00111775

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
Town Hall, Bombay

Digitized with financial assistance from
Observer Research Foundation
on 22 February, 2020

D. d 43

D.d. 43

111775

111775

O
262.9
San / Rpa
111775

R. PATRIS
THOMÆ SANCHEZ
CORDVBENSIS,
E SOCIETATE IESV,
DE
SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO
DISPVTATIONVM TOMI TRES.

Poſterior & accuratior Editio, Superiorum auctoritate recognita, ſparſiſque hinc inde mendis, quæ in priori exciderant, expurgata; vberrimis prætereà Indicibus, altero Diſputationum, altero rerum ſcitu digniorum ditata.

Complectitur hic Tomus libros VI. quorum I. agit de Sponſalibus. II. de Eſſentia, & Conſenſu Matrimonij in genere. III. de Conſenſu clandeſtino. IV. de Conſenſu coacto. V. de Conſenſu conditionato. VI. de Donationibus inter coniuges, ſponſalitia Largitate, & Arrhis.

TOMVS PRIMVS.

LVGDVNI,
Sumptibus ſocietatis Typographorum.

M. DC. XXI.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

00111775

B.2829
111775 ac.

ILLVSTRISSMO, AC REVERENDISSMO

D. PETRO DE CASTRO QVIÑONES,

ARCHIEPISCOPO GRANATENSI,

THOMAS SANCHEZ *Societatis* IESV, *S. P. D.*

QVAE, inſita naturæ propenſione impulſus, & ſciendi cupiditate inflammatus, per multos annos, aſſiduis laboribus, priuatim mihi congeſſeram (*Clariſſime Princeps*) ea nunc accuratiùs limata per otium, & longè vberiùs locupletata, aliquando tandem aſpiciunt lucem. Neque verò cunctandum mihi, aut diutiùs deliberandum fuit, quem potiſſimùm hiſce meis lucubrationibus, quantulæcumque demùm illæ ſunt, Patronum adoptarem. Videlicet iam inde ab auſpicato Pontificatu tuo feliciſſimo ita me tibi deuinctum tenes eximiis promeritis, totus vt in ære tuo ſim. Quòd ſi has primitias meorum ſtudiorum, tibi multis nominibus debitas, velut perpetuæ erga te obſeruantiæ pignus non offerrem, magno me ſcelere obſtrictum exiſtimarem. Et verò quæ de Matrimonij Sacramento diuturna commentatione enodata proferimus, cui niſi præſtantiſſimo Sacrorum Antiſtiti maximè debeantur? Quæ verò è Theologorum arcanis, reconditiſque literis explicantur, déque Iuriſprudentium placitis depromuntur, ad quem potiùs referentur, quàm ad eum, qui & iuris vtriuſque prudentiam apprimè calleat, & ſacram Theologiam ſubciſiuis operis, in tanta publicorum munerum mole, non attigerit modò leuiter, ſed bene penitus combiberit? Debetur prætereà tibi hoc opus, non meo ſolùm, ſed totius etiam Societatis nomine, quam pro tua ſingulari humanitate perpetuò foues, ornas, & tueris. Accipe igitur (*Vigilantiſſime Pontifex*) quaſi noſtræ obſeruantiæ obſidem, perexiguum hoc munuſculum: illúdque (quæ tua eſt benignitas, quódque Principes maximè decet) non ex tenuitate ſua, ſed ex incenſa tibi gratificandi voluntate, vt ſpero, ponderabis. Vale.

Elogia de P. Thoma Sanchez.

Ex elogiis Scriptorum Societatis IESV, auctore P. PETRO RIBADNEIRA.

THOMAS SANCHEZ, *natione Hiſpanus, patria Cordubenſis, à puero noſtrum inſtitutum complexus eſt, atque in Societate liberales diſciplinas didicit, quæſtiones de moribus docuit. Vir fuit, in quo virtus cum doctrina, ingenium cum aſſidua legendi auiditate certauit, & qui non minus vtriuſque Iuris, quàm Theologiæ cognitione excultus fuit. Scripſit pereruditos* de Sacramento Matrimonij *tomos tres, doctis viris valdè probatos. Scribebat etiam* Summam Caſuum *(vt vocant)* Conſcientiæ, *ſed dum primum tomum haberet abſolutum, & ſecundum inchoatum, ecce tibi præproper, mors filum abrupit, &* SANCTIVM *noſtrum, annum quinquageſimum nonum agentem ſuſtulit è medio in Collegio noſtro Granatenſi,* 19. *Maij, anni ſalutis milleſimi ſexcenteſimi decimi. Fama eſt,* THOMAM SANCTIVM, *quo tempore Societatem noſtram ambiebat, ſæpe à Superioribus repulſam paſſum, quòd impeditioris eſſet linguæ, Cordubæ in templum ſanctiſſimæ Virginis Mariæ, quod à Fonte ſancto nomen habet, confugiſſe, & multis ſuſpiriis, lacrymiſque à Deipara Virgine efflagitaſſe, impedimentum illud vt auferret, quò in Societatem admitteretur, atque etiam profeſſum ſe domum ſuam non reuerſurum, niſi quod petebat impetraſſet. Quid multa? impetrauit, & ſublato impedimento, ad Societatem aggregatus eſt.*

Ex libro P. Joannis Crombecij de ſtudio perfectionis.

P. THOMAS SANCHEZ, Cordubenſis, quem ante vnum annum Deus ad laborum præmia euocauit; vir, dum viueret, domi nobilis, humilitatis laude, & Iuris vtriuſque, ac Theologiæ eruditione illuſtris, cùm adoleſcens à Societate noſtra, cuius ingreſſum ſummis votis expetebat, ob linguæ impeditæ defectum excluderetur, fuſa ad beatiſſimam Virginem prece, à qua recedere noluit, donec ipſa ſe voti compotem feciſſet, minimè ſpe ſua fruſtratus eſt, ſoluto linguæ impedimento: & ad Societatem admiſſus perpetuum ſe magnæ Matris cultorem atque imitatorem exhibuit; cùm multis religioſarum virtutum ornamentis, tum integerrima vitæ ſanctitate, ac columbina ſimplicitate amabilis. Idem à Clemente VIII. Pont. Max. ob illa celeberrima de Matrimonio ſcripta eximiè laudatus; omnibus cuiuſque ordinis ob excellentem paupertatem, incredibilem abſtinentiam, indefeſſóſque labores pro Sancto habitus, venerationi fuit. Hic ergo tantus vir hanc noſtram negotiationem cum ſummo vitiorum odio, virtutiſque amore ſingulari, ſic coluit, atque exercuit, vt omnem docendi, dicendíque rationem exceſſerit: & ſi libri deficerent, meritò ex eius vita, ac moribus tota hæc noſtra doctrina deſumi, reuocaríque poſſe videretur. Quotidie, quæ negotiationi ſubiiciebat, proponebat manè, & in libellum ſecretiorem referebat: decurſu diei exercebat, quæ propoſuiſſet: certis denique temporibus à ſe rationem exigebat incredibili lucro, atque eo profectu, qui ei ſanctitatis famam ac venerationem peperit. Educam è libello rationum ſpiritualium eius, quæ manu propria annotabat ad praxim, quæque poſt eius obitum reperta, noſtro propoſito admodum hîc opportunè reddentur, atque in primis his verbis: *Vita mea quotidiana, atque vniuerſa ſimilis eſſe debebit negotiationi ſpirituali, necnon mercatori cupido, & ad omne lucrum intento: ac primò omnium circa charitatem, mea commoda alienis poſthabebo; diſrumpar potiùs, quàm aliena referam, aut diuulgem delicta; neque aliis eadem, quamuis leuia, & ioco referentibus aurem præbebo. Conabor omnibus modis cogitationes fouere ſublimes.* Hæc de fraterna charitate.

De patientiæ exercitio ſubiungit: *Negotiatio mea verſari quoque debet in omni patientiæ exercitatione. Benignè feram, ſi contingat mihi neceſſaria deeſſe, & ex obliuione ea mihi minimè ſuppeditari. Hoc vnum maximè curabo, vt ei omnium accuratiſſimè ſeruiam, qui me maiori moleſtia, & vexatione affecerit. Quando ex cubiculo egrediar, me ad hoc comparabo, atque etiam optabo, vt aliquid aduerſi mihi inferatur. Quòd ſi quem aliquid petiturus accedam, Deum precabor, vt id mihi denegetur, aut certè minimè tribuatur, ſaltem ex errore, aut obliuione; vt ita perpetiendi materia mihi non deſit.* Hactenus eius verba, quibus adeò prolixè re ipſa reſpondebat, vt præ magnitudine factorum nulla, aut certè obſcura verba eſſe videantur.

Adiiciamus quæ domandarum perturbationum, ſenſuúmque ſtudio, atque cuſtodia exercebat: *Non minor*, inquit, *hoſtis ero voluptatum, ac deliciarum, quàm ipſius cacodæmonis.* Ex quo capite ſenſibus aut vix vtebatur, aut dumtaxat quando opus erat: nunquam florem naribus admouiſſet: res nouas nec audiebat, nec ab aduenientibus Fratribus, aliiſve quidquam ſciſcitabatur. Sed ipſum in hoc argumento progredientem audiamus: *Si quando, ait, congregatos, aut circumſpicientes videro, non ſubſiſtam; nec contuebor, vt quid fiat videam. Per domum ita defixis in terram oculis incedam, vt dumtaxat tranſeuntium vultus agnoſcam, honoris exhibendi gratiâ, prætereà nihil. In triclinio ſingulari vtar modeſtia; non modò benedictionis, aut gratiarum actionis, ſed & toto refectionis tempore. Ne lancem ipſam quidem adſpiciam, niſi quando oblata*

à mi

à me ſumenda erit. Hactenus ſcripta. Taceo corporis flagellationem, ieiunia, guſtus mortificationes, quibus iuſtum volumen impleri poſſet: redeo ad beati viri leges, atque obſeruationes: *Quidquid*, inquit, *mihi oblatum fuerit, eo ſolo veſcar, nullo adiecto aut oleo, aut aceto, ſale, aut condimento: neque toto vitæ meæ decurſu certis ciborum generibus vtar, quòd meo palato mirum in modum arrideant, etiamſi nudo pane tunc temporis contentus eſſe debeam. Illud omnino intactum relinquam, in quod appetentia mea fertur ardentiùs. Me mortificabo in ferculis in farre compoſitis, in artocreis, ſaccaro, aut melle conditis. Si contingat menſæ miniſtrum aliis, me prætermiſſo, inſeruire; hoc à Deo petam, vt mei penitus maneat immemor. Circa potum aliquid relinquam, quantumuis neceſſitati naturæ ſatisfactum non ſit.*

De ſilentio, quod diligentiſſimè ſeruabat, hæc ſibi præſcripſit: *Extraordinarium mihi ſilentium indicam: dabóque operam, vt in omni conuerſatione mea aliquid de Deo loquar; neque hoc tantùm cum domeſticis, ſed etiam cum externis, vt ij aliquid de diuinis à me acceptum donum referant.*

De paupertatis ſtudio ſequentia aſſcripta erant: *Paupertatis amator ero maximus; cibíſque dumtaxat vtar, quibus veſci Religioſos pauperes decet. In itinere nihil mecum, quod delicias ſapiat, deferam; nec puluillum, aut veſtes non neceſſarias.*

De propoſito humilitatis exercendæ ſic habet: *Vt nouitium primi anni ſemper me geram; & vt pro tali habear, & vt talis ab omnibus agnoſcar, efficiam. Neque aliquid, quod in laudem meam redundet, dicam, aut faciam; neque vt quis me doctum, aut prudentem reputet, annitar. Quoties abſque cenſura nouiſſimum obtinere locum in Refectorio potero, lubens occaſionem captabo.*

Addamus aliquid de obedientiæ virtute. *In obedientia*, ait, *accuratiſſimus ero, etiam litera inchoata relicta. Folium arboris in horto non contingam: non decutiam vel vnum perſicum. Filum vnum abſque facultate aut tribuam, aut accipiam nunquam.*

De ſtudio orationis, quam rebus omnibus, & maximè ſtudiis (quæ ad duodecim horas extendebat quidem quotidie ad veſperam vſque ieiunus) adhibebat, dicendum eſſet: ſed ſufficiet inſtituto noſtro, ſi ſola eius verba adferamus. *Omnis*, inquit, *cura mea, & ſollicitudo erit, ſanctiſſimum Sacramentum,* Iesvs *crucifixus, Virgo Maria, erga quam ſingulari ſtudio afficiar. Ad illam vt matrem in omnibus neceſſitatibus, difficultatibus, ſtudiíſque recurram: per eam Deo gratias agam pro quouis opere facto in Dei obſequio: per eam veniam precabor pro quouis defectu admiſſo: per eam illos Deo commendabo, qui mihi moleſtiam aliquam exhibuerunt.* Hæc ille. Geſtabat verò verba illa, *Sanctiſſimum Sacramentum,* Iesvs *crucifixus, & Virgo Maria,* pietatis cauſa, in Breuiario: & ad horum verborum pronunciationem omnis infeſtatio, ac moleſtia, ſi quæ ſuperueniſſet abſcedebat. Certè circa hæc contigerunt miracula quædam præclara, quæ referre non eſt huius loci: vnicum addam, antequam finiam; menſibus, ac ſeptimanis ſingulis ſolitum fuiſſe modò in huius, modò in illius virtutis acquirendæ ſtudium incumbere. Examinabat ſe circa finem menſis, aut hebdomadæ, notatis erroribus hac praxi: *Menſe Aprili* (qui fuit vitæ eius poſtremus) *ſanctiſſimo Sacramento plurima deuotio, & charitas: Chriſto crucifixo multa patientia: beatæ Virgini exactum ſilentium. Prima hebdomada, nihil: ſecunda, impatientia exigua: tertia, tres paruæ: quarta, duæ paruæ.* Addidit & illud in reuerentiam ſanctiſſimi Sacramenti: *Quotidie illud quinies viſitabo; diebus Iouis octies, adhibita vna verberatione, & geſtatione cilicij, cum continua tanti myſterij recordatione, & adhibita ſingulari cura lucri ſpiritualis. Octo diebus, ante ſolenne illius feſtum, & totidem poſt, quotidie Litanias recitabo, diſciplinam faciam, cilicium geſtabo, ſolitis orationibus vnius præterea horæ ſpatium adijciam, ſingularem curam adhibebo me ad tantum feſtum diſponendi: hiſce verò diebus octies illud viſitabo; in profeſto ſacrum vnum audiam, duas horas ampliùs ſolito in oratione impendam.* Iesv *crucifixo faciam diebus Veneris, quod die Iouis dixi me facturum: idem die Sabbati in honorem diuæ Virginis. Diebus octo ante quodlibet feſtum Chriſti Domini, aut Dominæ noſtræ, item in profeſtis ſic me præparabo, vt de ipſo ſanctiſsimi Sacramenti feſto ſuperiùs dixi: idémque præſtabo octo diebus ante Paſcha, Pentecoſten, ac ſanctiſsimam Trinitatem.* Hactenus ex eius manuſcripto. Parum eſſet, nec admodum admiratione dignum, ſi in ſolo propoſito rerum agendarum huius ſancti viri perfectio ſtatueretur: facile enim eſt proponere, ſed qui propoſuerit, & exercuerit, hic magnus vocari meretur in regno cælorum. Id certè cæteris admirabilius, quòd totis quadraginta tribus annis, quibus in Religione vixit, immò & ante ingreſſum, nunquam animum in quouis prædictorum exercitiorum vel minimùm remiſerit, aut aliqua intermiſerit, quibuſuis impedimentis, iíſque multiplicatis, interuenientibus. Quantumuis grauem perſonam appoſitè dimittebat, vel audito pulſu ad orationem, vel cùm inſtabat exercitiorum eius, diſtributio.

Ex his videre liquet, quantum meritorum cumulum ſecum in cælum detulerit hic vigilans mercator ſpiritualis, quóſve adinuentionum ſuarum fructus inibi comedat: iuxta frequentem repetitionem illorum verborum ab ipſo factam: *Dicite iuſto, quoniam bene, quoniam fructum adinuentionum ſuarum comedet.*

FACVLTAS R. P. PROVINCIALIS
Prouinciæ Lugdunenſis.

EGo Bartholomaevs Iacqvinotivs, Societatis Iesv in Prouincia Lugdunenſi Præpoſitus Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis, Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Lvdovico XIII. nunc regnante, 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus noſtræ Societatis compoſitos abſque Superiorum eius permiſſione imprimant, permitto Nicolao Ivllieron Typographo Regio, & Ioanni Ivllieron, fratribus, Lugdunenſibus Bibliopolis, vt opus, quod inſcribitur, *De ſancto Matrimonij Sacramento Diſputationes*, *Auctore P.* Thoma Sanchez, vt ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſint. Datum Lugduni, 22. Decembris 1620.

B. IACQVINOTIVS.

CONSENSVS.

HVnc Thomae Sanchez *de Matrimonij Sacramento* Diſputationum librum hîc Lugduni cudi, & typis mandari ego in hac Præfectura Regis Procurator non impedio. Datum Lugduni, 22. Decembris 1620.

DE POMEY.

VT hic liber typis mandetur, concedimus Nicolao Ivllieron Typographo Regio, & Ioanni Ivllieron, fratribus, Lugdunenſibus Bibliopolis. Datum Lugduni, 22. Decembris 1620.

SEVE, L. G.

INDEX

INDEX DISPVTATIONVM QVÆ CONTINENTVR IN HOC VOLVMINE.

Liber Primus.

De Sponſalibus.

DISP. I. Vnde dicantur, & quid ſint ſponſalia, quaſque conditiones deſiderent ad ſui valorem. *pag.* 2
Quid nomine ſponſi, ſponſæ, ſponſalium, & matrimonij, viri, & vxoris in decretis, & ſtatutis intelligatur: & aliqua inferuntur ad nonnullorum textuum interpretationem, n. 2. & ſequentibus. 4
Diſp. II. Vtrum ex ſponſalibus id ius acquirant ſponſi, vt eius violatio ſit adulterium.
An hæc circumſtantia ſit neceſſario confitenda, numero, 4. & ſequent.
An filij concepti ex concubitu cum aliena ſponſa de futuro ſint naturales, n. 8.
Diſp. III. An ſufficiat ad valorem ſponſalium promiſſio mere interna. 6
An promiſſio mere interna obliget ſiue ſtando in iure poſitiuo, ſiue ſtando in iure naturæ, n. 2. & ſequentibus.
Diſp. IV. An promiſſio interna facta Deo ducendi aliquam, obliget. 7
Quid ſi voueat matrimonium eo quod ſe fragilem experitur, ibi n. 6. & ſequentibus.
Quid quando matrimonium eſt cauſa pia, n. 9. & ſequentibus.
Diſp. V. An neceſſarium ſit vt promiſſio conſtituēs ſponſalia, ſit mutua. 9
An quando alter tantum promittit, maneat obligatus, ibi à num. 7.
An promiſſio ſimplex quæ mutua nō eſt, obliget ad mortalem culpam, n. 17. & ſequentibus.
Diſp. VI. An promiſſio matrimonij abſenti facta, nullo pro abſente ſtipulante, obliget irreuocabiliter ante abſentis acceptationē. 13
An promiſſio, vel donatio indigeat acceptatione ſtando in iure communi, ibi à num. 2.
An idem ſit attento iure regni Caſtellæ, n. 18. & ſequentibus.
Quid in promiſſione matrimonij facta abſenti, n. 2. & ſeq.
Diſp. VII. An promiſſio matrimonij facta abſenti aliquo pro eo ſtipulante, obliget irreuocabiliter. 18
Quis poſſit pro alio ſtipulari attento iure communi, num. 2. & ſequentibus.
An ex ſtipulatione alteri per alterum facta, oriatur obligatio naturalis, n. 14. & ſequentibus.
An ſaltem iure canonico, oriatur obligatio, n. 20. & ſequentibus.
Quid ſi iuramento firmetur, n. 23. & ſequentibus.
Quid attento iure regni Caſtellæ, n. 27. & ſequentibus.
Quid de promiſſione matrimonij, aliquo pro abſenti ſtipulante, n. 29. & ſequentibus.
Diſp. VIII. Qualis deliberatio in promiſſione deſideretur, vt conſtituat ſponſalia. 25
An deſtituti ſenſibus, vt ſurdus, mutus, & cæcus poſſint contrahere ſponſalia, & matrimonium, n. 12. & ſequentibus.
Quid de inſanis & ebriis, n. 15. & ſequentibus.
An detur amens in vna, aut altera re, qui in cæteris rebus ratione vtatur, capáxque ſit matrimonij & aliorum ſacramentorum, n. 22 & ſequentibus.
Diſp. IX. An ſufficiat ad ſponſalia, promiſſio abſque animo vere promittendi, aut ſe obligandi. 29
Quid ſi adſit iuramentum animo iurandi, non tamen ſe obligandi, num. 8. & ſequentibus.
Quid ſi aliquis dubitet de promiſſione ipſa, vel de animo ſe obligandi, num. 11. & ſequentibus.
Diſp. X. An promiſſio ficta matrimonij obliget ratione fraudis, & iniuriæ illatæ. 33
An, quando vir eſt notabiliter dignior, vel præbuit indicia fictæ promiſſionis matrimonij, teneatur defloratam ducere; num. 2. & ſequentibus, & teneatur reſtituere, n. 18. & 19.
Quid quādo fœmina ignorauit exceſſum, vel ſi nouit, taliter ei fides data eſt, vt potuerit exiſtimare verè dari. n. 20. & 21.
Quid ſi fictè promittat fœminæ quam nouit corruptam, & illa tradat ſuum corpus, n. 22. 23. & 24.
Quid quando contrahentes ſunt æquales, & nullum aliud damnum ſequitur, & alter vere promittit, alter autem ficte, numero 25. & 26.
Quando ficte promittens, non tenetur ducere, an rogatus à iudice poſſit negare promiſſionem, n. 27. & 28.
Diſp. XI. An qui ficte contrahit matrimonium, teneatur vere contrahere. 36
Diſp. XII. An ſponſalia clandeſtina valeant. 38
Diſp. XIII. An ſit peccatum ſponſalia clandeſtina contrahere. 39
Diſp. XIV. An notabilis diſparitas inter contrahentes diſparitatis conſcios, ea irritet, vel cauſam iuſtam irritandi præbeat. ibid.
Diſp. XV. Qui ſint habiles ad ſponſalia contrahenda. 40
Diſp. XVI. Quæ ætas deſideretur ad ſponſalia? ibid.
Diſp. XVII. Vtrum ſponſalia aut matrimonium contrahere ante ætatem legitimam, ſit peccatum. 43
Diſp. XVIII. Per quæ verba contrahantur ſponſalia & matrimonium, vbi de omnibus verbis affirmantibus. 44
Diſp. XIX. An, per verba negatiua, vt nullam aliam a te, quàm te, præter te, niſi te, duco, aut ducam, contrahantur ſponſalia, aut matrimonium. 48
Diſp. XX. Vtrum matrimonium clandeſtinum inter puberes, obliget vt ſponſalia, ſaltem ſi iuramento affirmetur. 49
Diſp. XXI. Vtrum matrimonium inter puberes, vel puberem & impuberem habeat vim ſponſalium. 51
Diſp. XXII. Vtrum ſubarrahtio annuli ſit ſufficiens ſponſalium, aut matrimonij indicium, vbi de aliis ſignis. ibid.
Diſp. XXIII. Vtrum ſint ſponſalia, vel matrimonium, ſi parentes contrahant filiis præſentibus, & tacentibus. 52
Quid ſi extranei, ibi à n. 6.
Quid ſi parentes pro filiis abſentibus, vel infantibus, an ſatis ſit ſi poſtea tacite ratum habeant parentum, per extraneorum factum, ibi à n. 16.
Diſp. XXIV. Promittentes matrimonium alienum, ad quid teneantur, vbi late de alieni facti promiſſione. 54
Diſp. XXV. Vtrum, quando promiſſioni alieni facti adiicitur pœna, eximatur ab illa faciens quod in ſe eſt, vt alter impleat. 55
Diſp. XXVI. Vtrum verba promiſſionis debeant ferri in perſonam determinatam: vel ſint ſponſalia, ſi aut promittat quandam ex filiabus, ipſis conſentientibus. 56
Diſp. XXVII. Vtrum ſponſalia obligent ſub culpa lethali. 58
Diſp. XXVIII. Quando teneatur, qui ſponſalia nullo praefixo termino contraxit, ea implere. ibid.
Diſp. XXIX. Vtrum cogendus ſit implere ſponſalia, qui iniuſtè ea implere renuit. 59
Diſp. XXX. Vtrum licitum ſit pœnam ſponſalium contractui adiicere. 60
Vtrum ea pœna valeat, quando non per modum pœnæ, ſed per modum intereſſe, petitur, ibi n. 12 & ſequentibus.
Diſp. XXXI. Vtrum, ſi pœna ſponſalibus adiecta ſoluatur, teneatur recipiens reſtituere. 62
Diſp. XXXII. Vtrum pœna contractui ſponſalium adiecta, firmetur iuramento, &, ſi ſoluatur, poſſit repeti abſque periurio, ſiue obtenta, ſiue non, relaxatione iuramenti. 63

Quid ſi matrimonium clandeſtinum, irritum ſit ratione conſanguinitatis, aut alterius impedimenti, ibi nu.7.
Diſp. III. An matrimonium clandeſtinum irritum fuerit ante Tridentinum, ſitque culpa lethalis illud contrahere. 203
Diſp. IV. Qualiter potuerit Eccleſia irritare matrimonium clandeſtinum. 28
Diſp. V. Vtrum denunciationes ſint de eſſentia matrimonij.
Vtrum ſaltem ſint de præcepto præmittendæ matrimoni... ibi à num.5. 209
Diſp. VI. Vbi & quomodo debeant fieri ... denunciationibus, ne præmit-
Diſp. VII. Quis poſſit diſ... tantur matrimonio. 210
An poſſit vicarius Epiſcopi in illis diſpenſare, ibi à nu.9.
An poſſit parochus, ibi à num.13.
An poſſit Epiſcopus delegare alicui hanc diſpenſationem, ibi à num.18.
Diſp. VIII. An ad diſpenſandum in denunciationibus deſideretur iuſta cauſa, & iudicialis eius cognitio. 213
An hæc diſpenſatio poſſit extra diœceſim fieri, ibi n.6.
Diſp. IX. Quæ ſint cauſæ iuſtæ ad diſpenſandum in denunciationibus. 214
Diſp. X An concurrentibus prædictis cauſis teneatur ordinarius diſpenſare. 216
An liceat ei cum quo diſpenſatur in denunciationibus, imponere aliquam mulctam pecuniariam, ibi à nu.8.
An ſi Epiſcopus neget hanc diſpenſationem, poſſit ab eo appellari, ibi à nu.12.
An ſi Epiſcopus petitam diſpenſationem iniuſtè deneget, vel non ſit recurſus ad ipſum, poſſit abſque diſpenſatione omiſſis denunciationibus matrimonium celebrari, ibi à nu.25.
Diſp. XI. An quando celebratur matrimonium, non præmiſſis denunciationibus, ſit peccatum lethale illud conſummare non ſolum prima vice, antequam præmittantur. 221
Diſp. XII. An ſit peccatum mortale matrimonium conſummare ante benedictiones Eccleſiæ. 222
An ante has teneatur alter coniux reddere debitum, ibi n.13.
Diſp. XIII. An ex vi harum denunciationum teneatur qui impedimentum occultum nouit, illud propalare. 224
Quid ſi accepit ſub ſecreto etiam confeſſionis non vere confitendo, ibi n.15.& ſequentibus.
Diſp. XIV. An ſi ordinarius petat à volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati ſint, teneantur impedimentum fateri. 226.
Quid ſi impedimento illo laborans obtinuit diſpenſationem in foro conſcientiæ, ibi n.4.
Diſp. XV. Quale ſit officium ordinarij, & quale parochi circa contractum matrimonij, & qualiter ſe debeant habere, quando norunt extra confeſſionem impedimentum matrimonij, & qualiter quando norunt diſpenſationem pro ſolo conſcientiæ foro obtentam eſſe à contrahentibus. 227
Diſp. XVI. An ordinarius, vel parochus cognoſcens impedimentum matrimonij in confeſſione, poſſit, & teneatur denegare petentibus, matrimonium. 233
An aliquis poſſit ex ſcientia confeſſionis iuuari ad externum regimen, ibi nu.2.& ſequentibus.
An teneatur duci ſcientia confeſſionis ad faciendum, vel omittendum aliqua, quæ teneretur facere, vel omittere; ſi extra confeſſionem ſciret, ibi nu.6.& 7.
Qualiter ſe debeat habere, quando in confeſſione nouit impedimentum, ibi à nu.8.
Diſp. XVII. An ita ſit neceſſaria præſentia parochi, & teſtium ad matrimonij valorem, vt in nullo caſu aliter contractum valeat. 235
An in mortis articulo, quando periculum eſt in mora, & eſt valde neceſſarium matrimonium, poſſit contrahi abſque parocho, & teſtibus, ibi à nu.3.
An ex Epiſcopi diſpenſatione poſſit in aliquo caſu matrimonium contrahi abſque parocho, ibi à nu.6.
Quid, ſi contrahentes ſint infideles, & contrahant in oppidis ſubiectis iuriſdictioni Eccleſiæ, ibi nu.8.
Quid ſi contrahentes ignorent inuincibiliter decretum irritans clandeſtina, ibi à n.9.
Diſp. XVIII. Vtrum teneantur coram parocho, & teſtibus contrahere peregrini, & forenſes locorum vbi non obligat decretum Tridentini. 238
An peregrini teneantur legibus, & conſuetudinibus loci in quo hoſpitantur, vel per quem tranſeunt, ibi à nu.3.
An hi teneantur legibus & conſuetudinibus ſui domicilij, dum ad tempus abſunt, ibi à nu.17.
An incolæ locorum vbi decretum Tridentini non obligat teneantur ſi in loco hoſpitij, vel per quem tranſeunt, matrimonium ineant, coram parocho & teſtibus contrahere, ſi ibi decretum Tridentini obliget, ibi à n.25.
An incolæ locorum in quibus decretum Tridentini obligat, ineuntes matrimonium in loco vbi non obligat, illac tranſeuntes, teneantur coram parocho, & teſtibus contrahere, ibi à num.27.
An captiui apud infideles, validè contrahant abſque parocho & teſtibus, ibi à n.31.
Diſp. XIX. An ad matrimonij valorem deſideretur proprij parochi ...ſentia, vel ſufficiat ſit parochus, aut vtriuſque contrahentius. 244
... vtriuſque, ... parochus alterius contrahentis dum celebratur
An validè ...nium in parochia alterius contrahentis qui alienæ pa...niæ eſt, ibi à n.7.
Quid, ſi parochus proprius vtriuſque, vel alterius contrahentis aſſiſtat matrimonio, extra vtriuſque parochiam, vel in aliena diœceſi, ibi à n.13.
An peccet, punienduſque ſit parochus aſſiſtens matrimonio in aliena parochia, ibi à n.17.
Diſp. XX. An parochus matrimonio aſſiſtens debeat eſſe neceſſario ſacerdos. 247
An parochus non ſacerdos poſſit dare licentiam ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, ibi à n.6.
An poſſit dare licentiam non ſacerdoti aſſiſtendi, ibi à n.9.
Diſp. XXI. An parochus excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, validè aſſiſtat matrimonio. 250
An validè det licentiam alteri aſſiſtendi talis parochus, ibi à num.6.
Quid, ſi parocho interdicta ſit ſacramentorum adminiſtratio, ibi à num.10.
Diſp. XXII. An matrimonium contractum coram parocho exiſtimato, carenti tamen legitimo titulo ſit validum. 252
An geſta in vtroque foro, ab habenti titulum putatiuum concurrenti communi errore, valeant, ibi à n.4.
Quid ſi habens titulum putatiuum, non ſit iudex ordinarius, ſed delegatus, ibi à n.15.
An valeant geſta, licet impedimentum ſit iuris diuini, & naturalis & excommunicationis, ibi à nu. 21.
An valeant ſic geſta, etiam reſpectu ſcientium impedimentum, ibi à num.40.
An ſufficiat ad hoc communis error abſque titulo à legitimo ſuperiori, ibi à nu.48.
Quid, ſi legitimus titulus occulto delicto amiſſus eſt, aut occulte reuocatus, ibi à nu.55.
Quid de matrimonio contracto coram parocho putatiuo, ibi à num.60.
Quid, ſi licentia aſſiſtendi matrimonio ſit ficte conceſſa, ibi à num.64.
Quid, ſi ſint opiniones de parochi iuriſdictione, & vera ſit coram Deo opinio carere illum iuriſdictione, ibi num.65.
Diſp. XXIII. Quis dicatur proprius parochus, vt validè aſſiſtat matrimonio. 264
An ſufficiat parochus domicilij originis, ibi à num.6.
An requiratur verum domicilium, vt parochus poſſit aſſiſtere, vel ſatis ſit animus habitandi in ea parochia maiori anni parte, ibi à num.9.
Diſp. XXIV. Vtrum habens duo habitationis domicilia, poſſit indifferenter coram alterutro parocho contrahere matrimonium. 270
Quid, quando duo ſunt parochi in ſolidum alicuius parochiæ, ibi num.6.
Diſp. XXV. Quis ſit proprius vagorum parochus ad illos coniungendum matrimonio & qui dicantur vagi. 271
Qua diligentia præmiſſa coniungendi matrimonio, ibi num. 9. & 10.
An valeat matrimonium à vagis contractum, omiſſa ea diligentia, ibi num.17.
Quid, ſi forenſes ſint, vel ſaltem alter, ibi n.8.& 9.
An ſi alter ſit parochianus, alter verò vagus, poſſit aſſiſtere matrimonio parochus vagi, ibi n.14.
Diſp. XXVI. Qualiter poſſint religioſi in nouo Indiarum orbe matrimonio aſſiſtere, & quid poſſint circa vagos. 273
Diſp. XXVII. An Archipresbyter Eccleſiæ cathedralis poſſit intereſſe matrimonio in tota diœceſi. 275
Diſp. XXVIII. Quis vltra parochum cenſeatur ordinarius, vt poſſit aſſiſtere matrimonio, & alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi dare. ibid.
Diſp. XXIX. An vicarius generalis Epiſcopi cenſeatur ordinarius vt poſſit matrimonio adeſſe, & alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi dare. 276
An vicarius generalis Epiſcopi poſſit in tota diœceſi audire confeſſiones, & exponere confeſſarios, ibi à nu. 14.
Quid de vicariis capituli ſede vacanti, vel Abbatum, vel habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, ibi n.4.& 19.
Quid de vicario foraneo, n.10.& 20.
Diſp. XXX. An vicarius Epiſcopi reuocatus morte ipſius Epiſcopi, aut reuocatione facta per ipſum, dum ſibi non intimatur: vel ſi ſuſpenſa eius iuriſdictio excommunicatione, vel ſuſpenſione Epiſcopi, validè aſſiſtat matrimonio, vel alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi concedat. 280
Diſp. XXXI. An ſoli parochi proprietarij, ſed delegati, quos Epiſcopi conſtituunt, & ad nutum ipſius amoueri poſſunt, & viceeurati inſtituti à parochis proprietariis, poſſint alteri ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere. 282
Diſp. XXXII. An ſi Epiſcopus, aut conſtitutio Synodalis interdicat parocho dare licentiam adminiſtrandi ſacramentum niſi approbatis ab Epiſcopo: vel ſi Epiſcopus parocho prohibeat certas perſonas matrimonio coniungere, & Epiſcopi prohibitione neglecta parochus det licentiam aſſiſtendi matrimonio non approba

probatus ab Epiſcopo, vel interſit illi matrimonio ſibi interdicto, valeat. 286
Diſp. XXXIII. An ſi Epiſcopus, aut parochus committat ſacerdoti vt interſit matrimonio, dummodo ſponſis præcipiat ſub excommunicatione, ne cōſumment, donec denunciationibus præmittantur: vel vt interſit præmiſſis denunciationes: vel ſi impedimentum non habeant ſponſi, an ſi ſacerdos interſit non iniuncto eo præcepto, vel non præmiſſis denunciationibus: vel non præmiſſo examine, an impedimentum habeant, valeat matrimonium. 288
Quid, ſi licentia extorqueatur dolo, vel metu, ibi n. 5. remiſſiue.
Diſp. XXXIV. An ſi priuatus ſacerdos cui parochus committit intereſſe matrimonio, aſſiſtit illi extra parochiam, ſit validum. 289.
Diſp. XXXV. An licentia conceſſa per parochum aſſiſtendi matrimonio, debeat eſſe ſpecialis & expreſſa. 291
An ſatis ſit licentia quæ habetur per ratihabitionem, ibi à nu. 15.
Diſp. XXXVI. An ſi Epiſcopus, vel parochus conceſſit licentiam aſſiſtendi matrimonio, ſacerdoti, & ille ignarus licentiæ, vel conſcius illius non per certum nuncium deſtinatum, aſſiſtat, vel ſi reuocata erat, nec ſit ſibi intimatum per deſtinatum nuncium, valeat. 294
An talis licentia poſſit ad libitum reuocari, ibi n. 9.
Diſp. XXXVII. An ſacerdos crediturus ſit dicentibus ſe habere licentiam à proprio parocho, vt eos matrimonio coniungat. 296
Diſp. XXXVIII. An ſint de eſſentia matrimonij aliqua parochi verba, ſaltem de præcepti neceſſitate. 297
Diſp. XXXIX. Qualis præſentia parochi, & teſtium deſideretur ad matrimonij valorem, an ſatis ſit, ſi caſu, aut vi, aut dolo ad id vocati, interſint, vel intelligant conſenſum contrahentium per interpretem. 298
Quid, ſi licentia aſſiſtendi matrimonio metu extorqueatur, vel dolo interpretetur, ibi n. 13. & 14.
Diſp. XL. Vtrum ad valorem matrimonij ſatis ſit, parochum & teſtes intereſſe ſponſalibus iuramento ſtabilitis? vel ſponſalibus, ſi poſtea ſponſi occultè ſe cognoſcant animo vxorio? vel coram eodem parocho & teſtibus intercedant copula, vel alij tactus, ob quos *olim ſponſalia* tranſibant in matrimonium? vel matrimonio contracto inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, vbi malitia non ſupplet ætatem, vt poſtea efficiatur verum matrimonium per copulam maritalem, vel per alios actus, ex quibus olim reſultabat verum matrimonium. 301.
Diſp. XLI. Quot teſtes, & quales requirantur in matrimonio, vt ſit validum. 302
An exigatur teſtes in matrimonio rogatos eſſe, ibi n. 7.
An exigatur in procuratore ad contrahendum matrimonium, certa ætas, n. 8.
Diſp. XLII. Vtrum ſi pœna matrimonij clandeſtini, vt filij ex eo nati, quando fuit nullum ob aliquod impedimentum, illegitimi cenſeantur, non obſtanti bona fide parentum ignorantium impedimentum.
An filij nati ex matrimonio clandeſtino valido, ſint legitimi, ibi num. 8.
Diſp. XLIII. An ſi matrimonium clandeſtinum inualide contractum, ob impedimenti ignorantiam, poſtea publicetur, approbeturque ab Eccleſia, eo quod nullum eſt detectum impedimentum, filij inde nati ſint legitimi; ſiue nati ante approbationem Eccleſiæ, ſiue poſt. 308
Diſp. XLIV. Vtrum matrimonium clandeſtinum validum habeat vim efficiendi legitimam prolem, antea ſuſceptam à parentibus habilibus ad contrahendum matrimonium tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis. 309
Diſp. XLV. An ſint aliæ pœnæ matrimonij clandeſtini. 311
Diſp. XLVI. Quæ ſint pœnæ ipſorum clandeſtinè contrahentium. ibid.
Quæ ſint pœnæ ipſorum teſtium aſſiſtentium, ibi n. 7. & 8.
Diſp. XLVII. Vtrum clandeſtine contrahentes poſſint exhæredari. 313
Diſp. XLVIII. Quæ ſint pœnæ parochi, vel alterius ſacerdotis aſſiſtentis matrimonio clandeſtino. 314
An excommunicatio lata, Clem. I. de priuileg. contra regulares ſolennizantes matrimonium, abſque parochi licentia, ſit correcta per ſuſpenſionem, arbitrio Epiſcopi impoſitam in Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim. ibi n. 8.
Diſp. XLIX. An ſi parochus alienus vel ſacerdos qui non eſt parochus dat licentiam aſſiſtendi matrimonio incurrat ſuſpenſionem triennalem. 316
Diſp. L. An ſi parochus triennio ſuſpenſus, eo quod aſtitit matrimonio clandeſtino, iterum interſit ſuſpendaturque triennio, priori nondum elapſo, à quo tempore incipiat hoc poſterius triennium. 318
Diſp. LI. An parochus ſuſpenſus ab officio, qui interfuit clandeſtino, ſit conſequenter ſuſpenſus à beneficio, poſſitque illo priuari. ibid.
Diſp. LII. An parochus ſuſpenſus eo quod interfuit clandeſtino, poſſit abſolui ab Epiſcopo, vel eius vicario. 321
Diſp. LIII. An pœnæ matrimonij clandeſtini indigeant iudicis ſententia. ibid.
Diſp. LIV. An ſolius iudicis eccleſiaſtici ſit pœnas has inferre clandeſtine contrahentibus, poſſitque iudicem laicum in hac cauſa procedentem, inhibere. 323

LIBER QVARTVS.

De conſenſu coacto.

DISP. I. Quid, & quotuplex ſit metus? Et quas conditiones exigat, vt cadat in virum conſtantem. 324
Diſp. II. An metus viri conſtantis neceſſario petat eligi minus malum, ad vitandum maius? vel poſſit eſſe talis timor, licet ob illum eligatur maius malum; vt ſi timore mortis incuſſo eligat quis fornicari. 327
Diſp. III. An metus cadens in virum conſtantem conſideretur abſolute nullo habito reſpectu ad patientem metum, ac proinde in omnibus ſit æqualis: vel potius attendatur patiens metum, & ſic minor metus in fœmina, vel in puſillanimi ſufficiat. 328
Diſp. IV. An mala metum incutientia debeant neceſſario timeri in propria perſona, vel ſatis ſit in perſona conſanguineorum, affinium, amicorum, domeſticorum. 328
Diſp. V. Quæ ſint mala, quorum timor cadit in virum conſtantem. 331
Quid, de infamiæ metu, ibi à nu. 13.
Quid, de metu excommunicationis, ibi à nu. 17.
Quid, de patrimonij amiſſionis timore, ibi à nu. 20.
Quid, de metu amittendi magni lucri, ibi à nu. 27.
Diſp. VI. An timor reuerentialis cadat in virum conſtantem. 335
An ſolus timor reuerentialis ſat ſit ad irritandum matrimonium, ibi n. 7.
An ſatis ſit ad annullandam profeſſionem, ibi à nu. 17.
An ſufficiat metus reuerentialis cum minis, quando minans non ſolitus eſt eas exequi, ibi à num. 20.
Timor reuerentialis reſpectu quorum ſuperiorum ſit, ibi à numero 24.
An metus ſolus reuerentiæ annullet conſenſum tacitum conſurgentem ex præſentia cum taciturnitate, ibi n. 35.
Diſp. VII. An preces importunæ incutiant metum viri conſtantis. 342
Diſp. VIII. An contractus metu graui initi ſint nulli ipſo iure. 344
An per illos transferatur dominium, ibi n. 5.
Diſp. IX. An metu leui extorta ſint in foro conſcientiæ obnoxia reſtitutioni. 348
Diſp. X. An preces importunæ incutiant metum ſaltem leuem efficiantque inuoluntarium mixtum, ita vt eis extortum ſit in foro conſcientiæ reſtituendum. 352
Diſp. XI. An blanditiæ inferant metum leuem, ita vt eis extorta ſint in foro conſcientiæ reſtituenda. 354
Diſp. XII. An metus cadens in virum conſtantem, iniuſte illatus irritet matrimonium. 355
An conſtitutio procuratoris metu facta, valida ſit, ibi n. 21.
An dotis, & arrharum conſtitutio metu facta, valeat, ibi n. 23.
Diſp. XIII. An metus iuſte illatus annullet matrimonium eo metu initum. 360
Diſp. XIV. An iure naturæ, vel ſolo iure humano irritum ſit matrimonium metu initum. 363
Diſp. XV. An matrimonium metu contractum, ſit omnino irritum, ita vt nullam prorſus obligationem pariat, ſed alterutri liceat altero inuito reſilire. 365
Diſp. XVI. An peccet matrimonium iniens metu cadenti in virum conſtantem.
Diſp. XVII. An metus leuis aliquando matrimonium irritet. 368
Diſp. XVIII. An validum ſit matrimonium metu viri conſtantis initum, eodemque metu conſummatum, ita vt prius illud matrimonium inualidum, ratificetur copula metu extorta, aut ſpontanea. 369
Diſp. XIX. An ſponſalia metu viri conſtantis inita ſint nulla ipſo iure, ſicut & matrimonium. Vel ſolum annullanda, inſtar aliorum contractuum. 373
Diſp. XX. An matrimonium metu contractum, firmetur iuramento. 374
An quoties actus eſt ſecluſo iuramento inualidus, & lege reprobatus, firmarique debet iuramento, deſideretur id iuramentum ſponte, metuque ſecluſo præſtitum eſſe, à n. 2.
An poſſit peti ab Epiſcopo relaxatio iuramenti, ſiue metu graui, ſiue leui extorqueatur, ibi à num. 6.
An matrimonium metu graui initum, reddatur validum iuramento, ibi à n. 11.
An iuramentum adiectum matrimonio metu graui extorto, obliget, ita vt relaxatione indigeat, à n. 14.
Diſp. XXI. An ſponſalia metu graui inita, firmentur iuramento, vel ſaltem iuramentum obliget, relaxationéque indigeat. 377
Diſp. XXII. Vtrum Pontifex, aut princeps ſecularis poſſit ſubditos, aut pater filios cogere ad matrimonium. 379
An impedientes matrimonium incurrant excommunicationem Tridentini ſeſſ. 24. de matr. c. 9. n. 8. & ſequentibus.
Diſp. XXIII. An culpam admittant filij non obedientes parentibus præcipientibus aliquod matrimonium: vel ipſis inſciis, aut inuitis ineuntes matrimonium. 380
Diſp. XXIV. An poſſit filia inuitis parentibus non clandeſtine nu-

bens

bens exhæredari. 382

Diſp. xxv. An leges permittentes filias exhæredari, eo quod ipſis inuitis nubant, ſint correctæ iure canonico. 384

Diſp. xxvi. An teneantur parentes dotem conſtituere filiabus ipſis inuitis nubentibus. 385

An teneatur pater alimenta præſtare filio abſq; eius conſenſu matrimonium ineunti, & eius vxori, ibi n. 20. & 21.

Quod matrimonium dicatur indignum, ibi numer. 23. & ſequentibus.

Diſp. xxvii. Qualiter probetur metus. 388

An credendum potius ſit duobus de metu deponentibus, quam multis de ſpontanea voluntate, ibi n. 1. 2. & 3.

LIBER QVINTVS.

De conſenſu conditionato.

DISP. I. Vtrum matrimonium poſſit contrahi ſub conditione generali, & ſub conditione ſpeciali intrinſeca, illudque ſuſpendat: vt ſi vixerimus, ſi tu *conſenſeris*, ſi non es conſanguinea, ſi Deo, vel Eccleſiæ placuerit. 389

Diſp. II. An conditio extrinſeca neceſſario euentura, adiecta matrimonio, vt ſi *cras* ſol orietur, reddat ipſum conditionale, & ſuſpendat *conſenſum*. 391

Diſp. III. An conditio impoſſibilis adiecta matrimonio, ipſum vitiet, vel ea reiecta, ſit legitimum, & abſolutum matrimonium. 392

Diſp. IV. An omnes conditiones impoſſibiles ſiue de præſenti, ſiue de futuro, aut præterito apponantur, reiiciantur à matrimonio 397

An reiiciantur conditiones per naturam impoſſibiles, ibi numero 5.

Quid de conditionibus de ſolo iure *impoſſibilibus*, n. 6. & 7.

Quid de conditionibus de facto ſolo impoſſibilibus, ibi à nu. 12.

Quid ſi conditio per accidens *ex ſolo* temporis lapſu ſit impoſſibilis, ibi à n. 15.

Quid de conditione impoſſibili contra ſubſtantiam matrimonij, ibi à n. 19.

Diſp. V. An hæc conditio reputetur impoſſibilis, ſi Pontifex diſpenſauerit, atque ita adiecta ſponſalibus inter conſanguineos reiiciatur, & ſponſalia tanquam pure contracta, ſint prorſus inualida. 400

An obtenta diſpenſatione ſint vera ſponſalia, ibi à nu. 22.

Quid ſi non adiiciatur tali promiſſioni ea conditio, ſi Pontifex diſpenſauerit, ibi à nu. 25.

Quid ſi impedimentum non ſit dirimens, ſed tantum impediens matrimonium, per Pontificem, aut per Epiſcopum diſpenſabile, ibi à nu. 28.

An reſiliens ab his ſponſalibus, teneatur alteri expenſas diſpenſationis, & quaſcunque alias factas, ſoluere, ibi à n. 32.

An hic promittens teneatur diſpenſationem procurare & cuius expenſis, ibi à nu. 35.

An inter hos liceant tactus, & oſcula licita ſponſis de futuro, ibi à num. 38.

Diſp. VI. An conditio honeſta, & poſſibilis adiecta matrimonio, illud ſuſpendat. 405

Diſp. VII. Quando conditio hæc adiecta ſponſalibus aut matrimonio, ſi patri placuerit, cenſeatur impleta, vt ex tunc purificentur. 406

Diſp. VIII. An matrimonium contractum ſub conditione honeſta, efficiatur ea impleta validum abſque nouo conſenſu. 408

An idem dicendum ſit, quando contrahentes erant inhabiles, ineuntque matrimonium ea conditione, ſi Pontifex diſpenſarit, ibi à nu. 9.

Quando aliquis contrahit cum duabus ſub conditione honeſta, & ſimul vtraque impletur; quod matrimonium præualeat, ibi à n. 14.

Quid ſi ſponſalia cum duabus ineantur ſub conditione, & ſimul ambæ conditiones implentur, ibi à n. 17.

An ſit aliquid circa hæc per Tridentinum immutatum, ibi à num. 20.

An ſi contrahatur matrimonium coram parocho & teſtibus, ſub conditione honeſta efficiatur poſt Tridentinum, validum abſque nouo conſenſu, vel ſit opus vt parochus & teſtes aſsiſtant verificationi conditionis, ibi à nu. 23.

Diſp. IX. An conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, aut eius bonis, ſiue ſit de præſenti, præterito aut futuro, ipſum annullet. 413

Diſp. X. An conditio contraria bonis matrimonij ſi honeſta ſit, illud annullet. Vt contraho tecum, modo ambo ſeruemus caſtitatem. 415

Quid, de hac conditione, ſi prius ita te caſtitatis voto aſtringas, vt nunquam à me petas, nec reddas, ibi n. 3.

Quid de conditione nunquam exigendi, ibi n. 4.

Quid de conditione non cohabitandi ſimul, n. 5.

Quid, de conditione, vt liceat ingredi religionem, ibi n. 6.

Diſp. XI. An caſſet matrimonium hæc conditio, vt alter coniux non teneatur reddere, quoties alteri non licet exigere. 147

Diſp. XII. An ſi infideles ineant matrimonium, ea conditione, vt liceat eis repudium, aut pluralitas vxorum eo modo quo eis in lege ſua hæc permittuntur: valeat matrimonium. ibid.

Diſp. XIII. Quando conditio contraria matrimonio apponatur altero ſolo contrahenti, an illud vitiet. 418

Diſp. XIV. An ſponſalia reddantur nulla, quando adiicitur conditio ſubſtantiæ contraria, ibid.

Diſp. XV. An conditio turpis non contraria matrimonio, nec bonis eius, ipſum ſuſpendat. 419

Diſp. XVI. An hæ conditiones, ſi mecum concubueris, ſi te virginem inuenero, ſi in primo concubitu mihi placueris, reiiciantur tanquam turpes. 420

Diſp. XVII. An ſicut conditiones turpes, & impoſsibiles reiiciuntur à matrimonio, ita etiam à ſponſalibus reiiciantur. 421

Diſp. XVIII. An conditiones impertinentes reiiciantur à matrimonio, vel illud ſuſpendant. ibid.

Diſp. XIX. An omnia de conditionibus tradita, dicenda ſint de modo, demonſtratione, & cauſa, quando hæc ſunt honeſta, impoſſibilia, contrariantur ſubſtantiæ matrimonij, aut ſunt turpia. ibid.

LIBER SEXTVS.

De donationibus inter coniuges, ſponſalia largitate & arrhis.

DISP. I. An donatio inter coniuges valida ſit. 424

Diſp. II. Vtrum valeat donatio inter coniuges qui veri non ſunt, ſed putatiui. 426

Diſp. III. Vtrum in aliquibus caſibus valida ſit donatio inter virum & vxorem: 427

Diſp. IV. An valeat donatio inter coniuges, ex qua donans non efficitur pauperior. 429

An ſit contra motum proprium Clement. VIII. vel contra votum paupertatis, ſi roget religioſus volentem ſibi donare, vt donet alij, ibi n. 7.

An permiſſum ſit in foro externo, & conſcientiæ, debitori repudiare hæreditatem vel legatum in creditorum fraudem, ibi n. 8. & 9.

An poſſit prælatus repudiare hæreditatem, vel legatum monaſterio, aut Eccleſiæ delata, abſque ſolennitate requiſita in alienatione rerum eccleſiaſticarum, ibi à n. 10. & ſequentibus.

An dicta omnia habeant locum, quando non eſt hæreditatis repudiatio, ſed ceſſio in alicuius fauorem, ibi n. 16. & 17.

An remiſſio vſusfructus paterni ſit donatio qua computetur in melioratione tertij, & quinti, & poſſit reuocari tamquam inofficioſa, ibi à nu. 18.

Qualiter valeat licentia teſtandi conceſſa per parentes, filio ibi à num. 19.

Diſp. An poſſit vxor renunciare lucra conſtante matrimonio acquiſita, vel acquirenda, in viri fauorem & è contra. 436

Diſp. VI. Vtrum valeat donatio remuneratoria inter coniuges. 477

An vxor debeat omnia obſequia viro, ita vt nullum dignum ſit remuneratione, ibi n. 13. & 14.

Diſp. VII. An valeat donatio qua alteruter coniux alteri dotem conſtituit. 439

Diſp. VIII. An dos conſtituta per virum vxori, minuat legitimam debitam aſcendentibus, vel deſcendentibus, atque ita extrahenda ſit de toto hæreditatis corpore: aut potius de ea parte de qua maritus poteſt libere diſponere, vt in Caſtella de quinta bonorum parte, ſi habeat deſcendentes: vel de tertia, ſi habeat aſcendentes. 440

Diſp. IX. An confeſſio qua maritus confitetur ſe dotem recepiſſe ab vxore, vel tantam dotis quantitatem, nec conſtat de vera receptione, aut non de tanta ſumma, nec an ficte cauſa honoris, aut alia affecta ſit, cenſeatur animo donandi eam dotem, aut exceſſum illum facta, validáque ſit talis donatio. 441

Diſp. X. An donatio cauſa mortis valida ſit inter coniuges. 443

Diſp. XI. An donatio inualida inter coniuges, iuramento confirmetur. 444

An ſimiliter confirmetur homagio: id eſt, *pleito omenaje*, ibi à n. 8.

Diſp. XII. An donatio præſumpta conſurgens ex confeſſione, qua vir fatetur dotem receptam, firmetur iuramento. 445

Diſp. XIII. An donatio facta contra prius non donandi iuramentum, firmetur iuramento. 446

Diſp. XIV. An donatio inter coniuges firmetur morte naturali donantis. 448

An requiratur traditio vt hæc donatio inter coniuges confirmetur morte, ibi à n. 6.

An deſideretur vt coniux donans prius decedat, ibi à n. 10.

An exigatur ne donatio excedat ſummam quingentorum aureorum abſque inſinuatione, ibi à n. 24.

Diſp. XV. An vt donatio inter coniuges morte confirmetur, deſideretur vt donans in eadem voluntate permaneat vſque ad mortem, nec expreſſe, nec tacite donationem reuocans, & quando cenſeatur reuocare tacite. 451

Diſp. XVI. An donatio inualida inter coniuges, dum morte confirmatur, retrotrahatur ad tempus donationis factæ, tam quoad dominium, quam quoad fructus. Et ſemel reuocata, ſeu caſſata, reuocetur aut caſſetur quoad fructus perceptos. 453

Diſp.

Diſp. XVII. An donatio inualida inter coniuges confirmetur morte ciuili, vt exilio, ſeruitute, profeſſione religionis alterius. 455

Diſp. XVIII. An donatio ſponſalitiæ largitatis inter ſponſos de futuro valida ſit. Et quando acquiratur ei, cui donatur. 456

Diſp. XIX. An acquiratur ſponſalitia largitas per matrimonium nondum conſummatum, ſecuta traductione ſponſæ ad ſponſi domum, aut per copulam præcedentem. 458

Diſp. XX. An quando ſponſalia fuere nulla ob aliquod impedimentum, lucretur ſponſa per oſculum, aut copulam aliquid ſponſalitiæ largitatis. 460

Diſp. XXI. An quando ſponſalia non caſu, vt morte, abſque tamen vtriuſque culpa diſſoluuntur, vt communi conſenſu, amiſſione oculorum, ingreſſione religionis, votò, lucretur ſponſa largitatem ſponſalitiam. Et quid, ſi alter cauſam dedit, vt quia fornicatus eſt, vel in longinquum profectus. 461

Diſp. XXII. An ſi arrha interueniat, lucretur ſpōſa conſummato matrimonio largitatem ſponſalitiam, & arrhas, vel detur electio. Et ſi matrimonium caſu non ſequatur, & adſit oſculum, poſſit ſponſa eligere medietatem iocalium vel arrharum. 462

Diſp. XXIII. An ſponſalitia largitas non tantum ante initum matrimonium, ſed etiam poſt dari poſſit. 465

Diſp. XXIV. In qua quantitate donari poſſit ſponſalitia largitas, & vbi nulla eſt dos, valida ſit, & qualiter taxanda. 466

Diſp. XXV. An veſtes, & reliqua quæ mittit ſponſus ſponſæ, cenſeatur ſponſalitia largitas, & acquirantur integra per copulam, & dimidia per oſculum. 467

An veſtes traditæ per virum vxori, vel è contra, cæteraque iocalia cenſeantur donari, vel ad ſolum vſum accommodari, ibi à n. 2.

Quid de veſtibus, & cæteris donatis inter ſponſos de futuro, an attento iure communi cenſeantur ſponſalitia largitas, ibi à numer. 27.

Quid attento iure regni Caſtellæ, ibi a num. 19.

An ſi ſocer donet veſtes nurui, nurus eas ſibi comparet, vel cenſeantur donatæ filio, ac proinde filius teneatur eas conferre, ibi à num. 32.

Diſp. XXVI. An donata à conſanguineis ſponſæ, ſponſo, vel è contra, cenſeantur ſponſalitia largitas, & morte illius acquirantur. 472

An donata à conſanguineis viri vxori, cenſeantur viro donari, vel vxori: & è contra, ibi à n. 2.

Quid de donatis à conſanguineis ſponſi ſponſæ, & è contra, ibi à num. 21.

Diſp. XXVII. Quæ ſit arrharum natura, quo pacto acquirantur, & an dentur in virginitatis præmium, ita vt eas reſtituere teneatur, quæ virgo non eſt. 476

An peccet fœmina quæ mediis aliquibus defectum virginitatis occultat, & vt virgo nubit, ibi à n. 7.

An hæc fœmina teneatur dotem reſtituere, quam ei maritus credens eſſe virginem, aſſignauit, ibi nu. 5.

Diſp. XXVIII. An arrhæ cōſtitui poſſint conſtante matrimonio. 478

Diſp. XXIX. In qua quantitate poſſint arrhæ promitti. 479

Diſp. XXX. An decima pro arrhis promiſſa ſit computāda iuxta bona quæ maritus bona fide poſſidet, ita vt illis euictis minuenda non ſit. 481

Diſp. XXXI. Qualiter computanda ſint bona maioratus viri, ad taxandam bonorum decimam, quam arrharum nomine promittere poteſt. ibid.

Diſp. XXXII An antapocha (vulgo *contraeſcrituras*) de non petenda certa quantitate promiſſa viro noceat vxori quoad arrhas, ita vt non computanda ſit ea quantitas inter bona viri. 482

Diſp. XXXIII. An in foro conſcientiæ valida ſit promiſſio arrharum vltra decimam. 484

Diſp. XXXIV. An donatio arrharum vltra decimam confirmetur iuramento: vel ſaltem illud obſeruandum ſit. ibid.

Diſp. XXXV. An ſoluto matrimonio incumbat vxori, & eius hæredibus probare arrhas promiſſas non excedere decimam bonorum mariti partem, vel potius viro & eius hæredibus, incumbat probare excedere. 485

Diſp. XXXVI. An arrhæ minuant legitimam aſcēdentibus aut deſcendentibus debitam, vel extrahendæ ſint de ea parte, de qua poteſt maritus in præiudicium aſcendentium, aut deſcendentium diſponere. 486

An donatio remuneratoria extrahenda ſit morte æris alieni ex toto hæreditatis corpore, vel de ea parte de qua donans pôteſt libere diſponere, ibi à n. 2.

An poſſit pater tempore vitæ, vel mortis, quaſcumque eleemoſynas facere, aut opera pia inſtituere in præiudicium legitimæ filiorum, vel extrahenda ſint de parte de qua poteſt libere diſponere, ibi n. 3. & 6.

An minutæ donationes, & eleemoſynæ factæ à parentibus dum viuunt, extrahendæ ſint de ea parte de qua poſſunt libere diſponere, ibi à num. 8.

Quid de arrhis promiſſis, ibi à n. 14.

Quid de ſponſalitia largitate, ibi n. 17. & 18.

Diſp. XXXVII. An maritus cui dos non ſoluitur, vel non integre, teneatur integras arrhas promiſſas ſoluere. 488

Diſp. XXXVIII. An pupillus vel minor ſine auctoritate tutoris, aut curatoris, iudiciſque decreto poſſit arrhas conſtituere. 489

An minor, vel pupillus carens tutore aut curatore, vel illum habens, contrahens eius licentia, vel abſque ea obligetur naturaliter & ciuiliter, ibi à n. 4.

An pupillus, vel minor habens tutorem, aut curatorem, ſi abſque eius licentia contrahat, obligetur naturaliter, ibi à num. 19.

An poſſit arrhas promittere, aut ſponſalitiam largitatem abſque iudicis decreto, & curatoris auctoritate, ibi à n. 37.

Diſp. XXXIX. An filiusfamilias poſſit arrhas promittere inconſulto patre. 497

Diſp. XL. An mulier quæ ad ſecundas nuptias minime tranſit, poſſit ſuperſtitibus aſcendentibus, vel deſcendentibus, diſponere ad libitum de arrhis. 499

Diſp. XLI. Vtrum mulier ad ſecundas nuptias tranſiens ſuperſtitibus filiis ex priori matrimonio habitis, poſſit diſponere de arrhis à priori viro acceptis, ſicut de aliis propriis bonis: vel, teneatur eas reſeruare filiis prioris matrimonij, illique ſuccedant in eis æqualiter. 500

LIBER SEPTIMVS.

De impedimentis matrimonij.

DISP. I. An integrum ſit Pontifici impedimenta matrim. irritantia ſtatuere. 5

An ſi ſine iuſta cauſa ea ſtatuat, teneat factum, ibi n. 5. & 6.

An poſſit Pontifex aliquos priuatos reddere inhabiles ad ineundum inter ſe matrim. ibi n. 7. & an poſſit infideles, ibi n. 3.

An poſſit certam perſonam reddere omnino inhabilem ad matrim. ibi n. 8.

An poſſit Epiſc. impedimenta in ſua diœceſi ſtatuere, ibi nu. 9. & 10

Diſp. II. An Pontifice ſuo præcepto aut conſtitutione interdicenti matrim. ſit inualidum contra eam prohibitionem initum. 7

An matrim. validè contractum ſit in pœnam ſeparandum, quando lite pendenti aut contra iudicis prohibitionem eſt initum, ibi n. 14. & 15.

Sponſalia contra eam prohibitionem inita an ſint valida, ibi nu. 9.

Diſp. III. An Princeps ſecularis etiam infidelis poſſit impedimenta dirimentia ſtatuere. 9

An apud Iudæos ſit poteſtas impedimenta dirimentia ſtatuendi? Et an ſi nunc contrahant in gradibus lege Moſaica interdictis, valeat matrim. ibi n. 6.

An ſi fideles ſubditi Principi infideli contrahant cū impedimento dirimenti ſtatuto per illum Principem, valeat matrim. ibi n. 7.

An Princeps fidelis poſſit infidelibus ſibi ſubditis ſtatuere impedimenta, ibi n. 8.

An impedimenta à Pontifice nunc ſtatuta ligent infideles ſibi ſubditos, ibi n. 8.

An quæſtio circa matrim. vel diuortium orta inter infideles ſubiectos Principi Chriſtiano, pertineat ad forum ſeculare. Et quid, ſi alteruter ſit fidelis, ibi n. 9.

An valeat matrim. ſi infidelis contrahat apud fideles, cum impedimento dirimenti à ſuo Principe infideli, ſtatuto: vel ſi fidelis contrahat apud infideles, cum impedimento dirimenti apud ſolos fideles, ibi n. 10.

Diſp. IV. An efficax ſit conſuetudo ad impedimenta noua dirimentia ſtatuenda: vel ſtatuta abolenda: & proinde ad reddendos quoſpiam inhabiles ad matrim. qui iure habiles erant: vel è contra habiles, qui iure erant inhabiles. 11

Diſp. V. Vtrùm impedimenta ſiue impedientia ſiue dirimentia ita obligent, vt nullus metus excuſet: conſtituántque duplicem malitiam in matrimon. cum illis inito: ſpecialíque malitia neceſſario fatenda afficiant copulam illicitam inter ſic impeditos habitam. 17

Diſp. VI. Quot & quæ ſint impedimenta dirimentia, vel ſolùm impedientia, & an conuenienter aſſignentur: & qualiter aliquot ex impedientibus intelligantur. 20

Diſp. VII. An feriarum tempore interdicantur benedictiones nuptiarum, matrimon. inire, conſummare, ſponſam in ſponſi domum traducere. 22

Diſp. VIII. An tempore interdicti Eccleſiaſtici, vel ceſſationis à diuinis licitum ſit matrim. inire, aut nuptias benedicere. 26

An ſiue vir ſiue fœmina interdicti ſint, poſſint benedictiones ſuſcipere nuptiales, ſeu matr. copulari, ibi n. 5. & 18.

Diſp. IX. An tempore quo coniuges ſunt excommunicati, validè & licitè ineant matrim. ſiue excommunicatio ſit maior ſiue minor. 30

Quale peccatum ſit ſi non excommunicatus contrahat matrimon. cum excommunicato maiori vel minor. excommunicatione, vel ſi vterque eadem cenſura ligatus ſit, ibi à n. 6. ad 11.

An excommunicato interdictum ſit ſponſalia inire etiam iuramento firmata, ibi num. 12.

An ei vetitum ſit benedictiones nuptiales recipere, ibi n. 13.

An teneatur præmittere confeſſionem matrim. qui peccato vel excommunicatione ligatus eſt, ibi n. 14.

An validè & licitè matrim. ineat, aut benedictiones nuptiales recipiat ſuſpenſus, aut is cui interdictus eſt Eccleſiæ ingreſſus, ibi n. 15.

Diſp. X. An Catechiſmus impediat matrim. ineundum. 34

Diſp. XI. An vota ſimplicia, & iuramenta caſtitatis, religionis, non ineundi matrimon. aſſumendi ordinis ſacri, impediant matrim. 36

An peccet contrahens cum habente votum caſtitatis, ibi n. 11.

An habenti votum & roganti an liceat, vel matrim. valeat poſſit reſponderi valere, ibi n. 12.

An ſi vexetur variis tentationibus, & paſſim ſuccumbat, liceat illi conſulere vt ineat matrim. & generaliter minus malum ad vitandum maius, ibi à nu. 14.

Diſp. XII. Quid ſit raptus, quæve eius pœnæ attento iure antiquo, & qualiter attento eodem iure ſit impedimentum matrim. 43

An eiſdem pœnis ſubdatur fœmina rapiens virum, ibi à n. 24.

An rapta nubens raptori amittat eius bona, quæ ſibi lex ciuilis in raptus pœnam deferebat, ibi à nu. 27.

In quo conſiſtat malitia ſpecialis raptus in foro conſcientiæ: & quando matrim. ineundo Impedimentum ſit, ibi à n. 30.

Diſp. XIII. Quando attento decreto Trid. raptus dirimat matrim. ac ſit obnoxius excommunicationi, ac pœnis in eo decretis. 52

An ſimiliter dirimat ſponſalia, ibi n. [illegible]

Diſp. XIV. An ſtuprum ſine raptu c[illegible]tingere poſſit, ita vt ſpecialem luxuriæ ſpeciem neceſſariò conſti[illegible]ndam conſtituat. 56

Diſp. XV. An inceſtus cum conſanguine[illegible] vel affinibus impediat matrim. 61

Diſp. XVI. An vxoricidium & viricidium matrim. impedimentum præſtent. 65

Diſp. XVII. Qualis culpa ſit ligatum aliquo impedimento impedienti matrim. inire: quo iure inducta ſint: quis in illis diſpenſet: & an impediant debiti petitionem. 66

De impedimentis dirimentibus.

De impedimento erroris & conditionis.

Diſp. XVIII An error perſonæ, qualitatis, vel fortunæ, dirimat matrim. & quo iure: & quando error qualitatis in perſonæ errorem redundet. 68

Diſp. XIX. An error conditionis ſeruilis matrimonium dirimat: & quo iure. 72

Quid ſi pro tempore determinato concedatur libertas, ibi nu. 3.

Quid, ſi libertas ſit conceſſa poſt certum tempus, ibi nu. 4.

Quid, ſi error conditionis ſit concomitans: vel poſt manumiſſionem ignoratam cognoſcatur ancilla affectu vxorio: vel poſt cognitam ſeruitutem: & an ita nullum ſit matrim. vt libero nolente, liceat coniugi ſeruo reſilire: & an pendenti lite ſuper ſeruitute, poſſit aut teneatur liber reddere? Remiſſiuè n. 5.

An ſit neceſſarium iudicium Eccleſiæ ad hanc ſeparationem, ibi num. 7.

Quid, ſi ſit error ſeruitutis aſcriptitiæ, vel originariæ, aut conditionis libertinæ, ibi n. 9. & 10.

An valeat matrim. quando ignorantia conditionis eſt leuiſſima, ibi à nu. 19.

Quid, ſi ſit error in æquali aut digniori conditione, ibi à numero 22.

Diſp. XX. Quando ancilla libertatem conſequatur ex matrim. permiſſu domini inito: & an tunc matrim. ſit validum. 80

Quando acquirat ancilla libertatem ex dotalibus inſtrumentis confectis, ibi n. 9.

An domino ducenti ancillam, maneat ea libera, & filij antea nati, ibi n. 10. & ſeq.

Diſp. XXI. An ſerui poſſint inuitis dominis matrim inire, nefáſque ſit impedire: & an coniugi potius quam domino ſatisfacere teneantur. 83

Diſp. XXII. An domino permiſſum ſit mittere ſeruum coniugatum vendendum in partes longinquas. 86

Diſp. XXIII. An ſeruitus poſſit poſt matrim. venire, alterutro coniuge ſe in mancipium venundante. 88

Diſp. XXIV. Vtrius parentis conditionem filij ſequantur, quoad nobilitatem, ac ſeruitutem. 90

Filius ex patre nobili, & matre ancilla, an ſit nobilis, ibi n. 2. & 3.

An domino promittente ancillæ libertatem, ſit efficax promiſſio, ibi n. 21. 22.

De impedimento voti ſolennis & ordinis.

Diſp. XXV. Quæ ſit differentia eſſentialis inter votum ſimplex & ſolenne, & in quo ſolennitas illa conſiſtat. 93

Qualiter ſint veri religioſi, qui in Soc. IESV vota ſimplicia biennij emiſerunt, ibi n. 15.

Votum ſimplex & ſolenne religionis an differant ſpecie, numero 6. & 19.

Diſp. XXVI. Quo iure per profeſſionem religionis dirimatur matrimonium ſubſequens. 100

Diſp. XXVII. An Ordini ſacro ſit iure diuino annexa continentia: & obligatio ad illam ſit ex voto ſolenni, an potiùs ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, & in quo eſſentialiter voti illius ſolennitas conſiſtat. 101

An Epiſcopatui ſit annexa iure diuino continentia, ibi n 7.

An votum ſolenne caſtitatis annexum Ordini ſacro, differat ſpecie, & ex natura rei à voto ſimplici, & ſolenni profeſſionis, ibi n. 18.

An clericus in ſacris conſtitutus, & ſimul religioſus, fornicans, teneatur vtramque circumſtantiam fateri, aut ſatisfaciat dicendo ſe votum emiſiſſe, ibi à n. 19.

Diſp. XXVIII. an ſacer ordo vel Epiſcopatus dirimat matrimon. & quo iure. 110

Diſp. XXIX. An Ordo ſacer vi vel metu aſſumptus obliget ad caſtitatem, & impediat ac dirimat matrim. 112

Diſp. XXX. An ordo ſacer infantiæ tempore, aut ante pubertatem aſſumptus obliget ad caſtitatem, ac matrimonium dirimat. 114

Diſp. XXXI. An Ordines minores impediant matrimonium: culpanę ſit ab illis reſilire: aut eos animo non vlteriùs progrediendi aſſumere. 116

Diſp. XXXII. An ſola licentia coniugis ſufficiat, vt alteruter coniux poſſit licitè poſt matrimonium conſummatum ad religionem tranſire. 118

Diſp. XXXIII. An profeſſio coniugis de licentia ſpontanea alterius emiſſa abſque aliis iure requiſitis valida ſit nec profeſſus reuocari poſſit, ſed manens in ſeculo cogendus ſit profiteri. 124

Diſp. XXXIV. An profeſſio coniugis ignorante altero facta aut ſcienti, & contradicenti, ſit valida: an potius is profeſſus ſit reuocandus, & reuocatus ad quid teneatur, ſiue viuo ſiue mortuo altero coniuge. 128

An poſſit coniux relictus in ſeculo, inuito alio ſic profeſſo religionem ingredi, ibi 23.

An ſi vterque coniux licentia alterius minimè obtenta profiteatur, ſiue conſcius ſiue ignarus profeſſionis alterius, valeat profeſſio, neutérque alterum reuocare poſſit, ibi n. 24.

Diſp. XXXV. An quando licentia extorta fuit per coniugem profeſſum, metu, aut dolo, aut nulla interfuit, ſed ſola diſſimulatio manentis in ſeculo, valida ſit profeſſio: nec ius competat reuocandi. 134

Diſp. XXXVI. An coniugi qui profeſſus eſt abſque licentia, vel cum ea per dolum aut metum extorta, liceat reſilire, quando manens in ſeculo poſtea adulterium admiſit. 136

An abſque licentia vxoris ad ordines ſacros promotus ſit ipſi poſtea fornicanti reſtituendus, ibi n. 4.

Diſp. XXXVII. An coniux ſine licentia coniugis profeſſus, ac eius mortis conſcius in profeſſione perſiſtens, ignarus illius nullitatis, aut nolens ratificare, eſto non verus profeſſus ſit, poſſit tranſacto quinquennio reclamare, aut occultè religionem deſerere. 137

An decretum Trident. ſeſſ. 25. de regul. cap. 19. fundetur in præſumptione, dum concedit quinquennium ad reclamandum: & ſic non habeat locum in foro conſcientiæ, ibi à n. 6.

An id quinquennium procedat ſolùm à tempore ſcientiæ nullitatis profeſſionis, ibi à nu. 18.

An tranſacto quinquennio poſſit hic audiri remedio reſtitutionis, ibi à n. 20.

An id Tridentini decretum intelligatur de iis, qui in perpetuum ſunt inhabiles: vel etiam ad tempus, & durat impedimentum inhabiles efficiens toto eo quinquennio, ibi à n. 30.

An hic profeſſus inualidè tranſacto quinquennio, & deſtitutus omni remedio in foro externo ad reclamandum, teneatur regulam & vota ſeruare, atque profeſſionem ratam habere, & dum non ratam habet, poſſit alimenta monaſterij ſuſcipere ſuffragia ferre, & ad Ordines promoueri, ibi à n. 36.

An vt ratificetur profeſſio illa inualida, ſit neceſſario iterandus nouitiatus, ibi à n. 45.

An ſit quoque neceſſaria noua ipſius profeſſi & monaſterij ratificatio, conſcio vtroque nullitatis prioris profeſſionis: ac ſint repetendæ cæremoniæ: ac ratificata profeſſione, poſſit is profeſſus retinere locum, & priuilegia alia antiquitati prioris profeſſionis irritæ correſpondentia, ibi à n. 59.

Qualiter coniugatus poſſit tranſacto quinquennio reclamare contra profeſſionem, quam ſine valida coniugis licentia emiſit: & quid exigatur vt illa profeſſio conualeſcat, ibi à n. 69.

Diſp. XXXVIII. An poſſit maritus ſine vxoris licentia ad Ordines promoueri, & ſic promotus ad quid aſtringendus ſit. 154

Diſp. XXXIX. An ſola vxoris licentia poſſit vir ad Ordines promoueri: quidue ampliùs deſideretur: & ea ſola promotus poſſit ab vxore reuocari. 157

Diſp. XL. An vxor cuius licentia vel diſſimulatione vir ad Ordines ſacros promotus eſt, ita teneatur ad caſtitatem, vt viro mortuo non poſſit validè matrim. iungi. 159

Diſp. XLI. Quid exigatur, vt integrum ſit marito, ad Epiſcopi aut Cardinalis dignitatem promoueri. 160

Diſp. XLII. An clericus in minoribus conſtitutus validum matrim. iniens amittat beneficia Eccleſiaſtica. ibid.

Diſp. XLIII. An per contractum matrim. irritum amittat clericus beneficia. 164

Diſp. XLIV. An per matrim. amittantur penſiones inſtar beneficiorum. 167

Diſp. XLV. An non tantùm peccet retinens beneficium, vel penſionē, poſt contractum matrim. ſed etiā qui ea recipit, aut retinet, animo non permanendi in clericatu, ſed tranſeundi ad matrim. 168

Diſp. XLVI. An per contractum matrimonij amittat clericus in minoribus conſtitutus priuilegia clericalia. 172

An deſideretur ad id monitio aut iudicis ſententia, ibi à n. 18.

An clericus coniugatus ſeruans omnia requiſita gaudeat in ciuilibus priuilegio fori, ibi n. 21. & 22.

An poſſit capi à iudice ſeculari pro debito deſcendenti ex cauſa ciuili, ibi n. 23.

An ſi vacet negotiationibus, armáque deferat gaudeat priuilegiis, n. 24. 25.

An ſi ſemel dimiſſum habitum reſumat, gaudeat priuilegiis, numer

278

27.28.29.
An mortua vxore gaudeat omnibus priuilegiis,n.30.
*Diſp.*XLVII.An vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio canonis & fori, fruatur eiſdem priuilegiis. 176
*Diſp.*XLVIII. An conſtituti in ordine ſacro, profeſſi, conſanguinei, affines, aut quocumque alio impedimento dirimenti affecti incurrant excommunicationem,ineundo matrimonium. 177
*Diſp.*XLIX. An in ſacris conſtitutus tranſiens ad matrimonium, vel coniugatus ad ordines abſque licentia vxoris, ſit irregularis. 180

De impedimento cognationis carnalis.

*Diſp.*L.Quid ſit conſanguinitas, linea,& gradus, & qualiter gradus computentur. 182
Diſp. LI.An in recta aſcendentium & deſcendentium linea conſanguinitatis, ſit iure naturali irritum matrim. in quocunque gradu vſque in infinitum: an potiùs vſque ad præſcriptum gradum & quotum. 184
*Diſp.*LII. An omnes conſanguinitatis gradus in linea tranſuerſa prohibiti Leuit. 18. dirimant iure naturali matrimon. ac proinde obligent nunc:& eſto non omnes,an ſaltem aliquis gradus in ea tranſuerſa linea dirimat iure naturali matrim. 188
*Diſp.*LIII. Ad quotum conſanguinitatis gradum extendatur prohibitio matrim. iure Eccleſiaſtico. 193

De impedimento cognationis ſpiritualis.

Diſp. LIV. Quid ſit cognatio ſpiritualis: ex quibus Sacramentis & inter quas perſonas oriatur, & quo iure matrimon. impediat ac dirimat. 194
Diſp. LV. An per Sacramentum pœnitentiæ contrahatur aliquod cognationis vinculum, ratione cuius ſit ſpecialis luxuriæ circumſtantia neceſſariò fatenda, accedere ad filiam confeſſionis. 196
*Diſp.*LVI. Quis actus in patrinis deſideretur, vt cognationem ſpiritualem in baptiſmo vel confirmatione contrahant. 198
*Diſp.*LVII. An cum plures duobus baptizatum vel confirmatum tangunt, aut de ſacro fonte leuant baptizatum, omnes illi cognationem ſpiritualem contrahant. 199
Qualis culpa ſit plures duobus adhiberi patrinos, aut duos viros, duaſue fœminas, attento iure antiquo, & iure nouo Tridentini. n.1.4.& 6.
An poſſit Epiſcopus in hoc diſpenſare,ibi n.2.& 7.
An poſſint vir & vxor eſſe ſimul alicuius patrini,ibi n.5.
*Diſp.*LVIII. An ad contrahendam cognationem ſpiritualem exigatur aliqua intentio in patrinis, vltra externam baptizati vel confirmati ſuſceptionem. 203
Diſp. LIX. An ſuſceptio patrini ſit ita perſonalis, vt non poſſit per procuratorem exerceri, atque ita non poſſit per procuratorem cognitio ſpiritualis contrahi. 204
An vniuerſitas poſſit per ſindicum cognationem contrahere, ibi num.7.
An ſi procurator eſſet reuocatus, nec factus certior de reuocatione teneret infantem, contraheret cognationem qui illum conſtituit,ibi nu.8.
An ipſe procurator cognationem contrahat, ibi numero 10. 11. &11.
Diſp. LX. An infidelis vel hæreticus ſit capax cognationis ſpiritualis actiuæ,vel paſſiuæ, vel ſi non confirmatus ſit patrinus baptiſmi vel confirmationis. 207
*Diſp.*LXI.An in quacumque ætate poſſit quiſpiam eſſe patrinus, & cognationem contrahat. 209
Diſp LXII. An ſi baptiſmus & confirmatio irrita ſint, aut ſi baptiſmus in caſu neceſſitatis priuatim miniſtretur, oriatur cognatio ex parte baptizantis,& ex parte ſuſcipientis patrini. 210
An ex iteratione ſolenni baptiſmi priuatim collati oriatur cognatio,ibi n.4.
Quid ſi nondum integre natus baptizetur, & poſtea rebaptizetur, ibi n.7.
Quid ſi ratione dubij quis ſub conditione rebaptizetur,ibi n.6.
An baptizans in neceſſitate filium concubinæ poſſit illam ducere, ibi n.11.

De impedimento cognationis legalis.

*Diſp.*LXIII.Quid & quotuplex ſit adoptio: & quando cognatio legalis ex illa conſurgens impediat ac dirimat matrim. 212
An ſi ſuperueniat matrimonio, impediat debitum peti,n.9.
An ſuperueniens ſponſalibus ea dirimat,ibi n.20.
Quo iure inductum ſit hoc impedimentum,ibi n.21.
An hoc impedimentum perpetuo duret, & inter quas perſonas, & vſque ad quotum gradum,ibi 24.& ſeq.
An ſit cognatio inter adoptantem & carnales adoptati parentes,ibi nu.26.
An inter fratres adoptiuos, nempe,ab eodem parente adoptatos, ſit cognatio, ibi n.28.
An ſit inter filios duorum fratrum adoptiuorum,ibi nu.29.
An filius adoptiuus poſſit contrahere matrimonium cum filia carnali illegitima adoptantis, vel filius carnalis illegitimus cum filia adoptata, ibi n.30.
Inter adoptantem & aſcendentes adoptati vſque ad quotum gradum non poſſit conſiſtere matrim.ibi à num.31.
An poſſit adoptans contrahere cum filia filiæ adoptatæ, vel cum filiis illegitimis adoptati,n.35.36.

De impedimento affinitatis.

Diſp. LXIV. Quid ſit affinitas, & qualiter in ea gradus computentur, & quid ad eam contrahendam deſideretur. 217
An oriatur affinitas ex penetratione vaſis, fœminæ virili non intromiſſo,ibi n.7.
An deſideretur ſeminis vtriuſque coniugis commixtio ad affinitatem,ibi n.10.
An ex matrim.rato oriatur affinitas,an ſola publica honeſtas, ibi num.22.
*Diſp.*LXV. An affinitatis vinculum ortum ex copula coniugali aut illicita,ſit naturale, atque ita in infidelibus contrahatur, vt obſtet matrim.contrahendo poſt conuerſionem ad fidem. 221
*Diſp.*LXVI. An aliquis affinitatis gradus iure naturæ matrim. dirimat. 223
Diſp. LXVII. Ad quotum affinitatis gradum extendatur prohibitio matrim. iure Eccleſiaſtico, ſiue affinitas ex copula licita,ſiue illicita contracta ſit. 226
An ſit inceſtus, acceſſus ad conſanguineam vltra ſecũdum gradum eius, cum qua quiſpiam fornicatus eſt, ibi n.7.& 8.
An quando cum duobus conſanguineis diſpenſatum eſt,vt matrim. iungantur, copula inter illos ſit inceſtus ibi, n.9.
Quid efficiat affinitas ſuperueniens matrim. contracto, ibi numero 10.

De impedimento publicæ honeſtatis.

*Diſp.*LXVIII.Quid ſit hoc impedimentum, & an oriatur ex quibuſcumque ſponſalibus certis & abſolutis, quamuis irritis: & ad quotum gradum extendatur. 228
Diſp. LXIX. An ex ſponſalibus incertis aut conditionibus oriatur hoc impedimentum. 232
Diſp. LXX. An ex matrim.rato,ſiue abſoluto, ſiue conditionali valido,ſeu irrito,oriatur impedimentum publicæ honeſtatis: & ad quotum, vſque gradum. 233

De impedimento diſparis cultus.

*Diſp.*LXXI. An inter perſonas diſpares cultu vt inter fidelem & infidelem, vel cathecumenam, ſit irritum matrim. & quo iure. 235
An Pontifex diſpenſare poſſit vt id matrim ineatur,ibi n.10.
*Diſp.*LXXII.An matrim. inter perſonam Catholicam & hæreticam valeat. 238
Qualis culpa ſit, & an liceat in Germania, & aliis locis, vbi ſunt permixti Catholici cum hæreticis,ibi n.4.& 5.
An ſponſalia inter eos valeant,ibi n.3.
*Diſp.*LXXIII.An matrimonio inter fideles inito, liceat alteri coniugi iam ad fidem conuerſo cum infideli habitare poſſitne ab illo diuertere. 239
Infidelium matrim. quando valeat, & an efficiatur ſacramentum, quando ad fidem conuertuntur,ibi n.1.2.& 3.
Quid, quando conuerſus ad fidem repudiarat tempore infidelitatis legitimam vxorem,aut plures duxerat,ibi n.4.& 5.
An tempore primitiuæ Eccleſiæ eſſet tantum conſilium,vt ad fidem conuerſus remaneret cum coniuge infideli, ibi numero 7.& ſequentib.
An poſt id tempus liceat coniugi fideli habitare cum infideli, ibi n.11.& ſeq.
Quem debeat ſequi proles, quando alter ſolus parens eſt fidelis, ibi n.16.
Diſp. LXXIV. An infideli coniugi ad fidem reducto, altero conuerti reſpuente,aut nolente habitare ſine contumelia Dei, aut ſine attractione ad peccatum integrum ſit, matrimonium illud diſſoluere,& ad aliud tranſire. 242
Quid ſit nolle habitare ſine contumelia Dei, vel ſine pertractione ad peccatum,ibi n.6.
An deſideratur ſententia iudicis vt hoc matrimonium poſſit diſſolui,ibi n.11.
An ex Chriſti priuilegio ſit hæc matrim. diſſolutio,n.4.& 10.
An deſideretur fidelem prius moneri,num conuerti velit,ibi à n.12.
An neceſſarium ſit vt iudex terminum præfigat, intra quem infidelis conuertatur,ibi n. 17.& 18.
Qualis certitudo de obſtinatione alterius coniugis ſit neceſſaria, ibi nu.16.
*Diſp.*LXXV.An in prædictis caſibus, quibus licet fideli matrim. diſſoluere,& ad aliud tranſire, diſſoluatur ſtatim matrimon. an potius tunc quando infidelis ad alias nuptias tranſit. 247
*Diſp.*LXXVI.An in caſibus quibus licet fidei tranſire ad aliud matrim. propter infidelis obſtinationem, liceat ſimiliter fideli tranſire ad religionem, ordines, aut votum caſtitatis emittere: ac per hæc diſſoluatur matrimon. 249
*Diſp.*LXXVII.An quoties diſſoluitur matrim. per tranſitum fidelis ad aliud coniugium, vel profeſſionem religionis, liceat infideli ad alias nuptias tranſire, ſiue conuertatur, ſiue in infidelitate permaneat. 251

De

De impedimento criminis.

Diſp. LXXVIII. Vtrùm crimen machinationis mortis alterius coniugis dirimat ſubſequens matrim. 252

Diſp. LXXIX. An adulterium, interuenientibus promiſſione futuri matrim. aut ipſius contractu de præſenti cum adultera, dirimat ſubſequentes cum illa nuptias. 257

De impedimento ligaminis, ſecundis nuptiis, ac bigamia.

Diſp. LXXX. An ſecundæ nuptiæ primis non diſſolutis ſint iure naturæ interdictæ, ac irritæ. 265

Quis poſſit in vxorum pluralitate diſpenſare, ibi c.9.

Diſp. LXXXI. An ſecundæ & vlteriores nuptiæ prioribus morte alterius coniugis diſſolutis, liceant. 269

Diſp. LXXXII. An ſecundis nuptiis benedictio impertienda ſit, & quam pœnam incurrat ſacerdos benedicens. 270

Benedictiones hæ à quo parocho ſint conferendæ: & quis cenſeatur quoad hoc proprius parochus: & quam pœnam incurrat alius benedicens, ibi n.2.3.4.

An ſit peccatum omittere benedictiones, vel conſummare, ante illas, & quibus temporibus ſint interdictæ, ibi n.6.7.& 8.

Diſp. LXXXIII. Quid & quotuplex ſit bigamia: & qualiter ex vera bigamia irregularitas oriatur. 274

Diſp. LXXXIV. Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia interpretatiua. 277

Diſp. LXXXV. Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia ſimilitudinaria: eo quòd profeſſus aut in ſacris conſtitutus matrim. contrahit. 281

Diſp. LXXXVI. An bigamiæ irregularitas extinguatur per baptiſmum profeſſionem, vel diſpenſationem: & quis diſpenſare poſſit. 283

Diſp. LXXXVII. Quæ ſint pœnæ iure ciuili ſtatutæ fœminis intra annum luctus nubentibus & an eæ ſint iure canonico correctæ. 286

Legatum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias, an debeatur intra annum, ibi n.28.

An viduæ debeantur alimenta, dum ei non reſtituitur dos, etiam ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, ibi n.30.

An veſtes viduales ſint dandæ viduæ ex bonis mariti: & eę reſtituendæ ſint, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, ibi n.32.

An lectus quotidianus: & qualis debeatur coniugi viduo ex bonis alterius: & ſit reſtituendus à tranſeunte ad ſecundas nuptias, ibi nu.32.

Diſp. LXXXVIII. Quæ ſint pœnæ ſecundis nuptiis indictæ in fauorem filiorum prioris matrim. & an eæ ſint iure canonico correctæ. 293

Diſp. LXXXIX. Qualiter coniux tranſiens ad ſecundas nuptias teneatur reſeruare bona à coniuge defuncto habita, filiis prioris matrim. 303

Diſp. XC. An pœnæ coniugi tranſeunti ad ſecundas nuptias ſtatutæ, locum habeant in vidua fornicanti, nec ſint iure canonico correctæ. 317

Diſp. XCI. An pœnæ à teſtatoribus in ſuis teſtamentis impoſitæ ſecundis nuptiis ſint correctæ iure can. & quando per tranſitum ad ſecunda vota aut turpiter viuendo incurrantur. 322

An relicta ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi perdantur per ſecundas nuptias, ibi n.14.

An perdantur per vnicam fornicationem, ibi à n.31.

An per tactus inhoneſtos, ibi à nu.38.

An legatum ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis amittatur per fornicationem, aut per tranſitum ad illas, ſi ex ſe ſint irritæ, aut non conſummatæ, ibi à n.41.

An legatum relictum coniugi coniuge, dum cum filiis commorabitur, perdatur per ſecundas nuptias, ibi à nu.47.

Quibus poſſit dari legatum fœminis maritandis, ibi à nu.54.

De impedimento impotentiæ.

Diſp. XCII. An impotentia coëundi, & qualis, impediat ac dirimat matrim. 333

An impotentia temporalis ignota alteri contrahenti dirimat, ibi n. 3.& 4.

An impotentia ſolum ſeminandi intra vas, aut retinendi ſemen, dirimat, ibi à n.7.

An matrim. eunuchorum valeat, ibi à nu.14.

An ſenes valide contrahant, ibi à n.19.

An valeat matrim. ſterilium, ibi n.25.& 26.

An valeat, quando mulier nequit abſque vitæ periculo parere, ibi n.27.& 28.

Quid, ſi pariat filios mortuos, ibi nu.29.

Diſp. XCIII. An impotentia naturalis perpetua, quæ nulla ratione eſt abſoluta erga omnes, ſed reſpectiua erga fœminam aliquantulum arctam, aut virginem, dirimat reſpectu illius matrimon. & quando cenſeatur perpetua. 339

An poſſit vir clauſtrum virginis aliquo inſtrumento reſerare, vt ſibi reddatur apta: an potiùs vbi eſt timor huius reſerationis, ſit ſeparanda mulier, ibi n.29.

An fœmina virgo, vel arcta, ac nupta, teneatur inciſionem pati, vt viro aptetur, ibi à n.30.

An ea renuente inciſionem liceat illis vſus coniugij, ibi n. 36.

An ſeparato matrimonio ratione frigiditatis, vel arctitudinis, ſit vtrique coniugi interdicendus vſus coniugis alterius, ibi nu.37.

Quid, ſi facta inciſione nequeat vir vxorem illam cognoſcere, ibi n.38.

Diſp. XCIV. An impotentia ad copulam ex maleficio conſurgens dirimat matrimonium. 346

Qualiter maleficiis impediatur potentia coëundi: & ex quibus ſignis maleficium cognoſcatur, ibi à nu.1.ad 6.

Diſp. XCV. An liceat maleficio parato petere vt maleficium maleficio ſoluat: & quibus modis licitè ſolui poſſit. 349

Diſp. XCVI. An liceat maleficij ſignum deſtruere, vt Dæmon nocere deſinat. 352

Diſp. XCVII. An impotentia perpetua vtrique coniugi nota, vel ſaltem illi qui potens eſt, dirimat matrim. aut ſaltem poſſint illud inire, vt habitent tamquam fratres: & ad id teneantur. 353

Diſp. XCVIII. An impotentia perpetua, ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua, vndecunque conſurgat, dirimat iure naturali matrimonium, an ſolo pontificio. 356

An infideles contrahentes cum hac impotentia, validè contrahãt, ibi num.7.

Diſp. XCIX. An matrim. ratione impotentiæ naturalis aut maleficij diſſolutum, ſit reſtaurandum, quando coniux impotens ad alias nuptias tranſiit, aut fornicatus eſt; & quoties inſtaurandum ſit: & quid ſi vir ſic ſeparatus ſit iam profeſſus, aut ſacris initiatus ſit. 357

Diſp. C. An ſi ſententia diſſoluens prius matrim. ſit bis confirmata, aut legitimo tempore non ſit ab ea appellatum, retractanda ſit comperto errore: & coram quo iudice, & quo remedio an potiùs ſent. in cauſa coniugali tranſeat in rem iudicatam. 364

Diſp. CI. An diſſoluto matrim. ratione impotentiæ vtriuſuis coniugis, & comperto errore ex impotentis fornicatione, aut poſterioris matrimonij conſummatione, integrum ſit potenti celebrare diuortium ob eam impotentis copulam. 366

Diſp. CII. An impotentia perpetua ſuperueniens matrimonio id dirimat, eiuſve vſum impediat. 369

Diſp. CIII. Quando dubitatur an impotentia præceſſerit, an ſecuta ſit matrim. vel facto examine an ſit vera perpetuáve, an præſumatur eam præceſſiſſe, an potius ſubſecutam, vel non eſſe veram nec perpetuam, vt matrimonium valeat. 370

An in dubio impotentiæ liceat dubitanti matrimonium inire, & eo inito petere, & reddere, ibi n. 10.

Diſp. CIV. An impotentia temporalis defectu ætatis requiſitæ ad matrim. proueniens, id dirimat, & quo iure, & quota ſit hæc ætas. 372

An valeat matrimonium quando adepta pubertate adhuc deeſt generandi potentia, ibi n.14.

Quanto tempore ſit tunc expectandum, ac conſiderandum an ea impotentia ſit perpetua, ibi à nu.16.

Quid nomine malitiæ intelligatur, dum dicunt textus malitiam ſupplere ætatem in matrimonio, ibi à n.20.

Qualiter probandum ſit adeſſe potentiam generandi ante pubertatem, & diſcretionem requiſitam, vt valeat matrim. ibi à n.24.

Quando dicatur puer proximus pubertati, ibi à n.37.

Diſp. CV. An impotentia ex morbi ſtatu conſurgens, vt quia contrahens eſt in mortis articulo, deſperata iam ſalute, irritet matrimonium: an potiùs id valeat, prolémque antea conceptam legitimet, etiam in ſubſtituti fraudem. 387

Diſp. CVI. An hermaphroditus poſſit inire matrimonium: & iuxta quem ſexum. 380

Diſp. CVII. An ad declarandum matrimonium, irritum ratione impotentiæ ſtatim conſtantis, deſideretur experientiæ triennium, atque aliqua alia probatio. 381

Diſp. CVIII. An quando impotentia non conſtat, ſed ſigna eius dubia ſunt, atque vterque coniux fatetur impotentiam, deſideretur triennij experientia, & aliqua alia impotentiæ probatio, vt ratione illius diſſoluatur matrimonium. 383

Diſp. CIX. An quando alter coniux fatetur impotentiam, altero negante, deſideretur triennium, & quæ alia probatio: & vtri coniugi potius fides habenda ſit. 389

Diſp. CX. A quo tempore computandum ſit triennium iure præſcriptum coniugibus ad experiendam impotentiæ veritatem. 392

Diſp. CXI. An triennium experientiæ debeat eſſe continuum, ac ita integrum, vt ſi aliquid deſit, ſupplendum omnino ſit. 394

Diſp. CXII. An ſi ante vel poſt triennij lapſum coniux propria auctoritate recedat, allegans alterius impotentiam, ac matrimoniũ non eſſe conſummatum, ſit ante omnia coniux impotens ſpoliatus reſtituendus. 395

An ſi impotens fateatur in iudicio adulterium à ſe admiſſum, vt vel ſic ſe eſſe potentem concludat, poſſit ſpolians ea vti confeſſione, vt ratione adulterij denegetur reſtitutio, ibi numer.15. 16.& 18.

An ſi confitens ille ſit minor, poſſit aduerſus hanc confeſſionem reſtitui, ibi n.17.

Diſp. CXIII. Quales debeant eſſe matronæ de ſponſæ virginitate depoſituræ, & quibus diligentiis præmiſſis, ac qualiter deponere debeant: & recuſari an poſſint: ac publicatis atteſtationibus aliæ recipi: & quid poſſit iudex ex officio in cauſis coniugalibus. 399

*Diſp.*XXIV. An coniugi vtrique impotenti liceat aduerſus matrimonium proclamare, allegata ſua impotentia: an potiùs ſoli coniugi potenti id ius competat. 404

LIBER OCTAVVS.

De Diſpenſationibus.

DISP. I. Quid ſit diſpenſatio: & an ſtrictè interpretanda ſit. 3.
An in diſpenſationibus valeat argumentum à maiori ad minus, ibi à nu. 31.
*Diſp.*II. An poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda. 10
An Capitulum ſede vacanti, & prælati habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ſuperiores religionis poſſint diſpenſare in omnibus caſibus, quos Trid. ſeſ. 24. de reform. cap. 6. concedit Epiſcopis, ibi à n. 10. ad 13.
An poteſtas ad diſpenſandum in votis vel iuramentis extendatur ad ea commutanda, ibi à n. 14.
An facultas diſpenſandi vel commutandi conceſſa circa vota, extendatur ad iuramenta ſoli Deo facta: vel ad vtrumque vinculum ſimul, ibi à n. 16.
An potens legitimare ſpurium in genere, vel adulterinum, & inceſtuoſum, poſſit quando vtrumque vitium in eodem reperitur, ibi à n. 27.
*Diſp.*III. An diſpenſatio perſonarum diſtinctionem exigat, ita vt nequeat à prælatis erga ſemetipſos exerceri, in caſibus in quibus poſſunt cum ſubditis diſpenſare. 16
Diſp. IV. An prælati non ſolùm verbis, ſed facto ipſo diſpenſent, quando admittunt ſcienter ad aliquem actum habentes iuris impedimentum ad illum, vel patiuntur ab illis exerceri. 20
Diſp. V. An poſſit Epiſcopus diſpenſare in lege Pontificia, vel Concilij, ſaltem quando in ea diſpenſari poſſe conceditur, nec explicatur cui. 24
Quando dicatur conſtitutio Pontificia vel Concilij, ibi n. 6
Diſp. VI. An Pontificis & ſolius ſit diſpenſare in impedimentis, ſiue iure diuino & naturali, ſiue ſolo humano dirimentibus matrimonium. 26
Quid poſſit cõmiſſarius cruciatæ circa hæc impedimenta, ibi à n. 23
Quid poſſint religioſi virtute ſuorum priuilegiorum circa illa, ibi n. 28. 29.
Diſp. VII. An poſſit Pontifex diſpẽſare in radice matrimonij, quando irritè contractum eſt, efficiendo vt diſpenſatio retrotrahatur, & legitimetur proles antea habita, quoad temporalia & ſpiritualia: & quando cenſeatur hoc facere. 31
Diſp. VIII. An Papa poſſit diſpenſare in voto ſolenni clericorum aut monachorum: & quæ cauſæ ad hoc deſiderentur. 37
An hi cum quibus diſpenſatũ eſt abſq; cauſa, peccent vxores ducendo, nec validè ducant, nec poſſint petere & reddere, ibi nu. 4. 10.
An hi teneantur ad officium diuinum, ibid. n. 5. & 11.
An poſſit Pontifex cum his diſpenſare, vt ad tempus matrimonium ineant, vt donec proles habeant, ibi n. 9.
Diſp. IX. An Epiſc. diſpenſare poſſit aliquando in votis caſtitatis, religionis, & non nubendi abſolutè emiſſis: vbi & diſputatur de omnibus votis ad hæc pertinentibus, & de iis in quæ hæc vota commutantur. 42
An parochi poſſint aliquando in votis, in quibus poteſt Epiſcopus diſpenſare, ibi n. 27.
Diſp. X. An poſſit Epiſcopus in his votis diſpenſare, quando pœnalia aut conditionalia ſunt. 47
Diſp. XI. An poſſit Epiſcopus diſpenſare in votis caſtitatis emiſſis poſt matrimonium ab altero vel vtroque coniuge. 51
Diſp. XII. An poſſit Epiſc. diſpenſare in voto caſtitatis, aut in affinitate aut cognatione ſpirituali ad petendum debitum. 53
Diſp. XIII. An in iuramentis caſtitatis & religionis poſſit Epiſcopus diſpenſare. 55
Diſp. XIV. An Epiſc. diſpenſantibus in caſibus ſibi permiſſis in lege ſuperioris, aut propria, integrum ſit mulctam pecuniariã imponere: & poſſint diſpenſare, licet impetrans prius Pontificem adierit, ſiue conceſſerit, ſiue denegarit diſpenſationem: ſiue norint Pontificem ſolitum eſſe ex cauſa denegare. 56
Quid ſi ipſe Epiſcopus denegarit diſpenſationem, & alius iam ſe Pontifici præſentarit, ibi n. 8.
An tunc dicatur iam is caſus deductus ad forum contentioſum, vt non liceat Epiſcopo in illo diſpenſare, ibi n. 9.
Diſp. XV. An virtute bullæ vel iubilei poſſint commutari vota religionis & caſtitatis, ac iuramenta, ac cætera vota, quæ matrimonium impediunt: aut diſpenſari ad petendum debitum, cum voto caſtitatis, affinitate vel cognatione ſpirituali. 58
An tranſacto iubileo poſſint commutari vota, quæ tempore illius non ſunt commutata, ibi à n. 16.
Quid. ſi poſtea non lucretur ille iubileum: & an tunc reuiuiſcant vota commutata, & aliæ cenſuræ à quibus ille abſolutus erat, ibi à n. 20.
An hæc commutatio virtute bullæ vel iubilei poſſit fieri extra confeſſionem, ibi n. 25.
Diſp. XVI. Quid poſſint regulares per ſua priuilegia circa diſpenſationem & commutationẽ votorũ caſtitatis, & religionis, & aliorum matrimonio obſtantium: & ad petendum debitum cũ aſtrictis voto caſtitatis, aut cum affinitate & cognatione ſpirituali. 63
An hæc facultas intelligatur cum ſubditis Epiſcopi ſolius, in cuius diœceſi ſunt religioſi, ibi n. 10.
An hæc commutatio aut diſpenſatio debeat eſſe in confeſſione, ibi n. 11.
Quid poſſint circa iuramenta, ibi n. 1. & 7.
Diſp. XVII. An diſpenſatio in lege propria, ſuperioris, aut inferioris facta abſque cauſa valeat. 66
Quid ſi adeſt cauſa legitima, at non eſt præmiſſa eius cognitio à diſpenſante, ibi à n. 10.
An præſumatur cauſa in principe, aut alio inferiori diſpenſante, ibi nu. 14. & 15.
An credatur ſuperiori dicenti ſe ex iſta cauſa diſpenſare, aut habere commiſſionem ad diſpenſandum, aut aliquid aliud faciendum, ibi n. 16. & ſeq.
An Archiepiſc. vel Epiſc. poſſit diſpenſare in lege ſynodi diœceſanæ, & ſolus ipſe habeat votum deciſiuum in ea, eiuſve legibus aſtringatur, ibi à num. 32.
An Archiepiſcop. ſit ſuperior ſynodo prouinciali, nec eius legibus aſtringatur, ſed in eis diſpenſare poſſit, ibi a n. 35.
Diſp. XVIII. An diſpenſatio in quauis lege abſque legitima cauſa conceſſa ſit culpæ noxia: eadémque culpa petentem diſpenſationem atque ea vtentem afficiat. 71
Diſp. XIX. Quæ ſunt cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrim. dirimentibus. 74
Dotis competentis defectus & nobilitas contrahentium qualiter verificentur, ibi n. 6. & à n. 16.
Diſp. XX. Quæ ſint iuſtæ cauſæ ad diſpenſandum in votis caſtitatis, ac religionis, cæteriſque matrimonium impedientibus. 79
An quando adſunt votum & iuramentum eiuſdem rei, exigatur maior cauſa ad diſpenſandum, vel commutandum, ibi n. 30.
An eædem cauſæ requirantur ad diſpenſandum in iuramentis, quæ in votis, ibi n. 1.
Diſp. XXI. An taciturnitas veri vel expreſſio falſi vitiet reſcripta & diſpenſationes. 83
Error nominis, aut diœceſis eius cum quo diſpenſandum eſt, an vitiet diſpenſationem & cætera reſcripta, ibi à n. 37. vſque ad 39.
An ſi gratia concedatur motu proprio, per hoc ſuppleatur vitium taciturnitatis veri, aut expreſſionis falſi, ibi à n. 47. vſque ad 52.
An tota diſpenſatio totúmque reſcriptum vitientur ex taciturnitate veri, aut expreſſione falſi in ſola illius parte contingenti, ibi à n. 53. vſque in fin.
Diſp. XXII. An diſpenſatio poſterior circa eandem rem ſit ſubreptitia, ſi in ea prioris non fiat mentio. 99
Diſp. XXIII. An plura impedimenta occurrentia ſint neceſſariò in eadem diſpenſatione exprimenda. 103
Diſp. XXIV. Quæ exprimenda ſint in diſpenſatione circa impedimenta matrim. dirimentia. 105
An in conſanguinitate exprimendum ſit, affinitate, publica honeſtate, cognatione ſpirituali, an duplici titulo orta ſit; & an affinitas ex multiplici fornicatione, etiam ſi contingat poſt expeditam diſpenſationem a Pontifice, vel ab ordinario, ibi à num. 2. ad 8.
Poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu an extendatur ad eum duplicatum, etiamſi alter ſit inferior: & an potens diſpenſare in duobus gradibus, vel altero conſanguinitatis & altero affinitatis, poſſit, quando vterque gradus in eodem reperitur, ibi numero 9. 10.
Quæ alia explicanda ſint circa impedimenta conſanguinitatis, affinitatis, cognationis ſpiritualis, publicæ honeſtatis, voti, ibi à n. 12. vſque ad 21.
An ſit explicandum quando contrahentes diſtant inæqualiter à ſtipite, an potiùs ſufficiat mentio remotioris gradus, ibi à num. 23. vſque ad 35.
Quando concurrunt affinitas & publica honeſtas, an ſit vtriuſque mentio facienda, ibi à n. 36. vſque in fin.
Diſp XXV. An in diſpenſatione matrim. inter conſanguineos, vel affines, vel habentes aliud impedimentum dirimens, ſit copulæ inter eos habitæ mentio facienda. 112
Quid, ſi matrimon. ſcienter initum ſit, & conſummatum in gradu prohibito, vel inter habentes impedimentum dirimens, an ſit eius mentio facienda, & quid, quando ſpe facilioris diſpenſationis, aut ignoranter ab altero coniuge vel ab vtroque initum eſt, ibi à n. 21. ad 32.
Quid, ſi id matrim. fuit clandeſtinum: aut ſola fuere ſponſalia, aut ſpes futuri matrim. ibi à num. 33. vſque ad 36.
Quid, ſi copula inceſtuoſa fuit habita ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis, ibi n. 37. & 38.
Diſp. XXVI. An diſpenſatio impetrari poſſit abſque mandato eius cui impetratur. 118
An proſit ignoranti, an à ſolo acceptionis tempore, ibi num. 5.
An ſatis ſit diſpenſationem ab altero contracturo matrim. impetrari, vt proſit vtrique, ibi n. 6. 7.
Diſp. XXVII. An commiſſio diſpenſandi, & generaliter poteſtas delegata ceſſet morte vel ceſſatione officij eius, cui committitur: an potiùs tranſeat tunc ad ſucceſſorem in dignitate vel officio. 119
Qualiter poſſit officialis Epiſcopi expedire has diſpenſationes in foro externo commiſſas, ſi prior officialis obiit, vel ipſe officio functus eſt: & an vbi duplex eſt officialis, liceat nunc hunc nunc illum adire: & liceat eidem vel alteri corrigere priorem ſententiam, qua per errorem declarata eſt diſpenſatio in foro conſcien-

tiæ expedienda, ibi à n.36. vſque in fin.

Diſp. XXVIII. An commiſſio diſpenſandi in matrimonij impedimentis, & generaliter quæuis poteſtas, delegata expiret morte vel ceſſatione officij delegantis, re integra contingentibus. 127.

Quando dicatur res integra, à n.8. vſque ad 29.

Poteſtas delegata ad literas iuſtitiæ quando expiret morte concedentis re integra, ibi à n.30. vſque ad 44.

An commiſſiones diſpenſandi factæ a Papa ordinariis in matrim. impedimentis, cenſeantur factæ nomine perſonæ Pontificis, an potiùs nomine ſedis, ibi n.45. & 46.

An gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ, vel ſedis, vel donec concedens reuocet, aut aliud ordinet, vel aliquid faciat, expiret morte, ceſſatione officij, ſuſpenſione, excommunicatione, furia concedentis, ibi à nu.48. ad 63.

An gratia abſolute conceſſa, ſiue facta, ſiue facienda, expiret morte concedentis re integra? vbi de licentia audiendi confeſſiones, teſtandi, recipiendi Ordines. & de aliis licentiis, ibi à num. 64. vſque 85.

Quid de diſpenſationibus commiſſis in foro conſcientiæ confeſſariis, & in foro externo ordinariis, & de priuilegiis bullæ, à nu. 86. vſque in fin.

Diſp. XXIX. An diſpenſationes & cæteræ gratiarum literæ expirent, ſi nondum literis expeditis concedens obeat: atque ad ſui valorem ſcriptura indigeant. 144

An penſio poſſit ſolui, & recipi ſolutio literis non expeditis, n.5.

Diſp. XXX. Quo tempore verificari debeant cauſæ diſpenſationis, & eis poſtea ceſſantibus euaneſcat diſpenſatio. 145

Mandatum ſeu commiſſio diſpenſandi an habeat vim diſpenſationis, ibi n.12.

Diſp. XXXI. An diſpenſatio in voto caſtitatis, vel religionis, vel non nubendi, ad matrim. ineundum, extinguatur priori matrimon. inito: vel eo cum quo diſpenſatur egreſſo diſpenſantis territorium. 149

An ſi duo voto caſtitatis aſtricti, impetrēt diſpenſationem ad contrahendum mutuò, poſſint cum aliis contrahere, & ſoluto eo matrim. ad aliud tranſire, *ibi* n.14.

Diſp. XXXII. An ſi *diſpenſationi* impetratæ renuncietur, poſſit amplius ea *prodeſſe.* 152

Quid ſi quis renuntiet diſpenſationi voti vel iuramenti: vel ſi hæc commutata ſint, & vouens relicta commutatione ſemel acceptata, eligit iterum prius votum, an poſſit redire ad commutationem, ibi n.5.

An vires amittat diſpenſatio, ſi impetrans cancellet vel concidat literas, ibi n.5.

An ſi diſpenſatione obtenta vt duo conſanguinei contrahant, alter vel vterque ad alias nuptias tranſeat, vel impetret diſpenſationem ad contrahendum cum alio conſanguineo, pereat prior diſpenſatio, ibi n.6.

Diſp. XXXIII. An priuilegium ſeu diſpenſatio ſemel conceſſa poſſint reuocari, & ita reuocatione ceſſent. 153

An priuilegia bullæ reuocentur per iubileum conceſſum 25. quoque anno, ibi n.10.

An priuilegia tranſeuntia contractum cenſeantur reuocata per reuocationem generalem, niſi fiat ſpecialis mentio, ibi n.8.

An princeps hæc reuocans teneatur ad aliquā recompenſationem, ibi n.9.

Diſp. XXXIV. Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum, quæ in foro conſcientiæ expediuntur à ſacra pœnitentiaria. 155

An confeſſarius has diſpenſationes expediens teneatur veritatem cauſæ examinare, quando ea ſibi conſtat: valeátque diſpenſatio, ſi confeſſarius ignarus veritatis cauſæ diſpenſet, ſi tamen ipſa vera ſit, ibi n.24.25.26.

An ad has diſpenſationes fori conſcientiæ expediendas exigatur confeſſio ſacramentalis, ibi n.2.829.30.

An hæc diſpenſationes ſint adeo gratis expediendæ, vt ſi in diſpenſatione fori externi tacita ſit qualitas, ob quam ſolet exigi compoſitio, ſi ea proponatur in ſacra pœnitentiaria, vt diſpenſetur in foro conſcientiæ, poſſit ea compoſitio exigi, ibi n. vlt.

Diſp. XXXV. Qualiter intelligantur diſpenſationum clauſulæ, quæ in foro externo officialibus diœceſanis expediendæ cōmittūtur. 165

An ordinario has diſpenſationes expedienti ita interdicatur munerum receptio, vt etiam eſculenta gratis oblata, & diſpendium ſui laboris teneatur reſtituere, ibi à n.9. vſque ad 14.

An teneatur iudicialem cauſarum cognitionem præmittere, nec ſatis ſit aliter de earum veritate eum certiorem fieri, ibi n.15. & 16.

An valeat diſpenſatio, ſi non præmiſſa veritatis cauſarum notitia diſpenſet, ſi tamen in ſe veræ ſint, eodem n.15.

An dum matrimonium irritum inſtauratur in foro externo, ſint iterum denunciationes in Eccleſia faciendæ: & quid, quando nullum matrimonium erat initum, ſed poſt ſemel factas denunciationes diu differtur, an ſint iterandæ, ibi n.20.

Diſp. XXXVI. Cuius expenſis diſpenſatio impetranda ſit. Et an reſiliens poſtea fide matrim. data, ob religionis ingreſſum, aliámve cauſam, teneatur integras diſpenſationis expenſas ſoluere. 169

An vir deflorans virginem, aut mulierem bonæ famæ infamans, ille ſiue ante ſiue poſt, fide matrim. data, poſſit religionem ingredi: & ſi ingrediatur, teneatur integras expenſas ſoluere, ibi à numero 8. vſque ad 11.

LIBER NONVS.

De debito coniugali.

DISP. I. *An actus coniugalis ſit ſecundùm ſe licitus.* 171

An in ea conferatur gratia ex opere opere operato, ibi n.3.

Diſp. II. An ſit ſub præcepto tam petere quam reddere, & quando obliget. 172

An ex natura matrimonij oriatur obligatio reddendi, & ius petendi, ibi num.8.

Diſp. III. An peccet coniux reddens ſe impotentem ad debitum coniugale. 175

An coniuges in abſtinentiis nimiis vouendis ſint pares, ita vt neuter altero inuito eas vouere poſſit, ibi n.7.

An tale votum, vel magnæ peregrinationis, ſit ipſo iure irritum ibi n.8.

An poſſit alter ſine alterius licentia habitum mutare, ibi n.9.

An vir excuſetur à ieiunio, vt reddat debitum, ibi n. 10. Vel vxor ne reddatur deformis, n.11. vel quia præcipit vir ne ieiunet, n.13.

An puella excuſetur à ieiunio, ne efficiatur deformis, ac difficiliùs nubat, n.12.

Diſp. IV. An coniuges teneantur cohabitare, & ſe mutuò alere. 177

An vxor & filij teneantur ſoluere de ſuo, quæ pater aut vir inops mutuò accepit, inſumpſitque in eis alendis, ſi ipſe ſoluendo non ſit, ibi n.28. & 39.

Diſp. V. An vir poſſit vxorem non traducere, aut traductam domo expellere, ob dotem non ſolutā, aut vxoris culpa publicatam. 183

Diſp. VI. An quoties debitum exigens peccat, reddens ſimiliter peccet, aut poſſit debitum negare. 186

An coniugi qui affinitatem aut cognationem contraxit, teneatur alter reddere, ibi n.8. 9. & 10.

An voto caſtitatis aſtricto teneatur alter reddere, ibi n.7.

An coniugi interdicto à debiti petitione fas ſit reddere alteri petenti priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel poſt adulterium admiſſum, ibi n.14. & 15.

Diſp. VII. An coniux cui interdictum eſt petere ob affinitatem, cognationem, aut votum, poſſit aliquando petere. 191

Diſp. VIII. An actus coniugalis ex debiti finis defectu vitietur: & ſpecialiter, ſi exerceatur ob bonum ſolius ſacramenti. 193

Diſp. IX. An actus coniugalis in vitandæ fornicationis finem relatus, culpa caret. 194

Diſp. X. An ad ſalutem tuendam vel inſtaurandam liceat actus coniugalis. 196

Diſp. XI. An cauſa voluptatis ſit culpa acceſſus ad coniugem. 197

Diſp. XII. An diebus feriatis, publicarum ſupplicationum, ieiuniorum, nefas ſit vti actu coniugali. 198

An diebus feriarum, quibus benedictiones nuptiales interdicuntur: vel ante benedictiones Eccleſiæ, aut ante denunciationes, aut priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, liceat actui coniugali vacare, ibi remiſſiuè, n.1.

Diſp. XIII. An die qua recipienda aut recepta eſt Euchariſtia, liceat actui coniugali vacare. 201

Diſp. XIV. An actus coniugalis licitè exerceatur, exiſtente vtroque aut altero coniuge excommunicato. 203

An omnis participatio etiam in diuinis permiſſa ſit vxori cum viro excommunicato, ibi à n.4. & quid è contra, à n.14.

An vir excommunicatus poſſit vxorem, qua ſpoliatus eſt, repetere, ibi n.23. & 24.

An ob viri excommunicati pertinaciam poſſit vxor dotem repetere, ibi nu.25.

Diſp. XV. An actus coniugalis in loco publicò aut ſacro exercitus ſit culpa lethalis, Eccleſiamque polluat. 207

Quid de aſpectibus, cogitationibus, deſideriis, confabulationibus, nutibus, tactibus in loco ſacro, ibi à n.15.

Quid nomine loci veniat, ibi à n.23.

Diſp. XVI. An concubitus coniugalis vitioſus ſit ratione modi, quando variatur ſitus, ſeruato tamen vaſe legitimo. 214

An coniugi ſic exigenti teneatur alter reddere, ibi n.8.

Diſp. XVII. Vtrum ſit culpa lethalis quoties in actu coniugali, vaſe naturali omiſſo vſurpatur innaturale: aut vtriuſque coniugis ſemen non ſimul data opera. vel extra legitimū congreſſum emittitur: aut ex impotentia ſuperuenienti extra vas effunditur. 216

Diſp. XVIII. An abuſus vxoris contra naturam, ſiue ſodomiæ, ſiue ſolius mollitiei culpam admittendo, ſit grauior quam inter ſolutos, habeatq; circūſtātiā adulterij neceſſariò confitendā 220

Diſp. XIX. An ſit culpa lethalis, ſiue coniuges, ſiue ſoluti, ante copulæ conſummationem deſiſtant, maximè ſi alter ſeminarit. 221

Diſp. XX. Qualis culpa ſit habito legitimè coniugali [illegible], fœtus conceptionem impedire, aut iam concepti aborſum procurare, etiam vbi id ad matris vitam tuendam deſideraretur. 223

Diſp. XXI. Num actus coniugalis ratione damni proli imminentis vitietur, vt ſi menſtrui tempore debitum petatur, reddatúrve. 226

Diſp. XXII. An illicitus ſit actus coniugalis tēpore imprægnationis, aut poſt partū ante purificationē: aut ablactationē infantis. 229

Diſp. XXIII. An tempore furoris, alterius vel vtriuſque coniugis, ſit licitus actus coniugalis. 230

Num liceat duos amentes, qui matrimonio iuncti non ſunt, permittere habere copulam, aut illos ſic copulare, ibi n.6.

Quid,

Quid,ſi vterque vel alter coniux ebrius ſit,ibi n.12.

Diſp.xxiv. Vtrum cum propriæ ſalutis detrimento teneantur coniuges debitum ſibi reddere, & cohabitare, aut licite poſſint, vt ſi alter lepra alióve morbo contagioſo affectus ſit. 232

Diſp.xxv Vtrum excuſetur coniux a debito reddendo propter damnum rei familiaris: vt ſi plures adſint liberi,quam ali poſſint. Aut ob vitandum damnum in fama, aut in bonis fortunæ: magnãve vtilitatem comparandam. Aut ne concipiatur proles ex ſanguine maculato:vel quia dubius eſt valor matrimonij. Vel quia alteri coniugi eius nullitas conſtat, aut lis pendet. 236

Diſp. xxvi. Vtrum ratione cognationis ſpiritualis poſt matrim. ortæ; ex eo quòd alter alterius aut communem filium baptizarit, aut in Baptiſmo vel Confirmatione tenuerit, impediatur vſus matrimonij. 237

Quid,ſi coniux filium communem,aut alterius coniugis, teneat in catechiſmo,ibi n.11.

Diſp. xxvii. An ratione affinitatis ortæ inter coniuges poſt matrim. impediatur debiti petitio: & quoto gradu conſanguinitatis debeat eſſe perſona cognita carnaliter cum coniuge innocente. 239

Quid de coniuge cognoſcenti affinem ſui coniugis, vel eam cum qua habet impedimentum publicæ honeſtatis, an poſſit debitum exigere. ibi n 4.

Quid,ſi fuit inceſtuoſus cum conſanguinea ſuæ vxoris, vel alio impedimento impedienti affectus, matrimonium aliud iniit, an poſſit petere debitum, ibi n.5.

Quid ſi fuit coniux inceſtuoſus cum propriis conſanguineis, ibi n. 6.& 7.

Diſp. xxviii. An ſi vterq; cõiux mutua copula cũ alterius cõſanguineis effectus ſit affinis: vel ſi vterque cognationẽ ſpiritualẽ contraxerit:vel ſi ab altero affinitas aut cognatio alterius cauſa contracta ſit, arceantur ambo à debiti petitione & redditione. 243

Diſp xxix. An vbi affinitas vel cognatio contingit ante conſummatum matrim. liceat coniugi ſic affini vel cognato reddere, vel teneatur religionem ingredi. 244

Diſp. xxx. An deſideretur iudicis ſententia, vt coniux affinis vel cognatus priuetur debiti petitione. 245

Diſp. xxxi. An affinitas orta ex copula vi vel metu habita impediat debiti petitionem. 246

Diſp xxxii. An coniux ignorantia iuris vel facti effectus affinis, aut cognatus alterius coniugis,priuetur debiti petitione. 247

An ignorantia iuris,excommunicationem ferentis, excuſet ab ipſa, ibi à n.7.

Quid,ſi adſit ſcientia iuris prohibentis, at ignoretur excommunicatio in ipſa lata,ibi n.12.& 13.

Quid ſit dicendum de irregularitate,ſuſpenſione,interdicto, & aliis pœnis, an ab ipſis excuſet ignorantia iuris illas imponentis, quando factum alias eſſe damnum ſcitur,ibi à n. 5.ad 19.

Quid, ſi ſola ſit ignorantia pœnarum aliarum ab excommmunicatione, ibi n. 20. & 21.

An ignorantia facti excuſet à pœnis, & quid, ſi ſit ignorantia qualitatis facti, aut concomitans,ibi à n.23.

Qualis ignorantia iuris vel facti excuſet,an ſat ſit quæcumque vincibilis, vt eæ incurrantur, vel neceſſaria ſit craſſa,aut dolus, ibi à n 29.

Quid,ſi ignoretur conſanguinitas, vel ius priuans debiti petitione, ibi à n. 43.

Diſp. xxxiii. An votum caſtitatis,religionis,aut non ineundi matrimonij ab altero, aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emiſſum:impendiat debiti petitionem, aut redditionem. 258

Diſp. xxxiv. An qui poſt votum caſtitatis,religionis,aſſumendi Ordinis ſacri,abſtinendi à matrimonio contrahendo,illud iniit, peccet prima vice conſummando: ac proinde quo hæc vota obſeruet,teneatur religionem ingredi. 263

Diſp. xxxv. An vota caſtitatis,religionis,Ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrim. poſt illud emiſſa licita ac valida ſint,impediantque actum coniugalem. 265

Quando votum partim rei bonæ ac poſſibilis partim malæ; indifferentis,aut impoſſibilis obliget,ibi à n. 2.

Diſp. xxxvi. Vtrum vota ſimplicia caſtitatis,religionis, non ineundi matrimonij,Ordinis ſacri ſuſcipiendi, ab altero coniuge de licentia alterius emiſſa, ſint valida & licita, atque vſum coniugij interdicant. 271

Diſp. xxxvii. An quando coniuges communi conſenſu, aut ſeorſum,emittunt votum ſimplex caſtitatis, religionis, non ineundi matrimonij,vel vir Ordinis ſacri recipiendi, & mulier caſtitatis, aut alter caſtitatis, alter verò religionis, poſſint debitum petere & reddere, & talia vota ſint licita. 274

Quid ſi abſque voto pactum inierint etiam iuramento firmatum non petendi nec reddendi,ibi à n. 18.

Diſp. xxxviii. Vtrum proles habita à coniugatis, qui poſt mutuum communi conſenſu votum caſtitatis,aut Ordinem ſacrum alterius,aut profeſſionem alterius, vel vtriuſque commixti ſunt, ſit legitima. 279

Diſp. xxxix. Vtrum poſſit vir irritare vota ab vxore ante matrimonium emiſſa vel poſt, ſine ſua licentia, ſiue tunc implenda, ſiue facta in tempus ſoluti matrimonij:licet ſint caſtitatis & religionis: & ſic irritata reuiuiſcant. 281

Diſp. xl. An vota vxoris quæcumque etiam caſtitatis, facta de licentia viri, poſſit idem vir irritare; atque ſoluto matrimonio minimè reuiuiſcant. Et quid de votis caſtitatis aut religionis, aut à viro Ordinis ſacri,à fœmina verò religionis aut caſtitatis mutuo conſenſu emiſſis. 290

Diſp. xli. An vota omnia vxoris, etiam de licentia prioris viri emiſſa tempore illius matrim. poſſit vir ſubſequens irritare. Atque idem generaliter de quocumque ſuperiore ſuccedenti in officio. 294

Diſp. xlii. An poſſit vxor irritare aliqua viri vota, præſertim caſtiſtatis,abſque ſua licentia,vel cum illa, mutuôve conſenſu facta, ante & poſt matrimon. vel in tempus ſoluti matrimonij: vel ſequens vxor vota tempore prioris matrimonij à viro facta, & vota ſic irritata non reuiuiſcant. 296

Diſp. xliii. An ſit voti irritatio, ſi vir aut ſuperior dicat vxori, aut ſubdito, ſe nolle vt faciat quod promiſit: & teneatur ſubditus detegere votum ſuperiori oppoſitum præcipienti: vel petere licentiam implendi,quando eſt de re prohibita. 299

Diſp. xliv. An delectationes moroſæ in actu coniugali cogitato, tactus, aſpectus, & verba turpia,liceant coniugatis,ſecluſo pollutionis periculo:etiamſi ob aliquod impedimentum, vt votum, affinitatem, periculum ſalutis, non poſſint exercere actum coniugalem. 301

Diſp. xlv. An liceant tactus,aſpectus,& verba coniugatis, cum periculo pollutionis:vbi & generaliter,quando periculum pollutionis efficiat mortale,quod alias tale non erat. 304

Diſp. xlvi. An tactus, aſpectus, & colloquia, ſint licita ſponſis de futuro. Et quando hæc inter ſolutos ſint peccata mortalia. 311

Diſp. xlvii. An liceat ſponſis de futuro delectari in cogitatione copulæ habendæ, vel viduis in cogitatione copulæ habitæ tempore matrimonij. 318

LIBER DECIMVS.

De diuortio.

DISP. I. Vtrum diuortium quoad matrimonij vinculum, quod repudium vocant, fuerit ante legem Euangelicam licitum Hebræis aut Gentilibus? & quid poſt illius publicationem. 320

Diſp. ii. Vtrum ob adulterium diſſoluatur matrim. quoad vinculum,ita vt integrum ſit innocenti ad alias nuptias tranſire. 322

Diſp. iii. Vtrum ratione adulterij,licitum ſit diuortium quoad totum & habitationẽ:ſintque in hoc ambo coniuges æquales. 323

An diuortium ratione adulterij ſit de iure naturæ. ibi n.4.

An ratione adulterij admiſſi tempore infidelitatis poſſit peti diuortium,n.5.

Intra quotum temporis ſpatium poſſit accuſatio adulterij proponi ad diuortium,ibi n.9.

Diſp. iv. An voluntas fornicandi, quoduis peccatum fornicationis contra naturam, ſiue cum propria vxore, ſiue cum alia fœmina, aut maſculo, aut beſtia,aut fœminæ cum fœmina admiſſum:penetratio vaſis abſque ſeminatione: aut ſeminatio intra vas abſque penetratione:tactus,& amplexus, & oſcula,iuſtam præbeant diuortio cauſam. 325

Diſp. v. An dentur aliqui caſus, in quibus non liceat diuortium propter adulterium. 329

Diſp. vi. Qualiter accipienda ſit compenſatio adulterij vtriuſque coniugis, ante latam diuortij ſententiam, ita vt neutri liceat ab altero diuertere. 334

An exceptio adulterij ſit peremptoria, ibi n 12.

Diſp. vii. Vtrum quando vterque coniux eſt adulter, & alter reſipiſcit altero in fornicatione perſiſtente, poſſit coniux emendatus diuortium celebrare. 336

Diſp. viii. Vtrum compenſentur adulteria etiam quoad accuſationem ciuilem ad priuationem dotis, & criminalem ad pœnam mortis, ita vt viro adultero non liceat adulteram ciuiliter aut criminaliter accuſare. 337

An ob adulterium vxoris lucretur vir dotem, & bona paraphema, & reliqua vxoris bona: & vxor donationem propter nuptias,ibi à n.2.

Quis iudex cognoſcat de adulterio, ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter agatur,ibi à n. 15.

An cœpta accuſatione criminali vxoris adulteræ,poſſit vir tranſire ad ciuilem, ad dotem lucrandam, diuortiúmque celebrandum: & è contra cœpta criminali ad ciuilem, ibi à n.18.

An ſi coniuges reconcilientur, recuperant omnia bona ob adulterium alteri coniugi acquiſita, ibi à n.21.

An adulteræ teneatur vir alimenta miniſtrare, ibi à n.23.

Diſp. ix. An quando coniux innocens lapſus eſt in adulterium poſt ſent. compenſentur adulteria, & teneatur ad priorem adulterum redire, eique bona propter adulterium lucrata reſtituere. 347

An ſentent. diuortij tranſeat in rem iudicatam,ibi n.1.2.3.& 4.

An poſſit retractari ſentent. diuortij,quando reperitur Eccleſia falſis probationibus, aut tacita veritate decepta: quamuis coniuges iam ſtatum mutarint, ibi à n.6.

An profeſſio & votum ſimplex dolo & ex falſa cauſa emiſſa valeant, ibi à n. 13.

Diſp. x. An coniux adulter lata diuortij ſententia, liber maneat ab onere coniugali, ita vt minimè teneatur reconciliari innocenti repetenti: ſed poſſit ipſo inuito ad religionem Ordinéſve tranſire,aut voto caſtitatis ſimplici ſe aſtringere. 356

Diſp. xi. An poſſit coniux innocens inuita vxore adultera in ſæculo

maneńti

manenti ad religionem aut ordines ſacros tranſire, votúmve ſimplex caſtitatis emittere. 361
*Diſp.*XII. Vtrũ coniux innocens poſſit auctoritate propria ab adultero diuertere, ita vt nec in foro externo ſit ei reſtituendus. 364
Quid, ſi iudex defectu probationum cogat innocentem reddere debitum, ibi n. 6.
An lite pendenti teneatur innocens reddere, n. 7.
An adulter ſit ipſo iure priuatus debiti exactione, n. 8.
An coniux innocens poſſit ab adultero diuertere quoad habitationem, propria auctoritate, & quando ſic diuertens ſit reſtituendus coniugi ſpoliato repetenti, ibi a num. 10.
Quæ notitia adulterij ad diuertendum ſufficiat: & ex quibus actibus illud probatur, ibid. à n. 39
An liceat viro obſeruare vxorem, vt deprehenſa in adulterio reſipiſcat: aut ei adulterandi occaſionem offerre, ibi à n. 52.
*Diſp.*XIII. An vir teneatur vxorem in adulterio perſiſtentem dimittere, aut iam reſipiſcentem ſibi reconciliare. 376
An ſimiliter vxor teneatur à viro adultero diuertere, ibi à n. 27.
An vir teneatur vxori adulteræ alimenta denegare, ibi n. 17.
*Diſp.*XIV. An copula coniugalis, alijve actus coniugales cum coniuge adultero, illiusve retentio in propria domo, ſint adulterij condonatio: ita vt *deinceps* amittat coniux innocens ius diuertendi & *accuſandi ciuiliter* & criminaliter. 381
*Diſp.*XV. Vtrum *ratione* adulterij ſpiritualis, quod eſt hæreſis, vel apoſtaſia à *fide*, in quod alter coniux dilabitur, liceat catholico *diuortium*; ac vtrique ad alium ſtatum tranſire: vt ad profeſſionem, vel viro ad Ordines. 388
An ſi catholicus copulam aut alios actus familiaritatis habeat cum hæretico, ante vel poſt ſententiam cenſeatur ita condonare, vt non poſſit diuertere, ibi n. 26.
*Diſp.*XVI. Vtrum ratione fornicationis ſpiritualis,, quæ eſt hæreſis, non liceat diuortium, quando alter coniux admittit fornicationem carnalem, ſed vtraque compenſetur. 395
Quid ſi vterque coniux ſit hæreticus, ibi n. 4.
*Diſp.*XVII. An ob alia crimina, præter adulterium carnale & ſpirituale, detur diuortium. 396
*Diſp.*XVIII. An propter coniugum ſæuitiam detur diuortium. 399
Quid propter amentiam coniugis, ibi n. 18.
Qualis cautio præſtanda ſit, vt teneatur alter redire, ibi à 34.
An propter ſæuitiam coniugis, quando celebratum eſt diuortium, liceat alteri vel vtrique coniugi tranſitus ad religionem vel Ordines, ibi n. 49.
An id liceat coniugi ſano ob alterius furorem, n. 48.
*Diſp.*XIX. An in ſententia diuortij ferenda, & cauſis matrimonialibus inter Indorum neophytos, ſit exactè ordo iudiciarius ſeruandus.
Quid poſſint in his cauſis religioſi apud illos cõmorantes, ibi n. 2.
An accuſationem adulterij debeat ſecreta monitio præcedere, & ad pœnam talionis inſcriptio, ibi n. 3. & 4. 406
Diſp. XX. Apud quem & cuius expenſis alenda ſit ſoboles diuortio facto, ſiue culpa alterius, ſiue abſque culpa. 407
Quid, ſi matrimonium reperiatur inualidum, ibi n. 11.

Diſputationum finis.

DISPVTATIONES DE S. MATRIMONII SACRAMENTO,

Auctore Thoma Sanchez è Societate Iesv.

PROOEMIVM.

SVMMARIVM.

Vtilitas operis. num. 1.
Doctores de hoc diſputantes. 2.
Diuiſio totius operis. 3.
Matrimonij varia nomina. 4.

1 CVM typis mandare decreuiſſem nonnullas materias de officiis ad mores pertinentibus, operæ pretium duxi, initium à ſancto matrimonij Sacramento ſumere; quòd maximam hominibus vtilitatem præ ſe ferat, non Theologis ſolum, ſed vtriuſque iuris profeſſoribus: dehinc quòd omne perſonarum genus in nodos huius materiæ non facilè ſoluendos, frequenter incurrat: ad extremum quòd variæ multiplicéſque vtilitates ex huius tractatus cognitione promanent. Cùm enim matrimonium, tum Sacramenti, tum etiam contractus rationem induat, qua parte Sacramentum eſt, multa ad Sacramenta pertinentia diſputantur: & cùm hodie coram parocho, & teſtibus celebrandum ſit, quàm plurima ſcitu digniſſima explicantur ad iuriſdictionem vtriuſque fori, & maximè ad pœnitentiæ Sacramentum conducentia. (vtrumque enim Sacramentum iuriſdictionem parochi ordinariam, aut delegatam deſiderat.) Qua autem parte contractus eſt, enodantur multa mirum in modum ad veram contractuum cognitionem neceſſaria: obiterq; multa inſeruntur ad varias materias morales. quæ omnia vt facilè inueniantur, Indicem ſolito copioſiorem tum diſputationum ac dubiorum, tum etiam rerum notabilium, adiiciemus. Quamobrem vitio tribuendum mihi non eſt, ſi in longum ſermo protractus alicui viſus fuerit: tum quòd materia difficilis eſt, tum etiam & præcipuè, quòd ſi breuitati conſulerem, obſcurior fortè quàm par eſt, noſter tractatus euaderet. Nec iure aliquis mihi ſuccenſeat, quòd tot authores, & inter illos iuniores referam: (quod minùs graue aliquibus videbitur,) id enim conſulto facio, primò, quia non tanti meam facio doctrinam ac rerum cognitionem, vt non poſſim minimi authoris teſtimonio eamdem illuſtrare: deinde, quòd Doctores illuſtriores, & minimè ſpernendos imitor, qui referre authores Neotericos non dedignantur: denique quòd ad multorum vtilitatem hic noſter Tractatus dirigitur, inter quos nonnulli, Doctores antiquiores grauioréſque ad manus minimè habebunt: alij fortaſſe non percipient: multi verò breuitati conſulentes Neotericum aliquem, qui breui in ſummam multa redegerit, conſulent. Quare vt omnium votis reſpondeam, *omnibus omnia factus*, more beati Pauli, antiquiores, iuniores Theologos, ac iuris vtriuſque peritos refero. Quòd ſi inter authores referendos mendoſum aliquid fuerit inuentum; vel editionibus variis, ipſarúmve editionum mendis, vel typographiæ, vel calami lapſui tribuendum eſt; vel (quod humanum eſt) in Doctoribus ipſis percipiendis me facilè errare poſſe non diffiteor; lectionis verò defectui nollem adſcriberetur. nihil enim aut ferè nihil refero, quod ipſe oculis non viderim, & ſi præ manibus librum aliquem non habui, illum refero qui eumdem alleget.

De hoc diſputat *Magiſter*, cum ceteris Theologis, *4. d. 26. vſque ad 42.* Doctores iuris Pontif. *4. decret. & in 6. tit. de ſponſal. & in decret. cauſa 23. & ſequent.* Doctores iuris Cæſarei, *c. de ſponſal. & 4. partit. per totam.* Summarum auctores verb. Sponſalia, & Matrimonium. *Nauar. ſum. c. 22. à n. 19. Anton. Cucus lib. 5. inſtitut. maiorum à t. 10.* & multi varios tractatus de matrimonio in lucem edidêre. 2

Totum de matrimonio tractatum duobus voluminibus includam. Prior vſque ad matrimonij impedimenta tractabit, poſterior verò ab ipſis impedimentis initium ſumet. Prius autem hoc volumen ſex libros continebit. 1. de ſponſalibus diſputabit. 2. de eſſentia matrimonij & conſenſu ad ipſum requiſito. 3. de conſenſu clandeſtino. 4. de conſenſu metu extorto. 5. de conſenſu conditionato. Vltimus de donationibus inter virum & vxorem; ſponſalitia largitate, & arrhis. Arguet fortaſſe aliquis me, Theologus cùm ſim, Theologorum Principis Diui Thomæ ordinem non fuiſſe ſecutum, qui ſponſalium tractatui aliqua de matrimonio præmiſit: quem reliqui Theologi imitantur. Ego verò quamuis maximi (vt par eſt) doctrinam ac methodum D. Thomæ faciam, quia tamen in 4. Sentent. non ita dilucidè ac in partibus ſcripſit, nec morte præuētus quartum ad partium ſummam redegit: claritatis gratia à ſponſalibus, quæ ad matrimonium ineundum diſpoſitio ſunt, initium ſumendum duxi. nec deſunt mihi quos imiter: nam Gregor. IX. iuris Pontificij collector in 4. decret. vbi de matrimonio ſermo habetur, à ſponſalibus incipit. 3

IV. ſunt nomina ſynonyma, quibus matrimonium nuncupari ſolet: Matrimonium, Nuptiæ, Connubium, Coniugium. Matrimonium dicitur, quia mulier nubit vt mater efficiatur: auctore *Gellio l. 18. c. 6.* deriuante matrimonij etymologiam à matris nomine nondum comparato, ſed comparando. *Gregor. 9. c. 2. de conuerſ. infidel.* inde deriuat, quia mulier in partu, & ante, & poſt partum varios labores ſuſtinet: vel tandem quia mater certa eſt, cùm tamen pater incertus ſit. Appellatur autem Nuptiæ, & Connubium, ab obnubendo, ſeu velando, quia quaſi nube obtegitur virgo velamine quodam, dum benedicitur. Cuius ratio eſſe poteſt in peccati admiſſi erubeſcentiam, dum à ſerpente decepta virum ſuum fefellit: vel faciem, & caput obtegit, quo ſe viro inferiorem, illique ſubditam oſtendat. Cuius rei teſtimonium eſt illud *Gen. 22.* vbi videns Rebecca virum ſuum Iſaac deambulantem, obuiam ei veniens caput ſuum velauit. Appellatur tandem Coniugium, ab effectu, eò quòd duos, vt vna caro efficiantur, coniungit. 4

LIBER PRIMVS DE SPONSALIBVS.

DISPVTATIO PRIMA.

Sponſalia vnde dicantur, & quid ſint ſponſalia, quaſque conditiones deſiderent, ad ſui valorẽ?

SVMMARIVM.

Sponſalia vnde dicantur, & quotupliciter accipiantur. n. 1.
In lege, vel ſtatuto, nomine vxoris, vel viri, an intelligantur ſponſi de futuro. 2.
Quando lex loquitur de matrimonio, viro, vel vxore, an intelligatur de ſponſa de præſenti nondum cognita. 3.
Quando dicatur diſpoſitio fauorabilis, & quando odioſa. 4.
Stante ſtatuto, vt vxore decedente ſine liberis, vir dotis partem lucretur, an eam acquirat, ſi ſponſa de præſenti incognita decedat. 5.
Intellectus ad cap. 3. de ſent. excom. vbi de percutiente clericum inuentum cum ſponſa de futuro, aut præſenti. 6.
Sponſalia quid ſint, & quas conditiones exigant: & diſtributio eorum, quæ toto 1. libro, ſuo ordine continentur. 7.
An ſponſalia ſint ſacramentalia. 8.

1 DE Sponſalibus acturus, ab ipſo nomine initium ſumens, dico ſponſalia à ſpondendo dici. Cuius duplex eſt ratio; prima, quia ſpondere eſt ſponte promittere, at in hoc cõtractu maximè requiritur ſpontanea promiſſio. Secunda, quia mos erat antiquis, vt puella nuptura promitteretur viro à patre, vel tutore, vel amicis, vt ex *A. Gell. l. 4. c. 4.* deducit *Alciat. l. 1. parer. c. 2.* & ſcribit *Varr. lib. 5. de ling. lat.* Vnde Lyſiteles apud Plaut. in Trin. *Sponden' ergo tuam natam vxorẽ mihi? CH. Spondeo.* & inde, qui promittebantur, dicti ſunt ſponſus, & ſponſa, quaſi alteri promiſſi, qui promittebat autem, dictus eſt ſponſor: ipſe verò contractus, ſponſalia, quia ſponſa non à ſe, ſed ab alio promittebatur. Et hanc nominis rationem conſtituit *iuriſc. l. 1. & 3. ff. de ſponſal. & l. Sponſio. ff. de verb. ſig.* Sumuntur verò ſponſalia tripliciter. 1. pro futuri matrimonij promiſſione. 2. pro matrimonio non conſummato: vnde ſponſa ſic appellatur, nupta alteri per verba de præſenti nondum cognita. Sic accipitur *c. Tertio loco, de præſum. & c. 2. & finali, de ſponſ. duor. & c. Coniuges. c. Qui deſpõſatam. 27. q. 2.* & Matth. 1. *Cùm eſſet diſponſata.* 3. dicuntur ſponſalia, munera quæ à ſponſo ſponſæ dabantur. *l. 1. C. ſi nupt. ex reſcrip.* & ita vſurpatur 1. Reg. c. 18. *Nõ habet Rex ſponſalia neceſſe.* Proprior autem, & frequentior eſt prima ſignificatio, qua ſponſas propriè intelligimus, quas de futuro appellamus. *Ant. rubr. de ſponſal. n. 4.* vbi *Panor. n. 3. Alex. de Neuo n. 4. Felin. n. 1. prope initiũ. v. Itẽ aduerte. Ioã. Lup. tract. de matri. n. 1. habetur tom. 9. tract. nou. Conrad. Lagus in method. iur. t. de nup. Couar. 4. decr. p. 1. c. 1. n. 4. fine, Ant. Cucus l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 3.* Imò ſponſã de præſenti iuriſperiti vocãt vxorem poſt nuptialem benedictionem, ſeu carnis copulam, antea verò eam non appellant vxorem, ſeu maritatam, aut coniugatam: ſed ſolùm ſponſam de præſenti, *cap. Ex publico, de conuerſione coniug.* & ratio eſt, quia quodammodo eſt adhuc promiſſa, reſpectu effectus matrimonij, vt benè *Panor. c. Tertio loco, de præſ. fine, & Couar.* alios referens *d. c. 1. n. 4.* In iure autem aliquando ſponſa de futuro appellatur vxor. *cap. Iuuenis, de ſponſal. ibi, quia ipſa coniux ipſius fuiſſe dicitur. Gloſſ. ver. Coniux.* id eſt ſponſa. Et ſimiliter in ſacris literis eodem modo aliquando vſurpatur. Vt *Gen. 19.* vbi Iacob dixit ad Laban; *Da mihi vxorem meam,* quæ tamen tantùm erat ſibi promiſſa. Aliquando etiam ſponſus, & ſponſa de præſenti, qui nondum matrimoniũ conſummarunt, vocantur vir & vxor. *c. Omnes Rex, c. Cùm initiatur. c. Coniuges. c. Coniugium. 27. q. 2.* Idem *D. Aug. l. 4. conf.* & refertur *c. Inſtitutum. 27. q. 2.* & conſtat ex c. 1. Matth. *Iacob genuit Ioſeph virũ Mariæ.* &, *Noli timere accipere Mariã cõiugẽ tuã.* De ritibus autẽ quibus apud veteres celebrabãtur ſpõſalia, conſule *Pet. Greg. ſyntag. iuris p. 2. l. 8. c. 2. per tot.*

Hinc refert *Couar. d. c. 1. in fin.* quoties de ſponſis mẽtio 2
occurrerit in aliqua lege, aut alia quauis parte, intelligi de ſponſis ſolis de futuro: niſi aliud ſuadeat communis ac frequens loquẽdi vſus, eiúſve intentio, qui legẽ condidit, contractum, vel teſtamentum fecit. idem docent *Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. f. 4. v. Itẽ apud, & v. Quæro vtrum. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. in nouã edit. materiã de matrim. c. 36. f. 1031.* & idẽ docent de ſtatuto loquente de vxore, vt non intelligatur de ſponſa: & in loquente de ſponſa, vt non intelligatur de vxore: *Ant. rubr. de ſponſ. n. 4. Præpoſitus ibi n. 6.* quia ſtatutorum verba propriè intelligenda ſunt. *c. In noſtra, & ibi Innoc. de iniur. l. 3. §. Hæc verba, & ibi Bart. ff. de neg. geſt.* Sed hoc ſanè intelligendũ eſt hac diſtinctione: aut enim 3
materia eſt odioſa, aut fauorabilis, aut indifferens: ſi materia eſt odioſa, vt ſi ſtatutum cõtineat filiam maritatam non ſuccedere patri, vel marito: tunc minimè comprehenderetur ſponſa de futuro: ſi autem materia ſit fauorabilis, comprehenderetur etiam ſponſa de futuro nomine vxoris, & nomine mariti ſponſus de futuro, de quo eſt bonus textus, & ibi per *Cyn. l. Nõ ſine. C. de bon. quæ liber.* ſic *Abb. c. Tertio loco. de præſum. fine, & c. ex publico, de conuer. coniugat. n. 9. & Rubr. de ſponſal. n. 5.* vbi *Alex. de Neuo n. 6. & ibi Fel. n. 1. & d. c. Tertio loco, n. 4. Syln. v. Sponſalia. q. 1. dict. 1. Ang. ibi n. 1. Tabiena §. 1. Armil. n. 1. Greg. Lop. p. 4. t. 1. antè l. 1. ad finem, Al. Carrerius l. 5. de ſpõſ. c. 5. habetur to. 9. tract. nou. Ant. Cuc. l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 8. & 9.* fauet *gloſſ. l. Solet. 10. ff. de his qui not. inf. verb. Non nocet;* vbi ex eo textu infert ius loquẽs de vxore non trahi ad ſponſam: quia odia ſunt reſtringenda. Et loquitur ibi textus de ſponſalibus de futuro, vt teſtatur ibi *gloſſ. verb. Sponſam,* & videntur etiam tenere *Suar. l. 2. fori. t. de los caſamientos. n. 34. Ant. Gab. t. 2. com. l. 11. verb. Matrim. appellatione, in mea editione, f. 91.* vbi aiunt in odioſis nomine vxoris non venire ſponſam: quare, ſecùs videntur ſentire in fauorabilibus. Quamuis *Tiraq. poſt leges connubiales gloſſ. 1. n. 21.* defendat in fauorabilibus etiam non intelligi ſponſam de futuro, & refert pro ſe *Bald. l. Solet. §. Quæ virum. n. 2. ff. de his qui not. infam.* Sed potiùs *Bald.* ibi fauet noſtræ ſenten. Quando autem materia eſt indifferens, dicemus ſequenti corollario.

2. Infert *Couar. 4. decr. 2. p. c. 1. initio n. 2.* cũ aliis, quos re- 4
fert, quem ſequütur *Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. fin. gloſſ.* [illegible] *Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. n. 2.* omnia iura loquentia de matrimonio, & de marito, & vxore accipienda eſſe, [illegible] matrimonium per verba de præſenti contractum eſt, quãuis copula ſecuta minimè ſit. Quia nuptias non concubitus, ſed cõſenſus facit. *l. Nuptias, ff. de regul. iur.* niſi (ait *Matienzo n. 2.*) ex communi vſu loquendi, vel ex materia ſubiecta, vel ex legis intentione, quæ colligitur ex materia ſubiecta, vel ex alia ſimili cauſa deprehendatur, leges de matrimonio loquentes, intelligi de copula conſummato. Verùm in hoc, ſicut in corollario præcedenti, diſtinguendum eſt: aut enim materia eſt odioſa, aut fauorabilis, aut indifferẽs: ſi eſt odioſa, nomine vxoris, vel mariti, vel matrimonij non veniunt ſponſalia contracta per verba de præſenti, nec ſponſi ipſi de præſenti ante conſummationem: ſi autẽ eſt indifferens, veniunt qui contraxerunt per verba de præſenti, ſiue conſummarint matrimoniũ, ſiue non: non autem comprehenduntur ſponſi de futuro. Quãdo autẽ materia eſt fauorabilis, dixi in corollario præcedẽti. Sic docet *Panor. d. c. Tertio loco fine, & ibi Fel. n. 4. Sylu. v. Sponſal. q. 1. dicto 2. Auẽdaño, referẽs Anch. reſp. 10. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 8. & 9. Alex. Carrer. l. 5. de ſponſ. c. 5.*

Rogabis quando dicatur diſpoſitio fauorabilis, & quã- 5
do odioſa? Reſp. eſſe conſiderandum primum diſpoſitionis intentum: ſi enim id ſit in fauorem alicuius ſtatuere,

eſt

eſt fauorabilis,licet in damnum, & odiũ alterius redundet: ſi verò primum intentum ſit in alicuius odium, & pœnam, quamuis cedat in alterius fauorem, eſt odioſa. Quia ex primario fine attẽdẽda eſt diſpoſitio.Sic colligitur ex *gloſſ.c.Si propter,de reſcript.in 6.verb.Primi anni,* vbi illam conſtitutionem reſeruantem fructus vacaturæ Epiſcopo mortuo, appellat fauorabilem: quia principaliter edita eſt in fauorem Epiſc.vt debita perſoluat, quãuis in eorum damnum quibus obuenire debebant, redundet. Et tenet ibi *Domin.n.9.Francus n.6.* idẽ tenet *gloſſ.c.Sciãt cuncti,de elect.in 6.verb.Alios,& ibi Dom.fine,Frãcus ibi,fine, Bart.l.Qui exceptione.40.in princ.n.2.per illũ text.ff.de cond. indeb.& ibi Alberi.n.1.Salic.n.1.idẽ Bart.l.Si quis nec causã, in princ.n.6.ff.ſi cert.petat.& ibi Paul.n.4.Fel.c.1.de ſponſ.n. 14.verſ.Aliud eſt,& c. Nõ dubium,n.2.de ſent.excom.*& dicit eſſe optimũ text.ad hoc probãdum.*c.2.§.Statuimus,de decim.in 6.*ibi,*cùm non ſit dicẽdum aſperum,ſed pium potius, & benignum.Additio ad Panor.c.Non dubiũ,de ſent.excom.n.3. verb.Pœnali.Sylu.verb.Interpretatio,fine,Couar. cũ aliis,quos refert* 1. *var.c.11.n.5.Mandoſ.reg.10.de annali.q.3.n.7.Flaminius de reſign.benefi.l.12.q.2.n.23.& ſeqq.*vbi alios refert. Hæc tamen doctrina quamuis ita communiter recepta ſit non caret graui ſcrupulo:quia *Io.Andr.c.1.de locato n.5.* apertè ſentit conſtitutionem emanantem principaliter in fauorem,ſi pœnam tamen contineat,reſtringendam eſſe: vt aduertit ibi *Panor.n.*10.qui ſic conciliat,vt extendenda ſit,quatenus eſt fauorabilis, reſtringenda verò,quatenus eſt odioſa:Idem *gloſſ.l.2.C.de in ius vocand.verb.Liberis,*vbi *Bart.n.1.Bald.n.4.Alex.n.5.Salic.n.2.& 3.Iaſon n.4.Paul.d. l.Si quis nec causã,nu.5.Alciat.l.5.parad.c.16.n.6.*Quare videtur corruere doctrina illa cõmunis: ſi enim quatenus fauorabilis eſt conſtitutio, extendi debet, quatenus autem pœnalis,reſtringi:iam non attenditur principale cõſtitutionis intentum,ad diſcernendum ſit fauorabilis, & extendenda,necne. Sed ea doctrina communis, vt vera ſit,intelligenda eſt,quando odium à fauore diſtingui nequit: tunc enim ex principali intento fauoris,aut odij iudicanda eſt fauorabilis,aut odioſa:quoties verò fauor,& odium diſtingui commodè poſſunt, tunc verum habet alia doctrina hîc tradita, vt extendenda ſit, quatenus eſt fauorabilis, reſtringenda verò, quatenus eſt odioſa. ſic *Couar.lib.1.var.c.11.num.5.*

5 Tertiò infertur,quid dicendum ſit in ea quæſtione,an ſtante ſtatuto, vt vxore abſque liberis decedente,vir partem dotis lucretur, ſi ſponſa de præſenti nondum cognita obeat,pars illa dotis viro acquiratur? Videtur enim ex dictis nu.3.colligi,acquiri viro,cùm in fauorabilibus, nomine vxoris & viri,ſponſi de præſenti comprehendantur: fauórque viri ſit hæc acquiſitio:& permulta alia, quæ cõg[illegible] *Fel.c.Tertio loco,de præſum.n.1.*quam ſent.probabilem eſſe aſſerit *ibi n.2.*eámque tenent multi, vt teſtatur *Abb.c. Ex publico.n.7.de conuerſ.coniug.*& eã docet *Gomez Arcaſ.l. 79.Tauri.n.1.* Sed breuiter dicendum eſt, minimè lucrari eam dotis partem:eſt enim materia odioſa,cùm ſponſa ſine cauſa eam dotis partem amittat. Et ita hanc partẽ latè probãt *Abb.d.c.Ex publico,n.7.& ſeqq.*& latiùs *cõſ.1.n.4. & ſeqq.vol.1.Bald.Anch.Salic.*quos refert,& ſequitur *Fel. d.c.Tertio loco,n.2.Coſtanus tract.de ſponſ.1.Quid ſint ſpõſalia, n.11.habetur tom.9.tract.nou.Tabiena ver.Sponſalia,§.1.fine.*

6 Quartò infertur interpretatio ad *c.3.de ſent. excomm.ad fin.verſ.Nec ille.*vbi habetur non eſſe compellendũ ad ſedem Apoſtolicam accedere, vt abſolutionem obtineat, percuſſorem clerici turpiter inuenti cũ vxore, matre, ſorore,vel filia propria:& quamuis prima facie nõ videatur inde colligi, non incurrere excommunicationem, ſed eã minimè reſeruari Pontifici: at omnes,nemine (quod viderim) diſcrepante, intelligunt eum text. vt is percuſſor non incurrat excommunicationem; vt clarè denotant à contrario ſenſu,verba ſtatim ſequentia illius text. Poſſet tamen aliquis exiſtimare non habere locum eam deciſionem,niſi clericus repertus eſſet cum vxore carnaliter cognita: & incurrere excommunicationem, qui clericũ repertum cum ſponſa de præſenti incognitã, percuteret. Quia cùm res hæc ſit exorbitans à iure communi,& clericis odioſa,nomine vxoris non comprehendetur ſponſa de præſenti nondum cognita:iuxta proximè nu.3.tradita. Ceterum dicendum eſt,nec in hoc caſu incurrere,ſed nomine vxoris intelligi quamcunque ſponſam de præſenti: vt teſtatur ibi *gloſſ.verb.cũ vxore, Ant.n.13.Anch.fin.Abb. n.9.D.Anto.3.p.t.24.c.1.§.2.caſu 7.Sylu.Excommunicatio 6, §.b.dicto 10.*aſſerens eſſe omnium:quamuis immeritò dubitatiuè loquatur *Lud.Lop.2.p.inſtruct.materia de matri.in 2.edit.c.36.f.* 1031.§. *Ex prædictis etiam ſecundo.* Quia ratio illius tex.ſuadet etiã in hac materia exorbitanti,& odioſa, nomine vxoris comprehendi ſponſam de præſenti: mens enim Pontificis fuit excuſare maritũ ab hac excommunicatione,ob iniuriã adulterij grauiſſimam ſibi illatam, ob quam iure ciuili conceditur ſibi accuſatio,& quia vix poteſt cõtinere dolorem,vt habetur *l.Gracchus 4.C.ad l.Iul. de adult.*Quæ ratio pariter militat in quacunque ſpõſa de præſenti:cùm verè committatur cum illa adulteriũ, violetúrque alienus torus,*l.1.t.17.p.7.*& ius ciuile æquè concedit viro accuſationẽ huius adulterij. *l.Si vxor,13.in prin. ff.ad l. Iul.de adult.* Imò *Couar.4.decret.p.1.c.1.n.12.* quẽ ſequũtur *Ant.Cucus l.5.inſtitut.maior.c.10.n.5.& Lud.Lopez proximè citatus,* ait, quãuis percutiens clericum inuentum cum propria ſpõſa de futuro,incurrat excommunicationem:ratione tamen iniuriæ ſibi illatæ non reſeruari abſolutionem Pontifici,ſed poſſe ab Epiſcopo abſolui,& probat;quia ex *eod.c.3.* apparet percutientem clericum cum ſorore fornicantem excuſari.Sed profecto meâ ſententiâ verum non eſt:quia ſi ratio hæc aliquid probat, dicendũ eſſet, percutientem clericum repertum cum ſponſa de futuro,immunem eſſe ab excommunicat. ſicut de percutiente repertum cum ſorore,ſtatuitur *illo c.3.* Vnde neceſſariò dicendũ eſt cum *gloſſ.Ant.Anchar.Abb.D.Ant.Sylu. proximè citatis,*ſolùm intelligi eum text.de ſponſa de præſenti,ſiue cognita ſit, ſiue non: & cùm excommunicatio percutientis clericum,ſit Pontifici reſeruata,*c.Si quis ſuadente,17.q.4.* nec inueniatur textus hunc caſum excipiẽs, dicendum eſt hunc percuſſorem innodari excommunicatione Pontifici reſeruata. A iure enim antiquo abſque expreſſo text.corrigente diſcedere non licet,*l.Præcipimus, C.de appellat.* eo vel maximè, quia cùm res hæc ſit clericis odioſa,& ſolùm textus excipiat percutientem repertum cum vxore, nomine vxoris comprehendi non debet ſponſa de futuro,iuxta proximè num.2.dicta. Et in propriis terminis Couarruuiam reprobat *Viualdus candelabro ſacramentorum.1.p.materia de ſponſalibus,num.11.*

His præmiſſis ad ſponſalium definitionem deſcendẽdo,ſic definiũtur à Nicolao Pontif.*c.Noſtrates,30.q.5.*& à *Iuriſconſul.l.1.ff.de ſponſal.*Sunt futurarum nuptiarum promiſſio.Solum enim propoſitum nullam obligationẽ,nec ſponſalium vinculum inducit. Quare triplex deſideratur conditio,vt valida ſint.1.vt ſit promiſſio futuri matrimonij.2.vt ſit inter perſonas iure habiles ad contrahendum. 3.vt verbis,aut ſignis manifeſtetur:de quibus conditionibus ſeorſum diſputationibus ſeqq.agendum eſt, præmiſſa tamen diſputatione proxima, de iure quod acquiritur per ſponſalia de futuro,vt ſit adulterium, necne,eius iuris violatio: & hoc ordine procedendum eſt, primò de natura & qualitatibus promiſſionis requiſitis, vt conſtituant ſponſalia:deinde de contrahentium habilitate, vbi de ætate requiſita. Deinceps de verbis conſtituentibus ſponſalia, atque matrimonium. Poſtea de obligatione conſurgenti ex ſponſalibus,& coactione ad ipſa,ſiue iuridica,ſiue ex conuentione partium,adiecta pœnæ, aut arrharum amiſſione. Tandem de ſponſalium diſſolutione, & probatione requiſita ad ipſa impedienda,& ita abſoluetur primus hic liber. 7

Id demum obſeruandum eſt, *D.Th.4.d.27.q.2.a.1.ad 6.* appellare ſponſalia, ſacramentalia quædam matrimonij, ſicut exorciſmum baptiſmi. Quod minimè intelligas,ſponſalia habere ſanctitatem aliquam præuiam ipſi 8

ſacramento matrimonij, ſicut exorciſmi habent ſanctitatem aliquam:qua ratione dicuntur ſacramentalia: ſed dicuntur à D.Thoma ſacramentalia matrimonij,id eſt,præuia ad ipſum matrimonij ſacramentum. Vt bene aduertit *Petrus Ledeſ.de matrim.q.43.a.1.f.96.§.Vltimò ſupponendum.*

DISPVTATIO II.

Vtrùm ex ſponſalibus id ius mutuum acquirant ſponſi in corpus, vt violatio huius iuris fornicando cum altero, ſit adulterium: aut ſaltem circumſtantia neceſſariò confitenda?

SVMMARIVM.

Prima opinio,eſſe adulterium.n.1.
Vera ſententia,non eſſe adulterium. 2.
Solutio argumentorum, & intellectus ad l. Si vxor.ff. ad leg. Iul. de adulter.& ad l.1.t.17.p.7.n.3.
An acceſſus ad ſponſam de futuro ſit circumſtantia neceſſariò confitenda.prima opinio,non eſſe. 4.
Secunda opinio, eſſe neceſſariò confitendam. 5.
Tertia opinio verior media.6.
An ſit diſtincta ſpecies,& adulterium reductiuè. 7.
An filij concepti ex concubitu cum aliena ſponſa de futuro,ſint naturales,& traditur intellectus ad l.1.ff.de his qui not.infam. & ad l.11. Taur.n.8.& ibi,an nati ex habente votum,ſint naturales.
Soluuntur argumenta, quibus probatur eſſe circumſtantiam confitendam.9.
An ſit circumſtantia,ſi ſponſa ex voluntate ſponſi fornicetur.9.fin.

1 DVo petit diſputatio præſens: alterum, an concubitus hic ſit adulterinus:alterum, eſto adulterinus nõ ſit, ita tamen peccati malitiam augeat, vt ſit circumſtantia neceſſariò confitenda. Circa primum aliqui cenſent eum concubitum adulterinum eſſe, ad hunc ſaltem effectum, vt ſponſus fornicantem ſponſam poſſit de adulterio accuſare.Probant ex *l.Si vxor,13.in princ.ff.ad leg.Iul.de adult.*ibi, *D.Verus,& Antoninus reſcripſerunt,etiã in ſponſam hoc idem vindicandum:quia nec matrimoniũ qualecumque,nec ſpem matrimonij violare permittitur.* Vbi manifeſtè de ſponſalibus de futuro eſt ſermo, nam de præſenti, non ſpes matrimonij, ſed matrimonium ipſum dicuntur. 2. Poteſt probari ex *l.1.t.17.p.7.in princ.*ibi,*adulterio es yerro que homo face,iaciendo con mujer caſada, o deſpoſada con otro.*. Et ita hanc ſentent.tenent *Gloſſ.c.Quemadmodum,verb.Sponſam, de iureiur.Abb.c.Diſcretionem.n.4.de eo qui cogn. conſang. & ibi Alex. de Neuo n.*11. *Alberi.l. Miles.§. Quærebatur.n.3. fin.& ibi Oldr.ff.ad l.Iul.de adult.Greg.Lop.l.1.verb.O deſpoſada.t.17.p. 7.*& nouiſſimè hanc ſententiam fortiter defendit *Sarmien.lib.*1.*ſelect.c.5.n.1. & ſeqq.* & tandem concludit *n.*4.eſſe verè adulterium:atque ex Theologis,idem docuit *Palud.4.d.27.q.1.art.3.in princ.num.*17.

2 His tamen minimè obſtantibus,dicendum eſt non eſſe adulterium. Probatur ex adulterij diffinitione, quam tradit Gelaſius Pont.*c.Lex illa,ad fin.36.q.1.& D.Th.2.2.q.*154.*art.8.corpore:*eſt alieni tori violatio. Sed accedens ad ſponſam de futuro,minimè violat alienũ torum, cùm hic ante matrimonium de præſenti non concedatur ſponſis: ergo adulterium non admittit. 2. Probatur ex *l. Inter. 6. in princip.ff.ad l.Iul.de adult.* ibi, *Sed propriè adulteriũ in nuptam committitur.*& ex *l.81.Tauri,hodie l.4.t.20.l.8.noua recop.Caſtellæ.*ibi,*Si alguna mujer eſtando caſada,o deſpoſada,por palabras de preſẽte cometiere adulterio.* At ſpõſa de futuro nõ eſt nupta,ergo acceſſus ad illam adulterinus non eſt. ita docent *Gloſſ.c.Quidã diſponſauit,verb.Sed mœchus, 27.q.2. Ant.c.Diſcretionem,n.6.de eo qui cogn.cõſang.& ibi Card.n.2. Anan.c.1.de adult.n.2.fin.Fel.rub.de ſpõſ.n.1 in prin.Couar.4. decret.1.p.c.1.n.8.Greg.Lop.p.4.t.1.immediatè ante l.1.Anton.* Gom.l.80.*Tauri.n.47.v.Dubium tamẽ eſt.Anton.Cucus l.5. inſtit.maior.t.10.n.4.Cantera in ſuis quæſt.crim.ſub §. de adulter.n.26.Iul.Clar.l.5.receptar.§.Adulteriũ,verſ.Sed hæc omnia.Coſtan.de ſponſ.t.Quid ſint ſponſalia.nu.18.& 17. habetur to.9.tract.Alex.Carrer.l.1.de ſponſal.c.3.fin.habetur eodẽ to.9. Perez lib.5.ordin.t.1.l.1.§.Itẽ deducitur.Azebedo l.8. recop.t.20.l.3.nu.5.*& ex Theologis,*Enriq.l.11.de matrim.c.13.nu.4. Viuald.candelab.ſacremẽt.1.p.materia de ſponſalib.nu.9.Lud. Lop.1.part.inſtruct.in noua edit.c.29.§. Ad hæc libet, & 2.p. materia de matrimonio, c.36.§. Aduertendum eſt tertiò. Manuel 1. tom.ſum.2.edit.c.53.n.3.fin.*

Ad 1.argum.3.prioris ſentent.reſpondent *Couar.Gregor. Lop.n.2.citati,& Alex.Carrer.ibi relatus*, concedi vindictã ſponſo,non ratione adulterij, ſed quia eſt atrox iniuria ſibi illata.Ad 2.dico intelligi eam l. de ſponſa per verba de præſenti,nondum cognita:& ita ſentit non tantùm committi adulterium cum vxore iam cognita, ſed etiam cum ſponſa de præſenti,nondum cognita. 3

Circa 2.dubium, an circumſtantia ſponſalium, eſto non conſtituat adulterium, ſit tamen neceſſario explicanda in confeſſione, ex Doct. antiquioribus diſputantem inueni neminem:ex iunioribus perpaucos:& tres inuenio ſententias.I.Docet minimè eſſe explicandam. Hãc tenet *Couar.4.decret.1.p.c.1.num.*14.quem ſequitur *Viuald. candelab.ſacrament.1.p.materia de ſponſal.nu.*10.& dicit eſſe probabilẽ *Petr.Ledeſm.de matrim.q.43.a.1.dub.vlt.* Probat *Couar.* quia ſolæ circumſtantiæ mutantes ſpeciem ſunt neceſſariò confitendæ, hæc autem non mutat ſpeciem, cùm adulterium non ſit.2.Poteſt probari,quia iniuria afficiens aliquem,vt fuſtibus cædens,cenſetur etiam fratribus cæſi iniuriam irrogare, & tamen non tenetur fateri hanc circumſtantiam iniuriæ illatæ fratribus: ergo ſimiliter quamuis accedens ad ſponſam de futuro, iniurius ſit ſponſo,non tenebitur id fateri.3.Probatur,quia per ſponſalia tantũ contrahitur obligatio mutua tradendi corpus per matrimonium, non autem obligantur ſponſi ad abſtinendum ab alieno concubitu, ante matrimonij contractum: ergo alienus concubitus non continet circumſtantiam ſponſalibus aduerſam, nec confitendam. Vltimò, quia ſic ſe habent ſponſalia ad matrimonium, ſicut votum religionis ad profeſſionem: ſicut enim illa ſunt promiſſio tradendi corpus, matrimonium verò ipſa traditio: ita hoc eſt promiſſio tradendi ſe religioni,profeſſio autem eſt traditio.Sed per votum ſimplex religionis,non acquirit religio ius in promittentem, nec obligatur ex eo voto ad non tradendum corpus alteri per fornicarium concubitum; quare is concubitus non continet circumſtantiam neceſſariò fatendam: ergo ſimiliter per ſponſalia neuter ſponſu[m i]n corpus alterius ius acquirit,nec obligatur ad non fornicandum cum alio, ſed tantum ad non contrahendum matrimonium cum alio, quod ſolum priori promiſſioni repugnat: ac proinde ea circumſtantia non eſt confitenda. 4

II: opinio docet eam circumſtantiam eſſe neceſſariò fatendam,tam ex parte ſponſæ de futuro,ſi cum alio fornicetur,quàm ex parte ſponſi, ſi ad aliam accedat. [illegible] tenẽt *Sarmient.lib.1.ſelect.c.5.n.3.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.29. §.Ad hæc libet,*& hanc ſequitur tanquam longè pro[illegible] liorẽ *Petr.Ledeſm.de matrim.q.43.a.1.dub.vlt.*Probatur 1. quia eſt duplex malitia,altera fornicationis;altera fractorum ſponſalium.ob id enim dirimi poſſunt,*c.Quemadmodum,de iureiur.* Nec obſtat dicere, non inferri iniuriam: quia fornicans obligatus manet, innocens verò liber. Non(inquam)obſtat,quia etiam quando alter conſtituit non implere ſponſalia,manet non ipſe, ſed ſolus alter liber, & tamen eſt culpa mortalis cõtra ſponſalium fidem: præterea, quia hæc libertas ex iniuria per alienum concubitum irrogata oritur. 2. Fornicatio talis eſt contraria fidei datæ in ſponſalibus, ergo duplici afficitur malitia. Antecedẽs probo ex *l.Si vxor.13.in princ.ff.ad l.Iul.de adult.*ibi, *neque ſpem matrimonij violare permittitur.*vbi Iuriſconſultus appellat fornicationem, violationem ſponſalium. Et confirmat. vti re alteri ex iuſtitia debita v[ſu i]n nociuo, eſt contra iuſtitiam: vt ſi equus mihi ſit debitus ex contractu, quamuis nondum illius dominus ſim, & aliquis oculum ab eo erueret,iniuſtitiæ crimẽ admitteret, ergo cũ corpus ſponſorum ſit ex iuſtitia debitũ,licet nondum traditum,abuſus eius per fornicationẽ adeò nociuus & infeſtus alteri ſpõſo,erit vltra fornicationem, iniuſtitiæ crimẽ,& ſic ea circũſtantia d[i]uerſa ſpecie erit confitenda, 5

3.Pro

3. Probatur; quando ſponſa de futuro fornicatur, atrocem iniuriam irrogat ſponſo, adeò vt leges concedant vindictam, vt dixi num. 3. exponitúrque probabiliſſimo concipiendi periculo, atque ita iniuſtitię erga virum futurum, qui ſobolem putans eſſe ſuam, alet, in bonìſque eius ſuccedet. Ergo vltra fornicationem, eſt alia iniuſtitiæ ſpecies. Sed dices hoc de ſola ſponſa fornicante probare: hoc tamen non obſtat, quia ius par vterque in corpus alterius per ſponſalia comparat, ſicut adulterium tam fœminæ, quàm viri neceſſariò fatendum eſt, quamuis hoc minus graue, ac iniurioſum ſit. Tandem, quia ſecundùm commun. ſentent. liciti ſunt amplexus, & oſcula inter ſponſos de futuro, eò quòd ſponſalia ſunt initium quoddam matrimonij, ac proinde conceduntur ius vtêdi voluptate præambula matrimoniali: ergo per ſponſalia acquiritur ius in corpus, aliàs nullus illius vſus concederetur: & conſequenter violans hoc ius per fornicationem, reus erit vltra fornicationem, iniuſtitiæ admiſſæ, neceſſariò aperiendæ in confeſſione. Et hæc ſententia eſt valde probabilis.

6 III. ſententia eſt media, & quam veriorem exiſtimo, vt ea ſponſalium circumſtantia neceſſariò fatenda ſit, quando ſe tenet ex parte fœminæ, id eſt, dum aliquis fornicatur cum ſponſa alterius de futuro: tunc enim tenetur fornicans, & ipſa ſponſa fateri hanc ſponſalium circumſtantiam: at quando ſe tenet ex parte viri, quia ſponſus de futuro fornicatur, hæc circumſtantia non eſt de neceſſitate detegenda in confeſſione. Hanc ſentent. in nullo authore ita expreſsè reperi: at eam videtur amplecti *Anton. Cucus l.5.inſtit.maior.t.10.n.7. Manuel.1.to.ſum.2.edit.c.53.n.3. fin. Lud. Lop.2.p.inſtruct.materia de matrim. c.36. §. Aduertendum eſt tertiò*; aiunt enim accedentem ad ſponſam de futuro, teneri explicare hanc circumſtantiam, & ſubticere de ipſo ſponſo: rationéſque eorum de ſola ſponſa probant: & ſcio alios iuniores doctos hoc ipſum ſentire. Et probatur de ſponſa, rationibus II. ſenten. quæ ſatis vrgêt. Probatur autem non eſſe in ſponſo circumſtantiam. Quia quamuis etiam contineat ea fornicatio iniuriam, ac circumſtantiam diuerſam ſpecie, iniuſtitiæ aduerſus ius acquiſitum ſponſæ per ſponſalia: vt apertè probant eædem rationes ſecundæ ſententiæ; verùm cùm ea iniuria reputetur prudentum arbitrio leuis in fornicatione ſponſi de futuro, non excedit limites culpę venialis, ac proinde non eſt neceſſariò fatenda: quod ſecus eſt in ſponſæ fornicatione, quę atrox eſt ſponſi iniuria: ſicut fornicari cum fœmina ad furandum dimidium argentum, habet coniunctam furti circumſtantiam mutantem ſpeciem: quia tamen materia eſt leuis, eſt ſolum culpa venialis, nec neceſſariò fatenda eſt.

7 Hinc fit quamuis hic acceſſus non ſit verè adulterium (vt diximus n.2.) mutare tamen peccati ſpeciem, cùm vltra fornicationem ſit iniuſtitia aduerſa ſponſalium fidei: vt probaui n.5. reduciturque ad ſpeciem adulterij, vt benè dixit *Petrus de Ledeſm. de matrimon. q.43. art. 1. dub. vlt. immediatè ante argumentorum ſolutionem*. & ratio eſt, quia in eo acceſſu iniuſtitia inuenitur, ſicut in adulterino: ſed in hoc contra ius perfectum, & in re; in illo autem, contra ius imperfectum, & ad rem. Et hoc tenendum eſt, quamuis *Enriq. l.11.de matrim.c.13.num. 4.* dixerit nec eſſe adulterium, nec mutari moris ſpeciem.

8 2. Infertur filios conceptos ex fornicatione cum ſponſa de futuro, non eſſe adulterinos. Quia ea fornicatio verè adulterium non eſt. Sic *Couar.4.decret.1.p.c.1.n.13. Lud. Lop.2.p.inſtruct.materia de matri.c.36. §. Aduertendum eſt tertiò*: ſubticuere tamen an dicendi ſint naturales, an ſpurij: At tamen declarauit *Sarmient. l.1.ſelect.c.5.n. 5.* dicens non eſſe naturales. Quia ſolutus dici non poteſt, qui ſponſaliū fide ſtrictus eſt, cùm eo ſtatu durante aliud matrimonium inire nequeat. Et ita probat *l.1.in fi.ff.de his qui nota.infam.* vbi inter perſonas, quæ infamia notantur, enumerantur, qui bina ſponſalia, bináſve nuptias eodem tempore conſtitutas habuerint. Poteſt etiam probari ex *l.11.Tauri, hodie l.9.t.8.lib.5.recop.* ibi. *Ordenamos que entonces ſe digan ſer los hijos naturales, quando al tiempo que nacieron, o fueron concebidos, ſus padres podian caſar con ſus madres iuſtamente, ſin diſpenſacion*. Sed qui contraxit ſponſalia, non poteſt iuſtè abſque diſpenſatione à ſponſalibus reſiliês eā ducere, ex qua concepit illum filium, ergo is filius non eſt naturalis. Et confirm. quia hac ratione filij nati ex eo qui ſimplex caſtitatis votum emiſit, non ſunt naturales, vt defendit *Ceruantes l.11.Tauri.nu.45.& ſeqq.* Quia nequit licitè ſtāte voto contrahere. Ceterùm dicendum eſt eos eſſe naturales: quia tempore conceptionis poterant parentes, non obſtantibus ſponſalibus, validè, peccando tamen contrahere matrimonium: & dum *lex 11.Tauri* poſtulat vt parentes poſſint iuſtè contrahere, intelligit, id eſt, validè, quia non habent impedimentum dirimens. Vt docet *Enriquez l. 11.de matrim.c.20.n.3.* Idémque tradunt hac ratione, dicentes filios genitos poſt ſimplex caſtitatis votum, eſſe naturales, *Lara de alimentis.l.Si quis à liberis,n.93.ff.de liberis agnoſ.P.Molin.1.to.de iuſt.tract.2.diſp.167.f.949.* & colligitur ex *c.Porro, de diuort.in fin.* vbi dicitur officij Epiſcopi eſſe ea matrimonia diſſoluere, quæ illicitè contracta ſunt, vbi apertè intelligitur, id eſt, inualidè: aliàs non eſſet matrimonium, quamuis cum peccato initum, diſſoluendum. Colligitur etiam ex *l.5.tit.19.p.4.* vbi enumerans filios naturales, & diſtinguens contra ſpurios, ait, *el meſmo es de los que nacen de las mujeres, no auiendo entre ellos enbargo de parenteſco, o de orden, o de religion, o de caſamiento*. Ecce qualiter omnia impedimenta, quæ enumerat, vt filij non dicantur naturales, ſunt dirimentia matrimonium: cùm ergo in hoc caſu nullum ſit impedimentum dirimens, filij erunt naturales. Nec obſtat *l.1. ff. de his qui notan. infam.* quam magni facit *Sarmient.* pro ſua ſententia: quia intelligitur de ſponſalibus de præſenti, nondum copula conſummatis, vel nuptiis, id eſt, conſummatis copula.

Ad I. argum. propoſitum n.4. pro 1. ſententia dico, eſto ea circumſtantia non mutaret ſpeciem, dum ſponſa de futuro fornicatur, ſatis eſſe, vt aggrauet notabiliter, iuxta communiſſimam, ac longè veriorem ſententiam: nedum commutet ſpeciem, & reducatur ad adulterium: vt dixi n. 7. Ad 2. Nego conſequ. eſt enim longè diſpar ratio. nam fuſtibus cædens aliquem, dicitur indirectè afficere iniuria fratres illius, & non quaſi delinquat contra ſpecialem obligationem, qua tenebatur conſulere honori fratrum, atque ita nulla eſt ſpecialis malitia, & deformitas: at accedens ad ſponſam de futuro, admittit iniuſtitiam contra ſpeciale vinculum ſponſalium, violans iùs ad rem ſponſo acquiſitum: & conſequenter continet ea fornicatio vltra incontinentiæ malitiam, ſpecialem iniuſtitiæ deformitatem, ſponſalibus aduerſam. Ad 3. Negatur conſequ. quia quamuis in eo conueniant ſponſalia, & votum ſimplex religionis: longè tamen diſſident in hoc, quod votum ſimplex religionis fit Deo, nec religio aliquod ius acquirit: per ſponſalia tamen quæ ſunt iuſtitiæ contractus, quilibet ſponſus acquirit ius iuſtitiæ ad corpus alterius, quod violatur, ſi alteri tradatur, etiam quantum ad vſum. 9

Ad 1. ex argumen. propoſitis num.5. pro 2. ſenten. quatenus probat contra noſtram, idem eſſe in ſponſo fornicante, fateor inueniri duplicem illam deformitatem: at deformitas iniuriæ, eſt leuis, & venialis, nec eſt ſimile, quando femina omnino reſilit à ſponſalibus iniuſtè: quia eſt directè contra ſponſalium fidem, & ita materia eſt grauis, & culpa mortalis. Ad 2. Similiter fateor eſſe contrariam, non omnino fidei ſponſalium, quia non prorſus illa diſſoluit, ſed ex parte innocentis: & eſſe duplicem malitiam, altera tamen leuis eſt. Ad 3. Fateor eam circumſtantiam in femina eſſe fatendā, & æquale ius habere vtrumque in alterius corpus; at quia nō eſt æqualis iniuria, ideo ea circumſtantia ex parte feminæ conſtituit culpam mortalem, non autem ex parte viri: nec eſt ſimile poſt contractum matrimonium: tunc enim vtriuſque adulterium eſt neceſſariò fatendum; quia cùm ſit vſurpatio rei alienæ inuito domino, eſt grauis iniuria: item directè oppo-

nitur bono fidei ſacramenti matrimonij, per quod obligantur coniuges ad mutuam corporis traditionem, negandúmque cuilibet alij corpus, qua ratione non ceſſaret adulterij circumſtantia, quamuis viro conſentiente admitteretur: at in ſponſalibus non eſt talis obligatio. quare ſi ex ſponſi voluntate ſponſa fornicatur, cùm ceſſet iniuria ſibi illata, fornicatio illa tantum contineret malitiam incontinentiæ. Ad vltimum, concedo ſponſum violare illud ius, ſed in materia leui.

DISPVTATIO III.

Vtrùm ſufficiat ad ſponſalium valorem promiſſio merè interna, facta homini, matrimonij futuri; vel obliget vt promiſſio?

SVMMARIVM.

An promiſſio interna ſat ſit ad ſponſalia. n. 1.
An obliget in vim promiſſionis, attento iure poſitiuo. 2.
Dominium an transferatur per actum internum. 3.
An obliget ſtando in iure naturæ. prima opinio, obligare. 4.
2. Opinio verior, non obligare. 5.
Soluuntur argumenta prioris ſententiæ. 6.

1 CIRCA I. conditionem ad ſponſalia requiſitam, quæ eſt promiſſio, ſtatim dubitatio occurrit, an ſola mente promiſſio facta ſufficiat. Quæ bifariam fieri poteſt, aut ſoli homini, aut Deo: in præſentiarum dubitatur, quando fit ſoli homini, diſputatione autem ſequenti ſermo erit, quando fit Deo. Et manifeſtum eſt, qualitercumque fiat promiſſio ſola mente, non ſufficere ad ſponſalia. quia eſt contractus inter homines, vltro citróque obligatorius, mutuáque ac reciprocâ promiſſionem deſiderans: vt conſtat ex definitione ſpóſalium tradita diſp. 1. n. 7. Vnde difficultas in eo verſatur, an in ratione promiſſionis obliget.

2 2. Videtur certum, ſtante iure poſitiuo minimè obligare promiſſionem internam homini factam. Quia ius poſitiuum acceptationem petit, vt obliget; vt latè diſp. 6. dicemus, & quamuis ibi diſputabimus, an requiratur acceptatio, quando fit cauſæ piæ: & an conſurgat obligatio naturalis ante acceptationem: & an iure regio Caſtellæ hæc acceptatio deſideretur per *l. 2. t. 16. l. 5. recop.* Verum omnia hæc videntur intelligenda, quando promiſſio externè fit, vt denotant ea verba *d. l. 2. pareciendo que alguno ſe quiſo obligar à otro.* Innoteſcere enim id minimè poteſt, niſi externa ſit. Quę omnia doctè aduertit *P. Molin. tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 266. §. Vt autem ad id.*

3 3. Eſt certum, dominium per actum merè internum transferri non poſſe. Quia hæc tranſlatio per traditionem fit. *l. Traditionib. C. de pact. l. Quoties, C. de rei vendic.*

4 Tota autem difficultas eſt, an ſecluſa iuris poſitiui diſpoſitione, attento ſolo naturæ iure, promiſſio interna homini facta, obliget: vt ſi mente aliquis ſe obliget, non verò per modum voti, ſed fœminæ ad ducendum illam? Duplex eſt ſent. I. ait obligare. Probat. 1. quia non implere continet mendacium: redditur enim dictum falſum. Et confirm. quia ſaltem eſt infidelitas, quæ culpa eſt iure naturali prohibita: ſicut infidelis Deo dicitur *Eccle. 5.* qui promiſſa Deo non reddit. Prob. 2. quia obligatio promiſſionis cùm ſit ex lege priuata, quam promittens ſibimet ſpontaneéque imponit, à nulla alia voluntate pendere videtur, nec aliena voluntas acceptans confert vim legis, & obligandi, promiſſioni. Et confir. quia radix tota obligationis in his vinculis voluntariis eſt animus ſe obligandi, in tantum, vt qualiſcumque ſit externa promiſſio, deficiente hoc animo non obliget. 3. Quia maius eſt vinculum promiſſionis internæ, quàm ſolius propoſiti, vt ex ſe conſtat. ergo aliquam obligationem illa addit, aliàs nihil inter ea diſtaret. 4. Quia acceptatio neceſſaria non eſt ex naturæ iure, vt promiſſio obliget: ergo nec vt externè fiat. Probatur conſequ. quia ſigna externa ſolùm deſiderantur propter acceptationem. 5. Si promiſſio internæ iuramento firmetur, obligat: ergo per actum merè internum poteſt aliquis homini obligari. & ita euertitur fundamentum, cui contraria ſent. innititur. 6. Si quis heri actu interno promiſit homini, hodiéque ipſi ſignificet, non denuo promittens, illo acceptante, manet obligatus: ergo antea erat: probo conſequ. quia illa ſignificatio non obligauit. 7. Poſſeſſio ſola voluntate non poſſidendi amittitur. *l. 1. §. Si vir. l. 3. §. In amittenda, & l. Si quis. 1. §. vlt. ff. de acquir. poſſeſ.* imò & dominiū, vt quando res pro derelicta habetur; ergo promiſſio interna obligat. Tandem, quia promiſſio facta infanti, etiam de matrimonio contrahendo, obligat: vt dicemus diſp. 6. n. 15. & 27. Quæ tamen merè interna videtur, cùm incapax acceptandi infans ſit. Quare hanc ſent. tuentur *Ledeſ. 2. p. quarti. q. 18. a. 1. dub. 13. Palacios l. 5. de contract. c. 11. §. Porro vt meam. Mendoza lib. 1. de pact. c. 4. n. 8.* & ait *n. vlt.* poſſe eum, cui facta eſt hęc promiſſio mentalis, ſi confeſſione promittentis ſibi conſtaret; & rem promiſſam repetere non poſſet, occulta compenſatione ſibi ſatisfacere: & in hanc magis inclinat *P. Molin. tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 266. paulo ante argument. ſolutionem:* & eam dicunt eſſe probabilem *Sotus, Angles, Aragon, pro 2. ſententia referendi:* & eſt ſatis probabilis.

II. ſent. cui adhæreo, ait nullam obligationem inducere, etiam ſtando in iure naturali, ſed poſſe liberè reuocari. 5
Prob. 1. quia vnus non obligatur alteri, niſi per modum ſibi connaturalem, & humanum, qui eſt verbis vel ſignis externis: ergo quãuis Deo *qui cordiū ſcrutator eſt.* 1. Reg. 16. poſſit homo obligari actu interno, homini tamen qui ſola externa intuetur, non poteſt. 2. Probatur, quicunque ſuperior abſolutus, & independens ab alio, inducens obligationem per aliquam legem, poteſt pro libito validè reuocare, ita vt iam non obliget: ſed homo liberè inducit in ſeipſo obligationem promiſſionis, ergo quamdiu ſuperior abſolutus eſt, quia alter nondum acceptauit, poterit liberè reuocare. 3. Prob. ex *l. Qui abſenti, ff. de acquir. poſſeſ.* ibi. *qui abſenti ſeruo ſcribit, vt in libertate moretur, non eã mentem habet, vt ſtatim velit ſerui poſſeſſionem dimittere, ſed magis deſtinationem ſuam in id tempus conferre, quo ſeruus certior factus fuerit.* Si ergo in promiſſione in abſentia facta; etiam externa, deeſt ex natura rei animus ſe obligãdi, donec abſens acceptet, à fortiori in promiſſione interna, & conſequenter minimè obligabit. Hanc tenent *D. Tho. 2. 2. q. 88. a. 1. corp. & 4. d. 38. q. 1. a. 1. quæſtiunc. 1. Abulen. c. 30. Nu. q. 44. corp. Turrecr. 17. q. 1. c. 1. n. 2. Tabiena Votum 1. in princ. & q. 4. n. 5. & Sotus,* quamuis dubius, in hanc magis inclinat *l. 3. de iuſt. q. 5. a. 3. poſt 2. concluſ. verſ. De donatione autem. & l. 4. q. 5. a. 1. ad 1. & l. 7. q. 2. ar. 1. in ſolut. ad 1. verſ. Quod ſi cõtra arguas. Cord. ſum. q. 133. Mercado l. 6. de contract. c. 16. §. En todos eſtos. Garcia de contract. 1. p. c. 3. f. 41. Aragon 2. 2. q. 88. a. 3. f. 992. §. Dico 2. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. in 2. edit. cap. 177. §. Ad quæſtionem exiſtimo. Angles florib. 2. p. q. 1. de voto. a. 2. difficult. 4. Enriquez lib. 13. de excom. cap. 17. n. 5. in comment. lit. I. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 95. ſtatim in princ.* & docet eſſe probabilem *P. Molina citat. pro priori ſent.* & videntur tenere *Ricard. 4. d. 38. art. 5. q. 1. init. & Angel. Votum 1. init.* vbi dicunt omnem promiſſionem licitam, ſi acceptetur ab eo cui fit, obligare. & tenet *Gutier. l. 2. q. can. c. 22. n. 4.*

Ad 1. argumen. & confirmationem, nego eſſe mendacium, aut infidelitatem, quia ea videtur ineſſe tacita conditio illi promiſſioni internæ, ſi alteri intimata ab eo acceptetur: nec eſt ſimile de promiſſione interna, facta Deo, quia ei omne cor patet. Ad 2. Diſtinguo antecedens, obligatio promiſſionis pendet à ſola propria voluntate, tanquam à principali mouente, & tribuente vim obligandi, tam promiſſioni, quàm acceptationi alterius: concedo. at non pendet à voluntate acceptantis, tanquam à conditione, ſine qua non oritur obligatio: nego. Ad confirmat. fateor totam obligationis radicem eſſe promittentis voluntatem: deſideratur tamen acceptatio alterius, vt conditio ſine qua non. Ad 3. Quo ad hoc eſt maius vinculum, quia promiſſio interna eſt obligationis radix, & ita licet nondum intimata ſit, maiorem vim habet, quam propoſitum, eam tamen minimè exercere valet, donec intimetur: vt catena ferrea maiorem ligandi vim habet, 6

quam tenuis filus,at hanc vim non exercebit,niſi applicetur. Ad 4. Nego ſtando in iure naturæ, non eſſe neceſſariam acceptationem,vt dicemus diſp.6.n.10. Ad 5. Si iuramentum illud fiat Deo, obligabit, quia habet rationem voti: ſecus ſi fiat homini more promiſſionis humanæ: vt dicemus diſp. 7. Ad 6. In eo caſu durat adhuc moraliter præcedens promiſſio,cùm reuocata non ſit, & ad hoc intimatur,vt acceptetur,quare accedente acceptatione nihil deſideratur. Ad 7. Quamuis internus actus ſufficiat ad aliquid in ſe ipſo amittendum, non tamen ſufficit ad ius in alterum transferendum per contractum:cum more humano obligatio in contractibus oriatur. Ad vltimum, Promiſſio facta infanti præſenti non eſt interna, nec ſtando in iure naturali obligaret, ſed obligat ſolo iure poſitiuo, quo cautum eſt fauore infantis non requiri acceptationem: vt dicemus diſput.6.n.15.

DISPVTATIO IV.

Vtrùm ſaltem promiſſio interna facta Deo, quæ voti rationem habet, ducendi aliquam in vxorem, obliget?

SVMMARIVM.

Promiſſio facta Deo matrimonij, ſi inde bonum commune ſequatur, vel aliàs eſt in præcepto, an obliget. n. 1.

Quid, quando eſt promiſſio contrahendi animo ante conſummationem profitendi. 2.

Quid, ſi fiat hac conditione, niſi Deus aliud ſalubrius mihi inſpirarit. 3.

An omnis actus virtutis ſit materia voti, vel tantùm quando eius priuatio non eſt maius bonum. 4.

Votum non ludendi, quando ludus eſt actus virtutis, an obliget. 5.

An obliget votum matrimonij, quando quis ſe experitur fragilem: prima opinio, non obligare. n. 6. contraria verior. n. 7. & ſoluuntur argumenta. n. 8.

Quid, quando votum eſt matrimonij ob cauſam piam, & quando matrimonium, & legatum relictum conſanguineo pauperi ſit cauſa pia. 9.

Prima opinio, obligare. n. 10. & verior. 12.

Quando votum præcludit aditum ad perfectius bonum, ſi in ſe includat bonum, quod eſt materia voti, an obliget. 11. & 13. fin.

Soluuntur argumenta. n. 13. & ibi, an valeat votum continendi, vel ducendi pauperem.

1 NEMINI dubium eſt promiſſionem Deo factam matrimonij contrahendi ex ſe, niſi aliis veſtiatur circumſtantiis, inualidam eſſe, eò quòd cælibatum, quem matrimonio digniorem eſſe definit *Trid. ſeſſ. 24. can. 10.* impedit: votum enim eſt promiſſio melioris boni, teſte *D. Thom.* quem omnes ſequuntur 2.2.q.88.a.2.corp.fin. Similiter eſt certum hoc votum obligare caſu, quo matrimonium eſſet in præcepto, vt ſi vouens deflorarat virginem fide data de matrimonio: quia tunc præſtantius eſt matrimonium, cùm ſit in præcepto. Item quando ex eo matrimonio ſperaretur vtilitas maxima totius reipublicæ: vt pax inter principes Chriſtianos, bellorúmque ſedatio, vel copioſa infidelium conuerſio. Quia tunc vtilius eſſet ad Dei honorem matrimonio copulari. Extra hos verò euentus, triplici circumſtantia poteſt votum hoc veſtiri, vt meritò dubitari poſſit, an tunc obliget. I. eſt, ſi quis voueat firmiſſimo animo profitendi religionem ante matrimonij conſummationem. 2. eſt, quando id voueret in remedium concupiſcentiæ, quia ſe nimis fragilem experitur. 3. quando intuitu pietatis voueret ducere pauperem. Quare in triplici hoc caſu præſens difficultas locum habere poteſt.

Quoad 1. caſum, videtur id votum eſſe validum: quia eſt de re bona, vt de Sacramento, eiúſque gratia recipienda. 2. Quia non præcludit viam ad maius bonum, cùm ante matrimonij conſummationem poſſit vouens ingredi religionem, idque in animo habeat. Et ita *Sotus lib. 7. de iuſt. q. 1. a. 3. verſ. Sed ais ſaltem licere,* inquit valere votū matrimonij, ſi vtrinque votum caſtitatis emiſſum ſit: vt contigit in matrimonio B. Virginis. ¶ Verùm dicendum eſt validum eſſe id votum, ſi eſſet aliqua peculiaris ratio, ob quam ad Dei honorem id matrimonium expediret, vt euenit in matrimonio B. Virginis: ſecluſo tamen hoc caſu nullo modo eſſe validum. Probatur 1. quia ducere vxorem eo animo eſt regulariter illicitum, vt dicemus infrà diſp. 43. num. 7. 2. Quia eſt votum de re inutili, & contra matrimonij naturam, quod ad ſobolem procreandam inſtitutum eſt. Quòd ſi dicas non eſſe inutile, ſed ad recipiendam illius Sacramenti gratiam: nil confert hæc euaſiò, quia gratia vberior recipi poteſt per alia Sacramenta, & abſque tertij damno, eo vel maximè quod gratia matrimonij ad eum finem confertur, ad quem matrimonium inſtitutum eſt, & ideo id votum regulariter irritum eſſe docet *Aragon* 2.2.q.88.a.2.f.982.col.1.initio.

Hinc infero contra *Sot. l. 7. de iuſt. q. 1. art. 3. paulo ante ſolution. argument. verſ. Quòd ſi arguas,* dicētem valere votum, quo aliquis vouet matrimonium, niſi ſalubrius aliquid de ipſo Deus diſpoſuerit: infero (inquam) id votum eſſe irritum. Quia ea conditio tacitè cuilibet voto ineſt: cùm votum non infringat, qui in melius commutat. *c. Peruenit, de iureiur.* quare eius expreſſio operari minimè debet, vt votum alias irritum valeat. Expreſſio enim eorum, quæ tacitè inſunt, nil operatur. *l. 4. ff. de legat. 1.* Item quia impeditur maius bonum, nempe religio, & cœlibatus, & præcluditur via Spiritui ſancto, ne perfectiorem viam inſpiret, niſi id faciat antequam matrimonium celebratum ſit. 3

Pro ſolutione 1. argum. obſeruandum eſt quoſdam virtutis actus reperiri, quorum priuatio perfectius bonum continet, eò quòd includunt acceſſum ad res terrenas, ménſque circa eas euagatur: inter hos numeratur ludus honeſtus, amicorū conuiuiū, veſci cibis ſaluti vtilibus, quę ad vrbanitatem, aut ad alias virtutes pertinent: eſt tamen votum de his rebus irritum. gratius enim Deo eſt ab his abſtinere. Eodem modo ſe habet matrimonium, quamuis enim ſanctum ſit, ac gratiam conferat, votum illius non eſt Deo acceptum, eò quòd eius priuatio eſt melior: quia mentem à diuinis auocet. quod egregiè docuit *Palud. 4. d. 38. q. 1. n. 22.* vbi obiiciens votum non ducendi vxorem, eſſe irritum, eò quòd non contrahere eſt malum, cùm ſit priuatio boni matrimonij: reſpondet his verbis: *Priuatio boni, quæ includit maius bonum, eſt bona. Sic eſt hic, quia matrimoniū habet actum carnalem, & diſtractionem mentis, & licet non contrahere matrimonium, non includat vacationem Deo, tamen ſecundùm communem modum loquendi, in vouere non contrahere matrimonium, includitur diſponi melius in Deum, & non impediri à Deo, impedimentis, quæ matrimonium cauſat.* 4

Ad 2. Dico ex natura ſua præcludere viam: quia ex parte ſua ducens vxorem obligat ſe ad conſummandum, niſi religionem eligat, & aliàs contrahere matrimonium, eſſet vanum & inutile.

Hinc infertur non ita cautè locutum *Manuel. 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 189. n. 10.* vbi ait votum non ludendi minimè obligare, quoad ludum, qui ratione honeſtæ recreationis exercetur: quia eſt contra bonos mores, cùm ludus honeſtus ſit actus virtutis Eutrapeliæ, teſte *D. Th. 2. 2. q. 168. a. 2. corp.* Sed dicendum eſt obligare ratione dicta num. præcedenti, licet enim ſit actus virtutis, at continet acceſſum ad creaturas, mentíſque euagationem: quamobrem gratius Deo eſt carnem domare, à recreatione hac honeſta abſtinendo: ſed vbi abſolutè eſſet votum non ludendi, bene exiſtimo non comprehendi hunc ludum, niſi expreſsè aut tacitè vouens aliud intenderet, vel ratione periculi limites ludi honeſti transgrediendi. Quia mens iurantium ea videtur eſſe, vt à ludo illicito, quo bona dilapidantur, abſtineant. 5

In 2. caſu, quando vouet aliquis matrimonium, quia ſe fragilem, ac frequenter carnis tentationibus ſuccumbentem experitur: duplex eſt ſenten. I. nō obligare. Prob. quia eſto huic conſilium ſit vxorem ducere, voto tamen ſe ad id aſtringere, eſt Spiritui ſancto viam præcludere, ne perfectiora, & efficaciora media inſpiret, ad eum finem comparandum. Et confirmatur, quia efficitur vouens impotens in perpetuum ad continentiæ, & religionis ſtatum, cùm tamen tentationes illæ ceſſare poſſint. 2. quia ſce- 6

lus eſt vti matrimonio vitandæ fornicationis gratia, teſte *D.Th.4.d.31.q.2.a.2.ad* 2.vbi addit nõ eſſe ad hoc inſtitutum matrimonium: ergo dirigere matrimonium in hunc finem, eſt culpa, & conſequenter votum de ineundo matrimonio ob hunc finem, irritum erit. Tandem, quia non obſtante hoc voto, licitum eſt huic ingredi religionem: ergo votum eſt irritum. Et ita tenent *Sot.l.7.de iuſt. q.1.a.3. verſ.Contra hanc autem. Aragon 2.2.q.88.a.2.f.982.col.2.ante §.Sed reſtat nunc,& multi Neoterici docti.* & eſt probabilis.

7 II. ſententia verior, ait id votum validum eſſe, ac obligare ad ducendam vxorem. Prob.1. quia huic eſt melius & conſilium ducere vxorem, iuxta illud D. Pauli 1. Cor. 7. *Melius eſt nubere quàm vri.* ergo id votum, tanquam de meliori bono, firmum erit. Et confirmatur, quia ad honorem Dei, & vt gratius ei aliquid ſit, non refert quid in vniuerſali, & in ſe conſideratum, præſtantius ſit, ſed quid hic, & nunc præſtet, (actus enim humani ex circumſtantiis adiunctis bonitatem, aut malitiam ſortiuntur,) ſed huic eſt melius attentis omnibus circumſtantiis vxorem ducere. Ergo valet votum.

2. Quia ſi habens concubinam, à qua difficillimè recedere poſſet, voueret ſe illam ducturum, vt vel ſic à peccati ſtatu deſiſteret, teneretur vtique, niſi mallet religionem, cùm id ſit ſaluberrimum cõſilium, multóque gratius Deo, quàm prædicto periculo expoſitum in ſæculo manere. ergo. Et confirm. quia quilibet doctus, & prudens confeſſarius attenta illius fragilitate, lapſuúmque frequentia, obligaret eum ad id, niſi religionem eligeret, etiam ſi votum non emiſiſſet. Ergo à fortiori, voto emiſſo. 3. Quia ſi hic emitteret votum, vel eam ducendi, vel intra annum religionem ingrediendi, videtur abſque dubio teneri ingredi, niſi vellet eam ducere: ergo ducere vxorem in hoc euentu, eſt legitima voti materia: aliàs votum illud diſiunctiuum, inualidúm eſſet, cùm altera eius pars non eſſet materia apta voti. Tandem, quia hoc votum non impedit conſilium, nec continet deſcenſum à perfectiori continentiæ ſtatu, ad imperfectiorem matrimonij, ſed potius eſt ſanius huic conſilium, matrimonium, & aſcendit ab iniquiſſimo concubinatus ſtatu, ad matrimonium: ergo valet votum. Et ideo hanc ſent. amplectuntur *Caiet.2.2.q.88.a.2.dub.vlt. Nauar.ſum.Hiſp.& Latin.c.12.n.43.fin. Bellar.l.2.de Monach.c.14. Enriquez l.11.de matrim.c.6.n.5. P.Molin. to.1. de iuſt.tract.2.diſp.149.§.Verum enim vero. Angles floribus.2.p. q.1.de voto,a.1.diffic.11. Ludou.Lop.1.p.inſtruct.c.44 §.Votum abſolutè. Philiar.de offic.ſacer.to.1.p.2.l.3.c.17.nu.3. Manuel 2. to.ſum.cap.94.num.14.& communiter iuniores docti.*

8 Ad 1. argum. ex propoſitis nu. 6. dico, quamuis votum matrimonij ex ſe maiora bona impediat, ſecùs tamen eſt in hoc homine. Ad confirm. fateor effici impotentem: at id huic præſtantius eſt. Ad 2. dico cum *Caiet.2.2.q. 88. a.2. dub.vlt.* eſſe peccatum vti matrimonio, ad vitandam fornicationem, quando alia via facilè vitari poteſt: ſecùs, quando eſſet difficile, vt in præſenti caſu. Ad vltimum, nego conſequ. vt ſponſalia, & matrimonium ratum; & votum perpetuo ſeruiendi xenodochio, valida ſint, quamuis iis non obſtantibus, licitum ſit religionem profiteri.

9 In 3. tandem caſu, quando in honorem Dei vouet aliquis matrimonium eò quòd eſt cauſa pia. Supponendum eſt quando matrimonium ſit cauſa pia: & vt ſit talis, non ſatis eſt, vt ſit cum paupere, ſed debet promitti pietatis intuitu, ſecus ſi affectionis, aut conſanguinitatis cauſa. Sic dicit *Bald.l.illud.n.1.C.de ſacroſ.Eccleſ.* vbi duo exigit, vt cauſa pia ſit, nempe, vt concurrat pietas perſonæ, & cauſa pietatis fiat: vnde (inquit) ſi quis diuiti leget, quamuis amore Dei ſe legare aſſerat, non eſt cauſa pia: quia deficit pietas in perſona. Et econtra, ſi pauperi legaſſet aliquis, non intuitu pietatis, non eſſet legatum pium: quia deficit pietas in cauſa. Quod expreſsè colligitur ex *l.3.t.4.p.5.* vbi ponderans ea lex, quando alimenta ſint cauſa pia: ſic ait, *las deſpenſas que vn home ficieſſe en criar à otro, por Dios.* vbi *Greg. Lopez verb. Seria*, dicit legem illam inniti in eo quod nutritor aluerit cauſa pietatis. Idem *Panor. in procem. decret. Greg. parte quæ incipit, Gregorius diuiditur.n.25.& 26.& ibi Fel. parte, quæ ſic incipit, Greg. Epiſc.n.25.* vbi explicãtes, quando promiſſio ſit cauſa pia, aſſerunt id eſſe, quando intuitu Dei fit. idem *Traq.de priuil.piæ cauſæ.in præfat.n.3.* vbi duplicem cõditionem aſſignatam requirit, vt legatum pium ſit, qui tota illa præfat. conſulendus eſt. Hinc quando aliquid promittitur, vel legatur conſanguineo pauperi, non cenſetur legatum pium: præualere enim præſumitur ſanguinis affectionem, cùm ea naturalis eſt: (quamuis fatear hoc non carere difficultate, contrarium enim tenent ſatis probabiliter alij, quos refert, & ſequitur *Gutier.conſ.26.nu. 8.* & ſaltem vbi primum in legato fit mentio paupertatis, eſt legatum pium: vt optimè probat ibi *Gutier.*) ſed præſumi præualere affectionem, & non eſſe legatum pium, ex multis Doctorib. probat ibi *Tiraq. n. 16. 17.* quamuis ipſe cogitandum relinquat: & idem tenet cum multis, quos refert *Menoch.de præſump.l.4.præſum.115. à nu. 6. ad 10.* In matrimonio tamen poteſt eſſe vt promittatur diuiti, & ſit cauſa pia. vt ſi puella diues pudicitiam proſtitueret, & quidam vt illam ad meliorem frugem vitámque honeſtam reuocaret, promitteret illi matrimonium, eſſet cauſa pia: quia iam concurrit pietas in perſona, & in cauſa.

Hoc ſuppoſito videtur id votum obligare, non abſolutè ad ducendum illam, ſed ex ſuppoſitione, ſi vouens non eligat religionem. Quia ſi ſub conditione voueret; Si duxero vxorem, ducam pauperem, abſque dubio valeret: ergo licet ea conditio non exprimatur, valet. Probo conſequ. nam ea conditio tacitè ineſt. ea enim non adiecta, eſto votum validum eſſet, poſſet manere in perpetua continentia, vel religionem ingredi: eò quod vterque ſtatus eſt perfectior. 2. Quia id votum duo includit, alterum ducendi vxorem, alterum autem, vt ea pauper ſit: ergo quamuis prius non obliget, obligabit tamen poſterius, ſi velit matrimonium inire: cùm ſit opus valdè pium. Et confirm. quia videtur vouiſſe eleemoſynam ſupererogationis, ſe ipſum illi tradendo, quaſi vice dotis. 3. Quia ſi quis iuraret mulieri, ſe eam ducturum, vt illius inopiam ſubleuaret, teneretur vtique: cuius ratio eſt, quia iuramentum præſtatur in fauorem hominis, ſed hoc votum emittitur etiam in fauorem illius pauperis: ergo ſimiliter obligat. 4. Quia ſi quis ſic voueret, aut ſe continentem vitam ducturum, aut cum fœmina paupere contracturum matrimonium, validum eſſet votum: ergo illa pars poſterior eſt materia legitima voti, aliàs totum diſiunctiuum eſſet irritum. Demum probatur ex regula, quam tradunt *Palud.4.d.38.q.1. n.29.& 30. D.Antonin.2.p.ti.11.c.2.ante §.1. verſ. Nota tertiò. Sylu.Votum.1.q.4.fin. Tabiena Votum.1.fin.* quando votum includit aliquod bonum, quod poteſt eſſe ipſius materia, eſt validum, licet illud perfectiora bona excludat: vt ſi quis voueat laxiorem religionem, ſéque in ea permanſurum, ratum eſt votum: quia prædicta religio eſt materia ſufficiens voti, reſpectu ſæcularis vitæ, licet non reſpectu ſtrictioris religionis: ſed ita contingit in præſenti caſu, nam votum ducendi hanc pauperem, includit aliquod bonum, quod poteſt eſſe materia voti, nempe eleemoſynam illam: ergo validum eſt, & obligabit, non obſtante, quòd præcludat viam ad ſtatum altiorem. Ideo hanc ſententiam ſupponit *Armilla verb. Votum num. 22.* ait enim ligatum duplici voto incompatibili, altero religionis, & altero ducendi pauperem, teneri dignius votum obſeruare: proindéque ſupponit hoc votum eſſe validum. Et docent de voto ducendi meretricem, vt à peccato reſipiſcat, *Enriquez lib.11.de matrim.c.6.num.5. Philiarcus de offic. Sacerd.tom.1.p. 2.l.3.c.17.n.3.*

Cæterùm quamuis hæc argumenta fortiſſima eſſe videam, perſuadere mihi non poſſum hanc opinionem; & ideò illam ſolùm veram eſſe credo, caſu quo ſub conditione voueret. Si ducturus ſum, ducam pauperem: ſimiliter ſi preſſus carnis tentationibus, & expertus ſe non poſſe continere, voueret ſe ducturum vxorem pauperem, aut meretricem, in honorem Dei, valeret. Quia iam votum ducendi obligat: vt diximus num. 7. & illud additum

tum eſt opus pium. Verùm quãdo nullus habetur reſpectus ad propriam fragilitatem, ſed tantùm ad id opus piũ exercendum, credo votum irritum eſſe, ad nilque obligare: quare licet velit vxorem ducere, nõ tenebitur illam pauperem, aut meretricem, quam vouit, accipere. Et ratio eſt, quia ex parte voti præcluditur via Spiritui S. ne altiorem ſtatum inſpiret, & continet deſcenſum à perfectiori continentiæ ſtatu, ad imperfectiorem matrimonij: quæ totalis eſt ratio, ob quam vniuerſi affirmant matrimonium non eſſe legitimam voti materiam. Et confirm. quia hic non ſe obligauit ſub conditione, ſi vxorem ducat, nec ad duo, ſcilicet ad ducendam vxorem, & vt ea ſit pauper, ſed abſolutè, & per modum vnius, ad ducendam pauperem: ergo non poteſt fieri diuiſio, vt affirmemus valere quoad hoc, vt ducenda pauper ſit, non autẽ quoad ducendi obligationem.

13 Ad 1. argum. ex propoſitis n. 10. dico alio modo exprimi, quàm tacitè inſit; quia quando exprimitur, non obligat ſe vouens ad matrimonium, nec ex parte ſua præcludit viam digniori ſtatui, ſed caſu quo indigniorem matrimonij eligat, obligat ſe ad id opus pium ducendi pauperem, aut meretricem: at dum nõ exprimitur, ex parte voti obligat ſe ad ſtatum imperfectiorem: qua ratione votũ matrimonij regulariter eſt nullum, quamuis in eo etiam tacitè includatur, niſi vouens perfectiorem viuendi normam amplectatur. Ad 2. Ea non includit per modũ plurium votorum, ſed per modum vnius, & tanquam quid indiuiduum: vnde vel totum votum eſt validum, aut totum irritum. Ad confirmat. Fateor eam eſſe eleemoſynam, at non eſt voti materia, quia impedit perfectius bonum. Ad 3. Si iuramentum illud fieret ſoli Deo, nõ obligaret, ſicut nec votũ: ſi verò fieret ipſi mulieri, obligaret vtique ſicut & promiſſio ſimplex ipſi facta: quia dum aliquid homini promittitur, modò id licitum ſit, nil refert perfectiusne an imperfectius ſit. Ad 4. Dico conſulendam eſſe vouentis intentionem, nam ſi ſolum ſub ea diſiunctione vouere voluit, votum prorſus eſt irritum: ſi autem quaſi ſub conditione, in hoc ſenſu, Voueo me vitam continentem acturum, aut ſi duxero vxorem, ducturum pauperem: valeret vtique, vt dixi n. 12.

Ad vltimum dico: eam regulam procedere, quando impleto voto, non omnino præcluditur via ad illud bonum perfectius, vt dum quis vouet perſeuerantiam in religione laxiori: quia etiam poſt id votum, & profeſſionem patet aditus ad ſtrictiorem: ſecus quando voto impleto, omnino præcluditur via ad ſtatum perfectiorem: vt conſummato matrimonio non eſt tranſitus ad continentiæ, aut religionis ſtatum.

DISPVTATIO V.

Vtrùm quæcunque promiſſio externa ſufficiens ſit ad ſponſalia conſtituenda, vel ſaltem vt promittens teneatur: an potius deſideretur promiſſionem eſſe mutuam?

SVMMARIVM.

Ad ſponſalia exigitur promiſſio mutua. n. 1.
Satis eſt vt altero expreſsè promittẽte, alter tacitè repromittat per aliqua ſigna, & quæ ſint illa, & an ſat ſit taciturnitas. 2.
Quæ vertantur in dubium in hac diſputatione. 3.
An cenſenda ſit repromiſſio, quando altero promittente, alter acceptat. 1. opinio affirmatiua. 4.
2. Verior negatiua. n. 5. & ibi explicatur, tacens quando cenſeatur conſentire.
Solutio argumentorum. 6.
Poſt n. 6. ponentur cetera ſummaria huius diſputationis.

1 IN hac diſputatione citra controuerſiam eſt, deſiderari mutuam promiſſionem, vt ſponſalia ſint, idque colligitur ex *l. 1. ff. de ſponſal.* vbi vocantur ſpõſalia, repromiſſio, id eſt, reciproca promiſſio. Et ratio eſt, quia cùm ſpõſalia ſint præuia matrimonio, quod vtriuſque contrahentis vinculum deſiderat; ipſa quoque neceſſariò exigunt mutuam promiſſionem, & vtrinque vinculum.

Satis tamẽ eſt, vt repromiſſio alterius tacita ſit per aliqua ſigna, quę ipſius etiam promiſſionem indicent. Nam tam ſponſalia, quàm ipſum etiam matrimonium, aliorum contractuum more, ſignis celebrari poſſunt. Quæ verò ſint hæc ſigna, dicemus latè infrà hoc lib. diſp. 22. per tot. & diſp. 16. n. 6. Suppono etiam exigi acceptationem promiſſionis, vt diſput. ſequenti tractabimus, vbi etiam, an ad hanc acceptationem ſufficiat taciturnitas. 2

Tria tamen vertuntur in dubium. I. an cenſenda ſit repromiſſio ſufficiens ad ſponſalia, quando alter fidem dedit de matrim. contrahendo, alter verò non repromiſit expreſsè, ſed acceptauit promiſſionem: vt dicendo, Placet, vel Accepto, vel Gratias tibi ago pro beneficio in me collato. 2. An eſto non ſit repromiſſio, maneat tamen qui fidem dedit obligatus ad matrimonium: alter verò qui minimè repromiſit, ab obligatione immunis. 3. An hæc ſimplex contrahendi matrimonium promiſſio obliget ad mortale. 3

Circa I. dub. aliqui cenſent eam acceptationem eſſe repromiſſionem, atque ita vera confici ſponſalia, & vtrumque manere obligatum. Probatur, quia ſicut matrimonium claudicare nequit, ſed ex vtraque parte, aut ex neutra debet eſſe validum, ita & ſponſalia ſimiliter: ſed dicente altero per verba de præſenti, Accipio te in meam; ſi mulier reſpõdeat, Placet, eſt matrimoniũ: vt dicemus hoc lib. diſp. 18. n. 10. ergo dicente altero per verba de futuro, Accipiam te in meam, ſi mulier reſpondeat, Placet, erunt vera ſponſalia: & cenſebitur illa repromiſſio. Et confirm. quia acceptans videtur virtualiter repromittere: cenſetur enim velle vtrinque parem obligationem contrahi, prout in matrimonio cõtingit. Hanc ſententiam docet *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 1. n. 4. Veracrux append. ad ſpeculum, dub. 9. ad 2. f. 44. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 2.* vbi addit deſiderari, vt ſponſalia non ſint, ita alterum promiſſionem acceptare, vt expreſsè repromiſſionẽ excludat. Et videntur tenere *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. initio. Roſella verb. Sponſalia. n. 1. & ibi Sylu. initio,* vbi aiunt eſſe ſponſalia, ſi alter ſe acceptare oſtenderit. Videntur etiam idem ſentire *Tabiena verb. Spõſalia. q. 3. n. 4. fi. Nau. Sum. Hiſp. c. 22. n. 22.* aſſerunt enim nõ eſſe ſponſalia, ſi altero promittente, alter minimè acceptet: quare à contrario ſenſu, videntur dicere ſecus eſſe, quando acceptat. Nec caret probabilitate hæc ſententia. 4

Verius tamen eſt minimè ſufficere acceptationem promiſſionis, vt cenſeatur repromiſſio, & acceptans alligetur. Probatur, quia in dubio obligatio inducenda non eſt, cùm ſit contra poſſeſſionem voluntatis ſuam libertatem poſſidentis: ſed acceptans illam promiſſionem, poteſt acceptare, in quantum eſt in ſui fauorem, nempe, vt ſolum promittens ipſi obligetur, ergo ſi aliud obligationis mutuæ ſignum non interſit, minimè dicendum eſt ex illa acceptatione repromittere, & obligari. Et confirm. quia tacens cenſetur conſentire, in quantum eſt in ſui fauorem, non tamen in ſui præiudicium, *regul. Qui tacet, de regul. iur. in 6.* quæ in hoc caſu verificatur, vt docet ibi *gl. & Innoc. c. in Gen. de elect. n. 8. Panor. c. Nõne, de præſumpt. n. & ibi Fel. n. 19. Couar. q. practic. c. 15. n. 5.* & latè *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 42. n. 4. Fulu. Pacian. l. 1. de probation. c. 30. n. 4.* vbi alios referunt. De qua regula vltra dictos cõſulendus eſt *idem Couar. 3. var. c. 15. n. 4. verſ. Etenim, Greg. Lop. l. 1. t. 16. p. 4. verb. Otorgãdo, & l. 23. tit. 34. p. 7.* & latius aliis *Fulu. Pacian. d. c. 30. & toto cap. 29.* vnde taciturnitas non eſt ſufficiens conſenſus ſignum ad obligandum perſonam: vt bene docet *gloſ. l. Filiusfamilias. 8. verb. Non probatur. ff. de procurat. Dynus reg. is qui tacet. 44. de reg. iur. in 6. n. 3. Bald. l. Si ſi. n. 4. C. ad S. C. Vell. Ful. Pacian. d. c. 29. n. 15.* ergo ſimiliter acceptãs promiſſionẽ, cenſetur ſolũ acceptare, in quantũ eſt in ſui fauorem, vt alter maneat ſibi obligatus, non autem in ſui præiudiciũ, vt ipſe obligetur: taciturnitas enim eſt quędã tacita acceptatio, vt dicemus diſ. ſeq. n. 11. Et ideo hanc ſententiã tenẽt *Soto 4. d. 27. q. 2. a. 1. poſt 1. cõcl. verſ. In cõtrariũ tamẽ. Lud. Lop. 2. 10. inſtruct. mate-* 5

ria

ria de matrimonio,c.36.f.1032.§.Præterea quoniam.Petrus de Ledeſm.de matrim.quæſt.43.art.1.dub.1.§. In hac difficultate. verſ.Sit concluſio:& in ſolutione ad 6.

6 Ad contrarium argumentum dico, diſparem eſſe rationem, nam matrimonium nullatenus claudicare poteſt,nec alia ratione acceptari, quam vt matrimonium: ſponſalia tamen, quamuis vt ſponſalia claudicare nequeant, at quatenus continent promiſſionem, poſſunt claudicare,& poteſt eſſe promiſſio vnius,abſque alterius repromiſſione:quare poſſunt acceptari in quantum promiſſio obligans ſolum promittentem. Ad confirmationem,nego id cenſeri, ſed acceptat,in quantum eſt in ſui fauorem.

SVMMARIVM.

An quando alter ſolus promittit, maneat ipſe obligatus, 1.ſentētia manere.n.7.
Quid referat obligare vt ſponſalia, vel vt promiſſionem.8.
2.Sententia,non obligari niſi repromittat incontinenti. 9.
3.Sententia,neutrum obligari.10.
Sententia authoris media.11.12.13.& 14.
Quando alter diu differt repromittere,manet alter liber.12.
An ſi gratuitæ promiſſioni accedat repromiſſio, ſint ſponſalia. 13.
Si promiſſio fiat reſpectiuè,& alter non repromittat ſtatim,repromittat tamen antequam prior mutet conſenſum,ſunt ſponſalia: & credendum eſt ipſi dicenti mutaſſe voluntatem.14.
Quando ſit promiſſio gratuita, & quando reſpectiua.15.
Soluuntur argumenta, & explicatur l.Continuus,ff.de verb.oblig.16.
Poſt n.16.ponuntur ſummaria reliqua huius Diſputationis.

7 Dvbivm II. An dato non ſit repromiſſio, illa ſimplex acceptatio;is tamen qui fidem dedit,obligetur ad cōtrahendum matrimonium,altero minimè obligato.Tres inuenio ſententias.Prima ait, eum qui fidem dedit adſtringi ad matrimonium contrahendum, non vi ſponſalium, cū ea nulla ſint, quia defuit repromiſſio, ſed vi ſimplicis promiſſionis.Ratio eſt,quia quamuis ſponſalia claudicare nequeant,ſed aut vterque,aut neuter obligatus manere debeat:at ſimplex promiſſio poteſt eſſe ex parte vnius, altero immuni ab obligatione manente: vt contingit dū aliquid liberaliter promittitur: ergo cùm hîc,alter promiſerit matrimoniū,altero nil repromittente, ſolus promiſſor obligabitur. Sic docet *Guillermus*,quem refert, & ſequitur *D.Anton.3.p.t.1.c.18 initio.verſ.Nota ergo. Roſella verſ.Sponſalia.n.1.*vbi *Tabiena q.3.n.4.fin. Armilla n.3.fin. Soto 4.d.27.q.2.a.1.poſt 1.concluſionē,verſ.In contrariū. Nau. ſumma.c.22.Hiſpanen.22.verſ.Lo quarto, Latinè nu. 25.init. Bart.à Ledeſma dub.8.de matrim.§.Annotare oportet hic primò.Lud.Lop.to.2.inſtruct.materia de matrim.c.36.f.1031.§. Perpendendum eſt,& f.1032.§.Præterea quoniā.Pet.Ledeſm. de matr.q. 43.a.1.dub.1. ad 6.Segura 2.p.direct.c.15.nu.14. Manuel 1.to.ſumma 2.edit.c.244.nu.1.concl.1.*& ſupponere videtur *Enriquez l.11.de matr.c.13.n.2.*ait enim quando alter expreſsè excludit repromiſſionem non eſſe ſponſalia, nec ſub mortali obligare: quare ſupponit aliquam contractam eſſe obligationem.

8 Refert tamen multùm an promiſſio hæc obliget vi ſponſalium,an vi ſimplicis promiſſionis: cum priori caſu oriatur impedimentum publicæ honeſtatis: poſteriori autem minimè.

9 2.Sententia ait,ſi is cui promiſſio fit,incontinenti acceptet, obligari ſponſorem: ſi tamen non ſtatim, ſed ex temporis interuallo, nō obligari:Probatur ex *l.Continuus, 137.in princ.ff.de verb.oblig.*ibi,*Cōtinuus actus ſtipulantis, & promittentis eſſe debet, vt tamē aliquod momentū naturæ interuenire poſſit:& cominus reſponderi ſtipulāti oportet. Ceterum ſi poſt interrogationē aliud agere cœpit, nihil proderit,quāuis eadē die ſpopōdiſſet.*ſic *Ang.verb.Spōſalia,n.19.vbi Sylu. initio.*

10 3.Sententia ait,ſi alter non repromittat, neutrū obligari. Probatur, quia matrimonij promiſſio non eſt gratuita & liberalis donatio,ſed cōtractus oneroſus, Facio, vt facias, ergo habet implicitè tacitā conditionem,ſi alter ſimiliter ſe obliget:ac proinde non ſe obligante,nulla conſurget ex priori promiſſione obligatio. Et confirmatur ex doctrina *gloſ.l.In vēdentis,verb.In vendentis,C.de cōtrah.empt.Bart.l.1.n.3.C.de ſumma Trinit.*vbi *Iaſ.n.24.* qui docent,quoties verbum,Volo, adiungitur actui, qui ita ex duorum voluntate pendet,vt abſque mutuo conſenſu perfici nequeat,minime diſponere,niſi vtriuſque conſenſus accedat,vt,Volo vendere: cuius rationem reddit ibi *Bart.* quia verba contractus juxta ipſius naturā intelligi debent,*l.Si vno.ff.locati.l.Si ſtipulatus,ff.de vſuris*,ergo cùm matrimonium ex duorum conſenſu perficiatur, illud promittens nihil diſponere cenſetur, niſi vtriuſque conſenſus, ac promiſſio accedat. Sic docet *Veracruz append.ad ſpec.dub.9.ad 2 f.44.* & videtur tenere *P. Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.263.f.69.ante §. Non defuerunt*, vbi ait,id intereſſe inter gratuitam promiſſionem,& non gratuitam,ſed reſpectiuam, vt pretij in emptione, ducendi aliquam vxorem,niſi in ſponſalibus,quòd prior eſt abſoluta, & ſtatim promittentē obligat:poſterior verò ſuapte natura eſt conditionalis, Si & retribuas,ac repromittas, atque ea de cauſa ante vtriuſque promiſſionem completam, neutrum obligat, ſed cuique licet liberè reſilire.

Vt tamen has ſentent. conciliem, ſuppono ſuſpenſio- 11
nem matrimonij bifariam fieri poſſe.1.gratis, per modū cuiuſdam liberalis promiſſionis, nulla ex iuſtitiæ debito expectata repromiſſione.2.non gratis, ſed reſpectiuè, & per modum contractus conditionalis expectantis alterius repromiſſionem: vt in omnibus contractibus vltro, citróque obligatoriis contingit.

Sit I.concluſ.quando matrimonij promiſſio fit gratis, 12
& liberaliter;tunc altero acceptante promiſſionem, nec repromittente, ſolus promittens obligatur:& in hoc caſu 1.ſent.verum habet,& probatur eius ratione.

II. Concluſ.ſi tunc alter poſt acceptationem diu diſtulerit repromiſſionem, & matrimonium perficere, cenſetur contemnere,atque ita qui promiſit, manebit liber ex tacita remiſſione. Quia cum promiſſio matrimonij mutuam ex ſe repromiſſionem exigat, tendátque ad matrimonij complementum, euidens contemptus, ac tacitæ remiſſionis ſignum apparet, diu repromiſsionem,ac matrimonium protrahere.Ita *Soto 4.d.27.q.2.a.1. poſt 1.concl. verſ.In contrarium, Lud.Lop.2.to.inſtruct. materia de matr. c.36.§.Præterea quoniā.*Hoc autē tēpus arbitrio prudentis attentis circumſtantiis occurrentibus perpendendū eſt.

Sed rogabis,an,ſi præcedente hac gratuita matrimonij 13
ſponſione,alter ex gratitudine repromittat, conſurgant vera ſponſalia. Poſſet aliquis partem negatiuam opinari, hac ductus ratione, ſponſalia habent veram contractus naturam,vltro citróque obligatorij, ſed duæ illæ ſponſiones ſunt duo actus diſſoluti, & à ſe inuicem dependentes,& proinde non habent veram contractus naturam:vt ſi ego aliquid tibi donarem, & tu viciſſim mihi ex ſola gratitudinis lege,non eſſent contractus, Do, vt des, ſed duæ ſimplices donationes diſſolutæ:ergo mutuæ illæ promiſſiones minimè ſponſalia efficient. At credo effici vera ſponſalia. Probatur ex definitione ſponſalium,tradita diſp.1.nu. 7. concurrit enim hîc mutua promiſſio matrimonij,verúſque contractus, vltro citróque obligatorius conſurgit,nec ad ſponſalium veritatem deſideratur, vt propriè ſit contractus, Facio,vt facias; ſed ſatis eſt, vt vtrimque obligatio ad matrimonium accedat,quāuis altera gratis,& independenter ab altera contracta ſit. Nec eſt ſimile de duplici illa donatione, quia cùm ex neutra parte fuerit obligatio, nullo modo poteſt habere rationem contractus, vltro citróque obligatorij.

III. Concluſ.ſi promiſſio illa non gratis facta ſit,ſed re- 14
ſpectiuè,& per modum contractus, tūc neceſſaria eſt repromiſſio alterius; & dum ea non acceſſerit, prior promiſſio non eſt efficax ad obligandum promittentem, ſed poteſt liberè,ac tuta cōſcientia à fide præſtita reſilire.Hæc concluſ. apertè probant rationes III. ſententiæ, quæ in hoc euentu veriſſima eſt. Et inſuper probatur, quia dum celebratur contractus, vltro citróque obligatorius,antequam vtraque pars ſe obliget, nondum eſt contractus perfectus, ſed ante cōtractus perfectionem liberè poteſt alteruter

alteruter reſipiſcere , ergo. Et in hoc caſu vera eſt etiam 2.ſent.nempe,vt obligetur promittens,exigi vt ſtatim alter acceptet,& repromittat:addendum eſt tamen,vt omnino veritati conſonet , quamuis ſtatim alter non repromittat,ſed poſt temporis interuallum,ſi tamen is, qui fidem dedit per modum contractus, adhuc in eadem voluntate perſiſtat, vera conficientur ſponſalia ; dummodo continuitas ſit moralis inter vtramque promiſſionem. Prob.quia ad matrimonium non deſideratur ſimultas,ac continuitas phyſica conſenſuum,ſed ſat eſt moralis:vt infr.l.2.diſp.32.per totã latè probabimus, & explicabimus. Id tamen admonuerim, fidem in vtroque foro adhibẽdam eſſe priori aſſerẽti conſenſum reuocaſſe:vt benè aduertit *Ant.c.pen.n.4.de Sponſal.* Eáq; ducitur ratione, quia in dubio præſumitur ſub ea conditione conſenſiſſe,ſi alter ſtatim repromittat.

15 Dices tamen,quando cenſebitur per modum contractus,& quando gratis,promittere?Reſp.promittentis intentioni ſtandum eſſe,quod ſi de ea minimè conſtet, ex coniecturis deſumptis ex antecedentibus deprehendetur. Si enim de matrimonio inter eos contrahendo tractabatur, manifeſtum eſt promiſſionem non eſſe gratuitam;ſi autem nullatenus de hoc ſermo erat, ſed ob aliquod beneficium acceptum, quaſi ſe gratum exhibens promiſit,cenſetur ex gratitudine, ac beneuolentia promiſiſſe,& nõ per modum contractus reſpectiui: in dubio autem cenſetur iuxta ſponſalium naturam, quæ eſt vt ſit contractus mutuus & reſpectiuus,promittere:quare altero non repromittente,minimè tenebitur.

16 Ad argum.2. ſent. deſumptum ex *l. Continuus* (nam I. & III.ſent.argumenta noſtram, vti oſtendimus, confirmant) reſp.loqui in ſtipulatione, in qua verba cum illa ſolemnitate ſunt de ſubſtantia, & ſummo iure agitur, & phyſicè intelligitur continuitas,ſecus in contractib. aliis bonæ fidei, quale eſt matrimonium & ſponſalia; ſufficit enim moralis conſenſuum continuitas.

SVMMARIVM.

Promiſſio ſimplex obligat ad mortale, quando inde ſequitur damnum, & quid ſit.n.17.& an ſit pactum.20.
Quando nullum aliud damnum ſequitur præterquàm priuari re promiſſa. 1.opinio,non obligare.18.
An promiſſio non mutua matrimonij obliget ad mortale.18.& 26.
2.Sententia media.19.
3.Sententia,obligare ad mortale, & reſtitutionem.20.
Idem in vtroque foro quando deficit falſa præſumptio, cenſendũ eſt.20.
Exigitur animus ſe obligandi,& quãdo cenſebitur non eſſe ad mort.21.
Quid, ſi non exprimatur cauſa promiſſionis.22.
Quid,quando res ſunt mutatæ.23.
Quæ ſit materia notabilis, vt fractio promiſſionis ſit mortalis.24.
Omiſſio vnius ſacri promiſſi an ſit mort.nu.25. & ſoluuntur argu.27.

17 Dvbivm 3.An promiſſio matrimonij non mutua, caſu quo obligat ſolum promittentem, obliget ſub culpa lethali. Huius deciſio pendet ex illa quæſt. an promiſſio ſimplex homini facta,ab ipſóque acceptatá, obliget ſub mort.Dicitur autem promiſſio ſimplex,ſeu nuda,ſeu pactum nudum,quia nec roboratur ex eo,quod res promiſſa ſit aliàs debita,nec onus imponitur,nec firmatur iuramento,nec veſtitur ſtipulatione,aut traditione rei,vt benè docent *Sylu.verb. Pactum.q.2. Ang.ibi,init. Soto l. 7. de iuſt.q.2.a.1.ad* 1. *Cou.de pact.p.2.§.4.n.*12.Et quidẽ quando res promiſſa leuis eſt,cõſtat eius trãſgreſſionẽ eſſe venialem. Similiter nemo dubitat eſſe mortalem fractionem fidei promiſſionis ſimplicis, quando inde ſequitur aliud notabile damnum. Vt ſi promiſi alicui mutuum centum aureorum, & ille promiſſioni fidens non quæſiuit aliunde,ex quo graue in rebus ſuis detrimentum patitur. Vnde ſtatus huius quæſtionis eſt,quando ex promiſſione nõ impleta,nullum aliud ſequitur proximo damnum,quàm carere re illa notabili ſibi promiſſa.

18 Triplex igitur eſt ſententia.I.ait eſſe veniale.Prob.quia frangere hanc fidem non opponitur iuſtitiæ,ſed tantùm virtuti veracitatis: nam ſicut proferre dicta menti conſona,eſt actus veracitatis, ita adæquare facta promiſſis.Vnde *Cic.l.1.de offic.*definit veracitatem eſſe dictorum, conuentorúmque conſtantiam : ergo frangere hanc fidem, ſolùm continet mendacij malitiam, mentiri autem non eſt mort. quando mendacium non eſt pernicioſum. Et confirm.quia quantum attinet ad mores,eadem omnino deformitas apparet, ſiue quis verbis mentiatur loquens contra mẽtem,ſiue facto ipſo violans fidem, ſed illa,vbi non eſt pernicioſa,eſt ven.ergo hæc.2.Prob.quia non implere promiſſum,eſt tantùm decipere,hoc autem ſolùm eſt veniale :vt conſtat, quando quis profert mendacium officioſum, animo decipiendi, ergo & non implere promiſſum.Hanc ſent.videtur tenere *D.Th.2.2.q.88.ar.3.ad* 1.vbi dicit ſecundum honeſtatem ex qualibet promiſſione hominem homini obligari. Sed verè eam non tenet, quia ſtatim ſe explicat intelligere per debitum honeſtatis, debitum naturale,& in foro cõſcientiæ,provt diſtinguitur contra debitum ciuile,& ita explicat ibi *Caiet.* Videtur etiam tenere idem *D.Th.4.d.38.q.1.a.1.quæſtiunc.1.corp.* vbi ait promiſſionem nudam non habere plenam obligandi vim. Sed nec in hoc loco huius eſt ſententiæ; nam per plenam obligationem,intelligit eam, qua quiſquam vinculo maiori ligatur, vt iuramento : vnde ſimul etiam dicit votum ſimplex non habere plenam obligandi vim, ſed votum ſolemne : cùm tamen conſtet votum ſimplex obligare ſub mort.Hãc tamen ſent.tuetur *Caiet.2.2.q.113.a.1.dub.4.& in ſum.verb.Perfidia,vbi & Armil.n.vnico,Soto 4.d.20.q.2.a.2.paulo ante §.At verò,quamuis:Fr.Garzia de contract.p.1.c.3.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.47.a.5.dub.2.concl.1.f.255.Enriq.lib.* 11. *de matr. c.13.n.2.& l.13.de excom.c.17.n.5.& 6.*Vbi addit non implentem hanc promiſſionem, minimè teneri reſtituere,niſi poſt iudicis ſententiam.Vnde iuxta hanc opinionem dicendum eſt promiſſionẽ matrim.quãdo nõ eſt mutua,ſolùm obligare ſub ven.Et ita docet *Enriq.eod.c.13.n.2.Pet.de Led.proximè cit.*

II. ſent. aſſerit non omnem promiſſionem ſimplicem 19
obligare ex iuſtitia,& ſub mortali,ſed id ex promittentis intentione pendere: ſi enim ex ſola morali honeſtate ſe intendat obligare, vt frequentius contingit,non eſt culpa lethalis eius violatio: ſi verò ex iuſtitia, eſt mort.obligans ad rei promiſſæ,damnorúmque reſtitutionem. Probat.quia gratuita promiſſio ex ſola promittentis liberalitate proficiſcitur,& eſt lex priuata, quam ſibimet imponit, ergo in ipſius poteſtate eſt, illa ſolùm ſe obligare ex morali honeſtate,vel ex iuſtitia.Sic *P.Mol.t.2.de iuſt.tract.2.diſp.262.ad fi.*& tunc ait cẽſeri ſe velle ex iuſtitia aſtringere,quando publico inſtrumento, aut chirographo à ſe ſubſcripto ſe obligauit : aut quando ita ſe intenderet cõſtituere homini debitorem, ſicut dum aliquid vouet, ſe aſtringit Deo. Quando vero non tantum onus intendit ſibi imponere, ſolum exiſtimandum eſſe intendiſſe ſe obligare ex honeſtate morali.

III. ſent. verior,ait promiſſionem ſimplicem accepta- 20
tam ab altero, ex genere ſuo obligare ex iuſtitia, & ſub mort.niſi rei promiſſæ paruitas excuſet. Ad cuius probationem præmitto, promiſſionem nondùm acceptatam minimè eſſe pactum,eo quòd non eſt duorum conuẽtio, ſed ſolùm offerentis promiſſio, acceptatam verò eſſe verè pactum,vt conſtat ex pacti definitione tradita *in l.1. in princ.ff.de pact.& in l.3.ff.de pollic.Pactũ eſt duorum cõſenſus, atque conuentio.* Sed quando promiſſio eſt acceptata,concurrit duorum in idem placitum, atque conſenſus,ergo verè & propriè habet rationẽ pacti. & ita docet *Bart. in l.Iuris gentium.§.Igitur.n.1.ff.de pact. Abb.c.1.de pact.nu.* 4. *Ang.ver.Pactũ.n.3.Sylu.ibi.q.2.Tab.q.1.n.2.Arm.n.1.Ant.Gom.to.2.var.c.11.n.3.P.Mol.to.2.de iuſt.tract.2.diſp.252.§.Pactum ſeu pactio.* Hoc ſuppoſito probatur hæc ſentent. excommunicatio ferri non poteſt niſi pro mor. *c. Nemo Epiſcoporum.11.q.3.*ſed pactum nõ ſeruans poteſt excommunicari,vt conſtat ex *c. 1. de pact.aut inita pacta ſuam obtineant firmitatem,aut conuentus ſi ſe nõ cohibuerit, eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam.* ergo peccat lethaliter. 2. Prob. ex

communi

communi hominum conſenſu; omnes enim odio habēt illos,qui fidē præſtitam minimè ſeruant,perfidóſque vocant,& reputant quaſi infames:vnde *D.Aug.Epiſt.51.ad Bonifac.*& habetur *cap.Noli.23.q.1.*ait fidem præſtitā etiā hoſtibus ſeruandam eſſe,ergo ſignum eſt eius fractionem eſſe mortalem.3.Probat.ex *c.Qualiter de pactis*,ibi,*ſtudioſè agendum eſt,vt ea,quæ promittuntur,opere cōpleantur.*vbi *Panorm.n.vnico* ponderat dictionem, Promittuntur, vt loquatur de ſimplici promiſſione.4. ex D. Chryſoſt. & habetur *c.Iuramenti.22.q.5.*vbi docet inter ſimplicem loquelam,& iuramentum Deum non conſtituere differentiam: quem textum explicans *Abb.dict.c.Qualiter.fin.* ait quoad obligandum,licet grauius peccet iuramenti tranſgreſſor,ergo obligat ad mort.5.Violare obligationem rei grauis,eſt mort.ſed non ſoluere promiſſum in rē graui eſt huiuſmodi,cùm ex qualibet promiſſione ſecundùm omnes oriatur obligatio, ergò.6. Eadem ratio iuſtitiæ proportionaliter ſumpta obligat ad ſoluēdum promiſſa homini,& Deo;non enim tenetur homo ſoluere promiſſa Deo, quia Deus eſt, ſed quia liberè ſe ad illa adſtrinxit: ſed hæc obligatio eſt grauis,& ſub mort.reſpectu Dei,ergo etiā reſpectu hominis,licet non tā grauis.Et confirm. quia ſi,vt volunt aduerſarij,in violanda homini fide ſola eſt mēdacij culpa,& ob id ven.ſimiliter eſſet venialis fractio voti:quia mentiri Deo non eſt culpa lethalis,vt dum quis fictè ore tenus aliquid vouet,mētitur quidem Deo, & ſolùm eſt ven.ergo,vel vtraque fractio, vel neutra eſt mort.7.Quia ſeruare fidem non ſolùm pertinet ad veracitatem,ſed etiam ad iuſtitiam: promittere enim non eſt vtcumque verum dicere, ſed adſtringendo fidem alteri: quare vt ait *Cic.l.1.offic.* hæc fides eſt iuſtitiæ fundamentum.Et confirm.quia promiſſio, quæ fit coram Notario & teſtibus, obligat ex iuſtitia, & ad mort. ſed aſſiſtentia horum non addit nouam obligationem, ſed probat iam contractam:ergo.Tandem prob. quandocunque in foro externo iure quis compellitur adimplere promiſſum, tenetur ex lege iuſtitiæ ſub mort. implere in foro interno, vt fatetur ipſe *Caiet.author contr.ſent.in ſum. verb. Perfidia:* & conſtat,quia idem in vtroque foro ſeruandum eſt,vbi forus externus non innititur falſæ præſumptioni, nec in pœnam,quæ iudicis ſententiam deſiderat, damnat, vt optimè aduertūt *Soto l.4.de iuſt.q.5.a.3.verſ.4.arguitur. Couar.c.Cum eſſes.n.7.de teſtam.Ledeſm.2.4.q.18.ar.1.dub.12.f.217.col.2.initio.* Sed promittens cogitur in foro externo ſtare promiſſis.*l.2.t.16.l.5.recop.Caſtell.*nec lex hęc pœnalis eſt,aut falſæ præſumptioni innitens,vt conſtat: ergo. Et confirmat.quia iudicis ſententia eò tendit, vt vnicuique ius ſuum reddat, æqualitatemque conſtituat; hoc enim eſt medium, & finis iuſtitiæ,ergo ſi taliter promittens nō erat alias ex iuſtitia obligatus, non poterat per iudicem ad id compelli. Et ideo hanc ſententiam tenent ex iuris peritis *Ant.c.1.de pact.n.2.Panor.c.Qualiter,in fi.eod.t. Alex. de Neuo.c.Debitores,de iureiur.n.9.Fortun.c.1.de pact.nu.30. Ang.verb.Pactum,n.4.& ibi Sylu.q.4.& verb.Lex.q.10.dict.12.Nauar.ſum.c.18.Hiſp.n.3.& 9.Latinè n.6.Couar.de pact.2.p.§.4.n.13.verſ.Quidam autē:Io.Molina de differentiis inter forū conſcientiæ,& cōtentioſum,differ.17.Mēdoza de pact.l.1.c.4.n.2.& ſeqq.*& concludit *n.vlt.*teneri reſtituere non implentē promiſſum,eúmq; cui promiſſio facta eſt,poſſe occulta compenſatione vti.Et ex Theologis eam videtur tenere *Caiet. 2.2.q.88. a.1.in princ.*vbi ait promiſſionē ſimplicem de re leui non obligare ad mortale, ſecus de re notabili:idem tenet *Richard.4.d.38. a.3.q.3.Dionyſ.ead.d.38.q.2.§.Quæritur itē.Abul.c.30.n.50.ad 52.Guillerm.*quē refert & ſequitur *D.Ant.2.p.ti.10.c.1.§.4.Tabiena.ver.Pactum,q.2.n.3.Soto l.7.de iuſt.q.2. ar.1.ad 1.verſ.At verò in cōtrariū:Metina l.5.de ſacr.hominū continētia.c.23.§.Sed ais rurſus.Nauarra l.2.de reſtit.in noua edit.c.2.dub.7.coroll.3.n.329. Angles floribus.2.p.q.1.de voto a.2.diffic.3.concl.1.Bart.Ledeſ.dub.8.de matr.§.Annotare oportet hic primò, Aragon. 2.2.q.88.ar.3.f.991.§.Hoc tamen nō obſtante.Lud.Lop.1.p.inſtruct.in 2.edit.c.180.§.Porro & hic, & l.2.de contract. c.vlt.ad fin. verſ.At verò,Manuel.2.to.ſum.c.27.initio.Mercado l.6.de cōtract.c.16.ſtatim in princ.*idem expreſſe *Palacios l. 5.de cōtr.c.11.§.Eſt igitur vt ſummatim*,ait enim eſſe crimen,homini promittere animo nō implendi, quando materia eſt grauis,ſecus ſi leuis:vbi manifeſtè intelligit de crimine mort. nam dicit ſecus ſi leuis; & quantumuis materia leuis ſit, eſt peccatum veniale mendacij admiſſi in ea fictione.

Intelligendā tamen eſt hæc ſent. dummodò quis verè 21
promittat animo ſe obligandi,ſi enim facta ſit promiſſio, non tenetur ex vi illius adimplere:vt de qualibet obligatione voluntaria traditur, *l. Obligationum,la primera,ff.de act.& obligat.*& in ſpecie de promiſſione, *l.1.t.11.p.5.* ibi, *promiſiones,otorgamiento,que facen los homes por palabras,è cō intencion de obligarſe.& l.2.t.16.lib.5.recop.Caſtellæ*;& cōſtat, quia cum promiſſionis obligatio ſit ſpontanea voluntate contracta,vbi deficit voluntas ſe obligandi, deficit ipſa obligatio.*Sic Richard.Caiet. D.Ant.Ang.Sylu.Tabien.Nauarr.Angles,Lud.Lop.n.præcedenti allegati: Armil.ver.Perfidia,n.vnico,Aragon.2.2.q.88.a.3.f.991.Matienzo l. 5.recop.t.10.l.7.gl.2.n.19.*Ex quo plurimæ promiſſiones excuſari poſſunt à mortali, quia per eas non intendunt homines ſe obligare præciſè,ſed ex quadam beneuola honeſtate, vel ignorant tantam ex ſimplici promiſſione conſurgere obligationē,exiſtimantes ſolùm obligari ad ſuū tuendū honorē:vnde in prouerbium abiit,verba vrbanitatis minimè obligare.Indicia verò quibus diſcerni poteſt nō habuiſſe animū ſe obligandi ſub mort.ſunt duo:primum, ſi requiſitus vt promiſſionē iuramento firmet,id recuſet nō ob iuramenti reuerentiam, ſed ne teneatur ſub mort.2.ſi quādo promittit, rogaretur an vellet ſe obligare ad mortale,reſpōderet ſe nolle.Sic *Caiet.2.2.q.88.art. 1.paulò poſt pr.Lud.Lop.1.p.inſtr.in 2.edit.c.180. Aragon.d.a.3.fol.992.*

2.Intelligenda eſt hæc ſentent. dummodo exprimatur 22
in promiſſione cauſa ipſius: ea enim non expreſſa, non obligat,quia præſumitur per errorem facta,atque ita non poteſt allegari conſenſus naturalis, cùm nil ſit tam contrarium conſenſui,ſicut error.*l.Si quis per errorem,ff.de iuriſd.om.iud.*Item quia tunc ſolùm etiā iure canonico datur actio contra promittentem, teſte *Couar.de pact.2.p.§.4.num.14.*ita docet Collectarius quem refert, & ſequitur *Abb.c.Si cautio.n.2.de fide inſtrum.& Ant.ibi n.8.Ang.ver.Pactū n.4.*vbi *Tabiena q.2.Armil.n.2.*& addunt *Ang.Tabi.& Armil.*nec in foro conſcientiæ tūc obligare. Verius tamen eſt cauſæ adiectionem ſolùm deſiderari in iure, ne ioco & abſque animo promittendi facta præſumatur, & per errorem: quare ſi alia via conſtaret de promittentis voluntate,nec ex errore promiſiſſe, compelleretur etiam in foro externo ſeruare fidem: vt docet *Ant.Gom.2.tom.var.c.11.n.4.fin. & Couar.d.n.14.*vbi ait præſumi donationem, quando conſtat non ex errore cauſæ promiſiſſe,ſed cognouiſſe ex nulla cauſa ſe debere. Quare cum in foro cōſcientiæ ceſſet præſumptio,obligabit promiſſio,quāmuis cauſa expreſſa minimè ſit.ita *Sylu.ver.Pactum,q.4.Nauar.ſum.c.18.Hiſp.n.9.Latinè,n.6 Matiēz.l.5.recop.t.16.l.2.gloſ.1.n.11.fin.*Aduertunt etiam bene *Panor.Sylu.Ang.Tab.Armil.Couar.ibid.*liberalitatem donādi præſumi eſſe cauſam,& quādo eſt cauſa pia, præſumi fauore animæ factā.

3. Intellige niſi res ſint notabiliter mutatæ, hac enim 23
mutatione ſequuta non obligat promiſſio.De qua conditione multa dicenda eſſent: ſed ne amplius in hac re immorer, conſulendi ſunt DD.Ill.ſententiæ, & ſpecialiter *P.Molina tomo 2.de iuſtitia,tract.2.diſp.272.*

Tandem rogabis quæ cenſenda ſit materia grauis in 24
promiſſione ſimplici, vt eius violatio ſit mort. *Nau.ſum.c.18.Hiſp.n.4.Latinè,n.7.*ait eam eſſe,quæ ſatis eſt vt illius furtum ſit mortale,quia vtrobique iuſtitia violatur,vt diximus nu. 20. Contrarium tamen,& meritò, ſentit *Lud.Lop.1.p.inſtruct.in noua edit.c.180.§. Tertio requiritur, & l.2.de contr.c.vlt.ad fi.§.At verò*,vbi ait cū *Ioanne de la Peña*, quod quamuis furtum decem argenteorum eſſet mort. non tamē eſſet ſufficiens materia, vt violatio promiſſionis donandi illos, eſſet mortalis, ſecus ſi eſſet promiſſio donandi

donandi 100. Vnde credo quadruplo maiorem materiam exigi in promiſſione, quàm in furto. 1. quia non adeò conſtat promiſſionem ſimplicem obligare ex iuſtitia ſub mort. vt vidimus; cum tamen certiſſimum ſit furtum prohiberi ſub mort. ergo multò grauior materia petenda eſt in promiſſione, cuius obligatio non eſt adeò certa. Item, quia non credendum eſt, animum promittentis eſſe in re tam leui tam grauiter ſe obligare velle. Præterea quia eſto vtraque obligatio oriatur ex iuſtitia, obligatio tamen ſoluendi promiſſa multò minor eſt, perfidia enim in promiſſione non aufert rem alienam, cuius alter ſit dominus, ſicut furtum. Item, quia multò leuior eſt iniuria, cuius ſignũ eſt, quia multò grauius conqueruntur homines de re furto ablata, quàm de fide violata, grauiórque pœna correſpondet furto. Item, quia communis DD. ſent. tradit maiorem quantitatem deſiderari, vt furtum vxoris, aut filiorum ſit mort. quàm vt furtum extranei: quia rationi diſſonat, vt paterfamilias ita inuitus ſit, ac ægrè ferat furta vxoris & filiorum, ac extranei: ſed ſimili ratione æquitas minimè patitur, vt quiſquam eo rigore exigat nummos ſibi ex beneuolentia, & liberalitate promiſſos, ac ſi ex mera prorſus iuſtitia, vt ratione emptionis debiti eſſent: vnde *c. Ex parte cenſibus*, habetur liberaliter oblata, benignè exigenda eſſe.

25 Hinc fit rigidè ſatis loquutum eſſe *Nauarram l. 2. de reſtit. c. 2. in nou. edit dub. 7. coroll. 3. n. 329.* vbi cēſet promittentem liberaliter vnum ſacrũ animo ſe obligandi, omittentémque delinquere lethaliter, quia detrimentum ſpirituale ex omiſſo ſacro, eſt magnum, grauiúſque quocunque temporali. Item, quia vouens Deo ſacrũ, nec implens, mortaliter peccat. Sed rigida, & minus vera eſt opinio: non enim damnum ſpirituale conferendum eſt cum temporali; alias promittens ſemel orat. angelicam, & omittens peccaret mortaliter, & ſimiliter conſulens veniale: damnum enim illatum ex omiſſione illius orationis, & ex veniali admiſſo, cùm ſpirituale ſit, antefertur cuicumque temporali. Quare ad iudicandum an ſit damnum graue, conferendum eſt temporale cum temporali, & ſpirituale cum ſpirituali, in genere autem damnorum ſpiritualium nõ eſt tanti momenti omiſſio ſacri liberaliter promiſſi, vt cenſenda ſit mortalis. Nec eſt ſimile de voto, nam pertinet ad religionem, & eſt in ordine ad Deum, & ita multò ſtrictius obligat: qui enim voueret ſe quotidie recitaturum tertiam circuli virginei partem, ſemel omittens peccaret mortaliter: quod ſecus eſſet, ſi homini promitteretur.

26 Ex his demum infertur promittentem gratis, & non per modum contractus alicui matrimonium, quamuis non accedat repromiſſio, quo caſu diximus n. 12. obligare tanquam promiſſionem ſimplicem, teneri ſub mort. fidem ſeruare: quia eſt promiſſio ſimplex in materia grauiſſima: & ita docet *Barth. à Ledeſm. dub. 8. de matrim. §. Annotare hic oportet primò.*

27 Ad 1. argum. 1. ſentent. negatur maior, quia ad fidelitatem ſpectat etiam, vt ſoluatur quod ex promiſſione debetur, & ſub hac ratione fidelitas tranſcendit terminos veracitatis, & accedit ad iuſtitiam quaſi commutatiuam. Ad confirm. negatur anteced. quia læditur proximus, dum ſibi debitum ratione promiſſionis negatur. Ad 2. deceptio, quando non eſt grauiter pernicioſa decepto, eſt venialis: hic autem grauiter nocet proximo.

Ad argum. 2. ſent. fateor, in promittentis poteſtate ſitum eſſe velle ſe obligare, & ſub qua culpa: at dum non habet contrariam intentionem, ſed ſimpliciter promittit rem notabilem, naturæ promiſſionis non ignarus, dicimus eam obligare ex iuſtitia ſub mortali: quia cenſetur velle iuxta promiſſionis naturam ſe aſtringere: vt dum abſolutè vouet, aut iurat.

DISPVTATIO VI.

An promiſſio matrimonij contrahendi abſenti facta, ita obliget, vt ante abſentis acceptationem reuocari nequeat.

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas huius diſputationis. n. 1.
An promiſſio, donatio, & quicunque contractus in abſentia celebratus, ſit reuocabilis, ſtando in iure communi, ante abſentis acceptationẽ. 2.
An exigatur intimari donationẽ per nũciũ ad id deſtinatũ, vel epiſtolã. 3.
An ſufficiat acceptatio relata in promittentis arbitrium, vt, Si volueris, vel tibi placuerit. 4.
An poſt mortem donantis poſſit acceptari: vel poſſint hæredes donatoris reuocare. 5.
An hæredes donatarij poſſint poſt ipſius mortem acceptare. 6.
An mandatum donandi, vt ſi miſi nunciò donum, expiret mandantis morte. n. 7. & explicatur l. 2. ff. de donation.
Quid ſi is nuncius differat intimare donatario, & interim donans obeat, cui teneatur reſtituere. 8.
An expiret mandatum morte mandantis, quando eſt cauſa pia, vel ſcholaſticorum, aut quando conſtitutus eſt procurator ad donandum. 9.
An ex naturali iure ſit reuocabilis donatio abſque acceptatione. 10.
An quando donatio fit præſenti, & tacenti, cenſeatur acceptatio: n. 11. & ibi, an in dubio cenſeatur præſens, & explicatur l. Optimam. C. de contrah. ſtip. & c. Is qui tacet, de reg. iur. n. 6.
Qualis præſentia eſſe debeat. 12.
Quid ſi is, cui promittitur, nõ audiat verba promiſſionis, aut ignoret promiſſionem obligare, & qualis continuitas promiſſionis, & acceptationis exigatur. n. 13.
An ex donatione non acceptata oriatur obligatio naturalis, & quid de iure canonico, aut ſi iuretur remiſſiuè. 14.
Quid ſi fiat infanti. 15.
Quid ſi fauore cauſæ piæ. 16.
Quid ſi fieret cauſa piæ per modum voti, & quid referat hoc modo fieri, vel per modum donationis. n. 17. & in dubio an cenſeatur votum, vel promiſſio humana, eodem n. 17.
Poſt n. 17. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

DIſput. hæc procedit quando promiſſio matrimonij eſt merè gratuita, independens ab alterius repromiſſione: nam quando eſt reſpectiua, poteſt reuocari ante alterius repromiſſionem, nedum ante acceptationem. Vt dixi diſp. præced. n. 14. Et poteſt hæc promiſſio dupliciter fieri, 1. ſi ita fiat abſenti, vt nullus ipſius nomine acceptet. 2. modo, ita vt quiſquam abſentis vice acceptet: & in priori caſu eſt præſens diſput. in poſteriori verò diſput. ſeq. erit ſermo. Pendétque hæc quæſtio ex illa, an donatio, vel promiſſio abſenti facta reuocari poſſit ante ipſius acceptationem. Quare ea quæſt. præmittenda eſt: & deinde diſputabitur altera, quid in matrimonij promiſſione cenſendũ ſit. 1

2 Circa 1. quæſt. an donatio, vel promiſſio abſenti facta reuocabilis ſit ante acceptationem: quia potiſſima difficultas eſt, quid dicendum ſit iuxta nouiſſimum ius regium Caſtellæ, præmittendum eſt, quid iure communi, & antiquo Caſtellæ ſancitum ſit, vt deinceps ad ius nouiſſimum eiuſdem regni gradum faciamus. Iure ergo communi, & antiquo regio Caſtellæ, donatio, vt perfecta ſit & irreuocabilis, donatarij acceptationem deſiderat, qua nondum ſequuta, liberè reuocari poteſt. *l. Abſenti, ff. de don. l. Nec ambigi. C. eod. t. l. 1. 2. 3. t. 11. & l. 4. t. 4. p. 5.* quod idem eſt in quocunque contractu; nullus enim vim habet efficaciter obligandi, donec mutuus cõſenſus accedat. *§. In his, inſt. de emp. & vend. l. Contractus. C. de fide inſtr. l. 1. fin. ff. de contrah. empt. l. 2. ff. de act. & oblig. l. 56. in prin. l. 63. l. 91. fin. l. 93. fin. t. 18. p. 3. l. 1. t. 11. p. 5.* & docet *Greg. Lop. l. 4. tit. 4. p. 5. verb. No lo puede, Moli. lib. 4. de primog. c. 2. n. 61. 62. Burg. de Paz iunior q. 10. ciu. n. 5.* vbi multos refert, *Azeb. l. 5. recop. t. 16. l. 1. n. 20.* Et ratio eſt manifeſta, quia obligatio non oritur niſi ex mutuo duorum conſenſu, *l. 1. ff. de pact.* Vnde fit vt etiam vota Deo facta obligatoria non ſint, quando Deus ipſe ea minimè acceptat, vt ſi ſint de rebus indifferentibus.

Imò non ſatis eſt, vt donatio, vel promiſſio iure cõmuni perfecta, & irreuocabilis ſit, ſi aliquis, qui audiuit donationem, aut promiſſionem abſenti factã, id proprio motu donatario referret, ſed requiritur nuncius ad hoc ab ipſomet donante deſtinatus, vel epiſtola. & ratio eſt, quia hæc acceptatio eſt, vt perficiatur contractus, cuius perfectio in voluntatum vnione conſiſtit *l. 1. ff. de pact.* At abſentiũ voluntates non coniunguntur, nec in vnum veniunt, niſi voluntas vnius alteri per epiſtolam, vel nuncium ad id ab eo miſſum, intimetur. Ita habetur expreſsè *l. 4. t. 4. p. 5.* ibi, *menſagero cierto que le embie à dezir ſeñalmente lo que le da, & l. 3. tit. 11. p. 5.* ibi, *embiando à prometer o dezir por ſu carta firmada, o* 3

por ſu menſagero cierto, & docet *gloſſ.l.1.fine,ff.de cōtrah.empt.& l.Conſenſu,verb.Conſentire,ff.de act.& oblig.& l.Nec ambigi,ſtatim in prin.C.de donat.* & ibi *Cyn.& Salic.fin.Bart.l.Abſenti,n.1.ff.de donat.& ibi Cuman.& Paul.à Caſt.n.2.Capitius multos referens deciſ.180.n. 8. Minchaca lib. 2. controuer. vſu frequentium,c.15.n.8.Greg. Lop.* dicens communem contra *Lud.de Roma.l.4.verb.No lo puede,tit.4.p.5. Villalobos in antinomia iuris,lit.D.n.176.Iul.Clar.l.4.recept.§.Donatio, q.12. verſ.Scias.Ant.Gabr.* cum aliis, quos refert *to.1.cōmu.l.4.ver. Donatio,in mea edit.f.210.col.1.Angulo de meliorat.l.1.glo.5.n. 28.Barboſa.l.Quæ dotis,34.n.54.ff.ſolut.matri.Azebedo l.5.recop.t.16.l.2.n.20.P.Moli.t.2.de iuſt.tract. 2. diſp. 264. paulò poſt princ.§.Dubiũ eſt,ſi quis abſenti.* Nec placet tẽperamentũ, quod amplectuntur *Greg.Lop.& Azebedo ibid.* vbi aſſerunt opinionẽ *Lud.de Roma* eſſe verã, nempe ſufficere, vt intimetur abſenti per nunciũ nõ ad id deſtinatũ, ſi abſens donatarius certior factus de donatione, perſiſtente donatore in eadem voluntate, (quod præſumitur, niſi de reuocatione cõſtet,) acceptarit donationem, vel rei donatę poſſeſſionem: & refert pro ſe *Greg. Lop.* Baldum. Non placet (inquam) quia comm. & verior ſentent. docet contra Bald. in hoc; vt refert, & ſequitur *Capitius dict.deciſ.180.n. 9.* vbi multos refert: quod clarè probat doctrina *Bart.d.l. Abſenti,n.1.Cumani,& Paul.ibi n.2.* vbi docent, ſi ego domi exiſtens donarẽ Titio fundũ, & ille caſu audiens diceret ſibi placere, non eſſe perfectã & irreuocabilem donationem.

4 Nec ſufficit, vt donatio, vel promiſſio irreuocabilis ſit, acceptatio donatarij collata in promittentis, vel donantis arbitrium, vt, Si volueris, vel tibi placuerit, accepto: adhuc enim poſſet reuocari, donec abſolutè acceptetur: vt bene aduertit *P.Molin.to.2.de iuſt.tract.2.diſp. 264. §. Quando is cui promiſſio.*

5 Non modica tamen eſt difficultas, an mortuo donante ante acceptationem, poſſit donatarius acceptare. Videtur enim non poſſe: quia voluntates donantis, & donatarij vnitæ non ſunt ante donantis obitũ, nec poſt vniri poſsũt, cum mortui nulla ſit voluntas, *c.Si gratioſè,de reſcri.in 6.* ergo per eam acceptationem non potuit perfici donatio. & ita tenet *Andr.de Iſern.* quem refert & ſequitur *Greg.Lop.l. 4.ver.No lo puede,fin.t.4.p.5.Tiraq. Paul. Dec. Ant.Rubeus, Chaſſan.* quos refert *Molin.l.4.de primog.c.2.n.76. fin. Burg. de Paz. conſ.33.n.14.Azebedo lib.5.recop.t.6.l.2.n.11.* Alij verò cenſent poſſe acceptari, ſi notarius nomine abſentis ante donantis obitum ſtipulatus fuerat: eáque ducuntur ratione, quia ex acceptatione Tabellionis acquiſitum fuerat donatario perfectum ius ad rem promiſſam vel donatam ex promiſſione, vel donatione irreuocabili. ſic *Couar. rubr. de teſtam.3.p.n.13.Gutier.c.Quamuis pactum, in prin. n. 57. P. Moli.t.2.de iuſt.tract.2.diſp.264. §. Iuxta hactenus dicta.* Verius tamen eſt abſolutè poſſe acceptari poſt donãtis mortem, & ita tenet *Moli. l. 4. de primog.c.4.n. 77.* & ratio eſt, quia ante acceptationem donatio ex parte donãtis fuit valida, & perfecta, quãuis reuocabilis, vt expreſsè habetur *l. Nec ambigi,C.de donat.* Nec fuit ante acceptationem reuocata: nec hæredum donatoris præiudicium in cõſideratione eſt: cenſentur enim vna & eadem perſona cum defuncto. Item quia mortuo donante ante donationis acceptationẽ non poteſt hæres donatoris reuocare: facultas enim reuocandi non tranſit ad hæredes, vt docent *Couar. 3. variar.c.14.n.17.Iul.Clar.l.4.receptar.§.Donatio.q.13.ad fin.Molin.alios referens d.c.2.n.77.deciſ.Pedemont.70.n.9.* quod tamẽ inutile prorſus eſſet, ſi ea donatio iã non poſſet acceptari, & perfici, ipſa enim iam morte eſſet reuocata. Neceſſariò tamen dicendum eſt hanc ſent. locum habere, quando donans ante mortem, nuncium, aut epiſtolam ad intimandam donationem miſiſſet. Quia cùm illud non ſit mandatum donandi, quod morte mandantis finitur, ſed donatio perfecta, cenſetur durare voluntas donantis in nuncio, aut epiſtola, per quam intimanda erat. Quia illa gratia iam erat ex parte donantis facta, & nuncius erat exſequutor, ſeu intimator illius gratiæ: quando autem gratia facta eſt, poteſtas exſequutoris ad illam exſequendam tanquam acceſſoria gratiæ, non expirat morte concedentis: *c.Si ſuper gratia,de offic. delegat.in 6.* Si autẽ donans nondum deſtinaſſet nuncium, aut epiſtolam ſcripſiſſet, clarum eſt poſt mortem non poſſe acceptari: cùm iam non poſſit deſtinari nuncius, aut epiſtola ſcribi ab ipſo donante, quod omnino deſideratur, vt acceptatio donationis in abſentia factæ, quicquam proſit, vt dixi proximè num.3.

An verò econtra mortuo donatario poſſint ipſius hæ- 6
redes acceptare: negant multi, quos refert *deciſ. Pedemont. 70. n. 9.* idem *Greg.Lop.l.4.ver.No lo puede,fin.t.4.p.5.Ant. Gab.to.1.commun.in mea edit.l.4.ver.Donatio abſentis nomine, fol.210.Burg.de Paz. q.10.ciuili.num.37.* Sed probabilius eſt poſſe, quia illa donatio erat ex parte donãtis valida, & perfecta, & hæres perſonam defuncti repræſentat. Sic docent *Tiraq.Caualcan.Chaſſan.Plotus,Soarez,* quos refert, & ſequitur *deciſ.Pedemõt.70.n.10.Couar.rub.de teſt.3.p.n.13.paulò ante finẽ, Moli.cum aliis quos refert l.4.de primog.c.4.n.77.fin.P. Molin.t.2. de iuſt. tract.2. diſp. 264. §. Iuxta hactenus dicta:* quamuis ipſe alio fundamẽto ducatur, loquitúrque quando notarius nomine abſentis acceptarat. Sed ea conditio minimè neceſſaria eſt: vt dixi num. præcedenti.

Summopere tamen obſeruare oportet latum eſſe diſ- 7
crimen inter donationem, ſeu donandi promiſſionem, vt cùm quis externis verbis promittit, aut donat aliquid abſenti, mittítque nuncium vel epiſtolam, vt illum certiorem faciat: & inter donandi mandatũ, vt dum non donat, nec promittit, ſed nuncio, aut famulo mittit donũ, vt abſenti donetur: nã quando eſt donatio, aut promiſſio, poteſt acceptari poſt donantis mortẽ: vt diximus n.5. quando verò eſt donandi mandatum, expirat mandantis morte. *l.Mandatũ, C.mandati:* & ideò eo ipſo cenſetur tacitè reuocatum, antequã donatarius acceptet; ſic habetur expreſsè *l. 2. §. Sed ſi quis,ff.de donat.* ibi, *Sed ſi quis donaturus mihi pecuniam dederit alicui, vt ad me perferret, & ante mortuus erit, quã ad me perferatur, non fieri pecuniã dominij mei conſtat.* vbi *gloſſ. verb. Cõſtat,* rationẽ huius eſſe ait, quia ius dãdi non habuit procurator, eò quod mãdatum morte ceſſarit: & eundem text. explicans *Couar.rub.de teſt.3.p.n.13.* ait ibi tractari de mãdato donandi, quod mandantis obitu finitur, nõ autẽ de donatione. Idem docet *Ant.Gom.to.2.var.c.4.n.3.Molin.t.2.de iuſt.tract.2.diſp.263.paulo poſt princ.& §.Illud poſtremo,* & bene addit rem illam tradendam eſſe hæredibus mandantis, non verò donatario. Conſentit etiam *l.Abſenti,ff. de donat.* quæ addit idem eſſe etiam ſi per ſeruum donatarij mittatur donũ, niſi eo animo tradatur ſeruo, vt ſtatim ſit domini; (quia ſeruus, vt diſputatione ſequenti dicemus, poteſt pro domino ſtipulari,) & reprobat idẽ *Molin.ead.diſp.263. immediatè ante §.Dixi mandatũ. Greg. Lop.l.23.t.5.p.3. verb. Muriendo,* vbi ait, ſi pecunia ſit iam nuncio numerata, non expirare mandatũ obitu mandantis; ſed poſſe nunciũ illã tradere donatario: & hoc dicit eſſe contra iura citata, niſi intelligatur de nuncio eius, ad quem donũ mittitur, deſtinato ab ipſo vt illã recipiat. Sed ſalua pace P.Molin. *Greg. Lop.* minimè dicit, quod ex ipſo refert; nam remittit ſe ad dicta per *Bart.l.Eius qui in prouin.n.12.ff.ſi cert.pet.* vbi agit *Bart.* de mandato mutuandi pecuniam, an mandantis obitu extinguatur: & diſtinguit, ſi non transferatur dominium illius pecuniæ in mandatarium, extinguitur: ſecus, ſi transferatur: quia tunc non eſt ſimplex mandatum, ſed nũcius ac verus dominus nomine ſuo mutuat, in dubio autem an fuerit dominium tranſlatum, dicit id cenſeri, quando pecunia numerata tradita eſt, ſecus quando ſacculo incluſa. Quod quidem veriſſimum eſt.

Hinc infertur, ſi quis non ſtatim donans, aut promit- 8
tens mittat aliquid donandum Titio; & nuncius iniuſtè donum vſurpet, aut iniuſtè differat manifeſtare Titio, vt acceptet, & interim donum mittens obeat, teneri nuncium ad duplicem reſtitutionem, alteram hæredibus donatoris, quia mandatum donantis morte ceſſauit: alteram donatario, quia iniuſtè in cauſa fuit, ne illud donum compararet, quare duplam quantitatem tenebitur reſtituere, vt egregiè aduertit *P.Mol.d.diſp.263.§.Iuxta hactenus dicta.*

9 Hoc tamen moderandum eſt niſi mandatũ ſit ad cauſas pias, vt ſi quiſquam alicui mandaret certam eleemoſynam largiri, ac re integra mandans decederet: nam fauore piæ cauſæ non expirat mandatũ obitu mandantis, & ideò eleemoſyna illa largienda eſt, & ita cum multis defendit *Tiraq. de priuil. piæ cauſæ, priuil. 82. & 132. & de priuil. ſcholaſt. priuil. 80.* addens idem eſſe fauore dotis, & fauore ſcholaſticorum, idem docet de pia cauſa *Couar. 1. var. c. 14. n. 16. P. Moli. d. diſp. 263. §. Dixi mãdatum*, & probatur ex *l. Si pater, in prin. ff. de manumiſſ. vindicta,* vbi mãdatũ fauore libertatis non expirat mandantis morte. Addit bene *idem Moli. cum Ant. Gom. 2. to. var. c. 4. n. 3.* diuerſum eſſe ſi quis conſtitutus ſit procurator cũ donãdi poteſtate, nã ſi interim mãdans decedat, procuratórque donet, cũ ipſe & donatarius mandantis obitũ ignorent, valida erit donatio, Nam geſta per procuratorem dũ eius reuocatio ſiue expreſſa, ſiue tacita ignoratur, valore ſuo nõ deſtituũtur, *l. ſi mãdaſſem, l. Inter cauſas, ff. mand. l. Vero procuratori, in prin. & §. 1. ff. de ſolut.*

10 Vtrùm autem iure naturali, ſecluſo poſitiuo promiſſio, aut donatio reuocari poſſet ante acceptationem, varij ſunt DD. Nam *Couar. de pact. 2. p. §. 4. fine*, quem ſequitur *P. Molin. t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 263. §. Nihilominus quòd ex ſolo, & ſeq.* ſuſtinet eam acceptationem ſolo iure poſitiuo exigi, quare ſtandò in iure naturali reuocari non poſſet ante acceptationem. Quam etiam ſentent. neceſſario tueri debent ij DD. quos diſp. 3. n. 4. retuli aſſerentes promiſſionem internam ſecluſo iure poſitiuo obligare: & DD. quos diſp. ſeq. n. 16. referam, dicentes non obſtante diſpoſitione iuris ciuilis oriri obligationem naturalem ante acceptationem. & probatur, quia naturalis obligatio meo conſenſu oritur, *l. Stichum, §. Naturalis, ff. de ſolut.* Sed conſenſus donantis in abſentia perfectiſſimus eſt, niſi lex reſiſtat, ergo ſecluſa lege poſitiua donatio, aut promiſſio abſenti facta obligationem parit. Præterea quia promiſſio facta ciuitati ad reparandum, quod per incendium, terræ motum, aut aliam ruinam periit, vel facta ob gratitudinem propter honorem à ciuitate, aut republica promittenti conceſſum; itẽ quando opus promiſſum eſt ciuitati, fieríque cœpit; item ſi facta eſt ciuitati, & municipibus tradita, valet ante acceptationem, ita diſponente iure ciuili: vt probat *idem Molin. dict. diſp. 263. §. In principio huius.* Si tamen iure naturæ deſideraretur acceptatio, id minimè diſponeret ius ciuile. Cæterùm verius eſſe credo iure ipſo naturæ acceptationem deſiderari, vt promiſſio, aut dònatio obliget. Quia acceptatio donationis eſt de ipſius ſubſtantia, vt multis pròbat *Moli. 4. de primogen. c. 2. n. 62. fine.* Item quia donatio, & promiſſio iure naturæ exigunt conſenſum, & animum ſe obligandi, vt validæ & irreuocabiles ſint, vt conſtat, ſed qui promittit, aut donat, non videtur conſentire, & animum ſe obligandi habere, donec alter acceptet: vt egregiè dixit *Iuriſconſultus l. Qui abſenti, ff. de acquir. poſſeſſ.* ergo iure naturæ exigitur acceptatio. Et ideò hanc partem videtur tenere *Soto li. 3. de iuſt. q. 5. a. 3. verſ. De donatione autem,* vbi docet, cum donatio relationem dicat ad accipientẽ, non oriri obligationem ante ipſius acceptationẽm. Idem videtur tenere *Moli. d. c. 2. n. 62. fin.* dum docet acceptationem eſſe de donationis ſubſtantia. idem neceſſariò tenentur dicere DD. quos diſp. 3. n. 5. retuli, affirmantes donationem internam etiam ſecluſo iure poſitiuo nõ obligare; ſi enim ius naturæ non expoſceret acceptationem, non opus eſſet donationem manifeſtare, cum ea manifeſtatio propter acceptationem donatarij ſit. Nec obſtat 1. fundamentum partis aduerſæ, quia fateor naturalem obligationem à conſenſu deduci tanquam à cauſa principali, dependenter tamen ab alterius acceptatione, tanquam à conditione, ſine qua non donans in abſentia cenſetur conſentire. Non obſtat ſecundum, quia non obſtante diſpoſitione iuris naturalis exigentis acceptationem, potuit ius ciuile fauore aliquarum cauſarum ſtatuere, vt in illis acceptatio non deſideretur. Sicut voluntas minus ſolemnis defuncti attento naturali iure ſeruanda eſſet, ius tamen ciuile ob publicum bonum
11 ſeruandam non eſſe decreuit. Quando autem promiſſio, aut donatio fieret præſenti, & tacenti, quamuis non deſint, qui negent id ſufficere: vt ſunt aliqui, quos refert, & ſequitur *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Libertis, n. 68. C. de reuoc. donat.* & ex Theologis idem docent *Angl. floribus, 2. p. q. 1. de voto, a. 2. difficultate 3. concl. 2. fol. 90. Manuel 2. to. ſummæ c. 27. concluſ. 4. n. 4.* qui ea ducitur ratione, quod tacens reſpuere videatur, cum moris ſit recipientem beneficiũ ſtatim gratias agere. Item quia cum ſit contractus inter homines, ea externa acceptatio exigitur, quæ donanti conſtare poſſit: at taciturnitas nec eſt ſignum conſenſus, nec diſſenſus, *reg. Is qui tacet. 44. de reg. iur. in 6.* vbi *Dyn. n. 1.* ait tacere eſſe medium inter conſenſum, & diſſenſum. Nihilominus dicendum eſt, non reuocari poſſe ſi fiat præſenti, & tacenti. Quia quoties de tacentis commodo agitur, cenſetur tacens in ſui fauorem conſentire: vt probaui ſupra diſput. 5. n. 5. Et ita docent in hoc euentu non deſiderari aliam acceptationem: *Syl. verb. Pollicitat. n. vnic.* aſſerens communem: idem *Ang. Curt. iunior, Andr. ab Exea, Cagnolus*, quos refert, & ſequitur *Molin. lib. 4. de primog. c. 2. n. 76. Couar.* appellans falſam priorem ſent. *rubr. de teſtam. 3. p. n. 13. Iul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio. q. 14. verſ. Sed pone, Monterroſius in ſua pract. tract. 7. Minchaca l. 2. controu. illuſt. c. 62. à n. 12. Menoch. de præſum. l. 3. præſump. 42. n. 4. Gutier. c. Quamuis pactũ, in princ. n. 58. Azebedo l. 5. recop. t. 6. l. 2. n. 11. deciſ. Pedemon. 70. n. 12.* nec diſſentit, ſed potius conſentit *Ant. Gom. to. 2. var. c. 9. n. 2.* cum communi opinione quam refert; ſolum enim negat in oneroſis præſumi conſenſum tacentis. Et ex Theologis idem docent *P. Moli. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 264. §. Dubiũ deinde eſt: & diſp. 270. §. In foro autẽ conſcientiæ. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. in 2. edit. cap. 180. §. Hinc Ioſephus.* imò ſatis eſſe ſolã donatarij ſcientiã probat ea *deciſio Pedemon. n. 12.* cum multis quos refert; & *Auendaño c. Prato. 2. p. c. 1. n. 2. Gutier. d. n. 58.* & facit carmen illud vulgatum, *quis niſi mentis inops oblatum reſpuat aurum?* Nec obſtat 1. argumentum contrariũ, quia ſæpè recipiens beneficiũ ob verecundiã, vel aliã cauſam tacet, vnde ea taciturnitas non eſt ſignũ contemptus promiſſionis, vel donationis. Non obſtat etiam *reg. Is qui tacet*, quia ideò appellatur tacere mediũ inter conſenſum & diſſenſum, quia ad vtrumque poteſt ſe habere; in fauorabilibus enim eſt conſenſus, in oneroſis autem diſſenſus. Pulchrũ tamen dubiũ occurrit, quid ſi inſpecta donationis ſcriptura non conſter, an donatarius fuerit præſens, necne: quid de iure præſumatur? quia ſi præſumitur præſens, donatio erit valida, & irreuocabilis: ſi autem præſumatur abſens, donatio ad libitũ reuocari poterit, tanquã abſenti facta, & quidẽ *Boër. deciſ. 353. n. 3. Auẽd. c. Præto. 2. p. c. 1. n. 4. fine*, ſentiũt præſumi præſentiã: idem ſequi videtur *Gutier. c. Quamuis pactum, in prin. n. 58.* vbi quæſtionẽ hanc tangit, & ad Boëriũ ſe remittit. Et probatur ex *l. Optimam. 14. C. de contrah. & commit. ſtipu.* ibi, *credi omni modo, & ſeruum adfuiſſe.* vbi id docet *gloſſ. ver. Si ſeruus, & verb. In eo die:* & clariùs *gloſſ. l. 1. ver. Inter præſentes, C. eod. tit.* vbi docet præſentiã in dubio præſumi. 2. Prob. ex doctrina *Tiraq. poſt leges connub. gloſſ. 8. De ſon mary, n. 30. & Menoch. de præſump. lib. 6. tota præſumpt. 19.* vbi cum multis probant in dubio præſentiæ, vel abſentiæ, præſumi præſentiã in loco habitationis. His tamen non obſtãtibus tenendũ eſt præſentiã non præſumi. quia in facto cõſiſtit, & facta nõ præſumũtur, niſi probentur. *l. Quæcunque, in fin. ff. de publ.* itẽ prob. ex *l. 2. C. de ſtatuis & imagin.* ibi, *ſua probet acceſſiſſe præſẽtia.* & ita per hũc tex. docet *ibi Bald. n. vnic. Alberi. ibi n. vnic. Paul. l. Illud, n. 6. C. de ſacroſ. Eccleſ. Fel. c. Tenor. n. 3. de ſẽt. & re iudic. Menoch.* alios referẽs *de præſum. lib. 6. præſump. 18. n. 1. & 2. Maſcard. 1. tom. de probat. concluſ. 165. n. 1.* Nec obſtat *d. l. Optimã*, quia ibi conſtabat per ſcripturam præſentia ſerui: vt bene aduertunt *Bald. & Alber. proximè citati.* Non obſtat etiam doctrina *gloſſ. l. 1. verb. Inter præſentes, C. de contrah. & commit. ſtipul.* quia loquitur quando inſtrumentũ mentionem facit de actu, qui fieri non poteſt niſi per præſentes, vt ſi dicat aliquem fuiſſe ſtipulatum, cùm enim de natura ſtipulationis ſit, vt fieri nequeat inter abſentes, ne præſumatur falſitas in Notario, præſumitur ſtipulantiũ præſentia: ſecus tamen

in donatione,& ſimplici promiſſione,quę abſenti fieri poteſt.*l.Abſenti.ff.de donat.* Tandem non obſtat doctrina Tiraquelli,& Menochij, quia loquuntur de præſentia in loco domicilij,cùm enim communis ſit ibi habitatio,ex frequenter accidentibus præſumitur in eo loco præſentia:ſecus autem eſt de præſentia,& aſſiſtentia contractui ad eius valorem requiſita, quam *idemmet Menochius præſumptione immediatè præcedenti* affirmat non præſumi.

12 Id tamen monuerim,dum taciturnitas præſentis cenſetur acceptatio,accipiendum eſſe de morali præſentia, qua tacens intelligit promiſſionem ſibi fieri. Si enim verba promiſſionis minimè audiat, vel eorum ſenſum non percipiat,taciturnitas illa non eſt acceptationis ſignum. Probatur,quia acceptatio eſt actus liber,ergo ſupponit rei acceptatæ cognitionem.Colligitur etiam manifeſtè ex §. *In hac re,inſt.de verb.oblig. ibi, vtrùm autem Latina, an Græca, vel qualibet alia lingua ſtipulatio concipiatur,nihil intereſt:ſcilicet ſi vterque ſtipulantium intellectum eius lingua habeat.*

13 Hinc ſequitur,qui promiſſionis verba accipit veluti dicta per modum fictæ vrbanitatis, licet taceat, non videri acceptare:atque adeò poteſt reuocari promiſſio, quamuis alter vero animo promiſerit:& idem dicendum eſt de eo, qui ignorat ex huiuſmodi promiſſione obligationem oriri. Quia nullus acceptat niſi quod nouit, ſed talis homo non habet conceptum illius rei, quæ eſt promiſſio, ſed tantum huius vocis, Promitto; quod perinde eſt,ac ſi ſolũ propoſitum acceptaret. An autem requiratur continuitas acceptationis cum promiſſione,dixi diſp.præc.n.12.& 14.

14 Vtrùm autem ante acceptationẽ,eſto non oriatur ciuilis obligatio,conſurgat tamen naturalis,& in foro cõſcientiæ,& an iure canonico detur actio,& an ſaltẽ iuramento firmetur talis promiſſio aut donatio,dicemus diſp.ſequ.

15 Fallit tamen doctrina, quam huc vſque tradidimus, nempe requiri acceptationem, vt donatio, aut promiſſio irreuocabilis ſit, primò ſi fiat infanti: nam fauore ipſius quamuis conſenſum habendi expers ſit, non exigit acceptationem per textum in *l.Iubemus,C.de emancip.liber.* ibi, *niſi infantes ſint.* vbi licet emancipatio fieri non poſſit abſque emancipati conſenſu,fallit in infante.Et ita tenet *Decius conſ.245.n.3.Pariſius conſ.77.n.33.l.1.Molin.l.4.de Primog.c.2.n.75.Burgos de Paz q.10.ciuil.n.18.Azebedo l.5.recop.tit.16.lib.2.n.22.* & conſtabit ex dicendis n.27.

16 Secundò fallit fauore cauſæ piæ:nam donatio vel promiſſio facta cauſæ piæ, vt irreuocabilis ſit, acceptationem non deſiderat.ſic docent multi,quos refert *Tiraq.de priuil.piæ cauſæ,priuil.115.n.1.Felin.c.1.de pact.n.7.deciſio Pedemontana 70.n.10.*quamuis aliquantulum dubia:idem *P.Moli.to.2.de iuſt.tract.2.diſp.263.§.incipienti,Felin.tamen.* Et probat,quia ſicut leges ciuiles, quæ teſtamenta minus ſolemnia irritant,vim non habent in cauſis piis,eo quòd irritare non poſſunt ſpectantia ad cauſas pias, quæ attento iure naturali valida erant: ita cum attento iure naturali donatio,vel promiſſio facta cauſæ piæ,abſque acceptatione valida ſit, nec iure pontificio ſtatuatur contrarium:iura ciuilia acceptationem exigentia locum non habebunt in cauſis piis.Cæterum contrariũ & communius,& probabilius eſt.Quia acceptatio non ſolùm iure ciuili deſideratur, ſed ex ipſa promiſſionis,aut donationis natura, quæ tacitam habet conditionem,ſi acceptetur,nec alio pacto cenſetur promittens,aut donans velle ſe obligare, vt proximè dixi n.10.Præterea quia (vt diſp.ſeq.dicemus)ex donatione nõ acceptata nulla obligatio naturalis,aut ciuilis attẽto vtroque iure conſurgit, & per hoc patet ſolutio ad fundamentum contrarium. Nec obſtat ſi dicas promiſſionem, aut donationem cauſæ piæ factam, ipſi Deo fieri, qui vbique eſt præſens,& acceptat,quia non fit immediatè & directè Deo, ſed homini,vnde more humano debet fieri, nempe in præſentia donatarij acceptantis.& ita hanc ſenten. amplectuntur *gloſſ.l.Illud,verb.Alia, fin.C.de ſacroſa.Eccleſ.& ibi Bart.n.6.Bald.n.2.Alberi.n.1.Paul.n.6.Sal.n.2.*& multi, quos refert,& ſequitur *Tiraq.de priuil.piæ cauſæ, priuil.115.n.2.Couar.rubr.de teſtam.3.p.n.1; initio,& 1.var.c.14.n.16.Ant.Gom.2.var.c.4.n.2.Greg.Lop.l.4.ver.No lo puede,tit.4.p.5.Ant.Gabr.*alios referens *lo.3.comm.t.de verb.obligat.conc.1.n.72.Cephalus conſ.440.n.32.Gama deciſ.381.n.7.Moli.l.4.de primog.c.2.n.58.Iul.Clar.l.4.recep.verb.Donatio.q.2.fin.Burgos de Paz q.10.ciuil.n.31.Gutier.c.Quamuis pactum, in princ.n.55.Matienzo l.5.recop.t.10.l.7.gloſſ.2.n.9.*& ex Theologis *Manuel 1.to.ſummæ 1.edit.c.95.n.1.*

Obſeruandum tamen eſt,ſi promiſſio fieret illi piæ cauſæ ob Dei honorem, ita vt animus promittentis non feratur in rem creatam,cui promittit,ſed in Deum,vt,Promitto Deo me daturum tali Hoſpitali,tunc valeret,vt votum, quia eſt promiſſio facta Deo.Sic *Bart.l.Illud,n. .C.de ſacroſ.Eccleſ.Roſella,Angel.Sylu.verb.Pollicitatio.n.vnic.*Nec refert ſi dicat vouens,Voueo Deo,vel promitto tali pauperi, aut Hoſpitali, ſi enim eius intentio feratur in Deum, erit votum, ſi autem in dubio ſimus an voluerit donare, aut promittere homini,vel vouere Deo, valebit vt votum. vt bene dixit *Bart.d.l.Illud,n.6.*Quia in cauſis piis dum in abſentia promiſſio fit,communiter intentio fertur in Deum. refert tamen multum an obliget,vt votum, vel vt promiſſio facta homini, ab ipſoque acceptata: nam priori caſu poteſt iuxta veriorem ſententiam commutari, & per diſpenſationem Epiſcopi tolli,inſtar aliorum votorum, cùm nullum ius per votum homini acquiratur,ſed ſoli Deo:poſteriori autem non poteſt abſque hominis conſenſu, cui per contractum illum ius acquiſitum eſt, tolli. 17

SVMMARIVM.

Prima ſententia,iure regni non exigi acceptationem.n.18.
2. Verior,exigi.19.
An attẽto eodẽ iure exigatur nũcius deſtinatus,vt valeat acceptatio.20
Solutio argumenti,& explicatur l.2.t.16.lib.5.noua recop.21.
Poſt n.21.inuenies reliqua ſummaria huius diſputationis.

DVBIVM I. An attento iure nouiſſimo regni Caſtellæ promiſſio,aut donatio acceptationem petat, vt irreuocabilis ſit.hactenus quid iure cõmuni & antiquo regio ſancitum ſit diſputauimus:in præſentiarũ autẽ quærimus, quid iure regni Caſtellæ nouiſſimo dicendum ſit. Et difficultas verſatur circa intellectum *l.2.tit.16.lib.5.recop.*ibi, *Pareciendo que alguno ſe quiſo obligar à otro por promiſion, o por algun contracto,o en otra manera, ſea tenido de complir, y no puede poner excepcion que no fue hecha eſtipulacion, o que fue hecho el cõtracto entre abſentes, o que fue hecho à otra perſona priuada en nombre de otros entre abſentes.* per quam legem aliqui cẽſent corrigi ius cõmune, & obligare promiſſionem, vel donationẽ factã abſenti ante eius acceptationẽ,nec poſſe reuocari. At vt efficaciter exequutioni mandetur, pendere ex acceptatione:ſi enim alter acceptare nolit, nõ tenetur donans.Probatur ex illis verbis, *en qualquiera manera y no ſe pueda oponer que el contracto fue hecho entre abſentes.*Sic docet *Suar.l.Quoniã in prioribus,in declarat.ad l.regni.q.8.princip.n.7.Gregor.Lop.l.1.t.11.p.5.v.Gran pro,Ant.Gom.2.var.c.11.n.18.& 20.caſ.6.& c.9.n.3.& c.4.n.3.Minchaca l.3.de ſucceſſ.creat.§.21.n.43.Dueñas reg.119.limit.1.Villalpando l.22.t.1.p.7.§.60.n.12.Perez lib.5.Ordinamen.t.8.l.3.Matienzo l.5.recop.t.10.l.7.gloſſ.2.n.19.& 21.Angulo de meliora.l.1.gloſſ.5.n.28.& gloſſ.8.n.17.fin.*& hanc iure æquiſſimo poſſe defendi,teſtatur *Couar.de pact.2.p.§.4.n.15.verſ.4.* Et ex Theologis *Palacios lib.5.de contract.c.11.§.Vt meam,& duplici ſeq.Lud.Lop.1.p.inſtruct.in 2.edit.c.177.P.Molin.tom.2.de iuſt.tract.2.diſput.263.§.Iuxta hæc,& 264.fine,*& eſt probabile. 18

Multò tamen certius eſt legem regni voluiſſe corrigere ſolemnitatem ſtipulationis iure ciuili requiſitam, vt quod alter interroget,Promittis mihi, & alter reſpondeat, Promitto, noluiſſe tamen excludere acceptationis neceſſitatem,& ſic tam donatio, quã quilibet alius contractus poteſt reuocari ante acceptationem. Prob. ex illis verbis *d.l.2.*ibi,*pareciendo que alguno ſe quiſo obligar à otro,* ibi animus ſe obligandi deſideratur, ſed nullus cenſetur habere animum ſe obligandi,donec pars acceptet. *l.Qui abſenti,ff.de acquir.poſſ.*ibi,*qui abſẽti ſeruo ſcribit,vt in libertate moretur,nõ eam mentem habet vt ſtatim velit ſerui poſſeſſionẽ dimittere,ſed magis deſtinationẽ ſuam in id tempus conferre,quo ſeruus certior* 19

factus

factus fuerit,ergo non obligatur ante acceptationem. Item conſtabit magis ex dicendis n. 21. vbi *d.l.2.* magis explicabitur.& ideò hanc partem tuentur *Couar.l.1.var.c.14. n.13. Greg.Lop.l.4.t.4.verb.No lo puede,p.5. Auenda.c.prato.2.p.c.29.n.11.Villalobos in ſua antinom.iuris,lit.D.n.176.175.Moli.li.4.de primog.c.2.à n.61.Oroſcius l.Iuris gentiũ.§.Igitur nuda,n.27.ff.de pact.Olanus in cõcord.iuris,lit.P.verb. Pollicitatio.n.36.& lit.D.à n.43.vſq; ad 48.Perez addit.ad Segur.l.Filius dũ in ciuitate,n.75.ff.de verb.oblig.Mõterroſus in ſua pract.tract.7.f.115.ad finẽ,Burgos de Paz cõſ.14.n.20.fine,& alter Burgos de Paz iunior q.10.ciuil.à n.23.& n.45.Meres de maiorat. 1.p. q. 36.n.2.& q.68.n.1.Gutier.c.Quãuis pactũ,in princ.n.35. Azebedo li.5.recop.tit.16.l.2.n.20 fine.* Et ex Theologis *Enriquez lib.13.de excommun.c.7.n.6.Nauarra lib.3.de reſtit.in 2.edit.c.1.p.4.dub.1.n.270.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.95.nu.1.*

20 Obſeruandum tamen eſt,quamuis *d.l.* 2. non tollat acceptationem, tollere tamen ſolemnitates alias requiſitas, vt quod ſit per nuncium ad id deſtinatum, vt per epiſtolam: quare ſatis eſt vt quilibet nunciet inſcio donatore. Sic *Mol.d.c 2.nu. 26.Burg.q.10.ciuil. 24. Angulo* dicens ab omnibus recipi *de meliorat.l.1.gl.5.n.28.Gutier.c.Quãuis pactum,in prin.n.59.Greg.Lop.l.4.t.4.p.5.verb.No lo puede.* vbi credo loqui iuxta legem regni, ibi enim agit quid corrigat hæc lex.Verum pace tantorum virorum perſuadere mihi non poſſum hoc voluiſſe legem regni, quia vt acceptatio ſit per nuncium deſtinatum, vel per epiſtolam, non pertinet ad ſolemnitates iuris ciuilis,ſed ad ſubſtantiam,& naturam acceptationis,vt probaui n.3.vbi dixi id requiri, vt voluntates vniantur, à qua coniunctione contractus perfectio pendet.*l.1.ff.de pactis*: quod bene declarauit *Iul. Cla. l.4.receptar.verb.donatio.q.12.verſ.Sed pone.*vbi ait non poſſe inter abſentes dici interueniſſe conſenſum efficacem, niſi nuncius vel epiſtola intercedat: ergo manifeſtè hoc pertinet ad ſubſtantiam & perfectionem conſenſus. Præterea quia ſi clam vouerem Deo me daturum aliquid xenodochio, & aliquis audiens id intimaret illius adminiſtratori,qui id acceptaret: non dicetur verè ab illo acceptatum votum, vt nequeat commutari inſtar aliorũ votorum,quæ ſoli Deo emittuntur; non enim videtur per talẽ intimationem factam præter vouentis cõſenſum, ius acquiri loco pio,& ita hac parte videntur tenere aliqui regnicolæ,vt *Barboſa, Azebedo,Molina*,qui (vt retuli n.3.)aſſerunt neceſſe eſſe, donatio acceptetur per nunciũ deſtinatũ,nec meminere huius correctionis per legem regni.

21 Ad argum. 1. ſent. deſumptum ex *l. regni*, dico omnes propoſitiones vniuerſales in legibus contentas intelligendas eſſe formaliter, & præciſè, & exiſtentibus terminis habilibus:vt ſi dicat lex,valere contractũ filij de caſtrenſi peculio,intelligẽda eſt formaliter,& ex parte talis peculij: poſſet enim aliunde irritari, vt ſi metus vel dolus interceſſerit: ſic ergo dum *d.l.2.*contractum inter abſentes initum decernit eſſe validum, nec abſentiam opponi poſſe, intelligit ex hoc ſolo capite non fieri irritum, vt erat iure communi irritus: inter abſentes enim non poterat eſſe ſtipulatio: at ex alio capite poterit eſſe irritus, aut irritari, quia deficit acceptatio, quæ neceſſario eſt ad ſubſtantiam conſenſus,& vt contrahens velit ſe obligare. Et (vt ſummatim dicam) in hoc conſiſtit differentia inter ius antiquum, & nouiſſimum regni, quod iure antiquo opponi poterat abſentia, etiam ſequuta acceptatione, non enim ſubſiſtebat donatio, aut promiſſio, abſque ſtipulatione, quæ neceſſariò donantis & acceptantis præſentiam deſiderabat: ius autem nouiſſimum regni ſolam petit acceptationem,ſiue in præſentia, ſiue in abſentia fiat.

SVMMARIVM.

An matrimonij promiſſio facta abſenti obliget; in quibus caſibus habeat locum hæc diſp.n.22.
1.Sententia,obligare ante acceptationem.23.
2.Sententia verior, non obligare:& vbi canones nil diſponunt, ſtandum eſt legibus etiam in rebus canonicis.24.
Quid quando matrimonium eſt cauſa pia,an deſideretur acceptatio.25.
Quid ſi ea promiſſio fiat præſenti,& tacenti.26.
Quid ſi fiat infanti.27.
An requiratur promiſſionem intimari per nuncium ad id deſtinatũ.28.
An ſufficiat,vt coram nuncio illo acceptatio fiat.29.
Quid quando coram perſona coniuncta, vel petente promiſſionem ſpondet quiſquam,& is intimat.30.
An exigatur, vt acceptatio ſit coram eodem nuncio.31.
Quando iuramentum intercedit,an adhuc exigatur acceptatio.32.
Solutio ad argum.& explicatur c.Veniens,qui clerici vel vouen.33.

DVBIVM II. An promiſſio matrimonij facta abſenti 22 obliget irreuocabiliter ante abſentis acceptationem, nemine pro eo ſtipulante,ſeu acceptante. Hactenus egimus de promiſſione in communi non acceptata, vt inde gradum faceremus ad matrimonij promiſſionem: & meminiſſe oportet hanc diſput.locum tantùm habere, quando promiſſio eſt gratuita, vt dixi n.1.

Aliqui cenſent non deſiderari acceptationem, vt pro- 23 miſſio matrimonij obliget. Prob.ex *c.Veniens, qui clerici vel vouen.* vbi promiſſio matrimonij abſenti facta, ponitur tanquam valida, & conſtat ex contextu nullum abſentis nomine acceptaſſe, ibi,*mulier cuidam viro abſenti fide data ſe nupturam promiſit.*Sic videntur tenere *Guillermus*,quem refert,& ſequitur *D.Ant.3.p.t.1.c.18.init.verſ.Nota ergo.Tabiena verb.Sponſalia, q.3.n.4.fin.* vbi *Armilla n.3.fin.* aſſerunt enim,ſi quis mulieri det fidẽ,& illa nihil reſpondeat, nec aliquo modo ſe acceptare oſtendat,non eſſe ſponſalia,teneri tamen promittentẽ eam ducere:ergo apertè ſentiunt, vt promiſſio matrimonij obliget nullã deſiderari externã acceptationem.Idem tenentur dicere DD.diſp. ſeq. n.20. referendi, dicentes promiſſionẽ abſq; acceptatione obligare iure canonico. nam cùm hæc res ſpiritualis ſit, iuris canonici regulis eſt metienda. Idẽ etiam tenentur dicere quos eadem diſp.n.18.referam, aſſerentes ex promiſſione non acceptata oriri obligationem naturalem, & in foro conſcientię.Et ſi adhibeatur iuramentũ,quos eadem diſp. n.23. referam, tenentes obligare tunc promiſſionem non acceptatam, dicent tunc obligare. Et quando matrimonium eſt cauſa pia, idẽ docebũt,quos retuli hac diſp.n. 16. ſentientes fauore piæ cauſæ non deſiderari acceptationẽ.

Sit tamen I. concluſ.promiſſio matrimonij facta abſen- 24 ti nullo pro eo acceptante,eſt reuocabilis in vtroque foro ante abſentis acceptationem. Prob. quia promiſſio facta abſenti eſt reuocabilis ante acceptationem, vt probauimus tota hac diſput. nec inuenitur aliquid ſpeciale ſtatutum de matrimonij promiſſione,vt conſtabit ex n. 33. vbi explanabitur textus, cui contraria ſententia innititur, ergo idem de ea dicendum eſt.Dices tamẽ omnes textus allegatos hac diſp.num. 2. decidentes exigi acceptationem, eſſe iuris ciuilis, quod circa matrimonium cũ res ſpiritualis ſit,nihil diſponere poteſt.Facilis eſt ſolutio,nam in materia matrimonij, & aliis eccleſiaſticis, vbi leges non ſunt canonibus contrariæ iudicandum eſt ſecundùm leges: vt optimè probat *c.1.de noui operis nunci.verſ.quia verò,* ibi *ſacrorum inſtituta canonũ principum cõſtitutionibus adiuuãtur*,& docet *ibi gloſ. verb. Adiuuantur,Hoſt.ibi,eod.verb.Ioan.And. n.5.Ant.n.5.Anchar.n.9.Henr.n.5.Card.n.2.oppoſit.1.Pano.n. 2.& c.2.de deſpõſ.impub.n.2.*vbi *Alex.de Neuo n.3.Greg.Lop. l.ſi.v.furto ſi.t.3.p.4.Ant.Cuc.l.1.inſtit.maior.t.1.n.13.P.Moli. t.2.de iuſt.tract.2.diſp.263.§.Operæpretiũ tamẽ erit:*ius autem canonicum non eſt in hoc contrarium iuri ciuili,ſed vtroque iure acceptatio deſideratur: vt dicam diſp.n.21.Et ita concluſio hæc eſt *gloſſa c. Veniens, qui clerici vel vouen.* vbi ponitur tanquam valida promiſſio matrimonij abſenti facta,& ait *gloſſ.verb. Promiſit abſenti, per interpoſitam perſonã, quæ mandatum habebat ad hoc,alias nihil eſt:*& ibi *Ioan. Andr. n.8.* ſic inquit,*poteſt ſponderi abſenti dummodo ſciat, vel ratum habeat*,& ibi *Hoſt.& Anchar.initio* ſic aiunt,*abſenti fide data per literas,vel per nunciũ:*idẽ *Azebedo l.5.recop.t.16.l.2.n.20.* Et ex Theologis *Veracruz 1.p. ſpecul.a.16. §. Sed dubitatur vtrũ*,vbi ambo aſſerunt promiſſionem matrimonij,ſicut & alios cõtractus poſſe reuocari ante abſentis acceptationẽ. Idẽ videntur clarè tenere *Ang.ver.Sponſal.n.19.*& ibi *Sylu. init.*vbi aiunt promittentẽ feminæ matrimonium,quæ minimè repromiſit teneri fidẽ ſeruare ſi illa ſtatim acceptet, ſecus verò non:manifeſtè ergo petunt acceptationem, etiã

quando promiſſio in præſentia fit, nedum in abſentia.

25 II. Concluſio, idem dicendum eſt, licet matrimonium ſit cauſa pia; eius enim promiſſio facta homini reuocabilis eſt ante abſentis acceptationem. (quando autem ſit cauſa pia, dixi diſput. 4. n. 9.) Prob. quia hac diſput. num. 16. verius eſſe diximus in cauſa pia exigi acceptationem. Si tamen ea matrimonij promiſſio fieret Deo caſu quo valida eſt, (quem caſum explicuimus diſput. 4. num. 12.) eſſet firma, nec poſſet reuocari, poſſet tamen illius voti diſpenſatio, aut commutatio obtineri abſque abſentis conſenſu: vt diximus hac diſput. n. 17.

26 III. Concluſio, ſufficit, vt ea promiſſio matrimonij cenſeatur acceptata, & obliget, ſi fiat præſenti & tacenti, quia ea cenſetur ſufficiens promiſſionis acceptatio (vt dixi hac diſput. n. 11. & duplici ſequ.) nam cuilibet eſt vtile, vt abſque aliqua propria obligatione alter ſibi obligatus ſit; at quando matrimonij promiſſio eſt gratuita, ſolus promittens obligatus manet, (vt dixi diſput. præced. num. 12.) Et ita hanc concluſionem tenet *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. materia de matrim. c. 26. fol. 1032. col. 1. §. Præterea quoniam.* Quamuis contrarium ſignificent *Ang. verb. Spoſalia, n. 19. & ibi Sylu. initio*, dum *dicunt* obligare eam promiſſionem, ſi fœmina ſtatim *voluerit*, ſecus autem non: quare ſupponere videntur non ſufficere taciturnitatem, ſi enim ea ſatis eſſet, non peterent aliam acceptationem.

IV. Concluſ. ſi promiſſio matrimonij fiat infanti, vt ſi maior ſeptennio promittat matrimonium infanti, non requiritur acceptatio, vnde promittens reſilire nequit, ſed tenetur expectare donec infans ad ſeptennium perueniat, & ſi tunc noluerit, manet promittens liber; ſi verò voluerit, tenetur ſeruare fidem. Prob. quia fauore infantis non requiritur acceptatio, (vt dixi hac diſput. num. 15.) & ita docent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. Sylu. verb. ſponſal. q. 2. dict. 2. fi.* vbi *Tabiena q. 4. §. 5. Armilla n. 4. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 11. concl. 4. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 245. nu.* 7. Quamuis contrarium videatur tenere *Cardin. c. De illis, el primero: de deſpon. impub. nu.* 2. vbi ait poſſe reſilire, ſi ambo ſint infantes, vel alter, eo quòd ſponſalia ſunt nulla. Sed hæc ratio nil probat. nã ea promiſſio non obligat vi ſponſalium, quæ vtriuſque promiſſionem poſtulãt, ſed vi ſimplicis promiſſionis gratuitæ: qui enim infanti promittit, eius repromiſſionem, cuius incapax eſt, minimè expectat.

28 V. Concluſ. vt promiſſio matrimonij abſenti facta irreuocabilis ſit, oportet, vt abſenti intimetur per nuncium ad id à promittente deſtinatum, vel epiſtolam, nec ſufficiet ſi aliundè certior factus abſens acceptet. Prob. quia in reliquis promiſſionibus id deſideratur iure communi, & regni, vt dixi hac diſput. nu. 3. & 20. Et tenent expreſsè *gloſſ. cap. Veniens. verb. Promiſit, qui cleric. vel vouen. & ibi Hoſt. & Anchar. initio*, quorum verba proximè retuli num. 24.

29 VI. Concluſ. dum coram nuncio à promittente miſſo alter acceptat, ſtatim eſt firma, & irreuocabilis promiſſio. Prob. quia ex eo, quod mittitur nuncius ille, vt intimet, cenſetur is quaſi procurator & gerens promittentis vices, vt promiſſionis acceptatio coram ipſo facta, cenſeatur fieri coram mittente, & nomine mittentis acceptetur: ſicut quamuis priuilegium iuxta communem ſent. non proſit abſenti ante acceptationem, verùm dum aliquis nuncium miſit, valet vbi priuilegium innoteſcit nuncio, & is acceptat, vt docent *Hoſtienſ. c. 1. de conceſ. præb. in 6. col. 5. verſ. Facultatem.* quod legit poſt 5. decretal. inter Extrauag. Innocent. & tenet ibi *Innoc. n. 6. verſ. Facultatem, Arch. ibi. n. 3, ſuper eodẽ verſ. Ioan. Andr. nu. 8. Anchar. n. 6. Domin. ibi. §. Ex parte, verſ. Quæro an indiſtinctè ſit verum. Francus eodem §. n. 3. Ant. in procem. decretal. §. Greg. n. 26. Sylu. verb. Renũciatio. q. 4. & verb. Priuilegium, q. vlt. Roſella verb. Indulgentia. n.* 8. & ibi *Tabiena. n. 30. q. 29.* Item quia ſi nuncio mittam donum, ſtatim vt donatarius acceptat, irreuocabile eſt, nec opus eſt, vt mittenti de acceptatione conſtet: ergo ſimiliter in promiſſione gratuita matrimonij. Tandem pro hac parte facit doctrina *Fel. c. Si cautio, de fide inſtrum. n. 14. verſ. Primus*, & aliorum, quos ibi refert, vbi aſſerunt confeſſionem abſenti parte factam non valere, niſi nomine abſentis interueniſſet nuncius. Facit etiam doctrina *Aſtenſis*, quem refert, & ſequitur *Sylu. Matrimonium. 5. q. 12.* vbi dicit idẽ eſſe notificare nuncio, ac ſi notificaretur mittenti nuncium.

Obſeruandum tamen eſt, quoties fidem do matrimonij abſenti, coram petenti à me, vt contraham cum illa, qui ex parte illius ſe habet, quia eſt perſona cum abſenti coniuncta, & de illius matrimonio agit, viſus ſum velle, vt abſenti intimet, & ſic poſt intimationem, & abſentis acceptationem, ſi promiſſio illa gratuita fuit, non poterit reuocari. Dixi, ſi gratuita fuit, nam de promiſſione reſpectiua ſermo erit diſput. ſequ. n. 31. 30

Vtrùm verò oporteat, vt coram eodem nuncio acceptet, vel ſatis ſit coram altero, dicam diſput. ſequ. nu. 35. 31

Quid autem dicendum ſit, ſi in promiſſione matrimonij abſenti facta interueniat iuramentum, dicemus diſp. ſequ. num. 39. 32

Ad argum. 1. ſentent. propoſitum n. 23. deſumptum ex *cap. Veniens*, conſtat ex dictis nu. 24. vbi autores retuli explicantes eum textum, quando per nuncium, vel epiſtolam promiſſio abſenti facta eſt. 33

DISPVTATIO VII.

Vtrùm dum quis promittit matrimonium abſenti coram tertio ſtipulanti, ſeu acceptanti nomine abſentis, teneatur implere, vel poſſit reſilire ante abſentis acceptationem?

SVMMARIVM.

Vtilitas huius diſputationis, & in quo verſetur difficultas. n. 1.
Quotuplex poteſt fieri promiſſio, quoties alter pro altero ſtipulatur. 2.
Quid ſtipulatio operetur circa irreuocabilitatem promiſſionis, & quo pacto verba debeant formari. n. 3. [illegible] Si ita ſtipulatus. la ſexta. § Chryſogonus. ff. de verb. oblig.
Quis poſſit pro alio ſtipulari attento iure communi, & an ſufficiat mandatum generale. 4.
An frater pro fratre, aut mater pro filiis ſtipulari poſſint, aut cum ipſius ſtipulantis intereſt. 5.
An pater pro filio poſſit ſtipulari. n. 6.
Quid ſi filius ſit emancipatus, n. 7 & ibi quid de naturalibus, & quid de aſcendentibus.
Quid de tũtore, & curatore. n. 8, & quid de parocho. 10.
Quid de his, qui ſunt ſub alterius poteſtate, vt de filio pro patre, religioſo pro monaſterio, ſeruo, aut famulo pro [illegible] diſcipulo pro magiſtro. 9.
An fauore cauſæ piæ, & dotis poſſit alter pro altero ſtipulari. 10
An Notarius poſſit ſtipulari pro abſente. 11.
An in cõtractibus oneroſis & reſpectiuis poſſit alter pro altero ſtipulari. 12.
Quot ſint dubia hic diſputanda. 13.
Poſt num. 13. inuenies alia huius diſputationis ſummaria.

Qværtio hæc vtiliſſima eſt, frequentiſſimè enim contingit: nam prius inter parentes vel fœminæ conſanguineos de matrimonio ineundo tractatur, datúrque de illo fides, & cùm in eo ſtatu res eſt iam cõſtituta, vt vir velit, promiſeritque cum fœmina contrahere, certior ea redditur. Dubitatur ergo, an ea promiſſionis verba dicta parentibus & conſanguineis, vel quibuſcunque aliis pro abſenti acceptantibus, ita obligent, vt ante abſentis acceptationem nefas ſit reſilire. Quæ quidem quæſtio ex ea pendet, an alter alteri ſtipulari poſſit: id eſt acquirere obligationem abſenti, ſeu acceptare promiſſionem, vel contractum abſentis nomine abſque ſpeciali ipſius mandato. 1

Supponendum 1. eſt tripliciter poſſe verba promiſſionis formari. 1. quando promiſſionis, & executionis verba diriguntur in abſentem, vt, Promitto Titio abſenti. 2. Quando promiſſionis in præſentem, executionis verò in abſentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio. 3. Quando impersõnaliter, tacita perſona cui promitto, vt, Promitto me daturum Titio. 2

2. Supponendum eſt, quamuis quoſdam ſtipulari poſſe pro aliis, id operetur vt donatio vel promiſſio ea ſtipulatione ſequuta reuocari minimè poſſit, ſemper tamen à donatarij ratihabitione & conſenſu pendet, vt firma omninò ſit. vt bene aduertit *P. Mol. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 264.* 3

§. Iure

§.*Iure etiam conceſſum eſt*.hic tamē effectus ſtipulationis tūc temporis habet locum, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio; ſi enim dirigantur in abſentem, vt, Promitto Titio, talis promiſſio reuocari poteſt ante abſentis acceptationem, quamuis is, qui præſens eſt abſentis nomine ſtipuletur. Probatur, quia cùm tunc nullo modo contrahatur cum præſente, ſed omnino cum abſenti, per ſtipulationem præſentis nullo modo cenſetur acceptatus contractus. Item, quia præſens non eſt, cui ego promitto, & proinde non eſt ille à cuius volūtate firma meæ promiſſionis obligatio pendet. Præterea, quia licet *gloſſ.l.Stipulatio iſta,§. Si ſtipuler.verb.Fieri.ff.de verb.obl.& l.Multū,verb.Poteſt,fine,C. Si quis alteri,vel ſibi, & l.Quoties,§.1.verb.Suo.ff.de admin. & peri. tuto.& Bart.d.§.Si ſtipuler, in princ.*vbi *Bellapertica, & Paulus*, dicant eſſe ſpeciale in tutore, & curatore, vt valeat ipſorum ſtipulatio & acquiratur obligatio abſenti, quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem. Et probāt ex *l.Eum qui,§.fin.ff.de cōſtit.pecun.* fatentur tamen eſſe ſpecialiſſimū in tutore. imo, & in nullo meritò negant *Angel. d.l.Stipulatio iſta.§.Si quis inſulam & Iasō ibi §. Si ſtipuler.n. 9.Iac.de Aretino,Imola,Raphaël,Cuman. Alex.Roman. Bald.* ibi dicens communem, & probant ex *d.l. Quoties initio:* reſpondetque ibi *Iaſ.ad l.citatam* pro oppoſita ſententia, dupliciter. Et abſque aliqua diſtinctione huiuſmodi ſtipulationem nullius eſſe momenti, docet *Couar.de pactis.2 §.4. n.9.* Rogabis tamen, quid dicendum ſi verbis imperſonalibus promiſſio facta ſit; vt, Promitto me daturū Titio. *Bart. l.Stipulatio iſta.§.Si ſtipuler.n.10.verſ. Tertius mod.& l.Si ita ſtipulatus.la 6.Chryſogon.n.1.* vbi *& Angel.ff.de verb.oblig.& Ant.Gabr.to.3.com.l. 3.tit.de verb.obl.concl.1.n.60.* dicunt ſtipulationem eſſe nullam, licet ſtipulantis interſit, quia videtur ea promiſſio facta abſenti. Et probant ex *d.§.Chryſog.* ibi, *quod patrono dari liberto ſtipulatus ſit, inutile eſt.* Cæterū dicendum eſt valere huiuſmodi ſtipulationem, quando ſtipulantis intereſt. Et ratio eſt, quia cum in hoc caſu dubium ſit in quem verba promiſſionis dirigantur, ſcilicet an in præſentem, vel in abſentem, cenſenda ſunt in præſentem dirigi, vt actus valeat, *l.ſi Seruus communis meus.§.1. & l.antepen.ff.de ſtipu. ſeruo.* Item probatur ex *l. Qnoties in ſtipulationib.ff.de verb.obl.* vbi habetur, verba in ſtipulationibus ambigua interpretanda eſſe ita, vt ſtipulatio valeat, vbi *Iaſ.n.x.* dicit, licet ſtipulatio ſit ſtricti iuris, ſtrictéque intelligenda, *l.Quicquid aſtringendæ,in princ.ff.de verb.oblig.* recipere tamen interpretationem, vt valeat. Quia in dubio is ſenſus eligendus eſt, qui actum valere faciat. *c.Abbate prope finem,de verb.ſign.* Præterea, quia verba ſunt in communi modo ſignificandi intelligenda, *c.Ex literis.el primero,de ſponſalibus.* At communiter intelliguntur huiuſmodi verba dirigi in præſentem, quando ipſius intererat: & ſic ſolet peti fidei obſeruatio, vulgò la palabra. Tandem probatur ex *l.Stipulatio iſta, §.Si ſtipuler,fin.ff.de verb.obl.* ibi, *ſi procuratori meo dare ſtipulatus ſim, vires habebit, & ſi creditori meo, quia intereſt mea.* Nec obſtat *d. §. Chryſog.* quia ibi non intererat liberti ſtipulari pro domino. Et ita hanc partem tuetur *Iaſ.* dicens eſſe indubitatam *d. l. Stipulatio iſta.§.Si ſtipuler.n.10. verſ. Tertius modus, & ibi Imola, Alex.Roman. Cuman.* idem *Paulus d.§.Chryſogonus.*

4 Supponendum eſt; attento iure Cæſareo, & antiquo regio Caſtellæ non poſſe alterum alteri ſtipulari, id eſt acquirere obligationem, ſeu pro eo acceptare. habetur expreſsè *§.Si quis alij, & §.Alteri,inſt.de inut.ſtipul. & l.Stipul. iſta.§.Alteri,& §.Si ſtipuler.ff.de verb.obl.& l.7.tit.11.p.5.* Nec ſat eſt ad acceptandum, ſeu ſtipulandum pro alio, mandatum generale, ſed requiritur ſpeciale, vt docet *gloſ.c.Si tibi abſēti,v.Habueris,de præben.in 6.Coua.3.var.c.16.n.4.& multi alij*, quos refert, & ſequitur *Burgos de Paz q.10. ciuil.nu.12.*

5 Imo ne fratres pro fratribus ſtipulari poſſunt. *Paul.& Simon*, quos refert, & ſequitur *Burgos de Paz q.10. ciuili n. 19.* Nec mater pro filiis, cùm non habeat eos in poteſtate. Sic *Bart.l.Quod dicitur,la ſegūda,n.8.ff.de verb.obl.& ibi Iaſon n.38.& multi alij*, quos refert, & ſequitur *Ant.Gabr.to.3. comm l.3.concl.1.n.49.* Quod ſi opponas *§.Sed & ſi quis,inſt. de inut.ſtip.& l.Stipulatio iſta,§.Si ſtipuler, & §.Si quis inſul. ff.de verb.obl.& l.11.t.11.p.5.* vbi habetur poſſe aliquem alij ſtipulari, quando ſua intereſt: at matris videtur intereſſe, vt detur filio: dic cum gloſſa eo *§. Sed & ſi quis, verb. Valet*, valere non vt quæratur actio ei, pro quo fit ſtipulatio, ſed qui ſtipulatus eſt aget actione ex ſtipulatu ad intereſſe. Et debet eſſe intereſſe pecuniarium, & non tantum affectionis, vt latè *Iaſ.d.l.Stipulatio iſta.§. Alteri,n.12.* & multi alij, quos refert, & ſequitur *Ant. Gabr.d.concl.1.n. 10. 12. & 13.* contra alios, quos refert *n.11.* Non tamen caret hoc difficultate; & credo verius eſſe poſſe matrem pro filio ſtipulari, quod tenent *Bald.Aret.Corneus*, quos refert, & ſequitur *Menoch.conſ.162.n.4.& 6.vol.2. Suarez l.1.t.de las arr.n.nu, 69.* Item quia pater poteſt ſtipulari pro filio emancipato, vt dicemus n.7. Cùm tamen à ſua poteſtate exemptus ſit.

6 Excipiuntur tamen aliqui, qui pro aliis ſtipulari poſſunt, vt pater pro filio. Qua in re breuiter ſic diſtinguendum eſt: aut ſtipulatur aliquid dandū filio, vel faciendum pro filio: ſi aliquid dandum filio exiſtenti ſub patris poteſtate, ſi id dandum eſt eius generis, vt acquiratur patri, vt profectitium, quo ad proprietatem, & vſumfructum, & aduentitium, quoad vſumfructum, valet. vt patet ex *l. Quod dicitur,la ſegunda,& l. Dominus ſeruo.ff.de verb.obl.* Si verò nō acquiritur patri, vt caſtrenſe, vel quaſi, tunc ſi ſtipuletur, vt filio, vel vt legitimus adminiſtrator, valet: ſi verò vt extraneo, non valet. Sic *Bart.* multos textus allegans dicta *l.Quod dicitur,n.4.Anchar.c.Sicut,de ſpōſal.n.fin.* Si autem pater ſtipulatur pro filio ob benemerita, ſi benemerita ſunt erga extraneum, tunc ſtipulatur pater pro filio, vt filio, & ſic valet, quia nunc nequit dici patrem motum eſſe ad ſtipulandum pro filio ob ea benemerita, cùm non ſint erga patrem, ſed tantum propter affectionem paternam; ſi verò benemerita ſint erga patrem, & ob ea mouetur pater ad ſtipulandum pro filio, cenſetur ſtipulari tanquam pro extraneo, idem enim feciſſet pro extraneo, qui talia beneficia in ipſum contuliſſet. ita *Bart.d.l. Quod dicitur,n.2.*& alij multi, quos refert *Iaſ.n.20.* vbi alios referens id reprobat, aſſeritque cenſeri ſtipulari pro filio, vt filio, etiam quando pater ſtipulatur ob beneficia in ipſummet patrem collata, & ſic valere. Quia debet præſumi propter filiationem fieri: & latiſſimè probat; & hoc mihi magis placet. Si verò pater ſtipuletur aliquid faciendum pro filiofamilias, ſi factum perſonæ filij cohæreat, talis ſtipulatio valet, quo ad filium, non verò quo ad patrem, niſi ſua interſit intereſſe pecuniario, ſicut ſi ſtipularetur pro extraneo. Si autem factum perſonæ filij non cohæreat, vt filio ſcribendum eſſe librum, idem dicendum eſt, quod de ſtipulatione dandi. Sic *Bart.* multa allegans *d.l.quod dicitur,n.4.Anchar.d.c.Sicut,n.fin.Ant.Gabr.d.concl.1.n.44.*

Si autem ſtipulatio ſit pro filiofamilias pro tempore, 7
quo ſui iuris erit, valet, ſi ſtipuletur pater pro filio, vt filio, ſecus ſi pro ipſo, vt extraneo. Sic *Anchar. & Bart. proximè cit.* Imo in iis caſibus in quibus poteſt pater ſtipulari pro filiofamilias; poteſt pro ipſo emancipato. Quia paria ſunt aliquid fieri in tēpore aliquo, & conferri in illud tempus, *l.Quod ſponſa.C.de donat.ante nup.l. In tēpus,ff.de hæred.inſt.* Sed poteſt ſtipulari pro filio in tempus, quo ſui iuris erit, vt proximè dixi, ergo & pro filio ſui iuris effecto. Sic *Bart. d.l.Quod dicitur,n.7.Iaſon ibi num.34.* vbi alios refert, idem *Ant.Gabr.d.concl.1.n.28.* qui idem dicit *num. 29.* de omnibus aſcendentibus per lineam paternam & *nu n.34.* id negat de filiis naturalibus.

Similiter tutor poteſt pro pupillo, & curator pro mi- 8
nori ſtipulari; probatur, quia pater non tantùm vt pater, ſed etiam vt legitimus adminiſtrator poteſt ſtipulari pro filio, vt dixi n.6. ſed tutor & curator eſt legitimus adminiſtrator, ergo. Item, quia ſuccedit loco patris, & omnia vota irritat quæ poteſt pater irritare. Sic docet *gloſſa §.Alteri, verb.vt ſupra,inſt.de inutil.ſtip.*

Item qui ſub aliorum ſunt poteſtate comparatione eo- 9
rum, ſub quorum poteſtate ſunt, poſſunt ſtipulari: vt filius-

familias pro patre, ſeruus pro domino, Monachus pro monaſterio. Habetur expreſsè §. *Si quis alij, inſt. de inutil. ſtip. & l. 7. t. 11. p. 5.* quod adeo verum eſt, vt licet tot ſint diſtinctiones, (vt vidimus n. 6. 7. & 8.) ad affirmandum quando pater ſtipulari poſſit pro filio: at filius indiſtinctè poteſt pro patre ſtipulari. Sic *Iaſ. l. Quod dicitur, la ſegunda n. 13. ff. de verb. obl.* Qui verò ſui iuris ſunt, non poſſunt acceptare loco eorum, quibus ex parte ſubduntur: vt famulus loco heri, filius ſui iuris effectus loco patris, aut matris, diſcipulus loco magiſtri: vt bene *P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſ. 264. §. Alij verò.*

10 Vtrùm verò fauore cauſæ piæ poſſit alter pro altero ſtipulari, non conueniunt omnes: quidam enim aſſerunt non poſſe, & ſatis probabiliter. Quia *c. Quãquã, de vſur. in 6.* agitur de reſtitutione vſurarũ, quæ cauſa pia eſt, & põderatur fuiſſe parochũ qui perſona publica eſt, ſtipulatũ, quaſi ſecus ſit de aliis, & à parocho ipſo ſolũ in hoc caſu poſſe ſtipulari probat *P. Mol. t. de iuſt. tra. 2. diſp. 264. §. Parochus.* Et ita tenet *Specul. t. de arbitro, & arbitratore, §. Sequitur. n. 35. & t. de emphyt. §. Nũc dicamus. v. 74. n. 95. Ant. Gabr. t. 3. com. l. 3. t. de verb. obl. concl. 1. n. 72. & multi alij,* quos refert *Tiraq. de priuil. piæ cauſæ, priuil. 114. n. 3.* & ipſe *n. 4.* dubius manet. Cõmunior tamen ac verior ſententia habet, fauore piæ cauſæ poſſe alterũ alteri ſtipulari: per *l. Caius. ff. ſolut. matrim.* vbi habetur fauore dotis poſſe alterũ alteri ſtipulari, quod etiam tenent multi, quos refert *Tiraq. d. priuil. 114. n. 1.* quamuis alij multi teneant contrariũ in dote, quos refert *Ant. Gabr. to. 3. comm. l. 3. t. de verb. obl. conc. 1. n. 75.* ergo ſimiliter fauore cauſæ piæ, quia cauſa pia tantũ fauoris habet quantũ dos, vt latè *Euerardus in loco à dote ad piã cauſã.* Nec obſtat *d. c. Quãquam,* quia ibi nõ tam agitur de cauſa pia, quã de cõſcientiæ exoneratione, quod ad officiũ parochi pertinet. & ita hãc ſent. tenẽt *Panor. in procem. decret. Greg. parte qua incipit. Greg. diuiditur. n. 26. & ib. Fel. part. decret. qua incipit, Greg. epiſc. n. 25. Bal. l. Illud. C. de ſacroſ. eccl. n. 2. & ibi Paul. fi. Iaſon l. Qui Romæ, §. Flauius. n. 24. & l. Stipulatio iſta, §. Alteri, n. 9. ff. de verb. obl. Angel. inſt. de adopt. §. Cũ autẽ. n. 5. Ioachim. Inſt. de inut. ſtip. §. Si quis alteri, n. 8. Mol. l. 4. de primog. c. 2. n. 65. Gutier. c. Quãuis pactum. in princ. n. 55. & alij quos refert Tiraq. d. priuil. 114. n. 1.* & dicunt *Bal. Aug. Iaſon, Paul.* eſſe hoc verũ, quãuis verba promiſſionis in abſentem cauſam piam dirigantur, quod tamen additum nõ credo propter dicta n. 3.

11 Similiter de notario eſt controuerſia: cenſent enim aliqui poſſe pro abſente ſtipulari, eo quòd eſt perſona publica, nec poſſe promiſſorem retrocedere etiam ante abſentis ratificationem. Sic tenent multi, quos refert *deciſ. Pedemont. 70. n. 4. idem Couar. rubr. de teſtam. 3. p. n. 13. & l. 1. var. c. 14. n. 11. & 13. Villalobos in antinom. iuris, lit. D. n. 175. Rolandus conſ. 19. n. 9. l. 1. Iul. Clar. l. 4. recept. §. Donatio. q. 13. verſ. Primo ergo caſu, Gutier. c. Quamuis pactum, in prin. n. 54. Matien. l. 5. recop. t. 10. l. 7. gloſſ. 2. n. 10. & duplici ſeq. Seraphin. de priuilegiis iuramenti, priuil. 24. n. 4.* & ex Theologis *P. Molin. t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 264. §. Quartò tãquam opinio, Manuel 1. tom. ſum. c. 95. n. 1.* Verius tamen eſt poſſe adhuc reuocari ante abſentis ratificationem, non obſtante notarij ſtipulatione, donationem, ſeu promiſſionem à notario abſentis nomine acceptatam. Tum quia non eſt textus tribuens facultatem notario ſtipulandi pro abſenti extra iudicium, leges enim id concedentes ſi benè expendantur loqui videntur in iudicio, *l. 1. §. Exigere, C. de magiſt. conueni. l. Non aliter, ff. de adoptio. l. 7. tit. 11. p. 5.* Tum etiam, quia licet ſtatuto caueatur, vt alter alteri ſtipulari poſſit, intelligitur ſequuta abſentis ratificatione: vt docent *Paul. Alex. Curt. Dec.* quos referunt, & ſequuntur *Molin. l. 4. de Primog. c. 2. n. 63. Burgos de Paz. q. 10. ciuili. n. 31. Gutier. c. Quamuis pactũ, in princ. n. 55.* Et ita hãc ſententiam defendunt *Tiraq. tract. de iure conſtit. 3. p. limit. 3. n. 8. & ſeq. Cephalus conſ. 33. n. 16. l. 1. Molin. d. c. 2. à n. 69. ad 72. Burgos de Paz. d. q. 10. à n. 14. & innumeri alij,* quos refert, & ſequitur *deciſio Pedemonta. 70. num. 2. 3. & 5. Azebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. num. 25.*

12 Vnum tamen maximè obſeruandum eſt, dum diximus quoſdam ſtipulari poſſe pro aliis, & ipſis ſtipulãtibus non poſſe donationem, vel promiſſionem reuocari etiam ante abſentis ratificationẽ, accipiendũ eſſe in contractibus lucratiuis: nam in oneroſis, & reſpectiuis, & vltro citroque obligatoriis non ſatis eſt cuiuſcũq; ſtipulatio, vt firmus & irreuocabilis ſit cõtractus, ſed neceſſarius eſt cõſenſus abſentis, quo ſe mutuò obliget. probatur, quia certiſſimũ eſt ante vtriuſque partis obligationẽ nihil perfectũ effici poſſe *l. Contractus, C. de fide inſtrum.* ergo antea poteſt quilibet reſilire. Item quia cũ ſint cõtractus reſpectiui, habẽt tacitam conditionem, ſi alter in grauamine, aut retributione conſentiat: ergo ante huius conditionis acceptationem liberum eſt reſipiſcere. Item quia abſens poteſt non acceptare, ergo ſimiliter contrahens cũ abſente poteſt reſilire: nõ enim cõtractus claudicare debet, *l. Iulian. 14. §. Si quis à colludente. ff. de act. empt.* claudicaret autẽ ſi contrahẽs aſtrictus eſſet, abſens verò omni obligatione ſolutus foret. Sic *Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 66. & 71. Gutier. c. Quamuis pactũ, in princ. n. 55. P. Mol. t. 2. de iuſt. t. 2. diſp. 26. §. Quinto, quando.*

His ſuppoſitis, vt quæſtioni principali de matrimonij promiſſione ſatisfaciamus, oportet alias ex quibus pendet præmittere. Quinque igitur quæſtiones diſputandæ ſunt. Prima, An ex ſtipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio naturalis. 2. An de iure canonico obliget. 3. An ſi firmetur iuramento, obliget. 4. An attento regio Caſtellæ iure, obliget. 5. Quid de promiſſione matrimonij aliquo pro abſente ſtipulante. 13

SVMMARIVM.

Duplex eſt obligatio, alia naturalis, & in foro cõſciẽtia, & alia ciuilis. 14.
Naturalis obligatio eſt duplex, & quãdo ſit obligatio in foro cõſciẽtia. 15.
Quo pacto cognoſcatur oriri obligationem naturalem aut ciuilem. 16.
An ex ſtipulatione alterius, vel ex promiſſione non acceptata oriatur obligatio naturalis, prima opinio tenet, oriri. 17.
Quando pactum principale non valet, nec valet pœna. n. 17. & 19.
2. Opinio verior, non oriri. 18.
Soluuntur argumenta, & explicatur l. Stichum, ff. de ſolutio. 19.
Poſt n. [illegible] inuenies alia ſummaria, quæ deſiderantur.

I. QVÆSTIO eſt. An ex ſtipulatione eius, qui pro altero ſtipulari non poteſt, eſto non oriatur actio ciuilis, id eſt ius ciuile nullam concedat actionem, oriatur tamen obligatio naturalis, & in foro conſcientiæ. Quod eſt quærere, an ex promiſſione non acceptata ab abſenti conſurgat in foro conſcientiæ aliqua obligatio implendi. Præmittendũ eſt primò duplicem oriri poſſe ex contractu obligationẽ: altera eſt ciuilis, id eſt ad quam implendã datur actio in foro externo: altera eſt naturalis, id eſt ad quam implendam licet non detur actio in foro cauſarũ, obligat tamen in foro conſcientiæ, quod enim naturaliter obligat, conſtringit in foro conſcientiæ, quamuis actio ciuilis deficiat. *c. fin. de conſ. ſect.* & docet optimè *Bart. extrau. Ad reprimendũ, verb. Denũtiationẽ n. 10. Anchar. reg. Poſſeſſor. n. 19. de reg. iur. in 6. Abb. c. Quia pleriq; n. 43. de immun. eccl. Ang. verb. Oblig. n. 2.* vbi *Sylu. Quaſ. 1. Tabiena q. 1. Armilla n. 2. Couar. Cũ eſſes, de teſtam. n. 5. Matienzo l. 5. recop. tit. 4. lib. 1. gloſ. 10. n. 11.* & ex Theologis *Cordub. ſũma. q. 155. Ludouic. Lop. 1. p. inſtruct. in 2. editio. c. 124. & Igitur Mol. t. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 224. fol. 1398.* 14

2. Præmittendum eſt duplicem eſſe obligationem naturalem, quædam eſt tantum ex honeſtatis, & gratitudinis debito, quæ propriè obligatio nõ eſt, nec eius tranſgreſſio peccatum inducit. Et de hac non agimus. Altera eſt, quæ oritur ex vinculo legis naturalis, & hæc obligat in foro cõſcientiæ, licet ius ciuile non concedat actionem, vt proximè dixi: vt defraudans citra iuſti pretij dimidium tenetur naturaliter, non tamen ciuiliter reſtituere: ſic *Couar. de pactis. 2. p. §. 4. n. 5.* & de hac obligatione eſt quæſtio præſens. 15

3. Præmittenda eſt regula ad cognoſcendũ, quando ex aliquo contractu oriatur obligatio naturalis, & quando ciuilis, & regula ea eſt. Si lex reprobet contractũ, ipſumque prohibeat ei reſiſtẽs, neutra obligatio oritur. probatur ex *l. Non dubiũ, C. de legibus,* ibi, *nullũ pactum, nullam conuentionẽ, nullum cõtractũ inter eos volumus ſubſequutũ, qui contrahunt lege contrahere prohibente.* & *l. Cum lex. 47. ff. de fideiuſſor.* ibi, *cũ lex vẽditionibus occurrere voluerit, fideiuſſor quoq; liberatur.* 16

ergo

ergo lege reſiſtente nulla obligatio oritur: quia ſi naturalis oriretur, fideiuſſor non liber, ſed aſtrictus maneret, l. Quod enim. 8. & l. Fideiuſſor. 17. §. Fideiuſſor. ff. de fideiuſſ. & l. 5. tit. 12. p. 5. & ratio regulæ eſt, quia licet ex quolibet contractu ex ſe obligatio naturalis conſurgat, ius enim naturæ fidem in contractibus ſeruandam præſcribit: at lex ob publicũ bonũ poteſt hanc obligationẽ impedire: videtur autẽ id manifeſtè efficere, quando contractui reſiſtit ipſum omnino vitians & caſſans. Sic gloſſ. d. l. Cum lex, verb. Cum lex. Bart. ibi n. 4. & l. 1. n. 8. ff. de nouat. Angel. §. Pupillus, n. 3. inſt. de inutil. ſtip. Iaſon l. Frater à fratre, n. 44. v. 3. difficul. ff. de condict. indeb. Fortu. l. Veluti, ff. de iuſt. & iure, Sylu. verb. Obligatio. q. 4. vbi Angel. n. 10. Tabien. q. 5. n. 6. Couar. de pact. 2. p. §. 4. nu. 6. verſ. Tertiò, & v. Quintò, Seraphinus de priuil. iuram. priuileg. 57. n. 5. Spino ſpec. teſtam. gloſſ. 15. princip. n. 50. Azebedo alios referens l. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 24. quamuis minus verè Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 30. reprobet hanc regulam, dicens reſiſtere legem contractui, non eſſe ſufficiens ſignum, vt non oriatur obligatio naturalis. Si autem lex humana minimè contractui reſiſtat ipſum reprobans, nec aſſiſtat denegans ei actionem in foro externo, tunc contractus hic deſtitutus manet auxilio iuris ciuilis, ſub fomento tamen iuris naturalis, quare ſola naturalis obligatio verum in foro conſcientiæ debitum producens, conſurget. Sic Bart. l. 1. n. 8. ff. de nouat. Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 6.

17 His præmiſſis circa quæſtionem propoſitam duplex eſt ſent. I. ait oriri obligationem naturalem. Prob. quando contractus principalis non valet, nec pœna etiam adiecta valebit, tanquam acceſſoria enim ſequitur naturam principalis, reg. Acceſſorium, de reg. iur. in 6. & docet gloſſ. l. Si patronus, §. Patrono, verb. Fabiana. ff. Si quis in frau. patro. Neuo c. 1. de coniug. lepros. n. 10. Ioa. Lup. rubr. de donat. §. 2. num. & multis probant Pinel. lib. 2. p. 1. c. 2. n. 26. C. de reſcin. vẽdit. Padilla ea l. 2. n. 74. Peralta l. Cum pater, §. A filia. n. 53. ff. de leg. 2. Ant. Gom. l. 45. Tauri. n. 30. Sed valet pœna adiecta ſtipulationi alteri per alterum factæ: vt expreſsè habetur l. Stipulatio iſta, §. Alteri, ff. de verb. obl. ergo talis ſtipulatio non eſt prorſus nulla. 2. Prob. quia obligatio naturalis oritur ex conſenſu, l. Stichum, §. Naturalis. ff. de ſolut. ſed hic eſt cõſenſus promittentis, & ſtipulantis, ergo eſt obligatio naturalis. Et ita hanc ſent. tenẽt gloſ. l. Stipulatio iſta. §. Alteri, verb. Nihil intereſt, el 2. ff. de verb. obl. & l. 11. verb. Conſenſum, & l. Si vnus, §. Pactus, ver. in pact. ff. de pact. Bart. d. l. Sipulatio iſta, §. Alteri, n. 8. & ibi Iaſon dicens cõmunem. n. 20. idẽ Bart. l. 1. §. Conuẽtionis, n. 3. ff. de pact. Abb. c. Inter vniuerſas, n. vlt. de elect. & c. Si cautio. n. 6. de fid. inſtrum. Felin. in procem. Greg. decretal. parte, quæ incipit, Greg. epiſc. n. 27. & c. 1. de pact. n. 8. Fort. l. 1. n. 23. ff. de pact. Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 9. Ant. Gabr. to. 3. com. l. 3. t. de ver. obl. concl. 1. n. 66. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 30. n. 10. Matienzo l. 5. recop. t. 16. l. 2. gloſ. 5. n. 3. Gutier. repetit. l. vnica. C. Quando non petentium partes. n. 34. Quam tamen ſententiã aliqui ex his Doctoribus intelligunt, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio: ſecus ſi in abſentem, vt, Promitto Titio. Quia in priori caſu contrahitur cum præſenti, & ita concurrit mutuus illius, & promittentis conſenſus: in poſteriori verò nullo pacto contrahitur cum præſenti. Sic limitant Panor. d. c. Si cautio. n. 6. Fel. Iaſ. Mincha. n. 6. Couar. Gutier. Ant. Gabr. proximè cit. quãuis enim Couar. valde obſcurè loquatur eo n. 9. verſ. 9. initio, at in fin. & ver. 10. ſe explicat, & ita intelligit illum Matienzo d. gloſſ. 5. n. 6. & hæc ſent. cum hac moderatione intellecta eſt valde probabilis.

18 II. ſententia, quam veriorem reputo, ait non oriri naturalem obligationem. Prob. quia dum lex contractui reſiſtit, nulla oritur naturalis obligatio, vt dixi n. 16. Sed lex huic contractui reſiſtit illum omnino caſſans, vt clarè videtur probare §. Si quis alij, inſtit. de inutil. ſtipul. vbi dicitur, ſi quis alij ſtipuletur, nihil agere, & l. Si ita ſtipulatus, la 6. §. Chryſogonus. verſ. Nullam. ff. de verb. oblig. vbi dicitur nullam prorſus oriri obligationem: & l. certi condictio, §. Quoniam, verſ. Nulla, & verſ. Inutiliter, ff. ſi cert. peta. appellatur talis ſtipulatio nulla, & inutilis, & verſ. Idem quæri, & ver. Numeraui, æquiparantur ſub conditione impoſſibili ſtipulari, & alij ſtipulari, ſed in priori caſu ſtipulatio eſt prorſus nulla, vt dicitur ibi, & l. Impoſſibilis, ff. de verb. oblig. ergo & in poſteriori. 2. quia §. alteri, inſt. de inutil. ſtipul. & l. Stipulatio iſta. §. Alteri, & §. Si ſtipuler. ff. de verb. obl. & l. 7. tit. 11. p. 5. dicitur non poſſe alterum alteri ſtipulari, ſed negatio iuncta verbo Poteſt, inducit neceſſitatem, & tollit omnem potentiam, gloſ. celebris regula, Non poteſt, de reg. iur. in 6. verb. Non poteſt, Iaſon l. Non dubiũ, n. 30. C. de legib. ergo nulla oritur obligatio, nam ſi naturalis oriretur, nõ eſſet actus omnino impoſſibilis. Tandem quia contractus requirit conſenſum duorum, vt perfectus ſit, l. 1. §. de pactis, ſed in hoc caſu non cõcurrit conſenſus duorum: nam tantum verbo tenus promitto præſenti, cum exequutio, & effectus promiſſionis ſit in abſentem, nec huius, qui præſens eſt eam impleri intereſt, ergo ante acceptationem abſentis nullam pariet obligationem, & reuocari poterit. & confirmatur, quia quamuis aſſereremus ſecluſa lege poſitiua obligare hanc promiſſionem, at ius ciuile in reipublicæ commodũ ad lites relegãdas decernere potuit has promiſſiones nullam vim obligandi habere: id autem manifeſtè ſtatutum videtur iuribus citatis. Quare hanc ſententiam tenẽt Bart. l. Si vnus, §. Pactus. n. 16. ff. de pactis, Reiner. de Forliuio, Angel. Raph. Cuman. Paul. Alex. l. Stipulatio iſta. §. Alteri, ff. de verb. oblig. Panor. in procem. decret. Greg. parte quæ incipit, Gregorius diuiditur. n. 25. Ant. Gom. to. 2. var. c. 9. n. 1. Moli. l. 4. de primog. c. 2. n. 62. P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 263. §. Operæ pretiũ, & loquitur expreſsè Panorm. quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, & addit poſſe abſque peccato promittentem ante abſentis acceptationem reſilire: & Molina d. c. 2. n. 62. loquitur etiam quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, nam n. 65. reprobat gloſſam, c. Quoties cordis oculus. 1. q. 7. verb. Et per te, dicentem obligare, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: & huic ſent. valde fauet Couar. de pactis, 2. p. §. 4. n. 10. nam vbi dixerat n. 9. oriri naturalem obligationem, quãdo verba promiſſionis diriguntur in præſentem: dicit n. 10. verſ. 11. eſſe valde dubiam hanc ſententiam, & inuitum illi accedere, eò quod eſt communis, & faciliùs poſſe defendi, ius illi reſiſtere, & ſic non oriri naturalem obligationem.

19 Ad 1. argum. dico cum Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 4. verſ. Deinde, vbi alios refert, quod quando contractus principalis non valet, non valet etiam adiectio pœnæ, eſt verum, niſi ratio ob quam contractus principalis non valet, deficiat, quando pœna adiicitur, quod hic cõtingit, quia ideo ſtipulatio alterius pro altero non valet: quia ſua non intereſt; at quando pœna adiicitur, deficit hæc ratio, quia ſua intereſt, nam ea pœna ad ſtipulantem pertinet, & ipſi ſoluenda eſt, & ideo valet adiectio pœnæ: vnde dicit Ioachim. inſt. de inutil. ſtipul. §. Alteri, quod in hoc caſu non ponitur pœna tanquam acceſſoria ipſi ſtipulationi, ſed eſt quaſi nouus contractus, & ſic vtile per inutille non vitiatur. Ad 2. deſumptum ex l. Stichum, reſpondeo obligationem naturalem oriri ex conſenſu, quando illi lex humana non reſiſtit, at hic reſiſtit, ſic reſpondet Couar. d. §. 4. nu. 6. verſ. quarto, fin.

SVMMARIVM.

An ex ſtipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio iure canonico? prima opinio, oriri. n. 20.

2. Verior, non oriri. 21.

Soluuntur argum. & explicantur c. 1. & c. Qualiter, de pact. & c. Si tibi abſenti, de præben. in 6. n. 22.

poſt n. 22. inuenies alia ſummaria, quæ deſunt.

20 QVÆSTIO II. An ex ſtipulatione alteri per alterum facta oriatur obligatio iure canonico: duas contrarias communes opiniones refert Oroſcius l. Tale pactum, in princ. n. 16. & ſeq. ff. de pactis. I. ſent. eſt obligare talem ſtipulationem de iure canon. Prob. ſtipulatio alteri per alterum facta eſt pactum, vt docet gloſ. l. 1. verb. In idẽ, fine. ff. de pact. & ibi Bart. in princ. n. 2. Sed iure canonico ex pacto nudo oritur obligatio, c. 1. de pactis, ibi, inita pacta ſuam obtineant firmitatem. ergo. 2. Prob. ex c. Qualiter, de pact. ibi: ſtudioſè agẽdum eſt, vt ea,

ei, quæ promittuntur opere compleantur. vbi verbum Promittuntur nimis generale eſt, & non petit vt interueniat pactum, ſed vnius tantum promiſſio. 3. Prob. ex *c. Si tibi abſenti, de præben. in 6.* vbi habetur ſi epiſcopus conferat abſenti beneficium, non ſtatim acquiri abſenti, epiſcopum tamen non poſſe reuocare, donec abſens certior factus nolit acceptare. Ita tenent *Ant. c. Si cautio n. 7. fine, de fide inſtru. & ibi Panor. n. 6. gloſſ. c. Quoties cordis, verb. Et per te. 1. q. 7. Alex. de Neuo. c. Sicut, n. 15. de ſponſal. Imol. l. ſtipulatio iſta, §. Si ſtipuler. ff. de verb. oblig. Fortun. l. 1. n. 23. 24. ff. de pactis, Silu. verb. Lex. q. 10. dict. 12. Couar. de pact. 2. p. §. 4. num. 9.* vt clarius ſe explicat *verſ. 9. fine, & verſ. 10. Ant. Gabriel tom. 3. comm. li. 3. tit. de verb. oblig. concl. 1. n. 68. Matienzo lib. 5. recop. tit. 16. l. 2. gloſſ. 5. n. 4. Gutier. repetit l. vnica. C. Quando non peten. partes, n. 34. & de iuramen. 1. p. c. 36. n. 3.* Immo de ſimplici promiſſione nondum acceptata, docet idem *Panor. d. c. Qualiter, nu. vnico.* Hinc inferunt *Syluest. & Matien.* non poſſe promittentẽ in foro conſcientiæ reſilire. Moderantur tamen hanc ſent. *gloſſ. Panor. d. c. Si cautio n. 6. Couar. Ant. Gabr. & Gutier.* quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, vt, Promitto tibi me daturum Titio: & eſt ſatis probabilis hęc ſententia, cum hac moderatione.

21 II. ſent. probabilior dicit etiam iure canonico non valere ſtipulationem alteri per alterum factam: prob. ex *c. Quamquam de vſuris, in 6.* vbi probatur non poſſe quẽquã alteri acquirere niſi perſona publica ſit, vt notarius, vel ſacerdos parochialis. Item quia *c. 1. de pact.* tãtum definit inita pacta eſſe ſeruanda, & ſic pactum nudum iure canonico obligare: in quo corrigitur ſolemnitas ſtipulationis iure ciuili requiſita, non verò acceptatio neceſſaria, quia nõ dicitur pactum etiam nudum, niſi duorum cõſenſus concurrat. *l. Labeo, ff. de verb. ſign. l. ſi ego, ff. de negot. geſt.* Et ita hãc ſent. tenent *Panorm. c. Inter vniuerſas, num. vltimo, de electio. & procem. decretal. Gregor. parte, quæ incipit, Gregorius diuiditur. n. 25. & c. Si cautio n. 6. de fide inſtrumentor.* vbi *Felin. n. 8. Iaſon l. Stipulatio iſta, §. Alteri. n. 5. ff. de verbor. obligat. Molin. l. 4. de primogen. c. 2. n. 62. Gutier.* mutans ſentent. quam prius tenuerat, *c. Quamuis pactũ, in 2. edit. in princ. n. 55. Ant. Gom. to. 2. variar. c. 9. n. 1. P. Moli. t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 263. §. Operæpretium,* & loquuntur *Panor. & Felin.* expreſsè, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: nec decipiatur aliquis eo, quod dicunt via denunciationis euangelicæ poſſe procedi, vt hic promittens ſeruet fidem: id enim aſſerunt, quia ſentiunt oriri obligationẽ naturalem, quod reprobaui n. 18. Et eodem pacto loquuntur, quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, *Mol. n. 65. & Gutier. d. n. 55.* nam reprobant *gloſſ. d. c. quoties* aſſerentem obligare promiſſionem, quando verba diriguntur in præſentem.

22 Ad 1. argum. fateor eſſe pactum quando ſtipulatur perſona, quæ poteſt ſtipulari, quia cum ſua interſit, geràtque abſentis vices, eſt legitima perſona ad acceptandum: ſecus quando non eſt ex iis, qui ſtipulari poſſunt, quia cum ſua non interſit, ore tenus ſolum fit ei promiſſio, & ſic non eſt legitima perſona, vt acceptet, & ita *c. primum, de pactis* loquitur de eo, quod verum pactum eſt, ſcilicet quando perſona legitima ſtipulatur. Ad 2. deſumptum ex *c. Qualiter,* dico ibi eſſe ſermonem de promiſſione acceptata. Ad 3. ex *c. Si tibi abſenti.* dico cum *Couar. de pact. 2. p. §. 4. nu. 5.* loqui in beneficialibus, in quibus eſt ſpeciale, quia beneficij collatio non eſt donatio, ſed exequutio eius quod Epiſcopus tenebatur facere, & ideo ius canonicum ſtatuit, ſtatim valeret.

SVMMARIVM.

Quando ſtipulatio pro altero facta firmatur iuramento, an valeat, 1. opinio, valere. n. 23.
2. Verior negatiua, n. 24. & ibi an ſit periurus.
Quid ſi iuramentum fiat ſoli Deo, n. 25.
Solutio ad argum. n. 26. & explicatur c. Si verò, de iureiur.
Poſt n. 26. reperies alia ſummaria.

23 QVÆSTIO III. An valeat ſtipulatio alteri per alterum facta, ita vt retrocedere non liceat ante abſentis acceptationem, ſi iuramento talis promiſſio firmetur. Duplex eſt ſent. I. ait valere, nec poſſe promiſſorem retrocedere, quia hoc iuramentum non eſt contra bonos mores, vt conſtat, nec contra bonum commune, ergo ſeruandum eſt, *c. Si verò, de iureiur.* Hãc tenet *Bart. l. Si quis pro eo, n. 12. ff. de fideiuſſ. Iaſ. l. Stipulatio iſta, §. Alteri, n. 4. ff. de verb. obl. & ibi Alex. n. 9. Bald. l. Nã & poſtea. §. Iuſiurãdum. n. vnico, ff. de iureiur. Pano. in procem. decretalium, parte quæ incipit, Gregorius diuiditur. n. 25. & ibi Fel. parte, quæ incipit, Gregor. epiſc. num. 24. Anton. & Imola,* quos refert, & ſequitur *Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 11. & 16. Rolan. l. 1. conſ. 19. n. 29. & 30. Ant. Gabr.* cum multis aliis, quos refert *to. 3. cõm. t. de ver. obl. cõcl. 1. n. 69. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 30. n. 10. deciſ. Pedemont. 70. n. 9.* limitãs quando iuramentũ eſt de futuro. *Scraphinus de priuil. iuram. priuil. 24. n. 2. & 3. Gutier. de iuram. confirm. 1. p. c. 36. n. 4. & 5.* & ex Theologis *P. Molin. to. 2. de iuſtitia tract. 2. diſput. 263. ad finem,* & addit *Gutier.* idem eſſe quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem. Idem tenet quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem, *gloſ. c. Quoties cordis oculus, verb. Et per te. 1. q. 7.* Immo licet nullus ſtipuletur nomine abſentis, quando adeſt iuramentum non reuocandi, non poſſe reuocari tenet *Greg. Lop. l. 4. t. 4. verb. No lo puede, p. 5. Villalobos in antin. iuris, lit. D. n. 174. Gutier. de pact. in 1. edit. in princ. n. 54. & 55. Moli. d. diſp. 263. §. Reſponderi poteſt.* Et adhuc quamuis iuramentum non adſit, ſi promittens abſenti promittat ſe non reuocaturum, dicunt *Greg. Lop. & Molin. proximè cit.* non poſſe reuocare etiam ante abſentis acceptationem. & hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

II. tamen ſenten. cui adhæreo, ait quamuis adſit iuramentum, & pactum non reuocandi, poſſe adhuc ante abſentis acceptationem reuocari. Prob. quia iuramentum ſortitur naturam primordialem, & conditionem actus ſuper quo interponitur, *l. ſi. C. de non nu. pecun. l. fi. ff. qui ſatiſd. cogantur, l. 27. verb. Otroſi decimos. t. 11. p. 3.* Sed donatio facta abſenti habet ex ſui natura primordiali tacitam conditionem ſi acceptetur, nec aliter eſt viſus donans velle ſe obligare, vt probaui diſput. præced. n. 10. ergo pactum, & iuramentum non reuocandi eam habet tacitam conditionem ſi acceptetur, & proinde ante acceptationem abſentis poterit reuocari. Item quia per iuramentum vel pactum nemo obligatur niſi conſentiat ille, cui fit, vt docent *Archidiac. c. Quacunque, 22. q. 5. fin. Ant. & Panor. c. Sicut. el 2. de iureiur. Iaſon l. Non erit, §. ſi. n. 7. & 10. ff. de iureiur.* Tãdem quia licet Deus adducatur in teſtem talis promiſſionis, at cum ſit homini facta, & non ipſi Deo per modum voti, Deus minimè acceptat, donec homo ipſe, cui iurans obligatur, acceptet, ergo ante eius acceptationem nihil ita firmum actum eſt, quin reuocari poſſit, & ita de priori ſententia dubitant *Panorm. c. Cum contingat, de iureiur. n. 25. & ibi Alciat. n. 121. Ioachim. inſt. de inut. ſtip. §. Si quis alteri, n. 7.* & hanc 2. ſent. docent *Bald.* ſibi contrarius *d. c. Cum contingat, concl. 5. n. 26. Faber, & Roman.* & multi alij, quos refert *deciſ. Pedemontan. 70. n. 8. Dec. conſ. 342. n. 25. 26. Molin. l. 4. de primog. c. 2. n. 65. 66. Burgos de Paz ſenior conſ. 14. n. 21. & Burgos de Paz iunior q. 10. ciuili. n. 46. Gutier. c. Quamuis pactum, in 2. edit. in princ. n. 55.* mutans ſentent. quam ibi in priori edit. ſequutus fuerat, & loquuntur *Gutier & Mol. d. n. 65.* etiam quando verba promiſſionis diriguntur in præſentem: reprobant enim *gloſſ. d. c. Quoties,* quæ contrarium dixit, quando verba promiſſionis in præſentem diriguntur. Nec audiendus eſt *Azebedo l. 5. recop. t. 16. l. 2. n. 25.* vbi ait valere quidem reuocationem, reum tamen eſſe periurij reuocantem: nam in contrarium ſunt cæteri Doctores citati, aiunt enim ſubintelligi conditionem ſi abſens acceptet: vnde cùm ante acceptationem impleta non ſit conditio, nullum ius acquiſitum eſt abſenti, ac proinde iuramentum minimè obligat, & poterit abſque periurij metu promiſſio reuocari.

Obſeruandum eſt hanc ſent. accipiendam eſſe, niſi iuramentum fieret ipſi Deo propter eius honorem de promiſſione aliqua pia implenda: tunc enim haberet rationem voti, & ſic reuocari non poſſet: cum tamen ius non acquiratur homini, ſed ſoli Deo, poteſt per relaxationem, vel commutationem, tolli inconſulto homine: vt in materia 25

teria de iuramento tenent communiter Doctores.

16 Ad argum. contrarium deſumptum ex *c. Si vero, de iureiuran.* dico iuramentum, quod non eſt contra bonos mores eſſe ſeruandum, niſi habeat tacitam conditionem, quæ nondum impleta eſt: vt, qui iurauit aliquam ſe ducturum, reus non eſt periurij, ſi ipſam poſtea fornicantem minime ducat, quia iuramentũ illud tacitam habebat conditionẽ, ſi res in eodẽm ſtatu permanſerit, quæ conditio defecit, & ita non obligat iuramẽtũ, vt habetur *c. Quemadmodum, de iureiuran.* Sic ergo iuramentum donandi abſenti, & non reuocandi donationem, tacitam habet conditionem, ſi pactum id iuramento ſtabilitum acceptetur, vt benè explicat *Molin. Burgos de Paz iunior, Gutier. n. 55.* quos retuli nu. 24.

SVMMARIVM.

An iure regni attento valeat ſtipulatio pro altero facta. n. 27. & ibi refertur 1. opinio aſſerens valere.

2. Sent. verior, non valere: & explicatur l. 2. t. 16. lib. 5. recop. Caſtella. 28.

Poſt n. 28. habentur cætera ſummaria.

17 QVÆSTIO IV. An attento iure nouiſſimo regni Caſtellæ poſſit quilibet ſtipulari pro alio, atque ita correctum ſit ius commune. Quidam id aſſeuerant, per *l. 2. t. 16. lib. 5. recop.* ibi, *y no pueda poner excepcion, que no fue hecha eſtipulaciõ, o que fue hecho el cõtratto entre abſentes, o que fue hecho a otra perſona priuada en nõbre de otros entre abſentes.* Sic *Couar. de pact. 2. p. §. 4. n. 10. v. 13. Greg. Lop. l. 7. t. 11. p. 5. verb. Tercera perſona, Gutier. repetit. l. vnic. n. 35. C. Quando non peten. par. & de iurã. 1. p. c. 36. n. 3. Matienzo l. 25. recop. t. 16. l. 2. gloſſ. 5. n. 6. P. Mol. 2. to. de iuſt. tract. 2. diſp. 264. fin.* additque ex omnium ſententia eſſe iuxta huius regni ius donationem abſenti factam, quando priuatus nomine abſentis acceptauit, effici ſtatim irreuocabilem: & loquuntur expreſſe *Greg. Lop. l. 48. verb. En nome. t. 5. p. 5. & Mentienz. d. l. 2. gloſſ. 5. n. 6.* etiam quando verba promiſſionis diriguntur in abſentem.

18 Fateor horum autoritatem eſſe magni momenti, nec contemnendam: verum perſuadere mihi non poſſum hãc ſententiam, quia non video vbi. *d. lex. 2.* corrigat ius commune; ſcopus enim illius eſt ſolum corrigere ſtipulationis ſolemnitatem iure communi petitam, vt dixi diſp. præced. n. 19. non tamen acceptationem neceſſariam ad donationem, & ita lex illa 2. vt promiſſio abſenti facta obliget, petit, vt promittens animum ſe obligandi habeat, ibi, *pareciendo que alguno ſe quiſo obligar à otro,* & ſuppoſito eo animo procedunt cætera, quæ ſequuntur, *no ſe pueda poner excepcion, que fue hecho el contratto entre abſentes, o que fue hecho à otra perſona priuada en nombre de otro.* Sed hunc animum ſe obligandi nemo habet ante abſentis acceptationem, vt probaui d. n. 19. ergo ante abſentis acceptationem talis ſtipulatio nil operabitur. Item quia, vt ſtipuletur perſona cuius intereſt, & non quicunque priuatus, non pertinet ad ſolemnitates iure ciuili requiſitas, ſed ad ipſam acceptationis ſubſtantiam, quæ petit vnionem voluntatum promittentis, & eius, cui promiſſio fit, vt probaui diſp. præced. n. 3. & 10. Sed quando priuatus cuius nihil intereſt, ſtipulatur, ſeu acceptat nomine abſentis, minime vniuntur hæ voluntates, nam ſtipulans non repræſentat abſentis perſonam, & promiſſio ore tenus ipſi fit, cum ſua nihil interſit; quod mire explicatur §. *Alteri. inſt. de inutil. ſtipul.* ibi, *inuentæ ſunt ſtipulationes, vel obligationes, vt vnuſquiſque acquirat ſibi, quod ſua intereſt: cæterum ſi aliis detur, nihil intereſt ſtipulatoris:* ergo manifeſte *d. l. 2.* non decernit firmam & irreuocabilem eſſe donationem priuato ſtipulanti nomine abſentis: ſed ſenſus illius eſt, quamuis non ſeruetur ſolemnitas ſtipulationis iure ciuili requiſita, firma fit promiſſio in abſentia facta, acceptatione ſequuta, ſiue priuatus, ſiue quilibet alius, ſiue nullus abſentis nomine ſtipuletur: quod quidem iure communi attento non ſufficiebat, ſed reuocari poterat etiam acceptatione abſentis ſequuta, niſi perſona cuius intererat, ſtipulata eſſet: & in ea ſtipulatione ſeruaretur ſolemnitas iuris ciuilis, de qua dixi diſp. præced. n. 19. Et ita pro hac ſententia videntur eſſe *Molina, Burgos de Paz, & Azebedo,* qui (vt hac diſp. n. 11. retuli) aſſerunt notariũ quamuis perſona publica ſit, minime poſſe ſtipulari pro abſente, & non obſtante ea ſtipulatione poſſe reuocari promiſſionem ante abſentis acceptationem, & tamen manifeſte loquuntur attenta etiam *d. l. 2.* quam ex profeſſo, & latiſſimè ibi explanant.

SVMMARIVM.

An promiſſio matrimonij ſtipulante aliquo pro abſente valeat: duplex eſt promiſſio matrimonij. n. 29.

Prima opinio ait valere. 30.

Promiſſio reſpectiua quamuis pia ſit, poteſt reuocari ante acceptationem abſentis quocunque pro abſenti ſtipulante. 31.

Fallit ſi ſtipulans aliquid nomine proprio promittat: non eſſent tamẽ ſponſalia, & poſſet ſtipulans fidem remittere. 32.

Quid quando promiſſio eſt reſpectiua, & alter promittit nuncio miſſo ad petendum matrimonij promiſſionem. 33.

Quid ſi medio illo nuncio, promiſi matrimonium abſenti, qui coram eodem nuncio repromittat. 34.

Quid ſi coram alio repromittat. 35.

Quid ſi promiſſio gratuita matrimonij fiat ſtipulante aliquo pro abſente, & quando cenſeatur ſtipulari, an ſufficiat ad id præſentia. 36.

An poſſit hic ſtipulans remittere fidem. n. 37. & explicatur reg. Nihil tam naturale, ff. de reg. iur.

An quando eſt cauſa pia matrimonium poſſit reuocari quocumque ſtipulante pro abſenti. 38.

Quid ſi iuramentum intercedat, an poſſit promiſſio reuocari. 39.

Soluitur argum. & explicatur c. Sicut, de ſponſalibus. n. 40.

QVÆSTIO V. An promiſſio matrimonij in abſentia facta, aliquo ſtipulante, ſeu acceptante nomine abſentis, ita obliget, vt reuocari minime poſſit? Hucuſque de ſtipulationis obligatione multa præmiſimus, vt inde quid in matrimonij ſtipulatione ſentiendum ſit, colligeremus: iam tandem ad ipſam promiſſionem matrimonij accedimus, & vt clarè ac diſtinctè procedamus, reuocanda eſt in memoriam diſtinctio illa promiſſionis matrimonij habita diſput. 5. n. 11. nempe alia eſt reſpectiua, & per modum cõtractus, vltro citroque obligatorij, alia vero gratuita non expectans repromiſſionem. Tres ergo priores concluſ. de promiſſione reſpectiua erunt: cæteræ vero de gratuita. 29

Circa quæſtionem hanc aliqui cenſent eſſe ſpeciale in matrimonij promiſſione, vt poſſit alter alteri abſenti ſtipulari, id eſt acquirere illi obligationem, & proinde iuxta illos non poterit promittens reſilire etiam ante abſentis acceptationem. Prob. ex *c. Sicut, de ſponſalib.* vbi quidã iurauit patri ſe eius filiam ducturum, & tamen ponitur promiſſio tanquam valida. ſic *gloſſ. c. Vbi non eſt. ver. Nihil 30. q. 2. Alex. de Neuo d. c. Sicut. nu. 15.* & (vt in ſimili dixi diſput. præced. n. 23.) DD. aſſerentes ſtipulationem hanc naturaliter, & iure canonico obligare, & quando firmatur iuramento. idem dicent in hac promiſſione matrimonij. 30

I. tamen concluſ. ſit, quando promiſſio matrimonij eſt reſpectiua, quicunque nomine abſentis ſtipuletur, abſq; illius ſpeciali mandato ad repromittendum, & quamuis verba promiſſionis dirigantur in præſentem, vt, Promitto tibi me ducturum Mariam, poteſt ante abſentis repromiſſionem, quæ viciſſim priori contrahenti nota ſit, reuocari. Prob. ex dictis in hac diſp. nu. 12. vbi probauimus, neminem pro alio ſtipulari poſſe in contractibus vltro citroque obligatoriis, & non obſtante ſtipulatione liberum eſſe contrahenti retrocedere, donec mutua obligatio alterius nota ſibi ſit. 31

Intellige tamen hanc concluſ. niſi alter ſtipulans contraheret promittẽdo, pro abſenti matrimonium, quæ promiſſio intelligitur, id eſt ſe facturum, & curaturum, (vt dicemus infra diſp. 24. n. 11.) tunc enim non poteſt promittens reſilire. & ratio eſt, quia eſt mutuus contractus vtrinque celebratus, & ſicut ſtipulans poteſt cogi, vt curet, & faciat, quod in ſe eſt, ad quod ſe obligauit, ita & promittens tenetur fidem ſeruare. Item probatur ex *c. Sicut de ſponſalibus,* ibi, *cum parochianus tuus P. mulierem ſe ducturũ in coniugẽ in manus patris eiuſdem P. iurantis, quod eã ſibi traderet in vxorem,* vbi ponderatur patrem iniiſſe pactum tradendi puellam, vt promiſſio patris firma eſſet. Non tamẽ ſunt ſponſalia, quia nec parentes ipſi contrahere poſſunt ſponſalia pro filiis abſque eorum conſenſu, *c. vnic. § finali, de deſp. impub. in 6.* Poteſt tamen ſtipulans antequam parti abſenti intimet, remittere hanc ſponſionem, quia obligatio 32

tio non eſt acquiſita abſenti,ſed huic ſtipulanti: at ſi intimaret abſenti,& ille acceptaret,iam non poſſet remittere: quia ius,vt alter ſibi fidem ſeruaret,ceſſit in abſentem, in cuius fauorem ſtipulatus fuerat.

33 II. concl.quando promiſſio eſt reſpectiua,quamuis alter promittat nuncio miſſo à ſponſo ad petendum promiſſionis fidem, dum non intimatur ſponſæ, vt repromittat, illáque repromiſerit,poteſt adhuc reſilire. quia ante alterius repromiſſionem contractus nondum eſt perfectus: nec nuncius poteſt nomine abſentis repromittere, niſi ſpeciale ad id mandatum habeat, vt in matrimonio definitum eſt,*c.fi.de procur.in 6.*& conſequenter idem in ſponſalibus dicendum eſt. *l. Orario, ff. de ſponſal.* eo quod ſunt initium quoddam matrimonij: & quamuis nuncius ille promiſſionem matrimonij acceptare poſſit, (vt dixi diſp. præced.nu.29.)non tamen ea acceptatio ſufficit,vt alterius promiſſio reſpectiua efficiatur irreuocabilis:exigitur enim ad id mutua promiſſio contractum perficiens,vt dixi hac diſp. n. 12.

34 III. concl.quando promiſſio eſt reſpectiua,ſi mittatur nuncius non tantum ad petendam matrimonij promiſſionem,ſed vt mittens promiſſionem alteri intimet, ſatis eſt, vt alter coram illo repromittat, vt ſponſalia perficiantur, neutrique abſque alterius conſenſu reuocare liceat. Prob. quia ſolum deſiderabatur alterius repromiſſio, ſed in hoc caſu iam concurrit,ergo ſunt vera ſponſalia. Dices forſan hanc repromiſſionem non eſſe intimatam priori promittenti, vt ab ipſo acceptetur. Reſp. eo ipſo quod nuncius miſſus eſt ad intimandam promiſſionem reſpectiuam,quę ex natura ſua repromiſſionem expectat, facultatem habet acceptandi nomine mittẽtis repromiſſionem, vt dixi diſp. præced.nu.29.& conſtabit ex DD allegandis num.ſeq.

35 Non modica tamen eſt difficultas, an ſufficiat non coram eo nuncio, ſed coram quocunque alio repromittere. multi enim aſſerunt,ſi quis per litteras, aut nuncium intimet ſuum conſenſum in matrimonium fœminæ,non ſatis eſſe,vt recipiens literas, vel nuncium interius conſentiat, ſufficere tamen ſi conſenſum exprimat,vel mittenti litteras,reſcribendo ipſi,vel alij cuicunque. Sic *Archid. c. Nec illud.n.5.30.q.5.& c.fin.prope finem,de procur.in 6.* vbi *Ioan. Andr.prope finem, Anchar fin.Dominicus ibi.§.Sane.n.3.& ibi Francus n.5.Fel.conſ.40.n.12.Zaſius conſ.3.n.8.vol. 2. Alex. conſ.146,n.11.vol.5.Ang.Matrimonium 2.n.20.D.Antonin.3. p.t.1.c.19.ante §.1.Aſtenſis,& Rodenſis*,quos refert,& ſequitur *Syleſt.Matrimonium 5.q.12.Tabiena Matrimonium 2.q. 6.n.7.Veracruz 1.p.ſpeculi,a.16.dub.7.verſ. Sed de modo. Enriquez l.11.de matrim.c.2.n.6.in commento,lit.M.Viuald. candel.ſacrament.1.p.materia de matrim.n. 46.* Ceterum dicendum eſt neceſſariam eſſe repromiſſionem illam, & acceptationem fieri coram nuncio à promittente miſſo, vel ſaltem per epiſtolam,aut nunciũ repromittentis eidẽ promittenti miſſum, ante quam intimationem promittẽti factam poterit liberè reſilire, cùm nondum ſit contractus perfectus, eo quod repromiſſio non eſt intimata promittenti,nec eius nuncio:nec ſufficiet, ſi coram alio acceptet, & caſu perueniat ad promittentis aures repromiſſio illa:vt dicebam diſp. præc. n. 28. Probatur, quia in matrim. & ſponſalibus ſicut traditio, & promiſſio debet eſſe ſenſibilis ei,cui fit,ita etiam acceptatio,& repromiſſio: cùm non ſit maior ratio de vna, quam de alia, immo maior ratio militat,vt acceptatio,& repromiſſio illa ſit ſenſibilis, cùm ſit vltimum complementum:ergo nec matrimonium, nec ſponſalia perficiuntur,donec acceptatio traditionis,& repromiſſio conſtet ſe tradenti, vel promittenti per nunciũ ad id deſtinatum, vel nuncio ab eodem miſſo, qui ad id videtur habere poteſtatem.Et confirm.quia ſi quando matrimonium, vel ſponſalia contrahuntur inter præſentes, vir diceret, Accipio,vel accipiam te in meam,& ipſa ſecreto reſponderet, Ita, vt nec verbo, nec ſigno perciperet vir eius conſenſum, non eſſet matrimonium, nec ſponſalia. Quia perinde eſt, ac ſi ille conſenſus internus eſſet, cum verba, vel ſigna requiſita in ſponſalibus, & matrimonio non ordinentur, vt aliis notus ſit conſenſus, ſed ipſiſmet contrahentibus,qui ſe tradere, & acceptare debent, ergo. Tandem, quia nemo acceptare poteſt quod ſibi ignotum eſt, ergo ſi non manifeſtetur acceptatio, & repromiſſio priori promittenti:vel eius nuncio,ſed alij,qui non mittatur,vt illi intimet,non ſufficiet. Pro hac ſententia videtur *Hoſtienſ.ſum.t.de ſponſalibus,§.Qualiter contrahantur.n.6.*vbi hæc inquit, *Abſens abſenti deſponſari poteſt, ſi abſens hoc ſciat, puta,quia nuncium miſit,vel de conſcientia ſua hoc ſit, vel poſtea ratum habet.*idem videtur tenere *Alex.de Neuo c. Dilectus, de ſponſalibus n.21.*vbi dicit non eſſe matrimonium, ſi dicã alij, donec perueniat ad alterius notitiam. Idem videntur tenere *Abul.c.29.Geneſ.q.10.& Soto 4.d.27.q.1.a. 3. verſ. Poſtremo tandem*, vbi dicunt matrim. non ſolùm exigere duarum perſonarum legitimum conſenſum,ſed etiam, vt is ſit mutuus;dici autem mutuum, quando vtrique cõſtat alterum in eum conſentire;& requiri intimari eidem mittenti,nec ſufficere cuicumque alij, docẽt *Veracruz append. ad ſpec.dub.3.fin.Bart.a Ledeſ.de matrim.dub.18.f.1281.Petr. de Ledeſ.de matrim.q.45.a.3.dub.vlt.in ſolut.ad 1.*

36 IV. concluſio, quando promiſſio in abſentia facta eſt gratuita,ſi fiat coram perſonis, quæ abſentis nomine ſtipulari poſſunt,quas retuli hac diſp.à nu.5.vſque ad 9,non poteſt promittens retrocedere,ſi ille præſens abſentis nomine ſtipuletur,& promiſſio fiat per verba directa in præſentem,vt,Promitto tibi me contracturum cum Maria,vel per verba imperſonalia,vt,Promitto me contracturũ cum Maria: ſecus ſi verba promiſſionis dirigantur in abſentẽ, vt,Promitto Mariæ abſenti matrimonium.Probatur,quia (vt dixi n.3.)non poteſt promiſſio reuocari facta per verba imperſonalia, vel per verba directa in præſentem ſtipulanti eo,qui ſtipulari poteſt nomine abſentis, ſecus quando per verba directa in abſentem. Dixi autem, ſtipulanti eo, qui ſtipulari poteſt, quia non ſufficeret eius præſentia, vt diceretur ſtipulari, ſed oportet, vt nomine abſentis acceptet:vt colligitur ex *gloſſ.l.Illud,verb.Alia,fine,C.de ſacroſ. Eccleſ.& ibi Bart.n.6.Bald.n.2.Alber.n.1.Paul.n.6.Salic.n.2.* vbi dicunt, quamuis donet aliquis cauſæ piæ coram multis,non valere nemine acceptante pro cauſa pia:ergo ſentiunt non dici ſtipulari per ſolam præſentiam. & clarius hoc videtur tenere *Angel.inſtit.de adopt. §. Cum autem.n.5.* vbi ait notarium ſtipulantem pro abſente ſic dicturum eſſe,vt valeat,Promittis mihi recipienti pro Titio abſenti.

37 Rogabis tamen an hic ſtipulans abſentis nomine caſu quo ſtipulari poteſt,remittere valeat hanc ſponſionem,videtur enim poſſe,quia omne vinculum eo modo diſſolui poteſt,quo colligatum eſt. *l. Nihil tam naturale, ff. de regul. iur.* ergo ſi per promiſſionem huius ſtipulantis obligatio contracta eſt, per eiuſdem remiſſionem diſſoluetur. Dicendum tamen eſt non poſſe. quia per eius ſtipulationem ius eſt abſenti acquiſitum:vnde *regul.illa*,nihil non procedit poſt ius comparatum tertio. & ita tenuit Senatus Pedemont. vt refert *deciſio Pedemont. 70. n. 14.& Matth. de Afflictis*,quam ibi refert. Quamuis collector illarum deciſionum dicat ſe tenuiſſe contrarium.

38 Vltima concluſio, quando promiſſio matrimonij facta abſenti eſt cauſa pia, ſi verba promiſſionis in præſentem dirigantur,vt,Promitto tibi me ducturum Mariam pauperem,& præſens ſtipuletur abſentis nomine, non poteſt reuocari,quando promiſſio illa gratuita eſt. Probatur ex dictis num. 10.vbi fauore cauſæ piæ diximus quemlibet poſſe ſtipulari verbis directis in præſentem:ſecus ſi verba dirigantur in abſentem, nec poterit reuocari, quando verba ſunt imperſonalia per dicta n.36.

39 Tandem nota in omnibus caſibus in quibus promiſſionem matrimonij factam abſenti diximus,poſſe reuocari ante acceptationem, poſſe etiam licet adſit iuramentum de non reuocando,niſi iuramentum illud fiat per modum voti Deo, caſu quo matrim. poſſit eſſe materia voti, quem explicuimus ſupra diſp.4.num.7.& caſu quo valeret iuramentum per modum voti poſſet cõmutari,& relaxari abſque abſentis conſenſu.Prob.ex dictis hac diſp.n.24.& 25.

vbi

vbi diximus promiſſionem non acceptatam renocari poſſe,licet iuramento firmetur,niſi iuramentum fiat per modum voti, quo caſu diximus poſſe relaxari,& commutari.

40 Ad arg.deſumptum ex *c.Sicut,de ſponſalib.*conſtat ex dictis nu.32.ibi enim pater non ſolum ſtipulatus eſt pro filia, ſed nomine ſuo contraxit, promittendo ſe traditurũ filiã

DISPVTATIO VIII.

Qualis deliberatio deſideretur, vt promiſſio legitima ſit ad ſponſalia conſtituenda?

SVMMARIVM.

In quo difficultas verſetur,& quot ſint hic diſputanda.n.1.
Triplex eſt in voluntate motus.2.
Quotuplex eſt deliberatio.3.
Prima ſententia requiri plenam deliberationem in quacumque promiſſione,& in voto,& an facta calore iracundiæ valeant.4.
Secunda ſententia verior,non requiri.n.5.Et ibi , an ſufficiat deliberatio,quæ ſatis eſt ad peccatum mortale.
An ſemper ſufficiat deliberatio, quæ ſatis eſt ad peccatum mortale. 6.
Quid præmeditandum ſit , vt ſit deliberatio ſufficiens ad ſponſalia conſtituenda.n.7. & an id poſſit fieri abſque temporis mora.
An ſit ſufficiens indicium defectus deliberationis requiſitæ, ſi tranſacto ſubito illo motu pœniteat actus geſti. 8.
An error,aut metus tollat deliberationem requiſitam, vt valeant ſponſalia remiſſiue.9.
In dubio cùm quis calore iracundiæ contrahit , an præſumendum ſit defuiſſe debitam deliberationem.10.
Soluuntur argu.& explicantur l.2.ff.ad l.Iul.maieſt.& l.Quicquid , ff. de reg.iur n.11.& an ſufficiat deliberatio virtualis remiſſiue.
Poſt n.11.inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

1 CVm promiſſio includat actum intellectus ordinantis,& deliberantis ,& voluntatis animum ſe obligãdi & promittendi habentis, duplici ex parte claudicare poteſt, ne *ſponſalia* conſtituat:nempe,aut deliberationis, aut *propoſiti* ſe obligandi,& promittendi defectu.

In præſenti ergo diſputatione ſermo erit de deliberationis defectu:in ſequenti verò de defectu propoſiti ſe obligandi. Defectus autem deliberationis poteſt ex duplici cauſa oriri : aut ex parte ipſius actus, quia ſubito , & impræmeditato motu geſtus eſt:aut ex parte ſubiecti,quia deliberandi incapax eſt. Rurſus hæc incapacitas poteſt prouenire , aut quia ſubiectum deſtituitur ſenſibus requiſitis,quibus edoceri poſſit naturam , & vim contractus,vt ſi ex natura ſurdus , & mutus,vel à natiuitate ſurdus omnino & cæcus: aut quia rationis expers eſt, vt ſunt amentes,& ebrij. De his ergo omnibus in hac diſputat. agendum eſt.Et ideò triplex erit difficultas.I. Quando ſponſalia nulla ſint ex defectu præmeditationis.II. Quando defectu ſenſuum.III.Quando defectu ſanæ mentis.

2 DIFFICVLTAS I.Quando ſponſalia nulla ſint ex defectu deliberationis,quia impræmeditato , & ſubito paſſionis iracundiæ motu contracta ſunt.

Præmittendum eſt 1. in voluntate triplicem eſſe motum,qui quamuis variè appellari , & explicari ſoleant , at melius *Almain.l.3.moral.c.24.& Petr.de Soto de inſtit.ſacerd. tract.de diſcrim.peccatorum,lect.8.* ſic explicant. Quidam eſt primo primus,qui ita celer eſt,vt nullo pacto ſit in hominis poteſtate illum cohibere , & hic non eſt liber , nec in hoc aliqua culpa reperiri poteſt. Alius eſt ſecundo primus, qui impediri & cohiberi poteſt,ſed ſub tenui libertate : & in hoc motu culpa lethalis inueniri non poteſt, quia imperfectè liber eſt,bene tamen culpa venialis ; cum aliqua libertate gaudeat. Alius eſt perfectus , & deliberatus,plenéque liber, qui ex ratione dirigente,& voluntate libera procedit ; & in hoc inuenitur plena ratio culpæ.

3 Præmittẽdum eſt 2.dupliciter dici actum deliberatum. 1.vt diſtinguitur contra motum primo primum , in quo nulla eſt libertas,& ſecundo primum,in quo eſt tenuis libertas,& inſufficiẽs ad culpam mort.2.modo quando adeſt maturum conſilium,præuiáq; deliberatio omnium circumſtantiarum , quæ in ea re occurrere poſſunt.In 1.acceptatione omnis actus gaudens libertate requiſita ad peccatum mor.dicitur deliberatus, non autem in 2. acceptatione. Eſt igitur difficultas, an ad ſponſalia conſtituenda ſufficiat prior deliberatio : an verò poſterior requiratur.

Quidam cenſent non ſufficere eam deliberationem, 4 quæ ex calore iracundiæ procedit , ſed requiri plenam & maturam.Prob.ex *c. Diuortiũ de pœn.d.1.& c. Si quis iratus, 2.q.3.& regula,Quicquid calore.48. ff.de reg.iur. & l.3.ff. de diuor.* quibus in locis expreſsè habetur,quod calore iracũdiæ fit,nõ prius ratũ eſſe quã ſi perſeuerantia apparuerit iudicium animi fuiſſe.2.Prob.ex *l.2.ad l.Iul.maieſt.* vbi habetur iuramentum calore iracundiæ præſtitum minimè ligare.3.Quia alias ſponſalia præuiſa ſi ebrietatis tẽpore celebrarentur , valida eſſent,quia homicidium præuiſum eſſet culpa lethalis. Authorẽ huius ſent.in propriis terminis inueni neminem:at in genere huius ſenten. videntur aſſerentes contractus calore iracundiæ geſtos ratos non eſſe, niſi cum plenum iudiciũ adeſt,confirmẽtur.hi ſunt *gloſſ. d. c.Si quis iratus,verb. Si quis,& l.3.ſtatim in pr.ff. de diuortiis. Bart.d.reg. Quicquid.n.vnic.& ibi Deci.n.1. Lud.de Roma ſing. 508.& Iaſ.l.Si filiã,n.5.C. de inoffic.teſt.* vbi generaliter docet facta iracundiæ calore non valere,& *n.6.*tantum excipit donationem factam cauſæ piæ: & eodem modo *Fel. 1. Matthæus n.2.notab.de ſimo. Tiraq. de pœnis tẽper.cauſ.1.n.24. & de priuil.piæ cauſæ,priuil.*18.ducuntúrque per *l.licitatio,9. in prin.ff.de public.& vectig.*ibi,*licitatio vectigalium,quæ calorẽ licitantis vltra modũ ſolitæ cõductionis inflauit,ita demũ admittenda eſt,ſi fideiuſſores idoneos,& cautiones is, qui licitatione vicerit offerre paratus ſit,*vbi *gl.verb.Paratus,*ait *quia ſic videtur perſeuerare.* Quæ tamen (ni fallor) parũ probat, agit enim de ſpeciali caſu licitationum in ſubhaſtationibus,frequentiſſimè enim licitantes certatim præter voluntatẽq;(quod vulgò dicimus *por tema,mas que voluntad*) pretiũ vltra modum augent, cui malo voluit lex conſulere:vnde nõ video fundamentũ,ob quod extendenda ſit ad alios contractus calore iracundiæ celebratos , cũ in eis eadẽ ratio non militet.Pro hac etiam ſent.ſunt DD. alij aſſerentes iuramentũ,& votũ calore iracundiæ facta non obligare : hi ſunt *gl. c.Dudũ,verb.calore,* & ibi *Hoſt.ſuper eod.verb.Ant.c.Sicut ex literis,de iureiur.n.9.Panor.d.c.Dudũ.n.8.& c.Sicut ex literis, n.2.& c.Si verò,n.7.de iureiur.Roma ſing.508.Tiraq. de pœnis tẽp.cauſ.1.nu.26.27.*Et ex Theologis *Ricar.4.d.38.a.2.q.2.* Addũt autẽ *Ant.& Panor.* quandã regulã ad cognoſcendũ quãdo geſta calore iracundiæ irrita ſint:de qua dicã n.8.

Nihilominus dicendum eſt eam deliberationem ſufficere,& exigi,quæ in materia lethalis culpæ ſufficeret , vt 5 cõſenſus eſſet culpa mortalis,vnde ſi quis ira,aut alio paſſionis motu ſubito percitus ſponſalia cõtrahat,ſi tanta ſit paſſio,vt rationis iudicium obtenebrarit, & deliberationẽ ad peccatum mort.requiſitam impedierit , vt ſi illo ſubito motu hominem interimeret , non eſſet mortale : tunc ſponſalia non erunt valida defectu deliberationis : ſi autem non ita impedit deliberationem , quin homicidium illud tunc admiſſum eſſet culpa lethalis , ſponſalia erunt valida. Prob.id requiri, quia ſponſalia ſuapte natura obligant ad mortale, ergo petunt deliberationem ad mortale requiſitam.& confirm.quia minor deliberatio nõ eſt ſufficiens ad violandam fidem ſponſalium,nec vt actus ſit ſimpliciter voluntarius. Præterea prob.quia ſeptennium præſcriptum eſt à iure ad contrahenda ſponſalia. *c. Literas. c. Acceſſit.c.Ad diſſoluendum de deſponſat.imp.* ſed in illa ætate adeò tenera impoſſibile eſt moraliter puerũ plena libertate, & maturo cõſilio præditũ eſſe, víxq; ea gaudebit, quæ ad culpã mortalẽ deſideratur.Itẽ quia ea deliberatio ſufficiẽs eſt ad tradendũ ſe diabolo,& ad votum , vt cõſtat ex *c.Sunt qui opes,17.q.4.& c.Veniens,de voto.* ergo ſufficiet ad ſponſalia.Et ita pro hac ſent.ſunt *Nau.ſum.Latina,c.18.n. 7.& Hiſp.n.3.& P.Mol.n.to.2.de iuſt.tract. 2.diſp. 267.initio,* vbi generaliter docent hoc in omni promiſſione homini facta:idẽ docent in alio ſimili,nempe in voto,& iuramẽto, *Io.And.c.Dudum,n.20.de cõuerſ.coniug.*vbi *Ant.n.25.Card.n. 2.oppoſit.5.Anch.n.10.Alex.de Neuo c.Sicut ex literis,de iureiur.n.18.*vbi *Imol.fi.& Fel.n.3 & 4.Dec.reg.Quicquid, n.2 ff. de reg.iu.Nau.ſum.c.12.n.24.& 26.& c.Non dicatis,12.q.1.in priori edit.n.100.Sylu.Votũ.2.q.13.& Iuramentũ.4.q.9.Angel.*

Iuramentũ 5.n.8.Tabiena Votũ 1.q.1.Armil.ver.Votũ,n.6.Gutier.l.2.q.canonic.c. 22.n. 7. Et ex Theologis idem docent *Palu.4.d.38.q.1.n.9.& 10.D.Anton.2.p.t.11.c.2.init.Caiet.2.2 q.88.a.1.& in ſum.verb.Votũ,Soto l.7.de iuſt.q.1.a.2.Viguer.l.inſt.c.5.§.5.ver.14.Alcoçer l.de ludo,c.13.Medina l.1.ſum.c.14.§.6.Palat 4.d.18.diſp.1 Manuel 2.to.ſum.c.92.n.1. Aragon.2.2.q.68.a.1.fol.965.Angles floribus 2.p.q.1.de voto,a.1.diffic.3.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.43.* & in propriis terminis ſponſaliũ ita docet *Palud.n.9.D.Anton.Syl.Votũ,2.q.13.proxime citati.*

6 Hæc tamen ſententia intelligenda eſt, modo concurrat legitima ætas,nempe ſeptennis: ſi enim ante eam ætatem adeſſet in puero iudicium, & deliberatio ſufficiens ad mortale, dubium eſt an ſatis eſſet ad valorem ſponſalium,de quo tractabimus infrà diſput.16.num.15.

7 Vt autẽ adſit deliberatio ſufficiens ad mortale, & ſic ad votum,& ſpõſalia,debet præmeditari is,qui vouet, aut contrahit cauſam,nempe iram,anguſtiam,morbi,belli,vel aliam paſſionem,& amorem impellentem,& finem quem intendit.ſic *Palud.4.d.38.q.1.n 5.D.Anton.2.p.t.11.c.2.initio, verſ.Nota ſexto,*& hoc quidẽ docet *Caiet.2.2.q.*88.*a.*1.circa primam conditionem ad votum requiſitam, magíſque explicat à priori dicens requiri, vt aliquis conferat id de quo deliberat cum eius oppoſito, alias non eſſe ſimpliciter liberum, & huius ratio eſt, quia diſcurſus, quo intellectus rẽ aliquam cum eis oppoſito confert,aperit viam,vt voluntas poſſit rem illam amplecti, vel repudiare, illi oſtendens in vtroque aliquam boni rationem, quam eligat:quare vbi non eſt talis collatio, non eſt ſimpliciter,& perfectè libertas. Non tamen mora temporis magna ad hanc deliberationem exigitur, etiam dum iudicium aliqua paſſione conturbatũ eſt,vt benè docent *Palud.n.9.D. Anton.Sylu.& Caiet.proxim citati,* & hic addit poſſe eã deliberationẽ imperceptibiliter fieri, vt ſi occurrat homini irato volenti vouere, quid facis? & adhuc voueat: imò *Nauar.c.12.n.26.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.43.paulò poſt prin.§. In momento,*aſſerunt non exigi, vt ea deliberatio præcedat tempore, ſed ſolo naturæ ordine votum,vel contractum.

8 Hinc infertur non admittendam eſſe eam regulã,quam tradit *Angel.Votum 1.n.6.*quem ſequitur *Tabiena Votum 1.q.1.ſupplem.Gabr.4.d.38. a.1.q.* 1. vbi docet ſi trãſacta periculi anguſtia eũ,qui vouet vel contrahit,pœniteat,ſignum eſſe,defuiſſe requiſitam deliberationem, & proinde non obligare.Nec etiam admittenda eſt regula, quam tradunt *Anto.c.Sicut ex literis,n.9.de iureiur.Panor.c.Si vero,eo.ti.n.7.* vbi docent ſi ceſſante calore iracundiæ, minimè votũ aut iuramentum emiſſum eſſet,non obligare. Sed neutra regula eſt admittenda.quia ſæpè eorum, quæ ex magna deliberatione geſta ſunt, facientem pœnitet:præterea, quia calore iracundiæ multa fiunt deliberatione ſufficienti ad culpã lethalẽ, quæ eo calore ſecluſo minimè admitterentur.& ita priorem regulã reprobant *Palud.4.d.38.q.1.n.10. Gutier.l.2.q.canonic.c.22.n.14.D.Anton.2.p.t.11.c.2.initio,ver. Nota ſexto,Sylu.Votũ.2.q.13.Soto l.7.de iuſt.q.1.a.2.verſ.Colligamus ergo,Angles floribus,2.p.q.1.de voto,a.2.diffic.3.poſt 3. cõcluſ.Aragon.2.2.q.88.a.1.f.966.Manuel 2.to.ſum.c.92.n.1.* In hoc tamen ſenſu admitti poterit prior illa regula,quãdo ſcilicet dubitatur an vehemens paſſio rationis vſu priuarit,tunc enim licet non ſit certa, eſt tamen aliquantulum probabilis coniectura, ſi ſtatim pœniteat facientem, defuiſſe deliberationem. Et ita ſe explicuit *Tabiena in 2. edit. Votum.1.q.1.n.2.*

9 Vtrùm autem quando ſponſalia ex errore procedunt, vel ex metu, tollatur deliberatio ſufficiens, vt valida ſint: dicemus infrà, de errore quidem,hoc libro diſp.64. De metu autem lib.4.diſp.19.

10 Rogabis tamen,quid ſi ſit dubium, num iracundia,aut perturbatio priuarit vouentem, aut contrahentẽ ſpõſalia, deliberatione requiſita? *Panor.c.Dudũ, n. 8. de cõuerſ.cõiug. Alex.de Neuo c.Sicut ex literis,n.*18.vbi & *Fel.n.3.de iureiur.* aiunt iudicandum eſſe pro voto, quia ſemper præſumitur deliberatio:& ita ego exiſtimo,quia raro contingit, vt in tantum iracundia exardeſcat, vt rationis vſum impediat, ſicut rariſſimè occidens alterum ex vehementi iracundia, excuſatur à mortali.Item quia qualitas, quæ naturaliter homini ineſt,ſemper adeſſe præſumitur:vt probat *Menoch. ex Alciat.de præſump.l. 1.q.14 n.3.* Nec in hoc euentu poſſeſſio eſt pro libertate voluntatis, ſed potius pro voto, & ſponſalibus: quia eſt certũ votum & ſponſalia contraxiſſe,dubitatur tamen de rationis vſu. Tandem, quia quãuis geſta iracundiæ calore præſumantur inconſultè facta: vt docent *Tiraq.de pœnis temper. tota cauſa 1. Menoch. de præſumpt.l.1.q.13.n.21.*at nõ præſumitur defuiſſe deliberationẽ requiſitam ad culpam lethalem, ſed ſolũ maturum conſilium,tandem hoc probatur ex dicendis diſput.ſeq.n. 13.

Ad 1. & 2. argumentum deſumptum ex illis textibus, 11
dico eos textus intelligi cum iracundia priuat rationis vſu,& deliberatione requiſita ad culpam mortalem. Ad 3. conſtabit ex dicendis n.19. & 20. vbi etiam explicabo an ſufficiat deliberatio virtualis.

SVMMARIVM.

An ſurdus & mutus à natura poſſit contrahere ſponſalia.n.12.
Quid ſi ſimul cæcus ſit? n. 13.
Soluuntur argumenta.n.14.& explicatur c.Cùm apud, de ſponſal.
Poſt n.14.inuenies reliqua ſummaria.

Difficultas II.eſt, Vtrùm deſtituti ſenſibus, quibus 12
naturam & vim contractus edoceri valeant, vt ſurdi & muti à natura,poſſint contrahere ſponſalia.videntur enim non poſſe. 1.quia quamuis inſtinctu naturæ norint, quid copula ſit,illiúſque ardore premantur brutorum more; at impoſſibile videtur,noſſe quid matrimoniũ ſit, vt importat ius in alterius corpus, ergo in illud non poſſunt conſentire:nihil enim volitum,quin præcognitũ.2. Quia mutus,& ſurdus à natura donare non poteſt, vt docet *gloſſ.l. Quidquid quod 34.§.Mutus.verb.Donare,ff.de donat.*vbi cũ textus dicat mutũ, aut ſurdũ donare poſſe,ait *gloſſa,id verum* eſſe,quãdo non à natura, ſed poſtea caſu ſuperuenit:quod idem multis citatis docet *Ant.Gom.*de quocunque contractu *to.2.var.c.14.n.29.*Sed minoris præiudicij eſt,quicunque alius contractus, & facilius cognoſci poteſt: ergo à fortiori non poteſt contrahere ſpõſalia & matrimonium. 3.Ex *c.Cùm apud,de ſponſal.ſtatim in prin.*ibi,*conſuluiſti nos an mutus,& ſurdus poſſint alicui matrimonialiter copulari.*vbi cũ in plurali loquatur, videtur loqui de diuerſis, quorum alter mutus,alter verò ſurdus ſit, alias ſi de vno intelligeret textus,eſſet ſolœciſmus:& ita eum intelligit *gloſſ.verb.Surdus,*quare videtur ibi gloſſa huius ſent. & eam tenet *Anchar.ibi,n.5.Bald.l.Diſcretis,n.1.C.qui teſtam.fac.poſſ.* vbi *Iaſ. n.8.Angel.Fulg.Lud.de Roma ibi,Flaminius de reſignat.beneſi. l.5.q.3.n.26.Bollus in œconomia canon.claſ.2.c.4.§.7.lit.G.*Ceterũ verius exiſtimo poſſe mutum ſimul, ac ſurdum,ſi intellectum perſpicacem habeat, ita vt ſignis edoceri poſſit, quid ſit matrimonium, & ſignis indicare conſenſum, validè contrahere ſponſalia, & matrimonium. Probatur ex *d.c.Cùm apud,*vbi in reſponſione ſic dicitur,*videtur ſi talis,*(nempe mutus,& ſurdus,de quo erat quæſtio)*velit contrahere,non debet ſibi denegari.*vbi cùm loquatur in ſingulari, videtur intelligere de eodem vtroque morbo laboranti. Præterea, quia aliqui muti ita ſunt perſpicacis & acuti ingenij, vt multa explicatu difficillima facilè ſignis manifeſtent,aliáque ipſis ſignificata intelligant:vt experientia ipſa teſtatur. Tandem, quia hi ſecundùm omnes poſſunt confiteri, & abſolui, ergo & contrahere matrimonium. Quare hanc ſententiam defendunt *Hoſt.d.c.Cùm apud,ſuper verſ.Surdus,Ioan.Andr.ibi.n 15.Anto.n.6.Cardin.n.1.Panor.fi.Alex.de Neuo n.12.Præpoſit.n.5.Henric.c.Tuæ,de ſponſ. n.1.&2.Pariſius conſ.63.vol.4.Couar.4.decretal.2.p.cap.2.fin. Angel.Matrimonium 3.impedim.18.initio.Tabiena Matrimoniũ 2.q.6.n.7 fi.Greg.Lop.l.5.t.2.p.4. verb.Que fueſe,Brunellus de ſponſal.cõcluſ.14.n.5.&* 8.habetur to.9.tractatuũ, *Coſtanus de ſponſal.ti.qui poſſunt cõtrahere ſpõſalia,n.*20.habetur eod.to.*Matiẽzo l.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.nu.67.* Poterit autẽ iudex deprehendere, & colligere conſenſum legitimum ex geſtu, & ſignis;eſt enim difficillimum hos poſſe habere legitimum conſenſum:vt benè docet *Angel. proximè citatus,*

tatus.Sic *Hoſt.Ioan.Andr.Ant.Henr.Panor. Alex.de Neuo, Greg.Lop.ibi*.addúntq; in dubio conſulendũ eſſe principẽ.

13 Si autem aliquis ſit ſimul mutus,& ſurdus, ac cæcus, *Hoſtienſ.Ioan.Andr.Ant.Card.Panor.Alex.de Neuo,n.*14.*&* 15.*Henr.Ang.Tabie.Greg.Lop.Brun.n.præced.allegati*,aſſerũt poſſe contrahere matrim. Quod tamen me nullo modo percipere poſſe fateor, & ita meritò id negat *Anchar.d.c. Cùm apud,n.*5.quamuis hæc non à natura habeat,ſed caſu, niſi antequam in hæc incideret,noſſet quid eſſet matrim. & *Alex.Carrer.l.*1.*de ſponſal.c.*4.id negat etiam de eo, qui tantùm eſt ſurdus,& cæcus à natiuitate:quod verum credo,quia mutus ſolis ſignis edoceri poteſt, quid ſit matrimonium:cæcus autem ſigna hæc percipere nequit:nec etiam verba,cùm ſimul ſurdus ſit.

14 Ad 1.arg.dico ſignis poſſe doceri, ſi perſpicax ingenium habeat. Ad 2.dico meritò ius ciuile prohibuiſſe his ceteros contractus inire, quia facilè deciperentur, cùm difficillimum ſit eos contractus vim noſſe: matrimonium tamen nullibi reperitur prohibitum, quia duriſſimum eſſet eos compellere continenter viuere, & remedium in libidinis ardorem à Deo naturæ authore conceſſum denegare. Ad 3.dico in reſponſione locutum eſſe Pontificẽ in ſingulari:præterea interrogatio poteſt explicari, cùm loquatur de diuerſis,quorum alter ſurdus tantùm eſt, alter verò mutus,ſed eo ipſo quod mutus eſt, ſurdus eſſe intelligitur,cùm cauſa defectus loquelæ ſit ſurditas.

SVMMARIVM.

*An, qui ratione deſtituti ſunt, vt inſani,& mente capti, poſſint contrahere ſpõſalia,& matrimoniũ:explicatur c.Neque furioſus.32.q.7.n.*15.
*Quid ſi dilucidis interuallis gaudeant.*16.
*An dubio an aliquis ſit ſanæ mentis, & contraxerit tempore dilucidi interualli, quid præſumatur.*17.
*An peccet amẽs dilucida habens interualla, contrahendo matrimoniũ.*18.
*An ebrius contrahere poſſit ſponſalia,& matrimonium.*19.
*Quid ſi tempore ſanæ mentis præuidit,voluit contrahere.*20.
*An deliberatio,& voluntas virtualis ſufficiat ad valorẽ ſponſalium.*21.
*An dentur aliqui partim inſani,partim autem ſanæ mentis, & liberum arbitrium detur in aliquibus rebus, in aliis verò minime: prima opinio negatiua.*22
2.*Opinio verior.*23.
*Soluuntur argumenta.*24.

15 DIFFICVLTAS III. eſt, An inſani, & menti capte deliberationem habere valeant, vt poſſint valide contrahere ſponſalia,& matrim. *Gloſſa c.Dilectus,de ſponſalibus,verb.Furore*,videtur ſentire ſponſalia,& matrimonium cum furioſo contracta eſſe valida,ſi contrahens erat furoris cõſcius: & poteſt probari ex decreto Fabiani Pontificis, & habetur *c.Neque furioſus.*32.*q.*7.ibi,*neq; furioſus,neque furioſa matrimonium contrahere poſſunt,ſed ſi contractum fuerit, non ſeparentur*. Merito tamen prædictam gloſſam reprobant *Præpoſit.in d.c.Dilectus n.*2.*& Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*1.*n.*7.*fin.*quia furioſum non poſſe contrahere,non oritur ex iniuria alteri contrahenti illata, vt ſi alter conſcius ſit, videatur illam remittere, ac proinde valida ſint ſponſalia: ſed oritur ex deliberationis defectu, liberíque conſenſus, cuius furioſus expers eſt. Nec obſtat *c.Neque furioſus*. nam intelligitur de matrim.contracto ante furorem, vt ſenſus ſit, furioſos nullo modo poſſe contrahere matrim. furoris tempore, ſed ſi contraxerint, (intellige ante furorem) ſeparandum non eſſe matrimonium propter furorem ſuperueniẽtem. Et ideo ſit concluſio, vt ſponſalia valeant, requiritur vt vterque contrahens ſit ſui compos,rationíſque vſum habeat: quare ſi alteruter inſanus ſit, ſpõſalia erunt nulla. Sic definitur *c.Dilectus,de ſponſal.* & idem habetur *l.* 6.*t.*2.*p.*4. & deducitur arg. ex *Clement.Si furioſus,de homicidio*,& ex *l.Furioſum, C.qui teſtam.fac.poſ*.Ex quibus conſtat, à furioſo fieri nihil poſſe conſenſum liberum exigens, qualem petunt ſponſalia,& matrimonium. Et idem dicendum eſt de mente capto,nam exæquatur furioſo.*l.*2.*& ibi Bald.C.de curat furio.*& eſt textus *iunct.gloſſ.verb.Extra mentem.c.Sicut de regular.*& pulchrè docet cum multis *Nauar.cap.Si quando,de reſcrip.except.*10.*n.*5. vbi cõcludit mente captum eſſe genus ad patientem ſæuam & quietam mentis alienationem.Et ita docet *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*2.*n.*8.*Greg.Lop.l.*6.*t.*2.*p.*4.*verb.Eſque fueſe.Enriquez l.*11.*de matrim.c.*4.*nu.*3. quod intelligẽdum eſt de mente capto, qui omnino rationis vſu deſtituitur, ſecus eſt, ſi non caret omnino intellectu,quem vulgo *tonto, o atondado* appellamus,vel dicimus, *no tiene tanta ſabiduria como Salomone*, ironicè:hic enim ſpõſalia,& matrimoniũ inire poteſt, vt benè cũ Socino docet *Greg.Lop.proxime citatus*.& ratio eſt manifeſta,quia deliberationem ſufficientem habet ad lethaliter delinquendum.

19 Intelligenda tamen eſt concluſio, quando furioſus,vel mente captus perpetuo furore laboraret:ſi enim dilucidis interuallis gaudeat, poteſt eo tempore ſponſalia, & matrimonium contrahere:tunc enim rationis vſus particeps eſt: conſtátque ex *c.Quamuis.*7.*q.*1.& ex *l.Diuus,ff.de offic.præſidis*,& docẽt ex Theologis *D.Th.*4.*d.*34.*quæſt.vnic.a.*4.vbi *Richardus a.*4.*q.*1.*D.Bonauen.a.*3.*q.*1.*Sotus q.vnic.a.*4.*concl.*1.& reliqui Theologi,& ex iuris peritis,*gloſſ.c.Neque furioſus.*32.*q.*7 *initio,& c.Dilectus de ſponſalibus,verb.Furore*, vbi *Ioan.Andr.n.*5.*Henricus n.*1.*Alex.de Neuo nu.*16.*Præpoſitus n.*1.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*2.*n.*5.*& reliqui.*

17 Dubitabis tamen, quæ præſumatur in dubio? Dicito ſic:quando non conſtat eum de quo tractatur,antea furore correptum eſſe, non præſumitur furioſus,ſed ſanæ mẽtis:vt conſtat ex *l.*2.*C.qui teſtam.fac.poſ.& l.Nec codicillos.C.de codicil.* & ratio eſt clara,quia natura ipſa homines ſanæ mentis producit,quare aſſerenti aliquem inſanum eſſe,aduerſatur præſumptio,quę à natura ipſa deſcẽdit.Sic *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*2.*n.*5.*Menoch.*multos referẽs *l.* 6.*de præſumpt.præſumpt.*45.*n.*18.ex quibus autem coniecturis hoc deprehendatur, proſequitur ibi latè *Couar.n.*6.*& Menoch.n.*24. Hoc tamen vnũ aduerto,iudicari ſanæ mẽtis,vt validè cõtrahat ſponſalia, quãdo eã deliberationẽ habet quę in materia graui ſufficeret ad culpã mortalem: vt de cõfectione teſtamenti docet *P.Mol.t.*1.*de iuſt.tr.*2.*diſp.*136.*f.*735.quia (vt diximus n.5.)ea deliberatio ſufficit, & neceſſaria eſt ad valorem ſponſaliũ. Quando autẽ conſtat aliquẽ dementia affectũ fuiſſe, nec conſtat conſueuiſſe habere dilucida interualla,præſumitur adhuc demẽs.Sic *Couar.n.*6. *Menoch.* multos allegans contra alios *d.præſumpt.*45.*n.*59.*& conſ.*82.*n.*220.*l.*1.Quod tamen procedit,ſi probatum fuerit furorem duraſſe quodam continuo tempore,vt anno,vel menſe:ſecus ſi probatur in aliquibus actibus furioſum fuiſſe:nõ enim præſumitur permanere furorẽ.Sic *Couar.d.n.*6.*Menoch.d.præſump.*45.*n.*62.referens alios,*Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.materia de matrim.c.*39.*f.*1057.Similiter non præſumitur furorẽ durare,vbi præteritorum teſtimonio probatur ex accidẽti,quod iã ceſſauit,cõtigiſſe.Sic *Couar.cum aliis eo.n.*6.*Lud.Lop.ibi.*Tandẽ ſi furioſus lucida habeat interualla,cũ dubitatur an actus tempore furoris,an ſanæ mẽtis geſtus fuerit.*Enriq.l.*11.*de matrim.c.*4.*n.*3.ait in dubio præſumi rationis vſum,dicendum tamen eſt præſumi tempore furoris geſtum eſſe.Et ratio eſt, quia cùm furoris morbus ſuapte natura perpetuus, inſanabilis, ac deſperatus ſit, præſumitur durare omni tempore, & illa dilucida interualla ſunt per accidens,ideóque minimè præſumuntur.*l.Si verò,§.Qui pro rei qualitate.ff.qui ſatiſd.cog*.ſic multis citatis, *Præpoſit.c.Dilectus.n.*2.*de ſponſal.Mol.*2.*de primog.c.*9.*n.*30.*Menoch.multos referẽs d.præſumpt.*45.*n.*68.*Gama p.*1.*deciſ.*100.*P.Mol.to.*1.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*136.*f.*735. Limita autẽ niſi ex actus qualitate,quia ita bene geſtus eſt, vt oſtendat nõ factũ eſſe à demente,præſumatur geſtũ tempore ſanæ mẽtis. Sic *Cou.n.*7.*& Lud.Lop.proximè citati,Menoc.cũ aliis d.præſum.*45.*n.*66.*Matiẽz.li.*5.*recop.t.*1.*rub.gloſſ.*1.*n.*67.Similiter præſumitur furioſus quoad actus, qui paulò poſt furoris tẽpus agũtur,nõ autẽ quoad illos, qui lõgo interuallo diſtãt.*Cou.cũ aliis n.*6.*Menoc.d.præſum.*45.*n.*69.*Lud.Lop.ibi.*

18 Obſeruandum tamẽ eſt,quamuis habitu furioſus,ſi interualli lucidi tempore ducat vxorẽ validè cõtrahat, peccare tamen contrahendo,quia idoneus non eſt ad prolem educandam. Sic videtur ſentire *D.Th.*4.*d.*34.*q.vnica, a.*4. vbi ait non eſſe tutum hunc contrahere:& *D.Bonauen. ibi.a.*3.*q.*1. vbi dicit hũc nõ debere cõtrahere propter periculũ:& *Soto ibi,q.vnic.a.*4.*concl.*1. quẽ ſequitur *Petr.de Ledeſ.*

de matrim.q.58.a.4.dub.2.in ſolut.ad 2. vbi vterque ait, nonnihil iniuriæ irrogari ſacramento, & ſi vterque contrahens frequenter amentiam pateretur, forſan eſſe mortale. Limitat *Sotus*, niſi per alias coniunctis perſonas prolis educationi ſatis conſuleretur. Sed *Petro de Ledeſ.* non videtur hæc limitatio ita certa, eo quod educatio illa munus eſt parentum. Mihi verò placet moderatio Soti, nam ex cauſa iuſta id munus alij committi poteſt, qualem eſſe parentum amentiam nemo dubitabit: & ſi dicas; Abſtineant matrimonio contrahendo: durum eſt ipſos ad vitam continentem aſtringere, & maximè ſi grauibus carnis ſtimulis tempore ſanæ mentis vrgeantur.

19 Ex dictis infertur, quid de ebrio dicendum ſit, is enim ſi ebrietatis tempore contrahat matrimonium, aut ſponſalia, nihil facit. quia conſenſu libero, & debita deliberatione caret. Sic *Henr.c.Dilectus, de ſponſal. n.4. D. Anton 3.p. t.1.c.19 ante §.1. Couar.4.decret.2.p.c.2.n.9. Gre.Lop.l.6.t 2.p. 4.verb. Fl que fueſe*: quod à nemine negatur, ſi intelligatur, prout *D. Anton. Couar. & Greg. Lop.* intelligunt, quando ita ebrius eſt, vt rationis vſu orbatus ſit.

20 Non immeritò tamen dubitabis, quid dicendum ſit, ſi ebrius, & demens tempore ſanæ mentis voluntatem habuerunt contrahendi ſponſalia, aut matrimonium, eamque tempore ebrietatis, aut dementiæ exequantur. Poſſet enim aliquis exiſtimare valida eſſe: quia baptiſmus eo tempore collatus, validus eſſet propter voluntatem præcedentem. Et fortius vrget, quia non deficit deliberatio requiſita ad peccatum mortale: homicidium enim tunc cõmiſſum ſi tempore quo ſui compotes erant, præuiſum eſſet, culpa lethalis eſſet. Dicendum tamen eſt non ſufficere eam voluntatem, nec eſt ſimile de baptiſmo, nam in matrim. & ſponſalibus ipſi cõtrahentes ſunt miniſtri, & actus miniſtri neceſſario debet eſſe humanus: ſicut ſi aliquis ſui compos audiuit confeſſionem, & factus inſanus abſolueret, nulla eſſet abſolutio: & ſimiliter ſi tunc baptizaret, quãuis ante id in animo haberet, irritus eſſet baptiſmus. Non obſtat etiam mala præuiſa imputari tunc ad culpam. tum quia bonum ex integra cauſa, malum autem ex ſingulari defectu, teſte *D. Dionyſio c.4. de diuin. nom.* Vnde cùm ſponſalia, & matrimonium ſint quoddam bonum, exigũt plenam libertatem, at peccatum cùm malum ſit, ſatis eſt in ſua cauſa ſit volitum. tum præcipuè, quod cùm homo teneatur vitare homicidia, & alia peccata, eo ipſo, quod ſciens ſe in ebrietate illa admittere, & cum poſſit, nõ curat ea vitare, indirectè, & virtute ea vult: at cùm non teneatur vitare ſponſalia, & matrimonium, non cenſetur voluntas virtualis circa illa. Sic *Ledeſm. 2.p.4 q.60. artic. 3. Veracrux 1.p. ſpec.a.41. concl.5. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 58. art.3. dub.1. Matienzo li.5. recop. t.1. de rubr. gloſſ. 1. n.208.*

21 Hinc infertur ad ſponſalia & matrimonium non ſufficere voluntatem virtualem. Sic *Angles* in quodam ſimili docet *floribus 2.p.q.1. de voto, a.1. diffic.3. concl.4.* vbi ait votũ emiſſum ex ſimili deliberatione irritum eſſe: ac proinde idem diceret in ſponſalibus, eadem enim deliberatio ad vtrunq; deſideratur, vt dixi in hac diſp. n.5. & probat, quia ſi is qui ſciret dum ebrius eſt, multa ſe emittere vota, & liberè inebriaretur, haberet virtualem deliberationem vouendi, & tamen vota eſſent nulla, ſicut ſi ſciret ſe perpetrare homicidium & inebriari vellet, virtute eligeret ea homicidia. Sed dicendum eſt ſufficere virtualem voluntatem, qua ſponſalia ſunt volita in ſe, vnde diſpar eſt ratio de homicidio volito ab ebrio, quia tantum eſt volitum in ſua cauſa præuiſa, & quia (vt dixi nu. præced.) homicidium tunc admiſſum cenſetur virtute volitum, nõ autem ſponſalia, vel vota tunc emiſſa. Et ideo *Nauar. ſum. Latina, & Hiſpan. c.12. nu.27. Lud. Lop. 1. par. inſtr. c.43. paulo poſt princ. Aragon. 2. 2. q.88. a.1. fol.966.* meritò docent ad voti valoré ſufficere voluntatem, & deliberationem virtualem, qua in ſe ipſo volitum eſt: quare idem dicerent in ſponſalibus. & probatur: quis enim diceret, quod is, qui deliberatè cœpit exequi eas cæremonias, quæ præcedere ſolent matrimonium, aut profeſſionem, non ſit verè profeſſus, aut legitimo matrimonio coniunctus, ex eo, quod tempore profeſſionis, aut matrimonij non habeat deliberationem, propter *animi perturbationem*, vel attentionem ad alia? ſicut ſi ſimili voluntate facturus ſacrum accedat, verè conſecrabit ex voluntate virtuali quamuis conſecrationis tempore ad alia diuagatus non attendat.

Tandem egregium dubium ſe offert, vtrùm quiſquam in omnibus ferè rebus poſſit eſſe rationis particeps, in vna verò aut altera eiuſdem expers, atque ita capax ſit contractus quoſlibet, & matrimonium celebrandi, ſacramenta percipiendi, & peccata confitendi? Videtur enim id fieri minimè poſſe. nam omnis noſtra cognitio initium ſumit à ſenſibus, authore philoſopho; nihil enim in intellectu, quod prius non fuerit in ſenſu; ergo vitiata ſenſuum principe imaginatiua, intellectus non poterit rectè ratiocinari, quod ad libertatem deſideratur. Et confirm. ex doctrina *D. Th. 2. ſent. d.25. q.1. a.2. ad 7.* vbi dicit vſum liberi arbitrij impediri per accidens quia ad id vſus rationis exigitur, & ad rationis vſum imaginatiua virtus, quæ per organi læſionem impeditur: ergo cùm in quocunque demente neceſſariò ſaltem virtus imaginatiua læſa eſſe debeat, impedietur vſus rationis & liberi arbitrij 2. Probatur; quia omnis potentia eodem modo reſpicit omnia ſua obiecta, vt viſus omnes colores, & ſi circa vnum obiectum vitietur, eodem vitio quoad reliqua laborabit: ergo ſi ex imaginatiuæ læſione intellectus, quoad aliquod obiectũ deficit, perperam ratiocinando, deficiet quoad reliqua, & ita, vel in omnibus, vel in vna re delirauit. Tandem, quia alias daretur eundem hominem capacem eſſe merendi in vna materia, & nõ in aliis. Quare *Victoria re. ... ne ad quid teneatur homo veniens ad rationis vſum, n.19.* tanquam probabilius ſuſtinet non poſſe aliquem vſum rationis habere in vna materia, & non in aliis, dicitque Maniacos, & Phreneticos habere rationis vſum circa omnem materiam, errare tamen circa aliquam, quaſi naturaliter & inuincibiliter. 22

His tamen minimè obſtantibus credo verius eſſe inueniri ſæpe delirantes in aliqua ſpeciali materia, ac proinde in illa rationis, liberi arbitrij, meriti, atque demeriti expertes, ſed naturaliter brutorum inſtar imaginatione duci: in aliis verò ratione vti, & liberè operari, capacéſq; eſſe merendi, & demerendi, ac ſubinde poſſe fateri, alia ſacramenta recipere, ſpõſalia, ac matrimonium celebrare. Cognoſcemus autem hunc rationis vſum in delirantibus in aliqua materia, ex præſenti ſtatu factis aliquibus interrogationibus, & perſpecto an norint diſcernere inter bonum & malũ: id enim indicium eſt mentis conſtantiæ, quod eſt bene ſe habere ad ea, quæ offeruntur, vt pulchre *Hippocr. l.2. Aphoriſ. aphor.33.* Probat etiã *l. His qui.12. in fin. ff. de tuto. & curat.* ibi, *non eſt nouũ quoſdã, & ſi mente ſua videbuntur ex ſermonib. cõpotes eſſe*, vbi *Gloſſ. v. Ex ſermonib.* ait ex ſermonibus alicuius conuinci ſit ſanæ mẽtis, necne. Probatur hęc ſent. tripliciter. 1. auctoritate, deincèps experientiis, demũ ratione. Prob. ergo 1. auctoritate *Auicennæ l.3. fen.1. tract.3. c.2. in medio*, vbi hæc ait, *nos verò dicimus, quod quãdo apoſtema fit in parte anteriori, corrũpit imaginationẽ, cũ ergo eſt illud, incipiũt colligere villos ex veſtibus: quod ſi ſit in medio, corrũpit cogitationẽ, & turbatur in eo, quod agit.* ecce qualiter cõcedit imaginatiuæ læſionẽ, & cõſequenter phreneſim, manẽte cogitatione, ſeu ratione illæſa. Idẽ docẽt *Gal. l.4. de loc. malè affectis, c.1. & c.4. & l. de ſymptom. differẽtiis. c.3. Leon. Fuſch.* auctor alioquin reprobus *l.1. de medendis morbis, c.20. ſtatim in princ. Donat. Anton. l. de medendis humani corp. malis, c. 6.* vbi omnes hi docẽt eſſe phreneticos, qui ratione manente illæſa, imaginatione deprauata mouentur. idẽ docet *Aëtius tetrabibli 2. ſer.2. c.2. initio.* vbi hæc dicit, *Aut enim imaginatiua facultas ſolũ læſa eſt, ſeruatur autẽ ipſis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua ſolũ læſa eſt, ſeruatur autẽ imaginatiua & memoria: aut etiã imaginatiua læſa eſt, ſeruatur autẽ memoria. Quib. igitur imaginatio læſa eſt, ij iudicãt quidẽ rectè, imaginãtur a. peruerſe: quib. verò ratio ſolũ læſa eſt, imaginãtur quidẽ rectè, iudicãt autẽ nõ rectè: quib. autẽ memoria læſa eſt, nullius antea factorũ meminerũt, imo neq; omnino rectè imaginãtur, neq; iudicãt.* 23

Et

Et ex Theologis, *Victoria relectione ad quid teneatur homo veniens ad vſum rationis, n.* 19. ſuſtinet tanquam probabile poſſe aliquos habere vſum rationis in vna materia,& non in aliis. Et multi Theologi doctiſſimi è noſtra Societ. Ieſu, quos de hac re conſului, ſunt noſtræ ſententiæ. 2. Probatur experientiis, quibus tota philoſophia naturalis, ex cuius principiis quæſtio hæc decidenda eſt, innititur, autor eſt *Ariſtot. 1. met. c.* 1. Prima ergo experientia eſt, quam refert *Galen.* de Theophilo medico ægrotante *lib. de ſymptomatũ differ. c.* 3. is enim cùm alioquin prudenter ſe gereret, & diſſereret, atque eos, qui aderant exactè cognoſceret, tibicines tamen quoſdam arbitrabatur eſſe in angulo cubiculi, ſéque illos videre putabat, & aſſiduè clamans iubebat eos expelli, & quando conualuit, perfectè recitabat omnia verba, & geſta eorum, qui ipſum inuiſerant. Ecce qualiter imaginatione læſa, phreneſíque occupata permánebat in rebus gerendis prudentia, & diſcurſus ad diſſerendum, & omnium exacta cognitio, quę omnia vſus rationis manifeſta indicia ſunt. 2. experientia eſt, quam de ſemetipſo refert *idem Galen. lib.* 4. *de locis male affectis, c.* 1. cùm enim ardenti febre laboraret, & feſtucas atri coloris eminere, & floccos ſimiliter in veſtibus eſſe putabat, quos auferre tentans, nihílque ſub digitis eductum inueniens, accuratius vehementiúſque id efficere conabatur; audiens tamen amicos, qui tunc aderant, dicentes, Videtis hunc floccos euellere, & feſtucas colligere? ſtatim intellexit, & cùm ſic animo conſtaret, vt rationalis in eo facultas non vacillaret, rectè (inquit) dicitis ô amici, proinde, ne phreneſis me arripiat, auxilio eſtote. Ex quibus manifeſtè cõſtat, neque in Theophilo, neque in Galeno rationem læſam eſſe, ſed ſolam imaginationem: vtramque experientiam refert *idem Leon. Fuſchius l. 1. de med. morbis c.* 20. ſtatim in principio, ad hoc idem comprobandum. 3. experientia eſt, cuius ego ſum teſtis oculatus. his proximè diebus noui paſtorem quendam, qui de Trinitatis, ac incarnationis myſterio interrogatus neceſſariam pro captu rationem reddebat, peccatáque frequenter confitebatur, ſenſu etiam, & ratione præditus erat ad oues ducendas, ac paſcendas, & de ſtipendio ſuis operis debito, paciſcendum, & denique in omnibus ratione ducebatur, ſi hoc vnum excipias, quod vehementer angebatur, ne ad habitum monachalem induendum cogeretur: precabatur autem, & enixè contendebat, vt chirographo aliquo ſibi dato tutus redderetur fore, vt nullo tempore ad id compelleretur: illóque ſibi tradito mirum in modum lætabatur. Choreas ducebat, & quicquid ſibi iniungebatur, libentiſſimè executioni mandabat. quod euidens ſignum eſt ſolam imaginatiuam, quoad eam materiam, læſam eſſe. Tandem probatur ratione, ſuppoſito triplici principio apud philoſophos certo. I. eſt, delirij cauſa eſt humor, aut pauor feruentiſſimus in cerebri ſubſtantiam, in eiúſque ventriculos effuſus, cuius impulſu mens in falſa quædam, & fictitia traducitur. Quod inter alios bene explicat *Fernelius l.* 5. *de part. morbis c.* 2. II. principium eſt maximam eſſe imaginatiuæ facultatis virtutem ad alterandum corpus, excitandóſque humores: cuius effectus mira aliqua refert *Abulenſ. c.* 30. *Gen. q.* 9. *fine.* ex D. Hieronymo, vnde ex huius facultatis virtute delirium poteſt prouenire, experientia ipſa teſte: vidimus enim non paucos ex vehementi aliqua imaginatione deliraſſe. *III. principiũ eſt*, effectus, qui ex imaginatiua proficiſcuntur, ſunt in duplici differentia; quidam ita ab imaginatiua procedunt, vt poſtea permaneant, eo quod alias cauſas conſeruantes habeant: alij verò pendent ab actu imaginatiuæ in fieri, & conſeruari, quia carent aliis cauſis à quibus conſeruentur: vt humor melancholicus ex rei triſtis imaginatione conſurgens manet ceſſante actu imaginatiuæ: alteratio autem ex rei turpis meditatione, ea finita ceſſat. Idem cernimus in delirio, aliud enim eſt, quod perpetuò durat, eo quod idem humor calidiſſimus tenaciter occupat cerebri partes, habétque ſufficientes ſui conſeruationis cauſas: aliud verò eſt, quod breui finitur, eo quod vapor ex quo prouenit, debilior ſit. His ergo ſuppoſitis probatur noſtra ſent. ſic, delirium prouenire poteſt ex vehementi aliqua imaginatione, ita vt ab illa dependeat in fieri, & conſeruari, ergo contingere poteſt aliquem hominem dum conſiderat aliquod obiectum, delirare, licet dum alia percipit, non deliret, ſed deliberatione vtatur. Nec obſtat principium, quod vrget oppoſitum ſentientes, nimirũ libertatem indiuiſibilem eſſe, nec percipi poſſe, qua ratione circa aliqua obiecta integra perſeueret, circa alia verò omnino lædatur. Hi enim ſi vniuerſim loquantur, certũ eſt falſum illos aſſumere. In primis enim actus primo primi in nobis ſunt neceſſarij, actus verò ſecundi ſunt liberi, ſiue ſint circa diuerſa obiecta, ſiue circa idem; deinde in Chriſto Domino reperti ſunt aliqui actus voluntatis omnino neceſſarij, huiuſmodi erat amor Dei procedens ex viſione beatifica, & alij perfectè liberi, vt obedientiæ, quo mortem ſubiit: imò circa idemmet obiectum habuit actus, & neceſſarios, & liberos, nam actus amoris Dei, qui neceſſariò ſequebatur ex viſione beata, neceſſarius erat: qui verò ex ſcientia infuſa, liber. Vt docent *Duran.* 3. *d.* 18. *q.* 2. *Palud. ibi. q.* 2. *a.* 2. *Capreolus* 1. *d.* 1. *q.* 3. *circa fin. ad argu. cont.* 4. *concl. Ferrara l.* 3. *cont. gentes. c.* 62. *ad fin. Soto l.* 3. *de nat. & grat. c.* 7. quinimo circa idem omnino obiectum, vt circa proximum cognitum per eandem viſionem beatam, in Chriſto, & beatis eſt duplex actus amoris, alter neceſſarius, alter verò liber: vt tenet *Suarez* 3. *p. q.* 19. *a.* 3. *diſp.* 39. *ſect.* 2. *in* 3. *ſent.* Nulli ergo mirum eſſe debet ſi aſſeramus in aliquo homine poſſe dari actus neceſſarios, & liberos circa obiecta diuerſa, & cognita mediis cognitionibus valde diuerſis, cuiuſmodi ſunt cognitio elicita media ſpecie aliquo humore viciata, & cognitio alterius obiecti elicita media alia ſpecie illæſa, & perfecta.

Ad 1. arg. & confirm. fateor diſcurſum circa illud obiectum ab imaginatiua viciata repræſentatum errare, at circa alia, erga quæ imaginatiua illæſa eſt, non errat. Ad 2. Quãuis ex ratione ſua eodem modo reſpiciat potentia omnia obiecta, ſi illa eodem modo ſe habeant, ceterum per accidens prouenire poteſt, vt aliter verſetur circa illud obiectum, ac circa alia: vt explicatum eſt. Ad 3. Admitto quod infert, id tamen non eſt inconueniens, vt expli cui. 24

DISPVTATIO IX.

An ſufficiat ad ſponſalia promiſſio externa ficta, qua vterque, vel alteruter contrahens, caret animo verè promittendi, aut ſe obligandi, ſaltem ſi iuramento ſtabiliatur: vel quando de promiſſione, aut de intentione ſe obligandi, eſt dubium.

SVMMARIVM.

Quotupliciter contingat non habere animum ſe obligandi. n. 1.
Quæ certa ſint, & quot in dubium vertantur. 2.
Quando deficit animus promittendi, an ſit culpa lethalis, & obliget. n. 3. *& ibi, an ſufficiat, vt hic fictè conſentiens poſtea conſentiat interne.*
Quid quando animus promittendi, non tamen ſe obligandi. 1. *opinio, eſſe ſponſalia, & eſſe votum ſimili intentione emiſſum.* 4.
Opinio verior, nec eſſe ſponſalia, nec votum. 5.
Quid ſi velit ſe obligare ad ſolum veniale, vel ad pœnam in ſponſalibus, & voto. 6.
Soluuntur argumenta, & explicantur l. 1. *§.* 1. *ff. Si vſusfruct. pet. & illud brocardicum, Qui vult antecedens, vult & conſequens. n.* 7.
Poſt n. 7. *inuenies alia ſummaria.*

DVPLICITER contingere poteſt non habere animum ſe obligandi. 1. poſitiuè, vt ſi promittens actum poſitiuum habeat, quo obligari nolit. 2. negatiuè: vt ſi nec habeat voluntatem ſe obligandi, nec contrariam. Et hoc rurſus bifariam euenit. 1. quando explicite eam voluntatem ſe obligandi non habuit, implicite tamen, & virtute id voluit. Vt quando quis eſt conſcius naturæ promiſſionis, & obligationis ex illa conſurgentis, nec habuit intentionem contrariam. 2. modo, quando nec implicitè, nec explicitè habuit intentionem ſe obligandi, nec etiam contrariam: vt ſi promittens ignarus ſit naturæ promiſſionis, & obligationis qua ligat. 1

Certum igitur eſt ſi promittentes animum ſe obligãdi habeant, 2

habeant,non tamen implendi,eſſe vera ſponſalia, obligaréque: quia peſſima non implendi intentio rem promiſſam, non eximit ab obligatione, quæ ex ipſa promiſſione animo ſe obligandi emiſſa,naturaliter conſurgit. Similiter eſt certum, ſi promittens ſe habuit negatiuè primo modo dicto,quia explicitè non habuit animum ſe obligandi,habuit tamen implicitè, & virtute,eo quod dum promiſit, conſcius erat promiſſionis naturæ,licet huius non meminerit, tunc manere obligatum. Quia ex voto naturaliter manet obligatio, & ex quacunque promiſſione:quare intendens promittere, nec apponens explicitè intentionem contrariam,cenſetur intendere ſe obligare. Qui enim vult antecedens,cenſetur velle conſequens,quod ex illo naturaliter infertur *l.1.§.1.ff.ſi vſusfruct.petatur.* Et ita in omni promiſſione tenet *Fortun.c.1.de pact. n.* 30. & in alio ſimili, nempe in voto, (vtraque enim obligatio ex promittentis ſpontanea voluntate oritur) docent *Aragon.2.2.q.88.a.1. fol.969.col.2.Manuel 2.to.ſum.c.92.n.7.* & nullum reperi in hoc diſcrepantem.Quare tunc erunt vera ſponſalia. Idem dicendum eſt,quando tempore,quo fides data eſt, adfuit vera ſe obligandi intentio, quamuis ſtatim fide data promittens haberet animum ſe non obligandi. Quia iam obligatio ex promiſſione orta fuerat.Item certum eſt, quando promittens habuit ſe negatiuè ſecundo modo, quia nec explicitè,nec implicitè habuit voluntatē ſe obligandi, nec contrariam:vt quia naturam promiſſionis, & obligationem ex ea conſurgere,prorſus ignorabat, vel exiſtimabat non obligare, nec manere obligatum. Quia obligatio promiſſionis conſurgit ex ſpontanea promittentis voluntate, ſed in hoc caſu omnino inuoluntaria eſt, cùm nihil magis voluntati ſit contrariū,quàm ignorantia, & error.*l. Si per errorem, ff.de iuriſd.omn.iudic.* Item, quia ignorantia, & error circa ſubſtantiam rei promiſſæ, irritat obligationem,eo quod voluntatem auferat, at multò magis pertinet ad promiſſionis naturam virtus obligandi: ergo huius virtutis ignorantia voluntatem, & obligationem aufert. Præterea,quia in hoc caſu verè non vult promittere, cùm per hanc vocem Promitto, non intelligat promiſſionem & obligationem oriri.Tandem,quia *l.3.ff.de act.& obligat.* expreſsè traditur neminem ſe obligare niſi animū ſe obligandi habeat.& ita loquens de ſponſalibus,tenet *Petr. de Ledeſ.de matrim.q.43.a.1.dub.2.*& in voto docet *Aragon.d. a.1.f.970.col.1.Manuel d.c.92.n.* 8. indéque vterque infert, ignorantes inuincibiliter caſtitatis votum annecti ordini ſacro,non teneri ex vi voti ad caſtitatem defectu voluntatis:ſicut de infante ad ordinem ſacrum promoto fatentur omnes. Intelligendum tamen eſt niſi ignorans promiſſionis naturam,velit ea intentione promittere,qua ceteri promittunt:tunc enim implicitè,& virtute obligari vult. Tota igitur difficultas eſt, quando promittens habuit promittendi animum,& poſitiuè habuit animum ſe non obligandi. Et de huiuſmodi promiſſionis fictæ obligatione bifariam diſputari poteſt. 1. an obliget ex vi promiſſionis, & ſponſalium. 2.an ſaltem obliget ratione fraudis ad reſarciendam iniuriam illatam. Et in priori caſu eſt diſputatio præſens:in poſteriori verò diſput.ſequenti erit ſermo. Triplex igitur dubium in præſentiarum agitandum eſt. 1. An promiſſio ficta animo promittendi facta, & expreſſio non ſe obligandi, conſtituat ſponſalia, ex vique promiſſionis obliget. 2.Quid ſi iuramento ſtabiliatur. 3.Quid ſi dubitatur de promiſſione,aut de animo ſe obligandi.

3 DVBIVM I. Quando promiſſio fit animo promittendi, non tamen ſe obligandi,an obliget. Et quidem ſi omnino promiſſio ficta ſit ore tenus ſolum, quia deficit animus promittendi, manifeſtum eſt, nec eſſe ſponſalia,nec ex vi promiſſionis obligare, quia verè non eſt promiſſio, ſed promiſſionis fictio. Erit autem difficultas,an ſi poſt conſentiat internè,ſint vera ſponſalia.De qua l. 2. diſp.32.n.9. vſque ad 13.Eſt tamen culpa lethalis,quia eſt mendacium pernicioſum: in quolibet enim contractu vtrinque obligatorio, qualis eſt ſponſalium, lex iuſtitiæ præſcribit, vt vterque verè contrahat.Sic *Caiet. verb.Sponſalia,& ibi Armilla n.14.Nauar.ſum.c.22.n.76.Veracruz* dicens ab omnibus receptum eſſe, *3.p.Spec.a.19. concl. 1. Barth. à Ledeſ.de matrim.dub.*14. Quod tamen tripliciter limitandū cenſeo. 1. niſi eo pacto fides daretur, vt alter facilè colligere poſſet iocosè dari,nec inde damnum aliud ſequeretur. 2.niſi promiſſio ſit ex altera tantum parte,& non mutua,nec inde detrimentum aliud redundat: quia cùm tunc contractus non ſit, minimè eſt mendacium pernicioſum. 3. niſi grauis neceſſitas vrgeat ad ſic fictè promittendum, vt ob vitandum magnum ſcandalum.Nam(vt diſput 11.n. 2. dicemus) in hoc euentu non eſt mortale fictè contrahere matrimonium,nedum ſpōſalia:& ibi diſputabimus an ſit veniale:& cùm fictè contrahere ſponſalia ſit minus graue quàm fictum matrimonium,minor cauſa deſiderabitur.

In eo igitur difficultas verſatur, quando promiſſio fit animo promittendi,non tamen ſe obligandi, an ſint vera ſponſalia, & ex vi promiſſionis obliget. Duplex eſt ſent. 4
I.eſſe vera ſponſalia,& obligare. Prob. obligatio eſt naturalis effectus promiſſionis,ſicut ignis calefacere,ergo ſicut poſito igne,velit,nolit apponens, calefactio ſequetur, ita poſita promiſſione,animóque promittendi,ſtatim conſurget obligatio. Et confirm. quia qui vult antecedens, vult neceſſariò conſequens *l.1.§.1.ff.ſi vſusfruct.peta.*ibi, *& ideo ſi vſusfructus legetur,neceſſe eſt tamen, vt ſequatur eum aditus,* & latè *Euerardus loco à conceſſione antecedentis ad conceſſionem conſequentis.* Sed obligatio conſequitur promiſſionē: ergo, qui vult promiſſionem, neceſſariò vult obligationem. 2. Quia alias eſſet in promittentis poteſtate, velle ſe ad mortale,vel veniale aſtringere. 3. Quia dans formam, ſubinde dat cōſequentia formam, ergo apponens promiſſionem,ſubinde apponit obligationem, quæ ipſam cōſequitur.Et ita in ſponſalibus docet *Petr.de Ledeſm.de matrim.q. 43.a.1.dub.2* & in alio ſimili,nempe in voto,docet *Soto lib. 7.de iuſt.q.1.a.2.verſ.Tertio eodemq; medio, Lud. Lop.* dicens idem docuiſſe *Pena 1.p.inſtruct.c.42.§. Secundum Sotum,& c.43.§.Quamuis votum,Manuel 2.to.ſum.c.92.n.7.Arag.2.2. q.88.a.1.f.969.§.Contrariam tamē.Gutier.l.2.q.can.c.22.n.31.*

II. ſentent.verior affirmat,nec eſſe ſponſalia,nec ex vi 5
promiſſionis obligare.Prob.ex *c.fin.de condit.appoſ.* vbi cōditio contraria ſubſtantiæ matrimonij,ipſum annullat, licet verba,& intentio eſſent contrahendi:ergo cùm de natura promiſſionis,& ſponſalium ſit animus ſe obligandi, vbi contrarius animus adfuerit, nulla erunt. Et confirm. quia quamuis intentio contraria matrimonio mente retineatur,ipſum annullat:vt ſi animus ſit ducendi vxorem ad tempus:ſicut dicemus l.2.diſp.19.n.11.2.Prob.quia omnis obligatio, quæ non eſt ex lege, oritur ex priuata hominis voluntate: ergo vbi deeſt ſe obligandi voluntas, deficit obligatio. Dices,ſponſalia ex hominis voluntate conſiſtere,iis tamen contractis obligatio eſt ex iure diuino, & naturali:hoc tamen non obſtat, quia lex diuina, & naturalis non obligat circa rem ſpontaneam,niſi ſuppoſita volūtate hominis obligationem ſibi imponentis, ergo vbi defuit animus ſe obligandi,deeſt obligatio. Tandem, quia obligatio promiſſionis conſurgit ex lege priuata, quam promittens ſibi imponit,nulla autem lex obligat, niſi legiſlator obligare intendat. Quare hanc ſent. tuetur *Enriquez l. 11.de matrim.c.13.n.2.*& in alio ſimili,ſcilicet in voto,docet *Ricar.4.d.38.a.3.q.2.ad 2.D.Bonau.ibi a.1.q.1. n.13. & 3.d. 39.a.3.q.1.n.46.D.Ant.2.p.t.11.c.2.initio,Ang.ver.Pactū,n. 4.& Votū. 1.n.7.Sylu.verb.Metus,q.8.& verb.Pactū,q.4.*vbi *Armilla n.2.& verb.Iuramētum,n.14.Tabiena ver.Pactū,q.2. Metina C.de reſtit.q.23.§.His nō obſtātibus,Nauar. ſum.c.12. n.38.Viguer.l.inſt.c.5,§.5.v.14. Pal.4.d.29.diſp.1.f.665.col.1.*

Dubitabis tamen, quid ſi adfuit animus obligandi ſe ſo- 6
lum ad veniale,an ſint vera ſponſalia. Quidam cenſent in alio ſimili,vt in voto,non eſſe in poteſtate vouentis obligare ſe ad culpam mortalem,vel venialem, vel ex obiecti magnitudine id penſandum eſſe. quia quamuis obligatio voti,& promiſſionis,quoad exercitiū pendeat ex vouentis intētione,quantitas tamen obligationis ſumitur ex natura rei,iuxta materiæ qualitatē.*Sic Soto l. 7.de iuſt.q.2.a.1. verſ.*

Per

*Per hæc ad id.Corduba ſum.q.*188.*punct.*1. Sed dicendum eſt quáuis in materia leui non ſit in vouentis poteſtate obligare ſe ad mortalia, quia talis voluntas vt fatua, & irrationabilis non acceptatur à Deo, cùm & præcepta, & leges ſuperiorum non poſſint ad mortale in re leui obligare, vt bene probat *Caſtro l.*1.*de lege pœnali.c.*5.*docum.* 2. & in voto docent *Soto,& Corduba proximè citati*, idem *Soto l.*8.*de iuſt. q.*1.*a.*7.*dub.*1. Cæterum in quacunque materia graui poteſt ſe ad ſolam venialem culpam obligare, quia promiſſio eſt lex priuata, quam promittens ſibi imponit; at legiſlator poteſt ſub veniali velle obligare in materia graui. Itẽ quia ſi poteſt ſe ad nullam culpam aſtringere, vt dixi n.5. à fortiori poterit ad ſolam venialem. Hoc colligitur ex *Enriquez l.*5.*de pœnit.c.*21.*n.* vbi dicit poſſe vouentem ad ſolã pœnam ſe obligare. Inde credo poſſe ſimiliter in ſponſalibus velle ſe ad ſolam venialem culpam aſtringere, & eſſe vera ſponſalia, ſicut eſſet verum votum, quo ſe ad veniale obligaret, quia iam eſt vera promiſſio, cùm adſit animus promittendi, & ſe obligandi, nec eſt de eſſentia, vt obliget ad mortale: ſi verò ſolùm eſſet animus ſe ad pœnã aſtringendi, credo non eſſe votum, niſi tantum circa pœnam; eſſet enim perinde, ac ſi vouens diceret, Promitto mille aureos pauperibus, ſi luſero: obligatio ènim ſolum in pœnam cadit: & eodem modo ſi per ſponſalia eſſet animus ſe ad ſolam pœnam obligandi, nec eſſent ſponſalia, nec promiſſio: quia omnimoda obligatione deſtituuntur, cum in illis promiſſio pœnæ minimè valeat, *c.Gẽma, de ſponſalibus.*

7 Ad 1. argum. diſtinguo antecedens, quando promiſſio vera eſt, fateor; ſecus quando non eſt vera, vt contingit, quando deficit animus ſe obligandi: cùm *enim adiiciatur* conditio naturæ promiſſionis cõtraria, *deficit* veritas promiſſionis. *Ad confir. dico* volẽtem efficaciter antecedens, velle *conſequens*, at adiiciens animum non ſe obligandi, minimè vult efficaciter promittere, ſed fictè, & ore tenus. Ad 2. fateor id ſequi, non tamen eſſe inconueniens, vt dixi n. 6. Ad 3. concedo antecedens de veram formam dante, qui autem promittit abſque animo ſe obligandi, veram promiſſionis formam à promittentis mente pendentem, aufert; & tantum eſt apparens, & ficta promiſſio.

SVMMARIVM.

An ſi promiſſio facta animo promittendi, non tamen ſe obligandi, iuramento firmetur, obliget. 1.*opinio, obligare n.*8.

2. *Verior, non obligare*, 9.

*Soluuntur argumenta, & explicatur c.Quacunque.*22.*q.*5.*n.* 10.

*Poſt num.*10. *inuenies alia ſummaria.*

8 DVBIVM II. An ſi promiſſio matrim. iuramento ſtabiliatur, obliget, veráque ſponſalia conſtituat, quando adeſt animus iurandi, & expreſſus non ſe obligandi: nam quàndo deeſt etiam animus iurandi, fatentur omnes, nec vi iuramenti obligare: ſicut diximus n.5. de promiſſione. Aliqui cenſent obligare. Probatur ex doctrina, quam tradunt *Angel. Iuramentum* 4.*initio.Sylueſt.Iuramentum* 3.*q.*2. vbi docẽt aliter contrahi obligationem in voto, quàm in iuramento; in *illo* enim contrahitur per intentionem, in hoc verò per deliberatam verborum atteſtationem. 2. Prob. ex *D. Iſidoro*, & habetur *c.Quacunque.*22.*q.*5. ibi, *quacunque arte verborum quis iurat; Deus tamen, qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur, intelligit.* Sic videntur tenere *Hoſtien. c.Ad audientiam, ſuper verb.Reſignauit, de his quæ vi, & ibi Ioan.Andr.n.*8. vbi aiunt licet promiſſio non obliget abſque animo ſe obligandi, at in iuramẽto aliud ſtatuere Eccleſiam: ſed eos intelligit *Imola ibi n.* 5. vt ſentiant in conſcientia id iuramentum non obligare, ſed tantum in foro Eccleſiæ, eo quod non credit aſſerenti ſe caruiſſe animo ſe obligandi. Sed expreſsè hanc ſent. tenent *Caiet.*2. 2. *q.* 89. *ar.*7.*ad* 4.*Soto l.*8.*de iuſtit.q.*1.*a.*7.*ad* 4.*verſ.At verò profecto. Conar.de pact.*1.*par.*§.5.*n.*2.*Gutier.l.*2.*queſt.canonic. c.* 22.*n.* 31.*Lud.Lop.*1.*parte inſtruct.c.*42.§.*Secundum Sotum.Manuel Rto.ſum.*2.*edit.c.*192.*n.*4.*&* 2. *10. c.*92.*n.*7.*Aragon.*2.2.*q.*89. *a.*7.§.*Quarta concl.f.*1081.*Enriquez l.*11.*de matrim.c.*13.*n.*2. *in commento, lit.Z.* quamuis in voto teneat contrarium. & hoc dicit tutius *Tabiena verb.Iurare,q.*11. Vnde iuxta hanc ſententiam dicendum eſt vera effici ſponſalia.

Verius tamen eſt non obligare ex vi iuramenti, ut promiſſionis, nec eſſe ſponſalia: probatur iiſdem rationibus, quibus nu.5. id probauimus de promiſſione. vtraque enim obligatio procedit ex ſpontanea hominis voluntate ſibi legem imponentis, nec commoda diſcriminis ratio inter vtramque obligationem deſignari poteſt. Item ex *D.Greg. l.*26.*mor.c.*7. & habetur *c.Humanæ,*22.*q.*5. vbi ait humanas aures talia verba noſtra iudicare, qualia foris ſonant, Deũ autem qualia ex intimis proferuntur. Quare hanc ſent. videtur expreſsè tenere *D.Th.*3.*d.*39.*q.*1.*a.*3.*quæſtiunc.* 3. vbi dicit iuramentum ex ipſa iuramenti, vt iuramentum eſt, ratione non obligare, niſi iuxta iurantis intentionem: & tenet *D.Bonauen.*3.*d.*39.*a.*3.*q.*1.*nu.* 46.*& ibi Ricar.a.*2.*q.*1. *Gabr.ibi q.*1.*a.*2.*concl.*5.*D.Antonin.*2.*p.t.*10.*c.*6.*verſ.Quintus caſus, fine.Metina C.de confeſſione, q.de Diſpenſat.in reuelanda confeſſ.ad* 2.*Petrus Cios* 4.*d.*29.*diſp.*1.*f.*665.*col.*1.*Philiarc.de offic. Sacerd.to.*1.*p.*2.*l.*3.*c.*16.§.*Sed dubium eſt.* Et ex iuris peritis *Ant.c.Si vero, de iureiur.n.* 5. vbi *Abbas n.* 9. *Alex.de Neuo n.*38.*Fel.n.*8.*verſ.Et declara.Imol.n.*7.*Fortun.de vlt.fine, illat.* 22.*n.*477.*& ſeq.Roſella verb.Iurare, n.*19.*Angel.Iuramentum* 5.*n.*8.10.31.*Sylu.Iuramentum.*4.*q.*7.17.19.*Armilla verb.Iuramentum.n.*14.*Seraphin.de priuil.iuram.priuil.*110.*n.*16.*Gutier.de iuram.*1.*p.c.*57.*n.*20. 9

Ad 1. argumentum ex propoſitis n.8. reſpondeo negando eam doctrinam, vt bene eã impugnat *Metina C. de reſtit.q.*23.§.*His non obſtantibus.* Sed dicendum eſt vtramque obligationem pendere ex intentione promittentis, vel iurantis. Ad *c.Quacunque arte*, dico intelligi, dum quis iurat animo ſe obligandi, non tamen implendi, vel quando iurat aſſertorie rogatus à iuridice, contra mentem petentis iuramentum. 10

SVMMARIVM.

*An in dubio vtrùm quis promiſerit matrim.homini, vel emiſerit votum, teneatur, & quid quando id opinatur.n.*11.

An in dubio animi ſe obligandi in matrimonij promiſſione, & voto, teneatur. 1.*opinio, non teneri.* 12.

*Verior opinio, teneri.n.*13.*& ibi quilibet præſumitur dicere, quod mente habet.*

Quid in dubio vſus rationis, dum promiſſio matrimonij, vel votum ſit. n. 12.*&* 14.

*Soluuntur argumenta, & explicatur c.*1.*De his quæ vi.n.*14.

DVBIVM III. Vtrùm dubitans num ſponſalia contraxerit, vel animum ſe obligandi habuerit, teneatur. Et in priori caſu dum dubiũ eſt de promiſſione, videtur teneri: nam dubitans de voto à ſe emiſſo, tenetur implere, vt docet *Corduba ſum. q.* 147. Item, quia quamuis in dubio potior ſit poſſidentis conditio, *reg.iur.In pari.*65.*de reg.iur. in* 6.*& reg.In pari.*170.*ff.eodem tit.* exigitur tamen, vt poſſeſſionem illam iuuet bona fides poſſidentis, vt dicemus libro 2. diſp.41. n.24. quæ per dubium excluditur. Ceterum dicendum eſt, ſi ſufficienti adhibita diligentia adhuc manet dubius, vtrùm matrimonium promiſerit, minimè teneri: & idem eſt ſi dubitat de voto à ſe emiſſo. Probatur, quia in dubio melior eſt poſſidentis conditio, non tantum in materia iuſtitiæ, ſed in quacunque alia, vt dicemus lib. 2. diſput.41. num.32. Sed in hoc dubio voluntas poſſidet ſuam libertatem, cùm de vinculo contracto dubitetur, ergo in hoc dubio pro libertate iudicandum eſt. Item, quia hoc in ſponſalium fauorem cedit, magnam enim exigunt libertatem, *c.Gemma, de ſponſalibus.* cedit etiam in voti fauorem, cùm enim ſit opus religionis, libertatem, ac ſpontaneam voluntatem petit. Item quia vbi tractatur de obligatione contrahenda, ſtricta interpretatio facienda eſt, *c.*1. *de iureiur. in* 6. *l.Quicquid aſtringendæ, ff. de verb. oblig.* qua ratione ductus *Abb.c.Cum clerici.fine, de verbor.ſignificat.* ait iuramentum generaliter præſtitum reſtringendum eſſe quantum fieri poteſt, vt minus obliget iurantem. Nec obſtat requiri bonam fidem poſſidentis, quia ante hoc dubium bona fide poſſidebatur libertas, nec dubium ſuperueniens, quod ſollicita diligentia vinci nequit, tollit bonam fidem, vt bene probat *Couar.reg.poſſeſſor.*2.*p.*§.7.*nu.*4. 11

Sarmien. *l.ſelect.c.*10.*n.*5.cum aliis,quos referunt.Quare in voto hoc videtur ſentire *gloſſ.c.Ex parte de cenſibus,proximè ante verb.Ex parte,*vbi ait in dubiis licere ſequi quod libuerit,& videtur loqui de voto,de quo textus ille agit. Et expreſsè de voto hoc ſentiunt *Soto l.*7.*de iuſt.q.*3.*art.*2.*docum.* 2.*verſ.Sed eſt hic.Metina l.*1.*ſum.c.*14.§.7.*f.*90.*Capua l.*2.*deciſ.c.*31.*fine,Manuel* 2.*to.ſum.c.*99.*n.* 5. *Enriquez l.* 11. *de matrim.c.*11.*n.*5.*& l.*8.*de Euchariſt.c.*45.*n.*3.*in cōmen.lit.P.Lud. Lop.*1.*part.inſtruct.c.*45.§.*Dubitans de voto*: quare idem dicent hi Doctores de dubitante an promiſerit matrimoniū: cùm eadem prorſus ratio ſit. Dixi conſulto non teneri, quando dubitat,ſi enim opinetur ſe vouiſſe,ita vt oppoſitum non opinetur probabiliter,tenetur quidem, quia habet aſſenſum:ſi autem pro vtraque parte opinionem probabilem haberet,liceret quamcumque amplecti.

12 In poſteriori autem caſu, vbi aliquis eſt certus de promiſſione matrimonij, aut voto, dubitat autem de animo ſe obligandi,vel an ſciret obligare:poſſet aliquis exiſtimare non teneri. 1. quia in dubio non præſumitur animus ſe obligandi in iuramento metu extorto,vt docent *Hoſtienſ. c.Ad audientiã,ſuper verb.Reſignauit,de his quæ vi,& ibi Ioan. And. n.*8.*Abb.c.Si verò,de iureiur.n.*10.*D.Ant.*2.*p.t.*20.*c.*6. §.*Quintus caſus,Roſella verb.Iurare.n.*19. *Sylu. Iuramentum.* 4.*q.*7.*dict.*4.*Seraphinus de priuileg.iuramen.priuil.* 110.*n.*16. Quare *Angel.Iuramentū.*5.*n.*10.ait in hoc dubio non obligare iuramentū. 2. Quia perinde videtur dubitare de animo ſe obligandi,ac dubitare de ipſa promiſſione,quia deficienti animo,non eſt promiſſio.3.Quia in hoc dubio videtur præualere poſſeſſio libertatis, qua voluntas gaudet. 4.Ex doctrina,quam tradunt *Sotus l.*7.*de iuſt.q.*3.*a.* 2.*document.*2.*verſ.Sed eſt hic,Capua l.*2.*deciſ.c.*31.*fin. Beja caſu* 49. *in ſua ſum.f.*233.*Vega l.*4.*ſum.caſu* 417.vbi dicunt dubitantem puerū de rationis vſu dum vouit, minimè teneri, nec ſufficere quamcumque opinionem vſus rationis,ſed exigi rem eſſe adeò certam,vt nulla, aut tenuiſſima ſit apud viros prudentes dubitatio. Tandem probatur ex *c.* 1. *de his quæ vi.ad finem,*ibi,*Si legitime probatum fuerit, nō timore mortis prædictam mulierem religionem intraſſe.*Ex quo textu conſtat mulierem habitum dimittētem profeſſione iam emiſſa, cogendam eſſe ad religionem, ſi monaſterium probauerit ſponte profeſſam eſſe,ergo in dubio an valuerit profeſſio,poſſeſſio eſt pro voluntatis libertate: alias non monaſterium,ſed ipſa teneretur probare metum.

13 Dicendum tamen eſt in hoc dubio teneri. Prob. quia verba exterius prolata ſunt naturaliter ſigna intentionis, & nullus præſumitur dicere, quod in corde non habet:vt latè probo l.3.diſp.15.n.9.quod adeò verum eſt, vt etiam in iuramento metu extorto, vbi vehemens coniectura defectus animi ſe obligandi propter metum, concurrit, veriſſimum ſit præſumi animum ſe obligandi,vt delicti præſumptio vitetur,vt docet *Alex. de Neuo c. Si verò, de iureiur.n.*41.*Imola c.Ad audientiam,de his quæ vi.n.*5.*Couar.* appellans oppoſitum manifeſtum errorem,4.*decret.*2.*p.c.*3.§. 5.*n.*3. ergo vbi conſtat de promiſſione, dubitatur autem de animo ſe obligādi,præſumptio,& poſſeſſio eſt pro animo ſe obligandi verbis promiſſionis id ſignificantibus. 2. Quia promiſſionem conſequitur naturaliter obligatio, niſi expreſsè apponatur negatio contraria,ergo dū de promiſſione conſtat, & dubitatur de contrario animo, præſumptio,& poſſeſſio eſt pro obligatione.Et confirm.ex doctrina *Soti l.*8.*de iuſt.q.*1.*a.*7.*ad* 4.*colu.*25.*ante verſ.Ex ſecundo autem,*vbi hæc ait, *Quæcunque actio exterior deliberata ſecū natura ſua affert agendi intentionem, & ideo niſi per formalem negationem mentis excludatur, ſemper intelligitur vna concurrere cum actione,*ergo in dubio ea intentio præſumitur,& pro ea eſt poſſeſſio.Nam qualitas, quæ à natura ineſt, ſemper ineſſe præſumitur,vt probat *Menoch. de præſump.l.*1.*q.*14.*n.* 3. Et amplius cōfirmatur,quia huius poſſeſſionis ſignū eſt, ſtatim ac aliquis ait ſe iuraſſe,vel promiſiſſe, non rogatur an habuerit animum ſe obligandi, quaſi is animus præſumatur.3.Poteſt probari ex dictis diſp.præced.n.10.vbi idē probauimus in dubio an promittens habuerit debitam deliberationem.4.Quia *D. Th.*2.2.*q.*89.*a.*9.*ad* 3.ſupponere videtur, quando eſt dubia iuramenti obligatio, eo quod de materia dubitatur, ſit licita necne, obligare, ait enim poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare: ergo idem dicendum eſt, quando eſt dubium de animo ſe obligandi: quia perinde irritum eſt iuramentum defectu debitæ materiæ, ac defectu huius animi. 5. Quia quando dubium eſt an iuramentum obliget, non poteſt aliquis propria auctoritate contrauenire:vt docent *Sylu.Iuramentum.*5.*q.*1. *Angel. Iuramētum.*6.*n.*1.*Tabiena verb.Iurare.q.*10.*Cotta,* quem refert, & ſequitur *Gratian.reg.*269.*n.*9.*Gutier.de iuram.*1.*p.c.*72.*n.* 7.ergo in dubio poſſeſſio eſt pro iuramenti obligatione: & conſequenter idem erit de qualibet alia promiſſione,cùm pariter ad omnes, ac ad iuramentum exigatur animus ſe obligandi:vt dixi n. 9.6.Quia probato facto præſumitur interueniſſe omnia ad factum requiſita, vt docet *Panorm. c.*1.*de his quæ vi.n.*9.*per c.Ex præſentia,de probat.* vbi probata profeſſione præſumitur profitentem habuiſſe legitimam ætatem, & neganti incumbit probatio, ergo cùm conſtet de promiſſione, præſumetur in dubio animus ſe obligandi,ad eius valorem requiſitus. Tandem, quia forus externus cognita huius dubij veritate ſententiam feret in promiſſionis fauorem, pro qua eſt præſumptio, ergo idem in foro conſcientiæ ſentiendum eſt:vterque enim forus, vbi externus falſæ præſumptioni non innititur, idē iudicat:vt probaui diſp.5.n.20.Et pro hac ſententia ſunt *Felin.c.Si verò,de iureiur.n.*8.*verſ.*4.declarat *Gutier.de iuram.*1.*p.c.*57.*n.* 20. vbi docent iuramentum coactum in dubio animi ſe obligandi,ſeruandum eſſe:& *Nauar.l.*3.*conſilior.in* 1.*editione* 34.*de voto,conſ.*4.*fi.vbi ait* vouentem caſtitatem, ſimúlque religionem,incertum tamen de intentione,an abſoluta,an potius caſu quo ingrederetur religionem,teneri, dum dubitat de intentione, reputare ſe obligatum ad caſtitatem, licet non admittatur ad religionem,quia eſt certus de voto,dubius tamen de intentione,& *Corduba ſum.q.* 147. vbi ait in dubio an votum obliget eſſe neceſſariò petendam diſpenſationem.& *D.Anton.*2.*p.t.*11.*c.*2.*initio,verſ.Nota* 6. ait tutius eſſe implere in dubio animi ſe obligandi.

Ad 1.argum. ex propoſitis num. 12. dico eos Doctores 14
agere de iuramento coacto, in quo coactio præbet vehementem ficti conſenſus coniecturam: & adhuc in illo reprobauimus eam doctrinam n. 13. Ad 2. Negatur antecedens,quia dum omnino dubitatur de promiſſione, nulla eſt ex parte promiſſionis poſſeſſio,ſed tota ſe tenet ex parte libertatis. quando autem promiſſio eſt certa, & dubius animus, tunc poſſeſſio,& præſumptio eſt ex parte promiſſionis. Ad 3.Nego in eo caſu eſſe poſſeſſionem ex parte libertatis.Ad 4. Neganda eſt ea doctrina, & ſic diſtinguendum,ſi emittens votum,ſeptennium expleuerit, cùm iam ius præſumat vſum rationis, is in dubio præſumendus eſt: ſecus ante ſeptennium,in quo caſu niſi expreſsè conſtet de rationis vſu,nec votum,nec ſponſalia obligabunt:vt latius dicemus diſp.19.n.10.Ad vltimum deſumptum ex *c.* 1. *de his quæ vi.* varios affert intellectus *gloſſ. ibi verb. Mortis, Anton.num.*29.*Panormit.num.*9.*Imol.num.*16. *Anton.* igitur intelligit ex eo textu non conſtare, cui onus probandi incumbat, nam imperſonaliter loquitur: ſed bene reprobat *Imol.n.*16. *verſ.Sed certè,* quia textus probandum dicit fœminam ſponte profeſſam eſſe, hoc autem monaſterio incumbebat probare,erat enim contra fœminæ intentionem.2.reſpondent *gloſ.& Panorm.*tam fœminæ,quàm monaſterio incumbere probandi onus, illi timorem mortis incuſſum,huic verò profeſſionem à muliere emiſſam. Sed nec placet hæc ſolutio, quia apertè opponitur textui ibi, *ſi legitimè probatum fuerit non timore mortis religionem intraſſe*, vbi manifeſtè loquitur de probatione facienda à monaſterio, contrarium enim probatura erat mulier, vt intentum aſſequeretur. Vnde eligenda eſt alia ſolutio *gloſſæ, & Panor.ibid.* monaſterium debere probare non interueniſſe metum, non quaſi poſitiuè id probare debeat: ſed fœminam probaturam metum,& eo ipſo, quod non probet, cenſetur monaſterium ſuam probaſſe intentionem.

Et

Et tandem melius reſponderi poteſt, reuera monaſterium probaturum non interueniſſe metum, quia ex parte fœminæ erat poſſeſſio, & præſumptio iuris per metum profeſſam eſſe, ex eo quod erat coniugata, viróque ſpoliata fuit, & in fauorem ſpolij præſumitur conſenſus metu extortus: vt conſtat ex *c.2. de reſtit. ſpoliat.* ibi, *quia non eſt veriſimile, quod ſponte iuri ſuo renunciauit, qui renunciat ſpoliatus.*

DISPVTATIO XI.

Vtrùm ficta matrimonij promiſſio, eſto non obliget, vt ſponſalia, vel promiſſio, conſtringat tamen ad ſtandum promiſſis ratione fraudis, & iniuriæ illatæ fictè promittendo?

SVMMARIVM.

Quando promiſſio ficta eſt gratuita, an obliget, & in quo verſetur difficultas, & quot ſint difficultates tractandæ. n.1.
Quid quando ſub ea ſpe virginem defloraui. 1. opinio, non teneri. 2.
2. Opinio verior, teneri. 3.
Quid ſi non fuit promiſſio mutua, & deflorata eſt fœmina. 4.
Quid ſi conditione diſpares ſint. 5.
Qualis debeat eſſe hæc diſparitas. 6.
Quid ſi ex promittendi modo fœmina potuit fraudem percipere. 7.
Quid ſi in his caſibus iuramentum intercedat. 8.
[illegible] ſcandalum. 9.
Quid ſi malus exitus ſperetur. 10.
Quid ſi vir decipiatur credens fœminam eſſe virginem, vel in alia qualitate. c. 11. & an tunc teneatur reſtituere.
Quid ſi vbi dolum nouit, carnaliter cognoſcit fœminam. 12.
Quid ſi fœmina deflorata poſtea cum alio fornicetur, vel aliquid ei ſuperueniat, ob quod ſponſalia poſſent diſſolui, & an tunc teneatur vir reſtituere, ſi ipſam non ducat. 13.
Quid ſi tantùm tactus, & oſcula interueniant fide data de matrim. 14.
Quid ſi nolit fœmina, aut parentes eius, aut fidem dans aliam duxit, vel ad ſacros ordines promotus eſt. 15.
Quid ſi deflorans duxit aliam, an viduus effectus teneatur defloratam ducere, remiſſiue. 16.
Soluuntur argum. n.17. & poſt n.17. inuenies cetera ſummaria.

1 CVm (vt diximus diſp. 5. nu. 11.) promiſſio matrimonij dupliciter fiat, aut merè gratis, quando ex altera parte tantùm fit; aut per modum contractus, dum mutua eſt: quando priori modo fit, ſi nullum aliud damnum fœminæ redundet, non tenetur fictè promittens eam ducere, licet id fictè non animo ſe obligandi iurauit, ſecluſo fractionis iuramenti ſcandalo, quia non tenetur ex vi promiſſionis, aut iuramenti, vt dixi diſp. præced. n. 5. & 9. nec ratione iniuriæ, nulla enim eſt, cum nõ ſit contractus, Do vt des, vel, Facio vt facias, nec damnum aliquod ſequitur. & ita docet *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1.* & quamuis anceps maneat, num ſaltem ſub veniali teneatur, credo tamen nec eſſe veniale, ratione dicta. Vnde difficultas in eo verſatur, quando eſt mutua promiſſio, vel ſi fuit ex parte alterius tantùm, interfuit alius contractus, ſub ea ſpe tradidit fœmina corpus? Sex igitur quæſtiones in hac diſp. agitandæ ſunt. 1. Quando ratione fictæ promiſſionis fœmina deflorata eſt. 2. Quando vir eſt notabiliter dignior, eſto non teneatur ducere, teneatur ei damnũ reſarcire. 3. Quid ſi fœmina cùm exceſſum ignorabat, aut prudenter credidit verè ſibi promitti. 4. Quid ſi fœmina ſub ea ſpe cognita, non erat virgo. 5. Quid quando contrahentes ſunt pares, & promiſſio fuit mutua, nec aliud damnum, quam fictæ promiſſionis redundat. 6. An quando promittens non tenetur ducere, rogatus à iudice poſſit negare promiſſionem.

2 QVÆSTIO I. An fictè promittens matrimonium, & ſub ea ſpe deflorans virginem, teneatur eam ducere. Aliqui cenſent nõ teneri, ſed ſatius eſſe ducere, vel dotem conſtituere, quia iuſtitia commutatiua tantùm petit æquale reddi, poteſt autem id fieri ſatisfaciendo pecuniis. Sic videntur tenere *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. initio, & Supplement. Gabriel. 4. d. 28. q. 1. a. 2. concl. 5. Bart. à Ledeſm. de matrim. dub. 19. f. 126.* vbi aiunt teneri hunc eam ducere, vel aliter ſatisfacere: & aliqui Theologi neoterici cenſent hoc eſſe probabile, vt refert *Petr. de Ledeſ. n. ſeq. allegandus.*

Omnino tamen dicendum eſt teneri ſub culpa lethali eam ducere. Prob. quia iuſtitia commutatiua non tantum petit reddi æquale, ſed vt idemmet reddatur ex iuſtitia debitum, vt ſi equum furatus ſum, nulla reſtituta pecunia ſatisfaciam, vnum enim pro alio inuito creditore ſolui nõ poteſt. *l. 2. §. Matri. ſi cert. petat.* Sed hic ex iuſtitia cõmutatiua tenebatur habere conſenſum, vt conſtat in omnibus contractibus, in quibus interuenit, Do vt des, vel, Facio vt facias, ergo cùm poſſit reſtituere adhibendo eundẽ conſenſum ex iuſtitia debitum, tenebitur ad id. Et confirm. quia quamuis damnum violatæ virginitatis poſſit æque pecunia reſarciri, eo quod amiſſa virginitas non poteſt in eadem ſpecie reſtitui, at iniuſta ficti conſenſus deceptio non poteſt æque compenſari, niſi auferendo iniuſtum dolum, veróque cõſenſu præſtito, quia poteſt in propria forma reſtitui. Nec poteſt verè dici æquale, dũ non ſatisfit in propria ſpecie. 2. Quia in omnibus cõtractibus, in quibus interuenit, Do vt des, vel, Facio vt facias, vbi alter ex ſua parte impleuit, tenetur alter implere, quamuis fictè contraxerit, eo quod tenebatur ex iuſtitia verè contrahere, vt ſi fictè promiſi Petro centum aureos, vt eat Romam, vbi Petrus adiuit, teneor dare. ergo cùm hic contractus fuerit mutuus, muliérque iam impleuerit tradendo corpus, tenetur fictus promiſſor implere eam ducendo. Et ita docet *D. Th. 4. d. 28. q. vnic. a 2. ad 4. Ricard. ibi. a. 1. q. 3 fine, Palud. q. 1. a. 2. concl. 4. & 5. n. 14. & ſeq. Henr. c. Ex parte. n. 6. de ſponſalibus, D. Anton. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Roſella Matrimonium 4. nu. 2. Angel. verb. Stuprum. n. 1. Sylueſt. verb. Luxuria q. 5. Tabiena verb. Reſtitutio. q. 22. n. 23. Armil. ibi. n. 22. Victoria de matrim. num. 265. in ſum. Nauar. ſum. c. 16. n. 18. Ledeſma 2. p. 4. q. 18. a. 2. ante dub. 2. fol. 241. col. 1. Veracruz 3. p. ſpec. a. 19. concl. 5. Corduba ſum. q. 50. & quæſtionario l. 1. q. 13. dict. 2. Enriquez l. 11. de matrim. c. 11. n. 2. Beja ſum. caſu 18. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 76. f. 189. col. 1. in 2. edit. & 2. p. materia de matr. c. 36. f. 1035. col. 2. Salon 2. 2. q. 62. a. 2. controu. 5. fin. Manuel 1. 10. ſum. in 2. edit. c. 208. n. 8. Vega l. 2. ſum. caſu 239. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. ad confirm. tertij, Capua l. 2. deciſ. c. 78. n. 3. Spino ſpec. teſtament. gloſſ. 15. principali, nu. 73.* 3

Hinc infero, idem dicendum eſſe, quamuis non fuerit mutua promiſſio, ſed vir fictè promiſit fœminæ matrimonium, ſi ſe deflorandam ei traderet, cui promiſſioni virgo innitens tradidit corpus, quia eſt perfectus contractus, Facio vt facias, & virgo iam impleuit: quare omnes rationes n. præced. allatæ hoc probant, & DD. ibi citati indiſtincte loquuntur de promiſſione: ſolus *Manuel 1. 10. ſum. 2. edit. t. 208. n. 9.* aliquantulum trepidat, appellans hoc magis probabile, & pium. 4

Hæc tamen ſententia aliquibus modis limitanda eſt. 1. niſi vir notabiliter conditione excedat, tunc enim fœmina huius exceſſus conſcia non poteſt allegare ſe deceptam eſſe, debuit enim ſcire, virum adeo diſparem ficte ſibi polliceri matrimonium. Hæc ratio communiter traditur, ea tamen non probat vniuerſaliter, ſed quando fœmina exceſſum norat: ideo num. 21. tradam rationem vniuerſaliorem. Quod ſi opponas, hunc violaſſe iuſtitiam ficte promittendo: ſoluam n. 19. Sic docent *D. Th. D. Anton. Syl. Arm. Tabien. Angel. Nauar. Cordu. Veracruz, Enriquez, Lud. Lop. Capua, Vega, Pet. de Ledeſm. Beja, Salon, Spino citati n. 3. Nauarra l. 2. de reſtit. c. 3. p. 4. dub. 2. in 2. edit. n. 427.* 5

Rogabis tamẽ qualis debeat eſſe hæc diſparitas: quamuis enim omnes conueniant debere eſſe notabilem, at quidam ſtricte loquuntur: vt *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 1. concl. 2.* exemplificat, vt ſi fœmina ſit agricolæ, aut fabri filia, & vir filius Comitis. Sed multo minor diſparitas ſufficit. Quare hoc arbitrio prudentis relinquitur, qui eam eſſe diſparitatem iudicet, vt merito fœmina ſe decipi credere debuerit: vt optime *Angel. verb. Stuprum, n. 1. Nauar. ſum. c. 22. n. 76.* & ideo melius exemplificant alij Doctores, ſi vir nobilis ſit, fœmina autem agricolæ filia: ita *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Nauar. ſum. c. 16. n. 18. Corduba in quæſtionario, l. 1. q. 13. dict. 2. Capua l. 2. deciſ. c. 78. n. 6. Manuel 1. 10. ſum. in 2. edit. cap. 208. num. 8.* Idem dicendum eſt, quamuis 6

genere

genere pares ſint, ſi notabiliter diuitiis impares ſint, vt *Nauar.ſum.Latina,c.16.n.18. Veracruz.3.p ſpec.a.19.concl.3. Corduba ea quæſt.15.d.2. Beja caſu 18. Ludou. Lopez vtroque loco,n.3.citatus.*

7 2.Limita,niſi fœmina ex verbis,aut aliis claris coniecturis facilè poterat fallacem animum promittentis noſſe, tunc enim ſibi debet imputare, & voluntariè videtur fraudi conſenſiſſe.Sic *D.Th.D.Anton.Angel.Syl.Tab.Arm. Pet.de Ledeſ.Enriquez,Lud.Lop.Capua allegati n.3.*

8 Immo hæ duæ limitationes verum tenent,quamuis iuramentum fictum ſine animo ſe obligandi, interceſſerit: quia id iuramentum non obligat ex vi iuramenti, vt dixi diſp.9.n.9.ſic videntur expreſsè tenere *D.Antonin.Nauar. Sylu.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.76.f.187.col.1.citati nu.3.* cùm enim dixiſſent teneri fictè promittentem defloratam ducere,& maximè ſi iuramentum interceſſit,ſubdunt,niſi ſit notabilis diſparitas,vel alia ſigna fraudis appareant:& tenet expreſsè *Capua l.2. deciſ.c.78.n.6.*

9 3 Limita,niſi ex eo matrimonio ſcandalum magnum timeatur probabiliter: tunc enim excuſatur fictè promittens: Sic *D.Anton.2.p.t.5.c.6.§.1.Sylu.verb.Luxuria.q.5.* qui ſubdunt petendam eſſe fidei datæ remiſſionem: hoc tamen non eſt neceſſarium,& ita credo eos ſentire: aliàs nil dicerent,nam remiſſione obtenta, nulla eſt opus cauſa,vt fides non ſeruetur. Quare dicendum eſt cum ipſiſmet ſatis eſſe pecuniis damnum illatum reſarcire:quod quidem clarius conſtabit infrà diſp. 14. numer.3. vbi probabimus idem dicendum eſſe, quando vera eſſet promiſſio, nedum quando eſt ficta.

10 4. Limita, niſi ex eo matrimonio probabiliter malus exitus timeatur,vt ſi promittens norit puellam eſſe notabiliter leuem,vnde probabiliter peſſimum exitum timeat. Sic *Enriquez l.11. de matrim.c.11.num.2.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit,c.208.num.8.*

11 5.Limita,niſi fœmina decipiat virum,dicendo, vel fingendo ſe eſſe virginem, quia in iniuriis datur compenſatio.imò licet ipſa non deciperet,ſi promittens fictè matrimonium,exiſtimabat eam virginem, & poſtea comperiat non eſſe,non tenetur eam ducere. Probatur, quia hæc eſt vera cauſa diſſoluendi ſponſalia vera, nedum ficta. Sic *Corduba ſum.q.49.& in quæſtionar.l.1.q.13.dict.3.Lud.Lop.1. p.inſtruct.c.76.f.190.col.1.Petr.de Ledeſm.de matrim. q.45. a. 4.dub.1.ad cõfirm.tertij.Manuel 1.to.ſum.in 2.editione,c.208. nu.8.* Rogabis tamen an teneatur hoc caſu vir reſtituere fœminæ aliquid ratione copulæ: & quidem quando fœmina non decepit,aſſerũt *Corduba ead.q.13.dict.3.& Manuel eod.n.8.* teneri reſtituere. quia fœmina non fuit deceptionis cauſa,nec aliquam iniuriam intulit viro,qua compenſetur iniuria ipſi illata. Verùm,quando fœmina decepit virum fingendo ſe virginem, credo nil teneri virum reſtituere:tantùm enim tenebatur ducere, & fœmina ſua deceptione cauſa fuit, vt ab hac obligatione vir eximatur. Hinc infero non tantum, quãdo vir deceptus eſt in virginitate,ſed etiam quoties eſt alia deceptio notabilis ſufficiens ad vera ſponſalia dirimenda,non teneri eam ducere,quia eadem eſt ratio.

12 Aliqui intelligunt hanc limitationem, niſi poſtquam vir defectum virginitatis nouit,eam carnaliter cognoſcat. Quia tunc videtur confirmare promiſſionem. Ipſi non probant,ſed poteſt probari ex *c. Per tuas, de condit. appoſit.* vbi habetur promittentem ſub conditione videri ab ea recedere per carnalem copulam, præſumique matrimonium,vbi *gloſſ.verb.Præſumẽdum,* ait hoc eſſe fauore matrimonij inductum, quia per copulam videtur à conditione recedere,& exprimere conſenſum de præſenti. Sed credo hanc limitationem non eſſe veram: nam *textus c. Per tuas,* loquitur quando vera ſponſalia præceſſerant. Item quia hæc eſt præſumptio,quæ in foro conſcientiæ in quo veritati ſtatur,ceſſat.At hic nunquam conſenſit, & ſi decepit, deceptus eſt,& vbi ceſſauit deceptio, nil promiſit: & maximè hoc verũ eſt:retenta opinione, quam amplectemur n.13. promittentem fictè corruptæ nõ teneri eam ducere.

Similiter non tenebitur ducere ſi fœmina deflorata 13
poſtea cum alio fornicetur, quia hæc eſt cauſa iuſta recedendi à veris ſponſalibus.Et ita de eo,qui contraxit clandeſtinè,& fœminam cognouit non teneri ducere, ſi poſtea fornicetur,docet *Nauar.l.4.cõſil.in priori edit.tit. de ſponſalib.conſ.1.n.6.*& idem crederem quoties ſuperuenit cauſa notabilis ſufficiens ad ſponſalia diſſoluenda. Quia eadem eſt ratio. Addit *Nauar.* teneri tunc reſtituere damnum,caſu quo ante fornicationem tenebatur: quis autem ſit caſus iſte,explicat *n.*4. quando ſcilicet vi, aut dolo eam deflorarat,ſecus quando ſponte: & ratio eſt,quia fornicatio ſubſequens obligationem iam contractam non peremit; quare de eo, qui fictè promiſit, videtur dicendum teneri reſtituere: quia dolo extorſit copulam. Ceterum verius credo non teneri: quia ante fornicationem tantum tenebatur veram facere promiſſionem, eam ducendo, in falſitate enim promiſſionis verſabatur iniuſtitia: ergo ſi culpa fœminæ non tenetur eam ducere, ad nil amplius tenebitur.Imo,quãdo vi deflorarat, & pacto inito conuenerunt vir & fœmina de matrimonio contrahendo, ad illam iniuriam reſarciendam, ſi poſtea fœmina fornicetur, nil tenetur vir reſtituere, quia quamuis ratione violentiæ tenebatur eam dotare, hæc tamen obligatio pacto vtriuſque commutata eſt in matrimonium contrahendum, ergo poſtquam obligatio matrimonij culpa fœminæ ceſſauit, prior obligatio non reuiuiſcet, quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit. *l. Cum ex cauſa C.de remiſ.pigno.*

Si autem fictè promittens virgini, illorum haberet ta- 14
ctus cum ea,non teneretur eam ducere, nec alio modo reſtituere: vt bene *Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.tit.de ſponſalibus. conſ.20.* quia non tanta eſt iniuria.

Demum obſeruandum eſt, quando fictè promittens 15
iam non poteſt fœminam defloratam ducere, quia ſacris initiatus eſt,vel alteri matrim.copulatus eſt, teneri illi fœminæ de nuptiis prouidere. Sic docent *D.Tho.Sylu.Tabiena,Pet.de Ledeſ.citati n.3.idẽ Soto 4.d.27.q.1.art.3.verſ. Alia præcipua:* quod non intelligas, vt teneatur integrè dotare, ſed eo modo quo tenetur vi vel fraude deflorans virginem. Si autem fictus promiſſor velit puellam ſic deceptam ducere, & parentes eius nolint, tenetur ei reſtituere,dotem cõſtituendo, iuxta *Sylu.verb.Luxuria,q.5.fi.Nauar.ſum.c.16.n.18.Enriquez l.11.de matr.c.11.n.2.* vbi *iuncto commento lit.I.* dicit eſſe probabile ad nihil teneri, quando ipſa recuſat matrimonium. Sed ego exiſtimo,nec in priori caſu teneri:ſatisfacit enim, ſi ad ipſam ducendam paratus ſit,hoc enim in corporis pretium ſpopondit: ergo quamdiu per ipſum non ſteterit, quominus matrimonium ſequatur, liber eſt ab alia obligatione.

Vtrùm verò ſi fictus promiſſor, caſu quo tenebatur de- 16
floratam ducere, iniuſte aliud matrimonium init, & viduus efficiatur nondum reſtitutione facta, teneatur ad prius matrimonium,dicam infrà diſp.49.n.4.& 5.

Ad argumentum prioris ſententiæ propoſitum num. 2. 17
reſpondeo non æquè ſatisfacere, ſi non reddat debitum in propria ſpecie:vt ſatis probaui n.3.

SVMMARIVM.

An quando vir eſt notabiliter dignior, vel præbuit indicia ficti conſenſus,teneatur deflorata reſtituere. 1.*opinio, teneri.n.*18.
2.*Verior, non teneri.*19.
Poſt n.19.inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. Vtrùm, quando vir eſt notabiliter di- 18
gnioris cõditionis,vel alia indicia præbuit ficti conſenſus, ita vt fœmina facilè poſſet præſumere dolum, teneatur deflorans ea ficta promiſſione ei aliquid reſtituere (non enim teneri eam ducere, huc vſque probauimus.) aliqui cenſent teneri reſtituere, quia dolo deflorauit, & ſubinde iniuſtitiam admiſit.Ita *Soto 4.d.27.q.1.a.3. verſ.Alia præcipua,Nauar.ſum.Latina,c.22.n.76.& c.16.Latinè,& Hiſpanè n.18.Ledeſ.2.p.4.q.18.a.2.ante dub.2.conc.3.f.241. col.1. Veracruz 3.p.ſpec. a.19. concluſ.3. Cord.in quæſtionar.l.1.q.13. verſ. Secundum dictũ,& verſ.Tertia pars,Beja caſu 18.Bart.à Ledeſ. de matrim.dub.19.f.129.Lud.Lop.2.p.inſtr. in 2. edit. materia*

ria de matri.c.36.f.1036.& 1.p.c.76.f.189.col.1.fin.& ſeq.Petr. Ledeſ.de matrim.q.45.a.4.dub.1.concl.2.Capua l.2.deciſ.c.78. n.6.fine,& hanc ſent.dicit probabilem *Enriquez l.11.de matrim.c.11.n.2.iuncto cōmento lit.B.* & eam ſupponit *Nauarra l.2.de reſtit.c.3.p.4.dub.2.in 2.edit.n.*427.Non tamen omnino conuenit inter hos DD. circa quantitatẽ reſtituendam: nam *Nauar.eod.c.16.n.*18.*Corduba,Veracruz,Beja* ſentiũt teneri integrè reſtituere,eo modo,quo decipiens,vel vi corrumpens:eò quod talis ficta promiſſio habeat vim precũ importunarum,quæ violentiæ æquipollent. Melius tamẽ *Soto,Capua,Lud.Lop.Petr.de Ledeſ.* dicunt, non ita integrè teneri reſtituere, ſed prudentis arbitrio, conſiderantis ex vna parte damnum, ex altera verò ſua ſponte fœminam deceptam eſſe, & hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

19 Probabilius tamen credo, nil teneri reſtituere, quia cùm propter notabilem diſparitatẽ,vel alia fraudis aperta ſigna viderit fœmina, vel prudenter videre debuerit, ſe decipi,& nulla neceſſitate coacta in ſtuprum conſenſerit, liberè videtur conſenſiſſe. Item quia quamuis fictus promiſſor deliquerit contra iuſtitiam intentione decipiendi, at ea intentio effectu ſuo deſtituta eſt, fœmina enim ſe ipſam decepit,intentio autem ſola mente retenta non obligat ad reſtitutionem. Ita videtur ſentire *D.Th.4.d.28.q.vnica.a.2.ad* 4.quem ſequũtur *D.Antòn.3.p.t.1.c.19.initio,* [illegible]*4.n.2.Sylu.*[illegible]*4.q.8.Tabiena verb.Reſtitutio.q.22.§.23.& Matrim.2.q.7.§.8.fin.*vbi hæc ait,*ſi quis doloſè contraxit,& extorſit copulam à virgine, & cum alia contraxit,teneatur ei ſatisfacere,& prouidere de nuptiis, niſi fuerit multo melioris conditionis,vel aliud euidens ſignum fraudis adfuerit; tunc enim non tenetur etiam prouidere de nuptiis ſecundum quoſdã,quia præſumitur velle decipi.* & docent expreſsè *Angel.verb.Stuprum.n.1.Armil.verb.Reſtitutio.n.22.Victoria ſum.de matrim.n.265.Lud.Lop.l.1.de contract.c.50.in ſolut.ad 5.f.187.Vega l.2.ſum.caſu* 239.& dicit probabilem hanc ſententiam *Enriquez num. præcedenti citatus.*

Ad argum.contrarium conſtat ex dictis n.19.

SVMMARIVM.

An,quando fœmina ignorauit exceſſum, aut ſi nouit,taliter ei promiſit deflorator; vt prudenter credere potuiſſet verè promittere, teneatur fictus promittens.

1. Opinio,teneri.n.20.

2.Non teneri.n 21.Poſt quem inuenies cetera ſummaria.

20 QVÆSTIO III. An fictus promiſſor matrimonij multò dignioris conditionis teneatur defloratã ducere prorſus ignaram exceſſus illius,vel ſi erat conſcia,taliter ei promiſit,vt vir prudens merito crederet verè promittere. Duplex eſt ſent.I.docet teneri,quia eſt contractus, & mulier ex ſua parte impleuit. Nec poteſt dici à ſe ipſa deceptam eſſe,leuiterque fidem adhibuiſſe: ergo tenetur eam ducere:nec ſatis eſt pecuniis ſatisfacere, cùm in propria ſpecie ſatisfieri poſſit. Sic videntur tenere *D.Th.Sylu. D.Anton. Angel.Armil.Tabiena,Nau.Lud.Lop.*vbi eos retuli n.5. *Sotus 4.d.27.q.1.a.3.verſ. Alia præcipua,* vbi dicunt fictũ promiſſorẽ notabiliter digniorem non teneri fœminam ducere, quia præſumitur fœminam voluiſſe decipi: cùm ergo in hoc caſu ceſſet hæc præſumptio, videntur clarè ſentire teneri:idem videtur tenere *Enriquez l.11.de matrim.c.11.n.*2.vbi ait non teneri ducere, quando fœmina nouit exceſſum:idẽ tenet expreſsè *Nauarra l.2.de reſtit.c.3.p.4.dub.2.in 2.edit.n.*427.& hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

21 II.ſententia probabilior affirmat teneri reſtituere inſtar vi vel fraude deflorantis, non tamen ducere. Probatur,quia non tenetur ad eam ducendam ratione promiſſionis,fuit enim ficta & inualida;nec ratione iniuſtitiæ, & iniuriæ illatæ,quia iniuſtitia non obligat ad reſtituendum plus quam damnum æſtimatur:ſed damnum ablatæ dolo virginitatis non tanti æſtimatur; ac virum notabiliter digniorem eam fœmineã ducere:ergo nulla ratione tenetur. Et confirm. quando in contractu ſeruatur æqualitas, vno implente tenetur alter implere, at quãdo eſt inæqualitas, non tenetur fictè contrahens integrè implere, ſed æquale reddere tenetur: quare ſi res promiſſa reddita in propria ſpecie eſſet multo inæqualior,non eſſet reddenda, ſed iuſtum pretium rei per alterum contrahentem geſtæ: ergo cum matrimonium promiſſum ſit multo inæqualius deflorationi,non tenetur ad id fictè promittens. Quod ſi vrgeas,contra iuſtitiam hunc negaſſe conſenſum, ergò ſi lege iuſtitiæ erat debitus, neceſſariò erit modo præſtandus, cum nulla cauſa noua eximens ab hoc iuſtitiæ debito, adſit. Reſpondeo non peccaſſe contra iuſtitiam negando conſenſum,cùm enim eſſet multo inæqualior deflorationi,non tenebatur ex iuſtitia habere cõſenſum: quare tantùm iniuſtus fuit in ea deceptione,fortè enim fœmina cõſentire nollet,ſi æqualis recompenſa eſſet ei reddẽda. Sicut promittens meretrici valdè ſuperfluum in ſui corporis pretium fictè tamen,iniuſtus eſt decipiendo, non tamen tenebatur ex iuſtitia habere conſenſum reddendi niſi æquale.Hanc dicit eſſe valdè probabilem *Corduba in quæſtionar.l.1.q.13.verſ. Secundum dictum, & Veracruz* dicit eſſe probabilẽ *3.p.Spec.a.19.concluſ.4.*& tenet *Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.*208.*n.8.* & videtur tenere *Petr.de Ledeſ.de matr.q.45.a.4.dub.1.concl.2.*reddit enim rationem,cur notabiliter dignior non teneatur ad matrimonium,quia nemo inæquale reſtituere tenetur.Idem videtur ſentire *Capua li.2.deciſ.78.n.6.*ait enim teneri dotare, quando tam conſtanter promiſit,vt minimè fallendi animus præſumatur. Nec placet moderatio huius ſentẽtiæ,quam ponit *Manuel eod.n.8.*nempe teneri ducere,quando fœmina viro dixiſſet ſe nullo modo conſenſuram, niſi chirographo ſibi tradito matrimonij promiſſionis: quia in hoc caſu noluit virtute decipi,& ſic ait reſpondiſſe viros doctiſſimos. Sed minus ſibi conſtat, quia etiam dum fœmina ignorauit exceſſum, noluit virtute decipi: vnde indiſtinctè dicendum eſt minimè teneri ratione inæqualitatis in contractu.

Ad argumentum conſtat ex proxime dictis in hac ſecunda ſententia.

SVMMARIVM.

An ſi quis fictè promittat fœminæ quam nouit corruptam, matrimonium,ſi tradat corpus,teneatur.1.ſententia,teneri.n.22.

2.Verior,non teneri.23.

Quid ſi erat vidua bonæ famæ,vel aliud damnum patitur?24.

Poſt n.24.inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO IV. An fictè promittens corruptæ matrimonium,teneatur,ſi corruptionis conſcius ſit, & vterque paris conditionis ſit, & ſub hac ſpe tradidit fœmina ei corpus. Quidam aiunt teneri,quia fuit cõtractus, nec eſt diſparitas inter contrahentes, nec fraus aliqua ex parte fœminæ.Ita *Palud.4.d.28.q.1.a.2.concl.4.n.14.Cordub.ſum.q.49.Lud.Lop.1.p.inſtr.in 2.edit.c.76.f.189.col.2.& 6.p.materia de matrim.c.36.f.1035.col.2.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.*208.*n.8.*falſo allegans *Scotum & Nauar.* & limitat, quando eſt mutua promiſſio. Et hæc ſententia eſt probabilis. 22

Probabilius tamen credo non teneri,ſed alio modo iniuriam compenſare. quia eam ducere non eſt æquale copulæ cum corrupta,ſed longe maius.Sic docent *Veracruz 3.p.Spec.a.19.concl.6. Enriquez l.11.de matr.c.11.n.2.in commento,lit.R.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.77.§.Hinc emergit.* 23

In hoc tamen caſu crederem veram priorem ſentent. quando eſſet vidua bonæ famæ, infamiamque ex copula contraheret, ob quã inepta redderetur matrimonio, quia non videtur aliter poſſe reſarciri damnum. Sic *Naur.lib.4.conſ.tit.de ſponſal.in priori edit.conſ.48.in poſteriori,conſ.7.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.77.§.Hinc etiam liquet.Pet.de Ledeſm.de matrim.q.45.ar.4.dub.1.in ſolut.ad confirm.tertij.* Nec audiendus eſt *Veracruz 3.p.ſpec.ar.19.conc.6.* dicens fictum promiſſiorem non teneri ducere corruptam cuiuſcunque ſit conditionis. 24

SVMMARIVM.

An quando contrahentes ſunt æquales,nec aliud damnum ſequitur,teneatur fictus promiſſor ad matrim.

1.Sententia,teneri.num.25.

2.Verior,non teneri.num.26.

Poſt quem inuenies cetera ſummaria.

QVÆSTIO

25 Qvæstio V. An ſi contrahentes ſponſalia, æquales ſint, & alter vere promittat, teneatur fictus promiſſor cõtrahere, quando nullum aliud præter violatam fidem, ſequitur damnum. Aliqui aſſerunt (& eſt probabile) teneri. probatur, quia quamuis non teneatur ratione promiſſionis, tenetur tamen ratione iniuſtitiæ admiſſæ. Quod ſic probo, hic violauit iuſtitiam ficto conſenſu, ergo tenetur habere veram, vt iniuſtitiam auferat, nec ſatis erit pecuniis ſatisfacere, quia non ſatisfit in eandem ſpecie debita, nec vere conſentiendo reddetur inæquale: quia ſicut vir ſe obligauit fœminæ, ita fœmina illi, & vtraque obligatio æqualis eſt. Sic *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.* 45. *art.* 1. *dub.* 4.

26 Dicendũ tamen eſt non teneri, quia licet peccarit contra iuſtitiam intendens in re grauiſſima decipere; at quia re vera, & coram Deo alter ſibi non obligatur, iniuſtitia illa, & deceptio manſit in intenſione, nec habuit effectũ, vnde ſi maneret fictus promiſſor obligatus coram Deo, redderet inæquale: ſicut ſi ficte promitterem Petro 100. aureos ſi Romam peteret, & antequã petat, diſſoluo contractum, iniuſtitiam non admitto. nam ratione promiſſionis, quæ ficta fuit, minime teneor, nec ratione iniuriæ, quia alter nihil dedit, nec amiſit: & ſicut ego non ſum obligatus, ita nec alter mihi. Sic tenent *Veracruz* 3. *p. Spec. art.* 19. *concl.* 5. *Cordub. in quæſtionar.* 1. *qu.* 13. *verſ. Secundum dictum. Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 11. *n.* 2. *in commento, littera L. & c.* 13. *n.* 2. vbi dicit tunc tantum obligare, quando ſequeretur ſcandalum, vel iniuria tertij. *P. Molin. tomo* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſput.* 352. *fol.* 591. *ante verſ. Illud eſt obſeruandum.*

Ad argumentum contrarium dico peccaſſe contra iuſtitiam ficto conſenſu, quoad intentionem, non tamen habuit effectum, cum nullum damnum, nec aliqua alterius obligatio ſubſequatur.

SVMMARIVM.

An quando fictus promiſſor non tenetur ducere, poſſit rogatus à iudice, negare promiſſionẽ, & ibi de variis iuramẽti æquiuocationibus. n. 27.
Quid quoties verè promittens tenetur implere. nu. 28.

27 Qvæstio VI. An quando ficte promittens immunis eſt à matrimonij obligatione, poſſit rogatus à iudice negare ſe promiſiſſe. Breui reſp. poſſe, ne ſi fateatur promiſſionem, cum intentionem probare nequeat, cogatur ad matrim. Prob. quia cum iudex roget, vt ad matrim. debitum cogat, ſenſus interrogationis eſt, Promiſiſti matrim. ita vt tenearis? ergo vere reſpondit, Non promiſi, intelligendo ita vt tenear. Sic tenet *Nau. c. Humanæ aures,* 22. *q.* 5. *in q.* 1. *in finali*, vbi ait rogatũ à iudice num hæc verba protulerit, Accipio te in meam, poſſe iuramento negare ſe dixiſſe, ſi ficte ea protulit. idem tenet in propriis terminis *Manuel* 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 24. *n.* 12. & probatur ex ea doctrina, quam cum aliis, quos refert, tradit *Couar.* 5. *variar. c.* 2. *n.* 4. interrogatum à iudice num mutuo receperit nummos, quos re vera iam non debet, poſſe iurare ſe non recepiſſe: quia non recepit ita vt nunc teneatur ſoluere: & ex ea doctrina, quam tradit *Sylueſt. verb. Mendacium, q. vlt.* vbi dicit clericum à cuſtodibus rogatum, num aliqua portet, vt gabellam ſoluere compellatur, poſſe iuramento negare, intelligendo ſe nihil portare, ex quo gabellam debeat: & tandem ex illa doctrina, quam tradunt *idem Sylu. Iuramẽtũ.* 3. *q.* 2. *Nauar. ſum. c.* 21. *n.* 19. *Philiarchus de offic. Sacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 14. *fine*, nempe rogatum ab vrbis cuſtodibus num veniat ex tali loco, quem falsò putant peſte infectum eſſe, ſi norit minimè peſte affici, poſſe iurare ſe ex eo non venire, intelligendo, ex eo peſte infecto, vt cuſtodes rogare debent.

28 Ex his infero, idem dicendum eſſe quoties aliquis verè promiſit matrim. non tamen tenetur ſeruare fidem ob aliquam cauſam, vt quia altera fornicata eſt, & cætera: poteſt enim iuramento negare promiſſionem, intelligendo, ita vt teneatur. Quod non tantum intelligo verum eſſe, quoties certa eſt cauſa non implendi promiſſum, ſed etiam quando ſapientium iudicio eſt probabile non teneri ſeruare; poteſt enim iurare ſe non promiſiſſe, ita vt teneatur; quia tuta conſcientia innitens opinioni probabili, poteſt ſe non obligatum exiſtimare, & hanc partem tueri.

DISPVTATIO XI.

Vtrum fictè contrahens matrimonium per verba de præſenti, abſque interno conſenſu, teneatur verè contrahere.

SVMMARIVM.

An ſecundum matrim. contractum poſt illud fictum, ſit validum, & explicatur c. Is qui fidem, de ſponſal. num. 1.
Et ibi an ſufficiat, vt fictus conſentiens poſtea interne conſentiat.
An peccet fictè contrahens matrim. quamuis iuſta cauſa intercedat. n. 2. *& quid, ſi iuret matrimonium, & de variis iuramenti æquiuocationibus. eod. nu.* 2.
An fictè contrahens matrim. teneatur verè contrahere. 1. *opinio, non teneri. num.* 3.
2. *Teneri. num.* 4.
Opinio authoris. n. 5.
Quid ſi non ſit virgo. num. 6.
Quid ſi promittens non habuit copulam. n. 7.
Quid ſi diſpares conditione ſint, vel alia fraudis ſigna appareant. nu. 8.
Quid ſi timeatur ſcandalum, vel malus exitus. n. 9.
An fictus hic contrahens abſoluendus ſit antequam verè cõtrahat. n. 10.
Soluuntur argumenta. nu. 11.

Qvamvis diſp. hæc potius ad librum ſequentem, vbi de conſenſu requiſito ad matrimonium agitur, pertineat: conſultius tamen duxi hic diſputare, quia eſt valde præcedenti annexa, & ex eiſdem principiis decidenda eſt. Conſtat igitur matrim. illud fictum, inualidum eſſe defectu conſenſus: vtrum autem ſat ſit, vt hic fictus poſtea internè conſentiat, dicam lib. 2. diſp. 32. à nu. 9. vſque ad 11. Non tamen conſtat, an ſecundum matrim. poſt illud contractum, validum ſit, nam *Hoſtienſis c. Is qui fidem, de ſponſal. prope finem*, licet dubius tenet hoc ſecundum matrim. irritum eſſe, idem *Ioan. Andr. ibi. n.* 4. *Anchar. nu.* 5. & videntur cenſere eſſe probabile, *Anton. ibi. n.* 8. *Præpoſ. nu.* 3. *fine.* ſolũ enim appellant oppoſitam ſententiã tutiorem, & ducuntur textu *d. c. Is qui*, ibi, *licet præſumptum primum matrim. videatur: contra præſumptionem tamen huiuſmodi non eſt probatio admittenda. Ex quo ſequitur, quod nec verum, nec aliquod cẽſeatur matrimonium, quod de facto eſt poſtmodum ſubſequutum.* vbi clarè videtur hoc matrim. fictum ex ſtatuto Eccleſiæ eſſe impedimẽtum dirimens matrim. poſtmodum ſubſequutum. Dicendum tamen eſt poſterius matrim. eſſe validum: nullus enim reperitur textus ſtatuens matrim. poſterius dirimi per prius fictum, nec obſtat *d. c. Is qui fidem*, nam benè reſpondet *Abb. ibi. n.* 4. illum textum non diſponere ſecundum matr. eſſe irritum, ſed relatiuè loqui, ſi primum matrim. quod de iure præſumitur, verum ſit, ſecundum eſſe nullum: quare ſi prius ſit irritum, non habebit locum illatio, & ſecundum erit legitimum. & ita docent *D. Tho.* 4. *d.* 27. *q.* 2. *a.* 1. *quæſtiunc.* 4. *ad* 1. *Palud.* 4. *d.* 28. *q.* 1. *a.* 2. *concl.* 3. *n.* 13. *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 1. *art.* 3. *verſ. Alia præcipua, Adrian.* 4. *q.* 2. *de matrim. ad* 2. *Veracruz* 3. *p. Specul. ar.* 19. *in ſolut. ad* 3. *Petrus de Soto lect.* 3. *de matrim. §. Primum igitur. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub.* 19. *f.* 1295. *Capua l.* 2. *deciſ. c.* 78. *n.* 5. *Manuel* 1. *to. ſum. in* 2. *edit. c.* 208. *n.* 7. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 11. *n.* 3. & ex iuris peritis, *Panor. d. c. Is qui, n.* 4. *& ibi Vincen. & Alex. de Neuo. n.* 9. *Alanus ſumma confeſſorum*, & *Aſtenſis*, quos refert, & ſequitur ibi *Henricus n.* 12. *Roſel. Matrimonium* 4. *n.* 2. *Angel. Matrimonium* 2. *n.* 15. *Sylueſt. Matrimonium* 4. *q.* 8. *Nauar. ſum. c.* 22. *nu.* 76. & hanc partem dicunt eſſe tutiorem *Anton. d. c. Is qui, n.* 8. *& ibi Præpoſ. nu.* 3. *fine.* 1

Deinde conſtat hunc fictè contrahentem matrimonium peccare mortaliter: infert enim notabilem iniuriam in re grauiſſima, alteri contrahenti. Sic *Caiet. ſum. verb. Matrim. c. Matrim. poteſt ex ſeptẽ capitib. reddi vitioſum. §. Et ſcito, & ibi Armil. n.* 65. *Nau. ſũma c.* 22. *n.* 67. *Pet. de Soto lect.* 3. *de matrim. §. Primum igitur. Ant. Cucus l.* 5. *inſtit. maiorum, t.* 11. *n.* 46. *Petr. de Ledeſ. de mat. q.* 45. *a.* 4. *dub.* 1. Quod tamen intelligendum eſt, niſi ex vrgenti cauſa, vt gratia vitandi magni ſcandali, id faceret. Sic *Nauarr. eo c.* 22. *n.* 78. vbi abſolutè dicit tunc nõ peccare: quod difficultate non 2

caret, quia ea fictio videtur quoddam mendacium, cùm aliud verbis, quam mente contrahens profiteatur. Verùm credo, nec venialiter peccare ſi æquiuocatione vtatur, dũ verba profert (ea enim vti, vbi iuſta cauſa ſubeſt, communis ſententia habet,) vt ſi intelligat, Accipio te in meam, ſi ad id teneor, ſicut in ſimili aſſerunt *Sylu. Iuramentum*, 4. *q.7.§.2. Angel. Iuramentum*, 5.*n.*8. *Nauar. ſum.c.12.n.14. Lud. Lop.1.p. inſtruct.c.* 42. coactum à latrone iurare ſe daturum illi nũmos, poſſe abſque periurio id iurare, retinendo mẽte, Si ad id ſecluſo iuramento teneor, nec eſſe periurium ſi intendat non dare, ſciens minimè teneri. Similiter etiam id probatur ex doctrina, quàm tradunt *Angel. Iuram. 4. init. Syluest. Iuramentũ 3.q.2. Tabiena verb. Iurare. n.14. Armil. verb. Iuramentũ n.16. Nauar. d.c.12.n.9. Lud. Lop. d.c.42. Philiarchus de off. ſacerd. to.1.p.2.l.3.c.14. ad finem.* vbi concedunt fœminã excommunicatam, eo quod non cohabitat viro, quem nouit non eſſe ſuum, poſſe in articulo mortis conſtitutam iurare ſe cohabitaturam, intelligendo ſi ad id teneatur, vt vel ſic excommunicationis abſolutionem obtineat: & tamen non poteſt habere animum cohabitandi; ergo ſimiliter in noſtro caſu licebit vti eadem æquiuocatione. Quod ſi opponas irritum reddi ſacramentum, dico cum *Enriquez l.11. de matrim.c.9.n.6.* diuerſum eſſe in hoc ſacramento, & in aliis ſentiendum, cùm enim vltra ſacramenti rationem, contractus naturam induat, poteſt ea ratione qua contractus eſt, abſque ſacramenti iniuria irritum reddi, quãdo cauſa iuſta ad id cogit.

3 His præmiſſis duplex eſt ſent. I. docet non teneri fictè contrahentem matrim. verè conſentire. Prob. nam fictè profitens non tenetur ſecluſo ſcandalo verè profiteri, ſed poteſt ad eum locum ſe recipere, vbi ceſſat ſcandalum, ergo ſimiliter fictè ducens vxorem, non tenetur ceſſante ſcandalo verè ducere: vtrobique enim eſt ficta traditio, illic monaſterio, hic autem vxori, & iniuria recipientis. Antecedẽs fatetur *Sotus l.7. de iuſt.q.1.a.2.verſ. An verò, qui tale votum. Nauar.c. Statuimus, 19.q.3.n.75. Angles floribus 2. p.q.1. de voto, a.1. diffic.4. Enriquez l.11. de matr.c.11.n.3.fi. Aragon 2.2.q.88.a.1.f.969.vol.1. initio, Manuel 2.to.ſum.c 92. n.5.* Item quia nullam iniuriam irrogare videtur, cum neuter maneat verè obligatus, vt in ſimili dixi de ſponſalibus, diſput. præced.n. 26. Poteſt etiam probari aliis vrgentiſſimis rationibus, quibus infrà l.4.diſp.15.n.54. probabimus metu extorquentem à fœmina matrimonium, quamuis ipſa poſtmodum velit ratificare matrimonium illud, minimè teneri. hanc ſenten. videntur tenere *Hoſt. c. Ex parte, de ſponſal. D. Anton.3.p.tit.c.19 initio, Tabien. Matrimoniũ 2. q.7.§.8. fine,* dicunt enim fictè contrahentem ſequuta copula teneri ducere, vel aliter ſatisfacere: fauẽt etiam *Roſella, Angel. Sylu. Barth. à Ledeſm. f.1297. Manuel,* quos retulimus. *Couar. 4. decret. 2.p.c.2.n.4.* vbi tunc fictè contrahentẽ obligant ad verum cõnſenſum, quando interfuit virginis defloratio: quaſi aliud ſentiant, quando ſolus adfuit fictus conſenſus. Et in propriis terminis eam tenet *Ledeſm.2.4.q. 47.art.4.* & apertè ſentit eſſe probabilem *Victoria ſum. de matrim.n.252.* dicit enim oppoſitum non ſufficienter probari: & ſentiunt eſſe probabilem aliqui moderni, teſte *Pet. de Ledeſm. de matrim.q.45.art.4.dub.1.§. In hac difficultate fin.*

4 II. ſent. docet teneri. Prob. quia eſt vtrinque contractus, Do, vt des, & alter iam impleuit tradendo poteſtatẽ ſui corporis per verum matrim. ergo fictor tenetur verè implere. 2. quia ſequitur alteri grauiſſimum damnum, cum enim in foro Eccleſiæ probare nequeat fictum alterius cõſenſum, non permittetur aliud inire matrimon. cogeturque continenter viuere. Tandem probari poteſt rationibus, quas afferam l.4.diſp.15.n.4. ad probandum cogentẽ fœminam ad matrim. teneri ipſa volente ratificare. Hanc ſent. videtur tenere *D.Th.4.d.27.q.1.a.2. quæſtiunc.* 1. ad 1. ait enim hunc fictè contrahentem puniri in foro Eccleſiæ, & in foro pœnitentiæ: cùm ergo in foro Eccleſiæ ſit certum cogi ad illud matrim. videtur ſentire idem eſſe in foro cõſcientiæ, & expreſsè eã tenet *Scotus 4.d.30.q.1.verſ. Reſpondeo ſtante illo dolo, Maior 4.d.27.q.1. Adria. 4.q.2. de matri. ad 2. Sotus 4.d.27.q.1.a.3.verſ. Alia præcipua, Petr. de Soto* dicẽs eſſe indubitatã, *lect.3. de matr.§. Primũ agitur. Nauar. ſum.c. 22.n.76. Met. l.1. ſum.c.16.§.13.f.231.col.2. Enriq. l.11. de matr. c.11.n.3. Bañez 2.2.q.77.a.3.dub.1. ad 2. cõfir. Petr. de Ledeſ. de matr.q.45.a.4.dub.1.* aſſerẽs priorẽ ſent. eſſe improbabilem.

5 Sit concl. hæc 2. ſentent. moraliter & regulariter eſt veriſſima: nam ſemper ſequitur notabile damnum fœminæ, tum in fama, quare alij nubere non poterit: tum etiam quia non permittetur aliud inire matrim. Cæterum ſi nullum ex his damnis, nec aliud notabile ſequeretur, probabiliorem reputo priorem ſententiam, his enim ſecluſis damnis maximè vrgent eius rationes.

6 Hæc autem 2. ſententia extenditur, vt vera ſit, quamuis fœmina fictè ducta, non ſit virgo: adhuc enim damnũ grauiſſimum patietur, cum continenter viuere compellatur. Ita *Sotus, Bañes, Petr. de Ledeſ.n.4. allegati,* quod verum quidem eſt, niſi ipſa virum deciperet fingendo, vel dicendo ſe eſſe virginem, vt bene *Sotus, & Petr. de Ledeſm. ibi. Enriquez l.11. de matr.c.11.n.2. & 3.* Quod idem dicerem, quãdo ipſa minime decepit, verum communiter virgo reputabatur, & vt talem vir ducebat, aliàs nullo modo eam ducturus, tunc enim fictè contrahens non tenetur vere contrahere: quia notabile damnum patietur contrahendo cum corrupta, & notabilis eſt mutatio inter eam quã virginem credebat, & inter non vere virginem: item, quia hæc eſt legitima cauſa diſſoluendi ſponſalia vera.

7 Extenditur 2. vt vera ſit, quamuis fictè contrahens minime copulam habuerit, adhuc enim tenetur vere contrahere, quia adhuc damnum illud ſentit decepta, vt compellatur ab aliq abſtinere matrimonio. Sic videtur tenere *Sotus num. 4. citatus,* ait enim teneri ducere, præſertim ſi cognouit eam: idem *Petr. de Ledeſm. d.a.4.dub.1.concl.1. in 4. prob.* vbi ait eſſe veram hanc ſententiam, quamuis nullum aliud damnum ſequatur, quam iniuriæ ficti conſenſus.

8 Extenditur 3. hæc ſententia quantumuis contrahentes diſparis conditionis ſint, adhuc enim tenetur fingens cõſenſum, verè contrahere. Sic *Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 19. fol.1297.* Hoc tamen non placet, ſed verius eſſe credo non teneri, quia eſt maxima in contractu inæqualitas, vnde ſatisfaciet alio modo reſarciendo iniuriam. Sic *Roſella Matrimonium 4.n.2. Angel. Matrimonium 2.n.15. Sylu. Matrimonium 4.q.8. Sotus 4.d.27.q.1.a.3.verſ. Alia præcipua. Nauar. ſum.c.22.n.76. Enriquez l.11. de matr.c.11.n.3 Petr. de Ledeſ. de matr.q.45.a.4.dub.1, concl.2.* Quanta autem debeat eſſe hæc diſparitas, dixi diſput. præced.n.6. Idem credo ſiue fœmina diſparitatem norit, ſiue ignorarit: vt dixi loquens de ſponſalibus, diſput. præced. num. 21. eiſdem rationibus: quia eſt maxima in contractu inæqualitas, & matrimonia inter valde diſpares, infeliciſſimos exitus habere ſolent. Idem credo quoties contrahens manifeſta ficti conſenſus indicia præbuit: quia tunc ipſa fœmina ſe decepit, qua ratione diſput. præced.n.19. defendimus ad nullam teneri reſtitutionem fictum promittentem.

9 Similiter non teneretur fictè contrahens verè contrahere, quando peſſimi exitus probabiliter timerentur: vt bene *Enriquez l.11. de matrim. cap.11.n.3. Petr. de Ledeſm. d.a. 4. dub.1. concl. 2.* & diximus idem de ſponſalibus diſp. præced.n.10. & idem credo quando grauiſſimum ſcandalum timeretur: vt de ſponſalibus dixi diſput. præced. num.9.

10 Tandem id obſeruandum eſt, quoties fictè contrahens tenetur vere contrahere, abſoluendum non eſſe, donec verè contrahat, quamuis ſe contracturum proponat. Quia attentis circumſtantiis, & rei grauitate, maximo expoſitus eſt periculo perſiſtendi in deceptione. Sic *Enriquez d.c.11.n.3. Pet. de Ledeſ.* aſſerens ſic tenere multos grauiſſimóſque viros *d.dub.1.concl.1. fine, Barth. à Ledeſm. dub. 19. de matrim.* Quod temperãdum credo, niſi ea contritionis ſigna præberet pœnitẽs, vt merito ac iure optimo perſuadeat ſibi confeſſarius, illum ſtatim contracturum: vt de eo, qui iuſſus reſtituere in aliis confeſſionibus nondum reſtituit, aſſerunt communiter doctores.

11 Ad 1. argument. prioris ſent. nego conſequent. nã fictè

contrahens matrimonium, ſi non verè contrahat, irrogat grauem iniuriam fœminæ, & matrimonium eſt in vtriuſque contrahentis fauorem, at ſi fictè profeſſus non ratificet, non videtur in graue religionis damnum, & religio potius ordinatur in bonum profitentis, quam è contra; qua ratione communis ſent. docet extrahentem abſque vi, vel fraude profeſſum, nil teneri reſtituere. Ad 2. fateor ratione ſolius ficti conſenſus, ſi aliud damnum minimè ſequatur, non teneri: vt diximus nu. 5. Argumenta autem ſecundæ ſententię ſolum probant ſubſequuto alio damno teneri verè contrahere, & non ex ratione ipſa contractus ficti: nam neuter re vera manet obligatus vero matrimonio, & ita ſeruatur æqualitas.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm promiſſio conſtituens ſponſalia, neceſſariò fieri debeat coram parocho, & teſtibus, atque ita ſponſalia clandeſtina irrita ſint?

SVMMARIVM.

An valeant ſponſalia clandeſtina. 1. Sent. non valere. n. 1.
Pœna impoſita clandeſtino matrimonio, an cenſeatur impoſita clandeſtinis ſponſalibus, & explicatur clement. 1. de conſanguin. n. 2. iunct. n. 1.
Sententia verior, 1. valere. n. 2.
Lex correctoria reducens ad ius commune, eſt extendenda. n. 2. & ibi caſus omiſſus manet in diſpoſitione iuris communis.
Soluuntur arg. & explicatur l. Oratio, ff. de ſponſal. & l. Si quis tutor, ff. de ritu nupt. n. 3.

1 DIFFICVLTAS huius diſputat. in eo verſatur, an ſicut *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* irritauit matrim. clandeſtinum, ita ſponſalia clandeſtina irritarit. Quidam enim cenſent eo ipſo illa irritaſſe. Probatur 1. ex *l. Oratio. ff. de ſponſ.* ibi, *Oratio, quæ quaſdam nuptias ſenatorum inhibuit de ſponſal. nihil loquuta eſt: rectè tamen dicitur ſponſalia in his caſibus ipſo iure nullius eſſe momenti.* Et ex *l. Si quis tutor. 60. verſ. Quamuis, ff. de ritu nupt.* ibi, *quamuis verbis orationis cautū ſit ne vxorem tutor pupillam ſuam ducat, tamen intelligendum eſt, nec deſponderi quidem poſſe.* Ergo eo ipſo quod Trident. irritauit matrim. clandeſtinum, cenſetur ſimilia ſponſalia irritaſſe. 2. nam pœna impoſita matrim. clandeſtino, cenſetur imponi clandeſtinis ſponſalibus, vt docet *Panor. c. fin. de cland. deſpon. n. 6. Bonifac. clem. 1. de conſang. n. 56. Franc. Niconitius C. de edēdo, rub. n. 32. Caſtillo l. 29. Tauri n. 10. Menoch. conſi. 69. n. 66. & ſeq. vol. 1.* ergo. 3. quia inhabilis ad matrimonium eſt inhabilis ad ſponſalia, ſed Trident. inhabilitat ad clandeſtinum matrimonium, ergo ad clandeſtina ſponſalia. Et confirm. ſicut ſe habet matrimonium abſolutum ad ſponſalia abſoluta, ſic clandeſtinum ad clandeſtina: ſed prohibito abſolutè matrimonio ſunt irrita ſponſalia, ergo irritato clandeſtino, irritantur clandeſtina. Hãc ſentent. videtur tenere *Alex. de Neuo rubr. de ſponſ. n. 6.* vbi ait, quoties annullatur matrim. eo ipſo annullari ſponſalia: & *Menoch. proxime citat.* ait enim vitium clandeſtinitatis, quo vitiatur matrim. vitiare clandeſtina ſponſalia: & tenet expreſsè *Albornoz tract. de art. contract. l. 4. tit. 1. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 45. init. & n. 51. fine.*

2 Dicendum tamen eſt non eſſe neceſſarium ſponſalia celebrari coram parocho, & teſtibus, ſed clam contracta valida eſſe. Prob. lex Tridentini irritans matrim. clandeſtinum, eſt correctoria iuris communis, & proinde extendenda non eſt vltra caſum expreſſum *l. Præcipimus, C. de appellat.* ergo cùm ſolum irritet matrimonium clandeſtinum, non debet extendi ad ſponſalia, ſed tanquam caſus omiſſus relinquendus eſt in diſpoſitione iuris communis, *l. Commodiſſime, ff. de liber. & poſt.* Et confirm. quia non militat eadem ratio prohibendi, matrim. enim clandeſtinum prohibetur ad vitandum concubinatum, quo priori matrimonio clam initio ſpreto, contrahens aliam publicè ducebat: cùm enim de priori matrimonio Eccleſiæ non conſtaret, cogebat ad ſecundum, quod verè concubinatus erat: quod in ſponſalibus minimè locum habet, nam matrimonium contractum prioribus ſponſalibus contemptis, validum eſt. 2. quia lex correctoria, per quam reducimur ad ius commune, eſt fauorabilis, & extendenda, atq; ita omnis intellectus, per quem ad ius commune reducimur, fauorem continet, & extendi debet, eo quod res facilè ad ſuam naturam redit. Docet optimè *gloſſ. c. Statutum, verb. Numerandū, de præben. in 6. Tiraq.* latè probans *de primog. q. 24. n. 2. & ſeqq. Lud. Gom. regula cācel. de iure quæſito non tollendo, q. 16. init. Couar. 3. var. c. 6. nu. 4. Nauar. de pœnit. d. 6. c. 1. §. Laboret, n. 16. Ant. Gom. to. 1. var. c. 5. n. 11. Mol. l. 3. de primog. c. 4. n. 25. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 8. Enriquez l. 3. de pœniten. c. 14. n. 5. in commento litera K.* ſed intelligendo decretum Tridentini, vt non irritet ſponſalia clandeſtina, reducimur ad ius commune, quo attento valida erant: ergo is intellectus tanquam fauorabilis amplectendus eſt. 3. quia pœna appoſita contrahentibus matrimonium, non afficit contrahentes ſola ſponſalia, vt *clem. 1. de conſanguin.* excommunicantur ducentes conſanguineam, & tamen non ligat ea cenſura ſola ſponſalia celebrantes, eo quod in odioſis nomine matrim. non veniunt ſponſalia, vt dixi diſput. 1. num. 1. atque ita docent *gloſſ. clem. 1. de conſang. verb. Contrahere, & ibi Stephan. & Paulus,* quos refert & ſequitur *Card. ibi q. 18. & 19. idem Card. c. fin. de cland. deſpon. fi. & ibi Hoſt. & Calderin. Ant. ibi n. 15. Abb. n. 17. Alex. de Neuo n. 15. Præpoſ. n. 5. Fel. rubr. de ſponſal. n. 1. Cuman. iunior l. 2. n. 58. ff. de iuriſd. omn. iud. Iaſon l. Cum quidā, n. 13. ff. de liber. & poſt. Tiraq. poſt leges connubiales, gloſſ. 2. n. 18. Sylu. excōmunicatio 9. caſu. 41. n. 78. verſ. 6. Angel. Excommun. 7. caſu 41. n. 2. Roſella Excommunicatio 1. caſu 43. nu. 6. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. q. 1. §. 2. Caiet. verb. Excommunicatio, c. 47. & ibi Arm. n. 45. D. Ant. 3. p. t. 24. c. 34. Sot. 4. d. 29. q. 2. a. 1. ad 6. verſ. Sed arguit. Nau. ſumma, c. 27. Latinè n. 141. Hiſpanè n. 142. & latè c. 22. n. 43. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 22. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. Suarez l. 2. fori, t. de los caſamiētos, n. 34. Ant. Gabr. to. 2. commun. in mea edit. l. 17. verb. Sponſalia, f. 312. Veracruz 1. p. ſpec. a. 10. §. Eſt autem ſecundo, Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 2. init. Oroſc. l. 2. num. 24. ff. de iuriſ. omn. iud. Salçedo pract. c. 73. verſi. 9. Viuald. candel. ſacram. materia de ſponſal. c. 4. n. 47. Cord. ſum. q. 52. Capua l. 4. dec. c. 23. n. 5. Azebed. l. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 10. Spino ſpecul. teſtamen. gloſſ. 15. n. 84. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. materia de matr. c. 37. fol. 1041. col. 2. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 25. poſt 6. concl. Vega l. 6. ſum. c. 104.* ergo annullatio matrimonij clandeſtini non extenditur ad ſimilia ſponſalia. Quare hanc ſententiam tenent *Nauar. ſum. Lat. c. 25. nu. 144. & l. 3. conſ. in 1. edit. t. de voto, conſ. 6. n. 3. & lib. 4. t. de conſan. conſi. 3. n. 7. in 2.* verò *eo t. de vot. cōſ. 3. n. 3. & l. 5. de raptor. t. conſi. 4. n. 3. ver. 5. Veracrux appēd. ad ſpec. dub. 5. Cordub. ſum. q. 52. Gutier. l. 1. q. canonic. c. 18. n. 9. fin. & de iur. 1. p. c. 5. à n. 3.* & concludit *n. 8.* ita eſſe ſæpè practicatum, & tenere grauiſſimos iuriſperitos nemine contradicente, *Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. fol. 39. col. 1. §. Contrarium, Spino ſpec. teſtam. gloſſ. 15. n. 79. & 80. Lat. Celſus ſum. caſuum reſeruat. caſu 19. Enriquez l. 11. de matrim. c. 5. n. 8.* & dicit ſic tenuiſſe *Couar. Verac. & Buſtos,* de hac re conſultos. *& c. 13. n. 8. Salçedo pract. c. 73. verſi. 9. Mendoza de pact. l. 1. c. 4. n. 72. Palacios 4. d. 40. q. vlt. fin. Gallego de cognat. ſpirit. c. 13. Azebed. l. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 14. & ſeqq. Ludouic. Lop. 1. p. inſtruct. c. 85. fi. & 2. p. materia de matrim. c. 37. f. 1041. col. 1. & c. 39. f. 1061. col. 1. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 8. f. 1229. Segura direct. iudic. 2. p. c. 15. n. 1. & 4. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 45. a. 5. circa 2. punct. dub. 4. f. 180. col. 2. fi. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 244. n. 10. Viuald. candelabro ſacram. 1. p. c. 4. de ſponſ. n. 28. & 47. Vega lib. 6. ſummæ caſu. 104.* & tādem ſic declaratum eſſe à Cardinalibus referunt *Gutier. Azebedo, Segura, Enriquez, Manuel, Petrus de Ledeſm. ibidem.*

3 Ad 1. argum. deſumptum ex *l. Oratio, & l. Si quis tutor,* dico intelligendas eſſe. 1. quando prohibetur matrimoniū abſolutè ſeu omnibus modis, cùm enim tunc nullo modo poſſit contrahi matrim. ſponſalia erunt promiſſio rei illicitæ, & ſic nulla; at contrahentes clandeſtinum matrimonium, tantum ſunt inhabiles ad clandeſtinè contrahendum: quare promiſſio clandeſtina valet: eſt enim rei licitæ promiſſio, nempe matrimonij contrahendi eo pacto quo iubet Eccleſia. Secundo modo ſunt intelligendæ, quando

quando eſt eadem ratio in pohibitione matrimonij, & ſponſalium: ſic *Alexand. Cp. Deci.* quos refert, & ſequitur dicens eſſe omnium, *Nauar. lib. 4. conſiliorum, 1. editione, tit. de conſang. conſi. 3. n. 6. in 2.* vero *lib. 5. tit. de rapt. conſi. 4. n. 2. Oroſcius l. 2. n. 24. ff. de iuriſdict. omn. iud. Gutier. de iuram. 1. p. cap. 51. num. 9.* & multi alij, quos refert & ſequitur *Salçedo pract. cap. 73. §. Nec ſuperioribus*; at non eſt eadem ratio prohibitionis matrimonij, & in ſponſalibus, vt dixi n. 2. Tãdem intellige, quando prohibitio matrimonij eſt perpetua, ſecùs quando eſt temporalis, vt in hoc caſu, & ita explicant *Dec. Nauar. Gutier. proximè citat, Greg. Lop. par. 4. t. 1. ante l. 1. fine, Azeuedo lib. 5. recopil. t. 1. l. 1. n. 17.* Ad 2. negatur antecedens, vt probaui n. 2. Ad 3. Fateor, quando aliquis eſt perpetuò inhabilis ad matrimon. quocunque modo contrahendum, vt dixi in ſolut. ad 1. Ad confirmationem negatur maior, quia prohibito matrimonio abſolutè, ſponſalia non poſſunt cadere ſuper materiã licitam: ſicut cadunt, quando ſolum prohibetur clandeſtinum, eſſet autem vera, quando ſponſalia caderent ſupra matrimonium illo modo quo eſt vetitum, ſcilicet clandeſtinum, ſi enim duo promitterent clam contrahere, eſſent nulla ſponſalia, tanquam rei illicitæ promiſſio.

DISPVTATIO XIII.

An ſaltem culpa ſit, ſponſalia clandeſtina contrahere.

SVMMARIVM.

Prima opinio, eſſe culpam. n. 1. & prohibito aliquo prohibetur omne, per quod peruenitur ad illud. n. 1. & 2.

2. Verior, non eſſe culpam.

1 DVPLEX eſt ſententia. I. ait eſſe culpam, quia eo ipſo, quod *cap. finali de clandeſt. deſponſat.* prohibetur matrimon. clandeſtinum, cenſentur prohibita ſponſalia clandeſtina. Quiã prohibito aliquo cẽſetur prohibitum omne id, per quod peruenitur ad illud, *l. Oratio, ff. de ſponſal.* & probat multa cumulans *Rebuff. c. Poſtulaſtis, in princ. nu. 1. & ſequ. de clerico excomm. miniſtr.* ergo prohibito matrim. cenſentur prohibita ſponſalia, quæ via ſunt ad illud. Sic tenent *gloſſ. clem. 1. de conſanguin. verb. Contrahere. Hoſtienſis d. c. fin. ſuper verb. Contrahenda, & ibi Ioann. Andr. n. 4. Cardin. fin. Anchar. n. 17. Abb. n. 6. Alex de Neuo n. 15. Præpoſ. n. 5. Ang. verb. Clandeſtinum, n. 3. Sylueſt. Matrim. 6. quæſt. 7. dict. 5. & 6. Tabiena v. Spõſalia, quæſt. 1. n. 2. & ibi Armilla n. 14.* & innuit *l. 1. t. 3. part. 4.* & docet ibi *Greg. Lopez verb. Que los deſpõſen. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 1. n. 13. Perez lib. 5. ordinan. tit. 1. l. 2. initio.* & ex Theologis, *Palud. 4. diſt. 28. q. 2. a. 2. n. 14. Caietan. ſumma verb. Sponſalia*: immo *Caietan. & Armil.* dicunt eſſe peccatum mortale, quod idem docet *Barthol. à Ledeſm. de matrim. dub. 14.* vbi conſuetum eſt denunciationes præmittere. Et pro hac ſent. eſt *Synodalis conſtitutio Toletan. 4. tit. 4. lib. 4.* ibi, *otro ſi conſiderando de quantos inconuenientes ſon cauſa los clerigos, que ſe atreuen interuenir en los deſpoſorios, o matrimonios prohibidos, mãdamos, que ningun clerigo interuenga en ellos, aunque ſean de futuro.* ergo ſupponit ſponſalia clandeſtina eſſe prohibita.

2 Secunda ſententia omnino tenenda docet eſſe licita. Probatur, quia nullo iure prohibentur. nam *cap. fin. de clandeſt. deſponſ.* tantum prohibetur matrimonium clandeſtinum, & axioma illud, Prohibito matrimonio cenſetur prohibitum omne id, per quod ad illud peruenitur, deſumptum ex *leg. Oratio, ff. de ſponſalib.* non habet locum in hoc caſu: vt probaui diſputatione præced. nu. 3. vbi tripliciter limitata eſt *illa lex.* Nec obſtat doctrina communis nu. 1. allegata aſſerens prohibitionem matrimonij clandeſtini factam *d. c. fin.* extendi ad ſponſalia: nam *Hoſtienſis ibi,* quem reliqui ſequuntur, fatetur id non haberi ex illo textu, ſed ex ratione textus: eo quod eadem inconuenientia ex ſponſalibus clandeſtinis ſequantur, cùm ſæpè per copulam, & alios actus, tranſeant in matrimonium: quod cum hodie ceſſarit per decretum *Tridcnt. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* illa prohibitionis ratio ceſſat. neque etiam ſunt prohibita iure nouo: nam Tridentinum ſolum prohibuit matrimonium clandeſtinum, nec id decretum ad ſponſalia extenditur: vt probaui diſputatione præcedenti, num. 1. Quare hanc ſententiam tenet *Veracruz appendic. ad ſpecul. dub. 9. fol. 44. §. Ad dubium, Lud. Lop. 2. p. inſtructor. materia de matr. c. 37. f. 1041. col. 2. Salçedo pract. c. 73. verſ. 9. & §. Ex quibus, & §. Eſt ſanè,* intelligit conſtitutionem Tolet. pro priori ſent. allegatam, quando ſponſalia ſunt prohibita ob canonicum aliquod impedimentum, vt inter conſanguineos, & *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. art. 5. circa ſecundum punctum, dub. 4.* refert Cardinalium reſponſum continens præceptum Tridentini, vt matrimonium celebretur coram parocho & teſtibus, non extendi ad ſponſalia.

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm notabilis contrahentium vero animo ſponſalia diſparitas ea irritet: vel ſaltem cauſam iuſtam irritandi præbeat, quando contrahens conſcius erat conditionis alterius?

SVMMARIVM.

Rationes ad probandum non valere ſponſalia inter impares. n. 1.

Vera ſententia, valere. n. 2.

An poſſint irritari, quando timetur magnum ſcandalum, aut peſſimus exitus, & odia, quamuis contrahentes pares ſint. n. 3.

Quid quando pater contradicit. n. 4.

Soluuntur argumenta, & explicatur an promiſſio prodiga obliget, nu. 5. iuncto num. 1.

VIDENTVR ea ſponſalia, aut irrita, aut ſaltem irritanda eſſe: quia ſi quis prodige meretrici ſpondeat pro corporis vſu, non tenetur implere ita prodige, cùm ſit peccatum: vt docent *Sot. l. 4. de iuſt. q. 7. a. 1. ad 2. verſ. An vero contra, Ledeſ. 2. p. 4. q. 18. a. 5. §. Circa 2. mẽb. f. 264. c. 2. Mercado l. 6.* [...] *c. 16. §. Todas las vezes, Palac. l. 5. de cõtract. c. 11. f. 479. verſ. Verum adhuc difficultas vrget. Salon 2. 2. q. 62. art. 5. controu. 4. poſt 3. concl. §. Ex quo ſequitur, Bannez eod. a. 5. dub. 5. concl. 3. Manuel 2. to. ſum. c. 40. n. 4.* & addunt *Sotus, Palacios, Bannez, Manuel* eſſe verum, quamuis promiſſio iuramento firmetur: ſed promiſſio matrimonij facta notabiliter impari, eſt prodiga, ergo non obligat. 2. quia quoties in contractu eſt notabilis deceptio, omni iure reſcindendus eſt: & ſi dicas non eſſe deceptionem, quia contrahens nouerat inferiorem alterius conditionem, contra, quia promittens immodicum per modum pretij & contractus, non tenetur totum ſoluere, ſed iuſtum & æquale pretium, ſed immodicè promittit, & non gratis, ſed per modum contractus, quæ ſpondeat notabiliter impari, ergo non tenetur. 1

Dicendum tamen eſt valida eſſe ſponſalia, quia cùm contrahens ſit Dominus rei promiſſæ, & conſcius notabilis exceſſus, videtur velle liberè cedere iure, & exceſſus donationem facere. Sic tenet *Veracruz 3. p. ſpecul. a. 19. concl. 2. Cordub. in quæſtionar. l. 1. q. 13. dict. 1. & P. Molin. t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 271. f. 113.* vbi optimè hoc explicat dicens, quamuis puella nobilis, & diues male faciat ſponſalia cõtra patris voluntatem cum ignobili, aut paupere contrahendo, eo quod exequutio eſſe nequeat ſine aliorum ſcandalo, & ipſius puellæ dedecore, & ita prodige, & cum peccato promiſerit, teneri, & neminem audere affirmare oppoſitum, eo quod eſt contra Eccleſiæ praxim, huiuſmodi fidem ſeruare cogentis. 2

Hoc tamen limitandum eſt, niſi ſcandalum magnum ex eo matrim. probabiliter timeatur. Quia virtus iuſtitiæ obligare nequit ad actum, qui ſine peccato impleri non poteſt, ſed contrahere matrim. cum magno illo ſcandalo eſt apertè lethalis culpa, cum notabiliter charitas proximi lædatur, diſſoluatur parentum pietas, & cognatorum amicitia. & colligitur ex *c. Cum in tua, de ſponſal.* ibi, *de fama, vel ſcandalo,* & ita docet ibi *gl. ver. Scãdalo, Panor. ibi n. 4. Alex. de Neuo n. 6. Præpoſ. nu. 2.* vbi docent, quando vehementer ſcandalum timetur ex matrimonij cõtractu inter contrahentium conſanguineos, poſſe & debere iudicem interdicere matrimonium: *idem Panorm. c. Requiſiuit, de ſponſal. num. 4.* vbi ait Eccleſiam compulſuram non eſſe implere 3

ſponſalia, quoties rixæ inter parentes contrahentium probabiliter timentur. Et melius id expreſsè docent *Fel. conſ. 26. n. 21. Nauar. ſum. c. 16. n. 18. Menoch. conſ. 1. n. 44. & 66. vol. 1. Cord. d. q. 13. paulo poſt princ. verſ. Dixi regulariter, Gutier. l. 1. q. canon. c. 20. n. 20. & 23. Capua l. 2. deciſ. c. 78. n. 3. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 76. in 2. edit. fol. 189. col. 2.* Et loquuntur *Nauar. Gutier. n. 23. Cord. ibi, Capua, Lud. Lop.* Quamuis ſequuta ſit virginis defloratio ſub ea ſpe matrimonij futuri: quod quidē veriſſimum eſt propter rationem dictam. Et idem dicendum eſt, licet nulla ſit inter contrahentes diſparitas, vt bene *Lud. Lop. ibi.* Cautè tamen conſiderandum eſt hoc ſcandalum, non enim quodcumque ſufficiet; ſæpè enim vanæ minæ iactantur, terroréſque opponuntur, & diſcordiarum pericula intentantur, quæ tamen experientia teſte, vbi deferbuit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, faciléque animi conciliantur, ſedatúrque omnis tempeſtas. Idem dicerem quoties eſt timor probabilis peſſimi exitus, vt odij capitalis inter ipſos contrahentes. ſic *Menoch. eo. n. 66. Gutier. num. 23.*

4 Hinc infertur, quod docet *Gutier. ea. q. 20. n. 23.* poſſe patrem impedire ſponſalia filij contra eius voluntatem inita, ſane intelligendum eſſe, nempe quando ſcandalum dictum probabiliter timetur, alias enim cum filiis teneatur fidem ſeruare, vt dixi nu. 2. non poterit pater tuta conſciētia impedire ne filius ſuam obligationem exequatur.

5 Ad 1. dico eam doctrinam negandam eſſe, vt bene negat *P. Molin. allegatus n. 2.* quia licet promiſſio ex liberalitate proceſſerit, at exequutio nō eſt ex liberalitate, ſed ex debito, quare cùm in exequutione nulla ſit prodigalitas, ſed debiti impletio, tenetur in vtroque foro integrè implere, non obſtante promiſſionem prodige, & cum peccato veniali factam eſſe: ſicut promittens fœminæ pecunias, vt tradat corpus, promittendo peccat, tenetur tamen implere: vnde poteſt dici eſſe peccatum ex parte modi promittendi, non ex parte rei promiſſæ. 2. dico, eſto ea doctrina vera eſſet, adhuc eſt diuerſa ratio, nam promittitur pecunia in pretium, nec eſt animus liberè donandi, quæ ſecus hic contingunt. Ad 2. dico non eſſe deceptionem, quia contrahens diſparitatem nouerat, nec obſtat replica, quia non promittitur per modum pretij.

DISPVTATIO XV.

Qui ſint habiles ad ſponſalia contrahenda?

SVMMARIVM.

Qui ſint habiles ad ſponſalia. n. 1.
Omne impedimentum perpetuum, quod impedit matrimonium licet non dirimat, dirimit ſponſalia. n. 2. & quid ſi eſt temporale, pro illo tempore, eodem num. 2.

1 HACTENVS de promiſſione, quæ eſt prima conditio ad ſponſalia requiſita, egimus: iam de contrahentium habilitate, quæ eſt 2. conditio, agendum eſt. Hæc autem habilitas in 2. conſiſtit: alterum eſt, vt contrahentes nullo impedimento affecti ſint: & de hoc eſt diſput. præſens: alterum verò, vt ætatem iure præſcriptam habeant, & de hoc duplici diſput. ſequ. erit ſermo. Sit igitur concluſ. Illæ ſolæ perſonæ habiles ſunt ad ſponſalia, inter quas cōſiſtere poteſt matrim. ratio eſt manifeſta, quia ſponſalia ſunt promiſſio futuri matrimonij, ergo inhabiles ad matrimonium, ſunt inhabiles ad ſponſalia.

2 Obſeruandum tamen eſt, quamuis impedimentum minimè dirimat matrimon. ſed ſolum impediat licitè contrahi, diſſoluere tamen, & prorſus irrita reddere ſponſalia, ſi ipſa præcedat, & ratio eſt, quia promiſſio rei illicitæ obligare non poteſt, ſed dum adeſt impedimentum impediens, eſt illicitum matrim. ergo ſponſalia, quæ ſunt eius promiſſio, obligare nequeunt, ſed prorſus irrita erunt. Sic *Petr. Soto lect. 13. de matrim. § Ad ſponſalia, Nauar. l. 4. conſil. t. 1. de ſponſal. in 1. edit. conſi. 38. à num. 6. in 2. conſ. 5. à num. 6.* vbi latè probat inualida eſſe ſponſalia Catholici cum hæretica, quia illicitum eſt cum ea contrahere matrim. quamuis validum ſit. Hæc tamen accipienda ſunt quando impedimentum eſt perpetuum, ſecus enim quando eſt temporale: nam impuberes contrahere poſſunt ſponſalia, cùm tamen pro tunc non poſſint contrahere matrim. Similiter qui vouit caſtitatem ad tempus, non poteſt licitè pro eo tempore matrimonium inire, validè tamen contrahit ſponſalia, & conſtat ex *l. Non ſolet, 10. ff. de his qui notan. infam.* vbi notat *gloſſ. verb. Non nocet, & ibi Bald. n. 2. Nauar. l. 4. conſi. in 1. edit. t. de conſang. conſi. 3. n. 7. Greg. Lop. p. 4. t. 1. ante l. 1. fine, Gutier. de iuram. p. 1. c. 51. n. 9. Azebedo l. 1. recop. t. 1. l. 1. nu. 17. Petr. Greg. ſyntagm. iuris. p. 2. l. 8. c. 5. num. 4. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. a 15. dub. 2.* Rurſus hoc intelligendum eſt, niſi promiſſio eſſet contrahendi pro eo tempore, quo adeſt impedimentum, vt qui per bienniū promiſit caſtitatem, ſi daret fidem de matrim. ſtatim contrahendo animo illud conſummandi intra id tempus, illicitè promitteret, ac proinde ſponſalia eſſent nulla.

DISPVTATIO XVI.

Quæ ætas deſideretur in contrahentibus, vt habiles ſint ad ſponſalia?

SVMMARIVM.

Quot difficultates ſint diſputandæ. n. 1.
Septennium completum petunt ſponſalia, & ſatis eſt ſi vltima dies incepta ſit, & ſeptennio præſumitur rationis vſus. 2.
Quid ſi ſeptennio ambo, aut alter vſu rationis careant, & explic. l. In ſponſalibus. ff. de ſponſal. n. 3.
An exigatur, vt ſeptennium illud metaphyſicè completum ſit. 4.
Si à minoribus ſeptennio contrahantur ſponſalia, non valent, niſi poſtea ratificentur. 5.
Quæ ſint ſigna huius ratificationis, an habitatio mutua, iocalium miſſio, &c. & exigatur expreſſa ratificatio, vbi non ſimul habitant. 6.
An vt hæc ſigna ratificent priora ſponſalia inualida, exigatur contrahentes noſſe fuiſſe inualida, & ſimiliter ad ratificandum profeſſionem vel votum inualidum, & quid ſi exiſtimans fuiſſe inualidum, denuo voueat. 7.
Poſt n. 7. inuenies alia ſummaria.

QVATVOR difficultates continet præſens diſputatio. I. eſt, quæ ætas neceſſaria ſit ad ſponſalia. II. An malitia ſuppleat ætatem. III. An ſatis ſit quæcunque ætas, malitia ætatem ſupplente. IV. An ſatis ſit ita malitia ſuppleat ætatem, vt puer capax ſit lethalis culpæ. 1

DIFFICVLTAS I. An ſeptennium completum deſideretur ad ſponſalia. Videtur enim non eſſe præſcriptam ætatem per *l. In ſponſalibus contrahendis. 14. ff. de ſponſal.* ibi, *in ſponſalibus contrahendis ætas contrahentium definita non eſt, ſicut in matrimoniis.* Sit I. concluſ. ſeptennium cōpletum deſideratur in ſponſalibus contrahendis. Fatentur omnes, & cōſtat ex *c. Litteras.* ibi, *antequam ſeptimum annum compleſſet,* & *c. Acceſſit de deſponſat. impub.* ibi *antequam ſeptimum annum cōpleſſet,* & *c. Ad diſſoluendum eod. tit. & l. In ſponſalibus contrahendis, ſi. ff. de ſponſal. & l. ſi. t. 1. p. 4.* & ratio eſt, iuxta *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2.* quē omnes ſequuntur, quia ſeptennio completo incipit cōmuniter rationis vſus, & libertas. Vt manifeſtè probatur ex *l. Si infanti. §. vlt.* iuncta *l. Potuit, C. de iure deliber.* nā *illa l. Potuit,* dicitur requiri voluntatē pupilli, vt ipſi acquiratur hæreditas, & *l. Si infanti. §. vlt.* dicitur poſſe maiorē ſeptennio acquirere. Ergo ſupponit habere voluntatē, & *d. l. In ſpōſal.* ibi, *ſi modo id fieri ab vtraque perſona intelligatur,* id eſt, *ſi non ſint minores, quàm ſeptem annorum.* Item quia alias nō poſſet ius canonicū preſcribere ſponſalia tūc contracta valida eſſe, cùm abſque propria contrahentium voluntate conſiſtere nequeant, & voluntas libera non ſit, vbi deeſt vſus rationis: & ſeptennio hunc aduenire, vltra alios latè probat *Mandoſ. de ætate minori. c. 4. nu. 2.* Hinc colligitur ratio, cur ius canonicum eandem ætatem ad ſponſalia in viris & fœminis præſcripſerit, cùm tamen diuerſam ad matrim. petat: quia ad ſponſalia ſufficit rationis vſus, qui eodem tempore viris & fœminis aduenit: ad matrim. verò potentia generandi deſideratur, quæ tardius in viris reperitur: hanc rationem reddit *D. Th. d. a. 2. ad 3.* Sufficit tamen ſi vltima ſeptennij dies non ſit completa, ſed incepta, & hoc fauore matrimonij, ſicut fauore teſtamenti: idem ſtatutum eſt *l. Qua ætate. ff. de teſtam.* non enim eſt minus fauorabile matrimonium, quàm teſtamentum. Sic *Couar. 4. decret. 1. p. c. 2. n. 2. Mandoſ. de ætate minori. c. 14. n.*

11. *Enriquez l.11.de matrim.c.13.n.2.Lud.Lop.2.p.inſtruct. de matrim.c.37.fol.1039.col.2.fine.*

3 Intellige tamen, ſi ſeptennes vſum rationis habeant, ſi enim aut vterque, aut alter illum adeptus non ſit, ſponſalia ſunt irrita: atque ita intelligitur *l.In ſponſalibus contrahendis, ff. de ſponſal.* dum ait non eſſe præſcriptam ætatem ſponſalibus, ſicut matrimonio; nam in matrimonio ſemper ſufficit ætas præſcripta iure, in ſponſalibus autem non ſemper: ſæpè enim ſeptennio completo deeſt rationis vſus. ſic *gloſ. ibi fine. Goffred. ſum. t. de deſponſ. impub. n.3. Martin. de Garatis inter conſilia matrimon. Zileti, conſ.15.n.7.*

4 Rogabis tamen, an neceſſarium ſit, vt ſeptennium omnino completum ſit, vel ſat ſit moraliter completum eſſe, quia parum deficit: quod dubium procedit, quando non conſtat malitiam ſupplere ætatem; nam quando conſtat, id diſputabimus n.8. & 9. Et quidem aliqui cenſent ſufficere moraliter completum eſſe, vt ſi duo, vel tres dies deficiant: quia quod parum diſtat à re, parum, aut nihil diſtare videtur, teſte *Ariſt.2.Phyſ.* ſic videtur ſentire *D.Th.4.d.27.q.2.a.2.ad 7.* quem ſequuntur *D.Antonin.3.p.tit.1.c.18.* [illegible] *Sylu.ver.Sponſalia.q.2.dict.2.* vbi *Tabiena, q.4.n.5. Turrecr.c.Vbi non eſt, n.2.fine 30.q.2. Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.fol.6. §.2.opinio, Bart. à Ledeſ. de matrim. dub.11.f.1240. Lud.Lop. 2.p.inſtruct.de matrim.c.37.f.1039.* vbi ait valere ſponſalia contracta à proximis ſeptennio, quia quod parum diſtat à re, nihil diſtare videtur. Sed re vera non eſt huius ſententiæ: quia expreſsè agit, quando malitia ſupplet ætatem. Idem expreſsè docent, quando duo vel tres dies deficiunt, *Ioan. Andr.c. Literas, n.2. de deſponſ. impub. Henric.c. Acceſſit, de deſp. impub. n.2. & 3. Vega l.6.ſum. caſu 101. Idem dicit, licet* deſit hebdomada, *Manuel 1.to.ſum.in 2 edit.c.244.n.2.* Idem ſi deſit *aliquid amplius hebdomada,* docent *Sot.4.d.27.q.2.a.2.ad 3. Viuald. candel. materia de ſponſal. 1.p.n.15.* Idem *Victoria ſum. de matrim. n.284. Veracruz 1.p. ſpeculi, a.16.§. Primo ſponſalia.* vbi dicunt valere ſponſalia, quando contrahentes ſeptennio nimis propinqui ſunt: idem *l.finalis, t.1.p.1.ibi, ſiete años, o poco menos.* Verum probabilius mihi eſt, exigi ſeptennium metaphyſicè completum, vbi de malitia ætatem ſupplente non conſtaret. Probatur, quia vel vna die deficiente, verè non diceretur ſeptenium completum, ſed inceptum. Item quia ad teſtamentum in quo requiruntur quatuordecim anni completi, ſi vna dies deeſſet, non valeret teſtamentum: & ita *l. Qua ætate. ff. de teſtament.* tanquam quid ſpecialiter notandum, definitur ſat eſſe, vltimam diem anni decimi quarti cœptam eſſe, ſimiliter nō valeret profeſſio, ſi vna dies deficeret ad decimi ſexti anni complementum. Ita tenet *Alex. de Neuo c. Literas, de deſponſ. impub. fin.* & videntur tenere *Couar. & DD. n.2. in fine allegati,* qui tanquam quid ſpeciale dicunt fauore matrimonij ſatis eſſe vltimam diem ſeptennij inchoatam eſſe.

5 II. concluſio, ſi vterque, vel alter contrahens minor ſeptennio ſit, nec malitia ſuppleat ætatem, ſunt nulla ſponſalia: niſi poſt legitimam ætatem expreſsè, vel tacitè ratificentur. Sic definitur *c. Literas, c. Acceſſit, de deſponſ. impub. & c. vnic. in princ. & §. Porro, eod. t. in 6.* & ratio eſt, quia ſponſalia ſunt promiſſio mutua, ergo ſi ſaltem alter defectu ætatis incapax ſit promittendi, corruent ſponſalia.

6 Huius autem tacitæ ratificationis ſignum erit, ſi adueniente legitima ætate contrahentes ſimul habitent, habetur *c. vnic. de deſponſ. impub. in 6. initio.* Quia ex cohabitatione præſumitur eiuſdem voluntatis perſeuerantia. Sufficit autē ſi hæc mutua habitatio ſit in domo viri, vel mulieris, vel cuiuſcumque: vt docet *Hoſt. c. Literas, de deſponſ. impub. prope fin. & ibi Ioā. And. fine, Ant. n.5. Alex. de Neuo n.7. & 8. Frācus d.c. vnico, in princ. n.3. Brunel. de ſponſ. concl. 5. n.1. habetur to.9. tract.* Si autem non ſimul habitent, non intelliguntur conſentire, niſi verbo, vel facto eorum, liquidò appareat ipſos in eadem voluntate perſiſtere. Habetur expreſsè *d.c. vnico,* vbi *gloſ. verb. Verbo,* inquit, vt quia facti maiores vocant ſe ſponſos: idem *Roſella verb. Impedimentum, impedim.13.n.8. Ang. Matrimoniū 3. impedim.14.n.12. Sylu. Matrimoniū 8.q.14.dict.8. Ant. Cucus l.5 inſtit. maiorū t.10.n.* 12. Facto verò cenſentur ratificare, vt quia poſt ſeptenniū ſimul iacent, vel ſe oſculantur vt ſponſi: *gloſſ. d.c. vnico, ver. Vel facto, Roſella, Sylu. Ant. Cucus, & Brunel. proximè citati:* item facto, vt ſi alter alterius domum petit, vel mittit munuſcula à ſponſis mitti conſueta. ſic *gloſſ. c. Literas, ver. Placere, de deſponſat. impub. & ibi Anchar. n.8. Alex. de Neuo n.8. Præpoſ. n.2. Angel. n.12. citato:* de qua munerum miſſione, & ſubarratione, quando ſit ſignum ſponſalium, vel matrimonij, dicemus latè infrà tota diſp. 22. Hinc infertur minus bene aliquos ſentire dicentes, vbi deeſt mutua habitatio, exigi expreſſum conſenſum. Hi ſunt *Archid. d.c. vnic. n.3. Hoſtienſ. d.c. Literas prope fin. & ibi Alex. de Neuo n.8.* Sed contrarium colligitur ex *d.c. vnic.* vbi deciditur, quando contrahentes non ſimul habitāt, ſatis eſſe, verbo, vel facto oſtendere eandem voluntatem permanere: ſi facto, ergo ſatis eſt conſenſus tacitus. & ita expreſsè reiecta priori opinione tenent *Ioan. And. d.c. vnico, n.4. & ibi Domin. ante §. Idem quoque, Francus ibi, in prin. n.5.* & videtur tenere *Anton. d.c. Literas, n.5.* Hæc autem omnia accipienda ſunt, ſi adſit internus conſenſus, illo enim deficiente, quamuis ex iis ſignis præſumantur in foro externo ſponſalia, non erunt tamen valida in foro conſcientiæ.

Id tamen monuerim, tunc hæc ſigna inducere tacitum 7
conſenſum, quando contrahentes notitiam habent ſponſalium tempore infantiæ initorum: vbi enim eſt ignorantur, nullus conſenſus reperiri poteſt: nihil enim volitum, quin præcognitum. Sic *Anchar. c. Literas, de deſponſat. impub. n.8. Francus c. vnico, eodem t. in 6. in princ. n.5. Brunell. de ſponſ. concl.5. n.1.* Exigitur etiam, vt norint ſponſalia illa tempore infantiæ celebrata fuiſſe nulla: ſi enim ex errore, quo putabant eſſe valida, ea ratificent, nihil agunt: quia error tollit conſenſum. *l. Si per errorē, ff. de iuriſdict. omn. iud.* ſic *Francus ibi.* Et probatur, quia vt profeſſio inualida firmetur per actus tacitam profeſſionem inducentes, exigitur, vt profitens norit priorem profeſſionem fuiſſe nullam, & velit eis actibus eam ratificare, ac ſi denuo emiſiſſet: vt docet *Nauar. l.3. conſil. t. de regular. in 1. edit. conſ.36. n.3. & conſ.37. n.2. in 2. conſ.35. n.4.* Item probatur, quia ſi quis inualidè religionem voueat, & poſtmodū ex ignorantia ratificet, non manet obligatus, ſed oportet, vt velit ratificare habita notitia nullitatis prioris voti: vt bene docent *Roſella Votum 2. n.13. & Matrimoniū 4. n.5. Sylu. Matrimoniū 4. §.10. Nauar. ſum. Latina c.12. n.71.* Similiter ſi quis dubio motus an votū à ſe emiſſum fuerit validū, & ob id denuo voueat, non tenebitur ad votū, vbi ſciuerit prius votū fuiſſe nullū, niſi conſtet voluiſſe ita ſe obligare, quamuis ſciret prius votū irritum fuiſſe: quia ea ratificatio fuit ex errore, nec cenſendum eſt habere abſolutum vouendi animum, ſed ex ſuppoſitione falſa valoris prioris voti: vt docent *Corduba ſum. q.146.147. Manuel 2. to. ſum. c.99. n.7. Vega l.5. ſumma, caſu 97. & 105.* ergo ſimiliter ad ratificandum priora ſponſalia inualida, erit neceſſaria ſcientia nullitatis illorum.

Ad argument. contrarium conſtat ex dictis n.3.

SVMMARIVM.

An malitia ſuppleat ætatem. 1. opinio negatiua. n.8.
2. Verior. 9.
Quorſum deſeruit præſcriptio ſeptennij ad ſponſalia. 10. & 11.
Soluuntur argumenta. n.11.
Poſt quem inuenies reliqua ſummaria.

DIFFICVLTAS II. Vtrùm in ſponſalibus malitia ſup- 8
pleat ætatem: id eſt an valeant ſponſalia ante ſeptennium, ſi eo tempore rationis vſus contrahentibus adſit. Duplex eſt ſent. I. negat. Primò, quia vbi certa ætas iure præſcribitur, præueniri nequit, vt cōſtat in profeſſione & teſtamēto. 2. Quia ſi valent ſponſalia, ſi ante ſeptenniū diſcretio adſit, & poſt ſeptennium non valent ea deficiente, ergo perperam ius præſcripſit ſeptenniū, ſed conſultius decideret valere ſponſalia ab habentibus rationis vſum contracta. Sic tenent *Abb. c. Iuuenis, n.5. & c. Gēma, n.6. de ſponſal. Marian. Soc. cōſ.3. vol.1. Roſella verb. Impedimētū, impedim.13. n.9. Angel. verb. Sponſalia, n.5.* & clarius *Matrimoniū 3. impedim. 14. n.2. Brunel. de ſpōſ. cōcl.4. n.5. Alex. Carrer. l.1. de ſponſal. c.7.*

*vterque habetur tom.9.tractat.*idem videntur tenere *Hoſtienſ. ſum.tit.de ſponſal.n.5.& 8.verſ.Effectus,Archid. c.vnic. de deſponſat.impub.in 6.ante n.1.& ibi Domin.§.1.Hĕric.c.Acceſſit, de deſponſat.impub.n.2.& 3.* vbi dicunt tantum malitiã ſupplere ætatem,quando fœmina ante ſeptennium fuit tentata ad copulam, tunc enim dicunt oriri publicam honeſtatem propter copulæ intentationẽ,per *c. Iuuenis,de ſponſal.*

9 II. Sententia multo verior affirmat malitia ſupplente ætatem,validè contrahi ſpõſalia ante ſeptennium. Probatur ex ratione *Iuriſconſulti,l.In ſponſalib.la 1.ff.de ſpõſalib.* dicẽtis ſatis eſſe ſponſos quid agant,intelligere, ergo ſi puer præcocis ingenij,& iudicij,quid in hoc contractu agat,ante ſeptennium intelligat,erit validus.2.Quia cùm ſponſalia ſint via,& diſpoſitio ad matrimoniũ,eo ipſo, quod ius diſpoſuit in matrimonio malitiã ſupplere ætatẽ, *c. De illis el 2.de deſponſ.impub.*cenſetur idem in ſponſalib.diſpoſuiſſe per *l.Oratio,ff.de ſponſal.*& ita tenent ex Theologis *D.Th.4.d.27.q.2.a.2.ad 7.D.Antonin.3.p.t.1.c.18.init.ſum.confeſſ.l.4.t.1.q.5.Sotus 4.d.27.q.2.a.2.ad 3.Ledeſ.2.4.q.45.a.2. Enriquez l.11.de matrim.c.13.n.9.Philiarc.de offic.Sacerdot.to.1.p.2.l.2.c.1.Viuald.candel.1.p.t.de ſponſ. n. 14. Barth. à Ledeſ. de matrim.dub.11.f.1240.Vega l.6.ſum.caſu 101.Petr. de Ledeſ. de matrim.q.43.a.2.dub.2.Lud. Lop. 2.p. inſtruct.materia de matrim.c.37.f.1039.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.244.n.3.* & ex iuris peritis *gloſ.c.Iuuenis,de ſponſal.verb.Dubia,& c.Sponſa, eodẽ.tit.fi.& 30.q.2.in ſumma,verb.Sponſalia. Goffredus ſum.t. de Spõſal.n.8.& 11.Ioan.And.d.c.vnic.de deſpõſat.impub.in 6. n.1.*vbi *Frãc.in prin.n.2.idẽ Io.And.d.c.Iuuenis,n.9.*vbi *Innoc.initio,Anton.n.5.Card.n.1.Anchar.n.4.Calder.& Ioan.de Fano,*quos refert,& ſequitur *Alex.de Neuo,ibi.n.19.Præpoſ. n.7.Bald.conſ.44.vol.4.Piſana,ver.Spõſalia,n.3.vbi Sylu.q.2. dict.2.Tabiena q.4.n.5.Armil.n.4.Turrec.c.Vbi non eſt n.2.fin. 30.q.2.lex finalis t.1.p.4.Couar.4.decret.1.p.c.2.n.1. Mart. de Garatis inter cõſilia matrim.Zileti,cõſ.15.n.7.Coſtanus de ſpõſ. tit.Qui poſſint cõtrahere ſpõſalia,n.2.habetur t.9.tract. Anton. Cucus l.5.inſtit.maior.t.10.n.11.Gutier. authen. Sacramẽta puberũ,n.5.C.Si aduer.vendit.Perez l.5.Ordina.t.1.l.1.f.6. verſ. 2.opinio,Ant.Gab.to.2.comm.l.17.in mea edit.f.312.ver.Spõſal.*

10 Ex his infertur ideò ius præſcribere ſeptennium,vt præſumatur rationis vſus:in ea enim ætate niſi cõtrarium manifeſtè appareat, præſumitur rationis vſus in puero, non autem ante eam ætatem.Sic *Ioan.Andr.c.Iuuenis,de ſponſal. n.9.vbi Anchar.n.4.Alex.de Neuo,n.19.& c.Literas,de deſpõſat.impub.fin.Henric.c.Acceſſit,n.2.de deſponſ.impub.* & ratio eſt,quia in dubio,& vbi contrarium non apparet, inſpicimus annorum numerum, alias fruſtra ius annos præſcripſiſſet.Idem ex Theologis docet *Lud.Lop. 2.p. inſtruct. de matrim.c.37.fol.1039.col.2.fin.*

11 Tandem infertur ante ſeptennium non eſſe ſponſalia, niſi probetur contrahentes eſſe doli capaces: ſeptennio tamen completo eſſe ſponſalia,niſi probetur non eſſe doli capaces.ſic *Henric.c.Acceſſit,n.2.de deſponſ.impub.*

12 Ad 1.argumentum dico id eſſe verum, niſi iure expreſſum ſit contrarium in aliquo caſu æquiualenti, vt contingit hic:ſicut explicui n.9.Ad 2.conſtat ex dictis n.10.& 11. præſcripſit enim ius eam ætatem, vt tunc vſus rationis, & ſponſalia eſſe vera præſumatur,& non antea.

SVMMARIVM.

An in quacunque ætate præueniatur vſus rationis, ſint vera ſponſalia.
1.opinio negans,n.13.& ibi quando dicatur infans proximus ſeptẽnio.
2. Verior. n. 14.
Poſt quem inuenies reliqua ſummaria.

13 DIFFICVLTAS III. An in quacũque ætate malitia præuenit,valeant ſponſalia,vt ſi via ordinaria,vel per miraculum acceleretur vſus rationis longè ante ſeptennium: vel neceſſarium ſit vna cum rationis vſu, ætatem ſeptennio proximam eſſe. Aliqui cenſent vna cum vſu rationis exigi ætatem ſeptennio proximam, nec ſufficere vſum rationis antea habitum. Prob.1. quia ideò ius præſcripſit ſeptennium completũ,vt id exigatur,vel ſaltem, quod moraliter poteſt dici,ſeptennium,quod eſt ætas ſeptennio proxima. 2. Quia in matrimonio non ſatis eſt, vt malitia ſuppleat ætatem, id eſt, vt potentia generatiua reperiatur ante pubertatem, ſed vltra requiritur diſcretio, & prudentia requiſita ad coniugalem conſenſum:vt conſtat ex *c.finali, de deſponſ.impub.*vbi hæc malitia nuncupatur prudentia:& ex *c. Continebatur, eodem titul.* vbi textus ponderat copulam. Cum ætate pubertati proxima, vt matrimonium ante pubertatem initum valeat: ergo ſimiliter in ſponſalibus non ſatis erit vſus rationis quicunque, ſed talis qualis ſeptennio, vel proximè aduenit. Pro hac ſententia videntur ex Theologis *D.Th.D.Ant.Ledeſ.Bart.à Ledeſ.Lud.Lop.Vega citati n.9.Victoria ſum.de matrim.n.184.Veracruz 1.p.Spec.a. 16.verſ.Primò ſponſalia:*& ex iuris peritis *gloſ.30.q.2.in ſum. verb.Sponſalia.Goffred.ſum.t.de ſponſ.n.11.Innoc.Anton.Card. Turrecr.Sylu.Tabiena,Gutier.Perez citati eod.n.9.lex final.t.1. p.4.*vbi omnes hi dicunt malitiam ſupplere ætatem,quando puer eſt ſeptennio proximus: & tenent expreſsè *Enriquez l.11.de matrim.c.13.n.9.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.43. a.2.dub.2.* Non tamen conuenit inter hos Doct. quando dicatur infans ſeptennio proximus.Quidam enim id contingere aſſerunt,quando deficit ſemeſtre.Sic *Innoc.c.Iuuenis,initio,de ſponſal.& ibi Ioan.Andr.n.9.Anton.n.6.Anchar. n.4.Præpoſ.n.7.*Melius tamen alij ſentiunt hoc prudentis arbitrio remittendum eſſe: in quibuſdam enim citius, in aliis verò tardius acceleratur.Sic *D.Th.D.Anton.Turrecr. Sotus,Lud.Lop.fol.1040.col.1.Barth.à Ledeſm.f.1241. Petr. de Ledeſ.Enriquez,Perez,n.9.allegati.*idem *Goffred.ſum.t.de deſponſ.impub.n.5.Couar.clem.Si furioſus,3.p.init.n.5.*

Probabilius tamen eſt,valida eſſe ſponſalia in quacunque ætate contracta, ſi via ordinaria, vel miraculosè vſus rationis acceleretur. Prob. quia ſeptennium non præſcribitur quaſi id neceſſarium ſit,ſed quia ætate præſumit ius vſum rationis aduenire,vt diximus n.9.10.& 11.ergo ſi quacunque ætate ante ſeptennium vſus rationis adueniat,erunt vera ſponſalia:non enim maior eſt ratio de proximis ſeptennio,vel multo minoribus, ſi eodem rationis vſu gaudeant.Hanc ſententiam tenet *Alex.de Neuo, c.Iuuenis, de ſpõſ. n.19.* vbi ait ſi conſtet de prudentia pueri 6. ætatis anno,valere ſponſalia:& *Ant.Gab.to.2.comm. in mea edit.l.17.fol.312.verſ.Sponſalia,*vbi dicit eſſe comm. ſenten. valere ſponſalia quadriennio contracta, ſi adſit rationis vſus.Idem tenent aliqui,vt refert *Petr.de Ledeſm.de matrim. q.43.a.2.dub.2.*& ipſe dicit eam eſſe probabilem. 14

Ad 1.argum.negatur antec.ſed ideo id factum eſt, quia communiter tunc aduenit rationis vſus. Ad 2. dico diſparem eſſe rationem,nam matrim. ſemel contractum, indiſſolubile eſt, & ideo vltra potentiam generandi requiritur diſcretio, & prudentia: ſponſalia autem ab impuberibus contracta, ſolubilia ſunt, ſi alter pubertatem adeptus reclamat:& ideo nil mirum eſt, ſi ad ea contrahenda qualiſcunque vſus rationis ſufficiat.

SVMMARIVM.

An ſufficiat is vſus rationis ante ſeptennium,qui ſatis eſt,vt puer delinquat lethaliter,opinio negatiua.n.15.
2. Verior affirmans. 16.

DIFFICVLTAS IV. An ſufficiat is rationis vſus ante ſeptennium ad ſponſalia contrahẽda,qui ſatis eſt, vt puer ille poſſit lethaliter delinquere.Aliqui negant. Sic *D. Tho. 4.d.27.q.2.a.2.ad 2.Lud.Lop.2.p.inſtruct.c.37. de matrim.f. 1039.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.43.a.2.dub.1.Enriquez l.11. de matrim.c.13.n.9.*Probat *D.Tho.* quia ad delictum lethale ſatis eſt aduertentia præſentis mali, nec aliqua futurorum prouidentia deſideratur:ad ſponſalia tamen, cum ſint obligatio ad futurum & perpetuum ſtatum, requiritur etiam futurorum prouidentia. 1

His non obſtantibus probabilius credo ſufficere eum vſum rationis, qui ad culpam lethalem ſatis eſt. Prob. quia is vſus rationis ſatis eſt ad obligandum ſe per votum ſolemne ordinis ſacri, quod tamen eſt perpetuum, & per votum ſimplex religionis, quod eſt obligatio ſtatus perpetui,& maior quam ſponſaliũ, quia votum annexũ ordini

ſacro,

ſacro, nullo modo ſolui poteſt, niſi per diſpenſationem Pontificiam: votum etiam illud religionis indiget eadem diſpenſatione, vel paterna irritatione, nec poteſt propria pueri voluntate diſſolui: at ſponſalia ſola pueri voluntate puberis facti, dirimi poſſunt. 2. Prob. quia ſi ea futurorum prouidentia, quam poſtulat prior ſent. deſideraretur, incaute præſcriptum eſſet ſeptennij tempus: ea enim tenerrima ætate præſentium non habet puer prouidentiam, nedum futurorum: & vix eo rationis vſu gaudet, vt capax ſit lethalis culpæ. Pro hac ſent. ſunt cæteri DD. allegati n. 9. abſolute docentes, vſu rationis præueniente, poſſe ſponſalia contrahi ante ſeptennium.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm culpa ſit, ſponſalia, aut matrimonium ante legitimam ætatem contrahere?

SVMMARIVM.

Quæ ſit dubitandi ratio, & an c. 2. de deſponſ. impub. contineat præceptum. n. 1.
An ſit culpa ante pubertatem ſponſalia contrahere, opinio affirmans. 2.
2. Opinio affirmans, eſſe culpam ante ſeptennium contrahere. 3.
3. Sententia verior, non eſſe culpam, & explicatur iuncto n. 6. c. 2. de deſponſ. impub. n. 4.
An ſit mort. matrimonium ante legitimam ætatem celebrare. 1. opinio affirmans. 5.
Verior opinio negans. 6.
Recedendum eſt à propria verb. ſignificatione, vt iuris correctio vitetur. 6.

1 DISPVTATIONIS huius difficultas verſatur circa intellectũ *c. 2. de deſponſ. impub.* ibi, *Diſtrictius inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad ætatẽ canonibus determinatam non peruenerint, coniungantur: niſi forte aliqua vrgentiſſima neceſſitate interueniente, vtpote pro bono pacis, talis coniũctio toleretur.* Quod ſi quis dicat hæc verba minime præceptũ continere, vt ſentit *Ioan. Andr. ibi n. 1.* aberrat profecto, quia textus dicit, *diſtrictius inhibemus*: & ex doctrina *Archi. c. Interdixit. 32. d.* in omni prohibitione continetur præceptum, & grauibus verbis vtitur Pontifex: quare merito *Hoſtienſis ibi, initio, & Alexand. de Neuo n. 2.* dicunt non eſſe leue contrauenire: quare eſſe præceptum obligãs ad mortale, docent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 1. n. 8. & 10. Roſella Matrimonium 2. n. 6. Angel. Matrimonium 3 impedim. 16. n. 7. Sylu. Matrimonium 5. q. 6. & ver. Sponſalia. q. 1. dict. 1. Tabiena Matrimonium. 2. q. 6. n. 7. Nauar. ſum. Hiſp. c. 22. n. 31. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 13. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 43. a. 2 dub. 3.* Eſt igitur difficultas an præceptum hoc de ſponſalibus, vel de matrim. intelligatur. Prius agemus de ſponſalibus: deinde autem de matrim.

2 Dubitatur ergo an textus intelligatur de ſponſalibus. triplex eſt ſent. I. Intelligi de ſponſalibus, & prohiberi non tantum ante ſeptennium, ſed etiam ante pubertatem. Et ratio prohibitionis eſt, ne contra bonum commune matrimonia impediantur, quando enim vterque, vel alter eſt impubes, oritur publica honeſtas, & facile puberes effecti ab eis reſiliunt, impediturque ne poſſint eorum conſanguineis matrimonio copulari: & ex tali diſſolutione, diſcordiæ rixæque oriuntur. Sic *gloſſa d. c. 2. verb. Coniungantur, Hoſtien. ibi,* ſuper eodem verbo, *Ioan. And. n. 5. Anchar. n. 3. Card. ibi, ad finem, Anton. num. 7. Alex. de Neuo n. 10. Roſella Matrimonium 2. n. 6.* & clarius *verb. Ieiunium, n. 3. Sylu. Matrimonium. 5. q. 6. & verb. Sponſalia, q. 3. dict. 1.* vbi aliquantulum moderatur hanc ſent. dicit enim intelligi de ſponſalibus non motu proprio, ſed aliorum perſuaſione contractis ante pubertatem: & dicunt *Roſella, & Sylu.* culpam hanc eſſe lethalem.

3 II. ſent. intelligit hunc textum de ſponſalibus contractis ante ſeptennium. Prob, quia textus dicit *ante ætatem canonibus determinatam* quæ ſeptennij eſt. Sic *Innoc. eod. c. 2. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1.* idem docent addẽtes eſſe peccatum mortale tunc contrahere ſponſalia, abſque legitima cauſa, & Epiſcopi licentia, *Nauar. Enriq. Petr. de Ledeſ. citatis n. 1.* quod explicat *Petr. de Ledeſ.* pueros peccare mortaliter, ſi tunc habent rationis vſum, & à fortiori conſulentes, & inducentes eos ad contrahendum.

III. ſent. multo probabilior ait textum non intelligi de ſponſalibus, & ſic nullo modo eſſe culpam lethalem contrahere ſponſalia ante ſeptennium. Et textum non intelligi de ſponſalibus, docet *Panorm. eod. c. 2. n. 5. & ibi Prapoſ. n. 2.* Et prob. quia textus dicit *non coniungantur*, at ſponſalia non ſunt propriè coniunctio, ſed coniunctionis promiſſio, & cum res pœnalis, & prohibitoria ſit, non eſt extendenda vltra proprium ſignificatum. Quod autem non ſit mortale, probatur, quia nulla irrogatur iniuria tertiæ perſonæ, nec ſacramento, cum ſponſalia ſacramentum minime ſint. ſic tenent aliqui Theologi, vt refert *Petr. de Ledeſ. d. dub. 3.* idem *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 244. n. 2.* immo nec culpam venialem in hoc contractu inuenio, cum nullo iure prohibeatur, & ſi pueri ante ſeptennium rationis vſu deſtituti ſint, expertes ſunt culpæ, & nihil prorſus agunt, ſed more pſittaci verba proferunt: ſi autem vſus rationis ſeptennium præueniat, ea eſſet ætas canonibus præſcripta ad ſponſalia: vt late probauimus diſp. præc. n. 9. Quare non video quo pacto ius prohibere potuerit ſponſalia ante rationis vſum contrahi. 4

Rurſus de matrim. vrgentius eſt dubium. Quare aliqui cenſent culpam eſſe lethalem illud ante legitimam ætatem inire. Prob. quia *is textus d. c. 2.* ſaltem de matrim. loquitur, continetque præceptum obligans ad mort. vt ex multis probaui n. 1. Item, quia infertur ſacramento iniuria, redditur enim irritum ætatis defectu. Sic docent *Palud. Angel. Sylu. Tabie. Nauar. Petr. de Ledeſ. Enriquez allegati n. 1. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 244.* & addit *Petrus de Ledeſm.* hoc verum eſſe, quamuis malitia præueniat ætatem: propter *d. c. 2.* prohibitionem. Moderantur tamen hanc ſent. *Angel. Sylu. Palud. Tabiena, Nauar. Enriquez,* niſi ex Epiſcopi licentia, & iuſta interueniente cauſa matrimonium ante legitimam ætatem celebretur, vt habetur *d. c. 2.* 5

Mihi tamen hæc ſent. certa non eſt, ſed oppoſitam reputo valde probabilem, ne probabiliorem dicam. 1. quia à iure antiquo recedendum non eſt abſque textu expreſſo, eo quod iuris correctio eſt odioſa, & omnino vitanda. *l. Præcipimus, C. de appel.* quod adeo verum eſt, vt gratia vitandæ iuris correctionis, à propria verborum ſignificatione recedendum ſit, vt docent *Anto. c. Cum dilectus, n. 15. & ibi Imol. n. 12. de conſuetud. Abb. c. Cum olim, fine, de ſent. & re iudica. Feli. n. c. Non poteſt, eod. t. n. 8. verſ. Limita dupliciter, Alex. conſ. 85. n. 12. l. 4. Gozad. conſ. 43. n. 2. Beroius c. Quoniam, n. 31. de iure patron. Meres de maiorat. 1. p. q. 1. n. 74. Gutier. l. 3. pract. q. 15. n. 34.* Sed matrimonium de præſenti inter impuberes eſt permiſſum multis canonibus, & interpretantur quaſi eſſent verba de futuro. *c. finali, de deſponſ. impub. c. vnic. §. Idem quoque eod. t. in 6.* ergo non eſt dicendum *d. c. 2.* correxiſſe hæc iura, cum optime poſſit interpretari, ne corrigat. Item quia *Panorm. eo. c. 2. n. 1. & Prapoſ. ibi n. 2.* explicant illum textum, vt tantum prohibeat ne impuberes, vel pubes cum impubere contrahant matrimonium, ſimulque copulæ carnali dent operam, ne poſtmodum de matrimonij valore dubitetur. Quod ſi vrgeas textum permittere hanc coniunctionem propter pacis bonum, non poſſet autem permitti copula: reſpondeo permitti quidem poſſe, quando iudicio Epiſcopi probabile eſſet malitiam præuenire ætatem, vrgentiſſimáque cauſa concurrente, quamuis de potentia ad copulam dubium eſſet aliquale, & ſi experientia facta comperiretur nondum adeſſe potentiam, eſſet illud matrimonium ſponſalia iuris interpretatione, vt dixi. 6

Ad 1. argum. propoſitum num. 5. conſtat ex dictis. Ad 2. dico nullum ſacramentum irritari, quia illud matrimonium tantum habet vim ſponſalium iuris interpretatione, & ſi eſſet dubium de malitia præueniente ætatem, contraheretur ea lege tacita, & quæ iure ineſt, vt valeat eo modo, quo valere poteſt, *d. c. vnico, §. Idem quoque.*

DISPVTATIO XVIII.

Per quæ verba contrahantur ſponſalia, & per quæ matrimonium?

SVMMARIVM.

Quando verba ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtatur intentioni. n.1.
Quid ſi verba non explicent conſenſum, at intentio contrahentium ſit vere per ea contrahere. 2.
An vbi eſt vſus, vt apud Indos, explicandi conſenſum de præſenti per verba de futuro, ſatis ſint ea verba futuri ad matrimonium, & apud ipſos ratione vſus ſufficiant hæc verba ad ſponſalia, Sepeliam te cum morieris: vel ad matrimonium ſufficiat apud eoſdem Indos, vno dicente, Ducam te, alius reſpondeat, Forte & ego ducam te, & ſtatim ſequatur traductio in domum, & copula. 3.
In foro externo non ſtatur menti contrahentium, ſed communi verborum intelligentiæ, & quæ aliæ coniecturæ attendendæ ſint: & in dubio vtri contrahentium faueatur. 4.
In dubio an in fauorem matrimonij iudicandum ſit, & quid quando eſt impedimentum impotentiæ. 5.
An hoc procedat in foro conſcientiæ. 6.
Opinio ſingularis vnius Doctoris an præferatur communi, fauore matrimonij, & cauſa pia. 7.
Quando intentio non conſtat, & verba ſunt dubia, qualiter iudicandum ſit. 8.
Quotupliciter poſſunt formari verba, de quibus dubium eſt, an conſtituant ſponſalia, vel matrimonium. 9.
Quando verba quo ad ſonum, & ſignificationem ſunt de præſenti, vt, Accipio, habeo, teneo, ex nunc prouidebo tibi ſicut vxori, reputo te in vxorem, vel ſi alter reſpondet, Placet, vel Volo, n. 10. & ibi quid de his verbis, Volo te in vxorem.
Quid quando ſunt de præſenti, quo ad ſonum, & ſignificationem, at propter adiunctum ſunt de futuro, vt, Accipio te in craſtinum. 11.
Quid quando verba ſunt omnino de futuro, vt, Accipiam, ducam te, non explicato verbo Promitto. 12.
Quid, Promitto, quod te deſponſabo. 13.
Quando ſonus eſt de futuro, & ſenſus de præſenti, vt, Ex nunc te habebo in vxorem, vel ducam. 14.
An tunc ſit contractus matrimonij, non vero ſacramentum. 15.
Quid quando non additur particula, Ex nunc, vt, Habebo te in vxorem, 1. opinio, eſſe matrimonium. 16.
2. Opinio, eſſe dubia ea verba. 17.
3. Sententia verior, conſtituere ſponſalia. 18.
Non te derelinquam pro alia meliori. 19.
Poſthac vel ex nunc eris meus, vel eſto meus. 20.
Soluuntur argumenta, & enodantur cap. Ex parte de ſponſal. & c. Si quis diuinis. 30. q. 5. & explicatur quando leges in decreto inſertæ, vim canonum habeant. 21.
Volo te habere in vxorem, te ducere, vel placet. 1. ſent. non eſſe ſponſalia, nec matrimonium. 22.
2. Eſſe matrimonium. 23.
3. Diſtinguit. 24.
4. Sent. omnia ea verba conſtituere ſponſalia: quæ probabilior eſt. 25.
Quid ſi ea verba eſſent dicta ad interrogationem alterius quærentis, Vis mecum contrahere? vel ſi eſſet vſus per ea verba contrahere matrimonium. n. 26. & quid, Volo te ducere, & in te conſentire.
Quid ſi præceſſiſſet tractatus de contrahendo matrimonio. n. 27.
Quid, Volo ex nunc te habere pro vxore. 28.
Quid de his verbis, Volo te eſſe vxorem. 29.

1 CVM diſputatum ſit de 1. & 2. conditione ad ſponſalia requiſitis: ſupereſt, vt de 3. nempe de verbis ad ea contrahenda requiſitis, diſputemus: & quia commode diſcerni nequeunt verba plurima, quibus ſponſalia ab eis à quibus matrim. contrahitur, celebrantur, ſed ſub iudice eſt num ſponſalia, num vero matrim. conſtituant: ideo ſimul diſputabitur, quando ſponſalia, quando verò matrimonium, iis verbis contrahatur, præmiſſis aliquot fundamentis. 1. Supponendum eſt, quando verba ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſſe intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet. Prob. ex *c. Intelligentia, de verb. ſign.* Item, quia verba habent vim obligandi, quatenus explicant conſenſum internum: & contractus ex intentione legum accipiunt, *reg. Contractus, de reg. iur. in 6.* Item, quia hæc obligatio eſt lex quædam particularis, quam homo ſua ſponte ſibi imponit, obligatio autem legis à legiſlatoris mente pendet: nec in hoc fundamento aliquis diſcrepat.

2 Hinc inferunt aliqui DD. non eſſe, quoad forum conſcientiæ, & Deum, curandum de verbis externe prolatis, quando de contrahentium intentione conſtat. Sic *Hoſtienſis c. Ex parte, initio, & ibi Hēric. n. 1. de ſpōſ. Ang. Matrimonium 2. n. 13. Syluest Matrimonium 2. q. 10. dict. 6. Nauar. ſum. c. 22. Hiſpan. n. 80. Latine n. 79.* & addūt *Ang. Sylu. & Nauar. Hiſpane eo. n. 80.* adeo hoc verum eſſe, vt ſi intendant contrahere de præſenti, quamuis verba ſonent de futuro, eſſet verum matrim. Sed ſi hoc corollarium vt iacet intelligatur, eſt prorſus à veritate alienum, quia cum ſponſalia & matrim. ſint contractus humanus, non ſola intentio ſufficit, ſed neceſſarium eſt verbis, vel ſignis aptis, vt alter contrahentium alterius animum intelligat, explicari: intentio enim mente retenta nihil operatur in humanis contractibus. *l. Cum in plures. 62. §. Locator horrei, ff. locati.* vbi *Bart. in princ.* ex eo textu colligit propoſitum mente retētum, nec parti expreſſum, nihil releuare: vnde mens illorum Doctorum hæc eſt, ſi deſit intentio, & conſenſus internus, qualiacunque ſint verba, nulla ſponſalium aut matrimonij oritur obligatio: & è cōtra, ſi adſit intentio ſe obligandi vinculo matrimonij aut ſponſalium, & ea manifeſtetur aliquo ſigno externo alteri, ita vt ambo contrahentes intelligant ſe mutuo per illa verba velle contrahere matrimonium, vel ſponſalia, ſat erunt qualiacunque verba. ratio eſt aperta, quia cū de ratione matrimonij, vel ſponſalium non ſint expreſſa verba, vel ſigna, ſatis eſt ſi verbis id ſignificantibus, vel ſi verba id non ſignificent, ſigno externo ſibi mutuo animum indicēt. Quare optime *Sot. 4. d. 27. q. 2. a. 1. poſt 2. cōcl. verſ. Quod ſi: & Bar. à Ledeſ. de matrim. dub. 8. prope fin. Palacios 4. d. 27. diſp. 1. f. 571. col. 2.* aſſerunt licet conſenſus contrahentium ſint de præſenti, ſi non ſibi mutuo per verba de præſenti explicent, ſed per verba de futuro, non eſſe matrimon. quod idem dixit *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 3. dub. 2. ad 7.* vbi dicit, ſi contrahentes velint contrahere, & intelligant ſe velle matrimonium inire, quomodocumque explicetur conſenſus, & per quæcumque verba, eſſe matrimonium.

Ex his infertur minime placere, quod dicit *Palacios proximè citatus*; nempe Indos apud Mechoacam ſolitos matrim. contrahere per verba futuri, non vere contrahere matrimon. licet poſſent imponere futuro ſignificationem præſentis. Idem videtur tenere *Alex. de Nouo c. Ex literis, el 1. de ſponſalibus n. 18.* vbi dicit verba importantia ſpōſalia de futuro, importare de præſenti, ſi loci cōſuetudo id obtinuerit, dummodo talia verba ſint, vt ſignificationi præſentis aptari poſſint. Hoc (inquam) nō placet, quia ſi conſuetudo eſt inter illos ſignificandi conſenſum de præſenti per ea futuri verba, iam adeſt conſenſus de præſenti, & ſignum externum ſufficienter eum conſenſum exprimens, ſiquidem illa verba ex communi vſu inter illos indicant conſenſum de præſenti, & ita procedet doctrina tradita n. 2. ſcilicet vbi vtrique contrahenti cōſtat de intentione, impertinens eſſe, ſiue verbis de præſenti, ſiue de futuro vtantur. Item, quia, vt dicemus n. 26. ex multis, licet hæc verba, Volo tecum contrahere, importent conſenſum de futuro, ſi alicubi vſus eſſet ea accipere, vt indicent cōſenſum de præſenti, illis vere contraheretur matrim. idē probat doctrina *Veracruz 1. p. Spec. a. 19. fin.* vbi ait aliquos Indos ſic inire ſponſalia, Sepeliam te quando morieris, & eſſe vera ſpōſalia: & *eodem a. verſ. Dubitatur tertiò*, & ipſum ſequens *Barthol. à Ledeſm. de matrim. dub. 25. f. 1376. & ſeq.* vbi ait apud Indos Mechoacenſes eſſe in vſu, vt vno dicente, Ego ducam te, alius reſpōdeat, Forte & ego ducam te: & licet ex natura rei hæc non ſint ſponſalia, quia non eſt promiſſio determinata, at ex vſu hæc & priora eſſe vera ſponſalia: quia ex ipſorum conſuetudine per illa verba ſatis explicatur animus. 3

Supponendum eſt 2. in foro externo non ſtari intentioni contrahentium, eo quod ea Eccleſiam lateat, ſed communi verborum intelligentiæ, cogeturque vterque in eo ſenſu verba retinere, quem communiter recte intelligentibus generare ſolent: & ſic ſtabitur regulis, quas ſtatim ſubiiciam n. 10. & ſeq. de aliquorum verborum intellectu. Sic expreſſe deciditur *c. Ex literis, el 1. de ſponſalib.* & vniuerſi fatentur. Sunt etiam attendendæ aliæ coniecturæ,

tæ, vt loquentium qualitas, & conditio, *c. Solitæ, de maiorit. & obed.* & docet cum aliis *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. nu. 2. Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maio. t. 11. n. 38.* Item attendendum eſt de quo tũc temporis tractabatur, ſi enim de matrim. verba dubia cenſendum eſt conſtituere matrimon. & ſi de ſponſalibus, ſponſalia: vt colligitur ex *c. Intelligentia, de verb. ſign.* & docent *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. conc. 5. n. 27. Veracruz. 1. p. Spec. a. 27. dub. 2.* & dicemus in ſimili caſu infra n. 27. Et generaliter in dubio facienda eſt interpretatio contra illum, qui potuit apertius, ſuam mentem declarare. *l. 2. ff. de pactis*, vt ſi dicat ſe voluiſſe contrahere ſponſalia, & alter oppoſitum, alteri credetur, & è contra: hoc excepto, quod ſi is, qui primò verba protulit, dixit verba certa, & clara ſponſalium, vel matrimonij, ſecundum eundem intellectum debent intelligi verba ſequentis: quia videtur ad interrogata reſpõdere. Sic *Palud. ibi, Petr. de Ledeſ. de matrimo. q. 45. a. 3. dub. 1. conclu. 4.* quam exceptionem, vt verba ſequentis debeant intelligi iuxta præcedentis verba, tunc accipe, quando verba ſequentis ſunt æquiuoca, & dubia, ſecus ſi eſſent determinata, & clara: vt bene *Veracruz. 1. p. Spec. a. 47. dub. 2.* Et tandem in dubio fauendum eſt fœminis, quia ſimplicius res tractare ſolent, faciliuſque à viris decipiuntur. Sic *Enriquez. l. 11. de matrim. c. 11. n. 6. Barthol. à Ledeſ. dub. 9. de matrimo. f. 1234. Petr. de Ledeſ. d. dub. 1.*

5 Maxime tamen obſeruandum eſt in dubio ſit matrimonium, necne, in matrimonij fauorem ſententiam ferendam eſſe: quia matrimonij fauor multus eſt: vt conſtat ex *c. Ex literis, de probatio.* vbi deciditur exiſtentibus probationibus paribus iudicem abſoluere debere, *præterquam in liberali cauſa*: vbi *gloſ. verbo, In liberali,* ait, *Vt in matrim.* & *c. fin. de ſent. & re iudic.* decidit textus, *duobus iudicibus ordinariis diuerſas ſententias proferentibus, præferri ſententiam in fauorem rei, niſi in cauſa fauorabili matrimonij*, & ita docet *Ioan. Andr. c. Ex parte, de ſponſalibus, n. 3. Hoſtien. ibi. Ant. n. 10. Anchar. n. 7. Henr. n. 5. Alex. de Neuo n. 27. Præpoſ. n. 6. fi.* dicens omnes approbare, *Card. c. fin. n. 1. fine, de clandeſt. deſpon. Abb. c. fin. n. 7. de deſpon. impu. Lapus alleg. 56. n. 14. Alciat. l. 1. reſpon. conſ. 13. n. 15. Ang. verb. Sponſalia. n. 7.* vbi *Syluest. q. 5. Tabiena q. 3. n. 4. Armilla n. 3. Menoch. de præſ. l. 3. præſumpt. 3. n. 9. Brunel. de ſponſ. concl. 5. n. 5. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſ. cap. 12. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 156. Vngarellus addit. ad Angelum. matrim. 2. n. 12. Maſcard. de probat. concluſ. 1027. n. 1. qui n. 3.* excipit, niſi dubium de matrim. oriatur ex impotentiæ impedimento, de qua re dum de eo impedimento tractauerimus, diſputabitur.

6 Sed dubitabis vtrum hoc intelligatur in foro cõſcientiæ. nam *Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 4. fine,* ait doctrinã hanc in foro externo accipiendam eſſe, vt in dubio ſit matrimonium nec ne, pro matrimonio ſit iudex ſententiam laturus: nam in foro conſcientiæ nemo in dubio tenetur ad onus matrimonij: & *c. 11. n. 5.* ait in dubio æquali de conſenſu, an acceſſus fuerit habitus conſenſu coniugali, liberum eſſe accedentem, quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis: vt in voto. Sed dicendum eſt, in vtroque foro in dubio de conſenſu, & conſequenter de matrim. iudicandum eſſe in fauorem valoris matrimonij. Prob. nam inter vtrumque forum non eſt diſcrimen quoad matrimonij vinculum, id enim, quod in foro conſcientiæ nõ eſt matrimonium, non eſt etiam in foro externo. & è contra: Eccleſia enim non poteſt facere, vt ſit matrimonium, quod inualidum eſt, ſed tantum in cognoſcendi modo verſatur differentia: nam in foro interno ſtatur confeſſioni propriæ, in externo autem allegatis, & probatis: vt optime *Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 2.* cum ergo conſtita omnino veritate dubij valoris matrimonij, & nõ ex falſa præſumptione, iudex in foro externo iudicare debeat eſſe matrimonium: idem in foro interno ſentiendum eſt. Et cõfirm. quia vterque forus idem iudicat, vbi externus non innititur falſæ præſumptioni, vt dixi diſp. 5. num. 20. Et ita hanc partem tuentur *Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 9. Greg. Lop. l. 3. t. 1. p. 4. verb. Con ella, Menoch. de præſump. l. 3. præſump. 1. n. 30.* vbi dicunt dubitantem de conſenſu, & quo affectu acceſſerit ad ſponſam, compellendum in vtroque foro ad matrim. & in vtroque foro præſumi habuiſſe conſenſum: & reprobant quandam diſtinctionem ſatis obſcuram *Syluestri Matrimonium 2. q. 25.* niſi (inquiunt) poſt tale dubium contraxiſſet cum alia, tunc enim debet præferrij poſterius matrim. certum priori dubio. Nec obſtat ſimile de voto in dubio non obligante, quia id eſt verum in voto ſimplici, vbi nulla eſt traditio, & ſic non eſt profeſſio ex parte alterius, quæ præualeat, qualis eſt in matrimonio.

Hinc infertur, opinionem ſingularem alicuius Docto- 7
ris matrim. ſuſtinentis, præferri plurium ſententiæ illud impugnantium, niſi textui aperto innitantur. Sic *Hoſtien. c. Si vir, de cognat. ſpiritu. ſuper verb. Aliter, Ioan. Andr. n. 3. Ant. fine, Anchar. n. 3. Abb. n. 3. Henr. n. 4. Neuo n. 3. Præpoſi. n. 2. Fel. rubr. de ſponſ. n. 6. verſ. 9. Dec. c. Directæ, n. 4. de appel. Barbat. conſ. 6. n. 2. vol. 1. Beroius c. 1. n. 271. de conſt. Roſell. verb. Impedimentum, imped. 1. n. 7. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. comm. l. 11. fol. 95. col. 1. n. 1. Menoch. alios referens, de præſump. l. 2. præſump. 71. n. 30. & ſeq. Ant. Cucus l. 5. inſtit. mai. t. 11. n. 157.* Et idem dicit *Beroius*, quando opinio fauet cauſæ piæ: & opinionem fauentem matrimonio, vel cauſæ piæ præferendam eſſe docet etiam *Nauar. ſum. c. 27. hiſpane n. 286. latine n. 287.* Et probatur ex *c. Licet ex quadam, fine, de teſt. & atteſt.* ibi, *tolerabilius eſt aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos, quam coniunctos legitime contra ſtatuta Dei ſeparare.* limitant optime *Alex. de Neuo, & Præpoſ. ibi*, dummodo opinio illa ſingularis probabili rationi innitatur.

Hinc rurſus infertur, quando intentio contrahentium 8
conſtare nequit, & verba dubia ſunt, ſicut in foro externo, ita in foro conſcientiæ iudicandum eſſe iuxta communem verborum intelligentiam, & iuxta regulas ſtatim à n. 10. tradendas. probatur, quia in voto, & in quibuſcunque contractibus, quando de intentione non conſtat, ad communem verborum intellectum confugimus. Sic docent *Palud. 4. d. 27. q. 1. art. 1. n. 10. & q. 2. art. 4. concl. 5. n. 27. fine, Angel. Matrimonium 2. n. 8. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. cap. 36. de matrim. f. 1033. col. 2.* quod accipiendum eſt, quando contrahentes verborum ſignificationem intelligebant, nam vbi eſſet ignorantia, deeſt voluntas.

Supponendum eſt 3. verba quibus poſſunt matrimo- 9
nium, vel ſponſalia contrahi, eſſe quintuplicia: quædam ſunt de præſenti, vel de futuro, quo ad ſonum, & ſignificationem: vt, Accipio, vel Accipiam te in meam: alia quo ad ſonum, & ſignificationẽ de præſenti, ſed propter aliquod adiunctum fiunt de futuro, vt, Accipio te in craſtinũ: alia de futuro, quo ad ſonum, ſed de præſenti, propter aliquod adiunctum, vt, Ex nunc te habebo in meã: tandẽ alia ſunt dubia, quem ſenſum efficiant, vt, Volo te habere in vxorem, vel eſſe meam. Inſuper omnibus verbis dictis poteſt bifariam contrahi; affirmatiue, vt in exemplis poſitis, vel negatiue, vt, Nullam ducam niſi te. In præſenti diſput. agemus de verbis affirmantibus: in ſeq. verò de negantibus.

Circa verba I. generis, quæ quo ad ſonum, & ſignifica- 10
tionem ſunt de præſenti, vt, Accipio te in meam, manifeſtum eſt conſtituere matrim. *c. penult. de ſponſal.* Similiter eſt matrim. Habeo, teneo te in vxorem, ex nunc prouidebo tibi ſicut vxori, ex nunc reputo te in vxorem. Quia hæc omnia important conſenſum de præſenti. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. n. 25. Brunel. de ſponſal. concl. 13. n. 1. Palacios 4. d. 27. q. 1. f. 571. col. 1.* Eſt etiam matrimoniũ ſi alteri cõiugi dicenti, accipio te in meam; reſpondeat fœmina, Placet. Sic *Hoſtien. c. Si inter, in princ. de ſponſal. Ioan. Andr. n. 3. Ant. n. 5. Anchar. n. 2. Abbas Antiquus, & Pan. n. 7. Alex. de Neuo n. 13. Præpoſ. n. 2. Couar 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 1.* & idem eſſet ſi reſponderet, Conſentio, vt docet *Hoſt. Ioan. Andr. Ant. Alex. de Neuo, Anchar. Panor. Præpoſ. ibi.* Idem ſi quærenti, Vis hãc in vxorem? reſpondeat vir, Placet, vel, Volo, & ſimiliter fœmina. Sic *Hoſtien. c. Ex parte, de ſponſal.* vbi *Henr. n. 3. Angel. Matrimonium 2. n. 10. Sum. confeſſ.* quam refert, & ſequitur *Sylueſt. Matrimoniũ 2. q. 10. dict. 6.* Idem ſi dicat, Volo te in virum, alter coniux, & alter reſpondeat, Volo te in vxorem: nam licet dubium ſit (vt videbimus n. 22.) quando

verbum

verbum Volo, iungitur infinitiuo, an ſit matrim. at quando iungitur accuſatiuo rei manifeſte indicat conſenſum de præſenti, & conſtituit matrim. Sic *Couar.* dicens eſſe certum, *4.decret.2.p.c.4.§.1.n.4.Gutier.q.can.l.1.c.21.nu.27. Palacios 4.d.27.q.1.fol.572.col.1. Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.36. de matrim.fol.*1034.

11 Deinde circa verba, quo ad ſonum, & ſignificationem de præſenti: de futuro autem propter adiunctum, vt, Accipio te in craſtinum, & deinceps: *Ledeſma 2.p.4.q.47.a.3.* ait conſtituere matrim. quia re vera conſenſus eſt de præſenti. Sed dicendum eſt ſolum conſtituere ſponſalia: quia conſenſus eſt de futuro, nec ſtatim accipitur in vxorem fœmina. Sic *Victoria ſum.de matrim. num.251.Petr.de Ledeſ. de matrim.q.45.art.3.dubio 1.*

12 Rurſus circa verba, quo ad ſonum, & ſignificationem de futuro, dicendum eſt conſtituere ſponſalia, ſiue addatur verbum Promitto, vt, Promitto me ducturum Mariam: ſiue ſimpliciter proferantur, vt, Ducam, vel accipiam Mariam, quia in matrim. huiuſmodi verba ex communi Eccleſiæ conſenſu accipiuntur, vt promiſſoria. quare bene *Enriquez l.11.de mat.c.13.n.1. Petr.de Ledeſ. de matrim.q.43.a.1.dub.1.verſ. Secundo aduertendũ*, aiunt hæc verba cõſtituere ſponſalia, non vt ſignificant prænunciationem futuri euentus, aut voluntatis propoſitum, ſed vt ſignificant promiſſionem in actu exercito. Huius ſent. ſunt DD. qui ponentes modos, quibus contrahuntur ſponſalia, ponunt, Ducam te, accipiam te. Sic *D.Th.4.d.27.q.2.a.1.corp. Richard.ibi.a.3.q.2. Palud.ibi.q.2.a.4.concl.4.n.26. D.Ant.3.p.tit.1.c.18.§.2.Sot.4.d.27.q.2.a.1.concl.3.& ibi Palacios diſp.1.fol.571.col.1.Barth.Ledeſm.dub.9.de matrim. initio, Viuald. cand.1.part.de ſpõſal.c.3.n.19.* Et ex iuris peritis, *Goffred.sũm. t.de ſponſal. n. 4. Hoſtien.ſum.eod. tit.n.6. Ioan.Andr.tract.de ſponſal.n.1.* habetur tom.9.tract. *Turrecr.c.Vbi non eſt.30.q.2.a.3.n.4.Roſella Matrimoniũ 2.n.15.Sylueſt.verb.Spõſalia.init.* vbi *Tabiena q.3.nu.4.Armil.n.3.Mart.de Garatis inter cõſilia matrimonialia Zileti, conſ.15.n.6.Maſcard.alios referẽs de probat.concl.1332.n.2.Ioan. Lupus tract.de matr.1.p.n.4.Alex. Carrerius l.1.de ſponſal.c.6.* vterque habetur tom.9. tractat. Imo clarius id dicunt *D.Tho. D.Anto.Syluest.Viual.ibidem.* dicunt enim contrahi ſponſalia nuda promiſſione, vt, Accipiã te: & adhuc apertius *Richard.Goffred. Turrecr.Roſella, Tabie.Armil.Ioan.Lupus, Sotus, Bart.à Ledeſ.* aiunt enim cõtrahi nuda promiſſione, vt, Ducam te, vel fidei datione, vt, Promitto me ducturum: & expreſſe *Alex.Carrerius dict.c.6.* ait vtroque modo contrahi ſponſalium obligationem, ſed vrgentiorem addito verbo Promitto.

13 Rogabis tamen de his verbis, Promitto me deſponſaturum Mariam. Quidam verba dubia eſſe aiunt, & intellecta de deſponſatione de præſenti, eſſe ſponſalia: intellecta autem per verba de futuro, eſſe promiſſionẽ de ſponſalibus contrahendis: in dubio autem attendendam conſuetudinem loci. Sic *Syluest.verb.Sponſalia, q.6. dict.4.* falſo tamen refert Antonium, & Card. Idem *Angel.verb.Sponſalia.n.11.* vbi *Tabiena, q.7.n.8.* Alij ſentiunt ſi proferens verba, Te deſponſabo, intelligat per annulum, nõ eſſe ſponſalia, niſi conſuetudo loci aliud habeat: ſi vero intelligat, id eſt, Sponſalia contraham, eſſe ſponſalia. Sic *Præpoſ.c.Si inter, fine, de ſponſal.* Dicendum tamen eſt non eſſe ſponſalia, ſed promiſſionem de ſponſalibus contrahendis: quia idem eſt, Te deſponſabo, &, Tecum ſponſalia contraham. Sic *Ant.c.Si inter, n.8.de ſponſal.Card.ibid.q.2. & 3.Henr.c.Is qui, n.23.eod.tit.Alex.de Neuo d.c. Si inter, n.13. Millis in repertor.verb.Sponſalia non cõtrahuntur, Tiraq.de retract.conuen.ad fi.nu.54.Couar.alios referens 4.decret.1.p.c.4. initio, num.1. Greg.Lop.l.1.verb. El prometimiento, t.1.p.4.* Quod intelligendum eſt niſi conſuetudo loci habeat per ea verba contrahi ſponſalia: ſic *Card.& Alex.de Neuo ibi.*

14 Deinde circa verba, quæ ſonant de futuro, at ſignificãt de præſenti ratione adiuncti, quando iunguntur particulæ illæ adiunctæ, verbis importantibus exequutionem, manifeſtum eſt conſtituere matrimonium: vt, Ex nunc, vel ſemper, vel omnibus diebus vitæ meæ, vel deinceps, vel poſthac, vel ab hoc tempore, habebo te, vel tenebo te in vxorem, vel prouidebo tibi ſicut vxori, vel tractabo te ſicut vxorem, vel eris mea vxor. Prob. ex *c.Ex parte.de ſponſal.* vbi definitur eſſe matrimonium, ſi quis fœminæ iurauit ab eo tempore ſe eam in vxorẽ habiturum, idem *cap. Si quis diuinis.30.q.5.* quia reuera important cõſenſum de præſenti, ſi enim deinceps, ſeu ſemper eſt habenda fœmina in vxorem, ergo modo eſt vxor: & in hoc conueniunt tres ſent. referendæ. Dixi, quando verba exequutionem ſignificant, quia ſi eam non importent, erunt ſponſalia, vt, Deinceps ducam, vel accipiam te in vxorem. Sic *Palacios 4. d. 27. q. 1. fol. 571, col. 1.*

Quidam Theologi teſte *Pet.de Ledeſma de matri. q. 45. ar.5.dub.2.fine*, exiſtimant in hoc caſu eſſe verum matrimonium, minime tamen Sacramentum: quia ſi quis dicat, Ex nunc te baptizabo in nomine Patris, &c. ſimul abluens, non eſſet baptiſmus: quia non ſunt verba de præſenti, quamuis ſignum, ſeu factum ipſum denotet intentionem de præſenti. Sed omnino dicendum eſt, eſſe sacramẽtum, quia nullus eſt matrimonij contractus in lege Euang. qui ſacramentum non ſit. Nec obſtat ſimile de baptiſmo, qui verba determinata habet, qualia non habet matrimoniũ, ſed ſufficiunt verba, vel ſigna qualiacumque ſint exprimentia conſenſum præſentem. Sic *Petr. de Ledeſm. ibid.* 15

Tota vero difficultas eſt, quando verbis futuri tempo- 16
ris importantibus exequutionem, nulla additur particula faciens ſignificare de præſenti: vt, Habebo, tenebo, tractabo te vt vxorem, vel prouidebo tibi vt vxori. Triplex eſt opinio. I. eſſe matrimonium. Probatur ex *c. Si quis diuinis. 30.q.5.* vbi dicitur eſſe matrimonium, ſi quis iurauit fœminæ, ſe in vxorem eam habiturum: idem *c. Ex parte, de ſponſal*, quamuis enim in verbis vnius addatur, Ab hoc tempore, in alterius tamen verbis abſolute dicitur, Te habebo. 2. quia hæc verba ſignificant exequutionem actus cõſummati, vnde contrahentes videntur tacite præſentem conſenſum ſignificare: obligant enim ſe ad matrimonij exequutionem, nec poteſt aliquis habere quandam in vxorem, niſi prius cum ea contrahat: & qui vult conſequens, ſcilicet habere eam in vxorem, vult neceſſario antecedens, nempe cum ea contrahere, *l. illud.ff.de acquir.hared.c.Præterea, de offic.delega.* Tertio, ſi apponantur, Ex nũc, eſt matrimonium, ergo licet non apponatur: quia ſubintelligitur, ſi enim in obligatione non deſtinetur dies, incontinenti cõtrahitur obligatio. *l.In omnibus, ff.de reg.iur.l. Eũ qui Kalẽdis.ff.de verb.obligat.* ita docẽt *Gloſſ.c.Si quis diuinis.30.q.5.verb.Habiturũ. & ibi Archid. Goffre.ſum. tit.de clandeſt.deſponſ n.6.Speculator t.de ſponſal.init.nu.6.Hoſtienſ. ſum.tit.de matrim.§.Qualiter cõtrahatur, n.3. Innoc.c.Ex parte, de ſponſ.* vbi *Alanus, Vincẽt.& Philip.Card.ibi n.1.q.1.& 3. Abb.ibi* dicẽs communẽ, *n.3.6.7.Præpo.n.6.Turrecr.c.Nec illud.§.Sed obiicitur 30.q.5. Roſella Matrimonium, 3.n.3.Sylu. Matrimonium 2.q.9.& 10.Angel.Matrimonium 2.n.9.& 12. Tabiena Matrimonium 2.q.9.n.10.Aret.conſ.142.Alex.conſ. 152.n.4.l.5.Greg.Lop.l.2.t.1.p.4. verb.* E prometo. *Villalobos in cõmun. lit.M.n.58.Ant.Gabr.to.1.comm.in mea edit.lib.11. verb.Matrimonium, f.91.& 93.Brunel.de ſponſal.concl.13.n.3. Menoch.de præſumpt.lib.3.præſumpt.3.num.3.* & eſt ſent. ſatis probabilis. Quæ limitanda eſt, niſi præcedant verba clare ſignificantia contractum ſponſalium, vt, Promitto me ducturum, & habiturum Mariam pro legitima vxore; tunc enim ſunt ſolum ſponſalia: quia verba dubia ſignificantia actus exequutionem, reſtringuntur, & declarantur à verbis præcedentibus claris, ſponſalia ſignificantibus: argumento ex *c.Sedes, de reſcrip.& clem. Non poteſt, de procur.& vlt.§.Cui dulcia, ff.de vino, tritico, oleoque leg.* & docent *Hoſt. c.Ex parte, de ſponſalibus, paulo poſt princ.* vbi *Ioan.Andr.n.3. Ant.n.10.Card.n.1.q.2. Anch.n.5.Henr.n.4.Alex.de Neuo n. 24.Præp.n.6.Specula.tit.de ſponſ.initio.n.7.Roſel.Pan.n.7.Sylueſt.q.9.Tabien.Greg. Lop. Menoch.n.4. proxime citati. Dec. Iurauit, notab.3.de probat.Brunel.d.concl.13.n. 4. Couar.4.decret.2.p.c.4.§.1.n.5.Gutier.alios referens, q.canonicis, l.1.c.21.n. 36.* Et ex Theologis, *Lud.Lop.2.p.inſtruct.c.36. de matrim. 1034.*

1033. *Manuel 1. to. ſum. in noua edit. c. 216. num. 6.* Similiter è contra, quando verba præcedentia ſunt dubia, explicantur à ſequentibus apertè ſignificantibus matrim. vt, Non habebo aliam in vxorem, & accepto te in vxorem, tunc enim erit matrim. Sic *Ferretius conſ. 86. num. 1. & 2. Menoch. d. præſumpt. 3. num. 5.*

17 II. Sent. docet verba eſſe dubia, quare ſi ſignificent Ex nunc, eſſe matrim. ſin minus, ſponſalia. Sic *Sotus 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. poſt 2. concluſ. verſ. Eſt tamen.*

18 III. Sent. probabilior affirmat tantum eſſe ſponſalia. Prob. quia ea verba, Habebo te in vxorē, intelligi poſſunt omnino vera, quamuis modo non habeam, ſed tempore futuro, vt conſtat, ergo non ſignificant cōſenſum de præſenti. Item, quia hæ loquutiones ſunt æquiualentes, Pro aliquo tempore futuro habebo te in vxorē, &, Habebo te in vxorem, ſed priores non conſtituunt matrim. ergo nec poſteriores. Deinde, quia hæc verba, Habebo te in vxorē, licet ſtatim obligationem producant, non tamen obligāt ad ſtatim exequendum: ergo non ſtatim eſt celebratum matrim. ſed obligationi ſatisfiet poſtea celebrando. Hanc tenetur *Ioan. Andr. c. Ex parte, n. 3. de ſponſ. Anchar. n. 4. Henr. fine, Alex. de Neuo n. 27. Hugo, & Laurentius, c. Si quis diuinis. 30. q. 5. Angel. authen. quib. mod. natur. effici. legit. § fin. collat. 6. Couar. 4. decr. 2. p. c. 4. § 1. n. 5. Gutier. q. canonicis, l. 1. c. 21. à nu. 29. ad 36. Ant. Cucus l. 5. inſt. maior. t. 11. n. 43.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. concl. 4. n. 26. Adrian. q. 2. dub. 13. de matr. Veracruz 1. p. Spec. a. 17. dub. 4. Enriquez l. 11. de matr. c. 11. n. 6. Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 9. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 43. ar. 3. dub. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 36. f. 1033.* Nec placet moderatio Antonij *Cuci, nēpe* eſſe matrim. ſi addatur verbum *Promitto,* vt, Promitto me habiturum in vxorem: quia ſupponit contractum matrimonij. Sed non video vnde ſupponatur, nec quam vim habeant conſtituendi matrim. ratione verbi Promitto. Placet tamen limitatio, quam ponit *Gutier. ibi num. 35.* vt ſit matrim. ſi loci conſuetudo obtineat, vt ea verba, Habebo te in vxorem, importent conſenſum de præſenti: vel ſi tunc temporis de matrimonio tractabatur, & iis verbis prolatis ſequatur traductio ad domum.

19 Ex his infertur non eſſe audiendos aſſerentes hæc verba, Nunquam te derelinquam pro alia, conſtituere matrim. hi ſunt *Hoſtien. c. Ex parte, de ſponſal.* vbi *Ioan. And. n. 3. Anton. n. 10. Anchar. n. 7. Henr. n. 5. Alex. de Neuo n. 27. Præp. n. 8. Ang. Matrimoniū 2. n. 11. Roſella Matrimonium 3. n. 6. Syluest. Matrimonium 2. q. 10. dict. 5. Brunel. de ſponſ. concl. 13. n. 1. Villalobos in commun. lit. M. n. 57. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. verb. Matrimonium, f. 93.* Sed contrarium eſt tenēdum, quia non ſignificant conſenſum de præſenti. Sic *Felix Maleolus,* quem refert, & ſequitur *Couar. 4. decretal. 2. p. c. 4. § 1. num. 3.*

20 Hæc tamen verba, Poſthac eris meus, vel ex nunc, conſtituunt matr. quia ſignificant conſenſum de præſenti. Sic *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 1. poſt 2. cōcl. verſ. Eſt tamen. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 9.* Si tamen dicat vterque contrahens, Eſto meus, & eſto mea, *Palacios 4. d. 27. q. 1. f. 172. col. 2.* dicit, eſſe verba ambigua. Melius tamen alij dicunt non conſtituere matrim. quia eſt futurum imperatiui, quaſi rogantis, & petentis conſenſum. vt, Eſto meus hæres; non ſignificat ſtatim eſſe hæredem. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 2. ar. 4. concl. 5. n. 27. Sotus, & Bart. à Ledeſ. proxime citati, Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matrim. c. 36. fol. 1033. col. 1.*

21 Ad argum. 1. ſententiæ propoſita n. 16. dico, ad *cap. Ex parte,* ex particula adiuncta, Ab hoc tempore, conſenſum de futuro importare de præſenti, & licet mulier reſpōdens non repetat eam particulam, ſubintelligitur tamen, cum reſpondeat iuxta verba præcedentia viri. Ad *c. Si quis diuinis,* reſpondet optime *Gutier. l. 1. quæſt. can. c. 21. n. 32. 33.* non eſſe decretum pontificium, nec alicuius ſancti, ſed eſſe deſumptum ex *auth. Quibus modis nat. efficiāt. legitimi, §. Quoniam autem, collat. 6.* & ſolum à Gratiano inſeri, nec eſſe ab aliquo Pontifice confirmatum: tunc enim ſolum leges in decreto relatæ cenſentur vim canonis obtinere, quando in canone aliquo pontificio inſertæ fuerint: vt docet etiam *Ripa c. 2. num. 80. de reſcrip. Sebaſt. Medices de legib. 1. p. q. 3. n. 9. Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. remedio 4. n. 842. & ſeq.* Ad 1. dico neceſſario velle antecedens, pro eo tempore, quo vult conſequens, at conſequens, nempe habere vt vxorem, non vult ſtatim, ſed pro tempore quo contrahat matrimonium. Ad 3. dico concludere teneri ſtatim contrahere, non tamen contraxiſſe.

Tandem circa verba dubia, vt, Volo tecum contrahe- 22
re, te ducere, te habere in vxorem: eſt quadruplex ſent. I. ait, nec conſtituere matrimonium, nec ſponſalia. Sic *Aſtenſis l. 8. ſummæ. tit. de matr. q. 7. ſum. confeſſ. l. 4. t. 2. q. 4.*

II. Sent. dicit conſtituere matrimonium. Sic *Cardin. c.* 23
Ex litteris, el 1. n. 1. de ſponſal.

III. Sent. diſtinguit, ſi verbum Volo, vel Placet, adiun- 24
gatur infinitiuo indicanti initium actus, eiuſque ſuſpenſionem, erunt ſponſalia, vt, Volo contrahere, ducere, accipere te in vxorem: ſi vero verbo denotanti exequutionem actus perfecti, eſt matrimonium, vt, Volo te habere, tenere in vxorem. *Sic Ioan. Andr. c. Ex literis, el 1. prope finem, de ſponſal. & ibi Calder. & Anchar. n. 27. Panor. n. 5. Alex. de Neuo nū. 18.* & quamuis ibi dicat eſſe matrimonium, Volo te ducere, at recantat palinodiam *c. Ex parte. n. 24. 25. de ſponſal.* vbi *Henric. n. 3. Spect. tit. de ſponſal. initio, n. 6. Iaſon l. Serui, 5. in princ. n. 4. & 23. ff. de leg. 1. Angel. Matrimonium 2. num. 8. Syluest. Matrimonium 2. q. 9. Tabiena Matrimonium 2. q. 9. n. 10. Brunel. de ſponſ. cōcluſ. 13. n. 6. Anton. Cucus l. 5. inſt. maior. tit. 11. n. 42.* & ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 4. concluſ. 5. n. 27. Viualdus candelabro 1. p. de matr. num. 49. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 36. de matrim. fol. 1034. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 216. n. 6.* Limitat tamen *Palud.* niſi ſint aliquæ coniecturæ ex quibus colligatur animus ſola ſponſalia contrahendi, vt quia tunc de illis agebatur. Et hæc ſent. eſt probabilis.

IV. Sent. quam eligo, conuenit cum præced. eſſe ſpon- 25
ſalia, Volo tecum contrahere, vel te ducere: negat tamen eſſe matrimonium, Volo te habere, tenere in vxorem, ſed ſunt ſolum ſponſalia. Prob. quia ea verba verificantur, licet proferens modo nolit eſſe ſuam vxorem, ſed tempore futuro. Sic tenent *Anton. c. Ex literis, el 1. n. 9. de ſponſal.* vbi tantum concedit eſſe matrimonium, quando dicuntur ad alterius interrogationem, *Villalobos referens Beroium, in communibus, lit. M. n. 65. Menoch. de arbitr. lib. 2. centur. 5. caſu 496. n. 23. & 29. Gutier. q. canon. l. 1. c. 21. n. 26.* & videtur expreſſe tenere *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. § 1. n. 4.* dicit enim dubium valde eſſe, conſtitui matrimonium iis verbis, Volo te habere, propter ea, quæ ſtatim dicet; ſcilicet non eſſe matrimonium, Habebo in vxorem.

Adde ea verba, Volo te ducere, non conſtituere matri- 26
monium, quamuis addatur, & in te conſentire per verba de præſēti. Sic *Menoch. alios referēs, de præſūpt. l. 3. præſumpt. 3. n. 6.* Limitandum eſt tamen, niſi conſuetudo loci haberetur per ea verba, Volo te ducere, vel tecum contrahere, celebrari matrimonium: quia cum contrahentes conſuetudinis non ignari iis verbis vtuntur, ſatis ſibi ipſis indicāt velle matrim. inire. Sic *Ioan. Andr. c. Ex literis, el 1. prope finē, de ſponſ. & ibi Card. n. 1. Alexan. de Neuo n. 18. Couar. 4. decr. 2. p. c. 4. § 1. n. 4. Anton. Cucus li. 5. inſt. maio. t. 11. n. 42. Gutier. q. canon. lib. 1. c. 21. n. 24. Salzedo reg. 275. Bernardi Diaz, in addition.* Limita 2. niſi ea verba deliberate prolata eſſent, id eſt ad interrogationem alterius quærentis, Vis mecum contrahere? Sic *Anton. c. Ex literis, el 1. n. 9. de ſponſal. Couar. Gutier. Anton. Cucus. Salzedo hoc n. allegati: Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 216. n. 6.* Sed merito contrarium tenet *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 1. poſt 2. concl. verſ. Eadem fere,* quia velle contrahere, non eſt contrahere.

Rurſus limita, niſi præceſſiſſet tractatus de contrahen- 27
do matrimonio de præſenti: tunc enim eſſet ſufficiens coniectura animi contrahendi matrimonium, per hæc verba mutuo dicta, Volo tecum contrahere. Sic *Card. clem. 1. q. 20. de conſang. Couar. Anton. Cucus, Gutier. Salzedo, num. præced. allegati. Veracruz 1. p. Spec. art. 17. conc. 3. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 9.*

Si

28 Si autem illis verbis,Volo te habere,vel tenere in vxorem,adderetur particula,Ex nunc, eſſet verum matrimonium:ſicut dixi n.14.eſſe matrimonium, Ex nunc te habebo in vxorem.Sic *Enriquez lib.11.de matrim.c.11.num.6.*

29 Tandem de illis verbis,Volo te eſſe vxorem:*Menoch.de arbit.lib.2.centur.5.caſu* 496.*n.11.* ait conſtituere matrimonium. Sed melius dicendum eſt,eſſe verba æquiuoca : vt ſentiunt *Veracruz 1.p.Spec.art.17.dub.1.Palacios 4.d.27.q.1. f.572.col.1.Gutier.q.can.l 1.c.21.n.28.Enriquez l.11.de matr.c. 11.n.6.Barth.à Ledeſ.dub.9.de matr. Pet.à Ledeſ. de matr.q. 45.a.3.dub.1.verſ.Secundo notandum.*Quare ſi eo vebo Volo explicetur velle eligentis , ſeu velle efficax , eſt matrimonium:quia ſufficienter explicatur conſenſus de præſenti,ſi vero appetitus quidam,ſeu velle inefficax, nec ſunt ſponſalia. Quia appetere matrimonium, nec promittere eſt. Sic *Veracrux,Gutier.Barth.à Ledeſm.ibi.*

DISPVTATIO XIX.

Vtrùm per verba negantia, vt, Non contraham cum alia à te,vel quam tecum, vel præterquam tecum,vel niſi tecum, contrahantur ſponſalia, vel matrimonium?

SVMMARIVM.

Quando eſt pura negatio,vt, Nullam aliam à te ducam , an ſint ſponſalia,vel ad quid obligent ea verba, num.1.
Quid quãdo apponitur ſimul affirmatio,vt, Nullam aliam, ſed te ducam. n.2.explicatur l.Quibus.§.Quidam Titio,ff. de condit. & demonſt.
Quid,Nullam aliam ducam niſi te.1.opinio,eſſe ſponſalia,num.3.
2.Sententia, eſſe orationem æquiuocam,num.4.
3.Verior,non eſſe ſponſalia,num.5.
Quid, Nolo aliam niſi te,num.6.
Quid ſi aliud ex coniecturis colligatur.num.7.& ſoluitur argum.1.ſent.
Quid,Nullam aliam ducam,quàm te,n.8.
Quid,Nullam ducam præter te.1.opinio,eſſe ſponſalia. num.9.
2. Verior,non eſſe. num.10.

1 IN hac quæſt.certum eſt,quando eſt pura negatio, ita vt neque explicite , nec implicite includatur affirmatio , non eſſe matrimonium, nec ſpõſalia : vt,Nunquam aliam à te ducam,quia conſenſus non præſtatur per meram negationem.Sic *Palud.4.d.27.q.1.a.1.nu.10.Adri.q.2.de matr. dub.12.Sotus 4.d.29.q.2.a.3.verſ.De hac autẽ negatiua. Veracruz 1.p.ſpec.a.17.dub.5.Angles floribus 1.p.q.2.de matr.conditionato, diffic....c.9.fol.545.Lud.Lop.2.p.inſtr.c.36. de matr.f. 1034.& ſeq. Barth.à Led.dub.9.de matr.* Rogabis tamẽ an ex his verbis oriatur aliqua obligatio:nã *Sotus,& Lud.Lop.* videntur ſentire nullam oriri obligationem , dicunt enim ex his verbis nullum contractum conſurgere : idem videtur ſentire *Angles,* ait enim eſſe puram negationem:nam ſi nullus eſt cõtractus,nulla eſt obligatio,& ſi mera eſt negatio, nullus omnino eſt conſenſus. Sed exiſtimo eos intelligere nullum contractum matrimonij , nec ſponſalium, nec obligationem ducendi hanc, oriri : de hoc enim agebant , & non intelligunt inde nullam conſurgere obligationem.Vnde dicendum eſt promittentem illis verbis negatiuis , Nullam aliam à te ducam , minime teneri illam ducere,dum à matrimonio abſtinuerit,ſi tamen matrimonium inire velit, teneri eam ducere:quia ad hanc obligationem contrahendam ſatis eſt omnia alia matrimonia negare, alias prædicta verba, A te, eſſent prorſus inutilia. Et confirmatur , quia ſi non adderet , Nullam aliam à te, ſed abſolute ſponderet nullam ſe ducturum, teneretur ab omni matrimonio abſtinere : ergo eo ipſo,quod addidit, Aliam à te,quod eſt idem,ac Te excepta,ſolum ſibi reſeruat poſſe hanc ducere, caſu quo matrimonium eligat. Et ita docent *Palud. Adrian. Veracruz , Barth. Ledeſ. proximè cit. Ant.Cucus lib.5.inſtitut.maior.tit.11.num.45.*

2 Deinde certum eſt,ſi addatur affirmatio,eſſe ſponſalia, vel matrimonium, vt, Non aliam,ſed te ducam,ſponſalia: Non aliam, ſed te duco, eſt matrimonium. Quia , ſed te, eſt exceptio affirmatiua ducendi illam. Sic *Adrian. Sotus, Lud.Lop.n.1.citati.* Similiter,Ducam,& non aliam , niſi te, ſunt ſponſalia:Duco,& non aliam,niſi te, eſt matrimoniũ: quia non tantum eſt negatio ducendi aliam , ſed affirmatio ducendi hanc. Sic *Adrian. Ant.Cucus, Lud.Lop.nu.1.relati,Couar.4.decret.2.p.c.4. §.1.n.8.Gutier.quæſt.can. l.1.c.21. n.17.19.20.*Et hinc infert *Couar.n.10.* intellectum ad *l. Quibus.§. Quidam Titio,ff.de condit.& demonſtr.* vbi habetur eſſe legatum conditionale,per hæc verba negatiua , Hæres ne des Titio centum,niſi mater mea moriatur:quia præceſſerat oratio affirmans, Lego Titio centum , & deinde negans, Ne des niſi mater mea moriatur.

Tota autem difficultas eſt , an dum quis ait , Nullam aliam ducam niſi te,illa dictio,Niſi,ſolam negationem includat,& ita non conſtituat matr.adiuncta verbo præſentis temporis,nec ſponſalia , ſi verbum futuri ſit:vel potius includat affirmationem ducendi illam , & ſic conſtituat matrimonium, vel ſponſalia. (non enim curo vtrum horum,& ideo conſulto omitto diuerſas opiniones,quas refert *Couar.* aliam ſentientem conſtituere matrimonium, aliam verò ſponſalia.) Tota enim difficultas conſiſtit in ſignificatione particulæ, Niſi. Triplex eſt ſent. I. ait concludere affirmationem , & ita eſſe ſponſalia , vel matrim. iuxta verbum adiunctum:quia dictio , Niſi, cum ſequitur negationem,affirmat, vt,Nullus niſi Petrus currit , eſt affirmare Petrum currere , & non alios;& quando ſequitur affirmationem, negat, vt,Omnes niſi Petrus currunt , eſt affirmare alios currere,Petrum verò minimè. *l. Si eum , §. Qui iniuriarum,ff.ſi quis cautio,& l.Actione, C.de tranſ.* vbi *Bartol.& reliqui,Dynus reg.Peccatum.de reg.iur.in 6.n.2.Iaſ. inſt.de action.in princ.n.3.Rebuffus multos referẽs de verb.ſign.l. 216.prope fin.§.Niſi.*Sed in præſenti caſu,Niſi,ſequitur negationem ducendi aliam , ergo affirmat hanc ducendam eſſe.& ita docent *Ant.c.Ex parte,n.10.de ſponſal.& ibi Abb. n.8.& ſuus additionator ibi,Card.n.4.Præp.n.7.Barbat.cõſ.6. volum.1.Alex.conſ.192.volum.5.n.4.Iaſon l. Actione,n.4.C.de tranſact.& ibi Curt.iunior.n.5. Dec.n.6.Purpur.n.49. Alciatus l.1.reſponſ.conſ.13.n.13.Iac.Leoniſa inter conſilia matr. conſ. 52.n.3.& 4.vol.1.Roſella Matrimoniũ 3.n.4. Ang.Matrimon. 2.n.12.Sylu.Matrimoniũ 2.q.10.dict. 4. Villalobos in commun. lit.M.n.56.Anton.Gabr.in mea edit.tom.2.commun.l.11. verb. Matrimonium,fol.93.Ant.Cucus l.5.inſtitut. maior.t.11.n. 44. Menoch.de præſumpt.lib.3.præſumpt.3.n.8.Vngarellus addit.ad Angel.Matrimoniũ 2.n.12.*Et ex Theologis,*Palud.4.d.27.q. 1.a.1.n.10.Adrian.q.2.de matr. dub. 12. Palacios 4.d. 27. q.1. fol.572.col.1.*Conſtituũt tamen *Ant.& Ang.* diſcrimen inter hæc, Non habebo aliam niſi te, &,Non ducam aliam niſi te : nam priora verba non conſtituunt ſponſalia , eo quod verbum Habeo,ſolam voluntatem habitualem importet:ſecus de poſterioribus verbis. Sed hæc differentia non placet , & idem in vtroque caſu dicendum eſt. Inſuper *Adrianus ibid.*differentiã agnoſcit inter hæc, Non ducam aliam niſi te , quæ ait eſſe ſponſalia : &,Non ducam aliam mulierem,niſi te,quæ nihil efficere dicit:quia æquiualet huic.Nullam aliam ducam, & tu es alia mulier:quæ propoſitio falſa eſt. Sed hanc diſtinctionem merito reprobant *Sotus,Couar.n.6.Guit.n.12.Lud. Lop. referẽdi n.4.& 5.* dicentes vtrumque dicendi modum æquiualere,& exponentem debere eſſe,Nõ tu es alia,ſed tu es aliqua mulier.

II. Sent. ait eſſe verba æquiuoca , ſi ſenſus ſit exceptiuus,id eſt Prẹter te,ſunt ſponſalia,vel matrimonium:quia æquiualet huic , Non ducam aliam, & te ducam , ſi vero conditionalis,id eſt,Si aliquam duxero,non ducam aliam, nec ſunt ſponſalia, nec matrimonium : quia non important conſenſum determinatum , ſed conditionalem. Sic *Sotus 4.d.29.q.2.a.3.ver. De hac autẽ negatiua , Barth.à Ledeſm.de matrim.dub.25.fine.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.43.a.1. dub.1.verſ. Quarto aduertendum.*

III. Sent. cui adhæreo,ait,nec eſſe ſponſalia,nec matrimonium, & manifeſte loquuntur DD. quando ſenſus eſt exceptiuus , in communi enim loquendi modo non ſenſum facit,Nullam ducam,niſi te,& ita *Bar. l.Si eum,§.Qui iniuriarũ,fin.ff.ſi quis cautio,* ait in his loquutionibus,Nulli vendam,niſi tibi,accipi niſi exceptiuè:quare eandem doctrinam,quam tradunt de dictione,Niſi, quam retuli n.3 vt coniuncta affirmatiuæ neget, & negatiuæ affirmet, tradunt

dunt etiam de dictione, Præter, vt referam num. 9. quaſi ſentientes vtramque dictionem idem importare. Præterea, quia omnes DD. huius ſentent. reprobant primam dicentem conſtituere ſponſalia: at ea ſententia loquitur de dictione, Niſi, in ſenſu exceptiuo, alias manifeſte eſſet falſa, cùm enim conditionalis nihil ponat in eſſe, luce meridiana clarius eſt in ſenſu conditionali non conſtituere matrimonium, nec ſponſalia. Dicit ergo hæc ſententia nec eſſe matrimonium, nec ſponſalia, ſed promiſſionem conditionalem, ſi aliquam ducturus ſum, te ducam, quare poteſt liberè ſic promittens à matrimonio abſtinere. Probatur ex *l. Si ſterilis, §. venuli. ff. de act. empt.* ex qua colligunt multi, quos refert & ſequitur *Padilla l. Actione, num. 11. C. de tranſact.* promittentem non vendere, niſi huic, minimè teneri vendere, ſed ſolum teneri huic, caſu quo vendiderit. Idem probatur ex *l. Titia, §. fin. ff. de manum. teſtam.* ibi, *Oneſiphore, niſi rationes reddideris.* item ex communi modo loquendi, cui (vt dixi diſp. præc. n. 4. & 8.) ſtandum eſt in vtroque foro, quando de intentione non conſtat. nam ſi quis promittat nullam ſe religionem niſi Carthuſiã profeſſurum, nemo affirmabit teneri Carthuſiam ingredi, ſed tantum teneri alias religiones non ingredi, & liberum ſibi eſſe Carthuſiam eligere, & tantum ſuppoſita religionis electione, teneri Carthuſiam ingredi: ergo ſimiliter dicendum eſt in noſtro caſu. ita docent *Speculat. tit. de ſponſali. in prin. n. 3. & ibi, in addit. Ioan. And. Ioan. de Lignano,* quem refert & ſequitur *Alex. de Neuo, c. Ex parte, n. 31. de ſponſ. Cepola conſ. 1. ex ciuilibus, Alciat. l. Actione, C. de tranſact. n. 16. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 8. Nauar. cap. 22. Hiſpan. n. 25. in ſum. & l. 4. conſi. in 1. edit. tit. de ſponſ. conſ. 48. in 2. verò conſ. 7. Greg. Lop. l. 2. verb. E prometo, ti. 1. p. 4. Gutier. q. canon. l. 1. c. 21. n. 13. & ſeq.* Et ex Theologis, *Veracruz. 1. p. Spec. a. 17. dub. 5. Angles floribus, 2. q. 2. de Matrim. condit. diffic. 9. f. 545. Enriquez l. 11. de matr. c. 13. n. 4. fine, & c. 12. n. 7. Pedraza in ſumma, præcepto 6. §. 19. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 216. n. 7. & c. 244. n. 6. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 9. Vega li. 6. ſum. caſu 92.*

6 Aliqui temperant hanc ſent. niſi contrahens diceret, Nolo aliam niſi te, tunc enim aiunt eſſe matrimonium: quia æquiualet huic, Volo te, & non aliam. Sic *Specul. & Greg. Lop. n. 5. allegati, Brunel. de ſponſ. cõcl. 15. n. 5. fine.* Sed meritò cum *Alciato* diſtinctionem hanc reprobat *Gutier. l. 1. q. can. c. 21. nu. 21.* Vnde alij authores indiſtinctè locuti ſunt.

7 Intellige tamen hanc 3. ſent. niſi ex coniecturis appareat voluiſſe contrahentes per ea verba matrimonium, vel ſponſalia inire, vt ſi de hoc tunc temporis tractabatur. *Speculat. Alex. de Neuo, Cepola, Greg. Lop. Gutier. n. 18. alleg. n. 5.*

Ad argumentum 1. ſententiæ propoſitum num. 3. dico, quicquid ſit in ſimplicibus affirmationibus in quibus fortè dictiones exceptiuæ iunctæ affirmationi negant, & negationi affirmant, (licet in illis etiam neget *Couar. allegatus num. 5.*) Verum in promiſſionibus & contractibus ea doctrina non eſt vera, ſed ſenſus eſt conditionalis propter communem loquendi vſum.

8 Ex dictis infertur quid ſentiendum ſit de dictione, Quàm, vt, Nullam aliam, quàm te ducam: *Sotus & Barth. à Ledeſ. citati n. 4.* aſſerunt eſſe æquiuocam locutionem, imo *Sotus* dicit forſan eſſe ſenſum verè negatiuum, vt, non ducam aliam à te. Sed verius eſt idem importare, quòd, Niſi, nam vtraque dictio idem ſignificat, vt notat *Laurent. Valla lib. 3. elegant. cap. 54.* & conſtat ex *l. Cõſulta, C. de teſtam. idem Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 1. n. 7. Gutier. q. canon. li. 1. cap. 21. n. 15.* quare *Menoch. lib. 3. de præſumpt. præſumpt. 3. n. 8. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maior. tit. 11. nu. 44.* idem prorſus ſentiunt de vtraq; locutione. Vnde dicendum eſt non conſtituere ſponſalia, nec matrimonium, ſed conſtringere ſic promittentem, caſu quo matrimonium eligat, ad ducendam illam: ſicut diximus n. 5. de dictione, Niſi. Sic *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 27. verſi. Decimo, Viuald. Candel. 1. p. de ſponſal. c. 4. nu. 27.*

9 Tandem infertur quid dicendum ſit de dictione, Præter, vt, Nullam ducam, præter te. Quidam affirmant includere affirmationem ducendi hanc, & ita eſſe ſponſalia: quia (vt tradunt Logici) ſic exponitur, nullam aliam à te ducam, & te ducam: vt, nullus homo [illegible] Petrus [illegible] rit, æquiualet huic, Petrus currit, & nullus alius. Item [illegible] dictio, Præter, ſi ſequitur affirmatione [illegible] nem, affirmat, vt docent *Bart. l.* [illegible] *7. ff. ſi quis cautio. Albe* [illegible] dicens co[illegible] *verb. Præter, Iaſon inſt. de act. in prin. nu. 13.* [illegible] *torum, num. 10. de pœnit.* [illegible] *de electio. ſi. Rebuff. al. os* [illegible] *ferẽs de verb.* [illegible] *22.* [illegible] dictionis ſignificatione conſulendus eſt late *T* [illegible] *lignag. §. 1. gloſſ. 11. num. 73.* Cum ergo [illegible] tur negationem ducendi, continebit affi[illegible] cendi hanc, & ideo hanc ſententiam tenet *So* [illegible] *4.* [illegible] *2. a. 3. verſi. De hac autem negatiua Angles* [illegible] *de matrim. cond t. difficul. 9. fol. 545. Barth. à Ledeſ.* [illegible] *dub. 25. fine, Lud. Lop. 2. p. inſtru t. de matrim. c. 30.* [illegible] *Enriquez l. 11. de matrim. c. 12. nu. 7.* & idem dicunt DD. [illegible] nu. 3. ſentientes idem de dictione, Niſi, & eſt ſententia [illegible] tis probabilis.

Oppoſitum tamen eſt probabilius; [illegible] quod diximus nu. 5. de dictione, Niſi, nec matrimonium, nec ſponſalia conſtituere, ſed promiſſionem conditionalem. Probatur, quia, vt ibi probauimus, dictio, Niſi eundem ſenſum exceptiuum facit, quem dictio, Præter: quare DD. ibi allegati id docentes, quando apponitur dictio, Niſi, idem docebunt, quando dictio, Præter. Inſuper probatur ex *c. Adijcimus 16. q. 1. ibi, ſtatuimus vt nullus præter Domini Sacerdotes audeat prædicare*, non tamen inde ſequitur poſſe omnes ſacerdotes prædicare, eſſet enim manifeſtè falſum: & ita in propriis terminis tenet *Enriquez* hanc ſententiam *l. 11. de matrim. c. 13. num 4. fine.*

Ad argumenta dico ex communi loquendi modo, nec in promiſſionibus, nec in contractibus eum ſenſum facere, ſed conditionalem.

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm verba de præſenti inter puberes prolata clandeſtinè, & quæ conſtituunt matrimonium clandeſtinum irritum iuxta Tridentinum, habeant vim ſponſalium, & vt talia obligent ſaltem ſi iuramento firmentur?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, num. 1.

1. Sententia, obligare, vt ſponſalia, n. 2.

Iuramentum habet vim faciendi, vt actus inualidus eo modo quo geritur, valeat meliori modo, quo valere poteſt, num. 2.

2. Sentent. non obligare, vt ſponſalia, & explicatur c. vnic. de [illegible] *impub. in 6. & quando actus non valens vt geritur, valeat eo modo, quo valere poteſt, num 3.*

Quid ſi iuramento firmetur matrimonium clandeſtinum, n. 4.

Quid ſi ſequutum ſit fama, aut virginitatis damnum, & an tunc teneatur reſtituere contrahens, nu. 5.

Quid ſi clam contrahẽtes voluerunt ſe obligare eo modo, quo poſſunt, n. 6.

Soluuntur argumẽta, num. 7.

HActenus egimus de verbis futuri temporis ſponſalia conſtituentibus, in præſentiarum diſputandum eſt, vtrum aliqua verba præſentis temporis poſſint ſponſalia conſtituere, & in duplici euentu poteſt quæſtio præſens habere locum. Prior eſt, cum verba de præſenti ſuaptè natura conſtituunt matrimonium, at quia defectu ætatis non poteſt illud inter contrahentes conſiſtere, vertitur in dubium, an ea verba conſtituant ſponſalia: & de hoc diſput. ſeq. erit ſermo. Poſterior eſt, cum contrahentes habiles ſunt, claudicat tamen contractus defectu ſolemnitatis aſſiſtentiæ parochi & teſtium, quam petit *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* & de hoc eſt præſens diſputatio: cuius difficultas in eo conſiſtit, an Trident. ita irritant matrimonium clandeſtinum puberum, vt nullam prorſus matrimonij ſponſaliúmve obligationem pariat. 1

Duplex eſt ſent. I. ait matrim. clandeſtinum obligare vt ſponſalia. probatur ex ratione text. *c. vnic. de de* [illegible] *impub. in 6. §. Idẽ quoque.* vbi habetur matr. impuberũ obligare vt ſponſalia, vt actus, qui nõ valuit eo modo, quo geritur, valeat modo, quo geri poterat: ergo ſimiliter [illegible] 2

matrimonium clandeſtinum puberum non valeat, vt matrimonium, valebit tamen, vt ſponſalia: cùm enim Trident. (vt diximus diſp. 12. n. 2.) non irritarit ſponſalia clandeſtina, ſic valere potuit. Et confirm. quia vbi id, quod fieri poterat, includitur ſub eo quod fit, actus inualidus eo pacto quo fit, valet eo pacto quo fieri poterat, *l. Tam anguſti. ff. de ſeruitut.* vbi id notant *Ang. Alber. & Florianus, & cõmunis*, vt refert, & ſequitur *Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. fin.* ſed cõtractus matrimonij includit contractum ſponſalium, vt docet *ibi Couar.* & ratio eſt aperta, quia cum matrim. ſit vinculum perpetuum, vt deinceps coniuges vnum ſint, eo ipſo quòd aliqui conſentiunt in matrimonium, volunt tunc, & tempore futuro iungi, & ita hæc verba, Accipio te in meam, claudunt hæc, Accipio te in futurum: ergo. Confirm. amplius, quia matrim. clandeſtinum inter impuberes valet vt ſponſalia, (vt dicã diſp. ſeq. nu. 2. & 5.) cum tamen ibi ſit duplex impedimentum, alterum clandeſtinitatis, alterum vero defectus ætatis: ergo à fortiori inter puberes, inter quos eſt vnum ſolum impedimentum. 2. quia ſaltem, quando iuramento firmatur, valebit vt ſponſalia, quia iuramento ea ineſt virtus, vt faciat valere actus aliàs inualidos, eo modo, quo valere potuerunt, vt latè probat *Gutier. cũ aliis de iuram. 2. p. c. 2. n. 3. & dupl ci ſeq.* Et ideo hanc ſententiam tenent *Veracruz. append. ad ſpecul. dub. 9. concl. 2. Enriquez* aſſerens ſic declaraſſe Cardinales *l. 11. de matrim. c. 5. n. 4. Corduba ſum. q. 51. fi. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 18. fol. 1284. Ortiz. ſum. c. 16. de matrim. fine, Vega l. 6. ſum. caſu 120. & lib. 4. caſu 264.* Et eſt ſatis probabilis.

3 II. Sentent. quam amplector, aſſerit nullam prorſus parere obligationem. Prob. 1. ex ipſo decreto Trident. ibi, *ad ſic contrahendum eos ſancta Synodus omnino inhabiles reddit,* ergo taliter contrahentes nihil prorſus efficiunt: ſi enim valeret contractus, vt ſponſalia, non eſſent omnino inhabiles, ſed aliquo modo eſſent habiles: ſicut *c. vnic. de deſpon. impub. in 6.* loquens de matrimonio impuberum, non appellat eos inhabiles, ſed potius dicit valere contractum, vt ſponſalia. Et confirm. quia Trident. decernit eum contractum eſſe irritum, & nullum, ergo non valet vt ſponſalia, aliàs non eſſet nullus, ſed aliquo modo validus. 2. Quia quoties ius reſiſtit contractui, nulla prorſus ciuilis, aut naturalis oritur obligatio, vt dixi ſupra diſput. 7. nu. 16. ſed Tridentinum reſiſtit huic contractui, illúmque pœna afficit tanquam peccata fouentem, & contra bonos mores, ergo ex eo nulla oritur obligatio. 3. Quia, quando actus non valet, vt agitur, tunc valet eo modo, quo valere poteſt, quando eſt defectus ex parte cauſæ efficientis, vt contingit in matrimonio impuberum, habet enim debitam formam, ſolùm claudicans defectu ætatis contrahentium: ſecus quando defectus contingit ex parte cauſæ efficientis, & formæ, tunc enim prorſus corruit contractus, vt bene *Bart. l. 1. §. Si quis ita, nu. 5. ff. de verb. oblig. Domin. d. c. vnic. §. Idẽ quoque, verſ. Ad 4. & ibi Frãcus n. 2. verſ. Vltimò nota, Peckius c. In malis, nu. 2. de reg. iur. in 6. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 31. & ſeq.* Sed in hoc caſu claudicat matrimoniũ ex parte cauſæ efficientis, cùm Tridentinum reddat contrahentes inhabiles, & ex parte formæ, deeſt enim ſolennitas eſſentialis ibi requiſita, ergo. Et confirm. quia adhuc quando contractus ſolùm claudicat ex parte cauſæ efficientis, ſi ius illi reſiſtat, nec valet, vt agitur, nec vt agi potuit, vt optimè *Domin. ibid. verſi. Venio ad primum,* & conſtat ex *c. Quod in dubiis, de renunciat.* vbi licet clericus poſſit renunciare beneficium in ſui præiudicium, ſi renunciet in manibus laici, dicitur renunciationem eſſe nullam, eò quòd ius illi renunciationi reſiſtat: Tridentinum autem reſiſtit matrimonio clandeſtino. Et ideo hanc ſequuntur *Nauar lib. 4. conſi. in 1. edit. t. de ſponſal. conſi. 1. n. 3. in 2. t. de cland. deſpon. conſi. 3. n. 3. Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. à n. 28. ad 37. Azebedo l. 5. reco. t. 1. l. 1. n. 23. 33. & 36. Albornoz in arte contr. l. 4. t. 8. Spino ſpec. teſtam. gloſſ. 15. n. 78.* & ex Theologis, *Palacios 4. d. 28. q. vlt. prope finem, verſ. Exquiris. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 2. poſt 4. dub. f. 182. concl. 1. Manuel 1. to. ſum. in 2 edit. cap. 220. nu. 1. Vega l. 6. ſum. caſu 104. & 122.* & videtur ſupponere *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 37. f. 1041. col. 1.*

Idem dicendum eſt, licet iuramento firmetur, quia ius tali contractui reſiſtit, eſtque contra bonos mores, in quo caſu iuramentum omni prorſus obligatione deſtituitur, *reg. Non eſt obl gatorium, de reg. iur. in 6.* ſic *Gutier. ibid. Azebedo num. 18.* 4

Intellige tamen hanc ſententiam, niſi ratione damni illati: ſi enim clandeſtinè contrahens copulam habuit, licet non teneatur ratione contractus fœminam ducere, tenetur tamen ratione iniuſtitiæ, & damni fœminæ illati iniuſta illa deceptione, vt de fictè promittẽte dixi diſp. 10. n. 3. Sic *Petr. de Ledeſm. concl. 2. Manuel, Vega, caſu 122. relatis n. 3.* qui ſolus explicat ſi fœmina erat virgo. Et *Manuel* loquitur etiam, quando animo decipiendi ſic contraxit. Probabilius tamen credo non teneri, quando animo decipiendi ſic contraxit, licet virginem deflorarit. quia quoties virgo intellexit, vel potuit, & debuit intelligere ſe decipi, non tenetur deceptor eam ducere: vt dixi diſputat. 10. num. 7. Sed in hoc caſu fœmina ſcire debuit ſe decipi, cum forma contrahendi matrimonia tradita in Tridentino, & ſit tam vulgaris, vt ſit craſſiſſima ignorantia id neſcire, ergo. Sic *Nauar. l. 4. conſi. tit. de ſponſal. in 1. edit. conſi. 1. n. 4. in 2. tit. de cland. deſpon. conſ. 3. nu. 4* vbi hæc ait, *is qui matrimonium contraxit abſque parocho, & teſtibus cum virgine, & eam deflorauit, ad eũ modum ſatisfacere tenetur, vel non tenetur, quo modo ſatisfacere tenetur, qui deflorauit virginem volentem, & nõ deceptam.* Vbi nota amplius cenſere *Nauarrum*, non teneri reſtituere: nam deflorans virginem volentem, nil tenetur reſtituere: idem quoad matrimonium docet *Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 19. fol. 1293. fine, & ſeq.* Immo credo non teneri eam ducere, licet vero animo contraxerit illud matrimonium, & eam deflorarit. Prob. quia non tenetur ratione contractus, qui prorſus irritus fuit: nec ratione iniuriæ illatæ, quia ipſa ſciuit, vel ſcire debuit matrimonium eſſe nullum, & pœna grauiſſima dignum. Et confirmatur, quia maiorem intulit iniuriam, quando fictè contraxit, nam vltra deflorationem, interfuit iniuria doli: ergo ſi quando fictè contraxit, non tenetur, vt probaui, à fortiori, quando verè: cum in vtroque euentu contractus fuerit nullus, & in priori grauior fuerit iniuria: & hoc videtur tenere *Nauar. proximè citatus*: indiſtinctè enim de clandeſtinè contrahente, virginémque deflorante, dixit ea ſola obligatione aſtringi, qua deflorans virginem volentem tenetur: quare eadem ratione dicendum eſt hunc minimè teneri reſtituere: & tandem confirmatur ex doctrina, quam tradunt *Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. verſ. Hoc tamen addiderim, Enriquez l. 12. de matrim. c. 10. n. 4. Cap. a. l. 1. deciſ. cap. 80. nu. 12.* vbi dicunt promittentem conſanguineæ matrimonium, ſi Papa diſpenſauerit, eámque deflorantem, non teneri Papa diſpenſante, eam ducere, eò quòd contractus eſt iure reprobatus: cum tamen valdè dubium ſit eum contractum eſſe reprobatum, ergo à fortiori in noſtro caſu non tenebitur, cùm conſtet matrimonium clandeſtinum iure reprobatum eſſe, & redditum prorſus nullum.

Rurſus intellige 2. ſent. niſi clandeſtinè matrimonium contrahentes, animum habuerint ſe obligandi eo modo, quo poſſunt: cum enim potuerint per ſponſalia ſe obligare, ſic manebunt obligati, non ex contractu de præſenti, qui nullus eſt, ſed ex ſponſalibus in eo contractu implicitè contentis: ſicut *Tridentinũ ſeſſ. 25. de regular. c. 15.* irritat omnino profeſſionẽ minoris ſexdecim annis; ſi tamẽ dum minor profeſſus eſt, intendit ſe obligare eo modo, quo potuit, tenebitur vinculo voti ſimplicis, quo aſtringi potuit. Sic *Petr. de Ledeſm. concl. 3. & Manuel relati n. 3. Fr. Metina* dũ Salmanticæ doceret, vt eum refert, & ſequitur *Vega l. 6. ſum. caſu 120.* Sed credo adhuc non teneri. Quia contractus externus omnino nullus eſt, intentio autem ſola ſine actu externo valido, intentionis ſignificatiuo non poteſt obligare ad ſponſalia, quæ ſunt contractus inter homines. Nec obſtat dicere, in matrim. virtute claudi ſponſalia, & ex alia parte adeſſe legitimã intentionẽ: quia quando explicatur inter puberes per ſola verba de præſenti, 4

tam

tam contractus de præſenti quam de futuro ſub ea incluſus omnino corruit, vt probaui nu. 3. vnde ſola manet intentio deſtituta ſigno aliquo externo ſufficienti ad producendam obligationem inter homines. Nec eſt ſimile de profeſſione, quia obligatio voti ſimplicis eſt in ordine ad Deum, cui omne cor patet, quare ſola intentio ſufficiens fuit ad obligandum.

7 Ad 1. argum. & primam confirm. patet ex dictis num. 3. quia inter impuberes ſolum claudicat contractus ex parte cauſæ efficientis, nec ius ei reſiſtit, ſed illum fouet, volens obligare, vt ſponſalia: inter puberes tamen claudicat ex parte formæ, & illi ius reſiſtit.

Ad 2. confirm. nego conſeq. quia Tridentinum irritauit clandeſtinum, quod olim erat validum, non tamen quod erat inualidum ratione ætatis, vt dicemus diſput. ſeq. num. 5.

Ad 2. conſtat ex dictis num. 4. nam contractum, cui ius reſiſtit, minimè firmat iuramentum, vnde ea doctrina eſt vera, vbi ius non reſiſtit contractui. Ad declarationem Cardinalium, quam affert *Enriq. citat. n.* 1. dico de ea minime conſtare, nec ipſe refert verba, nec alij, qui poſt ipſum ſcripſerunt, ipſius meminere: & fortè eſt quædam, quam referemus diſp. ſeq. n. 5. quæ ſolum loquitur de matrimonio contracto inter puberem, & impuberem, quod vim ſponſalium habere dicemus ibi.

DISPVTATIO XXI.

An matrimon. ſiue clandeſtinum, ſiue publicum contractum inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, habeat vim ſponſalium, quando malitia non ſupplet ætatis defectum.

SVMMARIVM.

Prima opinio, non valere, vt ſponſalia, nu. 1. & ibi iuncto n. 4. quando in obligationib. ſi actus nõ valet vt fit, valeat eo modo quo valere poteſt.
Actus non operatur vltra agentium intentionem, eodem num. 1.
2. Opinio, iure communi valere, num. 2.
Quid ſi impuberes tantum intendebant contrahere matrimonium, nu. 3.
Soluuntur argumenta, num. 4.
Quid poſt Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de matrim. num. 5.

1 DISPVTATIO hęc poteſt habere locum ſtando in iure antiquo, & attento decreto Tridentini: & in vtroque caſu diſputanda eſt. Circa I. aliqui antiquiores (vt refert *Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3.*) exiſtimarunt, nec eſſe matrimonium, nec ſponſalia. & *Petr. de Ledeſm. de matrimon. q. 45. art. 5. pun. 2. poſt dub. 4. f. 182. col. 2.* ait in foro cõſcientiæ, niſi habuerint expreſſam obligandi ſe intentionem meliori modo, quo poterant, nec eſſe matrim. nec ſponſalia: & textus oppoſitum decidentes, præſumptiuè, & in foro externo procedere. Et prob. ex doctrina *Bart.* quæ communis eſt, teſte *Couar. proximè cit. l. 1. §. Si quis ita, numer. 5. ff. de verb. oblig.* vbi per illum textum ait, quoties agitur de contrahenda obligatione à duorum voluntate pendenti, actum non valentem eo modo, quo fit, minime valere modo, quo fieri potuit: quia actus agentium non debent vltra eorũ intentionem operari, *l. Nõ omnis, initio, ff. ſi cert. pet.*

2 Dicendum tamen eſt id matrim. obligare, vt ſponſalia: ſic enim definitur *cap. fin. de deſponſ. impub. & cap. vnic. §. Idẽ quoque, eod. tit. in* 6. vbi amplius dicitur ex eo matrim. tanquam ex veris ſponſalibus, oriri publicæ honeſtatis impedimentum, & id procedere in foro conſcientiæ probatur, quia vbi forus externus non innititur falſæ præſumptioni, vterque forus idem iudicat, vt dixi diſp. 5. nu. 20. & in matrimonio, ac eius impedimentis, idem in vtroque foro ſentiendum eſt: vt dixi diſp. 18. n. 9. & 8. ſed cognita veritate, & vbi non conſtat de oppoſita intentione, iudex in foro externo iudicabit eſſe ſponſalia, & ex his oriri publicam honeſtatem: ergo idem in foro conſcientiæ cenſendum eſt. Et ratio huius deciſionis eſt, ob contrahentium intentionem, qui videntur voluiſſe ſponſalia contrahere, caſu quo matrimonium minimè valeret; & quando actus includitur in eo, quod fit, ſi non valet eo pacto, quo fit, valet meliori modo, quo valere poteſt: ſponſalia autem virtute clauduntur in matrimonij contractu: quæ omnia explicui diſput. præced. n. 1. vnde non eſt dicendum extendi actum vltra contrahentium intentionem, ſed in illo actu, quando contrahentes non habuerunt expreſsè intẽtionem contrariam, includitur intentio ſe obligandi, eo modo quo poterant. Quare hoc matrim. obligare, vt ſponſalia indiſtinctè docent *gloſſ. c. fin. de deſpon. impub. verb. Subarrata,* vbi *Anton. n. 4. Præpoſ. n. 3. idem gloſſ. c. vnic. de deſponſ. impub. in 6. §. Idem quoque, verb. Matrimonij,* vbi *Francus n. 2. & omnes ibi. Goffred. ſum. t. de ſponſ. n. 5. Hoſtien. c. A nobis. de deſponſ. impub.* vbi *Ioan. Andr. n. 2. Anchar. fi. Abb. nu. 2. Henric. n. 1. Alex. de Neuo n. 7. l. 6. t. 1. p. 4. Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 57. & l. 4. conſi. 1. de deſpon. impub. in 1. edit. conſi. 1. in 2. conſi. 2.* vbi explicat habere locum etiã in foro conſcientiæ. *Angel. verb. Spõſalia, n. 7.* vbi *Syleſt. q. 1. diſt. 1. Tabiena n. 3. Arm. n. 3. Couar. 4. decret. 1. p. c. 3. n. 3. Brunel. de ſponſ. concl. 6. n. 2. Coſtanus de ſponſal. t. Quibus mod. contrah. n. 3.* vterque habetur *to. 9. tract. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 14. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 7. verſ. Dubitatur, Spino ſpec. gl. 15. n. 78.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. initio, Victoria ſum. de matr. n. 284. Sotus 4. d. 35. q. vnic. a. 5. verſ. Ad quæſtionẽ, Ledeſm. 2. p. 4. q. 60. a. 1. f. 504. col. 1. Veracruz 1. p. Specul. a. 16. & appẽd. dub. 9. cõcl. 2. Palacios 4. d. 28. q. vlt. ad fin. verſ. Exquiris, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 37. de matrim. f. 1040. Enriquez l. 11. de matr. c. 13. n. 2. & 5. & c. 5. n. 4. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 220. n. 2. Viuald. cãdel. tit. de ſponſal. 1. p. c. 3. n. 20.*

Hoc tamen concedendum eſt priori ſentent. hæc non 3
eſſe ſponſalia verè & ſimpliciter, ſed iuris interpretatione, vt ait *Sylueſt. Matrimonium 5. q. 8. ad fin.* & ita ait præſumere ius voluiſſe ſe obligare eo modo, quo poſſunt: vnde dicendum eſt, ſi re tantùm expreſsè intenderunt matrimonij vinculo ſe conſtringere, non manebunt in foro conſcientiæ ad ſponſalia obligati, at vbi ea intentio expreſſa non fuit, videntur ſecundum ius contrahere, & erunt ſponſalia: ſicut ſupra diſput. 18. nu. 6. diximus Eccleſiam præſumere, habentem copulam poſt ſponſalia accedere affectu maritali, & conſurgere matrimonium, *cap. Is qui fidem, de ſponſal.* quod matrimonium præſumptum, eſt in vtroque foro validum, vbi non conſtat de oppoſita intentione. Similiter ergo in hoc caſu, in vtroque foro ſtandum eſt præſumptioni Eccleſiæ, ſponſalia eſſe præſumentis; niſi oppoſitus animus conſtet.

Ad arg. dico eam doctrinam *Bart.* explicatam eſſe diſp. 4
præced. nu. 3. quando actus eſt nullus ex defectu formæ: quod hîc non contingit. Vel dic eam habere locum, quãdo obligatio, quæ contrahi poterat, non includitur in obligatione contracta: vt bene explicat *Couar. citatus num.* 1.

Demum dubitatur an *Triden. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* corre- 5
xerit hoc, ita vt ſi matrim. clandeſtinè contractum ſit inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem, omnino corruat. Quidam Neoterici affirmant corrigere ius antiquum, ac proinde hodie non eſſe ſponſalia: quia is contractus peccat in forma, cum deficiat ſolemnitas requiſita in Trident. eique ius reſiſtit. Sed dicendum eſt ius antiquum incorrectum manere, & ita hodie habere vim ſponſalium. Quia Trident. ſolis veris matrimoniis formam præſcripſit, illiſque clandeſtinè celebratis reſiſtit: at huiuſmodi impuberum, vel quando alter eſt impubes, contractus, nec eſt, nec fuit verum matrimonium, ſed iuris interpretatione ſpõſalia. Sic *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 57. Lud. Lop. d. c. 37. fol. 1041. col. 1. fine, & ſeq.* & ita declararunt Cardinales, vt refert *Petr. de Ledeſma citat. num. 1. fol. 181. colum. 2.* & multi ex allegatis num. 2. pro hac ſententia ſcripſere poſt Tridentinum, & tamen abſolutè illam tenent.

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm ſubarratio annuli ſit ſufficiens ſponſalium, aut matrimonij indicium?

SVMMARIVM.

Subarratio eſt ſignum æquiuocum. num. 1.
Attendenda eſt in hoc loci conſuetudo. num. 2.

Quid ſi verba vnius præceſſerint. num. 3.
An oporteat annulum in medio digito poni. num. 4.
Quid quando tractabatur inter amicos de matrimonio contrahendo. n. 5.
Quid ſi dum tractabatur de matrimonio, fœmina manum dedit, vel corpus viro. n. 6. & ibi tacens habetur pro conſentiente in obligatione cõtrahenda, vbi interuenit aliquis actus poſitiuus: & ibi remiſſiuè alia ſigna.
Quid quando parentes miſerunt annulũm. num. 7.

1 HACTENVS egimus de verbis expreſſis, quibus matrimonium, vel ſponſalia contrahuntur: cùm autem ſignis verborum vices ſupplentibus, celebrari poſſit: iam de illis agendum eſt: breuíque de annuli ſubarratione agam, latius autem videre volẽs, conſulat *Menoch. & Maſcard.* quos ſtatim referam. Sit 1. concl. ex ſe loquendo ſubarratio eſt ſignum æquiuocum: quare ſi nihil præceſſerit, ex quo matrimonium, aut ſponſalia præſumi valeant, neutrius ſignum erit. Quia ex aliis cauſis, vt ex amore turpi, fieri poteſt. Sic *Panor. cap. fin. n. 7. de deſponſ. impub. Greg. Lop. l. 2. verb. Diciendo, t. 1. p. 4. Coſtanus de ſponſal. t. Quib. modis contrahantur, n. 7.* habetur to. 9. tract. *Menoch. alios referẽs de præſump. l. 3. præſump. 2. n. 1. & ſeq. Maſcard. de probat. concl. 1024. n. 2. & ſeq.* & ex Theologis, *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 1. concl. 3. Barthol. à Ledeſm. dub. 9. de matrim.*

II. Concluſio, ſi conſuetudo loci ſit, vt annuli traditio ſignificet ſponſalia, vel matrim. præſumitur iuxta loci cõſuetudinem. Sic *gloſſ. cap. Fœmina, 30. q. 5. fin. Ant. c. fin. n. 8. de deſponſ. impub.* vbi *Abb. n. 7. & Alex. de Neuo n. 12. Card. ibi. q. 1. & c. pen. de ſpõſal. q. 2. Lapus allegat. 56. n. 5. 14. & 16. Aret. conſ. 13. n. 14. Cepola conſi. 1. ciu. n. 4. Angel. verb. Sponſalia, n. 7.* vbi *Syluest. q. 5. Armilla n. 3. Tabiena q. 3. n. 4. Couar. 4 decret. 2. p. c. 4. initio, n. 3. Coſtanus de ſponſal. t. Quibus modis contrahantur, n. 8. & 9. Menoch. de præſump. 2. n. 6.* Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. ſpec. art. 16. dub. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 9. de matr.*

3 III. Concluſio, ſi verba vnius præceſſerint, immiſſio an-annuli, & receptio, operatur verbũ expreſſum alterius, & conſenſum. Quare ſi verbum matrimonij præceſſit, operatur matrim. ſi verò ſponſalium, ſponſalia: quia tacens conſentit facto ipſo, dum annulum recipit: arg. *l. Paulus, ff. rem rat. hab.* Sic *gloſſ. c. Tuæ, de ſponſal. uerb. Verba, & c. pen. eod. t. verb. Dicente,* vbi *Ant. n. 9.* idẽ *Anton. c. fi. n. 8. de ſponſal. impub. Abbas, Alex. de Neuo, Sylu. Angel. Tabien. Armil. Cou. Menoch. n. 4. Veracruz, Barth. à Ledeſm. citati, n. 2. Maſcard. de prob. concl. 1024. n. 2. & 3. Villalobos in commun. lit. M. num. 59. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. cõmun. l. 11. verb. Matrimoniũ, f. 90.*

4 Aliqui hoc temperant, quando annulus in medio digito annulari ponitur: quia ibi eſt quædam vena, quæ in cor ipſum protenditur: & ideò in ſignum mutuæ dilectionis in eo imponitur. Sic *Maſcard. d. concl. 1024. n. 6.* addit tamẽ cum *Panor. cap. fin. n. 7. de deſponſ. impub.* attendendam eſſe loci cõſuetudinem: & videtur tenere *Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 6.* dicens enim annulum eſſe ſignum, addit poſitum in medio digito. Dicendum tamen eſt id requiri, vt præſumatur matrimonium, quando verò non ponitur in medio digito, præſumi ſponſalia. Quia cum ſponſalia non ſint ipſa coniunctio, ſed coniunctionis promiſſio, non oportet annulum in medio digito poni, vt cordium coniunctio ſignificetur. Sic *Anton. c. Illud, n. 7. de præſump. & c. fin. n. 8. de deſponſ. impub.* vbi *Alex. de Neuo n. 13. Præpoſ. n. 4. Aretin. conſi. 13. n. 4. Menoch. d. præſumpt. 2. num. 10.*

5 IV. Concluſio, quando habito tractatu inter amicos de matrim. contrahendo miſit ſponſus arras, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & ſponſa acceptauit, ſunt ſponſalia. Quia hoc eſt ſufficiens ſignum mutuæ promiſſionis, quando ſponſæ de tractatu conſtitit, ſic *gloſſ. c. Tuæ, de ſponſal. verb. Verba, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 1. n. 10. Roſella Matrimoniũ 2. n. 17. Cordub. ſum. q. 193. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 6.* addens idem eſſe ſi pecunias nomine ſponſalitiorum mittat.

6 V. Concluſ. ſi cum tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium, fœmina requiſita ſponte manum dedit ad fidem recipiendam, ſunt ſponſalia. quia id ſufficiens repromiſſionis ſignum eſt, tacens enim conſentire cenſetur etiam, vbi agitur de obligatione perſonæ contrahenda, ſi aliquis actus poſitiuus concurrat: vt bene tradunt *Abb. c. Cùm virum, n. 3. de regular. Ant. Gom. l. 52. Taur. n. 24.* ſic *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 1. n. 4. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 18. init. Roſella verb. Sponſalia, n. 1.* vbi *Syluest. initio.* Idẽ crederem, ſi ſponſus promitteret matrimonium, dummodo ipſa traderet corpus; ipſáque ſtatim traderet; traditio enim illa eſt ſufficientiſſimum repromiſſionis indicium. Secus autem eſſet, ſi quis fœminæ manum capiat, dicens, Do tibi fidem de matrimonio contrahendo, ſi enim ipſa nil reſpondeat, non eſt ſufficiens ſignum: & ita non erunt ſponſalia. Sic *D. Anton. ibi, Tabiena, verb. Sponſalia, q. 3. n. 4.* & ibi *Armil. n. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 9. de matrim.* De aliis autem ſignis promiſſionis habes ſupra, diſput. 16. nu. 6. Ex his infertur intellectus *gloſſ. c. fin. verb. Subarrauit, de deſpon. impub. & cap. Tenor, verb. Subarraſſet, de ſenten. & re iud.* vbi ait ex ſubarratione præſumi matrimonium: intelligitur enim, quando alterius verba præceſſerunt, vt ipſamet ſe explicat *c. pen. verb. Dicente, de ſponſal.* vel quando ſic haberet cõſuetudo, vt bene *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. initio, num. 3.*

Tandem quando parentes ipſi miſerunt annulũ: *gloſſ. c. fin. verb. Subarrauit, de deſpon. impub.* dicit præſumi ſponſalia. Sed melius *Abb. eo. c. fin. n. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 2. Maſcard. de prob. conc. 1024. n. 6.* dicit non præſumi niſi donationem, quare niſi ex filij conſenſu mittat, nil prorſus agetur. Sic *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſump. 2. num. 8.* dicẽs hoc apertè ſentire *Præpoſ. d. c. fin. nu. 6.* 7

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm ſit taciti matrimonij, vel ſponſalium ſignum, quando præſentibus, & tacentibus, qui contrahunt, alij ipſorum nomine reſpondent, abſque expreſſo ipſorum conſenſu?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quot diſputanda ſint, num. 1.
1. Opinio, non ſatis eſſe tacere, quando parentes contrahunt pro filio. n. 2.
2. Opinio verior, ſatis eſſe, num. 3.
Quid ſi timore reuerentiæ taceat filius, num. 4.
Soluitur argum. & explicatur c. 1. de deſponſ. impub. num. 5.
Poſt num. 5. inuenies alia ſummaria.

NOn diſputamus quando contrahentes procuratorem conſtituunt, vt ipſorum nomine contrahat; de hoc enim in 2. libro diſputabitur: ſed tantùm quando abſque ipſorum licentia præſentium, & tacentium, vel abſentium, & cùm conſcij fuerint, tacentium parentes, vel alij eorum nomine contrahunt per verba de futuro, vel de præſenti coram parocho, & teſtibus: an priori caſu ſint ſponſalia, & poſteriori matrimonium: eadem enim eſt ratio, cum vterque contractus internum conſenſum ſigno externo manifeſtatum petat: atque ita tota difficultas eò tendit, an taciturnitas illa præſentis, & intelligentis, quid nomine ſuo agatur, ſi adſit conſenſus internus, (eo enim deficiente, in quocunque euentu manifeſtum eſt nihil fieri,) ſit ſufficiens ſignum exprimens internum conſenſum, vt ſic legitima ſponſalia, aut matrimonium conſtituantur. Rationem autem dubitandi affert c. vnicum, *de deſponſ. impub. in 6. § fin.* ibi, *Ex ſponſalibus quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, ſi filij expreſſè cõſenſerint vel tacitè, vt ſi præſentes fuerint, nec cõtradixerint, obligãtur, & ex eis oritur iuſtitia publica honeſtatis: & eſt idem, ſi filij tẽpore ſponſaliũ abſentes, & etiam ignorantes, eadem ſponſalia poſt ſcientes, ratificauerint tacitè, vel expreſſè.* Circa quod decretum 3. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. An ſufficiat ea taciturnitas, quando parentes pro filiis contrahunt. II. An ſufficiat, quando alij à parentibus. III. Quid quando parẽtes, vel alij contraxerunt pro abſentibus. 1

Quæſtio I. An quando parentes contrahunt ſponſalia, vel matrimonium pro filiis præſentibus, & tacentibus, cùm contractum intelligant, valida ſint. Quidam dicunt id non ſatis eſſe, niſi aliud ſignum concurrat, quia taciturnitas in re tam graui non ſatis exprimit conſenſum, eò vel maximè, quòd ex verecundia, aliiſve cauſis procedere poteſt. Item quia *c. 1. de deſponſ. impuber.* conſtituere videtur differentiam inter infantes, & pueros doli capaces, 2

vt pro illis poſſit pater contrahere, pro his verò minimè. & ita tenent *Angel. Matrimonium 2.n. 5.Supplem. Gabrielis 4.d.27.q.1.a.2. concl.4.& quidam Neoterici*, vt referũt *Petr. de Ledeſm.& Enriquez n.6.allegandi.*

3 Sed omnino tenendum eſt ſufficere ad matrimonium, & vera ſponſalia conſtituenda, quia ſic expreſsè decidi- tur *c.vnic.§.fin.de deſponſ. impub.in 6.*cuius deciſionis ea eſt ratio, quia cum parentes plus filios, quam ſeipſos diligant, *l.Iſti quidem*,8*.ff.de eo,quod met.cau.* præſumitur rectè eos filiis conſulere: quare præſentia,& taciturnitas filiorum iure optimo conſenſus reputatur. Et tenent omnes *DD.allegandi n.6.& 7.*& vltra illos *gloſſ.c.Honorantur,verb. Non de ſponſalibus, 32.q.2.Villalobos in commen.lit.M.nu.60.Nauar. ſum.c.22.lat.n.58.hiſp.n.21.fin.* dicens eſſe omnium.

4 Limitant aliqui, niſi filius metu reuerentiali parentum taceat. Sic alios allegans *Felin.c. Nonne, de præſump.n.*8. *&* 22*.Brunel.de ſponſalib. concl.11.n.vnic. Veracruz 1.p.Spec.a.5. fin.* Sed quoad forum conſcientiæ parum prodeſt hæc limitatio, ſi enim internus conſenſus defuit, nihil prorſus [illegible]: ſi verò is adfuit, pendet valor matrimonij, vel ſponſalium ex cognitione, an talis fuerit metus reuerentialis, vt annullet matrimonium, & ſponſalia, de quo latiſſimè l. 4. vbi de conſenſu coacto agemus: proderit tamen, vt in foro externo ex ea taciturnitate conſenſus minimè præſumatur.

5 Ad *c.1.de deſponſ.impub.* omiſſis aliis intellectibus, dico cum *Abb.ibi n.3.& Alex.de Neuo ibi in fine,* nullã conſtitui differentiam, quoad iuris effectum, ſed tantum quoad decentiam,& honeſtatem; cùm enim *pueri doli* capaces conſentire poſſint, dedecet *parentes pro illis* contrahere: quod ſecus eſt *in infantibus,* qui conſenſus expertes ſunt.

SVMMARIVM.

An ſit hoc ſpeciale dum parentes pro filiis contrahunt.

1. *Opinio negans, num.6.*
2. *Verior, num.7.*

An quando alij reſpondent, ſatis ſit tacita contrahentiũ ratihabitio, n.8.
Quid quando mater reſpondet præſente filio,& tacente, num.9.
Quid ſi filius ſit emancipatus, num.10.
Quid ſi ſit ſpurius, vel ex coitu damnato, num.11.
Quæ differentia ſit quoad forum conſcientiæ, ſiue parentes, ſiue alij reſpõdeant, num.12.
Vtrum hæc immutata ſint per Trident.num.13.
Quid ſi ſit conſuetudo, vt gubernatores vrbium reſpondeant, vt apud Indos, num.14.
Soluuntur argum.& enodatur c. 1. de matrim. contracto contra interd. Eccleſ.num.15.
Poſt quem inuenies cætera ſummaria.

6 QVÆSTIO *II.* An ſit ſpeciale dum parentes pro filiis contrahunt, vt ſufficiat præſentia, & taciturnitas. Duplex eſt ſent.I.ait non eſſe ſpeciale, ſed idem dicendum eſſe de quocumque extraneo. Prob. quia agitur de re naturaliter appetibili, & fauorabili, in qua tacens conſentire cenſetur: vt diximus ſupra diſp.5.n.5.2.ex *c. 1. de matrim contract. contra interd. Eccleſ.* vbi iudicantur ſponſalia contracta à fratre pro ſorore præſenti, & conſentiente,& non intelligi de expreſſo conſenſu conſtat, quia ſtatim textus ponderat aliqua taciti conſenſus ſigna, fruſtra autem ea ponderaret, vbi cõſenſus eſſet expreſſus. Sic tenẽt *gloſſ.c.vnic. de deſponſ.impub.in 6.§.fi verb.Sponſalia,* & eã ſequi videtur *Domin.ibi, in fi.*eandem tenet *Hoſtien.d.cap.1.& ibi Anchar.n.2.*& ex Theologis, *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.234.n.4.* idẽ tenent alij Thologi cum quadam moderatione, aiunt enim diſcrimen eſſe inter internum, & externum forum, in illo enim quicumque reſpondeat, ſatis eſt ad valorem matrimonij, vel ſponſalium: in hoc autem minime, niſi parentes, aut tutores ſint: quia aliis reſpondentibus minime præſumitur is conſenſus internus. Sic videtur tenere *Richardus 4.d.27. art.1.q.3.ad 2.* & expreſsè tenent *Victoria ſum.n.250.Sotus 4.d.27.q.1.ar.3.verſ.Præſens autem, Ledeſ.2. p.4.q.47.art.2.f.449.colum.1.Angles floribus, 1.p.q.de eſſentialibus matrim.a.2.dub.3.f.529.Enriquez l.11.de matrim.c. 2.n. 6.iuncto cõment.lit.P.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.45.a. 2.dub. 3.Lud.Lop. 2.p.inſtruct.de matrim.c.39.f.1055.col.2.fin.& ſeq. Barth.à Ledeſ.dub.19.de matrim.fol.1263.Viuald.cand.ſacrament.1.p.de matr.n.39.Vega lib.3.ſum.caſu* 152.

II. Sent. multò probabilior aſſerit eſſe ſpeciale in parentibus: vnde ſi alij reſpondeant, deſiderabitur aliud ſignum conſenſum internum exprimens, vt valeant ſponſalia, vel matrimonium. Prob. quia *c.vnico.§.fin.de deſponſ.impub.in 6.*tanquam quid ſpeciale hoc de parentibus ſtatuitur. 2. Quia quamuis matrimonium appetibile ſit, at cum certa muliere, vel viro contrahere poteſt eſſe nociuum, quare cum parentum munus ſit filios matrimonio collocare,& præ nimio amore, quo ipſos proſequantur, præſumatur fore, vt ipſis bene conſulant, iure optimo iudicatur conſenſus ex præſentia filij tacentis, quæ ratio in aliis non ita militat: & ita videtur ſentire *D.Tho.4.d.27.q.1.a.2. quæſtiunc.2.ad 3.*vbi videtur ponere tanquam ſpeciale, vt verba parentum ſufficiant præſentibus filiis, & tacentibus,& tenent expreſsè ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.a.1. concl.1.n.4.& q.2.a.3.cõcl.4.n.19.& 20.D.Ant.3.p.t.1.c.2.ante §.1.fin.Veracruz 1.p.ſpec.a.5.fine.Palacios 4.d.27.q.1.f.570. col.1.initio.*Et ex iuris peritis, *gloſſ.c.1. de matrimon. contract. verb.Præſente,*vbi *Innoc.num.vnico, Abb.n.2.Card.n.1. Alex. de Neuo n.10.& 11.Idem Innoc.c. 1. de deſponſ.impub. n.vnico,* vbi *Card.n.2.Alanus, Tancred.Vincent.Guilerm.*quos refert, & ſequitur *Henric.ibi n.5.Archid.c.vnico, de deſponſ. impub. in 6. prope finem,& ibi Ioan.Andr.fin.Francus ibi, §.Porro n.3. & 4.& ibi Anch.n.3.idem Panorm.c.Nonne, de præſump.n. 1.* vbi *Fel.n.8.Ant.c.Tua, n.7.de ſponſal.& ibi Præpoſ.n.1 .Ioan. de Imola in repetit.ſuper illud c.Roſella Matrimonium 2.n. 17. Ang.verb.Sponſalia num.4.*vbi *Sylu.q.2.dicto 5. Armill.n. 6. Tabien.q.5.n.6.* (minus tamen bene addit idem eſſe, quando frater pro ſorore contrahit) *Hippolytus ſingul. 147. Con. 4.decret.2.p.c.4.initio, n.4.*appellátque priorem ſent.falſam. Idem tenet *Brunel de ſponſal.concl.11. num. vnic. Coſtanus de Sponſalibus, t. Qui poſſunt contrahere nu.22.*vterque habetur to.9.tract.*Greg.Lòp.l.10.verb.No las puede, tit. 1. p. 4. Glos. Gab. in mea edit.to.2.communium, lib.11.verb.Matrimonium, fol. 91.Matienzo l.5.recopil.rubr.gloſ.1.n.26.*

8 Imo *Innocent.c.1.n.vnico, de deſponſ.impuber.*docet, quando alij à parentibus reſpondent, deſiderari expreſſam ratificationẽ. Sed verius eſt, ſufficere tacitã: vt docent *Ant.eod. c.1.fin.Ioan.Andr.c.vnic.eod.t.in 6.fine,& ibi Francus, §.fi.n.4.*

9 Idem quod de patre dictum eſt, ſentiendum eſt cum mater pro filio præſente, & tacente contrahit ſponſalia, vel matrimonium. Tum quia *d.c.vnico,* de parentibus eſt ſermo, ſub quo nomine vterque parens includitur: tum etiam quia deciſio illius textus non innititur patriæ poteſtati, ſed amori paterno, vt diximus n. 7.qui ardentior eſt in matre. Deinde, quia in his ſpiritualibus, vt præclarè dixit *Innoc.c.2.n.1.de regul.& ibi Abb.n. 6.* præferenda eſt ratio naturalis diſpoſitioni ciuili: nam patria poteſtas de iure ciuili eſt, naturaliter autem filius vtrique parenti ſubditus eſt, ac obedire tenetur, qua ratione tuentur ibi matrem poſſe filium offerre religioni. Sic *Ioan.And.d.c.vnico, nu.2. & ibi Domin.§.fi.initio,*vbi *Anch.n.3.Franc.n.3.Præpoſ. Henric.D.Antonin.Ang.Tabien.Brunel. allegati nu.7.Palud. 4.d. 27.q.2.ar.3. concl.4.n.19.*

10 Hinc infertur idem dicendum eſſe, licet filius emancipatus ſit: cum textus indiſtinctè loquatur, nec patriæ poteſtati innitatur. Sic *Innoc.c.1.de matrim.contract.n.vnic.Ioã. Andr.d.c.vnic.n.2.Frãcus ibi, §.Porro, n.3.vbi & Domin Henric.c.1.de deſponſ.impub.nu. 5. Brunel.de ſponſal. concl.11, num. vnic.*

11 2.Infertur, idem dicendum eſſe de filiis ſpuriis, & ex damnato concubitu genitis: eò quòd in hoc conſideratur reuerentia iure naturæ debita: iuxta doctrinam *Bart.l.1.n. 4.ff.de accuſation.*vbi docet, quoties iura voce naturali vtuntur, vt parentum, liberorum, non curandum eſſe de diſpoſitione iuris ciuilis diſponentis ſpurios appellandos non eſſe filios: *auth. Ex complexu, C.de inceſt.nupt.* ſed ius naturale attendendum eſſe. Sic *Anchar.d.c.vnic.§.fin.nu. 3.*vbi *Francus n.3.Brunel. d.concl.11.num.vnico.*

3. Infertur contra priorem ſent. latum eſſe diſcrimen 12

Quid ſi verba vnius præceſſerint. num. 3.
An oporteat annulum in medio digito poni. num. 4.
Quid quando tractabatur inter amicos de matrimonio contrahendo. n. 5.
Quid ſi dum tractabatur de matrimonio, fœmina manum dedit, vel corpus viro. n. 6. & ibi tacens habetur pro conſentiente in obligatione contrahenda, vbi interuenit aliquis actus poſitiuus. & ibi remiſſiuè alia ſigna.
Quid quando parentes miſerunt annulum. num. 7.

1 HACTENVS egimus de verbis expreſſis, quibus matrimonium, vel ſponſalia contrahuntur: cùm autem ſignis verborum vices ſupplentibus, celebrari poſſit: iam de illis agendum eſt: breuique de annuli ſubarratione agam, latius autem videre volẽs, conſulat *Menoch. & Maſcard.* quos ſtatim referam. Sit 1. concl. ex ſe loquendo ſubarratio eſt ſignum æquiuocum: quare ſi nihil præceſſerit, ex quo matrimonium, aut ſponſalia præſumi valeant, neutrius ſignum erit. Quia ex aliis cauſis, vt ex amore turpi, fieri poteſt. Sic *Panor. cap. fin. n. 7. de deſponſ. impub. Greg. Lop. l. 2. verb. Diciendo, t. 1. p. 4. Coſtanus de ſponſal. t. Quib. modis contrahantur, n. 7.* habetur to. 9. tract. *Menoch. alios referẽs de præſump. l. 3. præſump. 2. n. 1. & ſeq. Maſcard. de probat. concl. 1024. n. 2. & ſeq.* & ex Theologis, *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 1. concl. 3. Barthol. à Ledeſm. dub. 9. de matrim.*

II. Concluſio, ſi conſuetudo loci ſit, vt annuli traditio ſignificet ſponſalia, vel matrim. præſumitur iuxta loci cõſuetudinem. Sic *gloſſ. cap. Fœmina, 30. q. 5. fin. Ant. c. fin. n. 8. de deſponſ. impub.* vbi *Abb. n. 7. & Alex. de Neuo n. 12. Card. ibi. q. 1. & c. pen. de ſpõſal. q. 2. Lapus allegat. 56. n. 5. 14. & 16. Aret. conſ. 13. n. 14. Cepola conſ. 1. ciu. n. 4. Angel. verb. Sponſalia, n. 7.* vbi *Syluest. q. 5. Armilla n. 3. Tabiena q. 3. n. 4. Couar. 4 decret. 2. p. c. 4 initio, n. 3. Coſtanus de ſponſal. t. Quibus modis contrahantur, n. 8. & 9. Menoch. de præſump. 1. n. 6.* Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. ſpec. art. 16. dub. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 9. de matr.*

3 III. Concluſio, ſi verba vnius præceſſerint, immiſſio annuli, & receptio, operatur verbũ expreſſum alterius, & conſenſum. Quare ſi verbum matrimonij præceſſit, operatur matrim. ſi verò ſponſalium, ſponſalia: quia tacens conſentit facto ipſo, dum annulum recipit: arg. *l. Paulus, ff. rem rat. hab.* Sic *gloſſ. c. Tua, de ſponſal. uerb. Verba, & c. pen. eod. t. verb. Dicente,* vbi *Ant. n. 9. idẽ Anton. c. fi. n. 8. de ſponſal. impub. Abbas, Alex. de Neuo, Sylu. Angel. Tabien. Armil. Cou. Menoch. n. 4. Veracruz, Barth. à Ledeſm. citati, n. 2. Maſcard. de prob. concl. 1024. n. 2. & 3. Villalobos in commun. lit. M. num. 59. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. cõmun. l. 11. verb. Matrimoniũ, f. 90.*

4 Aliqui hoc temperant, quando annulus in medio digito annulari ponitur: quia ibi eſt quædam vena, quæ in cor ipſum protenditur: & ideò in ſignum mutuæ dilectionis in eo imponitur. Sic *Maſcard. d. concl. 1024. n. 6.* addit tamẽ cum *Panor. cap. fin. n. 7. de deſponſ. impub.* attendendam eſſe loci cõſuetudinem: & videtur tenere *Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 6.* dicens enim annulum eſſe ſignum, addit poſitum in medio digito. Dicendum tamen eſt id requiri, vt præſumatur matrimonium, quando verò non ponitur in medio digito, præſumi ſponſalia. Quia cum ſponſalia non ſint ipſa coniunctio, ſed coniunctionis promiſſio, non oportet annulum in medio digito poni, vt cordium coniunctio ſignificetur. Sic *Anton. c. Illud, n. 7. de præſump. & c. fin. n. 8. de deſponſ. impub.* vbi *Alex. de Neuo n. 13. Præpoſ. n. 4. Aretin. conſ. 13. n. 4. Menoch. d. præſumpt. 2. num. 10.*

5 IV. Concluſio, quando habito tractatu inter amicos de matrim. contrahendo miſit ſponſus arras, vel iocalia, nihil aliud exprimens, & ſponſa acceptauit, ſunt ſponſalia. Quia hoc eſt ſufficiens ſignum mutuæ promiſſionis, quando ſponſæ de tractatu conſtitit, ſic *gloſſ. c. Tua, de ſponſal. verb. Verba, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 1. n. 10. Roſella Matrimoniũ 2. n. 17. Cordub. ſum. q. 193. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 6.* addens idem eſſe ſi pecunias nomine ſponſalitiorum mittat.

6 V. Concluſ. ſi cum tractaretur de matrimonio contrahendo, viro promittenti matrimonium, fœmina requiſitá ſponte manum dedit ad fidem recipiendam, ſunt ſponſalia. quia id ſufficiens repromiſſionis ſignum eſt, tacens enim conſentire cenſetur etiam, vbi agitur de obligatione perſonæ contrahenda, ſi aliquis actus poſitiuus concurrat: vt bene tradunt *Abb. c. Cùm virum, n. 3. de regular. Ant. Gom. l. 52. Taur. n. 24.* ſic *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 1. n. 4. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 18. init. Roſella verb. Sponſalia, n. 1.* vbi *Syluest. initio.* Idẽ crederem, ſi ſponſus promitteret matrimonium, dummodo ipſa traderet corpus; ipſaque ſtatim traderet; traditio enim illa eſt ſufficientiſſimum repromiſſionis indicium. Secus autem eſſet, ſi quis fœminæ manum capiat, dicens, Do tibi fidem de matrimonio contrahendo, ſi enim ipſa nil reſpondeat, non eſt ſufficiens ſignum: & ita non erunt ſponſalia. Sic *D. Anton. ibi, Tabiena, verb. Sponſalia, q. 3. n. 4.* & ibi *Armil. n. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 9. de matrim.* De aliis autem ſignis promiſſionis habes ſupra, diſput. 26. nu. 6. Ex his infertur intellectus *gloſſ. c. fin. verb. Subarrauit, de deſpon. impub. & cap. Tenor. verb. Subarraſſet, de ſenten. & re iud.* vbi ait ex ſubarratione præſumi matrimonium: intelligitur enim; quando alterius verba præceſſerunt, vt ipſamet ſe explicat *c. pen. verb. Dicente, de ſponſal.* vel quando ſic haberet cõſuetudo, vt bene *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. initio, num. 3.*

Tandem quando parentes ipſi miſerunt annulũ: *gloſſ. c. fin. verb. Subarrauit, de deſpon. impub.* dicit præſumi ſponſalia. Sed melius *Abb. eo c. fin. n. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 2. Maſcard. de prob. conc. 1024. n. 6.* dicit non præſumi niſi donationem, quare niſi ex filij conſenſu mittat, nil prorſus agetur. Sic *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſump. 2. num. 8.* dicẽs hoc apertè ſentire *Præpoſ. d. c. fin. nu. 6.* 7

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm ſit taciti matrimonij, vel ſponſalium ſignum, quando præſentibus, & tacentibus, qui contrahunt, alij ipſorum nomine reſpondent, abſque expreſſo ipſorum conſenſu?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quot diſputanda ſint, num. 1.
1. Opinio, non ſatis eſſe tacere, quando parentes contrahunt pro ſilio. n. 2.
2. Opinio verior, ſatis eſſe, num. 3.
Quid ſi timore reuerentiæ taceat filius, num. 4.
Soluitur argum. & explicatur c. 1. de deſponſ. impub. num. 5.
Poſt num. 5. inuenies alia ſummaria.

NON diſputamus quando contrahentes procuratorem conſtituunt, vt ipſorum nomine contrahat; de hoc enim in 2. libro diſputabitur: ſed tantùm quando abſque ipſorum licentia præſentium, & tacentium, vel abſentium, & cùm conſcij fuerint, tacentium parentes, vel alij eorum nomine contrahunt per verba de futuro, vel de præſenti coram parocho, & teſtibus: an priori caſu ſint ſponſalia, & poſteriori matrimonium: eadem enim eſt ratio, cum vterque contractus internum conſenſum ſigno externo manifeſtatum petat: atque ita tota difficultas cõtendit, an taciturnitas illa præſentis, & intelligentis, quid nomine ſuo agatur, ſi adſit conſenſus internus, (eo enim deficiente, in quocunque euentu manifeſtum eſt nihil fieri,) ſit ſufficiens ſignum exprimens internum conſenſum, vt ſic legitima ſponſalia, aut matrimonium conſtituantur. Rationem autem dubitandi offert c. vnicum. de deſponſ. impub. in 6. §. fin. ibi, *Ex ſponſalibus quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, ſi filij expreſsè cõſenſerint vel tacitè, vt ſi præſentes fuerint, nec contradixerint, obligatur, & ex eis oritur iuſtitia publicæ honeſtatis: & eſt idem, ſi filij tẽpore ſponſaliũ abſentes, & etiam ignorantes, eadem ſponſalia poſt ſcientes, ratificauerunt tacitè, vel expreſsè.* Circa quod decretum 3. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. An ſufficiat ea taciturnitas, quando parentes pro filiis contrahunt. II. An ſufficiat, quando alij à parentibus. III. Quid quando parẽtes, vel alij contraxerunt pro abſentibus. 1

Quæſtio I. An quando parentes contrahunt ſponſalia, vel matrimonium pro filiis præſentibus, & tacentibus, cum contractum intelligant, valida ſint. Quidam dicunt id non ſatis eſſe, niſi aliud ſignum concurrat, quia taciturnitas in re tam graui non ſatis exprimit conſenſum, eò vel maximè, quòd ex verecundia, aliiſve cauſis procedere poteſt. Item quia *c. 1. de deſponſ. impuber.* conſtituere videtur differentiam inter infantes, & pueros doli capaces,

vt

vt pro illis poſſit pater contrahere, pro his verò minimè. & ita tenent *Angel. Matrimonium 2.n. 5. Supplem. Gabrielis 4.d.27.q.1.a.2. concl.4.& quidam Neoterici*, vt refert *Petr. de Ledeſm.& Enriquez n.6.allegandi.*

3 Sed omnino tenendum eſt ſufficere ad matrimonium, & vera ſponſalia conſtituenda, quia ſic expreſsè deciditur *c.vnic.§.fin.de deſponſ. impub.in 6.* cuius deciſionis ea eſt ratio, quia cum parentes plus filios, quam ſeipſos diligant, *l.Iſti quidem,8.ff.de eo,quod met.cau.* præſumitur rectè eos filiis conſulere: quare præſentia, & taciturnitas filiorum iure optimo conſenſus reputatur. Et tenent omnes *DD.allegandi n.6.& 7.*& vltra illos *gloſſ.c.Honorantur,verb. Non de ſponſalibus, 32.q.2.Villalobos in commen.lit.M.nu.60.Nauar. ſum.c.22.lat.n.58.hiſp.n.21.fin.* dicens eſſe omnium.

4 Limitant aliqui, niſi filius metu reuerentiali parentum taceat. Sic alios allegans *Felin.c. Nonne, de præſump.n.8. & 22.Brunel.de ſponſalib. concl.11.n.vnic. Veracruz 1.p.Spec.a.5. fin.* Sed quo ad forum conſcientiæ parum prodeſt hæc limitatio, ſi enim internus conſenſus defuit, nihil prorſus [illegible]: ſi verò is adfuit, pendet valor matrimonij, vel ſponſalium ex cognitione, an talis fuerit metus reuerentialis, vt annullet matrimonium, & ſponſalia, de quo latiſſimè l. 4. vbi de conſenſu coacto agemus: proderit tamen, vt in foro externo ex ea taciturnitate conſenſus minimè præſumatur.

5 Ad *c.1.de deſponſ.impub.* omiſſis aliis intellectibus, dico cum *Abb.ibi n.3.& Alex.de Neuo ibi in fine*, nullā conſtitui differentiam, quoad iuris effectum, ſed tantum quoad decentiam, & honeſtatem; cùm enim pueri doli capaces conſentire poſſint, dedecet parentes pro illis contrahere: quod ſecus eſt *in infantibus*, qui conſenſus expertes ſunt.

SVMMARIVM.

An ſit hoc ſpeciale dum parentes pro filiis contrahunt.
1. *Opinio negans, num.6.*
2. *Verior, num.7.*
An quando alij reſpondent, ſatis ſit tacita contrahentiū ratihabitio, n.8.
Quid quando mater reſpondet præſente filio, & tacente, num.9.
Quid ſi filius ſit emancipatus, num.10.
Quid ſi ſit ſpurius, vel ex coitu damnato, num.11.
Quæ differentia ſit quoad forum conſcientiæ, ſiue parentes, ſiue alij reſpōdeant, num.12.
Vtrum hæc immutata ſint per Trident. num.13.
Quid ſi ſit conſuetudo, vt gubernatores vrbium reſpondeant, vt apud Indos, num.14.
Soluuntur argum. & enodatur c. 1. de matrim. contracto contra interd. Eccleſ. num.15.
Poſt quem inuenies cætera ſummaria.

6 QVÆSTIO II. An ſit ſpeciale dum parentes pro filiis contrahunt, vt ſufficiat præſentia, & taciturnitas. Duplex eſt ſent. I. ait non eſſe ſpeciale, ſed idem dicendum eſſe de quocumque extraneo. Prob. quia agitur de re naturaliter appetibili, & fauorabili, in qua tacens conſentire cenſetur: vt diximus ſupra diſp. 5.n.5.2.ex *c. 1. de matrim contract. contra interd. Eccleſ.* vbi iudicantur ſponſalia contracta à fratre pro ſorore præſenti, & cōſentiente, & non intelligi de expreſſo conſenſu conſtat, quia ſtatim textus ponderat aliqua taciti conſenſus ſigna, fruſtra autem ea ponderaret, vbi cōſenſus eſſet expreſſus. Sic tenēt *gloſſ.c.vnic. de deſponſ.impub.in 6.§.ſi verb.Sponſalia*, & eā ſequi videtur *Domin.ibi. in fi.* eandem tenet *Hoſtien.d.cap.1. & ibi Anchar.n.2.* & ex Theologis, *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.234.n.4.* idē tenent alij Thologi cum quadam moderatione, aiunt enim diſcrimen eſſe inter internum, & externum forum, in illo enim quicumque reſpondeat, ſatis eſt ad valorem matrimonij, vel ſponſalium: in hoc autem minime, niſi parentes, aut tutores ſint: quia aliis reſpondentibus minime præſumitur is conſenſus internus. Sic videtur tenere *Richardus 4.d.27.art.1.q.3.ad 2.* & expreſsè tenent *Victoria ſum.n.250.Sotus 4.d.27.q.1.ar.3.verſ.Præſens autem, Ledeſ.2.p.4.q.47.art.2.f.449.colum.1. Angles floribus, 1.p.q.de eſſentialibus matrim.a.2.dub.3.f.529. Enriquez l.11.de matrim.c.2.n.6.iuncto cōment.lit.P.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.45.a.2.dub.3.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.39.f.1055.col.2.fin.& ſeq. Barth.à Ledeſ.dub.19.de matrim.fol.1263.Viuald.cand.ſacrament.1.p.de matr.n.39.Vega lib.3.ſum.caſu 152.*

II. Sent. multò probabilior aſſerit eſſe ſpeciale in parentibus: vnde ſi alij reſpondeant, deſiderabitur aliud ſignum conſenſum internum exprimens, vt valeant ſponſalia, vel matrimonium. Prob. quia *c.vnico.§.fin.de deſponſ.impub.in 6.* tanquam quid ſpeciale hoc de parentibus ſtatuitur. 2. Quia quamuis matrimonium appetibile ſit, at cum certa muliere, vel viro contrahere poteſt eſſe nociuum, quare cum parentum munus ſit filios matrimonio collocare, & præ nimio amore, quo ipſos proſequuntur, præſumatur fore, vt ipſis bene conſulant, iure optimo iudicatur conſenſus ex præſentia filij tacentis, quæ ratio in aliis non ita militat: & ita videtur ſentire *D.Tho.4.d.27.q.1.a.2.quæſtiunc.2.ad 3.* vbi videtur ponere tanquam ſpeciale, vt verba parentum ſufficiant præſentibus filiis, & tacentibus, & tenent expreſsè ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.a.1.concl.1.n.4.& q.2.a.3.cōcl.4.n.19.& 20.D.Ant.3.p.t.1.c.2.ante §.1.fin.Veracruz 1.p.ſpec.a.5.fine.Palacios 4.d.27.q.1.f.570.col.1.initio.* Et ex iuris peritis, *gloſſ.c.1. de matrimon.contract. verb.Præſente,* vbi *Innoc.num.vnico, Abb.n.2.Card.n.1. Alex. de Neuo n.10.& 11.Idem Innoc.c. 1. de deſponſ.impub.n.vnico,* vbi *Card.n.2.Alanus,Tancred.Vincent.Guiler m.* quos refert, & ſequitur *Henric.ibi n.5.Archid.c.vnico,de deſponſ.impub.in 6.prope finem,& ibi Ioan.Andr.fin.Francus ibi.§.Porro,n.3.& 4.& ibi Anch.n.3.idem Panorm.c.Nonne,de præſump.n.1.* vbi *Fel.n.8.Ant.c.Tuæ,n.7.de ſponſal.& ibi Præpoſ.n.1. Ioan. de Imola in repetit.ſuper illud c.Roſella Matrimonium 2.n.17. Ang.verb.Sponſalia num.4.* vbi *Sylu.q.2.dicto 5. Armilla n.6. Tabien.q.5.n.6.* (minus tamen bene addit idem eſſe, quando frater pro ſorore contrahit) *Hippolytus ſingul. 147. Cou. 4.decret.2.p.c.4.initio,n.4.* appellátque priorem ſent. falſam. Idem tenet *Brunel de ſponſal.concl.11.num. vnic. Coſtanus de Sponſalibus, t. Qui poſſunt contrahere nu.22.* vterque habetur to.9.tract. *Greg.Lop.l.10.verb.No las puede,tit. 1.p.4. Ant. Gab. in mea edit.to.2.communium,lib.11.verb.Matrimoniū,fol.91.Matienzo l.5 recopil.rubr.gloſ.1.n.26.*

Imo *Innocent.c.1.n.vnico,de deſponſ.impuber.* docet, quando alij à parentibus reſpondent, deſiderari expreſſam ratificationē. Sed verius eſt, ſufficere tacitā: vt docent *Ant.eod. c.1.fin. Ioan. Andr.c.vnic.eod.t.in 6.fine,& ibi Francus,§.fi.n.4.* 8

Idem quod de patre dictum eſt, ſentiendum eſt cum mater pro filio præſente, & tacente contrahit ſponſalia, vel matrimonium. Tum quia *d.c.vnico*, de parentibus eſt ſermo, ſub quo nomine vterque parens includitur: tum etiam quia deciſio illius textus non innititur patriæ poteſtati, ſed amori paterno, vt diximus n. 7. qui ardentior eſt in matre. Deinde, quia in his ſpiritualibus, vt præclarè dixit *Innoc.c.2.n.1.de regul.& ibi Abb.n. 6.* præferenda eſt ratio naturalis diſpoſitioni ciuili: nam patria poteſtas de iure ciuili eſt, naturaliter autem filius vtrique parenti ſubditus eſt, ac obedire tenetur, qua ratione tuentur ibi matrem poſſe filium offerre religioni. Sic *Ioan.And.d.c.vnico,nu.2.& ibi Domin.§.fi.initio,* vbi *Anch.n.3.Franc.n.3.Præpoſ. Henric.D.Antonin. Ang. Tabien.Brunel. allegati nu.7.Palud. 4.d.27.q.2.ar.3. concl.4.n.19.* 9

Hinc infertur idem dicendum eſſe, licet filius emancipatus ſit: cum textus indiſtinctè loquatur, nec patriæ poteſtati innitatur. Sic *Innoc.c.1.de matrim.contract.n.vnic.Ioa. Andr.d.c.vnic.n.2.Frācus ibi,§.Porro,n.4.vbi & Domin. Henric.c.1.de deſponſ.impub.nu. 5. Brunel.de ſponſal.concl.11.num. vnic.* 10

2. Infertur, idem dicendum eſſe de filiis ſpuriis, & ex damnato concubitu genitis: eò quòd in hoc conſideretur reuerentia iure naturæ debita: iuxta doctrinam *Bart.l.1.n.4.ff.de accuſation.* vbi docet, quoties iura voce naturali vtuntur, vt parentum, liberorum, non curandum eſſe de diſpoſitione iuris ciuilis diſponentis ſpurios appellandos non eſſe filios: *auth. Ex complexu, C.de inceſt.nupt.* ſed ius naturale attendendum eſſe. *Sic Anchar d.c.vnic.§.fin.nu.3.* vbi *Francus n.3.Brunel. d.concl.11.num.vnico.* 11

3. Infertur contra priorem ſent. latum eſſe diſcrimen 12

in foro vtroque, ſi parentes pro filiis præſentibus, & tacentibus contrahant ſponſalia, vel matrimonium, vel ſint alij extranei: nam in priori caſu, ſi non conſtat de interno diſſenſu, cenſebuntur etiam in foro conſcientiæ ſponſalia, vel matrimonium, & ſi verè fuit internus conſenſus, erunt vera ſponſalia, vel matrimonium: illud enim eſt ſufficiens ſignum externum, internum conſenſum exprimens, propter iuris diſpoſitionem, & rationem allatam num. 7. in poſteriori verò, etiam ſi conſtet de interno conſenſu in neutro foro erunt ſponſalia, vel matrimonium, quia deficit externum ſignum ſufficienter manifeſtans internum illum conſenſum, vt probaui num. 7.

13 Inquires tamen an *Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* correxerit hæc. *Veracruz 1. p. ſpec. a. 5. fine*, ait correxiſſe, & ita ſiue quicumque, ſiue parentes contrahant pro filiis præſentibus, & tacentibus, nihil efficere cùm petat parochum, & teſtes, mutuum contrahentium conſenſum intelligere. Sed dicendum eſt nil correxiſſe, non quo ad ſponſalia, quia de illis non meminit, nec quo ad matrimonium, quia dũ parentes coram parocho, & teſtibus matrimon. ineunt, filiorum præſentium, & tacentium nomine, conſtat vtique parocho, & teſtibus de contrahentium conſenſu parentum voce explicato. Sic *Veracruz 1. p. ſpec. a. 6 fin. & a. 7. fin.* & multi ex DD. allegatis nu. 6. & 7. cum poſt Trident. ſcripſerint, huius correctionis non meminerunt.

14 Moderanda tamen eſt hæc 2. ſentent. niſi conſuetudo loci obtinuerit per alios explicari conſenſum: vt contingit apud Indos; qui ita ſerui, ac timidi ſunt, vt nec pedem moueant abſque gubernatoris conſenſu: quare dum matrimonium ineunt, non ſolent ipſi verba proferre, ſed eorum nomine gubernator: & eſt ſignum externum ſufficiens ad exprimendum conſenſum internum, ex patriæ conſuetudine, dum ipſi præſentes ſunt, & tacent: vt in ſimili dixi diſput. præced. n. 2. Et ita docet *Veracruz 1. p. ſpec. a. 7. Matienz. l. 5. recop. in rubr. gloſſ. 1. num. 18. & ſeq.*

15 Ad 1. argum. poſitum n. 6. conſtat ex ratione differentiæ aſſignata n. 7. vbi etiam probauimus matrimonium cũ hac, vel cum illa, ſæpe eſſe nociuum. Ad 2. deſumptum ex *c. 1. de matrim. contract.* dico *cum gl. ibi verb. Præſente*, adfuiſſe expreſſum conſenſum, & ponderat textus alia ſigna tacita, vt confirmet eum conſenſum fictitium non fuiſſe. Vel dic, vltra taciturnitatem interfuiſſe alia ſigna tacita conſenſum exprimentia.

SVMMARIVM.

Quando parentes pro filiis abſentibus, vel infantibus contrahunt, an ſatis ſit poſtea illos ratificare. 1. Sent. Satis eſſe. num. 16

2. Verior non ſat eſſe, & an ſit diſcrimen inter parentes, & extraneos, n. 17. & explicatur ibi, & tota hac diſp. c. vnic. de deſponſ. impu. in 6.

16 QVÆSTIO III. Vtrum, quando parentes contrahunt ſponſalia pro filiis abſentibus, vel infantibus, qui doli capaces non ſunt, ſatis ſit ſi dum poſtmodum nouerunt, vel facti ſunt doli capaces, idque norunt, taceant non reclamantes: dixi de ſponſalibus; quia in matrimonio locum id habere non poteſt, cùm conſenſus præſtari debeat coram parocho, & teſtibus; niſi dicas habere locum etiam in matrimonio, quando prior contractus parentum, coram parocho & teſtibus initus eſt, & coram eiſdem certiores fiunt pueri doli capaces, & tacent non reclamantes. Quidam aiunt id ſatis eſſe: quia eadem prorſus eſt ratio, ac quando ipſis præſentibus, & tacentibus parentes contrahunt. Sic docent *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1. Palud. ibi. q. 1. a. 1. concl. 1. n. 4. Victoria ſum. de matrim. n. 267. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 2. ad 1 Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. nu. 5. Barth. de Ledeſm. de matrim. dub. 11. concl. 3. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 43. a. 2. dub. vlt. concl. 2. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 234. n. 4.* addens idem eſſe dicendum, ſiue parentes, ſiue extranei contrahant puerorum nomine. Et ex iuris peritis *Anchar. c. vnic. §. Porro, n. 3. de deſponſ. impub. in 6.* vbi *Imola* dicit fortè hoc eſſe verum, & videtur tenere *Alex. de Neuo c. 1. de matrim. contract. n. 11.* vbi ait filij præſentiam, vel ſcientiam habere pro conſenſu, & eſt ſatis probabile.

17 Verius tamen eſt non ſatis eſſe, quia textus *c. vnico de deſponſ. impub. in 6. §. fin.* manifeſtè conſtituit differentiam inter ſponſalia à parentibus nomine filiorum præſentium, & tacentium contracta, quo caſu dicit valere, ſi non contradixerint: & inter contracta filiis abſentibus, quo caſu dicit non valere, niſi certiores facti ratificauerint tacitè, vel expreſſe, ergo in hoc caſu vltra taciturnitatem, petit alia expreſſa, aut tacita ſigna conſenſus. (Quæ autem ſint hæc ſigna, dixi tota diſput. 22. & diſp. 16. n. 6.) Et poteſt eſſe ratio, quia quando puer præſens eſt, & intelligit, quid nomine ſuo agatur, magis præſumitur, ſi diſſentiat, illum reclamaturum, quam dum abſens eſt: quo caſu ſæpe obliuiſcitur, vel parum curat forte exiſtimans ſe poſſe poſtmodum reclamare, vel nondum conſenſum præſtitiſſe. Ita docent *Ioan. Andr. d. c. vnic. nu. 1.* vbi *Dominic. §. Porro, & ibi Frãcus n. 4. Ant. c. Tue. n. 7. de ſponſ. Card. c. 1. n. 2. de deſpõſ. impub.* vbi *Henricus n. 4. Brunel. de ſponſal. concl. 11. n. vnic.* Et ex Theologis, *Corduba ſum. q. 193. Vega l. 6 ſum. c. 31.* Vnde in hoc caſu nullum eſt diſcrimen, ſiue parentes contrahant pro filiis, ſiue extranei: vt bene tradunt *Anton. eod. n. 7. Card. eod. n. 2.* Ad argum contrarium conſtat ex ratione differentiæ proxime tradita.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm, eſto dum parentes, vel alij abſentium nomine promittunt matrim. non ſint ſponſalia, nec abſentes obligentur; ad quid promittentes obligentur, & ſi id iurent, periurij ſint rei?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, num. 1.
An attento iure communi, & regio antiquo Caſtellæ, valeat facti alieni promiſſio, num. 2.
Qui caſus excipiantur, num. 3.
Quid ſi pœna adiiciatur, num. 4.
Quid ſi promittat aliquis factum eius, quem cogere poteſt, num. 5.
An etiam iure ciuili valeat promiſſio matrimonij alieni, num. 6.
Quid ſi iuramentum accedat, n. 7.
Quid iure canonico, num. 8.
Quid in foro conſcientiæ, num. 9.
Quid attento iure nouiſſimo Caſtellæ num. 10.
Ad quid teneatur promittens alterius matrimonium, n. 11.
Quid ſi tepidè, & fictè id curet, num. 12. & ibi de vouente religionem, qualiter teneatur curare, vt admittatur.
Quid ſi eſt negligens in facto alieno curando, quid teneatur reſtituere, num. 13.
Soluuntur argumenta, num. 14.

VIDETVR firmantem iuramento promiſſionem facti alieni eſſe periurum, & ad nihil obligari: quia promittit alienum factum, cùm de facturi voluntate dubius ſit, & ita rem dubiam iurat: Rurſus cùm rem ſibi impoſſibilem ſpondeat, eò quòd factum alienum in ſua poteſtate non ſit, videtur eum ab omni obligatione immunem eſſe. Vnde difficultas in eo verſatur, qualiter alieni facti promiſſio accipienda ſit, & obliget. 1

Quia verò ius commune, & antiquum regium Caſtellæ diſcrepat à iure nouiſſimo eiuſdem regni, & à canonico, quid omnibus his iuribus [illegible] præmittemus: deinde ad matrim. alieni promiſſionem gradum faciemus. Incipiendo igitur à iure ciuili, & regio antiquo, præmittendum eſt attento hoc iure promiſſionem alieni facti minimè obligare, *§. Si quis alteri, & §. Si quis aliũ, & §. Verſa vice, inſtit. de inut. ſtipul. l. 11. t. 11. p. 5.* Si quis verò promittat ſe facturum, & curaturum, vt alius id exequatur, valet vtique promiſſio: quia eſt facti proprij. Si tamen non exprimeret ſe curaturum, ſed abſolute promitteret factum alienum, non ſubintelligitur ſe facturum, & curaturum, & ideo promiſſio non valeret, *l. Stipulatio iſta, §. Habere, in princ. & §. Sed ſi quis promittit, ff. de verbor. oblig.* & docet *Abb. c. Ex literis, el 2. de ſpõſal. n. 6.* & ibi *Alex. de Neuo n. 12. Couar. de pactis, 2. p. §. 5. n. 1. Ant. Gom.* multos referẽs *to. 2. variar. c. 10. n. 23.* idem habetur *l. 11. t. 11. p. 5.* & ibi docet *Greg. Lop. verb. Que procurare, Gutier. de iuram. 1. p. c. 44. n. 1. Gama deciſ. 32. n. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 16. l. 2. gloſſ. 6. n. 3. Azebedo ea. l. 2. n. 41. Olanus in concord. iuris, lit. O. n. 9. P. Molin. tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſput. 268. §. Quod ad ſecundum.* 2

3 Triplicem

3 Triplicem tamen caſum excipit illa *lex* 11. *t*.11. *p*.5. in quo promiſſio alieni facti valet. I. eſt, ſi quis ſuos hæredes aliquid daturos, vel facturos promittat: idem habetur *l. fin. C. de contrahend. & commit. ſtipul.* II. niſi promiſſio fiat in iudicio, veluti ſi quis promittat fore, vt aliquis iudicio ſiſtat, vulgo, *eſtara à derecho* vel rem indicatã ratam habeat, vulgo, *eſtara a lo iuzgado*, id eſt, *ſententiado*, & tunc tenetur promittens ad intereſſe, niſi alius adimpleat: vt habetur *illa l.11. & l. Quoties quid. ff. de verb. obl. & l.2. ff. rem rat. habe.* III. ſi quis promittat rem pupilli incolumem ſeruandam, ita habetur illa *l.11. & l. Prætoriæ. ff. de prætor. ſtipul.* & ratio eſt, quia in his caſibus iuris interpretatione, promittens factum alienum, cenſetur promiſſor intereſſe, ſi alius non adimpleat.

4 Vltra hos caſus valet iure etiam ciuili promiſſio facti alieni pœna adiecta, vt ſi promittens ſe ad aliquam pœnam aſtrinxerit, niſi alter adimpleat: tunc enim facti proprij caſu, quo alius non efficiat, promiſſio eſt, *l. Stipulatio iſta. in princ. verſ. vltimo. ff. de verb. obl. & §. Verſa vice. inſtit. de inutil. ſtip.* & docet *gloſſ. §. Si quis alium, verb. Non obligabitur, inſtit. eod. tit. Couar. Matienzo, Azebedo, n.*24. *Olanus, P. Molina, §. De iure communi, citati num.*2.

5 2. Valet, quando eſt promiſſio facti illius, quem promiſſor cogere poteſt, vt filij, vel ſerui, ſic *gloſſ. c. Eleutherius, verb. Vigiliæ. 91. d. Anton. Gom. 2. variar. cap. 10. num.* 23.

6 3. Valet etiam iure ciuili promiſſio matrimonij alieni, ſic *gloſſ. c. vnic. verb. Nihil, 30. q.2. Alex. de Neuo c. Ex literis, el 2. n.11. de ſponſal. Prepoſ. c. Sicut, eod. tit. n.6. Couar. n.1. Gutier. n.1. P. Molina, §. Quod ad ſecundum, Allegati nu.* 12.

7 4. Valet, ſi accedat iuramentum: *quia ne credatur facti* alieni ſponſorem *periurium admiſiſſe*, rem incertam promittendo, *in eo iuramento ſubintelligitur ſe facturum, &* curaturum. Item quia iuramentum habet vim clauſulæ, *Si* actus non valet vt ago, valeat eo modo, quo poſſit valere: ve dixi diſp. 20. n.2. Sic tenent *gloſſ. cap. Ex reſcripto, fine, de iuriur. additio ad gloſſ. §. Si quis alium, poſt verb. Non obligabitur, inſt. de inut. ſtip. Abb. c. Ex literis, el 2. n.6. de ſponſ.* vbi *Alex. de Neuo nu.*12. *& ſeq. Prepoſ. n.7. Syluest. verb. Sponſalia, q.6.* vbi *Ang. n.9. Alex. Raphaël, Iaſ. Pariſ. Corſetus*, quos refert, & ſequitur dicens eſſe communem, *Couar. de pactis, 2.p. §.5. n.2. Greg. Lop. l.11. verb. Que procurare, tit. 11. p.5. Villalobos in cõm. lit. P. n.522. Ant. Gom. 2. var. c.10. n.23. P. Moli. to.2. de iuſt. tr. 2. diſp. 268. §. Quintus, quando, Gutier. de iuram. 1. p. c.44. n.3.*

8 5. Valet iure canonico. & ita in materia canonica id ius ſeruandum eſt, quia cum ius ciuile huic obligationi non reſiſtat, ſed ſolùm ei minimè aſſiſtat, æquitas canonica poſcit eam admitti, intelligique promittentem facturum, & curaturum. Sic contra *Alciat. l.4. §. Cato. n.139. ff. de verb. obl. & Anton. Gom. dict. c.10. n.23.* dicentes, nec iure canonico eſſe validam; docent *Ant. c. Ex literis, el 2. de ſponſal. n.9. Abb. ibi. n.6.* dicens hoc eſſe æquiſſimum, quamuis iure nõ probetur: *Alex. de Neuo ibi. n.13. Alex. & Iaſ. l. Stipulatio iſta, in princ. n.5. ff. de verb. obl. Felin. c. Ex reſcripto, n.18. de iureiur. Villalob. in commun. P. n. ... Couar. n.1. & 2. Gut. num.2. Matien. n.4. Azebedo, n.42. P. Molina, §. Quod ad ſecũd. alleg. n.2.*

9 Demum obligat etiam promiſſio facti alieni in foro conſcientiæ cum enim ius ei non reſiſtat, oritur ex ea obligatio naturalis. ſic *Cou. ibi. n.2. Mol. d. diſp. 208. §. Quod ſi is.*

10 Maior autem difficultas eſt, an attenta *l.2. t.16. lib.5. noue recop. Caſtel.* valeat promiſſio facti alieni. Nam *Anton. Gom. to.2. var. c.10. n.23. & Perez. l.3. ordi. t.8. l.3. §. Ita habetur, fol.610.* dicunt etiam attenta hac l. nõ valere. Sed hoc non mirum eſt, quia in antiquo ordinamento, quod ſolùm vterque vidit, hæc lex valde æquiuoca erat. dicebat enim ſic, *O que ſe obligo vn o de dar a otro, o de hazer.* Verùm *in noua recopil.* cui ſtandum eſt, clarè hoc deciditur, ibi, *O que ſe obligo alguno que daria otro, o haria alguna coſa*, quare attenta hac l. dicendum eſt promiſſionem facti alieni obligare, & accipiendam eſſe, vt ſponſor ſe aſtringat ad curandum, vt alius efficiat: & ſic docent *Greg. Lop. l.11. t.11. p.5. verb. Que procurare, Gutier. de iuram. 1. p. c.44. n.6. Olanus in conc. iuris, lit. O. n.9. & in correct. legum part. n.94. Matienzo l.5. recop. t. 16. l.2. gloſſ.6. num.5. Azebedo e. t. l.2. n.41. P. Molina, d. diſp. 268. §. Quod ad ſecundum.*

11 His ergo præmiſſis ſit concluſ. Promittens matrim. pro abſente, & conſcio, etiam iuramento præſtito, non eſt periurij reus, ſed tenetur bona fide, & abſq; fraude, & ſimulatione adhibere omnem diligentiam, quam rei qualitas expoſcit: quòd ſi alter adhuc nolit, liber manet. P... (vt dixi num.6.) etiam attento iure ciuili promiſſio alieni matrim. valet, & ſenſus ſpondentis eſt ſe facturum, & curaturum, vt alter impleat: ergo iurans hoc, vere proprium factum ſpondet, & non rem dubiam, aut impoſſibilem, & adhibita diligentia ſibi poſſibili, promiſſioni, & iuramento ſatisfaciet. ſic docent *D. Tho. 4. d.29. q. vnic. a.4. ... D. Bonau. ibi. q.3. fin. D. Antonin. 3. p. t.1. c.18. ante §. 1. verſ. Item, qui contraxerũt, & c.7. fin. Sot. in 4. d.29. q.1. a.4. ad 3. Cordub. ſum. q.171. punct.1. Petr. de Ledeſ. de matr. q.45. a.1. dub.1. It. concluſ.1. Vega l.5. ſum. caſu 558.* Et ex iuris peritis, *gloſſ. c. ... 30. q.1. verb. Nihil, & c. Sicut, verb. Iurantis, de ſponſal. & c. 1. verb. Præſente, de matrim. contract.* vbi *Hoſtien. Anton. num.2. Prepoſ. n.1. Alex. de Neuo, n.2. idem Hoſtien. c. Ex literis, el 2. de ſponſ. & ibi Innoc. & Ant. n.9. Prepoſ. n.4. Abb. c. Gemma n.6. de ſponſal. Henricus, c. Ad audientiam n.2. eod. t. Frideric. conſ. 117. Franc. Aretin. conſ.142. initio, Roſella verb. Sponſalia, n.5.* vbi *Ang. n.9. & Iuramentum 5. n.34. Syluest. Matrimonium, 2. q.11. d.9. & Iuramentum 4. q.21. & verb. Sponſalia, q. 6.* vbi *Tabiena, q.7. n.8. & q.8. n.9. & ibi Armilla n.8. & 11. Marata pract. in quibuſdam quæſt. quas in fine diſputat, q.7. n.19. Couar. de pactis, 2. p. §.5. n.1. Gutier. de iuram. 1. p. c.44. nu.2. Anton. Gabr. tom.2. commun. in noua edit. l.14. verb. Promittens, f.145.*

12 Hinc infertur minimè ſatisfacere fidei præſtitæ promittentem factum alienum; ſi fictè, & ſimulatè, ita vt ipſo petendi modo voluntatem parum propenſam ad id aſſequendum indicet, (quod vulgo, *pedir por complimento* appellamus) poſtulet. Et ita *Hoſtie. cap. Ex literis, el 2. de ſponſalibus*, dicit teneri ad procurandum, *ſine plica, & ſine fictione*, hoc eſt, *ſin doblez, y con verdad:* & cæteri DD. allegati n.11. dicunt teneri bona fide eniti. Et tenet expreſsè *Marata q. 7. proxime cit. n.2.* & cõfert doctrina *Nauar. c. Statuimus 19. q.3. n.14.* vbi docet aſtrictum religionis voto, quod ex facto alieno pendet, nempe ex ipſius admiſſione ad monaſterium, teneri bona fide quærere religionem ipſum admittere volentem, nec ſatisfacere ore tenus petendo, nutibus autem, aut aliis verbis, vel per alias perſonas ſignificando ſe optare non admitti.

13 Tandem ſi promiſſor facti alieni negligens fuit, tenetur per ſe ipſum id præſtare, quod alius effecturus erat, quod ſi minimè poſſit, tenetur quantum id fieri intererat, damnaque ex ea omiſſione ſubſequuta reſtituere: quia iniuſtè totius huius damni cauſa fuit, & ita habetur *l. 11. tit. 11 p. 5.* & docet *P. Moli. t.2. de iuſt. tract. 2. diſp. 268. §. Quod ſi is.*

Ad arg. n.1. propoſita conſtat ex dictis nu.11. non enim promittitur res dubia, aut impoſſibilis, vt ibi expoſui.

DISPVTATIO XXV.

Vtrùm quando promiſſioni alieni facti, alieníque matrimonij adiicitur pœna, ſi promittens adhibita ſufficienti diligentia id aſſequi nequeat, immunis ſit pœnæ?

SVMMARIVM.

Prima ſent. iure communi non eſſe immunem pœna, num. 1.
2. Sententia diſtinguit, num. 2.
3. Verior, eſſe immune, n. 3. & ibi pœna tantũ tenere debet ſuos authores.
Quid ſi addatur alterum cum effectu facturum, num. 4.
Ad quid teneatur certo promittens factum alienum, dubius de aliena voluntate, num. 5.
Quid ſi conſtet promittentem velle in omni euentu ſe ad pœnam aſtringere, & quando id conſtabit, num. 6.
Quid ſi promiſit dare certum fideiuſſorem, & ille nolit, num. 7.
An attento iure Caſtellæ, l.11. tit. 11. p.5. ſit correctum ius commune, & teneatur promiſſor faciens, quod in ſe eſt, ad eam pœnam, & explicatur ea lex, num. 8.
Quid quando pœna conſiſtit in lucro amittendo, vt dum legatur alicui ſi quidpiam fecerit, num. 9.
Soluuntur argumenta, num. 10.

1 CVm dixerimus diſput. præced. n.4. valere omni iure promiſſionem alieni facti adiecta pœna:& valet etiam eadem pœna adiecta in matrimonij promiſſione per extraneos, vt dicemus diſp.30. nu.5. Diſputandum eſt ad quid huiuſmodi promiſſio aſtringatur, vt pœnam euadat. Et 1. diſputabitur ſtando in iure communi: deinde verò an ius commune correctum ſit in hoc Caſtellæ regno. Stando ergo in iure communi, triplex eſt ſent. I. ait non excuſari à pœna, quia is promiſſor, aut præuidit, aut præuidere debuit difficultatē, cum factum ex aliena voluntate pendens ſpoponderit, ergo ſibi imputare debet, nec difficultas hæc præuiſa ipſum à pœnæ obligatione eximet. 2. quia eo ipſo, quod rem ſibi impoſſibilem promiſit ſub pœna, videtur omnino ſe ad pœnam aſtringere, caſu quo alter nolit. Sic tenent *Franc. Aretin. Car. Ruinus, Alciat. Iaſon,* quos refert *Couar. de pactis, 2. p. §. 5. num. 3.*

2 II. Sent. docet ſic diſtinguendum eſſe, ſi expreſsè promiſit ſe curaturum, vt alter impleat, excuſatur adhibita diligentia, & altero nolente: ſi autem directè promiſit factum alienum ſub certa pœna: aut iuramento firmauit, & tunc ſimiliter excuſatur, quia reſoluitur ea promiſſio in ſe facturum, & curaturum, vt dixi diſp. præced. n.7. Si autem non iurauit, tunc iure canon. & in tribunali Eccleſiaſt. abſoluitur à pœna: quia reſoluitur in ſe facturum, & curaturum, vt dixi ead. diſp. n.8. iure autem ciuili, & ſic in tribunali ſeculari nō excuſabitur à pœna, & intereſſe, niſi quoties difficultas faciendi contigerit, non in ipſo facti alieni promiſſore, ſed in eo qui facturus eſt. & ratio eſt, quia cum iure ciuili valeat hæc promiſſio ratione pœnæ adiectæ, & non aliàs, ſignum eſt valere, quoad pœnam promiſſam in omni euentu, in quo factum promiſſum non impletur. hanc tenet alios referens, & fatens eſſe contra communem, *Couar. de pactis, 2. p. §. 5. num. 4. & 5.*

3 III. Sent. multo probabilior affirmat immunem eſſe à pœna, & intereſſe. Prob. quia difficultas, quæ eſt impoſſibilitas in facti obligatione, excuſat à pœna, & intereſſe, *l. fin. §. Idem iuris, ff. ad leg. Rhodiam de iactu.* ibi *neque per eum ſtaret quominus id faceret, remiſſam ſibi eſſe pœnam ſperaret. Idem iuris obſeruabimus, ſi probatum fuerit nautam morbo impeditū nauigare non potuiſſe. Idem dicemus, ſi nauis eius vitium fecerit ſine dolo, & culpa eius.* Idem habetur *l. 2. fere per totam, ff. ſi quis cautio 2.* Quia duriſſimum, & contra ius eſt immunem culpæ, pœna damnorúmque ſolutione non eximi, contra Brocardicum illud vulgare collectum ex *l. Sancimus, C. de pœnis*, pœna tantum debet ſuos tenere authores. 3. Quia maximè iure regni Caſtellæ, iuxta quod valet hæc promiſſio facti alieni, vt diximus diſp. præc. n.10. immo & iure communi caſu quo valet, reſoluitur in ſe facturum, & curaturum, ergo ſi promiſſor faciat, & curet, liber erit à pœna, & intereſſe, cum fidem ſeruauerit. Hanc tenēt *Frederic. Matth. de Aſſlictis, Ang. Alex. Socin. Felin. Purpurat. Curtius, Crottus, Thom. Gramm. Lancelot. Pariſ.* & multi alij, quos refert *Couar. d. §. 5. n. 3.* dicens eſſe communem fere omnium, *Bartol. l. Continuus, §. Iſtud ff. de verb. obl. Ant. c. Gemma n.7. fine de ſponſ.* vbi *Anchar. fin. Abb. n.9. Alex. de Neuo n.19. Prap. n.7. fine, Roſella verb. Sponſalia, n.7. Ang. ibi n.14. Syluest. ibi, q 8. dict. 1. Tabiena q.8. n.9. fin. Decius reg. 144. n.4. ff. de reg. iur. Maranta pract. in quæſt. quas in fine diſputat, q.7. per tot.* & maximè *n.20. Brunel. de ſponſ. concl. 16. n.6. Villalobos in commun. lit. P. n.91. Greg. Lop. l.84. verb. Eguiſara. t. 18. p.3. & l.11. verb. Tenudo, t.11 p.5. Ant. Gabr. 3. to. commun. in mea edit. l.3. de pact. concl. 2. n.2. Ant. Cucus l.5. inſtit. maior. t.12. n.196. Gutier. de iuram. 1. p. c.44. n.3. Matienzo l.5. recop. t. 16. l.2. gl.6. n.6. Lancel. inſt. iuris can. l.2. t. de ſponſal. verb. Liberent. P. Moli. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 268. §. Quod ſi is.*

4 Immo licet promiſſioni addatur, Promitto alterum facturum cum effectu, adhuc promiſſor pœna eximitur, faciens quod in ſe eſt. Quia ea verba important non ſimulatè, ſed verè, & bona fide ſe curaturum, hoc eſt contra multos, quos refert *Couar. de pactis, 2. p. §. 5. nu. 6. & Rolandum conſ. 6. n.33. l.11. & P. Molinā, d. diſp. 268. §. Quod ſi is.* dicentes teneri ad pœnam: niſi (inquit *P. Molina*) ex circumſtantiis conſtaret ad nihil ſe voluiſſe aſtringere, ſi id non conſequeretur, ſed ſolùm id affirmaſſe ita enixè, fretum precibus, & induſtria ſua, alium id effecturum, & ad ſignificandum, quanto conatu & diligentia id erat curaturus: & id intellexit is, cui pollicitus eſt. Sed noſtram ſent. docent *Lancelot. Pariſ. Matth. de Aſſlict. Gramm.* quos refert & ſequitur *Couar. eod. nu. 6. Franc. Aret. conſ. 142. Decius, Maranta n.20. Gutier. Ant. Gabr. relati, nu. 3.*

Hoc tamen fatendum eſt, ſi promittens ſciebat, ſe id minimè obtenturum, aut ea de re dubitabat, decepítque eo promittendi modo eum cui ſpopondit, vt illi promiſſioni innitens contractum oneroſum iniret, alias non initurus, vt ſi aliquam vxorem duxit, quia promiſit ſe obtenturum à rege officium, & id tanquā certum ſuaſit, cum incertum eſſe intelligeret, teneri in foro conſcientiæ æſtimationem rei promiſſæ reſtituere, quia iniuſtus deceptor fuit. Sic docet optimè *P. Molina ea diſput. 268. §. Quod ſi is.* 5

2. Fatendum eſt, ſi de contrahentium animo conſtaret, voluiſſe aſtringi ad pœnam, vel intereſſe in omnem euentum, tunc vtique teneri, nec excuſari eò, quod fecerint, quod in ſe ipſis eſt: vt ſi promiſerunt ſe alterum indemnem ſeruaturos, vel de propriis bonis ſoluturos, quia tunc non promittitur factum alienum, ſed proprium in eum euentum, ſi alius non efficiat, nec habet rationē pœnæ, ſed cōpenſationis facti alieni; quod gerendum erat. Sic *Decius reg. 144. n.4. ff. de reg. iur. Maranta prac. qu. quas in fine ponit, q.7. n.23. Couar. de pact. 2. p. §. 5. n.5. fine, Ant. Gabr. 3. to. commun. l.3. de pact. concl. 2. n.9.* exemplificat *Couar. cum aliis, quos refert n.6. Maranta & Ant. Gabr. ibidē,* vt ſi addatur in contractu, non poſſe excuſari, quia fecit quicquid in ſe eſt: & idem *Anton. Gabr. vſq. ad fin. illius concluſionis* conſtituit alios modos, quibus poſſit explicari hæc voluntas. 6

3. Similiter dicendum eſt, ſi quis ſub certa pœna promittat Titium fideiuſſorem, & adhibita omni diligentia nolit Titius fideiubere, eximi quidem à pœna, ſed non ab alio fideiuſſore æquè tuto præſtando. Sic *Bald. Aret. Du.* quos refert, & ſequitur *Ant. Gab. d. concl. 2. n.2.* 7

Grauior autem difficultas eſt, an ius commune hactenus enodatum, correctum ſit per *regium Caſtellæ, l.11. t.11. p. 5.* ibi, *ſi el otro no lo cumpliere, tenudo ſera el de lo cumplir, o de lo pechar con los daños, i menoſcabos. Greg. Lop. ibi verb. Tenudo,* ait ſatis vrgere eam legem contra communem opinionem. & ita aliqui cenſent eam corrigere, & promiſſorem facti alieni adhibentem omnem poſſibilem diligentiam, non eximi à pœna conuentionali, ſi alter non impleat. Sic *Villalobos in antin. iuris ciuil. & regij, lit. P. n.40. & in commun. lit. P. n.521. Olanus in concord. iuris, lit. P. nu.78. Azebedo l.5. recop. tit. 16. l.2. nu.42.* Verius tamen eſt non corrigi, ſed intelligendam eſſe eam legem, ſi promiſſor in adhibenda diligentia defecerit. Quia verbis adeo generalibus non eſt credendum dignum voluiſſe receptiſſimam ſent. corrigere, & ſtatuere vt contra omne ius expers culpæ, ſit reus pœnæ. ſic *Gutier. de [illegible]mien. 1. p. c.44. num.3.* 8

Demum quid dicen[illegible] in lucro non comparando, vt dum legatur Titio ſub cōditione, ſi aliquid fecerit, & præter omnem culpam id facere minimè potuerit: dicam infra diſp. 33. n.19. & ſequentib. 9

Ad arg. reſpond. ad 1. negando conſequentiam, quia re vera is promiſſor minimè factum alienum ſpondet, ſed proprium, quod ſibi facile eſt, nempe ſe facturum, & curaturum. Ad 2. negatur antecedens, quia re vera factum proprium ſibi poſſibile pollicitus eſt. 10

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm verba promiſſionis, vt ſponſalia cōſtituāt, debeant neceſſario ferri in perſonam determinatam, vel ſint ſponſalia, ſi pater vnam ex filiabus promittat, ipſis conſentientibus?

SVMMARIVM.

Non ſunt ſponſalia, nec oritur impedimentum ſecluſa copula, niſi verba ferantur in perſonam determinatam, num. 1.

Electio

Electio eſt patris promittentis, & ſi vnam offerat, excuſatur, & ſi omnes obeant præter vnam, tenetur illam dare, num. 2.

Quid ſi omnes præter vnam decedant, ſed pater dum promiſit, non intendebat illam dare, num. 3.

Quid ſi ſponſus aliquam ex illis carnaliter cognouit, an pater teneatur illam tradere, num. 4.

Si pater promiſit dare filiam certam, & illa recuſante ſororem, ad quid teneatur, num. 5.

Si quis promittat ſe vnam ex pluribus ducturum, & illæ conſentiant, cuius eſt eligere, num. 6.

Quid ſi poſt eam promiſſionem, vnam ex illis carnaliter cognoſcat. 1. ſent. attento iure antiquo non tranſire in matrimonium, num. 7.

2. Verior, tranſire, num. 8.

Quid ſi illæ non præbuerant conſenſum, vel tradentis corpus certior iam facta erat de promiſſione, num. 9.

Quid ſi promiſit cum vna ex incertis ſe contracturum, & quandam cognoſcat, num. 10.

Quid ſi pluribus ſimul promitteret, num. 11.

An attento Tridentin. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim. promiſſio illa ducendi vnam ex certis fœminis, tranſeat per copulam ut ſponſalia cum illa: & generaliter omnia ſponſalia conditionalia, per copulam tranſeant in abſoluta, num. 12. & ſi copula illa, & promiſſio ſit coram parocho & teſtibus, ſit matrimonium.

An ſi conditio ſit dandi certam dotem, receſſum videatur à conditione per copulam, num. 13.

1 SIt I. concluſio, certum eſt non eſſe ſponſalia, quoties promiſſoris verba non feruntur in perſonam certam, vt ſi pater promittat ſe vnam ex pluribus filiabus daturum, & illæ conſentiant: nec oriri publicā honeſtatē. Quia ſicut matrim. neceſſario eſſe debet cum perſona certa, ita ſponſalia, quæ eius initium ſunt. & ita docent omnes.

2 II. Concluſ. electio ſemper eſt promiſſoris: id enim generale eſt in omni promiſſione alternatiua, *regul. In alternatiuis, de reg. iur. in 6. & §. Præterea, inſt. de action. & l. Plerique, ff. de iure dot. & l. Si ita, ff. de contrah. empt.* vnde pater *promittens vnam ex filiabus, offerens* quamcunque, excuſatur, quamuis alter eam ducere nolit, *l. Si in emption. §. Si emptio, ff. de contrah. empt. & l. Cum is, ff. de cond. indeb.* Si autem antequam aliquam ex illis offerret, omnes vna depta, obirent, teneretur ſuperſtitem dare, expreſsè habetur *l. 11. t. 1. p. 4.* & ratio eſt, quia aliter fidem minimè implere poteſt. & ita docent *Goffred. ſum. 1. de ſponſ. impub. n. 14 15. 16. Henric. c. Ad audientiam, n. 2. de ſponſal. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. verſ. Item qui contraxerunt. Roſella verb. Sponſalia, n. 4.* vbi *Angel. n. 9. Syluest. q. 6. Tabiena q. 7. n. 8. Armilla nu. 8. Brunel. de ſponſal. lib. concluſ. 5. nu. 6.*

3 Addit autem *illa l. n. tit. 1. p. 4.* patrem promittentem vnam ex filiabus, teneri ſuperſtitem cæteris obeuntibus dare, quamuis dum promiſit, non habuiſſet in animo illam dare, ſed quandam aliam, quia re vera indefinitè promiſit, & nullam aliam dare poteſt. Quamuis autem hoc verum ſit in foro externo, in quo verbis externè prolatis ſtatur: in foro tamen conſcientiæ ſic diſtinguendum eſt: ſi abſolutè promiſit, volens ſe abſolutè obligare, quamuis animum habuerit dandi certam, tenetur vtique dare aliā ſuperſtitem. Quia aliud eſt habere animum dandi illam, & aliud præciſè obligandi ſe ad dandam illam ſolam: quando verò externa promiſſio non omnino vera fuit, quia tantum habuit animum ſe obligandi ad certam tradendam, tunc ſi aliud damnum, aut ſcandalum minimè ſequatur, non tenebitur aliam ſuperſtitem dare, quia fictè promittens matrimonium, non tenetur in foro conſcientiæ implere, ſi aliud damnum non ſequatur, vt latè probaui ſupra diſputat. 10. num. 26.

4 Rogabis tamen, an ſi ſponſus copulam habuit cum aliqua ex filiabus à patre promiſſis, teneatur pater illam tradere. Nam *Henricus c. Ad audientiā, n. 2. de ſponſal.* aſſerit teneri: quia iam nullam ex aliis ſororibus poteſt tradere, propter affinitatem cum illis contractam. Sed dicendum eſt, niſi hæc filia cognita contraxerit ſponſalia determinatè cum illo cognoſcente, patrem nec illam, nec aliam teneri tradere: non aliam, quia impedit affinitas: non illam, quia pater eligere poterat, nec delictum alterius potuit cum hac facultate priuare: & hæc procedunt ſuppoſito hodie non tranſire ea ſponſalia conditionalia in matr. nec in ſponſalia abſoluta, vt dicemus num. 12. ſi enim tranſirent, illa eſſet danda.

III. Concluſio, ſi pater promittat Titio Mariam, & caſu quo nequeat, eius ſororem, tenetur tradere Mariam, ſi autem poſſit: aut Maria tacitè, vel expreſsè conſenſit ſponſalibus, non ſub conditione, vt pater pollicitus eſt, ſed abſolutè, & tunc non poteſt ſororem tradere, impediente publica honeſtate orta ex prioribus ſponſalibus abſolutis, & validis: ſi autem illa non conſenſit, vel tantum ſub conditione, quæ impleta non eſt, tenetur vtique ſororem tradere, iuxta promiſſa: cum nullum publicæ honeſtatis impedimentum obſtet, iuxta *c. vnic. de ſponſa. in 6.* Sic *Henric. n. 2. D. Anton. Roſella n. 5. Angel. nu. 10. Syluest. allegati num. 2.* 5

IV. Concluſio, ſi quis promittat vnam ex pluribus conſentientibus ducere, poteſt eligere quam maluerit, & electa tenebitur: quia omnes illæ repromiſerunt, & promiſſoris eſt electio: vt probaui n. 2. ſic habetur *l. 9. t. 11. p. 4.* & docet *ibi Greg. Lop. verb. Oujeſe*; itaq; ſi promiſſio cœpit à patre, eius eſt electio, & alter repromittens tenetur illam ducere: è contra autem dicendum eſt, quando ab alio cœpit promiſſio; quia priori caſu pater eſt promiſſor, poſteriori autem alius, & ſemper promittentis eſt eligere. 6

Grauis autem difficultas eſt, an attento iure antiquo ſi quis ſe vnam ex pluribus ducturum promittat, & poſtmodum aliquam ex illis carnaliter cognoſcat, ſponſalia illa tranſeant in matrim. Quidam negant: quia ſola ſponſalia vera tranſeunt per copulam in matrim. per *c. Is qui fidem, de ſponſa.* hæc autem non ſunt ſponſalia, vt dixi n. 1. Sic *gl. c. Ex literis, el. 2. verb. Sub iuramento, de ſponſal.* ibi *Abb. num. vnico, Card. n. 4. Henricus n. 2. & duobus ſeq.* Addit tamen eſſe cogendum eſſe illam ducere idem *Henricus*, ſubdens iudicis officio, & non ad inſtantiam partis id faciendum eſſe, & hoc, quando non poteſt aliam ex his, quibus promiſit, propter affinitatem contractam cum illis, ducere: ſecus, quando poſſet. Sed *Innoc. ibi* dicit nullo modo cogi poſſe contrahere cum illa, ſed poſſe licitè aliam ducere. 7

Verum probabilius eſt tranſire in matrim. Quia ea erant ſponſalia conditionata ante electione, qua ſecuta manent abſoluta, hanc autem electionem factam eſſe per copulam cenſetur: nam per copulam purificatur conditio, & ſponſalia conditionata tranſeunt in matrim. *c. Is qui fidem de condit. appoſ.* ſic tenēt *Hoſtien. ſum. t. de matr. n. 1. & c. Ex literis, el. 2. de ſponſ.* vbi *Ioan. And. n. 10. Ant. n. 16. Card. n. 7. Abb. n. 7. Alex. de Neuo n. 25. Prap. n. 6. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. ante §. 1. verſ. Item qui contraxerunt, Roſel. Matrim. 4. n. 9. ſum. confeſ. & Piſana.* vt refert, & ſequitur *Syluest. Matrimonium 2. q. 11. Montalu. l. 11. t. 1. p. 4. Greg. Lop. l. 9. t. 1. p. 4. verb. Oujeſe,* & videtur approbare *illa lex. Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 17. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſal. c. 12.* Villalobos ducit ad comm. ſententiam, *in commun. lit. P. n. 528. Ant. Cordu. l. 1. quæſti. maior. q. 10. n. 29. Ant. Gabr. in mea edit. 10. 2. comm. l. 10. fol. 245. & ſeq. verb. Promittens, Menoch. de præſūpt. l. 4. p. 4. n. 13. & 14. Spino ſpeculo teſt. gl. 15. n. 65.* & tandem *Ang. Matrimonium 2. n. 22.* dicit hanc ſent. tenēdam eſſe, antequam hic tranſeat ad ſecundas nuptias, ſi verò iam tranſiit, tenendam eſſe priorem ſententiam: ſed merito *Sylueſt.* hanc diſtinctionem reprobat. Et quamuis hi DD. ſic loquantur, dum quis promiſit vni ex pluribus ſororibus matrimonium indefinitè, à fortiori procedit, quando hæ non ſunt cognatæ, vt bene *Greg. Lop. d. verb. Oujeſe.* 8

Intellige tamen hanc ſent. quando illæ prius in matrim. repromiſerant: ſecus enim, cùm nullo modo ſint ſponſalia non tranſibunt in matrim. Sic *Ioan. And. c. Ex literis, el. 2. de ſpōſ. n. 8. Ant. n. 14. Anch. n. 6. Alex. de Neuo n. 24. Prapoſ. n. 5. Greg. Lop. l. 9. verb. Oujeſe, t. 1. p. 4.* addit *Alex. de Neuo eod. n. 23.* quamuis fœmina tēpore promiſſionis non conſenſerit, ignorauit enim illam, ſi tempore copulæ illius conſcia erat, videri ratificare, & conſequenter tranſire ſponſalia in matrimonium. 9

Intellige 2. dum promiſſio fuit cum vna ex certis fœminis, ſecus ſi cum vnā ex incertis, vt ſi quis promittat ſe ducturum quandam ex fœminis Cordubenſibus, tunc 10

enim

enim ſponſalia non ſunt, & conſequenter per copulam cum quadam ex illis, non conſurget matrim. Sic *Hoſtien.c. Ex literis,el 2.de ſponſ.* vbi *Ioan. Andr.n.19. Ant.n.15. Anchar. n.6. Abb.n.7. Alex.de Neuo n.13. Præpoſ.n. 5. Roſella Matr. 3.n.9. Sylueſt.Matrim.2.q.12. Ant.Cucus li.5.inſtit.maior.t.10. num.30.* Et reddunt hi DD. hanc rationem, quia in hoc caſu poteſt impleri promiſſio ducendo aliam, cum enim hæ fœminæ non ſint cognatæ, non oritur affinitas. Sed meritò eandem ſententiam ſuſtinens, reprobat rationem, *Gregor.Lop.l.9.verb.Ouieſe.tit.1.p.4.* Sed legitima ratio eſt, quia omnes illæ non conſenſerunt promiſſioni, ſi enim conſenſiſſent, eadem (inquit) ratio eſt, quæ in ſuperiori caſu, & ita eſſent ſponſalia conditionata cum illa, & tranſirent per copulam in matrim.

11 Intellige 3. ſi promiſſio contrahendi fuit cum vna ex pluribus, ſecus ſi pluribus dixiſſet quiſpiam, Promitto me omnes vos ducturum: quamuis enim ipſæ conſentirent, & ſequuta eſſet copula cum aliqua ex illis, non eſſet matrimonium: quia non potuerunt eſſe ſponſalia, eò quòd promittens nulli ſe obligauit in ſolidum, ſed æquè cum aliis. Sic *Ioan.Andr.& Socin.* quos refert, & ſequitur *Greg. Lop.l.9.verb.Ouieſe.tit.1.p.4.*

12 Tandem dubitatur, vtrum attento decreto *Tridentini ſeſſ.24.c.1.de matrim.* cum iam certum ſit illa ſponſalia conditionalia non tranſire in matrim. per copulam cùm quadam ex illis fœminis, ceſſarunt enim matrimonia præſumpta: dubitatur (inquam) an ſaltem per copulam illam efficiantur ſponſalia pura, & abſoluta, & vt talia obligent ad contrahendum. *Spino ſpec.teſtam.gloſſ.13.n.65.* affirmat. Sed cum hæc ſint ſponſalia conditionalia ante electionem, vt diximus nu.8. deciſio huius quæſtionis pendet ex illa, an ſponſalia ſub conditione honeſta inita, tranſeant in ſponſalia abſoluta, & pura, quando ante conditionis euentum ſponſi carnaliter commiſcentur. Et quidem ſi cõditio iam defecerat, manifeſtum eſt non recedi per copulam à conditione: quia iam ſponſalia omninò diſſoluta erant. Ita docent *Hoſtien.c. Per tuas, fin. de condit. appoſ. & ibi Anch.n. 3. Abb.n.4. Ang. Matrimonium 3.impedimento n.2. Couar.4. decret.2.p.c.3.§.1.n.13. Greg. Lop.l.3.verb.Si de fues, t. 4.p.4.* Quare difficultas procedit, quãdo nondum defecit conditio, ſed adhuc eſt in pendenti, & videtur ſponſalia manere pura, quia ablata conditione pura manent, ſed per copulam videtur receſſum à conditione *c. De illis, & c.per tuas, de condit. appoſit.* ergo. Verius tamen eſt non effici ſponſalia pura, nec recedi à cõditione. Et ratio eſt, quia ea præſumptio inde oriebatur, ne Eccleſia præſumeret delictum fornicationis, præſumebat acceſſum affectu coniugali, & ſubinde cõſenſum de præſenti, vnde, vt optimè dicit *Sotus 4.d.29.q.2.a.3.poſt 3.concl.verſ. Sed rurſus ſciendũ*, ſi affectus eſſet fornicarius, nõ videtur recedi à cõditione: ſed hodie iam non poteſt eſſe affectus cõiugalis, ſed ſemper eſt fornicarius, cum per copulam illam occultam non tranſeant ſponſalia in matrim. ergo iam nullo modo videtur recedi à conditione, vt ſponſalia maneant pura. Vnde in noſtro caſu dum aliquis promiſit vnam ex certis ſe ducturum, quamuis ad aliquam ex illis carnaliter accedat, non manent ſponſalia pura. Si tamen prior promiſſio fieret coram parocho, & teſtibus, & coram eiſdem copula affectu coniugali, maneret ius antiquum illæſum, & eſſet matrimon. iuxta dicta num. 3. ſeruatur enim forma præſcripta in Tridentino.

13 Id tamen monuerim, ſi conditio adiecta ſponſalibus ſit de dote conſtituenda, quamuis antiquitus recedi videbatur à conditione per copulam, & hodie etiam ſi omnia fiant coram parocho & teſtibus: id tamen eſt ad hunc effectum, vt non ſpectetur conditionis euentus ad purificandum matrimonium, non tamen, vt dotis ſoluendæ obligatio extincta ſit: quia hoc nullo iure deciditur. Sic *Sotus 4.d.29.q.2.art.3.poſt 3.concluſ.verſ.Contra hoc autem.*

DISPVTATIO XXVII.

An ſponſalia obligent ſub culpa lethali?

SVMMARIVM.

Prima ſent. non obligare ſub mortali, num. 1.

2. *Tenendi, obligare ſub mortali, & explicatur l.1.C.de ſponſal.nu.2.*

HACTENVS de conditionibus ad ſpõſalia conſtituenda requiſitis egimus: iam de obligatione ex ipſis conſurgenti diſputandum eſt. Hæc autem poteſt oriri, vel ab intrinſeco, ratione præcepti naturalis obligantis ad fidem ſeruandam: & de hac obligatione erit ſermo hac diſputatione, & ſequenti: vel ab extrinſeco, & hoc vel ratione coactionis iudicialis, quia iudex cogit: vel conuentionalis, quia ex partium conuentione pœna per fidem frangentem ſoluenda, adiecta eſt, aut traditæ arræ per eundem amittendæ. Et de his coactionibus eſt habendus ſermo diſput. ſeqq. Videtur igitur, ſponſalia minimè obligare ſub culpa lethali, per *l.1.C.de ſponſal.* ibi, *alij deſponſata renũciare conditioni, & nubere alij non prohibetur*, vbi *gloſſ. & Cynus* dicunt idem eſſe ſecundum ius can. & *Gratian.* idem tenet *ſub dub.27.q.2.§.Sed aliud, & §.fin.* & tanquam probabile hoc ponit *c.Requiſiuit, de ſponſ.n.6.Abb. Panor.*

2 Sed tanquam certum tenendum eſt obligare ſub culpa lethali ſponſalia. Prob. ex *c. Atho. c.Deſponſatas, c. De coniugali, 27.q.2.& c.2.& c.Ex literis, el 2.& c. Requiſiuit, de ſponſ.* quibus in locis ſupponitur ſponſalia ad ſui implementum obligare: & cum res ſit grauis, maximáque inferatur iniuria alteri, ſi non impleantur, neceſſario dicendum eſt obligationem hanc eſſe ſub mortali. Item, quia omnis contractus obligat ex iuſtitia, ſed hic eſt contractus, Facio vt facias, eſt enim mutua, & reciproca obligatio, ergo obligat ex iuſtitia, & ſub mortali, vnde *l.1. C.de ſponſal.* in contrarium adducta, eſt per rationes correcta. Hanc ſent. tenent ex Teologis *D.Thom.4.d.27.q.1.art.1.ad 2. Palud.ibi.q.1.a. 2.poſt 5.concl.n.14. D.Ant.3.p.tit.1.c.18.fine, & §.1. Caiet.ſumma, verb. Sponſalia, Sotus 4.diſt.27.q.2.a.5. verſ. Reliqui, Petr. de Soto lect.18.de matr.§. Quo ad primum, Veracruz 1.p.ſpecul.a.16.initio, Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ. Septimo, Cordub. in queſtion.l.1.q.13.init. Enriquez l.11.de matr.c.1.n.2. Petr. de Ledeſm.de matr.q.43.art.1.dubio 3. P. Molin.t.2.de iuſt. tract. 2.diſp.271.f.113.ad finem, Manuel 1.tomo ſum.in 2.edit.c.244. n.1. Viuald.candel.1.p. de ſponſal.c.4.n.2. Lud.Lop.inſtr.2.p. de matr.c.39.f.106 1.col.1. Beja ſum. caſu 18. Bart.à Ledeſ. de matr.dub.8.fol.1229. Vega l.6.ſum.caſu 105.* Et ex iuriſperitis *Abb.c.Ex literis, el 2.de ſpõſ.n.3. Felin.c.1.de pactis, decl.6. Turrecr.c.Vbi non eſt, 30.q.2.a.6.n.7. Ang.verb. Sponſalia. nu.11.* vbi *Sylueſt.q.4 dict.1.& q.10.dict.3. Tabiena ibi q.6.n.7. Armilla n.7. Brunel.de ſponſ.concl.16.n.9. Couar.4.decret.1.p.c.4.initio, n. 2. Sarmiento l.1.ſelect.c.5.num.3. Alex.Carrerius l.1.de ſponſal.c.11.* habetur to.9.tract. *Anton.Cucus l.5. inſt. maior. t.10.n.21. Perez l.5. ordin.tit.1.l.1.f.39.verſ.Contrariũ tamen, Anaſtaſ. Germonius l.3.de ſacrorũ immunitatib.c.21.n.86.87. Gutier.de matrim.1.p.c.[illegible].5. Matienzo l.[illegible] recop. rubr.gloſſ.1. n.43. Azebedo [illegible] lib.tit.1.l.1.n.15. Imola l.Titia in principio.n.8.ff.de verb.oblig.*

DISPVTATIO XXVIII.

Quando teneatur implere, qui contraxit ſponſalia, nullo præfixo termino?

SVMMARIVM.

Prima opinio, teneri ſtatim, num. 1.

2. *Verior, cum diſtinctione, nu.2. & ibi quando debitor nullo termino præfixo, teneatur ſoluere.*

Soluuntur argum. & explicatur reg. In omnibus obligationibus ff.de reg. iur. & l. Eum qui.§.Quoties.ff.de verb.oblig.num.3.

VIDETVR hunc promittentem teneri ſtatim habita commoda opportunitate implere: ex *l.In omnib.obligat.ff.de reg.iur.* vbi habetur in omnib. obligationibus abſque termino præfixo contractis, præſenti die deberi: & ex *l.Eum qui, §. Quoties.ff.de verb.oblig.* vbi quod ſine termino præfixo debetur, ſtatim debetur. Item, quia cõmunis ſent. 1 habet emittentem votum nullo præfixo termino, teneri ſtatim, vbi commodè potuerit, implere: quod maximè in religionis voto verum habet: cuius rationem reddunt

Palud.

Palud.4.d.38.q.3.art.2.concl.2.fin. D.Anton.2.p.t.11.c.2.§.1. Syluest.Votum 2.q.5.Suarez.1.10.de ſacram.q.71.art.4.diſp.31. ſect.2.fol. 446 *col.* 1. quia per hoc votum dedicat vouens totum vitæ ſuæ tempus Deo, & ita tenetur ſtatim implere, ne Deum eo tempore, quo votum differt, defraudet. Qua ratione vtuntur etiam *Palud. D.Ant.& Sylu.* ad probandum non ſatisfacere obligationi promittentē fœminæ matrim.ſi ante mortem contrahat: quia promiſit toto vitæ ſpatio cum ea conuiuere, ergo eſt in mora, ſi ſtatim habita opportunitate nō impleat,eò quòd defraudat ſpōſā eo tēpore. Sicut tenet *Bart.à Ledeſ.de matr.dub.*13.*initio.*

2 Cæterum dicendum eſt, ſi dies appoſita minimè ſit obligationi, nec alia conditio, non teneri promiſſorem ſtatim implere, ſed tantum requirente eo, cui promiſſio facta eſt, tunc vero cum alter petit, teneri contrahere, ſi commodè poteſt. Ratio eſt, quia id generale eſt in omni debito, abſque diei præfixione, ſolùm enim tenetur debitor à creditore requiſitus ſoluere, vt conſtat ex *l. Debitores. præſentes,C.de pignoribus,*vt id docet *gloſſ.verb.Conueniendi, Hoſtien.*quem refert,ac ſequitur *Abb.c.fin.n.19.de præſcript. & c.Licet Heli.de ſimonia,n.13.Pal.4.d.38.q.3.a.2.n.14. Angel.verb.Mora n.1.D.Ant.2.p.t.11.c.2.§.1.Sylu.Votum 2.q.3.fi. & verb.Mora q.1.*vbi *Tabiena n.1.Armillan.1.Metina C.de reſt.q.2.§.Ad aliud quod quarto,Nauar.ſum.c.17.nu.97. Manuel 2.to.ſum.c.43.n.4.* Quod pro foro conſcientiæ intelligendum eſt, niſi creditor petere non audeat etiam ex timore reuerentiali; tunc enim quamuis creditor non petat conſtituitur in mora promiſſor: vt bene *Ang.Sylu.Tabiena,Nauar.Manuel ibid.* qui bene addit idem eſſe dicendum, quando ex obliuione creditor non petit, & ratio huius doctrinę eſt,quia ex quo creditor debitum nouit,& potens commode petere, debitum minime petit, videtur conſentire dilationi. Sic ergo in ſponſalibus abſque termino contractis,dicendū eſt,quod ſi conſcius alter ſponſus,minimèque oblitus, & potens commode petere, non petat ea impleri,tutus eſt promiſſor: ſi vero alter petat impleri, vel ſi minime petat, id eueniat ex obliuione, aut quia non audet,nō eſt tutus promiſſor,ſed tenetur ſtatim habita commoda opportunitate implere: quod maxime pro fœminis aduertendum eſt, licet enim maxime cupiant ſponſalia perfici, ſæpe non audent petere, vel non inſtant ob ſponſorum timorem, vel ne tædio affecti deſiſtant:vnde ſponſi tuti non erunt,quia ea dilatio non eſt volūtaria.

3 Ad 1.argum. deſumptum ex duabus illis legibus, dico eas intelligi, quando creditor debiti conſcius illud petit, vel ſi non petat,inuitus ob timorem id faciat. Ad 2. diſpar eſt ratio,quia in voto creditor,qui eſt Deus, ſemper petit: nec ratio adducta obſtat, qua dum alter ſponſus poteſt petere, & non petit, videtur libere dilationi conſentire; quare nulla ſibi irrogatur iniuria.

DISPVTATIO XXIX.

Vtrùm cogendus ſit per Iudicem ſponſalium fidem ſeruare, qui citra legitimam cauſam ea implere recuſat?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi ob duos textus,qui ſecum pugnare videntur,n.1.
Prima ſententia,non eſſe cogendum,2.
2.Sententia diſtinguit,3.
3.Verior,eſſe cogendum,niſi ſcandala timeantur, & conciliantur cap. Requiſiuit,&c. Ex *literis,el 2.de ſponſalibus,n.4.*
Quando eſt iuramentum,eſt ſtudioſius cogendus.5.
An oporteat ſcandala probari. 6.
Non debet iudex ſtrictiſſime cogere. 7.
Quando latis cenſuris fuerit ſponſus nimis pertinax,eſt abſoluendus.8.
Vterque iudex poteſt ad ſponſalia cogere.n.9.& explicatur l.7.t.1.p.4.
Soluuntur argumenta.n.10.

1 RATIONEM dubitandi nobis offerunt duo textus, qui ſecum pugnare videntur: alter eſt, *Ex literis, el 2. de ſponſal.* vbi decidi videtur cogendum eſſe:ibi, *quia cōtra iuramentum venire periculoſum eſt:mādamus,vt eum moneas,& ſi monitis non acquieuerit,cenſura compellas,vt in vxorem recipiat.* Alter eſt,*c.Requiſiuit,eod.t.* vbi oppoſitum ſanciri videtur: ibi,*cum libera eſſe debeant matrimonia, monenda eſt potius,quā cogenda:cum coactiones difficiles ſoleant exitus habere.* Cui conſonat *c.2.eod.t.*ibi,*cōmonendi ſunt,& omnibus modis inducēdi.*

Triplex eſt ſent.I.ait non eſſe cogendum,ſed ſi monitis non acquieuerit, relinquendum eſſe. Prob.ex *c.Requiſiuit, de ſponſal.* vbi potius monendum, quam cogendum eſſe deciditur. 2. quia cum excommunicationis metus cadat in virum conſtantem, coactus excommunicatione contrahens matrim. inuitus,& inualide contrahit. Hanc videtur tenere *D.Tho.4.d.27.q.2.a.1.ad* 2.vbi tanquam certum relinquit non eſſe cogendum, vbi deeſt iuramentum, vbi autem illud adeſt, refert duas ſent. & in vltimo loco dicentem non eſſe cogendum: quare illam videtur amplecti. Et illam tenent *Angel.verb.Sponſalia.n.42.*vbi *Armil.n.7.Anaſt.Germonius de ſacror.immunit.l.3.c.21.nu.86.Angles floribus 2.p.q.de eſſentialibus matrim.a.4.diffic.4. Segura director.iudic.2.p.c.15.n.4.& ſeq. Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.cap.* 244. *num.*1. vbi limitat, niſi ſequatur infamia:& explicant *Armilla,& Angles,*hanc ſent.eſſe veram, quamuis ſponſalia iuramento ſtabilita ſint. 2

3 II. Sent.ait, tantum cogendum eſſe, quando ſponſalia iuramento confirmauit.Prob.ex *c.Ex literis,el 2.de ſponſalibus,* vbi rationem coactionis textus reddens, ait ſic, *quia contra iuramentum venire periculoſum eſt.* Sic docent ex iuris peritis,*gloſſ.c.De illis,el 1.de deſponſ. impub.verb.Iudicio.& c.2.verb.Inducendi,de ſpōſal.*vbi *Præpoſ.n.5. Contrad. Lagus in method.iuris, t.de nuptiis.Tabie.ver.Sponſ.q.8.n.9.fine, Minchaca de ſucceſſ.creat.§.28.n.15.Petr.Greg.ſyntag.iuris,p.2.l.8. c.2.n.8.*& videntur tenere *Alciat.l.Titia,nu.4.ff.de verb.obl. & Mart.de Garatis inter conſ.matr.Zileti,cōſ.15.n.11.*vbi aſſerunt iuramento interueniente cogendum eſſe:& ita à contrario ſenſu videtur ſentire aliud eſſe iuramento deficiente:& clarius his tenet *Seraphin.de priuil.iuram.priuil.138.n.*2. vbi refert tanquam iuramenti priuilegium, vt ratione ipſius compellat Eccleſia ſponſalium fidem ſeruare. Et ex Theologis eam tenent *Sotus 4.d.27.q.2.a.3. Verſ. Quod ſi rogas,Viguer.l.inſt.c.16.§.7.verſ.7.Bart.à Ledeſ.de matr.dub.8.f.*1229.*& dub.*10.*fine, Beja ſum.caſu 18. Vega l.2.ſum. caſu* 513.addunt *Sotus & Vega*,etiam ſi iuramentum adſit, non eſſe cogendum, niſi multa ſperentur commoda, & nullum inconueniens timeatur.

III. Sent. multo probabilior, docet prius monendum eſſe,& ſi renuat,cogendum eſſe per cenſuram: (addit *Enriquez ſtatim citandus,*& per carcerem,)niſi attētis circumſtantiis prudenter arbitretur iudex, ex inuitis nuptiis grauia mala & ſcandala timeri,vt perpetuas diſſentiones, iurgia inter cōiuges,virum relicta vxore diſceſſurum: & hoc eſt quod *c.Ex literis,el 2.de ſponſal.*dicitur, cogendum eſſe, niſi rationabilis cauſa obſtiterit:& ita intelligitur *c.Requiſiuit,eod.t.*vbi dicitur non eſſe cogēdum:intellige, quando rationabilis cauſa obſtiterit: & conſtat ex ratione, quam textus ſubiungit,ibi,*cum coactiones difficiles ſoleant exitus habere.* Vel poteſt exponi *d.c.Requiſiuit,*ibi,*monenda eſt potius, quam cogenda,* id eſt, prius:vt habetur *d.c.Ex literis.* Et ita *gloſ.*explicat *d.c.Ex literis,verb.Compellas,*& *ibi Innocen.fine, Alex.de Neuo n.28. Goffred.ſumma,ti.de ſponſ.n.10.* Prob.1. pars huius ſententiæ, ſcilicet cogendum eſſe, ſiue ſponſalia iurata ſint,ſiue nō:ex *d.c.Ex literis,*vbi habetur eſſe cogendum. 2. Quia iudex tenetur ex officio compellere ad reddendum vnicuique, quod ſuum eſt,& ex iuſtitia debitum, ſed contrahens ſponſalia tenetur ex iuſtitia ſeruare fidem,quamuis ea non iurarit: vt probaui diſp.27.n.2. Ergo tenetur iudex ipſum compellere. Et confirm.quia hæc compulſio ratione iniuſtitiæ admiſſæ locum habet,quæ ſiue ſponſalia iurentur, ſiue non, committitur. 3. Quia Eccleſia non tantum iurantem, ſed ſimpliciter promittētem compellit.*c.1.2.& 3.de pactis,& c.Iuramēti,22.q.5.*Nec obſtat *d.c.Ex literis.* ad coactionem ponderare iuramentum: quia narrat facti contingentiam, non autem eo quod ſoli iuramento ius compellendi innitatur. Prob.autem 2.pars, non eſſe compellendum, quando grauia ſcandala timentur. 4

tur. Quia iudicis eſt compellere, vbi fini matrimonij expediret (ex fine enim deſumenda eſt neceſſitas mediorum.) Sed in eo caſu non expedit fini matrimonij cogere, ſed potius mutuum obſequium, quod ipſius finis eſt, impedietur, & perturbabitur. Item, quia tunc iudex coactionem denegans, actori fauet, vitat enim ipſius graue damnum, vt ſi petenti proprium gladium ad ſe necandum, iudex denegaret. Tandem, quia expedit Eccleſiam minus malum permittere, vt maius vitet, maius autem malum eſt, ſcandala & perpetuas inimicitias oriri, quam fidem ſponſalium frangere: iuſte igitur Eccleſia hoc permittet, gratia illud vitandi. Et ideo hanc ſent. tenent, ſiue ſponſalia firmata ſint iuramento, ſiue ſola fide, *gloſ.c.2.de ſponſal. verb. Interpoſitione*, vbi *Abb.n.4.Alex.de Neuo n.13.Felin.nu. 14.Hoſt.c. De illis,el 1.de deſponſ.impubl.fin.* vbi *Ioan.Andr.n. 4.Ant.n.5.Anchar.n.4.Henr.n.7.idē Henric.c.Requiſiuit, de ſponſal.n.3.* vbi *Alex. de Neuo* dicens eſſe communē *nu.*10. *Præpoſ.n.2.idem Abb.c.Ex literis, el 2. de ſponſ.n.3.idē Felin.c. 1.de pactis,n.12.Couar.* dicens oppoſitam ſent. eſſe erroneā, *4.decret.1.p.c.4.initio n.3.Roſella verb.Sponſal.nu.3. Brunel.de ſponſal.concl.16.n.10.Alex.Carrerius l.1.de ſponſal.c.* 11. *Greg. Lop.l.2.verb.Quādo,& l.7.verb.Apremiar,el 1.t.1.p.4.Lancelot.inſt.iuris canō.l.2.t.de ſponſalib.verb.Compelli, Perez l.5.ordina.t.1.l.1. fol.3. §. Ex his infertur, Gutier.* dicens eſſe receptiſſimam in tribunalibus Eccleſiaſticis, *de iurament.1.p.c. 51.n.4.& qu.canon.l.1.c.18.n.10.Menoch.conſ.386.n.1.vol.4. Azeb.l.5.recop.t.1.lib.1.n.15. & 16.* & ex Theologis *Palacios 4.d.27.diſp.3.f.609.fine.& ſeq. Enriquez l.11.de matrim.c.13. nu.4.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.43.a.1.dub.3.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.38.f.1048.& ſeq.* Et pro eadem ſent. ſunt alij DD. qui abſolute dicunt contrahentem ſponſalia, cogendum eſſe, nec diſtinguunt iuramento firmata ſint, necne. Sic *gloſſ.c.Sic quippe.27.quæſt.2.verb. Quæritur. Goffredus ſum.t.de ſponſal.n.10.Bald.l.1.C.de ſponſal.n.7.Card.c.Ex literis,el 2.n.3.fin.de ſponſal.Turrecr.c.Vbi non eſt, 30.q.2.a.7.n.8. lex 7.t.1.p.4.& ibi Montalu.Sylueſ. ver.Sponſalia,q.4.fin.Sarmiento lib.1.ſelectar.c.5.n.5. Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.t.de deſp. impub.conſ.2.fine, Ant.Cucus l.5.inſtit.maior.t.10.n.20. & 21.* Et ex Theologis *D.Bonauēt.4.d.29.q.3.Palud.4.d.27.q.1.a. 2.n.14.D.Ant.3.p.t.1.c.18.fin.Pet.de Sot.lect.8.de mat.§.Quo ad primū, Philiarc.de offi.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.§.Sponſaliorum.*

5 Hoc tamen fatendum eſt, quando iuramentum ſponſalia firmarit, ſtudioſius compellendum eſſe promittentem ratione maioris vinculi, & religionis iuramenti. ſic *Ab.c.Ex literis,el 2.de ſponſal.n.3.Alex.de Neuo c.Requiſiuit, eod.t.n.10.Roſella verb.Spōſalia n.3.Greg.Lop.l.7.verb.Apremiar,el 1.t.1.p.4.Perez lib.5 ordin.t.1.l.1.f.3.§.Ex his infertur.*

6 Cum autem iudex à coactione deſiſtere debet ob ſcandali timorem, neceſſe eſt, vt id iuridicè ſibi conſtet: vt tenet *Petr.de Ledeſ.de matrim.q.43.a.1.dub.3.* Verum id neceſſarium eſſe minime credo: totum enim id negotium arbitrio & prudentiæ iudicis videtur eſſe commiſſum, vt videtur probari ex *c. Requiſiuit, de ſponſal.* ibi, *monenda eſt potius, quam cogenda*, & *c.2.eod.t.* ibi, *commonendi ſunt, & omnibus modis inducēdi*: quare credo ſufficere vt iudex ex circumſtantiis, quas præ oculis habet, prudenter arbitretur ea ſcandala ſequenda eſſe.

7 Deinde id concedendum eſt primæ ſent. iudicem prudenter debere procedere abſque ſtrictiſſima coactione, ne conſenſus requiſitus ad matrim. deficiat: quare ſi ſponſum ita obſtinatum eſſe videat, vt libere matrimonio conſentire repugnet, monitione potius, quam exactiſſima coactione vtatur: & hoc eſt, quod ſentit *c. Requiſiuit, de ſponſal.* ibi, *monenda eſt potius, quam cogenda.* Sic *Fortun.c.1.de pactis,n.30.Couar.4.decret.1.p.c.4.init.n.5. Alex.Carrer.l.1.de ſponſal.c.11.Ant.Cucus l.5.inſtitu maior.t.10.n.20.& 21.Menoch.conſ.386.n.2.vol.4.Azebedo lib.5.recop.t.1.l.1.n.16.Gutier.de iuram.1.p.c.51.n.4. Zuñiga de voto q.1.à.num.53.*

8 Hinc infertur iudicem ſi cenſura lata, viderit ſponſum eſſe pertinacem, nihilque cenſuram prodeſſe, abſolutum eſſe à cenſura, quamuis ſponſus abſolutionem minime petat. Pro hac parte eſt *gloſſ.c.2.de adulter.fine. Innocent. c.Ex literis,el 2.de ſponſal.* vbi aſſerunt finaliter non eſſe cōpellendum: & docent *Ioan. Andr.d.c.Ex literis, nu.12.* vbi *Ant.n.11.& 12.Anchar.n.5.Henr.n.4.Præpoſ.fine, Gutier.de iuram.1.p.c.51.n.4.* & ex Theologis *Philiarc. de offic. ſacerd. to.1.p.2.l.2.c.1.Lud.Lop.2.p.inſtr.de matr.c.38.f.1049.* Quare non eſt audienda *gloſſ.d.c.Ex literis, verb. Compellas, & c.Sic quippe 27.q.2.verb. Quæritur*: nec *Goffred.ſum.t.de ſponſal.n. 10.* vbi dicunt finaliter compellendum eſſe: & addit *Goffredus* nunquam abſoluendum eſſe donec pareat.

Demum obſeruandum eſt iudicem vtriuſque fori competentem eſſe ad hanc coactionem, dummodo de ſponſalium valore minime agatur, quo caſu ſolus Eccleſiaſticus adiri poſſet: dum autem ſponſalia certa ſunt, iuxta allegata & probata, (certa, inquam, ſunt, id eſt probatur eſſe contracta, nec an valida ſint, lis eſt:) poteſt iudex ſecularis ad ea compellere, quamuis iuramento confirmata ſint: ſicut cogit ad aliorum contractuum fidem non violandam. Sic *Abb.c.Ex literis 1.l.de ſpōſal.n.4.Roſeila verb.Sponſalia,n. 3.Brunel.de ſponſal.concl.16.n.6.* Vnde infertur intellectus ad *l.7.t.1.p.fine*, ibi, *eſta premia debe ſer fecha por la Sancta Igleſia*, intelligitur enim regulariter: quia communiter opponitur, vel ſponſalia non fuiſſe valida, vel eſſe legitimam reſcindendi cauſam, de qua ſolus Eccleſiaſticus cognoſcit: vbi autem hæc minime opponuntur, competens eſt etiam iudex ſecularis.

Ad arg. 1. ſent. propoſita n.2. ad textum conſtat ex dictis 10
n.4. Ad 2. dico metum excommunicationis, quando iuſte infertur, non cadere in virum conſtantem: vt dicimus l.4. diſp.14.n.2. Deinde non adhibetur ſtricta & abſoluta coactio, ſed ſi promittens recuſet, ad tempus excommunicatur per modum medicinæ, & ſi ſit pertinax, abſoluitur, ne liber conſenſus deſideretur: vt diximus n. 7. & 8.

DISPVTATIO XXX.

Vtrùm in contractu ſponſalium pœna apponi poſſit, ſoluenda per frangentem fidem ipſorum?

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit pœna, & de qua ſit præſens diſputatio, n. 1.
Non valet pœna, & eſt veniale eam apponere, 2.
Quid ſi apponatur inter contrahentium conſanguineos, vel amicos, vel eos, qui poſſunt graue damnum contrahentibus inferre, vel tutorē, 3.
Quid quando promiſſio illa pœnæ per parentes facta nullam neceſſitatem inducit contrahentibus, 4.
Quid ſi apponatur inter extraneos, nu.5. vbi quando de mandato parentum, vel contrahentium apponunt extranei, 5.
Quid ſi promittatur pœna inter contrahentem, & extraneum, 6.
Quid ſi apponentes pœnam non deducant ſponſalia per viam principalis obligationis, 7.
An valeat pœna appoſita circa conditionem non contrahendi matrimonium, 8.
An valeat pœna circa matrimonium non diſſoluendum, 9.
An valeat fauore matrimonij pœna, vt, ne vir teneat concubinam, 10.
Quid ſi pœna eſt modica, 11.
An per modum intereſſe valeat pœna. 1. opinio valere, 12.
2. Non valere, niſi doloſe alter ſe habuerit, 13.
3. Diſtinguit, 14.
Sententia authoris, num. 15.
Valet promiſſio ſoluendi intereſſe, ſub nomine intereſſe, non ſub nomine pœnæ, 16.
Soluuntur argumenta, n. 17.

SVPPONENDVM eſt in contractu ſponſalium poſſe interuenire, aut pœnam, aut arram, quæ datur in ſignum contrahendi matrim. aut pignus, & fideiuſſores. Inſuper pœna eſt duplex, quædam quæ vere pœna eſt, quæ cōſiſtit in proprio patrimonio minuendo, vt cum adiicitur pœna ſponſalibus ſoluendæ certæ quantitatis per frangentem fidem: alia autem, quæ conſiſtit in non acquirendo aliquo lucro, quæ non eſt proprie pœna, vt dum legatur, vel promittitur aliquid Titio, ſi vxorem duxerit, vel ab vxore ducenda abſtinuerit: non eſt autem hæc proprie pœna, quia non implens, nihil deperdit, ſed ſolum non lucratur: agendum eſt igitur in ſeq. diſp. 1. de pœnis: deinde de arris, pignoribus, & fideiuſſoribus. Præſens ergo diſputatio eſt de pœna, quæ vere pœna eſt, diminuens proprium 1

patri

patrimonium, an validè adiiciatur contractui ſponſalium.

2 I. Concl. pœna adiecta contractui ſponſalium, eſt prorſus irrita: quare violans fidem non tenetur in vtroque foro eam ſoluere. Sic definitur expreſſe *c. Gemma, de ſponſal. & l. Titia*, 134. *ff. de verb. oblig. & l. fin. C. de ſponſal. & l.* 39. *tit.* 11. *p.* 5. Et ratio eſt, vt matrimonij libertati conſulatur, ne timore pœnæ ſoluendæ coactè ineatur, & hæc concl. eſt omnium. Verùm ſola culpa venialis eſſet adiicere pœnam: quia cum ea minime valeat, & ſubinde non compellat ad matrim. non videtur res adeo grauis. Sic *Caietan. ſum. verb. Sponſalia, & ibi Armil. nu.* 14. & culpam continere probabitur amplius diſp. 32. n. 11.

3 II. Concluſ. non tantùm pœna eſt irrita, dum per ipſos ſponſos apponitur, ſed etiam quando inter eos, qui ipſos ſponſos ita iure ſanguinis attingunt, vt probabile ſit fore, vt inducantur ad matrim. ne conſanguinei pœnã ſoluant. Prob. quia eadem ratio prohibitionis militat in hoc caſu. Item quia *c. Gemma, de ſponſal.* annullat pœnam conſtitutam à parentibus ſponſorum. Et ita tenent *gloſſ. l. Titia, in princ. verb. Matrimonia, ff. de verb. oblig.* vbi *Bart. n.* 1. *Imola n.* 4. *Iaſon n.* 12. *Alciat. n.* 10. *Ioan. Andr. d. c. Gemma, n.* 2. *&* 9. *fi.* & *ibi Hoſt. Anto. n.* 7. *Anch. n.* 6. *Card. n.* 3. *q.* 4. *Abb. n.* 9. *Henric. n.* 2. *&* 3. *Alex. de Neuo n.* 18. *Præpoſ. n.* 7. *Guillerm. Bened. c. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia, n.* 98. *Socin. conſ.* 3. *vol.* 1. *Roſella verb. Sponſalia, n.* 7. vbi *Sylu. q.* 8. *dict.* 1. *Angel. nu.* 14. *Brunel. de ſponſal. concl.* 16. *n.* 6. *Matth. de Peruſio inter conſilia matr. Zileti, conſ.* 6. *n.* 5. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. *§.* 7. *nu.* 5. *Greg. Lop. l.* 39. *verb. Quieren, t.* 11. *p.* 5. *Villalobos in commun. lit. P. nu.* 87. *Anto. Gabr. in mea edit. to.* 2. *commun. l.* 14. *verb. Pœna, f.* 203. *Ant. Cucus l.* 5. *inſtit. maior. t.* 12. *n.* 193. *Matienzo l.* 5. *recop. t.* 2. *in rubr. gl.* 2. *n.* 2. *Azebedo l. ead. t.* 2. *lib.* 2. *n.* 3. *Gratian. reg.* 83. *n.* 15. *Lud. Lop.* 2. *par. inſtruct. de matrim. c.* 41. *initio.* Idẽ dicendũ eſt, quando apponitur inter ita ſtricta amicitia coniunctos ſponſis, vt probabile ſit eos timore affectos, ne amici pœnam ſoluant, contracturos matrim. Sic docent *iidem DD. & Bald. l. fin. n.* 10. *C. de ſponſal.* vbi *Alberi. n.* 5. *Salic. ibi nu.* 12. *Cuman. d. l. Titia, in prin. n.* 8. vbi *Paul. n.* 2. *Matienzo dialogo relatorum* 3. *p. c.* 17. *n.* 8. Idem dicendum eſt, quãdo promittentes pœnam, poſſunt graue damnum cõtrahentibus inferre, niſi contrahant: quia ſimiliter matrimonij libertas impeditur, timore enim ne eos offenſos habeant, iacturã pœnæ facientes, contrahent: vt ſi promittentes ſint oppidi domini. Sic *Ant. Alex. de Neuo, Præpoſ. ibid.* Idem eadem ratione dicendum eſt, quoties pœnam promittentibus ſponſi ſubditi ſunt: vt ſi ſint eorum tutores. Sic *Speculat. t. de ſponſal. §. Primo igitur, n.* 2. *Bart. conſ.* 45. *fine, vol.* 1. *Alberic. l. fi. n.* 5. *C. de ſponſal. Iaſon d. l. Titia, in prin. n.* 12. vbi *Alciat. n.* 10.

4 Hæc tamen concluſio intelligenda eſt quando promiſſio pœnæ ita concepta eſt, vt matrimonij neceſſitatem inducat, ne ea incurratur: vt ſi parentes, vel ſponſis coniuncti promittant pœnam, in eo euentu, quo matrim. minime ſequatur: tunc enim non valebit: ſecus autem, quando promiſerunt ſub certa pœna ſe facturos & curaturos, vel abſolute matrim. filiorum, vel coniunctorum (tunc enim reſoluitur promiſſio in ſe facturos, & curaturos, vt dixi diſp. 24. n. 11.) valet enim promiſſio pœnæ, quia tunc deficit omnino prohibitionis ratio, nulla enim neceſſitas ſponſis matrim. ineundi imponitur, timore, ne parentes, aut coniuncti pœnam incurrant: quia ſi hi curent vt matrim. ſequatur, eo minimè ſecuto eximuntur à pœna: vt dixi diſp. 25. n. 3. Item quia tunc pœna minime cadit ſupra filiorum, aut coniunctorum matrim. ſed ſuper factũ ipſorum promittentium, nempe curam, & diligentiam adhibendam, vt matrim. ſequatur: vt conſtat, quia hac adhibita, ſiue ſequatur, ſiue non matrimonium, minime debetur: at ſolum prohibetur ſponſalibus adiicere pœnam. Tandem, quia hac pœna non arctatur matrimonij libertas, ſed inducuntur parentes, vel coniuncti ad curam adhibendam. Et ita tenent *Imola d. l. Titia, in princ. n.* 4. Et clarius *Alciat. ibi n.* 11. quod veriſſimum eſt: quamuis *Bald. l. fin. n.* 10. *C. de ſponſal.* id probet dicens in neutro caſu valere.

5 III. Concl. pœna appoſita inter omnino extraneos ipſis ſponſis, qui ipſos nullo modo ex dictis num. 3. attingunt, valida eſt, quia nullo modo impeditur matrimonij libertas, eo quod nihil faciunt ſponſi, ſi omnino extranei pœnam ſoluant. ita docent *vniuerſi DD. alleg. n.* 3. *& Specul. cit. ibi, in fin. Acoſta l. Cum tale, § Si arbitratu, limit.* 4. *n.* 4. *ff. de cõdit. & demonſt.* Quod accipiendum eſt, ſi extranei abſque dolo nomine proprio pœnam ex propriis bonis ſoluendã ſpondeant, ſecus ſi mandato ſponſorum, vel parentum, pœnam promittant: quia tunc haberent regreſſum contra mandantes, & ex eorum bonis ſoluenda eſſet: vnde eadẽ eſſet ratio prohibitionis. Sic *Hoſt. ſum. t. de ſponſal. n.* 2. *Bald. l. fi. n.* 10. *C. de ſponſ. Anton c. Gemma, de ſponſal. n.* 7. *fin. Cumanus d. l. Titia, in prin. n.* 8. vbi *Imol. n.* 4. *Iaſon n.* 12. *Alciat. n.* 10. *Matth. de Peruſio inter cõſilia matrimonialia Zileti, conſ.* 6. *n.* 7.

IV. Concluſio, non valet promiſſio pœnæ facta inter ſponſum, & extraneum, vt ſi ſponſus promittat extraneo pœnam, ni perfecerit ſponſalia. Quia impeditur matrimonij libertas. Sic *Anchar. d. c. Gemma n.* 6. vbi *Henricus n.* 4. *Præpoſit. n.* 7. *Salic. l. fi. n.* 12. *C. de ſponſal. Matt. de Peruſio cit. n. præced.* addit bene *Henr. eo. nu.* 4. ſecus eſſe ſi extraneus promitteret pœnam contrahenti, valet enim, ac ſi extraneo promitteret: quia non impeditur matrimonij libertas. 6

Aliqui intelligunt, vt valeat promiſſio pœnæ inter extraneos, quando ſe obligant deducendo ſponſalia contrahenda, non per viam principalis obligationis, ſed per modum cuiuſdam conditionis ad pœnam: vt ſi dicunt, Promittimus hanc pœnam, ſi Petrus non duxerit Mariam, tũc enim valet: ſecus ſi deducant in pactum ſponſalia per modum principalis obligationis, & pœnam vt tali obligationi acceſſoriam: tunc enim non valebit pœna, tanquam acceſſoria matrimonio, quod debet eſſe liberum, vt ſi extraneus promittat ſponſalia nomine Mariæ, adiecta certa pœna nomine ſuo. Sic *Hoſtienſ. d. c. Gemma*, vbi *Henricus n.* 3. *Villalobos in commun. lit. P. n.* 88. & videtur tenere *l.* 39. *t.* 11. *p.* 5. Sed verius eſt, vtroque modo valere, quia neutro impeditur libertas in contrahentibus. Sic *Anton. d. c. Gemma n.* 7. vbi *Anchar. n.* 6. *Abb. n.* 9. *Alex. de Neuo n.* 18. *Roſell. Ang. Syl. Greg. Lop. alleg. n.* 3. *Matt. de Peruſio alleg. n.* 5. *fi.* 7

Dubitabis tamen, quid dicendum ſit, ſi mulier promiſit alicui ſe non nupturam ſub certa pœna. *Alberic. l. fi. C. de deſponſal. n.* 10. refert aliquos diſtinguere, dicentes valere, ſi ad certum tempus ſit prohibitio matrimonij, ſecus ſi in perpetuum: & alios dicentes valere in vidua, ſecus in virgine, qui omnes ea ducuntur ratione, quod in legatis reiicitur ea conditio perpetua in virgine, ſecus in vidua, vel ſi ſit temporalis. Sed merito has ſent. improbat *ibi Alberic. & ipſum ſequens Alciat. d. l. Titia, in prin. n.* 5. & docent minime valere in quouis illorum caſuum. quia aliud eſt ſpe lucri ad matrim. inuitari, vel ab eo ſeparari, quod in legatis ſub ea conditione contingit: aliud vero metu pœnæ amittendæ libertatem ad contrahendum matrim. requiſitam auferri: quod contingit in præſenti contractu. 8

V. Concluſ. ſimiliter non valet pœna de matrimonio contracto diſſoluendo, vt ſi ponatur pœna, ſi vir, vel vxor diſſoluerit matrim. per ingreſſum religionis, caſu quo poteſt: vel accuſauerit alterum de adulterio, vel ex alia cauſa iuſta petierit diuortium; quia omnimodam libertatẽ deſiderat ius in matrim. & conſtat ex *d. l. Titia in fine principij*, ibi, *inhoneſtum viſum eſt vinculo pœnæ matrimonia aſtringi, ſiue futura, ſiue iam cõtracta.* & docet *ibi gloſſ. verb. matrimonia*, & *ibi Cuman. n.* 1. *Hoſt. d. c. Gemma*, & *ibi Cardin. fin. Alex. de Neuo n.* 9. *Præpoſ. n.* 13. *Ant. Cuc. l.* 5. *inſtit. maior. t.* 12. *nu.* 191. *Alciat. d. l. Titia, in princ. n.* 6. vbi optime addit, cũ hodie attenta Euãg. lege, repudia nõ ſint licita, valet ſtipulatio pœnalis, ſi coniux repudiet coniugem, tanquã iuri conformis. 9

VI. Concl. valet pœna fauore matrimonij, vt ne vir teneat concubinam. Sic *Bald. d. l. fin. in fin.* vbi *Alberic. num.* 9. *Iaſon d. l. Titia, in princ. n.* 19. *Præpoſ. d. c. Gemma, num* 13. 10

Dubitabis tamen an valida ſit pœna, quando eſt modica, attenta contrahentium dignitate, quidam enim valere affirmant, eo quod minime reddat timidiores contrahentes, ne libere contrahant. Sic docent *Cynus l. fi. C. de ſponſal.* 11

Ioan. Andr. c. Gemma, de ſponſal. n. 9. vbi *Henric. n.* 10. Probabilius tamen eſt minimè valere, quia omnes textus citati n. 2. indiſtinctè pœnam prohibent, eo quod ſit contra bonos mores in contractu, qui tantam libertatem deſiderat, pœnam apponere. Item, quia cum pœnam adiicere odioſum ſit, extendendum non eſt *c. Odia, de regul. iur. in* 6. Tandem, quia *l. Neque ab initio* 14. *C. de nupt. iuncta gloſſ. verb. Neceſſitatem,* habetur promiſſionem 10. nummorum minimè valere, cum tamen modica quantitas ſint. Ita *Bart. l. Titia, in princ. in* 4. *ff. de verb. obl.* vbi *Cuma. n.* 4. *Imol. n.* 6. *Iaſ. n.* 21. *Alciat. n.* 11. *Ant. c. Gemma, de ſponſalib. n.* 8. vbi *Anchar. n.* 6. *Card. n.* 2. *Abb. n.* 8. *Alex de Neuo n.* 15. *Præpoſ. n.* 9. *Salic. l. fi. n.* 10. *C. de ſponſal. Roſella verb. Sponſalia, n.* 7. vbi *Ang. n.* 14. *Syluest. q.* 9. *dict.* 2. *Villalobos in commun. littera P. n.* 87. *Matth. de Peruſio inter conſilia matr. Zileti, cõſ.* 6. *n.* 17. *&* 2. *&* 3. *Motalnus l.* 39. *fin. t.* 11. *p.* 5. & *ibi Greg. Lop. verb. Lapena, Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *n.* 5. *Alex. Carrer. l.* 1. *de ſponſal. c.* 5. *Matienzo l.* 5. *recop. t.* 2. *in rubr. gl.* 2. *n.* 2. *Azebedo eod. t. l.* 2. *n.* 3. *Lud. Lop.* 2. *p. inſtruct. de matr. c.* 41. *initio, & c.* 36. *prope fin.* Nec obſtat ratio in contrariũ adducta, quia quãuis modica ſit pœna, aliquantulum impedit libertatẽ, & ſi non impedit, eſt per accidens: & in quodam ſpeciali caſu, quem leges non cõſiderant. *l. Nam ad ea, ff. de legibus*: ius autem contractum hunc omnino liberum, pœnæque immunem eſſe voluit.

12 Tandem non modica difficultas eſt, an eſto pœna, vt pœna minimè valeat, nec exigi poſſit, an ſaltem ſi alterius ſponſorum interſit, damnũmque patiatur, poſſit pœna exigi ratione intereſſe, in quantum intereſt, quando alterius culpa matrim. non initur. In quo triplex eſt ſentent. I. ait poſſe peti intereſſe, ſiue lucri ceſſantis, ſiue damni emergentis, vt ſi ſponſi intererat matrim. perfici, eo quod ſponſa locupletiſſima erat, nec ita locupletem inueniet. Sic *gloſſ.* licet dubitans, *l. Titia, in princ. verb. Matrimonia ff. de verb. obl.* idem videtur tenere *gloſſ. vnic. l.* 2. *ff. de ſponſ.* idem tenet *Card. c. Gemma, de ſponſal. n.* 3. *q.* 4.

13 II. Sentent. ait, neutrum lucrum peti poſſe, niſi ſponſus violans fidem, dolo inierit ſponſalia, vt alter ſponſus dãnum illud patiatur. Prob. quia ob ſolutionem intereſſe timidior reddetur ſponſus, ne à ſponſalibus recedat, & ita plena matrimonij libertas impedietur: quæ fuit ratio prohibendi pœnam. 2. Quia ius ſolum concedit arras, *l. fin. C. de ſponſal.* 3. Quia lex *Titia, in princ. ff. de verb. obl.* omnino irritat pœnam, quæ tamen valeret aliquo modo, ſi ratione intereſſe peti poſſet. 4. Quia ſciens, vel ſcire debens ſtipulationem pœnalem irritam eſſe, ſibi imputare debet expenſas factas innitenti ſtipulationi irritæ. Et ita docent *Hoſtienſ. ſum. t. de ſponſal.* §. 1. *n.* 2. *Bart. d. l. Titia, in prin. n.* 3. vbi *Cumanus n.* 11. *Imola n.* 5. *Iaſon n.* 18. *Alciatus n.* 7. *Alberic. l. fin. n.* 6. *C. de ſponſal. Ioan. Andr. c. Gemma, de ſponſal. n.* 7. *Anton. n.* 8. *fi. Anch. n.* 12. *Abb. nu.* 11. *& Iacob. de Aretio, quem ibi refert: Henricus n.* 6. *Roſella verb. Sponſalia, nu.* 7. *Angel. n.* 16. *Sylu. q.* 8. *dict.* 2. *Brunel. de ſponſal. concl.* 16. *n.* 8.

14 III. Sent. ait exigi poſſe intereſſe conſiſtens in damno emergenti, vt ſi alter ſponſus ratione ſponſalium expenſas fecerat, non autem conſiſtens in lucro ceſſanti, quod ex matrimonio prouenire debebat. Prob. quia intereſſe damni non poteſt ſpecies pœnæ appellari, ſed reſarcitio damni: at lucrum ceſſans non poteſt dici propriè lucrum, nam matrim. minime ad lucrum illud dirigitur, nec ius ad illud habetur, niſi matrim. iam contracto. Sic tenet *Dynus d. l. Titia, in princ. Bald. l. Sponſalia, ff. de ſponſal. n. vnico. verſ. In ea gloſſa, & l. fi. n.* 9. *C. de ſponſal.* vbi *Salic. n.* 13. *Alex. de Neuo d. c. Gemma, n.* 10. vbi *Præpoſ. n.* 12.

15 Sit concl. hæc III. ſent. eſt multo probabilior, ſane intellecta, vt bene eam explicant *Bald. Salic. & Præpoſ. proximè citati,* nempe quamuis promiſſionis pœnæ virtute, intereſſe damni peti non poſſit, eo quod promiſſio illa omnino inualida, nullam obligationem pariat: peti tamen poteſt ratione iniuſtitiæ à violante fidem admiſſæ, licet enim ea promiſſio pœnæ adiecta non eſſet, teneretur iniuſtus fidei violator hoc intereſſe reſtituere: ſicut iniuſtè recedens à quocunque alio contractu: huic autem iuri naturali petendi damnum, ſtipulatio illa pœnalis nihil obeſſe poteſt, tantum enim illa iure redditur irrita, non autem amplius decernitur, vt in pœnam illius amittatur ius exigendi damnum ſubſecutum ab iniuſtè reſiliente.

Hinc infertur valere promiſſionem ſoluendi intereſſe, 16 ſub nomine intereſſe, quamuis non valeat ſub nomine pœnæ. Sic *Anton. d. c. Gemma, n.* 9. *fin. & ibi Alex. de Neuo, n.* 20. explicans bene de intereſſe damni, non autem de intereſſe lucri, ratione dicta n. præced.

Ad argum. propoſita n. 13. dico, ad 1. non obeſſe timorem illum ortum ex pœna intrinſecè, & ex natura rei annexa ſponſalibus: nam etiam timidior redditur recedens à ſponſalibus ob lethalem culpam, quam admittit: quod autem teneatur ſoluere intereſſe damni, ex natura rei eſt annexum, ſicut omni peccato iniuſtitiæ: ius verò canonicum ſolam pœnam extrinſecam vetat. Ad 2. fateor ſpecificè loquendo de matrim. ſolum concedere arras, verum in omni iniuſtitiæ peccato iura vniuerſa reſtitutionem damni præſcribunt. reſilire autem abſque cauſa à ſponſalibus iniuſtitiæ crimen eſt. Ad 3. fateor ſtipulationem illam omnino eſſe irritam, nec virtute illius peti poſſe intereſſe, ſed ratione iniuſtitiæ: vt explicui num. 15. Ad 4. ſi intereſſe deberetur ratione ſtipulationis illius irritæ, ſibi imputare deberet ſtipulans, non autem ratione illius, ſed ob iniuſtitiam admiſſam, debetur. 17

DISPVTATIO XXXI.

An eſto pœna ſponſalibus adiecta minime debeatur, & nulla ſit, ſi ſoluatur, teneatur recipiens reſtituere.

SVMMARIVM.

Prima ſent. teneri, & idem in lucro pecuniæ credita comparato. n. 1.
2. *Verior, non teneri, & idem in illo lucro, n.* 2. *& ſoluenti datur repetitio.*
Soluuntur argum. & explicatur l. 8. *&* 9. *t.* 7. *l.* 8. *recop. Caſtellæ num.* 3. *iuncto n.* 2. *& l. final. C. de ſponſal. explicatur n.* 3.

DISPVTATIONEM hanc à nemine tactam inueni, ſed 1 in alio ſimili, nempe in lucro comparato pecunia credita, diſputant DD. Duplex igitur eſt ſent. I. ait teneri recipientem reſtituere. probatur, quia promiſſio illa pœnæ eſt omnino irrita, nulláſque vires habet, vt conſtat ex *l. fin. in fi. C. de ſponſal.* ibi, *ſi cautio pœnam ſtipulationis cõtinens, fuerit interpoſita, ex vtraque parte nullas vires habebit.* Ergo ſi alter ſoluat, tenetur recipiens reſtituere: probo conſequẽ. quia cum ſoluens non gratis donet, ſed virtute promiſſionis pœnalis, ſi transferretur dominium in recipientem, immuniſque à reſtitutione euaderet, magnas vtique vires ex parte illius haberet promiſſio, & falſo diceret textus, ex neutra parte vires ſortiri. Et confirm. ſi aliquis errore ductus ſoluat, quod metu coactus promiſit, exiſtimãs ſe illud debere ex ea promiſſione, tenetur recipiens reſtituere: vt bene probat *P. Moli. to.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 267. *f.* 97. Sed hic errore ductus ſoluit pœnam, credens ſe eſſe illius debitorem, cum vere non ſit, ergo tenetur recipiens reſtituere. 2. recipiens nullum ius habet ad pœnam, cum promiſſio irrita nullum ius pariat, ergo tenetur reſtituere. Hanc ſent. in alio ſimili, nempe in lucro comparato à ludentibus pecunia credita, tenent aliqui DD. dicentes id reſtituẽdum eſſe, iuxta *leges Caſtellæ* 8. *&* 9. *t.* 7. *l.* 8. *recop.* ibi, *damos por ningunas qualeſquier obligaciones, o ſcrituras, o promeſas, que las tales perſonas cerca de eſto hiziere*, eo quod huiuſmodi promiſſionẽ lucrum ſoluendi, irritam reddunt. Hi ſunt *Sotus l.* 4. *de iuſt. q.* 5. *a.* 2. *fin. in* 2. *edit. ante ſolut. argum. Alcoçer l. de ludo c.* 30. *Metina l.* 1. *ſum. c.* 14. §. 29. *Gutier. de iur.* 1. *p. c.* 53. *n.* 1. & dicit eſſe tutiorem *Lud. Lop. l.* 2. *de contract. c.* 22. *f.* 387. Idem igitur diceremin noſtro caſu, cum in vtroq; reddatur irrita promiſſio iure humano. Et hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

II. Sent. probabilior, ait recipientem minime teneri reſtituere, donec iuridice exactus, ad reſtitutionem cõdemnetur. Prob. quia iura tantum irritant promiſſionem illam ſoluendi pœnam, quod eſt dicere, promittentem minime teneri

teneri ſoluere, quod vtique fatemur: at nullo pacto ſignificant dominij tranſlationem in recipientem, impediri, eúmque inhabilem effici ad retinendum, cum ergo pœnalia ſint, extendenda minimè ſunt ad hoc. Et confirmatur ex *l. Generaliter, 36. ff. de verb. oblig.* vbi dicitur ſtipulationes turpes nullius eſſe momenti, & tamen probabiliſſima ſententia habet, eſſe ad hunc ſenſum nullius momenti, vt ſtipulans minimè teneatur ſoluere, ſi tamen ſoluerit, recipiens immunis ſit à reſtitutione. 2 Quia ſi bene inſpiciãtur cæteri textus ſtipulationem hanc pœnalem irritantes, ſolum denegare videntur actionem exigendi pœnam promiſſam, & tutum reddere promittentem à ſolutione, vt conſtat ex *c. Gemma, de ſponſal.* ibi, *mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem B. vt ab extortione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſtica cenſura compellas.* & *l. Titia, 134. ff. de verb. oblig.* ibi, *reſpondi ex ſtipulatione, quæ proponeretur, cum non ſecũdum bonos mores interpoſita ſit, agẽti exceptionem doli mali obſtaturam.* & *l. 39. t. 11. p. 5.* ibi, *aquel què fizo la promiſion por el que no lo quiere fazer, nin cumplir, que non es tenudo de pechar la pena.* Nec mirum eſſe debet hoc, quia in aliis ſimile videmus: legatarius enim in minus ſolemni teſtamẽto relictus, iuxta opinionem, quam ſequitur *Sotus l. 4. de iuſt. q. 5. a. 3. Alcoçer l. de ludo, cap. 23. Burg. de Paz l. 3. Tauri, p. 5. nu. 1482.* nõ tenetur legatum receptum reſtituere, cùm tamen hæres minimè teneatur illud ſoluere. Et hanc ſent. docent in alio ſimili, dicentes perdentem ludo pecunia credita, non teneri ſoluere, ſi autem ſoluat, accipientem non teneri reſtituere: & *leges Caſtellæ n. cit.* quæ promiſſionem irritant, intelligi ad eum tantum effectum, vt perdens ſoluere minime aſtrictus ſit: *Perez. l. 4. ord. t. 4. l. 9. verſ. Sea tenido, Azebedo l. 8. recop. t. 7. l. 8. n. 8. P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 515. §. Quo ad ſecundũ. Enriquez l. 7. de indulgent. c. 35. n. 6. Bañez 2. 2. q. 32. a. 7. Aragon eod. a. 7. Salon 2. 2. ante q. 62. q. de domin. a. 6. f. 560. & ſeq. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 189. n. 9. Vega l. 3. ſum. caſu* 288. & dicit eſſe ſatis probabilem *Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 22. f. 387.* & eam tenuerunt multi viri Theologi, & iuriſperiti doctiſſimi, vt refert *Alcoçer l. de ludo c. 30.* & ipſe dicit eã eſſe probabilẽ. Sic ergo in noſtro caſu dicendũ eſt. Cõceditur tamẽ ſoluẽti repetitio pœnæ ſolutæ, quia quamuis turpiter ſtipulatus fuerit, nec turpiter, nec pro re turpi ſoluit: vt bene probat *Alc. l. Titia, in pr. n. 6. de verb. obl.*

3 Ad 1. argum. negatur conſeq. quia ad hunc ſenſum dicitur promiſſionẽ ex vtraque parte nullas vires habituram, quia neutra rẽ promiſſam ſoluere tenetur: non tamen, vt ſoluta reſtituenda ſit. Ad confirm. dico maiorẽ eſſe veram, quando ſolutũ per errorem, eſt omnino indebitũ, obnoxiúmq; reſtitutioni: ſecus quando nec eſt omnino indebitũ, vt cõtingit in pœna promiſſa: ſolũ enim indebita eſt, ad hunc ſenſum, vt promittens ſoluere nõ teneatur. Ad 2. nego anteced. ſolũ enim priuatur iure exigẽdi, & quo ad hũc effectum eſt promiſſio irrita, non autem iure retinendi.

DISPVTATIO XXXII.

Verùm pœna contractui ſponſalium adiecta, firmetur iuramento: & ſi ſoluatur, poſſit repeti, ſiue obtenta, ſiue non obtenta iuramenti relaxatione?

SVMMARIVM.

Iuramentum contra bonos mores non obligat: & explicatur reg. Non eſt obligatorium, de reg. iur. in 6. & an ex iuramento iniquè extorto acquiratur aliqua obligatio extorquendi, vel ſoli Deo, n. 1. & explicantur c. Verum, & c. Si verò, de iureiur. quæ iterum explicantur n. 15.

Quoties iuramentum non obligat, ſeu non valet, non eſt neceſſaria eius relaxatio. 2.

An diſtet inter hæc, iuramentum confirmat contractum, vel non confirmat: obſeruandum tamen eſt, & obligat ad Dei honorem. 3.

Quando iuramentum obligat, ſed non firmat contractũ, manet inualidus, vt antea erat: quãdo verò firmat, efficitur validus, & irreuocabilis. 4.

Quando iuramentum non confirmat, habita relaxatione poteſt veniri cõtra contractum, & manet inualidus: ſecus quando confirmat. 5.

Quando confirmat, non datur abſolutio, nec facta ſolutione ſatisfit, nec

poteſt repeti, ſecus quando non confirmat, n. 6. & ibi quid importet dictio, Omnino.

An dum non firmat, facta ſolutione poſſit repeti abſque iuramenti relaxatione, & quid ſi fuit iuramentum de non repetendo. 7.

Iuramentum tunc non confirmat contractum, quando contractus prohibetur ob publicam vtilitatem, ſecus, quando ob priuatam. 8.

Quando prohibetur ob publicam vtilitatem, non obligat iuramentum, nec indiget relaxatione. 9.

Quid ſi prohibitio feratur in perſonas, & non in ipſum contractum. 10.

Quando cenſeatur contractus ob bonum publicum prohibitus, & quando ob priuatum. 11.

Quando contractus eſt reprobatus odio creditoris, quia in eo verſatur turpitudo, non confirmatur iuramento, ſed eſt iuramentum ſeruandum, & eſt locus repetitioni, relaxato iuramento. 12.

An debeat eſſe hæc turpitudo aduerſa iuri naturali. 13.

Quando non eſt turpitudo in recipiente, non impletur momentanea ſolutione poſtmodum repetendo. 14.

Poteſt Epiſcopus relaxare hoc iuramentum, vt ſoluendi vſuras, vel quando metu extorquetur, quando verſatur turpitudo ex parte creditoris, n. 15. vbi quid, quando eſt iuramentum faciendi id, ad quod alius tenebatur, & explicatur c. Debitores, de iureiur.

An ſit neceſſarium petere relaxationem antequam iurans in periurium inciderit non implendo, vt ea concedi poſſit. n. 16. & ibi, fruſtra legis auxilium implorat, qui in legem delinquit.

An poſſit commutari, vel relaxari, per diploma cruciatum, concedens votorum commutationem, aut diſpenſationem, vel iuramentorum, ſine tertij præiudicio. 17.

An poſſit iurans antequam ſoluat, adire iudicem, vt compellat partem remittere iuramentum, & quis iudex ſit competens, nu. 18. & ibi, an iudex laicus poſſit hoc iuramentum remittere.

Quot, & quæ ſint difficultates diſputandæ. 19.

Poſt n. 19. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO hæc grauiſſima eſt, & ideò ad illius, & aliarum quæſtionum, quæ paſſim diſputantur de iuramento firmanti contractus, ſolutionem præmittenda ſunt aliquot fundamenta. 1. eſt explicatio *regulæ, Non eſt obligatorium, de reg. iur. in 6.* vbi habetur iuramentum contra bonos mores præſtitum, non eſſe obligatorium: dupliciter enim poteſt eſſe contra bonos mores, aut ciuiles, aut naturales: contra bonos mores ciuiles eſſe dicitur, quia licet res promiſſa in ſe non ſit peccatum, inde tamen bonis moribus, quos in bene inſtituta republica ſeruari decet, poteſt facile præiudicium afferri: contra naturales autem eſſe dicitur, quando res promiſſa impleri non poteſt abſque culpa lethali, vel veniali: dum ergo dicitur iuramentum contra bonos mores non obligare, intelligitur, quando eſt contra bonos mores naturales, ſecus quando ſolũ eſt contra bonos mores ciuiles. Ita tenent multi, quos refert *Couar. de pact. 3. p. in princ. n. 1.* idem cũ multis aliis *Minchaca de ſucceſſ. creat. § 28. n. 9. & ſeq. Gutier. de iuram. 1. p. c. 49. n. 4. P. Molin. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 151. in ſolut. ad 1.* quãuis *Couar. ipſe* hanc cõmuniſſimã diſtinctionem inpugnet. Hoc tamen neceſſario fatendum eſt, tunc tantum iuramentum homini præſtitum, non obligare, quando promittitur res, quæ abſque culpa ſaltẽ veniali impleri nõ poteſt. Sic *Abb. c. Cũ cõtingat, n. 7. de iureiu.* & fatetur *Couar. eod. n. 1. verſ. Tertio cõſtat. P. Moli. eo tract. 2. diſp. 149. §. His exẽplis, & 2. t. tract. 2. diſp. 271. f. 117.* Vnde quoties ex parte iurantis res eſt licita, ſaltẽ ad redimẽdam vexationem, quamuis is cui iuramentum præſtatur, iniquè extorſerit iuramentũ, eſt validũ, & obligatorium: vt conſtat ex *c. Debitores, de iureiur.* vbi dicitur obligare iuramentũ ſoluẽdi vſuras, quia promittens, abſque culpa ad redimendam vexationẽ iureiurando pollicitus eſt: idem cõſtat ex *c. 2. de pact. in 6. & c. Cũ cõtingat, de iureiur.* vbi traditur omnino ſeruandum eſſe iuramentum, cuius obſeruatio non vergit in diſpendiũ ſalutis æternæ: qua ratione iuramentum rei licitæ metu extortũ obligat. *c. Verùm, & c. Si vero, de iureiur.* cuius rationem egregiè reddit *D. Thom. 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3.* & ipſum ſequuntur *Cardin. conſ. 137. col. 2. Ant. d. c. Si vero, n. 5.* vbi *Imol. n. 6. Alex. de Neuo, c. 2. eod. tit. n. 5. Fortun. de vlt. fin. illat. 22. n. 463. 464. Rolan. conſ. 2. n. 77. vol. 1. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 20.* quia ex iuramento duplex oritur obligatio, altera expreſſa facta homini, & ex hac parte iuramentum turpiter extortum, non obligat, homo enim nullum ius per iniuſtitiam acquirit: altera Deo, qui in teſtem inuocatur, atque ita tenetur iurans Deo ſeruare, quod per nomen ſuum promiſit, ſi licitũ ſit. Quod clarè ſignificatur *c. Debitores, de iureiurand.* ibi, *ſi*

vero de ipſarum ſolutione iurauerint,cogendi ſunt reddere domino iuramentum,vbi non dixit vſurario, quia ipſe nullum ius acquiſierit,ſed domino.Vnde optimè *Couar. de pact.2.p.*§. 3.*n.2.verſ.Primum ex hoc intellectu*,probat, nec ſecundario acquiri obligationem creditori ex ea promiſſione iurata.

2 II.Fundamentum, quoties iuramentum non obligat,ſeu non valet, non eſt neceſſaria relaxatio, vt in ſimili de excommunicatione inualida habetur *c. Solet,de ſent.excomm. in 6*.Sic *Imola,c.Cum contingat,n.* 2.*de iurei.Fel.c.2.n.2.eod.t.*

3 III.Fundamentum eſt, latiſſimum eſt diſcrimen inter hæc, iuramentum confirmat contractum, & non confirmat contractum, ſed obſeruandum eſt ob diuini nominis honorem,donec relaxetur:vt docet *Bart.l.Si quis pro eo, n.*10 *ff.de fideiuſſ.Abb.c.Cum cõtingat,n.*8.*initio,& c.*1.*n.* 12.*de iureiur.Felin.eod.c.*1.*n.*26.*Paul.authent. Sacramēta puberum, n.*3.*& ibi Iaſon n.*38.*C.ſi aduer. vendit.Couar.de pactis.* 2.*p.*§. 1.*n.* 7.*verſ.Quicquid ſit.& ſequent.Chaldas l.Si curatorē,verb. Minoribus,nu.*3.*C.de in integ.reſtitut.Barboſ.l.*1.*p.*5.*n.*7 *i.fi.*& *l.Alia,*15.§.*Eleganter.n.*32.*ff.ſolut.matrim.*

4 Et quod attinet ad præſens,triplex inter alias reperitur differentia.I.eſt,quando iuramentum obligat, non tamen firmat contractum,dimittitur contractus in ſua natura,& ſi erat inualidus,adhuc manet inualidus:quia iuramentum tunc temporis nullum vinculum addit cõtractui, ſed tantum obligat in ordine ad Deum, ne teſtis falſus ſit,vt dixi n.1.& cum contractus ſit in ordine ad hominem, cui per iuramentum hoc nullum ius acquiritur, inde eſt,vt contractus ille nullam vim ex iuramento ſortiatur. ſic *Iaſon auth.Sacramenta,C.ſi aduerſ.vend.n.*38.*Ant.Gom.*2.*var.c.*14. *n.*21.At vero,quando iuramentum confirmat contractum, licet ſecluſo iuramento eſſet nullus,efficitur firmus, & irreuocabilis ratione iuramenti: vt tradunt omnes, *c. Cum contingat,de iureiur.& c.*2.*de pact.in 6 & d.auth. Sacramenta.*

5 Ex hac oritur II. differentia, quando contractus non firmatur iuramento, ſed iuramentum ſeruandum eſt,relaxato iuramento poteſt immediate veniri contra contractum:non enim obſtat contractus, quia nullus erat: non iuramentum, quia relaxatione extinctum eſt. At ſi contractus firmetur iuramento, quamuis aliquando ratione læſionis concedatur relaxatio, manet tamen validus contractus.Quia cum ex iuramento habuerit firmitatem,non debet ceſſante cauſa confirmanti, reſcindi, non ſuperuenienti cauſa annullanti, *reg. factum legitime,de reg.iur.in 6.* quare non ſtatim poteſt veniri contra contractum,ſed abſolutio operabitur,ne incurratur in periurium,impugnando contractum.Sic *Angel.de Peruſ.* quem refert & ſequitur *Abb.c.*1.*de iureiur.n.*12.*Ant.Gom.*multos referens 2.*var. c.*14.*n.*21.*Greg.Lop.l.*6.*t.*19.*verb.Debe.p.* 6. & licet *Panor.c. Cum contingat de iureiur.n.*9.*fi.& ibi Alex.de Neuo fin. Felin. c.*1.*n.*26.*fin.eod.tit.*videantur cenſere contrarium, exiſtimãtes,contractum irritum manere iuramento relaxato,quoties à ſolo iuramento robur accepit: at intelligendi ſunt, quando abſolutio plene conceſſa eſt ab ipſa cõtractus iurati obligatione: quæ cõcedi non debet,niſi iudici conſtet cauſa plene diſcuſſa, contractum minime eſſe ſeruandum. Sic *Alciat.d.c.Cum contingat.n.*44.*Couar. de pactis.*2.*p.*§ 1.*n.* 7.*fine.Gutier.d.authen.Sacramenta puberum.n.*12.

6 III.Differentia eſt, ſi contractus firmetur iuramento, non licet amplius contrauenire, nec peti poteſt abſolutio,nec facta ſolutione datur repetitio,ſed contractus omnino firmus,& irreuocabilis manet:quod ſignificãt ea verba *d.auth.Sacramenta,* ibi, *inuiolabiliter cuſtodiatur:*& verba illa *c.*2.*de pactis in 6.*ibi,*omnino ſeruari debebit,* Vt ibi animaduertunt *Dominic.n.*3.*Francus n.*4.nam dictio, Omnino,importat,abſque aliqua diſpenſatione: quia eſt dictio præciſa,vt docet *Iaſon l.*1.*n.*3.*ff.de iuriſd.omn.iud.Alberic. in dictionar.verb.Omnino,*.*Bertach.alios allegans,in repertorio, eodem verb.*& ita importat præciſam exequutionem,*gl.clem.* 1.*verb.Omnino,de vita,& hon.cler.Prepoſ.c.Tuæ,de ſpõſ.n.*10. *initio.*Vnde *Tiraq.l.Si vnquã. C.de reuoc.don.verb.Reuertatur, n.*78.*&*79.*multos referēs,*ait ſignificare,ſine vlla exceptione, ſine remedio,& ad vnguem,& *n.*81.*multis relatis* ait, excludere omnem gratiam, & diſpenſationem:quod idem multis relatis docet *Matienzo l.*5.*recop.in rubr.gloſſ.*1.*nu.* 39. Si autem id iuramentum tantum obſeruandum eſſet ob Dei reuerentiam, remedio relaxationis eſſet locus. Et cõfirm.quia non eo rigore loquitur textus *cap. Debitores, de iureiuran.* vbi iuramentum non firmat contractum, ſed ſolum ob Dei reuerentiam ſeruandum eſt. Et ita docent *Francus d.cap.*2.*n.*1.*Iaſon d.Auth.Sacramenta puberum,n.*41. *Couar.de pact.*2.*p.*§.3.*nu.*2.*verſ.Secundo inf riur,Chaldas l.Si curatorem, C.de in integr.reſtitu.verb.Minoribus,n.*3. & ratio 4
eſt,quia per talem contractum iuratum,acquiſitum eſt ius tertio;cum enim ex parte ipſius nulla verſetur turpitudo, iuramentum non tantum in ordine ad Deum, ſed etiam in ordine ad ipſum, obligat, iúſque parit. Quando vero iuramentum non firmat contractum ſed propter Dei honorem eſt ſeruandum, licitum eſt petere relaxationem, quæ facile concedenda eſt à prælato, quia cum nullum ius acquiratur homini cui præſtatur,ſed ſoli Deo, vt dixi n.1.prælatus,qui Dei vicarius eſt,poteſt eius nomine relaxare, adeſtque iuſta relaxandi cauſa: cũ Deus ſolum acceptarit in fauorem illius tertij,cui nullum ius acquiſitũ eſt. Si autem nolit iurans relaxationem petere, ſatisfaciet, ſi ſtatim vt ſoluit, repetat: quia iam impleuit iuramentum, & alter iniuſte iam retinet.Sic *Bart.l.Si quis pro eo,nu.*10 *ff. de fideiuſſ.Iaſon d.auth.Sacramenta,n.*41.*Couar.de pactis,* 2.*p.* § 3.*n.* 2.*in prin.Riminal.inſtit.quibus alien.licet, in prin.n.*207. *Chaldas d.num.*3.*proxime citato.* Et quamuis aliqui dicant ſtare contractum non firmari iuramento, & tamen non concedi abſolutionem, nec repetitionem: ſed vtrumque tantum concedi,quando non firmatur in odium creditoris, in quo eſt turpitudo, vt in iuramento ſoluendi vſuras:ſic *Anton.d.c.Cum contingat.nu.*8.*ad medium,& ibi Abb. n.*8.*fine*;quod idem admittit *ibi Alciat.nu.*76. quantum ad abſolutionem, quam denegandam eſſe dicit, niſi turpitudo ſit in recipiente:dicit tamen *ibi,& num.* 75.concedi repetitionem, quamuis non ſit turpitudo in recipiente.Cæterum verius eſt, quod ex communi ſententia diximus, concedi abſolutionem, & repetitionem, quoties iuramentum non firmat contractum.

Hinc infertur, vbi iuramentum non firmat cõtractum, 7
ſi ſolum ſit de ſoluendo, facta ſolutione impletum eſſe, & abſque aliqua relaxatione poſſe ſolutum repeti, *c. Ad audientiam,de his quæ vi,ibi,non obſtante iuramento praedicto, quo non ad non repetendũ,ſed ad reſignandum, ſolummodo tenebatur.ſic glo.ibi,verb.Reſignandum. Hoſtien.ibi ſuper verb.Nõ obſtante, Ioan. Andr.n.*2. *Anton.n.*9. *Anch.n.*4.*Abb.ibi in pr. n.*1.*Cou.de pact.*2.*p.*§.3.*n.*2.*in princ.Gutier de iur.*1.*p.c.*53.*n.*8. Si autem iuramentum fuit etiam de non repetendo, non poteſt ſolutũ repeti ante iuramenti relaxationẽ, poteſt tamen ea concedi,cũ nullum ius tertio acquiſitum ſit, & ea cõceſſa poteſt ſolutũ repeti,& cõtractus reuocari:vt docet *gloſſ.Hoſtien. Anton. Ancha.n.*6.*Abb.notab.*2 *Couar.Gutier.n.* 2.*proxime citat.Bart.l.Si quis pro eo,n* 10.*ff de fideiuſſor.*

Sed rogabis quando iuramentum firmet contractum: 8
quando autem non confirmet, & obſeruandum ſit? Res eſt valde difficilis,longiſſimámque diſputationem deſiderans: verum quod attinet ad præſens,breui duplici regula explicabo.I.regula ſit,quoties actus in fauorem publicum principaliter prohibetur, non confirmatur iuramento, ſecus quando principaliter ob priuatam vtilitatem, quamuis ſecundario,& minus principaliter publicam vtilitatem contineat.Prob.ex *c.Si diligenti,de for.compet.*vbi deciditur irritum eſſe pactum iuratum,quo fori priuilegio clericus renunciat,eo quod id priuilegium in totius clericalis ſtatus fauorē conceſſum ſit.Et ratio eſt manifeſta, quia iuramentum confirmat contractũ,modo nõ ſit contra bonos mores,nec in præiudicium tertij,*c.Cum contingat de iureiurando.*vnde non confirmat,quando eſt contra publicã vtilitatem principaliter,quia illi tãquam tertio præiudicatur principaliter,nec priuatus fauori publico renunciare poteſt,ſed ſuo tantum:at quando eſt ſolus fauor publicus ſecundario,& in cõſequentiã,lex canonica de eo nõ curat, cum

eum non oriatur magnum præiudicium bono publico, &
renunciet is, cuius principaliter intereſt, & inde eſt, vt tũc
iuramento confirmetur: & conſtat ex *c.2.de pactis in 6. &*
auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. vendit. vbi contractus
minorũ fauore, nulli, confirmantur iuramento: & ex *c. Cũ*
contingat, de iurei. & c.2.eod.tit.in 6. vbi alienatio fundi dota-
lis mulierum fauore, nulla, firmatur iuramento: item quia
pacto priuatorum poteſt iuri priuato, non autem publico,
derogari, *c. Si diligenti, de foro compet. & l. Iuris gentium, §. Si*
paciſcar. ff. de pactis. Hæc regula quamuis negetur ab *Imola,*
d.c. Cum contingat, n. 35. eſt veriſſima, & eam tradunt *Bart.*
l. Si quis pro eo. n.7. & 8. ff. de fideiuſſor. Anto. d. c. Cum contin-
gat, n.8. initio, & n.16. & ibi Abb. n.22. verſ. Octauus caſus, A-
lex. de Neuo ibi, n.6. 27. & 35. Alciat. ibi, n.27. & ſequent. Cor-
neus d. auth. Sacramenta, n.48. & ibi Paul. n. 8. & 9. & ibi in
repetit. Humber. de Bonenco. n.15. & 120. Couar. de pact. 2. p. §.
3. n.1. & 5. Ant. Gom. 2. var. c.14. n.24. & 26. Minchaca de ſuc-
ceſſ. creat. l.3. §.28. n.21. Riminal. inſt. quib. alien. licet. in princ. n.
217. Ant. Gabr. in mea edit. to.1. commun. l.9. f. 618. Matienzo
lib.5. recop. t.2. l.2. gloſſ.3. n.15. & 17. Gutier. de iur. 1. p. c.58. n.15.
Seraphin. alios referens, de priuil. iuramenti, priuil. 61. n.13.

9 Imo quamuis *Corn. d. auth. Sacramenta, n.48.* aſſerat id iu-
ramentum appoſitum contractui prohibito principaliter
ob publicam vtilitatem, relaxatione indigere; verius tamẽ
eſt non indigere, ſed omnino inualidum eſſe, probatur ex
c. Si diligenti, de foro comp. vbi poſtquam ſtatutum eſt irritũ
eſſe pactum iuratum, quo clericus foro renunciat, ſic dici-
tur, *cum non ſit beneficium hoc perſonale, ſed potius toti collegio*
Eccleſiaſtico indultum, cui priuatorum pacto derogari non poteſt:
nec iuramentum licite ſeruari potuit, quod contra canonica ſta-
tuta illicitis pactionibus informatur. Ergo manifeſtè ſentit
textus, iuramentũ contra publicã vtilitatẽ non poſſe licite
obſeruari, & ſubinde non indigebit relaxatione. Et con-
firm. quia ea non indiget, quando eſt in præiudiciũ tertij, *c.*
Cum contingat, de iurei. ergo à fortiori quãdo bonũ cõmu-
ne lædit. Sic *Ant. d.c. Cum contingat, n. 8. initio, Abb. n 22. v.*
Oct. caſus, Al. de Neuo n.27. Alc. n.29 Paul. d. auth. Sacra. n.9.

10 Nec admittenda eſt limitatio huius regulæ, quam tra-
dit *Bart. d. auth. Sacramenta, n.15. & l. Si quis pro eo, n.9. ff. de*
fideiuſſor. quem ſequuntur alij relati per *Gutier. d. auth. Sa-*
cramenta, n.35. vbi ait, contractum principaliter, & prima-
rio interdictum ob priuatam vtilitatem, firmari iuramẽto,
quando prohibitio legis fertur in ipſum contractum, vt ſi
lex præſcribat non ineundum eſſe contractum abſque
certa ſolennitate, ſecus ſi prohibitio feratur in perſonas: vt
ſi lex ſic decernat, nullus minor contrahat: tunc enim non
firmatur iuramento. Sed hæc limitatio communiter reii-
citur à multis, quos referũt, & ſequuntur *Couar. de pactis, 2.*
p. §.2. n.7. Gutier. d. auth. Sacramenta, n.36. & ſeq. vnde dicẽ-
dum eſt in vtroque caſu firmari contractum iuramento.

11 Quæres tamen, quando contractus principaliter pro-
hibeatur ad bonum publicũ, & ſecundario ob priuatum?
Id explicant *Couar. de pactis, 2. p. §.1. n.6. & Matienzo li.5. re-*
cop. t.2. l.2. gloſ.3. n.18. ſic, quamuis omnis lex primo & prin-
cipaliter intendat bonum commune, at quando diſponit
de rebus priuatorũ, quia vtilitas immediatè defertur pri-
uatis, dicitur quoad executionem eſſe principaliter ob v-
tilitatem priuatam: vt dum diſponit de minorum contra-
ctibus, ſine curatorum auctoritate nõ celebrandis: quan-
do autem diſponit de rebus publicis, quia vtilitas imme-
diatè reſultat toti reipublicæ, dicitur principaliter inten-
tione, & exequutione dirigi ad bonũ commune. Vt dum
diſponit ne equi, aut arma, aut pecuniæ regno extrahan-
tur. Quod idem clarius explicuit *Minchaca de ſucceſſ. creat.*
lib.3. §.28. n.24. vt tunc dicatur lex primario, & principali-
ter dirigi in exequutione ad priuatam vtilitatem, quando
ex eius tranſgreſſione bonum commune immediatè non
læditur: vt ex alienatione fundi dotalis, non enim magis
reipublicæ intereſt, vt perueniat ad virum, quam ad alium
ex ciuibus: ſimile eſt de legibus, ne minor contrahat abſ-
que curatore, ne vir cõueniatur vltra quam facere poteſt.
Quia in vtroque caſu, quod minor amittit, vel à viro exi-
gitur, apud aliquẽ ex ciuibus eiuſdẽ reipublicę permanet.
Secus autẽ eſt de legibus, ne pecuniæ, aut equi de regno
extrahantur, immediatè enim regnum ipſum læditur, ma-
nens pauper, & indefenſum. In dubio autem quoties lex
diſponit de commodo pecuniario, videtur principaliter
fauorem priuatum reſpicere, & ſecundario publicum: vt
Bartolũ referẽs tradit *Alciat. c. Cũ contingat, n.29. de iureiur.*

II. Regula ſit, quando contractus primo & principali- 12
ter prohibetur propter priuatam vtilitatem, ſemper firma-
tur iuramento, niſi reprobatus ſit odio creditoris, in cuius
fauorẽ iuratur, quia in ipſo eſt turpitudo: tunc enim non
confirmatur iuramento, quamuis iuramentũ ſeruandũ ſit,
donec relaxetur, & facta ſolutione poteſt ſolutũ repeti: vt
dixi n.7. vt quando materia prohibita eſt, vt receptio vſu-
rarum, vel iuramentũ iniquo metu extorquetur: in vtro-
que enim caſu creditor iniquè agit, tenetúrque iure natu-
rali accepta reſtituere. Probatur, tunc non confirmat iura-
mento, ex *c. Cum contingat, de iureiur. & c.2. eod. tit. in 6. & c.2.*
de pactis, in 6. & auth. Sacramenta, C. ſi aduerſ. vend. qui textus
decernunt iuramentum, minorum contractibus, dotíſque
alienationi adiectum, eſſe omnino ſeruandũ, (id eſt, abſ-
que aliqua diſpenſatione, & remedio, vt dixi n. *6.* niſi vi,
vel dolo præſtitum ſit.) ergo à cõtrario ſenſu, non eſt om-
nino ſeruandum, ſed relaxationi locus eſt, vbi metus, aut
dolus interfuit, & ſubinde contractũ minime confirmabit.
Item ex *c. Debitores, de iureiur.* vbi iuramentũ ſoluendi vſu-
ras, præcipitur obſeruari, & ſtatim cõceditur repetitio. &
ratio eſt, cur non confirmetur iuramento, ne ſit vinculum
iniquitatis, contra *c. Quanto, de iureiuran.* vim tribuens con-
tractui iniuſte extorto: ratio autem cur obſeruandum ſit,
eſt, ne Deus in falſum teſtem adducatur: quam latius ex-
plicui n.1. fine. ſic docent *Bart. l. Si quis pro eo, n.10. ff. de fide-*
iuſſ. & ibi Angel. Paul. d. auth. Sacramenta, n. 8. & 9. vbi *Corn.*
in repetit. n.40. & ibi Humbert. de Bonenc. in repetit. n.128. 133.
Anton. d.c. Cum contingat, n.8. ad mediũ, & ibi Abb. n. 22. verſ.
Octauus caſus: Alci. ibi n.76. Couar. de pactis, 2. p. §.3. n. 1. Gu-
tier. de iuram. 1. p. c.40. n.5. verſ. Non obſtat, Barboſa l. Alia, 15.
§. Eleganter, n.32. 33. ff. ſolut. matrim. P. Molin. tom.2. de iuſtit.
tract.2 diſput.515. pag. 682. & ſeq. §. Dubium eſt vtrum.

Et debet eſſe hæc turpitudo de iure naturali, & diuino, 13
nam ſi eſt de iure humano, confirmabit contractum iura-
mentum: ſupplet enim id vitium, vt patet ex *c. Quamuis pa-*
ctum, de pactis, in 6. ſic *Anton. c. Cum contingat, de iureiur. n. 8.*
ad medium, Bald. l. Non dubium, n. 26. C. de legib. & videtur
clare tenere *Couar. de pactis, 2. p. §.3. n. 2. verſ. Secũdo infertur,*
vbi reddit rationem, cur contractus, quo quis iurat ſolue-
re vſuras, non firmatur iuramento: quia is contractus iure
naturali nullus eſt omnino, nullámque inducit obligatio-
nem, & non tantum iure humano: & *Gutier. de iuram. 1. p. c.*
40. n.5. verſ. Non obſtat, vbi dicit requiri, vt turpitudo illa ſit
iure canonico, & non tantum iure ciuili, aduerſa.

Hinc infertur, quando cõtrarius eſt propter ſolam pri- 14
uatam vtilitatẽ reprobatus, nec id ſit in turpitudinis cre-
ditoris odium, effici per iuramentũ, inexpugnabilem, nec
impleri iuramentũ momentanea ſolutione, ſtatim repe-
tendo. Nec obſtat ſine cauſa eſſe rem ſolutã penes alterũ,
& non ſponte, ſed metu periurij, & ſic poſſe repeti ſaltem
condictione ſine cauſa: quia iuramentũ efficit firmũ con-
tractum, purgátque vitiũ nullitatis iure ciuili inductæ, &
ita non ſine cauſa, ſed cauſa illius contractus res eſt apud
alterum. Sic *Anton. d.c. Cum contingat, n.8. ad mediũ, Paul. d.*
auth. Sacramenta, n.8. & 9. Couar. de pactis, 2. p. §.3. n. 2. verſ.
Secundo infertur, vbi merito improbat *Bart. l. Seius & Au-*
gerius, n.4. ff. ad l. falc. dũ dixit contractũ à lege prohibitum
in odiũ creditoris, confirmari iuramẽto, licet detur repeti-
tio debitori poſt ſolutionẽ. Sed hoc (inquit *Couar.*) falſum
eſt, quia nec contractus talis firmatur iuramento, & ſi fir-
maretur, nõ daretur repetitio, vt dixi n.6. vnde melius cẽ-
ſet *idem Bart. l. Si quis pro eo. n.10. ff. de fideiuſ.* dum ait hunc
contractũ non firmari iuramẽto, & ideo dari repetitionẽ.

Secundo infertur poſſe Epiſcopum relaxare iuramen- 15
tum, quando verſatur turpitudo ex parte creditoris reci-

pientis:

pientis:quia nullum ius ipſi acquiritur,ſed lege iuſtitiæ tenetur reſtituere: & ita in iuramento ſoluendi vſuras docent *Innoc.c.Debitores.initio,de iureiur.*vbi *Ant.n.7.Abb.c.1.n.6.eod.t.& ibi Alex.de Neuo n.4.& Imola n.3.D. An. 2.p.t.10.c.6.§.Decimus caſus, Nauar.ſum.Lat.in noua edit.c. 20.n.17.Couar.1.var.c.4.n.5.* & omnes in hoc cōueniūt:idémque dicendum eſt de iuramento metu extorto.Nec obſtat *c.Si vero,& c.Verū,de iurei.*vbi dicitur huiuſmodi iuramenta ſolere à ſummis Pontificibus relaxari:quia reſpondent *Abb.eod.c.Verum n.2.& Alex.de Neuo,ibi,n.3.* Pontificem narrare factum,non tamen quaſi ea poteſtas ſoli Pontifici ſummo conueniat:vnde poſſe Epiſcopum relaxare, docet *Innoc.c.3.de his quæ vi,n.2.& c.Debitores,de iurei.n.1.*vbi *Anton.n.7.Panor.c. Verum,eod tit.n.2.& ibi Alex. de Neuo n. 3. Fel.c.1.eod.tit.n.15.Angel.Iuramentū 6.initio,Sylu. Iuramentū 4.q.7.dict.1.& Iuramentum 5.q.3.Tabiena,verb.Iurare,q. 20.n.21.D.Anton.& Couar. proximè cit. Enriquez lib. 7. de indulg.c.35.n.6.in commen.lit.Q.P.Moli.t. 1.de iuſt.tract.2.diſp.149.f.842.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.47.a.3.dub.3. quod mouet circa 3.argum.§.Sed adhuc eſt aduertēdū.Manuel 1.to.ſum. 2.edit.c.192. n. 9.*Et generaliter quoties ineſt turpitudo ex parte recipientis,quia ſcilicet iurans patitur iniuriā,poteſt Epiſcopus relaxare,eadē ratione:vt docent *Abb.c.3.de his, quæ vi,n.9.Imola c.Si vero,n.4.de iurei.Ang.Sylu.Tabiena.Couar.Enriquez,Molina,Manuel,proximè cit.Idē Couar.de pact. 2.p.§.3.n.2.in princ.Aragon 2.2.q.89.a.7. circa ſolut.ad 3.cōcl. vlt.* Imò idem dicendū eſt,quamuis metu coactus aliquis ſit,ad iurandum ſe facturū id ad quod alias tenebatur:poteſt enim petere ab Epiſcopo relaxationem,ne periurus ſit non implendo:quia iniuriam paſſus eſt violenta iuramenti extorſione.Sic *Hoſt.c.Ad noſtrā,el 3.paulo poſt princ. ſuper verb.Tale fuit,de iureiur.& ibi Innoc.n.vnico,Ioan. Andr.n.5. Abb.n.3.*Alex.de *Neuo n.15.idem* Abb.*c.Petitio n 3. eod. t. & ibi* Alex.*de Neuo n.6.Couar reg.Peccatū,2.p.§.3.n.7,* quauis *gloſ.d.c.Petitio,verb.Extorſit,*ſignificet cōtrariū:ait enim ſeruandum eſſe iuramentum in eo, in quo iurans tenebatur de iure communi. Hinc infertur immeritò trepidaſſe *Sotum l.8.de iuſt.q.1.a.7.in ſolut.ad 3.in 4.membrō reſpōſ.col.20.* vbi ait non conſueuiſſe Eccleſiam relaxare iuramentum, in quo eſt iniuria,ſed quod metu extorquetur,quia *c. Debitores, de iureiur.* dicitur iuramentum ſoluendi vſuras implendū eſſe,nec abſolutionis mentio fit,quamuis (inquit *idem Sotus*)nō eſſet abſurdum, hoc iuramentum relaxare. Sed immeritò trepidauit:certiſſimum enim eſt poſſe relaxari,quoties recipiens turpiter recipit:vt latè probaui, & *c. Debitores,*ſupplendum eſt per *c. Verum, & c.Si verò,de iureiur.* vbi in iuramento metu extorto dicitur concedendā eſſe relaxationem,ratione iniuriæ illatæ, & cū ibi minimè reſeruetur,cenſetur conceſſa Epiſcopo,per *c.Nuper, de sēt. excomm.* quare cùm ſimilis iniuſtitia verſetur in iuramento ſoluendi vſuras,& quoties eſt turpitudo ex parte recipientis,idem de his iuramentis dicendum eſt.

16 Quidam hoc temperant dicentes poſſe cōcedi relaxationem petitam antequam iurans in periurium inciderit, eo quod tranſactum ſit tempus intra quod ſe ſoluturum iurarat:ſed tunc cogendum eſſe ſoluere, & poſtea repetere poſſe. Et ratio eſt, quia adhuc perſeuerat in peccato non ſoluendo, & quia fruſtra legis auxilium implorat, qui in legem committit,*c.Quia fruſtra de vſuris.*Sic *Card.c. Debitores,de iurei.fin.*vbi *Imola n.8.Abb.c.1.eod.t.n.13.& ibi Fel.n. 28.Couar.de pact.2.p.§.3.n.2 verſ.Hæc autem,Brunorus in ſuo compendio,lit.I.verb.Iurans ſoluere vſuras.*Intelligunt tamen hoc *Panor.& Fel.ibi,*quando perſeuerat in peccato, ſecus, quādo non perſeuerat, vt,ſi iurauit ſe non contrauenturū venditioni,& ſemel iā contrauenit.Similiter temperat *Fel. ibi,*niſi ex aliqua cauſa à periurio excuſetur. Verum quicquid ſit in foro externo:in quo nō eſt certa hæc limitatio, imò verius eſt relaxationem concedi admiſſo iam periurio:quod docet *Ant.d.c.Debitores,ad fin.& ibi Alex. de Neuo n.17.fin.*quia hic ad duo tenetur ex iuramento,ſcilicet ad ſoluendum termino præfixo,& ad ſimpliciter ſoluendum eo tranſacto,*c. Dilecti,de dolo, & l. Celſus, ff. de arbitr.* vnde quamuis periurus fuerit non ſoluendo termino præfixo, poteſt relaxationem petere, ne deinceps ſoluere conſtringatur.Quicquid(inquam)ſit in foro externo,verum in foro conſcientiæ,non video cur non obſtante periurio, excludatur ab obtinenda iuramenti relaxatione: nec dum eam petit, perſeuerat in peccato, cum iam ad Eccleſiam confugiat,gratia conſulendi ſibi,vt à peccato eximatur.

Dubitabis tamen vtrum iuramenta hæc contractui adiecta,in quo eſt turpitudo,& iniuſtitia in creditore,poſſint 17
per diploma cruciatum,& priuilegia religioſorum,concedentia votorum commutationem,commutari? Affirmant aliqui:quia ſoli Deo acquiritur ius,vt diximus n.1. & proinde voti rationem induunt, non aliter, quam ſi ſoli Deo iuramentum fieret:in quo caſu poſſent vtique commutari.Sic *Bart.à Ledeſ.dub.23.de matri.poſt 3.concl.f.1354. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.231.n.4.& c.189.n.9.& c.244.n.4.*Cæterum oppoſitum credo: quia bulla, & priuilegia ſolum concedunt vota,& priuilegium Societ.Ieſu ſolum concedit vota iuramento firmata: at huiuſmodi iuramentum, quamuis ex eo homini ius non acquiratur, non habet rationem voti, cum non fiat Deo, nec pietatis intuitu, ſed reuera homini fit. Admitto tamen poſſe hæc iuramenta relaxari,vel commutari,per diplomata, (ſi forte concedāt relaxationem,vel commutationem iuramentorum abſque tertij præiudicio:) quia cum ex his iuramentis non acquiratur ius tertio, ex illorum relaxatione non infertur illi præiudicium.Sic *Petr.de Ledeſ.de matrim.q.47.a. 3. dub. 3. quod mouet circa 3.arg.§.Sed adhuc eſt aduertendum.*

Si autem iurans nolit hoc remedio relaxationis vti poteſt adire iudicem,vt compellat creditorem remittere hu- 18
iuſmodi iuramentum, & cum hæc ſit materia ſpiritualis, poteſt iudex Eccleſiaſticus ad id compellere etiam laicos per *cap.1.de iureiur.ibi, mandamus quatenus creditores adiuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita,relaxāda, Eccleſiaſtica diſtrictione cogatis,*& ita docet *ibi Abb.n.3.Alex.de Neuo n.8.Couar.1.var.c.4.n.5.* Poteſt etiam iudex ſecularis ad id compellere laicos:cum enim ſit competens ad cogendum ſeruare iuramentum,per text.*in c.2.de iureiur.in 6.*eadem ratione poteſt compellere ad relaxandum. & ſic docet *Abb.c.2.n.3.de iureiur.& ibi Alex.de Neuo n.10.Federic. & Lud.de Roma,*quos refert,& ſequitur *Fel.c.1.de iureiur.n. 22.Bald.*quem refert & ſequitur *Greg.Lop.l.fin. verb. Que la fizo,tit.11.p.3.Matth.de Afflictis deciſ.Neapol.263.n. 3.Couar.proximè cit.& de pactis,2.p.§.3.n.2. in princ. Gratian. reg. 272.n.6.P.Moli.to.1 de iuſt.tract.2.diſp.149.f. 844. §. Aliud accipe.*Quāuis *Fel.c.Cum ſit generale, de foro compet.n.7.verſ. Limita tertio,* dubius manſerit, an poſſit hoc iudex laicus. Hoc tamen intelligendū eſt, quando conſtat de recipientis turpitudine,& teneri ipſum relaxare: ſi enim dubiū ſit, ſolus iudex Eccleſiaſticus erit competens. Vnde *Abb.d.c. 2.de iureiur.n.3.*vbi *Alex.de Neuo n.3.idē Alex.c.Cū cōtingat, eod.t.n.159.Tabiena verb.Iurare.q.20.n.21. Matth.de Afflict. & Moli.proximè citati.*Vnde *Abb.d.c.Cū cōtingat,n.15.*infert quoties ex opinionū varietate redditur probabile dubiū de iuramenti valore, non poſſe ſecularem de hoc cognoſcere.Intelligitur etiam, quando res circa quam præſtitum eſt iuramentū,alioquin pertinet ad forū ſecularem:ſi enim ad eum minimè pertineat,non poteſt iudex laicus de hoc cognoſcere.Sic *Moli.proximè cit.*Imo iudex laicus nolente parte remittere, poteſt id præſtare. Quia hoc non eſt abſoluere, nec relaxare, ſed remittit decernendo non poſſe iurantem aſtringi per aduerſarium,ratione illius iuramenti.Sic *Alex.de Neuo c.2.de iureiur.n.9.*Quod maximè confirmatur per ea,quæ docet *Moli.d.diſp.149.f.844.fi. & ſeq.* vbi docet poſſe poteſtates laicas relaxare iuramenta, dum id bono publico expedit:& latè id probat.

His ergo præmiſſis, duplex eſt diſputanda difficultas, 19
circa pœnam iuramento promiſſam. I. eſt,an iuramento confirmetur, vel ſaltem id iuramentū ſeruandū ſit, donec relaxetur. II. vtrum ſuſtinendo opinionem dicentium id iuramentū obligare, ſatisfiat illi momentanea ſolutione, ſtatim repetendo, concedatúrque repetitio,& relaxatio.

SVM

SVMMARIVM.

Prima opinio, firmari iuramento. n.20.
2. Verior, non firmari. 21.
Id iuramentum non obligat, nec relaxatione indiget. 22.
Soluuntur argumenta. 23.
Poſt quem inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

20 PRIMA difficultas eſt, an pœna contractui ſponſaliũ adiecta, firmetur iuramento; duplex eſt ſententia. I. tenet id iuramentũ obligare: & quamuis DD. illius præter Corneum, non explicent an firmet contractum, at clare id videntur ſentire, cum innitantur huic fundamento, iuramẽtum illud non eſſe contra bonos mores. Prob. eſto promiſſio pœnæ peccatum eſſet, eius tamen impletio non eſſet contra bonos mores naturales, cum omni culpa vacet, vt conſtat, quia licet promittere pœnam, prohibitum ſit, ſoluere tamen nullibi prohibetur; ergo iuramentum illud confirmat contractum, & obligat. Et confirm. quia promittens mulieri nummos, vt copiam ſui corporis faciat, peccat vtique, tanquam ad malum inducens, at ſi iurauit ſoluere, tenebitur iuramentum ſeruare, quia ſoluere peccatum non eſt, & iuramentum, quod abſque peccato ſeruari poteſt, obligat, *c. Cum contingat, de iureiu.* 2. quia nullibi probatur iuramentum hoc, nec promiſſionem, eſſe contra bonos mores: nam *l. Titia, in princ. ff. de verb. obl.* tantum dicitur hanc promiſſionem non eſſe ſecundum bonos mores, ex quo non infertur eſſe contra bonos mores, datur enim medium inter hæc, eſſe ſecundum bonos mores, & contra bonos mores, ſicut inter, eſſe ſecundum legem, & contra legem, nempe, eſſe præter legem: & inter bonam, & malam fidem, eſt medium: vt notat *gl. l.* 3. §. *Genera, verb. Non bonam, ff. de acquir. poſſeſſ.* & inter velle, & nolle, eſt mediũ, nempe, non velle, nec nolle, *l.* 1. *verſ. Scientiam, & ibi gl. verb. Velle, ff. de tribut. actio.* Nec obſtat *d. l. Titia* aſſeri, inhoneſtum eſſe interponere pœnam, quia ſtat aliquid inhoneſtum eſſe, & tamen licitum: iuxta vulgare axioma. Non omne quod licet eſt honeſtum. 3. Hæc promiſſio non prohibetur tanquam publicæ vtilitati aduerſa, vt conſtat ex reg. tradita n. 11. non enim magis intereſt reipublicæ, ſi pœna ſoluenda maneat apud ſoluentem, quam apud alium ciuem, cui promiſſa eſt, & ſoluitur: ergo confirmatur iuramento: contractus enim ob priuatam vtilitatem prohibitus, firmatur iuramento: vt dixi n 8. Et confir. quia in creditore recipiente pœnam promiſſam nulla reperitur turpitudo, cum receptio illa nulli iuri aduerſa ſit, nec recipiẽs teneatur reſtituere, vt dixi diſp. præc. n. 2. ergo talis contractus iuramento firmatur, iuxta hic tradita, n. 12. 4. quia ludus pecunia credita, & promiſſio ſoluendi in eo amiſſa, eodem pacto prohibetur, ac promiſſio ſoluendi pœnam in ſponſalibus, vt diſp. præc. n. 2. vtrobique enim non omnino eſt irrita promiſſio, ſed tantum quoad ſoluendi obligationem, ſed illa firmatur iuramẽto, vel ſaltem iuramentum obligat ſecundum omnes, vt ſtatim n. 24. & 25. dicemus, ergo idem dicendum eſt in promiſſione pœnæ. Sic tenet *Alex. de Neuo cap. Gẽma, de ſponſal. n.* 10. *Corn. conſ.* 294. *per totum,* & maxime *n.* 5. *vol.* 4. *& Fortun.* quamuis dubitãs, magis in hanc inclinat, *de vltimo fin. illatione* 20. *n.* 359. *Hũb. de Bonenco repet. auth. Sacramenta puberum. n.* 133. *C. ſi aduerſ. vendit. Tabiena v. Sponſalia, q.* 8. *n.* 9. *Armil. ibi, n.* 11. *Minchaca de ſucceſſ. creat. l.* 3. §. 28. *n.* 15. limitans, niſi pœna per parentes interponeretur, eo quod veriſimile ſit fore, vt metu pœnæ filios ad contrahendum cogant: *P. Moli. to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 151. *f.* 863. Et hæc ſententia eſt ſatis probabilis. Et aduerte ex iis, quæ dicunt *Alex. de Neuo, & Humb. de Bonenco citati,* colligi ipſos ſentire iuramentum quidem obligare, non tamen firmare contractum, aiunt enim eſſe locum relaxationi, & repetitioni, eo modo, quo in iuramento ſoluendi vſuras. de qua re ſtatim n. 24. & 25. diſputabimus. Cæteri vero DD. quamuis expreſsè non aſſerant (dempto *Corneo n.* 5. id expreſsè dicenti) firmare contractum, ſed dicunt obligare iuramentum, id tamen expreſſe ſentire videntur.

21 II. Sentent. probabilior, docet huiuſmodi promiſſionẽ non firmari iuramento. Prob. talis promiſſio interdicitur propter vtilitatem publicam, nam ratio prohibitionis eſt, ob matrimonij libertatem, vt expreſſe dicitur *l. fin. C. de ſponſal.* ibi, *cum in contrahendis nuptiis libera poteſtas eſſe debeat, & c. Gemma, de ſponſal.* ibi, *cum itaque libera matrimonia eſſe debeant.* Maximè autem reip. expedit, libera eſſe matrim. ex coactis enim iurgia, diſſenſiones, mala liberorum educatio, & (vt habetur *c. Requiſiuit, de ſponſal.*) peſſimi exitus ſequuntur: quare *Iaſ. l. Titia, in princ. n.* 17. *fin. ff. de verb. obl.* ait fauore publico interdici hanc promiſſionem: ergo non confirmatur iuramento, iuxta regulam traditam n. 8. 2. ea promiſſio eſt contra bonos mores naturales, cum culpa venialis ſit, vt diximus diſp. 30. n. 2. & conſtat ex *d. c. Gemma,* ibi, *& ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem, ſit merito improbanda:* id eſt, tanquam improba damnanda: nõ enim dixit, negatiue, ſc. Non eſt probanda, ſed priuatiuè, Meritò eſt improbanda, ſi enim negatiuè dixiſſet, poſſet dici ſolùm denegare illi aſſiſtentiam, & actionem in foro externo: cùm autem dixerit priuatiuè improbandam eſſe, manifeſtè ſignificat tanquam improbam condemnandam, iúſque illi reſiſtere, tanquam bonis morib. aduerſæ: & *l. Titia in princ. ff. de verb. obl.* ibi, *inhoneſtum viſum eſt, vinculo pœnæ matrimonia aſtringi*: vbi ſimiliter pondero, non dixiſſe negatiuè, Non honeſtum, quod non arguit eſſe aliquid illicitum, multa enim licita ſunt, quæ tamen non decent: ſed dixiſſe, Inhoneſtum priuatiuè, quaſi debita honeſtate priuetur promiſſio illa, alias non diceretur inhoneſta, ſicut lapis, cui viſus non debetur, non dicitur cæcus, ſed non videns: ſi ergo debita honeſtate probatur, culpã continet, & confirmabitur iuramento. Et confirm. quia non tantùm ea promiſſio culpa eſt, ſed etiam ſoluere pœnam promiſſam, quamuis enim tradere pecuniam illam promiſſam, gratuita donatione, culpa vacaret, at ea non vacat, dum traditur virtute promiſſionis illius: eſt enim approbare promiſſionem cui vtrumque ius, illam improbans, reſiſtit, & libertati matrimonij aduerſatur. vnde non eſt ſimile, dum impletur promiſſio iurata ſoluendi vſuras, vel metu extorta, quia ea promiſſio licita fuit ad redimendam vexationem, & ita vt iuramentum illud obliget, neceſſarium eſt eam promiſſionem ex aliqua cauſa iuſtificari, vt optimè docent *Caiet.* 2. 2. *q.* 89. *a.* 7. *circa ſolut. ad* 3. §. *Ad euidentiam huius, Sotus l.* 8. *de iuſt. q.* 1. *a.* 7. *circa ſolut. ad* 3. *verſ. Hæc omnia. Aragon* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. *concl.* 2. & omnes. cum ergo in noſtro caſu promiſſio illa pœnæ, nõ ſit actus virtutis, quin potius peccatum ſit, & nulla ex parte iuſtificetur, non firmabitur iuramento. Et confirm. amplius ex *c. Si diligenti, de foro compet.* ibi, *cum non ſit beneficium hoc perſonale, ſed potius toti collegio Eccleſiaſtico indultum, cui priuatorum pacto derogari non poteſt: nec iuramentum licite ſeruari potuit, quod contra canonica ſtatuta illicitis pactionib. informatur:* vbi pondero textum aſſerere iuramentum firmans pactũ, quo clericus foro renunciat, non poſſe licite obſeruari ob duplicem rationem, alteram, quia hoc interdictum eſt ob publicum ſtatus clericalis fauorem: alteram vero, quia id pactum illicitum eſt contra ius canonicum: ſed vtraque procedit in noſtro caſu, quia promiſſio illa ſoluendi pœnam illicita eſt, & vtroque iure prohibita ob publicam vtilitatem, ergo ſimiliter iuramentum ſoluendi pœnam, non poteſt licite ſeruari, & ſubinde non firmabit contractum. Tandem, quia alias iuramentum eſſet iniquitatis vinculum, contra *c. Quando, de iureiur.* Vim enim obligandi tribueret promiſſioni iniquæ. Et ideo hanc ſent. tuentur *Bart. l. Si quis pro eo. n.* 6. *ff. de fideiuſſ. & d. l. Titia, in princ. n.* 11. vbi *Angel. n.* 1. *Cuman. n.* 1. *Alciat. n.* 2. *fin. Salic. l. fin. n.* 11. *C. de ſponſal. Anto. c. Cum contingat, n.* 8. *de iurei.* vbi *Alex. de Neuo n.* 43. *fin. & ibi Imola,* quãuis dubius, *n.* 32. *idẽ Alciat. ibi. n.* 25. *Præpoſ. d. c. Gẽma. n.* 2. *Henricus Ferran. additionibus ad Specul. tit. de ſponſ.* §. 1. *igitur, ſuper verb. Modicam arram. Bertachin. repert. lit. M. verb. Matrimonium, qua forma contrahatur, verſ. Matrimoniũ debet eſſe liberum à pœna, Brunel. de ſponſal. concl.* 16. *n.* 5. *Couar. rubr. de teſtam.* 2. *p. n.* 17. *Ant. Gom.* 2. *var. c.* 14. *n.* 24. *Anton. Cucus l.* 5. *inſtitut. maior. t.* 12. *n.* 194. Nec placet li-

mitatio *Alciat. d.l.Titia,in princ.n.*11.vbi limitat,niſi pœna modica ſit,tunc enim ait promiſſionem firmari iuramento.Sed melius cæteri,& ipſemet *Alciat.d.c. Cum contingat. n.*25.indiſtincte hanc ſententiá docent.Nam etiam modica pœna iure Canonico eſt prohibita,vt dixi diſp.30.n.11.

22 Ex dictis manifeſte infertur hoc iuramentum minime obligare,& conſequenter nulla indigere relaxatione,prout diximus hic n.1.probatur,quia eſt contra bonos mores naturales,& contra bonum publicum,in quibus caſib. iuramentum non obligare , diximus hic n. 1. & 9. & ita docent expreſsè *Salic.l.fin.n.*11.*C.de ſponſal. Alciat.d.c.Cum cõtingat,n.*25.& quamuis cæteri DD. citati nu.præc. hoc tacuerint , & ſolum expreſſerint iuramentum hoc minimè firmare contractum,ſtétque nõ firmare , & obligare,dum non relaxatur:vt probauimus n.2.& ſeq. manifeſte tamen volunt hoc iuramentum non obligare, cum omnes illi ea ratione vtantur , quia eſt contra bonos mores, quo caſu omnino eſt irritum,*reg.Non eſt obligatorium,de reg. iur. in 6.*

23 Ad 1.arg.ex propoſitis n.20.conſtat ex dictis n. 21. vbi probauimus promiſſionem,& ſolutionem eſſe peccatum. Ad confirm. diſpar eſt ratio , quia promiſſio illa ſoluendi pecunias,nullo modo eſt mala,imo bona,& actus iuſtitię, cum ſit promiſſio ſoluendi mercedem debitam pro vſu corporis venali,& ſi aliquam malitiam habeat, ea eſt omnino extrinſeca,ratione inductionis ad malum : qua nullo modo veſtitur ſolutio:at vero promiſſio ſoluendi pœnam, eſt omnino illicita contra matrimonij libertatem. Ad 2. conſtat ex dictis n.20. Ad 3.Nego antecedens , nam promiſſio hæc pœnæ non interdicitur ob commodum pecuniarium,ſicut contractus minoris,& alienatio dotis , manifeſte enim probaretur interdici propter vtilitatem priuatam : ſed interdicitur ob matrimonij libertatem , quæ ſummopere in republica neceſſaria eſt.Ad confirm.fateor non eſſe turpitudinem in creditore recipiente pecuniam promiſſam:verum id non arguit iuramentum illud firmare contractum, vel eſſe obligatorium : quando enim iuramentum,nec eſt contra bonos mores,nec publicam vtilitatem,tunc vt non confirmet contractum,quamuis obliget,eſt opus,vt turpitudo ſit in creditore,& ideo contractus minoris firmatur iuramento. At promiſſio hæc eſt contra bonos mores,& publicam vtilitatẽ, & ideo quamuis nulla ſit turpitudo in recipiente , qui non exigit , ſed ſponte ſolutam pœnam accipit , nec firmatur iuramento, nec obligat.Ad 4.diſpar eſt ratio, nam ludus pecunia credita , ſolum propter priuatam vtilitatem eſt interdictus, ne res familiaris diſſipetur:bono enim communi nihil refert , ſiue ciuis amittens,ſiue lucrans eam pecuniam retineat : nec promiſſio ſoluendi hanc pecuniam amiſſam, culpam continet.

SVMMARIVM.

*Prima opinio,id iuramentum obligare,& poſſe relaxari, & ſolutam pœnam repeti. n.*24.
2. *Contraria,& verior. n.* 25.

24 SECVNDA difficultas eſt,vtrum ſuſtinendo opinionem poſitam n.20.iuramentum ſoluendi pœnam , in ſponſalibus promiſſam,obligare:ſatisfiat momentanea ſolutione, ſtatim repetendo,concedatúrque repetitio , & iuramenti relaxatio.Id concedunt aliqui:ſic *Neuo c. Gemma, de ſponſ. n.*10.*& Humb.de Bonenco in repet.auth.Sacramẽta puberum, n.*133.*C.ſi aduer.vendit.*& in alio ſimili,nempe in iuramento ſoluendi amiſſa ludo ad creditum,docent *Nauar. ſum. Hiſp.c.*28.*addit.ad n.*15.*c.*19.*& ſum.Lat.in antiqua edit.c.*19. *n.*17.*ad quintum,in noua* verò,*c.*20.*n.* 17. *ad* 5. *Gutier. de iuram.*1.*p.c.*53.*n.*8.*Cordub.ſum.q.*94.*Enriquez l.*7.*de indulg. c.* 35.*n.*6.*Azebedo l.*8.*recop.t.*7.*l.*8.*n.*7.*Philiarc.de offic.ſacer. to.* 2.*p.*2.*l.*5.*c.*2.*n.*11.*Manuel* 1.*to.ſumma,in* 2.*edit.c.*189.*n.*9.*Capua l.*1.*deciſio.c.*121.*n.*12.*Lud.Lop.*1.*p.inſtruct.in* 2.*edit.c.*184. *concl.*4.*& l.*2.*de contract.c.*22.*concl.*1.*§.*2. *pars concl. Carbo q.* 42. *de reſtitut. concl.* 2. qui omnes docent iuramentum id obligare,poſſe tamẽ per Epiſc.relaxari, & ita eximi iurantem à ſolutione:& addit *Manuel*, poſſe cõmutari per bullam:& quidam ex his dicũt iurantem ſatisfacere iuramento,ſoluentem, & ſtatim repetentem. Sic *Nauar. Cordub. Gutier.n.*7.*Enriquez, Azebedo,n.*6.*Philiarc.Lud. Lop.proxime cit.Salon* 2.2.*q.*62.*ante ar.*1.*iii.de dominio,q.* 5.*ar.*6. *dub. ſpeciali de ludo pecunia credita,f.* 560. *Aragon* 2. 2. *q.*32.*a.*7. *concl.*3.*f.*779.& addit *Gutier.n.*9.ſi iurauit,ſe non repetiturũ,poſſe priùs obtẽta relaxatione huius iuramẽti repetere. hi omnes ſolũ innituntur textui *c. Debitores, de iureiur.* per quẽ cõſtat iurantẽ ſoluere vſuras,poſſe obtẽta ab Epiſc.iuramẽti relaxatione,non ſoluere,& ſi ſoluit,poſſe repetere.

Sed vt incipiam à iuramento ſoluendi amiſſa ludo ad creditum,omnino dicendum eſt, iurantem ſoluere , non poſſe obtinere ab Epiſcopo relaxationem iuramenti, nec ſatisfacere momentanea ſolutione , nec poſſe repetere. 25
Prob. deſtruendo fundamentum , cui contrarij innituntur.1.quia recipiens vſuras,tenetur iure naturali,& diuino reſtituere , & ſubinde turpitudo , & iniuſtitia reperitur in ipſo recipiente , quam ob cauſam contractus ille non firmatur iuramento,& datur relaxatio, & repetitio , vt diximus n. 12. ſed recipiens lucrum pecunia credita comparatum, non tenetur reſtituere , iuxta veriorem ſent. vt diximus diſp.præc.n.2.quare nulla turpitudo in recipiente inuenitur:& eſto teneretur reſtituere,turpitudo hæc , & iniuſtitia eſſet ex iure humano ciuili,quæ non obſtat:vt dixi n.13. ergo nulla eſt ratio , cur contractus hic non firmetur iuramento, & cur concedatur relaxatio,& repetitio,iuxta dicta n. 14.& 6. 2. quia hic ludus non prohibetur primo & principaliter , quo ad executionem , propter publicam vtilitatem , ſed ob priuatum fauorem , nam pecunia illa amiſſa apud alium ciuem manet , & parum intereſt reip. ſiue hic,ſiue ille ciuis retineat,in quo caſu prohibetur contractus ob priuatam vtilitatem,vt dixi hic n. 11. ergo talis contractus confirmabitur iuramento , nec erit locus relaxationi, iuxta dicta n. 5. & 8. Et confirm. quia ſi velint aduerſarij dicere prohiberi eum ludum primario ob publicam vtilitatem,non loqui videntur conſequenter,quia eo caſu iuramentum non obligat , nec indiget relaxatione , vt probaui hic n.9.at ipſi fatentur obligare,& eſſe neceſſariam relaxationem. Alio fundamento poſſet probari prædicta ſententia,nempe ex doctrina *Bart.in l.Si quis pro eo.num.*9.*ff. de fideiuſſor.* vbi dixit contractum prohibitum ob priuatam vtilitatem non firmari iuramento , quando verba prohibitionis diriguntur in perſonas,quod contingit in præſentiarũ,nam *l.*9.*t.*7.*lib.*8. *recop. Caſtellæ* prohibitio huiuſmodi ludi fertur in perſonas , ibi, *mandamos , que ninguna perſona,ni perſonas puedan iugar, ni iueguen a credito,ni fiado:*quod ſi contractus non firmetur iuramento,erit locus relaxationi, & repetitioni,iuxta dicta n. 5. Sed hoc fundamentũ etiam corruit:quia [illegible] doctrina *Bart.* eſt communiter reprobata,vt dixi n. 10. [illegible] optime tuetur *P.Molina to.*2.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*515.*f.*16[illegible] *Vtrum autem,qui ita iurauit* , vbi bene addit duo : alterum eſt , ſi iuramentum illud eſſet metu extortum à lucrante tunc poſſe relaxari , & eſſe locum repetitioni , iuxta dicta hic n.15.quia iam turpitudo iure naturali prohibita, reperitur in recipiente , cum metu extorſerit iuramentum ſoluendi , quod ſecluſo iuramento indebitum erat. Alterum eſt,ſi iurantis mens fuiſſet , ſolum ſe aſtringere ad non denegandum lucranti traditionem , eo pacto , quo lex ſibi concedit , tunc ait poſſe repetere ſemel facta ſolutione: quoniam tradendo impleuit iuramentum , & in hoc caſu ego crederem etiam ante traditionem poſſe relaxari ab Epiſcopo iuramentum:quia non confirmauit contractum, ratione intentionis diminutæ iurantis , nec eſt in præiudicium illius,cui iuramentum præſtitum eſt:quia parum vtilis eſt illi traditio rei, quæ ſtatim repeti poteſt. Ex his ergo deciditur quæſtio noſtra, de iuramento ſoluendi pœnam, in ſponſalibus promiſſam: ſi enim teneamus id iuramentum obligare , conſequenter loquendo dicendum eſt , id iuramentum non poſſe relaxari , nec poſſe repeti pœnam ſolutam, ſed omnino manere contractum illum promiſſionis pœnæ,confirmatum , & irreuocabilem. Prob. quia

ſi illud

ſi illud iuramentum obligaret, dicendum eſſet non prohiberi contractum propter publicam vtilitatem, iuxta dicta n.9. & ex alia parte non eſt turpitudo in creditore recipiente, cum nullam vim, metumue intulerit, nec teneatur reſtituere, vt dixi diſp. præc. n.2. ergo neceſſario dicendum eſſet, illum contractum firmari iuramento, & ita ceſſare relaxationem, & repetitionem. Ex quibus omnibus ſatis confirmata manet noſtra ſent. id iuramentum nullius eſſe momenti, & omnino irritum.

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrùm validè interponatur pœna in matrim. per quam non minuitur patrimonium, ſed tantum conſiſtit in lucro perdendo, aut non acquirendo, vt ſi aliquid legetur, aut donetur ea lege, vt donatarius, vel legatarius teneatur certum inire matrimonium, alias donationem, vel legatum amittat?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & proponuntur duo textus, qui ſibi aduerſari videntur, n.1. & ibi proponitur 1. opinio.

An conditiones quas reiicit ius à legatis, reiiciantur etiam in foro conſcientiæ, quamuis conſtet de voluntate teſtatoris, 2.

Quando pœna conſiſtens in lucro perdendo apponitur ab ipſis contrahentibus, 3.

Quid ſi ceſſet turpitudinis præſumptio: & conciliantur ac explicantur c. De illis, de condit. appoſ. & l. Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti. ff. de verb. obl. n.4.

Quid ſi in donatione propter nuptias apponatur inter contrahentes ea conditio, Si mihi nupſeris, 5.

Inter alios à contrahentibus, an valida ſit pœna conſiſtens in amittendo lucro, vt ſi legetur Mariæ ſub conditione matrimonij, 6.

Valet ſi alicui fœminæ legetur, vel relinquatur hæreditas ſi Titio nubat, alias amittat, 7.

Quid ſi per viam modi relinquatur ea hæreditas, aut legatum, 8.

An poſſit apponi conditio legatario, vel hæredi, vt ducat fœminam de familia, aut aliam, cum qua citra diſpenſationem nequit contrahere, & quid nomine familiæ intelligatur, 9.

Quid ſi dictæ conditiones apponantur in legitima, 10.

Quid quando eſt matrimonium cum perſona indigna, & id poſſumus, quod honeſte poſſumus, 11.

Quid ſi viduæ imponatur conditio, vt nubat indigno, 12.

Quid ſi virgo cui imponitur conditio, nubat alij ex paterno iuſſu, 13.

Quid ſi iuſſa contrahere cum nobili, prima vice id impleat, at vidua facta ignobili nubat: & explicatur l. Boues, §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſign. n.14.

Quid ſi legetur Mariæ, ſi Titio nupſerit, & Titio renuente obtineat legatum, an ſi poſtea Titius velit, teneatur Maria: & quid ſi iuſſus contrahere, in principio nolit, poſtea vero velit: & ſatis eſt conditionem ſemel extitiſſe: & ſi eſt minor, an poſſit reſtitui, 15.

Quid ſi teſtator iubet, vt legatarius aliquam ducat, & ipſe iam duxerat, & quo tempore expectandus ſit legatarius, vt conditionem impleat: remiſſiue, 16.

Quid ſi iuſſus contrahere cum certa, prius aliam duxit, & viduus effectus velit illam ducere: & cui relictum eſt legatum, ſi fiat religioſus, prius vxorem ducat, & ea defuncta velit religionem ingredi, an conſequatur legatum: & ſatis eſt conditionem extare tempore delatæ ſucceſſionis, 17.

An ſi hæres, vel legatarius ea lege, vt Mariam ducat, velit, & ipſa nolit, perdat legatum ſi Mariam poſtea volentem ipſe non ducat, 18.

Quid ſi iuſſus contrahere cum aliqua, ex culpa alterius conditionem minime impleat, quia ea non vult: vbi de conditione mixta pendente ex duorum voluntate, quæ culpa alterius non impletur, n.19. & quis modus ſeruandus ſit, quando fœmina ducenda latitat.

Quid ſi fœmina prius alij nubat, & iam vidua velit illi grauato nubere, 20.

Quid ſi ea conditio apponatur, non in vltima voluntate, ſed in contractu, & in maioratibus, 21.

Quid quando non dicit teſtator, Lego Mariæ, ſi Titio nubat, ſed, Lego Mariæ, ſi Titius eam ducat: an debeatur legatum Mariæ, ſi per ipſum non ſtat, 22.

Pœna conſiſtens in non acquirendo lucro, an incurratur, quando aliquis facit quod in ſe eſt, 23.

Quid quando conditio mixta, vt ſi Maria Titio nubat, deficit caſu, abſque vtriuſque culpa: quia Titius obijt, 24.

Quid in hoc caſu, fauore alimentorum, & ſi legatum eſt dotis, & aliunde fœmina alimenta non habet, vel fauore piæ cauſæ, & libertatis: vel ſi conditio partim impleta ſit, & quid in maioratibus, & ſi ſit modus, 25.

Quid quando conditio mixta deficit teſtatoris facto: vt ſi legauit Eccleſiæ, ſi in ea ſepelietur, & deceſſit excommunicatus, 26.

Quid quando illud matrimonium impeditur à quodam tertio, 27.

Verba exhortationis non inducunt grauamen. 28.

An legatum, ſi fœmina nupſerit, debeatur ingredienti religionem, 29.

Quid ſi ex coniecturis colligatur teſtatorem de veris nuptiis intellexiſſe, vt ſi dixerit, Si nubat Titio, vel relinquat extraneo, ſi Maria nupſerit: vel negatiue, ſi Maria vidua non nupſerit, 30.

Quid de legato virginibus maritandis, an poſſit dari ingredienti religionem. Prima opinio affirmans, 31.

1. Verior negans, & legatum certæ perſonæ matrimonio collocandæ, poteſt dari iam collocatæ, ſecus quando incertis: & explicatur auth. de ſanctiſſ. Epiſc. §. Sed & hoc præſenti, 32.

Soluuntur argumenta initio propoſita, 33.

HÆc diſputatio in duplici caſu agitari poteſt. I. eſt, 1
quando conditio eſt de matrimonio contrahendo. II. eſt, quando eſt de abſtinendo ab eo: de priori conditione eſt diſput. præſens: de poſteriori verò erit ſequens. In priori ergo caſu, dubitandi nobis anſam præbēt duo textus, qui ex diametro aduerſi videntur: alter eſt *c. De illis, de conditione appoſ.* vbi proponitur tanquam conditio valida, & honeſta, Contraham tecum, ſi certā quantitatem donaueris: dicitur enim ibi ſuſpendere ſponſalia; & ea non impleta, minimè obligare: quæ tamen ſecus eſſent, ſi turpis eſſet: omnino enim reiiceretur, iuxta *c. fin. eod. tit.* Alter eſt *l. Si ita ſtipulat. fuero te ſiſti. 97. §. Si tibi nupſero, ff. de verb. obl.* ibi, *ſi tibi nupſero, decē dare ſpondes: cauſa cognita denegandam actionem puto, nec raro probabilis cauſa huiuſmodi ſtipulationis eſt. Idē ſi vir à muliere, eodē modo, non in dotem ſtipulatus eſt.* Ex qua manifeſté colligitur conditionem hanc, dabo certam quantitatem, ſi contraxerit matrim. turpem eſſe. 2. quia conditio viduitatem inducens, id eſt prohibens nuptias, repellitur à legato, *l. Titio, ff. de condit. & demonſtr.* ſed conditio, vt legatarius teneatur certum inire matrim. prohibet nuptias, præter illas præſcriptas, ergo omnino reiicitur. 3. quia ſaltem quando hæreditas relinquitur tali modo, & non per viam conditionis, cum modus non ſuſpēdat, acquiretur ſtatim hæreditas, cum obligatione modum ſeruandi, quo non ſeruato, ea priuabitur hæres, ſed priuari hæreditate acquiſita; eſt pœna conſiſtens in proprio patrimonio minuendo: ergo ſaltem, quando per viam modi apponitur ea conditio, erit prorſus irrita, iuxta dicta diſput. 30. n.2. qua ratione ductus *Aretinus, l. Titia. in princ. ff. de verb. oblig.* ait minimè valere conditionem, quando non conditionis, ſed modi naturam induit: vt, Inſtituo Petrum hæredem, vt ducat Mariam.

Supponendum eſt pro hac & ſeq. diſput. vtrum condi- 2
tiones, quas reiicit ius à legatis, vt ſunt impoſſibiles, ſiue de facto, ſiue de iure, quales ſunt, quas ius reputat turpes, vt conditiones retrahentes à matrimonio, Si non nupſeris: in ſolo foro externo reiiciantur, vel etiam in foro conſcientiæ. Aliqui enim aſſeuerant, ſi de teſtatoris voluntate certò conſtat, non voluiſſe legare, niſi his conditionib. ſeruatis, legatarium non ſeruantem conditionem, non poſſe in foro conſcientiæ legatum retinere, nec hæredem teneri illud ſoluere: ſi autem incerta ſit teſtatoris voluntas, ſtari iuris eas conditiones reiicientis interpretationi: ſi verò hæres dubitet de teſtatoris mente, non teneri ſoluere, donec condemnetur; eo quod in dubio melior ſit poſſidentis conditio. Et prob. quia leges innituntur præſumptioni; præſumunt enim teſtatoris mentem non fuiſſe velle impleri eam conditionem, ſub legati amiſſione, ſed forus conſcientiæ ſemper innititur veritati, aduerſus præſumptionem: vt latè probat *Menoch. de præſum. l.1. q.88. in princ. & per totam*: ergò quando cōſtat de teſtatoris voluntate, ea ſeruanda eſt aduerſus iuris diſpoſitionem. Ita docent *Metina, C. de reſtitutione, q.23. §. Ad tertiū dicendū, Gutier. l.2. q. can. c.25. n.13. & ſeq. Lud. Lop. l.2. de contr. c.45. paulo poſt princ. dict. 2. Carbon. q.44. de reſtitut. concluſ. 5. & 6.* Cæterum omnino tenendum eſt leges has in vtroque foro ſeruandas eſſe, quamuis conſtet de contraria teſtatoris voluntate. Quia non ſunt pœnales, nec falſæ præſumptioni innitūtur, ſed ſunt diſpoſitiuæ, & aduerſus certiſſimam teſtatoris voluntatem, reiectis iis conditionibus, ob commune reipublicæ bonum, hæreditatem vel legatum deferunt. Sic vidētur tenere *Syluest. verb. Hæreditas, 4. fin. Angel.*

verb.

*verb.Hæres,n.21.*vbi *Tabiena,q.16.n.17.Armilla,verb.Hæreditas,n.32.Beja in ſum.poſt caſum 66.*vbi aiunt, fœminã, cui aliquid relictum eſt, ſi non nupſerit, poſſe capere legatum, nec teneri reſtituere, quamuis nubat: & in propriis terminis docent *Couar.1.var.c.19.n.10.Mantica de coniect.vlt.vol. l.11.t.19.n.4.Riminald.iunior conſ.215.n.173.vol.2. Spino ſpeculo teſtam.gl.14.n.70.* Et ex Theologis, *Ledeſma 2.p.4.q.18. ar.1.dub.12.f.227.col.3.P.Moli.to.1.de iuſt.tract.2.diſp.207.f. 1268.Lud.Lop.2.p.inſtr.de matr.c.36.f.1037.* Et quamuis difficultas hæc ſit circa conditiones, quas ius reiicit: verũ circa eas, quas iũs admittit, in vtroque foro recipiendas eſſe nemini dubiũ eſt, cum menti, & voluntati teſtatoris conſonent: de quibus in præſenti diſputatione eſt ſermo.

3 Sit I. Concluſio, pœna conſiſtens in lucro non acquirendo, interpoſita ab ipſis contrahentibus, irrita eſt: vt, Promitto tibi centum, ſi mecum contraxeris matrimonium. *l.Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti,97.§.Si tibi nupſero, ff. de verb.obl.*& docet *ibi Barto.Anto.c.Gemma,de ſponſ.nu.7.* vbi *Anchar.n.8.Abb.n.9.Alex.de Neuo,n.16.Prępoſ.n.7.Roſella, verb.Sponſalia,n.7.*vbi *Angel.n.14.Syluest.q.8.dicto 1. Couar. 4.decretal.2.p.c.3.§.3.n.1.Brunellus de ſponſal.concluſ.16.n.5. Alex.Carrer.l.4.de ſponſal.c.6.* & ratio eſt, quia intuitu libidinis præſumitur promittentem inducere alterum ad matrimonium.

4 Hinc infertur, ſi ceſſet turpitudinis præſumptio, valere huiuſmodi promiſſionem: vt ſi vir promittat fœminæ matrimonium, ſi 100. mihi dederis, intelligitur enim cauſa dotis: & in dubio inquit *Couar.eo.n.1.* non præſumi libidinis cauſam, ſed honeſtam: ſi verò vir promittat vxori, tũc præſumitur libidinis cauſa, niſi vir ſit ignobilior, aut ſenior, & ita vxori promittat in iuuentutis, aut nobilitatis compenſationem: & ita conciliantur *c. De illis, de condit. appoſita.* vbi approbatur conditio dandi certam quantitatem à contrahentibus appoſitã: & *d.l.Si ita ſtipulatus,* vbi ea conditio reprobatur: prior enim textus intelligitur, quando cauſa iuſta promittendi ſubeſt: poſterior verò, quando ea deſideratur. Sic docet *Abb.Bart.Alex.de Neuo, Prępoſ.Roſel.Ang.Syluest.Couar.n.1.& 2.Brunel.Alex.Carrer. vbi n.3.allegati ſunt:* idẽ *Angel.l.Titia, in princ.n.2.& ibi Imola n.4.ff.de verb.oblig.Ioan.Lup.c.Per veſtras,de don. inter virũ & vxor.not.3.§.21.n.1.& 2.* Nec obſtat obiectio *Alexan. de Neuo,* qua impugnat expoſitionem datam ad *d.c.De illis:* eo quod textus dicat, *ſi mihi donaueris,* & dotis gratia largitum, non cenſetur donatum, cum ad onera matrimonij ſuſtinenda detur, *l. Pro onerib.C.de iure dot.* Hac ratione *Alex.de Neuo d.c.de illis,n.3.*impugnat expoſitionem traditam: quam tamen amplectitur *Abb.ibi.n.3.Prępoſ.n.1.fin. Couar.4.decret.2.p.c.3.§.3.nu.1.* non (inquam) obſtat, quia textus non vſurpauit verbum, Donaueris, in rigoroſa ſignificatione, ſed pro eo quod eſt, dare ex aliqua cauſa: vt conſtat, quia ea donatio deducta eſt in pactum, & conditionem matrimonij contrahendi: ergo non fuit gratuita.

5 2.Infertur, ſi vir cauſa donationis propter nuptias, promittat aliquid fœminæ, hac lege, ſi mihi nupſeris, valere vtique, quia ea donatio non eſt gratuita, ſed in præmium dotis receptæ, & permiſſa, *l. Si conſtante, C. de donatio.ante nup.*& quamuis taceatur ea conditio, Si mihi nupſeris, ineſt tacitè, per *l. Stipulatio.ff.de iure dot.* Sic contra Ioan. Andream per ipſum relatum, tenet *Bartol. l. Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti, §. Si tibi nupſero, n.vnico, ff.de verb.oblig.*

6 II. Concluſio, Inter alios à contrahentibus, valida eſt pœna conſiſtens in lucro non comparando: vt ſi aliquid legetur Mariæ ea lege, vt Titio nubat, quare ſi illi non nupſerit, non comparabit lucrum illud legati, & ratio eſt, quia hæc non eſt vera pœna, ſed potius eſt ſpe lucri comparandi ad matrimonium inuitari. Sic habetur *l. Titio, §.1. ff.de condit.& demonſtrat.& l.1.C.de inſtit.& ſubſtitut.*vbi id tenent omnes: *Anton.c.Gemma,num.7. de ſponſal.*vbi *Ioann. Andr.n.1. Card.n.2. Anchar.n.9. Prępoſ.n.6.Bartol. Angel. Roſella,Syluest.Couarru.n.6.allegati n.3. Mantica multos referens de coniect.vlt.vol.l.11.t.18.nu.1.* & nemo de hac concluſione dubitat: vt conſtabit ex dicendis.

Hinc infertur valere conditionem, ſi teſtator præcipiat 7
fœminæ, vt alicui nubat, ſub pœna hæreditatis, aut legati amiſſionis. patet ex *l. Cum ita legatum ſit, verſ. Si Titio nupſerit.ff.de condit.& demonſtrat.& l.4.*ibi, *pero ſi el teſtador,* & *l.22.t.9.p.6.*ibi, *eſo ſeria,*& docet *Ioan.Lupus, c.Per veſtras, notab.3.§.21.n.1.de donat.inter vir.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.3. n.7.& 8.Tello l.30.Tauri n.9. Mantica d.t.18.n.2. Pelaez de Meres referens Oldradum, & Aretinum, de maior.g.1.p.q.50. num.1. P.Molina to.1. de iuſt.tract.2.diſp.207.f.1265.Lud. Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.41.f.1076.*

Et quidem poteſt hoc fieri, non tantum per modum 8
conditionis, ſed per viam modi: vt, Inſtituo Titium hæredem vt ducat Mariam, quod ſi non duxerit, volo eum hæreditate priuari: hoc eſt contra Aretini ſent. quam n.1.retuli. Nec obſtat 3.ratio ibi propoſita, qua ductus eſt: nempe dum eſt modus, ſtatim acquiri hæreditatem, & ſubinde eius priuationem eſſe pœnam conſiſtẽtem in patrimonio diminuendo, quæ à ſponſalibus reiicitur: dicendum eſt priuari lucro acquiſito, eſſe verè pœnam, niſi acquirẽs priuetur ab eo, qui lucrũ non abſolutè, ſed pacto aliquo, cõditione, aut modo adiecto conceſſit, & ita tenet *Aret.l. Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti, §. Si tibi nupſero, ff.de verb.obl. Oldr. cõſ.16.Ioan.Lupus n.3.Couar.n.7. Lud.Lop.citati n.7. Molin. l.2.de primog.c.13.n.4.Gutier.conſ.18.à n.2.vſque ad 5.*

2.Infertur valere conditionem, vt hæres, vel legata- 9
rius, contrahat matrimonium cum aliqua de familia: vt bene *Pelaez de Meres de maior.1.p.q.51.n.1.*& conſtat ex dictis: nomine autem familiæ intelligitur perſona in gradu permiſſo à iure canonico, quamuis obtineri poſſit diſpenſatio, quia verba teſtamenti intelligenda ſunt ſecundum ius commune, non ſecundum ſpeciale, quod per diſpenſationem obtinere poteſt, *l.fin.ff.de his qui ven.ætat.impetr.* Sic *Curtius* quem refert, & ſequitur *Mantica de coniect.vlt. vol.l.11.t.18.num.6.* Vtrum autem valeat conditio ducendi conſanguineam, dicam l.5.diſp.5.n.19.20.& 26.

Hæc tamen II. concluſ. aliquibus temperamentis in- 10
telligenda eſt. 1. igitur intelligitur, vt valeat conditio contrahendi matrimonium cum certa perſona, niſi apponatur in legitima: cum enim lege debita ſit, & proinde nullam gratiam teſtator faciat, nullam patitur conditionem. Sic *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.3.n.7.Mantica multos referens d.t.18.n.12.Molin.l.2.de primog.c.13.n.4.*

2.Intellige, quando grauatur hæres, vel legatarius, ad 11
ducendum perſonam dignam, ſi enim indigna ſit, iis nuptiis, conditio reiicitur: vt habetur expreſſe *l.Cum ita legatum ff.de conditio.& demonſt.& l.32.t.9.p.6.& l.14 fin.t.4.p. 6.*ibi, *fueras ende ſi a tal con quien le mandaua caſar el teſtador, fueſe a tal con quien no deuia.*& ratio eſt, quia id poſſumus, quod honeſtè poſſumus, *l.Nepos Proculo, ff.de verb.ſig.* Item, quia durior eſt hæc conditio, quam viduitatis, vt docet *Iuriſconſ.l.Cum tale.ff.de condit.& demon.* nam cum omnibus dempta perſona indigna, contrahere prohibetur, & ita docent omnes.

Eſt tamen hæc 2. limitatio intelligenda, cum fœmina, 12
cui hoc grauamen imponitur, vidua non eſt; ſi enim vidua eſſet, non reiicitur omnino talis conditio, vt indigno nubat, ſed quamuis non teneatur illi nubere, tenetur tamen omnino ab aliis nuptiis abſtinere, alias legatum amitteret, ratio eſt, quia ſub illa conditione duo continentur, vnum expreſſum, ſcilicet, vt illi nubat, quod reiicitur, eo quod ille indignus eſt: alterum ſubintellectum, vt nulli alij nubat, vt expreſsè dicitur *l. Cum tale, ff. de condit.& demonſtr.* quæ conditio in vidua, & viduo valet: vt dicemus diſp.ſeq.num.29.& 31.& ideo ſi huic ſecundæ conditioni minimè pareat, aliud ineundo matrimonium, amittet legatum, ſic *Acoſta d.l.Cum tale, §.Si arbitratu, ampliat.3.num. 8.Tello l.30.Tauri, num.9.*

Ex hac 2.limitatione infertur, legatum virgini ſi Titio 13
nupſerit, non effici caducum, nec amitti, ſi virgo illa ex paterno conſenſu alteri nubat. Et ratio eſt, quia ea conditio intelligitur ſi honeſtè poteſt, virgo autem non poteſt honeſtè nubere, niſi ex paterno conſenſu. Probatur etiam ex

x doctrina *Baldi conſil.*357 *vol.*1. vbi ait, ſtatuto dicente, vt Mediolanenſis mulier extra Mediolanum non nubat, ſub hæreditatis priuationis pœna, ea priuandam non eſſe, ſi extra nubat ex paterno iuſſu, & expreſſe docet *idem Bald. l.*1.*n.*9.*C.de inſtit.& ſubſt. Bertrand.conſil.*148. *vol.* 1. *Mantica de coniect.vlt.vol.l.*11.*t.*18.*fin. Molina l.*2.*de primogen.c.*13.*nu.* 22.*Gratian.reg.*83.*n.*9.& videtur approbare *Couar.* 4. *decr.* 2.*p.c.*3. §.8.*num.*2. vbi dicit ſe non mirari de hac doctrina: quamuis *Meres de maiorat.*1.*p.q.*50.*n.*8. dicat hoc magis eſſe pium quam tutum: & *Luda. Lop.*2.*p.inſtruct. c.*36.*fol.* 1037. ait hoc eſſe verum in foro externo, ſecus in interno, vbi conſtaret de voluntate teſtatoris. Sed iam nu. 2. diximus in his conditionibus admittendis, vel reiiciendis, idem in vtroque foro ſeruandum eſſe.

14 Superſunt tamen aliquot dubia breuiter diſputanda circa hanc concluſ. I. dubium ſit, an iuſſus contrahere cum perſona nobili, ſi nobilem ducat prima vice, & deinde viduus effectus ignobilem ducat, amittat legatum, vel hæreditatem. Videtur enim non amittere, quia ſermo ſimpliciter prolatus, intelligitur de prima vice, *l. Boues*, §. *Hoc ſermone, ff.de verb.ſign.* Sed dicendum eſt amittere, quia clauditur ibi conditio negatiua, quæ perpetua eſt, vt non ducat aliam, quam nobilem. Sic *Oldrad.conſ.*16.*nu.*3. *Paul. de Caſtro, l. Hoc genus, ff.de condit. & demonſtr.* & *multi alij*, quos refert & ſequitur dicens ab omnibus recipi, *Peralta l. Vnũ ex familia*, §. *Sed & ſi fundum.n.*31.*ff.de leg.*2.*Rolandus*, quẽ refert, & ſequitur *Mantica de coniect.vlt.vol.l.*11.*t.*18.*num.*3. *Gratian.reg.*83.*n.*10.*Pelaez. de Meres de maiorat.*1.*p.q.*51.*n.* 36. Quãuis contrarium teneat *Acoſta, l. Cum tale*, §. *Si arbitratu, ampliat.*3.*n.*10.*ff.de condit. & demonſt.* Nec obſtat *d.l. Boues*, §. *Hoc ſermone*, intelligenda enim eſt, niſi ſermo ſimpliciter prolatus conditionem negatiuam includat, cum enim ea perpetua ſit, de omnib. vicibus verificari debet.

15 II. Dubium ſit, ſi grauatus aliquam ducere, primò renuat, deinde autem pœnitentia ductus annuat, vtrum amiſerit legatum, vel maioratum. Supponenda eſt doctrina *Baldi, l.*1.*C.de inſtit.& ſubſtit.q.*12. vbi ait, ſi quis Mariam hæredem inſtituat, ſi Titio nupſerit: ac ipſo annuente hæreditatem obtineat, licet Titio poſtea volente, renuat Maria, non eſſe illam hæreditatẽ priuandam: nam ſufficit conditionem ſemel extitiſſe, licet poſtea deſierit, per *l. Si quis hæredem, C.de inſtit.& ſubſtit.* vt docẽt multi, quos refert, & ſequitur *Tiraq.l. Si vnquam, verb. Suſceperit liberos, n.*151.*C.de reuoc.donat. Molin.li.*1.*de primog.c.*6.*n.*17. *Menoch.de præſũpt. l.*4.*præſump.*183.*nu.*29. & ita hanc doctrinam Baldi contra Cynum, & Petrum amplectuntur multi, quos referunt, & ſequuntur *Tiraq.d.l. Boues*, §. *Hoc ſermone, n.*101.102.*ff.de verb. ſign. Pelaez. de Meres de maiorat.*1.*p.q.*50.*n.*13. quicquid cõtra illam arguat *Acoſta, l. Cum tale*, §. *Si arbitratu, limit.*6.*nu.* 5.*ff.de condit.* [illegible] Ex hac doctrina infertur deciſio huius dubij, ſic enim diſtinguendum eſt, ſi conditione grauans priuat ipſo iure grauatum, ſi vbi primum requiſitus fuerit, nolit conditioni parere, pœnitentia ſubſequens minimè prodeſt: eo quòd ſtatim eſt ius acquiſitum alteri ſucceſſori; nemini autem variare licet, iure iam alteri cõparato: vt docet *gloſ. c. Noſti, verb. Reuocare, de electione*, & *alij*, quos refert, & ſequitur *Tiraquel.d.l. Boues*, §. *Hoc ſerm. lim.*3.*n.*5.*Peralta l.*3.*n.*1.*ff.de legat.* 2. Si autem non priuet, & omnia integra ſint, quia nulli ius acquiſitum eſt; proderit vtique pœnitentia. Sic *Pelaez. de Meres de maiorat.*1.*p.q.* 50.*n.*13. vbi *n.*14. benè probat ſi grauatus, minor ſit, poſſe in priori caſu reſtitutionis beneficio vti, aduerſus conditionem non impletam: & *nu.* 15. pobat, ſi grauamen modi naturam induat, & non conditiònis, audiendum eſſe grauatum, poſtea volentem conditioni parere.

16 Quid autem dicendum ſit, ſi grauatus aliquam ducere, iam illam duxerat: conſule *Manticam de coniect.vlt.volunt.l.* 11.*t.*18.*n.*16.17.& 36. quanto autem tempore expectandus ſit, vt conditioni pareat, conſule eundem *ibi nu.* 23. & 24.

17 III. Dubium eſt, quid dicẽdum ſit, ſi iuſſus ducere Mariam primò aliam ducat, deinde verò viduus effectus, velit Mariam ducere. *Corneus*, quem refert *Acoſta, l. Cum tale*, §. *Si arbitratu, limit.*3.*n.*2.*ff.de cõdit.& demonſt.* aſſerit, in alio ſimili non perdere legatum: ait enim eum cui aliquid legatur, ea lege, vt monachus fiat, legatum conſequi, ſi primò vxorem ducens, ea defuncta religionem ingrediatur. Verius tamen eſt conditionem iam defeciſſe in vtroque caſu, & ita legatum non obtinere: per *l. Hæc condit. filia mea*, & *l. Cum ita.*§.1.& *l. Hoc genus, ff. de condit. & demonſtr.* & *l. Matrimonij, ff. qui, & à quibus.* Sic docet cum *Bart. & Bald.* per eum relatis, *Acoſta ibid.num.*2.& 3. Quod bene limitat *Molin.l.*2.*de primog. c.*13.*n.*16. dummodo tempore delatæ ſucceſſionis, vel poſt illam delatam, conditioni minimè pareat: tunc enim irrecuperabiliter amittit legatum, conditio enim defecit: ſecùs ſi tempore delatæ ſucceſſionis, parere velit conditioni: quia iam prius matrimonium diſſolutum eſt, & tunc vult ingredi religionem, vel illud inire matrimonium, quod teſtator iniunxit: quia ſemper conditiones tempus delatæ ſucceſſionis reſpiciunt, *l. Interuenit, ff.de legat. præſtan.* ibi, & *placet ſufficere in ea neceſſitudine, tunc eſſe, cum dies legati ceſſit.*

IV. Dubium eſt, quid ſi grauatus aliquam ducere velit, 18
illa autem nolit, & poſtmodum pœnitẽtia ducta annuat, grauatus autem tunc renuat: vtrum amittat legatum, vel hæreditatem. De hac re latè *Mantica de coniect.vlt.vol.l.*11. *t.*18.*à n.*38.& *Menoch.de præſumpt.l.*4.*præſumpt.*183.*à n.*2.& referunt aliquos dicentes minimè perdere: quia conditio cenſetur impleta, cum per ipſum non ſteterit: alios autem dicentes perdere: quia adhuc poteſt conditioni parere. Et ipſi cum Socino ſic conciliant, ſi iam grauatus aliam vxorem duxit, vel obtinuit iam legatum, vel ſi non obtinuit, eſt legatum non quantitatis, ſed ſpeciei (illud enim non tranſit ſtatim in legatarij dominium, cum poſſit dari quæcumque quantitas, vt ſi legentur 10. tritici modij, hoc verò tranſit ſtatim in legatarij dominium, vt ſi legetur talis fundus:) & ſi eſt hæreditas relicta, illam iam adiuit, non perdit: ſi autem nec eſt alteri matrimonio copulatus, nec obtinuit legatum, & eſt quantitatis, nec hæreditatẽ adiit, non conſequetur: quia adhuc poteſt parere conditioni.

V. Dubium eſt, an iuſſus cum aliqua contrahere pœna 19
amiſſionis legati, vel hæreditatis, vel maioratus, adhuc amittat, ſi abſque culpa ipſius conditio deficiat, quia altera non vult, vel prius obiit, quam ipſe in mora conſtitutus ſit. I. Dico, ſi cõditio mixta, qualis eſt hæc pendens à duorum voluntate, deficiat ex culpa non grauati, ſed alterius, cum quo contrahendum erat matrimonium, vt quia non vult, habetur pro impleta. habetur expreſsè *l.*1.*C.de inſt.& ſubſtit.*& *l. In teſtamento, la* 2.*ff.de condit.& demonſt.* & *l.*14.*t.* 4.& *l.*22.*t.*9.*p.*6. Et docet *Mantica alios referens, de coniect. vlt.volunt.l.*11.*t.*18.*n.*37.*Menoch.de præſumpt.l.*4.*præſum* 183. *n.*25. *Molina l.*2.*de primog.c.*13.*nu.* 4. *P. Molin.to.*1. *de iuſt. tract.*2.*diſp.*206.*fin.*& 207.*f.*1165.& addit *alter Molina eo n.* 14. ob hoc poſſeſſorem, vel ſucceſſorem maioratus iuſſum cum aliqua contrahere, ſolere illam acquirere, ipſaque recuſante poſſe liberè aliam ducere: & conſtituit ibi modum ſeruandum, quando fœmina data opera latitat.

Similiter dicendum eſt non deficere conditionem, ſed 20
tanquam impletam reputari, ſi fœmina illa alij nubat: non enim tenetur grauatus viduam effectam ducere, quia cenſendum eſt teſtatorem de primis nuptiis intellexiſſe. Sic cum *Baldo, Imola, & Acoſta*, quos ibi refert *Molina d.c.* 13.*n.*17. probat.

Hæc autem accipienda ſunt, quando ea conditio in vl- 21
tima voluntate apponitur, ſecus, quando ponitur in contractu irreuocabili: nihil enim proderit cuiuſcunque culpa conditio impleta non ſit; & ratio eſt, quia id quod extraordinario iure in vltimis voluntatibus inſtitutum eſt, non debet facilè ad contractus trahi. *l.*1.*C.de inſt. & ſubſt.* vbi communiter id notatur, ſic tenent *Alex. Corn. Socin. Iaſon, Aretin.* quos refert, & ſequitur *Molina l.*2.*de primog.c.*13. *n.*19. dicens hoc eſſe verius, licet contrarium magnam habeat æquitatem: idẽ *Roſella verb. Sponſalia n.*7. & *ibi Angel. n.*14. *Syluest.q.*8.*dict.*1. *Greg. Lop.l.*14.*verſ. E no ſe le.t.*4.*p.*6. *Acoſta l. Cum tale*, §. *Si arbitratu, lim.*3.*n.*18.*ff.de condit.& demonſtr.*

monſtr. P. Molina to.2. de iuſt. diſp.258. ad fin. licet multi, quos referunt Acoſta, & Molina, contrarium teneant: quod dicit Molina eo. num. [illegible] forſan admitti in primogeniis in contractu, ſub ea conditione inſtitutis, ex præſumpta inſtitutoris voluntate.

22 Rogabis tamen, quid è contra dicendum ſit, quando teſtator non vtitur hac forma, Lego Mariæ ſi Titio nupſerit, ſed lego Mariæ, ſi Titius cum ea contraxerit: an debeatur hæreditas, vel legatum, ſi per Mariam non ſtet, ſed per Titium, vt matrimonium minimè ſequatur. Quidam aiunt non deberi, quia conditio appoſita eſt principaliter in perſona Titij, & in illius fauorem, atque ita in eius poteſtate eſſe debet, velit contrahere, necne: hanc tenent multi, quos refert, & ſequitur Menoch. de præſumpt. l.4. præſumpt.183. à n.32. Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim.6. n.27. ff. de condit. & demonſt. Mantica de coniect. vlt. vol. l.11. t.18. n.37. Alij verò tenent oppoſitum, quos refert ibi Menoch. Sed melius Greg. Lopez l.14. verb. Si caſſare, t.4. p.6. quamuis aliquantulum dubius, ait, conſiderandum eſſe cuius intuitu & fauore teſtator matrimonium contrahi voluerit: nam ſi fauore mulieris inſtitutæ, vel legatariæ, conſequetur legatum, ſi per ipſam non ſtet, ſi vero fauore alterius, minimè conſequetur: vbi id probat ex aliis.

23 Ex dictis infertur, quamuis faciens, quod in ſe eſt, minimè incurrat pœnam promiſſam ob factum alienum, vt diximus diſp.25. n.3. minimè tamen eximi à pœna conſiſtenti in lucro non comparando: vt ſi cui pium legatum, aut donatio fiat, ſi efficiat vt matrimonium aliquod contrahatur, eo non contracto, minimè obtinebit, licet omnem adhibuerit diligentiam, vt ſequatur. Sic Roſella verb. Sponſalia, n.7. vbi Angel. n.14. Syluest. q.8. dict.1.

24 2. Dico, ſi conditio mixta, abſque vtriuſque culpa, caſu deficiat, vt ſi Maria inſtituta, vel legataria ea lege, vt Titio nubat, antequam in mora ſit, obiit, vel ipſe Titius, perit omnino legatum, vel inſtitutio. habetur expreſsè l. Legatum, C. de condit. inſertis. ibi, eum mortuo filio prius quam matrimonium cũ eo contraheres, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi exiſtimas. & l. In teſtamento. la 2. ff. de condit. & demõſt. & l.14. t.4. p.6. ibi, ſi acaecieſe, que la mujer ſe muera, o aquel con qui en la mandaua caſar, antes que ſe cumpla la condicion, no vale el eſtablecimiento, o la manda que aſi fueſe hecha. & l.22. t.9. p.6. & docent Mantica de coniect. vlt. vol. l.11. tit.18. n.37. Molina l.2. de primog. c.13. n.23. 24. 25. Menoch. de præſũpt. l.4. præſumpt.183. n.40. & 41. quamuis P. Molina to.1. de iuſt. tract.2. diſp.207. f.1265. & diſp.206. fine, aſſerat cõditionem mixtam haberi pro impleta, ſi altera cum qua grauatus eſt aliquis contrahere, moriatur, ſecus, ſi ipſe.

25 Hoc tamen 6. modis limitandum eſt. 1. Niſi fauore alimentorum, ſi enim ſit legatum alimentorum, conditio caſu deficiens, habetur pro impleta. Sic Mantica de coniect. vlt. vol. l.11. tit.22. n.32. 33. Menoch. alios referens d. præſumpt.183. n.42. Vnde fit vt legatũ dotis puellæ relictũ, hac lege, vt Titio nubat, ſi puella pauper ſit, non deficiat Titij obitu: quia ſuccedit loco alimentorum. ſic Bald. Nouel. de dote 6. p. priuil.76. n.4. ad fin. & priuil.77. n.2. Couar. c.3. de teſtam. n.11. verſ. Quinto inde colligitur. Mantica ibid. Perez l.5. ordin. tit.2. l.1. f.79. col.45. verſ. Eſt tamen notãdum. Vtrum vero ea puella neceſſario debeat alij nubere, vt conſequatur legatum, vel conſequatur, vitam cælibem ducens, aut religionem ingrediens, & quid ſi ipſa obeat: dicemus nu.30. 2. Limita fauore libertatis, habetur enim tũc cõditio mixta caſu deficiens, pro impleta. ſic cum aliis Menoch. ibi. n.43. 3. Fauore cauſa piæ, quia valet argum. à libertate, ad cauſã piam, vt latè Euerardus loco à libertate, ad cauſam piã: & docet idem Euerardus ibi n.18. & alios referens Menoch. n.44. 4. niſi conditio partim impleta ſit. Menoch. cum aliis n.45. 5. niſi in primogeniis, & hoc ex præſumpta teſtatoris volũtate. ſic latè probans Molina l.2. de primog. c.13. n.26. Vltimò, quando contrahendi præceptum, conditionis naturam induit, ſecus ſi modi: modus enim caſu fortuito deficiens, habetur pro impleto. ſic Acoſta l.2. ſelect. c.22. n.7. Molina d. c.13. n.24. & 25. addens communiter in primogeniis appo-ni tanquam modum: Menoch. l.4. de præſumpt. præſump.184. n.1. & 2. niſi (vt inquit idem Menoch.) teſtator clare omnino velit modum impleri: ſi autem modus mixtus deficiat culpa eius in cuius perſona implendus erat, habetur pro impleto; ſecus ſi culpa eius, qui implere tenebatur. ſic Menoch. ea præſumpt.184. n.3. & 4.

3. Dico, ſi conditio mixta teſtatoris facto deficiat, haberi pro impleta: vt ſi legauit parochiæ centum, ſi ibi ſepeliatur, & deceſſit excommunicatus, ob quod in loco ſacro ſepeliri non potuit. ſic Bald. l. vnic. fin. C. de his quæ pœnæ nom. Roſella verb. Legare, n.3. Ang. verb. Legatum [illegible] Syluest. Legatum 1. q.4. & 6. Armil. verb. Legatum [illegible] Menoch. alios referens, de præſumpt. lib.4. præſumpt.183. [illegible] 46. 26

Vltimo dico, quando conditio mixta non impeditur à contrahentibus, ſed à quodam tertio qui verbi gratia matrim. impedit, cenſeri non impletam: legatarium tamẽ actionem habere ad intereſſe contra impedientem. Sic Molin. l.2. de primog. c.13. n.2[illegible] Menoch. multos referẽs d. præſumpt.183. n.38. 39. Fallit [illegible] maioratibus, ex præſumpta inſtitutorum voluntate. Sic Molina ibi. 2. ſi impediens ſoluendo intereſſe non ſit, tunc enim habetur pro impleta, Mol. ibi, num.22. Menoch. n.39. vbi textus, & DD. allegant. 3. ſi iuſte tertius ille impediat, cum enim tunc ad intereſſe non teneatur, habebitur pro completa, ſic alios referens Mol. ibi, n.21. Menoch. n.38. 39. Vltimò, ſi impediatur à tertio, cuius conſenſus requirebatur: quia tunc perinde eſt, ac ſi conditio impediretur ab eo, in cuius perſona implenda erat: & ſic habebitur pro impleta [illegible] Lop. l.14. verb. Se muera. tit.4. p.6. 27

Id demum obſeruandum eſt, verba [illegible] per teſtatorem inducta, grauamen vel conditionem non continere: quod probatur ex ratione textus c. Quod præcipitur, (alias eſt, cap. vlt. §. Quod præcipitur.) 14. q.1. ſic Meres de maior. 1. p. q.50. n.16. 28

Vltimum dubium eſt, vtrum legatum relictum virginibus matrimonio collocandis, poſſit diſtribui virgini religionem ingredienti? Et quidem quando relinquitur legatum alicui perſonæ determinatæ, vt matrim. ineat, ferè certum eſt deberi, ſi religionem ingrediatur, per §. Sed & hoc præſenti, auth. de ſanctiſ. epiſc. collat.9. & auth. Niſi [illegible] C. ad SC. Trebell. ſic docent Socinus l. Mulieri, n.12. ff. de cond. & demonſt. Fulgoſ. conſ.53. Felin. c. Eccleſia. n.79. verſ. Cæterum, de conſt. Nata conſ.296. n.4. Bald. Nouel. de dote p.6. priuil.77. n.2. Syluest. Legatum 1. q.9. Loazes repetit. l. Filius familias, §. Diui, n.139. ff. de legat.1. Couar. 1. var. c.19. n.10. Acoſta l. Cũ tale, §. Si arbitratu, limit.4. n.5. Mantica de coniect. vlt. vol. l.11. t.18. n.26. Gutier. conſ.26. n.13. & q. canon. l.1. c.32. nu.20. Menoch. l.4. de præſ. præſumpt.148. à n.13. ad 16. Perez lib.5. ordin. [illegible] l.1. col.45. v. Legatum relictũ, f.79. vbi alios refert. Et ex Theologis P. Molin. dicẽs eſſe omnium [illegible] 207. col.1. f.1267. Lud. Lop. 2. par. inſtruct. de matrim. c.36. [illegible] In ratione tamen huius deciſionis diſcrepant DD. nam Bald. Nouell. eo priuil.77. n.2. & 5. dicit non inniti præſumptioni, ſed contra expreſſam teſtatoris voluntatem id diſponere, d. auth. idem ſentire videtur Felin. eod. verſ. Cæterum, ait enim rationem eſſe ne impediatur vita contemplatiua. Idem ex Theologis tenet expreſſe [illegible] ſumma, poſt caſum 66. Cæterum omnino dicendum eſt eam deciſionem inniti præſumptioni voluntatis teſtatoris, vbi enim oppoſitum minimè declarauit, præſumit ius fore, vt idem diſponeret teſtator, ſi meminiſſet, caſu quo iuſſus matrim. inire, religionem ingrederetur, & hoc religionis fauore. & ita docet Couar. n.11. Menoch. n.14. Mantica eodem tit.18. n.31. Molina proximè citati; & permulti alij, teſte Menoch. ibi. & conſtabit ex corollario ſtatim inferendo. 29

Ex ratione huius deciſionis infertur, vbi coniecturæ ſunt, teſtatorem de nuptiis carnalibus intellexiſſe, non conſequi legatum, religionem ingredientem, quia ceſſat preſumptio dicta. ſic Guil. Benedictus, c. Raynutius, verb. Qui cũ alia, n.23. de teſtam. Mant. eod. t.18. n.26. Menoch. d. præſũpt.148. n.2. Gutier. d. c.32. n.19. I. autem coniectura eſt, quando teſtator legauit puellæ, ſi nubat perſonæ certæ, tunc enim 30

intelli-

intelligi nequit de nuptiis ſpiritualibus: quare religionem ingrediens minimè conſequetur. Sic *Bald. Nouell. de dote p. 6. priuil. 77. n. 3. Couar. c. 3. de teſt. nu. 11. verſ. Sexto ex proxima, Roſella verb. Legare, n. 28. Acoſta l. Cũ tale, §. Si arbitratu, lim. 6. n. 2. ff. de condit. & demonſt. Mantica eo t. 18. nu. 26. Menoch. ea præſump. 148. n. 2. 3. 4. & 5. Gutier. d. c. 32. n. 17.* Si tamen illa perſona certa obiit, antequam puella ſit in mora, non obtinebit legatum, vitam cælibem ducens; ſed aliud matrimonium inire debet; quia teſtator de matrim. carnali manifeſtè intellexit. ſic *Bald. Nouel. de dote 6. p. priu. 76. n. 4. ad fin. & priu. 77. n. 1. & 3. Couar. d. c. 3. n. 11. verſ. Quinto inde colligitur, Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. verſ. Eſt tamen notandum, f. 79.* poteſt tamen hoc caſu puella religioné ingredi, & obtinebit legatum, quia cum matrim. iniunctum à teſtatore impleri nequeat, veriſimile eſt teſtatorem idem diſpoſiturum, ſi in eo euentu puella religionem ingrederetur. Sic *Bald. Nouell.* quamuis aliquantulum dubius, *d. priu. 77. n. 5. & Couar. d. c. 3. n. 11. verſ. Sexto ex proxima.* Si tamẽ puella ipſa obeat, aut diues ſit, ipſa obeunte (quo caſu cũ hæc conditio mixta ſit, vt dixi n. 24. perit legatum,) non poteſt diſtribui alij puellæ religionem ingredienti, quia debet conuerti in ſimilem vſum, nempe in aliud matrim. temporale, de quo teſtator intellexit. Sic *Bald. Nouel. eo priuil. 77. n. 2. Couar. d. c. 13. n. 11. verſ. Sexto ex proxima.* 2. coniectura eſt, quando teſtator reliquit tertio, ſi certa puella nupſerit, tunc enim non obtinebit legatum, ſi puella illa religionem ingreſſa ſit. ſic *Acoſta d. l. Cum tale, lim. 4. n. 5. Cumanum referens, Menoch. d. præſumpt. 148. nu. 7.* vbi alios refert. 3. eſt, quando teſtator negatiuè legauit, vt, Lego centũ Titiæ, ſi non nupſerit, (hæc enim conditio, ſi Titia vidua ſit, valet) tunc ergo intelligitur de nuptiis temporalibus: quare ſi Titia religionem ingrediatur, obtinebit legatum. quia intelligitur ea conditio de nuptiis temporalibus, non enim veriſimile eſt teſtatorem voluiſſe retrahere à religionis ingreſſu, ſed ad eum inuitare. Sic *Mantica d. t. 18. n. 26. Menoch. d. præſumpt. 148. n. 6.* vbi multos alios refert.

31 Maior autem difficultas eſt, quando non certæ perſonæ matrimonio collocandæ, ſed indefinitè puellarum matrimonio legatum relinquitur, vtrum poſſit dari puellæ religionem ingrediẽti. Aliqui affirmant: per *auth. de ſanctiſ. epiſcop. § Sed & hoc præſenti, coll. 9.* vbi dicitur conditionem nuptiarum eſſe inualidam, & pro non ſcripta haberi, quoties aliquis ſub illarum conditione donauerit, vel reliquerit liberis, vel cuicumque perſonæ, hæreditatem, vel legatum, & talis perſona religionem ingrediatur. 2. quia non videtur maior ratio, ſiue legetur certæ perſonæ, ſiue incertis, ſed priori caſu debetur ingredienti religionem, ergo poſteriori poteſt dari religionem ingredienti. 3. quia religionem ingrediens dicitur matrim. ſpirituale contrahere: vt *Bart. d. §. Sed & hoc præſenti, nu. 2. & Cyn. auth. Niſi rogati, C. ad SC. Trebel. & ibi Bald. in princ. & Paul. de Caſtr. & Salic.* notant, reddentes rationem illius deciſionis: & conſtat ex illo ad Tim. 1. c. 5. *Cum luxuriatæ fuerint in Chriſto nubere volunt,* & ita hoc appellatur *c. 2. & c. vlt. de tranſact. prælat. & c. Ex publico, de conuerſ. coniug.* 4. probatur ex doctrina, quã tradunt *Crottus, l. Filiusfamilias, §. Diui, n. 62. ff. de legat. 1. Socin. c. Qualiter, el 2. q. fin. a penul. de accuſ. Rolan. conſ. 35. nu. 20. lib. 3.* nempe ſtatutum aliquid diſponens cõtra cognoſcentem coniugatam, habere locum contra cognoſcentem monialem. Vltimò, quia *Iacobus de S. Georgio in ſua inueſtitura, verb. Qui quidem inueſtiti, in fine,* ait ſe conſuluiſſe cum multis præſtantiſſimis viris, ſubditos ex conſuetudine obligatos ad ferendum opem domino collocanti filias matrimonio, teneri ſimiliter dum eæ religionem ingrediuntur. Hanc ſent. ſuſtinet *Nata conſ. 296. n. 4.* & explicat *Bald. d. auth. Niſi rogati, n. 11.* dicentem exequutores deputatos ad certam quantitatem pro virginum matrimonio diſtribuendam, nihil poſſe diſtribuere pro virginis ingreſſu in monaſterium, quia hoc non habent in mandatis: explicat (inquã) vt minimè intelligat de legato, ſed de mãdato: illud enim late interpretandum eſt, *c. Cum dilecti, de donat. l. In teſtamentis, ff. de regul. iur.* hóc autem ſtrictè *c. Cum dilecta, de reſcript. l. Diligenter, ff. manda.* & conſtat ex ratione eiuſdem *Baldi,* ſcilicet quia id non habebant in mandato. eiuſdem ſenten. videtur *Boërius deciſ. 3. n. 13.* vbi doctrinam *Baldi* prædictã explicat, vt non tanta dos tribui poſſit ingredienti monaſterium, quanta matrimonium ineunti.

Cæterum dicendum eſt id legatum diſtribui non poſſe ingredienti monaſterium, ſed ſolis matrim. temporale ineuntibus. Prob. quia diſpoſitio illa *auth. de ſanctiſſ. epiſcop. §. Sed & hoc præſenti, collat. 9.* exorbitans eſt à iure petenti conditiones in vera & ſpecifica forma impleri, & non ficta. *l. Mæuius, & l. Qui hæredi. ff. de cõdit. & demonſt.* quare ad alios caſus trahenda minime eſt, vt bene *Beroius in ſuis quæſt. q. 34. n. 6. & 7. Deciſio Pedemont. 126. n. 12.* ſed loquitur de legato facto perſonæ certæ, ibi, *ſiue reliquerit ſuis liberis, ſiue alij cuicumque perſonæ.* ergo nõ eſt extendenda ad legatum relictum incertis perſonis. Et confirm. quia longè diſpar eſt ratio, quia quando legatum relictum eſt certæ perſonæ ſub nuptiarum conditione, & illa monaſterium ingreditur, non poteſt legatum in ſpecifica forma impleri, ſi alij fœminæ nupturæ tribuatur, & teſtator habuit ſpecialem affectionem ad ſubueniendum illi fœminæ: quare non eſt mirum, ſi ius præſumat voluiſſe illi legare teſtatorem, etiam caſu quo ingrederetur religionem, dum de cõtraria eius voluntate minime conſtat: verùm quando legatur incertis perſonis matrimonio collocandis, poteſt omnino in vera & propria forma impleri, ſi matrim. temporale contrahentibus detur, nec teſtator affectum habuit ſpecialem ad eam, quæ religionem ingreditur. Tandem, quia ſimile videmus in hoc caſu, legauit teſtator certæ virgini matrimonio collocandæ: ſi tempore teſtamenti iam nupta eſſet, poſſet vtique illi legatum dari, ſecus eſſet, ſi incertis matrimonio iungendis legatum eſſet: vt probant *Bald. l. fin. C. de ſent. quæ pro eo quod* [illegible] *cert. quant. numer. 14. Alex. conſ. 146. vol. 5. Hippol. rubr. de fideiuſſ. n. 85. Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 12. n. 6. Mexia ad l. Toleti. p. 12. funda. 1. n. 35. Perez l. 5. ord. t. 2. l. 1. col. 45. verſ. Dubiũ eſt quotidianum, f. 79* & refert Iaſonem: quamuis in neutro caſu poſſe dari affirmãt *Tiraq. l. Si vnqua, verb. Suſceperit, n. 178. C. de reuoc. donat. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 12. t. 1. n. 13.* niſi tẽpore teſtamenti, vel poſt illud conditum, dũ mutare potuit teſtator, nouerit illam eſſe nuptam: ſed primum eſt verius. ergo ſimiliter in noſtro caſu, diuerſum ſentiendum eſt, ſi incertis legetur: & ideo hanc ſent. tenẽt *Barbatius, conſ. 23. n. 2. vol. 1. Bald. auth. Niſi rogati, nu. 11. C. ad SC. Trebel. Fel. c. Eccleſia, de cõſt. q. 6. n. 79. verſ. Et pro iſta. Bald. Nouel. de dote, priu. 77. n. 2. Guil. Bened. c. Raynutius, verb. Qui cũ alia, n. 31. de teſtam. Bertachin. in repert. ver. Legatum pium, verſ. Legatum pro virgin. maritandis, Ioan. Lup. d. §. 12. nu. 6. Loazes in repet. l. Filiusfamilias, §. Diui, num. 139. ff. de legat. 1. Mantica de cõiect. vlt. vol. l. 8. t. 5. n. 22. Baeza de nõ melioran. c. 14. n. 9. Perez d. l. 1. f. 75. col. 31. verſ. In caſu vero, Gutier. cõſ. 26. n. 13. & q. canon. l. 1. c. 32. n. 20.* & videtur expreſsè tenere *Couar. c. 3. de teſtam. n. 11. verſ. Sexto ex proxima.* vbi doctrinam hãc *Bald.* videtur approbare: & immerito *Nata* voluit explicare Baldũ, vt loqueretur de mandatario: cùm ferè omnes citati, & *Couar.* de executore teſtamenti illũ intelligãt: & ita loquantur de legato relicto pro virginibus maritandis, & illa auth. quam *Bald.* cõmentabatur, *& ipſemet Bald. ibi,* de legatis ſermonẽ habent: nec obſtat ratio Baldi, ſcilicet, quia id exequutores in mandato non habent: nõ etiã exequutoribus teſtamentariis datur mandatum legata exequendi. Hoc tamen fatendum eſt, ſi legatum eſſet ad matrimonio collocandas teſtatoris neptes, dandum eſſe nepti ingredienti religionem: nam propter præſumptam teſtatoris affectionem erga ſanguine iunctos, plenius & latius venit interpretandum legatum, *l. Aurelius, §. Titius teſtamento facto, ff. de liber. legat.* ibi, *præſumptio enim propter naturalẽ affectũ facit omnia patri videri cõceſſa.* Sic *Nata cõſ. 296. n. 6. Mantica d. t. 5. n. 22.* Nec obſtant adducta in contrarium: nã §. *Sed & hoc præſenti,* non ſic intelligitur, vt ea cõditio nuptiarũ habeatur pro nõ ſcripta, ſed vt ex præſũpta teſtatoris volũtate habeatur pro impleta per ingreſſũ religionis:

gionis: vt bene explicat *Couar.1.var.c.19.nu.11.* Sed loquitur in caſu ſpeciali, quando legatum fit certæ perſonæ. Ad 2. conſtat ex dictis, rationem enim diſparitatis aſſignatui. Ad 3. fateor ingreſſum religionis eſſe quoddam matrimon. ſed metaphoricè & impropriè, cōditio autem in vera, & ſpecifica forma impleri debet. Ad 4. ea doctrina eſt negāda, & ita eam impugnant *Felin. eod. n.79 & Lonz. es hoc n. cit.* Ad 5. ſimiliter ea doctrina eſt negāda; nam conſuetudines, & ſtatuta odioſa extendere, contra rationem eſt.

33 Ad argum. n.1. propoſita, ad 1. dixi n.2. & ad 3. reſpondi n.8. ad 2. autē dico conditionē, quæ nō inducit viduitatem ſimpliciter, ſed reſpectu certæ perſonæ, minimè reiici.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm pœna conſiſtens in lucro non acquirendo, retrahens à matrimonio, validè apponatur, vt ſi legatum, vel donatio fiat ſub conditione ducendi vitam cælibem,

SVMMARIVM.

Quot ſint difficultates diſputandæ: & ius reiiciens aliquas conditiones habet etiam locum in foro conſcientiæ, vbi de teſtatoris voluntate conſtat. n.1.

An conditio abſtinendi à matrim. vel arbitrio alicuius illud contrahendi, reiiciatur à contractibus, vel illos vitiet. nu. 2. vbi, an conditiones impoſſibiles vitient contractus, & legata à legatis, & hæreditate, & donatione cauſa mortis, reiicitur conditio inducens viduitatem, & poteſt legatarius, vel hæres vendicare. 3.

An hoc ſit verum, caſu quo legatarius vxorem ducere velit, quod ſi nolit, non acquirat legatum. 4.

An conditio virgini adiecta in legato, non nubendi, valeat, vt ſaltem virtute illius teneatur à ſecundis nuptiis abſtinere, & tradendum ſit legatum ſub cautione Mutiana. 5.

Quid ſi alicui legentur centum, ſi nupſerit, & ducenta, ſi non nupſerit: etſi teſtator expreſsè diſp... nupſerit, nihil detur: & caſus omiſſus manet in ... communis diſpoſitione. 6.

Quid de conditione, ſi Titius filios non habuerit, vel ſine liberis deceſſerit. 7.

Quid ſi extraneo legentur centum, ſi Berta non nupſerit, & rogatus ſit illa Bertæ reſtituere. 8.

Quid ſi legataria ſi non nupſerit, rogata ſit id legatū alteri reſtituere. 9.

Quid ſi patri, tutori, vel curatori, vel amico, legetur aliquid, ſi Berta non nupſerit, vel Bertæ, & extraneo aliquid legetur, ſi ea non nupſerit. 10.

Quid de conditione auertēte à religionis ingreſſu, etiā viduæ appoſita. 11.

Quid ſi alicui legentur centum, ſi nupſerit, quinquaginta verò ſi religionem ingrediatur. 1. opinio affirmans. 12 contraria verior. 13.

An licitè minus legetur filiæ ſi ingrediatur religionem, quàm ſi nubat, & in maioratibus apponatur clauſula excludens religioſos. 14.

An valeat legatum factum alicui ſi religionem ingrediatur, vel ſacerdos fiat, vel continenter viuat. n.15. aut ſi caſtè & honeſtè viuat. ibid.

Legatum factum alicui ſi religionem ingrediatur, an obtineat ſi nouitiatus tempore exeat, & vxor cui vir legat, ſi habitum tertij ordinis aſſumat, & illa exit: ponitur opinio negans. 16.

Contraria verior. n 17. & explicatur l. Reprehendenda. C. de inſtitut. & ſubſtit. vbi an voto religionis ſatisfaciat ingrediens, & egrediens: & ſit differentia: Voueo religionem, vel me fieri, aut eſſe.

Quid ſi legatarius ſub conditione ſi religioſus fiat, primò ducat vxorem, & deinde viduus, fiat religioſus. 18.

Quid de conditione matrimonij ineūdi arbitratu, vel conſenſu talis perſonæ, licet arbitriū importet non nudā voluntatē, ſed prudentialē. 19.

Ad talis conditio ſi arbitratu alicuius fœmina nupſerit, omnino reiiciatur. 20.

An valeat, ſi pater in legato vltra legitimam, grauet filium, ne vxorem ducat ſine matris, vel alicuius propinqui conſenſu. 21.

Quid de conditione, vt filius non ducat vxorem ſine patris conſenſu. 22.

Quid ſi ei, qui virginem deflorauit, aliquid legetur, ſi de conſenſu patris illam duxerit. 23.

Quid de conditione, ſi de conſilio alicuius vxorem duxerit, & quid diſtet inter conſilium & conſenſum. 24.

Quid in caſibus, in quibus quis tenetur ſequi conſilium, vel eſſet periculum in mora. 25.

Quid ſi is cuius requiritur conſilium, vel conſenſus, ſit abſens. 26.

Quid ſi is cuius eſt petendum conſilium, viuo teſtatore deceſſit. 27.

Quid ſi apponatur conditio, ſi Titius non duxerit vxorem, habeat poſt mortem ſuam, vel poſt tale tempus, centum. 28.

Poſt n.28. inuenies cætera ſummaria.

1 DVPLEX eſt diſputanda quæſtio. Prior, in quibus caſibus reiiciatur conditio nuptias prohibēs: poſterior, in quibus caſibus valida ſit. Supponendū autē 1. eſt, cōditiones quas ius reiicit, in vtroq; foro inualidas eſſe, quāuis cōſtet de cōtraria teſtatoris volūtate, vt dixi diſp. præc. n. 2.

QVÆSTIO I. eſt, in quibus caſibus ius reiiciat conditionem prohibentem nuptias. Sit I. concluſio. Conditio abſtinendi à matrim. contractui adiecta non reiicitur, ſed vitiat contractum, atque irritum reddit, quando virgini ea conditio imponitur: virgini (inquam) id eſt ei, quæ non contraxit, ac cōnſummauit aliud matrim. vt dicemus nu. 29. & 30. vt ſi quis ei promittat 100. ſi non nupſerit promiſſio eſt irrita: & ratio eſt, quia hæc conditio reputatur iure impoſſibilis, vt bene *P. Molin. to.2. de iuſt. tract.2. diſp. 285. ſi. & Enriquez l.11. de matri. c.2. n.6.* Nam quæ iure improbantur, vocantur impoſſibiles *l. Conditiones, quæ contra bonos mores, ff. de condit. inſtit. l.3. t.4. n.6.* hæc autem iure improbatur, vt n.3. dicemus, & ita impoſſibilis eſt de iure: conditiones autem impoſſibiles, quamuis reiiciantur à legatis, non tamen à contractibus, ſed illos omnino vitiāt. *§. Si impoſſibilis, inſtit. de inutil. ſtipul.* vbi, ſi impoſſibilis conditio *obligationibus adiiciatur, nihil valet ſtipulatio:* & idem in omnibus contractibus diſponitur *l. Non ſolum, ff. de act. & obl.* & bene docet cum aliis *Molina l.2. de primog. c.12. n.48.* nomine autem conditionum impoſſibilium ad hunc effectum cōprehenduntur, & quæ natura, & quæ iure impoſſibiles ſunt: vt conſtat ex legibus citatis, & docet *idem Molina eod. c.12. n.35.* & in propriis terminis conditionem hāc nō nubendi vitiare contractum, docet *Acoſta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, lim. 2. n.1. P. Molina d. diſp. 285. fine.* Addit ibi *Molina,* vitiare has conditiones impoſſibiles de iure contractū, niſi impleatur. Cuius tamen cōtrarium credo: quia *d. §. Si impoſſibilis, & d. l. Non ſolum,* dicitur nihil valere ſtipulationē, neque contractum ſub conditione impoſſibili, at multum valeret, ſi ea cōditione impleta obligaret. Præterea, quia falſum eſſet vitiare contractum, ſed ſuſpēderet vtique more conditionis honeſtæ, eiúſque obligatio ex conditionis implemento penderet: quare *Acoſta ead. lim. 2. n.2* ait, ~~minimè~~ valere donationē, licet res tradatur virgini ſub conditione, ſi non nupſerit & tanquam quid ſpeciale ait *n.3.* ſi quis promittat virgini 100. aureos, ſi arbitratu Titij nupſerit, non abſurdè ſentire eum, qui diceret illam conditionem, nec vitiare, nec vitiari, & ita obtinere promiſſum, ſi virgo conditionem impleat: imò etiā in hoc caſu credo vitiari contractum: quia perinde reputatur iure impoſſibilis conditio, ſi arbitratu alicuius virgo nupſerit, ac conditio, ſi non nupſerit, vt dicemus n. 19. Rogabis tamē, quare ea conditio, ſi non nupſerit, & reliquæ impoſſibiles à contractibus non reiiciantur, ſed illos vitient, cū tamen à legatis reiiciantur, nec illa vitient: varias rationes affert *Sarmien. to 2 ſelect. c.3. n. vlt.* ſed vltra illas, addo hanc, ideò ius ciuile non ſuſtinet contractus reiecta conditione impoſſibili, quia contrahentes ipſi cum adhuc ſint ſuperſtites, poſſunt ſuos contractus ſic vitiatos ob conditionis impoſſibilitatem, efficere validos, remittendo conditionem impoſſibilem: at verò teſtator qui iam obiit, non poteſt ſuam diſpoſitionem ad debitum modum reducere, vnde oportuit, vt per legem ipſam reduceretur, reiecta illa conditione: quod nō fit in pœnā ſic teſtantis, quinimo in ipſius fauorē, ſuppoſito enim voluiſſe illū de ſuis bonis diſponere, fauor eſt illius diſpoſitionis, quæ alias omnino corrueret, ſi ad debitum modum redigatur, vt valida ſit. 2

II. Concluſio. conditio abſtinendi à nuptiis, omnino reiicitur ab hæreditate, vel legato, & ea reiecta, purè debetur: vt ſi virgini legentur 100. ſi non nupſerit obtinebit illa quaſi purè, & abſque omni conditione illi relicta eſſent. Habetur expreſsè *l. Quoties, 22. l. Cum tale, 71. §. Mæuiæ. & l. Titiæ ſi non nupſerit ff. de cōdit. & demonſt.* & ratio huius deciſionis eſt, vt habetur *l. 2. C. de indicta viduit.* quia reip. intereſt, vt multis ex legitimo matrim. procreatis, augeatur. Quod adeò verum eſt, vt ex multis probet *Acoſta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, ff. de conditio. & demonſt. ampliat. 1. per totam,* poſſe legatarium id legatū vendicare, ac ſi talis cōditio appoſita non eſſet. Idem dicendum eſt, ſi donationi cauſa mortis eadē cōditio adiecta ſit, vt bene docet *Acoſta eod. §. Si arbitratu, ampliat. 2. n.1. & 2.* & ratio eſt quia conditiones impoſſibiles non tantum à legato, ſed etiam à dona- 3

rione cauſa mortis reiiciuntur, *l. Quæ ſub conditione, §. Et in mortis, ff. de cond. inſtit.* eo quòd cum reuocabilis ſit, quo-ad eum effectum inter legata computatur, vt tradunt *Acoſta l. 1. ſelectar. c. 8. nu.* [...] *Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 18. Molin. li. 2. d. primog. cap. 12. n. 40. P. Mol. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 206. concl. 2. & to. 2. d. 285. concluſ. 2.*

4 Ex his infertur non audiendum eſſe *Metinam, C. de reſtitut. q. 23. verſ. Itaque quatuor conditiones.* vbi ait diuerſimode reiici à legatis conditiones impoſſibiles, ac turpes, & quæ nuptias prohibent, nã impoſſibiles, & turpes prorſus reiiciuntur: quæ autem nuptias prohibent, non abſolute annullantur, ſed tantum caſu, quo legatarius matrimonium inire velit. Sed dicendum eſt, abſolute, & prorſus reiici, ac pro non ſcriptis haberi: vt docent *gloſſ. l. Titiæ ſi non nupſerit, ff. de condit. & demonſt. fine, Couar. l. 1. var. c. 19. n. 10. Rim[...] conſ. 215. n. 1[...] 2. vol. 2. Mantica de coniectur. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. n. 1.*

2. Infertur non eſſe audiendum *Acoſtam, l. Cum tale, §. Si arbitratu, ff. de condit. & demonſt. lim. vlt. n. 5. & ſeqq.* vbi docet hanc conditionem, non ineundi matrimonium, non reiici, quaſi nihil operetur, & pro non ſcripta habenda ſit: ſed nihil prorſus valere reſpectu primi matrim. valere tamen reſpectu ſecundi. Vt ſi virgini legentur 100. ſi non nupſerit, obtinebit legatum, prima vice nubens, illud tamen amittet, ſi ſecunda vice nubat. Et probat, quia ea conditio, ſi non nupſerit, cum ſit negatiua, eſt perpetua, & proinde includit quodlibet matrim. futurum, ergo ſicut valeret relictum virgini, hac conditione, ſi ſecundò non nubat: & relictum hac conditione, ſi nec primò, nec ſecundò nubat, reiiceretur, quoad primas nuptias, non verò quoad ſecundas: ſimiliter ea conditio negatiua, ſi non nupſerit, valebit quoad ſecundum matrim. reiecta quoad primum. Vnde infertur n. 6. legatum non eſſe tradendum per heredem, abſque cautione Mutiana reſtituendi legatum, cum fructibus, ſecundis nuptiis initis. Sed dicendum eſt eam conditionem abſolute, & prorſus reiici, & haberi pro non ſcripta: vt docent omnes DD. citati n. præced. & ratio eſt, quia re vera teſtator de primis nuptiis intellexit, ſermo enim ſimpliciter prolatus de prima vice intelligitur, *l. Boues, §. Hoc ſermone, ff. de verbor. ſign.* Et licet verum ſit conditionem negatiuam eſſe perpetuam, & omnes nuptias includere, id tamen tunc habet locum, quando vtiliter, & modo iure permiſſo exprimitur. Tandem quia ſi hæc ſent. eſſet vera, non poſſet legatarius id legatum vendicare: cum prius cautionem præſtiturus eſſet, cuius tamen contrarium ex ipſomet Acoſta diximus n. 3.

6 3. Infertur, ſi legentur virgini 100. ſi nupſerit, ducenta verò, ſi non nupſerit, poſſe eam illa 200. capere, etſi nubat: quia ea conditio eſt nulla. habetur expreſsè *l. Titia ſi non nupſerit, ff. de condit. & demonſtr.* & docent *Bart. & alij,* quos refert, & ſequitur *Couar. l. 1. variar. c. 19. n. 9. & 10. Syl. Hereditas, 4. fine.* Vnde non eſt admittendum, quod docet *Metina, C. de reſtit. q. 23. verſ. Reſpondeo ſaluo meliori iudicio, verſ. Ad tertium,* quem ſequitur *Gutier. 2. l. q. can. c. 25. n. 15.* vbi vterque dicit in neutro foro deberi legatum virgini, ſub conditione ſi non nupſerit, quando teſtator expreſſit ſuam voluntatem eſſe vt nubens nihil obtineret: vt ſi ſic dicat, Lego Mariæ ſi non nupſerit, & ſi fortè nupſerit, nihil lego, & probat *Gutier.* quia iura loquuntur de ſimplici conditione non nubendi, quando autem teſtator vlterius procedit exprimendo ſuam voluntatem, nihil decidunt: vnde tanquam caſus omiſſus remanet in iuris communis diſpoſitione, *l. Commodiſſimè, ff. de lib. & poſth.* quod preſcribit teſtatoris voluntatem ad vnguem ſeruandam eſſe. Cæterum dicendum eſt omnino reiici eam conditionem, contra expreſſiſſimã teſtatoris voluntatem in vtroque foro: vt probaui diſp. præc. n. 2. Item quia dum teſtator legauit 100. ſi nupſerit, & 200. ſi non nupſerit, virgini, apertè ſuam voluntatem expoſuit, & tamen ius decreuit deberi illa 200. nubenti. Item id probo ex *l. Cum tale, §. Mæuia, ff. de condit. & demonſt.* ibi, *Mæuiæ ſi non nupſerit, fundũ, cum moritur, lego, poteſt dici, & ſi nupſerit, eã confeſtim ad legatum ad-*mitti, vbi manifeſtè teſtator expreſſit ſuam voluntatem eſſe, vt Mæuia poſt mortem obtineret legatum, caſu quouſque tunc non nupſerit, & tamen ita ius reiicit eam conditionem, vt nec tempus mortis expectetur, ſed ſtatim deberi legatum ſtatuit: & reddit rationem *gloſſ. verb. Eam confeſtim;* quia ideo teſtator voluit mortis tempus expectari, quia tunc, & non antea certum eſt eam conditionem non nubendi, impletam eſſe, cum autem ea conditio ſpernatur, ſuperfluum eſt, eius diem expectari.

III. Concluſ. conditio à liberis procreandis auertens, ſimiliter prorſus reiicitur: vt, Lego Titio 100. ſi filios non habuerit, vel ſi ſine liberis deceſſerit. ratio eſt, quia conditio non nubendi, iure reiicitur gratia procreandæ ſobolis: vt dixi num. 3. ergo à fortiori conditio auertens à ſobole procreanda Sic *Socin. conſ. 98. n. 7. l. 3. Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. 1. n. 4. ff. de condit. & demonſt.* 7

IV. Concluſ. non valet conditio, etiam ſi extraneo legentur 100. ſi virgo non nupſerit, & ea reſtituere rogatus ſit illi virgini: debebitur enim legatum, licet nubat. Quia mulier ad viduitatem inuitatur, vt legatum comparet. ſic *Acoſta eodem §. Si arbitratu, ampliat. 5. per totam, Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. n. 5.* 8

V. Concluſ. non valet etiam conditio, ſi mulier cui relictum eſt legatum ſi non nupſerit, rogata eſſet illud reſtituere, vt, Lego Titiæ ſi non nupſerit 100. vt det Titio. nam etiamſi nupſerit, recipiet legatum, & reſtituet Titio, quia cenſendum eſt, ac ſi purè, & abſque conditione recepiſſet, vt Titio reſtitueret. habetur expreſsè *l. Non dubium, ff. de legat. 3.* & probat latè *Acoſta ibi, tota ampliat. 6. Mantica eod. to. 19. n. 4.* ſecus eſſet, (vt bene ait *ibi Mantica*) ſi legentur virgini 100. ſi non nupſerit, & caſu, quo nubat, eius fidei committatur, vt reſtituat Titio: nam etiam ſi nubat, retinebit legatum, nec reſtituet Titio. Habetur expreſsè *l. Quoties, ff. de condit. & demonſt.* quia illud fideicommiſſum i[...] [...]uitatem. 9

VI. Concluſ. non valet conditio nuptias prohibens, adiecta legato relicto patri, tutori, vel curatori, vel amico ita coniuncto cum perſona, quæ abſtinere debet à nuptiis, vt probabile ſit fore, vt ea abſtineat, ne legatarius amittat legatum illud, vt in ſimili diximus de pœna ſponſalibus adiecta, diſp. 30. n. 3. Sic *Acoſta d. §. Si arbitratu, tota ampl. 9.* & maximè *n. 6. & lim. 4. n. 1. & ſeq. Ant. Gab. to. 2. commun. l. 10. in mea edit. verb. Legatum, fol. 19. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. tit. 19. nu. 15.* idem dicendum eſt ſi legatum illud relinquatur conſanguineis, vt bene *Iaſon l. 1. nu. 1. C. de indict. viduit.* vt idem diximus de pœna d. diſp. 3. n. 3. Si autem legatum relinquatur Titio, & extraneo: ſi Titia non nupſerit, reiicitur conditio pro parte Titiæ debita, & ita illam ſtatim conſequetur, valebit tamen pro parte extraneo relicta, & ita nubente Titia, nec illa, nec extraneus eam legati partem comparabit: ſicut d. diſp. 30. n. 5. diximus valere pœnam ſponſalibus per extraneos adiectam: quia non eſt veriſimile Titiam à nuptiis retrahendam eſſe, ne extraneus illam legati partem amittat. ſic *Mantica ibi.* 10

In dubium autem vertitur, an idem dicendũ ſit de conditione auertente à nuptiis ſpiritualibus, vt ſi Titiæ legentur 100. ſi ingreſſa religionem non fuerit. Aliqui enim eam conditionẽ reiici ſentiũt, per *auth. de ſanctiſſ. Epiſc. § Sed & hoc præſenti, collat. 9.* vbi habetur eã conditionẽ pro nõ ſcripta haberi. itẽ quia valet argumentũ à matrim. carnali, ad ſpirituale, vt latè *Euerard. loco à matrim. carnali, ad ſpirituale.* ergo ſicut reiicitur à matrimon. carnali, ita à ſpirituali: ſic *Bald. & Dec.* quos refert, & ſequitur *Acoſta l. Cũ tale, §. Si arbitratu, ff. de condit. & demonſt. ampl. 11. n. 1. Aretin. & Fel.* quos refert & ſequitur *Pariſ. c. In præſentia, de probat. n. 137. & 143. Euerar. loco à matrim. carnali, ad ſpirituale, n. 5. Rolan. conſ. 55. n. 20. & 25. l. 3.* & ex Theol. *Metina, C. de reſtit. q. 23. §. Itaque quatuor conditiones, Ledeſ. 2. p. 4. q. 18. a. 1. dub. 12. f. 227. col. 3.* Addit *Acoſta cũ Decio* cõtra *Angel.* reprobari eãdẽ conditionẽ etiã viduæ adiectã, quãuis ſecus ſit in cõditione non nubendi: quia in cõditione auertente à religione, eadẽ eſt ratio in virgine, & vidua: limitãt tamẽ *idẽ Acoſta, & Euerar.* 11

cum aliis, quos referunt, quando conditio non ingrediendi monaſterium eſt generalis, ſecus ſi prohibeatur ingreſſus talis monaſterij, tunc enim valebit conditio, ſi alia monaſteria ſint, ad quæ commodè ſic prohibitus recipi poſſit. Cæterum multo verius eſt, eam conditionem minime reiici, ſed valere; quia quamuis religionis ſtatus perfectior ſit, at ius non tribuit illi hunc fauorem. Item, quia quamuis conditio illa religioni aduerſa ſit, fauet tamen matrimonio, & ſobolis procreationi. Item, quia non eſt veriſimile aliquem arcendum à religionis ingreſſu, eò quod legato priuetur, cum ad id ingrediatur, vt ſeculo & bonis temporalibus, per tria vota, renunciet. Deinde quia ingreſſus religionis reſpicit priuatum ingredientis bonū; matrim. autem bonum reipubl. commune, quod in liberis procreandis verſatur, vnde non mirum eſt, ſi ius nō ita faueat ingreſſui religionis, ac matrim. vnde non obſtat *auth.* in contrarium adducta, *quia* diſput. præc. n. 32. illam explicuimus. Nec etiam *obſtat* argum. à matrim. carnali, ad ſpirituale: illud *enim*, vbi eadem ratio in vtroque militat, locum habet, ſecus vbi diuerſa, vt hic. Tandem, quia *d. auth. de ſanctiſſ. epiſc.* tantum procedit ex præſumpta voluntate teſtatoris, non autem contra eius expreſſam voluntatem, vt probaui diſp. præc. n. 29. & 30. ergo quando exprimit ſuam voluntatem eſſe, ſe nolle legare, vel inſtituere, caſu quo legatarius religionem ingrediatur, ea conditio ſeruanda eſt. Et ita tenent *Couar. 1. var. c. 19. num. 10. Mantica cum Paulo, Alex. & Decio per ipſum citatis de cõiect. vlt. vol. l. 11. t. 18. n. 31. Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 83. n. 18. 19. & 23. Gutier. lib. 2. q. canon. c. 25 n. 5. P. Molin. to. 1. de inſtit. tract. 2. diſp. 207. ad fin. in ſolut. ad 1.*

12 Ex his infertur deciſio illius quæſtionis, an ſi legentur Titio 200. ſi vxorem duxerit: 100. verò, ſi religionem ingrediatur, conſequutur[illegible] ingreſſus illa 200. vel 100. ſolum, pro[illegible] [te]ſtator diſpoſuit. Multi enim affirmant eum conſequut[ur]um illa 200. eaque [illegible] ducuntur, quod illa conditio tanquam aduerſa religioni inualida ſit. Sic docēt *Bart. & Socin. l. 2. ff. de his quæ pœnæ cauſa, n. 1.* (aliàs habetur hic titulus pœnæ nomine) *Anton. c. In præſentia, n. 27. de probat. & ibi Aretin. n. 72. Fel. n. 37. Pariſius n. 134. Beroius n. 494. Iaſon auth. Si qua mulier n. 11. & 15. C. de ſacroſ. Eccleſ. Roſella verb. Legare, n. 27. Angel. verb. Hæres, n. 21. Sylu. Legatum, 1. q. 9. & Hæredit. 4. fine,* vbi *Armil. n. 22. Tabiena, verb. Hæres, q. 16. n. 17. Rolan. conſ. 35. n. 17. l. 3. Euerar. loco à matrim. carnali, ad ſpirit. n. 8. Acoſta l. Cum tale. § . Si arbitratu, ampliat. 11. n. 5. ff. de condit. & demonſt. Anton. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. l. 10. verb. Legatum, f. 8. & multi alij, quos hi referunt.* Et ex Theologis *Beja ſumma, poſt caſum 66.* Limitat *Felin. ibi,* niſi teſtator certum monaſterium deſignaſſet, vt, Lego Titio centum, ſi nupſerit, 50. verò, ſi ingrediatur tale monaſterium: tùnc enim ſi id monaſterium ingrediatur, ſolùm obtinebit [5]0. quod *Acoſta ibidem, n. 6.* ſic intelligendum dicit, vt ingrediens monaſterium, ſolum 50. obtenturus ſit, at quodcumque aliud ingrediens, integra cētum. Et hæc ſententia probabilis eſt.

13 Tenendum tamen eſt, tanquam multo probabilius, ingredientem religionem ſolum 100. conſequuturum, quia conditio à religione retrahens, non eſt inualida, nec cōtra expreſſam teſtatoris voluntatem reiicienda eſt: vt latè probauimus num. 11. ergo vbi expreſsè teſtator diſpoſuit, quid ingrediens religionem conſequuturus ſit, quid autē vxorem ducens, id obſeruandum eſt. Sic docent *Bal. auth. Niſi rogati, n. 11. C. ad SC. Trebell. & l. Deo nobis, n. 1. & 2. C. de epiſc. & cleric.* vbi *Paul. n. 5. & d. auth. Niſi rogati, n. 3. & l. Titio cētum, § . 1. in fine, ff. de condit. & demonſt. Guliel. Benedictus, c. Raynutius, verb. Qui cum alia, n. 32. de teſtam. & multi alij,* quos referunt, & ſequuntur *Couar. lib. 1. var. c. 19. nu. 8. 9. & 10. Mãtica de coniect. vlt. vol. l. 11. tit. 18. d. 29. & tribus ſeq. Decianus conſil. 41. n. 30. l. 1. Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 83. n. 26. Perez l. 5 ordin. t. 2. l. 1. ad fin. ante verb. Con buenos teſtimonios, Gutier. q. canon. l. 1. c. 32. n. 58.* Et ex Theologis, *P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 207. fol. 1268. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 36. fol. 1037.* Vt tamē euitentur opiniones, ſic legari poteſt, vt ingrediens religionem id ſolū conſequatur, quod teſtator vult: Lego Titiæ 100. & ei qui eã duxerit ducenta Sic *Bart. Rolandus à Valle, num. 31.* vbi alios refert, *citati n. præc. Mantica, n. 35. Gutier. n. 16. proximè citati.*

14 Obſeruandum eſt, quamuis impium ſit teſtatorem aliquam adiicere conditionem, eo fine vt à religionis propoſito aliquem auertat: iuſtiſſimè tamen poſſe minus legare filiæ, ſi religionem ingrediatur, quàm ſi nubat, non vt eam à religionis propoſito retrahat, ſed quia maior dos nubēti neceſſaria eſt, & quia maiorem bonorum partem vult poſteris & familiæ relinquere. Sic alios referens *Couar. n. 10. Molin. & Lud. Lop. relati n. præc.* Vnde in primogeniis, & meliorationibus ea conditio admittitur, vt nec Monachi, nec ſacro ordine initiati ſuccedere in eis poſſint. Hæc enim conditio non eò tendit, vt ab hoc ſtatu retrahat, ſed vt familia cōſeruetur. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. [illegible] n. 4. & 14. Couar. n. 10. & 11. & P. Molina cit. n. præced. Molina lib. 2. de primog. c. 12. n. 54. Marzarius epit. [illegible] fideicommiſſ. q. 51. Gutier. lib. 2. q. canon. c. 25. n. 6.* vbi limitat cum *Molina n. 55.* quando maioratus eſt regia facultate inſtitutus, nã quando ex tertia bonorum parte abſque regia facultate, ſeruandus eſt ordo præſcriptus *l. 27. Tauri.*

15 De contraria autem conditione, quæ ad religionem inuitat, non eſt certum apud DD. an valida ſit, vt ſi legatum fiat alicui ea conditione, vt religionem ingrediatur: quidam enim cenſent, inualidam eſſe, quando virgini apponitur, eo quod viduitatem inducat, illique æquiualeat, ſi non nupſerit. ſic *Bart. conſil. 45. Rimin. al. conſ. 2[illegible] num. 176. vſque ad 181. vol. 2.* Sed dicendum eſt eam conditionem valere, quia iuſtum eſt præmij ſpe ad religionem allicere, nec conditio directè tendit ad nuptias impediendas, ſed id per accidens, & indirectè eſt; directè autem tendit, vt alliciat ad ſtatum perfectiſſimum, nec præſumendum eſt ius voluiſſe conditionem hanc, ob matrimonij fauorem, annullare. Sic *Bald. auth. Cui relictum, nu. 3. C. de indic. viduit. & ibi Paul. & Iaſon, n. 4.* & *Corneus* dicit hoc eſſe benignius: *Couar. 1. var. c. 19. n. 10. Acoſta, l. Cum tale. § . Si arbitratu, limit. 3. n. 1. ff. de cõdit. & demonſtr. Ant. Gom. 1. var. c. 12. n. 78. Anton. Gabr. to. 2. comm. in mea edit. lib. 10. verb. Legatū, fol. 19. P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 6. diſp. 207. fol. 12[illegible].* Similiter valet conditio, Si fiat ſacerdos, eadem ratione. ſic *Couar. & Molin. ibi.* Non tamen valet hæc conditio, Si continenter vixerit, quia directè expellit nuptias, ſecus ſi caſtè & honeſtè vixerit: quia ducens vxorem dicitur caſtè & honeſtè viuens. ſic *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11 tit. 19. n. 29. & 30.*

16 Dubitabis tamen an legatum ſub ea conditione ingrediendi religionem relictum, comparet ingrediens, ſi anno nouitiatus exeat, qua in re multi ſatis probabiliter aſſerunt, minime conſequi, quia verba cum effectu intelligi debent, *c. Relatum, de cler. non reſid.* nec præſumendum eſt teſtatorem actum vanum voluiſſe, qualis eſt ingreſſus profeſſione minimè ſequuta. 2. per *l. Reprehendenda, 5. C. de inſtit. & ſubſtit.* ibi, *redi igitur ad maritum, ſciens hereditatem matris ſi redieris, retenturam: quippe quam retineres, licet ab eo non receſſiſſes.* Ex quibus verbis conſtat non requiri perſeuerantiam in conditione diuortij à viro ſub qua legatum relictum eſt: eò quòd conditio erat turpis, ergo à contrario ſenſu, quando conditio honeſta eſt, qualis eſt religionis, requiritur perſeuerantia. ſic tenent *Paulus, l. Si quis heredem, n. 3. C. de inſtit. & ſubſtit.* vbi *Alexan. n. 2. & l. In ſubſtit. n. 12.* vbi *Imola, n. 4. ff. de vulga.* Et in ſimili caſu de legato relicto per virum vxori, ſi aſſumpſerit habitum tertij ordinis D. Franciſci, minime eã conſequi, ſi ſemel aſſumptum dimiſerit: docent *Bald. d. l. Si quis heredem, n. 6. Salic. num. 2. Bart.* autem *d. l. Si quis herdem, nu. 2. & Angel. d. l. In ſubſtitutione,* dubitant, & nihil decidunt.

17 Verùm probabilius eſt legatum conſequi. Prob. ex *l. Si quis heredem, 7. C. de inſtitut. & ſubſtit.* ibi, *ſancimus quandocumque impleta fuerit conditio, ſiue viuo eo, ſiue mortis tēpore, ſiue poſt mortem, conditionem videri eſſe completã.* Ex quo textu colligunt omnes ſcribentes ſatis eſſe conditionē ſemel temporis momēto impleri, ergo ſatis fuit legatariū impleuiſſe

ingrediendo

ingrediendo, quamuis poſtea exierit. Item, quia ingredi religionem, & in ea profiteri vt diuerſa ponuntur *c. Beneficium, & c. Qui poſt votum, de reg. in 6.* ibi, *religionem aliam etiā laxiorem ingreditur, & profitetur in ipſa.* ergo cum teſtator in conditione non meminerit profeſſionis, ſed ſolius ingreſſus, ſolo ingreſſu paretur conditioni: eo vel maximè, quia in dubio minimè præſumitur aliam teſtatoris intentionem eſſe, quam verba ſignificent, *l. Labeo, §. Idem Tubero, ff. de ſupellect. legat.* Tandem, quia vouens religionis ingreſſum, ſatisfacit voto, ſi ingrediatur, & nouitiatus tempore exeat, quia votum ingreſſus, ſecundum formam iuris communis, quod annum probationis ad experiendum indulget, intelligendum eſt, vbi non conſtat de contraria intentione, vt author eſt *D. Thom. 2. 2. q. vlt. a.* 4. quem vniuerſi ſequuntur, ergo ſimiliter conditio ingreſſus religionis, adiecta à teſtatore, intelligi debet iuxta eandem iuris communis diſpoſitionem: quia in dubio teſtatoris verba non debent intelligi, vt inducant aliquid à iure exorbitans: vt eſt caſus notabilis, *l. Vxori, §. 1. ff. de legat.* 3. & cum multis docet *Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 6. t. 6. n. 1. & multis ſeq.* Et ita hanc ſententiam tenent *Lud. de Roma l. Permiſceri, §. 1. §. Species, n. 4. ff. de acquir. poſſeſſ. Iaſon d. l. Si quis hæredem, n. 13. Brunel. de ſponſalibus, conc. 31. n. 12.* Pro qua ſent. facit, quod docet *Mantica* cum aliis, quos refert, *de coniect. vlt. vol. l. 6. t. 11. n. 5.* nempe teſtatore filium inſtituente hac forma, Si filios non habueris, ſubſtituo Caium, excludi ſubſtitutū habitis liberis, qui viuo filio obiere, eo quod conditio ſemel extitit, quamuis effectū non habuerit. Idē dicit *Iaſon eo. n. 13.* caſu quo vir vxori legaret, ſi habitū tertij ordinis aſſumpſerit, legatum nimirū eam conſequi, habitu ſemel aſſumpto, & poſtmodum dimiſſo: cuius contrarium tenuerunt *Bald. & Salic. citati n. præced.* Hæc tamen ſent. intelligenda eſt, dummodo ingreſſus in religionem bona fide animo experiendi fieret, exitúſque ex cauſa iuſta eſſet: ſi enim legatarius eo ſolo animo ingrederetur, vt obtineres legatum, poſtea exiturus, vel bona fide ingreſſus, abſque iuſta cauſa habitum dimitteret, non ſatisfaceret. ſic dixit optimè *Fulgoſ. d. l. Si quis hæredem, n. 2.* Et prob. non ſatisfacere, ſi animo exeundi ingrediebatur, quia teſtator non intendit actum vanum, qualis eſt iſte. Item quia intendit ingreſſum religionis ſecundum formam iuris, quæ eſt, vt quis bona fide ingrediatur, animo experiendi. Item quia hoc ingreſſu non ſatisfit voto ingrediendi religionē: vt docet *D. Tho. 2. 2. q. vlt. art. 4. ad 3. & ibi Caiet. Ricardus 4. diſt. 38. a. 8. q. 4. & ibi Palud. q. 4. a. 1. Abulenſis c. 30. Num. q. 93. ad 4. D. Anton. 3. p. tit. 16. c. 2 §. 4. Angel. Votū 3. n. 18. Syluest. Religio. 2. q. 19. Tabiena verb. Nouitius, q. 7.* vbi *Armilla n. 10. Viguer. l. inſtitutionū, c. 17. §. 1. verſ. 23. Palacios 4. diſt. 38. diſp. 1. f. 849.* Probatur etiam non poſſe ex ſola libertate nouitiis à iure conceſſa exire: quia teſtator ad aliquid aſtringere voluit, vt legatarius ille legatum obtineret, ſed ingrediens religionem ſecluſo quocumque præcepto, tenetur ſi omnia grata inueniat, ſub culpa veniali permanere: ergo teſtator ea conditione grauare voluit, ne omnia grata inueniens, abſque cauſa iuſta retrocedat: & ita minimè ſatisfacit voto religionis, qui abſque cauſa iuſta egreditur: vt docent *Caietan. & Armilla proximè cit. Angles florib. 2. p. q. de voto, a. 2. diffic. 7. Paſarel. ſuper priuileg. Minimorū, cap. 43. Manuel 2. to. ſum. c. 95. n. 2.* Nec conſtituo diſcrimen, ſiue teſtator dicat ſic, Lego Titio, ſi ingrediatur religionem, vel ſi ſit, aut fiat religioſus: quia in communi modo loquendi eodem pacto intelliguntur omnia verba hæc, quamuis in voto diſcrimen conſtituerint *Caiet. 2. 2. q. vlt. a. 4. dub. 1. Armilla & Palacios, proximè cit. Couar. de pactis 2. p. §. 3. n. 12.* dicentes vouentem religionē, vel religioſum fieri, non vouere perſeuerantiam, & ita ſatisfacere, ſi ex cauſa iuſta exeat; vouentem verò ſe futurum religioſum, cenſeri vouere perſeuerantiam, & ita reum eſſe voti, ſi egrediatur. Sed meritò contrarium tenuit in voto *Angles d. art. 2. diffic. 6.* & multi Neoterici viri doctiſſimi: quia nec teſtator, nec vouens has ſubtilitates attendunt, & in communi loquendi modo hæc omnia verba idem ſonant. Nec obſtat 1. arg. contrariæ ſent. quia non eſt actus vanus, dum quis bona fide animo experiendi ingreditur, nec abſque cauſa iuſta egredi poteſt: ad quod conditio illa aſtringit. Non obſtat 2. quia diuerſimodè reſpondetur ad illam *l. Reprehendenda cum Iaſone, d. l. Si quis hæredem, n. 13.* & aliis quos refert. 1. Non valere argumentum à contrario ſenſu, quando reſultat abſonus intellectus contra ius, at hic reſultaret contra *d. l. Si quis hæredem,* ex qua conſtat ſatis eſſe momento temporis conditionem impleri. 2. Nihil probare eam legem, quia imperator non innititur conditionis turpitudini, ſed arguit à maiori ad minus, hoc modo; ſi non diuertiſſet, obtineret, ergo à fortiori redeundo. 3. Ex mente teſtatricis colligi, voluiſſe eam conditionem perpetuo durare, odio enim viri præcepit diuortium. Tandem in diuortio ibi præcepto includi conditionem negatiuam, non redeundi, quæ perpetua eſt. nam diuortium propriè eſt animo perpetuò recedendi *l. Diuortium, ff. de diuort.*

Vtrùm verò inſtitutus ſub conditione ingreſſus religionis, obtineat legatum, ſi prius vxorem ducat, & viduus effectus, religioſus fiat, dixi diſput. præced. n. 17. 18

VII. Concluſ. non tantum conditio non ineundi matrimonium, reiicitur à legato, ſed etiam conditio ineundi arbitratu, vel conſenſu tertij; & ratio eſt, quia qui tenetur conſenſum, vel licentiam alicui petere, tenetur ſequi, atque ita matrimonij libertas impeditur: hæc concluſio habetur expreſsè *l. Cum tale, §. Reſcriptum ff. de condit. & demonſt.* atque ita docent vniuerſi. Nec admittenda eſt aliquorum limitatio, quos refert *Acoſta ea l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. vlt. n. 2. & 3.* qui intelligunt hoc, quando arbitrium dicit meram voluntatem, ſecus quando prudentiale iudiciū: honeſtū enim eſt in matrim. illud ſequi. ſed meritò *Acoſta ibi n. 7. Molin. l. 2. de primog. c. 13. n. 35.* cū aliis, quos refert, id reprobant: quia cū ea conditio obliget ad ſequendum arbitrium illud, repugnat matrim. libertati. 19

Hæc tamen concluſio non ita accipienda eſt, vt ea conditio omnino reiiciatur, ſed cum duas claudat, alteram matrimonij ineundi; alteram verò, vt arbitratu talis perſonæ, hęc vt matrimonij libertati aduerſa, reiicitur: illa verò, vt matrimonio fauens eſt: ſic *Peralta l. 1. n. 32. ff. de lega. 2. Acoſta d. ampliat. vlt. n. 17. Mantica* multos referens *de coniect. vlt. volun. l. 11. t. 8. n. 8.* & conſulendus eſt *Acoſta,* qui circa iſtam conditionem, *d. ampliat. vlt n. 22. & ſeq.* aliqua notatu digna animaduertit. 20

Hinc infertur contra *Ioan. Lup. c. Per veſtras, notabili 3. §. 21. n. 4. de donat. inter vir. & vxor.* quem ſequitur *Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 50. n. 8.* non valere conditionem, qua pater filium grauat in legato vltra legitimam, ne abſque conſenſu matris, vel alicuius propinqui, vxorem ducat, quia textus, & Doctores indiſtinctè eam conditionem reiiciunt, vt aduerſam matrimonij libertati. & quamuis id legatum debitum non ſit, ſi tamen relinquatur, conditiones iure improbatæ ab ipſo reiicientur: ſicut ſi extraneus legaret, & ita reprobat *Acoſta dict. §. Si arbitratu, ampliat. vlt. num. 2.* 21

2. Infertur contra Antonium de Prato, quem refert, nec improbat *Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. t. 18. n. 8. & Burgos de Paz conſ. 20. n. 5. & ſeq.* dicentem valere cōditionem legato adiectam, ne filius abſque paterno conſenſu vxorem ducat: id enim honeſtiſſimum, & omni iuri conſonum eſt: infertur (inquam) eam conditionem minimè valere: quamuis enim honeſtum ſit filios in matrimoniis cōtrahendis voluntatem paternam amplecti, iura tamen omnimodæ matrimonij libertati conſulere volentia, omnes conditiones illi quocumque modo aduerſas reiecerunt, ſic *Acoſta d. ampliat. vlt. n. 13. Suarez lib. 3. fori, tit. de los caſamientos, l. 2. n. 21. & ſeq. Moli. l. 2. de primog. c. 13. n. 35. Gamma deciſ. 314.* & ex Theologis *Enriquez l. 11. de matrim. c. 6. n. 6. & c. 12. n. 6. P. Molina to. 1. de iuſt. tractat. 2. diſp. 297. f. 1264. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 133. n. 6.* 22

3. Infertur, ſi quis ei, qui puellam violauit leget centum, ſi de conſenſu patris illam ducat, valere legatum, reiecta ea conditionis parte de conſenſu patris, quare etiam 23

contra eius conſenſum illam ducens, obtinebit legatum. Sic *Acoſta, d. ampliat. vlt. n. 13.*

24 VIII. Concluſio, non reiicitur à legato ea conditio vxorem ducendi cum conſilio talis perſonæ: hæc eſt contra *Dynũ, Bald. Aretin. Alberic. Ioan. de Imola, Iacob. à S. Georgio*, quos refert & ſequitur *Acoſta, l. Cum tale, §. Si arbitratu, limit. 11. n. 4. & ſeq. ff. de condit. & demonſtr.* Sed probatur, quia hoc diſtat inter conſilium, & conſenſum, quod iuſſus aliquid facere cum conſenſu, vel arbitratu alicuius, tenetur illud ſequi, at iuſſus facere cum conſilio, petere quidem tenetur, ſequi verò minimè, *l. Cum pater, §. Mando, ff. de legat. 2. & l. 23. tit. 2. p. 5.* & latè *Menoch. conſ. 69. n. 17. 18. vol. 1. Gratian. regul. 10. n. 1.* docent, vltra Doctores citãdos: ergo conditio matrimonij contrahendi, alicuius conſilio petito, minime aduerſatur libertati matrimonij: & ita tenent *Panor. c. Ex parte, n. 4. de conſtit.* vbi *Felin. n. 1. Decius, c. Si pro debilitate, n. 9. de offic. delegat. Cynus, Aimon, Paul. à Caſtro, Alexand.* & multi alij, quos referunt, & ſequuntur *Iaſon l. Turpia, §. 1. n. 4. ff. de leg. 1. Guill. Benedictus, c. Raynutius, de teſt. verb. Qui cũ alia, n. 88. Peralta l. 1. n. 32. ff. de legat. 2. Couarr. 4. decretal. 2. p. c. 3. §. 8. n. 3. Suarez lib. 3. fori, tit. de los caſamientos, l. 2. n. 23. Ioan. Lupus, c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 3. n. 7. & 8. Molina lib. 2. de primog. c. 13. n. 36. Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 50. n. 9. Menoch. conſ. 69. n. 29. vol. 1. Zephalus conſ. 319. n. 42. Mantica de coniect. vlt. volun. lib. 11. t. 18. n. 10. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 210. Gratian. reg. 83. n. 13.* Et ex Theologis *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. n. 6. & c. 12. n. 6. Ludou. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 36. f. 1037. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 135. n. 3.* Obſeruandum tamen maximè eſt, iuſſum cum alicuius conſilio aliquid facere non ſatisfacere, ſi tantum conſilium requirat, ſed teneri expectare aliquantulo tempore conſilium, quamuis illud ſequi nõ aſtringatur: vt benè *gloſſ. c. Cum conſuetudinis, verb. Conſenſu. de conſuet. & ibi Hoſtienſ. ſuper illo verb.* & probat ex *c. Cum in veteri, de elect.* idem *Abb. c. Cum vos, n. 5. de his, quæ fiunt à prælat.* aliàs fruſtra eſſet conſilium petere.

25 Intellige tamen hanc concluſionem duplici temperamento. Prius eſt, niſi in caſibus, in quibus non ſatis eſt petere conſilium, ſed neceſſariò ſequendum eſt: tunc enim ea conditio reiicitur, eo quod matrimonij libertati obſtet: ſicut conditio petendi conſenſum. ſic *Molina lib. 2. de primog. c. 13. n. 58.* qui autem ſint hi caſus, conſule DD. quos *ibi* refert *Molina*. Poſterius eſt, quoties magnum periculum in conſilij requiſitione verſaretur, adeo vt ex hoc non tantum videatur matrimonij libertas impedita, ſed omnino ſublata. ſic *Abb. & Felin.* quos refert, & ſequitur *Molina ibi n. 39.*

26 Id obſeruandum eſt, ſi is cuius conſilium requiritur, abſens ſit, & periculum ſit in mora, poteſt actus ſine eiuſdem conſilio expediri. ſic colligitur ex *gloſſ. clem. 1. de foro compet. verb. Diœceſanus*, & docet *Abb. ibi n. 17. Bart. l. Si plures, ff. de exercit. Rebuff. praxi beneficiorũ, t. de forma vicariatus, n. 95. Tiraquell. l. 16. connub. gloſſ. 8. n. 16. Merez de maior. 1. p. q. 50. n. 6. fine, Gratian. reg. 10. fine*, & optimè facit per locum à ſimili, *c. Vnic. Ne ſede vac. in fine, n. 6.* Secus autem eſt, quando requiritur conſenſus: vt bene *Rebuff. ibid.* Dicitur autem non poſſe peti conſilium, quoties is à quo petendum eſt, longe diſtat: vt bene *Abb. d. clem. 1. n. 17.*

27 Rogabis autem, quid dicendum ſit, ſi is cuius requirendum erat conſilium, viuo teſtatore deceſſit. Quidam dicunt amitti legatum, quia *l. Cum tale, §. Reſcriptum, ff. de condit. & demonſt.* dicitur, ſi conditio, ſi cum conſenſu Titij aliqua nupſerit, apponatur, licet Titius viuo teſtatore decedat, non amitti legatum: & reddit textus rationem, quia ea conditio inutilis eſt: ergo à contrario ſenſu, quando conditio vtilis eſt, qualis eſt petendi conſilium, ſi is à quo petendum erat, decedat, amittetur legatum. Sic tenet *Suarez l. 3. fori, tit. De los caſamientos, l. 2. n. 23. Alexand. Dec. & Felin.* quos refert, & ſequitur *Molin. lib. 2. de primog. c. 13. n. 40. & 41.* excipiẽs primogenia Hiſpana, ob præſumptam inſtitutorum voluntatem. Sed verius eſt non amitti, quoties per legatarium non ſtetit, quominus conditio impleatur, quia is cuius requirendum erat conſilium obiit. Quod defendit *Mantica* latè probans, *de coniect. vlt. volun. lib. 11. tit. 18. n. 11.* quia eſt conditio poteſtatiua. Nec obſtat *d. l. Cum tale*, loquitur enim, quomodocumque conditio deficiat, etiam culpa legatarij: & ideo innititur defectui valoris conditionis; ſi enim valida eſſet, deficiens legatarij culpa, legatum annullaret.

28 Vltima concluſio, ſi legato adiiciatur conditio hæc, ſi Titia non nupſerit, habeat poſt mortem ſuam centum, reiicitur non tantum conditio, ſed etiam tempus, & ſtatim legatum debebitur: ſecus ſi apponatur aliud tempus, ſiue certum, ſiue incertum, vt poſt bienniũ, vel cum Mæuius fuerit conſul; tunc enim ſpreta non nubendi conditione, valebit temporis adiectio, & ante eius aduentum nõ debebitur. habetur expreſsè *l. Cum tale, §. Mæuiæ, ff. de condit. & demonſt.* & ibi docent omnes: *Ant. Gom. 1. variar. c. 12. n. 78.*

SVMMARIVM.

Conditio non nubendi in vidua valet, n. 29.

Nomine viduæ intelligitur, quæ matrim. conſummauit, non autem alias corrupta. 30.

Eadem conditio valet in viduo. 31.

Valet conditio arbitratu alicuius nubendi impoſita viduæ, & quid ſi ille arbitrari nolit, vel iniuſtè arbitretur, n. 32. & quid ſi viuo teſtatore arbitraturus decedat.

Valet conditio non ducendi vxorem, impoſita eunuchis, qui generare nequeunt. 33.

Quid fauore cauſæ piæ, vel libertatis, vt, Lego Virginiæ, ſi non nupſerit, & ſi nupſerit, ſubſtituo pauperes, vel talis ſeruus liber ſit. 34.

Quid quando viduitas non eſt perpetua, & generalis, ſed limitata quoad tempus, & perſonas. 35.

An valeat conditio, vt Titia non nubat ante 25. annum, vel ante tale tempus certum, vel incertum. 36.

Quid ſi teſtator dicat, Lego Titiæ ſi nupta non erit, & quando debeatur id legatum. 37.

Quid de conditione non nubendi in certo oppido. 38.

Quid de conditione non nubendi certis perſonis. 39.

Quid de conditione non nubendi ignobili, deſcendenti ex Iudæis, vel Saracenis, n. 40. & ibi remiſsiuè, quæ diligentia adhibenda ſit, ne perdatur legatum, & an ſatis ſit nubere nobili ex ſola linea paterna, vel ex priuilegio.

Legatum fœminæ, ſi Titio non nupſerit, quando debeatur, & an ſit præſtanda cautio, ſi conditio negatiua eſt perpetua, n. 41.

Iuſſus ne contrahat cum Iudæis, ſi in primo matrimonio non pareat, & factus viduus pareat, vel è contra in priori matrimonio pareat, non autem in poſteriori, an amittat legatum, licet matrimonium non conſummauerit, & quid ſi matrimonium fuit irritum, n. 42.

29 QVÆSTIO II. In quibus caſibus conditio nuptias prohibens, valida ſit? Prima concluſio, quamuis ea conditio virgini impoſita reiiciatur, admittitur tamen in vidua, *auth. de nuptiis, §. Quæ vero, collat. 4. auth. Cui relictum, C. de indict. viduit.* per quas authenticas correctæ ſunt aliquæ, ff. antiquiores leges, quæ eas conditiones in viduis etiam reiiciebant. Sic docent *Guil. Benedictus, c. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia, n. 100. & ſeqq. Couar.* multos referens *4. decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 11. Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, vlt. n. 1. ff. de condit. & demonſtr. Anton. Gom. l. 16. Tauri, n. 8. & 1. variar. c. 12. n. 78. Anton. Gab. in mea edit. to. 2. commun. l. 10. verb. Legatum, fol. 19. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 11. tit. 19. n. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloſſ. 2. n. 14. Gutier lib. 2. q. can. 25. n. 3. Gratian. reg. 83. n. 14. P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 207. fol. 1264.* Et ratio eſt, quia honeſtum eſt à ſecundis nuptiis abſtinere, *c. finali, 31. q. 1.*

30 Nomine autem virginis, cum in ea dicimus reiici conditionẽ nuptias prohibentem, intelligitur, quæ nulli nupſit, quamuis corrupta ſit: vt docent *Ant. Gom.* alios referens, vtroque loco, *Matienzo, Gratian. n. 3. Molin. n. præc. cit.* Intelligitur etiã vidua, ſi matrim. nõ cõſummauit: vnde in ſola vidua à viro cognita, ea conditio admittitur. ſic *Bald. auth. Cui relictũ*, vbi *Ang. Paul. Iaſon n. 2. Deci. rub. C. de ſecũd. nupt. n. 4. Ant. Gom. & Ant. Gabr. n. præc. allegati, Gratian. reg. 83. n. 1.*

II. Concluſio, conditio prohibens nuptias, ſimiliter eſt valida in homine viduo. Hæc eſt contra *Paulum l. vlt. in princ. n. 5. C. de indic. viduit. & Iaſonem ibi n. 28.* ſed probatur ex *auth. de nuptiis, §. Quæ vero, collat. 4. verſ. Vnde ſancimus*, ibi, *ſiue vxor maritũ*, item quia vir, & vxor non debet ad imparia iudicari, *c. Gaudemus, de diuort.* Sic *Corneus d. l. finali,*

finali,n.1 Iaſon auth.Cui relictũ,C.de indic.vidui.n.fin. Acoſta, l.Cum tale,§.Si arbitratu,limit.vlt.n.1.ff.de condit. & demonſt. Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.3. Pinellus,l.fin.n.17.C.de bon.mater. Ant. Gom. Matienzo,Molina,f.1265.Gratian.n.14.citati, n.29.Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.tit.19.à n.12.vſque ad 17.

32 Hinc infertur valere conditionem viduæ impoſitam, ſi arbitratu alicuius nupſerit. Quia ſi poteſt imponi conditio perpetuæ viduitatis,à fortiori, vt nõ nubat,niſi de alicuius conſenſu. Sic contra Cumanum docet multos referens *Acoſta,d.§.Si arbitratu,ampliat.vlt.n.5. Matienzo lib.5. recop.t.1.l.3.gloſ.2.n.17.Gratian.reg.83.n.14.* Si autem ille iuſtè arbitretur, tenetur fœmina eius arbitrium ſequi, ſi autem arbitrari nolit,& mulier nupſerit,admittetur ad legatum, quaſi impleta conditione:cum per eam non ſteterit: ſic *Acoſta eadem ampliat. vlt. n. 6.* vbi addit ſi iniuſtè arbitretur,poſſe mulierem ad iudicem recurrere:& ſi ille viuo teſtatore obierit, deficere conditionem, & legatum : ſed hoc vltimum tenendum non eſt,vt probaui n.27.quando vidua non fuit in mora petendi conſenſum.

33 III. Concluſio, valet conditio non contrahendi matrimonium impoſita impotentibus ad generandum, vt eunuchis:quare ſi contrahant,licet inualidè,amittent legatum. quia ea conditio ratione ſobolis procreandæ reiicitur. In muliere tamen ſterili non valet : quia ſterilitas, nec eſt perpetua,nec matrimonium impedit. Ita *Acoſta,d. §.Si arbitratu,limit.1.n.1.4.& 5.*

34 IV. Concluſio,valet cõditio nuptias prohibens,fauore piæ cauſæ , vt ſi legetur virgini ſi non nupſerit, vel ſi arbitrio Titij nupſerit, quod ſi contra fecerit,transferatur legatum ad aliquam piam cauſam,quia libertas & cauſa pia æquiparari ſolent : vt cum aliis probat *Euerardus loco à libertate,ad piam cauſam,*ſed fauore libertatis valet,vt ſi legetur ſic, Si Titia nupſerit, talis ſeruus liber ſit, per *l.Titio,§. Serui vſuſfructus, ff.de condit.& demonſt.*& ita docẽt multi, quos referũt,& ſequuntur *Tiraquel.de priuil. piæ cau. priuileg.18.Guil.Benedict.c.Raynutius,de teſtam.verb.Qui cum alia, n.95.Mantica de coniect.vlt.vol.lib.11.tit.18.n.8.& tit.19.n.11. Euerardus d.loco à libertate,ad piam cauſam n.6. Ant. Gabr. to.1.commun.l.10.verb.Legatum.fol. 19. Gratian.reg.83.n.16.* quãuis *Acoſta* de hoc dubitet *d.§.Si arbitratu,limit.10.n.8.*

35 V.Concluſio, conditio nuptias impediens non perpetuo , ſed ad tempus, vel reſpectu ſolum aliquarum perſonarum,valida eſt.Hæc conſtabit ex corollariis ſequentib.

36 Hinc infertur 1. valere legatum, ſi Titia non nubat intra certum tempus,*l.Sed ſi hoc,§.fin.ff.de condit.& demõſt.* & docet multos referens *Acoſta d. §. Si arbitratu, limit.8.n.1. Anton.Gabr.in mea edit.to.2.commun.l.10.verb.Legatum.fol. 19. Mantica de coniect. vlt.vol.lib.11.tit.19.n.6. Enriquez l.11. de matrim.c.6.n.6* vnde valet conditio,vt fœmina non nubat ante 25.annum:quia vſque ad illud tempus non reputatur eſſe magnam moram. Sic cum *Iaſone,Mantica eod. tit.19.n.8.Enriquez eodem n. 6.* Secus autem eſſet ſi in tam longum tempus matrim. protraheretur, vt veriſimile eſſet,virginem non inuenturam tunc virum, cui nubat , ſic *Mantica eod.n.8 Gutier.q.canon.lib.2.c.25.n.3.*Si autem tempus nimium protraheretur , ita vt diu impediretur matrimonium,tunc iudex arbitrabitur,quod tempus expectandum ſit, reliquo reiecto. ſic *Guil. Benedict. & Aretin.* quos refert,& ſequitur *Gratian.reg.83.n.7.* Quare ſcrupuloſe loquutus eſt *Acoſta ea limitat.8.n.3.*vbi dixit non valere conditionem viduitatis temporalis , niſi ex aliqua cauſa iuſta inducatur : bene tamen concludit *n.9.* hoc debere apud omnes conſtare, ſi in tempus incertum conditio viduitatis apponatur, vt donec Titius moriatur non valere, quia æquiparatur perpetuæ:& alios refert.

2. Infertur valere legatum ſic relictum , Lego Titiæ ſi nupta non erit. Quia non indicit viduitatem perpetuam, ſi intelligitur, ſi dum teſtator obierit,non fuerit nupta,& licet conditio viduitatis ad tempus incertum non valeat; at dicta conditio non inuitat ad non nubendum,ſed confertur in caſu , quo teſtatore decedente nupta non ſit. ſic *Acoſta* latè probans,*d.§.Si arbitratu,limitat.7.per totam.*

3. Infertur valere conditionem non contrahendi in certo oppido,quia extra illud contrahi poteſt. ſic *Acoſta d. §.Si arbitratu,ampliat.8.n.1.Mantica de coniect.vlt.vol.lib.11. tit.19.n.6.Meres de maiorat.1.p.q.51.n.1.*quod bene intelligit *Acoſta*,quando extra illud oppidum poſſet commodè matrimonium iniri. 38

4. Infertur valere conditionem viduitatis reſpectu certarum perſonarum : vt,Lego Titiæ ſi non nupſerit Caio, Titio,& Sempronio : habetur expreſsè *l.Cũ ita, & ſequenti.ff. de condit. & demonſtr.* & ibi redditur ratio , quia non prohibetur aliis nubere, quod intelligẽdum eſt cum *Acoſta,d.§.Si arbitratu,ampliat.8 num 1.& P.Molina to.1.de iuſt. tract.2.diſp.207.fol.264.*quando moraliter loquendo, & ſpectatis circumſtantiis occurrentibus , liberum ei relinqueretur re ipſa nubere , ſecus quando vltra eas perſonas nequit commodè nubere. 39

5. Infertur valere conditionem, ne matrim. contrahatur cum ignobili , deſcendente à Iudæis, vel Sarracenis: quia relinquitur libertas cum aliis contrahendi. Sic *Greg. Lop.l.3.tit.21.p.2.verb.Cum villana,Molina l.2.de primog.c.13. n.28.Gratian.reg.83.n.12. Pelaez de Meres de maior.1.p.q.51. n.1.Azebedo l.5.recop.tit.6.l.11.nu.20.*& ex Theologis,*Enriquez lib.11.de matrim.c.6.n.6.Manuel 1.to.ſummæ 2. editione. c.133.n.6.* De diligentia autem, quam ſic inſtitutus debet adhibere ad ſcrutandum genus, conſulẽdus eſt *Molina eo. c.13.à.n.29.vſque ad 35.* Vtrum autem ſatis ſit nobilitas ex ſola paterna linea , vel ſolo priuilegio conceſſa, conſule *Greg.Lop.proximè citatum,& Palaez de Meres tota ea q.51.* 40

Obſeruandum eſt hanc cõditionem, ſi Titia Caio non nupſerit,hoc habere,vt poſt Caij mortẽ legatum relictum videatur : vnde, nec ſi alij nupſerit, legatum ſtatim adipiſcetur,nec cautio Mutiana locũ habet. Quia hoc propriũ eſt cõditionis negatiuæ, vt perpetua ſit, eò quòd vis negationis eſt,vt totum, quod ſequitur neget : vt bene docent *Alciatus,& alij,*quos referunt,& ſequuntur *Couar.1.var.c. 13.n.7. Acoſta,l.Cum tale,§.Si arbitratu,lim.5.n.2.ff.de condit. & demõſt.Molina,lib.3.de primog.cap.10.n.17.& 18. Gratian. reg.231.n.4.* Quare cum illa conditio,Si non nupſerit,negatiua ſit, intelligitur de quibuſcumque nuptiis in perpetuum.Sic *Mantica de coniect.vlt.vol.lib.11.t.19.n.9.* 41

Demum infertur, ſi iuſſus ne cum Iudæis,aut ignobilibus contrahat,in primo matrimonio nõ pareat, in ſecundo autem pareat:vel è contra,in primo pareat, in aliis autem minimè, eum amittere legatum, quia ea conditio negatiua, cum perpetua ſit, omnes nuptias claudit, maximè cum in omnibus illis eadem ſit ratio prohibitionis.Sic *Pelaez de Meres de maiorat.1.p.q.51.n.36.*qui latè probat *n.37.* hoc procedere , licet matrimonium non conſummarit, coniuge obeunte , vel religionem profitente. Si autem matrimonium illud cum ignobili, vel deſcendente à Iudæis eſſet irritum,non immeritò dubitari poſſet, an amittatur legatum:propter ea, quæ infra l.3. diſp.2. afferam ad probandum pœnas latas in matrimonium clandeſtinum, validas eſſe, & incurri, quamuis illud irritum ſit: quia tamen tanquam verius ibi docebimus minimè incurri ; dicendum eſt in hoc caſu non amitti legatum , & ita docet *Pelaez de Meres,d.q.51.num.37.* 42

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm poſſint arræ in contractu ſponſalium apponi, amittendæ per frangentem ſponſalium fidem?

SVMMARIVM.

Quotupliciter vſurpentur arræ,& an opus ſit explicari arrarum nomine dari,num.1.
An valeant arræ,& cur,non autem pœna,2.
An oporteat eas tradi,3.
An valeat,ſi quis ſic dicat, Do tibi centum nomine pœnæ amittenda,ſi te non duxero,4.
An probetur arrarum receptio propria confeſſione,5.
Quot difficultates diſputandæ ſint,6.
An arræ poſſint conſtitui in qualibet quantitate. 1. opinio negans, n.7.

& 2. diſtinguens. 8.
3. *Verior, valere in qualibet quantitate.* 9.
Quæ cautela pro matrimonij contrahendi ſecuritate dari poſſit: & ſoluuntur argumenta. 10.
An arræ poſſint conſtitui in ſpecie. 1. *Sententia negans, n* 11. *Secunda verior.* 12.
An arræ poſſint vtrinque conſtitui. 1. *Sententia negans. n.* 13. *Secunda verior.* 14.
Soluuntur argumenta, & explicatur l. Qui ſic, ff. de ſolution. 15.

1 CVM de pœna actum ſit, ſupereſt, vt de arris diſputemus, quæ tripliciter vſurpantur. 1. pro quadam donatione, quam vir facit vxori in dotis præmium. 2. pro donatione propter nuptias. 3. pro pignore, quod inter ſponſos traditur in ſignum complendi matrim. quod vulgò *dar ſeñal* appellamus, ſicut in aliis contractibus dum inter partes conuenit de ipſis perficiẽdis, ſolet aliquid in ſignũ, & pignus tradi perficiendi contractum: & in hac 3. acceptione vſurpatur in præſenti diſp. nam de arris iuxta duas priores acceptiones, tractatum integrum proponam hoc 1. vol. lib. 6. Exigitur autem dum traduntur arræ, vt expreſsè dicatur dari in ſignum futuri matrimonij: nam ſimpliciter *traditæ*, ſponſalitia largitas ſunt: vt bene animaduertit *Ant. Gom. l. 50. Tauri n.* 12.

2 In hac diſp. conuenit inter Doctores, licitum eſſe arras apponere amittendas per ſponſalium fidei violatorem. habetur expreſſe *l. Arris, & l. finali, C. de ſponſal. l.* 1. *t.* 11. *p.* 4. *l.* 8. *t.* 18. *p.* 3. Rationes autem cur pœna interdicatur, non autem arræ, variæ aſſignantur, ſed frequentior ea eſt, quia cum pœna non ſtatim tradatur, ſed promittatur in futurum, facile, & incaute in magna quantitate promittitur: arra autem cum re ipſa tradi debeat in contractu ſponſalium, in minori quantitate, & maturiori conſilio tradetur: nec tantus ſuberit timor amittendi arras iã traditas, quantus ſoluendi pœnã promiſſam: faciliores enim multò ſunt homines ad promittendum, quàm ad tradendum, vnde in prouerbium abiit, Facile eſt alienis promiſſis diteſcere, & facilius eſt ſolutum amittere, quam denuò ſoluere: quare in amiſſione pœnæ grauior timor verſatur, quàm in arrarum perditione: qua ratione meritò illa prohibetur, hæ autem permittuntur. Hæc autem ratio non caret ſcrupulo, quia ex ea colligitur pœnam modicam valere, non autem magnas arras: cum tamen pœnam modicam non valere, dixerimus diſp. 30. n. 11. & magnas arras validas eſſe, dicemus hic n. 9. quare aliam rationem aſſignat *Guil. de Suz*, quem refert, & ſequitur *Bald. l. final. n.* 8. *C. de ſponſal. Matth. de Peruſio inter conſilia matrimonialia Zileti, conſ.* 6. *n.* 18. & 19. *Valaſc. to.* 1. *conſ.* 2. *n.* 1. quia arra datur in ſignũ & ad ſecuritatem matrimonij; pœna verò non pro ſecuritate matrimonij, ſed vt ad illud aſtringantur contrahẽtes: quia ergo arra reſpicit actum fauorabilem matrimonij, ſi contrahatur, pœna verò actum odioſum, ſi non contrahatur, ideo arra valet, non autem pœna. Sed hæc ratio non caret etiam ſcrupulo. Quare dico cum *Iaſone, l. Titia, in prin. n.* 22. *ff. de verb. oblig.* vtramque rationem, & alias, quę afferũtur, minimè concludere, nec ſcrupulo carere, ſed congruentiam quandam præ ſe ferre, quę ſufficiens fuit ad inducendum legiſlatorem, vt arris permiſſis, pœnam interdiceret.

3 Hinc infertur arras, vt valeant neceſſario tradendas eſſe, quia leges permittentes arras loquuntur de arris traditis, vt conſtat ex *l. finali, C. de ſponſal.* quæ paſſim vtitur verbo, *acceperit arras*, quod traditionem denotat, §. *Item lapilli, inſt. de rer. diuiſ.* Item quia vbi non traderentur, nihil diſtarent à pœna: hoc videtur eſſe contra *gloſſ. c. Accedẽs, de procur. verb. Libera*, vbi dicit valere arras hinc inde promiſſas, & contra *Ioan. Lupum rub. de donat. inter vir. & vxor.* §. 2. *n.* 2. *fine*, vbi dicit arrarum promiſſionem, ſeu dationem valere. Sed noſtrum corollarium eſt certiſſimum, & illud docent *Anton. c. Gemma, de ſponſal. n.* 8. vbi *Cardin. n.* 2. *Anchar. n.* 10. *Abb. n.* 8. *Alex. de Neuo n.* 23. *Præpoſ. num.* 8. & 10. *Bart. l. Titia, in prin. n.* 6. *ff. de verb. obl.* vbi *Iaſ. n.* 21. *Ang. Paul. & Imola, ibi, Bald. l. fin. n.* 7. *C. de ſponſ. Soc. conſ.* 3. *vol.* 1. *Tiraq. de vtroque retract. l.* 2. §. 7. *n.* 55 *Roſella verb. Sponſalia n.* 7. vbi *Angel. n.* 13. *Syluest. verb. Sponſalia, q.* 9. *dict.* 1. & 3. *Brunel. de ſponſal. concl.* 16. *n.* 3. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *n.* 7. & 9. *Villalobos in communibus opin. lit. P. n.* 89. *Suarez lib.* 3. *tit. de las arras, l.* 1. *init. Gregor. Lop. l.* 39. *tit.* 11. *p.* 5. *verb. La pena, Anton. Gom. l.* 50. *Tauri, n.* 12. *Anton. Gabr. in* [illegible] *comm. lib.* 1. *verb. Arra f.* 58. *Matienzo l.* 5. *recop. tit.* 2. *rub. gloſ.* 2. *n.* 1. & ex Theologis, *Lud. Lop.* 2. *p. inſtruct. de matrim. c.* 56 *prope finem.*

4 2. Infertur, ſi quis ſic dicat, Do tibi centum pro pœna, ſi matrimonium tecum non contraxero, & reipſa tradat illa 100. valere quidem, quia nomine tenus pœna eſt, re autem ipſa arra, cum tradatur: alias eſſet imponere legem verbis, & non rebus, contra *l.* 1. & 2. *C. commun. de leg.* & *l.* 2. *ff. de conſt. pecun. ad finem.* Sic *Imola l. Titia, in princ. n.* 6. *ff. de verb. oblig.* quamuis tandem id cogitandum relinquat, idque docet valde commendans *Greg. Lop. l.* 39. *fine tit.* 11. *p.* 4.

5 Grauis autem difficultas eſt inter Doctores, vtrum receptio arrarum probetur ſola confeſſione recipientis, quidam enim id negant, eo quod ſit confeſſio inter perſonas ſuſpectas, & rei prohibitæ. ſic *Imola d. l. Titia, in princ. n.* 7. vbi *Angel. n.* 1. *Paul. n.* 4. Alij vero, & probabilius affirmãt, quia arræ cum re ipſa recipiuntur, prohibitæ non ſunt: quare confeſſioni recipientis ſtandum eſt, dum contrariũ non probatur. ſic *Bart. d. l. Titia, in princ. n.* 7. vbi *Areti. Cuman. n.* 8. *Iaſon n.* 28. *Alciat. n.* 13. *Salic. l. fin. C. de ſponſal. n.* 4. *Abb.* quem refert, & ſequitur *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *n.* 10. *Anton. Cucus lib.* 5. *inſtit. maior. t.* 12. *n.* 206. *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.* 2. *rubr. gloſſ.* 2. *n.* 3. & ex Theologis *Lud. Lop.* 2. *p. inſtruct. de matrim. c.* 36. *ad finem.*

6 His præmiſſis, triplex quæſtio in hac diſput. agitanda eſt. I. Vtrum arræ poſſint cõſtitui in quacunque quantitate. II. Vtrum poſſint in ſpecie, vt in fundo, apponi. III. Vtrum appoſita vtrinque valeant.

7 I. QVÆSTIO eſt, vtrum arræ poſſint cõſtitui in quacunque quantitate? Triplex eſt ſent. I. ait non valere arras, quando tantæ ſunt, vt contrahentium qualitate attenta, veriſimile ſit fore, vt timore arras amittendi, matrim. ineant. Prob. quia propter legis rationem à verbis eius recedendum eſt, & inhærendum ſententiæ, vt notatur, *l. Non dubium C. de legib.* & *c. fin. de reg. iur. in* 6. ſed ideo prohibita pœna, permittuntur arræ, quia illa magna, hæ autem modicæ eſſe ſolent, ergo vbi hæ magnæ ſunt, non valent. Et confirm. quia ideo pœna excluditur, ne matrimonij libertati obſtet, ergo vbi arræ tantæ ſunt, vt idem efficiant, ſimiliter excludentur. & hæc ſent. eſt valde probabilis. ſic *Ioan. And. c. Gemma, de ſponſal. n.* 9. vbi *Abb. n.* 8. *Henric. n.* 9. *fine, Alex. de Neuo n.* 15. & *ibi Petrus Raven. Cynus l. Titia, in princ. ff. de verb. obl. Roſella verb. Sponſalia n.* 7. vbi *Ang. n.* 12. *Sylu. q.* 9. *dicto* 2. *Brunel. de ſponſ. concl.* 16. *n.* 4. Vnde *Io. And. & Cynus*, cum teneant modicam pœnam valere, vt retulimus diſp. 30. n. 11. nihil diſcriminis inter pœnam & arram conſtituunt, ſed vtramque valere in modica, neutram autem in magna quantitate, dicunt; & ad textus pro arris excludentes pœnam, reſpondent, ad ea, quæ frequentius accidunt, reſpexiſſe: ſolet enim magnam pœnam promitti & modicam tradi arram.

8 II. Sent. docet valere arras in quauis quantitate, dummodo dotis, vel donationis propter nuptias quantitatem minimè excedant, & dum hæ non interueniunt, quantitatem præſcriptam, *l. Iubemus, ff. de repub.* ſcilicet, tertiam bonorum partem. Et ratio eſt, quia hanc pœnam ſubit diſſoluens matrim. contractum, & par non eſt dirimentem ſpõſalia maiori plecti pœna, ſed pari paſſu procedere debent, *l. Neque, C. de nuptiis.* Sic docent *Bart. l. Titia, in princ. n.* 5. *ff. de verb. obl.* vbi *Alciat. n.* 14. dicit hanc eſſe ęquam, licet contraria receptior ſit: *Salic. l. fin. num.* 15. *C. de ſponſal. Anton. de c. Gemma n.* 8. vbi *Præpoſ. n.* 9. *Suarez lib.* 3. *fori. tit. De las arras, l.* 1. *initio, Brunel. de ſponſal. concluſ.* 16. *n.* 2. *Anton. Cucus lib.* 5. *inſtit. maior. tit.* 12. *n.* 200. & *ſequenti.*

9 III. Sent. probabilior, docet valide apponi arras in quacunque quantitate. 1. quia leges permittentes arras, genericè, & indiſtinctè loquuntur. 2. quia reſpiciunt ad ea, quæ frequentius accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legibus*, & cum frequentius accidat modicas tradi arras, eas abſolute admiſere:

ſere: nec quia in quodam ſpeciali caſu magnas tradi contingat, noua lex eas irritans, conſtituēda eſt: lex enim ceſſante ratione in particulari, minime ceſſat. Tandem, quia adhuc non militat eadem ratio in magnis arris, quæ in pœna, cum enim illæ traditæ ſint, facilius, & ſuauius amittuntur, quam nondum tradita pœna ſoluatur. Sic tenent *Hoſtienſ. ſumma, t. de ſponſ.* §.1.*n.*2.*Cardin. d.c. Gemma, num.*2. *Bald. l. finali, n.*8.*C. de ſpōſ. Ang. l. Titia, in princ. n.*2.*ff. de verb. obl.* vbi *Paul. n.*4.*Cuman. n.*6.*&* 7.*Imol. n.*7.*Iaſon n.*21.*Tabiena verb. Sponſ. q.*8.*n.*9.*initio, Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.7.*num.*9. *Greg. Lop. l.*39.*verb. La pena, tit.*11.*p.*5.*Franc. Manſuetus inter conſilia matrimon. Zileti, tom.*1.*conſ.*7.*nu.*20.*Matth. de Peruſio inter ead. conſilia, conſ.*6.*n.*18.*Ant. Gabr. in mea edit. to.*1.*cōm. l.*1.*verb. Arra, f.*58.*Matienz. l.*5.*recop. t.*2.*rubri. gloſ.*2.*n.*4. Et ex Theologis *Lud. Lop.*2.*p. inſtr. de matrim. c.*36.*ad finem.*

10 Hinc infertur cautelam eſſe iuſtam pro matrimonij ſecuritate, magnas arras tradere, & ſtipulari in quadruplum, & ſi contrahentes ſint minores, facere, vt parentes tradant: id enim fieri poſſe dicemus diſp. ſequenti. Sic *Hoſtien. & Tabiena n. præcedenti allegati.*

Ad argum.1.ſent. propoſita n.7. conſtat ex dictis, ceſſat enim ratio in caſu ſpeciali tantum, & adhuc in illo non omnino ceſſat, vt oſtendimus n. præc. non obſtat argum.2. ſent. quia ea eſt pœna lege præſcripta diſſoluendi matrim. arræ vero rationem pœnæ non habent, cum tradantur.

II. QVÆSTIO eſt, vtrum arræ poſſint conſtitui in ſpecie, vt in quodam fundo, vel neceſſario in quantitate numerata aſſignandæ ſint? Quidam negant poſſe in ſpecie conſtitui: & ducuntur 1. quia *lex finalis, C. de ſponſalibus*, permittens arras, de ipſis in quantitate numerata conſtitutis loquitur, cæteraſque annullat pœnas. 2. quia exigitur, vt arræ corporaliter tradantur, dicit enim lex, *accipiat*, & vt duplicari poſſint, cum alius in duplum teneatur, quæ arris in ſpecie conſtitutis competere minime poſſunt. *l. Lucius,* §. *Impuberum, ff. de leg.*2. ita docent *Bart. d. l. Titia, in prin. n.*10. *Ant. d. c. Gemm. n.*8. vbi *Anchar. n.*10.*Abb. n.*8.*Alex. de Neuo n.*26.*Roſella verb. Sponſalia, n.*7.*Brunel. de ſponſal. concl.*16.*n.*3.*Suarez lib.*3.*fori, tit. De las arras, l.*1.*initio.*

12 Cæterum verius eſt poſſe in ſpecie conſtitui. 1. quia leges permittentes arras, indiſtinctè loquuntur, expreſſe *l.* 84.*t.*18.*p.*3. approbat arras in ſpecie conſtitutas. 2. quia bene poteſt tradi poſſeſſio fundi pro arris dati, ſicut traditur dum vēditur: poteſt etiam tradi ficte poſſeſſio, ſi per clauſulam conſtituti tradens cōſtituat ſe alterius nomine poſſidere. Poteſt etiam duplicari, ſi non ſequuto matrim. reddatur fundus, & eius æſtimatio. Quare hanc ſent. tenet *Specul. t. de ſponſalibus,* §. *Primo igitur, n.*1.*Bald. l. fin. n.*8. *C. de ſponſ. & ibi Salic. n.*2. *Cum. d. l. Titia, in princ. n.*10. vbi *Paul. n.*4.*Aretin. n.*9.*Iaſon n.*35.*Alciat. n.*17.*Imola n.*7.*Præpoſ. d. c. Gemma, n.*11.*Angel. verb. Sponſalia, n.*15. vbi *Sylueſt. q.*9.*dicto* 1. *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.7.*n.*7.*Ant. Gab. in mea edit. tom.*1. *commun. l.*1.*verb. Arra, f.*58.*Greg. Lopez l.*84.*verb. Tal viña, tit.*18.*p.*3.*Ant. Cucus lib.*5.*inſt. maior. tit.*12.*num.*203.*&* 207. *Matienzo lib.*5.*recop. tit.*2.*rubr. gloſ.*2.*n.*2.*Azebedo eod. lib.*5.*t.*2.*nu.*6.*n.*6. & ex Theologis, *Ludou. Lop.*2.*par. inſtruct. de matrim. c.*36.*ad fin.* Nec obſtant argumenta contraria: quia eorum ſolutio conſtat ex dictis.

13 III. QVÆSTIO eſt, vtrum arræ poſſint vtrinque conſtitui, altero tradēte certam arrarum quantitatem, & altero reddente ſimiliter arras. Quidam negant, eo quod re vera nihil videatur dari, *l. Qui ſic,* 55.*ff. de ſolut.* ibi, *non alienantur nummi, qui ſic dantur, vt recipiantur.* Sic *Bart. l. Titia, in princ. n.*9.*ff. de verb. oblig. Ant. cap. Gemma, de ſponſalibus, nu.*8. vbi *Abb. n.*8.*Alex. de Neuo n.*25.*Præpoſ.* dicens communem, *n.*10.*Roſella. verb. Sponſalia n.*7. vbi *Angel. n.*13.*Sylueſt. q.*9.*dict.*3.*Villabos in communibus lit. P. nu.*88.*Brunel. de ſponſalibus, concluſ.*16.*n.*3.*Matienz. l.*5.*recop. t.*2.*rubr. gloſ.*2.*num.*3. & eſt communis, & valde probabilis ſententia.

14 Verùm probabilius eſt valere, quia leges abſolute permittunt arras, nec in vanum eſt hæc mutua traditio, quia dans arras perdit, quas dedit, & reſtituit quas accepit, ſi per ipſum ſtet quominus celebretur matrim. & ita ceſſat argumentum contrariæ ſent. deſumptum ex *d. l. Qui ſic,* nā ea lex procedit, quando dans aliquid, tantundem recipit pure, ita vt nullo caſu teneatur reddere; at qui recipit arras, & tradit, tenetur tantundem arrarum reddere, & ſuas amittit, ſi culpabiliter reſiliat. Vel 2. procedit ea lex, quando datur aliquid adiecto pacto, vt incontinenti reddatur, at in noſtro caſu purè dantur arræ, & purè recipiuntur: quare ſunt duo actus ſeparati, non vnus cū altero coniunctus. Ita docēt *Cynus l. fin. q.*6.*C. de ſponſal.* vbi *Bald. n.*7.*Sal. n.*8.*Paul. d. l. Titia, in prin. n.*4. vbi *Iaſ. n.*31.*Aretin. n.*8.*Cuma. n.*8.*Alciat. n.*15.*Spec. t. de ſponſal.* §. *Primo igitur, n.*1.*Couar.*4. *decret.*2.*p.c.*3.§.7.*n.*7.*&* 8.*Greg. Lop. l.*84.*tit.*18.*p.*3.*verb. Tal viña,* & hoc approbat expreſſe illa lex; *Matth. de Peruſio inter conſilia matrimonialia Zileti. to.*1.*conſ.*6.*n.*24.*Ant. Cucus l.*5.*inſtit. maior. t.*12.*n.*203.*Ant. Gabriel. to.*1.*comm. in mea edit. l.*1.*verb. Arra, f.*58.*Azebedo lib.*5.*recop. t.*2.*l.*2.*nu.*6. & multi cōſulentes, vt teſtatur *Abb. d. c. Gēma, n.*8. & ex Theologis *Lud. Lop.*2.*p. inſtr. de matrim. c.*36.*ad fin.* Hanc ſent. moderatur *Cuman. d. n.*8. ſi arræ vtrinque traditæ diuerſæ naturæ ſint, quia vnus quantitatem, alius vero ſpeciem dedit: & *Alciat. d. num.*15. temperat: niſi æqualis ſumma arrarum vtrinque tradita ſit. ſed neutra limitatio placet, & ideo cum cæteris Doctoribus dicendum eſt, indiſtinctè valere: & expreſſe *Greg. Lop. d. l.*84.*verb. Tal viña*, docet valere arras, licet in eadem quantitate vtrinque tradantur.

Ad argumentum conſtat ex dictis num. 14. vbi explicata eſt *l. Qui ſic. ff. de ſolutio.* 15

DISPVTATIO XXXVI.

Ad quem pertineant arræ, ſiue matrimonium ſequatur, ſiue non?

SVMMARIVM.

*Opinio aſſerens lucrari recipientem arras matrimonio ſequuto. num.*1.
*Amittit frangens fidem, & redeunt ad dantem matrimonio ſequuto. n.*2. *& ibi, quod ſi habeat iuſtam reſiliendi cauſam, ipſe tamen iniuſtè reſiſtit, quia eam ignorat.*
*Nihil harum arrarum lucratur ſponſa per oſculum.*3.
*Qui abſque culpa à ſponſalibus reſiliit, vt ſi inueniatur impedimentum inter contrahentes, vel alia cauſa iuſta occurrat, non amittit arras. n.*4. *& ibi pœna non habet locum, vbi deficit culpa.*
*Quid ſi tradens arras, nouit impedimentum, ne ſequatur matrimonium. n.*5.
Quid ſi tradens arras obiit, vel aliter eſt impeditus. 6.
Quid quando alter tantum arras dedit, & is, qui nullas dedit, reſilit iniuſtè à ſponſalibus. 7.
*Quid ſi recipiens arras ſit minor. n.*8. *vbi quid ſi dentur tutori, vel curatori, vel alteri nomine minoris, vel parentibus.*
Quid quando vterque arras dedit, & recepit. 9.
An iure canonico correctum ſit teneri eum, qui non tradidit arras, ad duplum, vel quadruplum, ponitur prima opinio affirmans. 10.
Ponitur opinio verior. 11.
An ſi pater tradat promittens filij matrimonium, faciens quod in ſe eſt, amittat arras, ponitur 1. *opinio affirmans.* 12.
2. *Verior negans.* 13. *& explicatur l.*84.*tit.*18.*p.*3.

QVidam aſſerunt recipientes arras, ſibi comparare ſubſequuto matrimonio, & prorſus ignoro, quo fundamento ducantur. Sic *Hoſtienſ. c. Gemma, de ſponſal. ad fin. & ibi Henricus n.*9. 1

I. Concluſ. ſit, ea eſt harum arrarum natura, vt eas amittat tradens, ſi culpa ſua matrim. minime ſequatur: eo autem ſequuto, redeunt ad tradentem. conſtat ex *l. fin. C. de ſponſalib.* & ratio eſt, quia ſunt velut pignora, & ſigna in venditionis contractu tradita, hæc autem amittit iniuſte reſiliens, & venditione celebrata recuperat, qui eas tradidit. Sic tenet *Hoſtienſ.* ſibi cōtrarius, *ſum. tit. de ſponſalib.* §.1. *n.*3.*Abb. d. c. Gemma, n.*7. vbi *Alex. de Neuo n.*27. *Præpoſ. n.*8. *Ang. verb. Sponſalia. n.*17. vbi *Sylueſt. q.*9.*dict.*4.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.7.*n.*11. *Matienzo lib.*5.*recop. t.*2.*rubr. gloſſ.*2.*n.*5. *Ant. Gabr. in mea edit. to.*1. *commun. l.*1.*verb. Arra, f.*58. Et ex Theologis *Lud. Lop.*2.*p. inſtruct. de matrim. c.*36.*ad fin.* An vero perdat arras, qui coram Deo habet iuſtam reſiliendi cauſam, quia ſponſa fornicata eſt, ipſe tamen iniuſtè reſilit, quia eam ignorat, dicam diſp. 68. n. 10. 2

II. Concluſio, nihil harum arrarum lucratur ſponſa per oſculum: 3

oſculum:id enim nullo iure definitum eſt,ſic *gloſſ.l.Arris, verb.Defuncta,C.de ſponſal.Anton.Gom.l.*50.*Tauri,n.*12.

4 III.Concluſ.qui citra culpam à ſponſalibus reſilit, non amittit arras,quas tradidit,ſed ipſi reſtituendæ ſunt,verbi gratia,quoties iuſta cauſa eſt recedendi à ſponſalibus, vel alteruter religionem ingreditur,aut reperitur canonicum impedimentum inter illos: habetur *l.Arris, & l.fin. C. de ſponſal.* Et ratio eſt,quia vbi culpa abeſt, debet abeſſe pœna, *l.Sancimus,C.de pœnis*, & hanc concluſionem tenent vniuerſi Doctores.

5 Hæc tamen concluſ. intelligenda eſt, ſi tradens arras, bona fide contraxit ſponſalia, ignorans impedimentum: ſi enim conſcius fuit,non poteſt arras traditas repetere,ſic *glo.l.fin.verb.Redde,C.de ſponſal.Anton.d.c. Gemma.nu.*8. vbi *Alex.de Neuo,n.*22. Vnde ſi ſibi reddantur,quia alter ſponſus recipiens ignorabat tradentem mala fide contraxiſſe, tenebitur reſtituere, quia ex natura contractus eas amiſerat,per ipſum enim culpabiliter ſtetit, cum impedimenti conſcius matrim.promiſerit,arris in ſignum traditis.

6 Intellige ſecundo concluſionem, niſi tradens arras, in mora fuerit ante obitum ſuum, vel recipientis, contrahendi matrimonium:vt habetur *l.Arris.C.de ſponſal.& ibi gloſ.*docet,*verb.Præbuit*, & ita *Syluest.verb.Sponſal.q.9.dicto* 4.ait impeditum ad contrahendum matrimonium, recuperare arras,niſi impedimento cauſam dederit.

7 IV. Concluſ. quando alter contrahens ſolus tradidit arras, & culpa non tradentis, matrim. minime ſequitur; tenetur hic reſtituere duplum, id eſt ipſas arras receptas, & tantundem de ſuo patrimonio, & ſi conuentum ſit,vt reſtituat triplum,vel quadruplum, tenetur ad hoc.ſic habetur expreſsè *l.fin.C.de ſponſal.* (vtrum vero hoc locum habeat in foro conſcientiæ, ante iudicis ſent.dicam diſp. ſeq.per totam,)& ratio eſt,quia ſi ſolum quod accepit teneatur reddere, nullam pateretur pœnam nec ſeruaretur æqualitas. In hoc autem triplo,vel quadruplo, vt bene ait *Alex.de Neuo,d.c. Gemma.n.*21.computadæ ſunt arræ receptæ,ſicut computantur in duplo reſtituendo, quare veluti dum tenetur duplum reddere, tenetur arras, & tantundem earum, ita, ſi triplum, bis tantundem, & ſi quadruplum,ter tantundem.

8 Excipe tamen niſi contrahens ſponſalia ſit minor viginti quinque annis, nec ætatis veniam impetrarit, tunc enim ſiue dentur arræ minori,ſiue tutori, vel curatori, vel alteri,nomine minoris recipienti, quamuis per ipſum minorem ſtet,non tenetur amplius, quam id quod recepit, reſtituere.ſi habetur expreſſe *l.fin.C.de ſponſal.* Vnde *Innocent.d.c.Gemma,n.vnico,& ibi Ioan. Andr.n.*8.*Ant.n.*8. *Henr. n.*5.*Alex.de Neuo,nu.*22.*Hoſtien.ſum.t.de ſponſal.*§.1.*n.*3.*fine*, conſulunt, vt arræ parentibus tradantur, quia parentes ſi arras receperint,tenentur in duplum, vt expreſſe habetur *ea l.fin.*vbi idem dicitur de auis, & ibi *gloſ.verb. Conuenit*, idem dicit de tutore,vel curatore:quod bene *Salic.ibi.n.*5. cum Cyno intelligit,quando pater, vel mater, vel tutor recipit arras nomine proprio, promittendo matrimonium:ſecus ſi nomine filij,vel minoris.

9 V.Concluſ.quando vterque arras dedit, & recepit,iniuſte reſiliens ſuas perdet, & quas accepit reſtituet: ſic enim ad dupli pœnam, *l.finali, C.de ſponſal.* præſcriptam, peruenitur. Sic *Cynus ea l.fin.& ibi Salic.n.*9. qui bene hoc intelligit, quando vtraque arrarum quantitas æqualis eſt, nam ſi quam tradidit iniuſte reſiliens,eſſet minor,tenetur ſupplere vſque ad æqualitatem quantitatis arrarum alterius:cum alias non eſſet pœna dupli.

10 Non modica tamen eſt difficultas, vtrum hactenus dicta ex *l.fin.C.de ſponſalibus.* vt nõ tradens arras teneatur ad duplum, & etiam ad quadruplum, ſi ita conuentum eſt, quando iniuſte reſilit, habeant locum attento iure canonico, *c.Gemma,de ſponſalibus*, nam *Greg. Lop.l.*84.*t.*18.*p.*3. *verb.E todas*, dicit aliquos ſentire non habere locum foro canonico attento, ſed tantum teneri arras receptas reſtituere: & ipſe quamuis dubius cogitandum relinquat, in hoc magis inclinat. Quia ſolutio illa dupli,vel quadrupli, eſt mera pœna,à qua matrimonia omnino eximuntur, per *d.c. Gemma*. Item quia militat eadem ratio prohibitionis, nam ea pœna quadrupli facile promittetur, cum minime reipſa tempore ſponſalium tradatur:& ob hoc dicit *Greg. Lop.*forte *l.*1.*t.*11.*p.*4.nullam dupli,vel quadrupli mentionem fieri, ſed tantum vt nolens ſtare matrimonio, reſtituat arras receptas.

Sed verius eſt has leges non eſſe iure canonico correctas.1.quia ius canonicum ideo prohibet pœnam, vt matrimonia libera ſint:ſed *lex fin.C.de ſponſal fine*, vbi arras & duplum,vel quadruplum conceſſerat, negat aliam pœnã, ſubdens, *quia matrimonia debent eſſe libera*, ergo ſentit non eſſe hoc contra matrimonij libertatem, quam ius canonicum poſtulat. Item, quia adhuc non militat eadem ratio, quæ in pœna,nam in pœna nihil traditur,ſed totum promittitur:at in noſtro caſu arræ neceſſario debent ab altera parte tradi. quare non erunt regulariter magnæ, & conſequenter,nec ſolutio dupli, vel quadrupli, ad quam poteſt alter contrahens ſe aſtringere: & ita ceſſant argumenta contrariæ ſententiæ,& ita tenet communis ſent.vt fatetur ibi *Greg.Lop.*& tenet expreſſe *Palud.*4.*d.*27.*q.*1.*a.*2.*concl.*3. *n.*13.Pro hac etiam parte ſunt DD.iuris canonici peritiſſimi, qui aſſerunt teneri non tradentem arras ſoluere hoc duplum,vel quadruplum: quod ſi iuri canonico aduerſaretur,non dicerent.hi ſunt *Hoſtien.ſum.t.de ſponſal.*§.1.*n.*2. *& d.c.Gemma,ad fin.* vbi *& Innoc.n.vnic.Ioan. Andr.n.*7. *Ant. n.*8. *Anch.n.*5. *Alex.de Neuo,n.*21.*Præpoſ.nu.*9. *Card q.*5.*n.*3. *Roſel.verb. Arra.fine,Angel.verb. Sponſ. n.*17. vbi *Syluest.q.*9. *dict.*4.*D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*18.*ante* §.1. *Ant.Gom.l.*50. *Tauri,num.* 12.Tandem,quia diſput.præc. num.10. diximus cum Hoſtienſi, & aliis, eſſe cautelam pro matrimonij ſecuritate, promittere magnas arras,& ſtipulari quadruplum, quæ ſi contraria eſſet iuri canonico,nihil valeret. 11

Tandem dubitabis, an pater tradens arras, & promittens filiæ matrimonium,illas amittit, ſi faciat quicquid in ſe eſt,vt filia adimpleat,& ipſa nolit? *Greg. Lop.l.*84.*verb. Eguiſara t.*18.*p.*3.tenet perdere, forte tamen non duplum, vel quadruplum. hoc enim eſt pœna, & probat per illam legem ibi, *a tal pleito que ſi ſu fija no le quiſieſe tomar por marido,o el nõ la quiſieſe dar,que el ſeñorio y la poſſeſſion,e la tenẽcia de aquella viña,o de aquella heredad ſea,e finque en Iuan Garcia.* Item probat ex doctrina *Iaſonis,& Aretini*, quos ipſe refert, dicentiũ promittentẽ factum alienum, nõ eximi à pœna, licet faciat,quod in ſe eſt. Tandem,quia alias poſſet facile colludi inter patrem,& filiam, vt ſimularet pater ſe facere quicquid poteſt, & occulte conſuleret filiæ, vt renueret. 12

Sed verius eſt non amittere arras, ſed ipſi reſtituendas eſſe, quia hæ ſuccedunt loco pœnæ, & ſunt velut pœna niſi matrim.contrahatur, pater autem faciens,quod in ſe eſt,pœnam euitat,vt dixi dub.25.n.3.ſic tenet *Socin. ſenior conſ.*3.*vol.*1.*n.*9.Nec obſtat *d.l.*84.quia vel loquitur,quando ſic inter partes expreſſe conuentum eſt, vel quando pater non facit, quod in ſe eſt, iuxta tradita de pœna d. diſp.25.n.3.& ſeqq. Non obſtat etiam doctrina Iaſonis, quia eſt contra communem: vt dixi d. diſp. 25. n. 3. Tandem non obſtat vltima obiectio, quia ſimiliter in pœna promiſſione locum habere poſſet ea colluſio. 13

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm in foro conſciẽtiæ ante vllam iudicis ſententiam teneatur, qui fidem ſponſalium culpa ſua violat,arras receptas,& pœnam dupli legalem, ac quadrupli conuentionalem reſtituere?

SVMMARIVM.

*Pœna legalis dupli non debetur ante ſententiam,ſed ſola arra,num.*1.
*Pœnam conuentionalem quadrupli.*1.*ſententia,deberi*, 2.
2.*Non deberi antequam petatur,at nullam exigi ſententiam*,3.
3.*Verior,non deberi ante ſententiam, & vſu receptum eſſe non ſolui integram, ſed quatenus intereſt,n.*4.*& ibi,actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam.*
Poteſt præſcribi ea pœna,5.
Soluuntur argumenta,6.

Dc

1 DE duplici pœna eſt quæſtio propoſita: altera eſt, pœna legalis impoſita, *l. finali, C. de ſponſal.* vt recipiens arras, ſi iniuſte à ſponſalibus reſiliat, teneatur & ipſas, & duplum reddere: altera verò eſt conuentionalis, quando inter contrahentes conuentum eſt, vt reſiliens teneatur quadruplum arrarum ſoluere. Et quidem pœnam dupli minime deberi ante iudicis ſententiam, apertum eſt: eſt enim pœna lege impoſita, quæ iuxta omnes ſententiam iudicis deſiderat: ſed ſolum tenetur hic arras receptas reſtituere: id enim pœna non eſt, ſed conditio naturæ contractus annexa, & ita docent *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. concl. 5. n. 13. Syluest. verb. Arra. q. 4.* vbi *Armilla n. 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 36. f. 1032. Vega l. 2. ſum. caſu* 284. De pœna autem conuentionali quadrupli non leuis eſt difficultas, penderque ex ea vtrum pœna conuentionalis debita ſit in foro conſcientiæ, quando non imponitur pro intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis: (hoc enim intereſſe conſtat deberi ab iniuſte reſiliente à contractu.)

2 Triplex eſt ſent. I. ait pœnam conuentionalem debitam eſſe in foro conſcientiæ. Prob. quia perinde eſt, ac ſi condemnatio interueniſſet, cum pacto ſe obligarint contrahentes ad ſoluendam pœnam illam, & nil tam naturale ſit, ac pacta ſeruari, *l. 1. ff. de pactis, & c. 1. de probatio.* Et confirm. quia conditio quædam contractus eſt, vt reſiliẽs eam pœnam ſoluat, ergo non eſt neceſſaria iudicis ſententia: conditiones enim contractus ſtatim obligant, ea non expectata. Sic tenent *Anchar.* licet aliquantulum dubius, *reg. Poſſeſſor. de reg. iur. in 6. n. 21. verſ. Tertio quæro, Felin. c. 1. de cõſtitut. n. 46. verſ. Limitatur tertio, & ibi Deci. in 1. lectura, n. 73. Minchaca lib. 1. controu. vſu frequen. c. 7. nu. 21.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. nu. 13.* qua ratione dicit ibi hanc pœnam quadrupli ſtatim ſoluendam eſſe in foro cõſcientiæ: & videtur tenere *Nauarra l. 3. de reſtit. c. 2. in 2. edit. dubit. 10. nu.* 274. vbi ait pœnam hanc in conſcientia deberi poſt moram, ante vllam ſententiam, & declarationem.

3 II. Sent. ait non teneri reſilientem ſoluere pœnam conuentionalem, donec alius contrahens eam petat, illo tamen petenti, ſtatim teneri, nulla iudicis ſententia expectata. Prob. quia ſicut iudici exequenti legis pœnam non licet reſiſtere; ita petenti pœnam ex cõuentione debitam: petitio enim illa in pœna conuentionali, vices habet ſententiæ iudicis in pœna legali. quare ſicut in hac deſideratur ſententia iudicis; ita in illa creditoris petitio. Sic *Corneus conſil. 69. fine vol. 2. & conſil. 55. n. 22. vol. 3. Rebuff. in repetit. l. vn. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt, gloſſ. v. Proferãtur, n. 40. 41. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 8. n. 11. Minchac.* ſibi cõtrarius, *de ſucceſſ. progreſſ. lib. 1. in præfat. num. 98. Menoc de arbitr. l. 2. centur. 3. caſu 260. num. 40. Padilla, l. ſi quis maior, n. 59. C. de tranſact. Gutier. de iuram. 1. p. c. 36. n. 11. fine, Mexia taxa panis, concluſ. 6. n. 100. & ſeq. Azebedo, lib. 2. recop. t. 1. in rubr. n. 28. & ſeq.* & ex Theologis, *P. Molina tomo 1. de iuſt. tract. 2. diſp. in fine, Capua l. 2. deciſion. c. 11. n. 12.*

4 III. Sent. ait non deberi pœnam conuentionalem ante iudicis ſententiam. Et hanc exiſtimo probabiliorẽ, quamuis aliæ duæ ſint ſatis probabiles. Prob. quia intentio contrahentium, & eas pœnas conſtituentium, quando aliud expreſſis verbis minime declarant in contractu, ea eſt, vt per tales pœnas compelli poſſint ad fidem ſeruandam, & teneantur ad eas ſequuta condemnatione: eorum enim intentio in dubio iuxta iuris communis pœnam imponẽtis præſcriptum intelligenda eſt: nam actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam, vt late *Menoc. de præſum. l. 6. tota præſum. 10.* Item, quia ſæpe expedit pœnas huiuſmodi, eo quod rigidæ ſint, moderari, vt fatetur *Menoch. d. caſu 260. n. 33. & ſeqq.* imo *Matthæus de Aſſlictis*, quẽ referunt, & ſequuntur *Auendañ. in ſuo dictionar. verb. Pœna cõuentionalis, & Gutier de iuram. 1. p. c. 36. n. 10.* ait ſtylo curiæ non ferri pœnæ conuentionalis condemnationem, niſi quatenus intereſt: vnde ait *Gutier.* probata ea conſuetudine, ſi nullum intereſſe ſequutum fuerit, minime deberi pœnam, ergo neceſſaria eſt interuentio ſententiæ iudicis, vt diſcuſſis moderatione pœnæ, ac ſoluendi conſuetudine, decernat quid ſoluendum ſit. Tandem, quia non video, qua ratione probetur petitionem illam creditoris vices habere ſententiæ iudicis. Et ideo hanc ſent. tenent ex Theologis, *Adrian. quodl. 6. a. 1. corol. 3. in paruis volum. f. 112. Ledeſma 2. p. 4. q. 18. a. 3. f. 267. col. 2. Victoria*, quem refert, & ſequitur *Lud. Lop. l. 1. de cõtract. c. 51. f. 102. & l. 2. c. 34. f. 463. Palacios lib. 4. de contract. c. 5. col. 275. & ſeq.* quamuis limitet, dum pœna vtrumque contrahentem ligat, ſi à contractu reſilierit, ſecus ſi alteri tantum impoſita ſit, vt ſi non ſolueris die præfixa, tenearis tali pœna, tũc enim dicit ſtatim deberi in foro conſcientiæ: ſed hæc limitatio recipienda non eſt. Eandem ſent. tenet *Beja ſumma, caſu* 41. & ex iuris peritis *Nauar. ſum. caſu 23. Hiſpane, n. 98. Latine, n. 67. & ſeq. Gutier. q. canon. l. 2. c. 10. n. 13.* & multi Neoterici doctiſſimi. quare in noſtro caſu dicendum eſt pœnam illam quadrupli conuentionalem, non deberi ante iudicis ſententiam.

5 Ex his infertur debitorem pœnæ conuentionalis, poſſe eam præſcribere, ita vt ceſſet actio illa ad pœnam, ſi ſpatio 30. annorum minime petatur, *l. Omnes, C. de præſcrip. trigin. ann.* quia poſſidens, bonam fidem habet, cum eam offerre minime teneatur, iuxta 2. & 3. ſententiam. Sic *Purpuratus*, quem refert, & ſequitur *Rebuffus repet. l. vnica, C. de ſenten. quæ pro eo. gloſſa v. Proferantur, n. 24.*

6 Ad arg. 1. ſent. negatur perinde eſſe, ac ſi interueniſſet condemnatio, quia pactum ſoluendi eam pœnam intelligitur ſequuta condemnatione: vt probauimus. Ad confirmationem, fateor eſſe conditionem contractus, vt ſoluatur pœna, verum ea conditio non eſt inſtar cæterarum: cæteræ enim ex natura ſua nullam petunt condemnationem, aut actum iudicialem, quod ſecus eſt de pœna. Ad argumentum ſecundæ negandum eſt, eam creditoris petitionem vices obtinere ſententiæ iudicis.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm in contractu ſponſalium poſſint interuenire fideiuſſores, & pignora?

SVMMARIVM.

Poſſunt interuenire fideiuſſores, & tenentur ad intereſſe, non tamen ad pœnam, n. 1.

1. Sententia, non poſſe interuenire pignora, n. 2. & ſecunda, poſſe. 3.

2. Verior diſtinguit, n. 4 & an valeant arræ, quando nulla ſtipulatio pœnæ præceſſit, & dicitur eas tradi pro pœna. Et in dubio interpretatio actus ſumenda eſt, vt valeat.

1 CIrca fideiuſſores pro ſecuritate matrimonij contrahendi, certum eſt eos interuenire poſſe: cum nullo iure id prohibeatur. Sic *Hoſtien. ſum. t. de ſponſal. §. 1. n. 2. fine, Alex. de Neuo c. Gemma, n. 71. de ſponſal. Alber. l. fin. n. 7. C. de ſponſal.* Non tamen tenebuntur ad pœnam, ſicut nec ipſi contrahentes, quia non poteſt in plus fideiuſſor obligari, quam principalis: *inſt. de fideiuſſor. §. 1.* Sic *Hoſtienſ. & Alexand. de Neuo ibidem*: tenebuntur tamen ad intereſſe, vt bene *Alexand. de Neuo ibi*: nam contrahentes ipſos ad hoc teneri diximus diſp. 30. num. 15.

2 Circa pignora autem triplicem inuenio ſententiam. I. docet interuenire nõ poſſe, niſi pro intereſſe præſtando, & eo ſoluto reſtituenda eſſe, quia *l. finali. C. de ſponſalibus*, reiicitur omnis pœna, demptis arris: ſic *Anton. c. Gemma, de ſponſ. n. 9. & ibi Abb. n. 10.* & videtur eam ſequi *Præpoſit. nu. 14.* & tenent *Roſella, verb. Sponſalia, nu. 7.* vbi *Angel. nu. 15. Syluest. q. 8. dict. 3. Brunellus de ſponſal. concluſ. 16. n. 7.*

3 II. Sent. admittit pignora realiter tradita, quia vocantur arræ, *l. 1. C. Si rector, iuncta gloſſ. verb. Pignora.* Item quia traduntur loco arrarum. Sic *Speculat. t. de ſponſal. §. Primo igitur, n. 4. Archid 30. q. 2. cap. 1. Azo ſumm. tit. de ſponſal. n. 12. Hoſtien. ſum. t. de ſponſ. §. 1. & d. c. Gemma, ſuper verb. Propter pœnæ interpoſitionem, & ibi Innoc. n. vnic. Ioan. Andr. n. 7. Cardin. n. 3. q. 1. Alex. de Neuo n. 30.* referens *Iacobũ de Aretio: Feder. conſil. 146. Imola l. Titia, in princ. n. 5. ff. de verb. oblig.* vbi *Iaſ. n. 15.* addit *Imola*, ſiue dicatur pignora tradi pro arris, ſiue pro matrimonij obſeruatione: & *Alexãd. de Neuo* dicit valere pignora, licet pro arrarum ſecuritate, quæ nondum traditæ ſunt, dentur, ſi ea in quantitate conſiſtant, vt ſi

promit

oſculum:id enim nullo iure definitum eſt,ſic *gloſſ.l.Arris, verb.Defuncta,C.de ſponſal.Anton.Gom.l.50.Tauri,n.12.*

4 III.Concluſ.qui citra culpam à ſponſalibus reſilit, non amittit arras,quas tradidit,ſed ipſi reſtituendæ ſunt,verbi gratia,quoties iuſta cauſa eſt recedendi à ſponſalibus, vel alteruter religionem ingreditur,aut reperitur canonicum impedimentum inter illos: habetur *l.Arris, & l.fin. C. de ſponſal.* Et ratio eſt,quia vbi culpa abeſt, debet abeſſe pœna, *l.Sancimus,C.de pœnis*, & hanc concluſionem tenent vniuerſi Doctores.

5 Hæc tamen concluſ. intelligenda eſt, ſi tradens arras, bona fide contraxit ſponſalia, ignorans impedimentum: ſi enim conſcius fuit,non poteſt arras traditas repetere,ſic *glo.l.fin.verb.Redde,C.de ſponſal.Anton.d.c. Gemma.nu.8.* vbi *Alex.de Neuo,n.22.* Vnde ſi ſibi reddantur,quia alter ſponſus recipiens ignorabat tradentem mala fide contraxiſſe, tenebitur reſtituere, quia ex natura contractus eas amiſerat,per ipſum enim culpabiliter ſtetit, cum impedimenti conſcius matrim.promiſerit,arris in ſignum traditis.

6 Intellige ſecundo concluſionem, niſi tradens arras, in mora fuerit ante obitum ſuum, vel recipientis, contrahendi matrimonium:vt habetur *l.Arris.C.de ſponſal. & ibi gloſ.*docet,*verb.Præbuit*, & ita *Syluest.verb.Sponſal.q.9. dicto 4.*ait impeditum ad contrahendum matrimonium, recuperare arras,niſi impedimento cauſam dederit.

7 IV. Concluſ. quando alter contrahens ſolus tradidit arras, & culpa non tradentis, matrim. minime ſequitur; tenetur hic reſtituere duplum, id eſt ipſas arras receptas, & tantundem de ſuo patrimonio, & ſi conuentum ſit,vt reſtituat triplum,vel quadruplum, tenetur ad hoc.ſic habetur expreſsè *l.fin.C.de ſponſal.* (vtrum vero hoc locum habeat in foro conſcientiæ, ante iudicis ſent.dicam diſp. ſeq.per totam,) & ratio eſt,quia ſi ſolum quod accepit teneatur reddere, nullam pateretur pœnam nec ſeruaretur æqualitas. In hoc autem triplo,vel quadruplo, vt bene ait *Alex.de Neuo,d.c. Gemma.n.21.* computãdæ ſunt arræ receptæ,ſicut computantur in duplo reſtituendo, quare veluti dum tenetur duplum reddere, tenetur arras, & tantundem earum, ita, ſi triplum bis tantumdem, & ſi quadruplum,ter tantumdem.

8 Excipe tamen niſi contrahens ſponſalia ſit minor viginti quinque annis, nec ætatis veniam impetrarit, tunc enim ſiue dentur arræ minori,ſiue tutori, vel curatori, vel alteri,nomine minoris recipienti, quamuis per ipſum minorem ſtet,non tenetur amplius, quam id quod recepit, reſtituere.ſi habetur expreſſe *l.fin.C.de ſponſal.* Vnde *Innocent.d.c.Gemma,n.vnico,& ibi Ioan. And.n.8. Ant.n.8. Henr. n.5.Alex.de Neuo,nu.22.Hoſtien.ſum.t.de ſponſal.§.1.n.3.fine,* conſulunt, vt arræ parentibus tradantur, quia parentes ſi arras receperint,tenentur in duplum, vt expreſſe habetur *ea l.fin.*vbi idem dicitur de auis. & ibi *gloſ.verb. Conuenit*, idem dicit de tutore,vel curatore:quod bene *Salic.ibi.n.5.* cum Cyno intelligit,quando pater, vel mater, vel tutor recipit arras nomine proprio, promittendo matrimonium:ſecus ſi nomine filij,vel minoris.

9 V.Concluſ quando vterque arras dedit, & recepit,iniuſte reſiliens ſuas perdet, & quas accepit reſtituet: ſic enim ad dupli pœnam, *l.finali, C.de ſponſal.* præſcriptam, peruenitur. Sic *Cynus ea l.fin.& ibi Salic.n.9.* qui bene hoc intelligit, quando vtraque arrarum quantitas æqualis eſt, nam ſi quam tradidit iniuſte reſiliens,eſſet minor,tenetur ſupplere vſque ad æqualitatem quantitatis arrarum alterius:cum alias non eſſet pœna dupli.

10 Non modica tamen eſt difficultas, vtrum hactenus dicta ex *l.fin.C.de ſponſalibus.* vt nõ tradens arras teneatur ad duplum, & etiam ad quadruplum, ſi ita conuentum eſt, quando iniuſte reſilit, habeant locum attento iure canonico, *c.Gemma,de ſponſalibus,* nam *Greg. Lop.l. 84.t.18.p.3. verb.E todas*, dicit aliquos ſentire non habere locum foro canonico attento, ſed tantum teneri arras receptas reſtituere: & ipſe quamuis dubius cogitandum relinquat, in hoc magis inclinat. Quia ſolutio illa dupli,vel quadrupli, eſt mera pœna,à qua matrimonia omnino eximuntur, per *d.c. Gemma.* Item quia militat eadem ratio prohibitionis, nam ea pœna quadrupli facile promittetur, cum minime reipſa tempore ſponſalium tradatur:& ob hoc dicit *Greg. Lop.*forte *l.1.t.11.p.4.*nullam dupli,vel quadrupli mentionem fieri, ſed tantum vt nolens ſtare matrimonio, reſtituat arras receptas.

11 Sed verius eſt has leges non eſſe iure canonico correctas.1.quia ius canonicum ideo prohibet pœnam, vt matrimonia libera ſint:ſed *lex fin.C.de ſponſal fine,* vbi arras & duplum,vel quadruplum conceſſerat, negat aliam pœnã, ſubdens, *quia matrimonia debent eſſe libera*, ergo ſentit non eſſe hoc contra matrimonij libertatem, quam ius canonicum poſtulat. Item, quia adhuc non militat eadem ratio, quæ in pœna,nam in pœna nihil traditur,ſed totum promittitur:at in noſtro caſu arræ neceſſario debent ab altera parte tradi. quare non erunt regulariter magnæ, & conſequenter,nec ſolutio dupli, vel quadrupli, ad quam poteſt alter contrahens ſe aſtringere: & ita ceſſant argumenta contrariæ ſententiæ,& ita tenet communis ſent.vt fatetur ibi *Greg.Lop.*& tenet expreſſe *Palud.4.d.27.q.1.a.2.concl.3. n.13.*Pro hac etiam parte ſunt DD.iuris canonici peritiſſimi, qui aſſerunt teneri non tradentem arras, ſoluere hoc duplum,vel quadruplum: quod ſi iuri canonico aduerſaretur,non dicerent.hi ſunt *Hoſtien.ſum.t.de ſponſal.§.1.n.2. & d.c.Gemma,ad fin.* vbi *& Innoc.n.vnic.Ioan.And.n.7. Ant. n.8. Anch.n.5. Alex.de Neuo,n.21.Prapoſ.nu.9. Card.q.3.n.3. Roſel.verb.Arra.fine,Angel.verb.Sponſ.n.17.* vbi *Syluest.q.9. dict.4.D.Ant.3.p.t.1.c.18.ante §.1.Ant.Gom.l.50.Tauri num.* 12.Tandem,quia diſput.præc. num.10. diximus cum Hoſtienſi, & aliis, eſſe cautelam pro matrimonij ſecuritate, promittere magnas arras,& ſtipulari quadruplum, quæ ſi contraria eſſet iuri canonico,nihil valeret.

12 Tandem dubitabis, an pater tradens arras, & promittens filiæ matrimonium,illas amittit, ſi faciat quicquid in ſe eſt,vt filia adimpleat,& ipſa nolit? *Greg. Lop.l.84.verb. Eguiſara t.18.p.3.*tenet perdere, forte tamen non duplum, vel quadruplum. hoc enim eſt pœna, & probat per illam legem ibi, *a tal pleito que ſi ſu fija no le quiſieſe tomar por marido,o el nõ la quiſieſe dar,que el ſeñorio y la poſſeſſion,e la tenẽcia de aquella viña,o de aquella heredad ſea,e finque en ſu Garcia.* Item probat ex doctrina *Iaſonis,& Aretini,*quos ipſe refert, dicentiũ promittentẽ factum alienum, nõ eximi à pœna, licet faciat,quod in ſe eſt. Tandem,quia alias poſſet facile colludi inter patrem,& filiam, vt ſimularet pater ſe facere quicquid poteſt, & occulte conſuleret filiæ, vt renueret.

13 Sed verius eſt non amittere arras, ſed ipſi reſtituendas eſſe, quia hæ ſuccedunt loco pœnæ, & ſunt velut pœna niſi matrim.contrahatur, pater autem faciens, quod in ſe eſt,pœnam euitat,vt dixi dub.25.n.3.ſic tenet *Socin.ſenior conſ.3.vol.1.n.9.*Nec obſtat *d.l.84.*quia vel loquitur,quando ſic inter partes expreſſe conuentum eſt, vel quando pater non facit, quod in ſe eſt, iuxta tradita de pœna d. diſp.25.n.3.& ſeqq. Non obſtat etiam doctrina Iaſonis, quia eſt contra communem: vt dixi d. diſp. 25. n. 3. Tandem non obſtat vltima obiectio, quia ſimiliter in pœna promiſſione locum habere poſſet ea colluſio.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm in foro conſciẽtiæ ante vllam iudicis ſententiam teneatur, qui fidem ſponſalium culpa ſua violat,arras receptas,& pœnam dupli legalem, ac quadrupli conuentionalem reſtituere?

SVMMARIVM.

Pœna legalis dupli non debetur ante ſententiam,ſed ſola arra,num.1.
Pœnam conuentionalem quadrupli.1.ſententia,deberi,2.
2.Non deberi antequam petatur,at nullam exigi ſententiam,3.
3.Verior,non deberi ante ſententiam, & vſu receptum eſſe non ſolui integram, ſed quatenus intereſt,n.4.& ibi,actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam.
Poteſt præſcribi ea pœna,5.
Soluuntur argumenta,6.

De

1 DE duplici pœna eſt quæſtio propoſita: altera eſt, pœna legalis impoſita, *l. finali, C. de ſponſal.* vt recipiens arras, ſi iniuſtè à ſponſalibus reſiliat, teneatur & ipſas, & duplum reddere: altera verò eſt conuentionalis, quando inter contrahentes conuentum eſt, vt reſiliens teneatur quadruplum arrarum ſoluere. Et quidem pœnam dupli minime deberi ante iudicis ſententiam, apertum eſt: eſt enim pœna lege impoſita, quæ iuxta omnes ſententiam iudicis deſiderat: ſed ſolum tenetur hic arras receptas reſtituere: id enim pœna non eſt, ſed conditio naturæ contractus annexa, & ita docent *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. concl. 3. n. 13. Syluеſt. verb. Arra. q. 4.* vbi *Armilla n. 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 36. f. 1032. Vega l. 2. ſum. caſu* 284. De pœna autem conuentionali quadrupli non leuis eſt difficultas, pendetque ex ea vtrum pœna conuentionalis debita ſit in foro conſcientiæ, quando non imponitur pro intereſſe lucri ceſſantis, aut damni emergentis: (hoc enim intereſſe conſtat deberi ab iniuſtè reſiliente à contractu.)

2 Triplex eſt ſent. I. ait pœnam conuẽtionalem debitam eſſe in foro conſcientiæ. Prob. quia perinde eſt, ac ſi condemnatio interueniſſet, cum pacto ſe obligarint contrahentes ad ſoluendam pœnam illam, & nil tam naturale ſit, ac pacta ſeruari, *l. 1. ff. de pactis, & c. 1. de probatio.* Et confirm. quia conditio quædam contractus eſt, vt reſiliẽs eam pœnam ſoluat, ergo non eſt neceſſaria iudicis ſententia: conditiones enim contractus ſtatim obligant, ea non expectata. Sic tenent *Anchar.* licet aliquantulum dubius, *reg. Poſſeſſor. de reg. iur. in 6. n. 21. verſ. Tertio quæro, Felin. c. 1. de cõſtitut. n. 46. verſ. Limitatur tertio, & ibi Deci. in 1. lectura, n. 73. Minchaca lib. 1. controu. vſu frequen. c. 7. nu.* 21. Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. nu.* 13. qua ratione dicit ibi hanc pœnam quadrupli ſtatim ſoluendam eſſe in foro cõſcientiæ: & videtur tenere *Nauarra l. 3. de reſtit. c. 2. in 2. edit. dubit. 10. nu.* 274. vbi ait pœnam hanc in conſcientia deberi poſt moram, ante vllam ſententiam, & declarationem.

3 II. Sent. ait non teneri reſilientem ſoluere pœnam conuentionalem, donec alius contrahens eam petat, illo tamen petenti, ſtatim teneri, nulla iudicis ſententia expectata. Prob. quia ſicut iudici exequenti legis pœnam non licet reſiſtere; ita petenti pœnam ex cõuentione debitam: petitio enim illa in pœna conuentionali, vices habet ſententiæ iudicis in pœna legali. quare ſicut in hac deſideratur ſententia iudicis; ita in illa creditoris petitio. Sic *Corneus conſil. 69. fine vol. 2. & conſil. 55. n. 22. vol. 3. Rebuff. in repetit. l. vn. C. de ſent. quæ pro eo, quod intereſt. gloſſ. v. Proferãtur, n.* 40. 41. *Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 8. n.* 11. *Minchac.* ſibi cõtrarius, *de ſucceſſ. progreſſ. lib. 1. in præfat. num.* 98. *Menoc de arbitr. l. 1. centur. 3. caſu* 260. *num.* 40. *Padilla, l. ſi quis maior, n. 59. C. de tranſact. Gutier. de iuram. 1. p. c. 36. n. 11. fine, Mexia taxa panis, concluſ. 6. n. 100. & ſeq. Azebedo, lib. 2. recop. t. 1. in rubr. n. 28. & ſeq.* & ex Theologis, *P. Molina tomo 1. de iuſt. tract. 2. diſp.* [illegible] *fine, Capua l. 2. deciſion. c. 11. n.* [illegible].

4 III. Sent. ait non deberi pœnam conuentionalem ante iudicis ſententiam. Et hanc exiſtimo probabiliorẽ, quamuis aliæ duæ ſint ſatis probabiles. Prob. quia intentio contrahentium, & eas pœnas conſtituentium, quando aliud expreſſis verbis minime declarant in contractu, ea eſt, vt per tales pœnas compelli poſſint ad fidem ſeruandam, & teneantur ad eas ſequuta condemnatione: eorum enim intentio in dubio iuxta iuris communis pœnam imponẽtis præſcriptum intelligenda eſt: nam actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam, vt late *Menoc. de præſum. l. 6. tota præſum.* 10. Item, quia ſæpe expedit pœnas huiuſmodi, eo quod rigidæ ſint, moderari, vt fatetur *Menoch. d. caſu 260. n. 33. & ſeqq.* Imo *Matthæus de Afflictis,* quẽ referunt, & ſequuntur *Auend. n. in ſuo dictionar. verb. Pœna cõuentionalis, & Gutier de iuram. 1. p. c. 36. n.* 10. ait ſtylo curiæ non ferri pœnæ conuentionalis condemnationem, niſi quatenus intereſt: vnde ait *Gutier.* probata ea conſuetudine, ſi nullum intereſſe ſequutum fuerit, minime deberi pœnam, ergo neceſſaria eſt interuentio ſententiæ iudicis, vt diſcuſſis moderatione pœnæ, ac ſoluendi conſuetudine, decernat quid ſoluendum ſit. Tandem, quia non video, qua ratione probetur petitionem illam creditoris vices habere ſententiæ iudicis. Et ideo hanc ſent. tenent ex Theologis, *Adrian. quodl. 6. a. 1. corol. 3. in paruis volum. f.* 112. *Ledeſma 2. p. 4. q. 18. a. 3. f. 267. col. 2. Victoria*, quem refert, & ſequitur *Lud. Lop. l. 1. de cõtract. c. 31. f. 102. & l. 2. c. 34. f. 463. Palacios lib. 4. de contract. c. 5. col. 275. & ſeq.* quamuis limitet, dum pœna vtrumque contrahentem ligat, ſi à contractu reſilierit, ſecus ſi alteri tantum impoſita ſit, vt ſi non ſolueris die præfixa, tenearis tali pœna, tũc enim dicit ſtatim deberi in foro conſcientiæ: ſed hæc limitatio recipienda non eſt. Eandem ſent. tenet *Beja ſumma, caſu* 41. & ex iuris peritis *Nauar. ſum. caſu 23. Hiſpane, n. 98. Latine, n. 67. & ſeq. Gutier. q. canon. l. 2. c. 10. n.* 13. & multi Neoterici doctiſſimi. quare in noſtro caſu dicendum eſt pœnam illam quadrupli conuentionalem, non deberi ante iudicis ſententiam.

Ex his infertur debitorem pœnæ conuentionalis, poſſe 5
eam præſcribere, ita vt ceſſet actio illa ad pœnam, ſi ſpatio 30. annorum minime petatur, *l. Omnes, C. de præſcrip. trigin. ann.* quia poſſidens, bonam fidem habet, cum eam offerre minime teneatur, iuxta 2. & 3. ſententiam. Sic *Purpuratus,* quem refert, & ſequitur *Rebuffus repet. l. vnicæ, C. de ſenten. quæ pro eo. gloſſa v. Proferantur, n.* 24.

Ad arg. 1. ſent. negatur perinde eſſe, ac ſi interueniſſet 6
condemnatio, quia pactum ſoluendi eam pœnam intelligitur ſequuta condemnatione: vt probauimus. Ad confirmationem, fateor eſſe conditionem contractus, vt ſoluatur pœna, verum ea conditio non eſt inſtar cæterarum: cæteræ enim ex natura ſua nullam petunt condemnationem, aut actum iudicialem, quod ſecus eſt de pœna. Ad argumentum ſecundæ negandum eſt, eam creditoris petitionem vices obtinere ſententiæ iudicis.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm in contractu ſponſalium poſſint interuenire fideiuſſores, & pignora?

SVMMARIVM.

Poſſunt interuenire fideiuſſores, & tenentur ad intereſſe, non tamen ad pœnam, n. 1.

1. Sententia, non poſſe interuenire pignora, n. 2. & ſecunda, poſſe. 3.

2. Verior diſtinguit, n. 4 & an valeant arræ, quando nulla ſtipulatio pœnæ præceſſit, & dicitur eas tradi pro pœna. Et in dubio interpretatio actus ſumenda eſt, vt valeat.

CIrca fideiuſſores pro ſecuritate matrimonij contra- 1
hendi, certum eſt eos interuenire poſſe: cum nullo iure id prohibeatur. Sic *Hoſtien. ſum. t. de ſponſal. §. 1. n. 2. fine, Alex. de Neuo c. Gemma, n. 31. de ſponſal. Alber. l. fin. n. 7. C. de ſponſal.* Non tamen tenebuntur ad pœnam, ſicut nec ipſi contrahentes, quia non poteſt in plus fideiuſſor obligari, quam principalis: *inſt. de fideiuſſor.* §. 1. Sic *Hoſtienſ. & Alexand. de Neuo ibidem:* tenebuntur tamen ad intereſſe, vt bene *Alexand. de Neuo ibi:* nam contrahentes ipſos ad hoc teneri diximus diſp. 30. num. 15.

Circa pignora autem triplicem inuenio ſententiam. 2
I. docet interuenire nõ poſſe, niſi pro intereſſe præſtando, & eo ſoluto reſtituenda eſſe, quia *l. finali. C. de ſponſalibus,* reiicitur omnis pœna, demptis arris: ſic *Anton. c. Gemma, de ſponſ. n. 9. & ibi Abb. n.* 10. & videtur eam ſequi *Præpoſit. nu.* 14. & tenent *Roſella, verb. Sponſalia, nu.* 7. vbi *Angel. nu. 15. Sylueſt. q. 8. dict. 3. Brunellus de ſponſal. concluſ. 16. n. 7.*

II. Sent. admittit pignora realiter tradita, quia vocan- 3
tur arræ, *l. 1. C. Si rector, iuncta gloſſ. verb. Pignora.* Item quia traduntur loco arrarum. Sic *Speculat. t. de ſponſal. §. Primo igitur, n. 4. Archid 30. q. 2. cap. 1. Azo ſumm. tit. de ſponſal. n. 12. Hoſtien. ſum. t. de ſponſ. §. 1. & d. c. Gemma, ſuper verb. Propter pœnæ interpoſitionem, & ibi Innoc. n. vnic. Ioan. Andr. n. 7. Cardin. n. 3. q. 1. Alex. de Neuo n.* 30. referens *Iacobũ de Aretio: Feder. conſil. 146. Imola l. Titia, in princ. n. 5. ff. de verb. oblig.* vbi *Iaſ. n.* 15. addit *Imola,* ſiue dicatur pignora tradi pro arris, ſiue pro matrimonij obſeruatione: & *Alexãd. de Neuo* dicit valere pignora, licet pro arrarum ſecuritate, quæ nondum traditæ ſunt, dentur, ſi ea in quantitate conſiſtant, vt ſi

promit

promittantur mille aurei nomine arrarum, nec tradantur, ſed in pignus dentur mille tritici modij: quia ſuccedunt loco arrarum, & eius naturam ſapiunt. Inſuper *Ioan. Andr. & Alex. de Neuo* limitant, niſi pignora magna ſint, attenta contrahentium dignitate, ſicut eadem moderatione admittunt arras: vt diximus diſp. 35. n. 7.

4 III. Sent. verior eſt, ſi præcedat ſtipulatio pœnæ, & tradantur pignora, minime valere, ſecus arrarum ſtipulatione præcedenti, & ratio eſt, quia cum principale nō valet, corruit acceſſorium, quod eius naturam ſequitur: *reg. Acceſſoriū, 42. de regul. iur. in 6. reg. Cum principalis, 138. ff. de regul. iur.* ergo cum pœna non valeat, arræ autem admittantur, pignora acceſſoria arris valida erunt, excluſis iis, dum pœnæ accedunt. Sic *gloſſ. l. Titia, verb. Matrimonia, ff. de verb. oblig. & ibi Bart. in princ. n. 2. Alberic. l. fin. n. 3. C. de ſponſ.* vbi *Salice. n. 14. Anchar. d. c. Gemma, n.* 10. vbi *Henric. n. 8. Alex. Carrerius l. 1. de ſponſal. cap. 5.* In dubio autem, quando traduntur pignora, nulla præcedente pœnæ ſtipulatione valent, licet nulla mentio arrarum fiat, cenſetur enim ea pro arris tradi: vt docent *Henricus, & Salicet. ibidem:* nam in dubio ea interpretatio ſumenda eſt, vt actum faciat valere. nemo enim præſumitur eligere viam, vt ſua diſpoſitio ſubuertatur, *l. 3. ff. de milit. teſtam.* Quando autem nulla præceſſit promiſſio pœnæ, & traditum eſt pignus, licet dicatur tradi pœna, valebit: ſicut diſp. 35. n. 4. diximus valere arras traditas, licet nomine pœnæ tradi *dicātur:* quia nomine tenus pœna ſunt. Sic *Imola* quamuis dubius, *d. l. Titia, in princ. n. 6. fine.* Nec admittenda eſt limitatio *Bart. & Anchar.* dicentium valere pignora, dum traduntur in quantitate, ſecus ſi in ſpecie: nam ſimilem arrarum limitationem reprobauimus diſp. 35. num. 12.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm in matrim. ſpirituali, vt ingreſſu religionis, poſſit promitti pœna, vel tradi arra?

SVMMARIVM.

Prima opinio, non licere, & eſſe ſimoniam ſpe lucri ad ſpiritualia inuitare, num. 1.

Licet abſque pacto, & conditione munera dare, ad inuitandum ad religionem, & baptiſmum, & reliqua ſpiritualia. n. 2. nec recipiens tenetur, quamuis ea non faciat, reſtituere.

Licet etiam munera dare ad redimendum impedimenta, 3.

Verius eſt licere dare munera ſub pacto, & conditione ſuſcipiendi baptiſmum, & ingrediendi religionem, & aliorum ſpiritualium, 4.

Non valet pœna appoſita in promiſſione ingreſſus religionis, nu. 5. & ibi lex pœnalis, & quantumcumque correctoria, quando non principaliter in odium aliquorum edita eſt, ſed in animæ fauorem, ad vitandum peccata, eſt extenaenda.

Valet arra, n. 6. Soluuntur argum. & explicatur c. Quam pio, 1. q. 2. n. 7.

1 IN hac controuerſia, *Bart. l. Titia, in princip. n. 12. ff. de verb. oblig.* dixit, nec pœnam, nec arras valere, & eſſe ſimoniam, ſiue metu pœnæ, ſiue præmij ſpe, ſiue nomine arræ, quouis modo pecunia interueniat, & incitetur quis pecunia ad religionis ingreſſum, per *cap. Nō ſatis, de ſimonia,* ibi, *Prohibemus igitur ne ab his, qui ad religionē tranſire volūt, aliqua pecunia requiratur.* Bartolum omnino ſequitur *Anch. c. Gemma, de ſponſal. n. 7. & Cuman. dict. leg. Titia, in princ. nu. 2.* dicit ſpe præmij, aut metu pœnæ ad religionem inuitari, eſſe ſimoniam: & idem docet de ſpe præmij, *Paul. ibi. nu. 3.* Et quidem non licere abſque ſimoniæ vitio munera offerre conditione adiecta, & pacto vt recipiens ingrediatur religionem, docent *D. Thom. 2. 2. q. 189. a. 9. corpore. Hugo c. Quam pio, 1. q. 2. & ibi Archid. verſ. In ea gloſſa, in fine, Hoſt. c. Dilectus, el 2. de ſimonia, ſuper verb. Inuitari,* vbi *Ioan. Andr. n. 7. Ant. n. 6. Anchar. n. 8. Abb. n. 7. Henric. n. 1. & 3. Anan. n. 5. Felin. n. 2. Turr. d. c. Quā pio, n. 1. Angel. Simonia 3. n. 26. Syleſt. Relig. 1. q. 2.* Imo de baptiſmo, cum ſit omnino neceſſarius ad ſalutem, non licere dona tradere ea lege, vt recipiatur, docēt *Anchar. Ant. Abb. Felin. ibid. Abb. c. Cū in Eccleſ. de ſimonia, n. 7. D. Anton. 2. p. t. 12. c. 2. §. 1. Roſel. Simonia 1. nu. 19. Angel. Simon. 4. n. 16. Syluеſt. verb. Simonia, q. 8. dict. 3.* vbi *Armillia n. 30.* & ducuntur omnes hi *c. Quā pio 1. q. 2. ex Bonifacio Pontifice,* ibi, *dum tamen omnis abſit pactio, omnis ceſſet conuentio.* & *c. fin. de pactis,* ibi, *pactiones factæ à vobis pro quibuſdā ſpiritualibus obtinendis, cum in huiuſmodi omnis pactio, omniſq. conuentio debeat omnino ceſſare, nullius penitus ſunt momēti.* & *c. Quæſitum, de rerum perm.* ibi, *pactione præmiſſa, quæ circa ſpiritualia vel connexa ſpiritualibus, labē ſemper continet ſimoniæ.*

Sit tamen I. concluſio, offerre munera gratis, & abſque aliquo pacto, ad captandam beneuolentiam, & inducendum ad baptiſmum, & ad religionem, & ad alia opera ſpiritualia, licitum eſt. In hac concl. conueniunt *D. Th. & reliqui, n. 1. citati,* & eſt expreſſa ſent. *D. Auguſtini, epiſtola ad Macedonium,* & habetur *c. penult. 23. q. 4.* & ratio eſt manifeſta, quia eſt liberalis omnino donatio, nullo pacto, aut conditione veſtita, & in egregium finem dirigitur. Hinc infertur accipientem munera, conſcium intentionis dantis, minimè peccare accipiendo, integrumque illi eſſe, poſtea annuere, vel renuere votis donantis, quia ea donatio liberalis omnino fuit. Sic *Metina C. de reſtit. q. 27. in ſolut. ad 4. verſ. Corollariè ſequitur non parum referre, P. Molina t. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 95. fine.* 2

II. Concluſio, pecuniis impedimenta auferre retardantia à baptiſmi ſuſceptione, aut à religionis ingreſſu, licitum eſt: verbi gratia, eſt aliquis affectus religionis inſtituto, impeditur eo quod æs alienum ſolutum non ſit, licitum eſt conuenire cum illo ſic, Soluam debita, & ingredere religionem: ſimiliter eſt Iudæus baptiſmum optans, impeditur timore reſtituendi per vſuras acquiſita, probe faceret, qui pecunias ad ea reſtituenda efficeret, dummodo baptizetur. Quia hoc non eſt ſpiritualia emere, ſed ſolum obſtacula auferre. Sic docent *Archid. Felin. Turrec. Roſel. Armil.* vbi *n. 1. retuli, Abb. c. Cum in Eccleſia, de ſimonia, n. 7. Angel. Simonia 2. n. 13. Syleſt. verb. Simonia q. 8. dicto 3.* 3

III. Concluſio, contra primam ſent. probabilius eſt licitum eſſe offerre munera, ea lege & pacto, vt is cui offeruntur, efficiat aliqua opera ſpiritualia: verbi gratia, vt recipiat baptiſmum, ingrediatur religionem, ſacramenta frequentet, aut à peccatis recedat, dummodo non dentur in pretium illius operis ſpiritualis, ſed ad inducendum ad illa. Probatur 1. quia paſſim in ſacris literis promittit Deus bona temporalia ſeruantibus præcepta, & id fieri per modum pacti, & conditionis, conſtat ex *Geneſ. c. 12.* vbi dixit Deus Abrahæ hæc, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, faciāque te in gentē magnā:* & *Geneſ. 17. Ambula corā me, & eſto perfectus, ponāque fœdus meū inter me & te, & multiplicabo te vehementer:* quæ verba manifeſtum pactū cōtinent, vt dixit Zacharias Lucæ 1. *Sicut iurauit ad Abraham patrem noſtrum.* 2. Quia diſp. 30. n. 15. dixi cum multis DD. licitam eſſe conditionem legato adiectam, vt illud comparet legatarius, ſi religionem ingrediatur, vbi pactum cōtinetur. 3. Quia licitum eſt donare vitam infidelibus ad mortem damnatis, hac lege, vt baptizentur: quod vſu communi receptum eſſe dicit *Metina*, vſum approbans *d. q. 27. in ſolut. ad 4.* ergo licitum erit alia munere offerre eadem lege, & pacto: quia ea condonatio vitæ, pretio æſtimabilis eſt. 4. Quia durum eſt parentes damnare, qui pecunias, & veſtes filiis promittunt, ſi ſacramenta frequētent, vel à concubinis recedant: & dominos libertatem ſeruis promittentes, ſi baptizentur, & viros pios, qui meretricibus dotes, quibus in matrim. collocentur, ſpondent, ſi ad meliorem frugem ſe recipiant: nec poteſt dici in his caſibus non interuenire pactum: quia hac conditione in pactum deducta, & acceptata, promittunt, alias non daturi. 5. Quia licitum eſt contrahere matrim. cum infideli, hac lege, vt conuertatur, *c. Non oportet, 28. q. 1.* cur ergo non licebit alia munera offerre, eadem conditione adiecta? 6. Quia offerre munera infideli, pacto inito, vt baptiſmum ſuſcipiat, admittunt multi: vt *gloſſ. c. Quā pio, verb. Interuentu, 1. q. 2. & c. Debet, 23. q. 4. gloſſ. vnica, & c. Dilectus, el 2. de ſimonia, verb. Inuitari: & Archid. Hoſt. Ioan. Andr. Henricus n. 1.* pro priori ſentētia citati, & *Syleſt. Gabella 5. q. 2. n. 3.* ergo ſimiliter ad inducendum ad alia ſpiritualia, licebit ſub eadem conditione, & pacto dona largiri: quia neceſſitas baptiſmi non aufert,

aufert, quia res ſpiritualis & inuendibilis ſit, & ſi ea oblatio ex natura ſua ſimoniaca eſſet, neceſſitas baptiſmi minime excuſaret offerentem, cum ſimonia contra ius naturale, & diuinũ ſit. 7. Quia ea conditio iniqua non eſt ex ſe, nec allicere ad res ſpirituales muneribus, iniquum eſt, neque item aliquem lucro excitatum hæc efficere, quamuis ſimul intendat commodum temporale, dummodo in pretium rei ſpiritualis minime accipiat, ergo nulla eſt ratio, cur hoc illicitum ſit. 8. Quia licitum eſt parentibus, & dominis, verberibus, & minis cogere filios, & ſeruos, vt diebus feriatis ſacro interſint, ſuo tempore confiteantur, à vitiis deſiſtant, cur ergo non licebit muneribus datis ſub ea conditione? Tandem, quia ſi huiuſmodi pactum labem aliquam contineret, ea eſſet ſimoniæ, quod aduerſarij vltro fatentur, & conſtat, quia nulla alia deformitas apparet, cum res petita in conditione, licita ſit, & finis honeſtus intendatur: ſed omnino eſt immune à ſimonia, ergo eſt licitum. Probatur minor, quia ſimonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi rem ſpiritualem: vt tradit *D.Th.2.2.q.100.a.1.* quem omnes ſequuntur, ſed qui accepta pecunia religionem ingreditur pacto inito, non vendit religionem, nec offerens pecuniam, emit: quia de ratione venditionis eſt, vt venditor aliquid tradat, & emptor aliquid accipiat: ſed ingrediens religionem nihil tradit, nec offerens munera, aliquid recipit: qua ratione vtitur *Cardin.c. Dilectus, el 2. de ſimonia, n.3. & Sylueſt. Gabella 5. q.2.* ad probandum nullam hic interuenire ſimoniam. Hanc ſentẽtiam tenet *Cardin. ibi: & Adrianus* ſaltem in rebus ad quas quis de præcepto tenetur, *quodlibeto 9.a.3. lit. KK. propoſ.1. in paruis voluminibus, f.205. Metina, C. de reſtitutione, q.27. in ſolutione ad* 4. ſaltem cum ſperatur aliquid maxime vtile futurum ſaluti muneribus inducti, aut aliorum: & videtur tenere *Nauar. c. Inter verba, in 2. edit. concl.5. coroll.1. num.*20. vbi hæc ait, *bien hazen los que prometen a ſus hijos, y criados, vn tanto a los que ſe confeſaren, y comulgaren tal dia:* pro eadem ſententia eſt *Angles floribus, 2.p.q. Quis teneatur reſtituere, a.2. diffic.15. concl.6. f.*191. vbi docet licitum eſſe pretio aliquem ad bonum inducere: & tandem hanc ſentẽtiam ſuſtinet, & latè probat *P. Molin. to.1. de iuſt. tract. 2. diſput.93. concl.4. vſque ad finem diſput.*

5 IV. Concluſio, ſi pœna apponatur in contractu ingrediendi religionem, cum religioſis, vel alio homine inito, (ſecus enim eſſet in voto facto Deo, ſicut etiam in voto matrimonij ineundi, quando id validum eſt, teneret pœna:) eſt prorſus irrita. Probatur, quia quamuis hoc in matrimonio ſpirituali diſpoſitum non ſit, in ſolo enim temporali loquitur textus *c. Gemma, de ſponſal.* eadem tamen omnino ratio, quæ eſt libertas, quam ius deſiderat in matrimonio temporali, procedit in ſpirituali, cum totum ius canonicum, & maxime *Trident. toti ſeſſ.25. de regular.* ſummam in religionis profeſſione libertatem exigat. Et confirm. quia valet argumentum à matrimonio carnali, ad ſpirituale, cùm eadem ſubeſt ratio, vt late *Euerardus loco à matrimonio carnali, ad ſpirituale*, ſed hic non tantum eadem, ſed multo vrgentior ratio libertatis procedit, cum enim religionis vinculum difficilius ſit, & ſtatum perfectiſſimum contineat, maiorem libertatem petit, quam matrimonium carnale, quod naturali appetitui conforme eſt. Præterea, quia decretum irritans pœnam in matrimonio temporali, non eſt pœnale, nec in aliquorum odium, & punitionem editum, ſed in fauorem animarum, ad occurrendum peccatis, & ſcandalis, quæ ex matrimoniis coactis ſequuntur, lex autem quamuis pœnalis, lata principaliter in fauorem animarum, eſt fauorabilis, & extendenda ex identitate rationis, vt docent *Hoſtienſ. c. pen. fine, qui filij ſint legit.* vbi *Ioan. Andr. n.5. Anton. n.9. Anchar. n.5. Abb. n.5. & 6. Henricus n.10. Alex. de Neuo n.7. Præpoſ. n.*. *Bart. auth. Sacramenta puberum, n.19. C. ſi aduerſ. vendit.* vbi *Iaſon n.72. Francus c. Sciant cuncti, de elect. in 6. n.6.* addens quantumcumque lex correctoria ſit. *Caſtillo l.49. Tauri, nu.14. Couar. 4. decret. 2.p. cap.6. initio, num.*12. vbi alios refert: *Perez lib.5. ordinam. t.1. l.1. fol.39. col.1. Gratian. reg.111. n.6. Flamin. de reſign. benefic. l.11. q.2. n.17. Azebedo lib.5. recop. tit.1. l.2. nu.4.* & idem quando lex pœnalis eſt in fauorem Eccleſiæ, dixit *gloſſ. d.c. Sciant cuncti, verb. Alios.* quã ſequuntur *Domin. ibi, n.6. & Francus, n.6.* ergo nil mirum eſt, ſi extendatur ad matrimonium ſpirituale, in quo eadem & fortior ratio militat, & ex profeſſione metu pœnæ coacta, peccata, & ſcãdala animarum ſequuntur.

Vltima concluſio, arræ valent in contractu ingrediendi religionem, vt ſi quis religioſis promitteret, ſe habitum induturum, & in ſignum promiſſionis implendæ, traderet arras, valerent: argumento deducto à matrimonio carnali, in quo valent, ad ſpirituale, & ſicut illius libertati non repugnant, ita nec huius: nec interuenire arras, vitium aliquod ſimoniæ continet, cum nihil ematur, nec vendatur. 6

Ad textus adductos pro priori ſent. reſpondetur, *c. Non ſatis,* nihil probare: tantum enim decidit nihil conferendum eſſe religioſis, vt aliquem ad religionem admittant. Cæteri autem textus damnant ac ſimoniaca omnia pacta in rebus ſpiritualibus, in quibus aliquid traditur, & recipitur, quod ſecus eſt hic, vt explicui n.4. in vltima ratione. 7

DISPVTATIO XL.

Vtrùm valeat pactum in ſponſalibus adiectum, vt vir teneatur in certo oppido moram trahere cum vxore, & ſi vir fidem frangens, aliò migret, teneatur vxor eum ſequi; & valeat pœna frangenti fidem impoſita?

SVMMARIVM.

Prima ſent. nec pactum, nec pœnam, obligare: & ita teneri vxorem ſequi virum, n.1.

2. Sententia verior, valere: & explicatur lex, Titio centum, §. Titio centum, el 2. ff. de condit. & demonſt. 2.

Quid ſi noua cauſa recedendi ſuperueniat. 3.

Quid ſi pactum iuramento confirmetur. 4.

An pacti fide violata, pœna interpoſita debeatur. 5.

An vxor teneatur ſequi virum pacto non ſeruato, migrantem alio. 6.

An valeat conditio primogeniorum, vt ſucceſſor teneatur in certo oppido habitare. 7.

An valeat legatum factum alicui, dum in certo oppido habitauerit, vel ea conditio reiicienda ſit. 8.

DIFFICVLTAS huius diſputat. conſiſtit in intellectu textus, *l. Titio centum, 70. §. Titio centum, el 2. ff. de condit. & demonſt.* ibi, *Titio centum relicta ſunt, ita vt à monumẽto meo nõ recedat, vel vt in illa ciuitate domiciliũ habeat, poteſt dici non eſſe locum cautioni, per quam ius libertatis infringitur.* ex quo textu conſtat non valere conditionem legato adiectam, vt teneatur legatarius in certo loco habitare, eo quod quandam ſeruitutis ſpeciem contineat: & proinde legatum reiecta conditione deberi, ergo ſimiliter eadem conditio à ſponſalibus reiicietur. & ita ſentiunt *Alex. de Neuo, cap.1. n.9. de coniug. lepros. Couar. 4. decret. 2.p.c.7. initio, num.5. Ant. Gom. 2. variar. c.10. n.24. Salzedo addit. ad regul. 800. Bernardi Diaz, Azebedo lib.5. recop. tit.6. l.11. n.21. & 22.* & ex Theologis, *Lud. Lop. 2.p. inſtruct. de matrim. cap.54. fine.* Addunt *Ant. Gom. & Azebedo eod. n.12.* virum non ſeruantẽ hoc pactum, teneri ad intereſſe, ſi quod ex pacti obſeruantia ſequebatur vxori: addit *Azebedo* teneri etiam ad pœnam interpoſitam: ſed melius *Alex. de Neuo, dict. c.1. n.10.* ait ſuppoſita pacti nullitate, minime obligare pœnam: quia quoties pactum irritum eſt, pœna ei acceſſoria corruit: vt probaui ſupra diſp.7. n.17. 1

Sed multo certius eſt id pactum validum eſſe, & teneri virum fidem ſeruare. Probatur, quia ſicut in traditione rei ſuæ poteſt quilibet pactum interponere, *cap. Verum, de condit. appoſ. & l.1. C. de pact.* ita in traditione ſui per matrimonium. 2. quia *c. Gemma, de ſponſal. & l. Titia, ff. de verb. obli.* ſola pœna in matrimonio coniungendo, vel diſſoluendo interpoſita, prohibetur, eo quod matrimonij libertati obſtet, ſed hæc pœna eſt potius in matrimonij fauorem, vt conſeruetur indiuidua vita, & cohabitatio inter cõiuges. 2

3. quia *dict. lex Titio centum*; reprobans conditionem habitandi in certo loco, intelligitur dum ea conditio vana eſt, in nullius fauoré cedens, vt intelligunt *ibi Bart. d. §. Titio centum, n. 4. Cumau. Imola, Paul. ibi, Alexa. de Neuo, Ioan. Lup. Gregor. Lop. ſtatim allegandi, Acoſta 2. ſelect. c. 19. n. 5. Pelaez de Meres, de maiorat. 1. p. q. 57. num. 3.* Sed hoc pactum cedit in maximum vxoris fauorem, ne patria deſerta, inter extraneos vitam agere cogatur. Tandem probatur ex *l. 89. t. 1. p. 3.* ibi, *Otroſi prometio por ſi, y por ſus hijos, de morar in tal heredamiento para ſiempre jamas.* quem textum dicit *Gregor. Lop. ibi, verb. Para ſiempre,* notandum contra ea, quæ aduertuntur *dict. §. Titio centum.* Et ita hanc ſententiam ſuſtinent *Hoſtienſ. ſum. t. de coniug. ſeruor. num. 5. fin. & c. 1. qui matrim. accuſ. poſſ. paulo poſt princip.* vbi *Ioan. Andr. n. 1. Ant. n. 9. Anchar. n. 5. Abbas antiquus, Petrus, & cõmunis ibi,* vt refert, & ſequitur *ibidẽ Panorm. n. 5. Præpoſ. n. 5. Cardin. c. 1. eod. tit. n. 3.* Alex. *de Neuo* ſibi cõtrarius, *dict. c. 1. n. 5. Henricus c. De illis, de ſpõſal. nu. 4. Romanus, & Iacob. de ſancto Georgio,* quos refert *Ant. Gom. 2. var. c. 19. n. 24. Barthol. de Benzelinis, & Andr. Siculus,* quos refert, & ſequitur *Ioã. Lup. rubr. de donat. §. 2. n. 3. Bernardus Diaz reg.* 800. *Roſella, verb. Vxor, n. 3.* vbi *Angl. n. 9. Syluest. q. 8. Tabien. q. 2. n. 3. Armilla, n. 6. Villalabos in communibus, littera V. n. 125. Greg. Lop. l. 2. t. 5. part. 4. verb. Porque, Nauar. ſum. c. 14. nu. 20.* Anton. *Gabr. to. 2. commun. in mea edit. lib. 14 verb. Pactum. f. 175. & lib. 19. verb. Vxor, fol. 472. Practica forenſis lib. 1. t. de matrim. §. 5. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 150. Pelaez de Meres de maior. 1. p. q. 57. n. 2.* Et ex Theologis, *Speculũ conſcientiæ, tract. 2. c. 36. §. 1. Pedraza 6. præcepto, §. 17. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 54. ad finem, Capua li. 2. deciſionũ c. 59. n. 2. Philiarcus de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. li. 4. c. 19. verſ. 6. Manuel 1. tom. ſum. c. 15. nu. 2.*

3 Intellige hanc ſententiam, niſi noua recedendi cauſa ſuperueniat ob quam viro neceſſarium ſit alio proficiſci, vt quia cælum eſt minus ſalubre, vel contraxit in eo oppido inimicitias capitales, tunc enim pacto ſpreto, quod in eo caſu minimè intelligendum eſt, poteſt alio migrare: argumento *l. Si conuenerit, cum duplici ſeq. ff. pro ſocio,* vbi deciditur ſocietatem ex noua cauſa ſuperuenienti diſſolui poſſe ante tempus præfixum: & ita docent omnes *DD. num. præced. allegati, & Tiraq. 1. connub. gloſſ. 1. p. 1. n. 39.*

4 Quod adhuc verum eſt, quamuis id pactum iuramento firmatum ſit, quia eſſet illicitum, quando ex cauſa ſuperuenienti oporteret virum abeſſe, & alio migrare, daretur enim vtrique coniugi adulteria committendi anſa: quare nec pacto expreſſo iurato ad id coniuges ſe aſtringere poſſunt, *c. Tua, de iureiuran.* & *c. Veniẽs, de reg.* ſic *Abb. c. Qui matrim. accuſ. poſſ. n. 5. & ibi Alex. de Neuo n. 6.*

5 Ex his infertur, quoties nulla recedendi cauſa noua ſuperuenit, ſi vir pactum violet recedendo, aſtringi pœna pacto adiecta: cum enim pactum valeat, nec pœna aliquo iure reprobata ſit, valebit vtique. ſic *Anton. c. 1. Qui matrim. accuſ. poſſ. n. 9. & ibi Abb. n. 5. Alex. de Neuo, n. 6.* Si autẽ noua recedendi cauſa ſuperueniat, cum tunc pactum non obliget, non incurretur pœna, iuxta ea, quæ dixi hic nu. 1. fine. Sic docent iidẽ, & *Tiraq. l. 1. connub. gl. 1. p. 3. n. 39. Perez lib. 4. ordin. tit. 11. l. 19. Pelaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 57. n. 7. Azebedo lib. 6. recop. tit. 3. l. 29 fine.*

6 2. Infertur, ſi vir non obſtante pacto, abſque noua ſuperuenienti cauſa domicilium mutet, vxorem immunem eſſe ab obligatione ipſum comitandi, hoc eſt contra authores primæ ſent. relatos nu. 1. & contra *Calderinum c. 1. de coniug. lepros.* dicentẽ adhuc teneri virum comitari, quia lex diuina aſtringens vxorem ad ſequendum virum, fortior eſt quocumque pacto. Sed contrarium dicendum eſt, nec lex diuina in hoc euentu obligat. Sic docent *Bernar. Diaz, Ang. Sylu. Armilla Nau. Villalobos, Ant. Gabr. eo verb. Vxor, Spec. conſcientiæ, Pedraza, Capua, Manuel n. 2. allegati.* Si tamen noua cauſa ſuperueniat, ob quam licitè contra pactum recedit vir, tenetur vxor ipſum ſequi in iis caſibus, in quibus ſecluſo pacto tenebatur: quia cum tunc pactum non aſtringat, perinde iudicandum eſt, ac ſi pactum non eſſet. Sic *Hoſtienſ. ſum. tit. de cõiug. ſer. nu. 5. fine. Alex. de Neuo, Angel. Roſel. Syluest. Tabiena, Armil. Nauar. Bern. Diaz, Capua, n. 2. Philiar. Specul. conſcientiæ,* quos n. 2. allegaui. *Tiraquel. & Palaez de Meres, & Perez, & Azebedo, n. 5. citati.*

3. Infertur, valere conditionem appoſitam in primogeniis, vt ſucceſſor ſub pœna amiſſionis maioratus, teneatur in certo loco habitare, quia intereſt defuncti ad memoriam, & honorem, vt ſucceſſor moram trahat in loco, vbi domus, & familia ſua eſt, alio enim migranti ſucceſſore, faciliùs memoria nomẽnque inſtitutoris aboletur. Sic *Palaez de Meres de maiorat. 1. p. q. 57. per totam,* latè probans: idem docet de melioratione tertij *Azebedo lib. 5. recop. tit. 6. l. 11. n. 22.* ſed male refert *Molinam, & Padillam,* quia neuter id dicit. Et hoc intelligendũ eſt, niſi iuſta cauſa recedendi ſuperueniat, vt diximus n. 3. de viro & vxore. Sic *Pelaez de Meres n. 5.* Eſſet etiã iuſta cauſa recedendi, ſi fœmina in maioratu ſuccedat, & alienigenæ nubat, iuſſuque viri ad ipſius domiciliũ migret: quia vxor tenetur ſequi virum. Sic *Pelaez de Meres n. 4.* quamuis dicat hoc non eſſe ſine ſcrupulo, eo quod fœmina in culpa fuit, alienigenæ nubendo. 7

Id demum obſeruandum eſt, diuerſum eſſe ſi teſtator leget Titio ſub conditione habitandi in certo oppido, vel ſi leget, dum in tali oppido habitauerit, nam in priori caſu, reiecta conditione, quæ ſeruitutis ſpeciem continet, debebitur legatum, quando ea conditio in nullius fauorẽ redundat: vt n. 2. diximus, iuxta *l. Titio centum, §. Titio centum, el 2. ff. de condit. & demonſtr.* in poſteriori verò non reiicietur is modus, quamuis in nullius fauorem cedat: non enim inuitatur legatarius ad ſpeciem ſeruitutis, ſed ſpe lucri, vt in certo loco habitet. Sic *Acoſta 2. ſelect. c. 19. n. 5.*

DISPVTATIO XLI.

Vtrùm ceſſante pacto vt vir teneatur in loco vxoris habitare, aſtringatur vxor ipſum alio migrantem comitari?

SVMMARIVM.

Vxor tenetur ſequi virum domicilium mutantem. n. 1.
Non poteſt contrarium conſuetudine induci. 2.
Non tenetur quando nequit ſine graui detrimento. 3.
Nec tenetur quando vir pertrahit vxorem ad peccandum, vel exponitur vitæ periculo. 4
An exigatur, vt ex cauſa iuſta vir mutet domicilium. 5.
Quid quando vir vagari vult. 6.
Quid ſi vir non ſolitus erat vagari, aut vxor id ignorabat, at poteſt eum facile ſequi. 7.
Quid quando vagatio non eſt temeraria, ſed ex iuſta cauſa. n. 8. & ibi, quid quando vir votum peregrinationis exequitur.
Quid quando vir ſolitus erat vagari, & vxor conſcia ei nupſit, & adhuc vir vagari velit abſque iuſta cauſa. 9.
Quid ſi nolit vir vagari, nec mutare domicilium, ſed aliquo ſe ad tempus transferre. 10
Quid quando vir ob delictum exulat, aut excommunicatur. 1. opinio, non teneri vxorem ipſum ſequi. n. 11. ſecunda verior, teneri. 12.
An vxor teneatur alere virum ſua culpa bannitum. 13.
An vir teneatur aliquando ſequi vxorem aliò migrantem. 14.
Quid in hac re diſtet inter virum & vxorem. 15.

IN triplici euentu poteſt diſcuti hæc quæſtio. 1. eſt, quando vir alio transfert domicilium: & de hoc agetur in 1. concluſione quinque numeris primis. 2. eſt, quando vir vagari per diuerſa loca intendit: & de hoc agetur concl. 2. à n. 6. vſque ad 10. Tertius eſt, quando nec vir mutare domicilium, nec vagari intendit, ſed aliò ſe transfert cauſa ad tempus ibi moram trahendi: & de hoc agam n. 10. Deinde quando vir ſua culpa exulat: & an aliquando teneatur vir vxorem ſequi.

I. Concluſ. vxor tenetur ſequi virum aliò migrantem, vt transferat domicilium. concluſ. eſt D. Auguſtini, & habetur *c. Vnaquæque 13. q. 2.* ibi, *vnaquæque mulier ſequatur virum ſuum, ſiue in vita, ſiue in morte.* & ratio eſt, quia coniuges tenentur ad mutuũ obſequium, quod præſtare ſibi nequeunt, niſi ſimul habitent, & cùm vir ſit mulieris caput, *Epheſ. 5. & 1. ad Cor. 11.* infertur vxorẽ in hac cohabitatione ſubditam eſſe viro, *l. Sicut, 48 ff. de oper. libert.* ibi, *nam hæc cuius matrimonio conſenſit, in officio mariti eſſe debet.* De hac concluſ. nemo 1

dubitat

dubitat: & cum materia grauiſſima ſit, tenetur ad hoc vxor ſub culpa lethali, vt bene *Nauar ſum.c.14.n.20. Capua l.2.deciſ.c.59.n.2. Philiarc.de offic.ſacerd.1.to.p.2.l.4.c.19. verſ 6. Manuel 1.to.ſum.c.15.n.2.*

2 Hoc adeo verum eſt, vt contraria conſuetudo tanquam iuri diuino aduerſa, nihil proſit. ſic *gloſſ.c.1.de coniug. leproſ. verb.De conſuetudine*, vbi *Abb.n.3. Alexan.de Neuo n.4.& 6. Præpoſ.n.2.& 3.*

3 Excipe tamen, niſi vxor abſque graui detrimento virum ſequi non poſſet, tunc enim ipſum ſequi non teneretur, ſicut nec debitum reddere cum notabili ſalutis iactura. ſic *Sotus 4 d.35.q.vnic.a.1 ad 2.fine.*

4 2. Excipe, niſi vir vellet vxorem pertrahere ad peccatum, aut graui vitæ periculo vxor virum ſequens exponeretur, tunc enim ad id non aſtringitur: cum vrgentius ſit præceptum abſtinendi à peccatis, vitámque tuendi. Sic *Roſella, verb.Vxor, n.3.* vbi *Angel.n.9. Syluest.q.8. Tabiena q.2. n.3. Armil.n.6. Nauar. Capua, Philiar.n.1.allegati, Specul.conſciētiæ tract.2.c.36.§.1. Pedraza ſum.præcepto 6.§.17. Lud.Lop. 1.p. inſtruct.c.54. ad finem.* Hinc fit, vt vxor probabiliter timens fore, vt necetur à viro extra territorium, minimè teneatur ipſum ſequi; vt bene *Nauar. lib.4. conſil. in vtraque edit.tit.de diuort.conſ.2.n.4.*

5 Difficultas tamen eſt circa hanc concluſionem, vtrum deſideretur cauſa iuſta in viro mutanti domicilium, vt vxor teneatur eum ſequi. Nam eam deſiderari affirmat *Alex.de Neuo, c.De illis, n.11.de ſponſal.& c.1.n.7.qui matr. accuſ.poſſ.* Sed omnino tenendum eſt aſtringi vxorem præcepto comitandi virum, qualitercumque velit transferre domicilium, modo non ex cauſa turpi, & inhoneſta. Probatur, nam alias nulla eſſet differentia inter virum & vxorem, quod abſurdiſſimum, & contra omnium mentem eſſet: cum quando cauſa neceſſaria ſubeſt ex parte vxoris, teneatur vir ipſam ſequi, vt dicemus num.14. Item quia cum vir ſit caput ipſius eſt gubernare, & eligere domicilium, non autem vxoris, quæ gubernationi viri ſubeſt: ergo quomodocumque vir eligat aliud domicilium, modo non ob turpem cauſam, tenetur vxor virum ſequi. ſic *gloſſ.c.1.de coniug.lepr.verb. Sequatur, Hoſtiē.ibi, ſuper eod.verb. Innoc.n.vnic. Anton.n.11. Anchar.n.6. Abb.c.De illis, num.4.de ſponſal. Guillermus* quē refert, & ſequitur *Roſella, verb. Vxor, n.3. Lancelotus inſtit.iuris canon tit.de ſpōſal.verb.Migrare.* Pro eadē ſent.ſunt *gl.c.Vnaquæque, verb.Sequatur, 13.q.2. Angel. verb.Vxor, n.9.* vbi *Syluest.q.8. Tabiena, q.2.n.3.* vbi docentes vxorem teneri ſequi virum mutantem domicilium, ſolum excipiunt, quando ex cauſa inhoneſta, & turpi mutaret.

6 II. Concluſio, ſi vir velit non habere certam ſedem, ſed hinc inde vagari, diſtinguendum eſt, aut enim tempore contracti matrimonij minime vagari ſolebat, aut ſi ſolebat, id vxor ignorauit: & tunc non tenetur eum ſequi: grauiſſimum enim onus eſt ipſam ad vagandum aſtringere: aut vagari ſolebat, nec id latuit vxorem, & tunc tenetur eum ſequi: quia mores eius videtur approbare, & ad hoc onus ſe obligare. & ita intelligi debent *gloſſ. in c.1.de coniug.lepr.verb.Sequatur, & ibi Innocen.n.vnic.& Anton.n.11. idem Innoc.c.De illis, num.vnic.de ſponſal.* vbi dicunt vxorem non teneri ſequi virum vagantem; hanc concluſionem tenent *gloſſ.c.Vnaquæque, 13.q.2.verb.Sequatur, & c.Si quis neceſſ. verb. Eum, 34.q.1. Hoſtien.c.1. qui matrim.accuſ.poſſ.paulo poſt prin. Abb.c.De illis, n.4.de ſponſal. Henric.ibi nu.3.& 4. Alex.de Neuo n.9. Præpoſi n.3. Anchar.c.1.de coniug.lepr.n.6. Additio ad gloſſ.l. Mæuia, §.Vxore, ff.de annuis legat. Cynus l.1. C.de vxor.mil.& l.Liberti, C.de oper.libert. Bart.d.l. Mæuia. §. Vxore, n.3. Bald.l. Qui manumittitur, n.1. C.de operis libert. Alex.l.Si cū dotē, §.Si maritus, n.4. ff.ſolut.matr. Ang.inſt.ad S C. Tertul.§.1.n.12. Guillermus de Cuno l.obſeruare, §.proficiſci, ff. de offic.proconſ. Ioan.de Imol. ff.ſolut.matr.in rubr.n.7. Guil.Benedictus, c.Raynutius, verb.Cuidam Petro, n.89.de teſtam. Corſetus in ſingular.lit.V.verb.Vagabundus, Tiraq.l.1.connub.gloſſ.1. p.1.n.39. Bernard.Diaz reg.808.& ibi Salzedo in addit. Ioan. Lup.c.Per veſtras, de donat.inter vir.& vxor.in pr.n.§.9.n.13. Mōtaluus, l.11.ti.1.l.3.fori, Turrecr.c.Si quis neceſſitate, n.134. q.1. Roſella verb.Vxor.n.3.* vbi *Angel.n.9. Syluest.q.8. Tabiena q.2.n.3. Arm.n.6. Nau.ſum.c.14.n.20. Couar.4.decret.2.p.c.7. init.n.5. Perez l.4.ordin.tit.11.l.29. Menoch. l.2.de arbitra.cēt. 5.caſu 469.n.4.5.& 7. Ant.Cucus l.inſtit.maior.t.11.n.149.& ſeq. Lancel.inſt.iuris canon.l.2.tit.de ſpōſal.verb. Migrare, Azebedo lib.6.recop.ti.3.l.29.fi. Gratian.reg.499.n.18.* Et ex Theologis, *Pedraza ſum.6.præcepto, §.17. Capua l.2.deciſ.c.59.n.3. Philiar.de offic. Sacerd.1.to.p.2.l.4.cap.19.verſ.6. Lud.Lop.2.p. inſtruct.de matrim.c.54.fin. Manuel 1.to.ſum.c.15.n.2.*

Intellige tamen priorem partem concluſionis, vt vxor non teneatur ſequi virum non ſolitum vagari, vel dum ipſa ignorabat, vt vera ſit, niſi facile poſſet vxor ei ſociam ſe exhibere: tunc enim teneretur ſequi, quia ex vna parte vrget lex matrimonij præſcribens mutuam coniugum cohabitationē, & multa adulterij pericula vtrinque ex ſeparatione, ex altera autem facilitas, vt eam legem vxor ſeruet, periculáque euitet. ſic docent *Bald. Tiraquel. Perez num. præcedenti allegati.* 7

Intellige 2. eandem priorem partem quando vagatio temeraria eſſet, nulláque iuſta ratione fieret, ſecus quando non temere, ſed iuſte vir vagari vellet. Sic *Couar. Anton. Cucus n.149. Lud.Lop.& Manuel citati n.6.* Sed hic intellectus non placet, quia adhuc eſt grauiſſimum onus aſtringere mulierem ad continuo vagandum, & pro hac parte eſt expreſſe *Præpoſ.cap. De illis, n.3.de ſponſal.* vbi docet vxorem teneri ſequi virum, quando eſt breuis vagatio, & ex honeſta & neceſſaria cauſa, ſecus quando eſt longa, niſi ſolitus eſſet vagari vxore id ſcienti. Pro eadem ſunt *Hoſt. c.1.de coniug.leproſ.& Abb.c. Quod ſuper de voto, n.8. Hēricus d. c. De illis, n.4.* vbi *Hoſtien.& Henricus* aſſerunt non teneri vxorem ſequi virum transfretantem ratione voti implendi. & *Abb.* dicit non teneri eum ſequi votum peregrinationis exequentem, cum tamen hæc ſit iuſtiſſima cauſa: intellige tamen Abbatem, quando peregrinatio eſſet longa, quando enim breuis eſt, tenetur vtique, vt docent *Bar. & additio ad gloſſam, Angel.de Aretin. Præpoſ. Menoch.n.5.* vbi eos retuli, n.6. 8

Intellige 3. ſecundam concluſionis partem, vt vxor teneatur ſequi virum, quando ipſius conſuetudinem vagandi nouerat, vt vera ſit, ſi vagari velit ex cauſa honeſta. Sic *gloſſ.cap.Si quis neceſſitate, verb. Eum, 34.q.1. Guil.Benedictus, Præpoſ. Turrecr. Roſel. Ang. Tabiena, Armil. Azebedo, Philiarc.relati n.6. Spec. conſcientiæ, tract.2.c.36.§.1.* ſed hoc intelligitur, quando non eſt inhoneſta, & turpis vagandi cauſa, tunc enim cum vir vagando peccet, non tenetur vxor eius peccato conſentire: & ita explicant hoc *Roſell. Angel. Syluest. Nauar.n.6.alleg. Arm.verb.Vxor, n.6. Spec.conſcientiæ proxime citatum:* ſi enim cauſa vagandi non ſit turpis, licet non ſit neceſſaria, imo temere, & abque cauſa vir vagari velit, tenetur vxor, quæ eius conſuetudinem nouerat, ipſum ſequi. Sic *Couar.4.decret.2.p.c.7.init.n.5. Anton. Cucus l.5.inſtit.maior.t.11.num.149. Lud.Lop.1.inſtruct.de matrim.cap.54.fine, Manuel 1.to.ſum.c.15.n.2.* 9

Difficultas tamen eſt, quando nec vir omnino eligit domicilium mutare, nec vagari, nec ſolum peregrinari, ſed alio ſe transfert cauſa ibi ad tempus commorandi, & eo tranſacto ad domicilium redeundi. Quidā enim abſolutè dicunt, nō teneri ſequi, niſi domiciliū transferat. Sic *Roſel. verb.Vxor, n.3.* vbi *Ang.n.9. Sylu.q.8. Tabiena, q.2.n.3. Armil. 6. Pedraza ſum.præcepto 6.§.7. Spec.cōſcientiæ tract.2.c.36.§.1.* Credo tamen non ſentire hos DD. ſolum teneri ſequi, quando omnino domicilium mutat animo non redeundi, ſed tantum velle dicere non in quauis peregrinatione, vel itinere teneri ſequi: quod etiam diximus n.8. fine: atque ita ſtatim tanquam exceptionem ſubdunt, niſi vir hinc inde velit vagari: quare dicendum eſt, ſi vir alio migret animo citò redeundi, & peregrinatio eſſet longa, non teneri vxorem eum ſequi: vt dixi num.8. fine: ſi vero animo commorandi ibi ad longum tempus, teneri vtiq; ad eū comitādū. & ita docet *Henric.c.De illis, de ſponſal.n.3.* vbi *Alex.de Neuo n.9.* Et videtur tenere *Abb.ibid.nu.4.* dicit enim vxorem teneri ſequi virū abſque aliqua cauſa mutantem domicilium, 10

lium, & ſimiliter quando ex cauſa iuſta transfert ſe ad alia loca. Vnde hæc conſtituenda eſt differentia, dum vir mutat domicilium, vel dum transfert ſe ad tempus longum, ſtatim rediturus eo tempore tranſacto, vt in priori caſu nulla cauſa deſideretur, vt probaui n. 5. in poſteriori vero ea neceſſaria ſit: vt ſentiunt authores allegati.

11 Vrgentior tamen dubitatio eſt, quando vir ob delictum in exilium mittitur à domicilio: quidam enim dicunt vxorem non teneri ipſum ſequi, quia par non eſt, vt vxor innocens patiatur incommodum culpæ viri, ob alienúmque delictum puniatur. ſic docent *Bald. l. ſi cũ dotem, §. Si maritus, n. 1. ff. ſolut. matrim.* vbi *Imola n. 17. fine & rubr. ff. eod. t. num. 7.* Alex. *l. Mæuia, § fi. ff. de annuis legatis.* Additio-*tor Bartoli ea l. Mæuia, § Vxore, ſuper verb. Format*, & refert pro ſe *Odofredũ, & Alber. Ioã. Lup. c. per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. in pr. §. 9. n. 13 Enriquez l. 11. de matr. c. 10. nu. 4.* vbi idem dicit, quando vir excommunicatus eſt.

12 Sed probabilius eſt teneri ſequi. Quia vxor debet ſequi viri infortunium, *l. Si cum dotem. § Sin autem, ff. ſolu. matrim.* & ita viro excommunicato cohabitare tenetur, *c. Inter alia, de ſent. excomm.* & ei tenetur debitum reddere, *cap. Quoniam multos, 11. q. 3.* Nec hoc eſt puniri vxorem ob viri delictum, ſed pœna imponitur viro, & quia vxor iure diuino tenetur eum ſequi ex cauſa neceſſaria, & ineuitabili, alio migrantem, per accidens id infortunium patietur vxor: veluti ſeruus mariti idem exilij infortunium pateretur, dominum comitans, non per modum pœnæ, quia innocens eſt, ſed quia iure ſeruitutis tenetur dominum ſequi. Sic tenet *gloſſ. c. 1. Qui matrim. accuſ. poſſ. verb. Exiit, iũcto textu*, agit enim textus de viro, qui exiit à ciuitate ob homicidium admiſſum, & ita culpa ſua, & ait *gloſſ.* tunc teneri vxorem virum ſequi: idem *Hoſt. ibi, ſuper eod. verb. Ioan. Andr. n. 2. Anton. nu. 9. Abb. n. 5.* & expreſſè de viro miſſo in exiliũ ob delicta, tenẽt *Hugo, c. Si quis neceſſitate, 34. q. 1. Goffredus*, quem refert, nec improbat *Ioan. Andr. c. 1. Qui matr. accuſ. poſſ. n. 7. Ant. c. De illis, in fin. de ſponſal.* vbi *Henric. n. 3. &* Alex. *de Neuo n. 11. idem* Alex. *de Neuo c. 1. Qui matrim. accuſ. poſſ. n. 7.* vbi Anchar. *nu. 4. & 5. Boſſius referens* Cepolam, *pract. crim. t. De crimine læſæ maieſt. n. 32. & t. De bonorum publicat. n. 74.* qui idem dicit de viro excommunicato: & ſatis expreſſè id videtur dicere *Speculator tit. de dote poſt diuortium reſtituenda, § Formatis, num. 20. verſ. Quid ſi vir eſt in banno*, vbi hæc ait, *Vxor communicabit viro, ſi eſt in excommunicatione, vel in banno.*

13 Hinc fit contra *gloſſam l. Si ſtipulata, in fin. verb. Contra ſexus naturam, ff. de donat. inter vir. & vxorem.* ſi vir culpa ſua bannitus, inops ſit, teneri vxorem eum alere. *l. Mutus, §. Manente, ff. de iure dot.* & docent *Gigas, de crimine læſæ maieſt. q. 21. n. 4. Cephalus conſil. 324. nu. 14. l. 3. Dueñas, contra alios reg. 68. limit. 10. Spec. & Boſſius n. præced. alleg. Iul. Clarus, l. 5. recept. in pract. crim. § fin. q. 84. ſtatuto 2. verſ. Item quæro, Ant. Gabr. t. 2. commun. in mea edit. l. 9. f. vlt. totius tomi:* hæc autem obligatio alendi eſt fructibus dotis, ſi hi ſatis ſint, ſin autẽ, bonis paraphernis: vt docent *Anton. Gabr. & Iul. Clarus ibid.*

14 Vltima concluſio, quando vxor ex cauſa neceſſaria recedit à domicilio, illud transferens, tenetur vir ipſam ſequi, quia quoad mutua obſequia coniugalia pares ſunt. ſic *gloſſ. c. 1. de coniug. lepros. verb. Sequantur.* vbi *Hoſtienſ. ſuper eo verb. Innoc. n. vnic. Ant. n. 11. Anchar. n. 6. Henric. c. De illis, n. 4. de ſpon.* vbi *Alex. De Neuo, n. 12. Guillermus*, quem refert, & ſequitur *Roſella, verb. Vxor, n. 3.*

15 Ex dictis infertur in hoc conſiſtere differentiam inter virum, & vxorem, quoad comitandi obligationem: vt cum vir caput ſit, ipſiuſque ſit gubernare, poſſit ad libitum eligere domicilium, & vxor teneatur eum comitari, vxor autem cum ſubdita ſit, nequeat habitationem eligere, & virum cogere, vt ipſam ſequatur: dum tamen neceſſitate coacta domicilium mutat, ius matrimonij compellens virum cohabitare vxori, conſequenter compellit, vt in eo euentu ipſam comitetur, quia hoc ſpectat ad mutua obſequia coniugalia, in quo pares ſunt.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm per religionis ingreſſum profeſſione non ſecuta diſſoluantur ſponſalia?

SVMMARIVM.

Prima ſent. non dirimi niſi profeſſione ſequuta. n. 1.
2. Verior, dirimi. n. 2.
Quid ſi fraudulenter ingreſſus fiat animo exeundi. n. 3.
An non tantum ex parte manentis in ſeculo, ſed etiam ex parte nouitij diſſoluantur. 1. opinio, ſolum diſſolui ex parte manentis in ſeculo. 4.
2. Verior, ex parte vtriuſque diſſolui, n. 5. & fraus nemini patrocinari debet, & quid ſi vterque ingrediatur religionem, & exeat. ibid.
Et ſoluuntur argumenta. 6.

HACTENVS egimus de conditionibus ad ſponſalia conſtituenda requiſitis, & de eorum obligatione: ſupereſt tandem in hac vltima parte, de eorum diſſolutione diſputare. Circa quæſtionem ergo propoſitam duplex eſt ſent. I. docet ſponſalia non dirimi religionis ingreſſu, niſi profeſſione ſecuta, quare ſi tempore nouitiatus ſponſus religionem deſerat, teneri vtrumque fidem ſponſalium ſeruare, quia ingrediens nõ ſtatim iure ſuo cedere videtur, ſed ſub ea conditione ſi profeſſus fuerit, cum experiendi gratia ingrediatur, an ſibi expediat ſponſalia perficere, vel potius religionem profiteri. Hanc ſent. videntur expreſſe tenere *D. Thom. 4. d. 27. q. 2. art. 3. ad 1. Tabiena, verb. Sponſalia, q. 9. nu. 10.* dicunt enim dirimi per ingreſſum, quia eſt mors ſpiritualis: quam tamen ſolam profeſſionem eſſe conſtat: videtur etiam tenere *Richardus 4. d. 27. a. 3. q. 4.* dicit enim ſolui per ingreſſum, eo quod is dirimat matrimonium ratum: quod de ſola profeſſione verificatur. Et eam expreſſe tenent ex Theologis, *Durand. 4. d. 27. q. 3. a. 3. & ibi Palud. q. 1. art. 3. caſu 5. verſ. De ordine vero religionis, nu. 23. Celaja ibi, q. 3. Viguer. lib. inſtit. c. 16. § 7. verſ. 7. Veracruz 1. p. ſpecul. a. 21. caſu 1.* & dicit eſſe probabilẽ *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 43. art. 3. dub. 2.* Et ex Iuriſperitis *Armill. verb. Sponſalia, n. 12. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. initio, num. 11. verſ. ſexto, Brunellus de ſponſal. concl. 8. n. 1. Alexan. Carrer. lib. 1. de ſponſal. c. 15. Coſtanus de ſponſalibus, t. Effectus ſponſaliũ, n. 8.* (hi tres habentur tom. 9. tractat.) *Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 57. Turrecr. c. Vbi non eſt, 30. q. 2. a. 4. n. 5.* Et eſt ſatis probabilis ſenten. Vnde ſubdit *Palud.* ingreſſum ante profeſſionem ſufficere, vt manens in ſeculo poſſit iudicem adire, qui ex cauſa iuſta facultatem cõcedere poterit aliud ineundi matrimonium, ſed inconſulto iudice, vel eo denegante facultatem, minime poſſe, ſed teneri alterius profeſſionem expectare. 1

II. ſentent. multo probabilior, affirmat per ſolum ingreſſum ante profeſſionem dirimi, & proinde ſtatim poſſe manentem in ſeculo aliud matrimonium contrahere, & omnino ſolutum eſſe à priori fide data. Probatur, quia eo ipſo, quod quis religionem ingreditur, ſatis declarat ſe ſponſalibus renunciare, ergo manens in ſeculo ab obligatione exemptus eſt. 2. Quia ea perſonæ mutatio notabilis eſt, magno enim dedecori tribuetur fœminæ, ſi illi qui monachus fuit, nubat, & è contra viro, ſi monialem ducat. 3. Quia ſic ſe habent nouitiatus, & profeſſio, ſicut ſponſalia, & matrimonium, ille enim diſpoſitio eſt, & via ad profeſſionem, hæc autem ad matrimonium: ergo ſicut profeſſio dirimit matrim. ratum, *c. Ex publico, de conuerſ. coniugat.* ita nouitiatus ſponſalia. 4. Quia non eſt æquum tantum deferri ſponſalibus, ac matrimonio rato, cum ergo ad hoc diſſoluendum ſufficiat profeſſio, minus ad illa dirimenda deſiderabitur. Hanc videntur tenere *Innoc. c. Veniens, qui cleric. vel vouen. init. ſuper verb. Votum, & ibi Hoſtien. ſuper eod. verb. Ioan. Andr. in 2. & Anchar. n. 1.* vbi dicentes non dirimi ſponſalia per votum à ſponſo emiſſum, ſubdũt ſecus eſſe, ſi profeſſionem feciſſet, vel habitum ſumpſiſſet. Et tenent ex iuriſperitis *Angel. verb. Sponſalia, n. 21.* vbi *Syl-ueſt. q. 10. caſu 2. Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 23. Latin. n. 26. caſu 2. Greg. Lop. l. 7. verb. Excuſacion. t. 1. p. 4.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 5. verſ. Hoc tamen, Cordub. ſum. q. 136. punct. 1. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 13. caſu 1. Enriquez li. 11. de matrim.* 2

matrim.c.14.n.3.Viuald.candel.1.p.1.de ſponſal.c.5.n.40.Lud. Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.38.f.1044.Petr.Ledeſm. de matrim.q.43.a.3.dub.2. Philiarc.de offic.ſacerd.to. .p.2.lib.2.c.1. Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.245.n.1.Vega l.3.ſum.caſu 323.

3 Hanc ſent. intelligunt aliqui, vt vera ſit, niſi ingreſſus religionis fraudulenter fiat, animo egrediendi, ad defraudãdum alterum ſponſum. Ita *Bart.à Ledeſ.Manuel,& Vega ibid.* Sed hæc moderatio non eſt neceſſaria, vt manens in ſeculo liber ſit, & potius tunc certius eſt eum liberum manere, quia conſtat alterum renunciare ſponſalibus, cum ad hoc ingrediatur, vt ab ipſis reſiliat. Vtrùm verò ipſe ingrediens tunc liber maneat, dicemus n.5.

4 Supereſt adhuc difficultas inter Doctores huius ſecundæ ſententiæ, an per ingreſſum religionis profeſſione non ſecuta, diſſoluantur prorſus ſponſalia ex parte vtriuſque. Quidam enim id negant, aſſerentes diſſolui ex parte manentis in ſeculo. quare ſi ingrediens habitum deſerat, liberum erit manenti in ſeculo matrimonium perficere: eo tamen volente tenebitur alter contrahere: ſicut per fornicationem ſponſi non omnino ſponſalia dirimuntur, ſed ſolum ex parte innocentis. Quia quamuis ingrediens cedat iure ſuo, manens in ſeculo minimè cedit. Item 2. notabilis mutatio eſt ex parte ingredientis, quam manens in ſeculo pati poteſt, vltro eligens matrim. 3. quia non eſt æqua ratio, vt nouitiatus omnino diſſoluat ſpõſalia, ſicut profeſſio matrim. ratum: quia in hoc caſu inuenitur conceſſum à Chriſto hoc priuilegium, eo quod in profeſſione eſt traditio, at in nouitiatu, & ſponſalibus non inuenitur tale priuilegium. Præterea 4. non eodem modo ſe habent, nam in nouitiatu nulla includitur obligatio profeſſionis emittendæ, qualis eſt in ſponſalibus reſpectu matrimonij. Tandem, quia omnia vota ſimplicia, quæ obligationem continent, extinguuntur per profeſſionem, minime autem per nouitiatum, ſed ſuſpenſa manent, ergo ſimiliter ſponſalia, quæ matrimonij obligationem includunt, non diſſoluentur omnino per nouitiatum, ſed ſuſpendentur ex parte ingreſſi. Et hoc eſt probabiliſſimum, & ita docent *Petr.de Ledeſma, Enriquez, Manuel, allegati num.2.* & bene hoc moderantur *Petr.de Ledeſm.& Enriquez*, niſi manens in ſeculo, iam alia ſponſalia contraxiſſet: tunc enim videretur iure ſuo pariter cedere.

5 Sed verius reputo, omnino ex parte vtriuſque diſſolui, quando ſponſus bona fide ingreditur religionem, vt communiter fit, ſecus ſi doloſe, & animo ſtatim exeundi: fraus enim nemini patrocinari debet, *cap. Ex tenore, de reſcript.* Quare ſicut manens in ſeculo poteſt liberè aliud inire matrimon. ita ſimiliter nouitius ille ſi habitum deſerat. Prob. quia quamuis expreſſum non inueniatur, vt nouitiatus omnino diſſoluat ſponſalia, ſicut de profeſſione reſpectu matrim. rati, at ex quadam proportione, & ſimilitudine duci poteſt argum. vt ſicut per profeſſionem per quam conſummate aliquis religioſus efficitur, diſſoluitur omnino matrimon. ratum, ſponſalia conſummans: ita per nouitiatum, qui initium quoddam eſt profeſſionis, & per quam nouitius initiatiue (vt ita dicam) fit religioſus, dirimantur omnino ſponſalia, quæ matrimonij initium ſunt. Et confirm. quia hæc diſſolutio non ſolum prouenit ratione notabilis mutationis, nec ratione renunciationis ſponſalium, ſed fauore ſtatus, ſicut fauore ſtatus profeſſionis dirimitur omnino matrimonium ratum, non autem ratione repugnantiæ, aut notabilis mutationis, alias dicendum eſſet matrim. conſummatum ſimiliter diſſolui per profeſſionem, quod hæreticum eſt. Et confirm. amplius, quia licet ingrediens religionem, proteſtaretur ſe nolle ſponſalibus renunciare, vſque ad profeſſionem, & licet vterque ſimul ingrederetur, in quo caſu ceſſaret notabilis mutatio, cum in vtroque æqualis ſit, adhuc diſſoluerentur ſponſalia: ergo fauore ſtatus prouenit diſſolutio. Tandem, quia votum religionis dirimitur per ingreſſum bona fide animo permanendi, ita vt ſi vouens egrediatur, experiens eum ſtatum ſibi non conuenire, liber maneat: ergo talis ingreſſus ſat eſt ad dirimendum omnino ſponſalia: maior enim eſt obligatio voti religionis, quam ſponſalium, cum ea dirimat, ſecundum omnes. Huius ſent. videntur cæteri authores 2. ſent. allegati n.2. qui demptis tribus, quos n. 4. retuli, indiſtinctè ſentiunt per nouitiarum diſſolui ſponſalia: & tenent expreſsè aliqui Neoterici doctiſsimi.

Ad argum. propoſita n.4. reſpondetur, ad 1.& 2. conſtat 6 ex dictis, quia ea totalis diſſolutio prouenit fauore ſtatus. Ad 3.& 4. fateor non inueniri expreſſum, nec in omnibus eſſe ſimilitudinem: ſed ex quadam proportione, & ſimilitudine ducitur argumentum, vt explicui. Ad vltimum nego conſequ. diſpar enim eſt ratio: vota enim ſimplicia non extinguuntur ratione ſtatus, & illius fauore, ſed quia profeſsio eſt mors quædam ſpiritualis, & profitens quaſi nouus homo reſurgit: at ſponſalia, & matrimonium, fauore ſtatus, non autem quia profeſsio mors ſpiritualis ſit: alias diſſolueret etiam matrim. conſummatum, & ſi argumentum aliquid probaret, conuinceret ex parte neutrius diſſolui ſponſalia, quod contrarij etiam negant.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrùm caſus præcedens verus ſit, licet ſponſalia iuramento firmata ſint: ita vt iurans ſponſalia poſſit non contracto matrimonio ingredi religionem?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quot quæſtiones diſputandæ ſint.n.1.
An iurans ſponſalia poſſit non petita relaxatione iuramenti, religionem ingredi. 1.opinio, teneri prius contrahere.n.2. Secunda verior.3.
Quid ſi vrgeat neceſſitas prius contrahendi matrimonium.4.
Soluuntur argumenta, n.5.& ibi iuncto n 10. explicatur c. Commiſſum, de ſponſal.
An qui ſic iurauit ſponſalia, ſi poſtea emiſit votum religionis, cõtrahere poſſit animo firmiſſimo ingrediẽdi ante conſummationem, religionem.
1.opinio poſſe.n.6. etiam de eo, qui vouit caſtitatem, an poſſit vxorem ducere animo ingrediendi ante conſummationem.
2. Sentent. verior non poſſe, vbi etiam de voto caſtitatis.7.
An ſaltem liceat prius contrahere ad vitandum ſcandalum infamiæ, aut vitæ periculum: aut dum includitur virgo, nec aliter religionem ingredi poteſt.n.8. aut dum vterque caſtitatem vouere proponit. ibidem.
Qui poſt votum caſtitatis contrahit animo ingrediendi religionem ante conſummationem, an teneatur ad id, & abſolutus virtute iubilæi à reſeruatis, teneatur requiſita ad illud conſequendum implere.n.9.& ſoluuntur argum. quæſt.2.n.10.
An qui iurauit ſponſalia, nec votum poſtea emiſit, poſſit ducere vxorem, animo ingrediendi religionem ante conſummationem: ponitur opinio affirmans.11.
Sententia negans verior.12.

TOTA difficultas huius quæſt. verſatur in *c. Commiſſum, de ſponſal.* intellectu, vbi conſultus Pontifex de 1 hac quæſt. ſic reſpondit: *Tutius eſt ei, religione iuramenti ſeruata prius cõtrahere, & poſtea ſi elegerit, ad religionem migrare:* vnde eo tendit, vt vis iuramenti explicetur, an tanta ſit, vt cogat ad prius contrahendum matrim. quamuis eo contracto liberum ſit iuranti ſponſalia, religionem ingredi. & in hac diſputatione ſolum vis eſt in iuramenti religione, ſi enim intercedit virginis defloratio, & infamia, dictam diſput. ſequ. Triplex igitur quæſt. diſputanda eſt. I. an ſic iurans ſponſalia, teneatur ante religionis ingreſſum, contrahere. II. Eſto non teneatur, poſsit tuta conſcientia, quamuis poſtea votum religionis emiſerit, contrahere animo ingrediendi religionem, ante conſummationem. III. An ſaltem quando nullum votum emiſit, poſsit eodem animo contrahere.

I. QVÆSTIO eſt, an qui ſponſalia iurauit, poſsit ingredi 2 religionem matrimonio minime contracto, vel teneatur prius contrahere, vt iuramentum ſeruet. Duplex eſt ſent. I. docet teneri prius contrahere, & poſſe ante conſummationem ingredi religionem. Probatur 1. ex *d.c. Commiſſum*, vbi hoc dicitur tutius ob religionem iuramenti. 2. Quia qui iurauit ſe ſoluturum vſuras, licet poſt ſolutionem poſsit repetere, at ob reuerentiam iuramenti, tenetur

prius eas ſoluere, vt habetur *c. Debitores, de iureiuran.* 3. Quia iuramentum factum in fauorem tertij, cui eſt ius acquiſitum, non poteſt in melius commutari, vt ſi iuraui Petro me daturum illi 100. aureos, non ſatisfacio ſi pauperiori dem mille. 4. Quia qui tenetur ſoluere debita, ſi ſoluendo eſt, tenetur prius ea ſoluere, quam religionem ingrediatur, ſecundum omnes ſed hic per iuramentum contrahendi acceptatum à tertio eſt illi debitor, potéſtque implere citra religionis impedimentum, prius contrahendo, & deinde ante conſummationem, ingrediendo religionem: ergo tenetur. Pro hac ſentent. citatur *Scotus 4. d. 30 q. 2. a. 2. ante ſolut. ad 1.* Sed tantum dicit, vouenti caſtitatem poſt ſponſalia iurata, videri conſulendum, vt prius iuramenti fidem ſeruet contrahendo matrim. Sed hanc ſent. tanquam probabilem defendit *Ricard. 4. d. 29. a. 1. q. 4.* & eam tenent *Nauar. c. Non dicatis, 12. q. 1. n. 3. & in operibus nouis, c. Qui portio 12. q. 1. n. 8. Ledeſ. 2. p. 4. q. 45. a. 3. Maiolus l. 1. de irregul. c. 34. n. 6. Angles floribus 2. p. q. 11. de imped. matrim.* vbi de voto *a. 3. dub. 1. f. 591. Vega lib. 1. ſum. caſu 389.*

3 II. ſent. tanquam veriſsima, tenenda docet poſſe religionem ingredi non contracto matrim. Probatur 1. quia *c. Commiſſum, de ſponſal.* tantum dicit tutius eſſe prius contrahere matrim. & proinde licet vt ſonat velimus intelligere, ſolum conſiliũ importat, ergo poteſt tuto oppoſitum fieri. 2. quia iuramentum ſortitur naturam, & conditiones actus ſuper quo interponitur, *c. Quemadmodum, de iureiur. & l. fin. C. de nõ num. pecun.* vnde cõditio tacitè in actu incluſa, includitur ſimiliter in iuramento, ſed promiſsioni matrimonij ineſt tacita *conditio*, *niſi* promittens, religionem elegerit, *ergo &* iuramento conſtat minor, quia ipſimet *matrimonio rato* ineſt hæc conditio, alias non liceret ad *religionem* tranſire: nedum ipſis ſponſalibus: & proinde cum ingrediens religionem, conditionem impleat, non erit periurus, minimè contrahendo. 3. quia fruſtraneum omnino eſt contrahere matrim. animo ingrediendi religionèm ſtatim, cum ſit deludere fœminam, quæ huius animi conſcia, omnino renueret tale matrimonium: nec momentanea illa ſolutione re vera impletur iuramẽtum: quoties enim nulla eſt in creditore turpitudo, iuramentum firmat contractum, nec impletur momentanea ſolutione: vt probauimus diſput. 32. n. 14. eo vel maxime, quia dum illi fœminæ ſe contracturum iurauit, animus in matrim. permanendi adfuit, & ſic à fœmina acceptatum eſt iuramentum. Et ideo hanc docẽt *gloſſ. d. c. Commiſſum, verb. Tutius, & ibi Innoc. n. vn. Hoſtien. ſuper eod. verb. Ioan. Andr. n. 6. Card. n. 1. Anchar. n. 6. Anton. n. 9. Abb. n. 4. Alex. de Neuo, n. 9. & 10. Prapoſ. n. 4. & 5. Angel. Iuramẽtum 4. n. 3. Syluest. Iuramentum 3. q. 5. & Religio 2. q. 5. & 9. Tabiena, verb. Sponſal. q. 9. n. 10. caſu 1.* vbi *Armilla n. 12. Nauar. l. 3. conſ. t. de voto in priori edit. conſ. 6. fin. in poſteriori, conſil. 3 fine, Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. initio, n. 11. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 57. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſal. c. 15. Lancelot. inſt. iuris canon. l. 2. t. de ſponſal. verb. Conſultius.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 29. a. 2. q. 4. Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. n. 22. verſ. Quinto de ſponſal. & d. 28. q. 1. fin. n. 18. & 19. Caiet. ſum. verb. Periurium promiſſcrium, c. 2. circa fin. verſ. Intellige 2. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. verſ. Dubium hic, Ledeſm. 2. p. 4. q. 53. a. 2. f. 468. col. 4. Corduba ſum. q. 136. fin. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 3. & c. 14. n. 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 38. de matrim. f. 1044. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 43. a. 3. dub. 1. diffi. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 244. n. 5. Vega lib. 6. ſummæ, caſu 41.*

4 Hæc tamen ſentent. intelligenda eſt, niſi neceſſitas vrgeret ad prius contrahendum, tunc enim teneretur, & ante conſummationem poſſet ingredi religionem: vt ſi ita decori fœminæ ſatis conſuleretur, vel proles ex ea nata, legitima efficeretur. Sic *Enriquez d. c. 13. n 3. Petr. de Ledeſm. proximè citat.* Hæc tamen obligatio non conſurgit ex iuramenti viribus, ſed ad reparandum damnum. De qua re latius diſp. ſequenti.

5 Ad 1. argum. ad *c. Commiſſum*, reſpondent *gloſſ. Abb. Ricard. Sotus, Angel. Syluest. Lancelot. n. 3. allegati*, Pontificem intelligere tutius eſſe prius contrahere, non ſecundum rei veritatem, ſed iuxta vulgi opinionem exiſtimantis illũ eſſe periurij reum, niſi prius matrim. ineat. Sed hic intellectus diſplicet, ſi enim Pontifex de falſa vulgi opinione rogaretur, poſſet tolerari hic intellectus, cum tamen rogetur, quid re vera agendum ſit, non dicendum eſt falſam vulgi opinionem, tanquam veram definitionem, decidiſſe. Quare dicendum eſt cum *Innoc. Ioann. Andr. Anchar. Abb. Præpoſ. Couar. Ant. Cuco, Ledeſ. citat. n. 5.* illũ qui ſponſalia iurarat, nondum de religionis ingreſſu delibaraſſe, vt conſtat ex iis verbis textus, *Et poſtea ſi eligerit*, quaſi nondum animo ſtatuiſſet, & ex alia parte inſtabat tẽpus, quo iuramentum aſtringebat, & ideo dixit Pontifex tutius eſſe ſtatim contrahere matrimonium, ne termino tranſacto in periurium incidat: & contracto matrim. bimeſtre ſupereſt ad deliberandum de ingreſſu. Ad 2. dico, in iuramento ſoluendi vſuras nullam tacitam latere conditionem, qualis ineſt iuramento matrimonij, ſi religio non eligatur. Ad 3. dico, id eſſe verum niſi iuramento inſit tacita conditio, Si in melius non commutauero. Ad 4. dico, ſolutioni aliorum debitorum nullam ineſſe tacitam conditionem, vt ineſt huic debito.

6 II. Qᴠæsᴛɪᴏ. Vtrùm qui ſponſalia iurauit, licitè poſſit, quando poſt ſponſalia, religionis voto ſe aſtrinxit, matrim. inire, animo firmo ingrediẽdi religionem, ante conſummationem. Quidam aiunt id licere. prob. ex *c. Commiſſum, de ſponſal.* vbi de iurante ſponſalia ait Pontifex, tutius eſſe prius contrahere, & eum feciſſe votum conſtat ex his verbis textus, *priuata lege ductus, ad frugem melioris vitæ ſuſpirat*: votum enim priuata lex eſt. 2º Quia hic contrahens non agit contra votum caſtitatis, aut religionis, vtrumque enim tantum obligat ad non contrahendum, animo conſummandi, alias nunquam liceret eo animo contrahere, abſque voti diſpenſatione: cuius contrarium dicèmus n. 8. 3. Quia nulla infertur iniuria alteri coniugi, cum hic iure ſuo, quod habet, ingrediẽdi religionem ante conſummationem, vtatur: & contractus vtrimque æqualis ſit: idem enim alteri licet. Et confirm. quia vbi actus ex ſe non eſt contra iuſtitiam, animus quo fit, nullam iniuriam irrogat, cum intus maneat. ſed ingredi religionem poſt matrimon. ratum, non eſt contra iuſtitiam, ergo nec contrahere eo animo. Tandem, quia alias eum, qui tali animo contraxit, deberemus obligare, ne poſtea ingrediatur, vt iniuriam, quam inferre machinatus eſt, euitet. Sic tenẽt *Ant. c. Ex publico, de conuerſ. coniug. n. 9. Henric. d. c. Commiſſum, n. 8.* vbi *Alex. de Neuo, n. 9. & 10.* & ex Theologis *Pet. de Ledeſ. de matr. q. 53. a. 1. dub. 1. poſt 2. concluſ. verſ. Secũda pars.* Pro eadem ſent. ſunt aliqui aſſeuerantes voto caſtitatis aſtrictũ non peccare lethaliter, ſi matrim. ineat animo firmo ingrediendi religionem ante conſummationem: hi ſunt *Calderinus, c. Rurſus, qui cleric. vel vouen. Scotus 4. d. 38. q. vnic. prope fin. verſ. Conſimiliter, ſi dè peccato ageretur*, *Altiſiodor. l. 3. ſum. tract. 2. c. 2. q. 3. ad 3. obiectũ, Ang. Matrimonium 3. impedim. 5. n. 1. Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. 1. verſ. Et ſcito peccatum eſſe, Angles floribus, 2. p. q. 11. de imped. matrim.* vbi de voto, *a. 3. dub. 1. f. 591. Petr. à Ledeſ. d. dub. 1. concluſ. 2.* addens cum *Scoto*, nullum eſſe peccatũ. Et hęc ſent. eſt probabilis.

7 Sed multo probabilius eſt non licere abſque culpa lethali. Prob. 1. quia patẽtiſſimo periculo exponitur ſic contrahens, mutandi animum, & ita violandi votum. 2. quia non poteſt negari, quin aliquo modo deroget dignitati voti caſtitatis & religionis, ita cõtrahere: cum abſolutè iure cautum ſit huiuſmodi vota impedire matrim. contrahendum, *c. Rurſus, & c. Conſuluit. & c. Inſinuante, qui cler. vel vouen.* 3. quia rationi rectæ repugnat, vt quis tradat poteſtatem ſui corporis alij, ad idque ſe obliget, quod implere minime intendit. 4. quia eo animo contrahens videtur illudere ſacramentum, & notabilem infert iniuriã puellæ, nam cogit ipſam abſque nuptiis eſſe, donec ipſe profiteatur, & ſi egrediatur, eſſe vxorem monachi cum ſuo dedecore: & eo profeſſo, non ita facile alij nubet, & ſuſpicionis nota non leui afficietur. exiſtimabunt enim multi eam deſertam eſſe ob aliquod vitium; decipit etiam in re graui puellam,

lam,nulla enim hoc animo cognito ipſi nuberet. Ita *gloſſ. d.c.Commiſſum,verb. Tutius, & ibi Hoſtien. paulo poſt princip. Ioan.Andr.n.3.Anton.n.9.Præpoſ.n.5.idem Ioan. Andr. addition.ad Speculator.t.de conuerſ.coniugat.ad fin.* Pro eadē ſent. ſunt *Ant.Cucus l.5.inſti.maior.t.12.n.20.& Ledeſ.2.p.4.q.55. a.2.f.468.col.4.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.244.n.5.* vbi adhuc abſque voto dicunt eſſe culpam lethalem eo animo contrahere. Pro eadem ſunt alij DD.qui affirmant aſtrictum voto caſtitatis, eo animo ducentem vxorem, peccare lethaliter.Sic *Ricard.4.d.38.a.7.q.1.fine.D.Anton.3.p. t.1. c.4. fine,Roſel.verb. Impedimentum,impedim.4.n.9. Syluesſ. Matrimonium 7.q.5.dict.2.Tabiena Impedimentū 2.q.5.n.6.Sotus 4. d.38.q.2.a.1.verſ.Contra primam cōcluſ.Petr.de Soto lect.14.de matrim.ad fin.Nau.ſum.c.22.n.73.& c.16.lat.n.30.Hiſp.c.28. addit.ad eundem n.30.c.16.Corduba ſum.q.136.punct.1. Ledeſ. proxime cit.Enriquez l.12.de matrim.c.2.n.8.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.50.ad fin.Vega l.6.ſum.caſu 41.punct.2.*

8 In aliquibus tamen euentibus licitum erit habenti votum religionis, vel caſtitatis, contrahere animo firmo ingrediendi religionem,ante matrimonij cōſummationem. I.eſt, quando eſſet notabilis metus, quamuis non cadens in virum conſtantem, famæ propriæ,aut amittendæ vitæ, niſi contraheret.Sic *Nauar.ſum.lat.c.16.n.30.Hiſp.c.28. addit.ad eundem n.* II. eſt ſi voto aſtrictus alio modo non poteſt religionem ingredi: quia incluſus retinetur. ſic *Enriquez lib.12.de matrim.c.2.n.8.& in comment.lit. D.* ait quoſdam dicere ſimiliter licere ſic contrahere, vt contracto matrim. vterque voueat continentiam: & alios hoc non admittere: quod omnino mihi placet, tum quia videtur irriſio ſacramenti,& aliqualis iniuria irrogatur voto: tum etiam,quia ſi ea conditione matrim.ineant, eſt irritum:eo quod conditio eſt contra matrimonij ſubſtantiam:vt l.5. dicemus. III. eſt, niſi in caſu raro,ad vitandum magnum ſcandalum.ſic *Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.244.n.5.*& quamuis ipſe non loquatur caſu,quo votum præcedit, at etiam tunc verum eſt:quia *Nauar.proxime citatus,* ex quacunque cauſa vrgenti id licere aſſerit, & nulla vrgentior eſt hac.

9 Id tamen obſeruandum eſt, ſiue dicamus voto caſtitatis aſtrictum delinquere contrahendo matrim. animo firmo religionis profitendæ ante conſummationem ſiue dicamus id eſſe licitum, non teneri matrim. contracto religionem ingredi.Nec obſtat *Scotum, Caiet. Tabienam authores 2.ſent.* quos retuli n.7.ſentire teneri ingredi: quia in ea ſunt ſententia, vt contrahens poſt votum caſtitatis, peccet prima vice reddendo debitum, & teneatur ingredi religionem:tenendo tamen ad id non teneri: quod probabilius eſt,& docent multi,dicendum eſt non teneri ingredi, & ita poſſe conſummare reddendo, nunquam tamen poſſe petere. & ratio eſt, quia ex vi prioris voti caſtitatis non tenebatur ingredi, quamuis matrimonium iniret,nec ex vi illius propoſiti tenetur:quia cum illud votum nō ſit, ſed ſimplex propoſitum, nullam obligandi vim ſortitur. Sic *Angel.Matrimonium 3.imped.5.num.2. Victoria,& Frater Peña,* quos refert, dicens eſſe probabile,*Enriquez l.12. de matrim.c.2.n.8.*cui ſimile eſt,quod bene docet ipſemet *Enriquez lib.6. de pœnit.c.16. n.6.* nempe abſolutum virtute iubilæi,quod conſequi intendebat, à reſeruatis, non peccare,ſi poſtea mutato propoſito minime cōſequatur, quia illud propoſitum non eſt pactum,nec promiſſio,ſi tamen votum fuiſſet religionis, manifeſtum eſt teneri ante conſummationem ingredi, & peccare mortaliter, prima vice conſummando,ſiue petat,ſiue reddat.

10 Ad argum.prioris ſent.propoſita n.6.reſpondetur. Ad 1.illum de quo mētio fit *eo c.Commiſſum*, non emiſiſſe religionis votū:vt *gloſſ.& omnes DD.iuris can.cit.n.7.ſuper illud* teſtantur, & conſtat, quia dicit textus, *poſtea ſi elegerit religionem,& ſuſpirat ad religionem,* vbi clarè ſignificatur nondum animo firmaſſe ingredi,nedum vouiſſe. Nec obſtant ea verba, *priuata lege ductus,* quia *gloſſ.verb. Lege,& Hoſtien. ſuper eod.verb.* remittunt lectorem ad *c. Licet, de regular.* vbi ponitur ſimile verbum,& conſtat nō accipi pro voto, ſed *gloſſ.eo.c. Licet, verb. Ex priuata,& Hoſtien. ſuper eod. verb.* explicant ex amore,& charitate Dei: addit *Hoſtien.* vel ex lege, quæ inſtinctu S.Spiritus cordibus imprimitur. Ad 2. dico, concludere non omnino eſſe contra votum, at aliquo modo contra illud eſt, eiuſque dignitati valde derogat. Ad 3. fateor vti iure ſuo quando bona fide contrahit matrim. non impediens S.Spiritus inſtinctum:& contractus in hoc euentu eſt vtrimque æqualis: ſecus quando doloſe, & non animo conſummandi, nec ſeruatur æqualitas:quia fœmina bona fide nubit. Ad confirmationem, & vltimum argum. dico concludere non eſſe contra iuſtitiam: dicitur tamen iniuria contra proximi charitatem, ſic doloſe contrahere.

III. Quæstio eſt, vtrum dum ſponſalia iurans, nullo eſt aſtrictus voto, poſſit matrim. inire animo ingrediendi religionem antequam conſummet. Affirmant aliqui licere,quia *c. Commiſſum,de ſponſalibus* id eſſe tutius dicitur, & idem à fortiori probant rationes adductæ n.6. & DD. illius ſent.& alij DD. relati n.2. & vltra illos docent *gloſſ. eo. c.Commiſſum,verb.Tutius,& ibi Hoſtien. paulo poſt princip. ſuper verb.Suſpirat,Anton.n.9. Abb.n.4.Ioan. Andr.n.3 Alex. de Neuo,n.9.& ib.Præpoſ.n.5.* imo *Anton.& Alex. de Neuo* dicunt melius eſſe contrahere,& hoc eſt probabile. 11

Sed verius eſt, eſſe culpam lethalem, exceptis caſibus, quos n.8.deſcripſi,etiam dum eſt votum. Et hoc probant fere omnes rationes n.7.adductæ:& tenent *Ledeſ.2.p.4.q. 53.a.2.f.468.col.4.Manuel 1.tom.ſum.in 2.edit. c.244. n.5. &* videntur huius ſent.*Syluesſ.Sotus,Nauar.Petr.de Soto,Lud. Lop. cit.n.7.* cum enim dicant poſt votum eſſe peccatum mortale contrahere hoc animo,innitantúrque iniuriæ, & deceptioni alterius, quæ in hoc caſu æqualis eſt, idem in hoc videntur ſentire. Ad *c.commiſſum* reſpondi n.5. 12

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm poſt ſponſalia cum virgine contracta, & ſub ea ſpe deflorata, liceat defloratori ingredi religionem, ſiue non contracto matrim. ſiue eo contracto, ante conſummationem?

SVMMARIVM.

Prima opinio diſtinguens,n.1.& ſecunda affirmans,2.
Non poteſt ingredi,& vnum pro alio inuito creditore reddi non poteſt,3.
Non poteſt,quando ſequitur notabilis infamia abſque copula,4.
Idem eſt, quando eſſet vidua honeſtæ famæ,5.
Quid quando non ſunt vera ſponſalia, ſed deflorans ficte promiſit?adhuc tenetur eam ducere,6.
Non ſatisfacit hic ducendo, & ante conſummationem,ingrediendo religionem.7.
Quid ſi poſt eam iniuriam illatam,votum religionis emiſiſſet,8.

Hanc quæſt.diſputat *Corduba ſum.q.182. & Lud.Lop. 1.p.inſtruct.c.77.verſ.Sed grauius*, dum virgo non eſt deflorata,grauem tamen famæ iacturam patitur,ipſo promiſſore religionem ingrediente,& dicunt iuxta ſent.DD. aſſerentium debitis aſtrictum, qui breui ſoluendo nō eſt, poſſe religionem ingredi:idem dicēdum eſſe in hoc euentu,& aliter teneri ſatisfacere virgini:ſecus tamē iuxta DD. aſſerentes illum non poſſe ingredi. Sed mea ſent. neutri hoc dicēt,quia fundamentum illius ſent.eſt,vt conſtat ex *D.Tho.2.2.q. vlt. a. 6. ad3.* qui eſt principalis author illius ſent.& quē omnes ac ducē ſequuntur.nam perſona hominis eſt libera,nec obligatur ad debita,& ita cedēdo bonis ſatisfacit:quæ ratio omnino hic deficit:quia in hoc euētu, non bona,ſed ipſa perſona vinculo iuſtitiæ aſtricta eſt.

Alij verò cenſent, & in quibuſdam concertationibus defenderunt,liberari hunc emiſſo caſtitatis voto: nedum religionis ingreſſu,ita refert *Vinald.candel.3.p.c.14.n.64.*& meritò dicit eſſe id falſum. 2

Sit I.concluſio, ſponſalia contrahens, & ſub ea ſpe virginem deflorans, non poteſt ingredi religionem, & tenetur eam ducere. Prob. quia moraliter loquendo nequit aliter iniuriam reſarcire, ad quod perſona iuſtitiæ vinculo alligata eſt:nec vnum pro alio, inuito creditore,reddi poteſt,*l.2.§.Mutui,ff.ſi cert.petat.* Pro hac ſent.videtur *Nauar. l.3.conſil.t.de voto,in 1.edit.conſ.6.fin.in 2.conſ.3.fin.* vbi dicēs promittentem matrim. poſſe religionem ingredi, ſubdit 3

cauere debere ne infamia ſequatur fœminæ: vbi videtur ſentire ea ſequuta, illicitum eſſe: & tenet expreſsè dicens iuriſperitos, & Theologos conſultos ſic ſenſiſſe, *Enriquez l.11.de matrim.c.13.n.3.in cõment.lit.K.& Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.245.n.11.* id docet etiam ſi non ſit copula, ſi notabilis infamia rationabiliter ſequatur, & in hoc etiam infamiæ caſu dicunt eſſe tutius *Corduba,& Lud.Lop.n.1.alleg.*

4 II.Concluſio, idem dicendum eſt, quando copula non eſt ſequuta, notabilem tamen famæ iacturam, & meritò patietur fœmina, culpa promittentis matrim. quia hæc iactura non poteſt aliter commodè reſarciri. Sic colligitur ex *Nauar*, & tenẽt tanquam tutius *Corduba,& Lud.Lop.* & expreſsè docet *Manuel*, quos omnes num.præced.retuli.

5 Hinc infero idem dicendum eſſe, quando eſſet vidua honeſtæ, ac bonæ famæ, & non infimæ ſortis, & notabilis infamia ipſi ſequeretur, & prob. eiſdem rationibus.

6 III.Concluſio, idem cenſendum eſt, quamuis ſponſalia vera non eſſent: quia promiſſio ficta fuit, nam in iis caſibus, in quibus fictus promiſſor tenetur deceptam ducere, de quibus latè ſupra tota diſp.10. non poteſt ingredi religionem: vt probant eædem rationes.

7 IV.Concluſio, in his caſibus non ſatisfacit promiſſor, ſi contracto matrimonio, & non conſummato, religionem ingrediatur. Prob. quia eo matrimonio non reſarcitur iniuria virginitatis, & famæ. Item, quia ſic contrahere, eſt actus otioſus, & culpa non caret, vt probaui diſp. præced. in fine. quare non eſt audiendus *Anton.à Corduba, ſum.q.182.* conſulens, vt hic fœminam ducat, & ante cõſummationem ingrediatur religionem, & loquitur, quando non deflorauit, ſed ſequuta eſt notabilis infamia: vel intelligendus eſt, dum ſic contracto matrimonio reſarciretur fama: quod meo iudicio rariſſimè continget, imo tunc grauiori ſuſpicionis nota afficietur fœmina. & pro hac ſententia eſt *Lud.Lop.cit.num.1.* vbi ſolum concedit poſſe ingredi, quando ceſſaret infamia.

8 Ex dictis infero, ſi huiuſmodi promiſſor in his euentibus, voto religionis ſe aſtringat, poſſe, & teneri matrimon. contrahere, illúdque cõſummare, non obſtanti voto. quia non potuit in præiudicium fœminæ id vouere. Huiuſmodi tamen votum non erit irritum, quare diſſolutis ſponſalibus ex quacumque cauſa ſufficiẽti, vel matrimonio morte fœminæ, tenebitur votum implere: vt in ſimili probabo diſp.46.num.15. votum enim ex parte ſua validum fuit.

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm qui prius votum religionis, aut caſtitatis emiſit, virginémque deflorauit fide data de matrim. contrahendo, teneatur ad matrimonium, vel potiùs ad votum?

SVMMARIVM.

Certum eſt prius votum manere validum, & ad quid obliget: & in quo conſiſtat difficultas, n.1.
Prima ſententia, teneri ad votum, 2.
Secunda verior, non teneri, 3.
Idem de vidua honeſta, 4.
Quid ſi fœmina erat voti conſcia, 5.
Et ſoluuntur argumenta, 6.

1 NEMO dubitat prius votum adhuc vires obligandi habere. quare eſto dicamus poſſe hunc contrahere matr. neceſſario dicendum eſt non poſſe petere debitum, ſi eſt votum caſtitatis: & diſſolutis ſpõſalibus ex cauſa iuſta, vel mortua vxore teneri abſtinere à nuptiis, & ſi votũ religionis fuit, teneri illam ingredi. Quare difficultas in eo verſatur, an cenſeatur hæc legitima cauſa, vt voti implementum differatur, & teneatur deflorans eam ducere.

2 Duplex eſt ſent. Prima negat poſſe ducere. Quia obligatio poſterior minimè potuit priori voto derogare. Et confirm. quia hac ratione dicemus infra diſp.49.n.5. ſponſalia poſterius contracta accedente copula, non derogare prioribus. 2. Quia hic non tenetur ratione promiſſionis, quia nulla fuit, tanquam rei illicitæ cõtra votum, promiſſio: neque etiam ratione damni, quia violãs virginem nuptiis non promiſſis, non tenetur eam ducere, ſed aliter ſatisfacere: perinde autem eſt non adeſſe promiſſionem, vel eam eſſe nullam. Nec obſtat ſi obiicias fictè promittẽtem teneri ratione damni puellam defloratam ducere, vt diximus ſupra diſp.10.n.3. cum tamen promiſſio nulla fuerit, quia in eo caſu tenebatur vere promittere: in noſtro autẽ non poterat vere promittere, obſtanti voto. Hanc tenent *Nauar.l.4.conſ.in 1.edit.t.de ſponſal.conſ.21.in 2.t.qui cleri.vel vouen.conſ.1.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.208.n.11. Viuald. candel.3.p.c.14.n.65.iuncto n.64.* & eſt valde probabilis.

3 II.ſent. quæ plus mihi placet, aſſerit teneri eam ducere. Prob. quia votum non obligat rebus notabiliter mutatis, vt tradunt omnes tractat. de voto: hic autem notabiliſſima eſt mutatio, cum vinculum iuſtitiæ fortiſſimum ſuperuenerit, & grauiſſimum proximi damnum, ſi votum impleatur. 2. Iuſtitiæ vinculum fortius eſt, quam charitatis, ſed ob charitatis vinculum ſuperueniẽs, tenetur quiſpiam religionis votum præcedens ſuſpendere, vt ratione parentum indigentiæ, ergo à fortiori propter vinculum iuſtitiæ, quale eſt hoc. 3. Quia ex hoc, quod deflorator fœminam ducat, minime abſoluitur à voto, ſed tantum voti exequutio ad tempus differtur, ergo ſufficiens eſt cauſa tam vrgens. 4. Quia ære alieno grauatus, ſi ſoluendo ſit breui, non poteſt ingredi religionem, quamuis, voto illius prius aſtrictus fuerit, ſed tenetur differre, & quamuis breui non poſſit ſoluere, ſi tamen eſt ſpes fore vt poſſit, probabiliſſima ſentẽtia eſt, non poſſe ingredi: & quamuis aliqui cenſeant oppoſitum, huic fundamento innituntur, quod perſona non ſit obligata, vt dicebam diſp.præc.n.1. ſed in hoc caſu poteſt deflorator ſtatim ſoluere ducendo fœminam, & perſona eſt obligata, ergo non obſtãte priori voto tenetur. ſic tenuere graues magiſtri Salmãtini, vt refert *Manuel n.præced.allegatus*, & alij viri doctiſſimi è Societate Ieſu.

4 Idem credo, ob eaſdem rationes, de vidua honeſta, & bonæ famæ, nec infimæ ſortis, quæ aliàs notabilem famæ iacturam faceret.

5 Intelligenda tamen eſt hæc ſent. ſi fœmina votum promittentis ignoraret: ſi enim noſſet, ſe ipſam deciperet: & alter teneretur votum implere: vt in ſimili dixi diſp.10.n.5. de fictè promittente, excedente notabiliter conditione fœminam, exceſſum minimè ignorantem.

6 Ad 1.argum. dico antecedens eſſe verum, quando res non ſunt notabiliter mutatæ: hac enim mutatione ſubſequuta, non diſſoluetur omnino prior voti obligatio, verùm erit iuſta cauſa eam differendi. Ad confirm. reſpondebo eadem diſp.49.n.5. Ad 2. dico, teneri ratione vtriuſque ſimul, nec eſt ſimile, quando nulla interfuit promiſſio, tunc enim nullum ius habebat deflorata, ad petendum matrim. habet autem maximum, quando promiſſio adfuit, licet inualida propter cauſam ſibi occultam, ratione deceptionis, & damni ſibi illati, quod iuſtam cauſam præbet, vt prior obligatio ob quam promiſſio inualida fuit, poſſit differri.

DISPVTATIO XLVI.

Vtrùm ſponſalia diſſoluantur voto ſimplici caſtitatis ſuperuenienti?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, n.1.
Dirimuntur per votum ſimplex religionis, n.2. & per ſimplex caſtitatis præcedens, 3.
Non dirimit propoſitum firmum cælibatus. 4.
Sponſo caſtitatem vouente, alter eximitur ab obligatione, 5.
Quot ſint difficultates diſputandæ, 6.
Prima ſent. votum caſtitatis ſubſequens diſſoluere ſponſalia, n.7. & ibi ſi concurrant duo vincula incompatibilia, fortius præualet.
Si poſt votum, ineat vouens matrimonium cum alia, non peccat contra ſponſalium fidem. 8.
Secunda ſententia verior, 9.
Vtrum peccet, ſic vouens caſtitatem poſt ſponſalia, 10.
Soluuntur argumenta, & explicatur c.Veniens, qui cleri.vel vouen.n.11. & c.Peruenit, de iureiuran.
An vouens caſtitatem poſt ſponſalia, poſſit contrahere matrimonium, vel teneatur

tenentur ingredi religionem.1.Sent.teneri ingredi,12.
2.Verior,non teneri ingredi,ſed poſſe,& ſi nolit ingredi,teneri contrahere matrimonium,13.
An tale votum ſit omnino irritum,vel ad quid obliget. 1.Sent. eſſe irritum,n.14. Secunda verior contraria,15.

1 DISPVTATIO præſens locum habet, quando ſola ſponſalia concurrunt, ſi enim damnum virginitatis, vel famæ: diximus duplici diſp. præc. Et difficultas in eo conſiſtit, vtrum tanta voti ſimplicis caſtitatis virtus ſit, vt priora ſponſalia diſſoluat.

2 Et quidem ſi votum ſit religionem ingrediendi, non eſt dubium ſponſalia diſſoluere: habet enim ſe reſpectu ſponſalium, ſicut votum ſolemne religionis, reſpectu matrim. rati, ergo ſicut hoc diſſoluit matrimonium, ita illud, ſponſalia. Sic *Nauar. ſumm c.22.Hiſp.n.25.Lat.n.27.caſu* 10. *Syluеſt.Matrimon.7.q.5.dict.5. Corduba ſum.q.136.punct.4. opin.5.Enriquez lib.11.de matrim.c.14.nu.4. Lud. Lop.2.p. inſtruct.de matrim.c.38.f.1045.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.43.a.3.dub.1.diffic.2.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.*

3 Similiter nemo dubitat votũ caſtitatis præcedẽs ſponſalia, ipſa irritare, quia continet rei illicitæ promiſſionem.

4 Propoſitum tamen cælibatus ſeruandi in ſeculo, nulla ratione ſponſalia dirimit, quia tale propoſitum ſi voto non firmetur, non conſtituit ſtatum. (ſtatus enim requirit ſtabilitatem vitæ, & obligationẽ, vt optimè *D.Tho.2.2.q.183.a.1.*) Sic *P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.149.f.843.fin.Petr. de Ledeſ.de matr.q.43.a.3.dub.3.* Nec aduerſatur *Caiet.ſum. verb.Periurium promiſſorium, ad fin.c.2. verſ. Intellige* 2. vbi dicit poſſe iurantem ſponſalia manere in ſtatu cælibum: intelligendus enim eſt, voto caſtitatis emiſſo, alias non eſt ſtatus. De cuius adhuc veritate ſtatim diſputandum eſt.

5 Tandem in omni ſententia certum eſſe debet, dum quidam ſponſus caſtitatem vouit, alterum à fide ſponſalium ſeruanda liberum eſſe, quia vouens eo ipſo ſponſalibus renunciauit. Item quia res ſunt notabiliter mutatæ, cum enim vouens teneatur à debito petendo abſtinere, grauiſſimum onus alteri eſſet, ſemper cogi ad petendum, maximè ſi eſſet fœmina. ſic *Palud.3.d.27.q.1.a.3.caſu 5.n.23. Syluеſt.* dicens eſſe indubitatum *verb. Sponſalia, q.7. Corduba, Enriq. Lud.Lop. Petr.de Ledeſ. allegati.n.2. Manuel 1.to. ſum.in 2.edit.c.245.n.3. Vega l.6.ſum.caſu 41. punct.4. opin.5.*

6 His præmiſſis tres difficultates diſputandæ ſunt. I. an votum caſtitatis ſimplex diſſoluat etiam ex parte vouẽtis ſponſalia, atque licitè poſſit emitti, & ſeruari. II. ſi emittatur, eſto non diſſoluat ſponſalia, teneatur vouens religionem ingredi, vel poſſit matrim. inire. III. eſto poſſit matrimonium contrahere, ad quid obliget votum.

7 DIFFICVLTAS I. Vtrùm poſt ſponſalia licitè poſſit votum ſimplex caſtitatis emitti, illáque dirimat. Duplex eſt ſent. I. docet licitè emitti, & diſſoluere ſponſalia, nec vouentem poſſe matrim. antea promiſſum inire. Prob. ex *c. Veniens, qui clerici, vel vouen.* vbi fœmina, vt à ſpõſalibus eximeretur, caſtitatem vouit, & rogatus Pontifex an non obſtante voto poſſit nubere, reſpondet ob fornicationis periculum iniungendam eſſe pœnitentiam, de voto violato, (id eſt, iuxta *gloſſ.verb.Voto*, animo violandi votum,) & dandam eſſe nubendi licentiam, ergo votum caſtitatis præualet ſponſalibus, alias non peccaret in votum, volens fidem ſponſalium ſeruare, nubendo. 2. quia promiſſum non infringit, in melius commutans, *c.Peruenit, de iureiurand.* 3. quia ſponſalibus ſemper ineſt tacita conditio, niſi voluero ad meliorem ſtatum tranſire: nullus enim ob magnum caſtitatis bonum cenſetur huic ſtatui velle renunciare, niſi ob matrim. 4. quia vbi concurrunt duo vincula incompatibilia, & valida, fortius præualet, *c. Si inter, de ſponſal.* at vinculum voti caſtitatis eſt incompatibile cum ſponſalibus, vt patet, & eſt fortius, quia inducit obligationem fidelitatis reſpectu Dei: ſponſalia vero reſpectu hominis. Hanc tenent *Calderinus d.c. Veniens*, vbi *Anton.n.9. Prepoſ.n.2.Card.c.Rurſus, qui clerici, vel vouen.n.2.q.1. Angel. verb.Sponſal.n.40.Turrecr.c.Vbi non eſt,n.5.30.q.2.Greg.Lop. l.7.verb. Excuſacion.t.1.p.4. Coſtan. de ſponſ. tit. Effectus ſpõſalium,n.9.Alex.Carrer.l.1.de ſponſal.c.16.* habetur vterque tom.9. tractat. & ex Theologis videtur expreſsè tenere *D.Tho.4.d.38.q.1.a.3.quæſtiunc.2.ad* 1. vbi hæc ait, *ſimili modo obligat votum ſimplex, ſicut ſponſalia, vnde propter votũ ſimplex ſunt ſponſalia dirimenda.* & ferè expreſsè tenet *Palud. 4. d. 38.q.3.a.3.concl.4.n.36.* & clarè docent *Ricardus 4. d.27.a.3.q.4.Caiet.ſum.verb. Periurium promiſſorium, ad fin. c.2. verſ. Intellige, & Sotus 4.d.27.q.2.a.5.verſ.Vtrum.Veracruz 1.p.ſpeculi,a.21.caſu 12.Enriquez l.11.de matrim.c.14.num.4.Barth. à Ledeſma de matrim.dub.13.caſu 2.Manuel 1.to.ſum. 2. edit. c.245.num.2.Pet.de Ledeſ.de matrimon.q.43.a 3.dub.3.* & eſt probabiliſſima ſent. & tutiſſimè amplecti poteſt. & loquuntur *Caiet. Enriquez, Manuel, Petrus de Ledeſma* de ſponſalibus iuramento firmatis.

Ex hac ſent. infertur, ſi hic poſt votum caſtitatis contra- 8
hat matrimonium cum alia, reum eſſe voti, non tamen ſponſalium priorum, quia iam omnino diſſoluta erant.

II. ſent. probabilior, aſſerit non dirimi ſponſalia. Prob. 9
ex *c.Veniens, qui cleri.vel vouen.* vbi fœminæ, quæ promiſit matrimonium imponitur pœnitentia de fide mentita, (id eſt, vt explicãt ibi *Hoſtien.verb.De fide, Ioã. Andr.n.3. Anch. nu.2. Alex.de Neuo n.4.*) ſponſo, cum per ipſam ſteterit, ne matrimonium ſequatur: & tamen emiſit poſtea votum caſtitatis, ergo votũ caſtitatis nõ dirimit ſponſalia. 2. quia Deus non acceptat promiſſionem rei, prius alteri promiſſæ, & in eius præiudicium, vt ſi promiſi equum Petro, & poſtea repromitto Eccleſiæ, præualet prior promiſſio: ſed ſponſus per ſponſalia promiſit ſuum corpus alteri, ergo repromiſſio eiuſdem corporis facta Deo per votum, non eſt illi accepta. 3. quia nullo iure probatur ineſſe ſponſalibus tacitam conditionem, niſi ſtatum continentium elegero. Sic tenent *gloſſ.dict. c.Veniens, ver. De ſeueritate, & ibi Abb.nu. Alex.de Neuo,n.6.Hoſt.c.Rurſus, qui cleri. vel vouen. paulo poſt princip.* vbi *Innoc.n.vnic.Ioan. Andr.n.2. Arch.nu.1. Antonius* ſibi contrarius, *n.5.Henricus,n.2.Syluеſt.Matrimoniũ,7.q.5.dict.5.& verb.Sponſ.q.7.* vbi *Armilla,nu.12. Tabiena in fine, Nau.ſum.c.22.Lat.n.17 Hiſp.n.25.Ioã. Brunel.de ſponſal.concl.8.n.2.& concluſ.31.n.3. Anton. Cucus lib.5. inſtit. maior.t.10.n.84.* Et ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.a.3.caſu 5.nu.23.verſ. Sexto de voto, D. Anton.3.p.t.1.c.18.§.2.Corduba ſumma,q.136.puncto 4.opinione 5.Lud.Lop.2 p.inſtruct.de matrim.c.38.f.1043.Philiarc.de offic.Sacerd.tom.1.p.2.l.2.c.1. Viuald.candel.p.3.c.14.num.64.* & refert *Summam confeſſorum, Goffredum, & Aſtenſem, Vega l.9.ſum.caſu 41.puncto 4. opin.5.* & dicunt eſſe probabilem *Barthol. à Ledeſma, & Petr. de Ledeſ. & Enriquez* dicit eſſe valdè probabilem. Et quamuis *Hoſtien.* loquatur de ſponſalibus iuratis, at cæteri indiſtinctè loquuntur: & expreſsè etiam, quando non ſunt iurata, *Corduba, Lud.Lop. & Vega ibidem.*

Obſeruandum eſt aliquos DD. huius 2. ſententiæ affir- 10
mare hunc poſt ſponſalia, vouentem caſtitatem, peccare: quia videtur à ſponſalibus recedere, cum tamen non ſit ſufficiens cauſa, votum illud. Sic *Syluеſ. verb. Sponſalia.q.7. Lud.Lop. Corduba, & Vega, cit.n.9.* & addũt hi duo eſſe peccatum lethale. Sed hoc intellige, dum voueret animo manendi in ſeculo, & à ſponſalibus reſiliendi, ſi enim aut animo ingrediendi religionem, aut perficiendi ſponſalia matrimonio inito, obligandíque ſe ad caſtitatem ex parte ſua, in quantum poteſt, nullius culpæ reus eſſet: nam etiam coniugatis licitum eſt hoc modo vouere caſtitatem: poſſet etiam adhærens primæ opinioni probabiliſſimæ, vouere caſtitatem animo reſiliendi à ſponſalibus.

Ad 1. arg. ex *c. Veniens*, dico fœminam non petiiſſe li- 11
centiam nubendi illi, cui fidem dederat. is enim iam cum alia contraxerat, vt dicit idem textus, ſed ad nubendum alij, quod diſpenſatione indigebat. valet enim votum reſpectu aliorum, vt dicemus num. 15. & referemus DD. ſic explicantes hunc textum. Ad 2. Reſpondeo textum loqui de voto, cum enim Deus ſit creditor, potius rem meliorem acceptat: ſecus in promiſſione homini facta. Ad 3. Nego antecedens, eam enim conditionem ineſſe, nullo iure probatur. Ad 4. Reſpondeo maiorem eſſe veram, quando vtrumque vinculum validum eſt,

at votum non valet, quatenus eſt in ſponſæ præiudicium.

12 Difficultas II. Vtrum ſuppoſita hac 2.ſen.teneatur qui poſt ſponſalia, caſtitatis voto ſe aſtrinxit, religionem ingredi, vel poſſit matrim. illud inire? Quidam ſentiunt teneri religionem ingredi, niſi remittatur ſibi promiſſio matrimonij: ducuntur, quia quamuis per ſe, & ratione votì ad id non aſtringatur, per accidens tamen tenetur, eò quòd aliter votum perfectè implere nequit: cum enim ſponſalia non ſint diſſoluta, tenebitur manens in ſeculo, matrim. inire, & reddere debitum: ſicut votum caſtitatis emittens, ſi matrim. contrahat, tenetur ante conſummationem ingredi religionem; quia alio modo non poteſt perfectè obſeruare votum. ſic *Syluest. verb. Sponſ. qu.7. Paluda. Nauar. Corduba. Lud. Lop. Vega, cit. n.9.* & addunt *Sylu. Corduba, & Vega ibi, & Nauar. ſum. Hiſp. c.22. n.25. caſu* 10. aut teneri ordinem ſacrum ſuſcipere, per quem ſponſalia diſſoluuntur. Et hæc ſent. eſt probabilis.

13 Probabilius tamen eſt non teneri ad religionem, aut ordinem ſacrum, ſed poſſe ingredi, ſi velit, ſin minus, teneri ſponſalia perficere matrimonio contracto. Prob. prior pars, quia hic religionem minimè vouit, & licet iam non aliter poſſit integrè ſeruare votum, non tenetur tam notabili mutatione, & tam difficili, ac eſt ingreſſus religionis, illud perfectè implere, vt docet probabilior ſententia, de eo, qui voto caſtitatis emiſſo vxorem duxit. Probatur poſterior pars, quia ſponſalia non ſunt diſſoluta, vt probaui num. 9. ergo tenetur illa implere. Sic docent *gloſſ. Hoſtien. Innoc. Ioan. Andr. Anchar. Abb. Henr. Anton. Alex. de Neuo, D. Anton. Tabien. n.9. allegati, Brunellus de ſponſal. conc.* 31. *n.3.* vbi omnes hi dicunt tunc vouentem cogendum eſſe, vel religionem ingredi, vel perficere ſponſalia: ecce qualiter non obligant ad religionem, ſed ad eam, vel ad ſponſalia: & *Tabiena* expreſsè dicit non peccare perficiendo ſponſalia.

14 Difficultas III. Vtrum hoc votum, cum ſponſalia non diſſoluat, nec impediat, quin vouens poſſit matrim. inire, ſit irritum, vel ad quid obliget? Aliqui dicunt eſſe inualidum, vt refert *Innoc. c. Veniens, nu. vnico, qui cleri. vel vouen.* idem tenet *Viualdus candel. 1. p. de ſponſal. c.5. n.48.*

15 Sed prorſus tenendum eſt votum obligare in ipſius vouentis, non tamen in ſponſæ præiudicium, id eſt, non potuiſſe ſe obligare ad non ducendam illam, cui fidē dedit, teneri tamen, vel ſponſa fidem remittente, vel ex cauſa iuſta diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio diſſoluto, omnino ſeruare caſtitatem, & conſtante matrim. non petere, poſſe tamen reddere. Probatur, quia etiam votum caſtitatis emiſſum à coniugato, valet in ſui præiudicium. 2. prob. ex *dict. c. Veniens,* vbi fœminæ, quæ poſt ſponſalia caſtitatem vouit, ſponſo iam aliis nuptiis aſtricto, conceditur diſpenſatio aliud matrim. ineundi, iniuncta pœnitentia de animo violandi votum: ergo votum fuit validum. ſic tenent *gloſſ. eod. c. Veniens, fine,* vbi *Innoc. n. vnico, Hoſtien. ad finem, Ioan. Andr. n.9. Anchar. n.3. Cardin. ad finem, Abb. n.5. Alex. de Neuo, n.6. & 7. Brunellus de ſponſ. concl.* 31. *n.* 3. & valuiſſe votum ſupponunt *Palud. Syluest. Nauar. Corduba, Lud. Lop. citati, n.* 12. cum obligent hunc ad ingrediendam religionem, vt votum perfectè obſeruet.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrùm per ordinum ſuſceptionem, vel votum eos ſuſcipiendi, dirimantur ſponſalia, licitúmque ſit iis non impletis, ad ordines promoueri illum, qui ſponſalia contraxerat?

SVMMARIVM.

Ordo ſacer dirimit, non autem minores, & in quo conſiſtat difficultas, num. 1.

Prima ſententia, ſponſalibus aſtrictum poſſe ad ordines promoueri, & voto ipſos ſuſcipiendi, ea dirimi, 2.

2. *Sent. verior, n.* 3. *& ibi, quid ſi ſponſus promoueatur à Papa ad epiſcopatum, & præcepta principum intelliguntur ſaluo iure alterius, ibid.*

Quid teneatur facere, qui poſt ſponſalia aſtrinxit ſe voto ſuſcipiendi ordines ſacros, n.4. & ibi, an alter maneat liber.

In hac diſp. certum eſt ordines minores poſt ſponſalia 1 aſſumptos, minimè ea dirimere, quoad neutrum coniugem: vt bene docet *Palud. 4. d.27. q.1. art.3. caſu 5. nu.21. initio,* quia is ſtatus non repugnat matrimonio: ſecus autem de ordine ſacro, cum incapacem matrimonij reddat ſuſcipientem. Difficultas autem in hoc verſatur, an ſponſalium fide aſtricto liceat ad ſacros ordines promoueri, & votum ad eos aſcendendi, dirimat ſponſalia.

Duplex eſt ſent. I. tenet poſſe hunc ad ordines ſacros 2 promoueri, & ſubinde votum ad ipſos aſcendendi, ſponſalia dirimere, quia in ſacro ordine ſolemne caſtitatis votum includitur, *c. vnic. de voto, in 6.* Hanc ſuppoſūt *Syluest. verb. ſponſalia, q.7. Nauar. ſum. Hiſp. c.22. nu.25. caſu* 10. dicūt enim vouentem caſtitatem non eximi à ſponſalibus, teneri tamen, vt impleat votum, ad religionem, vel ad ordines ſacros ſuſcipiendos: & idem dicent omnes, quos diſp. præc. n.7. retuli, aſſerentes voto ſimplici caſtitatis dirimi ſponſalia: & ſubinde idem dicerent de voto aſcendendi ad ord. ſacros, & expreſsè tenent *Sotus l.7. de iuſt. q.1. art.3. paulo ante ſolut. arg. verſ. Et pariter ad 2. Corduba, ſum. qu.136. pun.4. opin.5. Enriquez. l.11. de matr. c.14. n.4. Vega lib.6. ſum. caſu 41. puncto 4. opin.5.* Et hæc ſententia eſt probabiliſſima.

II. Sententia probabilior, aſſerit ſponſalia non dirimi 3 voto ordinis ſacri ſuſcipiendi, nec illis aſtrictum poſſe ad ſacros ordines promoueri. Prob. quia in ordine ſacro votum incluſum, per ſe, & ex natura ſua, ſimplex votum caſtitatis eſt, & per accidens tantum ſolemne dicitur, quia ex Eccleſiæ ſtatuto effectum voti ſolemnis, qui eſt matrimonium contrahēdum dirimere, ſortitur: ſed votum ſimplex caſtitatis non dirimit ſponſalia, vt dixi diſp. præced. num.9. ergo nec votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, nec licet eum ſuſcipere. Hanc tenet *Palud. 4. d.27. q.1. art.3. caſu 5. n. 21. verſ. Quarto, Maiolus* agens de ſponſalibus iuratis, *l.1. de irregular. c.34. n.6.* & in hanc magis inclinat *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c.38. f.*1045. Imo dicit bene *Palud. n.22.* non ſolui ſponſalia per electionem factam à Pontifice ſponſi in epiſcopum, & præceptum ab ipſo iniunctum, vt acceptet, niſi ex certa ſcientia ſponſalium id faciat: quia præcepta Principum intelliguntur ſaluo iure alterius, *l. Nec annus, C. emancip. liber.* quando autem ex certa ſcientia id fecerit, cenſetur diſpenſare.

Id tamen fatendum eſt, ſponſum voto ſe aſtringentem 4 ſuſcipiendi ordinis ſacri cenſeri renunciare ſponſalibus, atque ita alterum liberum eſſe à ſponſalium fide: vt dixi diſp. præc. n.5. de emittente votum caſtitatis, ſponſus tamen, qui id votum emiſit, nō tenetur ingredi religionem, ſed ſi ingreſſum in eam minimè eligat, tenebitur contrahere matrim. ſi tamen remittatur ſibi fides, vel ſponſalia ex iuſta cauſa dirimantur, vel matrim. contractum diſſoluatur, tenebitur ad votum implendum: vt ſimiliter dixi de voto caſtitatis, diſput. præced. num.13. & 15.

DISPVTATIO XLVIII.

Vtrùm ſponſalia dirimantur per matrimonium cum alia contractum?

SVMMARIVM.

Dirimuntur quando matrimonium eſt validum, & quid ſi eſt inualidum, & in quo verſetur difficultas, n.1.

An eo matrimonio diſſoluto obligent priora ſponſalia. 1. *ſent. obligare,* 2.

2 *Verior, non obligare, n.3. & quid ſi priora ſponſalia iuramento firmata ſint, n.4. & eodem n.3. obligatio ſemel extincta, amplius nō reuiuiſcit. Quid ſi is virginem violaſſet, n.5. & ſoluuntur argum. n.6.*

Cvm matrim. fortius vinculum ſit, nemini dubium 1 eſt priora ſponſalia diſſoluere, ſi illud validum fuit: & habetur *c. Si inter, de ſponſalibus, & c.1. de ſponſa duorum, & c. fin. 27. q.2.* Si tamen irritum eſſet matrim. obligarent adhuc priora ſponſalia: non enim præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, *reg. Non præſtat, de reg. iur. n.6.* Sic *Ioan. Andr. c. Sicut, n.4. de ſponſal.* vbi *Anton. n.11. Cardin. q. vlt. Anchar. n.6. Præpoſ. n.9. Henr. c. De illis, de ſponſal. n.5. Palud. 4. d.27. q.1. art.3. caſu 6. n.24. Nauar. ſum. Hiſp. c.22.*

c.22.n.23.caſu 3. Maneret tamen alter ſponſus à ſponſaliũ fide liber: quia per eam contrahendi matrim. voluntatẽ, licet fuerit nullum, viſus eſt alter à ſponſalibus recedere: vt in ſimili dixi diſp. præced. fin. Difficultatis autẽ punctũ in eo verſatur, vtrum per matrim. validum, omnino priora ſponſalia cum alia contracta, extinguantur, ita vt ſoluto matrimonio profeſſione religionis, aut morte, nulla maneat illorum obligatio, ſed penitus extincta ſint.

2 Quidam cenſent non omnino extingui, & ita ſoluto matrim. teneri ſponſum ad priora ſponſalia. Prob. quia promiſſio ſimplex religionis nõ extinguitur per traditionem incompoſſibilem poſteriorem matrim. conſummati, ſed ſuſpenditur, & eo ſoluto, omnino obligat: ergo ſimiliter promiſſio matrimonij non extinguetur per traditionem incompoſſibilem alterius matrimonij. hanc tenent *Adrian.4.q.2.de matr.ad 2.in paruis volum.f.594.col.2.Vega l.6.ſummæ,caſu* 125.*Petrus de Ledeſm.de matr.q.43.art.3.dub.2.ad 2.fol.*118. *& fol.*20. *verſ. Secunda cauſa, & q.46.a.1.dub.1.fol.*201.& limitat *eo verſ. Secunda cauſa*, niſi ſponſus ex eo matrimonio tot genuiſſet liberos, vt alio inito matrimonio commodè eos educare non poſſet: vel ita ſenex eſſet, vt non eſſet iam matrimonio aptus. Idem tenent viri doctiſſimi Neoterici, & eſt probabile.

3 Probabilius tamen eſt omnino extincta eſſe, & proinde ſoluto matrim. nullam illa perficiendi obligationem ſupereſſe. Prob. quia per illud matrimoniũ extincta ſunt, vt probant text. nu. 1. adducti, obligatio autem ſemel extincta, amplius non reuiuiſcit, *l. Qui res, §. Aream, ff. de ſolut. & c. Quæris, de conſecrat. d.*4. Item, quia cum ſint obligationes eiuſdem rationis, extinguitur prior per fortiorem ſuperuenientem, vt votum ſtrictioris religionis, omnino extingitur profeſſione ſequuta in laxiori. Et per hoc ceſſat argum. contrariæ ſent. quia votum, & matrim. ſunt obligationes diſtinctæ rationis, quædam enim fit Deo, altera autem homini, & ideo non mirum ſi obligatio voti non extinguatur, ſed ſuſpenſa perſeueret conſtante matrimonio: ſecus autem eſt de ſponſalibus, & matrim. quæ ſunt obligationes eiuſdem rationis, factæ homini. Huius ſent. ex Theologis videtur eſſe *D. Bonauent. 3.d.39.art.3.q.2.fine*, vbi ait iurantem ſponſalia, aliudque ineuntem matrimonium, peccare mortaliter, & amplius non obligari. Et tenent expreſſe *Palud.4.d.28.q.1 art.1.concluſ.4.n.8.Supplem. Gabr.4.d.28.q.2.a.2.conc.2.Enriquez lib.11.de matrim.c.14.n.2.& c.13.n.3.Manuel 1.to.ſum.in 2.editione, c.245.n.8.* & ex iuriſperitis *Ioan. Andr. Anton. Card. Henricus, Anchar. n.1. allegati: Alex. de Neuo, c. Litteras, n.7. de deſponſ. impub. Præpoſ. c. Sicut, n.8. de ſponſal. Azebedo lib 5. recop. t.1. l.1. n.13. fine.*

4 Hæc ſent. adhuc vera eſt, licet priora ſponſalia iuramento firmata ſint, quia cum tale iuramentum firmet promiſſionem homini factam, ea omnino extincta, ceſſat. ſic colligitur ex *Bonauent. n. præced. allegato*: & tenet *Enriquez lib.11. de matrim. c 13 n.3.*

5 Si tamen ſponſus ea ſpe virginem violaſſet, teneretur ſoluto matrim. eam ducere, non vi ſponſalium, quæ extincta ſunt, ſed ratione damni illati: & in hoc caſu loquutus eſt *Adrian. n.2. allegatus*: idem tenent *Barth. à Ledeſ. de matrim. dub.19. fol.1295. Enriquez lib.11. de matrim. c.13. num.3.* Quod intelligendum eſt cum *Adriano*, niſi iam aliunde eſſet ſatisfactum, & idem intelligo, quando eſſet mulier honeſta vidua bonæ famæ, quæ notabilem eius iacturam paſſa eſſet, nec aliunde eſſet ſatisfactum.

Ad argum. contrarium conſtat ex dictis n.3.

DISPVTATIO XLIX.

Vtrùm priora ſponſalia dirimantur per poſteriora, copula ſubſequuta cum poſteriori?

SVMMARIVM.

Non diſſoluuntur ex parte habentis copulam, num. 1.
Diſſoluuntur ex parte priori, num. 2. & ibi, quid ſi erat iuſta cauſa recedendi à prioribus, vel contingat priora ſponſalia diſſolui, ibidem.
Aliquando diſſoluuntur, ita vt cum neutra liceat contrahere, 3.
An ratione damni illati poſteriori, cum qua fuit copula, diſſoluantur priora. 1. opinio, diſſolui, 4.
Secunda verior, non diſſolui, 5.
Aliquando attenta æquitate poſſet 1. opinio ſeruari, n.6. & quid quando prior promiſſio fuit occulta, & timet hic graue damnum, vel fore, vt cogatur, eodem 6.

SI ante decretum *Tridentini ſeſſ.24. c.1. de matrim.* ſermo ſit, & copula cum poſteriori, affectu coniugali eſſet habita, non dubium eſt priora ſponſalia diſſolui, quia poſteriora tranſibant in matrimonium, *c. Is qui fidem, de ſponſal.* cum nunc autem ceſſarit matrimonium illud præſumptum, dicendum eſt non dirimi priora ſponſalia, quia fides poſterius data, in præiudicium prioris fidei, irrita eſt. ſic *Nauar. ſum. lat. c.22. n.16. caſu 3. Barth. à Ledeſma de matr. dub.13. init. & caſu 8. Enriquez l.11. de matr. c.13. n.3 Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c.245. n.8. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1. p.2. lib.2. c.1. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. matrim. c.38. fol.*1046. conſtat etiam, quia ante Tridentinum, dum copula erat affectu fornicario, eò quòd poſteriora ſpõſalia non tranſibant in matrimoniũ, minimè prioribus derogabant, vt docet *Sotus 4.d.27.q.2.art.4.dub.3. Nauar. proximè citatus, Ledeſm. 2. p.4.q.48.a.2.* cum ergo modo non tranſeant in matrimonium, in nullo euentu ſufficient ad diſſoluenda priora. 1

Hoc intelligendum eſt ex parte contrahentis poſteriora ſponſalia, nam ex parte alterius diſſoluta manent, quamuis cum poſteriori ſponſa non habita ſit copula, quia contrahens poſteriora ſponſalia, eò ipſo prioribus renũciat: vt in ſimili dixi diſp.47. fine. Vtrum autem ſi priora ſponſalia contingat diſſolui, teneatur hic ad poſteriora, dicam diſput. ſeq. num.6. & ſi ſuberat iuſta cauſa recedendi, dicam in quodam ſimili, eademmet diſp. num.4. 2

Aliquando autem ita diſſoluentur priora ſponſalia per poſteriora cum copula, vt neutrum matrim. iniri poſſit: vt ſi copula, & ſponſalia poſteriora fuerint cum conſanguinea in primo gradu prioris ſponſæ, tunc enim cum priori non poterit contrahi, ratione affinitatis ex copula cum conſanguinea conſurgentis: non etiam cum poſteriori, ratione publicæ honeſtatis, quæ ex prioribus ſponſalibus validis orta eſt. ſic *Nauar. & Philiarchus nu.1. citati.* 3

Difficultas tamen eſt, an quamuis non ratione ſponſalium priora dirimantur per poſteriora cum copula, ratione tamen damni illati diſſoluantur. id enim affirmat *Maioris 4. d. 27. q. 5.* vbi ait, ſi poſterior eſſet virgo, inſciáque priorum ſponſalium, & deflorata eſſet ſub ſpe promiſſi matrimonij, teneri defloratorem eam ducere: *& Palacios 4.d.28. diſp.1. f.628. col.1.* dicit forſan in conſcientia hoc eſſe verũ, & poteſt probari ex dictis diſp.45. n.3. vbi ſuſtinuimus ratione huius damni teneri defloratorẽ non obſtante voto religionis, vel caſtitatis prius emiſſo, eam ducere. 4

Verius tamen eſt non diſſolui, ſed adhuc priorem eſſe ducendam, quia iniuria illata poſteriori, non aufert ius ſuum priori, nec eſt ſimile de voto, quia ex voto oritur obligatio ex ſola religionis virtute, ex promiſſione autem matrimonij cum defloratione, ex iuſtitia, cuius obligatio multò ſtrictior eſt: deinde prius votum non omnino aufertur, ſed ſuſpenditur per matrimonium. at in noſtro caſu vtraque obligatio oritur ex iuſtitia, & prior per ſequens matrimonium omnino extinguitur: vt dixi diſp. præced. nu. 3. Tandem, quia Deus non ita exactè promiſſionem ſibi factam impleri petit, ac homines, non enim cum damno, & iniuria tertij impleri vult: homines autẽ propter iniuriam alteri allatam, iure ſuo priuari nolunt. Sic *Sotus, Enriquez, Manuel num.1. allegati.* 5

Ex quadam tamen æquitate aliquando ſeruanda eſſet prior opinio, vt quando deflorata graue damnum pateretur, magnámque honoris iacturam, prior verò leuiter læderetur: nam tenetur modicum illud damnum ſuſtinere, ad vitandum proximi grauiſſimum. Sic *Lud. Lop. n.1. allegatus, & Enriquez ibi cit.* ait, poſſe in hoc caſu iudicẽ damnare, vt ſecundam ducat: & *in commento lit. F.* dicit poſſe conformari priori ſententiæ. Similiter ſi coram teſtibus pollicitus eſt poſteriori, priori verò occultè, & probabiliter timet fore, vt cenſuris cogatur ducere poſteriorem, vel 6

aliud

aliud notabile damnum, poterit eam ducere. quia prior rationabiliter hoc velle debet, ſicut hic non tenetur ad alias reſtitutiones cum graui iactura ſua, ita *Lud.Lop.ibid.*

DISPVTATIO L.

An priora ſponſalia diſſoluantur per poſteriora iuramento firmata?

SVMMARIVM.

Prima opinio affirmans, n.1.
Contraria verior. 2.
Ex parte alterius manent ſoluta, 3.
Quid ſi dum iurauit poſteriora ſponſalia, ſuberat iuſta cauſa ab eis recedendi, 4.
Quid quando priora ſponſalia contigerit diſſolui. 1. opinio teneri ad poſteriora, 5.
1. Verior non teneri, num. 6. & ibi promiſſio tempore inhabili facta, non obligat tempore habili.
An iuramentum de re illicita, vel impoſſibili, obliget, re illa poſſibili, & licita facta, num. 5. & 6.
Soluuntur argumenta, 7.

1 ALiqui exiſtimant ſeruandum eſſe poſterius promiſſum, & priori aliter ſatisfaciendum eſſe. Sic *Innocen. c.Veniens, n.1. de iureiur.* vbi *Imola, n.4.* dicit hoc poſſe ſuſtineri: & tenuit *Abbas antiquus, teſte Ant. c.Sicut, de ſponſ. fine.*

2 Cæterum dicendum eſt præualere priora ſponſalia, quia iuramentum illud fuit de re iniqua, & in præiudicium tertij, quo caſu nullo modo obligat. *reg. Nō eſt obligatorium, de reg. iur. in 6. & c.Cum contingat, de iureiur.* Et ita tenent ex Theologis *D.Bonauent. 4.d.28. in expoſit. literæ, Ricard. 4.d.27.a.3.q.4. fine, & ibi Palud. q.1.a.3. caſu 6. num. 24. Supplem. Gabrielis ibi, q.1.a.2. D.Ant. 3.p.t.1.c.18.§.1. & 2. Sotus 4.d.27.q.2.a.4.dub.3. Viguer. l. Inſt. c.16. §.7. verſ.7. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1.p.2.lib.2.c.1. Enriquez l.11. de matr. c.13.n.3. Manuel 1.to. ſum. in 2. edit. c.245.n.9. Viualdus cand. de ſponſal. 1.p.c.4.n.24. Lud. Lop. 2.p. inſtructorij de matr. c.38.f. 1046. Barth. à Ledeſma, de matr. dub.13. caſu 2. Vega l.2. ſum. caſu 497.* Et ex iuriſperitis, *Innoc.* ſibi contrarius, *c.Sicut, de ſponſ. n.1. Ioan. Andr. n.4. Ant. in fine, Anchar. n.3. Abb. nu.8. Præpoſit. n.5. Alex. de Neuo, n.12. & 13. Idem Hoſtien. c.Veniēs, de iuier. ſuper verb. Idem:* vbi *Ioan. And. n.7. Anton. n.7. Cardina. n.3. Anchar. n.6. Abb. n.6. Alexand. de Neuo c.Ex parte, de ſponſal. n.19. & 20. Ang. verb. Sponſalia, n.25.* vbi *Syluеſt. q.10.d.3. Tabiena, q.6.n.7. Armilla, n.7. Lex 8. tit.1.p.4. Couar. 4. decret. 1.p.c.4. initio, n.3. Perez lib.5. ordinam. tit.1.l.1. fol.3. verſ. Ampliatur, Alex. Carrerius lib.1. de ſponſal. c.11. Gutier. de iur. 1.p.c.51.n.6. Lancelot. inſt. iuris can. l.2.t. de ſponſal. verb. Compelli, Matienzo l.5. recop. tit.1. rubr. gloſſ.1.n.44.*

3 Ex parte tamen illius, cui prior fides data erat, ſoluta ſunt ſponſalia, vt dixi diſput. præced. n.2.

4 Si autem dum contracta ſunt poſteriora ſponſalia, ſuberat iuſta, & ſufficiens cauſa recedendi à primis, tunc tenetur hic ad poſteriora. nam minime peccat poſteriora contrahens, vt bene docet *Syluеſt. verb. Sponſalia, q.10. dict. 3.* quare ſponſalia erunt valida, & iuramentum obligabit.

5 Grauius autem dubium eſt, quando ſecunda ſponſalia non fuerunt valida: quia contrahens primis ligatus erat, nec erat iuſta recedendi cauſa: vtrum ſi ante celebratum matrim. cum priori, diſſoluantur ſponſalia, teneatur hic ad poſteriora. nam teneri affirmat *Couar. 4. decret. 1.p.c.4. §.1. num.10.* & probat, quia licet priora vi ſponſalium non tenuerint, valuere tamen vi promiſſionis. 2. poteſt vrgentius probari ex *c.Quidam, de conuerſ. coniug.* vbi ſi coniugatus in præiudicium vxoris profiteatur, non valet vt profeſſio, tenet tamen in præiudicium ſuum, vt votum caſtitatis: ergo, ſimiliter poſteriora ſponſalia valebunt, in quantum non redundant in præiudicium priorum, quod contingit, ſi illis ſolutis obligare dicamus. Tandem, quia iuramentum rei illicitæ, ſi poſtea licita fiat, obligat: vt teſtatur *Nauar. ſum. Lat. c.12. n. vlt.*

6 Verius tamen eſt minime teneri. Quia priora minime valuerunt, etiam in ratione promiſſionis, cum rei illicitæ promiſſio fuerint: & quod ab initio validum non fuit, tractu temporis non conualeſcit, *reg. Non firmatur, de reg. iur. in 6. & reg. Quod ab initio, ff. eod. tit.* Item ſi habens votum caſtitatis contrahat ſponſalia, non tenetur ad ea, quamuis poſtea in voto diſpenſatus ſit, quia ab initio nulla fuerunt ratione impedimenti impedientis, ſed ſimiliter in noſtro caſu fuerunt nulla ratione impedimenti priorum ſponſalium, ergo. Item promiſſio emiſſa tempore inhabili, non obligat tempore habili: vt tradit *Abb. c.Placuit, n.4. de conuerſ. coniug. per illum text. & per c.Quidam, eod. tit.* ex quibus conſtat ſi coniugatus profiteatur, cum eo tempore ſit inhabilis, non teneri mortua vxore ad religionem redire. Tandem, quia votum de re impoſſibili non obligat, ea poſſibili facta, vt docuit *Fr. Peña*, quem refert, & ſequitur *Lud. Lop. 1.p inſtruct. c.43. verſ. Stultum eſt:* ergo ſimiliter cum illa promiſſio fuerit illicita, quando poſtea licite impleri poſſit, non obligabit. Hoc tamen concedendum eſt priori ſententiæ, in ſpeciali caſu teneri, non ratione promiſſionis præciſæ, ſed ratione damni illati virgini defloratæ, aut viduæ honeſtæ magnam famæ iacturam patienti: vt in ſimili dixi diſp. 48. num. 5.

Ad 1. argum. & 3. conſtat ex dictis n. præced. vtraque 7
enim doctrina neganda eſt. Ad 2. dic cum *Nau. lib.3. conſ. in 1. edit. tit. de conuerſ. coniugat. conſ.4.n.3. in 2. vero conſ.5. nu.3.* vbi ait votum coniugati caſtitatis in præiudicium vxoris eſſe validum, non tamen votum filij familias in præiudicium patriæ poteſtatis: quia ille potuit à principio ſe obligare ad partem in illo voto contentam, ſcilicet ad non petendum, hic autem ad nihil potuit ſe à principio aſtringere. Sic ergo in præſenti, cum aliis ſponſalibus ligatus nullo modo potuerit fidem ſuam alteri aſtringere, poſterior obligatio omnino eſt irrita.

DISPVTATIO LI.

Vtrùm ſponſalia ab impuberibus contracta, diſſoluantur per ſolum diſſenſum alterius pubertatem adepti?

SVMMARIVM.

Quæ ſit dubitandi ratio, & quot quæſtiones diſputandæ ſint, n.1.
An c.De illis, el 1. & c.A nobis, de deſponſ. impub. intelligantur de ſponſalibus infantium. 1. intellectus. 2.
2. Intellectus, 3.
Tertius intellectus, 4.
Textus intelliguntur de ſponſalibus ab impuberibus celebratis, 5.
Neuter poteſt ante pubertatem reſilire, at pubes factus quilibet, 6.
Non ſatis eſt mutuus conſenſus ad reſiliendum ante pubertatem, 7.
An prius adeptus libertatem, poſſit ſtatim reſilire. 1. opinio, non poſſe, 8.
Secunda verior, poſſe, n.9. & ibi, fruſtra expectatur euentus cuius nullus eſt effectus.
Quid ſi pubes cum impubere contrahat, 10.
Et quid ſi cum infanti, 11.
Quid ſi pater pro impubere contrahat, 12.
Quid ſi impuberes contrahant per verba de præſenti, 13.
An exigatur, vt ſtatim ac pubertatem adepti fuerint, reſiliāt, & quando dicatur aliquid ſtatim, vel incontinenti, fieri, 14.
An deſideretur nouus conſenſus poſt pubertatem, vt ſponſalia irreuocabilia maneant, 15.
Quid ſi impubes diſſentiat ante pubertatem, nec diſſenſum mutet, & factus pubes non amplius recordetur, 16.
Quid ſi factus pubes diſſenſit ſolum interius, abſque externo ſigno, an ſatis ſit, vel ſit neceſſarium coram iudice reclamare, 17.
Poſt quem inuenies cætera ſummaria.

DVbitandi anſam nobis præbent c. *De illis, el 1. & c.A* 1
nobis, de deſponſ. impub. vbi dicitur impuberes reſilire non poſſe ante pubertatem à ſponſalibus contractis: ea vero adepta, poſſe. Vnde 3. quæſtiones agitandæ ſunt. I. an hi textus intelligantur de ſponſalibus infantium, vel impuberum. II. an concedant impuberibus facultatem reſiliendi in vtroque foro, vel ſolum in externo. III. an impuberum ſponſalia iuramento firmentur, ita vt neutri liceat amplius reſilire.

QVÆSTIO I. Vtrùm prædicti textus intelligantur de ſolis infantium ſponſalibus, aliqui id cenſent. ſic *Laurentius, & Vincentius, & alij,* (vt refert *Hoſtien. ſum. tit. de deſponſ. impub §. Quid iuris, n.11.*) & videtur tenere *D.Thom. 4.d.27. q.2.*

q.2.a.3.ad 8.ait enim infantes contrahentes ſponſalia, pe-tituros eſſe diſſolutionem,ætatem legitimam adeptos, ne approbare videantur, fuerunt enim quidam ſponſalium modus, & eodem pacto interpretantur hos textus *Nauar.ſum.Hiſp.c.22.n.24.caſu 16.Enriquez lib.11.de matrim. c.14.n.7.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.Manuel 1.to.ſum.2.editione,c.245.n.7.*

3 Alij verò interpretantur hos textus de ſponſalibus, non per ipſoſmet impuberes,ſed per alios ipſorum nomine contractis.Sic *D.Tho.ead.q.2.a.2.ad 1.Durandus 4.d.27.q.3.art.3.*

4 Alij verò quos refert *Goffred.ſum. t.de ſponſ.impub. nu.*8. dicunt intelligi de impuberibus contrahere intendentibus ſolum matrim. cum enim illud inualidum fuerit defectu ætatis, nec valuerit vt ſponſalia, defectu intentionis, poſſunt adepti pubertatem reſilire.

5 Sit tamen I.Concluſio,prædicti textus intelliguntur de impuberum ſponſalibus.Probatur,quia *d.c.De illis,verſ.Si vero*, ſic dicitur,*intra eoſdem pubertatis annos altero exiſtente,cum ſponſalia contrahunt*: at infantes nequeunt ſponſalia contrahere.Idem deciditur ibi neutrum poſſe ante pubertatem reſilire,ſed ſi eſſent ab infantibus contracta, cum prorſus irrita ſint,ſemper reſilire poſſent. Sic docent *gloſſ. d.c.De illis,in caſus poſitione,& ibi Hoſt.init.& ſuper verb.Peruenerit, Ioan.Andr.n.4.Innoc.init.Anto.n.5.Anchar.init.& n.2.& 4.Cardin.n.2.Abb.init. Henricus n.3.Alex.de Neuo n.14. Præpoſit.n.1.idē Hoſtien.ſumma, tit.de deſponſ.impub.* §. *Quid iuris, n.*1. *Goffredus ſumma, eod.t.n.* 8.*Roſella Matrimonium 2.n.6. Angel.verb.Sponſalia,n.27.*vbi *Sylu. q.* 10.*caſu* 12.*Tabiena,q.9.n.10.caſu* 8. *Armil.n.13 Couar. 4.decret.1.p.c.5.§.1.n.1.Greg.Lop.l.7.verb.Excuſacion.t.1.p.4.Nau.ſum.lat.c.* 22. *n.17.caſu 6.& l.4.conſilior.tit.de deſponſ.impuber.in 1.edit.conſi.2.in 2.conſ.1.Gutier.q.can.l.1.c.18.n.10.Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gl.1.n.51.*Et ex Theologis *Palud.4. d.27.q.1.a.3. caſu 10.n.28.D.Ant.3.p.tit.1.c.18.§.1.caſu 8.Sotus 4.d.27.q.2.a.5.verſ.Tametſi,Veracruz 1.p.ſpeculi,a.21.caſu 14.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.43.a.3.caſu 10.Viuald.candelab.p.1.de ſponſal.c.5.n.44.Vega lib.6.ſum.caſu 105.Barth.à Ledeſ.dub. 11.de matri.poſt 4.concl.Lud.Lop. 2.part.inſtructorij de matrim. c.* 38. *fol.* 1049.*fine.*

6 II.Concluſio, ſi duo impuberes ſponſalia contrahant, neuter poteſt ante pubertatem reſilire, pubes tamen factus, poteſt quilibet:habetur *c.De illis,el 1.& c.A nobis,de deſponſ.impub.*Et ratio prioris partis ea eſt, ne propter ætatis fragilem inconſtantiam ſæpe contrahant, totieſq; à contractu reſiliant: poſterioris autem partis ratio eſt, quia quamuis iure permittente impuberes verè ſponſalibus aſtringantur, idem tamen ius voluit,ob immaturum iudicium ne ita firma eſſent,quin eorum cuilibet pubertatem adepto,reſilire liceret. Sic *gloſſ.Hoſtienſ.ſuper verb.Negauerit,Innoc.Ioan. Andr.Anchar.Cardin. Abb. Henricus,Præpoſ. D.Ant.Roſel.Angel.Syluеſt.Tabiena,Armill.Couar.Veracruz, Barth.à Ledeſ.Viuald.Vega,Lud.Lop.n.præced.allegati, Anto. Cucus l.5.inſtit.maior.tit.10.n.76.*

7 Hinc infertur non ſufficere mutuum impuberum conſenſum, vt ante pubertatem reſilire poſſint, conſtat ex *d. c. De illis*,ibi, *vterque,ſiue alter reclamet*, & ratio eſt, ne ob debile iudicium, paſſim contrahant, & reſiliant. Sic *Hoſt. d.c.De illis,ſuper verb. Negauerit*,vbi *Ioan.Andr.n.4.Anton. n.5.Anch.n.2.& n.4.init.Abb.n.5.Præpoſi.n.1.notab.1.Henric. n.3.Palud.Couar. Viuald.Ludou.Lop.Vega,citati n.5.Ant.Cucus lib.5. inſtit. maior.t.10.n.76.Enriquez li.11.de matr.c.14.nu.6.initio,in comento,litera Z.*quamuis *idem Enriquez eod.c.14.n.7.*ſibi contrarius, dicat poſſe ex mutuo conſenſu reſilire,per *d.c.De illis*,quod tantum abeſt, vt hoc probet,vt oppoſitum expreſſe decidat,&ita credo eſſe errorem typographiæ.

8 Vtrùm autem pubertatem prius adeptus, poſſit ſtatim reſilire, non conſtat:nam *gloſſ.d.c.De illis, verb.Cum ſponſalia.& ibi Cardinalis n.2.*credunt non poſſe donec alter pubeſcat, quia alias nulla conſtitueretur differentia inter *verſ.Si vero*,& *verſ.vltim.eiuſdem c.De illis.*

Th.Sanchez de matrim.tom.I.

III.Tamen concluſio ſit,prius pubes factus, poteſt ſtatim reſilire, nec tenetur pubertatem alterius expectare: vt clarè videtur decidi *d.c.De illis,verſ.Si vero:*& conſtat differentia inter illum,& verſ.vltimum,nam *verſ.Si vero*,loquitur textus, quando is,qui tempore ſponſalium erat impubes,factus pubes reclamat:at *verſ.vltimo*, quando ſponſalium tempore pubes erat,& reclamat altero impubere exiſtente. Probatur etiam ratione, quia fruſtra expectatur euentus,cuius nullus eſt effectus, *c.Cum contingat, de offic. deleg.*ergo ſi prius factus pubes, poteſt altero pubertatem adepto, reclamare, poterit ſtatim.Sic gloſſ.ſibi contraria, *d.c.De illis,verb.Minoris*,vbi *Hoſtienſ.ſuper verb. Negauerit. Ioan.Andr.n.4.Anchar.n.2.Abb.n.5.Henricus,n.4. Alex.de Neuo n.15.& 16.Palud.Roſel.Ang.Sylu.Tabien.Armil.Couar. n.2.Lud.Lop.fol.1050.Viualdus,&Vega,allegati n.5.*idem ſequitur *Lex 8.t.1.p.4.Brunel.de ſponſal.concl.7.n.1.Ant.Cucus lib.5 inſtit.maior.t.10.nu.* 80. & potius dicendum eſt teneri ſtatim ac pubes factus fuerit,reſilire, aliàs non poſſe: vt bene *Couar.n.2.*& dicemus n.14.

IV.Concluſio,pubes cum impubere contrahens, nunquam reſilire poteſt,id autem licet impuberi, cum pubes fuerit, & non antea, habetur expreſſè *dict.c.De illis, verſ. Mulier.*Et ratio eſt,quia contractus poteſt in minoris fauorem claudicare: vt ſi minor abſque tutoris authoritate, & maior contractum ineant, illi ſoli reclamare permiſſum eſt, *l.Non eo minus,C.de procurat.*ſic *gloſſ.d.c.De illis,verſ. Semel.*vbi *Hoſtienſ.ſuper.verb.Negauerit,Inn.initio,Ioan. And. n.4.Anchar.n.1.Cardin.n.2.Henricus n.5. Alex.de Neuo n.16.Præpoſ.n.1.Roſella,Ang.Sylu.Armil.Tabiena, Couar.nu.5. Veracruz,Lud.Lop.f.1050.Petr.de Ledeſ.allegati n.5.Nauar. lib.4.conſi.t.de deſponſ.impub.in 1.edit.conſ.2.in 2.conſ.1.Barth. à Ledeſm.dub.13.de matrim.caſu.13.Enriquez lib.11. de matr. c.13.n.5.& c.14.n.7.Vega lib.6.ſum.caſu* 107. Addunt & bene, *Alex.de Neuo,& Nauar.*etiam de conſenſu impuberis non poſſe puberem reſiliere:quia ob fragilem ætatem impubes conſenſu ſufficienti ad ſponſalium diſſolutionem, caret: vt diximus num.9. 10

V.Concluſio,ſi maior ſeptennio contrahat cum infanti,non poteſt reſilire,donec infans ſeptennium habeat, & tunc eo volente, tenetur promiſſis ſtare, vt latè probaui ſupra diſput. 6. num. 27. 11

VI. Concluſio,ſi parentes pro impubere ſponſalia contrahunt,quoties valida ſunt, non poteſt impubes reſilire, donec pubeſcat:ſecus quando inualida ſunt, (quando autem ſint valida, dixi diſput.23.n.3.& 17.)Sic *Ioan. Andr.c. De illis,el 1.de deſponſ. impub.n.4.*vbi *Anchar.n.4.* & hoc pacto intelligendus eſt *Enriquez l.11. de matr.c.13.n.6.*vbi abſolutè dicit non poſſe impuberem ante pubertatem reclamare. 12

VII. Concluſio,ſicut à ſponſalibus veris non licet reſilire ante pubertatem, ita nec à præſumptis: vt ſi impuberes contrahant per verba de præſenti. habetur expreſsè *c. A nobis,de deſponſ.impub.*& docet ibi *Hoſtieſ.& Innoc.fin. Anton.n.2.Cardin.n.1.Abb.n.2.Alex. de Neuo n.7.Præpoſit. c. De illis,el 1.n.1.de deſponſ.impub.Tabiena,verb.Sponſalia.q.9.n.10. caſu 8. Couar. 4. decret.1.p.c.5.§.1.n.1. Amon. Cucus l. 5. inſtitut.maior.to.10.n.* 80. 13

VIII. Concluſio, dum diximus concluſionibus præcedentibus poſſe impuberem factum puberem à ſponſalibus reſilire,intelligendum eſt, ſi ſtatim pubertate adepta reſiliat: alioquin poſtea non poterit. Quia ex quo ſtatim non contradixit,viſus eſt tacitè cōſentire. Sic *Hoſt.d.c.De illis,initio,ſuper verb.Antequā*,vbi *Io.And.n.2.Ant.n.3.Anchar. n.2.& 4.Henric.n.5.Alex.de Neuo,n.15.*& licet *idē Ant.c.Ex literis,de deſponſ.impub.ad fin.*dubitauerit, & potius inclinauerit poſſe quandocumque reſilire, niſi ſimultanea habitatio fuerit: at tandem concludit, tenendum eſſe debere in puncto pubertatis reſilire:idem *Couar.4.decr.1.p.c.5.§.1. n.2.Lud.Lop.2.p.inſtruct. de matrim.c.38.fol.* 1050. idem videntur tenere *Angel.verb.Sponſalia,n.* 37. vbi *Syluеſt.q.* 16. *Nauar.ſumma,c.22.Hiſp.n.23. lat.26.Veracruz 1.p. ſpec.a.* 21. *caſu 14.Bart.à Ledeſm.de matrim.dub.13.caſu 13.* dicunt enim oportere 14

oportere diſſenſum eſſe, antequam tacite vel expreſſe conſenſus præbeatur:idem videtur tenere *Sotus 4.dist.27. q.2.a.5.verſ.Tametſi*, dicit enim dirimi ſponſalia, ſi annos pubertatis ingreſſus illico diſſentiat. Statim, autem intelligitur, triduo ante, vel poſt pubertatem, ſic *Hoſtienſ. Ioan. Andr.& Anchar.n.4.ibid.*& quamuis ipſi non probent, poteſt probari, quia in iure dicitur incontinenti aliquid fieri, quod intra triduum fit, *l.fin.C.de errore aduocatorum*, ibi, *incontinenti, id eſt, triduo*,& *l.fin.C.de iudiciis*, ibi, *illico autem, id eſt, intra triduum.* Et confert doctrina *Bald.ibi,& Felini,c.Veniens,el 2.de teſtibus,n.15.fine, Ripæ 4.§. Condemnatum, ad finem.ff.de re iudicat. Madoſij de monitoriis, q.31.n.8.* vbi docét dici incontinenti probari, quod intra triduum probatur.

15 Hinc infertur non eſſe opus, vt factus pubes ſponſalia ratificet, ſed eò ipſo quòd non reclamet, manere indiſſolubilia. Conſtat ex *d.c.De illis,el* 1.ibi. *ſi cum ad annos pubertatis venerint, reclamauerint, ſeparentur.* ergo ad diſſolutioně reclamatio deſideratur, ſecus autem ad omnimodam firmitatem. Et ratio eſt, quia ideò ad matrim. requiritur nouus conſenſus, quia ante pubertatem contractum, inualidum erat, ergo cum ſponſalia valida fuerint, non petunt nouum conſenſum, vt adepta pubertate, omnino firma ſint. Sic *Hoſtienſ.d.c.de illis, ſuper verſ.Si vero.*& colligitur expreſſè ex vniuerſis DD.nu.præc.allegatis, cum petant, vt pubes factus ſtatim reclamet, ad ſponſalia diſſoluenda.

16 Rogabis tamen quid dicendum, ſi impubes ante pubertatem reſiliat à ſponſalibus, & poſtea non mutet eum diſſenſum, nec amplius recordetur poſt pubertatem, an maneant diſſoluta ſponſalia: videtur enim non manere, quia ille non diſſenſus non ſufficiens fuit, cum ante pubertatem fuerit, ergo cum factus pubes non reclamauerit, iam videntur omnino firma manere. Item quia alias vanum eſſet & inutile dicere, non poſſe reſilire ante pubertatem. Sed credo manere tunc diſſoluta. Prob. quia ideo ratificantur, & firma fiunt ſponſalia, non reclamando in puncto pubertatis, quia eo ipſo, quod non reclamat, videtur in ea voluntate perſiſtere: & ita aliqui DD. (vt retuli n.14.) dicunt oportere impuberem reclamare, antequam expreſsè, vel tacitè per lapſum temporis conſentiat: at quando impubes diſſentit, & amplius non mutat voluntatem, iam non in priori aſſenſu videtur perſiſtere, & ſic non inducetur tacitus conſenſus, ſed in diſſenſu videbitur perſeuerare. Huius ſent. videntur *Hoſtienſ.c.De illis,el 2. paulo poſt princ.de deſponſ.impub.* vbi *Anton.nu.5.& Alex.de Neuo n.16. Præpoſ.n.1.* vbi docent non ſatis eſſe reclamare ante pubertatem, ad ſponſalia diſſoluenda, prodeſſe tamě ne impubes cenſeatur adepta pubertate conſentire, & ad declarandum voluntatem, in qua præſumitur perſeuerare, & vt impediatur ratificatio per ſuperuenientiam pubertatis, & ideo conſulunt, vt ſæpe reclamet. Nec obſtant in oppoſitum adducta, fateor enim per diſſenſum ante pubertatem, non diſsolui, ſed per habitum pubertatis puncto, cum in illo videatur perſeuerare. Nec vanum eſt dicere antea non diſsolui: quia ſi ante pubertatem diſsoluerentur, poſsent tunc alia validè contrahi, & poſt diſsenſum illum, oporteret denuo illa contrahere, vt valida ſint: cum tamen adhuc exiſtente diſsenſu ante pubertatem ſponſalia firma ſint, ſi alia contraherentur, eſsent irrita, & ſatis eſt mutare voluntatem perſeuerando in priori conſenſu, vt veniente pubertate, omnino firma & indiſsolubilia maneant.

17 Tandem non immeritò dubitabis, quid dicendum ſit, ſi impubes toto tempore præcedenti perſiſtit in ſponſalibus, at factus pubes, ſtatim interius diſsenſit, vtrum hoc ſatis ſit pro foro conſcientiæ? Videtur enim non ſatis eſse, per *c.De illis,el 1.de deſponſ.impub.* ibi, *ſi reclamauerint, iudicio Eccleſiæ ſeparentur:* vbi *Hoſtienſ ſuper verb. Negauerit, Anton. n.5. Ioan. Andr.n.5. Card.n.3. Henr.n.6. Præpoſ.n.5.* dicũt hãc reclamationem debere fieri coram epiſcopo, vel eius vicario, & ipſis deficientibus coram honeſtis perſonis, vt in appellatione contingit, iuxta *c.fin.& ibi notata, de appellat.* ergo videtur hæc reclamatio neceſsaria. Præterea *D.Ant. 3.p.t.1.c.18.§.1.caſu 8. Ang.verb.Spõſalia,n.37.* vbi *Syluest.q.10.caſu 12. Tabiena,q.9.n.10.caſu 8. Armil.n.13. Barth.à Ledeſ. de matrim.dub.13.caſu 13.* tractantes, quando per diſsenſum puberis diſsoluantur ſponſalia ante pubertatem inita, dicunt id contingere, dum petit à iudice ea diſsolui, & *Nauar.ſum.c.22. Hiſpan.n.14. Lat.n.27.caſu 6.* dicit diſsolui per abſolutionem factam à iudice, ergo ſentiunt non ſat eſse diſsenſum internum. Credo tamen ſatis eſse pro foro cõſcientiæ, quia (vt dixi nu.14.) ideo ſponſalia manent firma, dum impubes factus pubes non reclamat, nam tacitè videtur conſentire, ſed in hoc caſu nullus eſt tacitus conſenſus coram Deo, ſed expreſsus diſsenſus. ergo non ratificantur. Præterea, quia DD.n.præc.allegati, ideo aſserunt prodeſse reclamationem ante pubertatem, ne pubes videatur ratificare, ſed dum eſt diſsenſus internus, deficit ratificatio in foro conſcientiæ, ergo. Tandem: quia reclamatio illa coram iudice, videtur ſolùm ad forum externum deſiderari, vt iudex pro diſsolutione ſententiam ferat: & ſic intelligendi veniunt DD. citati reclamationem illam petentes.

SVMMARIVM.

Vtrum textus permittentes impuberibus, adepta pubertate reſilire à ſponſalibus, loquantur permiſſiuè, & in foro externo. 1. *opinio affirmans, num.18.*

Secunda verior, n.19. & ſoluuntur argumenta.20.

Poſt n.20. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

QVÆSTIO II. Vtrum iura concedentia impuberibus, adepta pubertate poſse à ſponſalibus antea initis reſilire, loquantur permiſſiuè, & in foro externo. quidam enim affirmãt. Prob. quia ridiculum videtur, & rationi diſsonum, aſserere valida eſse impuberum ſponſalia, & minimè obligare tempore quo implenda ſunt, vt vanus eſset contractus, ſi toto præcedenti tempore validus *eſset*, eo tamen quo implendus eſset, non obligaret. Et confirm. quia nullus ſponſalia contrahit, vt inde oriatur honeſtatis publicæ impedimentum, ſed vera contrahědi matrimonij obligatio. 2. quia *c.De illis,el 1.de deſponſ.impub.* vbi hæc diſſolutio permittitur, non videtur loqui in foro conſcientiæ, ſed tantum compulſionem fori externi denegare. Quare *gloſſ.ibi, verb.Iudicio, in fine*, ponderans ea verba textus: *ſi reclamauerit, ne voluerit in alterum conſentire, poterunt iudicio Eccleſiæ ſeparari*: inquit hæc. *ſi iuramentum non interuenit, non ſunt inuiti compellendi, quia inuitæ nuptiæ ſolent exitus difficiles habere:* vbi apertè videtur ſentire tantum eſse permiſſionem, & denegari compulſionem, timore infœlicis exitus: & hoc apertè ſonant illa verba textus citata, quaſi dicat, ſi rebelles fuerint permittatur eis ſeparatio. Pro hac ſent. videntur *Anton.d.c.De illis,n.5.& Alexan. de Neuo n.14.* vbi aſserunt impuberes, ſi doli capaces ſint, non poſse abſque cauſa poſtea reſilire: & tenet expreſsè *Hugo*, (vt refert *Henricus, c.2.de ſponſal.n.7.*) idem *Angles floribus 1.p.q.1.de eſſentialibus matrim.a.4.diffic.2.f.135.concl.2.* 18

19 Dicendum tamen eſt, textus procedere in vtroque foro, & proinde ex ſolo impuberis diſsenſu adepta pubertate abſque alia cauſa ſolui licitè ſponſalia. Probatur, quia ex ſola reclamatione alterius pubertatem adepti, habetur *d.c.De illis*, ſponſalia eſſe diſſoluenda: & *c. A nobis, de deſponſ.impub.* habetur idem, ſi autem eſset ſolum permiſſio, prius monendus eſset reſiliens, vt dicitur *c. Ex literis. el 2.& c.Requiſiuit, de ſponſal.* Præterea quia hoc conceſſit ius vt immaturo puerorum iudicio conſuleret, ne tanto vinculo indiſsolubiliter obligari poſſint, ſed non ſatis cõſultum eſset ſola permiſſione, peccaret enim lethaliter, reſiliendo. Tandem quia eodem pacto conſuluit ius pueris circa ſponſalia, quo circa vota: ſed hæc licet valida ſint, poſsunt ex ſolo patris, vel tutoris conſenſu caſsari in vtroque foro, ergo ſimiliter ſponſalia impuberum poſsunt in vtroque foro diſsolui, ipſis impuberibus pubertatem adeptis diſsentientibus. Sic tenent *Henric.c.2.de ſponſal.nu.9. ſum.confeſſ.tit.de ſponſal.q.17. Palud.4.d.27.q.1.a.3.caſu 10. n.28. Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.38.f.1049.fine.*

Ad

20 Ad 1.argum. ex propoſitis nu.præced.negatur antecedens: quia ille contractus ſponſalium habet nunc effectum, vt toto tempore præcedenti ante pubertatem, omnino obliget, & impediat alia ſponſalia contrahi validè, & faciat oriri impedimentum publicæ honeſtatis, nec datur omnimoda libertas poſt pubertatem, ſed tantum ſtatim: vt diximus n.14. Sicut non eſt vanum impuberis votum, quamuis ad libitum poſſit à patre, vel à tutore irritari. Ad confirm. conſtat ex dictis, quia ſponſalia impuberum non tantùm eum effectum habent. Ad 2. gloſſa non fauet illi ſententiæ, indifferenter enim de impuberibus, & de puberibus loquitur, quia in ea eſt opinione, vt ad nulla ſponſalia etiam puberes cogendi ſint, niſi iuramento firmentur: nec textus fauet, vt probaui num.præced.

SVMMARIVM.

An ſponſalia impuberum firmentur iuramento, 1.opinio negans, n.21.
2. Affirmans, & verior. 22.
An exigatur vt ſint doli capaces, & quando tales dicantur. 1.opinio, dici tales poſt ſeptennium. 23.
2. Verior, n.24. vbi explicatur quando puer dicatur proximus pubertati.
Quando non ſunt proximi pubertati, an egeant iuramẽti relaxatione. 25.
Soluuntur argumenta, & explicantur c. Pueri, & c. Paruuli, 22.q.5. num 26.

21 QVÆSTIO III. Vtrùm ſponſalia impuberum ita firmẽtur iuramento, vt neutri liceat pubertatem adepto, reſilire? Duplex eſt ſent. I. ait non firmari, & ita reſilire poſſe. Probatur, quia *c. Pueri, & c. Paruuli, 22.q.5.* impuberes prohibentur iurare. 2. quia iuramentum additum contractui ſortitur eaſdem contractus conditiones, *l.fin.C.de non num. pecun* ſponſalia autem impuberum iure habent tacitam conditionem, niſi facti puberes reſilierint: & ad *c. Ex literis, el 2.de ſponſal.* cui oppoſita ſententia innititur, reſpondet hæc, illos impuberes non reclamaſſe poſt pubertatem, & ita meritò cogi. Sic tenent quidam antiquiores, teſte *Ioan. Andr. eo. c. Ex literis, n.3.* idem docent *Anton. c. De illis, el 1.de deſpõſ. impub. n.5.* & ibi *Cardin. n.2. Henricus, c.2.de ſponſal. n.9. Palu. 4.d.27.q.1.a.3. caſu* 10.*n.*28. & non caret probabilitate.

22 2. Sent. multò probabilior, ait firmari iuramento, nec licitum eſſe reſilire. Prob. ex *c. Ex literis, el 2.de ſponſal.*, vbi expreſsè dicitur impuberes iurantes ſponſalia, cogendos eſſe ea perficere: & abſque fundamento, ad libitumque videtur dictum eos non reclamaſſe poſt pubertatem. Præterea, quia quamuis de aliis impuberum contractibus non conſtet inter DD. firmentur iuramento, necne: id tamen prouenit, quia ſecluſo iuramento inualidi erant, cum ergo ſponſalia impuberum ſecluſo iuramento valida ſint, licet diſſolubilia, dicendum eſt iuramentum adiectum ea confirmare, indiſſolubiliaque reddere. Sic tenent *gloſſ. d.c. De illis, verb. Iudicio,* vbi *Ioan. Andr. n.* [illegible]. *Anchar. n.4. Abb. n.6. Præpoſ. n.1.* Alexand. *de Neuo, n.*15. Idem *gloſſ. d.c. Ex literis, verb. Sub iuramẽto,* vbi *Hoſtienſ. ſuper verb. Iurare, Ioan.* Andr. *n.3.* Anton *n.*10. *Anchar. n.3. Abb. n.6. Alex. de Neuo n.*15. *Præpoſ. n.4. fine, Couar. 4. decret. 1.p.c.5.§.1.n.3. de pactis, 3.p. §.1.n.3.* Et ex Theologis *Enriquez l.11. de matrim. c.14. nu.7. Viuald. Candel. de ſponſal. p.1.c.5.n.46. Lud. Lop. 2.p. inſtruct. de matrim. c.38. f.*1050.

23 Hoc tamen iuramentum, vt firmet ſponſalia, præſtandum eſt ab impuberibus doli capacibus: vt fatentur omnes DD. n. præc. allegati: quando autem dicantur doli capaces ad hunc effectum, non conſtat inter eos: aliqui enim dicunt eſſe tales poſt ſeptennium. ſic *Abb. d.c. De illis, n.6.* & videtur clarè ſentire *Alex. de Neuo, d.c. Ex literis, nu.* 16. vbi quærens quando dicatur puer doli capax ad hunc effectum, reſpondet ſic, Dic vt habetur *c.1. de delictis puerorum:* in quo textu apertè vocatur doli capax, qui rationis vſu gaudet, nempe poſt ſeptennium, & docet *ibi gloſſ. verb. Grandiuſculis, Hoſtienſ. ibi init.* Anchar. *n.3. Abb. nu.4.* & manifeſtè patet, quia textus ille decidit, pueros omnium peccatorum capaces eſſe, dempta carnali copula: quod manifeſtè eſt verificari, cum primùm rationis vſum habẽt: idem videtur tenere *Hoſt. d.c. Ex literis, verb. Iurare,* remittit enim ſe quando puer ſit doli capax, ad *d.c.1. de delict. puer.* vbi initio dicit eſſe doli capacem poſt ſeptennium.

Sed dicendum eſt cum *Couar. vtroque loco, Viuald. & Lud. Lop. n. præced. allegatis,* quo ad hunc effectum dici doli capaces, quando ita proximi pubertati ſunt, vt intellectum ac diſcretionem habeant, ad firma omnino & irreuocabilia reddenda ſponſalia; non tamen amplius explicant, quando dicantur pubertati proximi: at generaliter ad contractus docent aliqui tunc eſſe, quando maſculus excedit decimum, & dimidium annum, fœmina vero nonum & dimidium. Sic *gloſſ. § Pupillus, verb. infantiæ, inſt. de inut. ſtipul. & gloſſ fin. l.1.* & ibi *Bar. n.6. ff. de Nouat. Nauar. l.4. conſ. in 1. edit. tit. de deſponſat. conſ. 59. n.11. Caldas l. Si curatorem, §. Minoribus, num.7. & 8. C. de in integr. reſtitut.* & multi quos refert *Duẽnas reg. 259. lim.* 3. & id de maſculo definitur *l.6. tit.5. p.6. & l.4. t. fin. eadem p. & l.8. tit.31. p.7. & l.9. tit.1. ead. p.* vbi *Greg. Lop. verb. Maior,* dicit has leges non conſtituere differentiam inter mares, & fœminas, vnde vel dicendum eſſet eodem modo taxare in vtriſque, vel fœminas diſpoſitioni iuris communis relinquere: & tandem hoc credo potius arbitrio iudicis relinquendum eſſe, vt cum multis docet ibi *Duẽnas, & Couer. 4. decret. 2.p.c.5.n.5. & Clem. Si furioſus, 3.p. init. n.5. Menoch. de arbitr. lib.2. centur. 1. caſu 57. n.43. Gutier. auth. Sacramenta puberum, n.4. C. ſi aduer. vendit.* quod iudicis arbitrium circa puerum, & fœminam non excedentes dictam ætatem, vt iudicet proximos eſſe pubertati, maximis conjecturis, vt cautiſſime, & raro duci debet: poſt eam vero ætatem, non tam vehementes coniecturæ deſiderantur. Sic *Couar. 4. decret. 2.p.c.5.n.5. Duẽnas reg. 259. limit. 3. ad finem, Menoch. d. caſu 57. num.* 52. 24

Vbi autem puer non eſſet ita doli capax, vt eius iuramentum confirmaret ſponſalia, indiget relaxatione iuramenti: cum enim vſum rationis habeat, obligari Deo potuit, ea tamen facile concedenda eſt ab Epiſcopo, ob ætatis imbecillitatem: ſic in alio ſimili docent *Couar. 4. decret. 1.p.c.5.§.1.n.4. & Lud. Lop. lib.2. de cõtract. c.39. f.485. Gratia. reg. 1. n. 4.* dicunt enim cæteros impuberum contractus non firmari iuramento, eius tamen relaxationem deſiderari, & facile concedendam eſſe. 25

Ad 1. arg. ex propoſitis n. 21. reſpond. illos textus loqui de impuberibus quoad teſtimonium ferendum, non enim cogendi ſunt iurare: & ita explicant fere omnes DD. iuris pontificij n. 22. allegati. Ad 2. nego minorem, quando ius aliter diſponit, at idem ius canonicum diſponens, *cap. De illis, l. 1. de deſponſ. impub.* ineſſe tacitam conditionem ſponſalibus impuberum, niſi poſt pubertatem reſiliant: diſponit *c. Ex literis, el de ſponſal.* deficere, quando iuramento firmata ſint. 26

DISPVTATIO LII.

Vtrùm ſponſalia mutuo contrahentium conſenſu diſſolui poſſint?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, & 1.opinio, non licere. n.1.
Vera ſententia, licere: & explicatur c.2. de ſponſal. n.2.
Quam libertatem requirat ille conſenſus, & quando non excuſet, n.3. & quid, quando alter tantum reſilit. 4.
An reſilire dicatur ex eo, quod differat, vel renuat implere ſponſalia, nu. 5. & ibi, frangenti fidem fides ſeruanda non eſt.
Quid ſi iuramento in fauorem partis, firmata ſint. 6.
Quid ſi iuramentum ſit in ſolius Dei honorem. 1. opinio, non excuſare. 7.
2. Verior, excuſare. n.8. & ſoluuntur argumenta, n. 9. & ibi, quid, ſi vterque iuramento promittat.

DISPVT. huius difficultas conſiſtit circa intelligẽtiam *c.2. de ſponſal.* ibi, *quia de contrahendo matrim. ſibi fidẽ dederunt, commonendi ſunt, & modis omnibus inducẽdi, vt fidẽ obſeruent: ſi autem ſe ad inuicẽ admittere noluerint, ne deterius inde contingat, poteſt in patientia tolerari.* vbi text. apertè videtur negare licitum eſſe, mutuo cõſenſu ſpõſalia diſſolui, & ſolũ permitti timore peioris exitus. & ita ſenſit *Hugo,* quem refert & ſequitur *ibi gloſſ. verb. Tolerari, Io. Andr. c. De illis, n. 1. fi. de ſponſ. Lãcel. inſt. iuris canõ. l.2. t. de ſponſal. verb. Tolerari.* 1

Nihilominus dicendum eſt, ſponſalia puberum diſſolui poſſe mutuo ipſorum conſenſu (dixi puberum, nam ſi vterque, vel alter impubes ſit, nõ ſufficit diſſenſus, donec 2

ad pubertatem accedat: vt dixi diſp. præced. nu. 7. Prob. quia *c. 2. de ſponſal.* adducit ſocietatis ſimilitudinem, quæ cum mero iure, & licitè mutuo ſociorum conſenſu diſſoluatur, incongrua eſſet, ſi ex ſola permiſſione procederet. Vnde textus ille ſic intelligendus eſt, iuxta fere omnes DD. allegandos: quia vulgi opinione attenta videntur hi vinculum fidei præſtitæ offendere, monendi ſunt contrahere, vt à mali apparentia deſiſtant, quamuis malum non ſit, & ſi nolint, tolerat Eccleſia, non ſolum permittēs, ſed approbans. Item, quia omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *c. 1. de regul. iur.* ergo cum ſponſalia ex mutuo conſenſu conſurgant, eodem diſſoluuntur. Sic tenent ex Theologis *D. Thom. 4. d. 27. q. 2. n. 3. ad 5. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. caſu* 5. & multi alij n. 6. allegādi, idem dicentes, quando interuenit iuramentum. Et ex iuriſperitis *Goffred. ſum. t. de ſponſal. n. 9. Hoſt. c. 2. de ſponſal. fi. Innoc. c. Sicut, eod. t. n. vn. Henric. c. de illis, eod. tit. n. 5 Fel. d. c. 2. n. 16. & c. 1. de iureiur. n. 2. Brunel. de ſponſal. concl. 9. n. 2. Mart. de Garatis inter conſ. matri. Zileti, conſ. 15. n. 9. Lex 8. t. 1. p. 4. Greg. Lop. eod. t. l. 7. verb. Excuſacion.* & multi alij eod. n. 6. referendi.

3 Tria tamen ſunt maximè obſeruanda. I. eſt, ſæpe remiſſionem alterius, & maximè fæminæ, non eſſe liberam, ſed quia alter ſponſus vſque adeò inuitè, & contra voluntatem, tantóque ſupercilio oſtendit ſe velle perficere ſponſalia, vt alter deſperans ſe poſſe conſequi, repugnans, & reluctans morem gerat: (quod vulgo dicimus, *a mas no podor:*) ſæpe etiam timore mali exitus, quia videt alterum notabiliter reluctari, *minaſque, & terrores* excutere: ſæpè etiam importunis *precibus* inuitè extorquetur remiſſio: quæ omnia quoties inuoluntarij mixti cauſa ſunt, minime excuſant remiſſione obtenta: ſicut nec in aliorum debitorum remiſſione. Quando autem hæc omnia inuoluntarium habeant, ita vt in foro conſcientiæ non excuſent, dicam l. 4. diſp. 9. n. 17. & diſp. 10. n. 4. ſecus autem eſſet, quando alter lubens aſſentitur, obiicit tamen difficultates ad ineundum matrim. & incōmoda, quæ inde emergent, vt parentum repugnantiam, paupertatem, & cætera: tunc enim remiſſio excuſaret. Et quamuis ſponſus ficte eam voluntatem oſtenderet, quia nimirum propoſitum habet nullo modo aſſentiendi, ſi tamen exterius ſe paratum oſtendat, ſi altera remittere nolit, tutum eum reddet remiſſio: quia libera fuit, & malum propoſitum animo retentum, peccatum fuit in ordine ad Deum, iniuriam autem nullam intulit: ſicut aliorum debitorum remiſſio ita obtenta, valida eſt, vt dicemus eadem diſp. 9. n. 17.

4 II. obſeruandū eſt, quando alter tantum à ſponſalibus reſilit, quamuis ab obligatione immunis non ſit, alter tamen immunis manet: eò quòd prior ſponſalibus renūciat. Sic *Sarm. 1. ſelect. c. 5. n. 4. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 6.*

5 III. obſeruandum eſt, quando dicatur alter à ſponſalibus reſilire, vt alter liber maneat: id enim tunc eueniet, quando apparet alterum requiſitum, vt contrahat, nolle eo tempore, nec alio contrahere: alioquin licet ille prouocatus dicat ſe nolle eo tempore contrahere, non ſequitur eum diſſentire. Quia forſan illud tempus non videtur ſibi conueniens ad contrahendum. Sic *Couar. 4. decret. 1 p. c 5. init. n. 8. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 38. f. 1047.* Sed hoc ita accipiendum eſt, quando nullus terminus ſponſalibus contrahendis deſtinatus eſt: ſi enim is deſtinatus ſit cauſa finiendæ obligationis, manebit alter liber, ſecus ſi cauſa illius ſolicitandæ: vt dicemus diſp. ſeq n. 5. & duplici ſeq. ſic *Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maiorū, t. 10. n. 70.* Vnde *Alex. de Neuo, c. Sicut, de ſponſal. n. 17.* dicit quando terminus prẹfixus non eſt, quantumcumque tempus lapſum ſit, licet alter contradicat, alterū liberū non manere: quia poteſt petere corā iudice contradicentē cōpelli. Sed durū hoc mihi videtur, non enim tenetur alter litē mouere, & maximè ſi fœmina ſit: & ideo dicendum eſt, quoties nullus præfixus eſt terminus, ſi alter requiſitus id renuat tanto tēpore, vt ſit in mora, pecceta; lethaliter contra fidē ſponſalium præſtitā, iuxta dicta ſupra diſp. 28. n. 2. alterū liberū manere, quia frāgenti fidē, fides ſeruanda non eſt, *l. Cū proponas, 21. C. de pactis, l. Si conuenerit ff. pro ſocio, & c. ſi infidelis, 28. q. 2.*

Maior autem difficultas eſt quando ſponſalia iuramēto firmata ſunt, vtrum conſenſu mutuo diſſolui poſſint. 6 Et quidē ſi iuramentū illud in partis fauorē præſtitum ſit, conueniunt ferè omnes ſatis eſſe mutuum cōſenſum. Quia iuramentum dirigitur in Deum, tanquam in teſtem promiſſionis hominū factæ, quare remittente homine, remittit etiam ipſe Deus. ſic *D. Th. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 2. Durandus 4. d. 27. q. 3. a. 3.* vbi *Palud. q. 1. a. 3. caſu 2. n. 18. D. Anto. 2. p. t. 10. c. 6. §. 4. Driedo l. 2. de libert. Chriſt. c 1. Præpoſ. 3. Abul. c. 5. Matt. q. 319. Sotus l. 8. de iuſt. q. 1. a. 9. ad 2. Celaia 4. d. 27. q. 3. Veracr. 1. p. Specul. a. 21. ad fi. concl. 1. & 2. Bart. à Ledeſ. dub. 10. de matrim. f. 1238. Philiarc. de offic. ſacer. 1. t. p. 2. l. 2. c. 1. Enriq. l. 11. de matr. c. 14 n. 6. Viual. candel. 1. p. de ſponſal. c. 5. n. 31. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 38. f. 1048. col. 2 Petr. de Ledeſ. de matr. q. 43. a 3. f. 120. verſ 4. cauſa. Manuel 1. to ſum. in 2. edit. c. 245. n. 10.* & ex iuriſperitis *Specul. t. de legato. §. Nunc oſtendendum, verſ. Hoc quoque, ſub verſ. 24. Oldrad. cōſ. 241. Hoſtiēſ. c. Quintauallis, de iureiur. fine. Anto. c. 2. de ſponſ. 9.* vbi *Cardin. nu. 4. Anch. n. 3. Abb. n. 5.* Alex. de *Neuo n. 16. Henricus n. 8. Felin. n. 16. & 33. Roſella verb. Spōſalia, n. 8.* vbi *Ang. n. 20. Sylu. q. 10. caſu 1. Tabien. q. 9. n. 10. caſu 1. Arm. n. 12. Idē Angel. Iuramēt. 6. n. 2. Sylu. Iuramen. 5. q. 8. & 9. Tabien. verb. Iurare q. 20. Arm. ver. Iurament. n. 21. Brunel. de ſponſal. concl. 9. n. 1. & 2. concl. 16. n. 11. Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 22. lat. n. 25. caſu 1. Couar. de pactis, 1. p. §. 3. n. 1. & 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 1.* Alex. *Carrer. l. 1. de ſponſ. c. 15. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 60. Pet. Gregorius ſyntag. iuris p. 2. l. 8. c. 2. n. 8. Matiēzo li. 5. recop. tit. rubr. gl. 1. nu. 45. Menoc. de arbitr. l. 2. cēt. 2. caſu 103 n. 2. Lācelot. inſtit. iur. canon. l. 2. t. de ſponſ. verb. Liberent. Maſcard. de probat. concl. 1035. n. 17. Mart. de Garatis inter conſ. matrim. Zileti, conſ. 15. n. 11.*

Quando autem iuramentum eſſet principaliter in honorem Dei præſtitum, vt ſi intuitu pietatis quiſquam iuret fæminæ pauperi, ſe eam ducturum, at tota res promiſſa cedit in fauorem partis, non conueniunt DD. an mutuo conſenſu poſſint ſponſalia diſſolui: duplex enim eſt ſent. 7 Prima negat. Prob. 1. ex doctrina *D. Tho. 2. 2. q. 89. a. 9. ad 2.* vbi ait eum cui aliquid promittitur intuitu pietatis, non poſſe remittere. 2. Quia iuramentum factum Deo intuitu pietatis, voto æquiualet, vt tradunt omnes: in voto autem nihil poteſt perſona priuata, cum ſoli Deo ius acquiratur. 3. quia id iuramentum Deo præſtatur, cuius iuri alter renunciare nequit. Ita docere videntur *Ioan. Andr. cum Vincentio, c. 2. de ſponſal. num. 8. & Anchar. ibi. nu. 5.* & expreſsè docent *Anto. ibi. n. 9.* vbi *Abb. in fine, Alex. de Neuo n. 28 Cardin. c. De illis el 1. de deſponſ. impub. n. 2. Roſel. verb. Spōſalia, n. 8.* vbi *Angel. n. 20. Sylu. q. 10. caſu 1. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſal. c. 15.* Et ex Theologis *Sotus l. 8. de iuſtit. q. 1. a. 9. ad 2.* Et eſt probabilis. Ne tamen intelligas, velle hanc ſententiam, vt ſic iurans teneatur puellam nolentem ducere: hoc enim abſurdiſſimum eſſet, cum matrimonium ex mutuo conſenſu conſtet: ſed mens eius eſt, per remiſſionem promiſſionis alterius non manere liberum iurantem, ſi adhuc remittens velit matrimonium.

II. Sent. multo probabilior, ait mutuo conſenſu diſſolui poſſe, quia quamuis iuramentum Deo præſtitum ſit, 8 ipſe Deus recipit illud in partis vtilitatem, ergo pars cui debetur, remittere poteſt, ſicut alia debita condonare. 2. quia ideo poteſt pater aliqua filiorum vota irritare, vt omnia impuberum, & realia puberum minorum, & prælatus in votis ſubditi diſpenſare, quia poteſt tollere materiam, qua ſublata votum ceſſat, ſed ſimiliter pars condonare poteſt ſponſionem, in ſui fauorem factam, ergo conſequenter iuramentum. Hanc videtur tenere *Cardin. c. 2. de ſponſal. n. 4.* & docent *Brunel. de ſponſal. concl. 9. n. 2. Ant. Cuc. lib. 5. inſt. maior. t. 10. n. 61. Nauar. Enriq. Viuald. Philiarc. Lud. Lop. allegati n. 6.* & fauent reliqui DD. ibi allegati, qui demptis paucis, quos n. 7. retuli, abſolutè docent ſponſalia iurata partis remiſſione diſſolui. Addit *Ant. Cuc.* forte teneri hunc, aliā pauperē ducere, quia promiſſio duo continebat, ſcilicet pauperem ducere, & hanc, ergo ſi iurans nequeat

vtrumque

vtrumque implere, tenebitur alterum, *l. Celſus,§.1.ff.de recept.arbitr.* Sed oppoſitum dicendum eſt:quia huic pauperi præciſè promiſit.

9 Ad argum.propoſita n.6.reſpondetur. Ad 1.expreſsè loqui *D.Thomam*, vt conſtat ex eius exemplis, quando non redundat, & cedit tota res promiſſa in vtilitatem hominis, cui iuratum eſt, vt ſi quis iurat, alicui ſe ingreſſurum religionem. Ad 2. quod quando tota res per votum promiſſa, cedit in alicuius vtilitatem, vt ſi promittam Deo me daturum eleemoſynam Petro pauperi, poteſt ſimiliter is remittere. Ad 3. quod licet Deo acquiratur ius, & huic directè non poſſit renunciare is cui fit promiſſio, at poteſt indirectè, & conſequutiuè, eo enim ipſo, quod cedit iure ſuo, vt poteſt, conſequenter ceſſat ius Dei; quod eſt annexum iuri hominis illius. Et ſimiliter credo poſſe mutuo conſenſu diſſolui, licet vterque iuraſſet matrim. intuitu pietatis: poſſet enim alteruter cedere iure ſuo acquiſito ex promiſſione, & iuramento alterius, & conſequenter ceſſaret ius Deo acquiſitum.

DISPVTATIO LIII.

Vtrùm dum terminus ſponſalibus contrahendis præfixus eſt, eo tranſacto maneat liber is per quem non ſtetit?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, & proponuntur duo textus, qui ſibi aduerſari videntur, n.1.

Poteſt aſſignari terminus ad finiendam, vel tantum ad ſolicitandam obligationem; & quid inter vtrumque modum diſtet.2.

Quando terminus adiiciatur ad finiendam, & quando ad ſolicitandam obligationem.3.

1.Opinio, lapſu termini diſſolui ſponſalia.4.

Secunda diſtinguens.5.

Quid, quãdo lapſus eſt terminus culpa vtriuſque, vel alterius tãtum.6.

Quid, ſi alter fuit legitime impeditus, n.7. & quid ſi vterque, n.8. & eodem n.7. legitime impedito non currit tempus.

Quid, ſi terminus præfigatur à iudice, & quando id iudex facere poſſit.9.

Soluuntur argumenta, & explicantur c.Sicut, de ſponſal. & l.Celſus, §.1.ff.de recep.arbitr.n.10. & ibi, ſpeciale aſſerenti, incumbit probatio.

1 TOTA difficultas conſiſtit in duplicis textus, qui ſibi aduerſari videntur, concordia: alter eſt, *c.Sicut, de ſponſalibus*, ibi, *niſi in iuramẽto ſuo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in vxorem, & per eum non ſtetit, quin ad ſtatutum terminum, matrim. conſummarit.* ex quo conſtat liberum eſſe à ſponſalium fide eum, abſque cuius culpa, ſponſalia præfixo termino impleta non ſunt. Alter verò eſt, *l.Celſus, 27.§.1.ff. de recept. arbitr.* ibi, *ſed ipſe rectè putat duo eſſe arbitri præcepta: vnum, pecuniam dari, aliud, intra Kalendas dari.* ex quo patet in obligatione ſoluendi certo termino, duplicem claudi, vnam, ſoluendi, alteram, eo termino: ergo non impleta hac poſteriori obligatione in ſponſalibus, ſupererit prior.

2 Ad horum textuum concordiam, præmittendum eſt, dupliciter poſſe terminum obligationi adiici. 1. ad reſtringendam, ſeu finiẽdam illam, & tunc lapſo termino, ceſſat ex parte eius, per quem non ſtetit. *l. ſi fideiuſſor, 29.§.fin.ff. mandati, vel contra*, ibi, *fideiuſſor ſi ſolùm tempore liberatus*, vbi *gloſſ.verb. Fideiuſſor*, inquit ſic, quia fideiuſſerat, vt ad tẽpus teneretur: & *l.Obligationũ, la 2.paulo poſt princ.* ibi, *ad diẽ autem, vſque ad Kalendas dare ſpõdes:* vbi *gloſſ.verb. Dare*, ait, vt poſtea nõ tenearis, *ff.de act.& obligat.* Et ratio eſt, quia omnes cõtractus ex conſenſu contrahentium vim obligãdi accipiũt: *reg. Cõtractus, de reg.iur.in 6.& l.2.ff.de act.& oblig.* ergo ſi contrahentium voluntas fuit, terminum interponere, ad finiendam obligationem, eo tranſacto, extinguetur ex parte eius, qui culpæ expers fuit. 2. modo poteſt adiici terminus, ad ſolicitandum obligationis effectum, id eſt, ad cõſtituendum tempus, vt deinceps debitor in mora conſtituatur non ſoluendo, & tunc lapſus termini non extinguit obligationem. Ratio eſt, quia ibi ſunt quaſi duo contractus, vnus, faciendi, alter, certo termino, vt conſtat ex *l.Celſus §.1.ff.de recep.arbit.& c.Cum dilecti, de dolo, & contum.* ibi, *cũ mandatur alicui, vt ad certũ terminum ſe præſentet:* ergo licet contrahens deficiat in contractu termini, manebit altero faciendi aſtrictus. Deinde, quia terminus adiicitur tũc, vt debitor citius impleat, ergo non debet contrariam liberationẽ operari. ſic docent *Ant.c.Sicut, de ſponſal.n.10. Abb.n.11. Alex.de Neuo, n.18. Præpoſ.n.7.* Angel.*verb. Obligatio, n.7.* vbi *Sylu.q.11. Tabiena q.3.n.4. Armil.n.4. Brunel.de ſponſal.concl.8.n.4. Couar.4.decret.1.p.c.5.init.n.8. Ant. Cucus lib.5.inſtit.maior.t.14.n.67. & ſequent. Lancelot. inſtit. iuris can.l.2.t.de ſponſal.ver.Terminum.*

Rogabis tamen, quando cenſeatur terminus adiectus ad finiendam obligationem, & quando ad ſolicitandam, vbi de contrahentium animo minimè conſtat. Accipe duplicem regulam. Prior eſt, ſi terminus ab vno tantum contrahentium deſtinetur, vt alter intra illum impleat, cenſetur deſtinari tantum ad ſolicitandum, vt ſi promittam tibi fore, vt vendam rem meam intra menſem, te non aſtricto ad emendum. ſic *Ant. Abb. Alex.de Neuo, Præpoſ.n.præced.allegati.* Poſterior regula ſit, quando terminus ab vtroque contrahente imponitur, reſpectu alicuius per vtrumque implendi, ſi initio contractus adiiciatur, id eſt antequam contractus ſit perfectè initus, & obligatio cõtracta, cenſetur adiectus cauſa reſtringendæ obligationis, vt eo tranſacto, non duret: quia cum nullus ſit contractus, nuláque obligatio orta, ille terminus eſt intrinſecus, & quaſi pars obligationis, eiúſque conditio, & ſubinde eo tranſacto, deficit, conditionis defectu: quando autem adiicitur obligationi iam perfectæ, & contractui conſummato, cenſetur adiectus cauſa ſolicitandi, nec ipſius lapſu, obligatio extinguitur. Quia cum prior contractus iam ſit perfectè initus, & orta ſit abſoluta obligatio, adiectio termini extrinſeca eſt, & noui contractus initium: ergo eo termino tranſacto, non ceſſat prior obligatio abſoluta, & à poſteriori independens. Sic *Ant. Abb. Alex. de Neuo, n.18.& duplici ſeq. Præpoſ.* Angel.*Sylueſt. Tabiena, Brunel. Couar.* Anton. *Cucus, n.68.& ſeq.* quos n.præced.allegaui, *Imola, c.Cum dilecti, de dolo & contum.n.14.* Limitationes huius regulæ ſubiiciam vna cum ſponſalibus, n.6.& duplici ſeq. 3

Hoc præmiſſo, circa quæſtionem propoſitam, duplex eſt ſent. I. ait, lapſu termini ſponſalibus adiecti, ſemper ea diſſolui, ex parte eius per quẽ nõ ſtetit. Prob. quia, *c.Sicut, de ſponſal.* indiſtinctè id dicitur. Deinde, quia cum ſponſalia ſint initium matrim. iis perfectè initis non dicitur contractus conſummatus, vnde licet ex interuallo adiiciatur terminus, cenſetur contractui non perfecto adiectus, & conſequenter iuxta ſecundam regulam traditã n.3. extinguet obligationẽ eius lapſus. 3. quia licet ſpõſalia ſint contracta abſolutè, negari nequit, quin ſint reſpectiua, & tacitam cõditionem recipiãt, Conſentio in te, ſi tu conſenſeris in me, dies autem poſtea adiecta eſt de partium conſenſu, ad purificãda hæc ſponſalia. ergo ſi per alterum ſtetit, videtur ceſſare ex parte alterius obligatio hæc reſpectiua, deficienti ea tacita conditione, Si tu conſenſeris in me. Sic tenẽt *Card.c.Sicut, de ſponſal.verb.Oppono ad ſolut.& ibi. Alex.de Neuo, n.21. Præpoſ. n.7.* & pro hac ſent. ſunt aliqui DD. indiſtinctè & generaliter docentes lapſu termini diſſolui ſponſalia ex parte innocentis. hi ſunt ex Theologis, *D.Th.4.d.27.q.2.a.3.ad 2.* vbi *Palud.q.1.a.3.caſu 4.n.20. D. Ant.3.p.t.1.c.18.ante §.1.fine. Sotus 4.d.27.q.2.a.5.caſu 5. Bart. à Ledeſ.dub.13.de matri.caſu 5. Veracruz 1.p.ſpeculi.a.21.caſu 10. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1. Petr.de Ledeſ.de matr. q.43.a.3.f.121.cauſa 8. Vega l.3.ſum.caſu 324.* Et ex iuriſperitis *gloſſ.d.c.Sicut, verb.* Ad ſtatutũ, *Roſel.verb.Spõſalia, n.6.* vbi *Tabiena, q.9.n.10.caſu 10.* Armil.*n.12. Nau.ſum.c.22. Hiſp.n.25.lat.n.27.caſu 7.* Alex.*Carrer.l.1.de ſpõſa.c.15. Menoch.de arbitr.l.2.cent.5.caſu 455.n.8. Matienz.l.5.recop.t.1.in rubr.gloſſ.1. n.51.* & tãdem expreſsè hanc ſent. tenet *Enriq.l.11.de matri. c.14.n.5.* neſcio tamen, quo fundamento diſtinxit inter forum conſcientiæ, & externum, dicens in foro conſcientiæ ſolui ſponſalia lapſo termino in ipſiſmet poſito, ſecus in foro externo, quando ex interuallo, cũ neceſſario idem in vtroque foro dicendum ſit, quandoquidem externus non innititur falſæ præſumptioni. Et hæc ſent. probabilis eſt. 4

111775

5 II. Sent. probabilior, ſic diſtinguit, ſi ſponſalibus iam contractis, tractetur ex interuallo de die matrimonij celebrandi, lapſus termini neutrum liberat à ſpõſione: quia cum accedat contractui ſponſalium perfectè inito, cenſetur adiectus ad ſolicitandã obligationem, nec eius lapſus obligationem extinguet: iuxta 2. reg. traditam n. 3. ſi autem tempore ipſo, quo ſponſalia contrahuntur, apponũtur termini, vt ſi aliqui non abſolutè dent ſibi fidem de matrim. contrahendo, ſed de cõtrahendo tali termino, tunc lapſus termini eximit ab obligatione illum, per quem non ſtetit: cum enim nullus ſit contractus perfectè initus, ſed in ipſomet ſponſalium contractu terminus imbibitus ſit, cenſetur adiectus ad extinguendam obligationem, iuxta eandem regulam: & in priori caſu intelligitur *l. Celſus*, §. 1. *ff. de recept. arbitr.* in poſteriori autem, *c. Sicut, de ſponſal.* vt conſtat ex iis verbis textus *dicti c. Sicut*, ibi, *niſi iuramento ſuo certum terminum, intra quem dictam fœminam duceret, præfixit.* vbi clarè loquitur de termino in ipſomet contractu interpoſito. Huius ſent. expreſsè videtur *Arch. cap. Nuptiarum, 27. q. 1.* vbi explicat *d. c. Sicut*, quando ita ſponſi ſe obligarunt ad eum terminum, vt vltra non tenerentur, & tenent expreſsè *Abb. d. c. Sicut, n. 11. & c. De illis, de ſponſ. n. 5. & c. Cũ dilecti, n. 12. de dolo & contumac.* vbi & *Imola* ſatis obſcure, *n. 14. Angel. verb. Sponſalia, n. 27. & verb. Obligatio, n. 7.* vbi *Syluest. q. 11. & verb. Sponſalia, q. 10. caſu 5. Tabiena, verb. Obligatio, q. 3. n. 4. & ibi Armil. n. 4. Brunel. de ſponſ. cõcl. 8 n. 4. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 8. Greg. Lop. l. 7. verb. Excuſacion. t. 1. p. 4. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 67. & duplici ſeq. Viual. candel. p. 1. de ſponſ. c. 5. n. 40. Lacel. inſtit. iuris can. l. 2 t. de ſponſ. verb. Terminum, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 58. §. 1047.*

6 Temperanda tamen eſt vtraque ſent. & ſimul poſterior regula tradita n. 3. vt per lapſum termini in ipſomet contractu adiecti, ſoluantur ſponſalia, & obligatio cuiuſlibet contractus: quãdo ſtetit per vtrumque contrahentem, quominus perficeretur matrim. & alius contractus, alias ſi ſtetit per alterum tantum, hic adhuc ligatur, ne ex culpa ſua commodum reportet, alter verò liber manet: quod clarè ſignificat *c. Sicut, de ſponſal.* dum ad eximendum ſponſum ab obligatione, ponderat, *& per te non ſtetit:* & ita docet *Cardin. ibi, ad fin. Alex. de Neuo, n. 20. Præpoſ. n. 7.* addens in dubio videri per alterum ſtare, quando vnus paratus eſt.

7 Hinc infertur, ſi is per quem ſtetit, culpa vacet, quia legitimo impedimento ſponſalia, aut contractum, debito termino non perfecit, minimè diſſolui, quia *c. Sicut*, ponderat illius per quem ſtetit, culpam. Deinde, quia cùm non ſtat per eum, ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde, ac ſi impleta eſſet: *reg. Cum non ſtat, de reg. iur. in 6.* Tandẽ, quia legitime impedito non currit tempus, *c. Quia diuerſitatem, de conceſ. præben. l. 1. C. de annali exceptione, auth. Niſi tricennale, C. de bon. matern.* vbi *Pinel* melius cæteris explicat *n. 32. Lud. Gomez reg. cancell. de public. reſign. q. 7. Sarmien. l. 1. ſelect. c. 12. num. 9.* Sic docet *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 4. n. 20.*

8 2. Infertur idem dicendum eſſe, quando vterque iuſto impedimento detentus, non perfecit tempore præfixo. Prob. iiſdem rationibus. Sic *Ioan. Andr. c. Sicut, de ſponſal. n. 4.* vbi *Cardin. ad fin. Alex. de Neuo, n. 20. Præpoſ. n. 7. fin.* Vnde non eſt audiendus *Anton. ibi n. 10.* dicens tunc temporis vtrumque manere ſponſalibus aſtrictum, minimè tamen peccare aliud matrimonium celebrando. In quo aperta eſt contradictio, ſi enim ligatus manet, peccat non implens: vel ſi non peccat, non manet ligatus.

9 Tandem vbi tempus deſignatur à iudice ſponſalibus perficiendis, ob fornicationis periculum imminens: (id enim tunc poteſt, iuxta ea quæ habentur *c. Ex publico, de conuerſ. coniug.*) poteſt eo tempore elapſo is per quem non ſtetit, aliud inire matrimonium: quia terminus cenſetur appoſitus obligationi finiendæ, ne diutius cum fornicationis periculo nuptiæ protrahantur. Sic *Præpoſi. c. De illis, de ſponſal. n. 5. caſu 5.* male tamen refert *Hoſtienſem ſum. t. de ſponſal. §. vltim. initio*, id enim non dicit, ſed agit de termino, per contrahentes aſſignato.

10 Ad textus n. 1. propoſitos, *gloſſ. eo c. Sicut. verb. Ad ſtatutum*, nititur id c. concordare cum ea *l. Celſus*, vt diſpoſitum in ea lege, regulare ſit: ſpeciale autẽ, quod decidit *d. c. Sicut*, fauore matrimonij, vt vitetur imminens fornicationis periculum. Sed hic intellectus reiicitur, quia aſſerẽti aliquid eſſe ſpeciale, incumbit probare, rationémque aſſignare, *l. Antiquitas, 14. C. de vſufr.* ibi, *quare enim iſte vſusfructus ſibi tale vendicet priuilegium, vt à generali interemptione vſusfructus ipſe ſolus excipiatur?* Nec ratio *gloſſæ* aliquid cõfert, quia ſolent leges biennalem, & triennalem moram aliquando concedere, vt dicemus diſp. ſeq. n. 1. Item quia ſi aliquod ſpeciale, & priuilegium admittendum eſſet, id vtique in fauorem matrimonij, & ſponſalium, vt valeant, non vero vt deſtruantur, foret: in hoc enim ſunt hi contractus fauorabiles: vt diximus ſupra diſp. 18. n. 5. & duplici ſeq. Vnde explicandi ſunt hi textus. & ad concordiam reducendi, eo pacto quo diximus n. 5. Ad 1. argum. propoſitum n. 4. conſtat ex dictis n. 5. vbi is textus explicatus eſt. Ad 2. negatur antec. quia in ratione ſponſalium, omnino per promiſſionem mutuam perficiuntur: & longè diſtant à contractu matrimonij, ſicut & votũ ſimplex à ſolemni. Ad vltimum negatur conſequentia, quia conditio illa non adiecta eſt ipſi contractui ſponſalium, qui abſolutè initus eſt: quare eius defectu prior ille contractus non extinguitur.

DISPVTATIO LIV.

Vtrùm diſſoluantur ſponſalia ob alterius ſponſi abſentiam in longinquum profecti, abſque alterius licentia?

SVMMARIVM.

Quid circa hoc ius canonicum, & quid ciuile diſpoſuerit: & diſpoſitum in vno correlatiuo, cenſetur diſpoſitum in alio, n. 1.

Qualiter intelligantur l. 2. C. de ſponſal. l. 2. C. de repudiis, l. Sæpe. ff. de ſponſal. l. 8. t. 1. p. 4. referuntur tres modi explicandi, n. 2. 3. & 4. & eo n. 4. an iudex poſſit hoc tempus reſtringere, vel protrahere.

An ſtandum ſit diſpoſitioni iuris canonici, ita vt eo ipſo quod ſe trãſfert ſponſus, maneat ſponſa libera. 1. opinio, ſtandum eſſe iuri ciuili, num. 5. Secunda verior, n. 6. & ibi, libere poſſe aliquid fieri, quid importet.

Quid ſi ſponſalia iurata ſint, n. 7. & an exigatur licentia iudicis. 8.

An idem ſit in foro externo, & conſcientia, in hoc caſu. 9.

An intelligatur ſecunda ſententia de quauis abſentia. 10.

Quid ſi ſponſus abſit in loco propinquo, n. 11. vel ſit ſpes de proximo reditu. 12.

Quid ſi alter de alterius licentia in longinquum profectus eſt. 13.

An ſponſa de futuro teneatur ſequi ſponſum, & ſit iuſta cauſa recedendi à ſponſalibus, ſi velit ſponſus domicilium mutare. 14.

1 Difficultatis huius anſam non immodicam præbet ius ciuile, quod hac in re diuerſum diſpoſuiſſe videtur, quam ius canonicum: hoc enim nullum præſcribit tempus exſpectandi ſponſum abſentem, ſed liberum ait eſſe alteri, matrim. aliud ineundi, *c. De illis, de ſponſal.* ibi, *ſi quis iurauit aliquam ducturum, & poſtea dimittit terram, ſe ad alias partes transferens, liberum erit mulieri cum alio contrahere, recepta de periurio pœnitentia, ſi per eam ſtetit.* Ius verò ciuile varium hac in re videtur: nam *l. 2. C. de ſponſal.* deciditur ſponſum abſentem intra eandem prouinciam biennio exſpectandum eſſe: & *l. 2. C. de repudiis*, dicitur triennium exſpectandum eſſe, & *l. Sæpe, ff. de ſponſal.* ſtatuitur, dum ex cauſa neceſſaria abeſt, exſpectandum eſſe donec cauſa ceſſet: & *l. regni Caſtellæ, 8. t. 1. p. 4.* ſic habetur, *quando alguno de ellos ſe va a otra tierra, e no lo puedan fallar, ni ſaber de eſta, debe el otro eſperar faſta tres años.* Et quamuis hæ leges nil de ſponſæ abſentia diſponant, id euenit, quia raro ea contingit: cæterum idem dicendum eſt, quia ſunt correlatiua, & ideo diſpoſitum in vno, cenſetur in alio diſponi. *l. fin. C. de indict. viduit. l. fin. ff. de accept. l. 1. C. de repud. l. 11.* quod intelligitur, dum in vtroque correlatiuo eadẽ ratio ſubeſt: vt ex multis probat *Euerard. loco à correlatiuis nu. 8.* vt contingit hic: & ita idem dicendum eſſe de ſponſæ abſentia, docet *Cyn. & Bald. l. 2. fin. C. de ſponſal. Alex. de Neuo, d. c. De illis, n. 16.* quod approbat *d. l. 8. partitæ*, ibi, *quando alguno de ellos ſe va a otra tierra.* Hæc ergo legum varietas diuerſimode conciliari ſolet à DD.

2 Triplex igitur eſt modus intelligendi has leges. I. eſt, ſi ſponſus abſit ex cauſa neceſſaria, expectandum eſſe donec cauſa ceſſet, iuxta l. Sæpe, ff. de ſponſal. ſi autem ex voluntaria, tempus eſſe arbitrarium: quia l. 2. C. de repudiis. triennium præſcribens, agit de matrimonio. Sic Anchar. c. De illis, n. 2. de ſponſal.

3 II. Modus eſt, ſi abſit ex cauſa iuſta voluntaria, ſiue ſit in eadem prouincia, ſiue in diuerſa, biennio expectãdum eſſe, iuxta l. 2. C. de ſponſal. non obſtante triennio pręſcripto per l. 2. C. de repud. ea enim ius minime ſtatuit, ſed factum narrat: ſi vero ex cauſa neceſſaria, donec ceſſet impedimentum, iuxta l. Sæpe. ff. de ſponſal. Sic Cynus, l. 2. C. de ſponſal. Abb. c. De illis, eod. t. n. 5.

4 III. Dicendi modus eſt communior, & probabilior, qui ſic conciliat leges: aut ſponſus abeſt ex cauſa neceſſaria, vt ob parentum obitum, morbum, & cætera: & tunc expectandus eſt, donec ceſſet impedimentum, iuxta l. Sæpe. ff. de ſponſ. aut abeſt ex cauſa prodabili, & iuſta, non tamen neceſſaria, & tunc ſi in eadem ſit prouincia, eſt biennio expectandus, iuxta l. 2. C. de ſponſal. ſi in alia, triennio, iuxta l. 2. C. de repudiis. Sic gloſſ. l. 2. C. de ſponſ. initio, Hoſtien. ſum. t. de ſponſal. n. 3. Ioan. Andr. c. De illis, de ſponſal. n. 6. vbi Anton. n. 5. Alex. de Neuo, n. 14. Præpoſ. n. 4. Ange. verb. Sponſalia, n. 26. vbi Syluеſ. q. 10. caſu 4. Brunel. de ſponſal. concl. 8. n. 3. Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 24. lat. n. 26. caſu 4. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 7. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 64. Alex. Carrer. l. 1. de ſponſalibus c. 15. Menoch. de arbitrariis, l. 2. cent. 5. caſu 455. n. 7. Matiẽzo l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 48. Viuald. cand. 1. p. de ſpõſal. c. 5. n. 56. Quamuis non omnes hi DD. omnia hæc membra ſic explicent, ſed aliqua ſubticeant: quæ diſtinctio ſic intelligenda eſt, nempe ſi ſcitur quò ſponſus ſe tranſtulerit, tunc procedit diſtinctio poſita, quando eſt in eadem, vel diuerſa prouincia: vbi autem id ignoratur, triennio expectãdus eſt. Sic Ioan. Andr. Alex. de Neuo, Couar. Matienzo proxime citati: idque diſponitur, l. 8. tit. 1. p. 4. & docet ibi Greg. Lop. verb. No lo pueden. Poterit autem iudex tẽpus hoc reſtringere ob fornicationis alterius ſponſi periculum, vel ex alia iuſta cauſa. Sic Hoſtien. Ioan. And. Ant. Alex. de Neuo, Præpoſ. Sylu. Couar. Greg. Lop. Matiẽzo proxime allegati, idem Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 3. n. 19. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. caſu 2. Similiter poterit ex cauſa iuſta hoc tempus protrahere. Sic Hoſtien. Palud. Sylueſt. D. Anton. Alex. Carrer. ibid.

5 His ergo præmiſſis tota difficultas huius quæſtionis eſt, vtrum ius canonicum correxerit ius ciuile, & ita non ſit neceſſarium expectare tempus iure ciuili præſcriptum. Duplex eſt ſent. I. ait ius ciuile non eſſe correctum, & ita tempus eo præſcriptum, ſeruandum eſſe. Quia ius canonicum c. De illis, de ſponſal. non negat tempus legale expectandum eſſe, ſed tantum decidit liberum eſſe ſponſæ alij nubere, ſi ſponſus abſit: quæ abſentia iuxta legis ciuilis præſcriptum accipienda videtur: legum enim correctio vitanda eſt, l. Præcipimus, C. de appellat. Sic gloſſ. d. c. De illis, verb. Liberum, & c. Sicut, de ſponſal. verb. Quinque, Hoſtien. d. c. De illis, verb. Liberum, vbi Ioan. Andr. n. 6. Ant. n. 5. Anch. n. 2. idem Ioan. Andr. d. c. Sicut n. 8. vbi Abb. n. 11. Henric. c. In præſentia, de ſponſal. n. 2. Lex 8. t. 1. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Faſta, dicens communem: Sylueſt. verb. Sponſalia, q. 10. caſu 4. Roſella verb. Sponſalia, n. 8. Menoch. de arbitrariis, l. 2. centur. 5. caſu 455. n. 7. Matienz. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 48. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 10. n. 64. & ſeq. & ex Theologis, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 3. n. 19. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. caſu 2. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 7. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 43. a. 3. verſ. Septima cauſa: & eſt ſatis probabilis.

6 II. Sententia probabilior, ait correctum eſſe ius ciuile per canonicum. Quare ſponſo in longinquam ſe regionem transferente, non obtenta ſponſæ licentia, liberum eſſe huic relictæ, alij nubere. Prob. quia tam longe recedens videtur cedere iuri ſponſalium. 2. quia c. De illis, de ſponſal. dicitur licitum eſſe, & poſſe relictam aliud libere contrahere matrimonium, ſi autem triennium, aut ſponſi licentiam expectare deberet, iam non poſſet libere: argumento gloſſ. clem. Dudum, de ſepult. verb. Libere. vbi dicit, Liberè, denotare, non requiri licentiam: quam ſequuntur Abb. c. 1. n. 4. de offic. ordin. & ibi Barbat. & Alciat. notab. 3. Et ratio diuerſitatis inter ius canonicum, & ciuile, ea eſt: quia hoc, ſolum bonum publicum conſiderat, nec ad peccatum attendit, vt notatur reg. Poſſeſſor malæ fidei, de reg. iur. in 6. illud autem peccatum conſiderat, quare cum ob ſponſi abſentiam, immineat fornicationis periculum ſponſæ, concedit illi poſſe libere contrahere. Hanc tenet Cardin. c. de illis, de ſponſal. verſ. Quæro quæ fuit ratio, & ibi Abb. licet aliquantulum dubius, in fin. Alex. de Neuo, n. 15. Præpoſ. n. 5. Miſinger. c. Quoniam frequenter, §. Porro, n. 17. vt lite non conteſtata. Angel. verb. Sponſalia, n. 26. vbi Tabiena q. 9. n. 10. caſu 2. Armil. n. 12. Brunel. de ſponſal. concl. 8. n. 3. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 7. Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 24. Latinæ, n. 26. caſu 4. Alexand. Carrer. l. 1. de ſponſal. c. 15. Lancelot. Inſtit. iuris canon. l. 2. t. de ſponſal. verb. Liberum. & ex Theologis, Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. verſ. Decimo quando, Enriquez l. 11. de matrim. c. 14. n. 5. Viuald. candel. l. 1. p. de ſponſal. c. 5. à n. 36. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 38. f. 1047. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. cap. 245. num. 4.

Idem procedit, quamuis ſponſalia iuramento ſtabilita 7
ſint: vt expreſsè dicitur c. De illis, de ſponſal. & ita dicitur, ſponſæ pœnitentiam de periurio iniungendam eſſe, ſi per illam ſtetit. ſic Abb. c. Sicut n. 11. de ſponſal. Angel. Sylueſt. Nauar. Couar. n. præc. & 5. allegati.

Eſt tamen differentia, (vt tradit Abb. eo c. Sicut n. 11.) in- 8
ter ſponſalia iurata, & non iurata: quod ad illa diſſoluenda, requiratur iudicis authoritas: ſecus tamen ad hæc. Sed Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 7. hanc diſtinctionem reprobat, dicitque in vtroque caſu requiri iudicis authoritatẽ: idem Anchar. c. De illis, de ſponſal. n. 3. dicit enim neceſſarium eſſe Eccleſiæ iudicium, illudque ferendum cauſa cognita: idem Nauar. n. 6. alleg. dicit enim eſſe neceſſarium, iudicem certum redeundi tẽpus præſcribere, vt eo tranſacto poſſit fæmina alij nubere. idẽ Philiarc. ibid. citatus, dicit enim iudicis arbitrio relinqui tempus abſentiæ ſponſi: idem Viuald. & Manuel eod. n. 6. relati, dicunt enim iudicis licentia obtenta fas eſſe ſponſæ alij nubere. Sed credo in neutro caſu eſſe neceſſarium Eccleſiæ iudicium, ſed vbi manifeſte conſtat ſponſum in longinquam regionem ſe tranſtuliſſe, abſque ſpe proximi reditus, poſſe ſponſam aliud inire matrim. Prob. quia textus c. De illis. ſponſal. loquens de iis iuramento ſtabilitis, ait liberum eſſe ſponſæ cum altero contrahere, vbi autem aliquid liberè fieri poteſt, nulla deſideratur licentia: vt probaui n. 6. & ita tenet Tabiena, verb. Sponſalia, q. 9. n. 10. caſu 2. Armil. num. 12. Lancelot. inſtit. iuris can. l. 2. t. de ſponſal. verb. Liberum: idem videntur expreſſe tenere Sotus, & Enriquez num. 6. allegati, dicunt enim poſſe libere ſtatim cum alio contrahere: idque probant, quia recedens in longinquum videtur iuri ſponſalium cedere: at vbi alter cedit, nulla exigitur licentia, vt alter liber ſit.

Alij autem differentiam agnoſcunt inter forum con- 9
ſcientiæ, & externum: vt in illo ſtandum ſit iuri canonico, nec ſit neceſſarium obſeruare tẽpus legale: in hoc autem, ſecundum ius ciuile ſententia ferenda ſit. Sic Enriquez l. 11. de matrim. c. 14. n. 5. Sed ego non capio cui innitatur fundamento differentia hæc: nam aut ius ciuile corrigitur per canonicum, aut non: ſi corrigitur, in vtroque foro ſtandum eſt iuri canonico, cum ſit materia ſpiritualis: ſi non corrigitur, ſed dum ius canonicum diſponit poſſe libere contrahere, intelligitur expectato tempore legali, in vtroque foro hoc tempus ſeruandum eſt. Quare melius cæteri DD. n. 6. allegati, indiſtinctè loquuntur.

Eſt autem hęc II. ſent. intelligenda, non de quacumque 10
ſponſi abſentia, ſed dum in terram longinquam ſe tranſfert: quod aperte ſignificat ius canonicũ, c. De illis, de ſponſal. ibi, dimittit terram, ſe ad alias partes transferens: & eodem pacto intelligenda eſt prior ſent. quare D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 2. Montal. l. 8. t. 1. p. 4. Veracruz 1. p. Specul. a. 21. caſu 3. Tabiena, Armil. Viguer. Sotus, Petr. de Ledeſma, n. 5. & 6. pro vtraque ſent. allegati, explicant hũc caſum, quãdo ſponſus abiit in partes longinquas: & Rich. 7. d. 27. a. 3. q. 4. & ibi Duran-

dus,q.3.a.3.Palud.D.Anton.Nauar.Sylueſt.Angel. Enriquez, Philiarcus,ibid.allegati,& Barth.à Ledeſma dub.13. de matr. explicant hunc caſum,quãdo ſponſus ad aliam regionem ſe tranſtulit:idem docent DD. quos num.ſeq.referam.

11 Hinc infertur, dum ſponſus eſſet in loco propinquo, eum expectandum eſſe,vel requirendum, vt intra certum tempus contrahat matrimonium: & ſi iuſto impedimento detineatur, non eſſe temere ſponſalia dirimenda, ſed attenta ſponſæ qualitate,quæ forſan ex mora, fornicationis periculum pateretur.Sic *Couar.4.decret.1.p.c.5.init.n.7. Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.n.48. Viuald. & Lud. Lop. num.6.relati.*

12 Similiter intelligenda eſt vtraque ſententia,vbi de proximo ſponſi reditu minime eſt ſpes,ea enim exiſtenti,non diſſoluentur ſponſalia : quod apertè ſignificant ea verba *c.De illis,de ſponſal.dimittit terram,ſe ad alias partes transferens :* transferre enim ſe aliquo,diuturnitatem quandam importat : vt *Cic.pro Cluentio,Totum ſe ad artes componendas tranſtulit:*idem *Acad.4.Cur non ſe trãſtulit ad alios,& maximè Stoicos.*Nec proprie dicetur aliquem dimiſiſſe domum, & ſe in ædes Petri tranſtuliſſe,cum eum inuiſit officij gratia.ſic cum aliquid ab vno transferatur in alterum,perpetuum dominium, vel ſaltem diuturnum eidem conferri ſignificatur. Exempla ſuppetunt paſſim apud Ciceronem, ſufficiat modo illud *Virgil.1.Æneid.regnumque à ſede Latini Transferet,& longam multa vi muniet Albam,*& 2.Æneid. *ferus omnia Iuppiter Argos Tranſtulit,incenſa Danai dominantur in vrbe.*Sic *Abb.c. De illis, fine, & ibi Prępoſ.n.5. Angel. verb.Sponſalia,n.26.Sylueſt.ibi.q.10.caſu 4.Tabiena q.9.n.10. caſu 2.Armil.n.12.Enriquez lib.11.de matrim.c.14.n.5.*

13 Quando autem ſponſus de licentia ſponſæ ſe in longinquum tranſtulit, inter eoſque conuenit de abſentiæ tempore, tantum tenetur ſponſa eo tempore expectare. Sic *Ioan.Andr.d.c.De illis,n.5.& ibi Anton.n.5.*quare ſi tempore ſtatuto non venerit,poteſt ſponſa alij nubere:vt colligitur ex eiſdem DD.& videtur tenere *Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.* ait enim abſolute, diſſolui ſponſalia, ſi ſponſus tempore conſtituto non venit : quod ego intelligerem, niſi conſtaret ſponſæ, inculpabiliter ſponſum non venire tempore præſtituto : vt dixi diſp.præc.n.7.quando terminus conſtitutus eſt ſponſalibus perficiendis, & alter abſque culpa non implet.

14 Demum ex dictis infertur ſponſam de futuro non teneri ſequi ſponſum vagantem : vt colligitur ex *c.De illis,de ſponſal.*& ibi tenet *gloſſ.verb.Transferentes, & Hoſtien.ſuper eod.verb.Anton.n.6.Abb.n.4.Henr.n.1.Alex. de Neuo, nu.7. Præpoſ.n.3.Lãcelot.inſtit.iuris can.t.de ſpõſal.verb.Migrare.*Ex quo ſubinde infertur, ſi poſt ſpõſalia cõtracta norit ſponſa,velle ſponſum mutare domicilium, ſe in alium locum transferendo,non teneri cum ipſo cõtrahere,ſed eſſe ſufficientem diſſoluendi ſponſalia cauſam. Quia eſt notabilis mutatio,nec antea præcognita:nec ſponſa tanto vinculo eſt aſtricta,vt teneatur ſpõſum ſequi, ſicut vxor virum.

DISPVTATIO LV.

Vtrùm ſponſalia ob alterius fornicationem diſſoluantur?

SVMMARIVM.

Diſſoluuntur per ſequentem fornicationem,n.1.
Quid per præcedentem,n.2.remiſſiue.
Quid per ſpiritualem,n.3.& quid per viri fornicationem,4.
Quid per tactus,& amplexus,& oſcula,ſiue viri, ſiue fœminæ,5.
Diſſoluuntur ſolum ex parte innocentis, n.6. & ibi, delictum non debet præſtare immunitatem,& quod fauore alicuius introductum eſt,non debet in eius damnum retorqueri.
Quid quando ſponſa de futuro vi præciſa cognita eſt, num.7. & quid ſi vir,8.
Quid ſi vterque fornicetur,an compenſentur delicta,9.

1 SIt I.Concluſio,ſpõſalia etiam iuramento firmata,diſſoluuntur per ſequentem fornicationem.ſic definitur, *c.Quemadmodũ,de iureiur.*vbi duplex redditur ratio,prior, quia ea fornicatio matrimonio ſuperueniens , ipſum diſſoluit quoad torũ : ergo à fortiori omnino dirimet ſpõſalia,per quæ obligantur ſponſi ad contrahendum matrim. & mutuam habitationem : poſterior eſt,quia id iuramentum tacitam includit conditionem,niſi alter peccet in torum, frangenti enim fidem,fides ſeruanda non eſt:& quia ob hoc fit fornicans ſuſpectus de fide in futurum ſeruãda.

Vtrùm verò idem ſit,quando fornicatio præceſſit ſpon- 2
ſalia ? infra diſp.63.erit ſermo, & de aliis cauſis præcedentibus ignoratis.

II. Concluſio, idem dicendum eſt de fornicatione ſpi- 3
rituali, vt ſi alter ſponſus in hæreſim labatur:eſt enim notabiliſſima mutatio.Hæc concl.ab omnibus admittitur.

III.Concluſio,non eſt conſtituẽda differentia,ſiue fœ-
mina poſt ſpõſalia fornicetur:nam ſimiliter ſponſalia diſ- 4
ſoluuntur , quia ſimiliter vir fornicans frangit fidem , & ſuſpectus alteri redditur de fide in futurum ſeruãda. Item quia quoad hoc non iudicãtur vir & fœmina ad imparia, *c.Apoſtolus,32.q.7.*Sic *Abb.c.Quemadmodum,de iureiur.n.4. Palud.4.d.27.q.1.a.3.caſu 1.n.17 Brunel.de ſponſal. concl.8.n.4.Menoch.de arbitrariis,l.2.centur.5.caſu 455.n.5.Couar.4.decret.1.p.c.5 init.n.2.Enriquez l.11.de matrim.c.14.n.6. Viuald. candel.1.p.de ſponſal.cap.5.n.34.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.38.fol.1039.* & cæteri Doctores indiſtincte loquuntur,nec aliquem reperi de hoc dubitantem.

IV.Concluſio, poteſt vir à ſponſalibus recedere,ſi poſt 5
fœmina tactus impudicos alterius, vt amplexus, & oſcula patiatur. quia eſt notabilis mutatio,idque in magnum viri dedecus cedit. Item quia huiuſmodi fœmina dicitur impudice viuere, legatumque ſibi relictum ea lege, vt caſte & honeſte viuat, amittit:vt cum Bald.probat *Couar.4. decret.2.p.c.7.§.6.n.3.* Tandem,quia oculorum amiſſio eſt iuſta diſſoluendi cauſa:vt habetur *c.Quemadmodum,de iureiurando,*ne cõiuges ſibi diſpliceãt,& matrim.malum exitum habeat,quæ in hoc euẽtu magis timeri poſſunt. Credo tamen non permitti ſponſæ diſſoluere ſponſalia, ob huiuſmodi tactus ſponſi cum alia : quia id ſponſæ non eſt dedecus,nec eſt mutatio alicuius momẽti:& ſolum pares ſunt rationis mutuæ fornicationis,ad diſſoluẽdũ ſpõſalia.

V.Concluſio,hæc ſponſalium diſſolutio eſt in ſolius in- 6
nocentis fauorem:quare fornicans aſtrictus manet, innocens autem,liber. Quia delictum proprium nõ debet immunitatem præſtare fornicãti, & abſolutionem à contractu,*c.2.de trãſlatio.prælator.*Præterea,quia quod fauore alicuius introductum eſt,non debet in eius damnum retorqueri. *l. Quod fauore,C.de legibus, & l. Nulla,ff eod.t.*ſic *D. Ant.3.p.tit.1.c.18.§.1.caſu 6.Palud.4.d.27.q.1.a.3.caſu 1.n.17. & 31.Roſella verb.Sponſalia,n.8.*vbi *Angel.n.29.Syllueſt.q.10. caſu 7.Tabiena,q.9.n.10.caſu 6.Armil.n.12.Brunel.de ſponſal. concl.8.n.4.Sotus 4.d.27.q.2.a.5.verſ. Septimo dirimũtur.Nauar.ſum.c.22. lat.n.27. verſ.nono.Hiſp.n.25.Couar.4.decret.1. p.c.5.init.n.2.Sarmient.1.ſelect.c.5.n.3.Ant.Cucus, l.5. inſtitut. maior.t.10.n.62.Alex.Carrer.l.1.de ſponſal.c.15.Barth. à Ledeſm.de matrim.dub.13.caſu 7.Enriquez l.11.de matrim. c.14. n.6 Viuald.cand.1.p.de ſponſal.c.5.n.34.Lud.Lop.2.inſtruct.de matrimon.c.38.f.1039. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2. l.2.c.1. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.245.n.6. Petr.de Ledeſm.de matrim. q.43.a.3.cauſ.6.*

Tria tamen ſpecialiter in dubium vertuntur in hac diſ- 7
put.I.eſt, quid dicendum, ſi ſponſa vi præciſa cognita ſit, quidam enim negant præbere iuſtam cauſam diſſoluendi ſponſalia,quia ſponſa culpa vacauit,nec ſimilis copula ius dat ſeparandi matrim. quoad torum , vt omnes fatentur: nec fœmina fidem frangit, nec ſuſpecta redditur in futurum,quibus rationibus innititur textus *c.Quemadmodum, de iureiurando,*dum decidit ſponſalia ob alterius fornicationem dirimi poſſe. Ita docent *Tabiena, verb. Sponſalia, q.9.n.10.caſu 6. Armil.ibi,n.12.* idem limitantes ſi ſponſus ad ordines promoueri anhelet,docent *Raynerius,& Hugo,* quos refert,& ſequitur *Roſella,verb.Sponſalia,n.9.* Sed dicendum eſt eſſe cauſam ſufficientem diſſoluendi, vt colligitur ex *c.Raptor.27.q.2.* & tenet *ibi gloſſ.verb.Noluerit,& c.Si quippe,ead.q.verb.Quæritur,& d.c.Quemadmodum,verb. Oculos,*

Oculos. vbi *Hoſtien ſuper verb. Iurament. Ioan. Andr. n.* 15. *Ant. n.* 13. *Abb. n.* 12. *Alex. de Neuo n.* 17. *Imola, n.* 10. *fine, Lex* 8. *t.* 1. *p.* 4. *& ibi Greg. Lop. verb. Robada, Brun. de ſponſ. concl.* 8. *nu.* 4. *Angel. verb. Sponſal. n.* 29. vbi *Sylueſt. q.* 10. *caſu* 7. *Nauar. ſum. c.* 22. *lat. n.* 27. *verſ. Nono. Hiſp. n.* 25. *Couar.* 4. *decr.* 1. *p. c.* 5. *init. n.* 2. *Ant. Cucus l.* 5. *inſt. maior. t.* 10. *nu.* 62. *Lancelot. inſtit. iuris can. l.* 2. *t. de ſponſ. verb. Fornicata*, & ex Theologis *Palud. n.* 17. *D. Ant. Sotus, Petr. de Ledeſ. Barthol. à Ledeſ. Enriquez, Manuel. Lud. Lop. Viuald. n.* 33. quos omnes retuli n. præced. Ducuntur autem fere omnes hi DD. quia vir eam ducens bigamus efficietur. Sed hæc ratio non generaliter probat, ſi enim ſponſa vi cognita non eſſet alias virgo, vel ſponſus viduus eſſet, ratio nihil probat, quia ex alia parte id vitiũ bigamiæ contracturus erat. Vnde vt ratio generalis ſit, omneſque caſus comprehendat (vt exiſtimo comprehendere) ea eſſe debet, quia eſt notabiliſſima mutatio, & maxima infamiæ nota vir afficietur, rari enim credent omnino inuitam cognitam eſſe: & qualitercumque id eueniat, abhorrent homines cum ea contrahere: & hac ratione vſus eſt *Syluest. verb. Sponſalia, q.* 1. *caſu* 7. vbi reddens rationem huius (inquit) per ea, quæ dicentur caſu vltimo, vbi dicit diſſolui, quoties accidit noua cauſa, quæ à principio exiſtens, impediret ſponſalia contrahi.

8 II. Dubium eſt, an ſimiliter ſponſalia diſſoluantur per viri omnino inuiti, culpæque expertis fornicationem. Affirmant quidam, quia quoad fornicationem ambo ſponſi æquales iudicantur. Ita *gloſſ. c. Sic quippe fine,* 27. *quæſt.* 2. & videtur tenere *Nauar. ſum. c.* 22. *Hiſp. n.* 25. *lat. nu.* 27. *verſ.* 9. dicit enim indiſtinctè diſſolui ob alterius fornicationem violentam. At omnino contrarium credo, quia vir culpa vacat, quare ex hac parte non eſt cur diſſoluantur: nec fœmina incurrit aliquam notam, vel aliquod aliud damnum, quare ad paria iudicantur, dum fornicatio culpabilis eſt, ſecus quando inculpabilis, quia vir cum ea contrahens graue damnum patitur, fœmina autem nullum prorſus: & fauent huic ſententiæ Doctores n. præced. allegati, cum omnes innitantur damno inde ſponſo redundanti. quæ ratio in ſponſa ceſſat.

9 Vltimum dubium eſt, vtrum ſi vterque poſt ſponſalia fornicetur, cōpenſentur delicta, ita vt neutri liceat à ſponſalibus reſilire? Affirmat *Palud.* 4. *d.* 27. *p.* 1. *a.* 3. *num.* 17. *verſ. Quarto in compenſando:* eaque ratione ducitur, quia in cauſa matrimonij vterque æqualis eſt, & mutua fornicatio compenſatur, nec quamuis fœminæ fornicatio grauior ſit, permittitur diuortium viro fornicanti. Verius tamen eſt non eſſe compenſationem fornicationi ſponſæ cum fornicatione ſponſi: quare licet fœmina fornicans nō poſſit reſilire ob ſponſi fornicationē, poterit tamen vir fornicans reſilire, quia inique fieret compēſatio, vbi detrimentum eſt multo grauius, vt eſt detrimentum viri ob fornicationē ſponſæ: multo enim turpior eſt fornicatio in fœmina, vt ex multis probat *Tiraq. l.* 1. *connubial. n.* 45. Qua ratione licet fœminæ meretrici non liceat filiam ob meretricium exhæredare, *l. In Arenam. C. de inoffi. teſt. fine,* ibi, *niſi & ipſa ſimilis conditionis ſit, cum in pari vitio turpitudinis ſit*, patri tamen concubinario licitum eſt filiam meretricem exhæredare: quia turpitudo non eſt æqualis: vt cum aliis multis docet *Couar. c. Raynutius, de teſtam. initio. nu.* 15. Nec ſimile de matrimonio locum habet: quia multo facilius ſoluuntur ſponſalia, quā matrim. quoad torum: illa enim ob quamlibet mutationem notabilem ſuperuenientem ſoluuntur, hoc autem minime. ſic tenet *Enriquez* dicens eſſe communem ſententiam, *l.* 11. *de matrimon. c.* 14. *n.* 6.

DISPVTATIO LVI.

Vtrùm ſponſalia diſſoluantur ob ſuperueniens iuris impedimentum?

SVMMARIVM.

Quando impedimentum ſuperueniens, eſt dirimens, ſoluuntur, nu. 1.
Quando eſt impediens tantum, 1. *opinio affirmans, nu.* 2. *Secunda verior, negans,* 3.
An is cuius culpa contrahitur impedimentum, teneatur diſpenſationem impetrare, 4.

QVando impedimentum eſt dirimens, fatentur omnes diſſolui ſponſalia: vt ſi contractis ſponſalibus oriatur affinitas inter ſponſos ex fornicatione cum conſanguineis in 1. vel 2. gradu: quia iam non poteſt inter illos conſiſtere matrimonium. 1

Si autem ſit impediens tantum: quidam, teſte *Palud.* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *n.* 31. tenent dirimi, ex parte innocentis ſolum, ne alter ex crimine ſuo reportet commodum. quare licet obtineat diſpenſationem, non habet ius ad priora ſponſalia: quia iam innocens ius diſſoluendi acquiſierat, & hoc dicit eſſe probabile *Palud. ibi. n.* 32. & refert *Magiſtrũ* 4. *d.* 35. Sed cum diligenter quæſierim, non inueni in ipſo: idem videtur tenere *Sotus,* 4. *d.* 27. *q.* 2. *a.* 5. *caſu* 8. *& Lancelot. inſt. iuris canon. l.* 2. *t. de ſponſal. verb. Diffamat.* vbi vterque dicit diſſolui ob affinitatem, vel cognationem, vel aliud quodcumque iuris impedimentum. & clarius videtur id tenere *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.* 43. *a.* 3. *cauſa* 3. ait enim diſſolui ſi ſuperueniat quodcumque impedimentum ex iis, quæ impediunt. 2

Exiſtimo tamen hos DD. intelligere de impedimentis dirimentibus: omnia enim exempla, quæ ſubiiciunt, ex iis ſunt. Quare verius eſt non dirimi: (ſi votum ſimplex excipias, de quo ſuprà *diſp.* 46. *n.* 5. ratione ſpeciali, id affirmaui.) quia talia impedimenta matrimonio obſtant, dum res eſt omnino integra, ſecus quando ſponſalia præceſſerant: & ſic inchoatio matrimonij. Præterea, quia impedimenta impedientia excepto voto, iuxta multos non ſunt in vſu, nec diſpenſatione indigent, & ita tanquam verius tenet hoc *Palud. ibi. n.* 32. 3

Rogabis autem, vtrum is cuius culpa contrahitur impedimentum dirimens, teneatur diſpenſationem impetrare, vt ſponſalia perficiat? *Petr. de Ledeſ. de matr. q.* 43. *a.* 3. *cauſa* 3. affirmat teneri, quia culpa ſua effectus eſt impotens, nec par eſt, vt immunitatem à fide præſtita, delictum illi concedat, contra *c.* 2. *de tranſlat. prælat.* Et confirm. quia eo ipſo, quod ſponſa ius habet ad matrim. comparat ius ne iniuſte impediatur: ergo ſponſus, qui iniuſte impediuit, tenetur ex iuſtitia impedimentum auferre, modo ſibi poſſibili. Et hæc ſent. placet, caſu quo vir fœminam deflorarit, vel ea notabilem famæ iacturam patiatur, ni ducatur in vxorem: vel ſi hæc ceſſent, poteſt facile diſpenſatio impetrari: ſecus quando nec hæc concurrunt, & diſpenſatio magnis expenſis eget, & magna mora: vt quia Roma valde diſtat. promiſſio enim intelligitur rebus in eodem ſtatu manentibus, *c. Quemadmodum, de iureiurando.* 4

DISPVTATIO LX.

Vtrùm ſponſalia diſſoluantur ob fœditatem notabilem, aut amiſſionem naſi, aut oculorum, morbum contagioſum ſuperuenientem alteri ſponſo?

SVMMARIVM.

Diſſoluuntur etiam iurata, ſi poſtea alter ſponſus leproſus, paralyticus fieret, oculos, aut naſum amitteret, n. 1. *& ibi, iuramentum intelligitur rebus in eodem ſtatu manentibus.*
Idem de quolibet morbo contagioſo ſuperuenienti, vel præcedenti ignorato, n. 2. *& de epilepſia, vel ſi os male oleat, vel nota famæ ſuperueniat, vt ſi criminis turpis alter damnetur.*
Quid ſi alter vnum oculum amittat, 3.
Quid ſi fœmina erat pulcherrima, & facta eſt notabiliter deformis, vel quæcunque alia notabilis deformitas ſuperueniat, 4.
In his caſibus ſoluuntur tantum ex parte illius, qui illæſus eſt, 5.
Soluuntur argumenta, & explicatur cap. Quemadmodum, de iureiurando, & exempla non arctant regulam, 6.

PRima concluſ. Diſſoluuntur ſponſalia etiam iuramento firmata, fœditate notabili, vt oculorum, vel naſi amiſſione, vel turpiori alia ſuperuenienti, vt paralyſi, aut lepra. habetur expreſſe *c. Quemadmodum, de iureiur. principum:* & ibi redditur ratio, quia iuramentum intelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus. 1

II. Con-

II. Concluſ. idem dicendum eſt de quolibet morbo contagioſo ſuperuenienti alteri ſponſo: eſt enim notabiliſſima mutatio, vt ſi morbus Gallicus alteri ſuperueniat. ſic *Nau. ſum.c.22. Hiſp.n.25.lat.n.27.caſu* 8. *Ant.Cucus li.5. inſtit.maior.t.10.n.63. Enriquez l.11. de matr.c.14.nu.6. Petr. à Ledeſ.de matrim.q.43.a.3.cauſa 5.Philiarc.de offic.ſacerd.10. 1.p.2.l.2.c.1.* Idem dic de graui infirmitate ſuperuenienti incurabili, vt epilepſia. Sic *D.Tho.4.d.27.q 2.art.3.ad 3.Palud.ibi.q.1.ar.3.caſu 7.n.25.Ant.Cucus d.n.63.* Idē dic ſi os male oleat, nec arte medica ſubueniri poſſit. ſic *Ant.Cucus eod.n.63.* dicens multos iuriſperitos conſultos, in eandem ſent. deſcendiſſe. Idem à fortiori cenſendum eſt, ſi animi, vel exiſtimationis notabilis deformitas ſequuta ſit, vt ſi ſponſus furti, vel alterius criminis turpis damnatus ſit, quia maior eſt morum & famæ, quàm corporum, habenda ratio. ſic *Ant.Cucus eod.n.63.* Quando autem hæc præcedunt, ignorantur tamen, dicam diſp.63. per totam.

3 Quid autem, ſi alter oculus tantum amittatur? *Palud. 4.d.27.q.1.ar.3.caſu 7.n.25.* negat diſſolui, quia *d.c.Quēadmodum*, dicitur diſſolui oculorum amiſſione, aut rei turpioris euentu. Credo tamen diſſolui: nec textum vim facere in vtriuſque oculi amiſſione, ſed in notabili deformitate, & magna mutatione: ſatis autem notabilis eſt, fieri coclitem: quod colligitur ex ratione in textu ſubiuncta, quæ eſt promiſſionem intelligi rebus in eodem ſtatu manentibus. Et confirm. quia infrà diſp.62. nu.3. dicemus ob quamcunque notabilem mutationem, quæ ſi à principio adeſſet, obſtaret ne ſponſalia contraherentur, ea diſſolui: hæc autem mutatio abſque dubio à principio impediret. Tandem probatur ex dicendis n. ſeq. Huic ſent. fauent *D.Ant.3 p.tit.1.c.18.§.1.caſu 3.Nauar. Philiarcus, & Petr.de Ledeſ.n.præced.allegati*, vbi dicūt diſſolui ob oculi, vel naſi amiſſionem.

4 Vrgentior autem difficultas eſt, an ſi ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima eſſet, diſſoluantur ſponſalia, ea effecta notabiliter deformi. Aliqui negant diſſolui, quia textus *d.c.Qnemadmodum*, ſolum hoc conceſſit, dum deformitas contingit ob oculorum, aut naſi amiſſionem. ſic *Couar.4.decret.1.p.c.5.init.n.6.Alex.Carrer.l.1.de ſponſ.c.15.fine.Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gloſſ 1.n.47.Lud.Lop.2.p.inſtr. de matrim.c.38.f.1047.* Verius tamen mihi videtur diſſolui, quia res non in eodem ſtatu permanent, éſtque notabiliſſima mutatio, & talis quæ à principio exiſtens, ſponſalia impediret. Item quia ideo textus *d.c.Quemadmodum*, ſtatuit ob eam notabilem deformitatem ſponſalia diſſolui, ne ſibi inuicem ſponſi diſpliceant, & matrim. ſic contractum infelicem exitum habeat: vt docent *D.Th.4.d. 27.q.2.a.3.ad 3.* & *ibi Sotus q.2.a.5.caſu 9.* at eadē prorſus ratio procedit in hoc caſu; imo *Sotus ibi* expreſſe dicit diſſolui ob deformitatem ſuperuenientem. Et melius *Innoc. d.c.Quemadmodum,n.3.& ibi Hoſtien.ſuper verb.Profecto*, explicantes illum textum, illiuſque rationem reddētes, hæc dicunt: *diſſoluuntur ſponſalia, quando notabilis deformitas ſuperuenit, quia non manent res in eodem ſtatu, cum non ſit fœmina apta facere id, propter quod ducitur, ſcilicet tollere viro fornicandi occaſionem: quia ad eam tam deformem accedere nō valet*, quod prorſus in noſtro caſu contingit. huic etiam ſententiæ fauent *gloſ.c.fin.verb. Cogi, de coniug.lepro ſo.* vbi *Abbas n.2.& Alex.de Neuo n.2.Ant.c. Quemadmodum, de iureiur.in princ. n.16.& ibi Imol.n.5.Nauar.ſum.c.21.Hiſp.n.25.lat.n.27.caſu 8.* vbi dicunt ſolui ob quamlibet notabilem deformitatem ſuperuenientem.

5 Vltima Concluſio, omnia prædicta intelliguntur ex parte illius, qui illæſus eſt: eo enim volente ſoluūtur ſponſalia, ſecus nolente, quia in fauorem illius hoc eſt. Quod intelligo, niſi morbus incurabilis ſuperueniens, talis eſſet, vt medicorum iudicio notabiliter matrimonio noceret, non enim tenetur morbo affectus, tam notabili ſalutis detrimento, fidei ſponſalium ſtare: maxime cum res non ſint in eodem ſtatu, ſed notabiliter mutatæ.

Ad argumen. propoſitum num. 4. deſumptum ex *d.c. Quemadmodum*, reſpondetur, illam deformitatem oculorum, aut naſi amiſſionis, aut lepræ, proponi ibi tantum exempli gratia: quod regulam non arctat, ſiue diſpoſitionem, *l.1.§. Quod vulgo, ff.de vi.& vi arma.& l.Damni infecti ſtipulatio, ff.de damno infect.* & docet ex multis *Tiraquel.l.Si vnquam.verb.Libertis,nu.37.C.de reuocan donat.* & ita videmus cum *textus d.c.Quemadmodum.* explicuerit lepram, vel paralyſim; DD. extendere ad morbum Gallicum, vt dixi nu.2. cum tamen minus grauis ſit.

DISPVTATIO LVIII.

Vtrùm propter morum aſperitatem notabilem, ſeu ſæuitiam alterius, denuo cognitam, vel propter capitales inimicitias inter ſponſos ortas, diſſoluantur ſponſalia?

SVMMARIVM.

Diſſoluuntur ob morum aſperitatem, vel ſæuitiam, n.1.
Idem ob quamcunque cauſam ſufficientem ad matrimonij iam contracti diuortium celebrandum, 2.
Idem ob graues, & capitales inimicitias inter ſponſos ortas, 3.
Explicatur c.Veniens, qui cleric.vel vouen.n.4.

VIdetur non diſſolui propter morum aſperitatem, vel 1
ſæuitiam. nam *c.Veniens, qui cleric.vel vouen.* dicitur nō diſſolui, eo quod ſponſa plura audierit de ſponſi ſeueritate. Dicendum tamen eſt diſſolui, quoties denuo agnoſcitur notabilis morum aſperitas, & ſæuitia alterius. Prob. quia hæc eſt ſufficiens cauſa diuortij matrimonij, *c.Literas de reſtit.ſpoliat. fine*: ergo à fortiori diſſoluet ſponſalia: hoc enim argumento vtitūr textus *cap.Quemadmodum de iureiuran.* ad probandum fornicatione dirimi ſponſalia: quia ea eſt iuſta diuortij cauſa. Sic docent *Abb.c.Veniens, qui cleri. vel vouen.n.2.* vbi *Alex.de Neuo,n.2.Præpoſit.cap. De illis, de ſponſal.n.5.Angel.verb.Sponſalia,n.41.Syluest. ibi.qu.10. caſu 15.Tabiena,q.9.n.10.fine, Armilla,n.13.Sotus 4.d.27.q.2.ar.5. caſu 11. Veracruz 1.p.ſpeculi, art.21.caſu 15. Philiarc.de offic. ſacerd.10.1.p 2.li.2.c.1.Enriquez l.11.de matr.c.14.n.6. Lud. Lop.2.p.inſtruct.de matrim.cap.38.fol.1051.*

Hinc infertur, eadem ratione idem dicendum eſſe de 2
qualibet ſufficienti cauſa ad faciendum matrimonij diuortium. Sic *Enriquez ibidem.*

Tandem idem dicendum eſt, ob graues & capitales 3
inimicitias inter ſponſos ortas, ob rationem *c.2.& c.Requiſiuit, de ſponſal.* ne ſcilicet matrimonium infelices exitus habeat. Item, quia eſt noua cauſa, & notabilis mutatio ſuperueniens. Sic *Hoſtien.ſum.t.de ſponſ.§. vlt.Præpoſ.d.c. De illis,n.5.Angel.verb.ſpōſal.n.31.* vbi *Syluest.q.10.caſu 8.Tabiena,q.9.n.10.caſu 11.Arm.n.13.Nauar.ſum.c.22.Hiſp.n.26.lat. num.27.caſu 11.Greg.Lop.l.7.verb.Excuſacion.t.1.p.4.* Et ex Theologis *Palud.4.d.27.q.1.a.3.caſu 7.n.25.fine, Sotus eadē d.q.2.ar.5.caſu 11.Veracruz,1.p.ſpec.a.21.caſu 13.Enriq.l.11.de matr.c.14.n.6.Petr.de Ledeſma, de matrim.q.43.a.3.cauſa 11. Bart.à Ledeſ.dub.13.de matrim. caſu 9.Vega l.3.ſum.caſu 325.*

Ad arg. deſumptum ex *d.c.Veniens*, reſpondetur ſpon- 4
ſam id non certo nouiſſe: ſed ex auditu, ſecus tamen eſſet, ſi certo ſciret, vt bene explicat *Alex.de Neuo ibi, nu. 2.* quare timor ille vanus fuit: vt docet *ibi gloſſa verb. De ſeueritate, & ibi Abb.num.2.*

DISPVTATIO LIX.

Vtrùm ſponſalia ob paupertatem ſuperuenientem diſſoluantur: vt ſi ſponſa, quæ diues erat, ad paupertatem redacta ſit?

SVMMARIVM.

Quando dotis promiſſio præceſſit. 1. opinio negans diſſolui, nu.1. & ſecunda affirmans, 2.
Quid, quando nulla præceſſit dotis promiſſio, & an tunc cenſeantur omnia bona in dotem promiſſa. 1. opinio negans, n 3. Secunda verior, affirmans, 4.
Quid, ſi ſponſalia ſint iuramento firmata, 5.
Quid, ſi ſponſus notabiliter pauperior fiat, n.6. & quid, quando alter notabiliter ditior, 7.

In

1 IN duplici euentu poteſt diſputari quæſtio præſens: prior eſt, vbi dotis promiſſio præceſſit. Poſterior, vbi ea minime præceſſit. In priori euentu *Bald. c. Quemadmodum, de iureiur. n. 8. & ibi Alex. de Neuo n. 16.* dicunt minime dirimi ſponſalia, eo quod ſponſa, quæ diues erat, facultatibus iam lapſa, dotē promiſſam implere non poſſit: ſecus autē, quando mulier dolo non caruit, quia à principio nouit ſe non eſſe ſoluendo. Quia culpa omnino caret, & ita par non eſt, vt damnum diſſolutionis ſponſalium ſentiat.

2 Dicendum tamen eſt diſſolui ſponſalia, nec teneri alterum eam ducere. Quia promiſſio dotis eſt veluti conditio, ſub qua ſponſalia celebrantur, quare deficiente conditione, etiam citra fœminæ culpam, non obligabunt. ſic docēt omnes DD. allegandi n. 3. & 4. & vltra illos *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. caſu 6. Bart. à Ledeſ. dub. 13. de matr. caſu 10. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 245. n. 5. Petrus de Ledeſma, de matr. q. 43. ar. 3. cauſa 9. Vega lib. 3. ſum. caſu 325.* & ex iuriſperitis, *Greg. Lop. l. 7. verb. Excuſacion. t. 1. p. 4. Brunel. de ſponſ. concl. 8. n. 6. Menoch. de arbitrariis, l. 2. cent. 5. caſu 455. nu. 6.* Et idem dicendum eſt, licet ſponſalia iuramento firmata ſint, quia iuramentum eaſdem contractus conditiones recipit, *l. fin. C. de nō nu. pecun.* ſic *Anton. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. lib. 17. verb. Sponſal. f. 312. & Petrus de Ledeſma, proxime citatus.*

3 In poſteriori autem caſu vrgentior eſt difficultas: & duplex eſt ſent. I. docet nulla dotis promiſſione præuia, non diſſolui ſponſalia, ob paupertatem ſponſæ ſuperuenientem. Ducitur autem, quia dotē non promiſſa, non eſt verum omnia bona in dotem ſponderi: vt cum aliis docet *Couar. 4. decr. 1. p. c. 5. init. n. 5. Roland. de lucro dotis, q. 73. Maſcar. de prob. concl. 577 n. 2. Barboſa, ff. ſolut. matrim. rubr. 4. p. n. 32.* Item quia ſibi ſponſus imputare debet, quod nullū de dote tradenda pactum inierit. Sic docent *gl. c. Quemadmodum, verb. Oculos. de iureiur. & ibi Hoſtien. ſuper verb. Iuramentum. Ioan. Andr. n. 15. Alex. de Neuo n. 16. Ant. n. 14. Imol. nu. 10. Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 5. Alex. Carrer. lib. 1. de ſponſ. c. 15. fin. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. lib. 17. verb. Sponſ. f. 312. Menoch. conſ. 386. n. 3. vol. 4.* Matienzo *l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. n. 47. Petrus Gregor. Syntagm. iuris p. 2. lib. 8. c. 9. num. 9.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. q. 1. ar. 2. n. 14. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 38. f. 1047. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 245. n. 3.* limitans, vt intelligatur, quando ſponſus eſt ita diues, vt ſuſtinendo ſit matrimonij onera, vxoremque alendo. Et hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

4 II. Sent. cui tanquam veriori adhæreo, docet diſſolui. Prob. quia ſponſa diues cenſetur omnia bona ſua in dotē promittere, vt tradit *Bart. l. Si conſtante, n. 78. ff. ſolut. matrim.* & dicit eſſe probabile *Ioan. Lup. rubr. de donatio. § 54. n. 1. fine,* & cum multis docet *Ant. Gom. l. 50. Tauri n. 17.* & notatur *l. Mulier bona, ff. de iure dot.* ergo ſi facultatibus labatur, cum dotem tacite promiſſam ſoluendo non ſit, deficienti conditione, ſponſalia non obligabunt. 2. quia quicquid ſit de hoc fundamento, quod ſatis dubium eſſe fateor, & de quo late conſulendus eſt *Menoch. de præſumpt. l. 3. tota præſump. 6.* negari non poteſt, quin ſit notabiliſſima mutatio, & quæ à principio exiſtens, ſponſalia contrahi impediret: ergo ſuperueniens, ea diſſoluet, iuxta regulam tradendam diſp. 62. n. 3. Et confirm. quia promiſſio intelligitur rebus in eodem ſtatu permanētibus, *c. Quemadmodum, de iureiur.* hanc tenet *Abb.* aliquātulum dubius, *eo c. Quemadmodum, n. 10. & Brunel.* ſimiliter dubius, *de ſponſ. concl. 8. n. 6. Angel. verb. Sponſal. n. 13.* vbi *Sylueſt. q. 10. caſu 9. Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 26. lat. n. 27. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. tit. 10. n. 71.* Et ex Theologis, *Enriquez l. 11. de matrim. c. 14. num. 6.*

Hinc infertur idem dicendum eſſe, ſi ea ſponſalia iuramento firmentur, quia iuramentum ſimiliter intelligitur rebus notabiliter non mutatis, *d. c. Quemadmodum.* ſic *Ant. Cucus eod. n. 71.*

5 2. Infertur dicendum eſſe, ſi ſponſus tempore ſponſalium ditiſſimūs eſſet: nam ei poſtmodum facto notabiliter pauperi, non tenetur ſponſa nubere, quia eſt notabiliſſima mutatio, quæ à principio contractum impediret. ſic *Anto. Cucus eod. n. 71.*

Si tamen vno ſponſo in eodem ſtatu permanenti, alteri ingentiſſima diuitiarum copia accreſceret, nō ob id ſponſalia diſſoluentur: quia alter non effectus eſt deterioris conditionis: vt ſi promiſi vendere equum pretio, quod tunc iuſtum erat, nihil nocebit valor multo auctior traditionis tempore, & ita ſentiunt viri doctiſſimi neoterici. 6

DISPVTATIO LX.

Vtrùm iurans ſe aliquam ducturum, nulla dotis promiſſione præmiſſa, teneatur ipſam ducere, ſi cum ipſa diues ſit, nullam ei dotem aſſignare velit?

SVMMARIVM.

Prima opinio, teneri, & nulla dotis promiſſione præuia, non videri tacite actum de dote, n. 1.

Secunda verior, non teneri, & tacite tunc videri actum de dote, n. 2. & ibi, quid, ſi matrimonio promiſſo abſque dotis ſponſione, deflorata virgo eſt.

QVidam affirmant teneri, quando vir diues eſſet, oneraque matrimonij ſuſtinere poſſet: quia fœmina diues non tenetur dotem minime promiſſam deſtinare: vt vltra DD. allegandos, probat cum aliis *Barboſa, ff. ſolut. matrim. 4. p. rubr. n. 32.* Et ea eſt ratio, nam cum matrimonium ſine dote conſtare poſſit, conditio deſtinandæ dotis extrinſeca eſt, conditiones autem extrinſecæ non intelliguntur, niſi exprimantur, *l. Si ita ſtipulatus, §. Chryſogonus, ff. de verb. oblig.* Item, quia ſibi ſponſus imputare debet, nil de dote conſtituenda pactum eſſe. Sic docent *Couar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 5. Ant. Cucus l. 5. inſt. maior. t. 10. n. 71. Matienzo li. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſ. 1. n. 47. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 38. f. 1048. & c. 36. f. 1036. col. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 97. num. 8.* 1

Quamuis tamen hoc probabile ſit: probabilius credo non teneri: quia licet matrim. conſtare poſſit ſine dote, non tamen decens & honeſtū eſt, vt dote priuetur. Quare conditio dotis non eſt omnino extrinſeca matrimonio, & tacite de ea actum videtur, vel totius patrimonij mulieris, vt voluerunt multi DD. quos retuli diſp. præc. n. 4 vel ſaltem partis matrimonij, iuxta viri dignitatem, vt notatur *l. Mulier bona, & l. Quæro, ff. de iure dot.* Et ita hanc ſent. ſuſtinent *Bald. c. Iurauit, de probat. n. 3. & 4. Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 2. n. 4. Iaſon, Lancelot. & Sylua nuptialis,* vt refert, & ſequitur *Gutier. de iuram. 1. p. c. 37. n. 3. fine, Menoch. de arbitrar. l. 2. cent. 5. caſu 455. nu. 6.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 28. q. 1. art. 2. concl. 4. n. 14.* qui etiam in fortioribus terminis loquitur, nempe licet virginem promiſſione matrimonij habita, aliquis deflorarit: intelligitur enim promiſſio dote conſtituta, iuxta propriam poſſibilitatem. 2

DISPVTATIO LXI.

Vtrùm diſſoluantur ſponſalia, ſi ex matrimonio ſcandala probabiliter, & mali exitus timeantur, vel propter paternam contradictionem, vel Pontificis, aut Epiſcopi diſpenſationem?

SVMMARIVM.

An diſſoluantur timore ſcandali, aut mali exitus, n. 1. remiſſiue.

Pontifex poteſt diſpenſare in ſponſalibus etiam iuratis, 2.

Epiſcopus poteſt in ſua diœceſi, quicquid Pontifex in toto orbe, non tamen poteſt in ſponſalibus, 3.

CIrca timorem ſcandali, vel mali exitus, dixi ſupra diſput. 14. n. 3. quando autem pater repugnat, dixi diſput. 14. num. 4. 1

De diſpenſatione autem vtrum poſſit Pontifex, non eſt dubium poſſe Pontificem diſpenſare ex iuſta cauſa, ſiquidem in matrimonio rato probabiliſſima ſent. id concedit. 2

De Epiſcopo autem videtur id poſſe: quia, quicquid poteſt Pontifex in vniuerſo orbe, ſi ea excipias, quæ ad vniuerſæ Eccleſiæ ſtatum pertinent, vt res fidei definire, poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi, niſi ei ſpecialiter per 3

Pontificem

Pontificem aliquid reſeruetur: vt docēt *Abulenſ.c.16.Matt. q.87.lit.E.Victoria relect.de matr.p.1.n.7. Sotus 4.d. 27.q.1.a. 4.verſ.At quo tandem* & melius *l.10.de iuſt.q.1.ar.3. ad 2.& 4.d.32.q.1.a.3.fine, Gambara de offic.leg.l.10. nu.466. & 476. Theſaur.Chriſtianæ relig.c.17.Nic.de Cuſa li.2. de cōcor.Cathol. c.3.Veracruz 2.p.ſpec.a.28.poſt 3.concl.verſ.Ex iſta concluſ.Perez lib.8.ordinam.tit.15.l.5.paulo poſt princ. & tit.18.l.2.verſ. E ſtatutos contra ellos, Enriq.lib.6.de pœn.c.14.n.7.in commun. lit.K.& l.10.de ſacram.ordinis,c.35.n.2.& lib.12.de matrim.c. 3.n.2.in comm.lit.N.Aragon 2.2.q.88.a.12.verſ.Si quis autem quærat an omnis,ante 2.concluſ.* ad idem eſt *Maiolus lib. 5.de irregular.c.51.n.4.*& refert *Hugonem*, vbi dicit poſſe Epiſcopum diſpenſare in omnibus caſibus, qui ſibi ſpecialiter non reſeruantur. Et ratio eſt manifeſta, quia eſt paſtor ordinarius in ſua diœceſi, ſicut Pōtifex in toto orbe, licet ſit ipſi ſubiectus, ergo in iis in quibus Pontifex non limitat eius iuriſdictionem, habet poteſtatem ordinariam: ſicut quilibet confeſſarius poteſt æque ac Pontifex ab omnibus peccatis abſoluere, niſi per Pontificem, aut Epiſcopū caſus aliquis reſeruetur: ſi ergo Pontifex poteſt in ſponſalibus diſpenſare, cum nullibi reſeruet hāc facultatem, poterit ſimiliter Epiſcopus. Sed dicendum eſt non poſſe: vt bene docet *Palud.4.d.27.q.1.a.2.n.14.* quia ius eſt acquiſitum tertio, quod nullus præter ſupremum principem auferre poteſt. Item, quia hac ratione Doctores negant poſſe Epiſcopum relaxare iuramentum tertio præſtitum, niſi turpitudo ex parte illius tertij reperiatur. Præterea, quia iure Pontificio hoc reſeruatur, vt conſtat ex *c. Ex literis, el 2.c.de ſponſal.* vbi præcipit Pontifex Epiſcopis, vt compellant ad ſponſalium fidem ſeruandam, in qua lege cum ſit ſuperior is, nequit Epiſcopus diſpenſare.

DISPVTATIO LXII.

Vtrùm aliæ regulæ generales tradantur ad ſponſalium diſſolutionem?

SVMMARIVM.

Cum vincula ſint inæqualia, an fortius vincat, & diſſoluat ſponſalia, num. 1.

Quid quando ſunt duo æqualia, vtrum illorum præualeat, ſi ſint incompoſſibilia, 2.

Quid, ſi noua cauſa ſuperueniat, quæ à principio exiſtens, impediret ſponſalia, 3.

Quid, ſi ſponſalia eſſent iuramento firmata, nu.4. & quid, ſi ante cauſæ ſuperuentum, alter in mora fuerat. 5.

An credendum ſit in vtroque foro dicenti, ſi illa cauſa à principio extitiſſet, ſe non contracturum, n. 6. & ibi, ea quæ in animo conſiſtunt, probantur partis iuramento.

1 TRiplex regula aſſignari ſolet. I. eſt, cum vincula ſunt inæqualia, fortius etſi poſterius ſit, vincit. Hanc tradunt *Cardin.c.Sicut, de ſponſ.n.1.Henricus, c. Rurſus, qui clerici, vel vouentes, initio. Maior 4.d.27.q.3.fine. D.Anton.3.p.t.1. c.18.§ 2.Sylu.verb.Sponſalia, q.7.* vbi *Tabiena, q.vlt. Armilla, n.13.*& probatur ex *c.Si inter, de ſponſal.* Sed hęc regula ſæpe deficit: nam ſponſalia iurata fortius vinculum ſunt non iuratis, & tamen ſi hæc præcedant, minime per illa diſſoluuntur, vt probaui diſp.50.nu.2. Præterea, matrimonium conſummatum, fortius vinculum eſt matrimonio rato, & tamen non dirimit illud: nec *d.c.Si inter*, eam regulam probat, ſed ex quadam re ſpeciali ibi definita, colligunt Doctores eam regulam generalem. Et ita eam reprobat *Bart. à Ledeſm.dubio 13.de matrim.caſu 2.*

2 II. Regula eſt, quoties ſunt duo vincula paria incompoſſibilia, prius præualet, & dirimit poſterius. Sic iidem DD.relati n.1. & hæc eſt vniuerſaliter vera, ſi vincula ſint eiuſdem rationis, vt poſteriora ſponſalia dirimantur per priora: at in vinculis diuerſæ rationis fallit aliquando: quia maius vinculum videtur matrimonij rati, cum ſit vinculum contractus, & ſacramenti, quam profeſſionis, quæ ſolius contractus vinculum continet: & tamen hæc ſubſequens, dirimit illud præcedens.

3 III. Regula eſt, quando poſt contracta ſponſalia, inconueniens aliquod notabile, aut noua cauſa, quæ à principio exiſtens impediret ea contrahi, ſuperuenit, præbet iuſtam diſſoluendi cauſam. Ratio eſt, quia promiſſio non obligat vltra promittentis intentionem, ſed intentio virtualis eſt promittentium, non ſe obligare in hoc caſu indiſſolubiliter: ergo eſt iuſta diſſoluendi cauſa. Et confirm. quia rebus notabiliter mutatis promiſſio non obligat, *c. Quemadmodum, de iureiurando:* in hoc autem euentu notabilis mutatio ſuperuenit. Quod ſi obiicias hanc non eſſe liberalem promiſſionem, ſed contractum: ad reſcindendos autem cæteros contractus, hæc cauſa non ſufficit: immo hæc regula communiter reprobatur in voto, cum ſit liberalis promiſſio. Fateor hæc, verum diuerſa ratio eſt in ſponſalibus, maiorem enim libertatem petunt, cum ad mutuum amorem ordinentur, & ad contrahendum vinculum matrim. conſummati, omnino indiſſolubile, quod in voto, & cæteris contractibus minime contingit. Quare hanc regulam docent *Hoſtienſ.ſum.tit.de iureiur.n.3.Anton. d.c.Quemadmodum, n.13. Angel.verb.Sponſ.n. 21.* vbi *Syluest. q.10.caſu 17.& verb.Pactum, §.4.& Iuramentum, 3.q.1. dict. 3. Armilla, verb.Iuramentum, n.35. Maior.4.d.27.q.3. Petr. de Soto lect.18.de matr. §.Nunc de ratione, Nauar.ſum. cap. 22. Hiſp.nu.26. lat.27. & l.4.conſil.in 1.edit.conſ.34. in 2. conſ.9. Gregor.Lop.l.7.t.1.[illegible].4.verb.Excuſacion.Veracruz 1.ſpeculi, ar. 21.caſu 16.Enriquez l.11.de matrim.c.14.fin.Bart. à Ledeſma dub.13.de matrim.poſt 13.caſum, Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p. 2.l.2.c.1.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.43.a.3.cauſa 12.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.24[illegible] 11. Lud.Lopez 2. p.inſtruct. de matrim.c.38.fol.1051.D.Anton.2.p.t.10.cap.6.§.5.Anton.Cucus lib.5.inſtit.maio.tit.10.fine.*

Hinc infero idem dicendum eſſe, quamuis ſponſalia iuramento ſtabilita ſint, quia iuramentum includit omnes conditiones contractus, cui adiicitur *l.fin.C.de nō nu.pecun.* 4
& intelligitur rebus in eodem ſtatu manētibus, *d.c.Quemadmodum*, & ita in omni iuramento docent *Hoſtien.Ant. D.Anton.citati n.præced.& Syluest.Iuramentum, 3. q. 1.dict.3. Armilla verb.Iuramentum, n.35.Vega lib.2.ſum.caſu 392.*

Idem cenſendum eſt, quamuis hæc noua cauſa ſuper- 5
ueniens, vel aliæ ſufficientes ad diſſoluenda ſpōſalia, contingant poſtquam ſponſus in mora fuit ea implendi: verbi gratia, tenebatur intra annum implere, & culpa ſua biennio non impleuit, ſi eo tranſacto ſponſa fornicetur, aut alia notabilis mutatio ei ſuperueniat, non tenetur eam ducere, tenebitur tamen damnum reſarcire, quod ex ea mora ſponſæ redūdauit. Et ratio eſt, quia vt optime docet *P.Molin.to.2.de iuſt.tract.2.diſp.272.f.121.§.Sūt vero nōnulla.* ſi promiſſore in mora conſtituto, ſuperueniat cauſa, quæ ante moram contingens, ab obligatione ipſum eximeret, non omnino deobligat, licet enim non teneatur promiſſa implere, tenetur tamen ad intereſſe, & damna ex ea mora ſubſequuta, quia à tempore moræ iniuſtitiā admiſit.

Demum obſeruandum eſt, aſſerenti ſe minimè promiſ- 6
ſurum, ſi à principio talis cauſa adeſſet, adhibendam eſſe fidem in vtroque foro, ſi iudicio prudentis viri conſideratis negotij circumſtantiis, veriſimile ſit nequaquam promiſſurum, ſi illam præcogitaſſet. Sic *Nauar.ſum. c.18 lat.n. 7.Hiſp.n.5.*& poteſt eſſe ratio, nam ea, quæ in animo cōſiſtunt, cum hominibus innoteſcere nequeāt, teſtibus probari non poſſunt, vt ſcientia, & ignorātia, & proinde partis iuramento probantur, vt optime *Couar.2.var.c.10.n.1.*& multi alij, quos referunt, & ſequuntur *Maſcardus de probat. concl.45.n.48.& concluſ.94.n.5.Gratian.reg.270. num.1.*

DISPVTATIO LXIII.

Vtrùm cauſæ ſufficientes ad diſſoluenda ſponſalia, dum poſt ipſa accidunt, ſatis ſint ad id, ſi ſponſalia præcedant, dum fuerunt probabiliter ignoratæ?

SVMMARIVM.

Prima opinio, non ſat eſſe, & ſpecialiter in fornicatione, nu.1.

Sufficiunt cauſæ præcedentes ignoratæ, nu.2.& ibi iuncto n.9. in iure paria ſunt non eſſe, & non apparere; & res dicitur fieri, quando primum innoteſcit, & exponitur c.Quemadmodum, de iureiurando.

Ob fornicationem ſponſæ præcedentem, quæ virgo putabatur, diſſoluuntur, n. 3. & idem ſi putabatur virgo, & erat vidua.
Quid, ſi erat vidua, vel alias corrupta: ponitur 1. opinio negans, n. 4. & ſecunda verior, 5.
Quid, ſi tempore contractus ſponſalium, eo affectu inita ſunt, vt ſi contrahens ſciret, adhuc ea iniret, n. 6. remiſſiue.
Quid, ſi ſponſalia iuramento ſtabilita ſint, 7.
An ob fornicationem ſponſi præcedentem ignoratam poſſit ſponſa diſſoluere ſponſalia: ponitur opinio affirmans, nu. 8. & ſecunda verior, negans, 9.
Quid, ſi denuo ſponſa ſciat ſponſum eſſe valde vitiis deditum, 10.

1 HACTENVS diſputauimus de cauſis iuſtis ſponſalia diſſoluendi, in ſpeciali: ſupereſt aliquas quæſtiones agitare, quæ omnes illas cauſas concernunt. In quæſtione ergo præſenti *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. n. 33. & ſupplem. Gabrielis ead. d. 4. q. 2. a. 3. dub. 5.* problematicè hoc defendunt: & *Palu.* in eã partem magis propendet, vt eæ cauſæ præcedentes ignoratæ, non ſufficiant: per *c. Quemadmodum, de iureiur.* vbi definitur ſpõſalia minimè diſſolui ob fornicationem, vel morbum præcedentem. & *idem Palud. n. 17. verſ. 3. in opponendo, & num. 34. & ſupplementum eod. art. 3. dub. 4.* dicunt quamuis probabile ſit ob alias cauſas præcedentes ignoratas, poſſe dirimi ſponſalia: at ob fornicationem præcedentem dirimi poſſe, improbabile eſſe: quia ideò fornicatio ſubſequens diſſoluit, quod veriſimile non ſit ſponſam matrimonij fidem ſeruaturam, quæ ſponſalium fregit. Quæ ratio deficit in fornicatione antecedenti, multi enim ante ſponſalia incontinentes inueniuntur, qui iis initis continent, & ad hoc matrimonio iunguntur, vt contineant, idem de fornicatione præcedenti docet *Nauar. lib. 4. conſilior. in 2. edit. t. de diuortiis, conſi. 2. n. 1.*

2 Sit tamen I. concluſio, cauſæ ſufficientes aliæ à fornicatione, ad diſſoluenda ſponſalia, ſi poſt ipſa acciderent, vt lepra, morbus gallicus, & cæteræ, ſufficiunt, licet contigerint ante ſponſalia, ſi tamen erant ab altero probabiliter ignoratæ. Prob. quia ſi quis vendat occultando vitium, eſt cauſa ſufficiens ad diſſoluendam venditionem, ergo à fortiori vitium occultum, eſt cauſa ſufficiens ad diſſoluenda ſponſalia contracta, per illius vitij ignorantiam: cum nullus ſit contractus tantam libertatem exigẽs, ac ſponſalium. 2. Quia in iure paria ſunt, aliquid ſuperuenire, & præcedere ignoranter, res enim dicitur fieri, quando primum innoteſcit, *cap. Paſtoralis de exceptionibus:* juxta illud Marc. vlt. *data eſt mihi omnis poteſtas*, id eſt, ex nunc eſt nota. 3. quia paria ſunt in iure non eſſe, & non apparere, *l. Duo ſunt Titij, ff. de teſtam. tut. & l. In lege, ff. de contrah. empt.* ergo à contrario ſenſu paria ſunt eſſe, & apparere, cum ergo poſt ſponſalia vitium appareat, tunc dicitur denuo eſſe. 4. Quia *l. vlt. C. de ſponſal.* habetur reſilientem à ſponſalibus ex cauſa præcedenti ignorata, non admittere arras, quod ſecus eſſet, ſi reſiliendo culpam admitteret: vt dixi ſupra diſp. 36. n. 2. Tandem, quia rebus notabiliter mutatis non obligat promiſſio, *c. Quemadmodum, de iureiurand.* ſed reſpectu huius res ſunt notabiliter mutatæ, cum denuo inueniat vitium notabile prorſus ignoratum. Vnde dum *d. c. Quemadmodum*, aſſeritur propter cauſas præcedentes non diſſolui ſponſalia: intelligitur, ſi eæ ignoratæ non ſint. Pro hac ſent. videtur apertè *gloſſ. d. c. Quemadmodum, verb. Præcedentem*, vbi reddens rationem, cur ob præcedentem fæminæ fornicationem non liceat ſponſo reſilire: ait, quia contrahendo cum ea, videtur mores eius approbare: & clarius *Ant. ibi n. 3.* addit enim, ſcienter contrahendo: cum enim nihil volitum, quin præcognitum ſit, ignorans non cenſetur approbare: & tenent expreſsè *Viguer. lib. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 7. fine. Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 5. caſu 9. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 14. n. 6. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 13. caſu 6. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 43. a. 3. cauſa 5. & 11. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 38. f. 1047.* Idem tenẽtur dicere Doctores allegandi n. ſeq. qui in fornicatione præcedenti ignorata id aſſerunt: ratio enim qua ducuntur, in omnibus aliis cauſis locum habet.

3 II. Concluſio, ob fornicationem præcedentem ſponſæ poteſt ſponſus qui eam ignorabat, virginem eſſe exiſtimans, diſſoluere ſponſalia. Probatur rationibus præcedentis concluſionis. Item, quia cauſa hæc denuo cognita, notabilem mutationem facit, cum ignominioſum viro ſit fæminam corruptam ducere: & prudenter magni fit ductam virginem eſſe. Præterea, quia vir notabile damnum incurret, cum bigamus fiat; & proinde ad ordines, ſi illos eligat, promoueri non poſſit: & ita tenent *Hugo cap. Raptor, 27. q. 2.* & pro eadem ſunt *gloſſ. & Anton.* vt retuli n. præced. & docent expreſsè *Roſella verb. Sponſalia, nu. 9.* vbi *Angel. n. 29. Syluest. q. 10. caſu 6. Tabiena q. 9. nu. 10. caſu 6. Armilla, n. 12. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. caſu 6. Nau. ſum. c. 22. Hiſp. n. 25. lat. n. 27. caſu 9. Sotus caſu 7. Barth. à Ledeſm. caſu 7. Petr. de Led. cauſa 6. Lud. Lop. eo. c. 38. f. 1049. Enriquez*, quos omnes retuli n. præced. *Corduba ſum. q. 49. P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 272. f. 120. §. Deinde ſi mulieri: Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 245. n. 6. Viual. candel. p. 1. de ſponſal. c. 5. num. 35.* Immò idem dicendum eſt ſi ſponſus putaret eſſe virginẽ, cùm tamen ſit vidua: tum ob irregularitatem, quam incurreret, & ſi forte ipſe alias bigamus eſſet, nouam bigamiam incurreret, & ita difficilior redderetur diſpenſatio: tum etiam, quia non infima nota eſt viduam ducere, & magis æſtimant homines, virgone, an vidua ſit ducenda in vxorem.

Grauius autem dubium eſt, dum ſponſus norat ſponſam viduam eſſe, vtrum ob fornicationem præcedentem ſibi incognitam, ius habeat ſponſalia diſſoluendi. Nam *Hugo, D. Anton. Syluest. Enriquez n. præc. allegati*, id negant: & videntur à contrario ſenſu tenere *Roſella, Angel. Tabiena, Armilla, Corduba, Sotus, Barth. à Ledeſm. Petr. à Ledeſ. Viuald. ibi allegati, & Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 26. f. 1036.* dicunt enim diſſolui ob fornicationem præcedentem, quãdo ſponſus putabat virginem eſſe: quare contrarium videntur ſentire dum ſciebat eſſe viduam. 4

Verius tamen eſt, adhuc poſſe ſponſum recedere à ſponſalibus, quia eſt notabilis mutatio, & cauſa nouè cognita, quæ virum prudentem merito retraheret in principio à ſponſalibus contrahendis; magna enim infamiæ ac dedecoris nota afficitur ducens inhoneſtam, cum tamen ipſe putaret viduam honeſtam eſſe. Huic ſententiæ fauent *Nauar. & Philarc. num. 3. relati:* abſolutè enim, & indiſtinctè dicunt diſſolui ſponſalia ob fornicationem ſponſæ præcedentem ignotã. Et fere expreſſe hoc tenet *P. Molina t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 272. §. Deinde ſi mulieri*, vbi dicit dirimi ſponſalia per fornicationem præcedentẽ ignotã per quam ſponſa virginitatem amiſit, aut quæ illam notabiliter reddidit magis infamem, quam antea eſſet nota. Si tamen ſponſus conſcius erat ſponſam impudicam eſſe, & infamem ob fornicationes, licet poſtea detegantur aliæ fornicationes præuiæ, ſibi ignotæ, quæ paulo plus infamem eam reddunt, non eſt ſufficiens diſſoluendi cauſa, quia non eſt notabilis mutatio: vt bene *P. Molina ibidem.* 5

Vtrum autem ob has cauſas præcedentes poſſit ſponſus reſilire, dum eo affectu contraxit, vt ſi eas noſſet, ſimiliter contraheret, dicam diſp. 65. 6

III. Concluſio, vtraque præcedens concluſio vera eſt, quamuis ſponſalia iuramento ſtabilita ſint: poſſunt enim adhuc diſſolui ex eiſdem cauſis præcedentibus ignoratis: & ſic DD. omnes citati videntur intelligere: nam explicant caſum *c. Quemadmodum, de iureiur.* vbi dicitur ſponſalia iurata diſſolui ob deformitatem, vel fornicationem ſubſequentem, non verò ob præcedentem: & dicunt intelligi, quando præcedens eſt cognita: ergo etiam loquuntur de ſpõſalibus iuratis. 7

Tandem an idem ſit de ſponſa reſpectu fornicationis ſponſi ignoratæ, meritò dubitatur. Nam *Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 25. lat. n. 27. caſu 9.* in ea videtur eſſe ſent. vt poſſit ſponſa ratione illius à ſponſalibus recedere: ait enim indiſtinctè poſſe diſſolui ſpõſalia propter alterius fornicationẽ præcedentẽ ignoratã. Et poteſt probari, quia poſſunt diſſolui ob fornicationẽ viri ſubſequentem, ergo ob præcedentem. Probo conſequentiam ex fundamento 1. cõcluſ. vbi probauimus in iure paria eſſe nunc ſciri, & nunc eſſe. 8

9 Sed tanquam certum tenendum eſt oppoſitum. Quia nulla nota, nec ignominia eſt fæminæ, viro qui aliam cognouit, nubere, nec obſtat ratio oppoſita; negant enim conſequentiã, nam tunc paria ſunt, nunc eſſe, & nunc cognoſci, quando eadem eſt ratio impedimenti, idéque inconueniens, ſiue illud præcedat, ſiue ſequatur, vt contingit in lepra, morbo gallico, & in cæteris huiuſmodi: tunc enim quando erat ignotum vitium, perinde inuoluntaria eſt promiſſio, ſiue id præuium, ſiue ſubſequens ſit: at in fornicatione viri, non eſt idem inconueniens, quãdo præcedit, & quando ſubſequitur: quia quando ſequitur, dat ius diſſoluendi ſponſalia, eo quòd eſt contra eorũ fidem, indeque ſuſpicio oritur de non ſeruanda matrimonij fide: & ideo non dat ius diſſoluendi, quando præcedit: quia ceſſat hæc ratio, quæ totalis eſt. at fornicatio fœminæ, vltra hanc rationem, concedit ius dirimendi ob infamiam viri, & notabilem differentiam, quæ verſatur inter matrim. celebratum cum muliere honeſta, vel inhoneſta: quæ ratio æque procedit in fornicatione fœminę ſequenti, vel præcedenti ignorata: & huius ſent. videtur *Molina n.5. relatus*, quia non ob quamcunque fornicationem præcedentem ignoratã, diſſolutionem admittit, ſed quando notabiliter magis infamat: quod in viro non contingit.

10 Id demum fatendum eſt, ſi ſponſus exiſtimabatur non valde vitioſus, & denuo cognoſcat ſponſa eſſe notabiliter vitiis deditum, ita vt notabilem prudentis arbitrio mutationem hæc notitia efficiat, eſſe iuſtam cauſam, vt ſponſa à fide præſtita reſiliat: quia talis eſſet, ſi denuo ſuperueniret, & à principio cognita, impediret ſponſalia contrahi.

DISPVTATIO LXIV.

Vtrùm dum cauſæ iuſtæ diſſoluendi ſponſalia, probabiliter ignoratæ, præceſſerunt: non tantum ius ipſa diſſoluendi concedant, ſed ipſo iure ea irrita efficiant?

SVMMARIVM.

Vtilitas huius veritatis, an ſit irrita, vel irritanda, n.1.
Quando dolus dat cauſam contractui ſponſalium, ſunt ipſo iure nulla: & idem de quocunque alio contractu bonæ fidei, & quando dicatur dolum dare cauſam contractui, n.2. & 3. vbi an hæc ſponſalia ſint nulla prorſus, vel ſolum ex parte decepti.
Quando alter ſponſus non decepit, ſed quidam tertius, vel ipſemet contrahens ſua propria falſa exiſtimatione deceptus eſt. 1. opinio, eſſe irrita. 4.
Secunda verior, non eſſe irrita, ſed irritanda. 5.
Quando dolus non dedit cauſam contractui non ſunt irrita: & an ſint irritanda, remiſſiuè. 6.
Soluuntur argumenta. 7.

1 HVIVS rei cognitio neceſſaria valde eſt, propter publicæ honeſtatis impedimentum, ſi enim ſponſalia valida ſint, quamuis poſtea irritentur, orietur vtique: quod ſecus eſt, ſi ipſo iure irrita ſint.

2 Supponendum eſt dupliciter poſſe dolum in contractu reperiri. 1. ita vt det cauſam contractui: quod tunc euenit quando ſecluſo eo dolo, veritatéque cognita, contrahendum non eſſet: vt ſi quis dolo venditoris ductus emat, aliàs nullo modo empturus. 2. vt non det cauſam contractui, ſed in ipſo incidat: quod contingit, quando adhuc veritate cognita contractus celebrandus eſſet, vt ſi emptor dolo venditoris inductus emit, adhuc tamen ſecluſo dolo empturus, licet fortè non tanti. Sic *Roſel. verb. Dolus, n.1.* vbi *Angel. n.9. Tabiena q.7. n.8. Armilla n.6. Syluest. verb. Culpa, q.5. Metina, C. de reſtitut. q.13. init. P. Molin. to.2. de iuſt. tract. 2. diſp.352. paulo poſt principium, & omnes.*

3 SIT I. Concluſio, quando dolus admiſſus per alterum ſponſum, ipſoque culpæ reo exiſtente, cauſam dedit contractui ſponſalium, ſunt ipſo iure irrita, ita vt ſponſus deceptus nullo modo ipſis aſtringatur. Prob. quia omnes contractus bonæ fidei, ex huiuſmodi dolo irriti ſunt, *l. Et eleganter, 7. in princip. ff. de dolo, & l.57. tit.5. p.5.* Et ratio eſt, quoniam ſic deceptus ſponſus, conſenſurus minimè erat, ſed errore ductus conſenſit, in quo alter per dolum & iniuſtitiam participauit, cùm ergo error inuoluntarium cauſet, aſſenſúſque ſit per dolum & iniuſtitiam extortus eius, cui alter conſentiens ſe intendebat obligare, inualidus & inefficax erit: & ita omnes contractus bonæ fidei, ex huiuſmodi dolo irritos eſſe docent *Bart. d. l. & Eleganter, in prin. n.9. Iaſon, inſtit. de act. §. Actionum, n.31. Couar.* multos alios referens *reg. Poſſeſſor, 2. p. §.6. fine, Valaſcus de iure emphyteut. 1. p. q.5. n.9. Molina. d. diſp.352. concl.1.* vbi multos alios refert contra paucos quos pro oppoſita ſententia refert *Couar.* dixi eſſe prorſus nulla ex parte decepti, quia ex parte decipientis, ſi ipſe velit ſponſalibus ſtare, non eſt modica difficultas an teneatur decipiens. De qua re infra lib. 4. diſput. 15. vbi ſimilis quæſtio tractanda eſt de matrim. per metum contracto, vtrum ſi coactus velit ratum habere illud matrimonium, teneatur cogens. Et breuiter nunc probabilius credo, vtrumque liberum eſſe à fide ſponſalium, niſi aliud damnũ ſequutum ſit: ratione enim damni ſequuti poſſet decipiens teneri altero volente: ſicut de ficte promittente latè dixi ſupra diſp. 10. poſſet etiam decipiens in pœnam fraudis cogi ſtare ſponſalibus volente altero: cum tamen hæc pœna ſit, iudicis ſententiam deſiderat: & ratio eſt, quia contractus ſponſalium claudicare nequit: & aliis rationibus late pro. diſput. citata, contra alios, quos ibi refero, ſatis probabiliter oppoſitum ſentientes, nempe ex parte ſolius decepti, irrita eſſe ſponſalia.

Maior autem difficultas eſt, quando dolus cauſam dedit contractui ſponſalium, ſed doli illius particeps non 4
fuit alter ſponſus contrahens, ſed quidam tertius, vel alter nullo cauſam dante, ſed ſua falſa exiſtimatione deceptus eſt, videtur enim adhuc eſſe nulla ſponſalia: quia de ipſorum ratione eſt mutua obligatio, ſed hic deceptus nullo modo manet obligatus coram Deo, aliàs cum nil nouum ſuperueniat, non poſſet errore detecto reſilire, cuius contrarium diximus diſp. præced. n.2. ergo hæc ſponſalia ſunt ipſo iure irrita. 2. Quia deficit conſenſus, cum ex errore præſtitus ſit, & nihil magis contrarium conſenſui, quàm error. *l. Si per errorem, ff. de iuriſd. omnium iudicum.* 3. Quia votum ex errore emiſſum, nullum prorſus eſt, vt ſi quis Romanam peregrinationem voueret, exiſtimans Romam propinquam eſſe: non teneretur voto, certior factus de longiſſima diſtantia, vt fatentur omnes: ergo ſimiliter ſponſalia ex errore contracta, erunt prorſus nulla. Pro hac ſententia ſunt *Conradus de contractibus, in ſum. tot. operis, circa q.57. dicto 3.* inter ea, quæ ponit in contractibus bonæ fidei: & *Medina, q.33. de reſtitut. paulo poſt prin. iunct. verſ. Aliud dubium*, vbi dicunt ex natura rei contractum inualidum eſſe, ſiue quis decipiatur ab altero contrahente, ſiue à quodam tertio, ſiue à ſeipſo, quando deceptio fuit inuincibilis, & contractui cauſam dedit: niſi (inquiunt) ius humanum in hoc euentu conſenſum ſuppleat. Cum ergo in ſponſalibus ſupplere non poſſit, dicendum eſt iuxta illos ſponſalia tunc eſſe nulla.

II. Concluſio, verius eſt ſponſalia tunc eſſe valida, deceptum tamen habere ius illa diſſoluendi. Prob. quia alij contractus huiuſmodi dolo inti, non ſunt irriti, ſed irritandi: quia non deficit ſubſtantialis conſenſus, vt probat optimè *Bart. d. l. Et eleganter, in prin. n.6. Couar. reg. Poſſeſſor, 2. p. §.6. num 6. verſ. 7. fin.* non enim error contingit circa ſubſtantialia contractus, ſed circa cauſam ad contrahendum inducentem, nec ius humanum illos irritauit, niſi quando alter contrahens doli particeps fuit: vt expreſsè colligi videtur ex *l.57. tit.5. p.5. ibi, ſi otro alguno le mouieſe razones engañoſas, de manera que ge la ouieſe de vender, dezimos que tal vendida como eſta, ſe puede deſfazer, e no vale, quier es ſea fecha por menos de lo que vale, quier non.* Et confirm. quia vt optimè probat *P. Molin. to.2. de iuſt. tract. 2. diſp.352. §. Vt quod ſentio:* quando dolus dans cauſam contractui procedit ex iniuſtitia alterius contrahentis, non irritat contractum ex ſolo conſenſus defectu, is enim conſenſus ſatis eſſet ſtando in iure naturæ ad contractus valorem; ſed ex imperfectione conſenſus, vnà cum iniuria eius, cui hic obligandus erat per contractum, quamuis enim error ille abſque iniuria

circa

circa cauſam contractus gratuiti, vt donationis, illum irritet: ſecus eſt in contractibus onerofis: & ratio eſt, quia nullus contrahentium admitteret eam legem, ſi eam alter proponeret, neque ea lex communi expedit bono: cum ergo ſponſalia ſint contractus oneroſi, error circa cauſam contrahendi contingens abſque iniuria alterius ſponſi, ea non irritabit. Et huius ſent. videntur *Palud. 4.d.29.q.2.a.1. concl.1.n.5.& a.2.concl.1.nu.*11 *& D.Ant.3.p.t.1.c.19.§.5.paulo poſt princ. Syluëſt. Matrimonium* 3.q.12. vbi omnes hi aſſerunt ſponſalia non vitiari ex falſa cauſa, vt, Contraham tecum: quia es virgo, vel quia ſcio te eſſe diuitem.

6 Vltima Concluſio, ſponſalia dolo circa cauſam contrahendi inita, ſi is cauſam contractui non dederit, ſed inciderit in contractũ, quia ſcilicet, eo cognito cõtrahenda eſſent; minimè ſunt irrita. Conſtat, quia huiuſmodi dolus cæteros contractus non annullat, cum conſenſus non deficiat: & fatentur omnes DD.1.concluſ.citati. Vtrùm verò ſic deceptus poſſit ea irritare, diſput. ſequenti erit ſermo.

7 Ad arg. propoſita nu.4.reſp. Ad 1. reuera deceptum eſſe obligatum, non omnino, & abſolutè, ſed dependenter, niſi velit vti beneficio iuris concedentis ſibi poſſe ſponſalia eo errore contracta diſſoluere. Sicut contractus ludi pecunia credita, validus eſt, & ſi opponatur ex eo non oriri obligationem, quia amittens non tenetur ſoluere: reſpõdet bene *P. Molin. to.2. de iuſt. tract.2. diſp.515. ad* 1. amittentem eſſe obligatum, & lucrantem comparaſſe ius ad rem quam lucratus eſt, & verè eſſe illi debitam, dependenter tamen ex eo, quod perdens vti non velit priuilegio legis concedentis ſibi poſſe non ſoluere. Ad 2. conſtat ex dictis n.5. vbi probauimus non deficere conſenſum circa ſubſtãtialia contractus, ſed circa contrahendi cauſam. Ad 3. conſtat ex dictis eodem n.5. votum enim eſt promiſſio quædam gratuita, & ita vitiatur errore illo: ſecus autem eſt de ſponſalibus, quæ contractus oneroſi ſunt.

DISPVTATIO LXV.

Vtrùm cum dolus non dedit cauſam contractui ſponſalium, quia ſponſus ignorans cauſas ſufficientes ad eorum diſſolutionem, eo affectu contraxit, vt ſi eas noſſet, non deſiſteret à contractu celebrando, poſſit ob eas nouè cognitas, illa diſſoluere?

SVMMARIVM.

Rationes dubitandi, n.1. & ibi, conditio mente retenta nihil operatur, & taciti, & expreſſi, idem eſt iudicium.

Cauſæ præcedentes ignoratæ, ſi dolus cauſam contractui non dedit, non ſufficiunt ad ſponſalia diſſoluenda: & idem de aliis contractibus, n.2. & ſoluuntur argumenta, n.3. & explicatur l. Cum in plures, §. Locator horrei, ff. locati: & n.4. quid dicendum, quando contrahens eſt dubius de voluntate.

1 QVOD ea ſponſalia diſſolui poſſint, vrget 1. quia iuxta veriorem ſententiam, ſi liber contrahat cum ſerua, ignarus conditionis, matrim. eſt nullum, quamuis contrahens eo eſſet affectu, vt ſi ſciret, adhuc contraheret: quia ibi non eſt conſenſus voluntarius poſitiuè, & actu, ſed tãtum habitu, & animi præparatione, ſed ſimiliter in noſtro caſu non eſt actu voluntas cedendi iure, quod habet ſpõſus ad reſcindendũ ſponſalia, ob eas cauſas ignoratas: ſed tantum habitualis, & animi præparatione, ergo ea non impediet ius diſſoluendi. 2. quia ſi ſub conditione contraheret ſponſus, Contraham tecum ſi mille in dotem dederis, ea cõditione nõ ſubſequuta minimè aſtringeretur promiſſione, quamuis eo eſſet affectu tempore contractus, vt minori ſumma promiſſa adhuc ſe obligaret: ſed contractui ſponſalium tacitè ineſt conditio, niſi res notabiliter mutatæ inueniantur: ergo nihil impediente promittentis affectu, inuenta denuò notabili mutatione præcedenti, non tenebitur promiſſis ſtare: taciti enim, & expreſſi, idem eſt iudicium, *l. De quibus, in fine. ff. de legibus, & l. Cum quid, ff. ſi cert. pet.* & latè *Euerard. loco ab expreſſo, ad tacitũ*: vbi *n.1.* ait hoc facere ad hoc, vt ſicut conditio expreſſa impedit ortũ obligationis, *l. Cedere diem, ff. de verb. ſignif.* ita etiam conditio tacita. 3. quia cõnditio mẽte retenta nihil operatur in contractibus, *l. Cum in plures, 62. §. Locator horrei, ff. locati*, ſed affectus ille, & voluntas conditionalis, Si ſcirem, adhuc contraherem, retinetur mente, ergo nihil operabitur, ſed integrum erit ſponſo diſſoluere ſponſalia, perinde ac ſi eum affectum non habuiſſet.

Dicendum tamen eſt non eſſe licitum diſſoluere. Probatur, quia decepto non permittitur contractum reſcindere, vbi dolus cauſam non dedit, ſed tantum agere ad intereſſe: vt probat cum aliis *P. Moli. to.2. de iuſt. tract.2. diſp. 532. §. Dubium eſt, vtrum.* Item quia huiuſmodi ſponſalia, ob notabilem mutationem, ſiue ſubſequutam, ſiue præcedentem ignoratam, poſſunt diſſolui, ex tacita contrahentis voluntate: quia ſi ea mutatio à principio extitiſſet, vel cognita eſſet, impediret illa contrahi: vt dixi diſp.62.n. 3. ſed in hoc caſu, minimè impediret, vt ſupponimus, ergo non dat ius reſcindendi ſponſalia. Et confirm. quia non poteſt dici notabilis mutatio denuo cognita, quæ non ignorata in principio contractus, illum non impediret. Huius ſent. videtur *P. Molin. to.2. de iuſt. tract.2. diſp. 271. fol. 120. §. Deinde ſi mulieri,* vbi dicens promittentem mulieri, quam virginem exiſtimabat, matrimonium, non teneri detecta defloratione: addidit quaſi id limitans, Si vitium ſciens non promiſiſſet. 2

Ad 1. arg. contrarium, longe diſpar eſt ratio, quia in eo matrimonio defuit conſenſus ſubſtantialis, qui debet neceſſario eſſe abſque conditionis errore: eò quod ius aliter conſenſum irritet: quare vt verum eſſet matrim. neceſſarius erat conſenſus actualis: in noſtro autem caſu non deficit conſenſus ſubſtantialis, & tantum conceditur diſſoluendi ius, ex habituali quadam voluntate, qua contrahens illius cauſæ conſcius minimè conſentiret: quare cum hæc voluntas habitualis ceſſet per contrariam habitualẽ, nullũ diſſoluẽdi ius habebit. Ad 2. diſtinguẽda eſt minor, vt tunc vera ſit quando voluntas habitualis, & animi præparatio contrahentis eſt, vt ea cauſa cognita minimè contractum celebraret: quia ſolum ineſt ea conditio ex voluntate habituali, & tacita contrahentis: ſecus autem eſt, quando contraria voluntas *habitualis adetat. Poteſt* etiam 2. dici, non eſſe notabilem mutationem reſpectu huius: vt probaui n.2. Ad 3. ſimiliter diſtinguenda eſt maior, vt vera ſit in iis conditionibus, quas oportet vtrique contrahenti cognitas eſſe: ſecus autem quando conditio eſt ex illis, quæ contrariam voluntatem actualem, vel habitualem ei, quæ verbis exprimitur, includunt: vt contingit hic: quia verba planum & abſolutum omnino conſenſum indicant, & tantum ex præſumpta voluntate habituali, admittunt eam conditionem: ſufficiet ergo contraria voluntas habitualis, intus latens. 3

Tandem vbi contrahens eſt dubius de voluntate habituali, iudicanda eſt ea voluntas ex cauſæ grauitate: ſi enim ſit ita notabilis, vt arbitrio prudentis grauem mutationem efficiat, præſumendum eſt, ſi illam præcognoſcet, eum minime contracturum: cum communiter talis ſit contrahentium voluntas. 4

DISPVTATIO LXVI.

Vtrùm ſponſus conſcius cauſæ ſufficientis præcedentis ignoratæ, vel ſubſequutæ, diſſoluendi ſponſalia, cenſeatur remittere, ſi poſtea carnaliter ſponſam cognoſcat, ita vt ob illam cauſam non poſſit diſſoluere?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, n.1.

Si ſponſalia fuerunt valida, remittit per copulam ſponſus ius reſcindendi, n.2. & ibi, coniuges ius diuortij, & accuſandi, cenſentur per copulam ſibi remittere.

Quid, ſi ſponſus accedens carnaliter, habuit animum non remittendi. 3.

Quid quando ſponſalia fuerunt ipſo iure nulla, n. 4. & ibi ſoluitur argumentum. 5.
Quid ſi fœmina promittatur matrimonium ſub conditione, ſi eſt virgo, & virgo non ſit, an copula cenſeatur remiſſum hoc vitium 4.

1 VIDETVR per copulam illud ius minimè remitti, quia quamuis per copulam antiquitus receſſum videbatur à conditione ſponſalibus adiecta, *c. De illis, & c. Per tuas, de condit. appoſ.* id tamen erat, vt delicti præſumptio ceſſaret, quare cum hodie non ceſſet, iam non videtur recedi à conditione, vt dixi ſupr. diſp. 26. n. 12. ergo per illam copulam non videtur ius illud remiſſum.

2 Sit I. concl. ſi ſponſalia eo errore cōtracta, valida ſunt, iuxta dicta diſp. 64. nu. 5. tunc ſponſus accedens carnaliter ad ſponſam, cenſetur remittere ius reſcindendi ſponſalia, ratione cauſæ præcedentis ignoratæ, vel ſubſequentis, ſi illius cauſæ tempore copulæ conſcius erat: quare non poterit iam ob eā cauſam diſſoluere. Prob. quia coniuges cōſcij fornicationis habitæ poſt matrimonium, ſe cognoſcentes, amittunt ius petendi diuortium: vt docent *D. Tho. 4. d. 35. q. vnica. a. 1. corp. D. Bonau. ibi q. 1. Richard. a. 1. q. 1. Palud. q. 1. a. 2. n. 17.* quos omnes alij ſequuntur: quod adeò verum eſt, vt etiam diuortio celebrato cenſeantur ſe reconciliare, & in matrimonio perſeuerare teneantur, copula inter ipſos ſubſequuta: vt bene docent *Sotus 4. d. 36. q. vnic. a. 1. verſ. Sextus caſus, Barth. à Ledeſm. dub. 65. de matrim. caſu 6.* Admittunt etiam per eam copulam ius accuſandi, *l. Si vxor, 13. fine, ff. ad Iul. de adult.* ibi, *aboleuit enim prioris matrimonij delicta, reducendo eam,* & docet *gloſſ. c. fin. de adult. verb. Fornicationis, & ibi Ananias, nu. 4. Abb. n. 7. Alber. l. Conſenſu, n. 9. C. de repudiis, Couar. alios referens, 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 7. Gama deciſ. 234. n. 6. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 2. n. 20. Padilla l. Trāſigere, n. 94. C. de tranſact. Iul. Clar. l. 5. receptar. §. Adulteriū, n. 18. verſ. Caueat etiā, Barboſa l. 2. in pr. p. 1. n. 101. ff. ſolut. matr.* ergo ſimiliter perdet ſponſus ea copula ius reſcindendi ſponſalia. 2. quia non obſtante fornicatione præcedenti, tranſibant antiquitus illa ſponſalia in matrimonium, per copulam: vt tradunt cum aliis *Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 8. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior t. 10. n. 33. Menoch. de præſump. 2. n. 18. & 19.* qui eam rationem reddit, quod carnaliter cognoſcens omnem culpā, & delictum fornicationis remittat. At in propriis terminis docent hanc concluſionem *Ant. Cuc. d. t. 10. n. 33. Corduba ſum. q. 49. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 77. §. Hinc emergit, Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 208. concl. 10. n. 10.* vbi docent remitti ius recedendi à ſponſalibus ratione fornicationis ſponſæ, copula ſponſi illius fornicationis non ignari: & amplius dicunt *Cordub. Lud. Lop. & Manuel,* quamuis tempore ſponſalium exiſtimaſſet ſponſus eā eſſe virginē, adhuc enim dicūt, & bene, non poſſe reſilire, ſi cōſcius vitij, copulam cum ea habuit.

3 Hinc infero idem eſſe dicendum, quamuis haberet ſponſus voluntatem non remittendi: adhuc enim non poterit diſſoluere ſponſalia: ſicut non poteſt petere diuortium matrimonij coniux, qui conſcius fornicationis alterius, copulam habuit, licet haberet animum iniuriam non remittendi: nam ea remiſſio non à voluntate ſua, ſed ex iure ipſo proficiſcitur. Si autē iā diſſolutis ſponſalibus haberet copulam, non cenſetur ſponſam reconciliare, ita vt ad ſponſalia teneatur: ſicut diuortio celebrato, conualeſcit per copulam matrimonium diſpar enim eſt ratio, nam diuortio facto manebat vinculum prioris matrimonij, diſſolutis verò ſponſalibus nullum vinculum ſupereſt.

4 II. Concluſio, ſi priora ſponſalia ipſo iure erant nulla, iuxta dicta diſp. 64. nu. 3. ſi ſponſus dum habuit copulam, conſenſum habuit permanendi in prioribus ſponſalibus, ſciens eſſe irrita: nec ſponſa priorem conſenſum reuocauerat, manent firma: ſimiliter ſi ſciebat per illum actum tacitè ratificari, nec contrarium conſenſum habuit; ſecus autem, ſi id ignorauit, vel habuit diſſenſum. Prob. prima pars, quia cum ſponſa decipiens, habilis fuerit ad contrahendum, conſenſus ex parte ſua validus fuit, & is dum non reuocatur, virtute durat, & ſolum deſiderabatur conſenſus alterius, qui ratione doli inefficax erat; ſed hic modò accedit, & manifeſtatur ſignò externo, nempe copula, quæ conſenſus matrimonialis ſufficiens indicium reputabatur, *c. Is qui fidem, de ſponſal.* nedum ipſorum ſponſalium, ſicut fictè ducens fæminam, ſi copulam animo maritali habeat, vel aliter conſentiat, priori fæmina manenti in priſtino conſenſu, reddit validum illud matrim. quod irritum erat, vt dicam l. 2. diſp. 32. nu. 9. Prob. 2. pars, nempe idem eſſe, ſi copulam habeat ſciens per illam ratificari priora ſponſalia: quia ſponſalia infantium, quę nulla ſunt, conualeſcunt per ſimultaneam habitationem, aut copulam ſcientia ratificationis huius poſtea habitam: vt dixi ſupra diſp. 16. nu. 6. Prob. vltima pars, nempe ſi ignorauit priora ſponſalia eſſe nulla, vel per eum actum ratificari, vel habuit diſſenſum, non manere valida, quia ad ratificationem exigitur nullitatis actus ſcientia, & eius ratificationis per ſequentem actum: vt probaui ead. diſp. 16. n. 7. ſi autem habuit diſſenſum, conſtat nullo modo ratificari: quia cum prior conſenſus fuerit nullus, eſt neceſſarius nouus, qui hic deſideratur. Idem dicendum eſt, ſi quis virgini exiſtimatæ ſub expreſſa conditione promitteret matrimonium, Si es virgo. ſi enim virgo non ſit, cum promiſſio defectu conditionis ſit nulla, iudicandum eſt, ſi poſtea eam cognoſcat, ut de ſponſalibus nullis; quamuis copula habeatur defectu virginitatis iam cognito.

Ad arg. fateor per copulam hodie non recedi à conditione: ſed noſtra concl. non innititur huic fundamento, ſed remiſſioni iniuriæ per copulam. 5

DISPVTATIO LXVII.

Vtrùm in omnibus euentibus, in quibus licitum eſt diſſoluere ſponſalia, ob cauſam præcedentem ignoratam, vel ſuperuenientem, ſi iuramento ſtabilita ſint, neceſſarium ſit iuramenti relaxationem petere?

SVMMARIVM.

Prima opinio, eſſe neceſſarium, n. 1.
Secunda verior negans. 2
Sponſalia non ſunt conditionalia, ob tacitam concluſionem in eis incluſam. 3.

QVidam affirmant: & probari poteſt; quia eſt iuramentum rei licitæ, quod neceſſario ſeruandum eſt, niſi relaxetur, *c. Si vero, de iureiurando.* Sic *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 1. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. Septimo, fine:* & videtur tenere *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 36. de matrim. f. 1036.* dicit enim promittentem ei quam virginem eſſe putabat, non teneri implere, licet iurarit: quia poteſt petere iuramenti relaxationem. 1

Sed prorſus tenendum eſt nulla opus eſſe relaxatione. Quià ſi iuramentum conditionem contineret, ea non impleta, nulla deſiderata relaxatione, non aſtringeret: ſed in caſibus omnibus dictis ineſt tacita conditio iuramento, ergo. Prob. minor, quia iuramentum accedens contractui ſortitur naturam, & conditiones ipſius, *l. fin. C. de non num. pecun.* ſponſalia autem habent tacitam conditionem, ſi res in eodem ſtatu perſeuerint, id eſt, ſi cauſa non ſuperueniat, aut præcedens nouè cognoſcatur, legitima ad ea diſſoluenda. 2. Prob. eadem minor ex *c. Quemadmodum, de iureiur.* vbi textus decidit fas eſſe abſque periurio à ſpōſalibus iuratis reſilire, ob fornicationem ſubſequentem: & reddit rationem, quia ſubintelligitur conditio, ſi alter contra matrimonium non venerit: vbi *gloſſ. verb. Oculos. Hoſtienſ. ibi, ſuper verb. Iuramenti, Ioan. Andr. n. 13. Anchar. n. 3. Ant. n. 13. Bald. in fin. Abb. n. 9. Imol. n. 3.* dicunt, licet iuramentū in hoc caſu poſſit abſque peccato obſeruari, minimè tamen obligare: eò quod deficit tacita conditio, quæ ineſt, ſi res in eodem ſtatu permanſerit, *c. Ne quis, 22. q. 2. & l. Cum qui, ff. de ſolut.* 2

3 Ne tamen hinc inferas ſponſalia omnia eſſe conditionalia, cum tacitam includant conditionē: id enim abſurdiſſimū eſſet, ſequeretur enim ex iis ex cauſa iuſta diſſolutis, non oriri impedimentum publicæ honeſtatis, vt contingit

tingit in ſponſalibus verè conditionalibus, quando conditione deficiente dirimuntur, iuxta *c. vnic. de ſponſal. in 6.* Sed dicendum eſt ea ſponſalia non eſſe conditionalia, quia conditio tacite ſubintellecta non reddit actum conditionalem, *l. Conditiones, quæ extrinſecus, ff. de condit. & demonſtr. & c. Significaſti, cum ibi notatis, de elect.* & diffusè per *DD. l. 3. ff. de legat. 1.* & ita notant omnes DD. iuris Pontificij, n. præced. allegati.

Ad argum. contrarium conſtat ex dictis num. 2. iuramentum enim rei licitæ obligat, donec relaxetur, niſi deficiat conditio expreſſa, vel tacitè ſubintellecta.

DISPVTATIO LXVIII.

Vtrùm dum alter ſponſus vitio aliquo laborat, cuius ſi alter [illegible] ſcius eſſet, haberet iuſtam diſſoluendi ſponſalia cauſam, vt ſi poſt ſponſalia fornicatus eſt, vel patitur morbum gallicum, poſſit compellere petendo coram iudice, vt alter ſponſus ea impleat, à quibus iniuſtè ob illius cauſæ ignorantiam reſilit?

SVMMARIVM.

Quot ſint difficultates diſputandæ, n. 1.
Quid diſtet inter petere, & exigere: & coniux adulter poteſt petere debitum. 2.
An poſſit exigere, dum alterū latet eius adulterium. 1. opinio, non poſſe. 3.
2. Sententia verior, poſſe, n. 4. & quando alter ſuſpicetur adulterium. 5.
Soluuntur argumenta. 6.
An ſponſus poſſit alterum ſponſum ignarum ſuæ fornicationis, vel alterius cauſæ, ob quam iuſtè poterat reſilire, cogere ad ſtandum ſponſalibus. 1. opinio, non poſſe. 7.
Secunda verior, poſſe quando ſponſalia fuerunt valida; ſecus, ſi nulla. 8.
An ſimili cauſa laborans, vt ſponſa fornicans, vel morbum patiens gallicum, poſſit ob ſimilem cauſam alterius patientis idem vitium, diſſoluere ſponſalia. 9.
An quando alter iniuſtè ſecundum ſuam conſcientiam reſilit, quia ignorat cauſam in altero exiſtentem, amittat in foro conſcientiæ arras, n. 10. & ſoluuntur argumenta. 11.

1 Diſputationem hanc quæ frequentiſſima, & valdè neceſſaria eſt, apud neminē inueni: & ideò eius deciſio ex alterius deciſione petenda eſt: quare duplex eſt tractanda quæſtio. Prior eſt, vtrum adulter occultus ita ius exigendi debitum amittat, vt non poſſit in conſcientia exigere ab innocenti ignorante illius adulteriū. Poſterior eſt diſputatio hic propoſita, quæ ex prioris ſolutione pendet.

2 Circa I. quæſtionem, ſupponendum eſt, hoc diſtare inter exigere, & petere: quod illud importat coactionem, & eſt petere vt debitum: hoc autem, minime, petimus enim [illegible] gratis co[illegible] inter omnes [illegible] enim abſolute matrimonij [illegible] atus eſt, ſicut ſi inceſtum committeret, vel caſtitatem voueret. Tota autem difficultas eſt, an per adulterium latitans alterum coniugem, ſit eo ipſo priuatus iure exigendi debitum, ita vt ſi alter neget, licet peccet lethaliter negando, ob erroneam conſcientiam, cum eum lateat adulterium, quod ius negandi concedit: non poſſit ipſum compellere, vt reddat debitum.

3 Duplex eſt ſent. I. ait eo ipſo eſſe priuatum iure exigendi, & tantum poſſe humiliter petere. Prob. 1. quia ſtatim ac coniux adulterium admittit, innocens re vera, & coram Deo eſt abſolutus à debito reddendo, argo adulter non poteſt petere tanquam debitum, cum re vera debitum non ſit. Prob. antecedens, quia ſi noſſet alterius adulterium, maneret abſolutus ſecundum omnes, notitia autem facti non abſoluit re ipſa, ſed factum ipſum, ergo ante notitiam erat re ipſa abſolutus, & ſolum tenebatur ex conſciētia erronea. 2. Quia reddere ex obligatione, & exigere ſunt correlatiua, ſed vxor talis adulteri non tenetur re vera reddere, ſed tantum ex conſcientia erronea, ergo vir adulter non poteſt exigere. 3. Creditore ratione ignorantiæ non petenti debitum, minime eximitur debitor ab obligatione ſoluendi, ſed eo ipſo, quod coniux adulteratur, eſt debitor alteri immunitatis, & exemptionis ab obligatione reddendi: ergo licet innocens ex ignorantia minime petat hoc libertatis debitum, non manet adulter liber, nec poteſt ei libertati contrauenire, exigendo. Et confirm. quia in caſibus in quibus lege cautum eſt, ſeruos libertate donari, licèt hi ex ignorantia non petant libertatem, nequit dominus iis ac ſeruis vti, cum vere liberi ſint: iure autem diuino per adulterium vnius, innocens liber efficitur à reddendi obligatione: ergo. 4. Quia coniux occulte adulter non poteſt petere diuortium, nec debitum negare ob adulterium alterius coniugis ſibi notum, licet alter ſuum ignoret, & ita non poſſit mutuam delictorum compenſationem allegare: ergo ſimiliter quando ipſe ſolus eſt adulter, non poteſt alterum cogere ad reddendum, licet alter ob ignorantiam non opponat adulterium. Hanc ſent. quæ valde probabilis eſt, ſuſtinet *Tabiena Matrimonium 4. q. 6. n. 7. Armil. verb. Matrimonium, n. 77. Catharin. l. 5. contra Caietan. tract. de ſacram. matrim. Nauar. ſumma Hiſp. c. 28. addit. ad n. 21. c. 22. verſ. Lo ſettimo: lat. c. 22. n. 23. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. ad fin. Couar. 4 decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 4. fine,* male tamen refert pro ſe Caietanum: *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 2. fin. in comment. littera B. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. a. 1. dub. 1.* & dicit eſſe hoc certum: eandem ſententiam videntur tenere alij abſolute docentes adulterum priuari iure exigendi debitum. hi ſunt *Roſella verb. Debitum, n. 17.* vbi *Piſana, n. 14. & Armil. n. 4. Angel. verb. Adulterium, n. 3. fine,* vbi *Syluest. q. 6. n. 8. fine, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 9. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 243. n. 14.*

II. ſent. probabilior, tenet coniugem adulterum, dum alterum adulterium latet, non perdere ius exigendi debitum, ſed poſſe ab eo exigere. Prob. adulterum non poſſe exigere, eſt in pœnam ſui delicti, dignus eſt enim cum fidem matrimonij fregerit, vt ei fides minime ſeruetur: ſed reus non tenetur prodere ſuum delictum, vt à iudice, vel ab vxore priuetur in illius pœnam, iure exigendi: ergo quamdiu delictum non conſtat vxori, vt adulterum per exceptionem elidat, non priuatur iure exigendi debitum, nec ipſe adulter tenetur ſuæ pœnæ eſſe executor. 2. Quia hæc eſt veluti pœna conuentionalis, iure diuino, & naturali inducta, vt frangenti fidem, fides non ſeruetur: ſed pœna conuentionalis non debetur ante ſentent. iudicis, vel ſaltem antequam pars ipſa petat, vt probaui diſp. 37. n. 2. & 4. ergo. 3. Quia matrimon. eſt quædam ſocietas, & contractus, & fœdus, in aliis autem contractibus, & fœderibus, reus non eſt priuatus, ſed priuandus: vt filius, qui occultum crimen in patrem admiſit, exhæredatione dignum, & ſocius in ſocium. 4. Quia cum coniux ipſo iure priuatur debiti petitione, videmus non eſſe in alterius poteſtate hanc pœnam ei remittere, vt ſi inceſtum cum ſorore coniugis admittat, vel communem filium è ſacro fonte leuet: ergo cum coniux innocens poſſit inferre, vel remittere adultero pœnam non exigēdi debitum, ſignum eſt non ipſo iure illum ſubire hanc pœnam, ſed cum ei à coniuge innocenti infertur. Hanc tenēt *Archid. c. in coniugio, 32. q. 1.* vbi *Turrecr. in fine,* referens *Bernar. Hiſpanū, Caiet. opuſc. 17. reſponſ. reſpōſione 4. quod habetur 1. to. opuſculor. tract. 31. Sotus 4. d. 36. q. vnic. a. 4. verſ. Vtrū verò vxor. Petr. de Soto lect. 16. de matr. §. pen.* & quidam doctiſſimus Theologus, vt teſtatur *Caſtro* pro priori ſent. relatus: *idem Led. 2. p. 4. q. 64. a. 2. f. 519. col. 1. 2. & 3. Palacios 4. d. 35. diſp. 1. f. 786. col. 1. Matien. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 2. n. 101. Enriquez l. 11. de matr. c. 15. n. 6.* 4

Imo idem credo, licet coniux innocens ſuſpicaretur alterum adulteratum eſſe, leuibus tamen indiciis, quæ non ſunt ſufficientia ad ipſum in foro conſcientiæ excuſandum: quia alter non tenetur tunc fateri ſuum crimen, nec innocens ius habet ſpoliandi reum iure petendi, & exigendi, donec eius delictum ſufficienter norit: quare illa exceptio adulterij, quam opponit, nō eſt legitima etiam in foro conſcientiæ. 5

Ad argum. prioris ſent. reſpondetur. Ad I. non eo ipſo innocentem eſſe abſolutum ab obligatione reddendi, ſed tantū habere ius, quo ſe ipſe poſſit abſoluere in foro conſcientiæ, ſi ſibi factum conſtaret: & quamuis notitia facti 6

Quid quando ſponſalia fuerunt ipſo iure nulla, n. 4. & ibi ſoluitur argumentum. 5.
Quid ſi fœminæ promittatur matrimonium ſub conditione, ſi eſt virgo, & virgo non ſit, an copula cenſeatur remiſſum hoc vitium. 4.

1 VIDETVR per copulam illud ius minimè remitti, quia quamuis per copulam antiquitus receſſum videbatur à conditione ſponſalibus adiecta, *c. De illis, & c. Per tuas, de condit. appoſ.* id tamen erat, vt delicti præſumptio ceſſaret, quare cum hodie non ceſſet, iam non videtur recedi à conditione, vt dixi ſupr. diſp. 26. n. 12. ergo per illam copulam non videtur ius illud remiſſum.

2 Sit I. concl. ſi ſponſalia eo errore cõtracta, valida ſunt, iuxta dicta diſp. 64. nu. 5. tunc ſponſus accedens carnaliter ad ſponſam, cenſetur remittere ius reſcindendi ſponſalia, ratione cauſæ præcedentis ignoratæ, vel ſubſequentis, ſi illius cauſæ tempore copulæ conſcius erat: quare non poterit iam ob eã cauſam diſſoluere. Prob. quia coniuges cõſcij fornicationis habitæ poſt matrimonium, ſe cognoſcentes, amittunt ius petendi diuortium: vt docent *D. Tho. 4. d. 35. q. vnica. a. 1. corp. D. Bonau. ibi q. 1. Richard. a. 1. q. 1. Palud. q. 1. a. 2. n. 17.* quos omnes alij ſequuntur: quod adeò verum eſt, vt etiam diuortio celebrato cenſeantur ſe reconciliare, & in matrimonio perſeuerare teneantur, copula inter ipſos ſubſequuta: vt bene docent *Sotus 4. d. 36. q. vnic. a. 1. verſ. Sextus caſus, Barth. à Ledeſm. dub. 65. de matrim. caſu 6.* Admittunt etiam per eam copulam ius accuſandi, *l. Si vxor, 13. fine, ff. ad Iul. de adult.* ibi, *aboleuit enim prioris matrimonij delicta, reducendo eam,* & docet *gloſſ. c. fin. de adult. verb. Fornicationis, & ibi* Ananias, *nu. 4. Abb. n. 7.* Alber. *l. Conſenſu, n. 9. C. de repudiis, Couar. alios referens, 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 7. Gama deciſ. 234. n. 6. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 2. n. 20. Padilla l. Trãſigere, n. 94. C. de tranſact. Iul. Clar. l. 5. receptar. §. Adulteriũ, n. 18. verſ.* Caueat etiã, *Barboſa l. 2. in pr. p. 1. n. 101. ff. ſolut. matr.* ergo ſimiliter perdet ſponſus ea copula ius reſcindendi ſponſalia. 2. quia non obſtante fornicatione præcedenti, tranſibant antiquitus illa ſponſalia in matrimonium, per copulam: vt tradunt cum aliis *Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n. 8. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior t. 10. n. 33. Menoch. de præſump. 2. n. 18. & 19.* qui eam rationem reddit, quod carnaliter cognoſcens omnem culpã, & delictum fornicationis remittat. Et in propriis terminis docent hanc concluſionem *Ant. Cuc. d. t. 10. n. 33. Corduba ſum. q. 49. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 77. §. Hinc emergit, Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 208. concl. 10. n. 10.* vbi docent remitti ius recedendi à ſponſalibus ratione fornicationis ſponſæ, copula ſponſi illius fornicationis non ignari: & amplius dicunt *Cordub. Lud. Lop. & Manuel,* quamuis tempore ſponſalium exiſtimaſſet ſponſus eã eſſe virginẽ, adhuc enim dicũt, & bene, non poſſe reſilire, ſi cõſcius vitij, copulam cum ea habuit.

3 Hinc infero idem eſſe dicendum, quamuis haberet ſponſus voluntatem non remittendi: adhuc enim non poterit diſſoluere ſponſalia: ſicut non poteſt petere diuortium matrimonij coniux, qui conſcius fornicationis alterius, copulam habuit, licet haberet animum iniuriam non remittendi; nam ea remiſſio non à voluntate ſua, ſed ex iure ipſo proficiſcitur. Si autẽ iã diſſolutis ſponſalibus habeat copulam, non cenſetur ſponſam reconciliare, ita vt ad ſponſalia teneatur: ſicut diuortio celebrato, conualeſcit per copulam matrimonium diſpar enim eſt ratio, nam diuortio facto manebat vinculum prioris matrimonij, diſſolutis verò ſponſalibus nullum vinculum ſupererat.

4 II. Concluſio, ſi priora ſponſalia ipſo iure erant nulla, iuxta dicta diſp. 64. nu. 3. ſi ſponſus dum habuit copulam, conſenſum habuit permanendi in prioribus ſponſalibus, ſciens eſſe irrita: nec ſponſa priorem conſenſum reuocauerat, manent firma: ſimiliter ſi ſciebat per illum actum tacitè ratificari, nec contrarium conſenſum habuit; ſecus autem, ſi id ignorauit, vel habuit diſſenſum. Prob. prima pars, quia cum ſponſa decipiens, habilis fuerit ad contrahendum, conſenſus ex parte ſua validus fuit, & is dum non reuocatur, virtute durat, & ſolum deſiderabatur conſenſus alterius, qui ratione doli inefficax erat; ſed hic modò accedit, & manifeſtatur ſignò externo, nempe copula, quæ conſenſus matrimonialis ſufficiens indicium reputabatur, *c. Is qui fidem, de ſponſal.* nedum ipſorum ſponſalium, ſicut fictè ducens fæminam, ſi copulam animo maritali habeat, vel aliter conſentiat, priori fæmina manenti in priſtino conſenſu, reddit validum illud matrim. quod irritum erat, vt dicam l. 2. diſp. 32. nu. 9. Prob. 2. pars, nempe idem eſſe, ſi copulam habeat ſciens per illam ratificari priora ſponſalia: quia ſponſalia infantium, quę nulla ſunt, conualeſcunt per ſimultaneam habitationem, aut copulam ſcientia ratificationis huius poſtea habitam: vt dixi ſupra diſp. 16. nu. 6. Prob. vltima pars, nempe ſi ignorauit priora ſponſalia eſſe nulla, vel per eum actum ratificari, vel habuit diſſenſum, non manere valida, quia ad ratificationem exigitur nullitatis actus ſcientia, & eius ratificationis per ſequentem actum: vt probaui ead. diſp. 16. n. 7. ſi autem habuit diſſenſum, conſtat nullo modo ratificari: quia cum prior conſenſus fuerit nullus, eſt neceſſarius nouus, qui hic deſideratur. Idem dicendum eſt, ſi quis virgini exiſtimatæ ſub expreſſa conditione promitteret matrimonium, Si es virgo. ſi enim virgo non ſit, eum promiſſio defectu conditionis ſit nulla, iudicandum eſt, ſi poſtea eam cognoſcat, [illegible] de ſponſalibus nullis, quamuis copula habeatur defectu virginitatis iam cognito.

Ad arg. fateor per copulam hodie non recedi à conditione: ſed noſtra concl. non innititur huic fundamento, ſed remiſſioni iniuriæ per copulam. 5

DISPVTATIO LXVII.

Vtrùm in omnibus euentibus, in quibus licitum eſt diſſoluere ſponſalia, ob cauſam præcedentem ignoratam, vel ſuperuenientem, ſi iuramento ſtabilita ſint, neceſſarium ſit iuramenti relaxationem petere?

SVMMARIVM.

Prima opinio, eſſe neceſſarium, n. 1.
Secunda verior negans. 2
Sponſalia non ſunt conditionalia, ob tacitam concluſionem in eis incluſam. 3.

QVidam affirmant: & probari poteſt; quia eſt iuramentum rei licitæ, quod neceſſario ſeruandum eſt, niſi relaxetur, *c. Si vero, de iureiurando.* Sic *Sotus 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 1. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. Septimo, fine:* & videtur tenere *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 56. de matrim. f. 1036.* dicit enim promittentem ei quam virginem eſſe putabat, non teneri implere, licet iurarit: quia poteſt petere iuramenti relaxationem. 1

Sed prorſus tenendum eſt nulla opus eſſe relaxatione. 2 Quia ſi iuramentum conditionem contineret, ea non impleta, nulla deſiderata relaxatione, non aſtringeret: ſed in caſibus omnibus dictis ineſt tacita conditio iuramento, ergo. Prob. minor, quia iuramentum accedens contractui ſortitur naturam, & conditiones ipſius, *l. fin. C. de non num. pecun.* ſponſalia autem habent tacitam conditionem, ſi res in eodem ſtatu perſeuerauerint, id eſt, ſi cauſa non ſuperueniat, aut præcedens nouè cognoſcatur, legitima ad ea diſſoluenda. 2. Prob. eadem minor ex *c. Quemadmodum, de iureiur.* vbi textus decidit fas eſſe abſque periurio à ſpõſalibus iuratis reſilire, ob fornicationem ſubſequentem: & reddit rationem, quia ſubintelligitur conditio, ſi alter contra matrimonium non venerit: vbi *gloſſ. verb. Cenſes, Hoſtienſ. ibi, ſuper verb. Iuramen, ſi, Ioan. Andr. n. 13. & Anchar. n. 3. Ant. n. 13. Bald. in* [illegible] *Abb. n. 9. Imol. n. 3.* dicunt, licet iuramentũ in hoc caſu poſſit abſque peccato obſeruari, minimè tamen obligare: eò quod deficit tacita conditio, quæ ineſt, ſi res in eodem ſtatu permanſerit, *c. Ne quis, 22. q. 2. & l. Cum qui, ff. de ſolut.*

Ne tamen hinc inferas ſponſalia omnia eſſe conditionalia, cum tacitam includant conditionẽ: id enim abſurdiſſimũ eſſet, ſequeretur enim ex iis ex cauſa iuſta diſſolutis, non oriri impedimentum publicæ honeſtatis, vt contingit 3

tingit in ſponſalibus verè conditionalibus, quando conditione deficiente dirimuntur, iuxta *c. vnic. de ſponſal. in 6.* Sed dicendum eſt ea ſponſalia non eſſe conditionalia, quia conditio tacite ſubintellecta non reddit actum conditionalem, *l. Conditiones, quæ extrinſecus, ff. de condit. & demonſtr. & c. Significaſti, cum ibi notatis, de elect.* & diffusè per *DD. l. 3. ff. de legat. 2.* & ita notant omnes DD. iuris Pontificij, n. præced. allegati.

Ad argum. contrarium conſtat ex dictis num. 2. iuramentum enim rei licitæ obligat, donec relaxetur, niſi deficiat conditio exp[...] vel tacitè ſubintellecta.

DISPVTATIO LXVIII.

Vtrùm dum a[...] ſponſus vitio aliquo laborat, cuius ſi a[...] ſcius eſſet, haberet iuſtam diſſoluendi ſponſalia cauſam, vt ſi poſt ſponſalia fornicatus eſt, vel patitur morbum gallicum, poſſit compellere petendo coram iudice, vt alter ſponſus ea impleat, à quibus iniuſtè ob illius cauſæ ignorantiam reſilit?

SVMMARIVM.

Quot ſint difficultates diſputa[...], n. 1.
Quid diſtet inter petere, & exigere: & coniux adulter poteſt petere debitum. 2.
An poſſit exigere, dum alterũ latet eius adulterium. 1. opinio, non poſſe. 3.
2. Sententia verior, poſſe, n. 4. & qu[...] alter ſuſpicetur adulterium. 5.
Soluuntur argumenta. 6.
An ſponſus poſſit alterum ſponſum ig[...]rum ſuæ fornicationis, vel alterius cauſæ, ob quam iuſtè poterat reſilire, cogere ad ſtandum ſponſalibus. 1. opinio, non poſſe. 7.
Secunda verior, poſſe quando ſponſalia fuerunt valida; ſecus, ſi nulla. 8.
An ſimili cauſa laborans, vt [...] fornicans, vel morbum patiens gallicum, poſſit ob ſimilem cauſam alterius patientis idem vitium, diſſoluere ſponſalia. 9.
An quando alter iniuſtè ſecundum ſuam conſcientiam reſilit, quia ignor[...] in altero exiſtentem, amittat in foro conſcientiæ arras, n. 10. & ſoluuntur argument[a]. 11.

1 Diſputationem hanc quæ frequentiſſima, & valdè neceſſaria eſt, apud neminẽ inueni: & ideò eius deciſio ex alterius deciſione petenda eſt: quare duplex eſt tractanda quæſtio. Prior eſt, vtrum adulter occultus ita ius exigendi debitum amittat, vt non poſſit in conſcientia exigere ab innocenti ignorante illius adulteriũ. Poſterior eſt diſputatio hic propoſita, quæ ex prioris ſolutione pendet.

2 Circa I. quæſtionem, ſupponendum eſt, hoc diſtare inter exigere, & petere: quod illud importat co[a]ctionem, & eſt petere vt debitum: hoc autem, minime [...] gratis co[...] inter omnes [...] enim abſolutè matrimonij [...] eſt, ſicut [...] inceſtum committeret, vel caſtitatem voueret. Tota autem difficultas eſt, an per adulterium latitans alterum coniugem, ſit eo ipſo priuatus iure exigendi debitum, ita vt ſi alter neget, licet peccet lethaliter negando, ob erroneam conſcientiam, cum eum lateat adulterium, quod ius negandi concedit: non poſſit ipſum compellere, vt reddat debitum.

3 Duplex eſt ſent. I. ait eo ipſo eſſe priuatum iure exigendi, & tantum poſſe humiliter petere. Prob. 1. quia ſtatim ac coniux adulterium admittit, innocens re vera, & coram Deo eſt abſolutus à debito reddendo, argo adulter non poteſt petere tanquam debitum, cùm re vera debitum non ſit. Prob. antecedens, quia ſi noſſet alterius adulterium, maneret abſolutus ſecundum omnes, notitia autem facti non abſoluit re ipſa, ſed factum ipſum, ergo ante notitiam erat re ipſa abſolutus, & ſolum tenebatur ex conſciẽtia erronea. 2. Quia reddere ex obligatione, & exigere ſunt correlatiua, ſed vxor talis adulteri non tenetur re vera reddere, ſed tantum ex conſcientia erronea, ergo vir adulter non poteſt exigere. 3. Creditore ratione ignorantiæ non petenti debitum, minime eximitur debitor ab obligatione ſoluendi, ſed eo ipſo, quod coniux adulteratur, eſt debitor alteri immunitatis, & exemptionis ab obligatione reddendi: ergo licet innocens ex ignorantia minime petat hoc libertatis debitum, non manet adulter liber, nec poteſt ei libertati contrauenire, exigendo. Et confirm. quia in caſibus in quibus lege cautum eſt, ſeruos libertate donari, licèt hi ex ignorantia non petant libertatem, nequit dominus iis ac ſeruis vti, cum vere liberi ſint: iure autem diuino per adulterium vnius, innocens liber efficitur à reddendi obligatione: ergo. 4. Quia coniux occulte adulter non poteſt petere diuortium, nec debitum negare ob adulterium alterius coniugis ſibi notum, licet alter ſuum ignoret, & ita non poſſit mutuam delictorum compenſationem allegare: ergo ſimiliter quando ipſe ſolus eſt adulter, non poteſt alterum cogere ad reddendum, licet alter ob ignorantiam non opponat adulterium. Hanc ſent. quæ valde probabilis eſt, ſuſtinet *Tabiena Matrimonium 4. q. 6. n. 7. Armil. verb. Matrimonium, n. 77. Catharin. l. 5. contra Caietan tract. de ſacram. matrim. Nauar. ſumma Hiſp. c. 28. addit. ad n. 21. c. 22. verſ. Lo ſettimo: lat. c. 22. n. 23. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. ad fin. Couar. 4 decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 4. fine,* male tamen refert pro ſe Caietanum: *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 2. fin. in comment. littera B. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. a. 1. dub. 1.* & dicit eſſe hoc certum: eandem ſententiam videntur tenere alij abſolute docentes adulterum priuari iure exigendi debitum, hi ſunt *Roſella verb. Debitum, n. 17.* vbi *Piſana, n. 14. & Armil. n. 4. Angel. verb. Adulterium. n. 3. fine,* vbi *Syluest. q. 6. n. 8. fine, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 9. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 243. n. 14.*

II. ſent. probabilior, tenet coniugem adulterum, dum alterum adulterium latet, non perdere ius exigendi debitum, ſed poſſe ab eo exigere. 4 Prob. adulterum non poſſe exigere, eſt in pœnam ſui delicti, dignus eſt enim cum fidem matrimonij fregerit, vt ei fides minime ſeruetur: ſed reus non tenetur prodere ſuum delictum, vt à iudice, vel ab vxore priuetur in illius pœnam, iure exigendi: ergo quamdiu delictum non conſtat vxori, vt adulterum per exceptionem elidat, non priuatur iure exigendi debitum, [...] ſuæ pœnæ eſſe executor. 2. Quia hæc eſt veluti pœna conuentionalis, iure diuino, & naturali inducta, vt frangenti fidem, fides non ſeruetur: ſed pœna conuentionalis non debetur ante ſentent. iudicis, vel ſaltem antequam pars ipſa petat, vt probaui diſp. 37. n. 2. & 4. ergo. 3. Quia matrimon. eſt quædam ſocietas, & contractus, & fœdus, in aliis autem contractibus, & fœderibus, reus non eſt priuatus, ſed priuandus: vt filius, qui occultum crimen in patrem admiſit, exhæredatione dignum, & ſocius in ſocium. 4. Quia cum coniux ipſo iure priuatur debiti petitione, videmus non eſſe in alterius poteſtate hanc pœnam ei remittere, vt ſi inceſtum cum ſorore coniugis admittat, vel communem filium è ſacro fonte leuet: ergo cum coniux innocens poſſit inferre, vel remittere adultero pœnam non exigẽdi debitum, ſignum eſt non ipſo iure illum ſubire hanc pœnam, ſed cum ei à coniuge innocenti infertur. Hanc tenẽt *Archid. c. in coniugio, 32. q. 1.* vbi *Turrecr. in fine,* referens *Bernar. Hiſpanũ, Caiet. opuſc. 17. reſponſ. reſpõſione 4. quod habetur 1. to. opuſculor. tract. 31. Sotus 4. d. 36. q. vnic. a. 4. verſ. Vtrũ verò vxor. Petr. de Soto lect. 16. de matr. §. pen.* & quidam doctiſſimus Theologus, vt teſtatur *Caſtro* pro priori ſent. relatus: *idem Led. 2. p. 4. q. 64. a. 2. f. 519. col. 1. 2. & 3. Palacios 4. d. 35. diſp. 1. f. 786. col. 1. Matien. l. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 2. n. 101. Enriquez l. 11. de matr. c. 15. n. 6.*

Imo idem credo, licet coniux innocens ſuſpicaretur 5 alterum adulteratum eſſe, leuibus tamen indiciis, quæ non ſunt ſufficientia ad ipſum in foro conſcientiæ excuſandum: quia alter non tenetur tunc fateri ſuum crimen, nec innocens ius habet ſpoliandi reum iure petendi, & exigendi, donec eius delictum ſufficienter norit: quare illa exceptio adulterij, quam opponit, nõ eſt legitima etiam in foro conſcientiæ.

Ad argum. prioris ſent. reſpondetur. Ad I. non eo ipſo 6 innocentem eſſe abſolutum ab obligatione reddendi, ſed tantũ habere ius, quo ſe ipſe poſſit abſoluere in foro conſcientiæ, ſi ſibi factum conſtaret: & quamuis notitia facti

non abſoluat, ſed factum ipſum, eſt tamen conditio ſine qua non, vt iuſte poſſit ſe abſoluere. Ad 2. nego minorem, imo ſecundum rem tenetur reddere, donec innocens adulterij conſcius ſe abſoluat: nam ante talem abſolutionem non eſt alter ſua poſſeſſione ſpoliandus. Ad 3. diſtinguo minorem, eſt debitor ita vt teneatur ſe prodere, & ſpoliare, nego: ſed eſt debitor ad hunc ſenſum, vt coniux innocens delicti conſcius poſſit ſe abſoluere: vt qui fregit contractus fidem, eſt debitor pœnæ conuentionalis, non ita vt teneatur illam offerre, ſed ad hunc ſenſum: vt alter habeat ius ab illo exigendi. Ad confirm. dico, leges ipſo iure donare ſeruo libertatem: quod hic non contingit. Ad 4. nego conſequ. quia adultero non negatur diuortium ob ſimile alterius adulterium, in ſui dilecti pœnam: ſed quia lex concedit ſoli innocenti diuortium, & ipſe non eſt innocens: & adulter priuatur iure exigendi debitum, in ſui delicti pœnam.

7 II. QVÆSTIO eſt, vtrùm ſponſus poſſit cogere alterum, ad fidem ſponſalium ſeruandam, quando aliquo vitio occulto laborat, cuius ſi alter conſcius eſſet, poſſet iuſte reſilire. Et quidem, ſi quæſt. præmiſſæ priorem ſent. amplectamur, neceſſario dicendum eſt non poſſe: & in gratiam huius partis adhuc ſcrupulus duplex reſtat. Prior eſt, quia licet quando ſponſus occultaret fornicationem, poſſet dici adhuc eum poſſe cogere ad ſponſalia: quia pœna eſt delicti, priuare eo iure: cæterum dum occultat morbum gallicum, quo abſque culpa laborat, nō poteſt dici eſſe delicti pœnam, vt alter poſſit diſſoluere ſponſalia. quare ſaltem in caſibus, in quibus abſque delicto dirimuntur ſponſalia, dicendum videtur non requiri vt alter iure diſſoluendi ſpolietur: & ita non poterit alterum morbi ignarum, cogere. Poſterior eſt, ſi quis promittat matrim. alicui ſub conditione dotis tradendæ, ea non tradita non poteſt per alterum cogi implere, quamuis ille conditionis oblitus non alleget hanc exceptionem: ſed ſponſalia habent tacitam conditionem, vt dixi diſp. præc. n. 3. niſi occurrat caſus, ob quem licitum eſt ea diſſoluere, ergo licet alter per ignorantiam huius caſus occurrentis non alleget illum, cogi non poteſt ad ſponſalia.

8 Dicendum tamen eſt ſuſtinendo poſteriorem opinionem quæſtionis præmiſſæ, ſi ſponſalia fuerint valida, (quod quando ſit, vel ſint irrita, dixi tota diſput. 64) patientem vitium, poſſe cogere alterum ſponſum ſtare ſpōſalibus, dum alter neſcit tali ſcientia illud vitium, vt iuſte poſſit à ſponſalibus reſilire. Prob. quia hic caſus omnino ſimilis eſt illi, ſicut enim per adulterium vnius eximitur alter ab obligatione reddendi, ſi illudque ſciret, poſſet obiicere: ſic per fornicationem vnius, vel aliam iuſtam cauſam, eximitur alter ab obligatione implendi ſponſalia, & ſi illam noſſet, poſſet obiicere, & vtrobique eſt eadem diſſoluendi ratio, ſcilicet, quia frangenti fidem, fides ſeruanda non eſt. Si verò ſponſalia eſſent omnino nulla, quia dolus contractui cauſam dedit, manifeſtum eſt ſpōſum doli conſcium, non poſſe alterum ignarum cogere: cum nullo vinculo alter aſtrictus ſit, & ipſe potius teneatúr iniuriam reſarcire, deſiſtendo à contractu.

9 Id tamen obſeruandum eſt, ſponſum ſimili vitio irretitum non poſſe ob æquale vitium, petere ſponſalium diſſolutionem, licet ſuum occultum ſit, vt fœmina, quæ fornicata eſt, vel morbum gallicum patitur, non poteſt ob eundem morbum, vel viri fornicationem, petere eam diſſolutionem: vt ſimiliter dixi n. 6. fin. de diuortio petendo, quando vterque coniux paris delicti reus eſt: & conſultò dixi de fæmina, quæ fornicata eſt, nam ſuprà diſp. 55. n. 9. dixi virum fornicantem poſſe diſſoluere ſponſalia ob fornicationem fæminæ, quia delicta ſunt imparia.

10 Demum ex dictis infertur, eum qui fornicatus eſt, vel aliud vitium patitur, ob quod alter ſi ſciret, poſſet à ſponſalibus validè contractis reſilire, ſi dum eſt ignarus, reſiliat, lucrari arras: & tuta conſcientia eas retinere, quia hæc eſt earum natura, vt iniuſtè reſiliens eas perdat, vt dixi ſupra diſp. 36. n. 2. Sed hic ignarus cauſæ iniuſte reſilit, cum vere, & non ex conſcientia erronea teneatur implere, dum cauſam illam ignorat, & poſſit per alterum cogi: ergo hic reſiliens perdit arras, & alter lucratur.

Ad duplex arg. propoſitum nu. 7. reſp. ad 1. fateor tunc non eſſe proprie pœnam, ſed aliquo modo, quam non tenetur alter ſibi infligere: eſt enim quaſi pœna conuentionalis, nam tacite conueniunt partes, quando ſpondent ſibi matrim. vt aduenienti cauſa notabilem mutationem facienti, non vt ipſo iure diſſoluantur ſponſalia, ſed vt alter ius acquirat, ſi velit, & ſpiat, diſſoluendi. Ad 2. dico id procedere in ſponſalibus vere conditionalibus: quia cum conditio ſuſpendat, nulla oritur obligatio ante conditionis euentum: quare cum ea non euenerit, promittens nullo vinculo aſtrictus erat, [illegible] cogi nequit: at conditiones, quæ tacite intelliguntur, non faciunt ſponſalia conditionalia, vt dixi diſp. præc. n. 3. & ſubinde non ſuſpendunt conſenſum, ſed ſtatim oritur obligatio, licet diſſolubilis, ſi alter cauſam nolit, velitque ea vti. 11

DISPVTATIO LXIX.

Vtrùm neceſſaria ſit iudicis authoritas diſſoluentis ſponſalia, [illegible] occurrunt cauſæ diſſoluendi in præcedentibus diſputationibus expoſitæ?

SVMMARIVM.

Prima opinio, ſemper requiri authoritatem iudicis, quoties valent ſponſalia, num. 1.

2. In aliquibus caſibus non requiri. 2.

De ſe, ſecluſo ſcandalo non requiritur. 3.

Quid ſi cauſa diſſoluendi eſt publica, & certa, & ſponſalia ſimiliter publica, & oriatur ſcandalum ex diſſolutione. 4.

Quid ſi cauſa ſit certa & occulta, & ſponſalia ſimiliter occulta. 5.

Quid ſi ſponſalia ſint publica, & cauſa certa, & occulta, & quale peccatum ſit tunc propria authoritate diſſoluere. 6.

Quid ſi cauſa ita occulta ſit, vt nullo modo probari poſſit, & ſponſalia publica. 7.

Quid ſi cauſa diſſoluendi eſt dubia. 8.

[illegible] opinatiua, & [illegible] facti, in vtroque foro ſufficiat. 9.

Quis ſit iudex huius diſpoſitionis. 10.

Soluuntur argumenta, & explicantur c. Duo pueri, & c. De illis, el 1. de deſponſ. impub. & c. Seculares, 33. q. 2. n. 11.

A Quibus cenſent ſponſalia valida, nūquam poſſe propria authoritate diſſolui, probant ex *c. Duo pueri, in fi. de deſponſ. impub.* vbi pœnitentia imponitur cuidam eò quòd iudicio Eccleſiæ irrequiſito ſponſam dimiſerit, & *c. De illis, el 1. eod. tit.* vbi de impuberibus dicitur, ſi ad pubertatem venientes reclamant, iudicio Eccleſiæ ſeparandos eſſe. Et *c. Seculares 33. q. 2.* puniuntur qui abſque authoritate Eccleſiæ ſeparantur. [illegible] *c. De illis* [illegible] 1

Alij autem duplicem caſum [illegible] excipiunt, in [illegible] non liceat propria authoritate diſſoluere, nempe in caſu ingreſſus religionis, vel matrimonij alterius contracti. & ratio eſt, quia in his duobus caſibus, ius ipſum eſt notiſſimū, & cauſa eſt notoria: cum matrim. in facie Eccleſiæ celebrari debeat, & profeſſio cum ſolemnitate. Sic docent ex Theologis *D. Th. 4. d. 27. q. 2. a. 3. corpore, & ibi Durand q. 3. a. 3. Richard. a. 3. q. 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 18. §. 1. fine, Viguer l. inſtit. c. 16 §. 7. verſ. 7. fine.* Et ex iuriſperitis *gloſſ. c. De illis, el 1. de deſponſat. impub. verb. Iudicio, & ibi Ant. n. 4. Goffred ſum. tit. de deſponſ. impub. n. 9. Hoſt. ſum. t. de ſponſ. §. Et qualiter, n. 10. verſ. & nota, quod in 5. caſu. Ioann. Andr. c. De illis, de ſponſal. fine.* vbi *Henric. n. 5. Prapoſ. fine, Roſel. Matrimonium, [illegible] verb. Sponſalia, n. 9.* vbi *Armil. n. 13. l. 8. t. 1. p. 4.* & ibi *Montalu. inſt. Conar. 4. decret. 1. p. c. 5. init. n. 2. Ant. Cucul. l. 1. inſtit. maior. t. 10. n. 59. fine, Lācelot inſt. iuris canon. l. 2. de ſponſal. verb. Iudicio Eccleſiæ.* Addunt *D. Ant. & Roſella, verb. Sponſalia, n. 9.* huic duplici caſui alium, nempe quando fornicatio eſt notoria, & *Henri. & Prapoſ.* addunt alium, ſcilicet quando impedimentum alicuius conſanguinitatis, vel affinitatis detegitur: & *Prapoſitus* addit, vel niſi quando alter initiatur ordine ſacro. 2

Sit tamen I. Concl. ex natura rei vbi eſt certitudo cauſæ, & facti, nulla deſideratur authoritas iudicis, ſed ſi aliquando ea deſideretur, eſt ratione ſcandali vitādi. Prob. quia 3

quia ſpõſalia tacitam cõditionem habet, niſi aliquis caſus ex dictis accidat: quare occurrente aliquo ex iis, licitum eſt ex natura rei propria authoritate diſſoluere: ſicut deficiente conditione. Sic colligitur ex omnibus DD. n.4.5.& 6. allegandis, ſolam enim culpæ cauſam aſſignant, dum oritur ſcandalum, quo ceſſante à culpa liberant ea authoritate propria ſoluentem, & tenet *Manuel* 1.10.*ſum.*2.*edit.c.* 245.*num.*18.

4 Hinc infertur, ſi cauſa diſſoluendi ſponſalia publica ſit, ac certa, tam de iure, quam de facto; de iure, quia eſt in iure expreſſa, & de facto, quia eſt certum [illegible] eandem cauſam adeſſe, tunc licet ſponſalia ſint publica, poſſe propria authoritate diſſolui: quia tunc ſcãdalum ceſſat, cum diſſolutionis cauſa publica ſit: & tenent *Angel. verb. Sponſalia, n.*42. vbi *Syluest. q.*11. *Tab*[illegible] *fin*, *Nauar. ſum. c.*22. *Hiſp. n.*27. *lat. n.*28. *Gr*[illegible] *verb. Mas en tõdas, t.*1.*p.*4. & ex Theologis *Palud.* 4.*d.*27.*q.*1.*a.*3.*fin. n.*36. *Manuel proximè citatus. Petr. de Ledeſma de matrim. q.*43.*art.*3.*dub. vlt. Bart. à Ledeſ. dub.*13.*de matri. fine, Philiarc. de offic. ſacerd. to.*1.*p.*2.*l.*2.*c.*1. *Vega l.*6.*ſum. caſu* 105. Temperant *Petr. de Ledeſ. & Bart. à Ledeſ.* niſi oriatur ſcandalum: ſed non eſt neceſſariũ hoc temperamentũ, eſſet enim omnino paſſiuũ id ſcandalum.

5 2. Infertur, ſi cauſa diſſolutionis certa ſit, de iure, & de facto, licet occulta, & ſponſalia ſint etiam occulta, poſſe propria authoritate diſſolui: quia ceſſat ſimiliter ſcandalum. ſic fatentur *Ricard. D. Ant. & Figuer. citati n.*2. *Palud. n.*37. *Angel. Syluest. Tabiena, Nauar. Petr. à Ledeſm. Barth. à Ledeſm. Vega allegati, n. præced.* [illegible] *c. Vbi non eſt*, 30. *q.*2. *n.*6. *Veracruz* 1.*p. Speculi, a.*21. *ad finem, Enriquez l.*11. *de matrim. c.*14. *n.*1. *Lud. Lop.* 2.*p. inſtruct. de matrim. c.*38. *ad finem.*

6 II. Concl. dum cauſa certa eſt de iure, & de facto, occulta tamen, & ſponſalia publica, iudicis authoritas deſideratur ad ea diſſoluenda: non tamen eſſet culpa lethalis, ſed ſolum venialis propria authoritate diſſoluere, niſi inde graue ſcandalum oriatur. Quia nullibi iure cauetur eam authoritatem neceſſariam eſſe, & diſſoluens iure ſuo vtitur. Sic *Angel. Syluest. Nauar.* [illegible] *& Tabiena, verb. Sponſalia, q.*8.*n.*10.*fine* ait, forte non eſſe mortale.

7 Imo ſi cauſa ita occulta ſit, vt probari nequeat coram iudice, vacabit culpa ſponſalia publica propria authoritate diſſoluere, quia petita licentia denegabitur probationis defectu, & ex alia parte recuperat innocens rem ſibi debitam, quam iuxta omnes fas eſt propria authoritate capere, quando in iudicio recuperari nequit, ſic *Palud. n.*35. *& Enriquez allegati n.*4.

8 III. Concluſio, dum cauſa diſſolutionis eſt dubia, de [illegible] quia non certum eſſe ſufficientem [illegible] de facto, quia [illegible] eſt certum [illegible] eſt peccatum lethale pro[illegible] authoritate ſoluere ſponſalia. quia eſt probabile in[illegible] periculum, dum ſpoliatur alter in dubio, iure ſibi [illegible], vt impleatur fides data. Sic *Petr. de Ledeſm. & Lud. Lop. citati n.*5 & colligitur ex aliis allegatis n.5.& 6.

9 Ne tamen intelligas exigi, vt vndequaque certa ſit ſufficientia cauſæ, ita vt nulla ſit opinio contraria: vix enim caſus contingeret: ſed requiritur certitudo moralis, id eſt, vt cauſa iuxta probabilem opinionem, ſit ſufficiens: quia in moralibus ad operandum hæc dicitur certitudo, cùm ſatis ſit, vt quis tuto operetur, opinionem probabilem amplecti, & ita colligo ex *Lud. Lop. d.c.*38.*ad fin.* vbi cautè dixit eſſe peccatum mortale, quando cauſa eſt dubia, diſſoluere ſponſalia niſi authoritate iudicis, vel viri docti aſſerentis eſſe ſufficientem: quæ ſolam opinionem facit. Quæ autem certitudo facti requiratur, dicam diſp.71. & 72. pro foro externo: & diſp. 73. pro interno.

10 Vltima concl. iudex, cuius authoritate ſponſalia diſſoluenda ſunt, eſt ſolus eccleſiaſticus, ordinarius, vel delegatus, quia hæc eſt materia ſpiritualis, non autem erit parochus: quia non eſt iudex in foro externo. Sic *Palud.* 4. *d.*27.*q.*1.*num.*38.

11 Ad arg. propoſita n.1. reſpondetur, *c. Duo pueri, & c. Seculares*, loqui de matrimonio de præſenti, à quo alter coniux abſque cauſa receſſerat: vt clarè conſtat ex textu. Ad *c. De illis*, dico nolle textum, eſſe neceſſarium Eccleſiæ iudiciũ, ſed tantum iubere vt Eccleſiaſticus iudex, ſi coram ipſo impubes adepta pubertatè reclamauerit, eum ſeparet.

DISPVTATIO LXX.

Vtrùm ſi cauſa diſſolutionis ſponſalium occulta, infamiæ grauis nota afficiat, vt ſi ſit occulta ſponſæ reputatæ virginis fornicatio, poſſit in iudicio detegi, vt ea diſſoluantur?

SVMMARIVM.

*Ratio dubitandi proponitur, n.*1.
*Licitum eſt præmiſſa monitione, & quando liceat teſtium vitia occulta detegere, & furem occultum, ad vitandum damnum.*2.

RAtio dubitandi eſt, eo quod de iure naturæ ſit proxi- 1
mi famam illæſam conſeruari, cum vitium occultum eſt.

Sed breuiter dicendum eſt, non ſtatim cauſam ad iudi- 2
cem deferendam eſſe, ſed prius monendam eſſe ſponſam, vt deſiſtat, vt vel ſic infamiam euitet: ſin autem velit, adeundos eſſe parentes, vel viros pios, vel prælatum, vt patrem, vel ipſam moneant: quod ſi adhuc perſiſtat, fas eſſe ad tribunal iudicis deferre. Sicut ſimiliter dicunt DD. habentem impedimentum occultum ad ordines, vel matrim. prius eſſe monendum, aliaque media occultá adhibenda, & ſi nihil proſit, denũciandum eſſe. Prob quia hic vtitur iure ſuo ad ſe tuendum, cum alio pacto defendere ſe minimè poſſit. Item, quia licitum eſt detegere vitia teſtium occulta, quando id eſt medium neceſſarium ad iuſtam defenſionem: vt optimè *Sotus l.*5. *de iuſt. q.*7.*a.*3. & omnes alij docent. Tandem quia licitum eſt denunciare iudici furem occultum ad vitandum proximi damnum, ſecreta monitione non proficiente, vt benè docent *Tabiena, verb. Inquiſitio n.*6. vbi *Armil. n.*8. *Sotus de ſecreto, memb.*2.*q.*6. *paulo ante ſolut. ad* 3. *Corduba ſum. q.* 111. *Nauarra lib.*3. *de reſtit.* [illegible] ergo à fortiori id licebit ad vitandum damnum proprium, ne cogatur ſponſus implere ſponſalia, quibus non aſtringitur.

DISPVTATIO LXXI.

Qualis probatio plena ac ſufficiens ſit, impedimenti matrimonij, vt Eccleſia illud celebrari impediat, ſponſaliaque diſſoluat?

SVMMARIVM.

*An ſufficiat vnus teſtis, n.*1.
*Quid, ſi non ſit citatus, ſed per partem producentem oblatus, vel ſe ingerat,*2.
*Quid, ſi nolit publicè, & in partis præſentia teſtificari, ſed ſecretò, & abſque ſui nominis publicatione. Et quid ſi velit publicè, caſu quo ſuam turpitudinem aperiat,*3.
*Quid, ſi teſtis ſit denunciator, vel accuſator, vel turpitudinem propriam detegat,*4.
*Et quid, ſi teſtis ſit criminoſus,*5.
*An accipiendum ſit contrahentium iuramentum, in probationis ſupplementum,*6.
*An quando allegatur cauſa diſſolutionis, culpam non continens, ſi matrimonium contrahatur, ſufficiat vnus teſtis ad impediendum,*7.
*Quid, quando ſponſalia ſunt iuramento firmata, an ſatis ſit vnus teſtis, & qua circumſpectione debeat talis teſtis deponere,*8.
*Quid, quando teſtis non deponit, ſed ſolum denunciat,*9.
*An oporteat, vt teſtis ille iuret,*10.
*An exigatur, vt teſtis certo ſciat, vel ſufficiat auditus, licet alter certò ſciens teſtetur abſque iuramento, & quid, ſi impedimentum ſit conſanguinitatis, & qualiter conſanguinei ad hanc probationem admittantur: & explicatur c. Licet ex quadam, de teſtibus,*11.
*Quid, ſi teſtis ſit vilis, & quid in teſte conſiderandum ſit, & quid, quando factum eſt ita occultum, vt aliàs probari nequeat,*12.
*An ſatis ſit fama impedimenti,*13.
*Quid ſi ſponſalia ſint iurata, & explicatur c. Cum in tua, de ſponſalibus,*14.
*Quid ſi fama conſtet iudici vt priuato, & an poſſit tunc abſque ordine iudiciario inquirere, n.*15. *& quid ſi in contrarium ſint clariores probationes,*16.
An contra famam admittatur probatio conſanguineorum, vel iuramentum volentium contrahere matrimonium, n. 17. *& quid de rumore, & quo diſtet à fama,*18.

1 IN hac diſput. tractandum eſt, qualiter in foro externo ſufficiant vnius teſtis dictum, & fama ad diſſoluenda ſponſalia, impediendùmque matrimonium: & priores concluſiones de teſte erunt: poſteriores verò de fama.

I. Concluſio, impedimentum ne matrimonium contrahatur, plene probatur vnico teſte. Habetur expreſsè *c. Super eo, el 2. de teſtibus, & atteſtat. & c. Præterea, el 2. de ſponſ.* & huius rationem reddunt omnes Doctores, quia hic agitur de vitando peccato, ne impediti contra Eccleſiæ prohibitionem contrahendo, peccent, idem definitur *l. 18. t. 9. p. 4.* & nullus in hac concluſione diſcrepat.

2 Idem dicendum eſt, licet teſtis non fuerit citatus, ſed per partem producentem iudici oblatus: non enim præſumitur ex hoc ſe ingerere: argumento *c. Conſtitutus, de teſtib.* ſecus vbi ſe ipſum ingereret, tunc enim ſicut ſuſpectus eſſet repellendus: argumento *l. Vxori, §. 1. ff. de fal.* ſic *Abb. c. Cum in tua, n. 2. de ſponſal.* vbi *Alex. de Neuo, n. 4. Præpoſ. n. 1. Bart. l. Poſt legatum, §. His vero, n. 1. ff. de his quibus vt indig. Maſcard.* cum alijs, quos refert, *de probatio. concl. 1035. n. 3.*

3 2. Idem dicendum eſt, quamuis teſtis nolit parte citata, & publicè, vt teſtimonium ferri debet, iuxta *c. 2. de teſt.* ſed clam, & abſque nominis publicatione teſtari. Sic habetur *c. Præterea, el 2. de ſponſ.* & docent *Innoc. ibi, n. unic. Ant. n. 6. Abb. n. 7. Alex. de Neuo, n. 4. Præpoſ. n. 4. Maſcard. d. cõcl. 1035. n. 4.* Imo *gloſſ. eo. c. Præterea, verb. Publicè, & Ioan. Andr. ibi, n. 5.* aſſerunt teſti publicè confitenti in caſu illius textus, non eſſe fidem adhibendam: tum quia turpitudinem ſuam fatetur, tum etiam, quia dictum vnius non ſatis probat. Sed meritò reprobant *Hoſtien. ibi paulo poſt princip. Ant. n. 7. Abb. n. 7. Alex. de Neuo, n. 7. Præpoſ. n. 7.* tum quia maior eſt præſumptio contra clàm deponentem, iuxta illud D. Bern. ad Eugenium, *Hanc tibi conſtituas regulam, vt omnem, qui palam veretur dicere, quod in auribus loquutus eſt, ſuſpectum habeas.* tum etiam, quia vbi agitur de peccato vitando, vnus teſtis probat, vt dixi n. 1.

4 3. Idem dicendum eſt, etiam ſi teſtis eſſet denunciator, vel accuſator, allegaretque turp[illegible] colligitur ex *c. Ad audientiam, de ſponſal.* & ex *c. Iurauit, de probat.* & ex *c. 1. de conſang.* vbi id tenet *Ant. n. 3. Abb. n. 6. Alex. de Neuo n. 6.* qui idem etiam docet, *d. c. Præterea, n. 4.* vbi *Præpoſ. n. 8. Maſcard. d. concl. 1035. n. 5.*

5 4. Idem dicendum eſt, licet teſtis ſit criminoſus: vt conſtat ex *c. Præterea, el 2. de ſponſal.* vbi teſtis turpitudinem ſuam allegat. Sic *Cardin. n. 1.*

6 Aliqui cenſent in his caſibus accipiendum eſſe iuramentum à contrahentibus, in probationis ſupplementum. Sic *Tancred. & Philip.* quos refert, & meritò improbat *Alex. de Neuo, c. Super eo, de conſang. n. 9.* quia cum vnicus teſtis plenè probet, vt dixi n. 1. nullo ſupplemento indiget.

7 Imo non tantum ſatis eſt vnus teſtis, vel fama ad impediendum, ne ſponſalia compleantur, & plene probandum, quando imponitur impedimentum impediens matrimonium, ſed etiam quando allegatur alia cauſa, qua exiſtente nullum eſſet peccatum contrahere, vt ſi ad diſſoluendum ſponſalia alleget ſpõſus fornicationem ſponſæ. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 1. n. 17. fine:* & probat ex *c. Super eo, el 2. de teſt. & atteſt.* Sed omnino tenendum eſt oppoſitum, quia quando agitur de alterius præiudicio, non ſatis eſt vnius teſtimonium, *c. Licet ex quadam, c. Veniẽs, c. In omni negotio, de teſtib. & l. Vt iuriſiurandi, C. de teſtib.* Sed hic agitur de præiudicio iuris alteri acquiſiti, ne ſibi fides præſtita impleatur: & ab hac regula generali ſolum excipitur, quando opponitur impedimentum matrimonij, ratione peccati vitandi, vt dixi n. 1. ergo extendi non debet ad caſum, vbi non agitur de peccato vitando, ſed de ſolo tertij præiudicio. Quare *Panorm. c. Præterea, el 2. de ſponſal.* dicit caſum illius textus eſſe valdè ſpecialem, ratione peccati vitandi. Nec *d. c. Super eo,* oppoſitum probat, quia expreſsè loquitur, dum allegatur conſanguinitas matrim. dirimens. Item, quia in hoc caſu agitur de alterius peccato probando, ſcilicet fornicatione, quod non niſi duplici teſte probatur: vt dicunt optimè aliqui DD. explicantes *c. Duo pueri, de deſpon. impub.* vbi textus dicit credi viro aſſerẽti copulam, & dicunt id eſſe matrimonij fauore, quod copula firmabatur: ſecus fore, ſi non ad matrimonij valorem, ſed ad probandum delictum ageretur: hi ſunt, *Ioan. Andr. d. c. Duo pueri. fine,* vbi *Hoſtien. ſuper verb. Non cognouiſſe, Anton. n. 14. Abb. n. 6. Alex. de Neuo, n. 12.* Tãdem, quia ſpeciale eſt dum allegatur fornicatio, tanquam matrimonij impedimẽtum, vt concubitus cum conſanguinea futuræ vxoris probetur vnico teſte, vel fama, eo quod agitur de peccato vitando, vt bene *gloſſ. c. Præterea, de teſtib. & atteſt. verb. De auditu, & ibi Bald. n. 8. Campeg. in tract. de teſtibus, reg. 585. verſ. Tertio probatur, Maſcard. de probation. concl. 62. n. 7. & concl. 63. n. 1.* ergo non debet extendi ad caſum, in quo non agitur de matrimonio impediendo, & vita[illegible].

Vtrùm autem concl. poſita [illegible] habeat, vbi ſponſalia 8
iuramento firmata eſſent? non [illegible] inter DD. quidam enim cenſent non ſatis eſſe vnius teſtimonium, ad impediendum matrimonium: id enim clarè videtur decidi *c. Præterea, el 2. de ſponſal.* & ratio eſt, ob iuramenti religionem, Eccleſia enim certa eſt de periurio, iis non impletis: incerta autem de impedimento, & ita tutius eligit. Sic docent *gloſſ. c. Super eo, de conſang. verb. Fama, & eo c. Præterea, verb. Niſi,* vbi *Anton. n. 8. Abb. in fin. Cardin. fine, Henric. n. 3. & 4.* idem *Ant. d. c. Super eo, n. 6. Greg. Lop. l. 18. t. 9. p. 4. verb. Per iura. Iac. Leoniſſa inter conſilia matrim. Zileti, conſ. 29. n. 21.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 9. n. 17.* & explicant *Greg. Lop. & Palud.* quando teſtis ſit omnino integer. Sed verius eſt ſufficere teſtem omnino integrum, quia non minus, quàm fama probat, quæ ſufficit ad diſſoluendum ſponſalia iurata, vt dicemus n. 14. Nec obſtat *c. Præterea,* quia ille teſtis non erat omnino integer, quia nomine non publicato deponebat, allegabàtque turpitudinem ſuam. Sic *Abb. c. Super eo, de cõſang. n. 7. & c. Super eo, de eo, qui cogno. cõſang. n. 5. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 10. n. 22. Maſcard. de prob. concl. 1035. n. 10.* & ex Theologis, *Veracruz 3. p. ſpeculi, a. 8.* addunt *Couar. & Maſcard.* debere teſtem eſſe omnino integrum, & circumſpectiſſimè teſtimonium [illegible] laturum: qua vero circumſpectione, & qua integritate teſtis iſte deponere debeat, relinquitur arbitrio iudicis: vt ait *Couar.* Eiuſdem ſententiæ ſunt *Hoſtien. eo c. Præterea ſuper verb. Niſi iuramentum, & ibi Calderinus, & Anchar. n. 4. Præpoſ. n. 9. & c. Super eo, de conſanguin. fine,* vbi *Alex. de Neuo, n. 9.* vbi dicunt impedire ſponſalia iurata teſtem integrum, & bonæ famæ, ſi iudex attentis circumſtantiis ſibi perſuadeat verum deponere.

II. Concluſio. Aliquæ qualitates concurrere debent, vt 9
vnicus teſtis ſponſalia perfici impediat. I. eſt, vt teſtis deponat: ſi enim [illegible] impediret matrimonium, niſi probaret [illegible] ſequitur *Alex. de Neuo, c. Cum in tua, de ſpõſal. n. 9.* [illegible] illum textum, quia vltra vnicum teſtem, famam petit.

II. Qualitas eſt, vt teſtis iuret: parum enim creditur non 10
iuranti, *c. Tua, de cohabit. cleric.* ſic contra *Cardinalem. c. Præterea, el 2. de ſponſal. n. 1.* docent *Hoſtien. ibi initio, Ioan. Andr. n. 2. Abb. c. 1. de conſang. n. 4.* vbi *Alex. de Neuo, n. 3. Præpoſ. n. 6. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 10. n. 21. Gutier. q. canon. l. 1. c. 11. n. 31. 32.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 9. n. 27. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de Euchariſtia, c. 76. f. 246.*

III. Eſt, vt is teſtis aſſerat cum iuramento ſe certo ſcire 11
impedimẽtum: aliàs de ſolo auditu teſtificans, nõ impediret, quamuis alter teſtis ſimul cum eo, abſque iuramento, de certa ſcientia deponeret: vnde maiorem [illegible] facit fama, vel vnicus teſtis iurans, quàm duo teſtes, quorum vnus cum iuramento deponit de auditu, alter verò abſque iuramento, de certa ſcientia: cum hi duo non impediant matrimonium, quod tamen vnicus teſtis, vel fama impedit, cum teſtis ille iurat de certa ſcientia. Sic *Abb. d. c. 1. de conſanguin. n. 2. & 3.* vbi *Alex. de Neuo, n. 2. Præpoſ. n. 6. Couar. Maſcard. Gutier. eo n. 32.* allegati n. præced. & exigi, vt teſtis hic de certa ſcientia deponat, docet etiam *Nauar. l. 4. conſil. in 2. edit. t. de conſang. conſ. 2. n. 1.* Excipiendum tamen eſt ab hac regula, vt non ſufficiat teſtis de auditu deponens, niſi

niſi ad probandam conſanguinitatem: tunc enim ſatis eſt de auditu teſtari, ſi teſtificetur iuxta formam c. Licet ex quadam, de teſtib. ſic Card. c. 2. de conſang. n. 1. vbi Anchar. n. 2. Prępoſ. n. 1. idem Prępoſ. c. Tua nos, eod. t. n. 5. vbi Ant. n. 7. Alex. de Neuo n. 7. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 21. Maſcard. de probat. concl. 1035. n. 10. & concl. 410. n. 1. Gutier. q. can. l. 1. c. 11. nu. 34. ad idem eſt Nauar. d. conſ. 2. proxime citato, vbi ait quendam teſtem, vt matrim. impediret, depoſuiſſe audiuiſſe à quodam ſuo maiori contrahentes eſſe conſanguineos: & ait non impedire, quia eſt teſtis de auditu, qui conſanguinitatem non probat, niſi à pluribus maioribus audiuiſſet, iuxta d. c. Licet ex quadam. idẽ Maſcard. ea concl. 410. n. 3. vbi ait requiri teſtes eſſe perſonas graues, & deponere à maioribus audiuiſſe: & n. 4. ait requiri, vt audierint ante litem motam, nam ſi poſt litem motam, nullam fidem facerent: facile enim id contingere poteſt, niſi (vt inquit n. 5. cum aliis) eſſet auditus poſt litem motam, in loco diſtantiſſimo, & n. 7. ampliat, vt habeat locum etiam quoad matrimonium impediendum. Maximè tamen aduertendum eſt 12. illa requiſita d. c. Ex quadã, ad probandum conſanguinitatem ex ſolo auditu, tantum deſiderari, dum agitur de matrimonio contracto dirimendo: nam dum ſolum tractatur de eo impediendo, ſatis eſt vnicus teſtis de auditu impedimenti conſanguinitatis, qui à maioribus audierit; dummodo is diſtinguat gradus clara computatione ab vtroque latere: vt probat d. c. Licet, ibi, ſingulos gradus. Sic Gutier. eo c. 11. n. 34. & dicit ita praxi ſeruari: & idem videtur tenere Maſcard. d. concl. 410. n. 9. & 10. vbi ait quoad alios effectus, pręterquam ad matrimonium dirimendum, ſatis eſſe, ſi teſtes de auditu conſanguinitatis deponentes, ſint fide digni, dummodo probent diſtinctè gradus: vt ait idem Maſcard. n. 21. & ratio eſt, quia cum conſanguinitas ſub corporeum ſenſum minimè cadat, neceſſaria eſt efficax ratio teſtimonij, vt teſtes probent. Sunt autem magis idonei teſtes ad probandam, vel negandam conſanguinitatem, ipſi contrahentium conſanguinei: quia nullis ita conſtat de parentela, niſi ipſorum [illegible] quæ reportent: tunc enim tanquam in cauſa propria teſtificantes, admittendi nõ ſunt: vt omnia hæc probat Maſcar. d. cõncl. 410. n. 33. & multis ſeq. Poteſt etiam conſanguinitas comprobari per coniecturas, indicia, præſumptiones, cum ſit difficilis probationis: vt probat idem Maſcard. conc. 409. num. 2. & 3.

12 Vltima teſtis qualitas eſt, ne ſit vilis perſona, talis enim, ſponſalia etiam non iurata, perfici minime impediret, ita Panorm. c. Præterea, el 2. de ſponſalibus, fine, & c. Cum in tua, eod. t. n. 7. vbi contra Goffred. ſum. t. de accuſat. fine, concludit ad impediendum etiam peccatum [illegible] admitti vilem perſonam ad [illegible] adeſſe, niſi factum ita clandeſtinum ſit, vt probari niſi per vilem perſonam nequeat. Nam vbi deeſt facultas probandi, admittitur probatio aliàs non integra: vt eſt bonus textus, cum gloſſ. c. Cum dilecti, de electio. & c. Præterea, de teſtibus, & dicit cõmunem Ant. Gab. tom. 2. commun. l. 18. in mea edit. verb. Teſtis, fol. 418. Hinc infertur iudicem conſiderare debere qualitatem perſonæ teſtificantis, & an ſibi diſpliceat matrimonium, necne, & alias circumſtantias: vt bene docent Hoſtien. & Calderin. c. Præterea, el 2. de ſponſ. & ibi Ioã. Andr. n. 4. Antõ. n. 8. Anchar. n. 4. Greg. Lop. l. 18. verb. De vn. t. 9. p. 4. Et ratio eſt, nam quæ ſint veræ probationes, & quando teſtibus fides adhibenda ſit, multum in iudicis arbitrio verſatur: vt latè tradit Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 1. caſu 90.

13 III. Concl. fama impedimenti plenè probat illud, ad effectum impediendi ne matrimonium contrahatur, habetur expreſsè c. Super eod. de conſang. & l. 18. t. 9. p. 4. & docent omnes.

14 Et hæc concluſio eſt vera, quamuis ſponſalia iuramento confirmata ſint, quia c. Super eo, de conſanguin. dicitur famam impedire matrimonium contrahendum fide data: vbi gloſſ. verb. Fide, explicat; id eſt, iuramento, & ita docet ibi gloſſ. verb. Fama, Ant. n. 6. Card. fine. Abb. nu. 5. idẽ Anchar. c. Præterea, el 2. de ſponſalibus, fine, vbi Henr. n. 3. Alex. de Neuo, n. 17. Prępoſit. dicens commun. n. 9. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 22. Maſcard. de probat. cõcl. 1035. n. 12. Veracruz 3. p. ſpec. a. 8. Quare non eſt audiendus Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 3. caſu 9. n. 27. vbi tenet oppoſitum, per c. Cum in tua, de ſponſal. vbi vltra perſonam fide dignam requiritur fama, eo quod ſponſalia iurata erant. Sed hic textus minimè probat: id enim prouenit, quia teſtis non deponebat, ſed tantum denunciauit, vt aduertit ibi Alex. de Neuo, n. 9.

Ea tamen fama non debet eſſe priuata, id eſt, ſi conſtet 15
iudici vt priuato, nam facta probatione in iudicio, non ſatis eſt ad impediendum matrimonium: vt bene Anton. c. Cũ in tua, de ſponſ. n. 7. vbi Abb. n. 6. Alex. de Neuo, n. 16. Præpoſ. num. 6. dat tamen iudici ea fama priuata facultatem ad inquirendum, & recipiendum probationem de illa: vt bene Abb. & Alex. de Neuo ibid. & ſic explicant gloſſam eod. c. Cum in tua, verb. Licet, obſcurè loquentem: ſecus inquiũt, quando aliquid conſtat iudici vt notorium, quamuis enim id non probatur, poteſt iudex iuxta illud iudicare: vt videtur textus iuncta gloſſ. l. 1. C. Qui, & aduerſus quos. Poteſt etiam iudex ea fama priuata ductus, per ſe ipſum de plano, & ſine aliquo ordine iudiciario diligenter de impedimento inquirere. Sic Innoc. d. c. Cum in tua, n. vnic. vbi Ant. n. 4. Card. n. 2. Anchar. n. 3. Abb. n. 5. Alex. de Neuo, n. 7. Præp. n. 7. & multi alij, quos refert, & ſequitur Maſcar. de probat. concluſ. 1035. n. 13. vnde Cardin. & Prępoſ. aſſerunt non eſſe opus, partem citare, nec facere, vt teſtes iurent.

IV. Concl. Non ſatis eſſet fama ad impediendum ma- 16
trim. adhibitis de contraria fama clarioribus probationibus. Sic gloſ. per illũ textum c. Cum in tua, de ſponſ. ver. Famam, & ibi Ant. fine, Anch. n. 4. Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 22. Præpoſ. n. 4. Pariſius conſ. 64. n. 24. vol. 3. & cõſ. 23. n. 242. vol. 1. Nauar. c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. n. 27. Maſcar. de concl. 1035. n. 14.

Ad deponendum autem contra hanc famam admitti- 15
tur etiam conſanguineorum iuramentum, per c. Cum in tua, de ſponſal. ibi, vel contra famã huiuſmodi iuramenta exhibeas propinquorum. Sic Abb. ibi, fine, & Alex. de Neuo, nu. 13. Imo hæc famam eliditur, cuiuſque probatio arbitrio iudicis, ſi contra illam contrahere volentes iurent ſe non eſſe conſanguineos: tunc enim iudicis arbitrio relinquitur iuxta perſonarum qualitatem admittere hoc iuramentum contra famam. Sic Præp. d. c. Cum in tua, n. 4. Menoch. de arbitrar. l. 2. cent. 3. caſu 243. n. 4. & caſu 454. n. 1. & 2. Maſcar. d. concl. 1035. n. 16. idem de parentum iuramento aſſerunt Præp. & Menoch. ibidem.

Tandem rumorem ſufficere ad impediendum matri- 16
monium, aſſerunt Anton. c. Super eo, de eo qui cogno. conſang. n. 7. & ibi Prępoſ. n. 4. Differũt autem fama, & rumor: nam illa eſt, quando maior pars viciniæ acclamat; hic verò, quando aliqua pars, vt tertia, vel quarta, vt bene Hoſt. d. c. Super eo, in prin. Io. And. n. 2. Card. n. 1. Ant. n. 4. Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 3. Præp. n. 2. Angel. verb. Fama, n. 4. vbi Sylu. nu. 4. Tabiena in prin. Armilla n. 1. Vnde minùs bene Anchar. d. c. Super eo, n. 2. dicit rumorem eſſe, quando maior pars; famã verò, quando tota vicinia clamat. Verius tamen eſt, rumorem non ſufficere: tum, quia minus probat quam fama, vt conſtat ex d. c. Super eo: tum etiam, quia nullibi reperitur rumorem impedire matrim. contrahi: vnde ſeruanda eſt generalis regula, vt omnes poſſint contrahere, qui non reperiuntur impediti, c. Cum apud, de ſponſal. ſic gloſſ. d. c. Super eo, fine, & ibi Cardin. fine, Alex. de Neuo n. 8.

DISPVTATIO LXXII.

Vtrùm confeſſio vtriuſque, vel alterius ſponſi, quod impedimentum ſubſit, ſufficienter illud probet, ſponſaliaque diſſoluat?

SVMMARIVM.

Opinio, dicens ſufficere confeſſionem ſponſi, refutatur, nu. 1. & explicatur c. Præterea, el 2. de ſponſal.
Sufficit vtriuſque teſtimonium, licet iurata ſint. 2.
Sufficit teſtimonium optantis celebrari matrimonium, nu. 3. non autem recuſantis. 4.

Innocen

1 INnocentius *c. Super eo, de conſang. n. vnico*, ait teſtimonium ſponſi ſufficere, ſi ſponſalia iurata non ſint: per *c. Præterea, el 2. de ſponſ.* ſed hoc ita vniuerſaliter dictum bene reprobat *Alex. de Neuo, d. c. Super eo. n. 7* Nec *c. Præterea*, aliquid probat: quia ibi non ſponſus, ſed ſponſi conſanguineus impedimentum affirmabat.

2 Sit igitur I. concluſio, ſi vterque ſponſus fateatur impedimentum, ſatis eſt ad diſſoluenda ſponſalia, quamuis iuramento firmata ſint. Quia mutuo conſenſu poſſunt liberè diſſolui: vt dixi ſupra diſp. 52. per totam, dum vterque autem fatetur impedimentum, ſatis explicat mutuam reſiliendi voluntatem. Sic *Anchar. d. c. Super eo. n. 4.* vbi *Abb. n. 5. Menoch. de arbitr. l. 2. cent. 2. caſu* 103. *num.* 2. *Maſcard. de probation. concl.* 1035. *n.* 17. 18. Et ex Theologis, *Veracruz. 3. p. ſpeculi, art.* 8.

3 II. Concluſio, ſi alter tantum fateatur impedimentum, & ſit ille, qui matrim. celebrari optat, ſatis eſt: argumento *c. Atteſtationes*, & quod notat *ibi Hoſtienſ. de deſponſ. impub.* & ratio eſt, quia hic caſus non differt à primo, quia alter volens non ſubſequi matrim. iam ex parte ſua diſſentit: hic vero eo ipſo, quod impedimentum fatetur, recuſat matrim. celebrari: quare mutuus conſenſus ad ſponſalia diſſoluenda concurrit. ſic *Anton. d. c. Super eo n. 8. Abb. num. 5. Maſcard. d. n. 18. Menoch. d. caſu* 103. *n.* 3. *Veracruz. d. art.* 8.

4 Vltima concluſio, ſi verò fatens impedimentum, ſit ille, qui matrim. recuſabat, non ſtatur eius confeſſioni: quia eſt in ſuum fauorem, & in præiudicium iuris tertij acquiſiti: confeſſioni autem huiuſmodi non adhibetur fides. 14. *q. 2. in princ.* ſic *Anton. d. c. Super eo. n. 8. & ibi Alex. de Neuo, n. 13. Abb. n. 5. Maſcar. d. n. 18. Menoch. d. n.* 5.

DISPVTATIO LXXIII.

Qualis certitudo cauſæ ſufficientis ad diſſoluenda ſponſalia, deſideretur pro foro conſcientiæ, vt licitè diſſolui valeant.

SVMMARIVM.

Satis eſt cognitio ſufficiens in foro externo,
Quid ſi vnus teſtis affirmat, licet ſit conſanguineus, vel ſit fama, 1.
Quid ſi ex aliorum relatione cognoſcatur, & explicatur cap. Veniens, qui cler. vel vouen. 3.

HActenus egimus de cognitione ſufficienti pro foro externo: in hac autem diſput. agendum eſt de ea, quæ pro foro conſcientiæ ſufficit, vt licitè alter à ſponſalibus reſiliat: & dicendum quidem eſt, eam ſufficere, quæ in foro externo ſatis eſſet, vt in alio ſimili, nempe ad faciendum diuortium propria authoritate, docet *Sotus 4. d. 36. q. vnica, a. 4. verſ. Circa ſingulis, Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. a. 3. circa ſecundam concluſ. notab.* 1. 1

Hinc infertur ſatis eſſe vnum teſtem de certa ſcientia ſibi iurantem, vel famam, quia (vt dixi tota diſp. 71.) hæc ſufficiunt pro foro externo. Et pro hac parte faciunt aliqui DD. dicentes conſanguineum videntem ſuum conſanguineum velle eam ducere, quam ipſe carnaliter cognouerat, teneri impedimentum detegere: alterumque teneri credere: & probant ex *c. Si homo, 35. q. 3.* vbi expreſsè dicitur teneri reuelare conſanguineo: quod idem docet *gloſſ. c. Præterea, el 2. de ſponſ. verb. Publice*: ergo alter tenetur credere, fruſtra enim eſſet reuelatio, ſi alter credere non teneretur. Hi ſunt *Archid. d. c. Si homo, & ibi Turrecr. Laur. & Goffred.* quos contra Vincentium & Tancredum refert & ſequitur *Henr. d. c. Præterea n. 2.* addit bene *Archid.* dummodo iuret, & conſideret ſinc eum non mentiri: quod etiam diximus diſp. 71. n. 11 fine. Imo ſi eſſet perſona fide digna, teſtificans, & de certa ſcientia teſtaretur, nec ſuſpicio aliqua mendacij ſubeſſet, credo in foro conſcientiæ non eſſe neceſſarium iuramentum: & quamuis diſp. 71. n. 7. reprobauerim *Paludanum* ſentientem vnico teſte probari quamcunque cauſam diſſoluendi ſponſalia; licet matrim. abſque peccato perfici poſſet: vt ſponſæ fornicationem: pro foro tamen conſcientiæ placet ea opinio, dummodo teſtis ille qualitatibus dictis affectus ſit. 2

Hinc infertur ſatis eſſe, ſi relatione aliorum, vel propria experientia cognoſcat quis, ſponſum non fuiſſe virginem tempore ſponſalium. Sic *P. Moli. to. 2. de iuſt. tractat. 2. diſp. 272. fol. 120. §. Deinde ſi mulieri.* Nec obſtat *c. Veniens, qui cleri. vel vouen.* vbi non excuſatur textus ſponſam, quæ multa audierat de viri ſenectute: quia (vt ait ibi *Alexand. de Neuo n. 2.*) auditus ille non fuit ſufficiens ad certam notitiam, quia fortè fuit vanus rumor vulgi. 3

LIBER SECVNDVS DE ESSENTIA ET CONSENSV MATRIMONII.

Diuiſio totius libri.

Hucuſque de ſponſalibus, quæ præuia ſunt, & diſpoſitio ad matrimonium, egimus: iam matrimonij tractatum aggredientes, prius in hoc ſecundo libro agemus de matrimonij eſſentia, & qualiter ſacramentum ſit, & cum in eius definitione collocetur, eſſe vinculum indiſſolubile, agemus de eius indiſſolubilitate, & qualiter Pontificia diſpenſatione, aut religionis ingreſſu ſolui poſſit. Deinceps in genere, de qualitate conſenſus ad matrimonium requiſiti, & de obiecto, & fine ipſius conſenſus, vt ſequentibus libris diſputemus de conſenſu in particulari.

DISPVTATIO I.

Quid ſit matrimonium, & in quo eius eſſentia conſiſtat?

SVMMARIVM.

Matrimonium vnde dicatur, & quid ſit, n. 1.
Quot reperiantur in matrimonio, 2.
Conſummatio non eſt de eius eſſentia, 3.
Nec conſenſus internus, nec externus contractus, ſunt id, in quo eſſentia matrimonij conſiſtit, n. 4. nec etiam mutua corporis traditio, nu. 5. nec mutua obligatio ad reddendum debitum, eodem 5.
Matrimonium eſt vinculum quo coniuges vniti ſunt. 6.
Vtrum id vinculum ſit relatio realis, 7.
Explicatur matrimonij definitio, 8.
Matrimonium diuiditur in legitimum, ratum, & conſummatum, & quid ſint hæc, 9.

SVPPONENDVM I. eſt, matrimoniũ vnde dicatur, & quot nominibus appellari ſoleat: de quo ſatis dixi l. 1. in proœmio, n. 4. Definitur autem ſic. Eſt coniunctio maritalis, viri & fœminæ, inter legitimas perſonas, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Hæc definitio traditur 1

ditur *c. Illud, in fine, de præſumpt. & 27. q. 2. in ſum. & l. 1. ff. de ritu nupt. & §. 1. inſtit. de patr. poteſt. & l. 1. tit. 2. part. 4.*

2 2. Supponendum eſt, in matrimonio 7. inueniri. 1. inuenitur mutuus conſenſus. 2. externus contractus. 3. mutua corporum traditio, quæ eſt immediatus illius contractus effectus. 4. quoddam vinculum ortum ex illo contractu. 5. quod immediatè ſequitur ex his, ſcilicet, mutua obligatio ad reddendum debitum. 6 ius quod eſt in vnoquoque ad alterum. 7. vſus, & conſummatio matrimonij, & ex his videdũ eſt in quo cõſiſtat matrimonij quidditas.

3 3. Ergo matrimonij conſummatio non eſt de eius eſſentia: conſtat, quia beata Virgo verum contraxit matrimonium, *Matth.* 1. nec cognita eſt.

4 2. Nec conſenſus internus, nec externus contractus ſunt id, in quo matrimonij eſſentia conſiſtat, quia ſunt cauſa efficiens matrimonij. Item, quia hi tranſeunt, matrimonium autem vſque ad mortem durat. Sic *D. Tho. 4. d. 27. q. 1. ar. 2. quæſtiũcul. 1. ad 2. Victoria ſum. de matr. n. 246. Ledeſma 2. p. 4. q. 46. art. 1. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 15. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 44. a. 3. concluſ. 1.*

5 3. Nec eſt quidditas matrimonij mutua corporũ traditio: quia illa tranſit, matrimonio permanente: nec mutua obligatio, & ſubiectio ad reddendum debitum. Hæc enim alterius adulterio, vel ingreſſu religionis communi conſenſu ceſſat, manente matrimonij conſummati vinculo Sic *Barth. à Ledeſ. d. dub. 15. Petr. de Ledeſ. d. a. 3. concl. 4.*

6 Conſiſtit ergo eſſentia matrimonij, ſeu matrimonium ipſum in vinculo illo, quo formaliter ſunt coniuges vniti, quod oritur ex mutua traditione. Sic *D. Tho. Ledeſm. Victoria, Barth. à Ledeſ. Petr. de Ledeſm. concl. vlt. cit. n. 4. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 8. n. 2.* vbi alios refert. & conſtat, quia mutuo ſe ponunt, & perimunt. Item, quia matrimonium idem eſt, quod coniugium.

7 Rogabis tamen, an hæc relatio ſit realis? Aliqui dicunt eſſe relationem rationis, quia oritur ex contrahentium conſenſu, qui cũm ſit immanens, nihil in re ipſa ponit: & ita non poteſt producere relationem realem. Sic *Sotus 4. d. 26. q. vnic. Palud. ibi. q. 1. a. 2. & q. 4. a. 3. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 1. ad* 2 Sed verius eſt eſſe relationem realem. Quia fundatur in actione externa, & reali, ſcilicet, contractu externo, non enim ſufficeret conſenſus internus. Sic alios referens *Enriquez lib. 11. de matr. c. 8. n. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 44. a. 3. f. 128. colum. 2.*

8 Ex his venit explicanda matrimonij definitio: dicitur, coniunctio, quia in hac conſiſtit matrim. eſſentia: dicitur, maritalis, id eſt, orta ex mutua traditione, vt explicetur fundamentum: nam in ſponſalibus eſt vinculum ortum ex promiſſione: & ad differentiam coniunctionis militum ſub vno duce; dicitur, viri & fœminæ, vt explicetur ſubiectum: inter legitimas perſonas, hoc eſt non habentes impedimentum dirimens: dicitur, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens, id eſt, perſeuerantem, vt explicetur finis matrimonij, qui eſt mutua habitatio, & non eſſe ſolubile, ſicut alia vincula contractuum, quæ mutuo conſenſu tolluntur: cuius rationem reddam diſp. ſeq. num. 3.

9 Tandem matrim. diuiditur in legitimum, ratum, & conſummatum: legitimum dicitur, quod legitimo conſenſu contrahitur: quale eſt apud infideles; ratum dicitur, quando eſt ſacramentum, nondum tamen copula carnali conſummatum: & ſic matrim. infidelium dicitur legitimum, non tamen ratum, quia non eſt ſacramentum, vt expreſsè habetur *c. Quanto. de diuort.* & docent omnes, & explicat Conc. Colonienſe, quos refert *Couar. 4. decr. 2. p. c. 1. §. vn. nu. 4.* matrim. vero conſummatum eſt, quando eſt iam copula carnali perfectum.

DISPVTATIO II.

Vtrùm matrimonium ſit homini naturale?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia partem negatiuam, nu. 1.
Explicatur qualiter ſit homini matrimonium naturale, 2.
Quare ſit indiſſolubile, & fornicatio peccatum mortale, n. 3. & ſoluuntur argum. n. 4.

Videtur non eſſe naturale, quia alias contra naturam eſſet & illicitum vouere virginitatem. 2. Quia inclinatio naturæ tantum eſt ad prolis generationem, & educationem debitam, ad quod ſatis eſſet virum & mulierem ſimul habitare, quamdiu proles indigeret. 1

Sit concl. matrim. non eſt naturale, quaſi ex propriis naturæ proueniens: vt moueri ſurſum eſt naturale igni: eſt tamen naturale, id eſt, ex inclinatione naturali proueniẽs. Concl. eſt *D. Th. 4. d. 26. q. 1. a. 1.* quem omnes ſequuntur: & conſtat 1. pars, quia libero contrahentium arbitrio celebratur. Vt autem explicetur 2. pars, obſeruandum eſt, duo intendere naturam cuiuſlibet, nempe ſeipſum conſeruare & perficere: & quia hoc perpetuò fieri nequit, intendit ſecundò ſaltem per indiuiduorum multiplicationem conſeruari. Hæc duplex naturæ intentio ex duplici appetitu oritur, quorum alter eſt ad cibum, quo vita conſeruatur: alter verò ad generationem, per quam natura multiplicatur: quæ vt facilius fierent, addidit natura delectationem, quæ condimentum operationum eſt, teſte *Philoſoph. 10. Ethic. c. 4.* cum autem ſit natura perfecta, non tantum intendit generationem, ſed etiam prolem ipſam ad perfectionem vſque perducere, & ad perfectum hominis ſtatum, vt homo eſt: habent enim filij à parentibus eſſe, nutrimentum, & inſtructionem. 18. *Ethic. cap.* 12. ad quod neceſſarium erat matrimonium, vt parentes illa conferant puero: & quia matrimonium conducit ad hunc naturæ finem, dicitur homini naturale. 2

Hinc infertur matrim. debere eſſe indiſſolubile. Nam ſi libera eſſet coniunctio, & vagus concubitus, eſſet incerta proles, & ex incertitudine tepeſceret amor, & educationis cura. Hinc colligit *D. Tho. 3. cont. gentes, c. 12.* fornicationem, quæ eſt vagus concubitus, eſſe contra naturæ ius, & peccatum lethale: quia contrariatur debitæ propagationi naturæ humanæ. Hinc etiam *Philoſophus 2. polit. c. 2.* carpit Platonem, & Socratem dicentes vxores debere eſſe communes, ad maiorem hominum vnionem. 3

Ad 1. argum. dico, non ſemper eſſe illicitum agere contra inclinationem naturalem, niſi cum ratio dictat eam eſſe ſequendam, vt abſtinere aliquando à cibo contra naturalem appetitum, licitum eſt. Ad 2. nego minorem. quia per ſe, & ex natura ſua ex vago concubitu ſequitur maximum proli detrimentum. 4

DISPVTATIO III.

Vtrùm matrimonium cadat ſub præcepto?

SVMMARIVM.

Olim obligabat ſingulos, nunc autem minimè, nu. 1.
An ceſſarit hoc præceptum, opinio affirmans, n. 2. & verior negans. 3.
An ſi omnes homines demptis monachis perirent, tenerentur ad matrim. nu. 4. & ibi, quid, ſi matrim. neceſſarium eſſet ad vitandas ſeditiones.

Sit concluſio, matrimonium dum genus humanum paucis continebatur, obligabat ſingulos, nunc autem minimè. Et ratio eſt, quia ſicut ad vitam ſuſtentandam eſt neceſſarius cibus in indiuiduo, ita generatio ad ſpeciei conſeruationem, at tenetur homo ſeipſum conſeruare cibum ſumendo, ergo & ſpeciem generatione. Sic *D. Tho. 4. d. 26. q. 1. a. 2. corp. & ad* 1. quem alij ſequuntur. 1

Vtrum autem prorſus multiplicatis iam hominibus, matrimonij præceptum ceſſarit, non conſtat. nam affirmant quidam. ita *D. Bonau. d. 26. ar. 1. q. 3. Ricard. ibi, art. 3. q. 3. Alexand. de Neuo, rubr. de ſponſal. n. 20.* 2

Sed verius eſt extare, exstiturumque matrimonij præceptum, vſque ad mundi finem. Quia hoc eſt præceptum naturale, huiuſmodi autem præcepta non extinguuntur ceſſante neceſſitate, licet pro tunc minimè obligent: vt conſtat in præcepto eleemoſynæ. Item, quia Chriſtus nulla præcepta naturalia abrogauit, ſed tantum ceremonialia per legem nouam, præceptum autem matrimonij naturale eſt. Quare olim cum pauci homines erant, obligabat ſingulos, nunc autem illis multiplicatis tantum obligat Remp. in communi, vt neceſſitate occurrẽti compellat ſubitos. Sic *D. Thom. 4. d. 26. q. 1. & ibi Palud. q. 3. Du-* 3

ran.

ran.q.2.Sotus q.2.a.2.Ledeſ.2.p.4.q.43.a.2. Angles floribus,1.p.q.1.de eſsẽtia matr.d.26.q.1.a.2.diffic.3.f.521.& ſeq.Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ.3.Enriquez l.11.de matrim.c.1.n.5.Barth.à Ledeſ.de matr.dub.3. & latiſſimè *Petr.à Ledeſm. de matrim. q.41.a.2.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim. cap.34.Viuald.candel.1.p.de matrim.n.9.Vega l.3.ſum.caſu 144.*

4 Tandem dubitatur vtrum omnibus pereuntibus præter monachos, tenerentur illi matrim. contrahere. Quidam negant, ſed credendum eſſe tunc mundi finem adeſſe, dicunt.ſic *Durand.Palud.Ledeſ.Enriquez,Pet.de Ledeſ. ibid.* Melius tamen ſentiunt alij teneri, quia præceptum matrimonij naturale eſt, vrgenti neceſſitate obligans, tunc autem maximè vrget, nec ſecluſa Dei reuelatione finem mundi eſſe conſtare poterit.Sic *Sotus, Angles,Viuald.num.10.Barth.à Ledeſm.Lud.Lop.Vega ibid.P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.22.f.169.* Poſſet etiam nunc occurrere caſus, in quo aliquis teneretur matrimonium inire: vt quando ſequerentur ſeditiones & bella, niſi principis filius vxorem duceret, tunc enim ſub mortali teneretur: vt bene *Martin. à Ledeſ.d.q.43.a.2.* Hoc autē nō eſſet ex vi præcepti matrimonij, quod tantum ratione multiplicandæ ſpeciei obligat, ſed teneretur ratione præcepti euitandi ſcandalum.

DISPVTATIO IV.

Quando matrimonium inſtitutum ſit in lege naturæ, & euangelica?

SVMMARIVM.

Ante lapſum Adami in officium naturæ inſtitutum eſt, poſt, in concupiſcentiæ remedium, in lege noua, vt ſit ſacramentum, n.1.
Prima opinio, in lege naturæ inſtitutum eſſe ab Adamo, 2.
Secunda verior, n.3. quando eſt inſtitutum in lege euangelica, n.4.& 5.

1 SVpponendum eſt, ante Adami lapſum matrimonium inſtitutum eſſe in naturæ officium: eo autem ſequuto, in concupiſcentiæ remedium, & tandem in noua lege inſtitutum fuiſſe, ſeu eleuatum à Chriſto, vt eſſet ſacramentum, quamuis autem hoc conſtet inter omnes: de tempore autem inſtitutionis, tam in lege naturæ, quam gratiæ, minime conſtat.

2 Et 1. in lege naturæ; aliqui cenſent immediate inſtitutum eſſe ab Adamo, in illis verbis, quæ Deo inſpirante protulit, *Gen.2.Hoc nunc os ex oſſibus meis.* Prob. quia *Matt.*19. probat Chriſtus matrimonium eſſe indiſſolubile ex verbis inſtitutionis, dicens, *quos Deus coniunxit, homo non ſeparet:* & *ad Epheſ.5.* ait *Paulus, Propter hoc relinquet homo,* & ſubdit, *ſacramentum hoc magnum eſt*, vbi clarè ſignificat ea verba ab Adamo prolata, fuiſſe inſtitutionis verba. Tandem, quia *Trident.ſeſſ.24.* doctrina de ſacramento matrimonij initio, dicitur matrim. multo antea fuiſſe ab Adamo ſignatum, & huius ſent. videtur *D.Aug.lib.14.de ciuit.Dei.c.22.* & tenēt ex Theologis, *Magiſter 4.d.26.Alenſis 4.p.q.2.membr.2.ar.1.D.Bon.4.d.26.a.1.q.2. Durand.ea.d.init. in expoſit.lit.Ricard.ibi,a.1.q.3.Hugo l.2.de ſacram.p.11.Vualdenſ.l.de ſacram.c.132.Adrian.4.q.1.de matrim.Tapper.ar.18. Louan.initio,Catharin.cont.Caietan.q.1.matrim. Ledeſm.2.p.4.q.44.ar.2.* Et ex iuriſperitis, *gloſ.c.vnic.de voto in 6.verb.In ſtatu.Goffred.ſum.ti.de ſponſalib.n.17.* & idem docet *Alex.de Neuo,rubr.de ſponſal.n.17. Lex 4.tit.2.p.4.& ibi Greg. Lop. verb.Que los hueſos,Montalu.in expoſit.proœmij.p.4.& in prologo lib.3.legum fori,Couar.4.decret.2.p.cap.1.§.vnico,n.6.*

3 Sed probabilius eſt, inſtitutum ſimul, ac præceptum eſſe à Deo, illis verbis, quæ dixit *Geneſ.1.Creſcite & multiplicamini.* 1. quia tunc Deus fecit copiam illis, vt iungerentur, & mutuam corporum traditionem conceſſit, in quo matrim. conſiſtit. 2. quia illis verbis intimatur potiſſimus matrimonij finis, qui eſt hominum multiplicatio, ergo per illa inſtitutum eſt matrim. quo finis ille comparatur. Tandem, quia nulla alia inſtitutione opus erat, quam ipſomet præcepto, ſicut Euchariſtiam inſtituit eam præcipiendo Chriſtus ſeruator noſter, *Luc.22.Hoc facite in meam commemorationem*: poſtmodum autem matrim. contraxit Adamus, cum dixit, *hoc nunc os.* Sic *D.Th.4.d.26.q.2.a.2.ad 4. Palud.ibi.q.1.fin. Altiſiod.l.4.ſum.tract.9.c.1. D.Ant.3.p.ti.1.c.2. ante §.1. Abulenſis 1.Reg.c.8.q.42.Sotus 4.d.26.q.1.a.2. verſ.Nihilominus,Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ.1.Veracruz 1.p.Spec.a.1.init.& 2.p.a.1.Angles floribus 1.p.q.1.de eſſen.matr.d.26.a.2.diffic.1.f.522.Enriquez l.11.de matr.c.1.num.3.Viuald.candel.1.p.de matr.n.7.Petr.de Ledeſ.de matr.q.42.ar.2.Vega l.3.ſum.caſu 144.* & ex iuriſperitis, *gl.c.fin.de frigid.& malefic.verb.Inſtitutor,Turrecr.c.Quidam,n.7.17.q.1.Sylu.Matrimonium,1.q.2.Perez l.5.ordin.t.1.l.1.f.20.§.Que es el paraiſo.* Nec obſtant argumenta prioris ſent. tantum enim probant matrimonium eſſe magis declaratum ab Adamo, ſicut Chriſtus extremam vnctionem inſtituit, manifeſtata autem eſt à D. Iacobo.

In lege etiam euangelica conſtat de fide, matrimonium eleuatum eſſe à Chriſto, vt ſit ſacramentum: quando autem, diſſident Doctores. Quidam enim dicunt inſtitutum eſſe *Ioan.2.* dum Chriſtus interfuit nuptiis. Sic *Viguer. l.inſtitut.cap.16.§.7.verſ.1.& Ledeſ.2.p.4.q.44.art.2.* refert hanc ſent. & ſequentem, neutramque definit. 4

Alij, & verius, dicunt *Ioan.2.* approbatum eſſe, inſtitutum autem *Matth.19.* dum Chriſtus illud commendauit, 5 eiuſque inſeparabilitatē præcepit, dicens, *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.* Sic *Adrian.q.1.de matr. D.Ant.3.p.tit.1.c.2.ante §.1.Victoria ſum.de matr.n.241. Sotus 4.d.26.q.2.art.2.verſ.Ex quo fit,Veracruz 1.p.ſpeculi, art.2.init. Petr.de Soto lect.2.de matr.§.de inſti.Palacios 4.d.1.diſp.7.Enriquez lib.11.de matrim.c.2.n.*[illegible] *Viuald.candel.de matrim.1.p.num.13.*

DISPVTATIO V.

Quæ ſit materia, & forma ſacramenti matrimonij?

SVMMARIVM.

Referuntur variæ ſententiæ à nu.1. vſque ad 5.
Sententia authoris, 6.
Vtrum matrimonium non tantum dum eſt in fieri, ſed dum eſt in facto eſſe, ſit ſacramentum, & quæ ſit tunc eius materia, 7.

VAriæ ſunt ſent. I. ait verba contrahentium eſſe materiam, formam autem verba ſacerdotis, ſi matrimonium conſideretur in quantum eſt ſacramentum, licet in quantum eſt contractus, non exigat ſacerdotis verba: credit enim matrimonium abſque ſacerdotis præſentia contractum, eſſe validum, non tamen ſacramentum. Sic *Canus lib.8.de locis theologicis, cap.5.in ſolut.ad 3.* cuius fundamenta referam, & reprobabo diſp.ſeq.n.1. 1

II. Sent. dicit conſenſus contrahentium eſſe materiam, 2 verba autem quibus illi exprimuntur, formam, quia conſenſus informantur per verba. Sic *gloſſ.c.Tua,de ſponſ.verb.Nec forma, & ibi Abbas n.10. Prapoſ.fine, Alex.de Neuo n.25. Syluеſ.Matrim.1.q.1. Nauar.ſum.lat.c.22.n.20. Fumada ſuper primam partitam,tit.1.l.2.gloſſ.2.nu.19 fin.* Et ex Theologis, *Capreol.4.d.26.q.vnic.a.3.ad 7.Deça ead.q.1.a.3.notab.2.* Sed hæc ſent. reiicitur, quia materia totalis ſacramenti debet eſſe ſenſibilis, licet partialis, vt contritio in Sacramento pœnitentiæ, poſſit eſſe non ſenſibilis.

III. Sent. ait, conſenſus eſſe formam, verba autē expri- 3 mentia, materiam, quia conſenſus determinat, & perficit verba, quæ eo ſecluſo nihil efficerent. Sic *Maioris 4.d.26.q.1.* Sed hæc ſent. ſimili ratione reiicitur, quia conſenſus internus inſenſibilis eſt, forma autem ſacramenti ſenſibilis eſſe debet, cùm ſacramentum ſit ſignum externum.

IV. Sent. docet, contrahentes eſſe materiam, verba au- 4 tem, formam, quia in cæteris contractibus ita contingit. ſic *Palud.4.d.26.q.4.a.3.ad 2.n.23.Adrian.4.materia de matrim.q.1.D.Anton.3.p.tit.1.c.2.ante §.1.Petrus de Soto lect.3.de matr.verſ.Requiritur,& lect.4.verſ.Sit igitur,Palacios 4.diſt.1.diſp.3.* & dicunt eſſe probabilem *Capreol.4.d.26.q.vnic.a.3.ad 2.& Barth.à Ledeſ.dub.6.de matr.* Et ex iuriſperitis eā tenet *Couar.4.decret.2.p.c.1.§.vnic.n.8.* Hæc autem ſententia refutatur. 1. quia in cæteris contractibus non poteſt, verbi gratia, res vendita, vel commutata, vel locata, dici materia, ex qua conficitur contractus, ſed tantum materia circa quam. 2. quia ad productionem gratiæ concurrit

etiam

materia, aut contrahentes ipſi non concurrunt, niſi mediis actibus: ergo potius actus ipſorum debent dici materia.

5 V. Sententia tenet, verba quæ à priori contrahente proferuntur, eſſe materiam, quæ verò à poſteriori, formam. Ducitur autem exemplo numeri, cuius vltima vnitas tanquam cæteras determinans, dicitur forma: ita, cum verba poſteriùs prolata, determinent priora, vt conſummetur perficiatúrque matrimonium, priora erunt materia, poſteriora vero forma. ſic *Ricard. 4. d. 26. a. 4. q. 2.* Angel. *Matrimonii 1. n. 2. Victoria ſum. de matrim. n. 245. Ledeſm. 1. p. 4. q. 1. a. 6. Griſald. ſum. verb. Matrimonium, nu. 15. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 2 n. 5. Barth. à Ledeſm. dub. 6. de matr. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 2. Viuald. candel. 1. p. de matr. n. 17. Vega l. 6. ſum. caſu* 117. Sed contra hanc ſententiam eſt, quia matrimonium non haberet materiam, & formam certas, ſed vagas, & in contrahentium poteſtate eſſet, ex materia facere formam, & è contra. 2. quia verba vtriuſque æque ſe habent ad matrimonij Sacramentum, ergo non eſt cur potius priora ſint materia, & poſteriora forma. 3. quia poſſet vtriuſque conſenſus ſimul verbis exprimi.

6 Vltima ſententia amplectenda docet, verba, ſeu ſigna, quibus conſenſus exprimuntur, eſſe ſibi inuicem materiam, & formam, ſecundum diuerſas rationes: in verbis enim contrahentium eſt expreſſio mutuæ traditionis, qua quilibet tradit alteri ſui corporis poteſtatem, & ſecundum hoc dicuntur materia, & expreſſio mutuæ acceptationis, quia quilibet acceptat traditionem ſibi per alterum factam, & ſecundum hoc dicuntur forma. Probatur, quia traditio illa imperfecta eſt, & inefficax, donec acceptetur, & accedente acceptatione perficitur, & determinatur matrim. ergo vtraque verba ſunt materia, quatenus important traditionem, & ſic per ſequentia determinantur, & ſunt forma, in quantum important acceptationem: & ſic ſe inuicem determinant. Item quia hoc pacto ſaluatur hoc ſacramentum, ſicut alia, conſtare rebus, tanquam materia, rebus (inquam) vel propriè, vel proportione quadam, & verbis tanquam forma: quia ea mutua traditio verbis facta, prout eſt quid informe, nec ſuum ſortitur effectum, donec accedat mutua acceptatio, nec perficitur niſi per illam, dicitur res: at acceptatio, quia complet, & perficit, dicitur verba. Huius ſentent. videtur *D. Thom. 4. d. 26. q. 2. art.* 1. nam in *ſolutione ad* 1. dicit verba coniugum eſſe formam, & *ad* 2. actus coniugum eſſe materiam: vbi clarè per actus intelligit eadem verba, quæ paulo ante dixerat eſſe formam: nulli enim alij actus coniugum præter verba requiruntur ad hoc ſacramentũ perficiendum. Eandem ſententiam tenent *Sotus 4. d. 1. q. 1. a. 6. verſ. ad dub. & d. 26. q. 2. a. 3. Bellarmin. l. 1. de matrim. cap. 6. Suarez 1. to. de Sacramentis, q. 60. a. 8. diſp. 2. ſect. 1. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 35. f.* 1020. Angles *floribus 1. p. de matr. q. 1. de eſſentia matr. d. 26. a. 4. diffic. 1. concl. 2. f. 525. Spino ſpec. teſtament. gl. 15. n. 13. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 42. a. 1. dub. 4. concl. 7 Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 216. nu. 3.*

7 Demum obſeruandum eſt, quod ſicut ſacramentum Euchariſtiæ eſt ſacramentum non tantum dum eſt in fieri, ſed etiam dum eſt in facto eſſe, nam ſpecies permanentes ſunt ſignum ſenſibile interni alimenti per gratiam: & dum eſt in fieri, tota eſſentia conſiſtit in verbis conſecrationis; panis autem, & vinum concurrunt, vt materia circa quam: at dum poſtea permanet, ſpecies ſunt materia ex qua. ſic ſacramentum matrimonij eſt ſacramentum, dum eſt in fieri, & eius materia, & forma, ſunt verba, & contrahentes ſunt materia circa quam: eſt etiam ſacramentum poſtquam factum permanet, viuentibus enim coniugibus ea coniunctio eſt ſignum externum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ, & tunc contrahentes ſunt materia ex qua: & in hoc ſenſu eſt vera 4. ſent. poſita n. 4. ſic *Bellarmin. l. 1. de matrim. c. 6.*

DISPVTATIO VI.

Quis ſit miniſter ſacramenti matrimonij, an ſit ſacerdos, ita vt minimè ſacramentum eſſet ante Tridentinum, celebratum abſque ſacerdotis præſentia?

SVMMARIVM.

Prima ſententia, ſacerdotem eſſe miniſtrum, nec aliter celebratum eſſe ſacramentum, n. 1.

Secunda opinio verior, contrahentes eſſe miniſtros, & fuiſſe ſacramentum abſque ſacerdote celebratum, 2.

An contrahentes in mortali, peccent ex ea parte, qua miniſtri ſunt, ponitur 1. opinio affirmans, n. 3. & contraria verior, 4.

An ſacerdos aſſiſtens matrimonio in peccato mortali, vel benedicens nuptias, peccet mortaliter, 5.

Soluuntur argumenta, n. 6.

Aliqui aſſerunt ſacerdotem eſſe miniſtrum matrimonij, in quantum ſacramentum eſt, ita vt ante Tridentinum clandeſtinum matrimonium legitimum fuerit, non tamen ſacramentum. Ducuntur, quia actio ſacramentalis eſt ſacra, ergo miniſtrum ſacrum, & formam ſacram petit, ne contractus pure ciuilis, & prophanus ſit. Probatur poſt Tridentinum, quia *ſeſſ. 24. c. 1. de matrimon.* iubet vt Parochus habito contrahentium conſenſu proferat ea verba, Ego vos coniungo, ergo verè parochus coniungit, & conficit matrimonium, ne verba falſa ſint. Alias rationes huius ſententiæ videbimus infra diſput. 11. vbi agemus vtrum matrimonium contractum per procuratorem, ſit ſacramentum: ita docet *Canus lib. 8. de locis Theologicis. c. 5. in ſolut. ad 3. author enchiridij conc. Colonienſis, §. De miniſtro, & §. Verbum itaque, & Petr. de Ledeſ. de matr. q. 42. art. 1. dub. 4. concl. 4. iuncta concluſ. vlt.* ait ante Tridentinum fuiſſe hoc probabile, ſecus poſt illud. 1

Cæterum omnino tenendum eſt nunquam parochum fuiſſe, nec poſt Tridentinum eſſe miniſtrum ſacramenti matrimonij, ſed ipſos contrahentes eſſe miniſtros conficientes ſacramentum matrimonij: & ita ante Tridentinum, clandeſtinum matrim. fuiſſe verum ſacramentum. Probatur 1. quia cum matrimonium ſit contractus, nec illius naturam Chriſtus mutauerit, ſed tantum eleuarit ad eſſe ſacramenti, ſequitur aliorum contractuum naturam, quæ eſt, vt ipſi contrahentes ſuis conſenſibus ſe ligent, nec alius præter ipſoſmet, contractum efficiat. 2. Quia ante Tridentinum matrim. clandeſtina erant vera matrimonia, & rata, vt definit ipſum *Tridentin. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ergo & vera ſacramenta, quia ideo *c. Quanto, de diuor. verſ. Nam etſi matrimonium*, infidelium matrimonium non appellatur ratum, quia ſacramentum non eſt. 3. Quia verba parochi non ſunt de eſſentia matrimonij, ſed iis penitus omiſſis conſtat matrimonium: vt dicemus lib. 3. diſp. 38. num. 4. ergo parochus nullo modo eſt miniſter: hic enim neceſſario proferre debet verba aliqua, quibus ſacramentum conficiat. 4. Quia Eccleſia olim cognoſcebat de matrimoniis clandeſtinis, ergo erant ſacramẽta: ſi enim prophani contractus eſſent, iudex ſecularis de eis cognoſceret. 5. Quia Florentinum vbi de ſacramentis, cum latè aliorum ſacramentorum miniſtros explicuerit, huius tamen miniſtrum tacuit, quaſi manifeſtum relinquens non alium eſſe ſacramenti, & contractus miniſtrum. Tandem poteſt hæc ſententia probari eiſdem rationibus, quibus diſp. 11. probauimus matrim. per procuratorem contractum, eſſe ſacramentum. hanc ſent. ante Trident. tenuerũt *D. Th. & cæteri DD. diſp. præced. allegati*, qui actus ipsorũmet contrahentium, ſiue ſint verba, ſiue conſenſus, dicunt eſſe formam huius ſacramenti: is enim eſt ſacramẽti miniſter, qui formam applicat: & *Sotus 4. d. 26. q. 2. a. 3. verſ. Hanc autem*, loquens ante Tridentinum, dixit oppoſitam ſent. defendi non poſſe: & nunc etiam poſt Trident. tenet *Bellar.* latè probans, *l. 1. de matrim. c. 6. & duplici ſeq.* vocátque oppoſitam temerariã, *Suarez 1. to. de ſacram. q. 65. diſp. 16. ſect. 1. Enriquez l. 11. de matri. c. 2. n. 7. Bart. à Ledeſm. de matr. dub. 21. Pet. de Ledeſ. de matri. q. 42. a. 1 dub. 4. cõcl. 6. & vlt. Angles florib. 1. p. q. 2. de eſſent. matr. d. 26. a. 4. diffic. 2. f. 526. Lud. Lop. 1. p.* 2

inſtruct.de matrim.c.35.f.1024.Vega l.6.ſum.caſu 117.Viuald. candel.1.p.de matri.nu.20. Manuel vocans oppoſitam ſent. temerariam,*1.to.ſum.in 2.edit.c.116.num.3.* & ex iuriſperitis *Perez l.5.ordinam.tit.1.l.1.fol.39.& ſeq. §. Preterea neceſſariũ.*

3 Hinc inferunt aliqui coniuges peccato lethali affectos, celebrantes matrim. peccare lethaliter, non ſolum ea ratione, quia ſacramentum ſuſcipiunt, quod indubitatum eſt, ſed etiam quatenus miniſtrant, quia omnes fatentur miniſtrantes in mortali ſacramentum ex officio, & tãquam miniſtros ad id deputatos, peccare lethaliter, huiuſmodi autem ſunt coniuges. ſic *Nauar. c. 1 §. Sacerdos, n.10.de pœnit.d.6.in ſolut.ad 5.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.42. a.3.ad vltimum,* & vt probabile ponit *Suarez 1. to. de ſacramentis,q.65.a.4.diſp.16.ſect.4.* & eſt probabile.

4 Sed multo verius eſt non peccare lethaliter, quia non ſunt miniſtri conſecrati ad id munus, ſed ſolum illis conceſſum eſt neceſſitate quadam, quia oportuit materiam & formam in ipſo contractu conſtitui, contractus autem fieri non poterat, niſi per contrahentium conſenſus: vnde ſolum miniſtri conſecrati lethaliter delinquunt, ſi culpa mortali affecti miniſtrent. Sic *Palud.4.d.5.q.2.n. 22. Sotus 4.d.1.q.5.a.6.fine, Ledeſma 1.p.4.q.5.a.6.dub.3.Enriquez l. 11.de matrim.c.2.fin.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de ſacram.in genere; c.59.concl.* 4. & in hanc ſententiam magis inclinat *Suarez n.præcedenti allegatus.*

5 Nec ſacerdos culpæ mortalis reus aſſiſtens matrimonio, peccat lethaliter, quia non eſt miniſter conficiens ſacramentum, & benedictio, quam præſtat, eſt ſacramentale quoddam. Sic *Ledeſ.Enriquez, Suarez, Lud.Lop.n.præled.allegati, Vega l.6.ſum.caſu* 117. Nec etiam Sacerdos in mortali, nuptiarum benedictionem celebrans hac ratione lethaliter peccat, quia ea benedictio non eſt ſacramentũ, ſed ſacramentale. Sic *Palud.Lud.Lop.n.præced.allegati.*

6 Ad 1.arg. propoſitum nu.1. reſpondetur eſſe actionem ſacram, in quantum ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, & eleuata eſt à Chriſto illa actio ad eſſe ſupernaturale Sacramenti: ſicut baptiſmus à laico collatus, eſt actio ſacra. Ad 2. dico ea verba ſignificare, Coniunctos vos eſſe declaro, vel approbo coniunctionem veſtram.

DISPVTATIO VII.

Vtrùm matrimonium in lege naturæ, & veteri fuerit Sacramentum?

SVMMARIVM.

Prima opinio, fuiſſe Sacramentum,n.1.
ſecunda, non fuiſſe.2.

1 QVidam fuiſſe Sacramentum aſſeuerant, quia erat rei ſacræ ſignum. Sic *Petr.de Soto, de matrim.lect.2.§. De inſtitutione, Caſtro* dicens eſſe omnium, *l. 11. contra hæreſes,verb.Nuptiæ, hæreſi 3.Catharin.l.5.cont. Caietan.tit.de matrim.q.3.* & alij, quos refert *Enriquez ſtatim allegandus.*

2 Prorſus tamen dicendum eſt, ne fuiſſe ſacramentum, nec gratiam contuliſſe: ſed contractum naturalem. Prob. quia Florentinum decr.de Sacramentis, numerat matrim. inter ſacramenta nouæ legis, & diſtinguit hæc à Sacramentis veteris legis, quod gratiam conferant, quam illa minimè conferebant: & *Tridentin.24 can.1.* dicit matrim. eſſe Sacramentum nouæ legis à Chriſto inſtitutum: & decreto immediato ante canones, dicit matrimonia nouæ legis, gratia excedere connubia veterum. Sic *Sotus 4.d. 26. q.2.a.1.& 2.Ledeſ.2.p.4.q.44.a.2.Bellarmin.* dicens oppoſitam ſent. non eſſe tutam, *l.1.de matrim.c.5.ad 2.Enriquez l. 11 de matrim.c.2.nu.1.& in commento,lit.V.* dicit oppoſitam ſent. eſſe falſam: *Petr.de Ledeſm.* cum aliis, quos refert *de matr.q.32.a.2.fol.69.* Poteſt tamen dici fuiſſe ſacramentum largè, & impropriè: vt bene fatetur *ibi Enriquez*: & dicemus diſp.ſeq.n.1.de matrimonio infidelium, quia aliquo modo figurabat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, & licet non conferebat gratiam gratum facientem, poteſt dici contuliſſe aliquod genus gratiæ, ſiquidem hoc præſtabat, vt actus ille coniugalis eſſet licitus.

DISPVTATIO VIII.

Vtrùm poſt legem euangelicam, matrimonium infidelium, vel fidelis cum catechumena, ex Pontificia diſpenſatione contractum ſit Sacramentum?

SVMMARIVM.

Matrimonium infidelium non eſt ſacramentum, & explicatur c.Gaudemus, de diuort.n.1.
Quid de matrimonio fidelis cum catechumena,3.

VIdetur eſſe Sacramentum matrimonium infidelium, quia ita appellatur *c. Gaudemus, de diuort.* Sed dicendum eſt non eſſe ſacramentum, quia cum baptiſmus ſacramentorum ianua ſit, vt definit *Florentinum decreto de ſacram.baptiſmi,* infideles incapaces ſacramenti ſunt. Quare *d.c.Gaudemus,* appellatur ſacramentum largè, & impropriè, in quantum aliquo modo deſignat vnionem Chriſti cum Eccleſia, licet impropriè, quia fide carent. Sic *Abulenſ.1.Reg.c.8.q.42.& ſeq. Sotus 4.d.26.q. 2. a.3. ad 4. Veracruz 3.p.ſpeculi,a.35.Barth.à Ledeſ.dub.5.de matrim.fine, Pet. de Ledeſm.de matrim.q.59.a.2.dub.1.* 1

De matrim. autem contracto ex Pontificia diſpenſatione inter fidelem, & catechumenam: aliqui dicunt eſſe ſacramentum ex parte ſolius fidelis: quia ille ſolus eſt ſacramenti capax. Sic *Sotus dict.art.3.fine, & Eckius to.4.Hom. 73.de ſacramentis,* ait, dum alter ex infidelibus coniugatis conuertitur, reſultare ex parte huius rationem ſacraméti, quod ei gratiã confert. Sed dicendum eſt ex parte neutrius eſſe ſacramentũ, quia matrimonium in vtroque coniuge eſt vnum numero ſacramentũ, ſicut eſt vnum numero matrimoniũ: ergo ſi in vno non eſt ſacramentum, nec erit in altero. Sic *Angles floribus, 1.p.de matr.q.12.de diſpar.cultus,a. 1.dub.1.Enriquez l.11.de matr.c.2.fine, & lib.12.c.13.n.3.* 2

DISPVTATIO IX.

Vtrùm matrimonium infidelium, cum ambo baptizantur, fiat Sacramentum, eiſque gratiam conferat?

SVMMARIVM.

Dum infideles coniugati conuertuntur, non eſt opus, vt denuo coram parocho, & teſtibus contrahant, n.1.
Poſſunt, ſed non tenentur recipere benedictiones Eccleſiæ,2.
Vtrum fiat Sacramentum, cùm baptizantur: referuntur duæ ſentent. n.3.& 4.
Sententia authoris,n.5.& ſoluuntur argumenta, n.6.

CVm matrimonium apud infideles legitime cõtrahatur, & validum ſit, vt conſtat ex *1.ad Corinth. 7.* & definitur *c.Gaudemus, de diuort.& c.de infidelibus, de conſanguin.* dum ad fidem conuertuntur, opus non eſt, vt iterum coram parocho, & teſtibus contrahant, quia eam formam præſcripſit *Trident.ſeſſ.24.c.1.de matrim.* pro nuptiis inter fideles denuo contractis, infideles autem fideles facti, non denuo contrahunt, ſed in legitimo matrimon. priùs inito perſeuerant. Sic *Nauar.in priori edit. lib.1.conſi.tit.35.de pact. conſ.4.fine, in poſteriori* autem, *l.3.t.de conuerſ.infidel.conſ.2.fin. Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.230.num.1.Vega lib.4.ſummæ, caſu 113.& 279.* 1

Hinc infertur optime facere, ſi Eccleſiæ benedictiones, vulgo velationes, poſt baptiſmum recipiant, minime tamen ad id aſtringi, quia inſtitutæ ſunt, vt concomitarẽtur ſacramentum matrimonij à fidelibus contracti, huiuſmodi autem matrimonium, nec fuit ſacramentum, nec fide ſuſcepta contractum, quo ſolo tempore leges Eccleſiæ obligant. ſic *Veracruz 1.p.ſpecul.a.12.concl.3. Matienz lib. 5.recop.tit.1.rubr.gloſſ.1.nu.134.Barth.à Ledeſm. de matr. dub. 61.fol.162.Vega lib.4.ſum.caſu 113.* 2

Dubium tamen non leue eſt, vtrum matrimonium infidelium dum ambo baptizantur, efficiatur Sacramentũ, gratiámque eis conferat. Triplex eſt ſen. I. ait. nullo modo effici Sacramentum. Prob. 1. quia quantumcunque verba 3

repetant,

BRANCH OF THE

repetant, conſenſúſquè renouent, non eſt nouum matri-
monium, ergo nec nouum ſacramentum: cum igitur an-
tea ſacramentum non eſſet, nec erit modo. Et confirm.
quia nouum Sacramentum indiget noua materia, & no-
ua forma, quæ poſt baptiſmum minimè adhibetur: con-
ſenſus enim iteratus, non eſt nouus, ſed præteriti ratifica-
tio. 2. quia, in omni Sacramento eſt res, & Sacramentum,
quod in matrimonio fidelium eſt vinculum inde reſul-
tans, ſed vinculum matrimonij infidelium non poteſt eſ-
ſe res, & Sacramentum, hòc enim eſt effectus Sacramenti,
quem vinculum illud præcedit. Hanc tenet quidam gra-
uis Doctor, vt refert *Veracruz 2.p.ſpecul.art.fin.& multi diſ-
cipuli Diui Thomæ*, vt refert *Petr.de Ledeſm.de matrim.q. 59.
art.2, dub.3.* & dicit eſſe valde probabilem, & verè ita eſt.

4 II. Sententia docet effici ſacramentum, gratiamque
conferre, non tamen ſtatim ac baptizantur, ſed cum ha-
bent nouum conſenſum, aut antiquum verbis, vel nuti-
bus, vel copula maritali approbant. Prob. eſſe ſacramen-
tum, quia ſi facta venditio non eſt ita rata, quin in pote-
ſtate cuiuslibet ex contrahentibus, eam irritare ſit, dici-
tur proprie facta denuo, cum ita firma efficitur, vt annul-
lari nequeat: ſed matrim. infidelium poterat ab alterutro
diſſolui, eo ſolo admittente fidem, & dum baptizantur,
nouo conſenſu ita ratificant, vt amplius dirimi nequeat
matrimonium: ergo tunc dicitur contrahi, & ſubinde erit
Sacramentum, tanquam matrim. poſt baptiſmum con-
tractum. 2. matrimonium infidelium, nec eſt ratum, nec
indiſſolubile. *c. Quanto, de diuort.* eo quod ſacramentũ nõ
ſit, ſed vbi baptizantur, fit indiſſolubile, ergo ſacramentũ.
3. quia iam perfectè ſignat coniunctionem Chriſti cum Ec-
cleſia, quod eſt proprium Sacramenti matrimonij. Prob.
autem eſſe neceſſarium nouum conſenſum, quia non
poteſt eſſe nouum ſacramentum abſque noua materia,
& forma; prior autem conſenſus, cum tunc non eſſet
ſacramentum, nec modo eſt, quia iam tranſiit, non poteſt
eſſe matrimonij, quod denuo ſacramentum eſſe debet,
materia. Hanc tenet *Capreol.4.d.26.q.vnic.a.3.ad 5. Eckius
t.4.hom.73.de ſacram.immediatè ante §.Fortiſſima obiectio, Bel-
larmin.lib.1.de matrim.c.5.fine, Enriquez lib.11.de matrim.c.8.
n.1.fine, & c.15.n.3.fine, & multi diſcipuli D.Thomæ*, vt refert
& ſequitur *Petr.de Ledeſm.de matr.q.59.a.2.dub.3.* malè ta-
men refert pro hac ſent. *Syluestrum matrim.8.q.10.d.2.ad fi-
nem.* vbi dicit oportere, vt infideles ſuſcepto baptiſmo de-
nuo conſentiant: quia loquitur quando prius matrimo-
nium irritum fuit. Et eſt valdè probabilis hæc ſententia.

5 III. Sententia, quæ mihi probabilior eſt, affirmat cum
ſecunda effici ſacramentum, gratiámque conferre dum
infideles baptizantur: diſſidet tamen ab ea, quia ait non
deſiderari aliquem nouũ conſenſum, ſed ſtatim, ac bapti-
zantur, tunc effectum ſubſequi. Prob. prior pars argum.
ſecundæ ſent. poſterior autem, quia ſtatim ac baptizan-
tur, matrim. illud repræſentat vnionem Chriſti cum Ec-
cleſia, cum in Chriſti fide contractum perſeueret, effici-
túrque indiſſolubile, ſaltem vt matrim. ratum fidelium;
ergo ſtatim ac baptizantur, effici ſacramentum. Huius
ſenten. videtur *D.Thom.4.d.39.q.vnic.a.2.ad 1.* dicit enim
matrimonium infidelium eſſe ſacramentum, non actu,
quia non contrahunt in fide Eccleſiæ, ſed habitu, ergo
ſentit ſtatim ac baptizantur, effici ſacramentum: alias fru-
ſtra eſſet potentia illa, quæ ad actum non reduceretur. Et
tenent expreſsè *Palud 4.d.26.q.4.a.3.n.25.in ſolut. ad 5. &
ibi Deça, q.1.a.4.ad 5. Argentina, 4.d.39.q.1.a.1.ad 1. Vera-
cruz 2.p.Spec.a.36.ſcl.2. Petr.Bollo œconom.canon.claſſe 2.c.4.
§.7.paulo poſt princ. Vega l.4.ſummæ, caſu 113.*

6 Ad 1. argum. propoſitum n.3. reſpondetur eſſe nouum
matrim. nouumque vinculum, non omnino, ſed in quan-
tum prius matrimonium, quod erat contractus naturalis
prophanus, & ſolubilis, efficitur inſolubilis, ſacer, & re-
præſentans vnionem Chriſti cum Eccleſia: ſicut in *Trident.
ſeſſ.24.de matrim.can.1.* dicitur Chriſtum inſtituiſſe matri-
monium in lege noua, cum tamen iam inſtitutum eſſet,
quia illud, vt eſſet ſacramentum indiſſolubile, euexit. Ad
confirm. dico, eo ipſo quod baptizantur, conſentire in
matrimonium præcedens, vt ſit inſolubile, ſignétque Ec-
cleſiæ cum Chriſto vnionem, quare illi conſenſus eo ſi-
gno externo expliciti, ſunt noua materia, & noua forma.
Ad 2. dico illud vinculum eſſe rem & ſacramentum, nec
omnino fuiſſe antea, vt proxime explicui. Ad vltimum
arg. propoſitum n.4. conſtat ex dictis, nam eo ipſo quod
infideles baptizantur, eſt nouus conſenſus, nouúſque a-
ctus, cum implicite velint prius matrim. eſſe indiſſolubile.

DISPVTATIO X.

Vtrùm matrimonium fidelium, in lege noua ſit Sacramentum?

SVMMARIVM.

Sententia dicens non eſſe vniuoce Sacramentum, n. 1.
Eſt vere ſacramentum, & gratiam confert, 2.
Quid in matrimonio ſit ſacramentum tantum, quid res tantum, quid res, & ſacramentum, 3.
Gratia ſacramentalis matrimonij quos effectus habeat, n. 4. an ſit vnicum ſacramentum, 5.
An poſſit ſeparari ex contrahentium intentione ratio ſacramenti, vt ſi duo vellent inire matrimonium, ita vt non ſit ſacramentum, 6.

MVlti hæretici negarunt matrimonium eſſe ſacra- 1
mentum: qúos omnes late refert *Bellarm.l.1.de ma-
trim.c.1.* & ex Catholicis id negat *Durandus 4. d. 26.q.3.*
dicens nõ eſſe proprie, & vniuoce ſacramentum, nec gra-
tiam conferre, idem *gloſſ.c.fin.de ſent.excom.in 6.verb.Sacra-
mentis*, & dicit probabile *Palud.4.d.26.q.4.init.n.3.* & vide-
tur tenere *Magiſter 4.d.2.* argumenta tam Durandi, quàm
hæreticorum proponit, & optime ſoluit *Bellarmin.eo l.1.c.5.*
& quæ ſunt alicuius momenti, proponenda ſunt diſput.
ſequ. dum agemus an matrimonium per procuratorem
contractum, ſit ſacramentum.

Sit I. Concluſio, matrimonium fidelium in noua lege 2
eſt vere & proprie ſacramentum, gratiam conferens. Hæc
concluſio olim non erat vſque adeo liquida, quamuis
enim de fide eſſet, matrim. eſſe ſacramentum, non tamen
erat de fide gratiam conferre. poſt Florentinum autem res
erat certa, non tamen de fide, vt ait *Sotus 4.d.26.q.2.a.3.*
Sed poſt Trident. iam eſt de fide, vt conſtat ex *ſeſſ.7.can.
7.& 8.& ſeſſ.24.can.1.* & eam latiſſimè ſcripturæ locis, pa-
trum teſtimoniis, & rationibus probat *Bellarmin.l.1.de
matrim.c.2.& duplici ſeq.* Sed breui, vna, aut altera ratione
probatur: matrimonium eſt inſtitutum à Chriſto, vt pro-
baui hoc lib.2.diſp.4.nu 5. & tanquam ſignum rei ſacræ,
conferens gratiam, ergo eſt verè & propriè ſacramentum.
Quod ſit ſignum rei ſacræ conſtat, quia eſt vinculum v-
nius cum vna, & omnino indiſſolubile, quod non poteſt
aliunde prouenire, niſi ratione ſacramenti repræſentantis
vnionem Chriſti indiſſolubilem: vt latè probabo diſput.
13. Quod autem conferat gratiam, probatur, quia Deus
non deficit in neceſſariis, ſed iugum intolerabile eſſet
vinculum, quod nulla diſpenſatione, & in nullo euentu
diſſolui poteſt, abſque Dei gratia: ergo Chriſtus huic ne-
ceſſitati conſulens, inſtituit matrimonium, ita vt gratiam
conferret. Deinde, quia inſtitutum eſt, vt parentes ſobo-
lem pie, & religioſe educent, ad quod gratia deſideratur.
Tandem, quia in concupiſcentiæ remedium eſt, quod vl-
tra matrimonium, gratiam petit, frequens enim eſt, vt al-
ter coniux morbum perpetuum, vel notabilem defor-
mitatem incurrat, vel abſit, & ex actus coniugalis vſu libi-
do ardet, nec in lege noua permittitur repudium, ſicut in
veteri: ergo ad hæc omnia, taliter inſtituit Chriſtus matri-
monium, vt gratiam conferret, ne in tanto periculo, tan-
taque indigentia, deficeret.

II. Concluſio, in hoc ſacramento actus contrahen- 3
tium ſunt ſacramentum tantum, effectus ſacramenti, eſt
res tantum. vinculum verò quo coniuges vniti perſeue-
rant, dicitur res, & ſacramentum. ſic *D.Thom.4.d.26.q.2.
a.1.ad 5.* quem alij ſequuntur.

III. Concluſio, gratia ſacramentalis matrimonij habet 4

duplicem effectum, alter eſt, concupiſcentiam reprimere: alter vero, efficere, vt coniuges fideliter ſibi aſſiſtant, operas ſuas communicent, ac prolem religioſè educent. Quia cum datur diuinitus facultas aliqua, dantur auxilia neceſſaria: cum ergo per matrimon. detur facultas ad mutuam cohabitationem, proliſque generationem, gratia ſacramentalis, ſeu peculiaris huius ſacramenti hos effectus ſortiri debet. ſic *Ricard. 4. d. 26. a. 2. q. 3.* & multi alij.

5 Vtrùm verò ſit vnicum ſacramentum, non conſtat: nam aliqui neoterici, teſte *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 42. a. 1. dub. 3. ad 3.* ſentiunt eſſe vnum contractum: duo vero ſacramenta, quia multiplicantur iuxta numerum ſuſcipientium, qui ſunt duo. Alij vero, eodem teſte, dicunt eſſe duo ſacramenta partialia, & vnum totale, ſicut contingit in duplici Euchariſtiæ ſpecie: & hoc dicit non eſſe omnino improbabile. Sed dicendum eſt eſſe vnicum ſacramẽtum, vt bene docet *Petr. de Ledeſm. ibi,* cũ aliis, quos refert, & *Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. n. 1. initio*, quia licet ibi ſint plura materialiter, & in genere entis, at eſt vnicũ ſignũ repræſentans vnicã vnionem Chriſti cum Eccleſia, & vnica materia, & forma, ac neutra per ſe hoc repræſentat: quod longe aliter contingit in Euchariſtiæ ſpeciebus: cum quæuis per ſe conſtet ex ſua materia, & forma, habeatque veram ſignificationem, & gratiam conferat.

6 Tandem dubitatur, an fideles contrahentes matrimonium, poſſint ab eo ex intentione ſeparare rationem ſacramenti, ſi intendant verum inire matrim. ita tamen, vt ſacramentum non ſit? Breuiter dico, ſi ea intentio procedat ex errore, quo credunt matrimonium non eſſe ſacramentum, intendunt tamen facere, quod fideles per matrim. efficiunt, eſſe verum matrimonij ſacramentum, quia hic error non excludit debitam intentionem: vt bene docet *D. Thom. addit. q. 51. a. 2. ad 2. & Enriquez li. 11. de matrim. c. 1. num. 5.* ſicut qui crederet baptiſmum eſſe fictionem, ſi baptizaret intendens facere, quod facit Eccleſia, vere baptizaret: ſi autem ea voluntas ſit vera intentio ſeparandi, quantum in ipſis eſt, rationem ſacramenti à matrimonio, & celebrandi merum contractum naturalem, dicendum eſt non eſſe ſacramentum defectu intentionis, vt docet optimè *Suarez to. 1. de ſacramentis, q. 64. a. 10. diſp. 13. ſect. 2. ad fin.* Vtrum verò eſſet matrim. validum, in ratione contractus, non definit ibi: ſed ex eius ratione clarè colligitur non eſſe validum: & videtur idem tenere *Petr. de Ledeſm. de matr. q. 42. a. 1. dub. 7. in ſolut. ad 1. & 2.* & ita ego ſentio, quia ex Chriſti inſtitutione inſeparabile eſt à contractu matrimonij, eſſe ſacramenti, vnde intentio non conficiendi ſacramentum, repugnat intentioni legitimæ faciendi matrimonium, vt eſt contractus, ſicut è contra, qui intenderet facere ſacramentum matrimonij, non autem contractum, nihil efficeret: quia ex Chriſti inſtitutione hæc duo ſunt inſeparabiliter coniuncta, & ita mutuo ſe ponunt, ac deſtruunt: vnde non eſt ſimile, ſi obiicias, eum qui vellet aſſumere ordinem ſacrum, non autem obligari voto caſtitatis, manere ordine inſignitum, non autem ligatum voto: quia id votum non ex iure diuino annexum ordini inſeparabiliter, vt eſt matrimonij contractui eſſe ſacramenti, ſed tantum ex ſtatuto Eccleſiæ, quæ circa ſacramentorum ſubſtantiam nihil poteſt immutare.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm matrimonium contractum per procuratorem, ſit validum, ac ſacramentum conferens gratiam?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

Ante Tridentinum, validum erat matrimon. per procuratorem contractum, 2.

Non ſatis erat mandatum generale, expreſſis aliquibus requirentibus ſpeciale mandatum: & clauſula generalis ſubſequuta poſt caſum requirentem ſpeciale mandatum, extenditur ad ſimiles, non autem ad maiores: & an ad ſponſalia requiratur ſpeciale mandatum, 3.

An exigatur exprimi perſonam, cum qua eſt contrahendum matrimonium, n. 4. & an ſufficiat quacumque temporis diſtantia intermedia procurator contrahat, eodem n. 4.

An procurator conſtitutus ad matrimonium, vel ſponſalia contrahenda, poſſit ſubſtituere, 5.

Et an ad ſponſalia requiratur, vt detur poteſtas ad contrahendum cum ſpeciali perſona, & nullo modo reuocata ſit.

Quid ſi ante contractum matrim. reuocatum ſit mandatum, & reuocatio non ſit notificata procuratori, & quid in aliis negotiis, 6.

An in aliis contractibus dum per nuncium, vel epiſtolam celebrantur, proſit reuocatio inſcio nuncio facta, 7.

Quid ſi præceſſit iuramentum de non reuocando procuratore, 8.

Quid ſi ſola mente abſque ſigno externo reuocetur facultas procuratoris, 9.

Quid ſi reuocetur tacitè, vt facto ipſo, & voluntas factis, & verbis, magiſque factis manifeſtatur, & quæ facta hanc reuocationem inducent, 10.

Quid ſi miſſo procuratore, mittens nec conſentit, nec diſſentit, 11.

Quid ſi furioſus efficiatur miſſo procuratore, & talis permaneat, dum matrimonium procurator contrahit, 12.

Quid ſi cum miſit procuratorem finxit conſenſum, & poſt vere conſenſit, tempore quo procurator contraxit: vel prius conſenſit, & tempore intermedio diſſenſit, & tandem tempore quo procurator contrahit, conſentit, 13.

Poteſt procurator conſtitui abſque ſcriptura, 14.

An ſit opus, vt procuratores vtriuſque coniugis ſint diuerſi ſexus, 15.

Quibus verbis debeat contrahere procurator, 16.

Quid ſi procurator excedat mandatum, & hoc eſt ad vnguem ſeruandum, 17.

Quid ſi dicatur in mandato, Do tibi facultatem contrahendi ſeruata forma Tridentini, vel præmiſſis denunciationibus, & iis omiſſis, matrimonium contrahatur, 18.

Poſt n. 18. inuenies alia ſummaria.

DISPVTATIO hæc grauiſſima eſt, & 4. in ea quæſtiones diſputandæ ſunt. I. eſt, an validum fuerit ante Trident. II. an poſt Trident. ſit validum. III. Vtrum exigatur dari mandatum procuratori, coram parocho, & teſtibus: & ibi remiſſiue, an ſit neceſſarium, parochum, & teſtes videre literas continentes mandatum procuratori datum. IIII. an tale matrimonium ſit ſacramentum. 1

QVÆSTIO I. Vtrùm matrim. contractum per procuratorem, validum fuerit ante Concilium Trident. I. concluſio, validum fuit. habetur expreſsè *c. fin. de procurat. in 6. & c. Honorantur, 32. q. 2.* & *l. Sufficit, ff. de ſponſal. & l. 5. fine. t. 2. & l. 1. t. 1. p. 4.* Et ratio eſt, nam Chriſtus eleuans matrim. ad eſſe ſacramenti, non immutauit contractus naturam, quæ ea eſt, vt poſſit inter abſentes per procuratorem celebrari. 2

II. Concluſio. 4. deſiderantur conditiones, vt procurator abſentis nomine validum matrim. ineat. I. eſt, vt habeat ſpeciale mandatum ad matrim. nec ſatis eſt generale ad omnia negotia, expreſſis aliquibus exigentibus ſpeciale mandatum: ſed debet eſſe nominatim ad matrim. Quia licet quando exprimuntur aliqui caſus ſpeciale mandatum petentes, clauſula generalis ſubſequens extendatur ad alios caſus non expreſſos exigentes ſimiliter ſpeciale mandatum, *c. Quid ad agendum, de procurat. in 6.* at non extenditur ad matrim. quia intelligitur de caſibus, qui expreſſis ſimiles fiunt, non autem de longe maioribus, vt eſt matrimonium: per *Clement. Non poteſt, de procur.* Sic *gl. d. c. Quid ad agendũ, verb. Non expreſſos,* vbi *Ioan. Andr. n. 3. Anch. n. 2. Domin. §. Sed ſi aliquis, n. 2. Franc. eod. §. n. 2. gloſ. d. c. fi. de procur. in 6. verb. Speciale, & ibi Anchar. n. 1. Ant. c. Nonnulli, §. 1. n. 11. de reſcript. Imola eõd. §. n. 4. verſ. Sed iuxta. Abb. c. Sedes, de reſcript. n. 8. Prapoſ. c. Tua, de ſponſal. n. 11. Lancel. inſtit. iuris can. l. 2. t. de ſponſal. verb. Specialiter,* & exigi mandatum ſpeciale definitur expreſsè *c. fin. de procurat. in 6.* Similiter etiam ad contrahenda ſponſalia, requiritur mandatum ſpeciale: quia ſunt diſpoſitio, & via ad matrimonium: argum. *l. Oratio, ff. de ſponſal.* ſic tenet *Domin. d. c. fin. in princip. num. 2.* 3

II. Conditio eſt, vt ſit mandatum ad contrahendum cum certa perſona, nec ſufficeret generale ad contrahendum cum quacunque. Conſtat ex *l. generali, 34. ff. de ritu nup.* ibi, *generali mandato quærẽdi mariti filiæfamilias, non fieri nuptias, rationis eſt, itaque perſonam eius patri demonſtrari, qui matrimonio conſenſit, vt nuptiæ contrahantur, neceſſe eſt.* Sic *gloſſ. c. fin. de procurat. in 6. verb. Speciale,* & ibi *Domin. in prin. n. 2. fin. Anchar. n. 1. verſ. Secũdo nota, Frãcus n. 4. Abb. c. In cauſis, n. 15.* 4

de

de elect. Bart. l. Filiusfamilias, n. 9. ff. de donat. Angel. Matrimonium, 2. n. 18. & 19. Syluest. Matrimonium, 5. q. 9. Alex. conſ. 146. vol. 5. Couar. dicens eſſe omnium *4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 8. Anton. Gabr. to. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. Matrim. fol. 95.* Et ex Theologis *Veracruz 1. p. Spec. a. 16. dub. 5. Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. n. 2. Barth. à Ledeſ. dub. 18. de matri. init. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 42. a. 1. dub. 7. Vinald. candel. 1. p. de matri. n. 44.* Sufficeret autem (vt bene dicit *Angel. d. n. 19.*) quamuis in mandato non exprimeretur perſona, ſi ore tenus, vel per literas exprimeretur, quia (vt dicemus num. 14.) mandatum hoc ſcripturam non petit, an verò ſufficiat, vt quacumque temporis diſtantia intermedia procurator contrahat, dicam diſp. 92. n. 7.

5 III. Conditio eſt, vt procurator per ſe ipſum exequatur, non enim ſubſtituere poteſt, niſi expreſsè hoc in mandato contineatur, habetur expreſsè *d. c. fin. de procurat. in 6.* Et ratio eſt, quia eligitur induſtria perſonæ procuratoris dati ad matrim. Idem dicendum eſt de procuratore dato ad contrahenda ſponſalia: per ea quæ dixi num. 3. fine, & docet *Ant. Cucius l. 5. inſtit. maior. tit. 10. n. 17.* & eadem ratione dicendum eſt requiri ſimiliter ſecundam conditionem poſitam, & quartam ponendam, in procuratore, vt validè contrahat nomine abſentis ſponſalia.

6 Vltima conditio eſt, vt tempore quo procurator contrahit, nõ ſit reuocata poteſtas; ſi enim reuocata ſit, quamuis reuocatio lateat procuratorem, & alterum coniugem, eſt irritum matrimonium. habetur expreſsè *d. c. finali.* vnde ſpeciale eſt hoc in matrimonio, contra iuris regulam petentem procuratorem conſtitutum ad negotia, certiorem faciendum eſſe de reuocatione, vt ea proſit: *Clem. vnica, de renunc. c. Ex parte, de reſcript. l. Si mandaſſem, ff. manda. l. 1. §. fin. ff. de contrah. empt. l. 1. ff. quod iuſſu.* & ratio ſpecialitatis eſt, quia in cæteris contractibus poteſt ius ſupplere conſenſum contrahentium, illiſque renitentibus dominium transferre: in matrimonio autem minimè poteſt. hoc autem ſpeciale eſſe in matrimonio, (quamuis non deſint DD. id negantes, dicentéſque idem contingere in aliis, quæ à libera voluntate pendent) docet *gloſſ. Clem. vnica, de renunc. verb. Ignorantem, & verb. cedendum,* vbi *Anchar. n. 6. Cardin. & Imola n. 11. Bonifacius n. 30. idem gloſſ. d. c. fin. verb. Ignoraret, Ioan. Andr. n. 1. Domin. §. Sane, n. 1. & 2. Anch. n. 1. verſ. Tertio nota, Francus, num. 4. & 7. Philip. Probus addit. ad Monachum, n. 1. idem gloſſ. c. Nec illud, 30. q. 5. verb. Vxor,* vbi *Archid. Bellamera, & Turrecr. fine, Felinus, c. Edoceri, n. 11. & c. Ex parte, n. 9. de reſcript. & c. Si diligenti, n. 22. de foro compet. Syluest. Matrimonium, 5. q. 11.* Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. Spec. a. 16. dub. 6. Lud. Lop. 2. p. inſtrum. de matrim. c. 47. f. 1120. Vinald. candel. 1. p. de matrim. n. 44.*

7 Valde tamen diſtat, ſi contractus fiat per procuratorem, quo caſu neceſſarium eſt intimari procuratori reuocationem, vt diximus n. præc. vel ſi fiat per nuncium, vel epiſtolam: tunc enim ſi ante præſentationem, mittentem pœniteat, licet reuocatio non intimetur nuncio, vel epiſtolam recipienti, obligatio impeditur, *l. Si pater, ff. de manu. vindic. in princ.* vbi & *gloſſ. verb. Non fiat, Ioan. Andr. c. fin. de procur. in 6. n. 1. Domin. §. Sane, n. 2. Anchar. n. 1. verſ. Sed hic quæro, Francus n. 7.* Et ratio differentiæ eſt, quia nuncius, & epiſtola eſt tanquam merum inſtrumentum, & organum, per quod dominus profert verba, & ita concipit verba in perſona mittentis, vnde conſenſu domini deficiente tempore, quo profert verba, nil operatur epiſtola, aut nuncius, quamuis reuocationis ignarus ſit: cum autem aliquis procuratorem conſtituit, facto illius voluit obligari, vnde neceſſe eſt eum per quem conſenſus præſtatur, reuocationis conſcium eſſe. Et hæc vera ſunt, quamuis *gloſſ. l. 1. ſi-ue, ff. de contrah. empt.* neget diſcrimen, aſſeratque in vtroque euentu, reuocationis notitiam deſiderari.

8 Hæc autem procuratoris ad matrim. reuocatio, effectum habebit, reddétque illud irritum, quamuis iuramentum de procuratore non reuocando, præmiſſum ſit: reuocans enim periurij reus erit. tenebit tamen reuocatio. Sic *gloſſ. d. c. fin. verb. Reuocatum,* vbi *Monachus, & Phil. Probus in addit. ad ipſum Ioan. Andr. ad finem, Domin. §. fin. n. 5. Francus, n. 5. & 6. Felin. c. Ex parte, n. 12. de reſcrip. Syluest. Matrimonium, 5. q. 13. Roch us, Decius, Socinus,* quos refert, & ſequitur *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 10. Seraphinus de priuil. iuramenti, priuil. 75. n. 7.* Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. Specul. a. 16. dub. 8. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47. f. 1120. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 216. num. 8.*

Similiter valebit reuocatio procuratoris merè interna, quo ad forum conſcientiæ: licet quo ad externum incumbat reuocanti onus, teſtibus probare. Et ratio eſt, quia quantumcunque ſint verba externa, deficiente interno conſenſu, non eſt matrimonium: & hæc ratio aſſignatur, *d. c. fin. de procurat. in 6.* ibi, *cum illius conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere nequiuerit:* & ſic tenet *D. Thom. 4. d. 29.* in finalibus verbis, exponens Magiſtri literam. 9

Sufficiet etiam reuocatio tacita mandati: vt docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. init. nu. 11.* quem ex Theologis ſequuntur *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 47. fol. 1120. Vinald. candel. 1. p. de matrim. n. nu. 44.* vnde ſatis eſt facto ipſo contrario reuocare: hæc enim eſt voluntas tacita. Quia voluntas non tantum verbis, ſed etiam factis demonſtratur, *l. Paulus reſpondit, ff. Rem rat. hab.* immò magis factis, quam verbis oſtenditur: *l. Si tamen, §. Ei qui, ff. de ædil. edict. & l. Reprehendenda,* vbi *Decius, C. de inſtit. & ſubſtit.* de qua re multa cõgerit *Iaſon l. Apud Iulianum, §. Conſtat, ff. de legat. 1. & l. Furioſũ, n. 4. C. qui teſtam. fac. poſſ.* & ſufficere facto reuocare, conſtat ex *l. fi. ff. de diuort.* ibi, *illud rectiſſimè placuit, quali quali voluntate intelligi poſſit, patronum animũ habere deſiiſſe quaſi in vxorẽ,* & ibi, *vbi cũque vel tenuis intellectus haberi poteſt nolẽtis nuptã,* & ponit ea lex fin. has coniecturas, ex quibus mutatio voluntatis, colligitur, *ſi patronus ſibi deſponderit aliam, vel deſtinauerit, vel matrimonium alterius appetierit, credendum eſt nolle hunc nuptã,* vbi *gloſſ. verb. Deſtinauerit, & Odofredus ibi,* explicant, id eſt, propoſuerit aliam habere in ſponſam: & addit *Odofredus,* eo ipſo tacite patronum declarare, ſe nolle libertam. Vnde *Couar. Vinald. Lud. Lop. proximè citati,* dicunt priùs mandatum reuocari dato mandato ad contrahendum cum alia: non enim veriſimile eſt (vt ait *Ferretus conſ. 281. n. 12.*) tractantem matrimonium cum aliqua, in priori voluntate contrahendi cum alia perſiſtere: & ratio eſt, quia cum conſequens ſine antecedenti eſſe nequeat, qui vult conſequens, neceſſariò videtur velle antecedens, *l. Illud, ff. de acquir. hæred. l. Ad legatum, & l. Ad rem mobilẽ, ff. de procur.* cum ergo ad contrahendum cum ſecunda, neceſſarium ſit à voluntate prioris matrimonij recedere dato mandato ad contrahendum cum ſecunda, reuocatur primum, *l. Si quis cum procurat. §. fin. ff. de procur. & c. pen. eod. tit.* 10

III. Concluſio, ſi poſtquam quiſpiam procuratorem miſit, nec conſentit, nec diſſentit, ſed in aliis occupatur, valet matrimonium, quia durat prior conſenſus virtute, cum non ſit obex contrariæ voluntatis: vt qui priùs baptizari voluit, ſi dormiens baptizetur, verum recipit baptiſma, *c. Maiores, de baptiſm.* ſic *Reinerius,* quem refert, & ſequitur *Syluest. Matrimonium, 5. q. 10. Veracruz 1. p. Spec. a. 16. dub. 6. Barth. à Ledeſm. dub. 18. de matrim. fol. 1279. Enriquez l. 11. de matrim. c. 4. n. 4.* 11

Hinc infertur, ſi procuratore miſſo, dans mandatum in amentiam incidat, & talis perſeuerat, dum procurator nomine ſuo contrahit, valere matrimonium: manet enim virtute prior conſenſus, cum reuocatus non ſit: ſicut baptiſmus furiæ tempore receptus, petitus ante furiam, validus, *c. Maiores, de baptiſmo, fine;* ſicuti ſi tunc temporis eſſet dormiens, valeret matrim. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. c. 4. n. 4.* Obiicies tamen, ſi ſacerdos audita confeſſione, amens fieret, & ſic abſolueret, nulla eſſet abſolutio: quia miniſtri actus debet eſſe humanus, ſed contrahentes per procuratorem ſunt miniſtri matrimonij, & non procurator, vt dicemus num. 28. ergo ſi tempore quo conſenſum præbet procurator, qui mandatum dedit, rationis vſu deſtitutus ſit, erit irritum matrimonium. Reſp. argumentum concludere, per ſeipſum contrahentem, neceſſario debere eſſe ſui compotem, dum contrahit, vnde nihil ageret: 12

ſi dormiens, vel inſanus tunc eſſet: at dum contrahit per procuratorem, ſatis eſt, vt dum mandatum dedit, ſui compos eſſet, nec reuocarit, & procurator dum eius præſtat conſenſum, ſit ſui compos: vt in cæteris contractibus contingit, quia tunc contrahens non miniſtrat per ſeipſum, ſed medio inſtrumento.

13 IV. Concluſio. ſi dum quis mandatum dedit, conſenſum finxit, tempore tamen quo procurator eius nomine contrahit, habet verum conſenſum, valet matrimonium, quia cum eo tempore conficiatur, tunc deſideratur conſenſus. Sic *Enriquez lib.11.de matrim.c.2.n.2.* vnde quocunque tempore intermedio diſſenſus ſit, nihil refert, dummodo tempore quo celebratur matrimonium, conſenſus adſit.

14 V. Concluſio, poteſt talis procurator conſtitui abſque ſcriptura: vt generaliter de procuratore habetur *l.13.t.5.p.3.* ibi, *é quando lo hiziere de palabra*, & docet *gloſſ. l. Maritus, verb. Præſcripſerit. C. de procur.* vbi *Bart. Bald. Fulgoſ. Salic. Iaſon l.1.n.7. C. eod. t.* multos alios referens: *Perez lib.3. ordin. t.4. l.3. verſ. Vtrum autem.* Et ſpecialiter in mandato ad contrahendum matrimonium, tenet *Angel. conſ.122.*

15 VI. Concluſio, diuerſitas ſexuum in procuratoribus ad contrahendum matrimonium, eſt impertinens: quare duo viri, vel duæ fœminæ poſſunt eſſe contrahentium procuratores. Quia ea ſexuum diuerſitas ſolum requiritur in ipſis, qui matrimonio iunguntur. Sic *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.42. a.1. dub.7.*

16 VII. Concluſio, verba procuratoris contrahentis matrimonium, debent eſſe hæc, Talis conſentit in te, vel accipit te in virum, vel vxorem, me mediante. Sic *Hoſt. ſum. t. de ſponſal. §. Qualiter contrahatur, Francus, c. fin. de procurat. in 6. n.4. Sylueſt. Matrimonium, 5. q.14. Couar. 4 decret. 2. p. c.4. init. n.8. Greg. Lop. l.5. t.2. p.4. verb. Con mandado, Ant. Gabr. in mea edit. to.2. commun. l.11. verb. Matrimonium, f.94.* & alij quos hi referunt. Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. ſpecul. a.16. fin. Enriquez l.11. de matrim. c.2. n.2. Viuald. candel. 1. p. de matrim. n.45.* Valebit etiam matrim. ſi dicat, Recipio te in virum, & vxorem, nomine talis perſonæ. Quia fere idem eſt ſenſus. Sic *Couar. Greg. Lop. Anton. Gabr. ibi.*

17 VIII. Concluſio, ſi procurator mandati fines excedat, nil prorſus valet matrim. vt ſi mandatum detur contrahendi certa dote conſtituta, & procurator contrahat ea conditione non ſeruata, nihil agit, quia mandatum ad vnguem ſeruandum eſt, *l. Diligenter, ff. mandati:* & vbi quis limites poteſtatis ſibi traditæ excedit, priuatus cenſendus eſt: vt docet late *Menoch. de recuperanda poſſeſſ. remedio 8. n.13. & 17. & conſ.69. n.75. & ſeq. vol.1.* & ratio eſt, quia cum poteſtas ſit limitata, in eo quod quis excedit, poteſtate caret, & eſt quidam priuatus.

18 Rogabis tamen, quid ſi in commiſſione dicatur, Do tibi facultatem contrahendi matrimonium, ſeruata forma Tridentini, vt ſemper dici ſolet, vtrum ſi omiſſis denunciationibus contrahat procurator, valeat matrimonium? Videtur enim non valere: quia ablatiuus ille abſolutus importat ibi conditionem, *l. A teſtatore, ff. de condit. & demonſtr.* forma autem præſcripta in *Tridentino ſeſſ.24. c.1. de matrim.* eſt vt præmiſſis denunciationibus, coram parocho, & teſtibus contrahatur. Breuiter dico, ſi ex ordinarij diſpenſatione omittantur, non eſſe dubium: quia forma Tridentini eſt præmiſſis denunciationibus, niſi ordinarius diſpenſauerit: idem dicendum eſt, ſi omittantur abſque diſpenſatione, licet in mandato expreſsè diceretur, Do tibi facultatem contrahendi præmiſſis denunciationibus. Quia quoties exprimitur in commiſſione forma iuris communis, eo modo, quo iuri communi ineſt, non eſt intentio inducendi nouam formam, & conditionem, ſed eſt admonitio quædam, vt ſeruetur forma iuris communis: vt latè probabo lib.3. diſp.33. n.3.

SVMMARIVM.

An matrimonium contractum per procuratorem valeat poſt Tridentin. ponitur opinio negans, num.19. & ibi, forma debet impleri in ſpecie, & ſenſu proprio, & non per æquipollens.

Verior opinio, valere, 20.

Soluuntur argumenta, 21.

Poſt num.21. inuenies cætera ſummaria.

QVÆSTIO II. Vtrum matrim. contractum per procu- 19
ratorem coram parocho, & teſtibus ſit validum poſt Tridentinum? Aliqui cenſent non eſſe validum, & ſic correctum eſſe *c. fin. de procurat. in 6.* Prob. 1. quia ideo olim matrimonium per procuratorem, valebat, quia ſufficiebat ad illud mutuus conſenſus nudus, vt patet ex *l. Sufficit, ff. de ſponſal.* vbi *Iuriſconſultus* cum præmiſiſſet ſufficere nudum conſenſum ad ſponſalia: hinc intulit ſic, *Denique conſtat abſentem abſenti deſponderi poſſe:* vbi *gloſſ. verb. Conſtat,* idem intulit in matrim. ſed hodie non ſatis eſt nudus conſenſus, ſed coram parocho, & teſtibus per *Trident. ſeſſ.24. c.1. de matrim.* ergo ceſſat matrim. inter abſentes. 2. quia *Trident. d. c.1.* exigit vt parochus, & teſtes intelligant contrahentium conſenſum, vt eius teſtes eſſe poſſint, at eum intelligere nequeunt, cum ſolum procurator adeſt. 3. quia Tridentin. pro forma petit, vt parochus præſens ſit conſenſui contrahentium, cum aliter matrim. irritet: quoties autem requiritur præſentia pro forma, non impletur per procuratorem, *l. Obligari, §. Tutor ſtatim. ff. de author. & conſen. tut. & §. Tutor autem, inſt. eod. t.* vbi quia præſentia tutoris exigitur pro forma, ad minoris contractus, non ſatis eſt tutorem per procuratorē adeſſe: vbi & *gloſſ. verb. Per epiſtolam,* hoc notat; vt etiam in ſimili docent *Archid. c. Hoc ius. 10. q.2. Bald. auth. Hoc ius, n.3. C. de ſacroſ. Eccleſ. Rebuff. in compend. alienationis rerum Eccl. n.92. Rodoanus de alienat. rerum Eccleſiæ, t. de tract. in princ.* non poſſe canonicos conſentire alienationi rerum Eccleſiæ, per epiſtolam: quia eorum præſentiam ius petit, *c. In Geneſi, de elect.* 4. quia forma in ſenſu proprio impleri debet, *c. Suſceptum, de reſcript. in 6.* ibi, *cum beneficium ceſſione, nō morte.* vbi *gloſſ. verb. Morte,* inquit, quia licet cedens, quo ad illam Eccleſiam videatur mortuus, at mortuus non eſt: & ibi *Domin. notab.3.* inquit, vbi fit mentio de morte, intelligi de naturali, non de ciuili, & *l. fin. C. de his qui ven. ætat.* textus ait mentione facta de ætate, intelligi de naturali, & non de ea quam princeps ſupplet: vbi *gloſſ. verb. Reſtitutionibus,* ait non ſufficere, quamuis hęc æquipolleant: & *l.3. §. Hac verba, ff. de negot. geſt. verb. Hæreditatem,* ait gloſſ. veritatem, non fictionem iuris conſiderari. Et non ſolum in ſenſu proprio, ſed etiam in magis proprio debet impleri: vt ex *c. Rodulpus, de reſcript.* notat *Socin. l. Non ſolum, ff. ſolut. matrim. Beccius conſil.21. n.33.* & ratio eſt, quia forma debet impleri ſpecifice, & non per æquipollens, *l.1. §. Opus nouum,* vbi omnes ſcribentes, *ff. de nou. oper. nuntiat. & l.1. §. Si quis ita, de verb. oblig. c. Cum dilecta, de reſcript.* & multis citatis docet *Tiraq. de retract. conuent. §.4. gloſſ.6. n.31. Matienzo l.5. recop. t.4. l.1. gloſſ.4. n.8.* ergo cum Trident. petat pro forma, præſentiam parochi conſenſui contrahentium, non ſatis erit præſentia ficta, & æquipollens: ſed dum adeſt conſenſui per procuratorem præſtito, ille non eſt propriè, ſed ficte, & interpretatiue conſenſus contrahētium: vt docet *gloſſ. c. Qui per alium, de reg. iur. in 6. fin. & ibi Dynus, n.6. Ioan. And. init.* & late *Bart. l. Si is qui pro emptore, à n.57. ff. de vſucap.* & plures alij, quos refert & ſequitur *Tiraq. poſt leges cōnubiales, gloſſ.6. verb. Conſentement. n.27.* & ita *Ziletus in conſiliis matrim. conſ.83. n.13.* ait quodammodo videri præſentes, qui per procuratorem adſunt. 5. Quia conſenſus ſtatuto requiſitus, vere, & propriè præſtādus eſt, & non ficte, vt per procuratorem: ſicut ex multis probat *Tiraq. d. verb. Conſentement. n.23.* Trident. autem petit conſenſum cōtrahentium coram parocho. 6. Quia petenti iure conſenſum aliquorum intelligi, præſentia naturalis, & per ſe ipſos cōſentientium deſideratur: vt optime docet *Bald. l.1. C. de fide inſtr. & iure haſt. fiſcal. lib.10.* quem refert, & ſequitur *Iaſon l.1. n.8. ff. de verb. oblig.* ex doctrina Bart. ibi, dicentis ideo ſtipulationem inter abſentes non poſſe fieri per procuratorem, vel epiſtolam, quia debent ſe inuicem intelligere: ergo cum Trident. petat, vt parochus intelligat contrahentium conſenſus, debent contrahentes re vera, & naturaliter præſentes eſſe.

Vltimo,

Vltimo, quia *Tridentin. d. c.* 1. (vt conſtat ex procœmio) voluit conſulere maximis damnis ex clandeſtino matrim. conſurgentibus,quibus non occurritur,ſi valeat matrim. per procuratorem : nulla enim certitudo de alterius contrahentis vita, vel conſenſu haberi poteſt, cum potuerit obiiſſe,vel conſenſum reuocaſſe.hanc ſent. tenet *Barth. à Ledeſma dub.*18.*de matrim.f.*1286.

20 Cæterum tenendum eſt id matrimonium valere, nec correctum eſſe *c.fin.de procurato.in* 6. Prob. 1. ex praxi totius Eccleſiæ, paſſim enim poſt Trident. celebrantur matrim. per procuratores, eſſetque intolerabilis error in Eccleſia, tot matrim. irrita cenſere. 2. Quia finis Trident. irritantis clandeſtina eſt, vt conſtat ex *d.c.*1.*in procœmio,* vt notum ſit Eccleſiæ matrimonium, probarique poſſit, ne aliud publicè,aliud vero occulte celebretur : ſed quando celebratur per procuratorem,coram parocho,& teſtibus, ſatisfit huic fini,iam enim conſtat Eccleſiæ,& probari poteſt, ſicut quilibet alius contractus geſtus per procuratorem, ſufficienter probatur, ita vt contrahens cogatur in foro externo ſtare illi.Et confirm.quia alia ratio dicti decreti eſt,ne celebretur matrim.ab aliquo,quam à proprio parocho,vt docet *Rota Florentina inter conſilia Menoch.conſ.* 398.*vol.*4.*& Seraphin.deciſ.*657.1.*p.verſ.Nam præſentia parochi,*cui etiam ſatisfit:quia matrim.per procuratorem,celebratur coram proprio contrahentium parocho. 3. Quia ea quæ alioquin fieri non poſſunt, permittuntur, ſi per eum actum ad ius cõmune reditur:vt notant *Bart.& alij,* quos refert,& ſequitur *Couar.*3.*variar.c.*6.*n.*4.& correctoquos refert,& ria extendũtur,vt legum correctio vitetur, & ad ius commune redeatur:vt dixi l.1.diſp.12.n.2.Inde eſt,vt leges nouæ interpretandæ ſint, ne antiquas corrigant, quamuis à propria verborum ſignificatione recedatur, vt dixi eod.l. 1.diſp.17.n.6.ergo cum aſſerendo matrim. per procuratorem valide iniri, redeatur ad ius commune,& eius correctio vitetur, ſic dicendum eſt, licet aliqualiter verba impropientur, dicendo conſenſum contrahentium præſtari coram parocho, ſi per procuratorem id fiat : maxime, quia verba non improprientur, non enim improprie dicitur à nobis fieri,quod de mandato ſpeciali noſtro fit:vt cõſtat ex *l.*1.§. *Adipiſcimur.ff.de acquir.poſſeſ.*ibi,*adipiſcimur autem poſſeſſionem per noſmetipſos:*quæ verba,etſi nimis perſonalia ſint,& ſic videantur propriam perſonam exigere: ſtatim paragraphis ſeq. ea lex decidit, per procuratorem acquiri poſſeſſionem, quaſi per manum domini : & ita *gloſſ.d.§.Adipiſcimur,verb.Per noſmetipſos,*addidit,nõ remouere quin & per alium. 4. quia Trident. irritat clandeſtina, quæ ſemper Eccleſia abhorruit,& puniuit, vt conſtat ex *d.c.*1.*in procœmio,*vbi dicitur,quamuis matrim.clandeſtina valida fuerint, ea ſemper Eccleſiã abhorruiſſe:& poſtea,*ſacri Lateranenſis Concilij veſtigiis inhærendo,* ſed Eccleſia nunquam cenſuit clandeſtinum,nec puniuit matrim. per procuratorẽ contractum publicè, imò illud approbauit *c. fin.de procurrat.in* 6.Ergo Trident.non irritauit huiuſmodi matrimonium. Hanc ſent.tenent ex Theologis, *Veracruz append.ad ſpecul.dub.*3.*fin. Bellarm.l.*1. *de matrim.cap.*5. *verſ. Atque hinc etiam, Enriquez l.*11. *de matrim. cap.*2. *n.*2. *& in comment.lit.B.*dicit, oppoſitum eſſe errorem:*Manuel* 1. *to. ſum.*2.*edit.c.*220.*n.*3.*Theſaur.ſacerdot.*1.*p.f.*117.*Petr.de Ledeſ. de matrim.q.*42.*a.*1.*dub.*7. *Lud. Lop.*2.*p. instruct. de matrim. c.*35.*f.*1027.*Philiarc.de offic.ſacerd.t.*1.*p.*2. *l.* 2. *c.*1. *Griſald. de matrim.n.*16. *Vivald.candel.*1.*p. de matrim. n.*43. *P. Molina to.*2.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*254.*init.Vega l.*4.*ſum.caſu* 264. Et ex iuriſperitis,*Nauar.ſum.Hiſp.c.*28.*addit.ad n.*71. *c.*22. *& lib.* 4.*conſil.tit.de cognat.ſpirit.in priori edit.conſ.*2.*n.*9.*in poſteriori,conſ.*6.*n.*9.*verſ.Ad ſecundum, Ant.Cucus l.*5.*inſtitut.maior. t.*11. *n.*35. *Matienz.l.*5. *recop.t.*1.*rubr.gloſſ.*1.*n.*32. *Flamin.l.*10. *de reſignat.benef.q.*6.*num.*11.

21 Ad argum. prioris ſent. propoſita nu.19. reſpond.ad 1. olim valuiſſe matrim.per procuratorem abſque parocho, & teſtibus, quia ſufficiebat nudus & clandeſtinus conſenſus : at hodie cum is non ſufficiat,niſi parochus & teſtes interſint, ſimiliter non ſufficiet nudus conſenſus per procuratorem, ſed debet eſſe coram parocho,& teſtibus. Ad 2. dico exigi præſentiam realem per ſe,vel per procuratotem, & vere parochum & teſtes intelligere conſenſum abſentium, medio procuratore ad id ſpecialiter deſtinato:cum omnino abſentis perſonam agat. Ad 3. nego, cum requiritur præſentia pro forma, non ſatis eſſe per procuratorem: nec eſt ſimile in tutore,eligitur enim induſtria perſonæ,& confidunt leges fore,vt ille melius pupilli rebus conſulat. Similiter eligit ius induſtriam canonicorum, confidens ipſos bene Eccleſiæ rebus conſulturos, & vult vt congregentur, vt rationes conferant,& clarius intelligãt quid facere expediat. Ad 4. 5. & 6 reſpondeo, illa omnia bene probare ita eſſe, vbi non eſſet aliud ius explicans ſatis eſſe præſentiam illam per procuratorem: quando enim eſt ad ius, vt in præſenti, nec eius correctio inducatur, recedi poteſt à propria verborum ſignificatione: vt probaui n.20. eo vel maximè,quod vt ibi probaui, non improprie,licet non tam propriè,dicitur aliquis præſens per procuratorem.Ad vltimum negatur minor, imo occurritur illis damnis:vt probaui nu.20.& ſatis eſt certitudo moralis de conſenſu, & vt mittendi procuratorem, incumbat onus probandi ſe reuocaſſe: eadem enim certitudo ſolum habetur,dum præſentes contrahunt, poſſent enim ficte conſentire.

SVMMARIVM.

*Vtrum exigatur dari poteſtatem procuratori,coram parocho, & teſtibus, ponitur opinio affirmans, n.*22.*& ibi,ſolemnitas requiſita ad aliquem actum, cenſetur requiſita ad commiſſionem dandam faciendi illum actum,n.*22.*iuncto n.*24.

Contraria verior,n. 23. *& ibi,legum correctio non inducitur per tacitos intellectus, licet clauſula nihil operetur:& ſi voluiſſet legiſlator, expreſſiſſet.*

Vtrum deſideretur vt parochus, & teſtes videant literas mandati, 24.

*Explicatur l.*39.*Tauri,hodie,l.*13.*t.*4.*lib.*5.*recop.n.*25.

*Soluuntur argum.n.*25.*Poſt quem inuenies cætera ſummaria.*

22 QVÆSTIO III. Vtrum valeat matrimonium per procuratorem, commiſſione ei abſque parochi & teſtium præſentia data? Videtur enim id deſiderari ex doctrina *Riminaldi conſ.*467.*n.*78.*& ſeq.vol.*4. docentis ſolennitatem requiſitam ad aliquem actum, eſſe neceſſariam ad dandam commiſſionem faciendi illum actum, & ita prohibente ſtatuto donationem fieri abſque quinque teſtibus, cenſeri prohibitum mandatum donandi abſque illis: & probat ex *l.Oratio,ff.de ſponſal.*Vnde *Bart.*& alij,(vt retuli l.1.diſp. 13.n.1.) colligunt, prohibito aliquo, cenſeri prohibitum omne id per quod peruenitur ad illud. ergo cum *Trident. ſeſſ.*24.*c.*1.*de matrim.* exigat præſentiam parochi,& teſtium ad matrimonij valorem, eadem ſolemnitas deſiderabitur ad valorem mandati contrahendi illud. Et confirm. ex l. 39.*Tauri,hodie l.*13. *t.*4.*l.*5.*recop.*vbi diſponitur eandem ſolemnitatem exigi in mandato teſtamentum conficiendi, quæ in ipſo teſtamento exigitur : cuius rationem aſſignat *Ant.Gom. ea l.*39.*n.*2.*& Matienzo ea l.*13.*gloſſ.*1.*in fine,* quia eadem ratio, virtus, & effectus, quæ ſunt in conſequenti, dicuntur eſſe in antecedenti, arg.textus *l.Illud.ff.de acquir. hæred.*& ita cum pro teſtamenti falſitate vitanda, ius certam ſolemnitatem petat,merito illammet, in mandato ad teſtandum nomine alterius,deſiderat, cum ſit antecedens neceſſarium, vt alterius nomine teſtetur:ergo ſimiliter in noſtro caſu,cum mandatum ad contrahendum matrimonium nomine alterius,ſit antecedens,& præuium, vt tale matrimonium valeat, exigit eandem ſolemnitatem parochi,& teſtium,quam ipſum matrimonium.

23 Dicendum tamen eſt,id non exigi,ſed ſatis eſſe,vt procurator nomine abſentis matrim. coram parocho, & teſtibus ineat.Prob.quia *Trident.ſeſſ.*24.*de matrim.c.* 1.ſolum irritat matrim. quando ipſemet contractus non celebratur coram parocho,& teſtibus, ſed mandatum cõtrahendi non eſt ipſe matrimonij contractus, ergo non petit eandem ſolemnitatem,alias decretum maximè correctorium, extendendum valde eſſet. 2. Quia praxis totius Eccleſiæ habet : vt poſt Tridentin.contrahatur matrim. per procuratorem, & nunquam auditum eſt eam ſolemnita-

tem in mandato dando procuratori ſeruari. 3. Quia iure antiquo hæc ſolemnitas non petebatur, & Tridentinum non corrigit hoc expreſſe, nec per tacitos intellectus inducenda eſt legum correctio, quamuis clauſula nil operetur:vt docet *Aimon conſ.259.n.2.& Gutier.cum aliis.3.practic.q.15.n.35.* nedum vbi multum operatur,vt in præſenti, quamuis non corrigat ius commune. Tandem,quia ſi voluiſſet Tridentin.annullare dictum mandatum abſque ea ſolemnitate, expreſſiſſet vtique, *l. Item apud Labeonem, §. Ait prætor,ff.de iureiur.& c.Ad audientiam,de renunciat.*

24 Vtrum autem neceſſarium ſit, vt parochus, & teſtes dum aſſiſtunt matrimonio contracto per procuratorem, videant mandati literas:dicam lib.5.diſp.8.n.24.

25 Ad arg. propoſitum n.22. neganda eſt ea doctrina,nec illam probat *l.Oratio,ff.de ſponſal.* cui ſatis reſpódi l.1.diſp.12.n.2. Ad confirm. dico eſſe ſpecialem diſpoſitionem in eo caſu:primo ad vitãdas commiſſariorum fraudes:vt dicitur *l.31.Tauri,hodie l.5.t.4.lib.5.recop.* ibi, *y los tales comiſarios hazen muchas fraudes.* 2.quia tale mandatum ad teſtandum,non tam dicitur commiſſio ad teſtandum, quam teſtamentum, ſucceditque loco teſtamenti: quia continet inſtitutionem hæredis, ſubſtitutiones, exhæredationes, meliorationes,dationes tutorum,quæ omnia ſi commiſſarius non faciat, per tale mandatum manent ipſo iure facta,*l.33.Tauri,hodie l.7.t.4. lib.5. recop.* cum ergo tale mandatum loco teſtamenti ſuccedat, mirum non eſt ſi lex eandem teſtamenti ſolemnitatem petat.

SVMMARIVM.

An matrimonium per procuratorem contractum, ſit ſacramentum: ponitur opinio negans,n.26.
Opinio verior affirmans,n.27,& quis ſit tunc miniſter, quæ materia, & quæ forma,28.
An ſi procurator ſit in mortali,dum contrahit,peccet lethaliter,29.
An conſtituens procuratorem, teneatur eſſe in gratia eo tempore, quo veriſimile eſt fore,vt procurator contrahat,30.
An contrahentes per procuratores,poſſint poſtea per ſe ipſos cõtrahere,31.
Soluuntur argumenta,& explicatur qualiter actio ſacramentalis debet eſſe perſonalis, & vtrum illud matrimonium conferat gratiam phyſice,vel moraliter,32.

26 IV. QVÆSTIO, Vtrum matrim. cõtractum per procuratorem,ſit ſacramentum? Quidam affirmant eſſe verum matrim.non tamen ſacramentum. Prob. 1. quia quamuis ſacramento pœnitentię,quatenus eſt quoddam iudicium, non repugnet effici in abſentia, repugnat tamen eo,quod eſt ſacramentum: ergo ſimiliter repugnabit matrimonio, vt eſt ſacramentum.2.Quia perceptio,& confectio ſacramenti,eſt actus perſonalis, vt conſtat in omnibus aliis ſacramentis. 3. Quia alias dormiens peccaret, vel reciperet gratiam, ſi eo tempore procurator nomine eius contraheret:cum enim tunc conſtituens, ſacramentum recipiat, peccaret, ſi eſſet in mortali, & reciperet gratiam ſi eſſet diſpoſitus: & ſubinde teneretur ſub culpa lethali,tũc eſſe diſpoſitus.4. Quia ſacramentum eſt cauſa phyſica gratiæ, matrim. autem per procuratorem, non poteſt eſſe ſic cauſa,quia conſenſus ipſorum,qui vere contrahunt,ſunt materia, & forma, & iam tranſierunt.5. Quia DD.contrariæ ſent.fatentur eſſe laudabile,ſi poſtea in præſentia renouetur conſenſus: ſi tamen prius matrimonium fuiſſet ſacramentum, ſacrilegum eſſet iterare, cum non adſint noua materia,& noua forma.6. Quia ideo hoſtia abſens nequit conſecrari,quia ponitur in forma,pronomen demonſtratiuum, Hoc,quod denotat materiam præſentem, nec abſens poteſt abſolui,quia ponitur in forma, pronomen demonſtratiuum, Te, ſed in forma matrimonij ponitur duplex pronomen demonſtratiuum, Ego, & Te, vt conſtat ex *c. Licet de ſponſa duorum*, vbi ponitur hæc forma, *ego te accipio in meam*: ergo matrimonium, vt eſt ſacramentum, non poteſt celebrari inter abſentes. Hanc ſent. tenent *Durand.4. d.26 q.3.n.11.Caiet.to.1.opuſc.tract.12. de contract. matrim.q.2.Canus l.8.de locis Theol.c.5. ad 3.Victoria ſum. de matrim.n.244.Viguer.lib.inſtic.c.16.§.7.verſ.4.Ouandus 4.d. 28.propoſit.2.Fr.Petrus Martyr direct.curatorũ,f.65.§.Lo tercero ſe pregunta,Barth. à Ledeſma* mutans ſentent.quam in priori edit. tenuerat, *dub.18. de matrim.f.1180. Fr.Peña, & Gallo,* vt refert *Enriquez l.11.de matrim. c.2.n.2. in comment. lit.B.* & dicunt eſſe probabilem *Sotus 4.d.27.q.1.a.3.verſic. At verò.Ledeſma,2.part.4.q.44.art.3.ad finem, Ludou.Lop.2. p.inſtructorij.de matrim.cap.35.fol 1027.Petrus de Ledeſma de matrimon.quæſt.42.artic.1.dub.7.concluſ.1.* limitans,vt exponitur à Caietano, nempe, vt fiat poſtea ſacramentum, quando in præſentia ratificatur.

Sit tamen 1.Concluſio, prorſus tenendum eſt matrim. per procuratorem contractum eſſe ſacramentum.Prob.1. quia eſt verum matrimonium, ratum, & indiſſolubile,ergo eſt ſacramentum:probatur conſequentia ex *c. Quanto, de diuort.* vbi habetur ideo matrim. Chriſtianorum eſſe indiſſolubile,quia eſt ſacramentum:& *ibi, & c.fin.28.q.1.* dicitur matrim. infidelium,legitimum,ſed non ratum,ac indiſſolubile,quia non eſt ſacramentum.2. quia Concilium Florent.& Trident.vt vidimus hoc 2.l.diſp.10. n.2. abſolute definiunt matrim. fidelium in lege noua eſſe ſacramentum.3.quia, vel Chriſtus eleuans matrim. ad eſſe ſacramenti,mutauit rationem cõtractus naturalis, vel non: ſi primum,ergo in lege Euang.matrim.per procuratorem, non eſt legitimum in ratione contractus naturalis, ſicut oppoſiti dicunt non eſſe in ratione ſacramenti, quod tamen eſt contra *c. fin.de procurat.in 6.* ſi ſecundum, ergo & modo matrim. per procuratorem,eſt ſacramentum: quia concilia clamant matrimonium,quod ante legem euang. erat merus cõtractus naturalis, eſſe modo ſacramentum. 4.quia matrim.vt contractus,& vt ſacramentum,eſt idem numero, & realiter, & tantum differt penes diuerſos reſpectus,quia vt reſpicit vinculum contrahentium, dicitur contractus:vt autem eleuatur à Deo ad repræſentandum vnionem Chriſti cum Eccleſia, dicitur ſacramentum:ergo vtroque modo debet habere eandem materiam, & formam,& cauſas agentes:& proinde ſi poteſt, vt contractus celebrari per procuratorem, poterit etiam, vt ſacramentum. Hanc ſent.tenent ex Theologis, *Sotus 4.d.27.q.1.a.3. verſ.At vero,Petr.de Soto lect.3.de matrim.verſ.Requiritur,Catharin.l.5. contra Caietan. c.3.de matrim. Bellarmin.l.1.de matrim.c.5.in ſolut.ad 11.& c.7. & 8. Palacios 4. d.26. diſp.1.f. 556.verſ.Quarto reſpõdebis,Enriquez* vocãs oppoſitam ſent. falſam,*l.11.de matrim.c.2.n.2. Angles floribus,1.p.q.1.de eſſent. matrim.d.27.a.2.diffic.4.f.529.Griſald.verb.Matrimonium,n. 16.Viuald.candel.1.p.de matrim.n.43.Philiar.de offic.ſacerd.to. 1.p.2.l.2.c.2.Lud.Lop.2.p.inſtr.de matrim.c.35.f.1027.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.42.a.1.dub.7.concl.2.Manuel 1.to.ſum.2. edit. c.216.n.1. & c.220.n.3.Vega lib.4.ſum.caſu 264.Corduba l.1.quæſt.q.25.fine.* Et ex iuriſperitis *Nauar.c.Fratres,de pœnitent.d.5.n.95.* & in hanc ſent.magis inclinat *Couar.4.decret. 2.p.c.1.§.vnico.n.5.* dicit enim priorem ſent. eſſe dubiam:& eam tenet *Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.fol.2. verſ.Vtrum autem,& fol.9.verſ.Vtrum autem.Matienzo l.5.recop.tit.1.rubr.gloſſ.10 n.133.Albornoz lib.4.de arte contractuum,tit.8.*

II. Concluſio, quando matrim. fit per procuratorem, nec procurator eſt miniſter, nec in ipſo recipitur ſacramentum, nec verba ipſius ſunt materia, & forma ſacramenti: ſed ipſi principales contrahentes ſunt miniſtri, & recipiunt in ſe ſacramentum,& expreſſiones conſenſuum ipſorum, quatenus innoteſcunt per procuratorem, ſunt materia,& forma:procurator autem eſt conditio,ſine qua non.Prob.hoc eſt vniuoce matrim.cum eo quod per propriam perſonam contrahitur, non enim eſt duplex matrimonij ſacramentum: ergo eandem materiam,formam, & miniſtrum habet. 2. quia vbi ſunt materia, & forma, recipitur ſacramentum, cum ergo matrim. recipiatur in principalibus contrahentibus, in ipſis erunt materia, & forma.Sic *Enriquez l.11.de matrim.c.2.n.7.in principio,& ad fin.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.42.art.1.dub.7.ad 4.* 28

Hinc infertur minimè delinquere procuratorem, ſi dum contrahit, peccato lethali affectus ſit:quia non recipit in ſe ſacramentum, nec miniſtrat. ſic *Enriquez eo. c.2. fin.Petr.de Ledeſm.ead.ſolut.ad 4.* 29

2. Infertur, mittentem procuratorem teneri ſub culpa lethali 30

lethali eſſe in gratia, eo tempore, quo veriſimile eſt fore, vt procurator nomine ipſius contrahat, quia tunc recipit ſacramentum. Sic. *Sotus 4.d.27.q.1.art.3.verſ. Ad 2. reſpondetur, Fr. Metina, l.1. ſum.c.16.§.13.f.232. col.1. Lud. Lop.2.p.inſtruct. de matrim. c.35.f.1027. Petr. de Ledeſ.d.a.1. ad finem, ante ſolut. ad* 7. & quamuis *Sotus, & Lud. Lop* excuſet ab hac culpa mittentem, quando prorſus ignorat, quo tempore matrimonium celebrandum ſit. Verum nec tunc excuſatur, quia ſacramenti ſuſceptio obligat ad debitam diſpoſitionem ſub lethali culpa, & ita vel tenetur non mittere procuratorem, vel toto eo tempore diſpoſitus eſſe, quo probabiliter is contracturus eſt.

31 Vltima concluſio, optime faciunt contrahentes per procuratorem, ſi poſtmodum ipſimet iterum matrimonium ineant, ad tollendos ſcrupulos. Quia quamuis cætera ſacramenta repeti nequeant, eadem materia manenti: hoc autem eſt in matrimonio ſpeciale, cum enim ſit contractus, eiuſque naturam, & conditiones retineat, poteſt ea parte, qua contractus eſt, cæterorum more ſæpius iterari. Sic ſupponunt *Caiet. & Petr. de Ledeſm.* quos retuli n.26. fine, cum dicant effici ſacramentum, dum poſtea inter ipſos contrahentes iteratur. Et docent *Sotus 4. diſt. 27. quæſt.1. art.3. verſ. Non prorſus, Ludouic. Lop.2. part inſtruct. de matrimon. capit.35. fol.* 1027. iteratur autem, ne forte prior conſenſus reuocatus ſit.

32 Ad argum. propoſita n.26. reſpondetur, ad 1. abſolutionem non poſſe præſtari in abſentia, iudicium enim externum poteſt inter abſentes eſſe, eo quod diuerſi ſint accuſator, teſtis, & reus, nec aliqua diſpoſitio in reo petatur: ſecus autem de interno, vbi reus, teſtis, & accuſator eſt idem: & deſideratur reum diſpoſitum eſſe, eiuſque diſpoſitionem confeſſarium intelligere: vnde nō ſolum ea parte qua ſacramentum eſt, ſed etiam ea, qua iudicium eſt, repugnat, in abſentia præſtari: matrimonio autem id non repugnat, quatenus contractus eſt, cuius naturam ratio ſacramenti minime immutat. Ad 2. dico, in aliis ſacramentis actionem eſſe omnino perſonalem, ita vt nullo modo per ſubſtitutum exerceri poſſit, ſecus autem in matrim. quia cæterorum contractuum naturam ſequitur: quare actio ſacramentalis in ipſo non eſt omnino perſonalis, ſed tantum in hoc ſenſu, vt nulla alia perſona præter ipſos contrahentes, vere conficiat, & in ſe recipiat ſacramētum. Ad 3. dico non eſſe inconueniens dormientem delinquere lethaliter, vel gratiam recipere ratione conſenſus in vigilia habiti: vt contingit in eo, qui volens baptizari, baptizatur dormiens: & fateor teneri eſſe in gratia tempore quo procurator contrahit: vt probaui nu.30. Ad 4. *Ludou. Lop. cit. n.27.* fatetur id matrim. phyſice conferre gratiam: ſed melius *Petrus de Ledeſma ibi allegatus*, dicit cōferre moraliter: quia dum ſacramentum præſens eſt, phyſice operatur, dum autem tranſiit, & tantum moraliter eſt præſens, tanquam cauſa moralis operatur: vt contingit in ſacramento, recedente fictione: cum ergo dum procurator contrahit, conſenſus principalium, qui ſunt materia & forma, ſint tantum moraliter præſentes, operabuntur inſtar cauſæ moralis. Ad 5. conſtat ex dictis nu.31. Ad 6. nego conſequentiam, quia in cæteris ſacramentis ea verba præciſa ſunt de ſacramenti neceſſitate, matrimonium autem poteſt per quæcumque verba, vel ſigna contrahi conſenſum explicantia.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm matrimonium per epiſtolam contractum, validum ſit, & Sacramentum?

SVMMARIVM.

Iure antiquo erat validum, & qualiter celebrandum, n.1.
An poſt Tridentinum ſit validum, opinio negans. 2.
Sententia verior, n.3. & vtrum ſit ſacramentum, 4.

1 IVre antiquo conſtat matrim. per epiſtolam celebratum, validum fuiſſe: ex *l. Mulierem, ff. de ritu nuptiarum, l. Sufficit, ff. de ſponſal.* & docet *gloſſ. cap. Nec illud, 30.q.5. verb. Vxor, Feli. c. Ex parte, n.10. de reſcr. Scotus 4.d.27.q.1. fine*, vbi *Sotus, q.1.a.3. verſ. At vero quamuis, Couar.* multos referēs *4. decr.2.p.c.4. init. n.11. fine, Perez lib.5. ordin. t.1. l.1. f.2. §. Quid autem ſit in matrimonio*: & ſi antequam perueniat epiſtola ad alium contrahentem, reuocatus ſit conſenſus, ſiue tacite, ſiue expreſſe, dicendum eſt idem, quod diſp. præc. à n.6. vſque ad 14. dixi, quando contrahitur per procuratorem. Vtrum autem neceſſarium ſit, vt recipiens literas, conſenſum explicet reſcribendo mittenti, vel per nuncium ad id deſtinatum, vel potius ſatis ſit cuicumque exprimere conſenſum; dixi late l.1. diſp.7.n.35.

Dubitatur autem, vtrum poſt *Tridentin. ſeſſ.24.c.1. de matrim.* validum ſit? Quidam enim negant: quia cum neceſſarium ſit conſenſum coram parocho, & teſtibus præſtari, & quando alter recipit literas, licet conſentiat coram parocho, non ſit ſufficiens ad matrimonium, donec alter conſcius acceptet: non videtur quo pacto vtriuſque conſenſus poſſit coram eodem parocho, & teſtibus præſtari media epiſtola: procurator enim poteſtatem habet acceptandi, epiſtola autem minime. Sic docent *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.45.a.3. dub. vlt. ad 1. Barth. à Ledeſm. dub.18. de matrim. à f.1286. Manuel. tom. ſum.2. edit. c.216.n.1. & c.200.n.3.* & in hanc partem quamuis dubius, magis inclinat *Veracruz. append. ad ſpecul. dub.3. fin.* 2

Sed probabilius eſſe, valere, exiſtimo: ob rationes, quibus diſp. præc. nu.20. probaui matrim. per procuratorem initum, validum eſſe: non enim iuris correctio abſque neceſſitate inducenda eſt: & declaratur amplius, explicando caſus in quibus celebrato per epiſtolam matrimonio, poteſt vtriuſque conſenſus coram eodem parocho, & teſtibus præſtari. I. caſus eſt, quem ponit *Enriquez ſtatim allegandus*, ſi epiſtolam mittens, ſcribat ſe non ſolum facere ſui corporis traditionem, ſed ex tunc traditionem per alterum ſibi faciendam, acceptare: tunc enim ſi epiſtola lecta coram parocho, & teſtibus, alter cōſentiat, iam vtriuſque traditio, & acceptatio fit coram eodem parocho, & teſtibus. II. caſus eſt, quem in nemine inueni, ſi recipiens epiſtolam, reſcribat mittenti, ſe accepiſſe literas, in quibus vult ipſum in coniugem, & ſimiliter ipſum velle: tūc enim ſi hac epiſtola reſcripta lecta coram parocho, & teſtibus, recipiens coram illis conſentiat, iam mutua acceptatio, & traditio cōſtat parocho & teſtibus: quia illa epiſtola continet traditionem reſcribentis, & acceptationem traditionis factæ à priori mittente: & prior mittens ſe tradit, & acceptat coram parocho & teſtibus. Hanc ſent. tenet *Enriquez l.11. de matrim. c.2.n.6. Lud. Lop.2.p. inſtruct. de matr. c.35.f.1027. col.2.* Pro eadem ſent. ſunt alij, qui poſt Tridētin. ſcripſere, & aſſerunt matrimonium contractum per epiſtolam, validum eſſe: cum tamen id minime aſſererent, ſi Tridentin. illud annullaſſet. Hi ſunt *Nauar. l.4. conſil. t. de cognat. ſpirit. in priori edit. conſ.2.n.9. in poſteriori conſ.6. n.9. verſ. Ad 2. Perez lib.5. ordinam. tit.1. l.1. f.2. §. Quid autem ſit in matrim. Matienz. l.5. recop. t.1. rubr. gloſſ.1.n.32. P. Molina to.2. de iuſt. tract.2. diſput.254. init. Vega l.4. ſum. caſu* 264. 3

Tandem dubitabis, vtrum matrimonium per epiſtolam contractum, ſit ſacramentum? Qua in re nihil immorandum eſt: quia eadem prorſus eſt difficultas, quæ de matrimonio per procuratorem inito: & qui hoc eſſe ſacramentum negant, negabunt illud, quos retuli diſp. præc. nu.26. Nos autem, quia ead. diſp. nu.27. defendimus hoc eſſe ſacramentum: idem dicimus de illo. 4

DISPVTATIO XIII.

Quo iure matrimonium indiſſolubile ſit, & vnde hæc indiſſolubilitas proficiſcatur?

SVMMARIVM.

Matrimonium ratum, & conſummatum differunt quoad ſignificationem, n.1.
Conſummatum eſt ſaltem iure diuino indiſſolubile, 2.
Matrimonium conſummatum infidelium, eſt indiſſolubile, niſi alter ſolus ad fidem conuertatur: & tunc diſſoluitur ex Chriſti diſpenſatione, 3.

Vnde hæc indiſſolubilitas oriatur, & quo iure: referuntur tres ſententiæ, n.4.5.& 6.& ſententia authoris, nu.7. vbi explicatur c. Scripſit, 27. q.2.

Indiſſolubilitas matrimonij conſummati, non eſt ex iure naturæ, ſed ex diuino, 8.

Diſſolubilitas matrimonij rati per profeſſionem, & conſummati infide-

lium, per alterius conuerſionem, eſt conformis eius naturæ, 9.

Qualis indiſſolubilitas conueniat matrimonio rato ſuapte natura, præ cæteris contractibus, 10.

Refelluntur iuriſperiti affirmantes poſſe Papam diſpenſare matrimonio conſummato, 11.

Soluuntur argumenta, 12.

1 CIrca matrimonij eſſentiam diſputauimus de mate-ria, & forma illius, qualiter ſit ſacramentum, & quo ſu-pacto per procuratorem, aut literas celebrari poſſit: indiui-pereſt, vt diſputemus de ea definitionis particula, *indiui-duam vitæ conſuetudinem retinens*, quæ continet matrim. in-diſſolubile eſſe. Quæritur ergo, vnde hæc indiſſolubilitas oriatur, & quo iure ſibi competat? Supponendum eſt hoc diſtare inter matrim. ratum, & conſummatum, quo ad ſi-gnificationem: quod ratum ſignificat vnionem diſſolubi-lem Chriſti cum anima exiſtenti in gratia, vel ſi fateamur repræſentare vnionem Chriſti per charitatem cum tota Eccleſia, adhuc ea diſſolubilis eſt, quoad membra Eccle-ſiæ, per culpam lethalem, quam admittunt: quamuis quo-ad totam Eccleſiam indiſſolubilis ſit: conſummatum au-tem ſignificat indiſſolubilem vnionem Chriſti cum Ec-cleſia per carnem aſſumptam: & ratio differentiæ huius ſi-gnificationis eſt, quia ſolum per matrim. conſummatum fiunt coniuges vna caro, vt habetur expreſsè *c.2. de conuerſ. coniug. & c. Lex 27. q.2.* & colligitur ex *c. Agathoſa, fine, 27. q. 2. & ex c. Martinus, de cogn. ſpirit.* ibi, *efficiantur per connubium vna caro:* vbi *gloſſ. verb. Per connubium,* id eſt, per carnalẽ co-pulam, quare ſolum matrim. conſummatum ſignificat eam coniunctionem per quam Chriſtus factus eſt vna ca-ro cum Eccleſia, per incarnationis myſterium. Prob. hæc differentia ex *D. Paulo ad Epheſ.5. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & Eccleſia,* qui ea verba minimè dixit, niſi præmiſſis illis, *erunt duo in carne vna:* quod fit per copulam. 2. probatur ex D. Auguſtino, & habetur *c. Non eſt dubium, 27. q.2.* ibi, *non eſt dubium illam mulierem non pertinere ad matrim. cum qua commixtio ſexus non docetur fuiſſe:* vbi *glo. verb. Ad matrim.* explicat, quod habeat in ſe coniunctio-nem Chriſti, & Eccleſiæ: & id explicatur *c. Cum ſocietas,* & eſt *D. Leonis Papæ, ead. d. & q.* ibi, *Cum ſocietas nuptiarũ ita ſit à principio inſtituta, vt præter commixtionem ſexuum non ha-beat in ſe coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ ſacramẽtum.* 3. Quia *Innoc. III. c. Debitũ, de bigamis,* expreſsè definit matrim. ra-tum ſignificare vnionem per charitatem; conſummatum verò per carnem aſſumptam. 4. Quia defunctæ maritus ante conſummationem, ſi iterum vxorem ducat, non fit bigamus, vt habetur *c. Debitum, de bigamis,* & ratio ibi red-ditur, quia matrim. ante copulam non ſignificat vnionem Chriſti per carnẽ, ſi enim eam ſignificaret, eſſet bigamus, quia non eſſet vnus vnius ſponſus, ſicut Chriſtus eſt vnius Eccleſiæ ſponſus: hæc enim irregularitas bigamiæ contra-hitur ex defectu ſacramenti, id eſt, ſignificationis. Tan-dem, quia ſi matrim. ratum ſignificaret indiſſolubilem Chriſti cum Eccleſia vnionem, non poſſet diſſolui per re-ligionis ingreſſum, denotaretur enim eam vnionem ſolu-bilem eſſe. An differant verò eſſentialiter matrim. ratum, & conſummatum, dicam diſp. ſeq. in ſolut. ad 2.

2 2. Supponendum eſt, certum eſſe in omni ſententia, ſaltem iure diuino indiſſolubile eſſe matrim. conſumma-tum: vt patet *Matth.19.* vbi id præcepit Chriſtus, ibi, *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet,* & *1. Cor.7. His, qui matrimo-nio coniuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere,* & *Rom. 7. Mulier viuente viro alligata eſt legi,* quæ omnia ſaltem de matr. conſummato intelligẽda ſunt.

3 Hinc infertur matrim. infidelium conſummatum, in-diſſolubile eſſe: lex enim Chriſti obligat omnes. Sic *Abu-lenſ. 1. Regum c.8. q.45. & 192. fin.* & quamuis diſſoluatur, ſi alter tantum conuertatur ad fidem: id contingit ex Chri-ſti diſpenſatione explicata per *D. Paulum. 1. Cor.7.* vt tra-ctantes de impedimento diſparitatis cultus, dicemus.

Tota autem difficultas conſiſtit, an ea indiſſolubilitas 4
proueniat ex iure ipſo naturali, & ex matrimonij natura, vel tantum ex iure diuino poſitiuo, ex ratione ipſa ſacra-menti, vel ſignificationis, vel ex Eccleſiaſtico, & ſimiliter idem dicendum ſit de matrimonio rato? Quadruplex eſt ſent. I. vtrumque matrimonium ex iure diuino naturali indiſſolubile eſſe fatetur. Ducitur 1. quia matrim. à ſua pri-mæua inſtitutione eſt indiſſolubile, vt conſtat ex *c. vnic. de voto, in 6.* vbi dicitur à Deo inſtitutum eſſe, & accepiſſe in-diſſolubilitatem in ſtatu innocentiæ: & ex *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. ſtatim in principio,* ibi, *matrimonij perpetuũ, indiſſo-lubilemque nexum, primus humani generis parens diuini ſpiritus inſtinctu pronunciauit, cum dixit, Hoc nunc os.* Et tamen, tunc nullum erat præceptum Eccleſiaſticum, immo clarè ibi dicitur eſſe diuinum: nec erat aliquod diuinũ poſitiuum, niſi de abſtinendo ab arbore vetita: ergo eſt præceptum diuinum naturale de indiſſolubilitate. 2. Quia, quod cõ-petit alicui ex ſua definitione, competit naturaliter, eſt enim aut quidditas, aut propria paſſio, ſed indiſſolubilitas competit matrim. rato, & conſummato, ex ſua definitio-ne, vt patet ex definitione matrimonij tradita hoc 2. lib. diſp.1.n.1. quæ æquè conuenit vtrique matrimonio, cum vtrunque ſit vniuocè tale. 3. Quia, ſi non eſſet iure natu-rali indiſſolubile, diſſolui poſſet cæterorum contractuum more, per mutuum conſenſum. 4. Quia matrim. ex ſua inſtitutione ordinatur ad educandam ſobolem, quod commodè fieri non poteſt, niſi ſuapte natura ſit indiſſolu-bile: ſi enim fœmina nunc vni, nũc alij nubat, ſoboles erit incerta, maleque educabitur: & licet matrim. ratum ſobo-le careat, ordinatur tamen vt conſummetur, & ſoboles procreetur. 5. Quia magis contrariatur matrimonio ſo-lubilitas, quam vxorum multiplicatio, illa enim contra-riatur fini primæuo matrimonij, qui eſt propagatio, ſobo-liſque educatio: hæc vero, fini ſecundario, qui eſt mutua coniũgum habitatio, ſed hæc eſt iure naturæ prohibita, ſecundum omnes, ergo & illa. 6. Quia in ſtatu innocen-tiæ erat indiſſolubile, vt probaui in 1. arg. & colligitur ex illo Chriſti, *Matth.19.* vbi docens permiſſum fuiſſe Iudæis repudium, ſubdidit, *ab initio non fuit ſic:* clarè docens ab initio fuiſſe indiſſolubile, & tamen tunc non erat ſacra-mentum, vt dixi hoc 2. l. diſp.7. nu.2. ergo indiſſolubilitas matrimonij non prouenit ex ſacramẽti ratione, ſed ex ſua natura. Hanc tenent *Lyra. Matth.19. paulo poſt princ. ſuper ea verba, Qui reſpondens ait. Abulenſis eodem c.19. q.45. Sotus 4. d. 27. q.1. a.4. verſ. Vnde idipſum, Couarru. 4. decret. 2. p. c.7. §.3. n.5. Corduba l.1. quæſt. q.25. fol.217. §. Secũda opinio. & f.218. §. Ad rationem, Gutier. l.1. q. canonic. c.18. n.13. & 15. Barth. à Ledeſm. dub.64. de matrim. f.1567. Lud. Lopez 2. p. inſtr. de matr. c.39. f.1053. Petr. de Ledeſma de matrim. q.67. a.1. dub.1.*

II. Sent. docet prouenire ex præcepto Dei poſitiuo. Du- 5
citur, quia ſtatim poſt naturam lapſam fuit repudium, id-que licitum, ſecundum multos, vſque ad legẽ euang. quia Chriſtus id prohibuit: ergo prouenit ex mero iure diuino poſitiuo. Sic *Abulen. 1. Reg. cap.8. q.97. init. & q.103. & 113.*

III. Sent. docet indiſſolubilitatem matrimonij rati pro- 6
uenire ex iure humano Pontificio. Et quia fortiter vrget contra hanc ſent. in ſtatu innocentiæ fuiſſe indiſſolubile, cum tamen nullum eſſet tũc ius Eccleſiaſticum. Reſpon-dit *Metina l.5. de ſacrorum hominum continent. c.88.* tunc fuiſ-ſe ex diuina voluntate, & præcepto indiſſolubile, quod præceptum poſtea ceſſauit, cum licitum fuerit repudium, donec Chriſtus in lege euangelica *Matth. 19.* ad priorem ſtatum matrim. reſtituit. Probatur, quia in lege naturæ & ſcripta ſoluebatur matrim. per repudium, quod tunc iux-ta multos licitum erat, nec in lege euangelica præceptum eſt diuinum de matrim. rato non diſſoluendo, illud enim *Matth.19. Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet,* intelligitur ſolum de matrim. conſummato: vt probabimus num. ſeq. Hanc tenent *gloſſ. cap. Ex publico, de conuer. cõiugato. verb. Cõ-ſummatum, & ibi Hoſt. eod. verb. Ioan. Andr. n.9. Anton. nu.16.*

(licet poſſet aliquis exiſtimare hos tres DD. contrarium ſentire:quia reprobant ibi gloſſam:ſed tantum reprobant in eo,quod ait matrim. eſſe ex humana conſtitutione, & dicunt eſſe ex diuina:eius tamen ratificationem, id eſt firmitatem,& indiſſolubilitatem, ex iure Eccleſiaſtico.)eandem videtur expreſsè tenere *Innocen.d c.Ex publico fine*,vbi dicit circa matrim. ratum valere conſtitutiones Eccleſiæ. Eandem tenet *Beroius c.Quæ in Eccleſiarum,n.*104.*de conſtitutio.Decius conſ.*112.*n.*5.*Portius conſ.*154.*n.*7.*Gozadin.cõſ.*2.*n.*4.*Brunel. de ſponſalibus concl.*30.*n.*1. Pro eadem ſent. ſunt DD.quos infra diſp.15.n.1. referam, dicentes poſſe Pontificem validè diſpenſare in matrimonio rato, abſque cauſa:id enim minimè poſſet,ſi eſſet iure diuino indiſſolubile. Eandem tenet ex Theologis *Metina li.*5. *de ſacr.hominum contin.c.*89.*& c.*73.*fine.*

7 IV.Sent. quam cæteris probabiliorẽ exiſtimo, ait duo. Primum eſt, aliqualem inſeparabilitatem eſſe de natura matrimonij,& ita competere etiam matrim. rato, de iure diuino, & naturali:vt optimè probant rationes 1. ſentent. quas retuli num.4. & vltra DD.ibi allegatos, tenet etiam *D.Thom.*4.*d.*35.*q.*2.*a.*1.*corp. Bellarmin.l.*1.*de matr. c.*4.*paulo poſt princ.Enriquez lib.*11.*de matrim.c.*8.*n.*2. Secundum eſt, omnimodam indiſſolubilitatem non competere matrimonio, ex iure naturæ, nec ex ratione ſacramenti, ſed ex ſignificatione,qua Chriſtus euexit illud ad ſignificandam vnionem indiſſolubilem Chriſti cum Eccleſia per carnem aſſumptam: & quia hæc ſignificatio tantùm conuenit in matrim.conſummato,vt probaui n.1.illud ſolum eſſe omnino indiſſolubile. Prob. 1. non competere ex iure naturæ: quia ius naturæ ſemper manet immutatum, & idem eſt apud omnes,& omni tempore, ſed ante legem Euang. poterat per repudium diſſolui etiam matrim. conſummatum, & poſt legem euangelicam, poteſt etiam diſſolui, quando eſt contractum in infidelitate, & alter coniux conuertitur ad fidem: ergo ſignum eſt non eſſe naturale. 2.quia ſi conſideremus matrimonium,vt eſt in naturæ officium,ad ſobolem propagandam,ægrè poteſt reddi ratio, cur marito ob coniugis ſterilitatem non liceat eam dimittere,aut aliam ducere: ſi vt eſt in remedium contra fornicationem inſtitutum, cur vxor perpetuo morbo laborans, quæ huic malo remedium non adhibet, non poterit dimitti? ergo ad aliam rationem huius omnimodæ indiſſolubilitatis recurrendum eſt. 3. quia ſapientiſſimi Ethnici, præclariſſimique iuris naturalis inueſtigatores, putabant licitum eſſe repudium:vt Romani,teſtibus *Plutarch.in problem.c.*13.*& Alciato l.Licet,ff.de verb.ſign.Cœlio Rodig.l.antiq. lect.*15.*c.*16.& multis aliis,quos refert *Couar.*4.*decr.*2.*p.c.*7. §.4.*num.*1.Et iuris conſulti ſapientiſſimi exiſtimabant ex multis cauſis licere repudium:vt conſtãt ex *l.*1.2. *& final. ff.de diuor.& l.Quicquid.ff.de don.inter vir.& vx.& l.Et ideo, ff.de reg.iur.*Et apud Athenienſes permiſſum erat,vt ſcribit *Alexand.ab Alex.l.*4.*dierum genial.c.*8.& apud Cretẽſes,vt meminit *Ariſtot.lib.*2.*polit.c.*8. & ſapientiſſimus *Plato libr. de legibus,dialogo* 11. approbat ex aliquibus cauſis repudiũ: & de Catone refert *D.Aug.libr.de bono coniug.c.*18.*& de fide,& oper.c.*7. & de Cicerone refert idem *D.Hier. l.*1. *in Iouinianum:* ergo ſignum eſt non eſſe ex iure naturæ hanc indiſſolubilitatem. 4. quia *Matth.*19. cum Chriſtus dixit, *qui dimiſſam duxit,mœchatur:*diſcipuli audientes hanc matrimonij indiſſolubilitatem ,quaſi de re noua,& alias inaudita, ſcandalizati ſunt,& dixerũt:*ſi ita eſt non expedit nubere*,ergo ſignum eſt non eſſe ex iure naturæ 5. quia maior indiſſolubilitas competit matrimonio, ex eo quod eſt ſacramentum, quàm ex eo quod ſit contractus ciuilis,in officium naturæ, ſed ex ratione ſacramenti non habet eſſe omnino indiſſolubile: ergo. minorem ſtatim latè probabo:maior autem eſt cõmunis DD. cum *Magiſtro* 4.*d.*31.*c.*1.*&* 2.vbi appellant bonum ſacramenti,indiſſolubilitatẽ matrimonij:& conſtat ex D.Auguſtino, & habetur *c.Omne itaque,*27.*q.*2.ibi,*ſacramentum, quia nullum diuortium:*vbi *gloſſ.verb.Sacramentum*,inquit ſacramentum,id eſt, inſeparabilitas.*Et idem D.Auguſt.lib.*1.*de nupt.& concupiſc.c.*10.inquit,*huius procul dubio ſacramẽti res eſt,vt mas,& fœmina connubio copulati quãdiu viuunt,inſeparabiliter perſeuerent:* & *lib. de bono coniug.c.*7. inquit, *quid ſibi velit tanta firmitas vinculi coniugalis,quod nequaquã puto,tantùm valere potuiſſe, niſi alicuius rei maioris quoddam ſacramẽtum adhiberetur:*& *c.fin. de condit.appoſ.*vbi textus dicit reiici conditionem, donec digniorem inueniam, quia eſt contra matrimonij inſeparabilitatem:dicit *ibi gloſſa.verb.Donec,Hoſtienſ.eod.verb.Ioan. And.n.*4.*Greg.Lop.l.*5.*verb. De aqui.t.*4.*p.*4.non valere:quia eſt contra ſacramentum.Ecce qualiter omnes hi attribuũt matrimonio inſeparabilitatem, quia eſt ſacramentum. Quod amplius corroboratur:quia *Innoc.IIII.c. Quanto,de diuort.*ait matrim. fidelium eſſe indiſſolubile:quia eſt ſacramentum:& è contra,dicitur ibi,& *c.fin.*28.*q.*1. matrim. infidelium non eſſe ratum,& omnino indiſſolubile, quia non eſt ſacramentum:vbi clarè indiſſolubilitas matrimonij tribuitur rationi ſacramenti. quod denique clarè ait *Catechiſmus Pij V.ad parochos,tit.de matrim.*§.*Iam verò*, ibi, *quamuis matrimonio,quatenus naturæ eſt officium,conueniat, vt diſſolui nõ poſſit,tamen id maximè fit,quatenus eſt ſacramentũ.* Cum ergo matrim. magis indiſſolubile ſit ex ratione ſacramenti,quàm ex ratione contractus, & ex illa parte non ſit omnino indiſſolubile,vt ſtatim probabo, manifeſtè infertur hanc omnimodam indiſſolubilitatem minimè habere, ex ea parte, qua contractus eſt. Probatur alia pars, nempe omnimodam indiſſolubilitatem matrimonij non proficiſci ex ratione ſacramenti: quia matrimonium, vt eſt ſacramentum,nõ habet effectum indelebilem, vt characterem,nec ſignificationem vinculi indiſſolubilis: matrim.enim ratum ſacramentum eſt, & ſolubile vinculum repræſentat,vt probaui n.1.& ita ſacramenti ratio non petit:vt ſignificat vinculum inſolubile.Et confirm.quia matrim. ratum eſt verum ſacramentum, & eiuſdem prorſus rationis cum conſummato ,nec eſt omnino indiſſolubile, cum ſoluatur per religionis ingreſſum,& iuxta multos per Pontificiam diſpenſationem. Tandem probatur vltima pars, ſcilicet, conuenire matrimonio omnimodam indiſſolubilitatem, ratione ſignificationis vinculi indiſſolubilis inter Chriſtum,& Eccleſiam per carnem aſſumptam.1. à ſufficienti diuiſione,ſi enim nõ cõuenit ex Eccleſiæ conſtitutione,nec ex iure naturali, & diuino, nec ex ratione ſacramenti,vt hæc omnia probata ſunt: reſtat, vt conueniat ratione huius ſignificationis. 2. quia in hanc cauſam refert perpetuò *D. Auguſtinus* hanc indiſſolubilitatem, vt *l.de bono coniug.c.*7.15.18.*&* 24. 3. quia ob huius ſignificationis defectum, matrim. ratum non eſt omnino indiſſolubile:quod ſic probatur, quia ex ſua natura hoc non habet: DD. enim communiter probant indiſſolubilitatem matrimonij ratione debitæ educationis prolis,quæ in matrim.rato deficit: nec etiam habet ex Chriſti inſtitutione, non enim eſt locus in ſcriptura, vnde id colligatur, niſi ex illis verbis Adami,*Geneſ.*1.*Propter hanc relinquet homo patrẽ, & matrem* ita explicatis à Chriſto *Matthæi* 19. vbi ſubdit, *Quos Deus coniunxit,homo nõ ſeparet:*ſed hic locus intelligitur de matr.conſummato, vt explicuit *Alexand.III. c.Ex publico,de conuerſ.coniug.fine*,ibi,*quod Dominus dixit, nõ licere viro dimittere vxorem,niſi ex cauſa fornicationis,intelligendum eſt de his quorum matrim.eſt copula conſummatum,ſine qua cõfirmari non poteſt:*& eodem modo intelligit *D.Greg.Papa*,& habetur *c.Sunt,qui dicunt.*20.*q.*2.ibi,*ſunt,qui dicũt religionis cauſa connubia debere diſſolui:lex tamẽ diuina prohibuit,cũ veritas per ſe dicat, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet:*ecce qualiter intelligit eum locum de matrim. conſummato, cum ex illo probet, non licere coniugem ad religionem tranſire: quod de matrim. rato eſſet hæreticum. Dicere autem Principis expoſitionem non eſſe legitimam, vt ait *Sotus,n.*4.*allegat.*non rectè aſſeritur,maximè cum *Alexãd.* 3.*d.c.Ex publico*, aſſerat eam expoſitionem haberi ex ſacris literis, & forſan alludit ad D. Pauli interpretationem *ad Epheſ.*5.vbi illa met verba ad matrim.Chriſti cum Eccleſia retulit,dicẽs,*Ego autem dico in Chriſto,& Eccleſia:*quæ tamẽ probaui num.1. intelligi de matrim.conſummato. Quod

etiam

etiam inde conſtat, quia prius dixit Chriſtus *Matth.* 19. *Erũt duo in carne vna:* & poſtea addidit, *Quos Deus cõiunxit, homo non ſeparet:* ergo intelligit de matrim. conſummato, per quod coniuges fiunt vna caro. Nec obſtant huic expoſitioni duæ Soti obiectiones: prior eſt, quia ea verba *Geneſ.* 1. *Hoc nunc os,* protulit Adamus ante matrimonij cõſummationem, & ex illis intulit Chriſtus *Matth.* 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet:* ergo de eodẽ matrimonio intelligitur conſequens, de quo antecedens. Sed hæc non obſtat, quia cum illa verba dixerit propheticè, nõ ad præſentem illum cõiungij ſtatum, ſed ad futurum pertinebãt: quare Chriſtus non intulit indiſſolubilitatem ex illis verbis, quouſque expreſſit copulam, dicens, *& erunt duo in carne vna.* Poſterior obiectio eſt, quia *Nicolaus Pont. c. Scripſit* 27. *q.* 2. clarè videtur exponere illũ locum de matrim. rato, ibi, *licet ſcriptum ſit, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, Deus tamen, & non homo ſeparat, quando diuini amoris intuitu, ex conſenſu vtriuſque coniugis, matrimonia diſſoluuntur ob religionem.* Sed hæc non obſtat, quia Pontifex ibi loquitur de matrim. conſummato Lotharij regis, & reginæ, quæ à Pontifice petebat facultatem religionem ingrediendi viro relicto: cui Pontifex reſpondet, id fieri non poſſe, niſi quoad torum & viro conſentiente, eandemque vitam eligente. Et conſtat hæc expoſitio, quia ſi eſſet matrim. ratum, non deſideraretur viri conſenſus, & eiuſdem vitæ electio. Huius ſent. videtur clarè *D. Thom.* 1. 2. *q.* 102. *a.* 3. *ad* 3. ibi, *matr. fuit in veteri lege, prout erat in officium naturæ, non autem prout eſt ſacramentum coniunctionis Chriſti, & Eccleſiæ: vnde & in veteri lege dabatur libellus repudij, quod eſt cõtra ſacramenti rationẽ:* & tenet expreſsè 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *quæſtiunc.* 2. *ad* 1. *&* 3. *D. Bon. ead. d. a.* 3. *q.* 2. vbi *Durãd. q.* 2. *n.* 15. *Ricard. a.* 2. *q.* 2. *corp. Altiſiodorenſis, l.* 4. *ſum. tract.* 9. *c.* 2. *q. incidenti, quã ibi diſputat verſ. Solutio ad hoc, Paulus Burgenſis Matt.* 19. *addit.* 1. *ad gloſſ. & Deut.* 24. *addit.* 2. *Caiet. opuſculis, to.* 1. *tract.* 28. *de matrim. q. vnic. D. Ant.* 3. *p. t.* 14. *c.* 10. *ante* §. 1. *Arboreus l.* 11. *Theoſoph. c.* 16. *verſ. Quartus eſt, an vir. Bellarm. l.* 1. *de matr. c.* 4. *paulò poſt princ.* Enriquez *l.* 11. *de matr. c.* 2. *n.* 3. *ad fin. Philiarchus de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 16. Et ex iuriſperitis, *gloſſ. c. Quapropter,* 27. *q.* 2. *init. Anton. c. Ex publico, de conuerſ. coniug. n.* 15. vbi *Anchar. n.* 11. *Abb. n.* 13. *idẽ Abb. c.* 2. *eod. n.* 6. *Hoſtienſ. ſum. t. de conuerſ. coniug. n.* 7. *Beroius, c. Quæ in Eccleſiarum, de conſt. n.* 105. *Felinus conſ.* 26. *nu.* 17. *& duplici ſeq. Portius conſ.* 154. *num.* 7. *Brunel. de ſponſ. concl.* 1. *n.* 11. *Nauar. l.* 3. *conſil. t. de conuerſ. infidel. in* 1. *edit. conſ.* 1. *n.* 14. *in* 2. verò, *conſ.* 3. *n.* 14. *Lancelot. inſtit. iuris canon. l.* 2. *t. de ſacram. matr. verb. Incarnationis, Barboſa ff. ſolut. matrim.* 2. *p. rubr. n.* 105. *& ſequenti.*

8 Hinc infertur hanc omnimodam indiſſolubilitatem non competere matrim. conſummato, ex naturæ iure, ſed ex Chriſti diuino præcepto poſitiuo impoſito, *Matth.* 19. ibi, *quos Deus coniunxit, homo non ſeparet:* vbi eleuauit matrim. ad eſſe ſacramenti, & vt repræſentaret indiſſolubilẽ Chriſti cum Eccleſia per carnem vnionem. Prob. quia eſſe ſacramentum, & hoc ſignificare, non habet matrim. ſuapte natura, ſed ex Chriſti inſtitutione. ergo cum hinc proueniat omnimoda indiſſolubilitas, non prouenit ex iure naturæ, ſed ex Chriſti inſtitutione. ſic *D. Thom.* 4. *d.* 33. *q.* 2. *art.* 1. *ad* 2. *Paulus Burgenſis, Matth.* 19. *addit.* 1. *& Deuter.* 24. *addit.* 2. *Abulenſ. c.* 19. *Matth. q.* 45. *ad* 2. *Metina lib.* 5. *de ſacrorum hominum continentia, c.* 89. *Veracruz* 2. *p. ſpec. art.* 28.

9 2. Infertur, eſto dicamus matrim. infidelium diſſolui per alterius conuerſionem, & ratum fidelium per profeſſionem ex Chriſti diſpenſatione: hanc diſpenſationem Chriſti non eſſe præter, aut ſupra talis matrim. naturam: ſed ipſi conformem, nam ſuapte natura non habet omnimodam indiſſolubilitatem, ſed minorem, quàm conſummatum fidelium: vnde ſicut huius naturæ congruit morte naturali ſolui: ita illius, vt morte ſpirituali per confeſſionem, vel regeneratione baptiſmi ſoluatur.

10 Petes tamen, quænam indiſſolubilitas conueniat aliquomodo, ex ſua natura matrimonio, præ cæteris contractibus, quam conuenire diximus n. 7. Reſp. hanc matrimonij rati indiſſolubilitatem conſiſtere in hoc, quod cæteri contractus poſſunt mutuo conſenſu diſſolui, & ex multis aliis cauſis, vt quia res ſunt notabiliter mutatæ, matrim. autem ex ſe eſt vinculum perpetuum, niſi à ſuperiori cauſa dirimatur: itaque eo ſemel contracto non poſſunt coniuges mutuo conſenſu, nec ex quacumque alia cauſa illud diſſoluere: ſed hæc firmitas non omnino prouenit ex ſua natura nudè ſumpta, ſed à ſua natura, iuncta diuinæ inſtitutioni: nam attenta eius contractus natura ante conſummationem, non apparet cur non poſſint contrahentes mutuo conſenſu ſeparari. Quia nulli facerent iniuriam: & ſicut ſua voluntate contractum erat, ita poſſet eadem diſſolui: res enim per quas naſcitur cauſas per eaſdem diſſoluitur, §. *fin. inſtit. quib. mod. obligat. tollitur.*

Demum infertur peſſimè aliquos iuriſperitos dixiſſe, 11
poſſe Pontificem ex cauſa diſpenſare in matrimonio conſummato: quos refert, & probat *Couarr.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 4. *n.* 15. & multi alij. Et *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 2. *n.* 3. *in comment. lit. T.* refert *D. Anton.* 3. *p. t.* 1. *c.* 21. §. 3. aſſerere Martinum V. & Eugenium 4. diſpenſaſſe in matrim. conſummato, diſpenſationes tamen fuiſſe irritas: ſed falſo id imponit D. Antonino; nam de matrimonio rato loquitur. Et de hac omnimoda matrimonij conſummati indiſſolubilitate, contra aliquos Catholicos, & hæreticos, conſulendus eſt latè *Bellarm. lib.* 1. *de matrim. c.* 15. *& duplici ſeq.*

Ad arg. 1. ſent. propoſita n. 4. quatenus militant contra 12
hanc 4. ſent. reſpondetur: ad *1. 2. 3.* 4. & *6.* omnia illa probare, matrim. ex iure naturæ, & diuino habere aliquam indiſſolubilitatem, præ cæteris contractibus, quod nos faſſi ſumus n. 7. vbi etiam oſtendimus non probari eſſe omnino indiſſolubile, ex eo quod ad ſobolem educandam ordinetur. Ad 5. negatur maior, quia repudiatio vxoris, & diſſolutio matrimonij, non generaliter contrariatur primæuo matrimonij fini: ſi enim eſt tantum ratum, vel conſummatum abſque ſobole, vel ea iam commodè educata, non poteſt inde colligi eius indiſſolubilitas: vxorum verò multiplicatio omnino, & ſemper contrariatur mutuæ habitationi, & ipſius matrimonij naturæ, quæ plenam corporis traditionem, & dominium continet, implicat enim plenè vni traditum, manenti ea traditione firma, alteri tradi. Ad arg. 3. ſent. propoſitum num. *6.* fateor non inueniri locum expreſſum in ſacris literis, vbi negetur repudium matrimonij rati, habetur tamen ex traditione, ab initio naſcentis Eccleſiæ, ob nullam diſſolui cauſam in lege noua, dempta religionis profeſſione.

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio rato, vt ſoluto eius vinculo, poſſint liberè coniuges aliud matrimonium inire?

SVMMARIVM.

Prima ſententia, non poſſe, n. 1. *& ſecunda, poſſe, n.* 2. *& ibi, ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te.*
Vtrum poſſit lege generali ſtatuere, vt matrimonium ratum dirimatur per ſuoſequens conſummatum. 1. *opinio, poſſe, n.* 3. *& ſecunda, non poſſe, n.* 4. *& explicatur l. fin. ff de legibus.*
Explicatur c. Licet, de ſponſa duorum, n. 4. *& ibi, quando ſent. Pontificis, aut principis, aut ſupremi Senatus, legem faciat.*
Soluuntur argum. n. 5. *& ibi, an differant eſſentialiter matrim. ratum, & conſummatum, & in fine quo iure matrim. ratum dirimat ſecundum conſummatum, & explicatur c. fin. de tranſact. in ſolut. ad* 9.

QVæſtio hæc grauiſſima eſt, & in ea duplex eſt ſen- 1.
tentia. I. docet non poſſe Pontificem. Prob. 1. matrimonium ratum eſt vinculum perpetuum, & indiſſolubile, vt conſtat ex eius definitione tradita hoc 2. lib diſp. 1. n. 1. ergo nequit per Pontificem diſſolui. Et confirm. quia Pontifex nequit auferre id, quod eſt de alicuius definitione, cum ſit de eius eſſentia. 2. Quia ſi poſſet diſpenſare in rato, poſſet etiam in conſummato; cum tamen differant accidentaliter, ſicut res operans & non operans. 3. ex illo *Matth.* 19. *Quos Deus coniunxit, homo nõ ſeparet,* quẽ locum etiam de matrimonio rato intelligi probaui diſp. præc. n. 7. 4. Quia Pontifex nequit diſpenſare contra ius naturale,

rale, & diuinum, *c. Sunt quidam, 25. q. 1. & c. ſequenti*, ſed indiſſolubilitas matrimonij rati, id eſt de iure naturali, diuino, ergo. Quod ſi dicas poſſe, eò quòd fundetur in contractu, ex humana voluntate pendenti: contra, quia ſimiliter poſſet in conſummato, cum fundetur etiam in contractu humano, & ſæpè ex tali diſpenſatione nulli irrogetur iniuria, vt ſi vterque coniux conſentiat, nec ſit ſoboles. 5. Quia Pontifex nequit in ſacramentis diſpenſare, nec eorum materias, aut formas alterare: hoc enim pertinet ad poteſtatem excellentiæ Chriſti, ſed matrim. ratum eſt verum ſacramentum, ergo. 6. Quia non minoris efficaciæ eſt ſanctificatio quam matrim. efficit, ea quam efficit ſacramentale, vt benedictio calicis, & veſtium, ſed hæc non poteſt per Pontificem auferri, ergo ſemel ſanctificati, & coniuncti per matrimonium, non poſſunt non eſſe tales, diſpenſatione Pontificis. 7. Quia Pontifex nequit facere, vt hoſtia ſemel conſecrata, deſinat eſſe talis, manentibus ſpeciebus, ergo nec vt ſemel ſanctificatus per matrimonium, deſinat eſſe talis. 8. Quia ſimiliter poſſet Epiſcopus diſpenſare, cum nullibi reſeruatum ſit, & quæ poteſt Pontifex in toto orbe, poſſit Epiſcopus in ſua diœceſi, niſi ei ſpecialiter reſeruetur: vt dixi lib. 1. diſput. 61. n. 3. quod tamen Epiſcopus diſpenſet, nunquam auditum eſt. 9. ex *c. fin. de tranſact.* ibi, *à ſeueritate canonica, circa matrim. recedere, non licebit*: vbi prohibetur tranſactio, ſiue diſpoſitio circa matrimonij ſacramentum, vbi *gloſſ. verb. Sacramentum*, explicat, id eſt, vt matrimonia legitimè contracta, ſeparentur, nulla diſpenſatio adhibetur ab Eccleſia: & *Panor. ibi, n. 8.* explicat, quando per compoſitionem fieret aliquid contra vinculum matrimonij. vltimo, quia ex oppoſito ſequitur, quod ſi poſt matrim. ratum, vir cum alia contrahat, & conſummet, tenebit hoc 2. matrimon. primo diſſoluto, quia vinculum diſſolubile eſt neceſſe diſſolui per vinculum maius, & indiſſolubile ſuperueniens priori incompoſſibile. Hanc ſent. quæ probabiliſſima eſt, tenent communiter Theologi: illius videtur eſſe *D. Bonau. 4. d. 27. a. 3. q. 2.* dicit enim matrim. ratum habere quandam indiſſolubilitatem, vt non niſi morte, vel ingreſſu religionis ſolui poſſit. Et tenent expreſsè *Scotus 4. d. 31. q. 1. verſ. Tertio modo dici poteſt, Palud. 4. d. 27. q. 1. a. 2. n. 14. & q. 3. a. 3 n. 22. & 25. Almain. de poteſt. Eccleſ. c. 15. Victoria ſum. de matrim. n. 281. & 304. & relect. de poteſtate Papæ, & concil. n. 1. concl. 1. ad 1. Sotus l. 7. de iuſtit. q. 2. a. 5. verſ. Et licèt peregrè, & 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. His tamen nihil obſtantibus*, addens contrariã ſent. nec probabilitatis vmbram habere: *Petr. de Soto lect. 12. de matri. §. Poſt hoc, Ledeſ. 2. p. 4. q. 69. a. 7. ad fi. Veracruz 2. p. ſpec. a. 28. ante 4. concl. Cordub. l. 1. quæſt. q. 25. & q. 11. a. 2. f. 125. ad fi. Fr. Alex. ſum. conf. 3. p. t. de Papa, paulo poſt princ. Angles floribus, 2. p. q. 1. de eſſent. matr. d. 27. a. 3. dub. 11. f. 534. Palacios 4. d. 27. diſp. 2. concl. 2. f. 581.* Aragon *2. 2. q. 88. a. 11. f. 1035. ante §. Propter hæc argum. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 64. fi. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 54. f. 1167. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 67. a. 2. dub. 1.* & dicit oppoſitam eſſe improbabilem: *Vega lib. 4. ſum. caſu 399. & Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 239. n. 5.* dicit hanc eſſe probabilem, ſicut & contrariam, & neutram definit. Et ex iuriſperitis, *Alexand. de Neuo c. Duas, n. 14. de ſponſa duor. Ioan. Lup. tract. de matr. 1. p. nu. 30. habetur tom. 9. tractat. Corraſius ff. ſolut. matrim. rubr. 2. lect. n. 10: Turrecrem. c. Sunt qui dicant, 27. q. 2. a. 3. n. 5. fin. Tabiena, verb. Diſpenſatio, q. 3. n. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 13. Anton. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 12. nu. 275. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 77. Gutier. l. 1. q. can. c. 17. à n. 12. fine, per multos ſequentes, Burſatus conſ. 207. n. 18. lib. 2.*

2 II. Senten. quæ probabilior eſt, docet poſſe Pontificem diſpenſare. Prob. 1. quia in dubiis ſententiæ ſuperiorum ſtandum eſt, *c. Ad aures, de tempor. ordin. & c. Quid culpatur, 23. q. 1.* & maximè Pontificis, cui totius Eccleſiæ regimen incumbit, & ita Spiritus ſanctus magis ipſi aſſiſtit, ſed varij Pontifices diſpenſarunt, nam *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 21. §. 3.* affirmat ſe vidiſſe bullas Martini V. & Eugenij IV. qui diſpenſarunt: & *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 21.* refert ter vel quater ad petitionẽ ſuam Paulum III. & Pium IV. diſpenſaſſe; & *Caiet. in opuſc. t. 1. tract. 28. de matrim. q. vnic.* refert ſuo tempore ſæpe Pontifices diſpenſaſſe: & *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 11. in comment. lit. F.* refert Gregor. XIII. vnica die cum vndecim diſpenſaſſe: & negari nequit, quin ſaltem res ſit dubia, cum pro hanc ſent. ſint multi & grauiſſimi DD. & bonæ rationes: ergo in hoc dubio ſtandum eſt ſententiæ Pontificum, qui ſæpè diſpenſarunt. 2. quia Pontificis poteſtas, quantum licet, extendenda eſt, in iis præſertim caſibus, qui Eccleſiæ vtiles ſint, credendum enim eſt Chriſtum, qui in neceſſariis non deficit, ſuo Vicario contuliſſe plenam poteſtatem ad ea, quæ bono Eccleſiæ regimini neceſſaria ſunt: ſed poteſtas diſpenſandi in matrim. rato, erat valde neceſſaria in Eccleſia: ſæpè enim eueniet vt matrim. rato diſſoluto, multa ſcandala ceſſent: quod frequentius contingebat ante Tridentin. cum multi clam cum vna, & ante conſummationem publicè cum alia contrahebant, & Eccleſia cum non iudicet de occultis, compellebat ad poſterius matrim. inualidum, & ita manebant hi abſque remedio: ergo credendum eſt Chriſtum hanc poteſtatem Pontifici contuliſſe. 3. Pontifex ſecundum probabiliſſimam ſententiam, poteſt diſpenſare in voto ſolemni religionis, ergo & in matrimon. rato. Probo conſequentiam, quia votum ſolemne eſt fortius vinculum, cum diſſoluat matrim. ratum, & vtrobique eſt traditio, & minor in matrim. cum fiat ſoli homini; in voto autem, Deo, & homini: ſi ergo poteſt Papa in maius vinculum, quod diſſoluit ipſum matrim. ratum, à fortiori poterit in matrim. nam ſi vinco vincentem te, à fortiori vincam te, *l. de acceſſionib. ff. de diuerſ. & temp. præſcript.* Nec obſtat, ſi aſſignetur ratio differentiæ, eo quod matrim. ſit ſacramentum: nam diſput. præced. n. 7. latè probaui ex hac parte non habere indiſſolubilitatem. Tandem matrimonium ratum non habet omnimodam indiſſolubilitatem, ex ea parte, qua eſt in officium naturæ, nec ex ratione ſacramenti, nec ex ratione ſignificationis, vt latè probaui diſp. præc. n. 7. ergo non eſt cur Pontifex ob Eccleſiæ bonum non poſſit illud dirimere. Hanc ſent. tenent communiter iuriſperiti, vt *gloſſ. c. Ex publico, de conuerſ. coniug. fi.* vbi *Goffred. Alanus, & Vincent. Innocent. ibi fin. Hoſt. verb. Cõſummatum, Ioan. Andr. n. 9. Anton. n. 16. Cardin. n. 2. q. 1. Abb. fine, & c. Ex parte, el 2 eod. t. n. 3. & c. fi. de ſponſa duo ũ, n. 5* vbi *idem Cardin. fine, & Henric. n. 4. & ſeq. & Præpoſ. fi. Archidiac. c. Quapropter, 27. q. 2. Bald. l. Deo nobis, in prin. n. 7. C. de Epiſc. & cleric. & l. 1. nu. 7. C. de ſponſal. & c. Licet, n. 7. de trãſlat. epiſc. Anchar. in repetit. ſuper c. Canonum, de conſtitut. n. 30. & c. 2. de conuerſ. coniug. n. 2. & d. cap. Ex publico, num. 11.* vbi & *Benedictus:* Alexand. *de Neuo c. Ad diſſoluendum, n. 21. de deſponſ. impub. Imola c. fi. n. 5. de tranſact. Felinus c. Quæ in Eccleſiarũ, nu. 20. de conſtit.* vbi *Beroius, n. 104. & Decius 13. & conſ. 112. n. 3. & 603. n. 7. & 681. n. 13. Socinus ſenior conſ. 28. l. 1. n. 6. Porius conſil. 154. n. 7. Curtius iunior conſil. 179. num. 28. Gozadinus conſil. 2. n. 4. & 14. Celſus conſil. 105. num. 12. fin. Grattus conſi. 1. n. 31. vol. 2. Loazes tract. de matrim. dub. 2. in 2. argument. pro parte affirm. & tract. de noua conuerſ. paganorum, col. 33. Bertachinus in repert. verb. Papa, Roſella verb. Papa, num. 2. Angel. Matrimonium 3. impedimen. 13. nu. 3. Sylueſt. verb. Diuortium, q. 4.* Armil. *verb. Diſpenſare, nu. 8. Euerard. loco à matrimonio carnali, n. 2. Hier. de Monte l. variar. quæſt. q. 6. Cõradus in tẽplo iudicũ, tit. de Pontifice: Selua, tract. de iureiuran. 4. p. n. 61. Sylua nupt. l. 1. n. 152. 156. Brunel. de ſponſal. concl. 1. n. 11. & concl. 30. n. 1. Nauar. l. 4. conſil. in priori edit. t. de ſponſal. conſil. 49. in poſteriori, conſ. 3. & ſum. Hiſpan. & lat. c. 22. n. 21. & Hiſpan. c. 28. addit. ad eundem num. Villalobos in antinom. iuris, lit. P. n. 33. Gregor. Lopez l. 5. verb. Orden. tit. 10. p. 4. Menoch. conſi. 15. n. 9. vol. 1. & de præſumpt. l. 2. præſumpt. 10. n. 37. & de arbitrariis, l. 2. cẽtur. 5. caſu 455. n. 4. Borgaſius de irregular. p. 6. t. de ſponſal. fin. Anton. Gabr. tom. 2. commun. in mea edit. l. 14. verb. Papa, fol. 179. & ſequent. & lib. 11. verb. Matrimonium, fol. 90. Phanucius de lucro dot.* quem refert, & ſequitur *Barboſa, ff. ſol. matr. 2. p. rubr. 103.* Et ex Theologis *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 2. nu. 21. §. 3.* cenſet hanc eſſe probabilem, & *Victoria, Ledeſma, cit. to pro priori ſenten.* idem cenſent: & tenent *Caiet. opuſculis, to. 1.*

tract. 28. de matrim. q. vnic. Catharinus l. 6. cõtra Caiet. c. 3. Metina l. 5. de ſacrorum hominum continent. c. 88. Bellarm. lib. 2. de monachis, c. 38. §. Altera ſolutio eſt, iuncto §. *Ad tertiam dico. Enriquez l. 11. de matrim c. 8. n. 11. & l. 12. c. 5. n. 3. & c. 16. n. 7. Griſald. verb. Matrimonium, n. 21. Viuald. candel. 1. p. de matri. nu. 32. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 16. Corona confeſſorum, 4. p. tract. de matrim. c. 8. nu. 13. Ortiz ſum. c. 17. de matrim. §. Quando dos.*

3 Vtrùm autem poſſit Papa ſtatuere, vt matrimonium ratum dirimatur per ſubſequens copulâ conſummatum? multi affirmant: & poteſt probari ex *c. Licet, de ſponſa duorum, fine,* vbi *Alexander III.* definit non dirimi ratum per ſubſequens conſummatum, & addit, *licet aliquando à prædeceſſoribus noſtris fuerit aliter iudicatum.* Item, quia non videtur maior ratio, cur poſſit cum vno vel altero diſpenſare, & non poſſit id per ſtatutum. Sic tenet *gloſſ. c. Ex publico, de cõuerſ. coniug. fine, & ibi Alanus, Laurentius, & Goffredus & Innoc. fine, Hoſtienſ. ſuper verb. Conſummatũ, Ioan. And. n. 9. Ant. 16. Idem Hoſtienſ. c. fin. de ſponſa duorum, verb. Volumus;* vbi *Cardin. fine,* Abb. *n. 5. Henricus, n. 4. & ſeq.* Archidiac. *c. Quapropter, 27. q. 2. Anchar. repetit. ſuper c. Canonũ, de conſtit. n. 28.* Et ex Theologis, *Metina lib. 5. de ſacrorũ hominum continent. c.* 87. Et pro hac ſententia ſunt Doctores, quos infra diſp. 19. num. 2. referam, aſſerentes Pontificem per generalem legem ſtatuiſſe, vt profeſſio dirimat matrimonium ratum: ſi enim potuit eam legem generalem edere, cur non poterit aliam, vt diſſoluatur per ſubſequens conſummatum? & hoc eſt probabile. Immo communis ſententia, teſte *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. nu.* 5. aiebat ante *id c. Licet,* præferri poſterius matrimonium conſummatum priori rato.

4 Sed verius eſt non poſſe, videtur enim quædam diſſipatio, & daretur anſa per iniuriam dirimendi matrimonia rata, contrahendo, & conſummando aliud: nec eſt veriſimile Chriſtum dediſſe eam Pontifici poteſtatem, quæ in deſtructionem tendit. ſic *Couar. d. c. 7. §. 4. n. 15. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 76. Gutier. q. canonicis, l. 1. c. 17. n. 22 Veracruz 2. p. ſpec. a. 28. concl. 4. in 2. ratione.* Et ad *c. Licet, adductum n. præced. pro priori ſent.* reſpondet optimè *Cou. eo n. 15.* ea iudicia ſummorum Pontificum non pertinere ad canonum vniuerſalium inſtitutionem: ſed ad quarundam litium deciſionem. Nec obſtat ſententiam principis habendã eſſe pro lege, *l. fin. ff. de legibus,* eo quod princeps poteſt legem interpretari, & moderari, & reuocare, & ſic cum edit ſententiam in aliqua lite, videtur velle eum eſſe legis intellectum: quia id verum eſt, quando princeps etiam occaſione alicuius controuerſiæ inter priuatos, legem explicat, ſententiam ferens, ea mente, vt illa interpretatio vim legis vniuerſalis habeat: non autem, quando princeps, etiam Pontifex ſimpliciter ius dicens priuatis, aliquam fert ſententiam, non conſtituens, vt illius interpretatio generalis ſit, nec expreſſim legis verba ita interpretans, vt inde conſtet voluiſſe principem illam interpretationem vim legis obtinere: vnde verbum Iudicaſſe, *d. c. Licet,* idem eſt, quod opinatos eſſe, vt tradit etiam *Cano l. 6. de locis Theol. c.* 8. hæc *Couar. ibi:* & de ſent. ſupremi Senatus, quod non faciat legem, eo quod non poteſt inducere ſtylum derogando ius, docet optimè *Greg. Lop. l. 9. t. 38. p. 3. verb. Como a los ricos.*

5 Ad argum. prioris ſent. propoſita n. 1. reſpondetur matrim. eſſe indiſſolubile, ad hunc ſenſum, vt non poſſit ab ipſis contrahentibus diſſolui: & hoc ſufficit, vt per ſe, & ex ſua natura tale dicatur: hoc tamen non impedit, quin à ſuperiore poteſtate, ſcilicet Pontificia, poſſit dirimi: ſicut votum ex natura ſua dicitur vinculum perpetuum, eo quod vouens nequeat ſe ab ea obligatione eximere, quamuis ſuperior diſpenſare poſſit. 1. Ad confirmat. dico, non eſſe de matrimonij eſſentia omnimodam indiſſolubilitatem, ſed vt diſſolui nequeat, inſtar aliorum contractuum; vt dixi diſput. præced. nu. 10. vel 2. reſponderi poteſt, non poſſe tollere manente re ipſa, non enim diſpenſare poteſt, vt ſit matrimonium, & ad tempus contractum: verum quando diſpenſat in perpetuitate, non manet matrimonium, ſed vterque coniux à vinculo ſoluitur: ſicut Põtifex efficere nequit, vt aliquod votum ſit, & minimè obliget: dum autem diſpenſat in voto, ſimul obligationem & votum ipſum deſtruit. Ad 2. *Gratianus* quem refert, & latè defendit *Metina lib. 5. de ſacror. hominum continent. à c. 57. vſque ad* 74. docet differre eſſentialiter matrim. ratum, & conſummatum, & *c.* 72. dicit eſſe probabile: licet dicat verius eſſe, non differre eſſentialiter: quia aliàs matrimonium beatæ Virginis non fuiſſet verum completa eſſentia: & ita dicendum eſt cum *Bellarmin. l. 2. de monachis, c. 38. in ſolut. ad* 1. non differre accidentaliter, neque etiam eſſentialiter, ſed differre tanquam perfectum integraliter, & imperfectum: eo quod pars integralis aliqua in ipſo deſideretur: vt homo integer, & manu orbatus: & conſtat ex modo loquendi textuum, & DD. qui diuidunt matrim. in ratum, & conſummatum: cum tamen nullus appellet ſacerdotium ratum, ante primam celebrationem: ad denotandum non eſſe purè accidentalem eam differentiam, ſed deſiderari in matrimonio rato perfectionem non eſſentialem: habet enim integram eſſentialiter rationem ſigni, quæ eſſentialiter conſtituit ſacramentum, non tamen habet integralem perfectionem, quæ complet illud in ſua perfecta ſignificatione vnionis Chriſti cum Eccleſia per carnem, in qua fundatur omnimoda indiſſolubilitas matrimonij conſummati: & hinc etiam patet conſummationem non eſſe perfectionem purè accidentalem, quia per matrim. datur poteſtas ad corpus, conſummatio verò tendit ad tradendam poſſeſſionem: ſicut ergo in venditione, per quam traditur poteſtas ad vſum rei, non eſt omnino accidentaria traditio poſſeſſionis, ſed integraliter completur, quæ prius eſſentialiter erat perfecta venditio: ſic per eam conſummationem, per quam traditur poſſeſſio corporis, completur integraliter matrimon. quod prius eſſentialiter perfectum erat. Ad 3. dico illum locum intelligi de matrim. conſummato: vt latè probaui diſput. præced. n. 7. Ad 4. dic duplex eſſe ius diuinum naturale, aliud abſolutum, vt de non fornicando, non mentiẽdo; & in hoc nullo modo Pontifex diſpẽſat: aliud fundatum in actu, vel contractu humano, vt eſt votum, & matrimonium ratum: & in hoc poteſt diſpenſare: & ſicut quando diſpenſat in voto, non dicitur abſolutè diſpenſare in iure naturæ; ex quo votum habet obligandi vim: ſed tollit obligationis fundamentum, quam homo actu humano ſibi impoſuit, vt bene docet *D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 10. ad* 2. ita dum diſpenſat in matrim. rato, id facit deſtruendo fundamentum contractus humani: & quamuis idem fundamentum contractus humani ſit etiam in matrim. conſummato, Chriſtus tamen noluit eam poteſtatem Pontifici concedere, ratione ſignificationis: vt dixi diſput. præced. nu. 7. Ad 5. dico, licet matrimonium ratum ſit ſacramentum, pendere tamen ex contractu humano, tanquam ex fundamento, ſuper quem Papa poteſt: & ob id poteſt inhabilitare perſonas ad contrahendum matrimonium, non tamen ad baptiſmum, vel ordinem: quare dicendum eſt Eccleſiam nihil poſſe circa ſacramenta, à contractu humano independentia, poſſe tamen quando ex illo pendent, non directè, ſed indirectè, diſſoluendo contractum ſemel initum, vel impediendo ne ineatur. Ad 6. diſtinguo maiorem, non eſſe minoris efficaciȩ, id eſt, non eſt minoris virtutis, & dignitatis, cõcedo: ſed eſt multo maioris, longè enim dignius eſt facere ſanctum per gratiam, quod præſtat ſacramentũ: licet ea ſanctitas priùs amitti poſſit, quàm facere ſanctum miniſterialiter: non eſt tamen minoris efficaciæ, id eſt, non eſt minus ſeparabilis: nego: quia matrim. ratum non aliam ſanctitatem efficit, quàm gratiam conferre, & repræſentare vnionem Chriſti per gratiam, quæ non tantum exigit ſubiectum, id eſt, coniugum ſubſiſtentiam, ſed etiam immutationem voluntatis, qua mutata ceſſat hæc ſanctitas. Effectus autem conſecrationis calicis, & benedictionis aliarum rerum, tantum pendet ex ſubiecti conſiſtentia, qua manente,

ſeparari

ſeparari non poteſt. Ad 7. negatur conſequ. quia corpus Chriſti habet neceſſariam connexionem cum ſpeciebus, dum manent: non autem matrimonium ratum cum perſonis. Ad 8. negatur ſequela, quia dum dicunt DD. poſſe Epiſcopum in ſua diœceſi, quidquid Pontifex in toto orbe, excipiendæ ſunt res tam arduæ, circa quas de Pontificis poteſtate meritò dubitatur: cum enim deceat grauiſſimas cauſas ſummo Chriſti vicario reſeruari, cenſendum eſt Chriſtum reſeruaſſe. Vel 2. dic reſeruari iure Pontificio, nempe *c. fin. de tranſact.* vt dicam in ſolutione ad ſequens argum. item, *c. Ex literis, el 2. de ſponſal.* Vbi præcipit Pontifex Epiſcopis, vt compellant ad ſponſalia ſeruanda, nedum ad matrim. ratum: in qua lege, cum ſit ſuperioris, nequit Epiſcopus diſpenſare. Ad 9. dic intelligi eum textum de iudice inferiori, vt docet *ibi Imol. nu. 5.* & patet ex contextu, Pontifex enim ibi inſtruit iudices Eccleſiaſticos, quando partes ad compoſitionem, & tranſactionem inducere debeant. Ad vltimum, *Metina l. 5. de ſacror. hominum continent. c.* 89. affirmat matrim. ratum diſſolui per ſubſequens conſummatum, niſi obſtaret *c. Licet, de ſponſa duorum*: & ſic contrahentes matrim. ratum ſolo iure Pontificio eſſe inhabiles ad aliud contrahendum: idem dixerat *c.* 73. Sed hæc ſenten. non eſt vera, primum enim matrim. ratum, iure naturali, & diuino impedit valorem ſequentis conſummati. Prob. quia copula non confirmat matrimonium, niſi quod prius fuerat ratum, ſed poſterius eſt iure naturæ irritum: quoniam traditio alicui facta, impedit iure naturæ eiuſdem rei alteri fieri traditionem: & ita ipſe *Metina* ſenſit *lib. 4. controuer. 7. c. 39.* Vnde ad argumentum, negatur ſequela: & eius probatio falſum ſupponit, nam poſterius matrimon. conſummatum, cum ſit prorſus irritum, non eſt vinculum, nedum indiſſolubile.

DISPVTATIO XV.

Vtrùm deſideretur iuſta cauſa, vt valeat Pontificis diſpenſatio in matrimonio rato?

SVMMARIVM.

Referuntur diuerſæ ſententiæ, n. 2. & 4.
Quid ſit poteſtas ordinaria, & abſoluta principis, 3.
Probabile eſt validam eſſe diſpenſationem abſque iuſta cauſa, 5.
Verius eſt, non tenere, 6.
Ad hanc diſpenſationem non exigitur mutuus coniugum conſenſus, 7.

1 IN hac quæſtione ſatis confuſè loquuntur DD. & vix eſt, qui explicet quid ſentiat. Et ita varij ſunt dicendi modi: quidam docent poſſe ad libitum diſpenſare: ita vt diſpenſatio teneat: quia indiſſolubilitas matrim. rati eſt de ſolo iure humano. ſic clarè videntur tenere *gloſſ. c. Ex publico, de conuerſ. coniug. fine, & ibi Alanus, Goffredus, & Vincentius*, dicunt enim habere Pontificem pleniſſimam poteſtatem circa matrim. ratum, quia naturam ſortitur ex cõſtitutione Eccleſiæ: idem tenentur dicere DD. quos retuli hoc 2. lib. diſp. 13. n. 6. aſſerentes indiſſolubilitatem matrimonij rati, eſſe ex iure humano: receptiſſimum enim eſt diſpenſationem principis in iure humano abſque cauſa, validam eſſe, licet princeps diſpenſando peccet. Et ita tenent expreſsè *Beroius, c. Quæ in Eccleſiarum, de conſtit. nu.* 104. *Greg. Lop. l. 5. verb. Orden. t. 10. p. 4. Metina l. 5. de ſacror. hominum contin. c.* 89. quod *Greg. Lop. & Metina* temperant, dummodo mutuus coniugum conſenſus accedat. Imo *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 11. in commento, lit. G.* quamuis fateatur hanc indiſſolubilitatem eſſe de iure diuino, & naturali, ait videri eſſe validam diſpenſationem conceſſam abſque cauſa, quia ſic expediebat, vt Chriſtus concederet Pontifici, ne res eſſent perplexæ.

2 Alij verò dicunt de poteſtate ordinaria non poſſe Põtificem diſpenſare, quamuis accedat mutuus contrahentium conſenſus, abſque alia cauſa, poſſe tamen hoc accedente de poteſtate abſoluta. Sic *Hoſtienſ. c. Ex publico, de conuerſ. coniugatorum, ſuper verb. Conſummatum*: vbi *Ioann. Andr. n. 9.* Anton. *n. 16. Henricus c. fin. l. de ſpõſa duorum, à n. 4. Socin. ſenior conſ. 28. nu. 6. vol. 1. Nata conſ. 290. col. 2. ad fin. l. 2. Gozadinus conſ. 2. n. 14. Roſella, verb. Papa, n. 2.* Angel. *Matrimonium, 3. impedimento 13. n. 3. Sylueſter verb. Diuortium, q. 4. Brunellus de ſponſal. concl. 30. n. 1. Villalobos in antinomia iuris, lit. P. n. 33.* Et ad hanc diſtinctionem videtur alludere *Anchar. repetit. ſuper c. Canonum, de conſtit. n. 30.* vbi dicit de poteſtate ordinaria non poſſe diſpenſare abſque magna cauſa, quaſi aliud ſentiens de abſoluta: & *Portius conſ. 154. n. 7.* vbi ait poſſe de poteſtate ordinaria legitima exiſtenti cauſa, præſertim accedenti vtriuſque conſenſu, vbi de poteſtate abſoluta videtur cenſere non exigi cauſam: eadẽ diſtinctione vtitur *Metina l. 5. de ſacror. hominum contin. c. 89.* dicit tamen de poteſtate abſoluta, nec cauſam, nec mutuum conſenſum deſiderari, de ordinaria vero exigi cauſam. Qua diſtinctione poteſtatis ordinariæ & abſolutæ principis paſſim iuris vtriuſque DD. vtuntur, vt poteſt videri in *Couar. 3 var. c. 6. n. 8.*

Et ſi quæras quid ſit poteſtas ordinaria, & quid abſoluta? *Bald. l. 2. n. 40. C. de ſeruit. & aqua*, ſic definit poteſtatẽ principis abſolutam; Eſt arbitrij plenitudo, nulli neceſſitati ſubiecta, nulliúſque publici iuris regulis limitata: vt ſic facta mentione talis poteſtatis, nulla exceptio obiici valeat, nihilque opponi poſſit, nec dici, cur ita facis? vt docet *ibi Bald. num. 39. gloſſ. c. Quanto, de anthor. & vſu pallij, verb. Veri. & l. Relegati, fine, ff. de pœnis*, Abb. *conſi. 84. l. 1. & c. Ad hæc, n. 7. de reſcrip.* Ant. *c. Cõſtitutus, n. 3. de rel. domi. Decius c. Quæ in Eccleſiarũ, n. 98.* iuncto *n. 103. de conſtit. Felin. c. Nonnulli, §. Sunt & alij. n. 50. de reſcript.* Angel. *Albert. Alex. Hippolytus, Matt. de Afflictis, Capitius, Gozadinus, Caſtal.* quos refert *Pinellus ſtatim allegandus*: idem *Nata conſ. 512. n. 19.* vbi ait, ſi aliquid etiam leue principem moueat, poſſe principem de plenitudine poteſtatis facere quidquid libet, iuxta illud antiquum axioma, *ſi libet, licet*. Eãdem poteſtatis abſolutæ definitionem ſequuntur *Ioan. Lup. l. 1. Tauri, n. 5. Roſas epitome ſucceſſionum, c. 23. n. 75.* Et ad hoc tendit, quod affirmabat Caligula Alexandro Magno, vt refert *Suetonius in Caligula, cap. 29. Memento tibi omnia, & in omnes licere*: eò quòd principes erant inſtar deorum in terra. Sed hanc diſtinctionem poteſtatis ordinariæ, & abſolutæ, in principibus ſic intellectam, meritò vocant falſiſſimam, *Pariſ. ad Decium, d. c. Quæ in Eccleſiarũ, lit. T. Fortun. l. Gallus, §. Et quid ſi tãtum, n. 290. 301. 302. & 311. ff. de lib. & poſth. Alcia. & alij*, quos referunt & ſequuntur *Couar. 3. var. c. 6. num. 8. Pinell. de reſcind. vend. 1. p. rubr. c. 2. n. 24. & ſeq. Sarmiento 1. ſelect. c. 8. n. 20. Riminald. conſ. 5. n. 48. & ſeq. vol. 1. Minchaca l. 1. controuer. illuſtr. c. 5. n. 15. & ſeq. Matienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 3. gloſ. 12. n. 2. Spino ſpeculo teſtament. gloſſa rubricæ 1. p. num. 25. Mendoza l. 1. de pactis, c. 5. n. 35.* quia quod princeps facere poteſt, etiã iuri humano derogans, id ad ordinariam principis poteſtatem pertinet: cùm enim ſit ſupra ius humanum, ex ſua ordinaria poteſtate, ſicut poteſt illud condere, poteſt abrogare: quod autem contra ius naturale, & diuinum poteſt de facto, non ad poteſtatem, ſed ad tyrannidem ſpectat: id enim poſſumus, quod iure poſſumus, *l. Sed licet, ff. de offic. præſidis*: vnde rex Antigonus etiam lumine fidei deſtitutus (vt de illo refert *Plutarchus in apophthegm.*) cum ſibi diceretur, regibus quidquid vellent licitum eſſe; reſpondit, inter barbaros ac tyrannos ita cenſeri, cæteris autem ſolum iuſtum & honeſtum licere. Et Chilon, quidam ex ſeptem ſapientibus, (vt refert *Cœlius Rhodig. l. 8. lect. antiquar. c. 1.*) dicebat Principes inſtar Deorum eſſe, quia tantùm id, quod iuſtum eſt, exequi debent. Et *Cornelius Tacitus lib. 3. annalium* refert Caium Seſtium diſſeruiſſe principes inſtar Deorum eſſe, ſed nec à Diis niſi iuſtas preces exaudiri: & *Cicero 3. de legibus*, de ſimili poteſtate ſic ait: *Mihi quidem peſtifera videtur, quippe quæ in ſeditionẽ nata ſit*: & *Ariſtot. lib. 5. Politicor. c. 10.* ſic inquit; *Eſt tyranno voluptas propoſita, regi honeſtas*: & optimè id explicatur *l. 14. tit. 5. p. 2.* ibi, *con eſto concuerda la palabra de Iuſtiniano, que dixo en razõ de ſi, y de los otros Emperadores, y Reies, aquello era ſu poder, que podia hazer con derecho.* Alio modo poteſt explicari hæc poteſtas abſoluta, vt ſit ea qua princeps in iure humano diſpenſat abſque cauſa: tenet enim talis diſpenſatio, quã-

uis princeps peccet : ſed hæc expoſitio non placet *Couar.*
*dict.c.6.nu.*8. quia adhuc ea poteſtas ordinaria eſt in prin-
cipe. Verùm hanc diſtinctionem hoc ſecundo modo in-
tellectam,credo optimè defenſari poſſe:ſicut enim Theo-
logi dicunt aliqua poſſe fieri à Deo de poteſtate ordina-
ta, quæ ſcilicet,ordine , ac rerum naturali curſu immuta-
to , poteſt Deus facere : alia verò de poteſtate abſoluta,
quæ poteſt ſupra rerum ordinem vniuerſum : ita poteſtas
ordinaria principis poteſt dici , ea qua princeps vtitur, ſe-
cundùm leges humanas , quibus quoad vim directiuam
aſtrictus eſt:quando ſcilicet diſpenſat ex cauſa iuſta in iu-
re humano:poteſtas verò abſoluta, quando non aſtrictus
iis legibus,validè diſpenſat in iure humano abſque cauſa.
Et ita dicetur non poſſe principem aliquid facere ex po-
teſtate ordinaria,quando non poteſt omnino licitè face-
re, vt diſpenſare in lege humana abſque cauſa , licet ſi fa-
ciat , validum ſit: & dicetur poſſe de poteſtate abſoluta,
quando poteſt validè,non tamen iuſtè : vt in eadem diſ-
penſatione in iure humano, abſque cauſa , contingit : ex
neutra autem poteſtate dicetur poſſe facere , quod nec
iuſtè,nec validè facere poteſt,vt ſi in lege naturali diſpen-
ſabili diſpenſet abſque cauſa.

4 Alij verò dicunt poſſe Pontificem diſpenſare in matrimonio rato abſque cauſa iuſta : verùm non explicant, valida ſit,necne, diſpenſatio aliter facta. Sic *Anchar. c. Ex publico,de conuerſ.coniug.n.*11.*Imol.c.fi. de tranſact.n.*5.*Felin.c. Quæ in Eccleſiarum,de conſtit.n.*20.*& conſ.*26.*n.*19. *Nauar. ſum.c.*22.*n.*21.*& l.*4.*conſ.*1.1.*de ſponſal.in priori edit.conſ.*49.*in poſteriori,conſ.*2.Et ex Theologis *Caiet.opuſc.to.*1.*tract.*28.*de matrim.q.vnic.Philiarc. de offic.ſacerd.to.*1.*p.*2.*l.*2.*c.*16.

5 Sit tamen I. Concluſio, Probabile eſt valere diſpenſationem Pontificis in matrimonio rato abſque cauſa iuſta conceſſam.In hac concluſione conueniunt DD.primæ & ſecundæ ſent. relati n.1.& 2.Et ratio eſt, quia eſt probabile indiſſolubilitatem talis matrimonij eſſe de iure humano:cuius ſent.patronos retuli hoc 2.lib.diſp.13.n.6.

6 II. Concluſio , verius eſt non tenere diſpenſationem abſque cauſa iuſta factam , quia vt dixi dict.diſp.13. nu. 7. hæc indiſſolubilitas eſt de iure naturali, & diuino,in quo diſpenſatio Pontificis abſq; cauſa iuſta conceſſa, eſt prorſus irrita:vt Theologi communiter,ac iuris vtriuſque DD. fatentur: & ita dicunt Pontificiam diſpenſationem in voto ſimplici,ſine iuſta cauſa , eſſe irritam : quia voti vinculum eſt de iure naturali , & diuino. Pro hac ſent.ſunt aliqui dicentes non eſſe tutum diſpenſatum abſque cauſa. Sic *Anchar.conſ.*239.*fin. Decius,conſ.*112.*n.*3.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7.§.4.*n.*14.*Ant.Gabr. to.*2.*commun.in mea edit. l.*14.*verb. Papa,f.*179.*& ſeq.Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.de matr.c.*54.*f.*1167. Eiuſdem ſent.videntur alij aſſerentes non poſſe Pontificem diſpenſare abſque iuſta cauſa : vbi clarè videntur negare poteſtatem, & conſequenter dicere , non tenere factum,hi ſunt *Abb.c.Ex parte,el* 2.*de conuerſ.coniug.n.*3.*Curtius iun.cõſ.*170.*n.*28.*Hugo cõſ.*105.*n.*12. *Menoch.de præſump. l.*2.*præſump.*10.*n.*37.*Barboſa,ff.ſolut.matrim.*2.*p.rubr.n.*105.& eiuſdem ſent.videntur DD.3.opinionis, allegati n. 4.

7 Vltima concluſio , vt Pontifex diſpenſet in matrimonio rato, non deſideratur mutuus coniugum conſenſus, ſed exiſtenti cauſa iuſta poteſt Pontifex diſpenſare,altero eorum inuito.Quia,ſi cauſa iuſta ſubſit,repugnantia alterius nequit Pontificis poteſtatem impedire , ne alteri habenti iuſtam diſſoluendi cauſam, petentique diſpenſationem, conſulat.Sic *Gozadinus conſi.*2.*nu.*14. *Ant. Gabr.to.*2.*commun.lib.*11.*verb.Matrimonium,in mea edit.fol.* 90. Et ex Theologis,*Metina,lib.*5.*de ſacr.hominum contin.c.*89.

DISPVTATIO XVI.

Quæ ſunt cauſæ iuſtæ, vt Pontifex diſpenſet in matrimonio rato?

SVMMARIVM.

*Opinio aſſerens non ſat eſſe quamcunque cauſam iuſtã, reprobatur, n.*1.
*Eſt cauſa iuſta, notabilis error in qualitate, & quantum expediat æqualis coniugum conditio,*2.
*Quid,de timore ſcandali futuri,& fornicationis, vel rixarum,*3.
*Quid, quando vir nititur vxorem expellere,n.*4. *& quid,ſi alteri ſuperueniat lepra,*5.
*Quid, de impotentia ſuperuenienti,n.*6.*& quid , ſi alter aſſerat ſe caruiſſe animo contrahendi,*7.
*Quid,vt vir fiat Epiſcopus ,n.*8. *& an ſit cauſa iuſta,mutuus conſenſus,*9.

QVidam dicunt non ſatis eſſe quamcunque cauſam, ſed debere eſſe ſimilem expreſſæ à iure,*c.*1.*de conuer. coniug.*quæ eſt religionis ingreſſus.Sic *Abb.c.Ex parte,el* 2.*n.*3.*de conuerſ. coniug.& c. Ex publico , in fine,eod.tit.* dicit non poſſe Pontificem diſpenſare in matrimonio rato,niſi cauſa religionis ingreſſus. Sed meritò *Barboſa , ff.ſolut.matrim. rubr.*2.*p.n.*105.hanc ſententiam reprobat, dicens ſufficere alias iuſtas cauſas , quod clarius conſtabit ex cauſis aſſignandis ſtatim. 1

Prima ergo cauſa iuſta eſt,notabilis in qualitate diſparitas, quando ſcilicet,contrahentes ſunt notabiliter conditione impares,& affectione cæca , & leuitate quadam ducti,ineunt matrimonium.Et ratio eſt, quia matrim. ordinatur ad mutuam amicitiam, & concordiam ; quæ inter beatitudines refertur, *Eccl.*25.ibi, *Vir, & vxor ſibi bene conſentientes:*nihil auté magis mutuæ amicitiæ, ac beneuolentiæ, quàm coniugum diſparitas, aduerſatur,& ita *Eccl.* 13.habetur, *Omne animal diligit ſibi ſimile* , & *Plato, lib.*8.*de legibus*,ſic ait, *Amicitia,quæ à diſſimilibus proficiſcitur,dura,& aſpera eſt.*Item, quia experientia teſte , imparia connubia infœlices exitus habent , & ob id valdè reipubl. expedit pares cum paribus copulari:vnde Cleobulus vnus ex ſepté ſapientibus aiebat, *Par pari iugato coniux,quod impar eſt,diſſidet:*& Chilon vnus etiam ex illis, idem præcipiebat. Et *Euripides in Rhœſo, Nolim ex potentioribus me ducere vxorem,* & *Ouidius in Epiſt. Deianiræ ad Herc. Si qua voles aptè nubere, nube pari.*Quod adeò verum eſt,vt cõnubia inter impares, minus legitima exiſtimarentur: vt docet *Leo Pontif. epiſt.* 70.*ad Ruſticũ,*& habetur *c.Nõ omnis,*32.*q.*2.ibi,*nuptiarũ autẽ fœdera inter æquales,legitima ſunt:* quaſi contrariũ ſit inter inæquales.Et apud Romanos nuptiæ inter impares , illegitimæ habebantur:vt teſtatur *Boëtius in commẽt.Topicorum Ciceronis*:ad quod comprobandum plura alia congerit *Tiraq.l.*5.*connubial.gloſſ.*1.*p* 5.*n.*16.*& ſeq.* Et hanc cauſam eſſe ſufficientem docent *Socinus ſen.conſ.*28.*n.*8.*lib.*1.*Decius cõſ.* 112.*ad finem,Felin.conſ.*26.*n.*20.*Celſus conſ.*105.*n.*12.*fin. Nauar.l.*4.*conſ.*1.1.*de ſponſal.in* 1.*edit.conſ.*49.*in* 2.*conſ.*3. *Menoc. conſ.*385.*n.*4.*vol.*4.*& de præſump.l.*2.*præſum.*10.*n.*39. 2

II.Cauſa eſt,grauis timor ſcandali magni futuri : quia id cedit in magnum damnum commune , indéque rixæ graues,& neces oriri ſolent,Sic *Felin. conſ.*26.*n.*19.*Portius conſ.*154.*n.*22.*&* 24.*Menoch.d.præſump.*10.*n.*42.*& d.cõſ.*385.*n.*7.vbi cum Portio addit, hoc futurum ſcandalum eſſe, ob fornicationis timorem , eo quod coniuges valdè ſibi diſpliceant:vel ob inimicitias,quæ inter eorum coniugatos,vel eorum conſanguineos timentur. 3

Hinc fit eſſe iuſtam cauſam , quando vir omni conatu quærit vxorem repellere,abſque ſanioris mentis probabili ſpe:vnde ex diſſidétium voluntate,facilè ad diſcordiam perpetuam,& vxoris necem deuenire poteſt: & ratio eſt, quia ſicut duorum in vnum conſenſus amicitiam,ita diſſenſus diſcordias , & inimicitias perpetuas parit. Quare Eugen. IV. diſpenſauit ob odium , quod inter coniuges emerſerat:vt refert *Borgaſius de irregular.p.*6.*tit. de ſponſal. n.*74. Sic tenent *Felin.conſ.*26.*n.*19. *Caietan.opuſcul.to.*1.*tract.*28.*de matrim.q.vn.Menoch.d.conſ.*385.*num.*7. 4

III. Cauſa eſt,lepra alteri ſuperueniens. Quia cum matrim.ordinetur ad mutuum corporis vſum , ratione ſobolis procreandæ,& ardoris libidinis extinguendi,lepráque hunc vſum impediat , ob magnum contagionis periculum, matrimonij finis non obtinebitur. ſic *Borgaſius, d.n.* 74.dicens Martinum V.diſpenſaſſe ob lepram. 5

Hinc infertur eſſe iuſtam cauſam, impotentiam ſuperuenientem ante matrim.conſummatum , quia ceſſat matrimonij finis.Sic *Enriquez l.*11.*de matrim.c.*16.*n.*7.& credo hoc ſentire *Alciatũ reſp.*21.*n.*16.*& Menochiũ de præſump.*16. *n.*44. 6

num. 44. vbi dicunt ſterilitatem eſſe iuſtam cauſam, nam ſi ſterilitatis nomine impotentiam non intelligant, neſcio qualiter alia ſterilitas ante conſummationem, cognoſci valeat.

7 IV. Cauſa eſt, quando alter coniugatorũ aſſerit ſe non habuiſſe animum contrahendi. Sic *Socin. ſenior conſ.* 28. *n.* 6. *&* 7. *l.* 1. *Felin. conſ.* 26. *n.* 21. *verſ. Præterea dato, Menoch. ea præſumpt.* 10. *n.* 45. *& d. conſ.* 385. *n.* 12. quod credo verũ, quando nullo modo induci poſſit, vt præſtaret verum conſenſum, & ita ex eo matrim. tam coacto graues inimicitiæ orirẽtur.

8 V. Cauſa eſt, vt vir efficiatur Epiſcopus. Sic *Paulus Borgaſius, d. t. de ſponſalibus, fine.* Sed id credo verum, quando iis dotibus eſſet præditus, vt valde neceſſarium eſſet ad bonum commune, eum in Epiſcopum promoueri: tunc enim cauſa bono communi conſulendi, eſſet ſufficiens: extra hunc autem euentum, non video cur ſufficiat.

9 Vltima cauſa eſt, mutuus coniugum conſenſus. ſic *Gregor. Lop. l.* 5. *verb. Orden. t.* 10. *p.* 4. *Metina l.* 5. *de ſacr. hominũ continentia. c.* 89. Sed hanc cauſam non eſſe ſufficientem, teſtantur multi DD. quos retuli diſp. præc. n. 2. aſſerentes non poſſe Pontificem ex poteſtate ordinaria ob mutuum contrahentium conſenſum diſpenſare, ſi alia cauſa non ſubſit, & quamuis fateantur poſſe ex poteſtate abſoluta, id euenit, quia credunt nullam requiri cauſam vt validè diſpenſet, vt ibi explicui. Et *Barboſa ff. ſol. matrim. rubr.* 2. *p. n.* 105. dicit non eſſe cauſam ſufficientem mutuum conſenſum. Et ita credo, niſi quando inter ſe ita eſſent diſcordes coniuges, vt infœlices exitus abſque remedij ſpe, timeantur: vt dixi n. 3. & 4.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio conſummato infidelium, dum ambo baptizantur?

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, num. 1.
Poteſt Pontifex diſpenſare, num. 2.

1 VIdetur non poſſe, cùm per baptiſmum fiat illud matrim. ſacramentum, vt dixi hoc l. 2. diſp. 9. n. 5. & cum ſit iam conſummatum, repræſentabit indiſſolubilem vnionem Chriſti cum Eccleſia, quæ eſt ratio omnimodæ indiſſolubilitatis matrimonij conſummati, vt dixi diſp. 13. n. 7.

2 *Nauar. lib.* 3. *conſil.* 1. *de conuerſ. infidel. in* 1. *edit. conſ.* 1. *in* 2. *cõſ.* 3. *in ſolut. ad* 2. *dub. à n.* 12, latè hoc tractat, & defendit poſſe. Cuius ſentẽtia mihi placet: quia firmius eſt matrim. ratum fidelium, quàm conſummatum infidelium, maiorem enim firmitatem ſortitur matrimonium ex ratione ſacramenti, quam habet ratum fidelium, quàm ex ratione contractus naturalis, quam ſolùm habet matrim. conſummatum infidelium: vt latè probaui dict. diſput: 13. n. 7. & ita illud dicitur ratum, hoc autem non, *c. Quando de diuort. & c. fin.* 28. *quæſt.* 1. cum ergo poſſit Pontifex diſpenſare in matrimonio rato fidelium, poterit à fortiori in conſummato infidelium: & fauet *Abb. c. Ex publico, n.* 14. *de conuerſ. coniug.* vbi ait ex ſtatuto Eccleſiæ diſſolui matrimonium per conuerſionem ſolam alterius coniugis. Nec obſtat argum. propoſitum, quia cum poſt factum ſacramentum, nondum conſummatum ſit, non repræſentabit indiſſolubilem vnionem Chriſti cum Eccleſia per carnem: & ita reputabitur tanquam matrimonium ratum fidelium, quod Pontificis diſpenſatione diſſolui poſſit.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm per profeſſionem religionis diſſoluatur matrimonium ratum?

SVMMARIVM.

Variæ ſententiæ referuntur, num. 1. *&* 2.
Dirimitur per profeſſionem, n. 3. *& ibi, remiſſiuè, quid quando ambo coniuges profitentur, vel manens in ſeculo vouet continentiam.*
An dirimatur per vota religioſorum tertij ordinis D. Franciſci, vel Beatarum D. Dominici, 4.
Quid, per profeſſionem vitæ Eremiticæ, 5.
Quid, per vota coadiutorum formatorum Societatis Ieſu, 6.
Quid, per profeſſionem clericorum, vel monialium ordinum militarium, 7.
Quid, per profeſſionem equitum ordinum militarium, & an hi ſunt viri religioſi, 8.
Quid, per promotionem ad ordinem ſacrum, n. 9. *& ibi, quid de Epiſcopatu.*

QVidam, (vt refert *gloſſa, c.* 2. *de conuerſ. coniug. verb. Remanere*) dicunt, non dirimi vinculum matrim. rati, profeſſione, ſed manere inefficax, ita vt manens in ſeculo poſſit aliud inire matrimonium. Hos ſequitur *Henric. de Gandauo quodlib.* 5. *q.* 39. *Eraſmus in c.* 7. 1. *ad Corinth. Franc. Torrenſis de VI. ſynodo:* & in eandem ſent. propendet *Claud. Eſpencæus l.* 6. *de continentia, c.* 4. ducuntur autem aliquibus ex argumentis, quibus hoc 2. lib. diſp. 13. n. 4. probauimus matrimonium ratum eſſe indiſſolubile. 1

Alij verò (vt teſtatur *Panorm. c.* 2. *n.* 8. *de conuerſ. coniug.*) dicunt dirimi vinculum, non tamen ſtatim profeſſione ſequuta, ſed dum manens in ſeculo, alio alligatur matrim. 2

Sit tamen concluſ. vinculum matrimonij rati omnino dirimitur ſolemni religionis profeſſione alterius ſponſi: & coniux manens in ſeculo, eſt omnino à vinculo ſolutus, potéſtque liberè ad alias nuptias tranſire. concluſio eſt de fide: definita eſt ab Euſebio Papa, & habetur *c. Deſponſatã,* 27. *q.* 2. *& à D. Greg. Papa,* & habetur *c. Decreta legalia.* 27. *q.* 2. *& à Ioan. XXII.* & habetur in eius *extrauag. Antiqua, de voto: & ab Alex. III. c.* 2. *& c. Ex publico, de conuerſ. cõiug. & ab Innoc. III. c. Ex parte tua, eod. tit.* & nouiſſimè in *Trident. ſeſſ.* 24. *de matrim. can.* 6. ibi, *ſi quis dixerit matrim. ratum, non conſummatum, per ſolemnem religionis profeſſionem alterius coniugis, non dirimi: anathema ſit.* Et quamuis alij textus dicebãt per ingreſſum religionis dirimi, intelligebant de ingreſſu cum effectu, nempe profeſſione ſequuta, & ita explicuit *d. extrauag. Antiqua, & Trident.* 2. Prob. ex vſu Eccleſiæ, & Apoſtolorum traditione à Chriſto deriuata: nam in primis D. Ioan. teſte *Beda in proœmio in D. Ioan.* & aliis authoribus grauibus noſtri temporis, id attribuentibus D. Auguſt. & D. Hieron. in eodem proœmio, vocatus eſt ex nuptiis ad apoſtolatum. Quamuis (vt verum fatear) hoc non ita ſit, vt optimè probat *P. Toledo in c.* 2. *D. Ioã. annot.* 13. *& Caſ. Baronius to.* 1. *annal. Eccleſ. an.* 31. *Chriſti, fol.* 06. *ex D. Hieron. & D. Auguſt.* nec illa proœmia ſunt ipſorum: & ex D. Ignatio. Et ideo omiſſo hoc exemplo, afferam alia. D. Teclam ante matrim. conſummatum, conuertit D. Paulus, & ad vitam perfectiorem vocauit, teſte *D. Amb. l.* 2. *de virgin. & Epiph. hær.* 58. & D. Alexius, Diuáque Cæcilia à nuptiis ad ſtatum perfectiorem tranſierunt: vt teſtantur *Metaphraſtes, & Surius in eorum vitis,* & idem de Machario refert *D. Hier.* vt affert *Gratianus c. Scripſit,* 27. *q.* 2. & alia huiuſmodi exempla referunt *D. Gregor. l.* 3. *dialog. c.* 14. *& D. Auguſt. l.* 8. *confeſſ. c.* 6. Quæ autem ſit ratio, dicam tota diſput. ſeq. & vtrum idem ſit, quando ambo ſponſi profitentur, vel manens in ſeculo, continentiam vouet, dicam diſput. 20. 3

Hinc infertur non dirimi matrimonium ratum, per vota emiſſa à quibuſdam fœminis religioſis D. Dominici, quas Beatas vocant, & à quibuſdam viris tertij ordinis D. Franciſci: non enim ſolemniter profitentur: ſed votis ſimplicibus ſe alligant. Sic *Abb. c. Ex parte, el* 2. *n.* 13. *de cõuerſ. coniug. Angel. Matrimonium* 4. *n.* 18. *Lancelot. inſtit. iuris canon. l.* 2. *t. de ſponſal. verb. Religionem.* Et ex Theologis, *Victoria ſum. de matrim. n.* 256. *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *verſ. Hinc ſit neutrum, Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 63. *a.* 3. *fin.* Sunt tamen aliquæ Beatæ tertij ord. D. Franciſci, quæ in communi viuunt, profitentúrque, & ſunt veræ religioſæ, vt declarauit Sixus V. ſic *Angel. ibi,* & idem dicit *Sotus* 7. *de iuſt. q.* 5. *a.* 3. *ante argum ſolut.* de quibuſdam Beatis D. Dominici clauſuram ſeruantibus: vnde bene dicunt harum profeſſione dirimi matrim. ratum. 4

2. Infertur, quòd quamuis olim dirimeretur vitæ Eremiticæ in manu Epiſcopi, vel alterius prælati, profeſſione, eò quòd ſolemnis eſſet; iam tamen non eſt, ſed eremitæ, aut nulla, aut ſimplicia vota emittunt: vnde iis votis non dirimitur matrim. ratum. Sic *Sotus* 7. *de iuſt. q.* 5. *a.* 3. *ante arg. ſolutionem, Enriquez alios referens l.* 11. *de matrim.* 8. *n.* 7. 5

6 3.Infertur, quamuis dirimatur per ſolemnem trium, aut quatuor votorum profeſſionem, in Soc. Ieſu: non tamen dirimi per vota coadiutorum formatorum in ea emiſſa, ſunt enim ſimplicia, quamuis publice emittantur: vt teſtatur Greg XIII. in Bulla eidem conceſſa, incipienti, *Aſcendente Domino:* & habetur *p.5.conſtitut. eiuſdem Soc. c.4. init.* Sic *Enriquez eod.c.8.n.7.*

7 4. Infertur dirimi per monialium, & clericorum ordinum militarium ſub clauſura viuentium, profeſſionem: quia ſolemnis eſt. Et in hoc conueniunt omnes, & *Sotus 4. d.27.q.1.a.4.verſ. Hinc fit neutrum.*

8 De profeſſione autem equitum militarium ordinum, qui non viuunt in communi, nec vxores ducere poſſunt, vt ſunt equites D. Ioannis: non conſtat inter Doctores: quidam enim dicunt ea non dirimi matrimonium ratum: quia non verè, & propriè religioſi ſunt, cum proprium retineant, moréque ſecularium extra clauſuram viuant. Sic *Sotus loco proximè cit. & verſ. Quocirca ſi mea, & l.7. de iuſt. q. 5.a.3. ad 3. verſ. Quod ſi contra.* Sed dicendum eſt dirimi, quia eſt ſolemnis profeſſio, alias non dirimeret matrim. contrahendum: iuxta *c. vnicum de voto, in 6.* & hi equites verè, & propriè religioſi ſunt: vt tenent multi, quos refert, & ſequitur *Bobadilla in ſua polit. l.2. c.19. n.*11. Sic docent *Nauar. l.3. conſ.1. de conuerſ. coniug. in 1. edit. conſ.1. in 2.* verò, *conſ.2. Corduba ſum. q.*178. *fine, Enriquez l.11. de matrim. c.8. n.6.* & refert ita feciſſe D. Gaſton Ducem Metinæ, ſapientium conſilio habito: & in ſtatutis horum equitum per Pontificem approbatis haberi, poſſe ad eam religionem admitti alligatos matrimonio rato: idē tenet *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c.48. ad 4. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.61. a.1. ad 4. Barboſa ff. ſolu. matrim. rubr. 2. p. num. 82. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.239. n.2. & ſuper bullam cruciatam, §.9. n.123. Vega l.6. ſum. caſu* 17.

9 Vltimò infertur, matrim. ratum minimè diſſolui per aſcenſum ad ordinem ſacrum, vel epiſcopatum: vt de ordine ſacro definitum eſt à Ioan. XXII. *extrauag. Antiqua, de voto:* & de epiſcopatu conſtat ex Eccleſiæ vſu: fatentúrque omnes, quia ius de ſola ſolemni profeſſione hoc ſtatuit: votum autem ordini ſacro annexum, eſt per accidens ſolemne: nec ſtatus epiſcopalis, quamuis perfectior ſit, cum mors ſpiritualis non ſit, repugnat ex natura rei coniugio, ſed ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto: vitæ autem monaſticæ repugnat ex natura rei matrimonium poſtea contractum.

DISPVTATIO XIX.

Quo iure profeſſio religionis dirimat matrimonium ratum?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ ſententiæ, n.1. & 2.

Sententia authoris, n.3. & ibi ſoluuntur argumenta.

1 TRiplex eſt ſentent. I. ait ex natura rei id profeſſioni competere: & ſubinde ex iure naturali diuino. Ducitur 1. quia profeſſio mors ſpiritualis eſt, iuxta illud *Coloſſ. 3. Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt in Chriſto:* & matrimonium ratum, cum ſolo conſenſu contrahatur, eſt vinculum ſpirituale: ergo ſicut mors naturalis ſuapte natura diſſoluit vinculum carnale matrimonij conſummati, ita mors ſpiritualis profeſſionis, dirimit ex natura rei vinculū ſpirituale matrimonij rati. 2. quia ipſa ratio naturalis dictat, licitum eſſe ab imperfectiori, ad perfectiorem ſtatum tranſitum, nulla tertio iniuria illata: vt contingit hic, non enim fit iniuria proli, cum ea non poſſit eſſe in matrim. rato: nec manenti in ſeculo, quia poteſt aliud inire matrimonium: & quamuis eſſet aliqualis iniuria, non tanta eſt, quin bono religionis maximo compenſari valeat. Huius ſent. videntur eſſe *D. Thom. 4. d. 27. q.1. a.3. quæſtiunc. 2. corp. Ricardus ead. d. a.2. q.1. Durand. q.2. n.9. Palud. q.3. a.3. n.10. Altiſiodor. l.4. ſum. tract. 9. c. 2. in quæſtione incidenti quam ibi diſputat verſ. Solutio ad hoc: Arboreus lib.11. theoſoph. c.16. verſ. Quartus an vir, Bellarm. li.2. de monachis, c.38. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c.39 fol.*1053. Et ex iuriſperitis, *Turrecremata, c. Sunt qui dicant, 27. quæſt. 2. a.1. n.3. Barboſa ff. ſolu. matrim. rub. 2. p. n.76. Lancelot. inſtit. iuris canon. lib.2. tit. de ſponſal. verb. Sponſalia:* nam hi omnes probant hanc diſſolutionem, prima ratione poſita: & expreſsè tenent *Couar. 4. decret. 2. p. c.7. §.4. n.7. Ledeſ. 2. p. 4. q.55. a.2. & q.69. a.7. ad fin.*

2 II. Sent. docet, diſſolui ſolo iure Pontificio, ducitur à ſufficienti diuiſione, quia non diſſoluitur iure naturali, nec diuino poſitiuo, ergo ſolo Pontificio humano. Prob. minor, quod non diſſoluatur iure naturali, latè probabitur n. ſeq. quod autem non iure diuino poſitiuo, probatur: id enim abſque præciſa neceſſitate multiplicandum non eſt, nec tale ius ex ſacra pagina conſtat, & *D. Paulus 1. Corinth. 7.* multa de matrimonij diſſolutione egit, per conuerſionem ad fidem: non meminit autem de religionis profeſſione. Nec habetur ex traditione, quia ſancti quorum diſp. præc. num. 3. memini, qui poſt matrimonium ratum, tranſierunt ad perfectum ſtatum, ad veram religionem non conuolarunt: vt de D. Alexio conſtat ex *Metaphraſt.* & de aliis, in eorum vitis: & ita non obſtat aliquos illorum, ante ius Pontificium, quo profeſſio dirimit matrim. ratum, id feciſſe: quia cum non tranſierint ad veram religionem, ſed ad vitam cœlibem, illud ſupra omne ius, ex reuelatione, & ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu, contigit. Reſtat ergo, vt hæc diſſolutio ex ſolo iure Pontificio ſit. ſic tenent *Hoſtien. c. Ex publico, ſuper verb. Conſummatum, de conuerſ. coniug. & ibi Ioan. Andr. n.9. Anton. n.16. Anchar. repetit. ſuper c. Canonum, n.28. de conſtitut. Felin. conſ. 26. q.19.* Et ex Theologis, *Gandauo quodlib. 5. q.35. Metina l.5. de ſacr. hominum continentia, c.86. & ſeq.*

3 III. Sent. quam probabiliorem reputo, licet duæ præcedentes probabiles ſint, aſſerit hoc competere profeſſioni, ex ſolo iure diuino poſitiuo, concedente Chriſto id priuilegium illi. Prob. quia non competit ex natura rei, nec ex iure Pōtificio, ergo ex iure diuino poſitiuo. *Prob. 1.* non competere ex natura rei, quia alias non poſſet dici matrimonium ratū, ex natura rei indiſſolubile, id enim tale dici nequit, quod per cauſas naturales ſolui poteſt: vt cæteri contractus naturales ſunt diſſolubiles, quia in eorum natura dantur cauſæ ſufficientes diſſolutionis. Et confirm. quia ſi matrim. ratum ex natura rei diſſolueretur per ſuperuenientem fornicationem, non diceretur ex natura ſua indiſſolubile. 2. quia attenta ſola rei natura votum ſolemne emiſſum, poſt matrim. ratum, eſt prorſus irritum: ergo non poteſt per illud ex natura rei diſſolui matrim. ratum: patet antecedens, quia res vni tradita nequit validè alij tradi, abſque domini conſenſu: per matrim. autem traditum erat corpus alteri cōiugi: non valet, ſi dicas hanc iniuriam compenſari maiori religionis bono: quia hoc tantùm eſt verum, ſuppoſito Chriſti priuilegio, quo ſtante includitur in matrim. rato tacita quædam conditio, niſi voluero ad religionem tranſire, alias enim ex natura rei non includeretur. Quod ſic conſtat, nam aut hoc maius bonum, eſt coniugis tranſeuntis ad religionem; & huius bonum non compenſat iniuriam alteri illatam auferēdo rem ſuam: debet enim eſſe maius bonum eiuſdem iniuriam paſſi: aut eſt maius bonum coniugis manentis in ſeculo, & hoc non: quia ipſi nil vtilitatis accreſcit: aut maius bonum totius Eccleſiæ, quod manens in ſeculo, bono proprio præferre tenetur: & hoc non probat diſſolui per hoc matrimonium: quia ſæpe erit inutilis Eccleſiæ, & adeò rudis, vt ad id ſit ineptus: item, quia ſimiliter probaret per epiſcopatum diſſolui: item ſimiliter probaret de matrimonio conſummato, ſaltem vbi non eſt proles: item ſolùm probaret licere ingredi, non tamen prius matrimonij vinculum diſſolui. 3. quia nullus eſt contractus ita indiſſolubilis, ac matrim. ratum: vt cōſtat, cæteri enim contractus multis ex cauſis diſſoluuntur, & præcipuè ex mutuo conſenſu, quod longè abeſt à matrimonio: at profeſſio religionis non diſſoluit cæteros contractus, per quos ius acquiritur tertio, vt obligationem ad ſoluendum debita, venditionem. Dices hos non repugnare religioni: contra, ſeruitus repugnat religioni, & tamen, qui ſe in ſer-

uum

uum vendidit, neque ad religionem conuolare. 4. quia neutra ratio primæ ſent. probat ex natura rei diſſoluere: non prima, quia religionis profeſſio non eſt vera mors ſpiritualis, ſed metaphorica: item alias diſſolueret matrim. conſummatum. Item vota ſimplicia in religione approbata, vt in Soc. Ieſu, ſunt mors ſpiritualis, immò cum quis renunciat honoribus, ac diuitiis, in ſeculo, mors eſt ſpiritualis, iuxta illud *Pauli Gal. 2. Viuo ego, iam non ego.* Item eſt mors voluntaria, & non naturalis, & ita non apparet, quo pacto poſſit ex natura ſua diſſoluere contractum, ex natura rei indiſſolubilem. Præterea, quia etiam matrim. ratum non continet traditionem propriè ſpiritualem, cum re vera tradatur corporum dominium, per contractum externum, & ſenſibilem. Quod autem id non probet 2. ratio, quia religio eſt ſtatus perfectior, probatur, quia idem probaret de matrim. conſummato. Quod ſi dicas fieri iniuriam proli, & relictæ fœminæ cū iam ſit deflorata: ceſſaret vtique hæc iniuria, quando non eſſet proles, & relicta conſentiret. Præterea, quia in matrim. rato poteſt eſſe ſimilis iniuria relictæ, quando abſque ſeminis effuſione deflorata eſſet, quo caſu non eſt matrim. conſummatum, vt dicemus diſp. 21. n. 5. Præterea, quia eſſe religionem ſtatum perfectiorem, & mortem ſpiritualem, non probat diſſolui prius matrimonij vinculum, non enim eſt incompatibilis cum vinculo matrimonij, vt conſtat, quando poſt matrim. conſummatum, ambo communi conſenſu profitentur, valet enim profeſſio, & manet matrimonij vinculum, & quando ante conſummatum, ambo ſimul profitentur, valet profeſſio, & non diſſoluitur vinculum matrim. rati, iuxta *D. Thomam*, & aliquos, vt dicam diſp. ſeq. n. 2. Sed tantùm probat manenti vinculo matrimonij, poſſe alterum tranſire per commutationem ad ſtatum perfectiorem. Ex his ergo probatum reſtat per profeſſionem non dirimi ex natura rei matrim. ratum. Prob. alia pars, nempe hoc non prouenire ex ſolo iure Pontificio, ex *c. Ex publico, de conuerſ. coniug.* vbi fatetur Alexand. III. hoc deduci ex ſacri eloquij interpretatione: & ex *c. Ex parte, el 2. eod. t.* vbi ait Pontifex ſanctos ex reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem, tranſiiſſe à matrim. rato ad ſtatum perfectiorem. 2. quia cum diſſolutio matrimonij rati ſit certiſſima, reduci debet in cauſam certam, incertiſſimum autem eſt, poſſe lege generali ſtatui diſſolutionem matrimonij rati: vt dixi hoc 2. lib. diſp. 14. n. 4. ergo reduci debet ad Chriſti priuilegium: per quod omnia conſonant. 3. quia initium huius conſuetudinis non inuenitur in iure Eccleſiaſtico, ſed à principio naſcentis Eccleſiæ extat, vt conſtat in exemplis adductis diſp. præc. n. 3. ergo credendum eſt hoc Chriſti priuilegium per traditionem haberi: & ad hoc eſt duplex congruentiæ ratio adducta pro priori ſent. n. 1. & fortè hoc modo affertur à DD. ibi citatis, & non quaſi velint probare ex natura rei dirimi matrim. per profeſſionem. Noluit autem Chriſtus id priuilegium concedere reſpectu matrimonij conſummati, quia ſignificat indiſſolubilem vnionem Chriſti cum Eccleſia per carnem, & ratione iniuriæ prolis, & fœminæ in ſeculo relictæ: & quia cum per commixtionem fiant coniuges vna caro, eſſet acerbum eos diuidere: vt ait *Alex. III. c. 2. de cōuerſ. coniug.* Hanc ſent. tenent *Scotus* 4. *d.* 31. *quæſt.* 1. *v. Tertio modo dici poteſt. Abulenſ.* 1. *Reg. c.* 8. *q.* 98. 103. 113. *Victoria de poteſt. Papæ, propoſit.* 1. *n.* 1. *ad* 1. *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *concl.* 1. *verſ. Ad illud, Petrus de Soto lect.* 12. *de matrim.* §. *Poſt hoc, Ledeſ.* 2. *p.* 4. *q.* 63. *art.* 3. *f.* 516. *col.* 4. *Corduba l.* 1. *quæſt. q.* 25. §. *Adrationes, Veracruz* 2. *p. ſpecul. a.* 18. *concl.* 2. *Angles floribus,* 1. *p. q.* 1. *de eſſentia matrim. d.* 27. *a.* 3. *diffic.* 1. *fol.* 530. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 6. *Barth. à. Ledeſma dub.* 64. *de matrim. fol.* 1566. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 61. *a.* 2. *concl.* 4. *f.* 591. Et ex iuriſperitis, *Ant. Cucus l.* 5. *inſtitut. maior. tit.* 12. *num.* 277. *Gutier. lib.* 1. *quæſt. can. c.* 17. *num.* 26. 5. 43.

Ad argumenta primæ, & ſecundæ ſententiæ, conſtat ex dictis num. 3.

DISPVTATIO XX.

Vtrùm quando poſt matrim. ratum, vterque coniux communi conſenſu profitetur religionem, vel alter profitetur, & manens in ſeculo vouet continentiam, diſſoluatur matrimoniū ratum?

SVMMARIVM.

Quid conferat ſcire, an diſſoluatur vinculum necne, n. 1.
Opinio aſſerens non diſſolui, quando vterque profitetur, num. 2. *& verior contraria,* 3.
Quid quando manens in ſeculo, vouet continentiam, 4.

HÆc quæſtio vtilis eſt, nam ſi dicamus vinculum matrimonij non dirimi, ſi alter poſt profeſſionem fornicetur, adulter erit: & diſpenſante Pontifice in profeſſione, non poterit aliud inire matrimonium, niſi ſimul Pontifex diſpenſet in matrimonio rato, contrarium autem in vtroque euentu dicendum eſt, ſi vinculum illud diſſoluatur. Ita aduertit *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 63. *a.* 3. *f.* 517. 1

Aliqui ergo aſſeuerant non diſſolui vinculum, cum vterque communi cōſenſu profitetur. Quia quando vnus tantum profitetur, quantum in ſe eſt, renunciat vinculo coniugij, & ideò alter à vinculo illo abſoluitur: dum vterque autem profitetur, neuter renunciat. Præterea, quia textus omnes, quos retuli diſp. 18. n. 3. decidentes matrim. ratum diſſolui per profeſſionem, expreſsè loquuntur, quando alter ſponſus religionem profitetur. ſic *D. Thom.* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 3. *quæſtiunc.* 3. *ad* 1. *Palud. ibi, q.* 3. *a.* 2. *concl.* 2. *n.* 11. & clarè videtur tenere *Palacios ead. d. diſp.* 2. *f.* 576. *col.* 2. §. *Eſt autem:* & cenſet eſſe probabile *Ledeſm. citatus n.* 1. & videtur cenſere probabile *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 8. *n.* 6. *in commento, lit. D.* tantùm enim appellat oppoſitum probabilius. Et eſt probabile. 2

Sed multo probabilius eſt diſſolui, quia hæc diſſolutio non prouenit ex iuris proprij renunciatione, non enim ſufficit ad eam vtriuſque coniugis renunciatio, nedum vnius: ſed hoc oritur ex Chriſti priuilegio, qui hoc profeſſioni conceſſit, eò quòd mors ſpiritualis, & ſtatus perfectior ſit: vt dixi diſp. præc. n. 3. quæ rationes æquè procedunt, ſiue vterque, ſiue alter profiteatur. Et ita hanc ſent. dicit communiorem eſſe, & in eam magis inclinat, *Ledeſ. proximè cit.* & dicit eſſe probabiliorem *Enriquez quem n. praced. retuli.* 3

Hinc infertur non audiendum eſſe *Paludanum allegatum n.* 4. qui dicit non dirimi matrimonium, quādo communi conſenſu alter profitetur: alter autem in ſeculo continentiam vouet: quia ambo ſunt conformes in propoſito. Sed hæc ſententia nullo modo eſt tuta: quia textus allegati diſp. 18. num. 3. abſolutè decidunt vinculum matrimonij rati dirimi per alterius profeſſionem. 4

DISPVTATIO XXI.

Quando cenſeatur matrimonium conſummatum, ita vt indiſſolubile efficiatur profeſſione, aut Pontificis diſpenſatione?

SVMMARIVM.

Quando ſemen non recipitur in vaſe naturali, non eſt conſummatum, num. 1.
Quacumque arte, aut Dæmonum miniſterio in vaſe recipiatur, eſt conſummatum, 2.
Quot ſint difficultates diſputandæ, 3.
Quid ſi vir penetret vas fœmineum, non tamen intra vas ſeminet: ponitur 1. *opinio affirmans, n.* 4. *contraria, n.* 5. *& quid, ſi fœmina ſola ſeminet,* 6.
An ſaltem quando vir deflorauit fœminam poſt matrimonium ratum, non tamen ſeminauit, poſſit religionem ingredi, vel interdicatur ratione damni, 7.
An credendum ſit viro, qui acceſſit ad ſponſam, & dicit ſe non ſeminaſſe, 8.
Soluuntur argumenta, 9.
Vtrum ſatis ſit virum ſeminare intra vas, fœmina non ſeminante: ponitur vera opinio affirmans ſatis eſſe, num. 10. *& contraria probabilis,* 11.
An ſemen fœmineum ſit neceſſarium ad generationem, & poſſit dici Virginem illud miniſtraſſe in Chriſti incarnatione, 11.

An copula præcedens matrimonium, efficiat illud conſummatum: opinio affirmans, 1 2.
Contraria verior, num. 13. & explicatur l. Lecta, verſ. Dicebam, ff. ſi cert. pet.
Quod incontinenti fit, dicitur ineſſe, nu. 12. iuncto n. 13.

1 IN hac diſp. conueniunt omnes quacunque ſeminis effuſione extra naturale vas, non conſummari matrimonium; & colligitur clarè ex *c. Extraordinaria, 35. quæſt. 3.* quod eſt Vrbani Papæ, vbi habetur pollutionem extraordinariam non producere affinitatem. Et ratio eſt, quia ea non eſt copula carnalis, nec efficit coniuges vnam carnem. ſic docent omnes authores.

2 Similiter conueniunt conſummari, quacumque arte ſemen recipiatur intra vas naturale, abſque illius penetratione, quia ea copula ſufficiens eſt generationi, per eamque ſponſi vna caro efficiuntur. ſic *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. ante §. 1. Corduba ſumma, q. 178. Sotus 4. d. 27. q. 1. art. 4. verſ. Cauſæ dirimendi, Corona confeſſ. vlt. parte, materia de matrim. c. 8. n. 12. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. n. 3.* Et ex iuriſperitis, *Alex. de Neuo, c. Fraternitati, n. 11. de eo qui cognou. conſang. Roſella, verb. Impedimentum, imped. 14. n. 8. Sylueſ. Matrimoniũ 8. q. 15. dict. 2. Tabiena, v. Impedimentum, impedimento 4. q. 2. n. 3. Greg. Lop. l. 5. verb. Carnalmẽte, tit. 6. p. 4.* Et hoc verum eſt, quamuis dæmonis miniſterio ſemen viri in vaſe debito recipiatur, vt docent *Roſella, Syluest. & Tabiena, ibi.*

3 Tria tamen vertuntur in quæſtionem. I. An ſufficiat vaſis penetratio abſque ſeminis receptione. II. An requiratur vtriuſque ſponſi ſeminatio. III. An ſi copula matrimonium præcedat, illud conſummet.

4 QVÆSTIO I. Vtrum matrim. cenſeatur conſummatum dum ſponſus vas fœminæ penetrat, minimè effundens ſemen intra vas. Duplex eſt ſent. I. ait ſufficere, vt vir penetret vas, licet intra non ſeminet. Prob. quia *c. 2. de conuerſ. coniugat.* dicitur poſſe alterum tranſire ad religionem, & per conſequens matrim. non eſſe conſummatum, modo carnalis commixtio inter eos nõ interuenerit: & *c. Ex publico, & c. Ex parte tua, eod. tit.* modò carnalis copula non ſit ſubſequuta: at hæc eſt vera carnalis copula, & commixtio, ergo. 2. quia cum hoc ſit priuilegium conceſſum à Chriſto ſupra naturam matrimonij rati, quæ eſt vt ſit inſolubile, non debet ampliari, ſed reſtringi, vt intelligatur, modò nulla carnalis coniunctio, etiam ſine ſemine, interuenerit. 3. quia vna ex cauſis ob quas Chriſtus noluit concedere id priuilegium matrim. conſummato, fuit gratia euitandi damni ſequuti ſponſæ, quæ minus apta matrimonio maneret, at non minus inepta manet in hoc caſu, quam ſi vir ſeminaſſet, ergo. Hanc tenent multi diſcipuli D. Thomæ, vt refert, eos ſequẽs *Petrus de Ledeſma de matrm. q. 61. a. 1. à f. 581. Metina li. 5. de ſacrorum hominũ continentia, c. 76. & 79. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 239. n. 2.* Et pro hac ſent. faciunt *Tabiena verb. Bigamia, q. 3. § fin. & ibi Armil. n. 2.* dicũt enim eſſe bigamum, qui contrahit cum aliqua deflorata ab alio citra ſeminationem: cum tamen prius dixiſſent, quod ſi prius matrimonium, vel ſecundum non ſit conſummatum, non eſt bigamus: & ſic ſentiunt ad matrimonij conſummationem ſat eſſe vas penetrare.

5 II. Tamen ſententia longè verior ait, id non ſat eſſe, ſed neceſſario requiri, vt ſemen virile vas ſponſæ ſubintret. Prob. 1. quia copula carnalis, per quam conſummatur matrimonium, eſt ea, per quam coniuges efficiuntur vna caro, vt conſtat, tum ex ſignificatione, ſignificat enim matrimonij conſummatio, per eam carnis vnitatem, myſterium incarnationis, per quod Chriſtus per vnitatem carnis eſt Eccleſiæ coniunctus: tum etiam, quia *Alexand. III. c. 2. de conuerſ. coniug.* vbi dixit poſſe coniugem ante copulam ad religionem tranſire, ſubdidit rationem, his verbis, *quia cum non fuiſſent vna caro ſimul effecti.* Et ita apertè ſentit talem debere eſſe copulam, per quam vna caro efficiantur; ſed dum ſemen non recipitur intra clauſtrum fœminæ, non efficiuntur vna caro, vt clare colligitur ex *c. Lex,* quod eſt Benedicti Papæ, *27. q. 2.* ibi, *propinquitas enim ſanguinis,* iunctis verbis præcedentibus, dixerat enim non aliter fieri vnam carnem, quam ſi carnali copula ſibi cohæreant: & ſubdit hæc, *neque oſculum parit propinquitatem, quod nullam facit ſanguinis commixtionem:* & ita quod prius vocauerat carnalem commixtionem, modo vocat ſanguinis, id eſt, ſeminis commixtionem. Et non effici vnam carnem, niſi vir intra vas ſeminet, vltra DD. allegandos, docent *D. Thom. 4. d. 41. q. 1. a. 1. quæſtiunc. 4. ad 2. D. Bonauent. ead. d. q. 1. Richardus ibi, a. 1. q. 1. gloſſ. c. Extraordinaria, fine, 33. q. 3.* ergo per talem copulam non conſummatur matrim. 2. quia etiam abſque corporum coniunctione, virili ſemine recepto intra vas, conſummatur matrim. iuxta omnes, vt dixi nu. 2. ergo tota conſummationis ratio eſt, ſeminis receptio, & carnium commixtio eſt omnino impertinens. 3. quia copula requiritur ad conſummationem, apta ad generandum, alias copula Sodomitica conſummaret matrimon. quod abſurdiſſimum eſt: ex penetratione autem abſque ſeminis effuſione, non poteſt ſequi generatio. 4. quia vltra ſignificationem, potiſſima indiſſolubilitas matrimonij conſummati, ratio eſt, iniuria prolis: quæ eſſe non poteſt abſque ſeminis receptione. 5. quia ex tali copula non oritur affinitas, vt ferè omnes fatentur, quod inde prouenit, quia cum vir, & vxor non efficiantur per eam copulam vna caro; conſanguinei vnius, non fiunt alteri coniuncti: ergo ſimiliter ea copula non conſummat matrim. cum ad vtrumque deſideretur coniuges vnam carnem effici. 6. quia vt dicemus nu. 10. DD. aſſeuerantes non exigi ſemen fœmineum ad conſummationem, ea ratione ducuntur, quod id ſemen ad generationem neceſſarium non ſit: DD. autem contrarium opinantes, oppoſito innituntur fundamento, vt dicemus nu. 11. Quare omnes illi ſentiunt eam ſolam copulam conſummare, quæ ad generandum ſufficit, qualis ſola eſt, vbi ſemen intra vas naturale recipitur. Hanc tenent ex iuriſperitis, *Vincentius, c. fin. de ſponſal. Hugo 31. q. 3. c. 1. Archid. c. Extraordinaria, 35. q. 3. & c. vnic. n. 3. de ſpon impub. in 6. Innocen. c. Atteſtationes, init. de ſponſ. impub. Ioann. Andr. reg. Quæ contra ius, fine, de reg. iur. in 6. Præpoſ. c. fin. 55. d. Henr. c. Fraternitati, n. 10 de eo qui cognouit cõſang.* & videtur clarè tenere *Anchar. ibi, princ. iuncto fine.* principio enim dicit, non contrahi affinitatem, niſi vir intra vas ſeminet: & fine dicit inde colligendum eſſe, quando vir poſſit ingredi religionem: eandem ſupponunt *Abb. ibi, fine, & Alex. de Neuo n. 10* Supponũt enim exigi, vt vir ſeminet, & ſolum in dubium vertunt, an requiratur fœminam etiam ſeminare: eandem tenent *Roſella verb. Impedimentum, impedimento 14. n. 9. Syluest. Matrimonium, 8. q. 15. dicto 2. Tabiena, verb. Impedimẽtum, imped. 14. q. 2. n. 3. fin. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 243.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 11. ante §. 1. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. Cauſa dirimendi, & verſ. Hoc autem perplexum, Corduba ſum. q. 178. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 8. n. 8. & c. 15, n. 13. Corona confeſſ. vlt. p. materia de matrim. c. 8. n. 12. Vega lib. 3. ſumma, caſu 157. & lib. 6. caſu 17.*

Hoc autem verum eſt, licet viro penetrante, nec ſeminante, fœmina ſeminaret: quia id ad generationem minimè ſufficit. ſic *Syluest. & Sotus proximè citati.* 6

Id tamen obſeruandum eſt, aliquos aſſerere ſponſum ſponſam virginem abſque ſeminis immiſſione deflorantẽ, arceri à religionis ingreſſu, ratione damni illati: quamuis ſi ingrederetur, profeſſione ſequuta, diſſolueretur vinculum illius matrimonij, quod ea copula coſummatum non eſt. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 8. & c. 15. nu. 13.* Et abſque dubio id credo verum eſſe, quando ſponſus doloſè ſponſam defloraret, habens animum non conſummandi, ſed ingrediendi religionem: quia etiam ſi ſolam dediſſet de matrimonio fidem, defloratione ſecuta non poſſet ratione damni religionem ingredi: vt dixi l. 1. diſp. 44. n. 3. Quando tamen abſque dolo id accidit, quia acceſſit animo conſummandi, & non potuit propter debilitatem, vel quia impeditus eſt eo quod aliquis ſuperuenit, & ratione honeſtatis receſſit ab vxore, vel quia in ipſomet actu Spiritus ſanctus religionem inſpirauit, & ita ante conſummationem ſe retraxit: credo poſſe ingredi: nulla enim iniuria verè

verè irrogatur ſponſæ, cum nil fraudulenter egerit ſponſus, nec delicti reus ſit, & iure ſuo vtatur. Præterea, quia ius concedit bimeſtre, vt poſſint ſponſi non conſummare matrimonium, & ingredi religionem, vt latè dicemus infra diſp. 24. & tamen eo tempore moraliter loquẽdo contingent oſcula, & tactus, ex quibus ſponſa non leue damnum patietur ad alias nuptias, & eo damno minimè obſtanti, quia ſponſus ſuo iure vſus eſt, poterit religionem ingredi.

8 Non crederetur autem in foro externo, ſponſo qui ad ſponſam acceſſit, dicenti ſe minimè ſeminaſſe: quia eſt teſtis in cauſa propria, & cum frequenter ſeminatio contingat, ea præſumitur: in foro autem conſcientiæ fides ei adhibenda eſſet. Sic *Archid. c. Extraordinaria, 35. q. 3. Petr. de Sanſon*, quem refert, & ſequitur *Henric. c. Fraternitas, num. 9. de eo qui cognouit conſang. & ibi Alex. de Neuo, n. 8. Syluеſt. Matrimonium* 8. *q. 15. dict. 2. Greg. Lop. l. 5. verb. Carnalmente, t. 6. p.* 4. Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 3. concl. 1. nu. 18. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 11. ante* §. 1.

9 Ad 1. argum. ex propoſitis n. 4. reſpondetur, eam ſolam dici veram carnalem copulam, per quam coniuges efficiuntur vna caro: vt probaui n. 5. Ad 2. dico, in hoc euentu non extendi priuilegium, niſi ex mente ipſius Chriſti, qui illud conceſſit matrim. conſummato, ratione ſignificationis, & damni prolis, vnde de ea conſummatione apertè intellexit, quæ apta eſt ſignificationi, & proli ſuſcipiendæ, qualis ſola eſt, vbi ſemen intra vas recipitur: vt probaui eod. n. 5. Ad 3. argumentum fateor eam eſſe aliqualem rationem: potiſſima tamen eſt ſignificatio, & damnum prolis, quæ hîc deſunt.

10 Qvæstio II. Vtrum cenſeatur matrim. conſummatum, ſi ſolus vir intra vas naturale fœminæ ſeminet? communis ſent. affirmat cenſeri conſummatum, eóque innititur fundamento, quod ſemen fœmineum ad generationem neceſſarium nõ ſit, teſte *Philoſopho l. 2. de gener. anim. c. 2. & Galeno* ſibi contrario, 1. *l. de ſanit. tuenda, c. 1. & l. 2. de natural. facult. c. 3. Auicen. l. 9. animal. c. 1.* & multis aliis, quos referunt, & ſequuntur *Hugo Senenſis ſuper lib. Tegni Galeni, l. 2. ſuper* §. *Frigidum vero, & ſiccum. Feltrio, l. 8. metaphyſ. q. 2.* Et ex Theologis, *D. Thom. 3. p. q. 31. a. 5. ad* 3. quem ferè omnes Theologi ſequuntur: cum ergo copula generationi ſufficiens conſummet matrim. vt latè probaui num. 5. & talis ſit, vbi vir ſolus intra vas fœmineum ſeminat, illa conſummabit. Sic docent *Cardin. c. Fraternitati, fine, de eo qui cogn. conſang.* vbi *Abb. fine, & Alex. de Neuo, n.* 10. & clarè videtur tenere *Anchar. ibi*, nam *paulo poſt princ.* ait ad affinitatem non requiri ſemen fœminæ, & *in fine* concludit, inde colligendum eſſe, quandò vir poſſit religionem ingredi. Idem videtur clarè tenere *Archid. c. Extraordinaria, 35. q. 3. fine*, vbi relata contraria *Hugonis* ſent. remittit ſe ad ea, quæ notauit *c. Naſci, 56. d.* vbi defendit ſemen muliebre non deſiderari ad generationem: & ita apertè ſentit, nec ad conſummationem exigi. Idem tenent *Syluеſt. Matrimonium 8. q. 15. dict.* 2. dicens eſſe omnium, & refert Fredericum: quem etiam ferè omnes DD. referunt: ſed cum diligenter quæſierim, in nullo loco ex iis, qui citantur, inueni: *Roſella verb. Impedimentum, imped. 14. n. 8. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 4. q. 2. n. 3. fine, Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maior. t. 12. num. 243.* Et ex Theologis, *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 11. ante* §. 1. *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. Hoc autem perplexum, Enriquez l. 11. de matrim. cap. 8. n. 8. in comment. lit. N. & t. 15. n. 3. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 40. concl. 5. Vega l. 3. ſummæ, caſu* 157.

11 Sed quamuis hæc ſent. communior, & probabilior ſit: non tamen eſt adeò certa, vt quidam ex eius defenſoribus exiſtimant, cum innititur illi ſoli principio philoſophico, quod ſemen fœmineum non ſit neceſſarium ad generationem, & illud non eſt certum: quia ſatis probabiliter multi tenent contrarium, vt *Hippocrates, & Galen.* quos refert *Iabellus 8. metaphyſ. q. 17. idem Ant. Andreas eod. lib. 8. q. 2. Valles l. 2. controuer. medic. & philoſophic. c. 6. Vega l. 1. de arte medendi, cap. 3.* & latè *Pero Mato tract. de ſemine, à* §. *Iam vero, vſque in finem.* Et ex Theologis *Abulenſ. paradox. 1. c. 48. Caiet. 2. 2. q. 154. a. 12.* §. *vltimo incipienti, Ergo:* & multi alij: cum ergo fundamentum non ſit certum, ita nec opinio illi innitens: quod adeò probabile eſt, vt *Suarez 3. p. q. 32. a. 1. diſp. 10. ſect. 1. f.* 182. fateatur cum aliis eſſe probabile adfuiſſe ſemen in Virgine, abſque omni prorſus inordinatione, vt miniſtraret conceptioni Chriſti materiam, vt ſic eſſet vera, & naturalis mater Dei: quod idem defendit *Pero Mato in appẽd. ad tract. de ſemine*, vbi quid naturale, & quid miraculoſum fuerit in Chriſti conceptione, §. *An vero Maria virgo*, & probat abſque omni inordinatione; & concupiſcentia poſſe decidi ſemẽ. Quare concludo eſſe probabile non conſummari matrim. niſi etiam fœmina ſeminet. Prob. quia ad matrimonij conſummationem requiritur copula, ex qua ſequi poteſt generatio, vt fatentur *Syluеſt. & Tabiena, vbi allegaui, nu. præced.* & clarè colligitur ex cæteris DD. cum inde probent conſummari matrim. abſque fœmineo ſemine, quod non ſit ad generationem neceſſarium: ſed probabile eſt, niſi fœmina ſeminet, non poſſe ex ea copula ſequi generationem: vt probaui. ergo ſimiliter habet eandem probabilitatem, non eſſe conſummatum matrim. viro ſolo ſeminante. Item quia eſt probabile, per ſolam vtriuſque ſeminis commixtionem, fieri coniuges vnam carnem: vt ex *D. Tho. D. Bonauen. Viguerio*, ſtatim dicam: eſt etiam probabile non oriri affinitatem ex copula, in qua mulier non ſeminat: vt ex aliquibus dicam: ergo etiam eſt probabile ea copula non conſummari matrimonium: nam vt probaui n. 5. ea ſola copula conſummat, per quam coniuges efficiuntur vna caro, & quæ ſatis eſt ad affinitatem producendam. Pro hac ſent. videtur apertè *D. Tho. 4. d. 41. q. 1. a. 1. quæſtiunc. 4. ad* 2. vbi hæc dicit, *Vir & mulier efficiuntur vna caro per commixtionem ſeminum, vnde quantumcunq; aliquis clauſtra pudoris frangat, niſi cõmixtio ſeminum ſequatur, non cõtrahitur affinitas:* quod eiſdem verbis docent *D. Bonau. 4. d. 41. q. 1. Viguer. l. inſtitut. c. 16.* §. *7. verſ. 9. in ſexto impediment.* vbi pondero hos aſſerere non effici vnam carnem, nec contrahi affinitatem: vnde conſequenter iuxta dicta ſequitur, non conſummari matrim. Ad idẽ ſunt *Laurentius*, quem refert & ſequitur *Archid. c. vnico, de ſponſal. in 6. n. 3. & 4. & Duran. 4. d. 41. q. 1. a. 1. n. 7.* vbi docent non contrahi affinitatem, niſi adſit vtriuſque ſeminis cõmixtio: & dicit *Archid.* hoc manifeſtè probari, *c. Lex, 27. q.* 2. ibi, *ſed nec oſculum parit propinquitatem, quod nullam facit ſanguinis commixtionem.* Et in propriis terminis tenent *Vincentius, & Hoſt.* (vt refert *Syluеſt. Matrimoniũ 8. q. 15. dict. 2.*) *Hugo 31. q. 3. c. 1. Innoc. c. Fraternitati, initio, de eo qui cog. conſang. & ibi Ant. num. 3.* & videntur tenere *Hoſtien. eo c. Fraternitati, fin. Ioan. Andr. ibi, n. 2. Henric. fine, Præpoſ. nu.* 2. vbi relata hac ſent. Innocentij, requiri vtriuſque ſeminis commixtionem, hæc dicunt, *Hæc opinio non multum placet, quia nõ facile de commixtione ſeminis vtriuſq; fieret iudici fides, niſi ſequuta prole: hoc ideo dico, quia ſine ſeminum commixtione non fit generatio.* Vbi pondero eos dicere non multum placere, quaſi aliquantulum, & tanquam probabilis ea opinio placeat: & eos concludere ad generationem eſſe neceſſariam vtriuſque ſeminis commixtionem: vnde infero iuxta dicta, eſſe etiam neceſſariam ad conſummationem.

Qvæstio III. Vtrum matrimonium cõſummetur per 12
copulam præcedentẽ? Id enim affirmat *Hippol. ſingul.* 500. referens *Claudium, & Syluam nuptialem*, & in hanc partem inclinat *Bald.* licet nihil definiat, *c. Licet, de tranſlat. epiſc. fin.* & probat, quia matrim. ſequens retrotrahitur ad copulam præcedentem, & illam ita confirmat, vt prolem ex ea habitam efficiat legitimam, *c. Tanta, qui filij ſint legit.* ergo ſimiliter confirmabit, vt cenſeatur habita poſt matrimonium, illúdque conſummet. Et confirmat, quia, cùm id quod incontinenti fit, videatur ineſſe, *l. Lecta, verſ. Dicebam, ff. ſi cert. pet.* ſaltem ita erit, quando paulò poſt copulam, matrim. celebratur.

Sed dicendum eſt minimè conſummari, quia matrim. 13
ſolum conſummatur per copulam matrimonialem, illa autem fornicaria eſt. Item per *c. Veniens, de ſponſalibus*, vbi probatur, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium, per copulam,

pulam,iuxta *c. Is qui fidem, de ſponſal.* oportere, vt copula il-
la ſubſequatur matrim. Nec obſtat 1. argum. contrarium,
quia quamuis illa fictio admittatur fauore prolis, quæ
non deliquit: æquum non eſt eam fauore fornicantium
admitti, cōtra regulam *l. Siue hæreditaria, ff. de nego. geſt.* Nō
obſtat etiam 2. argumentum, quia ea regula procedit per
fictionem quoad iuris effectus, & nuſquam legitur legem
aliquid fingere in delinquentium fauorem, & ideo hanc
ſent. tenēt *Paulus l. fin. n. 3. C. de epiſc. & cler. Boſcheus tract. de
nuptiis, l. 1. n. 8. Ripa rubr. ff. ſolu. matrim. n. 25. Socin. iun. cōſ. 28.
n. 6. & 16. Syluеſ. Religio. 2. q. 9. & verb. Diuortium, q. 1. dict. 4.
Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 2. q. 3. n. 4. fine, Na-
uar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 85. lat. n. 84. Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. §. 1. n.
15. Acoſta l. Cum tale, §. Si arbitratu, ampliat. vlt. n. 19. ff. de cōd.
& demonſt. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſump. 1. nu. 44. & 45.
Barboſa* alios referens, *ff. ſolu. matrim. rubr. 2. p. nu. 107.* Et ex
Theologis, *Palacios 4. diſt. 27. diſp. 2. f. 585. Enriquez l. 11. de
matrim. c. 8. n. 8. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 61. art. 1. fine.*

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm copula per vim extorta ita conſummet matrimonium, vt neutri ſponſo liceat ad religionem tranſire?

SVMMARIVM.

Quando poſt bimeſtre conceſſum à iure ad deliberandum de ingreſſu religionis, ſequitur copula vi extorta, illud conſummat, n. 1.
Quot ſint quæſtiones diſputandæ, 2.
An copula intra bimeſtre vi extorta, illud conſummet. 1. opinio negās, 3.
2. Verior, conſummare, 4.
Vtrum poſſit ſponſa vi oppreſſa ingredi religionem: opinio negans, n. 5. & ibi, vbi ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus.
Opinio verior affirmans. n. 6. & ibi, nullus ex culpa ſua commodum reportare debet, & ſine ſua culpa nemo debet ſuo iure priuari.
Quid ſi proles ſequuta ſit, & commode educari nequeat, 7.
Vtrum vir vi copulam extorquens, poſſit ingredi religionem, 8.
Quid, ſi vir ante matrimonium conſummatum tradat vxorem alteri deflorandam, an poſſit ingredi religionem, num. 9. & ſoluuntur argumenta, 10.
Quid, quando metu ſponſa cognita eſt? Opinio aſſerens non poſſe ſponſam ingredi religionem, n. 11. Contraria verior, 12.
An ſponſus peccet cogens ſponſam poſt bimeſtre, n. 12. & quid ante bimeſtre, 1. opinio, non peccare, n. 14. Contraria verior, 15.
An exigatur, vt peccet ſponſus cogendo, vt ſponſa affirmet, ſe velle ingredi religionem, 16.
Vtrum ſponſa vim paſſa poſſit ſemen expellere, n. 17. & ibi, quid de paſſa vim ab alio, & an liceat vi ſurripere à latrone furtum iam ablatum, etiam ipſum occidendo.

1 QVæſtio hæc ſi intelligatur de copula vi extorta poſt bimeſtre conceſſum vxori ad deliberandum de religionis ingreſſu, dubio caret. Quia cum vir vtatur iure ſuo vtendo corpore ſibi debito, verè conſummatur matrim. & neutri licet ad religionem tranſire. Sic *Ioan. Andr. reg. Quæ contra ius, de reg. iur. in 6. Præpoſ. c. final. 55. d. Syluеſt. verb. Diuortiū, q. 5.* vbi *Armil. n. 6. Greg. Lop l. 4. fine, t. 1. p. 4. Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 12. verſ. Circa præmiſſa dubium, Petr. de Ledeſma de matrim. q. 161. a. 1. fol. 58*. Vnde tota difficultas eſt, quando copula intra illud bimeſtre vi extorquetur.

2 5. Igitur quæſtiones diſputandæ ſunt. I. eſt vtrum per copulam intra bimeſtre extortam, conſummetur matrimonium. II. an ſaltem liceat ſponſæ vim paſſæ, tranſire ad religionem. III. an idem liceat, quando ſolo metu copula extorta eſt. IV. an ſponſus ſic cogens peccet. V. an ſponſa vi oppreſſa poſſit incontinenti ſemen expellere.

3 QVÆSTIO I. Vtrum per copulam vi intra bimeſtre extortam, conſummetur matrimonium? Quidam cenſent non conſummari, & ita profeſſione ſequuta, vel obtenta Pontificia diſpenſatione, dirimi matrimonij vinculum. Prob. quia matrimonium conſummatum repræſentat vnionem Chriſti cum Eccleſia per carnem, indeque omnimodam indiſſolubilitatem ſortitur, vt probaui hoc 2. lib. diſp. 13. n. 1. & 7. ergo per eam ſolam copulam cōſummabitur, quæ hanc vnionē repræſentare poteſt, ſed huiuſmodi eſt ſola copula voluntaria, cum vnio Chriſti voluntaria fuerit. Ita docent *Henricus c. fin. n. 4. de ſponſa duorum, Armilla verb. Diuortium, n. 6.* & aliqui, vt refert *Dur. 4. d. 27. q. 2. n. 14.* & tanquam probabile ibi relinquit *n. 15.* neutram enim partem definit, & *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. concl. 1. n. 10.* dicit hoc eſſe probabile. Idem videtur clare tenere *Ioan. And. reg. Quæ contra ius, de reg. iur. in 6.* dicit enim copulam ad matrim. perfectum, requirere conſenſum: & idem videntur clarè tenere *Abb. cap. 2. de conuerſ. coniug. fine, & Syluеſ. verb. Diuortium, q. 5.* dicunt enim non videri ſponſam communicaſſe ſuum corpus, cum inuita ſit cognita.

Sed tanquam certum tenendum eſt, matrim. conſummari, & effici prorſus indiſſolubile. Prob. qui ea copula 4
vi extorta efficiuntur coniunges vna caro, vt conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogno. conſang.* vbi definitur inde affinitatem oriri: quod nullo modo contingeret, niſi efficerentur vnà caro: vt probaui diſp. præced. num. 5. ergo. Et confirm. quia (vt probaui eod. n. 5.) copula ex qua oritur affinitas, conſummat matrim. cum ergo copula violenta ſufficiens ſit, vt oriatur affinitas, conſummabit matrimonium. 2. quia ex parte viri, liberè fuit conſummatum matrimonium, ergo ex parte eius, eſt omnino indiſſolubile, quamuis ſponſa profiteatur: & cum matrimonij vinculum claudicare nequeat, idem erit ex parte ſponſæ. Præterea, quia conſtitutio diſſoluens matrimonium, tāquam odioſa, eo quod matrim. fauorabile ſit, *c. fin. de ſenten. & re iudic.* non eſt extendenda, ſed reſtringenda, vt intelligatur de matrim. quod nullo modo conſummatum eſt. Hanc ſent. vt probabiliorem tenet *Palud. proximè cit. & Durand. eo. n. 15.* eam videtur ſequi, cum cōſtituat illam in vltimo loco: *Victoria* dicens eſſe certam, *ſum. de matrim. n. 255. Ledeſ.* idem dicens, *2. p. 4. q. 36. a. 3. fine Palacios 4. d. 27. diſp. 2. f. 583. Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 10. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 239. n. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 54. fol. 1167. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 61. a. 1. fol. 583. Vega l. 2. ſum. caſu 500.* Et ex iuriſperitis, *Angel. Matrimonium 4. n. 17. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 10. Perez l. 5. ordin. t. 15. rubr. ad fin. Barboſa, ff. ſol. matrim. 2. p. rubrica, n. 106.* & DD. omnes referendi n. 5. aſſerentes ſponſam vi oppreſſam non poſſe ad religionem tranſire, ſunt eiuſdem ſententiæ: ſi enim ea copula matrim. non conſummaret, poſſet vtique. Nec obſtat argum. contrarium, repræſentat enim vnionem Chriſti cum Eccleſia, quoad ſubſtantiam, nam fiunt coniuges vna caro, ſicut Chriſtus per carnē eſt vnitus Eccleſiæ: licet nō quoad modū, hæc enim vnio ſpōtanea eſt, illa autem violēta.

QVÆSTIO II. Vtrum ſaltem poſſit ſponſa vi cognita 5
intra bimeſtre ſibi conceſſum, ad religionem tranſire? Duplex eſt ſent. I. & ſatis probabilis, negat poſſe. 1. quia omnia iura clamant matrim. conſummato, neutri coniugi altero inuito licere tranſitum ad religionem, cum ergo non diſtinguant, vtrum copula vi, vel ſpōte habita ſit, nec nos diſtinguere debemus, *c. Conſuluiſti, 2. q. 5.* quia vir vſus eſt iure ſuo exigendo corpus ſibi traditum per matrimonij vinculum. 3. ex *c. fin. 55. d.* vbi diciditur non prodeſſe violenter oculum erutum eſſe, quominus eo orbatus, irregularis fit. 4. quia ex ea copula poteſt naſci proles, cui per matris profeſſionem maxima iniuria irrogabitur, non enim poterit commodè educari. Hanc tenēt *Arch. d. c. fin. ad fin. d. 55. Hoſt. ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 9. verſ. Quid ſi virgo, Guido, & Iacobus in ſuis diſp.* quos refert & ſequitur *Anton. c. 2. n. 3. de conuerſ. coniug. Bald. c. Cauſam, n. 8. de probat. Syluеſ. verb. Luxuria, q. 6. dict. 2. Roſella, verb. Impedimētum, impedim. 1. n. 3. Barboſa rubr. ff. ſolu. matrim. 2. p. num. 106.* & clare videtur tenere *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. nu. 10.* quia licet tantum dicat, non dirimi matrim. profeſſione alterius, at DD. quos pro ſe refert, dicūt nō poſſe ingredi: & ex Theologis videtur ſequi tanquam probabiliorem, *Durand. 4. d. 27. q. 2. n. 15.* & dicit eſſe probabilem, neutram definiens, *Victoria ſum. de matr. n. 255.* & tenent *D. Anton. 2. p. t. 5. c. 7. §. 1. & 3. p. t. 1. c. 21. §. 1. fin. Sum. confeſſ. l. 1. t. 8. q. 42. Sotus 4. diſt. 27. q. 1. a. 4. verſ. Quid antē iſtis. Ledeſm. 2. p. 4. q. 63. a. 3. fine, Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 10. Barth. à Ledeſm. dub. 64. de matr. f. 1569. & ſeq. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. §. Cæterum circa. & 2. p. de matrim. c. 54. fol. 1167. Vega l. 2. de ſum. caſu 500.*

II. Sent.multo probabilior, docet poſſe ingredi. Prob. ſponſus grauem intulit iniuriam, cum non haberet ius copulam extorquendi ante bimeſtre conceſſum, *c. Ex publico, de conuerſ.coniugat.* & illa non poteſt aliter ius ſuum recuperare,niſi per ingreſſum, ergo poteſt ingredi religionem.2.quia dolus nemini debet patrocinari, nec viri culpa alterius bonum impedire debet, ne culpæ reus inde commodum reportet,*c.Ad noſtram.de emptio.& vendit.& c. Tua,de cler. non reſid. & c.Sedes, de reſcrip.* cum multis ſimilibus quæ congerit *Traqu.de retr.ac.ligna.§.3.gloſſ.9. num.* 68. 3.quia propter adulterium,hæreſim & cætera, poteſt vxor virum deſerere, & ingredi religionem, manente matrimonij vinculo, ergo & propter hanc violentiã: non enim minus eſt hæc contra ius matrimonij, quàm illa. 4. quia beneficium iuris auferendum non eſt à fœmina, quæ diſſentit,*c.Indultum,de reg.iur.in 6.*ergo. 5.quia ſine ſua culpa nemo debet iure ſuo priuari, *c.Diſcretionem,ad fin.de eo qui cognou. conſangu.* cum ergo fœmina inuita, & abſque ſua culpa fuerit cognita,non debet iure quod habebat ingrediendi religionem, priuari. 6. quia non ſolum iniuſtè petit,qui petit non debitũ,ſed qui præuenit tempus, §. *Plus autem,inſt.de actio.* ſed ſponſa non tenetur reddere debitũ, niſi tranſacto bimeſtri à matrim. contracto, vt dicam diſput.24. ergo vir cogens antea reddere, eſt iniuſtitiæ reus, igitur hæc iniuſtitia non debet ipſi fauere, vt priuet vxorem iure ingrediendi religionem. Hanc tenent gloſſ.*c.fin. verb.Inuitus,d.55.& ibi Præpoſ.Ioa.Andr.reg. Quæ cõtra ius,de regu.iur.in 6.Card.c.2.q.2. de conuerſ. coniuga. & ibi Abb.fine, Felin.c.cauſam,de probat.n.4. Brixienſis,& Ioãnes de Deo,*quos refert *Ant.d.c.2.n.3.Bald.l.1.§. Remouet,ff. de poſtulan. & ibi Angel.init.Paul.n.4.Hippol.de Marſilijs l.1.in princ.n.87.ff.ad l.Cornel.de ſicar.& l.1.§.Præterea,n.12.ff.de quæſt.Turrecr.cap. Mutationes 7.q.1.n.2.Syluest.verb.Diuortium,q.5.*vbi *Armil.n. 6.Greg.Lop.l.4.fine,t.1.p.4.Perez l.5.ordina.t.1.l.1.f. 11.verſ. Circa præmiſſa dubium,Valaſcus conſ.29.n* 5.Et ex Theologis, *Paludanus,4.diſt.27.q.3.a.2.concl.1. nu.10 Palacios,4.diſt.27. diſp.2.f.583.Petr.de Ledeſma de matr.q.61. a.1.f.584. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.239. nu.2.* & dicunt eſſe probabilem *Victoria, Ledeſma,Barth.à Ledeſm.* quos retuli n. præcedenti.

7 Poterit tamen per accidens fœmina vi oppreſſa, impediri à religionis ingreſſu,ratione damni prolis ex ea copula ſequutæ,quæ abſque matre commodè educari nequit: ſecus ſi poſſit.Sic *Petr. de Ledeſma proximè citatus.*

8 Non poteſt autem ſponſus inuita ſponſa per vim oppreſſa, religionem ingredi, quia ex parte ſua voluntariè conſummatum eſt matrimonium: & ſponſæ id concedunt DD.2.ſent.vt damnum violentiæ ſibi illatum reſarciat.Sic *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.239. n.2.* quamuis DD. allegati nu.3.dicentes per copulam vi extortam non conſummari matrim. teneantur dicere validam eſſe profeſſionem, ſi ſponſus profiteatur, nec poſſe reuocari, imo vinculum matrimonij diſſolui,licet peccet ſponſus ratione damni ſequuti ſponſæ ex ſua culpa.

Imo aliqui cenſent ſponſum, qui nondum matrim. conſummato, tradidit conſanguineo ſponſam violandã, non poſſe ingredi religionem,ſi tradiderit, vt ipſam renitentem violet. Sic *Ricardus 4.d.35.a.2.q.2.Roſella verbo Impedimentũ.impedimento 1.n.4.* & probant *ex c. Diſcretionem, de eo qui cogno.conſang.*quod non facit ad rem, ſolum enim probat diuortium celebrari non poſſe, ob adulterium à viro permiſſum:& ideo hoc reprobant *Tabien.verb.Impedimentum,impedimento 2.q.3.n.4.fine. Palacios 4.d. 27.f.585. fine & ſeq.diſp.* 2. quia cum matrimonium adhuc conſummatum non ſit,bene poteſt ingredi religionem. Sed *Ricardus* fortè intelligit ratione iniuriæ illatæ non poſſe licitè ingredi: & hoc verum eſt, quando aliàs ea iniuria ſufficienter reſarciri non poſſet: ſi tamen de facto ingrederetur, diſſolueretur vtique vinculum prioris matrimonij, quod per eam copulam conſummatum non erat.

Ad arg.I.ſen.propoſita n.5.reſpondetur ad 1.ea iura intelligi quando matrim. abſque iniuria conſummatum eſt, & licet ea id non explicent,colligitur tamen ex aliis, quæ n.6.retulimus, probantibus nemini fraudem propriam patrocinaturam. Ad 2. negatur antec. quia per matrim. traditur ſtatim corporis poteſtas, ſub tacita conditione, niſi alter intra bimeſtre religionem eligat. Ad 3. dico, illum textum loqui de irregularitate, quæ cum ex membri defectu,& deformitate conſurgat, non voluntatem, ſed factum reſpicit. Ad 4.dico ſolum probare, per accidens impediri tunc,quod n.7.conceſſimus.

QVÆSTIO III. Vtrum quando ſponſa non vi præciſa, ſed metu cadente in virum conſtantem, oppreſſa eſt à ſponſo,poſſit religionem ingredi? Aliqui id admittentes, quando violenter oppreſſa eſt, id negant, quando metu, quia vis omnimoda libertate priuat,non autem metus, *l.1.& 2.ff.de eo quod met.cau.*Sic *Ioan. And.reg. Quæ cõtra ius, de reg.iur.in 6.Præpoſ.c.fin.d.55.Card.c.2.de conuerſ.coniug.q. 2. Syluest.verb.Diuortium,q.5.& ibi Armil.n.6.Greg.Lop.l.4.fin. t.1.p.4.Perez l.5.ord n.un.t.1.l.1.f.12.verſ. Circa præmiſſa dubium:Palacios 4.d.27.diſp.2.f.583.* Et eſt ſatis probabile. 11

Sed probabilius eſt poſſe,quia ratio ob quam permittitur ingreſſus:quando copula vi extorta eſt, non eſt defectu voluntatis, ſed ratione iniuriæ illatæ, & iniuſtitiæ à ſponſo admiſſæ,vt probauimus n.6.ſimilis autem iniuſtitia eſt,quando timore graui copulam extorſit. Et ita *Ledeſma 2.p.4.q.63.a.3.ad fin.* dicit idem eſſe de timore, & de violentia dicendum:quare in vtroque caſu ſentit eſſe probabile poſſe ſponſam ingredi:& tenet *Petrus de Ledeſma de matrim.q.61.a.1.f.584.* 12

QVÆSTIO IV. eſt,Vtrùm peccet ſponſus vi,vel timore graui extorquens copulam à ſponſa de præſenti? Et quidem, quando tranſactum eſt iam bimeſtre conceſſum à iure ad deliberandum de religionis ingreſſu,DD.omnes initio huius diſputationis citati ſupponunt non peccare: quia ſponſus vtitur iure ſuo, exigendo ſibi debitum, nec poteſt ſponſa iuſtè denegare.Hoc tamen intellige, quando tentatis aliis mediis pacificis nollet ſponſa: ſi enim his intentatis, violentia vteretur ſponſus, peccaret ratione modi:vt ſi potens rem ſuam pacificè recuperare, vi extorqueret. Sic *Syluest.verb. Luxuria, q.6.dict.2.* & ita intelligit *D. Thom. 2. 2. q.154. a.7.ad* 4 vbi dicit ſponſum vim inferentem ſponſæ,peccare, ſed nõ eſſe raptorem:iuxta *c. Lex illa,36.q.1.& c.Si quis virginem,36.q.2.* intelligitur enim vel quando ante bimeſtre,vel ſi poſt, non tentauit media pacifica. Quod ſi inſtes,peccare vi recuperantem rem ſuam, cum iudicis officium implorare teneatur: reſpondet *gloſ. d.c.Lex illa*, eſſe multo fortius ius in matrimonio, cum enim vir habeat manuum iniectionem in vxorem, ratione ſubiectionis poteſt illam propria authoritate apprehendere:vt ex multis probat *Ant.Gom l.80.Tauri n.39.* 13

Difficultas autem eſt, vtrum intra illud bimeſtre ſponſus cogens peccet? *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.239.nu.2.* cenſet non peccare lethaliter, quia non infert iniuriam ſponſæ, quæ adhuc poteſt religionem ingredi. 14

Sed dicendum eſt peccare lethaliter. 1. quia aufert corporis integritatem, cum non habeat ius, donec bimeſtre tranſeat. Præterea, quia ius certum ſponſæ tranſeundi ad religionem,reddit valdè dubiũ & litigioſum, & lite mota impedietur profeſſio vſque ad litis concluſioné, magniſque ſumptibus opus erit, & dubius erit litis euẽtus, fortè enim iudex amplectetur probabiliſſimam ſent. docentem nõ poſſe ingredi. Præterea,quia fortè ex ea copula ſequetur proles,ob quam ſponſa impedietur ab ingreſſu. Deinde,quia DD. omnes allegati nu.6. adeo grauem hanc iniuriam reputant, vt non obſtante matrimonij conſummatione, credant eſſe ſufficientem, vt ſponſa poſſit perpetuum facere diuortium,profitendo religionem,manente ſponſo ligato matrimonij vinculo. Tandem, quia poteſt ſponſus in foro externo puniri:vt docent *Bald. & Salic.*quos refert *Anton.Gom.l.80.Taur. n.39.* idemque docet *Couar.4.decret.2.p.c.7. §.4.nu.* 11. pro culpa autem veniali, iniquum eſſet plecti in foro externo. Et ita hanc partem ſuſtinent *Sotus 4.d.27.q.1.art.4.verſ. Quod autem iuris, Petr. de Ledeſma de matrim.q.61.art.1.fol.583.* 15

Temperat

16 Temperat tamen hanc ſent. *Sotus proximè citatus*, quando ſponſa affirmabat velle ſe religionem ingredi: in hoc enim caſu ait peccare lethaliter ſponſum cogentem: & fauet, quia *Bald. Salic. & Couar. proximè citati* dicunt non puniri ſponſum cogentem, quando ſponſa non præmeditabatur hunc ingreſſum. Sed melius *Petrus de Ledeſ.* abſque ea limitatione loquutus eſt: & ita in hoc etiam caſu credo eſſe culpam lethalem: quia licet ſponſa tunc non præmeditaretur, fortè eo bimeſtri per ius ſibi conceſſo, Spiritus ſanctus inſpirabit, cui ſponſus obſtat, extorquens copulam nondum ſibi debitam.

17 QVÆSTIO V. Vtrum ſponſa per vim oppreſſa à ſponſo ante bimeſtre poſſit ſemen expellere? videtur non poſſe, quia eſt intrinſecè malum, & contra naturam ordinatem ſemen ad ſobolis propagationem. Sed ſi loquatur de fœmina, quæ non à ſponſo vim paſſa eſt, certum reputo, niſi incontinenti ſemen expulerit, non poſſe poſtea: incontinenti autem valdè probabile eſt mihi poſſe. Ducor ea communi doctrina, quam amplectuntur *Sotus lib. 5. de iuſt. q. 1. a. 8. verſ. De bonis autem. Bañes 2. 2. q. 64. a. 7. dub. 3. ad 2. Aragon eod. a. 7. fol. 382. §. In hac difficultate explicanda, & ibi Salon. contron. 2. §. Ex his ſequitur, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 136. n. 15.* quæ habet licere priuata authoritate furem incontinenti vbi furtum arripuit, donec in loco tuto conſtitutus ſit, percutere: & eam reputari defenſam: ſimiliter ergo reputabitur defenſa, cum incontinenti, & ſtatim ac ſemen receptum eſt, fœmina vim paſſa expellit: ſecus quando iam ſemen habet poſſeſſionem, & eſt quaſi in loco tuto conſtitutum, tunc enim non erit defenſa, ſed intrinſecè malum. Et confirm. quia poſſit fœmina illa vim paſſa, quocumque tempore membrum virile extrahere, ſi poſſet, quamuis ſemen effundendum eſſet, non enim tenetur id pati: ergo incontinenti ac effuſum eſt, poteſt ſimiliter expellere, quia cum nondum ſemen habeat pacificam vaſis poſſeſſionem, adhuc quaſi in fieri, & in ipſa effuſione reputatur eſſe. De ſponſa autem de præſenti per vim cognita, id non affirmarem, quia iniuria eſt multo leuior, nec infamiam patitur, & damnum non eſt adeo graue. Nec de fœmina per metum cognita, quia copula fuit voluntaria, & cum peccato admiſſa.

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm ſi ſponſi iurent ſe nondum matrim. conſummaſſe, ſit illis in foro externo adhibenda fides, vt poſſit alter ad religionem tranſire, & eo profitente, manens in ſeculo aliud matrim. inire?

SVMMARIVM.

Non creditur, quando ſponſa non erat virgo, & domum ſponſi traducta eſt, ſecus, ſi traducta non ſit, n. 1.

Creditur, ſi erat virgo, & aſpectu talis appareat. 2.

1 SIt I. Concl. Si ſponſa non erat virgo, nec ſponſi domum traducta ſit, adhibetur illorum iuramento fides: cum ex aſpectu probatio haberi nequeat, & non eſſe traductam, ſimul cum iuramento, ſit vrgens indicium: ſi autem traducta eſſet, non creditur illis in matrimonij præiudicium, & diſſolutionem: in hac enim non ſtatur ſoli coniugum confeſſioni, *c. Super eo, de eo, qui cogno. conſang.* Sic *Hoſtien. ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 9. verſ. Quid ſi quis, Bald. l. Deo nobis, in princ. C. de epiſ. & cler. nu. 7. Anchar. c. Ex publico, n. 3. de conuerſ. coniug.*

2 II. Concl. Si erat virgo, & talis poſt aſpectum appareat, licet domum ſponſi traducta ſit, creditur illis, quia omnis probatio vincitur, aſpectu contrarium teſtificante. Sic *Anchar. ibi.*

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm liceat quandocumque ante matrimonij conſummationem, ſponſis ad religionem tranſire, vel ſit tempus præſcriptum?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, & quot difficultates tractandæ ſint, n. 1.

An bimeſtre conceſſum ſponſis ſit ad profitendum, vel ad deliberandum de ingreſſu, referuntur duæ opiniones, n. 2. & 3.

Vera opinio ponitur, n. 4. & an poſſit iudex hac ratione annum nouitiatus coarctare.

Soluuntur argument. n. 5 poſt quem inuenies cætera ſummaria.

HVius diſp. difficultas conſiſtit in intellectu *c. Ex publico, de conuerſ. coniug.* ibi, *mandamus quatenus ſi prædictus vir eam carnaliter non cognouerit, & eadem ad religionem tranſire voluerit, recepta ab ea ſufficienti cautione, quod vel ad religionem tranſire, vel ad virum ſuum redire, intra duorum menſium ſpatium debeat, ipſam abſoluas.* Circa quod decretum ſex difficultates tractandæ ſunt. I. an illud bimeſtre ſit ad deliberandum de religionis ingreſſu, vel ad profitendum. II. eſto dicamus dari ad profitendum, ſit correctum per *Tridentin. ſeſſ. 25. de regularib. c. 15.* III. an id bimeſtre ſit præciſum, ita vt iudex nec prorogare, nec coarctare poſſit. IV. qualiter menſuretur id bimeſtre. V. an caſu quo ſponſi nō intendunt religionem ingredi, teneantur ſtatim matrimonio inito ad debiti redditionem. VI. an tranſacto eo bimeſtri liceat ſponſis ad religionem tranſire. 1

DIFFICVLTAS I. Vtrùm bimeſtre præſcriptum *c. Ex publico. de conuerſ. coniug.* ſit ad deliberādum de religionis ingreſſu, vel ad profitendum? Triplex eſt ſent. I. docet præſcribi ad profitendum, ita vt teneatur ſponſus religionem ingrediens, intra illud bimeſtre profiteri, vel matrim. conſummare. Prob. quia *eo c. Ex publico,* præſcribitur, vt debeat ſponſa intra bimeſtre ad religionem tranſire, vel ad virum redire: tranſire autem, vel ingredi religionem, eſt ad profeſſionem admitti: vt conſtat ex *eod. c. Ex publico,* vbi dicitur alterius ingreſſu diſſolui matrimonium: quod de ſola profeſſione verificatur. 2. quia ſi manens in ſeculo teneretur per annum expectare, minùs benè ipſi cōſultum eſſet, cum aliis nuptiis copulari nequeat, donec alter profiteatur. Hanc tenet *Innoc. d. c. Ex publico, n. vnico, & ibi Abb. n. 11. Prepoſ. c. fin. 55. d. Tabiena Matrimonium, 3. q. 3. n. 4. Naua. ſum. c. 16. Hiſp. n. 26 lat. n. 27.* Et videntur tenere *gloſſ. c. Statuimus, verb. Habitum, de regularib. & Ricard. 4. d. 27. a. 2. q. 2. ad 3.* vbi dicunt poſſe iudicem compellere ſponſam ingredientem, intra certum tempus profiteri. 2

II. Sententia ſic diſtinguit, ſi alter ſponſus ex alterius conſenſu ingrediatur, dabitur annus ad profitendum: quia eo ipſo quod aſſenſum præbet ingreſſui, videtur conſentire, vt detur tempus ordinarium nouitiatus: ſi autem ſine alterius conſenſu ingrediatur, habebit bimeſtre: iuxta *dictum c. Ex publico.* Sic *gloſſ. c. Deſpōſatam. 27. q. 2. init,* & videtur clarè tenere *d. c. Ex publico, verb. Intra diuortium:* & docent *ibi Ioan. Andr. n. 8. Cardin. q. 6. Anchar. n. 10. & Brunel. de ſponſal. concl. 30. n. 2.* Et notat *ibi gloſſ.* quam ſequitur *Hoſtien. ibi, ſuper verb. Intra duorum, & ibi Cardin. q. 7.* hoc bimeſtre currere à die qua iudex præfixit terminum: vt ex eo textu colligitur. 3

III. Sententia, quam veriorem reputo, licet duæ præcedentes probabiles ſint, docet id bimeſtre dari ad deliberandum de religionis ingreſſu, ad profitendum verò dari integrum annum, qui annus à iudice coarctari nequit. Prob. quia hic annus non tantum datur in nouitij fauorem, vt monaſterij auſteritates experiatur, ſed etiam in monaſterij fauorem, vt experiatur nouitij mores, *c. Ad Apoſtolicam, de regular.* ergo quāuis nouitius ob proprium factum poſſit iure ſuo ſpoliari, non tamen poterit monaſterium. 2. quia ſi iure licet ſponſo religionem ingredi, debet cum iuris priuilegio experiendi integro anno, licere. 3. quia à iure antiquo non licet recedere abſque textu expreſſo, & ne iuris correctio inducatur, debent verba impropriari, vt dixi l. 1. diſp. 17. n. 6 ergo cum iure antiquo concederetur annus probationis, *d. c. Ad apoſtolicam, & c. Gonſaldus 17. q. 2.* nec *d. c. Ex publico* expreſſe cōtrarium definiat, ſed tantum dicat debere intra bimeſtre tranſire ad religionem, quod poteſt intelligi de tranſitu per profeſſionem, vel per aſſumptionem habitus nouitiorum, non debet intelligi de profeſſione, vt ius antiquum ſeruetur illæſum. Hanc tenent *Hoſtien. ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 11. & d. c.* 4

d.c.Ex public.ſuper verb.Intra duorũ,& ibi Anton.n.12.Armil. verb.Diuortium,n.5.Et ex Theologis,Palud.4.d.27.q.3.a.2. concl.2.n.14.D.Ant.t.p.t.1.c.21.§.1.Sotus 4.d.27.q.1.a.4.verſ. At verò ſi infra,Capua l.2.deciſ.c.81.n.9.Barth.à Ledeſ.de matrim.dub.64.f.1567. Temperat tamen Hoſtien. d.c. Ex publico,ſuper verb. Intra duorum,& ibi Ant.n.12.niſi magna interueniat cauſa,vt iudex annum nouitiatus coarctet, tunc enim poterit.

Ad 1.arg.ex propoſitis n.2.pro 1.ſenten.reſpondetur, tranſire,accipi pro tranſitu ad aſſumendum habitum nouitiorum, & licet non tam propriè dicatur hic tranſitus, quam dum tranſitur per profeſſionem,neceſſe tamen eſt ſic intelligere,ne inducatur iuris concedentis annum nouitiatus, correctio. Ad 2. dico nullam iniuriam irrogari, cum æqua ſit vtriuſq; cõditio,& ex alia parte, vt bono religionis cõſulatur,oportuit nõ coarctare nouitiatus annũ.

SVMMARIVM.

An eſto bimeſtre concedatur ad profitendum, corrigatur per Tridentinum,n.6.& ibi,lex poſterior limitatur per priorem ſpecialem, licet abrogata ſit,& ponitur opinio negans corrigi per Tridentinum.

Verior opinio,corrigi,n.7.& ibi, lex vniuerſalis negatiua,eſt generaliter intelligenda.

An ſi ſponſa duodennis ingrediatur,teneatur ſponſus quadriennio expectare,8.

Quid ſi prætextu religionis ſponſus varias religiones ingrediens exeat nouitiatus anno, 9.

Explicatur Trident.ſeſſ.25.de regular.c.15.n.10.iuncto n.6.

Soluuntur arg.n.10.& ibi,iuncto n.6. An tranſlatus de vna religione in aliam,poſſit ante tranſactum nouitiatus annum, profiteri in poſteriori: & poſſit hodie renunciari nouitiatus anno.

Poſt n.10.inuenies alia ſummaria.

6 QVÆSTIO II.Vtrùm retenta opinione probabili, n. 2. allegata, dari ſponſis bimeſtre ad profitendum ſit correctum per Triden.ſeſſ.25.de regu.c.15. ſtatuẽs nullum ad profeſſionem admittendum eſſe, niſi tranſacto integro nouitiatus anno? Duplex eſt ſent.I.ait nõ eſſe correctum,& ſic cogendum eſſe ſponſum profiteri intra bimeſtre præſcriptum d.c. Ex publico,quamuis non expleuerit ætatem 16. annorum requiſitam eod.c.15. Ducitur, quia lex poſterior generaliter,& indiſtinctè loquens, limitanda eſt per ſpecialem antiquiorem,& iuxta illam intelligenda, niſi expreſſis verbis illi contradicat, l.Sed & poſteriores,ff.de legib. ibi,poſteriores leges ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint. Qua ratione gloſſ.l.Sciendum,verb.Non compelli,ff. qui ſatisd.cogat. & ibi Barth.in princ.nu.1.& Iaſon n.4.idem Barth.in l.Omnes populi.q.3 ff. de iuſt.& iur.Bald.auth.Offeratur,n.12.init.C.de litis cõteſt.Abb.conſi.24.n.1.verſ.Secũdo principaliter,vol.2. Decius,ff.de reg.iur.reg.90.n.12.& reg.80.n.11.Nauar.c.Placuit, de pœnit.d.6.n.148.& ſumma lat.c.27.n.260.innitentes huic doctrinæ, aſſerunt illam authenticã, Offeratur,multo poſteriorem reſtringi per d.l.Sciendũ,antiquiorem. Quæ doctrina adeo vera eſt, vt procedat, licet in lege noua ſit clauſula,non obſtante,debet enim intelligi lege contraria, quæ non poſſit cum hac ſuſtineri per aliquam limitationem,vel diſtinctionem,vt auth.de ſucceſſ.ab inteſt.circa princ. & docet ibi gloſſ.verb.Vacãtibus,Bart.ſuper extrauag.Ad reprimendum,§.Non obſtantibus,n.6.& d.l.Sciendũ,n.2. vbi Iaſon n.4.& idem Iaſ.l.1.n.9.ff.ſolut.matrim.Imo licet anteriores leges abrogatæ ſint,ſunt iuxta illas recentiores explicandæ,l.Non eſt nouum,ff. de legib.& ita docet cũ Bart.Lud. Gom.reg.de triẽnali,q 61.verſ.Tertius intellectus,Burg. de Paz l.1.Tauri,n.570.& non tantum per legem ſpecialem anteriorem, ſed etiam per rationem legis prioris, poſteriores leges limitandæ ſunt,vt docet Bald.l.De pretio,ff.de public.in rem act.cum ergo Tridentin.generaliter loquatur,reſtringendum eſt per ſpeciale ius antiquũ,d.c.Ex publico,vt non intelligatur in eo caſu.Et confirm. quia quando lex antiqua ponit caſum ſpecialem, lex noua generaliter loquens non intelligitur derogare illi caſui ſpeciali,vt optimè Ant. Gabr.in mea edit.2.to.commun.l.10.verb.Lex,fol.50.col.2.vbi id colligit ex Bart.& ex aliis:idẽ Azebedo lib.5.recop.t.4.l.1.n. 52.ergo cum d.c.Ex publico,loquatur in caſu ſpecialiſſimo, & ob ſpecialiſſimam rationem,ne fiat præiudicium ſponſo manenti in ſeculo, ſi cogatur per annum expectare, & aliquando per quadriennium, vt ſi ſponſa eſſet duodennis, Tridentin.generaliter ſtatuens profitendum non eſſe ante nouitiatus annum,& ante 16.annos expletos,non loquitur in hoc caſu ſpeciali, ſed quando nouitij ſponte ſua profitentur,nec profeſſionis dilatio cedit in alterius damnum.2.Prob.ex doctrina Cordubæ ſum.q.38.& Enriquez lib. 13.de excomm.c.40.n.2.in comment.lit. O. vbi docent profeſſum tranſlatum ab vna religione non mendicante ad aliam non mendicantem, poſſe ante annum profiteri,iuxta c.Ad apoſtolicã, de regul.cui Trident. nõ videtur derogare in hoc caſu, cũ generaliter loquatur; maximè,quia idem Trident.ead.ſeſſ.25.de reg.c.21.concedit in caſu ſpeciali profeſſionem poſt ſemeſtre. Et hæc ſent.eſt ſatis probabilis:& eam videtur tenere Nauar.ſum.lat.c.16.n. 27.cũ enim ſcripſerit poſt Trident. dicit concedi ad profitendum illud bimeſtre d.c.Ex publico, & nõ refert eſſe per Trident. correctum,& tanquam probabile relinquit lib. 4. conſil. in 1. edit.t.de ſponſal. conſil.40.in 2.l.3.t.de conuerſ.coniug.conſ.1.& quondam litem noſtram defenderunt ſuo patrocinio Doctor Vega, Maia, Solis, primarij moderatores Salmanticæ,iuris Pontificij, & Cæſarei Cathedrarum: vt refert Enriquez l.12.de matrim.c.5.n.8.in comment.lit.Y.

II. Sent.probabilior,ait corrigi per Trident. & ita non 7
poſſe coarctari annum probationis, quia Trident. generaliter, & per verba negatiua ſtatuens,ne ante annum fiat profeſſio, eſt generaliter,& in omni caſu intelligendũ: lex enim vniuerſalis negatiua, eſt vniuerſaliter intelligenda, c.Solitæ.§.fin.de maior.& obed.& l.De pretio,ff.in public.in rem act.quod procedit etiam,quando maior ratio inuenitur, quare non debeat includere magis vnam ſpeciem, quàm aliã,vt docet Nauar.conſ.proximè citato,cuius ratio eſt,quia iuxta regulam logicam, negatio quidquid poſt ſe inuenit, deſtruit,& eius oppoſitum ponit. 2.quia ratio qua Tridẽt. in eo ſtatuto ductum eſt,fuit vt nouitius cognoſcat,quam vitæ rationem ſuſceperit, experiatúrque illius difficultates,& an vires ſuppetant ad eas toto vitæ curriculo perferendas, ne ſi ante annum, primo vocationis feruore ductus,profiteretur,profeſſione emiſſa, quãdo iam eſt omni remedio deſtitutus, facilè pœniteat,& vitam miſerrimam, angoribúſque plenam agat: quæ ratio æquè militat in noſtro caſu.Sic tenet Enriquez l.12.de matrim.c.5 n.8.& in comment.lit.F.dicit ſic pronunciatum eſſe in prædicta lite, & confirmatum in regia Valliſoleti Cancellaria,& ſic tenuiſſe multos iuriſperitos, ac Theologos. Idem Bart. à Ledeſ. de matri.dub.64.f.1568.Palacios 4.d.27.diſp.2.f.582.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.239.n.2.Vega lib.2.ſum.caſu 500. & in hanc magis videtur inclinare Nauar.conſiliis, quæ retuli n. præced.fin.licet neutram definiat.

Hinc infertur,ſi ſponſa duodennis tranſeat ad religio- 8
nem,expectaturum ſponſum quadriennio, cum profiteri nequeat ante 16.annum expletum,iuxta Trident.ſeſſ. 25. de regul.c.15.ſic Enriquez eo n.8.

Obſeruandum tamen eſt, ſi alter ſponſus prætextu re- 9
ligionis, nimis differat matrim.conſummare, vagando de vna religione in aliam, intra nouitiatus annum, poſſe iudicem compellere dato termino peremptorio, vt maneat in vna religione, in qua completo nouitiatus anno profiteatur,vel ad ſponſum alterum redeat,& conſummet matrimon.quia alias cederet in magnum alterius ſponſi damnum,qui diu,imò & toto vitæ ſpatio poſſet manere ligatus primo matrim.& ſic non poſſet ſibi mederi, aliud cõtrahendo.Sic Palu.4.d.27.q.3.a.2.concl.2.n.14.D.Ant.3.p.t. 1.c.21.§.1.Palacios 4.d.27.diſp.2.f.583.Enriquez l.11.de matr. c.14.n.3.& l.12.c.5.n.8.fine.

Ad 1.arg. ex propoſitis n.6.reſpondetur, id eſſe verum, 10
quando non conſtat ex lege generali,corrigere ſpecialem: at ex tenore Tridentini, & eius decreti ratione colligitur velle corrigere: vt probaui. & eodem modo reſpondetur ad confirmat. Ad 2. dico illam doctrinam eſſe valdè dubiam, & Corduba eadem q.38.in 2.edit. dicit videri id correctum eſſe per Tridentinum: & adhuc magis dubia eſt in caſu, in quo loquitur Enriquez ibi cit.dicit enim tranſeuntem ad ſtrictiorem religionẽ, vt ad Carthuſiam, poſſe

ante annum profiteri:& ita ea doctrina neganda eſt. Nec fauet *c. Ad Apoſtolicam*, quia tantùm decernit poſſe ex cõſenſu religionis, & nouitij probationis anno renunciari: quod *Nauar. l. 3. conſil. in 1. edit. 4. de regular. conſ. 33.* latiſſimè defendit correctum eſſe: & addit nu. 5. quamuis oppoſitum defendi poſſet probabiliter diſputando, non tamen conſulendo, vel iudicando. 2. reſpondeo, eſto ea doctrina eſſet vera, ille profeſſus iam expertus fuerat aſperitates ſimilis religionis: ſponſus autem minimè: quare nullo modo ſatisfit fini Concilij Tridentini.

SVMMARIVM.

An bimeſtre ſit præciſum, ita vt iudex non poſſit illud coarctare, vel prolongare: ponitur 1. opinio dicens eſſe præciſum, n. 11. & ibi iuncto n. 13. quando iudex poſſit prorogare, vel coarctare terminum legalem.

Verior opinio ponitur, 12.

Soluuntur argumenta, n. 13. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

11 QVÆSTIO III. Vtrùm bimeſtre conceſſum ſponſis, *c. Ex publico, de cõuerſ. coning.* ad deliberandum de religionis ingreſſu, ſit præciſum, ita vt iudex nec poſſit prorogare, nec coarctare, vel ſit arbitrarium? videtur non poſſe, quia quamuis ex cauſa poſſit regulariter iudex terminum lege præſcriptum reſtringere, vel prorogare, vt arbitratur *Bar. l. 2. n. 4. ff. de ſent. & re iudic.* quem ibi communiter ſcribentes ſequuntur, teſte *Molina l. 2. de primog. c. 14. n. 19.* at id nõ procedit, quando lapſo termino ponitur pœna priuationis, vel alia ſimilis, vt benè docet *ibi Molin. cum gloſſa, Baldo, Felin. Decio*, quos ibi refert: ſed hoc bimeſtre ponitur à iure, & eo tranſacto priuatur ſponſus iure amplius deliberandi, & excommunicandus eſt, ſi neget debitum, ergo. Et confirm. quia ob id, ſecundum omnes, non poteſt iudex terminum ad appellandum conceſſum, reſtringere, vel prorogare. Et ideò hãc partẽ videtur tenere *gloſſ. c. antepen. verb. Nec acquieuerit, d. 92. & c. Cõiuges, v. Prima. 27. q. 2.*

12 Cæterum dicẽdum eſt hoc tempus eſſe arbitrarium, & ita poſſe iudicẽ cauſa cognita reſtringere, vel prorogare: quia licet quando datur terminus à lege, abſque iudicis miniſterio, nequeat iudex reſtringere, vel prorogare, cum non ſit ſupra legem: ſecus tamen eſt, vbi datur miniſterio iudicis: vt contingit *d. c. Ex publico*, vbi non ſignatur bimeſtre, ſed mandatur iudici, vt deſignet: vt bene docet *Dyn. regu. Indultum, 17. n. 14. de reg. iur. in 6. & Cardin. ſtatim citandus.* Et ideò hanc ſent. tenent *gloſſ. d. c. Ex publico, verb. Intra duorum*, vbi *Cardin. q. 5.* Abb. *n. 11. Roſella verb. Debitum, n. 1.* vbi *Syluest. q. 1. cauſa 4. Armil. n. 5. Tabiena Matrimoniũ 3. q. 3. n. 4. Brunel. de ſponſal concl. 30. n. 2. Nauar. ſum. c. 16. Hiſp. n. 36. lat. nu. 27.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 27. a. 2. q. 2. ad 1. Barth. à Ledeſm. de matri. dub. 71. concl. 3. f. 1598. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 242. n. 1.* Non debet tamen iudex ab eo bimeſtri facile diſcedere: cum iuris terminus ſit, vt docent *Cardin.* Abb. *Syluest. Barth. à Ledeſm. ibidem.*

13 Ad argum propoſitum nu. 11. & eius confirmat. conſtat ex dictis n. 12. ea enim doctrina vera eſt, quãdo terminus lege præſcribitur abſque iudicis miniſterio, vt contingit in termino ad appellandum conceſſo.

SVMMARIVM.

Quot dies habet menſis, quando in aliqua lege ſit illius mentio: referuntur variæ opiniones, n. 14.

Dum lex diſponit à quo tempore incipiat menſis, quot dierum debeat eſſe, 15.

Hi dies computantur de momento ad momentum: & an dies termini dati computetur in termino, 16.

Quid ſi dies biſſextus contingat in eo menſe: refertur quædam opinio, 17.

Verior opinio ponitur, num. 18. & ibi, ſuſpenſus per menſem, poteſt celebrare vltima die Februarij, in quo eſt biſſextus.

Quando dicatur diſpoſitio fauorabilis, vel odioſa, remiſſiuè, 19.

Quot dies habeat menſis, quando ius non exprimit, à quo tempore incipiat menſis, nu. 20. vbi de indulgentia menſis conceſſa, quot dies contineat.

Bimeſtre datum ad deliberandum de religionis ingreſſu, quot dies habeat, 21.

Ætas ad profitendum requiſita, & annus nouitiatus an debeat de momento ad momentum compleri: ita vt non ſufficiat vltimam diem inceptam eſſe, & an requiratur annus, & dies, & quid in anno biſſextili, n. 22. & ibi, ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit, & in fauorabilibus, dies incepta habetur pro completa.

Qui explet 21. annum certa die ieiunij, an teneatur illa ieiunare, 23. Poſt n. 23. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO IV. Quot dies continere debeat bimeſtre 14
conceſſum *c. Ex publico, de conuerſ. coniugat.* vt ſponſi de religionis ingreſſu deliberent? Neminem inueni in propriis terminis diſputantem: in genere autem, dum menſis in iure fit mentio, quot dies contineat, diſputant multi. Et quidam dicunt viginti octo dies continere: ex quibus quatuor hebdomadæ conſurgunt. Alij vero dicunt continere triginta dies. Alij prudentis arbitrio relinqui: vt poteſt videri in *Menoch. l. 2. de arbitrar. centuria 1. caſu 50.*

Sit tamen I. Concluſ. quando lex, vel ſtatutum conce- 15
dens menſem, diſponit à quo tempore mẽſis incipiat, vt à die electionis, vel à die per iudicem deſignanda: tunc accipitur menſis, ſecundum quod incurrit in Kalendario, & quod ex illo menſe deficit, accipitur de ſequenti, & ita habebit menſis ille triginta dies, vel triginta & vnum, vt in Kalendario occurrerit: verbi gratia, electio fieri debet intra tres mẽſes à die vacationis, & talis dies fuit 8. Ianuarij, deficiunt ergo vſque ad numerum 31. dierum, quibus conſtat Ianuarius, ſeptem dies: ſeptima dies Aprilis erit vltima trimeſtris, quia Ianuarius accipit à Februario 7. dies, & totidem Februarius à Martio, & totidem Martius ab Aprili. Sic docent *gloſſ. c. Quam ſit, de elect. in 6. verb. Mẽſem, & ibi Domin. §. Electus. n. 2. Frãcus eod. §. n. 4. Bart. l. Cum biſſextus, n. 1. ff. de verb. ſign.* Ant. *c. Licet, n. 12. de ſupplen. negl. prælat.* vbi *Cardin. fine,* Abb. *n. 6. Bocchus de iure patron. verb. Honorificũ, q. 51. Lambertinus* alios referens, *de iure patron. lib. 2. p. 2. q. 1. a. 4. Sylu. Excommunicatio, 9. excommun. 32. q. 3. §. 63. Menoch.* aliis citatis, *d. caſu 50. n. 21. & ſeq.*

Computantur autem dies hi de momento ad momẽ- 16
tum, vt bene docet *Lambertinus ibidem*, & ratio eſt, quia tempus incipiens ab aliqua die determinata, computatur regulariter de momento ad momentum, vt expreſsè habetur *l. 3. §. Minorem, ff. de minor.* & aliis relatis docet *Ant. Gom. l. 70. Taur. n. 25.* Et in quibuſcumque caſibus occurrentibus, an tempus computetur de momento ad momentum, vel potius dies ex qua terminus ſtatuitur, non computetur in termino; eſt latè videndus *Tiraq. de retract. ligna. §. 1. gloſſ. 11. à n. 17.*

Quæres tamen, ſi dies biſſextus contingat in eo men- 17
ſe, an illi duo dies computentur pro vno, vt computari pro vno deciditur *c. Quæſiuit, de verb. ſignifi. & l. Cum biſſextus, ff. eod. tit. & l. 3. §. Minorem, ff. de minor. Cardin. & Lãbert. relati n. 15.* dicunt ſeruandam eſſe regulam ibi traditam, & ita ſi in exemplo ibi adhibito, accideret in menſe Febr. biſſextus, dicunt illam diem non eſſe minuendam, ſed tanquam aliam diem computandam: non enim eo quod illa dies creuerit in menſe Feb. accipiendæ ſunt ſex à Martio dies, ſed adhuc accipientur 7. ad complendum trimeſtre: quia dies Februario accreſcens, eſt ipſius Februarij.

Sed quamuis hoc ſit ſatis probabile, verius tamen eſt, di- 18
ſtinguendum eſſe, vt in fauorabilibus, in menſe biſſextili duo dies pro vno cedant: ſecus in odioſis: vnde ſuſpenſus per menſem, ſi incipiat menſis Februarius biſſextilis, poterit celebrare vltima Febr. die. ſic *gloſſ. c. Quæſiuit, de verb. ſignifi. verb. Quaſi. & c. Nullus. 55. d. fin. & c. Si propter, de reſcri. in 6. verb. Primi anni, Archid. d. c. Nullus, Laurẽtius, Tãcredus, Vincẽtius, Goffredus, Ioan. Andr. & Aſtenſis*, quos refert, & ſequitur *Henric. d. c. Quæſiuit, n. 6. & 7. & ibi* Ant. *n. 7. Card. fin. Anchar. n. 2. Abb. n. 6. Domin. d. c. Si Propter, ſuper gloſſam, Primi anni. & ibi Anchar. n. 6. verſ. Sed quid ſi, Francus n. 6. Sylu. verb. Ætas fine,* Ang. *verb. Biſſextus, n. 1.* vbi *Tabiena, init. Enriquez lib. 13. de excommun. c. 35. n. 2.* Hoc tamẽ intellige quãdo cõputantur menſes, vel anni: nam ſi computẽtur dies, vt ſi dicatur, Sis ſuſpenſus 40. diebus, computabitur dies biſſextus: quia eſt verus dies: & ſic erunt illi, duo dies. ſic colligitur ex *l. 2. ff. de diuerſ. & tempor. præſcrip.* & docet *ibi gloſſ. verb. Videtur, Bart. l. Cum biſſextus, initio, ff. de verb. ſign. & l. 3. §. Minorẽ, n. 3. ff. de minor.* Abb. *d. c. Quæſiuit, n. 6. & ibi Cardin. §. Feſtum, verſ. Nota quod in anno: Frãcus, d. cap. Si propter, nu. 6.* Similiter intellige, quando ſuſpenſio eſſet abſolutè,

per

per menſem, ſecus quando eſſet per menſem Februarij: tunc enim cum dies accreſcens ratione biſſexti, ſit verè Februarij, non liceret vltima Febr. die celebrare.

19 Si quæras autem, quando ſit diſpoſitio fauorabilis, & quando odioſa, vt intelligamus duos dies biſſexti pro vno, vel pro duobus computandos eſſe: dixi l. 1. diſp. 2. n. 4.

20 II. Concluſ. quando ius, vel diſpoſitio non exprimit à quo tempore menſis incipiat, vt dum conceditur indulgentia vnius menſis, vel duorum, vel ſi promittat quiſpiã ſe menſem ſeruiturum, tunc quidam dicunt illum menſem eſſe 30. dierum: quia ſic communiter menſes accipiuntur: ita *Anto. c. Licet, n.* 12. *de ſuppl. negl. prælat. & ibi Abb. n. 6. Bart. Bald.* & alij quos refert, & ſequitur *Francus c. Quam ſit, §. Electus, n. 4. de elect. in 6.* Verius tamen eſt, tunc computatis omnibus anni diebus, accipiendam eſſe duodecimã anni partem pro quolibet menſe: quia cum aliqui menſes cõtineant 30. alij vero 31. dies, nec aſſignetur principium menſis, non eſt cur potius hunc, vel illum numerum eligamus: quare, vt hæc confuſio vitetur, melior computatio erit dicta: cum vnus menſis ſit duodecima anni pars. ſic *Durand. d. c. Quã ſit, §. Electus, n. 2. verſ. Si verò, Rochus de iure patr. ver. Honorificũ, q.* 51. *Lamber. de iure patr. l. 2. p. 2. q. 1. a.* 14.

21 Ex dictis infertur reſolutio noſtræ quæſt. nam cum bimeſtre conceſſum *c. Ex publico, de conuerſ. coniug.* ad deliberandum de ingreſſu in religionem, currat à tempore contracti matrimonij, & ſi iudex præſcribat tempus, ab eo tempore: menſes computabuntur eo modo, quo tunc occurrit in Kalendario, & de momento ad momentum: vt explicui nu. 15. & ſeq. Quæ ſolutio vtilis valde eſt ad ſecundum, quando coniuges negantes ſibi debitum, peccent; & quãdo ſi ſponſus cogat ſpõſam, nõ poſſit amplius illa religionẽ ingredi, iuxta dicta hoc 2. l diſp. 22. n. 1. & 6.

12 2. Infertur declaratio *Trident. ſeſſ. 25. de reg. c.* 15. petentis XVI. ætatis annũ completum, & nouitiatus integrum annum, vt profeſſio valida ſit: poſſet enim aliquis exiſtimare ſatis eſſe vltimam XVI. anni diem inceptam eſſe, & ſimiliter de vltima die nouitiatus anni: & ita profeſſionem eſſe validam ſi fiat mane diei, qua nouitius poſt meridiem implet ſexdecim annos: vel mane diei, qua poſt meridiẽ impletur probationis annus, & poſſet duci, quia in fauorabilibus dies incepta, habetur pro completa, per *l. Qua ætate, ff. de teſtam.* vbi teſtamenti fauore decernitur diem, qua ætas requiſita ad teſtandum impletur, ſufficere inceptam: & docent *gloſſ. l. 3. §. Minorem, verb. Momentũ, prope fi. ff. de minor. & ibi Bart. n. 2.* Alber. *in pr. Bald. in fi.* & alij multi, quos refert *Flaminius de reſig. benef. lib. 12. q. 8. nu.* 19. & concludit *n.* 26. hoc verum eſſe quando tempus non deſignatur per dies, ſed per annos: qua ratione lib. 1. diſput. 16. n. 2. diximus diem ætatis ſeptennis, requiſitæ ad ſponſalia, & pubertatis ad matrim. ſufficere inceptam eſſe: ergo ſimiliter fauore religionis, ſufficiet diem illam inceptam eſſe: quia ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit: vt tradunt *Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. & Sylu. Religio 3. q. 3. dict.* 2. Et maxime, quia à matrim. carnali, ad ſpirituale valet argumentum: vt latè *Euerar. loco à matrim. carnali.* Cæterum credo annum illum de momento ad momentum complendum eſſe, quia *Trident. d. c.* 15. ponit initium computationis illius anni, nempe à die aſſumptionis habitus; vbicunque autem decretum requirit certum tempus, debet computari de momento ad momentum: vt probauimus nu. 16. Non tamen exigitur addere anno vno diem: cum nullo iure id caueatur, vt bene docent *Palud. 4. d. 38. q. 2. n. 15. Syluest. Religio 3. q. 3. dict. 2. & q. 19. dict. 3. Palacios 4. d. 38. diſp. 1. f. 824. init. Enriquez li. 13. de excõmun. c. 40. nu.* 2. Similiter credo 16. annos implendos eſſe de momento ad momentum: vt de ætate minori diſponitur expreſsè *l. 3. §. Minorem, ff. de minor.* vbi deciditur 25. annos, ne deinceps aliquis minor dicatur, reſtitutióque ſibi concedatur, complendos eſſe de momento ad momentũ: vbi *gloſſ. verb. Momentum*, ait hoc eſſe fauore minoris ætatis: & *P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 573. §. Atque vt à minori ætate*, ait, ſi XXV. annus ætatis alicuius compleatur 6. Kal. Martij anni biſſextilis, cenſendum eſſe compleri in die 2. qui 6. Kal. Martij ſimiliter dicitur: nempe, 25. die menſis Febr. in pũcto horæ reſpondenti puncto diei natiuitatis. Et ratio eſt, quia vtraq; dies, vna cenſetur: & quia dies 2. eſt complementũ quadriennij præcedentis, cui id deerat ad complementum circuli integri Solis per Zodiacum, ideo ad complementum illius ætatis, ea dies accipienda eſt. Sic ergo cum Tridentinum fauore minoris ætatis, decreuerit, ne profeſſio valeat ante XVI. annum completum: ea ætas ſimili modo prorſus, de momento ad momentum, & ſi compleatur in anno biſſextili 7. Kal. Martij, accepta 2. die, computanda eſt: & ita docet *ibi Molina.* Nec obſtat argum. contrarium; quia hic concurrit minoris ætatis fauor: immo & ipſius religionis credo hunc eſſe fauorem: cum enim ſit altiſſimus, & perfectiſſimus religionis ſtatus, fauor ipſius eſt, vt in ea ætate aſſumatur, quia plenior eſt deliberatio: & cum eam præſcripſerit Tridentinum, vt ſit ſexdecim annorum, illa debet eſſe fauore minoris ætatis de momento ad momentum completa: ſicut in ſimili idem diſpoſitum eſt fauore minoris ætatis, *d. l. 3. §. Minorem, ff. de minor.*

3. Infertur, ætatem vt ieiunium obliget neceſſariam, viginti vnius annorum, debere eſſe omnino completam de momento ad momentum, computato natiuitatis pũcto, quia fauore minoris ætatis, præceptum ante eos annos minimè obligat: vnde iuxta dicta n. præced. ætas prorſus completa eſſe debet. Vnde fit, vt ſi die ieiunij impleat aliquis eam ætatem, ante punctum quo implet, poſſit ientaculum ſumere: quia ante id tempus, præcepto non aſtringitur: & ſemel eo ſumpto, non tenebitur eo die ad ieiunium, quia iam non poteſt amplius ieiunare, cum id ſemel fractum ſit: ſi autem ante punctum impletæ ætatis, ieiunium minimè fregiſſet, teneretur poſtea illud ſeruare, quia tranſacto eo puncto, iam præcepto ieiunij obligatur, & poteſt illud ſeruare, ergo tenetur. 23

SVMMARIVM.

An qui non intendit ingredi religionem, teneatur intra bimeſtre debitum reddere. 1. opinio, teneri, n. 24.

Secunda, non teneri, n. 25. & ibi, ad quid detur illud bimeſtre.

Poſt nu. 25. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO V. Vtrùm ſi ſponſi nolint ingredi religionem, teneantur ſtatim inito matrimonio ſibi inuicem reddere debitum? Quidam cenſent teneri ſtatim, quia, cum per matrimonium transferatur ſtatim dominium corporis in alterum coniugem, ſtatim tanquam verus dominus, poteſt alter vti illo, niſi obſtet ingrediendi religionem voluntas, ergo cum ea deeſt, tenetur alter corpus concedere. Huius ſent. videntur *Richardus 4. d. 27. a. 2. q. 2. ad 1. Nauar. ſum. c. 16. Hiſp. n. 26. lat. n. 27. Palacios 4. d. 27. diſp. 2. f. 583. Angles floribus 1. p. de matri. q. 6. de oblig. ſoluendi debitũ, a. 1. diffic. 4. f. 559. Fr. Metina lib. 1. ſum. c. 16. §. 13. f. 232. col.* 1. dicunt enim coniugem non teneri debitum reddere intra bimeſtre, ſi vult religionem ingredi, vnde contrarium videntur ſentire ex voluntate deficienti, & tenet expreſsè *Angel. verb. Debitum, n.* 14. 24

Sed dicendum eſt non teneri donec bimeſtre tranſeat, quia id tempus conceditur *c. Ex publico, de conuer. coniug.* ad deliberandum de ingreſſu religionis: quamuis autem hodie neuter coniux ingredi intendat, poteſt tamen propoſitum in melius commutare, & ita licebit id tempus expectare. Præterea, quia id bimeſtre non tantum ad hoc conceditur, ſed etiam vt ſponſi præparent neceſſaria ſolemnitati nuptiarum, & ne ſponſus cito ſibi traditam ſponſam parui pendat, pluris enim eam faciet ſi traditio differatur creſcenti in eo cupidine fruendi illã; vt cum *D. Auguſt. l. 8. confeſſ. c.* 3. docent *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 3. quæſt. 2. ad 2. Turrecr. c. Sũt, qui dicunt 27. q. 2. a. 2. n. 3. fine, Roſella, verb. Debitum, n.* 1. vbi *Sylueſt. q. 1. cauſa 4. Tabiena Matrimoniũ 3. q. 3. n. 4. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. Præter hæc quæ dicta ſunt. Bart. à Ledeſ. de matr. dub. 71. concl.* 3. huius ſent. vidẽtur *D. Th. proxim. tit. D. Bonau. 4. d. 27. a. 3. q. 2. Palud. 4. d. 23. q. 2. a. 1. n. 4. Sotus ibi, q. 1. a. 3. verſ. Hãc quæſtionẽ, Victoria de matr. nu. 277. Enriq. li. 11. de* 25

*matr.c.15.n.7.& l.12.c.5.n.8.Viuald. candel.1.p.de matr n.255. Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.83.§.Cæterũ circa,Petr. de Ledeſm. de matr.q.61.a.1.f.583.concl.2.Manuel 1.10 ſum.c.239.nu. 2.& c. 242.n.1.*Et ex iuriſperitis,*gl.c.Coniuges, 27. q.2.verb. Prima,* vbi abſolutè aſſerunt non teneri coniuges intra bimeſtre à contracto matrimonio, ſibi debitum reddere: & tenent in propriis terminis *Roſella verb.Debitum,nu.1.* vbi *Sylu.q.1. cauſa 4.Tabiena Matrimonium 3.q.3.n.4.Ledeſm.2.p.4.q.66. a.1.fol.525.col.4.Bart.Ledeſm.de matrim.dub.71.concl.3.*& videtur expreſsè tenere *Armilla,verb.Debitum,n.5.* Nec obſtat argument.oppoſitum, quia transfertur ſtatim dominium, ſub ea tacita conditione,niſi velit alter coniux toto priori bimeſtri ad religionem tranſire.quarè eo non tranſacto nequit dici voluntatem tranſeundi abeſſe.

SVMMARIVM.

An ſi ante illud bimeſtre ſponſus non tranſit ad religionem,poſſit eo trãſacto ingredi,proponitur ratio dubitandi,n.26.

Definitur poſſe,nu.27.& ibi, quid diſtet inter tempus ante bimeſtre, & poſt: & an voto religionis ſponſus aſtrictus,teneatur tunc ingredi.

Soluuntur argumenta,n.28.& ibi, excommunicatio poteſt ferri abſquè monitione, quando præceſſit mandatum ſub pœna excommunicationis, & qualiter ſe debeat habere iudex,qui ſub excommunicatione præcepit intra bimeſtre conſummare.

26 QVÆSTIO VI. Vtrùm ſi bimeſtri tranſacto, vel tempore à iudice præſcripto ad conſummandum matrimon. neuter ſponſus ad religionem tranſiit,& matrim. conſummatum non eſt,liceat adhuc tranſire, quantumcunque tempus elapſum ſit? Videtur non poſſe:quia tranſacto eo bimeſtri, tenetur alter ſponſus alteri debitum reddere,& poteſt ad id compelli: ergo non poteſt ingredi, cum hæc ſint incompatibilia. Et confirm. quia quando iudex præcepit ſponſo:vt intra certum tempus ad religionem tranſeat, vel matrimon. conſummet, ſub excommunicationis pœna,poteſt, ſi neutrum fecerit,ſtatim eo termino elapſo excommunicare illum,ergo nequit tunc tranſire, ſi enim poſſet,iniuſta eſſet excommunicatio lata poſtea, eo quod non conſummat,nec illam incurreret.

27 Dicendum tamen eſt, adhuc poſſe ingredi, quia licet peccarit negando debitum poſt id bimeſtre, etiam ſi religionem ingredi intenderet,minimè tamen amiſit ius ſtatim ingrediendi: cum Chriſtus abſolutè conceſſerit hoc priuilegium religionis profeſſioni, vt ſemper dirimat matrim.ratum. Sed obiicies, inde inferri,nihil diſtare inter illud bimeſtre, & reliquum tempus. Reſpondeo,latũ eſſe diſcrimen:quia eo integro bimeſtri licebit debitum negare, licet abſit religionem ingrediendi voluntas, vt diximus nu.25.eo autem tranſacto neuter ſponſus alteri debitum negare poteſt, niſi ſtatim transferat ſe ad religionem: iam enim deliberandi tempus ceſſauit. Rurſus obiicies fieri grauem iniuriam ſponſo in ſeculo manenti, quia cogitur diutius expectare.Dico irrogatam eſſe iniuriam non conſummando, vel ingrediendo religionem: at ſi ſtatim alter tranſeat, non irrogari: quia par eſt vtriuſque conditio,& hac tacita conditione contrahunt,vt quandocunque non conſummarint, poſſint ad religionem tranſire. Sic docent *gloſſ.c.Ex publico,de conuerſ.cõiug. verb.Intra duorũ,& ibi Hoſtienſ.ſuper eod verb.Innoc.n.vnico,Ant.n.13.Card. q.8.Anchar.n.10.Sylueſt.Votum 5.q.3.dict.1.Ant.Cucus lib. 5. inſtit.maiorum,t.12.nu.* 20.vbi bene addit teneri etiam tunc ad religionem tranſire ſponſum, qui religionis voto ligatus erat.Et ex Theologis videtur tenere *D.Bonau.4.d.27.a. 3.q.2.* vbi docet tranſacto eo bimeſtri, ad aliam vitam ſe transferre teneri,vel debitum reddere.

28 Ad arg.oppoſitum, quod propoſui n. *26.* reſpondetur, teneri reddere,& poſſe compelli, ſi non ſtatim ad religionem tranſeat.Ad confirm.dico, quod ſi iudex fulminarit excommunicationem latæ ſententiæ in ſponſum intra illud tempus non conſummantem, tranſacto illo tempore incurrit illam ob contumaciam, & ita ligatus erit, vſque ad introitum: & tunc abſoluendus eſt: vt bene docet *Innoc.d.c.Ex publico,n.vnico,*ſi vero erat excommunicatio ferenda, non poteſt excommunicari, ſi ſtatim ingrediatur, ſi autem differat, poteſt abſque alia monitione excommunicari,ob contumaciam præteritam: quia(vt bene docent *Innoc.c.Ex parte,el 1.n.4.de verb.ſignifi. Abb.c.Cũ ſit Romana,n 28.de appellat.Humada ſuper l.10.t.9.p.1.gloſſ.1.n.8.*) quando præcipitur aliquid ſub excommunicationis pœna, poteſt non obtemperans abſque alia monitione excommunicari: nam id præceptum fuit monitio, & præceſſit contumacia non obediendo: ſi autem ingrediatur, debet abſolui, vt dixi.

DISPVTATIO XXV.

An mutuus contrahentium conſenſus ſit neceſſarius ad matrim. eiúſque cauſa efficiens?

SVMMARIVM.

Requiritur mutuus conſenſus,n.1.

Qualiter conſenſus ſit cauſa efficiens matrimonij,vel formalis,1.

De conſenſu ficto,vel quando alter,aut vterque,amens eſt,vel ebrius,& an detur amens in vna materia, & non in aliis, & quando contrahens eſt mutus,cæcus,& ſurdus,n.3.remiſſiuè.

HActenus de matrimonij eſſentia egimus,iam de conſenſu diſputandum eſt.

Concluſio eſt affirmatiua, & de fide:habetur enim in 1 *Florent.in decr.de ſacram.matri.& c.Sufficiat,27.q.2.& c.Cum apud,& c.Tua,de ſponſ.& c.Tuas,de ſpõſa duorũ.& l.Nuptias, ff. de reg.iur.*Et probatur, quia in matrim. eſt mutua traditio corporum,ſed quod eſt vnius, non traditur alteri abſque proprio conſenſu.Item quia alij contractus non fiunt niſi mutuo conſenſu, ergo à fortiori matrimonium: antecedens patet, quia omnis contractus eſt quoddam pactũ, pactum vero eſt duorum, vel plurium in idem placitum, & conſenſus, *l.1.ff.de pact.§.1.inſtit.de empt.& vendit.*

Obſeruandum eſt dupliciter poſſe intelligi,vt conſen- 2 ſus ſit cauſa matrimonij. Primo, vt matrim. eſt ſacramentum, & ſic dicitur cauſa, in quantum internus conſenſus eſt cauſa externi contractus matrimonij, in quo *conſiſtit* ratio ſacramenti: & ſecundùm hoc, non ſolum eſt cauſa efficiens extrinſeca, ſed etiam cauſa formalis, & intrinſeca:quia verba contractus in quantum in ſe ipſis inuoluunt mutuos conſenſus,& illos exprimunt,ſunt materia,& forma huius ſacramenti,vt dixi hoc lib.diſput.5.n.*6.* Et confirm.quia intentio miniſtri,& recipientis ſacramentum eſt de illius eſſentia, & contrahentes ipſi ſunt miniſtri huius ſacramenti,& recipientes,vt dixi diſp.*6.*num.2. ergo eorum conſenſus, & intentio eſt de huius ſacramenti eſſentia.Secundo modo intelligi poteſt,conſenſum ipſum eſſe matrimonij cauſam, in quantum matrimonium eſt coniunctio quædam maritalis viri, & fœminæ, & hoc modo conſenſus in quantum exprimitur per verba, eſt cauſa efficiens, & extrinſeca matrimonij, & quamuis non ſit de illius eſſentia, eſt tamen ita neceſſarius, vt nunquam poſſit matrimonium abſque illo conſiſtere.

Hinc infertur matrim.minimè eſſe, ſi conſenſus ficte, 3 & ore tenus præſtetur:vt latè diſputaui l.1.diſp. 11. vbi etiam egi de obligatione huius fictè conſentientis. 2. infertur neceſſarium eſſe,vt vterque cõtrahens ſit ſui compos; ſi enim ſaltem alter contractus tempore demens aut ebrius ſit,matrim. non conſiſtit: vt latè dixi eodem lib. 1. diſp.8.à n.14.vbi etiam vtrum detur demens in vna re, in aliis autem ratione vtens:& qualiter mutus,ſurdus, & cæcus matrim.iungi poſſint,dixi ead.diſp.8.n.12.& 15.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm ita neceſſarius ſit conſenſus ad matrimonium,vt nequeat de potentia Dei abſoluta abſque illo conſiſtere?

SVMMARIVM.

Matrimonium,vt eſt contractus humanus,per nullam potentiam poteſt eſſe abſque conſenſu,n.1.

Poteſt Deus dare poteſtatem in corpus,abſque proprio conſenſu,2.

Opinio affirmans,poſſe vinculum matrimonij eſſe abſque proprio conſenſu,3.

An de facto fuerit inter primos parentes abſque conſenſu,4.

Verior opinio,5.

Et ſoluuntur argumenta,6.

1 IN hac diſputatione duo videntur eſſe abſque controuerſia: alterum eſt, ſi loquamur de matrimonio cauſaliter, id eſt, in quantum eſt contractus humanus, à propria voluntate tanquam à cauſa conſurgens, per nullam potentiam poteſt abſque mutuo conſenſu conſiſtere. Quia tunc conſenſus eſt de intrinſeca contractus ratione, & ſicut actus intellectus eo quod vitalis ſit, per nullam potentiam poteſt abſque intellectu produci: ita contractus humanus, qui oritur à voluntate, tanquam à principio vitali, eſſe nequit abſque eius conſenſu. Et ita fatentur *Palacios, & Petr. de Ledeſm. quos n.3 referam.*

2 Alterum eſt, Deus poteſt dare viro poteſtatem in corpus fæminæ, & è contra, abſque illorum conſenſu: quia Deus habet maius dominium in coniugum corpus, quam ipſimet: cum ergo poſſint ipſi, eò quod ſint domini proprij corporis, dominium illius transferre, à fortiori poterit Deus.

3 Difficultas autem in hoc verſatur, cum matrim. non ſit ius vtendi alterius corpore, nec mutua obligatio, ſed vinculum quo coniuges copulantur: vt dixi hoc l. diſp. 1. n. 5. & ſeq. vtrum vinculum hoc conſiſtere poſſit de potentia Dei abſoluta, abſque illorum conſenſu. Duplex eſt ſent. I. affirmat, quia Deus poteſt efficientis cauſæ vices ſupplere, vt calefacere abſque igne: conſenſus autem mutuus ſolum eſt cauſa efficiens huius vinculi. Sic *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 2. concl. 1. Victoria relect. de matri. 1. p. n. 4. Ledeſ. 2. p. 4. q. 47. a. 1. Veracruz 1. p. ſpec. art. 2. §. Item ſi non eſſet, Palacios 4. d. 27. diſp. 1. f. 563. & ſeq. Angles floribus, 1. p. de matrim. q. 1. de eius eſſentia, d. 27. a. 2. init. f. 527. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 1. n. 3. Barth. à Ledeſ. de matr. dub. 16. f. 1265. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. fol. 154. §. Circa prædictam doctrinam. Petr. de Ledeſm. de matri. q. 45. a. 1. dub. 1. concl. 4. Vega lib. 4. ſum. caſu 73.*

4 Imo aſſeuerant aliqui Deum immediatè coniunxiſſe primos parentes abſque illorum conſenſu: idque Chriſtum ſignificaſſe illis verbis *Matth. 19. Quos Deus cõiunxit.* Et hoc dicit eſſe probabile *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2.* Sed quãuis præcedens opinio ſatis probabilis ſit: hoc tamen additum non eſt verum. Quia ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectabat, ne matrim. primum, quod aliorum norma, & exemplar erat, abſque proprio conſenſu conſiſteret.

5 II. Sent. probabilior, ait, per nullam potentiam poſſe matrimon. abſque proprio conſenſu conſtare. Prob. quia conſenſus eſt de eſſentia matrimonij, vt docet *Supplem. Gabrielis, 4. d. 27. q. 1. a. 1. & Adrian.* dicẽs eſſe indubitatam, *4. q. 1. de matrim.* res autem per nullam potentiam poteſt conſiſtere abſque ſua eſſentia. Et confirm. quia matrim. eſſentialiter eſt coniunctio animorũ coniugum, quæ coniunctio nequit aliter intelligi niſi per conſenſuum vnionem. 2. quia matrim. eſt traditio ad ſtatum matrimonialem, ſicut votũ ſolemne eſt traditio ad religionis ſtatum, ergo ſicut hoc nulla ratione fieri poteſt abſque vouentis conſenſu, ita nec illud. 3. quia copulatio animorum coniugum pendet ab illorum voluntate conſentienti, non tantum in genere cauſæ efficientis, ſed quodammodo etiam in genere cauſæ formalis, ſicut viſio pẽdet à potentia viſiua, & coniunctio affectiua amantis, & amati, ab amore voluntatis: hæ autem fieri nequeunt abſque propriis cauſis. Tandem, quia nequit Deus conſtituere relationem in aliquo, cũ vero actu formali illius, abſque eius fundamento, vt paternitatem in aliquo per quam verè pater dicatur, abſque generandi actu: ſed matrim. eſt relatio inter coniuges, vt dixi hoc l. diſp. 1. n. 6. conſenſus autem eſt fundamentum: ergo implicat matrimonium eſſe abſque proprio conſenſu. Hanc tenent aliqui ex diſcipulis D. Thomæ (vt refert *Petr. de Ledeſ. d. 1. a. 1. dub. 1. concl. 3.*)

6 Ad arg. oppoſitum conſtat ex dictis, conſenſus enim non tantum eſt cauſa efficiens, ſed etiam formalis: extrinſeca tamẽ matrimonij, ſicut Deus nequit facere meritum, abſque voluntatis conſenſu, cũ tamen conſenſus ſit cauſa efficiens meriti: quia meritum vt ſic, non tantum dicit ordinem ad conſenſum voluntatis, tanquam ad cauſam efficientem, ſed etiam tanquam ad formalem extrinſecam.

DISPVTATIO XXVII.

Vtrùm in republica Eccleſiaſtica, vel ſeculari ſit poteſtas coniungendi aliquos matrimonio, ſine illorum conſenſu.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta partem affirmantem ſuadentia, n. 1.
Non eſt talis poteſtas, n. 2. poteſt tamen princeps ob bonum commune aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, 3.
Soluuntur argumenta, 4.

VIdetur eam poteſtatem eſſe: nam id factum eſſe videtur, cum *c. Is qui fidem, de ſponſal.* decernatur ſponſalia tranſire in matrim. per copulam, nec admittendam eſſe probationem diſſenſus: & *c. fin. de condit. appoſ.* deciditur matrim. ſub conditione impoſſibili initum, eſſe validum: cum tamen in his caſibus ſæpè deficiat conſenſus. 2. quia princeps in omnibus aliis contractibus poteſt conſenſum ſupplere, & contrahentibus inuitis transferre dominium, eóſque in ſeruitutem redigere: ergo poteſt etiam corporum dominium transferre. 3. quia ideò poteſt Deus corporum dominium, & poteſtatem transferre, (vt dixi diſp. præced. n. 2.) quia maius in ea dominiũ habet, quam ipſimet contrahentes, ſed homo plus eſt reipublicæ, quam ſui ipſius, teſte *Ariſt. in polit.* ergo poteſt ſimiliter reſpublica. His argumentis ducti aſſerunt *Victoria, & Ledeſma ſtatim citandi*, non eſſe errorem hoc dicere. 1

Sed certiſſimum eſt nulli humanæ poteſtati hoc conceſſum eſſe. Prob. ex fine matrimonij: cum enim ad ſobolis educationem, mutuúmque amorem ordinetur, fruſtraretur vtique hoc fine, ſi conſenſus coniugũ in illo ineundo deſideraretur. 2. quia matrim. de ſe, eſt vinculum perpetuum, nullum autem violentum, perpetuum eſt. 3. quia omne vinculum per rempublic. factum, poteſt per ipſam diſſolui, matrim. autem conſummatum nulla humana poteſtate diſſolui poteſt: vt dixi hoc l. 2. diſp. 13. n. 11. 4. quia alias poſſet Eccleſia ſeparare vxorẽ à viro, & tradere eam alteri. Tandem quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 9.* excommunicat omnes principes ad matrim. compellentes, ergo ſupponit non poſſe compellere. Ita tenent ex Theologis, *Palud. 4. diſt. 36. q. 2. a. 2. n. 15. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. & c. 3. §. 2. Victoria relect. de matrim. p. 1. n. 7. Sot. 4. d. 27. q. 3. a. 2. conc. 2. Ledeſm. 2. p. 4. q. 47. a. 1. fol. 447. col. 3. Veracruz 1. p. ſpec. a. 2. §. Item ſi non eſſet, Palacios 4. d. 27. diſp. 1. fol. 564. col. 2. fine, Angl. floribus, 1. p. q. 1. de eſſẽt. matrim. d. 27. a. 2. ante 1. diffic. f. 528. Enriquez l. 11. de matri. c. 1. n. 3. fin. Barth. à Ledeſ. dub. 16. de matrim. f. 1263. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 1. dub. 1. cõcl. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. §. Præterea tertio, Vega l. 4. ſum. caſu 73.* Et ex iuriſperitis, *Hoſtien. Anto. Abb. Præpoſ.* quos refert, & ſequitur *Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. init. n. 4. & §. 1. n. 9. & 2. p. c. 2. n. 1. Roſella Matrimonium 4. n. 6. Angel. Matrimonium 3. impedimen. 18. n. 2. Sylueſt. Matrimoniũ 2. q. 15. Nauar. l. 4. conſ. in 1. edit. t. 1. de ſponſal. conſ. 36.* 2

Poteſt autem princeps, quando bono communi valde expediret, aliquem compellere, vt alicui nubat: ipſo tamen inuito matrimonium conſtituere nequit. Sic *Ledeſm. 2. p. 4. q. 47. a. 1. fine. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. num. 7.* 3

Ad 1. arg. dico, in neutro caſu eſſe matrim. deficienti conſenſu, quem Eccleſia præſumit. Ad 2. dico in aliis contractibus non impediri finem illorum, principe ſupplenti conſenſum, ſecus autem in matrim. Ad 3. dic habere maius dominium Eccleſiam, quoad alios contractus, non quoad matrim. vnde poteſt in aliis contractibus conſenſum ſupplere, in matrimonio autem minimè. 4

DISPVTATIO XXVIII.

Quod ſit obiectum, in quod neceſſariò ferri debeat conſenſus matrimonij, vt legitimum ſit, an id ſit carnalis copula?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia non exigi conſenſum in copulam. n. 1. & ibi, an ſit de fide B. Virginem contraxiſſe matrimonium.

Opinio docens requiri conſenſum in copulam, n. 2.
Explicatur in quod obiectum ferri neceſſario debeat conſenſus matrimonialis, 3.
Qualiter conſenſus in copulam implicitus, ſit de matrimonij eſſentia, & fuerit in Virgine, n. 4. & ſoluuntur argumenta, n. 5. & declaratur c. Beata, 27. q. 2. n. 4.

1 APparet nec implicitè, & virtute conſenſum in copulam deſiderari. Primo, quia ſi quis contrahat animo profitendi ante conſummationem, validum eſt matrimonium, vt conſtat ex *c. Commiſſum, de ſponſal.* & ratio eſt, quia intentio contrahendi matrim. & non conſummādi, minimè repugnant: quamuis enim ſint intentio affirmās, & negans, non tamen verſantur circa idem obiectum, ſicut tenet ordo animo nunquam exercendi receptus. 2. quia beata Virgo verum contraxit matrim. vt cum *Magiſtro 4. d. 30. c. 3.* omnes ſcribentes ibi fatentur, & *D. Thom.* ex profeſſo 3. *p. q. 29. a. 2.* Immo *Suarez 3. p. q. 29. a. 2. diſp. 7. ſect. 1.* ait eſſe de fide: (quod minime crediderim: nam *Caniſius in Mariali, lib. 1. c. 5. §. Iam vero*, ait eſſe quæſtionem arbitrariam, in qua ſine erroris periculo poteſt vtraque pars defendi: & *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. n. 1. in comment. lit. H.* refert hanc ſententiam Caniſij, nec impugnat: & *Metina lib. 5. de ſacror. hominum continent. c. 64.* dicit poſſe probabiliter defendi, non fuiſſe verum matrim. ſed ſponſalia de futuro: quod *c. 61. & duplici ſeq.* ex multis ſanctis comprobat.) Et tamen nec implicite conſenſit in copulam, nam iuxta multos virginitatis votum emiſerat, de quo conſulendus eſt late *Suarez ibi:* & eſto non emiſiſſet, videtur hoc repugnare perfectæ virginitatis propoſito, quale fuit in virgine.

2 *Metina lib. 5. de ſacror. hominum contin. c. 70.* conatur defendere ad perfectum matrimonium requiri conſenſum in copulam: & probat ex *D. Auguſt. lib. 19. contra Manich. c. 26.* vbi dicit matrimonium ex hoc appellatum eſſe, quod non ob aliud mater nubat, quam, vt mater fiat. Sed hoc nihil probat, quia tantum dicit id quod communiter accidit, non tamen id neceſſarium eſſe intendit.

3 Quare dicendum eſt, conſenſum matrimonium conſtituentem, non eſſe explicite in carnalem copulam, ſed in ius, & poteſtatem ad talem copulam: implicitè autem, & virtute ad copulam. Prob. quia carnalis copula non eſt de matrimonij eſſentia, ſed eius effectus, & operatio; perfectio autem eſſentialis conſiſtit in mutua corporum traditione ad copulam: ergo conſenſus efficiens matrim. non fertur explicitè in copulam, ſed in poteſtatem, & implicitè in copulam. Prob. conſeq. quia conſenſus in matrim. ſolum fertur in id quod eſt de eſſentia, quia vero conſenſus in aliquam rem, fertur ſaltem implicitè in effectum, ad quem illa res intrinſecè ordinatur, inde eſt vt conſentiens in mutuam corporum traditionem, conſentiat etiam virtute in copulam. Et confirm. quia contractus matrimonij celebratus ſub expreſſa conditione, ne teneantur contrahentes ſibi debitum reddere, eſt nullus, ea ſola ratione, quia totaliter excluditur ex vi contractus conſenſus implicitus in copulam. Sic tenent *D. Thom. 4. d. 28. q. vnic. a. 4. & ibi D. Bonau. q. vlt. Ricard. ibi, a. 2. q. 4. Supplem. Gabrielis ibi, q. 1. a. 4. Scotus 4. d. 30. q. 2. a. 2.* vbi *Durand. q. 2. Palud. q. 2. a. 2. concl. 2. Henric. quodlib. 9. q. 11. Adrianus 4. q. 2. de matrim. § Sed circa hæc dubium, Tabiena Matrimonium, 2. q. 7. num. 8. Sotus* multos ſanctos referens, *4. d. 27. q. 1. a. 2. cōcl. 4. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. init. n. 1. & §. 1. n. 4. Veracruz 1. p. ſpecul. a. 2. §. Dubium eſt tamen, Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 1. Suarez 3. p. q. 29. art. 2. ſect. 1. fine, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. f. 1055. col. 1. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 48. a. 1. fol. 277. Viuald. candel. 1. p. de matrim. n. 50. Vega lib. 4. ſum. caſu 73.*

4 Pro huius maiori intelligentia obſeruandum eſt, dupliciter intelligi poſſe, vt conſenſus implicitus in copulam, deſideretur ad verum matrim. Primo modo, loquendo de conſenſu implicito, quantum eſt ex parte contractus, & hoc modo veriſſimum eſt eum deſiderari: cùm enim contractus matrimonij intrinſecè ordinetur ad copulam, qui explicite conſentit in illum, conſequenter in hanc implicite conſentit, ex vi talis contractus. 2. modo poteſt intelligi, ex parte contrahentis, & hoc pacto non eſt neceſſarius conſenſus implicitus in copulam, imò licet contrahens habeat intentionem non conſentiendi in copulam, eſt verum matrim. vt probant argumenta h. 1. propoſita. Quod clarè videtur ſignificare *D. Thom. 4. d. 30. q. 2. a. 1. quæſtiunc. 2. ad 3.* his verbis, *Virgo implicitè conſenſit in copulam, at copula nunquam fuit in propoſito, erat enim à Deo certificata, nunquam ſubſequi debere.* Ecce qualiter ex parte contractus ponit conſenſum implicitum in copulam, non vero ex parte contrahentis, ſed oppoſitum animum. Quod optimè explicat *Suarez, num. præced. alleg.* vbi ait in radice, & in cauſa habuiſſe conſenſum ad copulam, conſentiendo in matrim. quod de ſe ad eum ordinatur: & ita (inquit) intelligi debet *D. Auguſt.* & habetur *c. Beata Maria, 27. q. 2.* dicens conſenſiſſe in copulam carnalem. Et ita *D. Thom. 3. p. q. 29. a. 2.* dicit non conſenſiſſe expreſsè in copulam, ſed ſi Deo placeret: immo dicit *P. Suarez ibi*, nec abſolutè, nec ſub conditione ſi Ioſeph petiiſſet, conſenſiſſe actu expreſsè in copulam: quia ſuperuacaneus erat actus conditionalis, cum eſſet certa diuina reuelatione, Ioſeph non petiturum.

Ad 1. argum. ex propoſitis n. 1. conſtat ex dictis n. præced. tantum enim probat non eſſe neceſſarium conſenſum implicitum in copulam, ex parte contrahentis, ſecus ex vi contractus. Ad 2 dico ex parte contractus implicite conſenſiſſe in copulam, non verò ex parte contrahentis: vt explicui n. præced. & ita nihil contrarium vero virginitatis propoſito admiſit. 5

DISPVTATIO XXIX.

Vtrùm neceſſe ſit aliquot bona conſtituere, quibus matrimonium excuſetur: eaque debeant eſſe neceſſariò finis à contrahentibus intentus, vt matrimonium valeat, & qualis finis debeat eſſe, ne contrahendo peccent?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
Vtrum opus ſit matrimonium aliquibus bonis excuſare, proponuntur duæ opiniones, n. 2. & 3.
Explicantur bona matrimonij, & c. Omne itaque, 27. q. 2. n. 4. iunct. n. 2.
Bona hæc vtrum adueniant ab extrinſeco, 5.
Impugnatur declaratio quædam Duran. 6.
Soluuntur argumenta, 7.
Poſt quem inuenies alia ſummaria.

TRiplex eſt in hac diſputatione tractanda quæſtio. I. de neceſſitate bonorum excuſantium matrimon. II. de neceſſitate finis intendendi, vt matrimonium valeat. III. de neceſſitate finis intendendi ad euitandam culpam. 1

QVÆSTIO I. Vtrùm neceſſe ſit aliqua conſtituere bona, quibus matrim. excuſetur? Præmittendum eſt ex *Diuo Auguſt. q. ſuper Gen. ad lit. c. 7. & de bon. coniug. c. 6. & 7.* referturque *c. Omne itaque, 28. q. 2.* quem *Magiſter 4. d. 31. & ibi D. Th. q. 1. a. 1. 2. & 3.* & reliqui ſequuntur, matrim. ex triplici bono, quod in eo reperitur, excuſari; nempe ex bono fidei, prolis, & ſacramenti. Circa cuius explicationem controuerſia eſt inter DD. nam *Scotus 4. diſt. 31. q. 1.* videtur ſentire non eſſe opus matrim. excuſare. Primo, nam res ex ſe bona, excuſatione non indiget, ſed ea ſola, quæ indifferens eſt; cum enim de ſe nec bona, nec mala ſit, indiget vt aliquibus circumſtantiis veſtiatur, vt determinatur: matrimonium autem eſt ex ſe bonum. Item, quia nec matrim. in ſtatu innocentiæ, nec B. Virginis, aliquo bono excuſanti indiguere: cum tamen ſint eiuſdem rationis. 2

Alij verò, vt *Durand. 4. d. 31. q. 1. a. 1.* aliter hoc explicant, ait enim *Durand.* indigere matrimonium aliquo bono excuſanti: quia matrimonialis actus de ſe eſt indifferens, & ideo indiget aliquo bono excuſanti: non tamen intendit dicere actum matrimonij de ſe eſſe indifferentem, vt comedere, & bibere: hoc enim eſſet falſum, ſed loquitur de actu generationis in communi, hic enim poteſt bene, & male fieri, quando autem contrahitur ad actum matrimonialem, licite fit: quia bonis circumſtantiis honeſtatur, quæ ſunt velut bona ipſum excuſantia. 3

4 Sed hic modus exponendi merito non placet Doctoribus, vt dicam n.6. quare *Magiſter, D.Th.* & reliqui ſic explicant: Quamuis actus matrimonij de ſe ſit licitus, & ſtudioſus, affert tamen ſecum aliqua detrimenta, quæ hæretici conſiderantes, illud damnabant: contra quos conſule *Caſtro, verb. Nuptiæ, hær.* 11. *& Bellar. l.*1. *de matri. c.*5. Primum detrimentum eſt, perpetua ſeruitus, iuxta *Apoſtol.* 1. *Cor.* 7. *Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem.* II. eſt, adeſt in ipſo matrimonij actu tanta voluptas, vt mentem omnino abſorbeat. III. Nimia ſolicitudo placendi alteri coniugi, habendi liberos, ipſos educandi, illiſque theſaurizãdi, quam Apoſtolus ibi mentis diuiſionem appellat, quæ multis anguſtiis expoſita eſt, quas eleganter proſequitur *Sixtus III. in quadam epiſt.* quã refert *Metina l.*1. *de ſacror. hominũ cont. c.*51. & cum prudentis nõ ſit eligere aliquid mali ſpeciem habens, & aliquot detrimenta afferens, niſi bonis aliquib. quæ ſimul affert, ea compenſentur: ideo ſancti, & DD. tria bona conſtituerunt, quib. triplex matrimonij detrimentum compenſatur. I. ſeruitutis detrimentum compenſatur bono ſacramenti, quod inuenitur in matrimonio, quo coniuges diligunt ſe, ſicut Chriſtus Eccleſiam dilexit: gratiámque recipiunt, qua facilius vinculum perpetuum tolerent, (accipitur enim hic ſacramentum, non pro ipſo contractu, ſed pro vinculo indiſſolubili, quod eſt res, & ſacramentum ſimul.) II. detrimentum, quod eſt mentem voluptate abſorberi, compenſatur, teſte *D. Aug. lib.* 14. *de ciuit. Dei, c.*16 bono prolis, quæ generatur, & educatur ad diuinum obſequium, & licet non ſemper ea ſequatur, ſaluatur tamen ſemper in ipſo fine intrinſeco, ad quem matrimonium dirigitur. III. detrimentum, quod eſt nimia ſolicitudo placendi coniugi, compenſatur bono fidei, id eſt fidelitatis. quo coniuges ſibi mutuo obligantur ad reddendum debitum, negandúmque corpus cuicunque alij.

5 Hæc autem bona non adueniunt matrimonio ab extrinſeco, ſed ſunt de matrimonij ratione, quare non indiget eis, quaſi quibuſdam extrinſecis ad illud honeſtãdum: ſed quaſi cauſantibus in ipſo intrinſece honeſtatem: nam bonum prolis, & fidei, id eſt, vt ordinetur ad prolem & mutuam fidem ſeruandam, ſítque vinculum indiſſolubile, ex ſua natura habet: & vt ſit ſacramentum, habet, in quantum eſt eleuatum à Chriſto ad hoc. Vnde colligitur differentia inter matrim. quod de ſe bonum eſt, & actus indifferentes: quod illud ex ſe, & ab intrinſeco habet vnde excuſentur, & compenſentur detrimenta, quæ affert, nec indiget extrinſeco honeſtante: hi autem, cum ex ſe boni non ſint, aliquod extrinſecum honeſtans deſiderant. Sic *D. Th.* 4. *d.*31. *q.*1. *a.*1. *ad* 2. *& ibi Sotus q.*1. *a.*1. *ad* 1. *Enriquez l.*11. *de matr. c.*15. *n.*2 *Petr. de Ledeſ. de matr. l.*49. *ar.*2.

6 Hinc infertur non eſſe conuenientem expoſitionem Durandi, relatam n.3. non enim intendunt ſancti, & Doctores excuſare actum matrimonij abſolute, id eſt generationis, ſed ipſum matrimonij contractum, & actum generandi: vt ab ipſo procedit, non eo quod ſit malus, ſed quia detrimenta ſecum affert.

7 Ad 1. argum. ex propoſitis nu.2. conſtat ex dictis nu.5. nam actus de ſe bonus non indiget extrinſeco excuſanti, bene tamen aliquando bono aliquo intrinſeco, quando detrimenta affert, malíque ſpeciem præ ſe fert. Ad 2. dico, in matrim. Virginis, & in ſtatu innocentiæ fuiſſe illa bona, cum ſint illi intrinſeca: non dici tamen excuſare illud matrim. per accidens, quia ibi deficiebant detrimenta dicta.

SVMMARIVM.

*In quo conſiſtat difficultas, & contrahere praua intentione, an matrim. irritet, num.*8.

An quando intentio contra bona matrimonij, non deducitur in pactum, ſed mente retinetur, illud irritet: ponuntur duæ opiniones, n. 9. *&* 10.

Opinio authoris, 11.

An quoad obligationem, & exequutionem, ſint omnia tria matrimonij bona de illius eſſentia. 12.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. Aliquando, 32. *q.*2. *n.*13.

*Poſt n.*13. *inuenies alia ſummaria.*

8 QVÆSTIO II. Qualis finis deſideretur in matrimonio contrahendo, vt validum ſit, ân neceſſarium ſit tria matrimonij bona intendere, ſaltem implicite, ita vt non ſit matrimonium, ſi contrahentes ea explicite excludant? Verbi gratia, ſi intendant contrahere, non in perpetuum, ſed ad tempus, quod eſt excludere bonum ſacramenti, id eſt, vitam indiuiduam: vel intendant non generare, nec educare prolem, ſed procurare ſterilitatis venena, quod eſt contra bonum prolis: vel intendant negare ſibi inuicem corpus, aliiſque concedere: quod bono fidei aduerſatur. Nec diſputamus hic, quando hæc intentio deducitur in pactum: de hoc enim latè agendum eſt lib. 5. Sed quando hæc intentio mente retinetur. Et quidem certum eſt matrimonium minimè irritari ob quemcumque peruerſum finem, qui eius ſubſtantiæ, & tribus bonis dictis minimè aduerſetur: & ratio eſt, quia omnes alij contractus & ſacramenta, ex peſſimo fine adiuncto, ſeruatis ſubſtantialibus, numquam annullantur. Sic docet *D. Auguſt. lib. de bono côiug. c.*5. & habetur *c. Solet,* 32. *q.*2. *& D. Th.* 4. *d.*30. *q.*1. *a.*3. quos omnes alij ſequuntur, & id colligit *Abb. cap. Tua. de ſponſal. n.*4. ex eo textu, vbi matrimonium cauſa libidinis contractum ponitur ac validum. Nec aduerſantur huic manifeſtæ veritati *D. Bonau.* 4. *d.* 30. *q.*3. *& Angel. Matrimonium* 2. *n.*25. vbi dicunt, ſi contrahens tantũ quærat copulam extorquere, non eſſe matrimonium: quia addunt, & non vxorem ducere: quod veriſſimum eſt: quia deficit conſenſus ad matrimonium requiſitus.

Tota autem difficultas eſt, quando intentio contra bona matrimonij non deducitur in pactum, ſed mente retinetur, vtrum matrimonium irritetur. Triplex eſt ſent. I. dicit irritari, vt ſi contrahentes intendant, nec educare prolem, & venena procurare, ad eam impediendam, vel ſibimetipſis debitum negare: ſecus, ſi intendant etiam aliis commiſceri: primum enim pertinet eſſentialiter ad fidei bonum, ſecundum verò, accidentaliter. Probatur ex *D. Auguſt. l.*1. *de nupt. & concupiſcentia. c.*15. & habetur *c. Aliquando* 32. *q.*2. ibi, *qui contrahunt eo animo, vt vel filios non ſuſcipiant, aut ſuſceptos enecent, non habeant connubium.* 2. quia ad matrim. neceſſarius eſt conſenſus, ſaltem implicitus, in ea, quæ ſunt de eius eſſentia, ſed prædicta bona ſunt eſſentialia matrimonio ſaltem in ſuis principiis, *teſte D. Th.* 4. 31. *q.*1. *a.*3. ergo excludens conſenſum in illa, per intentionem contrariam, annullat matrim. 3. quia illa intentio habita in matrimon. licet non exprimatur, ipſum irritat, quæ per modum conditionis expreſſa, illud dirimeret; ſed huiuſmodi eſt intentio contra bona matrimonij: ergo. Prob. maior, quia ſola conditio contra bona eſſentialia matrimonij, illud dirimit; intentio autem contra eadem bona, ſimiliter excludit matrimonij eſſentiã, ſicut & conditio expreſſa. Hanc tenent *gloſſ. c. Aliquando.* 32. *q.*2. *verb. Etſi ab initio. Turrecrem. poſt c. Sicut non omnis, §. His itaque, a.*1. 32. *q.*2. *Angel. Matrimonium,* 2. *n.*23. *& ſeq.* Et ex Theologis, *Richardus* 4. *d.*31. *a.*2. *q.*1. *VValdenſis de ſacram. c.*131. *Petr. de Soto lect.* 26. *de matrim. initio. Enriquez lib.*11. *de matrim. c.*12. *n.*7. 9

II. Sent. docet intentionem contrariam matrimonij ſubſtantiæ, eiuſque bonis mente retentam, non irritare illud: vt ſi quis intendat tantum ad tempus inire matrim. Prob. quia ad matrimonium conſtituendum conſenſus internus, & ſigna externa deſiderantur, & nec conſenſus ſine ſignis, nec ſigna ſine conſenſu aliquid operantur: ergo quæcunque conditio nullo ſigno expreſſa, ſed ſola mente retenta, nihil operatur ad irritandum. Hanc tenent *Anton. c. De infidelibus. n.*9. *de conſang. Roſel. Matrimonium. n.*3. 11. *Sylueſt. Matrimonium* 4. *q.*5. *&* 6. *Lancelot. inſtit. iuris Canon. l.*2. *t. de ſponſal. §. Sponſalia contracta ſub conditione, verb. Puta,* & aliqui Theologi, vt refert *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 48. *art.*2. *dub.*1. & de propoſito non conſummandi, modo non deducatur in pactum, docent idem *Abb. c. Commiſſum, n.*2. *de ſponſal. & ibi Alex. de Neuo, n.*5. *Præpoſ. n.*4. 10

III. Sent. cui adhæreo, docet contrahentem matrim. debere ſaltem implicitè intendere bonum ſacramenti, quod euenit, quando non habet intentionẽ contrariam: non tamen eſſe opus vt implicite intendat alia duo matrimonij bona: quare ſi haberet animum etiam corde re- 11

 tentum,

tentum, aduerſum bono ſacramenti, quia ſcilicet inten- deret non contrahere matrim. niſi ad tempus, non eſſet verum matrimonium, ſi tamen haberet intentionem ad- uerſam aliis duobus matrimonij bonis, corde ſolo reten- tam, nec in pactum deductam, valeret vtique: vt ſi inten- deret vitare prolem, & habitam non educare, debitum negare, & adulterari. Prob. prior pars, quia de ratione ma- trimonij eſt, vinculum eſſe perpetuum, vt conſtat ex eius definitione tradita hoc 2. l. diſp. 1. n. 1. ergo qui intendit matrimonium inire diſſolubile, & ad tempus, verè non intendit matrimonium: cum intentio aduerſetur eſſentiæ. Prob. poſterior pars, quia ea intentio, nil attinens ad con- tractus ſubſtantiam aufert, quia ſi ille velit abſolutè con- trahere, obligatur ex vi contractus, ad non agendum ali- quid contra prædicta bona, non obſtante ſua intentione. Et confirm. quia ſtat velle obligari ad aliquid faciendum, & adeſſe animum non implendi: vt qui vere iurat animo violandi iuramentum: nec ea intentio tollit obligationis valorem. ergo ſimiliter ſtare poteſt matrimoniũ validum contrahere, cum intentione non ſeruandi fidem. Hæc ſent. videtur expreſſe *D.Th.4.d.31.q.1.a.3.corp.& D.Bonau. ibi, a.1.q.3.* vbi hæc dicunt, *ſine bono ſacramenti nunquam eſt matrim. at poteſt eſſe ſine fide, & prole, non tamen eſſet matrimo- nium, ſi in conſenſu exprimeretur aliquid contrarium fidei, & proli.* Ecce qualiter tantum intentionem contrariam bono fidei, & prolis dicunt annullare matrimonium, quando deducitur in pactum. Videtur etiam expreſsè *Adriani, 4. q.3. de matrim. dub.9 §. Reſpondeo ad 1. quod maior procedit: in ſolut. ad 1.2.& 3.* & tenet apertè *Palud.4.d.30.q.2.a.1.concl. 1.n.4. D.Anton.3.p.t.1.c.19. ante §. 1. fine, Tabiena Matrimo- nium, 2.q.3.n.4. Petr. de Ledeſma, de matrim. q.48. a.2. dub.1. Lud. Lop. 1.p. inſtruct. de matrim. c.42. §. Porrò ex prædictis.*

12 Id tamen obſeruandum eſt, aliud eſſe ſentiendum de tribus matrimonij bonis, quoad obligationem, & aliud quoad executionem: nam quoad obligationem, omnia illa ſunt de matrimonij eſſentia: obligantur enim cõiuges ex vi matrimonij, ad vitam indiuiduam & reddendum ſibi debitum, prolémque non impediendam, & habitam educandam. Et hoc apertè ſentit *D.Th.4.d.31.q.1.a.3.corpo- re,* vbi hæc ait, *fides & proles ſecundum quod conſiderantur in ſuis principiis, vt pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum ſeruandi fidem, ſine quibus matrim. eſſe non poteſt, & ſic accipiendo fidem, & prolem, ſunt eſſentialiſſima in matrim.* Idem *Ricard.4. d.31. a.2.q.2. Turrecr. poſt c. Sicut non omnis, §. His itaque. a.2.22.q.2. Petr. de Ledeſ. proximè citatus.* Imo dicunt optimè *Ricard. & Turrecr. ibi,* nõ tantum eſſe bonum fidei eſſentiale quoad obligationẽ reddendi ſibi ipſis debitum, ſed etiam quoad obligationem ſeruandi fidem, non tra- dendo alteri corpus: cuius contrarium malè dixit *Angel. Matrimonium 3. imped.3.n.11.* Si tamen conſiderentur hæc quoad executionem, & in ſeipſis: ſic bonum ſacramenti, quod eſt indiſſolubile vinculum, eſt de eſſentia ſacramen- ti matrimonij: non autem fides, & proles, vt optimè docet *ibi D.Tho.* Hinc fit, vt intentio contraria bono ſacramenti, irritet matrim. non autem intentio contraria bono fidei, & prolis: ſi tamen aduerſaretur intentio fidei, & prolis, quoad ſua principia, ſimiliter irritaret matrimonium: vt ſi quis contraheret non intendens ſe obligare ad educan- dam prolem, vel non impediendam, vel ad ſeruandam fi- dem, eſſet irritum matrimonium: quia cum hæc ſint ma- trimonij eſſentialia, talis intentio eſſentiam excludit: quod clarè docet *D.Thom. d.a.3.* dum ait, matrim. ſine his bonis conſiſtere nõ poſſe: & docet *Ricard. Turrecr. & Petr. de Le- deſm. proxime citati.* Sed dices, ſi quis contrahat animo ſe obligandi ad vinculum indiſſolubile, verum eſſe matri- monium, licet intendat poſtea dimittere vxorem non ha- bitando cum ea: quod idem videtur contingere in bono fidei, & prolis, vt diximus: ergo fruſtra conſtituitur hæc differentia. Reſpondetur, ad bonum ſacramenti minime pertinere, non ſeparari ab vxore quoad torum, ſed tan- tum, vt vinculum ſit indiſſolubile: ad bonum autem fidei, & prolis pertinere, non tantum obligationem ad ea ſer- uanda, ſed etiam ipſorum bonorum exequutionem: vnde rectè dixit *D.Th.* bonum ſacramenti ſemper eſſe de eſſen- tia: non vero alia bona: & in hoc verſatur differentia.

Tandem reſpondetur ad argum. propoſita num. 9.10. 13
Ad 1. primæ ſent. dico id *c. Aliquando,* intelligi quando ea intentio deducitur in pactum. Ad 2. conſtat ex dictis nu. præc. quando enim excluduntur ea bona in ſuis princi- piis, id eſt, quoad obligationem, irritatur matrim. Ad 3. negatur maior, & ad probationem dico, quando intentio eſt contra bonum prolis, & fidei, vt ſunt ſubſtantialia, id eſt, quoad obligationem, ſimiliter irritare: & ideo irritat conditio contraria in pactum deducta, quia prædictam obligationem excludit: quod ſecus eſt de ſimplici inten- tione. Ad arg. ſecundæ ſent. dico conſenſum ſine ſignis, vel ſigna ſine conſenſu nihil operari ad conſtituendum matrimonium: ſed vtrumque exigi, ad deſtruendum vero alterutrum ſufficere: hic autem deeſt conſenſus legitimus, cum ille contrarius ſit matrimonij ſubſtantiæ.

SVMMARIVM.

Ad quem finem inſtitutum ſit matrimonium, n.14.
Pulchritudo, diuitiæ, & alij huiuſmodi fines, qualiter poſſint in matri- monio inueniri, 15.
An ſit lethale peccatum, contrahere matrimonium ob fines ipſi extra- neos: referuntur variæ ſententiæ, n.16.17.18.& 19.
Quando matrimonium non contrahitur ratione copulæ, licitum eſt, licet non intendatur ſoboles, aut remedium concupiſcentiæ, vt contigit in Virgine, 20.
Qualis culpa ſit dum matrimonium ordinatur ad copulam, intendere fines extraneos, 21.
An ſit culpa, matrimonium ordinare ad paces componendas, 22.
An ſit mortale, ſi contrahens aduertens ad finem matrimonij principa- lem, alium extraneum illi præferat, 23.
Quid, quando illi fines extranei intenduntur ſecundario, 24.
An communiter excuſentur à culpa contrahentes ob fines indifferentes, vt diuitias, 25.
Quid de fine vitandæ fornicationis, n.26.& quid quando finis eſt venia- lis, vt vana gloria, 27.
Quotuplex culpa ſit contrahere ob finem mortalem, 28.
Qualiter peccet contrahens, ſi expreſſa intentione excludat matrimonij fines, 29.

QVÆSTIO III. Quis finis deſideretur in contrahenti- 14
bus matrimonium, vt culpæ immunes ſint? Egimus de fi- ne neceſſario, neceſſitate ſacramenti, id eſt, vt matrim. va- lidum ſit: iam diſputandum eſt de fine neceſſario, vt vite- tur culpa: & non diſputamus hic de fine intendendo in actu coniugali, hoc enim pertinet ad tractatum de debiti redditione, ſed de fine in ipſomet matrimonij contractu intendendo eſt quæſtio præſens. Præmittendum eſt ma- trim. primariò inſtitutum eſſe à Deo in naturæ officium, ad propagationem ſobolis: vnde Adamus ore propheti- co, & quaſi explicans primarium matrimonij finem, *Ge- neſ.1.* dixit, *Et erũt duo in carne vna:* ſcilicet per copulam ad generandum, & *Geneſ.2.* benedicens Deus ſponſis dixit, *creſcite, & multiplicamini.* Alius autem finis per ſe, non ta- men per ſe primus, ſed ſecundarius, ſcilicet remedium cõcupiſcentiæ, & vitatio fornicationis: iuxta illud D. Pau- li, *Habeat vnuſquiſque ſuam propter fornicationem vitandam.* Et hic duplex finis eſt matrimonij cum ad copulam ordi- natur. Alius autem eſt matrimonij finis, ratione ſui, vt eſt contractus, qui eſt traditio poteſtatis corporis alteri con- iugi, & mutua animorum coniunctio; vltra hos fines po- teſt contrahens alios extraneos intendere, vt pulchritudi- nem, diuitias, delectationem.

2. Supponendum eſt, cum *Caietan. tom.1. tract.12. de ma-* 15
trim. q.3. pulchritudinem, diuitias, & alios huiuſmodi fi- nes, dupliciter poſſe in matrimonio reperiri: primò, vt ſint cauſa principalis, & finalis contrahendi, ad quam principaliter tendit, & reſpicit contrahens. 2. vt ſint cauſa ſecundaria, & velut ratio applicationis ad contrahẽdum, vel ad contrahendum cum tali, licet ſint cauſa ſine qua non matrimonium iniretur. Vt ſi ſacerdos nollet ho- die celebrare, & vt morem gerat amico, celebrat: non eſt finis celebrationis, morem gerere amico, ſed id fuit motiuum, & ratio applicationis, & cauſa ſine qua non.

16 His præmiſſis, quadruplex eſt ſent. I. docet eſſe peccatum lethale, contrahere ob fines extraneos, vt pulchritudinem, diuitias, quando ſunt fines primario intenti. Prob. quia ſic contrahens irrogat grauem ſacramento iniuriam, illud ad extraneos fines dirigens. Huius ſentent. videtur *D.Tho.4.d.30.fine, in expoſitione lit.* vbi ait eſſe peccatum mortale, cum eſt cauſa principalis libido pulchritudinis, ſi eſſet effrenata libido. Sed poteſt exponi, vt nomine effrenatæ libidinis intelligat, quando eſt talis, vt eo animo accedat contrahens ad illam fœminam, vt accederet, quamuis non eſſet vxor. Eiuſdem ſent. videtur *D.Bonau.4.d.30.q.3.* ait enim excludi ſacramenti vtilitatem, dum quis matrimonium init ad libidinem explendam: ergo ſentit eſſe mortale, ſolum enim hoc fructum ſacramenti impedit: & tenet expreſſe *Angel. Matrimonium, 2.nu.25.& ſeq.* & eidem ſent. videtur accedere *Couar.4.decret.2.p.c.1.§.vnic.n.7.* dicit enim eſſe graue peccatum: & refert pro ſe *Catharinum lib.5. contra Caietan. c.de matrimonio.*

17 II. Sententia ſuſtinet nullam eſſe culpam, contrahere ob pulchritudinem, vel alios fines in ſe honeſtos, licet matrimonio extraneos, quamuis nulla alia cauſa contrahendi ſit. Quia cum finis in ſe honeſtus ſit, non vitiat opus. Sic *Sotus 4.d.30.q.1.a.2.concluſ.3. Plaza de delictis, l.1.c.6.n.34.* ſed DD. pro ſe allegati nil dicunt.

18 III. Sent. dicit, eſſe veniale contrahere principaliter ob vitandam fornicationem. Ducitur, quia peruerſio eſt non ordinare rem ad eum finem, ad quem primario inſtituta eſt, & quia leuis eſt abuſio, non excedit culpam venialem. Sic *Petrus de Soto lect.16.de matrim.§.Secundum præpoſteram.*

19 IV. Sent. docet, nullam eſſe culpam contrahere ob vitandam fornicationem: quia hic eſt finis ob quem inſtitutum eſt matrim. poſt Adami lapſum. hanc ſent. ſequi videntur *lex 4.t.2.p.4.& Couar.4.decret.2.p.c.1.§.vnico, num.7.* vbi dicunt matrimonium ineundum eſſe propter ſobolē, vel propter vitandam fornicationem. Et videtur ſupponere *Armil.verb.Matrimonium, n.66.* dicit enim peccare, qui non ob prolem, vel vitandam fornicationem, nuptias celebrat, & tenet expreſſe *Palacios 4.d.31.diſp.2.f.690.col.1.§. Hæc ergo ſunt duo:* tenéntque multi alij, teſte *Petr.de Soto n. præced.alleg.* Et eiuſdem ſent. ſunt, qui dicunt actum coniugalem exercitū gratia fornicationis vitandæ, culpa vacare.

20 Sit tamen I. concluſio, quando matrimonium non contrahitur ratione actus, ſcilicet copulæ coniugalis, tunc licite contrahitur, quamuis non intendatur ſoboles, nec concupiſcentiæ remedium: vt contigit in matrim. B. Virginis. Probat. quia licet matrimonij in ordine ad actum, ſit finis ſoboles, & remedium concupiſcentiæ, at ſecluſo actu, & vt quidam contractus eſt, finis eius proximus eſt, mutua animorum coniunctio, vt dixi n.14. & vt eſt Sacramentum, finis eſt ipſa coniugum ſanctificatio: ergo dum non intēditur copula, licitum eſt ob alios duos fines contrahere. Præterea, quia licitum eſt in aliquo caſu contrahere matrim. animo non conſummandi, vt conſtat ex *c. Commiſſum, de ſponſal.* & tamen tunc neuter ex duobus illis prioribus finibus intenditur. Sic *Caiet. to.1.tract.12. de matrim.q.3.* vnde cautè *Petr.de Soto, n.18.allegatus,* aſſerens eſſe veniale, non intendere ſobolem, addidit, quando celebratur matrimonium animo vtendi illo.

21 II. Concluſio, dum matrim. ordinatur ad copulam, eſt peccatum veniale, ſi non principaliter ordinetur ad ſobolem, vel concupiſcentiæ remedium, ſed ad alios fines indifferentes, matrimonio tamen extraneos, vt pulchritudinem, diuitias. Prob. eſſe peccatum, quia inordinatio eſt, rem à proprio fine extrahere, & vti ſacramento ad finem, ad quem non eſt inſtitutum. Quod autem ſit tantum veniale, probatur, nam ſtante hoc fine, ſeruatur ſubſtantia, & rectus ordo ad finem principalem: nam qui ſic contrahit, non conſtituit finem illum extraneum in eo coniugio abſolute, ſed in coniugio tali, ſemper enim manet coniugium ordinatum ad ſuum finem, qui eſt mutua corporum poteſtas ad actum coniugalem, ob ſobolem propagādam. Hæc concluſio eſt contra I. & II. ſent. relatas n.16. & 17. & eam tenet *Caiet.opuſc.to.1.tractat.12.de matrim.q.3 & in ſum. verb. Matrimonium, c.Contractus matrimonij poteſt reddi ex 7. capitibus vitioſus, ad fin.verſ. Sextum caput. Palud.4.d.30.q.2.a.3.n.24. D.Ant.3.p.t.1.c.19.§.9. Petr.de Soto alleg.n.18. Enriquez libr.11.de matr.c.4.n.2. Metina lib.1.ſummæ, c.16.§.13.f.231.col.2. Petr.de Ledeſma de matrim.q.48.a.2.dub.2. Viuald. candel.1.p.de matrim.num.68.&* videtur tenere *Manuel 1.to. ſum.2.edit.c.242.n.2.* Et ex iuriſperitis, *Sylueſt. Matrimonium, 4.q.4. Tabiena Matrim.2.q.4.n.5. Armilla verb. Matrimon. n.66. Nauar.ſum.cap.22.num.79.* Et eſſe peccatum ob alios fines celebrare, videtur clarè tenere *Lex 4.t.2.p.4.* vbi dicit matr. eſſe celebrandum propter ſobolem, vel ad vitandam fornicationem, iuxta Dei legem: & tenet *Perez lib.5. ordin.t.1.l.1.fol.20.§.Ex quibus infertur.*

22 Hinc infertur ſimiliter eſſe peccatum veniale, contrahere principaliter ob paces componendas inter aliquos: quia quamuis hic finis in ſe honeſtus ſit, eſt tamen matrimonio extraneus. Sic *Palud. D.Ant. Sylueſt. n.præc.allegati.*

23 II. Infertur, non eſſe admittendam moderationem *Tabienæ, v.Matrimonium, 2.q.4.n.5.* vbi moderatur concluſionem præcedentem, niſi contrahens matrimonium, dum principaliter finem extraneum intendit, aduerteret ad principalem matrimonij finem: tūc enim mortaliter peccare affirmat. Sed hoc non eſt verum: nam res hæc non eſt adeo grauis, vt culpam mortalem conſtituat: & inordinationem ex qua culpa venialis conſurgit, in eo verſari ait *Caiet.quē n.21.allegaui,* quia præponitur fini primario finis ſecundarius, qui debito ordine ſeruato poſtponēdus erat.

24 III. Concluſio, ſi fines indifferentes, matrimonio extranei, ſint ſolum cauſa ſecundaria, & applicationis ad contrahendum, nulla eſt culpa, quia nulla eſt debiti finis inordinatio, ſtante enim illo motiuo, ſeruatur finis matrimonij debitus: Et confirm. quia ſi ſacerdos aliàs non celebraturus hodie, vt morem gerat amico petenti, applicet ſe ad celebrandum, nullo modo peccat: quia non conſtituit amicum ſuæ celebrationis finem, ſed eſt cauſa ſecundaria, ergo ſimiliter in noſtro caſu. Sic *D.Thom.4.d.30.fine, in expoſit.lit. Tiraqu.l.2.connub.gloſſ.1.nu.28. Angel. Matrimonium 2.n.25.26. Collectarius c. Ad diſſoluendum, de deſponſ. impub. Aſtenſis ſum.l.8.t.9.a.1.fine, Nauar.ſumma lat. c.22.nu.79.verſ.6. Couar.4.decret.2.p.c.1.§.vnic.n.7. Palud. Caiet.q.3. D.Anton. Sylueſt. Petr.de Ledeſ. Enriquez, Viuald. Manuel vbi eos retuli, nu.21.*

25 Hinc infertur communiter excuſari à veniali contrahentes matrim. ob fines indifferentes matrimonio extraneos: quia communiter non eligunt vt fines, ſed vt rationem applicationis ad matrimonium, vel ad matrim. cum tali: & manet finis matrimonij debitus, etiamſi de illo nihil cogitent: quia eo ipſo quod matrim. contrahere intendunt, niſi finem debitum expreſſe excludant, illum virtute, & implicite intendunt. Sic *Caiet.to.1.tract.12.de matrim. q.3. Couar.4.decret.2.p.c.1.§.vnico, n.7.*

26 IV. Concluſio, quando contrahitur matrim. in ordine ad copulam, ſi contrahentes ſint tales, vt ſecundum communem ſpem poſſint habere prolem, eſt peccatum veniale contrahere principaliter gratia vitandæ fornicationis: & in hoc caſu eſt vera tertia ſent. relata n.18. ſi verò non poſſint iuxta communem ſpem prolem generare, nulla eſt culpa: & in hoc caſu eſt vera quarta ſententia relata n.19. Probatur prior pars, quia contra rationis ordinem præponitur ſecundarius matrimonij finis primario. Prob. poſterior pars, quia quando finis primarius eſt impoſſibilis, licitum eſt eligere ſecundarium, non enim id, quod eſt impoſſibile, poteſt intendi. Item, quia alias ſenes generationi inepti, ſemper peccarent contrahendo. Sic *Palud.4.d.30.q.2.a.3.n.23. Caiet.ſumma, verb. Matrimonium, tit. Contractus matrimonij poteſt reddi ex 7.capitibus vitioſus, ad finem, verſ.Sextum caput. D.Anton.3.p.t.1.c.19.§.8. Angel. Matrimonium 2.n.26. Sylueſt. Matrimonium 4.q.4. Metina lib.1.ſum. c.16.§.13.fol.231.col.2.*

27 V. Concluſio, contrahere principaliter matrimonium ob finem venialem, vt ob vanam gloriam, eſt culpa venialis:

nialis: quia talis eſt actus, qualis finis, *c. Cum miniſter, 23. q. 5.* Sic *Nauarr. ſum. c. 22. n. 79. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 241. nu. 2.*

28 Hinc infertur, ſi finis contrahendi ſit lethalis, eſſe ſimiliter lethale contrahere: quod conſtat eadem ratione, & à nemine negatur: immo erit duplex culpa lethalis, altera, indignæ ſacramenti receptionis, & altera, praui illius finis: vt bene ait *Petr. de Ledeſma de matrimon. q. 48. a. 2. dub. 2.* Immo credo eſſe triplicem culpam lethalem, tertiam deſiderij conſequendi illum malum finem: quia deſiderare rem lethaliter malam, eſt culpa lethalis, diſtincta à ſacrilegio ordinandi rem ſacram ad illam obtinendam.

29 Vltima concluſio, ſi contrahentes expreſſa conditione excludant matrimonij fines, peccant lethaliter: quia ſacrilegium eſt grauis iniuriæ ſacramentis illatæ, expreſſe excludere finem, ad quem inſtituta ſunt. Sic *Tabiena Matrimonium 2. q. 4. n. 5. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 4. nu. 2. Pet. de Ledeſ. de matrim. q. 48. art. 2. fine.*

DISPVTATIO XXX.

Vtrùm ſatis ſit ad matrim. conſenſus internus?

SVMMARIVM.

Non ſatis eſt internus conſenſus: & explicantur c. Cum locum, & c. Tuæ, de ſponſal. n. 1.

Opinio affirmans externa ſigna eſſe tantum conditionem ſine qua non: & ita Deo reuelante vtrique conſenſu, eſſe matrimonium, 2.

Contraria verior, 3

Et ſoluuntur argumenta, 4.

1 RES eſt certa inter Catholicos, non ſatis eſſe conſenſum internum, ſed oportere verbis, vel ſignis exprimi. Cuius contrarium tenuit Wiclef, quem latè impugnat *VValdenſis de ſacram. c. 132.* & ratio eſt, quia ſi conſideretur matrim. vt eſt contractus, cum celebretur inter homines interiora cordis ignorantes, petit ſigno externo internum conſenſum aperiri; ſi autem vt eſt ſacramentum, de ratione ſacramenti eſt, eſſe ſignum ſenſibile. Nec obſtant *c. Tuæ, & c. Cum locū, de ſponſal.* vbi habetur ſolos conſenſus efficere matrim. & verba neceſſaria eſſe quoad Eccleſiam: quia dupliciter reſpond. 1. ſatis eſſe ſolum conſenſum, id eſt, non deſiderari verba determinata, ſicut in aliis ſacramentis, ſed ſatis eſſe quibuſcumque verbis, vel ſignis conſenſus internū pateſiant, & exigi verba ad faciliorem probationem in foro externo. Vel 2. dic, dictionem excluſiuam, non excludere concomitantia, & ita minimè excludere expreſſionem per ſigna externa, quæ concomitatur ipſum conſenſum in omni humano contractu: & ita *Alex. III. cap. Licet, de ſponſa duorum*, vbi dixit legitimum conſenſum efficere matrimonium: ſubdit, quaſi id explicans, *itaquod vnus alterum in ſuo mutuo conſenſu verbis expreſsè recipiat.*

2 Difficultas autem eſt, an externa ſigna ſolum ſe habeāt ad conſtituendum matrimonium, tamquam conditio ſine qua non, quaſi per illa innoteſcant mutui conſenſus, & ita ſi Deus eos contrahentibus reuelaret, eſſet matrim. abſque aliquo ſigno externo. Quidam affirmant: quia (vt hoc lib. diſp. 11 nu. 28. dixi) quando contrahitur inter abſentes per procuratores, expreſſio conſenſuum abſentium facta per procuratorem, eſt tantùm conditio ſine qua non. per eam enim innoteſcit voluntas abſentium: ergo ſimiliter, quando contrahitur inter præſentes, expreſſio conſenſuum erit conditio, ſine qua non, vt vtrique conſtet mutua voluntas, & ſubinde conſtanti per Dei reuelationem, erit matrim. Sic *Maioris 4. diſt. 26. q. 1. ad 3.* & dixit probabile *Veracruz 1. p. ſpec. a. 3.*

3 Sed probabilius eſt eſſe de ratione ipſius contractus: quare matrim. minimè conſiſtere Deo reuelante vtrique mutuos conſenſus. Prob. quia in matrimonio eſt exterior corporum traditio, hæc autem fieri nequit per actus internos, ergo. Prob. minor, quia votum internum non eſt traditio, nec profeſſio, non ob aliud, niſi quia ad perfectā traditionem requiritur perfectus actus humanus cōſtans interno, & externo conſenſu. 2. quia matrim. vt eſt ſacramentum, neceſſario & intrinſece eſt ſenſibile ſignum, ea enim eſt ſacramenti definitio: ergo vt eſt contractus: nam Chriſtus non mutauit ſacramenti matrimonij, vt eſt contractus, naturam, ſed ad ſacramenti eſſe eleuauit. Et ita hanc partem ſuſtinent *Almain. 4. d. 15. q. 2. Victoria ſum. de matrim. nu. 250. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. concluſ. 1. verſ. Verumtamen, Ledeſma 2. p. 4. q. 37. art. 2. f. 448. colum. 4. Palacios 4. d. 27. diſput. 1. fol. 568. colum. 2. Angles floribus 1. p. de matrim. q. 1. de eſſentia matrim. d. 27. a. 2. diffi. 2. f. 528. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 2. dub. 1. ante ſolut. ad argumenta.*

Ad arg. contrarium propoſitum n. 2. dico, expreſſionem conſenſuum, vt proficiſcitur ab ipſis contrahentibus, eſſe 4
de matrimonij eſſentia tanquam materiam, & formam ipſius: vt autem explicatur per procuratorem, eſſe tantum conditionem ſine qua non. quare dicendum eſt externam expreſſionem ſemper eſſe de eſſentia, ſiue inter præſentes, ſiue inter abſentes celebretur matrimonium.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm ſufficiat conſenſum matrimonialē ſignis exprimi, vel neceſſariò verba deſiderentur?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quot quæſtiones ſint diſputandæ, n. 1.

Vtrum in potentibus loqui ſint neceſſaria verba, vt valeat matrimonium: referuntur tres ſententiæ, n. 2. 3. & 4.

Verbum, Debet, importat neceſſitatem, & quod neceſſarium eſt, formam importat, 2.

Expreſſum non dicitur quod ſit per aliquod ſignum, vel generalitatem, 3.

Ponitur verior opinio, num. 5. & ibi, nihil refert quid ex æquipollentibus fiat.

Soluuntur argumenta, & explicantur c. Tuæ, c. Conſultationi, & c. penult. de ſponſal. & c. Licet, de ſponſa duor. n. 6. & ibi, neceſſarium non quoad ſubſtantiam, ſed quoad probationem, poteſt per æquipollens impleri: & quando reſponſum, vel epiſtola principis, conſtituat ius.

Vtrum ſit Sacramentum matrimonium ſignis contractum: ponitur opinio negans, n. 7. & affirmans, 8.

Vtrum ſit aliqua culpa ſolis ſignis contrahere: ponitur quædam opinio, n. 9. & contraria verior, 10.

Per quæ verba, aut ſigna contrahatur matrimonium. & an ſatis ſit parentes vel alios nomine ſponſorum reſpondere: remiſſiuè, 11.

Vter coniugum debeat priùs interrogari, & verba proferre, 12.

IN loquela carentibus dubitat nemo, ſatis eſſe ſigna: 1
cum id expreſſum ſit *c. Cum apud, & c. Tuæ, de ſponſal.* Verſatur autem difficultas in potentibus loqui: quare 3. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. an verba ſint neceſſaria, vt matrim. valeat. II. an matrim. ſolis ſignis contractum ſit ſacramentum. III. an ſint de neceſſitate præcepti verba.

QVÆSTIO I. an verba deſiderentur vt matrim. valeat? 2
Quadruplex eſt ſent. I. tenet in potentibus loqui, verba ita eſſe neceſſaria, vt ſolis ſignis celebratū matrimonium, ſit prorſus nullum. Fundamentum huius ſent. in eo cōſiſtit quod Eccleſia ſtatuit hoc impedimentum dirimens matrimonium, in potentibus loqui, quando ſcilicet, ſolis ſignis contrahunt: & ſic licet ſtando in iure naturæ validum eſſet matrim. hoc, ſicut eſt validum in mutis: at iure Eccleſiaſtico eſt irritum: quod ex ſequentibus probatur. 1. ex *c. Tuæ, de ſponſal.* ibi, *matrimoniū in veritate contrahitur per legitimum conſenſum, ſed neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia: nam ſurdi, & muti poſſunt contrahere ſine verbis, & pueri ante annos legitimos per verba non contrahunt, cum intelligantur minime conſentire.* vbi pondero, verba eſſe neceſſaria quoad Eccleſiam, id eſt, iure Eccleſiaſtico: & quod neceſſarium eſt, formam importat, hac enim ratione probant *Auenda. reſponſ. 14. nu. 2. & Matienzo multos referēs libr. 5. recop. t. 1. gloſſ. 4. n. 6. & 7.* ſolemnitatem requiſitam per illam legem, inducere formam: quia vtitur illa lex verbo, Debeant eſſe teſtes, quod verbum importat neceſſitatem: ſi ergo textus requirit verba pro forma, quamuis ſigna verbis æquipolleant, non ſufficient, quia forma per æquipollens impleri non poteſt, vt late probaui hoc 2. libr. diſp. 11. n. 19. Et cōfirmatur, quia textus conſtituit diſcrimen inter mutos, & valentes loqui, quod in illis ſigna ſufficiant, in his autem verba deſiderentur: ſi tamen in vtriſque ſatis eſſent ſigna, nullum eſſet diſcrimen. 2. probatur ex *c. Licet, de ſponſa duorum, & c. Si inter, de ſponſal.* vbi

vbi dicens Pontifex matrimonium conſenſu iniri, quaſi id temperans, ſubdidit, *ita vt vnus alterum verbis conſuetis expreſſe recipiat, vtroque dicente*. expreſſum autem non dicitur, quod per ſigna, vel ſub generalitate fit, vt notatur *c. 2. de reſcrip. in 6. & Clem. appellanti, de appellat.* 3. quia *c. Conſultationi, de ſpōſal.* ponderat Pontifex, *cum verba protuliſſent*. 4. quia in matrimonio ſpirituali verba ſunt neceſſaria, *c. Cum inter canonicos, & c. Quia propter, de electione*, vbi in epiſcopi electione, quæ matrimonium ſpirituale eſt, requiruntur verba: & notat *Euerardus loco à matrim. carnali, n.* 10. ergo ſimiliter in matrim. carnali: valet enim argumentum à matrimonio ſpirituali, ad carnale: vt late probat *Euerardus loco à matrim. ſpiritual.* Hanc ſententiam tenent ex iuriſperitis, *gloſ. cap. Tua nos, verb. Nec forma, de ſponſal. & l. Cum notiſſimi, C. de præſcrip. 30. vel 40. annorum, verb. Solam, & ibi Bald. n. 7. & idem Bald. l. Ad recognoſcendos, n. vnico, C. de ingen. & manumiſ. & cōſ. 165. vol. 2. Bart. l. Nuptias, n. vnico, ff. de regu. iur. Goffred. ſum. t. de ſponſal. n. 22. Vincentius, quem refert Lapus allegat. 57. Innoc. c. Tuæ. de ſponſal. paulo poſt princip. & ibi Calderin. & conſ. 5. tit. de ſponſal. & Præpoſ. d. c. Tuæ*, cēſet eſſe probabilem: nam latiſſime quæſtione hac diſputata, à nu. 3. ad 9. ſoluit vtriuſque partis argum. concludēs nihil eſſe certum: eandem tenent *Paul. l. Ex facto, n. 3. ff. de vulg. Alex. conſ. 143. n. 1. l. 4. Henricus c. Si rector, verſ. Opera, d. 43. Additio Ant. Franciſci ad Panorm. c. 1. de ſponſal. verſ. Circa hoc an conſenſus patris, Tiraquell. de leg. connub. gloſ. 7. verb. Exprez. n. 17. Barbatius conſ. 6. n. 12. fine, l. 1. Gozadin. conſ. 77. n. 9. & 14. Ioan. Lup. de matrim. 1. p. n.* [illegible] *& ſeq. Ant. Pata inter conſil. matrim. Zileti, conſ. 68. nu. 10. Steph. de Bonacurſis inter eadem conſil. conſ. 9. n. 2. Zanetus de differen. iuris ciuil. & canon. differ. 144. n. 220.* habetur 4. vol. tractatuum, & videtur cenſere eſſe probabilem *Greg. Lop. l. 5. verb. Por palabras, t. 2. p. 4.* dicit enim rem eſſe dubiā, propter varias opiniones: & tandem *Zephalus* dixit, hanc ſent. eſſe indubitatam poſt *Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de matrimonio, conſ. 540. n. 39. & 47. vol. 4.* Et ex Theologis, *Ricardus 4. diſtinct. 17. a. 1. q. 3. corp. & ad 1.* & videtur tenere *Duran. 4. diſt. 27. q. 1.* nam *initio, & in ſolut. ad 2.* dicit requiri verba, vel ſigna vicem verborum gerētia: at *in fine corporis* hæc ait, *requiruntur verba, vel nutus, qui in mutis gerunt vicem verborum.*

3 II. Sententia docet, præcedēti tractatu de matrim. contrahendo, verba non deſiderari; ſecus eo non præcedenti. Sic *Innoc. c. Atteſtationes, de deſponſ. impub. fin. Ioan. And. c. Tuæ, n. 6. de ſpōſal. & ibi Henricus n. 3. Lapus allegat. 57. n. 17. verſ. Venio ad 3. Boërius* dicens communem, *conſ. 35. n. 1.*

4 III. Sententia ait, altero verba proferente, ſatis eſſe alterius ſigna: ſecus vbi coniux vterque ſolis nutibus conſenſum exprimeret. Sic *Iaſ. l. Si ſtipuler. §. Si in locando. nu. 1. ff. de verb. obligat.*

5 Vltima ſententia, quam prorſus tenendam exiſtimo, docet ſatis eſſe in quibuſcumque ſigna conſenſum exprimentia. Hæc ſent. probatur à Soto, & communiter, quia cum rei eſſentia inuariabilis ſit, ſi verba eſſent de matrimonij ſubſtantia, non poſſet inter mutos conſiſtere matrim. Sed hæc ratio nihil probat; intendunt enim aduerſarij Eccleſiam irritaſſe matrim. abſque verbis contractum in valentibus loqui: ſecus autem in mutis, quod optime facere potuit. Et ideo omiſſa hac ratione, probatur 1. quia Chriſtus noluit magis materiam, & formam huius ſacramenti determinare, quam ad rationem contractus eſſet neceſſarium, id enim ſatis erat ad huius ſacramenti ſignificationem, ſed ad rationem contractus ſatis eſt, vt mutua contrahentium voluntas ſignis manifeſtetur, ergo. Sed dices id eſſe verum ſtando in lege diuina, Eccleſiam autem irritaſſe, quando ſine verbis contrahitur. Sed contra: quia cum ius diuinum corrigat ea lex Eccleſiaſtica, irritetque contractum valde fauorabilem, pro cuius valore in dubio ſententia ferenda eſt, vt latè dixi l. 1. diſp. 18. nu. 5. oporteret, vt expreſſiſſimis verbis irritaret: textus autem quibus contraria ſent. innititur, obſcure ſatis id faciunt, ſi verum eſt irritare, vt conſtabit ex ipſorum ſolutione proponenda n. 6. Et confirm. quia textus capitalis cui ſent. oppoſita innititur, eſt *c. Tuæ, de ſponſal.* quod quidem potius probat hanc ſententiam: nam cōſultus ibi Pontifex, an verba ſint neceſſaria ad matrim. reſpondet ſolum conſenſum legitimum requiri: & non intelligit de conſenſu interno, vt probaui diſp. præc. nu. 1. ſed de conſenſu explicito verbis, vel ſignis: quod manifeſte prob. *ex verſ. Nam & mutus*, ibi enim aſſignans rationem ad comprobandum ſolum conſenſum ſatis eſſe, ſic ait (*nam & mutus ſine verbis poteſt contrahere*:) ſi enim non intellexiſſet ſolum conſenſum verbis, vel ſignis explicitum ſufficere: ille verſiculus non bene correſponderet præcedentibus, nulliuſque rei rationem redderet. Nec obſtat Pontificem addidiſſe verba eſſe neceſſaria, quoad Eccleſiam, quia non credēdum eſt ſtatim Pontificem ſe correxiſſe, iuxta *l. Nam ad ea, ff. de condit. & demonſtr.* eo vel maxime, quia non dixit abſolute eſſe neceſſaria verba, ſed quoad Eccleſiam, hoc eſt, quoad faciliorem probationē in foro externo Eccleſiæ. 2. Probatur ex *c. Ex parte, de reſtit. ſpoliat.* vbi textus matrimonij titulum probandum eſſe decidens, aſſignat rationem, his verbis, *cum per ſolam traductionem, quam non præceſſere ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nullum introducitur vinculum matrimonij*: & ita videtur velle ſponſalia, id eſt, verba, vel conſenſum legitimum ſine verbis, ſufficere: natura enim alternatiuæ eſt, vt altera pars ſufficiat, *c. Inter cæteras, de reſcrip.* 3. quia profeſſio religionis, quæ matrimonium ſpirituale eſt, ſolis nutibus fieri poteſt, vt ſit profeſſio tacita per habitus delationē, *c. Vidua, de regular.* ergo & matrim. carnale: valet enim argumentū ab illo ad hoc: vt latè docet *Euerard. loco à matrim. ſpirituali.* 4. quia verba requituntur, vt denotent conſenſus, hi autem exprimi poſſunt per alia ſigna, ergo ea ſufficiēt: nihil enim refert, quid ex æquipollētibus fiat, *c. Licet ex quadā, de teſtibus*: maxime cū factis magis exprimatur voluntas. *c. Dilecti, de appellat. l. De quibus. ff. de legibus.* 5. quia patre conſenſum exprimenti, puellæ præſentis, & tacentis nomine, eſt verum matrim. *c. vnico, §. fin. de deſponſ. impub. in 6.* cuius rationem reddens *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 2. ad 3.* inquit, *quia verba parentum reputantur puellæ, eſt enim ſufficiens ſignum, quod ſunt eius, ex quo non contradicit.* Ergo non requiruntur verba expreſſa, ſed ſatis ſunt ſigna. Et *c. Is qui fidem, de ſponſal.* deciditur matrim. contrahi copula ſubſequuta poſt ſponſalia, & tamen ibi nulla ſunt verba conſenſum de præſenti exprimentia, ſed ſolo ſigno manifeſtatur. Et *c. fin. de coniug. ſeruorum*, textus ponderat, *nec facto, nec verbo conſenſit*: ergo ſentit ſatis eſſe facto, quod ſignum quoddam eſt, conſentire. Tandem quia ſi verba eſſent de matrimonij eſſentia, non pateretur pia mater Eccleſia, tamdiu ignorantiam eſſe circa rem grauiſſimam, ſed clarè id explicuiſſet: quod tamen hactenus clare non explicuit: immo Conc. Florentinum in decreto de ſacramentis, cum ſingula ſacramenta ſigillatim exponeret, dixit ſic, *conſenſus per verba regulariter expreſſus, facit matrimonium*: vbi non dicit verba eſſe neceſſaria, ſed oppoſitum denotauit, dum non dixit ſemper adhiberi verba, ſed regulariter, id eſt communiter. Et ita ex Theologis videtur tenere *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 2. ad 2. & 3.* & tenent *Palud. 4. d. 27. q. 2. a. 3. n. 17. Maioris ibi. q. 1. Supplemētum Gabrielis ibi, a. 2. concl. 3. & 4. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. §. 1. Victoria ſum. de matr. n. 250. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. concl. 2. verſ. Ex huiuſmodi, Cano lib. 8. de locis. c. 5. ad 3. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Primum igitur, & §. Requiritur igitur, Viguerius libr. inſtitut. c. 16. §. 7. verſ. 6. Ledeſma 2. p. 4. q. 47. a. 3. & a. 2. fol. 448. col. 4. Catechiſ. ad parochos*, vbi de matrimon. §. *Sed illud maxime, Bellarm. l. 1. de matrim. c. 8. ad 2. obiectionem, Veracruz 1. p. ſpecul. a. 3. & append. ad ſpec. dub. 3. propoſ. 2. Enriquez li. 11. de matrim. c. 2. n. 6. Suarez 1. to. de ſacram. q. 60. a. 8. diſp. 2. ſect. 1. & 2. Gama tract. de ſacram. præſtan. damnatis ad mortem, q. 4. n. 6. Palacios 4. d. 27. diſp. 1. fol. 562. col. 1. & 568. col. 1. & 569. col. 1. Angles floribus. 1. p. de matrim. q. 1. de eſſentia matrim. d. 27. a. 2. diffic. 1. & 2. f. 528. Griſald. verb. Matrimoniū, n. 16. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 35. fol. 1020. & c. 39. fol. 1055. col. 2. Viuald. candel. de matrim. n. 37. Bart. à Ledeſma dub. 17. de matr. f. 1271. Petr. de Ledeſma de matr. q. 45. a. 2. dub. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 216. n. 5. Vega l. 3. ſum. caſu 151.* Et ex iuriſperitis,

gloſ.

gloſſ.c.Sufficiat, 27.q.2.initio,& c.Si inter,de ſponſ.verb. Dicen- te,& c.Tuæ.eod.t.verb.Verba,vbi Hoſtien.ſuper verb.De præſēti, & ſum.tit.de matr.§. Qualiter contrahantur,nu.10. & 11. Ant. d.c.Tuæ,n.8.vbi Cardin.prope finē, Anchar.n.3. Abb.n.3. Alex. de Neuo,n.15.idem Cardin.dict.cap.Si inter,n.4. vbi Abb.n.6. idem Abb.c.Ex parte,de reſtit.ſpoliat.n.8. & 28. & ibi Anton. Franciſcus, & Sapia, in addit.ad eundem,idem Alex.de Neuo inter conſ.matrim. Zileti,conſ.35.n.2. Alex.l.Si finita.§.Memi- niſſe,fine,ff.de noui oper.nuntiat. Socinus iun.conſ.29.nu.2.& 3. vol.2. Ripa l.Ex facto,n.1.ff.de vulga.& ibi Aretin.Crottus repe- tit.l.1.in princ.n.9.ff.de verb.obl. Selua referens Cynū,Baldum, Petrum,Iacob.de Rauenna, idem tenentes, de iureiur. 1.p.q.2. n.2. Nicolaus Ploue.tract.de ſacram.7.p.c.2.nu.9.verſ. Et dicit: Boërius deciſ.1.nu.18. Aretin. dicens communem,conſ.13. Ca- gnolus,l.Nuptias,n.7.ff.de reg.iur. Galiaula l.1.in princip.n.75. & ibi Iac.de Nigris,n.32.ff.de verb.oblig. Nicol.Mozius tract. de contractib.rubr. de ſponſal.t. De ſubſtantialibus ſponſalium,n. 4.& de matrim.t. De ſubſt.int. matrimonij, n.2. Euerard.loco à matrim.carnali,n.10.verſ.Secundo differunt, Roſel. Matrimo- nium 3.n.2. Angel.Matrimonium 2.n.4. Syluest. Matrimoniū 1. q.7. Tabiena Matrimonium 2.q.8.§ 9. Nauar.ſum.c.22.nu.20. & videtur tenere Lex 5.t.2.p.4. ibi,*conuiene que lo hagan por palabras,para que ſe pueda probar*:& docet ibi Greg. Lop.verb. Por palabras, Brunel.de ſponſal.concl.14.n.2. Couar.4. decret.2. p.c.3.initio.n.1. Villalobos in commun.lit.M.n.54.& ſeq. Anton. Gabriel in mea edit.to.2.commun.verb. Matrimonium.li.11.fol. 96. Nic.Capiterreus tract.de numero teſtium in teſta.1.p.c.10.à n.93. Ant.Cucus l.5.inſtit.maior.t.11.n.32. Maſcard.de probatio. concluſ.1024.n.2. Matienz.lib.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.n.22. Spi- no ſpeculo teſtamentorum,gloſſ.15.n.3.& 13. Humada ſuper par- tit.1.t.1.l.2.gloſſ.2.n.20.

6 Ad 1.argum.ex propoſitis n.2.reſpondent aliqui, Pontificem eo c.Tuæ non conſtituere nouum ius: eo quod priuatæ conſultationi reſpōdeat. Sic Abb.ibi,n.3. Alex.de Neuo,n.15. Præpoſitus,n.4.initio in ſolut.ad 7.vbi aduertit principem non conſtituere ius reſpondendo conſultationi particulari,niſi ex verbis,vel ſubiecta materia aliud appareat. Tabiena Matrimonium 2.q.8.nu.9.fin. Sed hæc ſolutio diſplicet: verius enim eſt principem in reſponſione conſulationi priuatæ, legem generalem conſtituere: vt cōſtat ex c.1.d.19.ex quo liquet epiſtolam Pontificis aliquod dubium interpretantem,cenſendam eſſe decretalem, & docet gloſ. c.Ex tua,verb.Conſultationi,de filiis presbyter. conſtat etiam ex l.fin.C.de legibus,vbi id notat Paul.num.1. ad quod confirmandum alios textus, & DD. refert idem tenens Burgos de Paz proœmio leg.Tauri,n.450.& ſeq. vbi magis indubitatum cenſet hoc eſſe in epiſtola ſummi Pontificis, quam aliorum principum,& nu.454. cum aliis concludit, reſponſionem, vel epiſtolam principis ad iuris declarationem promanantem conſtituere legem generalem: per legem 2. C.de legibus,ibi,*vel cōſultatione*.Ideo melius reſpondetur, vt explicui num.præcedenti, verba eſſe neceſſaria quoad Eccleſiam, id eſt, quoad clariorem probationem: vt bene Anton.ibi,n.8. Card.prope finem, Panorm.fine, Alex. de Neuo n.15. Præp.n.6. gloſſ.c. Sufficiat,init.27.q.2.& lex 5.tit. 2.p.4. quare non excluditur alius probandi modus: quod enim neceſſarium non eſt quoad ſubſtantiam, ſed quoad probationem,poteſt per æquipollens impleri:vt bene docet Cardin.ibi. Vel poteſt dici,verba eſſe neceſſaria: id eſt, vtilia ad meliorem probationem:ſic Cardin. & Præpoſ.ibi, Couar.4.decret.2.p.c.4.initio,n.1. Qui etiam explicat, verba eſſe neceſſaria,id eſt,ſigna,inter quæ verba obtinent principatum. Ad confirmat.nego id diſcrimen ſtatui,ſed Pontifex ſtatuere voluit non eſſe neceſſaria verba, idque probat,eo quod multi abſque verbis contrahere poſſunt. Ad 2.deſumptum ex c.Licet, & c.Si inter, dico ea verba, per quæ contrahitur matrimonium, non proponi ad certam formam præſcribendam,vt bene docet Præpoſ.d.c.Tuæ,nu. 6.ad fin.ſed exempli gratia, quod regulam non arctat. c.1. Ne cleric.vel monac. Ad 3.dico eo c.Conſultationi, narrari factum quod contingit; non autem vt ius importetur. Ad 4. dico plurimas eſſe differentias inter vtrumque matrimonium,quas late proſequitur Euerard. loco à matrim. carnali,& n.10.hanc conſtituit. Et præterea in aliquo matrimonio ſpirituali, vt profeſſione, verba non requiruntur: vt oſtendi n.præcedenti.

Qvæstio II. Vtrum matrim. ſolis nutibus contractum,ſit ſacramentum? Aliqui negant:quia Florentinum in decret. de ſacrament. docet omnia ſacramenta conſtare rebus,& verbis. Et confirm.quia alias abſolutio, & baptiſmus poſſent ſolis ſignis celebrari. Sic D.Tho.4.d.1.q.1.arg. 5.iuncta ſolut. Scotus 4.d.26.q.vnica,lit. L.§.Sed hic eſt dubium, Cano li.8.de loc.c.5.ad 3. 7

Sed contrarium tenendum eſt. Quia (vt probaui hoc 2. l.diſp.11.n.27.) omne matrimonium fidelium eſt ſacramentum: & idem tenet dicens eſſe commune omnium Theologorum & iuriſperitorum, Enriquez li.11.de matr. c. 2.n.6.comment.lit.N. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.216.nu.5. Nec obſtant adducta in contrarium: quia Florentinum intelligit conſtare omnia ſacramenta verbis, vel aliquo gerenti vicem verborum: vt ſunt ſigna in matrimonio: & ita ipſummet loquens de matrimonio, dixit regulariter verbis conſtare ad denotandum non ſemper requiri. Nec eſt ſimile de aliis ſacramentis:quia matrimonium eſt contractus,de cuius natura eſt, vt poſſit etiam nutibus celebrari. 8

Qvæstio III. Vtrum ſaltem verba ſint de neceſſitate præcepti? Aliqui affirmant:dicuntque præceptum hoc ſtatui c.Si inter,de ſponſal.& c.Licet,de ſponſa duorum,ibi, *ſi inter virum,& vxorem legitimus conſenſus interfuerit, ita quod vnus alterum verbis conſuetis recipiat*. Sic Petr. de Ledeſm. de matr. q.45.a.2.concl.2. Manuel 1.to.ſum.2. edit. c.216.n.5. Enriquez, licet non ita abſolute, dicit enim aliquo modo videri de Eccleſiæ præcepto,lib.11.de matrim. c.2.nu.6. fatetur tamen in comment. lit. M. eſſe ſolum veniale ſignis contrahere: idem Petrus de Ledeſma,d.art.2. concl.3. quia res eſt leuis. 9

Mihi tamen multo certius eſt, nullum eſſe de hoc Eccleſiæ præceptum, quia textus citati id non probant, ſolum enim narrant factum,& exemplificatiue loquuntur: vt bene docet Præpoſ.c.Tuæ,n.6.ad fin.de ſponſal.& ita videtur tenere Sotus 4.d.24.q.1.a.3.concluſ.2. verſ. Ex huiuſmodi, vbi æquum eſſe ait verbis contrahere, ſi autem eſſet præceptum,non itá loqueretur: idem videtur ſequi Lex 5.tit. 2.p.4.ibi,*conuiene que ſe haga por palabras, para que ſe pueda probar*: & tenent Veracruz 1.p.ſpecul.a.3.ad fin. Palacios 4.d. 27.diſp.1.f.569. Barth.à Ledeſma dubio 17.de matrim.fol.1271. Fateor tamen culpam eſſe venialem non exprimere verbis, ſed ſolis ſignis conſenſum, niſi iuſta cauſa excuſaret. Quia à recta ratione alienum eſt in hoc grauiſſimo contractu,non exprimere conſenſus commodiori modo poſſibili,verba autem melius & clarius,quam ſigna, conſenſus exprimunt:& ita fatentur Veracruz,& Barthol.à Ledeſ. qui bene hoc intelligit,dummodo externa ſigna ſufficienter conſenſum exprimant: aliàs eſſet mortale,ſi conſenſus redderetur dubius, vnde ſcandala liteſque oriri poſſent: idem docet Enriquez n.præced.alleg. dicit enim non eſſe mortale, ſecluſo ſcandalo. 10

Quæ autem verba ſufficiant ad matrimonium conſtituendum,dixi lib.1.diſp.18.& ſeq.& quæ ſigna,diſp.22. & an ſatis ſit parentes, vel alios nomine contrahentium reſpondere,dixi diſp.23.eod.l.1. 11

Vter autem coniugum debeat prius interrogari, & verba proferre? dic breuiter nihil referre, vter illorum incipiat:quia licet c.Si inter,de ſponſal.& c.Licet,de ſponſa duor. prius verba non proponantur, id tamen narratiuè fit, & non diſpoſitiuè. Sic Ioan.Andr.d.c.Si inter,n.3. Anton.num.3. Cardin.ibi,initio, Couar.4. decret.2.p.c.4.initio, nu.6. qui dicit honeſtum eſſe, vt prius fœmina interrogetur: ſed melius Ioan.Andr. Anton. & Cardin. dicunt honeſtius eſſe à viro initium ſumere:quia in iis teſtibus prius verba viri proponuntur: tum, quia vir caput eſt, tum etiam, quia fœminæ verecundiæ ſubiectiores ſunt. 12

DISPV

DISPVTATIO XXXII.

Vtrùm neneſſarium ſit vtriuſque coniugis conſenſum, ſimul abſque temporis interuallo præſtari?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones tractandæ ſint, n.1.
Opinio aſſerens neceſſe eſſe ſimul præſtari, 2.
Et contraria verior, 3.
An credendum ſit, quando alter non ſtatim conſenſit alteri dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, 4.
Soluuntur argum. & explicatur c. Si inter, de ſponſal. 5.
An ſufficiat quodcumque temporis interuallum: ponitur opinio affirmans, 6.
Contraria verior, num. 7. & ibi, quid quando contrahitur per procuratorem.
Quando conſenſus alterius fuit minus legitimus, vt fictus, vel metu extortus, an ſufficiat poſtea conſentire: ponitur opinio negans, num. 8. & contraria verior, 9.
Valet argumentum à fortiori, 8.
Non requiritur tunc intimari aliquid alteri coniugi, ſed ipſo ignorante poteſt innouari conſenſus, nu. 10. & an ſatis ſit internè renouari, & quid, quando vtriuſque conſenſus nullus fuit ratione metus, vel quia fuit fictus, n. 11. & ibi, quid in ſponſalibus fictè contractis.
An ſatis ſit quacumque temporis diſtantia intercedat, n. 12. & an requiratur coram parocho, & teſtibus, n. 13.
Vtrum qui fictè profeſſus eſt, aut inualidè ratione metus, poſſit actu internò validè profiteri, 14.
Et ſoluuntur argumenta, 15.
An hæc ſint per Tridentinum correcta, ponitur opinio affirmans, n. 16. & contraria, n. 17.

1 QVatuor quæſtiones agitandæ ſunt. I. an neceſſe ſit conſenſus eſſe ſimul. II. an ſufficiat quodcumque tēporis interuallum. III. de fictè conſentiente, vel metu, an poſſit matrimonium prius, validum efficere denuo cōſentiendo. IV. an hæc correcta ſint per Tridentinum.

2 QVÆSTIO I. Vtrum neceſſarium ſit conſenſum vtriuſque coniugis ſimul tempore præſtari? Duplex eſt ſent. I. affirmat. Quia in aliis contractibus id requiritur, teſte *gloſſ. l. Conſenſu, verb. Conſentire. ff. de act. & oblig.* 2. quia in aliis ſacramentis ſimultas materiæ, & formæ requiritur: conſenſus autem verbis expliciti, ſunt materia, & forma huius ſacramenti: vt dixi hoc 2. l. diſp. 5. n. 6. 3. quia *l. Continuus, ff. de verb. ob. oblig.* petit textus contrahentes ſibi ipſis reſpondere, antequam ad alia diuertant. 4. quia *c. Si inter, de ſponſal.* requiritur mutuus conſenſus, qualis non eſt, dū inter conſenſus ipſos mora temporis intercedit. Sic *Speculator, t. de ſponſ. §. 1. n. 5. verſ. Secus. Ioan. Andr. d. c. Si inter, nu.* 2. vbi *Collectarius* (vt refert *ibi* Alex. *de Neuo, n.* 10.) Abb. *c. Dilectus, de ſponſal. fin.* Ant. *conſi.* 64. Anch. *c. Ex literis, el 2. de ſpōſal. fin.* Alex. *conſ.* 154. *fin. vol.* 5. & hanc dicit in rigore veriorem Alex *Carrer. l. 4. de ſponſal. c.* 3.

3 II. Sent. multo probabilior, ait, id non requiri, ſed ſatis eſſe temporis mora intercedenti, conſenſus ab vtroque præſtari, modo conſenſus prioris coniugis reuocatus non ſit. Prob. 1. quia in omni contractu ſatis eſt conſenſus diuerſo tempore adhiberi, *l. 1. §. 1. ff. de verb. oblig. & l. 1. §. Sed verior, ff. de contrahend. empt.* & conſtat in omnibus contractibus per nuncium, literas, vel procuratorem initis: Deus autem matrim. inſtituens in ſacramenti eſſe, contractus naturam minimè mutauit. Et confirm, quia validè contrahitur matrimonium per literas, vel procuratorem (vt latè probaui hoc 2. l. diſput. 11. & 12.) & tamen conſenſus tunc non ſimul præſtantur. 2. quia hoc etiam reperitur in ſacramento pœnitentiæ, vbi audita confeſſione poteſt multo tempore abſolutio differri. Hanc tenent *D. Thom. 4. d. 29. q. vnic. a. 3. quæſtiunc. 2. ad 2. Richard. ead. d. a. 1. q. 3. Maior 4. d. 27. q. 1. & ibi Sotus, q. 1. a. 3. verſ. Nihilominus reſpondetur, & verſ. Sed alia hinc naſcitur, Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Primum igitur, & §. Requiritur igitur, Ledeſma 2. p. 4. q. 47. a. 2. fine, Veracrux 1. p. ſpec. a. 2. §. Sed an ſit matrimonium, Palacios 4. d. 27. q. 1. fin. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 39. f. 1056. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 3. dub. 2. Viuald. candel. 1. p. de matrim. n. 42. Barth. à Ledeſm. de matri. dub. 17. fol. 1273. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 216. nu. 8. & c. 208. n. 7. Vega lib. 3. ſum. caſu* 75. Et ex iuriſperitis, *gloſſ. c. Dilectus, fine, de ſponſal. & ibi Hoſtienſ. ſuper verb. Cōtrario, & ibi Ioan. Andr. n. 7. Anchar. n. 3. Henric. n. 3. Alex. de Neuo, n. 19. Præpoſ.* dicens communē, *n. 2. Archid. c. Sufficiat, 27. q. 2. n. 1. gloſſ. Abb. c. Cum inter canonicos, de elect. nu. 6.* & dicit optimè facere illum textū, quia contrahitur ibi matrimonium ſpirituale, licet conſenſus eligentis, & electi non concurrant eodem tempore. *Calderinus c. Si inter, de ſponſal.* vbi *Anton. n. 4. Cardin. n. 4. q. 1. Alex. de Neuo, n. 12. Præpoſ. n. 3. Zaſius conſ. 4. n. 8. & conſi. 2. nu. 25. vol. 2.* & refert *Corſetum, Crottum, & Cardin. Florentinum, Pariſius alios referens, cōſ. 55. n. 16. vol. 4. Alex. l. Si ſtipuler, fine, ff. de verb. oblig. Ioā. Lup. rub. de donat. §. 50. n. 20. Angel. Matrimoniū 2. n. 3. Sylueſt. Matrimonium 2. q. 6. Tabiena Matrimonium 2. q. 7. n. 8. Nauar. ſum. c. 22. n. 80. Brunellus de ſponſal. concl. 13. n. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 7. Gregor. Lop. l. 10. verb. Ni conſienten, t. 1. p. 4.* Azebedo *lib. 6. recop. t. 16. l. 2. n. 20. ad fin.*

Id tamen obſeruandum eſt ſi altero non ſtatim conſentiente, prior qui conſenſerat, affirmet ſe conſenſum reuocaſſe, credendum eſſe ei, quia in dubio præſumitur ſub conditione conſenſiſſe, ſi alter ſtatim aſſenſum præbeat. Sic *Ant. c. Si inter, n. 4. de ſponſal.* 4

Ad 1. argum. ex propoſitis nu. 2. reſpondetur negando antecedens, oppoſitum enim probaui nu. 3. Ad 2. dico in aliis ſacramentis ſat eſſe ſimultatem moralem, & licet in aliis minorem temporis interiectionem patiatur hæc ſimultas, id euenit, quia non ſunt contractus: matrim. verò cum contractus ſit, maiorem diſtantiam inter vnius & alterius conſenſum patitur. Ad 3. dico loqui in ſtipulatione illū textū, in qua verba cum illa ſolénitate ſunt de ſubſtātia: ſecus in aliis contractibus. Ad 4. dic ſatis dici mutuum conſenſum, cum prior non reuocatus, maneat in virtute. 5

QVÆSTIO II. An ſatis ſit alterum præſtare conſenſum quocumque temporis ſpatio intercedenti? affirmant aliqui, quia tādiu dicitur prior in conſenſu perſiſtere, quamdiu non reuocat. Sic *Maioris 4. diſt. 27. q. 1. Nauar. ſum. c. 22. num.* 80. 6

Ceterùm dicendum eſt exigi ſimultatem moralem, ita vt non magnum interuallum inter vnius, & alterius conſenſum diſtet. Prob. quia in aliis etiam contractibus per longi temporis lapſum hæc voluntas non manet virtute, ſed reuocatur, *l. 1. §. 1. ff. de verb. obligat.* ibi, *interuallum medij temporis modicum non vitiauit obligationem.* Sic *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. verſ. Sed alia hinc naſcitur, Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 7. Veracruz 1. p. ſpecul. a. 2. §. Sed an ſit matrimonium, Enriquez lib. 11. de de matrim. c. 3. n. 6. Azebedo lib. 5. recop. tit. 16. l. 2. n. 20. ad fi. Bart. à Ledeſm. dub. 17. de matri. f. 1273. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matri. c. 39. f. 1056. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 3. dub. 2. Vega li. 3. ſum. caſu* 75. Exemplificant aliqui ex his DD. quando defectu huius ſimultatis non valeat matrimonium, vt *Sotus, & Lud. Lop.* ſi ſeptennium intercedat, tunc enim dicunt non eſſe tutum. *Enriquez* exēplificat, quando biennium intercedit, tunc enim dicit nō eſſe matrimonium: *& in commento, litera G.* optimè dicit priorem ſententiam veram eſſe, dum matrimonium contrahitur per procuratorem: quia in eo quod procurator non reuocatus facit, quantumcunque tempus medium intercedat, manet virtute conſenſus illius, qui procuratorem conſtituit. *Bart. à Ledeſ.* exemplificat non eſſe matrimonium, quando annus intercedit. Sed melius *Petr. de Ledeſm.* ait prudentis arbitrio hoc relinqui, attentis particularibus circumſtantiis. 7

QVÆSTIO III. Vtrùm quando conſenſus alterius fuit minus legitimus, quia fuit fictus, vel metu extortus, ſatis ſit, vt incipiat valere matrimonium, ſi hic denuo conſentiat, vel oporteat vtrumque denuò conſentire, quando conſenſus cadit ſuper materiam legitimam, id eſt, quando fuit inter perſonas aptas ad contrahendum validè matrimonium? quando enim cadit ſuper materiam illegitimā, dicam diſp. 35. Duplex eſt ſententia. I. & ſatis probabilis, ait requiri, vt vterque denuo conſentiat. Probatur 1. quia quando conſenſus cadit ſuper materiam illegitimam, 8

deſideratur nouus vtriuſque conſenſus (vt dicemus diſp. 35.nu. 2.) ergo quando cadit ſuper materiam legitimam, cum vtrobique matrimonium ſit irritum. Et confirmatur, quia nullum impedimentum eſt ita dirimens matrimonium, ſicut defectus conſenſus, ergo ſi intercedentibus aliis impedimentis dirimentibus, eſt neceſſarius nouus vtriuſque coniugis conſenſus, à fortiori intercedenti hoc, valet enim in iure argumentum à fortiori, *c.Cũ de cunctis, de electione, auth. Multò magis, C.de ſacroſanct. Eccleſ. 2.* quia cum matrimonium claudicare non poſſit, deficienti vnius conſenſu, eſt prorſus irritum, & quaſi prorſus contractum minime eſſet, quo caſu manifeſtum eſt requiri vtriuſque conſenſum. Sic tenet *Felin. referens Antonium, & Ancharanum, c.Ex parte decani, de reſcrip. n.11. ampliat. 4. Palacios 4.d. 27.diſp. 1.fol. 566.col. 2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 19. fol. 1297.*

9 II. Sent. probabilior, ait ſatis eſſe, vt ille, qui minus legitime conſenſit, denuò conſentiat, dum alter conſenſum non reuocarit. Prob. nam cum conſenſus alterius validus de ſe fuerit, & ſufficiens ad matrimonium, nec reuocatus fuerit, iam ex parte huius conſenſus nihil deſideratur, ſolus autem deeſt conſenſus illius, qui fictè, aut metu conſenſit, ergo hoc accedente, conualeſcit matrimonium. Confirm. quia ſi fictè, vel metu conſentiens nullum omnino tunc præſtitiſſet conſenſum, ſed ſpatio temporis interiecto, manente in virtute priori conſenſu, valeret matrimonium: vt diximus nu. 3. ſed qui fictè, aut metu conſenſit, perinde ſe habet, ac ſi non conſenſiſſet: cum is conſenſus omnino nullus fuerit; ergo ſatis eſt, vt manente in virtute priori conſenſu, ipſe ſolus conſentiat. Ita tenent tractantes, quando alter metu cadenti in virum conſtantem, conſenſit, *D.Thom. 4.d.29.q.vnic.a.3.quæſtiunc. 2.ad 2. D.Bonau. ibi, q.2.n.13. Palud. q.1.a.4.n.23. Richard. ibi, a.2.q. 1. D.Ant. 3.p.t.1.c.7.ad medium, Viguer. l. inſtitut. c.16.§.7.verſ. Sexto, Enriquez lib.11.de matrim. c.10.n.5.ad fin. Palacios 4.d. 29.diſp.1.f.663.ante verſ. Conſentiunt in dogmate.* Et ex iuriſperitis, *Turrecr. 31.q.2.in ſum.n.11. Roſell. verb. Impedimentũ, imped. 10.n.11. Angel. Matrimonium 3.imped. 11.n.1. Syluest. Matrimonium 8.q.11.dict.4. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 9.ad fin. Armilla verb. Matrimonium, n.41. Nau. ſum. c.22. n.51.fine, Greg. Lop. l.15.verb. Le plugniese.ſi.t.2.p.4.* Et tractantes de fictè conſentiente, docent *Ricard. 4.d.29.a.1.q.3. Pet. de Soto lect.3.de matrim. paulo poſt princ. §. Primũ igitur, Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.85.ad fin. § penult. Manuel 1.to. ſum. 2 edit. c. 208.n.7.* Et ex iuriſperitis, *Hoſt. c. Dilectus, de ſponſal. ſuper verb. Cõtrario, Ioan. Andr. ibi, n.7. Anchar. n. 3. Alex. de Neuo, n.18. Sylu. Matrimoniũ 8.q.2.dict.6. Nauar. ſum. c.22.n.80.*

10 Hinc infertur in hoc caſu non oportere aliquid intimari alteri coniugi, nempe matrim. non valuiſſe, quia id neceſſarium eſt, vbi nouus ipſius conſenſus exigitur, ne ob errorem, careat debita libertate, ſed in hoc caſu non exigitur nouus ipſius conſenſus, ergo non oportet aliquid ipſi intimare. Sic *Petr. de Soto, & Lud. Lop. n. præced. allegati:* & à fortiori colligitur ex dicendis n. ſequenti, & in fortioribus terminis, nẽpe quando etiam prioris conſenſus fuit de ſe inſufficiens, tenent multi quos referam diſp. 36.n.2.

11 2. Infertur ſatis eſſe in hoc caſu, ſi ille internè in corde ſuo, poſt conſentiat. Quia externum conſenſum iam præbuerat, & ſolus internus deſiderabatur, ergo ſatis eſt hunc ſupplere. Et confirm. quia externus exigitur, vt alteri conſtet de voluntate, in hoc autem euentu conſtat, propter priorem externum contractum. Ita tenent *Ricar. 4.d.29.a. 2.q.1. D.Ant. Ang. Sylu. Petr. de Soto, Turrecremata, Lud. Lop.* vbi eos allegaui, nu.9. *Veracruz. 1.p. ſpec. a.29. fin.* quamuis *Enriquez lib.11.de matrim. c.12 n.2.in comment. lit. I.* dicat requiri, vt repetatur conſenſus cum aliquo externo ſigno. Immo idem dicunt *Ricard. D.Anton. Turrecrem. & Sylu. ibi,* quando vterque metu conſenſit, & ita vtriuſque coniugis conſenſus nullus fuit. Sed hoc minimè credo, quia cũ vterque conſenſus fuerit omnino nullus, perinde eſt, ac ſi matrim. penitus non eſſet contractum, ſicut quando conſenſus cadit ſuper materiam illegitimam, quo caſu diſp. 35.nu.3. dicemus vtriuſque conſenſum innouandum eſſe, denuòque matrimonium contrahendum: quando autem denuò contrahitur matrimonium, conſtat externo ſigno, conſenſus manifeſtandos eſſe; & in hoc caſu verum dixit *Enriquez proximè cit.* Idem prorſus, & quod dicemus n. ſequenti in matrimonio, dicendum eſt de ſponſalibus; quando enim duo ad contrahendum habiles, ſponſalia inierunt, & alter fictè conſenſit, vel metu, ſatis eſt, ſi poſtea quocumque temporis interuallo medio internè conſentiat: ſecus quando ex parte vtriuſque conſenſus eſſet irritus, quia eadem prorſus eſt ratio.

3. Infertur ſatis eſſe, ſi fictè, vel metu conſentiens, poſt verè aſſenſum præbeat quocumque temporis ſpatio interiecto: quia quando vnius tantum adfuit conſenſus, oportet alterum abſque longa mora conſentire, vt prior conſenſus virtute maneat, vt diximus nu.7. in hoc autem caſu non tantum virtute, ſed actu, & formaliter ſemper manet, cum ſemper, qui verè conſenſit, exiſtimet valere matrimonium, & alterum habeat, vt coniugem, petens, & reddens debitum. Et ita *Nauar. ſum. cap.22.n.80.* dixit ſufficere, hunc fictè conſentientem, verè conſentire, licet plures interceſſerint menſes. 12

4. Infertur, non eſſe opus vt iterum coram parocho, & teſtibus celebretur hoc matrimonium: quia id eſt neceſſarium, quando omnino celebratur matrimonium, hic autem tantum ſuppletur defectus interni conſenſus, vel alius defectus occultus, & iam externo contractui aſtiterunt parochus, & teſtes. Sic *Enriquez lib.11.de matrim. c.12. n.2.in comment. lit. I. Lud. Lop. & Manuel,* vbi eos nu.9. allegaui, & conſtabit ex dicendis infrà diſp. 37.num.3. & ſeq. vbi in fortiori caſu, nempe quãdo matr. fuit omnino nullũ ob impedimentũ occultum, cum multis idem dicemus. 13

Vltimò infertur, ſi quis profeſſionis capax, fictè, aut metu profiteatur, fieri verè profeſſum, ſi internè profeſſionem ratificet, quia ex parte religionis admiſſio fuit legitima, vnde nihil oportet religioni intimare: conſtat ex dictis nu. 11. & ſimiliter ſufficeret quacumque temporis diſtantia intercedenti, vt in ſimili diximus de matrimonio, nu.12. cum tam matrimonium, quam profeſſio traditionem & acceptationem externam requirant, & ideo eadem eſt ratio de vtriſque. Ita videtur tenere *Manuel 2.to. ſum. c.92.n.5.* licet non ſatis explicuerit, tantum enim dicit debere hunc occulte profiteri. Quando autem hic eſſet incapax profeſſionis, defectu ætatis, vel anni nouitiatus dicam diſp.35.n.4. 14

Ad 1. arg. ex propoſitis nu.8. pro priori ſententia, negatur conſeq. quia in priori caſu, vterque cõſenſus fuit prorſus nullus, & ideo vterque eſt innouandus: in poſteriori verò, alter ſolum fuit nullus. Ad confirmationem, diſtinguo antecedens, eſt enim verum in hoc ſenſu, vt nihil ſit à quo ita dependeat matrimonium, ac conſenſus, & nihil ſit ita indiſpenſabile: eſt autem falſum in hoc ſenſu, vt cõſenſus in vno deficiens, permanente in virtute conſenſu alterius, ita annullet matrimonium, ſicut quando adeſt impedimentum dirimens. quia in hoc caſu, ex parte vtriuſque conſenſus, eſt nullum matrimonium: in illo verò, tantum ex parte alterius. Ad 2. negatur antecedens, matrimonium enim claudicare nequit, ita vt ſit legitimum, abſque vero vtriuſque conſenſu: poteſt tamen claudicare hoc pacto, vt conſenſus vnius, dum non reuocatur, ſufficiat ad matrimonium, quando poſtea alterius conſenſus acceſſerit: vt contingit quando conſenſus diuerſo tempore præſtantur: iuxta dicta n.7. 15

QVÆSTIO IV. An per *Trident. ſeſſ. 24.c.1.de matrim.* correcta ſint dicta in hac diſputatione, ita vt neceſſarium iã ſit conſenſus ſimul tempore ab vtroque præſtari? Affirmat *Ant. Cucus lib.5.inſtitut. maior. t.11.n.33. Barth. à Ledeſ. dub.17. de matrim. f.1272. §. Sed dubium ſe offert, Vega lib.3 ſummæ, caſu 75.* Ducuntur, quia aliter parochus, & teſtes nequeunt de vtriuſque conſenſu teſtificari, ſi enim poſt primi receſſum, alter cõſentiat, neceſſe eſt, vt ſit matrimoniũ, vt priori conſtet de conſenſu alterius, vt diximus hoc 2. lib. diſp.12. n.3. 16

n 3. & ita parochus, & teſtes non aſſiſtent vtriuſque conſenſui requiſito, niſi antequam contrahentes recedant, ſimul conſentiant.

17 Sed dicendum eſt non eſſe correcta, vt conſtat: quia *Enriquez, Palacios, Nauar. in ſumma Latin. Petr. de Ledeſm. Manuel, Azebedo, Lud. Lop. Viual.* quos retuli n. 3. & n. 7. poſt Trident ſcripſere, & ſuſtinent ſent. ibi propoſitam, cum tamen contrariam docturi eſſent, ſi Trident. eam correxiſſet: & ſtatuam duplicem caſum, in quo verificari poſſit non requiri, vt ſimul coniuges conſentiant, & per hoc patebit ſolutio ad argum. contrarium. I. eſt, quando alter coram parocho, & teſtibus conſenſit, altero nil reſpõdente: & poſt 15. dies iterum coram eodem parocho, iiſdem teſtibus, præſentéque priori contrahente, hic qui prius tacuerit, conſentit: erit enim matrimonium: quia durat in virtute prior conſenſus verbis explicitus. II. caſus eſſe poteſt, quando qui in præſentia parochi, & teſtium conſenſit, dedit alicui poteſtatem ad acceptandum ſuo nomine, & hoc acceptante, coram eodem parocho, & teſtibus alter poſtea conſentiret. Et poteſt eſſe tertius caſus qui propoſitus eſt num. 9. quando vterque coram parocho, & teſtibus conſenſit, ſed alter ficté, cõualeſcit enim illud matrimonium, quacunque temporis diſtantia intercedente hic occultè conſentiat: vt diximus num. 11. & duplici ſeq.

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrùm ad matrimonium ſufficiat conſenſus, quo vterque coniux conſentit, falsò exiſtimans ſubeſſe impedimentum dirimens, vt priorem alterius coniugem viuere?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quando hi credunt eo impedimento ſtante valere matrimonium, valet, n. 1. & quid, quando credunt non valere, refertur opinio affirmans non valere, n. eod.

Opinio præfertur veritati, eod. n. 1.

Verior opinio, valere, num. 2. & an credendum ſit his negantibus conſenſum. 3.

Soluuntur argum. & explicatur l. Is qui putat, ff. de acquir. hæred. n. 4.

1 Difficultas huius quæſt. verſatur, quando adeſt error facti, iuriſque ſcientia, quia coniuges falsò credebant eſſe impedimentum, & exiſtimabant eo ſtante non poſſe conſiſtere matrimonium: ſi enim errarent etiam in iure, fatentur omnes verum eſſe matrimonium: quia non deficit conſenſus. Et ratio dubitandi eſt, quia non apparet qualiter veram intentionem ineundi matrimonium habeant, qui illud ſibi impoſſibile eſſe putant. Et ideo duplex eſt ſent. I. & ſatis probabilis, aſſerit non eſſe matrim. defectu conſenſus. Prob. 1. ex *l. Is qui putat, ff. de acquir. hæred.* vbi deciditur, credentem ſe neceſſarium hæredem eſſe, cum verè non ſit, repudiare non poſſe: quia opinio veritati præfertur: ergo ſimiliter credens ſe ratione impedimenti, quod falsò eſſe credit, non poſſe validè contrahere, non legitimè contrahet. 2. quia hic erratur circa matrimonij ſubſtantiam, cum coniuges exiſtiment impoſſibilem ſibi eſſe corporis traditionem. 3. quia voluntas non poteſt ferri in impoſſibile, vt iuris conſcius, qui ſacerdos non eſt, nequit intendere conſecrare. Sic tenent *Vincentius, c. Cum in Apoſtolica, de ſponſal.* vbi *Ioan. Andr. n. 9. Ant. n. 9. ante verſ. Secundò obſtat, Anchar. n. 5.* Abb. *n. 6. Alex. de Neuo, n. 13. & 14. Prapoſ. n. 3. fine,* & videtur tenere *Cardin. ibi, verſ. Quaro quid ſi iſte,* ait enim eſſe matrimoniũ, quoad iudicium Eccleſiæ, vbi videtur ſentire ſecus eſſe in foro conſcientiæ: eandem tenent *Syluest. Matrimonium 8. q. 13. dict. 5. Angelus Matrimonium 3. imped. 13. n. 5. Arm. verb. Matrimoniũ, n. 44. Nauar. ſum. c. 22. n. 56. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 233.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 37. q. vnic. a. 5. concl. 3. Angles floribus, 1. p. de matr. q. 11. de impedim. ordinis, a. 3. dub. 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47. vbi de impedim. conditionis, & c. 55. paulo poſt princ. Vega lib. 2. ſum. caſu 282. & ſeq.* & dicit eſſe probabilem *Petr. de Ledeſm. ſtatim allegandus.*

2 II. Sent. probabilior, affirmat valere matrimonium, ſi contrahentes intendant quantum in ſe ipſis eſt, conſentire: quia hæ perſonæ ſunt re vera habiles ad contrahendum, & intendunt quatenus poſſunt, contrahere: ergo verè contrahunt. 2. quia ſtante hoc errore eſt poſſibilis conſenſus, vt conſtat ex *c. 1. de ſponſal. in 6. in princ.* vbi deciditur ex ſponſalibus nullis ratione conſanguinitatis, vel alterius impedimenti, oriri publicam honeſtatem, modo adſit conſenſus, ergo ſupponit textus poſſibilem eſſe cõſenſum cum impedimento dirimenti: & *Clem. vnic. de conſang.* excommunicantur contrahentes in gradu prohibito: quod non aliter fit, quam ſuppoſito poſſe eſſe conſenſum, eo enim deficienti non incurritur illa excommunicatio. Tandem, quia ſi hæreticus credat baptiſmum eſſe rem irriſoriam, niſque valere, vere baptizat, ſi verè intendat facere quod poteſt, & intendit Eccleſia, vt fatentur omnes, & ita cum errore valoris baptiſmi, eſt compoſſibilis conſenſus. ergo ſimiliter in noſtro caſu, quamuis hi errent credentes non valere matrimonium, poſſunt habere legitimum conſenſum, eumque habent, ſi intendant facere quod poſſunt, & intendit Eccleſia. Sic tenent *gl. 34. q. 1. in ſum. verb. Vtraque quæſtio, fin. & c. Cum in Apoſtolica, verb. Remanere, de ſponſal. directoriũ,* vt refert, & ſequitur *Roſell. verb. Impedimentũ, imped. 12. fi. Veruecius, & Supplem.* vt refert *Sylu. n. præced. allegatus, Tabien. verb. Impedimentũ, imped. 10. fine, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 2.* Et ex Theolog. *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 9. fin. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 52. concl. 3. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 55. a. 9. dub. 2. Enriquez l. 11. de matrim. c. 11. n. 5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 233. n. 3.* quãuis *Enriquez & Manuel* loquantur, quando dubitant contrahentes de morte prioris viri.

Obſeruandum eſt in foro externo his non adhiberi fidem, ſi negent ſe conſenſiſſe, ſecus in foro conſcientiæ. 3
Hoc videtur ſentire *Cardin. n. 1. allegatus,* dum dixit hoc eſſe matrimonium quoad forum Eccleſiæ, & tenet *Couar. d. §. 7. n. 4.*

Ad 1. arg. deſumptum ex *l. Is qui putat:* dic cum *Couar. d.* 4
§. 7. num. 2. opinionem præferri in eo caſu veritati, quia ad eum actum eſt neceſſarium agentem ſcire, ex qua cauſa, & quo iure eundem actum agat: vt notat *ibi Iaſon.* Quod ad matrimonium non deſideratur. Ad 2. negatur errorem circa valorem matrimonij, illud irritare: vt conſtat in aliis ſacramentis. Ad 3. dic non poſſe voluntatem ferri omnino abſolutè in impoſſibile, bene tamen ſub conditione, in quantum poteſt, vt conſtat in exemplo allato nu. 2. de hæretico.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm ſatis ſit ad matrimonium conſenſus, quo aliqui ex errore putantes aliquod matrimonium per ipſos contractum, eſſe validum, denuo in illud conſentiunt?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens valere, n. 1. contraria verior, n. 2.

Quid ſi illi contraherent, quamuis conſcij eſſent nullitatis prioris matrimonij, nu. 3. & ignorantia concomitans qualiter cauſa ſit inuoluntarij, ibid.

ET videtur nouo illo conſenſu ex errore profecto, cõ- 1
ualeſcere illud matrimon. vt ſi quis ficte conſenſit in matrimonium, & audiens à confeſſario vel viris doctis valuiſſe, idque credens denuo conſentiat. Quia hic error nec eſt perſonæ, nec conditionis, qui ſolum matrim. annullat, ſed eſt error iuris, quo hic putat ſe ligatum eſſe cũ illa vxore. Et ita tenet *Tabiena Matrimonium 2. q. 7. n. 8. ad fi. & Supplem. Gabriel. 4. d. 29. q. 1. a. 3. dub. 3. ad fi.* quamuis dubitet, videtur tamen affirmare eſſe matrimonium: & *Victoria, Ledeſmáque ſtatim alleg. indi* dicũt poſſe probabiliter diſputari.

Sed dicendum eſt non eſſe matrimonium. Quia nil tã 2
contrarium conſenſui, quam error. *l. Si per errorem, ff. de iuriſdict. omn. iudic.* erróque hic ad perſonæ errorem reducitur; vt latius dicam diſp. 36. nu. 3. vbi aliis rationibus hæc ſenten. confirmabitur. & hanc tenent *Anton. in quodam cõſilio, quod eſt inter Ancharani conſilia, conſ. 229. & Anchar. ibi, conſ. 130. Roſel. Matrimoniũ 4. n. 4. & 5. Ang. Matrimoniũ 2. n. 17. Sylu. Matrimoniũ 5. q. 10. Victoria relect. de matri. p. 1. n. 10.*

Nauar.ſum.lat.& Hiſp.c.22.n.76.& l.1.conſil.1.De his quæ vi. in 1.edit.conſ.2.n.8.in 2.conſ.4.n.8.Ledeſma 2.p.4.q.45.a.1.ad fin.Veracruz 1.p.ſpec.a.29.ad fin.Palacios 4.d.28.diſp.1.f.628. col.1.Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.7.& in fine.

4 Aliqui ex his DD.temperant hanc ſententiam, vt non ſit matrimonium, quando ſi denuo conſentiens ſciret ſe liberum eſſe, minimè conſentiret; vnde à contrario ſenſu videntur oppoſitum ſentire, quando ſi libertate cognita adhuc aſſenſum præberet. Sic *Roſella nu.5.Syluest.Victoria, Nauar.ſum.Hiſp.Ledeſma, Palacios, relati num.præced.* Et poteſt eſſe fundamentum, quia talis error tunc non eſt antecedens actum, illiúſque cauſa, ſed eſt concomitans, id eſt, qui ſimul eſt cum actu, & eſto non eſſet, adhuc actus fieret: qui error non eſt cauſa inuolũtarij: qua ratione multi DD.affirmant contrahentem cum ſerua credita libera, validè contrahere, ſi conſcius ſeruitutis, adhuc illam duceret. Sed verius eſt etiam in hoc caſu non eſſe matrimonium: quia ea tantum eſt voluntas habitualis; & quamuis error concomitans non ſit cauſa inuoluntarij contrarie, eſt tamen cauſa inuoluntarij negatiue, id eſt, eſt cauſa, vt ibi non ſit actus, & conſenſus voluntarius poſitiue, ſed tãtum eſt in habitu, & animi præparatione, quia ſi ſciret, haberet actum voluntatis: matrim. autem requirit actũ voluntariũ de præſenti: quare vt eſſet matrimonium oporteret vt cum denuo confirmat, hũc actum voluntatis eliceret, quãuis primum matrimonium ſit nullum, Volo ex nũc eo ligari. Et confirm. quia dum denuo conſentit, manifeſtum eſt eum non intendere nouum matrimonium celebrare, cum exiſtimet prius eſſe validum, ſed tantum intendit præteritum ratificare, quod cum nullum fuerit, ratificari non poteſt: vt latè probabo diſp.36.n.5. Quibus rationibus ducta communis ſent. aſſerit non eſſe matrimo. dum aliquis ſeruitutis ignarus contrahit, quamuis ſi illius conſcius eſſet, non deſiſteret à contrahendo.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm ad ratificandum matrimonium inualidum ob impedimentum dirimens, impetrata impedimenti diſpenſatione, vel eo ceſſante, vt quia prior coniux viuebat, & iam obiit, exigatur vtriuſque coniugis conſenſum renouari, vel ſatis ſit eius, qui impedimentum nouit?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans ſatis eſſe renouari conſenſum ſcientis impedimentum, n.1.

Contraria opinio verior, num.2. & an ſufficiat conſenſus illos internos eſſe, 3.

Si incapax profeſſionis profiteatur, an ceſſante impedimento ſatis ſit internè profiteri, n.4. & ibi, an oporteat monaſterium conſcium eſſe nullitatis profeſſionis.

Soluuntur argumenta, & explicãtur l.Si quis in ſenatorio, & l.Eos, ff.de ritu nuptiarum, n.5.

1 QVidam aiunt ſatis eſſe conſenſum ſcientis impedimentum renouari. Prob.ex *l. Si quis in ſenatorio, & l. Eos, ff.de ritu nupt.* vbi habetur matrim. irritum conualeſcere, ſi ceſſante impedimento alter coniux in priſtino conſenſu perſiſtat. Et confirm. quia antiquus conſenſus cenſetur durare, dum reuocatus non eſt: qua ratione hoc 2. l. diſp.32.nu.9. diximus fictè conſentientem poſſe ſuo ſolo conſenſu matrimonium ratificare. Sic tenet *Lignado*, (vt refert *Præpoſ.c.Cum in Apoſtolica, fin.de ſponſ.*) idem cenſent aliqui DD.quos diſp.ſeq.nu. 2. referam, dicentes contrahentem ignoranter cum ſerua, ſi poſt manumiſſionem, illius inſcius eã cognoſcat affectu vxorio, perficere prius matrimonium: eò quod prior conſenſus duret in illa ſerua: & ita cenſent ſublato impedimento non oportere vtriuſque conſenſum renouari.

2 Cæterùm omnino tenendum eſt id matrim. minimè conualeſcere, niſi nouus vtriuſque conſenſus accedat. Quia cum prior conſenſus fuerit omnino ex parte vtriuſque inualidus, eò quòd ſuper illegitimam, & inhabilem materiam ceciderit, denuo vterque renouandus eſt, nec durare poteſt cõſenſus qui nullus omnino fuit. cum enim permanentia exiſtentiam ſupponat, conſenſus qui nunquam exſtitit, permanere nequit. Sic docent ex Theologis, *D.Thom. 4.d.40.q.vn.a.4.ad 6.Scotus 4.d.35.q.vn.§.Reſpondeo, primus conſenſus, Ricar.4.d.40.a.1.q.6.Suppl. Gabr.4. d.38.q.1.a.2.concl.12.Caiet.opuſc.to.1.tract.12.de matrim. q.2. & ſum. verb.Matrimonium, t. Contractus matrim. poteſt reddi vitioſus, verſ.Tertium caput, Abulenſ.1.Reg.c.8.q.38. Sotus 4.d. 27.q.1.a.3.verſ.Sed alia hinc naſcitur.Veracruz appẽd. ad ſpec. dub.10.concl.4.Palacios 4.d.30.q.1.f.670.fi.& ſeq. Corduba l. 1.quæſtionarij, q.11.a.2.dict.1.& ſum.q.189.punct.1. Enriquez l.12.de matrim.c.1.n.7. Aragon 2.2.q.33.a.6.concl.3.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.13.Petr.de Ledeſm.de matri.q. 45.a.3. dub.vlt.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.220.n.2.* Et ex iuriſperitis, *gloſſ.c.Non debet, de conſang.verb.de cætero,* & colligitur ex eo textu, ibi, *de cætero liberè copulantur, Hoſt.c.1.De eo qui duxit in matr.initio,* & *ibi Innoc.n.vnic.Ant.n.8.Anchar.n.4. Henr. n.5.Alex.de Neuo, n.15.Calderin.& Præpoſ.c.Cum in Apoſtolica, de ſponſ.fi.idem Præpoſ.d.c.Non debet, nu.20.fin.Franc.Aret. l.Apud.Iulian.ff.de leg.1.Bald.Nouel.tract.de dote.p.11.§. Hactenus, n.18.Pariſ.conſ. 52. vol.4. Sylu.Matrimoniũ 6.q.5.dict. 2.& Matrimonium 8.q.2.dict.6.Villalobos in commun. lit. M. n.67.Nauar.ſum.c.22.n.47.& 80.& c.Si quis autem, de pœn. dict.7.n.70.& l.4.conſil.t.1.de ſponſal.in vtraque edit.conſ.12. Couar.4.decret.2.p.c.4.init.n.5.Greg.Lop.l.15 verb.Le pluguieſe, fin.t.2 p.4.Perez l.5.ord.t.1.l.1.f.18.§. Ex quibus reſpondendum erit, Sarmien.l.6.ſelectar.c.17.fi.Matienzo l.5.recop.t.rubric gl.1.n.66.Segura direct. iudicum, 2.p.c.15.n.39.& ſeq.*

Nec ſatis erit inter hos coniuges internè conſenſum renouari: cuius contrarium minus bene dixit *Veracruz 1.p. ſpec.a.44.concl.3.* fauentque illi DD.quos diſp.32.nu.11.hoc 2.l.retuli, dicentes quando vterque coniux ob metum inualidè contraxit, poſſe ſolo conſenſu interno vtriuſque renouari illud matrim. Sed contrarium dicendum eſt, vt ſimiliter tenuimus eod.nu.11.nam cum vtriuſque conſenſus prorſus inualidus fuerit, perinde omnino eſt ac ſi non fuiſſet: quare ſicut à principio erat neceſſarius conſenſus externo ſigno, aut verbis manifeſtatus, ita & nunc. Et ſic idem *Veracruz* tenet *appendic.ad ſpec.dub.10.concl.4.* & quãuis ibi dicat poſt Tridentin. non ſufficere iam internum conſenſum, quaſi ſecus eſſet de iure antiquo: at idem dicendum eſt attento quocunque iure, vt probat ratio adducta. Et ita videtur ſupponere *Couar.4.decret.2.p.c.4.init. n.5.* paſſim enim repetit illud matrim. denuo contrahendum eſſe verbis, vel aliquo ſigno externo: & tenet *Enriquez l.11.de matrim.c.12.n.2.commento, lit. I.* 3

Ex his infertur, dum profeſſio omnino inualidà fuit, quia profitens incapax erat, ob ætatis defectum, vel anni nouitiatus, vel aliam cauſam, non ſatis eſſe ſolo interno actu profeſſionem renouari, ſed oportere iterum profeſſionem recipi actu externo, ſicut diximus de matrim. ipſo iterum profitente, & monaſterij ſuperiore denuo admittente: cum vtriuſque actus nullus fuerit. (Quando autem profitens verè capax erat, & ex ſola parte ipſius fuit profeſſio nulla, dixi hoc 2.l.diſp.32.n.14.) Satis autem eſſet ſi ipſe ſciens nullitatem prioris profeſſionis, & ſuperiore ſimiliter conſcio, admitteretur ad actus profeſſorum, poſtquam impedimentum ceſſauit, quia tunc eſt profeſſio tacita, iuxta *c.Vidua, de regular.* ſicut diſp.ſeq.num.6.dicemus idem in matrimonio prorſus nullo, ratificando. Vtrum autem neceſſarium ſit ſuperiorem conſcium eſſe nullitatis prioris profeſſionis, idem prorſus dicendum eſt quod tota diſp. ſeq. dicemus de matrimonio omnino inualido. Exigi autem vt ipſe profitens norit priorem profeſſionem inualidam fuiſſe, dixi l.1.diſp.19.n.7. 4

Ad 1.arg.deſumptum ex *l. Si quis in ſenatorio, & l.Eos,* dic cum *Couar.decret.2.p.c.4.init.n.5.* intelligi eas leges, quando coniuges copula maritali, vel alio ſigno externo denuo conſenſum exprimunt. Ad confirm. dic eſſe diſparem rationem, quia in illo caſu aliter conſenſus fuit validus, in noſtro autem vterque inualidus eſt. 5

DISPV

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm ad matrimonium inualidum ob impedimentum occultum, ratificandum ceſſante impedimento, oporteat alterum coniugem certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, vel hac nullitate tacita ſatis ſit renouare conſenſus?

SVMMARIVM.

Quando matrimonium eſt nullum ex errore perſonæ, aut conditionis, durante eodem errore nunquam cenſetur ratificari, nec ſatis eſt impedimentum audiuiſſe, & titubans pro ignorante habetur, n.1.

Et quid, quando non eſt impedimentum erroris, vel ceſſauit ſeruitus, refertur opinio quædam, n.2. & quid, ſi ingenuus contrahat cum ſerua ignoranter, & poſt manumiſſionem à ſe ignoratam, conſentiat verbo, vel facto, an perficiatur matrimonium, n.2. iunct. n. 3. vbi etiam an oporteat vt matrimonium ratificetur per copulam, adeſſe ſcientiam nullitatis prioris matrimonij.

Secunda opinio aſſerens opus eſſe vt alter coniux certior fiat de nullitate prioris matrimonij, refertur, nu. 3. & ibi, quando iudex errat in fundamento iuriſdictionis, quia iuriſdictionem ignorat, non valet quod agit. Et actus non operantur vltra intentionem agentium: & quod nullum eſt, ratificari non poteſt.

Exigitur ſcientia nullitatis prioris matrimonij, & an ſufficiat confuſè dicere, Suſpicor nos non eſſe coniuges, & expediat id dicere, 4.

Quid, ſi coniux ignorans, ſic dicat, Volo ex nunc ita tecum contrahere, ac ſi nunquam contraxiſſem, & expediat id fieri, 5.

An ſatis ſit copula affectu maritali, ſciente vtroque coniuge prius matrimonium fuiſſe nullum, & ceſſaſſe impedimentum, nu. 6. & ibi, an hoc habeat locum poſt Tridentinum.

Quando non timetur ſcandali periculum, eſt omnino detegenda alteri coniugi matrimonij nullitas, & an poſſit hoc modo detegi, ſi alter dicat ſe non verè, ſed fictè conſenſiſſe, 7.

Quando eſt magnum ſcandali periculum, poteſt tacita nullitate prioris matrimonij, illud renouari, n. 8. & ibi, opinio parum probabilis poteſt ratione magni periculi amplecti.

Vtrum ſatis ſit cum ignorantia illa nullitatis prioris matrimonij, copula affectu maritali, 9.

Soluuntur argum. prioris ſent. n. 10. & poſterioris, n. 11.

1 COnſtat apud omnes, quando matrim. nullum fuit ob perſonæ, vel conditionis errorem, non cenſeri ratificatum quocumque actu, dum durat idem error: quia eo duranti manet idem impedimentum dirimens. Præterea, quia cōſenſus hic non eſt efficacior, quàm prius habitus, cum ſemper eadem nullitatis cauſa perſeueret. Tandem probatur ex *c. 2. & c. fin. de coniug. ſeruorum.* vbi habetur conualidari hoc matrim. ſi audita ſeruitute, ingenuus verbo, vel facto conſenſit. Nec ſatis eſſet quæcumque ſeruitutis auditio, ſed oportet vt ingenuus eam crediderit: titubans enim pro ignorante habetur, *l. vlt. C. de condict. indeb.* & docet optimè *gloſſ. eo c. 2. verb. Audiuit, & ibi Hoſtienſ. & Innoc. ſuper eodem verſ. Anton. ibi n. 5. Henric. n. 10.* Nec ſatis eſſet leuis ſuſpicio, vt docet *Doctor Theologus 4. diſt. 36. in fine, in expoſit. lit. Ricard. eadem diſt. a. 2. q. 1. Palud. ibi q. 1. a. 1. concl. 3. n. 9. Roſella verb. Impedimentum, imped. 3. n. 6. & 7. Angel. Matrimonium 3. imped. 4. n. 8. Syluest. Matrimonium 8. q. 3. dict. 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. q. 11. n. 12. Sotus 4. d. 35. q. vnic. a. 2. verſ. Sed eſt præterea*, vbi addit requiri vt ingenuus credat, vel probabiliter opinetur. Nec etiam ratificatur in foro conſcientiæ, licet veriſimiliter credere debuerit, ſi non credidit: actus enim factus, ex quo inducitur tacitus, vel expreſſus conſenſus, videtur ex priori conſenſu nullo geſtus: vt bene *Calderin. c. 2. de coniug. ſeruor. & ibi Alexand. de Neuo, n. 9.* docent.

2 Tota ergo difficultas eſt, quando impedimentum non eſt error conditionis, vel perſonæ, aut ſi fuit conditionis, ceſſauit iam ſeruitus. Duplex eſt ſent. 1. ait coniugem impedimenti conſcium obtenta diſpenſatione, vel impedimento ceſſante non oportere alteri aperire, prius matrimonium fuiſſe irritum, ſed ſatis eſſe, ſi cautè curet vtriuſque conſenſum renouari, vt diſſimulanter petendo ab altero, vt pro ſua conſolatione ipſum habeat in coniugem, & ipſo ſimiliter dicēte, Ego quoque volo te in coniugem. Prob. 1. quia prius matrimonium licet inualidum, habet tamen quandam matrimonij effigiem, & ita facilius conualeſcit. 2. quia ablato impedimento ſunt hi habiles ad contrahendum, ergo cum conſentiat in matrimonium, illud erit legitimum. 3. quia hic error non eſt error perſonæ, nec conditionis, vt ſupponimus, ſed eſt error iuris, quo coniuges putant ſe matrimonio iūctos eſſe, cum non ſint, ſoli autem duo priores errores matrim. vitiant. 4. quia ratificans prius matrim. ex errore quo illud validum eſſe putabat, validè tunc contrahit, iuxta aliquos, quos retuli hoc 2. lib. diſp. 34. n. 1. cum tamen hic conſenſus procedat ex ſimili errore. 5. quia ſi quis contraxit cum ſerua, putans eſſe ingenuam, licet matrim. non valuerit, ſi tamen poſt manumiſſionem à ſe ignoratam, verbo, vel facto, id eſt, copula affectu coniugali, denuo conſentiat, perficitur matrim. quamuis hic conſenſus procedat ex errore quo putabat eſſe ſuam: vt tenēt aliqui antiquiores, teſte *Innoc. c. 1. de eo qui duxit in matrim. n. vnic. verſ. Vel dic, in fine illius, & verſ. Et idem credunt:* idem tenent alij, quos refert, & videtur ſequi *Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 2. concl. 2. n. 14.* Ponit enim hanc ſent. in vltimo loco: & tenet *Angel. Matrim. 3. imped. 4. n. 10.* & ſentiunt eſſe probabile *Sotus 4. d. 35. q. vnic. a. 2. verſ. Sed percontaris, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47. fol. 1118. col. 2. verſ. Præterea, Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. a. 1. dub. 2.* dicens aliquos ex diſcipulis D. Thomæ id tenere: immo *Sotus, & Lud. Lop.* cenſent fere æquè probabile eſſe hoc, ac oppoſitum: *Sotus* enim dicit neſcire ſe an contrarium probabilius ſit: & *Lud. Lop.* tantum dicit forſan oppoſitum eſſe probabilius: ergo ſimiliter in noſtro caſu perficietur matrim. non obſtanti errore valoris prioris matrimonij. Pro hac ſent. ſunt omnes DD. allegati hoc 4. & 5. argumentis, & in propriis terminis eam tenet *Caiet. opuſ. to. 1. tract. 12. de matrim. q. 2. & in ſumma, verb. Matrimonium, tit. Contractus matrimonij poteſt reddi ex 7. capitibus vitioſus, Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. concl. 3. caſu 1. Veracruz 1. p. ſpec. a. 44. concl. 3. Capua lib. 2. deciſ. c. 80. n. 15. Barth. à Ledeſ. dub. 17. de matrim. fol. 1274. §. Sed animaduertendū, & dub. 21. concl. 5. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gloſſ. 1. n. 3. Pedraza ſumma, præcepto 3. §. 12. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. fol. 1059. Corduba lib. 1. quæſtionarij, q. 11. a. 2. dict. 1. & ſum. q. 51. opin. 1.* dicit eſſe multorum ſent. & *§. Reſolutoriamente digo*, dicit eſſe debere fieri quando timetur ſcandalum: *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 3. dub. vlt. §. Sed dubiū eſt quodnam remedium*, & addit hoc ſufficere, licet timeatur de voluntate alterius, quod ſi ſciret impedimentum, nollet contrahere: *Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 6. & Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 220. n. 2.* addunt tamen hi duo ita ſeruandum eſſe, quando timetur aliquod periculum: immo dicit *Manuel* ſufficere aliquod ſignum conſenſus alterius ignorantis impedimentum, vt copulam affectu maritali: ſi autem nullum ſit periculum, dicunt *Enriquez & Manuel*, curandum eſſe vt alter cōiux ſciat primum matrim. nō valuiſſe, tacita nullitatis cauſa: & quamuis videatur poſtea *Enriquez* petere, vt alter in genere norit adeſſe impedimentum, vel dubitet, at in *comment. lit. V.* refert pro ſe *Caietanum locis hic allegatis*, & ita videtur idem ſentire, & ait multos Salmanticæ, & Compluti conſultos idem tenuiſſe: & *in comment. lit. Y.* eſt apertè huius ſent. hæc enim dicit, cum hi allata diſpenſatione ſint habiles, ſatis eſt ſine impedimenti directione renouare conſenſus. Immo *Angel. Matrimoniū 3. imped. 13. n. 5. & Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 1. dub. vlt.* cenſent ſola copula affectu maritali conualeſcere id matrim. altero coniuge nullitatem ignorante: & *Sotus* addit, quamuis coniuges ignorent diſpenſationem impedimenti obtentam eſſe.

II. Sent. docet neceſſarium eſſe, vt id matrim. conua- 3
leſcat, coniugem impedimenti ignaram certiorem fieri de prioris matrim. nullitate, licet cauſa ei tegatur. Prob. 1. quia nihil magis contrarium conſenſui, quam error, *l. Si per errorem, ff. de iuriſdict. omn. iud. & l. Nihil conſenſui, ff. de reg. iur.* ſed ex errore quo putat hanc eſſe ſuam, in illam conſentit, ergo vere non conſentit. Et confirm. quia hic error reducitur ad perſonæ errorem, putat enim coniux conſentire in ſuam, cum reuera non ſit ſua. Immo eſt maior error, quam perſonæ, cum integram contractus ſubſtantiam ignoret, & prorſus quid agat, neſciat. 2. Probatur

ex doctrina *Barth.l.Multum intereſt,n.2.ff. de condit. & demonſtr.* quam ſequuntur *Angel.Matrimonium.2. n.17. Sylu. Matrimonium,5.q.10.* & commendat multis illuſtrás, *Felinus,c.Eccleſia, n.14. verſ.10. de conſtit.* vbi docet non valere proceſſum, ſi iudex erret in fundamento iuriſdictionis, licet verè eam habeat, ignorat tamen ſe habere, quod apertè probatur ex *l.Hoc autem,* §.*Non defendi.*ibi,*conſtare prætori,ff.ex quib.cauſ.in poſſeſ.* ſed ſimiliter in noſtro caſu errat coniux ignarus in conſenſu, qui matrimonij fundamentum eſt, cum putet illum ferri in ſuam vxorem, ergo non valet. 3. quia inualidè profeſſus, vel voto inualido ligatus, nihil agit, ſi ex errore putans profeſſionem, & votum valere, denuo profiteatur, aut voueat, nec ſponſalia inualida ratificantur mutua habitatione, niſi adſit ſcientia eorum nullitatis: vt hæc omnia probaui l.1.diſp.16. n.7. quorum omnium ea eſt ratio, quod error quo ille putat priorem actum valuiſſe, reddit inuoluntarium conſenſum poſteriorem, ex eo manantem, ergo à fortiori idem error annullabit matrim. quod ſummam libertatem petit, *c. Cum locum, de ſponſal.* 4. quia ignorantia cauſa eſt inuoluntarij, etiam ſi non ſit error perſonæ, vt ſi credam me dare 10. vel pauperi, cum tamen dem 10. vel diuiti, & ita impeditur in his caſibus dominij tranſlatio: ergo ſimiliter in noſtro caſu, cum hic nouus conſenſus procedat ex ignorantia. 5. quia hi renouantes conſenſum, non intendunt matrim. denuo contrahere, putant enim iam legitimè contractum eſſe, & nil volitum, quin præcognitum, ergo non contrahunt denuo: actus enim non operatur vltra agentium intentionem, *l.Non omnis,init.ff.ſi cert.pet.* igitur non valebit matrimonium: vt enim valeret, oportet vt illo nouo conſenſu contraheretur, cum prius eſſet omnino irritum. Et confirm. quia coniux ignarus tantum intendit ratificare prius matrimonium, illudque approbare nouo illo conſenſu, non tamen de nouo celebrare, cum credat prius contractum, validum eſſe, ſed quod nullum eſt, ratificari non poteſt, *c.Ad diſſoluendum,de deſponſ. impub.* ibi, *nec accuſatio locum habebit, cum non eſſet quod legitimè poſſet accuſari;* vbi *gloſ.verſ.Accuſari,* multis hoc exornat, & docet *Hoſtienſ.* multis textibus probans, *c.Dilectus,verſ.Contrario, de ſponſal.& ibi Ioan.Andr.n.7.Anchar.n.3.Abb.c.Prudentiam,in princ.n.19.de offic.deleg.idem Hoſt.c.1. de eo qui duxit in matrim.fin.* vbi docet primum conſenſum inualidum ratificari non poſſe, ergo illud matrim. inualidum non ratificatur nouo illo conſenſu. 6. quia (vt dixi hoc 2. lib.diſp. 34.n.2.) ſi quis fictè contrahat, & errore ductus, quo putabat illud matrim. eſſe validum, verbis, vel facto conſentiat, non eſt matrimonium: vbi multos DD. retuli, ergo nec in noſtro caſu, cum hic conſenſus ex ſimili errore procedat. 7. quia ſi oppoſita ſent. eſſet vera, fruſtra eſſent noua verba ad conualidandum prius matrimonium, ſed ſatis eſſet coniungi ſcientem coniugem ignoranti copula affectu materiali, ignorans enim cũ putet eſſe matrimonium, ſemper eo affectu accedit: quod manifeſtè patet, quia conſenſus magis facto, quàm verbis demonſtratur, *c. Dilecti,de appellat.& l.de quibus, ff. de legibus,* & ideò *c.Is qui fidem, de ſponſal.* decernitur ſponſalia tranſire in matrimonium copula ſequuta: quia facto illo oſtendebatur conſenſus de præſenti: ſed hoc ſufficere, eſt minus verum, ergo. Prob. minor, quia contrarium tenent ferè omnes Doctores, vt *Gloſſ.c.1. de eo qui duxit in matrim. verſ. Inſcia,* vbi tractans an ratificetur prius matrim. inualidum, ſi ſublato impedimento ignorans coniugem carnaliter cognoſcat, ait non ratificari, quia inquit, *In primo conſenſu qui nullus fuit, videtur perdurare, & non alium approbare.* Idem *Innocẽt. ibi,in fin.* his verbis, *nam ex conſequentia prioris conſenſus, videtur ignorans cognoſcere.* idem *Hoſt.ibi,initio, Ioan. Andr. ad fin. Ant.n.8. Anch.n.4.Cardin. paulo poſt princ.verſ. Oppono, Henricus,n.5. Alex.de Neuo,n.11.Præpoſ.n.1.fin.* Et ex Theologis, *Scotus 4.d.35.q.vnica,*§.*Reſpondeo,primus conſenſus,* his verbis, *Si impedimentum non exprimatur perſonæ inſciæ, ipſa in copula carnali ſequenti non conſentit nouo conſenſu, ſed tantum reddit in virtute prioris conſenſus, qui nullus fuit, & illum videtur approbare.* Idem *Abulenſ.1.Reg.8.q.38. Enriquez l.11. de matrim.c.3.n.6.* Ad idem ſunt alij DD. dicentes tũc ſublato impedimento ratificari matrim. per copulam, quando ſcientes impedimentum eſſe ſublatum, cognoſcunt ſe affectu vxorio. ſic *gloſſ.c.Non debet,verſ. De cætero,de conſang. Abb.ibi fine,Præpoſ.n.10.fine.Loazes de matrim.dub,12. n.14. Villalobos in commun.lit.M.n. 68. Couar.* dicens eſſe cõmunem ſententiam, *4.decret.2.p.c.4.init.n.5.* Et ex Theologis, *Ricard.4.d.40.a.1.q.6.Supplem.Gabrielis 4.d.35.q.1.a.2. cõcl. 3.* Idem expreſsè docent multi, dicentes eum qui ſeruitutis ignarus, duxit fœminam, quam poſtea manumiſſionis inſcius, affectu vxorio cognoſcit, non reualidare ea copula prius matrimonium, quia videtur ex antiquo conſenſu accedere. ſic *gloſſ.c.fin.de coniug.ſeruor. fin. & c. Si quis ingenuus,verſ.Faciat,29.q.2.Goffred.ſum.t.de coniug.ſeru. n.8. Roſella verb.Impedimẽtum,imped.3.n.2.Syluеſt. Matrimonium,8. q.2.dict.2.Tabiena verb.Impedimẽtum,imped.1.q.12.n.13.Nauar.ſum.c.22.n.33.Greg.Lop.l.4.t.5.p.4.verb. No es anſi, Ant. Cucus l.5. inſtit. maior. t.12.n.50. Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.f.41. col.2.* §. *Septimo non habebunt.* Et ex Theologis, *Adrian.4. materia de ſponſal.dub.13.verſ. Præterea tertio principaliter.* & addit *Adrianus, ſiue verbis, ſiue factis contrahat: quia ſemper intelligitur ex priori cõſenſu facere, niſi conſtet velle de nouo contrahere, vbi prius matrim. non valeret. Viguer.l.inſtit.c.16.* §.*7. verſ.nono,imped.2.Veracruz 3.p.ſpeculi,a.12.concl.1.fin. & 1.p. a.29.fin. Angles floribus 1.p.de matrim.q.10.de imped.erroris,a. 1.dub.1.concl.3.Enriquez lib.11.de matrim.c.9.fin.& c.10.n.4. Petr.de Ledeſ.de matrim.q.52.a.1. dub.2. Philiarc. de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.5.imped.2.* Et in hanc partem magis inclinant *Sotus 4.diſt.35.q.1.a.2.verſ.Sed percontaris, & Lud.Lop. 2.p.inſtr.de matrim.c.47.f.118.col.2.verſ. Præterea.* & reddit vterque hanc rationem, quia conſenſus ab initio nullus fuit, & illa ignorantia ſemper durat: quare copula tunc non reputatur nouus cõſenſus. Ex his ergo omnibus concluditur in noſtro caſu non eſſe matrimonium, *nec eſſe* verum conſenſum, ſufficientem ad matrim. nouum celebrandum, procedentem ex credulitate valoris prioris matrimonij. Tandem probatur ex cõceſſione bullæ cruciatæ facta commiſſario, vbi conceſſa ei diſpenſandi poteſtate cum iis qui ignoranter in gradu prohibito contraxere, traditur illi forma qua diſpẽſatio concedenda eſt, his verbis, *altero impedimentum ignorante, prius de nullitate prioris conſenſus, certificato.* ergo clarè ſentit Pontifex hoc eſſe neceſſarium, vt conſenſus de nouo præſtitus, conſtituat matrimonium. Pro hac ſent. manifeſtè ſunt DD. omnes allegati in 6.& 7. ratione: & pro ea eſt *Abul.1.Reg.8.q.38.* vbi agens de duobus infidelibus, qui viuentibus prioribus coniugibus inualidè contraxerant, hæc ait, *vt iis mortuis verè contrahant, requiritur nouus conſenſus, & licet cohabitent, non præſtant nouum conſenſum, & non eſt matrimonium: quia hunc conſenſum præſtant illi, qui putant priorem conſenſum non ſat eſſe, & ſe credunt prius non fuiſſe cõiuges, at hi credunt ſe eſſe legitimos coniuges, & ſic nunquam de nouo conſentiunt, vt ſint coniuges, & non conualidatur matrimonium:* & videtur tenere *Veracruz 1.p.ſpecul. a.29. fine,* vbi ait requiri ſublato impedimento nouum vtriuſque conſenſum, & ſcire perſonam de nouo conſentientem, impedimentum eſſe ſublatum: & tenent expreſſe *Nauar.ſum. c.22.n.47. & l.4. conſ. to 1. de ſponſ.in 2.edit.conſ.13. Ant.Cucus lib.5.inſtit. maior.t.12. n.81. & ſeq.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.13.* Addunt *Nauar. & Philiar.* ſufficere ſic dicere, Suſpicor te non eſſe virum meum, vel vxorem aliqua de cauſa, rogo vt cauſa tranquillitatis meæ iterum nos admittamus in coniuges.

Sit I. concluſio, multo probabilior eſt hæc 2. ſent. quia 4
innititur rationibus multo vrgentioribus, nec approbo quod dicunt *Nauar. & Philiarc.n.præc.fine,allegati,* nempe ſatis eſſe ſic dicere, Suſpicor te non eſſe meum virum, vel vxorem. Quia titubans pro ignorante habetur, vt diſput. hac,n.1. ex multis probaui: & ea ratione dixi non ſufficere audiiſſe vxoris ſeruitutem, vel illius ſuſpicionem, ſed requiri vt vir eam ſeruitutem credens, accedat affectu vxorio. ergo ſimiliter nõ ſatis erit ſi ex vxoris relaxatione,

vir ſuſpicetur prius matrimonium fuiſſe irritum, eò vel maximè quod ex dicendi modo, potius credet eſſe vanum mulierum ſcrupulum. Tutior tamen modus eſt hic, quam ſi vir penitus ignoraret prioris matrim. nullitatem: nam hoc modo aliqualem illius notitiam haberet. Raro tamen conſulerem vt vxor hoc dicendi modo veretur, quia magno exponitur periculo, & ſatis probabile eſt fore, vt viri animus minimè quieſcat, ſed potius ipſam vexet vt extorqueat, quam ob cauſam ſcrupulo nullitatis prioris matrimonij angatur: & ea non aperiente, magnæ orientur diſſenſiones, maximè ſi vir ſit zelotypus.

5 II. Concluſio, ſufficeret, ſi nouus ille conſenſus procederet ex cognitione æquiualenti ſcientiæ nullitatis prioris matrimonij, licet alter coniux eam ignoraret: vt ſi coniux impedimenti conſcius peteret ab alio ſic, Me ita diligis, vt ſi non eſſet inter nos matrim. denuo contraheres, ac ex nunc vis me in coniugem, ac ſi non fuiſſet validum, inter nos matrimonium prius contractum? Et reſpondeat alter, Ita volo: interrogánſque, ſe quoque idem velle, dicat, Et data opera dixi, Volo, vt ex nunc, quia non ſat eſſet, ſi non conſiſteret inter nos matrimonium, denuo contraherem: quia non eſt conſenſus de præſenti, hic ex nunc contrahendi, qualis ad matrim. requiritur. Probatur concluſio, quia tunc non tantùm vir intendit in matrimonio contracto perſeuerare, ſed denuo contrahere, ſub ea conditione, ſi prius matrimonium irritum fuit. quare cum conditio tunc exiſtat, matrim. verè contrahetur. 2. quia hic conſenſus non procedit ex errore, ſed licet ſimul cum errore ſit, fertur in obiectum illud conditionatum abſolutè, & error, & ignorantia ſe habent cōcomitanter, ignorantia autem concomitans non tollit voluntarium, & licet tollat negatiuè, id eſt, non ponat conſenſum in actu, ſed in habitu, quod non ſatis eſſe ad matrimonium, dixi hoc 2. lib. diſp. 34. n. 3. id tamen contingit, quando ſimul cum illa ignorantia concomitanti non elicitur conſenſus de præſenti qualis hic adeſt, cum dicat coniux, Volo te ex nunc, &c. & in hoc caſu eſt vera prior ſent. propoſita n. 2. & videtur apertè tenere *Adrian. 4. de ſponſ. dub. 13. verſ. Præterea tertiò principaliter.* vt dicens non conualidari matrim. initum cum ſerua, conditione non detecta, ſubdit hæc, vel conſtiterit de animo quod contrahere rite velit, vbi prius matrim. non fuerit legitimum. Et hoc poteſt etiam fieri per confeſſorem, vt ſi diſcordia ſit inter coniuges, exhortando vt ſe ita diligant, ac ſi matrim. denuo inter ipſos iniretur, & tunc ſe recipiant in coniuges, etiam ſi matrimonium non fuerit inter eos. Sed hoc magna circumſpectione fieri oportet, & habita opportuna occaſione: poterit enim vir ſuſpicari confeſſorem aliquid noſſe de matrimonij nullitate, & ideo velle denuo coniugum conſenſus præſtari: quare modus hic rariſſimè per confeſſorem adhibendus eſt.

6 III. Concluſio, ſufficit etiam ſi coniuges ſcientes impedimentum ceſſaſſe, ſe affectu maritali cognoſcant, vt prius matrim. irritum conualidetur. Prob. ex *c. 2. & c. fin. de coniug. ſeruorum*, vbi habetur contrahentem ignoranter cum ancilla, reualidare matrimonium, ſi cognita ſeruitute, verbo, vel facto, ſcilicet, copula carnali affectu vxorio, in eam conſentiat. Item ex *c. Is qui, de ſponſal.* vbi ſponſalia in matrim. tranſeunt per copulam affectu vxorio habitam. Item quia matrimonium verbis, vel ſignis contrahi poteſt, (vt dixi hoc 2. l. diſp. 31. n. 5.) nullum autem ſignum ita expreſsè voluntatem contrahendi denotat, ac factum ipſum. Hæc concluſio eſt contra aliquos dicentes requiri nouum conſenſum, vltra eam copulam. hi ſunt *Ricard. 4. diſt. 40. a. 1. q. 6. Syluest. matrim. 8. q. 5. dict. 2. fin. Nauar. ſum. c. 22. Hiſp. n. 87. Veracruz 3. p. ſpec. a. 12. concl. 1. Manuel 1. tom. ſum. in 2. edit. c. 220. n. 2. paulo poſt princ.* Sed noſtram concluſionem ſuſtinent *Gloſſ. c. Non debet, verſ. De cat. de conſang. & ibi Abb. fine, Præpoſ. n. 20. fine, Loazes de matrim. dub. 12. n. 14. Villalobos in commun. lit. M. n. 68. Sotus 4. diſt. 35. q. vn. a. 2. verſ. Sed eſt præterea, Couar.* dicens eſſe communem ſent. *4. decret. 2. p. c. 4. init. n. 5. Perez li. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 41. col. 2. verſ. Septimò non habebunt, Palacios 4. diſt. 30. diſp. 1. fol. 670. fin. & ſeq. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 9. fine. Manuel eodem n. 2. ad fin.* Sed dices, quorſum hæc poſt Trident. per quod huiuſmodi matrimonia præſumpta ceſſarunt? Reſp. ad duo prodeſſe, alterum eſt, pro infidelibus qui inualide contraxere, nam ſi ceſſante impedimento, vt mortuo priori coniuge, qui tūc ſuperſtes erat, morteque per ipſos ſcita, cognoſcant ſe, ſicut prius tanquam coniuges, conualidabitur matrimonium, contra Veracruz proximè citatum: cum illi lege concilij non aſtringantur. Quod maxime proderit ad diſcernendum quando infideles conuertuntur, in quo matrimonio per ipſos inito, perſeuerare permittendi ſint. Alterum eſt, quia (vt dicemus diſp. ſeq. n. 14.) ſi nullitas prioris matrimonij occulta ſit, illudque coram parocho, & teſtibus celebratum ſit, conualidabitur per eam copulam, per quam ante Trident. conualeſceret.

Ex his infertur, vbi non timetur probabiliter ſcandali 7
periculum, verbi gratia, fore vt vir nullitatis conſcius, nollet denuo contrahere, & maneret fœmina remedio deſtituta, cum impedimentum illud probari non poſſet, & maximè ſi eſſet proles, vel non eſſet periculum infamiæ, quale ſcandalum, vel periculum non timetur communiter, cum impedimentum eſt ex parte viri, & aliquando cum eſt ex parte fœminæ, attenta viri & ipſius fœminæ conditione, curandum omnino eſſe, vt vterque coniux norit prius matrim. non valuiſſe, prout dixi in prima concluſione, vel ſaltem vt ignarus nullitatis conſentiat ex tunc in matrimonium caſu quo à principio irritum fuiſſet, prout dixi in 2. concluſione: nec in hoc caſu poteſt tuta cōſcientia amplecti prior opinio, nimirum vt diſſimulanter tecto impedimento conſcius coniux, ignoranti perſuadeat, vt illum habeat in coniugem. Quia illa prior opinio eſt parum probabilis, habétque contra ſe rationes vrgentiſſimas, quare illa vti, vbi grauiſſima neceſſitas minime cogit, excuſari à culpa lethali nequit. Erit autem optima cautela, vt coniux poſſit alterum nullitatem prioris matrim. docere, dicere ſe in prius matrimonium minime conſenſiſſe: quod vere poteſt dicere, cum enim prior ille conſenſus ratione impedimenti inualidus fuerit, poteſt appellari non conſenſus: vt ficte promittens poteſt dicere ſe non promiſiſſe (vt probaui lib. 1. diſp. 11. n. 27.) & ita tenet *Segura 2. p. directorij c. 15. n. 40. §. Cæterum ſi alter.* Non tamen poſſet dicere abſque mendacio veniali, ſe ficte conſenſiſſe, quia cum conſenſus fuerit omnino inualidus, & nullus, & perinde ac ſi prorſus non eſſet, & ita verè appellari poſſet non conſenſus, qui ſolam negationem legitimi conſenſus importat: non autem poteſt verè appellari fictus conſenſus, qui poſitiue importat fictionem in animo, hoc eſt, internam voluntatem contrariam manifeſtatæ per ipſa verba, quæ cum re vera non adfuerit, mendacium eſt. Fateor tamen cautelam non mediocre periculum habere poſſe, forte enim diceret vir. Fictus ergo fuit amor quem mihi tot annis oſtendiſti, ac perfida es & peruerſa, cum toto hoc temporis curriculo ſacramenta frequentaris tanto ſcelere contaminata, perſuadere mihi nequeo quin dolus alius ſubſit: & ita diſcordiæ inter coniuges orientur. Qua ratione raro prudenterque, re conſiderata, hac cautela vtendum eſſe exiſtimo.

IV. Concluſio, Vbi eſſet probabilis prædicti ſcandali, 8
aut infamiæ timor, nec poſſet extorqueri conſenſus ille conditionalis, de quo in 2. concluſ. memini, abſque prædicto periculo: poſſet amplecti prior opinio, vt omnino tecta prioris matrimonij nullitate, perſuadeatur ignoranti vt ex tunc habeat alterum in coniugem, modo quo explicui in priori opinione propoſita n. 2. Prob. quia quamuis ea opinio parum probabilis ſit, & ſecluſo eo periculo amplecti nequeat, non tamen eſt omnimoda probabilitate deſtituta; ſed aliqualem habet, cum patronos grauiſſimos, & rationes aliquantulum probabiles habeat: & quod alias non iudicaretur probabile, facit tale eſſe vrgens neceſſitas & periculum quod ex oppoſito ſequeretur: vt optime docet *Sotus de ſecreto, membr. 3. q. 2. conc. 3.*

quem approbat dicens eſſe ſingularem, *Nauar.c.Inter verba,n.2.2.edit.corol.53 n.135.fin.* his verbis, *licet quis habeat opinionem alicuius partis, & ſolam alterius formidinem, nõ tenetur ſequi opinionem, ſi inde magnum immineat alicui periculum, & formido alterius apparentem habeat probabilitatẽ: quia periculum graue facit, vt in moralibus formido præponderet opinioni.* Et fauet *Iaſon l.1.n.56.C. de ſumma Trin.* vbi dicit, in dubiis præferendam eſſe ſent. animabus fauentem. Et ita videmus conferendum eſſe baptiſmum in digiti extremitate, quando partus periclitans illam extrahit, & iuxta multos oſtendenti ſigna contritionis, abſenti ſacerdote, poteſt in articulo mortis abſolutio impendi: quæ opiniones ratione periculi magni ſuſtinentur, cum aliàs parum probabiles ſint. Nec obſtat, ſi credatur fore vt coniux nullitatis prioris matrimonij conſcius, minime contraheret. Quia cum tunc non habeat actu diſſenſum, ſed illa ſit habitualis animi præparatio, non obeſt quominus matrim. denuo contractum, validum ſit: vt bene dicit *Petrus de Ledeſm.de matrim.q.45.a.3. dub.vlt. §. Sed dubium eſt quodnam remedium.* Verum certius eſſet matrimonium, ſi alter in ea diſpoſitione eſſet, vt ſi nullitatem ſciret, verè contraheret. Quia multi ſatis probabiliter dicunt ſtante conditionis impedimento annullante, ſi alter conſcius contraheret, valere matrimonium, nedum eo ſublato.

9 Vltima concluſio, quando nec hic conſenſus poſſet extorqueri, quia vir hilaris non eſt, vulgo (*no eſta de gorſa*) & ita non vult reſpondere, & ex alia parte petit debitum ab vxore, ipſaque ſine ſcandalo ſubterfugere nequit, reddendoque peccaret, cum nondum ſit matrimonium: poteſt abſque verbis, denuo matrim. illud conſiſtere, copula illa affectu maritali habita ex parte ſua, nam ex parte alterius, cum putet eſſe matrimonium, conſtat eo affectu haberi: & hoc etiamſi alter coniux ignoret prius matrim. fuiſſe inualidum. Ratio eſt, quia licet hoc minus probabilitatis habeat, quam dum verbis innouantur conſenſus, eo quod (vt diximus in 3.concl.) etiam ſtante ſcientia illius nullitatis, ſub iudice eſt an ſufficiat illa copula: at tenendo (vt ibi probaui) ſufficere: eandem difficultatem habet, ſiue verbis, ſiue facto ipſo, nempe hac copula contrahatur denuo matrimonium: cũ vtrobique procedat conſenſus ex errore. *Sic Sotus 4.d.29.q.2.a.1.dub.vltim. Manuel 1.to.ſummæ, 2. edit. c.220. n.2. ad fin.* & tenent expreſſe DD.cit.n.2.quarta & quinta ratione pro priori opinione, cum dicant conualeſcere matrim. per copulam affectu vxorio, licet procedat ex errore quo vir putabat eſſe validum prius matrimonium: vel fuerat contractum cum ſerua ignorata, & vir inſcius manumiſſionis poſtea factę, eam affectu vxorio cognouit. Et ratione huius aliqualis probabilitatis, iuncto dicto periculo, & neceſſitate, poteſt amplecti hæc opinio per allegata concluſione præcedẽti.

10 Tandem reſpondetur ad arg. prioris ſent. propoſita n. 2. ad 1. nego antecedens. Ad 2. neg. minor, quia is conſenſus eſt nullus, cum ex errore procedat, nec eſt conſenſus ad denuo contrahendum, ſed tantum ratificatio prioris matrimonij, quæ nulla eſt, ſicut & ipſum. Ad 3. dic reduci ad errorem perſonæ, cum is putet eſſe ſuam, in quam conſentit: cum verè non ſit. Ad 4. & 5. in vtroque caſu multò probabilius eſt oppoſitum.

11 Quia tamen dixi priorem ſent. non eſſe omnino improbabilem: & argum. ſecundæ, propoſita n. 3. videntur omnino conuincere eſſe falſam: oportet aliquantulum probabiliter ipſis ſatisfacere. Ad 1. ſecundæ ſent. dic non quemcumque errorem tollere conſenſum neceſſarium ad matrimonium, ſed errorem conditionis, aut perſonæ: ſi enim putaret vir eſſe ditiſſimam, & valde nobilem vxorem, & tamen eſſet pauperrima, & viliſſima, hic error non tolleret conſenſum neceſſarium ad matrimonium: at hic error eſt tantùm iuris, quo putat illam eſſe ſuam: & ſic ad confirmat. eſt negandum antecedens. Ad 2. & 3. reſpondetur in aliis contractibus, & rebus errorem etiam circa aliud à perſona contingentem, poſſe annullare: vt ſi putem me dare pauperrimo eleemoſynam, cum tamen ſit diues: ſecus in matrim. Ad 4. cõſtat ex ſolut. præc. id enim eſt verum in aliis contractibus. Ad 5. & confirm. dicendum eſt, licet ille non intendat formaliter nouum inire matrimonium, intendere tamen virtute: in eo enim actu quo hanc vult vt vxorem, vel vt talem cognoſcit, virtute clauditur, & tacitè, hic & nunc, & ſemper conſentire in ipſam vt vxorem, ſicut iuxta *c.vnicum, de ſponſ. impub. in 6.* cum impuberes contrahunt matrimonium, licet formaliter intendant matrimonium, virtute tamen intendunt etiam ſponſalia: quia ſi actus non valet eo modo quo agitur, debet ex tacita contrahentium mente valere eo modo quo poteſt: vt dixi lib. 1. diſp. 21. n. 2. Sic in noſtro caſu, cum ea verba, vel copula, ſufficerent ad denuo contrahendum matrimonium, nec poſſint valere pro actus præteriti ratificatione, cum is nullus fuerit, valebunt eo modo quo poſſunt, ex virtuali intentione, nimirum, ad denuo conſtituendum matrim. Ad 6. neganda eſt ea doctrina: nam alij tenent contrariam: vt dixi hoc 2. lib. diſp. 34. n. 1. Ad 7. concedenda eſt ſequela, vt dixi vlt. concluſ. & neganda eſt doctrina in contrarium adducta, cum aliis Doctoribus quos retuli hac diſp. num. 2. in quinta ratione. Ad 8. dic, id Pontificem exigere in ea conceſſione, quia multo probabilius eſt, nec aliter voluiſſe id priuilegium commiſſario concedere.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm matrimonium coram parocho, & teſtibus initum, inualidum ob occultum impedimentum, ſit ablato impedimento, iterum coram parocho, & teſtibus celebrandum?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ opiniones, n. 1. & 2.

Non eſt neceſſarium iterum coram parocho, & teſtibus celebrari: & ibi lex non extenditur ad caſum, quem eius ratio à principio non comprehendit, n. 3. & ibi legis intellectus ex proœmio ſumitur.

An idem ſit in quocumque alio impedimento occulto, vt metus, 4.

Quid, ſi matrimonium ſit nullum ob errorem conditionis, n. 5. & quid, ſi ob ætatem, 6.

An hæc ſint vera propter Pij V. declarationem, vel etiam ſtando in ipſo contextu Concilij, n. 7. & quid, ſi mala fide contractum eſt matrimonium, 8.

Quid, ſi in diſpenſatione impedimenti contineatur, vt diſpenſetur, vt poſſit verum celebrari matrimonium publice, ſeruáta forma Tridentini, 9.

Quid, ſi parochus, & teſtes, vel aliquis ex illis, nouerant impedimentum tempore contracti prioris matrimonij, aut poſt nouerunt, num. 10. & quid, ſi parochus ſciebat in confeſſione.

An dicatur occultum impedimentum, quando eſt periculum vt in foro externo detegatur, vel eſt impedimentum probabile: & quando dicatur probabile, n. 11. & ibi, quid dicatur occultum in conceſſionibus ad diſpenſandum ſuper occultis, & ſeſſ. 24. Trid. c. 6. de refor.

Quid, ſi impedimentum deductum ſit ad forum contentioſum, & defectu probationis, vel falſa informatione abſolutus eſt reus, an adhuc dicatur occultum, n. 12. & ibi, verba cum affectu ſunt intelligenda: & explicatur c. 6. de reformat. ſeſ. 24. Trident. n. 12. iuncto 11.

An reualidato hoc matrimonio occulte, oporteat coniuges illos iterum recipere benedictiones Eccleſiæ, 13.

An ſufficiat copula carnalis ad reualidandum hoc matrim. 14.

Soluuntur argumenta, & diſpenſationes non ſemper continent aliquid iure communi non conceſſum, 15.

IN hac diſp. triplex eſt ſententia. 1. docet deſiderari, vt iterum coram parocho, & teſtibus celebretur illud matrim. Prob. quia prius fuit nullum, ergo perinde celebrandum eſt coram parocho, & teſtibus, ac ſi numquam fuiſſet initum. 2. quia Tridentinum exigit pro forma præſentiam parochi, & teſtium, ergo ea requiritur, quando denuo celebratur matrimonium, cum tunc vere contrahatur Et confirm. quia ſolemnitas illa parochi, & teſtium adhibita eſt ad legitimandum conſenſum prioris matrimonij, tunc expreſſum: non autem poſtea exprimendum: ſed prior conſenſus cum nullus fuerit, non conſtituit matrimonium, ſed poſterior, qui validus fuit: cum ergo in poſteriori deſiderata fuerit ſolemnitas neceſſaria, non erit matrim. 3. quia eſto ceſſet finis decreti Tridentini, ceſſat in caſu ſpeciali, lex autem propter bonum commune edita,

ta,minime ceſſat ceſſante fine in particulari eo: vel maxime cum dum lex aliquid tanquam formam exigit, ceſſante fine,non ceſſat.vt docent Bart.& multi alij,quos refert, & ſequitur *Tiraqu.tract. Ceſſante cauſa,limitat.*37.Tandem, quia in diplomate cruciato conceditur commiſſario facultas diſpenſandi in matrim. cum occulto impedimento,vt iterum occulte celebretur. ergo attento Tridentino id fieri non poterat:fruſtra enim eſſet priuilegium. Hanc tenent *Nauar. lib. 4. conſiliorum, in 1.edit.tit.1.de ſponſal.conſ.11.in 2.t.de ſponſ.impub.conſ.3. Gutier.quæſt. canon.lib. 1. c. 18. n.7.& 8.de iuramen.1.p.c.51.n.22.& 43.Palacios 4.d.27.q. 1. fol.566.fine,& ſeq.Matienzo lib.5.recop.t.1.l.1.Gloſ.1.n.3.Bart. à Ledeſma dubio 17.de matrim.f.1275.& ſeq.*Et videtur tenere *Perez li.5.ordin.t.1.l.1.f.18.§.Ex quibus reſpondendum erit:*& eam dicunt eſſe veram *Gutier.& Barth.à Ledeſma,*quamuis ſcandalum ſequatur, matrimonium iterum publice celebrando:& in hoc etiam caſu dixit eſſe probabilem *Veracruz appendice ad ſpeculum,dub.10 concluſ.6.*

2 II.Sententia docet idem, niſi ſcandalum, aut infamia oriretur:tunc enim ex epicheia poſſet occulte, abſque parocho,& teſtibus celebrari. Sic *Corduba ſum.q.51.fol.130. col.1.§.Reſolutoriamente digo.Segura director.iudic.2. par. c.15. nu.40.§.Quod nobis,Lud.Lop.1.part.inſtruct.c.85.§.penult.* & dicit probabilem *Veracruz append. dict. dub.10.conc.6.fine, & conc.5.fine,* vbi limitat hoc eſſe verum, niſi illi mala fide contraxerint: quia non eſt iuſtum Eccleſiam mala fide contrahentibus ſubuenire.

3 III. Sent.cui prorſus adhæreo, ait non eſſe neceſſarium iterum coram parocho, & teſtibus contrahere: ſed ſatis eſſe,ſi contrahentes inter ſe ipſos ſolos renouent conſenſus. Ad huius ſent. probationem ſupponendum eſt hoc fundamentum: aliud eſt ceſſare rationem legis in aliquo caſu:aliud vero rationem legis non ſe extendere ad illum caſum; nam in priori caſu lex ex ſe, & ex ſua generalitate comprehendit illum caſum, in eoque locum habuit: alias non diceretur ceſſare rationem, vel legem, cum nec lex, nec ratio in eo caſu locum habuerit: & quod numquam fuit,ceſſare nequit.in poſteriori vero, numquam ratio legis amplexa eſt illum caſum, & per conſequens nec lex ipſa,cum quantumcumque verba legis generalia ſint, reſtringantur, & intelligantur iuxta limites ſuæ rationis, eo quod ſit ratio legis anima ipſius,*c.Ratio nulla,de præbendis, & l.Cũ pater.§.Dulciſſimis,ff.de legat.2.* & docet *Tiraq.* multis citatis *tract.Ceſſante cauſa.1.p.n.138.& 159. & l.Si vnquã, verb.Libertis.n.45.C.de reuoc.donat.* Quamuis ergo ſub iudice ſit an ceſſante ratione finali legis,ceſſet lex:verũ quando à principio ratio legis non ſe extendit ad aliquem caſum; dicendum eſt numquam legem habuiſſe locum in illo: vt optime docent *Anton.c.Poſt tranſlationem,de renunciat.n.34. & ibi Abb.in 2.lectura.n.17.* Et exemplo id exponam, præcipit ſuperior religioſis ne adeant locũ vbi operarij laborant, ne loquelis illos impediant: ſi quis vellet adire intendens omnino tacere, poſſet dicere in ipſo ceſſare rationem præcepti:ſi tamen die feriata adiret, nõ ceſſaret in hoc euentu ratio præcepti, numquam enim hunc caſum comprehendit, cum die feriata operarij à laboribus abſtineant: quare nec præceptum ab initio hunc caſum comprehendit, nec in illo obligauit. Hoc ergo ſuppoſito fundamento,probatur 1. noſtra ſent. quia ratio finalis decreti *Tridentini, ſeſ.24. de matrim. c.1.* ſtatuentis vt matrim.coram parocho,& teſtibus celebretur, ea fuit, vt conſtat ex eius procœmio, vt vitentur grauia peccata ex clandeſtinis nuptiis conſurgentia, maxime eorum qui clam cum vna contrahunt, eaque relicta aliud publicum matrim.ineunt, cui malo nequibat Eccleſia mederi, cum ipſi de priori matrim.minime conſtaret. Sed hæc ratio nõ ſe extendit ad hunc caſum,cùm prius matrim. inualidum, in foro Eccleſiæ validum, & publicum fuerit, (eius enim nullitas, & impedimentum occulta ſunt,) & ſubinde ſi aliud matrim.inire vellent, impedirentur ab Eccleſia,credenti matrimonium illud publicum, validum fuiſſe:ergo decretum Tridentini numquam hunc caſum comprehendit, nec in illo obligauit. 2. quia ex procœmio colligitur animus,& intentio legiſlatorũ,& intellectus totius decreti,illudque limitatur:vt bene docet *Tiraq. tract. Ceſſante cauſa,limitat. 1. n.65.Alex.de Neuo conſ.3.n.3. Hippol Riminaldus conſ.540.n.78.vol 5.Burg.de Paz conſ.32. n.6. Molina l.1.de primog.c.5.n.3.4. & 5.Burſatus conſ.76.nu.9. Gutier.3. practicarum.q.17.n.90.& 91.* cum multis aliis, quos ipſi referunt. Sed id decretum in procœmio loquitur de clandeſtinis matrimoniis, quæ ſemper Eccleſia prohibuit, deteſtataque eſt, matrimonium autem ſemel publicè contractum, inualide propter occultum impedimentum, & eo ſublato clam celebratum, numquam fuit clandeſtinum, nec ab Eccleſia prohibitum,ad id enim præceſſerat publicitas,quam Eccleſia poſcit: vt docent *Catharin. l.5. contra Caietanum, Couar.4.decret.2.p.c.6.initio,n.8. Enriquez l. 11. de matrim.c.3.num.6.in comment.lit.T.* vbi alios refert:ergo nec hoc matrim.reputat Tridentinum eſſe clandeſtinum, nec illud irritat.3.quia ſi dum verba proferuntur coram parocho,& teſtibus alter ficte conſentiat; ſatis eſt ſi poſtea occulte conſenſũm præſtet,(vt dixi hoc 2.lib. diſp.32.nu.13.) ergo ſimiliter in hoc caſu, cum in vtroque matrim. nullum fuerit. Tandem.quia ex oppoſita ſententia ſequerentur multa ſcandala,& inconuenientia, ergo non eſt creditu dignum voluiſſe concilium hos coniuges obligare vt iterum publice contrahant.Et ita tenent *Nauar. lib.4.conſiliorũ,tit.1.de ſponſal.in 1.edit.conſ.55.in 2.conſ.14.fine, & ſum. latin.c.22.n.70.& c.16.in noua editione n.37.*& dicit ſic poſtea declaraſſe Pium V. & Sacrum pœnitentiariæ prætorium ea declaratione frequenter vti:*Enriquez lib.11.de matrimon.c.3.num.6.& in commento,lit. L.* refert idem tenuiſſe conſultos Epiſcopos (*Couar.Guerrero, & Blanco,* qui concilio interfuere:& *Magiſtros Balbas,Sancho,& Moya:*idem *Pedraza ſum.3.præcepto.§.12.Anton. Cucus lib.5.inſtit. maior.t.11. n.75.Palacios 4.diſt.30.diſp.1.f.671.col.2.ante verſ.Sed quæritas forſan. Petrus de Ledeſma* dicens ſic declaraſſe Cardinales, *de matr.q.45.art.5.dub.penult.Lud.Lop.2.p.inſtructorij, de matrim.c.40.ad finem.& c.37.à fol.1042.& c.39.f.1059. Manuel in bul.cru іnta.§.13.n.6.verſ.Signeſe lo ſegundo, & 1.to.ſum.2. edit.c.220.n.2.Capua lib.2.deciſion.c.80.n.15. Philiarc. de offic. ſacer.tom.1.p.2. lib.2. cap.14.Vega l.6 ſumme,caſu 93.fine, & caſu 143.* & dicit eſſe probabilem *Barth.à Ledeſma alleg. pro prima ſententia.*

Hinc infertur, idem dicendum eſſe, qualecunque ſit impedimẽtum occultum: vt ſi matrimonium fuit nullum propter metum occultum. ſatis enim eſt ſi poſtea inter ſe ſolos ipſi contrahentes ratificent. quia eadem prorſus eſt ratio, qualecumque ſit impedimentum. Sic *Enriquez l. 11. de matrim.c.9.ad fin.in commento,lit.O.& c.12.n.2.in commento,lit.I.Lud.Lop.2.part.inſtruct.de matrim.c.40.f.1066.§.Porro iam vrgentior,*& dicit eſſe probabile *Petrus de Ledeſma de matrim.q.47.a.3.dubio vlt.*& fauent cæteri Doctores nu.3. allegati, qui generaliter, & indiſtincte loquuntur de impedimento occulto. 4

2. Infertur, idem dicendum eſſe,quando quis cum impedimento ſeruitutis occulto,ab alio ignoratæ, contraxit publice:ſublata enim ſeruitute, vel ab alia cognita, ſatis eſt vt inter ſe ſolos iterum contrahant. Conſtat eadem ratione.Et tenẽt *Palacios 4.diſt.30.diſp.1.f.671.col. 2. ante verſ. Sed quæritas forſan,Enriquez lib.11.de matrim.cap.3.n.6.& n.7. commen, litera E.* & fauent cæteri allegati n. 2. 3. generaliter loquentes:vnde immerito id negat *Petrus de Ledeſma de matrim.q.52.ar.1.dubio 2.fine.* 5

3. Infertur idem dicendum eſſe de matrimonio nullo ob occultum ætatis defectum,completa enim ætate, ſatis eſt inter ipſos coniuges illud celebrari. Eadem enim eſt ratio. Sic *Enriquez l.11.de matrim.c.3.n.7.* 6

4. Infertur, non audiendum eſſe *Petrum de Ledeſma de matrim.q.45.a.5.dub.penul.* qui ait dicta in tertia ſententia, vera eſſe propter declarationem Pij V.ea enim ſecluſa, & ſtando in contextu conc. Tridentini, quamuis probabile eſſet, matrimonium nullum ob impedimentum occultum,poſſe clam celebrari: probabilius tamen eſſe oppoſitum: 7

tum: vnde cenſet Pium V. non declaraſſe concilium, ſed in illo diſpenſaſſe. Sed dicendum eſt ſtando in ipſo decreto concilij, multo probabilius eſſe, poſſe clam abſque parocho, & teſtibus celebrari: & ita Pium V. minime diſpenſaſſe, ſed declaraſſe concilium. Nam rationes tertiæ ſent. allatæ num. 3. fortiter vrgent, vt id concilij decretum non extendatur ad hunc caſum: & ita tenent *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 70. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. Philiarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. cap. 13.*

8 5. Infertur idem dicendum eſſe, licet matrim. inualidum propter impedimẽtum occultum, ſit mala fide contractum: adhuc enim conualeſcit, ſi occulte inter ipſos ſolos contrahentes celebretur. Hoc eſt contra *Veracruz*, cuius ſent. retuli n. 2. fine: cuius ratio concluderet vtique, ſi noſtra ſent. inniteretur epicheiæ, ac tacitæ Pontificis diſpenſationi. non enim credendum eſſet Eccleſiam ſubuenire mala fide contrahentibus: cum autem innitatur veræ & rigidæ illius decreti Tridentini expoſitioni, quod nunquam hunc caſum comprehenderit, parum refert, ſiue bona, ſiue mala fide matrimonium initum ſit.

9 6. Infertur idem dicendum eſſe, non obſtante clauſula ſolita apponi in diſpenſationibus conceſſis ad reualidandum matrim. nullum propter occultum impedimentum: quæ talis eſt, *Si ita eſt, cum eis, vt inter ſe publice, & ſeruata forma concilij Tridentini contrahãt, diſpenſa.* Quamuis enim virtute huius commiſſionis non poſſit commiſſarius diſpenſare, vt occulte celebretur matrimonium: at poteſt diſpẽſare in impedimẽto, quo per diſpenſationẽ ceſſante, abſque aliqua diſpenſatione iuxta decretum Tridentini, poteſt illud matrim. inter ipſos ſolos contrahentes celebrari.

10 Eſt tamen intelligenda tertia ſententia, cum corollariis ex ea illatis, dummodo parochus, & teſtes impedimentum illud ignorarent, ſi enim id noſſent, quantumcumque alias eſſet occultum, neceſſario repetendum eſſet coram parocho, & teſtibus. Quia cum ipſis conſtet in foro Eccleſiæ matrim. eſſe nullum, non ſunt teſtes valoris, ſed nullitatis matrimonij. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 7.* referens aliquos iuniores doctiſſimos idem ſentientes: *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 3. dub. vlt.* Idem credo quamuis alter ſolus ex duobus teſtibus requiſitis, vel ſolus parochus impedimentum noſſet, quia iam deſunt neceſſaria ad valorem matrimonij, cum vel parochus, vel alter teſtis requiſitus, non ſit teſtis valoris matrimonij. Si autem tempore quo aſtiterunt matrimonio, ignorabant impedimentum, licet poſtea ſcirent taliter quod non eſſet probabile in foro externo, iuxta dicenda num. ſeq. poteſt abſque parocho, & teſtibus innouari. Quia iam quando Eccleſiam repræſentarunt aſſiſtentes matrim. fuerunt teſtes valoris illius, & ſatisfactum eſt decreto Tridentini, Eccleſiæque conſtat de illius valore, & adhuc manet impedimentum occultum: quia ſuppono nõ eſſe plenè probabile impedimentum in foro externo, quia vel non ſunt teſtes omni exceptione maiores, vel non oculati, vel vnus tantum ex illis ſcit. Similiter credo poſſe iterum occulte celebrari, ſi parochus tempore quo matrimonio interfuit, nouerat impedimentum intra ſolam confeſſionem. Quia cum tunc ſciat ſolum vt Deus, & nullo modo in foro Eccleſiæ, verè teſtis eſt illius matrimonij.

11 Secundò intelligenda eſt, niſi periculum ſit vt detegatur impedimẽtum, & probetur in foro externo: tali enim periculo exiſtente celebrandum iterum eſt coram parocho & teſtibus. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 3. n. 6. Manuel 1. 10. ſum. in 2. edit. c. 220. n. 1.* Immo quamuis id periculum minimè ſit, ſi impedimentum ſit plenè probabile in foro externo, credo neceſſariò iterandum eſſe coram parocho, & teſtibus. Quia licet occultum in aliis decretis vſurpetur, vt diſtinguitur contra publicum, vel id quod deductũ eſt ad forum contentioſum: vt circa *decretum Conciliũ Tridentini ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.* docent *Nauar. ſum. lat. c. 27. in noua edit. n. 255. Enriquez lib. 14. de irregularitate c. 20. nu. 4. Manuel in bulla cruciata, §. 9. n. 129. fine, & 1. 10. ſum. in 2. edit. c. 166. n. 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de clauibus, c. 8. de bulla, f. 825. col. 1 §. Igitur antequam bulla.* Et eodem modo dicit *Nauar.* ibi vſurpari occultum in quibuſcumque facultatibus bullarum ſacræ pœnitentiariæ, vel legatorum: aut quorũcumque conceſſis ad diſpenſandũ ſuper occultis, at in præſenti, vt impedimentum dicatur occultũ, vt eo ſublato poſſit matrim. clam celebrari, credo occultum accipi, vt diſtinguitur contra plene probabile, quia quando impedimentum plene probari poteſt in foro externo, tunc proculdubio ſi matrim. clam ratificatum, validum eſſet, ſequerẽtur ex eo omnia inconuenientia, quæ olim ex matrim. clandeſtino valido ſequebantur: nam probato impedimento poſſet alter coniux aliam vxorem ducere, cum qua in perpetuo adulterio viueret: cum Eccleſiæ minime conſtet de occulta reualidatione matrimonij illius publici, quod propter impedimentum, plenè probatur fuiſſe nullum. Dicetur autem plenè probabile in foro externo impedimentum, ad diſſoluendum matrim. publicè contractum, quando duobus teſtibus probari poteſt: vt cum aliis docet *Maſcardus de probatio. concluſ. 410. n. 19. iuncto n. 9.* & habetur expreſsè *c. Quoties, de teſtibus, & atteſtat.* debent autem 15
eſſe illi duo teſtes, non tãtum ideonei, ſed omni exceptione maiores, id eſt, quibus nihil opponi poſſit: vt multis textibus, & DD. relatis, docet idem *Maſcardus concl. 1023. à n. 4. vſque ad 14.* Quare ſi ſola relatione coniugis ſcirent impedimentum tres, vel quatuor, adhuc diceretur impedimentum occultum, dum non eſt publica fama: quia teſtes illi non faciunt plenam fidem ad diſſoluendum matrimonium. tantum enim deponunt de coniugis confeſſione, quæ ſufficiens ad hoc non eſt.

Hinc infertur, ſi impedimentum illud delatum ad fo- 12
rum externum, minimè probaretur, aut falſa informatione pronunciaretur ſententia pro matrim. publicè contracto, manere adhuc occultum: cum matrimonij valor conſtet Eccleſiæ, & ita poſſe conualeſcere nouo conſenſu occulto inter coniuges præſtito. Sic *Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 6.* Vnde rurſus infertur declaratio ad *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 6. de reform.* vbi conceditur facultas Epiſcopis diſpenſandi in delictis occultis, non deductis ad forum contentioſum: poteſt enim Epiſcopus diſpenſare, ſi reus falſis teſtibus, aut probationis defectu abſolutus eſt à delicto, ad forum contenſioſum deducto. quia verba cum effectu accipienda ſunt, *c. Relatum, de cler. non reſiden.* ergo dum concilium excipit crimen deductum ad forum cõtentioſum, intelligendum eſt, ſi ea deductio effectum habeat. Præterea, quia ratione ſcandali, & publicitatis, denegatur epiſcopo facultas, quando crimen verſatur in foro externo: quæ in hoc caſu [illegible]ant: occultiuſque delictum manet. Tandem, quia per accidens, non eſt inconueniens ex delicto inductionis falſorum teſtium, commodum ſentire, eò quòd manet delictum intra terminos, & latitudinem delicti occulti. Sic *Enriquez lib. 14. de irregular. c. 20. num. 4. Manuel 1. 10. ſum. 2. edit. c. 167. n. 4. Viuald. Candel. 2. p. de excommunic. n. 42.* dicens grauiſſimos Salmantinos ita ſenſiſſe, licet alij contra cenſerent.

Id obſeruandum eſt, hos qui ſublato impedimento 13
clam reualidarunt matrimonium, non teneri Eccleſiæ benedictiones ante reualidationem præmiſſas, iterum recipere. Quia ſemel receptæ ſunt, nec poſſent ſine ſcandalo repeti, nec ſunt de matrim. eſſentia. Sic *Corduba ſum. q. 51. §. Y eſte matrimonio, Barthol. à Ledeſma dubio 17. de matrim. fol. 1276. fine.*

Tandem dicendum eſt matrim. illud quod propter 14
impedimentum occultum, nullum fuit, poſſe reualidari copula affectu maritali inter coniuges habita: ſicut reualidatur nouo conſenſu occulto. Prob. quia *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* minimè comprehendit hunc caſum, vt probaui num. 3. & ita tanquam caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris communis, *l. Commodiſſimè, ff. de liber. & poſt. & l. Si cum dotem, in princ. ff. ſolu. matrim.* ergo cum ſecundum ius commune tale matrimonium conualeſceret copula maritali, per *c. Is qui fidem, de ſponſal.* vt probauimus diſp. præc. n. 6. idem erit attento Trident. decreto. Et confirm.

ſitm. quia ideo Tridentinum corrigit matrimonia præſumpta, ex copula maritali conſurgentia, quia iam requiritur præſentia parochi, & teſtiũ. ergo in caſu, in quo talis præſentia non deſideratur, vt eſt hic, manebit ius commune illæſum. Præterea, quia cum matrim. verbis, & ſignis contrahi poſſit, & copula affectu maritali, ſignum ſit conſenſus de præſenti: aliàs ſponſalia per illam non tranſirẽt antiquitus in matrimonium, contra *d. c. Is qui fidem*: ſicut verbis de præſenti conualeſcit, ita copula illa, affectu maritali. Sic docent *Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. nu. 6. & c. 9. ad fin. in commento, litera O. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 220. num. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtructorij de matrim. c. 40. ad finem, & c. 37. ad fin. eod. c. 37. à fol.* 1042. bene dicit reualidari etiam per traductionem ſolemnem ad domum, & diutinam habitationem. quæ ſigna ſunt interni conſenſus: ſicut ante Tridentinum, per hæc tranſibant ſponſalia in matrimonium: quando autem hoc ita ſe habeat, conſule *Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. §. 2. n. 1. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt.* 1. *nu. 56. & duplici ſequenti, Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. n. vltimo.*

15 Ad argum. primæ ſent. propoſita n. 1. reſpondetur. Ad 1. negando prius matrim. fuiſſe omnino nullum: fuit enim validum quoad præſumptionem Eccleſiæ ignorantis impedimentum, in cuius facie cõtractum eſt, & ita iudicandum non eſt de illo, ac ſi omnino contractum non fuiſſet, quoad repetendam parochi, & teſtium ſolemnitatem: ſed tantum quoad neceſſitatem renouandi conſenſus. Ad 2. dico antecedens eſſe verum, quando matrim. omnino de nouo contrahitur. Ad confirmat. dico per ſe tantum legitimare conſenſum tunc præſtitum: per accidens autem, legitimare etiam conſenſum poſtea occultè præſtandum. Quia ex ſuppoſitione illius ſolemnitatis præcedentis, ſequens matrim. clam ratificatum, nõ manet omnino clandeſtinum quoad forum Eccleſiæ. Ad 3. quicquid ſit de antecedenti, dico noſtram ſententiam non inniti illi fundamento, quod ceſſarit finis decreti Tridentini, ſed quod numquam id decretum comprehenderit hunc caſum: vt probaui n. 3. Ad vltimum, dico ſæpe in bullis concedi aliqua, iure communi non prohibita, ad pacandas conſcientias, maximè quando ſtando in iure communi, dubia erant: quale eſt hoc, vt bene docent *Nauarrus ſum. c. 25. nu. 85. & c. Quando, l. 11. c. 3. n. 57. & c. 19. n. 84. & c. 21. nu. 31. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 220. num. 2.* Ad argumentum ſecundæ ſententiæ reſpondi nu. 8.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm confeſſarius qui nouit aliquos coniugatos ex ignorantia inualidè matrimonium contraxiſſe, teneatur illos admonere?

SVMMARIVM.

Opinio quædam diſtinguens refertur, n. 1.
Quando ignorantia eſt culpabilis, tenetur admonere, 2.
Ignorantia in vno culpabilis, in alio eſt inuincibilis, nu. 3. & an ſit culpabilis, quando coniux fatetur aliquam circumſtantiam in modo contrahendi, ex qua matrimonium eſt nullum, & ibi, ſcientia ſpeculatiua non eſt cauſa malæ fidei, & quid ſi initio adfuit mala fides, nunc autem eſt bona: & qua cautela vtendum ſit ad diſcernendum num ſit bona fides, eodem n. 3.
Quando pœnitens credit aliquid eſſe mortale, quod non eſt, tenetur confeſſarius monere, 4.
Si ignorantia eſt inuincibilis, & eſt ſpes profectus, tenetur monere: & vtrum ſufficiat poſt confeſſionem, 5.
Quando non eſt ea ſpes, & eſt ignorantia iuris humani, vel facti, inuincibilis: vt contingit in matrimonio, licet illud non ſit contractum, an teneatur confeſſarius monere, 6.
An male faceret confeſſarius tunc admonendo, 7.
Quid, ſi coniux qui eſt in ea bona fide, negaret ex alia cauſa debitum, an poſſit dicere confeſſarius vt reddat debitum, n. 8. & ibi, an poſſit dicere illum eſſe verum coniugem.
Quid, ſi ea ignorantia inuincibilis eſt iuris diuini, & naturalis, 9.
Quid ſi eſt in damnum proximi, vt in vſura, vel detentione rei alienæ, n. 10. & ibi, quid ſi pœnitens ſuſcipiet monitionem, at medium eſt difficile, quia ſequetur ſcandalum, aut infamia.
An poſſit confeſſarius differre in aliud tempus hanc admonitionem, & ſit conſilium paulatim monere, 11.
Explicatur c. Quia circa, de conſanguinitate: & an diſſimulatio principis inducat diſpenſationem, & an poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimento, cuius eſt obtenta diſpenſatio, ſed eſt ſubreptitia, 12.
An teneatur confeſſarius admonere ignorantem inuincibiliter, quando eſt periculum ne alius admoneat, 13.
Quid, ſi pœnitens interroget, vel ſcrupulum formet, num. 14. quid ſi eſt ſcandalum, vel ſequitur damnum publicum, 15.
Quid ſi ſcandalum ſequutum pœnitenti, eſt momentaneum, at poſtea admonitio proderit, n. 16. & quid, ſi poſſit probare confeſſarius impedimentum, n. 17.
Quid, ſi ex malitia pœnitentis non ſperetur fructus, 18.
In concionibus publicis an ſit aperienda veritas, licet non proſit, & aliqui ſcandalizentur, num. 19. & explicantur ibi, c. Epheſiis, 43. d. & c. Error. d. 83.
Soluuntur argumenta, & enodantur c. Qui ſcandalizauerit, de reg. iur. & c. 2. de hæret. n. 20.

IN hac diſp. aliqui diſtinguunt, aſſerentes ſi ignorantia ſit iuris diuini, teneri confeſſarium admonere: ſecus ſi ſit ignorantia inuincibilis, facti, vel iuris humani, nec ſit in damnum alicuius, & non eſt ſpes emendæ, ſed timor fore vt pœnitens ſcandalizetur. Sic tenet *Adrian. quodlib. 5. art. 2. à lit. F. verſ. Ad quæſt. reſpõdeo: & 4. q. 5. de confeſſione, dub. 7.* & tanquam probabile *Bart. à Ledeſma de pœnit. dub.* 13 & videntur tenere *Nauar. ſum. c. 22. n. 83. & c. Si quis autem, de pœnit. d. 7. n. 71. & Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 15.* vbi vterque dicit, dimittendum eſſe pœnitentem in illa bona fide, quando procedit ex errore iuris humani, vel facti, abſque tertij præiudicio, & ex monitione eſſet timor ſcandali: vbi contrarium videntur tenere, quando eſt error circa ius diuinum. Immo *Petrus de Soto lect. 10. de confeſſ. ad fin. §. Circa hæc omnia*, ait, dum ignorantia eſt iuris diuini, vel humani, tutius eſſe pœnitentem inſtrui, ſecus vbi eſt ignorantia facti, & eſt timor infirmitatis puſillorum. Et prob. teneri confeſſarium admonere, quando eſt ignorantia iuris diuini. 1. quia ea ignorantia numquam eſt inuincibilis, niſi deficiente aliquo qui inſtruat, cum ergo poſſit tunc confeſſarius inſtruere, tenetur, ne ignorantia illa culpabilis ſit. 2. quia pœnitens ad confeſſorem accedit, tanquam ad Doctorem, vicarium Dei, vt ab ipſo inſtruatur, quia vel eſt proprius paſtor, vel gerit vices proprij paſtoris in eo munere, aliàs non poſſet audire confeſſiones. ergo infideliter agit, niſi inſtruat, & tacens, abſoluénſque pœnitentem errantem, videtur ſuo facto approbare, confirmareque illius errorem. 3. nam vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur, *c. Qui ſcandalizauerit, de reg. iur.* ergo propter ſcandalum pœnitẽtis, non eſt deſiſtendum à veritate manifeſtanda. 4. quia potens alios ab errore reuocare, & tacens, ſeipſum errare demonſtrat. *c. 2. de hæret.* 5. quia *D. Paulus Act.* 20. inquit, *Mundus ego ſum à ſanguine omnium veſtrum, non enim præterfugi, quominus annuntiarem verbum Dei vobis.* Quem textum *D. Greg. c. Epheſiis, 43. d.* ad hoc propoſitum refert. Et *D. Amb. ſer.* 83. inquit, *Ego interdum parcens vobis, tacere vellem, ſed malo vos contumaciæ cauſas reddere, quàm negligentiæ ſuſtinere iudicium.* Et *c. Error. 83. d.* habetur approbari errorem, cui minimè reſiſtitur. 1

Sit I. Concluſio, quoties ignorantia eſt vincibilis & culpabilis lethaliter, cuiuſcumque iuris, vel facti ſit, non poteſt confeſſarius diſſimulare, quamuis admonitio non ſit profutura, & quodcumq; ſcandalum pœnitentis ſequatur. Hanc fatentur omnes, quia cum ea ignorantia minimè excuſet, pœnitens affectus eſt culpa lethali: quare ſi confeſſor diſſimularet, conferret ſacramentum indigno. Dixi, data opera, non poſſe confeſſarium diſſimulare: quia ſub iudice eſt, an teneatur admonere. *Metina C. de confeſſ. tract. 2. q. de confeſſ. dimittata ueranda*, aſſerit non poſſe tacere, nec abſoluere: verum non teneri docere, quia cum admonitio nihil profutura ſit, erit actus vanus. Sed dicẽdum eſt teneri admonere, quia ea admonitio proderit, vt liberatus pœnitens ignorãtia illa, cognoſcat malum ſtatum, in quo eſt, & fortè aliquando reſipiſcet, & mordebit conſcientia, ſtimuliſque agitabitur. Item, ne querelas formet denegatæ ſibi abſolutionis. Item, quia tunc confeſſarius ſuo muneri ſatisfaciet, & ita tenẽt *Sotus 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Ledeſ. 2. p. 4. q. 8. a. 4. dubio* 8. *Aragon 2. 2. q. 33. a. 6. concl. 4.* 2

Maxime

3 Maxime tamen obſeruandum eſt, ignorantiam quæ in vno vincibilis eſt, poſſe in alio eſſe inuincibilem, vt bene docet *Gloſ. c. Turbatur. 1. q. 4 §. Notandum. verb. Omnis ignorantia*, quod perpendere debet confeſſarius ex qualitate perſonæ, & aliis circumſtantijs: cum non omnes teneantur ſcire matrimonij impedimenta, immo multi ſacerdotes ea ignorent. Sic *Adrianus quodlib. 5. a. 2. lit. I. Sotus n. præced. allegatus.* Erit autem optimus inueſtigandi modus, an talis ignorantia ſit culpabilis, curare bono modo intelligere, an pœnitens credat ſe eſſe in bono ſtatu, vel dubiam conſcientiam habeat: quod prudenter faciendum eſt, ne ex interrogatis, aut interrogandi modo conſtituatur pœnitens in dubia fide, qui prius illæſam conſcientiam habebat. Poteſt etiam contingere vt aliquando in mala fide fuerit, nunc autem in bona ſit: quia forte conſuluit aliquos, qui conſcientiam ſedarunt, cum docti exiſtimarentur: & tunc reputandus eſt pœnitens, tamquam ignorantia inuincibili laborans.

4 Similiter contingere poteſt, vt pœnitens fateatur ſe deliquiſſe in modo cōtrahendi matrimonium, vt quia clam contraxit, vel quia peccarat cum conſanguinea præſentis vxoris, & tamen inuincibiliter ignoret præſentis matrimonij nullitatem: & tunc debet ſe habere confeſſarius cum illo, tamquam cum inuincibiliter ignoranti. Sic *Ledeſma 2. p. 4. q. 8. a. 4. dub. 8.* & ratio eſt, quia ſcientia ſpeculatiua qua coniux ille ſcit ſe peccaſſe cum conſanguinea vxoris, non conſtituit in mala fide, niſi adſit cognitio practica, qua norit, eſſe impedimentum dirimens matrimonium, cognitio enim ſpeculatiua cum ignorantia practica, non conſtituit malam fidem: vt dicemus hoc lib. 2. diſp. 41. num. 8.

5 II. Concluſio, ſi pœnitens ex conſcientia erronea credat aliquid eſſe peccatum lethale, tenetur confeſſarius admonere. Conſtat, quia eam manifeſte probat arg. ſecundum, quod num. 1. propoſui. Item, quia quilibet alius tenetur lege charitatis docere, ne ratione huius ignorantiæ multa peccata lethalia, quæ rè vera talia non ſint, admittat: ergo à fortiori tenetur confeſſarius, cui inſtruendi munus incumbit. Sic *Enriq. lib. 6. de pœnit. c. 28. n. 1.*

6 III. Concluſio, cuiuſcunque iuris ignorantia inuincibilis ſit, aut facti, ſi ſpes probabilis ſit, fore, vt monitio proſit, ſine graui ſcandalo, & detrimento, tenetur confeſſarius admonere pœnitentem, vt ſi norit confeſſarius matrim. eſſe nullum, & poteſt facilè pœnitens diſpenſationem impetrare, & credit fore, vt adhibeat diligentiam ad impetrandam, nec eſt periculum vt interim accedat ad vxorem, ſciens iam non eſſe ſuam. Prob. quia munus confeſſarij eſt pœnitentem inſtruere, cum vel proprius paſtor ſit, vel in audiendis confeſſionibus proprij paſtoris munus obeat. ergo cum ſpes proficiendi adſit, tenetur docere: quamuis enim illa ignorantia nunc inuincibilis ſit, poteſt facile vincibilis fieri. Crediderim tamen raro hoc contingere, cum diſpenſatio Pontificis impetranda eſt, & longè diſtat Roma: quia ſaltem eſt periculum magnum incontinentiæ cum vxore, dum impetratur diſpenſatio. Caſu autem, quo tenetur admonere, non tenetur ante abſolutionem: ſed ſatis eſt poſt, niſi confeſſarius probabiliter credat ante abſolutionem profuturam monitionem, poſtea verò minimè. Sic *Metina C. de confeſſ. tract. 2. q. de confeſſ. dimidiata iteranda, Corduba ſumma. q. 189. puncto 2.*

7 IV. Concluſio, quando ignorantia eſt inuincibilis, iuris humani, aut facti, abſque tertij præiudicio, non tenetur confeſſarius admonere, vel quilibet alius, quando nulla inde ſperatur vtilitas, quia ſequetur perplexitas, vel ſcandalum ex ſeparatione, vel difficultas; quia, verbi gratia, coniux volet recedere cum ſcandalo alterius ignorantis impedimentum, vel volet perſiſtere in matrim. obtenta diſpenſatione, & alter nolet denuo conſentire, vel permanebunt in diuturno concubinatu coniuges illi. Exemplum ſit in ignorantia facti: bona fide aliquis contraxit præmiſſa ſufficienti indagine mortis prioris coniugis, ſcit confeſſarius, vel aliquis alius viuere. Erroris autem iuris ſit exemplum: habuit quis rem ante matrimonium initū, cum conſanguinea vxoris intra ſecundum gradum, & inuincibiliter ignorans eſſe impedimentum dirimens contraxit matrim. Probatur ergo concluſio 1. ex D. Auguſt. & habetur *c. Si quis autem, de pœniten. d. 7.* ibi. *ſi ſcirem non tibi prodeſſe, non te admonerem.* 2. quia fruſtra niti, & nihil aliud quam laborando odium quærere, extremæ dementiæ eſt: teſte Salluſtio. 3. quia nulla lex obligat ad actus inutiles, & otioſos. 4. quia, ſicut correctio ad correcti vtilitatem ordinatur, & illius ſpe ceſſante non obligat, ita confeſſio ad bonum pœnitentis tendit, ergo ceſſante huius boni ſpe, non tenebitur confeſſor admonere: ratio enim mediorū à fine ſumitur. Tandem, quia nulli laqueum debemus iniicere. *c. de viduis, el 2. 27. q. 1.* ſed admonere in hoc euentu, nihil aliud eſſet quam laqueum & offendiculum apponere: nam conſtituti in bono ſtatu, & bona fide, confeſſoris monitione in malo, & periculoſo verſabuntur: quia deinceps, verbi gratia, vxor impedimenti conſcia tenetur potius mortem ſubire, quam reddere debitum, vt dicemus diſp. ſeq. & forte vir non credet impedimentum ſubeſſe, vel non poterit ipſa detegere, ne famæ detrimentum patiatur, & inde rixæ, & ſcandala oriantur, & Eccleſia non probato impedimento, compellet. Et ita tenent omnes DD. allegati n. 1. & vltra illos docent *Metina C. de confeſſione, tract. 2. q. de confeſſione dimidiata iteranda, Sotus 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Cano relectione de pœnit. p. 5. §. Atque hic ego intelligi volo, fine. fol. 101. Ledeſm. 2. p. 4. q. 8. ar. 4. dub. 8. Corduba ſum. q. 189. punct. 1. & lib. 1. quæſtionarij, q. 11. fine, & a. 2. volum. penult. dicto 2. Angles floribus 1. p. q. 3. de confeſſ. a. 8. diffic. 8. concluſ. 3. Frater Metina lib. 2. ſum. c. 3. reg. 2. fine, fol. 263. col. 1. Enriquez lib. 6. de pœnit. c. 27. nu. 4. & c. 28. num. 1. commento, litera B. Barth. à Ledeſma de ſacramēto pœnitentiæ, dub. 13. Manuel de ordine iudiciario, c. 9. n. 4. & 1. to. ſum. c. 62. n. 13. & bulla cruciat. §. 13. n. 6. verſ. Lo tercero. Aragon 2. 2. q. 33. ar. 6. cōcl. 2. Lud. Lop. 1. p. inſtructorij, c. 27. §. Ad prudentiam quoque confeſſoris.* Quod verum eſſe credo, non tantum vbi iam contractum eſt matrimonium, ſed etiam ante illud contractum: ſi enim confeſſarius, vel quilibet alius videat pœnitentem ignorantia inuincibili impedimenti laborantem, & probabiliter credat fore, vt monitis non acquieſcat, nec fidem adhibeat, & læſa conſcientia matrimonium ſit contracturus, & maxima difficultate, magnoque ſcandalo ſuborto poſſit à matrimonij contractu deſiſtere: prudentiſſimè confeſſarius aget ſi taceat. Quod probant omnes rationes adductæ: & clarè ſentit *Nauar. c. Si quis autem. de pœniten. d. 7. n. 73.* vbi ait, ſe vidiſſe diſpenſationes aliquorum, qui de peritorum conſilio, bona fide credebant eſſe legitimas, cum tamen non eſſent, & tacuiſſe. Quia circa ius humanum errabant, ne quos ignorantia excuſabat, conſtitueret in mala fide, & nihilominus vtentes diſpenſatione, peccarent: & concludit ſtatim poſſe confeſſarium abſoluere pœnitentem, qui probabili iuris humani ignorantia excuſatur, ſi videat monitionē non profuturam: vbi clarè *Nauar.* loquitur ante contractum matrimonium, quando virtute diſpenſationis inualidæ aliqui cōtrahere volebāt.

8 Immo tenetur confeſſarius in caſu præcedentis concluſionis tacere, ne ſequantur inconuenientia dicta, præbeatque peccandi anſam his, qui in bono ſtatu ſunt. Sic *Adrian. 4. de confeſſ. q. 5. dub. 7. Ioan. à Metina, Sotus, Cano, Angles, quos retuli nu. præced. Nauar. c. Si quis autem, de pœnit. d. 7. nu. 72. & ſumma, c. 22. n. 83. Corduba ſum. q. 189. puncto 3.*

9 Dubitabis tamen, vtrùm coniugi neganti debitum ex alia cauſa, exiſtentíque in prædicta ignorantia inuincibili valoris matrimonij, poſſit confeſſarius præcipere vt debitum reddat? videtur enim non poſſe, quia nouit confeſſarius non eſſe legitimum matrimonium, & ita re vera non teneri reddere, ergo præcipiens vt reddat, præcepit fornicationem, quæ intrinſecè mala eſt. Et confirm. quia non licet complacere in actu intrinſecè malo, excuſato propter ignorantiam, qualis eſt iſte. & ita *Sotus 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2.* ait non poſſe confeſſarium monere prædictum coniugem vt reddat, ſed tantum in genere debere dicere, coniuges

iuges

iuges teneri reddere debitum. Sed fateor me non aſſequi, quid diſtet inter hæc, redde debitum, vel vxor tenetur reddere debitum: cum vterque loquendi modus ad eundem ſcopum tendat, nimirum ad inducendum coniugem illum, vt reddat debitum: & ſi inducere verbis directis, culpa eſſet, non ea vacaret, verbis indirectis inducere, ſiquidem ex parte confeſſarij eadem eſt intentio in vtroque loquendi modo, & pœnitens idem prorſus intelligit. Præterea, quia cum pœnitens relinquendus ſit in illa ignorantia, peccat lethaliter ea ſuppoſita non reddendo, ergo confeſſarius tenetur non abſoluere, niſi proponat ſe deinceps redditurum, ergo poteſt cogere vt reddat: & ita confeſſarius non præcipit rem malam, ſed rem debitam ſuppoſitis circumſtantiis occurrentibus. Et complacere in actu malo excuſato propter ignorantiam, tunc quidem illicitum eſt, quando actus ille non honeſtatur attentis circumſtantiis quæ tunc occurrunt, ſecus quando honeſtatur, debituſque eſt: vt contingit hic: & ita ſatisfactum manet argumentis contrariis. Et hanc partem tenent *Ledeſma, 2.p.4.q.8.a.4.dub.10.ad fin. Corduba ſum. quæſt.* 189. *punct.*1. *Enriquez lib.6.de pœnit.c* 27.*n.*5. vbi bene addit nõ mentiri confeſſarium dicentem, illum eſſe ſuum coniugem: cum reputatione ſit, ſicut verum dixit Virgo *Luc.*2. cum IESV inuento in templo dixit, *Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te*; cùm tamen Ioſeph non eſſet verus pater, ſed ſola reputatione.

9 V. Concluſ. idem dicendum eſt contra authores primæ ſententiæ relatos num. 1. quamuis ignorantia illa ſit circa ius diuinum, & naturale: ſi enim probabiliter credat confeſſarius conſilium non profuturum, tenetur nõn admonere, quando ea ignorantia inuincibilis eſt. quia rationes concluſionis præced. quas attuli num. 6. æquè probant, ſiue ignorantia ſit circa ius humanum, ſiue circa diuinum: & ita tenent *Ioan. à Metina, Sotus, Cano, Ledeſma, Enriquez, Barth. à Ledeſma,* Aragon *ibi allegati: Corduba ſum. q.*189.*punct.*1.

10 VI. Concluſio, idem dicendum eſt, quamuis peccatum illud per ignorantiam inuincibilem excuſatum, ſit in detrimentum proximi: tenetur enim confeſſarius tacere, probabiliter exiſtimans fore, vt ſua monitio non proſit: verbi gratia, pœnitens bona fide poſſidet primogenium. quod confeſſarius nouit iniuſtè poſſidere, & credit nihil profuturum monitionem, quia eſt difficillimum relinquere illud, vel videt pœnitentem teneri reſtituere, & ignorantia inuincibili excuſari, monitúmque non reſtituturum, tenetur tacere. Hæc concluſio ſimiliter eſt contra authores primæ ſententiæ. Sed probatur rationibus 4. concluſionis, allegatis n. 6. & tenent *Ioan. à Metina, & Cano, ibi citati: Ledeſma, 2.p.4.q.8.a.4.dub.9. Enriquez l. 6. de pœnitentia, c.27.n.4. Corduba ſum. q.*189.*punct.*1.*&* 6, & addit bene *Ioan. à Metina*, etiamſi peccatum illud in proximi detrimentum ſit continuatum: vt ſi quis exerceat vſuras, laborans ignorantia inuincibili, quia alios conſuluit, & videat confeſſarius ſe monendo nihil profuturum, vt reſtituat acquiſita, nec vt abſtineat in futurum, tenetur tacere, propter eaſdem rationes. Et omnia dicta in hac concluſione & duabus præced. vera ſunt, quando credit confeſſarius fore, vt pœnitens libenter monitionem ſuſcipiat, at videt remedium eſſe difficillimum, vt ſi ſcandalum, & notabilis infamia inde ſequantur. & ita cenſent quidam neoterici docti.

11 Hinc infertur à fortiori, quando pœnitens ſub lethali culpa tenetur ad aliquid adeò difficile, vt confeſſarius credat illum tunc æquo animo minimè recepturum, & alia vice melius ſuſcepturum; excuſatúrque ignorantia inuincibili: poſſe tunc tacere, & in opportunius tempus differre. Immo prudenter agunt confeſſarij, dum non omnia ad quæ pœnitens tenetur, ſimul & prima vice aperiunt, ne deterius omnino abſtineat à confeſsione, ſed paulatim debent eum docere ea ad quæ tenetur,

12 Ex dictis infertur intellectus ad *c. Quia circa, de conſanguinitate*, vbi conſultus Innocentius III. de quibuſdam qui ſubreptitia diſpenſatione matrimonium contraxerunt, ſic reſpondet: *Diſſimulare poteris, vt remaneant in copula ſic contracta, cum ex ſeparatione graue videas ſcãdalum imminere.* Hunc textum quidam intelligunt, vt diſsimulatio illa Põtificis diſpenſationem inducat, ratione cuius aiunt illos coniuges tutos eſſe in priori matrimonio, quod inualidum erat. Quod ſi obiiciatur *c. Cum iam dudum, de præbẽd.* ex quo conſtat principis diſsimulationem non inducere diſpenſationem: reſpondent aliud eſſe impunitate, ac facto principem tolerare, tunc enim non inducitur diſpenſatio, iuxta *d.c. Cum iam dudum:* aliud verò, reſpondendo dicere toleramus, vel toleratur: tunc enim diſpenſat iuxta *d.c. Quia circa:* vbi *in fine gloſſa* tradit hunc intellectum, & *ibi Innoc. fine, Hoſtienſ. ſuper verb. Diſſimulare, Ioan. Andr. n.*3. *Cardin. paulò poſt princip. Abb. ad fin. Henric. n.*2. *Alex. de Neuo, n.*12. *Præpoſitus, n.*7. *idẽ Abb. c. Niſi, n.*9. *de præbend. Decius c.*1.*n.*4. *de except. Felin. c.*1. *de treuga & pace, n.*11. *declar.* 5. *verſ. Limita hoc tripliciter: Roma. conſ.*307.*n.*4. *Sylu. verb. Lex, q.*6. *ad fin. Brunorus in compend. reſolut. lit. M. verb. Matrimonium toleratur.* Sed hic intellectus prorſus diſplicet, quia textus ſolum habet Epiſcopum diſsimulare poſſe vt remaneant illi in matrimonio, mediante diſpenſatione ſubreptitia contracto, ſi ex ſeparatione graue immineat ſcandalum, ergo non diſpenſat Pontifex. 2. quia etiamſi illa diſsimulatio vim diſpenſantiois obtinuiſſet, oporteret vt licitè permanerent in matrimonio, denuo illud inire, nec ex ſola diſpenſatione poſſent illi permanere in matrimonio: vt dixi hoc 2. lib. diſp. 35. nu. 2. ſed Pontifex tantum dicit eſſe tacendum, & diſsimulandum, ergo minimè diſpenſat. Alij verò intelligunt hunc textum, vt concedatur Epiſcopo facultas reualidandi diſpenſationem impetratam ex falſa cauſa, quando virtute illius contractum eſt matrimonium, & eſt ſcandalum in ſeparatione. Sic *Specul. tit. de diſpenſat. §. Nunc de Epiſco. n.*17. *verſ.*144. *Selua beneficiorum* 4.*p.q.*7.*n.*140. *Bertachin. tract. de Epiſc. l.*4.*p.*2.*q.*49.*n.*139. *verſ.* 141. *Conradus in templo iudicum l.*2.*c.*5. *de Epiſc. §.*4.*n.*10. *verſ.* 140. *Guerrero de poteſtate Pontificis, c.*17. *verſ.*127. Sed hic intellectus etiam diſplicet, quia textus nihil de diſpenſatione agit, ſed tantum diſſimulandum eſſe dicit, vt illi permaneant in priori matrimonio: ſi autem concederet Epiſcopo diſpenſandi facultatem, prius diſpenſaturus eſſet, & diſpenſatione conceſſa ineundum eſſet matrimonium. Alij intelligunt diſpenſationem illam legitimam fuiſſe, quia falſa cauſa expreſſa, fuit ſolum impulſiua. vel 2. dicunt in eo caſu ſpeciali conceſſiſſe Pontificem Epiſcopo diſpenſandi facultatem, dummodo obtenta diſpenſatione iterum illi contraherent. Sic *Corduba ſum. q.*45.*punct.* 1. *fine, §. Mas eſta tercera razon.* Sed vterque modus intelligendi corruit. Prior, quia ſi dipenſatio legitima fuiſſet, quamuis ſcandalum minimè ſequeretur, diſſimulandum eſſet: quia matrimonium validum erat; Pontifex autem propter graue ſeparationis ſcandalum, diſſimulandum eſſe dicit. Poſterior etiam corruit, quia nec diſpenſationis, nec iteratæ matrim. celebrationis Pontifex meminit, ſed ſolum ſilentium, & diſſimulationem induxit. Legitimus ergo ſenſus eſt iuxta trad. in 4. concluſ. & ſeq. ibi enim coniuges bona fide exiſtimabant ſe legitimè coniugatos eſſe, & ex veritatis detectione timebatur graue ſcandalum: quapropter Pontifex tacendum, & diſſimulandum eſſe dicit, illoſque in matrimonio illo putatiuo, & inuincibili ignorantia excuſato, permittendos eſſe. Sic *Goffred.* quem referunt, & ſequuntur *Adrian. quodlib.*5.*a.*2.*lit. E. verſ. Sed circa hæc dicta. Metina C. de confeſſ. tract.*2. *de confeſſ. dimidiata iteranda, verſ. Corollariè ſequitur ex dicto. Nauar. c. Si quis autem, de pœnit. d.*7. *à n.*67. *vſque ad* 73. *& lib.*1. *conſil. in* 1. *edit. tit. de temporibus ordinandorum, conſ.*9.*n.*1. *Couar.*4. *decr.*2.*p. c.* 6.*§.*10. *n.*15. *Corduba ſum. q.*189.*punct.* 1. *verſ. Alo qual haze. Aragon* 2.2.*q.*33.*a.*6.*concl.* 3.

Sunt tamen intelligendæ IV. V. & VI. concluſio, niſi 13
veriſimiliter credat confeſſarius aliunde ſubmouendam eſſe ignorantiam, ab alio ſcilicet confeſſore, qui imprudẽtius medebitur illi malo: tunc enim conſultius eſſet ignorantem

tantem admonere, niſi remedium ſit intolerabile. Sic *Cano relect. de pœnit. p. 5. fol. 101. colu. 2. §. Id vero intelligendum eſt.* Sed credo non eſſe neceſſariam hanc limitationem: quia moraliter caſus euenire nequit, & eſto poſſibilis eſſet, confeſſarius hic bene munus ſuum obiret tacendo, culpæ autem alterius imprudentis imputanda eſſet admonitio.

14 2. Intelligendæ ſunt, niſi pœnitens dubius interrogaret confeſſorem, vel virum doctum de re illa, tunc enim tenetur veritatem aperire, quamuis profutura non ſit, quia iam conſcientia pœnitentis læſa eſt illo dubio, & taciturnitatem confeſſoris, vel viri docti prudenter poſſet pœnitens in ſuum fauorem interpretari: quare taciturnitas illa eſſet erroris approbatio. Sic *Sotus 4. d. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Ledeſma 2. p. 4. q. 8. a. 4. dub. 8. Angles floribus, 1. p. q. 3. de cõf. a. 4. diffic. 8. concl. 1. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 27. §. Ad prudentiã quoque confeſſoris, Corduba ſum. q. 189. punct. 5. Enriquez l. 6. de pœnit. c. 27. n. 5. Aragon 2. 2. q. 33. a. 6. concl. 4. Barth. à Ledeſ. de pœnit. dub. 13. Fr. Metina l. 2. ſum. c. 3. reg. 2. ſi. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 62. n. 13.* Imo aliqui ex his idem dicunt, ſi pœnitens tanquam ſcrupulum quo agitatur, id faſſus fuerit. Sic *Sot. Angles, Aragon, Bart. à Ledeſma, Lud. Lop. ibi.* Sed verius eſt, quando ſolus eſt ſcrupulus poſſe confeſſarium tacere, vel reſpondere vt deponat ſcrupulum. quia ſcrupulus non aufert bonam fidem, & ignorantiam inuincibilem, ſed ſolum quando conſcientia dubia eſt ex ſufficienti fundamento. Sic *Corduba, & Enriquez proximè citati.*

15 3. Intelligendæ ſunt, niſi ex ea ignorantia timeatur malum boni communis: tunc enim tenetur confeſſarius admonere, quia præferendum eſt bonum commune priuato, & quamuis fructus in eo minimè ſperetur, conſuletur tamen bono communi. Sic *Enriquez l. 6. de pœnit. c. 27. n. 4.* Exemplum ſit, eſt parochus qui inuincibiliter putat ſubditos ſolum teneri ſcire articulos fidei, vel habet errorem in fide, aut moribus, tenetur confeſſarius illum admonere quidquid inde ſequatur, ne errore illo bono communi ouium ſibi commiſſarum noceat. Vnde ſit vt ſi eſſet ſcandalum, publicáque fama nullitatis matrimonij, teneretur confeſſarius admonere: quia talis ignorantia eſt contra bonum commune. ſic *Adrian. quodlib. 5. a. 2. lit. I. & 4. q. 5. de confeſſ. dub. 7.*

16 4. Intelligendæ ſunt, niſi ſcandalum pœnitenti ſequutum ex admonitione, momentaneum ſit, ſi enim quamuis tunc admonitionis fructus non ſperetur, breui tamen ſpes eſt illum ſequendum: tenetur confeſſarius admonere. Sic *Adrian. 4. q. 5. de confeſſ. dub. 7. verſ. ad 3. dico. Metina C. de confeſſ. tract. 2. q. de confeſſ. dimidiata iteranda. Cano relect. de pœnit. p. 5. f. 101. §. Id vero intelligẽdum eſt, Corduba, ſum. q. 189. punct. 3.* Addunt & bene *Metina, & Corduba* præſtare poſt abſolutionem admoneri, ne turbatione, gratia & fructus ſacramenti impediatur.

17 5. Intelligendæ ſunt, niſi confeſſarius ſit proprius paſtor, poſſitque impedimentum probare: tunc enim tenetur admonere, & ſi pœnitens minimè acquieſcat, tenetur ſuperiori denunciare. Sic *Alberic. in ſuo dictionario, lit. C. verb. Confeſſor. 2. verſ. Quid ſi presbyter, Roſel. Confeſſ. ſacr. 2. n. 16. Syluest. Confeſſ. 3. q. 12.* & videtur ſentire *Nauar. c. Si quis autem, de pœnit. d. 7. n. 72. & ſum. c. 22. nu. 83.* ait enim non teneri confeſſarium admonere, quando ipſe ſolus nouit impedimentum, vbi contrarium videtur ſentire, quando alij ſciunt, quibus probare illud poſſit. Sed hoc non placet: quia Epiſcopus erat, cui ſcribit *Innoc. 3. c. Quia circa, de conſanguinitate*, faciléque poterat de nullitate diſpenſationis conuincere coniuges illos, & tamen ſcribit Pontifex diſſimulandum eſſe, vt conſtat ex intellectu tradito num. 12. ergo proprius paſtor tacere etiam debet, quamuis impedimentum probare poſſit, quando fructus non ſperatur, ſed ſcandalum, ſeparatis coniugibus.

18 Demum intelligendæ ſunt, quando ſcandalum quod timetur ex admonitione, proueniret ex infirmitate, & quia non poſſunt commodè coniuges ſeparari, propter damna inde conſurgentia, ſecus ſi proueniret ex malitia coniugum. Sic *Anton. à Corduba ſum. q. 189. punct. 3.* Sed nõ placet, & adhuc in hoc caſu oppoſitum credo: quia rationes pro 4. concluſ. nu. 6. allatæ, contrarium probant: cum enim admonitio illa in pœnitentis bonum ordinetur, quoties id non ſperatur, ſed damnum, eiúſque ruina timetur, ceſſare debet.

Vltima concl. Doctor publicus, ſiue concionator tenetur publicè veritatem docere, licet fructus alicuius priuati non ſperetur, ſed ſcandalum. quia doctrina ea ad bonum publicum ordinatur, quare propter priuatum malum non eſt intermittenda. Et hoc probant teſtim. *D. Pauli, & D. Ambroſij, & c. Epheſiis, 43. d. & c. Error, d. 83.* quæ attuli pro priori ſent. n. 1. ad illam ſent. confirmatq; omnia de Doctore publico intelligenda ſunt. Sic *Sotus 4. diſt. 18. q. 2. a. 4. ad 2. Cano relect. de pœnit. p. 5. f. 101. §. Teſtimonia verò, Barth. à Ledeſ. de pœnit. dub. 13. Ledeſ. 2. p. 4. q. 8. a. 4. d. 8. Aragon 2. 2. q. 33. a. 6. concl. vlt. Manuel de ordine iudiciali, c. 9. nu. 4.* Animaduertunt tamen, & bene *Sotus, & Ledeſ. & Barth. à Ledeſm.* ſi timeretur puſillorum in tota republica ſcandalum, in aliud tempus differendam eſſe eam doctrinam. 19

Ad arg. propoſita nu. 1. ad primum dic antecedens eſſe verum, quando pœnitens dubitaret, teneretur enim data opportunitate conſulere doctiores, quando autem minime dubitat, nil eſt quod ipſum vrgeat ad interrogandum. Ad 2. dic concludere teneri confeſſarium admonere, quãdo fructus in pœnitente ſperatur, ſecus eo ceſſante: quia monitio illa ad bonum ipſius ordinatur. Ad 3. dic eam regulam, vtilius ſcandalum, & cætera, intelligi ſic, quando aliquid ſine peccato mortali fieri non poteſt, vel omitti, faciendum non eſt, vel omittendum propter ſcandalum: ſecus quando fieri poteſt, vel omitti abſque peccato: & ita explicatur *c. 2. ad fin. de noui operis nunciat. iunct. gloſſ. verb. Dimittenda:* & ita etiam explicat *D. Thom. 2. 2. q. 43. a. 7. corp.* Ad 4. dic illum textum loqui de errore culpabili, ſecus de inuincibili. Ad 5. conſtat ex dictis nu. præcedenti.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm coniux occultę nullitatis matrimonij conſcius, quia ſcit priorem virum ſuperſtitem eſſe, vel præſentem eſſe ſibi affinem, dum non ceſſat impedimentum morte prioris viri, vel dum non impetratur diſpenſatio alterius impedimenti, poſſit in eo matrim. perſeuerare, ad vitanda ſcandala, quæ ex ſeparatione ſequentur, vel mortem ſibi inde imminẽtem, aut quia excommunicatione compellitur ab Eccleſia?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1. & referuntur tres ſententiæ, n. 2. 3. & 4.
Impugnatur 1. ſententia, n. 5. & ſecunda, n. 6. & tertia, n. 7.
Dictiones implicatiuæ quid importent, n. 6. & ibi, erubeſcimus ſine textu loqui.
Coniux ſciens impedimentum, nullo timore, quamuis excommunicetur, poteſt reddere debitum, 8.
An verè coram Deo *ille coniux excommunicatus ſit, & generaliter quando innocens excommunicatur, iuxta allegata & probata, nu. 9. & explicatur c. Litteras, de reſtit. ſpoliat.*
An ſi impedimentum ceſſarit, teneatur hic coniux obedire Eccleſiæ, denuo contrahendo, n. 10. & an teneatur obedire quoad cohabitationem, n. 11. Vbi an ficte profeſſus teneatur vere profiteri Eccleſia præcipiẽte.
Soluuntur argumenta, & explicatur c. Duo mala, d. 13. n. 12.
An ſit bonum medium, fugere, dum impetratur diſpenſatio, 13.
Poteſt eſſe remedium impetrare ſi matrim. ſit ratum, diſpenſatione Pontificis, vel ingredi religionem: & an teneatur is coniux ingredi, 14.
Item petere diuortium, ſi cauſa ſubſit, nu. 15. & an poſſint illi ſimul habitare tanquam fratres, vel an poſſit fœmina pati concubitum, non ſe accommodando, 16.
An poſſit his conſuli Epiſcopi diſpenſatione permiſſiuè, 17.

DVplex quæſtio agitanda eſt; altera, an excuſetur coniux impedimenti conſcius à culpa, reddendo debitum, ad vitanda maiora damna. Altera, ſi hoc non liceat, quo medio vti poſſit ad ea damna vitanda.

QVÆSTIO I. vtrum coniux impedimenti conſcius occulti, poſsit reddere debitum, dum ab Eccleſia compellitur per excommunicationem, vel mortem ſibi timet, ni reddat?

reddat? Tres ſent.ſunt.I.ait licere coniugi illi reddere,excuſatíque à culpa ob Eccleſiæ præceptum. Prob. 1. quia licet re vera non ſit matrimonium, ex parte tamen alterius, matrimonium eſt, & copula eſt licita, excuſante illum ignorantia inuincibili, & ius petendi habet. ergo alter reddens debitum non conſentit in opus peccati, ſed in opus iuſtitiæ. 2. quia æquè intrinſecè malum eſt, occidere innocentem, ac accedere ad non ſuam, ſed illud licet iudici, quando iuxta allegata & probata eſt nocens, ſecundum veriorem ſent. ergo hoc pariter licebit, quando ſecundum allegata, & probata ſunt illi veri coniuges. 3. quia peccatori occulto publicè petenti, tenetur Parochus miniſtrare ſacramenta, quamuis aliàs ſacrilegiũ eſſet, ergo ſimiliter licet ſit peccatum accedere ad non ſuam, ſi tamen occultum eſt non eſſe ſuam, & vir bona fide debitum petat in foro Eccleſiæ, licebit ei reddere. 4. quia ex duobus malis minus eſt eligendum, *c. Duo mala, d.*13. ſed minus malum eſt, reddere debitum mandato Eccleſiæ, quàm id denegare: hoc enim eſt crimen inobedientiæ, ex eóque ſcandala, & vxoricidium ſequentur: illud autem eſt crimen fornicationis, quod minus eſt. Et confirm. quia licet fornicationem admittere, ſit intrinſecè malum, non tamen eſt id permittere, immo eſt licitum ad vitanda maiora mala: qua ratione meretrices permittuntur: ergo quamuis non liceat huic coniugi petere debitum quod eſt facere, licebit tamen permittere, vt vir vtatur ſuo corpore, reddendo ei debitum, ad maiora damna vitanda. Hanc tenet *Magiſt. 4. d. 38. fin. Hugo de S. Victore de ſacram. p. 11. c. 6.* & aliqui recentiores (vt refert *Metina C. de reſtit. q. 19. ad fin. in ſolut. ad 2. rationem:*) idem *Sepulueda libel. de bene viuendi inſtit. c. de mẽdacio: & Greg. Lop. l. 2. t. 3. p. 4. verb. Quãto à Dios,* dubius in hac quæſtione relinquit cogitandum: & tempore Soti tenuit eandẽ ſent. alius Theologus, quem ipſe tacito nomine refert 4. *d.* 28. *q.* 1. *a.* 2. *ad* 3. Et ex iuriſperitis idem tenet *Hoſtienſ. ſum. tit. de coniug. ſeru. n.* 8. vbi dicit virum certum de vxoris ſeruitute poſſe pendenti lite, Eccleſiæ præcepto compulſum, reddere debitum, immo & exigere abſque animo vxorio: cum tamen conſtet id non eſſe matrimonium, idem tenet *Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 16. §. Dubium eſt*, vbi dicit coniugem impedimenti conſcium debere tacere, quando id probare nequit, nec inuenitur medium ad diſſoluendum matrimonium.

3 II. Senten. eſt cum diſtinctione hac, ſi impedimentum dirimat matrimonium iure naturali, tunc nullo modo poteſt coniux impedimenti conſcius reddere debitum, quantumcunque per Eccleſiam probationis defectu compellatur: ſi verò tantum dirimat iure Eccleſiaſtico, poteſt. Ratio diſparitatis eſt, quia in impedimentis iure naturali dirimentibus nequit Eccleſia diſpenſare: & ita non poteſt inter eos conſtare matrimonium, quare copula illa erit fornicaria: at cum poſſit diſpenſare in impedimentis iure humano dirimentibus, eo ipſo quod Eccleſia cogit reddere debitum viro impedimenti ignaro, cenſetur per Epiſcopum diſpenſare in eo impedimento, & ita conualidabitur illud matrimonium, ac ſubinde non peccabit reddendo, nec petendo. Hanc refert *Innoc. 3. c. Literas, de reſtit. ſpoliat.* inter alias, quas ibi refert, & ſubdit, *Nos nullam harum ſententiarũ reprobamus:* & *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n.* 14. refert quoſdam hoc ſentire. Et pro eadem ſenten. refertur *Hoſtienſ. c. Propoſuit, de coniug. ſeruor.* ſed non inueni vbi eam teneat: & *Adrian. quodlib. 1. a. 3. ad 3. fin.* relata hac ſent. dicit ſe neſcire vbi reprobetur ab Eccleſia: & expreſſiùs quàm alij, hanc tenet *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 3. n. 2. in comment. lit. K.* & ait fauere huic ſent. *Nau. & Couar. in locis per ipſum allegatis:* ſed neuter illi fauet.

4 III. Sent. eſt *Philiarci de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 14. & 15.* vbi duo dicit. Alterum eſt *illo c.* 14. quoties coniux impedimenti conſcius nequit conſenſum nouum extorquere, neque indirectè, obtenta diſpenſatione, ſine periculo vitæ propriæ, vel aliorum, poteſt Pontifex diſpenſare, vt ſatis ſit is tacitus conſenſus, quo alter coniux impedimenti ignarus accedit affectu vxorio: & in fine eius capitis dicit non ſufficere in hoc caſu ſignificare Pontifici impedimẽtum, ſed eſſe etiam neceſſarium exprimere non poſſe abſque periculo peti nouum conſenſum, vt in eo diſpenſet. Probat, quia vigore huius taciti conſenſus ante Trident. ſponſalia tranſibant in matrimonium, eò quòd Eccleſia præſumebat eam copulam affectu vxorio haberi. *c. Is qui fidem, de ſponſal.* ſed in hoc caſu multò maior eſt præſumptio, quod vir eo affectu accedat, cum enim putet ſuam eſſe vxorem, manifeſtum eſt affectu vxorio accedere: ergo à fortiori in hoc caſu poteſt diſpenſare. 2. quia quando duo iura concurrunt, fortius præualet, ſed hic concurrunt duo iura, alterum ad matrim. requiri nouum conſenſum liberum, cum enim ablato impedimento valere incipiat, tunc debet adeſſe nouus conſenſus: alterum verò, de vita, & fama tuenda, ſed hoc eſt fortius, cum ſit cuiuſcumque iuris naturalis finis, & nequit ſeruari, ſi alterius nouus cõſenſus exquiratur: ergo ius naturæ ſuperueniens fortius, faciet vt prior conſenſus, licet inualidus, ita confirmetur, vt non ſit opus illum denuo formaliter elici. Et confirm. quia quando impedimentum dirimens, eſt ſolo iure Eccleſiaſtico ſtatutum, conſenſus præſtitus fuit ſolo iure Eccleſiaſtico nullus, ergo ſolo iure Eccleſiaſtico eſt renouãdus, & ſubinde poterit Pontifex diſpenſare, ne renouetur, & præualebit illi iuri Eccleſiaſtico ius naturæ de vita, & fama conſeruanda. Alterum quod dicit *Philiarc. d. c.* 15. eſt, ſi impedimentum ſit de iure naturæ, & indiſpenſabile, occultum tamen, & ab altero coniuge ignoratum, nec alter poteſt impedimentum detegere abſque vitæ periculo, quamuis Pontifex nequeat diſpenſare, vt matrim. contrahatur: at declarare poteſt ob bonam alterius fidem, & fæminæ periculum, licere reddere debitum, ſed non petere, & dum hæc declaratio impetratur, ſi mulier nequeat ſeparari, nec aliquam negandi debitum excuſationem proponere abſque vitæ & famæ periculo, probabile eſt poſſe reddere, & non petere: & probat argumentis prioris ſent.

Sit tamen I. concluſ. Prima ſent. eſt falſiſſima, & valde 5
in fide periculoſa. Prob. 1. ex *c. Inquiſitioni, de ſent. excom.* ibi, *Credimus reſpondendum, vtrum alter coniux pro certo ſciat impedimentum coniugij, propter quod ſine mortali non valet carnale commercium exercere, quamuis illud apud Eccleſiam probare nõ poſſit: an non ſciat pro certo, ſed credat. In primo caſu, debet potius excommunicationis ſententiam humiliter ſuſtinere, quam per carnale commercium, peccatum operari mortale,* & *c. Literas, de reſtit. ſpol.* ibi, *Porro cum mulier, quæ conſanguinitatis habet notitiam, præſertim in gradibus quos lex diuina prohibuit, nõ poſſit viro ſine peccato mortali carnaliter commiſceri, fruſtra in tali caſu adiudicaretur reſtitutio ſpoliato, cum illa contra Deũ non debeat iudici in hoc obedire, ſed potius excommunicationem humiliter ſuſtinere,* & *ad finem,* cum dixiſſet textus reddendã eſſe viro, donec probet impedimentum, ſubdit, *Ad reſtitutionem plenariam debet Eccleſiaſtica cenſura compelli: quam tamen ipſa tori negando conſortium, debet humiliter ſuſtinere.* Prob. quia inde ſequeretur fornicationem aliquando eſſe licitam, vt præcipienti ſuperiore; vel ad vitandum vitæ, vel famæ periculum: quod ſane videtur erroneum, cum ſit intrinſecè mala: ſequela autem probatur, quia fornicatio eſt acceſſus ad non ſuam, ſed coniux impedimenti conſcius, certo ſcit non eſſe ſuam ad quam accedit, ergo certo ſcit ſe fornicari: ſi ergo accedere licet reddendo debitum, licebit ſubinde eo in caſu fornicari. 3. quia implicat dicere, licere minus peccatum admitti, ad cauendum maius; peccatum enim nihil aliud eſt quàm id quod nõ licet: nec valet dicere, deſinere eſſe peccatum in tali euentu; quia licet hoc verum ſit de peccatis quæ talia ſunt, quia prohibita, at de peccatis quæ ſuapte natura talia ſunt, & intrinſecè mala, vt eſt fornicatio, hoc dici nequit. Et ita ex Theologis tenent *D. Th. 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 4. fin. & d. 38. in final. verbis, D. Bonau. ead. d. 38. in expoſit. lit. Magiſtri, fi. Durand. ead. d. 38. init. in expoſit. eiuſdem lit. Ricard. ead. d. in fi. Palu. 4. diſt. 36. q. 2. a. 2. n. 15. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. ante §. 1. & c. 3. §. 2. Abulenſ. c. 19. Matt. q. 72. Metina C. de reſtit. q. 19. ad fin. in ſolut. ad 2. rationem. Victoria ſum. de matri. n. 264. Petr. de Soto*

lect. 3. de matrim. ante § Requiritur ergo, Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. verſ. Quo ergo gradatim, & d. 28. q. 1. a. 2. ad 3. & d. 37. q. vn. a. vlt. fine, Ledeſ. 2. p. 4. q. 48. a. 2. Veracruz 3. p. ſpec. a. 18. cōcl. 1. Corduba l. 1. quæſtionar. q. 11. ad fin. §. pen. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 2. & omnes alij Neoterici. Et ex iuriſperitis, *gloſſ. c. Literas, verb. Tolerare, de reſtit. ſpol. & c. Inquiſitioni, verb. Humiliter, de ſent. excomm. & ibi Hoſt. ſuper verb. Verum, Ioan. Andr. n. 7. Ant. 17. Cardin. q. pen. Anchar. n. 3. Turrecr. c. Cuius rei, 29. q. 2. & c. Si virgo, 34. q. 2. Roſella verb. Impedimentū, imped. 1. n. 8. Angel. verb. Debitū, n. 18. & Matrimoniū 2. n. 15. Sylu. Matrimonium 2. q. 15. & Matrimonium 4. q. 8. & Matrimoniū 6. q. 4. & verb. Debitum, fine,* vbi *Armil. fine, Tabiena Matrimonium 4. q. 11. n. 12. Nau. ſum. c. 16. n. 3. & ſum. Hiſp. c. 22. n. 76. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 7.* & ex his Doctoribus vocant falſam, primam ſententiam *D. Thom. & Durand.* & alij dicunt eſſe erroneam, vt *Corduba, & Petr. de Ledeſma.*

6 II. Concluſio, ſecunda ſententia nullo modo placet. Prob. quia *c. Inquiſitioni, de ſent. excomm.* indiſtinctè loquitur de impedimento, & dicit nullo modo impedimenti conſcium poſſe reddere. Et *c. Literas, de reſtit. ſpoliat.* dicitur conſcium conſanguinitatis, præſertim in gradibus diuina lege prohibitis, non poſſe reddere: ergo idem clarè ſentit textus in gradibus humana lege prohibitis: nam dictiones implicatiuæ, vt ſunt Maximè, præſertim, etiam, implicant idem eſſe in caſu contrario, licet in illo fortior militet ratio: vt ex multis latè probat *Euerard. loco à natura dictionum implicatiuarum, n. 1. Gutier.* alios referens *l. 1. q. can. c. 10. nu. 5.* Item quia ſtante impedimento iure humano dirimenti, id matrimonium eſt irritum, ergo ſi illius coniux conſcius reddat debitum, accedit ad non ſuam, & ita fornicatur: nec obſtat dicere Eccleſiam, dum cogit ad reddendum, cenſeri diſpenſare per Epiſcopum in eo impedimento: quia ſine textu, & firma ratione id aſſeritur: & erubeſcimus ſine textu loqui, *l. Diſſentiens,* ibi, *Nulla præcipit iuris cōſtitutio,* & ibi notat *Alberic. C. de repud. l. Si vero, §. de viro, ff. ſolut. matr.* Præterea, quia alias detecto poſtea impedimento alteri coniugi, non eſſent ſeparandi, nec procuranda eſſet diſpenſatio: cum iam Eccleſia diſpenſarit, eo ipſo quod reddere coëgit, & firmatum ſit matrimonium. Item quia Eccleſia procedit ex falſa præſumptione, qua iuxta allegata, & probata credit illud matrimonium valere, & ob illud cogit reddere debitum, & eodem modo cogit, ſiue ſit impedimentum illud occultum iuris diuini, ſiue humani, ergo per eam coactionem nullo modo diſpenſare in impedimento intendit, ſiquidem coactio illa eò tendit, vt coniux obligationi reſpondeat reddendi debitum, quam Eccleſia credit habere, non autem vt denuo matrimonium conualeſcat. Deinde, quia eſto vellet Eccleſia ea coactione diſpenſare in impedimento, non ſubinde liceret coniugi ſic coacto reddere debitum. Quia eſſet neceſſarius nouus vtriuſque conſenſus, vt id matrimonium redderetur validum, vt diximus hoc 2. l. diſp. 35. n. 2. Hanc tenent *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2. Palud. Metina, Couar. num. præc. allegati:* & fauent reliqui DD. quos ibi retuli, vniuerſaliter enim ferè omnes illi de impedimento loquuntur.

7 III. Concluſio, tertia ſent. eſt falſiſſima quoad vtrumque dictum. Prob. quia cum Eccleſia nequeat defectum conſenſus ad matrimonium requiſiti, ſupplere: vt probauimus hoc 2. l. diſp. 27. n. 2. ſed is debeat ab ipſiſmet contrahentibus præſtari, ſi tacitus ille conſenſus per copulam, altero impedimenti ignaro, ſatis non eſt ex ſe ad prius matrimonium inualidum, ratificandum, non poterit Eccleſia diſpenſatione efficere, vt ſatis ſit: ergo primum dictum illius ſententiæ falſum eſt, 2. autem falſum eſſe conuincitur rationibus quibus impugnata eſt prima ſent.

8 Ex his infertur tanquam certiſſimum tenendum eſſe, coniugem nullitatis matrim. conſcium ob impedimentum dirimens, ſiue diuino, ſiue humano iure, in nullo euentu poſſe reddere debitum coniugi ignoranti, licet excommunicetur ab Eccleſia, vitæque periculum ſubeat, grauiſſimáque ſequantur ſcandala: vt probaui in 1. & 2. concluſione. Et conſtat ex authoribus in illis allegatis.

9 Sed dubitabis, an is coniux impedimenti conſcius, ſi ab Eccleſia excommunicetur, quia debitum negat, ſit vere excommunicatus? Nam *c. Literas, de reſtit. ſpoliat. ad fin.* videtur probare eſſe vere excommunicatum: cum enim dixiſſet textus, per cenſuras compellendum eſſe, dum non probat impedimentum, inquit, *Donec probationes offerat præparatas, & tunc abſolutione petita, ſecundum formam Eccleſiæ abſoluetur.* ergo vere excommunicationem incurrit, alias fruſtra abſolutio petenda eſſet. Et hanc partem tenent *Abulenſ. c. 19. Matth. q. 72. Palud. 4. diſt. 27. q. 2. nu. 37.* & ſubdit *ibi, & n. 43.* poſt latam excommunicationem nihil prodeſſe fugam, excommunicatio enim oſſibus adhæret. Si hæc quæſtio radicitus hic tractanda eſſet, longam peteret diſputationem, pendet enim ex ea, quæ in materia de excommunicatione tractari ſolet, an quoties excommunicatio eſt iuſta ex parte iudicis, quia iuxta allegata & probata procedit, quamuis iniuſta ſit ex parte ipſius rei, qui verè innocens eſt, vt contingit in caſu præſenti, ſit valida in vtroque foro: qua in re multi partem affirmantem tuentur, & ita ſentiunt in hoc caſu. Alij vero, & multo probabilius tenent eam excommunicationem vere coram Deo non ligare, & ita in noſtro caſu dicendum eſt; & tenent in propriis terminis *gloſſ. eod. cap. Literas, verb. Tolerare, Victoria, ſumma de matrim. n. 264. Ledeſma, 2. p. 4. q. 48. a. 2.* & ratio eſt, quia excommunicatio minimè incurritur, niſi ob inobedientiam lethalem, quæ prorſus abeſt in hoc caſu, & rigidiſſimum eſſet aſſerere eum vere excommunicatum eſſe, qui Dei timore ductus, Eccleſiæ falſa præſumptione innitenti non obedit. Nec obſtat *dict. c. Literas,* exigit enim abſolutionem pro foro externo, in quo ea excommunicatio valida erat.

Rurſus dubitabis, vtrum ſi impedimentum dirimens 10
iam ceſſarit, diſpenſatione illius obtenta, vel propria voluntate tolli poſſit, quia matrimonium eſt irritum, eo quod contractum ſit metu cadenti in virum conſtantem, & quia probari non poteſt, Eccleſia compellit reddere debitum, teneatur obedire denuo conſentiens matrimonio coniux ille? *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 5. n. 33. & 34.* affirmat teneri ob ſcandalum vitandum. Sed melius *ipſemet a. 6. n. 45.* dicit non teneri obedire, niſi culpa ſua prius matrimonium eſſet irritum, vt quia fictè contraxit. Duriſſimum enim eſſet innocentem, nec matrimonio ligatum obligare ad matrimonium ineundum, præſertim cum Eccleſiæ præceptum ex falſa præſumptione procedat.

Hinc infertur minus bene aſſerere aliquos teneri hunc 11
obedire quoad cohabitationem, ſi poteſt citra incontinentiæ periculum. Ii ſunt, *Angel. verb. Debitum, nu. 19.* vbi *Armilla fine, Roſel. verb. Impedimentum, impedim. 1. n. 8. Syluest. cum Hugone per ipſum relato, Matrimoniū 6. q. 4. Tabiena Matrimonium 4. q. 11. nu. 12. Nau. ſum. c. 16. n. 39. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 87. § Porro ſi aliqua.* Sed verius eſt, cum Eccleſiæ præceptum falſæ præſumptioni innitatur, nullo pacto obligare: verum ſi ſequeretur ſcandalum, nec copia eſſet fugiendi in locum vbi ceſſaret, teneri quidem ceſſante incontinentiæ periculo, cohabitare, non ratione præcepti, ſed ratione ſcandali. Sic *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 4. dub. 2. ad 2. fine.* Et in alio ſimili, de religioſo fictè profeſſo, docent eum non teneri verè profiteri ratione ſententiæ Eccleſiæ fundatæ in falſa præſumptione, ſed ratione ſcandali, atque ita eò fugere poſſe, vbi ſcandalum vitetur, *Sotus l. 7. de iuſtit. q. 1. a. 2. verſ. An vero qui tale votum, Nau. c. Statuimus, 19. q. 3. n. 75. Enriquez l. 11. de matrim. c. 11. nu. 3. fin. Angles floribus 2. p. q. 1. de voto. a. 1. diffic. 4. concl. 3. Manuel 2. to. ſum. c. 92. num. 5. Aragon 2. 2. q. 88. a. 1. concl. 2. fine.* Nec credo DD. allegatos oppoſitum ſentire, ſed ratione vitandi ſcādali dicere teneri obedire.

Ad argum. primæ ſententiæ propoſita nu. 2. reſponde- 12
tur ad 1. negando antecedens, ex parte enim neutrius eſt matrimonium, nec habet coniux ignarus impedimenti verum ius petendi debitum, & ita ſi alter conſentiat reddendo, admittit id quod à parte rei eſt peccatum, quamuis alter ratione ignorantiæ excuſetur. Ad 2. reſponderi

ſolet

ſolet negando conſequentiam, quia occidere innocentem in eo caſu, eſt medium ad reipublicæ pacem neceſſarium, non autem accedere ad non ſuam. Sed diſplicet ſolutio, quia ſi occidere innocentem ſit intrinſecè malum, in nullo euentu poteſt eſſe licitum: ideò melius reſpondetur occidere innocentem cognitum innocentem, eſſe intrinſecè malum, ſecus quando inuincibiliter ignoratur innocens, & creditur reus, & ita licitum eſt iudici occidere, quia inuincibiliter vt iudex eius innocentiam ignorat, & credit eſſe reum: non enim iudex ducendus eſt priuata ſcientia, ſed publica, ſiquidem non vt priuata, ſed vt publica perſona procedit: & ſimiliter accedere ad non ſuam, quando inuincibiliter credit coniux eſſe ſuam, licitum eſt: at conſcius impedimenti, tantum abeſt, vt inuincibiliter reputet eſſe ſuam, vt potius certo ſciat non eſſe ſuam. Itaque probationes delicti, quantumcumque iudex vt priuatus ſciat illum à delicto immunem eſſe, efficiunt iudicem vt ſic, ignorare inuincibiliter innocentiam, & excuſari innocentem puniendo: at probationes valoris matrimonij, non cauſæ ſunt ignorantiæ inuincibilis in coniuge impedimenti conſcio: cum vt perſona priuata vtatur matrimonio, & ita ſcientia priuata duci debeat. Ad 3. neganda eſt conſeq. quia peccator occultus ius habet iuſtitiæ tuendi famam, & ne publicè infametur, negata ſibi Euchariſtia: vir autem non habet verum petendi ius, quando matrimonium eſt inualidum, ſed tantum ex ignorantia putat ſe habere. Ad 4. dico illud *cap. Duo mala*, intelligi de malis pœnæ: vel ſi intelligatur de malis culpæ, non debere intelligi de his, quæ intrinſecè mala ſunt, quale eſt fornicatio, in nullo enim euentu poſſunt eſſe licita: ſed de iis quæ mala ſunt, quia prohibita. Sic enim licitum eſt ad vitandam mortem, feſtum, aut ieiunium frangere: Eccleſia enim non tanto rigore obligat. Ad confirm. dico permittere in alio, quando vitare non poſſum, non eſſe facere, ſed licitum ad vitandum maius malum: in ſeipſo autem permittere, eſſe vere facere, & fornicari. Ad argum. 2. ſent. propoſitum n. 3. negandum eſt Eccleſiam diſpenſare: vt latè probaui n. 6. Ad 1. arg. tertiæ ſent. dico Eccleſiam non diſpenſaſſe, vt ſufficeret ille tacitus conſenſus ante Tridentinum, ſed ex natura rei illum fuiſſe ſufficientem, & Eccleſiam præſumpſiſſe illum conſenſum, & ſubinde ex eo matrimonium conſurgere: quare non probat Eccleſiam poſſe ſupplere conſenſus defectum: nec in noſtro caſu, eſt præſumptio voluntatis denuo contrahendi, cum enim vir putet eſſe ſuam, ſolo animo vtendi matrimonio iam contracto, quod legitimum eſſe putat, accedit. Ad 2. negatur minor, nam matrimonium abſque conſenſu non conſiſtere, eſt ita neceſſarium, vt ſit penitus indiſpenſabile: at vitæ, & famæ iacturam facere ſæpè licet. Ad confir. negatur cõſeq. quamuis enim ſolo iure Eccleſiaſtico conſenſus fuerit nullus, at cum re vera perinde ſit, ac ſi non eſſet præſtitus, iure naturali eſt renouandus, cum ius naturæ ſit, vt matrimonium mutuo conſenſu celebretur.

13 QVÆSTIO II. quibus mediis iuuari poſſit coniux impedimenti conſcius, quod ſine infamia, aut vitæ periculo detegere nequit, & eſto detegat, probare nequit, & compellitur ab Eccleſia per excommunicationem, vt reddat debitum, & forte impedimentum eſt indiſpenſabile, vel ſi diſpenſabile ſit, quid faciet dum obtinetur diſpenſatio. Varia remedia proponunt DD. Primum eſt, in locum fugere, vbi ſcandalum ceſſet. Hoc tradit *D. Thom. 4. d. 27. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 4. fine, Victoria ſum. de matri. n. 264. Ledeſma 2. p. 4. q. 48. a. 2. Corduba l. 1. quæſtionar. q. 11. a. 2. ad fin. dicto 3. Lud. Lop. 2. p. inſtructor. de matrim. c. 39. ad fin. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 208. n. 7.*

14 II. Medium eſt, ſi matrimonium nondum conſummatum ſit, petere Pontificis diſpenſationem, vel religionem ingredi. Immo aliqui dicũt teneri ingredi, quos tacito nomine refert *Petr. de Ledeſma de matrim. quæſt. 45. artic. 4. dub. 2. ad 2.* & bene reprobat, quia quantumcumque grauiter peccarit coniux ille decipiendo, non intendit ſe ad religionem obligare: nec ad medium tam difficile conſtringendus eſt, niſi ipſe ſua ſe ſponte obligarit.

III. Medium eſt, vt coniux impedimenti conſcius petat diuortium, ob ſæuitiam, vel adulterium alterius: ſi forte hæ cauſæ concurrant. Sic *Corduba l. 1. quæſtionar. q. 11. a. 2. ad fin. dicto 3.* 15

IV. Medium eſt, vt coniux impedimenti conſcius habitet cum altero tanquam frater, & ſoror: iuxta *c. Laudabilem, de frigidis & malefic.* modo non ſit congreſſus periculum. Hoc tamen medio moraliter loquendo nunquam vti licebit: quia ſemper id periculum verſatur. Aliqui tamen aſſerunt teſte *Corduba lib. 1. quæſtionar. q. 11. ad fin. §. penult.* fœminam impedimenti conſciam ſubterfugere nullo modo potentem, poſſe cohabitare animo negandi debitum, & reſiſtendi quantum potuerit: quod ſi non conſentiat, nec vllo modo corpore cooperetur, ſed vt coacta, tacens, & immota patiatur, & permittat, eſſe tutam. Et poteſt probari ex doctrina *Soti lib. 5. de iuſt. q. 1. a. 5. ad 3. Nauar. ſumma c. 16. n. 1. & 13. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 6. n. 8. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 73.* vbi dicunt fœminam non peccare, quando non eſt periculum conſenſus, ſi membris non reſiſtat, dummodo non ſe componat, aut præparet ad actum illum, ne cooperetur. Sed merito *Corduba* reprobat hanc ſent. dicens eſſe periculoſam, & erroneam: quia *Sotus, & reliqui allegati*, concedunt licere non reſiſtere membris, dummodo fœmina nullo modo illi actui ſe accommodet, ſed cum eo viro manendo, videtur ſe illi ſceleri accommodare: maximè quia eſt probabiliſſimum conſenſus periculum, magnáque temeritas eſſet, tali periculo ſe exponere. 16

Vtrùm verò poſſit huic coniugi conſuli diſpenſatione Epiſcopi ad contrahendum denuo, non obſtante illo impedimento, dicam diſp. ſeq. 17

DISPVTATIO XL.

Vtrùm poſſit Epiſcopus diſpenſare in matrimonio illo contracto cum impedimento illo dirimenti occulto, vt iterum celebrari poſſit, ne coniux illius conſcius, deſtitutus remedio maneat, excommunicetúrque ab Eccleſia, poſſitque eam diſpenſationem alteri delegare?

SVMMARIVM.

Quid certum ſit, & in quo verſetur difficultas, & quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

Ponitur opinio negans poſſe ratione cuiuſcumque neceſſitatis, 2.

Contraria verior, n. 3. & ibi, quando poſſit Epiſcopus in lege Pontificis, vel concilij diſpenſare. Et quid, ſi ambo, aut alter malam fidem habeant, & quid, ſi non ſunt præmiſſæ monitiones, & quando dicatur mala fides, n. 4. & ibi explicatur Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5. & ibi, quando dicatur ſcienter fieri, vel præſumi.

Quid, ſi contrahentes diuites ſint, n. 5. & quid, ſi duo ſint impedimẽta, 6.

An poſſit Epiſcopus aliquando ante contractum matrimonium diſpenſare in impedimento dirimenti, n. 7. & ibi, quid in voto caſtitatis, & quæ media dari poſſint ad deſiſtendum ab illo contractu matrimonij, abſque infamia.

Quid, ſi recurſus ſit ad nuncium, vel commiſſarium cruciatæ habentem diſpenſandi facultatem, 8.

An qui haberet priuilegium diſpenſandi in caſibus Epiſcopo reſeruatis, etiam ad matrimonium pertinentibus, poſſit diſpenſare in prædicto impedimento, quando poteſt Epiſcopus, 9.

An proſit hæc diſpenſatio pro foro externo, n. 10. & quando dicatur impedimentum occultum, 11.

An poſſit vicarius Epiſcopi in eo diſpenſare, & generaliter poſſit diſpenſare ex vi officij vicarij, 12.

Poſt n. 12. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

IN hac diſp. nemo dubitat ſolius Pontificis eſſe poteſtate ordinaria in impedimentis matrim. dirimentibus, diſpenſare: hæc enim omnia decreto Pontificio, vel concilij generalis ſtatuta ſunt: in cuius lege tanquam ſuperioris, non poſſe Epiſcopum, qui inferior eſt, diſpenſare, fatentur omnes: & præſertim *Archid. c. Licet canon. de elect. in 6. Abb. c. Cum dilecti, n. 10. de elect.* communis Doctorum *c. At ſi clerici, §. fin. de iudiciis*, vbi *Felin. n. 5. Rebuff. tract. nominationum, q. 5. n. 32. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. in princ. n. 15. & §. 10. n. 11. Gutier. l. 1. q. can. c. 5. n. 10.* Difficultas autem eſt, an aliquando 1

quando ratione imminentis neceſſitatis poſſit: Secundo, vtrum prædictam facultatem delegare poſſit?

2 QVÆSTIO I. Vtrum in caſu magnæ neceſſitatis poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis matrim. dirimentibus. Duplex eſt ſent. I. negat: quia non poteſt Epiſcopus in lege Pontificis, vel concilij diſpenſare, (vt probaui n. 1.) quia hæc impedimenta ſtatuta ſunt. Sic *Sotus* 1. *de iuſt. q.* 7. *a.* 3. *verſ. At verò ſciſcitaris*, & in hanc inclinat *idemmet* 4. *d.* 37. *q. vnic. a.* 2. eandem tenet *Corduba l.* 1. *quæſtionar. q.* 11. *verſ. Hac igitur ſecunda opinio, & ſumm. q.* 45. §. *El ſegundo punto de eſta primera opinion. Veracruz* 3. *p. ſpec. a.* 18. *fin. Fr. Metina* 1.2. *q.* 97. *art.* 4.

3 II. Sent. multo verior affirmat poſſe, concurrentibus his circumſtantiis, vt matrim. ſit publicum, impedimentum autem occultum, & ſit ſcandalum in ſeparatione, nec ad Pontificem aditus pateat, inopia, aut alia iuſta cauſa impedienti. Prob. 1. quia quamuis regulariter nequeat Epiſcopus in lege Pōtificis, aut concilij diſpenſare, poteſt tamen in caſu vrgentis neceſſitatis, quādo ad Pontificem aditus non patet, vt docēt *Lignado, c. At ſi clerici*, §. *de adult. de iudiciis*, vbi *Abb. n.* 9. *Bald. l. Omnes populi, n.* 8. *ff. de iuſt. & iure, Romanus ſing.* 468. *ſpecul. tit. de diſpenſ.* §. *Nunc de Epiſcoporum, n.* 30. *fin. Felin. c.* 1. *Fallent.* 7. *de conſtit. Cotta in memorabilib. verb. Epiſcopus. Milis in repert. verb. Diſpēſare poteſt Epiſcopus. Rebuf. praxi benefic. t. de diſpenſ. ad plura beneficia, n.* 30. *&* 31. *Lābertinus de iure patron. l.* 2. *p.* 1. *q.* 7. *a.* 19. *n.* 2. *Bernard. Diaz reg.* 238. *Lud. Gom. tract. breuium, n.* 21. *Dueñas reg.* 248. *lim.* 2. *Staphilæus de literis gratiæ, t. De qualit. & ſtatu benefic.* §. 1. *quod ſit legitim. n.* 5. *Cuc. l.* 2. *inſtit. maior. t.* 6. *n.* 334. *Gut. q. can. l.* 1. *c.* 23. *n.* 18. *Gratian. reg.* 433. *n.* 8. Sed in hoc caſu cōcurrit grauiſſima neceſſitas, ne ij qui Pontificē conſulere nequeunt, deſtituti remedio maneant, cum abſque ſcandalo ſeparari nequeāt, eo quod prolem habeant, quæ parentibus deſtituta, commodè educari non poteſt, vel alter ſolus impedimentum nouit, nec cum occultum ſit, probare poteſt, vel illud abſque famæ iactura detegere non poteſt: vel ſi vterque impedimenti conſcius ſit, cum probare nequeat, abſque ſcandalo ſeparari non poteſt, nec permittitur aliud matrim. inire: atque ita maximo incontinentiæ periculo expoſitus erit, ergo poterit Epiſcopus ratione huius neceſſitatis diſpenſare. 2. quia Epiſcopus poteſt in ſua diœceſi, quicquid Pontifex in tota Eccleſia, niſi aliquid Pontifex reſeruet: vt probaui l. 1. diſp. 61. nu. 3. Quare ſi Epiſcopus diſpenſare nequeat in his impedimentis, inde prouenit, quia Pontifex ſibi reſeruat: ſed non eſt veriſimile in caſu tantæ neceſſitatis reſeruare: ergo poteſt Epiſcopus. Prob. minor, quia reſeruatio hæc fit ob charitatē, bonámque reipublicæ gubernationem: eſſet autem contra charitatem, & ſuauem Eccleſiæ gubernationem in caſu tantæ neceſſitatis, quando aliter ſcandala, & peccata vitari non poſſunt, manerént que homines remedio deſtituti, reſeruationem intelligi, ergo in eo caſu intelligenda non eſt. 3. quia fortior eſt reſeruatio, dum Pontifex reſeruat ſibi abſolutionē alicuius criminis, præterquam in mortis articulo, & tamen probabiliſſimum eſt poſſe Epiſcopum abſoluere, quando ratione impedimenti non eſt recurſus ad Pontificem, vt tenent DD. quos refert *Enriquez lib.* 6. *de pœnit. c.* 16. *nu.* 1. *& c.* 9. *n.* 7. *& c.* 10. *n.* 1. *&* 2. vbi idem aſſerit de caſibus reſeruatis in motibus propriis Sixti Quinti, non obſtanti rigidiſſima reſeruatione, cum derogatione bullæ, & Tridentini, ergo à fortiori in noſtro caſu, vbi non tam rigida, & ſtricta reſeruatio eſt, poterit Epiſcopus. Quare hanc partem ſuſtinent *Angles verb. Diſpenſatio, n.* 5. *verſ. Secundo*, vbi *Sylu. q.* 9. §. 15. *Tabiena, q.* 14. *fin. Armil. verb. Diſpenſare, nu.* 20. *Nauar. ſum c.* 22. *Hiſp. n.* 86. *Lat. n.* 85. *Anton. Cuc. lib.* 2. *inſtitut. maior. t.* 6. *n.* 310. *Spino ſpec. teſtamentor. gloſſ.* 15. *n.* 86. *Enriquez l.* 6. *de pœnit. c.* 10. *n.* 1. *& l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 2. *Barth. à Ledeſ. de matrim. dub.* 50. *ad fin. fol.* 1521. *Capua l.* 2. *deciſionum, c.* 80. *n.* 14. *Manuel bulla cruciata*, §. 13. *n.* 6. *fine, Anton. Gom. eadē bulla, clauſ.* 10. *n.* 58. *Lud. Lopez* 2. *p. inſtruct. c. vlt. ad fi.* §. *Porro hic etiam illa quæſtio* (quamuis dubitans loquatur, ait enim forte ita eſſe:) *Viuald. candel.* 1. *p. de matrim. n.* 248. *Vega l.* 6. *ſum. caſu* 143. *fin. & l.* 1. *caſu* 232. & viri doctiſſimi neoterici idem tenent, praxiſque ita recepit, vt teſtantur *Nauar. & Manuel proxime citati*: & *Sotus* ſibi contrarius videtur huius ſenten. 4. *d.* 41. *q. vnic. a.* 3. *fin.* vbi hæc ait: *Si contra iuſtitiam publicæ honeſtatis aliqui contrahant, & expeditiſſimus non ſit ad Papam acceſſus, nullum eſſet periculum, quamuis Epiſcopus diſpenſaret.*

Vtrùm autem deſideretur bona fides in contrahenti- 4
bus, vt Epiſcopus poſſit diſpenſare, non conſtat inter DD. nam *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 3. *n.* 2. *commento lit. K. & lit. O.* aſſerit eam non deſiderari: nec alia ducitur ratione, quam quia *Ang. Sylu. Tabiena, Armil. Nauar. Capua, Manuel. Ant. Gom. Lud. Lop. Spino, Ant. Cucus, Viuald. Vega n. præc. allegati*, dum conditiones requiſitas ad hanc diſpenſationem explicant, bonæ fidei non meminerunt. Sed dicendum eſt eam requiri, & ita eam poſtulāt *Barth. à Ledeſ. & Lud. Lop. ibi citati*, qui addit poſt Tridentinum ita eſſe tenendum: & in hoc caſu *Sotus* quamuis dubius 4. *d.* 37. *q. vnic. a.* 2. *verſ. Præterea arguitur*, dicit forſan poſſe Epiſcopū diſpenſare: & in eodem caſu dicunt eſſe probabile *Veracruz* 3. *p. ſpec. a.* 8. *fin. & Corduba lib.* 1. *quæſtionarij, q.* 11. *verſ. Hac igitur ſecunda opinio*, & probatur ex *Trident. ſeſſ.* 24. *de matrim. c.* 5. ibi, *ſi quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequēdæ careat: idque in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrimonium contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit, ſiquidem ſolennitates requiſitas in contrahēdo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubiiciatur pœnis. Non enim dignus eſt qui Eccleſiæ benignitatē facile experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit.* Et ratio eſt, quia hæc ſent. innititur manifeſtæ æquitati, quæ ſuadet mentem legiſlatoris non eſſe, vt in eo euentu Epiſcopus nequeat diſpenſare, ſed quando matrimonium eſt mala fide contractum, mens Pontificis non eſt iniquitati fauere, & peruerſæ contrahentium audaciæ, & vt illa ſit facilioris diſpenſationis occaſio, ne quotidie hac ſpe celebrarentur matrimonia contemptis impedimentis dirimentibus: quam rationem mirè expoſuit *Trident. eod. c.* 5. in illis verbis deſumptis ex *c. fin. de immunit. Eccleſiarum, Non enim dignus eſt*, &c. Cum ergo Tridentinum in hoc caſu hos mala fide contrahentes ſpe diſpenſationis conſequendæ perpetuo carere debere ſtatuat, minime poterit Epiſcopus diſpenſare. Vnde idem dicendum eſt, quamuis ignoranter contractum ſit matrimonium, ſi ſolennitates requiſitæ in matrim. neglectæ ſint: quia idem in hoc caſu decernit ibi Trident. Secus autem eſſet ſi ignoranter contractum ſit matrim. & ex ordinarij licentia ſolennitates illæ denunciationum omiſſæ ſint, quia tunc negliguntur, nec temerè contemnuntur, quod petit concilium vt contrahentes illi ſpe diſpenſationis careāt: atque ita priorem partem huius dicti, nempe quando omittuntur denunciationes, non poſſe Epiſcopum, ſuſtinet *Lud. Lop. ibid.* ſubdítque idem eſſe, licet alter ſolus ex contrahentibus mala fide contraxerit. Sed credo tunc poſſe Epiſcopum, quia *Trident. d. c.* 5. vocat hanc pænam, ibi, *Eiſdem ſubiiciatur pœnis*, non autem æquum eſt puniri innocentem, ob alterius delictum. Sic tenet *P. Ioſeph. de Acoſta lib.* 6. *de conuerſ. Indorum, c.* 22. & quidam viri docti neoterici. Rogabis autem quando dicatur mala fides? reſpōdeo non ſatis eſſe ſcientiam ſpeculatiuam, qua coniux nouit ſe acceſſiſſe ad conſanguineam eius cum qua cōtrahere vult matrimonium, niſi coniungatur ſcientia practica, qua ſciat inde oriri impedimentum ad matrimonium contrahendum (vt dixi hoc 2. lib. diſp. 38. n. 3.) nec excluditur hæc bona fides, quamuis procedat ex lata culpa, & ignorantia culpabili, vt tradunt *Bart. l. Quod Nerua, n.* 21. *ff. depoſiti, Beroius, c.* 2. *de conſtitut. num.* 38. & conſtat, quia *Tridentinum d. c.* 5. petit vt ſcienter præſumatur, ibi: *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit*: dum autem decretum aliquod petit ſcienter aliquid fieri, excuſat ignorantia quantumcumque craſſa, & lata culpa, quia verè non dicitur ſcienter facere, qui ex ignorantia craſſa

facit,

facit,ſed dolus requiritur:vt docent *Bart.l.Si adulterium, in principio,n.11 ff.ad leg.Iul. de adult. Anchar.Clem. vnica, de conſanguin.col.3.*vbi *Imola n.4.ſuper Gloſſa Scienter,Bonifacius ibi. n.15.Syluest.verb.Ignorantia,q.8.dict.4. Dominic.c.Is qui,de ſenten.excomm.in 6.§.Is verò,in princ Nauar.c.Accepta,de reſtitut. ſpoliat.oppoſit.8.illatione 9.n.32.& 34.& ſumma Lat. in poſteriori edit.c.27.n.141. declaratione 4. Couar. 4.decret.2.p.c.6.§.8. n.21.& cap. Alma mater,1.p.§.10.n.17.verſ.Eadem ſanè ratione, Greg.Lop. l.fin.verb. A ſabiendas,tit.18.p.7.Lud.Lopez 2 p. inſtruct. de excommunic.cap.13.§. Sed iam ad 2.punctum* : idemque importat illud verbum, Præſumpſerit, quod dolum & temeritatem importat, vt docent *Cardin. Clem.1. de priuileg. quæſt.39.Imola Clem.1.de reſcript.n.11. D. Antonin. 3.p. t. 24.c.54.col.3.verſ. Quærit idem,Roſella Abſolutio,n. 46. Angel. Excommunicatio 5.caſu 12.n.15.Syluest.Excommunicatio 7.caſu 14.dub.5.n.34.Caiet.verb. Excommunicatio,c. 84. Tabiena Excommunicatio 5.caſu 11.q.6.n.7.Nauar. ſum. Lat. c.27.n.155.* Vnde ſolum excludetur hæc bona fides,quando ignorantia eſſet adeo craſſa, vt eſſet ingens temeritas : tunc enim æquipararetur dolo,vt bene tradit *Anton.c. 2. de conſtit.n.9.* his verbis: *Quamuis canon requirat dolum, comprehenderetur ignorans, ſi in tantum ignorantia eſſet craſſa, vel craſſiſſima, quæ importaret latiſſimam culpam, & æquipararetur dolo.* idem *Nauar.ſum. Hiſp. c. 27.n.54.*his verbis, *no ſe comprehenderia el que por oluido, o deſcuido, o por ignorancia, à lo menos no muy craſſa.*

5 Ex his infertur, idem dicendum eſſe, quamuis contrahentes non ſint pauperes, ſed expēſas neceſſarias habeant ad diſpenſationem Pontificis obtinendam. Prob. quia etiam in diuitibus poteſt vrgens neceſſitas concurrere, quia vel Roma longiſſime diſtat, eſſetque magnum incontinentiæ periculum, tamdiu expectare. Similiter ſi impedimentum eſſet ex parte fœminæ, quæ conſanguineo viri ante matrimonij contractum, copulata eſt, nec poteſt impedimentum viro detegere, quia famæ & forte vitæ iacturam patietur, nec poteſt à viro abſque ſcandalo ſeparari,necei negare debitum:cum ergo diſpenſatio hæc permittatur Epiſcopo, ratione magnæ neceſſitatis, quæ vrget ne Pontificis diſpenſatio expectetur, qua ratione non eſt commodus ad ipſum recurſus, ſicut poteſt Epiſcopus cum paupere diſpenſare, qui ratione inopiæ non habet recurſum ad Pontificem, poterit ſimiliter quando ratione vrgentis neceſſitatis, & periculi magni in mora, diues caret eodem recurſu.Et ita *Syluest. Armil.Tabiena,Veracruz, Ang.Enriqu.*quos retuli n.3.generaliter dicunt poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando non eſt commodus recurſus ad Pontificem:& *Nauar.Ant.Cucus,Viuald.Spino,ibi allegati* generaliter idem dicunt, quando contrahentium inopia, vel aliquid aliud impedimento eſt, ne Pontifex conſulatur:& *Ant.Gom.ibid.* relatus,ait tunc poſſe Epiſcopum,quādo eſt periculū in mora conſulendi Pontificem.

6 Rogabis autem, quid dicendum, ſi duo impedimenta dirimentia occulta, cum reliquis circumſtantiis explicatis,n.3. & 4. concurrant,videtur enim tunc non poſſe Epiſcopum. Quia in diſpenſationibus, cum odioſæ ſint, mixtum ſub ſimplici non comprehenditur, ſecundum communem ſent.*c.fin.de ſimonia, & l.2.in princ.ff.de verb. obligat.* & affert *Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10.n.12.* Sed dicendum eſt poſſe. Quia quando delegatur,ſeu committitur alicui diſpenſatio in vno matrimonij impedimento, manifeſtum eſt eum non poſſe diſpenſare, repertis duobus; quia mixtum ſub ſimplici non comprehenditur : at cum in hoc caſu dicamus poſſe Epiſcopum ex ſua poteſtate ordinaria diſpenſare, quia reſeruatio non intelligitur in caſu tantæ neceſſitatis, nihil obeſt concurrere duo impedimenta : ſicut nemo negaret poſſe Epiſcopum abſoluere omnino impeditum ire Romam à duplici caſu reſeruato. Et confirm. quia poteſtas Epiſcopi in hoc euentu non eſt ad diſpenſandum in quodam ſingulari impedimento, vt ſic dicamus mixtum ſub ſimplici non comprehendi,ſed ad diſpenſandum in impedimentis.

7 Et auſim dicere nullius authoris patrocinio fretus,poſſe Epiſcopum diſpenſare aliquando in impedimento matrim. dirimenti, antequam matrimonium contrahatur, quando vrgentiſſima neceſſitas id poſtularet. Exemplum ſit, accedit mulier mane nuptura, & reperitur habens impedimentum dirimens, cuius detectio infamiam notabilem produceret, & ſunt omnia iam parata ad nuptias veſpere celebrandas, & tentatis omnibus mediis nulla euadendi via aperitur,ſed ſuſpicio vehemens orietur alicuius criminis detecti in confeſſione, ſi fœmina abſtinere velit à nuptiis,aut differre, dum Pontificia diſpenſatio obtinetur. Dixi, tentatis omnibus mediis, quia ſi aliqua euadendi via commodè reperitur,nullo modo poterit Epiſcopus: & fortaſſis hæc eſſe poſſet via, ſi fœmina voueret caſtitatem ad tempus,verbi gratia per menſem,conſulente confeſſario,& dicat conſanguineis ſe voto caſtitatis alligatam eſſe, iuſſumque ſibi eſſe ab confeſſario, vt à nuptiis abſtineat donec voti diſpenſatio impetretur à Pontifice, (tacere enim debet votum fuiſſe ad tempus, ne Epiſcopi diſpenſatio petatur:) & dum pro illa diſpenſatione obtinenda Romam mittitur, poteſt occulte diſpenſatio veri impedimenti obtineri. Verùm ſi nec hoc, nec alia media prudentis arbitrio, attentis circumſtantiis occurrentibus, ſufficiant, vt fœmina illa euadere poſſit incolumis, credo poſſe Epiſcopum diſpenſare. Prob. quia impedimentum hoc iuris humani eſt, ſtatutum lege Pontificia, vel concilij, ſed in hac lege ex magna neceſſitate poteſt Epiſcopus diſpenſare,vt probaui n.3.cum ergo magna in hoc euentu neceſſitas vrgeat,quid obſtat ne Epiſcopus poſſit? 2. quia votum ſimplex caſtitatis iure diuino impedit matrimon. contrahendum, & communi Eccleſiæ conſuetudine (vt omnia priuilegia diſpenſandi in votis, quæ ſemper hoc votum excipiunt,teſtantur) eius diſpenſatio Pontifici reſeruatur. Et tamen in caſu vrgentis neceſſitatis, quando magnum incontinentiæ periculum vrget, nec conſuli poteſt Pontifex, ratione paupertatis,aut quia eſt graue periculum in mora, poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt docent *Angel.Matrimonium 3.impedim.5.n.3.Syluest.verb. Diſpenſatio. q.9.& Votum 4.q.4.Nauar.ſum.c.12.num.76. Palacios 4.d.38. diſp.3.f.866.verſ. Et quidem,Enriquez l.6.de pœnit.c.14.num.7. lit.P. Aragon 2.2.q.88.a.12.f.1043.*ergo poterit diſpenſare in impedimento dirimenti, in caſu præſenti, vbi vrgentior eſt neceſſitas. Nec obſtat ſi dicas, votum ſolum impedire, aliud autem impedimentum, dirimere : id enim fateor, verum negari non poteſt, ſimiliter vtrumque impedimentum Pontifici reſeruari, & impedimentum voti excedere in hoc, quod iuris diuini ſit. 3. quia ſent. aſſerens poſſe Epiſcopum diſpenſare poſt contractum matrimonium, illi fundamento innititur, quod poſſit Epiſcopus in lege Papæ, aut Concilij diſpenſare, in caſu vrgentis neceſſitatis, & ita *Angel.Syluest.Tabiena,num.3.* allegati pro hac ſent. quos reliqui ſequuti ſunt, hoc iacto fundamento, inde intulerunt poſſe diſpenſare quando matrimonium contractum eſt bona fide, &c. ergo ſimiliter poterit ante matrimonium, vrgenti neceſſitate : quamuis enim eo ſemel contracto, frequentius neceſſitatis caſus occurrat, at cum ſola prohibitio iuris humani in vtroque caſu reſiſtat, ſimiliter occurrente pari neceſſitate poterit ante matrimonium contractum diſpenſare. Tandem quia non ita leuibus fulcitur hæc ſent. fundamentis, quin aliquam probabilitatis effigiem habeat, at quando notabile proximi damnum imminet, licitum eſt omiſſa fere certa opinione, eam amplecti, quæ ſpeciem aliquam probabilitatis habeat: vt probaui hoc 2. lib. diſp. 36. num. 8.

Rurſus inquires, an in prædictis caſibus poſſit Epiſcopus diſpenſare, quando facile recurri poteſt ad Nuncium apoſtolicum, ſi poteſtatem Pontificis habeat ad diſpenſandum in ſimili caſu, vel ad quemcumque alium ſimili facultate præditum, vt eſt commiſſarius cruciatæ, qui poteſtatem habet diſpenſandi in impedimento dirimenti occulto, poſt contractum matrimonium bona fide, ex parte ſaltem alterius coniugis? *Enriquez l. 6.de pœnit.c.10. n. 1. in comment.lit. D. & l.12.de matrim.c.3.n.1. comment. lit. H.* ait poſſe,& ducitur,quia ius ſoli Pontifici reſeruat diſpen- 8

ſationem, cum ergo is conſuli nequeat, poterit epiſcopus tamquam paſtor ordinarius, diſpenſare. Sed fateor me non poſſe huic ſent. acquieſcere, quia epiſc. ſolum poteſt in hoc caſu diſpenſare, ratione neceſſitatis vrgentis, ſed quando adeſt potens diſpenſare, ad quem confugi poteſt, neceſſitas ceſſat, ergo non poterit epiſcopus. Et confirm. quia ſacerdos ſimplex quamuis in articulo mortis conſtitutum abſoluere poſſit ratione vrgentis neceſſitatis, ſi tamen ea ceſſet, quia vel paſtor ordinarius, vel ab ipſo expoſitus haberi poteſt, nequibit abſoluere: ergo. Rurſus quia ideo Pontifex eam facultatem concedit, vt ſimili neceſſitati conſulatur. Et ideo hanc partem tuentur *Nauar. Anton. Cucus, Lud. Lop, Manuel,* vbi eos retuli n.3. *Vega l.6. ſum. caſu* 143. *fine.* Hoc tamen monuerim, commiſſarium cruciatæ non habere facultatem diſpenſandi, niſi detecta prioris matrimonij nullitate alteri coniugi: quare ſi ea non detecta expediret celebrari matrimonium, vrgenti neceſſitate: iuxta dicta hoc 2. diſp.36. num.8. tunc quidem cum commiſſarij facultas ceſſet, non obſtaret poſſe recurri ad commiſſarium, quin epiſcopus diſpenſare poſſet.

9 Id obſeruandum eſt, habentem priuilegium diſpenſandi in caſibus epiſcopalibus, etiam matrimonialibus, minime poſſe diſpenſare in caſibus, qui non iure ordinario, ſed ratione vrgentis neceſſitatis competunt epiſcopo. Sic *Enriquez lib.16. de pœnit. c.14. n.7. & lit. P. Manuel in bulla cruciat. §.9. n.* 1 8. quia hi non dicuntur caſus epiſcopales, ſed vere ad Pontificem pertinent, & ex quadam iuris interpretatione epiſcopo cenſentur permiſſi.

10 2. Obſeruandum eſt, hanc poteſtatem epiſcopi diſpenſandi in dictis impedimentis occultis, eſſe pro ſolo conſcientiæ foro: vt bene *Enriquez lib.12. de matrim. c.3. n.2.* ſicut *Tridentin ſeſſ.24. c. 6. de reformatione,* ſimiliter concedit caſus occultos Epiſcopo, pro ſolo conſcientiæ foro.

11 Dicetur autem impedimentum occultum, quando non publice conſtat, nec facile conſtare poteſt, periculumque non eſt, vt in foro externo detegatur: vt bene docet *Enriquez eodem cap.3. num.1. & 2.*

12 Demum obſeruandum eſt, non poſſe generalem epiſcopi vicarium diſpenſare in hoc matrimonij impedimento: quia ex generali commiſſione vicariatus non habet poteſtatem diſpenſandi, niſi ſibi committatur: vt docent *Gloſſ. c. Quæ de cauſ. verb. Quicquid, 2. q.5. Card. c. Denique, 4. d. Domin. conſ.38. Calderinus de offic. vic. conſ.3. fine, Probus c. Statutum, in addition. ad monachum, de reſcriptis in 6. n.29. Felin. c. At ſi clerici. §. De adulteriis, n.21. de iudic. Bertach. tract. de epiſcopo, l.4. p.7. n.17.* habetur *to.13. tract. p.2. Rebuf. praxi benefic. in forma vicariatus, n.44. Ant. Cucus l.2. inſtit. maior. t.8. n.111. Borgaſius de irregular. p.7. c. vlt. n.22. Paz pract. 2. to. prælud.3. fine, Gutier. l.1. q. canon. c.19. n.15. Sbrozius l.2. de vicar. epiſcopi, q.35. n.3. Ant. Gom. ſuper bullam cruc. c.4. circa 4. q. n.19.* Et ratio eſt, quia diſpenſatio habetur inſtar reſtitutionis in integrum, quæ in generali mandato non continetur, *l. Illud, ff. de minor.* ergo non poteſt vicarius epiſcopi diſpenſare in impedimentis abſque ſpeciali commiſſione, & ita tenent *Enriquez lib.12. de matrim. c.3. n.2.*

SVMMARIVM.

Proponitur opin. negans, num. 13. & ibi, iuriſdictio voluntaria commiſſa ex principis priuilegio, delegari non poteſt.

Opinio affirmans poſſe delegare, n.14. & ibi, iuriſdictio ex priuilegio, perpetuo conceſſa dignitati, eſt ordinaria.

An ſit iuriſdictio ordinaria delegabilis, ſi quis ex priuilegio dignitati vel officio annexo habeat reſeruata principi in ſignum ſupremæ iuriſdictionis, 15.

Quid, ſi res ſit magni momenti, vt beneficia conferre, 16.

Soluuntur argumenta, & explicantur c. vlt §. fin. de offic. deleg. & Tridentinum ſeſſ.24. c.6. de reform. n. 17. & ibi, an poſſit epiſcopus delegare hos caſus, & occultos Papales conceſſos per illud cap.6.

13 QVÆSTIO II. Vtrum poſſit epiſcopus delegare facultatem diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, caſu, quo ipſe poteſt diſpenſare, & generaliter vtrum poſſit eos caſus delegare, qui ſecundum ius Pontifici reſeruantur, & ſolum ſibi competunt ratione imminentis neceſſitatis, quia non eſt ad Pontif. recurſus, vt diſpenſare in lege ſuperioris, vt ieiuniis feſtorum? Quidam negant (vt refert *Syluest. n. ſeq. allegandus:*) & fauent aliqui dicentes iuriſdictionem voluntariam commiſſam ex principis priuilegio, delegari non poſſe: hi ſunt *Bald. l.3. n.6. c. Quando pronoc. non eſt neceſ. Felin. c. Quod ſedē, de offic. ordinar. n.2. Gratian.* multos referens *reg.443. n.13.* Prob. ex *c. vlt. §. fin. de offic. deleg.* ibi, *Nulli, cui commiſſum fuerit excommunicare, vel abſoluere aliquos, diſpenſare cum irregularibus, liceat hæc aliis demandare: quia non ſibi iuriſdictio, ſed certum miniſterium potius committitur.* 2. ex *Trident ſeſſ. 24. c. 6. de reform.* vbi concedens Epiſcopis caſus Pontificis occultos, explicat, *per ſe, vel per vicarium:* ergo clare denotat non poſſe delegare, vbi non committitur Epiſcopis delegandi poteſtas.

Sed dicendum eſt poſſe delegare, quia iuriſdictio ex 14
principis priuilegio competens, non perſonæ, ſed perpetuo dignitati, vel officio, non eſt delegata, ſed ordinaria, & poteſtatis ordinariæ iura habet, & ſequitur: vt docent *Bart. l. Ambitioſa, n.34. ff. de decret. ab ord. fac. Ioan. And. addit. ad Speculatorem, tit. de legato, §. vlt. ad fin. verſ. incipiēti Legatus eſt ordinarius. Bald. c. fin. n. vnico, de off. ord. & ibi Imol. ad finem, Syluester verb. Delegatus, q.8. dicto 1. Couar. 3. variar. c.20. n.6. initio, & n.9. fine, & n.10. initio.* Et ex Theologis, *Cōpendium mēdicantium, verb. Abſolutio ordinaria quod Fratres, ad fin. dubio 2. Paſſarellus cōpendio minimorum c.15. Enriquez l.13. de excommunic. c. 24. n.2.* Et facit ad hoc comprobandum, doctrina *Bald. l.1. ff. de offic. conſul. & Felin c. Licet, n.4. de offic. ordinar.* vbi docent commiſſionem perpetuam facere ordinarium: ergo cum hæc ſit poteſtas ordinaria, poterit delegari. Et ita ſuſtinent generaliter loquēdo, *Gloſſ. c. finali, verb. Caſibus, de offic. ordin.* vbi *Ioan. Andr. n.3. Anton. n.4. Bald. n.vn. Abb. n.3. Imola ad fin. Felin c. fin. n.8. de offic. delega. Iaſon l. A iudice. C. de iudic. n.2. Syluest. verb. delegatus, q.8. dict.1. & Abſolutio 4. q.2. §.6. Angel. Excommunicatio 5. caſu 1. n.39. Nauar. ſum. c.27. Hiſpan. n.42. Latin. n.45. & l.2. conſiliorum, in 1. edit. tit. de foro competent. conſ. 2. n.3. Couar. d. n.6. initio, & d. n.10. initio.* Et ex Theologis, *Compendium mendicātium, & Paſſarellus,* vbi proxime retuli. *Corduba ſum. q.8. initio, Enriquez l. 6. de pœnit. c.7. n 3. Lud. Lopez, 1. p. inſtruct. in 2. edit. c.284. fol.* 794. & in caſu ſpeciali, in quo ratione vrgentis neceſſitatis competit Epiſcopo abſoluere impeditos ire Romam, vt abſolutionem obtineant ab excommunicatione contracta propter clerici percuſſionē, habetur expreſſe poſſe Epiſcopum delegare, *c. fin. de offic. ordin.* Et in propriis terminis tenet *Enriquez l. 12. de matrim. c.3. n.2.* vbi dicit poſſe Epiſcopum delegare poteſtatem, quam habet diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus, quando bona fide contractum eſt, & contrahentes non habent recurſum ad Pontificem.

Et hæc ſententia adeo vera eſt, vt quamuis certum ſit 15
reſeruata ſpecialiter principi in ſupremæ iuriſdictionis ſignum, delegari non poſſe: fallat, niſi quis ex officio, aut dignitate habeat ius ea exercendi, licet id contigerit cauſa priuilegij conceſſi eidem dignitati, tunc enim poterit delegare. Sic *Couar. 3. variar. c.20. n.10. initio.*

Excipe tamen, quando res commiſſa tanti momenti 16
eſt, vt per alium expediri nequeat, qualis eſt poteſtas conferendi beneficia, quam ſoli vicario ſuo generali poteſt Epiſcopus delegare, vt bene docet *Gloſſa cap. Deliberatione, verb. Cuicumque, de officio deleg. in 6.* & multi alij quos refert, & ſequitur *Couar. dicto c.20. n.6. initio.*

Ad argum. propoſita, n.13. reſpondetur, ad *c. vl. de offic.* 17
deleg. dic cum *Gloſſ. c. vlt. de offic. ordin. verb. Caſibus, & Angelo Excommunicatio 5. caſu 1. n.39. Sylueſtro Abſolutio 4. q.2. §.6. Nauar. lib.5. conſil. in 1. edit. tit. de ſent. excommun. conſ.15. fine,* intelligi, quando nudum miniſterium committitur perſonæ; ſecus, quando ex priuilegio perpetuo dignitati conceſſo; tunc enim non dicitur nudum miniſterium, ſed poteſtas ordinaria. Ad 2. ille locus Tridentini eam quæſtionem poſtulat, vtrum poſſit Epiſcopus caſus Papales occultos ſibi conceſſos in eo decreto, generaliter delegare, vel oporteat ſpecialiter eligere vicarium, cui deleget? Nam *Enriquez lib.14. de irregularitate c.19. fine, & lib.6. de pœnitentia,*

tia c.14.n.7. iuncto *commento, litera O.* ait non poſſe epiſcopum generaliter vicario, vel alij delegare hos caſus, vt habeant facultatem generalem abſoluendi, vel diſpenſandi pro ſuo arbitrio, ſed tantum poſſe delegare vicario ſpecialiter delegato, id eſt, poſſe delegare, quando caſus occurrerit, & dare facultatem, vt de mandato, & nomine ipſius faciat, refert pro ſe *Menochium conſ.17.num.12.lib.1.* qui nec verbum dicit, refert etiam alios qui in ſolo hæreſis caſu loquuntur. Probat *Enriquez*, quia *Tridentinum eod. c. 6.* expreſſe concedit epiſcopis poſſe diſpenſare, per ſe, vel per vicarium ſpecialiter deputatum. Item, quia dum hi caſus epiſcopo conceduntur, eligitur induſtria perſonæ. Et hanc ſententiam videtur expreſſe tenere *Nauar. lib. 1. conſiliorum tit. 2. de conſtitut. in 1. edit. conſ. 1. q. 48. nu. 89.* & *Corduba ſum. q. 8.* videtur eandem ſequi: ait enim habita notitia caſus, & impedimenti perſonæ, poſſe Epiſcopum delegare. Sed dicendum eſt poſſe generaliter delegare. 1. quia non eligitur induſtria perſonæ, ſi enim eligeretur, nec generaliter, nec ſpecialiter poſſet epiſcopus delegare. Item, quia quoties aliquid conceditur prælatis præſentibus & futuris in perpetuum, non poteſt dici electam eſſe induſtriam perſonæ, cum perſonæ incognitæ delegetur: vt tradit *Iaſ. l. More, n. 65. ff. de iuriſdic. omnium iud. Gregorius Lopez. l. 47. fine, tit. 18. part. 3. cum Bartolo, & Panorm.* quos ibi refert *Menochius lib. 1. de arbitr. q. 64. n. 17.* Item, quia cum hæc ſit poteſtas ordinaria, poterit generaliter delegari, more cuiuſlibet ordinariæ poteſtatis, & ita tenet *Nauar. l. 5. conſil. in 1. edit. tit. de ſententia excommunicationis, conſ. 15. n. 3. in 2.* verò *tit. de priuilegiis, conſ. 11. n. 4.* Et ad *d. c. 6. Tridentini*, dicit intelligendum eſſe, vt velit vicarium epiſcopi non habere ex generali commiſſione vicariatus, hos caſus, niſi ſibi ſpecialiter committantur, non autem, vt velit negare epiſcopo poteſtatem generaliter delegandi. & probatur hic intellectus, quia multi dicunt caſum hæreſis in eo decreto epiſcopis conceſſum, poſſe eos delegare vicario ſpecialiter deputato, & tamen aliquid amplius exigit Cōcilium in hoc caſu ſiquidem in eo dicit per ſe, & non per vicarium: ergo in reliquis caſibus non petit Concilium ſpecialem delegationem. Vnde infero, idem dicendum eſſe in impedimento dirimenti matrimonium occulto, & reliquis caſibus qui ratione neceſſitatis vrgentis ſibi competunt, poteſt enim hos caſus epiſcopus generaliter delegare, cum ſit iuriſdictio ordinaria, vt probaui num. 2.

DISPVTATIO XLI.

Vtrùm matrimonio bona fide vtriuſque coniugis inito, ſi vtrique, vel alteri de valore eius ſuperueniat dubium, poſſit dubitans reddere, & petere?

SVMMARIVM.

Diuiſio huius diſputationis, & quot quæſtiones hic tractandæ ſint, nu. 1.
Quomodo diſtent ſcientia, fides, opinio, ſuſpicio, dubium, ſcrupulus, 2.
Non tam ad dubium, vel opinionem attendendum eſt, quam ad cauſas dubitandi, vel opinandi, 3.
Dubium aliud eſt practicum, & aliud ſpeculatiuum, & idem de ſcientia, & opinione, 4.
Vtrum ſtet iudicium practicum contrarium eſſe ſpeculatiuo, idque licitum ſit, 5.
Operari cum dubia conſcientia practice, eſt peccatum, 6.
Id peccatum reducitur ad eam peccati ſpeciem, de qua dubitatur, 7.
Non ſemper eſt illicitum operari contra ſcientiam, & opinionem ſpeculatiuam, & cum dubio ſpeculatiuo, 8.
Explicatur c. Iuuenis, de ſponſal. & an in dubiis tutius ſit eligendum, 9.
Poſt nu. 9. inuenies alia ſummaria.

HActenus egimus quando nullitas matrimonij certo cognoſcitur: in præſenti autem diſputamus, quando ea dubia eſt: & poteſt dubitatio hæc aut vtrique, aut alteri coniugi ſuperuenire: inſuper aut poteſt ex parte vtriuſque, aut alterius tantum contractum eſſe matrimonium, bona, aut mala fide: poteſt etiam non tantum dubium, ſed etiam nullitatis opinio ſuperuenire, & ideo, vt claro, & debito ordine procedam, in præſenti diſp. diſcutiam, quando matrimonium bona fide ex parte vtriuſque contractum eſt, alter, vel vterque dubitat. Deinde diſp. ſeq. quando mala fide ex parte vtriuſque, vel alterius initum eſt. Deinceps diſp. immediata, an idem dicendum ſit, quando dubitans de valore matrimonij poteſt illud validum efficere, vt ſi dubitet an ea quam duxit, ſit ſerua. Et tandem diſp. ſubſequenti, quando non tantum dubitat coniux de matrimonij valore, ſed opinionem habet eius nullitatis. Præmittendæ tamen ſunt tres quæſt. ex quarum cognitione pendet reſolutio omnium harum, indeque ad diuerſas materias morales aliqua, quæ non paſſim inueniuntur, relictis aliis quæ longiorem petunt diſp. inferam, & ideo parcendum erit, ſi aliquātulum immorer, eſt enim res hæc grauiſſima, & valde neceſſaria: ideo in præſenti diſp. quinque agitandæ ſunt quæſtiones. I. Vtrum agere contra conſcientiam dubiam, ſit peccatum. II an in materia iuſtitiæ melior ſit in dubio poſſidentis conditio. III. an idem ſit extra materiam iuſtitiæ. IV. quando vterque coniux bona fide contraxit, & alter ſolus dubitat de matrimonij valore. V. quando matrimonio bona fide ab vtroque contracto, ſuperuenit vtrique coniugi dubium.

2 QVÆSTIO I. Vtrùm agere contra conſcientiam dubiam, ſit peccatum: & ita dum conſcientia dubia eſt, teneatur amplecti id quod tutius eſt, & in quo nullum criminis periculum verſatur? Supponendum eſt 1. differre ſciētiam, fidem ſeu credulitatem, opinionē, ſuſpicionem, dubiū, & ſcrupulū: quia ſcientia dicit cognitionē certam, ſaltem moraliter, ita vt non ſit prudentis tunc formidare *l. 2. §. Idem Labeo, ff. de aqua plu. arcen.* vbi ſciri factum dicitur cum minime dubitatur: & *c. Dominus, de ſecund. nupt.* vbi iubetur ne coniux aliud matrim. ineat, donec de alterius coniugis morte ſibi conſtet: iuncto *c. In præſentia, de ſponſal.* vbi tunc dicitur conſtare, quando vnicus teſtis certus adfuerit: & ita tenent *Angel. Matrimonium 3. imped. 13. n. 4. Syluest. verb. Scientia, in princ. & Matrimonium 8. q. 13. dict. 1. Armilla verb. Matrimonium, n. 45. Nauar. c. Si quis autem, nu. 9. de pœnitent. d. 7.* & multi alij. Fides ſiue credulitas, eſt aſſenſus certus, obſcurus tamen, habitus ex authoritate alicuius illam rem affirmantis. Sic *D. Antonin. 1. p. t. 3. c. 10. §. 9. Nauar. d. c. Si quis autem, n. 10. & ſumma, c. 27. n. 278. Corduba l. 3. quæſtionar. q. 2. in princ.* Opinio eſt, aſſenſus vnius partis, non firmus, & certus, ſed cum alterius formidine. Sic *D. Antonin. eod. §. 9. Syluest. verb. Opinio, in princ. Sotus 4. d. 27. q. 1. ar. 3. verſ. Tunc ergo, Nauarr. d. c. Si quis autē, n. 11. Corduba ead. q. 2.* Suſpicio eſt, quando intellectus in alteram partem magis inclinat, non tamen illi aſſentitur. *Corduba ea q. 2.* Dubium eſt, quando intellectus pendet in æquilibrio, in neutram partem potius inclinans. Sic *D. Thom. 3. d. 17. q. 1. a. 4. corp. Duran. ibi. q. 2. ad 2. Syluest. verb. Dubium, num. 1. D. Anton. & Corduba proxime citati, Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. Nau. d. c. Si quis autem, n. 12. & d. c. 27. n. 279.* Scrupulus autem eſt, apparētia aliqua contra id quod aliquis credit, vel opinatur, vel dubitat, *Nauar. d. c. Si quis autem, n. 13. & d. c. 27. n. 279.* Vel eſt aſſenſus ex leuibus cōiecturis: ita *D. Antonin. proxime citatus*: vel ex magnis parum æſtimatis à ſcrupulum habenti, vt dicit *Corduba d. q. 2.* Vel tandem (vt tradit *Sotus de ſecret. membro 3. q. 2. concluſ. 3.*) eſt formido ita tenuis, vt ſit contra eam agendum, procedit enim ex quadam ignauia, & pauore, vel eſt formido ſtans ſimul cum oppoſita opinione.

3 Ad iudicandum autem, non tam attendendum eſt an adſit dubium, vel opinio, vel firmus aſſenſus, quā ad cauſas vnde oritur, poteſt enim aſſenſus ex tam leuibus rationibus oriri, vt vir prudens potius ſcrupulum iudicet, & è contra poſſunt adeo vrgere rationes ſcrupuli, vt potius ſit ſcientia, vel opinio. Sic *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. verſ. Tunc ergo.*

4 2. Supponendum eſt, ſcientiam, fidem, opinionem, & dubium poſſe eſſe, vel ſpeculatiuè, vel practice: ſcientia ſpeculatiua eſt, quæ in communi dictat certo, & euidenter aliquid eſſe faciendum, vel eſſe peccatum, verb. gratia eſſe vſurarium contractum, vel eſſe illicitum accedere ad non ſuam: & opinio ſpeculatiua eſt, quæ in communi dictat non certo, ſed ſub formidine: dubium autem, quando in communi dubitatur: dicitur autem dubium rei, aut ſcientia,

ria, aut opinio rei ſecundum ſe. Scientia autem practica eſt, quæ in ſingulari, & perpenſis omnibus circumſtantiis rei dictat aliquid hic & nunc eſſe licitum, vel illicitum:& opinio, quando quis opinatur & dubium, quando dubitat an hic & nunc ſit licitum : appellatur autem ſcientia: vel opinio, vel dubium rei in particulari, reſpectu operantis. Et appellatur hæc ſcientia, vel opinio, vel dubitatio practica, licet prior poſſit dici, & vere ſit practica, cum ordinetur ad dirigendum actiones humanas. Quia prior dicitur ſpeculatiua quoad modum vniuerſalitatis, & reſpectu poſterioris particularis, quæ practica dicitur. Huius diſtinctionis author primus eſt *Caietan. opuſculo 17. reſponſionum, reſponſ. 13. dubio 7. & 1.2. quæſt. 57. articul. 5. ad 3.* vbi *D. Thomas* anſam præbuit:& poſtmodum multi DD. eam amplexati ſunt : vt referam num. 8. Quam diſtinctionem aliis verbis tradit *Nauar. c. Si quis autem, de pœnitentia, d. 7. n. 61. & ſumma lat. præludio 9. n. 9.* vbi vocat dubium ſpeculatiuum, dubium in generali : practicum vero, hic & nunc. Argumenta quæ huic diſtinctioni obſtant, videbimus infra hac diſput. num. 43.

5 Obſeruandum tamen eſt, ex ſcientia, vel opinione, vel dubitatione ſpeculatiua, quam quis habet, teneri ſimile iudicium practicum formare:vt ſi ſpeculatiue, & in communi ſciat aliquid eſſe vſuram, vel dubitet, tenetur practice & hic & nunc ſcire, vel dubitare, niſi ratio aliqua ſpecialis cogat variare iudicium practicum. Deuiat enim à recta ratione, me credere omnem hominem teneri reſtituere, & me in eodem caſu, abſque aliqua ſpeciali ratione, eximere. Deinde, quia cognitio ſpeculatiua dirigit voluntatem ad opus, ergo tale debet eſſe iudicium practicum, quale eſt ſpeculatiuum, niſi ſpecialis ratio variare cogat. Quod autem ob aliquam rationem variare poſſit iudicium hoc, probatur, quia cum res morales ob circumſtantias varientur, poteſt aliqua occurrere, quæ licitum mihi efficiat, quod in communi, & ex ſe illicitum eſt. Vt poſſum ſcire in communi non licere rem alienam capere, at in particulari, hic & nunc mihi licere quia extremè indigeo. Sic *Corduba lib. 3. quæſtionarij, q. 5. dubio 1. poſt 1. propoſitionem, Lud. Lop. 1. par. inſtruct. in 2. editione, cap. 135. §. vltimo.*

6 His præmiſſis ſit I. concluſio, vt voluntas honeſtè operetur, oportet intellectum non eſſe practice dubium, ſed iudicare determinate, hic & nunc licere hanc operationem, quare qui dubitans practice, aliquid operatur, peccat. Probatur 1. quia manifeſto ſe exponit periculo admittendi id peccatum, amans autem periculum, peribit in illo : Eccl. 3. 2. quia faciens aliquid vt ſibi, vel alteri placeat: dubitans an ſit contra Dei amicitiam, ſe, vel alterum illi præfert, nec peccatum ſumma appretiatione, vt tenetur, formidat. Et confirmatur, quia lex amicitiæ poſtulat, vt ea etiam vitentur, quibus fore vt amicus offendatur, dubium eſt. 3. quia cum cognitio prærequiratur vt actus ſit voluntarius, illius bonitas ex boni cognitione procedere debet, quare licet obiectum in ſe, bonum ſit, ſi vt tale non apprehendatur, actus erit malus, & è contra ſi malum ſit, & vt bonum apprehendatur ignorantia inuincibili, actus erit bonus:& præterea vt actus ſit bonus, requiritur integra cauſa ex circumſtantiis & obiecto, ergo vt actus bonus ſit, deſideratur cognitio boni : qui autem dubitat an ſit malum, non habet boni cognitionem. Tandem, quia ſola inuincibilis ignorantia excuſat ab actus malitia, cum ſola illa, cauſa ſit inuoluntarij : quia autem dubitat, non dicitur ignorare. Et ita fatentur vniuerſi Doctores.

7 Hinc infertur, operari contra dubium, reduci ad eam peccati ſpeciem de qua dubitatur : vt ſi practice dubitem an ſit furtum, & id admittam, erit furtum. Eodem enim præcepto quo teneor vitare aliquid, teneor id non facere, dubitans practice an ſit illo præcepto prohibitum.

8 II. Concluſio, quando eſt ſcientia, opinio, ſeu dubitatio ſpeculatiua, licitum eſt aliquando contrarium operari, quia adeſt oppoſita cognitio practica, propter aliquam ſpecialem circumſtantiam, vt ſciens ſpeculatiuè non licere in feſtis ſeruilia exercere, poteſt practice formare conſcientiam ſibi licere, quia egeſtate premitur : ſimiliter dubitans ſpeculatiuè, an hæc res ſit ſua, poteſt practicè non dubitare, licere ſibi retinere, eo quod poſſideat. Vnde ſcientia, opinio, aut dubitatio ſpeculatiua non excludit bonam fidem, quando iuſta cauſa ſuadet oppoſitum iudicium practicum : quia actus humani circa ſingularia verſantur, & quod in communi illicitum eſt, poteſt ex aliqua circumſtãtia reſpectu huius licitum fieri. Sic docẽt *Caiet. opuſc. 17. reſponſ. reſponſ. 13. dub. 7. Metina C. de reſtitut. q. 17. §. Aliter tamen videtur, Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. verſ. Immo vero, Couar. reg. Poſſeſſor. 2. p. §. 7. n. 4. & 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. nu. 10. & reg. Peccatum, 3. p. in init. n. 4. Cordub. l. 3. quæſtionar. q. 5. F. Metina 1. 2. q. 19. a. 6. dub. 3. Palacios 4. d. 36. diſp. 1. f. 799. col. 1. Burgos de Paz proœmio legum Tauri, n. 414. Enriquez l. 12. de matr. c. 6. n. 6. & 7. P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 113. f. 654. Nauarra l. 2. de reſtit. c. 3. dub. 12. in noua edit. n. 255. Salon 2. 2. poſt q. 61. q. 5. de domin. a. 6. fol. 589. & q. 69. a. 2. controu. 3. fol. 1488. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. fol. 1057. Bañes 2. 2. q. 62. a. 6. dub. 5. concl. 4. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 1. dub. 1. ad 2. Manuel 1. to ſum. in 2. editione, c. 71. n. 4. & c. 243. num. 4. Vega lib. 3. ſum. caſu 154.*

Ex dictis infertur intellectus ad *c. Iuuenis, de ſponſal. & c.* 9
Ad audientiã, & c. penult. de homicidio, & c. Si quis autem, de pœnitent. d. 7. vbi habetur in dubiis eſſe amplectendum quod tutius eſt, & in quo nullum peccati periculum verſatur: id enim intelligi debet de dubio practico, & tum non eſt conſilium, ſed vere præceptum:vt docent *Syluest. verb. Dubium. q. 2. §. 4. Nauar. c. Si quis autem, de pœniten. d. 7. n. 42. Corduba l. 2. quæſtionar. q. 3. propoſ. 3.* Exemplum ſit, dubitas practicè an hic & nunc tenearis ieiunare, teneris dum id dubium non deponitur : quia alias actus fieret cum cõſcientia practicè dubia. Dixi autem, in dubiis, quando ſcilicet vere dubium eſt intellectu neutri parti adhærenti : ſecus enim eſt, quando probabiliter opinatur alteram partem minus tutam, tunc enim poteſt eam amplecti, & in hoc ſenſu tantum conſilium eſt amplecti id quod tutius eſt. Sic docent *D. Antonin. 1. p. t. 3. c. 10. §. 10. col. 7. verſ. Pro cuius enodatione, Angel. verb. Opinio, n. 2.* vbi *Sylueſt. q. 1. fine, Nauar. c. Conſideret, in princ. de pœnitent. d. 5. nu. 38. Gutier. quæſtion. canon. lib. 1. c. 31. c. 41. Enriquez* alios referens *lib. 14. de irregularitate, cap. 3. num. 4. fine.* Et confert ad hoc opinio probabiliſſima multorum aſſerens ex duabus opinionibus probabilibus fas eſſe minus probabilem eligere.

SVMMARIVM.

Vtrum in dubio in materia iuſtitiæ melior ſit conditio poſſidentis : referuntur duæ opiniones circa detentionem rei, dum aliquis dubitat, ſit ſua, necne, n. 10. & 11.

In dubio melior eſt poſſidentis conditio, & poſſidens bona fide, & mox dubitans an ſit ſua, non tenetur reſtituere, quando facta diligẽtia adhuc dubius eſt, 12.

Quid, ſi negligens fuerit in vero domino inquirendo, & negligentia hæc cauſa ſit, vt veritas non poſſit deprehendi: vel inueniat eſſe alienum, & cauſa illius negligentiæ, non appareat dominus, quid teneatur reſtituere: & an fructus ex tunc reſtituendi ſint, 13.

In æquali dubio an teneatur iudex ſententiam ferre pro poſſeſſore, 14.

Quid, ſi res, de qua eſt dubium, in nullius poſſeſſione inuenitur, n. 15. vt ſi quis ſciat rem alienam eſſe, dubitetque inter aliquos, cuius illorum ſit.

Quid debeat in hoc dubio iudex facere, quando res eſt diuidua, & quid quando indiuidua, vt beneficium Eccleſiaſticum, 16.

Quid, ſi dubium naſcatur ex actione iniuſta, vt ſi quis dubitet an ſuum conſilium, vel aliqua actio concurrerit ad damnum, 17.

Quid quando depoſitarius, vel commodatarius dubius eſt, an ſua culpa res perierit, 18.

Quid, ſi dubitans adhibita diligentia potius inclinat quod res ſit aliena, 19.

An poſſidens rem bona fide, dubitanſque an ſit aliena, poſſit ea re vti, aut illam alienare: referuntur duæ opiniones, 20.

Tenetur re illa non vti, dum diligentiam adhibet, num. 21. & ibi, quid ſi ſit res, quæ vſu non conſumitur.

Si facta diligentia non poſſit veritas comparere, an poſſit vendere, & re illa vti, n. 22. & ibi, ad quid teneatur, ſi emptorem illum de vitio dubij non admoneat, & an à tempore dubij teneatur rem cum fructibus reſtituere.

Soluuntur argumenta, & explicatur cap. Si virgo, 34. quæſt. 2. n. 23.

An ſuffragetur poſſeſſio dubia fide cœpta, faciatque poſſidentis conditionem meliorem: & quid teneatur hic poſſeſſor reſtituere, vel emens dubius an res ſit furtiua, 24.

An

An hic emptor, vel ſi opinetur rem eſſe furtiuam, teneatur integre reſtituere, & cui, quando nequit aſſequi veritatem, 25.

Et quid, ſi dubitans abſtulit à poſſidente bona fide, 26.

An dicatur bona fide emere, ignorans rem furtiuam eſſe, cum fama ſit venditorem multa furto ablata diſtrahere, & quid teneatur hic emptor reſtituere, 27.

Quid, ſi dubia fide accepit ex voluntate poſſidentis bona fide, nu. 28. vbi quid de emente mancipia Guineæ, ab eo, qui emit ab aſportantibus.

Quid, ſi dubitans emat, vt quærat dominum, & an poſſit pretium deducere, 29.

Quando variæ ſunt opiniones, an in hoc dubio ſit melior conditio poſſidentis, illique teneatur Doctor conſultus, vel iudex fauere, num. 30.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

10 QVÆSTIO II. Verùm quando res dubia eſt, itaut poſſidentis melior conditio in materia iuſtitiæ, vt poſſit licite poſſidens practice non dubitare, & operari cum illa conſcientia ſpeculatiue dubia? Vt ſi quis bona fide poſſidens incipiat dubitare, an res ſit ſua, poſſit ratione poſſeſſionis retinere. Cum dixerimus hac diſp. nu. 5. dubitantem ſpeculatiue, teneri practice dubitare, niſi ratio aliqua vrgeat ad deponendum dubium illud ſpeculatiuum, & formandum iudicium certum practicum, dubitatur vtrum poſſeſſio dubitantis, ſit ratio ſufficiens ad deponendum iudicium ſpeculatiuum, operandumque contra illud: & hoc in materia ad iuſtitiam pertinenti: ſtatim enim q. 3. nu. 31. diſputabimus, quando materia pertinet ad alias virtutes. Quidam negant poſſeſſionem reddere tutum, dubitantem: quare teneri reſtituere, quando adhibita diligentia nequit dubium deponere. Argumenta quibus hæc ſent. munitur, proponenda ſunt hac diſp. n. 43. Sic tenet *Adrianus 4. de reſtit. q. de præſcriptione, §. Hoc ſuppoſito, primo decidã, in paruis volumin. fol. 162. col. 2. & quodlibeto 2. verſ. Secundò dicit quod in tali dubio, in paruis voluminibus fol. 31. col. 1.*

11 Alij cenſent ſic dubitantem teneri pro ratione dubij diuidere cum eo de quo dubitat, an ſit verus dominus, quod ſi de nullo dubitet, teneri cum pauperibus, qui loco incerti domini ſuccedunt. Sic *Sotus lib. 4. de iuſt. q. 5. a. vlt. ad finem, verſ. Poſt hæc autem, Ledeſma 2. p. 4. q. 28. art. 1. dub. 14. f. 231. colum. 1. Corduba lib. 3. quæſtionar. q. 6. §. vltimo, Aragõ, 2. 2. q. 62. ante art. 1. tract. de dominio, ante §. His conſtitutis ſit noſtra concluſio, fol. 165.*

12 Sit tamen I. concluſio, incipiens bona fide poſſidere, ſi dubium ſuperueniat an res ſit aliena, tenetur diligentiam adhibere vt veritatem aſſequatur, eaque præmiſſa, nec veritate detecta, poteſt ratione poſſeſſionis retinere, & practice non dubitare, non obſtanti dubio ſpeculatiuo, an res ſit ſua. Ratio eſt, quia in pari cauſa potior eſt poſſidentis conditio: *reg. In pari. 65. de reg. iur. in 6. & reg. In pari. 170. ff. de reg. iur.* ergo cum in dubio ſit par vtriuſque cauſa, melior erit poſſidentis conditio, vt rem poſſit retinere. 2. quia in foro externo veritate cognita, protegetur hic in ſua poſſeſſione, nec aliquid reſtituere compelletur, ergo & in foro interno: quia iudicia hæc, diuerſa non ſunt, niſi quando externum præſumptione ducitur, internum autem veritatem nouit, vt dixi lib. 1. diſp. 5. nu. 20. in hoc autem caſu in vtroque foro res eſt dubia. 3. quia nullũ aliud crimen in hac retentione admitti poteſt, niſi iniuſtitiæ, hæc autem non eſt, quoniam iniuſtitia inæqualitatem inter vtriuſque partis iura importat, hic autem nulla eſt inæqualitas, ſed ea eſſet, reſtitutione facta: ius enim vtriuſque partis licet æquale ſit in dubio quoad proprietatem, non tamen eſt æquale quoad poſſeſſioné, poſſidens enim certus eſt iuris poſſidendi: ergo ſi maneat in eodem iure poſſeſſionis, in quo potior eſt eius cauſa, nulla eſt inæqualitas, & proinde nec iniuſtitia. Tandem, quia magna ſunt poſſeſſionis commoda: quæ latè refert *Maſcardus de probatio, tota concluſione 1200.* Hanc tenent *Victoria de iure belli, dubio 3. propoſ. 4. n. 3. Sotus de ſecreto, membro 3. q. 2. poſt 3. concluſionem, verſ. Et quamuis ſolutio, & 4. d. 17. q. 1. a. 3. verſ. Ad huiuſmodi. Medina C. de reſtitutione. q. 17. §. Corollarie ſequitur nõ eſſe indiſtinctè, Couar. reg. Poſſeſſor. 2. p. §. 7. n. 4. & reg. Peccatum, 3. p. initio n. 4. Ledeſma 2. p. 4. q. 8. a. 4. dub. 6. fol. 69. col. 1. Burg. de Paz proœmio legum Taur. n. 406. & l. 3. p. 5. n. 1482. Veracruz 3. p. ſpeculi, a. 13. fine, & art. 18. concl. 5. Cordub. lib. 3. quæſtionarij, q. 8. coroll. 3. verſ. Ad primã autem rationem, Fr. Medina 1. 2. q. 19. a. 6. propoſ. 1. ad fin. Syluest. Præſcriptio 1. q. 3. dicto 3. fine, Enriquez lib. 14. de irregularitate, c. 15. fine, Bañes 2. 2. qu. 62. art. 6. dub. 5. concluſ. 4. P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 35. fine, & §. Verum enim vero, & diſp. 36. concluſ. 1. Lud. Lop. 1. p. inſtructorij, in 2. edit. c. 135. §. Quare falſa eſt. Salõ 2. 2. q. 61. tract. de dominio, ad finem, fol. 596. & ſeq. & q. 62. art. 6. controuerſia 4. concl. 4. Manuel 2. to. ſum. c. 43. n. 4. Gratian. reg. 227. num. 5.*

Hinc infertur, ſi poſſeſſor hic omittat facere quod in 13
ſe eſt, vt veritatem aſſequatur, omiſſioque cauſa ſit, ne veritas poſſit in poſterum deprehendi, aut ſaltem non tam bene, teneri reſtituere prudentis arbitrio alteri, de quo dubitat, vel eo ignoto, pauperibus, quantum alterius intereat veritatem detegi, plus, vel minus, iuxta qualitatem ſpei, quæ erat veritatem aſſequendi. Et ſi poſtquam culpa omiſit debitam diligentiam, appareat rem eſſe alienam, veritatemque fuiſſe detegendam diligentia tunc adhibita, teneri ex tunc fructus reſtituere: quia ex tunc ob diligentiæ omiſſionem, fuit poſſeſſor malæ fidei. Probatur, quia ea omiſſio fuit iniuſta, & eſt veriſimile damnum intuliſſe, cum probabile ſit diligentia adhibita fore, vt dominus compareret. Sic P. *Molina to. 1. de iuſtit. tract. 2. diſp. 36. concluſ. 1. & §. Reliqua quæ in eadem.*

2. Infertur, exiſtenti pari dubio iuris vtriuſque partis, 14
ita vt iudex omnino ſit pendulus, teneri poſſidenti fauere, nec ipſum poſſe cogere vt partem reſtituat: quia ius retinendi habet poſſidens in hoc dubio: vt probaui nu. 12. Sic *Salon 2. 2. q. 6. 61. tract. de dominio, ad finem.*

3. Infertur, ſi neuter poſſideat, reſtituendam eſſe rem 15
inter eos, de quibus dubitatur cuiuſnam ſit. Sic *Caiet. 2. 2. q. 62. ar. 5. in ſolut. ad 3. Sotus l. 4. de iuſt. q. 7. a. 1. ad 3. verſ. De illo vero. Angles floribus, 2. p. q. 2. de reſt. diffic. 4. dub. 4. Nauar. lib. 4. de reſtit. c. 2. in 2. edit. dub. 8. n. 50. Manuel in bulla compoſitionis. §. vnic. n. 9. & 2. to. ſum. c. 41. n. 8. Enriquez l. 7. de indulgent. c. 35. n. 1. Aragon 2. 2. q. q. 62. a. 5. in ſolut. ad 3. §. Circa tertiam propoſitionem, Salon eod. a. 5. controu. 5. & ibi Bañes dub. 6. circa 1. concluſ. concl. 2.* Nam hi omnes dicunt furto rem auferentem, vel ſcientem non eſſe ſuam, in quo caſu perinde eſt, ac ſi nullus poſſideret, teneri reſtituere inter illos, quorum eſſe dubitat. Si autem dubium æquale non ſit inter eos, diuidenda eſt res iuxta dubij proportionem: vt bene docent *Aragon & Bañes ibi.* Si vero res indiuidua ſit, vt ſeruus, forte eſt alteri applicanda, vel vni res, alteri vero æſtimatio: & hoc vtriuſque conſenſu definiendum eſt, vt bene *Nauarra ibid.* Quia cum ius vtriuſque æquale ſit, non eſt cur potius huic ſeruus, illi vero æſtimatio detur, & ideo in hac diuiſione, vel vt ſortium iudicio lis hæc decidatur, vtriuſque conſenſus exigitur.

4. Infertur, ſimiliter in hoc dubio, neutro poſſidente, 16
teneri iudicem inter vtrumque diuidere: quia æquum eſt vtriuſque ius. Sic *Petr. de Ledeſma de matr. q. 45. a. 1. dub. 2. in ſolut. ad 3. primã ſent.* vbi ſubdit rem indiuiduam poſſe iudicem applicare cui voluerit: vt duobus æque dignis petentibus beneficium, poteſt epiſcop. eligere quem maluerit, quia indiuiduũ eſt. Sed hoc minime credo: quia lex iuſtitiæ petit, vt in hoc dubio res illa ſorte diſtribuatur, vel vni res, alteri vero dimidium æſtimationis conferatur, vt dixi n. præced. fin. ergo iudex qui eſt veluti iuſtitia animata, ipſiuſque miniſter, ſic tenetur facere, nec obſtat ſimile de beneficio, quia nullius illorum, cum neutrius ſit, habet ius aliquod iuſtitiæ, etiam diſtributiuæ, vt ſibi conferatur, ſed hæc iuſtitia dictat vt alteri illorum detur: in noſtro autem caſu vterque habet ius commutatiuæ iuſtitiæ vt inter eos diuidatur.

5. Infertur, quid dicẽdum ſit, ſi dubium hoc circa actio- 17
nem iniuſtam ſit, vt ſi quis conſulat homicidium, aut furtum, vel aliter ad illud adiuuet: dubiumque ſit, an ex tali conſilio, vel actione ſequutum fuerit damnum, quidam enim hunc ab obligatione, ratione praui conſilij, eximũt: quia in hoc dubio potior eſt conditio poſſidentis: & ita præſumendum ex illo conſilio, aut actione iniuſta ſequutum non fuiſſe damnum; & alias cui conſilium datum eſt,

facturum

facturum eſſe. Sic videtur tenere *D. Tho. 2.2. q. 61.a.7. fine corporis*, ibi, *Tunc ſolũ tenetur conſiliator, aut palpo ad reſtitutionem, quando probabiliter æſtimari poteſt, quod ex huiuſmodi cauſis fuerit iniuſta acceptio ſequuta.* Et tenent *Syluest. Reſtitutio 3.q.6.dict.2.initio, Metina C.de reſt.q.7.ante verſ. Si autem conſilium, Nauarra l.3.de reſt.c.4.dub.4.in 2.edit.num.48. Enriquez l.14.de irregul. c.3.n.4.iuncto fine, in comment. lit. C.* Sed hoc non placet, quia cum in dubio nemo præſumatur delictũ admiſſurus, *l. Merito ff. pro ſocio*, in hoc dubio an abſque meo conſilio delictum alter perpetraſſet, præſumendum eſt fore, vt non perpetraret, & ita meum conſilium, aut actionem iniuſtam, opem contuliſſe: vt egregie docẽt *Ananias, c. Ad audiẽtiam, n.10. de homicidio, Angel. l.1. in princ. verſ. Vltimo eſt videre, ff. de eo per quem factũ erit, Hippol. ſingul. 218. & l.1.§. Diuus, ff. de ſicariis. Bald. l. Data opera, n.52. C. qui accuſare non poſſunt, Decius regul. conſ.47.n.9. ff. de reg. iur. Felinus c.1. de offic. deleg. n.13. verſ. Virum autẽ: & c. Sicut dignum, de homicidio, n.12. concl.3. Couar. Clem. Si fur oſus. 2.p.§.2. nu.1.* Et confirm. quia in hoc dubio non eſt poſſeſſio pro conſulente, cum enim conſtet de iniuſta actione ipſius, quæ apta eſt ad effectum producendum, & ex natura ſua illum conſequitur, dum de effectu ſubſequuto conſtat, poſſeſſio eſt pro actione illa iniuſta, quod effectum aſſequuta fuerit. Vnde (vt bene tradunt *Decius, & Felinus proxime citati*) præſumendum eſt abſque conſilio alium minime facturum, niſi oppoſitæ coniecturæ aliud ſuadeant: vt quia delictum admittens erat inimicus capitalis interfecti, vel necem minatus fuerat, vel præpararat omnia neceſſaria ad homicidium.

18 6. Infertur, quoties depoſitarius, vel commodatarius, dubius eſt æqualiter, an ſua culpa depoſitum, vel commodatum perierit, immunem prorſus eſſe à reſtitutione, quia cum delictum non præſumatur, ipſe eſt in ſuæ innocentiæ poſſeſſione. Sic *Enriquez lib. 14 de irregular. c.15. fine.*

19 II. Concluſio, poſſidens bona fide, ſi præmiſſa debita diligentia, dubius maneat, magis tamen propendeat in eam partem quod res illa aliena ſit, tenetur partem reſtituere, pro ratione maioris illius propenſionis. Quia tunc non eſt par cauſa. Sic *Salon 2.2.q.62.a.6.controu.4.concluſ.4. Petr. de Ledeſma de matrim. q.45.a.1.ad 3.primæ ſent. dubiis 2. Bañes 2.2.ante q.62.in præambulo ad illam, dub. vlt. concl.2.* Et in hoc caſu videntur loqui *Sotus & Ledeſma*, quos num.11. retuli, dicentes in dubio rem eſſe diuidendam, aiunt enim quando ſub formidine iudicatur res aliena. Limitat *Petrus de Ledeſma*, niſi res ſit indiuidua. Sed hanc limitationem reprobaui num.16. fine.

20 Grauius autem dubium eſt, an poſſeſſor bonæ fidei dubitans an res ſit ſua, poſſit illa vti, eamque diſtrahere? *Corduba l.3. quæſtionar. q.8. corollar.3.§. Ad primam autẽ rationem*, negat poſſe conſumere, vel diſtrahere. Ducitur, quia præſcribere non potẽs, nequit alienare, *l. Alienationis, ff. de verb. ſign.* dubitans autem præſcribere nequit. Et confirm. quia ſi vſu conſumat, vel alienet, periculo magno exponitur conſumendi, vel diſtrahendi rem alienam. Alij vero cenſent poſſe dubitantem vendere; quia adhuc bonæ fidei poſſeſſor eſt, per *c. Si virgo 34. quæſt.2.* vbi habetur, tamdiu aliquem eſſe bonæ fidei poſſeſſorem, quamdiu ignorat alienum eſſe quod poſſidet: vnde tantum tenebitur reſtituere ex pretio, domino comparenti, in quantum factus fuerit locupletior. Sic *Syluest. Reſtitutio 3. quæſt.7. dicto 3.* Et idem tenentur fateri Doctores, qui dubitantem præſcribere poſſe opinantur.

21 III. Tamen concluſio ſit, ante examinationem factam quamuis poſſidens bona fide, & dubitans poſſit rem detinere, tenetur tamẽ ab vſu, de eius alienatione abſtinere. Prob. quia fruſtra dominum inquireret, prout tenetur, ſi rem illi cõſeruare nõ teneretur. Et ita tenẽt authores allegandi concl. ſeq. Hoc autẽ intelligo de vſu quo res conſumitur, ſi enim eſſet equus, vel ſeruus res de qua dubitatur, poſſet dubitans eo vti, dum adhibet diligentiam, animo ſoluendi domino inuento pretiũ illius vſus, deductis alimentorũ expenſis, quia in hoc nõ eſſet dominus inuitus.

IV. Concluſio, ſi examine præmiſſo dominus certus
non compareat, ſed adhuc manet poſſidens dubius, po- 22
teſt vti re illa, ipſáque alienare, admonito emptore huius dubij, paratuſque vero domino comparenti pretium reſtituere. Prob. 1. poſſe vti & alienare, ſi enim iuſte poteſt poſſidere, nulla eſt ratio, ob quam perpetuo ab vſu abſtinere debeat, ex vſu enim nullum ſequitur detrimentum vero domino, ſi vtens, vel alienans paratus eſt pretium reſtituere vero domino comparenti, & ad id eſt potens, cauere enim debet, ne pretium conſumat, ita vt ad reſtituendum poſteà reddatur impotẽs. Item, quia ſicut iuſte conceditur huic poſſeſſio, ita concedenda ſunt quæ ex iuſta poſſeſſione oriri conſueuerunt: vt vſus, & alienatio. Deinde probatur teneri admonere emptorem: quia alias rem vitioſam venderet tacito vitio, quo cognito emptor nullatenus emiſſet, vel viliori pretio: & inde poſſet ſequi damnum. Sic *Metina C. de reſtitut. quæſt. 10. col.6. verſ. Dico 2. Couar. reg. Peccatum 3.p. initi. n.4. Veracruz 3.p. ſpec. a.13. fine, Bañes 2.2.q.62.ar.6.dub.5.concl.4. & 5. Salon eod. ar.6. controu. 4. in ratione 4. concluſ.* Tunc autem intelligendum eſt, vt teneatur venditor emptorem admonere, quando eſt moraliter ſpes, fore vt dominus compareat, ſecus ſi nulla ſit ſpes, quia tunc res non eſt vitioſa. Sic *Bañes ea concl.5.* Hinc fit ſi vendens non admoneat emptorem, caſu quo tenetur admonere, teneri ad damnum inde ſequutum. Sic *Couar. d. n.4.* Et ratio eſt, quia fraudulenter vitium rei tacuit. Quando vero hic teneatur reſtituere fructus, dixi nu.13.

Non obſtant argum. propoſita n.20. non primum, quia 23
valde probabile eſt in eo dubio poſſe illum præſcribere: item, quia eſto præſcribere nequeat, non ſequitur eum non poſſe alienare: in ea enim lege non dicitur eum qui præſcribere nequit, non poſſe alienare: ſed eum qui alienare nequit, non poſſe præſcribere: alienatio enim non eſt cauſa adæquata præſcriptionis, eſt tamen neceſſaria: vnde valet, poteſt præſcribere, ergo alienare: non tamen è contra, non poteſt præſcribere, ergo nec alienare. Ad confirm. nego ſequi damnum, quia domino comparenti tenetur venditor pretium reſtituere. Ad *c. Si virgo*, dic intelligi non de ignorantia negatiua, qualem habet dubitans an res ſit ſua, ſed de ignorantia poſitiua, qua poſſeſſor credit ſe non alienum poſſidere, qualis non eſt in dubitante.

Hactenus egimus de eo qui bona fide cœpit poſſidere: in ſequentibus concluſionibus agendum eſt de incipiente poſſidere mala, & dubia fide.

V. Concluſio, quando poſſidens, rem accepit dubia fi- 24
de, titulo emptionis, vel quouis alio, nimirum, dubitans an furtiua ſit, tenetur reſtituere. Hæc eſt contra *Metinam l.1. ſum. c.14.§.22. fine, f.137. col.2.* Prob. quia poſſeſſio non ſuffragatur ei, vt in dubio ſit melior eius conditio: poſſeſſio enim eſt rei cum bona fide detentio, vt patet ex definitione, quam tradunt *Azo, Hoſtienſ.* & alij, quos refert, & ſequitur *Syluest. verb. Poſſeſſio n. vnic. & P. Molina to.1. de iuſt. tract.2. diſp.12.* nempe eſt rei corporalis detentio, iuris adminiculo: quam particulam bene explicat *Syluest. ibi.* quia ſine iure vero, vel præſumpto non eſt poſſeſſio, ſed iniuſta detentio: & deſiderari hanc inceptionem bona fide, vt poſſeſſio ſuffragetur, vltra DD. allegandos, docent *Veracruz 3.p. ſpecul. art.18. concl.6. Enriquez l.12. de matrim. c.6.n.7. P. Molina to.1. de iuſt. tract.2. diſp.61. f.493.* Si ergò incipienti dubia fide poſſidere, non iuuet poſſeſſio, tenebitur ea non obſtante reſtituere: & ita docent *Roſella verb. Præſcriptio, n.11. & reſtitutio 7.n.18. Angel. Reſtitutio 1.n.3. verſ. Virum ignorantia facti craſſa. Syluest. Reſtitutio 3.q.7.dict.3. Fr. Metina ſibi contrarius l.1. ſum. c.14 §.30. fine, fol.153. col.2. Gabriel 4.d.15.q.3.dub.5. propoſit.3. Franc. Garcia de contractibus 1.p.c.17. concl.4. Enriquez l.12. de matrim. c.6.n.5. comment. lit. Q. P. Molina to.1. de iuſt. tract.2. diſp.36. fine, & 35.§. Verum enim vero, Bañes 2.2.q.62.a.6.dub.3. concl.2. Lud. Lop. l.1. de contractibus, cap.5.§. penult. fine, Salon, 2.2. qu.61. tract. de dominio ad finem, fol.595.*

VI. Concluſio, non tenetur hic integre reſtituere, ſed 25
plus, vel minus pro dubij qualitate, quo rem illam aſſe-

quutus

quutus eſt. Quia, quamuis ei non ſuffragetur poſſeſſio, vt poſſit ratione illius aliquid retinere, at quia ei non conſtat rem illam ad aliquem pertinere, adhibuítque diligentiam ad id ſciendum, non tenetur integre, ſed partem pro ratione dubij reſtituere. Sic *Molina, Salon, Ludouic. Lop. relati numer. præced.* Idem credo, quando omnino mala fide, credens rem eſſe furtiuam, accepiſſet: ſi enim adhibita diligentia adſit iuſta dubitandi ratio, furtiua ſit, necne, tantum tenetur partem reſtituere, pro ratione dubij: eadem enim eſt ratio, cum non conſtet tunc eſſe alienam. Et ſi prorſus ignoratur cuius ſit, reſtituenda eſt ea pars pauperibus; ſi verò dubitetur, an ſit alicuius determinati, illi reſtituenda eſt.

16 Intellige tamen primo hanc 6. concluſionem, niſi poſſidens iniuſtè abſtulerit rem à poſſeſſore bonæ fidei, dubitans an ſit ſua, tenetur enim tunc integrè reſtituere illi. Hoc eſt contra *Metinam, C. de reſtit. q. 20. col. 5. verſ. Secundũ quia præſupponunt,* vbi ait hunc non teneri reſtituere: quia non tenetur indemnitatem poſſeſſoris ſuæ præferre. Sed probatur noſtra ſent. quia in illo dubio cum melior ſit illius poſſidentis bona fide conditio, nullum eſt ius tota aut parte rei illum ſpoliandi. Quare ratio contraria nihil probat, non enim ob id aſſerimus teneri reſtituere, quia potius alienæ indemnitati teneatur conſulere: ſed quia iuſtum detentorem iniuſtè ſpoliauit. Sic *Nauar. ſum. c. 17. nu. 117. Corduba ſumma, q. 111. art. 2. §. La tercera condicion, Angles floribus, 2. p. q. 2. de reſtit. diffic. 3. dub. 1. fol. 141. P. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 35. §. Verũ enimvero, Nauarra lib. 3. de reſtit. c. 1. in noua edit. dub. 8. n. 350.*

17 Id tamen monuerim, non ſatis eſſe vt aliquis bonæ fidei emptor dicat, ſi ignoret rem illam eſſe furtiuam, & credat non omnia, quæ alter vendit, talia eſſe: quando enim rumor eſt, aut vehemẽs ſuſpicio illum multa vendere furto ablata, nefas eſt ab eo emere, niſi præmiſſo ſufficienti examine conſtet ementi, alium iuſte vendere. Sic *Mercado lib. 2. de contract. c. 20. fol. 104. col. 2. P. Moli. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 35. fine 2. concl. f. 272. & f. 274. §. Tota hæc concluſio.* & in vtroque loco addit hunc ementem non poſſe dici poſſeſſorem bonæ fidei, & præter peccatum teneri debitam adhibere diligentiam, vt norit an res fuerit legitimè vendita: quod ſi nulla occurrat diligentia poſſibilis ad id cognoſcendum, adhucque perſeueret dubium, teneri partem pro dubij qualitate reſtituere.

18 2. Intellige eandem 5. & 6. concluſionem, niſi dubia fide acceperit aliquis iuſte ab eo qui bona fide poſſidebat: tunc enim nec peccat, nec tenetur reſtituere, ſi appoſita debita diligentia non inueniatur rem eſſe alienam, ſed idem dubium perſeueret, verbi gratia, ſi quis ſibi perſuadeat mancipia Guineæ communiter iniuſte ad ſeruitutem redigi, quamuis iuſte non poſſit emere, vel dono accipere, dũ poſſidentur à capientibus; at vbi ab alio qui id ignorans bona fide emit ab aſportantibus, poſſidentur, poteſt licitè emere, tenetúrque niti, vt veritatem aſſequatur, ſi ſpes moralis ſit fore vt aſſequi poſſit: & ſi diligẽtia præmiſſa, quando eſt poſſibilis, non conſtet iniuſtè eſſe captum mancipium, poteſt iuſte poſsidere. Ratio eſt, quia ſuccedit in iure quod alter à quo emit, habebat, is autem iuſte poſſidebat, quia cœpit bona fide poſsidere, & in dubio potior erat eius conditio. Quod ſi dicas poſſeſsionem eſſe pro mancipij libertate: dico reſpectu aſportantium, id verum eſſe, non autem reſpectu eius qui bona fide emit. Sic *P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 36. concl. 1. & 3.*

19 3. Intellige eandem 5. & 6. concluſionem, niſi dubitans an res ſit furtiua, emat, vel dono accipiat animo quærendi verum dominum, vt ei reſtituat. Tunc enim non peccat, cum vtiliter agat eius negotium. Sic *Metina, C. de reſtit. q. 10. §. Aliter tamen videtur in præſenti, Couar. reg. Peccatum, 3. p. init. n. 4. Bañes. 2. 2. q. 62. a. 6. dub. 5. concl. 1. Salon eod. a. 6. controu. 4. concluſ. 1.* qui benè addit cum *Bañes*, teneri domino comparenti reſtituere, deducto pretio quo emit. Cum enim vtiliter rem domini geſſerit, non eſt æquum vt damnum amiſsionis pretij ſubeat, & ſi dominus non compareat, tenetur in pios vſus conuertere, ſi rem eſſe alienam ſciatur, deducto tamen pretio, cum id poſsit à vero domino petere. Sic *D. Antonin. 2. p. t. 1. c. 12. §. 16. Roſel. Reſtitutio 7. n. 18. Salon ea controu. 4. concl. 2.* Et confert quod communiter tradũt DD. in materia de reſtitutione, de accipiente à fure cognito, animo reſtituendi vero domino, dicunt enim poſſe pretiũ deducere: nedũ de dubitante id dicent.

Demum id obſeruandum eſt, quamuis in dubio melior 30
ſit poſſidentis conditio, at quando ſunt diuerſæ opiniones circa aliquam rem, non tenetur Doctor de illa re cõſultus, aut iudex fauere poſſidenti: quia tantum in dubio melior eſt poſſidentis conditio: conſulens autem, vel iudex non eſt dubius, ſed probabiliter opinatur. Conſtat etiam, quia in rebus moralibus, iuxta communem ſententiam, ſatis eſt amplecti opinionem probabilem.

SVMMARIVM.

Vtrum in aliis virtutibus à iuſtitia, melior ſit poſſidentis conditio, proponitur opinio negans, n. 31. & ſecunda verior, n. 32. & ibi, de dubitante de voto, vel vſu rationis, vel animo ſe obligandi, remiſſiuè.

An certus ſe vouiſſe, dubitans de vouendi modo, vt an vouerit caſtitatem, vel ſe non fornicaturum, aut non ducturum vxorem, vel an vouerit religionem in communi, vel tantum determinatam, vel ſi vouit caſtitatem, & religionem, an vouerit caſtitatem dependenter à religione, ad quid teneatur: & explicatur c. Cum dilecti, de donation. & valet argumentum, de toto ad partem, 33.

Quid, ſi aliquis potius credat ſe vouiſſe, 34.

Quid, ſi ſe vouiſſe certo ſciat, dubitat tamen num voto teneatur, quia dubitat, an materia, vel finis ſit legitimus, 35.

Dubitans an ſit impoſitum præceptum, vel lex, an teneatur, 36.

Certus de præcepto, aut lege, & dubitans an hic & nunc obligetur: ad quid teneatur, 37.

Dubitans an habeat ætatem requiſitam ad ieiunium, ordines, vel beneficia, num teneatur ieiunare, vel poſſit ordines, vel beneficia ſuſcipere, 38.

An poſſit pater irritare vota perſonalia, quãdo eſt dubium an emiſſa fuerint ante pubertatem, vel realia, quando eſt dubium an emiſſa fuerint in minori ætate, 39.

Dubitans an audita fuerit hora duodecima noctis, an poſſit ſi dies illa vel ſequens ſit ieiunij, edere carnes, cœnare, vel ſi tunc edat, poſſit ſequenti die communicare. Et quid, ſi ſit opinio, vel ſint diuerſa horologia, vel dum ſonat duodecima, ante vltimum horæ pulſum edit, 40.

Soluuntur argumenta, n. 41. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. Vtrum etiam in materia aliarum virtu- 31
tum, extra iuſtitiam, melior ſit in dubio conditio poſſidentis, atque ita ratione poſſeſſionis licitum ſit practice deponere dubium ſpeculatiuum, contra illudque operari? Quidam neoterici negant, aſſerentes nihil prodeſſe libertatis poſſeſſionem, dubitanti an ratione temperantiæ, religionis, vel aliarum virtutum, teneatur ad hoc, vel ad illud. Probant 1. quia poſſeſſio eſt ſolius iuſtitiæ titulus. 2. quia alias dubitans de homicidio, non eſſet irregularis, contra *c. Ad audientiam, de homicidio,* cum melior ſit conditio poſſidentis immunitatem ab irregularitate. 3. quia hac diſp. nu. 9. diximus in dubiis eſſe præceptum ſequi, quod tutius eſt, iuxta *c. Iuuenis, de ſponſal.* quod numquam verificaretur, ſemper enim pro libertate poſſidente iudicandum eſſet. 4. quia alias in dubio nullum præceptum obligaret, cum ſemper poſſidentis libertatis conditio potior eſſet.

Sed verius eſt in quacumque materia potiorem eſſe in 32
dubio poſſidentis conditionem: quia poſſeſſio eſt titulus vniuerſalis omnibus virtutibus, eo modo quo aliqua pars potentialis iuſtitiæ, vt obedientia Dei tranſcendit omnes virtutes. Et huius ſent. ſunt omnes DD. quos retuli lib. 1. diſp. 9. nu. 11. 12. & 13. aſſerentes dubium an votum emiſerit, illo non teneri, quia in eo dubio potior ſit conditio libertatis, quæ poſſidet: cum tamen votũ non pertineat ad iuſtitiam, ſed ad religionem: vbi etiam diſputauimus an certus de voto, dubius autem de intentione ſe obligandi, teneatur voto. Eiuſdem ſententiæ videtur *Nauarra lib. 3. de reſtit. c. 4. dub. 4. in noua edit. n. 48.* vbi ait, in dubio meliorem eſſe poſſidentis conditionem maximè in materia iuſtitiæ: quare idem videtur ſentire in aliis.

Hinc infertur 1. quid dicendum ſit de eo qui certus eſt 33
voti, dubius autem qualitatis, ſeu modi vouendi, ſeu volũtatis ſe obligandi: vt vouit religionem, dubitat tamen

an religionem in communi; vel hanc ſpecialem: vel vouit ſe ad nullam fœminam acceſſurum, dubitat an intellexerit de copula illicita, vel etiam licita. Similiter dubitat an vouerit caſtitatem, vel ſe non ducturum vxorem, vel vouit caſtitatem, & religionem, dubitat tamen, vtrum caſtitatem vouerit dependenter, aut independenter à religione. Quidam cenſent teneri hunc eligere quod tutius eſt, vt vouiſſe religionem in communi, vel caſtitatem, & cætera: ducuntur, quia voti interpretatio fieri debet in ſenſu maximè pleno, & maximè obligatorio: vt colligitur ex *c. Cum dilecti, de donation.* ibi, *In contractibus plena, in teſtamentis plenior, in beneficiis quoque pleniſſima eſt interpretatio adhibenda,* vbi ex contextu conſtat nomine beneficij intelligi quicquid diuino cultui dicatur, ibi enim agitur de quadã eleemoſyna facta Eccleſiæ. Et ita circa prædictum exemplum de religione, docent *D. Th. 4. d. 38. q. 1. a. 3. quæſtiunc. 1. ad 6. & ibi Carthuſ. q. 2. verſ. Inſuper, Turrec. 17. q. 1. in ſum. a. 4. ad 4. fi. n. 11. Angel. Votũ. 3. n. 12.* Et in alio exẽplo, de dubitante vtrum vouerit caſtitatem dependenter à religione, necne: tenent aliqui obligari ad id quod tutius eſt, & ita ad caſtitatem, ſiue ad religionem admittatur, ſiue non. Sic *Nauar. l. 3. conſil. t. 34. de voto, in 1. edit. conſ. 4. fi. in 2. conſ. 13.* Et in alio exemplo ſimili, idem docẽt aliqui, dicentes eum qui vouit religionem, dubitat tamen vtrũ vouerit ſe profeſſurum, teneri eligere ſe vouiſſe profiteri. Sic *Nauar eod. t. de voto, in 1. edit. conſ. 18. n. 2. in ſecunda, conſ. 26. n. 2. Manuel 2. to. ſum. c. 95. n. 6.* & docet *Nau. 161. n. 3.* hoc verũ eſſe, licet hic potius credat ſe nõ vouiſſe profiteri. Sed verius eſt, fauendum eſſe libertati, vt in omnibus prædictis euentibus teneatur vouens ad id quod minus eſt. Sic colligitur ex *c. Ex parte, de cenſibus*, vbi *gloſſ. finalis* docet fieri pro vouẽte bonam interpretationem: & *Abb. n. 3. & 4.* ait, præſumi vouentem ſe minus grauare quam poſſit. Itẽ quia iuramentum reſtringendum eſt quantum fieri poteſt, vt minus obliget iurantem: vt docent *Abb. c. Cum clerici fine, de verb. ſignif. Angel. Iuramen. 4. n. 1. Sylu. Iurament. 3. q. 3. fi.* Et probant, quia vbi tractatur de obligatione inducenda, eſt facienda interpretatio ſtricta, *l. Quidquid aſtringendæ, ff. de verb. oblig.* ibi, *Quidquid aſtringendæ obligationis cauſa dictum eſt, id niſi palã exprimatur, omiſſum eſſe intelligendũ eſt, aut certè ſecũdum promiſſorẽ interpretamur.* Et *l. Stipulatio iſta, §. Alteri, fine, ff. eod. t.* vbi verba contra ſtipulantem interpretãda eſſe dicitur, & proinde in promittentis fauorẽ: ergo ſimiliter dicendum eſt in voto. Præterea, quia æquitas petit, vt gratis oblata, benigne exigantur, præcipue ab Eccleſiaſticis: vt habetur *d. c. Ex parte*, ergo à fortiori à Deo. Tandem, quia argum. de toto ad partem, validiſſimum eſt, *l. Quæ de tota, ff. de rei vendic. l. Hæredes mei. §. Cum ita, ff. ad SC. Trebel.* quod enim eſt ius de toto quoad totũ, eſt de parte quoad partẽ, vt ex multis probat *Euerardus loco de toto ad partem, n. 2.* Sed quando voluntas dubia eſt de tota voti obligatione, dubitat enim vouens vtrum votũ emiſerit, ad nihil tenetur, vt dixi num. præcedenti, ergo quando dubitat de parte obligationis, ad illam non tenetur. Et huius ſent. eſt *Angles floribus, 1. p. de ieiunio, q. 9. de abſtinẽt. à cibo, ar. 1. dub. 2. concl. 3.* vbi ait vouentem ieiunare quadrageſimam, dubitantémque an intenderit ſe obligare eo modo quo ſeruat Eccleſia id ieiunium, abſtinendo à lacticiniis, non teneri eligere quod tutius eſt, & abſtinere. Nec obſtat *c. Cum dilecti, de donation.* adductum pro contraria ſent. quia id verum eſt, quando agitur contra hæredem promittentis, aut legantis aliquid cauſæ piæ, vt ſi Petrus promiſit Eccleſiæ calicem, eoque defuncto hæres dubitet an tanti, vel tanti valoris promiſerit: debet fieri pleniſſima interpretatio: quia nihil detrahitur libertati promittentis, vel legantis, ſed eius pietati fauetur pleniſſima interpretatione adhibita: ſed tantum detrahitur libertati hæredis.

34 2. Infertur, ſi quis non dubitet, ſed opinetur ſe vouiſſe, ita vt magna ſit determinatio iudicij ad hoc, teneri voto; ſi vero fuerit mediocris, diuidendam eſſe rem promiſſam: ſicut de poſſidente rem quam opinatur, aut magis propẽdet eſſe alienam, diximus hac diſp. nu. 19. teneri diuidere pro dubij qualitate: quia maior iudicij determinatio etiam cum formidine, ſufficienter compenſat exceſſum poſſeſſionis, quam alter habet.

3. Infertur, certum de voti valore ex parte ſuæ libertatis, dubitantem tamen an votum obliget ratione debitæ 3
materiæ, aut finis, vel alicuius circumſtantiæ tunc occurrentis, teneri voto: quia voluntas non poſſidet, cùm certum ſit ſua ſe libertate priuaſſe vouẽdo, ſed votum poſſidet. Præterea, quia in hac re totum dubium eſt in Dei fauorem, ſolum enim dubitatur an res promiſſa ſit illi grata, ergo ea pars eligenda eſt, quam Deus qui creditor eſt, eligi vult: Deus autem eligit id quod tutius, & melius eſt, nimirum, ne in hoc dubio votum violetur abſque diſpenſatione. Deinde, quia in ſimili dubio obligant leges, vt dicemus n. 37. Sic docent *Gloſſ. c. Magnæ, de voto, verb. Noluiſti, & ibi Anton. n. 14. Hoſtienſ. cap. Verum, de iureiurando ſuper verb. Periurandi, Roſella Votum 5. n. 6. Angel. Iuramentum 6. num. 1. Syluest. Iuramentum 5. q. 1. initio & fine, Tabiena, verb. Iurare, q. 20. Cotta in memorabilibus iuris, verb. Fideiuſſ. indemnitatis, Nauar. ſumma, cap. 12. Hiſpane, n. 37. & 55. Latinè n. 35. & 54. Gutier. de iuramen. 1. p. cap. 72. num. 7. Graſſis ... 169. nu. ...* Et ex Theologis id ſupponit *D. Thomas 2. 2. q. 89. a. 9. ad 3.* vbi dicit poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando dubium eſt, vtrum materia iuramenti ſit bona: & proinde ſupponit obligare, aliàs non eſſet neceſſaria diſpenſatio, & tenent *D. Antonin. 2. p. tit. 11. cap. 1. § 2. fine, Sotus 7. de iuſt. q. 1. art. 3. ad medium, verſ. At verò de iuramento, Corduba ſumma, q. 147. Palacios 4. d. 38. q. 1. §. Alij verò labuntur, verſ. 7. f. 825. Aragon 2. 2. q. 88. a. 2. verſ. Tertium dictum f. 976. col. 1. & q. 89. a. 9. verſ. Dico 2. f. 1087. Manuel 1. to. ſum. cap. 94. nu. 7. Lud. Lop. 1. p. inſtructorij, c. 45. §. Dubitans de voto.*

4. Infertur, quoties dubium eſt, an impoſitum ſit præ- 36
ceptum, naturale, diuinum, vel humanum de aliqua re, non obligari dubitantem: quia donec conſtet de præcepto, poſſidet voluntatis libertas: & idem dicendum eſt, quando poſt prudentem inquiſitionem dubitatur, an hæc res comprehendatur ſub præcepti verbis, quia perinde eſt, ac dubitare vtrum de hac re lata ſit lex. Sic *Enriquez libro 8. de Euchariſtia, cap. 45. n. 3. in commento litera P.* Et cõſerunt Doctores idem aſſerentes de dubicante num votum emiſerit, votum enim eſt quædam lex priuata.

5. Infertur, dum conſtat de lege, vel præcepto, dubium 37
autem eſt an in aliquo caſu ratione neceſſitatis, aut alterius circumſtantiæ occurrentis, eximatur aliquis ab obligatione, teneri lege, vel præcepto: quia lex tunc poſſidet, ſicut n. 35. idẽ diximus de voto in ſimili dubio: & ita docet *Fr. Metina 1. 2. q. 96. a. 6. ad fin. propoſit. 3.* Hinc rurſus infertur, non eſſe locum epicheiæ in dubiis, ſed ſeruanda eſſe verba legis, vt ſonãt: quia lex poſſidet. Sic *D. Th. 2. 2. q. 120. a. 1. ad 3. & 1. 2. q. 96. a. 6. ad 2. & ibi Caietan. Sylu. verb. Papa, q. 16. dict. 2. Sotus l. 1. de iuſt. q. 6. a. 8. verſ. Tertia verò concluſio nõ eſt, & verſ. Ad rei huius intellectũ, Metina, Cod. de ieiunio, quæſt. De his qui tenentur ad ieiunia.* Vnde dũ *Syluest. proxime citatus, & Corduba l. 3. quæſtionar. q. 13. ante regulam 1. fol. 205. Enriquez l. 14. de irregular. c. 3. n. 3. comment. lit. X.* dicunt in dubiis eſſe locum epicheiæ, intelligendi ſunt non de dubio æquilibri, ſed de formidine, quando ſcilicet eſt probabile iudiciũ, licet cum formidine oppoſita, vt bene *Sotus eod. verſ.* ad rei huius intellectum. Similiter quando dubitatur an præceptum ſit derogatum alio præcepto, vel conſuetudine, vel ſit diſpenſatum, non licet contra præceptum facere: quia lex poſſidet.

6. Infertur, eum qui facta ſufficienti diligentia, dubius 38
adhuc eſt, an expleuerit 21. annum, nõ teneri ad ieiunium: quia tunc non eſt poſſeſſio pro præcepto ieiunij, id enim tantum ligat eos, qui eos annos nacti ſunt: ſed eſt poſſeſſio pro libertate, & dubium de præcepto. At verò ſi dubitat an habeat legitimam ætatem ad ordines, vel beneficia, vel ad alium actum, requiſitam: tunc poſſeſſio eſt pro præcepto, & ſic illud ſeruandum eſt, donec conſtet de ætate.

7. Infertur, quid dicendum ſit, dũ aliquis adhibita ſuf- 39
ficienti diligentia dubius eſt, an expleuerit annos pubertatis,

tatis, vel vigeſimumquintum annum, vel impubes vouerit votum perſonale, vel reale ante vigeſimumquintum annum, vtrum pater poſſit irritare huiuſmodi vota? Et videtur non poſſe. 1. quia videtur votum poſſidere, cum obligatio voti ante, vel poſt illam ætatem, certa ſit: liberatio autem eſt dubia. 2. quia dubitans an contractus tempore, minor fuerit, ius non habet reſcindendi contractum, niſi ſe minorem fuiſſe probet: vt conſtat ex *l. Si minorem, C. de in integr. reſt.* ibi, *Si minorẽ te cum contraheres, oſtenderis:* vbi *Gloſſ. verb. Comprobatum*, dicit præſumi in dubio tempore contractus fuiſſe maiorem, & quærit cum aliquando fuerit minor, cur non ſemper minor præſumatur, & reſpondet ideo eſſe, quia ſolo temporis tractu maior efficitur: idem docent *Paul. conſ. 53. vol. 2. Rebuff. de conſt. Galliæ, 2. to. tractat. de reſtit. a. 1. gloſſ. 3. n. 3. Maſcard. de probat. concl. 1062. n. 1.* Cuius ratio eſt, quia poſſeſſio eſt pro eo cum quo contraxi, & cui ex meo contractu ius acquiſitum eſt, qua in dubio ſpoliari non debet, contractu reſciſſo: ergo cum ſimiliter in noſtro caſu poſſeſſio ſit pro voto, iuſque acquiſitum ſit Deo, non poterit irritari. Sed dicendum eſt poſſe patrem irritare. Quia licet vouens poſſeſſionem nō habeat ſuæ libertatis, habet tamen pater poſſeſſionem iuris, ne filius impubes independenter à ſua voluntate emittat votum perſonale, & ne minor 25. annis emittat votũ reale, poſſidétque poteſtatem irritandi huiuſmodi vota, ergo dum eſt dubium de hac pubertate, vel minori ætate, non debet pater ſua poſſeſsione priuari. Et confirm. quia in dubio an res ſit aliena, melior eſt conditio poſsidentis, ſed voluntas impuberis quoad perſonalia vota, & minoris quoad realia, eſt aliena, & pater poſsidet: vt optimè explicuit *D. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 8. corp. & ad* 1. hac ratione probans filios, & ſubditos non poſſe voto ſe aſtringere independenter à patre, vel ſuperiore, quia vouent de re aliena: ergo cum pater poſsideat hanc voluntatem, ſeu poteſtatem in illam, antiquiórque ſit ſua poſſeſsio, & iure naturali, ac diuino conueniens, vt bene explicant *Sotus 7. de iuſt. q. 3. a. 1. paulo poſt principium, & Aragon 2. 2. q. 88. ar. 8 ante 4. concluſ.* in dubio an hæc voluntas ſit adhuc aliena, necne, non debet ſua antiquiori poſſeſsione, propter nouam voti poſſeſsionem reſpectu vouentis ſpoliari. Tandem, quia hac ratione in dubiis obtemperandum eſt ſuperiori, *cap. Quid culpatur 23. q. 1.* ne in dubio ſuperior ſpolietur authoritate, & poteſtate in ſubditum, ergo ſimiliter in hoc dubio non eſt ſpoliandus pater irritandi poteſtate. Immo quando filius opinaretur ſe tempore pubertatis vouiſſe, ſi opinio non eſſet vehemens, ſed cum magna formidine, & probabilibus oppoſitis coniecturis, adhuc poſſet pater irritare: nam propter huiuſmodi opinionem non eſt pater priuandus poteſtate ſua, ſicut propter ſimilem opinionem nullitatis matrimonij, non eſt negandum debitum ſpoliando alterum coniugem iuſta poſſeſsione: vt dicemus hoc 2. l. diſp. [illegible] n. 3. Nec obſtant argumenta oppoſita. Nō 1. quia licet reſpectu vouentis poſsideat votum, at poſſeſſio patris antiquior eſt. Nec obſtat 2. diſpar enim eſt ratio, quia ibi eſt poſſeſsio ex parte contractus, & eius cui eſt ius acquiſitum, & non eſt alia poſſeſsio antiquior, & poſſe reſcindi contractum eſt fauor, ac priuilegiũ minoris ætatis, non autẽ eo quod ſit diſpoſitio de re aliena: quare volens gaudere illo priuilegio, ac beneficio, & eximi à communibus contractus legibus, debet probare ſe eſſe minorẽ: at in noſtro caſu læditur poſſeſsio patris, eiuſq; in filiũ poteſtas, & diſponitur de re patris, quia in dubio ſpoliari nō debet: & nō eſt tantũ fauor filij, ſed fauor paternę poteſtatis.

40 Vltimo infertur, dubitantem an audita fuerit hora noctis XII. & edentem, vel bibentem, non poſſe die ſequenti ad Euchariſtiam accedere: tum quia nulla eſt poſſeſsio ex parte illius, vt in dubio eius conditio potior ſit: tum etiam, quia poſſeſsio eſt ex parte præcepti communicandi ſeruato ieiunio naturali, & in dubio vbi nulla poſſeſsio alicui fauet, amplecti debet quod tutius eſt: vt dixi hac diſp. nu. 9. Poterit tamen hic dubitans edere carnes, licet dies ſequens ſit ieiunij, quia poſſeſsio eſt ex parte libertatis, & dubium eſt an tunc ſit præceptum: itaque non eſt dubium an excuſetur à præcepto, ſed an ſit præceptum, & in dubio, dum de præcepto non conſtat, fauendum eſt libertati: vt dixi n. 39. Dixi, quando dubitat, quia ſi rationes probabiles efficiant aſſenſum opinatiuum, licet cum formidine alterius partis, quod XII. non ſonuerit, poteſt communicare die ſequenti. Contrarium tamen dicendum eſſet, ſi hodie eſſet dies ieiunij, & dubitem an ſonuerit hora XII. noctis, non enim poſſum cœnare: quia poſſeſsio eſt pro præcepto, cum conſtet hodiernam diem eſſe ieiunij, & dubitetur an tranſacta ſit. Quod ſi diuerſa ſint horologia, & aliquorum ſonuerit hora XII. aliorum verò non, poteſt qui tunc ſoluit ieiuniũ naturale, communicare die ſequenti, & ſiue illa dies, ſiue ſola ſequens ſit ieiunij, poterit dubitans cœnare, vel edere carnes: vt dicebat *Frater Metina*, quem refert & ſequitur *Vega lib. 3. ſumma, caſu* 213. quia eſt, veluti ſi eſſent duæ rationes, vel opiniones probabiles: liceret enim vtram illarum amplecti. Tandem ſi eſſet vnum horologium, & vbi cœpit ſonare XII. aliquis biberet, licet quando ſonet vltimus pulſus duodecimæ, deſiſſet bibere, non poſſet die ſequenti communicare: quia cum primus pulſus horæ ſonat, iam eſt hora expleta, & horologium tantum eſt teſtis id indicans, & ſi diuerſi pulſus ſint, id euenit, quia nequit vno pulſu hora XII. indicari: ſicut indicatur hora prima vno pulſu.

Ad argum. propoſita nu. 31. reſpondetur ad 1. negando antecedens, vt dixi n. 32. Ad 2. dico, eſto in eo dubio irregularis ſit (quod aliqui negant) nihil facere contra nos: quia cum irregularitas ſit ex iure humano: placuit Pontifici in ordinum reuerentiam, vt in hoc dubio ab ipſis abſtineretur, non obſtanti poſſeſsione. Ad 3. negatur numquam verificari, quia ſiue quis poſsideat, ſiue non, tenetur dum practicè dubius manet, ſequi quod tutius eſt: nos verò aſſerimus poſſeſsionis fauorem ſufficere, vt dubitans ſpeculatiuè, poſsit practicè deponere dubium, & ſequi partem minus tutam, ſuæ poſſeſsioni fauentem. Ad 4. negatur ſequela, quia (vt dixi n. 37.) aliquando poſſeſsio eſt pro præcepto, & tunc in dubio obligat. 41

SVMMARIVM.

Matrimonio bona fide vtriuſque coniugis inito, ſi alter ſcrupulum habeat, poteſt reddere, & petere, & quando ſit ſcrupulus, & quando ſufficiens ratio dubitandi, & quid, ſi practicè dubitet, 42.

An dubitans de valore huius matrimonij bona fide vtriuſque initi, poſſit petere, & reddere: referuntur quatuor ſententiæ, nu. 43. *& triplici ſequenti: & an excuſetur in hoc dubio coniux reddens debitum ob Eccleſiæ præceptum, vel ex natura rei,* 45.

Opinio authoris, & quid, ſi nulla diligentia adhiberi poſſit ad vincendum dubium, 47.

An coniux hic dubitans poſſit reddere priori bimeſtri ante matrimonij cõſummationem, n. 48. *Et quid, ſi alter coniux ſit adulterij reus,* 49.

Lite mota de matrimonij nullitate, an interim reſtituenda ſit vxor, vel quid agendum in foro externo, & quid in interno quoad debitum cõiugale, & quid, ſi diuerſæ latæ ſint ſententiæ, aliæ pro matrimonio, aliæ contra, n. 50. *Et explicantur cap. Literas, cap. Ex transmiſſa, & cap. Ex conqueſtione, de reſtitut. ſpoliat.*

An lite pendente teneatur vir vxorem alere, 51.

Quid dicendum, ſi alter coniux aſſeueret alteri ſe non conſenſiſſe, nu. 52. *Et ibi, quid ſi aſſerat ſe laborare impedimento occulto, propter quod matrimonium fuit nullum.*

Soluũtur argumenta, & explicantur cap. Laudabilem, de frigid. & malefic. & quidam motus proprius Pij V. de Indis, 53.

Poſt n. 53. inuenies alia ſummaria.

42 QVÆSTIO IV. Vtrum matrim. bona fide vtriuſque coniugis inito, alter dubitans de eius valore, poſsit petere, & reddere? Quando ſcrupulus eſt ex leui & temeraria credulitate ortus, poteſt ſcrupulo depoſito, conſilio ſui paſtoris petere, & reddere: habetur expreſsè *c. Inquiſitioni, de ſenten. excom.* vbi *gloſſ. verb. Leui*, inquit, vt, quia audiuit à leuibus, quibus credere non tenebatur. Et *verſ. Probabili*, dicit probabilem dubitandi cauſam eſſe, ſi vidit virum cũ conſanguinea in locis ſuſpectis, & hora ſuſpecta, ſolum cum ſola ante matrimonium, vel quia publicè dicitur: & idem de viro, ſi ita vidit vxorem cum conſanguineo, ante matrim. De qua re quando ſit iuſta dubitandi cauſa, vel credendi matrimonium eſſe nullum, dicam latius infra diſput. 45.

Et quamuis textus dicat conſilio proprij paſtoris deponendum eſſe ſcrupulum; idem intelligo de conſilio cuiuſcumque viri docti. Si vero coniux practicè dubitet, manifeſtum eſt manente eo dubio practico, nec reddere, nec petere poſſe, quia cum dubium hoc permanet, illicitum eſt operari: vt probaui hac diſput. num. 6.

43 Tota ergo difficultas eſt, an licitum ſit deponere hoc dubium ſpeculatiuum, nec practicè dubitare, ratione poſſeſſionis, quæ eſt pro matrimonio, & ita reddere, & petere debitum? Quadruplex eſt ſent. I. ait nec reddere, nec petere poſſe. Prob. quia agere contra conſcientiam dubiam, eſt illicitum. Et ſi dicas id eſſe verum, quando conſcientia eſt dubia practice, ſecus quando ſpeculatiuè: vt hic contingit. Contra, Petrus eſt certus ſpeculatiuè, non poſſe accedere ad non ſuam, & dubitat an hæc ſit ſua, ergo dubitat an poſſit ad hanc accedere, & ita practicè dubitat: & proinde aget contra conſcientiam practice dubiam, reddendo, vel petendo. Et confirmatur, hic dubitat an accedat ad ſuam, ergo dubitat an fornicetur, fornicatio enim eſt acceſſus ad non ſuam, ſed dubitans in acceſſu, an fornicetur, dubitat practice: ergo. & 2. confirm. benè infertur, accedit ad non ſuam, ergo fornicatur; antecedens eſt ſibi dubium, ergo & conſequens: & ita accedit dubitans an fornicetur, & conſequenter peccat lethaliter, quia practicè dubitat. 2. principaliter prob. quia hic exponit ſe manifeſto fornicationis periculo, cum fornicatio ſit, ſi non ſit ſua vxor. 3. quia prælato iubenti detegere crimen fratris, non tenetur ſubditus dubitans an iure præcipiat, obedire, non obſtante prælati poſſeſſione, ergo coniugi poſſidenti non tenetur alter coniux dubitans reddere. Vltimo, quia crucifixum apparentem tenetur dubitans an ſit dæmon, non adorare: ergo dubitans de valore matrimonij, tenetur prorſus ab illius vſu abſtinere. Huius ſent. videtur *Scotus* 4.*d*.30.*q*. 1. §. *Sed de facto eſt maior altercatio*: & eam tenent *Altiſiodor*.3.*p.Summæ,tract.vlt,c*.2.*verſ.Ad ſecũdum dicendum,Adrian*.4.*de reſtit*.4.*de præſcript*.§.*Inſtabis fortaſſe ſubtiliter,in paruis volum.fol*.162.*col*.2.*& quodlib*. 2. *a*.1, *verſ.Ad ſecundum,d.c.Dominus,fol*.38.*col*.1.*Metina C.de reſtitut.q*.17.*col*. 4. *verſ.Ad tertiam,ex c.Dominus, in priori ſolut, ad illum textum,Petrus de Soto lect*.2.*de matr.paulo poſt princip. Brunel.de ſponſalibus concl*.34.*nu*.8.

44 II. Sententia docet poſſe petere, & reddere. Probatur ex *c.laudabilem,de frigid.& malefic*. vbi decernitur dubitantes poſt initum matrimonium, de impotentia, poſſe triennio experiri, petendo, & reddendo: at eo ipſo quod dubitant de impotentia, ſubinde dubitant an matrimonium ſit validum. 2. Quia id videtur definire Pius V. in quodam motu proprio, relato per *Veracruz* 3.*par.ſpeculi, argument*. 18. fuit enim Pontifici propoſitum multos Indos fidem ſuſcipientes, manſiſſe adhuc cum vxore vltima, nondum certos de prioris obitu, nec eam inuenire potuiſſe; & definit Pontifex eos in matrimonio cum vltima, quæ fidem ſuſcepit, manſuros eſſe, & poſſe petere, & reddere: ergo cum dubius eſt matrimonij valor, vtrumque licet. Sic tenet *Ledeſma* 2.*p*.4.*q*.8.*artic*.4.*dubio* 6.*f*.68.*fine,& ſequenti*, ſi attente legatur, quamuis enim ex mente Conradi videatur loqui, at clarè ſuam explicat ſententiam: eandem tenent *Angles floribus*,1.*p.de matrimon. q*. 11.*de impedimento ordinis,a*.3.*dubio* 5.*&* 6.*fol*.596.*Vega lib*. 4. *Summæ, caſu* 47. & quidam alij, teſte *Palacios* 4.*d*.36.*diſp*.1.*fol*.798.*col*.2.*verſ.At ſunt qui latiorem*.

45 III. Sent. docet dubitantem de matrimonij valore, bona fide contracti, non poſſe petere, teneri tamen reddere. Probatur 1. ex *c. Dominus,de ſecund. nup. & c.Inquiſitioni, de ſentent.excommunic*. vbi expreſsè hoc definitur. Sed reſpondent authores 2. ſententiæ, intelligi hos textus, quando alter mala fide cõtraxit. Sed licet *c. Dominus*, in eo caſu loquatur, at *c. Inquiſitioni*, expreſsè loquitur, quando bona fide: & ita diſtinguitur ibi, quando eſt verum dubium, & quando ſcrupulus. Aliter reſpondent *Adrian.Metina*, & *Brunel*. allegati num. 43. pro prima ſent. ſcilicet procedere hos textus in foro externo. Sed hæc ſolutio ſuſtineri non poteſt, quia *cap.Inquiſitioni*, ſermo eſt de dubio, quod conſcientiam pulſat: & ita quando leue eſt, conceditur recurſus ad Paſtorem, ergo ſermo eſt in foro conſcientiæ. Præterea, conſtituitur ibi differentia, an ex leui, vel probabili cauſa credat coniux: quod ad forum externum nihil refert, ſed tãtum probare poſſit, necne. Deinde quia *Lucius* 3. *d.c.Dominus*, nõ ſcribit ad Iudices fori externi, ſed ad Chriſtianos apud Saracenos captiuos, vt ex ſubſcriptione apparet, ergo conſulit eorum conſcientiis, ibi enim nec lites, nec tribunal circa matrimonia eſſe poteſt. Demum, quia idem ſeruatur in vtroque foro, quando externum non ducitur ex falſa præſumptione, vt dixi libro 1. diſputatione 4. numero 20. cum ergo in vtroque foro idem dubium ſit de matrimonij valore, idem cenſendum eſt. Probatur hæc ſententia communiter, quia duobus præceptis, aut malis occurrentibus, ita vt neceſſarium ſit alterum eligere, minus eſt eligendum, *cap. Duo mala*, 13. *dicto capitulo Nerui*, 13.*d*. & conſulit *Ariſtot*. 2. *Ethicor. cap. nono*, & explicat optimè *Sepulueda dialogo de ratione dicendi teſtimonium, cap*.9. Et ratio eſt, quia cum nullus poſſit eſſe perplexus vinculo peccati, ad vtramque partem, ſi neceſſarium eſt alterum eligere, poteſt licitè id facere, ratio autem rectè dictat vt minus eligatur. Ex hoc principio probatur dubitantem teneri reddere, quia periculum maioris mali eſt in non reddendo, quàm in reddendo: maius enim peccatum eſt contra matrimonij fidem, debitum negare, quod eſt iniuſtitia, ſi talis ſit verus coniux, quàm fornicatio, quæ caſtitati aduerſatur, ſi non ſit verus coniux: ergo in hoc dubio eligendum eſt minus malum, reddẽdo debitum. Inſuper ex eodem principio probatur non poſſe petere, quia ex petitione debiti imminet fornicationis periculum, ſi non ſit verus coniux, ex non petitione autem nullum, cum liberum ſit petere, ergo tenetur eligere non petere. Quòd ſi obijcias, hanc rationem tantum probare, quando dubius eſt matrimonij valor ob alia impedimenta, præter prioris matrimonij impedimentum, eo quod non ſatis conſtet de prioris coniugis obitu; tunc enim nihil probat, quia maius eſt periculum in reddendo, eſt enim incontinentiæ contra caſtitatem, & contra matrimonij iuſtitiam, periculum; [illegible] reddendo, in quo ſolum eſt iniuſtitiæ periculum. [illegible] adhuc eſſe maius malum, non [illegible] contra plures virtutes, ſed quia in [illegible] poſſidentis conditio, & ita coniugis poſſeſſio bona fide, tantæ eſt efficaciæ, vt nulla fiat iniuſtitia priori coniugi non poſſidẽti, ſed reddatur debitum huic poſſidenti: ratione ergo poſſeſſionis ceſſat iniuſtitia contra priorem coniugem, & ſolum manet incontinentiæ periculum reddendo, quod minus malum eſt, quàm iniuſtitia admiſſa, non reddendo. Et confirmatur, quia iniuſtitia contra priorem coniugem eſt dubia, contra præſentem autem, cum poſſideat, eſt certa, in dubiis autem malum incertum præfertur certo. Adde, maiorem iniuſtitiam admitti contra coniugem, illi negato debito, quam adulterio, ſicut grauior iniuſtitia furti eſt, omnino negare alicui vſum rei propriæ, quàm aliis vſum permittere inuito domino. 3. probatur, etiam adhibita diligentia, ſi idem dubium perſeuerat, non licere petere: quia adhuc vrget ratio prædicta, quod in petendo, fornicationis periculum, in abſtinendo autem, nullum verſetur. Et confirm. quia ante adhibitam diligentiam dubium ſpeculatiuum veritatis matrimonij obſtat ne liceat petere: ergo cum idem maneat poſt eam adhibitam, non licebit petere. Hanc ſententiam ſuſtinent ex Theologis, *D.Tho*.4.*d*.38.*fine, in expoſit. literæ* [illegible] *D.Bonau. in ead. expoſit. ad fin. D.Antonin*.3.*p.t*.1. *c*.9.*verſ. Secundo nota. Conrad. tract. de contractib.q.vlt.concl*.3.*Pet.de Soto lect*.9.*de matrim. fine, Ledeſ*.2.*p*.4.*q*.54.*a*.4.*f*.473.*col*.2. [illegible] *Metina* 1.2.*q*.19.*a*.6.*f*.305.*col*.1.*propoſ*.1.*fine, iuncta concl*.4.*verſ. Rurſus patet, Corduba l*.3.*quæſtion.q*.8. [illegible] *col*.1.*fine,& ſeq.& q*.5.*propoſ*.2.*fine,f*.172.§.*E conuerſo ante,& ſum.q*.45.*punct*.3. *f*.118.*Philiarc.de offic.ſacerd.to*.1.*p*.2.*l*.2.*c*.9.*Petr.de Ledeſm.de matri.q*.45.*a*.1.*dub*.2. *Salon* 2.2.*q*.62.*tract.de dominio, ad fin.f*.66.

596. Palacios 4.d.31.diſp.1.f.798.col.1.verſ. *At verò quidquid ſit*, *Barth. à Ledeſma de matrim.dub.20.concl.2.* Et ex iuriſperitis, *Antonius, c. Dominus, de ſecund.nupt.n.3.& ibi Præpoſ.n.3. Syl-ueſter Matrimoniũ, 8.q.13.dicto 2. Nauar.ſum.c.22.Lat.& Hiſp. n.54.* idem licet obſcurius, *Latinè 82. Hiſp.n.81.& cap.16.n. 40.& ſeq. Ant.Cucus l.5.inſtitut.maior.c. 12.num.232.* idem videntur tenere alij, qui non diſtinguentes an bona, vel mala fide contractum ſit matrim. dicunt teneri coniugem dubitantem reddere, non tamen poſſe petere: hi ſunt ex Theologis, *Palud.4.d.36.q.2.a.2.concl.4.n.14. & a.3.init.nu. 96. D. Antonin.3.p.t.1.c.3.§.2. Metina C. de reſtitut.q.17.col.4. verſ. Ad tertium, ex c. Dominus, ibi*, ipſa autem quandiu in conſcientia dubia eſt, tenetur abſtinere: iuncta *col. [illegible] verſ. Inde patet qualiter*, vbi dicit durante eo dubio debere reddere. Et illam partem, nempe numquam poſſe petere etiam ſuperiore præcipienti, docet *Nauarra lib. 2. de reſtit. c.3.dub. 12. in noua edit.n.255.& l.3.c.1.dub.13.n.236.* Et ex iuriſperitis indiſtinctè docent teneri hunc reddere, & non poſſe petere, *Angel. Matrimonium 3.imped.4.n.8. Couar.4.decr.2.p.c.7. [illegible] n.9. Greg.Lop.l.3.t.1.p.4.verb. Con ella. Gratian.reg.227.nu. 19.* Et ex his aliqui aſſerunt etiam impenſa ſufficienti diligentia, manẽte eodem dubio non poſſe petere: hi ſunt *Nauar.ſum.Hiſp.c.22.n.81. Corduba l.3. quæſtionar.q.8.f.185.col.1. fin.& ſeq. Salon, Petr. de Ledeſma, Barthol. à Ledeſ. proximè pro hac ſent. citati.* Obſerua *Paludanum, 4.d.36.q.2.a.3.init.16. & D. Antonin.3.p.t.1.c.3.§.2.* affirmare, excuſari hunc dubitantem reddendo debitum, propter Eccleſiæ præceptum, *c. Inquiſitioni, de ſent.excommun.* & eo præcepto non ſtante minime excuſari: & poteſt probari, quia ſtat vt præceptum faciat licitum, id quod ante præceptum illicitum erat, vt ſubditis non licet adire bellum, de cuius iuſtitia dubitant, ante ſuperioris præceptum, quo tamen impoſito, licet. Sed falluntur: quia in iis quæ intrinſecè mala ſunt, quale eſt accedere ad non ſuam, nihil Eccleſiæ præceptum quod antea illicitum erat, poteſt facere licitum: & ideo *d. c. Inquiſitioni*, definitur coniugem certum de impedimento, non poſſe reddere Eccleſia cogente. Id tamen fatendum eſt ſatis eſſe Eccleſiæ definitionem, vt poſſit formari iudicium, quod reddere liceat, quamuis rationes non ſuppeditent: cum errare non poſſit circa mores toti Eccleſiæ generales. Et tandem *ipſe Palud. & D. Anton.* ibi, aſſerunt, poſſe dici adhuc non ſtante eo præcepto, teneri coniugem dubitantem reddere. Nec obſtat argumen. in ipſorum gratiam propoſitum, quia præceptum illud ſuperioris non facit licitum, quod antea ex ſe illicitum erat: ſed facit quieſcere conſcientiam ſubditi, qui præſumere debet in eo dubio melius ſuperiorem excuſſiſſe iuſtitiam belli, ſicut cum vir doctus conſulit aliquid eſſe iuſtum, prius dubitanti: quare ſi ſubdito conſtaret ſuperiorem dubitare de belli iuſtitia, non liceret eius præcepto acquieſcere. At in noſtro caſu matrimonij valor dubius eſt etiam ipſi Eccleſiæ.

46 IV. Sent. docet, ante diligentiam adhibitam ad aſſequendam veritatem, teneri coniugem dubitãtem reddere, non tamen poſſe petere: ea tamen ſufficienter adhibita, poſſe reddere, & petere. Prior pars, in qua hæc ſent. conuenit cum præcedenti, probatur rationibus illius. Et inſuper probatur, quia dubitans an res ſit ſua, quamuis retinere poſſit, non tamen poteſt vti, donec veritatem inueſtiget: vt dixi hac diſp. n. 21. ergo non poteſt petere debitum coniux dubitans, quod eſt matrimonio vti, donec diligentiam adhibeat. Sed obijcies ſimiliter probare non poſſe tunc reddere, nam eſt etiam vſus matrimonij. Sed reſpondetur eſſe vſum matrimonij, non dominij, ſed ſeruitutis, & quia alter omnino bona fide poſſidet, & poteſt omnino vti matrimonio, ideo hic tenetur reddere: id enim non eſt propriè vſus matrimonij, qui actionem dicit, ſed potius pati, ne iniuſtè ſpolietur alter poſſeſſione: petere autem eſt propriè vſus matrimonij, & actus dominij, ac proinde tunc non licet. Probatur verò poſterior pars, poſſeſſor bonæ fidei ſi dubitat rem eſſe alienam, & facto ſufficienti examine, nequit dubium vincere, poteſt non tantum rem detinere, ſed illa etiam vti: vt latè probaui hac diſp.nu. 22. ergo coniux dubitans, ſi præmiſerit ſufficiens examen, & adhuc dubius maneat, poterit vti matrimonio, petendo, & reddendo. Hoc argumentum maxime contorquet aduerſarios, & ideo varias excogitant ſolutiones: quidam negant conſequentiam, quia poſſeſſio tantum præualet in materia iuſtitiæ, hic autem eſt periculum incontinentiæ, ſi non eſt coniux. Sed hanc opinionem reprobaui ſatis, hac diſp. n. 32. Alij verò reſpondent negando conſequ. quia poſſidere rem alienam, & illa vti, non eſt ita intrinſecè malum, vt nequeat ex aliqua cauſa honeſtari, at accedere ad non ſuam, numquam poteſt eſſe honeſtum. Sed hæc ſolutio nihil valet, nam idem probaret de redditione debiti, quæ ſi fiat alienæ, eſt intrinſece mala: ſed hoc non obſtanti, & in caſu dubij, licita: ergo idem erit de petitione, poſt factam diligentem inquiſitionem. Alij reſpondent, non eſſe ſimile: quia nulla lex poteſt corporum dominium transferre, at aliarum rerum potuit dominium, & vſum transferre: & ita permiſit earum vſum in eo dubio. Sed contra, quia ſublata omni lege poſitiua, iure naturali licet vti re bona fide poſſeſſa, in dubio quando præmittitur ſufficiens examen: vt rationes allatæ nu. 22. latè probant. Alij reſpondent in aliis conſumptibilibus poſſe adhiberi remedium reſtituendo vero domino comparenti, & ita nullum verſari periculum in earum vſu, at petens debitum exponit ſe periculo vtendi re aliena, abſque vllo remedio. Sed contra, quia hoc etiam procedit in debiti redditione. Cum ergo nulla ſolutio ſatisfaciat, & cõgrua diſcriminis ratio aſſignari valeat, licebit adhibita diligentia vti matrimonio reddendo & petendo. 2. prob. quia præmiſſa ſufficienti diligentia coniux habet inuincibilem ignorantiam, ergo excuſatur à culpa, petendo: antecedens probatur, quia inuincibilis ignorantia eſt quæ ſufficienti diligentia vinci non poteſt, licet veritas non innoteſcat. 3. quia duriſſimum eſt compellere culpæ immunes vitam cælibem ducere, vt compellerentur qui bona fide contraxere, & poſtea ambo dubitant: neuter enim poſſet abſque culpa lethali petere. Hanc ſuſtinent *Sotus lib.4.de iuſtit. q.5.art.vltimo, ad finem, & 4.d.27.q.1.art. 5.verſ. Immo verò, & d.37.q.vnica, a.5.ad finem, verſ. Dum verò coniugatus: Ledeſma 2.p.4.q.18.a.1.dubio 14.fol.231.col.2.fine, & ſequenti, Veracruz 1.p. ſpecul.art. 42.concluſ.3.& 3.p.art.18. concluſ.5.* referens idem tenuiſſe *Victoriam, & art.13.fine. Enriquez lib.12.de matrimon. cap.6. num.5.& 7. Ludouic.Lop.1.p. inſtruct.in 2. editione, cap.297.§. Sed ſi inquirat, & 2.p.de matrimon. cap.39.fol.1056. fine, & ſequenti*, & ſuſtinet tamquam valde probabilem *Manuel 1.tom.ſummæ, 2.edit.c.243.num.4.* & refert *Victoriam, Cano, Peña, Gallo* reputaſſe eam probabilem: & tenet *Bañes 2.2. q.62.art. 6. dubio 5. concluſ. 4.* & videtur tenere *Tabiena Matrimonium 4.q.12.n.13.* vbi ſic ait, ſi audiuit à fide dignis ſubeſſe impedimentum, tenetur reddere, donec ſciat veritatem, & non petere, niſi veniat in coniecturam contrariam, vel dubiam: vbi videtur ſentire ante debitum examen poſſe reddere, illo autem præmiſſo, adhuc manente dubio, etiam petere.

Sit concluſio, duæ priores ſententiæ ſunt improbabiles. III. eſt valde probabilis. IV. autem eſt cæteris probabilior. Idémque dicendum eſt, quando moraliter eſt impoſſibile adhibita diligentia poſſe vinci dubium; tunc enim poteſt coniux dubitans reddere, & petere: quia militant eædem rationes, & quia fruſtra ea diligentia adhiberetur: & vt dixi n. 12. non tenetur poſſeſſor bonæ fidei, in hoc caſu, eam præmittere, ſed poteſt vti re quam eſſe ſuam dubitat. 47

Obſeruandum eſt, ſi ſuſtineatur tertia ſentent. etiam facto examine: & ſi ſuſtineatur quarta, ante præmiſſum examen non poſſe coniugem dubitantem reddere debitum priori bimeſtri poſt initum matrimonium, ſi nondum conſummatum ſit. Quia id probauimus n. 45. teneri reddere in hoc dubio, ne ſe exponat periculo iniuſtitiæ, negãdo debitũ: & quia alter ratione poſſeſſionis habet ius iuſtitiæ ad petendum, ſed illo bimeſtri nulla eſt iniuſtitia negare, nec alter ius petendi habet, vt latè probaui hoc 48

2. lib. diſp.24.n.25. ergo tunc non licet reddere. Et confir. quia tunc nullum eſt iniuſtitiæ periculum, negando debitum: eſt autem periculū innocentiæ, concedendo, ergo tenetur non reddere. Amplectendo autem quartam ſent. noſtrā, examine præmiſſo ſufficienti, licebit etiam intra illud bimeſtre reddere, & petere: quia iam licet omnino vti re poſſeſſa, nec vſus ille innititur illi rationi, quod ſit debitus ratione poſſeſſionis alterius, quia tunc, nunquam etiam præmiſſo examine, liceret coniugi dubitanti petere, cum non ſit debitum, ſed voluntarium, ſed innititur huic fundamento, quod adhibita diligentia licitus ſit vſus rei alienæ in prædicto dubio.

49 Hinc infertur, idem dicendum eſſe ſi alter coniux adulterium admittat, & eſt notum coniugi dubitanti, nec reo eiuſdem criminis, tunc enim coniux dubitans nec poteſt petere, nec reddere, retenta 3. opinione: non petere, quia dubitat: non reddere, quia hoc ſolum licet ratione poſſeſſionis, & iuris iuſtitiæ, quod habet alter ad petendum: quod ius amittit adulter, exiſtente altero innocente. Sed iuxta noſtram quartam ſent. hoc verum eſt ante præmiſſum ſufficiens examen: eo autem præmiſſo poterit petere, & reddere: quia tunc non innititur hoc ius poſſeſſioni alterius, ſed propriæ, ratione cuius licitum eſt plenè vti re bona fide incepta poſſideri, non obſtante dubio poſtea conſurgenti, quod debita negligentia vinci nequit.

50 2. Infertur, quid dicendum ſit, dum mota eſt lis inter coniuges de valore matrimonij? Et quidem ſi de foro externo agatur: *Innoc.3.c. Literas, de reſtit.ſpoliat.* quærit, an tunc reſtitutio facienda ſit ante probationem; & relatis opinionibus, decidit, ſi probationes non offerantur in incontinenti, reſtitutionem faciendam eſſe quoad cohabitationem, & torum: illis verò in continenti oblatis, fieri reſtitutionem quoad cohabitationem, non autem quoad torum, (in continenti autem offerri credo, ſi intra triduum offerantur: vt latè probaui lib.1. diſput.51.n.14. Grauis tamen eſt difficultas, an hæc reſtitutio procedat, quando lis mouetur de matrimonij nondum conſummati valore. Nam aliqui dicunt tunc non eſſe locum huic reſtitutioni, quia poteſt alter coniux religionem ingredi, *c. Ex publico, de conuerſ.coniug.* Præterea, quia *c. Ex conqueſtione, de reſt.ſpoliat.* ponderatur copula ad hanc reſtitutionem: idem *c. Ex transmiſſa, eod.t.* ibi, *Mandamus quatenus ſi vobis conſtiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitimè deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita, ipſam ei reſtitui faciatis.* & ita tenet *ibi gloſſ.verb. Et ab eo cognita. Hoſtienſ.ibi, ſuper eod.verb. Innoc.c. Ex parte, n.4. de reſtit.ſpoliat. Ioan. Andr. ibi n.6. fin.7. & 8. Cardin. ibi n.5. oppoſit.1. Bald.d.c.penul.n.5. & 8. de probat. Anchar.d.c. Ex transmiſſa, n.1. Domin.conſ.24.nu.3.* Sed alij melius diſtinguunt ſic, ſi petatur integra reſtitutio, nimirum etiam quoad copulam, non conceditur, ſi matrimonium nondum conſummatum ſit: quia graue damnum pateretur fæmina, poſtea declarato inualido matrimonio: at quoad cohabitationem, & alia obſequia præter copulam, conceditur, cum ius habeat alter coniux ad hæc matrimonio nondum conſummato. Et prob. etiam ex *c. Ex parte, de reſtit.ſpoliat.* ibi, *Reſtitui nequaquam debeat, vtpote nullo iuris, ſeu poſſeſſionis commodo deſtituta, cum per ſolam traductionem, quam non præceſſerunt ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nec fuerunt etiam ſubſequuta, nullum inter eos obligatorium vinculum ſit contractum*: ergo à contrario ſenſu, ſecus eſſet, ſi vinculum matrimonij eſſet contractum; nec textus in oppoſitum adducti aduerſantur, ponderant enim copulam, quando agitur de plena & omnimoda reſtitutione. Nec obſtat poſſe coniugem tunc ingredi religionem: quia dum non ingreditur, ius habet alter coniux ad prædicta obſequia. Huius ſent. clarè videntur *Hoſt. d.c. Ex parte, ſuper verb. Cauſam poſſit matrim. & Ant. d.c. Ex transmiſſa, n.2.* vbi aiunt ad plenam reſtitutionem probandum eſſe matrimonium, & copulam: videntur ergo ſentire ſecus eſſe, quando non petitur plena reſtitutio. Et tenent expreſsè *Abb.d.c. Ex parte, n.25. Lignano*, quem refert & ſequitur *Imola d.c. Ex parte, n.11. Brunel. de ſponſal. concl.12. nu.5. Alex. Carrer. l.1. de ſponſal. c.3. Barboſa ff. ſolut. matrim. rubr.2.p. n.80.* Si autem periculum ſit de copulæ extorſione, cautio indemnitatis præſtanda eſt: & ſi hæc minimè ſufficiat ad præcauendum periculum, reſtitutio differēda eſt. Sic *Abb. & Brunel. ibid.* Sed hæc fundatur in falſa præſumptione, & ita in foro externo ſeruanda ſunt, & coniux certus de impedimento, nulla ratione poteſt reddere, aut petere, aut cohabitare: vt dixi hoc 2.l. diſp.39.n.8. & 11. Quid autem dicemus in foro conſcientiæ, quādo impedimentum non eſt certum coniugi dubitanti, qui bona fide contraxit, & lis mota eſt: *Enriquez lib.11. de matrim.c.15.* [illegible] lite pendente inter coniuges de viribus matrimonij, ea intentione vt dirimatur, vel de cauſa diuortij quoad torum neutrum [illegible] reddere: ne iuri ſuo præiudicet, poſſe tamen petere, & reddere. Sed neſcio qualiter hæc coniunxerit, quando intenditur ſeparatio quoad vinculum, vel quoad torum [illegible] idem in vtroque caſu dixerit, nam quando tori ſeparatio intenditur, bene ait non teneri reddere: quia eſſet iniuriæ remiſſio, iúſque diuortij amitteret, poſſe tamen petere, & reddere: quia matrim. eſt certum, & nec de eius valore concertatur, poteſtque lite cedere. At quando matrimonij valor dubius eſt, & ad illud diſſoluendum lis agitatur: lis quidem nec concedit, nec aufert ius, ſed perinde cenſendum eſt, ac ſi [illegible] non eſſet, ac diiudicandum vtrum in eo dubio licitum ſit reddere, & petere. Quod expreſsè colligitur ex *c.2. Vt lite penden.* ibi, *Quæris quando matrim. accuſare coniugis, an ſtatim ſit carnale commercium ſuſpendendū? Ad quod reſpondemus: quod coniugum alteruter accuſatus, ante probatam accuſationem iure quod habet in altero priuari non poſſit.* Vnde ponderentur ea verba, *Iure quod habet*, ergo permanet idem ius ad petendum, vel reddendum, quod habebant coniuges ante litem motam. Immo quando duplex lata eſt ſententia, altera pro matrimonio, altera contra, neutraque in rem iudicatam tranſiit, poteſt dubitans reddere: quia in hoc dubio non eſt [illegible] poſſeſſione ſpoliandus: vt bene docent *Palud. 4.d.36.q.2.a.3.nu.16. D. Antonin.3.p.t.1.c.3.§.2.* Nec verum eſt ſibi præiudicare coniugem in hoc dubio petentem, vel reddentem: quia ſi propria voluntate impedimentum auferri non poteſt, vt ſi ſit conſanguinitatis, quomodo poteſt ſibi præiudicare quin probato impedimento matrim. diſſoluatur? quando autem propria volūtate tolli poteſt, vt ſi ſit ſeruitutis ignoratæ, quid agendum ſit mota lite, & an ſibi præiudicet vtens matrimonio: dicam diſput. 44.

Tenetur tamen vir lite pendente, ea alimenta vxori ſi præſtare, quæ ante litem tenebatur: arg. *l. Si neget, ff. de lib. agnoſ.* vbi dicitur mouentem litem de matrimonij valore, eo quòd vxor ancilla ſit, teneri interim liberos alere. Sic *Gloſ.c. Cuius rei, verb. Remouiſſe 29.q.2. Innoc.c. Per veſtras, de donat. inter virum & vxorem, fine. Anton.c.2. de coniug.ſeru. fine,* vbi *Ioan. Andr. fine, Abb.n.6. Anchar. fine, Alex. de Neuo, n.11. Angel. Matrimoniū 3. impedi.4.n.9.* qui limitat, niſi vir certus ſit non eſſe matrimon. Et addit *Innoc.* forte teneri virum ad prædicta alimenta, quamuis vxor indotata ſit: per *c. Ex parte, de accuſatio.* vbi habetur monachum, cum proprio careat, alendum eſſe lite pendenti de bonis monaſterij.

Vltimò infertur, quid dicendum ſit, quando alter coniux alteri aſſeuerat ſe non conſenſiſſe. *Sotus 4.d.50.q.vnica, §. Sed de facto eſt maior altercatio. & Ricar.4.d.27.a.1.q.4.* dicunt ſtante conſcientia de dolo alterius, eſſe alterum perplexum: quia ſi reddat, peccat faciens contra conſcientiam, ſi non reddat, ſimiliter peccat. Sed hoc minus benè dictum eſt, nemo enim poteſt extra culpam ſuam eſſe perplexus, ſed aliqua via exiſtente adhuc [illegible], poteſt culpam vitare. Dico ergo 1. coniugi id affirmanti non teneri alterū reddere, niſi denuo conſentiat. Quia ſtante illa aſſeueratione coniux ille nullum ius pe[illegible], videturque iuri matrim. renūciare, negando enim conſenſum, concedit nihil ſibi deberi. Sic *Adrian. q.2. de matrim. §. Dico pro limitatione, in paruis volum. f.393. Roſel. Matrimonium 4. nu.1. Angel. Matrimonium 2.n.14. Sylueſt. Matrimonium 4.q.2. Nauar. ſum. Hiſp. c.22.n.82. Palacios 4.d.27. diſp.1.f.565. col.2. Enriquez l.11. de matrim. c.15.n.13. Barp. à Ledeſma de matri. dub. 29. init.*

20.*init.Petr. de Ledeſ. de matrim.q.45 a.1.dub.2.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.39.f.1057..col.1.§. Ex prædictis ſequuntur.* idem dicendum eſt,ſi alter coniux aſſerat ſe habere impedimentum occultum, ob quod matrim. eſt nullum: non enim tenetur alter ei reddere,donec impedimentum tollat. Quia tunc ſimiliter aſſerit nihil ſibi deberi. Sic *Enriquez ibi.*2.dico, ſi coniux ſe retractet,tenetur alter ei reddere. Sic *Roſella, & Angel.proximè citati*: & videtur tenere *Palacios hîc allegatus*,ait enim non teneri reddere,donec alter ſe retractet.Et intellige hoc,quando temerariè credidit alter coniux:ſi enim probabiliter credidit,non tenetur fidem reuocanti adhibere, donec prima indicia euacuentur.Sic *Syluibid.*Et intellige etiam, teneri reddere, quando reuocatio eſt tam grauis,& veriſimilis, vt alter coniux teneatur credere.Sic *Adrian.& Nauar.ibi*:& addunt ſi adhuc dubitet, non teneri reddere donec dubio alter conſentiat.3.dico,ſi credat alteri, non poteſt petere,nec reddere:quia dum credit, putat non eſſe matrimonium. Sic *Victoria ſum.de matrim.n.248. Petr. de Soto lect.3. de matrim. paulo poſt princ. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.6.*4.dico,non tenetur credere,niſi tales ſint coniecturæ,vt credere conuincatur, (quales autem hæ ſint, latè dicam diſ.45.) Sicque dum credere non conuincitur, poteſt petere,& reddere.Sic *Sotus 4.d.17.q.1.a.3.verſ.Imo vero,Enriq.& Manuel proximè citati.* Vltimo dico,ſi propter alterius coniugis aſſertionem, dubitat alter probabiliter de matrim. valore, nequit petere,nec reddere,donec dubium deponat.Non petere:quia eſt dubius de valore matrim. Non reddere: quia alter non eſt in poſſeſſione, nec ius petendi habet, donec ſe retractet.Sic *Victoria d.n.248.*Si tamen ſufficiẽti adhibita diligentia adhuc perſeueret idem dubium, credo iuxta dicta nu. 47. poſſe petere, & reddere:quia eſt in poſſeſſione bona fide à ſe incepta,&proinde poteſt ea vti.

53 Ad argum.1. ſent.propoſita,nu. 43. reſpondetur:ad 1. *Nauar.ſum.c.22.n.55.* ait non reddere dubitando,ſed credendo eſſe ſuam, poteſt enim credere eſſe ſuam, quoad effectum reddendi,ſecus ad petendum. Sed legitima ſolutio eſt,dubitare ſpeculatiuè,non autem practicè, ratione poſſeſſionis, quæ ſufficiens ratio eſt deponendi dubiũ ſpeculatiuum.Et ad replicam, diſtinguo maiorem, quando ſcit certo eſſe non ſuam,concedo:quando vero ſolum dubitat, nego. Ad confirm.nego conſeq. quia fornicatio eſt acceſſus ad certò cognitam non eſſe ſuam. Ad 2.confir.neg. vltima conſeq. poteſt enim antecedens eſſe dubium,& conſequens certum:vt ſi videam à longè hominem, dubitans an homo ſit, bene infertur, video hominem,ergo ens:cum tamen antecedens dubium ſit,& conſequens certum. Ad 2. negatur exponi periculo fornicationis,cum practicè non dubitet. Vel 2. dic, eo admiſſo, vacare culpa,illi periculo ſe exponere,ad vitandum periculum iniuſtitiæ, quæ grauior culpa eſt, & vtraque vitari nequit:vt explicui nu.45.Ad 3. neg.ſimilitudo,quia ſicut prælatus eſt in poſſeſſione reſpectu ſubditi,ita alter reſpectu ſuæ famæ,& prælatus manet in poſſeſſione præcipiendi,licet in hac re ſibi non obtemperetur:alter autem perpetuò famam amittit:& ita maius damnum ſequitur,ſi illi obediatur. At in noſtro caſu, coniux non dubitans eſt omnino in poſſeſſione,& maius damnum ſequitur,ſi non reddatur.Ad vltimum neg.ſimilitudo: quia in eo caſu nõ eſt iuſta ratio deponendi dubium ſpeculatiuum,cum nullus ſit in poſſeſſione, & ex alia parte eſt periculum idololatriæ.Ad arg.2.ſent.propoſita n.44.ad 1.negatur conſeq. non enim eſt ſimile in eo caſu *c.Laudabilem*, & in aliis,in quibus dubitatur de valore matrimonij:quia quoties quis dubius eſt de hoc valore, iuſtéque poſſidet,ius habet dubium examinandi,ne perplexus maneat. Quare qui bona fide contraxit,& poſtea dubitat an ſit impotens,examinare debet cauſam ſuam, & cum alio modo excuti nequeat, quam vſu coniugij, poteſt ratione iuſtæ poſſeſſionis, illo vti, vt experiatur impotensne ſit:& quia hoc impedimẽtum tantum dirimit, quando eſt perpetuum, neceſſarium fuit iudicio Eccleſiæ tempus aliquod præſcribi, ad experiendum:vnde in hoc caſu ob maius coniugij bonum,non eſt minus tuta pars reddere,& petere,quàm oppoſita. At in aliis caſibus,vſus coniugij non eſt neceſſarius ad diſcutiendum eius valorem. Ad 2.dico,Pium V.non id definiuiſſe, eo quod eſſet dubium de valore matrimonij, ſed quia per conuerſionem coniugis infidelis ad fidem,altero conuerti nolente,dirimitur matrimonium.De Indis vero qui hactenus conuerſi non ſunt ad fidem, ad alioſque infideles confugerunt, meritò præſumit Pontifex, fore vt nollent requiſiti conuerti ad fidem, & habitare abſque Dei contumelia, & hac ratione declarat primum matrim. diſſolutum eſſe,poſteriuſque conſiſtere, & proinde licere petere,& reddere.Ad duo priora arg.tertiæ ſent.propoſita n. 45. non oportet reſpondere: quia quarta,quam amplectimur,conuenit cum illa,in ea priori parte quam probant.Solum oportet reſpondere ad *c.Dominus,& c.Inquiſitioni*, ibi in 1. argum. adducta, quatenus indiſtinctè decidunt dubitantem teneri reddere, non tamen poſſe petere: dicendum enim eſt intelligi, dum non eſt adhibita diligentia:quamuis enim ius non diſtinguat,ratio diſtinguere cogit, ne bonæ fidei poſſeſſor cogatur ob dubium inuincibile, in perpetuum ab vſu rei ſuæ abſtinere. Ad 3. quod directè pugnat contra noſtram ſent. dico non eſſe illicitum illi ſe exponere periculo,quando alio modo non poteſt quiſpiam vti plena poſſeſſione,omni iure ſibi conceſſa.Et ſi argum. aliquid probat,ſimiliter probaret poſſidentem bona fide pallium,cum dubitat eſſe ſuum,& omni ſtudio collocato non potuit vincere dubium,non poſſe vti illo, quia vtendo exponit ſe periculo vtendi re aliena: non vtendo verò,nihil periculi eſt. Ad aliam partem argumenti, nego ob id tantum non licere petere,quia eſt dubium ſpeculatiuum:ſed quia eſt id dubium,& nondum diligentia ad id vincendum impenſa eſt:& ſi aliquid probat argum.ſimiliter probaret nõ licere vti pallio poſt adhibitam diligentiam.

SVMMARIVM.

An ſi matrimonio bona fide vtriuſque coniugis inito, poſtea vterque de eius valore dubitet: licitum ſit petere,& reddere: refertur quadam opinio,54.

Opinio authoris,n.55.Et quid,ſi alter tantum dubius eſt,& petat à non dubitante,56.

Soluuntur argumenta,n.57.

QVÆSTIO V. An cum vterque coniux bona fide matrimonium iniit, poſteaque dubitat vterque de eius valore, poſſit petere, & alteri petenti reddere? Conſtat neutrum poſſe petere, iuxta tertiam opinionem propoſitam nu.45.& iuxta noſtram propoſitam nu.46. non poſſe ante præmiſſum debitum examen, poſtea autem manente eodem dubio, poſſe. Dubitatur autem,an caſu quo alteruter illicitè petat, teneatur alter ei reddere? Affirmant quidam.Ducuntur,quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis, vterque autem in hoc dubio poſſidet. 2. Quia ſtat petenti coniugi illicitè teneri alterum reddere, vt ſi contra votum caſtitatis petat. Sic tenent *Corduba ſumma, qu.45.punct.3.fol.113.Enriquez l.12.de matrim.c.6.num.5. comment.lit.T.* & refert Victoriam, & Canum fuiſſe eiuſdem ſent.*Barth.à Ledeſma dub.20.de matrim.concl.1.Lud.Lop.1.p. inſtruct.2.edit.c.297.§.Sed ſi inquiras.Petr.de Ledeſ.de matrim. q.45.a.1.ad fi.§.Ad hoc dubium reſpondetur.* 54

Sit I. concluſio, cum vterque coniux dubitat de valore matrimonij bona fide contracti, illiciteque petit, nec tenetur, nec poteſt alter reddere, quando nouit petentem eſſe dubium de valore matrimonij, & nondum adhibitam eſſe diligentiam ad illud vincendum.Prob.quia diligentia non præmiſſa, poſſeſſio in dubio non confert ius vtendi re,vt probauimus nu.21.ergo coniux tunc petens, petit id, ad quod nullum ius habet, & ad quod poſſeſſio non ſuffragatur,ergo alter nequit reddere:tota enim ratio ob quam tenetur reddere (vt conſtat ex dictis nu.45.)eſt, quia alter petit ſibi debitum ratione poſſeſſionis, ne periculo iniuſtitiæ debitum negando exponatur,cum ergo in hoc caſu non petat ſibi debitum, nec faueat poſſeſſio, & negan- 55

negando nulla ſit iniuſtitia,& ex altera parte reddendo ſit periculum incontinentiæ, tenetur non reddere ante adhibitam diligentiam. Diligentia autem adhibita poteſt vterque petere,& reddere:quia iam poſſeſſio infert ius ad omnem vſum,iuxta ea quæ dixi n.46.& triplici ſeq.

56 II. Concluſio,ſi alter tãtum dubius ſit,petatque à non dubitante ante præmiſſum debitum examen, poteſt coniux non dubitans conſcius dubij alterius, negare debitum: quia dubitans non habet ius ad petendum: poteſt etiam reddere. Quia cum ipſe ſit in poſſeſſione pacifica, nec dubitet de matrimonij valore, nec teneatur credere alteri aſſerenti,vt dixi n.52.nedũ dubitanti,poteſt vti plene ſua poſſeſſione,petendo,& reddẽdo:vt dixi eod.n.52.

57 Ad 1.arg. ex propoſitis n.54. dico,eſſe meliorem conditionem poſſidentis in eo dubio,ne vxore ſpolietur,non tamen vt habeat ius vſus matrimonij, donec impendatur debita diligentia ad veritatem aſſequendam. Ad 2. nego conſeq.quia vouens non amiſit ius iuſtitiæ ad petendum, & poſſeſſionem, ſed tantum delinquit petendo, contra religionem:dubitans autem caret iure petendi, & poſſeſſionis ſuffragio,donec diligentiam impendat.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm cum alter, aut vterque coniux contraxit mala fide, dubius de morte prioris coniugis, aut alio impedimento dirimenti, poſſit petere, & reddere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens quando alter mala fide contraxit,nec poſſe petere, nec reddere,& matrimonium eſſe dirimendum,n.1.
Coniux malæ fidei non poteſt petere,at tenetur alteri bonæ fidei petenti, reddere,2.
Quid,ſi hic malæ fidei petat,an teneatur alter bonæ fidei reddere,3.
An hic poſſeſſor bonæ fidei poſſit petere,& reddere,4.
An illud matrimonium ſit dirimendum,num.5.Et ſoluuntur argumenta,6.
Quid,ſi vterque mala fide contraxit,refertur quadam opinio,num.7.& verior,8.
Quid,ſi poſtea rationes probabiles ſint ſuadentes validum fuiſſe matrimonium,9.

1 DVplicem caſum continet diſputatio:prior eſt,quando alter ſolus coniux dubia fide contraxit:poſterior, quando vterque. Circa primum caſum, quidam aiunt hunc dubitantem non poſſe petere, nec reddere,quando mala fide contraxit.Quia poſſeſſio mala fide incepta non ſuffragatur,vt probaui diſp.præc.num.24. & ita claudicat matrim. ex parte habentis malam fidem, ergo nec ipſe, nec alter poſſeſſor bonæ fidei poteſt petere,& ita ſi poſſidens bona fide petat, cùm non poſtulet ſibi debitum,nequibit alter reddere.2. Quia ſi dubium ſit de morte prioris coniugis, eius poſſeſſio præualet, ergo non poteſt reddi debitum huic poſteriori coniugi. Sic videtur tenere *Syluest.Matrimonium* 8.*q.*13.*dict.*2.vbi ait fœminam cõtrahentem dudiam de morte viri, eſſe adulteram, ſentit ergo peccare reddendo: alias non eſſet adultera: & tenent expreſſe *Sotus* 4.*d.*27.*q.*1.*ar.*3.*verſ. Alia vero,& d.*37.*q.vnica,art.*5.*ad finem,verſ. Dum vero coniugatus:Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.de matrim.c.*39.*f.*1057.*&* 1.*p.c.*81.*Vega l.*3.*ſum.caſu* 155. Dicunt 2.*Sotus eo verſ. Alia vero.Lud.Lop.eo.c.*39.*& Vega eo caſu* 155.*& Barth.à Ledeſma de matrim.dub.*10.*f.*1314.*reg.*2. eas nuptias eſſe irritandas.

2 Sit tamen I.concluſio,coniux,qui tali dubio contraxit, nullo pacto petere poteſt, tenetur tamen reddere alteri bona fide poſſidenti.Prob.vtraque pars,ex *c. Dominus, de ſecund. nupt.*vbi expreſſe eſt ſermo de cõiuge,qui nondum de prioris obitu certus contraxit,& definitur ibi non poſſe petere,at teneri reddere: ibi,*Sane ſuper matrimoniis quæ quidam ex vobis contraxerunt,nondum habitâ obeuntis coniugis certitudine:reſpõdemus,vt nullus amodo ad ſecundas nuptias migrare præſumat,donec ei conſtet quod ab hac vita migrauerit cõiux:ſi vero aliquis hoc non ſeruauit,& de morte prioris coniugis adhuc exiſtimat ſibi dubitandũ, ei quæ ſibi nupſit,debitũ non deneget poſtulanti,quod à ſe tamen nouerit nullatenus exigendum.* Quia cum alter bona fide poſſideat, non debet iure ſuo ſpoliari ob malam alterius fidem,dum non conſtat matrimonium fuiſſe nullum. Sicut conſtat in præſcriptione,in qua mala fides prioris poſſeſſoris non nocet bona fide poſſidenti.Sic tenent *gloſſ.*34 *q.*1. *in ſum. verb. Vtraque quæſtio,Innoc.d.c.Dominus,n.vnic.Ioan.Andr.ibi ſuper verſ. Amodo,Anchar.n.*5.*fine,verſ.Sexto nota,Abb.n.*4.*Alex.de Neuo n.*5.*Prępoſ.n.*2.*Roſella verb.Impedimentum impedim.*12.*n.*1.*Syluest.Matrimonium* 4.*q.*9.*dict.*3.*Tabiena verb.Impedimentum, imped.*10.*q.*1.*n.*2.*Armil.verb.Matrimonium,n.*4.*Nauar.ſum. Hiſp.c.*22.*n.*77. *Franc. Pauinus tract.de viſit.q.*8.2.*p.n.*59.& ex Theologis,*Veracruz* 3.*p.ſpecul.a.*18.*concl.*6.*Corduba l.*3.*quæſtionar.q.*4.*f.*183.*col.*2.*coroll.*2.*& col.*1.*f.*185.*ante §.Sed certe hæc opinio:Angl.Floribus* 1.*p.de matrim.q.*12.*de imped.ordinis,a.*3.*dub.*4.*f.*595.*& dub.*6.*Salon* 2.2.*q.*62.*tract.de domin.q.*5.*a.*6.*ratione vlt.fin.concl.f.*594.*Paludes* 4.*d.*27.*diſp.*3.*f.*602. *Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.de matrim.cap.*55.*fol.*1171.*Enriquez l.*12.*de matr.c.*6.*n.*5.*& n.*7.*comment.lit.S. Barth.à Ledeſma dub.* 20.*de matrim.concl.*1.

Vtrum autem ſi mala fide contrahens petat, teneatur alter reddere? Affirmant quidam teneri; ſicut tenetur coniux reddere alteri contra votum petenti. Sic *Enriquez l.*12.*de matrim.c.*6.*n.*5.*comment.lit.T.*& refert Victoriam,& Canum:idem *Barth.à Ledeſ.de matr.dub.*20.*concl.*1. Sed hoc minus verum eſt: quia teneri reddere alterum,dubitanti, oritur ex poſſeſſione petentis, & iure iuſtitiæ ad exigendum,vt probaui diſp. præced.n.45. ſed hic vtrũque deeſt, poſſeſſio enim dubia fide incepta, nihil prorſus ſuffragatur:vt probaui ead.diſp.nu.24. & ita nullum ius exigendi concedit:quod non obſcurè denotatur in illis verbis *d.c. Domin.Debitum à ſe nouerit nullatenus exigendum.* Nec ſimile de viro cõtra votum petenti,habet enim poſſeſſionem, & ius iuſtitiæ ad exigendum,& tantum reus eſt religionis voti,petendo,vt qui petit rem ſuam ad ea abutendum. 3

Poteſt tamen qui bona fide contraxit, dum non dubitat de matrim. reddere, & petere. Quia cum bona fide pacificus poſſeſſor ſit, poteſt vti plene matrimonio, licet reddere non teneatur. Si autem dubius ſit, non poterit reddere,nec petere ante adhibitam diligentiam. Non petere,quia non poteſt vti re quam dubitat eſſe ſuam. Non reddere: quia alter non habet ius iuſtitiæ ad petendum, nec poſſeſſionem.Adhibita autem diligentia, & manente eodem dubio,poteſt petere,& reddere; quia iam eſt licitus ſibi vſus:vt in ſimili dixi diſput.præced.n.55. 4

II. Concluſ.ſecundum aſſertum Soti,& ſequaciũ,quod retuli nu.1. nempe eas nuptias dubia fide contractas, eſſe irritandas,non eſt verũ. Quia *c.Dominus, de ſecun.nupt.*expreſſe dicitur, hunc dubitantem teneri reddere, quod eſt actus matrimonij, ergo id matrimonium non eſt irritandum.Item quia *ibi,& c.In præſentia,de ſponſ.*definitur nõ licere ad alias nuptias tranſire, donec conſtet de priorum diſſolutione,ergo dum dubium eſt an hoc matrimonium ſit validum, non eſt diſſoluendum. Tandem, qui bona fide contraxit, iuſtam habet poſſeſſionem,ergo in dubio non eſt ea ſpoliandus. 5

Ad 1.argumentum dic,in hoc claudicare tantum quod dubitans nequit petere, cum ei poſſeſſio malæ fidei non ſuffragetur: at cum alter bona fide poſſideat,poteſt petere,& reddere,& ipſi tenetur alter reddere. Ad 2. neg. antecedens, quia eius poſſeſſio eſt dubia, ſicut & vita, poſſeſſio vero alterius qui bona fide contraxit,eſt certa:& ita hæc præualet. 6

Circa II.caſum,quando ſcilicet vterque mala fide contraxit,dubitans de impedimento,*Syluest. Matrimonium* 4.*q.*9.*dict.*3.videtur ſentire tenere reddere: dicit enim contrahentem dubia fide, teneri reddere, maxime ſi alter coniux ignoret: vnde idem videtur ſentire, ſi ambo habeant malam fidem.Et tenet expreſſe *Barth. à Ledeſma de matrim.dub.*20.*concl.*1.aſſerens neutrum poſſe petere,teneri tamen reddere. 7

At certiſſimum eſt neutrum poſſe petere,nec reddere: 8
quia

quia neutri ſuffragatur poſſeſſio mala fide incepta : & latiùs probaui n.3.Et ita docent *Veracruz 3.p.ſpec.a.13.fi.Angles Floribus 1.p.de matr.q.11.de imped.ordinis, a.3.d.4. Enriquez l.11.de matr.c.11.n.5.fine.& c.15.n.13.& l.12.c.6.n.5.*

9 Addit *Enriquez eo.c.11.n.5.fine*, hos non poſſe reddere, niſi cauſa ſubſit vt id dubium practicè deponant, & probabilius eſſe, valere matrimonium, reputent. At credo ſatis eſſe, ſi arbitrio prudentis rationes ita probabiles ſint, ad perſuadendum matrimonium valere, vt efficiant probabilem opinionem, quamuis probabilius ſit, matrimonium non tenere : quia ſatis eſt in moralibus ſententiam probabilem amplecti, iuxta veriorem opinionem : quare hac opinione probabili valoris matrimonij exiſtenti, poteſt vterque petere, & reddere.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrùm quando impedimentum proprio conſenſu amoueri poteſt, vt eſt ſeruitus ignorata, dubitans de valore matrimonij à ſe bona fide contracti, quia dubitat de ſeruitute alterius, poſſit, teneatúrque reddere, etiam Eccleſia id præcipienti?

SVMMARIVM.

Quando vult reddere animo ratificandi matrimonium, poteſt: & quid, poſt Tridentinum, n.1.

Quando non vult ratificare, refertur opinio negans teneri reddere, etiam Eccleſia præcipienti, 2.

Quid, ſi ſit cauſa leuis dubitandi, n.3. Et an in illo dubio poſſit reddere, refertur opinio negans. 4.

Sententia affirmans teneri reddere Eccleſia præcipienti, refertur, 5.

An ſeclusſo Eccleſiæ præcepto, lite mota, liceat reddere : vel ſit reddendi obligatio: referuntur duæ ſent. n.6.& 7.& ſent. authoris, 8.

Soluuntur argum.& explicatur c.2.de coniugio ſeru. n.9.

1 NEmo dubitat licere huic dubitanti, petere, & reddere animo ratificandi præcedens matrimonium inualidum : quia poteſt denuo contrahere, & ratum habere illud. Quod intellige, poſt *Trident.ſeſſ.24.c.1. de matrim.* ſi impedimentum ſeruitutis, occultum ſit: poſſet enim tunc abſque parocho, & teſtibus conualeſcere, vt dixi hoc 2.l. diſp.37.nu.5. ſi vero impedimentum eſſet publicum, vel lis mota eſſet, ita vt in foro externo probari poſſet, nihil conferret animo ratificandi accedere : cum oporteat, vt validum efficiatur illud matrimonium, coram parocho, & teſtibus celebrari. Conſiſtit igitur difficultas, quando deeſt animus ratificandi matrimonium acceſſu illo, aut non poteſt eo ratificari.

2 Duplex eſt ſententia. I. ait non teneri hunc reddere, quamuis Eccleſia præcipiat. Ducitur, quia nullum eſt medium inter acceſſum animo fornicario, aut maritali : & ita ſi poteſt accedere, debet eſſe animo maritali, ne alias fornicetur: ad hoc autem non tenetur, pararet enim ſibi maximum præiudicium, cum haberet ratum matrim. cum ancilla initum, atque in eo perſeuerare cogeretur : quod damnum ſubire non tenetur, vt in eo dubio tueatur alterius coniugis poſſeſſionem: nam in materia iuſtitiæ, cum eſt par vtriuſque cauſa, non tenetur aliquis cum proprio damno, alterius damnum vitare. Vnde non eſt ſimile, quando dubitatur de valore matrimonij propter alia impedimenta: cũ enim propria authoritate auferri nequeãt, nullum ſibi præiudicium parat reddens debitum, & tenetur reddere, vt tueatur alterum in ſua poſſeſſione. Et confirm. quia ſibi præiudicare, ſi dubitans accedat, videtur definiri *c.2.de coniug.ſeruor.* vbi habetur eum qui poſtquam audiuit vxorem eſſe ancillam, carnaliter cognouit, compellendum eſſe eam retinere. Hanc tenent ex Theologis *D.Thom.4.diſt.36.fine, in expoſit.literæ: D.Bonauent.ead.d.* [illegible] *2.q.1.Palud.ibi, q.1.a.1.concl.3.n.9. Supplem.Gabrielis ead.d.q.1.a.3.dub.1. Adr.4.de reſtitut. q.de præſcript.§. Inſtabis fortaſſe.in paruis volum.fol.163.col.1. Metina C.de reſtit q.19.ad finem, in ſolut.ad 2.& q.17.§.Corollarie ſequitur non eſſe indiſtincte verum:* additque idem dicendum eſſe, licet adhibita diligentia non poſſit vincere dubium:

Sotus de ſecreto, memb.3.q.2.poſt 1.concl.verſ. Reſpondetur quòd prælatus, Barth.à Ledeſma de matr.dub.20.concl.1.fine, Barnabas de Roſalib. quem refert, & ſequitur *Enriquez lib.11.de matrim.c.10.n.5. & c.15.nu.14.& l.12.cap.6.nu.7.Vega lib.2. ſum.caſu* 401.Et ex iuriſperitis, *Innoc.c.2. de coniug.ſeru. init. & ibi Tancred.Vinc.Philip.Goffred.* quos refert *Alex.de Neuo ibi, nu.*11.eandem tenent *Abb.ibi, n.6. Prapoſit.n.10.verſ. Venio ad ſecundam p.gloſſ.Roſella verb.Impedimentum, imped.3.n.6.& 7.fin.Angel.Matrimonium 3.imped.4.n.8.& 9.Tabiena verb.Impedimentum, imped.1.q.11.n.12.Nauar.c.Si quis autem, de pœn.d.7.n.84.Greg.Lop.l.4.tit.5.p.4.verb. De partir, Couar.* dicens communem *4.decret.2.p.c.7.§.2.fine.*

Obſeruandum eſt 1. *Gregorium Lop. proxime citatum* ſic diſtinguere, ſi ipſe coniux litem intentet de vxoris ſeruitute, nullo modo tenetur reddere, etiam iudice præcipienti: ſi vero dominus ancillæ moueret litem, tunc ſi cauſa dubitandi leuis ſit, debet Eccleſiæ obedire, nec ſibi parat præiudicium: ſecus ſi cauſa ſit probabilis. Cæterum alij DD.tam 1.quam 2.ſententiæ, indiſtincte, & optime aiunt quando cauſa leuis eſt, & potius ſcrupulus, eam reiiciendam eſſe, & poſſe petere, & reddere : vt docetur *c.Inquiſitioni, de ſentent.excommunicationis.* 3

2.Obſeruandum eſt, quamuis DD.allegati, tantum explicent non teneri reddere, etiam Eccleſia præcipiente, at ex eorum ratione expreſſe conſtat, ſentire non licere etiam reddere, niſi affectu vxorio, animo ratificandi matrimonium: cum enim putent non aliter quam affectu vxorio, aut fornicario poſſe accedere, & dubitans non accedat eo affectu vxorio, reſtat vt ſolum accedat ſecundùm eos, affectu fornicario, & ita peccet accedens. 4

II.Sent.ait, teneri in eo dubio reddere debitum. Prob. quia ſi poteſt licite, & abſque ſuo damno reddere, omnes concedẽt teneri, iuxta *c. Dominus, de ſecund.nupt.& c.Inquiſitioni, de ſent.excomm.* cum alter coniux in poſſeſſione ſit, & in hoc dubio eius conditio melior ſit : ſed poteſt licite, & abſque vllo damno reddere, ergo tenetur. Prob. minor, quod poſſit licite : quoniam poteſt reddere, nec animo fornicario, nec maritali, vt denuo velit reualidare illud matrimonium : ſed animo maritali vt conſeruet alterum coniugem in ſua poſſeſſione ; & reddat ei debitum, cum exiſtimare debeat alterum in hoc dubio, bona fide poſſidere, & ſic non eſſe priuatum iure petendi : ſicut qui dubitaret poſt matrim.contractum, de impedimento conſanguinitatis, poſſet, & teneretur reddere debitum, nec accederet animo fornicario, nec animo maritali nouo, quaſi volens ratificare prius matrimonium, ſed ex priori conſenſu maritali bona fide præſtito, vt alterũ in ſua poſſeſſione conſeruet. Et cõfirmatur, quia ſi leue ſit dubium de ſeruitutis impedimento, fatentur DD. oppoſiti teneri reddere, nec ſibi præiudicare: ergo neceſſario tenetur medium conſtituere inter acceſſum animo fornicario, & animo maritali ratificandi prius matrimonium, alias nec hic caſus, nec præcedens de conſanguinitatis impedimento, poſſet excuſari. Prob. autẽ ſibi non præiudicare, quia cum detur acceſſus animo non ratificandi prius matrimoniũ, iſque licitus, non poteſt præſumi eo acceſſu ratificatum eſſe matrim. Hanc ſent. ſuſtinent ex iuriſperitis, *gloſſ.cap. Cuius rei, 29.q.2.verb.Remouiſſe, & c.2.de coniug.ſeruorũ, verb. Audiuit.& ibi Hoſtien.ſuper eod.verb.Ioan.Andr.ibi fine, Ant. n.6.Anchar.n.6.Henr.n.10.11.& 12.Alex.de Neuo n.11. Supplementum Piſanæ, verb.Impedimentũ imped.3.fine, Syluest. Matrimonium 8.q.3.dict.2.4.5.* Et ex Theologis, *Palud.4. d.36.q.2.a.2.n.14.D.Antonin.3.p.t.1.c.3.§.2.Adrian.4.de ſponſal.dub. 13.verſ.Præterea tertiò in paruis volum.f.422.col.2.Ledeſma 2. p.4.q.54.a.4.f.473.col.2.& 3.Corduba l.3.quæſtionar. q.8.fol. 183.col.1.§.Ex ſupradictis ſequuntur.Palacios 4.d.30. diſp.1.f. 671.col.2.§.Sed quæritas, & d.36.diſp.1.f.799.col.1.§. Per hæc, & f.798.col.1.verſ. At verò, Petr. de Ledeſma de matrimonio q.45.articulo 1.dubio 2.ad vltimum primæ ſententiæ.* 5

Eſt tamen diſſenſio inter authores huius 2. ſententiæ, an teneatur hic reddere debitum, quamuis Eccleſiæ præceptum non conſtringat illum. Nam *vtraque gloſſa, Hoſtien.* 6

Ioan. Andr. Anton. Anchar. Henr. Alex. de Neuo, Adrian. Palacios, allegati pro 1. ſent. n. præced. dicunt ſibi præiudicare, ſi ſponte, nec eo præcepto compulſus reddat: & conſequẽter ſentiunt non teneri reddere, vt vitet illud damnum. Credo tamen hos DD. ſentire, minimè peccare reddendo abſque illo præcepto, cum poſſit coniux accedens vel le periculo illius damni ſe exponere. Item, quia ſi abſque iudicis præcepto eſſet peccatum, acceſſus, iudicis præceptum ſimiliter dubitantis de ſeruitute, cum lis tunc agitetur, non excuſaret à culpa, cum acceſſus ad non ſuam ſit ex intrinſecè malis. Item, quia alter coniux eſt in poſſeſſione, & ita ius habet petendi, & alter ſolùm eximi poteſt ne reddat, ratione damni ſibi imminentis, ergo ſi velit periculum illius damni, quod licitè eligere poteſt, ſubire reddendo, vt tueatur alterum in ſua poſſeſſione, immunis erit à culpa, & ita non peccare reddendo abſque Eccleſiæ præcepto, tenẽt *Ledeſ. & Cordub. i. n. præc. pro 1. ſent. allegati.*

7 Alij verò ex DD. eiuſdem 2. ſent. docent, non tantum poſſe, ſed etiam teneri reddere debitum, licet lis mota nõ ſit, nec iudicis præceptum acceſſerit, nec in hoc ſibi præiudicare. Prob. quia ante iudicis præceptum eſt alter coniux in ſua poſſeſſione, & ita ex natura rei poteſt exigere debitum, & alter tenetur reddere, iuxta *cap. Inquiſitioni, de ſent. excom.* & cum poſſit reddere, non animo denuo contrahendi, ſed implẽdi id ad quod tenetur, cur debet præſumi animo maritali denuo contrahendi, accedere, vellẽque ſibi præiudicare? Huius ſent. ſunt apertè *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. & D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. §. 2.* licet enim videantur ibi loqui cogente præcepto, at poſtea *Palud. a. 3. nu. 16. & D. Anton. eod. §. 2.* explicant hoc præceptum reddendi in hoc dubio haberi, *c. Inquiſitioni, de ſent. excommun.* & ita cenſent ſecluſo iudicis præcepto, teneri. Et *idem Palud. eo a. 2. nu. 15.* dicit nihil referre, ſiue quæſtio moueatur, ſiue non: & tandem *n. 16. & D. Anton. eod. §. 2.* aiunt, poſſe dici etiam ſecluſo præcepto *dicti c. Inquiſitioni*, teneri reddere. Eiuſdẽ ſent. videtur *Syluest. matrim. 8. q. 8. dict. 2.* abſolute enim dicit teneri reddere: & clarè loquitur ante Eccleſiæ præceptum: quia poſtea *dict. 4. & 5.* tractat, quando mota eſt lis.

8 Sit concluſio, quamuis I. ſent. probabilis ſit, at multò probabilior eſt ſecunda, nempe coniugem in hoc dubio teneri reddere debitum, etiam iudice non præcipiente, nec ſibi præiudicium inferre. Et addo, iuxta ſententiam quam tradidi hoc 2. li. diſp. 41. n. 47. ſi adhibita diligentia ſufficienti, nequeat vincere dubium, poſſe vtendo ſua poſſeſſione, etiam petere: nec in hoc ſibi parare præiudicium, quin poſſit ſeruitute detecta, ab illo matrim. recedere, cum inualidum fuerit, nec illa copula ratificatum. Poſſet tamen coniux tutiſſimè amplecti priorem ſent. probabilem, & nolle reddere, etiam mandante iudice: quia fortè iudex erit primæ ſent. & coget poſtea cum ea manere.

9 Ad 1. argum. prioris ſent conſtat ex dictis n. 5. Ad *cap. 2. de coniug. ſeruorum*, dic intelligi quando coniux audiuit ſeruitutem à fide dignis, ita vt non dubium, ſed opinionem concipiat: & ita *gloſſ. ibi verb. Audiuit*, ait, *ſupple, & credidit.*

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm ſi coniux qui bona fide contraxit, poſtea non dubitet, ſed opinetur matrimonium eſſe nullum, poſſit petere, & reddere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens neutrum poſſe, n. 1.
Hic non poteſt petere, etiam adhibita ſufficienti diligentia, 2.
Tenetur reddere, dum non ita certus eſt nullitatis, vt parum dubij ſuperſit, 3.
Quid, ſi habeat opinionem, tam nullitatis, quàm valoris matrimonij, 4.
Soluuntur argumenta, 5.

1 Videtur in hoc euentu non licere petere, nec reddere: quia huic non ſuffragatur poſſeſſio, vt dixi hoc 2. lib. diſp. 41. n. 30. quia ſolum in cauſa pari præualet cõditio poſſidentis, *reg. In pari, de reg. iur. in 6.* hic autem non eſt par cauſa, cum habeat aſſenſum opinatiuum non eſſe matrim. Et confirmatur, quia dum aliquis opinatur rem quam bona fide cœpit poſſidere, alienam eſſe, non poteſt retinere: ergo dum opinatur non eſſe matrimonium, non poteſt vti poſſeſſione. 2. hic aſſentitur hanc non eſſe ſuam, ergo aſſentitur dum accedit ad illam, ſe fornicari: quia fornicatio eſt acceſſus ad eam, quam aliquis credit non eſſe ſuam. Huius ſent. videtur clarè *D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 9. verſ. Secundo nota, Syluest. Matrimonium 4. q. 9. dict. 3. Manuel. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 6.* vbi dicunt credentem probabiliter non eſſe matrimonium, non poſſe petere, nec reddere. Eiuſdem videtur *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. in verſ. Tunc ergo*, vbi ait habentem cauſam aſſentiendi non eſſe matrimonium, non poſſe exercere officium coniugale. Eiuſdem videtur *Anton. Cucch. 5. inſtitut. maior. t. 12. n. 7.* vbi ait, ſi valde veriſimilis, & probabilis ratio eſſet, quæ dubium iniecit coniugi, non poſſe petere, nec reddere.

I. Concluſio ſit, coniux probabiliter opinans nullum eſſe matrimonium, non poteſt petere. Conſtat, quia dum dubitat, id probauimus diſp. 41. n. 45. nedum quando opinatur, Immo licet dixerimus ibi n. 47. dubitantem poſt adhibitam diligentiam poſſe petere: contrarium dicendum eſt de hoc opinante. Quia dubitanti ſuffragatur poſſeſſio, non autem (vt probaui eadem diſputatione, n. 30.) fauet habenti aſſenſum opinatiuum.

II. Concluſio, tenetur tamen reddere non obſtante ea opinione nullitatis matrimonij, donec ita certus ſit, vt parum dubij remaneat. Probatur ex *D. Aug. l. de fide, & oper.* & refertur *c. Si virgo 34. quæſt. 2.* ibi, *ſi virgo nupſerit neſciens viro alieno, ſi ſemper neſciat, nunquam ex hoc adultera erit: ſi autem ſciat, iam ex hoc adultera eſſe incipit*, vbi pondero non dixiſſe, Si opinatur, ſed Si ſciat. Quem textum explicans *Syluest. Præſcriptio 1. quæſt. 3. dicto 3.* ait, ſumi illic ſcientiam pro certitudine. 2. probatur ex *c. Inquiſitioni, de ſent. excommun.* ibi, *ſi habeat conſcientiam ex credulitate probabili, & diſcreta, quamuis non euidenti, & manifeſta, reddere debet.* vbi pondero ea verba, *non euidenti, & manifeſta*, quaſi dicat, Quãdo non fuerit firma, & manifeſta credulitas, reddat. 3. quia vt poſſim alium ſua poſſeſſione ſpoliare, oportet me certum eſſe rem non eſſe ſuam, & ita vniuerſi DD. vt licita ſit compenſatio, petunt certitudinem in vtenti illa. Et confirmatur, quia licet huic opinanti non ſuffragetur ſua poſſeſſio, vt ea petendo vtatur, cum tamẽ alter bona fide poſſideat, iuuabitur vtique poſſeſſione illa, vt exigere poſſit, & teneatur ei alter reddere. Hanc tenet *D. Thom. 4. d. 41. q. vnica, a. 5. quæſtiunc. 1. ad 3.* his verbis, *aut habet certam ſcientiã de impedimento matrimonij, aut opinionẽ: ſi primo modo, nec exigere, nec reddere debet; ſi ſecundo, debet reddere, ſed non exigere:* & *idem D. Thom. 4. d. 38. fin. in expoſitione lit. & D. Bonauen. eadem d. in princ. in expoſit. lit. ad finem*, explicantes quãdo nõ liceat petere, nec reddere, dicunt tunc contingere, quando adeſt cauſa certitudinem nullitatis matrimonij efficiens. Tenẽt etiam clare *Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 14. D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 3. § 2. Angel. Matrimonium 3. imped. 4. numero 8.* vbi explicantes quando non liceat reddere, inquiunt, *quando habet ſcientiam, id eſt firmam impedimenti credulitatem:* idem tenet *Roſella verb. Impedimentum, impedimento 1. n. 17. & imped. 12. n. 1. & Syluest. Matrimonium 4. quæſt. 13. dict. 2.* cum enim dixiſſet probabiliter credentem, non poſſe petere, nec reddere, refert Supplementum aſſerere poſſe, & teneri reddere: & ſubdit hæc, *hoc non eſt contra me, ido enim dico, ſed tunc quando probabiliter credit, firmiter hoc tenẽdo, non poteſt reddere:* & *Matrimonium 8. q. 3. dict. 5. ad finẽ*, explicat *d. c. Inquiſitioni*, dum dicit dubitantem teneri reddere, vt intelligatur, quando cauſa probabilis non ducit vltra terminos dubij, ita vt coniux credat, ſed non firmiter, ſed quaſi titubans: & *Matrimonium 6. q. 8.* vbi dicit tũc nec poſſe petere, nec reddere, quãdo conſtanter credit adeſſe impedimentum. Idem *Conradus tract. de contractibus, q. vlt. concluſ. 3.* vbi hæc ait, *ſi alter incipit probabilem impedimẽti credulitatem habere, nec tamen ſit omnimode certus, tenetur reddere.* Idem *Sotus l. 5. de iuſt. q. 5. a. vlt. ad finem, verſ. Poſt hæc autem, & Ledeſma 2. p. 4. q. 18. a. 1. dub. 14. fol. 231. col. 2.* vbi hæc dicunt, non.

non poteſt vxor dubia ſpoliare virum iure ſuo, quouſque certa ſit.
Idem *Nauar. ſum. c. 22. n.* 81. quamuis enim *nu.* 77. videatur
oppoſitum ſentire, illis verbis, *ſi probablemente creo, que eſte*
no es matrimonio, no puede pedir, ni pagar: at *nu.* 81. ſe explicat
de firma credulitate, ibi, *no eſtaua obligada à creerlo, ni à du-*
dar, però ſi à hazer diligencia y hallan de ſer verdad, ſin duda no
puede pedir, ni pagar el debito. Idē docent *Corduba l. 3. quæſtio-*
nar. q. 5. prop. 2. fine, §. Conuerſo autem, & q. 8. fol. 183. *col.* 1. *§. Ex*
ſupra dictis ſequuntur, & §. Adducunt pro ſe, & §. Tertio corolla-
rio ſequitur, & ſum. q. 45. punct. 3. fol. 118. *Ledeſma 2. p. 4. q. 54.*
art. 4. f. 473. col. 3. licet enim prius videatur tenere non poſ-
ſe petere, nec reddere habētem opinionem nullitatis ma-
trimonij: at ſe explicat, quando eſt vehemens opinio, &
leuis probabilitas, ſeu formido de oppoſito: *Enriquez lib.*
11. de matr. c. 6. nu. 7. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 1.
dub. 2. in ſolut. ad 3. primæ ſent. f. 146. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit.
c. 243. n. 4. Addit tamen *Enriquez eo. c. 6. n. 7.* licet dubium
declinet vt probabilius videatur coniugi ſubeſſe impedi-
mentum, debere reddere, dum certus non eſt per aſſen-
ſum opinatiuum probabiliorem. Sed credo non ſufficere,
vt opinetur probabilius eſſe, non valere matrimonium,
niſi ita firmiter, & vehementer credat, vt parum dubij ſu-
perſit: vt cæteri DD. dicūt: & ita *Petr. de Ledeſ. proxime cita-*
tus dicit, teneri reddere, licet veriſimilius ſit non eſſe ma-
trim. & vide n. ſeq. fine, qualiter intelligatur hæc ſentent.

III. Concluſio, ſi coniux habet probabilem aſſenſum
impedimenti, habet enim probabilem opinionem vitæ
prioris viri, & ſimiliter probabilem aſſenſum mortis, & ita
valere matrimonium, poteſt reddere, & petere debitum.
Quia licitum eſt amplecti opinionem probabilem valo-
ris matrimonij. Sic *Ledeſma 2. p. 4. q. 54. art. 4. f. 473. col. 1.*
Petr. de Ledeſma de matr. q. 45. a. 1. ad finem in ſolut. ad vlt. Et
addo idem eſſe, quamuis probabilius crederet non vale-
re matrimonium: ſi enim probabilem opinionem valoris
habeat, poteſt petere, & reddere: vt dixi diſput. 42. num. 9.
vnde dum dixi n. præced. habentem opinionem nullita-
tis matrimonij, teneri reddere, non tamen poſſe petere:
intelligendum eſt, quando non habet aſſenſum opina-
tiuum vtriuſque partis, ſed ſolum nullitatis matrimonij,
cum dubio & formidine valoris.

5 Ad 1. argum ex propoſitis nu. 1. negatur conſequentia,
non enim, teneri reddere, prouenit ex poſſeſſione quam
coniux opinans habet, ſed ex alterius poſſeſſione, qua
ipſum ſpoliare nequit, propter ſuam opinionem, donec
certus ſit. Ad confirmationem, negatur conſequentia,
quia in reſtitutione rei illius alienæ, non eſt alicuius legi-
tima poſſeſſio in cuius damnum illa reſtitutio cedat: at in
negatione debiti, eſt legitima poſſeſſio alterius coniugis.
Ad 2. neg. conſeq. fornicatio enim eſt acceſſus ad eam,
quam conſtat non eſſe ſuam, at hic non conſtat, ſed cum
formidine opinatur: quare licet ſpeculatiue opinetur non
eſſe ſuam, at practice opinatur, poſſe accedere ad eam
reddendo, ne ſpoliet ſua poſſeſſione.

DISPVTATIO XLV.

Quando coniux merito poſſit eſſe certus de matrimonij nullitate, & quando probabiliter dubitare?

SVMMARIVM.

Quæ ſint quæſtiones agitandæ, n. 1.
An credatur in vtroque foro coniugi dicenti ſe fictè conſenſiſſe, nu. 2. & ibi, cur credatur alicui in foro conſcientiæ pro ſe, & contra ſe, non autem in foro externo.
An ei credatur, vt teneatur alter à matrimonio abſtinere, & quid, ſi iuret, 3.
Satis eſt moralis certitudo, vt poſſit aliud iniri matrimonium, 4.
Iudicis arbitrio relinquitur, quæ ſint coniecturæ, n. 5. & ibi, quid ſi ſtatim reclamet, & iuret, & quid, ſi in continenti reuocet conſenſum, & quando ſit in continenti, 6.
Quid, ſi coniux ſe ſtatim retractans, tranſeat ad religionem, ordines, vel aliud matrimonium, vel totis viribus reſiſtat, 7.
Quid, ſi vir ſit longe diſpar, nec ſtatim ſe retractet, ſed tranſeat ad aliud matrimonium, religionem, aut ordines, n. 8. Et quid, ſi non ſit diſpar, iuret tamen, & tranſeat ad prædicta, 9.
Apud Indos an ſit ſufficiens coniectura, dicere alterum ſe fictè conſenſiſſe, 10.
Improbatur opinio aſſerens ſufficere ſolam viri confeſſionem ficti conſenſus, 11.
Quid, ſi puella dicat ſe ficte conſenſiſſe metu parentis, 12.
An ſit neceſſaria iudicis authoritas ad ineundum aliud matrimonium, exiſtentibus his coniecturis ficti conſenſus, 13.
An credatur viro iuranti, quando coniecturæ prioris conſenſus ſunt vehementes, vel ſi neget conſenſum, & verba matrimonij, n. 14 & quid, ſi vterque neget conſenſum, 15.
Quando propter hanc confeſſionem ficti conſenſus, non liceat alteri, aut confitenti, petere, aut reddere: remiſſiuè, n. 16. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

CVm diſp. præcedentibus traditum ſit, leue dubium 1
valoris matrimonij, deponendum eſſe, graue, & pro-
babile impedire ſolam debiti petitionem, certitudinem-
que eius nullitatis, impedire prorſus vſum: ſupereſt hac, &
ſequ. diſp. tractare, quando merito coniux, certus, quan-
do autem dubius eſſe poſſit. Sunt autem in hac diſp. qua-
tuor quæſtiones agitandæ. I. Quando credatur coniugi aſ-
ſerenti fictum conſenſum. II. Quando proteſtatio præmiſ-
ſa matrimonio ficti conſenſus præſtādi, id probet. III. An
dicentis adfuiſſe impedimentum, teſtimonium, ſi fide
dignus ſit, ſufficiat vt coniux credat, vel dubitet, & abſti-
neat. IV. Qualis probatio impedimenti dirimentis, ſuffi-
ciat ad matrimonium diſſoluendum.

QVÆSTIO I. Quando teneatur coniux credere prius 2
matrimonium irritum eſſe, ob dictum alterius aſſerentis
ſe ficte conſenſiſſe, vt ita poſſit aliud inire matrimonium?
Sit prima concluſio, ſi tractetur de fide adhibenda viro,
reſpectu ſui ipſius: in foro conſcientiæ credetur ei, ſecus in
foro externo, niſi probet. Et ratio eſt, quia in foro conſciē-
tiæ tantum agitur de ſalute ſpirituali alicuius, & compo-
nenda cum Deo conſcientia: in foro autem externo, de
adminiſtranda iuſtitia actori ius ſuum petenti: & inde eſt,
vt in illo ſtetur confeſſioni, pro ſe, vel contra ſe, in hoc au-
tem allegatis & probatis: facile enim iuſtitia euerteretur,
ſi confeſſioni ſoli litigātium ſtandum eſſet. Item quia ver-
ba externa, ſigna ſunt affectuum cordis, teſte *Ariſtot. 1. peri-*
herm. cap. 1. at ſigna ſpeciem præſumptionis, & coniecturæ
indicant, his enim nominibus *Tullius li. 1. de inuentione, &*
Quintilianus l. 5. inſt tut. orat. c. 9. ſigna appellant, ſed in foro
conſcientiæ locus non eſt præſumptioni, ſed hæc veritati
cedit. Tandem, quia nemo ita ſalutis ſuæ immemor præ-
ſumitur, vt quærens Deo reconciliari in interno foro, fal-
ſum deponat: & ita fatentur omnes, & *Couar.* multos re-
ferens *4. decret. 1. p. cap. 4. §. 1. n. 9. & 2. p. cap. 2. n. 2. Menoch. de*
præſumpt. lib. 1. præſumptione 77. n. 16. & lib. 3. præſumpt. 1. n. 29.
& 37. cum ſequentibus, & conſ. 385. à nu. 21. vol. 4.

Secunda concluſio, ſi tractetur de fide adhibenda vi- 3
ro, reſpectu mulieris, vt ipſa teneatur, vel poſſit ei credere
aſſerenti ſe fictè conſenſiſſe, vt ſic nequeat eo vti matri-
monio, & alij nubere: non tenetur regulariter ei neganti
ſe vere conſenſiſſe, fidem adhibere. Probatur ex *c. Per tuas,*
de probatio. ibi, *Nimis indignum eſt iuxta legitimas ſanctiones, vt*
quod quiſq; ſua voce lucide proteſtatus eſt, valeat proprio teſtimo-
nio infirmare. Item, quia veriſimilius eſt modo mentiri, quā
in contractu principali. Sic docent *Scotus 4. d. 30. q. 1. §. Sed*
de facto, Ricard. 4. d. 27. art. 1. q. 4. & d. 29. a. 1. q. 3. Palud. 4. d.
27. q. 2. a. 1. concl. 2. n. 5. Adrian. 4. q. 2. de matrim. §. Ad ſecūdum,
verſ. Forte petes, in paruis voluminibus, fol. 394. Victoria, ſumma
de matrim. n. 248. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. propoſit. 1. verſ. Quo ergo
gradatim, Ledeſma 2. p. 4. q. 47. a. 2. f. 449. col. 2. Veracruz 3. p.
ſpec. a. 13. concl. 1. Palacios 4. d. 27. diſp. 1. f. 566. Barth. à Ledeſma
de matrim. dub. 19. concl. 1. & 3. Petr. de Ledeſma de matrim. q.
45. art. 1. dub. 2. Lud. Lop. 2. part. inſtruct. de matr. cap. 39. §. Ex
prædictis ſequuntur, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 243. nu. 6.
Et ex iuriſperitis, *Turrecremata 31. q. 2. in ſumma, num. 10.*
Roſella Matrimonium 4. initio, Angel. Matrimonium 2. nu. 14.
Syluest. Matrimonium 4. quæſt. 1. & 2. Nauar. ſumma, cap. 22.
num. 82. Menoch. conſ. 385. num. 20. vol. 4. Quod verum eſt
regulariter, etiam ſi iuret vir fictum illum conſenſum,
nam niſi aliæ circumſtantiæ concurrant, de quibus n. 5. 9.
& 14. dicemus, non eſt ei credendum. Sic *Ricardus ea. q. 3.*
Adrian.

Adr. Sotus, Nau. Ledeſm. Palacios, Bart. à Ledeſm. Manuel ibid.

4 III. Concluſio, ea certitudo requiritur, & ſatis eſt, vt poſſit credere mulier, & aliud inire matrimonium, quæ virum prudentem, certum moraliter redderet ficti conſenſus alterius. Quia certitudo metaphyſica haberi nequit, cum ea quæ ab hominis corde pendent, ſoli Deo nota ſint: ergo ſufficit certitudo moralis: hæc autem cum iure definita non ſit, nulla certior regula præſcribi poteſt, quam vt ſit ea, quæ virum prudẽtem attentis circumſtantiis occurrentibus, certum redderet. Sic *Syluest. Matrimonium 4. q. 9. dict. 3. Nauar. ſum. c. 22. Hiſpan. n. 77. Lat. num. 76. verſ. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. n. 4. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. art. 4. fin.* & conſtat ex omnibus Doctoribus citandis, coroll. ſeqq. ob coniecturas enim probabiles prudentis arbitrio, concedunt facultatem alij nubendi.

5 Hinc 1. infertur, iudicis arbitrio committi, quæ ſufficiant coniecturæ, certitudinémque moralem faciant: licet enim vir ſtatim reclamet, ac iuret ſe non conſenſiſſe, poſſunt eſſe ea indicia, vt iure optimo fides ei adhibenda non ſit: vt ſi dignius matrim. ſe offerat. Sic *Syluest. Matrimonium 4. q. 1.* credetur tamen dicenti ſe non conſenſiſſe, quando teſtibus probat veriſimilia ſigna ficti conſenſus: vt bene docet *Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 2. concl. 4. n. 14.*

6 2. Infertur, eſſe ſufficientem coniecturam, ſi cum vir protulit verba conſenſus, in continenti reuocat: poteſt enim præſumi, per errorem ea verba protuliſſe: ſicut *cap. Præterea, de teſtibus cogen.* definitur teſtem ſe in continenti retractantem, admittendum eſſe, præſumique prius teſtimoniũ ex errore promanaſſe. Sic *Ricardus 4. d. 29. a. 1. q. 3. Adrianus* quẽ retuli n. 3. *Turrecremata eod. n. allegatus, Veracruz 3. p. ſpec. a. 13. concl. 2.* & addit, vel factis oſtendit ſe non conſenſiſſe, ſtatim fugiendo. Et explicat ſtatim, id eſt, non multo tempore tranſacto poſt matrim. initum. Sed non puto in hoc caſu ſufficere, non multum temporis tranſactum eſſe, ſed debet eſſe ita in cõtinenti, vt potius per errorem, & inaduertentiam, vel lapſum linguæ videantur ea verba prolata: niſi aliæ circumſtantiæ concurrant, quæ fictum conſenſum probent.

7 3. Infertur, eſſe ſufficientem coniecturam vt poſſit vxor alij nubere, ſi vir ſtatim ſe fictè conſenſiſſe aperiat, aliúdque matrim. ineat. Illa enim conſenſus ficti citiſſima manifeſtatio, & ſimul audere aliam vxorem ducere, videntur manifeſtare fictum conſenſum: non enim præſumendum eſt, ſi vere conſenſiſſet, tam cito fore, vt pœniteret, ac tam immemorem ſuæ ſalutis illum eſſe, vt auderet ad alias nuptias migrare. Sic *Roſella Matrimoniũ 4. n. 3. Angel. Matrimonium 2. n. 16. Syluest. Matrimonium 4. q. 9. dict. 1. Nau. ſum. c. 22. Hiſp. n. 77. Lat. n. 76. verſ. Tertio, Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 19. concl. 3. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 4. fine.* Idem dicendum erit, ſi vir ſtatim declaret fictum conſenſum, & tranſeat ad religionem: quia non præſumendum eſt eligentem ſtatum adeo perfectum, ſeculoque renunciantem, ſcelus admittere velle, vt fraudet vxorem debito matrimonio, aliudque irritum ipſa ineat, ſi conſenſus non fuerit fictus. Sic *Roſella ibi, Syluest. ea. q. 9. dict. 3. Nauar. & Petr. de Ledeſma ibi* adduntque hi duo, & bene, idẽ eſſe de viro ad ordines ſacros promoto: quia pariter eſt ſtatus incompatibilis cum priori matrim. Idem aſſerunt *Angel. ibi, & Syluest. eo. dict. 3.* ſi vir ſtatim fictum conſenſum patefaciens, totis viribus recuſet prius matrim. Sed melius cæteri dicunt, requiri vt tranſeat ad ſtatum incompatibilem: & *Roſella* dicit alias non eſſe tutum dare facultatem fœminæ alij nubendi.

8 4. Infertur, eſſe ſimiliter ſufficiens indicium, ſi vir aſſerens ſe fictè conſenſiſſe, ſit longè diſpar, ita vt prudentis arbitrio vix credi poſſit eum illam duxiſſe. Sic *Roſella, Syluest. dict. 2. Angel. Nauar. Barth. à Ledeſma, Petr. de Ledeſma alleg. n. præced. Victoria sũma de matr. n. 249. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 3. prop. 1. verſ. Quo ergo gradatim, Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 1. n. 35. & conſ. 385. nu. 20. vol. 4.* & valde fauent *Couar. 4. Decret. 2. p. c. 2. n. 4. & Palacios 4. d. 28. diſp. 1. f. 628. colum. 2. fine,* aiunt enim coniecturas probabiles ficti conſenſus vt poſſit mulier tutè alij nubere, tribuere generis diuitiarũ ſtatúſve conditionem valde diſparem. Idem erit, ſi vir ad religionem tranſeat. Sic *Roſell. Syluest. dict. 3. & Nauar. ibi* qui addit idem eſſe, ſi is vir ordine ſacro initietur. Viro autem non promoto ad alium ſtatum, non eſt tutum fœminæ ad alias tranſire nuptias; cùm paſſim exempla virorum ſuppetant, qui cæco amore capti, nuptias valde impares celebrant. Sic *Roſella, Syluest. Nauar. Barth. à Ledeſma ibidem.*

5. Infertur, eſto non inueniatur ea diſparitas, & poſt temporis interuallum fictus conſenſus detegatur à viro, ſi id iuramento confirmet, & ex vitæ eius qualitate, probabile ſit eum non peierare, quia ſolitus eſt quotannis ſacramenta recipere, bonorúmque familiaritate vti, & ſimul aliam vxorem ducat, vel religionem profiteatur, vel (vt addit *Nauar.*) ordinem ſacrum aſſumat, eſſe ſufficiens indicium ficti conſenſus. Quia non eſt veriſimile eum velle, in re tam graui, ſibíque & vxori adeo perniecioſa mentiri. Sic *Roſella, Syluest. dict. 3. Nauarrus alleg. n. 7. Ledeſma 2. p. 4. q. 47. a. 2. fol. 449. col. 2. §. Sed quid faciendum.* Immo latius loquitur *Adrianus 4. de matr. q. 2. §. Ad ſecundum, verſ. Fortè in paruis volum. f. 394.* ait enim, etiã poſt longum tempus vir patefaciat fictum conſenſum, ſi prius perditis erat moribus imbutus, & iam à cœpto [illegible] deſtiterit, pœnitentiæque anteactæ vitæ ſigna præbuerit, eſſe ſufficiens ſignum ficti conſenſus. Sed credo magna debere eſſe huiuſmodi ſigna, & talia vt vir prudens omnino acquieſcat, & rariſſimè hoc ſufficere.

10 Apud Indos autem, ait *Veracruz 3. p. ſpecul. a. 13. concl. 4.* [illegible] probabile eſſe, attenta eorum conditione, & conſuetudine facilè conſentiendi fictè, ſi [illegible] dicat ſe fictè conſenſiſſe, aliúdque matrim. ineat, poſſe alterum fidẽ adhibere, & ad alias nuptias tranſire, ſi certo non norit eum mentiri, ſed coniecturas habet, vt poſſit dubitare, an verum dicat: vt quia amore nimio, vel aliquali timore, vel modica deliberatione verba matrimonij protulit. Sed ego non auderem facile hanc licentiam illis concedere: ſunt enim barbari, & veluti rationis expertes, & ſicut facilè conſentiunt fictè, ſic facilè mentiuntur: vnde oporteret eos eſſe probatæ vitæ, vt diximus n. præc. vt eis fides adhibeatur.

11 Ex his fit non eſſe credendum *Tabienæ Matrimonium 1. q. 7. n. 8.* vbi abſolutè dicit, poſſe coniugem credere alteri aſſerenti ſe fictè conſenſiſſe, & maximè ſi ad aliud tranſeat matrimonium: & ob hanc ſolam aſſertionem poſſe aliud matrimonium inire. Sed hoc non eſt verum, niſi aliæ circumſtantiæ dictæ concurrant. Illa enim ſimplex aſſertio non induceret virum prudentem, vt in re tam graui plenam fidem adhibeat.

12 6. Infertur, ſi puella neget verum conſenſum ſe præſtitiſſe, veriſimilibus coniecturis metum patris comprobans, éſtque honeſtæ vitæ, & alij nubit, ſufficientem eſſe coniecturam, vt poſſit vir aliam ducere. Sic *Sotus 4. d. 27. quæſt. 1. articul. 3. propoſitione 1. verſ. Quo ergo gradatim. Bartholomæus à Ledeſma dubio 19. de matrim. concluſ. 3.* Et intelligo non de metu cadenti in virum conſtantem, quia tunc fruſtra aliæ coniecturæ exigerentur, cum matrimonium eſſet irritum, quamuis fœmina verè conſenſiſſet.

13 Rogabis autem, vtrum concurrentibus dictis circumſtantiis ficti conſenſus, licitum ſit abſque iudicis authoritate, matr. priori ſpreto, ad aliud tranſire? Dic hodie vix poſſe contingere caſum, vt id liceat: (vt bene dicit *Manuel 1. tomo ſum. 2. edit. c. 243. n. 6.*) quia cum debeant matrimonia coram parocho, & teſtibus celebrari, & parochus cõtrahentium nomina teneatur in libro ad id deſtinato ſcribere, ſcandalum ſequetur, niſi prius matrim. publica Eccleſiaſtica authoritate irritum declaretur. At ſi prius matrim. probari nequit, quia parochus & teſtes obiere, nec liber in quo nomina contrahentium ſcripta ſunt, comparet, poterit tuto in loco longinquo, vbi ſcandalum non eſſet, concurrentibus prædictis ficti cõſenſus circumſtantiis, alter coniux aliud contrahere matrimonium: (vt bene *Enriquez lib. 11. de matr. c. 11. n. [illegible] Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 19. fine,*) poterúntque etiam hodie prædictæ con-

iectura

iecturæ deſeruire,vt ex eis iudex Eccleſiaſticus,coram quo lis agitanda eſt, deprehendat fictum fuiſſe conſenſum.

14 7. Infertur, ſi coniecturæ prioris conſenſus ſint vehementes, quia non eſt notabilis diſparitas, nec tam veriſimilis metus adfuit, & talibus verbis,& modo vir conſentiat, vt arbitrio prudentis non poſſit vxor non credere, vere maritum conſenſiſſe, nec tenetur, nec poteſt credere, licet viſiuramento neget conſenſum:vt dixi n.3. fine. Sic *Soſus*,*Barth.à Ledeſ.*vbi eos retuli *nu.*12.*Menoch.de præſumpt.l.*3.*præſumpt.*1.*n.*35.*& conſil.*385.*n.*20.*vol.*4. Similiter ſi alter non tantum neget verum conſenſum, ſed etiam verba conſenſum exprimentia, alter coniux certus de verbis prolatis,non poterit aliud matrimonium inire:ſicut enim alter mentitur negando verba, poteſt præſumi veritatem conſenſus negãdo,cum mentiri. Sic *Veracruz* 3.*p. ſpec. a.*13. *concl.*4.*Barth.à Ledeſ.de matri.dub.*19.*concl.*1.*fine.*

15 Vtrùm autem diſſenſus in matrimonio probatur vtriuſque coniugis confeſſione, aſſerentis ſe ficte conſenſiſſe? Negant *Palud.*4.*d.*27.*q.*2.*a.*5.*n.*28.*D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*19.*paulò poſt princip.*Et poteſt probari,quia non ſatis eſt confeſſio impedimenti dirimentis,facta ab vtroque coniuge,ad matrimonium diſſoluendum. Sed meo iudicio longe diſpar eſt ratio:quia cætera impedimenta poſſunt alia via probari,cum externa ſint: diſſenſus autem,cum in corde lateat, non poteſt alia via probari, niſi per coniugum confeſſionem, licet coniecturæ aliæ poſſint adhiberi: & ideo admittatur facilius in hoc caſu vtriuſque coniugis confeſſio. Et ita *Bald.l.final.num.*21.*C.de hæred.inſtitu.* affirmat diſſenſum in matrimonium probari vtriuſque coniugis confeſſione:quod bene *Greg.Lop.l.*5.*verb.La Yglesia,tit.*2.*p.*4.dicit forte procedere niſi colluſionis præſumptio adeſſet.

16 Quando autem ſtante prædicta coniugis confeſſione ficti conſenſus, non liceat alteri, vel confitenti, reddere, aut petere,dixi diſp.41.n.52.

SVMMARIVM.

*An proteſtatio qua alter coniux ante matrimonium, proteſtatus eſt ſe per nulla verba conſentire, probet diſſenſum: referuntur duæ opiniones,n.*17.*&* 18.

*Probat, ſi fiat altero ſciente,& conſentiente: & item in omni contractu pendenti ex duorum voluntate,*19.

*An ſatis ſit,ſi altero præſente & tacente fiat proteſtatio,*20.

*Quid, ſi præmiſſa proteſtatione, altero ſciente, & conſentiente, ſequatur copula,videaturne à proteſtatione receſſum, & præſumatur conſenſus in matrimonium: & quid, poſt Trident.*21.

*An quando eſt iuſta cauſa non intimandi proteſtationem,valeat non intimata, vt propter ſcandalum,vel metum, & qualis metus eſſe debeat? & quid,ſi à quodam tertio incutiatur,*22.

*Quid, ſi ſequatur copula, poſt proteſtationem clam ex iuſta cauſa factam,*23.

*An quid hæc conferant pro foro interno,& externo, an ſcilicet, hæc proteſtatio excuſet ficte conſentientem,ne vere conſentire teneatur,*24.

Poſt quem ſunt alia ſummaria.

17 QVÆSTIO II. An proteſtatio qua alter coniux proteſtatus eſt, ante matrimonium, ſe nolle per quæcumque verba poſtea à ſe dicta matrimonium contrahere, ſit ſufficiens diſſenſus indicium? Quidam affirmant. Sic *Ioann. And.c.Tua,de ſponſal.n.*13.*Calderin.conſ.*1.*de his quæ vi:Barbatius conſi.*60.*n.*8.*ad finem,lib.*1.*Anton.Gabriel to.*2.*communium,lib.*14.*verb.Proteſtatio.fol.*248.*col.*2. *in mea edit.*additque prodeſſe hanc proteſtationem altero ignorante factam:& ex Theologis,*Petr.de Ledeſ.de matrim. q.*45. *art.*4. *fine,Manuel* 1. *to. ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*6.

18 Alij verò dicunt eam proteſtationem non prodeſſe, ſed adhuc præſumi ab ea receſſum eſſe, matrimonio poſtea inito. Sic *gloſſ.c.Tua,de ſponſal. verb. Mulierem, Guillermus,* quem refert,& ſequitur *D.Antonin.*3.*p.t.*1.*c.*19.*§.*1.*Tabiena Matrimonium* 4.*q.*7.*n.*8.*Nau.ſum.c.*22.*Hiſp.& Latinè n.*78. & addit *Hiſpanè*, licet poſt proteſtationem copula ſequuta non ſit.

19 Cæterum diſtinguendum eſt ſic, ſi ea proteſtatio fiat altero coniuge ſciente,& conſentiente, valet, & per eam receſſum videtur à conſenſu ſequenti, nec præſumetur matrimonium: ſi verò fiat altero ignorante, aut ſi ſciuit, diſſenſit proteſtationi, nihil prodeſt, ſed per ſequentem conſenſum videtur ab ea receſſum. Probatur prior pars, quia cum alter conſenſit,videtur cedere iure ſuo, & nolle contrahere matrimonium:poſterior verò pars probatur, quia matrim. eſt cõtractus ex duorum voluntate pendẽs, id autẽ generale eſt in omni contractu huiuſmodi,vt proteſtatio alterius nihil iuuet, niſi altero ſciente & conſentiente facta ſit,*l.final.§.item ſi prædixit,cum glo.ff.nautæ, caupo.c.Cumana,*cum *gl.& c.in Geneſi,de electione:*& plene notatur per *Bartol.Iaſon.& DD.l.Non ſolum,§.Morte,ff.de noui oper.nunciat.*& per *Ioan.*Andr.*regul.In generali,de regul.iur.in* 6.*Panor.c.Tua,de ſponſal.n.*9.*Nauar.c.Nullam,*18.*q.*2.*nu.*14. *quod eſt commentarium* 3.*de regularib.* ergo talis proteſtatio ficti conſenſus,alteri non intimata nil prodeſt.2.quia proteſtans faciendo actum contrarium proteſtationi videtur ab ea recedere,& ſimpliciter conſentire,*l. Cum in plures,§.Locator horrei,ff.locati,& cap.Sollicitũ,de appellat.*& eleganter *Iaſon l.Non ſolum,§.Morte,n.*14.*& ibi Ant.Rubeus n.*224.*ff.de noui oper.nuntiat.*ergo non prodeſt proteſtatio.Ita tenent *Innoc.c.Veniens,el* 2.*de ſponſal.n.vnic.*Anton.*c.Tua,eod. tit.n.*16.*Anchar.n.*8.Abb.*n.*9.Alex.*de Neuo n.*15.*Præpoſ.n.*2. *fine,Fel.c.Cũ M.de conſtit.*78.*& ibi Ripa n.*86.*Brunel.de ſponſal.concl.*10.*n.*11.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*2.*n.*3.*Maſcard. de probat.concl.*1248.*nu.*12.vbi alios refert:*Matienzo l.*5.*recop.tit.*1. *rubr.gloſſ.*1.*n.*66.*Lancelotus inſt.iuris canon.lib.*2.*tit.de nuptiis, verb.Iudicari.*Et ex Theologis,*Lud.Lop.* 2.*p.inſtruct. de matrim.c.*39.*§.Præterea,vt iuriſtis.*

Et quamuis non conſtet apud authores, an ſatis ſit conſenſus tacitus, quando ſcilicet altero præſente, & ta- 20
cente, fit proteſtatio, vt per eam videatur à futuro conſenſu receſſum: vel exigatur expreſſus: vt notant multi, quos refert *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*2.*nu.*3.*& Nauar.c.Nullam,* 18.*q.*2.*nu.*14. ait in dubio non videri conſenſum,ſi proteſtatio alteri noceat. At in matrimonio bene docent *Couar.ibi,& Matienzo n.præced.alleg.*requiri expreſſum ne tãtum ſacramentum illuſione, & leuitate contrahentium tractetur. Nam & in cæteris actibus, vt proteſtatio valeat, expreſſum conſenſum deſiderari tradunt *Bart. Alexand.*& communis, quos *ibi* refert *Couar.* Quare non eſt audiendus A*nton.Cucus l.*5.*inſtit.maior.tit,*12.*n.*163.dicens ſatis eſſe in matrim.altero pręſente,& tacente proteſtationem fieri.

Intellige tamen priorem partem, vt proteſtatio facta 21
altero conſentiente valeat:niſi poſtea copula ſequuta ſit, tunc enim videtur omnino à proteſtatione receſſum: & præſumetur matrimonium. Probatur ex *c.Per tuas, de conditio.appoſi.*vbi contracto matrimonio ſub conditione nõdum impleta, & ita nondum exiſtente perfecto conſenſu, recedi à conditione dicitur, & perfectum conſenſum effici,copula ſequuta.Et *c.Inſuper,qui matrim.accuſ.poſ.*allegabat mulier,teſtibus comprobare nitens diſſenſum:& tamen nõ auditur,quia poſtea permiſit copulam, per quam à diſſenſu videtur receſſiſſe. Sic *gloſſ.d.c.Per tuas,verb.Præſumendum,Innoc.c.Veniens,el* 2.*n.vnico,de ſponſal.Ant.Anch. Abb.*Alex.*de Neuo,Felin.Couar.Matiẽzo,Lud.Lop.*vbi n.19. allegati ſunt:*Syluest.*alios referens,*Matrimonium* 4.*q.*11.*Roſella Matrimonium* 4.*n.*11.*Nau.ſumma Latina cap.*22.*n.* 78. *Greg.Lop.l.*3.*t.*1.*p.*4.*verb.Con ella,Menoch.* multos alios referens,*de præſumpt.lib.*3.*præſumpt.*1.*n.*15.Et ratio huius præſumptionis eſt,ne inducatur turpitudo proteſtãtis, & peccatum in ea copula: delicti enim præſumptio omnino vitanda eſt,*l.Merito,ff.pro ſocio.*Quamuis contrarium teneat *Præpoſ.c.Tua,de ſponſal.nu.*2.dicens non ratificari per illam copulam. Cuius opinio quamuis iure communi vera non eſſet, hodie tamen attento *Tridentino ſeſſ.*24.*de matrimon. cap.*1. veriſſima eſt: quia cum iam per illam copulam matrimonium ratificari non poſſit,vt bene ait *Matienzo ibid.* & ita euitari non poſſit delictum illius copulæ fornicarię, ceſſabit omnino matrim.præſumptio:vt in ſimili probaui l.1.diſput.26.num. 12. Si tamen nullitas matrimonij illius quod coram parocho,& teſtibus fuit celebratum, ita occulta fuit,vt in foro externo probari non poſſit, habebit locum doctrina communis: quia hodie poteſt ratificari matrimoniũ illud,copula affectu maritali, ſicut iure anti-

quo eadem conualeſcebat: vt probaui hoc 2.diſp.37.n.14.

22 2. Intellige aliam partem, vt non valeat proteſtatio altero non conſentiente præmiſſa, vt intelligatur quando doloſè facta fuit, id eſt, citra iuſtam cauſam: ſecus ſi cauſa iuſta adeſſet, vt ſi quis metu cogatur matrimonium inire, & clam proteſtetur ſe minimè conſentire, valebit proteſtatio, nec ab ea videtur receſſum: vt colligitur ex *c. Lotarius 31.q.2.& ex c.1.de his quæ vi.*& docent *ibi gloſſ.verb. Præpoſuit, Innoc.ibi,n.3.Card.fine, Abb.n.14.Hoſtien.c.Tua, de ſponſal.fine,* vbi *Ioan.Andr.n.14.Ant.n.16.Cardin fine, Abb.n.9.Anch.n.8.Henric.n.4.Alex.de Neuo n.13.Præpoſ.n.2.Paul. conſi.45.n.2.li.1.Ripa c.Cũ M.n.115.de conſtit.* vbi *Felin.n.78. & ſeq.Gerard.ſingul.81.Beroius conſ.25.n.9.li.1.Sylueſt.Matrimonium 4.q.11.Tabiena Matrimoniũ 2.q.n.8.Nauar.ſumma, c.22.n.78.Maſcard.de probat.cõcl.1248.n.13.Lancelotus inſtit. iuris canon.l.2.tit.de nuptiis,verb.Iudicari.* Et ex Theologis, *Enriquez lib.11.de matrim.c.11.n.4.commento litera T.* & cõſtat ex deciſione *Dyni l.Qui in aliena,§.fin.ff.de acquir.hæred.* vbi dicit cautelam eſſe, vt timens fore vt cogatur per potentem ei vendere fundum, clam coram teſtibus proteſtetur diſſenſum: hæc enim proteſtatio efficiet vt venditio nulla ſit: & quamuis *ibi Bartol. ad fin.* reprehendat Dynum, eo quod cum venditio pendeat à duorum voluntate, debet proteſtatio notificari alteri. *Bald.*tamen, *Angel.*& *Imola ibi,* defendunt Dynum: reſpondéntque id fallere, vbi iuſta cauſa proteſtandi concurreret. Quod idem docet dicens eſſe receptam traditionem, *Nata conſ.451. num.22. li.2.Riminal.conſ.362.nu.86.li.4.Socin.& Decius,* quos refert & ſequitur *Anton Gabr.tom.2.commun.in mea edit.l.14.verb. Proteſtatio,f.248.col.2.Anton. Cucus lib.5.inſtit.maior.t.12.nu. 165.* Debet tamen metus hic eſſe cadens in virum conſtantem, alias proteſtatio illa clancula non iuuabit. Sic *Innoc. c.1.de his quæ vi.n.3.Cardin.fine, Abb.n.14.*& ita metum reuerentialem, ſufficientẽ non eſſe, vt iuuet proteſtatio, niſi minæ, vel verbera accedant, quia aliter non eſt cadens in virum conſtantem: docent *Deci.c.cauſam matrimonij n.21. de offic.deleg.Padilla* multis allegatis *l.Interpoſitas,nu 18.c.de tranſact.Salzedo ſuper regulam Bernardi Diaz 532.ampliat.2.* Similiter erit cauſa iuſta proteſtationis clandeſtinæ, vitatio ſcandali imminentis: vt tradunt *Sylueſt. & Nauar.proximè citati.* Sed dices tradita de metu, vera eſſe quando proteſtatio fit aduerſus eum, quem metum illaturum, timetur: ſecus quando aduerſus tertium, qui metum non infert: tunc enim cum culpa careat, ei notificanda eſt proteſtatio, ne culpæ immunis damnum patiatur: vt bene declarant *Alex.l.Qui in aliena,§.fi.n.5.ad fin ff.de acquir.hæred.& conſil.16.n.1. lib.3.Decius l.pacta nouiſſima,nu.12.C. de pactis,& c.Cum M.n.22.ad fin.de conſtitut.& c.Cauſam matrimonij,n.5.de offic.deleg.& conſi.219.nu.5.ad finem. Curtius iunior conſ. 26.n.6.*& ex profeſſo defendit *Aimon conſ.378.à n.9.lib.3.Flaminius de reſign.benef.lib.13.q.1.n.197.* limitans quando alter ignorauit metum illatum eſſe à tertio. Sed reſpond. quicquid ſit de hoc, hanc declarationem non habere locum in matrimonio, quia cum ſummam libertatem petat, *c. Cum locum,de ſponſal.* irritatur metu graui à quocunque illato.

23 Hæc autem II. limitatio intelligenda eſt, niſi proteſtatione ex cauſa iuſta præmiſſa, ſequatur copula: adhuc enim videbitur à proteſtatione receſſum. Sic *Hoſtienſ. Ioan. Andr. Ant. Anchar. Henric.n.5. Alex.de Neuo,n.14. Abb. Fel. Sylu.Tabiena, Lancelot.n.præced.allegati. Adrian.4.q.3. de matrim.dub.8.Nau.ſum.Hiſp.c.22.n.78.Greg.Lop.l.3.verb. Carnalmente, p.4.* Quid autem ſit hodie poſt Tridentinum, dixi n.21.fine.

24 Tandem obſeruandum eſt, hæc omnia de proteſtatione tradita, deſeruire foro externo: nam in foro interno, deficiente vero conſenſu non erit matrimonium. Poſſe tamen deſeruire foro interno, vt excuſetur hic fictus contrahens, ratione proteſtationis præmiſſæ, ab habendo vero conſenſu, in caſibus in quibus fictè conſentiens tenebatur conſentire: de quibus latè libr.1.tota diſputat. 10. & ſeq. Excuſabitur enim in foro interno, in caſibus in quibus prodeſt proteſtatio in foro externo, iuxta tradita: ſecus quando in illo foro non excuſatur. Et ratio eſt, quia quando non iuuat proteſtatio, proteſtans eſt in dolo, & culpæ reus, quando autem iuuat, culpa vacat.

SVMMARIVM.

An ob teſtimonium vnius iurantis interfuiſſe impedimentum dirimens, licet ſit amicus, vel ſit fama, vel ſit parochus, teneatur coniux credere, & à matrimonio abſtinere, n.25. Vel diligentiam adhibere, n.26.

An teneatur tunc dubitare, vel ſi fama ſit impedimenti, & tanquam ſi dubitaret ſe habere, 27.

Si diligentia adhibita nihil inuenit, poteſt deponere dubium, 28.

Quid ſi audiuit à non fide dignis, 29.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An ob teſtimonium alicuius teſtificantis impedimentum dirimens, teneatur coniux à matrimonio contracto abſtinere, impedimentumque credere, vel de eo dubitare? Prima concluſio, non tenetur credere, licet audierit à fide digno iurante, licet ſit amicus, vel proprius parochus: quia dictum vnius non inducit credendi neceſſitatem: ad id enim oportet eſſe duos, *c. Cum à nobis, de teſtib. & atteſtat.* Sic *Veruecius,* quem refert, & ſequitur *Sylueſt. Matrimoniũ 6.q.8. Roſella verb. Impedimentũ,imped.1.n.17.Angel. Matrimonium 2. imped.18.nu.4. Nau.ſumma,c.22.Hiſp.n.81. Lat.n.82. Lud. Lop.1.p.inſtruct.c. 81.fine:*& idẽ eſt, quãdo audiuit eſſe publicam famam. Sic *Veruecius, Roſella, Angel. Sylueſt. Nauar. ibi:* ſed *Sylueſt. & Angel.* dicunt non teneri ſub mortali credere, vnde videntur innuere teneri ſub veniali: quod clarè fatetur *Roſella ibi.* Sed meliùs *Nauar.* abſolutè dicit non teneri credere propter rationem dictam, & quia eſt in maximum ſui præiudicium. 25

II. Concluſio, tenetur hic diligentiam adhibere ad aſſequendam veritatem: quia alias eſſet ignorantia affectata, negligerétque rem valde neceſſariam ſuæ ſaluti, manerétque anceps de matrimonij valore, & ſic dubius an res ſit ſua, illam retineret, non adhibendo diligentiam ad dubium vincendum. Sic *Sylueſt. Veruecius, Angel. Roſel. Nauar. Lud. Lop. n. præced. citati:* idem *Tabiena Matrim.4.fine.* 26

III. Concluſio, dum hic non adhibet diligentiam, tenetur dubitare de matrimonij valore, & ſic gerere ſe tanquam coniugem dubium, qui iuxta ſupradicta, quamdiu diligentiam non adhibet, tenetur reddere, non tamen poteſt petere. Prob. quia id teſtimonium, vel fama merito virum prudentem dubitare cogeret. Pro hac ſententia eſt *gloſſ.c. Inquiſitioni, de ſentent. excomm. verb. Probabili,* vbi explicans illum textum, quando eſt conſcientia probabilis, & diſcreta, poſſe alterum coniugem reddere, non tamen petere, inquit, probabilis & diſcreta eſt, vt faciat dubium, vt quia mulier vidit virum cum conſanguinea, in locis ſuſpectis, & hora ſuſpecta, ſolum cum ſola, vel è contra: vel eſt publica impedimenti fama: hæc *gloſſ.* fama enim iuſtam credulitatem inducit, vt bene *Bart.* quem refert, & ſequitur *Abb. c. Cum contingat, de reſcript. nu. 4.* & multi alij quos *additionator ad Abbatem* refert, *ibi gloſſ. ſuper verb. Fama:* cum autem teſtis fide dignus plus probet quàm fama, ille enim ſemiplene probat, ſecundum omnes: hæc autem ſecundum multos non ſemiplene probat, niſi aliis adminiculis aſſocietur: & licet alij contrarium ſentiant, ſcilicet ſemiplene probare: ſaltẽ id eſt ſub opinione, vt poteſt videri in *Maſcard. de probat. concl. 753. n. 5. & 6.* ergo à fortiori dictum teſtis fide digni ſufficiens erit, vt coniux dubitare teneatur. Idem colligitur ex DD. allegatis nu. 25. & 26. ſi enim id teſtimonium non eſſet ſufficiens ad reddendum coniugem dubium, non teneretur inueſtigare veritatem, ſed poſſet conſcientiam deponere, ſicut dicemus nu. 29. poſſe facere, quando audiuit à perſonis non fide dignis. 27

IV. Concluſio, ſi diligentia ſufficienti adhibita, nihil inuenit, poteſt tutè conſcientiam deponere: quia iam non habet iuſtam dubitandi rationem: & ita poteſt ſuam poſſeſſionem tueri. Sic *Veruecius, Sylueſt. Angel. Lud. Lop. n. 25. allegati, Nauar. ſum. Hiſp. c. 22. n. 82.* 28

29 Vltima concluſio, ſi audiuit à perſonis non fide dignis, poteſt conſcientiam deponere, nec ea eſt ſufficiens dubitandi ratio. Sic *gl.c.Inquiſitioni, verb. Leui, de ſenten. excom.Vernecius,* Angel.*&* *Syluest.allegati n.*25.

SVMMARIVM.

*An ad probandum impedimentum, vt diſſoluatur matrimonium, debeant eſſe teſtes omni exceptione maiores, n.*30.
Quid, ſi opponatur impedimentum conſanguinitatis, 31.
An ſatis ſit fama, n. 32. *Et quid, de vtriuſque coniugis fatentis impedimentum, confeſſione, ſiue pro matrimonio, ſiue contra ſtent, licet fama concurrat, n.*33.
Quid, ſi alter ſtans pro matrimonio fateatur impedimentum, & ſit illius fama, 34.
*Quid, ſi abſque fama vterque coniux pro matrimonio, vel alter pro illo ſtans fateatur impedimentum, nu.*35. *& ibi, iudicis arbitrio relinquitur, quando hæc confeſſio ſatis ſit.*
Quid, ſi non agatur de diſſoluendo matrimonio, quoad vinculum, ſed quoad torum, an ſufficiat confeſſio alterius coniugis, 36.
An contractum eſſe matrimonium probetur confeſſione coniugum, etiam ad euitandam pœnam concubinatus, 37.

30 QVÆSTIO IV. Qualis probatio impedimenti dirimentis exigatur ad matrimonium legitimè contractum, diſſoluendum. Sit concluſio, quamuis ad impediendum matrimonium ne contrahatur, ſatis ſit teſtis, vel fama: vt latè probaui l.1.tota diſput.71.at verò ad ipſum diſſoluendum, duo teſtes omni exceptione maiores deſiderantur: quia eſt cauſa grauiſſima, in eáque de magno præiudicio agitur. Habetur expreſsè *c.*1.*de conſanguin.* vbi id docent omnes, *Sotus* 4.*d.*41.*q.vnic.a.*5.*concl.*3.*Couar.*cum aliis, quos refert 4.*decret.*2.*p.c.*8.§.12. *nu.*7.*&* 8. vbi optimè tractat qui hac in re dicantur teſtes omni exceptione maiores: *Maſcard.de probat. concl.* 1035.*n.*19.*Perez lib.*5.*ordin.t.*1.*l.*3.*fine.*

31 Excipe niſi agatur de diſſoluendo matrimonio ratione conſanguinitatis: tunc enim ſunt legitimi teſtes, parentes, & conſanguinei, *c.Super eo, el* 2.*de teſtib.c.Videtur, qui matrimon. accuſ. poſſ.* vbi ea ratio traditur, quia conſanguinei præſtantius cæteris parentelam norunt. Sic *cum aliis Maſcard.ea concl.*1035.*n.*20.

32 Hinc infertur, non ſatis eſſe famam impedimenti, *c. Si duo,*35.*q.*6. Et ratio eſt clara, quia oportet impedimentum plenè probari, at fama ad ſummum ſemiplene probat. Et hoc eſt ſub iudice, vt dixi num.27.Sic *Maſcard.cum aliis ea concl.*1035.*n.*21.

33 2.Infertur, licet ad ſponſalia diſſoluenda ſatis ſit confeſſio vtriuſque ſponſi, vt diximus lib.1.diſp.72.n.2.verum ad diſſoluendum matrimonium minime ſufficere, ſi vterque coniux non ſtans pro matrimonio, id eſt, petens id diſſolui, fateatur impedimentum dirimens. Quia in cauſa matrimonij non ſtatur litigantium confeſſioni, *c. Super eo, de eo qui cogno.conſanguin.* Item quia cum non ſit in eorum poteſtate matrimonium diſſoluere, ſicut eſt dirimere ſponſalia, non eſt eorum confeſſioni circa matrimonij diſſolutionem, ſtandum, ſicut ſtatur in ſponſalibus. Sic *Hoſt.ſumma, t.de eo qui cogno.conſang.n.*3.*Abb.d.c.Super eo, n.*5.*fine, & ibi Alexand.de Neuo, n.*13.*Brunel.de ſponſal.concl.*29.*in princ.Nauar.l.*4.*conſiliorum in* 1.*edit.tit.de ſponſ.conſi.*8.*n.*3.*Menoch.de arbitrar.li.*2.*centur.*2.*caſu* 103.*n.*8.*Maſcard.*alios referens, *de probat.concl.*1035.*n.*22. Et ex Theologis, *Sotus* 4.*d.*41.*q.vnic.a.*5.*concl.*3.*Veracruz* 3.*p.ſpec.a.*8. Quod verum eſt, licet fama impedimenti cum tali confeſſione concurrat. Quia confeſſio ea cum ſit in confitentium fauorem, nihil probat, & fama per ſe non ſatis eſt. Sic *Abb. Alex. de Neuo, Maſcard.n.*22.*Veracruz proximè allegati.* Dixi conſultò, ſi confeſſio fiat à coniugibus nõ ſtantibus pro matrimonio: ſi enim pro illo ſtent, quia non petunt matrimonium diſſolui, ſed in eo perſeuerare volunt, iudex autem ex officio inquirit, vel tertius accuſat, tunc confeſſio vtriuſque ſimul cum impedimenti fama ſufficit, *c.Si duo,* 35.*q.*6.Sic docet *ibi Arch. Abb.d. c.Super eo, n.*6. *&* 7.*& ibi Alex.de Neuo, n.*14.*Couar.*4.*decret.*1.*p.c.*4.§.1.*nu.*4. *Menoch. d.caſu* 103.*n.*9.*Maſcard.*referens *Ioan. Andreã, d.concl.* 1035.*n.*23.*Veracruz. d.a.*8.*& Abb.& Alexand. de Neuo* reprobãt Abbatem antiquum, & Antonium ibi, dicentes hoc non procedere, quando impedimentum eſt conſanguinitatis.

Immo ſufficienter probat, ſi fiat confeſſio ab altero ſtante pro matrimonio, & adſit impedimenti fama: vt tenent multi, quos refert *Menoch.de arbitrar.lib.*2.*cent.*2.*caſu* 103.*n.*10.illóſque ſequitur. Et quamuis *Anton. c. Super eo, de eo qui cogno.conſang.& ibi Alex.de Neuo, n.*15.limitent, niſi coniux ille turpitudinem ſuam alleget. At bene improbant hoc, *Archid.c.Si duo,*35.*q.*6.*Abb.d.c.Super eo, fi.Maſcardus de probat.concl.*1035.*num.*28.*Veracruz* 3.*p.ſpec.a.*8.Quia quoties de animæ periculo tractatur, allegans propriam turpitudinem, eſt audiendus: & ex alia parte, cum hic velit matrimonium conſiſtere, non præſumitur in proprium caput eum falſum confiteri. 34

Quinimo ſi vterque coniux ſtans pro matrimonio, fateatur impedimentum, ſatis eſt ad dirimendum matrimonium, licet fama impedimenti non concurrat: veriſimile enim non eſt velle contra ſe ipſos falſum deponere, *l. fi.C.de arbitr.tut.*Sic *Abb.d.c.Super eo, n.*7.*Brunell. de ſponſal. concl.*29.*n.*4.*Maſcard.ea concl.*1035.*nu.*31.*Veracruz d.a.*8.Et hac ratione ducti, multi docent ſufficere etiam confeſſionem alterius coniugis pro matrimonio ſtantis abſque fama. Sic *gloſſ.c.Atteſtationes, verb.Euaſiſſe, de deſpõſ.impub. & alij,* quos refert, & ſequitur *Couar.*4.*decret.*1.*p.*4.§.1.*n.*4.niſi (inquit) ſit aliqua colluſionis præſumptio. Sed meritò hanc non ſufficere in re tam ardua, defendunt multi, quos refert & ſequitur *Menoch.de præſumpt.l.* 3.*præſumpt.*1.*n.*9.10.11.*&* 12.Id tamen obſeruandum eſt, ſi præſumptio colluſionis inter coniuges ſit, minimè probare vtriuſque confeſſionem: vt bene docent *Abb.d.c.Super eo, d.n.*7.*Veracruz d.a.*8.Propter quod colluſionis periculum, relinquitur arbitrio iudicis, an talis confeſſio vtriuſque coniugis pro matrimonio ſtantis, ſufficiens ſit. Sic *Menoch.de arbitrar.l.*2.*centur.*2.*caſu* 103.*n.*9.*Maſcard.de probat. concl.* 1035.*num.*31. 35

Hæc omnia de coniugum confeſſione dixerim, quando tractatur de diſſoluendo matrimonio quoad vinculum: ſi enim de ſolo diuortio quoad torum tractetur, ſtatur confeſſioni alterius coniugis contra ſe ipſum prolatæ, *c.Ex literis, de diuort.c.Intelleximus, de adult.*Sic *Abb.c.Super eo, nu.*5.*de eo qui cognouit: & ibi* Alex. *de Neuo n.*13.*Brunel.de ſpõſ.cõcl.*29.*n.*2.*Menoch.de arbitr.l.*2.*cent.*2.*caſu* 103.*n.*7.*Maſcard.de probat. concl.*1035.*nu.*33.*Veracruz* 3.*p.ſpec. a.*8.Hoc intelligit *Alex.de Neuo nu.*13.quando is confitens ſtat pro matrimonio. Sed melius *Menoch.eo n.*7.cum aliis, quos refert, indiſtinctè docet ſtari confeſſioni alterius contra ſe ipſum: vt ſi fatetur ſe adulterium perpetraſſe, concedetur alteri coniugi innocenti ius diuortium celebrandi: cum enim hæc confeſſio fit tantum in confitentis præiudicium, valet. 36

Tandem obſerua, ſi de probãdo matrimonio inter aliquos tractetur, ſtari eorum confeſſioni. Et ratio eſt, quia cum matrimonium ſolo conſenſu contrahatur, *l Nuptias, ff. de regul. iur. c.Sufficit,*27.*q.* 2. ſola confeſſio probat. Sic *Abb.d.c.Super eo, n.*5.*Menoch.*multos referens, *eo caſu* 103.*n.*4.*Veracruz d.a.*8. Et à fortiori ſtatur vtriuſque confeſſioni, dicentis matrimonium contraxiſſe, ad euitandam ſtupri, vel fornicationis pœnã: vt ſi aliqui reperiantur in actu fornicario, & dicant ſe eſſe matrimonio coniunctos. Sic multi quos refert, & ſequitur *Tiraq.l.*5 *connub.gloſſ.*1.*p.*5.*nu.*32.*Menoch.*alios referens, *d.caſu* 103.*n.*5.vbi addit cum *Tiraquel.eo nu.*32. hoc verum eſſe, quando deprehenſi paris ſunt conditionis: inter pares enim facilius matrimonium præſumitur: coniecturáſque attendendas, an probabiliter matrimonium iniiſſe videantur: quod arbitrio iudicis has coniecturas ex perſonarum qualitate perpenſuri, relinquitur. Si autem id matrim. ſit contra aliud prius contractum, non ſtabitur coniugum confeſſioni, cum ſit in alterius detrimentum. Sic *Abb.d.c.Super eo, n.*5.*Menoch.dict.caſu* 103.*Veracruz* 3.*q.ſpec.a.*8. 37

DISPVTATIO XLVI.

Qualiter conſtare debeat de alterius coniugis obitu, vt poſſit ſuperſtes aliud inire matrimon.

SVMMARIVM.

Quid iure ciuili, & canonico ſtatutum ſit: & an longiſſima abſentia probetur mors alterius coniugis, n. 1. & an vitam hominis præſumatur centum annis durare: & explicatur l. fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. eod. n. 1.

An auth. Hodie, C. de repud. ſit correcta quoad hoc, iure canonico: poſſitque iudex punire fœminam ſecundo nubentem, non ſeruata ſolennitate illius, 2.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ, 3.

Eadem mortis probatio debet eſſe, & profeſſionis alterius coniugis ante matrimonium conſummatum, 4.

An requiratur certus nuncius de morte, vel ſat ſit in vtroque foro alia moralis certitudo: refertur quædam opinio, num. 5. & opinio authoris, num. 6.

Iudicis arbitrio relinquitur hæc probatio, 7.

Poſſunt teſtes non citata parte probare hanc mortem, 8.

Soluuntur argum. & explicantur c. Quoniam, §. Porro vt lite non conteſt. & c. Cum per bellicam, 34. q. 2. & l. 8. t. 9. p. 4. n. 9.

Poſt n. 9. inuenies alia ſummaria.

1 VAriæ extant iuris diſpoſitiones in hac re: ſi enim ius ciuile inſpiciamus, ſatis eſt ſi mulier quinquennio virum abſentem, de cuius vita prorſus dubitatur, expectet, vt poſſit alij nubere, *l. Vxores, ff. de diuort.* quod tempus poſtea ad quadriennium eſt reſtrictum, *l. Vxor, C. de repud.* Sed poſtea hoc omnino correctum eſt per *auth. Hodie, C. de repudiis, & c. In præſentia, de ſponſal.* vbi ſtatuitur ob nullam abſentiam, niſi alia mortis certitudo adſit, licere alteri coniugi aliud matrimonium inire. Huius rationem aſſignant aliqui: quia præſumitur vitam hominis centum annis durare, per *l. fin. C. de ſacroſanct. Eccleſ. ad fin.* ibi, *Vnum tantummodo terminum humanæ vitæ imponimus, id eſt, centum metas annorum.* Hanc rationem tradit *Abb. d. c. In præſentia, n. 4. Nauar. lib. 4. conſilior. tit. 1. de ſponſal. in 1. edit. conſil. 15. in 2. conſil. 17.* Et ita præſumi tradunt *Iaſon*, & communis, *dict. l. final. Anton. Gabriel.* [illegible] *commun. in mea edit. li. 11. verb. Mors, fol. 131. col. 2.* & multi alij, quos & eorum fundamenta refert *Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 49. n. 9.* Sed hæc ratio non eſt ſolida, quia verius eſt non præſumi vitam hominis eo tempore durare. Quia ius non præſumit quæ rariſſime contingunt. Et ita multis fundamentis comprobans, tenet *Menoch. d. præſumpt. 49. à n. 1. vſq; ad 9.* multóſque alios refert: & ad *d. l. final.* reſpondet *n. 10.* eam legem, & ſimiles tantum probare negatiuam, ſcilicet ius non præſumere vitam vltra centum annos durare, non autem affirmatiuam partem. Idem tenet *Couar. 2. var. c. 7. nu. 6. verſ. 3. Gutier. 2. pract. q. 7. n. 5.* Vnde vera ratio eſt, quia ex longa coniugis abſentia non reſultat certitudo de eius obitu, ſed tantum incertitudo, & dubium: at quamdiu res eſt dubia & incerta, melior eſt conditio prioris matrimonij poſſidentis. Item, quia nullum eſt periculum abſtinendo ab alio matrimonio, eſt autem adulterij, contrahendo, ſi forte coniux alter ſuperſtes ſit. Deinde, quia mors non præſumitur, ſed eſt probanda, quilibet enim viuere præſumitur, *l. vlt. C. de ſacroſanct. Eccleſ.* Tandem, quia cum mors ſit fundamentum eam allegantis, ad probandam ſuam intentionem, vt animaduertunt *gloſſ. & DD. l. 1. §. Si quis ſe neget, ff. quemadmod. teſtam. aper.* debet probari ab allegante.

2 Aliud extremum decreuit *auth. Hodie. C. de repud.* nempe vt vxor audiens virum in prælio obiiſſe, non prius alij nubat quam per ſe vel per alium adeat belli ducem, iſque iuret obiiſſe, aliorumque teſtimonia recipiat, & poſtea expectet per annũ: alias puniri poſſit de adulterio. Quam non eſſe correctam iure canonico, & ita ſeruandam eſſe docent *Bart. l. 2. §. Si dubitetur, nu. 1. ff. quemadmodum teſtam. aper. Anchar. c. Dominus, fine, de ſecũd. nupt.* & in hanc partem magis inclinat *Greg. Lop. l. 8. tit. 9. p. 4. verb. Algunos*, & videtur clare ſentire *gloſſ. c. Quoniam frequenter, verb. Præſumatur, vt lite non conteſt.* vbi ſtatuens coniecturas quibus vxor viri mortem probare poteſt, addit, *Et aliquo tempore expectauit, forte per annum, vt auth. Hodie, C. de repud.* Sed dicendum eſt iure canonico correctam eſſe: quia *c. In præſentia, de ſponſal.* tantum petitur certum nuncium de morte haberi. Et ita docent *ibi Innoc. n. vnic. Ioan. Andr. n. 4. Ant. nu. 7. Anch. n. 6. Tancred. Goffred. Philippus*, quos refert, & ſequitur ibi *Abb. n. 6. Alex. de Neuo n. 8. Felin. d. c. Quoniam frequẽter, fine, Roſella, verb. Impedimentum, imped. 12. n. 3. Rolandus cõſil. 95. n. 12. vol. 3. Ioſeph. Lud. dec. Peruſ. 110. deciſ. 12. n. 7. Petr. Barbobus conſil. matr. 25. n. 3. vol. 1. Gutier. lib. 2. pract. q. 8. n. 5. & 6.* Et *Alex. de Neuo d. nu. 8.* optime reprobat Cardinalẽ, quem ibi refert, dicentem poſſe iudicem ſecularem punire vxorem ſecundo nubentem, non ſeruata ſolemnitate *illius auth. Hodie*, ſi poſtea virum priorem viuere appareat. Quia cum ius canonicum licentiam contrahendi ea ſolennitate non ſeruata, concedat, ſublatum eſt in totum ius ciuile: lex enim ciuilis cum nihil circa matrim. diſponere poſſit, cenſetur prorſus ſublata, ita vt contra illius diſpoſitionem agens, nullius pœnæ reus ſit, quoties canones aliter diſponunt: vt notat *Ioan. Andr. c. Statutum, de elect. in 6.*

3 His præmiſſis 3. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. an requiratur omnimoda certitudo mortis. II. an ſufficiat dictum vnius teſtis. III. an ſufficiat fama.

4 Præmittendum eſt, quicquid dicetur de probatione mortis alterius coniugis, dicendum eſſe de probatione profeſſionis factæ per alterum coniugem, vt manens in ſeculo poſſit aliud matrimonium inire, ſi prius conſummatum non erat, vel ſimiliter religionem ingredi, ſi conſummatum erat, quia eadem prorſus eſt ratio. Sic *Sotus 4. d. 37. q. vnic. a. 3. verſic. In primis, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 4. Lud. Lop. 1. inſtruct. c. 83. §. Quia vtrum.*

5 QVÆSTIO I. Vtrùm deſideretur certum nuncium de alterius coniugis morte haberi, vt ſuperſtes poſſit aliud matrim. inire: vel ſatis ſit probabilitas moralis, id eſt, vt ſit probabilis cauſa ad credendum, iudicio ſapientum? Duplex eſt ſent. I. affirmat ſatis eſſe hanc probabilitatem moralem: quod ſi opponatur *c. In præſentia, de ſponſ.* petens certum nuncium: reſpondent *Ant. Roſel. Sylueſt. Philiarcus, Barth. à Ledeſ. Lud. Lop.* ſtatim referendi, intelligi, vt Eccleſia facultatem concedat aliud ineundi matrimonium: maior enim certitudo deſideratur ad hoc, ob eius authoritatem. Probatur hæc ſent. ex *c. Quoniam, §. Porro, verſ. Si autẽ, vt lite non conteſt.* ibi, *Si autem de carnali coniugio ſit agendum, tamdiu alteruter coniugum expectetur, donec de ipſius obitu veriſimiliter præſumatur*: ergo ſufficiunt veriſimiles mortis præſumptiones. 2. ex *c. Cum per bellicam, 34. q. 2.* ibi, *Nec tamen culpabilis iudicetur, qui perſonam eius mariti qui iam nõ eſſe exiſtimabatur, aſſumpſit.* Vbi loquitur textus de vxore ſecundo nubente, dicitque eam excuſari ob credulitatem mortis viri. 3. Quia adulterium non admittitur ſine dolo, *l. pen. ff. de adult.* qui abeſt, cum probabilis credulitas mortis viri habetur. 4. ex *l. 8. in princ. tit. 9. p. 4.* ibi, *Si acaeſcieſe el marido tardaſe mucho en la guerra, de guiſa que fizieſen algunos creer à ſu muger que era muerto, e ſe caſaſe con otro, no la podrian acuſar de adulterio, maguer fueſe viuo el primer marido, ca excuſa el no ſaber.* Hanc ſententiam videtur clarè tenere *gloſſ. 34. q. 2. in ſumma, verb. Vtraque quæſtio*, & clarius *c.* [illegible]*, de ſpon. verb. Viris.* Et tenent *Hoſt. ibi ad fi. & ſum. t. de ſponſa. duorum, nu. 6. Ant. dict. c. In præſentia n. 7. Anch. ibi, ad fin. & nu. 6. Roſel. verb. Impedimentum, imped. 12. n. 1. & 3. Vincent. Tancredus, Goffred. Philippus, Supplementum, Rainerius*, quos refert, & ſequitur *Sylueſt. Matrimonium 8. q. 13. dict. 2. & 4. Tabiena verb. Impedimentũ, imped. 10. q. 1. nu. 2.* quia addit contra reliquos, eãdem certitudinem ſufficere vt Eccleſia facultatem concedat celebrandi aliud matrimonium: nec obſtare *d. cap. In præſentia*, quia certum nuncium, exempli gratia, quod minimè regulam reſtringit, proponit. Et videtur tenere tamquam probabilem *Angel. Matrimon. 3. imped. 13. n. 4.* & tenent *Armilla verb. Matrimonium, n. 45. Ant. Gom. l. 80. Tauri, n. 31. verſ. Hodie tamen, Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 3. ad fi. Maſcard. de probat. cõcl. 1074. n. 5.* Et ex Theologis *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 9. fine, Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 9. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 56. ad finem, concl. 9. Lud. Lop. 2. p. inſtructorij, de matrim. c. 55. fol. 1171.* Et eſt probabilis hæc ſent.

II. ſent.

6 II. Sententia probabilior, ait eandem certitudinem requiri, vt Eccleſia det contrahendi facultatem, & vt poſſit aliquis propria authoritate: & ita requirit tantam certitudinem, aut per certum nuncium, aut per teſtes, vt iudicio prudentis non tantum probabilis, ſed certa iudicetur mors. Prob. ex *c. In præſentia, de ſponſ. fine*, ibi, *Non poſſunt tales ad aliorum conſortium conuolare, nec permittas eos authoritate Eccleſiæ contrahere, donec certũ nunciũ recipiant de morte virorum.* Hæc ibi, ecce qualiter coniunguntur ea duo, vt illi nequeant contrahere, & Eccleſia concedere facultatem, donec certum nuncium recipiant. Et *c. Dominus, de ſecun. nupt.* ibi, *Ad vobis reſpondemus*, vt nullus amodo ad ſecundas nuptias migrare præſumat, donec ei conſtet, quod ab hac vita migrauit coniux eius. 2. quia in contrahendo ſecundo matrimonio, periculum eius nullitatis, & adulterij imminet, in abſtinendo vero nullum: ergo quamdiu non eſt omnimoda certitudo mortis viri, abſtinendum eſt, vt peccati periculum vitetur. Hanc tenent *gloſſ. d.c. In præſentia, fine, Innoc. c. Dominus, de ſecund. nupt. nu. vnic.* vbi *Anchar. fine, Abb. d.c. In præſentia, fine*, & melius *c. Quoniam, §. Porro, nu. 12. vt lite non conteſt. Alex. de Neuo d.c. In præſentia, num. 22. Rotund. conſ. 93. n. 8. vol. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 3. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 231. Ioſephus Ludouic. deciſ. Peruſin. 1. tom. deciſ. 12. n. 7. Gutier. 2. pract. q. 8. num. 4. & ſeq.* & multi alij, quos refert *Maſcar. de probat. concl. 1074. n. 4.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 37. q. vnica, a. 5. verſi. De hac vero certitudine, & verſ. ſeq. Angles floribus, 1. p. de matrim. q. 11. de impedim. ordinis, a. 3. dub. 1. f. 594. Manuel 1. to. ſumm. 2. edit. c. 233. n. 2. & 4. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 52. §. vlt. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. §. Quia vtrum.*

7 Hinc fit, cum hæc certitudo mortis prioris viri, non omnino qualis eſſe debeat, præſcribi poſſit, iudicis prudentis arbitrio, attentis circumſtantiis occurrentibus, relinqui. Sic *Anton. c. In præſentia, de ſponſal. nu. 7.* vbi *Abb. nu. 6. Alex. de Neuo n. 5. Aufrerius capella Toloſana, deciſ. 316. Armilla verb. Matrimonium, nu. 45. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 10. q. 1. n. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 3. nu. 4. Greg. Lop. l. 8. t. 9. p. 4. verb. Algunos, Anton. Cucus l. 5. inſtitut. maior. t. 12. num. 231. Menoch. de præſumpt. li. 6. præſumpt. 49. n. 28. Gutier. 2. pract. qu. 8. n. 9.* Et ex Theologis *Veracruz 1. p. ſpecul. a. 42. concl. 1. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 55. f. 1171. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 233. num. 2.*

8 Illud autem eſt ſpeciale in morte probanda, vt teſtes non citata parte, ſed ex mero iudicis officio examinari poſſint. Sic *Benedictus*, quem refert & ſequitur *Prapoſ. c. In præſentia, de ſponſ. fine, Bald. c. Quoniam, §. Porro, vt lite non conteſt. & ibi Felin. fine*, & alij quos refert, & ſequitur *Maſcard. de probat. concl. 1076. fine.*

9 Ad duo priora argum. propoſita n. 5. reſpondet *Gutier. l. 2. pract. q. 8. nu. 4.* illos textus correctos eſſe per *cap. In præſentia, de ſponſ.* Sed hoc non placet: quia cum ſit contra ius naturale, ſecundum inire matrim. abſque morte prioris viri debita certitudine, & ita certitudo hæc non pendeat à iure humano, Eccleſia ſtatuens qualis certitudo deſideretur, non procedit diſponendo, ſed tantum declarando ius naturale: quare dicendum non eſt olim declaraſſe minorem certitudinem exigi. Quare omiſſa hac ſolut. & alia, quam refert, & reprobat *Hoſtienſ. c. Quoniam frequenter, ſuper verb. Veriſimile, vt lite non conteſt.* dicendum eſt cum *Hoſtienſ. ibi*, eos text. intelligẽdos eſſe, iuxta *d. c. In præſentia*, vt ea veriſimilis præſumptio, & exiſtimatio mortis, ſit per certum nuncium, vel alias probationes æquiualentes. Ad 3. dico, eſſe in dolo vxorem non adhibentem diligentiam iure requiſitam, vt certior fiat de viri obitu. Ad 4. dic intelligi eam legem, quando per teſtes mulier certificatur de morte viri: quod ea verba ſignificant, *De guiſa que fizieſen algunos creer à ſu muger, que era muerto.* Et ſi aliud intellexit, correctam eſſe iure canonico.

SVMMARIVM.

An ſufficiat vnus teſtis ad probandam alterius coniugis mortem, referuntur duæ opiniones, n. 10. & 11. & vox vnius vox nullius, nu. 11. Sententia authoris, n. 12. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

10 Quæſtio II. An ſufficiat vnus teſtis affirmans coniugis mortem, vt liceat alteri ad ſecundas nuptias tranſire? Affirmant aliqui ſufficere, attendendam tamen nuncij, ſeu teſtis perſonam, & qualitatem, & an per verba veriſimilia deponat: & ita in hoc, iudicis arbitrium verſari. Prob. ex *c. In præſentia, de ſponſal.* ibi, *Non permittas eos contrahere, donec certum nuncium de morte recipiant.* Si ergo ſatis eſt certus nuncius, ſufficiet vnus teſtis. Sic *Hoſt. ſumma, tit. de ſponſa duorum, n. 6. & d. c. In præſentia, ad fin.* vbi *Abb. n. 6.* adeo mordicus tuetur hoc, vt cenſeat *Bart.* qui oppoſitum aſſeruit, immemorem fuiſſe illius text. *Angel. Matrimonium 3. impedim. 13. n. 4. Veracruz 1. p. ſpeculi, a. 42. concl. 1.*

11 Alij verò ſufficere vnum teſtem negant. Quia *c. In præſentia, de ſponſ.* oppoſitum non declarat: in illis enim verbis, *Donec certum nuncium recipiant*: poteſt ſumi nuncium neutrius generis, ita vt ſignificet *la nueua*: at non poteſt dici nuncium certum, quod voce vnius habetur, cum iura clament vocem vnius eſſe vocem nullius, *l. Iuriſiurandi, verſ. Simili modo, C. de teſt. & c. Veniens, fine, de teſtib.* Et confir. quia cum correctio iuris tanquam odioſa, vitanda omnino ſit, *l. Præcipimus, C. de appel.* per ea verba valde dubia, & æquiuoca, non eſt dicendum iura corrigi. 2. Quia eſto ſumeretur maſculine nuncius certus, *d. c. In præſentia*, at nuncius certus eſt qui nuncium certum affert, non autem poteſt dici afferre nuncium certum, quando ipſe ſolus id teſtatur. Tandem, quia ſi dictum vnius in cauſis pecuniariis inſufficiens eſt, à fortiori minime ſufficiet in cauſa ſecundi matrimonij contrahendi, in qua vertitur animæ periculum, ſacramenti irritandi, maximæ infamiæ, & dedecoris fœminæ ſecundo nubentis, ſi forte adhuc prior vir ſuperſtes eſſet. Ita tenet *Bart. l. 2. §. Si dubitetur, n. 1. ff. Quemadmodum teſtam. aper.* Et magis in hanc ſententiam inclinat *Gregor. Lop. l. 8. t. 9. p. 4. verb. Algunos*, & tenet *Manuel 1. tomo ſum. 2. edit. c. 233. n. 2.* vbi vltra certum nuncium alias mortis coniecturas poſtulat.

12 Hæc II. Sent. multo magis placet: quia fortiſſimis innititur rationibus. Primam tamen admitterem, caſu quo coniux obierit in loco ita diſtanti, vt facile nequeant aliæ probationes haberi: tunc enim ſatis erit nuncius, & ita vnus teſtis, conſiderata qualitate perſonæ, & vt veriſimilia dicat: quod iudicis arbitrio committitur: vt ait prior ſent. nam quando probatio integra & plena haberi nequit, ſatis eſt per coniecturas, *l. Non omnes, §. A barbaris, ff. de re militari*, ibi, *Sed licet hoc liquido conſtare non poſſit, argumentis tamen cognoſcendum eſt.* Extra hunc tamen caſum integra & plena probatio deſideratur, vt ait II. ſententia: & ita cum hoc temperamento ſentiunt *Anton. c. In præſentia, de ſponſal. n. 7.* vbi *Henricus nu. 6. Alex. de Neuo n. 13. & 14.* Neque eſt audiendus *Antonius ibi*, in quantum hoc limitat, vt requiratur plena & certa probatio, vt iudex contrahendi facultatem concedat: ſatis autem eſſe coniecturas, vt propria authoritate aliud matrimonium ineatur: quam differentiam reprobaui num. 6.

SVMMARIVM.

An ſufficiat fama, referuntur duæ opiniones, num. 13. & 14.
Opinio authoris, n. 15. & quas conditiones debeat habere fama, vt probetur, num 16.
Soluuntur argumenta, num. 17.

13 Quæſtio III. An fama probetur mors? Triplex eſt ſent. I. negat ſatis eſſe. Quia *c. In præſentia, de ſponſal.* deſideratur certum nuncium de morte adeſſe, fama autem oritur ab incerto authore, & plerumque fallaci: vt notatur *c. Veſtra, de cohabitat. cleric.* Item, quia vt dixi n. 6. requiritur certa & integra mortis probatio, fama autem nec certo, nec integrè probat. Sic *Abb. d. c. In præſentia, n. 6. Gutier. 2. pract. q. 8. à n. 4. Veracruz 1. p. ſpeculi, a. 42. concl. 1. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 233. num. 2.*

14 II. Sententia ait mortem ſatis probari fama. Sic *Anchar. d. c. In præſentia, n. 5. Iul. Clarus li. 5. recept. §. Fornicatio, verſ. penult. Ant. Gom. l. 80. Tauri, n. 31. verſ. Hodie tamen, Perez li. 5. ordin. t. 1. l. 3. ad finem.*

15 III. Sententia quæ mihi placet, ait ſolam famam non ſufficere, vt probant rationes primæ ſententiæ, niſi aliis adminiculis adiuuetur: tunc enim ſatis erit: quia certa moraliter probatio dici poteſt. Sic *gloſſ. cap. Quoniam frequenter, verb. Præſumatur, vt lite non conteſt. Anton. d. c. In præſentia, n. 7.* vbi *Alex. de Neuo n. 15. & 16.* & dicit *Abb. ibi, n. 6.* eſſe multum æquam hanc ſententiam. *Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 10. q. 1. n. 2. Nauar. ſum. c. 22. n. 53. Anton. Cuc. l. 5. inſtitut. maior. t. 12. nu. 231. Syluest. Matrimonium 8. q. 13. dict. 4. Petrus de Barbobus conſil. 25. nu. 2. vol. 2. Becius conſil. 652. vol. 4. Ant. Gabr. to. 2. commun. in mea edit. li. 11. verb. Mors, fol. 131. col. 1. Menoch. de adipiſc. poſſeſſ. remedio 4. nu. 672. Maſcardus* alios referens, *de probat. concluſ. 1075. n. 4. & ſeq.* Et ex Theologis *D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 9. fine, Sotus 4. d. 37. q. vnic. a. 5. verb. Inprimis, Ludouic. Lop. 2. p. inſtruct. de matri. c. 55. & 1. p. c. 83. §. Quia virum, Philiarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. li. 2. c. 9.* Adminicula autem quibus debet adiuuari fama, ſunt longitudo abſentiæ, & vniuerſalis fama, vbi coniux commorabatur, mortem eius conteſtans. Sic *Sotus, & Lud. Lop.* Similiter ſi mors contigit in loco valde remoto, ita vt aliæ probationes difficile poſſint inueniri, & vir longo tempore abfuit. Sic *Anton. Alex. de Neuo, Syluest. Nauar. Anto. Gabr. Becius, Petrus de Barbobus, Menoch. Maſcard. Philiarcus ibidem*: addunt *Menoch. & Maſcard.* dummodo etiam mors ſit antiqua, & non contigerit recenter: & *idem Maſcard. n. 7.* cum aliis, quos refert, dicit ſatis eſſe famam cum his adminiculis, ſi is de cuius morte probanda tractatur, erat valde ſenex, vel æger. Et *gloſſ. Tabiena, Nauar. Philiarc.* aſſignant hæc adminicula, cum fama: ſi vir ſenex erat, vel in acie fuit, & non rediit aliquanto tempore expectatus: (addit *gloſſ.*) forte per annum: vel vxor accepit literas eorum cum quibus vir militauit. Et *D. Antonin.* hæc adminicula proponit, ſi vir captus ſit ab hoſtibus, & communis fama ipſum obiiſſe teſtetur, & diu vxor nihil contrarium audierit, vel literas receperit à fide dignis.

16 Vt autem fama probet, deſideratur vt ipſa plenè, & verè probata ſit: ad quod aliquæ conditiones exiguntur. I. vt duplici teſte probetur: id enim generale eſt vt non minus quàm duo teſtes plene probent, *c. In omni negotio, & c. Licet, de teſtibus, & atteſt.* & docet *Maſcardus cum multis, de probat. concl. 749. num. 1. Iulius Clarus pract. crimin. §. vlt. li. 5. q. 6. verſ. Sciendum eſt autem.* II. eſt, vt teſtes ſint omni exceptione maiores, deponántque ſe audiuiſſe à fide dignis. Sic *Menoch.* cum aliis, *conſil. 70. n. 21. vol. 1.* Et ratio eſt, quia fama nihil probat, & eſt vana vulgi vox, niſi oriatur à fide dignis, vt habetur *c. Qualiter, el 2. de accuſat.* & ibi, *gloſſ. verb. Ad inquirendum, & c. In cunctis, 11. q. 3. & ibi gloſſ. verb. Maledicorum, & l. 2. t. 6. p. 7. & ibi Gregor. Lop. verb. De creer,* & docent omnes, vt poteſt videri in *Maſcardo de probat. concluſ. 1075. n. 6. & concluſ. 748. n. 8. & 9.* vbi etiam probat oportere, ne oriatur ab iis de quorum commodo agitur. III. vt concurrat cauſa rationabilis, ex qua fama orta eſt: vt ſi is de cuius morte agitur, mare nauigarit, ſubortáque tempeſtate expectatus tempore congruo, & per loca veriſimilia quæſitus, non comparuerit, nec nauis qua vehebatur: vel ſi prælium aggreſſus eſt, nec poſtea diligenter quæſitus inuentus eſt. Sic cum aliis *Maſcard. concluſ. 748. num. 11. & 1075. n. 8.* Et ratio eſt, quia fama originem à probabilibus cauſis trahere debet: vox enim vana vulgi certo authore, & rationibus probabilibus carens, attendenda non eſt: *c. Oſius Epiſcopus, de elect.* & probat ex multis *Maſcardus concl. 748. n. 5. 6. & 7.* ergo teſtes exprimere debet cauſas, ex quibus ortum habuit fama, vt iudex diſcernat an ſint probabiles, vel vana vulgi vox. IV. Eſt vt teſtes deponant ſe audiiſſe publice à maiori populi parte, nec ſat erit deponere publice audiiſſe. Quia poteſt eſſe vt ab vno publice audierint. Sic multi quos refert *Maſcard.* eos ſequens *concluſ. 1075. n. 10. & 749. n. 1. 2. 3. & 11.* contra alios quos in ea refert *n. 4.* aſſerentes ſufficere teſtari publice audiiſſe. Oportet etiam explicare audiiſſe à maiore parte talis populi, nec ſatis eſſet in genere, à maiori parte populi. Sic *Maſcar.* cum aliis, *concl. 749. nu. 21.* Hinc fit non ſatis eſſe deponere audiiſſe à multis, vel etiam à mille perſonis: quia non inde infertur à maiore parte populi audiiſſe. Sic *Maſcard.* cum multis, *concl. 749. n. 6. & 7.* Hoc autem intelligitur in negotiis magnis, & arduis, in iis enim requiritur fama totius oppidi, vel maioris partis: in rebus enim paruis ſufficit fama maioris partis viciniæ, ſic *Maſcard.* cum aliis *concl. 749. n. 9.* Vnde ad probandam mortem coniugis, vt ſuperſtes aliud ineat matrimonium, requiritur fama maioris partis oppidi: quia res eſt grauiſſima. Sic *Maſcard. concl. 1075. n. 10.* Dum etiam dicitur requiri notitiã, ſeu famam maioris partis viciniæ, vel oppidi, non eſt indiſtincte intelligendum, vt requiratur notitia maioris partis puerorum, mulierum: ſed ſatis eſt maior pars proborum, & grauium notitiam habeat: & ita cautè dicitur *cap. Inquiſitionis, de accuſat. fine, Cuius apud bonos, & graues læſa opinio non exiſtit*: & docet *Abb. ibi, fine.* V. Conditio eſt, vt deponant teſtes à quibus perſonis fama ortum habuerit, & à quibus ipſi audierint. Nam cum fama debeat oriri à prouidis, & honeſtis, & de quorum commodo minime agitur, & iudici conſtare nequeat, an ab iis ortum habeat, niſi exprimantur perſonæ, id neceſſarium eſt, vt teſtes coram iudice deponant: in iudiciis enim, & non in teſtium arbitrio poſitum eſt diſcernere an perſonæ ſint fide dignę. Ita *Maſcard. concl. 749. n. 11. 12. & 13. & cõcl. 1075. n. 1.* vbi addit, teſtes aſſerentes non meminiſſe à quibus audierint, non probare, licet præmiſiſſent à maiori parte populi audiiſſe, ſed debere aliquos exprimere, & poſtea addere, à pluribus aliis audiuiſſe, quorum non meminerunt, & refert alios authores. Hæc tamen conditio dupliciter limitatur. Primò, niſi fama ex coniecturis probabilibus confirmaretur, tunc enim non eſt opus à fide dignis eam oriri, & ſubinde nec teſtes deponere à quibus audierint. Ita cum aliis *Maſcard. concl. 749. n. 20.* Secundo limitatur, niſi de fama magnus teſtium numerus, vt ſeptem, vel decem, deponat: tunc enim minimè deſideratur à quibus audierint, exprimi: probat cum aliis *Maſcard. concl. 749. n. 21.* Vltima conditio eſt, vt teſtes de fama deponentes, aſſerant credere, rem ita ſe habere. Sic *Anton. Nata, & alij,* quos refert, & ſequitur *Menoch. conſ. 60. nu. 21. vol. 1.* Teſtes autem ſuper fama, non compelluntur iurare, ſed abſque iuramento valet eorum dictum. Sic cum aliis *Maſcard. concl. 749. n. 38.* quod idem cum aliis aſſerit *concl. 424. nu. 7. & 8.* quando teſtes de conſuetudine, vel de notorietate deponunt.

Ad argumenta primæ ſententiæ, propoſita n. 13. conſtat ex dictis num. 15. probant enim famam abſque aliis coniecturis non ſufficere. 17

LIBER TERTIVS DE CONSENSV CLANDESTINO.

Diuiſio totius libri.

Tractatus de Matrimonio clandeſtino maximi eſt momenti, vt intelligatur decretum Tridentini, ſeſſ. 24. cap. 1. de matrim. vbi clandeſtina matrimonia irritantur: quare hunc ordinem ſeruabo, præmiſſis quatuor diſputationibus, in quibus tractabitur quotupliciter dicatur matrimonium clandeſtinum: quando tale dicatur ad contrahendas clandeſtini pœnas: an fuerit irritum, & peccatum lethale ante Tridentinum: & qualiter Eccleſia potuerit illud irritare: his (inquam) præmiſſis, tria pertractanda ſunt. Primum, de denunciationibus quæ matrimonio, vt publicum ſit, præmitti ſolent in Eccleſia. Secundum, de eſſentialibus matrimonio, ne clandeſtinum irritum ſit, nempe, de parochi, & teſtium præſentia. Tertium, de pœnis ipſius matrimonij clandeſtini, illúdque contrahentium, & parochi, ac teſtium aſsiſtentium.

DISPVTATIO I.

Quotupliciter matrimonium dicatur clandeſtinum: & quando tale ſit, ad clandeſtini pœnas incurrendas?

SVMMARIVM.

Clandeſtinum matrimonium quotupliciter dicatur: varia referuntur opiniones, n. 1. & 2.

Opinio authoris, nu. 3. & quot ſint quaſtiones tractanda, 4.

Non dicitur clandeſtinum matrimonium, denunciationibus ex ordinarij diſpenſatione omiſſis: & quid, ſi tunc non præmittantur ante conſummationem, n. 5. & ibi, qualitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tempus.

Quando illicite omittuntur denunciationes: refertur opinio aſſerens non eſſe clandeſtinum quoad pœnas, n. 6. & contraria verior, 7.

Quod non mutatur, quare ſtare prohibetur, num. 7. & ſoluuntur argumenta, 8.

Quid, ſi matrimonium publice fiat non præmiſſis denunciationibus: refertur opinio non eſſe clandeſtinum, n. 9. & ibi, variata iuris ſolemnitate, ſi ſubſtantia ſit eadem, non variatur diſpoſitio. Contraria opinio verior, 10.

Quid, ſi fiat præmiſſis denunciationibus, coram parocho, & teſtibus, non rogatis, 11.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. 2. qui filij ſint legit. 12.

1 QVIDAM authores ſex clandeſtini matrimonij modos excogitarunt. I. Eſt, quando ſine teſtibus contrahitur. II. Quando conſummatur ante nuptiales benedictiones. III. Quando contra fidem priorum ſponſalium alia ducitur vxor. IV. Quando ante legitimam ætatem matrim. celebratur. V. Quando contrahitur tempore, quo nuptiarum ſolemnitas interdicitur ab Eccleſia. VI. Quando omiſſis denunciationibus, celebratur matrimonium, quorum ſententia ei inniti poteſt fundaméto: cum enim propriè matrim. clandeſtinum id dicatur, quod clam, & non in facie Eccleſiæ celebratum eſt, eo nomine notari meretur etiam id matrimonium, quod ob iuris Eccleſ. ſolemnitatem omiſſam, indignum eſt vt in conſpectu Eccleſiæ appareat, ab eáque approbetur: huiuſmodi autem eſt matrim. in omnibus caſibus propoſitis: nam in eis aut celebratur, aut conſummatur contra Eccleſiæ ſtatuta. Sic docent *Hoſt. ſumma, tit. de clandeſt. deſponſ. n. 1. & c. fin. de clandeſt. deſponſ. init.* vbi *Ioan. Andr. n. 1. Anton. n. 19. Anchar. n. 14. Præpoſ. n. 1. Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 1. per totum, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. §. 5.* Vnde inferunt aliqui, omne matrimonium contra generalem, aut ſpecialem, tacitam, vel expreſſam Eccleſiæ, aut iudicis prohibitionem, initum, dici clandeſtinum. Sic *Hoſt. c. 1. de clandeſt. deſponſ. initio, Ioan. Andr. d. c. fin. n. 15. & ibi Anton. n. 19. Alex. de Neuo ibi in princ. n. 24. Iacobus Leoniſſa inter conſilia matrim. Zileti, conſ. 49. n. 5. Maiolus lib. 3. de irregularitate, cap. 25. n. 17. & ſequenti.*

Alij verò tres matrimonij clandeſtini acceptiones ſtatuunt. I. eſt, quando ſine teſtibus celebratur. II. quando ſine denunciationibus. III. quando ſine ſolemnitate, quæ habetur *c. Aliter 30. q. 5.* nempe abſque conſanguineorum notitia. Sic *gloſſ. d. c. fin. verb. Clandeſtina, el 1. Innoc. rubr. de cland. deſponſ. num. vnico, l. 1. tit. 3. p. 4. Turrecr. d. c. Aliter, num. 5. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. ar. 5. paulò poſt princ. Ledeſ. 2. p. 4. q. 47. ar. 5. f. 451. col. 3. Lancelot. inſtit. iuris can. l. 2. tit. de clandeſt. deſponſ. initio.* 2

Multo tamen rationi conformius eſt, vt duæ tantum ſint matrimonij clandeſtini ſpecies. Clandeſtinum enim (vt nomen ipſum præ ſe fert) dicitur, quod clam fit, vnde id ſolum matrim. dicetur clandeſtinum, in quo aut teſtes deficiũt, & proinde clam omnino celebratur: aut denunciationes, ad perfectam eius publicationem ab Eccleſia petitæ, deſiderantur: cæteris enim ſolemnitatibus omiſſis non clandeſtinum, ſed minus ſolemne appellabitur. Et ita has duas tantum ſpecies conſtituunt *Goffredus ſum. tit. de clandeſt. deſponſ. n. 1. Perez li. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 38. col. 2. §. Plura tamen, Gutier. 2. practicarum, q. 4. n. 13. Spino ſpeculo teſtamen. gl. 15. n. 22. Salzedo practic. c. 73. initio.* Et ex Theologis, *Caiet. ſum. verb. Matrimonium, tit. contractus matrimonij poteſt ex 7. capitibus reddi vitioſus. §. Et ſcito peccatum eſſe, verſ. Tertium caput: Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 1. paulo poſt princ. verſic. Clandeſtinum, Veracruz 1. p. ſpecul. a. 10. initio: Palacios 4. d. 28. diſp. 3. §. Diſputatio hæc tamen, Enriquez lib. 11. de matri. c. 5. n. 1. Capua l. 2. deciſ. c. 85. n. 1. Barth. à Ledeſma dub. 21. de matri. init. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. f. 1058. col. 2. §. Circa prædicta, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 217. n. 1.* 3

Potiſſima tamen hac in re difficultas eſt, quale dicatur matrim. clandeſtinum ad eius pœnas incurrendas: & ideo duplex quæſtio diſputanda eſt in præſenti. Prior eſt, an tale dicatur omiſſis ſolis denunciationibus. Poſterior, quid ſi in hoc euentu matrimonium publice celebretur. 4

QVÆSTIO I. An matrim. celebratum coram parocho, & duobus teſtibus, dicatur clandeſtinum, quoad pœnas eius incurrendas, ſi denunciationes omittantur? Et quidem dubitat nemo tale non dici, quando denunciationes iuſte omittuntur, ex ordinarij licentia: vt permittit *Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de mat.* Dum enim culpa abeſt, non incurritur pœna culpæ impoſita: *reg. Sine culpa 23. de reg. iur. in 6.* conſtat etiam ex *c. fin. de clandeſt. deſponſ. §. Si quis*, vbi ſtatuũtur hæ pœnæ contra præſumentes clam contrahere, ibi, *Si quis vero huiuſmodi matrimonia clandeſtina inire præſumpſerit.* Ille autem præſumere dicitur, qui ex certa ſcientia fa- 5

cit actum contra ius: vt teſtatur *Alex. de Neuo c. fin. in princ. nu. 6.* & notant DD. *c. Illud, de maiorit. & obed.* vbi autem iuſte denunciationes omittuntur, nihil contra ius fit. Et ita fatentur omnes. Hoc tamen intelligit *Gutier. 2. pract. q. 4. fine*, dummodo denunciationes omiſſæ ante contractum matrimonij, ex licentia ordinarij præmittantur ante eius conſummationem, niſi ordinarius ipſe prorſus eas remiſerit, iuxta præſcriptum *Trid. eod. c. 1.* Quia quando nō præmittuntur ante conſummationem, iam illicitè omittuntur. Sed hoc non placet, & ita credo tunc non eſſe clandeſtinum, quoad pœnas. Quia, quando matrim. clam contrahitur, incurri, aut non incurri debent pœnæ, nec hoc pendere debet ex effectu futuro, ſunt enim pœnæ impoſitæ clandeſtinè contrahentibus, & qualitas adiuncta verbo, iuxta verbi tempus intelligi debet, *l. In delictis, §. Extraneus* (vel, vt alij legunt, *Si damnum extraneus*,) *ff. de noxal.* Si ergo tempore quo contractum fuit matrimonium, non contractæ ſunt pœnæ excuſante cauſa iuſta clandeſtinitatem, nil conferet ad eas contrahendas euentus futurus: eo vel maxime, quod prælatus diſpenſans ne matrimonio prēmittantur denunciationes, diligentiam aliqualem adhibere debeat, ad inueſtigandum ſi quod adſit impedimentum: quare non militat eadem ratio in hoc caſu, ac dum illicitè ante matrimonij contractum omittuntur.

6 Tota autem difficultas eſt, quando illicitè omiſſæ ſunt denunciationes. Quidam enim negant tunc eſſe clandeſtinum. Ducuntur 1. quia publicè & in facie Eccleſiæ videtur id matrimonium celebrari: cum parochus qui perſona publica eſt, & teſtes Eccleſiæ nomine adſint. 2. Quia omnino ceſſat ratio prohibitionis clandeſtini matrimonij, quia ſcilicet Eccleſiæ non conſtabat, nec probari poterat, nec impedimenta, ſi qua erant, detegi: cum hodie ita celebratum conſtet Eccleſiæ, cuius vicem parochus aſſiſtens gerit, certiórque fieri debeat, an aliquod impedimentum inter contrahentes ſubſit. 3. Quia cum odia reſtringenda ſint, *reg. Odia, de reg. iur. in 6.* verba legis pœnalis propriiſſimè vſurpanda ſunt: ex ſola autem denunciationum omiſſione, impropriè dicitur matrimonium clādeſt. vt docet *Sotus 4. d. 28. q. 1. arg. 2. verſ. De bānis*, nō enim propriè clam dicitur fieri, quod teſtibus probari poteſt: ergo ex ſola denunciationum omiſſione non dicetur matrim. clandeſtinum, ad eius pœnas incurrendas. Sic tenent *Palacios 4. d. 28. diſp. 3. verſ. Quid quod iam nullum, Vuald. Cand. 1. p. de matrim. n. 243. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 39. §. Quæſtionem autem illam, & c. 44. ad finem, ante ſolut. ad primū: Barboſa l. 1. p. 4. n. 39. ff. ſol. matr. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 45. a. 5. §. His poſitis difficultas eſt*: & quidam Doctor modernus (vt refert eius nomine tacito *Enriquez lib. 11. de matr. c. 6. n. 2. in commento, lit. M.*) & videtur expreſſe tenere *P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. verſic. Obſerua hodie*, vbi tractans de pœna exhæredationis clam contrahentibus inflicta *l. 49. Tauri*, ait hodie nullum ferè locum habere hanc pœnam, quia ſi abſque parocho, & teſtibus celebretur matrimonium, irritum eſt: ſi autem coram illis, non eſt clandeſtinū, ac proinde non erit locus illi pœnæ. Idem videntur tenere *Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. gl. 7. n. 2. Azebedo ead. l. 1. n. 46. 53. & 54. fine, Barth. à Ledeſ. de matr. dub. 24. concluſ. vltim.* agētes enim de pœnis clandeſtini, addunt hodie inutilem eſſe hanc diſputationem, nec locum habere poſt Tridentinum, quia matrimonium initum abſque parocho, & teſtibus irritum eſt: ſi autem ſentirent omiſſis denunciationibus, eſſe clandeſtinum quoad pœnas: ſæpe locum haberent pœnæ, & clarius idem tenet *Azebedo ea. l. 1. nu. 40.* vbi quærens quod dicatur matrim. clandeſtinum, opinionibuſque relatis, dicit hodie attento decreto Tridentini, eſſe clandeſtinum, vbi parochus & teſtes deſiderantur. Citantur pro hac ſententia *Abb. Couar. & aliqui alij*: ſed malè, quia loquuntur quando matrimonium publicè, ſcienti maiori viciniæ parte contractum eſt: de qua re agendum eſt num. 9. & ſequentibus. Et hæc ſententia eſt probabilis.

7 Mihi verò potius placet id matrim. eſſe clandeſtinum quoad pœnas incurrendas. 1. quia attento Concilio generali Lateran. & habetur *c. fin. de clandeſt. deſp.* [illegible] erat matrim. clandeſt. quoad pœnas incurrendas; poſtquam enim textus præmiſerat, denunciationes ante matrim. faciendas eſſe, eo quod Eccleſia deteſtetur matrimonia clandeſt. ait, *§. Si quis verò; Si quis vero huiuſmodi matrim. clandeſtina, ſeu interdicta inire præſumpſerit*: & ſubiicit pœnas: vbi pondero illud verbum, *Huiuſmodi clandeſtina*, cum enim de matrim. cui denunciationes non præmittuntur, egiſſet, manifeſte id matrim. appellat clandeſtinum: & ita *gloſ. ibi, verb. Clandeſtina, el 2.* ait, id eſt, non præmiſſa denunciatione: ſed à iure veteri recedendum non eſt, niſi expreſſe per nouum corrigatur, *l. Præcipimus, C. de appel.* quod enim non mutatur, quare ſtare prohibetur, *l. Sancimus. C. de teſtam.* ergo cum non conſtet vbi Tridentinū hoc corrigat, dicendū eſt adhuc eſſe clandeſtinum. Et confirm. quia tantum abeſt, vt Tridentinum hoc Concilij decretum corrigere voluerit, vt potius *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* vbi clandeſtina annullat, ſic dicat, *Sacri Concilij Lateranenſis veſtigiis inhærendo, præcipit ſancta Synodus, vt antequam matrim. contrahatur, ter à proprio parocho denunciationes fiant.* 2. Quia *Trident. ead. ſeſſ. cap. 5.* ſtatuit pœnam contrahentibus coram parocho, & teſtibus, abſque denunciationibus, nempe vt ſi in gradibus prohibitis ignoranter matrim. contractum ſit, ſpe diſpenſationis careant. Ergo ſignum eſt noluiſſe corrigere pœnas huic matrimonio antiquitus impoſitas. 3. Quia non ceſſat ratio, ob quam Eccleſia reputabat hoc matrim. eſſe clandeſtinum: cum vere occultum poſſit dici, quod tribus tantum eſt cognitum, nec detegentur impedimenta, ſi quæ forte ſint, cùm publicè non conſtet: & facile ſit tres impedimenti ignaros eſſe. Tandem, quia pro hac parte eſt *l. 1. t. 3. p. 4.* ibi, *Ca para no ſer el matrimonio hecho encubiertamente, ha meneſter que antes que los deſpoſe, diga el clerigo en la Yglesia ante todos, como tal home ſe quiere caſar.* Hanc ſenten. tuētur *Naua. ſum. Lat. c. 22. n. 70. verſ. 3. Rubeus aduerſus Eraſmum lib. 4. errore 3. Franc. Blotus addition. ad conſilia Martini Laudenſis, conſ. 30. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maior. tit. 11. n. 69. Maiolus lib. 3. de irregular. c. 25. n. 12. §. Clandeſtinum matrim. Menoch. conſ. 69. n. 70. vol. 1. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 30. §. Item ſolent, ante verſ. Eſt etiam, & f. 38. §. Plura tamen: Gutier. 2. practic. q. 4. n. 9. fine, & ſeqq. Spino ſpec. teſtamentorum, gloſſ. 15. n. 23. 24. 26. 74. Segura direct. iudicum 2. p. c. 15. n. 30. & ſeq. Salzedo practic. c. 73. initio, Ceruantes l. 6. Tauri, n. 21. & ſeq.* Et ex Theologis, *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. n. 2. & in commento, lit. M. & c. 20. nu. 1. in comment. lit. C. & Petr. de Ledeſm. de matr. q. 45. a. 5. §. His poſitis difficultas eſt*, dicit eſſe ſatis probabilem ſententiam: & tenent *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 14. n. 3. & 4. & c. 217. n. 1. & 221. n. 3. Maurus Antonius corona confeſſ. p. 2. materia de matrim. tit. de ſponſal. de præſenti, n. 18. & de ſacramēto ordinis, tit. Suſcipientibus ordinem, n. 16.* Et pro hac ſent. ſunt DD. allegandi n. 10. aſſerentes etiam dici clandeſtinum matrimonium, publicè celebratum omiſſis denunciationibus.

Ad 1. argum. ex propoſitis n. 6. pro priori ſententia, nego id dici fieri publicè, in conſpectu Eccleſiæ: immo clam, cum ſolemnitates ab Eccleſia requiſitæ, vt perfecte matrimonium publicetur, deſiderentur. Ad [illegible] ceſſare rationem, facilius enim detegentur impedimenta, præmiſſis denunciationibus. Ad 3. dico primo, id intelligendum eſſe, niſi lex ipſa ſe explicet, at clare *c. fin. de cland. deſponſ.* explicat nomine matrimonij clandeſtini, intelligi illud, cui denunciationes deſunt. Secundo, dico id verum eſſe, de lege pœnali, quæ meram delicti punitionem attendit: ea enim reſtringenda eſt, & ne amplietur, illius verba propriiſſimè vſurpanda ſunt: ſecus quando lex pœnalis eſt in fauorem publicum, & animarum, ad vitanda peccata, animæque pericula, qualis eſt hæc: talis enim lex pœnalis amplianda eſt, vt probaui lib. [illegible] diſp. 39. nu. 5. & hac ratione hoc *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* quatenus ſtatuit pœnas clandeſtino matrimonio, ampliandum eſſe docent *Henric. [illegible] c. Ex tenore. fine, qui filij ſint legit.* vbi *Ioan. Andr. n. 5. Anton.* [illegible] *Anchar. n. 5. Abb. n. 5. & 6. Henr. n. 10. Alex. de Neuo n. 7.* [illegible] *poſ. n. 3. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. initio, nu. 12.* 8

QVÆSTIO II. An ſi matrim. cui denūciationes deſunt, 9
publice,

publice, ſcienti maiori viciniæ parte celebretur, adhuc dicatur clandeſtinum, quoad illius pœnas incurrendas? Duplex eſt ſententia. I. ait non dici clandeſtinum. Probatur 1. quia quod fit ſcientibus vicinis, dicitur publice fieri: vt ex multis probat *Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter virũ, & vxo. notab. 3. §. 21. n. 14. & duplici ſequenti.* 2. Quia licet varietur iuris ſolemnitas, ſi ſubſtantia eſt eadem, non variatur iuris diſpoſitio, *l. Ordo, ff. de publ. iudic.* & nil refert, quid ex æquipollentibus fiat, *l. Cum eorum. C. de ſen.* at illa publicitas æquipollet denunciationibus, detegentur enim impedimenta, cum multis conſtet de matrimonio. 3. Probatur ex *c. 2. qui filij ſint legit.* ibi, *Filij eorum non debent ſuſtinere iacturam, cum parẽtes eorum publice, ſine contradictione Eccleſiæ, inter ſe contraxiſſe noſcatur*: at ſi eſſet matrim. clandeſtinum, paterentur vtique eorum filij iacturam, iuxta *cap. fin. § Si quis, de clandeſt. deſp.* & dicemus infra: ergo quando matrim. publice contrahitur, licet omittantur denunciationes, non eſt clandeſtinum. Sic tenent *Innoc. c. fin. de clandeſt. deſp. nu. 2. fine, & c. Ex tenore, n. vnico, qui filij ſint legit. Ioan. And. addit. ad Specul. de clandeſt. deſponſ. rubri. in princ. ver. Et quia tertius, Abb. d. c. fin. n. 9. & ibi Alex. de Neuo, in princ. nu. 25. & ibi Card. fine*, ait hanc ſent. attenta æquitate eſſe veriorẽ, & tenet *Præpoſ. d. c. Ex tenore, n. 3. poſt medium, Oldrad. conſ. 256. n. 4. Socin. Iunior conſ. 86. n. 56. 57. vol. 2. Curtius iunior conſ. 52. n. 1. Crottus conſ. 304. n. 8. l. 3. Capra conſ. 116. nu. 8. Ruin. conſil. 51. n. 15. vol. 5. Paleotus de nothis, & ſpuriis, c. 9. n. 3. Ioã. Lup.* dicẽs communem, *tract. de matr. 2. p. in princ. n. 14. Ang. verb. Clandeſtinum, inuio. Syluest. Matrimonium 2. fin. Tabiena, verb. Sponſalia, q. 1. n. 2. fine, Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 10. Greg. Lop. l. 3. verb. Encubiertamente, tit. 3. p. 4. Ant. Gom. l. 49. Tauri, nu. 11. Rojas epitome ſucceſſionum, c. 2. n. 15. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. tit. 11. n. 70. Perez lib. 5. ordin. tit. 1. l. 1. fol. 35. verſ. Tertio modo, Maſcard. de probat. concluſ. 798. n. 7. & concl. 1036. nu. 4. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. gloſ. 1. n. 1. Ceruantes l. 6. Tauri, nu. 25.* & hanc ſententiã videtur tenere *Goffred. ſum. tit. de clandeſt. deſponſ. fine*, vbi ait filios eſſe legitimos, quando matrimonium publice contractum eſt, & poſtea detegitur impedimentum: at ſi tale matrim. eſſet clandeſtinum, nõ eſſent legitimi, iuxta *c. fi. de cland. deſponſ.* Et ex Theologis, eam tenent *Veracruz 1. p. Speculi, a. 10. §. Conſiderandum tamẽ eſt, Capua l. 2. deciſion. c. 85. n. 1.* & eſt ſatis probabilis hæc ſentẽtia.

10 Secunda ſententia, quam magis approbo, docet eſſe clandeſtinum quoad pœnas. Probatur, quia attento *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* dicitur clandeſtinum id matrimonium, cui enuntiationes non præmittuntur, vt probaui n. 7. nec ea publicitas illud clãdeſtinitatis vitium purgat, cum non æquipolleat denunciationibus: multo enim facilius deteguntur impedimenta factis denunciationibus diebus feſtiuis inter Miſſarum ſolennia, vt fieri debent: maior enim numerus confluit in templum, timétque præceptum quo detegi impedimenta præcipitur: & quando non præmittuntur hæ denunciationes, quilibet ſe à denunciando impedimenta retrahit, quaſi ſua non interſit. 2. ex doctrina *Bart. l. fi. in princ. verſ. Qualiter, ff. de ritu nupt.* vbi docet id fieri clã, quod omiſſis iure requiſitis in actu efficitur: cum ergo in matrimonio iure petantur denunciationes, dicetur iis omiſſis clandeſtinum. Sic tenet *Gloſ. c. fin. verb. Clandeſtina, el 1. y el 2. de clandeſt. deſponſ.* & clarius *c. 2. verb. Publicè, qui filij ſint legi. Hoſt. d. c. fin. ſuper verb. Huiuſmodi clandeſtina, & c. Ex tenore, qui filij ſint legit. ſuper verb. In facie*, vbi *Ioã. Andr. ſuper eod. verb. n. 4. & ibi Henric. nu. 11. Anton. ibi, n. 11. Imol. n. 9. & d. c. fin. n. 19.* vbi *Anchar. nu. 6. & Cardin. ibi fine*, dicit in rigore hanc ſent. eſſe veriorem. *Ruin. conſ. 14. n. 10. vol. 3. Roland. conſ. 93. n. 26. vol. 3. Menoch. conſ. 69. nu. 70. vol. 1. Zephalus conſ. 503. n. 26. vol. 4. Iacob. Leoniſſa inter conſilia matrimonialia Zileti, conſ. 49. n. 5. vol. 1. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 38. col. 2. §. Plura tamẽ, Gutier. l. 1. pract. q. 4. n. 13. Fuluius Pacianus lib. 2. de probationibus, c. 16. n. 69. verſic. Ego neſcio*, & videtur tenere *Pariſius conſ. 13. n. 13. vol. 2.* vbi dicit ad vitandam clandeſtinitatẽ ſatis eſſe publice celebrari matrimonium, quando denunciationes non ſunt in vſu, & ita cõtrarium videtur tenere quando ſunt in vſu: & videtur etiam tenere *Soc. iunior conſ. 86. n. 49. & 50. vol. 2.* vbi abſolute dicit eſſe clandeſtinum quoad pœnas, dum denũciationes omittuntur. Et ex Theologis, videtur tenere *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. n. 29.* vbi abſolute docet clandeſt. eſſe quando denunciationes omittuntur: & tenet expreſſe *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 5. num. 1.*

Non ſunt tamen audiendi *Zephalus conſ. 503. n. 15.* iunct. 11
n. 16. & 17. fine, vol. 4. & Maſcard. de prob. concluſ. 1036. fine, vbi dicunt eſſe matrimonium clandeſtinum, celebratum coram parocho, & teſtibus, denunciationibus præmiſſis, ſi teſtes rogati non ſint. Sed non oportere eſſe rogatos bene docet *Gregor. Lop. l. 1. tit. 3. p. 4. verb. Sin teſtigos*, & loquitur ad eum effectum ne matrimonium clandeſtinum ſit: de quo illa lex agit.

Ad argum. propoſita n. 9. reſpondetur. Ad 1. fateor pu- 12
blice fieri, ſed non ea publicitate quam ius poſtulat. Ad 2. nego æquipollere, & eſſe ſubſtantiam eandem: contrarium enim probaui n. 10. Ad 3. dico ea verba textus, *publice contraxiſſe*, intelligi, id eſt, præmiſſis denunciationibus: vt notat *ibi glo. verb. Publice.*

DISPVTATIO II.

Vtrùm matrimonium abſque Parocho, & teſtibus hodie celebratum, ſubiiciatur pœnis clandeſtini, vel ſi ex alia cauſa matrimonium clandeſtinum irritum ſit?

SVMMARIVM.

Quas pœnas certum ſit incurri, quamuis matrimonium clandeſtinum ſit nullum, num. 1.

Traditur regula ad cognoſcendum quando pœna legis incurratur ob actum inualidum, 2.

Referuntur duæ opiniones, an pœnæ incurrantur, ſi clandeſtinum inualidum ſit, num. 3. & 4.

Facta contra legem habentur pro infectis, quoad commodum facientis, ſecus quoad damnum, n. 3. iuncto n. 7.

Verior opinio non incurri pœnas, nu. 5. & ibi, quod nullum eſt, nullum producit effectum: & non entis nulla ſunt qualitates, & actus appellatione non venit qui inualidus eſt, nec hic dicitur ſimpliciter actus: nec emphyteuta cadit in commiſſum, ob venditionem nullam: nec voce excommunicans, quando excommunicatio non ſortitur effectum, ſuſpenſus eſt.

Quid, ſi tale matrimonium irritum conſummetur, nu. 6. & quid, ſi nullum ſit ratione alicuius impedimenti, 7.

Soluuntur argumenta: & explicatur l. Quid ergo, ff. de his qui notan. infam. n. 8.

DVbitandi ratio, ex altera parte quod pœnæ incur- 1
rantur, eſt quod id matrim. olim ſubiiciebatur pœnis clandeſtini, & cum hodie, ſicut olim, vere, & propriiſſime clandeſtinum ſit, non videtur qua ratione ab eiſdem pœnis eximatur. Ex altera autem parte, quod non incurrantur, vrget: quod tale matrimonium ſit hodie prorſus irritum, vnde difficultas eò tendit, vt excutiatur an pœnæ impoſitæ alicui actui, incurrantur eo inualide effecto. Et vt clare procedamus, triplex eſt pœnarum genus: aliæ ſunt pœnæ clandeſtini, quæ propriè pœnæ non ſunt, ſed priuilegia matrimonij ſecundum ordinem Eccleſiæ publice contracti, negantúrque clandeſtino: vt ſi matrim. nullum ſit, quando publice contrahitur, bona fide alterius ſaltem parentis, proles eſt legitima: & dum non conſtat de impedimento, coniux ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus: quæ priuilegia negantur matrim. clandeſtino: & hæ pœnæ manifeſte incurruntur, quando matrim. clandeſtinum eſt nullum: quia tantum ſunt priuilegia matrim. putatiui, publice contracti, negantur autem clandeſtino putatiuo: ergo à fortiori clandeſtino, quod eſt manifeſte nullum. Aliæ ſunt pœnæ ipſorum contrahentium clandeſtinè, vt excommunicatio ſynodalis, poſſe exhæredari, puniríque arbitrarie. Aliæ ſunt Parochi aſſiſtentis clandeſtino pœnæ. In præſenti non diſputamus de pœnis Parochi, an eas incurrat, quãdo matrim. clandeſtinum cui aſſiſtit, eſt nullum: de hoc enim agendum eſt, dum de pœnis Parochi tractauerimus. Sed de pœnis ipſorum contrahentium: & in quibuſdam harum, exprimitur imponi, quando matrimonium

monium eſt nullum: vt in *Trident. ſeſſ. 24. cap. 1. de matrim.* præcipitur contrahentes inualidè, abſque Parocho, & teſtibus puniri arbitrio ordinarij: & in quibuſdam ſynodis excommunicantur ita contrahentes: & tunc res eſt manifeſta. Difficultas ergo eſt, quando id non exprimitur, ſed abſolute imponuntur pœnæ, vt excommunicatio ſynodalis, & exhæredatio, *l. 49. Tauri,* contrahentibus matrim. clandeſtinum, an eæ incurrantur, ſi clandeſtinum inualidum ſit: vtpote abſque parocho, & teſtibus celebratum.

2 Præmittenda eſt regula hæc, ad diſcernendum quando pœnæ actui impoſitæ incurrantur, licet actus ſit nullus. Aut enim lex conſiderat tantum factum, & animum facientis, non autem iuris effectum: & tunc incurrūtur pœnæ per actum inualidum: quia attentatur factum, & prauus animus adeſt: aut conſiderat iuris effectum, & tunc non incurruntur, cum actus ille iuris effectum ſortitus minime ſit. Sic docet *gloſ. l. Quid ergo. 13. §. Cum autem, verb. Cum ea ff. de his qui notan. infa. Cardin. Clem. 1. oppoſit. 8. de conſang.* optime *Felinus* multa allegans *c. Tua nos, de iureiur. n. 7. & cap. Ex tenore, de reſcr. p. n. 9. verſ. Cæterum ad multa, Molina* alios referens *lib. 2. de primog. c. 16. nu. 19. Gutier. 2. pract. q. 4. nu. 6. Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 5. num. 10.*

3 Difficultas ergo in eo conſiſtit, an canones imponentes clandeſtino pœnam, conſiderent factum, vel potius iuris effectum. Triplex eſt ſent. I. ait ſolum factum, & animum prauum conſiderari, & ita incurri pœnas ob clandeſtinum inualidum. Prob. quia illud factum ex ſe malum eſt, licet iuris effectum non obtineat, cum ex matrim. clandeſtino inualido plurima mala ſequantur, quæ fuit prohibitionis ratio: ergo. Et confirmatur, quia *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. cap. 1.* irritans clandeſtinum, præcipit ordinariis, vt contrahentes ipſos grauiter puniant, ergo manifeſte factum ipſum ſine iuris effectu, punire intendit. Quia hodie matrim. clandeſtinum, grauius delictum eſt, quam olim: olim enim erat prohibitum, ſed ratum, hodie verò prohibitum & irritū: ergo cum grauiori delicto grauior correſpondeat pœna, à fortiori pœnæ olim ſtatutæ in clandeſtinum, vigent hodie. 3. Prob. ex doctrina *Bart. l. Non dubium, num. 20. C. de legibus,* vbi ait facta contra legē, haberi pro infectis, quantum ad vtilitatem facientis, ſecus quoad damnum: quam doctrinam ſequitur *ibi Paul. nu. 9. Iaſ. n. 9. Tiraquel.* alios referens, *de retractu l. gnagi. §. 26. gloſ. 2. n. 8. Corneus conſ. 243. l. 3. Flaminius* alios referens, dicenſque eſſe communem, *de reſig. benefic. lib. 7. quæſt. 1. n. 23.* ergo illud matrimonium clandeſtinum inualidum, reputandū erit, ac ſi validum fuiſſet, vt contrahentes damnum ſubeant, clandeſtiniſque pœnis afficiantur. 4. Probatur ex doctrina *Cardinalis, Clem. fin. quæſt. 12. de elect. & Bertachini in repertorio, litera P. verb. Pœna inualida, verſ. Pœna impoſita,* vbi docent pœnam impoſitam in caſu alicuius actus, habere locum ſi actus interueniat, licet de iure non tenuerit. 5. ex *l. Quid ergo 13. §. Cum autem, ff. de his qui notan. infam.* ibi, *Si cū ea quis faciat nuptias, vel ſponſalia conſtituat, quam vxorem ducere non poteſt, vel fas nō eſt, exit notatus.* Ex quo textu colligit ibi *Bart. in fine,* quando lex reſpicit factum, non curare de iuris effectu, dummodo habeat formam facti: vnde ſubinfert, ſi teſtamentum falſum teſtamenti formam habeat, licet ob aliquam aliam cauſam nullum ſit, puniri falſi pœna: quod idem docet alios referens, *Felin. c. Tua nos, de iureiur. n. 5. & c. Ex tenore, n. 9. de reſcript.* cum ergo tale matrim. clandeſtinū inualidum, habeat externam matrimonij formam, ſubiicietur pœnis. 6. Ex doctrina *Baldi, l. Ea quidem, num. 3. C. Si mancipium,* vbi inquit, ſi lex reputet factum nudum, delictum eſſe, puniri legali pœna, licet iuris effectu deſtituatur: ergo cum hæ ſint pœnæ legales, & lex reputet delictū inire matrim. clandeſtinum, inualidum: locus erit in eo pœnis clandeſtini. Vltimo, quia licet matrim. cum cōſanguinea contractum, ſit iure irritum, ſubiicitur excommunicationi *Clementinæ 1. de conſanguin.* & licet beneficiatus ſacris initiatus inualide contrahat, incurrit pœnam amiſſionis beneficij, vt cum aliis per eum relatis, docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4.* vbi cum communi, docet idem eſſe, ſi beneficiarius minoribus initiatus inualide contrahat: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Et confirmatur, quia *lex 49. Tauri,* eſt inſerta *in noua recopil. lib. 5. tit. 1. l. 1.* poſt Tridentini promulgationem, & tamē exhæredationis pœnam ſtatuit clandeſtine contrahentibus: ergo cum tunc iam clandeſtinum eſſet irritum, ſi propter illud non incurreretur, fruſtra eſſet. Hanc tenet *Molina lib. 2. de primog. cap. 16. n. 18. & 19.* quamuis enim ſolum de pœna exhæredationis tractet, eius tamen rationes de quibuſcumque pœnis idem probant: idem tenet *Veracruz append. ad ſpec. dub. 11. concl.* [illegible] & dicit eſſe veriorem in puncto iuris *Gutier. 2. pract. q. 4. nu. 7. verſ. Quid tenendum.* Et loquentes de excommunicatione Synodali, docent idem *Nauar. ſumma Hiſp. c. 28.* [illegible] *dit. 1. ad nu. 70. c. 22. quæ incipit Preguntan ſi ſeran deſcomulgados. Veracruz 1. p. ſpec. a. 10. fine, Corduba ſum. q. 52. ad fin. verſ.* [illegible] *finalmente: Vega lib. 6. ſum. caſu 104.* Ad idem ſunt *Sotus 4. d. 28. q. 1. a. 2. concl. 2. fine, Perez lib. 5. ordina. t. 1. l. 1. fol. 48.* [illegible] *Eſt tamen dubium,* vbi dicunt clam contrahentes inualide, ratione impedimenti alicuius, incurrere excommunicationem Synodalem: ea enim de cauſa matrimonia clandeſtina interdicuntur, ne vitioſa matrimonia attententur.

II. ſent. diſtinguit ſic, ſi loquamur de excommunicatione Synodali, eam incurrunt clam contrahentes inualidè, ſecus autem de pœna exhæredationis impoſita *l. 49. Tauri:* ducitur, quia lex illa non punit præciſe matrim. clandeſtinum, ſed illud, quod abſque parentum conſenſu initum eſt, ob iniuriam ipſis illatam, quæ hodie cum inualidum ſit non eſt tanta, nec durat, ſtatim enim diſſoluetur matrimonium: pœnæ autem canonicæ ſtatuuntur purè ad puniendum clandeſtinitatis delictum, quod poſt irritationem matrim. clandeſtini grauius eſt: hanc tenet *Enriquez qui lib. 11. de matrim. c. 2. n. 6.* ait, incurri excōmunicationem Synodalem, & *c. 6. n. 2.* non incurri exhæredationem: & *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 221. n. 1.* vbi de excōmunicatione, fatetur: & *c. 24. n. 3.* de exhæredatione negat. *Barth. à Led. de matrim. dub. 8. f. 1230. fine,* concedit incurri excommunicationem: & *dub. 24. f. 1360.* negat de exhæredatione: & *Ludou. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 39. §. Præterea circa hac banna,* dicit contrahi excommunicationem: & *cap. 34. ante ſolutionem ad primum, & 1. p. inſtruct. 2. edit. c. 54. §. Sed aduertito, & cap. 294. §. Sequitur & alia quæſtio.* negat ſic contrahentes poſſe exhæredari. 4

III. ſententia probabilior (quamuis duæ priores probabiles ſint) negat quaſcumque pœnas incurri. Prob. ex *l. 1. in fine, C. de ſepulchro violato.* vbi habetur notarium conficientem inſtrumentum falſum, inualidum, non pœna iuris, ſed extraordinaria plectēdum eſſe: ergo ſimiliter contrahentes clam inualide, non incurrent pœnas iuris. 2. ex *l. Ea quidem 5. C. Si mancipium,* ibi, *Nec tamen pœna exactio ſi qua addita eſt, conditioni non ſeruatæ iuſtam exigendi tribuit cauſam.* Vbi *gloſ. verb. Cauſam,* reddit rationem, quia effectum non habuit manumiſſio: & *Bal.* [illegible] *1. Salic. nu. 1. Tiraquel. poſt l. Connubia, gloſ. 8. n. 212.* inde infert, cum ex nihilo nihil fiat, per fruſtratorium factum pœnam efficaciter non incurri: ad quod confirmandum multa congerit *Felin. c. Tua, n. 6. de iureiur.* 3. Quia quod, nullum eſt, nullum producit effectum, *l. 4. §. Condemnatum, ff. de ſenten. & re iudic. c. Illud, de iure patron.* non entis enim nullæ ſunt qualitates, *c. Ad diſſoluēdum, de deſponſ. impub.* ibi, *Quocirca nec accuſatio locum habebat, cum non eſſet quod legitime poſſet accuſari:* vbi textus decidit matrimonium cum infante [illegible], accuſari non poſſe, eo quod irritum ſit: ergo matrim. clandeſtinum quod nullum eſt, accuſari nequit vt illius pœnis plectatur. 4. Quia paria ſunt non eſſe, & eſſe nullum, *l. Duo ſunt Titij ff. de teſtam. tute.* & non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum, *reg. Non præſtat, de regul. iur. in 6.* & verba cum effectu ſunt intelligenda, *c. Relatum, de cler. non reſid.* & actus appellatione, regulariter ſolus comprehenditur actus validus, vt probat *Tiraq. de retract. lign.* [illegible] *1. gloſ. 2. nu. 5. & l. Boues, §. Hoc ſermone, tota linea, ff. de verb. ſignif. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 71. fine.* ergo cum matrim. clandeſtinum iam ſit nullum, reputabitur ac ſi non

non eſſet, nec matrimonij clandeſtini ſubiecti iuris, aut Synodi pœnis nomine comprehendetur. 5. Quia emphyteuta non cadit in pœnam commiſſi, impoſitam *l. fin. C. de iure emphyteut.* ſi venditio facta irrequiſito domino ſit inualida: quia talis non eſt venditio: vt optime docent *Bald. l. 2. n. 3. C. de Epiſc. aud. Chaſſanæus de conſue. Burg. rubr. 3. §. 8. ſuper textum, Ne pren la poſſeſſion. n. 1. verſ. Item intellige, Tiraq.* multos referẽs, *de retractu lignagi. §. 1. gloſ. 2. n. 6. & poſt leges connub. gloſ. 8. n. 205. Felin. c. Ex tenore, num. 6. de reſcrip.* ergo. 6. Quia iura interdicentia clandeſtinum, aperte conſiderant iuris effectum: vt conſtat ex *Tridentino ſeſſ. 24. cap. 2. de matrim.* vbi reddens rationem huius prohibitionis, inquit, *Cum ſancta Synodus grauia peccata perpẽdat, quæ ex clandeſtinis coniugiis ortum habẽt, præſertim vero eorum qui in ſtatu damnationis permanent, dum priore vxore, cum qua contraxerunt, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt.* Ecce quam clare conſiderat iuris effectum, cum non factum, nec animam facientis, attendat, ſed damna ex clandeſtino conſurgentia, quæ minime conſurgunt dum eſt inualidum, tunc enim cum palam cõtractum valeat, non viuunt coniuges in perpetuo adulterio. 7. Quia *in Tridentino eo. cap.* 1. imponitur pœna cõtrahentibus clandeſtine, inualide, vt arbitrio iudicis puniantur, ſed eſt valde probabilis opinio, corrigi pœnam legis antiquæ, alia impoſita per legem nouam: ergo ceſſant pœnæ antiquitus impoſitæ matrimonio clandeſtino. 8. Tandem, quia cum eæ pœnæ ſint grauiſſimæ, de matrimonio clãdeſtino ſimpliciter intelligendæ ſunt: quod autem nullum eſt, non dicitur tale ſimpliciter, vt contractus nullus non dicitur ſimpliciter contractus: quod multis exornat *Ripa leg. 4. §. Condemnatum, n. 4. & ſeq. ff. de ſent. & re indic.* ergo per tale matrimonium non incurrentur pœnæ clandeſtini.

Et confirmatur, nam *cap. 1. de ſenten. excommun. in 6.* ſuſpenduntur prælati ſola voce, abſque ſcriptis excommunicantes, & tamen *Lapus allegat. 73. de ſententia excommun. paulo poſt principium, verſ. Sed de ſecundo,* ait non incurrere prælatum, ſi excommunicatio non ſortita ſit effectũ, quia alter appellauit, vel paruit, & ita eam non incurrit: & dicit *Dominic. eo. c. 1. fine,* forte hoc eſſe verum: & *Franciſcus ibi. §. Si quis, n. 3.* cenſet hoc eſſe probabile, ſolum enim vocat tutius oppoſitum, & vtrum verius ſit relinquit cogitandum: & reddit rationem *Lapus*, quia talis pœna acceſſoria eſt excommunicationi latæ: quare cum principale firmum non ſit, nec erit acceſſorium: *reg. Acceſſorium, de reg. iur. in 6.* ergo ſimiliter vbi clandeſtinum inualidum eſt, ceſſabit pœna illi acceſſoria. Hanc tenent *Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 30. §. Item ſolent, & ad finem, §. Dubitatur vlterius, Gutier. 2. pract. q. 4. n. 7. Segura direct. iudicum, 2. p. c. 15. num. 23. & ſeq.* Et ſpecialiter agentes de ſola excommunicatione Synodali in qua maior eſt difficultas, docent *Palacios 4. d. 28. diſp. 3. ad fin. verſ. Hæſitabis, Pet. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. f. 183. col. 1. §. Eſt tamen dubium:* & loquentes de pœna exhæredationis (de aliis enim non diſputant) tenet *Ioan. Lup. l. 49. Tauri, n. 3. & 4. & ibi Caſtillo n. 17. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gloſ. 7. fin. & ibi Azebedo n. 46. Barboſa l. 1. p. 4. n. 39. ff. ſolut. matr. Albornoz l. 4. de arte contractuum, tit. 8.* Et videtur tenere *Corduba ſum. q. 172. ad fi. §. Lo tercero,* vbi ait poſt Tridentinum certius eſſe non poſſe exhæredari filiam clam contrahentem: & videtur clarè tenere *P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. f. 1040. §. Obſerua.*

6 Hanc ſent. intelligunt *Barboſa l. 1. p. 4. num. 39. ff. ſol. matrim. & Segura 2. p. direct. c. 15. n. 29.* quoad pœnam exhæredationis, niſi matrimon. illud clandeſtinum irritum conſummetur: tunc enim poterit filia exhæredari. Et reddit rationem *Barboſa*, quia peccauit in corpus ſuum. Sed hæc limitatio non videtur ad rem: quia iam non ratione matrimonij clandeſtini prouenit illa exhæredatio: cum ratione illius poſſint æquè filius, ac filia exhæredari, per *l. 49. Tauri:* & tamen in hoc caſu quoniam clandeſtinum eſt irritum, nil confert copula vt poſſit filius exhæredari. Item [illegible] non eſt verum, per vnam, aut alteram copulam illi[illegible]am poſſe filiam exhæredari; nam *auth. Vt cum, de appell. cognoſ. §. Aliud quoque, in fine,* petitur ad hoc, vt volentibus parentibus filiam matrimonio collocare, ipſa vitam luxurioſam eligat: & *l. 5. tit. 7. p. 6.* inquit, *Si ella hiziere vida de mala muger:* & *Couar. c. Raynutius, de teſtam. nu. num. 15.* explicans hunc caſum dicit, ſi filia luxurioſam vitam eligat, ita vt meretrix fiat. Et tenet expreſſe *P. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. fol. 1058. fine.*

Ex dictis infero, non placere doctrinam *Soti num. 3. fine allegat.* incurri excommunicationem Synodalem in contrahentes clam latam, ſi matrimonium illud ratione conſanguinitatis, aut alterius impedimenti irritum ſit. Quia rationes num. 5. adductæ, oppoſitum probant: & pro hac parte ſunt *Ioan. Lup. l. 49. Tauri, n. 3. & 4. ibi Caſtillo n. 17.* dicunt enim generaliter non incurri pœnam exhæredationis, quoties ratione cuiuſcumque impedimenti matrimonium eſt irritum, vt ratione metus, vel defectus ætatis. 7

Ad argum. prioris ſent. propoſita n. 3. reſpondetur, ad 1. quamuis aliqua inconuenientia ex eo matrimonio conſurgant, ceſſare potiſſima: vt probaui n. 5. nec punire iura quemcumque actum malum, ſed matrim. clandeſtinum, quod tale non eſt, quando eſt irritum: vt probaui eodem n. 5. Ad confirmationem fateor Tridentinum in ea pœna arbitraria attendiſſe ſolum factum, quia id expreſſit: cum autem cætera iura id non exprimant, in ſenſu fauorabiliori accipienda ſunt. Ad 2. fateor hodie eſſe grauius delictũ, ſi conſideretur in ſe, ſecus in ordine ad Eccleſiam: cum enim non delicti grauitatem puniri intenderet, ſed ab eo retrahere, ob maxima damna, & adulteria inde orta, grauius erat antiquitus: modò enim cum inualidum ſit, ceſſant ea damna. Ad 3. dico, cum *Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 47.* doctrinam Bartoli non eſſe vniuerſaliter veram, ſed quando actus nullus eſt ob ſolam conſtitutionem irritantem in pœnam, & odium contrahentium: ſecus quando actus eſt nullus ob ſolemnitatis requiſitæ defectum: vt contingit in matrim. clãdeſtino. Et poteſt huius differentiæ ratio aſſignari, nam in priori caſu annullatio actus eſt pœna, in odium frangentis legem inducta, & ita non mirum ſi actus valeat in odium ipſius trãſgreſſoris, ne ex delicto ſuo commodum reportet: in poſteriori verò, non eſt pœna (vt dicemus hoc 3. lib. diſp. 4. nu. 9.) Sed ob bonum reipublicæ, cui expedit illum actum abſque ea ſolemnitate non ſubſiſtere, irritatur, & ita nil mirum ſi prorſus irritus ſit, ſiue commodum, ſiue damnum contrahentis attendat. Ad 4. negatur ea doctrina, niſi intelligatur quando lex ſolum factum, & animum facientis punit. Ad 5. dic cum *gloſ. eadem l. §. Cum autem, verb. Cum ea,* non iuris effectum, ſed animi deſtinationem conſiderari, & puniri per eam legem: quod non contingit in noſtro caſu. Ad 6. dic ſicut ad 4. reſpondi. Ad vltimum, dic eam Clementinam manifeſtè punire ſolum factum, & animum contrahentium: cum aliàs fruſtratoria eſſet, eo quòd matrimonium inter conſanguineos conſiſtere non poterat: at in noſtro caſu ſolùm punitur id quod erat, & eſt matrim. clandeſtinum validum, vt ſi coram parocho, & teſtibus, omiſſis denunciationibus celebretur: vt explicui diſp. præc. num. 7. Ad poſteriorem partem illius argumenti, dico eſſe valde dubiam, & eſto vera ſit, procedere ex præſumpta contrahentis voluntate, viſus enim eſt dimittere beneficium aſſumendo ſtatum illi incompatibilem: quod in noſtro caſu non reperitur. Ad confirmationem dico, incurri per clandeſtinum omiſſis denunciationibus, quod validum eſt: vt dixi diſputatione præcedenti, num. 7. 8

DISPVTATIO III.

Vtrùm matrimonium clandeſtinum irritum fuerit ante Tridentinum, & ſit peccatum lethale ita contrahere?

SVMMARIVM.

Refertur ſententia dicens fuiſſe irritum ante Tridentinum, num. 1.
Refutatur ea ſententia, n. 2. Et traduntur rationes ob quas eſt irritum à Tridentino, 3.

Soluuntur

Soluuntur argum.& enodantur c.1.30.q.5.& c. Videtur, 35.q.6.n.4.
An ſit mortale clandeſtinè contrahere, n.5.& quid, poſt Trident n.6.
An ſit illicitum ob ſolam Eccleſiæ prohibitionem: opinio affirmans, n.7.
& contraria, n.8. Et ibi, an infideles peccent clam contrahendo.
Soluuntur argumenta, n.9. Et ibi, an lex edita ad vitanda inconuenientia, ceſſet ceſſante fine.

1 ANte Tridentinum non defuere DD. aſſerentes matrimonium clandeſtinum, irritum eſſe: ſic enim quidam DD. Romæ coram Paulo IV. diſputantes contendebant, dicentes eſſe irrita à tempore Euariſti Papæ: quod idem docent *Chaſſanæus catalogo gloriæ mundi, p.12. conſid.36. Corraſius lib.1. miſcel.c.37.* loquentes ſpecialiter de matrim. contracto à filio, abſque parentum præſentia: & *Gent. Heruetus in orat. ad Trident.* aſſerit hæc matrimonia à tempore Euariſti Papæ fuiſſe irrita. Et probatur, quia *Euariſtus epiſt. 1. ad Epiſc. African. c.2.* & habetur *c.1.30.q.5.* aſſerit hæc non legitima connubia eſſe, ſed adulterina, & contubernia. 2. ex *c. Videtur 35.q.6.* vbi *Celeſtinus Papa* ſic inquit, *Videtur nobis quod ſecunda, quam cõtra prohibitionem Eccleſiæ duxit, non ſit vxor: nam quod contra ordinem Eccleſiæ factum eſt, ratum non haberi, tam humana quã diuina legis proclamat authoritas.* Sed matrimonia clandeſtina ſemper fuerunt ab Eccleſia interdicta, vt conſtat ex decreto Hormiſdæ Papæ, & habetur *c.2.30.q.5. & ex Tridentino, ſeſſ.24.c.1. de matrimonio.*

2 Cæterùm fides Catholica eſt matrim. clandeſtina ante Tridentinum fuiſſe valida: id enim definit *Alex. III. c.2. de clandeſt. deſponſ. & Tridentinum ſeſſ.24.c.1. de matrim. init.* anathemate damnãs oppoſitum aſſerentes. Et ratio eſt, quam tradit *D. Thom. 4.d.28.q.1.a.3.* quia quoties concurrunt eſſentialia, contractus validus eſt, licet deſiderentur ſolemnitates extrinſecæ, & accidentales, in matrimonio autem clandeſtino, concurrit tota matrimonij eſſentia, deficienti ſola extrinſeca publicitatis ſolemnitate.

3 Iuſtiſſimis autem cauſis Tridentinum ea irritauit, & iura antiqua ea prohibuerunt: quæ deſumuntur ex *Trid. d. c.1.* & ex *concilio Colonienſi, tit. de matrimonio*, & ex *D. Thom. d.28.q. vn. a.3. ad tertium.* & ex *l. fin. tit.3. part.4. c.1.* Cauſa eſt, quia religio ſacramenti poſtulat, vt magna reuerentia, & deliberatione, aſſiſtenti miniſtro Eccleſiæ, recipiatur: ſæpe autem contingebat clam abſque deliberatione neceſſaria ad rem tam arduam contrahi: vnde facilis pœnitentia matrimonij contracti, diſcordiæque inter cõiuges oriebantur. 2. Quia matrim. clandeſtinum ex modo contrahendi aduerſatur fidei ipſius, facile enim erat alterutri coniugum, alij commiſceri citra adulterij notam: aduerſatur indiſſolubilitati, ſæpe enim, cum incognitum eſſet Eccleſiæ, tranſibant coniuges ad alias nuptias inualidas, & permanebant in adulterio vſque ad mortem: aduerſatur etiam bono prolis, quam negare nõ eſt difficile, cum vxor probare coniugium nequeat. 3. Quia ſæpe virgines parentum metu matrim. conſummata negabant, aliiſque nubebant: vel inuitæ in monaſterium includebantur. 4. Quia inde multæ diſcordiæ inter contrahentium conſanguineos oriebantur. Tandem quia plerumque contrahentes latent impedimenta aliqua, quæ publicè inito matrim. detegerentur, nec matrim. irrita contraherentur, quare *concil. Colonienſe, tit. de matrim. §. Hunc canonem*, conſiderans ſola prohibitione, & pœnis, non plene conſuli huic malo, maxime optabat matrimonia hæc ab Eccleſia irritari.

4 Ad argum. propoſita n.1. reſpondetur. Ad I. dic appellari non legitima matrimonia in eo decreto: quia nõ ſunt celebrata iuxta leges Eccleſ. appellari autem adulteria, vel ſtupra, quoad forum Eccleſiæ externum, cui minimè conſtant: quamuis in foro interno vera matrimonia fuerint: & ita in fine illius textus ſubiũgitur, *Stupra potius quam legitima coniugia eſſe non dubitatur, niſi voluntas propria ſuffragauerit, & vota ſuccurrerint legitima.* Hoc eſt (vt explicat *Alex. III. c.2. de cland. deſponſ.*) ſi perſonæ contrahentium voluerint publicare, ab Eccleſia recipiẽda ſunt, & comprobanda, tamquam à principio in Eccleſiæ conſpectu contracta. Nec inconueniens eſt, vt in hoc caſu contra ſuum morem Eccleſia præſumeret adulterium, & non matrimonium, ſicut præſumebat, *c. Is qui fidem, de ſponſal.* copula poſt ſponſalia habita, matrimonium perfici, vt delicti præſumptionem vitaret; quia adſunt vrgentia indicia ad præſumẽdum adulterium, nullaque matrimonij probatio ſuppetit in foro Eccleſiæ. Ad II. dic textum loqui caſu quo poſt ſponſalia, & copulam cum vna, cõtrahitur matrimonium cum alia: tunc enim præſumitur priora ſponſalia tranſiiſſe per copulam in matrimonium, iuxta *c. Is qui fidem, de ſponſal.* & ita præſumit Eccleſia ſecundum matrim. eſſe irritum.

Grauius autem dubium eſt, de culpa quæ admittitur contrahendo matrimonium clandeſtinum. Et nemo dubitat eſſe culpam lethalem: quod manifeſte probant grauiſſima damna inde conſurgentia, relata n.3. & grauiſſima verba quibus vtitur *Trident. ſeſ.24.c.1. de matrim.* aſſerens ſemper Eccleſiam huiuſmodi matrimonia deteſtatam eſſe: grauiſſimæque pœnæ quibus afficiuntur.

Rogabis autem, an poſt Tridentin. [illegible] lethalis 6
clam abſque parocho, & teſtibus cõtr[illegible] enim non eſſe: quia cum ſit irritum, ceſſant antiqua damna. Item, quia ſolum videtur quidam [illegible], cũ enim ſic contrahens norit matrim. conſiſtere non poſſe, non habet efficacem contrahendi voluntatem: nam hæc ad impoſſibile ferri nequit. Sed dic eſſe culpam lethalem: quia contrauenitur præcepto grauiſſimo, & iuſtiſſimo *Tridentini ſeſſ.24.c.1. de matrim.* quod ne contrahatur abſque parocho, & teſtibus præcipit: nec iura antiqua, quibus attentis hoc matrim. culpa lethalis erat, corrigere intendit, ſed ipſorum veſtigiis ſe inhærere profitetur. Deinde, quia licet conſenſus efficax eſſe non poſſit circa obiectum impoſſibile, poteſt tamen dari complacentia circa illud, quæ ſimiliter peccatum mortale eſt. Sic tenet *Matienzo l.5. recop.t.1.l.1. gloſ.1. num.2.*

Diſcrepant autem DD. an ſola Eccleſiaſtica lege clan- 7
deſtinũ matrim. interdictum ſit? Affirmant quidã: ducuntur primo, quia quod intrinſece, & ex natura rei malum eſt, numquam licet: matrim. autem clandeſtinum in multis caſibus olim licebat: vt fatentur omnes, cum *D. Th. 4.d. 28.q. vnic.a.3. corp.* 2. Quia ceſſante fine legis in particulari, non ceſſat lex, ergo ſi matrim. clandeſtinum iure naturæ eſt malum ob inconuenientia quæ ex ipſo nata ſunt ſequi, quamuis in caſu aliquo ſpeciali iis obuietur, erit illicitum. 3. Quia ſi ex matrimonio clandeſtino, per ſe, & ex natura rei ſequuntur damna contra finem, & bona matrimonij, erit irritum: ideo enim matrimonium [illegible] conditione aduerſa bonis ipſius, nullum eſt, iuxta [illegible] conditio. oppoſit. Sic tenent *Caiet. tomo 1. opuſc. tract.* [illegible] *q.2. Sotus 4. d.28.q.1.a.2. concl.1. Barth. à Ledeſ. dub.* [illegible] *de matrim. fol.1323.* vnde infert infideles clam contrahentes non peccare, cum Eccleſiæ legibus non aſtringantur: & videtur tenere *Petr. de Ledeſ. de matrim. diſt.45.a.5. fol.* [illegible] *§. Ad rationem dubitandi.*

Verius tamen eſt, eſſe culpam lethalem contra ius naturæ. Prob. quia ex natura rei continet in ſe mala grauia: cedit enim in prolis detrimentum, & vtriuſque coniugis, cum facile poſſint ad alias nuptias tranſire, & eſt reipublicæ nociuum, contrariumque eius paci ac quieti. Et ita videtur ſẽtire *D. Tho. 4.d.28.q. vn.* [illegible] *ad 3.* vbi relatis damnis ex hoc matrimonio conſurgentibus, addidit præter hæc ſpeciem mali habere, & tenet *Caiet.* ſibi contrarius, *ſumma verb. Matrimonium, tit. Contractus matrimonij poteſt ex 7. capitibus reddi vitioſus, §. Et ſcito peccatum eſſe. verſ. Tertium caput. Petr. de Soto lect.14. de matrim. §. Primum* [illegible] *Palacios 4. d.28. diſp.3. ſtatim in princ. Veracruz 1.p. ſpec.* [illegible] *Matienzo lib.5. recop.t.1.l.1. gloſſ.1. nu.2.* Hinc infertur infideles clam contrahentes, lethaliter delinquere contra ius naturæ. Sic contra *Barth. à Ledeſ. n. præced. allegatum*, docent *Veracruz, & Matienzo proximè relati.* 9

Ad 1. argum. ex propoſitis n.7. dic, quædam eſſe intrinſece mala, quæ nulla ex cauſa honeſtari poſſunt, vt mendacium, fornicatio: alia vero ex natura rei mala, non tamen ita intrinſece, quin iuſtis de cauſis honeſta eſſe ſint: vt occidere hominem, habere plura beneficia: & huius generis eſt matrim. clandeſtinum: quod egregie ſignificat

un ... 4.d.28.q.vnic.art.3.ad3. vbi cautè dixit matrimonium clandeſtinum ſpeciem turpitudinis habere, ſignificans non eam intrinſecam turpitudinem continere, quam habet fornicatio, ſed per ſe, & abſolutè ſonare in malum, niſi iuſtis ex cauſis licitum efficiatur. Sed inferes; ergo in ſtatu innocentiæ eſſet illicitum. Neg. conſequ. quia dum diximus eſſe contra ius naturæ, intelligitur non omnino, & abſolutè, ſed naturæ corruptione ſtante, facilè enim homines ſe decipiunt, diſcordiæque promanant, quæ à ſtatu innocentiæ longè abeſſent. Ad 2. reſpondent quidam, legem editam propter finem bonum, non ceſſare ceſſante fine: ſecus dum lex principaliter editur ad vitanda inconuenientia, qualis eſt lex prohibens matrimonia clandeſtina: tunc enim non obligat in iis caſibus, quibus omnino ceſſant. Sic *Caiet. to.1. opuſc. tract.12. de matrim. q.2. Nauar. ſumm. c.16. n.36. Hiſp. Lat.* verò, *n.37. Enriquez li. 11. de matrim. c.17. nu.2. commento, lit. O. Barth. à Ledeſma dub. 17. de matrim. fol.* 1275. *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.85. §. Præterea peccat.* Sed diſplicet ſolutio, quia lex vetans noctu arma deferri, tendit ad vitandas rixas, non tamen deſinit obligare virum ita pacificum, vt in eo rixæ periculum omnino ceſſaret. Vnde melius reſpondet *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.45. a.5. fol.* 171. *col.* 1. *§. contra hanc concluſionem,* in illis caſibus non deſijſſe eſſe mortale, clam contrahere, quia ratio legis ceſſaſſet: ſed quia id quod non eſt ita intrinſecè malum, quin honeſtari ex iuſta cauſa poſſit, ſæpe licet ea cauſa exiſtenti, ex quadam epicheia, & benigna legis interpretatione, quando non poteſt adiri ſuperior, vt diſpenſet: ſi enim adiri poſſet, argum. concludit id eſſe faciendum. Ad 3. dic, argumentum concludere, ſi per ſe, ex modo ipſo contrahendi clam, ſequerentur neceſſario, & infallibiliter damna aduerſa bonis & fini matrimonij: non tamen ita ſe res habet, ſed ſolùm ſequuntur in plurimum, ſuppoſita malitia humana: vnde non probat argument. matrimonium clandeſtinum eſſe irritum, ſed expedire vt irritetur.

DISPVTATIO IV.

Vtrùm potuerit Eccleſia irritare matrimonia clandeſtina?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandum partem negatiuam, n.1.

Potuit irritare, nu. 2. Et an irritarit directè annullando matrimonium, vel ſolum inhabilitando perſonas: refertur quadam opinio, 3.

Potuit vtroque modo irritare, nu.4. Et de facto vtroque modo irritauit, num.5.

An potuerit irritare matrim. vt eſt ſacramentum, num.6. & ibi ſublato fundamento tollitur ædificium: & ſublato priori, tollitur poſterius.

An Eccleſia irritans clandeſtinum, mutauit materiam, & formam illius, n.7.

An annullatio actus ſit pœna: referuntur duæ ſententiæ, nu. 8. & conciliantur, 9.

Soluuntur argumenta, 10.

1 QVæſtio hæc adeò ardua viſa fuit, vt *Ruardus Tapper. a.20. Louanienſi ...e §. Profeſſionem ſacræ religionis,* indeciſum reliquerit, an potuerit Eccleſia irritare: ſubditque ſi Eccleſia irritet, falſæ inniti præſumptioni fraudis, & proinde fraude ceſſante valere matrimonium. Et *Sotus 4.d.28.q.1.a.1. in ſolut. ad* 1. indeciſum ſimiliter reliquit, iudicióque Eccleſiæ definiendum. Et XL. Epiſcopi, multíque alij DD. qui ad Tridentinum concilium confluxerunt, antequam res hæc definiretur, in ea fuerunt ſententia, vt Eccleſia non poſſit irritare. Et probatur 1. nam ſi conſideretur matrimonium, vt eſt contractus naturalis, ſolo conſenſu, etiam clam præſtito eſt validum: Eccleſia autem ius naturæ alterare nequit. Et confirmatur, cauſa naturalis ſufficienter applicata neceſſariò ſuum producit effectum, ſed mutuus conſenſus etiam occultus inter perſonas habiles eſt cauſa naturalis matrimonij, ergo. 2. Si matrimonium vt eſt ſacramentum attendas, Eccleſia nequit aliquid ſtatuere variando materiam & formam ſacramentorum: vt colligitur ex *Tridentino ſeſſ.21. doctrina de Sacramento Euchariſtiæ, cap.2.* ibi, *Declarat hanc poteſtatem in Eccleſia perpetuo fuiſſe, vt in Sacramentorū diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia ſtatueret.* Sed conſenſus mutuus erat, licet clandeſtinus, olim materia, & forma ſacramenti matrimonij, ergo Eccleſia non potuit id variare. Et confirmatur 1. olim erant materia, & forma ſacramenti conſenſus clandeſtini, & modò non ſunt, ergo variauit Eccleſia materiam, & formam ſacramenti: conſequens non poteſt fieri, ergo nec antecedens. Confirmatur 2. Eccleſia efficere nequit vt ſit de ſacramenti ſubſtantia quod antea non erat: ante Tridentinum autem, de ſubſtantia matrimonij non erat conſenſum coram parocho, & teſtibus præſtari. Confirmatur 3. quia aquam manentem aquam, non poteſt Eccleſia reddere inhabilem, vt ſit materia baptiſmi: ergo nec conſenſus occultos, qui ſic manent inuariati, ne ſint materia matrimonij. 3. Principaliter probatur: quia vel irritauit Eccleſia clandeſtinum, indirectè, reddendo contrahentes inhabiles ad ſic contrahendum: & hoc non potuiſſe efficere, iam probaui, aut directè, irritando contractum: & hoc non. Quia cum homo libero arbitrio habeat plenum ſuorum actuum dominium, Eccleſia caret poteſtate directa, & immediata circa actus humanos. Et confirmatur, quia de iure naturæ, ad contrahendum matrimonium ſatis eſt conſenſus inter perſonas habiles, ergo earum habilitate manente, non poteſt Eccleſia irritare. 4. Probatur de facto non irritaſſe: quia extrinſeca contractus ſolemnitas non eſt de intrinſeca ipſius eſſentia, nec eius defectus annullat: præſentia autem parochi, & teſtium extrinſeca matrimonij ſolemnitas eſt, vt poſſit in Eccleſiæ foro probari. Confirmatur, quia in cæteris actibus, vt in alienatione rerum Eccleſiæ, teſtamento, defectus ſolemnitatis iure requiſitæ non vitiat eos in foro conſcientiæ, iuxta communem, & valde probabilem ſententiam, ſed in ſolo foro externo annullandi ſunt, ergo idem in matrimonio continget. Confirmatur 2. quia vel præſentia parochi, & teſtium eſt de neceſſitate, tanquam extrinſeca conditio, ſine qua non prodit in actum efficaciter virtus ſacramenti matrimonij, & tunc non manebit irritum ſacramentum defectu illius, ſed impedietur ſacramentalis effectus: aut eſt de neceſſitate, tanquam pars ſubſtantialis ſacramenti, & hoc non: quia Eccleſia non poteſt ſacramenti ſubſtantialia inſtituere, ergo defectu talis præſentiæ non erit matrimonium irritum. Vltimo, quia annullatio actus pœna eſt, hæc autem non incurritur ante iudicis ſententiam, iuxta *gloſſ. vulgarem, c. Fraternitas, 12. q.1.* & omnes: ergo in conſcientia non eſt irritum tale matrimonium.

His non obſtantibus, veritas catholica eſt, Eccleſiam potuiſſe irritare. Quia *concilium Tridentinum* à Pontifice approbatum, & ab vniuerſali Eccleſia ita intellectum, de facto irritauit, *ſeſſ.24. c.1. de matrimon.* ſi autem id non potuiſſet efficere, erraſſet in re maxime ad fidem, & vniuerſales Eccleſiæ mores conducenti. 2

Difficultas autem eſt, circa irritandi modum. Dupliciter enim poteſt matrimonium irritari: 1. indirectè, inhabilitando perſonas: 2. directè, annullando immediatè ipſum contractum. Multi aiunt primo modo irritaſſe, nec potuiſſe ſecundo modo. Sic explicant hanc irritationem *Perez lib.5. ordin. tit.1. l.1. fol.* 40. *§. Iuxta prædicta, Gutier. de iuramento, 1.p.c.51.n.22. Matienzo lib.5. recop. tit.1. rubr. gloſſ.1. n.38. Spino ſpeculo teſtamentorum, gloſſ.15. n.* 52. 53. *&* 70. Et ex Theologis, *Palacios 4.d.28. diſp.3. verſ. Eſt igitur, Petrus de Ledeſma de matr. q.45. a.5. fol.177. col.2. §. Vlt. reſpondetur, & col. ſeq. §. Ad ſecundum arg. Manuel 1.10. ſum. 2. edit. c.* 219. *n.1. Vega l.6. ſumm. caſu* 121. Et eodem modo in alio ſimili, explicant *Sotus 4.d.26.q. vnic. fine, & ibi Paludanus q.4. a.3. in ſolut. ad 4. n.24. Adrianus 4. q.1. de matrim. ad confirmationem primi argumenti,* tractantes enim qualiter poſſit Eccleſia conſtituere impedimenta dirimētia matrimonium, dicunt id poſſe reddendo materiam inhabilem: non autem variando eſſentialia matrimonij, præſuppoſita materia idonea. 3

4 I. Concluſio ſit, potuit Eccleſia vtroque modo irritare clandeſtina matrimonia. Probatur, poſſe directè irritando contractum: quia contractus humanus eſt actus hominis ordinati ad altiorem finem, & proinde neceſſario debet ſubordinari alicui communitati, cuius ſit pars, & à qua pendeat quantum ad omnem politicam operationem: ſed matrimonium fidelium eſt contractus, quo vnus fidelis ordinatur ad alterum, in bonum ſpirituale totius Eccleſiæ, cuius omnes fideles partes ſunt, ergo ſubordinatur poteſtati eiuſdem Eccleſiæ, vt quando bono communi ipſius Eccleſiæ expediat, poſſit illud directè irritari. 2. Quia Eccleſia irritauit alios contractus, eo quod ita communi bono expediebat, vt profeſſionem factam ante annum nouitiatus, vel 16. annos expletos, vt conſtat ex *Trident. ſeſſ. 25. de regularibus, c. 16.* & ſimoniacam beneficiorum cõmutationem, *c. Cum olim, & c. Quæſitum, de rerum permut.* ergo ita potuit matrimonium. Et confirm. quia de facto irritauit matrimonia coacta, & contracta inter liberum & ſeruam, ignorata conditione ſeruili: vt conſtat ex *c. 2. de coniugio ſeruorum, & c. Cum locum, de ſponſalib.* cum tamen perſonæ maneant habiles ad contrahendum. 3. Probatur, quia reſpublica ciuilis poteſt irritare contractus ciuiles, & de facto aliquos irritauit, vt minorum abſque authoritate curatorum, alienationem maioratuum, ſæpéque dominij tranſlationem impedit, quamuis hæc iure naturæ attento à ſolo domini conſenſu pendeant: ergo idem potuit Eccleſia circa matrimonium. Eſt autem irritare directè contractum matrimonij impedire, ne mutuus contrahentium conſenſus ſit ſufficiens clandeſtinè præſtitus, ad transferendum dominium corporum inter coniuges: ſicut lex ciuilis irritat donationem pupilli, impediendo ne illius voluntas ſufficiat ad transferendum dominium: vnde non tollit Eccleſia obligationem iam ortam, ſed impedit ne oriatur. Prob. autem poſſe Eccleſiam irritare matrimonium, inhabilitando perſonas: quia in iis quæ ad bonum ſpirituale Eccleſiæ ſpectant, quale eſt matrimonium, fideles tanquam eius membra, illi ſubduntur: ergo quando bono ſpirituali Eccleſ. expedit, poteſt illos ad certum ineundi matrimonij modum, inhabiles reddere. Et confirm. quia ſicut in naturali corpore membra vniuerſa influxum, vt operationes exerceant, à capite recipiunt: ſic in myſtico Eccleſiæ membra debent recipere influxum moralem, ad contractus ineundos ſpectantes ad bonum Eccleſiæ ſpirituale, qualis eſt matrimonium: & proinde ſicut membra naturalia ſine influxu naturalis capitis incapacia ſunt naturalium operationum, ita abſque capitis moralis influxu fideles inhabiles erunt ad matrim. Confirm. 2. quia reſpubl. ciuilis poteſt aliquos inhabiles efficere ad contrahendum abſque certis ſolennitatibus, vt effecit prodigos, & minores abſque authoritate tutorum, mulieres coniugatas abſque licentia viri: ergo potuit Eccleſiaſtica ad ineundum matrimonium ſine certis ſolennitatibus: ſicut enim homo ordinatur ad bonum reipubl. cuius eſt membrum, eíque ſubordinatur quoad contractus ciuiles: ita ſubordinatur Eccleſiæ, cuius eſt membrum myſticum, quoad contractus ad bonum ſpirituale ſpectantes. Tandem, quia Eccleſia irritauit matrimonium inter conſanguineos, cognatos & affines, inhabilitando perſonas: vt conſtat ex *toto tit. de conſanguin. & affin. & toto tit. de cognatione ſpirituali*: erraſſet autem in re ad finem, & mores Eccleſ. pertinente, niſi id efficere potuiſſet. Hanc tenet *Enriquez lib. 11. de matri. c. 5. n. 3. & 4.* Et videtur expreſſe tenere *Suarez de Sacram. in genere, q. 60. a. 8. diſp. 2. ſect. 6. fine.*

5 II. Concluſio, *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* de facto irritauit vtroque modo matrimonia clandeſtina. Conſtat, quia indirecta, & mediata irritatio inhabilitando perſonas, continetur in illis verbis, *Eos ad ſic contrahendum inhabiles reddit*: directa autem annullando contractus clandeſtinos, ibi, *Eiuſmodi contractus irritos, ac nullos eſſe decernit, prout eos præſenti decreto irritos facit.* Quod conſulto fecit vtroque modo irritãs, vt vel ſic quãto odio proſequuta fuerit Eccleſia matrimonia clandeſtina, non obſcu[illegible]ificaret vniuerſis.

III. Concluſio, potuit Concilium, & de facto ita fecit, 6
irritare matrimon. clandeſtinum, quatenus eſt ſacramentum: non directè, & immediatè: cum ſacramentorum inſtitutio, ac deſtructio non ſubiaceat poteſtati Eccleſiæ, ſed indirectè, & remotè, deſtruendo ſcilicet, directè, & proximè contractum humanum, vnde conſequenter deſtructum, & irritum manet matrimonij ſacramentum. Quod ſic explicatur, quia ſublato fundamẽto tollitur ædificium, *c. Cum Paulus 1. q. 1.* & ſublato priori tollitur poſterius ab ipſo dependens, *c. Tranſlato, de conſtit.* ſed contractus humanus qui ſubiacet Eccleſ. poteſtati, eſt fundamentum, & materia ſacramenti matrimonij, ergo irritato per Eccleſiam cõtractu humano, indirectè, & conſequenter irritatur ſacramentum matrim. ſicut Eccleſia non poteſt directè annullare ſacramentum pœnitentiæ, at poteſt indirectè auferendo iuriſdictionem miniſtri, à quo pendet. Quod clarius ſic explico, Eccleſia nequit efficere, vt ſi quis fateatur ſacerdoti iuriſdictione prædito, [illegible]tionémque recipiat, ſacramentum irritum ſit: at poteſt auferendo iuriſdictionem à miniſtro, efficere vt abſolutio ab ipſo præſtita à peccatis auditis, nulla ſit: quia illud eſſet omnibus requiſitis ad ſacramenti valorem concurrentibus, directè ſacramentum annullare: hoc autem tantum eſt deſtruere fundamentum ad ſacramenti valorem prærequiſitum, quo deſtructo, conſequenter, & indirectè deſtruitur ſacramentum. Similiter contingit in matrim. Eccleſia enim concurrente perſonarum habilitate, & contractu valido ad mutuam corporum traditionem ſufficienti, efficere nequit vt ſacramentum matrim. inualidum ſit: poteſt tamen deſtruere fundamentum ſtatuendo, vt contractus humanus non ſit legitimus, ac ſufficiens ad corporum traditionem, niſi certæ ſolennitates concurrant, quibus deficientibus, indirectè & conſequenter inualidum redditur matrim. ſacramentum.

Ex his infertur, quamuis verba mutui conſenſus, quæ 7
ante concilium, matrimonium conſtituebant, modo non conſtituant, ſi abſente parocho, & duplici teſte dicantur, minimè dicendum eſſe, materiam, & formam eſſentialem, quæ antea ad matrimonium ſufficiebant, modò non ſufficere: (Eccleſia enim variare nequit materiam, & formam ſacramentorum:) ſed dicendũ potius eſt, materiam, & formam ſacramenti matrimonij eſſe mutuum conſenſum verbis, aut ſignis expreſſum ſufficientem ad contractum validum celebrandum, quo corporum dominium mutuo transfertur: valor autem huius contractus pendet ex contrahendi modo, qui modus poteſt ab Eccleſia præſcribi, & variari, & ideò contingere poteſt, vt quidam contrahendi modus vno tempore ſufficiat ad materiam, & formam matrimonij, & alio tempore non ſit legitima materia, & forma: & ita non variatur formaliter, & propriè ſacramenti materia, & forma, ſed materialiter, & remotè, nimirum, quia materia & forma admittit illud eſſe, ratione cuius poterat eſſe materia & forma. V. g. ſi Eccleſia poſſet efficere, vt hæc vox Corpus, non ſignificaret corpus, & illud efficeret, tunc hæc verba, Hoc eſt corpus meum, non eſſent forma conſecrationis, non tamen Eccleſia variaret formaliter, & propriè ſacramenti formam, ſed materialiter, variando vocis ſignificationem: quia ea vox, corpus, non materialiter ſumpta, conſtituit formam ſacramenti, ſed formaliter ſumpta, in quantum ſignificat, *El cuerpo*: vnde variata ſignificatione, quia non manet eadem vox formaliter, ſed ſolum materialiter, non erit forma ſacramenti, & conſequenter variabitur forma, materialiter, & remotè, non autem propriè, & formaliter: quia vox alia ſignificans *El cuerpo*, eſſet eadem formaliter, [illegible], quantum ad ſignificationem, ratione cuius propriè, [illegible]maliter conſtituit formam ſacramenti, licet quantum materialẽ vocis ſonũ, & ſyllabas ex quibus conflatur, eſſet diuerſa vox. Eodem modo contingit in matrimon. verba illa, Accipio te in meum, & te in meã, materialiter tantum ſumpta,

ſumpta, nunquam fuerunt legitima forma, & materia matrimonij: vt conſtat, quia ſi proferrentur à furioſis, vel abſque interno conſenſu, non eſſent legitima materia, & forma: ſed ſunt forma, & materia, propriè, & formaliter, in quantum important, & ſignificãt validum & ſufficientem conſenſum ad mutuam corporum traditionem: dum ergo Eccleſia (prout poteſt) efficit, vt hæc verba prolata abſque parochi, & teſtium præſentia, non importent, ac contineant ſufficientem conſenſum ad eam traditionem, non variat propriè, & formaliter materiam, & formam, ſed tantum, materialiter, & remotè, quia verba illa quæ ante Trident. prolata ſufficiebant, & quæ modò ſufficiunt, ſunt eadem formaliter, id eſt, in quantum important conſenſum ſufficientem, licet materialiter, & remotè ſint diuerſa: nam ante Tridentinum clam dicta ſufficiebant, poſt verò non, niſi coram parocho & teſtibus.

8 Inquiris autem, an hæc matrimonij annullatio pœna ſit. Quidam aiunt irritationem actus eſſe pœnam: ducuntur per *c. Si religioſus, de elect. in 6. init.* ibi, *Et in pœnam præſumptionis illius, electio eadem viribus vacuetur.* Vbi vocatur pœna, annullatio electionis. Sic *gloſſ. c. Decet, verb. Proceſſus, de immun. Eccleſ. in 6.* vbi aſſerit id caput non extendi ad contractus, cum ſit pœnale: & tamen ibi tantum inducitur nullitas actus: idem *Bart. l. Turpia, ſtatim in princ. ff. de legat. 1.* Alij verò aiunt non eſſe pœnam. Sic *Innoc. c. Si verè, n. 2. de ſenten. excomm. Anchar. c. fin. de elect. in 6. n. 4. q. 4. Felin. c. 1. de conſtit. n. 3. verſ. In contrarium: Nau. lib. 5. conſ. in 2. edit. tit. de priuileg. conſ. 21. n. 5. Mandoſius reg. 15. Cancel. q. 5. n. 7.*

9 Sed hæ ſent. ſic conciliandæ ſunt: aut conſtitutio inducens actus nullitatem, eam inducit ob ſolam legis prohibitionem, & in odium tranſgredientis, & tunc annullatio eſt pœna, quia imponitur vt delicti ſupplicium: pœna autem eſt læſio puniens, & vindicans quod quiſque commiſit: teſte D. Auguſt. & habetur *c. Pœnitentia, de pœnit. d. 3.* Et in hoc caſu vera eſt prior ſent. & eam probat textus quem allegat: aut non inducitur in odium, & ſupplicium contrahentium, ſed propter defectum ſolennitatis non obſeruatæ, quia ſcilicet traditur certa forma, & ſolennitas ad faciendum actum, qua non ſeruata annullatur: vt contingit in matrim. clandeſtino, & in alienatione rerum Eccleſiæ abſque debita ſolennitate, & in teſtamento minus ſolenni: & tunc annullatio actus non eſt pœna. Probatur, quia de ratione pœnæ eſt, (vt probaui ex D. Auguſtino) vt infligatur ad delicti punitionem, & vbi non eſt delictum, non eſt locus pœnæ: at talis annullatio non infligitur ob delicti punitionem, & quamuis contrahens immunis eſſet culpæ, inuincibiliter prohibitionem ignorans, adhuc actus eſſet nullus, vt conſtat: ergo non eſt pœna. Sic tenent *Ioan. Andr. c. fi. de elect. in 6. n. 5. verſ. in gloſſa 2. & ibi Domin. n. 18. verſ. Nota incidenter iſtud dictum, & ibi Francus n. 5. Antonius c. 2. de conſtit. n. 19. vbi Abb. n. 5. Imola n. 5. Decius in 2. lectura, n. 3. Alex. de Neuo n. 25. Berous n. 26. Iacobus Butrig. & Bald. l. Non dubium, n. 5. C. de legib. & ibi Paul. n. 6. Iaſ. n. 7. idem Bald. c. Super literis, n. 12. de reſcrip. Vantius tract. nullitatũ, tit. Quid ſit nullitas, n. 15. Menoch. de arbitrar. li. 2. cent. 3. caſu 276. nu. 18.* Et non eſſe pœnam, quando inducitur ob defectum ſolennitatis, tenent etiã *Burgos de Paz l. 3. Tauri, n. 1472. Matienzo li. 5. recop. t. 4. l. 1. gl. 10. n. 35.* vbi & alios refert: & *Azebedo eod. lib. 5. t. 1. l. 1. n. 13.* quamuis *Decius c. 2. de conſtit. in 1. lectura, nu. 18.* teneat eſſe pœnam, quando defectu ſolennitatis inducitur, ſi ſolennitas illa ſit contra regulas iuris antiqui, ſecus, ſi ſit ſecundùm illas.

10 Ad 1. argum. ex propoſitis num. 1. quidam reſpondent diſtinguendo minorem, non poteſt Eccleſia immutare ius naturæ, ſi de præceptiuo intelligatur, id eſt, de præceptis iuris naturæ, concedunt: ſi autem de permiſſiuo, id eſt, de eo quod permittit, & concedit ius naturæ, negant: clandeſtinum autem matrim. non præcipit, ſed tantum concedit ius naturæ. Sed hæc ſolutio non exhaurit difficultatem, poteſt enim opponi ius naturæ præcipere, ne matrimonia clandeſtina ſeparentur, & ne coniuges ad alias nuptias tranſeant, & ita non potuiſſe concilium præcipere, vt ſeparentur, ac liberè poſſe matrimonium inire. Ideò melius reſpondetur, diſtinguendo maiorem, matrimon. clandeſtinum de iure naturæ eſt validum; quando conſenſus eſt legitimus, nec irritatus ab habente poteſtatem, concedo: ſecus, nego. Et ita contingit hic, Eccleſia enim irritauit illum conſenſum, fecitque minus legitimum, & inſufficientem eſſe ad corporum traditionem: ius enim naturæ non dictat, vt quicunque conſenſus ſatis ſit, ſed legitimus, qualis non eſt, qui ex cauſa iuſta irritatur à ſuperiore. Sed obiicies, ius naturæ inuariabile eſt, ſed ille conſenſus erat legitimus iure naturæ, ergo variari non potuit, vt modò illegitimus ſit. Diſtinguenda eſt maior, eſt enim formaliter inuariabile, non autem materialiter: & ſic euenit hic, nam ius naturæ inuariabile manet formaliter, ſemper enim dictauit conſenſum matrimonialem debere eſſe legitimum, quod autem hic, & nunc ſit hic conſenſus legitimus, necne, ſpectat ad materialem mutationem, & potius eſt mutatio circumſtantiarum, quibus poſitis ſimul cum ſuperioris declaratione, ac præcepto, contingit, vt quod antea legitimum erat, modò non ſit. Ad confirm. dic, illam maiorem eſſe veram, quando cauſa naturalis non eſt impedita, & applicatur paſſo habili: ignis enim applicatus cælo, non comburet, nec ſi virtus eius impediatur à Deo: hic autem conſenſus ille clandeſtinus impeditur à ſuperiori Eccleſiæ poteſtate, quæ illum directè caſſauit, & applicatur perſonis inhabilibus ad ſic contrahendum. Ad 2. dic, ſi loquamur de ſacramentis, quorum materia eſt res aliqua naturalis, vt aqua in baptiſmo, verum eſſe vniuerſaliter, non poſſe Eccleſiam variare materias, & formas: ſi verò de ſacramento, cuius materia, & forma eſt contractus ſubiacens Eccleſiæ poteſtati, non poſſe variare propriè, & formaliter, ſecus impropriè, & materialiter ac remotè: vt explicui num. 7. Ad confirmationem, diſtinguenda eſt maior, (vt explicui eod. nu. 7.) erant materia, & forma conſenſus clandeſtini, materialiter tantum ſumpti, nego: formaliter tamen, in quantum erant ſufficientes ad corporum traditionem, concedo. Ad ſecundam confirmationem, diſtinguo ſimiliter maiorem, non poteſt efficere formaliter loquendo, vt aliquid ſit de ſubſtantia, quod antea non erat, concedo: materialiter tamen, nego. Seu clariùs, non poteſt efficere vt aliquid ſit de eſſentia, quod antea non erat, variando propriè, & formaliter materiam, & formam, concedo: variando tamen materialiter, & remotè, nego: vt explicui num. 7. Ad 3. confirmationem, nego conſequentiam: quia aqua nec quoad eſſe materiale, nec quoad formale, ſubiacet poteſtati Eccleſiæ: contractus autem humani quoad eſſe formale, id eſt, vt legitimi ſint, ſubduntur illius poteſtati. Vel dic ſic, ſicut aquam manentem veram aquam, non poteſt Eccleſia efficere, ne ſit materia baptiſmi, ita nec conſenſus dum manent legitimi: non manent autem tales, cum ab Eccleſia irritantur. Ad 3. argum. dic vtroque modo, irritaſſe: quamuis enim Eccleſia non habeat poteſtatem circa actus humanos, quantũ ad ſubſtantiam actus eliciti, id eſt, ad cogendum volũtatem, vt velit, vel nolit: habet tamen quantum ad illorum legitimitatem, cum poſſit ex iuſtis cauſis ſtatuere, vt talis actus non ſit legitimus, ac validus. Ad confirm. antecedens eſt verum, dum expreſſio conſenſus eſt legitima, nec per ſuperiorem irritatur: ſecus dum irritatur. Ad 4. diſtinguo minorem, ſolennitas illa eſt extrinſeca conſenſui coniugali, quoad eſſentiam naturalem illius, cõcedo: at quoad formalem illius, id eſt, quoad eſſe legitimum, & ſufficientem ad traditionem corporum, ſuppoſita determinatione concilij Tridentini, nego: ſic enim eſt ſolennitas intrinſeca, & eſſentialis. Ad 1. confirmationem dico, quidquid ſit in aliis contractibus, in illis poteſt eſſe locus diſtinctioni inter forum conſcientiæ, & externum: ſunt enim natura ſua diſſolubiles: at matrimonium cum ſit ſuapte natura indiſſolubile, fieri nequit, vt in foro conſcientiæ validum ſit, diſſolui tamen valeat in foro externo. Ad 2. confirmationem dico præſentiam parochi, & teſtium non exigi ſolum

ſolum vt conditionem ſine qua non virtus ſacramenti exit in actum, nec tanquam ſubſtantialem materiam, aut formam totalem ipſius ſacramenti, ſed tanquam eſſentialem qualitatem ipſius materiæ, & formæ: cum eſſentialiter ad has requiratur, vt conſenſus ſit legitimus, & nequeat eſſe talis abſque ea præſentia. Ad vltimum argum. dic non eſſe pœnam: vt probaui nu. 9. & eſto eſſet pœna, incurreretur in foro conſcientiæ ante ſententiam iudicis: vt colligitur tum ex natura matrimonij, quod cum ſuapte natura indiſſolubile ſit, implicat vt ſit validum in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, & accedente iudicis ſententia inualidum ſit, ac diſſoluatur: tum etiam ex mente concilij, quod intendit obuiare malis quæ ex clandeſtino oriuntur: at ſi validum eſſet in foro conſcientiæ, & eſſet irritandum in foro externo, non vtique malis obuiaret, ſed laqueos inextricabiles iniiceret.

DISPVTATIO V.

Vtrùm denunciationes ſint de matrimonij eſſentia, vel ſaltem de præcepto?

SVMMARIVM.

Vbi erant præcepta, & an in deſuetudinem abiiſſent, & quot ſunt quæſtiones diſputandæ, n. 1.

Ponitur opinio affirmans denunciationes eſſe de matrimonij eſſentia, n. 2. & ibi, limitata cauſa limitatum producit effectum.

Et ablatiuus abſolutus conditionem importat. Et facta contra legem pro infectis habentur, iuncto n. 4.

Sententia verior, n. 3. Et ibi, quæ poſſunt præcedere, & ſubſequi actum, non ſunt de forma.

Soluuntur argumenta, n. 4. & explicantur l. Non dubium, C. de legibus, & reg. Quæ contra, de reg. iur. in 6.

An ſit mortale omittere denunciationes, refertur quædam opinio, nu. 5. & contraria verior, n. 6.

Quid, ſi vna vel altera omittatur, 7.

Quid, ſi non fierent in vtriuſque contrahentis parochia, vel non tribus diebus feſtiuis continuis, 8.

1 PRæmiſſis aliquibus diſp. generalibus de matrimonio clandeſtino, iam de denunciationibus, quæ præmittendæ ſunt, vt perfectam publicitatem habeat, tractandum eſt. Et præmittendum eſt has denunciationes, ſeu monitiones præmittendas matrimonio, vt ſi quis impedimentum poſſet, illud detegeret, præceptas fuiſſe in *concilio generali Lateranenſi 2. c. 51.* & habetur *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* Sed quia multis in diœceſibus in deſuetudinem abierant, vt refert *Abb. eod. c. fin nu. 9.* id decretum innouauit *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* iuſſitque vt matrimonio præmittantur denunciationes, ter à proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia, inter Miſſarum ſolennia, publicè faciendæ. Quare duplex quæſtio pertractanda eſt. Prior, an ſint de matrimonij eſſentia. Poſterior, an ſint de præcepto.

2 QVÆSTIO I. Vtrùm præmittere denunciationes matrimonio, ſit de eius eſſentia, ita vt matrimonium illis omiſſis initum, ſit inualidum? Affirmant aliqui: ducuntur 1. quia ad matrim. præſentia parochi deſideratur, hic autem non parochi, ſed priuatæ perſonæ munus obit, dum omiſſis denunciationibus intereſt matrimonio: ergo eſt nullum. Prob. minor, quia in *Tridentino ſeſſ. 24. c. 1. de matr.* conceditur parocho limitata poteſtas aſſiſtendi matrimonio, nempe præmiſſis denunciationibus, ſed limitata cauſa limitatum producit effectum, *l. In agro, ff. de acquir. rerum domin.* ergo ſi parochus excedens fines mandati, illis omiſſis interſit, non vt parochus, ſed vt priuatus aget: quando enim iudex procedit vltra ſuæ poteſtatis limites, vt priuatus agit: vt bene probat *Menoch. de recup. poſſeſ. remedio 8. n. 13. & 172.* Quia Tridẽt. loquitur per ablatiuum abſolutum, ibi, *Quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij procedatur*: ablatiuus autem abſolutus conditionem importat, *l. A teſtatore, ff. de condit. & demonſtr.* conditio autem formam, *l. Qui hæredi, & l. Mæuius, ff. eod. tit.* & docent *Bald. auth. Matri, & auiæ, nu. 3. C. Quando mulier tutelæ offic. fun. pot. Felin. c. Cum dilecta, n. 6. verſ. Secundum ſignum, de reſcript. Tiraquel.* cum aliis *tract. de ceſſante cauſa, limit. 1. n. 61. Matienzo l. 5. recop. t. 1. l. 9. gloſſ. 4. n. 1. Grat. reg. 82. n. 1.* ergo omiſſio denunciationum vitiat matrimonium: omiſſio enim formæ in quacumque minima parte vitiat actum, *l. 1. in fine, ff. de vent. inſpic.* Quòd ſi dicas, eſſe conditionem iuris communis, & ita tacitè intellectam, & proinde eius expreſſionem nil operari. Contra, quia longè alio modo exprimitur, quàm iure antiquo inerat, & ita operari debet: nam iure antiquo (vt conſtat ex *c. final. de clandeſt. deſp. initio*) non exprimebantur denunciationes per ablatiuum abſolutum, nec limitabatur ibi poteſtas parochi: & eſto limitaretur, non erat neceſſaria parochi aſſiſtentia ad matrimonij valorem: at in Tridentino explicantur per ablatiuum abſolutum, & limitatur poteſtas parochi ad aſſiſtendum matrimonio, cuius aſſiſtentia eſt neceſſaria [illegible]. Probatur, quia Tridentinum ibi conſtituit ordinem quo procedendum eſt ad matrimonium celebrandum, nempe, vt præcedant denunciationes, & fiant 3. diebus feriatis continuis, & tandem coram parocho & teſtibus, ergo totus is ordo eſt de eſſentiali forma. Quia forma nihil aliud eſt quam quædam ordinata ſeries rem ad ſubſtantiam deducens: vt cum Bald. tradit *Decius l. Hac conſultiſſima, num. 10. C. qui teſtam. facere poſſ. Alciat. lib. 5. paradox. cap. 16. in princ.* 4. Prob. quia factum contra legem pro infecto habetur, *l. Non dubium, C. de legibus, reg. Quæ cõtra 64. de regul. iur. in 6.* Sed matrimonium non præmiſſis denunciationibus, celebratur contra ius, ergo habetur quaſi infectum, & eſt irritum: & ideò hanc ſententiam tuentur *Menoch. conſ. 69. n. 71. & ſeq. vol. 1. Zephal. conſi. 421. nu. 28. & ſeq. vol. 3. Boncius in quodam conſilio, quod ponitur inter Menoch. conſilia, volu. 4. conſil. 398. n. 1.* & videtur tenere *Ful. Pacianus l. 2. de prob. c. 16. n. 63.* vbi dicit de iure nouiſſimo Trident. præſumi fornicationem, licet habitatio longa ſit, niſi probetur matrimonium fuiſſe contractum præſente parocho, & teſtibus, ac præmiſſis denunciationibus: & ſtatim *nu. 65.* ait concilium annullaſſe matrim. contra prædictam formam celebratum.

His tamen minimè obſtantibus, tenendum eſt non eſſe de eſſentia matrimonij, & ſubinde illis iniuſtè omiſſis initum, validum eſſe. Prob. 1. quia cum matrimonium omiſſis denunciationibus, validum eſſet omni iure, ab eo recedendum non eſt abſque manifeſto decreto irritanti: Tridentinum autem non manifeſtè irritat, imo contrarium ex illo colligitur: cùm enim agat de denunciationibus præmittendis, & de præſentia parochi, & teſtium, in decreto irritanti ſolius huius præſentiæ meminit: ergo. Et confirm. quia Trident. circa denunciationes nihil innouat, ſed idem quod ſtatutum erat in concilio Lateranenſi, quia in deſuetudinem paſſim abibat, in priſtinam obligationem, ac ſtatum reſtituit: vt conſtat ex illis verbis, *Sacri Concilij Lateranenſis veſtigiis inhærendo.* Sed olim validũ erat matrimoniũ omiſſis denunciationibus, vt definit *Tridentinum eod. cap. 1.* ergo & modo. 2. Quia ſpeciale eſt in matrimonio, ne ex ſimplici prohibitione abſque clauſula irritanti annulletur: vt docent *Decius c. 2. de teſtibus, nu. 7. verſ. Secus ſi temporalis ſit. Rota in nouiſſimis, to. 1. deciſ. 750. n.* 3 3. Tridentinum autem dum præcipit denunciationes, non ponit decretum irritans. 3. Quia *Tridentinum eod. c. 1.* concedit ex Epiſcopi diſpenſatione, poſſe denunciationes præcedere, & ſubſequi: quæ autem actum ſubſequi, & præcedere poſſunt, potius de ſolennitate, quàm de forma dicuntur. Vt multis citatis teſtatur *Felinus c. Cum dilecta, n. 6. verſ. Quartum ſignum, de reſcriptis.* Tandem quia quoties diſpoſitio præfigens tempus, concedit iudici arbitrium in prorogatione temporis, non dicitur illud de forma, vt bene probat *Felinus d. c. Cum dilecta, num. 6. verſ. Octauum ſignum, limitat. 1.* Sed *Tridentin. eod. c. 1.* concedit ordinario arbitrium in prorogandis, vel omittendis denunciationibus, ergo eæ non pertinent ad formam, & eſſentiam matrimonij. Et ideo hanc ſententiam tenent *Nauar. lib. conſil. in 2. edit. tit. de ſponſal. conſ. 17. n. 4. & ſum. Latina, c. 22. n. 70. Sarmiento lib. 1. ſelect. c. 6. n. 5. Riminald. conſi. 691. nu.* [illegible] &

& ſeq.vol.6. Caualcan.deciſ.29.n.18.to.1.Plotus l.Si quando,n.341.verſ.Scias quod,C.vnde vi, Ant.Cucus l.5.inſtit.maiorum,t.11.n.86.Perez lib.5.ordinam.t.15.l.1.f.286.col.1.Spino ſpeculo teſtamentorum,gloſſ.15.n.25.Rojas epitom.ſucceſſionum,c.2.n.23.& 24.Gutier.2.pract.q.4.n.13.& de iuram.1.p.c.51.n.25. Matienzo li.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.n.34.& 35.Azebedo eod.li. 5.tit.1.l.1.n.41.Salzedo dicens ſic declaraſſe Cardinales, *practic.c.73.§.Primo ante omnia.Segura direct.iudic.2.p.c.16.n.1. Ceruantes l.6.Tauri,n.22.* Et ex Theologis, *Veracruz append.ad Speculum, toto dub.1.& dub.11.fine,Metina li.1.ſum.c.16.§.13.fol.25. Enriquez li.11.de matrim.c.5.nu.1. Petr. de Ledeſm.de matri. q.45.a.5.punct.2.dub.1.cōcl.2.fol.175.col.2. Philiarc.de offic.ſacerd. to.1.p.2.lib.2.c.2. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.217.n.2.& 10.Viua'l.Candel.1.p.de matr.n.242. Maurus Antonius corona confeſſ.de matri.tit.de ſponſal.de præſenti,n.18.verſ. Ex quibus verbis. Vega lib.3.ſum.caſu 176.*

4 Ad argumenta propoſita nu. 2.reſpondetur: ad 1. negando minorem,& ad probationem dic, dari parocho limitatam poteſtatem, quoad rectè, & ritè agendum, dum præcipit Tridentinum parocho, vt præmittat denunciationes: non tamen quoad validè agendum. Sicut dum præcipitur iudici, *c.Cum medicinalis,de ſentent.excomm. in 6.* ne excommunicet, niſi in ſcriptis, & præmiſſa trina monitione, traditur forma excommunicandi ritè, & rectè: quæ minimè deſideratur, vt valeat excommunicatio. Ad 2. dic, importare formam,& conditionem, vt ritè, & rectè celebrentur matrimonia, non autem vt validè. Quod inde colligitur, quia ea conditio tacitè inerat, erátque tantum iure communi requiſita, ad ritè, & rectè agendum: quare eius expreſſio nihil nouum operari debet: & licet videatur quoad verborum ſonum alio modo exprimi, quàm iure inerat: at ex tenore decreti Tridentini manifeſtè habetur, non alio modo exprimi: tum quia dicit, *veſtigiis ſacri concilij Lateranenſis inhærendo*: tum etiam quia in clauſula irritanti ſolum expreſſit præſentiam parochi,& teſtium. Ad 3.negatur conſequentia, ſi de forma eſſentiali loqueris: quia id verum eſt, quando ex verbis decreti non colligitur, non conſtitui totum ordinem vt formam ſubſtantialem. Ad 4.dic intelligi eos textus, vt factum contra legem habeatur pro infecto: quando lex ſtatuit formam ſubſtantialem actus, ſecus quando ex ea colligitur ſolam formam, & modum, vt rectè fiat, præſcribi.

5 QVÆSTIO II. Quale peccatum ſit denunciationes abſque debita diſpenſatione omittere, *Sotus 4.d.28.q.1.a.2.ad 1.* cenſet non eſſe mortale, niſi excommunicatio Synodalis ſit in ea diœceſi contra omittentes. Et *Petr. de Ledeſm. de matrim.q.45.a.5.punct.1.dub.3.concl.1.& 2.* dicit hoc fuiſſe verum ante Tridentinum: & *punct.3.dub.1.concl.1. & 2.* dicit, licet ſit peccatum lethale poſt Tridentinum. Si tamen parochus adhibita ſufficienti diligentia ad excutiendum an ſit impedimentum, illas omitteret, etiam poſt matrimonij celebrationem, nec eſſet excommunicatio in illa diœceſi, non eſſe mortale, quia reputatur hac adhibita diligentia, res leuis.

6 Cæterùm tenendum eſt peccare lethaliter parochum aſſiſtentem matrimonio, & ipſos contrahentes non præmiſſis denunciationibus. Prob. quia conc. Lateranenſe, & habetur *c.fin.de clandeſt.deſponſ.* id præceperat: & *Trident.in ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* idem præceptum innouat grauibus verbis, ibi, *præcipit ſancta Synodus*: & materia eſt grauiſſima, ex earúmque omiſſione poſſunt ſubſequi multa mala. Et confirm. quia diligentia parochi hoc non ſupplet, factis enim denunciationibus certius eſt fore, vt ad populi notitiam perueniat matrimonium, & magis timent omnes impedimentum occultare, quod norunt: & eſto æquiualeret ea diligentia, tranſgreditur parochus præceptum grauiter formam diligentiæ præſcribens. 2. quia idem *Tridentinum eadem ſeſſ.c. 5.* contrahentibus ignoranter in gradibus prohibitis, omiſſis denunciationibus negat ſpem diſpenſationis obtinendę, ſubdens, *Non enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatē facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit*: ergo manifeſtum eſt hoc præcepto voluiſſe obligare ad mortale, ſiquidem omittentem vocat temerarium contemptorem: cuius nomine indignus eſſet ob ſolam venialem culpam: & ob ſolam eam, alienum eſſet à more,& Eccleſiæ benignitate, rigidiſſimúmque ſpem diſpenſationis negare. Tandem, quia omiſſio denunciationum efficit matrimonium clandeſtinum quoad pœnas, quæ rigidiſſimæ ſunt: (vt probaui hoc 3.lib. diſp.1.n.7.) ergo ſignum eſt hoc præceptum obligare ad lethale: iniuſtum enim eſt veniale crimen tam graui ſupplicio plecti. Et ita hanc ſententiam tenent ex Theologis, *Palud.4.d.28.q.2.a.1.n.10.& ibi Supplementum Gabrielis q.1.a.3.dub.2.D.Anton.in 3.p.t.1.c.16.fine,Petr.de Soto lect.14.de matr.Viguerius lib.inſtitut.c.16.§.7.verſ.Octauo:Ledeſm. 2.p.q.47.a.5.fol.451.col.4.Veracruz 1.p.ſpeculi,a.10.concl.3.Enriquez lib.11.de matrim.c.7.n.1.in commento, lit.C.Barth.à Ledeſ.dub.21.de matrim.concl.6.Manuel 1.to.ſumm.2.edit.c.217.n.2. Lud.Lop.2.p.inſtructorij, de matrim. c.39.fol. 1060.col.1. §. Sed ſi quis, Maurus Antonius corona confeſſorum,de matri. t. de ſponſal.de præſenti,nu.18.§.Ex quibus verbis.* Et ex iuriſperitis, *Henricus c.fin.n.10.de clandeſt.deſp.Aſtenſis*, quē refert, & ſequitur *Roſella verb.Impedimentum,imped.1.n.11.Syulueſt.matrim. 2.q.17.dict.3.& matrim. 6.q.7.dict.2. Nauar.ſumm.Hiſp.c.22.n. 70.& Latina c.16.nu.36.Alexan.Carrer.lib.4.de ſponſal.c.7.Caualcanus to.1.deciſ.29.n.18.Perez lib.5.ordinam.t.1.l.1.fol. 26.Matienzo li.5.recop.t.1.l.1.n.2.Spino ſpeculo teſtamentorū,gl.15.n.27.Salzedo pract.c.73.in noua edit.verſ.5.*

Si tamen parochus omitteret aliquam ex tribus denunciationibus, vel ante matrimonium, vel poſt, ante eius conſummationem, credo non eſſe lethale, quando certum eſſet moraliter nullum ſubeſſe impedimentum. Quia leuis eſt materia, partialiſque præcepti. Ita *Veracruz append.ad ſpecul.dub.1.concl.5.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.45.a.5.punct.3.dub.1.concl.3.* 7

Similiter eſſet mortale, ſi non fierent denunciationes in vtriuſque contrahentis parochia. Quia eſt contra præceptum *Tridentini eodem c. 1.* & in aliena parochia minimè ſciri poteſt, ſi quo impedimento laboret alienus ille contrahens. Sic *Enriquez lib.11.de matrim.c.7.nu.1. in commento, lit. D.* & addit *in eod.commento, lit.C.* eſſe peccatum mortale, niſi fiant tribus feſtis continuis, licet fiant ter interpolate, quia contrauenitur præcepto Tridentini. Sed rigidum videtur hoc, non enim materia adeo grauis apparet, & ideò temperarem, quando magnum intercederet ſpatium inter vnam & alteram denunciationem. Quia ſic parochiani illarum obliuiſcerentur: non tamen damnarem ad mort. eo quod vna, vel altera dies feſtiua intercedens illas diſcontinuaret. 8

DISPVTATIO VI.

Vbi,& quomodo debeant fieri denunciationes?

SVMMARIVM.

Referuntur variæ ſententiæ, n.1.2.& 3.
Debent fieri in parochia vtriuſque contrahentis, num. 4. & à proprio vtriuſque parocho, vel de eius licentia, n. 5.
Debent fieri in propria parochia, vbi coniuges diutius habitarunt, 6.
Non eſt neceſſe fieri in Eccleſia, in qua eſt moderna habitatio, nec ſi contrahentium conſanguinei non ſint vbi eſt antiqua habitatio, eſt opus vbi illi ſunt, fieri, 7.
Debent fieri tribus diebus feſtiuis continuis: & an neceſſarium ſit inter ipſas interuallum, vel quando vna tantum præmittitur denunciatio, debeat in continenti celebrari matrimonium, 8.
An ſit neceſſarium vt fiant denunciationes in Eccleſia, inter Miſſarum ſolennia, 9.
An poſſit fieri quando non eſt dies feſtiua, confluente magno populi concurſu, 10.

PRæmittendum eſt in Concilio Lateranenſi, & habetur *c.fi.de clandeſt. deſponſ.in princ.* ſtatutum fuiſſe vt declamationes fierent in Eccleſiis, per presbyteros competenti termino præfixo: *Tridentinum* vero *ſeſſ.24.c. 1.de matrim.* declaraſſe, vt ter à proprio contrahentium parocho, tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolennia fierent. Hinc *Innoc.d.c.fin.ſtatim in princip.* colligit 1

denunciationes faciendas eſſe in omnibus Eccleſiis loci, vbi contrahentes habitant: vel ſaltem in pluribus, & tot, vt veriſimile ſit peruenturum ad omnium notitiam. Quia cum tractetur de peccato vitando, ne matrimonia prohibita contrahantur, cautius agendum eſt, quam in aliis, vbi requiritur publicatio.

2 Alij verò ſic diſtinguunt, ſi contrahentes, & eorum maiores in certa parochia habitabant, ibi ſatis eſt monitiones fieri: ſi verò in diuerſis parochiis moram traxerint, in diuerſis faciẽdæ ſunt. Sic *Ant. d. c. fin. n. 16. Abb. n. 7. Alex. de Neuo in princip. nu. 10. Paludanus 4. d. 28. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 13. Roſella verb. Impedimentum, imped. 1. nu. 15.*

3 Alij verò cenſebant ſufficere, vt in vna Eccleſia fiant: nec obſtare *d. c. fin.* dum loquitur in plurali de Eccleſiis, quia loquitur etiam in plurali de matrimoniis. Ita docent *Cardin. d. c. fin. n. 3. Præpoſ. ibi n. 7. in princ. Greg. Lop. l. 1. verb. En la Yglesia, t. 3. par. 4.* Et ita ſeruari de conſuetudine docẽt *Hoſtienſ. d. c. fin. ſuper verb. In Eccleſiis, & ibi Ioan. Andr. nu. 5. Anchar. nu. 15.* Immo attento decreto concilij Tridentini, dicit *Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 11. nu. 19.* Patres concilij interpretes declaraſſe ſatis eſſe fieri in parochia, in qua celebratur matrimonium: & affert teſtem huius *Nauarrum ſumma, c. 25.* reticetque numerum. Verum non inueni locum, vbi id *Nauar.* aſſerat.

4 Dicendum tamen eſt attento decreto *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrimon.* faciendas eſſe in vtriuſque contrahentis parochia, quando diuerſarum parochiarum ſunt. Prob. Quia Tridentinum dicit faciendas eſſe à proprio contrahentium parocho: ergo vterque parochus, quando ſunt diuerſæ parochiæ, eas facere debet. Præterea, quia talis publicatio exigitur, vt ſcientes contrahentium impedimenta, illa detegant: ſed in vicinia mulieris non poſſunt ſciri impedimenta viri, nec è contra. Tandem, quia praxis ipſa ita teſtatur. Sic docent *Enriquez lib. 11. de matri. c. 7. n. 1. Segura* dicens ſic declaraſſe Cardinales, *2. p. direct. iudic. c. 16. nu. 19. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 217. n. 6.*

5 2. Hæ denunciationes à proprio contrahentium parocho fieri debent: vt iubet *Tridentinum d. c. 1.* poſſunt tamen ab alio de ipſius licentia fieri. Quia Tridentinum concedit ibi, vt de licentia parochi poſſit alius ſacerdos aſſiſtere matrimonio: ergo à fortiori poterit parochus dare licentiam alij faciendi denunciationes, quod multo minus eſt: cui enim licet quod eſt plus, licet quod eſt minus, *reg. Cui licet. de regul. iur. in 6.* Deinde, quia ſimiliter *d. c. fin.* habetur denunciationes faciendas eſſe per presbyteros, & tamen *Hoſtiẽſ. ibi ſuper verb. Presbyteros, Ioan. Andr. n. 7. Alex. de Neuo in princ. n. 16.* explicant per parochos, vel alium de ipſorũ licentia, per *c. Mulieres, fine, de ſent. excom.* ibi, *Cum is committat vere, cuius authoritate, & mandato committi probatur.* Tandem, quia praxis ita explicat, communiter enim de mandato parochi æditui hoc præſtant. Sic *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 217. n. 6.*

6 3. Debent hæ denunciationes fieri in vtriuſque parochiis, vbi diutius verſati ſunt, & principaliorem habent larem, & veriſimilius eſt fore vt ſciantur impedimenta. Probat. quia ideo fiunt vt contrahentium impedimenta detegantur, at cum breuem moram in aliqua parochia contraxere, ignoti ſunt, impedimentáque ignorabuntur. Et confirm. quia ob ſimilem rationem præceptæ ſunt denunciationes, *d. c. fin.* quod Tridentinum innouat, & tamen *Innoc. ibi, n. 1. Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 16. Card. n. 3. verſ. Quero quid ſi ſint, Anchar. n. 16. Præpoſi. num. 7. verſ. Sed quia, Alex. de Neuo in princ. n. 21. Greg. Lop. l. 1. verb. En la Yglesia, t. 3. p. 4.* aſſerunt faciendas eſſe in Eccleſia, vbi eſt parentum vtriuſq; antiqua habitatio, quia ibi melius ſcientur impedimenta. Et ita tenet *Segura* dicens ſic declaraſſe Cardinales *2. p. directorij iudicum, c. 16. n. 19.*

7 Hic infertur, non opus eſſe fieri in parochia in qua eſt moderna habitatio. Quia id nullo iure petitur, & eſſet nimium multiplicare denunciationes. Sic *Innocent. d. c. fin. nu. 2. Ioan. Andr. n. 5. Ant. n. 16. Alex. de Neuo n. 12.* quamuis *Anchar. nu. 16.* dicat tutius eſſe vtrobique fieri: & *Præpoſ. nu. 7. verſ. Sed quia,* dicat hoc cõmuniter reprobari. Nec, ſi non ſint conſanguinei contrahentium, [illegible] antiqua commune habitatio, ſed in aliis multis locis [illegible] in illis denunciationes fieri, quia id nullum ius præcipit. Sic *Innocen. ibi, n. 3. Ioan. Andr. n. 5. Præpoſit. n. 7. verſ. Sed quid ſi maiores.*

4. Debent fieri tribus feſtis continuis: vt expreſse decernit *Tridentinum d. c. 1.* Sed non debent immediatè ſe ſubſequi, quin aliquot dierum interualium intercedat: quia hoc tanquam iuri conſonum decretum fuerat in concilio prouinciali Colonienſi ſub Adolpho Archiepiſcopo, *t. Cenſura, & decreta lata pro abuſuum emendatione, c. 32.* & concilio prouinciali Moguntino ſub Sebaſtiano Archiepiſcopo, *cap. 38.* quæ habentur [illegible] conciliorum. Præterea, quia finis intentus detegendi impedimenta, commodè obtineri non poteſt ob temporis [illegible] itatem, niſi longiori termino præfinito. Quia [illegible] tinuitatem quam Tridentinum poſtulat, ex ipſius fine, & aliis conciliis prouincialibus colligitur eſſe, vt non excludat dierum ferialium, ſed aliorum feſtorum mediationem, ita vt inter vnam, & alteram denunciationem factam diebus feſtiuis, per dierum tamen ferialium interuallum, non mediẽt alia feſta. Et ratio eſt, quia ſi ſint ita ſibi immediatæ denunciationes, non ſuppeteт tempus ad excogitanda & opponenda impedimenta: nec debent eſſe tam diſcontinuæ, & à ſe inuicem diſtantes, vt parochiani vel illarum obliuiſcantur, vel ob longum ſpatium deſides reddantur ad impedimenta detegenda. Et ſi vna tantum denunciatio facienda ſit omiſſis duabus, non ſtatim matrim. celebrandum eſt, ſed aliquo temporis ſpatio expectandum eſt, alias videtur nullius momenti illa denunciatio. Hæc docet *Segura 2. p. directorij, c. 16. nu. 20. & 21.* Si petas autem quantum tempus mediare debeat? non poteſt certa regula præſcribi, ſed prudentis arbitrio, attenta notitia quæ communiter habetur contrahentium, & impedimentorum periculo relinquendum eſt: communiter tamen ſatis videtur, ſi duo dies intercedant inter vnam, & alteram monitionem.

5. Tridentinum iubet denunciationes diebus feſtiuis, & in Eccleſia inter Miſſarum ſolennia, faciendas eſſe: at idem credo eſſe, ſi extra Eccleſiam in locis competentibus, vt in prædicationibus magna populi copia confluente, fierent. Prob. quia eodem modo dicitur *d. c. fin.* denunciationes debere fieri in Eccleſia, & tamen poſſe fieri extra in hoc caſu, docent ibi *Hoſtienſ. ſuper verb. In Eccleſiis, Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 16. Anchar. n. 15. Abb. n. 7. Alex. de Neuo n. 20. Præpoſ. n. 7. in princ. Roſella verb. Impedimentũ, imped. 1. n. 15.* quamuis id neget *Cardin. ibi n. 3. verſ. Quero quid ſi fiant:* fatetur tamen tunc vitari clandeſtinitatem, & negat licere: quia indecens eſt de ſacramento extra Eccleſiam tractare. Verum textus hoc non conſiderat; ſi enim matrimonium ipſum licite extra Eccleſiam contrahitur, cur non denunciationes? Quare finis huius decreti, & Tridentini, dum petit in Eccleſia, & diebus feſtiuis, inter Miſſarum ſolennia denunciationes fieri, eſt, vt ad multorum notitiam matrimon. perueniat, quo facilius impedimenta detegantur: diebus enim feſtiuis inter Miſſarum ſolennia ingens hominum copia ſolet confluere in Eccleſiam: cùm ergo ſufficientiſſimè huic fini ſatisfiat, quando in locis publicis, vbi maior eſt populi concurſus, fiant, ſatis erit.

Hinc infero eadem ratione idem dicendum eſſe, quando non eſſet dies feſtiua, at aliqua ex cauſa eſt magnus populi concurſus ad Eccleſiam: vt quia eſt feſtus vocationis illius Eccleſiæ dies, vel quia inſignis concionator habet concionem, quia ſatisfit concilij fini: & eadem poſtus militat ratio.

DISPVTATIO VII.

Quis poſſit diſpenſare, vt denunciationes matrimonij omittantur?

SVMMARIVM.

Attento iure antiquo non poterat Epiſcopus, niſi caſu vrgentis neceſſitatis, num. 1.

Poterat ex conſuetudine, n. 2. Et hodie attento Tridentino poteſt, num. 3.
An poſſint habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & magiſter ſcholarum Salmantinus, 4.
An poſſit Epiſcopus breuiare, vel prolongare tempus denunciationum, 5.
An poſſit diſpenſare, ne fiant diebus feſtiuis, n. 6. & an poſſit Epiſcopus alterius, cum vtroque contrahente diſpenſare, 7.
Quot ſint quæſtiones diſputandæ, 8.
An poſſit vicarius Epiſcopi: refertur opinio negans, n. 9. & contraria, 10.
Quid, de vicariis ordinis D. Ioannis, n. 11. Et quid, de foraneis, 12.
Quid, ſi Epiſcopus ſibi reſeruarit hanc diſpenſationem, 13.
Soluuntur argumenta, 14.
An poſſit parochus: referuntur quæ ſint certa, 15.
Refertur opinio affirmans, poſſe propter malitioſi impedimenti ſuſpicionem, 16.
Vera opinio, non poſſe, & aliter facientem puniendum eſſe, nu. 17, & ibi clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia: & quid dictio, Deinde, importet.
An poſſit Epiſcopus delegare facultatem diſpenſandi in his denunciationibus: referuntur duæ opiniones, n. 18. & 19.
Quando committitur negotium arduum, vel prudentiæ, & iudicio alicuius, an cenſeatur electa induſtria perſonæ, ita vt res ea delegari nequeat, n. 19. iunct. 20.
Verior opinio poſſe Epiſcopum delegare, n. 20. & ibi, iuncto n. 19. an poſſit cauſas matrimoniales delegare.
Vicarius Epiſcopi poteſt delegare, n. 21. Et ſoluuntur argumenta, 22.

1 Aliquot ſunt concluſiones, in quibus eſt minor difficultas, quibus præmiſſis, quæ dubia ſunt, diſputabuntur. I. Concluſio. Attento iure antiquo non poterat Epiſcopus diſpenſare, ne denunciationes præmitterentur matrimonio, quia erant præceptæ in concilio generali Lateranenſi, in cuius lege nequit Epiſcopus regulariter diſpenſare: vt probaui lib. 2. diſp. 40. num. 3. Et ita docent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 3. n. 21. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 16. fine, Nauar. ſum. Hiſp. c. 22. n. 69. Paz practic. 2. to. prælud. 3. n. 11. Enriquez l. 11. de matrim. c. 5. n. 5. in commento, lit. S. Salzedo practic. c. 73. §. Diſpenſat.* Quod intellige, niſi in caſu vrgentis neceſſitatis, quando eſſet periculum in mora: tunc enim poſſe Epiſcopum in ea lege diſpenſare, probaui eodem num. 3.

2 Iam ex conſuetudine ſcita, & tolerata à Pontifice poterant Epiſcopi diſpenſare. Sic *Henricus c. fin. n. 13. de clandeſt. deſponſ. Palud. & D. Anton. num. præced. allegati, Syluester matrimonium 6. q. 7. dict. 2. Bernard. Diaz pract. in 2. edit. apud Salzedo, c. 73. fine, Sotus 4. diſt. 28. q. 1. a. 2. verſ. De bannis, Barth. à Ledeſma dubio 21. de matrimon. Vega lib. 6. Summæ, caſu 211.*

3 II. Concluſio, Hodie poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt omittantur tres denunciationes, vel aliqua illarum, ante, & poſt matrimonij conſummationem: vt expreſſe definitur *in Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.*

4 Hinc infertur, idem poſſe Abbates habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, nulliique diœceſano ſubditos. Quia Concilium hoc committit ordinario, hi autem ordinarij ſunt. Sic *Nauar. l. 4. conſiliorum, in 1. editione, tit. de ſponſalib. conſ. 5. in 2. t. de clandeſt. deſponſ. conſ. 2. Enriquez l. 11. de matrim. c. 5. n. 5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 217. num. 4.* vbi idem aſſerit de magiſtro ſcholarum Salmantino, reſpectu ſcholaſticorum, qui in matricula adſcripti ſunt: quod verum eſt ſi priuilegium habeat. Idem poſſunt eadem ratione omnes prælati habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Qui autem ſint hi, dicam hoc 3. lib. tota diſp. 28.

5 2. Infertur, hos qui poſſunt in denunciationibus diſpenſare, poſſe ſimiliter ex iuſta cauſa breuiare, vel prolongare denunciationum tempus: quia ſi poſſunt quod plus eſt, nempe omnino remittere, poterunt hoc quod minus eſt, *reg. Cui licet de reg. iur. in 6.* Sic *Segura directorio iudicum, 2. p. c. 16. num. 3.*

6 3. Infertur, poſſe ſimiliter ex iuſta cauſa diſpenſare ne denunciationes diebus feſtiuis, ſed ferialibus fiant. Quia hoc minus eſt, quam remittere. Sic *Barth. à Ledeſ. de matri. dub. 11. f. 1338.* quamuis id neget *Segura d. c. 16. n. 17.* dicens ſic eſſe declaratum à Cardinalibus. Sed forte illa declaratio fuit, non poſſe hoc ordinarie Epiſcopum facere, ſecus in caſu ſpeciali ob iuſtas cauſas: non enim video qua ratione id negetur Epiſcopo, cum quod plus & ſibi concedatur.

7 Vltima concluſio, Prælatus alterius contrahentis poteſt cum vtroque diſpenſare in denunciationibus, verbi gratia, ineunt matrimonium Cordubenſis, & Granatenſis, ſicut poteſt alteruter prælatus ratione connexionis vtrumque copulare matrimonio, vt late probabo hoc 3. lib. diſput. 19. n. 4. ita eo ipſo quod diſpenſat cum ſuo ſubdito, vt abſque denunciationibus ineat matrim. cenſetur conſequenter diſpenſare cum alio: cum denunciationes hæ, & diſpenſatio illa ordinentur ad matrimonium, quod indiuiduum eſt conſtans ex duplici extremo.

8 His præmiſſis 3. quæſtiones circa hanc diſpenſandi poteſtatem agitandæ ſunt. I. An generalis Epiſcopi vicarius poſſit abſque ſpeciali commiſſione in illis diſpenſare. II. An proprius parochus. III. An poſſit Epiſcopus delegare hanc poteſtatem.

9 QVÆSTIO I. Vtrum generalis Epiſcopi vicarius poſſit abſque ſpeciali delegatione diſpenſare in denunciationibus matrimonij? Negant quidam, ducti, quia in generali commiſſione vicariatus non clauditur diſpenſandi poteſtas: vt probaui lib. 2. diſp. 40. n. 12. Ita tenuere Patres congregati in concilio prouinciali Toletano habito anno 1583. (vt refert *Segura n. ſeq. allegandus.*) Eandem tenet *Menoch. conſ. 69. n. 55. & ſeqq. vol. 1. Zephalus cōſ. 421. à n. 72. vſque ad 75. vol. 3. Paz practic. 2. tom. prælud. 3. fine, Spino ſpeculo teſtamentorum, gloſ. 15. num. 29. Enriquez* dicens ſic declaraſſe Cardinales, *lib. 11. de matrim. c. 5. num. 5. Anton. Gomez in bulla cruciata, c. 4. q. 4. n. 19.* & 21. Et eſt probabile.

10 Contraria tamen ſent. mihi multo magis placet. 1. quia *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* hanc diſpenſandi poteſtatem concedit ordinario, ibi, *Niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædicta denunciationes omittantur.* Sed vicarius generalis Epiſcopi eſt ordinarius, & nomine ordinarij comprehenditur: vt latiſſime probabo hoc 3. l. diſp. 29. n. 3. & 5. ergo poteſt virtute huius decreti diſpenſare in denunciationibus. Et confirmatur, quia *eod. c. 1.* decidit *Tridētinum* debere matrimonio intereſſe parochum, vel alium ſacerdotem de licētia parochi, aut ordinarij, ſed nomine huius ordinarij intelligitur etiam hic vicarius, vt probabo eadem diſput. 29. n. 18. ergo etiam intelligetur, dum ibi committit ordinario poſſe in denunciationibus diſpenſare. 2. Quia ante Tridentin. poterat ex generali conſuetudine diſpenſare, teſte *Palud. 4. d. 28. q. 2. num. 21.* non autem reperitur Tridentinum id ei negare, ſed potius concedere. Tandem, quia quando Tridentin. excludere voluit vicarium, id expreſſit, vt *ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.* ibi, *Et non eorum vicariis.* Pro hac ſent. eſt *Nauar. lib. 4. conſilior. in 1. edit. tt. de ſponſ. conſ. 5. nu. 1. in 2. t. de cland. deſpon. conſ. 2.* vbi ait non ſolum Epiſcopis, ſed omnibus ordinariis concedi prædictam facultatem in Trident. Et *Flaminius de reſignat. benefic. l. 3. q. 11. nu. 20. & 21.* vbi ait quoties in Tridentino conceditur aliquid ordinario, nomine ordinarij comprehendi vicarium generalem Epiſcopi: vt *d. cap. 1.* Et tenent in propriis terminis *Claudius addit. ad conſil. Bertazolæ, conſ. 283. fin. Iac. Sbrozius l. 2. de vicario Epiſcop. q. 201. n. 1. & ſeq. & q. 43. n. 28. 29. Veracruz append. ad ſpecul. dub. 1. f. 4. col. 2. fine, Gutier. l. 1. q. can. c. 19. n. 15. Segura direct. iud. 2. p. cap. 16. num. 2. & 3. Salzedo* dicens praxim totius orbis ſic recepiſſe, *pract. c. 73. fine, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 217. num. 4.*

11 Hinc infertur, vicarios ordinis D. Ioan. poſſe diſpenſare in his denunciationibus. Quia ſunt ordinarij Eccleſiarum ſuis vicariis ſubditarum. Sic *Manuel eodem c. 217. n. 4.*

2. Infertur, vicarios Epiſcopi foraneos non poſſe abſque ſpeciali commiſſione in his denunciationibus diſpenſare: quia ſunt delegati ad ſpeciales cauſas. Sic *Veracruz append. ad ſpeculum, dub. 1. fine, Gutier. d. c. 19. fine, Manuel eodem cap. 217. num. 4.*

12 Tandem intelligenda eſt hæc ſent. niſi Epiſcopus facultatem diſpenſandi in denunciationibus ſibi reſeruaret: tunc enim non poſſet vicarius generalis Epiſcopi. Sicut enim poteſt Epiſcopus totum officium reuocare, ita & partem. Sic *Gutier. eo. c. 19. num. 15.*

13 Ad argum. propoſitum n. 9. dic, quamuis ex generali commiſſione vicariatus, non poſſit diſpenſare in omnibus in quibus poteſt Epiſcopus, poſſe tamen in caſibus quorum diſpenſationem ius committit ordinario.

15 QVÆSTIO II. An poſſit parochus in aliquo euentu remittere denunciationes, ſeu in illis diſpenſare? Et vt certa ab incertis ſecernamus, non intelligitur præſens quæſtio, quando eſſet periculum in mora, vt in articulo mortis: de hoc enim diſputabo diſp. 10. nu. 27. Sed præſens quæſtio eſt, vbi non eſt tale periculum in mora. 2. eſt certum, non poſſe ex aliis cauſis, quam ex cauſa timoris malitioſi impedimenti: de hoc enim *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ſolum loquitur in verbis, quibus eam facultatem parocho concedere videtur. 3. eſt certum, non poſſe parochum ex hac cauſa omnino remittere denunciationes, nõ enim poteſt diſpenſare, ne ante matrimonij conſummationem fiant. Quia hoc Trident. ibi ordinario remittit, cuius nomine parochum non compreh ẽdi nemo dubitat: & conſtat ex *eod. c. 1. Trid.* ibi, *Qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de licentia parochi, aut ordinarij*: vbi tamquam diſtinctos ponit parochum, & ordinarium. Tandem conſtat vbi conſtitutio Synodalis, vel Epiſcopus, reſeruaſſet hanc diſpenſationem, non poſſe parochum: vt num. 13. diximus de Epiſcopi vicario.

16 Status ergo præſentis quæſt. eſt, an propter malitioſi impedimenti ſuſpicionem, poſſit parochus remittere, ſeu diſpenſare, vt matrim. celebretur non præmiſſis denunciationibus, vt poſtea ante conſummationem fiant, attento *Trident. ſeſſ. 24. de matr. cap. 1.* niſi conſtitutio Synodalis, aut Epiſcopus ſibi reſeruet? Affirmãt aliqui poſſe, quia *Trident. d. c. 1.* parocho videtur remittere hoc: nam vſque ad ea verba, *Deinde ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant:* aperte videtur loqui de iis quæ ad munus parochi pertinent: nec vſque tunc ordinarij meminit: ſolumque ordinario remittit, quando contracto matrimonio omnino denunciationes omittendæ ſint. Cum enim illud ſit multo minus, non mirum eſt vt parocho committat, hoc autem vt multo grauius reſeruet ordinario. Sic tenent *Veracruz. append. ad ſpecul. dub. 1. propoſ. 3. & 4. Albornoz l. 4. de arte contract. t. 1. Viuald. Candel. 1. p. de matr. n. 243. Vega l. 6. ſum. caſu 112. & l. 3. caſu 111.* & multi Theologi, & iuriſperiti, vt refert *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. circa 3. punctum, dub. 1.* & dicit hanc videri probabiliorem Ecfauet *Metina l. 1. ſum. c. 16. §. 13. f. 221. col. 2.* vbi ait parochũ eſſe puniẽdum, ſi omittat denũciationes extra caſum neceſſitatis.

17 His tamen non obſtantibus, tenendum eſt id non poſſe parochum. Prob. quia ante Tridentinum erat præceptum de præmittendis denunciationibus matrim. *cap. fin. de cland. deſponſ.* deſumpto ex conc. Lateran. & tunc ſecundum omnes non poterat parochus diſpenſare, ergo nec modo: quia Tridentinum id decretum non corrigit, ſed innouat, vt conſtat ex illis verbis, *Sacri concilij Lateranenſis veſtigiis inhærendo.* Et cõfirmatur, quia ſaltem hic caſus tamquam omiſſus, relinquendus eſt diſpoſitioni iuris communis, *l. Commodiſſime, ff. de lib. & poſth. 2.* Quia non eſt ſenſus Tridentini, quem contrarij intẽdunt, ſed in verſ. *Quod ſi aliquãdo probabilis ſuſpicio*, definit eam eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam: cuius vero arbitrio hoc ſubiaceat, non definit ibi, ſed in verſ. *Deinde ante illius conſummationem.* Vnde ea verba, *Niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit*, vtrumque caſum præcedentem amplectuntur: clauſula enim in fine poſita refertur ad omnia præcedentia, *l. Talis ſcriptura, §. fin. ff. de leg. 1.* ibi, *Hanc autem ſcripturam nõ ſolum ad præcedentia legata, ſed ad vniuerſa quæ teſtamento adſcripta ſunt, extendi verum eſt:* & tradit ibi late *Iaſon n. 36.* 3. Quia dictio illa *Deinde*, quæ ordinem ſignificat, continuatiua præcedentium eſt, ac integrã cauſam ab illis verbis, *Quod ſi aliquando*, perficit. Hanc ſententiam tenent *Nauar. lib. 4. cõſiliorum, in vtraque edit. tit. de clandeſt. deſp. conſ. 1. Menoch. conſ. 69. n. 61. vol. 1. Zephalus conſ. 421. à n. 72. vſque ad 75. vol. 3. Veracruz.* ſibi contrarius *append. ad ſpecul. dub. 1. propoſit. 6. verſ. Ex quo apparet, Gutier. l. 1. q. can. c. 19. n. 2. Segura direct. iudicum, 2. p. c. 16. n. 5. Enriquez lib. 11. de matr. c. 5. n. 5.* dicens ſic declaraſſe Cardinales: *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 217. nu. 5.* Et dicit eſſe ſatis probabilem *Petr. de Ledeſ. n. præced. allegatus.* Quare ſi parochus propria authoritate omitteret denunciationes in caſu ſuſpicionis malitioſi impedimenti, poſſet arbitrio ordinarij puniri. Vt bene docet *Gutier. eo c. 19. n. 3. & de iuramen. 1. p. c. 51. num. 25.*

Ad argumentum contrarium propoſitum nu. 16. conſtat ex dictis hoc num. 17.

QVÆSTIO III. An poſſit Epiſcopus alicui delegare fa-
cultatem diſpenſandi in his denunciationibus? Quidam 18
negant poſſe delegari etiam vicario generali. Probant, quia dum eligitur perſonæ induſtria ad aliquod munus obeundum, id delegari nequit, *c. fin. §. [illegible], de offic. delegat. & c. Is cui, eod. t. in 6.* in hac autem diſpenſatione eligitur induſtria Epiſcopi. Quod duplici medio conſtat: alterum eſt, quia *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* iudicio & prudentiæ ordinarij remittit: per quæ verba videtur de perſona Epiſcopi tamquam paſtoris propriæ conſiderã, & ita eius induſtriam eligere. Alterum vero eſt, quia quoties negotium commiſſum eſt arduum, cenſetur electa perſonæ induſtria: vt tradunt *Anton. c. fin. de offic. deleg. nu. 15. & ibi Anchar. n. 5. Aimon conſ. 303. n. 3. vol. 2. Iaſon l. More, nu. 65. ff. de iuriſ. omn. iudi. & ibi Caccialupus n. 3.* & multi alij, quos refert, & ſequitur *Menoch. de arbitrariis, l. 1. q. 54. n. 1. & 12. & q. 68. nu. 15.* & conſtat ex *c. Is cui, de offic. deleg. in 6.* vbi nullum eſt verbum denotans perſonæ induſtriam eligi, ſed ex grauitate commiſſæ rei, dicit Pontifex eligi. Cum ergo diſpenſare in denunciationibus, res valde ardua ſit, cenſebitur electa induſtria perſonæ: & proinde nequibit Epiſcopus delegare. Ita docent *Menoch. conſ. 69. à nu. 55. vol. 1. Zephalus conſ. 421. à num. 72. vol. 3.*

Alij autem concedunt poſſe generali vicario Epiſco- 19
pum generaliter delegare facultatem diſpenſandi in denunciationibus: aliis autem minime, niſi in vna, vel altera cauſa. Sic *Enriquez l. 11. de matr. c. 5. nu. 5. iunct. commento, litera T.* DD. tamen quos pro ſe refert, nihil dicunt: ſed pro hac ſent. videtur *Greg. Lop. l. 7. fine, t. 10. p. 4.* vbi ait non poſſe Epiſcopum generaliter cauſas matrimonij delegare, bene tamen vnam, aut alteram.

Verius tamen credo poſſe Epiſcopum generaliter hanc 20
facultatem delegare: quia iure ordinario ſibi competit, cum concedatur à *Tridentino d. c. 1.* indiſtinctè omnibus ordinariis in perpetuum: nec ratio contraria relata n. 18. aliquid probat: non enim vniuerſaliter verum eſt, eligi perſonæ induſtriam, vbi negotium eſt arduum, & committitur prudentiæ alicuius: fallit enim, quando delegatio fit perſonæ incognitæ, & indeterminatæ, vt prælatis præſentibus, & futuris: prout hic contingit; vt docent optime *Syluest. verb. Delegatus, q. 8. dict. 1. Paſſerell. in cõpen. priuileg. minimorũ, c. 14. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. 2. edit. c. 284. fi. & f. 794. col. 2. fin.* pro qua limitatione aperte ſunt *Iaſon l. More, n. 65. ff. de iuriſd. omn. iud. Bart. Abb. & Paul.* quos refert, & ſequitur *Greg. Lop. l. 47. fine, tit. 8. p. 3. Menoch. de arbitrariis, l. 1. q. 64. n. 17.* vbi quamuis regulariter commiſſio facta nomine proprio, & dignitatis expreſſo, non tranſeat ad ſucceſſorẽ in dignitate: quia videtur electa perſona, per c. *Quoniam Abbas, de offic. deleg.* dicunt tamen hoc intelligi, quando perſona erat cognita, ſecus vbi erat incognita: ergo ſimiliter cum facultas diſpenſandi in denunciationibus non concedatur Epiſcopo determinato, & cognito, ſed indefinitè omnibus ordinariis, præſentibus, & futuris, non cenſebitur electa induſtria, & ita poterit Epiſcopus generaliter delegare. Pro hac ſentent. ſunt DD. abſolute docentes poſſe Epiſcopum cauſas matrimoniales delegare. Hi ſunt, *Hoſt. c. Literas, de reſtit. ſpoliat. paulo poſt princ. Abb. c. Ex literis n. 2. de in integr. reſtit. & c. 1. de conſanguin. n. 8. & 10.* vbi *Henric. n. 3. Præpoſi. n. 10. Bertachinus tract. de Epiſcopo, l. 4. p. 7. q. 20. Rebuf. praxi benef. in forma vicariatus, n. 155. Couar. de ſpon. 2. p. c. 8. §. 10. n. 1. ad fin.* vbi amplius dicit cauſam matrimonialem tractari poſſe ex generali, vel ſpeciali Epiſcopi commiſſione: vbi videtur ſupponere, poſſe Epiſcopum generaliter committere.

Immo poteſt generalis Epiſcopi vicarius hanc faculta- 21
tem diſpenſandi in denunciationibus delegare, quia eſt ordinarius: & quamuis non poſſit alium vicarium inſtituere,

dere, vt conſtat ex c.Clericos, de offic. vicar. at poteſt vnam, vel plures cauſas delegare: vt docet glo.c.1.de offic.vica.in 6. verb. Ipſius, Foller. addition. ad Marantam, 4. p.d.5.n.27.fine, Tabiena verb. Vicarius, q.5. Nau.in append.ad librum 1. conſil. quam ponit poſt librum 5. in 1.edit.ſuper tt. 31. de offic. ordi.conſ. vlt. Lud.Lop. 1.p.inſtructorij, 2. edit. c.284.fol.793.

Ad argumentum contrarium propoſitum nu. 18. conſtat ex dictis num.20.

DISPVTATIO VIII.

Vtrum ad diſpenſandum in denunciationibus deſideretur iuſta cauſa, iudicialíſque eius cognitio?

SVMMARIVM.

Deſideratur iuſta cauſa, nu.1. Et eſt peccatum lethale aliter diſpenſare, num.2.

An deſideretur iudicialis cognitio cauſæ: refertur opinio affirmans, 3.

Quoties committitur alicui diſpenſatio in lege ſuperioris, intelligitur cum cauſæ cognitione, n.3.iunct.n.7.

Verior opinio, non exigi cognitionem iudicialem, 4.

Quoties aliquid committitur arbitrio, vel conſcientiæ alicuius, vel iudicio, vel ſi tibi videbitur, non exigitur partis citatio, nec iudicialis cognitio, 4.

Poteſt hæc cauſæ cognitio fieri ab ordinario, ſine ordine, & figura iudicij, & teſtibus non iurantibus, nec receptis in forma iudicij, 5.

Poteſt hæc informatio cauſæ, & diſpenſatio, & inſtitutio, & confirmatio præſentati à patrono, fieri extra diœceſim. Et quid, ſi lis orta eſſet circa illud matrimonium, vel inſtitutionem, vel quando in cauſa voluntariæ iuriſdictionis emergit aliqua cauſæ probatio, 6.

Soluuntur argumenta, & explicatur Tridentinum ſeſſ.7.c.14. de reform. & ſeſſ.25.c.18.de reform. & l.Cum ij, ff.de tranſact. n.7. & ibi, quid diſtet inter informationem ad diſpenſandum in foro conſcientiæ & iudiciali, quando hæc non exigit cauſæ cognitionem iudicialem.

1 CONſtat inter omnes iuſtam deſiderari cauſam. Quia Tridentinum ſeſſ.24.de matrim.cap.1. id non liberæ voluntati, ſed iudicio, & prudentiæ Epiſcopi remittit: quæ verba arbitrium prudentiale, & ratione regulatum important: vt cum multis docet Menoch.de arbitrar.l.1. q.8.n.26.& ſeqq. ergo exigitur cauſa. Et ita docent Menoch.conſil. 69.n.62.& 63.vol.1. Paz practic.2.to.prælud.3.n.11. Gutier.lib. 1.q.canon.c.19.n.6.& ſeqq. Spino ſpeculo teſtamentorum, Gloſſ. 15.n.28. Enriquez lib.11.de matrim.cap.5.nu.5. Segura directorio iudicum, 2.p.c.16.n.17. Salzedo practica, c.73.§. Diſpenſet: Manuel 1.tomo ſummæ, 2. editione, cap.217.num.3. Antonius Gom. ſuper bullam cruciat. c.4.q.4.num.29.

2 Hinc infertur delinquere lethaliter Epiſcopum, abſque legitima cauſa diſpenſantem, quia materia eſt grauis: ſic docent Paz, & Spino proximè citati.

3 Difficultas autem non modica verſatur, an exigatur iudicialis cauſæ huius cognitio? Aliqui enim eam deſiderari affirmant, ſaltem ſummariam informationem. Prob. 1. quia vbi lex aliquid faciendum ex cauſa præſcribit, illa probanda eſt: vt tradunt Bart.l.Item ſi ſuſpectus, fine, ff.de procur. Aretin.§.eod.n.1. inſt.qui & ex quibus cauſis manumit. Alciatus alios referens de præſumpt.reg.3.præſumpt.9.n.27. Zephalus conſ.421.n.62.vol.3. Et ob id Gloſſ. d.l.Item ſi ſuſpectus, initio, & ibi Bart. dicũt cauſam ſuſpicionis iudicis eſſe probandam: ergo cum ordinario concedatur hæc diſpenſatio ex legitima cauſa, illa iudicialiter probanda eſt. 2. Ex definitione diſpenſationis, quam tradit Gloſſ. c. Requiritis, verb. Vt pleriſque 1.q.7.& valde commẽdat Abb.c.At ſi clerici.§.de adulteriis n.6.de iudiciis, diſpẽſatio eſt iuris relaxatio cum cauſæ cognitione, facta. Vnde colligunt Innoc.c. Veniens, n.2.de filiis presbyt. Abb.c.Diuerſis, n.3. de cler.cõiug. Henricus c.Cum ad monaſterium, n.17.de ſtatu monachorum, Decius c.At ſi clerici, §.de adulteriis, n.125. de iudiciis, Ruinus conſ.109. n.19.vol.3. D.Ant.1.p.tit.17.c.vn.§.20. Roſella verb. Diſpenſatio n.6. Angel.n.2. Syluest.q.2. Armilla verb. Diſpenſare, nu.14. Nauar.ſuper c.fin.de ſimonia, n.4. & lib.5. conſil.2. edit.1. de homicidio conſ.45.n.2. Menoch. alios referens, conſ.15.n.15.& 16. vol.1. quoties inferiori committitur diſpenſatio in lege ſuperioris, intelligi cum cauſæ cognitione: ergo dum Tridentinum committit hanc diſpenſationem ordinario, intelligitur præmiſſa cauſæ cognitione. Et confirmatur ex Tridentino ſeſſ.14.c.7.de reformat. ibi, *Committatur diſpenſatio loci ordinario, qui non niſi cauſa cognita, & probatis precibus, nec aliter diſpenſare poſſit.* & ſeſſ.25.c.18.de refor. ibi, *Sciant vniuerſi ſacros canones ab omnibus obſeruandos: quod ſi vrgens iuſtáque ratio, & maior quandoque vtilitas poſtulauerint, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſa cognita, à quibuſcumque ad quos diſpẽſatio pertinebit, erit præſtandum, aliter diſpenſatio ſubreptitia cenſeatur.* Ergo diſpenſatio hæc cauſæ cognitionem præexigit. 3. Quia hæc diſpenſatio eſt pro vtroque foro, ergo petit informationem cauſæ pro foro externo: aliàs nihil diſtaret inter eam, & diſpenſationem pro ſolo conſciẽtiæ foro, cum hæc etiam occultam cauſæ cognitionem petat. 4. Ex l.Cum ij, 8.ff.de tranſactio.§. *Vult igitur*, iuncto principio illius legis, vbi videtur clarè probari, quando aliquid prudentiæ iudicis committitur, exigi cauſæ cognitionẽ: nam in principio ſic dicitur, *Solet igitur prætor interuenire, & inter conſentientes arbitrari, an tranſactio admitti debeat.* Et §. *Vult igitur*, ſic dicitur, *Vult igitur oratio apud prætorẽ de iſtis quæri, in primis de cauſa tranſactionis: deinde de modo: tertio de perſonis tranſigentium.* Et ita Bart.eo.§.n.1.& Aretin. ibi, & alij quos refert, & ſequitur Menoch.de arbitrariis, lib.1.q.19.n.1. docẽt cum aliquid arbitrio prætoris fieri debet, intelligi cauſa cognita: & ſtatim n.3.4.& 5. docet Menoch. cum multis, eã cauſæ cognitionem verſari in citatione adhibenda, & litigantium iure exaudiendo, & ordine iudiciario obſeruando: ergo cum diſpenſatio in his denunciationibus committatur arbitrio, & prudentiæ ordinarij, præexigitur iudicialis cognitio cauſæ. Et ita expreſſe tenent Enriquez lib. 11.de matrimon.cap.5.n.5.in commento, lit. S. Segura 2.p. direct. c.16.n.17. & de cauſa ſuſpicionis ad diſpenſandum in denunciationibus, expreſſe tenet eam eſſe in iudicio probandam, Zephalus conſil.421.n.61.& 62.volum.3.

Cæterum probabilius credo non requiri cognitionem 4
cauſæ iudicialem, ſed ſatis eſſe, ſi extraiudicialiter ordinarius informetur, certiórque fiat de cauſa, vt licitè diſpenſet in denunciationibus. Prob. quia Trident. ſeſſ.24.c.1.de matrim. agens de hac diſpenſatione, illiúſque cauſis, ſic concludit, *Niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur: quod illius prudentiæ, & iudicio ſancta Synodus relinquit.* Quæ clauſula (vt probaui diſp. præc. nu. 17.) refertur ad cauſam ſuſpicionis malitioſi impedimẽti, & ad omnes alias, ex quo loco cõſtat, an expediat diſpenſare, adſítque legitima cauſa; iudicio ſeu conſcientiæ ordinarij relinqui (iudicium enim & conſcientia idem ſunt: nam iudicium eſt mentis dictamen, conſcientia autem nihil aliud eſt, quàm mentis dictamen, teſte D.Thom.1.p.q. 79.a.13.ad 1.) Sed quoties aliquid committitur conſcientiæ, & prudentiæ alicuius, non eſt neceſſaria probatio iudicialis: vt conſtat ex textu, iunct.gloſſ.c.Statutum, §. Aſſeſſorem, de reſcrip.in 6. ibi, *Aſſeſſorem niſi eo indigeat, quod conſcientiæ relinquatur eiuſdem, ſibi nequaquam adiunget.* Vbi Gloſſ. verb. Relinquatur, ait, *Cum conſcientiæ relinquatur eiuſdem, ergo ſolus Deus hoc, & nullus alius iudex, vel cognitor.* Et ibi Frãcus n.6.initio, ait notandum ex gloſſa ſingulari, vbicunque aliquid committitur conſcientiæ alicuius, non eſſe neceſſariam aliam probationem, vel citationem partium, cum ſufficiat probationem ſoli iudici concludere. 2. Probatur ex c.2.de iuramento calumn. ibi, *Poteſt iudex à partibus exigere iuramentum malitiæ, quoties viderit expedire*: vbi Ioan. Andr.n. 2. Anchar.n.4.notabili 4. Dominicus n.9.& 10. Frãcus n.3.initio, ſic inquiunt, *In tantum hoc relinquitur viſioni, & arbitrio iudicis, vbi hæc, vel ſimilis clauſula apponitur, nulla probationis neceſſitas imponitur.* Et melius Lapus alleg.61.paulo poſt prin.n. 3.verſ. Item pro hac parte eſt, ſic ait, *Quoties aliqua cauſa cõmittitur alicui, ſub hac clauſula, ſi tibi videbitur, vel iudicio tuo, vel conſcientiæ tuæ relinquimus, remouetur ſtrepitus iudicij, & denotatur arbitrium boni viri, nec requiritur cauſæ cognitio, ſed ſatis eſt ſimpliciter, & de plano, & extraiudicialiter informare ſe.* Quã doctrinam ſequitur Caualcanus 1.p.deciſ.46.n.420. vbi non eſt aliqua perſona, de cuius præiudicio agatur: vt contingit hic: & deciſ.22.n.40. ait cum aliis, quos refert, non requiri indaginem iudicialem, licet in commiſſione ſit hæc clauſula,

ſula, ſi per diligentem examinationem repereris, & dummodo alicui non ſit ius quæſitum: ergo cum diſpenſatio denunciationum, eiúſque cauſa relinquatur iudicio, & prudentiæ ordinarij, non exigetur cognitio iudicialis. Tandem, quia pro hac parte eſt doctrina *Baldi l.2.n.2.C.de fideicommiſ.* vbi ait commiſſum ad conſcientiam, eſſe commiſſum ad veritatem: & ſatis eſſe, vt ſit munitum iure gentium, & *l.Certum, n.5. C.Vnde legitimi*, vbi docet, Pontifice mandante dignitatem alicuius examinari, neminem eſſe citandum, ſed ſufficere probationem cõcludere ſoli examinatori, eo quòd hæc commiſſio potius ſit conſcientialis, quam iudicialis: & *l.Neque naturales, nu.7.C.de probat.* ait ſi prouideatur alicui, ſi ſit idoneus, non valere prouiſioné, niſi cauſa cognita: additque *n.8.* quia hoc officium eſt extraiudiciale, non requiri partis citationem: quod idem cum Baldo docet *Alex.l. De vnoquoque, in princ.n.10 ff.de re iudic.& Maranta de ordine iud.6.p.de citat.t.Rectè concipiatur citatio, n.21.& idé Alex.ibi n.11.& Maranta eod.n.21.* docent quoties aliquid remittitur conſcientiæ, non exigi partis citationem: & ita conſequenter non requiretur cognitio iudicialis: nam fundamentum, & initium iudicij eſt partis citatio: vt docet *Maranta eo.t.nu.1.* cum ergo Tridentinum remittat prudentiæ, & iudicio ordinarij, an expediat in denunciationibus diſpenſare, non exigetur iudicialis probatio cauſæ, ſed ſatis erit priuatim ordinarium informari de cauſa: & ita expreſſe videtur tenere *Gutier.l.1.q.canon.c.19.n.12.inſ.* vbi ait poſſe Epiſcopum ex aliqua cauſa rationabili, ſibi tantum cognita, has denunciationes remittere: & *eod num.12.fine*, ait ſe diſpenſaſſe, cum eſſet vicarius Epiſcopi, aliquando cauſa cognita ore tenus, quæ tamen non eſt cognitio iudicialis.

5 Hinc infertur hanc cauſæ cognitionem poſſe fieri ab ordinario ſine ordine, & figura iudicij, & teſtibus non receptis in forma iudicij, nec iurantibus. Prob. quia non eſt iudicialis, ſed ad informationem conſcientiæ ordinarij: in tali autem cognitione non deſiderantur teſtes iurantes, nec ordo, & figura iudicij: vt optimè docent *Innoc. c.Cum in tua, fine, de ſponſal. & c.1. de poſtulat.prælat.n.5.* vbi *Anton.n.50.& Abb.n.34.35.idem Abb.c.Cum nobis, n.5. de elect.Bald. l.Qui teſtamento, §.Per contrarium fine, ff.de teſtam. Roland.conſ.8. n.31.vol.4.* & alij quos refert, & ſequitur *Maſcardus de probat.conc.1368.n.14.& 15.*

6 2.Infertur hanc diſpenſationem denunciationum poſſe fieri extra diœceſim: quia eſt actus iuriſdictionis voluntariæ, cum non requiratur cognitio cauſæ iudicialis. Et ita in ſimilibus terminis tenet *Lambertinus de iure patr.l.2. p.2.q.2.a.6.n.2.& 3.* vbi ait ad inſtitutionem, & confirmationem præſentati, exigi cauſæ cognitionem: poſſe tamen fieri extra diœceſim, quia eſt extraiudicialis: & ſubinde tã cauſæ cognitio, quàm inſtitutio, & confirmatio ſunt actus voluntariæ iuriſdictionis. Immo quamuis exigeretur cauſæ cognitio iudicialis, vt lite ſuborta circa matrimonium, vel circa diſpenſationem, licet ea cauſæ cognitio debeat fieri intra diœceſim, tamquam actus iuriſdictionis contentioſæ, ea tamen facta intra, poſſet diſpenſatio fieri extra. Quia cum hic actus diſpenſationis ſit voluntariæ iuriſdictionis, & ſi intermedia fuerint contentioſæ, retinet ſuam naturam: & ita poteſt fieri extra diœceſim, iuxta doctrinam *Baldi l.vnica, in princ.n.11.fine, verſ. Vltimo nota, ff.de offic.conſul.* vbi hæc dicit, *Quando in cauſa voluntariæ iuriſdictionis, emergit aliqua cauſæ cognitio, & probatio, talis cauſa excipitur, quaſi contentioſæ iuriſdictionis in probatione, & ventilatione, ſed in decreti interpoſitione ſuam retinet naturam.* Et ita tenent *Lambertinus eodem nu.3.* Plura autem circa hoc, quando ſit voluntaria, quandóve contentioſa iuriſdictio, poſſitque extra diœceſim exerceri, dicemus hoc l.3. diſp.19. num.7.8 & 9.

7 Ad arg.1.ſententiæ propoſita nu.3. reſpon. ad 1.id poſſe eſſe verum, vbi cauſa non committitur arbitrio, & conſcientiæ iudicis: vbi autem ſic committitur, quamuis neceſſaria cauſa ſit, & vt ea nota ſit diſpenſanti, non tamen eſt neceſſarium vt ea probetur. Ad 2.dico mentem Gloſſæ, & eorum DD. eſſe diſpenſationem neceſſariò exigere aliquam cauſam iuſtam, alias erit diſſipatio: vt bene tradit *Panormit.c.Dudum, el 2.n.38.de elect.* At verò eam probari, eiúſque cognitionem iudicialem præcedere, non ſemper eſt neceſſarium. Ad confirm. dico, *e.ſeſſ.7.c.14.* eſſe ſpeciale in eo caſu diſpenſationis in irregularitate homicidij: quia Tridentinum ibi poſtulat vt præcedat probatio precum: vnde potius inde ſumitur argumentum in noſtro caſu, cum Tridentinum id non poſtulet, non requiri. Ad alium locum Tridentini, dico Tridentinum ibi petere, vt diſpenſatio minimè fiat abſque præuia cauſæ cognitione, at ea cognitio ſatis eſt ſit extraiudicialis: vt in ſimili diximus ex doctrina Baldi inter probandum noſtram ſententiam: & ex doctrina *Lambertini in 1.coroll.* Ad 3.concesso antecedenti, nego ſequi requiri informationem iudicialem, ſed ſatis eſt in hoc caſu pro vtroque foro vt præcedat informatio extraiudicialis: cum Tridentinum id remittat arbitrio, & prudentiæ ordinarij: & adhuc longè diſtat à diſpenſatione pro ſolo foro conſcientiæ: nam in hac nullus teſtis recipitur, ſed creditur petenti, ab eoque informatio petitur: at in diſpenſationibus denunciationum, cum pro vtroque foro ſint, recipiuntur teſtes, quamuis non in figura, & forma iudicij, ſed ſolum ad informandam ordinarij conſcientiam. Ad 4. dic in eo caſu eſſe ſpeciale, quia lex ipſa formam iudici præſcripſit procedendi in alimentorum tranſactione: & doctrina Bartoli, & aliorum in caſu illius legis, cui innituntur, intelligenda eſt.

DISPVTATIO IX.

Quæ ſint cauſæ iuſtæ, vt Ordinarius diſpenſet in denunciationibus?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens ſolam cauſam ſuſpicionis malitioſi impedimenti, ſatis eſſe, num.1.
Sufficit quæcunque arbitrio ordinarij, 2.
An ſufficiat pudor contrahentium, vt quia ſunt diſpares ætate, conditione, vel diuitiis, 3.
Quid, ſi ambo ſint ſenes, nu.4. vel concubinarij, & exiſtimabantur coniugati, 5.
Quid, ſi ſint magnates, 6.
Quid, ſi nullius impedimenti timor ſit, vel ceſſant inconuenientia, ob quæ præmittuntur denunciationes, 7.
Quid, ſi vicinum ſit tempus quo prohibitum eſt nuptias benedici, 8.
Quid, ſi ſemel matrimonium eſt publicè contractum, & reperitur nullum ob impedimentum occultum, 9.
Quid, ſi timeatur fore vt conſanguinei matrimonium impediant: & quando pater iuſtè impediat, præſumptioque ſit malitioſi impedimenti, 10.
Quid, ſi cauſa conſumendi patrimonij nolint parentes, vel tutores puellam matrimonio collocare, n.11. Et qua prudentia vſuri ſint iudices, vt informentur de hoc malitioſo impedimento, 12.
Quid, quando volunt parentes, vel tutores, vt puella indignè nubat, 13.
Quid, dum aliquibus valde expediret coniugium, timéntque fore vt impediantur, 14.
Quid, ſi virgo deflorata ſit, & eſt periculum in mora, ne deflorans mutet ſententiam, 15.
Vel ſi eſt infamata: vel ſuo ſibi matrimonij fidem dederunt, & eſt periculum ne alter animum mutet.
Quid, ſi repentinus caſus offerat rationem contrahendi matrimonium: vt ſi concubinarij deprehendantur à iudice plectendi, n.16. Et quid, ob animæ periculum, vt ſi meretrix, vel duo concubinarij velint inire matrimonium, & ſit periculum perſeuerantiæ in peccato, dum præmittuntur denunciationes, 17.
Quid, quando matrimonium eſt ſtatim neceſſarium ad vitandum ſcandalum, 18.
Quid, dum aliquis in mortis articulo vult concubinam ducere, vt legitimet prolem, vel ſecurior migret è vita, 19.
Quoties ordinarius diſpenſat, an debeat de impedimentis inquirere, 20.

Zephalus *conſil.421.n.59.60. & 87.vol.3.* aſſerit ex ſola cauſa ſuſpicionis malitioſi impedimenti poſſe ordinarium diſpenſare. Quia eam ſolam expreſſit *Tridentinum ſeſſ.24.c.1. de matrim.*

1 Sed proculdubio dicendum eſt, multas alias cauſas legitimas eſſe, ſufficeréque quamcumque arbitrio ordinarij iuſtam. Quia quamuis Tridentinum eam ſolam expreſſerit, ſtatim tamen totum hoc negotium ordinarij prudentiæ

[illegible]æ remiſit. Sic *Veracruz append. ad ſpecul. dub.1. propoſit. 5. Gutier. l.1. q. can. c.19. à nu.6. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 21. fol. 1337. §. Annotatio tertio: Segura*, dicens ſic declaraſſe Cardinales, *2.p. direct. iudic. c.16. n.5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.217. concl.2. n.3.* & idem colligitur ex omnibus DD. referendis, quorum multi poſt Tridentin. ſcripſerunt, variáſque præter ſuſpicionem, cauſas aſſignant.

3 I. Igitur cauſa eſt, contrahentium pudor, quãdo nimio pudore ſuffunderentur denunciationibus factis, ob nimiam diſparitatem, vt ſi valde ſenex ducat iuuenculam, vel valde nobilis ignobilem, aut valde diues pauperem, vel è contra. Sic *Palud. 4. d.28 q.2. art.3. concl.1. n.19. D. Ant. 3.p.t.1.c.16. fin. Summa confeſſ. t. de matr. q.59. Sotus 4. d.28. q.1. a.2. verſ. De bannis, Ledeſm. 2.p.4. q.47. a.5. f.451. col.4. Lud. Lop. 1.p. inſtructorij, c.87. init. Capua l.2. deciſio. c.85. n.3. Barth. à Ledeſma dub.21. de matr. Vega lib.3. ſum. caſu 211.* Et ex iuriſperitis, *Henricus c. fin. num.11. de clandeſt. deſponſ. Henricus Bothæus tract. de Synodo Epiſc. 3.p. a.1. n.15. Roſella verb. Impedimentum, imp.1. n.11. Sylueſt. Matrimonium 6. q.7. dict.2. Nauar. ſum. c.22. Hiſp. n.69. Lat. n.70. Ant. Cucus l.5. inſtit. maiorum, t.11. n.65. Salzedo practic. c.73. ad finem, §. Diſpenſet. Segura 2.p. direct. indicum, c.16. n.6.* Et quamuis aliqui ex his DD. non ita generaliter hanc cauſam cõſtituant, ſed dum timetur impedimentum eſſe matrim. ob hanc diſparitatem: ſic *Henricus, Palud. Roſella, Sylueſt. Salzedo ibid.* at melius alij hanc cauſam aſſignant generaliter, ratione pudoris, & verecũdiæ. Sic *Sotus, Ledeſma, Barth. à Ledeſma, Capua, Vega ibid. Lud. Lop. 2.p. inſtr. de matrim. c.39. §. Circa prædictam doctrinam.* Eiuſdem ſent. videntur *D. Antoninus, & Anton. Cucus ibid.* abſolute enim dicunt hanc diſparitatem eſſe cauſam legitimam diſpenſandi. Et clarius *Nauar. ibidem*, diſiunctiuè enim ait eſſe cauſam hanc diſparitatem, vel quando timetur fore vt matrimonium impediatur.

4 Hinc infertur idem dicendum eſſe, quando vtrique contrahentes ſunt ſenes, pudétque eos publicare matrimonium. Quia eadem militat ratio: & quia fit quædam irreuerentia ſacramento, dum ſenes contrahentes irridentur: teſte *Paludano*. Sic docent ex Theologis, *Palud. 4. d.28. q.2. a.3. concl.2. n.20. Veracruz 1.p. ſpec. a.10. conc.3.* Et ex iuriſperitis, *Henric. c. fin. n.11. de clandeſt. deſponſ. Roſella verb. Impedimentum, imped.1. n.11. Angel. verb. Clãdeſtinum, n.1. Sylueſt. Matrimonium 2. q.17. dict.3. & Matrimonium 6. quæſt.7. dicto 2. Tabiena Matrimonium 2. q.10. num.11.*

5 II. Cauſa eſt, dum aliqui concubinarij exiſtimati ſunt diu coniugati. Quia ſi ſola verecũdia ſufficit (vt dixi n.3.) à fortiori ſufficiet hæc cauſa, vbi & verecundia & infamia concurrunt. Sic *Palud. 4. d.28. q.2. a.3. concl.1. n.19. & conc.2. n.20. D. Anton. 3.p.t.1. cap.16. fin. Roſella verb. Impedimentum, imped.1. n.11. Sylueſt. Matrimonium 6. q.7. dicto 2.* Quare immeritò hanc cauſam reiicit *Segura 2.p. directorij, c.16. nu.14.* eo quòd non concurrat malitioſi impedimenti ſuſpicio. Verùm hæc ratio ex eo confutatur, quòd (vt dixi nu.2.) non ſola ſuſpicio hæc eſt iuſta cauſa.

6 III. Cauſa eſt, quando magnates volunt contrahere matrimonium. Hanc cauſam ſimiliter reiicit *Segura 2.p. direct. c.16. n.7.* eadem ratione ductus, qua præcedentem reiecit: nec ita in vniuerſum eam admittunt *Henricus c. fin. in fine, de clandeſt. deſponſ. Roſella verb. Impedimentum, imped.1. n.11. Nauar. ſum. Hiſp. c.22. n.70.* ſed tantum vbi eſſet antiqua conſuetudo, vt hi abſque denunciationibus contrahant. Cæterum hæc cauſa eſt veriſſima. Quia horum matrimonia ſunt valde publica, ſuntque ipſi valde noti, quare ſi aliquod impedimentum inter eos eſſet, ſtatim ſciretur. Sic tenent *Palud. 4. d.28. q.2. a.3. concl.2. n.20. D. Anton. 3.p.t.1. c.16. fine, Sotus 4. d.28. q.1. art.2. poſt 3. concluſ. verſ. De bannis, Ledeſma 2.p.4. q.47. art.5. fol.451. col.4. Bartholomæus à Ledeſma dubio 21. de matr. Capua lib.2. deciſionum, c.85. nu.3. Lud. Lop. 2.p. inſtructorij, de matr. c.39. §. Circa prædictam doctrinam: & 1.p. c.87. init. Vega lib.3. ſummæ, caſu 211.*

7 Hinc infertur idem dicendum eſſe, quando nullius impedimenti timor ſubeſt: cauſa enim detegendi impedimenta denunciationes fiunt. Sic *Palud. Sotus, Barth. à Ledeſma, Vega n. præced. allegati.* Ad idem eſt *Nau. ſumma Hiſp. & Latina, c.16. nu.36.* vbi ait eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam, dum ceſſant omnia inconuenientia, ob quæ vitanda denunciationes fiunt.

IV. Cauſa eſt, quãdo denunciationibus præmiſſis non 8
poſſent benedici nuptiæ, ob temporis, in quo eas benedici prohibitum eſt, vicinitatem: expedit enim vt conſummationi matrimonij præmittantur benedictiones: ídque hortatur *Tridentin. ſeſſ.24. c.1. de matr.* multíque dicunt hoc eſſe præceptum (vt dicam hoc 3. l. diſp.12. n.1.2. & 3.) expectare autem vt contrahatur, vel conſummetur matrimonium tranſacto eo tempore, eſſet periculum diſſolutionis, vel fornicationis, ſi nondum contractum eſt: vel ſi contractum eſt, vt ante benedictiones conſummetur. Sic *Enriquez lib.11. de matr. c.16. nu.2. Barth. à Ledeſ. dub.21. de matr. Salzedo practic. c.73. ad fin. §. Diſpenſet, Segura 2.p. direct. c.16. n.17. Manuel* referens Cardinalium deciſionem, *1. tomo ſummæ, 2. editione, c.217. concluſ.2. num.3.*

V. Cauſa eſt, quando prius contractum eſt matrimo- 9
nium publicè, reperitúrque nullum ob impedimentum occultum. Hæc cauſa ab omnibus admittitur ad vitãdum ſcandalum: & multo fortius habet locum, retenta opinione quam amplexi ſumus lib.2. diſp.37. num.3. nempe non deſiderari iterum præſentiam parochi, & teſtium.

VI. Cauſa eſt, quando timetur fore vt conſanguinei 10
matrim. impediãt. Sic *Henricus c. fin. n.11. de clandeſt. deſponſ. D. Ant. 3.p.t.1. c.16. fine, Syluеſt. matrim. 6. q.7. dicto 2. Nauar. ſumma, c.22. Hiſpane, num.69. Lat. numer.70.* Cæterum hæc cauſa non eſt ita vniuerſaliter intelligenda, ſed quando timetur fore, vt iniuſtè impediant. Et conſtat ex *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c.1.* vbi dicitur, quando eſt ſuſpicio malitioſi impedimenti: malitia autem dolum & calumniam importat: vt bene *gloſſ. c. finali, fine, de clandeſt. deſponſ.* tradit. Sic explicant prædictam cauſam *Palud. 4. d.28. q.2. a.3. concl. 2. n.20. Angel. verb. Clandeſtinum, n.1. Syluеſt. Matrimonium 2. q.17. dicto 3. Tabiena Matrimonium 2. q.10. n.11. Sotus 4. d.28. q.1. a.2. verſ. De bannis, Ant. Cucus l.5. inſtit. mai. t.11. n.65. Veracruz 1.p. ſpeculi, a.10. concl.3. Lud. Lop. 2.p. inſtructorij de matrim. c.39. §. Circa prædictã doctrinã:* & Doctores ſtatim in corollario allegandi. Hinc infertur tunc eſſe iuſtam cauſam, quando parentes minis, dolo, vi, vel falſitate, vt ſuppoſitis falſis teſtibus, vel calumniis, impedirent matrimonium: ſecus quando adeſt iuſta impediendi cauſa, ob notabilem diſparitatem: nec violentia, ſed precibus, & ſuaſionibus impedire volunt: quia ibi nihil malitiæ adeſt, ſed iure ſuo vtuntur bene conſulentes filiis. Quare dum Doctores antiquitus aſſerebant licere matrimonium clandeſtinum ob impedimenti timorem, addebant, ſi parentes, vel tutores malitioſe cauſa patrimonij conſumendi impediebant: (vt dicemus n. ſequenti.) Sic docent *Menoch. conſ.69. à n.29. vol.1. Zephalus conſ.421. à n.62. vol.3. Riminal. conſ.691. n.31. vol.6. Perez lib.8. ordinam. t.15. l.1. fol.284. col.2. Gutier. lib.1. quæſt. canon. c.20. à n.9. ad finem, Segura 2.p. directorij iudicũ, c.16. n.8. & duplici ſequenti, Corduba ſumma, q.171. fol.465. Enriquez lib.11. de matrim. c.6. nu.5.* Non cenſebitur tamen violentia, ſi pater minetur filio ſe eum minime prælaturum in ea bonorum parte, qua præferre poteſt (vulgò, *que no le ha de mejorar:*) poteſt enim hac beneficij non debiti priuatione illum excitare, vt deſiſtat à matrim. indigno. Sic ex aliis probans *Menoch. d. conſ.69. num.64.* Similiter quamuis filius virginem deflorarit fide data de matrimonio contrahendo, ſi ea ſit diſparitas, & tam ægre feratur à parentibus, & conſanguineis, vt multa, & grauia ſcandala inde naſcitura timeãtur: poteſt pater ſuaſionibus impedire: nec timor huiuſmodi impedimenti erit iuſta cauſa diſpenſandi in denunciationibus: quia hæc iuſta eſt cauſa diſſoluendi ſponſalia: (vt diximus lib.1. diſput.61. num.1.) Sic *Gutier. l.1. q. canon. c.20. n.23.* & videtur clare tenere *Menoch. d. conſ.69. nu.66.* conſiderato argumento ad quod ibi reſpondet. Maxime tamen in hoc euentu perpendere debet ordinarius, vnde orientur grauiora damna: ſi enim timetur parentes, aut conſanguineos occiſuros alterum

contrahen

contrahentium, vel falſos productores teſtes, vt matrim. impediant: & forte ſemel iam contracto cum remedij ſpe deſtituantur quieſcent, ad amicitiámque reſtituentur, erit iuſta diſpenſandi cauſa. Sic *Palud.4.d.28.q.2.a.3 concl.2.nu.20.Gutier.lib.1.q.can.c.20. nu.26.* Si tamen nulla ſit contrahentium diſparitas, vel filius, aut filia cuius patrem impediturum matrim timetur, cum digniori contrahat, penſatis omnibus, eſt iuſta diſpenſandi cauſa: vt bene tradunt *Gutier.eo.c.20.n.29.Segura 2.p.direct.c.16.nu.12.* Dixi, omnibus penſatis, quia inæqualitas generis poteſt compenſari magno diuitiarum exceſſu. Poteſt etiam cæteris paribus exiſtentibus, notabilis morum alterius diſſolutio cauſa eſſe magnæ diſparitatis, ita vt pater mediis iuſtis poſſit filium ab eo matrim. auertere. In duplici autem caſu facile præſumitur patrem iniuſte impedire matrimonium: alter eſt, cum filia XXV. ætatis annum excedit: tunc enim parentes videntur in mora conſtitui, *l.5.tt.7.p.6.* quare facilius præſumitur timorem illum impedimenti eſſe iuſtam cauſam diſpenſandi. Sic *Segura d.c.16.n.11.* Alter vero eſt, ſi filij nouercam habeant, facile enim præſumitur ex malitia impediri matrimonium, vt deficiat ſoboles, & hæreditas perueniat ad filios ſecundi matrimonij: & ne pater priuetur vſufructu hæreditatis maternæ: quare tunc facilius ſuadere ſibi poteſt ordinarius eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam. Sic *Gutier.ibi n.30. Segura n.13.*

11 Hinc infertur iuſtam eſſe cauſam, ſi parentes, aut tutores cauſa conſumendi patrimonij nolint puellam matrimonio collocare, timeatúrque fore vt impediát. Quia eſt malitioſum, ac iniuſtum impedimentum. Deinde, quia ſtrictius obligabat olim præceptum non clam contrahendi, cum ex natura rei plura & grauiora inde ſequerentur damna, ſed in hoc caſu licebat olim clam contrahere, vt teſtantur *Sotus 4.d.28.q.1.a.2.concl.3. Petr. de Soto lect.14. de matrim. Barth.à Ledeſma dubio 21. de matrimonio, Petrus de Ledeſma de matrim.q.45.art.5. puncto 1. dubio 2.* ergo à fortiori erit iuſta cauſa diſpenſandi in denunciationibus. Sic *Lud.Lop.1.p.1.inſtructorij, cap.86. paulo poſt principium.*

12 2. Infertur, oportere vt caute procedant iudices, dum de malitioſo impedimento informantur: nec contentos eſſe debere ſi teſtes deponant ſe audiuiſſe conſanguineos contradicere: fere enim nulli matrimonio contradictores deſunt, & ſæpe data opera coram teſtibus contradicunt aliqui, minaſque iactitant, ad fingendum iuſtam diſpenſationis cauſam: vnde inquirendum eſt de contradictionis cauſa, & videndũ an ſit veriſimilis, & iuſta, ob contrahentium notabilẽ diſparitatẽ: & an ſit timor iniuſtis modis fore vt impediatur matrimonium, attẽta perſonarum conditione, vt minis, fraudibus, vi. Ita *Segura* quamuis nõ tam ample, *2.p.direct.c.16.n.18.Gutier.lib.1.q.can.c.20. n.23.*

13 VII. Cauſa eſt, quando parentes, vel tutor volunt vt virgo indigno nubat. Prob. quia in hoc caſu licitum erat olim matrim. clandeſtinum: vt docent *Caiet.to.1.opuſ.tract.12.de matrim.q.2.Petr.de Soto lect.14.de matrim.Nauar.ſum.c.16.Hiſp.& Lat.n.37.& Hiſp.c.22.n.69.& 70.Couar.4.decret.2.p.c.6.init.n.8.Veracruz 1.p.ſpec.a.10.Matienzo lib.5. recop.t.1.l.1.n.3.Barth.à Ledeſma dubio 21.de matr.Petr.de Ledeſma de matrim.q.45.art.5.punct.1. dub.2. concl.3.* ergo à fortiori erit iuſta cauſa diſpenſandi in denunciationibus. Sic *Segura 2.p.direct.c.16.n.15.Spino ſpeculo teſtamentorũ, gloſſ.15.n.31. Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.86.§. Excuſatur: & 2.p.de matrim. cap.39.§. Circa prædictam doctrinam: Capua libr.2.deciſionum, c.85.nu.4. Manuel 1.tom.ſumma, 2.edit.c.217.n.2.concluſ.1.*

14 VIII. Cauſa eſt, quando valde aliquibus expediret coniugium, timerentque impedimentum. Prob. quia in eo euentu erant olim licita matrimonia clandeſtina: vt docent *Sotus 4.d.28.q.1.a.2.concl.3. Ledeſma 2.p.4.q.47.a.5.f.451.col.4.Matienzo, Barth.à Ledeſma, Petr.de Ledeſm. n.præc. allegati:* ergo à fortiori eſt iuſta cauſa diſpenſandi in denunciationibus: & ita docent *Lud. Lop.1.p.inſtruct. c.86.§. Preterea Sotus: & 2.p.de matrim.c.39.§.Circa prædictam doctrinam, Capua l.2.deciſionum, c.85.n.7.* Quare in omnibus caſibus in quibus olim erant licita matrim. clandeſtina, iuſta eſt cauſa diſpenſandi in denunciationibus. Vt bene tradit *Segura, 2.p.direct.c.16.n.12.*

Hinc infertur, ſi virginis deflorator damnum reſarcire velit eam ducens, periculumque ſit fore, vt animum mutet: iuſtam eſſe cauſam, quia tunc valde expedit coniugiũ. Sic *Segura eo.c.16. n.16.* Idem crederem, quando fœmina non eſſet virgo, infamata tamen eſt: quia ſimiliter valde expediens eſſet matrimonium. Similiter credo eſſe iuſtam cauſam, quando duo fidem ſibi dederant de matrimonio contrahendo: & alter tam leuis eſt, vt probabilis timor ſit hac leuitate, vel aliis coniecturis attentis, fore vt iniuſte à fide data reſiliat. Quia hoc coniugium valde expedit vtrique contrahenti, alteri de quo eſt timor, ne peccatum lethale admittat iniuſte reſiliendo: alteri verò, ne matrimonio ſibi ex iuſtitia debito defraudetur. 15

IX. Cauſa eſt, ſi repentinus caſus offerret rationem contrahendi matrimonium: vt ſi aliqui tanquam concubinarij comprehenſi à iudice, eſſent plectendi, ni poſſent dicere ſe eſſe coniugatos, eſſet iuſta diſpenſandi in denunciationibus cauſa. Quia hoc caſu *Sotus, Matienzo, Barth. Ledeſma, Petr.à Ledeſma relati n.14.* affirmant olim fuiſſe licita matrimonia clandeſtina. Sic *Lud.Lop. vtroque loco allegat.n.14.Capua lib.2.deciſionum, c.85.num.5.* 16

X. Cauſa eſt, ob periculum animæ, vt ſi duo ſint concubinarij, velintque matrimonium inire, vt in bono ſtatu conſtituantur: periculumque ſit fore, vt dum denunciationes præmittuntur, commiſceantur. Similiter ſi meretrix in lupanari expoſita vellet cum aliquo inire matrimonium, iuſtam diſpenſandi cauſam præberet. 1. vt hæc deſiſtat ſtatim à malo ſtatu. 2. ob periculum ne ipſa, vel ſponſus voluntatem mutet, in eoque ſtatu permaneat. Probatur ex dictis nu.præced. ſi enim ob corporis periculum vt concubinarij temporali pœna eximantur, id licitum eſt: à fortiori id licebit, vt animæ periculum vitetur. 17

XI. Cauſa eſt, ad vitanda ſcandala ob aliquam factionem, quæ vitari poſſunt ſtatim inito matrimonio. Cõſtat, quia in minoribus periculis id cõcedunt DD. vt vidimus. 18
Sic *Barth.à Ledeſma dub.2.de matr.Vega l.3.ſummæ, caſu 211.* 19

XII. Cauſa eſt, dum in mortis articulo conſtitutus vult concubinam ducere, quo prolem ſuſceptam legitimet, quia nulla vrgentior ratio poteſt aſſignari. Sic *Dominic.conſil.66.n.5.& 6.Nauar.ſum.c.16.n.37.Couar.4. decret.2.p.c.6. initio, n.12.fine, Greg.Lop.l.3.verb.No ferian, tit.3.p.4. Sarmiẽto lib.1.ſelect.c.6.nu.7.Perez l.5. ordinam.t.primo, lib.1.paulò poſt prin.Spino ſpecul.teſt.gloſ.15.n.25.Azebedo lib.5.recop.tit.1.l.1.n.38.Enriquez l.11.de matr.c.5.n.5.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.217.n.2.concl.1.Capua l.2.deciſ.c.85.n.4. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.86.initio.* Idem crederem nulla exiſtenti ſobole, ſi concubinam ducere velit, erga quam valde affectus eſt, vt in bono ſtatu decedat, ſecuriórque ſit tranſitus. Quia hoc maximè expedit animæ ſaluti. Et ita *Nau.Capua, & Lud.Lop.* vtramque cauſam explicarunt, nimirum ad legitimandam prolem, & ad ſecuriorem tranſitum.

In omnibus autem caſibus, in quibus diſpenſatur, ne denunciationes præmittantur matrimonio, debet ordinarius informari, an aliqua impedimenta ſubſint inter contrahentes: ne periculo exponatur impeditos coniungendi. Sic *Palud.4.d.28.q.2.a.3.concl.2.n.20.*

DISPVTATIO X.

An concurrentibus prædictis cauſis teneatur ordinarius diſpenſare in denunciationibus, nulla pœna, aut mulcta pecuniæ impoſita: & ſi nolit, poſſit ab ipſo appellari: vel ſine eius licentia iniuſtè negata, vel quia ad ipſum non eſt recurſus, contrahi matrimonium omiſſis denunciationibus?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, num.1.
An peccet prælatus negans diſpenſationem ex iuſta cauſa petitam: refertur ſent. affirmans peccare, 2.

Et ibi, iuncto nu.7. quando ſit acceptio perſonarum, diſpenſare cum vno, & non cum alio, exiſtentibus eiſdem cauſis.
Sententia verior affirmans quandoque teneri diſpenſare, quandoq; non, 3.
Quando teneatur, & quando non: refertur duplex ſent. n. 4. & 5. Et ibi, quid in denunciationibus matrim. iuxta vtramque ſent. dicendū ſit.
Sententia authoris, 6.
Soluuntur argum. n. 7. Et ibi enodantur c. Domino *ſancto, & c. Vt conſtitueretur, 50. d. & c. Quanto, 2. q. 4.*
Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVatuor quæſtiones diſputandæ ſunt. I. quando peccet ordinarius negans diſpenſationem. II. quando poſſit diſpenſans pecuniæ mulctam fabricæ, vel pauperibus applicandam, imponere. III. quando ab ordinario neganti diſpenſationem appellari poſſit. IV. quando omitti poſſint denunciationes abſque diſpenſatione, quia prælatus iniuſtè eam denegat, vel non eſt recurſus ad ipſum.

1 QVÆSTIO I. Vtrùm exiſtenti cauſa iuſta diſpenſandi in denunciationibus teneatur ſub peccati pœna ordinarius diſpenſare, petentibus ſubditis? Duplex eſt ſent. I. affirmat teneri, peccaréque ſi abſque iuſta cauſa deneget. Prob. 1. ex *c. Domino ſancto 50. d.* ibi, *Vt neceſſe ſit illos reſtaurari in loco honoris, qui per pœnitentiam reconciliationem recepiſſe merentur.* Et *c. Quanto, in fin. 2. q. 4.* ibi, *Quia ſicut in contumacia perſiſtentibus ſeueros nos eſſe conuenit, ſic humiliatis, & pœnitentibus locum veniæ negare non debemus.* Ergo quando adeſt iuſta cauſa, tenetur ordinarius diſpenſare. 2. Quia cum acceptio perſonarū opponatur iuſtitiæ diſtributiuæ, in ſolis debitis ex hac iuſtitia committitur: vt fatētur omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 63. a. 1. ad 3.* ſed prælatus malè diſpenſans eſt acceptor perſonarum, vt docent *Abulen. c. 22. Matth. q. 117. D. Ant. 2. p. tit. 1. c. 20. §. 2. fi. Sotus l. 3. de iuſt. q. 6. a. 5. ad 3. Aragon 2. 2. q. 63. a. 4. paulò poſt principium:* ergo diſpenſatio exiſtenti iuſta cauſa eſt debita ex iuſtitia diſtributiua. Et confirm. quia vſus poteſtatis prælati eſt bonum quoddam publicum, ad bonum ſubditorum ordinatum, & prælatus eſt quaſi diſtributor illius, ergo ex iuſtitia diſtributiua tenetur illis diſtribuere ſecundum merita cauſæ vniuſcuiuſque ſubditi: ſi ergo cauſa iuſta exiſtente nō diſpenſet, peccabit aduerſus iuſtitiam diſtributiuam, ac iniquus diſtributor. 2. Confirm. quia exiſtentibus eiſdem cauſis, ſi cum vno diſpenſet, alteri autem deneget, eſt acceptor perſonarum: vt bene docent *Rebuff. praxi benefic. t. de diſpenſat. ad plura beneficia, n. 34. Manuel 1. 10. ſum. 2. edit. c. 6. concl. 1. n. 1.* ergo diſpenſatio non eſt gratia, exiſtenti iuſta cauſa. 2. principaliter prob. quia *Triden. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* non abſolutè committit Epiſcopo diſpenſare in denūciationibus, ſed eius prudentiæ remittit: quod verbum non liberam voluntatem, ſed ratione regulatam denotat: ergo vbi recta ratio, & iuſta cauſa dictat diſpenſandum eſſe, tenetur Epiſcopus diſpenſare. Hanc ſent. tractantes in generali de diſpenſatione, docent aſſerentes teneri prælatū diſpenſare, quoties ſubeſt iuſta cauſa, & alias peccare, *gloſſ. c. Domino ſancto, verb. neceſſe, d. 50. & ibi Turrecrem. n. 9. Ant. c. At ſi clerici, §. de adulteriis, n. 12. fin. de iudiciis: & ibi Cardin. num. 2. & Alex. de Neuo n. 29.* qui ſpecialiter reprobat ſent. hoc limitantem, quādo adeſt vtilitas, aut neceſſitas publica, & ait communē ſent. tenere ſēper quoties adeſt cauſa iuſta diſpenſandi, teneri prælatū diſpenſare: eandem tenet *Rebuff. reper. c. Poſtulaſti, notab. 3. n. 12. de cler. excom. miniſtr. D. Ant. 1. p. t. 17. c. vn. §. 20. verſ. Et nota ſecūdū. Roſella verb. Diſpēſatio, n. 4.* vbi *Syl. q. 1. fin. Arm. verb. Diſpēſare, n. 14.* & eſt probabilis.

II. Sent. cui adhæreo, tenet non ſemper exiſtenti cauſa iuſta diſpenſationem eſſe debitam, ſed quandoque eſſe debitam, quandoque autem gratiam. Prob. quia in iure aliquando appellatur gratia, vt *c. Licet canon, de elect. in 6.* ibi, *Poſſit ordinarius gratiam diſpenſationis facere;* & *c. Didici, 1. q. 7. fin.* ibi, *Diſpenſationis enim gratia,* & *c. penult. de cleric. excom. miniſtr.* ibi, *Propter quod diſpēſationis gratia.* Ergo diſpenſatio non ſemper eſt debita. 2. Quia non quidquid poteſtati iudicis permittitur, id iuris neceſſitati ſubiicitur, *l. Quidquid, 40. ff. de iudiciis:* & notat *gl. c. Conſuluit, verb. Gratiam, de offic. deleg.* ergo. 3. ex *c. Poſtulaſtis, de cler. excom. miniſt.* ibi, *Niſi forſitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum.* Et loquitur textus, quando eſt iuſta cauſa, alias eſſet diſſipatio: ergo diſpenſatio ex iuſta cauſa non ſemper eſt debita, ſed aliquando eſt gratia, & miſericordia. Pro hac ſenten. ſunt *gl. c. Exigūt, in princ. 1. q. 7. & Abb. c. Conſiliū, n. 4. de obſer. ieiun.* vbi aiunt diſpenſationem quandoque eſſe debitam: & tenent *Archid. d. c. Licet canon, n. 6. verſ. Gratiam, & c. Vt conſtitueretur, ſuper gloſſ. Relaxatio, d. 50. & ibi Turrecrem. n. 9. & 10. Domin. d. c. Licet canon, §. Super reſidētia, n. 3. & ibi Fran. §. Etiam, n. 2. verſ. Secundo infertur:* Abb. *c. At ſi clerici, §. de adulteriis, n. 15. de iudiciis, & ibi Decius à n. 163. Felin. ibi, n. 15.*

Reſtat diſcutere quando ſit debita, & quando gratia. 4
In quo duplex eſt ſentiendi modus. I. ait, ſi ius diſponat prælatum in aliquo caſu debere diſpenſare, eſſe debitam, peccaréque non diſpenſando: ſecus, ſi tantum permittat diſpenſare. Sic *Arch. vtroq; loco. Domin. Franc. Felin. Turrecr. n. præced. allegati.* Vnde cum *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de matri.* agens de diſpenſatione facienda per Epiſcopum in denunciationibus, ſolam ſuſpicionis malitioſi impedimenti cauſam expreſſerit, inſtruens vt ſi illa adſit, diſpenſet: aſſerendum eſt iuxta hanc ſent. illa ſuſpicione ſtanti, teneri Epiſcopum diſpenſare: non verò concurrentibus aliis cauſis iuſtis. Et ita videtur apertè ſentire *Gutierr. l. 1. q. canon. c. 20. n. 33. verſ. Præterea ordinarius.*

II. Sentiendi modus eſt, diſpenſationem eſſe debitam, 5
quoties in diſpenſatione vtilitas publica vertitur: vt quia vitatur ſcandalum, aut Eccleſiæ multo vtilior eſt: eſſe autem gratiam, quoties ſolum diſpenſatio neceſſaria eſt ob priuatam petentis vtilitatem. Vt ſi clericus parum vtilis Eccleſiæ diſpenſationem petat, eo quod ſatis contritus ſit de culpa, pœnitentiámque egerit, tunc enim quamuis prælatus diſpenſare poſſit, non tamen tenetur. Prob. ex *c. Vt conſtitueretur, d. 50.* ibi, *Verū in eiuſmodi cauſis vbi per graues diſſenſionum ſciſſuras, nō huius, aut illius hominis periculum, ſed populorum plurimorum ſtrages iacet, detrahēdum eſt aliquid ſeueritati.* Vbi bonum commune, & non priuatum ponderat *D. Auguſt.* vt diſpēſatio debeatur: & *c. At ſi clerici, §. De adulteriis,* de iudiciis loquens textus de vtilitate priuata, ſic ait, *De adulteriis, & aliis criminibus quæ ſunt minora, poteſt Epiſcopus cum clericis poſt peractam pœnitētiam diſpenſare,* vbi non dicit teneri, ſed poſſe. Ita videtur clare tenere *gloſſ. d. c. Vt conſtitueretur, verb. Detrahendum,* vbi ait diſpēſationem quandoque eſſe debitam, ſcilicet, vbi multorum ſtrages iacet: & tenet *Abb. d. c. At ſi clerici, §. de adulteriis, nu. 20. & ibi Decius à n. 163. vſque ad 166. Abulenſ. c. 22. Matt. q. 117. reg. 2.* Quare iuxta hanc ſent. dicendum eſt, tunc teneri prælatum diſpenſare in matrimonij denunciationibus, quando publicum ſcandalum vitaretur, vel expediret bono communi ad componēdas paces inter perſonas publicas.

Cæterùm exiſtimo teneri prælatum diſpenſare in iis 6
caſibus, in quibus ſcandalum ſequeretur, aut eſt ſuſpicio malitioſi impedimenti: expedit enim bono publico, ne matrimonia malitioſe, vi, aut fraudibus impediantur: & quando ſubditis expedit valde ad bonum animæ, aut corporis diſpenſatio. Vt quia vir deflorauit fœminam, & eſt periculum mutationis volūtatis viri: vel contrahentes ſunt in peccato concubinatus, & illo pacto animæ ſuæ ſaluti conſulent, periculúmque eſt in mora: vel morti vicinus vult ducere concubinam, quo legitimet prolem, vel in bono ſtatu decedat: quare ſi citra cauſam iuſtam maioris boni prælatus diſpenſationem tunc neget, reus erit culpæ: ſecus quando nullum publicum, aut priuatum notabile damnum ſequitur. Vt quando ſenex cum iuuencula, vel duo ſenes contrahere volunt, vel quādo nullus eſt timor impedimenti inter contrahentes, vel ſunt magnates, & in ſimilibus cauſis: tunc enim quando Epiſcopus poſſit diſpenſare (vt latè tradidi diſp. præced.) non tamen tenetur. Prob. prior pars, quia poteſtas diſpenſandi in prælatis, eſt in ſubditorum bonum: ergò quoties recta ratio, & notabile illorum bonū poſcit, vt prelatus ea vtatur, tenetur vti. 2. Quia prælatus ex officio tenetur conſulere ſaluti ſpirituali ſubditorum, ergo cum diſpenſatio valde ſaluti illi

expedit, tenetur diſpenſare. 3. Specialiter, quando adeſt cauſa ſuſpicionis: nam *c. Cum ex eo, de elect. in 6.* ait textus, vt Epiſcopi poſſint liberè cum clerico diſpenſare, ne ſeptennio reſideat ratione ſtudij: vbi quamuis vtatur verb. Poſſint liberè, quod meram libertatem importat, adhuc dicunt ibi *Arch. ante n. 1. verſ. Liberè, Ioan. Andr. init. Fran. n. 2. notab. 2. Dec. c. At ſi clerici, §. de adulteriis, n. 63. de iudiciis,* teneri diſpenſare. Et reddunt rationem *Ioan. Andr. & Franc.* quia ſubeſt cauſa in eo textu expreſſa: ergo à fortiori cum *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* exprimat cauſam diſpenſandi, ſuſpicionem malitioſi impedimenti, non obſtante quod ſtatim relinquat arbitrio ordinarij, quod regulatum ratione eſſe debet, tenebitur ea ratione concurrenti diſpenſare. Prob. poſterior pars rationibus 2. ſent. propoſitis nu. 3. & quia nulla in iis caſibus vrgens ratio apparet, diſpenſare cogens. Hanc ſent. videtur tenere *Barbatius conſil. 40. n. 3. vol. 4.* vbi ait prælatum teneri diſpenſare quoties adſunt vrgentes diſpenſandi cauſæ. Et pro ea ſunt *Sotus, & alij,* qui (vt n. 16. videbimus.) aſſerunt ſi his caſibus prælatus iniuſte neget diſpenſationem, poſſe omiſſis denunciationibus contrahi: quod vtique non liceret, ſi prælatus non teneretur tunc diſpenſare. Et in priori parte huius ſent. conuenimus cum 1. ſent. propoſita nu. 2. in poſteriori verò parte conuenimus cum 2. ſent. propoſita n. 3. & cum DD. allegatis 1. & 2. ſentiendi modo, n. 4. & 5.

Ad argum. propoſita nu. 2. reſpondetur: ad 1. intelligendos eſſe eos textus, ſi de præcepto loquantur, quando eſt neceſſaria diſpenſatio ad bonum commune, vel notabile alicuius priuati: vel intellectos de omni diſpenſatione, loqui de conſilio. Ad 2. dic, negandam eſſe conſequ. quia in diſpenſatione malè conceſſa abſque iuſta cauſa, eſt acceptio perſonarum: non quia diſpenſatio illa debita ſit, immò tunc eſt indebita: ſed quia debita eſt ad hunc ſenſum, vt ex cauſa iuſta facienda ſit, & ita ſolum concludit argum. ſemper deberi diſpenſationem, in hoc ſenſu, vt ſemper debeat ex iuſta cauſa concedi: non autem, vt ſemper concedi debeat, dum adeſt iuſta cauſa. Sicut in diſtributione beneficiorum iniqua, eſt perſonarum acceptio: non tamen inde ſequitur, quoties aliquis eſt dignus beneficio, eſſe illi neceſſario conferendum. Ad 1. confir. diſtinguo conſeq. tenetur diſpenſare ſecundum merita cauſæ, id eſt, ſemper tenetur ex cauſa iuſta diſpenſare: concedo: in eo tamen ſenſu, vt quoties adeſt cauſa iuſta, teneatur: nego. Ad 2. confirm. dic anteced. eſſe verum, quando diſpenſatio eſt debita: ſecus quando tantum eſt permiſſa, & gratuita: tunc enim poteſt ordinarius ceſſante ſcandalo, cum quo maluerit diſpenſare, abſque vitio acceptionis perſonarum: ſicut concurrentibus duobus æquè dignis poteſt Epiſcopus vtri illorum velit, conferre beneficium. Ad 3. neg. conſeq. ſolum enim concludit non poſſe prælatum ad libitum diſpenſare, ſed ex cauſa. Ad argum. propoſitum n. 5. dic, D. Auguſtinum non intendere, ob ſolum bonum commune concedendam eſſe diſpenſationem: ſed (vt conſtat ex antecedentib.) non omnes pœnitentes admittendos eſſe ad ordines, ne ſpe veniæ pœnitentiam fingant, faciliúſque delinquant: ſed quando agitur de vitando communi periculo, parcendum eſſe ad vitanda maiora mala. Ad *c. At ſi clerici,* dic ſolum probare non ſemper teneri Epiſcopum diſpenſare, quando adeſt cauſa iuſta: quod non faſſi ſumus n. 6.

SVMMARIVM.

An liceat ei cum quo diſpenſatur, imponere aliquam pecuniariam mulctam: & ſimiliter illi cum quo diſpenſatur in ieiunio, vel aliis legibus: proponuntur argum. probantia licere, n. 8.

Sententia authoris, n. 9. & 10.

Soluuntur argumenta, n. 11. & explicatur c. Licet, de feriis, an ſit de præcepto eleemoſyna in illo iniuncta, piſcanti diebus feſtiuis, iunct. n. 9.

Poſt n. 11. inuenies alia ſummaria.

8 QVÆSTIO II. An quando adeſt legitima diſpenſandi cauſa, poſſit ordinarius imponere ei cum quo diſpenſatur, aliquam pecuniæ mulctam, fabricæ Eccleſiæ, aut piis operibus? Videtur poſſe: quia cui licet quod plus eſt, licet id quod minus eſt: *reg. Cui licet, de reg. iur. in 6.* qua ratione docent *Palud. 4. diſt. 38. q. 4. a. 3. concl. 5. n. 35. Sylu. Votum 4. 3. dict. 2. P. Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. verſ. Abbates, Aragon 2. 2. q. 88. a. 12. §. Si quis autem quærat an omnis, d. 2. directoriũ curatorũ, c. 10. Manuel bulla cruc. §. 9. n. 115.* habentem facultatem diſpenſandi in votis, poſſe ea commutare: quia plus eſt diſpenſare: ſed ordinarius poteſt abſolutè diſpenſare in denunciationibus matrimonij, ergo poterit via commutationis illius obligationis imponere aliquam mulctã pecuniariam, ſicut conſulunt DD. ne abſolutè diſpenſet in voto, ſed impoſita aliqua commutatione. Et confir. quia *Nauar. c. Si quando, de reſcript. except. 21. in confut. oppoſitorum, n. 1.* docet compoſitiones factas apud Apoſtol. ſedem applicando aliquam pecuniam piis operibus, non fieri per modum contractus, & pretij, ſed per viam cuiuſdam pœnitentiæ, & gratiarum actionis: ergo eodem modo poterit Epiſcopus illam mulctam imponere. Prob. ex *c. Licet, de feriis,* ibi, *Indulgemus vt liceat diebus dominicis, ſi halecia terræ ſe inclinauerint, eorum captioni ingruente neceſſitate intendere, ita quod poſt factam capturam Eccleſiis circũpoſitis, & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.* Vbi conſtat Pontificem diſpenſare in præcepto ſanctificandi feſta, impoſita eleemoſyna: quam ſub præcepto imponi docet *Ant. ibi nu. 8. Ang. verb. Feriæ, nu. 35.* & videtur tenere *Caiet. 2. 2. q. 122. a. 4. dub. penult. §. In ſeptimo caſu: & ſum. verb. Feſtorum violatio, §. Violentia autẽ, verſ. Quartò ex occurſu,* vbi dicens permiſſam eſſe illam piſcationem, ſubdit piſcantes memores debere oneris *d. c. Licet,* iniuncti. Videtur etiam tenere *Nauar. ſum. c. 13. n. 9.* vbi ait, debere piſcantes illam eleemoſynam contribuere: ergo ſimiliter dum diſpenſat ordinarius in denunciationibus matrim. poterit aliquam eleemoſynam imponere. Et confirm. quia *Abb. eo c. Licet, num. 4.* ait eum textum facere, vt poſſit illi cum quo ex aliqua cauſa diſpenſatur circa ieiunium, imponi aliqua eleemoſyna.

Dico tamen primo, id nullo modo licere. Prob. quia *Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matri.* ſolam concedit Epiſcopo facultatem remittendi denunciationes, & diſpenſandi in canone eas fieri præcipiente, non autem concedit facultatẽ, obligationem legis in aliam materiam commutandi: alias ſine cauſa iuſta poſſet remittere denunciationes, commutando in aliud opus pium: ſicut poteſt abſque alia cauſa obligationem voti in aliam commutare. Et confirm. quia plus eſt legem commutare, quàm in ea diſpenſare: ergo conceſſa per Trident. diſpenſatione, non ſubinde conceditur commutatio. Prob. antecedens, quia cũ diſpenſat ordinarius, ſolum tollit omnino obligationẽ & vinculum legis: at cum commutat, tollit omnino vinculum legis, & imponit nouum vinculum: non ſic autẽ eſt in voto, in eo enim plus eſt diſpenſare, quia tollitur omnino vinculum voti: quàm commutare, quod non tollit vinculum voti, ſed idẽ votum manet circa materiam commutatam, vnde violatur votum, ſi materia commutata non impleatur: at non violatur lex, ſi id in quod commutatur per inferiorẽ, non impleatur: inferior enim non poteſt legem edere. Et conſtat manifeſtè differentia, quia votũ poteſt idem mutet, ſeruens in melius commutare: non tamen obligationem legis. Sed obiicies, cur commutata materia legis non maneat idem legis vinculum circa illam materiam, ſicut commutato voto manet idem vinculi votum circa rẽ in quã commutatio fit: ſicut enim commutãs legem, nequit legis vinculum imponere, ita commutans votum nequit aliud votum obligare. Dic differentiam in hoc cõſiſtere, quod ſuperior cõmutans legẽ, ſi ſupremus princeps non ſit, nec ipſe cui commutatur, poteſt obligationem legis imponere: votò licet commutans votum, nequeat voti obligationem imponere: ipſe tamen cui votum commutatur, poteſt ſe vinculo voti aſtringere, & eo ipſo quòd commutationi voti conſentit, ſubinde vult priori vinculo voti ad illam materiam, in quam commutatur, obligari. 2. Prob. ex *Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 18.* vbi præcipitur diſpenſationem gratis faciendam eſſe: ergo non poteſt imponi aliqua eleemoſyna, aliàs non conceditur gratis diſpenſatio: vt non verè faciam ſacrum pro aliquo gratis, ſi ipſum obligem ad

eleemo-

eleemoſynam tertio conferendam. Et confir. quia Epiſcopus concedens ſubdito dimiſſorias ad ordines, non poteſt ipſum obligare vt eam ob cauſam eleemoſynam alicui largiatur: quia eſſet contra Trident. *ſeſſ.21.c.1. de refor.* iubens dimiſſorias gratis dari, ergo cum ſimiliter iubeat, *d.c.18.* diſpenſationes gratis fieri, non poterit diſpenſans aliquam eleemoſynam imponere ex obligatione dãdam: & ita tenet *Sotus 4.d.28.q.1.a.2. verſ. Ex his primum colligitur,* vbi hæc ait, *Cum ſubeſt cauſa diſpenſandi in denunciationibus, iniquũ eſt diſpenſatis imponere aliquã mulctum etiam pro fabrica.* Idẽ *Lud.Lop.2.p inſtruct. de matr. c.39. §. Sed ſi quis, fol.1060.col.1.* Ex his colligitur idem dicendum eſſe, quoties prælatus diſpenſat in quacumque alia lege, vt ieiunij, obſeruationis feſtorum, quia eadem eſt ratio.

10 2. Dico, quando delictum præberet iuſtam diſpenſandi cauſam, vt concubinatus, aut virginis defloratio, tunc non ob diſpenſationem, ſed in delicti pœnitentiam poſſet ordinarius aliquam mulctam pecuniariam imponere: ſicut quando aliquis petit diſpenſationem delicti, poteſt in delicti pœnam aliquid imponi: iuſtum enim eſt, vt pœnas det.

11 Ad Argum. propoſita n.8. reſpondetur. Ad 1. conſtat ex dictis nu.9. Ad confirm. dic id licere Pontifici, qui non ſubiicitur legibus concilij, & tanquam legiſlator poteſt obligationem, ac vinculum legis in aliud commutare: quod inferioribus non licet. Ad 2. dico verius eſſe eam eleemoſynam non iniungi *eo.c. Licet,* de præcepto, ſed tantum de conſilio: vt docent *Sylueſt.verb. Dominica, q.4. verſ. Quæ autem neceſſitas, Tabiena verb. Feriæ, q.45.nu.46.fine, Armilla verb. Feſtum, n.20.fine, Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.52. §. Non peccant in feſto.* Vel 2. eſto id liceret Pontifici, non ſubinde aliis licere infertur. Ad confirm. dic eam doctrinam Abbatis de ſolo Pontifice eſſe veram.

SVMMARIVM.

An ſi nolit prælatus diſpenſare in denunciationibus, vel quoties aliquid committitur prudentiæ, & iudicio, ſi adſit iuſta cauſa, poſſit appellari: referuntur opiniones, n.12.

Referuntur duæ gloſſæ contrariæ, an quando aliquid committitur conſcientiæ, ſit appellationi locus, n.13. Et varij modi conciliandi, à n.14. ad 19.

Quando ius præcipit ex aliqua cauſa diſpenſationẽ, ſi prælatus diſpẽſare nolit, poteſt appellari, quoad effectum ſuſpenſiuũ, & deuolutiuum, 20.

Quando ius non præcipit, ſed iudicio, & conſcientiæ prælati relinquit, admittitur appellatio quoad ſolum effectum deuolutiuum, quãdo prælatus tenetur diſpenſare, n.21. & tenetur ſuperior diſpenſare, quando inferior tenebatur, 22.

Quando inferior poterat, ſed non tenebatur diſpenſare, non eſt locus appellationi, 23.

Poteſt tunc officium ſuperioris, vt diſpenſet, vel cogat inferiorem diſpenſare, implorari, n.24. & ibi, an detur appellatio, ſi nolit ordinarius diſpenſare in denunciationibus.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

12 QVÆSTIO III. An ſi exiſtenti cauſa iuſta ad diſpenſandum in denunciationibus nolit prælatus diſpenſare, poſſit appellari ad ſuperiorem? Difficultas huius conſiſtit in verbis *Trident. ſeſſ.24.de matr.c.1.* vbi hanc diſpenſationem committit prudentiæ, & iudicio Epiſcopi: vbi per verbum prudentiæ, committit arbitrio: per verbum autem iudicio, conſcientiæ: (vt probaui hoc 3.lib.diſput.8.n.4. Ex ea ergo parte, qua committit arbitrio, ſunt qui aſſerant quoties aliquid committitur arbitrio, non eſſe appellationi locum. Sic *Io. Andr.c.2.de iuram.calum.in 6.n.2. verſ. Ad ſolut.* Alij vero dicunt eſſe locum appellationi. Sic *gloſſ.c.1.de confeſſis, in 6.fin. & c. Super his, verb. Arbitrium, de accuſat.* & [illegible] *pœna, fine, ff. de verb.ſignif.* & clarius [illegible] *Bart.n.8. Fracus c.2 de iuram.calum.in 6.n.3.verſ. Aliquando remittitur arbitrio ſimpliciter: & verſ. Aliquando ſit commiſſio,* hoc limitat in rebus magni præiudicij: idẽ tenent multi alij, quos refert, & ſequitur *Peralta l.1.nu.35. ff. de legat.2.* Alij verò ſic cõcilian has opiniones, aut iudex cognoſcit vt iudex, licet committatur eius arbitrio, & tũc poteſt appellari: & ita intelligitur ſecunda ſententia: aut ſolum procedit vt vir bonus, & tunc non appellatur: vt docet *Bart. l.1.fin.ff.de leg.2.* & ita intelligitur 1. ſent. at poſſet attentari

poſſe peti coram ſuperiore, vt reducat ad æquitatem. Ita *Panorm.c.de his, n.16.de accuſat.* vbi etiam alio modo cõcordat, quando proceſſit extra iudicium in commiſſis arbitrio ſuo, vt in pœnitentiis iniungendis diſpenſationibus faciendis tunc non appellatur: ſecus quando iudicialiter.

Ex alio verò capite, quod committitur conſcientiæ, eſt magna difficultas: ſunt enim duæ gloſſæ, quæ ſibi ex diametro contradicere videntur. Prior eſt *c. Statutũ, §. Aſſeſſorem, verb. Relinquatur, de reſcript. in 6.* vbi dicit, quoties aliquid relinquitur conſcientiæ, non poſſe moueri quæſtionem, quod malè egerit: quam ſequuntur *Bald.l.2.n.11.C.de ſent.ex breui recit. Paul.l. De pupillo, §. Qui opus, n.2.ff.de oper. noui nunciat. Maranta de ordine iudic.6.p.tit. & quando appellatur, n.363.* Poſterior gloſſa eſt, *Clem. 1. de iure patr. verb. Oneramus,* vbi textus remittit conſcientiæ Epiſcopi moderationẽ portionis patronis debitæ: & tamen gloſſa ait, ſi appelletur à moderatione Epiſcopi, ipſum nõ delaturum appellationi ad ſuperiorem ad quem appellatum eſt, ex officio emendaturum quod male geſtum eſt. Quã ſequũtur *Ant.c. Super his, de accuſ.n.34. & ibi Abb.n.16. Tiraq.de retract.lignagi. §.4.gl.1.n.11. Padil.l. Cũ quidã, n.11.ff.de leg.2. Caualcan.1.p.deciſ.46.n.422.* Harum igitur gloſſarum cõcordia multũ negotij faceſſit DD. variiq; ſunt cõciliãdi modi. 13

I. Modus conciliandi eſt, quando canon remittit conſcientiæ iudicis, non explicãs quid fieri debeat, ſed abſolutè: tunc intelligitur prior gloſſ. dicens non poſſe appellari: ſi verò explicet quid fieri debeat, intelligitur poſterior docẽs poſſe appellari. Sic *Imol.Clem.1.de iure patr.n.7.* 14

II. Modus eſt, vt prior gloſſa negans querelam, intelligatur per viam iuſtitiæ, de iuris enim rigore admitti non debet, poſterior verò admittens intelligatur per viam ſupplicationis, & miſericordiæ: poteſt enim ex miſericordia ſuperior admittere, & emendare, quod minus bene ab inferiore geſtum eſt. Sic *Bald.c.Si ſacerdos, nu.4.de offic.ordin. Domin.c. Statutum, §. Aſſeſſorem, n.5.de reſcrip.in 6. & ibi Frãcus n.6. Anani.c. Significaſti, el 1.de homicidio. Imola l. Ab executore.in fine, pr.ff.de appellat. & Clem.1.de iure patron.n.7.* vbi *Bonifac.n.55. & 56. Iaſon inſt.de act. §. Sed iſtæ, n.136.* Et videntur tenere *gloſſ.c. Vt cõſtitueretur, verb. Detrahendũ, d.50. Archid.c. Licet canon, de elect.in 6.ad fin.n.6.verſ. Poſſit diſpenſatio: Rebuff.repet.c. Poſtulaſtis, notab.3.n.12.de clerico excom. miniſtr. Turrecr.d.c. Vt conſtitueretur, n.9. D. Ant.1.p.t.17.c.vni.§. 20.verſ. Et nota ſecundum, Roſel.verb. Diſpenſatio, n.4.* vbi *Sylu. q.1.fine,* qui omnes non tantum quando diſpenſatio committitur arbitrio, & conſcientiæ, loquuntur: ſed abſolutè dicunt, quamuis diſpenſatio debita ſit, poſtulantem iure petendi deſtitutum eſſe. Addunt *Rebuff. Turrecrem. D. Ant. Roſella, & Sylueſt.* niſi deprecatiue, & ſupplicando. 15

III. Modus eſt, vt per viam iuſtitiæ admittatur appellatio, non quoad effectum ſuſpenſiuum, non enim ſuſpenditur iuriſdictio iudicis per eam appellationem, ſed ea nõ obſtante poteſt executioni mandare ſuam ſententiam: & ita intelligitur prior gloſſa appellationem denegans: admittitur tamen appellatio quoad effectum deuolutiuum: quia deuoluitur cauſa ad ſuperiorem, qui poteſt inferiorem inhibere: & ita intelligitur poſterior gloſſa concedẽs appellationem: vt in ſimili docet *gloſſ.c. Romanæ, §. Si autẽ, verb. Mandetur, de appell.in 6.* poſſe notorium criminoſum appellare, quoad effectum deuolutiuum, non autem quoad ſuſpenſiuum: ita *Domin.c.2.de iuram.calum.in 6.n.10. Felin.c. ſignificaſti, el 1.de homicid.n.4.verſ. Tertio fallit: Marianus c. Super his, ad fin.de accuſat. Imola c.1.de conſtit.n.15.* 16

IV. Modus eſt, vt gloſſa prior negans appellationem, intelligatur de rebus modici præiudicij: poſterior admittens, in rebus magni. Sic *Bald.l.1.n.3. C.de reb. cred. Roman. rubr.ff.de arbitr.col.2.* 17

V. Modus eſt, quando committitur conſcientiæ ſimpliciter, non poteſt appellari: ſecus iuncta qualitate importante iuſtitiam, vt ad tuæ conſcientiæ iudicium. Sic *Francus c. Statutum, §. Aſſeſſorem, n.6 fine, de reſcript.in 6.* 18

Vltimus modus eſt, quando committitur conſcientiæ, non poteſt appellari: ſecus ſi committatur arbitrio. Sic 19

Lapus c.2. de iuram.calum. in 6. quem refert, & ſequitur *ibi Anch.n.4.notab.4.*

20 I. Concluſio ſit, quando ius ex aliqua cauſa præcipit diſpenſationem, tunc ſi nolit iudex diſpenſare, poteſt appellari quoad effectum deuolutiuum, & ſuſpenſiuum: quia ille cum quo diſpenſandum eſt, actionem habet ex præcepto legis, vt ſecum diſpenſetur. Sic *Felin.c. Exceptionem n.6.de except.*

21 II. Concluſio, dum id non præcipit ius, ſed conſcientiæ ordinarij relinquit, an expediat diſpenſare: tunc ſi talis adſit cauſa, vt teneatur diſpenſare, iuxta tradita num. 6. placet III. modus conciliandi gloſſas propoſitas nu. 16. vt non admittatur appellatio quoad effectum ſuſpenſiuum, non enim iudex tenetur illi deferre: quia non habet aliquam actionem petens diſpenſationem, cum nullo iure præcipiatur diſpenſatio: at habebit appellatio effectum deuolutiuum: quia deuoluetur cauſa ad ſuperiorem, qui ex officio poteſt compellere inferiorem, vt diſpenſet: ſicut contingit in obligatione naturali, in qua licet non detur actio ciuilis, at poteſt inuocari officium iudicis, vt compellat: teſte *Antonio c. Quæ in Eccleſiarum, n. 27. de conſtit.* Idem dicunt alij aſſerentes: licet peti non poſſit iure actionis talis diſpenſatio, at cum ſuperiore poſſe agi officium iudicis implorando, vt fiat diſpenſatio. *Sic gloſſ. c. Domino ſancto, verb. Neceſſe, d.50. & c. Exigunt, init. 1.q.7. Ant. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n.12. fine, de iudiciis, Cardin. ibi n.2. Alex. de Neuo ibi n.29. Abb. n.20. Anch. n.9. q.2. verſ. Nunquid ergo poſſit Epiſ. Barb. ii. conſ. 40. n.4. vol. 4.* facit etiam *Abb. c. Paſtoralis, in princ. n.17. de appellat.* vbi ait etiam in diſpenſatione facienda cogi iudicem per ſuperiorem, ſi ſubſit legitima diſpenſandi cauſa.

22 Hinc infertur, caſu quo inferior tenebatur diſpenſare, teneri ſuperiorem ad quem appellando recurritur, diſpenſare vel cogere inferiorem, vt diſpenſet. Quia vt ſuperior tenetur inferioris errorem corrigere.

23 III. Concluſio, ſi diſpenſatio debita non ſit, ſed gratuita, iuxta tradita num. 6. ſi ordinarius diſpenſare nolit, non datur appellatio: quia quoties iudex poteſt aliquid facere, non tamen tenetur, non eſt locus appellationi, cum iniuſtitiam minimè admittat, nec grauet: vt docet optimè *Fel. c. Super his, de accuſ. n.13. verſ. Sexto limita, Maranta de ordine iudic. 6. p. t. & quandoque appellatur, n.365.* Et in propriis terminis diſpenſationis, docent *Bald. l. Quicunque, nu. 17. verſ. Quarto caſu, C. de ſeruis fugitiuis, Fel. d. c. Super his, n.12. verſ. Quinto limita.*

24 Vltima concluſ. poteſt tamen in hoc caſu officium ſuperioris implorari, vt ex officio & miſericordia diſpenſet, aut faciat, vt inferior diſpenſet: & ita in hoc admittimus ſecundum modum conciliandi gloſſas, relatum nu. 15. Et vltra DD. ibi allegatos, id optimè docent *Bart. l. 1. nu. 11. ff. de iuriſd. omn. iud. & Iaſon §. Supereſt n.65. & 66. inſt. de actio.* vbi dicunt officium iudicis miſericorditer implorari, quia quod pars petit, debitum non eſt, ſed iudex ex officio efficere poteſt, vt ſibi concedatur. Iuxta hæc ergo, cum *Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* tam dum cauſa ſuſpicionis malitioſi impedimenti ſubeſt, quàm quacunque alia cauſa concurrenti, remittat conſcientiæ, & arbitrio ordinarij diſpenſationem in denunciationibus matrimonij: vt probaui diſp. 7. n.17. hoc 3. l. dicendum eſt ordinario nolente diſpenſare, ſi ſubſit cauſa ſuſpicionis, vel alia, ex qua tenebatur, iuxta tradita hac diſp. n.6. erit locus appellationi, quoad effectum deuolutiuum, non tamen quoad ſuſpenſiuum: per ea quæ dixi nu. 21. Si verò ſubſit cauſa, ex qua poteſt, non verò tenetur diſpenſare: quoad neutrum effectum conceditur appellatio, ſed poterit miſericorditer officium ſuperioris implorari, vt ſi ex miſericordia velit diſpenſare, diſpenſet: vel cogat inferiorem, iuxta tradita hoc num. & præced.

SVMMARIVM.

An ſi Epiſcopus iniuſtè neget diſpenſationem, vel non ſit recurſus ad ipſum, poſſit matrimonium omiſſis denunciationibus celebrari, referuntur duæ ſententiæ, n.25. & 26.

Quando tenetur Epiſcopus, & non eſt recurſus ad ipſum, poteſt, nu. 27. ibi neceſſitas caret lege.

Quid, ſi aliquis diu diſtulit matrimonium, ad quod tenetur, & non poteſt abſque ſcandalo dimittere communionem, 28.

Quando Epiſcopus tenetur diſpenſare, & non vult, poſſunt denunciationes abſque diſpenſatione omitti, 29.

Quando Epiſcopus non tenetur, licet poſſit, non poſſunt omitti, licet Epiſcopus diſpenſationem neget, vel non ſit aditus ad ipſum, 30.

Parochus timore mortis omittens denunciationes, an peccet, 31.

25 QVÆSTIO IV. An quando non eſt copia ordinarij, vel ille petitam diſpenſationem in denunciationibus, iniuſtè denegat, licitum ſit illis omiſſis contrahere, concurrentibus cauſis explicatis diſputatione præcedenti? Duplex eſt ſenten. I. cenſet non eſſe neceſſariam diſpenſationem, ſed tantum eſſe ſub conſilio, dum concurrit cauſa iuſta timoris iniuſti impedimenti, vel verecundiæ, eo quòd vterque, vel alter contrahens eſt ſenex. Sic clarè videntur tenere *Hugo 30. q.5. in princ. Angel. verb. Clandeſt. nu. 1. Tabiena Matrim. 2. q.10. num. 11.* vbi numeratis dictis caſibus, aiunt, *conſulo vt fiat de licentia Epiſcopi*: idem videntur tenere *Syl. Matrim. 2. q.17. dict. 3. & Veracruz 1. p. ſpec. art. 10. concl. 3.* vbi aiunt poſſe in his caſibus omitti denunciationes, maximè de licentia Epiſcopi.

26 II. Sent. ait, quando eſt cauſa iuſta diſpenſandi, ſi non ſit Epiſcopi copia, vel is petitam licentiam abſque legitima cauſa deneget, poſſe contrahi abſque denunciationibus: & inter has cauſas numerat ſex caſus. I. eſt quando aliquibus valde expedit coniugium, & timetur impedimentum. II. quando concubinarij comprehenſi à iudice, vt vitent pœnam, volunt contrahere, vt ſic ſe eſſe coniugatos aſſerant. III. quando parentes, vel tutores nolunt puellam matrimonio collocare, vt patrimonium conſumant. IV. quando contrahentes ſunt magnates. V. quando non eſt timor impedimenti inter contrahentes. VI. ob verecundiam, quia alter eſt notabiliter ditior, nobilior, vel ſenior. Sic tenent *Sotus 4. d.28. q.1. a.2. cocluſ. 3. verſ. Ex his primum colligitur, Ludou. Lop. 1. p. inſtruct. 1. p. de matrimon. c.39. §. Ex prædictis corollarie, fol. 1058. col. 2. fin. Petr. de Ledeſm. de matri. q.45. art. 5. puncti. 1. dub. 2. concluſ. 3. fol. 171.* Idē docet exemplificans in 1. 4. & 6. caſibus, *Ledeſ. 2. p. 4. q.47. a.5. f.451. col. 4.* Idem docent exemplificantes in primis tribus caſibus, *Barth. à Ledeſm. dub. 21. de matrim. concl. 5. fol. 1324. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.86. §. Præterea Sotus.*

27 I. Concluſio ſit, quoties Epiſcopus tenetur diſpenſare iuxta tradita nu. 6. ſi ſit graue periculum in mora expectandi denunciationes, nec poteſt haberi copia Epiſcopi vt diſpenſet, poteſt illis omiſſis contrahi matrimonium: vt ſi malitioſè impedire aliquis matrim. velit, vel contrahens eſt in articulo mortis, expeditque ad legitimandam prolē, vel, vt in bono ſtatu decedat, matrim. Prob. quia neceſſitas caret lege, *c. 2. de obſeru. ieiun.* 2. ex doctrina *Abbatis c. Relatum, n.6. de clericis non reſidentibus*, vbi docet, quamuis iuxta illum text. clericus nequeat abeſſe abſque Epiſcopi licentia, à beneficio, ſi tamen tempus, vel locus non patiantur petere licentiam, poſſe abſque illa abeſſe: per *l. 1. ff. de exercit. act. in fine princ.* ibi, *interdum locus, vel* [illegible] *non patitur plenius deliberandi conſilium*, & *l. Tutor qui repertorium, ff. de admin. tutor. in princ.* ibi, *tutor qui repertorium non fecit, dolo malo feciſſe videtur, niſi forte aliqua neceſſaria, & iuſtiſſima cauſa allegari poſſit, cur id factum non ſit*; & paulo inferius, *nihil itaque gerere ante inuentarium factum eum oportet, niſi id quod nec modicam dilationem expectare poſſit.* In hac concluſione conuenimus cum DD. 2. ſent. relatis n. præc. & eam, vltra illos, docent *Enriq. l. 11. de matr. c. 5. n. 5. &* [illegible] *c. 10. n. 5. Sigr. 2. p. direct. iud. c.16. n.5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.217. concl. 1. n.2.* ad idem eſt *Nauar. ſum. Hiſp. c.22. n. 70.* vbi dicit eſſe cauſam ſufficientem, vt ſine diſpenſatione in denunciationibus, cōtrahatur, quando tutor vult vt puella indigno nubat, quod apertè venit intelligendum, (vt docet *Manuel d. n.2.*) quando diſpenſatio non poteſt commodè haberi.

28 Hinc infertur, dum quis tenetur cum aliqua contrahere matrimonium, & diu diſtulit, timetúrque ſi modo abſoluatur, fore vt non contrahat: abſoluendū minimè eſſe, donec

donec contrahat: ſi tamen confeſſio inſtet, vt quia morbo laborat, vel quia inſtat communionis præceptum in Paſchate, vel ratione iubilæi, quam ſi omittat, generabitur ſcandalum, poſſe celebrari matrimonium omiſſis denunciationibus, abſque ordinarij licentia, ſi ea commodè haberi nequeat. Quia in caſibus minus vrgentibus id admittit 2. ſententia relata num. 26.

29 II. Concluſio, idem dicendum eſt, quando in eiſdem caſibus quibus tenetur Epiſc. diſpenſare, abſque legitima cauſa diſpenſationem denegat. Quia cum ſit debita, iniuſtéque negetur, perinde eſt, ac ſi concederetur. Sic DD. 2. ſententiæ, quos retuli n. 26.

30 III. Concluſio, quando concurrunt aliæ cauſæ iuſtæ diſpenſandi, ex quibus non tenetur Epiſcopus diſpenſare, quamuis poſſet, vt quando contrahentes ſunt magnates, aut non eſt timor impedimenti, aut ob verecundiam, quia ſunt notabiliter diſpares, nolunt publice contrahere: nequeunt ſi Epiſcopi copia deſit, vel diſpenſationem abſque cauſa neget, abſque denunciationibus inire matrim. Hæc eſt contra 1. & 2. ſententiam, relatas num. 25. & 26. & prob. quia Epiſ. non diſpenſando, nullam irrogat iniuriam, cùm diſpenſatio tunc gratuita ſit. Præterea, quia non quæcumque cauſa ſufficiens, vt cum aliquo diſpenſetur in præcepto, ſatis eſt, vt ſecluſa diſpenſatione, ab illius tranſgreſſione excuſetur, authoritas enim ſuperioris ſupplet id quod deficit, vt cauſa ipſa excuſet, alias impertinens eſſet diſpenſatio: quando enim ſola cauſa excuſare poteſt, ea non deſideratur. Huius ſent. videtur *Nauar. ſum. Hiſp. c. 22. n. 69.* vbi ait non eſſe ſufficientem cauſam omittendi denunciationes abſque diſpenſatione, eſſe alterum ditiorem, nobiliorem, ſeniorem.

31 Vltima concluſio, parochus aſſiſtens matrimonio omiſſis denunciationibus, mortis ſibi comminatæ timore, non peccat: quia præcepta Eccleſiaſtica non eo rigore obligant. Sic *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. fin. Vega lib. 6. ſum. caſu* 116. quod intellige, niſi tyrannus in contemptum denunciationum, mortem minaretur: tunc enim teneretur potius illam ſubire: vt in omnibus præceptis Eccleſiaſticis fatentur vniuerſi.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm quando celebratur matrim. non præmiſſis denunciationibus, iuſta diſpenſatione, vel abſque illa, ſit peccatum lethale, conſummare antequam illæ præmittantur: an tantum prima vice, vel etiam aliis ſeqq.

SVMMARIVM.

Ratio dubitandi proponitur, n. 1. & ſententia affirmans non eſſe mortale, num. 2.

Verior ſententia affirmans eſſe mortale, 3.

An tantum prima vice, ſent. affirmans, n. 4. Et contraria, n. 5. Et vtrobique, an teneatur coniux reddere ſemel conſummato matrimonio non præmiſſis denunciationibus.

Quid, quando coniuges contracto matrimonio nolunt illud conſummare, nec facere denunciationes, num. 6. & ſoluuntur argum. n. 7.

1 Tota huius diſp. difficultas conſiſtit, quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* præcipit denunciationes ante matrim. fieri, niſi arbitrio ordinarij ſubſit iuſta cauſa in illis diſpenſandi, & diſpenſet: & facta diſpenſatione, ſubdit hæc, *Parocho, & duobus vel tribus teſtibus præſentibus matr. celebretur: deinde ante illius conſummationem denunciationes in Eccleſia fiant, vt ſi aliqua ſubſunt impedimenta, facilius detegantur: niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur.* Eſt ergo difficultas, an quando ordinarius non diſpenſat, vt omnino remittantur, ſed tantum ne matrimonio præmittantur, vel contrahentes abſque denunciationibus, licitè, aut illicitè contraxerunt, peccent lethaliter conſummando, illis nondum præmiſſis.

2 Duplex eſt ſententia. I. ait non eſſe lethale, quando ex parte parochi, vel contrahentium, adhibita eſſet diligentia ſufficiens ad cognoſcendum, an eſſet aliquod impedimentum dirimens matrim. & certi eſſent moraliter nullum ſubeſſe impedimentum. Probatur 1. quia quamuis in ipſo matrimonij contractu peccatum lethale admiſſum ſit omittendo denunciationes, non tamen ſequitur in vſu matrimonij eſſe lethale: vt quamuis in contractu ciuili deliquerit omittens ſolemnitates lege præſcriptas, minimè tamen poſtea reus erit culpæ, re ſua vtendo, ſi per contractum dominium acquiſierit. 2. Quia ceſſat ratio *Tridentini, d. cap. 1.* ibi, *vt facilius detegantur impedimenta:* cum certum moraliter ſit nullum ſubeſſe. 3. Quia olim ſimiliter prohibitus erat vſus matrimonij clandeſtini, & tamen multi, vt *Victoria, ſum. antiqua de matrim. nu. 248. Ledeſ. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fine, Cano,* quem refert, & ſequitur *Enriquez l. 11. de matrim. c. 16. n. 1. in comm. lit. C.* affirmabant, non eſſe mortale, quando coniuges breui tempore vellent ſic manere, animo poſtea publicandi: ergo ſimiliter modò vſus matrimonij antequam fiant denunciationes, non erit peccatum mortale, quando breui faciendæ ſunt, & publicandum matrimonium. Hanc tenent *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 22. fine, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 222. n. 1. fine, Pet. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 1. §. Sed nos dicimus, f.* 186. limitans, niſi eſſet excommunicatio lata contra ſic conſummantes: *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.* 87. §. *Cæterum,* limitátque quando contrahentes breui ſic manere vellent: animo poſtea publicandi, & ſufficientes teſtes interueniſſent in matrimonio, nempe decem.

II. Sententia, verior affirmat eſſe peccatum lethale. 3
Prob. 1. quia eodem præcepto *Tridentini, d. c. 1.* non ſolum tenebantur hi contrahentes præmittere denunciationes contractui, ſed ſi tunc omiſſæ ſunt, præmittere illius conſummationi: ergo ſicut non præmittere matrimonio, abſque iuſta diſpenſatione, eſſet peccatum lethale, vt diximus hoc 3. lib. diſput. 5. n. 6. etiam vbi contrahentes adhiberent diligentiam, vt noſſent an laborarent aliquo impedimento: ita erit mortale non præmittere conſummationi, eadem adhibita diligentia: cum ideo præceptum violetur. 2. Quia matrimonium intrinſecè ordinatur ad copulam, & prohibetur ante denunciationes, vt euitetur copula, ne forſan ſi impedimentum ſubſit, admittatur fornicatio: ergo à fortiori prohibetur ipſa conſummatio, non præmiſſis denunciationibus. 3. Quia parochus tenetur ſub mortali curare vt tales denunciationes fiant ante conſummationem, quando à principio factæ non ſunt: ergo & ipſi coniuges peccant mortaliter conſummando iis non præmiſſis. Tandem, quia ante Tridentinum non tantum matrimonium clandeſtinum erat illicitum, ſed etiam illius vſus erat peccatum mortale, vt bene docent *Caiet. to. 1. opuſc. tract. 13. de vſu matrim. q. 2. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. Nauar. ſum. Hiſp. c. 16. n. 38. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. gloſſ. 1. n. 2.* ergo ſimiliter nunc vſus matrimonij ante præmiſſas denunciationes, erit peccatum mortale: cum prohibitus ſit per Tridentinum. Pro hac ſent. videtur *Nauar. ſum. Lat. c. 16. n.* 38. vbi dicit hodie videri verum, eſſe mortale vti matrimonio contracto coram parocho, & teſtibus, non tamen contracto in facie Eccleſiæ: nam per contractum in facie Eccleſiæ, intelligit quando factæ ſunt denunciationes, vt ipſemet explicat *ead. ſum. Lat. c. 22. n. 7.* 70. Et eam tenent *Spino ſpeculo teſtament. gloſſ. 16. n.* 30. Et aliqui neoterici doctiſſimi, vt fatetur ipſe *Petr. de Ledeſ. pro priori ſent. alleg.*

Rurſus ſuppoſito eſſe peccatum lethale conſummare 4
ante denunciationes: non leuis eſt difficultas, an ſolum prima vice conſummare, ſit mortale, vel toties quoties habetur copula, antequam præmittantur. *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 16. n. 1.* ait prima vice non teneri alterum coniugem petenti reddere, donec denunciationes fiant, conſummato autem matrimonio ſemel, teneri deinceps reddere, ſecluſo ſcandalo: ſicut vouens religionem peccat prima vice reddens, at deinceps reddere tenetur. Quia ſemel conſummato matrim. habent coniuges plenam poteſtatem, & vſum corporis. Idem tenent alij neoterici docti, ſed diuerſa ducuntur ratione: quia iam hi violarũt Eccleſiæ præceptũ, nec poſſunt reſarcire: ſicut qui die ieiunij

primo mane ſcienter comedit, non deinceps peccat comeſtiones multiplicans. Et confir. quia multi DD. quos referam diſp. ſeq. n.2.aſſerunt primam copulam ante Eccleſiæ benedictiones, eſſe lethalem, non autem ſubſequentes: ergo ſimiliter in noſtro caſu dicendum eſt.

5 Fateor tamen me nullam differentiæ rationem inter primam copulam, & ſubſequentes inuenire: quare meritò hanc differentiam improbat *Nauar. ſum. Lat. c.22.n.38. Manuel 1.to ſum.2.edit.c.222.num.1.fine*, vbi bene dicit caſu quo conſummaret matrimonium prima vice, ante denunciationes, eſſe mortale, idem dicendum eſſe de reliquis vicibus. Prob. quia eadem prorſus militat præcepti ratio, imminet enim fornicationis periculum, cum nondum adhibita ſit diligentia ab Eccleſia præſcripta, vt facilius impedimenta detegantur. Præterea, quia rationes differentiæ à contrariis aſſignatæ, non ſunt ſimiles: non prima, non enim eſt ſimile de religionis voto, quia ſemel conſummato matrimonio, ratione fortioris matrimonij conſummati vinculi, redditur vouens impotens ad implendum votum: & ideò reddere tenetur: at verò adhuc poteſt coniux implere præceptum Tridentini, abſtinendo donec fiant denunciationes, nec tenetur contra præceptum illud reddere. Nihil etiam probat ſecunda differentiæ ratio: quia ieiunium indiuiduum eſt, nec commodam patitur diuiſionem, cum eius ſubſtantia in vnica comeſtione conſiſtat: quare ea facta, deinceps obſeruari nequit: at præceptum non conſummandi matrimonium, eſt diuiſibile, vt præceptum abſtinendi à carnibus: nam in qualibet copula militat eadem ratio Tridentini, vt probauimus, ſicut ligatus caſtitatis voto peccat qualibet vice petendo, non tamen peccaret qualibet vice comedendo, ſed ſola prima, ſi ieiunium vouiſſet. Nec alia doctrina nu. præc. fine, allata in fauorem eius ſententiæ, quamuis vera eſſet, eſt ſimilis: vt probabo diſput. ſeq. num. 11.

6 Rogabis tamen, quid dicendum ſit, quando coniuges nolunt matrimonio inito, facere denunciationes, nec illud conſummare? *Nauar. ſum. Lat. c.16.n.38.fine*, & *Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c. 87. §. Sed quid, ne aliquid*, dicunt contrahentes clandeſtinè, & nolentes vti matrimonio, nec publicare, peccare lethaliter, ſi alter coniux publicari petat, vel ſit incontinentiæ periculum (addit *Nauar.* & nulla eſt iuſta cauſa differendi publicationem) alias non peccare mortaliter differendo per breue tempus, niſi ex ea occultatione ſequerentur damna, & probabiliter timeantur quæ ex matrimonio clandeſtino ſolita ſunt ſequi. Quod idem docet *Manuel 1.to. ſum.2.edit.c.222.nu.2.concl.2. de matrim. contracto non præmiſſis denunciat.* Et placet hæc ſententia.

7 Ad argum. propoſita n.2.in fauorem prioris ſententiæ reſpondetur. Ad I. negatur antecedens, nec eſt ſimile de aliis contractibus ciuilibus. Primò, quia in illis non eſt talis prohibitio vſus rei per contractum acquiſitæ, ſicut eſt in matrimonio. 2. quia in illis non eſt periculum in tali vſu, ſicut in matrimonij vſu eſt fornicationis periculum ante denunciationes. Ad 2. dic, eſto ceſſaret ratio, ceſſare in caſu ſpeciali, quod ſufficiens non eſt, vt lex deobliget: at verò non ceſſat, quia facilius, & melius detegentur impedimenta timore præcepti, & magis publicato matrimonio. Aliàs ſimilis ratio concluderet, ea diligentia præmiſſa, non eſſe mortale celebrare matrimonium omiſſis denunciationibus, abſque legitima diſpenſatione: cum idem ſit finis, nimirum, vt facilius detegantur impedimenta. Ad 3. dico antiquitus non fuiſſe præceptum præmittendi denunciationes conſummationi, quando contractui præmiſſæ non ſunt, ſed non publicare matrimonium fuiſſe mortale, quia commodè educari non poſſet proles, matrimonio parentum non conſtanti Eccleſiæ, & generaretur ſcandalum ex ſimultanea habitatione, quæ omnia ceſſabant, cum breui publicandum erat: nec autem eſt tale præceptum, nec ceſſat inconueniens, fornicationiſque periculum.

DISPVTATIO XII.

An ſit peccatum lethale conſummare matrim. ante Eccleſiæ benedictiones, vulgò velationes.

SVMMARIVM.

Referuntur quatuor ſententiæ, n.1.2.3.& 4.
An ſaltem ſit veniale, referuntur duæ ſententiæ. n.5.& 6.
Non eſt aliqua culpa, & aliquando eſt conſilium conſummare, 7.
Quid, ſi fiat ex contemptu: & quando ſit talis contemptus, 8.
Quid, ſi ſit ſcandalum, n.9. Vel excommunicatio in illa diœceſi, n.10.
Eſto ſit veniale conſummare ante benedictiones, an ſolum ſit tale, prima vice, 11.
An petere, ſit veniale ante benedictiones, vel etiam reddere, 12.
An benedictionibus non præmiſſis, teneatur alter coniux reddere, 13.
Soluuntur argumenta, n.14. Et enodantur c. Aliter, 30.q.5.& c. Nulli, 30.q.5.& c. Conſanguineorum 3.q.4.& c. Conſultationi, de ſponſalibus.

IN præſenti diſput. diſcutiendum eſt, an ſit peccatum lethale conſummare matrimonium, ante Eccleſiæ benedictiones: deinde an ſaltem ſit veniale. Circa I. quatuor ſunt ſententiæ. I. ait, eſſe peccatum lethale. Prob. ex Euariſto Papa, & habetur *c. Aliter 30.q.5.* ibi, *aliter non ſit legitimum coniugium, niſi ſuo tempore ſacerdotaliter, vt mos eſt, cum precibus, & oblationibus à ſacerdote benedicatur.* 2. ex Siricio Papa, *epiſtola ad Pomerium, cap.4.* vbi ait, *illa benedictio quam nuptura fœminæ ſacerdos imponit, ſacrilegium eſt, ſi violetur.* 3. ex *D. Ambroſio lib.8. epiſtol. epiſt.1. ad Vigellium*, vbi inquit, *cum ipſum coniugium velamine ſacerdotali, & benedictione ſignificari oporteat, quomodo poteſt coniugium dici, vbi non eſt fidei concordia?* 4. ex Concilio Lugdunenſi, & habetur *cap. Nulli 30. q.5.* ibi, *nulli ex propinquitate ſui ſanguinis vxores ducant, nec ſine benedictione ſacerdotis.* Sed prius obligat ad mortale: ergo poſterius. 5. ex Calixto Papa, & habetur *c. Conſanguineorum 3.q.4.* ibi, *quiſquis non legitimè coniunctus, vel abſque dotali titulo, ac benedictione ſacerdotis conſtat copulatus, ſacerdos, vel legitimè coniunctos criminari, vel in eos teſtificare minimè poteſt: quoniam omnis inceſtus macula pollutus, infamis eſt.* ex Concilio *Carthaginienſi 4.* ibi, *ſponſus, & ſponſa cum benedicendi ſunt, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in virginitate permaneant:* vbi ſupponit ſponſos benedicendos eſſe virgines: ergo erit mortale, prius conſummaſſe matrimonium. Vltimo probatur ex *c. Conſultationi, de ſponſalibus*, vbi dicitur fœminas quæ benedictione accepta, ante carnis copulam allegant metu initum matrimonium, audiendas eſſe: ergo ſupponit Pontifex tanquam rem præceptam, benedictionem præmittendam eſſe carnis copulæ. Pro hac ſententia citatur *Vualdenſis to. de ſacram. c.133.* ſed *ibi, num.3.* tantum dicit eſſe grande ſacrilegium tranſgredi benedictiones nuptiarum: vbi de omnimoda omiſſione apertè loquitur: ſed expreſſe hanc ſententiam tenet *D. Anton. 3.p.t.1.c.16. fine, Collectarius, & ſumma confeſſ.* prout eos refert *Perez n.4. citandus*: & quando conſuetudo habet, vt præmittantur benedictiones conſummationi, tenet idem *Roſella Matrimonium 6. n. 1. & verb. Debitum, n.1.*

II. Sententia, dicit tantùm prima vice eſſe mortale, conſummare matrim. ante benedictiones Eccleſiæ, deinceps verò non eſſe peccatum: quia præceptum totum eſt de conſummatione. Sic *Palud. 4.d.28.q.1.a.2.n.10.& Guillermus*, quem ibi refert *Roſella verb. Impedimentum, imped. 1. n.12. D. Antonin. 3.p.t.1.c.20.§.8.* Idem quando eſt conſuetudo vt præmittantur benedictiones, docet *Tabiena Matrim. 3.q.3.nu.4. Margarita confeſſorum, interrogatorio circa 6. præceptum, §. Actus matrimonialis, verſ. 9. fol.88. Corona confeſſorum, ult. p. materia de matrim. cap. 8. num. 10.*

III. Sententia, docet tantum eſſe prohibitum petere ante benedictiones Eccleſiæ, non autem reddere: quia illud voluntarium eſt, hoc autem neceſſarium. Sed *Ricard. 4.d.28.a.2.q.3.ad 3.fine, D. Antonin. 3.p.t.1.c.20.§. 8.* qui addit eſſe peccatum lethale petere.

Vltima ſententia, negat eſſe lethale conſummare, ſiue 4
petendo, ſiue reddendo, ante benedictiones Eccleſiæ, ſi deſit contemptus. Probatur 1. ex Concilio Florentino in bulla Martini V. vbi dicitur, vt interrogentur hæretici, an credant

cedant contemnentes ſolemnitates matrimonij peccare lethaliter,vt ad Eccleſiæ gremium recipiantur:ergo ſentit concilium ſecluſo contemptu non eſſe mortale. 2. *ex Tridentino ſeſſ.24.c.1.de matrim.*ibi,*eadem ſancta Synodus hortatur vt coniuges ante benedictionem ſacerdotalem in templo ſuſcipiendam in eadem domo non cohabitent.* Si autem iudicaret eſſe mortale,non hortaretur, ſed præciperet.3. quia ex ſe talis copula non eſt lethalis,cum ſit inter veros coniuges, nec ex Eccleſiæ prohibitione:quia non eſt textus prohibens:immo Nicolaus Papa,& habetur *c.Noſtrates 30.q.5.* enumeratis concurrentibus ad nuptias, & inter ea ſolemni benedictione,ſubdit,*hæc omnia non ſeruare,non eſt peccatum*: nec etiam fit iniuria benedictionibus, nec contemnuntur, cum poſtea ſuſcipiendæ ſint: nec admiſcetur aliquod mendacium in illis,cum in verbis quibus celebrantur,nulla virginitatis ſponſæ mentio fiat:ergo nulla ratione eſt mortale conſummare ante benedictiones. Huic ſentétiæ fauet *D.Thom.4.d.28.q.vnica,art.2.ad 3.* vbi ſponſam admittentem ſponſum conſummare volentem, immunem culpæ eſſe ait:& eam tenent expreſſe *Caietan.to.1. opuſ.tract.13.q.1.de vſu matrimonij,& in ſumma verb.Matrimonium,c.2.t.Vſus matrimonialis multipliciter vitiari poteſt,§. In publico autem loco,verſ. Non tamen eſt:Victoria ſum.de matrim.n.267.Sotus 4.diſt.28.q.1.a.2.corp.ad finem,Petr. de Soto lectione 14.de matrim.§.Primum ius ipſum : Ledeſma 2.p.4.q. 47.art.5.§.Præterea eſt dubium,f.452.col.1.Veracruz 1.p.ſpec. a.14.cõcl.6.& append.dub.11.concl.7.Palacios 4.d.27.diſp.vlt. fine,Angles floribus 1.p.q.6.de matrim.ad finem,dub.3.fol.560. Enriquez lib.11.de matrim.c.5.n.7.fine,& c.7.n.3.& c.16.n.3. Lud.Lop.2.p.inſtructorij de matrim.c.39.§. Deinde diſceptari ſolet.f.1061.col.2.Petrus de Ledeſma de matrim.q.45.a.5.puncto 3.dub.1.Capua l.2. deciſionum,c.81.n.1. Philiarcus de offic. ſacerd.to.1.p.2.lib.4.cap.19.§. Quintò peccat:Viuald.Candelabro,1.p.de matrim.n.245.Manuel 1.tomo ſum.2.edit.c.242.fine.* Et ex iuriſperitis,*Angel.verb.Debitum,n.1.* vbi *Syluest. q.9. Armilla n.12.Nauar.ſum.c.22.Hiſp.n.71.Latinè n.83.§.de benedict.nuptiarum,& vtraque ſum.c.22.n.38.Couar.4.decret.2. p.c.7.§.2.n.2.Anton.Cucus l.5.inſtit.maior.t.11.n.120. Perez l.5.ordin.tit.1.l.1.fol.11.§.Quæri poteſt,Matienzo l.5.recop. tit. 1.rubric.gloſ.1.n.98.Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.n.18.*

5 Rurſus inter DD. huius quartæ ſent. eſt difficultas,an ſaltem ſit veniale,conſummare matrim.ante benedictiones Eccleſiæ:quidam enim dicunt eſſe veniale:quia legitimus vſus matrimonij,qui eſt conſummare poſt benedictiones Eccleſiæ,anteuertitur.Sic *Caietanus to.1.opuſc.tract. 13.de vſu matrim.q.1.Victoria ſum. materia de matrim.nu.277. Soto 4.d.28.q.1.a.2.ad finem corporis.Petr.de Soto lectione 14.de matrim.§.Primum ius ipſum,Veracruz 1.p.ſpeculi,art.14.poſt 6. concluſ.§.Sed tamen à veniali, Enriquez lib.11.de matrim.c.5.n. 7.fine,& c.16.n.3.Angles,Petr.de Ledeſ.Lud.Lop.Manuel.*Et ex iuriſperitis,*Couar. Anton.Cucus,Matienzo, Perez alleg.nu. præced.* Idem videtur ſentire *Ledeſma 2.p.4.q.47.a.5.§. Præterea eſt dubium,*vbi dicit non eſſe veniale,quando ex iuſta cauſa fit, quare contrarium videtur ſentire, quando non intercedit iuſta cauſa.

6 Alij verò cenſent,nullam eſſe culpam,ſed ſolum conſilium non conſummare ante benedictiones : quia nullo iure præcipitur ne matrim. conſummetur ante benedictiones.Præterea,quia *Tridentin.ſeſſ.24. de matrim. c.1.* illis verbis,*hortatur ſancta Synodus*, clarè denotat eſſe cõſilium. Sic *Naua.ſum.Hiſp.c.28.addit.ad n.71.fine,c.22.Latina,c. 22. n.83.§.de benedictione nuptiarum, Veracruz appẽd.ad ſpeculum, dub.11.concl.7.Palacios 4.d.27.diſp.vlt.fine, Capua lib.2.deciſ. 81.n.1. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.4.c.19.§. Quinto peccat,Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.n 18.* & aliqui Thomiſtæ vt refert *Petr.de Ledeſma n.4.alleg.*dicens eſſe probabile.

7 I.Concluſio ſit,certum reputo non eſſe peccatum lethale,conſummare ante Eccleſiæ benedictiones:vt ſuſtinent DD.vltimæ ſent.relati n.4.Et probabilius reputo cũ DD.n.præced. citatis,non eſſe veniale. Immo aliquando credo eſſe ſanum conſilium , conſummare ante benedictiones : vt quando eæ ex aliqua cauſa iuſta differuntur, eſtque periculum incontinentiæ : vt bene docent *Angel. Syluest.Sotus,Ledeſma,Petr.de Ledeſma,Lud.Lop.Viuald.cit.n. 4. Margarita confeſſ. in interrogat. circa 6.præceptum,§. Actus matrimonialis,verſ.9.f.98.Enriquez l.11.de matrim.c.16.n.3.*

Hæc concluſio ſolet tripliciter temperari. I. niſi adſit 8
contemptus,ſi enim ex contemptu conſummetur matrimonium ante Eccleſiæ benedictiones, erit culpa lethalis. Sic docent ferè omnes DD.4. ſent.relati n.4.tunc tamen is contemptus erit,quando conſummans ita parui faceret Eccleſiæ benedictiones,ac ſi res vanæ,& ab Eccleſia inſtitutæ non eſſent.Sic *Sotus 4.d.28.q.1.a.2. in fine corporis,verſ. Poſtrema denique,Capua l.2.deciſion.c.81.n.1.* Vnde cautè *Nauar.ſum.Lat.c.22.n.38.§.de benedict.nuptiarum,*dixit tunc eſſe contemptum lethalem , quando omiſſio cuiuſcumque conſilij ex eodem contemptu,lethalis eſſet. Vnde infero non eſſe huiuſmodi contemptum , licet aliquis ſcienter ante benedictiones conſummet, non curans de hoc, quia credit vel nullam eſſe culpam,vel ad ſummum, venialem.

2. Temperatur,niſi ſcãdalum ſequatur,eo enim ſequu- 9
to erit lethale conſummare ante benedictiones. Sic *Angel.verb.Debitum,n.1.& ibi Sylueſt.q.9.*Sed optimè dicit *Couar.4.decret.2.p.cap.7.§.2.num.2.*non confeſtim ob ſcandalum,eſſe mortale:cum id minimè poſſit eſſe graue,& ruina cui anſam præbet,ſit ad ſummum venialis. Quare rarò crederem id ſcandalum efficere culpam lethalem.

3.Temperatur,niſi excommunicatio lata ſit in ea diœ- 10
ceſi , aduerſus conſummantes non præmiſſis benedictionibus.Sic enim eſſet culpa lethalis,pro qua ſola infligi excommunicatio poteſt.Sic *Petr.de Ledeſ.de matrim.q.45.a.5. punct.3.dub.1.Manuel 1.tomo ſum.2.edit.c.242. fine:*& eam latam eſſe in Synodo Salmantina teſtatur *Enriquez l. 11. de matrim.c. 5.n.7.fine.* Ego tamen neſcio qualiter iuſtificari poſſit hæc excommunicatio:cum ferri non poſſit,niſi vbi adeſt materia imponendi præceptum obligans ad mortale,nec video tam expediens eſſe hoc conſilium,vt ſit materia ſufficiens talis præcepti:maximè cum *Trident.ſeſſ.24. c. 1. de matrim.* loquens de hac re,ſolum hortando loquatur:& ſi diu ſolerent benedictiones differri, non eſſet iuſtum ita arctare tempus,cum poſſint multæ eſſe cauſæ iuſtæ , vt tam breui benedictiones adhiberi nequeant , vt ſi matrimonium celebretur in Aduentu,aut Quadrageſima: vel ex aliis cauſis:ſed illi malo ſufficientiſſimè conſuleretur , epiſcopo præcipiente, vt intra tempus commodum, vt ſemeſtre, benedictiones recipiantur, ſub excommunicatione:quod vtique præceptum iuſtiſſimum eſſet. Et fauent *Sotus 4.d.28.q.vnica,a.2.verſ.Quo igitur,& Ledeſma 2.p. 4.q.47.a. 5. §. An autem,f. 452.col.1.initio,*qui minus bene ſentiunt de excommunicatione inflicta contra clam contrahentes:quod de ſe eſt culpa lethalis, nedum in hoc caſu,vbi ea copulæ præuentio ex ſe omni vacat culpa:vt dixi num. 7. Et ideo exiſtimo talem excommunicationem minimè ligare : nec efficere, eſſe culpam lethalem, conſummare ante eas benedictiones.

II. Concluſio , quamuis eſſet peccatum conſummare 11
matrim. ante Eccleſiæ benedictiones,id tamen ſolùm eſſet verum de priori copula,non tamen de reliquis:vt docent authores ſecundæ ſententiæ,allegati num. 2. Et ratio eſt,quia ea prohibitio non eſt,niſi vt debitus ordo conſummandi ſeruetur, & reuerentia benedictionibus debita , præmittendo eas priori copulæ , qua matrimonium legitimè conſummatur , qua habita ſeruari amplius non poteſt:ſecus autem eſt, (vt dicebamus diſput. præcedenti, num.5.) quando conſummatur matrimonium ante denunciationes:quia ea prohibitio eſt,propter impedimenti timorem, quod per denunciationes detegi poteſt, quæ ratio militat etiam in ſequentibus copulis.

III.Concluſio, ſi eſſet culpa conſummare ante benedi- 12
ctiones,tam petens, quàm reddens peccarent:hæc eſt cõtra authores tertiæ ſententiæ,relatos n.3.& *Abulenſ.c.29. Geneſ.q.3.verſ.Si autem,& Enriquez l.11.de matrim.c.16.n.3.& c.7.n.3.in comm.lit. S.* aſſerentes ſolum petentem peccare. Sed noſtram concluſionem tenent *Caiet.Veracruz, Petr.de*

Ledeſ. Matienzo,vbi eos retuli,n.5.Et ratio eſt,quia non eſt, ſicut dum alter coniux voto caſtitatis tenetur,qui peccat petendo,non tamen reddendo : id enim prouenit ex eo quod alter impeditus minime eſt ad petendum , vtendumque re ſua : at in noſtro caſu , ſi conſummatio culpa eſſet,præceptum præmittendi benedictiones,& ſeruandi debitum ordinem , æquè ligat vtrumque coniugem , & proinde impedimentum eſt commune:nec alter reddere tenetur,niſi debito ordine,& tempore petatur.

13 Hinc infertur tenendum eſſe culpam , conſummare ante benedictiones:neutrum coniugem teneri tunc alteri reddere,quia non petit debito tempore.Sic docent *Paludanus 4.d.28.q.1.a.2.n.10.Roſella verb.Debitum,n.18.* vbi *Syluest.q.1.verſ.Quarta cauſa,Arm.n.5.fine,Abulen.c.29. Gene.q.3.verſ.Si autem,Victoria ſum.de matrim.n.277. Barth.à Ledeſma dub.71.de matrim.concluſ.3.fine,Enriquez lib.11.de matrim.c.7.n.3.in commento,lit.S.* Quare cum ſit opinio probabilis, eſſe veniale, poterit coniux huic ſententiæ adhærens,negare debitum ante Eccleſiæ benedictiones , etiam tranſacto bimeſtri ad deliberandum de religionis ingreſſu : vt bene docet *Victoria ibidem*,& manifeſtè colligitur ex reliquis DD. allegatis,nam ratione benedictionum,eo quòd non præceſſerint,docent non teneri reddere:ante bimeſtre autem etiam benedictionibus adhibitis , neuter coniux tenetur reddere:(vt dixi lib.2.diſp.24.n.25.)tenendo autem(vt tenuimus hic *n.7.*)eſſe ſolum cõſilium præmittere benedictiones conſummationi matrimonij:dicẽdum eſt, tranſacto bimeſtri à contracto matrimonio , teneri vtrumque coniugem reddere , quamuis benedictiones nondum adhibitæ ſint:indecentia enim oppoſita tantum eſt ſub conſilio , cui præualet ius iuſtitiæ , quod habent coniuges in corpus.

14 Ad argum. propoſita n.1.reſpondetur. Ad 1.dic, illud decretum intelligere non eſſe legitimum coniugium , id eſt,non habere decorem, & debitã coniugij honeſtatem: vt bene explicát *Magiſter 4.d.28.cap.2.& ibi Ricardus a. 2. q.3.ad 1.* Vel dic agere de præſumptionibus,ex quibus præſumitur clandeſtinum matrim.& potius concubinatus:vt conſtat ex illis verbis, *Ita peracta legitima eſſe connubia,aliter vero præſumpta,non coniugia,ſed adulteria* : & ita explicat *gloſſ. c.Noſtrates,verb.Non interueniat 30.q.5.fine.* Ad 2.dic,non loqui in noſtro caſu , ſed dum prorſus omittuntur benedictiones:vel loqui de ſecundo matrimonio,quando vidua prius benedicta,ducta eſt,& ita dicit eſſe ſacrilegium violare benedictionem , iterum benedicendo viduam illam. Ad 3.dic intelligere de cõiugio omni ſua perfectione accidentali,ac honeſta,perfecto. Ad 4.negatur conſequentia,nam ſimiliter probaret matrimonium eſſe irritum abſque benedictionibus , ſicut eſt irritum inter conſanguineos:in hoc tamen eſt ſimile,quod erit mortale, ſi omnino benedictiones prætermittantur.Ad 5.dic,intelligi textum de requiſitis,vt præſumatur matrimonium : & conſtat,quia etiam dicit,*abſque dotali titulo* : vbi *gloſſ.verb.Dotali* explicat,id eſt, non præſumitur matrimonium. Ad 6.dic, id eſſe de conſilio,& honeſtate : nam etiam corruptæ benedicuntur.Ad vltimum, dic Pontificem tantum narrare factum,& dicere non ſolum inito matrimonio,ſed etiam adhibitis benedictionibus Eccleſiæ , poſſe allegari metum, modo matrimonium conſummatum non ſit. Ad argum. propoſitum num.5. ad probandum eſſe veniale,dic eum ordinem tantum eſſe ſub conſilio.

DISPVTATIO XIII.

An ex vi harum denunciationum , teneatur qui impedimentum nouit,quamuis occultum , illud denunciare?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans,n.1.Et contraria verior,2.

Quando ſit præmittenda correctio fraterna , & quando dicatur non eſſe ſpem emendæ,n.3.Et ibi, quando incipiat terminus denunciationis ad edicta facienda.

Quid,ſi ex manifeſtatione impedimenti ſequatur ſcandalum,4.

Quid,ſi impedimenti conſcius accepit ſub ſecreto naturali,5.

Quid,ſi accepit ſub ſecreto cõfeſſionis, & dicta confeſſione genu flexo,vel animo ſolum id peccatum fatendi : & an hoc ſecretum obliget magis quam naturale,6.

Quid,quando aliquis nouit impedimentum ex ſolo auditu,7.

Quid,ſi conſcius impedimenti nouit contrahẽtes impetraſſe diſpenſationem,pro ſolo conſcientiæ foro, n. 8. Et *ſoluuntur argumenta,9.*

ALIQVI quos refert, & ſequitur *Supplementũ Gabrielis 4.d.28.q.2.a.3.dub.penult.* aiunt non teneri denunciare impedimentum , qui illud teſtibus probare nequit, quod idem ſequitur *Maioris 4.d.21.q.1.argum.3.* quando impedimentum oritur ex peccato occulto : ducuntur, quia nemo denunciare tenetur quod probare non poteſt: vt docent *Roſella verb.Confeſſionis celatio,n.13.fine,Angel.Confeſſio 8.num.22.Enriquez* multis aliis citatis,*lib.13.de excommun.c.18.n.3.Nauarra l.3.de reſtitut.c.1.in 2.edit.n.358.* 1

I.Concluſio , quilibet tenetur ſub culpa lethali, impedimentum quod nouit inter volentes contrahere , manifeſtare,licet occultum ſit,& probare non poſſit. Quia tenetur quilibet ſaltem ſuperiore præcipienti , detegere peccatum inferens tertio damnum , teſte *D.Thoma 2.2.q.70.a.1.ad 2.* quem omnes ſequuntur : ex hoc autem quod impedimentum non detegatur, ſequitur graue damnum: ſi enim ſit impedimentum dirimens,manebunt coniuges in perpetuo concubinatu, filiique erunt illegitimi : ſi autem ſit ſolum impediens, eſt grauiſſima iniuria ſacramenti matrimonij , quod cum peccato lethali , contra Dei & Eccleſiæ ſtatuta initur.2.quia in aliis rebus ideo non tenetur quiſpiam denũciare, quod probare nequit,quia ſuum teſtimonium non ſufficit , vt illi malo conſulatur,ſed in præſenti caſu hoc non habet locum,cum ad impediẽdum contractum matrimonij celebrandi , ſufficiat vnus teſtis, etiamſi ſit denunciator:vt latè dixi lib.1. tota diſp.71. ergo tenetur denunciare.3. quia hæc denunciatio non tendit ad punitionem criminis admiſſi , ſed ad vitandum ne admittatur : ergo quamuis denuncians probare nequeat, nec ſuum teſtimonium ſufficeret ad impediendum,tenetur denunciare:quia aperiet prælato viam , vt diligenter inquirat de impedimento , & curet ipſos contrahentes, tum monitionibus,tum etiam terroribus retrahere,ne tacito impedimento matrim. ineant. Sic tenent *Paludan.4.d.27.q.1.a.3.caſu 9.n.27.Driedo lib.2. de libertate Chriſtiana,c.7.ferè initio,§. Aliud eſt ſcire,Nauar.c.Sacerdos,de pœnit.d.6.n.27. verſ. Ad quartum, & ſumma c.22.nu.83.initio,Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10.n.21.Gutier.lib.1.quæſt.canon.c.11. nu. 27.& 28.Enriquez l.11. de matr.c.14.n.5.fine, Barth.à Ledeſma dub.21.de matrim.§.Sed dubium ſe offert,Petr.de Ledeſma de matrim.q.43.a.3.in 3.cauſa ob quam diſſoluuntur ſponſalia, Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.217.n.7.Vega lib.3.ſum. caſu 136.fine.* 2

Id tamen maximè obſeruandum eſt, ſi impedimentum ortum habeat ex peccato occulto,non ſtatim denunciandum eſſe,ſed admonito fraternè laboráti eo impedimento,vt deſiſtat à matrimonio,quod ſi monitis non acquieſcat,denũciandus erit. Quia lex charitatis poſtulat fraternam correctionem præmitti,vt quàm minimè damnoſa proximi fieri poſſit,peccatum eius vlterius iuxta illud Matth. 18.*Si peccauerit in te frater tuus,corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* Sic docent *Driedo, Nauarr. Couar. Gutier. Enriquez,Petr.de Ledeſ.Manuel,Vega,n.præced.allegati.* Et docent in alio ſimili , nempe quando duo contrahunt matrimonium inualidum,vel ſunt irregulares: *Syluest.verb. Correctio,q.10.D.Anton.2.p.tit.9.c.6.fine.* Hoc tamen intellige,quando eſt probabilis ſpes, fore vt correctio profutura, alioquin fruſtranea eſſet. Sic *D.Anton.Syluest.Petr.de Ledeſma ibi.* Vt ſi non monitio ſecreta non proſit, non ſatis eſt ſemel fieri, & non prodeſſe , ſed oportet iterum, atque iterum eam adhiberi , quamdiu prudentis arbitrio ſperatur correctio per illam: vt tradunt *D.Thom.2.2.q.33.a.8.ad 1. Abulenſ.c.18.Matth.q.106.ad 1.D.Anton.2.p.tit.9.c.6.§.4.Syluest.verb.Correctio,q.5.* vbi *Tabiena n.7.Sotus de ſecreto,memb.2. q.4.poſt 5.concluſ.paulo ante ſolutionem ad 1.Nauarra lib.2. de reſtitut.c.4.2.p.dub.vlt.in 2.edit.n.136.* Quod ſi obiicias , expectatis his monitio 3

ſ monitionibus occultis, ſæpe euenire poſſe, vt tranſeat terminus in edictis propoſitus ad denunciandum. Dic terminum illum non incipere, quouſque adhibita correctione fraterna debita, inueniatur eam minimè prodeſſe: vt bene docet *Nau. ſuper extrau. de datis pro gratia, n.45.* quod tamen intelligendum eſt, niſi periculum ſit in mora; quia verbi gratia prius inibitur matrimonium, vel fur qui denunciandus eſt, fugiet, vel conſumet rem ablatam, & non erit faciendo.

4 Intelligenda tamen eſt concluſio, niſi impedimenti conſcius timeat probabiliter magnum ſcandalum ex denunciatione: tum enim licet probare poſſit, & mandatum denunciandi, ſub excommunicatione lata ſit, non tenetur denunciare. Sic *Adrianus 4. de confeſſione, q.5. dub.7. §. De ſecundo, verſ. Tertio dico, Nauar. ſum. cap.22. n.83. Gutier. lib.1. q. canon. cap.11. n.29. Manuel 1. tomo ſum. 2. edit. c.217. n.8.*

5 2. Intellige concluſionem, niſi impedimenti conſcius acceperit illud ſub ſecreto: tunc enim denunciare non tenetur. Quia ius naturæ obligat ſeruare ſecretò commiſſa. Ita docent aliqui, teſte *Paludan. 4. d.28. q.2. a.5. in 3. pœna, n.31.* Et videntur idem tenere *ipſemet Paludanus 4. d.27. q.1. a.3. caſu 9. n.27. Gutier. lib.1. quæſt. can. c.11. nu.17.* vbi dicunt conſcium impedimenti teneri denunciare, licet detectum ſit ei petendo conſilium, non tamen adiecto, committi ſub ſecreto: vnde à contrario ſenſu videntur ſentire non teneri, quando committeretur ſub ſecreto. Verùm dicendum eſt [illegible] teneri denunciare, quantumuis ſub ſecreto committatur, extra confeſſionis ſigillum. Vt optimè docet *idemmet Paludanus 4. d.28. q.2. a.5. in 3. pœna, nu.31. initio:* tum quia hic non agitur de punitione, vel alicuius damno, ſed de peccato vitando, & eripiendo denunciatum à morte ſpirituali ſibi imminenti: & cum vita animæ omnibus rebus præferenda ſit, vincit hæc lex tamquam fortior, legem de ſeruando naturali ſecreto, famaque proximi. Tum etiam, quia ſecreto commiſſa manifeſtanda ſunt, vbi vergunt in damnum publicum, aut tertiæ perſonæ, imminens in futurum, teſte *D. Th. 2.2. q.70. a.1. ad 2.* quem omnes ſequuntur: hoc autem ſecretum eſt huiuſmodi, nã ſi ſit impedimentum dirimens, tendit in præiudicium alterius coniugis bona fide contrahentis: quod ſi mala vterque contrahat, in præiudicium matrimonij, quod irritum eſt, & prolis, quæ eſt illegitima: & in vtriuſque æternam damnationem, permanebunt enim in concubinatu: ſi verò ſit impediens, tendit in irreuerentiam ſacramenti, & damnationem contrahentis cum eo impedimento, & ſæpe in damnum tertij, cui frangitur fides: vt ſi impedimentum ſit priorum ſponſalium. Præterea quia *Corduba lib.1. quæſtionarij, quæſt.43. dubio 2. §. Secundo, ſi autem illa reuelatio,* ait teneri accipientem fide ſecreti data manifeſtare, quando petitur tantum ad peccati remedium.

6 Hinc infertur idem dicendum eſſe, quamuis impedimenti conſcius illud acceperit ſub confeſſionis ſecreto, vt ſi ipſi dicatur, Hoc tibi detego in confeſſione, cum tamen verè non ſit confeſſio. Quia ſolùm excipit *Paludanus num. præd. allegatus,* quando denunciaturus nouit ſub confeſſionis ſigillo, cum autem hæc non ſit confeſſio, eius ſigillum non obligat, ſed eſt ſecretum naturale: vt bene docet *Innocent. c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſ. n.7. & ibi Abb. n.25. Card. conſ.35. incipienti Ad dubia ſingulariter, colum. 2. circa medium: Rebuff. repet. ſuper d.c. Omnis, ſuper verb. Suſcipiens reuerenter, verſ. Amplia in eo, fol.572. Syluester Cõfeſſio 3. q.5. verſ. Quarto, Tabiena verb. Cõfeſſionis celatio, q.3. n.4. Armilla verb. Confeſſor, n.6. Nauar. ſum. c.18. Lat. & Hiſpana, n.35. & ſum. Lat. c.8. n.18. & c. Sacerdos, n.39. de pœn. d.6. Ant. Gabr. to.3. commun. l.7. tit. de criminalibus, concl.37. n.6. Salzedo practic. cap.109. § Eſt autem perpetua.* Et ex Theologis, *Adrian. 4. q.5. de confeſſione, poſt dubium 9. quæſt. de ſigillo confeſſionis, §. Tertia pars dictæ concluſionis, verſ. Circa hæc tamen, D. Ant. 3. p. t.17. c.22. §.2. fine, Caiet. 2.2. q.70. a.1. circa ſolutionẽ ad 2. verſ. In reſponſione, Viguerius l. inſtit. c.16. §.4. verſ.20. ad finẽ, Victoria ſumma, de confeſſione, n.170. Sotus de ſigillo, memb.2. q.7. concl.4. & 4. d.18. q.4. a.5. concl.5. & lib.5. de iuſt. q.7. a.1. ad 1. Metina l.2. ſum. c.4. f.266. col.1. Palacios 4. d.21. diſputatio 2. fol.457. ver. Sciſcitaris etiam, Angles floribus, 1. p. q.3. de cõfeſſione, art. vlt. difficultate 14. dub.4. f.306. Enriquez l.6. de pœnit. c.21. n.3. Aragon 2.2. q.70. a.1. circa ſolutionem ad 2. Barth. à Ledeſma dub.32. de pœn. §. Annotare hic tamen opus eſt: Vuald. Candelabro 1. p. de ſigillo confeſſionis, n.37. Lud. Lop. 1. p. inſtructorij, c.37. §. pen. Manuel 2. to. ſum. c.53. n.4.* Quãuis contradicere videantur *D. Thom. 4. d.21. q.3. a.1. quæſtiunc.2. ad 2. Palud. 4. d.21. q.3. a.1. concl.3. n.11.* vbi aiunt hunc non teneri celare vinculo ſigilli ſacramentalis, teneri tamen vi promiſſionis, ſicut ſi eſſet confeſſio ſacramentalis. Sed melius *Caietan. D. Antonin. Tabiena, Armilla, Viguerius, Aragõ proximè citati,* dicunt non obligare hoc ſecretum, pluſquam iuramentum ſecreti ſeruandi, nec quando cedit in alicuius damnum. Immo *Nau. Summa, c.18. n.55. & Metina proximè allegatus,* dicunt non obligare maiori vinculo, quam alia ſecreta naturalia. Sed melius pro noſtra ſententia facit *Adrianus hic allegatus,* vbi ait accipientem ſub hoc ſecreto, teneri denunciare illi, qui poteſt prodeſſe, & non obeſſe, quando ad correctionem viderit eſſe neceſſarium: & *Nauar. c. Sacerdos, n.39. de pœniten. d.6.* vbi ait tenere hunc reuelare, ſi ſuperior præcipiat. Quæ omnia intelligenda ſunt, licet genu flexo, factoque crucis ſigno, & confeſſione dicta hoc ſecretum committatur: adhuc enim confeſſionis ſigillum non eſt, quando nõ detegitur animo verè fatendi, ſed tantum gratia dandi, aut petendi conſilium. Ita *Caietanus, Sotus, Nauar. in ſumma, Metina, Palacios, Enriquez, Barth. à Ledeſma, Salzedo, Lud. Lop. Aragon, Manuel proximè citati.* Et tandem *Sotus triplici loco relatus,* ait non eſſe confeſſionis ſigillum, quando committens ſub illo ſecreto non intendit omnia peccata fateri, ſed illud vnum: intelligitur tamen (vt bene docet *Enriquez l.6. de pœnit. c.21. n.3. in commento, lit. R.*) quando non dicit accuſans ſe tanquam iudici.

II. Concluſio, conſcius impedimenti ex ſolo auditu, ſi audiuerit à perſona fide digna, tenetur ea nõ denunciante, manifeſtare. Quia notitia ex auditu habita à fide dignis, eſt vera notitia, fidem faciẽs: poteſtque prælatus perſonam fide dignam à qua denunciator audiuit, citare, eiuſque teſtimonium accipere. Sic *Nau. c. Inter verba, in 2. edit. corollario 66. n.290. & duplici ſeq. & ſum. c.25. n.46. Manuel 1. to. Summæ, 2. edit. c.217. n.9. & de ordine iudiciario, c.4. concl.10. n.12.* Secus autem eſt, ſi perſona à qua audiuit, non eſt fide digna, leuiſque reputaretur eius dicto denuncians: vt bene docent *Nauar. d. corollario 66. n.292. & d.c.25. nu.46. Corduba l.1. quæſtionarij, q.43. dub.2. §. Sexto quando, fol.348. col.2. & ſum. q.64. ad finem, §. El ſexto caſo, Nauarra lib.2. de reſtit. in 2. edit. c.4. par.2. dub.10. n.108. Gutier. l.1. quæſt. canon. c.11. n.71. Manuel de ordine iudiciario, c.4. concl.10. n.12.* Similiter non tenetur denunciare qui audiuit, nec meminit à quo audierit, vel audiuit à perſona nihil certum ſcienti. Sic *Nauarr. illo corollario 66. n.291.* Et addit ibi *nu. 292. & Corduba vtroque loco citato,* eſſe conſulendum huic audienti à non fide dignis perſonis, vt faciat illas teſtificari: quod reprobat *Nauarra eodem num.108.* eo quod ſi perſonæ non ſint fide dignæ, manifeſto periculo iniuſtæ infamiæ reus exponitur. Verum putarem ego id conſilium eſſe bonum, quando impedimentum non eſt infamatorium. Quia tunc nullum eſt periculum in ea manifeſtatione, forteque proderit, vt impedimentum detegatur. 7

Vltima concl. ſi conſcius impedimenti occulti, nouit contrahentes impetraſſe diſpenſationem occultam pro conſcientiæ foro, non tenetur denunciare. Quia eò tendunt hæ denunciationes, vt peccatum matrimoniique nullitas vitentur, ſed illi valide, & abſque peccato poſſunt contrahere, & in foro conſcientiæ perinde eſt, ac ſi impediti minimè eſſent, quamuis ea diſpenſatio in foro externo allegato non prodeſſet: ergo non tenetur denunciare. Dixi, impedimenti occulti, quia ſi publicum eſſet, teneretur, iuxta ea quæ dicam diſp. ſequenti, num.4. 8

Ad argum. propoſitum n.1. conſtat ex dictis n.2. 9

DISPV-

DISPVTATIO XIV.

An ſi Ordinarius petat à volentibus contrahere, an aliquo impedimento ligati ſint, teneantur illi manifeſtare, quamuis occultum ſit.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandum non teneri, num. 1.
Tenentur manifeſtare, vel deſiſtere à matrimonio: & idem de petenti ad ordines promoueri, 2.
An iudex abſque probationibus poſſit interrogare, non ad puniendum, ſed vt alter impleat id ad quod tenetur, eod. n. 2.
Defenditur practica interrogandi obtinentes conſanguinitatis diſpenſationem, an ſe cognouerint: & an illi teneantur reſpondere, 3.
Quid, ſi laborans impedimento occulto, obtinuit diſpenſationem in foro conſcientiæ, an teneatur illud propalare Ordinario interroganti, 4.
Soluuntur argumenta, & enodantur cap. Qualiter, & quando, de accuſat. & cap. Quis aliquando, de pœnit. diſt. 1. n. 5.

1 VIdetur hos contrahentes non teneri fateri impedimentum illud occultum. Quia iudex inquirere nequit infamia non præcedenti, *c. Qualiter & quando, de accuſat.* ergo cum iuridice non roget, minime tenebuntur fateri. 2. Probatur ex doctrina D. Chryſoſtomi, & habetur *c. Quis aliquando, de pœnit. d. 1. paulo poſt princ.* ibi, *Non tibi dico, vt te prodas in publicum.* 3. Ex doctrina *Bart. l. 2. n. 3. C. Si certum, aut incert. l. 10.* vbi docet iudicem infamem interrogatum an habeat aliquod impedimentum, non teneri vitium occultum fateri.

2 His non obſtantibus dicendum eſt teneri fateri, vel deſiſtere à matrimonio, quantumuis impedimentum occultum, & infamatorium ſit. Probatur ex doctrina *Abbatis, cap. Continebatur, n. 8. de deſponſ. impub. & ibi Alexandri de Neuo n. 21. propoſit. n. 6.* vbi docent quotieſcumque animæ periculum vertitur, poſſe exigi iuramentum à reo, licet actor nil probauerit. Vt ſi Petrus petat vt Paulus iuret aliquod debitum quo ſibi obligatum eſſe intendat, ergo cum hic vertatur periculum animæ, ne impediti contrahant, ordinarius abſque præcedenti informatione poteſt inquirere à contrahentibus de impedimento occulto. 2. Quia tenetur ordinandus interrogatus, pandere vitium occultum, quod reddit ipſum incapacem ordinis: vt ſi ſit irregularis, vel ætatis defectum patiatur, aut ab ordinibus deſiſtere tenetur: Vt conſtat ex *cap. Niſi cum pridem, de renuntiatione, verſ. Pergraui,* ibi, *Licet irregularitatem huiuſmodi non potuerit ſubticere:* vbi *gloſſ. verb. Nõ potuerit,* id eſt, nõ debuerit de iure, tempore ſuæ examinationis. Et *cap. Innotuit, de elect. verſ. Multa enim,* ibi, *Qui ſuum maluit cõfiteri reatũ, quam læſa conſcientia thronum conſcendere paſtoralem:* vbi *gloſſ. verb. Reatum,* id eſt, defectum, vel impedimentum: & ex Concilio Carthaginenſ. & habetur *c. Ex pœnitẽtibus, 50. d.* ibi, *Deponatur quia ſe ordinationis tempore non prodidit.* Et docent *Archid. ibi, paulo poſt principium, ſuper gloſſam Cõcedit: Goffredus ſumma, t. de tempor. ordinand. n. 59. Hoſtienſ. c. penult. ad finẽ, de corpore vitiatis: Innoc. c. Inquiſitionis, n. 4. initio, de accuſ. Abb. c. Innotuit, n. 6. de elect. & c. Sciſcitatus, n. 14. de reſcrip.* vbi *Felin. n. 8. verſ. Limita ſexto. Decius n. 43. Turrecremata d. c. Ex pœnitentibus, a. 1. n. 1. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 16. §. 13. Angel. Ordo 7. nu. 1. Syluest. Ordo 2. q. 2. Tabiena Ordo 6. n. 1. fine, & Electio 1. q. 17. n. 18. Maiolus lib. 4. de irregularitate, c. 10. in princ. & n. 4. & l. 5. c. 33. n. 3. initio, Enriquez. l. 10. de ſacr. ordinis, c. 18. n. 2.* ergo ſimiliter volentes contrahere matrimonium, tenentur manifeſtare impedimentum occultum, quod impedit ne poſſint contrahere. Tandem probatur ex doctrina *Innocentij, c. 1. de poſt. prælat. n. 5.* quam amplectuntur ibi *Anton. n. 50. & Panor. n. 34.* vbi inquit, *Quando fit inquiſitio contra promouẽdũ vt puniatur, tunc non licet abſque infamia procedere: &* in hoc caſu loquitur *c. Qualiter & quando, de accuſat. Quãdo autem contra promouendũ, ne promoueatur indignus, non requiritur infamia, ſed debet ſuperior ex officio inquirere, c. Cum nobis, de electione.* ergo cum in noſtro caſu Ordinarius non inquirat de impedimentis, vt puniat contrahentes, ſed ne indigni contrahant, iuſte abſque infamia, & alia informatione procedit, & conſequenter tenetur ipſi propalare impedimentum, quantumuis occultum, aut à matrimonio deſiſtere, & ita tenet in propriis terminis *Enriquez lib. 10. de ſacramento ordinis, cap. 18. numero 2. in comment. lit. D.*

Hinc infertur, immerito *Salzedo practic. cap. 126. §. Vnde merito*, damnare conſuetudinem in tribunalibus Eccleſiaſticis receptiſſimam, vt in matrimonialibus diſpenſationibus interrogentur cõtrahentes, an ſe carnaliter cognouerint, cum infamati de hoc minime ſint, nec aliter conſtet: & addit in poſteriori editione, cum *Nauarro l. 4. conſil. 1. edit. tit. de ſponſ. l. conſil. 2. fine, in 2. vero tit. de conſanguin. conſ. 10. fine*, vbi & refert Thomam quemdam correctorem ſacræ pœnitentiariæ, contrahentes non teneri reſpondere. Ducuntur hi, quia non eſt neceſſaria ad diſpẽſationis ſubſtantiam ea manifeſtatio. Sed (vt dixi) immerito damnatur hæc conſuetudo, quia diſpenſatio ſubreptitia eſt, tacita copula, iuxta veriorem ſententiam: ergo dum interrogat iudex de copula, vt diſpenſationis valorem norit, licet occulta ſit, iuridice rogat: tenenturque contrahentes fateri, vel non vti diſpenſatione: ſiquidem interrogatio non cò tendit, vt illi puniantur, ſed vt impediantur vti diſpenſatione ſubreptitia, & inualide contrahere. Ita docent *Manuel de ordine iudiciario, cap. 10. concl. 4. num. 4. fine.* Eſſet tamen vera doctrina illa, ſi interrogatio copulæ minime ad diſpenſationis valorem conduceret. 3

Dubitabis tamen quid dicendum ſit, ſi rogatus de impedimento occulto, diſpenſationem impetraſſet pro foro conſcientiæ? Dic non teneri fateri impedimentum, quia iudex dum nulla eſt probatio, ſolum habet ius interrogandi, quo peccatum vitet, in hoc autem caſu non peccant contrahentes: ergo dum impedimentum ita occultum eſt, vt plene probari non poſſit, nõ tenentur illud fateri: nec probatur plene vnico teſte: is enim ſolum plene probat, quando agitur de peccato vitando, vt dixi l. 1. diſp. 71. n. 1. & 7. quod hic non contingit. Si tamẽ eſſet publica vox de illo impedimento, aut concurrerent alia requiſita, vt iudex iuridice roget, iuxta tradita per *D. Thomã 2. 2. q. 69. a. 2. & DD. ibi*, idque conſtaret volenti contrahere, teneretur fateri veritatem. Quia cum illa diſpenſatio nullo modo proſit pro foro externo, iudex etiam conſcius illius diſpenſationis, iuridicè interrogaret: ergo cum iuridice roget, & non ex falſa præſumptione, tenebitur contrahens fateri, alias ſecluſa ignorantia daretur bellũ vtrinque iuſtum. Pro hac parte in quantum aſſero eum qui obtinuit diſpenſationem, non-teneri fateri impedimentum, ſunt *Hoſtien. c. penult. ad finem, de corp. vitia. D. Anton. 3. p. t. 14. cap. 16. §. 13. Sylueſter Ordo 2. q. 2. Tabiena Ordo 6. n. 1. fine*, vbi dum aſſerunt teneri ordinandum detegere impedimentum occultum, temperant, niſi cum eo diſpenſatum ſit: & quamuis non explicent an ea diſpenſatio ſit pro ſolo foro conſcientiæ, at id videntur ſentire: quando enim pro vtroque foro eſſet diſpenſatio, res erat pluſquam manifeſta, & ita inepta videretur ea limitatio.

Ad 1. arg. ex propoſitis n. 1. cõſtat ex dictis n. 2. ille enim textus loquitur, quando iudex inquirit ad puniendum delictum: ſecus vbi ad vitandum tantum peccatũ futurum. Ad 2. dico eodem modo, tantum enim *D. Chryſoſtomus* intendit non teneri peccatorem ſe prodere iudici intendẽti punitionem, vt veniam peccati obtineat: ſed ſoli ſacerdoti in foro ſacramentali: non tamen intendit negare teneri aperire impedimentum occultum, quando iudex non vindictam, ſed vitare peccatum intendit. Ad 3. reſpondeo *Abb. c. Sciſcitatus, n. 14. de reſcr.* doctrinam Bartoli accipiendam eſſe, quando impedimentum eſt tale, vt occultum non impediat exercitium, vt in infamia iudicis occulta contingit: ſecus, quando impedit, vt contingit in irregularitate occulta, & impedimento occulto matrimonij.

DISPVTATIO XV.

Quale ſit officium Ordinarij, & quale parochi, circa matrimonium: & qualiter ſe debeant habere, quando norunt extra confeſſionem impedimentum: & etiam quando norunt in foro conſcientiæ diſpenſationem impetratam eſſe?

SVMMARIVM.

*Quid debeat parochus facere, circa alienigenas volentes inire matrimonium, n.*1.

*Quid, circa parochianos, nullo oppoſito impedimento, an indigeat licentia Ordinarij,*2.

*Si opponatur impedimentum, an poſſit matrimonium interdicere, & de impedimẽto cognoſcere, n.*3. *Et ibi, quid importet verbum, conſtiterit.*

*Qua prudentia vtendum ſit, dum opponitur impedimentum, ad illud explorandum, vel cum petitur fœminam in loco tuto deponi,*4.

*Quid, ſi contra priora ſponſalia velit quiſquam aliam ducere, an poſſit parochus aſſiſtere,*5.

*Quid, ſi quiſquam prius affirmet impedimentum, & poſtea neget,*6.

*Quid, ſi is cui impedimentum ſponſalium cum alia opponitur, affirmet ſe fictè conſenſiſſe, & ſint diſpares contrahentes,*7.

Quid, quando parocho conſtat de impedimento extra confeſſionem, & contrahentes illud negant, vel impedimentum eſt occultum, & publice petunt matrimonium, vel fatentur verbi gratia, votum, & negant ſe illo obligari, quia ficte vouerunt, vel ex alia cauſa: refertur quædam opinio, 8.

Vera opinio non eſſe adhibendam fidem, & quid, in iuramento coacto, nu. 9. *Et ibi, dicere nemo præſumitur quæ non habet in corde. Et quando aliquis fatetur delictum, cum circumſtantia excuſante, valet confeſſio quoad delictum, non vero quoad circumſtantiam.*

Si votum, vel delictum ex ſola confeſſione conſtet, an credatur dicenti ſe fictè conſenſiſſe, vel fatenti ſimul circumſtantiam, 10.

An poſſit parochus publice petenti matrimonium, ſi ipſe norit eſſe impedimentum occultum, miniſtrare: & quid, de ipſo ordinario, vel de parocho ab ordinario compulſo, 11.

Quæ in animo alicuius latent, ſola eius confeſſione probantur, num. 12. *iuncto n.* 8.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. Ex tenore, de tempor. ordinand. an ob impedimentum occultum debeat aliquis repelli ab ordinibus, n. 12. *iuncto n.*8.

*Quid ſi parochus, vel Ordinarius nouit impedimentum, & pariter diſpenſationem impetratam eſſe in foro conſcientiæ: proponuntur rationes pro vtraque parte,*13.

Si nullus denunciet impedimentum, poteſt Ordinarius, vel parochus diſſimulare, 14.

*Si aliquis denunciet impedimentum, non poteſt Ordinarius, vel parochus diſſimulare,*15.

*An contractum matrimonium diſpenſatione pro ſolo conſcientiæ foro obtenta, ſeparandum ſit detecto impedimento in foro externo, n.*15. *iuncto n.* 17.

*Quid ſi coram Ordinario, vel notario fateatur aliquis impedimentum, & ſimul diſpenſationem pro foro conſcientiæ obtentam, nu.*16. *Et ſoluuntur argumenta, n.*17.

*An poſſint aliqui arceri à matrimonio contrahendo, eo quod doctrinam Chriſtianam ignorent, refertur opinio affirmans, n.*18. *Contraria verior, nu.*19. *Et ibi, an liceat cenſuris compellere ad addiſcendum eam.*

Quando nullum opponitur impedimentum, an ſit contrahendum matrim. in facie Eccleſiæ, & quid per faciem Eccleſiæ intelligatur, 20.

*Quid teneatur parochus interrogare, & quæ verba proferre,*21.

An teneatur habere librum, & quid in eo ſcribere debeat, vel quando alius de licentia parochi aſſiſtit matrimonio, vel dum religioſi in nouo orbe, vel alibi funguntur officio parochi: & an ſit neceſſaria notarij ſubſcriptio, 22.

1 Sit I. Concluſio, quando vterque contrahens, vel alter eſt peregrinus, vel alienigena, tunc nequit parochus eos matrimonio coniungere, donec rem ad Ordinarium detulerit, ab eoque licentiam obtinuerit: vt definit *Tridentin. ſeſſ.*24. *de matrim. c.*7. & dicemus hoc 3. l. diſp. 25. n. 8. Ordinarij autem erit diligenti cura informationẽ accipere, an hi ſoluti ſint, aut impedimentum aliquod habeant.

2 II. Concluſio, ſi neuter ſit peregrinus, aut alienigena, parochus debet præmittere denunciationes, & nullo oppoſito impedimento, poteſt nulla Ordinarij licẽtia requiſita, matrimonio aſſiſtere. Probatur à contrario ſenſu, ex *c. fin. de clandeſt. deſponſ. in principio,* vbi textus inſtruens parochum, ait, *Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur:* ergo cum non opponitur impedimentum, non eſt cur interdicatur, ſed poteſt parochus illud celebrare. 2. Probatur clarius ex *Tridentino ſeſſ.* 24. *de matrim. c.*1. vbi inſtruẽs parochum de eius officio, inquit, *Quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur:* ergo nullo oppoſito impedimento, poteſt ſtatim parochus celebrare. Et confir. quia *Tridentinum ead. ſeſſ.* 24. *c.*7. quando contrahentes ſunt peregrini, ſpecialiter decreuit eſſe obtinendã licẽtiam ab ordinario, ergo non eſt idem dicendum in aliis caſibus, quando nullum apparet impedimentum. Tandem, quia officium parochi eſt miniſtrare ſacramenta ſuis ouibus, ergo dum nullum adeſt obſtaculum, poteſt abſque alia licentia miniſtrare. Sic docent *Gutier. 2. l. practic. q.* 8. *n.* 9. *verſ. Ego autem, Enriquez lib.* 11. *de matrim. c.* 7. *n.* 1. *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. cap.* 217. *n.* 11. Quare audiendus non eſt *Palacios* 4. *d.* 27. *diſp.* 3. *f.* 602. *ante verſ. Sed quid ſi vere,* dicẽs hodie per *c.* 1. *Triden. ſeſſ.* 24. *de matrim.* non licere mulieri nubere abſque licentia ordinarij: ſed id caput potiùs oppoſitum probat, vt vidimus.

III. Concluſio, ſi impedimentum opponatur, poteſt parochus interdicere matrimonium, non autem de impedimento cognoſcere, ſed res deferenda eſt ad ordinarium, 3 vt de illo cognoſcat. Probatur ex *c. fin. in fine princ. de clandeſt. deſponſ.* ibi, *Cum autem apparuerit probabilis coniectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis:* vbi verbum *Conſtiterit,* importat iudicialem poteſtatem, *c. Exhibita, de iudiciis:* hanc enim habet vim, vt conſtet per inſtrumenta, vel teſtes, vel aliam claram probationem: vt cum aliis tradit *Maſcardus de prob. concl.* 75. *n.* 20. & 21. ergo cum parochus careat iudiciali poteſtate, non ſpectat ad ipſum de impedimento cognoſcere. Item, quia cognitio impedimentorum matrimonij pertinet ad Epiſcopum, *c.* 1. *de conſang.* ibi, *Non ſunt cauſæ matrimoniales tractandæ per quoſlibet, ſed per iudices qui poteſtatem habeant.* Item quoad parochum pertineat, impedire: probatur, quia *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* agens cum parocho, ac de eius officio, ait, *contractus interdicatur:* ergo ſupponit parochi eſſe interdicere: & clarius *ibidem, §. final.* ibi, *Sane ſi parochialis ſacerdos prohibere contempſerit:* ergo ſupponit parochi eſſe prohibere. Hanc tenent *Hoſtien. d. c. fin. ſuper verb. Interdicatur, & ſuper verb. Manifeſtis: & ibi Ioan. Andr. n.* 9. *Cardin. n.* 2. *Anchar. n.* 10. *Præpoſi. n.* 7. *Alex. de Neuo in princ. n.* 16. 17. cũ Calderino per eum citato: *Greg. Lop. l. Deben vedar, t.* 3. *p.* 4. *Gutier.* 2. *pract. q.* 8. *n.* 9. *verſ. Ego autem, Segura directorio iudicum,* 2. *p. c.* 16. *n.* 24. Et ex Theologis, *D. Antonin.* 3. *p. t.* 1. *c.* 16. *in fine, princ. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 217. *n.* 10. Quamuis aliqui, quos refert, & videtur ſequi *Innoc. d. c. fin. fine,* (refert enim horum ſententiam in vltimo loco, nec improbat) afferant, ad ordinarios pertinere interdicere: eo quod actus iuriſdictionis ſit: ſed reſpondet bene *Cardin. ibi, n.* 2. parochum interdicere extraiudicialiter, quod non eſt actus iuriſdictionis.

Qua prudentia autem vſurus ſit ordinarius, dum im- 4
pedimentum opponitur, vel petitur fœminam deponi in loco tuto, ad explorandam eius voluntatem: conſulendus eſt *Segura* 2. *par. direct. iudicum, c.* 16. *à num.* 23. *vſque in finem.*

Ex his infertur, non audiendum eſſe *Seguram* 2. *p. dire-* 5
ctorij, c. 15. *n.* 11. vbi ait licere parocho aſſiſtere matrimonio frangentis aliorum ſponſalium fidem, quia poteſt relinquere conſcientiæ illius, & præſumere ex aliqua cauſa illum excuſari. Sed audiendus non eſt, quia ſponſalia illa impediunt aliud matrimonium iniri, & ita vbi de hoc impedimento cõſtiterit, non incumbit parocho illius cognitio, ſed tenetur deferre ad Ordinarium, (vt diximus n. 3.) nec ipſe etiam ordinarius poterit dare licentiam aſſiſtendi illi matrimonio: quia tenetur cogere ſeruare priora ſponſalia, (vt diximus lib. 1. diſp. 29. n. 4.) nec poteſt præſumere ſponſum licite reſilire, & eius conſcientiæ relinquere: quia iudex in foro externo, ac ſubinde tenetur iudicare ſecundum allegata & probata: & cum conſtet de obligatione, debet ipſi conſtare iuridice de liberatione ab illa, quam dum ſponſus non probauerit, præſumptio eſt contra ipſum, in fauorem prioris ſponſæ.

2. Infertur, ſimiliter non audiendum eſſe *Philiarcum de* 6
offic. ſacerd. to. 1. *p.* 2. *lib.* 4. *c.* 22. *§. Confeſſores etiam,* vbi ait parochum

chum coniungere debere illos qui affirmarunt impedimentum, & poſtea negarunt, ſi aliter probari non poſſit: quia Eccleſia non iudicat de occultis: & refert hûc caſum accidiſſe, cum quidam ducere concubinam vellet, quam viuente vxore cognouerat,faſſus eſt parocho interroganti, promiſſionem matrimonij vna cum adulterio interueniſſe, parochoque teſtanti eſſe impedimentum dirimens, reuocauit confeſſionem, negãs fidem matrimonij datam: & ait ſacram pœnitentiariam conſultam,reſpondiſſe coniungendum eſſe matrimonio cum concubina. Sed hoc nullo pacto credo, & forte aliquæ aliæ circumſtantiæ occurrerunt, ob quas ſacra pœnitentiaria cenſuit ſtandum eſſe poſteriori confeſſioni. Prob. 1. quia vbi hic faſſus eſt impedimentum, iam parochus non poteſt illum coniungere, ſed tenetur rem deferre ad Ordinariũ, (vt dixi n. 3.) Præterea,quia nimis indignum eſt,vt quod ſua voce quiſque dilucide proteſtatus eſt,id in eundem caſum infirmare poſſit, proprioque teſtimonio reſiſtere: vt habetur *c. Per tuas, de probat. & l. Generaliter, 13. C. de non numer. pecun.* quod maxime in hoc caſu habet locum, ſunt enim vltra ſpontaneam confeſſionem, vehementiſſimæ coniecturæ veritatis illius, nempe, ſtatim mortua vxore tractare de matrimonio contrahendo cum eâ concubina, affectio nimia erga illam, & frequentiſſimum eſſe, concubinarios turpi amore captos, mutuam ſibi de matrimonio contrahendo fidem dare, quo mutua amoris ſigna præbeant, experientia ipſa teſte. Deinde, quia facile de concubinariis præſumi poteſt, in ſecunda confeſſione mentitos eſſe, ne ſeparentur, à matrimonioque arceantur. Tandem, quia probat confeſſio etiam extraiudicialis contra confitentem, donec de eius errore conſtet, & dicitur melior cæteris probationibus, vt per *d. l. Generaliter*, docet *Menoch. de præſump. l. 3. præſump. 130. n. 50.*

7 Poſſet tamen Ordinarius credere oppoſito priorum ſponſalium cum alia impedimento, fatenti illa, dicentique ſe ficte promiſiſſe, ſi notabilis ſit diſparitas inter promittentem, & recipientem promiſſionem. Quamuis enim regulariter (vt ſtatim n. 8. probabo) fides adhibenda non ſit dicenti aliud mente retinuiſſe, quam ore protulerit, credo tamen, niſi vehementia indicia ſint pro altera parte, eſſe ſufficiens ficti cõſenſus ſignum, vt Ordinarius non cogat ad priora ſponſalia, illam notabilem diſparitatem. Prob. ex dictis lib. 2. diſp. 45. n. 8. vbi diximus, ſi vir longe diſpar aſſerat ſe ficte cõſenſiſſe in matrim. aliaſque nuptias contrahat, eſſe ſufficiẽs indicium vt poſſit fœmina credere prius matrim. nõ valuiſſe, aliudque inire: cum ergo minus requiratur ad ſponſalia diſſoluenda, erit ſufficiens indicium ficti conſenſus, diſparitas magna cum aliis ſponſalibus contractis. Præterea, quia *Couar. 4. decret. 2. p. c. 2. nu. 4. & Palacios 4. d. 28. diſp. 1. fol. 628. col. 2. fine*, aiunt coniecturas probabiles ficti conſenſus tribuere, generis, diuitiarum, ſtatus conditionem valde diſparem. Item, quia quamuis iura clament in dubio iudicandum eſſe pro matrimonij valore, *c. fin. de ſenten. & re iudic.* at fallit, vbi magna diſparitas eſt contrahentium, tunc enim non oritur initi matrim. præſumptio, vt teſtantur *Curtius, Cepola, Anton. Grau.* quos refert, & ſequitur *Maſcard. de probat. concl. 1027. nu. 7.* Item, quia lib. 1. diſp. 10. n. 5. & 19. diximus virũ longe diſparem deflorantem virginem diſparitatis conſciam, ficta matrimonij promiſſione, eximi à matrimonij ineundi, & reſtitutionis obligatione, eo quòd ſufficiens indicium fuerit deceptionis ea diſparitas. Tandem, quia *Cepola*, quem refert, & ſequitur *Menoch. de præſump. l. 3. præſumpt. 4. nu. 16.* ait coniecturam eſſe metu contracti matrimonij, notabilem diſparitatem, vt ſi vir ſit admodum nobilis & diues, mulier autem vilis & pauper: idem *Petr. de Barbobus inter conſ. matrimon. Zileti, conſ. 24. num. 10.* Et addit orta quæſtione contracti matrimonij, hanc diſparitatem, præſumptionem non contracti inducere. Et expreſſe *Sotus 4. d. 29. q. 2. art. 3. verſ. Cenſent, & Barth. Ledeſma dub. 25. de matr. concl. 7. fine*, aſſerunt, quando vir illuſtris fœminæ pauperi matrim. ſpondet, facta corporis copia, non præſumi ſponſalia, ſed virum voluiſſe Veneri ſatisfacere.

3. Infertur, quid dicendum ſit, quando parocho conſtat impedimentum extra confeſſionem, & volens contrahere illud negat, vel ſi fateatur, verbi gratia, votum, aſſerit ſe eo non teneri, quia ficte vouit, vel ex alia cauſa: vel ſi omnino fateatur impedimentum, illud eſt occultum, petit autem matrim. publice? *Veracruz append. ad ſpeculum, ſuper a. 15. 1. p. f. 100. & ſequ.* quem ſequitur *Vega l. 3. ſum. caſu 364.* ſic diſtinguit, ſi ſacerdos non ſit proprius parochus, ſed licentiam eius habeat aſſiſtendi matrim. tenetur eos repellere contrahentes: ſi autem ſit proprius parochus, & petẽs neget impedimentum, verbi gratia votum, tenetur aſſiſtere matrimonio, quia votum eius cùm occultum ſit, probari non poteſt: & eſto parochus certus eſſet de voto emiſſo, tenetur fidem adhibere dicenti ſe voto minime teneri. Potuit enim eſſe, vt ficte vouerit. Si verò impedimentum non neget, & petat occulte matrimonium, aut corã duobus ſolis teſtibus, repellendus eſt: ſecus ſi petat publicè, cũ impedimentum ſit occultum. Idem in alio ſimili, docet *Barth. à Ledeſma dub. 21. de matrim. §. Sed dubium ſe offert, fol. 1339.* vbi ait, opponenti aliquo coram parocho, fœminam habuiſſe rem cum conſanguineo volentis ducere, debere parochum fœminæ ſuadere vt veritatem detegat, negantique credere: ſi verò fateatur impedimentum, debere ſuadere vt deſiſtat: quod ſi nolit, publicéque matrimoniũ petat, non poſſe illud negare. Et prob. credendum eſſe fatenti votum, dicentíque ſe ficte vouiſſe, vel eo non teneri: quia hic actus pendet ab animo, ea verò quæ ab animo pendent, & in animo conſiſtunt, vt ſcientia, & ignorantia, probantur partis iuramento: vt bene tradunt *Couar. 2. var. c. 10. n. 1.* & multi alij, quos referunt, & ſequuntur *Maſcard. de probat. concl. 45. n. 48. & concl. 94. n. 5. Gratian. reg. 270. n. 1. per c. Significaſti, el 1. de homicidio*, per quod *Felin. c. Si vero, de iureiuran. n. 8. verſ. Declara, Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. nu. 20. Seraphinus de priuileg. iuram. priuilegio 110. n. 16.* affirmant, ſtari confeſſioni dicentis ſe non habuiſſe animum ſe obligandi, iuramento coacto. Prob. quia hic ſolum agitur de bono conſcientiæ petentis matrimonium, qui peccabit contrahendo, quando eſt impedimentum voti ſimplicis, vel aliud non dirimens, valebit enim matrimonium: ergo relinquendum eſt conſcientiæ ipſius, negantis votum, vel dicentis ſe eo non teneri. 3. Prob. altera pars, nempe non poſſe negare parochum petẽti publicè matrimonium, ob impedimentum certum, occultum tamen. Quia peccatori occulto petenti publicè Euchariſtiam, quamuis recipiendo delinquat lethaliter, nequit parochus negare: teſte *D. Th. 3. p. q. 80. a. 3.* quem omnes ſequũtur: eamq; reddit rationẽ, quia petit ius ſuũ, quo priuari nequit niſi ob cauſam manifeſtam, teneturque parochus illæſam illius famam conſeruare: ergo eadem ratione licet petens matrimonium cum voto, vel alio impedimẽto occulto, peccet, cum ius ſuum petat, nec infamari debeat, tenetur parochus ei miniſtrare. Et confirm. quia affecto aliquo lethali occulto petenti publicè matrimonium, non poteſt parochus negare, licet ille lethaliter delinquat ſic recipiendo ſacramentum: ergo ſimiliter dicendum eſt de habenti occultum impedimentum impediens vt votum, cum tãtum agatur de vitando peccato lethali, quod admittet ſic contrahendo. 4. quia laborans impedimento occulto, vt irregularitate, ſi publice ordines petat à proprio Epiſcopo, caſu quo tenetur eos conferre, non poteſt expelli, vt conſtat ex *c. Ex tenore, de tempor. ordinan. fine*, ibi; *Veruntamẽ quia peccatum occultum eſt, ſi promoueri voluerit, eum non debes aliqua ratione prohibere.* Et docet *ibi gloſſ. fin. D. Antonin. 3. p. t. 14. c. 16. §. 1. Syluest. Ordo 3. q. 9.* ergo ſimiliter nequit proprius parochus negare matrimonium publicè petenti, ob impedimentum occultum: & eo fortiùs, quòd illa irregularitas impedit poſt ſuſceptum ordinem illius exercitium: impedimentum verò impediens matrimonium, non impedit illius iam contracti vſum, niſi ſit votum caſtitatis, quod ſolum impediet vſum quoad debiti petitionem.

His tamen minimè obſtantibus, dicendum primò eſt, 9

non-

non eſſe audiendos hos DD. dum dicunt credendum eſſe fatenti votum, dicentíque ſe eo non teneri, quia fictè vouit: quamuis enim confeſſarius in foro conſcientiæ fidem adhibere debeat, ſecus tamen eſt in foro externo, ad quem matrim. pertinet: vt bene docent *Hoſtienſ. c. Veniēs, qui clerici, vel vou. ſuper verb. Suis, & ibi Ioan. Andr. n. 2. Anch. n. 1. fine*, & etiam in iuramento metu coacto non credi niſi in foro pœnitentiæ, dicenti ſe caruiſſe animo ſe obligandi tradunt *Ant. c. Si verò, de iureiur. n. 5. & ibi Abb. n.* 10. *Imol. fine, Alex. de Neuo nu.* 38. *Syluest. Iuramentum* 4. *q.* 7. *dict.* 1. Et probatur ex *c. Per tuas, de probat.* ibi, *Cum nimis indignum ſit, vt quod ſua quiſque voce dilucidè proteſtatus eſt, in eundē caſum proprio valeat teſtimonio infirmare*: ergo fatens votum ſibi obiectum, non poterit ſolo ſuo teſtimonio infirmare. 2. quia dicere nemo præſumitur, quæ in corde non habet, *l. Labeo, 7. verſ. Idem Tubero, ff. de ſupel. legat.* ibi, *Non arbitror quenquam dicere quod non ſentit*: & tenet multis citatis *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Libertis, n.* 17. *& ſeqq. C. de reuoc. donat. Menoch. de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 35. n. 2. & ſeqq. & li. 1. q. 22. n. 1. & li. 3. præſump. 1. n. 36. &* 37. vbi addit eſſe violentā præſumptionem, quam facit lex præſumens id eſſe in corde, quod loquitur lingua: cum ergò ſit violenta iuris præſumptio contra proferentem ore votum, quod corde, & ex animo, non autem fictè protulerit, non elidetur hæc præſumptio, ſola volentis contrahere confeſſione: cum in foro iudiciali credatur homini contra ſe, non autem pro ſe, teſte *D. Thom. quodlib. 1. a.* 12. & conſtat ex *l. Omnibus 9. c. de teſtibus*, ibi, *Omnibus in re propria dicendi teſtimonij facultatem iura ſubmouerunt.* Et confirm. quia alias præſumeretur delictū mendacij, cuius preſumptio omnino fugienda eſt, *c. 2. de reg. iur. in 6. & c. Abſit* 11. *q.* 3. 3. quia præſumitur animus ſe obligandi in voto (vt latè probaui lib. 1. diſp. 9. n. 13.) ergo neganti hunc animum, incumbit probandi onus. Tandem, quia quando aliquis fatetur delictum, cum circumſtantia excuſante, valet eius confeſſio quoad delictum, non tamen quoad circumſtantiam, ſi ius contra eam præſumat: vt valet confeſſio dicentis ſe hominem necaſſe, in propriam defenſam, quoad eam ſolam partem, quod necarit: ius enim contra homicidam præſumit, iniuſtè feciſſe: vt docent optimè *Bart. l. Aurelius, §. Idem quæſit. n. 1. ff. de liber. legat. Decius c. Cum venerabilis, n.* 81. *de excep.* & plurimis aliis relatis, *Iulius Clarus lib. 5. recept. in pract. crimin. §. fi. q. 55. verſ. Poſſet quoque*. ergo dū quis fatetur ſe emiſiſſe votum, abſque animo tamen ſe obligandi, credēdum eſt ei quoad votum, non tamen quoad animi defectum: cum præſumptio iuris ſit contra eum, nimirum animum, & cordis intentionem verbis conſonare.

10 Poſſet tamen hoc ita temperari, nempe ſi nullo alio pacto conſtet de voto emiſſo, niſi ex confeſſione volentis contrahere, tunc ſi votum fateatur, & ſimul defectum animi ſe obligandi, eſt ei fides adhibenda: quia eſt veriſimile in vtroque veritatem fateri: ſi mentiri enim vellet, facilius vtrumque negaret, cum probationes contra ipſum deficerent, nullúſque impedimentum oppoſuiſſet: vt in ſimili dicūt *Abb. c. Auditis, n. 32. de præſcrip. Ripa, c. Cum Eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſeſ. n. 30. &* 31. *Maſcard. de probat. concl. 1201. num. 55. &* 56. de eo qui confitetur homicidium in ſui defenſam, quod nulla alia ratione, quam ex eius confeſſione conſtat: quod bene intelligit *Ripa eo nu. 31. fine*, niſi confeſſio facta ſit metu probationum: vt in ſimili docet *gloſſ. c. 1. verſ. Si confeſſus, 16. q.* 8.

11 2. Dicendum eſt contra prædictos DD. dum parocho conſtat de impedimento occulto, vt voto, non poſſe publice petenti matrim. miniſtrare. Quia vbi opponitur impedimentum, non eſt parochi de illius veritate diſcutere, ſed tenetur rem ad ordinarium deferre (vt dixi n. 3.) & eſto nullus opponat, tenetur ipſe impedimentum opponere coram ordinario, ſicut quilibet alius teneretur, imò à fortiori, cum ipſi incumbat ex officio impedimenta inueſtigare, & ſaluti ſpirituali ouium ſuarum conſulere, eiuſque teſtimonio ſufficienter, & plene probetur impedimentū, ne matrim. contrahatur: vt probaui lib. 1. diſp. 71. nu. 1.) Et ita bene *Enriq. lib. 1. de Sacramen. c. vlt. n.* 6. ait parochum qui extra confeſſionem nōuit impedimentum occultum matrimonij, præſertim dirimens, teneri impedire, quod idem docet *Maiolus li. 3. de irregular. c. 25. n. 13. §. Affinitas, fi.* Et idē à fortiori dicent DD. quos referam diſp. ſeq. num. 8. 9. 11. & 12. dicentes etiam ſi parochus intra confeſſionem norit impedimentum, debere negare matrimonium, ſi abſque ſigilli periculo poſſit. Fateor tamen, ſi ordinarius ipſe noſſet impedimentū, & nulla via probare poſſet, teneri cum petenti publicè matrimonium, non denegare. Quia cum ipſe ſit iudex, minimè poteſt eſſe teſtis, & cum nullo pacto poſſit probare cauſam denegandi matrimonium, tenetur ſecundum allegata & probata, non denegare; vt diximus num. 8. fine, de Epiſcopo à quo irregularis occultus petit publicè ordines. Hinc fit, ſi parochus re delata ad ordinarium, compellatur aſſiſtere matrimonio; quia alter purgat ſe ab impedimento, quod certo parochus nouit, non peccare aſſiſtendo: quia munus ſuum obit, nec cooperatur peccato contrahentis. Sic *Enriquez lib. 1. de ſacramentis, c. vlt. n.* 6.

Ad argumenta contrariæ ſententiæ, propoſita nu. 8. reſpondetur. 12 Ad 1. dic, quæ pendent ex animo probari ſola partis confeſſione, quando non eſt aliqua iuris præſumptio contra ipſum confitentem, vt bene docent *Bart. l. Inter omnes, §. Rectè, n. 3. fine, ff. de Furtis, Ripa c. Cū Eccleſia, n. 37. de cauſ. poſſeſſ. & propri. Felin. c. Significaſti, el 1. n. 3. de homicidio, Iaſon, & Hippolytus*, quos refert, & ſequitur *Gratia. reg. 270. n. 6. Maſcard. de probat. cōcl. 94. n.* 10. at in noſtro caſu eſt iuris præſumptio animi ſe obligandi per votum. 2. etiam intelligitur, quando animus non poteſt aliter conſtare; quando enim poteſt per verba, vel facta animus probari, non ſtatur propriæ confeſſioni, vt bene tradunt *Felin. ibi n. 4. Maſcard. ibi nu.* 32. in hoc autem caſu poſſunt teſtes de animo deponere per verba. Nec obſtat doctrina ibi allata, de iuramento coacto: quia oppoſita eſt verior, vt dixi nu. 9. Et eſto vera eſſet, adeſt in iuramento coacto magna coniectura defectus conſenſus, adeo vt in dubio aſſerant multi præſumi defectum animi ſe obligandi: vt retuli lib. 1. diſp. 9. n. 13. Ad 2. negatur antecedens, agitur enim de ſeruando iure canonico, & impedimentis matrimonij ab ipſo inductis, & de bono communi, ad quod ſpectat ne impediti contrahant. Ad 3. negatur conſequentia, & ſimiliter ad confirmationem; eſt enim longe diſpar ratio de aliis peccatis occultis, quæ non impediunt ordinum receptionem, & matrimonium: quia Eccleſia non habet ius in foro externo, ad impediendum ob illa, matrimonium, vel ordines, vel Euchariſtiæ receptionem, cum non iudicet de occultis, ſed ſolius correctionis fraternæ, lege tenetur occulte petenti denegare: quando autem ſunt impedimenta iure ipſo impedientia ordines, vel matrimonium, habet ius in vtroque foro impediendi, ſi vnius teſtimonio probari poſſint: vt contingit hic, poteſt enim parochi teſtimonio probari impedimentum, nec petit illo laborans ius ſuum, iure enim impeditur contrahere, nec parochus negando publice, infamat: quia tenetur ſecreto monere, & ſi nolit monitus deſiſtere, ſibi imputet: ſicut enim poteſt, & tenetur ipſum denunciare Ordinario, ita poteſt, & tenetur negare, donec ordinarium adeat, tacita denegationis cauſa. Item eſt alia aperta differentia, quia in hoc caſu poteſt impedimentum probari vnico teſte, non autem alia peccata occulta ad repellendum ab Euchariſtia. Ad 4. dic, concludere ordinarium qui iudex eſt, non poſſe publice denegare matrimonium, ob impedimentum ſibi ſoli notum: quia cum iudex ſit, nequit eſſe teſtis, vnde impedimentum eſt omnino improbabile: ſecus autem de parocho, qui cum non ſit iudex, poteſt teſtificari de impedimento: vt explicuimus nu. præcedenti.

Rogabis tamen, quid dicendum ſit, quando parochus 13 vel ordinarius nouit impedimentum, & impeditos obtinuiſſe diſpenſationem pro ſolo conſcientiæ foro? Videtur enim non poſſe eum hos coniungere matrimonio, etiam nullo opponente impedimentum: quia Eccleſia ex officio

officio tenetur inueſtigare impedimenta, *c. fin. de clandeſt. deſponſ. in fine principij*, ibi, *Et ipſi presbyteri inueſtigent vtrum aliquod impedimentum obſiſtat.* Et notant *ibi Hoſtienſ. ſuper verb. Inueſtigent. Ioan. Andr. n. 9. Anton. n. 8. Cardin. n. 1. Anch. n. 10. Alex. de Neuo in pr. n. 9. & 10. Greg. Lop. l. 1. verb. Trabajar, t. 3. par. 4.* ergo cum illi in foro externo impediti ſint, in quo ordinarius eſt iudex, & debet dare contrahendi matrimonium licentiam, & parochus ſit ordinarij miniſter, & nouerit illud impedimentum, tenebitur parochus denunciare, & ordinarius ex officio inquirere, vt illud probari poſſit, & eo probato matri. impediat. Ex altera parte, videtur poſſe parochum, & ordinarium diſſimulare, & eos coniungere matrimonio. 1. quia ſi matrimonium eſſet contractum virtute illius diſpenſationis, non poſſet ordinarius ſic deſponſatos ſeparare, cum coram Deo veri coniuges ſint, nec Pontifex efficere poſſit, vt matrimonium ſit in pendenti, & ſemel validum, deinceps non valeat: ergo cum ſimiliter coram Deo hi non ſint impediti, quia habent diſpenſationem, de qua conſtat ordinario, vel parocho, poterunt eos matrimonio copulare. 2. Quia antiquiſſimus curiæ ſtylus habet, vt literæ diſpenſationis in foro conſcientiæ obtentæ contineant clauſulam, vt diſpenſatio clam abſque teſtibus fiat, eáque facta, literæ dilanientur, teſte *Lud. Gomez reg. de non iudicando iuxta formam ſupplicationis, q. 14. §. Breuiter.* Quod ob id ſolũ fieri videtur, ne diſpẽſatio probari poſſit, & operetur effectum pro foro externo, ergo quando re vera conſtat iudici fori externi, tenetur diſpenſationem pro eo foro ratam habere, & eos coniungere. 3. Quia quando conſtat rei veritas, nec proceditur ex falſa præſumptione, idem in vtroque foro cenſendum eſt (vt dixi li. 1. diſp. 5. num. 20.) ergo cum hic conſtet veritas diſpenſationis, nec procedatur ex falſa præſumptione, ſicut in foro interno iudicatur valida, ita in externo, vel in neutro valere debet. 4. Quia aliqui cenſent abſolutionem ab excommunicatione conceſſam per bullam pro foro conſcientiæ, prodeſſe etiam pro foro externo: & ita *Enriquez l. 7, de indulg. c. 13. nu. 2. in commento, lit. V. & lib. 8. de Euchariſt. c. 6. n. 4. in commento, lit. S. & lib. 14. de irregular. c. vlt. nu. 1.* ait iudicem benignum poſſe abſolutum pro foro conſcientiæ per bullam, liberare in foro externo, repulſo accuſatore: ergo ſimiliter poterit conceſſam diſpenſationem pro foro interno, habere ratam in externo. 5. Quia *Bart. conſi. 167. incipienti, Quod miniſter fratrum, l. 1. Decius conſ. 137. nu. 3. vol. 1. Anch. c. 2. de maledicis, fine, Felin. c. His, de accuſat. nu. 7. verſ. Fallit tertio* (vt refert eos *Simancas de Catholicis inſtitut. tit. 8. nu. 17.*) cenſent, blaſphemum abſolutum in foro conſcientiæ, puniendum non eſſe in foro externo, eo quod pacem cum Deo inierit, qui eſt principaliter offenſus: ergo ſimiliter, qui diſpenſationem obtinuit in foro conſcientiæ, cum coram Deo, cuius offenſæ vitatio principaliter intenditur, dum Eccleſia negat matrimonium habentibus impedimentum, impeditus non ſit, non erit moleſtandus in foro externo, nec arcendus à matrim. contrahendo. Et ita inuenio tenentem *Enriquez li. 14. de irregular. c. vlt. n. 1. in comment. lit. E.* vbi ait, eum cum quo eſt diſpenſatum per breue ſacræ pœnitentiariæ in foro conſcientiæ in occulto matrimonij impedimento, non eſſe in foro externo moleſtandum.

14 IV. Tamen concluſio ſit, ſi nullus denunciet impedimentum coram parocho, vel ordinario, quamuis ipſis conſtet de impedimento, ſi conſtet etiam de diſpenſatione pro foro conſcientiæ, poſſunt diſſimulare, & ſic impeditos matrimonio coniungere: & in hoc caſu eſt vera ſententia *Enriquez n. præced. ſine alleg.* Quia quamuis ex officio teneantur inueſtigare impedimenta, id euenit, ne impediti contrahendo delinquant: ergo ad id non tenentur, quando ipſis conſtat eos abſque culpa contrahere, propter diſpenſationem in foro conſcientiæ obtentam. Item, quia cum nullus ſit denunciator, qui iudicem compellat, & à quo ortum habeat iudicium externũ, nec iudex compellatur ex officio, quia nouit contrahentes eſſe culpæ immunes, non eſt cur teneatur eos repellere.

V. Concluſio, ſi aliquis denunciet impedimentum illud parocho vel ordinario, neuter poteſt diſſimulare, ſed tenetur non admittere diſpenſationem, nec illos coniungere, donec diſpenſationem pro foro externo afferant. 15
Prob. quia ex quo impedimentum denunciatum eſt parocho, non poteſt amplius procedere, ſed tenetur rem deferre ad Ordinarium, nam vt eius miniſter in foro externo inueſtigat impedimenta, vt diximus n. 5. vbi autem iuridice denunciatum eſt impedimentum, iam non poteſt ordinarius non miniſtrare iuſtitiam, & circa illius impedimenti cognitionem procedere, cum eius officium excitatum ſit: ergo cum ſit iudex in foro externo, & in eo iam procedat, debet iudicare iuxta externi fori leges, illa autem diſpenſatio (vt in literis eius conceſſionis dicitur) nullo modo prodeſt, nec conceditur pro foro externo, & ſubinde nullo modo in eo foro admittenda eſt: limitata enim cauſa limitatum producit effectum, *l. In agris, ff. de acquirendo rerum dominio*, & actus non operatur vltra agentium intentionem *l. Non omnis, ff. ſi cert. petat.* Quare cum limitata ſit diſpenſatio pro foro conſcientiæ, nec diſpenſans intenderit, pro externo prodeſſe, nec proderit, nec aliquid operabitur in externo foro. Hanc ſententiam tenet *Nauar. lib. 5. conſiliorum, in 1. edit. tit. de priuil. conſ. 5. in 2.* verò *l. 2. t. de iudiciis, conſi. 4.* vbi latè probat, quando virtute diſpenſationis obtentæ pro ſolo conſcientiæ foro, detegitur impedimentum in foro externo, debere iudicem declarare in eo foro matrimon. eſſe nullum: quod amplius declarabo nu. 17. in ſolut. ad 1. Pro eadem ſententia ſunt *Manuel in bulla cruc. §. 13. n. 6. verſ. Sigueſe lo tercero, & Vega l. 9. ſum. caſu* 143. *ad fin.* vbi docent impetrandam eſſe ratificationem diſpenſationis in foro externo, quando contracto matrimonio virtute diſpenſationis in foro conſcientiæ, publicatur impedimentum.

VI. Concluſio, ſi notario ex iudicis commiſſione, vel 16
ipſo iudice confeſſionem contrahentium excipiente ex officio, nullo, ſcilicet, opponente impedimentum, contrahens affirmet ſe aliquo impedimento impedienti, vel dirimenti laborare, obtinuiſſeque diſpenſationem occultam in foro conſcientiæ, poterit notarius, vel iudex id non ſcribere, ſed admonere illum, vt taceat, & ſe corrigat id negando, vt poteſt vtendo æquiuocatione, verbi gratia, poteſt negare ſe non vouiſſe, intelligendo ita vt modo impediat matrimonium, cum iam diſpenſationem obtinuerit impedimenti, iuxta tradita l. 1. diſp. 10. nu. 28. ne illi noceat ſua confeſſio in foro externo: & ſi eſſet ſcripta, poſſet delere antequam confitens ſubſcribat. Quia nondum ante ſubſcriptionem perfecta eſt confeſſio iudicialis, & poſſet ipſe ſua ſponte ſe corrigere: facta verò confitentis ſubſcriptione, non credo poſſe. Quia iam eſt perfecta confeſſio iudicialis, & cœptum eſt iudicium, impedimentúmque deductum ad forum contentioſum. Quod ſi dicas, non inchoatum eſſe iudicium: hoc enim conſtat ex iudice, actore, & reo, *c. Forus, de verbor. ſignif.* hic autem nullus eſt actor, cum nemo denunciarit impedimentum. Dic officium iudicis inquirentis ſuccedere loco partis, ſiue delatoris, quamuis non loco partis principaliter offenſæ: vt tradit *Iacob. Butricanus*, quem refert & ſequitur *Bart. l. Inter omnes, §. Rectè, n. 1. ff. de furtis, per l. Properandum, §. Et ſi quidem, C. de iudiciis, & l. Si ob cauſam, C. de euictio.*

Ad argumenta propoſita nu. 13. ad probandum teneri 17
iudicem admittere diſpenſationem pro foro interno conceſſam: (nam ad illud, quod proponitur ad probandum teneri nullo opponente repellere, conſtat ex dictis n. 14.) reſpondetur: ad prim. negando non poſſe eos ſeparari, immo debet iudex declarare eſſe nullum matrim. in foro externo, & ſeparare contrahentes, donec in eo foro diſpenſationem habeant, vt conſtat ex adductis num. 15. nec matrim. eſt in pendenti, nec Pontifex efficit vt matrimon. ſemel validum, ſit inualidum: ſed vt validum in foro conſcientiæ, non admittatur in foro externo tanquam validum, ad effectum conſentiendi vt ſimul vitam vxoriam agant. Ad 2. negandum eſt id fieri ad finem, ne contentiin

in literis poſſent in foro externo probari, & ita in eo operarentur, ſed ſit teſte *Nauar. nu. 15. allegato*, ne occulta delicta in illis contenta detegantur. Vel 2. & melius, dic eam clauſulam eſſe ad denotandum nil prodeſſe eam diſpenſationem pro foro externo, in quo exigebatur fidem fieri per literas continentes diſpenſationem. Ad 3. dic intelligi antecedens, quando non fit conceſſio limitata pro ſolo conſcientiæ foro, tunc enim diuerſum eſt iudicium in his foris, quamuis rei veritas conſtet. Ad 4. dic, cum facultas in bulla conceſſa abſoluendi, non reſtringatur pro ſolo conſcientiæ foro, ſumpſiſſe anſam DD. aliquos opinandi illam abſolutionem pro vtroque foro præſtari (quod adhuc eſt contra communem & veriorem ſententiam:) hic autem ſumus in caſu valde diuerſo, expreſsè enim in his diſpenſationibus habetur, illas non ſuffragari pro foro externo. Ad 5. dicito, malè *Simancas* eos authores referre, eſſet enim falſa doctrina & contra proxim. illi enim DD. loquuntur caſu, quo ſtatutum ſit, vt nullus de carceribus remittatur, niſi pace compoſita cum parte offenſa: tunc enim cum blaſphemus ſolum Deum offendat, reſtitutus in Dei amicitiam per confeſſionem, eruetur à carceribus, iuxta ſtatuti formam: quia Deo, qui ſolus eſt pars offenſa, ſatisfecit. Quæ doctrina prorſus eſt aliena à caſu noſtro, nam ibi ſtatutum decidit pro foro externo, in noſtro autem caſu, diſpenſatio eſt pro ſolo conſcientiæ foro.

18 Inquires autem, an poſſit aliquis arceri à matrim. contrahendo, eo quod ignoret doctrinam Chriſtianam? Affirmant aliqui arceri poſſe, donec memoria retineat orationem Angelicam, & Dominicam, Symbolum fidei, præcepta decalogi, & Eccleſiæ, ac ſeptem peccata capitalia, niſi præ ſenio aut ingenij tarditate incapax ſit. Sic *Barthol. à Ledeſm. de matrim. dub. 21. fol. 1358.* quem ſequitur *Vega lib. 3. ſum. caſu 211.*

19 VII. Concluſio ſit, poteſt prælatus cenſuris compellere ſubditos, vt diſcant doctrinam, & parochus vt eam interrogent: vt bene docent *Perez lib. 1. ordin. t. 1. l. 1. f. 19. col. 2. §. Aliud etiam ſe offert dubium*, aſſerẽs Salmanticæ ſententia publica Metropolitani ita pronunciatum eſſe: *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 88 nu. 3.* expedit enim valdè, vt memoria retineant, quo myſteriorum fidei rationem reddere valeant: neſcio tamen, qua ratione poſſit ob hanc ignorantiam arcere aliquos à matrim. contrahendo, cum ipſius nõ ſit impedimenta matrimonij ſtatuere, nec hoc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum ſit: poſſet tamen ſuauiter, & bono modo, quando contrahentes non inſtarent, breui tempore eos detinere, donec doctrinam addiſcant: de peccatis autem capitalibus non eſt curandum, vt ſciant, & potius rudibus valde nocet ea edoceri; putant enim quamcunque ſuperbiam, gulam, & cætera, eſſe peccata lethalia, & ſæpè ex conſcientia hac erronea, mortaliter delinquunt. Et ſimilem huic doctrinam inuenio in *D. Tho. 2. 2. q. 65. a. 3. ad 3.* quem alij ſequuntur, ait enim licere priuato detinere aliquem ad horam, ne malum aliquod perpetret: non tamen ſimpliciter detinere, ita dico abſolutè per longum tempus, vel vbi contrahentes inſtarent, non licere eos à matrim. arcere ob prædictam ignorantiam, ſicut nec eo quod non reſtituunt: licere tamen, ſuauiter & abſque violentia, ad breue tempus detinere, vt ſic diſcendæ doctrinæ curam habeant.

20 VIII. Concluſio, vbi nullum reperitur impedimentum, debet parochus volentes contrahere, matrimonio in facie Eccleſiæ coniungere. Conſtat ex *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c.* ibi, *Si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur.* Vt autem dicatur matrimonium celebrari in facie Eccleſiæ, non eſt opus vt in ipſa Eccleſia materiali, vel in eius limine celebretur: ſed ſatis eſt coram fidelium multitudine: vt teſtantur *Abb. c. fin. nu. 9. de clandeſt. deſponſ.* vbi *Prapoſ. nu. 9. Alex. de Neuo in princ. n. 25. Syluest. Matrimonium 2. q. 17. dicto 2. Maioris 4. d. 27. q. 1.* Nã Eccleſia dicitur aliqua fideliũ congregatio, *c. Relatum, el 2. de teſtam. verſ. Nomine autẽ Eccleſiæ, & c. Eccleſia, de conſecr. d. 1.* & tradit *gloſ. fin. c. vlt. ne prælati vices ſuas*. Hodie autem ſatis dicitur contractum in facie Eccleſiæ, ſi coram parocho, & duplici teſte, denunciationibus præmiſſis matrimonium ineatur: hanc enim formam tradit *Tridentinũ d. c. 1.* Sic *Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 70. initio, Maurus Anton. corona Confeſſorum, 4. p. de matrim. c. 8. n. 18. §. Ex quibus verbis.*

Quid autem interrogare debeat parochus, & quæ verba proferre, dicam hoc 3. lib. diſp. 38. 21

Vltima concluſio, parochus tenetur habere librum, in 22 eóque ſcribere coniugum, & teſtium nomina, locum, & tempus contracti matrimonij: quod præceptum, quia tendit ad finem vitandi lites, & vt Eccleſiæ conſtet de matrimonio, obligat ſub culpa lethali: quamuis *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* non vtatur verbis adeò rigidis, vt denotent lethalis culpæ vinculum: ſolum enim dicit, *Habeat parochus apud ſe librum:* ex fine tamen quem intendit, colligitur velle obligare ad lethale. Et ita docet *Enriquez l. 11. de matrim. c. 7. n. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 217. fine, Barth. à Ledeſma dub. 21. de matrim. f. 1331. §. Et annotare.* Ad idem tenentur religioſi, qui in nouo orbe, vel alibi ex priuilegio funguntur munere proprij parochi. Quia eadem eſt ratio, vt bene docet *Veracruz appẽdice ad ſpecul. dub. 12. concluſ. 3.* Quando autem aliquis de licentia ordinarij aſſiſtit matrimonio, tenetur parochum admonere, vt ſcribat in libro: vt ſeruetur prædictum Tridentini decretum. Non tamen requiritur aliqua authentica notarij ſubſcriptio, ſed ſatis eſt ſimplex parochi, quia eam ſolam petit Tridentinum: vt bene docet *Veracruz ibid. concluſ. 2.*

DISPVTATIO XVI.

An ordinarius, vel parochus qui in ſacramento confeſſionis nouit impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere, poſſit & teneatur illis denegare matrimonium?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

An licitum ſit, vti ſcientia confeſſionis ad externum regimen & gubernationem: refertur opinio affirmans, n. 2. & contraria, n. 3. vbi etiam an violetur ſigillum, ſi ipſi pœnitenti extra confeſſionem manifeſtetur peccatum.

Opinio authoris, nu. 4. Et ſoluuntur argumenta, nu. 5. & explicatur cap. fin. 6. q. 2.

An teneatur ſacerdos vti ſcientia confeſſionis extra illam, negareque indigno ſuffragium, Euchariſtiam, ordines: refertur opinio affirmans, n. 6. Et contraria, nu. 7.

An eligens indignum ex confeſſione notum, incurrat pœnas iuris, 6.

Qualiter parochus, vel ordinarius ſe debeat habere, ſciens intra confeſſionem, impedimentum ordinum, vel matrimonij, indignitatem ad Euchariſtiam: referuntur variæ ſententiæ à num. 8. vſque ad 12. Et ſententia authoris, n. 13.

Non poteſt repellere quicumque ſacerdos, ob ſolam confeſſionis notitiam occultè petentem, 14.

An poſſit tunc occultè monere, n. 15. Et teneatur ſic monere, 16.

HÆc diſputatio eſt grauiſſima, pendétque ex ea, qua- 1 liter ex ſcientia confeſſionis poſſit ſacerdos extra eam iuuari. Et ideò triplex eſt diſputanda quæſtio. I. An poſſit vti ſcientia confeſſionis, ad externum regimen. II. An teneatur. III. Qualiter ſe debeat habere, dum in confeſſione nouit impedimentum matrimonij.

QVÆSTIO I. An liceat ſacerdoti vti ſcientia confeſſio- 2 nis ad externam gubernationem, vt faciat, vel omittat aliqua, quæ alias non eſſet facturus, vel omiſſurus? Duplex eſt ſententia. Prima docet id licere, quando effici poteſt abſque periculo detectionis confeſſionis: quare cum in gratuitis, vbi ſacerdos liberam facultatem habet, nulla denegandi cauſa requiratur, ſed mera voluntas ſufficiat, poſſe ſacerdotem omnino iuuari ex confeſſionis ſcientia, & facere quæ aliter facturus non eſſet, aut denegare, quæ alias concederet, vt in gratuita electione, non eligere quem in confeſſione nouit indignũ, & amouere ob eandem notitiam ab officio ad nutum amobili; quando autem res non eſt gratuita, ſed alius habet ius, cũ requiratur

aliqua cauſa, non poſſe ex ſola confeſsionis notitia, niſi alias cauſas allegare poſſit, amouere ab officio, aut denegare ſuffragium: vt ſi officium non eſt ad nutum amobile: vel ſi quis præſentetur à patrono, & ex ſola confeſsione norit prælatus eum eſſe indignum. Quia in priori caſu cum cauſa non deſideretur, nulla poteſt eſſe rationabilis ſuſpicio peccati detecti in confeſsione: in poſteriori verò, cum exigatur cauſa iuſta, nullâque alia allegari poſsit, poteſt eſſe rationabilis ſuſpicio alicuius indignitatis illius, quæ tamen ex ſola confeſsione cognita eſt. Prob. primò hæc ſententia ex *c.fin.6.q.2.* vbi reprehenditur Epiſcopus, eo quòd publicè vitarit eum qui ſibi ſoli crimen faſſus eſt, ergo à contrario ſenſu non delinqueret, ſecretò vitans, & ita confeſsionis ſcientia vtens. 2. Quia ſicut confeſſio non tribuit ius nouum confeſſori in aliquo alio foro, ita non aufert antiquum, quod habebat: ſed non audita confeſsione poſſet liberè eligere illum, aut non eligere, amouere, vel non amouere ab officio ad nutum amobili, non miniſtrare Euchariſtiam, caſu quo non tenetur: ergo ex eo quod per confeſsionem nouerit illum eſſe indignum, non poteſt hoc iure priuari: alias confeſſio audita libertatem priſtinam tolleret. Et confirm. quia ideò licet confeſſori detegere peccatum auditum in confeſsione, alia via à ſe cognitum, quia confeſſio non priuat iure priſtino quod habebat detegendi peccatum extra cõfeſsionem notum. Et 2. confirm. quia ſi confeſſor non audiiſſet confeſsionem, irrationabiliter conquereretur pœnitens de illo ſuffragium omnino gratuitum & liberum deneganti: ergo audita confeſsione irrationabilis erit querela, & ſuſpicio denegationis ob crimen confeſſum. Et 3. confirmatur, quia alias indignus hac cautela vti poſſet, vt eligeretur, vel permitteretur in officio ad nutum amobili, nempe confeſsione factæ ſuæ indignitatis electori. 3. Principaliter probatur, quia ſacerdos ſolùm obligatur ex confeſsione ad tegendam illam, ergo ea tecta, poteſt vti illius notitia ad bonum commune, aut proprium, aut pœnitentis. 4. Nam ſi ſacerdos ex alicuius confeſsione noſſet animum interficiendi ipſum, haberétque illius enſem apud ſe depoſitum, poſſet petenti denegare: quod tamen etiam pro vita tuenda, nullo modo liceret, ſi confeſsionis ſigillum ex illius notitiæ vſu offenderetur. Similiter, ſi petiiſſem à Petro vt audiret meam confeſsionem, & ipſe ſtatim mihi fateretur, ſe, cum ſacerdos non ſit, confeſsiones non audire, poſſem ob eam confeſsionis notitiam illi non fateri: ergo poſſum vti ſcientia confeſsionis ad actus humanos dirigendos. 5. Quia quamuis confeſſor norit peccatum vt Deus, neceſſario tamen admittendum eſt illam ſcientiam eſſe in homine, & ex hac parte eſſe humanam: ergo poterit illa vti ad dirigendos actus humanos, quando ſine alterius iniuria, aut iuſto, & rationabili ſcandalo, vti poteſt: hoc autem contingit hic, quia apud alios (vt ſupponimus) non eſt ſuſpicio peccati confeſsi: nec ſequitur pœnitenti iniuria, cum ius non habeat petendi rem gratuitam, nec etiam rem alias debitam, quando occultè petit, & poteſt ipſi negari, eo quòd eſt indignus, abſque aliorum ſuſpicione: quod ſi inde aliquo pudore ſuffundatur ipſe pœnitens, non eſt damnum alicuius momenti: præſertim quia non eſt opus vt ſacerdos obiiciat directè pœnitenti confeſſum peccatum, poteſt enim aliam rationem allegare: vt tunc commodè non poſſe miniſtrare ſacramentum, vel conferre officium: nec refert ſi illa videatur virtualis obiurgatio peccati, eo quòd licet ſacerdos cauſam taceat, pœnitens tamen moraliter loquendo eam intelligit: non (inquam) refert, tum quia hoc magis oritur ex pœnitentis diſcurſu, quam ex ſacerdotis actione: tum etiam, quia ſi ſit aliqua confuſio, & rubor pœnitentis, non id ſacerdoti ſuo iure vtenti, ſed pœnitentis iniquitati, rem cuius eſt indignus, retinentis, aut intendentis, tribuendum eſt. Vltimò, quia caſuum reſeruatio ideò in Eccleſia eſt, vt ſuperiores ex notitia per ſe confeſsionem habita, prudentiores fiant ad externam ſubditorum gubernationem. Hanc ſenten. tenent ex Theologis, *Alenſis 4. p. q. 78. a. 1. memb. 2. ad 8. D. Tho. 4. d. 21. q. 3. a. 1. quæſtiunc. 1. ad 3.* & melius *quodlib. 5. a. 13. D. Bonauen. 4 d. 21. in 2. p.* vbi ait de ſigillo confeſsionis, *a. 2. q. 1. nu. 62. Scotus ead. d. q. 1. ad 3. & 4. Durand. 4. d. 9. q. 5. Altiſiodor. l. 4. ſuæ ſum. tract. 6. c. 3. q. 4. verſ. Quæritur poſtea: Palud. 4 d. 21. q. 3. a. 3. n. 60. Gabr. ibi, q. vnic. a. 3. dub. 1. ad 2. Capreolus ibi, q. 2. a. 3. ad 8. Deça ibi, q. 2. a. 4. ad 8. Henric. de Gandauo quodlib. 8. q. 29.* (licet c[illegible]iter pro oppoſita ſent. malè allegetur) *Adrian. 4 [illegible] poſt dub. 9. paulò ante dub. quod incipit, Ex dictis [illegible] dub. verſ. Ad tertiũ principale nego conſequentiã [illegible] vol. f. 267. vol. 1. & quodlib. 3. a. 3. verſ. Pro reſponſ. dico [illegible] eiſdẽ vol. f. 61. col. 1. Summa confeſſ. tit. de confeſſ. q. 94. [illegible] t. 14. c. 12. §. 2. & t. 17. c. 22. §. 1 Metina tract. 2. de confeſſ. quæſt. de his quæ à confeſſore celanda ſunt, §. Corollarie [illegible] fine: Victoria ſumm. de Euchariſtia, n. 80. fin. Sotus 4. diſt. 18. q. 4. a. 5. ad fin. verſ. De iis autẽ ſubditorũ officiis, & de ſecreto, mem. 3. q. 4. poſt 5. cõcl. dub. 1. & ibi Corduba in addit. ad Sotum: Ledeſ. 2. p. 4. q. 10. a. 5. dub. 4. Guilielm. de Borillong. 4. diſt. 21 §. 2. pars concluſionis, Nicol. in tract. ſacerd. de ſacram. tit. de Euchariſtia, q. de cautelis ſeruãdis ex parte ſacerdotis: Suarez de Euchariſtia, q. 80. a. 6. diſp. 67. ſect. 5. Enriq. li. 6. de pœnit. c. 23. n. 3. & ſeq. Barth. à Ledeſ. de pœnit. dub. 32. concl. 7. ad medium, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de confeſſ. c. 96. dub. 1. fin. Capua li. 1. dec. 23. n. 6. & 7. Viuald. candel. 1. p. de ſigillo confeſſ. n. 29. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 68. concluſ. 6. nu. 6. Maurus* Anto. *corona confeſſ. 4. p. c. 4. de Euchariſt. q. de ſumentib. hoc ſacramentum, n. 64. ad mediũ.* Et ex iuriſperitis, *Rebuff. c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ. ſuper §. Suſcipiens reuerenter, verſ. Octauo non debet, & ſeqq. fol. 572. col. 2. Roſella verb. Confeſſionis celatio, n. 2. Ang. Confeſſio, vlt. n. 12. Syl. Cõfeſſio 3. q. 14. & ſeq. §. 9. & Euchariſtia 3. q. 5. §. 7. Tab. verb. Cõfeſſionis celatio, n. 5. Turrec. c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. a. 1. n. 10. ad 1. & 2. & ibi Nau. n. 146. idẽ Nauar. c. Humanæ aures, 22. q. 5. n. 6.*

II. Sententia, docet non licere vti extra confeſsionem, ſcientia per confeſsionem habita, ſed ſe habere debere confeſſarium, ac ſi nil in confeſsione ſciret. Hanc tenent *Armilla verb. Confeſſor, nu. 7.* vbi ſic inquit, nil agere poteſt confeſſarius propter quod poſsit pœnitens retrahi, & taliter ſe debet habere confeſſor, ac ſi nil de eo vnquam audiiſſet: *Bañes 2. 2. q. 33. a. 8. ad finem.* Ad confirm. reſpondetur: & hanc præcepit P. N. Generalis Claud. Aquauiua an. 1590. obſeruari in Societ. Iesv, prohibens contrariam doctrinam publice, aut priuatim doceri, illiúſque vſum: ſicque concludit, *Ita prorſus in omnibus caſibus noſtri ſe gerãt confeſſarij, ac ſi in confeſſione nihil penitus audiiſſent: ſibique perſuadeant, vt humanarum rerum regimen ab hoc ſacramẽto longiſſime diſtat, ita debere nullatenus ab eo pẽdere.* Prob. 1. ex motu proprio Clem. VIII. de caſuum reſeruat. pro regularib. conceſſo an. 1594. die 26. Maij, ibi, *Tam ſuperiores pro tẽpore exiſtentes, quàm confeſſarij qui poſtea ad ſuperioritatis gradum fuerint promoti, caueant diligentiſſime, ne ea notitia quam de aliorum peccatis in confeſſione habuerunt, ad exteriorem gubernationem vtantur.* Vbi apertè hanc ſent. decidere videtur. 2. Ex ratione textus, *c. Si ſacerdos, de offic. ordin.* ibi, *Licet etiam ei confeſſus ſit, ſed tamen non nominatim, poteſt eum remouere à communione, licet ſciat eſſe reũ, quia nõ vt iudex ſcit, ſed vt Deus.* Vbi quamuis deciſio textus nihil conferat ad confirmandam hanc ſent. quia non dicit abſolutè non poſſe remouere, ſed non poſſe nominatim, id eſt, nomine eius coram aliis expreſſo, vt notat *ibi glo. verb. Nominatim*: at ratio deciſionis confert, ſi enim non vt homo, ſed vt Deus ſcit, ergo ea ſcientia vti minimè debet pro exteriori, & humano foro, ſed tãtum pro foro interno confeſsionis: ſicut è contra, quando ſcit ſolum vt iudex, & vt priuatus ſcit oppoſitum, tantum poteſt vti ea ſcientia in iudicio. 3. Quia ſigillum confeſsionis obligat, non ſolum reſpectu aliorum, ſed etiam ipſius pœnitentis, id eſt, non ſolũ tenetur ſacerdos non detegere aliis peccatum auditum in confeſsione, ſed etiam tenetur nullo modo loqui de ipſo, cum pœnitente extra confeſsionem, nec exprobrare, nec obiicere illi crimen, nec in memoriam reuocare: quamuis enim nõ ſit fractio ſigilli propriè, eſt tamen quoddam genus quaſi reuelationis, & offenditur ſigillũ: vt optimè docẽt *Soto 4. d. 18. q. 4*

q.4.art.6.verſ. Quod ſi ſciſciteris, & de ſigillo,memb.3.q.4.poſt 5. concl. dub.4.verſ. Et argumenta, Metina tract.2.de confeſſ.q. de his quæ à confeſſore celanda ſunt.§.Inde vltra videtur ſequi, Corduba ſuper Sotum,de ſigillo,membr.3.q.4.concluſ.5.dub.1.verſ.Secunda regula, Ledeſ.2.p.4.q.10.a.5.dub.6.paulo poſt princ.§. Ad hoc reſpondet: Nauar.c.Inter verba, in noua edit.corollar.59.mem. 160. Palacios 4.d.21.diſp.2.§.Iidem dices.f.458.Barth.à Ledeſ. de pœnitentia,dub.34.fine,Enriquez l.8.de Euchariſt.cap.59.n.3. & l.6.de pœnitent.c.20.n.7.Philiarc.de offic. Sacerd.to.1.p.2.l.2. cap.30.ante §.Quod ſi confeſſor.Bañes 2.2.q.33.art.8.dub.8.p.3. verſ.Tertia ratio, quia ipſe pœnitens,f.1286.Angles floribus 1.p.c. 3. de confeſſ.a.vlt.diffic.4.f.304. Pro eadem ſententia ſunt Victoria ſum.de confeſſ.n.155.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.55.concl. 12.n.15.Philiarc.d.l.2.cap.26.§.Si ſacerdos aliquem,qui cum Soto de ſigillo, d.dub.4.fine,aiunt nullo modo licere confeſſori, qui errauit in confeſſione,conuenire iterum pœnitentem, commemorando aliquod peccatum: quia hoc eſſet exprobrare illi peccatum, ſed oportere prius petere licentiam, quod ſi concedere nolit, liberum eſſe confeſſarium ab ea obligatione: ſi ergo propter bonum pœnitentis ſpirituale, & ad præteritum confeſſionis errorem corrigendum, nullo modo licet loqui cum ipſo pænitente, abſque eius licentia de peccato in confeſſione detecto, eſſetque exprobrare illi crimen, à fortiori non licebit ob crimen auditum in confeſſione, negare illi etiam occultè Euchariſtiam, ordines, ſuffragium, vel remouere eum ab officio ad nutum amobili, quia ſaltem ipſi pœnitenti obiicitur crimen, de illóque, facto ipſo reprehenditur. Et confirm. quia ſicut non licet confeſſori aliquid efficere, vnde alij rationabiliter ſuſpicari poſſint peccatum auditum in confeſſione, ita eſt illicitum, licet non in eodem gradu aliquid facere, vnde pœnitens rationabiliter intelligere poſſit id fieri ob peccatum illud, cum ſigillum obliget ne peccatum aliis, aut ipſi pœnitenti extra confeſſionem reueletur: ergo ſicut nefas eſſet negare Euchariſtiam, amouere ab officio, quando alij meritò intelligerent cauſam eſſe peccatum notum in confeſſione, ita nefas erit, quando ipſemet pœnitens id intelligit. Confirm. amplius, quia ob id teſte *Soto de ſecreto,memb. 3.q.4. dub.4. poſt.5.concl.verſ. Et ad argumenta*, negatur licitum eſſe extra confeſſionem, reuocare pœnitenti in memoriam peccatum in ipſa auditum, etiam conſolandi ipſum gratia: quia pudore ſuffundetur, & reddetur odioſa confeſſio: ergo multo minus licebit facto ipſo, remouendo ab officio, negata Euchariſtia, vel ſuffragio, exprobrare illi crimen: maiorem enim patietur verecundiam, & magis odioſa efficietur confeſſio. 4. principaliter probatur, quia ratio potiſſima ob quam ſigilli præceptum tam inuiolabiliter obligat, vt nullo in euentu id frangere liceat, cum cætera ſecreta quantumcunque grauia, & iureiurando vallata, aliquando detegere liceat, eſt, teſte *Metina, C.de Confeſſione, quæſt. De his quæ à confeſſore celanda ſunt.§.Inde vltra videtur ſequi*: ne confeſſio reddatur oneroſa & odioſa: ita enim magni fecit Chriſtus Dominus hoc confeſſionis expiaculum, & ita facile reddidit, vt quæcumque damna, quæ ex inuiolabili ſigilli cuſtodia ſubſequi poſſent, poſt habuerit: ne peccatores ab ea retraherentur, & ita ſubdit *ibi Metina*, ſimiliter vitãdum eſſe quicquid eam odioſam & oneroſam reddere poteſt, quamuis propriè fractio ſigilli minimè ſit; at nil ita confeſſionem difficilem, oneroſam, & odioſam reddet, quam ſi peccatores intelligant poſſe confeſſorem ob ſolius confeſſionis notitiam, ipſos priuare ordinibus, Euchariſtia, officiis honorificis, negare ſuffragia ad obtinenda officia, vel beneficia: cum hæc omnia tanti homines faciant: ergo meritò negandum eſt id licitum eſſe. Et confirm. quia data veritate prioris ſententiæ, ceſſant vtilitates ſigilli, quas commemorat *D.Thom.4.diſt.21.q.3.a.1.quæſtiunc.1.corp.* nimirum, vt homines ad confeſſionem attrahantur magis, & ſimplicius peccata detegant. Quare optimè *Ricar.4.diſtin. 21.ar.4.q.2.ad 4.* hæc ait, *Prælatus remouendo ab officio ſuum ſubditum, quem per ſuam confeſſionem ſcit male vti officio ſuo, etſi faciat vtilitatem illius, tamen facit contra vtilitatem communitatis, quia alij per relationem remoti ab officio, ſcientes quod pro ſua confeſſione remotus eſt, proniores reddentur, vt non confiteantur ſecundum veritatem.* Et 2. confirmat. quia eſto nec remotus ipſe ab officio ſuſpicari poſſit id ortum habere ex confeſſione, at ſatis eſt homines noſſe, peccata ſola ex confeſſione cognita ius tribuere ad hoc, vt omnino timeant confiteri, ab eáque retrahantur, ergo. 5. Nam *Tridentin. ſeſſ. 14. doctrina de ſacramento pœnit. c.7.* conuenientiſſimum eſſe criminum grauiorum abſolutionem ſuperioribus reſeruari, docet, ſicque concludit: *Sacerdotes cum nihil poſſint in caſibus reſeruatis, id vnum pœnitentibus perſuadere nitantur, vt ad ſuperiores pro beneficio abſolutionis accedant.* Quo quidem præcepto quæſo, quid grauius, & intolerabilius attenta humana fragilitate imponi poſſet? Si ſuperioribus fas eſſet, ſcientia confeſſionis vti ad externam gubernationem, ad priuandum ſubditos honorificis officiis, & aſcenſu ad ea, cum non tanto impetu lapis feratur ad centrum, quanto humana fragilitas hæc appetit. Tandem quia forus contentioſus, & conſcientiæ longe diuerſi ſunt, atque ita egregiè *D.Thom.4.d.21.q.3.a.1.quæſtiunc.1.ad 3.* quem ſequitur *Syluest.Confeſſio 3.q.14.* ait non eſſe adhibendum remedium peccatis, niſi eo modo, quo deferuntur, & proinde iis delatis in foro conſcientiæ, in eodem foro adhibendum eſſe: ergo non poteſt vti confeſſor ſcientia fori interni extra illum forum.

Quid dicendum in re tam dubia? Pro priori enim ſententia militant auctoritates tot tantorumque virorum, & fortiſſimæ rationes quibus fulcitur: quare negari non poteſt eſſe probabiliſſimam. Verum mihi multo magis ſemper placuit, & modo placet poſterior ſententia, quæ non pœnitendis innititur fundamentis, quamuis authorum teſtimonio ac numero deſtituta ſit: at ſi eo quod matrimonium fauorabile eſt, magis credendum eſt vni Doctori in fauorem illius ſentienti, quam multis contrarium opinantibus, (vt probaui lib.1. diſput.18.num.7.) fortiori ratione id tribuendum eſt ſacramento pœnitentiæ, & eius ſigillo, vt maior fides adhibeatur duobus Doctoribus, quos retuli pro ſecunda ſententia, ſentientibus in ſigilli fauorem, quam multis pro prima allegatis, contrarium opinantibus: fauorabilius enim eſt ſacramentum pœnitentiæ, matrimonio: nam hoc eſt voluntarium, in eo quod bonum prolis temporale vertitur, illud autem eſt neceſſarium, & in eo agitur de æterna animæ ſalute, & ne ab vnico hoc remedio Chriſtiani in peccatum lethale lapſi, retrahantur. Eſt tamen ſano modo intelligenda hæc poſterior ſententia: non enim tenetur confeſſor in omnibus perinde ſe habere, ac ſi nil ſciret, ſed in his ſolum, in quibus eſſet confuſio, & pudor pœnitentis; quia eius honori, aut perſonæ in aliquo præiudicatur, aut non ita bene conſulitur, ſi poſſet confeſſor vti notitia confeſſionis. Verbi gratia, ſi noui in confeſſione, Petrum parare inſidias, vt me necet, poſſum non exire domo, quamuis alias exiturus eſſem: in hoc enim quamuis Petrus intelligat id oriri ex ſcientia ſuæ confeſſionis, nullo pudore ſuffundetur, nec aliquod detrimentum patietur, nec rationabiliter ob id retrahentur homines à confeſſione: verum nullo modo licebit, ob indignitatem in confeſſione cognitam, remouere ab officio ad nutum amobili, vel negare Euchariſtiam, aut ordines, aut beneficium, aut ſuffragium, quamuis hæc voluntaria ſint: quia inde confundetur pœnitens, & retrahetur à confeſſione: hæc enim ſunt exprobratio quædam, & virtualis obiectio peccati detecti in confeſſione: & ita *Armilla verb. Confeſſor, num. 7.* quem allegaui n. præcedenti, pro hac ſent. non dixit abſolutè, nihil poſſe agere confeſſorem motum ex confeſſionis notitia: ſed nil poſſe agere, ob quod pœnitens poſſit à confeſſione retrahi: atque ita fatetur *ibidem nu. 12.* ſacerdotem per confeſſionem conſcium conſpirationis in ſui ipſius necem in aliquo loco, poſſe occaſione aliunde ſumpta illinc recedere. 4

Ad argumenta propoſita nu. 2. reſpondetur. Ad 1. dic. cum textum non intelligi de confeſſione ſacramentali, 5

vt notat *ibi gloſſ. verb. Sibi ſoli:* & conſtat ex initio textus, vbi Epiſcopus affirmat reum faſſum eſſe ſibi crimen: quod ſi intelligeretur de ſacramentali confeſſione, eſſet aperta ſigilli reuelatio. Ad 2. dic confeſſionem non tollere ius priſtinum, quod confeſſor habebat, eo pacto quo habebat: cogere tamen ne ex auditis in confeſſione aliquo modo ducatur ad opus aliquod, ex quo cõfuſio, vel damnum ſequatur pœnitenti: ſicut qui nouerat aliquid extra confeſſionem, & poſtea in confeſſione audit, non amittit ius priſtinum illud manifeſtandi, arctatur tamen confeſſionis ſigillo, ne alio modo propalet ratione confeſſionis notitiæ, quam antea ſciuerat. Ad 1. confirmat. conſtat ex proxima ſolutione. Ad 2. confirm. dic ante auditam confeſſionem, nullam eſſe cauſam vt conqueri poſſit pœnitens: ea tamen audita, ſi habeat probabilem coniecturam id oriri ex confeſſione, iuſtam habere cauſam: quod enim faſſus eſt ſacerdoti vt Deo, ſi exprobratur, & virtualiter obiicitur, & cedit in externum detrimẽtum in alio foro: ſi verò huius non habeat probabilem coniecturam, immeritò conqueri: cum enim ex alia cauſa, aut ex libera voluntate poſſet ſacerdos duci, leuis ac temeraria ſuſpicio eſt abſque probabili coniectura. Quamuis autem confeſſor prudenter caueat, ne pœnitenti anſam tribuat ſuſpicandi ſe ex confeſſione duci, adhuc ſigillum offenditur: ſatis enim eſt, ne liberè, & ſimpliciter audeant homines fateri, ſi norint confeſſorem poſſe prædicta cautela adhibita, confeſſionis notitia vti. Ad 3. confirm. nego ſequi: ius enim priſtinum vtendi ſua libertate non tollitur ſacerdoti, ſed ſolum ne confeſſionis ſcientia ducatur. Ad 3. principale, nego tantum teneri ad non reuelandum proprie: quia tenetur etiam non loqui cum ipſo pœnitente, extra confeſſionem de auditis in ea, cum tamen id non ſit proprie detegere confeſſionem, ſed tenetur etiam vitare omne id, per quod aliquo modo ſigillum offenditur, & retrahentur homines à confeſſione, efficietúrque odioſa. Ad 4. dic in neutro caſu ſequi confuſionem pœnitenti, nec eius honori præiudicari, aut bono alicui temporali, quod homines æſtiment; & eſſe huiuſmodi caſus metaphyſicos, qui moraliter nunquam accidunt. Quare licet admittamus poſſe confeſſorem vti confeſſionis ſcientia in iis caſibus, vt ſibi conſulat: nullo modo reddi confeſſionem odioſam, nec fore, vt ideò ab illa peccatores retrahantur: & proinde ſaluam & illæſam manere ſecundam ſententiam, eo modo quo à nobis explicata eſt. Ad 5. fateor illam ſcientiam eſſe aliquo modo humanam, & ita poſſe confeſſorem illa vti, quando eſt ſine aliqua pœnitentis iniuria: irrogatur tamen ei maxima, non eo quod negetur res indebita, ſed ratione modi negandi, quia infidelis eſt confeſſor, dum res ſibi commiſſas ſub confeſſionis ſigillo ad eum forum occultum, virtualiter exprobrat, & obiicit pœnitenti, ac in eius temporale damnum conuertit. Et hoc nocumentum magni momenti eſt, quia retrahet homines à confeſſione, & valde odioſam eam reddet; nec ſacerdos vtitur iure ſuo, dum ob audita in confeſſione negat; & hoc non prouenit ex ſolo pœnitentis diſcurſu; ſed etiam ex ſacerdotis actione, quando eiuſmodi circumſtantiæ concurrerent, vt merito poſſet id ſuſpicari pœnitens; & quando non poſſet id ſuſpicari, ſatis eſt noſſe, poſſe inde prouenire, ídque ſacerdotibus licere, vt homines odioſam habeant confeſſionem, & ab illa retrahantur. Ad vltimum nego eam eſſe cauſam, ſed cauſa eſt, vt arceantur ſubditi ab iis peccatis videntes difficiliorem eſſe abſolutionem, & quia præſumitur prælatos eſſe prudentiores, & fore vt melius conſulant ſaluti gregis ſibi commiſſi, in eo foro ſacramentali.

6 QVÆSTIO II. An retenta priori opinione relata nu. 2. licere ſacerdoti, vti ſcientia confeſſionis: teneatur ea vti, & negare ſuffragium, ordines, & cætera, indigno noto per confeſſionem, caſu quo teneretur, ſi extra confeſſionem conſcius eſſet indignitatis illius? Quidam aiunt teneri, quia ſi eſt parochus, ſuo officio aſtringitur; ſi verò ſit alius ſacerdos, præcepto correctionis fraternæ, quod obligat impedire proximi peccatum, & ſacrilegam receptionem Euchariſtiæ, ordinum, iniuſtam beneficij receptionem, quando licitè, & commodè impediri poteſt; ergo cum in hoc caſu poſſit licitè, & commodè, tenetur. Ita docent *Adrian. 4. q. 5. de confeſſ. poſt dub. 9. paulo ante dubium quod incipit, ex dictis emergit aliud dubium, verſ. Ad tertium principale nego conſequentiam, fol. 297. in paruis voluminibus, col. 1. Nauar. c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. n. 146.* & ad[illegible] 147. hunc eligentem indignum per confeſſionem [illegible] incurrere pœnas iuris ſtatutas contra eligentes [illegible]; *Suarez de Euchariſtia, q. 80. art. 6. diſp. 67.* [illegible] Idem videntur docere alij DD. aſſerentes ſacerdotem non debere eligere indignum per confeſſionem notum, aut debere negare Euchariſtiam ſimili peccatori, quando abſque ſigilli iniuria fieri poteſt. Hi ſunt *D. Th. 4. d. 9. q. vnic. a. 5. quæſtiun. 1. corp. & quodli. 5. a. 13. Alenſis 4. p. q. 49. membr. 1. D. Bonauentura 4. d. 21. in 2. p. a. 2. q. 1. n. 60. & ibi Paludanus q. 3. a. 3. n. 60. Durandus 4. d. 9. q. 5. Altiſiodor. 4. p. ſum. tract. 6. c. 3. q. 4. D. Antonin. 3. p. t. 17. c. 22. §. 1 Victoria ſum. de Euchariſtia, nu. 80. fin. Sotus de ſecreto, memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 1. verſ. Pro deciſione, Ledeſma 1. p. 4. q. 21. a. 6. dub. 3.* & ex iuriſperitis, *Rebuff. c. Omnis, de pœnit. & remiſſ. ſuper verb. Suſcipiens reuerenter, verſ. Octauo non debet, & ſeq. fol. 572. Sylueſt. Euchariſtia 3. q. 5. dicto 1. Tabiena verb. Communicare, q. 53. n. 59. Nauar. ſum. Hiſp. & Lat. c. 21 n. 56. fine.* Addúntque (& multo verius eſt) eligentem indignum ſola confeſſione cognitum minimè ſubiici pœnis iuris in eligentes indignum impoſitis: cuius contrarium tenuit *Nauarr.* vt proximè retuli: hoc (inquam) addunt *Paludan. D. Antonin. Rebuff. ibidem.*

Cæterum quamuis hæc ſententia probabilis ſit, mihi 7
tamen magis placet contraria, minimè teneri, quamuis licitè poſſet. Quia eſt medium valde difficile, & arduum, & grauiſſimo offendendi ſigillum periculo expoſitum, quamuis enim ſpeculatiuè vſus huius ſcientiæ licitus eſſet, at practicè magna prudentia, & cautela opus eſt, & tot requiruntur circumſtantiæ, (vt fatentur DD. aſſerentes eſſe licitum) vt vix fas ſit ea ſcientia vti: ergo quamuis id poſſit ſacerdos licitè, non tamen ad id tenetur: non enim commodè poteſt, ſed magna cum difficultate. Sicut qui vouit caſtitatem, & duxit vxorem, poteſt implere votum ingrediens religionem ante conſummationem: non tamen ad id tenetur, iuxta receptiorem ſententiam, quia medium arduum & perdifficile eſt. 2. Quia Chriſtus Dominus inſtituit hoc ſacramentum, ad medendum peccatori in eo foro interno confeſſionis, ergo tranſgredi limites inſtitutionis eſt obligare confeſſorem ex ea notitia occultiſſimi fori, mederi pœnitenti extra illum forum. Tandem, quia præcepta moralia, & ordinata ad fines naturalis ordinis, debent habere media eiuſdem ordinis: cum finis, & media proportionari debeant, ſed præceptum correctionis fraternæ, eſt morale, & naturalis ordinis, ergo ſcientia peccati proximi requiſita, vt id præceptum obliget, debet eſſe naturalis, nec debet ad id ordinari ſcientia in ſacramẽto, quod ſupernaturalis ordinis eſt, acquiſita. Ita tenent *D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 1. quæſtiunc. 1. ad 3. Paludan. 4. d. 18. q. 8. a. 1. num. 20. Sylueſt. Confeſſio 3. q. 14. Ludouic. Lop. 2. p. inſtruct. de confeſſione, c. 96. quæſt. 1.* Ad argumentum contrarium propoſitum nu. 6. conſtat ex dictis, non enim obligat id præceptum medio tam difficili, & altioris ordinis.

Quæſtio III. Qualiter ſe debeat habere ordinarius, 8
vel parochus, qui nouit in confeſſione impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere? Confusè ſatis loquuntur DD. & varij ſunt dicendi modi. I. eſt debere parochum occultè monere contrahentes, quod ſi nolint deſiſtere, nec poſſit ſuum miniſterium negare, abſque ſigilli periculo, debere eos matrimonio coniungere: vnde ſupponit hæc ſententia debere, ſi abſque periculo ſigilli poſſit ſe eximere, aliis cauſis allegatis: quia tenetur ex officio impedire peccatum contrahentium. Sic *Alenſis 4. p. q. 78. membr. 2. a. 1. ad 5. D. Bonau. 4. d. 21. in 2. p. a. 2. q. 1. n. 61. ad finem quæſt. Altiſiodorenſis l. 4. ſumm. tract. 6. c. 5. q.*

.q.4.verſ. Ad hoc eſt ſolutio,& ſeqq. Driedo libr.2. de libert.Chriſtiana,c.7.fere initio,§. Aliud eſt ſcire, Palacios 4.d.21.diſp.2.fol.459.col.1.verſ. nam teſtimonium parochi, Philiarcus de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.30.paulo ante §. Quod ſi confeſſor, Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.217.concluſ.6.n.7. Et ex iuriſperitis, *Henricus cap. Omnis,n.49.de pœnitent.& rem ſſ. Angel. Confeſſio 8.nu.13.Sylueſt. Confeſſio 3.q.12.fine, Tabiena verb.Confeſſionis celatio,q.4.n.5.fine, Maiolus libr.3.de irregular.c.25.n.3.§. Affinitas,fine.*

9 II. dicendi modus eſt,ſi publice petant volentes contrahere,teneri parochum eos coniungere. Quia ob peccatum cognitum in occulto pœnitentiæ foro,nequit contrahentes priuare iure quod habent petendi matrimonium in foro Eccleſiæ, dum in eo latet impedimentum. Sic tenent *Adrianus 4.q. de confeſſ.poſt dubium 9.paulo ante dubium quod incipit, Ex dictis emergit aliud dubium, in ſolut. ad 3.in paruis volum.fol.297.col.2.Sotus 4.d.18.q.4.a.5. poſt 1.concluſ. verſ. Hinc fit*, limitans quando alias ſubterfugere nequit: *Nauar.c. Sacerdos,nu.144.de pœniten.d.6.* addens poſſe eos occulte monere: *Fr. Metina lib.2.ſum.c.4.f.267.col.1.* Et in alio ſimili, nempe quando peccator ſola confeſſione notus petit Euchariſtiam,docét idem aliqui DD.aſſerentes ſi occulte petat,debere ei negari,ſecus ſi publice. Sic *D.Thom.4.diſt.9 q.vn.a.5. quæſtiunc. 1.corp. Alenſis 4.p.q.49. memb.1.Victoria ſum.de Euchariſtia,n.80.fine, Ledeſma 1.p.4.q.21.art.6.dub.3.Suarez de Euchariſtia,q.80.a.6.diſp.67.ſectione 3.Bartholomæus à Ledeſma de Euchariſtia, dubio 23.concluſ.3.*

10 III. dicendi modus eſt, abſolute non debere abſtinere parochum à tali matrimonio miniſtrando. Quia notitia confeſſionis ius minime tribuit in alio foro. Sic *Metina tract.1.de confeſſione,quæſt.De his quæ à confeſſore celanda ſunt, verſ.Sequitur amplius,ſi duo volunt.* Quod idem cum quadam moderatione ſequitur *Enriquez lib.6.de pœnitentia, cap.23. numer. 3. fine*, ait enim paſtorem non poſſe negare matrimonium, quando iam ſunt factæ monitiones: habent enim tunc contrahentes ius iam acquiſitum: debere tamen negare licentiam faciendi monitiones.

11 IV. dicendi modus eſt,ſi miniſter non tenetur ex officio, quia non eſt proprius parochus, quamuis licentiam habeat à proprio parocho aſſiſtendi matrimonio, poſſe negare. Cum enim ſit voluntarius miniſter,poteſt & debet iure ſuo vti negando aſſiſtentiã, vt vitet proximi peccatum: ſi vero tenetur ex officio,non poſſe negare ſacramenta etiam occulte petita, quamuis ceſſet periculum fractionis ſigilli. Quia ſcita in pœnitentiæ foro, non tribuunt ius negandi miniſterium alias debitum. Sic *Paludan.4.diſt.21.q.3.a.3.num.60.* & tenent in alio ſimili,nimirum quando peccator occultus per ſolam confeſſionem notus,petit Euchariſtiam, aliqui DD. aiunt enim occulte petenti non poſſe parochum tempore quo tenetur miniſtrare, denegare Euchariſtiam: ſecus non parochum, vel parochum ſi petatur,quando non tenetur miniſtrare. Hi ſunt *Paludan.4.d.9.q.4.a.1.concl.3.n.6.D. Ant.3.p.t.14.c.12. §.2.Sylu.Euchariſtia 3.q.5.dicto 1.Sotus 4.d.12.q.1.a.6.verſ.Si autem,& ſequ.Nauarr.ſum.Hiſpana,& Latina c.21.n.55.& 56. Palacios 4.d.9.diſp.12.concl.3.& 5.Lud.Lop. 2.p.inſtruct.c.76. de Euchariſtia,§.Porro illa,& ſeq.Manuel 1.to.ſum.2.editione,c.68.concl.6.n.6.* Diſcrepat tamen *Sotus,& Lud. Lop.* ab aliis DD. in hoc, quod dicunt etiam parochum non poſſe negare Euchariſtiam occultè petenti,noto peccatori per ſolam confeſſionem, licet petat extra Paſcha, & mortis articulum, niſi tanta ſit frequentia, vt vilipendium videatur:& quando nõn eſt parochus,limitant etiam *Sotus, Lud. Lop.& Manuel*, niſi is qui non eſt parochus,publice aliis miniſtraret Euchariſtiam ex licentia parochi, aut priuilegio,& inter ipſos accederet peccator notus per confeſſionem:non enim poſſet tunc eum expellere, quia eſſet nota & ſuſpicio peccati auditi in confeſſione.

12 V. dicendi modus eſt,ſi ſit parochus, poſſitque ſe citra confeſſionis ſuſpicionem eximere, eum probe facturum ſe eximendo:ſi vero nequeat, teneri miniſtrare matrimonium:ſi autem parochus non ſit,quamuis habeat licétiam miniſtrandi,debere ſe excuſare. Sic *Sotus de ſecreto,membro 3.q.4.poſt 5.concluſ.dub.1.verſ.Pro deciſione; Cordubâ additionibus ad eundem locum Soti: Ledeſm.2.p.4.q.10.a.5.dubio 4.Veracruz appendice ad ſpeculum,circa a.15.1.partis,ad fin.fol.109.* Hi tamen DD. non diſtinguunt,an peccator ille publice petat matrimonium,an occulte;at diſtinguunt in alio ſimili quidam DD. & dicunt peccatori noto per confeſſionem petenti occulte Euchariſtiam, poſſe etiam parochum negare: ſi vero publice petat, non poſſe parochum negare tempore quo miniſtrare tenetur: ſecus ſi tunc non teneatur,vel non ſit parochus. Sic *Durandus 4.d.21.qu.5.Adrian. quodlibeto 3.art.3.verſic. Pro reſponſione dico 1.in paruis voluminib.fol.61.col.1.Tabiena verb.Communicare,q.53.nu.59.*

Hæc ſunt quæ in hac quæſtione ex DD.colligere potui: 13
verum omnes illi loquũtur conſequenter ad ſententiam, quam defendunt poſſe, ſcilicet, ſacerdotem vti ſcientia confeſſionis ad gubernandos actus externos: & ea retenta opinione,placet præ aliis quintus dicendi modus relatus n.præc.nempe occulte petenti poſſe etiam parochum negare:quod etiam docent DD.allegati n.9.pro ſecundo dicendi modo; publice autem petenti non poſſe parochum negare, ſecus alios ſacerdotes, qui libere ex ipſius licentia miniſtrare poſſunt. Credo tamen,nec parochum, nec alios ſacerdotes teneri negare,ſiue alter publice, ſiue occulte petat, iuxta dicta n.7. Hæc dicta ſint retenta illa opinione,ſequendo autem noſtram,nimirum, non licere ſacerdoti vti ſcientia confeſſionis ad externos actus extra confeſſionem:ſtatuo ſequentes concluſiones.

I. Concluſio ſit,parochus, ſiue quicumque alius ſacerdos habens licentiam aſſiſtendi matrim. vel miniſtrandi quodcumque aliud ſacramentum, nequit expellere peccatorem etiam occulte petentem, ob ſolum peccatum in confeſſione notum. Prob. quia (vt dixi numer.4.) non poteſt iuuari ex confeſſionis ſcientia ad actus externos,quoties redderetur confeſſio odioſa, & retraherentur homines ab ipſa, quod eueniret, ſi noſſent ob peccata in confeſſione audita poſſe illis negari Euchariſtiam, matrimonium,aut alia ſacramenta. 14

II. Concluſio, ſi talis peccator occulte petat, poteſt confeſſor ipſum ſecreto monere vt deſiſtat: vt fatentur vniuerſi DD.citati pro omnibus ſentẽtiis: & quamuis *Palud.d.4.21.q.3.a.3.n.60.& D.Anton.3.p.t.17. c.22. §. 1.verſ. Item quia prælatus*, dicant ſemper poſſe pœnitentem occulte moneri à confeſſore: quia hoc non eſt confeſſionem detegere: dicendum tamen eſt id non licere,niſi prius obtenta licentia ab ipſo pœnitente,vel intra confeſſionem: licet enim non ſit propria ſigilli fractio,offenditur tamen, quando extra confeſſionem ſermo habetur de auditis in illa, cum ipſomet pœnitente, abſque ipſius licentia: (vt probaui num.3.) Et in propriis terminis eam admonitionem faciendam eſſe in confeſſione, docent *Ledeſma 2.p.4.q.10.art.5.dubio 4. §. Præterea ſi prouincialis, Barth. à Ledeſma de pœnitentia, dubio 32. concluſ.7.* 15

Vltima concluſio,credo non teneri confeſſorem petere licẽtiam à pœnitente,vt eum moneat de peccato quod vult admittere: ſed tantum in cõfeſſione teneri eum monere,quia (vt tradunt *D. Thom.4.d.21.q.3.a.1.quæſtiuncula 1. ad 3.Paludan.4.d.18.q.8.a.1.nu.20.Sylueſt. Confeſſio 3.q.14.*) ex auditis in confeſſione non arctatur confeſſor ad aliquid faciendum, vel omittendum, vel remedium adhibendum extra illam. Ea enim notitia eſt,ad ſolum pœnitentiæ forum. Præterea, quia multi pœnitentes egre ferent eam licentiam peti, ac peccati cõfeſſi memoriam refricari: vellent enim peccata omnino memoria excidiſſe. 16

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm ita neceſſaria ſit præſentia parochi, & teſtium in matrimonio: vt in nullo euentu aliter contractum, validum ſit?

SVMMARIVM.

Proponuntur caſus, in quibus poſſet aliquis exiſtimare poſſe contrahi matrimonium abſque parocho,& teſtibus,n.1.

vt notat *ibi gloſſ. verb. Sibi ſoli:* & conſtat ex initio textus, vbi Epiſcopus affirmat reum falſum eſſe ſibi crimen: quod ſi intelligeretur de ſacramentali confeſſione, eſſet aperta ſigilli reuelatio. Ad 2. dic confeſſionem non tollere ius priſtinum, quod confeſſor habebat, eo pacto quo habebat: cogere tamen ne ex auditis in confeſſione aliquo modo ducatur ad opus aliquod, ex quo cõfuſio, vel damnum ſequatur pœnitenti: ſicut qui nouerat aliquid extra confeſſionem, & poſtea in confeſſione audit, non amittit ius priſtinum illud manifeſtandi, arctatur tamen confeſſionis ſigillo, ne alio modo propalet ratione confeſſionis notitiæ, quam antea ſciuerat. Ad 1. confirmat. conſtat ex proxima ſolutione. Ad 2. confirm. dic ante auditam confeſſionem, nullam eſſe cauſam vt conqueri poſſit pœnitens: ea tamen audita, ſi habeat probabilem coniecturam id oriri ex confeſſione, iuſtam habere cauſam: quod enim falſus eſt ſacerdoti vt Deo, ſi exprobratur, & virtualiter obiicitur, & cedit in externum detrimẽtum in alio foro: ſi verò huius non habeat probabilem coniecturam, immeritò conqueri: cum enim ex alia cauſa, aut ex libera voluntate poſſet ſacerdos duci, leuis ac temeraria ſuſpicio eſt abſque probabili coniectura. Quamuis autem confeſſor prudenter caueat, ne pœnitenti anſam tribuat ſuſpicandi ſe ex confeſſione duci, adhuc ſigillum offenditur: ſatis enim eſt, ne liberè, & ſimpliciter audeant homines fateri, ſi norint confeſſorem poſſe prædicta cautela adhibita, confeſſionis notitia vti. Ad 3. confirm. nego ſequi: ius enim priſtinum vtendi ſua libertate non tollitur ſacerdoti, ſed ſolum ne confeſſionis ſcientia ducatur. Ad 3. principale, nego tantum teneri ad non reuelandum propriè: quia tenetur etiam non loqui cum ipſo pœnitente, extra confeſſionem de auditis in ea, cum tamen id non ſit propriè detegere confeſſionem, ſed tenetur etiam vitare omne id, per quod aliquo modo ſigillum offenditur, & retrahentur homines à confeſſione, efficietúrque odioſa. Ad 4. dic in neutro caſu ſequi confuſionem pœnitenti, nec eius honori præiudicari, aut bono alicui temporali, quod homines æſtiment; & eſſe huiuſmodi caſus metaphyſicos, qui moraliter nunquam accidunt. Quare licet admittamus poſſe confeſſorem vti confeſſionis ſcientia in iis caſibus, vt ſibi conſulat: nullo modo reddi confeſſionem odioſam, nec fore, vt ideò ab illa peccatores retrahantur: & proinde ſaluam & illæſam manere ſecundam ſententiam, eo modo quo à nobis explicata eſt. Ad 5. fateor illam ſcientiam eſſe aliquo modo humanam, & ita poſſe confeſſorem illa vti, quando eſt ſine aliqua pœnitentis iniuria: irrogatur tamen ei maxima, non eo quod negetur res indebita, ſed ratione modi negandi, quia infidelis eſt confeſſor, dum res ſibi commiſſas ſub confeſſionis ſigillo ad eum forum occultum, virtualiter exprobrat, & obiicit pœnitenti, ac in eius temporale damnum conuertit. Et hoc nocumentum magni momenti eſt, quia retrahet homines à confeſſione, & valde odioſam eam reddet; nec ſacerdos vtitur iure ſuo, dum ob audita in confeſſione negat; & hoc non prouenit ex ſolo pœnitentis diſcurſu; ſed etiam ex ſacerdotis actione, quando eiuſmodi circumſtantiæ concurrerent, vt merito poſſet id ſuſpicari pœnitens; & quando non poſſet id ſuſpicari, ſatis eſt noſſe, poſſe inde prouenire, ídque ſacerdotibus licere, vt homines odioſam habeant confeſſionem, & ab illa retrahantur. Ad vltimum nego eam eſſe cauſam, ſed cauſa eſt, vt arceantur ſubditi ab iis peccatis videntes difficiliorem eſſe abſolutionem, & quia præſumitur prælatos eſſe prudentiores, & fore vt melius conſulant ſaluti gregis ſibi commiſſi, in eo foro ſacramentali.

6 Qvæstio II. An retenta priori opinione relata nu. 2. licere ſacerdoti, vti ſcientia confeſſionis: teneatur ea vti, & negare ſuffragium, ordines, & cætera, indigno noto per confeſſionem, caſu quo teneretur, ſi extra confeſſionem cõſcius eſſet indignitatis illius? Quidam aiunt teneri, quia ſi eſt parochus, ſuo officio aſtringitur; ſi verò ſit alius ſacerdos, præcepto correctionis fraternæ, quod obligat impedire proximi peccatum, & ſacrilegam receptionem Euchariſtiæ, ordinum, iniuſtam beneficij receptionem, quando licitè, & commodè impediri poteſt; ergo cum in hoc caſu poſſit licitè, & commodè, tenetur. Ita docent *Adrian. 4. q. 5. de confeſſ. poſt dub. 9. paulo ante dubium quod incipit, ex dictis emergit aliud dubium, verſ. Ad tertium principale nego conſequentiam, fol. 297. in paruis voluminibus, col. 1. Nauar. c. Sacerdos, de pœnit. d. 6. n. 146.* & ad [illegible] 147. hunc eligentem indignum per confeſſionem [illegible] incurrere pœnas iuris ſtatutas contra elig[illegible]num; *Suarez de Euchariſtia, q. 80. art. 6. diſp. 67.* [illegible] Idem videntur docere alij DD. aſſerentes ſacerdo[tem] non debere eligere indignum per confeſſionem [illegible], aut debere negare Euchariſtiam ſimili peccatori, quando abſque ſigilli iniuria fieri poteſt. Hi ſunt *D. Th. 4. d. 9. q. vnic. a. 5. quæſtiun. 1. corp. & quodli. 5. a. 13. Alenſis 4. p. q. 49. membr. 1. D. Bonauentura 4. d. 21. in 2. p. a. 2. q. 1. n. 60. & ibi Paludanus q. 3. a. 3. n. 60. Durandus 4. d. 9. q. 5. Altiſiodor. 4. p. ſum. tract. 6. c. 3. q. 4. D. Antonin. 3. p. t. 17. c. 22. §. 1 Victoria ſum. de Euchariſtia, nu. 80. fin. Sotus de ſecreto, memb. 3. q. 4. concl. 5. dub. 1. verſ. Pro deciſione, Ledeſma 1. p. 4. q. 21. a. 6. dub. 3.* & ex iuriſperitis, *Rebuff. c. Omnis, de pœnit. & remiſſ. ſuper verb. Suſcipiens reuerenter, verſ. Octauo non debet, & ſeq. fol. 572. Syluest. Euchariſtia 3. q. 5. dicto 1. Tabiena verb. Communicare, q. 53. n. 59. Nauar. ſum. Hiſp. & Lat. c. 21 n. 56. fine.* Addúntque (& multo verius eſt) eligentem indignum ſola confeſſione cognitum minimè ſubiici pœnis iuris in eligentes indignum impoſitis: cuius contrarium tenuit *Nauarr.* vt proximè retuli: hoc (inquam) addunt *Paludan. D. Antonin. Rebuff. ibidem.*

Cæterum quamuis hæc ſententia probabilis ſit, mihi 7
tamen magis placet contraria, minimè teneri, quamuis licitè poſſet. Quia eſt medium valde difficile, & arduum, & grauiſſimo offendendi ſigillum periculo expoſitum, quamuis enim ſpeculatiuè vſus huius ſcientiæ licitus eſſet, at practicè magna prudentia, & cautela opus eſt, & tot requiruntur circumſtantiæ, (vt fatentur DD. aſſerentes eſſe licitum) vt vix fas ſit ea ſcientia vti: ergo quamuis id poſſit ſacerdos licitè, non tamen ad id tenetur: non enim commodè poteſt, ſed magna cum difficultate. Sicut qui vouit caſtitatem, & duxit vxorem, poteſt implere votum ingrediens religionem ante conſummationem: non tamen ad id tenetur, iuxta receptiorem ſententiam, quia medium arduum & perdifficile eſt. 2. Quia Chriſtus Dominus inſtituit hoc ſacramentum, ad medendum peccatori in eo foro interno confeſſionis, ergo tranſgredi limites inſtitutionis eſt obligare confeſſorem ex ea notitia occultiſſimi fori, mederi pœnitenti extra illum forum. Tandem, quia præcepta moralia, & ordinata ad fines naturalis ordinis, debent habere media eiuſdem ordinis: cum finis, & media proportionari debeant, ſed præceptum correctionis fraternæ, eſt morale, & naturalis ordinis, ergo ſcientia peccati proximi requiſita, vt id præceptum obliget, debet eſſe naturalis, nec debet ad id ordinari ſcientia in ſacramẽto, quod ſupernaturalis ordinis eſt, acquiſita. Ita tenent *D. Th. 4. d. 21. q. 3. a. 1. quæſtiunc. 1. ad 3. Paludan. 4. d. 18. q. 8. a. 1. num. 20. Syluest. Confeſſio 3. q. 14. Ludouic. Lop. 2. p. inſtruct. de confeſſione, c. 96. quæſt. 1.* Ad argumentum contrarium propoſitum nu. 6. conſtat ex dictis, non enim obligat id præceptum medio tam difficili, & altioris ordinis.

Quæſtio III. Qualiter ſe debeat habere ordinarius, 8
vel parochus, qui nouit in confeſſione impedimentum dirimens matrimonium volentium contrahere? Confuſè ſatis loquuntur DD. & varij ſunt dicendi modi. I. eſt debere parochum occultè monere contrahentes, quod ſi nolint deſiſtere, nec poſſit ſuum miniſterium negare, abſque ſigilli periculo, debere eos matrimonio coniungere: vnde ſupponit hæc ſententia debere, ſi abſque periculo ſigilli poſſit ſe eximere, aliis cauſis allegatis: quia tenetur ex officio impedire peccatum contrahentium. Sic *Alenſis 4. p. q. 78. membr. 2. a. 1. ad 5. D. Bonau. 4. d. 21. in 2. p. a. 2. q. 1. n. 61. ad finem quæſt. Altiſiodorenſis l. 4. ſumm. tract. 6. c. 3. q.*

3.q.4.*verſ. Id hoc eſt ſolutio,& ſeqq. Driedo libr.2. de libert. Chriſtiana,c.7.fere initio,§. Aliud eſt ſcire, Palacios 4.d.21.diſp.1.fol. 459. col.1.verſ. nam teſtimonium parochi, Philiarcus de offic. ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.30.paulo ante §. Quod ſi confeſſor, Manuel 1.to. ſum.2.edit.c.217.concluſ.6.n.7.* Et ex iuriſperitis, *Henricus cap. Omnis,n.49.de pœnitent.& rem ſſ. Angel. Confeſſio 8.nu.13. Syl-ueſt. Confeſſio 3.q.12.fine, Tabiena verb. Confeſſionis celatio,q.4. n.5.fine, Maiolus libr.3.de irregular.c.25.n.3.§. Affinitas,fine.*

9 II. dicendi modus eſt, ſi publice petant volentes contrahere, teneri parochum eos coniungere. Quia ob peccatum cognitum in occulto pœnitentiæ foro, nequit contrahentes priuare iure quod habent petendi matrimonium in foro Eccleſiæ, dum in eo latet impedimentum. Sic tenent *Adrianus 4.q.1.de confeſſ.poſt dubium 9.paulo ante dubium quod incipit, Ex dictis emergit aliud dubium, in ſolut. ad 3.in paruis volum.fol.297.col.2. Sotus 4.d.18.q.4.a.5. poſt 1.concluſ. verſ. Hinc fit*, limitans quando alias ſubterfugere nequit: *Nauar.c. Sacerdos,nu.144.de pœniten.d.6.* addens poſſe eos occulte monere: *Fr. Metina lib.2.ſum.c.4.f.267.col.1.* Et in alio ſimili, nempe quando peccator ſola confeſſione notus petit Euchariſtiam, docet idem aliqui DD. aſſerentes ſi occulte petat, debere ei negari, ſecus ſi publice. Sic *D.Thom.4.diſt.9 q.vn.a.5. quæſtiunc.1.corp. Alenſis 4.p.q.49. memb.1. Victoria ſum.de Euchariſtia,n.80.fine, Ledeſma 1.p.4.q. 21.art.6.dub.3. Suarez de Euchariſtia,q.80.a.6.diſp.67.ſectione 3. Bartholomæus à Ledeſma de Euchariſtia, dubio 23.concluſ.3.*

10 III. dicendi modus eſt, abſolute non debere abſtinere parochum à tali matrimonio miniſtrando. Quia notitia confeſſionis ius minime tribuit in alio foro. Sic *Metina tract.2.de confeſſione,quæſt. De his quæ à confeſſore celanda ſunt, verſ. Sequitur amplius,ſi duo volunt.* Quod idem cum quadam moderatione ſequitur *Enriquez lib.6.de pœnitentia, cap.23. numer.3.fine*, ait enim paſtorem non poſſe negare matrimonium, quando iam ſunt factæ monitiones: habent enim tunc contrahentes ius iam acquiſitum: debere tamen negare licentiam faciendi monitiones.

11 IV. dicendi modus eſt, ſi miniſter non tenetur ex officio, quia non eſt proprius parochus, quamuis licentiam habeat à proprio parocho aſſiſtendi matrimonio, poſſe negare. Cum enim ſit voluntarius miniſter, poteſt & debet iure ſuo vti negando aſſiſtentiã, vt vitet proximi peccatum: ſi vero tenetur ex officio, non poſſe negare ſacramenta etiam occulte petita, quamuis ceſſet periculum fractionis ſigilli. Quia ſcita in pœnitentiæ foro, non tribuunt ius negandi miniſterium alias debitum. Sic *Paludan.4.diſt.21.q.3.a.3.num.60.* & tenent in alio ſimili, nimirum quando peccator occultus per ſolam confeſſionem notus, petit Euchariſtiam, aliqui DD. aiunt enim occulte petenti non poſſe parochum tempore quo tenetur miniſtrare, denegare Euchariſtiam: ſecus non parochum, vel parochum ſi petatur, quando non tenetur miniſtrare. Hi ſunt *Paludan.4.d.9.q.4.a.1.concl.3.n.6. D. Ant.3.p.t.14.c.12. §.2. Sylu. Euchariſtia 3.q.5.dicto 1. Sotus 4.d.12.q.1.a.6.verſ. Si autem,& ſequ. Nauarr. ſum. Hiſpana,& Latina c.21.n.55.& 56. Palacios 4.d.9.diſp.12.concl.3.& 5. Lud. Lop. 2.p.inſtruct.c.76. de Euchariſtia,§. Porro illa,& ſeq. Manuel 1.to.ſum.2.editione,c. 68.concl.6.n.6.* Diſcrepat tamen *Sotus,& Lud. Lop.* ab aliis DD. in hoc, quod dicunt etiam parochum non poſſe negare Euchariſtiam occultè petenti, noto peccatori per ſolam confeſſionem, licet petat extra Paſcha, & mortis articulum, niſi tanta ſit frequentia, vt vilipendium videatur: & quando non eſt parochus, limitant etiam *Sotus, Lud. Lop. & Manuel*, niſi is qui non eſt parochus, publice aliis miniſtraret Euchariſtiam ex licentia parochi, aut priuilegio, & inter ipſos accederet peccator notus per confeſſionem: non enim poſſet tunc eum expellere, quia eſſet nota & ſuſpicio peccati auditi in confeſſione.

12 V. dicendi modus eſt, ſi ſit parochus, poſſitque ſe citra confeſſionis ſuſpicionem eximere, cum probe facturum ſe eximendo: ſi vero nequeat, teneri miniſtrare matrimonium: ſi autem parochus non ſit, quamuis habeat licẽtiam miniſtrandi, debere ſe excuſare. Sic *Sotus de ſecreto, membro 3.q.4.poſt 5.concluſ.dub.1.verſ. Pro deciſione, Corduba additionibus ad eundem locum Soti: Ledeſm.2.p.4.q.10.a.5.dubio 4. Veracruz appendice ad ſpeculum, circa a.15.1.partis, ad fin.fol.109.* Hi tamen DD. non diſtinguunt, an peccator ille publice petat matrimonium, an occulte; at diſtinguunt in alio ſimili quidam DD. & dicunt peccatori noto per confeſſionem petenti occulte Euchariſtiam, poſſe etiam parochum negare: ſi vero publice petat, non poſſe parochum negare tempore quo miniſtrare tenetur: ſecus ſi tunc non teneatur, vel non ſit parochus. Sic *Durandus 4.d.21.qu.5. Adrian. quodlibeto 3.art.3. verſic. Pro reſponſione dico 1.in paruis voluminib.fol.61.col.1. Tabiena verb. Communicare,q.53.nu.59.*

Hæc ſunt quæ in hac quæſtione ex DD. colligere potui: 13 verum omnes illi loquũtur conſequenter ad ſententiam, quam defendunt poſſe, ſcilicet, ſacerdotem vti ſcientia confeſſionis ad gubernandos actus externos: & ea retenta opinione, placet præ aliis quintus dicendi modus relatus n.præc. nempe occulte petenti poſſe etiam parochum negare: quod etiam docent DD. allegati n.9. pro ſecundo dicendi modo; publice autem petenti non poſſe parochum negare, ſecus alios ſacerdotes, qui libere ex ipſius licentia miniſtrare poſſunt. Credo tamen, nec parochum, nec alios ſacerdotes teneri negare, ſiue alter publice, ſiue occulte petat, iuxta dicta n.7. Hæc dicta ſint retenta illa opinione, ſequendo autem noſtram, nimirum, non licere ſacerdoti vti ſcientia confeſſionis ad externos actus extra confeſſionem: ſtatuo ſequentes concluſiones.

I. Concluſio ſit, parochus, ſiue quicumque alius ſacer- 14 dos habens licentiam aſſiſtendi matrim. vel miniſtrandi quodcumque aliud ſacramentum, nequit expellere peccatorem etiam occulte petentem, ob ſolum peccatum in confeſſione notum. Prob. quia (vt dixi numer.4.) non poteſt iuuari ex confeſſionis ſcientia ad actus externos, quoties redderetur confeſſio odioſa, & retraherentur homines ab ipſa, quod eueniret, ſi noſſent ob peccata in confeſſione audita poſſe illis negari Euchariſtiam, matrimonium, aut alia ſacramenta.

II. Concluſio, ſi talis peccator occulte petat, poteſt 15 confeſſor ipſum ſecreto monere vt deſiſtat: vt fatentur vniuerſi DD. citati pro omnibus ſentẽtiis: & quamuis *Palud.d.4.21.q.3.a.3.n.60.& D. Anton.3.p.t.17.c.22.§.1.verſ. Item quia prælatus*, dicant ſemper poſſe pœnitentem occulte moneri à confeſſore: quia hoc non eſt confeſſionem detegere: dicendum tamen eſt id non licere, niſi prius obtenta licentia ab ipſo pœnitente, vel intra confeſſionem: licet enim non ſit propria ſigilli fractio, offenditur tamen, quando extra confeſſionem ſermo habetur de auditis in illa, cum ipſomet pœnitente, abſque ipſius licentia: (vt probaui num.3.) Et in propriis terminis eam admonitionem faciendam eſſe in confeſſione, docent *Ledeſma 2.p. 4.q.10.art.5.dubio 4. §. Præterea ſi prouincialis, Barth. à Ledeſma de pœnitentia, dubio 32. concluſ.7.*

Vltima concluſio, credo non teneri confeſſorem pete- 16 re licẽtiam à pœnitente, vt eum moneat de peccato quod vult admittere: ſed tantum in cõfeſſione teneri eum monere, quia (vt tradunt *D. Thom.4.d.21.q.3.a.1.quæſtiuncula 1. ad 3. Paludan.4.d.18.q.8.a.1.nu.20. Syluest. Confeſſio 3.q.14.*) ex auditis in confeſſione non arctatur confeſſor ad aliquid faciendum, vel omittendum, vel remedium adhibendum extra illam. Ea enim notitia eſt, ad ſolum pœnitentiæ forum. Præterea, quia multi pœnitentes egre ferent eam licentiam peti, ac peccati cõfeſſi memoriam refricari: vellent enim peccata omnino memoria excidiſſe.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm ita neceſſaria ſit præſentia parochi, & teſtium in matrimonio: vt in nullo euentu aliter contractum, validum ſit?

SVMMARIVM.

Proponuntur caſus, in quibus poſſet aliquis exiſtimare poſſe contrahi matrimonium abſque parocho, & teſtibus, n.1.

Quando prius eſt coram illis contractum, & reperitur nullum ob occultum impedimentum: remiſſiue, 2.

Quid, in articulo mortis, vbi non eſt recurſus ad parochum: ponitur opinio affirmans, nu. 3. Et ibi, idem in hæreticorum locis, & in nouo orbe, vbi non eſt parochi copia: & dum tutores volunt indigno matrimonio collocare puellam.

Vera opinio contraria, n. 4. Et ſoluuntur argum. nu. 5. & ibi, ſimplex ſacerdos non poteſt in mortis articulo aſſiſtere matrimonio.

Forma inducitur vbi eſt decretum annullans, vel dicitur aliter fieri non poſſe, 4.

An ex epiſcopi diſpenſatione liceat ob magnam neceſſitatem contrahere abſque parocho & teſtibus, num. 6. Et ibi, qui de vno dicit, de alio negare videtur.

Quid, ſi matrimonium publice contrahatur, ſcienti maiori viciniæ parte, 7.

Quid, ſi contrahatur ab infidelibus ſubiectis principibus Chriſtianis, inhabitantibuſque in locis vbi Tridentinum obligat, vel locis temporaliter Pontifici ſubiectis, 8.

Quid, ſi contrahentes ignorabant inuincibiliter decretum Tridentini: proponuntur argumenta probantia valere matrimonium, 9.

Tunc non valet, n. 10. Et ibi, quando pœna annullationis liget ignorãtes.

Soluuntur argumenta, n. 11. Et ibi, quando inhabilitas ſit pœna.

1 EGIMVS de denunciationibus præuiis matrimonio, vt licite contrahatur: iam de præſentia parochi, & teſtium neceſſario requiſita ad ipſius valorem, agẽdum eſt: priuſque hac diſputatione, & ſequenti diſputandum eſt, an ea præſentia ſemper deſideretur: deinceps de qualitatibus in parocho requiſitis: deinde quis proprius parochus dicatur: mox de qualitate licẽtiæ per parochũ alij ſacerdoti concesſæ, & à quo concedi poſſit: tandem de qualitate præſentiæ parochi ipſorumque teſtiũ. VII. igitur caſus excogitari poſsũt, in quibus aliquis exiſtimare poſſet validũ eſſe matrimoniũ abſq; parocho, & teſtibus. I. eſt, vbi prius coram illis contractum eſt, & reperitur nullum ob occultum impedimentum. II. In mortis articulo. III. Ex epiſcopi diſpenſatione. IV. Quando matrim. publice contrahitur. V. Dum infideles inter ſe matrim. ineunt, ſubiecti temporaliter iuriſdictioni Eccleſiæ. VI. Dum contrahentes abſque parocho, & teſtibus inuincibiliter ignorabant decretum Tridentini. Vltimus, quando contrahitur matrim. in locis, vbi Tridentinum non obligat, vel, quia non eſt receptum, vel quia non eſt legitime publicatum: vt dum Chriſtiani captiui apud infideles contrahunt matrimonium: & hoc, ſiue contrahatur ab incolis, in eo, vel in alio loco per quem tranſeunt, vbi obligat: ſiue à tranſeuntibus per locum, vbi non obligat. De 6. igitur prioribus caſibus præſenti diſp. agendum eſt, de vltimo autem diſp. ſequenti.

2 In 1. caſu, quando matrimonium ſemel legitimè contractum eſt, & inuenitur nullum ob occultum impedimentum, quid dicendum ſit, late diſputaui l. 2. diſp. 37.

3 In 2. caſu, quando contrahere volens, eſt in mortis articulo, valdeque neceſſarium eſſet matrimonium, nec eſſet parochi copia: videtur non eſſe neceſſarium ſeruare hanc formam. Primò, quia leges diuinæ recipiunt interpretationem ex bono, & æquo, & ex epicheia, vt quæ pro tuenda charitate inducta ſunt, ipſi non aduerſentur: ſicut *Ioan.* 3. habetur neminem abſque baptiſmo ſaluari poſſe, & tamen deficiente miniſtri, vel aquæ copia, ſatis eſſet baptiſmi votũ: ergo à fortiori leges humanæ recipiunt eandem epicheiam: ſed ſi in hoc caſu matrim. abſque parocho, & teſtibus initum, eſſet nullum, aduerſaretur charitati, quia proles per matrim. illud legitimanda, deſtituta maneret, & ſæpe morti proximi valde affecti erga concubinam, ſalus ſpiritualis periclitaretur non contracto matrimonio, quo huic prauæ affectioni conſulat: ergo decretum Tridentini obligans coram parocho, & teſtibus contrahere, ex æquitate, & epicheia cenſendum eſt in hoc euentu minimè aſtringere. Et confirm. quia quoties caſus euenit iis veſtitus circumſtantiis, quibus non ita expreſsè deciſus eſt, attendendum eſt quid in eo caſu legiſlator conſultus reſponderet, idque ſequendum eſt: vt communiter tradunt Theologi 1. 2. *q.* 96. *art.* 6. Pontifex autem de hac extrema neceſſitate conſultus, abſque dubio reſponderet poſſe in ea abſque parocho, & teſtibus contrahi: ergo 2. quia præceptum Eccleſiaſticum non obligat eo rigore, vt in magna neceſſitate non liceat contrauenire, vt conſtat in præcepto Miſſæ, ieiunij, abſtinẽtiæ à carnibus: præceptum autem hoc contrahendi matrim. coram parocho, & teſtibus, Eccleſiaſticum eſt, per concilium Tridẽtinum iniunctum: ergo. Et confirm. quia *Tridentin. ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de matrim.* ſimul iubet præmitti denunciationes, & contrahi corã parocho, & teſtibus, at in hoc caſu illæ poſſunt omitti, etiam inconſulto epiſcopo, vbi eſſet periculum in mora, vt dixi hoc 3. l. diſp. 10. n. 27. ergo. 3. Quia *Trident. eod. capit.* 1. inhærendo veſtigiis concilij Lateranenſis, irritat clandeſtina, quæ olim Eccleſia deteſtabatur: numquam autem deteſtata eſt matrim. clam contractum in hac vrgentiſſima neceſſitate: ergo nec tale clandeſtinum hodie eſt irritum. 4. Quia in hoc clam contrahendi modo, quando alter contrahens eſt in mortis articulo cõſtitutus, ceſſant inconuenientia, quibus mederi voluit Tridentinum, non enim eſt periculum vt coniux ſuperſtes, contrahendo poſtea cum alio, maneat in perpetuo adulterio, cum matrim. illud clam contractũ, ſit ſtatim morte diſſoluendum, 5. Quia ad matrimonij valorem ſatis eſt quicũque ſacerdos de licentia proprij, vt expreſſe habetur in *Tridentino d. c.* 1. ſed ſecundum rectam rationem quicumque parochus in prædicto caſu concederet licentiam cuicumque ſacerdoti: ergo talis ſacerdos cum ea præſumpta licentia poterit aſſiſtere. Tandẽ, quia cui licet quod plus eſt, licet quod minus eſt, *reg. Cui licet, de regul. iur. in* 6. ſed cuilibet ſimplici ſacerdoti licet in articulo mortis abſoluere à quibuſcumque peccatis & cenſuris, *c. Paſtoralis, §. Præterea, de offic. ordinar. c. Eos qui, de ſent. excommun. in 6. Trident. ſeſſ.* 14. *de ſacramento pœnitentiæ, c.* 7. licet etiam Euchariſtiam cõferre, quæ ſunt ſacramenta digniora: ergo licet aſſiſtere matrimonio. Sic tenet tamquam probabile *Veracruz append. ad ſpeculum, dub. 5. ſolut. 2. ad obiectionem poſitam poſt 7. concluſ.* aſſeritque eſſe probabile Tridẽtini decretum intelligi, vbi eſt copia parochi: quare in hæreticorum locis, & in nouo orbe, vbi vel non eſt copia parochi, vel per integrum annum non habetur, eſſe probabile poſſe matrimonium celebrari cum duplici teſte, abſque parocho: ipſum ſequitur *Vega l. 3. ſumma, caſu* 361. idem tenet de articulo mortis, vel quando tutores indigno matrimonio volunt collocare puellam: *Capua l. 2. deciſ. cap.* 85. *num.* 8. & de articulo mortis, manet etiam dubius *Azebedo lib. 5. recop. tit. 1. l. 1. num.* 38.

Sed tamquam certum tenendum eſt, eſſe irritum ma- 4
trim. in articulo mortis, & in quacumque neceſſitate contractum, abſque parocho, & teſtibus. Quia vbi in diſpoſitione dicitur aliter fieri nõ poſſe, inducitur forma: vt cum aliis tradit *Felin. c. Cum dilecta, de reſcript. n. 6. ſigno* 7. & idem quando ponitur decretum annullans: vt docet *Felinus eod. n. 9. ſigno* 5. ſed *in Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c.* 1. dicitur aliter fieri non poſſe matrimonium, quam præſente parocho, & duplici teſte: & aliter contractum redditur irritum: ergo inducitur forma: & proinde in nullo euentu abſque ea ſolemnitate initum, erit validum: res enim ſine ſua forma numquam ſubſiſtere poteſt. Et confirm. quia ibi reddũtur omnino inhabiles contrahentes: vbi ponderanda eſt dictio, *Omnino*, quæ ſignificat, in omni euentu, ſine vlla exceptione, ſine remedio, ac diſpenſatione, vt dixi l. 1. diſp. 32. n. 6. ponderandum etiam eſt, reddere inhabiles, nam inhabilitatem materiæ ſacramenti, nullus neceſſitatis caſus poteſt ſupplere: vt in nulla neceſſitate poſſunt conſanguinei matrimonio copulari, eo quòd materia eſt inhabilis: vt bene tradunt *Sotus l. 1. de iuſt. q. 6. a. 4. ad finem corporis, Medina 1. 2. q. 96. a. 4. arg. 2. iuncta eius ſolutione. Enriquez l. 12. de matrim. c. 1. ad fin. Philiarcus de offic. ſacerdot. to. 1. p. 1. l. 3. c.* 40. Et ratio eſt, non ratione legis Eccleſiaſticæ, quaſi obliget in tanta neceſſitate, ſed ratione legis naturalis, & diuinæ ibi incluſæ, dictantis numquam licere accedere ad non ſuam, at eo ipſo quòd Eccleſia inhabilitat materiam ad matrimonium, non poteſt cum illa conſiſtere, & ita eſſet acceſſus ad non ſuam. Item, quia eſt ibi incluſa lex diuina, vt ſacramentum conſtet ex materia apta, & forma: Eccleſia autem poteſt in matrimonio hanc ineptitudinem materiæ

teriæ conſtituere, vnde Eccleſia reddente materiam ineptam, lex diuina eſt, vt non conſiſtat matrimonium: ergo nulla neceſſitas poteſt ſupplere hunc defectum. Et ita hanc partem tenent *Nauar. l.4. conſil.in 1. edition. titulo de ſponſalibus, conſ.44.in 2.tit.de clandeſtina deſponſ. conſ.6. Sarmento l.1.ſelect.c.6.n.7. Perez lib.5.ordin.t.1.l.1.paulo poſt principium, f.29. Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.n.44.45.86. Segura directorio iudicum, 2.p.c.15.nu.44.* Et ex Theologis, *Enriquez lib.11. de matrim.c.3.num.5. & 8. Barth. à Ledeſma dubio 21. de matrim.fol. 1320. Ludouic.Lop.1.p.inſtructorij,c.86. Manuel 1. to. ſummæ, 2.edit. c.2[?].n.17. Petr.de Ledeſma de matrim.q.45. a.5.circa 3.punctum, dub.3.f.192.col.1.§. Ex dictis ſequitur.*

Ad argum. propoſita n.3. reſpondetur. Ad 1. & confir-
5 mat. dic legem merè præceptiuam, & inducẽtem contractui ſolemnitatem extrinſecam, recipere aliquando interpretationem ex epichia, ſecus vbi eſt ſolemnitas ſubſtantialis, & materiæ inhabilitas: nec hoc aduerſari charitati: valde enim bono communi expediebat legem eo rigore editam eſſe: nec in hoc caſu, Pontificem aliter reſpõſurum. Ad 2. dic, vbi ſolum præceptum Eccleſiaſticum concurrit, non obligare eo rigore: hic autem concurrit naturale, & diuinum de non accedendo ad non ſuam, & diuinum, vt ſacramenta conſtent ex legitima materia: vt explicui n.præced. Vel melius dic (hæc enim ſolutio non ſatisfacit, quia inhabilitas illa materiæ, ex qua conſurgeret eſſe fornicationem, acceſſum ad illam, eſt ex iure Eccleſiaſtico: & ita adhuc vrget argumentum, ius Eccleſiaſticum non inhabilitare in hac vrgenti neceſſitate) id eſſe verum de præcepto Eccleſiaſtico, quod non inducit ſolemnitatem ſubſtantialem, nec materiam inhabilitat, vt iure Eccleſiaſtico conſanguinei in ſecundo gradu inhabiles ſunt ad contrahendum matrimonium, quod in nulla neceſſitate inire poſſunt. Ad confirmat. dic, denunciationes præcipi, vt ſolemnitatem extrinſecam, & accidentalem, & ita diſparem eſſe rationem. Ad 3. dic irritaſſe Tridentinum omnia clandeſtina: quæ quantum ad modum contrahendi, olim deteſtabatur Eccleſia, licet aliquando eſſent licita ratione vrgentis neceſſitatis, quia tunc prohibitio matrimon. clandeſtini erat per modum ſimplicis, & nudi præcepti, & proinde grauis neceſſitas excuſabat, ſecus tamen eſt hodie, quia id præceptum continet formam ſubſtantialem, & decretum irritans. Ad 4. nego in hoc caſu ceſſare rationem, quia poteſt in articulo mortis cõſtitutus ſuperuiuere. Præterea, licet illa ratio maximè induxerit Tridentinum, non tamen ea ſola fuit, vt colligitur ex illis verbis, *cum ſancta Synodus grauia peccata perpendat, quæ ex clandeſtinis coniugiis ortũ habent, præſertim vero eorum, &c.* nam dictio, *Præſertim*, quæ implicatiua eſt, eius eſt naturæ, vt explicet caſum certiorem, & implicet minus certũ: vt dixi l.2.diſp. 39.n.6. ceſſante autem vna ratione legis, quando aliæ ſuperſunt, non ceſſat lex. Ad 5. dic, non ſatis eſſe licentiam præſumptam, & ratihabitionem de futuro: vt alius ſacerdos poſſit aſſiſtere matrimonio: vt dicemus infra hoc 3.l. diſp.35. Ad vltimum dic, diſparem eſſe rationem, quia Euchariſtia, & pœnitentia ſunt ſacramenta neceſſitatis, matrimonium autem eſt voluntarium. Quod ſi vrgeas, licere extremam vnctionem ſimplici ſacerdoti, in eo articulo conferre, vbi parochi copia deeſſet, cum tamen extrema vnctio non ſit in præcepto, iuxta veriorem ſententiam: reſpondetur eſſe ſimplex præceptum Eccleſiæ, iubens vt extrema vnctio à proprio parocho miniſtretur, & ideo non obligare in caſu tantæ neceſſitatis: matrim. autem celebrati coram parocho, & teſtibus, continet formam ſubſtantialem, & eſt decretum irritans matrimonium aliter contractum. Hinc infertur, in hoc caſu licet ſimplex ſacerdos poſſit deficiente proprio, miniſtrare confeſſionem, Euchariſtiam, & extremam vnctionem, minimè tamen poſſe matrimonium: ratione dicta, & docent *Veracruz. append.ad ſpeculum, dubio 5.concluſ.7. Petrus de Ledeſm. de matr. q.45.art.5.punct.3.dub.3.ad fin. Barth. à Ledeſm.dub.21.de matrim.f.1320. Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.n.43.*

6 In III. caſu, nimirum, an ex epiſcopi diſpenſatione in caſu magnæ neceſſitatis, quando non poteſt conſuli Pontifex, poſſit contrahi matrim. abſque parocho, & teſtibus: dicendum eſt non poſſe: quamuis enim poſſit epiſcopus ſemel, vel iterum diſpenſare in leg. Pontificis, aut concilij, in caſu magnæ neceſſitatis: (vt dixi li.2.diſp.40.n.3.) at in hoc caſu nullo modo poteſt. Primò, quia *Trident.ſeſſ.24.c. 1.de matrim.* conſtituit formam ſubſtantialem, & ponit decretum irritans. Deinde, quia concilium reddit omnino inhabiles contrahentes, ad ſic contrahendum: & dictio, *Omnino*, excludit omnem gratiam, & diſpenſationem: (vt dixi n.4.) Præterea, quia qui de vno dicit, de alio negare videtur, *c. Nonne, de præſumpt. & l. Cum prætor, ff. de iudiciis*, ſed *Tridentinum d.c.1.* ſtatuit denunciationes præmittendas eſſe matrimonio, illudque corã parocho, & teſtibus contrahendum: & concedit facultatem epiſcopo diſpenſandi in denunciationibus, ergo videtur eam negare circa parochi, & teſtium ſolemnitatem. Quo argumento vtitur *gloſſ. c. Ad audientiam, verb. Vt duo, de cleric. non reſid.* probat enim ex eo textu, ſi plures canonici duobus non reſideant cauſa inſeruiendi epiſcopo, eos non acquirere fructus: quia textus ille duos canonicos epiſcopi ſeruitio cõcedens, plures negare videtur: per *d.c. Nonne.* Sic tenent *Nauarr. ſum. Lat. c.22.n.70. Gutier. de iuram.1.p.c.51.n.23. Spino ſpeculo teſtam. gloſſ.15.n.86. Segura direct. iudic.2.p.c.15.n.44. Enriquez l.11. de matrim.c.5.num.5.*

In IV. caſu, quando matrimonium publicè contrahi- 7
tur, ſcienti maiori viciniæ parte, ſi parochus deſit: *Nauar. ſum. Lat. c.22.n.69. fine*, dubitauit an eſſet validum: quia (inquit) Tridentinum annullans matrimonium abſque parocho contractum, videtur intelligendum de contracto clandeſtinè. Et prob. ex doctrina *Couar.4. decret.2.p.c.6. initio, n.10.* vbi afferens doctrinam Bartoli, dicentis, id dici clam fieri, quod fit omiſſis iis quæ in actu à lege requiruntur: ait id procedere, niſi aliquid æquiualens in actu interueniat, ex quo effectus à lege prætenſus deducatur: ſed quando matrim. publicè celebratur, interuenit aliquid æquiualens ſolemnitati petitæ à Tridentino, ex quo finis ab eo intentus comparatur, nam tunc conſtat Eccleſiæ de matrimonio, nec poterunt contrahentes eo relicto, aliud inire: ergo eſt validum. Cæterum dicendum eſt, nullo modo valere, quia Tridentinum ſtatuit formã ſubſtantialem pro matrim. contrahendo, forma autem ſpecificè, & propriè, & non per æquipollens impleri debet: (vt dixi lib.2. diſputatione 11.nu.19.) Deinde, quia non eſt verum obtineri tunc finem intentum à Tridentino: nam concilium intendit, cum matrimonium ſit ſacramentum, rite celebrari, & coram miniſtro Eccleſiæ proprio paſtore, vel de eius licentia: qui finis in hoc caſu non obtinetur. Et ita tenet *idem Nauarr. ſum. Lat. cap.25.n.144. Enriquez lib.11. de matrim. cap.3.n.5. Lud. Lop.1.p.inſtructorij, c.86.§. Præterea.*

In V. caſu, nimirum an infideles inhabitantes Chriſtia- 8
norum loca, in quibus viget decretum Tridẽtini, teneantur contrahere coram parocho, & teſtibus? Ratio dubitandi eſt, quia principes poſſunt ſtatuere impedimenta matrim. dirimentia, cum matrimonium contractus ſit: & quamuis hoc ſit à concilio inductum: cui non ſubſunt infideles, iuxta id *D. Pauli 1. Cor.5. Quid mihi eſt, de his qui foris ſunt, iudicare?* at receptũ eſt ab omnibus principibus Chriſtianis. Item, quia ſaltem infideles inhabitantes terras Eccleſiæ, tenerentur hac lege: quia ſubſunt temporaliter eius iuriſdictioni, & ab obſeruatione Pontificiæ conſtitutionis immunes non cenſentur: vt bene docet *Anton. Cucus lib.11. inſtitutionum maior. titulo 3. numer.36. & 37.* Verùm dicendum eſt, non teneri coram parocho, & teſtibus contrahere. Quia hæc lex concilij, eſt merè Eccleſiaſtica, & vt talis eſt recepta à principibus Chriſtianis, aliàs non obligaret in toto orbe, ſed in ſolis Eccleſiæ oppidis: infideles autem, cùm extra Eccleſiam omnino ſint, non ſubiiciuntur legibus Eccleſiaſticis, vt ex teſtimonio allato D. Pauli conſtat. Et ita ſoluitur argumentum contrarium, procedit enim, quando lex temporalis, & ciuilis ab Eccleſia editur pro ſuis oppidis, & vt talis recipitur à cæteris

principibus: hæc autem eſt lex Eccleſiaſtica, ſicut lex ieiunij.

9 In VI. caſu, an fideles inhabitantes loca, vbi obligat decretum Tridentini, illud tamen inuincibiliter ignorantes, valide contrahant abſque parocho, & teſtibus? Probatur pars affirmatiua, quia inhabilem reddere ad aliquem actum, eſt pœna: vt docet *Decius cap. 2. de conſtitut. n. 17.* per *l. Is qui hæres, ff. de vulga.* vbi *Paulus* dicit ſtatutũ inhabilitans eſſe pœnale, & odioſum: ſed *Tridentinum ſeſſ. 24. c. 1. de matrimonio*, reddit clam contrahentes inhabiles ad ſic contrahendum; ergo illud decretum pœnam continet, quæ cum non afficiat inuincibiliter ignorantes, eo quòd culpa vacent, dicendum eſt hos habiles eſſe ad ſic contrahendum, & proinde matrimonium ab eis initum, eſſe validum. Et confirm. quia quamuis canon habeat clauſulam annullantem, non ligat ignorantes, etiam quoad illam clauſulam, habet enim in ſe tacitam conditionem, ſi perueniat ad ſubditorum aures, & cum illa clauſula ſit canoni acceſſoria, ſicut à tranſgreſſione canonis excuſat ignorantia, ſic etiam ab illa annullatione acceſſoria, vt optimè docent *Cardin. Clem. 1. de elect. q. 18. Romanus, & Crottus*, quos refert, & ſequitur *Bolognetus l. Omnes populi, num. 153. ff. de iuſt. & iure*: ergo ignorantes inuincibiliter id decretum, non ligabuntur eo.

10 Dicendum tamen eſt id matrimonium eſſe inualidum: quia quamuis lex non afficiat ignorantes, quoad pœnam extrinſecam, bene tamen afficit quoad intrinſecam annullationis actus, vt bene docent *Imola Clem. 1. de elect. nu. 54. & ibi Paulus, Decius c. 2. de conſtit. in 2. lectura, n. 31. & c. Cæterum, de reſcript. n. 32. Sotus l. 1. de iuſt. q. 1. a. 4. verſ. At verò de ſummo Pont. Nauarr. ſum. c. 23. Hiſp. n. 43. Lat. n. 44. & l. 1. conſiliorum, in vtraque edit. t. de conſtitut. conſ. 1. q. 4. nu. 15. & in 2. editione, lib. 5. conſil. titul. de priuil. conſ. 21. nu. 5. Frater Metina, 1. 2. q. 90. art. 4. concluſ. 3. verſ. Illud etiam, Manuel 1. to. ſummæ, 2. edit. c. 194. n. 7. Angles floribus, 1. p. q. 1. de baptiſmo, art. 8. diffic. 2. fol. 46.* & probatur ex *c. 1. de cõceſ. præben. in 6. verſ. Adiiciebatur*, ibi, *ſiue ignorauerit, ſiue non, non valebat.* Præterea, quia quoties conſtitutio exprimit, à quo tempore debeat obligare, afficit ignorantes, quoad nullitatem actus, licet non afficiat quoad alias pœnas, vt ſi dicat, Ex nunc: vt optime docet *gloſſ. Clem. 2. de hæret. verb. Ex nunc, & ibi Cardin. poſt notab. 6. Imola n. 2. Bonif. ibi n. 27. Paul. & Zenzelinus ibi, Anton. c. 2. de conſtit. n. 19. & ibi Abb. n. 7. Henric. n. 2. Alex. de Neuo nu. 28. Felin. n. 7. verſ. Quinto limita, Beroius n. 44. & 45. Decius in 1. lectura, n. 18. fine, Roſella verb. Lex, n. 6.* vbi *Sylu. q. 6. d. 3. Lud. Gomez prooemio regularum cancellariæ, q. 2. verſ. Præterea, Nauar.* dicens eſſe communem ſent. *l. 3. conſil. in 2. edit. t. de reg. conſ. 31. n. 4. Menoch. de arbitrariis, l. 2. centur. 2. caſu 185. n. 2. Ant. Cucus l. 1. inſt. maior. t. 3. n. 30. Capua l. 4. deciſ. c. 9. n. 23.* ſed decretum Tridentini irritans clandeſtina, aſſignat tempus à quo incipit obligare, nempe, tranſactis duobus menſibus à publicatione in qualibet parochia; ergo ab illo tempore obligat, quoad annullationem matrimonij, etiam ignorantes, & ita docent *Frater Metina 1. 2. q. 90. a. 4. concluſ. 3. ad finem, Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. nu. 8. fine, & c. 5. n. 8. in comment. lit. O. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. art. 5. fol. 196. §. In cuius rei expoſitione ſit concluſio, verſ. Hæc eſt contra aliquos.*

11 Ad argum. propoſitum nu. 9. dic, quando inhabilitas ſtatuitur in odium contrahentium, ad ipſoſque puniendum, eam eſſe pœnam, ſecus quando defectu ſolemnitatis: ſicut enim annullatio actus eo quòd deficiat debita ſolemnitas, non eſt pœna: (vt dixi hoc 3. l. diſp. 4. n. 9.) ſic nec inhabilitas ad contrahendum abſque ea ſolemnitate cenſetur pœna, ſed declaratio quod conſenſus ſit illegitimus. Ad confirm. dic, quando clauſula irritans apponitur per modum pœnæ, minimè afficere ignorantes, ſicut nec lex ipſa eos afficit quoad alias pœnas: ſecus quando non apponitur per modum pœnæ.

DISPVTATIO XVIII.

An matrim. clam contractum abſque parocho, & teſtibus in iis locis, vbi numquam receptum eſt decretũ Trident. ſeſ. 24. c. 1. de matrim. vel nunquam publicatum fuit, ſit validum: ſiue contrahatur ab incolis eorum locorum in eiſdem, vel in aliis locis per quæ tranſeunt, vbi eſt receptum Trident. ſiue ab incolis aliorum locorum, vbi eſt receptum idem Tridentinum, qui ad illas regiones diuertunt.

SVMMARIVM.

Incola locorum vbi decretum Tridentini non eſt publicatum, vel non eſt receptum: ſi in iis locis contrahant, poſſunt abſque parocho & teſtibus, ſicut ante Tridentinum poterant, inire matrimonium, n. 1.

In quo verſetur difficultas, & quot ſint quæſtiones diſputandæ, 2.

Peregrini tenentur legibus & conſuetudinibus loci per quem tranſeunt, quando in ſuo oppido eadem vigent, vel ſi alias ſcandalum oriretur, vel ſi in illum diuertunt animo conſtituendi ſedem, 3.

An quando diuertunt per modum tranſitus, ceſſante ſcandalo teneantur ad leges, quæ non in ſuo oppido, ſed in illo per quod tranſeunt, obligant: refertur opinio affirmans, 4.

Qualis tranſitus debeat eſſe vt peregrinus obligetur iis legibus, 5.

Sententia verior non obligari, nu. 6. Et ibi, quod modico tempore durat, quaſi non eſſe reputatur.

Quid, ſi leges illius oppidi per quod peregrinus tranſit, ſint non ſpeciales illius, ſed generales, & iuris communis, non obligant tamen in ſuo domicilio, quia ſunt abrogatæ conſuetudine, 7.

Quæ mora in loco tranſitus deſideretur, vt peregrinus teneatur illius legibus: proponitur quædam opinio, n. 8. & verior, n. 9.

Quo ad ſolemnitatem contractus, an peregrini teneantur legibus, & conſuetudinibus loci in quo contrahunt, & ſecundum illas cenſeatur contractus celebratus, 10.

Quid in dote, & teſtamento, 11.

An forenſes teneantur ad gabellas ſpeciales loci, in quo contrahunt, 12.

An exteri vendentes triticum in Caſtella, teneantur pretium pragmatica illius taxatum, ſeruare, 13. Et quid, quando tranſgreſſio legum cederet in damnum oppidi, per quod peregrini tranſeunt, 14.

An vagi, qui nullibi certam habent ſedem, teneantur legibus loci, per quem tranſeunt, 15.

Soluuntur argumenta, n. 16. & explicantur c. Illa, d. 12. & c. Quæ contra, d. 8. & c. Quiſquis, d. 41. & l. 11. tit. 23. p. 1. Poſt n. 16. inuenies alia ſummaria.

PRæmittẽdum eſt in aliquibus Chriſtianorum prouinciis decretum Tridentini non fuiſſe promulgatum, aut receptum: vt in quibuſdam Galliæ partibus, & in Polonia: in quibus locis ſi matrim. contrahatur abſque parocho & teſtibus, ab illorum locorum incolis, dum in illis habitant, certum eſt eſſe validum. Prob. quia ſi nondum publicatum ſit, ipſummet *Tridentinum ſeſ. 24. de matrim. c. 1. in fine*, decernit decretum illud robur non habere in vnaquaque parochia; niſi poſt triginta dies numerãdos à publicatione in illa: ſi autem legitimè publicatum ſit, lex nõ recepta, ſaltem quando decem anni tranſierunt, nõ obligat: vt tradũt cõmuniter DD. *c. 1. de treuga & pace.* Sic docet *Nauar. l. 4. conſil. in 1. edit. tit. de ſponſalibus, conſ. 9. n. 1. & cõſ. 53. n. 1. & conſ. 38. n. 2. in 2.* verò *conſ. 5. n. 2. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. vlt. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 219. n. 2.* Peccabunt tamen hi, ſi omnino clandeſtine contrahunt: ſicut peccarent ante Tridentinum, ita contrahendo. 1

Difficultas autem eſt, quando incolæ locorum vbi Trident. obligat, diuertunt ad loca, vbi non obligat: vel è contra, incolæ locorum vbi non obligat, diuertunt ad locum vbi obligat, an teneantur coram parocho, & teſtibus contrahere? Huius quæſtionis deciſio pendet ex ea, an peregrini teneantur legibus loci, per quem trãſeunt, ſuique domicilij, dum abſunt. Et ideo claritatis gratia, 5. ſunt diſputandæ quæſtiones. I. eſt, an peregrini teneantur ad leges, & conſuetudines loci per quem tranſeunt. II. An teneantur ad leges ſui domicilij, dum ab illo abſunt. III. De incolis locorum in quibus decretum Tridentini nõ obligat, ineuntibus matrimonium in loco, vbi obligat. IV. De incolis locorum vbi obligat, contrahentibus matrimonium in loco, vbi non obligat. V. De Chriſtianis captiuis apud infideles, qualiter poſſint matrimoniũ contrahere. 2

QVÆSTIO

3 QVÆSTIO I. An peregrini teneantur legibus, & conſuetudinibus loci per quem tranſeunt? Certum eſt, quando proprio deſerto domicilio, aliò diuertunt, animo ibi conſtituendi ſedem, teneri legibus, & conſuetudinibus illius loci, in quo ſedem conſtituunt: quia iam verè ſunt incolæ. Similiter eſt certum, licet diuertant per modum tranſitus, ſi conſuetudines, & leges ſui oppidi, ibi etiam obligent teneri ad eas, quia nulla ratio eſt excuſans, cum obligent tam in loco domicilij, quam in loco vbi reperiuntur. Deinde certum eſt, ratione ſcandali, ſi fortè orietur legibus loci tranſitus non ſeruatis, teneri tranſeuntes eas ſeruare.

Difficultas autem eſt, quando peregrini diuertunt per
4 modum tranſitus, aut hoſpitij ad huiuſmodi loca, an ceſſante ſcandalo (quod facile vitari poteſt admonitis adſtantibus ſe non teneri ad eas leges, vel occultè tranſgrediendo:) teneantur ſeruare leges, vel conſuetudines illius loci, in quo per modum tranſitus reperiuntur, quando eæ in ſuo domicilio non obligant? Duplex eſt ſent. 1. ait teneri. Prob. ex *D. Aug. epiſt.* 118. *c.* 1. *& epiſt.* 119. *c.* 18. *& habetur c. Illa, d.* 12. ibi, *mater mea Mediolanum me ſequuta, inuenit Eccleſiam ſabbato non ieiunantem, tunc conſului Ambroſium epiſcopum: at ille ait, cum Romam venio, ſabbatum ieiuno, cum Mediolani ſum, non ieiuno: ſic & tu, ad quamcumque Eccleſiam veneris, eius morem ſerua.* Vbi *gloſſ. verb. Societate,* inquit, inde ſumi argumentum, quemlibet teneri viuere ſecundum conſuetudinem illorum, inter quos verſatur: vnde inquit ortum habuit verſus, *ſi fueris Romæ, Romano viuito more: Et ſi ſis alibi, viuito ſicut ibi.* Et *gloſſ. l.* 3. *verb. Debẽt, ff. de muner. & honor.* ponit hunc verſum, *terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.* 2. prob. ex *eod. D. Auguſt. l.* 2. *conf.* & habetur *c. Quæ contra, d.* 8. ibi, *quæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diuerſitate ſunt vitanda, vt pactũ inter ſe gentis, aut ciuitatis conſuetudine, vel lege firmatum, nulla ciuis, aut peregrini libidine violetur. Turpis enim eſt omnis pars, vniuerſo ſuo non congruẽs.* 3. ex *eod. D. Aug. l. de doct. Chriſt.* & habetur *c. Quiſquis, d.* 41. ibi, *quiſquis rebus reſtrictius vtitur, quàm ſeſe habent mores eorũ cum quibus viuit, aut intemperãs, aut ſuperſtitioſus eſt.* Vbi *gloſſ. verb. Viuit,* inquit, *quilibet conformabit ſe ſociis ſuis, in cibis, & in moribus.* Quod ſi dicas, D. Auguſtinũ videri attribuere obligationem hanc peregrinorũ, ſcandalo vitando, & ita ceſſante ſcandalo minimè obligari peregrinos. Hæc ſolutio non prodeſt, quoniam vt conſtat ex *c. Quæ contra,* & *c. Quiſquis, allegatis,* non tribuit ſcandalo, ſed pacto, & ſocietati ciuium: & dum in aliis locis attribuit ſcandalo, non ob id eſt, quia ſcandalum ſit ſola ratio obligandi, ſed quia ex eadem radice naſcitur obligatio, & ſcandalum, nempe ex diſſimilitudine morum, in iis qui ſunt in eodem loco: alias non eſſet fundamentum ſcandali, ſi non eſſet obligatio conformandi ſe cum aliis ciuibus. 4. quia bonum ciuitatis publicum poſtulat, vt vniuſcuiuſque oppidi conſuetudines obſeruẽtur, tam ab incolis, quàm à peregrinis, dum in eo ſunt. 5. quia vel lex illa, & conſuetudo eſt localis, aut perſonalis: ſi localis, ergo obligat quoſcumque etiam peregrinos, dum adſunt in eo loco: ſicut in interdicto loco non poſſunt etiam clerici peregrini celebrare: ſi perſonalis, ergo ſequitur perſonam, inſtar interdicti perſonalis, quocumque ierit: cuius tamen contrarium dicemus n. 18. nempe peregrinos non teneri ſeruare leges proprij domicilij, dum abſunt: ergo neceſſariò dicendum eſt eſſe localem, & ſic obligare peregrinos dum ibi adſunt. Et cõfirm. ex *c.* 2. *verſ. Item de illis, de obſeru. ieiun.* vbi dicitur in feſtiuitatibus, & abſtinentiis ſeruandam eſſe regionis conſuetudinem, ergo cenſet eam conſuetudinem reſpicere potius locum quàm perſonam. Tandem prob. ex *l.* 11. *fin. t.* 23. *p.* 1. ibi, *quando alguno fueſe à eſcuelas, o à Roma, o à otro lugar, ſe debe acordar en las buenas coſtumbres de aquellos con quien viue.* Vbi *Greg. Lop. verb. A otro lugar,* ait conformando ſe illis, cum quibus viuit, vt *c. Illa, d.* 12. Hanc ſent. videtur tenere *Hoſtien. ſum. t. de obſerua. ieiun. §. Quando ieiunandum, n.* 5. *init.* vbi affert verſic. *Cum fueris Romæ,* &c. Et docent *Abbas c. Conſilium, n.* 6. *de obſeru. ieiun. Landulph.* quem refert, & ſequitur *Cardinal. Clem.* 2. *q.* 5. *de celebrat. Miſ. & ibi Boniſac. n.* 67. *Gulilerm.* quẽ refert, & ſequitur *ibi Imola n.* 3. *Prapoſ. c. Quæ contra, ad fin. d.* 8. *Alberic. l.* 1. *n.* 28. *C. de ſum. Trinit. Felinus c. Quod clericis, paulo poſt princ. de foro cõpetenti, Nau. ſum. c.* 13. *Hiſp. & Lat. n.* 5. *& c.* 23. *Lat. n.* 120. *Hiſp. n.* 128. *Couar.* 4. *varia. c.* 20. *n.* 8. *verſ. Fuit & in dicto, fine,* minus tamen bene allegat Portium: *Mexia pragmatica panis, concluſ.* 5. *n.* 80. Et ex Theologis, *Maioris* 4. *diſt.* 15. *q.* 5. *Driedo de libertate Chriſtiana, l.* 1. *c.* 17. *§. Vna eſt: in alia edit. eſt l.* 1. *c.* 2. *p.* 3. *a.* 2. *memb. vlt. §. Vna eſt. Ledeſma* 1. *p.* 4. *q.* 15. *a.* 4. *dub.* 2. *§. Sequitur ex dictis, Alex. in ſuo enchiridio* 2. *p. t. de ieiun. §. Si homo Mediolanenſis, Alcozer ſum. c.* 24. *§. Ayunos, & §. Sabados, Pedraza ſum. præcepto* 3. *§.* 14. *Enriquez l.* 7. *de indulg. c.* 13. *n.* 8. *Philiarc. de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *cap.* 23. *§. Eſt tertio notandum. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 122. *n.* 1. *& ſuper bullam cruciatam §.* 1. *n.* 8. *ad finem, Ludouic. Lop.* 1. *p. inſtruct. c.* 52. *§. Vnaquæque ciuitas.* Et eſt valde probabilis.

Aliqui ex his DD. moderantur hanc ſententiam, vt ſo- 5
lus tranſitus non ſatis ſit ad obligandũ ad ſtatuta, & conſuetudines illius loci, niſi qui tranſit, illic ſiſtat. Sic *Nauar. eod. c.* 13. *n.* 5. *Lud. Lop. eod. c.* 52. *§. Nec peccant. Philiarc. eo c.* 23. *§. Eſt tertiò notãdum, Enriquez lib.* 9. *de Miſſa, c.* 25. *n.* 2. *fin.* Sed diuerſimodè hoc explicant, nam *Philiarc.* ait peregrinum ſiſtentem in oppido, in quo eſt dies feſtus, vel ieiunij, teneri audire ſacrum, & ibi prandentem teneri à carnibus abſtinere, iuxta illius loci conſuetudinem: *Enriquez* autem *eod. c.* 25. *n.* 2. *fine,* latius loquitur, dicit enim non teneri peregrinum ad ieiunium, abſtinentiamque carnium priuati ſtatuti, priuatæque conſuetudinis oppidi, per quod tranſit obiter: addit *in comment. lit. R.* nec teneri audire ſacrum, licet pridie illic dormierit, vt ſequenti die proficiſcatur. Sed conformius ſent. propoſitæ loquutus eſt *Philiarcus:* nam tenendo peregrinos aſtringi legibus loci per quem tranſeunt, dicendum eſt, ſi adimpletio legis non requirat ſpecialem moram, teneri peregrinos tranſeuntes obiter ad eam: vt ad abſtinendum à carnibus, dum in oppido etiam tranſeuntes ſunt: ſi verò ſpecialem moram requirat, teneri tranſeuntes, quando manſuri in oppido ſunt, tempore proportionato impletioni illius præcepti: quare non teneri audire ſacrum, quando eo ſolo tempore manſuri ſunt, quod ſatis eſt ad cibos ſumendos, quia ea mora non eſt proportionata auditioni ſacri: ſecus ſi toto mane, vel magna eius parte illic ſiſtere debeant.

II. Sent. probabilior, ait peregrinos, & forenſes non 6
aſtringi legibus, & conſuetudinibus loci per quem tranſeunt, vel in quo per modum hoſpitij reperiuntur, ceſſante ſcandalo, & quando eæ non obligant in ſuo domicilio. Prob. 1. quia Leo IX. ep. aduerſus præſumptiones Michaëlis Conſtantinop. & Leonis Acridani Epiſcoporum, c. 29. monet vt vnuſquiſque iuxta Eccleſiæ ſuæ ritum celebret, licet in alieno ſolo verſetur. Prob. ex *D. Auguſt. epiſt.* 118. *& c.* 1. *&* 119. *c.* 18. & habetur *c. Illa, d.* 12. ibi, *alia quæ per loca terrarum, regioneſque variantur, ſicut eſt quòd alij ieiunant ſabbato, alij non, &c. totum hoc genus rerum liberas habet obſeruationes.* vbi *gloſſ. verb. Liberas,* ait, *hic dicit D. Aug. quod liberũ eſt ſabbato ieiunare, quantum ad extraneos, non quantum ad illos, vbi talis conſuetudo ſeruata eſt.* 3. prob. ex *l. Hæres abſens* 19. *§. Proinde ff. de iudiciis,* vbi probatur viatores non ſortiri forum loci per quem tranſeunt, ibi, *duriſſimum eſt, quotquot locis quis nauigans aut iter faciẽs delatus eſt, tot locis ſe defendere.* quia qui tranſit, aut breui tempore diuertit ad locum, non dicitur moraliter in eo eſſe, *l. quæſitum* 76. *§. fin. ff. de legat.* 3. ibi, *rebus quæ in fundo ſunt legatis, non accedunt quæ caſu illic fuerunt:* & *l. Si ita* 84. *ff. eodem t.* ibi, *nec quod caſu ibi ſit, magis eſſe legatũ:* & *c. Nam & ego, de verb. ſignif.* quod eſt deſumptum ex D. Hieronymo, vbi quærit cur Salomon ſe vnigenitum nominet, cùm fratrem vterinum habuerit? Et reſpondet, quia cum ſtatim obierit, quaſi non natus reputatur: vbi *gloſſ. verb. Quaſi,* ait, *non videtur fuiſſe, qui nõ durauit,* quod bene probat ex *c. Ad noſtram, de regularibus,* vbi qui triduo fuit regulari habitu indutus, non dicitur habitũ induiſſe. Quia (vt ait *ibi Gloſſ. verb. Statim*) non dicitur factum, quod non durat: quam gloſſam ſequuntur *Speculat. t. de inſtrum. edit. §.*

Compen

Compendioſè, n.16. Felin.c.In præſentia,n.32.de probat. Si ergo tranſeuntes non dicuntur moraliter eſſe in eo loco, minimè æquum eſt vt ipſius loci leges obſeruare aſtringantur: cum ſolos in eo exiſtentes obligant. Hanc tenent *Gloſſ. c. Illa,verb.Venerit,diſt.12.& c.Quæ contra,diſt.8.verb.Aut peregrini,Speculat.rubric.de conſtit.n.7. Ioan.Andr. additionibus ad Speculatorem,tit.de inſtrum.edit.§.Compendioſè,n.16.verb. Quaſitum,Archidiac.*referens *Hoſtienſem,d.c.Illa,ſuper verb.Serua, & ibi Domin.in fine princip. Alexandrin.ibi,Præpoſ.ibi verſ.Nota quod peregrinus,Turrecrem.ibi verſ. Liberas,& c.Quo iure,§.Dignitate,8.diſt.a.4.n.8.cum Hugone ibi per ipſum allegato:Roſella verb.Ieiuniū,n.16.*vbi *Syluest.q.2.dict.1.& 2.fine.*Et ex Theologis,*Palud.4.d.15.q.4.artic.3.n.24.D.Antonin.2.p.t.6 c.2.§.2.Metina C.de ieiunio,quæſt.quando neceſſe eſt ieiunare,init.Ledeſma 2.p.4.q.17.a.3.f.204.col.1.§. Tertiò dico,*Margarita *confeſſorum,quæſt.moralibus,f.165.col.2.§. Utrum teneamur: Palacios 4.diſt.15.diſp.8.poſt 6.cõcluſ.f.126.verſ. At verò:F.Metina 1.2.q.96.a.5.ad finē.Angles floribus 1 p.q.4.de ieiunio,ante dub. 1.diffic.2.fol.386.Vega lib.2.ſummæ,caſu 315.*& dicit probabilem *Suarez 3.p.q.74.a.4.diſp.44.ſect.3.§.Illud verò.*

7 *Sed* rogabis primò, an idem ſit de legibus communibus,an ſi eæ alicubi deſuetudine ſint abrogatæ, verbi gratia, Mediolani licet ex conſuetudine (vt ferunt) veſci carnibus 4.primis diebus Quadrageſimæ,quod iure communi prohibitum eſt: obligent tranſeuntes incolas illius loci in quo illæ leges iuris communis non obligant: ſi in loco tranſitus obligent: vt Mediolanenſis hoſpes in oppido, vbi ius commune viget,teneatur iis diebus abſtinere à carnibus,& ieiunare: vel poſſit iuxta ſui domicilij vſum eas edere,& non ieiunare? nam DD 2.ſententiæ n. præc. allegati, ſolùm loquuntur de legibus, ſeu ſtatutis:& conſuetudinibus ſpecialibus alicuius oppidi: & in eis eſt ſpecialior ratio, vt non obligent forenſes, & tranſeuntes, defectu iuriſdictionis ſtatuentis,quæ in ſolos incolas ſibi ſubditos extenditur: ius verò commune vniuerſos ex natura ſua obligat,omneſque illi ſubduntur, & ſi alicubi ratione oppoſitæ conſuetudinis, non obliget:id videtur locale,ac loco cohærens, non enim dicendum videtur id eſſe priuilegium perſonale,ſequens perſonam quocumque ierit. Et ita *Metina 1.2.q.96.a.5.ad fin. dub.penult.*videtur tenere in legibus cõmunibus: ait enim peregrinos non teneri legibus ciuitatis ad quã declinant,teneri tamen legibus communibus:& *Enriquez l.9.de Miſſa,c.25.nu.2.fine,in comm.lit. S.& Manuel ſuper bull.cruciatam.§.1.n.8.ad finem* dicunt falſum eſſe aſſerere, licere Caſtellano tranſeunti per Luſitaniam, vbi non eduntur inteſtina die ſabbati, illis veſci, iuxta Caſtellæ morem. Verùm quamuis negare nequeam in his præceptis iuris communis maiorem latere difficultatem,& DD.de ſolis ſtatutis, ac conſuetudinibus ſpecialibus oppidi loqui:at idem credo dicendum de præceptis iuris communis. Quia ea non obligant ex præſcripta conſuetudine incolas illius oppidi, cuius hic peregrinus ciuis eſt,& licet videatur priuilegium locale, ſoloque cohærēs: eſt vtique tale,in hoc ſenſu, vt eo gaudeant, non tantum ibi quoquo modo exiſtentes,ſed etiam qui in iure habentur pro præſentibus, ibique exiſtentibus, quales ſunt qui breui tempore abſunt,cito reuerſuri,eo quòd illic domicilium habeant. Et ita *Palacios 4.diſt.15.diſp.8.poſt 6.concl.fol. 126.verſ.At vero,*optimè dixit Caſtellanum per Luſitaniam tranſeũtem,poſſe more ſuæ patriæ inteſtinis veſci die ſabbati, quæ in Luſitania non permittuntur:& *Petrus de Ledeſma de matrim.q.45.a.5.punct.3.dub.vlt.f.198.§.Secundo arguitur,& §.Quibus poſitis,* loquens de præcepto iuris communis, vt non contrahendi clandeſtinè, de non edendis inteſtinis in die Veneris, vel ſabbati, dicit exiſtentem etiam per modum tranſitus in oppido vbi hæc nõ obſeruantur,non teneri obſeruare:nec *Metina,*quem in contrarium retuli,nobis aduerſatur,tantũ enim vult aduenã non teneri legibus ſpecialibus oppidi, per quod tranſit, bene tamen cõmunibus,nempe,ſui oppidi, & oppidi tranſitus.

8 2. Rogabis, quæ mora in oppido hoſpitij reddat peregrinum,obnoxiũ legibus,& conſuetudinibus illius? Nam multi DD. aſſerunt his teneri ſolos, perpetuò habitandi gratia,in oppidum confluentes.Sic *gloſſ.cap.Quæ cõtra,diſt. 8.verb.Aut peregrini,Speculat.rubric.de conſtitut.n.7. Archid. c.Illa,ſuper verb.Serua,diſtinct.12.* vbi dicunt expreſsè ſolos perpetuò habitantes,& non ſcholares obligari legibus ciuitatis:& videtur tenere *Turrecrem.cum Hugone c.Quo iure. §.Dignitate,diſt.8.a.4. n.8.* vbi ait, peregrinos ſcholares debere viuere ſecundum conſuetudinem [illegible] qua ſunt, ſi velint ibi habitare. Videntur etiam [illegible] *Metina C.de ieiu.q.Quãdo neceſſe eſt ieiunare,in* [illegible] *2.p.4.q.17. a.3.f.204.col.1.§.Tertio dico,Angles floribus 1.p.q.4.de ieiu.ante dub.1.diffic.2.f.386.* vbi aſſerunt, peregrinos, & tranſeuntes non teneri legibus loci, quando non animo habitandi illuc confluunt. Videntur etiam tenere *Palud.4. diſt.15.q.4. a.3.n.24.Roſella verb.Ieiunium,num.16.*vbi *Sylueſter q.2.dict.1. Margarita cõfeſſ.qq.moralibus,f.165.col.2.§. Vtrum teneamur,* vbi aiunt peregrinos venientes animo habitandi, ex tunc ligari. Videtur etiam ſentire *Palacios 4.diſt.15.diſp.8.f.126. col.1.verſ.At vero,*vbi ait, diu apud alios exiſtentem, tranſeuntemque in eorum coloniam, teneri ad eorum mores.

Cæterum id non credo: valde enim rationi diſſonat, 9
ſcholares qui triennio in loco ſtudij habitant, non teneri illius legibus,& conſuetudinibus. Et ita iure optimo *Domin.c.Quæ contra,diſtinct.8.verſ.Cogitare tamen in eo,& Felin. c. Quod clerici,ſtatim in princ.de foro compet.* reprobant gloſſam allegatam, comparantem peregrinis ſcholares: quia (inquiunt) quamuis minimè ſcholares acquirant domicilium in loco ſtudij, defectu animi perpetuo habitandi: ſortiuntur tamen forum. Vnde credo ſufficere, vt aliquis teneatur legibus, & conſuetudinibus alicuius oppidi, vt maiori anni parte ibi ſit habitaturus: hoc enim ſufficiens eſt ad conſtituendum domicilium, non ſimpliciter, ſed quaſi domicilium ad ſacramēta neceſſaria: vt optimè docet *Sylueſt.verb.Domicilium,n.2.*& ita idem videtur eſſe,vt aſtringatur legibus,quæ ex neceſſitate obligant.Præterea, quia hoc etiam conſtituit quaſi domicilium,ad ſacramenta voluntaria,dempto ordinis ſacramento:& vt epiſcopus illius loci poſſit cum his peregrinis diſpenſare: (vt latè probabimus hoc 3.l. diſp.23.) Præterea, quia non videtur conuenientius aliud iudicium fingi poſſe,ad duo extrema vitanda,alterum, requiri animum perpetuò habitandi:alterum autem, ſufficere ſolum tranſitum. Tandem, quia moraliter, & prudentum arbitrio habitaturus in aliquo loco dicitur, qui maiori anni parte in eo ſedem conſtituturus eſt.Id autem obſeruandum eſt,eo animo habitandi per maiorem anni partem,accedentem,teneri à prima die acceſſus,ſeruare conſuetudines, & leges illius oppidi:quia ex tunc habet conditiones requiſitas:vt optimè dixerunt *Palud.4.diſt.15.q.4.a.3.n.24.Roſella verb.Ieiunium,nu.16.*vbi *Sylueſt.q.2.dict.1.Margarita confeſſ.quæſt. moral.f.165.col.2.§. Cum teneamur,*vbi docent animo habitandi accedentes,ex tunc ligari:quod clariùs dixit *Sylueſt. verb. Domicilium,n.2.* vbi ait,accedentem aliquò, animo habitandi maiori anni parte ſtatim fieri parochianum, quoad ſacramenta neceſſaria in ea parochia, percipienda.

Hæc tamen II. ſent. vt non teneãtur peregrini legibus, 10
& conſuetudinibus loci per quem tranſeunt, triplicē patitur exceptionem. I. eſt, quoad contractuum ſolemnitatem, nam quicumque forenſes & peregrini tenentur ſeruare ſolemnitates in contractu requiſitas legibus & conſuetudinibus oppidi in quo cõtrahunt: ratione enim contractus quilibet forum ſortitur in loco contractus, *c.fin.de foro competenti.*ita prob.*l.Si fundus 6.ff.de euict.* ibi, *ſi fundus vænierit, ex conſuetudine eius regionis in qua negotium geſtū eſt, pro euictione caueri oportet.*Et ita docent *Innoc.rubr.de conſuet. n.6.& 7.& ibi Anton.n.2.& c.2.de conſtitut.n.2.* vbi *Imola n. 9.ad fin.Abb.c.1.de ſponſal.n.10.Anchar.c.fin.de conſt. in 6.n.7. oppoſit.7. & repet. c.Canonum, de conſtit.n.208.Præpoſ.c.Quæ contra,d.8.ad fin.Cynus l.1.verſ.Vidimus qualiter,C.de ſum.Trinit.*vbi *Bart.nu.14.Bald.n.20.Fulgoſ.n.18.Salicet.n.4. Iaſon in 2.lectura,n.56.Ioan.Baptiſta de S.Seuerino nu.87.idem Bart.l. De quibus,n.27.ff.de legibus,Bald.l.1,n.3. C.de contr.emp.* Co-

neus

*neus conſi.64.vol.3.Chaſſan. conſu.Burgun.rubr.*4.§.2.*gloſſ.Ouduché,n.*3.*& gloſſ.Selon, n.*10.*Ant.Gabr.to.*3.*commun.li.* 6.*t.de conſuet.concl.*2.*n.*4.*&* 1.*to.in mea edit.l.*6.*verb. Forenſis,f.*432.*col.*2.*fin.Mexia pragmat.tritici,concl.*5.*n.*81.Hinc eſt contractum abſolutè initum cenſeri celebratum iuxta conſuetudines,& ſtatuta loci,in quo initur:per *l. Quodſi nolit*, §. *Quia aſſidua.ff.de ædil.edic.*& affirmant *Bart.l.Nemo eſt,n.*5.*ff.de duobus reis,Abb.c.Cum M.n.*5.*de conſtit.Angel.verb.Cōtractus,n.*4.vbi *Syldeſt.q.*8.*P.Molina to.*2.*de iuſt. tract.*2.*diſp.*260.*initio:*quod inde prouenit, quia contractus ſequitur conſuetudines, & ſtatuta loci in quo celebratur.

11 Vnicus autem contractus ex hac regula excipitur,nempe contractus dotis: per *l. Exigere,ff. de iudiciis*, in quo id ſingulare eſt,vt non attendatur ſtatutum loci, vbi contractus eſt initus, ſed loci, in quo vir domicilium habet:tradunt *Bart.l.*1.*n.*17.*C.de ſum.Trinit. Fulgoſ.nu.* 18.*Iaſon n.*60. *Simancas* cum multis aliis,*de cathol.inſtit.t.*9.*n.*142.*& duplici ſeq.*De ſolennitate autem teſtamenti, an adhibenda ſit, iuxta leges loci in quo fit,vel potius in quo bona ſita ſunt: conſule DD *l.*3.*Tauri,& ibi Ciſuentes n.*23.*Ant.Gom.nu.*20. *Burgos de Paz nu.*387.*Rolandum conſ.*24.*vol.*3. *Azebedo li.* 5. *recop.t.*4.*l.*1.*n.*5.*& ſeq.*

12 Hinc infertur, forenſes contrahentes in loco hoſpitij, teneri ad gabellas illius: quia ſunt onus conſequutiuum contractus.Sic *Bald.l.*1.*n.*3.*&* 4.*C.de contrah.empt.Bertachi. in repertorio,lit.G.verb. Gabella per quos ſoluatur:Caiet. ſumm. verb.Vectigalia iniqua,fin.Syldeſt.Gabella* 3.*q.*5.*nu.*13.*Armilla verb.Gabella,n.*11.*Metina C.de reſtit.q.*15.§.*Verùm cum in his, verſ. Per hæc patet.*

13 2.Infertur,forenſes vendentes triticum in Caſtella, teneri ſeruare pragmaticam illius. Tum quia pretium pars contractus eſt: tum etiam, quia quilibet tenetur pretium iuſtum loci venditionis ſeruare. Sic *Metina C. de reſtitu.q.* 36.§.*Dubitaret aliquis,verſ.Quod inde, & Mexia pragmat. panis,concl.*5.*n.*78.

14 II.Exceptio eſt, niſi legum tranſgreſſio cederet in damnum illius oppidi, tunc enim peregrini illis tenentur: vt ſi ſint aliquæ leges prohibentes aliquid extrahi ex illo oppido,vel ne viatores ibi commorentur niſi tot diebus, in bonum illius oppidi. Sic *Bart.l.*1.*nu.*21. *C.de ſum.Trinit. & ibi Bald.n.*22.*Abb.c.*A *nobis,el* 1.*de ſent.excomm. num.* 7.*&* 9. *Præpoſ.c.Quæ contra,d.*8.*col.*2.*in medio,Auendañ.de exequēd. mand.lib.*1. *c.*13.*n.*10.*Mexia pragmat.panis,concl.*5.*n.*80.83. 84.85.*&* 90.Et probatur ex *l.*12.*t.*12.*lib.*1.*nouæ recop.& li.*5. *t.*10.*l.*12.*& tit.*18.*lib.*7.*& l.*6.*tit.* 18.*lib.* 5 vbi varia forenſibus, æquè ac regnicolis præſcribuntur, dum per Hiſpaniæ regnum tranſeunt.

15 III.Exceptio eſt, vt non intelligatur de vagis, qui nulſibi certam ſedem habent: hi enim tenentur ad leges, & conſuetudines loci, in quo etiam obiter reperiuntur. Prob.quia cum nullum peculiare domicilium habeant,illud quoad omnia acquirunt vbicumque reperiuntur. Item quia aliàs viderentur exempti ab omnibus ſtatutis, & conſuetudinibus:quare DD. ſecundæ ſent. expreſſe loquuntur de habentibus certam ſedem, aliò tamen cauſa alicuius negotij commigrantibus.Sic *Sotus* 4.*d.*18.*q.*4.*a.*2. *verſ.Eſt hic tamen.*

16 Ad argum.propoſita nu.4.reſpondetur. Ad tria priora dic, D. Auguſtinum loqui de conſilio: vel de peregrinis animo maiori anni parte habitandi aliquò confluentibus: hi enim dicuntur eſſe in illo loco: tranſeuntes enim non dicuntur moraliter ibi eſſe:vt probaui nu.6.Vel 3.ratione ſcandali, nec ſolum communem ſocietatem aſſignat pro cauſa, ſed in quantum ratione communis ſocietatis,ſi aliquis à communi viuendi norma diſſideat, orietur ſcandalum,cui ſufficientem anſam præbent peregrini, ſi publicè non admonitis aſtantibus, cibis in eo oppido vetitis vtantur: cum non omnes norint eos eſſe peregrinos, nec qui id norunt ſciant oppoſitam ſuæ patriæ conſuetudinē: vel poſſe illi conformari. Ad 4.dic,id eſſe verum,quando leges diſponunt circa bonum,& vtilitatem illius reipublicæ,quare tunc peregrini tenentur eas ſeruare: vt dixi nu. 14. Circa alias autem leges nil intereſt boni illius reipublicæ,vt peregrini eas obſeruent, ceſſante ſcandalo. Ad 5. dic,leges illas eſſe locales, & ita afficere habitantes in eo loco, verùm non dici habitare, nec eſſe ibi moraliter loquendo, tranſeuntes, & ad breue tempus commorantes: nec eſſe ſimile de interdicto, id enim eſt purè ligamen,& impedimentum loci, quod nulla officia diuina admittit, nec eis intereſſe,nec corpora humana ſepelienda: vt bene explicat *Couar.c.Alma mater,*2.*p.*§.4.*n.*6. vnde fit etiam infantes obligationis præcepti incapaces, non poſſe ibi ſepeliri: vt docet *ibid. Couar.* & proinde manifeſtè videmus eſſe purè impedimentum loci, quare nil mirum ſi peregrini ibi ſepeliri, ac intereſſe diuinis nequeant: id enim non prouenit ex ſpeciali præcepto illius oppidi, ſed ex ligamine,& incapacitate loci interdicti. Nec obſtat,ſi obiicias infantes poſſe in eo audire diuina, & ita non videtur incapacitas loci: nam reſpondeo, impedimentum, & incapacitatem eſſe ad celebrandum ibi diuina, coram aliquo qui more humano interſit, aſſiſtere enim brutum nil impedit:infantes autem more humano minimè aſſiſtunt, cum rei diuinæ nullam cognitionem aſſequantur: vt benè docet *Couar.ibid.* Ad confirm. fateor, conſuetudinem illam eſſe localem, modo proximè expoſito. Ad vltimum dic, intelligi de conſilio,vel de iis qui animo maiori anni parte commorandi,aliò proficiſcuntur: vt conſtat ex contextu, loquitur enim de eunte ad ſcholas, & huic caſui æquiparat alios.

SVMMARIVM.

*An peregrini abſentes à loco domicilij teneantur ad leges,& conſuetudines proprij domicilij:refertur opinio affirmans,n.*17.
*Contraria verior,n.*18.*Et ibi,quid ſi leges illæ ſint iuris communis.*
*An Luſitanus dum tranſit per Caſtellam,poſſit cibis vti iuxta Caſtellæ conſuetudinem,in ſabbato,aduerſus contrariam Luſitaniæ,*19.
*Græcus an poſſit celebrare in Eccl.Latina, in pane fermentato,vel Latinus in Græca,in pane azymo: & quid,ſi inter Latinos inueniatur Eccleſia Græca,vel inter Græcos Latina,*20.
*An in die feſto proficiſcens ad locum vbi id feſtum non ſeruatur, poſſit ſeruilia exercere,& teneatur Miſſam audire,*21.
*Quid de proficiſcente in die ieiunij, peruenturo eadem die in locum vbi non ieiunatur,an poſſit tota die non ieiunare,& veſci carnibus,*22.
*Quid,ſi exeat loco vbi carnes eduntur, & nocte peruenturus ſit in ſuum domicilium, vbi ieiunatur,*23.
Soluuntur argum.& explicatur l.Quæſitum, §.fin.ff. de legat. 3. *Et quæ caſu abſunt,non dicuntur abeſſe. Et legatum an ſit fauorabile,& latè explicandum:& reg.Qui ſenſit commodum,debet ſentire onus,de reg. iur.in* 6.*n.*24.
Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An peregrini in alium locum per modum tranſitus, & hoſpitij confluentes,teneantur, dum à 17
proprio domicilio abſunt, ſeruare leges,& conſuetudines ſui domicilij, ſi in eo loco in quo reperiuntur, non obligent? Aliqui aſſeuerant teneri. Prob.quia tamdiu obligatur quiſque patriæ legibus, quamdiu patriam non deſeruit, ſed hi non deſeruerunt patriam: ergo. Et confirm. quia hi peregrini adhuc propriæ patriæ ciues ſunt, in eaque eſſe dicuntur: argumento *l.Quæſitum* 76.§.*fin.ff.de legat.*3.ibi,*legatis quæ in fundo ſunt,accedunt etiam quæ tunc non ſunt,ſi eſſe ſolebant.* Vbi *Bart.*ait quæ caſu abſunt, non dici abeſſe. 2.quia aliàs hi exempti eſſent ab omni lege, non enim tenentur ad leges loci per quem tranſeunt, vt probaui nu.6.nec ad leges domicilij, ſi oppoſitam amplectamur ſent. Tandem, quia qui ſentit commodum, ſentire debet onus:*reg.Qui ſentit,de reg.iur.in* 6.ſed peregrini ſentiunt commodum, vt non aſtringantur legibus oppidi tranſitus, ergo ſentire debent onus, vt obligentur legibus loci cuius incolæ ſunt.Ita tenent *Ioan.Andr. addit.ad Speculatorem, tit.de inſtrument.editione,*§.*Compendioſe,n.*16.*verb. Quæſitum,Paludan.*3.*d.*15.*q.*4.*a.*3.*nu.*26.*D.Anton.*2.*p.t.* 6.*c.*2.§.2.*Roſella verb.Ieiunium,n.*16.*Sylu.ibi,q.*2.*dict.*2.*fin.* Et eſt ſatis probabile.

Contrarium tamen eſt probabilius. Prob.ex *cap.*2.*verſ.* 18
Statuto epiſcopi, de conſtitut. in 6. vbi habetur ſubditum furantem extra territorium, non ligari excommunicatione ſui Epiſcopi, in furantes lata: & redditur ibi ratio, quia

impunè non paretur extra territorium, ius dicenti: vbi *gl. verb. Impunè*, explicat non parentem extra territorium, pœnam minimè pati: ergo licitum eſt leges, & conſuetudines oppidi, extra illud, vbi eæ non obligant, tranſgredi. 2. ex *c. Illa, d. 12.* vbi *D. Auguſtinus* ex doctrina D. Ambroſij monet, vt vnuſquiſque legibus, ac conſuetudinibus eorum ad quos diuertit, ſe conformet. Ita docent *Abb. c. A nobis, el 1. de ſent. excomm. nu. 11.* vbi *Felinus* dicens eſſe commune, & alios referens *n. 6. Landulphus*, quẽ refert, & ſequitur *Cardin. Clem. 2. de celebrat. Miſſæ, q. 5. & ibi Imola n. 3. Bonifacius n. 68. Nauar. ſum. Lat. & Hiſp. c. 13. n. 5. & c. 23. Lat. n. 120. Hiſp. n. 128. Couar. 4. var. c. 20. n. 8. verſ. Fuit & in dicto, in fine, Mexia pragmat. panis, concl. 5. n. 93.* Et ex Theologis, *Maioris 4. d. 15. q. 5. col. 15. arg. 4. Driedo de libert. Chriſtiana, l. 1. c. 17. §. Vna eſt, & in alia editione eſt l. 1. c. 2. p. 3. a. 2. mem. vlt. §. Vna eſt: Ledeſ. 2. p. 4. q. 15. a. 4. dub. 2. verſ. Sequitur ex dictis, Suarez 3. p. q. 74. a. 4. diſp. 44. ſect. 3. §. Illud vero, Enriq. l. 7. de indulg. c. 13. n. 8. & l. 9. de Miſſa, c. 25. nu. 2. fine, Pedraza ſum. præcepto 3. §. 14. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 52. §. Vnaquæque ciuitas, Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. vlt. §. Tertia concluſio, fol. 198. Philiarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 23. §. Eſt tertio notãdum, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 122. num. 1.* Et idem dicendum eſt, quamuis illæ leges ſint iuris communis, & obligent in patria peregrini, non autem in eo oppido in quo reperitur: vt in ſimili dixi n. 7.

19 Ex dictis infertur. 1. Luſitanum tranſeuntem per Caſtellam poſſe edere ſabbato inteſtina animalium, quamuis in Luſitania id ſibi non liceat. Quia non tenetur ad patriæ conſuetudines, dum ab ea abeſt: vt dixi nu. preced. Sic *Nauar. ſum. c. 23. Hiſp. n. 128. Lat. n. 120. Couar. 4. var. c. 20. nu. 8. verſ. Fuit & in dicto, fine, Pedraza ſum. 3. præcepto, §. 14. Enriquez l. 9. de Miſſa, c. 25. nu. 2. fine.*

20 2. Infertur, ſacerdotem Græcum, cui in ſua patria permiſſum eſt in fermentato celebrare, tranſeuntem per Eccleſiam Latinam, poſſe in fermentato, iuxta morem ſuæ patriæ, vel in azymo, iuxta morem Eccleſiæ Latinæ celebrare: ſimiliter ſacerdotem Latinum per Græciam tranſeuntem, poſſe in fermentato, Græcorum more, vel in azymo, inſtar Latinorum, conſecrare. Prob. prior pars ex dictis nu. 6. non enim tranſeuntes tenentur ad leges loci tranſitus: probatur autem poſterior, quia dum abſunt à patria, non tenentur illius legibus: vt probaui nu. 18. Hoc eſt contra *Ledeſ. 1. p. 4. q. 15. a. 4. dub. 2.* aſſerentem teneri ſacerdotem Græcum, tranſeuntem per Eccleſiam Latinam, in azymo conſecrare: ſed vtramque partem noſtri corollarij docet, & latius probat *Suarez 3. p. q. 74. a. 4. diſp. 44. ſect. 3. Illud verò*: & poſſe ſacerdotem Græcum tranſeuntẽ per Eccleſiam Latinam, celebrare in fermentato, affirmat *Palacios 4. d. 15. diſ. 8. f. 126. col. 1. initio.* Si tamen (vt fieri ſolet) inueniantur inter Latinos aliquæ Græcorum Eccleſiæ, in quibus eorum ritus ſeruantur: & inter Græcos aliquæ Latinorum; in his templis tenetur vnuſquiſque ſuæ Eccleſiæ vſum ſeruare. Quia perinde ſe habet, ac ſi in propria Eccleſia, Græca, & Latina celebraret: nec poſſet Latinus in ea Eccleſia Græcorum inter Latinos exiſtenti, celebrare in fermentato. Quia id eſt quaſi ſpeciale priuilegium Græcis in ea Eccleſia conceſſum. Sic *Suarez ibi.*

21 3. Infertur, minimè delinquere proficiſcentem in die feſto, ad locum vbi id feſtum non obligat, gratia exercendi ſeruilia. Quia præceptum non prohibet exitum à loco vbi obligat, nec extra eum aſtringit etiam illius loci incolam: vt diximus n. 18. Sic *Nauar. ſum. c. 13. n. 5. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 52. §. Nec peccant: Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 122. nu. 1.* addunt hi DD. teneri audire ſacrum ante profectionem: quia cum profectus eſt, iam præcepto audiendi ſacrum aſtrictus erat. Et confirm. quia conſcius impedimenti ſuperuenturi ne poſſit intereſſe ſacro in die feſto, ab eoque præcepto excuſetur, tenetur præuenire audiendo ſummo mane: quia iam præceptum obligare cœperat. Verùm probabilitate magna non caret, quod tenẽt aliqui docti neoterici, minimè teneri audire ſacrum, ſi intra tempus opportunum ad audiendum, ſcilicet, ante meridiem, ſit peruenturus ad locum in quo id feſtum non obſeruatur. Quia in proprio oppido vſque ad id tempus poterat auditionem ſacri differre: quando autem peruenit ad alium locum, iam deobligatus omnino eſt ab eo præcepto. Nec obſtant adducta in contrarium. Non primum, quia erat aſtrictus præcepto, ea conditione, ſi intra tempus obligationis eò peruenturus non ſit, vbi præceptũ omnino ceſſat. Non obſtat etiam confirmatio, quia impedimentum ſuperueniens non tollit audiendi ſacrum obligationem, ſed excuſat omiſſionem: vnde nil mirum ſi præuenire teneatur: cum autem ante meridiem eò peruenturus eſt, in quo id feſtum non ſeruatur, nullo modo præceptum obligat, dum peruenit.

4. Infertur, proprio oppido in quo ſeruatur ieiunium, 22
mane abeuntem, noctéque in locum peruẽturum, in quo ieiunium non obligat, poſſe nocte cœnare, & carnibus veſci, ſi ibi edantur: quãuis tota die ieiunarit: poteſt enim conformare ſe conſuetudini loci, ad quẽ peruenit, vt probaui n. 18. Negant tamen aliqui poſſe illũ mane ientaculum ſumere, quamuis peruenturus certò ſit ad locum vbi non ieiunatur. Quia nondum extat cauſa excuſans, & poteſt mutata ſent. non proficiſci, & proinde cauſa non extabit. Verùm probabilius puto poſſe, quando moraliter eſt certus de profectione, & acceſſu illa die ad locũ, vbi ieiunium nõ obligat: nullo tamẽ modo poterit carnibus veſci donec eò perueniat. Ratio diſcriminis eſt, quia obligatio abſtinendi à carnibus, eſt diuidua, vnde toties illis vtens in die vetito delinquit lethaliter, quoties vtitur: quare poteſt pro parte diei eiuſdem, dum in loco obligationis eſt, id præceptum ſeruare, & pro parte eiuſdem diei non ſeruare, dum eſt in alio loco, in quo non obligat: at obligatio ieiunandi, indiuidua eſt, conſiſtens in vnica comeſtione: quare ſemel violãs ieiuniũ comedẽdo, nõ tenetur amplius ea die à cibis abſtinere: cũ ergo ieiunium nocte obligaturum non ſit, non obligabit ſummo mane. Nec obſtat cauſam nondum adeſſe, quia ſatis eſt moralis futuræ cauſæ certitudo, ſicut iturus ad exercendum opus ſeruile, poteſt antequã adeat, cibos ſumere, nõ obſtante ieiunij præcepto, quamuis cauſa nondum extet, impedirique poſſit.

5. Infertur, exeuntem loco vbi non ieiunatur, carnéſq; 23
eduntur, poſſe mane eas edere, quamuis nocte peruenturus ſit ad domicilium, vbi à carnibus abſtinetur, & ieiunatur. Quia extra domicilium non aſtringitur illius legibus: vbi autem peruenerit, nequit carnibus veſci: quia iam lege domicilij obligatur, nec eadem ratione cœnare poterit, ſi nondum ieiunium fregerat: ſecus ſi iam fregerat: vt in ſimili dixi lib. 2. diſp. 24. n. 23. Conſultò dixi, ſi nocte peruenturus ſit ad locum domicilij, ſi enim eſſet locus non intra confinia domicilij, non tenetur illius legibus, ſi differant à proprij domicilij legibus: vt dixi num. 6.

Ad arg. propoſita nu. 17. pro contraria ſent. reſponde- 24
tur. Ad 1. diſtinguendo maiorem, ſi intelligatur, quamdiu patriam non deſeruit animo mutandi domicilium, & amittendi incolatum: nego. Si tamen intelligatur, quàmdiu patriam non deſeruit, id eſt, quamdiu in illa re vera habitat: concedo: at qui in alieno verſatur territorio per modum tranſitus, quamuis non deſeruerit patriam priori modo, deſeruit tamen poſteriori: quod ſat eſt, vt ab eius legibus deobligetur. Ad confirmationem dico, non ſat eſſe adhuc ciuem eſſe, ſed oportere vt verè inhabitet tũc, vt domicilij legibus conſtringatur. Et quamuis caſu abſens, dicatur adeſſe, id tamen verum habet in fauorabilibus, ſecus in odioſis: vt eſt aliquem legibus conſtrictum eſſe, tunc enim verba propriè vſurpanda ſunt. Quod ſi replices, legatum odioſum eſſe, & ſtrictam capere interpretationem: vt bene *Decius regul. in teſtam. 12. n. 5. ff. de regul. iur.* & innumeri alij, quos refert *Mantica de coniectur. vltim. volun. lib. 7. t. 1. n. 13.* Reſpondeo, immo eſſe fauorabile, & largam ac benignam capere interpretationem: vt ex multis textibus, & DD. comprobat ibi *Mantica num. 14. & multis ſequentib.* Ad 2. nego ſequi eſſe exemptum omnino à legibus, tenetur enim (vt dixi num. 3.) legibus,

quæ

quæ in ſuo domicilio, & in loco, in quo reperitur, obligant. Ad 3. dic eam regulam intelligi, quando onus eſt commodo regulariter annexum, & inſeparabile: vt cui collatum eſt beneficium, debet eius onera ſubire: ſecus in aliis caſibus. Nam nouitius religionis gaudet eius priuilegiis, non tamen tenetur eius oneribus, ac præceptis: iuxta veriorem ſententiam.

SVMMARIVM.

An ſi incolæ locorum in quibus decretum Tridentini non obligat, quia receptum non eſt, diuertant per modum tranſitus, ad oppidum in quo obligat, poſſint ibi abſque parocho, & teſtibus contrahere: ponitur ratio dubitandi, n.25.

Vera opinio præponitur, n.26.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

25 QVÆSTIO III. An ſi incolæ locorum in quibus decretum Tridentini irritans clandeſtina matrimon. receptum non eſt, diuertant ad alia oppida per modum tranſitus, & hoſpitij, vbi obligat id decretum, poſſint abſque parocho & teſtibus validè contrahere, iuxta proprij domicilij leges? Quidam exiſtimare poſſent, validè hos contrahere abſque parocho: cum non teneantur obſeruare leges loci tranſitus (vt defendimus nu.6.) iuxta leges autem proprij domicilij, validum eſt tale matrimonium.

26 Dicendum tamen, id matrimonium eſſe irritum: vt benedocet *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.45. a.5. punct.3. dub. vlt. f.197. §. Primum certum eſt.* Quia illa opinio exceptionem patitur, niſi quoad contractus ſolennitatem: nam (vt dixi n.10.) ea ſolennitas adhibenda eſt, quam petunt leges loci, vbi contractus initur: cum ergo locus vbi celebratur matrim. ab his peregrinis, exigat ſolennitatem Tridentini, in eo vigentis, aliter contractum, nullum erit.

SVMMARIVM.

An incolæ locorum vbi Tridentinum obligat, habitantes, vel exiſtentes per modum tranſitus in loco vbi non obligat, teneantur coram parocho, & teſtibus contrahere matrimonium: refertur opinio affirmans, n.27. & contraria, n.28.

Quid, ſi in fraudem adiere illum locum, vt poſſent abſque parocho, & teſtibus contrahere, n.29. Et ibi, fraus nemini patrocinatur. Et qui iure ſuo vtitur, non dicitur fraudem committere. Et explicantur c. Sedes, de reſcript. & l.1. §. Iidem aiunt, ff. de aqua pluui. arcen.

Soluuntur argum. n.30.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

27 QVÆSTIO IV. An ſi incolæ locorum in quibus decretum Tridentini obligat, confluant eò, vbi non obligat, poſſint iuxta illius loci legem abſque parocho, & teſtibus contrahere? Si animo ibi conſtituendi domicilium tendant, certum eſt poſſe ibi, abſque parocho, & teſtibus contrahere: quia fiunt illius loci incolæ, & ſubinde iam non aſtringuntur legibus prioris domicilij. Tota autem difficultas eſt, quando ſolum confluunt per modum tranſitus. *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.45. a.5. punct.3. dub. vlt. f.198. §. In hac difficultate*, cenſet iuxta ſententiam illorum, quos retuli nu.17. tenentium peregrinos, dum abſunt à proprio domicilio, obligari legibus illius, dicendum eſſe, matrimonium hoc abſque parocho, & teſtibus initum, eſſe inualidum. Et videntur tenere *Enriquez lib.11. de matrim. c.3. n.8. & Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.219. n.2. fine*, dicunt enim ſemel publicatum Tridentini decretum in aliquorum parochia, afficere parochianos, quocumque migrent: ſolúmque excuſare videntur proficiſcentes animo ibi conſtituendi domicilium. Et prob. quia aduenié̃tes ex locis vbi Tridentinum obligat, iam contrahere obligationem ſeruandi id decretum: ergo quocumque adeant per modum tranſitus, tenentur id ſeruare. Et confirm. quia Tridentinum irritat clandeſtina, reddítque ipſas perſonas inhabiles ad ita contrahendum, ſed inhabilitas perſonam afficiens, cum ſit quid perſonale, comitatur perſonam quocumque euntem: ergo ſemel propter legitimam Trident. publicationem redditus inhabilis ad clam contrahendum, nullibi terrarum poterit ita contrahere. 2. Quia iam perſona illa decreto Tridentini aſtricta fuit in ſua patria, ergo loci mutatione nō ceſſat obligatio: ſicut ſemel applicato combuſtibili intra ignis ſphæram, conſeruatur calor receptus, ad alium locum extra illius ſphæram traducto. Tandem, quia ille peregrinus vbicumque ſit, eſt membrum Eccleſiæ, ipſique ſubditur, ergo poſt legitimam promulgationem ligatur vbicumque terrarum, prædicta Eccleſiæ lege.

Probabilius tamen eſt non teneri coram parocho, & 28
teſtibus contrahere. Prob. primò ex dictis nu.18. vbi tanquam verius defendimus, peregrinos à domicilio abſentes non teneri legibus illius, ſi contrariæ vigeant in loco vbi reperiuntur. 2. Quia eſto ſentiremus obligari legibus domicilij, at (vt diximus nu.10.) quoad ſolennitatem adhibendam in contractibus, ſolæ leges loci in quo contractus celebratur, inſpiciuntur: locus autem vbi hoc matrimonium initur, non petit eam parochi, & teſtium ſolennitatem ad matrimonij valorem, cùm ibi decretum Trident. non obliget: ergo. Hanc ſent. tenet *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.45. a.5. punct.3. dub. vlt. fol.198. concl.3.*

Limitant aliqui hanc ſent. niſi adirent ea loca, in frau- 29
dem decreti Tridentini, vt ibi poſſent liberè abſque parocho, & teſtibus matrimonio copulari: tunc enim aiunt eſſe inualidum. 1. quia fraus nemini patrocinari debet, *c. Sedes, & c. Ex tenore, de reſcript.* at patrocinaretur, ſi hoc matrimonium validum eſſet. 2. Prob. ex *l.1. §. Iidem aiunt, verſ. Denique ff. de aqua plu. arcen.* ibi, *Marcellus ſcripſit, cum eo qui in ſuo fundo fodiens, vicini fonté auerterit, nihil poſſe agi, nec doli actione ſi non animo nocendi vicino, ſed ſuum agrũ meliorem faciendi id fecit.* Ex quo textu colligitur à contrario ſenſu, fodientem animo nocendi, non poſſe fodere: ergo idem dicendum eſt in noſtro caſu, dum quis animo fraudulento receſſit. Sic *Petr. de Ledeſm. eodem dub. vlt. concl.1. & 3. f.198. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.219. n.2. fine, Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.21. f.1332.* Cæterum diſplicet mihi hæc limitatio, & credo licet adirent eo fine, vt poſſent liberè abſque parocho, & teſtibus contrahere, eſſe ratum matrimonium. Primo, nam qui iure ſuo vtitur, non poteſt dici fraudem cō̃mittere, vt ea ratione effectus impediatur, *Regula, Nullus videtur, 55. paulo poſt pr. verſ. Is tamen. ff. de liber. hom. exhib.* ibi, *dolo malo non videtur habere, qui iure ſuo vtitur.* Qua ratione cum multis DD. per eos citatis, defendunt *Couar. 4. decret. 2. p. c.8. §.2. n.10. & Sarmiento lib.1. ſelect. c.6. nu.8.* matrimonium contractum in articulo mortis, efficere filios legitimos in fraudem ſubſtituti: eſt enim fraus licita, cum contrahentes vtantur iure ſuo: ergo cum adeuntes locum, vbi non viget Trident. animo contrahendi abſque parocho, & teſtibus, vtantur iure ſuo, habent enim ius ſic ibi contrahendi, erit fraus licita, nec ea ratione effectus ac valor matrimonij impedietur. 2. Quia bona, vel mala intentio conferre poteſt ad committendum, vel non committendum peccatum, non tamen ad annullandũ actum: cum intentio maneat in mente, nec effectum influat in opus externum: ergo ſi matrimonium illud ſecluſa praua intentione, eſſet validum, id minimè impediet ea intentio: ſicut de reſtituendi obligatione docent multi, & inter illos optimè *Nauarra l.3. de reſtit. c.5. in noua edit. nu.7.* Si opus ſecluſa praua intentione non inducat reſtituendi obligationem, ex ea intentione illam obligationem non conſurgere. Nec obſtat 1. argum. contrarium, quia fraus non patrocinatur, ſed ius quod habent contrahentes ad celebrandum matrim. in eo loco, abſque parocho, & teſtibus. Non obſtat etiam 2. quia lex illa conſiderat, non animum lædendi, ſed actionem ipſam externam alteri iniurioſam, abſque aliqua propria vtilitate, ad præſumendum dolum, concedendamque actionem de dolo: vt optimè docent *Sotus 4. de iuſtit. q.6. a.3. in ſolut. ad 6. verſ. Illa tamé, Nauar. ſum. c.17. Hiſp. n.70. Lat. n.71. Nau. eod. c.5. n.12.* at in noſtro caſu contractus ille matrimonij cedit in vtilitatem contrahentium, & nemini eſt iniurioſus.

Ad argum. prioris ſent. propoſita nu.27. reſpondetur. 30
Ad 1. dico aduenas contraxiſſe obligationem ſeruandi id Tridentini decretum, quamdiu in iis partibus, in quibus id obligat, ſunt: ſecus dũ ad alias, vbi non obligat, peruenere. Ad confirm. dic, quando inhabilitas eſt conſtituta abſolutè, & ſimpliciter, ſequi perſonam quocũque euntem:

Th. Sanchez de matrim. Tom. I.

ſecus, quando eſt conſtituta per modum legis, ſicut enim lex illa non obligat in illis locis, ita inhabilitas, & annullatio actus obligat ibi, nec ſequitur perſonam, niſi dum eſt in locis, in quibus ea lex vim obligandi habet. Ad 2. neg. conſeq. quia obligatio orta ex vi huius decreti, eſt ex iis effectibus, qui in fieri, & cõſeruari pendent à ſuis cauſis: obligatio enim à lege orta, durat manente lege, & ea ceſſante, ceſſat: vnde ſicut lumen à lucerna productum in aëre, extinguitur remoto aëre extra lucernæ ſphæram, ita hæc obligatio expirat migrãte perſona extra territorium, in quo viget hoc decretum. Ad vltimum, neg. conſeq. non enim ligatur lege Eccleſiaſtica in loco, vbi ex voluntate, ac diſpoſitione eiuſdem Eccleſiæ non habet robur eadem lex: vt contingit in locis, vbi aut non recepta, aut non publicata fuit.

SVMMARIVM.

An captiui apud infideles, teneantur coram parocho, & teſtibus contrahere: referuntur varia ſent. à nu. 31. vſque ad 34.

Sententia authoris, n. 35. & ſoluuntur arg. n. 36.

Chriſtiani mercatores apud infideles an validè contrahant abſque parocho, & teſtibus, 35.

QVÆSTIO V. An captiui apud infideles, apud quos
31 non eſt publicatum decretum Tridentini irritans matrim. clandeſtina, ſi incolæ ſint eorum locorum, in quibus Tridentinum obligat, validè contrahant, abſque parocho, & teſtibus? Varij ſunt dicẽdi modi. I. ait, inualidum eſſe matrimonium: ducitur, quia licet id decretũ *Tridentin. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim. fine*, poſtulet vt obliget publicari in qualibet parochia, cum tamen apud infideles nulla parochia ſit, Tridentinum voluit Chriſtianos ibi detentos ligare, licet publicatum non ſit. Et confirm. quia ſi captiuis prodeſſet ibi non eſſe receptum, nec publicatum decretum Tridentini, nullis aliis Eccleſiæ legibus, vt ieiunij, abſtinendi à carnibus, &c. tenerentur, cum ibi nec receptæ, nec publicatæ ſint. 2. quia ex quo id decretum publicatum eſt in parochia, cuius ſunt incolæ captiui, afficit obligatio perſonas quocumque tendentes. Sic tenet *Petr. de Ledeſ. de matri. q. 45. a. 5. ad fin. in ſolut. ad 3. & punct. 3. dub. penult. fol. 196. §. In cuius rei expoſitione.*

32 II. Dicendi modus eſt, poſſe contrahere abſque parocho, & teſtibus, ſi ibi habitandi animum habeant, & acquirãt domicilium: ſecus vbi is animus deeſſet: quia dum acquirunt domicilium, non tenentur iuxta prioris domicilij leges contrahere. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. n. 8.* dicens idem tenuiſſe alios Theologos conſultos, quos ibi refert *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 219. n. 2. fine.*

33 III. Dicendi modus eſt, ex epicheia valere id matrimonium: non enim credendum eſt Tridentini mentem eſſe, velle obligare vbi parochi copia haberi nequit: ſicut & reliquæ leges Eccleſiaſticæ ex epicheia interpretationem recipiunt. Hunc ſtatuunt tanquam probabilem *Veracruz in append. ad ſpecul. dub. 5. & Vega l. 3. ſum. caſu* 361. Sed iam ſatis diſp. præced. num. 4. & 5. probaui hoc decretum epicheiam non admittere.

34 IV. Dicendi modus ſic diſtinguit, ſi id decretum promulgatum erat in captiuorum parochia, antequam in captiuitatem redigerentur, non poſſunt abſque parocho, & teſtibus contrahere: ſecus ſi tunc nondum publicatum erat: quia in priori caſu obligationem contraxerant, non autem in poſteriori. Hunc ſequuntur quidam Thomiſtæ, (vt refert *Petr. de Ledeſ. n. 31. allegatus:*) & *Veracruz append. ad ſpecul.* nã quamuis *dub. 5. §. Sed contra prædicta, & §. Tertiò ad obiectionem*, teneat abſolutè tanquam probabile, validum eſſe matrimonium captiuorum, abſque parocho, & teſtibus initum: at *dub. 14. fine*, hoc temperat, quando ante publicationem in ſua parochia, captiui ducti ſunt.

35 Sit tamen concluſio, probabilius exiſtimo validum eſſe matrimonium captiuorum apud infideles initum, abſque parocho, & teſtibus, quamuis ad eas regiones ducti ſint, poſt publicationem, & receptionem in ſua parochia, nec animum ibi permanendi habeant: & idem dico de matrimonio contracto per mercatores Chriſtianos, qui ibi per modum hoſpitij ſunt, quamuis incolæ ſint eorum locorum, in quibus Tridentinum obligat. Prob. quia id decretum petit tanquam conditionem requiſitam, vt obligare incipiat, publicationem in parochia, his verbis, *decernit inſuper vt huiuſmodi decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem parochia factæ, numerandos:* ergo cum apud infideles hæc cõditio deficiat, in illis locis hoc decretũ nõdum obligandi vires accepit, ac proinde qui in illis contrahunt, licet domicilium ibi non fixerint, non tenentur ſeruare ſolennitatem in hoc decreto petitam: nam iuxta dicta nu. 10. contractus celebrandus eſt iuxta ſolennitates loci contractus. 2. quia ſi id decretum in illis locis obligaret, quamuis captiui haberent animum permanendi, ductique eſſent ante publicationem in ſuam parochiã, non poſſent abſque parocho, & teſtibus contrahere: ſicut contingit in aliis locis fidelium, vbi id decretum obligat: iuxta dicta n. 26. Si verò defectu publicationis non obligat, ergo contrahentes ibi, ſiue ſint permanentes, ſiue per modum tranſitus, ſiue antea eſſet publicatum in ſua parochia, ſiue non, poterunt contrahere abſque parocho, & teſtibus: vt de Hiſpanis ad locum vbi Tridentinum non obligat proficiſcentibus, diximus nu. 28. Pro hac ſent. eſt *Palacios 4. d. 29. diſp. 1. verſ. Iam vero iſtis exploratis*, vbi abſque diſtinctione aliqua tenet matrimon. horum captiuorum abſque parocho, & teſtibus, validum eſſe. Et tandem probari poteſt, quia ſi duo infideles ibi baptizarentur, poſſent contrahere abſque parocho, & teſtibus: ergo id decretum ibi non obligat.

Ad argumenta propoſita nu. 31. reſpondetur ad 1. negando id voluiſſe, quia licet deficiat ibi parochia, ſunt tamen loca publica, in quibus id decretum publicari poſſet: vnde cum nullo modo publicatum ſit, deficit conditio neceſſaria ad eius obligationem. Ad confirmationem, fateor nil prodeſſe captiuis, ibi non eſſe receptum Tridentinum, id enim prodeſſet, quando apud fideles non eſſet receptum: infideles enim non ſunt legibus Eccleſiæ ſubiecti, & ita eorum non receptio, aut oppoſita conſuetudo fideles non iuuat: at prodeſt ibi non eſſe publicatum id decretum. Nec eſt ſimile de aliis Eccleſiæ legibus quæ contentæ ſunt publicatione in qualibet fidelium diœceſi, vel in curia Romana, vt vbiq; obligent: hoc enim decretum ſpecialem in qualibet parochia publicationem poſtulat. Ad 3. conſtat ex dictis num. 30. vbi dixi eam obligationem tantùm ſequi perſonam, dum eſt in locis vbi Tridentinum obligat. 36

DISPVTATIO XIX.

Vtrùm ſit neceſſarium ad matrimonij valorem, vt aſſiſtat proprius vtriuſque contrahentis parochus, ac intra propriæ parochiæ limites.

SVMMARIVM.

Proponuntur rationes ad probandum non exigi proprium parochum, vel exigi vtriuſque contrahentis, n. 1.

Deſideratur ad matrimonij valorem proprij parochi aſſiſtentia, n. 2. Et quid, quando fœmina contrahit matrimonium, & ſtatim tranſit ad parochiam viri, an ſit legitimus parochus habitationis fœminæ, & ſi reperiatur nullum, an idem parochus fœminæ reualidare debeat, remiſſiuè, 2.

Per bullam, vel priuilegia concedentia facultatem recipiendi ſacramenta à quolibet ſacerdote, non poteſt aſſiſtere matrimonio, qui non eſt parochus, 3.

Satis eſt parochus alterius contrahentis, nu. 4. Et ibi, conceſſa aliqua re, conceduntur omnia neceſſaria ad illam comparandam, & conceſſa iuriſdictione conceduntur ea, ſine quibus iuriſdictio explicari non poteſt.

Soluuntur argumenta, 5.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, 6.

Iuriſdictio alia voluntaria, & alia contentioſa, & quid ſint hæ: & quandoque voluntaria aſſumit naturam contentioſæ, 7.

Voluntaria poteſt exerceri extra territorium, non autem contentioſa: & quid, ſi voluntariæ admiſceatur contentioſa, an exercita contentioſa intra territorium, poſsit voluntaria extra exerceri, & an requiratur licentia iudicis territorij, & qualis, & etiam litigantium, & vt iuriſdictio contentioſa poſsit extra territorium exerceri, nu. 8. & ibi an iuriſdictio voluntaria delegata poſsit extra territorium exerceri, remiſſiuè.

Quando requiritur cognitio cauſæ iudicialis, nequit extra territorium exerceri,9.

An poſſit parochus alterius contrahentis in parochia alterius, qui ſibi ſubditus non eſt, vtrumque matrimonio coniungere, refertur opinio negans,n.10.Et ibi,vincula duo ſunt vno fortiora.

Contraria verior,n.11. Et ſoluuntur argumenta,n.12.

An poſſit parochus vtriuſque contrahentis,extra vtriuſque parochiam, vel in aliena diœceſi eos matrimonio coniungere:refertur opinio negans,n.13.& contraria verior,n.14.

An habens licentiam à parocho aſſiſtendi matrimonio, validè aſſiſtat extra parochiam concedentis:remiſſiuè,15.

Soluuntur argum.& explicatur l.3.ff.de offic.præſidis,n.16.

An parochus vtriuſque, vel alterius contrahentis, peccet, punirique poſſit aſſiſtens matrimonio extra propriam parochiam:refertur opinio affirmans,n.17.& contraria verior,n.18.

Soluuntur argumenta,n.19.

1 VIdetur non deſiderari ad matrimonij valorem proprij parochi aſſiſtentiam: quia *Trident.ſeſſ.24.c.1. de matrim.in decreto irritanti*,ſolùm ait,*qui aliter quàm præſente parocho*,cùm ergo infinitè loquatur, & ſit lex correctoria, non eſt intelligenda de proprio parocho,vt vel ſic minus corrigat ius antiquum. Et confirm. quia idem *Trident. eo. c.1.*paulò inferiùs,*verſ. Quod ſi quis parochus*,ſic ait,*ſi parochus,vel alius ſacerdos ſine proprij parochi licẽtia,alterius parochiæ ſponſos matrimonio coniungere auſus fuerit,maneat ſuſpenſus*:& non dicit matrim. eſſe irritum,ergo ſignum eſt non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolum de præcepti neceſſitate exigi,vt proprius parochus ſit:prout contingit in extrema vnctione.2.quia eſto dicamus, requiri proprium parochum, videtur requiri eſſe proprium vtriuſque contrahentis:quia *Trident.d.c.1.paulo ante decretum irritans*, dicit denunciationes faciendas eſſe à proprio contrahentium parocho,loquens in plurali:& poſtea ſubdit, *qui aliter quàm præſente parocho*, ergo clarè videtur loqui de eodem parocho,de quo antea:hoc enim arg.ſtatim num.ſequenti vtemur, ad probandum requiri eſſe proprium parochum. Et confirm.quia cum vterque contrahens ſacramentum recipiat, vtriuſque parochus proprius adeſſe debet,alter enim non poteſt vtrique ſacramenta miniſtrare.

2 Duo tanquam indubitata ſupponenda ſunt. I.eſt,exigi neceſſitate ſacramenti, vt valeat matrimonium, aſſiſtentiam proprij parochi. Prob.1.quia expreſsè *Trident.ſeſſ.24. c.1.de matrim.in princ.illius decreti*, locutum eſt de proprio parocho, ibi, *præcipit ſancta Synodus vt matrimonium ter à proprio contrahentium parocho denuncietur.* Et infra loquendo de benedictionibus;ſtatuit vt à proprio parocho fiat: ergo idem dicendum eſt de ipſo matrimonio: clauſula enim non ita clara,ex antecedentibus,& ſubſequentibus debet intelligi. 2. nam illius parochi præſentia neceſſaria eſt,qui poteſt alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere:vt conſtat ex illis verbis eiuſdem concilij, eo.cap.1. *qui aliter quàm præſente parocho,vel alio ſacerdote de ipſius parochi licentia*: ſed ſolus proprius parochus eſt, qui poteſt hanc licentiam concedere, alius enim iuriſdictionem non habet in contrahentes: ergo ſolus ille poterit matrimonio aſſiſtere. 3.ex *fine eiuſdem cap.1.* vbi parochus, vel alius ſacerdos coniungens ſponſos abſque licentia proprij parochi,ſuſpenditur: ergo ſentit Tridẽtinum hoc munus eſſe proprij parochi, ac proinde dum præſentiam parochi petit, de proprio intelligit. Tandem, quia idem *Tridentinum ead.ſeſſ.24.c.13 de reformat.in fine*,præcipit Epiſcopis,vt in locis in quibus promiſcui parochi erant,fiant diſtinctæ parochiæ, & vnicuique ſuus parochus aſſignetur, à quo ſolo ſacramenta licitè percipiantur: ergo dum idem Tridentinum præcipit parochum matrimonio aſſiſtere,de proprio intelligit.Sic docent *Nauar.l.4.conſil.in 1. edit.tit.de clad.deſponſ.conſ.2.n.1.& ſum.Lat.c.25.fin. Menoch. conſ.398.vol.4.* vbi variorum Doctorum conſilia congerit idem aſſeuerantium,& Rotæ ſent.deciſum eſſe, affirmat: *Rota deciſ.643.656.& ſeq.to.1.in nouiſſimis, Spino ſpec.teſtam. gloſſ.15.n.37.Salzedo pract.c.73.in noua edit.verſ.14.Segura direct.indicum,2.p.c.15.n.46.*Et ex Theologis,*Veracr. append. ad ſpec.dub.5.concluſ.2.Corduba ſum.q.43.fin.44.fin.& 46.fin. Enriq.l.11.de matrim.c.3.n.2.Barth.à Ledeſ.de matrim.dub.21. §.Et annotare,Vega l.6.ſum.caſu 113.Petr.de Ledeſ.de matrim. q.45.a.5.punct.3.dub.3.concl.1.Lud.Lop.1.p.inſtruct.de matrim. c.86.§.Præterea,& 2.p.de matri.c.39.§.Præterea aduertẽdum, Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219.nu.4.* Quando autem fœmina nubens, ſtatim ad viri parochiam transferenda eſt, an ſit proprius parochus,qui eſt habitationis fœminæ:& ſi matrimonium illud inueniatur nullum, ſit coram eodem parocho ratificandum:dicemus hoc 3.lib.diſp.23.nu.15.

3 Hinc infertur,dum bulla cruciata facultatem recipiendi ſacramenta à quolibet ſacerdote concedit, minimè conceſſionem intelligi de ſacramento matrimonij.1.quia vt alienus ſacerdos poſſit aſſiſtere matrimonio,requiritur licentia expreſſa:vt hoc 3.l.diſp.35. probabimus, in eo autem indulto nulla ſit matrimonij mentio. 2. quia licet eo indulto miniſtratio digniorum ſacramentorum, vt Euchariſtiæ,& pœnitentiæ,concedatur,non ſequitur concedi matrimonij miniſterium, propter ingentia inde ſubſequenda incommoda:expediebat enim eum ſolum matrimonio aſſiſtere poſſe, qui tanquam proprius paſtor oues cognoſcens impedimenta inueſtigare valeret. Confirm. quia nullus alius poteſt ſponſos benedicere abſque proprij parochi licentia:vt dicitur *in Trident.ſeſſ.24.de matrim. c.1.* & derogatur ibi cuicumque priuilegio: ergo ſignum eſt nolle Tridentinum virtute cuiuſuis priuilegij alienum ſacerdotem abſque proprij licentia,matrimonio intereſſe poſſe.Sic *Veracruz append. ad ſpec.dub.5. concl.7. Spino ſpec. teſtam. gloſſ.15. n.43. Enriquez l.11. de matrim.c.3.n.5.Suarez 3.p.q.82.a.3.diſp.72.ſect.2.§.Quocirca,Barth.à Ledeſ.dub.21. de matrim.f.1320.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.45.a.5. punct. 3.dub.3.ad fin.§.Ex dictis ſequitur,quod ſimplex ſacerd.*

4 2. Supponendum eſt tanquam certum, ſufficere parochum alterius contrahentium,ſaltem ſi ſit parochus illius contrahentis,in cuius parochia celebratur: vt ſi in parochia ſponſi,parochum ipſius ſpõſi,& ſi in parochia ſponſæ,parochum ſponſæ. Prob.quia quamuis quoad reliqua ſacramenta parochus alterius contrahentis,non ſit vtriuſque parochus, at quantum ad matrim. parochus alterius,eſt vtriuſque,ratione connexionis,eo quòd matrim. non niſi inter duos conſiſtere poteſt: vt probatur ex *l. Si communem,ff.quemadmodum ſeruit.amit.* ibi, *ſi cõmunem fundum ego,& pupillus haberemus,licet vterque nõ vteretur,tamen propter pupillum & ego viam retineo.* Vbi *gloſſ.verb.Et ego*,inquit,*quia indiuiduum eſt,ideo aut tota retinetur,aut tota amittitur.*Et *Bart.ibi initio*,inquit,*in indiuiduis retinet quis per ſocium,quod per ſe non poteſt.*Cùm ergo matrimonij cõtractus indiuiduus ſit, ita vt ab vno ſine altero inire nequeat, eo ipſo quòd quis eſt parochus ad coniungendum vnum,per neceſſariam connexionem,erit ad vtrumque. Et confirm. quia re conceſſa, omnia neceſſaria ad illam comparãdam cõcedũtur,*l.2.ff.de iuriſd.omn.iud.*ibi,*cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa videntur,ſine quibus iuriſdictio explicari non potuit:*& *c.Præterea,de offic.deleg.fine*, ibi,*ex eo quod cauſa ſibi cõmittitur,ſuper omnibus quæ ad cauſam ipſam ſpectare noſcuntur,plenariam recipit poteſtatem:*ergo cum proprio parocho committatur ſuum parochianũ matrimonio coniungere, cenſetur etiam commiſſum alienum cum ſuo cõiungere, cũ hęc neceſſariò connexa ſint.Sic *Nauar.ſum.Lat.c.25.fin. in poſter.edit.*dicens ſic declaraſſe Cardinales: quamuis in antiqua editione aſſeruit ſolum ſpõſæ parochũ eſſe legitimũ:*Spino ſpec.teſtam.gloſ.15.n.41.Segura 2.p.direct.iud.c.15. n.47.Salzedo pract.c.73.in noua edit.verſ.14.*Et ex Theolog. *Enriquez l.11. de matr.c.3.n.2. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219. n.5.Vega li.6.ſum.caſu 118.Petr.de Ledeſm.de matr. q.45.a.5. punct.3.dub.3.concl.2.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.86.§.Præterea,& 2. p.de matr.c.39.§.Præterea aduertendũ,Barth.à Led.dub.21.de matr.f.1331.§.Annot.oportet 2.Vitual.Cand.1.p.de matr.n.244.*

5 Ad argum.propoſita n.1.reſpondetur.Ad 1.ex anteced. & ſubſequentibus colligi Tridentinum intellexiſſe de proprio parocho. Ad confirm. dic ibi ſolum tractari de pœna ſacerdotis alieni aſſiſtentis matrimonio, ac proinde non opus fuiſſe repetere matrimonij nullitatem: quæ ſatis expreſſa erat. Ad 2.confirm.conſtat ex dictis n. præced.

nam ratione connexionis parochus vnius,eſt vtriuſque.

6 His præmiſſis, tria vertuntur in dubium. 1. an ſufficiat aſſiſtentia parochi vnius contrahentis, quando in alterius parochia celebratur. 2. Quid, quando proprius parochus vtriuſque,vel alterius contrahentis, illos in aliena omnino parochia, vel diœceſi coniungit. 3. an parochus aſſiſtens matrimonio ſui ſubditi, in aliena parochia, peccet, puniendúſque ſit.

7 QVÆSTIO I. An validum ſit matrim. cui proprius parochus vnius contrahentis,aſſiſtit in parochia alterius ſibi non ſubditi:vt ſi parochus Petri contrahentis cum Maria, aſſiſtat in parochia Mariæ, cuius non eſt parochus? Duplex fundamentum præmittendum eſt. Prius eſt, duplex eſt iuriſdictio,altera contentioſa,& neceſſaria: quæ, ſcilicet, habet contradictorem, & inter contendentes exercetur,redditúrque in inuitos,*l. Inter ſtipulantem,§.1.ff.de verb. obligat.*& dicitur contentioſa,quia actor contendit contra reum: dicitur autem neceſſaria,quia reus in iudicium vocatus,tenetur ibi reſpondere,& redditur in inuitos. Altera autem eſt voluntaria: quæ in ſolos ſubditos volentes exercetur: vt ſunt adoptio, emancipatio, manumiſſio,& alij ſimiles actus,hi enim expediuntur coram iudicibus,& dicuntur voluntariæ iuriſdictionis,quia non fiunt inuitis ſubditis, ſed ſolùm volentibus, nec petunt iudicem pro tribunali ſedentem.Sic *gloſſ.l.2.initio,ff.de offic. proconſulis,* & ibi ſcribentes: *Rebuf. de verb.ſign.l.111.ad fin.* & melius cæteris id explicat *Maranta de ord.iudicior.4.p.1.an ſimplex, vel duplex,diſt.18.n.1.& 2.* Quandoque tamen iuriſdictio voluntaria aſſumit naturam contentioſæ, & reducitur ad contentioſam,quando ſcilicet non niſi cum cauſæ cognitione exerceri poteſt, vt in manumiſſione exercenda per minorem,in qua requiritur cauſæ cognitio.Sic *Alberic.l.1. n.7.ff.de offic.conſulis,& l.2.n.3.ff.de offic.proconſul. Marianus Socinus c.Licet ratione,n.91.de foro compet.*

8 Poſterius fundamentum eſt, hoc diſtat inter has iuriſdictiones, quod contentioſa exerceri nequit à iudice extra proprium territorium, ne iudici illius iniuriam inferat:voluntaria autem poteſt vbique exerceri:cum nullam enim cauſæ cognitionem, nec iudicem pro tribunali ſedentem petat, non eſt cur iudex alieni territorij meritò conqueratur, ſi in ſuo, per alienum iudicem erga illius alieni ſubditos exerceatur. Habetur expreſsè *l.2.ff.de offic. proconſ.*& notant ibi omnes ſcribentes:& *c.Nouit, de officio legat.*& optimè *Couar.l.3.var.c.20.n.8.* dicẽs eſſe omnium. An verò quando iuriſdictio voluntaria indiget aliqua contentioſa:exercita contentioſa intra territorium, poſſit voluntaria extra exerceri: dixi hoc l.3.diſp.8.n.6. Hoc tamen intelligendum eſt,niſi de licentia iudicis illius alieni territorij;cum enim iudex alienus habeat ibi habitu iuriſdictionem, & ſolus actualis vſus ſuſpenſus ſit, ne iniuria iudici illius territorij irrogetur, ceſſante iniuria concedente eo iudice licentiam, poterit ſua iuriſdictione vti. Sic *gloſſ.c.Vt litigates,verb.Expenſis,de officio ordin.in 6.Innoc. c.Nouit,n.2.de offic.legati,Hoſtiẽſ.ibi,col.2.fine,Ant.n.16.Card. q.1. Abbas n.4.Henricus n.1.& 4.Anch.n.2.Imola n.4.fine,& n.5.fine,Alex.l.fin.n.7.ff.de iuriſdict. omn. iud.* vbi *Iaſon n.14. Roſella Abſolutio 1.n.112 Syluest.Abſolutio 1.§.11. dub.2. Ang. Abſolutio 2.n.5. Tabiena Abſolutio 2.q.11.n.15. Marian.Socinus c.Licet ratione,n 91.de foro compet.Nauar.lib.1.conſil.in 1. edit.t.de tempor. ordin.conſ.20.n.3.in 2.*verò,*eod.l.1.t.de elect. conſ.41.n.3.Vgolin.de cenſuris,tab.1.c.27.§.1.n.5.* Deſideratur etiam vltra licentiam iudicis,conſenſus vtriuſque litigantis,ſcilicet,actoris, & rei:nõ enim inuiti poſſunt extra territorium trahi:argumento *c.2.verſ.Niſi vocatus,& c.Epiſcopum,verſ.Niſi cum voluntate 9.q.2.* Sic *gloſſ. Anton. Anchar. Henric.Abbas,Marian.Socinus,Alex.n.8.Iaſon, Roſella, Sylu. Nauar.Vgolin.proximè citati.*Cenſetur autẽ aſſentiri iudex, ſi ſciens, & potens prohibere taceat: argumento *l.Sæpe,ff. de re iudic.* & cum multis probat *Alex.n.8. proximè citato, Vgolin.d.n.5.*vbi bene docet,ſufficere etiam tacitũ partium conſenſum,qui habetur, quando vtraque pars ſciens eſſe territorium alienum, potẽſque prohibere, non prohibet,vtrum autem poſſit iuriſdictio delegata extra territorium exerceri?dicam hoc 3.lib. tota diſp.34.

9 Hinc infertur, quoties deſideratur iudicialis cognitio cauſæ, non poſſe extra territorium abſque dicta licentia, & conſenſu partium,iuriſdictionem exerceri: quia vel eſt iuriſdictio contentioſa, vel eius naturam aſſumit: vt dixi n.7.Sic *gloſſ.c.Nouit verb.Terminos,de offic.leg.*vbi *Innoc.n.2. Hoſtienſ.col.2.fine, Anton. n.16. Abbas n.3.& 4. Cardin.q.1. Anchar.Clem.dudum,de ſepultur.§.Statuimus,q.5.dub.3.verſ. Sed de illius ordinarij, Marian. Socin. c.Licet ratione,n.91. de foro compet.Roſella Abſolutio 1.n.111.*

10 His præmiſſis,circa quæſtionem n.7. propoſitam, quidam aiunt parochum alterius contrahentis non poſſe validè aſſiſtere illius matrimonio,in alterius contrahentis qui ſibi ſubditus non eſt, parochia, ſed in ſua tantùm:atque ita eum eſſe ſolum parochum legitimum, qui cùm parochus ſit alterius contrahentis, in propria ipſius parochia matrimonio intereſt. Prob.ex declaratione facta per Cardinales,his verbis, *ſi quãdo vir ad domum vxoris accedit pro contrahendo matrimonio,is proprius parochus eſt,qui vxoris eſt.* Et in alia declaratione ſic habetur: *quando contrahentes ſunt diuerſarum parochiarum, ſufficit proprius parochus mulieris,qui interſit matrimonio.* Et in alia declaratione habetur ſufficere præſentiam parochi ſpõſæ,in illius parochia matrimonio celebrato: & ſimiliter ſponſi, matrimonio in eius parochia inito.2.nam duo vincula fortiora ſunt vno, *auth. Itaque,c.Communia,de ſucceſſio.* ibi, *in eos ſolos tranſmittit hæreditatem,qui ex vtroque latere coniuncti ſunt.* Sed parochus in cuius parochia contrahitur matrimonium, duplici titulo legitimus eſt, nempe, quia eſt parochus alterius contrahentis, & quia in eius parochia contrahitur: ergo hic præferendus eſt,cẽſendúſque legitimus. Hanc ſententiam videntur tenere *Nauar.ſum.Lat.c.25.fin.& l.4.conſil.in 1.edit.t.de ſponſ.conſ.1.n.1.in 2.tit.de clandeſt.deſponſ.conſ.3.n.1. Ludou.Lopez 1.p.inſtruct.c.86.§.Præterea,& 2.p.de matrim. c.39.§. Præterea aduertendum*, vbi aiunt ſat eſſe parochum fœminæ, quando in eius parochia celebratur matrim. & parochum viri, quando in parochia viri:& tenẽt expreſsè idem *Nauar.l.4.conſ.in 1.edit.tit.de ſponſal.conſ.52.in 2.tit. de clandeſt.deſponſ.conſ.4.Salzedo pract.c.73.in noua edit.verſ.14.*

Tenendum tamen prorſus eſt,ſufficere proprium alte- 11
rius contrahentis parochum,etiam ſi in parochia alterius ſibi non ſubditi matrim.celebretur.Prob. quia Tridentinum ſolam petit parochi proprij præſentiam, qui iuriſdictionem voluntariam, qualis eſt hæc, non amittit, parochiæ fines egrediens. 2. quia is legitimus parochus eſt, vt aſſiſtat matrimonio, qui eſt legitimus ad audiendas confeſſiones,(vt dicemus hoc lib.3.diſp.23.n.10.)ſed iuxta fere omnes parochus extra parochiam,eſt legitimus ad audiendas confeſſiones:ergo & ad coniungendũ matrimonio. Tandem quia aſſiſtere matrimonio, reducitur ad iuriſdictionem voluntariam, cum non exigat cauſæ cognitionem:ergo validè extra parochiam exercetur, iuxta tradita n.8.Ita docent *Enriquez l.11.de matrim.c.3.n.2.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219.n.5.*Et videntur tenere *Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.n.41.Segura direct.iudic.2.p.c.15.n.47. Petrus de Ledeſ.de matrim.q.45.a.5.punct.3.dub.3.concl.2.Viuald. Candelabro 1.p.de matri.n.244.Barth.à Ledeſ.dub.21. de matrim. fol.1331.§. Annotare oportet ſecundo,* nam indiſtinctè docent ſufficere parochum ſponſi, vel ſponſæ:& hoc deciſum eſt à Cardinalibus,teſte *Nauar.lib.4.conſil.in 1.edit.tit.de ſponſal.conſil.52.*

• Ad argum.propoſita n.10.reſpondetur.Ad 1.eam Car- 12
dinalium declarationem, ne poſteriori eorundem declarationi relatæ n.præced.aduerſetur,intelligendam eſſe de conſilio: expedit enim eum parochum matrimonio aſſiſtere,in cuius parochia celebratur. Ad 2. dic,ſolùm probare maiori iure,& ratione aſſiſtere debere parochum, in cuius parochia matrim. celebratur.

QVÆSTIO II. An ſi parochus vtriuſque contrahentis, 13
vel alterius,in neutrius parochia,ſed in prorſus aliena,aut in aliena diœceſi,matrim. interſit, valeat? *Nauar.l.4.conſil.*

in

in 1.edit.tit.de ſponſ.conſil.52. & conſ.47.n.3.& ſeqq.in 2.verò *tit.de clandeſt.deſponſ.conſ.4.& 14.num.3. & ſeq.* affirmat non ſatis eſſe parochum alterius vel vtriuſque contrahentis, dum in neutrius parochia matrim.celebratur: & poſſe parochum extra parochiam exiſtentem dare licentiam ſacerdoti, vt intra parochiam matrimonio aſſiſtat, minimè tamen ipſum extra parochiam aſſiſtere poſſe. Probat, quia mens concilij poſtulantis parochi præſentiã, fuit, vt ſuam authoritatẽ præſtaret matrimonio, tanquã perſona publica, ſed extra territoriũ eſt perſona priuata: vt cõſtat ex *l.3. ff.de offic.præſidis*, ibi, *Præſes in ſua prouincia homines imperiũ habet, & hoc dum in prouincia eſt, nam ſi exceſſerit, priuatus eſt.* Ergo extra ſuam parochiam non poteſt aſſiſtere matrimonio.

14 Dicendum tamen eſt ſufficere ad valorem matrimonij, præſentiam parochi alterius, vel vtriuſque contrahentis, quamuis in neutrius parochia, nec diœceſi, matrim. celebretur? Probatur, quia vel intereſſe parochum matrimonio, eſt actus iuriſdictionis, (& tunc cum iuriſdictio hæc ſit voluntaria, exercetur enim in ſolos volentes, nec cauſæ cognitionem poſtulat,) poteſt validè extra territorium exerceri, iuxta dicta nu.8. vel non eſt actus iuriſdictionis, ſed tantum deſideratur illa præſentia ad authoritatẽ matrimonio præſtandam, ſed hanc præſtare poteſt extra propriam parochiam, cum vere perſona publica & parochus ſit: ergo poteſt ibi matrimonio aſſiſtere. Præterea probatur argum. quo vſi ſumus n.11. quia poteſt extra parochiã, & diœceſim audire confeſſionem ſubditorum, ergo & illos matrimonio cõiungere. Deinde, quia potiſſimus Tridentini finis petentis aſſiſtentiam parochi matrimonio, fuit, vt clandeſtinitas vitaretur, Eccleſiæque conſtaret matrimonium: qui ſufficienter obtinetur, parocho vbicumque aſſiſtenti matrimonio. Vltimo, quia iudex poteſt extra proprium territorium, authoritatem præſtare manumiſſioni, & adoptionibus, vt optime docet *Henricus c.Nouit, n.2.de officio legati*, quia hæc nõ ſpectant ad iuriſdictionem contentioſam, nec cauſæ cognitionem petunt: ergo ſimiliter poterit parochus extra parochiam authoritatem præſtare matrimonio, cum ſimiliter non pertineat ad iuriſdictionem contẽtioſam, nec cauſæ cognitionem poſtulet. Ita tenent *Enriq.lib.11.de matrim.cap.3.num.2.* & refert *in commento, lit. R.* multos viros doctos id tenentes: *Salzedo pract.c.73.in 2. edit.§.vndecimo, Segura 2.p.direct.iudic.c.15.nu.49. Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.num.42. Manuel 1.tomo ſumma, 2.edit.c.219.num.7.*

15 Vtrum vero alius ſacerdos, cui parochus abſolute fecit copiam aſſiſtendi matrimonio, poſſit valide extra parochiam aſſiſtere? dicam hoc 3.lib.diſp.34.

16 Ad argum. contrarium propoſitum num.13. dic, cum *gloſſ.ead.l.3.initio ff.de offic.præſid.* eſſe quidem iudicem extra territorium, perſonam priuatam, quantum ad iuriſdictionem contentioſam exercendam: ſecus autem quoad voluntariam, ad quam reducitur aſſiſtere matrimonio.

17 Qvæstio III. An proprius parochus aſſiſtens matrimonio extra parochiam abſque licentia ordinarij, vel parochi loci, in quo matrim. celebratur, peccet, puniendúſque ſit? Affirmant aliqui peccare, & eſſe puniendum: ducuntur, quia parochus tenetur authoritatem, & approbationem publicam Eccleſiæ nomine præſtare matrimonio, hanc autem licite præſtare nequit in aliena parochia, quia pertinet ad iuriſdictionem quaſi contentioſam, cum præſtari debeat tanquam à publica perſona. Et confirm. quia Epiſcopus nequit abſque peccato conferre ordines ſuis ſubditis in aliena diœceſi, ſine licentia ordinarij illius loci, vt conſtat ex *Trident.ſeſſ.6.c.5.de reformatione*, idque non alia ratione, niſi quia collatio ordinũ, eſt actus iuriſdictionis quaſi contentioſæ, cum fieri debeat authoritate Pontificia: ergo ſimiliter nõ poterit parochus extra parochiam aſſiſtere matrimonio, cum authoritate publica functurus ſit. 2. quia nequit ſpõſos benedicere in aliena parochia, vt cõſtat, minus autem videtur benedicere, quam matrimonio coniungere, cum illud ſolemnitas quædã matrimonij ſit. Sic tenẽt *Enriq.l.11.de matrim.c.3.n.2. Salzedo practic.c.73. in noua edit.§.vndecimo: Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.219.nu.7.*

Verum probabilius mihi eſt, nullo modo peccare, ceſ- 18
ſante ſcandalo: nec puniendum eſſe. Prob. quia minus eſt authoritatem præſtare matrimonio, quam exercere actũ iuriſdictionis voluntariæ, cum vterque actus fiat tanquam à perſona publica, priuatus enim nulla iuriſdictione vti poteſt, & præſtare authoritatem, tantum ſit intereſſe tanquam teſtem habentem qualitatem & dignitatem parochi, quod fieri poteſt à parocho excommunicato denunciato, vt dicemus hoc 3.l.diſp.21. n.4. exercere autem iuriſdictionem voluntariam, vltra dignitatem perſonæ publicæ, poſtulat iuriſdictionem nullo modo eſſe impeditã, quare ſi exerceatur ab excommunicato denunciato, nihil prorſus fit: vt dicam hoc 3.l.diſp.22.n.32. Si ergo poteſt parochus in aliena diœceſi exercere iuriſdictionem volũtariam erga ſubditos, audiendo ipſorum cõfeſsiones, iuxta fere omnes, poterit à fortiori aſsiſtere matrimonio: quod minus eſt. Præterea, quia attento iure antiquo poterat Epiſcopus in aliena diœceſi conferre propriis ſubditis primam tonſuram, & Pontificialibus veſtibus indutus celebrare, abſque licentia Epiſcopi illius diœceſis: vt cum aliis per ipſos relatis probant *Couar.3.var.c.20.n.9. Enriq. lib.3.de confirmatione, c.6.num.6.* ergo à fortiori poterit licite matrimonio intereſſe: cum illa multo digniora ſint, ſunt enim actus ordinis, & iuriſdictionis Epiſcopalis: intereſſe autem matrimonio nec eſt actus ordinis, nec iuriſdictionis, ſed teſtificatio quædam perſonæ dignitatem habentis, vt dicam diſp.21.n.4. Tandem, quia nullo iure interdictum inuenio parocho aſsiſtere matrimonio, extra propriam parochiam; nec parochus alienus iure offendi ex hoc poteſt, cum id non pertineat ad iuriſdictionem contentioſam. Et ita hanc partem defendunt *Spino ſpeculo teſtament.gloſſ.25.n.42. Segura direct. iudicum, 2.p. cap.15.n.49.*

Ad argum. contraria propoſita n.17. reſpondetur. Ad 19
1. negando ſpectare hoc ad iuriſdictionem quaſi contentioſam. Nec obſtat fieri tanquam à perſona publica, quia etiam iuriſdictio voluntaria exercetur licite, tanquam à perſona publica, extra proprium territorium. Ad confirm. nego eam eſſe rationem: ſed ratio eſt, teſte *Couar.li.3. var.c.20.n.9.* quia ordines ſacri conferuntur ab Epiſcopis celebrantibus diuina officia, indutiſque veſtibus Pontificiis, & ita cum quodam quaſi ſtrepitu iudiciario: quare primam tonſuram poterant Epiſcopi in aliena diœceſi conferre; quia is ſtrepitus neceſſarius non erat: hodie autem nec primam tonſuram conferre licet, propter prohibitionem *Tridentini ſeſſ. 6. c.5. de reform.* quod id prohibuit, ne diœceſes confunderentur. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem, quia benedictiones ſolemnes celebrantur à ſacerdote inter Miſſarum ſolemnia, & ita cum quodam quaſi ſtrepitu iudiciario, vt proximè de ordinibus ſacris dicebamus; matrimonium autem priuate celebrari poteſt.

DISPVTATIO XX.

Vtrùm deſideretur ad matrimonij valorem, parochum illi aſſiſtentem, eſſe ſacerdotem: ſimiliter illum, qui de parochi licentia matrimonio intereſt.

SVMMARIVM.

Poteſt eſſe parochus, & non ſacerdos; & quot ſint quæſtiones diſputandæ, num.1.
An validè aſſiſtat matrimonio parochus non ſacerdos; refertur opinio negans, 2.
Contraria verior, n.3. Et ibi, iuncto n.2. an dictio, Alius importet ſemper ſimile.
Lex frequentioris vſus cauſa decernens aliquid, non excludit caſum minus frequentem, 3.
Vna pars alternatiuæ dubiæ declarat aliam, 2.
An peccet parochus non ſacerdos aſſiſtens matrimonio, n.4. Et ibi, opinione vti in materia, & forma ſacramentorum, an ſit peccatum: & in aliis in quibus periculo exponitur veritas ſacramenti.
Soluuntur argumenta, 5.
An parochus non ſacerdos poſſit ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere: refertur opinio negans, n.6. & contraria verior, 7.

Soluuntur argumenta,& enodatur c.fin.46.d.n.8.
An poſſit non ſacerdoti dari licentia aſſiſtendi matrimonio:proponuntur argumenta probantia partem affirmantem, nu.9.& ſententia vera, n. 10. Et ibi,an poſſit committere parochus ſacerdoti non approbato ab ordinario,vel excommunicato,aut irregulari.
Soluuntur argum.n.11.Et ibi,iuncto n.9. an ſacerdotis nomine comprehendantur diaconus & ſubdiaconus.

1 SVPPONENDVM eſt, poſſe eſſe parochum nondum ſacerdotem,vt ſi non elapſus ſit annus à parochialis beneficij collatione,*c. Licet canon, de elect.in 6.* vel ſi ratione ſtudij diſpenſet Epiſcopus,ne intrà ſeptennium parochus ad ſacerdotium promoueatur,*c.Cum ex eo,de elect.in 6* Hoc præmiſſo,tria ſunt ſub iudice in hac diſp. 1. an parochus non ſacerdos valide interſit matrimonio. 2. an poſſit ſacerdoti licentiam aſſiſtendi dare.3.an poſſit nõ ſacerdoti.

QVÆSTIO I.An parochus non ſacerdos valide interſit
2 matrimonio? Duplex eſt ſent. I. negat.Ducitur 1.ex *Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.1.*ibi, *qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote.* Nam dictio,*Alius,* eſt relatiua, & repetit præcedentem qualitatem,cuius eſt perſona expreſſa:& ita ſignificat ſimilem qualitatem in relato:vt conſtat ex *l. Si fugitiui,*ibi,*alia pœna,C.de ſeruis fugit.*iuncta *gloſſ.fin.*quæ ait, *alia pœna,ſcilicet ſimil.*Et docet *Rufinus conſ.181.num.2.vol.2. Mandoſius gloſſ.Facultatum regentis,§.Et proprium, ſuper verb. Aliis patentibus,verſ. Aliis,Villalobos in communibus,litera A.n. 145.Ant. Gabriel to.1.commun.in mea edit.f.36. col.2.fine,verb. Alius:Menoch.libro 1.de arbitrariis,q.80.n.122.Fuluius Pacianus de probat.l.2.c.3.n.239.Gutier.de iuramen.1.p.c.14.nu.13.fine,Brunorus in ſuo compendio litera D.verb.Dictio,Alius.*Quare cum altera pars alternatiuæ habet,*vel alio ſacerdote*,ſupponit alteram alternatiuæ partem,quæ relata eſt, nempe *qui aliter quam præſente parocho*, intelligendam eſſe de parocho ſimili ſacerdotij qualitate affecto. Et confirmatur ex doctrina *Imolæ Clemen.1.de reſcript.n.7.*vbi referens Ioannem Andream,& Iacobum, concludit, dictionem, *Alius,* non implicare ſimilem qualitatem, vbi præcedit materia extranea,vel diuerſa prorſus,implicare tamen, vbi præcedit ſimilis in ſubſtantia,vel qualitate,ita vt poſſit ſimul coaptari:ſed in hoc caſu,pars antecedens, ſcilicet, parochus, non eſt extranea,nec diuerſa prorſus,& poteſt illi conuenire qualitas adiuncta relatiuo,*alius*,nempe ſacerdotium, ergo dictio,*Alius,* denotat in parocho eandem qualitatẽ, 2.confirmatur ex doctrina *Barbatij conſ.33.n. 26. & 27.vol. 2.Lambertini de iure patron.l.2.p.1.q.7.a.28.n.2.*vbi, clauſula capellaniæ habente,teneri capellanum,per ſe,vel per aliũ ſacerdotem, ſacra celebrare, aſſerunt neceſſario capellanum debere eſſe ſacerdotem,eo quod dictio illa,*Alius,* ſit ampliatiua ſimilium:ergo ſimiliter,cum Tridentinum aſſerat, *qui aliter quam præſente parocho,vel alio ſacerdote*,dicendum eſt ratione dictionis, *Alius*, petere ſacerdotiũ in parocho. 2. principaliter probatur,quia vbi alternatiua dubia eſt,vna eius pars alteram declarat,*leg.1.ff.de rebus dubiis*, vt inde colligit *Bart. ibi,initio*: ergo cum hæc alternatiua, *Præſente parocho, vel alio ſacerdote*, dubia ſit, an intelligatur de parocho ſacerdote declarabitur,vt ita intelligatur,per alteram partem, nempe, *Vel alio ſacerdote.* 3. quia præſentia parochi deſideratur in matrimonio,vt illius teſtimonium omni fide dignum reddat, ſponſoſque coniungat,& benedicat Eccleſiæ nomine: quæ omnia multo melius præſtabit parochus ſacerdos,eius enim teſtimoniũ multo fide dignius eſt,& ipſius proprium eſt benedicere: ergo ex hac congruentiſſima ratione colligitur Tridentinum elegiſſe parochum ſacerdotem, Tandem, quia olim vetuſtiſſimo,& celebri Eccleſiæ ritu nuptiis contrahendis adhibendus erat ſacerdos:vt cõſtat ex variis Pontificum, conciliorumque decretis,quæ refert *Gratianus 30. q.5. per totam*: ergo ſimilem parochum petit Tridentinum. Hanc tenet *Nauar.l.1.conſil.in antiqua edit.t.31.de offic.ordinar. conſil.1.in 2.l.4.ti.de clandeſt.deſponſ.conſ.*10.refertque Cardinales in hanc partem inclinaſſe, nec vicarium Epiſcopi, nec parochum poſſe valide matrimonio aſſiſtere,ſi ſacerdotes non ſint:*Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219.n.9.Salzedo pract.cap. 73.in noua edit.verſ.*14.& dicit eſſe probabilem *Petrus de Ledeſma de matrim.q.45.a.5.punct.3.fol.191.fine, §.Sit tertia concluſio,*& videtur tenere *Veracruz appendice ad ſpeculum,dub.5. concluſ. 2.* ait enim ad legitimum matrimonium ſic miniſtrum ſacerdotem eſſe requiſitum,vt non quicũque ſufficiat,niſi proprius parochus ſit.Et hæc ſent.eſt probabilis.

II. Sententia multo probabilior,ait, non deſiderari,vt 3
parochus ſacerdos ſit.Prob.quia Tridentinum nõ reſtrinxit vt parochus ſacerdos ſit,prout fecit in alio de licentia parochi aſſiſtenti matrimonio: idque conuenientiſſima ratione,nam cum exigat teſtimoniũ fide dignum, dignitas parochialis beneficij efficit,vt iure optimo ſit parocho fides adhibenda, quæ dignitas cum non parocho deficiat, eam ſuppleri ſacerdotali dignitate concilium voluit:ergo dicendum eſt ſufficere parochum nõ ſacerdotem.Et confirm. quia cum hæc res grauiſſima ſit, ad matrimoniique valorem neceſſaria,veriſimile eſt ſi concilium voluiſſet eã in parocho qualitatem,fore vt eam exprimeret,argumento *l.Item apud Labeonem,§.Ait prætor,ff.de iniuriis,& c.Ad audientiam,de renunciat.* ſicut in aſſiſtenti ex parochi licentia id expreſſit.2. prob. quia parochus non ſacerdos exercere poteſt omnia quæ à poteſtate ordinis non dependent: vt colligitur ex *c.Suffraganeis, & c.Tranſmiſſam,de elect.* vbi probatur Epiſcopum nondum conſecratum poſſe omnia Epiſcopi munera obire, demptis ab ordine dependentibus, ſed intereſſe matrimonio non eſt actus ordinis,ſed iuriſdictionis parochi:ergo.Et confirm.quia *Trident. eod.c. 1.* vndecies parochi mentionem fecit, numquamque ſacerdotij meminit, niſi cum aſſiſtere matrimonio permittitur alij, quã proprio parocho: ergo ſignum manifeſtum eſt,non exigere hanc qualitatem in parocho.3.quia Concilium diſiunctiue poſtulat præſentiam parochi, aut alterius qui ſacerdos ſit:ad veritatem autem diſiunctiuè ſufficit alteram partem verificari:*reg.In alternatiuis,de reg. iur.in 6.*ergo ſatisfit concilio,ſi parochus non ſacerdos,vel alius ſacerdos de eius licentia interſit. 4. quia decretum hoc eſt correctorium iuris antiqui,ergo prorſus reſtringẽdum eſt,& verba improprianda,vt minus illud corrigat: iuxta tradita l.1.diſp.17.n. 6. Et confirm. quia dictio, *Alius,* cui oppoſita ſent.innititur,non ſemper qualitatem præcedẽti ſimilem refert:vt docet optime *gloſſ.c. Deinde,verb. Cum cæteris,26.d.& c.Sedes,verb.Maiores,ad finẽ,de reſcrip.& auth. Qui ſemel,verb.Aliud,C.quomodo,& quãdo.*vbi textus inquit, *aliud anni ſpatium indulgetur*: & *gloſſ.* inquit,*loquitur quaſi annum dederit,cum tamen tres menſes dederit:ſed dic,quod non implicat ſimile tempus.* Per *l. Non ſolum, §. Quæritur.ff.de procur.* vbi *gloſſ.verb.Creditores,*ait dictionem, *Alius,*improprie ſæpe poni:quia non ſemper refert eandem qualitatem:idem *Speculat.tit.de ſponſalibus,n.4.Imola c.Sedes,n.11.de reſcrip.*vbi cum multis aliis per ipſum allegatis,*Felin.n.6.Flaminius de reſig.benef.l.2.q.15.n.22.* Et prob. ex illo *Matth.28. & Marci 15.* vbi de Chriſto ſeruatore noſtro aiunt, *cum eo crucifixi ſunt alij duo latrones:*& ex *c.Nouatianus 7.q.1.*ibi, *alios pſeudoprophetas.*Et tunc inquiunt *Imola,& Felinus ibid.* implicare diſſimilitudinem, quando ratio ſubiectæ materiæ id ſuadet:quod contingit hic, quia parochus non ſacerdos poteſt exercere omnia parochi munia,quæ poteſtate ordinis non indigent:ergo ex illa particula,*Vel alio ſacerdote,* non colligitur ſufficiens argumentum, ad corrigendum totum ius, quod ad obeunda munera ab ordine non pendentia, minime deſiderat in parocho ſacerdotium. Tandem,quia *c.Omnis,de pœnitent.& remiſſio.* expreſſe decernitur, neminem poſſe confiteri alieno ſine licentia proprij ſacerdotis:& tamen DD.bene aſſerunt,vt *Palud.4.d.17.q. 3.a.1.num.5.fin.Sotus 4 diſt.18.q.4.ar.3.verſ. Circa conceſſiones,* parochum non ſacerdotem poſſe eam licentiam dare: & *Clem.1. de priuileg.* expreſſe habetur, non licere religioſo miniſtrare Euchariſtiam, abſque licentia presbyteri parochialis:& tamen *gl.verb.Presbyteri,& ibi Anchar.n.2. Cardin. q.18.Abb.n.8.Bonifac.n.30.D. Antoni.3.p.t.24.c.54.verſ.Quis intelligatur,Caiet.verb.Excommunicatio,c.64. Roſella Abſolutio 1.n.41.Angel.Excommunicatio 5.caſu 12.n.6.Syluest.Excommunicatio 7.caſu 14.dub.11.n.39.Tabiena Excommunicatio 5.caſu 11.*

11.q.3.n.4. *Nauar.ſum.c.27.n.102. Suarez 3.p.q.82.art.3. diſp. 72 ſect.3.* affirmant parochum non ſacerdotem poſſe eam licentiam concedere:& ad textum reſpondet optime *Suarez*, eſſe modum loquendi : quia communiter parochi, ſacerdotes ſunt. Si ergo cum textus expreſſe qualitatis ſacerdotij meminerunt, declaratur pie, non exigi eam qualitatem, vt parochus prædictam licentiam concedat : ne iura corrigantur, quæ non petunt ſacerdotium in parocho obeunte munera poteſtatis iuriſdictionis: à fortiori, cum Trident. eius qualitatis non meminerit, dicendum eſt eam non deſiderari. Et confirm. quia *c. Nuper, de ſenten. excomm. verſ. In ſecũdo vero caſu*, dicitur abſolutionem excommunicationis non reſeruatæ poſſe impendi à proprio ſacerdote:& tamen *Vgolinus de cenſuris, tabula 3.c.4.§.2.n.2.* optime probat, poſſe impendi à proprio parocho, nondum ſacerdote:& reſpondet ad textum, eo quod parochi ſacerdotes cõmuniter ſunt, & vbi non ſunt, diutius eſſe nequeunt, quin ſacerdotes ſint : idcirco ſacerdotis mentionem factam eſſe: nam vbi lex frequentioris vſus cauſa, quidpiam decernit, caſum minus frequentem non idcirco excludit, ſed comprehendere videtur: vt tradunt *DD. l. vnic. C de raptu virginum*: ergo ſic dicendum eſt in noſtro caſu, eſto dictio *Alius*, referret ſimilem qualitatem ſacerdotij in parocho : non eam referre, quaſi neceſſaria ſit, ſed quia frequenter parochus ſacerdos eſt. Et ideo hanc ſententiam tenent *Nauar. l.4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ 30. in 2. tit. de clandeſt. deſponſ. conſ. 9. Enriquez l.11. de matr. c.3.n.5. & l.14. de irregularitate, c.6.n.3. fine, & l.1. de ſacram. in genere, cap. 26. fine, Vega l.6. ſum. caſu 112. & 119.* & dicit eſſe probabilem *Petrus de Ledeſma de matrimonio, quæſt. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3. concluſ. 3.* Et de iuris rigore defendi poſſe ait *Salzedo practica c.73. in noua edit. verſ. 14.*

4 Addit ibi *Petrus de Ledeſma*, peccare parochum, ſi ſacerdos non ſit, aſſiſtendo matrimonio : quia non poteſt commode ſponſos benedicere verbis illis, *Ego vos coniungo*, &c. quæ *Tridentinum d.c.1.* iubet parochum proferre. Verũ ex hac parte non credo parochum peccare : nullam enim repugnantiam video, vt parochus non ſacerdos ea verba proferat. Ex alio autem capite, poſſet aliquis exiſtimare, eum lethaliter delinquere : quia cum probabilis ſit prior opinio, non valere matrim. parocho non ſacerdote aſſiſtenti, exponeret abſque neceſſitate periculo veritatem ſacramenti: quod eſſe lethale poteſt probari: quia vti forma, aut materia, iuxta opinionem probabilem in ſacramentis, relictis certis in quibus non eſt opinio, eſt lethale: vt bene docet *Metina 1.2.q.19.a.6.§. Ad argumentum in contrarium, Enriquez l.1. de ſacram. in genere, c.9.n.15. Barth. à Ledeſma de ſacram. in genere, dub. 5. concl. 4.* qui eam rationem reddit, quod veritas ſacramenti periculo exponatur. Cæterum nec ex hoc capite credo peccare, quia vtens opinione probabili circa ſacramenta, non peccat : eo vel maxime, quod eſt multo probabilior opinio aſſerens eſſe validum matrimonium. Et ita *Salon 2.2.q.63.a.4. controuerſia 2. in ſolut. ad 3.* bene ait nõ poſſe amplecti opinionem probabilem circa formas, & materias ſacramentorum, non prouenire ex defectu opinionis, & ratione periculi : ſed quia contrauenitur præcepto vtendi forma, & materia præſcriptis & vſitatis in Eccleſia: quare ſi in ipſis ſacramẽtis aliquod dubium ſe offerat, circa quod nullum ſit Eccleſiæ præceptum, quemlibet poſſe relicta opinione probabiliori, ſequi probabilem. Præterea, quia cum hoc impedimentum ne valeret matrimonium, ſit ex ſolo iure humano concilij Tridentini, error probabilis quo viri docti exiſtimant matrimonium aſſiſtente parocho non ſacerdote, valere: efficeret illud eſſe validum : per *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* vt dicemus hoc lib. 3. diſp. 22. fine.

5 Ad argumenta propoſita nu. 2. reſpondetur. Ad 1. conſtat ex dictis n.3. Ad confirm. dic eam doctrinam non eſſe vniuerſaliter veram, patitur enim exceptionem, quando vehementes coniecturæ, diuerſæ mentis decreti extant: vt dixi n.3. Ad 2. confirmationem, dico non ſufficienter probari ex illis verbis, Per ſe, vel per alium ſacerdotem, exigi capellanum eſſe ſacerdotem : & quamuis in clauſula capellaniæ, ex iis verbis id probaretur, nõ concludere idem eſſe dicendum in noſtro caſu, quia illic non ſunt coniecturæ mentis contrariæ teſtatoris : quales ſunt hic contrariæ mentis Tridentini. Ad 2. fateor vnam partem alternatiuæ dubiæ declarari per alteram, niſi aliæ coniecturæ fortiores vrgeant, vt aliter declaretur : prout contingit hic. Ad 3. dic probare conuenientius fore, vt parochus ſit ſacerdos, non tamen eſſe neceſſarium. Ad 4. dic ea decreta nullam vim facere in ſacerdotio parochi, ſed in eius aſſiſtentia, ne matrimonia eſſent clandeſtina, meminiſſe tamen ſacerdotij, quia parochi cõmuniter ſacerdotes ſunt, vt de ſimilibus decretis dixi n.3. Præterea, licet ea decreta peterent veri ſacerdotis præſentiam, non eo rigore intelligendum eſt Tridentinum: quia illa id exprimebant, nec irritabant matrimonia aliter inita, nec erant iura correctoria: hoc autem id non exprimit, & annullat matrimonium aliter contractum, eſtque ius correctorium.

Qvæstio II. Vtrum parochus non ſacerdos poſſit concedere licentiam ſacerdoti, vt interſit matrimonio? 6
Retenta opinione non exigi ſacerdotium in parocho, manifeſtum eſt, ſicut poteſt ipſe aſſiſtere matrimonio, poſſe concedere licentiam ſacerdoti aſſiſtendi. Si tamen ſuſtineatur prior ſent. propoſita n.2. docens neceſſario parochum debere eſſe ſacerdotem, dubium videtur, propter decretum *Tridentini ſeſſ. 24. c.1. de matrim.* ibi, *qui aliter, quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, vel ordinarij licentia.* Vbi notanda eſt illa particula, *ipſius*, cum enim ſit relatiua identitatis, refert parochum cum eadem ipſa ſacerdotij qualitate, cum qua anteceſſit, in priori parte illius alternatiuæ, *qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote.* Et confirm. ſi iuxta illam ſententiam, ob relatiuum diuerſitatis, *Alio*, deſideratur eadem ſacerdotij qualitas in parocho relato, à fortiori id exiget relatiuum identitatis, *ipſius*. 2. probatur ex doctrina Stephani, & Imolæ *Clem. 1. de priuileg. num. 14.* vbi docent parochum non ſacerdotem, minime poſſe concedere licentiam religioſis, miniſtrandi Euchariſtiam, eo quod per ſe ipſum miniſtrare non poteſt: probantque ex *c. fin. 46. d.* ibi, *ſicut non ſuo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet*: ergo ſimiliter ſi parochus non ſacerdos nequit aſſiſtere matrimonio, nequibit etiam dare licentiam alteri, vt aſſiſtat. Et profecto ſuſtinendo illam opinionem, non videtur à probabilitate alienum, hoc aſſerere.

Cæterum multo probabilius eſt, eam licentiam poſſe 7
concedere parochum non ſacerdotem, quamuis ipſe aſſiſtere minime poſſet. Quia duriſſimum eſſet intelligere, Tridentinũ velle parocho, qui omnia iuriſdictionis nondum ſacerdos exercere poteſt, hoc vnicum negare. Item quia qualitatem ſacerdotij, iuxta illam ſententiam poſtulat Tridentinum in aſſiſtente matrimonio, vt conuenientius, & fide dignius ſit teſtimonium, quod intentum omnino ſeruatur, quando alius ſacerdos de licentia parochi non ſacerdotis aſſiſteret, non autem ſeruabatur, parocho non ſacerdote aſſiſtente : vnde non mirum ſi poſtularet ſacerdotium in parocho aſsiſtenti, non autem in ipſo aſsiſtendi licentiam concedenti. Tandem, quia n.3. probauimus parochum non ſacerdotem poſſe dare licentiam religioſo, miniſtrandi Euchariſtiam, quam ipſe parochus miniſtrare nequit. Et ita tenent *Nauar. l.4. conſil. in 1. edit. l. 11. t. 31. de offic. ordinar. conſil. 1. & l.4. tit. de ſponſal. conſil. 44. in 2. vero, eod. l.4. t. de clandeſt. deſponſ. conſil. 6. & 10. Enriquez l. 11. de matrim. c.3.n.5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.219.n.9.* Certius autem eſſet, ſi ordinarius nondum ſacerdos hanc licentiam concederet ſacerdoti: quia reſpectu ordinarij, nihil eſt in eo decreto Tridentini, ſignificans qualitatem ſacerdotij in eo deſiderari.

Ad argum. propoſita n.6. reſpondetur. Ad 1. & confir- 8
mat. conſtat ex dictis, reperitur enim maxima congruentia, vt intelligamus per illam particulam, *Alio ſacerdote*, exigi ſacerdotium in parocho relato, quæ tamen minime inuenitur; vt per particulam, *Ipſius*, poſtuletur eadem

qualitas.

qualitas. Ad 2. dic eam doctrinam non eſſe veram, vt probaui n. 3. nec *c. illud ſin.* eam probare: loquitur enim in peccato vſuræ, ſicut enim ſuo nomine, ita nec alieno id exercere poteſt clericus: rationemque ſubdit textus, *indecens eſt enim crimen ſuum, commodis alienis impendere, & exercere.*

9 QVÆSTIO III. An parochus poſſit cōcedere licentiam clerico qui ſacerdos non eſt, aſſiſtendi matrimonio. Videtur id fieri poſſe: quia quamuis in decreto *Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ſolum de ſacerdote mentio fiat, ibi, *vel alio ſacerdote de licentia parochi:* in materia tamen fauorabili, nomine ſacerdotis comprehenduntur etiam diaconus, & ſubdiaconus, ſecus in ſtricta, odioſa, & pœnali: vt docent *Ant. c. Si quiſquam n. 3. de cohabit. cler. & mul. Abb. ibi, n. 2. Imola init. & n. 2. Angel. verb. Sacerdos, n. 1. vbi Syluest. init. Tabiena q. 1. n. 2. Armilla n. 1.* matrim. autem, cauſa fauorabilis eſt, *c. finali de ſent. & re iudic.* ergo. Et confirmatur, quia multa in matrimonio conceduntur pro illius valore, quæ in aliis contractibus negantur: teſte *Felino libr. de ſponſal. numer. 4. verſ. poſtremo*, vbi 24. ſpecialia fauore matrim. congerit. 2. quia hoc cedit in fauorem filiorum, vt legitimi habeantur. 3. quia ſacerdos aſſiſtens matrimonio, non eſt ipſius miniſter, vt dixi l. 2. diſp. 6. n. 2. ergo aſſiſtentia illius nō eſt actus ordinis, ac proinde committi poterit non ſacerdoti.

10 Dicendum tamen eſt, minime poſſe conferri hanc licentiam non ſacerdoti: quare aſſiſtente diacono de licentia ordinarij, vel parochi, matrimonium eſſe irritum. Probatur, quia verba ſecundum communem intelligentiam accipienda ſunt, *c. Ex litteris, el 1. de ſponſal.* vbi etiam tradunt omnes ſcribentes: at ſecundum communem vſum loquēdi, nomine ſacerdotis intelligitur verus presbyter: ergo dum concilium dicit, *vel alio ſacerdote de licentia ipſius parochi, vel ordinarij:* verum presbyterum intelligit. Et confirm. ex eo modo loquendi eiuſdem Tridentini: ſemper enim diſtinguit ſacerdotes à diacono, & aliis altaris miniſtris, vt conſtat ex *ſeſſ. 23.* vbi ex profeſſo agit de ordine, & maxime *c. 2. & can. 2.* ergo eodem modo ſumitur ſacerdos in præſenti decreto. Tandem, quia hoc decretum ita ſemper intellectum eſt, vſuque receptum. Sic docent *Nauar. lib. 4. conſil. in 1. edit. tit. de ſponſal. conſ. 44. in 2. tit. de clandeſt. deſponſat. conſ. 6. Enriquez* dicens omnes Theologos, & iuriſperitos ita ſentire, *l. 11. de matr. c. 3. n. 5. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 4. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 219. n. 12. Vgal. 6. ſumma, caſu 112.* Poteſt tamen parochus hanc licentiam concedere ſimplici ſacerdoti, non approbato ab ordinario. Quia hāc approbationem tantum petit *Tridentinum ſeſſ. 23. c. 15.* pro confeſſionibus audiendis, propter magnam prudentiam, ſcientiam, & vitæ probationem, quæ in tali miniſtro requiruntur, cum ſit medicus & iudex animarum. Sic *Enriquez, & Manuel, proxime allegati:* addit bene *Enriquez* idem eſſe, quamuis ſacerdos, cui licentia datur, ſit excommunicatus, vel irregularis: quia (vt dicam diſp. ſeq. n. 4.) hæc aſſiſtentia non eſt actus iuriſdictionis, exercerique poteſt per excommunicatū, vel irregularem.

11 Ad argum. propoſita n. 9. dic. Ad 1. eam doctrinam eſſe veram, dum ſermo eſt de clericorum abſolutione, aut punitione; ſecus vbi agitur de neceſſariis ad ſacramentum, tunc enim verba ſecundum propriam, & vſitatam ſignificationem accipienda ſunt, propter periculum irritationis ſacramenti. Et per hoc patet ad confirmationem. Ad 2. dic tantum probare ſecundum ſe eam facultatem committi poſſe diacono, niſi decretum Tridentini aliud ſtatuiſſet.

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm parochus excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, vel cui interdicta eſt ſacramentorum adminiſtratio, poſſit valide aſſiſtere matrimonio, vel alteri licentiam aſſiſtendi dare?

SVMMARIVM.

Geſta per excommunicatum, ſuſpenſum, vel irregularem denunciatum, non valent, ſi ad iuriſdictionem pertineant: ſecus ſi denunciati non ſint, n. 1. Et ibi, in quo conſiſtat difficultas. Et quot quæſtiones ſint diſputandæ, 2.

An valeat matrimonium aſſiſtente parocho excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari, non tolerato: proponuntur argumenta probantia partem negantem, 3.

Valet matrimonium, nec ea aſſiſtentia eſt actus iuriſdictionis, n. 4. Et ibi, quid, ſi parochus det licentiam ſacerdoti excommunicato, vel irregulari.

Soluuntur argumenta, 5.

An valide det licentiam alteri ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio parochus excommunicatus, refertur opinio negans, n. 6. Et contraria verior, 7.

Quid, de licentia conceſſa à parocho, vel Epiſcopo excommunicato denunciato, miniſtrandi alia ſacramenta, n. 6. 7. iunct. n. 9.

Quid, ſi Epiſcopus, aut parochus excommunicatus, vicecuratum inſtituat, & ille aſſiſtat matrimonio, remiſſiue, 7.

An peccet parochus excommunicatus, aſſiſtens, vel alij licentiam aſſiſtendi concedens, 8.

Soluuntur argumenta, 9.

Dupliciter poteſt interdici parocho adminiſtratio ſacramentorum, 10.

An valeat matrimonium coram parocho interdicto ſacramentorum adminiſtratione, 11.

Quid, ſi non ſit proprietarius, ſed ad nutum amobilis, 13.

PRæmittendum eſt, poſt Concilium Conſtātienſe omnia geſta ab excommunicatis, ſuſpenſis, vel irregularibus, dum denunciati non ſunt, vel notorij clericorum percuſſores, valida eſſe: ſecus autem ſi denunciati ſint, aut notorij clericorū percuſſores: (vt dicā diſp. ſeq. n. 32.) hi autem excommunicati, ſuſpenſi, vel irregulares, qui denunciati non ſunt, aut excommunicati ob notoriam clericorum percuſſionem, quos vitare non tenemur, dicuntur tolerati: quando autem denunciati ſunt, vel notorij clericorum percuſſores, dicuntur non tolerati: & ideo his terminis vtemur, toleratis, vel non toleratis, breuitatis gratia: & ita eos vocat *Sotus 4. d. 1. q. 5. a. 6. concl. 7.* DD. autē qui ſcripſere ante Concilium Conſtantienſe, vocabant omnes excommunicatos, non toleratos: quia tūc omnes excommunicati, erant vitandi: & ita loquitur *D. Tho. 3. p. q. 64. a. 6. ad 2.* vt notat *ibi Caiet. circa ſolut. ad 2. §. In eadem reſponſ.* Conſiſtit ergo difficultas in hoc, an aſſiſtere matrimonio, vel dare alij licentiam aſſiſtendi, ſit actus iuriſdictionis: ſi enim ita ſit, neceſſario dicendum erit, valere, ſi aſſiſtat parochus excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, dum toleratus eſt, vel alius ſacerdos de eius licentia, non valere autem, ſi toleratus non ſit: ſi autem non ſit actus iuriſdictionis, dicendum eſt valere vtroque caſu, ſiue ipſe parochus non toleratus aſſiſtat, ſiue alius ſacerdos de eius licentia. 1

Triplex igitur quæſtio diſputanda eſt. I. De parocho non tolerato aſſiſtente. II. de licentia ab eodem conceſſa. III. de parocho aſſiſtente, cui interdicta eſt ſacramentorum adminiſtratio. 2

QVÆSTIO I. Vtrùm aſſiſtere matrimonio ſit actus iuriſdictionis, & proinde ſi parochus excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, non toleratus, aſſiſtat, ſit inualidus ille actus, & conſequenter matrimonium. Et videtur non valere matrimonium: quia ille actus eſt parochi, vt parochus eſt, & non eſt actus ordinis, vt conſtat: ergo iuriſdictionis. Et confirm. quia inſinuatio donationis coram iudice facta, nihil aliud eſt, quam intimatio ipſius donationis iudici, *l. In hac, fine, C. de donat.* ibi, *apud quemcumque ex memoratis voluerit intimare:* & *l. 9. fin. tit. 4. p. 5.* ibi, *e con ſabiduria de el maior iuzgador:* vbi *Greg. Lop. verb. Con carta,* ait regulariter nihil aliud requiri, nec decretum iudicis, & tradunt *Bart. & DD. l. Modeſtinus, ff. de donat.* ſed quamuis iudex nihil aliud agat, quam intereſſe illi inſinuationi, eſt actus iuriſdictionis voluntariæ, vt cum *Ant. de Cañario* tradit *Ant. Gabr. 3. to. commun. l. 3. t. de donat. concl. 1. n. 54.* ergo ſimiliter, licet parochus nihil aliud faciat, quā aſſiſtere matrimonio, authoritatem illi actui præſtando, erit actus iuriſdictionis. 2. quia eſto non eſſet actus iuriſdictionis, ſed parochus intereſſet tāquam teſtis, teſtimonium non valet excommunicati non tolerati, *c. Decernimus, de ſent. ex. com. in 6. c. Veniens, el 2. fine, de teſtib. & atteſt.* & late docet *Maſcar. de probat. concl. 705. per totam:* ergo adhuc matrimonium coram parocho excommunicato, non tolerato, eſt irritum. Sit

4 Sit concluſio, matrim. contractum coram parocho excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari, non tolerato, eſt validum. Prob. quia præſentia parochi requiritur in matrimonio, quaſi authoritatem præſtans illi, per poteſtatem quam habet in ſubditos: vt docet *Nauar. l.4. conſil. in* 1. *edit. tt. de ſponſal. conſil.* 47. *n.*6. *ad* 1. *in* 2. *t. de cland. deſponſ. conſ.* 14. *n.* 6. *ad* 1. ſed authoritatem præſtare actui ſua præſentia, non eſt actus iuriſdictionis: ergo poteſt valide fieri ab excommunicato nõ tolerato. Probatur minor, quia nullus actus ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, valide poteſt fieri ab omnino inuito, & contrariam habenti intentionem: actus enim agentium non operantur vltra eorum intentionem, *l. Non omnis, initio ff. de reb. cred.* 1. ſed præſentia parochi omnino inuiti, contrariamque intentionem habentis, ſufficit ad valorem matrimonij: (vt dicemus hoc 3. lib. diſp. 39. n. 9.) ergo illa præſentia non eſt actus iuriſdictionis. Item, quia excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, dum parochia non priuatur, manet in poſſeſſione, & verus parochus eſt. Huius ſent. videntur *Nauar. lib.* 4. *conſil. in* 1. *edit. t. de ſponſ. conſ.* 52. *ad fin. & in noua edit. t. de cland. deſponſ. conſ.* 4. *ad finẽ, Salzedo pract. c.* 73. *in noua edit. §. Vndecimo,* vbi aiũt eam aſſiſtentiam non eſſe actum iuriſdictionis: & tenet expreſſe *Enriquez* loquens de parocho excommunicato, *l.* 11. *de matrim. c.* 3. *n.* 4. *& n.* 5. dicit idem, quando eſt irregularis, is cui parochus dat licentiam aſſiſtendi matrimonio. Idem docent loquentes de parocho excommunicato, vel ſuſpenſo, *Petrus de Ledeſma de matr. q.* 45. *a.* 5. *punct.* 3. *dub.* 3. *fine, fol.* 192. *& Vega* referens idem tenuiſſe *Metinã, l.* 6. *ſum. caſu* 119. Quid autem dicendum ſit, ſi parochus det licentiam excommunicato, vel irregulari? dixi diſp. præc. n. 10.

5 Ad 1. argum. ex propoſitis n. 3. reſpondebitur n. 9. preſſius enim ibi vrgebit. Ad confirm. dic non eſſe proprie actum iuriſdictionis: appellari autem à iuriſperitis actum iuriſdictionis voluntariæ, non quia proprie iuriſdictionis ſit, ſed vt opponitur contentioſæ, atque ita velle dicere, non eſſe actum iuriſdictionis contẽtioſæ, & ſubinde poſſe exerceri extra diœceſim. Ad 2. dic, quãuis excommunicatus regulariter expellatur à teſtimonio ferendo, admitti tamen in caſibus in quibus admittuntur infames: vt bene docet *Maſcard. eod. concl.* 705. *nu.* 15. in matrimonio autem admittuntur infames: vt dicemus hoc 3. l. diſp. 41. n. 5.

6 QVÆSTIO II. An concedere parochum licentiam alteri ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, ſit actus iuriſdictionis, & proinde ſi ea concedatur à parocho excommunicato, ſuſpenſo, vel irregulari, non tolerato, dum non reiicitur à beneficio parochiali, ſit inualida, & matrimonium irritum, contractum coram ſacerdote prædictam licentiam habente? Duplex eſt ſent. I. ait eſſe actum iuriſdictionis, & ita nec licentiam, nec matrimonium valere. Prob. quia eſt actus parochi, in quantum parochus eſt; cum nullus alius eam licentiam concedere poſſit, & non eſt actus ordinis, vt conſtat: ergo eſt actus iuriſdictionis. Et cõfirm. quia alias fruſtra Tridentinum ſoli parocho, potius quam alteri ſacerdoti non habenti iuriſdictionem, dediſſet authoritatem aſſiſtendi, & ſubſtituendi. 2. quia dare licentiã alieno ſacerdoti audiendi confeſſiones ſubditorum parochi, eſt actus iuriſdictionis, & ita inualide conceditur ab excommunicato non tolerato: vt docent *Syluest. Abſolutio* 2. *q.* 6. *Confeſſor* 2. *q.* 4. *effectu* 5. *Sotus* 4. *d.* 18. *q.* 4. *a.* 3. *verſ. Circa conceſſiones, Victoria ſumma de confeſſ. n.* 152. *& de excommunic. n.* 345. *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 7. *a.* 5. *dubio* 11. *Gutier. l.* 1. *quæſt. canon. c.* 1. *n.* 89. ergo ſimiliter non valebit, & erit actus iuriſdictionis, licentia collata à tali parocho, alteri ſacerdoti, vt aſſiſtat matrimonio. Et confirm. quia quamuis Tridentinum non dixiſſet, *qui aliter quam præſente parocho, vel alio ſacerdote de licentia parochi, &c.* ſed tantum dixiſſet, *qui aliter quam præſente parocho:* adhuc parochus poſſet ſubſtituere, & dare licentiam alteri ſacerdoti, vt aſſiſteret matrimonio, cum ſit ordinarius, atque ita delegare poſſit: ſi autem id non pertineret ad iuriſdictionem, nullo modo poſſet, vt procurator datus ad contrahendum matrimonium, non poteſt ſubſtituere, niſi ſpecialiter ſibi concedatur, *c. fin. de procur. at. in* 6. ergo dare illam licentiam, pertinet ad iuriſdictionem. Hanc tenent *Petr. de Ledeſma de matr. q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 4. *fol.* 192. Et colligitur expreſſe ex *Nauarro l.* 4. *conſil. in* 1. *edit. t. de ſponſal. conſ.* 47. *nu.* 6. *in ſolut. ad* 3. *in* 2. *tit. de cland. deſponſ. conſ.* 14. *n.* 6. *ad* 3. vbi ait, parochum non poſſe aſſiſtere matrimonio extra parochiam: quia illa aſſiſtentia nullo modo eſt actus iuriſdictionis: poſſe vero extra parochiam concedere alteri ſacerdoti licentiam aſſiſtendi, quia eſt actus iuriſdictionis voluntariæ. Et hæc ſententia eſt ſatis probabilis.

II. Sent. probabilior, ait non eſſe actum iuriſdictionis, ac proinde tam licentiam ſic conceſſam, quam matrimonium, valere. Prob. quia conceſſio illius facultatis non eſt actus parochi formaliter, in quantum habet iuriſdictionem, ſed in quantum eſt teſtis legitimus matrimonij, & ſimul habens facultatem ſubſtituendi ad eum actum teſtificandum: ſed ſi aliquis haberet mãdatum ad contrahendum nomine alterius, poteſtatemque ſubſtituendi, illa ſubſtitutio eſt quidem actus poteſtatis ſubſtituendi, non tamen eſt actus iuriſdictionis, vt conſtat, valideque ab excommunicato fieret: ergo valide conceditur ea licentia à parocho non tolerato. Et confirm. quia aſſiſtere matrimonio non eſt actus iuriſdictionis, vt probaui num. 4. ergo per conceſſionẽ prædictæ licentiæ non delegatur aliquid pertinens ad iuriſdictionem, ſed conceditur alteri licentia, vt tamquã teſtis legitimus matrimonio aſſiſtat. 2. quia multi DD. aſſerunt poſſe epiſcopum excommunicatum, non toleratum, concedere facultatem audiendi confeſſiones, & extremè vngendi, nec hoc eſſe actum iuriſdictionis, ſed ſolam iuris ſibi competentis ceſſionem. Sic *Paludan.* 4. *d.* 23. *q.* 2. *n.* 17. *D. Anton.* 3. *p. t.* 14. *c.* 15. *§.* 5. *Syluest. verb. Vnctio, q.* 4. vbi *Tabiena n.* 6. *Armilla n.* 5. *Nau. c. Placuit, de pœnit. d.* 6. *n.* 51. *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 33. *a.* 5. *Barth. à Ledeſma de extr. vnctione, dub.* 6. *Enriquez l.* 3. *de confirm. c.* 13. *n.* 3. *& l.* 6. *de pœnit. c.* 7. *fine, & c.* 6. *n.* 3. *& l.* 13. *de excommunic. c.* 7. *n.* 7. *Manuel* 2. *to. ſum. c.* 14. *n.* 5. *fine:* & de licentia celebrandi ordines in ſua diœceſi, tradita alij epiſcopo, per ſic excommnnicatum: docent idem *Palud. Enriquez, & Manuel ibi:* ſimiliter poſſe dare licentiam ſubdito, vt alieno ſacerdoti fateatur, tradunt *Nauar. eod. c. Placuit, n.* 73. *Corduba l.* 5. *quæſtion. q.* 13. *paulo poſt pr. n. Manuel in expoſit. bul. cruciatæ, §.* 1. *n.* 5. (quamuis fatear me illis in hoc non credere, vt dicam n. 9.) ergo à fortiori licentia, quam confert parochus excommunicatus, non toleratus, valida erit; nec erit actus iuriſdictionis. Et ita pro hac ſent. ſunt omnes hi DD. & in propriis terminis tenent *Enriquez* loquens de excommunicato, *lib.* 11. *de matrim. c.* 3. *n.* 5. *in comment. lit. Q. & l.* 13. *de excomm. c.* 7. *nu.* 7. *Vega* referens idem tenuiſſe *Metinam,* & loquitur de excommunicato, & ſuſpenſo, *l.* 6. *ſummæ, caſu* 119. Vtrum autem valeat, ſi epiſcopus, aut parochus excommunicatus inſtituat parochum, aut vicecuratum, & ille aſſiſtat matrimonio? dicam hoc 3. lib. diſput. 50. num. 10. 7

Rogabis tamen an peccet parochus non toleratus aſſiſtens matrimonio, vel alij licentiam concedens? videtur enim peccare, eo quòd communicet cum aliis, quod interdictum eſt excommunicato. Sed dicendum eſt ex hac parte non peccare aſſiſtendo matrimonio: quia cum ſpectet ad ſuum munus, communicat in re neceſſaria, ex alia autem parte videtur peccare, quia videtur actus iuriſdictionis, benedicere ſponſos, illis verbis, quæ præcipit *Concil. Trident. ſeſſ.* 24. *de matrim. c.* 1. *ego vos coniungo, &c.* Non tamen excedet venialem culpam: quia in nullius eſt præiudicium, & res eſt parui momenti, nec neceſſaria ad ſacramentum, & ſi omitterentur ea verba, tantum eſſet veniale: (vt dicam hoc 3. lib. diſp. 38. num. 7.) & tantum peccat mortaliter excommunicatus vſurpando iuriſdictionem, quando immiſcetur aliqua iniuſtitia: vt bene docent *Caiet. verb. Excommunicatio* 4. *foliis ante fin. 1. Excommunicato plura ſunt illicita, & Barth. à Ledeſm. de excommunicatione, dubio* 9. *ad finem.* Non peccaret autem parochus non toleratus, concedens alteri licentiam: quia ibi nullam exercet iuriſdictionem, vt probaui num. præcedenti. 8

Ad

9 Ad argum. propoſita n.6. dic. Ad 1. non eſſe actum formaliter parochi, in quantum habet iuriſdictionem, ſed in quantum teſtis eſt legitimus matrimonij, & ſimul habens facultatem ſubſtituendi. Ad confirmat. dic concilium annexuiſſe authoritatem illam legitimi teſtis parocho ratione dignitatis parochialis, & quia ipſius eſt ſacramenta ſubditis miniſtrare: & ea ratione cōceſſiſſe illi facultatem ſubſtituendi, non autem eo quòd ſit actus iuriſdictionis. Ad 2. fateor illam doctrinam eſſe veriſſimam, contra DD. quos retuli n.7. eſt tamē diſpar ratio, quia ad cætera ſacramenta licite adminiſtranda, deſideratur poteſtas ordinis, & iuriſdictionis: vnde parochus concedens alteri, vt poſſit ea adminiſtrare, transfundit in illum iuriſdictionem, actumque iuriſdictionis exercet: at vero ſacramentum matrimonij non petit iuriſdictionis vſum, ſed tantum habitualem iuriſdictionem in aſſiſtente, vel licentiam aſſiſtendi concedente. Præterea, ſicut parochus non toleratus, priuatus eſt actiua ſacramentorum adminiſtratione, ita etiam poteſtate concedendi alteri licentiam adminiſtrandi: & ſicut non eſt priuatus poteſtate aſſiſtendi, (vt probaui nu. 4.) ita nec poteſtate dandi prædictam licentiam. Ad confirmat. dic, Tridentino non concedente parocho licentiam ſubſtituendi, fore vt non poſſet ſubſtituere: cenſeretur enim perſonæ induſtria electa, vt maiori fide teſtimonium eſſet dignum: ſicut in ſimili docet *Hoſtienſ. c. Cum Bertoldus, verſ. Verum quarta pars, de ſenten. & re iudic.* vbi dicit cenſeri electam induſtriam perſonæ, quando certus tabellio electus eſt ad depoſitiones teſtium ſcribendas, fideique ſuæ eſſe commiſſum.

10 QVÆSTIO III. An parochus ſacramentorum adminiſtratione interdictus, valide interſit matrimonio? Supponendum eſt, dupliciter poſſe hoc contingere: primo, generaliter, vt quando parocho propter imperitiam datur vicarius, vel coadiutor: iuxta diſpoſitionem *c. Illiteratos 39. d. & c. Niſi cum pridem, de renunciat. & Triden. ſeſſ. 21. c. 6. de reformatione:* & ſimiliter dum propter aliquod crimen priuatur ſacramentorum adminiſtratione. Secundo, ſpecialiter, vt quando aliqua iuſta ratione præcipit Epiſcopus parocho, ne aliquos matrimonio coniungat.

11 Sit concluſio, parochus vtroque modo interdictus, valide aſſiſtit matrimonio. Ratio eſt, quia eſt vere parochus, retinetque parochiæ titulum. Sic *Rota in nouiſſimis, to. 1. deciſ. 429. & 750. Enriquez. l. 11. de matrim. c. 3. n. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edi. c. 219. n. 10.*

12 Hæc concluſio locum habet, etiam ſi parochus interdictus, ne aliquos matrimonio coniungat, eſſet parochus ad epiſcopi nutum amobilis: non enim eo ipſo quod peculiari præcepto interdictus eſt, ne aliquos matrimonio coniungat, cenſendus iuriſdictione parochi priuatus: ita declararunt Cardinales, vt referunt *Salzedo practic. crimin. c. 73. & Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. art. 5. fol. 190.* his verbis, *vtrum prohibitione facta ab ordinario, ne parochus aliquos deſponſet, ita tollatur iuriſdictio parochi, vt ad contrahendum matrimonium contra talem prohibitionem, non ſit legitimus parochus: cum poſſit ordinarius, in totum, vel in partem, auferre à parocho iuriſdictionem: ſicut fit, quando reſeruantur aliqui caſus? & in propoſita quæſtione maiorem vim habet, quia prædictus ſacerdos non erat principalis parochus, nec verus proprietarius, ſed annuus vicarius, qui ad nutum ordinarij poterat remoueri? Congregatio Cardinalium reſpondet, valere matrimonium contractum coram parocho, cui interdictum eſt ab epiſcopo, ne interueniat.*

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm matrimonium initum coram parocho communiter exiſtimato, non tamen habenti verum titulum, ſit validum?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus, in quorum intelligentia verſatur difficultas huius diſpenſationis, n. 1.
Tripliciter contingere poteſt, vt aliquis non habeat titulum officij, vel beneficij, 2.
Quot ſint quæſtiones diſputandæ, 3.
An valeant geſta in vtroque foro, per iudicem, aut parochum habentem titulum coloratum: proponuntur argumenta ad probandam partem negantem, 4.
Valent geſta ſpectantia ad forum externum, n. 5. Et ibi, an ſit hic legitimus iudex, aut parochus.
Deſideratur ad hoc error communis illius tituli vitioſi, 6.
Non ſufficit error ſolius principis concedentis titulum illi, exiſtimans eſſe habilem, 7.
Quid, ſi error non ſit probabilis, ſed craſſus, vel ſupinus, 8.
Quid, ſi vitium in eo loco occultum ſit, cum tamen in alio ſit notoriū, 9.
Quid, ſi olim in eo loco notorium fuerit, tunc autem ſit occultum, 10.
An valeat ſententia excommunicationis prolata à tali iudice exiſtimato, 11.
An geſta in foro interno, vt abſolutio ſacramentalis per hunc, valeant: refertur opinio negans, n. 12. Et contraria verior, n. 13.
Soluuntur argum. & explicatur c. Dudum, el 2. de electione, 14.
Poſt nu. 14. inuenies alia ſummaria.

TOta huius diſputat. difficultas pendet ex intellectu *l. Barbarius. ff. de offic. prætor.* ibi, *ſi ſeruus quamdiu latuit, dignitate prætoria functus ſit, quid dicemus? An quæ dixit, quæ decreuit, nullius fore momenti, an forte propter vtilitatē eorum qui apud eum egerunt? Et verū puto, nihil eorum reprobari; hoc enim humanius eſt, cum populus Romanus etiā ſeruo potuiſſet decernere hanc poteſtatem.* Concordat *l. 2. C. de ſentent. & interlocu. & l. 4. fine, t. 4. p. 3. & l. 8. t. 9. lib. 3. nouæ recopil. Caſtellæ:* Idem habetur *c. Infamis, 3. p. 7. verſ. Verumtamen:* quod ex Synodo Romana deſumptum eſt: ibi, *ſi ſeruus dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam daret, quamuis poſtea in ſeruitutem depulſus ſit, ſententia ab eo dicta, rei iudicatæ firmitatem tenet.* Ex quibus iuribus conſtat communem errorem, concurrente titulo putatiuo, ſuperioris authoritate collato, iuriſdictionem conferre: ſeruus enim ille incapax erat iuriſdictionis prætoris. Idem colligitur à contrario ſenſu, ex *c. Ad probandum, de ſent. & re iudic.* ibi, *ita vt ſi pro eo quod vnus ex delegatis iudicibus, excommunicationis vinculo eſſet publice innodatus, quando ſententia lata fuit, eandem ſententiam conſtiterit infirmandam, ipſa caſſata,* vbi *gloſſ. verb. Caſſata,* ait, *id eſt, caſſa, & irrita denunciata.* Et *ibi gloſſ. verb. Innodatus, Abb. nu. 14. Alex. de Neuo n. 25. Imola n. 6. Felin. n. 3.* dicunt colligi à contrario ſenſu, occulte excommunicatum valide proferre ſent. ob communem errorem: iuxta *d. l. Barbarius:* Tota igitur difficultas verſatur in horum textuum intelligentia, quando ſcilicet, communis error, quo aliquis parochus, vel iudex creditur, ita tribuat iuriſdictionem, vt geſta ab illo ſic exiſtimato iudice, aut parocho, valida ſint, perinde ac ſi verus iudex, veruſque parochus eſſet. 1

Præmittendum eſt tripliciter contingere poſſe, vt aliquis titulo officij, vel beneficij deſtitutus ſit. I. modo, ita vt numquam habuerit verum titulum, ſed coloratum, vel præſumptum: vt ſi epiſcopus conferat beneficium parochiale excommunicato occulto, vel per ſimoniam completam: vtroque enim caſu collatio re vera eſt nulla. II. modo, quando prius habuit titulum verum, eo tamen occulte priuatus eſt. III. modo, ita vt numquam habuerit titulum, etiam præſumptum: vt ſi numquam habuit titulum à legitimo ſuperiore, ſed ipſe ſe intruſit. 2

7. Igitur quæſt. diſputandæ ſunt. I. an geſta per habentem titulum putatiuum, pertinentia ad vtrumque forum, valeant. II. an hoc ſit verum, ſiue ille iudex putatiuus, ſit iudex ordinarius, in quo concurrit publica vtilitas: ſiue ſit delegatus ad vnam, aut alteram cauſam. III. an hæc procedant in quocumque impedimento occulto, & ſpecialiter, quando eſt excommunicationis. IV. an ſic geſta valeant, etiam reſpectu ſcientium illud vitium occultum. V. an requiratur ad hoc titulus præſumptus, conceſſus à legitimo ſuperiori. VI. quid, ſi à principio adfuit titulus, amiſſus tamen eſt occulte, vel ratione delicti, vel ratione reuocationis ſuperioris. VII. an matrimonium contractum coram parocho exiſtimato, carenti tamen vero titulo, validum ſit. 3

QVÆSTIO I. An geſta per iudicem, aut parochum carentem legitimo titulo, habentemque ſolum putatiuum, pertinentia ad vtrumque forum valida ſint? Videtur non 4

eſſe

eſſe valida: quia ad valorem actus à iuriſdictione dimanantis, deſideratur iuriſdictio, ſed hic eam non habet: ergo. Prob. minor, quia titulus ille cum inualidus ſit, iuriſdictionem minimè confert: nec communis error eam conferre valet, per *l. Priuatorum, C. de iuriſdict. omn. iud.* ibi, *priuatorum conſenſus iudicem non facit eum, qui nulli præeſt iudicio.* Et confirm. quia hic iudex aut habet iuriſdictionem ordinariam, aut delegatam: non ordinariam, quia vere non eſt iudex, nec prælatus: non etiam delegatam, quia propter vitium occultum, incapax erat commiſſionis: ergo nullo modo valent geſta per ipſum. 2. Prob. quia hanc poteſtatem, & iuriſdictionem aut conferunt litigantes coram eo iudice, aut ſuperior qui illum iudicem conſtituit, ſed neutri conferunt: ergo. Prob. minor, quod non partes litigantes, quia ipſæ non intendunt conferre iuriſdictionem, ſed potius putant illum habere, in quo caſu certum eſt iuriſdictionem non conferri, vt expreſsè habetur *l. 2. ff. de iudiciis*, ibi, *conſenſiſſe autem videntur, qui ſciunt ſe non eſſe ſubiectos iuriſdictioni eius, ſed in eum conſentiunt: cæterum ſi putant eius iuriſdictionem eſſe, non erit eius iuriſdictio, error enim litigatorum conſenſum non habet.* Quod autem eam non conferat ſuperior, manifeſtum eſt: tum, quia forte is ſuperior diſpenſare non poſſet in eo impedimento occulto, tum etiam, quia quamuis diſpenſare poſſet, & ſic iuriſdictionem conferre, id tamen facere minimè cenſetur: cum per errorem id faciat, & error conſenſum non habet: vt proximè dixi. 3. Probatur, ſaltem in foro conſcientiæ hoc locum non habere, ſed tantum in ſpectantibus ad forum externum. Quia iura citata nu. 1. non exprimunt valere ſententiam datam in foro interno, ſicut explicant de foro externo: ergo extendenda non ſunt ad forum internum: cum hi fori longe inter ſe diſtent. Vltimo probatur ex *c. Dudum, el 2. de elect. ante verſ. Verum procurator*, ibi, *in multarũ animarum diſpendiũ parochiales Eccleſias retinebat, cum earum cura, qua iam priuatus fuerat ipſo iure, ad eũ nullatenus pertineret, & ſic per ipſum eædem animæ dãnabiliter ſunt deceptæ.* Vbi conſtat concurrente communi errore, & titulo à ſuperiore collato, quia iam ceſſarat ille titulus, prælatum illum abſoluentem decepiſſe damnabiliter animas: ergo vt geſta in foro interno valeãt, non ſufficit præſumptus titulus, & communis error: alias hæ animæ non eſſent damnabiliter deceptæ, ſed veram abſolutionẽ obtinerẽt.

5 Certiſſimum tamen eſt geſta à iudice ordinario, pertinentia ad forum externum, valida eſſe, ſi is iudex titulum habeat, communi errore exiſtimatum legitimum, & à legitimo ſuperiore collatum. Quia id expreſſe vtroque iure deciſum eſt: vt conſtat ex teſtibus adductis nu. 1. Cuius deciſionis ea eſt ratio, quia ſequerentur grauiſſima inconuenientia, & ſcandala, ſi detecto eo impedimento omnia geſta per eum iudicem putatiuum reſcindenda forent: quibus vt occurretur, vtrumque ius decreuit omnia geſta per eum, dum communis error durat, valida eſſe, ac ſi verus iudex eſſet. Dixi conſulto, ac ſi verus iudex eſſet: quia non modica eſt difficultas inter iuris Cæſarei profeſſores, an ſeruus ille, de quo *in d. l. Barbarius*, fuerit verus prætor, vel ius ſuppleuerit iuriſdictionem: quam omitto, quia eruditiſſime eam diſputat *Greg. Lop. Madera in ſuis animaduerſionibus iuris ciuilis, toto c. 6.* defendens non fuiſſe verum iudicem.

6 Oportet autem adeſſe communem errorem, quo ille verus iudex exiſtimetur: quare non ſufficeret error vnius, vel alterius coram eo litigantis. Prob. ex *c. Infamis, verſ. Veruntamen 3. q. 7.* ibi, *verumtamen ſi ſeruus, dum putaretur liber:* & ex *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* ibi, *quãdiu latuit.* Qui textus de ignorantia vnius, vel alterius intelligi nequeunt: cum leges non conſiderent quæ raro, & in ſingulari contingunt, ſed quæ frequenter accidunt, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* Quare *gloſſa d. l. Barbarius, verb. reprobari*, inquit, *circa factum error communis facit ius:* & probat ex *l. 3. §. fi. ff. de ſupell. legat.* ibi, *& error ius facit:* quam gloſſ. omnes DD. allegandi tota hac diſp. ſequuntur. Item, quia ſi error vnius, vel alterius ſit, non ſequuntur inconuenientia, & ſcandala ex ſententiarum reſciſſione, quibus occurrere voluit ius, quando error eſſet communis. Tandẽ quia impedimento communiter noto, error vnius, vel alterius, nec iuſtus, nec probabilis eſt: & proinde æquum non eſt illi ius ſubuenire.

Hinc infertur, non ſufficere errorem ſolius principis concedentis titulum, exiſtimantíſque illum cui cõcedit, eſſe habilem. Hoc eſt contra *Ant. Gabr. 3. to. comm. li. 1. tit. de probat. concl. 8. n. 13.* & refert *Baldũ, l. 1. C. de ſeruit. & aqua*, ſed cum diligenter quæſierim, non inueni in illo. Sic tenẽt *Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, n. 21. ff. de off. præt. & ibi Bal. in 2. lectura, n. 30. Iaſon n. 65. Maſcar. de probat. cõcl. 649. n. 64.* 7

Nec ſufficit error communis, ſi craſſus, vel ſupinus ſit, ſed oportet eſſe probabilẽ. Quia ille error, ſcientiæ æquiparatur, *c. 2. de conſtitut. in 6.* vt ſi in eo oppido publicè aliquis damnatus eſſet, vel denunciatus de aliquo impedimento, ob quod eſſet incapax officij illius. Sic *Cardin. c. Ad probandum, de ſent. & re iudic. paulo poſt princ. Anton. c. Sciſcitatus, de reſcript. ad fin.* vbi *Abbas n. 12. Felinus n. 5. idem Abbas c. Veritatis, nu. 42. & 45. de dolo & contum. Anchar. c. Decernimus, de ſent. excomm. in 6. n. 11. & ibi Francus n. 7. Socin. de regu. iur. lit. L. reg. 228. incipienti, l. Barbarius, Pariſius conſ. 136. n. 13. vol. 4. Angel. Confeſſ. 4. n. 12. Ant. Gabr. 3. to. commun. li. 1. tit. de probat. concl. 8. n. 29. Maſcard. de probat. concl. 949. n. 60. & 68.* 8

Sufficit tamen, ſi ſit communis error in eo loco, vbi actus geſtus fuit: quia ibi impedimentum erat occultum, quamuis in alio notorium eſſet. Prob. ex *d. l. Barbarius*, veriſimile enim eſt, ſeruitutem illam ob quam Barbarius iudex eſſe non poterat, in ſuo domicilio notoriam fuiſſe. Item ex doctrina *gloſſ. c. Ad noſtram, el 3. de iureiurand. verb. Obſeruandus*, vbi cum textus dicat in notoriis non eſſe ſeruandum ordinem iudiciarium, intelligit *gloſſ.* in eo loco vbi delictum eſt notorium, ſecus in alio vbi occultum eſt. Sic *Anton. c. Sciſcitatus, de reſcript. ad fin.* vbi *Abb. n. 13. Decius n. 38. idem Anton. c. Ad probandum, n. 11. de ſentent. & re iudic.* vbi *Abb. n. 11. Alex. de Neuo, n. 20. Iaſ. d. l. Barbarius, n. 65. verſ. 3. Nauar. c. Inter verba, in noua edit. corol. 68. n. 345. Ant. Gab. 3. to. comm. l. 1. tit. de probat. concl. 8. num. 12. Maſcard. de probat. concl. 649. num. 63. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 1. l. 3. c. 12. paulo poſt princ. Vgolin. de cenſuris, tab. 1. c. 13. §. 7. n. 3.* Quod intellige, quando impedimentum eſt notorium in alio loco ita diſtanti, vt veriſimiliter non potuerit venire in huius oppidi notitiam. Sic *Ant. eod. c. Sciſcitatus, ad fin. & d. c.* Ad *probandum, n. 11.* vbi *Abb. n. 11. Alex. de Neuo n. 20. Socin. allegatus nu. præcedenti.* 9

Immò licet in eo loco publicum, & denũciatum fuerit impedimentum, ſi tantum temporis ſpatium interceſſerit, vt iam ab hominum memoria lapſum ſit, & ita communiter ignoretur, valent geſta per eum iudicem. Quia tunc eſt error communis, iuſtus, & probabilis. Sic *Anton. Abb. Alex. de Neuo, Socin.* vbi n. præced. fine. eos allegaui. 10

Quidam tamen excipiunt à prædicta doctrina ſententiam excommunicationis, in eáque ſpeciale eſſe dicunt, vt non valeat, ſi eam ferens non ſit verus iudex, quamuis communi errore talis reputetur. Sic *Vincent. & Goffred.* quos refert & ſequitur *Archid. c. 1. n. 11. de ſent. excomm. in 6. & c. Sententiam, ante gloſſ. 1. 11. q. 3. Alber. l. Barbarius, n. 27. ff. de offic. prætor.* Sed meritò hoc reprobant *Bart. d. l. Barbarius, in 2. lectura, n. 14. & ibi Bald. in 2. lectura, n. 25. Vgolinus de cenſuris, tabula 1. c. 2. §. 22. n. 1.* Quia iura indiſtinctè loquuntur, nec ea exceptio aliquo iure probatur. 11

Dubium autem eſt, an tradita procedant in ſpectantibus ad forum conſcientiæ, vt in abſolutione ſacramentali, &c. Vrgent enim 3. & 4. argum. n. 4. propoſita. Et ita aliqui quos refert *Palud.* tacito nomine *4. d. 17. q. 6. a. 2. n. 21.* docent non habere locum in ſpectãtibus ad forum conſcientiæ. Pro qua parte ſunt alij, quos referam nu. 55. & 57. dicentes non eſſe validam abſolutionem ſacramentalem, collatam à parocho, qui occultè titulum amiſerat. 12

Sit tamen concluſio, omnia geſta per prælatum, vel parochum communi errore talem exiſtimatum, habentem titulum putatiuum à legitimo ſuperiore, valent etiam 13

ſi ad forum conſcientiæ ſpectent: vnde confeſſiones his
factæ, iterandæ non ſunt, detecto impedimento. Prob.
quia id quod iure ſtatuitur in vno caſu, eo ipſo ſtatutũ re-
putatur in ſimili, ſed ſuppoſita poteſtate ordinis, vterque
forus quoad poteſtatem iuriſdictionis, eſt eiuſdem ratio-
nis: ergo quod ſtatuitur in foro externo quoad valorem
actus, reputabitur etiam ſtatutum in interno. Et confirm.
quia quicumque poteſt abſoluere, & ligare in foro exter-
no Eccleſiaſtico, poteſt abſoluere, & ligare in foro animę,
ſi ſacerdos ſit: nam ſuppoſito ordine iuriſdictionem veri
prælati in omnibus habet, ergo ſi hic poteſt validè abſol-
uere, & ligare in foro externo, poterit etiam in interno.
Vltimo, quia eadem & maiora inconuenientia, & ſcan-
dala ſequuntur, ſi geſta in foro interno nulla eſſent, ac ſi
geſta in foro externo. Et ita hanc ſent. tenent *Innoc. c. Du-
dum, el 2. n. 3. de elect.* vbi *Hoſtienſ. ſuper verb. Damnabiliter, &
ibi Cardin. q. 6. Abb. n. 20.* & dicit eſſe probabilẽ *Ioan. Andr.
ibi n. 42.* & colligitur ex *Antonio ibi n. 17.* à contrario ſenſu,
dicit enim in illo textu, illum parochum non vere abſol-
uiſſe, quia ſententia erat ex cauſa notoria, vnde contra-
rium clarè ſignificat, quando impedimentum eſt occul-
tum. Eandem tenent *Roſella, Confeſſio ſacramentalis 3. n. 41.
Angel. Confeſſio 4. n. 12. Sylu. Confeſſio 1. q. 19. Tabiena* Abſolu-
tio 1. n. vlt. Armil. verb. Abſolutio, *n. 10. Nauar. c. Placuit, de pœ-
nit. d. 6. n. 177. & ſum. c. 9. Hiſp. n. 8. Lat. nu. 11. Greg. Lop. li. 21.
verb. No lo puede. t. 4. p. 1. Humada in commen. ſuper hãc gloſſã
Gregorij Lop. nu. 1. verſ. Quam diſtinctionem.* Et ex Theologis,
*Palud. 4. d. 17. q. 6. a. 2. à n. 21. & toto a. 3. Caiet. ſum. verb. Con-
feſſionis iteratio, c. Confeſſio ſacramentalis quare ex parte cõfeſſo-
ris iteranda: & verb.* Abſolutionis *impedimẽta, c. Abſolutio non-
nullis circumſtantiis impeditur, initio: Metina C. de confeſſione, q.
de confeſſ. confeſſori excommunicato ſcienter facta, verſ. Secũdum
dictũ, Petr. de Soto lect. 6. de confeſſ. paulo poſt princ. §. Quod ve-
ro dicimus, Palacios 4. diſt. 17. diſp. 7. f. 272. verſ. Similiter quo-
que, F. Metina l. 1. ſum. c. 11. §. Tertio, f. 39. Angles floribus 1. p. q.
3. de confeſſ. a. 7. diffic. 9. f. 287. & a. 8. diffic. vlt. f. 298. Enriqu. l.
6. de pœnit. c. 6. n. 2. & c. 7. n. 2. & l. 13. de excomm. c. 7. n. 6. Ara-
gon 2. 2. q. 60. art. 6. §. Eſt aliud dubium f. 109. Lud. Lop. 1. p. in-
ſtruct. c. 38. §. Iteranda eſt confeſſio, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.
60. n. 3. Vega l. 5. ſum. caſu 223.*

14 Ad argum. propoſita n. 4. reſpondetur ad primum, eam
iuriſdictionem habere iudicem illum, aut parochum pu-
tatiuum, illamque conferre titulum præſumptum, dum
adeſt communis error: vtrumque enim ius ſtatuit eum ti-
tulum, quamuis inualidus & inefficax ſit, iuriſdictionem
conferre, dum eius inefficacia communiter ignoratur. Ad
confirm. dic, ſi habeat titulum putatiuum iudicis ordina-
rij, eſſe ordinarium, & ſi delegati, delegatum: & iuriſdi-
ctionem conferre titulum illum putatiuum. Ad 2. dic nec
litigantes, nec titulum conferentem, ſed ius ipſum con-
ferre eam iuriſdictionem, velleque vt perinde valeant ge-
ſta, ac ſi verus iudex eſſet. Ad 3. conſtat ex dictis num. 13.
quamuis enim ius non exprimat geſta valere quoad fo-
rum conſcientiæ, ſatis eſt id ſtatutum eſſe in pertinentibus
ad forum contentioſum, vt ibi probaui. Ad 3. dic cum
Abbate eo. *c. Dudum, nu. 20.* verè illas animas deceptas non
eſſe, ille enim prælatus validè abſoluebat, quamuis ex par-
te ipſius prælati, qui verus non erat, deceptæ ſint. Vel 2. re-
ſpondet *idem Abb.* impedimẽtum illius prælati notorium
fuiſſe, atque ita cum non occurrerit communis error, pro-
babilis eſt iuſtus, geſta per eum inualida fuiſſe.

SVMMARIVM.

*An quando iudex eſt delegatus ad vnam, vel alteram cauſam, & ita
non concurrit communis vtilitas, valeant geſta per ipſum, concur-
rente communi errore tituli putatiui: refertur opinio negans, n. 15. &
contraria verior n. 16.*

*Quid, ſi delegatio ſit inualida, non ob delegati vitium, ſed ipſius delega-
tionis, quæ ſubreptitia eſt: referuntur duæ ſententiæ, n. 17. & 18. & ſen-
tentia verior, n. 19.*

Soluuntur argumenta, n. 20.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

15 QVÆSTIO II. An non ſolum geſta per iudicem ordi-
narium putatiuum communi errore, valeant, in quo
concurrit communis vtilitas: ſed etiam geſta per iudicem
delegatum putatiuum, ad vnam, vel alteram cauſam. Du-
plex eſt ſent. I. Negat valere geſta per hunc iudicem dele-
gatum. Ducitur, quia ideo iura ſtatuerunt valere geſta per
iudicem ordinarium putatiuum, quia agitur de commu-
ni vtilitate, cum omnes apud eum iudicem lites agitaturi
ſint: ſed hæc cõmunis vtilitas ceſſat in delegato ad vnam,
vel alteram cauſam: ergo ea diſpoſitio in eo locum non
habebit. Sic docent *Innoc. c. Cum dilecta, n. 1. de reſcrip. verſ.
Sed dices, Ioan. Andr. ibi nu. 4. Guillerm. de Cuno,* quem refert
ibi *Abb. n. 10. Guido Papæ deciſ. 322. Alex. conſ. 77. n. 7. l. 2. An-
gel. l. Barbarius, n. 2. ff. de offic. prætor. Imola c. Sciſcitatus, de re-
ſcript. nu. 17. ad finem,* limitans quando pars contraria oppo-
nit vitium, & impedimentum delegati. Idem videntur te-
nere aliqui DD. quos nu. 26. referam, aſſerentes parochum
cuius excommunicatio communiter ignoratur, verè ab-
ſoluere: ſecus autem confeſſorem delegatum.

II. Sententia multo probabilior, docet valere geſta, ſiue 16
iudex ordinarius, ſiue delegatus ſit. Prob. ex *c. Infamis,
verſ. Verumtamen 3. q. 7.* ibi, *ſi ſeruus dum putaretur liber, ex de-
legatione ſententiam daret, & c. ſententia ab eo dicta rei iudicatæ
firmitatem tenet:* vbi aperte ſermo eſt de iudice delegato, &
tamen eius ſenten. ſuſtinetur, cum verus iudex non eſſet,
propter communem errorem. 2. ex *l. 2. C. de ſenten. & inter-
loqu.* ibi, *ſi arbiter datus à magiſtratibus, cum ſententiam dixit,
in libertate morabatur, &c.* Vbi ſententiã illius propter com-
munem errorem definitur eſſe validam: & tamen ibi eſt
ſermo de iudice delegato, vt teſtatur *ibi gloſſ. verb. Si arbi-
ter,* quam omnes ibi ſequuntur. 3. quia ſi ſeruus, qui teſtis
eſſe nequit, communi errore putatus liber, adhibeatur in
vno teſtamento, valet teſtamentum, quamuis vertatur
cauſa vnius *l. 1. C. de teſtamen.* ibi, *teſtes ſerui an liberi fuerint,
non tractari oportet, cum eo tempore quo teſtamentũ ſignabatur,
omnium cõſenſu liberorum loco habiti ſint.* Vbi *gloſſa verb. Om-
nium,* ait, *error communis hoc facit, per l. Barbarius:* vbi diſpo-
ſitum in *illa l. Barbarius,* manifeſte intelligit etiam dũ agi-
tur de cauſa vnius: idẽ habetur *inſt. de teſtament. §. Sed cum
aliquis,* vbi idem notat *gloſſ. verb. Omnium:* idem deciditur *l.
9. fine, t. 1. p. 6.* ergo ſimiliter in noſtro caſu, quãuis ex valo-
re ſententiæ iudicis delegati agatur de vtilitate priuata
vnius, vel alterius, valida tamẽ erit ob communẽ errorem.
Et ita hanc ſent. tenent Anton. *c. Cum dilecta, de reſcrip. n. 15.
& ibi Abb.* dicẽs eſſe cõmunem, *n. 10. Imol. n. 11. Felin.* dicens
eſſe omnium, *n. 3. idem Abb. c. Gratum, n. 11. de officio deleg. &
c. Nihil, n. 12. de elect. Decius c. Sciſcitatus, de reſcrip. n. 38.* vt *Fe-
linus n. 5. Additionator ad Inn. d. c. Cum dilecta, n. 1. Marianus
c. Fraternitati, col. 5. de hæreticis: Bart. d. l. Barbarius, ff. de offic.
prætor. in 2. lectura, n. 5. & 7. & ibi Bald. in 2. lect. n. 13. & 18. Al-
beri. n. 26. Iaſon n. 71. Horoſcius ibi n. 10. idem Bald. l. 2. n. 1. C. de
ſent. & interloq. & ibi Salic. n. 4. Corneus l. 1. n. 10. C. de teſtamen.
Barth. Socinus l. More, n. 73. ff. de iuriſdict. omn. iud. Greg. Lop. l.
4. t. 4. p. 3. verb. Otorgado, Perez l. 2. ordinam. tit. 15. l. 3. fine, Ant.
Gabr.* cũ aliis, quos refert, *to. 3. commun. l. 1. t. de probat. cõcl. 8. n.
31. Maſcar. de probat. cõcl. 649. n. 58. Vgolin. de cenſuris, tabula
1. c. 2. §. 22. n. 3.* Et ex Theologis, *Palud. 4. diſt. 17. q. 6. a. 2. n. 11.
Enriquez lib. 5. de pœnit. c. 14. n. 4.* & idẽ *DD. n. 39. allegandi,*
aſſerẽtes valere abſolutionem ſacerdotis delegati excom-
municati, dum excommunicatio communiter ignoratur.

Aliqui temperant hanc ſent. quando delegatio eſt in- 17
ualida ob vitium, & impedimentum delegati: vt ſi eſſet
ſeruus, vel alias commiſſionis incapax: ſecus eſſe dicentes,
ſi vitium ſit reſcripti, ſeu commiſſionis ipſius: tunc enim
dicunt geſta non valere. Et ratio diſcriminis eſt, quia vi-
tium perſonæ poteſt eſſe publicum, atque ita dum igno-
ratur probabiliter, concurrit communis tolerantia: at ve-
rò quando vitium eſt commiſſionis, cum commiſſio pu-
blica non ſit, ſed ipſius committentis, nihil videtur ope-
rari communis error, & tolerantia. 2. quia ſi communis er-
ror operaretur, vt geſta per delegatum, dum commiſſio
eſt vitioſa, valerent: fruſtra cum dubia eſt delegati iuriſ-
dictio, deberet ſe pronunciare eſſe iudicem: quod tamen
eſt neceſſarium, vt notatur *c. 2. de dilat.* Sic tenent *Anton. c.*

Cum

Cum dilecta,n.15.de reſcript. vbi *Imola n.11.* relatus ibi à *Felino n.3. Pariſ.conſ. 36.n.9.l.4.Anton.Gabr.to.3.commun.l.1.t. de probat.concl.8.n.32.Maſcardus de probat.concl.649.n.59.*

18 Alij diſtinguunt ſic, aut commiſſio eſt ſimpliciter ſubreptitia,& tunc ſi toleretur delegatus,valet proceſſus,niſi à principio excipiatur : ſi verò commiſſio ſit ex reſcripto falſo,non valet, etiamſi delegatus pronunciaret ſe iudicem competentem:ſic *Felin.c.Cum dilecta,n.3.de reſcrip.*

19 Sed verius eſt, etiam quando vitium eſt circa commiſſionem factam à legitimo ſuperiori, dum communiter id vitium ignoratur, valere geſta per delegatum, niſi ius in pœnam caſſet. Et ita loquitur *c.1.de reſcript.in 6.* vel quando altera pars fuiſſet in culpa, & agitur de valore reſpectu ipſius. Prob.quia concurrunt omnia requiſita,nempe,authoritas ſuperioris conferentis titulum, & communis error : nec eſt maior ratio, quando error eſt vitij perſonæ, vel vitij commiſſionis: cum vtrumque vitium poſſit eſſe publicum, & occultum : & vtrumque poſſit probabiliter vel craſſe ignorari. Et ita ceſſat 1.ratio prioris ſent.propoſita n.17. Nec obſtat 2.ratio ibi propoſita,nam idem eſt in iudice ordinario, dum enim eſt dubia eius iuriſdictio, debet ſe prius iudicem pronunciare. Sic *Bart. conſil.82. incipienti,punctus quæſt.a.1.vol.1. Abb.* licet aliquantulum dubius,*c.Cum dilecta,n.10.de reſcript.*

20 Ad argum. prioris ſent.propoſitum nu.15.reſpondetur, cum *Abbate c.Cum dilecta,n.10.de reſcript.& ibi Fel.n.3.* ſatis eſſe verſari publicam vtilitatem in officij qualitate, licet in exercitio ipſo agatur de vtilitate priuata : & dum hoc contingit in delegatione, dum enim ſuperior delegat cauſam, in ipſa delegatione verſatur ius publicum, & vtilitas publica : quia committit iure publico, *l.3. ff. de iuriſd. omn. iud.* agitur etiam de vtilitate publica, licet interſit vnius tantum, quia intereſt reipublicæ cuilibet iuſtitiam miniſtrari. Vel 2.dic cum *Bart.l.Barbarius,in 2.lectura,n.7. ff.de offic.prat.& ibi Baldo 2.lectur.n.17.& l.Non dudum,n. 24.C.de legib.& l.2.n.83.C.de ſeruit.& aqua. Felino d.c. Cum dilecta,nu.3. Horoſcio d.l.Barbarius,n.28.* ſat eſſe errorē communem cum titulo putatiuo, quamuis publica vtilitas deſit.

SVMMARIVM.

An valeant geſta per habentem titulum putatiuum, licet impedimentum ſit iuris diuini, vel naturalis, vt ſi communiter exiſtimatus ſacerdos abſoluat: refertur opinio affirmans,n.21. Et ibi,quid, ſi communi errore fœmina creetur ſummus Pontifex: & deciditur cōtrarium, nu.27. & quid,de reputato vero Pontifice,nu.28.& de iudice carente vſu rationis,n.29.

An valeant geſta per eum, qui ante officij adeptionem erat excommunicatus: refertur opinio negans valere,nu. 22. & contrarium deciditur, num.30.

Refertur alia opinio : dicens non valere geſta per iudicem putatiuum, quando iuriſdictio eſt ligata, eo quod excommunicatus ſit,n.23. Et deciditur contrarium,niſi ſit publice excommunicatus, nu.31. Immo niſi ſit denunciatus, vel notorius percuſſor clerici,n.32.

Et quid,ſi in alio loco ſit denunciatus, vel notorius clerici percuſſor, ibi tamen occultus,vel quondam fuit denunciatus,aut notorius,modo tamen eſt occultus,n.33. Et quid,ſi iudex hic occulte excommunicatus alium excommunicet,n.34. Et explicatur c. Audiuimus 24.q.1. & an ſic excommunicatus poſſit abſoluere: & an hic excommunicans priuet alium ſuffragiis communibus,n.34.

Et an geſta per hunc occulte excommunicatum, valeant in temporalibus,& ſpiritualibus,n.35. Et ibi,an epiſcopus excommunicatus conferat ordinum exequutionem: & explicatur cap. Daibertum 1. q.7. nemo dat quod non habet, & cap. Ab excommunicatis 9.q.1. & c.2. de ordinatis ab Epiſcopo qui renunciauit.

Quid, ſi iudex ille excommunicatus non ſit ordinarius, ſed delegatus; refertur opinio negans non valere geſta per excommunicatum denunciatum, quando eſt iudex ordinarius: ſecus quando eſt delegatus, nu. 24. & deciditur in neutro caſu valere,num.36. Et ibi,an talis iudex peccet mortaliter contra iuſtitiam,ſi actum iuriſdictionis exerceat.

Quid,ſi impedimentum ſit hæreſis occulta : refertur opinio negans geſta valere,n.25. Et deciditur contrarium,n.37. & etiam quamuis ſit notorius hæreticus iudex,dum non eſt denunciatus, n.38.

An geſta per iudicem putatiuum, vel occulte excommunicatum valeant, non tantum quando fiunt ratione publici officij,n.26.39.

An valeant geſta per occultum excommunicatum, non tantum quando eſt parochus, ſed etiam quando ex ſpeciali delegatione audit confeſſiones: refertur opinio negans,n.26. Et deciditur contrarium, num.39. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An geſta per habentem titulum putatiuum, cum communi errore, valeant, ex quocumq; impedimento titulus ille inualidus ſit : licet ſit iuris diuini, & ſpecialiter quādo eſt nullus ob excommunicationem? 21

Variæ ſunt ſent. I. ait valida eſſe geſta, quocumque impedimento concurrente, licet ſit iuris diuini. Sic tenent aliqui aſſerentes validam eſſe abſolutionem collatam ab eo qui communi opinione putatus ſacerdos, audit confeſſiones. Sic *Alberic.l.Barbarius,nu.19.ff.de offic.prætoris, & ibi Iaſon num.63.citans gloſſam c.Dudum,el 2 verb.Deceptæ,de elect.& ibi Innoc.* ſed falſo id illis imponit : & hanc opinionem ſentit eſſe tutam *Ripa tract.de remediis ad curādam peſtem,§.Sed quia vſu videmus,num.45.& 46.* tantum enim appellat oppoſitam tutiorem. Eandem tenent *Franciſcus Viuius*, quem refert,& ſequitur *Anton. Gabr. in mea edit.10.1. commun.lib.3.verb.Confiteri quilibet poteſt,f.130.col.1.& Maſcard.de probat.concl.649.num.14.* Hinc infert *Iaſon, d.l.Barbarius,nu.64.* valere geſta per fœminam, errore communi ad ſummum Pontificatum prouectam:& refert Baldum *l. Non mutant,C.de liberali cauſa,fine* : ſed Baldus non ita generaliter loquitur,ait enim valere geſta temporaliter,non autem ſpiritualiter per Pontificem ineligibilem.

II. Opinio tenet, non valere geſta per iudicem putatiuum, quando impedimentum procedit ab excommunicatione, qua affectus erat ante officij adeptionem : quia ratione excommunicationis etiam occultæ, incapax erat cuiuſcumque gratiæ; *c.1.de reſcript. in 6. Sic Philiarc.de offic. ſacerd.to.1.p.1.l.3.c.12.paulo poſt princ.* 22

III. Opinio ait,non valere geſta per iudicem, quando iuriſdictio ligata eſt excommunicatione, etiam occulta, poſt adeptum officium contracta:& ita communem errorem in hoc caſu non proficere. Prob.ex *c. Aduerſus,de immunit.Eccleſ.verſ.Quia vero,ibi, adiicimus,cōſtitutiones,& ſententiæ, quæ à talibus fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo vnquam tempore valituræ.* Sic tenet *gloſſ. c.Infamis 3.q.7.verb.Dum putaretur:& ad l.Barbarius,* reſpondet aliud eſſe in ſeruo:quia in multis caſibus poteſt in iudicio comparere, excommunicatus autem in nullo : *Archi. c. Alienationes 12.q.2.init.Ant.c.Sciſcitatus,n.24.de reſcript.* vbi *Imola n.17.ad fin.*& videtur tenere *Caiet.verb.Excommunicatio, 4.foliis ante fin.t.Excommunicato plura ſunt illicita,* vbi abſolutè ait geſta per excommunicatum, ratione publici officij,non valere: videtur etiam huius ſententiæ *Sotus l.3. de iuſt.q.4.a.6.verſ.Ex quo fit primum,* vbi ait valere ſententiam iudicis admittentis crimen, ob quod ſit priuandus, niſi ſit ipſo facto excommunicatus. 23

IV. Sententia, in alio extremo ait valere omnia geſta per publicè excommunicatum, niſi iudex delegatus ſit: Quia *c.Ad probandum,de ſent.& re iudic.* ex quo à cōtrario ſenſu colligitur geſta per publicè excommunicatum, non valere : loquitur de iudice delegato,nec extendi debet ad ordinarium, in quo diuerſa eſt ratio:quia iuriſdictio delegata facilius ſpirat, quam ordinaria, *l.1.§. Qui mandatū,§. de officio eius cui mandata eſt iuriſd.l.Iudicium ſoluitur,ff.de iudiciis.* Sic tenet *deciſio Rotæ 24.in antiquis.* 24

V. Sententia eſt,non habere locum in hæretico occulto,& proinde geſta per ipſum communi opinione exiſtimatum catholicum,non valere. Sic *Alberic.l.Barbarius,nu. 27.ff.de offic.prætor.* vbi *Iaſon n.62.* & refert *gloſſam 24. q.2.in ſum.verb.Quod autem,* vbi *gloſſa* non aſſerit id generaliter, ſed ſolum ait occultum hæreticum non poſſe valide excommunicare:de qua re num.34 ſermonem faciemus. 25

VI. Sententia eſt,geſta per habentem titulum parochiæ, occultum excommunicatum, quando eſt communis error,valida eſſe:ſecus autem per confeſſorem, qui tantum ex commiſſione, & delegatione ſpeciali epiſcopi, confeſſiones audit. Quia textus relati num. 1. tantum habent locum in iis,quæ ratione publici officij geruntur:in iis vero quæ geruntur vt à priuato, nulla differētia eſt inter occultum,& publicum excommunicatum : nec communis error quicquam prodeſt: vt docent *Innoc.c.Cum dilectus,n. 4.fine,& 5.de conſuet.Cardinalis Clemen.1.ad fin.de regul.Abb. c.Veritatis,* 26

abſolutione,poteſt enim occultè excommunicatus abſoluere ab excommunicatione : eadem ratione , quia eſt actus iuriſdictionis. Immò hodie idem dicendum eſt de publicè excommunicato,modo non ſit notorius percuſſor clerici, aut denunciatus : poteſt enim talis validè excommunicare,cùm iuriſdictionem retineat:vt diximus n. præced. Item, quia validam eſſe excommunicationem, non eſt tantum ob fauorem excommunicantis , ſed propter communem Eccleſiæ vtilitatem, expedit enim bono illius communi,contumaces, vt reſipiſcant, excommunicare. Et ita tenent *Driedo l.3.de libert. Chriſt. c.7. paulò poſt princ.Victoria de excommun.345.Enriquez l.13.de excomm.c.7.n. 6.Barth.à Ledeſ.de excomm.dub.7.concl.6.Viuald.Candel.2.p. de excommun.n.58. Manuel* 1.*to.ſum.2.edit.c.82.n.*8.Et ex iuriſperitis,*Nauar.ſum.c.27.nu.7 Gutier.q.canon.l.1.c.1.nu.*82. Idem dicendum eſt , licet talis excommunicatus ſit denunciatus , vel notorius percuſſor clerici in alio loco , ſi ibi excommunicat , eſt occultus : vel licet fuerit ibi denunciatus , aut notorius percuſſor , ſi tantum temporis tranſactum eſt, vt iam excommunicatio illa ſit occulta:vt diximus n.præced. Nec verum eſſe credo,quod addit *Victoria eo. nu.*345. nempe , excommunicatum ab excommunicato occulto, non priuari ſuffragiis communibus : quia hoc pertinet ad authoritatem excommunicantis , bene tamen priuari Miſſa, & officio diuino, & orationibus publicis. Verius tamen eſt, omnibus ſuffragiis priuari : ſicut alium verè excommunicatum : cum enim excommunicans veram iuriſdictionem habeat , eius excommunicatio quoad omnes effectus,valida eſt.

35 3. Alij temperant, vt excommunicatus occultus validè gerat ad iuriſdictionem pertinentia,in temporalibus : ſecus in ſpiritualibus.Quia in his præfertur veritas opinioni. Sic *Ant.c.Nihil,n.34.de elect.Bald.l.Barbarius,in* 1.*lectura, n.8.ff.de offic.prat.& l.2.n.85.C.de ſeruit.& aqua,Salic.l.2.n.6. C.de ſent.& interloq. Bertachin. in repertorio, lit. E. verb. Error communis* Alij verò ſic diſtinguunt:ſi ſpirituale non imprimit characterem , nec requirit aliam exequutionem , vt beneficij collatio,tunc valent geſta ab occultè excommunicato : ſi verò characterem imprimat,vt contingit in ſacramento ordinis , tunc quidem valebit ordo collatus ab occultè excommunicato,non tamen conferetur recipienti ordinis exequutio. Prob. ex *c.2. de ordin.ab epiſc.qui renun.* vbi dicitur,poſſe diſpenſari cum ordinatis ab Epiſcopo excommunicato,ignoranter : vbi *gloſſ. verb. Ignorantia,* reddit rationem , quia cùm talis excommunicatus etiam occultus ordinis exequutionem non habeat , eam alteri dare minime poteſt. Nemo enim dat quód non habet, *c. Daibertum* 1.*q.*7.& videtur hoc expreſsè haberi *c.Ab excōmunicatis* 9.*q.*1.& tenet *ibi gloſſ.paulò ante finem, Innoc.c.Nihil,n.3.de elect. Anton.ibi,num.*13.*& c.Veritatis,n.14.de dolo,& contum.*& eſt communis ſententia,teſte *Abb.ibi n.*46.idem tenet *Francus c.1.de except.in 6.n.7.& c.Decernimus,num.*8.*de ſent.excomm.in 6.*vbi *Anchar.n.11.Rebuf.repet.c. Poſtulaſtis,de clerico excomm.miniſtr.notab.2.nu.*18.iunct.*nu.27. Sylueſt. Excōmunicatio 3.§.1. verſ.14.& §.5.Couar.*alios referens *c.Alma mater,1.p.§.6.n.6.* Et videtur tenere *Flaminius l. 7. de reſign.benef.q.24.nu.*47.vbi dicit valere geſta per excommunicatum occultum , in ſpiritalibus, ſecus in ſacramentalibus. Et ex Theologis,tenent *Palud.4.d.17.q.6.a.3.nu.31.& 32.D.Antonin.3.p.t.24.c.76.verſ.14. & Enriquez* attento iure antiquo,*l.13.de excomm.c.39.n.1.* Verius tamen eſt geſta per occultum excommunicatum, in quibuſcumque ſpiritualibus, valida eſſe:& ita epiſcopum ſic excommunicatum conferre ordinis exequutioné. Quia cum adſit communis error facti , cum titulo, æquitas poſcit vt omnino valeat quicquid gerit:quia dignitas potius quàm perſona agit.Nec textus contrariæ ſententiæ oppoſitum probant: intelligendi enim ſunt de publice excōmunicatis,& quãdo ignorantia non eſt probabilis : & illud axioma,Nemo dat quod non habet, intelligitur de cauſa principali, non autem de inſtrumento , quale eſt ſacerdos ſacramentum conferens : & ita licet iniquus ſit,gratiam,qua caret,largitur.Ita tenent *Innocent.*ſibi contrarius *c.1. de ſchiſmaticis,n. 3.Collectarius,*quem refert,& ſequitur Abbas *c.Veritatis,nu. 46.de dolo,& contum.& c.Ad probandum,n.15.de ſent.& re iudic.Palud.4.d.18.q.4.n.6.verſ.Quartus effectus,Felinus d.c.Ad probandum,n.7.Caſtro l.2.de lege pœn.c.vlt.concl.2.ad finem,ante §.Alij ſunt actus ciuiles:Gutier.q.can.l.1.c.1.n.80.Maſcard.de probat.concl.649.n.45.* & dicit hanc ſententiam eſſe valdè æquam,*Sylueſt.Excommunicatio 3.§.5.*Et hoc multo certius eſt poſt Concilium Conſtantienſe:cùm enim nullo pacto teneatur quiſquam vitare quibuſcumque cenſuris innodatos,niſi denunciati ſint,aut notorij clericorum percuſſores, recipiens ordines ab epiſcopo hæretico, ſchiſmatico, ſimoniaco, & qualitercumque excommunicato, dum denũciatus non eſt,vel notorius clerici percuſſor,nullam incurrit ſuſpenſionem,ſed veram ordinis exequutionem recipit : aliàs illos vitare teneretur : quod eſt contra illud decretum.Sic *Angel.verb.Irregularitas,n.30.fine,*vbi *Sylueſt. q.7.§.9.fine, Armilla n.78.Tabiena Irregularitas 4.q.5.n.6.concluſ.16.Nauar.ſum.c.27.Lat.n.241.§.4.Hiſp.num.242.Maiolus l.4.de irregular.c.15.n.3.* Et ex Theologis,*Sotus 4.diſt.25. q.1.a.3.verſ.Inordinatione,Ledeſma 2.p.4.q.26.a.2.f.366.col.3. Palacios 4.d.6.q.3.poſt 4.concluſionem,f.164. Enriquez l. 13. de excommun.c.39.n.1. Barth.à Ledeſma de excommun.dub.9.§. Annotato tamen,Capua l.4.deciſ.c.26.n.16.*

IV.Concluſio,contra quartam ſententiam nu.24.pro- 36
poſitam, geſta per excommunicatum denunciatum , ſiue notorium clerici percuſſorem, ſiue iudex ordinarius,ſiue delegatus ſit,pertinentia ad iuriſdictionem, ſunt prorſus nullius momenti.Prob.quia *c.Exceptionem,ad finem,de exceptio.* generaliter loquitur de quocumque iudice excommunicato , & decernit etiam parte non opponente, eius iudicium repellendum eſſe : ibi,*excommunicatus autem publice, & ſi huiuſmodi exceptio non opponitur , nihilominus eſt officio iudicis repellendus.*Et *c. Aduerſus,de immunit.Eccleſiæ,verſ. Quia verò,*ibi,*adiicimus vt conſtitutiones,& ſententiæ,quæ à talibus fuerint promulgatæ,inanes,& irritæ habeantur,nullo vmquam tempore valituræ.* Vbi *gloſſa verb. Tempore,* hæc ait , *ſic patet, quod ſententia tempore excommunicationis lata , nulla eſt : nec etiam conualeſcere poteſt : immo ſi detegatur poſt ſententiam,quia aliquis fuerit publicè excommunicatus, retractatur ſententia.* Et hoc iure optimo, quia excommunicatus ab omnibus actibus legitimis,repellitur,*c.Licet,de ſent.excommunic.in 6.*ergo & à iure dicendo debet repelli.Et clarius prob.ex *c.1.de offic.vicar.in 6.*ibi,*ea quæ ipſi gerendo huiuſmodi vices agunt,eo taliter excommunicato manente , ſi iuriſdictionem tantum recipiunt ab eodem,non poſſunt obtinere vigorem.* Vbi clarè dicitur,commiſſionem factam per vicarium epiſcopi , qui ordinarius eſt,excommunicatum, eſſe nullam:vbi *gloſſa verb.Vigorem,* reddit rationem, quia excommunicatus non potuit iuriſdictionem, qua carebat, committere:idem *Hoſtienſ.ſuper idem c.ſuper verb.Gerunt,& ibi Ioan.Andr.n.3.Francus nu.7.&* dicunt hi tres DD.iuriſdictionem tunc eſſe mortuã apud illum. Pro hac etiam ſententia ſunt omnes DD. allegati n.31. docentes vniuerſaliter , geſta per iudicem publicè excommunicatum inualida eſſe. Et tenent in propriis terminis,dicentes deciſionem Rotæ allegatam num.24.contrarium probantem, non eſſe receptam , communiterque reprobari. *Horoſcius l.Et quia,nu.47.ff.de iuriſdict.omn.iudic. Padill.l.1.n.52. C.de iuris, & facti ignoran.Gutier.q.can.l.1.c.1. n.75.*Vnde *Caiet.verb.Excommunicatio,4.fol.ante fi.tit.Excommunicato plura ſunt illicita.Sotus 4.diſt.22.q.1.a.4.verſ.Item excommunicatus,Enriqu.l.13.de excommunic.c.7.n.6.Bañes 2.2.q. 71.a.1.dub.5.concl.1.* dicunt peccare mortaliter iudicé contra iuſtitiã,ſi ſic excõmunicatus ſentẽtiam ferat,vſurpãdo iuriſdictioné qua caret,litigãtibuſque damnum inferẽdo.

V. Concluſio,contra V.ſententiam nu.25.propoſitam, 37
geſta per occultum hæreticum, dum eſt communis error facti,cum titulo vero,aut putatiuo,valida ſunt. Probatur, quia concurrit titulus,cum communi errore impedimenti,illudque ſolo iure humano impedit. Sic *Archid.c.1.n.11. de ſent.excommunicat.in 6. Anchar.c. Decernimus,num.11.eodem tit. in 6. Abb.c.Nihil,n.12.de elect.Bald.l.Barbarius,in 1.lectur. n.30.*

n.30.& ibi Iaſon n.51.ff.de offic.prætoris, Sylu. Confeſſor 1.q.19. Roſella Confeſſio ſacramentalis 3.n.41. Tabiena Abſolutio 1.n. vlt. Et ex Theologis, *Driedo lib.3.de libert.Chriſtian.c.7.paulò poſt principium; Lud.Lop.1.p.inſtr.c.38.§. Iterandæ eſt confeſſio.*

38 Et hodie poſt Concilium Conſtantienſe, licet ſit notorius hæreticus, dum non eſt denunciatus, non amittit iuriſdictionem, quare geſta per ipſum valebunt: vt bene tradit *Enriquez lib.6.de pœnitentia, cap.13.n.12.*

39 Vltima concluſio, contra ſextam ſent. n. 26. relatam, probabilius reputo, quamuis confeſſor non ſit parochus, ſed ex delegatione ſpeciali audiat confeſſiones, valere abſolutiones, dum eſt titulus verus, aut putatiuus, eſtque communis error excommunicationis, aut alterius impedimenti: quare quoad hoc, nullum diſcrimen conſtituo inter parochum, & alios confeſſores delegatos. Prob. 1. quia (vt dixi n. 16.) geſta per delegatum valent, quando concurrit titulus putatiuus, & communis error, ſicut valent geſta per ordinarium. Item, quia officium confeſſoris delegati non poteſt dici priuatum, nam vt optime ait *Abbas c. Cum dilecta, n.10. de reſcript.* dum ſuperior committit cauſam, in ipſa commiſſione verſatur ius publicum, eo quòd iure publico committit. Item, quia non eſt certū in geſtis ratione priuati officij, non eſſe diſcrimen inter publicè & occultè excommunicatum: aliqui enim tenent contrarium, quos refert *Maſcard. de probation. concl.705.n.18.& 19.* de quibuſcumque actibus, eos validos eſſe geſtos ab occultè excommunicato, tenet *Caſtro l.2.de lege pœn.c.vlt.concl.2.fine, §. Alij ſunt actus, Gutier.qu.can.l.1.c.1.num.81.* Tandem, quia Concilium Conſtantienſe dum decreuit ſolos excommunicatos, denunciatos, ac notorios clerici percuſſores vitandos eſſe, id non reſtrinxit ad ſolos parochos, ſed vniuerſaliter id decreuit. Pro hac ſententia ſunt *Caiet. ſum. verb. Abſolutionis imped. t. Abſolutio nõnullis circumſtantiis impeditur, immediatè ante §. Ex extrauag. verò, Nauar. ſum.c.9.Hiſp.n.7.Lat.n.10. Metina l.1.ſum.c.11.§.3.f.39.fin.* vbi generaliter docent abſolutum à legitimo aliàs confeſſore, habente occultum impedimentum, quod cognitum impediret abſolutionis valorem, eſſe valide abſolutum ratione communis erroris. Et *Sotus 4.diſt.1.q.1.a.6.concl.5.* generaliter docet, quemcumque excommunicatum toleratum validè abſoluere. Et tenent expreſsè *Palud.4.d.17.q.6.a.2.n.11. Petr. de Soto lect.6. de confeſſ. paulò poſt princ. §. Quod verò dicimus, Enriquez l.6.de pœnit.c.6.n.2.in commẽt.lit.E.& n.3.in comment.lit.I.& c.13.n.11. Manuel 1.10.ſum.2.edit.c.60.n.3.* & in hanc partem quamuis dubius, magis inclinat *Lud.Lop.2.p.inſtruct.de excommun.c.15.§. Sed iam hic occurrit.* Idem docet, & bene, *Enriq.eo.c.13.n.11.* quãuis hic confeſſor alibi ſit denunciatus de excommunicatione, ſi in eo loco occulta ſit, communiterque ignoretur: vt cõſtat ex iis quæ diximus n.34. & iuxta ibi dicta idem dicẽdum eſt, quamuis in eodem loco denunciatus ſit, ſi tantum temporis ſpatium interceſſerit, vt iam penitus occulta ſit.

SVMMARIVM.

An geſta per habentem titulum putatiuum, ſint valida etiam reſpectu ſcientium impedimentum: referuntur duæ ſententiæ, n. 40. & 41.
Sunt valida etiam reſpectu ſcientium, ſed ſunt retractanda, 42.
Quid, ſi impedimentum illud ſit excommunicationis, 43.
An valeat confeſſio ipſi facta per ſciẽtem eius excommunicationem, 44.
An geſta per hunc habentem titulum putatiuum, vel excommunicatum occultum, ſint ſemper retractanda, n.45. iunct. n.43. Et ibi, quid de ſuſpenſo, irregulari, vel interdicto.
Quid, ſi excommunicatio ſit denunciata in alio loco, hic autem occulta, an valeant geſta reſpectu ſcientium, nu.45. Et quid, de confeſſione illi facta ſcienter, 46.
Soluuntur argum. n.47.
Poſt quem inuenies alia ſummaria.

40 QVÆSTIO IV. An geſta per excommunicatum occultum, vel habentem aliud impedimentum occultum, ſint valida etiam reſpectu ſcientium impedimentum? Triplex eſt ſent. Prima ait, ſolùm eſſe valida reſpectu ignorantium impedimẽtum. Probatur, quia fauor hic eſt ratione ignorantiæ, ne probabiliter ignorans, bonaque fide ad exiſtimatum iudicem accedens, fruſtretur abſque ſua culpa, actus valore: vt conſtat ex *l. Barbarius, ff. de offic. prætoris,* ibi, *quãdiu latuit:* & *c. Infamis, verſ. Verumtamen 3.q.7.* ibi, *ſi ſeruus, dum putaretur liber.* Sed conſcius excommunicationis iudicis, aut alterius impedimenti, ob quod iuriſdictione vera caret, reus eſt culpæ, nec impedimentum ignorat, ergo reſpectu illius geſta ſunt nulla. Et confirm. ex doctrina *gloſſæ, c. Ad probandum, verb. Innodatus, de ſent. & re iudic.* vbi reddens rationem, cur error cõmunis iuriſdictionem det, ait, *quia diuinare non poterant vitium occultum:* ergo. 2. quia ratione comperta cedit opinio veritati, *c. Conſuetudo, d.8.* ibi, *propter quod, relicto errore ſequamur veritatem:* ergo error communis nihil proderit veritatis conſcio. Hanc tenent *Bald.c. Ad probandum, de ſent. & re iudic. n.1. verſ. Nota quod ſentẽtia iudicis,* & ibi ait eſſe æquam *Cardin. paulo poſt princ. Decius c. Sciſcitatus, de reſcript. n.38. & conſil.407.n.2. Felin. c. Rodulph. n.40. de reſcript. Alberic. d.l. Barbarius, n.22. & ibi Iaſon n.65. fine, Rom. ſingul.760. Socin. de regul. iur. lit. L. reg. 228. incipiẽti, Lex Barbarius, fallentia vlt. Milis in repertorio, verb. Error communis, Corſetus in repertorio, eodem verb. ad fin. Hippolyt. pract. crimin. §. Aggredior, n.32. Tiraqu. poſt leges connubia. tit. De ſon mary, gloſſ.8.n.159. Greg. Lop. l.4. fin. t.4.p.3. Ant. Gabr. tom.3. cõmun. l.1.t. de probat. concl.8.n.30. Maſcard. de probat. concluſ.649.n.36.& ſeq.* Et hanc ſent. eſſe veram ante Concilij Conſtantienſis decretum, affirmant *Nauar. ſum.c.9.Hiſp.n.7.Lat.n.10. Couar.c. Alma mater, 1.p.§.6.n.8. verſ. Ex his colligitur.* Et pro hac ſent. ſunt *Palud.4.d.17.q.6.a.1.cõcl.4.n.7. Sylueſt. Confeſſor 1. fine, Tabiena Confeſſio 2.q.23.num.25.* vbi aiunt, confeſſionem factam occultè excommunicato per conſcium excommunicationis, eſſe inualidam. Et quamuis hi DD. tantum loquantur de ſciente impedimentum excommunicationis: at eædem militant rationes, vt actus non valeat reſpectu ſcientium alia iudicis impedimenta, ob quæ vera iuriſdictione caret: & ita *Alberic. d.l. Barbarius, n.22.* generaliter loquitur de impedimẽtis: & *Felinus d.c. Rodulphus, n.40.* expreſsè dicit idem aſſerendum eſſe de omnibus impedimentis: & generaliter id tenet *Flaminius de reſign. benef. l.7.q.24.n.48.*

II. ſententia nihil definit, ſed diſiunctiuè ait, geſta re- 41
ſpectu ſcientium aut eſſe irrita, aut irritanda. Sic *Calderinus c. Ad probandum, de ſent. & re iudic. Ant.c. Sciſcitatus, fine, de reſcript. & ibi Abbas n.13. verſ. Tertio caſu, Felin. ibi, num.5. idem Abbas c. Dilectus, el 2.n.11. de præbend. Rebuffus c. Poſtulaſtis, notab.2.n.28. de clerico excommun. miniſtrante.*

III. ſententia, probabilior ait mero iure valere ſic geſta 42
reſpectu ſcientium impedimentum, retractanda tamen eſſe in odium & punitionem delicti per ipſos admiſſi. Vt ſi quis per collationem epiſcopi excommunicati recipiat beneficium, conſcius excommunicationis communiter ignoratæ, erit beneficio priuandus, dum autem non priuatur, poteſt tuta conſcientia retinere. Prob. quia iura ad valorem ſic geſtorum non attendunt errorem, aut ignorantiam vnius, vel alterius, ſed communem, vt probaui n. 6. ergo ſicut error particularis non ſufficit, vt geſta per hunc iudicem valeant reſpectu inuincibiliter ignorãtium impedimentum: ita nec ſcientia alicuius particularis impedit, quin geſta reſpectu ipſius valeant. Et confirm. quia cum leges non conſiderent, quæ in particulari caſu contingunt, ſed communiter accidentia, *l. Nam ad ea, ff. de legibus:* dum diſponunt ob communem errorem valere geſta iudicis impediti, nihil immutant ob ſcientiam vnius, aut alterius priuati, vt ita reſpectu illorum aliud diſponatur. Sic tenent *Ant.c. Ad probandum, n.11. de ſent. & re indica. & ibi Abbas n.15.& 16. Alex. de Neuo n.27. Imola n.6. Felinus n.8. idẽ Abb.c. Veritatis, n.43. de dolo, & cõtum. Anch.c. Decernimus, n.11. de ſent. excõmun. in 6.* vbi *Frãcus n.8. idem Frãcus c.1. de except. in 6.n.8. Socin. de reg. iur. lit. G. reg. 166. incip. Geſta ab occulto excommunicato, Sylu. Excommunicatio 3.§.5. Bertachinus in repertorio, litera C. verb. Collatio, ſub n.70. verſ. Collatio beneficij, Caſtro libr.2. de lege pœnal. cap. vltimo, concluſione 2. ad finem, §. Alterum quod circa occulte excommunicatum.*

Hodie autem cum attento decreto Concilij Conſtan- 43
tienſis, ſolos excommunicatos vitare teneantur omnes

 fideles

fideles in adminiſtratione ſacramentorum, & quacumque alia re, denunciatos, aut notorios clerici percuſſores, non eſt locus huic doctrinæ, quando impedimentum eſt excommunicationis, nondum denunciatæ, nec prouenientis ex notoria clerici percuſſione: ſed geſta per talem excommunicatum valebunt, nec retractanda erũt reſpectu ſcientis impedimentum excommunicationis. Quia hæc annullatio, aut retractatio geſtorum per excommunicatum eſt in odium, ac pœnam delicti participantis ſcienter cum illo, ſed attento dicto decreto licitum eſt in hoc caſu participare cum illo, ergo cum ceſſet delictum; ceſſabit odium, ac pœna retractationis. Item, quia cum attento dicto decreto huiuſmodi excommunicatus retineat iuriſdictionis vſum, (vt dixi n. 32.) geſta per ipſum valida ſunt, non ratione communis erroris, licet enim excommunicatio publica ſit, valent, vt dixi eodem n. 32. ſed quia rẽ vera habẽt iuriſdictionem huiuſmodi excommunicati: ergo valebunt geſta, nec erunt reuocanda, ſiue is in cuius fauorem fiunt, ignoret, ſiue ſciat excommunicationem. Sic dicit fortè eſſe verum *Felin. c. Ad probandum, n.8. de ſent. & re iudic. & c. Rodulphus, n.40. de reſcript.* & tenẽt *Ang. Confeſſio 4. n.12. Nauar. ſum. c.27. n.7. & c.9. Hiſp. n.7. Lat. n.10. Couar. c. Alma mater, 1. p. §.6. n.8. verſ. Ex his colligitur.* Et ex Theologis, *Adrian. 4. q.5. de confeſſ. dub.9. §. His præmiſſis, Metina tract. 2. de confeſſ. q. de confeſſione confeſſori excõmunicato ſciẽter facta. dict. 3. Palacios 4. diſt. 17. diſp. 7. f. 172. verſ. Similiter quoque, Enriquez l.13. de excommunic. c.7. n.6. Capua l.2. deciſio. c.16. n.16. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 8. §. Quando pœnitens, & 2. p. de excommunic. c.15. §. Præterea ex prædictis ſequitur.* Et idem dicendum eſt, quando impedimentum iudicis eſſet irregularitatis, ſuſpenſionis, vel interdicti: nam ad omnia hæc impedimenta extenditur fauor prædicti decreti Concilij Conſtantienſis. Quando autem ratione excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, vel irregularitatis geſta ſint retractanda: explicabo num. 45.

44 Hinc fit, minus verè *Paludanum, Syluеſt. Tabienam*, quos retuli n. 40. aſſeruiſſe confeſſionem ſcienter factam excommunicato occulto, eſſe inualidam. Nam cum vitandus non ſit, donec denuntietur, habet veram in vtroque foro iuriſdictionem, & proinde validè abſoluet. Sic *Angelus, Adrianus, Metina, Cou. Palacios, Capua, Lud. Lopez vtroque loco*, quos retuli numero præcedenti, fine. *Nauar. ſum. c.9. Hiſp. n.7. Lat. n.10.* Haberet tamen verum ea ſententia, in caſu, in quo pœnitens peccaret mortaliter excommunicato occulto fatendo: (quos caſus non eſt præſentis diſputare, ne in longum protrahatur ſermo) tunc enim confeſſio eſſet nulla, non defectu iuriſdictionis confeſſoris, ſed quia pœnitens lethaliter peccat in ipſamet confeſſione, ac proinde fictè accedit. Sic *Nauarr. & Capua ibi, Lud. Lop. 1. p. inſtructorij, c.38. §. Quando pœnitens.*

45 Retractabuntur ergo geſta reſpectu ſcientium, quoties valida ſunt ratione ſolius communis erroris: vt ſi tempore quo collatum eſt beneficium, recipiẽs erat ligatus excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, vel irregularitate, quantumcumque occultis, tunc enim cum collatio inualida ſit, nullam acquirit iuriſdictionem: valent tamen geſta ratione communis erroris, etiam reſpectu ſcientium impedimentum, iuxta ſententiam quam defendimus: & ſimile eſt in quibuſcumque aliis impedimentis, quibus ſtantibus non acquiſitus eſt verus titulus, ſed putatiuus. Similiter ſi quis nouit iudicem poſt officium acquiſitum, incurriſſe excommunicationem ob notoriam percuſſionem clerici, vel eſſe denunciatum de alia excommunicatione, in alio loco diſtanti, vel in eodem antiquitus, ita vt in illo loco, vel tunc temporis ſit occulta excommunicatio, valerent geſta etiam reſpectu ſcientium, eo modo quo diximus n. 34. eſſe valida ratione communis erroris: retractabuntur tamen in odium, & pœnam ſcientis illud impedimẽtum. Intelligo tamen retractanda eſſe in odium illius ſcientis, quando ſciens ipſe deliquit adeundo eum iudicem, quem nouerat alibi denuntiatum, vel notorium clerici percuſſorẽ: ſecus ſi minimè deliquit. Cùm enim nõ teneatur ipſum manifeſtare, vbi occultus omnino eſt, nec eum in publico vitare, iuxta *c. Cum nõ ab homine, de ſententia excõmunicationis*, nullam admitteret culpam, ſi non habens alium iudicem, apud quem cauſas agat, hunc adeat, ac proinde non venit in pœnam retractanda ſententia.

46 Maius autem dubium eſt, de confeſſione ſacramentali facta ſcienter huiuſmodi confeſſori, in loco vbi communiter eius denunciatio ignoratur, & eſſet expoſitus ad audiendas omnium cõfeſſiones. Nam *Metina tract. 2. de confeſſione, q. de confeſſ. confeſſori excommunicato ſcienter facta, ad fin. §. Ad ſecundum nego illam confeſſionem*, inquit, dũ eſt aliquis parochus denunciatus, licet ſit communis error, geſta ratione publici officij valere quantum ad forum iudicialem, dum toleratur: ſecus in foro pœnitentiali, vt de confeſſione ſacramentali facta illi qui nouit excommunicationem. Quia in illis poteſt defectus per leges humanas ſuppleri, ita vt facta teneant: in abſolutione autem ſacramentali ſuppleri non poteſt, eo quòd cõfitens tali parocho, peccat lethaliter, & ſic abſolutioni obicem ponit, in quo caſu iure diuino abſolutio eſt nulla. Et §. *Reſpõdeo ad* 1. aſſerit *idem Metina, cum Adrian. 4. q.5. de confeſſ. dub.9. in ſolut. ad arg. verſ. Reſpondeo ad* 1. quod foro iudicij, quãuis compellatur per cenſuram excommunicationis, vt ab eo curato recipiat ſacramentum, eo quòd eius excommunicatio ignoratur, non poſſet licitè obedire. Cæterùm credo huiuſmodi confeſſionem validam eſſe, ex parte iuriſdictionis confeſſoris: nam ob communem errorem eam habet, (vt dixi numero præcedenti) atque ita cautè dixit *Metina* eſſe inualidam propter obicẽ pœnitentis: nec credo hunc obicẽ ponere, quando eſt ſuus parochus, & non habet alium cui poſſit confiteri, & compellitur, vel eſt ſibi neceſſarium fateri: tunc enim nullo modo delinquit, excuſante neceſſitate. Extra hos verò caſus, peccaret lethaliter fatendo illi: quia tenetur in occulto vitare, & nihil occultius, quàm forum ſacramentale, & conſequenter tunc confeſſio eſſet nulla, ratione obicis per pœnitentem appoſiti: quod ſi ab ea culpa ratione ignorantiæ excuſaretur, ignorabat enim inuincibiliter, ſe non poſſe illi fateri, confeſſio erit valida. Quia eſt iuriſdictio ex parte confeſſoris, nec pœnitens obicem ponit.

47 Ad arg. propoſita n.40. reſpondetur, ad 1. & confirmationem, dic fauorem illum eſſe propter ignorantiam, & errorem communem, non autem huius, vel illius priuati. Ad 2. dic opinionem particularem cedere veritati, quoad retinendam iuriſdictionem: ſecus, quando opinio, & error eſſet communis.

SVMMARIVM.

An ſufficiat communis error, cum officij poſſeſſione, abſque titulo collato à ſuperiore: refertur opinio affirmans, num.48. Et contraria vera, numer.49.

An ſatis ſit conferri titulum à quocumque ſuperiore, vt ab archiepiſcopo ſubditis ſuffraganeis, 50.

An geſta per delegatum valeant, quando eſt error in perſona delegantis, qui exiſtimabatur verus prælatus, aut iudex, n.51. & ibi, quid, ſi verus ſuperior delegaret, caſu quo non poſſet, vel ſi delegans haberet titulum, non verum, ſed putatiuum.

An ſatis ſit ad hunc titulum electio facta à potenti eligere, abſque ſuperioris confirmatione, 52.

Quid, ſi peccetur in forma electionis, quia non ſeruatur ſolemnitas, & forma à iure præſcripta, 53.

Soluuntur argum. & explicantur c. Querelam, verſ. Nos igitur, de elect. c. Conſultationibus, de iure patron. & auth. de tabellionibus, immediatè ante §. vlt. & l. 15. tit. 18. p. 3. n.54. Vbi iuncto n.48. diſputatur, an valeant inſtrumenta notarij intruſi, & indulgentiæ falſorum quæſtorum, qui veri prælati non ſunt.

Poſt num. 54. inuenies alia ſummaria.

48 QVÆSTIO V. An vt geſta valeant per eum qui eſt in poſſeſſione, & communi exiſtimatione alicuius officij, ſufficiat communis error, vel exigatur ſimul titulus collatus à ſuperiore, quãuis inualidus ſit ob aliquod vitium occultum? Aliqui cenſent ſatis eſſe communem errorem, cum poſſeſſione illius officij. Probatur ex *c. Querelam, verſ. Nos igitur, de elect.* ibi, *cũ nobis conſtiterit quod populus in quaſi poſſeſſione præſentãdi exiſtebat, quãdo ipſum presbyterum ad il-*

lam

lam elegit. Et c. Conſultationibus, de iure patron. ibi, inſtitutus ad præſentationem illius, qui eiuſdẽ credebatur eſſe patronus, & poſt-ea ius patronatus alius euicerit in iudicio, inſtitutus non debet ab ipſa ob hoc remoueri: ergo. 2. ex auth. de tabellionibus, immediatè ante §. vltim. ibi, tunc ſubiacet pœnæ tabellio, ipſis tamẽ documentis propter vtilitatem contrahentium nonannullandis. Vbi gloſſ.
46 verb. Documentis, fin. ait inde ſumi argumentum, vt quoties tabellio perdit officium ob aliquod delictum, non ideo debeant vitiari inſtrumenta, per l. Barbarius, ff. de offic. prætor. & tamen tunc notarius caret titulo, ergo ſufficit communis error abſque titulo Et confirmatur, quia ibi interdicitur tabellioni, ne alteri confectionem inſtrumẽtorum deleget, & proinde eo delegante, caret titulo delegatus: cùm tamen definiatur ibi valida eſſe inſtrumenta confecta à delegato. 3. quia propter illud authenticum, docent multi ſatis eſſe, vt tabellio ſit in officij poſſeſſione, & communiter talis credatur, quamuis titulum, & creationem à principe minimè habeat, ſed dolosè intruſus ſit, vt inſtrumenta ab eo confecta authentica ſint. Ita docere videtur Innoc. c. 1. de fide inſtr. n. 2. & ibi Hoſtienſ. paulo poſt princ. Ioannes Andr. n. 4. Deci. num. 49. idem Hoſtienſ. ſumma, t. de fide inſtrum. §. Quibus inſtrumentis, n. 3. vbi dicunt vt inſtrumenta ſint authentica, ſatis eſſe probare notarium eſſe in quaſi poſſeſſione notariatus, per d. l. Barbarius: idem Salice. l. 1. nu. 11. C. de teſtam. Felinus c. 1. de fide inſtr. nu. 18. Petrus, & Cynus, quos refert, & ſequitur Fulgoſ. d. l. Barbarius, n. 13. dicens ab hac ſent. in iudicando, & conſulendo recedendum non eſſe, quamuis oppoſita in rigore verior ſit. Idẽ tenet Cardin. c. 2. de fide inſtrum. verſ. Quæro ſi producitur inſtrumentum, Bart. d. l. Barbarius, in 1. lectura, n. 6. vbi Iaſõ n. 22. dubius manet. Idem alios referens Ant. Gabr. tom. 3. commun. l. 1. tit. de probat. concl. 8. n. 24. & alij quos refert Tiraqu. poſt leges connubial. gloſſ. 8. De ſon mary, n. 153. & fauet l. 115. tit. 18. p. 3. ibi, O eſtaua por eſcriuano publico: & Burgos de Paz l. 3. Tauri, nu. 178. dubius manet, an ea lex velit ſufficere vt notarius ſit in quaſi poſſeſſione, quãuis numquam verus notarius fuerit: vel latius eſſe eam poſſeſſionem, vt credatur verus tabellio, dum contrarium non probat aduerſarius: ergo ſimiliter ſufficiet poſſeſſio officij, cum cõmuni errore, abſque titulo authoritate ſuperioris collato, vt geſta per iudicem, aut parochum valeãt. Vltimò probatur, ex doctrina aliquorum docentium validas eſſe, ob communem errorem, indulgentias conceſſas à falſis omnino prælatis: hi ſunt, Iaſon l. Præſcriptione, n. 26. C. ſi contra ius, Felin. ſermone de indulgent. ad finem, verſ. Cæterum, de indulgentiis epiſcoporũ, Borgaſius de irregularitate, 3. p. titulo indulgentiis epiſcopi, n. 4. Ant. Gom. in expoſitione bullæ, c. 4. n. 32. & Maſcardus de prob. concl. 649. num. 4. dubius manet: & omnes hi attribuunt hanc ſent. Ancharano, tanquam primo eius authori, Clem. fin. de pœnit. falſo tamen, nam expreſsè oppoſitum docet. Quare hi authores manifeſtè volunt non exigi titulum, ſed ſufficere communem errorem. Pro eadem ſent. videtur Abb. Clem. Dudum, de ſepultur. nu. 25. vbi ait, ſi frater non electus ad confeſſiones audiendas ſe ingerat, ei bona fide confitentem, abſolutum eſſe quoad Deum: & idem, ſi electus ad certum oppidum audiat confeſſiones in alio. Eiuſdem ſententiæ videtur Anaſt. Germonius tract. de indultis. §. Tibi quoad vixeris, n. 58. vbi ait, aduerſario opponente aliquem non eſſe verum vicarium, ſufficere parti aduerſæ probare communem reputationem, vt acta per eum valeant, per d. l. Barbarius. Eiuſdem videtur Flaminius li. 7. de reſignat. benef. q. 24. nu. 49. vbi afferens deciſionem Rotæ, ait, vicario non habente mandatum, & ita carente iuriſdictione, recipiente reſignationem, aliique conferente: qui mox reſignauit in fauorem tertij, valere hanc reſignationem: quia id ſufficit pro titulo colorato.

49 Sit tamen cõcluſio, vt geſta valeant, non ſatis eſt communis error, ſed neceſſarius eſt titulus collatus à ſuperiori, quamuis inualidus ſit ob aliquod vitium latens: quare dum aliquis ſine titulo, & authoritate ſuperioris in officiũ iudicis, parochi, aut confeſſoris ſe intruſit, licet communis error facti accedat, geſta per illum ad vtrumque forum pertinentia, ſunt prorſus inualida: nec oppoſitum reputo probabile. Prob. ex c. Infamis, verſ. Verumtamen 3. q. 7. ibi, ſeruus dum putaretur liber, ex delegatione ſententiam dedit. Et l. Barbarius, ff. de offic. prætoris, ibi, cum populus Romanus etiam ſeruo potuiſſet decernere hanc poteſtatem: vbi vtrumque ius non ſolum communem errorem ponderat, vt geſta valeant, ſed etiam interceſſiſſe authoritatem ſuperioris delegantis poteſtatem, & populi Romani conferre potentis prætoris munus. Hanc ſententiam clare videtur tenere gloſſ. fin. c. Nihil, de electione, ponderat enim vt acta prælati falſi valeant, fuiſſe in quaſi poſſeſſione prælaturæ, de licẽtia Pontificis Et tenent expreſsè Speculat. t. de inſtrumentorum edit. §. Reſtat, n. 32. & ibi Ioan. Andr. in additionibus ſuper n. 24. verſ. Illud autem, Archid. c. Alienationes, paulò poſt principium 12. q. 2. Innocent. c. Qualiter, fine, de elect. & c. Nihil, eod. t. n. 3. vbi Ioan. Andr. n. 28. Ant. n. 34. Anchar. ad finem, q. 4. Abb. dicens eſſe rem indubitatam, n. 11. Imola n. 7. Cardinal. ibi §. Cæterum, q. 12. init. Henricus eod. §. n. 3. Compoſtellanus, quem refert, & ſequitur idem Anton. c. Cum dilecta, n. 35. de reſcrip. & ibi Felinus n. 3. idem Ant. c. 1. de fide inſtrum. n. 3. & ibi Abb. n. 3. q. 12. Imola ibi verſ. In ea gloſſa, ibi, Videtur, ad fin. idem Abb. c. Gratum, n. 10. de offic. deleg. & c. Dudum, el 2. n. 20. 21. de elect. idem Imola cum Stephano per eum relato, Clem. 2. n. 32. de ſepult. Bart. l. Actuarios, n. 2. C. de numerariis, l. 12. & d. l. Barbarius, in 1. lectura, n. 3. in 2. n. 4. 5. 8. Bald. ibi in 1. lectura, n. 29. in 2. n. 13. & 14. & 18. Angel. ibi n. 2. Fulgoſius cum Guillelmo per eũ relato, ibi n. 13. Iaſon n. 48. & 66. idem Bald. l. 2. n. 5. C. de ſent. & interloq. & l. 2. n. 83. 84. C. de ſeruit. & aqua, & l. 1. nu. 12. C. de teſtam. vbi Alberic. n. 12. Paulus n. 4. Corneus n. 12. 13 14. Alex. de Imola n. 12. & latiſſimè probans conſ. 138. n. 10. vol. 1. idem Iaſon l. Præſcriptione, n. 24. C. ſi contra ius, Barth. Socinus l. More, n. 73. ff. de iuriſd. omn. iudi. & de regul. iur. lit. L. regul. 228. incipienti, Lex Barbarius, init. Alciat. de præſumpt. reg. 3. præſump. 13. n. 15. Bertachin. in repertorio, lit. N. verb. Notarius, ad finẽ, & multi alij quos refert Tiraquel. dicens eſſe communem, poſt leges connubiales, gloſſ. 8. De ſon mary. n. 145. Roſella verb. Cõfeſſio ſacramentalis 3. n. 41. Syluest. Confeſſ. 1. q. 19. Angel. Confeſſio 4. n. 12. Tabiena Abſolutio 1. n. vlt. Armilla verb. Abſ. nu. 30. Nauarr. c. Placuit, de pœnit. d. 6. nu. 177. 178. & ſum. c. 9. Hiſp. n. 8. Lat. n. 11. & l. 1. conſil. in antiqua edition. conſil. 9. n. 5. Couar. pract. q. c. 19. n. 9. verſ. Hæc ſanè, ad fin. Gregor. Lop. l. 6. t. 16. verb. Iurar, p. 6. & melius l. 21. verb. No lo puede, t. 4. p. 1. & Humada in comm. ſuper eam gloſſam Gregorij Lop. n. 1. verſ. Quam diſtinctionem, Horoſcius d. l. Barbarius, nu. 13. & 28. Ant. Gabr. tom. 3. commun. tit. de probat. concl. 649. nu. 49. 50 86. 91. 101. Vgolin. de cẽſuris, tabula 1. c. 2. §. 12. n. 1. & 2. Iac. Sbrozius l. 3. de vicario epiſc. q. 24. n. 2. Et ex Theologis, Caiet. ſum. verb. Confeſſionis iteratio, tit. Confeſſio ſacramentalis quare ex parte confeſſoris iteranda: & verb. Abſolutionis impedimenta, t. Abſolutio nõnullis circũſtantiis impeditur, Metina C. de confeſſione, tract. 2. q. de confeſſ. confeſſori excommunicato ſcienter facta, §. Secundum dictum, Palacios 4. diſt. 17. diſp. 8. f. 272. verſ. Similiter quoque, Enriquez l. 6. de pœn. c. 7. n. 2. & c. 6. n. 2. in comment. lit. E. & lib. 13. de excommunicat. c. 7. n. 6. Aragon 2. 2. quæſt. 60. ar. 6. §. Eſt aliud dubium, f. 109. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 38. §. Iteranda eſt confeſſio.

Nec ſufficit titulum conferri à quocumque ſuperiore, 50
ſed conferendus eſt à legitimo ſuperiori, conferre potenti, aliàs geſta non valebunt, quamuis communis error adſit: vnde ſi conferatur titulus ab archiepiſcopo ſubditis ſuffraganei, caſu quo ſuperior non eſt reſpectu illorum, nihil valent geſta. Quia tunc non concurrit verè authoritas ſuperioris, cùm ille ſuperior non ſit, at perinde eſt, ac ſi titulus prorſus deeſſet. Sic Compoſtel. quem refert, & ſequitur Ant. c. Nihil, n. 34. de elect. Anchar. ibi, ad fin. q. 4. Henr. ibi §. Cæterùm, n. 4. Idem clare docent Bald. l. Barbarius, in 1. lectura, n. 29 ff. de officio prætoris, & ibi Iaſon n. 48. & 51. Bertrãdus conſ. 128. ad fin. vol. 1. Ant. Gabr. to. 3. commun. l. 1. t. de probat. concl. 8. fine, Maſcard. de probat. concl. 649. n. 86. & 92. vbi docent exigi, vt notarius creatus ſit ab habente poteſtatem.

Hinc infertur, ſi error ſit in perſona delegantis, quia 51
exiſtimabatur communi errore verus prælatus, cum tamen intruſus eſſet abſque ſuperioris authoritate, geſta

per

per delegatum eſſe irrita. Quia caret titulo collato à legitimo ſuperiori. Sic *Bald.l.2.n.5.C. de ſentent. & interloq. Iac. Sbrozius l.3.de vicario epiſc.q.24.n.2.* Idem dicerem, quãdo verus ſuperior delegaret, caſu quo verè delegare non poſſet; nam tunc geſta per delegatum non obſtante communi errore, eſſent inualida, eo quod deficit titulus collatus ab habente poteſtatem. Si tamen delegans haberet titulum putatiuum à ſuperiori conceſſum, & eſſet communis error nullitatis illius tituli, cum geſta per hunc delegantem valeant, valeret poteſtas delegato collata. Sic *Vgolin. de cenſuris, tab.1.c.2.§.22.num.3.*

52 2. Infertur, non ſatis eſſe electionem factam à potente eligere, vbi cõfirmatio ſuperioris neceſſaria eſt, ſed oportere hanc accedere. Quia titulus non confertur per electionẽ, ſed per eam confirmationem. Sic *Innoc.c.Nihil, n.4. de electio.* vbi *Ant.n.38. Anchar.q.4. Henricus ibi, §.Cæterum, n.3. Iaſon* cũ Angelo per eum relato, *l.Barbarius, n.66.ff.de offic.præto.* Secus dicunt *Innoc. Anchar.& Henric.ibid.* quando dignitas, vel officium confirmatione non indiget, ſed ſola collatione, vel inſtitutione, vel prouiſione, quæ vim cõfirmationis obtinet: vt notatur *c. Cũ inter canonicos, de electione.*

53 3. Infertur, ſi peccetur in electionis forma, eo quòd ſolemnitas iure præſcripta omittatur in electione, vel collatione, geſta per electum non valere. Quia peccatum eſt in forma, & in radice, & proinde titulus deficit. Sic *Barto. l.Actuarios, n.2.C.de numerariis, l.12. Albericus l.Barbarius, n.12.ff.de offic. præt. & ibi Iaſon referens Iacobũ de Belloviſo, n.51. Maſcard.de prob.concl.649.n.94.* Intellige tamen, niſi accedat legitimi ſuperioris confirmatio, ea enim titulum coloratum confert, dum electionis vitium communiter latet. Sic *Ioan.Andr.c.Nihil, n.28.de elect.* vbi *Anchar.ad fin.q.4.*

54 Ad argum. primæ ſent. propoſita nu.48. reſpondetur. Ad 1. dic cum Bartolo, *d.l.Barbarius, in 2.lectura, n.4. Abb.c. Nihil, n.11.de elect.* illa iura procedere, quando ius non reſiſtit poſſeſſioni, quia ſcilicet non requiritur decretum ſuperioris, quale non requirunt quaſi poſſeſſiones iuris eligendi, & præſentandi. Ad 2. dic, licet tunc tabellio perdat titulum, at dum eo ſententia iudicis non priuatur, verum retinere titulum, eſſeque verum tabellionem, ac proinde geſta per ipſum, valere. Ad confirmationem, dic illum delegatum habuiſſe authoritatem à vero tabellione, habente poteſtatem, quamuis enim ipſi interdictum ſit, ne deleget, valet tamen delegatio. Ad 3. dico, ferè omnes authores aſſerentes ſufficere, vt notarius ſit in quaſi poſſeſſione, ſi attente conſiderentur: tantum velle, id ſufficere, ne proferenti inſtrumentum titulum notarij probare incumbat, ſed onus probandi non eſſe verum notarium, transferatur in aduerſarium, quaſi ex diuturna officij poſſeſſione verus notarius præſumatur: & ita accipienda eſt *l.115.t.18.p.3.ibi adducta:* nolle autem ſentire, ſi conſtet defeciſſe titulum notario, eius inſtrumenta authentica eſſe. Et dato id verum eſſet in notario, diſpar eſt ratio: nam notarius iuriſdictionem non habet, ſed eſt teſtis iure approbatus, vt tradit *Bartol.d.l.Barbarius, in 2.lectura, n.8. per l.Hac conſultiſſim., §.fin.C.de teſtam.* vnde non mirum, ſi titulus in eo non requiratur: ſecus in aliis officiis iuriſdictionem habentibus, atque ita multi ex DD. qui in notario aiunt non deſiderari titulum, ſed ſatis eſſe communem errorem, affirmant in aliis titulum requiri: vt ex DD. allegatis pro 1. & 2. ſent. conſtat. Ad vltimum, dic eam doctrinam eſſe falſam, falſoque imponi Ancharano, nam oppoſitum docet, nempe indulgentias ab omnino falſis prælatis conceſſas, eſſe irritas defectu tituli, quamuis adſit communis error. Sic *Ancharanus c. Quod autem, à nu.9. de pœnit.& remiſſio. & Clem.fin.in princip.eod.tit.& ibi Cardin. §. Ad hæc multiplici, qu.5. Oldrad.conſ.76.n.3.& ſeqq. Iaſon* ſibi contrarius *l.Si vrbana, n.8.verſ. Alibi tamen, ff.de condiction.indebiti.*

SVMMARIVM.

An valeant geſta, & abſolutio ſacramentalis, per habentem titulum quando occulto delicto eum amiſit, vel occultè reuocatus à ſuperiori: proponuntur argumenta ad probandum non valere, n.55.

Quando ob delictum titulus ipſo iure amittitur, valent, n.56.

Quando priuatio tituli eſt ab homine, aut occultè licentia audiendi confeſſiones reuocatur: refertur opinio negans valere, n.57. & contraria verior, n.58. vbi quid, ſi confeſſor approbatus eſt ad annum, & tranſacto anno audit confeſſiones, vel virtute bullæ quæ reuocata eſt, & vtrumque ignoratur.

Soluuntur argum. n.59. & an geſta per delegatum, qui mortem delegantis re integra ignorabat, valeant: vel ſi nouit ſe reuocatum, communiter tamen reuocatio ignorabatur, nu.59. iuncto n.55. Et vtrobique, quid, de vicario epiſcopi in remotis defuncti, concedenti literas dimiſſorias, (vulgo reuerendas) vel acceptanti beneficij reſignationem, vel exercendi alios actus, dum epiſcopi mors ignoratur communiter, ſiue ipſe vicarius eam ſciat, ſiue ignoret. Et quid, ſi vicarius, vel delegatus ſit reuocatus ab epiſcopo, nu.59.

Poſt nu.59. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO VI. An ſi à principio officij adfuit titulus 55
collatus à legitimo ſuperiori, is tamen ceſſauit ob delictũ, vel ob occultam ſuperioris reuocationem, valeant geſta, dum communiter ignoratur illa tituli ceſſatio? Et videtur non valere. Primò, quia mortuo delegante, re integra, perit poteſtas delegati eam ignorantis, nec geſta per ipſum, tũc valent: per *cap.Gratum, & cap.Relatum, de officio delegat. & l. More, ff.de iuriſdict.omn.iudi.* quæ indiſtinctè docent perire poteſtatem delegati, re integra, morte delegantis: & id eſſe verum, licet delegatus mortem ignoret, docent *Speculator tit.de iudice delegato, §.Reſtat videre, n.5.& ibi Ioan.Andr. in addition.verſ.Vt ibi, Bart.d.l.More, n.18.& ibi Alberic.n.22. Bellapertica n.21. Barth.Socinus n.73. Abb.d.c.Gratum, nu.10. Miranta de ordine iudic.4.p.d.5.t. An iudiciũ ſit ordinarium, vel delegatum, n.61. Couar.* dicens eſſe omnium *q. pract.c.11. n.2* & tamen *Abbas ibi n.11.& Barth.Socinus eod.n.73.* opponunt *l.Barbarius, ff.de offic.prætoris*, & reſpõdent, ibi diſpoſitum non habere locum in hoc caſu, quia ſolũ adeſt communis error, deficitque titulus, nam per mortem delegantis, re integra, ceſſauit titulus, & iuriſdictio delegati: ergo non ſatis eſt communis error, & ab initio adfuiſſe ſuperioris authoritatem. 2. Quia ſi delegatus nouit ſe reuocatum, licet publicè id ignoretur, ipſo iure non valet proceſſus, ſecus ſi delegatus ignoret: vt docent *Bald.l.2.n.7.C.de ſentens.& interloqu.& ibi Salicet.num 5.qu.2.* ergo non ſufficit à principio interfuiſſe ſuperioris authoritatem. 3. ex *c. Dudum, el 2.de elect.* ibi, *In multarum animarum diſpendia parochiales Eccleſias retinebat, cum earum cura, qua iam priuatus fuerat ipſo iure, ad eum nullatenus pertineret, & ſic per ipſum eædem animæ damnabiliter ſunt deceptæ.* Ex quo textu conſtat prælatum, qui ob delictum ipſo iure amiſit parochiale beneficium, decepiſſe damnabiliter animas ipſas, à peccatis abſoluendo: ergo abſolutio ſacramentalis nulla fuit: alias animæ non eſſent deceptæ, ergo non ſat eſt à principio adfuiſſe authoritatem ſuperioris: atque ita *gloſſ.eodem cap. Dudum, verb.Deceptæ;* expreſſè tenet illas abſolutiones fuiſſe irritas: dicit enim animas illas ſaluari in fide ſacramẽti, ſicut ſaluatur in fide baptiſmi Iudæus, qui bona fide ſeipſum baptizauit, quamuis baptiſmus irritus ſit: iuxta *c.Debitum, de baptiſmo.* Idem *Ioan.Andr.ibi n.42. Anchar.nu.12. Imola n.12.verſ.In ea gloſſa, in fine:* & magis inclinat in hanc *Bald.ibi n.18.& Innoc.n.3.* dicit ſub diſiunctione, poſſe dici validas eſſe abſolutiones, nec aduenicnte ſcientia amiſſionis tituli, expetendas eſſe confeſſiones: vel non eſſe validas: & dictam gloſſam ſequitur *Maſcardus de probatio. concl.649.nu.38.* Vltimo prob. quia vbi ſemel ceſſat poteſtas, ſiue ob delictum, ſiue ob hominis ſententiam, perinde eſt ac ſi numquam habuiſſet ille poteſtatem. Et ita *Bald.d.c.Dudum, n.18.* ſic ait, *qui deſinit eſſe prælatus, ſtatim efficitur intruſus, niſi diſcedat à poſſeſſione*: ſed ſi numquam habuit titulum, ſed intruſus fuit, geſta per ipſum non valent: ergo nec poſtquam poteſtatem amiſit.

I. Concluſio ſit, quando quis ob delictum ipſo iure 56
amittit officium, dum amiſſio occulta eſt, valent geſta per illum. Quia retinet poſſeſſionem, qua priuari non poteſt, niſi cauſa cognita, *c.Licet Epiſcopus, de præbẽdis, in 6.* Sic *gloſſ. auth.de tabell.collat.4.verb. Documentis, Speculator t.de inſtrumentorum edit.§.Reſtat, n.35.verſ. Quid ſi tabellio perdidit, Ioan. Andr.regula More, de regul.iur.in 6. Ant.c.Nihil, nu.32.de electione, & ibi Abb.n.11.& 12. Bald.l.2.n.5.C.de ſent.& interloquut.*

quit.& l.2.C.de vindicta libertate,n.2.& auth.Habita,n.30.C. *ne filius pro patre,& l.2.n.84.C.de ſeruitut.& aqua,& l.Barba-* *rlus,1.lectura,n.30.ff.de officio prætor.& l.1.n.12.C.de teſtam.*vbi *Pablus n.3. Corneus n.14. Alex. conſ.138. n.10.vol.1.Iaſon d.l.* *Barbarius,n.52.Roſella Confeſſio ſacram.3.n.41.Sylueſt. Confeſ-* *ſor 1.q.19.Tabiena Abſolutio 1.n.vlt.Nauar.ſum.c.9.Hiſpane n.* *8.Lat.n.11.& c.Placuit,de pœniten.d.6.n.179.180.Greg.Lop.* *l.11.verb.No lo puede,t.4.p.1.& Humada in additione ad illam* *gloſſam,Greg. Lopez n.1.verſ. Quam diſtinctionem,Vgolinus de* *cenſuris,tab.1.c.2.§.22.nu.4.*Et ex Theologis, *Enriquez libro* *13. de excõmunicatione, c.7.nu.6.in comment.lit.B.& l.6.de pœ-* *nit.c.7.nu.2.in comment.lit. G.& l.11.de matr.c.3.nu.4.in com-* *ment.lit.I.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.219.n.8.Lud.Lopez 1.p.* *inſtruct.c 38.§.Iteranda eſt confeſſio. Aragon 2.2.q.60.a.6.§.Eſt* *aliud dubium,fol.109.*Et ait bene *Nauarr.eo.c.Placuit,n.179.* *& ſeq.*idem eſſe dicendum, quando ipſo facto ob crimen eſſet priuatus beneficio, & poſſeſſione: nam dum non eſt notoria priuatio, retinetque poſſeſſionem facti, valent omnia geſta per illum. Idem colligitur à contrario ſenſu, ex *Ioanne Andr.d.c.Nihil,n.28.& Armilla verb. Abſolutio,nu.* 30. dicunt enim non valere, quando priuatio eſſet notoria, quare contrarium videntur ſentire, quando eſt occulta. Idem ſentiunt DD. qui in caſu *c. Dudum, el 2.de elect.* in quo parochus ille erat ipſo facto parochia priuatus, aiunt validas fuiſſe confeſſiones illi factas, nec detecto vitio repetendas eſſe, dum priuatio illa non fuit notoria. Hi ſunt, *Innocent.ibi n.3.fine,Hoſtien.ibi ſuper verb. Damnabiliter,Cardin.ibi q.6. Abb.n.20.*& dicit eſſe probabile *Ioan. Andr. ibi n.42.* Idẽ dicendum eſt, dum de priuatione dubitatur. Sic *Abb.d.c.Nihil,n.12.Roſella,Syl.Tabiena,locis proxime allegatis.*

7 Grauior autem difficultas eſt, quando priuatio eſſet per hominis ſententiam. Nam cum tunc priuatur ille omnino etiam poſſeſſione; videtur nil ſupereſſe authoritatis officij, vt geſta per ipſum valeant, & ita in hoc caſu non valere, quamuis priuatio occulta ſit, adſitque communis error, tenent *Bald.l.2.n.2.C.de vindict.libertate,Paulus l.1.n.3.C.de teſt.* Idem videntur tenere aliqui, dicentes non valere, quando prælatus eſt priuatus, vel ſuſpenſus notorie, aut præceſſit ſuperioris inhibitio: vbi in ſuperioris inhibitione, notorietatem non petunt, ſicut in priuatione, aut ſuſpenſione legis. Hi ſunt, *Ioan. Andr.c.Nihil,n.28.de elect.* *& ibi Ant.n.32.Abb.n.12.Roſella Cõfeſſio ſacramentalis 3.n.41.* *Syn.Confeſſor 1.q.19.Tabiena Abſolutio 1.n.vlt.Armilla verb.* *Abſolutio,n.30. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.38.§. Iteranda eſt confeſſio.*

58 II. tamen concluſio ſit, probabilius eſt, dum priuatio, & hominis inhibitio eſt occulta, adhuc valere geſta, concurrenti communi errore. Quia (vt ait *Bald.l.1. n.12.C.de teſtam.*) quædam reliquiæ remãſerunt: vt notatur *l. Si pluribus ff.de author.tuto.* Item quia eſt error communis ortus à iuſto tituli initio. Sic *Bald.l.Barbarius,in 1. lectura, n.30. ff.de offic.prætor.& ibi Iaſon n.68.idẽ Bald.l.2.n.8. C.de ſent.& interloquut.& l.2.n.66.C.de ſeruit.& aqua,& l.1.n.12.C.de teſtam.*vbi *Cornel.n.14. Maſcard.de probatio.concluſ.649.nu.67.* Et ex Theologis tenet *Enriquez lib.6.de pœnit.c.6. num.2.in comm.lit.E.* vbi ait non ſatis eſſe, vt confeſsio valeat, errorem pœnitentis, aut vulgi, niſi cõcurrat titulus coloratus, vt quia aliquis habetur parochus, vel quia prius approbatus fuerat ab epiſcopo, nec ſcitur poſtea eum reuocatum eſſe. Et *num.3.* vbi ait ſacerdotem ad annum approbatum, elapſo anno non reputari idoneum, & approbatum: & addit *in commento, lit.I.* Si communi errore vulgi cenſeretur adhuc approbatus, valere abſolutionem. Et *c.7.n.2.in comment.lit.G.* vbi inquit valere abſolutionem, ſi quis per bullam, quæ in eo oppido ignoratur reuocata, eligat confeſſorem. Et melius *lib.5.de pœnit.c.14.n.4.* vbi ait, dum ignoratur an Pontifex reuocarit gratiam bullarum, aut epiſcopus licentiam, qua approbauit quoſdam idoneos, valere confeſſiones virtute bullæ, aut talis licentiæ factas. Idem docet *Manuel 1.tom.ſum.2.editione,c.60.nu.3.* vbi ait, valere confeſſiones religioſis ſemel approbatis factas, licet occultè priuati ſint facultate audiendi confeſſiones.

59 Ad argumenta prioris ſent. propoſita nu.55. reſpondetur. Ad 1. neganda eſt ea doctrina, dicendumque eſt, aliud eſſe, quando ipſe ſolus delegatus mortem ignorat, tunc enim verum eſt non valere geſta per ipſum, ſi res erat integra, quia periit eius poteſtas: aliud autem, quando eſt communis error, & probabilis ignorantia mortis, tunc enim valent geſta, propter *l. Barbarius, ff.de offic. prætor.* ſiue delegatus ſciat mortem, ſiue ignoret. Quia cõcurrit communis error, & titulus à legitimo ſuperiore collatus, diuſque extinctio eſt occulta: & ita doctrinam illam negant *Alberic. l. Si forte, initio, ff.de officio præſidis, Vbertinus,* & alij teſte *Speculatore tit.de iudice delegato, §. Reſtat videre, nu. 5.* Præterea, quia magis pẽdet poteſtas vicarij ab epiſcopo, quam delegati à delegante: nam hæc non perit morte, nec ſuſpenditur excommunicatione, re non integra: cuius contrarium eſt in vicario: & tamen mortuo epiſcopo in longinquis, ſi vicarius ignorans mortem, ex ſpeciali mandato admittat reſignationem beneficij, valet: vt decidit *Rota,* quem refert, & ſequitur *Fluminius de reſignatione benefic.l.7.q.24.n.33. Anaſt. Germonius de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n.63. Iac. Sbrozius l.3.de vicario epiſcopi, quæſt.36.n.9.fin.& 10.* Idem tenet *Enriquez* in alio ſimili, *lib.6.de pœnit.c.13.n.3.in commento, lit. A.* vbi ait, quamuis mortuo epiſcopo poteſtas vicarij expiret, at ſi vicarius incertus de morte epiſcopi longè diſtantis, concedat literas dimiſſorias, ad ordines valere: quia habetur vt legitimus vicarius, & dicit ſic tenuiſſe viros doctos conſultos: & *idem Enriquez l. 10.de ſacramento ordinis, c.22.n.3. in commento, lit. P.* ait, valere eas literas dimiſſorias, licet poſtea re integra, ſciatur mortem epiſcopi præceſſiſſe. Et quamuis hi DD. tantum explicent, quando vicarius ignorat mortem: at manifeſtè non faciũt vim in priuata vicarij ignorantia, ſed in communi; & iuſta: ſiquidem ponderant Epiſcopum longè diſtare: & *Flaminius* aſſignans rationem, ait, ob communem vtilitatem & communem errorem, per *l. Barbarius,* & *Enriquez* reddit rationem, quia habetur vt legitimus vicarius: & pondero vicarium in acceptatione reſignationis eſſe delegatum, & ſic inquiunt illi DD. ſi ſpeciali mandato, &c. quare manifeſte ſentiunt geſta per delegatum, poſt mortem delegantis, re integra, communiter ignoratam, valere. Nec refert, ſiue vicarius ſciat mortem, ſiue ignoret: quia vt valeant geſta, per *l. Barbarius,* non attenditur ignorantia priuata, ſed communis: vt dixi *n.6.& 7.* Idem dicendum eſt, quando reuocatus eſt vicarius ab ipſo epiſcopo, valent enim geſta, dum reuocationis eſt cõmunis error, ſiue ipſe ſciat, ſiue ignoret reuocationem, iuxta tradita nu. præcedenti. Quid autem dicendum ſit, ſi reuocatio vicarij ſit communiter nota, non tamen ſit intimata ipſi vicario: dicam hoc 3.l.diſp.30.n.11.12.& 13. Ad 2. dic illam doctrinam nullo iure probari, nam cum *d.l. Barbarius,* habeat etiam locum in delegato, vt probaui n.16. dum communiter reuocatio delegati ignoratur, idem de illo, ac de ordinario dicendum eſt, nempe valere geſta per illum: atque ita n.58. retuli aliquos DD. hoc fatentes in delegato. Ad 3. reſpondi n.14. fine. Ad vltimum dic non eſſe ſimile: quia manent aliquæ reliquiæ, vt notaui n. 58. ex Baldo: quare ille non dicitur proprie intruſus, ſed quando à principio caruit legitimo titulo.

SVMMARIVM.

Matrimonium contractum coram parocho intruſo, non habenti titulum à legitimo ſuperiore, non valet: ſecus ſi titulum habeat inualidum ob vitium occultum, n.60.

Quid, ſi contrahentibus notum ſit illum non eſſe verum parochum, n.61. Et ibi, quid, ſi laicus communi errore exiſtimatus ſacerdos, aſſiſtat matrimonio, de licentia parochi. Et quid, ſi parochus intruſus communi errore legitimus exiſtimatus, det ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio. Et quid, ſi occulte reuocauit licentiam.

Quid, ſi parochus eo ipſo amiſerat beneficium: vt quia non eſt promotus intra annum, vel quia recepit incompatibile beneficium, n.62.

Quid, de quodam qui à concilio oppidano ſubſtitutus eſt vice parochi abſentis, & biennio miniſterium parochi obiuit, creditus communi errore verus parochus, n.63.

Quid, ſi licentia aſſiſtendi matrimonio, vel audiendi confeſsiones concedatur à legitimo ſuperiore, ſed fictè: vel ſit talis ratihabitio de præſenti, vt communi ſapientum opinione, legitima licentia exiſtimetur, verum ſuperiore re vera non conſenſit, n.64.

Quid,

Quid, ſi ſint opiniones, an aliquis ſit legitimus parochus, ad aſſiſtendum matrimonio, vel audiendas confeſſiones: vel aliqua licentia ſit legitima, vel priuilegium bullæ ſit reuocatum, vel extendatur ad illum caſum: & opinio negans ſit coram Deo vera: an dum ea veritas latet, & probabili ſapientum opinione habetur eſſe legitimum parochum, vel legitimam licentiam, vel priuilegium bullæ non eſſe reuocatum, vel extendi ad illum caſum, valeant confeſſiones, & matrimonia, num. 65.

60 QVÆSTIO VII. An matrim. contractum coram parocho, habente poſſeſſionem parochiæ, abſque vero titulo, ſtante communi errore, validum ſit? Breuiter, vt conſtat ex dictis, ſi abſque titulo collato à legitimo ſuperiori intruſus eſt, non valet matrimonium: quia in neutro foro valent geſta per illum: vt probaui n. 49. & 50. ſi autem titulum habuit à legitimo ſuperiori, inualidum tamen ob vitium occultum, valet matrim. Quia dum adeſt communis illa ignorantia, veram parochi in vtroque foro iuriſdictionem habet: vt probaui n. 5. & 13. Sic *Enriquez l. 1. de matrim. c. 3. n. 3. & 4. Manuel 1. tomo ſummæ, 2. editione, c. 219. nu.* 8.

61 Et hoc quidem verum eſt, quamuis contrahentibus notum ſit illum vero parochi titulo carere: quia (vt dixi num. 42.) etiam reſpectu ſcientium tituli nullitatem, valent geſta, dum adeſt communis error. Valet etiam matrimonium, licet is cui concedit parochus licentiam aſsiſtendi matrimonio, ſit merus laicus, ſi communi æſtimatione, & errore credebatur ſacerdos, pro tali publice ſe gerens. Quia quamuis parochus non poſſit dare licentiam non ſacerdoti, (vt dixi hoc l. 3. diſp. 20. n. 10.) at concurrit titulus præſumptus, ſcilicet, licentia, & à ſuperiore potenti concedere, data, eſtque cõmunis error, & impedimentum ob quod inualida fuit, eſt ſolius iuris humani: in quo caſu ius ſupplet defectum, & geſta per talem valida ſunt: (vt diximus n. 27. & ſeq.) Sicut ſi Tridentin. diſponeret, vt ſoli ſacerdoti catholico poſſet dari licentia aſsiſtendi matrimonio, valeret vtique, ſi aſsiſteret ſacerdos hæreticus, communi errore exiſtimatus catholicus, ex licentia parochi: quia vitium illud ob quod licentia nulla fuit, erat ſolius iuris humani, communiterque latebat. Et quamuis hic cui conceditur licentia, ſit delegatus, nec publicum officiũ obeat, nihil confert: quia n. 16. probauimus etiam in delegato locum habere: & n. 39. procedere etiam in eo qui publico officio minime fungitur. Si autem parochus qui licentiam dedit, intruſus erat, licet intruſio eſſet communiter incognita, matrim. eſt nullum: quia ille intruſus omni prorſus caret iuriſdictione, (vt dixi n. 51.) nec valide poterat aſsiſtere matrimonio: (vt dixi nu. præced.) quare licentia illa non eſt conceſſa à legitimo ſuperiori. Valeret autem matrimonium, ſi parochus ille concedens licentiam, haberet titulum præſumptum, collatum à legitimo ſuperiori, inualidum tamen ob vitium occultum: quia (vt dixi n. præced.) talis parochus, dum tituli nullitas communiter latet, valide gerit omnia ad parochi munus ſpectantia. Similiter valeret matrimon. ſi licentiam legitime conceſſam, occulte reuocaſſet, ſtante communi reuocationis errore. Quia retinetur adhuc licentia ob titulum initio habitum, & communem errorem, vt dixi num. 58.

62 Hinc 1. infertur, quamuis parochus eo ipſo beneficium amiſerit, vt quia intra annum non eſt ad ſacerdotium promotus, vel aliud incompatibile beneficium adeptus eſt: ſi matrimonio aſſiſtat, vel alius ſacerdos de eius licentia, validum eſſe. Quia quamuis ipſo facto priuatus titulo ſit, at nondum poſſeſſione ſpoliatus eſt, & quamdiu illa non ſpoliatur, præſumitur habere iuſtam retinendi cauſam, *c. Licet epiſcopus, in fine, de præben. in 6.* & idẽ eſſet dicendum, licet priuatio tituli fuerit per ſententiam hominis. Et conſtat vtraque pars ex dictis num. 56. & 58. & priorem partem docent *Enriquez l. 11. de matrimon. c. 3. n. 4. in comment. lit. l.* vbi alios refert: & *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 219. nu.* 8.

63 2. Infertur deciſio cuiuſdam quæſtionis conſcientiæ, de qua conſultus ſum. In oppido quodam abfuit parochus, concilium oppidanum ſimplicem ſacerdotem loco parochi ſubſtituit, qui biennio omnia parochi miniſteria obiuit, communi omnium opinione verus parochus exiſtimatus. Dicendum eſt ſacramenta confeſſionis, & matrimonij, quæ ad ſui valorem, iuriſdictionem parochi deſiderant, inualida fuiſſe, & prorſus iteranda: quia defuit titulus in parocho illo præſumpto, collatus à legitimo ſuperiore Eccleſiaſtico: (concilium enim oppidanum iuriſdictionem Eccleſiaſticam conferre non potuit:) in quo caſu nihil proficit communis error (vt probaui num. 49. & 50.) proles tamen ex talibus matrimoniis præſumptis habita, fuit legitima, ob bonam parentum fidem: iuxta *c. Ex tenore, Qui filij ſint legitimi.*

64 3. Infertur, quid dicendum ſit, ſi parochus ficte concedat licentiam ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio, id eſt, abſque vera intentione concedendi, ſed ſolis externis verbis? *Petr. de Ledeſma de matr. q. 45. a. 5. puncto 3. dub. 4. f. 192. col. 2. fine*, ait non valere matrimonium coram tali ſacerdote celebratum. Idque à ſimili probat, quia confeſſio facta ſacerdoti, cui epiſcopus facultatem audiendi confeſſiones ficte conceſſit, irrita eſt: quia cum licentia inualida ſit, titulus eſt nullus. Sed profecto petit principium, probando idem per idem: nam eadem prorſus in vtroque caſu verſatur difficultas. Eandem ſent. in alio omnino ſimili, tenet *Metina tract. 2. de confeſſione, qu. De multiplici licentia alieno confitendi, ad finem*, vbi ait, ſi prælatus videns, & tacens alienum ſacerdotem audire confeſſionem, re vera non conſentiat, nec det licentiam, excuſari ratione probabilis ignorantiæ, pœnitentem, & confeſſorem, at confeſſionem eſſe inualidam defectu iuriſdictionis. Cæterum credo validam eſſe illam confeſſionem, & matrimonium in vtroque euentu. In primo quidem, quia concurrit licentia collata à legitimo ſuperiore, & eius nullitas eſt occulta, atque ita adeſt communis error, cum titulo præſumpto: ſicut licentia conceſſa excommunicato alibi denunciato, audiendi confeſſiones, inualida eſt: at dum in hoc loco excommunicatio eſt occulta, validæ ſunt confeſſiones virtute talis licentiæ, auditæ, ratione communis erroris: (vt dixi n. 9. & 13. & 35.) In poſteriori autem, quia ea ratihabitio de præſenti reputatur in iure, & apud peritos, vera licentia, ſicut licentia expreſſe conceſſa: & ita concurrit titulus præſumptus, & communis error, & eam ratihabitionem de præſenti reputari legitimam licentiam, probabimus hoc 3. l. diſp. 35. num. 20.

65 Vltimo infertur, ſi ſint diuerſæ opiniones, an aliquis ſit legitimus miniſter matrimonij, aut confeſſionis, vel licentia illi conceſſa ſit legitima, vel priuilegium bullæ reuocatum ſit, vel extendatur ad illum caſum: & opinio affirmãs non eſſe legitimum miniſtrum, aut licentiam non eſſe ſufficientem, aut priuilegium eſſe reuocatum, vel minimè extendi ad illum caſum, ſit coram Deo vera: dum tamen veritas illa latet, & probabili ſapientum opinione reputatur probabilis opinio oppoſita, confeſſiones factæ, & matrimonia celebrata coram tali miniſtro, vel virtute talis licentiæ, aut priuilegij, valent: quia eſt communis error, titulúſque præſumptus, collatus à legitimo ſuperiori, & defectum illum iuriſdictionis miniſtri, aut licentiæ, poteſt ius humanum ſupplere: in quo caſu valida eſſe geſta ratione communis erroris, diximus nu. 27. & ſeq. Pro hac parte eſt *Enriqu. l. 5. de pœnit. c. 14. n. 4.* vbi dicit, quãdo probabili ſapientum opinione creditur gratiã nondum expiraſſe, valere geſta ratione illius, & melius id clare dicit n. 3.

DISPVTATIO XXIII.

Qualis habitatio in aliqua parochia ſufficiat, & deſideretur, vt parochus illius iuriſdictionem parochi acquirat, poſſitque aſſiſtere matrimonio?

SVMMARIVM.

Quis ſit proprius epiſcopus ad ordines conferendum, & qualis habitatio requiratur, & ſufficiat, vt in foro externo præſumatur domicilium, num. 1. Et ibi nullius temporis habitatio ſufficit abſque animo perpetuo habitandi.

Acquiritur momentanea habitatione animo perpetuo habitandi, & ſemel acquiſitum non deperditur ſola animi mutatione, 2.

Domicilium

Domicilium originis an acquiratur natiuitate in loco, in quo parentes caſu erant, vel quale ſit tunc domicilium originis, 3.
Domicilium originis eſt immutabile:habitationis vero, poteſt mutari, 4.
Quot ſint quæſtiones diſputandæ, 5.
*An parochus domicilij ſolius originis, poſſit aſſiſtere matrimonio: proponuntur argumenta probantia partem affirmantem,nu.*6. *& ibi,naturalia præualent,& cauſa naturalis accidentali:iunct.n.*8.
*Non ſatis eſt parochus originis,n.*7. *& ibi,nomine domicilij in dubio non clauditur originis, ſed ſolius habitationis: & in dubio à proprietate verborum recedendum non eſt.*
*Soluuntur argumenta:& explicatur l.Qui habet,in principio ,ff. de tutelis,*8.
Poſt quem inuenies alia ſummaria.

1 TRia fundamenta præmittenda ſunt. I. eſt, pro ſacramento ordinis recipiendo decretum eſt *c.Cum nullus, de temp.ordin.in* 6.proprium Epiſcopum eſſe illum de cuius diœceſi promouendus ad ordines eſt oriundus, vel in qua beneficium obtinet,vel domicilium habitationis.Ad hoc autem domicilium comparandum non ſufficit qualiſcumque habitatio, ſed requiritur vnà cum habitatione animus perpetuo habitandi, alias nullo tempore comparabitur.Quare leges exigentes habitationem decennij, vt ſunt,*l.*2.*C.de incolis, lib.* 10.*l.*32.*tit.*2.*& l.*2.*t.*24.*part.*3.procedunt ad præſumendum animum perpetuo habitandi, & ſubinde domicilium acquiſitum eſſe,quando is animus ex aliis coniecturis non deprehenditur. Probatur ex *l.Nihil intereſt* 25.*ff.de capti.& poſtlim.reuer.*ibi,*Neque enim ſatis eſt corpore domũ quem rediiſſe,ſi mente alienus eſt.*Et ita docent *gloſſ.l.Ciues,verb.Larem,C.de incolis,libro* 10.*Hoſtienſ.ſum.tit. de parochiis,* § *penultim.n.*7.*Ioan.Andr.cap.Is,qui initio,de ſepultu.in* 6.vbi *Dominicus nu.*5.*Francus num.*1.*Anton.procemio decret.in principio,n.*35.*Abb.c.fin.n.*8.*de parochiis,& conſ.* 62.*n.*10.*p.*2.*Marianus Socin.cap.Licet ratione,nu.*25. *de foro compet.Felin.c.Dilectus, el* 2.*de reſcrip.n.* 12. *Rebuff.de repetitione, ſuper* §.*Qui vero,c.Extirpãdæ,de præb.fol.*385.*verſ.Domiciliũ, Bart.l. Quæſitum* 76. *initio, nu.*2.*ff.de legat.*3.*& l.*4 §.*Prætor ait,n.*9.*ff.de damno infecto,Ruinus conſil.*86.*nu.*1.*lib.*5. *Alciat. l.Pupillus,*§.*Incola,ff.de verbor.ſignificat.Sylueſ. verb. Domicilium* §. . *& Confeſſor* 1.§.10.*Bertach.in repertorio,lit.D. verb. Domicilium,verſ.Domicilium contrahitur per* 10.*annos,Nauar.* §.*In leuitico,notab.*32.*n.*43.*verſ.incolæ,& l.*1.*conſiliorũ,in* 1.*edit. t.de tempor.ordin.conſil.*10.*Menoch.l.*2.*de arbitr.centuria* 1.*caſu* 86.*n.*5.7.*&* 22.*l.*6.*de præſumpt.præſumpt.*42.*nu.*2. Auiles *c.* 2.*pretorũ,gloſſ.Tales pueblos,n.*8.*&* 9.*Maſcard.de probatio.cõcluſ.*535.*n.*13.& multi alij quos hi referunt,*Ioannes Gratian. in ſuis regulis iuris,regula* 146.*nu.*3.Et ex Theologis.*Abulẽſis ſuper c.*1.*Ruth.q.*6.*Enriquez l.*10.*de ſacram.ordinis,c.*22.*nu.*2.

2 Non tamen opus eſt ad domicilium contrahendum, decennio habitaſſe, ſed ſtatim ac quis incipit habitare animo perpetuo ibi manendi,acquirit domicilium. Probatur ex *l.Domicilium,ff.ad municip.*ibi, *Domicilium re,& facto transfertur.*Iuncta *gloſſ.verb.Domicilium,*vbi inquit,*Facto ſubintellige , & animo, nam hæc duo ſunt neceſſaria:*ergo cum hic adſit factum, nempe habitatio: & animus, perpetuo habitandi comparatur domicilium. Sic *Hoſtien.ſum.tit.de parochiis,*§.*penult.n.*7.*Iacobus de ſancto Georgio,*quem refert, & ſequitur *Domin.cap.Cum nullus,de tempor.ordinat. in* 6.*in principio, num.*11.*& ibi Francus num.*4.*Abb.c.fin.nu.*8.*de parochiis,Felin.c.Dilectus,el* 2.*de reſcrip.nu.*12.*verſ. Secundus caſus,& verſ.Secundo limita,Marianus c.Licet ratione,nu.*25.*de foro compet.* Angel.*verb.Dõmicilium,nu.vnico,& ibi Sylu.n.*2. *Alciat.l.Pupillus,*§.*Incola,nu.*1.*ff.de verb.ſign Nauar.li.*1.*cõſilior.in* 2.*edit.tit.de tẽpor.ordin.conſi.*10.*n.*2.*& Auiles c.*2.*Prætorum,gloſſ.Tales pueblos,num.*7.*&* 8.*Greg.Lop.l.*32.*t.*2.*part.*3. *verb.Diez años, Anton.Gabr.to.*1.*commun.in mea editione, lib.* 4.*fol.*192.*colum.*2.*verſ.Domicilium habitationis,Menoch.de arbitr.libro* 2.*centur.*1.*caſu* 86.*nu.*2. *Enriquez l.* 10.*de ſacramento ordin.cap.*22.*nu.*2.& multi alij,quos ipſi referunt. Hinc fit, ſicut domicilium non ſolùm animo, ſed animo & facto conſtituitur: ita vt transferatur, & deperdatur, opus eſſe animo & facto,nempe deſertione habitationis in eo domicilio, quare ſola mutatione animi perpetuo manendi, dum non mutatur prius illud domicilium habitationis acquiſitum, non deperditur.Probatur,quia omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur,per eaſdem diſſoluitur, *c.*1.*de regul.iuris,*ſed domicilium habitationis non acquiritur ſolo animo habitandi,ſed animo,& facto,nempe habitatione ipſa,vt per *l.Domicilium,ff.ad municip.*docet *ibi gloſ.verb. Domicilium,& l.non vtique,verb.conſtituerit,ff.eodem,& l.Ciues,verb.Larem,C.de incolis,libr.*10.*Bartol.l.Placet,nu.*1.*ff.ad municip.Marianus c.Licet ratione,n.*25.*de foro cõpet.*ergo ſimiliter non deperditur ſolo animo mutãdi illud,ſed opus eſt animo,& reali mutatione.Itẽ probatur ex *ea l.Domicilium,* ibi, *Domicilium re,& facto transfertur,nõ nuda conteſtatione.*Et ita tenet *ibi glo.verb.Domicilium,*& melius *l.Origine,ad finẽ, C.de municip.lib.*10.*& l.de iure* 37.*verb.*Ad *munera,fine,ff. ad municip.Marianus dict.c.Licet ratione,n.*54.*Bald.l.finali, C.de municip.& orig.lib.*10.Nec obſtat doctrina *Bartol.dict. l. de iure,n.*2.dicentis,domicilium habitationis,quod nuda voluntate cõſtituitur, poſſe nuda volũtate trãsferri:nã intelligendus eſt,quando volũtas non ſtat in finibus ſolius deſtinationis,vt bene explicat *Marianus d.n.* 54.alias falſo & cõtra ſeipsũ aſſereret *Bart.*domiciliũ ſola volũtate cõſtitui.

II.Fundamentum eſt,ad domicilium originis non ſatis 3
eſt natum eſſe aliquem in oppido, in quo parentes domicilium non habebant, ſed aderant ad tempus, cauſa alicuius negotij expediendi: tunc enim non erit originarius loci, in quo caſu natus eſt,ſed fingitur natus in ciuitate, in qua parentes habitationis domicilium ſortiebantur: quod aperte probari videtur ex *l.Filios,C.de municip.l.*10. *& l.Ciues,fine,C.de incolis,lib.*10.ibi,*Vnde cum profectus eſt, peregrinari videtur.* Et mater quæ habebat animũ reuertendi,fingitur ſemper fuiſſe in ciuitate,& ita ibi peperiſſe,*l.*1.*& l.retro ff.de captiu.*Et ita docent *Bartolus dicta l. Filios, numer.*4. licet ſub dubio.*Abbas c.Rodulphus,de reſcript.n.*9.vbi *Felin. n.*14.*Barbatius n.*97.*& cõſ.*52.*vol.*2.*Rebuf.rubr. de collationibus,*§.*Cum vero,verſ. Natus,Ripa* dicẽs eſſe communẽ ſententiam,*tract.de peſte,in* 2.*parte, octauo peſtis priuileg.Baldus, Cyn.Petr.Angel.Alberic.Paulus,Matth.de Afflict.* quos cum aliis refert & ſequitur *Salzedo practic.c.*54.*n.*27.Angel.*verb. Ciuis,nu.*3.*Sylueſt.verb.Ciuitas,q.*14.*Nauar.l.*3.*conſ.tit.de præbendis,in* 1.*edit.conſ.*41. *Greg. Lop.* dicens ſic ſententia regij Senatus Pinciani declaratum eſſe, & hoc videri ſibi verius,licet quia dubium eſt,relinquat cogitandum,*l.*2.*verb. Maguer,t.*24.*p.*4.Azebedo *l.*19.*t.*3.*libr.*1.*nouæ recop.nu.*1.*&* 2. *Gutier.cõſ.*7.*n.*7.*Maſcardus de probat. cõcl.*807.*n.*3.*Enriquez l.*10.*de ſacramento ordinis,c.*22.*n.*1.contra alios, quos refert *ibidem Salzedo,*dicentes eſſe originarium loci,in quo re vera natus eſt. Et hoc adeo verum eſt, vt licet parentes decennio, & vltra ibi ſteterint, non dicatur filius ibi natus, ſed in loco vbi parentes habent domicilium: vt bene docent *Gregor.Lop.Azebedo n.*1.*& Salzedo ibidem.*

III. Fundamentum eſt, hoc diſtat inter domicilium 4
originis,& habitationis: quod illud eſt immutabile,*l.Aſſumptio,ff.de municip.* ibi, *Neque recuſando quis patriã,ex qua oriundus eſt,mutare poteſt.*Idem habetur *l.Origine,C.de municip.lib.*10. Et ratio eſt, quia eſt naturale, naturalia autem ſunt immutabilia. Hoc autem, ſicut propria voluntate, proprioque facto conſtituitur, ita poteſt propria voluntate,& facto mutari, & amitti,*l.Domicilium, ff. ad municip.* Sic docent omnes, & ſpecialiter *Menoch.*alios referens, *de præſumpt.l.*6.*præſumpt.*42.*n.*4.*& conſ.*80.*n.*10.*vol.*1.

His præmiſſis duplex eſt pertractanda quæſtio. Altera 5
eſt, an parochus originis cenſeatur proprius ad aſſiſtendum matrimonio. Altera, qualis habitatio in parochia ſufficiat ad eam acquirendam.

QVÆSTIO I. Vtrum ſicut domicilium originis ſufficit 6
pro ſacramento ordinis conferendo, quamuis promouendus alibi domicilium habitationis habeat: ita etiam ſufficiat pro matrimonio;& proinde Epiſcopus, vel parochus domicilij originis, poſſit aſſiſtere matrimonio,& alij ſacerdoti aſſiſtendi licentiam dare? Et videtur ſufficere. 1, quia magis attẽdi debet cauſa naturalis,quã accidẽtalis,& naturalia præualent,*l.Qui habet,in pr.& ibi Dynus,& Bart. ff.de tutelis,*cũ aliis adductis per *Tiraq.de retract.lignag.*§.10. *gloſſ.*1.*num.*26. Qua ratione cum Angelo per eum relato, docet

docet *Peralta l.Vnum ex familia,§.Si de Falcidia,num.13.ff.de legat.* 2. domicilium originis potentius eſſe quolibet alio: ergo cum ſufficiat ad matrimonium parochus domicilij habitationis, à fortiori ſufficiet parochus domicilij originis. 2. Quia domicilium originis numquam deperditur, vt probaui numero 4. ſed vnà cum domicilio habitationis retinetur, *l.Senatores,ff.de Senator.* ibi, *Senatores licet in vrbe domicilium habere videantur, tamen & ibi vnde oriundi ſunt domicilium habere videntur.* Ergo ſicut habens duo habitationis domicilia, poteſt in alterutro contrahere matrimonium coram illius parocho, vt dicemus diſput. ſequenti, numero 2. ita & cum aliquis ſortitur duplex domicilium, alterum originis, & alterum habitationis, poterit alterutrum ad matrimonium eligere. 3. Quia quamuis ſubditus ratione originis, domicilium habitationis transferat, non deſinit eſſe ſubditus domicilij originis, vt docet *Panorm.c.Propoſuiſti,n.7.de foro compet.* Qua ratione *Nauar.c. Non dicatis* 12. *q.* 1. *in antiqua editione,num.66.in noua vero, nu.* 34. docens profeſſum à religione expulſum manere Epiſcopo ſubiectum ex vi voti obedientiæ, à quo per expulſionem non abſoluitur: quærit, cui Epiſcopo: & reſpondet, Epiſcopo originis, eo quod huiuſmodi domicilium immutabile eſt: ergo ſi adhuc manet ſubditus Epiſcopi originis, mutans domicilium, poterit ab eo omnia ſacramenta, tanquam à proprio paſtore recipere, & coram eo matrimonium celebrare.

7 Verum tenendum eſt, parochum ſolius originis non cenſeri proprium, ad coniungendum aliquos matrimonio. Probatur, quia *Trident.ſeſſ.24.cap.1.de matrimonio,* petit aſſiſtentiam proprij parochi, ad matrimonij valorem: illa autem dicitur propriè parochia, & diœceſis alicuius, in qua habet domicilium habitationis, & proinde nomine domicilij, in dubio non venit originis domicilium, ſed habitationis: vt docent *gloſſ.cap.Statutum,* §. *Cum vero, verb. Vnam diætam, fine, de reſcript.in 6.Francus eod.§.nu.12.& ibi Domin.ad fin.verſ.Ex fine tamen gloſſæ,Anchar.ibi nu.4. verſ. Quærit,gloſſa Olim dicebamus.Alex.l.penultim.nu.* 11.*ff.de iuriſd.omn.iudi.* cum multis aliis, quos refert, & ſequitur *Tiraq.de retract.lignag.§.9.gloſſa 2.numero 21.Felin.c.fin. num. 23.verſ.Bene facit,de foro compet.Brunorus in ſuo compendio,litera D.verb.Domicilij mētio,* & ratio eſt, quia in dubio à verborum proprietate recedendum non eſt, *l.Non aliter, ff. de legat.* 3. ergo non ſatis eſt parochus originis, ſed requiritur habitationis. Et confirmatur, quia vbi ius canonicum voluit ſat eſſe Epiſcopum originis, id explicuit, vt in ſacramento ordinis, *c.Cum nullus,de temp.ordin.in 6.* ibi, *Superior intelligitur in hoc caſu Epiſcopus, de cuius diœceſi eſt is qui ad ordines promoueri deſiderat oriūdus:* nec dixit Epiſcopū originis eſſe abſolutè, & quoad omnia ſuperiorem, ſed limitate, *Superior intelligitur in hoc caſu:* Nimirum vt promoueat ad ordines: ergo non extendi debet ad matrimonium, & ad alia ſacramenta, quæ iure à proprio parocho miniſtranda ſunt. Secundo, quia non origo, ſed habitatio conſtituit aliquem parochianum, & ita canonica portio, quæ ius quoddam parochiale eſt, non datur parochiæ originis, ſed habitationis: vt bene hac ratione ducti tradunt *Domin.c.2.§.Cum ab eo,num.2.notab. 2. de ſepult. in 6. & ibi Franc.n.1.* cùm tamen dum quis duplicem parochiam habet, inter vtramque diuidenda ſit: *c.2.de ſepult. in 6.* ergo. Dices hoc non probare, quia hæc canonica portio datur in præmium laboris miniſterij ſacramentorum, quem cum ſolus habitationis parochus ſubeat, illi ſoli debetur. Contra tamen, quia non datur tantum ob laborem actu præſtitum, ſed ob debitum: vnde quamuis toto anno aliquis inhabitarit quandam parochiam, in eaque audierit diuina, & perceperit ſacramenta, ſi ſtatim ac in aliam ſe tranſtulit, decedat, quarta debebitur huic poſteriori, vt conſtat: licet defunctus in ea nullum receperit ſacramentum, quia ibi erat illi debita ſacramentorum adminiſtratio: ſi ergo tam parochus originis, quam habitationis, eſt proprius paſtor, Sacramentáque miniſtrare tenetur, vtriſque debebitur canonica portio: quod cum aperte falſum ſit, dicendum eſt parochum ſolius originis, non eſſe proprium, vt interſit matrimonio, ſacramentáque conferat. 3. Quia vagi (vt dicemus hoc 3. lib. diſput. 25. numero 1.) appellantur domicilio deſtituti, & ea ratione poſſunt à quouis parocho ſacramenta recipere, nec curatur de domicilio originis, quod neceſſario ſortiuntur: ergo ad receptionem ſacramentorum non curatur de domicilio originis, ſed de ſolo habitationis. Tandem, quia communiſſima ſententia, & valdè probabilis (vt dicemus diſput. ſequenti, numer. 4.) docet gaudentem duplici habitationis domicilio, non poſſe in vtrouis indifferenter recipere ſacramenta: ſed in eo ſolo, in quo tempore ſacramentorum perceptionis, moram trahit: igitur ſentiunt DD. parochum ſolius præſentis habitationis, eſſe legitimum ad miniſtranda ſacramenta. Et ita hanc ſententiam docent, dicentes vt quis dicatur parochianus, non ſatis eſſe domicilium iuriſdictione, vt originis propriæ, vel paternæ, vel beneficiis, *Federic.de Senis in mea edit. conſil.* 254.*quod incipit, Quæſtio ſubſequens,verſ.Super falſo fundamento,& ad finem verſ.Sed diceret aliquis:Anchar.c.De vxore,num.8.de ſepult. & c.Is qui,num.1.eodem tit.in 6.Abb.c. Extirpandæ,in repetitione, §.Qui vero, numero* 11. *de præben.* & pro hac ſententia ſunt, *Gloſſ.cap.finali,verb.Habitatores,de parochiis,Bartol.l.Eius qui manumiſit,§.Celſus,n. 1. ff. de municip.* & alij quos refert, & ſequitur *Menoch.de præſump.l.6.præſumpt.42.nu.* 5. vbi docent, domicilium originis eſſe immutabile, quoad munera, & honores: ſecus quoad iuriſdictionem, amittitur enim tranſlata aliò habitatione.

Ad argumenta propoſita nu.6. reſpondetur. Ad 1. dic 8
quando vtraque verè eſt cauſa, & confert aliquid, præualere naturalem: ſecus quando cauſa naturalis non eſt verè cauſa, & nihil confert: vt contingit hic, nam ad parochiam acquirendam inſpicitur habitatio, qua deficiente impertinens eſt origo: & domicilium originis in hoc dicitur potentius, quia amitti nequit, ſicut mutata habitatione deperditur domicilium habitationis. Ad 2. nego conſequentiam, quia ad recipienda ſacramenta à proprio parocho, nihil confert origo, ſed ſola habitatio: vnde quando hæc duplicatur, conceditur electio, non autem poteſt eligi originis parochus. Ad 3. conſtat ex dictis num. præcedenti, fine, eſſe ſubditum, originarium, nec id domicilium amitti, quoad munera, & honores: ſecus quoad iuriſdictionem: & doctrina Nauarri caret ſolido fundamento, quare meritò communiter improbatur.

SVMMARIVM.

Quando aliquis figit alicubi domicilium, acquirit parochiam, ſecus quando aliò tendit, breui rediturus, n.9.

Is dicitur proprius parochus ad aſſiſtendum matrimonio, vel dandum licentiam, qui talis eſt ad audiendas confeſſiones, n.10.

An ad acquirendam parochiam reſpectu matrimonij, requiratur acquiſitio domicilij, cum animo perpetuo habitandi: refertur opinio affirmans, n.11. Et ibi, quid, ad confeſſiones audiendas, vel vt poſſit epiſcopus cum aliquo diſpenſare.

Contraria ſententia, ſat eſſe habitationem per maiorem anni partem, & idem vt poſſit epiſcopus cum aliquo diſpenſare, ipſumque abſoluere, ſicut poteſt ſubditos, iuxta Trident.ſeſſ.24.de reformatione, c.6.n.12. Sententiæ authores, nu.13.

Non requiritur actualis habitatio per maiorem anni partem, ſed ſatis eſt incipere habitare eo animo, maiori anni parte habitandi, n.14. & ibi, quid, ſi habeat animum habitandi maiori anni parte, & illo ſpatio diuerſas mutat parochias.

Dum mulier nubit viro, ad cuius parochiam ſtatim tranſitura eſt, an poſſit parochus illius mulieris aſſiſtere matrimonio: & ſi inualidum ſit, & eadem die coram parocho ratificandum: iámque tranſlata eſt ad viri parochiam, poſſit idem mulieris parochus aſſiſtere, n.15.

An ſi alienigena ſe transferat in aliquam diœceſim animo habitandi perpetuò, cœpitque habitare, & poſtea animum mutat, poſſit ab epiſcopo illius diœceſis ad ordines promoueri, n.16.

An liceat virtute bullæ, & priuilegiorum religionis, miniſtrare Euchariſtiam in die Paſchatis, vagis, aduenis, & peregrinis. Et explicatur Clem.1.de priuilegiis, an incurrat illius excommunicationem, religioſus miniſtrans Euchariſtiam alij religioſo, abſque licentia, n.17. Et ibi, an teneantur peregrini confluere ad Eccleſiam matricem, ad recipienda ſacramenta in Paſchate.

An virtute eiuſdem bullæ, aut priuilegiorum, poſſit porrigi Euchariſtia in Paſchate, mercenariis ad breue tempus locantibus operas, vel debeant eam recipere in heri parochia, num.18. Soluuntur argumenta: & ex

& explicantur cap. Is qui, de ſepulturis, in 6. & l. 1. §. Hac autem verba, ff. de his qui deiecerunt, n. 19.

9 QVÆSTIO II. An ſicut vt epiſcopus cenſeatur proprius ad promouendum ad ordines, non ſatis eſt cuiuſcumque temporis habitatio, niſi adſit animus perpetuò habitandi, atque ita deſideratur vera domicilij habitationis conſtitutio: vt dixi num. 1. ita etiam, vt dicatur aliquis proprius parochus ad aſſiſtendum matrimonio, exigatur verum habitationis domicilium, cum animo permanendi? Quadruplex poteſt eſſe caſus. 1. eſt, quando aliquis inhabitat parochiam, figens ibi domicilium: & tunc certum eſt quoad omnia effici parochianum illius. 2. quando nullibi fixum habet domicilium. Et de hoc tractabitur diſput. 25. 3. quando domicilium in quodam oppido obtinet, & petit aliò, breui ad proprium domicilium rediturus, vt ſi cauſa recreationis, vel ad ruralia exercenda aliquò tendat. Et tunc certum eſt eſſe parochianum prioris oppidi, & non illius ad quod accedit. Vt expreſſe habetur *c. Is qui, de ſepultu. in 6.* ibi, *is qui habet domicilium in ciuitate, vel caſtro, quandoque ad villam ruralem ſe transfert, recreationis gratia, vel vt ruralia exerceat, ſi nõ electa ſepultura decedat, non in Eccleſia dictæ villæ, ſed in ſua parochiali ſepeliri debebit.* Ita cõſuluerunt varij Doctores conſulti apud *Menochiũ, conſ. 398. vol. 4. & quadruplici deciſione Rotæ,* quas ibi Menochius recitat, deciſum eſt: & docet *Nauarrus l. 4. conſ. t. de clãdeſt. deſponſat. in 1. edit. conſ. 2. in 2. conſ. 6.* & conſentiunt authores vtriuſq; ſent. referendæ. 4. eſt, dum quis domicilium habet in aliquo loco, & adiuit alium ibi habitaturus ad certum tempus, cauſa negotij alicuius expediendi, vt eo expedito ad propriũ domiciliũ redeat. Vt ſunt ſcholaſtici in ſtudij loco, mercenarij in domo heri, ſollicitatores in curia, & ijqui cauſa peſtis, aut belli fugiunt, redituri illis ceſſantibus. Et in hoc caſu conſiſtit tota difficultas: vt aſſerũt *Abb. c. In noſtra, n. 11. de ſepult. & Rebuf. repet. c. Extirpãdæ, §. Qui vero, de præben. verſ. Quartus caſus eſt, fol. 385.* Difficultas igitur eſt, an ratione huius temporalis habitationis dicatur quis parochianus illius parochiæ, quam inhabitat, ita vt ille ſit proprius parochus ad aſſiſtendum matrimonio, & cætera ſacramenta miniſtranda?

10 Præmittendum eſt, cum dici proprium parochum ad coniungendum aliquos matrimonio, alijque licentiam coniungendi concedendum: qui *c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſio.* appellatur proprius ſacerdos ad audiẽdas confeſſiones, & dandã alteri ſacerdoti audiendi licentiam. Prob. quia ſicut *in Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrimon.* petitur vt aſſiſtat proprius parochus, vel alius ſacerdos ex eius commiſſione, ita *d. c. Omnis,* vt proprius ſacerdos excipiat confeſſiones, vel alius de eius licentia: ergo idem eſt proprius parochus, de quo Tridentinum loquitur, & proprius ſacerdos de quo meminit *d. c. Omnis.* Item, quia *d. c. Omnis,* ſumitur proprius ſacerdos pro habente iuriſdictionem ordinariam ratione officij, cui eſt annexa animarum cura: vt docent *Rebuf. in repetitione, d. c. Omnis, §. proprio ſacerdoti, verſ. Itẽ presbyter parochialis, Almain. 4. d. 17. q. 1. a. 3. Gabriel eadem d. q. 2. a. 1. notat. 3. verſ. Quibus, Adrian. 4. q. 5. de confeſſione, Victoria ſumma de confeſſione, n. 145. Sotus 4. d. 18. q. 4. a. 2. paulo poſt principium, verſ. At verò huiuſmodi, Ledeſma 2. p. 4. q. 7. a. 4. dub. 1. Vgolinus de cẽſuris tabul. 3. c. 4. §. 1. n. 1.* & patet, quia alias nõ ſubiungeretur *d. c. Omnis,* vt quilibet confiteretur proprio ſacerdoti, vel alieno de licentia proprij: confeſſores enim delegatos qui parochi non ſunt, manifeſtum eſt minime hanc licentiam concedere poſſe: conſtat autem eumdem eſſe parochum, qui poteſt matrim. intereſſe, vel alij licentiam dare: ergo pro eodem ſumuntur. Sic docent *Spino ſpeculo teſtam. gloſſ. 15. numer. 38. Petrus de Ledeſma de matrimonio, quæſt. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 1. & 3. f. 191. & ſequ.*

11 Duplex eſt ſent. in propoſita quæſt. I. ait, vt vere aliquis dicatur parochianus, exigi animum conſtituendi ibi domicilium, quare ſi habet domicilium in vno loco, transferátque ſe in alium, non animo permanendi, ſed ex cauſa limitata ad tempus, qua finita rediturus eſt ad proprium, non cenſeri illius loci, in quo ad tempus adeſt, parochianum, ſed loci domicilij permanentis. Prob. 1. ex *c. Is qui, de ſepulturis, in 6.* vbi expreſſe habetur transferentem ſe ad villam cauſa recreationis, vel ad ruralia exercenda, non effici villæ parochianum, ſed proprij domicilij: nec differre videtur, an quis ſe transferat ad illam, vt ruralia exerceat: vel vt transferat ſe, vt exerceat profeſſionem ſcholaſticam, vel vt alicui famuletur: quia in vtroque caſu concurrit habitatio in parochia aliena, retento priori domicilio: nec *c. Is qui,* ponderat tempus habitationis, ſed tantum ad eſſe in villa ad tempus animo redeundi ad proprium domicilium: ergo ratione temporalis habitationis nullus efficitur parochianus. 2. Prob. ex *l. 1. §. Hac autẽ verba, verſ. Hoſpes, ff. de his qui deiecerunt,* ibi, *tantum autẽ intereſt inter habitatorem, & hoſpitem, quantũ intereſt inter domicilium habentem, & peregrinantem:* ergo habitator proprie dicitur qui domicilium aſſequitur, & conſequenter qui ad tempus hoſpes eſt, dicetur peregrinans, nec acquiret parochiam ratione illius habitationis. Et confirmatur ex doctrina *Baldi l. 1. n. 8. ff. de ſtatu homi.* vbi ait teſtatore legante omnes domos proprias quas inhabitat, non cenſeri legãtam domum ruralem, quam raro habitabat: ergo ratione temporalis habitationis breuis non dicetur aliquis parochianus, & habitator. 3. Prob. quia habitans cauſa negotij alicuius expediendi, non deſinit eſſe parochianus loci, in quo habet proprium domicilium, ad quod eo finito eſt reuerſurus, vt conſtat: ergo non efficitur parochianus loci huius temporalis habitationis: alias dicendum eſſet habere duplicem parochiam habitationis: quod manifeſtè falſum videtur, ad id enim deſideratur, vt in vtraq; æqualiter ſe collocet: vt expreſſe habetur *c. 2. de ſepult. in 6. & l. Aſſumptio, §. Filius, & l. Eius qui manumiſit, §. Celſus, ff. ad municipa.* & dicemus diſputatione ſeq. Hic autem valde inæqualiter ſe collocat, in parochia enim domicilij continuo habitat, in alia autem per anni ſpatium. Hanc ſent. tenent *gloſſ. cap. Is qui, de ſepultu. in 6. poſt caſus poſitionem, verſ. Nota quod ex ſola mora, & ibi Domin. in principio, numero 2. & 5. & Francus ibi, n. 1.* vbi expreſſe dicunt ex ſola mora facta in loco non cenſeri aliquem parochianum, ſi animus perpetuæ moræ deficiat. Idem *Ioan. Andr. ibi, initio, & Domin. eod. nu. 5. & Anton.* in quadam diſput. (vt illum refert *Abb. c. In noſtra, n. 10. de ſepultu.*) dicens ita Bononiæ deciſum eſſe: vbi hi DD. aiunt fugientẽ ad oppidum cum tota familia, timore hoſtium, non effici illius parochianum, eo quòd careat animo manendi perpetuo. Idem *Hoſtien. ſumma, t. de parochiis, §. penult. n. 7. initio, ad finem illius §.* ait trãſeuntem ad alienam parochiam animo domicilium conſtituendi, ibíque permanendi, ſtatim effici parochianum: & *eo n. 7.* ait ſcholaſticos 30. annis habitantes in loco ſtudij, non poſſe illius parocho fateri, niſi illuc ex proprij parochi licentia adierint: & *tit. de pœnit. & remiſſio. §. Cui ruſtici, n. 44. initio,* quærens cui ruſtici debeant fateri: hæc ait, *ſi ſe transferunt animo perpetuo remanendi, facti ſunt parochiam, alias ſi non intendunt derelinquere domicilium antiquum, nõ poſſunt fateri abſque licentia parochi domicilij.* Idem tenent *Abb. c. Nullus, n. 4. de parochiis, Roſella verb. Domicilium, n. vnic.* vbi *Angel. n. vnic. ad finẽ, & verb. Parochia, fine, Sylueſt. verb. Domicilium, n. 2. & verb. Parochia, fine, & Confeſſor 1. q. 10. Tabiena verb. Domicilium, ad finem, & verb. Parochia, q. 2. n. 3. Aloiſius in quodã conſilio, n. 43.* quod affert *Menochius conſil. 398. vol. 4.* vbi hi omnes dicunt, epiſcopum loci vbi ſcholares cauſa ſtudij habitant, non eſſe proprium paſtorem quoad ſacramẽta voluntaria: & ſubinde inferunt *Abb. ibi, Sylu. verb. Domicilium, n. 3. Angel. n. vnico, & ibi Tabiena ad fin.* non poſſe vota ſcholaſticorũ commutare: quia defectu animi perpetuo commorandi, non efficiuntur ſubditi, niſi quoad ſacramenta neceſſaria, vt confeſſionis, & communionis. Idem *Abb. c. In noſtra, n. 11. de ſepult.* vbi ait ſolam habitationem non facere propriè parochianum, ſed dum quis animum redeundi habet, priorẽ Eccleſiam eſſe parochialem. Immo ad confeſſiones audiendas, ſolum admittunt aliqui eſſe proprium parochum loci, in quo hi habitant ad tem-

pus, quando ita diſtant à proprio domicilio, vt illuc confluere nequeant. Sic *Abb.c.In noſtra,n.*11.*de ſepult.* & *c.Omnis,de pœniten.* & *remiſſ.*23.& *Clem.*1.*de priuileg.nu.*7. *Angel. Confeſſio* 3.*n.*10.11.*Sylu.Confeſſor* 1.*q.*10.*Greg.Lop l.*21.*ti.*4.*p.*1. *verb.Parochianos fine,* & *Fr.Alexander l.*1.*ſum.c.*3.*de poteſtate confeſſoris,n.*48.& *Anton.Cucus l.*5.*inſtitut.maiorum, tit.*4.*nu.* 185. Et addit *Gregor.Lop. ibi,* hoc permitti ob neceſſitatem, non tamen ob id ſcholaſticos & mercatores fieri parochianos illius loci. Idem videtur clarè tenere *Speculator tit. de diſpenſ.*§.*Conſequenter,n.*5. vbi ait, legatum cui indultum eſt, poſſe diſpenſare cum irregularibus in prouincia ſibi commiſſa, non poſſe diſpenſare cum ſcholaſticis, & alienigenis intra illam ad tempus degentibus, ſed cum perpetuo moraturis. Idem videtur tenere *Calderinus conſi.*3.*de ſepultu.* vbi ait, ducem caſtri ob peſtē aliò ſe transferentem, non comparare parochiam. Idem ſentit *Henricus c.Omnis, n.*24.*de pœnitent.* & *remiſ.* vbi ait, ſcholaſticos tunc poſſe fateri parocho loci ſtudij, quando licentiam à proprio epiſcopo illuc eundi obtinuerunt: atque ita ſentit ratione illius habitationis non aſſequi parochiam. Idem *Iacobus de Zochis repetitione ſuper d.c.Omnis,nu.*140. vbi ait, ruſticos in alienis parochiis hiemantes, non animo permanendi, debere à proprio parocho licentiam petere fatēdi alij. Idem expreſſe tenet *Nauar.c. Placuit,de pœnit.d.*6.*nu.* 92.& 102. vbi ait, ſententiam Federici aſſerentis ratione temporalis habitationis acquiri parochiam, non eſſe tenendam: & *n.* 96. concludit ratione habitationis annalis, vel annali maioris, non acquiri forum conſcientiæ, niſi vbi quis commode adire non poteſt domicilij parochum, vt ab eo ſacramenta ſuſcipiat, vel niſi domicilio careat. Et in propriis terminis, circa matrimonium, docent ſolū dici proprium parochum parochiæ, in qua contrahentes animum permanendi habent, ſecus ſi habitent ad tempus, redituri poſtea ad proprium domicilium: *Rota in nouiſſimis, deciſione* 64.*n.*2.& 3.*vol.*1.*Enriquez lib.*11.*de matrimon.c.*3.*n.*3.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*219.*n.*6.*Segura* 2.*part.direct. iudicum,c.* 15.*n.*48.*Spino ſpeculo teſt.gloſſ.*15.*n.*41.*Petr.de Ledeſm.de matrim.q.*45.*a.*5. *punct.*3.*poſt dubium* 4. §. *Dico tertio ſi de facto,f.* 193.*col.*1. Pro eadem ſent. eſt *Th.Treuiſanis lib.*1.*deciſ.*23. vbi ait, Venetiis deciſum eſſe, ſi mulier quæ anni ſpatio habitauit cū amaſio, nubat alteri, nō aſſiſtente parocho domicilij fœminæ, vel viri, ſed parochiæ amaſij, non valere matrimonium: quia ratione illius habitationis non contrahitur parochia, & quamuis vxor ſortiatur forum ratione domicilij viri, non tamen concubina: vt bene docet *gloſſ.c. Eos,verb.Eos,d.*32.

12 II. Sententia docet acquiri parochiam ratione habitationis, quando ea breuis temporis non eſt, ſed in id oppidum ſe aliquis recipit cauſa alicuius negotij expediendi, vt eo expedito ad proprium domicilium redeat. Vt acquirunt ſcholaſtici in loco ſtudij, famuli, & mercenarij nō ad breue tempus locantes operas, in domo heri, & ij qui cauſa peſtis aut belli aliquò confugiunt. Prob. 1. quia is eſt proprius parochus ad coniungendum aliquos matrimonio, qui in *c. Omnis,de pœnitentiis,* & *remiſ.* appellatur proprius ſacerdos ad audiendas confeſſiones: vt probaui numero 10. ſed ibi appellatur talis, habens curam parochiæ, in qua aliquis per maiorem anni partem habitat, vt tradūt *Angel.verb.Domicilium,nu.vnico,ad finem,* & *ibi Sylueſt.nu.*2. *idem Angel.verb.Parochia,fine,* & *ibi Syluеſt.fine,Tabiena ibi,q.* 2.*n.*3. Et ad idem ſunt *Innocent.d.cap.Omnis,n.*6.*Ioan.Andr. n.*13.*Anton.n.*38.*Cardin.n.*6. *Anchar.nu.*9. vbi aiunt, ibi dici proprium ſacerdotem ſcholaſticorum, & mercenariorum, illum in cuius parochia per anni ſpatium habitant: ergo ſimiliter is erit proprius parochus pro matrimonio, nec ad id requiretur animus perpetuo habitandi. 2. Probatur ex *cap.In noſtra,de ſepult.* ibi, *ſoluta quarta parochiali Eccleſiæ de cuius parochia mortuorum corpora aſſumuntur.* Vbi ſola habitatio & non animus manendi ponderatur. Et *cap. finali de parochiis,* ibi, *cum ad inhabitandum in ea ſe quàm plurimi contuliſſent*, vbi ij qui ob bellum ad alienā parochiam confugerunt, dicuntur parochiani: & *cap.*16. *quæſt.* 1. ibi, *dent decimas ſuas, vbi per totum anni circulum Miſſas audiunt.* Vbi ſola habitatio ponderatur. 3. Probatur ex *c. Cum nullus,de tempor.ordin.in* 6. ibi, *cum nullus clericum alienæ parochiæ debeat præter ſuperioris licentiā ordinare, ſuperior in hoc caſu intelligitur, in cuius diœceſi promouēdus domiciliū obtinet.* Vbi pondero ea verba, *in hoc caſu*, quaſi ſpeciale ſit in ſacramento ordinis, exigi conſtitutionem domicilij, vt aliquis cenſeatur proprius Epiſcopus: ergo ad recipienda cætera ſacramenta id non exigitur, ſed ſatis erit temporalis habitatio. 4. Quia in eo loco habitare quis dicitur, vbi maiori anni parte habitat: teſte *Tiraquello,* cum multis, *de retract. lignag.*§.9.*gloſſ.*2.*n.*26. vbi etiam *cum Paulo* docet, ibi cēſeri aſſiduè habitare: ſed ratione aſſiduæ habitationis ſortitur aliquis forum externum, ita vt ibi poſſit conueniri de alibi geſtis: vt probat *l.*2.*in princip.* ibi, & *aſſiduè verſatur,C.vbi Senato.* & docent cum multis aliis *Innocent.cap. Ex parte,n.* 1.*de foro compet.Abb.c.Quod clericis,nu.*5.*eod.tit.Marianus c. Licet ratione,nu.*16.*eod.t.* ergo ſimiliter ratione talis habitationis acquiret forū in rebus ſpiritualibus, cū vterque forus æque iuriſdictionem petat. Et confirm. quia ex ſola habitatione alicubi, non per modum viatoris, ſed conducta domo, vel officina, contrahitur quaſi domicilium, ita vt hic poſſit ibi conueniri: vt habetur *l.Hæres abſens,*§.*Proinde,in fin.* ibi, *at ſi quo,ff.de iudiciis,* & *l.*2. *C.vbi de crim.agi oport.* & *ibi gl.verb.Degit,* & *l.Quiſquis,C.ſi cert.pet.* & *ibi gloſ. verb.Verſatus,* ergo ſimiliter acquiretur quaſi domiciliū in rebus ſpiritualibus, vt ratione illius, parochus habeat iuriſdictionem in ſic habitantem. Quare hanc ſententent. tenent expreſsè *Feder.de Senis,conſ.*254.*in mea edit.quod incipit,Subſequens quæſtio,verſ.Iſta iura nō tractant,* & *verſ.Sed diceret aliquis:* *Anchar.c.De vxore,n* 7.& 8.*de ſepult.* & *c. Is qui,n.* 1.*eo. tit.in* 6. vbi dicunt, non eſſe arguendū de iure parochiæ, ad ius domicilij: quia ad ius parochiæ conſideratur præſens ſtatus, id eſt, habitatio præſens, vnde ſi propter bellum ad aliam parochiam quis ſe tranſtulit, animo redeundi ad primam, bello ceſſante, non erit ſua Eccleſia parochialis illa dimiſſa, ſed quam tunc inhabitat: & idem dicunt de mercenario, & famulo, in aliena parochia miniſtranti. Vnde concludunt illum dici parochianum, qui habitat in parochia animo manendi, licet non animo domicilium conſtituendi, ſecus quando cauſa recreationis: vt *c.Is qui, de ſepult. in* 6. vnde dicunt eſſe parochianum loci belli veriſimiliter duraturi, quia tunc accedit animo commorandi, ſecus ſi per tranſitum exercitus tranſeuntis ſe ad ciuitatem contuliſſet. Et hanc ſentent. Federici commendat, eam amplectens *Abb.c. Extirpandæ,in repetit.*§.*Qui vero,de præbend.n.*11. Et eam ſequitur *Roſella Confeſſio ſacramentalis* 3.*n.*40. dicens, acquirere parochiam, qui tranſlatus eſt, licet non habeat ibi domicilium, vel animum habitandi perpetuo. Idem *Selua de beneficiis* 3.*p.q.*42.*num.*7.& *Petr.de Vbaldis de canon.Epiſcopali,c.*7.*n.*2.(*habetur to.*15.*tractat.nouiorum p.* 2.) vbi hæc inquit, *parochianus dicitur, quando per annum, vel maiorem anni partem inhabitat.* Idem *Rebuf.repet. ſuper c.Extirpandæ,*§.*Qui vero,de præbend.verſ.Contrariā opinionem,fol.*385. vbi ait, *c.Is qui, de ſepult. in* 6. dum decidit euntem in villam cauſa recreationis, non acquirere ibi parochiam, loqui quando non venit ad habitandum, ex cauſa in loco, ſed animo ſtatim recedendi: quare fugientem ob peſtem cauſa habitandi ad aliquod tempus, dici ſtatim parochianum: ſecus ſi non cauſa habitandi, ſed vt vno, aut altero die ibi ſit. Pro eadem ſententia ſunt alij DD. qui cum *Clement.*1.*de priuilegiis*, exigatur licentia proprij parochi, vt religioſi miniſtrent Euchariſtiam, extremam vnctionem, vel matrimonium ſolennizent, aiunt hunc proprium parochum quoad mercenarios, & ſcholares, & his ſimiles, eſſe illum, in cuius parochia habitant. Hi ſunt *gloſſ.ea Clement.*1.*verb. Parochialis,* & *ibi Bonifacius nu.*29. vbi hæc inquit, *Proprius curatus dicitur omnium parochianorum, etiamſi ad tempus habitent in parochia illa, vt ſunt ſcholares, & mercenarij: pro tunc enim non ſunt actu parochiani alterius parochiæ.* Et melius in eodem caſu loquentes id docent *Cardin.ea Clement.*1.*q.*16. *D.Antonin.*3.*par.tit.*24.*c.*54.

Roſella Abſolutio 1.*n*.41. *Ang.Excommunicatio* 5.*caſu* 12.*n*.18. *Sylu.Excommunicatio* 7.*caſu* 14. *dub*.1. *n*.31. *Tabiena Excommunicatio* 5.*caſu* 11.*q*.4.*n*.5. vbi dicunt; pro ſcholaſticis, & mercenariis, & aliis ſufficere licentiam parochi parochiæ quam inhabitant,niſi ſint cauſa recreationis, vel alia, ſtatim redituri ad propriam parochiam.Idem docet *Cardin. c.*1.*de ſepult.n*.5.*q*.7. vbi hæc inquit, *Si ſcholaris in loco ſtudij, vel exiſtens in officio,ibi decedat,eſt parochianus Eccleſiæ in qua moritur,ex quo non ſtatim,ſed finito officio eſt reuerſurus.* Idem *Bald.l.Si quis ad declinãdam* 37.§.*In omnibus,n*.26.*init.C.de Epiſcopis, & cleric.* vbi ait, Eccleſiam parochialem eſſe, in qua aliquis maiori anni parte habitat.Idem *Abb. c.Cũ contingat,n*.29.*de foro compet.*vbi hæc inquit, *Parochi habẽt ius in foro pœnitentiæ, in extraneos in eorum parochia commorãtes, licet ibi non contraxerint perpetuum domicilium,vt ſunt ſcholares,quorum parochus eſt ille,in cuius parochia inhabitant.*Idem *Bertachin.in ſuo repertorio,lit.P.verb. Parochianus,verſ.antepenultim.*vbi ait parochianum dici Eccleſiæ,in cuius parochia ſcholaris,vel mercenarius,vel alius inhabitat, niſi ad tempus ibi ſit,receſſurus in continenti. Idem *Gabr.*4.*d*.17. *q*.2.*a*.3.*dub*.2.vbi ait,ſcholares,& mercatores,dum per aliquod tempus notabile moram faciũt in aliqua parochia, ibi habere ſuum propriũ ſacerdotem, & notabilẽ moram eſſe maiorem anni partem. Idem omnino conſuluerunt quidam Patres docti, ordinis Minorum, conſulti in caſu matrimonij,in quodam conſilio,n.32.quod refertur inter conſilia *Menochij, conſ*.398.*volum*.4. Idem tenent *Menoch. de præſumptio.lib*.6.*præſumpt*.88.*n*.3.& *Maſcard. de probatio. concluſ*.1150.*n*.1.& 2.vbi dicunt,parochum proprium præſumi,& dici, ſub cuius parochiali Eccleſia contrahere volentes,habitant toto anno,vel maiori anni parte, nõ vero ſi ruri, aliove in loco, recreationis cauſa aliquot diebus, vel menſibus habitent,redituri deinde ad ſolitum domicilium. Idem colligitur ex *Rota, in nouiſſimis,deciſione* 656. *initio volum*.1.vbi definit,matrimonium non eſſe validum contractum coram parocho rurali,eo quod probatum eſt contrahentes non ſolere eſſe ruri maiori parte anni, neque etiam pro dimidia; ſed tantum per tres, aut quatuor menſes.Idem videtur tenere *P. Molina* 1.*tomo de iuſt.tract.* 2.*diſp*.214.*fol*.1304 *vbi* §. *Quando quis, dixerat habentem domicilium in aliquo loco,ſi in alio,in quo ad tempus reſidebat,non electa ſepultura decedat,ſepeliendum eſſe in parochia proprij domicilij:*& poſtea §.*Illi qui ad modũ ſcholaſticorum*,ait,qui ad modum ſcholaſticorum in aliquo loco, ad tempus fixo domicilio,commorantur,eius eſſe parochiæ, in qua commorantur,in illaque teneri recipere ſacramenta, & ſepeliendos eſſe, niſi aliam eligant ſepulturam. Ad idem ſunt expreſſe alij DD ſentientes poſſe Epiſcopum diſpenſare in votis ſcholaſticorum, ibi ad tempus reſidentium : non enim poſſet,ſi ratione habitationis non acquirerent quaſi domicilium, & efficeretur is Epiſcopus proprius illorum paſtor.Hi ſunt *Alcoçer ſumma cap*.16.*circa votorum diſpenſationem,cõcl*.5.*f*.59. vbi ait eſſe probabile, & viros doctos ita ſentire, poſſe Epiſcopum diſpenſare in votis eorum,qui aliquo tempore in ſua diœceſi habitãt:& *Angles floribus* 1.*part.quæſt*.3.*de confeſſione,art*.8.*diffic*.4.*dub*.1. *cõcluſ*. 10.*fol*.293. dicit forte Epiſcopum Salmantinum poſſe diſpenſare in votis ſcholaſticorum, idem *Aragon* 2. 2. *quæſt*. 88.*art*.12.§ *Si quis autem quærat an omnis, verſ. Sexta concl.* vbi ait poſſe Epiſcopum diſpenſare cum ſcholaſticis, quando magna parte anni domicilium Salmanticæ habent. Et melius id docẽt *Enriquez l*.6.*de pœnit.cap*.14.*n*.8. & *Manuel* 1.*tomo ſummæ,in noua editione,c*.55.*n*.5. vbi dicũt, non tantum in votis, ſed etiam in caſibus conceſſis per *Trident.ſeſſ*.24.*c*.6. *de reform.* Epiſcopo erga ſibi ſubditos, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum iis mercatoribus, & ſcholaribus,qui maiori anni parte moram tradunt in ſua diœceſi, & domicilium habent in aliena : idem de votis, nempe poſſe Epiſcopum diſpenſare cum ſcholaſticis maiori anni parte in ſua diœceſi commorantibus, docet idem *Manuel* 1.*to.ſum.in noua edit.c*.100.*n*.3.& hæc diſpenſatio eſt circa voluntaria,vt irregularitates,vota,&c.quare ergo non poterit eos coniungere matrimonio; quod eſt etiam ſacramentum voluntarium;& ad vtrumque requiritur vere ſubditum eſſe illius diœceſis.

Sit concluſio, quamuis prior ſententia ſit probabiliſſi- 13
ma : at poſterior mihi arridet tanquam verior. Dummm enim mihi videtur, vt ſcholaſtici, & alij qui maiori anni parte,imo & multis annis in aliqua diœceſi habitant,non poſſint ibi matrimonio cõiungi,& ſepeliri, dum non eligunt ſepulturam:& vt non debeant in ea parochia,in qua decedunt,canonicam portionem : & non poſſint ibi votorum,& aliorum caſuum diſpenſationem obtinere:& ita credo ad omnia dempto ordinis ſacramento, effici aliquem parochianum,& ſubditum alicuius diœceſis quando maiori anni parte ibi inhabitat: vt multi ex DD.citatis pro ſecunda ſententia, quam amplectimur, explicant, & probaui num.præcedenti. Vtrum autem poſſit hic maiori anni parte habitans eligere parochum proprij domicilij; dicam num.19.fine.

Hinc infertur 1.non opus eſſe expectare vt maiori anni 14
parte hi in parochia, aut diœceſi habitarint, ſed ſtatim ac animum habitandi maiori anni parte habentes,incipiunt habitare, effici parochianos, & poſſe omnia dicta erga illos exerceri. Sicut enim ad domicilium nullius temporis habitatio requiritur, ſed ſtatim ac quis incipit habitare, cum animo perpetuo habitandi,illud acquirit : vt dixi n. 2.ſic ſtatim ac quis incipit habitare animum habens habitandi toto tempore requiſito, efficitur parochianus. Sic *Card.Clem*.1.*de priuil. q*.16.*Rebuff.repet.c.Extirpandæ,*§.*Qui vero,de præben. verb. Contrariam opinionem,f*.385. *Sylu. verb. Domicilium, n*. 2. *Tabiena Excommunicatio* 5.*caſu* 11.*q*.4.*n*.5. & probaui in alio ſimili, hoc 3. lib. diſput.18. n.9. Si quis autem habeat animum habitandi maiori anni parte in oppido,cum iam reſpectu illius efficiatur parochianus licet eo tempore varias mutet parochias,& ita in nulla habeat animum habitandi tempore requiſito, recipere poterit ſacramenta omnia ab eo parocho,cui actu tunc ſubditur:quia non habet aliam in eo oppido.

2. Infertur,ſi mulier coram parocho ſuæ parochiæ nu- 15
bat viro,& contracto matrim. eadem die ſe transferat ad viri parochiam,ſi matrim.forte fuit nullum,ſitque iterandum,quamuis eadem die coram parocho : non poſſe iam aſſiſtere priorem illum fœminæ parochum. Quia mutatione illa, ſtatim deſiit eſſe parochiana illius, nouamque parochiam acquiſiuit. Quare intereſſe debet parochus domus ad quã cum viro ſe tranſtulit.Sed rogabis qualiter parochus fœminæ potuerit intereſſe matrimonio? Cum tunc animum haberet ſtatim ad viri parochiam migrãdi, & ita deſiderabatur animus habitandi tempore requiſito. Reſp. cum fœmina illam parochiam ſemel acquiſiuiſſet, non illam deperdere ſolo animo,ſed opus eſſe etiã facto, nempe deſertione habitationis in ea, vt late probaui n.2.

3.Infertur,pro ſacramento ordinis,ſi alienigena ſe trãſ- 16
ferat in aliquam diœceſim animo habitandi perpetuo, cœperitque habitare eo animo, quamuis ſtatim mutet animum, poſſe ad ordines promoueri ab Epiſcopo illius diœceſis,& reliqua poſſe exercere erga illum Epiſcopum, quæ poteſt cum ſuis ſubditis,dum non mutauit actu habitationem. Quia ſemel acquiſitum domicilium animo, & facto,non potuit transferri, & deperdi ſola animi mutatione:vt probaui num.2.

4. Infertur, quamuis nec per religionis priuilegia, nec 17
virtute bullæ cruciatæ,liceat miniſtrare Euchariſtiam, niſi ſoli parocho reſpectu ſuorum parochianorum, in die Paſchatis : eo quod excipiatur illa dies in priuilegiis,& in bulla,licere tamen priuilegiorum talium,aut bullæ virtute,miniſtrare vagis,aduenis, & peregrinis, qui in eo oppido minime habitationis parochiam contraxerunt : quia nec habitarunt, nec animum habitandi habent maiori anni parte. Probatur, quia ea limitatio diei Paſchatis,fuit in parochorum fauorem, quo eis non infertur iniuria, omneſque ea die ad propriam parochiam confluerent: ſed in hoc caſu non irrogatur iniuria parocho, cum vagi

parochia præſcripta careant, peregrinique à propria diſtent, nec ea in qua breui tempore hoſpitantur, ſit propria: ergo exceptio illa non comprehendit hunc caſum, ſed manebit reſpectu horum, priuilegium generale miniſtrandi Euchariſtiam. Et confirm. quia *Clemen.1.de priuilegiis*, excommunicantur religioſi miniſtrantes Euchariſtiam abſque parochi licentia, & tamen DD. omnes n.11. & 12. citati pro vtraque ſententia, dicunt nomine parochi eam licentiam cóceſſuri, non intelligi eius parochiæ præfectum, in qua breui tempore hoſpitantur peregrini: ergo huic parocho non irrogatur iniuria: nec etiam parocho proprij domicilij, cum peregrini, & viatores ex generali vſu, dum abſunt à parochia, poſſunt vbi reperiuntur, fateri, & Euchariſtiam recipere: ergo virtute bullæ, & priuilegiorum religionis poteſt eis etiam in die Paſchatis miniſtrari Euchariſtia. 2. Prob. quia ex tacita licentia proprij parochi abſentis, miniſtratur Euchariſtia his peregrinis: ergo cum ea licentia non ſit reſtricta ab ipſo parocho, nec vſu, poterunt recipere Euchariſtiam à quocumque qui alias poterat miniſtrare. 3. Quia quamuis *Clem.1.de priuilegiis*, interdicatur ſub excommunicatione religioſis, ne miniſtrent Euchariſtiam ſine licentia proprij parochi; ac tenent multi eam non incurrere religioſum miniſtrantem alieno religioſo, ſine licentia prælati illius: eo quod hæc prohibitio ſit in parochi fauorem, cui iniuria non fit, cum ille religioſus non ſit ſubditus parocho, nec prælatus religionis cui ille ſubditur, veniat parochi appellatione. Sic *Roſella Abſolutio 1.n.36. Ang. Excommunicatio 5.caſu 12.n.4. Caiet. ſum. verb. Excommunicatio, c.64.* vbi *Armilla Excommunicatio 49. Tabiena Excommunicatio 5.caſu 11.q.2.n.3. Nauar. ſumm. c.26.n.102. Manuel quæſt. regularib. tom.1. q.56. a.6. Enriquez lib.3. de Euchariſtia, c.55.n.1. in comment. lit.B. Suarez 3.p. q.81. a.3. diſput.72. ſect.2.* ergo tota ratio illius prohibitionis, ne religioſi miniſtrent Euchariſtiam, eſt ob parochi iniuriam, quæ cum reſpectu vagorum, & viatorum ceſſet, reſpectu horum non habebit locum prohibitio. Nec obſtat decreuiſſe Eugenium IV. (vt refert *Compendium priuilegior. Mendicantium, verb. Abſolutio 1. quoad ſeculares, n.5.*) hos adipiſci incolatum quoad ſacramenta confeſſionis, & communionis tempore Paſchatis, licet ibi modico tempore ſteterint: quia hoc conceſſit in fauorem peregrinorum, ad tollendos ſcrupulos, non tamen eos obligauit, vt talibus parochis ſubiicerentur, ſed reliquit iuris communis diſpoſitioni. Sic docent in propriis terminis *Manuel Rodriguez q.56. proximè citata, a.6. Enriquez l.8. de Euchariſtia, c.55.n.1. in comment. lit.G.* & habetur in *conſtit. Soc. Ieſu 7.p.c.4. ſuper lit.B. & in compẽd. priuil. eiuſdem, verb. Euchariſtia, & reg.27. ſacerdotũ.* Nec obſtat etiam aliquos dicere, teneri peregrinos confluere ad Eccleſiam Cathedralem, & matricem, quaſi ſit parochia vniuerſalis totius diœceſis. Sic tenent *Anton. c.1. de ſepult. n.8. Sylueſt. Confeſſor 1.q.11. Victoria ſumm. de confeſſ. n.155.* idémque expreſsè colligitur ex aliis authoribus, aſſerentibus hos peregrinos ſepeliendos eſſe in Eccleſia Cathedrali, licet in alia decedant. Hi ſunt *Innoc. c.1. de ſepult. n. vnic. ſuper verb. Sepulturam, & ibi Hoſt. paulo poſt princ. ſuper verb. Et eligere, Ant. n.8. Cardin. n.5. q.3. Roſella Sepultura 1.n.10. Sylueſt. v. Sepultura, q.8. dict.2.* nam ibi quis ſepeliri debet, vbi ſacramenta percepturus eſt, atque vtrumque ius propriæ parochiæ eſt: vt conſtat ex *c. Ex parte, & c. In noſtra, de ſepult.* & docent *gloſſ. c. Vbicũque, init. 13.q.2. Archid. c.1. de ſepult. in 6.n.2. & ibi Domin. §. Statuentes, n.4. verſ. Sed dubiũ eſt, Abb. c.1. de ſepult. n.4. Sylueſt. verb. Sepultura, q.8. dict.2. lex 5.t.13. p.1.* cum igitur DD. illi ſentiant hos peregrinos ſepeliendos eſſe in Eccleſia Cathedrali, ex conſequenti ſentiunt in ea percepturos eſſe ſacramenta. Sed hoc (inquam) non obſtat: quia verius eſt non teneri ad Eccleſiam matricem confluere, ſed poſſe in qualibet oppidi parochia ſacramenta percipere, quando in nulla parochia habitationem requiſitam, vt cenſeatur illa propria, contraxerunt. Quia nullo iure probatur Eccleſiam Cathedralem eſſe communem totius diœceſis; & *c. Officium, de offic. archipresbyt.* quod id probare videtur, explicabitur hoc 3. l. diſp. 27. n.2. & eſto poſſent illuc confluere, nullo textu probatur ad id teneri. Et ita tenent *Abb. c.1. n.1. de celebrat. Miſſ. Enriquez l.6. de pœni. c.8. n.5. in comento lit. P.* Ad idem ſunt alij DD. aſſerentes non eſſe neceſſe hos peregrinos ſepeliri in Eccleſia matrice. Sic *Hoſtienſ. ſum. t. de ſepult. n.3. §. Et apud quam Eccleſiam, n.6. verſ. Quid de viatore, Archid. c.1. de ſepult. n.3. in 6.* vbi *Domin. §. Statuentes, n.4. Francus init. n.5. Abb. c.1. de ſepult. n.4. Henricus c. Abolendæ, n.7. eod. t. Angel. verb. Sepultura, n.19. & ibi Armil. n.10. Lex 7. tit.13. p.1. & ibi Greg. Lop. verb. O en la Yglesia.*

Tandem infertur mercenarios ad breue tempus lo- 18
cantes operas, vt ad fodiendum, &c. & vel carent parochia, vel ſi in ſua patria habeant, diſtant ab ea, poſſe virtute bullæ, aut priuilegiorum religionis, recipere Euchariſtiam in Paſchate. Prob. quia non acquirunt parochiam heri, cum ad breue tempus ibi contrahant moram. Præterea, quia non curatur de domo, in qua ad breue tempus ſunt commoraturi: vt bene docet *Ledeſma 2.p.4.q.7. a.5. ad fin. verſ. Secundo dico.* Item, quia eadem eſt ratio de his, & de aliis aduenis: nec dicitur habitare aliquis vbi modico tempore habitat. Sic *Enriquez l.6. de pœnit. c.8. n.5.* & licet ponat ſub diſiunctione, quaſi vtramque partem liceat amplecti; at *in comment. liter. K.* dicit hanc eſſe valde probabilem.

Ad argum. contrariæ ſententiæ propoſita n.11. reſpon- 19
detur. Ad 1. *c. Is qui,* intelligi quando ad modicum tempus eſt habitatio, & non per maiorem anni partem: & ita dixiſſe, *Cauſa recreationis, vel ad ruralia exercenda:* quæ non ſolent maiori anni parte durare. Ad 2. dic domicilium habentem non ſumi ibi ſtrictè, ſed vt diſtinguitur contra hoſpitem, & peregrinantem. Ad cõfirm. dic cautè dixiſſe Baldum de domo quam raro habitabat: & præterea cum teſtator reſtrinxerit domos legatas, ea reſtrictione, quas inhabitabat, ſumi debere pro iis quas frequenter habitabat. Ad 3. dic, amplectendo hanc ſecundam ſententiam, dicendum eſſe, pro eo tempore non eſſe parochianum primæ parochiæ, ſed ſecundæ, quam inhabitat: & ita aliqui DD. ex iis quos n.12. retuli pro 2. ſententia explicuere. Quia tamen prior ſententia valde probabilis eſt, poteſt quilibet eam amplecti, & iuxta illam eligere domicilij proprij parochiam.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm duplicem habitationis parochiam obtinens, poſſit indifferenter coram alterius parocho matrimonium inire?

SVMMARIVM.

Refertur quædam opinio negans admitti poſſe duplicem parochiam, quoad matrimonium, n.1.
Poteſt habens duplicem parochiam, æquè vtramque inhabitans, coram vtriuſque parocho matrimonium inire, & vtrique confiteri, 2.
An requiratur æqualis habitatio mathematicè in vtraque parochia, 3.
An poſſit hic indifferenter ab alterutro parocho ſacramenta recipere, vel tantum ab eo in cuius parochia tunc habitat: refertur opinio affirmans tantum ab hoc poſſe, n.4. & contraria, 5.
Quando ſunt duo parochi in ſolidum vnius parochiæ, poteſt alter altero inuito miniſtrare ſacramenta, n.6. & ibi, par in parem non habet imperium.

BOnſius apud *Menochium conſil.398. vol.4. n.7.* dicit non 1
eſſe admittendam quoad matrimonium contrahendum, duplicem parochiam. Et *Zephalus relatus eodem conſilio, in quodam conſilio quod ibi ex ipſo refertur, n.21.* dubitans ait, fortaſſe poſſe dici dari duplicem parochiam quoad matrimonium.

Cæterùm dicendum eſt, quando quis duplicem paro- 2
chiam habitationis ſortitur, quod tunc euenit, quando æqualiter in vtraque habitat, vt in hieme in vna, in æſtate in altera, poſſe corã parocho vtriuſque matrimonium inire. Probat. 1. quia vtraque eſt æquè parochia iſtius, vt cõſtat ex *c.2. de ſepul. in 6.* ibi, *Cum ab eo qui duo habet domicilia, ſe collocans æqualiter in vtroque.* Idemque habetur *l. Aſſumptio.*

ſumptio,§.Filius,& l.Eius qui manumiſit,§.Celſus,ff.ad municip. ergo nó eſt maior ratio, cur alter ſolus parochus poſſit aſſiſtere matrimonio. 2. quia (vt dixi diſp. præc. n. 10.) idem eſt parochus ad excipiendas cõfeſſiones, & ad aſſiſtẽdum matrimonio: ſed vter ex duobus illis parochis poteſt excipere confeſſionem illius, cum non ſit maior ratio de vno quam de altero: vt docent *gloſſ.c.Cum nullus,de temp. ordin. in* 6.*verb.Domicilium,Hoſtien.ſum.tt.de parochiis,§. penult.n. 7.initio,Abb.c. Ad apoſtolicæ,fine,de decimis,& c. In noſtra,n. 10.de ſepult.Roſella Confeſſio ſacramentalis 3.n.40. Ang. Confeſſio 3.n.12.Sylu.Confeſſor 1.q.3.fine,& q.12. Tabiena Abſolutio 1.n.41.Nauar.lib.4.conſ.t.de clãdeſt. deſponſ.in 1.edit.conſ. 2.n.3.in 2.conſ.6.n.3.& c.Placuit,de pœnitent.d.6.n.77. Ant. Cucus lib.5.inſtit.maior.t.4. n.*186. Et ex Theologis, *Palud. 4.d.17.q.3.a.2.n.17.& a.3 n.20.Gabriel eadem d.q.2.n.3.dub. 2 D.Ant.3.p.t.17.c.4.caſu 2.Margarita confeſſorum f.9.colum. 2. Fr. Alex.lib.1.ſummæ,c.3.de poteſt.confeſſor.n.45. Enriquez l.6.de pœnit.c.7.n.2.* ergo ſimiliter vterque parochus poterit intereſſe matrimonio: & maximè quia omnes hi Doctores dicunt, eum eſſe vtriuſque parochiæ parochianum, atque ita vterque parochus erit proprius illius paſtor.

3 Quod autem dixi, requiri vt æqualiter in vtraque habitet: non intelligas mathematice, ſed morali modo, ita vt ſi æqualis omnino, aut ferè, habitatio: vt bene docet *Roſella Confeſſio ſacramentalis 3.n.40.*& clarè ſignificant *Paludan.D.Anton.Sylueſt.Margarita,* vbi retuli num. præc. dicunt enim tunc aliquem duplicem ſortiri parochiam, quando alteram hieme, alteram verò æſtate inhabitat: quæ tempora non ita in puncto mathematico conſiſtũt, vt omnino æqualia ſint. Idemque ſignificat *Anton. Cucus l.5.inſtit.maior.tt.4.n.186.* nam vbi dixit eſſe parochianum, habitantem æqualiter duplicem parochiam, ſubdidit, ſecus ſi alteram longè frequentius colat.

4 Difficultas autem eſt, an poſſit hic indifferenter coram alterutro parocho matrimonium inire? Nam communiter Doctores aſſerunt tantum poſſe miniſtrare ſacramenta eum parochum, cuius parochiam tunc temporis ſuſcepturus inhabitat: vt hieme parochum parochiæ hiemalis vbi tunc habitat, & è contra æſtate. Ita *Palud.Gabr.D.Anton.Roſella,Angel.Sylueſt.Tabiena, Margarita, Anton. Cucus, Fr.Alexander,* quos retuli n. 2.

5 At probabilius eſt, indifferenter poſſe vtrumque parochum intereſſe matrimonio, & miniſtrare ſacramenta. Prob. primò, quia ille vtroque tempore habet duplicem parochiam: alias non verificaretur habere duo domicilia, contra *c.2.de ſepult.in 6.* ſicut qui certo tempore habitat in vna parochia, poſteaque ad aliam transfertur, non dicetur habere duo domicilia: quia non ſimul vtrumque ſortitur, ſed ſucceſſiuè, modo vnum, & poſtmodum alterum: ergo vtroque tempore vterque parochus eſt proprius illius paſtor, & proinde poterit illi miniſtrare ſacramenta. 2. prob. ex *c.2.de ſepult.in 6.* vbi expreſſe definitur, electa ſepultura in diuerſo loco, à ſortienti duplicem parochiam, inter vtramque diuidẽdam eſſe canonicam portionem: & non dicitur largiendam eſſe parochiæ inhabitationis tempore mortis, ergo ſimiliter ſacramenta poſſunt indifferenter vtroque tempore recipi, ab ambobus parochis: cùm æque canonica portio, ac ſacramentorum receptio, ſint iura parochialia. Sic docent *Nauar.c.Placuit,n.78.de pœnitent.d.6. Enriquez lib.6.de pœnit.c.7.n.2.* qui bene addit, *in commento,litera H.* dicens eſſe, vt recipiat ab eo parocho, cuius parochiam tunc inhabitat.

6 Tandem dum parochi duo in ſolidum alicui parochiæ præſunt, poteſt vter ex illis altero inuito miniſtrare ſacramenta, & intereſſe matrimonio, aliique aſſiſtendi licentiam dare. Quia par in parem non habet imperium, *c.Innotuit,de electione,& l.Ille à quo,§.Intempeſtiuum,ff.ad Trebellia.* Sic *Sylueſt.Confeſſor 2.q.4.partic.2.*

DISPVTATIO XXV.

Quis ſit proprius vagorum parochus, vt illos matrimonio coniungat? & qui vagi dicantur? & qua diligentia præmiſſa coniungendi ſint?

SVMMARIVM.

Vagi an dicantur carentes domicilio habitationis, licet habeant originis, num. 1.

Quid, de iis qui priſtinum domicilium deſerentes nauigant, vel iter faciunt, quærentes vbi ſedem figant, 2.

Quid, ſi deſtinauerunt vbi domicilium conſtituturi ſint, & reliquerunt prius, an dum non peruenere ad locum domicilij noui, dicantur vagi, 3.

Qui relicta priori parochia, non deſtinauit ad quam migraturus ſit, ſed quærens domum interim hoſpes eſt in aliqua parochia, an dicatur vagus, 4.

Vagi an poſſint cuicumque parocho fateri, & vbicumque puniri pro delictis alibi commiſſis, 5.

*An teneantur fateri parocho in cuius parochia hoſpitantur: refertur opinio affirmans, n.*6. *Et contraria verior,* 7.

Vagos, & forenſes an poſſit parochus matrimonio coniungere abſque ordinarij licentia, 8.

Quid, ſi alter ſolus ſit forenſis, vel vagus, 9.

Quis ſit hic ordinarius, à quo parochus eſt petiturus licentiam, 10.

Quis parochus poſſit matrimonio vagorum aſſiſtere, & quid, ſi in fraudem, propriam parochiam reliquerint, vagique effecti ſint, 11.

Quid, ſi alicubi eſſet deputatus confeſſor pro vagis, an ſolus ille poterit eorum matrimonio aſſiſtere, 12.

Si quis domicilium deſerens iter agat, aut nauiget, vt nouum acquirat, vel deſerta priori parochia, dum domum quærit, hoſpitatur ad breue tempus in aliquo loco, coram quo parocho poſſit matrimonium inire, 13.

An ſi alter vagus, alter verò incola ſit, poſſit quilibet parochus eos matrimonio coniungere: an ſolus proprius incolæ parochus, 14.

An quilibet parochus poſſit licentiam validè dare cuicumque ſacerdoti aſſiſtendi matrimonio vagorum, 15.

*An peccet mortaliter parochus, vagos, vel forenſes matrimonio coniungens, abſque licentia ordinarij, non ſeruato præcepto Tridentini, ſeſſ. 24. de matrimon. c.7. n.*16.

*An valeat matrimonium ſic contractum coram parocho, vel alio ſacerdote de eius licentia, non ſeruato dicto præcepto Tridentini, n.*17. *Et ibi remiſſiuè, qualiter poſſint religioſi aſsiſtere matrimonio vagorum, vel aliorum, in nouo orbe.*

PRæmittendum eſt, qui dicantur vagi? Hi enim dicuntur, qui nullibi certam, ac conſtantem ſedem, ac domicilium habent, ſed hinc inde vagantur. Sic habetur *l. Eius qui manumiſit,27.§ fi.ff.ad mun.*& docẽt vniuerſi DD. quos referam n. ſequent. Quare merito reprobanda eſt ſententia aliquorum, qui teſte *Iulio Claro lib.5. receptarum, in practica crim.§.fin.quæſt.39. verſ. Sed hic quæro quis dicatur vagabundus,* aiunt exigi etiam vt aliqui vagi dicãtur, carere domicilio originis. Sed bene id reprobat ibi, quia neceſſarium eſſet vagorum ciuitatem funditus eſſe euerſam: vnde cõcludit, ſatis eſſe vt dicantur vagi, ſi domicilio habitationis careant. Idem docent *Imola c. Dilectus, n.10. de reſcript.& cap.fin. num.15.* de eo qui mittitur in poſſeſſionem, *Marianus cap.finali,num.57.de foro compet.* 1

Dicuntur etiam vagi, qui priſtinum domicilium omnino deſerentes, nauigant, vel iter faciunt, quærentes vbi ſe collocent: hi enim ſine domicilio ſunt, ob idque vagi dicuntur. Sic habetur expreſſe *l.Eius qui manumiſit 27.§.Celſus,ff.ad municip.*& docent *gloſſ.c.2.de ſepul.in 6.verb.Domicilia,Goffredus ſum.t.de pœnit.& remiſ.n.17.Hoſt.ſum. eod.t.§. Cui confitendum,n.14.verſ.4.Cum quis quærit, Ioan. Andr. c. Omnis vtriuſque ſexus,de pœnit.& remiſ. n.13. & ibi Henricus n.24.Iac.de Zochis ibi,n.113.Turrecr.c.Quem pœnitet,de pœni. d.1.a.3.n.6.Roſella Confeſſio ſacramentalis 3.n.31.Sylu.Confeſſor 1.q.6.verſ.4.Tabiena Abſolutio 1. n.41. Lex 22. t.4. p.1. & ibi Greg.Lop.verb.Donde more,Nau.c.Placuit,de pœnit.d.6.n.75. & 82.* Et ex Theologis, *Ricard.4. d.17.a.3. q.1. corp. Palud. ead.d.q.3.a.3.n.22.D.Ant.3.p.t.17.c.4.caſu 4. Led.2.p.4.q.7. art.5.ad finem,verſ.Secundo dico, Frater Alexander l.1. ſum. c. 3.de poteſt.confeſſoris,n.45 fin.Enriq.l.11.de matrim.c.3.n.3.* 2

Verum hi DD. non ſatis explicant mentem: nam videntur loqui in caſu, in quo nondum iter faciens animo deſtinauit locum, in quo domicilium eſt collocaturus: quod ſignificant ea verba, quibus textus, & DD. citati 3

vtuntur, nimirum, quærens domicilium, vbi ſe collocet: quaſi nondum ſtatuerit,vbi ſit collocaturus. Quare iure optimo dubitabit aliquis, an qui relicto priori domicilio iter facit ad locum,in quo domicilium conſtituere deſtinauit, cenſeatur vagus, dum relicto priori domicilio iter agit?Et credo vagum dici, idque ſentire textum citatum, & DD.nam eam rationem reddunt, cur vagus ſit,quia ſine domicilio eſt:vt patet ex *d.l. Eius qui manumiſit, in fine,* ibi,*Nam hunc primum puto ſine domicilio eſſe.*Et n.1.dixi vagum appellari, qui nullibi certam ſedem, & domicilium habet:ſed qui relicto priori domicilio iter agit ad locum, vbi figere pedem decreuit, dum eſt in via, caret domicilio : ergo erit vagus. Probatur minor, quia prius domicilium, cum animo, & facto ipſo deſeruerit, iam omnino perdidit : poſterius autem nondum acquiſiuit, cum ſolo animo,abſque facto ipſo,id eſt,actuali habitatione,comparari nequeat:(vt probaui hoc 3.l.diſp.23.n.2.)Cum ergo hic ſine domicilio ſit,erit vagus.Et ita videtur clare tenere *Enriquez l.11.de matrim.c.3.n.3.*vbi hæc inquit,vagus dicitur,qui priſtinum domicilium omnino deſerens,amiſit, & iter agit, aut nauigat, animo acquirendi nouum.

4 Hinc infertur,qui relicta parochia, nondum ſtatuit ad quam migraturus ſit,ſed quærens domum,interim in aliqua parochia hoſpitatur ad breue tempus,dici vagum,reſpectu parochiarum illius oppidi. Quia non curatur de parochia,in qua ad breue tempus hoſpes eſt.non enim ibi cenſetur habitare,*l.1.§.Hæc autem verba,ff.de his qui deiecerunt,*ibi,*Hoſpes plane nõ tenebitur,quia vbi nõ habitat,ſed paulisper hoſpitatur.*Præterea,quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia,vt dicatur propria parochia,tãdem quia hic ſine parochia eſt,priorem enim amiſit, & nondum aliam acquiſiuit.Et ita videtur expreſſe tenere *Ledeſma 2.p.4.q.7.a.5.ad fin.verſ.Secundo dico,*vbi ait,de nouo aduenientes ad certum oppidum , qui nondum habent domicilium, nec ſtatuerunt vbi morabuntur , cenſeri vagos, nec oportere reſpicere vbi hoſpitentur ad breue tempus. Idem dicendum eſt, quãdo relicta priori parochia, ad aliam ſe transferunt,& dum domus illa ad quam ſe transferũt, expeditur habitatore,hoſpitantur in aliqua domo alterius parochiæ:hi enim vagi ſunt ſimiliter : quia re vera nullam parochiam habent, cũ priſtina deſerta ſit, & noua nondum ſit habitatione cœpta acquiri:vt in ſimili probaui n.præc.

5 2. Præmittendum eſt,vagos poſſe cuicumque parocho fateri.Quia nõ eſt maior ratio de vno,quam de alio,cum nulli ſubdantur.Item,quia vbique ſortiuntur forum,poſſuntque pro delictis alibi commiſſis puniri : vt docent *gloſſ.l.Hæres abſens,verb.Debebit,ff. de iudiciis,& ibi Bart.§. Proinde,n.4. Marianus c. Licet ratione, n.57. de foro compet. Dueñas* multis citatis,*reg.378.lim.4.Iul.Clarus l.5.receptarũ, in pract.crim.§.fin.q.39.verſ.Cæterum,Auẽda.c.prætor,2.p.c.7. n.7.Dacianus pract.crimin.l.4.c.13.n.5. Boſſius pract. t. de foro compet.n.70.Brunorus in ſuo compẽd.verb.Vagabundus,* ergo ſimiliter vbique ſortiuntur forum conſcientiæ. Sic *Goffredus ſum.t.de pœnit.& remiſ.n.17.Hoſt.ſumma t.de parochiis,§. penult.n.7.verſ.Viator, Henricus c. Omnis vtriuſque ſexus , de pœnit.& remiſ.n.24.& ibi Iacob.de Zochis n.113.Rebuf.c.Extirpandæ,§.Qui vero,de præben.verſ. Secũdus caſus eſt in vagabundo:f.385.Roſella Confeſſio ſacramẽtalis 3.n.81. Angel.Confeſſio 3.n.9.Syluest.Confeſſor 1.q.1.& 6.Turrecremata c. Quem pœnitet,de pœnit.d.1.a.3.n.6.Tabiena Abſolutio 1.n.41. q.21. l. 22.tit.4.p.1.Nauar.c.Placuit,de pœnit.d.6.n.79.& 80.* Et ex Theologis,*Ricardus 4.d.17.a.3.q.1. corp.& ibi Gabriel q.2.a. 3.dub.2.Palud.ibi,q.3.a.3.n.21.D.Antonin.3.p.t.17.c.4.caſu 3. Caiet.ſumm.verb.Abſolutio ex parte abſoluẽtis,§.Libertas,Victoria ſum.de cõfeſſione,n.155.Petr.de Soto lect.5. de cõfeſſione,§. Sed eſt in ſpeciali caſu.Ledeſma 2.p.4.q.7.a.5.ad fin.Margarita Confeſſorum fol.9.col.2.Fr.Alexãder 1.p.ſum.cap.3. de poteſtate cõfeſſoris,n.48.Enriquez l.6.de pœnit. c.8. n.5.Barth. à Ledeſ. dub.23.de pœnit.caſu 2.Manuel 1.to.ſum.2.editione,c.60.n.7.* Quare minus bene *Cardin. d.c. Omnis vtriuſque ſexus,n.6.* dixit,nulli poſſe hos fateri,niſi legato Pontificis.

6 Non tamen clare conſtat inter hos DD. an dum vagus hoſpitatur in aliqua parochia obiter , teneatur in ea recipere ſacramenta.Nam ex DD.n.præced.allegatis, *Hoſtien. Rebuf. Ang. & Gabriel* dicunt intelligi vagos parochianos cuiuſlibet Eccleſiæ,ad quam accedunt:& clarius *Petrus de Soto* ait ſubditos eſſe parocho , in cuius parochia inueniuntur:& *Enriquez* ſub diſiunctione ait,debere confiteri cuicumque parocho , vel (vt alij dicunt) parocho, in cuius parochia hoſpitantur.

7 Sed melius *Ricardus,Palud.D.Ant.Caiet. Turrecr. Tabiena,Victoria,Nau.n.80.Ledeſma,Lex partitæ,Margarita Confeſſorũ,Barth.à Ledeſma,*quos retuli *n.5.& Palacios 4. d.17. diſp.7.fol.269.fine,& ſequ.Enriquez lib.11.de matrim.c.3.n.3.* dicunt poſſe fateri cuilibet curato diœceſis.Quia non eſt maior ratio de vno,quàm de alio:nec curandũ eſt de loco hoſpitij ad breue tempus,vt dixi n.4. nõ enim acquiritur parochia per talẽ habitationẽ:vt dixi hoc l.3.diſp.23.n.12.

8 His præmiſſis,ſit 1.concluſio, parochus non poteſt vagorum matrimonio intereſſe , niſi diligenti inquiſitione præmiſſa , & obtenta ordinarij licentia. Sic habetur expreſſe in *Trident. ſeſſ.24. de matrim. c.7.* quod quidem decretum,quamuis de vagis ſermonem faciat,at ob rationis identitatem, neceſſario comprehendit etiam alienigenas, alibi habentes fixum domicilium:nam ad matrimonium horum in loco vbi fixam ſedem non habent, eadem diligens inquiſitio , ordinariique licentia præmittenda eſt. Tum,quia eadem prorſus ratio militat, cum enim ignoti ſint , poſſunt alibi matrimonio vincti eſſe, quæ fuit ratio explicata in eodem decreto Tridentini : tum etiam,quia olim vſus obtinuerat,ne forenſes ignoti matrimonio copularentur,abſque literis teſtimonialibus ſui epiſcopi : vt refert *Abb.antiquus c.fin.de cland.deſpõſ.& ibi Ioan. Andr.n. 5.ad fin.Panormit.n.7.ad fin.idẽ Ioan.Andr.c.fin.n.2.de eo qui duxit in matrim.Greg.Lop.l.1.tit.3.verb.En la Ygleſia,p.4.* Ita docet *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219.n.3. Segura directorio iudicum 2.p.c.16.n.18.fine,*vbi bene hoc temperat,niſi forenſis ea ætate in locum contractus aduenerit, qua minime poterat matrim. inire : tunc enim ſolius parochi authoritate matrimonio coniungetur : quia prorſus ceſſat ratio aſſignata in decreto Tridentini. Intellige tamen,non de quibuſcumque vagis : Tridentinum enim in eo decreto loquitur de iis,qui vagãtur, & incertas habent ſedes:quare licet illi qui de certa parochia intra idem mutãtur oppidum, dicantur vagi , dum ad aliam parochiam tranſlati non ſunt,ſed ad breue tempus alicubi hoſpitantur:vt dixi n.4.manifeſtum eſt de illis non loqui Tridentinum:quia non ſunt vere vagantes & incertas habentes ſedes. Præterea in illo oppido noti ſunt:quare præmiſſis denunciationibus in parochia , vbi diutius habitarunt , iuxta dicta hoc 3. lib. diſp.6. n.6. poſſunt abſque licentia ordinarij à proprio parocho matrimonio coniungi.

9 II. Concluſio, quando alter ſolus ex contrahentibus vagus, aut forenſis eſt,requiritur eadem diligens inquiſitio , & licentia ordinarij. Quia periculum cui Tridentinum occurrere intendit , omnino militat , quando alter vagus,aut forenſis eſt, reſpectu illius. Et ita quando alter eſt vagus,affirmat *Veracruz. appendice ad ſpeculum,fol.86.§. Attendendum videtur.*

10 Hic autem ordinarius , cuius licentia petenda eſt , erit epiſcopus,vel eius generalis vicarius : vt bene docet *Veracruz append.ad ſpecul.fol.86.§.Quod dictum eſt :* & idem dicendum eſt de vicariis aliorum prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi epiſcopalem : hi enim omnes ordinarij ſunt,& nomine ordinarij comprehenduntur : vt dicemus hoc 3.l.diſp.29.n.4.& 5.

11 III. Concluſio,quicumque parochus poteſt matrimonio vagorum intereſſe. Probatur, quia idem eſt parochus ad audiendas confeſſiones , & aſſiſtendum matrimonio, vt dixi hoc 3. lib. diſp.23. n.10. ſed quicumque parochus poteſt horum confeſſiones audire,vt probaui hac diſp. n. 5.ergo & eorum matrimonio aſſiſtere. Item,quia non eſt maior ratio de vno parocho , quam de alio, cum nullam certam parochiam habeant. Sic tenet *Enriquez lib.11. de* *matrimon.*

matrimon.c.3.n.3. idem conſequenter docent alij, dicunt enim eum parochum debere horum matrimonio intereſſe, à quo ſi vellent, deberent ſacramenta recipere: nam cum à quolibet recipere poſſint ſacramenta, conſequenter tenentur dicere quemlibet parochum diœceſis poſſe horũ matrimonio intereſſe. Hi ſunt *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. poſt dubium 4. §. Dico tertio, fol. 193. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 219. n. 3.* dicens ſic eſſe à Cardinalibus declaratum: *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 21. fol. 1332. §. Annotare oportet, Vega libr. 3 ſum. caſu 225.* Limitant *Barth. à Ledeſma, & Vega,* niſi in fraudem proprij ſacerdotis dereliquiſſent domicilium. Verum hæc limitatio non mihi placet: quia non eſt fraus, dum quis vtitur iure ſuo, vt probaui hoc lib. 3. diſputat. 8. num. 2. Quare ſi verè domicilio relicto, quamuis in fraudem proprij parochi, facti eſſent vagi, poſſent coram quouis parocho matrimonium inire: ſicut mutantes parochiam in fraudem parochi, poſſunt matrimonio copulari à parocho nouæ parochiæ.

12 Si tamen eſſet alicubi confeſſor pro vagis deputatus, (vt fertur eſſe in Compoſtella) ille deberet eorum matrimonio intereſſe. Quia is ſolus eſſet illorum proprius ſacerdos in eo loco. Sic *Spino ſpeculo teſtam. gloſſ. 5. n. 43.* Hoc tamen intelligo, quando ex priuilegio Pontificio ita eſſet deputatus pro vagis, vt nullus alius poſſet. Nam ſola epiſcopi deputatio non poteſt libertatem tollere, quam iure communi habent vagi non ſubditi epiſcopo, ad eligendum parochum, cui ſubſint. Et quamuis negari non poſſit poſſe epiſcopum ex iuſta cauſa reſeruare parochis confeſſiones vagorum, auferendo iuriſdictionem, ſicut poteſt reſeruare alios caſus: & ita ratione huius reſeruationis non poſſent audire confeſſiones vagorum, poſſent tamen illi eligere alium parochum non ſubditum huic epiſcopo: nec credo per ſimplicem deputationem alicuius qui audiat confeſſiones vagorum, & prohibitionem ne alius audiat, cenſeri ſublatam iuriſdictionem: quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. cap. 7.* prohibuit parochis, ne vagorum matrimonio interſint abſque licentia ordinarij: valide tamen intererunt ea omiſſa: vt dicemus num. 17.

13 Hinc infertur, ſi quis priſtinum domicilium omnino deſerens iter agat, aut nauiget, animo acquirendi nouum domicilium, dum nondum acquiſiuit, incipiens habitare, poſſe eum coram quocumque parocho contrahere matrimonium. Quia eſt vagus, & nulli ſubditus: vt probaui n. 2. Item, quia poteſt cuicumque fateri, tamquam vagus: vt diximus n. 5. & 6. ergo & coram quocumque parocho contrahere matrimonium. Vnde neſcio cur *Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 3. in comment. lit. C.* id conceſſit de confeſſione, & negat de matrimonio, dicens non tam facile acquiri domiciliũ pro matrimonio: ſi enim eſt vagus, poteſt cuilibet parocho ſubiici, eritq; proprius illius paſtor: ergo ſicut audire eius confeſſiones poteſt, ſic & matrimonio aſſiſtere. Similiter dum non habet parochiam, quia primam deſeruit, & quærit aliam, & ad breue tempus hoſpitatur in aliqua, poteſt coram quocumque parocho illius oppidi cõtrahere: quia eſt vagus reſpectu parochiarũ: vt dixi n. 4.

14 2. Infertur, ſi alter ſit vagus, alter vero incola, poſſe quemlibet parochum eos matrimonio coniungere: quia ad valorem matrimonij, iuxta dicta hoc 3. l. diſp. 19. nu. 4. ſat eſt quilibet contrahentium parochus, ſed quilibet eſt parochus vagi, ergo quilibet poteſt eos matrim. coniungere. Hoc eſt contra *Petrum de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. circa 3. punct. poſt 4. dub. f. 193. col. 1. §. Dico tertio, ſi alter eſt vagus:* vbi ait, ſi alter tantum vagus ſit, requiri præſentiam proprij parochi non vagantis.

15 Et ſicut quilibet parochus, cui vagi ſe ſubiicere vellet, poſſet eos matrimonio coniungere, ita poſſet dare licentiam alij ſacerdoti eos coniungendi: vtrumque enim eſt proprij parochi munus, & parochus qui poteſt aſſiſtere matrimonio, poteſt etiam licentiam alij ſacerdoti aſſiſtendi concedere: iuxta *Trident. ſeſ. 24. c. 1. de matrim.* Sic *Petrus de Ledeſma citatus n. præced. eod. fol. 193. §. Dico tertiò.*

16 IV. Concluſio, parochus qui vagos non ſeruato decreto *Tridentin. ſeſſ. 24. de matrim. c. 7.* nempe, non præmiſſa debita diligentia, & licentia ordinarij, matrimonio coniunxerit, peccabit mortaliter. Prob. quia violat Tridentini præceptũ in re grauiſſima, & valde neceſſaria. Item, quia eſt ſuſpendendus triennio, per *c. finale de clandeſt. deſponſ.* vt inter pœnas parochi dicemus. Sic *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. art. 5. circa 3. pũctum, poſt dubium 4 f. 193. §. Dico ſecundo, verſ. Hinc ſequitur.* Et *Enriquez libr. 11. de matrim. c. 3. n. 3.* ait peccare: ſubticet tamen, an ſit mortale: & *Veracruz append. ad ſpecul. fol. 85. §. Ecce quo pacto,* dicit eſſe peccatum graue. Similiter etiam peccabit mortaliter ſacerdos, qui ſola parochi licentia vagorum matrimonio interfuerit: cum violet idem præceptum Tridentini exigentis licentiam ordinarij. Sic *Petrus de Ledeſma ibidem, §. Dico tertiò.* Idem dicendum eſt de coniungente forenſes, aut quando alter tantum eſt forenſis, abſque prædicta licentia, & diligentia. Nam (vt dixi n. 8.) decretum Tridentini obligat etiam in hoc caſu.

Vltima concluſio, valeret tamen matrim. vagorum, contractum coram parocho, non præmiſſa dicta diligentia, nec ordinarij licentia petita. Quia pro matrimonij eſſentia tantum deſideratur præſentia parochi, & duorum teſtium. 2. quia ad eumdem finem exigitur hæc diligentia pro vagabundis, *d. c. 7. Trident.* ad quem *eod. Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* petuntur pro indigenis denunciationes: ſed his omiſſis valet matrimon. ergo illa diligentia omiſſa. Tandem, quia *Tridentin. d. c. 7.* non prohibet abſolutè matrimonium abſque dicta licentia, ſed præcipit parochis, vt diligentiam præmittant, licentiámque petant: ergo eius omiſſio culpa erit, non tamen vitiabit matrimonium: maximè quia (vt dicemus hoc 3. l. diſp. 32. n. 2.) id ſpeciale eſt in matrim. vt ex ſimplici prohibitione, abſque decreto irritanti non cenſeatur annullari. Sic *Veracruz append. ad ſpecul. f. 86. §. Eſt conſideratione dignum, Enriquez* dicens ſic declaratum eſſe à Cardinalibus, *l. 11. de matrim. c. 3. n. 3. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. poſt dubium 4. §. Dico tertiò, f. 193. Albornoz de arte contract. l. 4. t. 1.* Et idem dicendum eſt, ſi alius ſacerdos ſolius parochi licentia obtenta, interſit tali matrimonio, peccabit enim, (vt dixi numero præcedenti) valebit tamen matrimonium: eadem ratione. Sic *Petr. de Ledeſ. ibid.* Quod ſi obiicias, videri inualidam licentiam parochi, contra præceptum Tridentini: reſpondebo hoc 3. l. diſp. 32. n. 2. & 3. Quid autem poſſint religioſi circa horum vagorum matrimonium, dicam diſp. ſeq. 17

DISPVTATIO XXVI.

Qualiter poſſint religioſi in nouo Indiarum orbe matrimonio aſſiſtere abſque parochi licentia, & quid poſſint circa vagos?

SVMMARIVM.

Si curam animarum gerunt in locis à ſuis ſuperioribus deſignatis, poſſunt ſubditos matrimonio coniungere, n. 1.

Id poſſunt, licet ſubditi non ſint indigenæ, ſi ibi habitent, 2.

Poſſunt etiam ibi vagos matrimonio coniungere, 3.

Poſſunt etiam circa tranſeuntes illac, licet vagi non ſint, ſi parocho careant, immo & quicumque ſacerdos per eorum domicilium tranſiens, n. 4. Et à quo, & qualiter ſit impetranda dicta licentia. Et an poſſit eam auferre epiſcopus.

Si Indi proprium parochum habeant, & abſens ſit, religioſi alibi miniſterium parochi obeuntes, & illac tranſeuntes non poſſunt illorum matrimonio intereſſe, 5.

An ad coniungendum matrimonio vagos, teneantur hi religioſi licentiam ab ordinario petere? refertur opinio negans, n. 6. Et ibi, priuilegij verba aliquid operari debent, nec in eo etiam vna ſyllaba debet eſſe ſuperflua.

Opinio verior, indigere prædicta licentia, nu. 7. Et ibi, per nullam generalem clauſulam cenſetur derogatum concilio generali, niſi de eo ſpecialis mentio fiat: & ſi concilium ſit modernum, non ſufficiet generalis derogatio concilij.

1 PRima concluſio, religioſi miniſterium parochi obeuntes in nouo Indiarum orbe, in locis ſignatis, vel ſignandis à ſuis ſuperioribus, poſſunt abſque alia ordinarij licentia, matrimonio coniungere ſibi ſubditos. Quia habent

habent ad hoc priuilegium Pij V. quod refert *Veracruz appendice ad ſpeculum, fine.* Sic *Veracruz eadem append. f. 90. poſt 4. concluſ. §. Secundo ſi poſſent*, qualis autem debeat eſſe licentia, dicam num. 4.

2 II. Concluſio, ſimiliter poſſunt coniungere matrimonio, non indigenas, ſi in eis locis taliter habitent, vt parochiani efficiantur. (qualis autem debeat eſſe hæc habitatio, dixi hoc 3. l. diſp. 23. n. 13.) Prob. quia poſſunt coniungere ſubditos, hi autem ſubditi ſunt. Sic *Veracruz append. ad ſpecul. f. 88. §. Prima propoſitio.* Et hoc pacto intelligendus eſt *Manuel q. reg. to. 1. q. 35. a. 1. notab. 3.* vbi ait poſſe hos religioſos in ſuis oppidis coniungere matrim. omnes Indos.

3 III. Concluſio, poſſunt etiam ibi coniungere matrimonio vagos. Quia ij ſubditi ſunt cuicumque parocho, cui ſe ſubmittunt: vt dixi diſput. præced. nu. 21. Sic *Veracruz ibi, §. Secunda propoſitio.*

4 IV. Concluſio, eos qui in locis vbi religioſi munus parochi obeunt, non habitant, nec vagi ſunt, ſed habent proprium domicilium, carent tamen proprio parocho, poſſunt religioſi per eorum domicilium tranſeuntes, matrimonio coniungere. Probatur, quia in priuilegio Pij V. religioſis conceſſo, quod retuli n. 1. dicitur, vt poſsint religioſi aſsiſtere matrimonio, ſicut hactenus conſueuerunt, & ante Tridentinum, ex ampliſsima conceſsione *Leonis* X. & Adriani VI. quas refert *Veracruz in fine append.* poterant religioſi in nouo orbe prædictis miniſtrare ſacramenta omnia. Item, quia in priuilegio conceditur expreſſe vt poſsint matrimonio aſsiſtere, vbi contigerit religioſos eſſe de licentia ſuorum prælatorum. Item, quia alias manerent tales deſtituti miniſterio ſacramentorum. Sic *Veracruz append. ad ſpeculum, fol. 89. §. Tertia propoſitio.* Immo *Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 5. in comment. litera R*, ait ex tacita licentia Papæ idem poſſe alium ſacerdotem apud Indos, vbi non adeſt proprius parochus. Licentia tamen hæc concedi debet religioſis à ſuis prælatis, in capitulis prouincialibus: ſic enim habetur expreſſe in dicto priuilegio Pij V. quare non poterunt gaudere dicta poteſtate religioſi non habentes capitulum prouinciale in illis locis. Sic *Manuel q. regular. to. 1. q. 35. a. 1. notab. 1.* Nec fratribus alterius prouinciæ poteſt capitulum prouinciale committere hanc poteſtatem: vt bene aduertit *Manuel eadem q. 35. a. 4.* quia illi religioſi non ſubduntur illi capitulo. Non tamen erit neceſſarium fratres perſonaliter præſentari, nec nominatim deſignari à capitulo: ſed poterit capitulũ prouinciale decernere, vt omnes fratres quos deſignauerit prouincialis, vel prior, vel vicarius, &c. ex tunc ſint deſignati ab ipſo capitulo prouinciali: quia hoc non eſt delegare poteſtatem aſsignandi fratres, & conferendi illis facultatem miniſtrandi ſacramenta, ſed re vera ipſum capitulum aſsignat, & confert prædictam licentiam: vt probabimus hoc 3. l. diſp. 31. n. 18. Ita *Manuel eadem q. 35. art. 3.* Nec capitula prouincialia, ſine alia licentia poſſunt ſignare oppida fratribus, ad prædictam poteſtatem exercendam: niſi epiſcopus, vel prorex, vel gubernator oppidi concedat fratribus illa: & tunc capitulum prouinciale commendat fratri curam illius oppidi: vt probat *Manuel d. q. 35. a. 1. fi.* Et in oppidis aſsignatis his religioſis, non poſſunt epiſcopi aliquid innouare, vel in aſsignandis, auferendo iuriſdictionem: quia ea eſt conceſſa per Pontificem. Sic *Manuel eadem q. 35. a. 6.*

5 V. Concluſio, ſi Indi parochum proprium habeant, quamuis abſens ſit, religioſus in alio loco parochi miniſterium exercens, & illac tranſiens, non poteſt aſsiſtere horum matrimonio. Quia priuilegium Pij V. conceditur religioſis habentibus curam animarum, in locis ſignatis, vel ſignandis à ſuis ſuperioribus, ſed locus per quem religioſus tranſit, ſi habet proprium miniſtrum, & abſentem, non eſt ſignatus, cum iam parochum habeat: ergo nequit religioſus tranſitum per illum locum faciens, aſsiſtere tanquam parochus matrimonio. Sic *Veracruz append. ad ſpeculum, folio 90. §. Quarta propoſitio.*

6 Dubium tamen eſt, an quando hi religioſi coniungunt matrimonio vagos, teneantur petere licentiam ab ordinario: vt diſponit *Tridentin. ſeſſ. 24. de matrim. c. 7. Veracruz append. ad ſpecul. f. 88. §. Secunda propoſitio*, ait teneri diligentem inquiſitionem præmittere, qua præmiſſa poſſe illos authoritate propria, abſque ordinarij licentia matrimonio copulare. Prob. 1. quia priuilegium Pij V. dicit, vt poſſint illis ſacramenta miniſtrare, prout hactenus conſueuerunt, ſed ante Tridentin. hos copulabant, ſine alia ordinarij licentia, ex priuilegio Leonis X. & Adriani VI. ergo & modo poterunt. 2. quia in dicto priuilegio Pij V. dicitur, ordinariorum locorum, & aliorum quorumcumque licentia minime requiſita: ergo ſi requiritur licentia ordinarij, nihil nouum continerent hæc verba: cum tamen priuilegij verba aliquid operari debeant, *c. Abbate, de verb. ſignif. verſ. Contra quos facit*, ibi, *Cum priuilegiũ ſit lex priuata, nec eſſet priuata, niſi aliquid ſpecialiter indulgeret.* Et ſuperfluitas in lege, aut decreto vitanda eſt, *c. Si Papa, de priuileg. in 6.* ibi, *Cum verba aliquid operari debeant.* Et *l. 3. in princip.* ibi, *Nec fruſtra adiicitur, ff. de iureiur.* Quod adeo verum eſt, vt non ſolum verbum, & quælibet dictio, non debeat eſſe ſine effectu aliquid operandi, ſed etiam quælibet ſyllaba: vt bene docent *Gloſſa, c. Solitæ, v. Tamquam, de maiorit. & obed, Staphilæus de lit. gratiæ, t. de vi, & effectu clauſulæ, §. 1. n. 6. Simon de Prætis de interpret. vlt. vol. l. 2. interpret. 3. dub. 2. ſolut. 5. quæ incipit, Quinto generaliter.*

Sed hæc ſent. non placet. Petendaque eſt licentia ab 7
ordinario. Primo, quia priuilegium Pij V. in nullo derogat Tridentino, vt patet ex clauſula derogatoria ibi poſita, cum tamen oporteret expreſſe derogare: non enim cenſetur derogatum concilij generalis decretis, niſi expreſſa mentio fiat, his verbis, Non obſtante aliqua lege, aut conſtitutione in concilio generali edita: vt colligitur ex *c. Ex parte, & c. vlt. de capellis monachorum: & c. Eam te, de ætat. & qual. c. Nonnulli, de reſcript.* & tenent *Archid. c. 1. de conſtit. in 6. Felinus d. c. Nonnulli, n. 3. Selua beneficiorum 3. p. q. 11. n. 31. Pariſius cõſ. 2. n. 30. l. 2. Nauar. ſum. Lat. c. 27. n. 265. Iacobatius l. 5. de conciliis, a. 18. Alaba de conciliis p. 1. c. 2. Couar. 4. var. c. 16. n. 6. & 4. decr. 2. p. c. 8. §. 9. n. 6.* dicens totum mundum hoc amplecti: *Mandoſius reg. 19. cancellar. q. 16. nu. 12. Anaſt. Germonius de indultis Cardinalium, §. Per quæ ſublatis, n. 58.* & multi quos hi referunt: *Corduba l. 4. quæſtion. iri, q. 9. §. Tertia pars, Sarmiento l. 3. ſelect. c. 14. n. 3. Menoch. conſ. 294. n. 11. & 12. vol. 3. Padilla l. fin. C. de diuerſ. reſcript. n. 17. Gutierr. l. Nemo poteſt, ff. de legatis 1. n. 173. Gratian. reg. 291. n. 4. Caualcan. 1. p. deciſ. 29. n. 16. Enriquez l. 7. de indulg. c. 26. n. 3. P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 173. f. 988. Viuald. Candel. 3. p. c. 12. n. 22.* & ratio eſt, quia cum decreta concilij ita matura deliberatione ſancita ſint, videntur continere vim clauſulæ derogatoriæ ad alia decreta poſteriora contraria, niſi de illis ſpecificam faciant mentionem. Immo ſi concilium generale modernum ſit, quale eſt Tridentinum, oportet etiam illius mentionem facere, nec ſufficiet generalis derogatio decretorum cuiuſcumque concilij: vt bene docent *Enriquez, & Viuald. ibidem.* Et ſi dicas colligi ex mente Pontificis velle derogare Tridentino, quia in principio motus proprij mentio fit de illius decreto, ratione cuius non permittitur religioſis intereſſe matrimonio: & quando ex coniecturis conſtat de voluntate derogandi, ſufficit, licet forma clauſulæ derogatoriæ obſeruata non ſit. Vt docent *Sarmiento l. 3. Select. c. 14. n. 7. & Enriquez l. 7. de indulg. c. 26. n. 3. & in alio ſimili, Couar. rubr. de teſtam. 2. p. n. 19. verſ. 4. concluſ. & Iul. Clarus* dicens eſſe communem *l. 3. recept. §. Teſtamentum q. 99. verſ. Cæterum*: & ratio eſt, quia reuocatio pendet à voluntate Pontificis, qualitercumque de ea conſtet. Sed hoc non obſtat, quia id non colligitur ex mente Pontificis: tum quia clauſula derogatoria nullam mentionem concilij generalis facit, ſed ſynodalis, aut prouincialis: tum etiam, quia ea conceſſio non eſt contra Tridentini decretum, nam *ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* tantum ſtatuit, vt nullus interſit matrimonio, niſi parochus, aut alius ſacerdos de parochi licentia: Pontifex autem concedit facultatem ſuperioribus religioſorum, vt deſtinent parochos pro locis

Indorum, qui adminiſtrent ſacramenta abſque licentia ordinarij, vnde nihil eſt contra illud decretum, quia dum aſſiſtunt tales religioſi fungentes officio parochi, re vera parochi interſunt matrimonio: iuxta decretum Tridentini: non enim eſt alius parochus in illis locis: nec obſtant ea verba priuilegij, *Sicut antea conſueuerunt*: id enim tantum ſignificant, vt ſicut antea non indigebãt licentia parochi, aut ordinarij ad aſſiſtendum matrimonio, ita nec modo indigeant, ſed poſſint tamquam veri parochi intereſſe: non autem operantur vt in caſu ſpecialiſſimo, in quo ob iuſtiſſimam rationem petit Tridentinum ordinarij licentiam, vt in matrimonio vagorum ea non exigatur: cum dum aſſiſtunt matrimonio quicumque parochi, ea licentia deſideretur. Tandem, quia eſto dicamus derogari Tridentino, non ſunt concedenda duo ſpecialia, contra *l.1. C.de dot.promiſſ.* Alterum, vt ſine licentia parochi, aut ordinarij regulares matrimonio interſint, quod citra priuilegium non poſſent: nam per *Tridentinum d.c.1.* ſublata eſſent priora priuilegia. Alterũ vero, vt in hoc caſu ſpeciali, vbi etiam proprij parochi indigent ordinarij licentia, ea pro religioſis non deſideretur. Et per hæc patet ad argumenta contrariæ ſent. propoſita n. præced.

DISPVTATIO XXVII.

An archipresbyter Eccleſiæ cathedralis poſſit intereſſe matrimonio, in tota diœceſi?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans eſſe parochum totius diœceſis, & poſſe quæcumque ſacramenta in tota illa miniſtrare, n.1.

Verior opinio contraria, n.2.

1 VIdetur poſſe. Quia eſt parochus totius diœceſis, cenſeturque epiſcopi vicarius in hoc, vt poſſit excipere confeſſiones omnium illius diœceſis: vt probatur ex *c.Officium, de officio archipresbyteri*, vbi inter eius officia numeratur, eorum qui foris adueniunt, confeſſiones audire: quaſi illi cum parochia careant, debeant ad communem totius diœceſis confluere. Atque ita Eccleſiam cathedralem eſſe communem totius diœceſis, ita vt poſſit archipresbyter illius omnibus diœceſis ſacramenta miniſtrare, docet *gloſſ.c.2.de pœnit.& remiſſ.in 6.verb. Subdito, & ibi Archid.fine, Francus ibi, n.7. idem gloſſ.d.c. Officiũ, verb. A foris, & ibi Hoſt. ſuper verb. Confeſſiones, & ſum.t.de ſepult. §. Et apud quam Eccleſiam, n.5. fin. verſ. Ideo nõ videtur: Ioan. And.d.c. Officium, fine, & ibi Anton. nu.11. Cardin. ibi, oppoſit.2. & c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit.& remiſ. n.5. & c.1. de ſepult. n.5.q.3. & Clem. Dudum, de ſepult. §. Extra ciuitatẽ, q.5.* vbi *& Anchar. §. Statuimus, q.5. dub.3. verſ. Sed de illis, & d.c. Officium, fine*: vbi *Abb. n.1. circa gloſſ. fin. d.c. Omnis vtriuſque ſexus, num. 12. & Clem.1. de priuileg. n.11. Imola d. Clem. Dudum, n.34. Ripa tract. de remediis ad curand. peſtem, §. Sed quia vſu videmus, n.32. Rebuf. in repet. d.c. Omnis vtriuſque ſexus, verb. Proprio ſacerdoti, verſ. Itẽ: Archid. Roſella verb. Archipresbyter, n.1.* vbi *Syl̄ueſt. q.1. Ang. n.1. Tabiena initio, Armilla n.3. idem Roſell. Abſolutio 1. n.43. & Confeſſio ſacramentalis 3. n.1. Angel. Confeſſio 3. n.3. Sylueſ. Confeſſor 1. q.1. verſ.5. & 6. Tabiena Abſolutio 1. n.31. notab. 14. Greg. Lop. l.21. verb. Otro perlado, t.4. p.1. Ant. Cucus l.5. inſt. maior. t.4. n.168. Gutier. l.1. q. canon. c.27. n.24. Lancelot. inſtit. iuris can. l.2. t. de pœn. & remiſſ. verb. Proprio ſacerdoti, Iac. Sbrozius l.2. de vicario Epiſcopi, q.14. n.2. Margarita confeſſorũ f.11. init. ante §. Nota quod quando.* Atque ita iuxta hanc ſent. dicẽdũ eſſe, poſſe aſſiſtere matrimonio, in tota illa diœceſi.

2 Sed *Palud. 4.d.17. q.4. a.2. concl.4. n.8. D. Ant. 3. p.t.17. c.5. paulò poſt prin. Sylueſt. Confeſſor 1. q.4. Tabiena Abſolutio 1. n.39.* hoc explicant ſic: quando archipresbyteratus eſt quædam præbenda, cui ex officio eſſet annexum audire confeſſiones omnium diœceſis illius, tunc eſſet proprius ſacerdos, & ordinarius in tota illa: ſecus quando hoc non habet ex officio, ſed ex Epiſcopi commiſſione: tunc enim delegationi ſtandum eſſet. Et ipſemet *Sylueſt.* referens Paulum, Zenzelinum, & Stephanum, *Excommunicatio 7. caſu 14. dub. 11. n.31.* dicit non eſſe tutum, vt poſſit archipresbyter dare licentiam religioſis miniſtrandi ſacramenta. Vnde dico forſan, olim fuiſſe archipresbyteros tam amplam poteſtatem habentes: modo tamen non video huiuſmodi vſum, ſed tantum vt archipresbyter, & parochus Eccleſiæ cathedralis poſſit miniſtrare ſacramenta in ſua parochia: & ſubinde niſi eſſet alicubi archipresbyter deputatus, ad quem poſſent omnes de diœceſi ſacramenta recipiendi gratia, confluere, non poteſt aſſiſtere matrimonio in tota diœceſi, ſed ſolum in ſua parochia.

DISPVTATIO XXVIII.

Quis cenſeatur ordinarius, qui poſſit aſſiſtere matrimonio, & alij licentiam aſſiſtendi dare: vltra proprium parochum?

SVMMARIVM.

Ordinarius eſt ad hoc Epiſcopus in ſua diœceſi, & archiepiſcopus in ſua, num. 1.

Proponuntur argumenta ad probandum poſſe archiepiſcopum coniungere matrimonio ſubditos ſuffraganei, num.2. Et contrarium decernitur, ſoluunturque argumenta, 3.

Quid, ſi epiſcopus nolit matrimonio coniungere aliquos, an archiepiſcopus ad quem appellatur, id poſſit, vel alij ſacerdoti licentiam dare, etiam antequam ſententia tranſeat in rem iudicatam, pendentique decemdio ad appellandum conceſſo, nu.4. & ibi, quid, ſi epiſcopus lite mota aliquos vellet matrimonio coniungere, & pars aduerſa appellaret, pendentique appellatione illos coniungeret, vel alij ſacerdoti licentiam coniungendi concederet, an valeat matrimonium.

Capitulum ſede vacante an poſſit intereſſe matrimonio, vel alij licentiam dare, 5.

Quid de abbatibus, nu.6. Et ibi, an poſſit epiſcopus confeſſores exponere pro his abbatiis, vel intereſſe matrimonio in illis, aut dare licentiam aſſiſtendi.

Quid de Cardinalibus in Eccleſia ſui tituli, & quam iuriſdictionem in ea habeant, 7.

Quid de legato Pontificis in tota ſua legationis prouincia, num.8. & ibi, an poſſit omnia quæ epiſcopus in ſua diœceſi. Et poteſtas legati à latere, & non à latere, in quo diſtent.

PRima concluſio, poteſt archiepiſcopus in ſua diœceſi, & ſimiliter epiſcopus in ſua. Concluſio eſt certiſſima: quia ſunt ordinarij, & parocho ſuperiores. 1

At difficultas eſt, an poſſit archiepiſcopus aſſiſtere matrimonio ſubditorum epiſcopi ſuffraganei. Videtur enim poſſe: quia habet iuriſdictionem ordinariam totius prouinciæ: vt docet *gloſſ.c. Per ſingulas, verb. Totius 9. quæſt.3.* ſed ſat eſt vt aſsiſtat ordinarius, ergo poteſt archiepiſcopus. 2. Quia ea aſſiſtentia non eſt actus iuriſdictionis, nec exigit in parocho actualem iuriſdictionis vſum, ſed ſat eſt habitualis iuriſdictio, quamuis vſus impeditus ſit, vt contingit in parocho excommunicato: (vt diximus hoc 3. l. diſp. 21. num. 4.) ſed archiepiſcopus habet habitualem iuriſdictionem, quamuis vſum alligatum, reſpectu diœceſis ſuffraganei: teſte *gloſſa cap. Paſtoralis, in principio, verb. Exceptis, de officio ordinarij*: ergo poteſt aſsiſtere matrimonio. 2

Secunda tamen concluſio ſit, archiepiſcopus nequit aſsiſtere matrimoniis ſubditorum ſuffraganei. Quia non eſt ordinarius ipſorum, nec habet iuriſdictionem, niſi in clauſis per appellationẽ deuolutis ad ipſum, & in aliis caſibus ſingularibus: iuxta *d.c. Paſtoralis, in principio*, vbi omnes notant. Sic *Enriquez libr.11. de matr. c.3. n.4. Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt.45. a.5. punct.3. paulò ante dubium 4. Manuel 1. tom. ſummæ, 2. edit. cap.219. n.16.* Et ex iuriſperitis, *Spino ſpeculo teſtam. gloſ.15. n.39. & 40. Segura directorio iudic. 2. p.c. 15. n.50.* Hinc patet ad argum. propoſita num. præcedenti: illæ enim gloſſæ aſſerentes archiepiſcopum habere iuriſdictionem in ſuffraganeo ſubditos, intelligendæ ſunt, dum ad archiepiſcopum appellant. 3

Hinc infertur, epiſcopo nolente aliquos matrimonio coniungere, cauſaque per appellationem delata ad Archiepiſcopum, poſſe eum cauſa cognita dare licentiam cuicumque ſacerdoti, aſsiſtendi matrimonio, vel ipſummet intereſſe. Quia negligente epiſcopo iuriſdictio deuoluitur ad archiepiſcopum: vt tradunt *gloſſa c.1. verb. Culpis, de ſupplen. neglig. prælat. in 6. Abb. repetit. c. Si quis contra clericum, n.40. de foro compet.* vbi alios refert. Item, quia habet 4

iuriſdi

iuriſdictionem cauſa per appellationem ad ipſum deuoluta: vt dixi n. præced. Sic docent *Spino, Segura, Manuel n. 3. allegati.* Quod intelligendum eſt, quando ſententia archiepiſcopi tranſiiſſet in rem iudicatam: quia pars aduerſa conſentit, vel tranſactum eſt decemdium, in quo attento iure canonico *c. Concertationi, & c. Non ſolum, de appellat. in 6. & c. Cum dilectus, fin. de elect. & c. Significauerunt, de teſtibus,* poterat appellare. Si enim non tranſiit in rem iudicatam, nequit archiepiſcopus valide intereſſe, vel dare licentiam aſſiſtendi matrimonio, quando ſecundũ ius appellationi erat locus. Quia ſua ſententia effectum non ſortitur, nec iuriſdictionem dare poteſt, donec tranſeat in rem iudicatam: pendenti enim appellationis termino nihil valet, quicquid iudex appellationis agit: vt expreſſe habetur *c. Non ſolum, de appellat. in 6. & l. 1. ff. nil noua appellat. penden.* & docet bene cum aliis *Maranta practic. 6. p. t. & quandoque appellatum, n. 173. &* 400. Aliud tamen dicendum eſſet de epiſcopo, vel archiepiſcopo in ſua diœceſi, ſi enim aliquos lite mota vellet matrimonio coniungere, quamuis pars aduerſa appellaret ſi de facto coniungeret, aut alter ſacerdos de eius licentia, valeret matrim. Quia eſt paſtor ordinarius, & licet per appellationem eius iuriſdictio ſuſpendatur, at cum maneat verus paſtor, & ordinarius, & nec aſſiſtere, nec dare licentiam aſſiſtendi matrimonio, ſit actus iuriſdictionis (vt dixi hoc 3. l. diſp. 21. nu. 4. & 7.) valebit matrimonium. Archiepiſcopus vero in diœceſi ſuffraganei, nulla ratione eſt ordinarius, ſed tantum ſortitur iuriſdictionem ob appellationem, atque ita debet eſſe iuriſdictio, iuxta naturam ſententiæ, quæ eſt vt nihil prorſus operetur, donec tranſeat in rem iudicatam.

5 III. Concluſio, capitulum ſede vacante poteſt aſſiſtere matrimonio, vel alij ſacerdoti licentiam dare. Quia ſuccedit in omni iuriſdictione ordinaria epiſcopi: vt colligitur ex *c. His quæ, ad fi. & c. Cum olim, fin. de maior. & obe.* vbi & omnes notant.

6 IV. Concluſio, poteſt abbas Eccleſiæ nulli epiſcopo ſubiectæ intereſſe matrimonio, & alij aſſiſtendi licentiam cõcedere. Quia eſt ordinarius, habetque iuriſdictionem quaſi epiſcopalem: vt notant DD. *c. Ioannes, de teſtam.* & ibi late *Couar. n. 1* Sic tenent *Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. num. 4. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 219. nu. 15. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. paulo ante dub. 4. fol. 192. concluſ. 3.* fauet *Nauar. lib. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ. 47. n. 1. in 2. tit. de cland. deſponſ. conſ. 14. n. 1.* vbi dicit poſſe hoc omnes habentes iuriſdictionem quaſi epiſcopalem. Non tamen poſſet epiſcopus coniungere matrimonio ſubditos horum abbatum, vel aliorum habentium iuriſdictionem quaſi epiſcopalem in Eccleſia nulli epiſcopo ſubiecta: ſicut nec poteſt confeſſores exponere pro illis: vt bene docet *Syluest. Confeſſor 2. q. 7.*

7 Quinta concluſio, poſſunt etiam Cardinales in Eccleſiis ſui tituli, quia habent iuriſdictionem quaſi epiſcopalem: per *c. His quæ,* cum ibi notatis, *de maiorit. & obedien.* Sic *Nauarrus, Enriquez, Manuel n. præcedenti allegati.*

8 Vltima concluſio, poteſt etiam idem legatus in prouincia ſuæ legationis. Quia eſt ordinarius in illa: vt expreſſe habetur *c. 2. de officio legati, in 6.* 2. quia poteſt in prouincia ſibi commiſſa, omnia quæ epiſcopus in ſua diœceſi. Vt tradunt *Speculator tit. de diſpenſatione, §. Conſequenter aliqua, n. 4. & tit. de legato, §. Nunc oſtendendum, num. 54. & §. Nunc dicamus, n. 5. Anchar. c. fin. de tranſactio. n. 1. Abb. c. 1. de offic. lega. n. 2. & c. Quod tranſlationem eodem t. num. 9. & c. Excommunicatis, eodem t. fine, Selua beneficiorum 2. p. quæſt. 3. nu. 2. & 4. p. q. 9. initio, Roſella verb. Legatus, n. 4.* vbi *Ang. n. 4. Tabiena q. 2. Armilla n. 3. Syluest. verb. Delegatus, q. 12. & 14. initio, Gregor. Lop. l. 23. verb. No pueden, t. 9. p. 1. Gutier. q. canon. l. 1. c. 11. n. 6. Enriquez l. 14. de irregular. c. 18. n. 2. P. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 173. fol. 981.* ergo cum epiſcopus in ſua diœceſi poſſit intereſſe matrimonio, & alij ſacerdoti licẽtiam concedere, poterit ſimiliter legatus in ſua prouincia.

9 Quia qui dicitur proprius ſacerdos ad excipiendas confeſſiones, & alij id munus committendum, poteſt aſſiſtere matrimonio, & alij id delegare: (vt dixi hoc 3. libr. diſputat. 23. nu. 10.) ſed nomine proprij ſacerdotis, *c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſ.* comprehenditur legatus Papæ in ſua prouincia: vt tradunt *Hoſtien. ibi, ſuper verb. A proprio ſacerdote, Ioan. Andr. n. 12. Ant. n. 37. Cardin. n. 5. Anchar. n. 8. Abb. n. 12. Henr. n. 28. idem Anchar. Clem. Dudum, de ſepult. §. Statuimus, q. 5. dub. 3. verſ. Sed de illis, Ripa tract. de remediis ad curand. peſtem, §. Sed quia vſu videmus, n. 52. Imola d. Clem. Dudum, n. 34. Turrecr. c. Quem pœnitet, de pœnit. d. 1. a. 3. n. 6. & a. 4. n. 13. Roſella, Confeſſio ſacramentalis 3. num. 1. Angel. Confeſſio 3. n. 3. Syluest. Confeſſor 1. q. 1. Nauar. c. Placuit, de pœn. d. 6. n. 62. verſ. Infertur & tertio, Greg. Lop. l. 21. verb. Otro, t. 4. p. 1. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maiorum, ti. 4. n. 168. Gutier. l. 1. q. canon. c. 27. n. 24. Lancelotus inſt. iuris canon. l. 2. t. de pœnit. & remiſ. verb. Proprio ſacerdoti, Iac. Sbrozius l. 2. de vicario epiſcopi, q. 14. n. 2.* Et ex Theologis, *Ricard. 4. d. 17. a. 3. q. 1. corpore, Enriq. l. 6. de pœnit. c. 7. nu. 3.* Nec audienda eſt *Margarita confeſſorum f. 9* vbi dicit poſſe legatum audire confeſſiones, ſi hoc habeat in mandatis: vbi clare ſentit id non poſſe ex ſua poteſtate ordinaria, ad audiendas confeſſiones, & exponendum confeſſores, erit ſimiliter ad aſſiſtendum matrimonio, & committendum alij, vt aſſiſtat. Et ita in propriis terminis docet *Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. n. 4.* & quamuis ſolũ loquatur de legato à latere: at idem eſt dicendum de aliis legatis Pontificis: vt conſtat ex DD. relatis, qui generaliter aſſerunt legatos eſſe proprios ſacerdotes ad confeſſiones, & poſſe omnia quæ epiſcopis competunt. Item, quia non tantum legati à latere, ſed omnes etiam legati à Pontifice conſtituti, vt præſint alicui prouinciæ, ſunt ordinarij: vt bene docent *gloſſ. c. 2. de offic. legati, in 6. initio, & ibi Francus initio.* per illum textum generaliter decidentem, legatum eſſe ordinarium. Tandem, quia poteſtas legati à latere, & non à latere, eſt æqualis, præterquam circa beneficiorum collationem, & cognitionem cauſarum exemptarum, confirmationem epiſcoporum, abſolutionem excommunicatorum ob clerici percuſſionem in quibuſdam caſibus: vt tradit *gloſ. c. 1. de offic. legati, in 6. verb. Legati.* Cum ergo non excipiatur matrimonium, idem poterit quoad illud vterque legatus.

DISPVTATIO XXIX.

An vicarius generalis epiſcopi, & aliorum habentium iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, ſit ordinarius, vt interſit matrimonio, & alij aſſiſtendi licentiam concedat?

SVMMARIVM.

In quo verſetur difficultas, & quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
An vicarius generalis epiſcopi ſit ordinarius, refertur opinio negans, nu. 2. Et contraria, 3.
Vicarij capituli ſede vacante, & aliorum habentium iuriſdictionem quaſi epiſcopalem, ſunt ordinarij, num. 4. Et comprehenduntur, dum mentio ſit ordinarij, 5.
An vicarius ſit ordinarius quoad ea quæ non competunt ſibi ex officio vicarij, ſed ſpecialiter ſibi committuntur: referuntur duæ ſententiæ, n. 6. & 7. Et ſententia authoris, n. 8.
Quod de vno connexorum dicitur, ad aliud extenditur, & dignius trahit ad ſe minus dignum, n. 8. Et quis poſſit conferre iuriſdictionem ordinariam, n. 8. iunct. n. 2.
Explicatur c. Romana, de appellatio. in 6. quando non liceat à vicario ad epiſcopum appellare, 9.
An vicarius epiſcopi foraneus, ſit ordinarius, 10.
Quis dicatur vicarius generalis, & quis foraneus, 11.
An appelletur à vicario foraneo ad epiſcopum, 12.
Soluuntur argumenta, nu. 13. & explicatur, qua ratione, cum poteſtas vicarij ordinaria ſit, extinguatur morte epiſcopi.
Poſt nu. 13. inuenies alia ſummaria.

CVm ſolus parochus, vel ordinarius poſſit intereſſe 1
matrimonio, vel id committere: iuxta *Tridentin. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* & cùm etiam hoc 3. l. diſp. 23. n. 10. diximus, eumdem eſſe proprium Sacerdotem ad hoc, qui talis eſt ad audiendas confeſſiones & exponendum confeſſarios: deciſio huius quæſtionis præmittenda eſt. Quare triplex quæſtio diſputabitur. Prima, an ſit ordinarius, vel

vel delegatus. II. an ex officio poſſit audire confeſſiones, & exponere confeſſarios. III. an ſimiliter poſſit aſſiſtere matrimonio,& id committere.

2 QVÆSTIO I. An vicarius generalis Epiſcopi,ſit ordinarius? Aliqui negant,dicentes eſſe delegatum. Ducuntur, quia hoc diſtat inter iuriſdictionem ordinariam, & delegatam: quod illa mortuo concedente adhuc permanet, hæc autem,ſi res eſt integra,extinguitur.*c.Gratum,& c.Relatũ,c.Licet vndique,de officio delegati:*ſed iuriſdictio vicarij, morte Epiſcopi extinguitur: vt dicam diſp. ſequenti:ergo non eſt ordinaria.2. quia ordinarius propria iuriſdictione vtitur,in quo diſtat à delegato,qui propria carẽs vice fungitur delegantis.*l.1.§.Qui mãdatam,ff.de officio eius*,ibi,*Qui mandatam iuriſdictionem ſuſcepit,proprium nihil habet,ſed eius qui mandauit,iuriſdictione vtitur:*& *l.Solet.ff.de iuriſdict.omn.iudi.*ſed vicarius Epiſcopi,eius vices gerit:vt conſtat ex *cap. Romana,initio,de appellat.in 6.*ibi,*eorũ vices ſupplendo, cognoſcunt:*ergo non eſt ordinarius.3. quia ordinaria iuriſdictio non poteſt ab Epiſcopo concedi, vt docet *gloſſa c.2.verb. Statuũtur,ne prælati vices ſuas,*& cõſtat ex *c.A iudicibus 2.q.6.*ibi,*Ordinarij vero sũt,qui ab apoſtolico,vt Eccleſiaſtici,vel ab imperatore,vt ſeculares legitimam poteſtatẽ accipiũt.* Idem habetur *l.Et quia.ff.de iuriſ.omn.iud.& l.21.tit.4.p.3.* Qua ratione *Speculat.t.de offic.ordin.§.Videamus quis dicatur,n.5.*dicit archidiaconum conſtitutum ab Epiſcopo,non eſſe ordinarium: quia ſolius principis eſt ordinarium conſtituere:ſed vicarium conſtituit Epiſcopus:ergo non eſt ordinarius. Quod ſi dicas,inſtitui ab Epiſcopo, canone ſic permittente, canonẽ autem iuriſdictionem ordinariam conferre.Contra,quia vicarius non habet iuriſdictionem immediate à canone, ſed mediante Epiſcopi inſtitutione:ergo non eſt ordinarius:alias omnis delegatus eſſet ordinarius,cum inſtituatur ab ordinario, permittente canone.4. quia Epiſcopus habet iuriſdictionem ordinariam,ergo in perſona vicarij nequit eadem iuriſdictio conſiſtere , cum vulgatum ſit iuris principium,non poſſe dominium apud duos in ſolidũ cõſiſtere.*l.Si vt certo,§. Si duobus vehiculum. ff.commodati.l.3.§.Ex contrario.ff.de acquir.poſſeſſ.*validum eſt autem argument. de iuriſdictione ad dominiũ, & poſſeſſionem,*l.Qui furere.ff.de ſtatu hom.* Hãc ſent.videtur tenere *gloſſ.c.Perlectis,verſ.Et iurgia,fin.d.25.*vbi cõcludit ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium in ſua diœceſi : & *cap.2.verb. Statuuntur,ne prælati vices ſuas,*vbi ait nõ poſſe Epiſcopum creare iudicem ordinarium:idem tenet *Goffred.ſum.t.de offic.vicarij,n.2.Alciat.rub.de officio ordinarij,n.24. Anaſt. Germonius tract.de indultis.§.Tibi quoad vixeris, n.85. Soto 4.d. 18.q.4.a.3.verſ.Circa conceſſiones.Ant.Gomez in bulla cruciata c.4 circa 4.q.n.21.*& dubitat cogitandum relinquens *Paulus ab Oriano,rubr.ff.de officio eius cui mand.eſt iuriſd.*

3 Sit tamen 1. cõcluſio,vicarius generalis Epiſcopi,habet iuriſdictionem ordinariam. Prob.1. iuriſdictio conceſſa à canone,vel lege,eſt ordinaria : vt probant textus relati in 3.argum. contrariæ ſent. n. præced.at quamuis Epiſcopus conſtituat vicarium generalem, non tamen ei confert iuriſdictionem, quam habet,ſed à canone tribuitur:vt conſtat ex *c.2.de offic.vicarij, in 6.*ergo eius iuriſdictio eſt ordinaria.2.à delegato appellatur ad delegantem,*c.Super quæſtionum,§.Porro de offic.deleg.*ſed à vicario generali Epiſcopi, nõ appellatur ad Epiſcopum,*c.Romana,de appellat.in 6.& c.2.de conſuet.in 6.*ergo eſt ordinarius:alias appellaretur ad Epiſcopum delegantem.3.quia eadem eſt iuriſdictio Epiſcopi,& vicarij,idemque tribunal:vt aſſeritur *d.c.Romana, & d.c.2.*vbi etiam ſubiungitur ratio, cur non appelletur à vicario ad Epiſcopum, ne ab eodem ad ſe ipſum appelletur:ergo eſt ordinarius. Tandem,quia vicarius interponit decretum in alienationibus rerum minorum , & emancipationibus,vt habetur expreſſe *l.final.C.de offic. eius qui vicẽ:*quæ tamen delegari minime poſſunt.*l.2.ff. de officio eius. & l.Nec quicquam,§.Vbi decretũ,ff.de offic.proconſ.*ergo vicarius non eſt delegatus. Hanc tenent *gloſſa l.fin.verb.Rectorum,C.de offic.eius qui vicẽ,& c.2.de offic.vicarij,in 6.verb.Officialem,& c.Romana,initio,verb.Generaliter,de appellat.in 6. Archid.c.1.init.de officio vic.in 6.& c.Nõ putamus,fin. de conſuet.in 6.Specul.t.de offic.ord.init.n.2.& ibi Ioan. Andr.verb. Verius eſt,idẽ Ioan.Andr.c.Ne aliqui,n.8.de hæret.in 6.& c.2. Ne prælat.vices ſuas,n 2.*vbi etiã *Hoſtien.ſuper verb.Suſtinuerit,& idẽ Hoſtien.c.Sua nobis,ſuper verb.Iuriſdictio,de offic.vic.* &c. *Romana,eod.t.in 6.ſuper verb.Officialem,& ſum.t.de offic. vicarij,init.n.2.verſ.In vtraque,Innoc.c.Sua nobis,ini.verb.Iuriſdictio,de officio vicarij.& d.c.Romana,ad finem.Anton.d.cap. Sua nobis,n.8.& c.Quoniã de offic.ord.n.16.Abb.c.Relatũ,n.8. de offic.deleg.& c.2.Ne præl.vices ſuas,& c.Si quis contra clericũ,n.29.de foro cõpet.& c.Decernimus, n.12.de iudiciis,Dom.c. Romana,in princ.n.5.appell.in 6.& c.2.de offic.vic.in 6.n.6.ad fin.*vbi *Anchar.n.2.q.1.& Franc.n.4.Alex.de Neuo c.Cũ duobus,n.15.de ſent.& re iud.Bald.c.Si inſtrumenta,n.3.de fide inſtrum.& l.A proconſulibus,n.1.C.de appel.Decius rub. de offic. deleg.n.3.& ibi Beroius,n.2.& 8.idẽ Beroius rub.de appel.n.24. & conſ.22.n.34.vol.1.Bonifacius Clem.1.n.18.de iureiur.Bart. l.1.fin.ff.quis,& à quo appelletur,Alber.l.Relationes.fin.C.de offic.vic.Faber inſt.de mãdato,§.Itẽ ſi adhuc,n.5.Alex.ff.de offic. eius cui mand.in rub.n.15.& 17.& l.More, n.43. ff. de iuriſd. omn.iud.Ang.l.Præcipimus,in princ.C.de appel.Iaſon rub.ff.de offic.eius cui mand.n.2.Felin.rub.de offic.deleg.n.4.Bertachin.in repertor.lit.V.verb.Vicarius,verſ.Vicarius Epiſcopi:& tract.de Epiſcopo,l.4.p.7.n.1.Corraſius de benef.c.8.n.3.Hier.Lãcus de differẽtiis iuris ciu.& can.differ.1.n.165.Iac.de S.Georg.de feudis,§.Vicariuſque,n.2.* habetur *t.10.tract.nouiorũ p.1.Redoanus de rebus Eccleſ.non alien.rub.30.caſu 1.n.59.*habetur *t.15. eorundem tract.p.2.Aretin.inſt.de except.rub.n.7.Selua benef. 2.p.q.14.n.14.Pauinus de offic. capituli ſede vacante.2.p.princ. q.1.n.7.*habetur *to.13.eorundem tract.p.2.Roma.ſingu.58.n.4. Socin.l.More,n.13.ff.de iuriſd.omn.iud. Calephatus rub.de offic. eius,n.48.Ant.de Pretis tract.de iuriſd.Epiſc.c.6.n.44.Corraſius l.3.miſcellan.c.19.n.12.Millis in repert.verb. Vicarius,ſiue officialis Epiſc. Afflictus conſtit. Neap.l.1.rub.59.n.12.Rebuf. praxi benef.t.de vic.n.6.Cacialupus l.More, n.25. ff.de iuriſd. omn.iud.Frãc.Marcus q.Delphin.317.n.7.p.1.Bello l.1.ſupputationum iuris,c.11.n.3.Octauius l.3.pract.c.3.n.2.Foller. pract. crim.canon.1.p.moral.n.119.Caballinus ad cõſtit. Ægidij,l.3.c. 17.n.1. Rolandus conſ.46.n.28.vol.1.Bolognetus rub.ff.de offic. eius,n.58.Sylu.excõm.7.caſu 14.dub.11.n.39.& verb. Vicarius q.4.dict.1.Tabien.verb.Delegare.q.1.n.2.& verb. Vicarius, q.5.* vbi *Armilla n.5.Marãta pract.4.p.d.5.principali,an iudicium ſit ordinarium,n.13. Mandoſius regula 14.Cancellariæ,q.6.n.8. Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.t.de cland.deſpõſ.conſ.14.n.1.in 1* vero *t.de ſpõſalibus,conſ.47.n.1.Couar.3.var.c.20.n.4.Greg.Lop. l.2.verb.E eſtos,t.4.p.3.Molin.l.1. de primog. c.25. n.13. Corradus in tẽplo iud.l.2.c.6.§.1.n.11.Ant.Cucus l.2.inſtit.maior.t.8. n.15.Iac.Sbrozius l.2.de vicario Epiſcopi,q.55.n.9.Maſcard.de probat.concl.1412.n.9.& 22.Vgolinus de cẽſuris,tabula 1.c.1.§. 20.n.6.Flaminius de reſign.benef.l.3.q.11.n.23.& l.7.q. 24. n. 25.Paz practic.to.1.p.1.tempore 1.n.6.Petr.Gregorius Syntagmate iuris p.2.l.15.c.41.n.3. Gutier. q.canon. l.1. c.19.n.15.verſ. Nihilominus,& c.11.n.8.Segura 2.p.direct.iud.c.16.n.3.Azebedo,l.3.recop.t.9.l.1.n.7.Salzedo pract.c.73. ad fin.* Et de vicario prætoris affirmãt idem, *Auiles c.4.Prætorum,verb.Iuſtitia,n.4. Auendaño in c. Prætor.1.p.c.3.n.2.* Et ex Theologis, *D.Anton.3.p.t.19.c.10.§.2.Enriquez l.6.de pœnit.c.7.n.3.in comment.lit.L.& c.13.n.3.in cõment. lit.M.& l.10.de ſacram. ordinis c.22.n.3.in comment.lit.P.Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.219. num.15.Lud.Lop.1.p.inſtruct.2.edit.c.284.f.793.*

Idem dicendum eſt de vicario capituli ſede vacante, 4
eſt enim ordinarius:cum à canone habeat eandem iuriſdictionem,quam epiſcopi vicarius. Sic *Pauinus de poteſtate capitul.ſede vac.2.p.principali q.10.n.8.& 9.Iac. Sbrozius l.2. de vic.Epiſc.q.55.n.31.Enriquez l.6.de pœniten.c.31.n.3.in comment.lit.M.* Et idem dicendum eſt de vicario generali habentium iuriſdictionem epiſcopalem : eſt enim ordinarius,cum eandem habeat à canone iuriſdictionem, quam vicarius epiſcopi.Sic *Ant.Cucus l.2.inſtit.maior.t.8.n.156.*

Ex dictis infertur,quoties in aliquo decreto mentio fit 5
ordinarij, niſi ſubiecta materia aliud poſcat, intelligi non tantum epiſcopum,ſed etiam omnes habentes iuriſdictio-

nem ordinariam. Quia omnes illi, ordinarij ſunt. Sic *gloſſ.c.Ordinarij,verb.Locorũ,de offic.ordin.in 6.*vbi *Frãcus,n.3.idem Franc.c.2.conſtit.in 6.n.7.*vbi *Domin.n.3. Abb.c.Cum olim,de præſcrip.n.2. Imola c.de monachis,n.5.verſ.Itẽ aduerte, de præb.Decius c.Poſt ceſſionẽ.n.1.& 6.de probatio.Syluest.Excõmunicatio 9.caſu 47.n.92.notab.2.verſ.Sed aduerte,Nauar.l.4.conſil.in 2.edit.t.de ſponſ.conſ.5.n.2.Gutier.q.canon.l.1.c.19.n.15.verſ.Nihilominus,Flaminius de reſign.benef.l.3.q.11.n.19.& ſeq.* Vnde nomine ordinarij comprehenditur vicarius epiſcopi:cũ vere ordinarius ſit. Sic *Nauarr.Gutier.& Flamin.ibi,* addens quoties in Tridentino mentio fit ordinarij, comprehendi vicarium epiſcopi. Idemque dicendum eſt de vicario capituli ſede vacante, aliorumque habentium iuriſdictionem epiſcopalem: cum vere ordinarius ſit:iuxta dicta n. præced. Quare non eſt audiendus *Bolognetus rubr.ff.de offic.eius,n.55.fin.* vbi ait quamuis vicarius habeat ordinariam iuriſdictionem, non dici ordinarium, ſed eſſe medium inter ordinarium, & delegatum. Cuius contrarium conſtat ex dictis,& ex iis quæ tradidi hoc 3.l.diſp.7.n.10. vbi probaui poſſe vicarios hos diſpenſare in denunciationibus: quia Tridentinum id committit ordinario,cuius nomine hi comprehenduntur.

6 Grauis autem eſt difficultas,an non tantum vicarius ſit ordinarius, quoad ea quæ ipſo iure, ex officio vicarij ſibi competunt,ſed etiam quoad ea quæ ſibi ab ipſo epiſcopo committuntur, quæ ex officio vicarij non competebant? Quidam dicunt quoad hæc eſſe delegatum:quia ea habet ex ſola epiſcopi commiſſione, qui iuriſdictionem ordinariam cõferre nequit:vt probaui num.2. Sic *gloſſ.c.2.de offic.vicarij in 6.verb.Officialem,Beroius rub. de offic. deleg. n.2. & 26.* vbi *Felin.n.4. Francus d.c.2.n.4. Maranta pract.4.p.d.5. principali,an iudicium ſit ordinarium,n.16. Tabien. verb. Delegare.q.1.n.2. Ant.Cucus l.2.inſtitut.maior.t.8.n.17.&* 112.

7 Alij vero aſſerunt,ſiue ſimul in vicarij inſtitutione,ſiue diuerſo tempore commiſſio alicuius caſus fiat, ſi addatur clauſula generalis,totam commiſſionem eſſe ordinariam: quia vniuerſalis cauſarum commiſſio ordinarium conſtituit,*l.Cum prætor,§.2.ff.de iudiciis:* ſi vero nõ addatur clauſula generalis,eſſe delegatam. Sic *Lapus cap.2.de officio vicarij,in 6.*vbi *Anchar.num.2.quæſt.1.Domin.num.9.*

8 Verius autem ſic diſtinguendum eſt: ſi epiſcopus vnica commiſſione,dum conſtituit vicarium,committat illi aliquem, aut aliquos caſus: eſt vicarius ordinarius etiam quoad caſus commiſſos,per *c.Tranſlato,de conſtit.*ibi,*quia ſimul,& ab eodẽ,& ſub eadem ſponſione,vtraque data ſunt:quod de vno dicitur, neceſſe eſt,vt de altero intelligatur.* Vnde colligunt ſcribentes,quod de vno connexorum dicitur, ad alterum extendi: ergo cum hæc poteſtas ſimul ab eodem conferatur, ſicut principalis eſt ordinaria, ſic erit ei connexa. Itẽ,quia dignius trahit ad ſe minus dignum,*c.Quod in dubiis,de conſecr.Eccleſ.*ergo iuriſdictio ordinaria,quę dignior eſt,trahit ad ſe delegatam,minus dignam.Quare licet epiſcopus nequeat abſolute conferre iuriſdictionem ordinariam, at quando ſimul, & ſemel cum iuriſdictione ordinaria, commiſſionem facit, quæ deberet eſſe delegata;illa ordinaria tanquam dignior,trahit ad ſe alteram,vt tota ordinaria cenſeatur; Si autem diuiſim, & ſeorſum committantur illi caſus, eſt iuriſdictio delegata: præter quam ſi in commiſſione fiat expreſſa mentio vicariatus,ſi enim fiat,ſiue in ſalutatione,ſiue in progreſſu,vt tali officiali noſtro,vel vicario committimus,aut poteſtatem alias per nos commiſſam extendimus: tota iuriſdictio erit ordinaria. Quia datur tamquam annexa, & acceſſoria ordinariæ, & ideo ad illius tanquam principalis, & dignioris naturã trahitur. Sic *Ioan.Andr.addit.ad Specul.t.de offic.vic.in princ.verſ.Dubitari videtur,ſi epiſcopus officiali ſuo. Beroius conſ.22.n.14.vol 1.Iac.Sbrozius de vicario epiſc.l.2.q.55.n.39.*

9 Hinc infertur intellectus ad *c.Romana,de appel.in 6.*vbi dicitur,à vicario generali non appellari ad epiſcopum,intelligitur enim, in iis in quibus eſt ordinarius:nam quando eſt delegatus epiſcopi, appellatur ab ipſo ad epiſcopum delegãtem:iuxta *c.Super quæſt.§.Porro,de offic.deleg.*Et ita docent *Anchar.c.2.de offic.vic.in 6.n.2.verſ.Primo quæro, Francus ibi,n.4.Maranta pract.4.p.d.5.principali,an iudicium ſit ordinarium,vel delegatum,n.16.Ant.Cucus l.2.inſtit.maior.t.8.n.113.& 126.Iac.Sbrozius de vicario epiſcopi,l.2.q.55.fine.*

10 II. Cõcluſio,vicarius foraneus eſt delegatus.Probatur, quia non habet iuriſdictionem aliam, quam conceſſam ſibi ab epiſcopo,at epiſcopus nequit iuriſdictionem ordinariam concedere,& ita tenent omnes DD.At difficultas eſt, quando hic vicarius foraneus conſtituitur ad vniuerſitatem cauſarum?Aliqui enim dicunt poſſe dici,ſi hic vicarius foraneus conſtituatur in certa diœceſis parte, ad vniuerſitatem cauſarum illius loci, eſſe ordinarium, conſtituereque idem cum epiſcopo tribunal. Quia ad hoc non attenditur generalitas loci,ſed cauſarum commiſſio. Sic quædam gloſſa,vt referunt,& ſequuntur *Syluest. verb. Vicarius,q.4.D.Antonin.3.p.t.19.c.10.§.2.* Dicẽdum tamen eſt adhuc eſſe delegatum.Quia non habet iuriſdictionem à iure,ſed ab Epiſcopo.Sic docent *Bart.l.vn.fine.ff.quis,& à quo,Cardin.Clem.2.de reſcript.q.24.Abb.c.Relatum.n.8.de offic.deleg.Alex.de Neuo c.Dilecti,el 3.n.28.de appellat. Felinus cap.Super quæſtionum,§.Si vero.n.17.de offic.deleg.Rebuf.praxi benef.t.de vicariis epiſc.n.6.Maranta pract.4.p.d.5.principali, an iudicium ſit ordinarium,n.8.Tabiena verb.Delegare,q.1.n.2. Couar.pract.c.4.n.8.Paz pract.2.tom.prælud.3.n.5. Ant.Gabr. tom.2.commun.in mea edit.l.19.verb.Vicarius perpetuus,f.454. Iac. Sbrozius l.1.de vicario epiſc.q.22.n.7.*

11 Rogabis autẽ, quis dicatur vicarius generalis:Reſpondeo eũ eſſe,qui gerit vices ordinarij cõſtituentis,in eodem loco,& tribunali,in quo conſueuit ipſe ordinarius ius dicere.Sic *Bart.Rebuf.Maran.Couar.alleg.n.præced.Ant.Cucus l.2.inſtit.maior.t.8.n.131.Iac.Sbrozius l.1.de vicario epiſc.q.28.n.7.* Quod ſic explicat *Couar.*hoc eſt,qui locũ tenet ordinarij,habens ab eo cõmiſſam iuriſdictionẽ.Quare ſi vicarius cõſtituatur in aliqua parte ſpeciali diœceſis,licet ſit in ſola ciuitate, in qua reſidet epiſcopus, non erit generalis, ſed foraneus,& delegatus. Sic *Cardin.Clem.2.de reſcrip.n.3. Iac.Sbrozius l.1.de vicario epiſc.q.23.n.4.& q.29.n.1.&* 2.vbi alios refert:qui conſulendus eſt *q.25.n.4.*vbi contra alios, defendit eſſe vicarium generalem, quando tantum in ſpiritualibus conſtituitur: & *quæſt. 26.* ſimiliter contra alios, tuetur eſſe generalem,quando in ſolis temporalibus.

12 Ex dictis infertur, minus bene *Anaſt.Germonium de indultis Cardinaliũ,§ Tibi quoad vixeris,n.88.& l.1.animaduerſ.cap.* 7. negare appellari poſſe à vicario foraneo ad epiſc. Cum enim ſit epiſcopi delegatus, poteſt ab ipſo ad epiſc. appellari,iuxta *c.Super quæſtionum,de offic. deleg.* Et docent *gloſſ.Clem.2.de reſcrip.verb.Foraneo,*vbi *Cardin.q.24.Imola n.32.Hoſti.c.Romana,de offic.vicarij,in 6.init.& ibi Innoc.ad fin. Alex.de Neuo c.Dilecti,el 3.n.28.de appell. Calderin. conſ.2.de appell.Abb.c.Relatũ n.8.de offic.deleg.Barto.Rebuf. Couar. vbi eos n.10.retuli:Maranta pract.4.p.d.5.principali, an iudiciũ ſit ordinariũ n.15. Ant.Cucus l.2.inſtit.maior.t.8.n.114.Iac.Sbrozius l.1.de vicar.epiſc.q.23.n.6.Enriquez l.11.de matri.c.5.n.5.*

13 Ad argum.prioris ſent.propoſita n.2.reſpond.Ad 1.dico maiorem eſſe veram,quando iuriſdictio ordinaria non cohæret alteri ordinariæ, tamquam acceſſoria: tunc enim non extinguitur morte concedentis: ſecus quando cohæret alteri ordinariæ tanquam acceſſoria: vt cohæret iuriſdictio vicarij, iuriſdictioni epiſcopi, tunc enim extincta principali per mortem epiſcopi,extinguitur acceſſoria vicarij.Ad 2.dic vicem gerentẽ alterius in diuerſo tribunali, eſſe delegatum:ſecus quando ita vices gerit, vt conſtituat idem tribunal:& ita contingit in epiſcopo, & vicario eius generali, conſtituũt enim idẽ tribunal, *c.Romana,de appellat.in 6.* Ad 3. nego minorẽ:nam quamuis epiſcopus conſtituat vicarium, at eo ipſo quod conſtituitur, ius confert ipſi poteſtatem quam habet. Et ad replicam dico, vicarium habere immediate à canone iuriſdictionem,ad hunc ſenſum, quod ſuppoſita nominatione, ſeu inſtitutione epiſcopi, canon dat iuriſdictionem: vnde non mediat epiſcopus,quaſi dans iuriſdictionem,ſed quaſi nominans, & inſtituens: at quando epiſcopus vicarium foraneum inſtituit,

inſtituit, nullam prorſus habet à iure iuriſdictionem, ſed ſolam habebit quam Epiſcopus contulerit. Ad 4.dico id eſſe verum, quando eadem iuriſdictio æque principaliter apud duos eſſet: at iuriſdictio eſt principaliter in Epiſcopo, qui ratione dignitatis conſequitur iuriſdictionis dominium: in vicario vero eſt acceſſoriè, & quaſi exercitium dominij conſiſtentis in perſona Epiſcopi.

SVMMARIVM.

An poſſit vicarius generalis Epiſcopi audire confeſſiones; & exponere confeſſarios: refertur opinio negans, num. 14.

Et contraria verior, n. 15.

Soluuntur arg.n.16. & explicantur c. 2.de offic.vicarij, in 6. & Trident.ſeſſ.23.c.15.de reform. Et ibi iunct.n.14. dum conceditur aliquid diœceſano in aliquo decreto, an intelligantur nomine diœceſani non ſolum Epiſcopus, ſed omnes habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem: & nomine Epiſcopi an includatur eius vicarius. Et explicatur idem Trident.ſeſſ.25.c.3.de reformat. an poſſit vicarius Epiſcopi concedere literas excommunicationis pro rebus deperditis.

Poſt num. 16. inuenies alia ſummaria.

14 QVÆSTIO ſecunda, an poſſit vicarius generalis Epiſcopi, ex officio audire confeſſiones omnium de diœceſi: & concedere aliis licentiam audiendi, vel ſit neceſſaria ſpecialis commiſſio? Duplex eſt ſent. I. ait non poſſe concedere facultatem audiendi confeſſiones, niſi ſpecialiter ſibi committatur. Prob. quia ex officio vicarij, tantum habet iuriſdictionem in contentioſis, & in cauſis ciuilibus: vt conſtat ex *c.2.de offic.vicarij, in 6.* 2. quia *Trident. ſeſſ.23. c.15. de reformat.* expreſſè ſtatuit, vt nullus poſſit audire confeſſiones, niſi approbatus ab Epiſcopo: ergo eius vicarius nō poteſt hanc licentiam dare. Et confirm. quia magis proprium, & ſpecificum nomen Epiſcopi eſt, Epiſcopus, quam diœceſanus, ſed Concilio dicente nullum poſſe audire confeſſiones, niſi approbatum à diœceſano: non comprehenderentur nomine diœceſani, abbates, & alij prælati inferiores habentes iuridiſctionem Epiſcopalem: vt tradunt *gloſſ.Clem.1.de iure patron.verb. Diœceſanis, vbi Cardin.in princ. q.5.n.4. Imola n.3.init. idem gloſſ. Clem.1. de vita, & honeſt.cler. verb.Diœceſanis, & ibi Cardin.init.q.1. Boniſac. ibi n.24. & 25. Imola n.12. & c.de monachis, de præben.nu.5.verſ. Item aduerte, Abb.c.Cum olim, n.2.de præſcriptio. Francus c.Ordinarij, n.3.verſ. In gloſſa ſecunda, de offic. ordin. in 6. Sylueſt. Excommunicatio 9. cauſa 47. notab.2.verſ. Sed aduerte, n.92. Nauar.l.4.conſil.in 1. edit.t.de ſponſal.conſ. 5. n. 2.* vbi doctrinam hanc ſolemnem, & receptam appellat: ergo à fortiori, cum Tridentinum dicat, vt nullus audiat confeſſiones, niſi approbatus ab Epiſcopo, non cōprehendentur nomine Epiſcopi, prælati inferiores, nec vicarius. 2.confirm. quia expreſsè *gloſſ.Clem. vn.de foro compet.verb. Diœceſanis*, vbi textus concedit diœceſanis, poſſe concedere licentiam, vt Epiſcopi expulſi exerceant iuriſdictionē in diœceſi, ait eā non poſſe concedere vicarium: ergo. Hanc tenent *Hoſtienſ.ſum.tit.de pœnit. & remiſ.§.Cui confitendum, fin.n.14. Archid.c.2.eod.t.in 6.fin. & ibi Ioā.Andr.init. Domin.n.6. Anchar.n.1.notab.2. Francus n.7. idē Anchar.Clem.dudum.§. Statuimus, notab.1.de ſepult. Abb.Clem. 1.de priuileg.n.11. Henric.c.Ne pro dilatione, n. 3. de pœnitent. & remiſ. Alberi.in ſuo dictionario, lit.V.verb. Vicarius, verſ. Vicarius etiam Epiſcopi, Beroius conſ.22.n.11.vol.1. Sotus 4.d.18.q.4.a.3. verſ.Circa conceſſiones. Fr. Alexander in ſum.1.p.c.3.de poteſt.confeſſoris n.14. Iac.Sbrozius l.2.de vicario Epiſc.q.13.n.2. & q.14.n.3. & q.15.n.2.* Et nec poſſe ipſum vicarium generalem Epiſcopi audire confeſſiones, ſine licentia Epiſcopi ſpeciali, videntur tenere *Hoſtien. Abb. Beroius, Fr. Alexand. proxime citati*, aiunt enim in his ſpiritualibus nullā habere poteſtatē vicariū, ſed in ſolis cōtentioſis. Et tenet expreſsè *Iac. Sbrozius q.14. proxime citata n.3.* Et hæc ſent. eſt ſatis probabilis.

15 II. Sent. probabilior, ait poſſe vicarium generalem Epiſcopi ex officio audire confeſſiones, & aliis licentiam audiendi concedere in tota diœceſi: & ita comprehendi nomine proprij ſacerdotis, in *c.Omnis vtriuſque ſexus, de pœnitent. & remiſſ.* Prob. primò, quia eſt ordinarius, & verè prælatus in tota diœceſi, parochiſque ſuperior: ergo poteſt ex officio audire confeſſiones, & id committere. 1. quia cum cō ſtituat vnum tribunal cum Epiſcopo, eiúſque perſonam repræſentet, *c.2.de conſuetud.in 6. & c.Romana, de appellat.in 6.* approbatus ab Epiſcopi vicario, cenſetur approbatus ab Epiſcopo: quod amplius nu.ſeq.in ſolut.ad 2.argum.oſtendemus. Hanc tenent *Hoſtien.d.c.Omnis vtriuſque ſexus, ſuper ver. A proprio ſacerdote, Ioan. Andr.ibi n.12. Anton. n.37. Anchar.n.8. Cardin.n.5. Abb.n.12. Henric.n.28. Rebuf. ſuper verb. Proprio ſacerdoti, verſ. Poterunt etiam religioſi, idem Cardin. Clem. Dudum, de ſepult.§. Extra ciuitatem, q.5. Roſella Confeſſio ſacramentalis 3.n.1. Angel.Confeſſio 3.n.3. Syluest. Confeſſor 1.q.1. Ripa de remediis ad curand.peſtem, §. Sed quia vſu videmus, n.32. Iacobus de Cochis in repetit.d.c.Omnis vtriuſque ſexus, nu. 115. Nauar.* dicens nullū id negare. *c. Placuit, de pœnit.d.6. n.62.verſ. Infertur & tertio, Greg.Lop.l.21.verb.Otro ſuperlado, c.4.p.1.* Et ex Theologis, *Gabriel 4.d.17.q.2.a.1.ad fin. Palacios 4.d.17.diſp.7.f.266.col.1.verſ. Præter hæc. Enriquez l.6.de pœni. c.13.n.3. in comment. lit.M.* Ad idem ſunt alij DD. qui, cum *Clem.1.de priuileg.* excommunicentur religioſi miniſtrantes Euchariſtiam, extremam vnctionem, vel ſolemnizantes matrimonium abſque parochi licentia: aiunt hunc qui poteſt prædictam licentiam concedere, eſſe Epiſcopum, eiúſque vicarium generalem, & proprium parochum. Hi ſunt *Cardin.ea Clem.1.q.20. Anchar.ibi, q.7. Bonifacius ibi, num. 34. Roſella Abſolutio 1.n.43. Angel.Excommunicatio 5.caſu 12.n.6. Syluest.Excommunicatio 7.caſu 14.dub.11.n.39. Tabiena Excommunicatio 5.caſu 11.q.3.n.4. Nauar.ſum.c.27.nu.102. & lib. 4.conſ.in 1.edit.t.de ſponſal.conſ.47.n.1.in 2.tr.de cland. deſponſ. conſ.14.n.1.* Et ex Theologis, *Caiet.ſum.verb. Excommunicatio, c.64 Suarez 3.p.q. 82.a.3.diſp.72.ſect. 3.fol. 159.col. 1.* vbi amplius dicit, Epiſcopi vicarium habere iuriſdictionem ſuperiorem circa ſacramentorum adminiſtrationem, quàm parochus. Inſuper vltra dictos authores, alij etiam docent poſſe vicarium Epiſcopi, tanquam proprium ſacerdotem, audire confeſſiones: quamuis de licentia alij concedenda non meminerint. Sic *Tabiena Abſolutio 1.n.31.notab.14. Ant. Cucus l.5.inſtitut.maior. t.4. num. 168. Margarita confeſſorum fol.8.col.2. Alcozer ſum.c.9.concl.5.f.32. Gutier.l.1.q.can.c.27.n.24. Lancelot. inſt.iuris canonici, l.2. tt. de pœnit. & remiſſ. verb. Proprio ſacerdoti, Enriquez l.6.de pœnit.c.7.n.3. Maurus Anton. Corona confeſſorum, materia de confeſſione tt. de miniſtro, nu. 50. verſ.Ex dictis ſequitur.* Et loquuntur poſt decretum *Tridētini ſeſſ. 23. c. 15.de reform.* vbi ſolis approbatis ab Epiſcopo permittitur audire confeſſiones, *Nauar.c.d.Placuit, in noua edit. Alcoçer, Ant.Cucus, Enriquez, Suarez, Lācelot. Maur. Anton. proximè citati.* Et expreſſe *Palacios ea diſp.7 f.266.col.2.fine, verſ. Hæc autem*, tenet etiam poſt dictum decretum poſſe vicarium generalem approbare confeſſores, ſicut Epiſcopum. Idémque dicendum eſt de vicariis capituli ſede vacante, aliorúmque prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Nam hi omnes eadem iuriſdictione, qua Epiſcoporum vicarij, gaudent: vt probaui n. 4.

Ad argum.prioris ſent. propoſita nu. 14. reſpondetur. 16
Ad 1. nego vicarium generalem Epiſcopi tantum habere iuriſdictionem in contentioſis: nam cum ſit ordinarius, & verè prælatus, ſuperiórque parochus in adminiſtratione ſacramentorum, habet etiam in his ſacramentis, & ſpiritualibus iuriſdictionē. Nec obſtat *c.2. de offic.vic.in 6.* dum enim ibi dicitur habere iuriſdictionem tantū in ciuilibus, non excludūtur ſpiritualia, ſed ſolum cauſæ criminales, de quibus cognoſcere nequit vicarius, abſque ſpeciali commiſſione. Ad 2.dico, dum petitur ibi vt confeſſarij ſint approbati ab Epiſcopo, non excludi eius vicariū generalem: quia nomine Epiſcopi, vbi non excluditur vicarius, & eſt res quæ conuenit vicario ex eius officio, intelligitur etiam eius vicarius generalis. Vt optimè docet *gloſſ.c.vn.verb. Per Epiſcop.de capellis monach.in.6.* vbi etiam *Domin.n.8.ver. Nota bene iſtam gloſſam, & ibi Francus n.4. Felin.c. Si quis contra.n.3. verſ.Sed caue, de foro cōpeten. Iac. Sbrozius l. 2. de vicario Epiſc. q.201.n.2. & q.43.n.28. & 29.* Et conſtat hoc ex *eod. Trident. ſeſſ. 24. c. 6.de reform.* vbi cum voluit vicarium excludere, expreſſit dicens, *eis tantum, non eorum vicariis ſit permiſſum.* Inſuper, quia *eodem Trident.ſeſſ.25.c.3.de reform.* dicitur ſolos Epiſcopos poſſe concedere literas excommunicationis pro rebus ablatis, & tamen id poſſe vicarios generales, no-

minéque Epiſcoporum comprehendi, docent bene *Gutier. l.1.canon.c.11.n.8.Iac.Sbrozius l.2.de vicar.epiſc.q.171.n.2.Enriquez l.13.de excommun.c.17.n.4.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.79.n.1.*contra *Bañes 2.2.q.66.a.6.f.404.col.2.id negantem.* Item cùm *ſeſſ.24. eiuſd.Tridentini c.20. de reform.* dicatur ad ſolos Epiſcopos pertinere cognitionem cauſarum matrimonialium, dicemus n. 15. cum multis, pertinere etiam ad vicarium generalem. Ad 1.confirm.dico DD.aſſerentes nomine diœceſani non comprehendi Prælatos Epiſcopo inferiores, intelligi de Prælatis non habẽtibus iuriſdictionem epiſcopalem in diœceſi, excluſis Epiſcop. Vt bene docent *gloſſ. Clem. vnica, de foro compet.verb.Diœceſanis,* vbi *Cardin. §. Per præmiſſa,q.2.n.2.Imola n.38.idem Abb.ibi n.15.& Clem.1. de vita & honeſt.clericor.n.1.& Clem.1.de iure patron.n.1.Felin. c.Cùm olim,de præſcript.n.1.verſ.Secundò limita,Couar.c.Ioannes, n.1.de teſtam.* Quod cõfirmatur ex eo, quia *illo c.Ioannes,* dicitur ad diœceſanos ſpectare, cogere teſtamẽtarios exequi teſtamentũ, & tamen cõmuniter ibi DD.tradunt ſpectare etiam ad Prælatos habentes iuriſdictionem epiſcopalem. Ita *Ioan. Andr.d.c.Ioãnes,n.9.Cardin.n.6.q.3.Anchar.n.5.fine, Abb. n.2.Barbatius col.7.Couar.n.1.Syluest.Teſtamentum 2.q.3. dict.3.Matienzo l.5.recop.4.l.14.gloſ.1.n.46.* Et ex Theologis *D.Antonin. 3.p.t.10.c.3.§.9.Molina tom.1 de iuſti.tract.2.diſp. 250.§.penult.* Similiter ergo non excludetur vicarius Epiſcopi, qui vnum tribunal cum ipſo conſtituit, eadémque perſona cenſetur. Ad 2.cõfirm.dico non excludi vicarium, eo quòd text.diœceſani licentiam poſtulet, ſed quia res ea eſt ardua, nec in generali vicariatus cõceſſione clauditur.

SVMMARIVM.

An poſſit vicarius generalis Epiſcopi aſſiſtere matrimonio, & aliis id committere, & cognoſcere de cauſis matrimonialibus? refertur opinio negans, num. 17. & ibi, ſtylus curiæ facit ius.
Contraria ſententia verior, num. 18.
An poſſint idem vicarij habentium iuriſdictionem epiſcopalem, & ordinum militarium, num. 19. Et quid de vicario foraneo, num. 20.
Soluuntur argumenta num. 21. Et explicantur c. Accedentibus, de exceſſibus prælator. & Trident. ſeſſ. 24. c. 20. de reformat.

17 QVÆSTIO III. An poſſit vicarius generalis Epiſcopi, ex proprio officio, abſque ſpeciali commiſſione, intereſſe matrimonio, & alij Sacerdoti licentiam aſſiſtendi concedere? Quidam negant poſſe. Sic *Petr.de Ledeſ.de matrim.q.45.art.5.punct.3. dub.4.f.192.* Et pro hac ſent.faciunt DD. allegati n. 14. aſſerentes vicarium Epiſcopi non eſſe proprium Sacerdotem ad excipiendas cõfeſſiones, abſque ſpeciali commiſſione: quia idemmet eſt proprius Sacerdos in vtroque caſu, (vt dixi hoc 3. l.diſp.23.n.10.) Et probatur hæc ſent. quia vicarius ex generali cõmiſſione non poteſt de cauſis matrimonialibus cognoſcere: ergo nec aliquos matrimonio copulare. Prob.antecedens ex *c. Accedentibus, de exceſſ.prælat.* vbi dicitur hanc cognitionem eſſe dignitatis epiſcopalis: & *Trident.ſeſſ.24.c.20.de reform.* dicitur ad ſolos Epiſcopos hoc pertinere: & ita docent *gloſ. d. c. Accedentibus, verb. Dignitatis, & ibi Anton.n.1.Idem Anton.c.1.de conſang.n.11.* vbi *Abb.n.11.& Præpoſ.n.5.Bertachin.tract.de Epiſcopo,l.4.p.6. q.20. Rebuff.praxi benefic. in forma vicariatus,n. 155.Lex 7.t.19.p.4.& ibi Greg.Lop.verb. A los Obiſpos.* Immò *Menoch.conſ.17.n.6.& conſ.69.n.55. & ſeq. vol. 1.* defendit cauſas matrimoniales non poſſe delegari vicario, & ducitur: quia ſtylus curiæ facit ius, vt tradunt, multis Doctoribus citatis, *Flaminius de reſign.benefic.l.1.q.2.n.8.& l.10.q.2. n.15.Anton.Cucus lib.1.inſtit.maiorum,tit.8.n. 1.* qui toto eo titulo conſulendus eſt, latè enim agit de huius ſtyli viribus. Sed ſtylus curiæ habet, vt hæ cauſæ ſolis Epiſcopis delegentur, vt docent *Ioan.Andr.c.Cauſam matrimonij, n. 2, de officio delegati,* vbi *Anton.n.2.Abb.n.1.Decius n.1.*

18 Sed multo verius eſt, poſſe ex generali inſtitutione vicariatus, intereſſe matrimonio, committeréque alij, vt interſit. Probatur primò, quia *Trident.ſeſſ.24. c.1. de matrimonio,* expreſsè dicit, poſſe aſſiſtere parochum, vel alium Sacerdotem de licentia ordinarij, ſed vicarius Epiſcopi eſt ordinarius, comprehenditúrque in decretis mentionem de ordinario facientibus: vt probaui n. 3. & 5. ergo poteſt aſſiſtere, & dare licentiam aſſiſtendi. Secundò, quia ex generali commiſſione vicariatus poteſt de cauſis matrimonialibus cognoſcere: vt habet verior ſent. & probatur ex *c.1.de frigidis, & malef.* vbi dicitur proponendam eſſe querelam coram Epiſcopo, vel eius miſſo, ad diuortium: vbi *gloſſ.verb. Miſſo,* explicat, id eſt, vicario: & *c.fin.de cognat.ſpirit.* dicitur propoſitum eſſe impedimẽtum matrimonij coram officiali Cãtuarienſi: & ſic ſupponitur eum poſſe de cauſis matrimonij cognoſcere: & docent *Hoſtien.c.Literas,de reſtit. ſpoliat. Anton.c.fin.n.2.de cognat.ſpirit.* vbi *Abbas n.4. Alex. de Neuo,n.5.Præpoſ.n.3.Anchar.c.1.de frigidis, & malef. n.6.* vbi *idem Præpoſ.n.1.Lambertinus de iure patronat.3.p.l.2.q.2.art.3. n.2.Couar.4.decret. 2.p.c.8.§.12.n.1. Anton. Cucus l.2.inſtitut. maior.tit.8.n.105.Iac.Sbrozius l.2.de vicario Epiſcopi,q.44.fine, Salzedo pract. c.73.ad fin. Anton .Gomez ſuper Bullam cruciat. c.4.q.4.n.28.* Si ergo poteſt de cauſis matrimonialibus cognoſcere, poterit à fortiori aſſiſtere matrimonio, ídque committere. Tandem, quia idem eſt proprius Sacerdos ad audiendas confeſſiones, & ad aſſiſtendum matrimonio: vt probaui hoc l.3.diſp.23. n.10. ſed vicarius generalis Epiſcopi, eſt proprius Sacerdos ad audiendas confeſſiones: vt probaui n.15. ergo & ad matrimonium. Et ita in propriis terminis tenen: hanc ſent. *Nauar.lib.4. conſ. tit.de ſponſal. in 1.edit. conſ. 47. n.1. in 2.tit. de clandeſt. deſponſat. conſ. 14.n.1. Enriquez l.11.de matrimonio,c.3.n.4.Salzedo pract. c. 75. verſ. 14.Segura direct.iudicum 2.p.c.15.n.46.& c.16.n.2.Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.n.38.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.219. n.15.* Et pro hac ſententia eſt *Flamin. de reſign. benefic. l. 3. q.11. n.20.& 21.* vbi docet quoties in Tridentino, vt *d. c. 1. de matrimonio,* mentio fit de ordinario, comprehendi nomine ordinarij, vicarium Epiſcopi.

19 Idem dicendum eſt de vicariis habentium iuriſdictionem epiſcopalem. Quia ſunt ordinarij, & nomine ordinarij comprehenduntur: vt probaui n. 4. & 5. Sic *Nauarr. num.præcedenti citatus.* Idémque de vicariis ordinum militarium in ſuis vicariis, dicendum eſt eadem ratione. Sic *Manuel 1.tomo ſummæ,2.editione,cap.219.num.15.*

20 Foraneus autem vicarius, licèt non poſſit aſſiſtere matrimonio, nec alij licentiam aſſiſtendi dare, abſque ſpeciali commiſſione: ſi tamen matrimonialium cauſarum cognitionem ab Epiſcopo delegatam habeat, poterit. Si enim poteſt de cauſa principali cognoſcere, poterit de minus principali, & acceſſoria, ac præambula: *regul.cui licet quod plus eſt, de regulis iuris in 6.* Sic *Segura directorij 2.p. cap. 15. num.46. & cap.16. num.2.*

21 Ad argumentum contrariæ ſententiæ, propoſitum num.17. dictum eſt num.18. poſſe talem vicarium de cauſis matrimonialibus cognoſcere. Nec obſtant textus dicentes ad Epiſcopos ſpectare, non enim ob id excluditur vicarius: vt probaui num.16. Nec obſtat ſtylus curiæ delegandi eas ſolis Epiſcopis. Quia ſæpe delegantur non Epiſcopis: vt docet *Abbas c.Cauſam matrimonij.num.1. de officio delegati,* & conſtat ex *c. Propoſuiſti, de probationib.* vbi delegatur cauſa matrimonialis præpoſito cuidam, qui Epiſcopus non erat: vt aduertit *ibi Decius num. 1.* & idem in multis aliis textibus, quos allegat. Et eſto non poſſet de illis cognoſcere, non ſequitur non poſſe aſſiſtere matrimonio, vel alij aſſiſtendi licentiam dare: quia parochus vtrumque poteſt: cùm tamen nequeat de cauſis matrimonialibus cognoſcere.

DISPVTATIO XXX.

An ſi vicarius Epiſcopi ſit reuocatus morte ipſius Epiſcopi, aut reuocatione facta per ipſum, dum reuocationem ignorat: aut ſit ſuſpenſa eius iuriſdictio excommunicatione Epiſcopi, validè aſſiſtat matrimonio, aliíque licentiam aſſiſtendi concedat?

SVMMARIVM.

Tripliciter poteſt vicarij iuriſdictio ceſſare, & quando ceſſat morte: refertur opinio dicens non ceſſare ipſo iure: & ita validè aſſiſtere, n.1.
Ceſſat omnino Epiſcopi morte, & geſta poſtea per ipſum ſunt nulla, 2.

Quid,

Quid, quoad negotia incepta : & qualiter in hoc differat à delegato, 3.
Quid, ſi mors non ſit intimata vicario, vel ignoret illam, cùm communiter ſciatur : aut è contrà illam norit, communiter tamen ignoretur, 4.
Quando Epiſcopus eſt excommunicatus, an ſit ſuſpenſa iuriſdictio vicarij, ita vt geſta per ipſum non valeant, refertur duplex opinio, 5.
Suſpenditur iuriſdictio vicarij, & geſta per ipſum non valent, 6.
Quid, quoad negotia cœpta, & qualiter in hoc differat à poteſtate delegati, 7.
Idem dicendum eſt, quando Epiſcopus eſt ſuſpenſus, vel interdictus denunciatus, 8.
An tunc ceſſet prorſus, vel ſuſpenſa ſit iuriſdictio vicarij, poſsítque procedere in cauſa vicario delegata, 9.
Quid, ſi Epiſcopo excommunicato vicarius aſſiſtat matrimonio, vel alij committat, num. 10. *& ibi, quid ſi Epiſcopus excommunicatus vicarium, aut parochum conſtituat, aut parochus excommunicatus vicecuratum, & ſic inſtitutus matrimonio aſſiſtat.*
Quid, ſi vicarius reuocatus ſit ab ipſo Epiſcopo, eiúſque reuocatio communiter ignoretur, licèt ipſe ſciat, vel communiter ſciatur, ipſe tamen ignoret, num. 11. *Et ibi, quid de delegato reuocato. Et iuriſdictio non aufertur ignoranti : & gratia non expirat ante reuocationem.*
An ſatis ſit qualiſcumque reuocationis notitia in ipſo vicario : refertur opinio affirmans, num 12. *& contraria, num.* 13. *Vbi quid de reuocatione delegati.*

1 TRIPLICITER poteſt vicarij poteſtas ceſſare. 1. morte ipſius Epiſcopi. 2. excommunicatione Epiſcopi. 3. per reuocationem, quia, ſcilicet, reuocatur ab Epiſcopo : de quo triplici modo reuocationis ſeorſum agendum eſt. Et primò, quando vicarij poteſtas ceſſat Epiſcopi morte: *Enriquez lib.7. de indulgent. c.21.n.5. in commento, litera S.* ait non ceſſare iuriſdictionem vicarij ipſo iure, per Epiſcopi mortem: ſed per capitulum deponi, vnde conſequẽter tenetur dicere poſſe aſſiſtere matrimonio, eámque licentiam dare, donec deponatur : at poteſt probari, quia eſt iuriſdictio ordinaria, quæ concedentis morte expirare non ſolet. Quæ ratio non vrget, quia diſp. præced. nu. 13. reſpondi id eſſe verum, quando non eſt acceſſoria ordinariæ iuriſdictioni concedentis: vt eſt iuriſdictio vicarij.

2 Ideo omnino tenendum eſt iuriſdictionem vicarij Epiſcopi, ipſo facto omnino ceſſare Epiſcopi morte : atque ita omnia poſtea per ipſum geſta, nullius eſſe momenti, tamquam geſta à priuato quodam, iuriſdictionéque carente. Prob. quia eſt prorſus idem tribunal, & reputatur eadem vtriuſque perſona. *c.2. de conſuetudine in 6. & c. Romana, de appell. in 6.* ergo cùm morte Epiſcopi ceſſet eius tribunal, ceſſabit etiam vicarij. 2. quia ideo excommunicatione Epiſcopi ſuſpenditur iuriſdictio vicarij, vt ſtatim n.6. probabo, quia eſt ſuſpẽſa iuriſdictio Epiſcopi, eiúſque tribunal. Sic tenet *gloſſ. fin. Clem. fin. de procur.* vbi *Imola n.17. Bonifac. n.38. Hoſtien. c. Quoniam* Abbas, *ad fin. de officio deleg. Archidiac. c.1. de officio vicarij, in 6. fine,* vbi *Francus n.3. Bald. l.* Aliquando, *q.10. ff. de officio proconſ.* Anton. *c. Tua nobis, de officio vicarij, n.9.* (aliàs refertur *c. Sua nobis,*) *& ibi* Anchar. *n.3.* Abb. *n.4. idem* Abb. *c. Extirpandæ, §. Quia verò, n. 14. de præben. & c. Licet, de offic. deleg. n.8. & d. c. Quoniam* Abbas, *n.10. Felinus c. Ex parte decani, n.19. verſ. Fallit octauò, de reſcript.* Alciat. *rubr. de officio ordin. n.24. Iacobus de ſancto Georgio, l. More, n.35. ff. de iuriſdict. omn. iudic. Faber inſt. de mandato, §. Item ſi adhuc, n. 5. Bertachin. in ſuo repertorio, litera V. verb. Vicarius, ſub n. 40. verſ. Vicarius Epiſcopi, & tractat. de Epiſcopo, l.4. p.7. n.6.* habetur *to. 13. tractatuum nouiorum p.2. Rebuf. c. Poſtulaſtis, notab.2. n.16. de clerico excommun. miniſtr. & praxi beneficiorum, in forma vicariatus, n.162. Syluest. verb. Vicarius, q.4. fine,* vbi *Tabiena q. 7. Armilla n.10. Maranta pract.4. p. d.5. principali, an iudicium ſit ordinariũ, n.62. Nauar. c. Nullam 18. q.2. n.22. corollario 12. ad fin. Couar. 9. practic. c.4. n.4.* Auendañ. *c. Prætor, p.1. c.3. n. 3. initio,* Auiles *c.5. Prætorũ, gloſſ. Suſpendidos, n.10.* Ant. *Cucus lib.2. inſtit. maiorũ, tt.8. n.1[illegible]. Molina lib.1. de primog. c.25. n.13. Paz pract. to.1. p.1. Tempor. 1. n.9.* Azebedo *lib.3. recopil. t.9. l.1. n.13. Flamin. l.7. de reſign. benefic. q.24. n.35. Sbrozius de vicario Epiſcopi, l. 3. q.18. n.7. & q.45. n.3. Vgolinus de cenſuris, tabula 2. c.11. §.3. n.8. Bobadilla de politica, l.2. c.16. n.145.* Et ex Theologis *D. Antonin. 3. p. t.19. c.10. §.2. Enriquez* ſibi contrarius, *lib.6. de pœnit. c.13. n.3. Lud. Lop. 1. p. inſtructorij, in 2. edit. c.284. f.792.*

3 Hæc autem reuocatio poſt mortem, eſt etiam quoad negotia cœpta: illa enim perficere nequit vicarius Epiſcopo mortuo. Quare in hoc differt à delegato, cuius poteſtas nõ expirat quoad incepta, morte delegantis, *c. Gratum, de officio deleg.* Et ratio differentiæ eſt, quia Epiſcopi, & vicarij eſt vnum & idem tribunal: non ſic autem delegantis, & delegati. Sic *Abb. c. Licet, de offic. deleg. n.8. Rebuf. praxi beneficior. t. de forma vicariatus, n.162. Bertachin. vtroque loco, Couar.* Ant. *Cucus, Sbrozius ambobus locis, relati n. præced.* Pro hac etiam parte ſunt DD. quos n.7. referam, dicentes excommunicatione Epiſcopi ſuſpendi iuriſdictionem vicarij etiam quoad negotia cœpta. Falsò tamen *Sbrozius l.3. de vicar. Epiſcopi, q.45. n.2.* aliquos refert dicentes, non expirare quoad negotia cœpta: loquuntur enim in iudice delegato.

4 Operatur autem effectum hæc reuocatio per mortem, etiam non intimata vicario. Vt docet *Felinus* cum aliis *c. Ex parte decani, n.19. verſ. Fallit octauò, de reſcript. Flamin. lib.7. de reſignat. beneficiorum, q.24. n.36.* Vtrum autem quando ignorat vicarius mortem, aut communiter ignoratur, valeant interim geſta per vicarium? dixi hoc 3. lib. diſput. 22. n. 59. valere, quando communiter ignoratur, quamuis ipſe mortis conſcius ſit: non autem, quando communiter ſcitur, licèt ipſe ignoret.

5 In II. caſu, quando ſuſpenditur iuriſdictio vicarij, excommunicatione Epiſcopi: aliqui cenſent ſuſpenſa iuriſdictione Epiſcopi per ipſius excommunicationem, valida eſſe geſta per vicarium, ſiue res ſit integra, ſiue non. Sic *Ricardus 4. d.18. a.10. q.4. Syluest. Abſolutio 2. q. 6.* Alij dicunt re non integra, minimè ſuſpendi iuriſdictionem vicarij, ſecus re integra : & ita ſolùm valere geſta per eum quoad negotia cœpta. Sic *Armilla verb. Vicarius, n.10.*

6 Cæterùm dicendum eſt, ſuſpenſa iuriſdictione Epiſcopi per ipſius excommunicationem, (quod euenit, quando eſt denunciatus, aut notorius percuſſor clerici, iuxta dicta hoc 3. lib. diſput. 22. num. 32.) ſimiliter eſſe ſuſpenſam eius vicarij iuriſdictionem: atque ita ſicut geſta tunc per Epiſcopum pertinentia ad iuriſdictionem, ſunt irrita, ſimiliter dicendum eſt de geſtis ab eius vicario generali. Quia eſt vnum & idem tribunal. Prob. ex *c.1. de officio vicarij, in 6. fine, ibi, Ea tamen quæ ipſi gerendo huiuſmodi vices, agunt eo totaliter excommunicato manente, ſi iuriſdictionem recipiunt tantùm ab eodem, non poſſunt obtinere vigorem.* Et ita tenent *gloſſ. ibi verb. Ipſius.* Archidiac. *ibi n.1. verb. Gerunt, in fine, Hoſtien. ibi, ſuper eodem verbo Gerunt, Ioan.* Andr. *n. 2. Anchar. n.2. & ibi Domin. n.6. verſ. In eadem gloſſ.* ibi, *Is cui, in fine illius, & ibi Franc. n.6. idem gloſſ. Clem. final. de procurat. fine,* vbi *Cardin. ad fin. q.16. & ibi* Imola *n.17. Bonifacius n.39. & idem Cardin. Clem.2. de reſcript. q.8. & ibi* Anchar. *col.1. fine, Speculator t. de iudice delegato, §. Reſtat videre, n.7.* Abb. *c. Quoniam* Abbas, *de officio deleg. n.10. Felin. c. Inſinuante, n.2. de officio deleg. Bald. c. Licet vndique, n.12. eod. t. Roman. ſingul. 626. Pariſiu. conſ. 89. n.6. vol.4. Selua beneficiorum p.2. q.14. n.6. Rebuf. praxi beneficiorum, t. de forma vicariatus, n.217. & ſuper regul. 13. cancellariæ, ſuper §. Aut vicarios perpetuos. & c. Poſtulaſtis, notab.2. n.16. de clerico excommunicato miniſtrante, Bertachinus in repertorio, litera V. verb. Vicarius, ſub n.20. verſ. Vicarij, & domini, Maranta de ordine iudiciorum, 4. p. d.5. principali, an iudicium ſit ordinarium, n.70. Syluest. verb. Vicarius, q.4. dict. 4. & Tabiena n. 8.* Ant. *Cucus lib.2. inſtitut. maior. t.8. n. 134. Sbrozius de vicario Epiſcopi, l.3. q.17. n.1. Gutier. q. canon. l.1. c.1. n.83. & 84. Vgolinus de cenſuris, tabula 2. c.11. §.3. n.8.* Et ex Theologis *D. Antonin. 3. p. t.19. c.10. §.2.*

7 Quod verum eſt, etiam quoad negotia cœpta, ante Epiſcopi excommunicationem : in quo differt vicarius à delegato, cuius poteſtas non ſuſpenditur per delegantis excommunicationem, ſaltem quoad negotia cœpta. Cuius differentiæ rationem conſtitui num. 3. Sic *Hoſtien. Ioan. Andr. Domin. Anchar. Francus, Taibena locis præced. n. alleg.*

8 Idem dicendum eſt, quando Epiſcopus eſt interdictus, vel ſuſpenſus, ob eamdem rationem. Sic *Pariſ. conſ. 89. n.10. fine, vol.4. Bertachin. tract. de Epiſc. l.4. p.5. n.69. Rebuf. praxi beneficior. tt. de forma vicariatus, n.217. Ant. Cucus l.2. inſtitut. maior. t.8. n.134. Sbrozius l.3. de vicar. Epiſc. q. 17. n. 4.* Intellige hodie poſt Concilium Conſtantienſe, quando eſt denunciatus, nam ante denunciationem retinet iuriſdictionem.

9 Quamuis autem excommunicato Epiſcopo iuriſdictio vicarij ſuſpendatur, adhuc tamen verus vicarius manet, retinétque iuriſdictionem habitualem, ſicut & ipſe Epiſcopus. Vnde fit, vt ſi cauſa delegetur ab alio, vicario Epiſcopi, non ſuſpendatur cognitio huius cauſæ per excommunicationem Epiſcopi: cùm ex vna parte verus vicarius ſit, & ex altera, iuriſdictio in ea cauſa non dimanet ab Epiſcopo. Sic *Paulus Clem. 2. de reſcript. & ibi Card. q. 8. Anchar. col. 1. fine, Felin. c. Inſinuante, n. 2. de offic. deleg. Sbrozius de officio vicarij, lib. 5. q. 17. n. 10.*

10 Ex dictis infertur, quid dicendum ſit in ea quæſtione, an ſuſpenſa iuriſdictione Epiſcopi per excommunicationem, aut ſuſpenſionem denunciatam, poſſit eius vicarius validè intereſſe matrimonio, aliúque id committere? Dicendum enim eſt vtrumque poſſe, quia neutrum eſt actus iuriſdictionis, (vt diximus hoc 3. l. diſp. 21. n. 4. & 7.) qui verò cenſent eſſe actum iuriſdictionis, neceſſariò tenentur dicere, non valere: quia vſus iuriſdictionis ſuſpenſus tunc eſt. Si tamen Epiſcopus ſuſpenſus, vel interdictus, vel excommunicatus denunciatus, aut notorius clerici percuſſor, inſtitueret vicarium, aut parochum, aut parochus excommunicatus, vicecuratum, illéque aſſiſteret matrimonio, vel alij committeret, nihil valeret: quia illa inſtitutio eſt manifeſtus actus iuriſdictionis, & proinde facta à ſic excommunicato, nihil valet: quare ille aſſiſtens matrimonio, non eſſet verus vicarius, parochus, aut vicecuratus. Quòd ſi replices, licentiam aſſiſtendi conceſſam per Epiſcopum, aut parochum ſic excommunicatum, validam eſſe: eo autem ipſo quòd vicarium, aut vicecuratum inſtituunt, virtute conferre illis licentiam aſſiſtendi matrimonio: ergo ſi aſſiſtant, validum erit matrimonium. Reſp. minimè conferre talem licentiam directè, ſed indirectè, conſequutiuè, & acceſſoriè, in quantum ſcilicet conferunt officium vicarij, parochi, aut vicecurati, quorum officio annexum eſt, intereſſe matrimonio: quare cùm principalis collatio officij, inualida ſit, corruet acceſſorium: *Regul. Cùm principalis, 138. ff. de regul. iur.*

11 In 3. caſu, quando ſcilicet vicarius eſt reuocatus ab ipſo Epiſcopo: ſi reuocatio nota ſit vicario, nec cõmunis error adeſt, manifeſtũ eſt geſta per ipſum eſſe irrita: quare ſi matrimonio interſit, vel alij committat, nil valere. Quia iuriſdictione prorſus caret: quando autem eſſet communis error reuocationis, etiam ipſo illius conſcio, dixi hoc 3. l. diſp. 22. n. 59. valere geſta per ipſum: per *l. Barbarius, ff. de offic. prætor.* Si autem ipſe reuocationem ignoret, quamuis non ſit cõmunis error, valent geſta per ipſum, donec ipſi reuocatio intimetur. Per *l. Si fortè, 17. ff. de offic. præſid.* ibi, *Si fortè præſes prouinciæ manumiſerit, vel tutorem dederit, priúſque cognouerit ſucceſſorem aduenisse, erunt & hæc rata.* Vbi *gloſſ. verb. Cognouerit*, ait, *vſque ad cuius aduentum durat eius iuriſdictio.* Hoc eſt contra aliquos, quos refert *Boërius deciſ. 347. n. 12. & 13.* dicentes non valere geſta poſt reuocationem, etiam vicario non intimatam: cum quibus ſẽtit dicens eſſe communem ſententiam *Alberic. l. More, nu. 22. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* ſed nõ loquitur in vicario Epiſcopi, ſed in delegato. Noſtram tamen ſententiam tenent *Boërius ibi. Selua beneficiorum 2. p. q. 14. n. 13. Bertach. in repertorio, lit. V. verb. Vicarius, ſub num. 70. verſ. Vicarius Epiſcopi primus, & lit. C. verb. Collatio, ſub n. 50. verſ. Collatio beneficij facta à vicario. Rebuff. praxi benefic. tit. de forma vicariatus, nu. 210. Roland. conſil. 46. nu. 28. vol. 1. Sbrozius* multos referens, *l. 3. de vicario epiſc. q. 36. n. 6. & ſeq. Flaminius lib. 7. de reſign. benefic. q. 24. n. 41. Ant. Cucus l. 2. inſtitut. maior. tit. 8. n. 146. Anaſt. Germonius de indultis, §. Tibi quoad vixeris, n. 60. & ſeq.* Pro hac etiam ſententia ſunt *Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, n. 18. ff. de offic. prætor. & ibi Bald. 2. lectura, n. 28.* vbi docent iuriſdictionem nõ adimi ignoranti. Fauent etiam *gloſſ. c. Auditis, de procurat. verb. Ad illum,* docens non ceſſare iuriſdictionem iudicis, donec certior reddatur de reuocatione: & *Abb. c. Audita, nu. 13. de reſtit. ſpoliat.* dicens valere proceſſum factum à iudicibus reuocatis, ante reuocationis certificationem, quando reuocatio eſt in præiudicium tertij. Et *Alberic.* ſibi contrarius *d. l. Barbarius, n. 30. & l. Mandatum, n. 10. C. mandati,* docens etiam in iudice delegato exigi iure canonico reuocationis notitiam: quod idem de delegato aſſerũt *Ricardus 4. d. 18. art. 4. q. 5. Roſella, Excommunicatio, 6. n. 46. Menoch. de arbitra l. 2. centuria 2. caſu 185. n. 40. & ſeq.* Et ſubdunt *Ricardus, & Roſella,* aliquos probabiliter limitare, niſi delegans expreſſerit nolle valere ex tunc, quando reuocat. Et tandem pro eadem parte ſunt *Syluest. verb. Gratia, q. 2. n. 4.* vbi *Armilla n. 6. Enriquez lib. 6. de pœnitentia, c. 7. num. 2. in commento, lit. G.* vbi cenſent gratiam conceſſam non expirare ante reuocationis notitiam. Aliqui temperant, niſi culpa ſua reuocetur vicarius, dicentes tunc non oportere, vt intimetur vicario reuocatio. Sic *Selua beneficiorum 3. p. q. 14. n. 13.* Sed meliùs *Ant. Cucus lib. 2. inſtitutionum maior. tit. 8. n. 149.* docet neceſſariam eſſe tunc reuocationis intimationem: ne culpa vicarij aliis noceat.

Difficultas autem eſt, an ſatis ſit qualiſcumque notitia reuocationis in vicario, vt ſi fide dignus caſu nouit reuocationem, certiorémque faciat vicarium? Quidam aſſerunt ſatis eſſe: per *l. Si fortè, 17. ff. de offic. præſid.* vbi ſolùm dicitur valere geſta, priuſquam cognouerit præſes aduentum ſecundi: ergo ſatis eſt, quouis modo cognoſcat. Sic *gloſſ. Clem. Cauſam, de electione, verb. Plena, & c. Cupientes, verb. Notitiam, de electione, in 6.* vbi *Archid. n. 3. verſ. Notitiam, Domin. ibi, §. Hac generali, n. 7. Francus ibi, in principio, n. 5. Calderinus rubr. de offic. Vicarij conſil. 4. Felinus c. Cæterum, n. 11. de reſcript. Bertachinus tract. de Epiſcopo, p. 7. lib. 4. q. 21. Sbrozius de vicario Epiſcopi, l. 3. q. 33. n. 10.* & hanc partem tenuiſſe Senatum Burdegalenſem refert *Boërius deciſ. 347. n. 15.*

Verius tamen eſt exigi, vt certior fiat vicarius de reuo- 13
catione, per ipſum Epiſcopũ, aut eius epiſtolam, aut alium nomine eius, vt per eius procuratorem, vel nunciũ ab ipſo ad id deſtinatum. Nam per eaſdem cauſas res naſcitur, & diſſoluitur, *c. 1. de reg. iur.* ſed conſtitutio vicarij exigit vnionem voluntatũ Epiſcopi cõſtituentis, & vicarij acceptantis, quæ acceptatio exigit notitiam talis inſtitutionis per nuncium ab ipſo Epiſcopo deſtinatum: vt in alio ſimili probaui l. 1. diſp. 6. n. 28. ergo ſimiliter diſſolutio, & reuocatio exigit reuocationem conſtituentis, & notitiam reuocationis per nuncium deſtinatũ, Epiſcopíque nomine notificantem. Sic docet *Boërius ea deciſ. 347. à n. 14. vſque ad 18. Rebuff. praxi beneficior. tit. de forma vicariatus, n. 212. Ant. Cucus l. 2. inſtitut. maior. tit. 8. n. 147.* Idémque eadem ratione dicendum eſt de reuocatione delegati, quam intimari neceſſe eſſe probaui n. 11. hæc enim intimatio debet eſſe per nuncium ad id deſtinatum, ſicut & ipſius delegati cõſtitutio.

DISPVTATIO XXXI.

An non tantùm parochi proprietarij, qui habent beneficium parochiale: ſed parochi delegati, quos Epiſcopi conſtituunt, & ad nutum ipſius amoueri poſſunt, & vicecurati inſtituti à parochis proprietariis, poſſunt alteri Sacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere?

SVMMARIVM.

Ordinarius poteſt delegare, non autem delegatus, niſi ſit Principis ſupremi, num. 1.

Delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, reputatur ordinarius, & poteſt ſubdelegare, 2.

Non poteſt totam ſuam iuriſdictionem delegare, ſed vnam, vel alteram cauſam, 3.

Quis dicatur delegatus ad vniuerſitatem cauſarum: & quis ad generalitatem? & an hic poſſit ſubdelegare, 4.

An quicumque delegatus poſſit ſubdelegare, quando ordinarius delegans conceſſit ſibi hanc facultatem? refertur opinio negans, num. 5. & contraria verior, num. 6. & explicatur l. 1. ff. de officio eius, quando quæ ſpecialiter conceduntur à lege iudicibus ordinariis, non poſſint per ipſos delegari.

An ſatis ſit licentia tacita ordinarij, vt delegatus ſubdeleget? & quando hæc contingat, 7.

An poſſit ordinarius concedere delegato, vt nomine ſuo ſubdeleget? 8.

An poſſit delegatus ſubdelegare, cum poteſtate ſubdelegandi, inſtar ordinarij? 9.

Delegatus inferioris Principe ad vnam cauſam, an poſſit articulum illius cauſæ ſubdelegare, num. 10. & ibi explicatur c. Cùm Bertoldus, de ſentent. & re iudic.

Ordinarius an poſſit totam ſuam iuriſdictionem alteri committere, & parochus in conſulto Epiſcopo vicecuratum inſtituere, 11.

Parochi proprietarij poſſunt dare alteri facultatem aſſiſtendi matrimonio, cum facultate ſubdelegandi, 12.

Parochi non proprietarij poſſunt licentiam aſſiſtendi matrimonio alij ſacerdoti concedere, 13.

Quid, ſi ad breue tempus ab Epiſcopo, vel parocho proprietario inſtituantur? 14.

An parochi non proprietarij poſſint ad breue tempus vicecuratum inſtituere, 15.

An hic delegatus à parocho non proprietario, poſſit alij licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere? 16.

Parochi non proprietarij an poſſint dare licentiam aſſiſtendi matrimonio, cum poteſtate ſubdelegandi? 17.

An poſſint ſuo delegato ſic dicere, Ex nunc concedimus licentiam illi ſacerdoti, quem tu elegeris? *n.* 18. *Et ibi explicatur, an iuriſdictio poſſit eſſe incerta?*

Quando parochus præſens aſſumit vicarium, an hic vicarius poſſit delegare? 19.

An ſi Epiſcopus, vel eius vicarius committat ſacerdoti, vt recipiat informationem, & teſtes de habilitate aliquorum ad matrim. & poſtea eos habiles repertos matrimonio iungat, poſſit hic ſacerdos delegare? 20.

Sacerdos delegatus ad aſſiſtendum alicui matrimonio, an poſſit ſubdelegare? & quid, ſi ſit delegatus ad aſſiſtendum omnibus matrimoniis parochiæ, vel tali tempore occurrentibus? 21.

1

VT clarior reddatur huius diſput. deciſio, oportet aliquot præmittere fundamenta. I. eſt, hoc diſtat inter ordinarium, & delegatum: quod ille, cum iure proprio, & in ſe ipſo iuriſdictionem radicatam habeat, poteſt delegare: hic autem, cum nihil proprium habeat, ſed alienæ iuriſdictionis vſum, non poteſt delegare: excepto delegato ſupremi principis. I. pars, nempe, ordinarium poſſe delegare, habetur expreſſe *l. More. ff. de iuriſd. omn. iudi. & l. Cognitio. §. Cum propriam. ff. de offic. eius, & c. Cum Epiſcopus, de offic. ordin. in 6.* II. pars, nempe delegatum non poſſe ſubdelegare, habetur *l. fin. ff. de offic. eius, & l. Iudice C. de iudiciis.* III. autem pars, ſcilicet, eſſe ſpeciale in delegato principis, poſſe ſubdelegare, habetur *c. fin. de offic. deleg. init. & c. Cum*
2 *cauſam, de appellat. & d. l. A iudice, & l. 19. tit. 4. p. 3.*

II. Fundamentum eſt, delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, reputatur quaſi ordinarius, & ſubinde delegare poteſt. Sic colligitur ex *l. 1. §. Ab eo. ff. quis, & à quo,* ibi, *Ab eo cui quis mandauit iuriſdictionem, non ipſe prouocabitur: nam & generaliter is erit prouocandus ab eo cui mandata eſt iuriſdictio, qui prouocaretur ab eo qui mandauit iuriſdictionem.* Vbi textus docet, cum quis delegatus ſubdelegauit, eſſe appellandum ad primum delegantem: atque ita ſupponit poſſe delegatum ſubdelegare: vbi *gloſſ. verb. Non ipſe, & verb. Ab eo,* explicat de delegato ad vniuerſitatem cauſarum: idem tenet *gloſſ. l. A iudice. verb. Non habet, C. de iudiciis, & c. Cũ cauſam, de appellat. verb. Delegatus: Hoſtien. c. fi. do offic. ordin. paulo poſt princ. & d. c. Cum causã, verb. Delegare, Ioan. Andr. c. Omnis, de pœniten. & remiſ. n. 31. verſ. In gloſſa exequutionem. Anton. c. Super quæſtionum. §. Si vero, n. 17. de officio delega.* vbi *Imola n. 24. Felin. n. 17. Abb. d. c. Cum cauſam, n. 12. & c. Cum Bertoldus, n. 20. de ſenten. & re iudic. Alex. de Neuo d. c. Cum cauſam, n. 24. Barto. l. More, n. 11. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* vbi *Alex. n. 26. Cacialupus n. 22. Bald. l. Solet, n. 1. ff. eod. t.* vbi *Angel. n. 1. Alex. n. 6. fine Alberic. l. A iudice, n. 1. C. de iudiciis,* vbi *Salicet n. 2. Alex. n. 7. Bolognetus l. 1. n. 40. fine. ff. de offic. eius, Bertach. in repert. lit. D. verb. Delegatus ad cauſam vnam, ante n. 10. Hẽric. c. fin. de offic. deleg. n. 7. Villalobos in commun. lit. D. n. 57. Maranta pract. 4. p. diſc. principali, an iudicium ſit ordinarium, n. 27. & 55. Roſella verb. Delegare, init. Angel. verb. Delegatus, n. 6.* vbi *Sylueſt. q. 8. dict. 3. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 11. q. 3. n. 4. Nauar. poſt lib. 5. conſil. in 1. edit. addit. ad l. 1. t. de offic. ordinarij. conſ. vlt. fine. Couar.* alios referens *3. Var. c. 20. n. 11. Mandoſ. reg. 4. Cancellar. q. 3. n. 4. Azebedo l. 3. recop. t. 9. in rubr. n. 14. Vgolinus de cenſuris, tabula 1. c. 8. n. 3.* Et ex Theologis, *Enriquez l. 6. de pœniten. c. 7. n. 3. in comment. lit. N. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. in 2. edit. c. 284. f. 797.* Et eſt communiſſima ſententia: quãuis non deſint authores oppoſitum ſentientes, nempe, ſubdelegare non poſſe: vt ſunt *Decius c. Cum cauſam, n. 29. & 30. de appellatio. Curtius d. l. More, n. 67. & alij.*

Intellige tamen, delegatum ad vniuerſitatem cauſarum poſſe vnam vel alteram cauſam ſubdelegare, non tamen vniuerſam ſuam delegationem. Quia etiam ordinarius id non poſſet, inconſulto principe: vt dicemus n. 11. Sic *gloſſ. c. Cum cauſam, verb. Delegatus, de appellat.* vbi *Anton. n. 11. Alex. de Neuo n. 26. Abb. c. Cum Bertoldus n. 20. de ſent. & re iud. Alex. l. A iudice, n. 8. C. de iudic.* vbi *Iaſon n. 8. Bart. Ioan. Andr. Bald. Alberic. Marant. Roſella, Sylueſt. Couar. Azebedo, Vgolinus, Lud. Lop. num. præcedenti allegati.*

III. Fundamentum ſit, quis dicatur delegatus ad vniuerſitatem cauſarum? Talis enim dicitur, quando ei genus cauſarum committitur, ſub vno nomine collectiuo, quamuis non ſit generaliſſimum, ſed ſubalternum, licet ſit reſtrictum quoad tempus, vt ſi committantur cauſæ tali anno occurrentes, vel quoad quantitatem, vt cauſæ 10. librarum, & infra, vel quoad locum, vt cauſæ talis loci. Sic *Barto. l. Legatus, n. 4. ff. de offic. procon. Azebedo l. 3. recopil. t. 9. l. 1. n. 5.* Vnde infertur eſſe delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, quando commiſſio eſt vniuerſalis quoad cauſas, ſpecialis autem quoad locum: vt ſi committantur omnes cauſæ talis territorij. Sic *Bart. & Azebedo proxime citati. Bald. d. l. Solet, n. 1. & ibi Angel. n. 1. & Alex. n. 9. Idem Bal. l. A iudice. n. 4. & ibi, Salicet. n... C. de iudic. Bertachin. in repertor. lit. D. verb. Delegatus ad vnam cauſam, ante n. 10.* Idem dicendum eſt, quando indefinitè cauſæ talis territorij delegarentur. Sic *Salicet. eod. n. 3.* Idem quando delegatio eſt vniuerſalis reſpectu perſonarum, licet non quoad cauſas: vt ſi omnes cauſæ mutuæ talis territorij aliqui delegentur. Quia cauſa mutui eſt genus, multas ſub ſe continens ſpecies. Sic *Bald. d. l. Solet n. 1. q. 4.* vbi *Alex. n. 9. Socin. d. l. More, n. 40. Bertachin. proxime allegatus.* Idem dicendum eſt, quando delegatio eſt vniuerſalis quoad cauſas & perſonas. Hoc eſt contra *Bald. l. A iudice, n. 4. C. de iud. & ibi Iaſõ n. 8. & Azebedo lib. 3. recop. t. 9. l. 1. n. 4.* vbi dicunt non eſſe delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, niſi territorij mentio fiat: ſed verius eſt eam mẽtionem neceſſariam non eſſe, & ita tenent *Bartol. d. l. Legatus, n. 4. Socin. d. l. More, n. 38.* Difficultas autem eſt, quando delegatio eſt generalis quoad cauſas, ſpecialis vero, & coarctata reſpectu perſonarum: vt ſi committantur omnes cauſæ, quæ vertuntur inter Titium, & Seium. Nam *Bart. d. l. Legatus, n. 4.* licet aliquantulum dubius, tenet hunc eſſe delegatum quoad vniuerſitatem cauſarum: idem *Oroſcius d. l. Legatus, numero 10. & 11.* Quia hæc commiſſio eſt generalis in genere ſubalterno, & poteſt recipere augmentum, & diminutionem, quæ eſt inter cauſas. Item quia (vt proxime diximus) quando commiſſio eſt coarctata quoad locum, tempus, vel quantitatem, conſtituit delegatum quoad vniuerſitatẽ cauſarum: ergo quando eſt coarctata quoad perſonas: non enim inuenitur congrua differentiæ ratio. Sed verius eſt, non eſſe delegatum quoad vniuerſitatem cauſarum, ſed tantum quoad generalitatem cauſarum. Quia cum limitatur tempus, vel locus, vel quãtitas, vniuerſalior eſt cognitio, & commiſſio, quam cum limitantur perſonæ: nam in priori caſu, plura poſſent eſſe negotia, & omnia eo tempore, vel in eo loco, vel in ea quantitate, occurrentia committuntur: in poſteriori autem, multo pauciora negotia occurrunt. Sic *Guillerm. l. A iudice, C. de iudicis,* vbi *Bald. n. 4. Salicet. n. 3. idem Bald. d. l. Solet. n. 1. q. 3.* vbi *Angel. n. 1. & Alex.* dicens eſſe commun. ſent. *n. 9. Socin. d. l. More, n. 41. Bertachin. proximè citatus, Azebedo l. 3. recop. t. 9. l. 1. n. 4. & 5.* Quando autem commiſſio eſt certarum cauſarum, inter certas perſonas, vel certarum cauſarum limitato numero, in tali caſtro, eſt commiſſio ſpecialis: vt ſi delegentur decem cauſæ talis territorij. Sic *Bald. d. l. Solet, n. 1. q. 2. & ibi Angel. n. 1. Socin. d. l. More, n. 42. & 43.* Vtrum autem delegatus ad generalitatem cauſarum poſſit vnam ſubdelegare? affirmat *Azebedo l. 3. recop. t. 9. rubr. n. 14.* Et poteſt probari ex doctrina *Bart. l. More, n. 11. ff. de iuriſd. omn. iudic.* dicentis delegatum ad vnam cauſam, poſſe quendam articulum illius cauſæ ſubdelegare: ergo ſimiliter delegatus ad plures cauſas, poterit vnam. Sed hæc doctrina in nullo iure probatur: & ideò dicendum eſt non poſſe vnam cauſam ſubdelegare: & ita tenent *Angel. l. Solet. n. 1. ff. de iuriſd. omn. iudi. Salicet. l. A iudice, n. 4. C. de*

iudiciis, Henric.c.fin.n.8.de offic.delega. Nec confert doctrina Bartoli, quia communiter reprobatur, niſi intelligatur cum quadam limitatione: vt dicemus num. 10.

5 IV. Fundamentum eſt. Non modica verſatur difficultas, an delegatus inferioris principe, qui non eſt ad vniuerſitatem cauſarum, poſſit ſubdelegare, quando ordinarius delegans conceſſit illi ſubdelegãdi poteſtatem? Quidam negant poſſe ſubdelegare. Quia, quæ lege conceduntur ſpecialiter, ſeu in priuilegiũ, iudicibus ordinariis, non poſſunt per eos transferri in alios, l.1.in princ.ſecundum commun. intellectũ.ff. de offic.eius, ſed poteſtas delegandi, ſpecialiter conceditur ordinariis, l.More ff.de iuriſd. omn.iudic. ergo non poſſunt hanc facultatem transferre in delegatum, conceſſa illi ſubdelegandi poteſtate. Sic videtur tenere gloſſ.c.Super.quæſt.§.Porro, verb.Transfert, de offic.deleg. & dicit forte eſſe verius Imola ibi, n.21. idem tenet Cardin.Clem.1.q.12.de offic.delega. Alex.l. A iudice, n.9.C.de iudiciis, Bolognetus l.1.n.39. & 40 ff.de offic.eius, limitans quando abſque cauſa iuſta hanc facultatem concederet ordinarius: Francus cap. Is cui, fine, de offic.deleg.in 6. & re vera idem tenet Dominicus ibi, fine, quamuis enim cum diſtinctione loquatur, at re vera tenet non poſſe delegatum ex facultate ordinarij ſubdelegare, ſed tantum aſſignare perſonam, cui ordinarius delegauit: & hanc ſententiam dicit forte eſſe veriorem Cacialupus l. More. n. 10. ff. de iuriſdict. omn. iud.

6 Verum tenendum eſt poſſe. Quia tunc non videtur ipſe delegatus ſubdelegare, ſed ordinarius delegans: iuxta l. Vnum ex familia, §.Si de Falcidia, ff. de legat. vbi habetur, eligentem iuſſu teſtatoris, nullum beneficium conferre, quia non ipſe, ſed teſtator iubens conferre cẽſetur. Solet etiam probari ex l. Non diſtinguemus, §.fin.ff.de recept.arbit. ibi, idque delegari non poſſe, niſi ad hoc compromiſſum ſit. Vbi decernitur arbitrum delegare non poſſe, niſi hoc commiſſum ſibi ſit: ſicut ergo arbiter, eo quod ex conſenſu partium iuriſdictionem recipit, poteſt ipſimet partibus, quæ ſibi iuriſdictionem conferunt, conſenſum præſtantibus, alij ſubdelegare: ſic delegatus, cum iuriſdictionem ex delegatione, & conſenſu ordinarij habeat, poterit ex eiuſdem conſenſu ſubdelegare. Nec obſtat ratio oppoſitæ ſententiæ, & textus, nam ea quæ ſpecialiter alicui conceduntur, non poſſunt in alium transferri, quando taliter conceduntur maioribus, vt minoribus denegentur: at quilibet ordinarius, quantumuis minimus poteſt delegare. Sic gloſſ. fin. c. Is cui, de offic.deleg.in 6. Bart.l.More, n.12.ff.de iuriſd.omn.iud. vbi Alberic.n.14. Alex.n.27. Bald.l.Solet, n.1 ff.eod.t.& l.A iudice, n.2.C.de iudic. vbi Salicet.in fin.& Iaſon n.8.& 9. dicens eſſe comm.ſent. Abb.c.cum Bertoldus, n.24.de ſent.& re indic. & c. Super quæſtionum. §. Porro, n.2. de offic. delega. vbi Felinus §. Si vero, n.18. Alex.de Neuo d.c.Cum Bertoldus, n. 57.& c. Cum cauſam, n.2.de appellat. Bertachin.in repertorio, lit. D.verb. Delegatus ſubdelegat, Maranta pract.4.p.d.5.principali, an iudicium ſit ordinarium, n.63. Roſella verb.Delegare, initio. ibi Tabiena q.1. Armilla, n.7. Angel.verb. Delegatus.n.6. & ibi Sylueſt. q. 8.dict.3. Nauar.c.Placuit.n. 70. & 7.de pœnit.d.6. Mandoſius reg.4.cancellar.q.3.n.7. Anton. Gabr.to.1.commun. in mea edit. l.4.verb.Delegatus, fol.180. Bolognetus l.1.n.40.ff. de offic. eius. Azebedo l.3.recop.t.9.in rub.n.14. & 19. vbi alios refert: Vgolin.de cenſuris, tabula 1.c.8.& n.3. Et ex Theologis, Sotus 4.d. 18.q.4.a.3.verſ.Circa conceſſiones, Metina tract.2.de confeſſione, q.de licentia vicecurati, ad alieno confitendum, fine, Compendium Mendicantium verb. Abſolutio ordinaria, quoad fratres, fin. Paſarellus in comp. Minimorum c.14, fine. Enriquez l.6.de pœnit.c.7. n.6. Barth.à Ledeſma de pœnit.dub.13.conc.1. fine, fol.792. Lud. Lop.1.p.inſtruct.2.edit.cap.284.fol.797.

7 Sufficiet autem ad hoc licentia tacita ordinarij: vt docent Alex.conſ.157.vol.2. Iaſon l. A iudice, n.9.C.de iudiciis, Felin. Maranta, Nauar.n.71.alleg.n.præced. Hæc autem tacita licentia eſt, cum delegatus ordinario ſciente, & patiente delegat. Sic Alex. Iaſon, Felin. Maranta, ibid. & conſtabit ex dicendis hoc 3. l. diſput.35.n.20. vbi dicemus hãc eſſe ratihabitionẽ de præſenti, quæ iuriſdictionem confert. Similiter erit tacita licentia, quando ex vſu aut cõiecturis ſufficientibus appareret id velle ordinariũ. Sic Nauar.eo.n.71.

Non tamen poterit ordinarius concedere poteſtatem ſubdelegandi, nomine ipſius delegati, ſic dicens, Subdelega nomine tuo. Quia poteſtas ſubdelegandi non poteſt fundari in perſona delegati. Sic Felinus c.Super quæſtionum, §.Si vero, n.18.verſ.Limita, niſi daret, de offic.deleg.

V. Fundamentum ſit, nullus delegatus etiam principis poteſt ſubdelegare, cum facultate ſubdelegandi: vnde in hoc diſtat ab ordinario, quod minimus ordinarius hoc poteſt: vt diximus n. 6. non autem ſupremus delegatus, qualis eſt principis. Hoc eſt contra Iaſonem l. A iudice, n.9. C. de iudiciis, dicentem forſan poſſe hoc delegatum principis. Sed communiter reprobatur: quia delegatus non habet facultatem vltra ſibi commiſſam, ordinarius autem habet poteſtatem vniuerſalem: ergo cum ſolum delegato principis, & ad vniuerſitatem cauſarum, reperiatur in iure conceſſum, poſſe ſubdelegare, & nullibi concedatur poſſe dare facultatem ſubdelegandi, id non poterunt. Ita tenent gloſſ.c. Super quæſtionum. §. Porro, verb. Transfert, de offic. deleg. vbi Abb.eod.§.n.2. Archid.c. Quamuis, initio, de offic.deleg. in 6. Ioan.Andr.c.Is cui, n.2.eod.tt. & lib. Alex.d.l. A iudic. n.9. Bertachin.in repertorio, lit. D. verb. Delegatus ſubdelegat, ſub n. 10. Maranta pract. 4.p.d.5.principali. an iudicium ſit ordinarium, n.63. Cacialupus l. More. n.28.ff.de iuriſd.om iudi. Tabiena, verb. Delegare q.1. Villalobos in comm.lit.D.n.55. Mãdoſius reg.4.cancellar.q.3.n.7. Ant.Gabr.to.1.comm.in mea edit.l.4.verb.Delegatus, f.180. Bolognet.l.1.n.138.ad fin.verſ. Quinto poteſt.ff.de offic. eius, Azebedo lib.3.recop.t.9.rubr.n.11. Gratian.regul. 443.n.8.

VI. Fundamentum ſit, delegatus inferioris principe ad vnam cauſam, non poteſt totam illam ſubdelegare, nec articulum iuriſdictionem continentem: poteſt tamen articulum, qui nudi miniſterij eſt, v. g. committitur alicui receptio teſtium, hic actus eſt iuriſdictionalis, cum teſtes non ſunt approbati, ſeu interrogataria non ſunt facta, tunc enim iudex deputatur ſuper receptione teſtium: vt eſt textus, iunct.gloſſ.Clem vnica, de offic. delega. at vbi omnia eſſent examinata, ita vt commiſſarius habeat nudam, & ſimplicem teſtium receptionem, eſſet actus non iuriſdictionalis. Prob. ex c.Super quæſtionum, in princ.de offic.delega. verſ.Nos autem, ibi, Si tamen delegatus à nobis, vel iudex quicunque, non tam cognitorem quam exequutorem ad aliquem certum articulum, quempiam deputauerit. Vbi quando fecit mentionem de articulo non iuriſdictionali, dixit, delegatus à nobis, vel alius quicunque iudex, quaſi quicumque iudex poſſit: quando vero meminit de articulo iuriſdictionali, non repetiit ea verba, vel alius quicumque. Idem ſolet probari ex c.Cum Bertoldus, de ſent.& re iudic. ibi, Præfatis abbatibus committentibus vices ſuas, ipſi ſubdelegati teſtes receperunt. Sed hic textus nihil probat: teſtib. Abbate ibi n.20.& 21. & Couar. 3. var.c.20.fine: nam totam cauſam delegãrunt, vt conſtat ex illis verbis, Committentibus vices ſuas: quare dicunt eam commiſſionem fuiſſe nullam, cum ſit commiſſio totius cauſæ: nec textus eam approbat, ſed ſolum narrat factum, nec de valore agit, vel eò quod litigantes id non oppoſuerunt: vel quia parum intererat de hoc tractare, cum cauſa iam ad Pontificem delata eſſet. Sic tenent gloſſ.Clem.vn.fine, de offic.delega. Specul.t.de iudice delegato.§.Iam nunc dicendum eſt, n.5. Innoc.d.c.Cum Bertoldus, n.3. Hoſtien.c.Cum cauſam, de appellat.ſuper verb.Delegare, Ioan. Andr.d.c. Cum Bertoldus, n. 19. & d c.Cum cauſam, n.8.& c. Super quæſtionum, n.39.de offic.delega. Anton.d.c.Super quæſtionum.in princ.num.47.& d. c. Cum cauſam, n.11.& d.c. Cum Bertoldus.n.13. Abb.c.Clericos.n.2.de offic.vicarij, & d.c.Cum Bertoldus, n.19. Alexand.de Neuo ibi n. 56.& d.c.Cum cauſam, n.18.& 19. Henric.c.fin.n.8.de offic. delega. Imola d.c.Cum Bertoldus, n.16.& d.c.Cum cauſam, num.8. verſ.Item aduerte, & d.c.Super quæſtionum, initio, n.12. Felin.d.c. Cum Bertoldus, n.17.& .d.c.Super quæſtionum, initio, n.4.& §.Si vero n.19. Anchar.Clem.1.n.4.de officio delega. Barto.l.Legatus, n.6.ff.de officio.procõſ. Bald.l. A iudice, C.de iudiciis, n.3. vbi, Salic.n.5. Alex.n.10. idem Alex.l. More, n.26.ff.de iuriſd.omn.iud. vbi Socin.n.44.& Cacialupus, n.23. Iaſon d.l. A iudice, n.10. Rebuf. repetitione l.vnic. notab.1.n. 23. C. de ſent. quæ pro eo quod inte-

*inte. Bertachin.in repertorio,lit.D. verb.Delegatus ad cauſã vnã, ſub n.20.Maranta de ordine iudic 4 p.d.5.principali,an iudicium ſit ordinarium,n.54. Nauar.ſum.c.27.Hiſp.n.42.Lat.n.45.& l.5. conſil.in 1.edit.t.de ſenten.excommun. conſ.15. fine.Tabiena verb. Delegare q.1. Anton.Gabr.to.1.comm.in mea edit.l.4. verb. Delegatus,fol.*180. *Auenda.c.Prætorum 1.p.c.1.n.26.verſ.Sed quid ſi à principe,Azebedo l.3.recop.t.9.in rubr.n.12. Gratian. reg.242.n* 7. Et ita intelligendi ſunt DD. aliqui, abſolute docentes delegatum inferioris principe ad vnam cauſam, poſſe ſubdelegare articulum illius. Hi ſunt *Barto. l. More.n.11. ff. de iuriſd.omn.iudi. Roſella verb.Delegare,init.Angel.verb.Delegatus,n.6.& ibi Syluеſ.q.8.dicto 3. Lud. Lop.1. p. inſtructorij 2. edit.c.284.fol.797.col.1.* Quamuis non deſint negantes poſſe etiam articulum non iuriſdictionem continentem delegare: id enim negant *Petrus,& Cynus l. A iudice,C. de iudiciis,& ibi Alberic.num.1.& 4.Bald.l.Solet,queſt.5.ff.de iuriſd. omn.iudic.* & dicit forte eſſe verius de iure, *Imola Clem. vnica,num.31.de officio deleg.*

11 Vltimum fundamentum ſit, quamuis ordinarius nequeat totam iuriſdictionem inconſulto principe delegare, *l.penult.* cum ibi notatis. *ff.de officio præſidis:* & docent *Alexand.l. A iudice,n.8.C.de iudiciis,& ibi Iaſon n.8.Felin.c. Super quæſtionum,§.Si vero,n.17.de officio delega.Maranta practica 4. p.d.5.principali,an iudicium ſit ordinarium,n.55. Azebedo l.3: recop.t.9. rubr.n.* 14. ac proinde non poterit parochus in perpetuum alteri curam demandare, inconſulto Epiſcopo, at poterit ad breue tempus, ex aliqua iuſta cauſa. Quod non poſſit in perpetuum, probatur, quia non poteſt per vicarium deſeruire Eccleſiæ, *c. Extirpandæ,§.Qui vero,de præben.* ibi, *Qui parochialem habet Eccleſiam,non per vicarium,ſed per ſeipſum illi deſeruiat.* Et *c.Cum ex eo,de elect.in 6.* vbi dicitur poſſe Epiſcopum diſpenſare cauſa ſtudij, ne parochus priori ſeptennio ſacerdotio initietur: & ſubdit hæc, *in verſ.porro, Septennio prædicto durante.Epiſcopi & ſuperiores ſolicite prouidere curent, vt per vicarios ab eis deputandos animarum cura diligenter ab eis exerceatur.* Vbi clare docetur deputare vicarium illo ſeptennio, non ad parochum, ſed ad prælatum ſpectare. Sic docent *Ioan.Andr.d.c.Cum ex eo.n.2. Anchar.Clem. 1.de officio vica.notabili 4. Abb.d.c.Extirpãdæ,in repet.§.Qui vero.n.12. Imola eod.c.n.13.fine,Cardin. Clem.1.de priuileg.q.21. iunct.q.23.* vbi *Bonifacius n.19.Palud.4.d.17.q.6.a.2.n.12.fine, Roſella verb. Vicarius,n.7.Nauar.c. Placuit,n.69.de pœnit.d.6. Greg.Lop.l.21.verb.Miſacãtanos.fin. tt.4.p.1.* Hoc autẽ breue tempus debet eſſe per ſpatium trium hebdomadarum, per *c.Si quis in clero.7.q.1.* ibi, *ſimiliter diaconus, vel preſbyter, ſi à ſua Eccleſia per tres hebdomadas abſuerit, huic damnationi ſuccumbat.* Sic *Ioan. Andr.* aſſerẽs ita definitum eſſe Bononiæ, *Abb.& Imola,ibidem.* Probatur etiam ex *Tridentſeſſ.23.cap.1. de reſidentia,verſ.Eadem omnino:* vbi decernit parochos non poſſe abeſſe, niſi per duos, aut tres menſes, & id ex licentia Epiſcopi, & relicto Vicario idoneo, & ab ipſo ordinario approbando: vbi clare per longum tempus, vt per ſpatium duorum menſium, non conceditur parocho aſſignare Vicarium. Vnde iuxta hoc intelligendus eſt *Rainerius in ſumma tit. de pœnitent.& remiſ. §. Item poſito,* quem refert, & ſequitur *Archidia.c. Cum ex eo,de electione,in 6.ante n.1.verb.Deputandos,* vbi dicunt parochum non poſſe committere curam animarum, per *c. Nullus omnino.16.q.7.* vbi præpoſitus non poteſt curam animarum tribuere: & *c. Cunctis.16.q.1.* intelligendi enim ſunt hi authores de commiſſione ad longum tempus: & textus per eos citati tantum negant poſſe parochos conferre in titulum curam animarum: ſecus de commiſſione ad breue tempus: quam poſſe facere, conſuetudo ipſa teſtis eſt: quam eſſe probabo n. 15.

12 I. Concluſio, his præmiſſis, ſit, parochus proprietarius, qui, ſcilicet, beneficium parochiale habet, poteſt delegare alteri ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio, cum facultate ſubdelegandi. Prior pars probatur, quia eſt ordinarius, hic autem delegare poteſt, vt probaui n. 1. Item, quia expreſſe dicitur in *Trident.ſeſſ.24. c.1. de matrim.* poſſe alium ſacerdotem de licentia parochi, intereſſe matrimonio. Poſterior pars etiam conſtat ex dictis n. 6. vbi probaui ordinarium poſſe delegare, cum facultate ſubdelegandi.

II. Concluſio, parochi non proprietarij qui præficiuntur toti parochiæ per Epiſcopum, vt curam eius gerant: 13 vt quia proprius parochus non eſt ſacerdos, vel quia ipſe Epiſcopus eſt immediatus parochus totius diœceſis, vt contingit Hiſpali, Cordubæ, Granatæ, & in aliis diœceſibus, in quibus non ſunt beneficia curata, poſſunt delegare aſſiſtentiam matrim. alij ſacerdoti. Hæc eſt contra *Sotum 4.d.18.q.4. a.3. verſ. Circa conceſſiones, & Barth. à Ledeſm.de pœniten.dub.13.concl.1.fine,* dicentes non poſſe delegare: eo quod delegati ſunt. Prob. concluſio, quia hi ſunt delegati ad cauſarum vniuerſitatem, iuxta tradita n.4. cum præficiantur ad omnes cauſas parochialis officij in tota parochia: tales autem delegati poſſunt vnam, vel alteram cauſam ſubdelegare: vt dixi num.2.& 3. Hanc tenent *gloſſ. Clem.1.de priuileg.verb.preſbyteri,* ibi, *Cardin.q.19.Imola n. 14. Bonifacius n.34.Rebuf.repetit.c. Omnis vtriuſque ſexus,de pœniten.& remiſſio. §. Proprio ſacerdoti,verſ. Quod eſt verum. Roſella Abſolutio 1.n.42.Angel.Excommunicatio 5. caſu 12.n.6.Syluеſ. Excommunicatio 7.caſu 14 dubio 11.n.59.Tabiena Excommunicatio 5.caſu 11.q.3.n.4.Nauar.c. Placuit, de pœniten.d.6.nu.69. & ſum. c.27.n.102. & lib.4. conſiliorum,in 1. edit.tit.de ſponſal. conſ.27.n.3.verſ.Tertio.* Et ex Theologis *Adrianus q.5.de confeſſione.dub.2. D. Anton. 3.p.t. 24. c.54.Metina tract.2.de confeſſione, q. de licentia Vicecurati ad alieno confitendum, Alcozer ſum.c.9.concl.5. fine, Enriq l.6.de pœniten. c.7.n.3. in comm. lit. N.& l. 11. de matrim. c. 3. num. 5.*

Aliqui temperant hanc concluſionem, modo Vicecurati hi ad longum tempus inſtituantur: ſecus ſi ad breue. 14 Sic *Roſella, Syluеſt v. præced.allegati, Angel.verb .Vicarius,n.8.* Sed prorſus ignoro cui fundamento innitantur. Quare dicendum eſt, hos Vicecuratos ad vniuerſitatem cauſarum ab Epiſcopo, ſiue à parocho proprietario, ob eius abſentiam ad breue tempus inſtitutos, (quod facere poſſe diximus n. 11.) delegare poſſe hanc facultatem ad vnam, vel alteram cauſam. Probatur, quia eo breui tẽpore ſunt vere parochi, & ad vniuerſitatem cauſarum delegati. Sic docẽt *Hẽricus c.Clericos, n.5.& 6.de officio Vicarij.Nauar.c.Placuit,de pœniten.d.6.n.69.70.& 74. Metina, Tabiena, Alcozer, loco n. præcedenti citato: Enriquez lib. 11.de matrim. c. 3. n. 5.*

III. Concluſio, hi parochi delegati ad vniuerſam parochiæ curam, non poſſunt alteri omnem curam, etiam ad 15 modicum tempus, dum abſunt, delegare, ſed tantum aliquas cauſas. Probatur, quia delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, ſolum poteſt vnam, vel alteram cauſam delegare: vt probaui n.3. Sic tenet *D.Tho.quodli.12.a.33.* vbi dicit vicarium non poſſe totam ſuam poteſtatem committere, ſed ſolum partem. Intellige tamen concluſionem, niſi conſuetudo eſſet, vt hi vicecurati, dum ad breue tempus abſunt, ſubſtituant aliquem miniſtraturum omnia ſacramenta in parochia. Quia Epiſcopus vicecuratos inſtituẽs, & conſcius conſuetudinis, tacens, videtur tacite dare facultatem ad eam ſubſtitutionem. Sic *Syluеſ.verb.Vicarius q. 5. Adrian.q.5.de cõfeſſione,dub.2. Metina tract. 2. de confeſ.q.de licentia vicecur. ad alieno confitendum. Nauar.c.Placuit,n.71.de pœnit.d. 6.* Vbi hanc appellat licentiam tacitam, quando ex vſu ita appareret. Et dicunt *Adrianus, & Metina* hanc conſuetudinẽ vbique ſeruari, vt vicecurati ad tempus abſẽtes, delegent alicui ſacerdoti ſacramentorum miniſterium. Tandem, quia ſtante conſuetudine, vt delegati delegent, poſſunt delegare, vt expreſſe habetur *l. Cum prætor.12. verſ. Item ĳ quibus,* & ibi tradunt ſcribentes, *ff.de iudiciis,& Alex.l. More,num.28.ff.de iuriſdic. omn. iudi. Bertachinus in repertorio, litera D. verb.delegatus ſubdelegat, paulo poſt principium.*

Hinc infertur hunc inſtitutum ad vniuerſitatem cauſa- 16 rum à vicecurato, vbi eſt conſuetudo, vt abſens talis vicecuratus ſubſtituat aliquem ad vniuerſam parochiæ curam, poſſe delegare licentiam aſſiſtendi matrimonio, aut miniſtrandi aliud ſacramentũ. Quia eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarũ, & non cenſetur delegatus illius vicecurati, is enim non poterat ſic delegare, ſed eſt delegatus ipſius ordinarij, ſcientis, & patientis eam cõſuetudinem: ea enim

ſcientia

ſcientia,& patientia eſt tacita licentia; vt dixi nu .præced.

17 IV. Concl. parochi delegati ad vniuerſitatẽ cauſarum, quamuis poſſint delegare licentiam aſſiſtendi matrimonio, vel aliud ſacramentum miniſtrandi, vt dixi in 2. concl. n. 13. at non poſſunt dare illi ſubdelegato facultatem iterum delegandi: id eſt dare licentiam, vt poſſit ille concedere alteri ſacerdoti facultatem aſſiſtendi matrimonio. Probatur ex dictis num. 9. vbi probauimus nullum delegatum poſſe delegare cum facultate ſubdelegandi.

18 Sed difficultas eſt, eſto hi delegati non poſſint delegare cum facultate ſubdelegandi, an poſſint ſuo delegato ſic dicere: Ex nunc ego do facultatem aſſiſtendi matrimonio, ſacerdoti quem tu deſignaueris? Videtur enim id fieri nõ poſſe: quia iuriſdictio non poteſt eſſe incerta: *gloſſ. c. Ad hæc, de reſcrip. verb. Elegerint*, vbi multa ad hoc comprobandum affert. Quare *Panorm. c. Quoniam. Abbas n. 9. de offic. delega. & Anaſt. Germonius de indultis, §. Hieronymo, n. 72.* docent cõmiſſionem factam canonico Cordubenſi, nihil valere, ratione incertitudinis: ergo ſimiliter in noſtro caſu, cum incerta ſit iuriſdictio, nil valebit: incertum enim eſt, quem ille delegatus deſignabit. Cæterum credo id fieri poſſe: quia tunc ipſe delegatus non facit gradum, nec cenſetur delegare, ſed eſt nudus miniſter: nec datur iuriſdictio incerta: tempore enim, quo miniſter nomine delegantis aſſignat perſonam, cui datur licentia aſſiſtendi matrim. aut miniſtrandi ſacramentum, conceditur iuriſdictio, & tunc iam perſona eſt certa, & determinata. Et hoc expreſſe tenet in alio ſimili, *Paulus c. Is cui, de offic. delega. in 6. & ibi Domin. fin.* vbi negantes ordinarium poſſe delegare, cum facultate ſubdelegandi: admittunt poſſe ſic delegare: Ex nunc delego illi, cui delegatus committit. Et reddunt rationem eandem hic adductam. Præterea, quia etiam alias concluderetur ordinarium non poſſe delegare, cum facultate ſubdelegandi. Quia incertum eſt cui ille ſubdelegabit. Cui tamen obiectioni reſpondent *Alex. l. More, n. 27. ff. de iuriſdic. omn. iudi. & Felinus c. Super quæſtionum, §. Si vero, n. 18. verſ. Ad ſecundum, de offic. delega.* eo ipſo quod delegatus nomine delegantis eligit, certificari quis ſubdelegatus ſit: ergo ſimiliter in noſtro caſu, non erit iuriſdictio incerta, ſed certa per electionem ſubſtituti: atque ita hoc non obſtabit quominus id fieri poſſit. Tandem probatur ex iis quæ dixi in alio ſimili, hoc 3. lib. diſput. 26. num. 4.

19 V. Concluſio, quando parochus præſens aſſumit vicarium locantem operas, vt illum adiuuet, hic vicarius non poteſt delegare. Quia non cenſetur illi ſuas plenas vices committere. Sic *Henric. c. Clericos n. 7. de offic. vicarij. Enriquez l. 6. de pœnit. c. 7. n. 3. in cõment. lit. N.* fauet *Nauar. c. Placuit, n. 69. de pœniten. diſt. 6.* vbi dicens vicarium parochi poſſe delegare, loquitur de vicario in abſentia parochi inſtituto.

20 VI. Concluſio, ſi Epiſcopus, aut eius vicarius generalis committat ſacerdoti, vt recipiat informationem, ac teſtes de aliquorum habilitate, vt inter ſe matrim. ineant: & informatione recepta aſſiſtat eorum matrimonio, hic ſacerdos delegatus non poterit alteri committere informationem. at ea facta poterit alteri delegare, vt aſſiſtat matrimonio illorum. Prob. ex dictis n. 10. vbi probauimus delegatum ad vnam cauſam, non poſſe ſubdelegare articulum iuriſdictionis, qualis eſt examinatio teſtium, poſſe tamen articulum nudi miniſterij: ſed intereſſe matrim. eſt articulus illius cauſæ commiſſæ, & non eſt actus iuriſdictionis, ſed nudi miniſterij: vt probaui hoc l. 3. diſp. 21. n. 4. ergo poteſt ille ſacerdos hoc committere.

21 Vltima Concl. ſacerdos delegatus ad aſſiſtendum alicui matrimonio non poteſt ſubdelegare, ſiue ſit delegatus parochi, ſiue Epiſcopi. Quia eſt delegatus ad vnam cauſam, talis autem non poteſt totam cauſam delegare, niſi principis ſupremi delegatus ſit: vt dixi nu. 1. & 10. Sic *Tabiena Excommunicatio 5. caſu 11. q. 3. n. 4.* Dixi conſulto, ad aſſiſtendum alicui matrimonio: quia ſi eſſet delegatus à parocho proprietario, vel Epiſcopo, ad aſſiſtendum omnibus matrimoniis parochiæ, licet limitetur tempus, vt tali tempore occurrentibus, eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum: iuxta tradita n. 4. vbi diximus talem eſſe, quando delegatio eſt vniuerſalis quoad perſonas, licet cauſæ, & tempus limitentur: vt ſi omnes cauſæ mutui tali anno occurrentes, in tali territorio, alicui delegentur: & ſubinde poſſet hic delegatus ſubdelegare: iuxta dicta num. 13.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrùm ſi Epiſcopus, aut conſtitutio ſynodalis interdicat parochis, dare licentiam adminiſtrandi ſacramenta, niſi approbatis ab Epiſcopo, vel ſi Epiſcopus parocho prohibeat, certos matrimonio coniungere, & ille contra has prohibitiones, det licentiam, aut coniungat, valeat matrimonium?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandum eſſe inualidum matrimonium, 1.

Quando præcipitur ordinario, vel delegato, actus ſub certa forma faciendus, quando valet illa omiſſa? n. 1. iuncto 3.

Negatio magis negat, quam affirmatio affirmat, 1.

Valet tale matrimonium. n. 2. Et tibi, multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent: & ſpeciale eſt in matrimonio, vt non cenſeatur irritum ex ſimplici prohibitione.

Soluuntur argumenta, num. 3.

VIDETVR non valere tale matrimonium. 1. quia aut 1
ille parochus non eſt proprietarius, ſed delegatus ad vniuerſitatem cauſarum: aut eſt proprietarius, & ita ordinarius. Sic I. doctrina communis habet, quotieſcumque habenti alias poteſtatem, conſtitutio iubet abſque clauſula annullatiua, actum ſub certa forma fieri, tunc actum omiſſa forma valere, quamuis contra faciens, puniendus ſit: id enim præceptũ non videtur poteſtatem ordinariam auferre, ſed tantum pertinet ad quandam directionem, vt rite, & recte actus fiat: vt irritare actum omiſſa forma factum, quando habenti poteſtatem delegatam, id præceptum imponitur: quia is non habet poteſtatem abſolutam ad illum actum, ſed limitatam: vnde ſi limites mandati excedat, corruet actus, *c. Cum dilecta, de reſcript. ad finem*, ibi, *proceſſum ipſorum. c. Venerabili, de offic. deleg. ad fin. l. Diligenter, ff. mandati.* Hanc doctrinam tradunt *gloſſ. Clem. 1. verb. Inhibentes, de iure patrona. Guillerm. Paulus, Stephanus ibi, Cardin. ibi q. 7. Anchar. notab. 3. Imola nu. 4. circa medium, verſ. Secundo caſu principali: Bonifac. ibi n. 48. 49. 50. Panor. conſ. 91. n. 6. verſ. Ad prædicta induco, l. 1, & c. Dilectus, el 2. n. 13. de præben. & c. penult. de conſtitutio. n. 5.* vbi *Deci. n. 15. Felinus* ibi alios allegans *nu. 1. ad fin. verſ. Secunda limitatio, Anchar. c. Statutum, §. fin. in princ. de reſcript. in 6. Domin. c. Quoniam, ad finem n. 9. de immunit. Eccleſiæ in 6. & ibi idem Francus fine, Ægidius deciſ. 696. ad finem, Angel. Excommunicatio 7. fine, Sylueſt. verb. Lex q. 28. fine. & Excommunicatio 7. caſu 21. dub. 10. nu. 65. & Excommunicatio. vlt. fine, Tabiena Abſolutio 3. n. 3. & 4. Nauar. ſumma c. 27. n. 37. Rota in nouiſſimis, deciſ. 750. n. 4. tom. 1. Corduba ſum. q. 18. puncto 1. dicto 2.* ergo ſi parochus delegatus contra hoc mãdatum aſſiſtat matrimonio, vel det licentiam ſacerdoti non approbato ab Epiſcopo, erit irritum. Si vero ſit parochus proprietarius, & ita ordinarius, probatur adhuc non valere matrimonium. Quia doctrina proxime citata, nempe geſta ab ordinario alias habenti facultatem, contra mandati formam, valere: limitatur quando mandatum eſt affirmatiuum, vt ſi Papa iubente Epiſcopo, vt conferat beneficium Petro, Epiſcopus conferat Ioanni: peccabit enim Epiſcopus, at tenebit collatio: ſecus quando præceptum eſt negatiuum, vt ſi Pontifex iubeat Epiſcopo, ne conferat Ioanni: tunc enim collatio erit irrita. Et ratio diuerſitatis eſt, quia mandatum negatiuum eſt vniuerſale, cui actus in contrarium geſtus directe aduerſatur: affirmatiuum autem eſt particulare, & non ita directe actus ei opponitur. Nec obſtat in affirmatiuo includi tacite negatiuum. *c. Nonne de præſumptio.* quia id contingit indirecte, & à contrario ſenſu, & ita non tam actus contra geſtus opponitur præcepto. Item quia negatio magis negat, quam affirmatio affirmet: iuxta *gloſſ. c. Cum dilectus, verb. A ſuſpenſis,*

*ſis,de conſuet.*Sic limitant *Abb.c.Dilectus,el 2 n.13. de præben. Felin.* alios referens *c.penult.n.3 de conſtit.* vbi conſulendus eſt pro aliis limitationibus,*idem Deci.ibi n.16,17.18.*& ſublimitat *n.18.* quando præceptum negatiuum, eſt factum ſimpliciter, ſecus ſi nõ ſimpliciter, ſed aliquo reſpectu expreſſo:tunc enim actus contra geſtus valet. Sed in noſtro caſu, præceptum parocho impoſitum, eſt negatiuum, & vniuerſale, nullus enim reſpectus in eo exprimitur, ſcilicet,ne interſit tali matrimonio. vel ne det licentiam non approbatis aſſiſtendi,ergo actus geſtus non ſeruata ea forma,erit nullus 2. Prob.quia contra ſuperioris prohibitionem licentia inferioris præualere non debet:ergo inualida eſt licentia aſſiſtendi matrimonio,data à parocho contra Epiſcopi præceptum, & ſubinde matrimonium aſſiſtente ſacerdote cum tali licentia,erit irritum.Et confirm. quia ſi parochus daret licentiam huiuſmodi ſacerdoti, vt intereſſet matrimonio, & Epiſcopus eã reuocaret, ſi, non obſtante reuocatione, aſſiſteret, non valeret matrimonium:ſicut ſi parochus eam reuocaret, potentior enim eſt reuocatio Epiſcopi, tanquã ſuperioris parocho:ergo idem eſt,quando contra Epiſcopi prohibitionem parochus dat licentiam, vel intereſt matrimonio. 3.prob. de parochis non proprietariis, quia hi ex tacita inſtituentis mente, & voluntate poſſunt hanc licentiam delegare:vt docent *Adrian.q.5.de confeſſ.dub.2.Metina tract.2.de cõfeſſione, q.de licentia vicecurati ad alieno fatendum, Nauarr.c.Placuit,n.70. de pœniten d.6.*ſed in hoc caſu,nõ eſt tacita voluntas ordinarij,vt hi delegent, immo expreſſa eſt cõtraria:ergo non valet talis licentia. Et confirm.quia ſi Epiſcopus inſtituẽs vicarium, aut parochus proprietarius abſens relinquens ad breue tempus vicecuratum, ſic diceret, Delego tibi omnes vices meas, præterquam vt poſſis dare licentiam aſſiſtendi matrimonio, niſi tali ſacerdoti, ſi vicecuratus daret alij ſacerdoti contra eam prohibitionem, abſque dubio licentia eſſet irrita,& matrimonium ita cõtractum: ſed idem eſt, quando prohibet aſſiſtere, aut dare licentiam, niſi approbatis: ergo licentia aliter data, eſt nulla, Tandem, quia parochus delegatus cui eſt interdictũ dare licentiam ſacerdotibus non approbatis ab epiſcopo, non eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarũ,cum cauſa illa ſibi reſeruata ſit: ergo non poteſt eam licentiam ſubdelegare, ſolus enim delegatus principis ſupremi,& delegatus inferioris ad vniuerſitatem cauſarum, poteſt ſubdelegare, vt dixi diſp.præced.n.13.& 21.& ita id matrim.nullum erit.

2 His tamen non obſtantibus, dicendum eſt matrimonium contractum coram parocho proprietario, vel delegato ad vniuerſam curam parochiæ, vel de eius licentia, coram alio ſacerdote, validum eſſe: quamuis epiſcopus iuſſerit ne tali matrimonio aſſiſtat,aut per ſe,vel conſtitutionem ſynodalem,interdixerit dare licentiam aſſiſtendi, niſi ſacerdotibus approbatis ab Epiſcopo,& is cui data eſt licentia,non ſit ex approbatis: niſi Epiſcopus aut cõſtitutio ſynodalis expreſſe addiderit decretum irritans aliter geſta.Probatur 1. ex *c.de matrim.contract.contra interd. Eccl.* ibi, *Licet enim contra interdictum Eccleſiæ ad ſecũda vota trãſire non debuerit,non tamen eſt conueniens,vt ob id ſolum ſacramentum cõiugij diſſoluatur.* Per quem textum docẽt *Decius c.2.de teſtibus n.17.verſ.Secus ſi tẽporalis ſit,& Rota in nouiſſimis.deciſ.750.n.3.vol.1.* eſſe ſpeciale in matrim.irritum minime reddi ex ſimplici prohibitione: ergo quamuis epiſcopus, aut conſtitutio ſynodalis ſimpliciter prohibeat, dum non addit decretum irritans,minimè irritabitur matrimonium. Et confirmatur, quia parochus ſiue proprietarius, ſiue delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, eo ipſo quod toti parochiæ præficitur, habet poteſtatem dandi licentiam alteri ſacerdoti ad aſſiſtendũ matrimonio, per *Trident.ſeſſ.24.c.1.de matrim.*ibi, *Qui aliter quam præſente parocho,vel alio ſacerdote de ipſius parochi licentia:*vbi nota verbum Ipſius, quod refert eumdem parochum,qui tãquam parochus poteſt aſſiſtere:qui non tãtum eſt proprietarius, ſed quicumque toti parochiæ præficitur, vt ſicut ille authoritate parochi poteſt aſſiſtere,ita & dare licentiam:ergo non credendum eſt,hanc poteſtatem auferri ſola ſimplici prohibitione abſque decreto irritanti. 2. Probatur, quia *Trident.ſeſſ.24.c.7.de matrim.*præcipit parochis,ne interſint vagorum matrimonio, niſi præmiſſa diligenti informatione & epiſcopi licentia, & tamen ſi parochus his minime ſeruatis,interſit eorum matrimonio,eſt validum, (vt probaui hoc 3.l. diſp.25. n.17.) ergo ſi coniungere aliquos matrimonio, cõtra Concilij prohibitionem,vel dare licentiam alteri, ad coniungendum abſque diligentia ibi præſcripta,non reddit illud irritum,à fortiori non reddet ſimplex epiſcopi,aut ſynodi prohibitio.3.Probatur ex declaratione Cardinalium, (quam referunt, & ſequuntur *Salzedo practic.c.73.§.Primum dubium, Petr. de Ledeſma de matrim q.45.a.5.punct.3.dubio 2.fol.190.§.Primum dubium, Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.219.n.4.*) qui rogati,an valeat matrimonium, cui intereſt parochus, non proprietarius, ſed annuus ad epiſcopi nutum amobilis, contra mandatum epiſcopi,ne quoſdam deſponſet?declararũt eſſe validum. 4.Ex *deciſ.Rotæ in nouiſſimis,deciſ.750.n.4.to.1.* vbi decidit, valuiſſe licentiam datam à parocho, aſſiſtendi matrimonio, contra formam ſynodi præcipientis, ne daretur niſi adhibito notario,& tribus teſtibus:eo quod ſynodus non addiderit clauſulam annullatiuam.5. Ex doctrina *Metinæ tract.2.de confeſſione.q.de ſacerdote alieno per parochianum eligẽdo,ad fin.Palacios 4.diſt.17.diſp.7.f.266.col.2.verſ.Rurſum etiam*, vbi docent prælato,aut ſynodo prohibente audire confeſſiones ſacerdotem non approbatum ab epiſcopo, ſi huiuſmodi ſacerdos audiat de licentia parochi ſubditos illius,valere confeſſiones. Et reddunt rationem,quia iuxta *c.Omnis vtriuſque ſexus,de pœnit.& remiſ.* poteſt quilibet ſacerdos de licentia parochi audire confeſſiones. (quod intellige ante decretum *Trident.ſeſſ.23.cap.15.de reform.*) & prohibitione illa ſimplici prælati non annullatur factum, cum ea non ſit ſuſpenſio,nec ſit clauſula irritans,& multa prohibeãtur fieri,quæ tamen facta tenent, *c.Ad Apoſtolicã de regular.*ergo ſimiliter in noſtro caſu, cũ parochus, ſiue proprietarius, ſiue delegatus., poſſit intereſſe matrim. idque committere, iuxta *Tridẽt.ſeſſ.24.c.1.de matrim.*illa ſimplex prohibitio non annullabit contra eam factum.Tandem probatur ex doctrina *Adriani 4.q.5.de confeſſione,dub.1. ad fin.* docentis prohibitionem ſuperioris ne religioſus audiat confeſſiones, arguere religioſum peccare audiendo, non tamen abſolutionem eſſe irritam, ſi de epiſcopi licẽtia confeſſiones excipiat.Et *Enriquez lib.6.de pœnitentia c.6.n.6.* vbi multos referens docet, ſi prælatus expreſſis verbis non reprobet,ſed ſolum prohibeat religioſis audire confeſſiones,non tollere approbationem à ſe, vel ab alio epiſcopo datam, & ita valere abſolutionem: ergo ſimiliter ſimplex prohibitio prælati non tollit iuriſdictionem parochi, quominus valide interſit matrimonio, & alteri ſacerdoti concedat eam licentiam.

3 Ad argumenta propoſita num.1.reſpondetur. Ad 1.dic eam doctrinam habere verum, tam in priori parte, quam in poſteriori, quando ex intentione præcipientis colligitur eum velle, id tanquam formam præcipere, & irritare actum contra geſtum:at in matrimonio, id non colligitur ex ſimplici prohibitione abſque clauſula irritanti:vt probaui n.præc.in 1.ratione. Ad 2.diſtinguo antecedẽs,quando ſuperior per præceptum ſuum intendit annullare contra geſtum ab inferiori,concedo: ſi vero id non intendit: nego:ſed præualebit licentia inferioris,ad hunc effectum, vt actus valeat, quamuis peccet inferior:& ita euenit hic, per id enim præceptum ſimplex nõ eſt viſus ſuperior velle annullare. Ad confirm.admiſſo antecedenti,nego conſequentiam: nam à ſacerdote priuato habenti licentiam vt aſſiſtat alicui matrimonio,eo ipſo quod epiſcopus aufert licentiam, manifeſte intendit vt actus contra geſtus irritus ſit: cum ille omnino maneat perſona priuata, nec ex officio id haberet: quam per ſimplex præceptum non eſt viſus auferre à parocho, qui ex officio eſt perſona publica, & habet aſſiſtere, & concedere facultatem aſſiſtendi matrimonio. Ad 3.reſpondetur, DD. illos agere de li-

centia

centia vicecurati volentis ad tempus abeſſe,& relinquentis vicarium,vt adminiſtret omnia ſacramenta:is enim vicecuratus ſolum ex tacita mente, & voluntate inſtituentis ipſum,poteſt eam facultatem delegare: nam delegatus ad vniuerſitatem cauſarum nō poteſt vniuerſitatem cauſarum,ſed vnam, vel alteram delegare, niſi expreſſam, vel tacitam licentiam habeat ab ordinario inſtituente:vt dixi diſp.præc.n.5. at vero vnum,vel alterum actum committere habet à iure, vt ibi dixi n. 3. niſi ordinarius inſtituens expreſſe ſibi reſeruet, annullans actum contra geſtum. at per illud ſimplex præceptum ne aſſiſtat, &c. non ſibi reſeruat tollens facultatem iure conceſſam. Ad confir. nego minorem, nempe idem eſſe in vtroque caſu:nam dum dicitur, Delego tibi omnem facultatem, præter hanc,manifeſte ſuperior reſeruat ſibi illum caſum, auferens poteſtatem ab inferiori:at dum ſimplicem prohibitionem ponit, id non intendit: vt late probaui n. præced. Ad vltimum, nego non eſſe delegatum ad vniuerſitatem cauſarum, reſeruatio enim vnius, vel alterius cauſæ id non tollit: vt ſi reſeruet epiſcopus parocho aliquot peccata:præterea non cenſetur reſeruare illam cauſam, nec auferre poteſtatem, ſed tantum imponit ſimplex præceptum, & prohibitionem,cui ſi contraueniat,peccabit,ac tenebit factum.

DISPVTATIO XXXIII.

An quando epiſcopus, aut parochus committit ſacerdoti, vt aſſiſtat alicui matrimonio, dummodo ſponſis præcipiat ſub excommunicatione,ne conſumment matrimonium,donec præmittantur denunciationes:vel vt aſſiſtat,& eos coniungat præmiſſis denunciationibus, vel ſi impedimentum non habeant:an ſi ſacerdos ille interſit non iniuncto illo præcepto, vel non præmiſſis denunciationibus: vel non examinando an impedimentum habeant,valeat matrimonium? & quid ſi licentia extorqueatur coacte,vel dolo?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta probantia partem negantem, n. 1. Et ibi,fines mandati diligenter ſeruandi ſunt.

An abſolutus virtute bullæ cruciatæ ab excommunicatione, non præmiſſa ſatisfactione,aut cautione,ſit vere abſolutus,n. 1.iuncto num.3. & 6.fine.

Si epiſcopus,aut parochus det licentiam ſacerdoti,aſſiſtendi matrimonio, dummodo ſponſos moneat,ne conſumment, donec denunciationes præmittantur,& ſacerdos aſſiſtat ea monitione non facta,an valeat matrimonium? num. 2. Et ibi,dictio Dummodo,vel,Ea conditione vt,an faciat conditionem,vel modum,eiuſque omiſſio vitiet actum.

Quid,ſi detur licentia aſſiſtendi præmiſſis denunciationibus, vel ſi ſponſi impedimentum non habeant, & ſacerdos aſſiſtat illis non præmiſſis, vel nulla præmiſſa indagine an impediti ſint, n.3. Et ibi,quoties exprimitur in commiſſione forma iuris cōmunis, eo modo quo iure communi ineſt:non importat conditionem, nec eius omiſſio vitiat actum.

Quid,ſi dicatur in commiſſione,Si per ſolertem indaginem inueneris non eſſe impedimentum, num. 4. Et ibi,expreſſio eius quod ineſt, quando alio modo exprimitur, quam inerat, reddit actum conditionalem, & eius omiſſio vitiat.

Quid, ſi licentia extorta eſt metu,aut dolo: remiſſiue, 5.

Soluuntur argumenta,num.6.

1 PArs negans huiuſmodi matrimonium valere,probatur primo:quia ablatiuus ille abſolutus,præmiſſis denunciationibus,formam & conditionem importat,*l. A teſtatore.ff.de condition.& demonſt.*ergo licentia erit conditionalis,& ſubinde inualida,non ſeruata conditione.2. quia quando commiſſio fit ſub certa forma, ea non ſeruata corruit actus, *c.Cum dilecta,de reſcript.ad fin.* ibi,*Proceſſum ipſorum contra noſtri formam reſcripti, irritum decernimus, & inanem.*Et *c.Venerabili,de officio deleg.ad finē.* ibi, *Quorū proceſſus caſſauimus,quia abbas contra noſtri mandati tenorem proceſſit.* Et ratio eſt, quia fines mandati diligenter ſeruandi ſunt,*l. Diligenter,ff.mādati.l.Si procurator,C.de procurat.*ergo cum in hoc caſu commiſſio fiat ſacerdoti delegato, aſſiſtendi matrimonio,ſub certa forma,corruet actus ea non ſeruata. Quod ſi dicas,eam eſſe formam iuris communis, atque ita non inducere conditionem:vt dicemus numero tertio. Contra,ſaltem ea, dummodo moneas ſponſos ſub excommunicatione, ne conſumment ante denunciationes, non eſt forma iuris communis: ergo ſaltem in eo caſu matrimonium ea non ſeruata initum,erit nullum. 3
probatur, quia ſatisfactio partis in abſolutione ab excommunicatione,eſt forma iure communi precepta, *cap. Ex parte,el 1.de verb.ſignif.c.Odoardus,de ſolut.* & tamē quia bulla cruciata concedit poſſe confeſſorem ab excommunicatione abſoluere, ſatisfacta parte, aſſerunt communiter DD. abſolutionem præſtitam virtute illius, non præmiſſa partis ſatisfactione, aut quando ea non eſt poſſibilis,cautione ſatisfaciendi, eſſe irritam. Sic videtur tenere *Sotus 4.d.22.q.2.a.3.poſt 2.cōcluſ.*dicit enim neminem poſſe abſolui per bullam,parte non ſatisfacta, quamuis ſatiſfacere nequeat, Et tenēt expreſſe *Nauar.l.3.conſil.in 1.edit. tit.de regularibus,conſ.75.dubio 11.n.36.& 37.in 2.l.5.t.de ſenten.excōmun.conſ.49.n.3.Ledeſma 2.p.4.q.26.a.1.f.353.col.3. Corduba ſumma q.18.pūcto 1.dicto 2.fol.53.& q.187.puncto 4. & lib.5.quæſtionar.q.43.dubio 3.fine, Gutier. allegatione 9.n.6. Metina l.2.ſum.c.12.f.303.Angles floribus 2.p.q.vnica, de excommun.a.4.diffic.9.f.54.Enriquez lib.7.de indulgēt.c.13.n.2. Manuel in bulla.§.9.n.52.*ergo ſimiliter,quamuis forma in hac cōmiſſione expreſſa, nempe, præmiſſis denūciationibus,ſit iure cōmuni præcepta,eius omiſſio vitiabit actum.

I. Concluſio,conceſſa licentia ſacerdoti,vt aſſiſtat ma- 2
trimonio, dummodo ſponſis præcipiat, ne conſumment matrimonium ante denuntiationes, ſi ille aſſiſtat id non monendo validum eſt matrimonium. Probatur,quia illa forma in mandato expreſſa, non pertinet ad eſſentiam licentiæ,ſed ad inſtructionem, vt norit ſacerdos quid moniturus ſit. 2. quia quoties Epiſcopus diſpenſat in monitionibus, ſiue coram parocho contrahendum ſit matrim. ſiue coram alio ſacerdote,de licentia Epiſcopi, aut parochi, datur eadem inſtructio, vt moneat ſponſos, ne ante monitiones commiſceantur,& datur eodem tenore; ſed in parochis nemo dicet eſſe formam eſſentialem ad valorem matrimonij,ergo nec in alio ſacerdote.3. quia nemo dubitare poteſt,ſatisfieri intētioni prælati,ſi ſacerdos poſt contractum matrimonium, ſtatim imponat præceptum dictum: immo ita communiter fieri ſolet, quia ad finem, quem prælatus intendit, nihil refert, ante vel poſt imponi: ergo non eſt requiſitum eſſentiale ad matrimonij valorem:alias neceſſario præmittendum eſſet matrimonio. 4. quia cum denunciationes non ſint de eſſentia matrimonij,præceptum intimandi,vt conſummationi præmittatur, non eſt cur dicatur peti, tanquam requiſitum eſſentiale ad illius valorem.5.quia veriſimilius eſt, prohibitionem prælati,ne parochus matrimonio aliquorum aſſiſtat, vel ne det licentiam, irritare matrimonium, quam præceptum, vt ſponſos moneat, ne ante denunciationes conſumment. Quia maiorem vim habet præceptum negatiuum, quam affirmatiuum, & negatio magis negat, quam affirmatio affirmat: (vt dixi diſp. præc.n.1.) ſed fauore matrimonij, quod in dubio validum eſt. nec cenſetur irritari: (vt dixi eadem diſp. præc. n. 2.) ea prohibitio non irritat licentiam, nec matrimonium, ergo nec omiſſio intimandi illud præceptum. Tandem,quia *Sarmiento, l.2.ſelect.c.3.n.5.* probat licentiam contrahendi matrimonij, dummodo benedictiones accipiant ſponſi ante conſummationem, non fuiſſe irritum,eo quod ſponſi id non impleuerunt. Quia illa verba,Ea conditione vt, non faciunt conditionem,ſed modum.*l.Quoniam C.de rerum permut.*& quia eundem ſenſum faciūt,ac verbum hoc,Dummodo,quod non facit conditionem, ſed modum,regulariter loquēdo:vt tradit *Rebuf.de verb.ſignif.l.156.verſ. Dūmodo hæc dictio*, quod quidem tunc euenit quando adiicitur actui perfecto, vt,Do tibi hoc, dummodo hoc facias: vt docet alios referens *Tiraquell. de retract. linag. §. 8. Tota gloſſ.8.Molina lib.2.de primog.c.15.n.29.* ſed in noſtro caſu, adiicitur actui perfecto, nempe, Do tibi licentiam eos

coniun

coniungendi, dummodo eos moneas: ergo eius omiſſio non vitiat actum. Hoc enim diſtat inter modum, & conditionem: quod illius omiſſio non vitiat actum, huius autem vitiat: vt optime *Bart. l. Quibus diebus, §. Termilius, ff. de conditio. & demonſt. & Rebuf. d. l. 156. verſ. Cum vero, & verſ. Vilitas, per l. 1. 2. & finalem, C. de donatio. quæ ſub modo.*

3 II. Concluſio, commiſſione facta ſacerdoti vt interſit matrimonio, præmiſſis denunciationibus, vel ſi ſponſandi impedimento careant, ſi ille iis omiſſis, nec præmiſſa indagine impedimenti, interſit, valet matrimonium, ſi re vera nullum erat impedimentum dirimens. Prob. quia quoties exprimitur in commiſſione forma iuris communis, eo modo quò iure ineſt, non eſt intentio committentis inducere nouam formam, & conditionem, ſed eſt admonitio quædam, vt ſeruetur forma iuris cōmunis, quare ea prætermiſſa non irritatur actus, qui alias validus eſſet, niſi in cōmmiſſione ea forma exprimeretur: vt optime docent *gloſſ. Clem. 1. de offic. deleg. verb. Repererit.* vbi *Cardin. q. 13. Imola n. 20. & 21. Bonif. n. 36. Archid. c. Dudum 18. q. 2. verſ. In prima gloſſa, Innoc. c. Prudentiam, n. 9. verſ. Et ſi contrarium, de offic. delega. & c. fin. de præſumpt. initio,* vbi *Abbas n. 19. Imola n. 7. verſ. Circa quintum, Felin. n. 29. Nauar.* dicens eſſe receptiſſimum, *ſum. c. 27. n. 37. Couar.* dicens eſſe omnium, *c. Alma mater 1. p. §. 9. n. 8. de ſenten. excom. in 6.* Vnde *Innoc. eo. c. Prudentiam, num. 9. verſ. Et ſi contrarium, & Felin. d. c. fin. n.* 29. aſſerunt, commiſſione facta iudici vt condemnet Titium, ſi Petrus probauerit debitum, valere ſententiam iudicis condemnantis, Petro non probante, quia eſt conditio quæ iure inerat: & addit *Felin.* idem ſequi DD. in multis locis: & *idem Innoc. c. fin. de præſumpt. in princ.* quem ſequitur *Imola c. penult. n. 2. de conſtitut.* ait, ſi in delegatione dicatur, Conferto beneficium Petro, ſi fuerit idoneus, non eſſe conditionem: quia iure communi inerat, nec noua idoneitas, iure communi non requiſita, exprimitur: & proinde actum contra geſtum valere, quod idem docent *Archidiac. & Felin. proxime citati.* addentes valere excommunicationem, ſi talis excommunicet. Et ratio eſt, quia expreſſio eius quod tacite ineſt, nil prorſus operatur, *c. Significaſti, de elect. l. 3. de legat. 1. l. Conditiones quæ extrinſecus. ff. de condit. & demonſt.* licet enim non exprimeretur, iure ſubintelligebatur. Cum ergo ſit iure communi expreſſa illa forma, præmiſſis denuntiationibus, *cap. fin. de clandeſt. deſponſ. & Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* & ſimiliter, ſi non ſint impediti, vt conſtat ex *Trident. eod. cap.* 1. ibi, *Si nullum legitimum opponatur impedimentum,* dum exprimitur in licentia, ea forma, non eſt conditio, & reſtrictio licentiæ, ſed admonitio vt ſeruetur *d. c. fin. & Tridentinum*: quare cum in neutro loco præſcribantur monitiones tamquam de eſſentia matrimonij, illarum omiſſio nec vitiabit licentiam, nec matrimonium. Et confirmatur, quia ideo multi viri docti, & *Manuel* ſibi contrarius *1. to. ſum. in noua edit. c. 83. num. 4.* & dicit non eſſe improbabile *Enriquez l. 7. de indulgen. c. 13. n. 2. in comment. lit. S.* aiunt, abſolutionem ab excommunicatione virtute bullæ impenſam, non ſatisfacta parte, eſſe iniuſtam, validam tamen: quia ea eſt forma iure communi requiſita, & iure communi non annullatur abſolutio ob omiſſionem ſatisfactionis: quod probabiliſſimum eſt, ergo cum ſimiliter in noſtro caſu ſit forma iure communi requiſita, & non tamquam ſubſtantialis, non annullabitur actus ob omiſſionem illius. Tandem, quia tunc forma iuris communis aliter ponitur in commiſſione, & importat conditionem, quando formæ communi additur aliquis limitatus modus. Vt ſi dicat Pontifex, Committo tibi vt des beneficium Petro, ſi eſt idoneus, eſt forma iuris communis: ſed ſi addatur, Si per ſolertem indaginem inueneris eſſe idoneum, eſt conditio: quia eſt limitatus modus ſcientiæ, & ita noua forma: vt dicemus num. ſeq. ſed in noſtro caſu ſolum ponitur forma iuris communis, ſi non fuerint impediti, & præmiſſis denunciationibus, vt conſtat *ex Tridentino d. c.* 1. vbi eodem tenore dicitur, *Quibus denunciationibus factis, ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur*: nec additur aliquis limitatus modus, ergo ea verba non important conditionem, nec omiſſio illius formæ vitiabit matrimonium.

Rogabis autem, quid dicendum ſit, ſi in commiſſione 4
dicatur, Coniunge matrimonio illos, ſi per ſolertem indaginem inueneris non eſſe impedimentum inter eos. Aliqui enim cenſent tunc non induci nouam formam, & ita non vitiari actum eius omiſſione. Sic *gloſſ. Clem. 1. de officio deleg. verb. Repererit*, cum enim textus ibi dicat, ſi per ſolerem inquiſitionem inueneris eſſe idoneum ad beneficium, conferto illi: dicit non inducere formam, & conditionem: quia iure ineſt, vt beneficium detur idoneo: hanc gloſſam ſequi videntur *Cardin. ibi q. 13. Imola n. 20. & 21. Nauar. ſum. c. 27. n. 37.* dicens eſſe receptiſſimã. Sed hi DD. ad hoc allegant gloſſam illam, quod expreſſe rei quæ iure ineſt, non inducat conditionem, & in hoc bene ſentiunt: ſed caſui illius textus non poteſt adaptari hæc doctrina: quia ponitur alio modo, quam iure ineſt. dicitur enim, Si per ſolertem indaginem inueneris: vnde aliud eſt dicere, Si fuerit idoneus, tunc enim non inducitur conditio: quia iure ineſt, & exprimitur modo quo ineſt: aliud verò, Si inueneris eſſe idoneum: quia petitur informationem fieri, quod iure non inerat: & ita talem clauſulam inducere formam, & conditionem docent *Cardina. Clem. 1. de conceſ. præben. q. 2. & ibi Paul. & Imola num. 12. Felin. c. fin. de præſumpt. n. 33. Bonifac. Clem. 1. de offic. deleg. n. 36.* Et ratio eſt, quia quando exprimitur forma alio modo, & in alium finem, quam iure communi inerat, reddit actum conditionalem, vt vltra DD. proximè citatos, docet alios allegans, idque colligens ex *c. Cum dilecta, de reſcript. iuncta gloſſ. verb. Iuris, Couar. c. Alma mater, de ſentent. excomm. in 6. 1. p. §. 9. n. 8.* qui omnino videndus eſt, & *Felin. d. c. fin. n. 33.* & *c. Cum dilecta, de reſcript. & ibi Abbas n. 12.* optimè enim explicant, quando forma alio modo ponitur, quam iure inerat. Ex his ergo infertur, ſacerdotem cui commiſſio facta eſt coniungendi aliquos matrimonio, ſi per ſolertem indaginem inuenerit eos non eſſe impeditos, inualidè intereſſe, ea informatione non præmiſſa. Quia illa verba conditionem important: vt proximè probaui.

Quid autem dicendum ſit, ſi licentia metu, aut do- 5
lo extorta ſit, diſputabimus hoc 3. l. diſput. 39. n. 13. & 14.

Ad arg. propoſita n. 1 reſpondetur. Ad 1. dic id verum 6
eſſe, quando ea forma poſita in cōmiſſione, non eſt forma iuris communis, ſed noua: tunc enim importat conditionem: at illa, præmiſſis denuntiationibus, & ſi fuerint non impediti, eſt forma iuris communis. Ad 2. reſpondetur eodem modo. Et ad replicam fateor illam non eſſe formam iuris communis, at dum dicimus formam quæ nō eſt iuris communis, inducere veram formam eſſentialem, & cōditionem, intelligi debet, niſi ex aliis cōiecturis clarè deprehendatur oppoſitum, vt contingit hic, vt ſatis probaui in 1. concluſ. Ad 3. dico *cum Nauarro lib. 3. conſil. in 1. edit. t. de regular. conſil. 75. dub. 11. num. 37.* id euenire, quia ponitur alio modo, quam iure communi ineſt: non enim Pontifex per ſua priuilegia cenſendus eſt velle damnum alicui inferre, *c. Si pro eo, de offic. delegat. l. 2. §. Si quis à principe, ff. ne quid in loco publico.* Vel 2. reſpondeo, negãdo illam doctrinam: contraria enim (vt dixi) probabiliſſima eſt: nec ponitur nouo modo, quam iure communi inerat, nec per hoc Pontifex præiudicat tertio, cum teneatur confeſſor ſub mortali ſeruare eam formã iuris communis, quamuis ea non ſeruata, non irritetur abſolutio: ſicut nec iure cōmuni irritabatur.

DISPVTATIO XXXVI.

An ſi priuatus ſacerdos, cui parochus committit, vt alicui matrimonio aſſiſtat, aſſiſtat extra parochiam committentis, valeat matrimonium?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat difficultas, & proponuntur argumenta ad probandũ non poſſe, n. 1. Et ibi proponitur opinio affirmans iuriſdictionem delegatam voluntariam non poſſe exerceri extra territorium: & ita vicarium Epiſcopi conferentem beneficia ex Epiſcopi commiſſione, non

poſſe extra diœceſim conferre: nec delegatos confeſſores, nec religioſos poſſe audire confeſſiones ſubditorum Epiſcopi, qui eos approbauit, extra illius diœceſim.

Opinio contraria verior in omnibus his caſibus, num. 2. & ibi, explicatur Clem. Dudum, de ſepult.

Poteſt delegatus aſſiſtere matrimonio valide, extra parochiam, & diœceſim delegantis, 3.

Quid ſi in commiſſione dicatur: Do tibi vices meas vt aſſiſtas matrimonio in mea Eccleſia, vel parochia, vel in tali domo quæ eſt intra parochiam, 4.

Soluuntur argumenta, & explicatur l. 2. ff. de officio proconſ. 5.

1 REuocandum eſt in memoriam, quod diximus hoc 3. l. diſp. 19. n. 14. nempe, quamuis intereſſe matrimonio non ſit proprie actus iuriſdictionis, reduci tamen ad iuriſdictionem voluntariam, atque ita poſſe proprium parochum hunc actum exercere extra parochiam. Difficultas autem præſens eſt, de ſacerdote delegato: quãuis enim omnes fateantur poſſe ordinarium extra territorium iuriſdictionem voluntariam exercere, at de delegato inferioris principe, multi negant: per *l. 2. ff. de offic. proconſ.* ibi, *Omnes proconſules ſtatim quod vrbẽ egreſſi fuerint, habẽt iuriſdictionem, non tamen contentioſam, ſed voluntariam, vt ex ſe manumitti: apud legatum vero proconſulis, nemo manumittere poteſt. quia non habet iuriſdictionem talem.* Sic *Bart. l. 1. n. 40. C. de ſum. trinit. & l. 1. n. 2. ff. de offic. proconſ. & ibi Bald. l. 2 in princ. n. 1.* vbi *Alberic. n. 10. Francus c. fin n. 3. de offic. vicarij, in 6. Marianus c. Licet ratione, n. 91. de foro compet. Barbatius c. Nouit. n. 17. de offic. legati, Franc. Marcus q. Delphin. 117. in fine, p. 2* Pro eadem ſent. ſunt alij DD. dicentes Epiſcopum tamquam ordinarium poſſe beneficia conferre extra diœceſim, eius tamen vicarium, cui hoc Epiſcopus delegarit, non poſſe. Sic *Bald. Socin. Barbat. Franc. Marcus ibidem, Anaſt. Germon. de indultis. §. Tibi quoad vixeris, n. 88.* Pro eadem ſent. ſunt alij DD. fatentes confeſſores ordinarios poſſe excipere confeſſiones ſubditorum, extra diœceſim, ſecus delegatos. Sic videtur clare tenere *Hoſtienſ. ſum. t. de pœnit. & remiſ. §. Cui confitendum, n. 14. verſ. Et nunquid extra territorium.* Idem videntur tenere alij dicentes confeſſores ordinarios poſſe audire extra diœceſim, ſecus extraordinarios, vt ſunt religioſi. Sic *Paulus, Zenzelin. & Guillerm.* quos refert & ſequitur *Imola Clem. Dudum. n. 32. de ſepult.* vbi *Cardin. §. Extra ciuitatẽ, q. 5. Anchar. ibi. §. Statuimus, q. 5. dub. 3. verſ. Sed de illis, Roſella Confeſſio ſacramentalis 3. n. 3. Angel. Confeſſio 3. n. 16. Syluеſt. Confeſſor 1. q. 14. §. 12. Tabiena Abſolutio 1. q. 33. n. 55. Nauar. ſum. c. 17 Hiſp. n. 265. lat. n. 266.* Et ex Theologis, *Adrian. q. 5. de confeſſione, ante 1. dub. §. Ideo pro ſolutione, verſ. Ex dictis infertur ad quæſitum: D. Antonin. 3. p. t. 17. c. 10. fine. Fr. Alexãder in ſua ſum. l. 1. c. 3. de poteſtate confeſſoris, n. 28. verſ. In aliquo tamen.* Sed quamuis hi DD. prima facie videantur huius ſent. at re vera non ſunt, quia id non negant de religioſis, eo quod delegati confeſſores ſint, ſed quia *d. Clem Dudum,* videtur eis limitata facultas concedi, dum dicitur poſſe audire confeſſiones intra diœceſim Epiſcoporum, quibus præſẽtati ſunt: & ita *Roſella & D Anton.* pro hac parte citati, vbi dixerunt fratres non poſſe audire confeſſiones extra diœceſim, ſubdunt, ſi abſque ſolẽnitate *d. Clem. Dudum,* eſſent præſentati, audirentque confeſſiones ex Epiſcopi delegatione, poſſe etiã extra diœceſim: quod idẽ fatetur *Syluеſt. Confeſſor 2. q. 3.*

2 Cæterum multo verius eſt, iuriſdictionem volũtariam delegatam poſſe extra territorium exerceri. Quia textus (vt retuli hoc 3. l. diſp. 19. n. 8.) indiſtincte docent poſſe iuriſdictionem voluntariam extra territorium exerceri, nec faciunt vim in eo quod iuriſdictio exercẽtis ordinaria ſit, ſed quia nulla irrogatur iniuria iudici alieni territorij, cum abſq; ſtrepitu & figura iudicij exerceatur: quæ ratio æque militat in iudice ordinario, & delegato. Huius ſent. ſunt multi dicentes vicariũ ex delegatione Epiſcopi conferentem beneficia, poſſe extra diœceſim conferre. Hi ſunt *Domin. c. fin. de offio. vicarij, in 6. fine, Boërius deciſ. 30. n. 6.* affirmãs ſic iudicatum eſſe in Burdegalenſi ſenatu, & affert Rotæ deciſionem. *Rebuf. praxi, t. De forma vicariatus. n. 227. & reg. 13. cancellar. ſuper §. Aut vicarios perpetuos, & tract. nominationũ, q. 14. n. 27. & 63. Coſinas progmatica ſanct. t. de collat. §. Et quia, verb. Vicario, Corſetus tract. de excellentia regis, q. 80. Pauin. de offic. & poteſtate capit. ſede vac. 2. p. principali, q. 1. n. 7.* habetur to. *13. tractatuum nouorum p. 2. Corraſius de beneficiis, c. 8. n. 3. Lambertinus de iure patronat. 2. p. lib. 2. q. 2. a. 6. n. 3. Couar. 3. variar. c. 20. n. 8. Menoch. de arbitrar. l. 1. q. 43. n. 19. Iacobus Sbrozius lib. 2. de vicario Epiſcopi, q. 102. n. 4. & ſequẽtibus, Ant. Cucus l. 2. inſtitut. maior. t. 8. n. 58. Flaminius lib. 7. de reſign. benef. q. 24. n. 51.* & defendit hoc tamquam æquum *Anaſtaſius Germonius de indultis, §. Tibi quoad vixeris. num. 89.* Eandem ſententiam tenent in proprijs terminis, docentes non ſolum ordinarios, ſed & confeſſores delegatos poſſe audire confeſſiones ſubditorum diœceſis, in qua expoſiti ſunt extra illam diœceſim: *Ripa de remediis ad curandam peſtem, §. Sed quia vſu videmus, num. 52. 63. Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 7. art. 5. dubit. 9. Angles floribus 1. p. quæſt. 3. de confeſſione, art. 8. dub. 4. concluſ. 2. fol. 295. Philiarchus de officio ſacerd. tomo 1. p. 2. lib. 2. cap. 24. §. Nullus alius. Bartholomæus à Ledeſma de pœnitentia, dub. 13. caſu fol. 805.* Et eiuſdem ſententiæ expreſſè ſunt *D. Antonin. Roſella, & Syluеſt. num. præcedenti, fine allegati,* dum dicunt religioſos non virtute *Clem. Dudum* facultatem reſtringentis, ſed ex delegatione Epiſcopi excipientes cõfeſſiones, poſſe extra diœceſim audire. Eiuſdem ſententiæ ſunt *Victoria ſumma de confeſſione, n. 151. Sotus 4. d. 18. q. 4. a. 3. verſ. Aliud vero, Enriquez lib. 6. de pœnitent. cap. 7. n. 1. Ledeſma, Angles, Philiarchus, Bart. Ledeſma proxime citati,* aſſerentes, & optime, religioſos expoſitos virtute *Clemen Dudum,* poſſe audire confeſſiones extra diœceſim, cum tamen delegati ſint. Nec obſtat ibi dici, poſſe audire intra diœceſim: quia ſenſus eſt, vt non poſſint extra diœceſim audire illos, qui non ſunt illius diœceſis, in qua ſunt præſentati: nè putarent, ſe, vbi ſemel præſentati ſunt, eſſe totius orbis confeſſores: qui intellectus probabitur ex dicendis num. 4. fine.

3 Ex his infertur, non tantum proprium parochum, ſed etiam ſacerdotem de illius licentia aſſiſtentem matrimonio, valide aſſiſtere extra parochiam: ſicut ſi parochus ipſe extra illam intereſſet. Quia (vt num. præcedenti probauimus) iuriſdictio voluntaria, ad quam hæc aſſiſtentia reducitur, poteſt valide ab ordinario, & à delegato extra territorium exerceri.

4 Nec credo cenſeri limitatam eſſe licentiam ad aſſiſtendum intra parochiam, ſi parochus dicat ſacerdoti, Vade domum Mariæ, & aſſiſte ibi matrimonio, licet domus illa ſit intra parochiam: nec ſi dicat, Coniunge matrimonio Petrum, & Mariam in Eccleſia mea: vel ſi dicat, Concedo tibi vices meas ad aſſiſtendum matrimonio in mea parochia. Quia hæc omnia fiunt cauſa demonſtrationis, & non cauſa reſtrictionis licentiæ: quãdo enim dicit, In Eccleſia, nemo dubitaret, valide aſſiſtere in priuata domo conſtituta intra parochiam. Et quando dicit, Do licentiam ad aſſiſtendum matrimoniis in mea parochia, ſenſus eſt, ad cõiungendos matrim. meos parochianos: ſicut dum dicitur *Clemen. Dudum de ſepultu.* poſſe religioſos audire confeſſiones intra diœceſim, non fuit animus Põtificis locũ reſtringere, ſed perſonas, id eſt, ſubditos illius diœceſis: vt probauimus n. 2. fine. Et conſtat, quia *Trident. ſeſſ. 24. c. 6. de reformat.* dum voluit Epiſcopis limitare facultatem ibi conceſſam, vt intra diœceſim ſolũ eã habeant, dixit, *Quoſcũque ſibi ſubditos in diœceſi ſua.* Vbi caute dixit, Subditos ſuos, & in diœceſi, vt clare denotaretur limitari perſonas, & locum.

5 Ad *l. 2. ff. de officio proconſ.* relatam n. 1. pro priori ſent. reſpondetur: legatum proconſulis nullam habuiſſe iuriſdictionẽ, niſi ei à proconſule demandaretur, *L. Legati, ff. eod.* & proconſulem ante prouinciæ ingreſſum non potuiſſe mandare iuriſdictionem legato, *l. Obſeruare, §. Poſt hac, ff. eod.* niſi moram in itinere facere cogeretur *l. Aliquando. ff. eodem, l. Apud proconſulem. ff. de manumiſ. vindict.* Cum ergo legatus proconſulis priuata perſona eſſet ante ſuſceptam à proconſule iuriſdictionem, mirum non eſt, ſi nequeat extra territorium iuriſdictionem voluntariam exercere. Quod minime procedit in delegato, nam habet iuriſdictionem commiſſam, nec reſtricta fuit ab ordinario concedente, vt ſolum intra territorium eam exercere poſſet.

DISPVTATIO XXXV.

An licentia conceſſa per parochum ad aſſiſtendum matrimonio, alteri ſacerdoti, debeat eſſe ſpecialis, & expreſſa, vel ſat ſit tacita, quam ratihabitionem vocant, & generalis: & requiratur in ſcriptis.

SVMMARIVM.

Quotuplex eſt licentia tacita, ſeu ratihabitio, & quando ſit de præſēti 1.
Expreſſum quid dicatur, n. 2. Et expreſſa licentia quotupliciter ſumatur, 3.
Licentia ſpecialis quotupliciter vſurpetur, n. 4. Et ibi, ſpeciale ſumitur aliquando pro expreſſo,
Quot ſint quæſtiones diſputandæ, 5.
An requiratur licentia ſpecialis, vt alienus ſacerdos interſit matrimonio. refertur affirmans, 6.
Non requiritur licentia ſpecialis, vt diſtinguitur contra generalem, ſed ſatis eſt generalis, n. 7. & ibi, diſpoſitio, & conceſſio generalis, eſt generaliter intelligenda.
An ſufficeret parochum generaliter concedere licentiam miniſtrandi ſacramenta? 8.
Requiritur licentia ſpecialis, id eſt, expreſſa, & an ſufficiat licentia ad aliquot actus digniores, num. 9. Et ibi, poteſtas delegata eſt odioſa, nec extendenda.
Non exigitur licentia in ſcriptis, n. 10. Et ibi, non deſideratur ſcriptura ad valorem gratiæ, vel cuiuſuis diſpoſitionis, niſi lex eam petat.
Soluuntur argumenta, n. 11. & explicatur lex, Item apud Labeonem. §. Ait prætor. ff. de iniuriis, quæ ſpeciali nota digna ſunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur quaſi neglecta.
An ſufficiat generalis licentia conceſſa à parocho exercendi omnia ad animarum curam pertinentia, quando interdictum eſſet parocho delegare? proponitur ratio dubitandi, n. 12. Et ibi, voluntas regulatur à poteſtate; & in generali mandato non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam.
Sufficit ea licentia generalis, num. 13. Et ſoluuntur argumenta, 14.
An ſufficiat licentia tacita, quæ habetur per ratihabitionem? proponuntur argumenta ad probandum ſufficere, vel ſaltem eſſe validum, ſi poſtea parochus conſcius ratum habeat, n. 15. Et ibi, ad miniſtrandam Euchariſtiam, vel extremam vnctionem, ſufficit licentia tacita, & ratihabitio de futuro, & proponitur opinio affirmans eandem ſufficere ad audiendas confeſſiones.
Proponitur alia opinio, dicens nec ad matrimonium, nec ad confeſſiones ſufficere ratihabitionem de præſenti: ſed exigi licentiam expreſſam, n. 16. Et ibi, iuncto num. vltimo, an quando requiritur licentia ad aliquem actum, debeat eſſe expreſſa?
Non ſatis eſt ad matrimonium, vel confeſſiones ratihabitio de futuro, 17.
Debet neceſſario præcedere licentia parochi, vt valeat matrimonium: & idem quoties ad actus valorem deſideratur licentia, 18.
Si reperiatur eadem die matrimonium contractum, & licentia conceſſa, nec conſtet vtrum horum præceſſerit, an præſumatur licentiā præceſſiſſe, n. 19. Et ibi, præſumitur ſemper eum actum præcedere, qui neceſſarius eſt ad actus valorem: & in dubio accipienda eſt præſumptio vt actus valeat, licet prioritas alterius actus ex ordine literæ colligatur.
Licentia tacita quæ habetur ex ratihabitione de præſenti, ſatis eſt ad confeſſiones, & matrimonium, & vt mulier contrahat, vel vicarius, aut procurator reuocatus, valide agat, 20.
An ſatis ſit ratihabitio de præterito, 21.
An ea ratihabitio de præſenti conferat licentiam pro eo ſolo actu, quem ſuperior videt, & patitur, 22.
Quid, ſi verè tunc prælatus non conſentiret: exterius tamen tacet? n. 23. remiſſiue.
Soluuntur argumenta, & explicatur c. Lugdunenſis 9. quæſt. 2. & cap. Aqua, de conſecrat. Eccleſ. & reg. Ratihabitionem, de regul. iur. in 6. n. 24.

1 SVpponendum eſt 1. duplicem eſſe licentiam, tacitam, quæ per ratihabitionem habetur: quædam eſt licentia tacita, ſeu ratihabitio de futuro, quando, ſcilicet, creditur parochum, cum ſcieuerit, ratum habiturum. Alia eſt de præſenti, vel præterito, quando, ſcilicet, ante miniſtrationem ſacramenti, vel tempore quo miniſtratur, adeſt conſenſus tacitus, & interpretatiuus parochi, aliquo ſigno externo manifeſtatus: vt ſi in præſentia prælati confiteatur ſubditus alicui, vel coram eo contrahat matrim. & prælatus videt, ac tacet, cum facile impedire poſſet: vel duo parochi ſint tanta familiaritate coniuncti, vt alter ſciens ſuos parochianos alteri, fateri, & coram altero inire matrimonium, gaudeat, & admittat confeſſionis ſchedulas.

2. Supponendum eſt quid dicatur expreſſum? nō enim dicitur tale ſolum, quando in ſpecie exprimitur, & manifeſtis verbis: vt, Do tibi licentiam aſſiſtendi matrimonio: ſed etiam quando licet ſpecifice non exprimatur, at ſub

generali verborum ſignificatione comprehenditur. Sic *gloſſ. l. Lucius, verb. Non ad matrim. ff. de vulg. & l. Precibus. fine. C. de impuber. & aliis ſubſt. Bart. l. 1. n. 7. C. de vulgari, & ibi Ripa n. 50. Alciat. l. Nepos Proculo, n. 7. ff. de verb. ſignif. Tiraquel.* multos allegans, *poſt leges connub. gloſ. 7. n. 86. & ſequentibus, Molina lib. 1. de primog. cap. 17. n. 27. 28. Menoch. de præſumption. lib. 4. præſumpt. 34. num. 32.* vbi alios refert.

3. Supponendum eſt expreſſam licentiam ſumi, vt di- 2
ſtinguitur contra tacitam, & præſumptam, qualis eſt quæ per ratihabitionem habetur: & cum hæc tacita, & præſumpta ex ratihabitione, ſit quædam de futuro, & quædam de præſenti, ſic expreſſa, vt diſtinguitur contra tacitam, erit duplex, quædam vt diſtinguitur contra tacitam de futuro, altera vero, vt diſtinguitur contra tacitam de præſenti.

4. Supponendum eſt licentiam ſpecialem poſſe ſumi 3
dupliciter. 1. vt diſtinguitur contra generalem, & tunc erit ſpecialis licentia ad matrimonium, quando ſpecificè exprimitur matrim. 2. ſumitur ſpecialis pro expreſſa, & tunc erit licentia ſpecialis ad matrim. quando licet illud non exprimatur in ſpecie, at comprehenditur ſub generali verborum ſignificatione: vt ſi detur alicui licētia ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia. Et quod ſpeciale ſumatur pro expreſſo, docent *Stephanus Clem. 1. de priuil. & ibi Anchar. q. 3. & Bonifac. ibi n. 17.* vbi textus ille dicit, *de licentia ſpeciali*, & explicant hi, id eſt, expreſſa: *& ibi Cardin. q. 22.* dicit hoc fortè verius: & multis in locis *gloſſ.* exponit ſpecialiter, pro expreſſe: vt *l. 2. verb. Specialiter, ff. de officio eius cui mandat. eſt iuriſdict. Sed an vltro. verb. Specialiter, ff. de negot. geſt. l. Ea verò, verb. Cum ſpecialiter, ff. pro ſocio.*

His ſuppoſitis, 5. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. an exi- 4
gatur licentia ſpecialis? II. an ſaltem requiratur ſpecialis, quando parocho interdictum eſt, ne deleget vices ſuas? III. an requiratur licentia expreſſa, ita vt non ſufficiat tacita, quæ habetur ex ratihabitione?

QVÆSTIO I. An requiratur licentia ſpecialis parochi, 5
vt alienus ſacerdos poſſit aſſiſtere matrimonio? Aliqui aſſerunt requiri licentiam ſpecialem. Prob. quia quæ ſpeciali nota digna ſunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur quaſi neglecta, *l. Item apud Labeonem, 15. §. Ait prætor. ff. de iniuriis:* cum ergo matrimonium res grauiſſima ſit, & ardua, *c. fin. de procurato. in 6. verſ. Et quamuis,* erit ſpeciali nota dignum, & ſubinde niſi exprimatur, non videtur conceſſum. Sic docet *Spino ſpecul. teſtam. gloſſ. 15. n. 37. Veracruz appendice ad ſpeculum, dubio 5. concl. 7.* vbi ait requiri licentiam ſpecialem, particulariter, & nominatim ad matrimonium: quamuis ſtatim variare videatur, ſe enim explicat, dicens non ſufficere licentiam ſpecialem ad aliquos actus exercendos.

Prima concluſ. ſit, non requiritur licentia ſpecialis ad 6
matrim. vt diſtinguitur contra generalem, ſed ſatis eſt generalis qua parochus concedit alicui ſacerdoti licentiam ad exercendum in ſua parochia, quæ ad curam animarum pertinent. Prob. 1. quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* tantum petit vt interſit parochus, vel alius ſacerdos de eius licentia: ergo cum corrigat ius antiquum, non eſt extendendum, vt exigat licentiam ſpecialem. 2. quia *Clem. 1. de priuileg.* excommunicantur religioſi miniſtrantes abſque ſpeciali parochi licentia, eucharistiam, & extremam vnctionem: & adhuc dicunt *Stephanus, & Zenzelinus ibi,* quos refert, & ſequitur *Anchar. ibi, q. 3. & Bonifacius n. 17.* & dicit forte verius eſſe, *Cardin. ibi, quæſt. 22.* ſufficere licentiam generalem abſque ſacramentorum ſpecificatione: & melius *Caietanus verb. Excommunic. c. 64.* ait ſatis eſſe, ſit ita ſpecialis, vt ſpeciali æquiualeat: idque contingere, quandocumque ex verbis licentiæ communiter intelligitur eam concedi, quamuis non exprimantur hæc ſacramenta in ſpecie. Si ergo vbi expreſſe petitur licentia ſpecialis, ſatis eſt generalis, ſub qua illa ſacramenta comprehendantur: à fortiori, in matrimonio ſufficiet, cum in illo non petatur in Tridentino ſpecialis licentia. Tandem, quia regulariter diſpoſitio, & conceſſio generalis eſt generaliter intelligenda, *c. Si Romanorū, d. 29. & l. De pretio. ff. de Publiciana in rem actio.* ergo illa licentia generalis ad exercendum cu-

ram animarum, eſt intelligenda generaliter, vt etiam matrimonium claudat. Sic docent *Nauar. lib. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſil. 27. per totum, in 2. t. de clandeſt. deſponſ. tot. conſil. 13. Rota in nouiſſimis*, dicens ſic decidiſſe Cardinales, *deciſ. 750. n. 2. to. 1. Salzedo pract. c. 73. poſt verſ. 12. in noua edit. verſ. Illud autem, Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 219. n. 13.* & videtur tenere *Enriqu. l. 11. de matrim. c. 3. n. 5.* vbi dicens requiri licentiam ſpecialem, cautè addidit, nec ſatis eſſe generalem adminiſtrandi ſacramenta, quæ ſolet per bullam, aut Epiſcopi approbationem concedi: quaſi dicat ſufficere generalem, quæ manifeſtè continere videtur matrim.

8 Hinc fit, non ſufficere ſi parochus concedat alicui licentiam adminiſtrandi omnia ſacramenta. Quia videtur ea licentia intelligenda, ſicut clauſula bullæ cruciatæ ſimilem facultatem concedens, de ſacramentis confeſſionis & Euchariſtiæ, quæ ſunt maximæ neceſſitatis. Sic *Rota, & Enriqu. loco citato n. præced.* & hoc probat argum. contrariæ ſent. propoſitum n. 6. Quod intelligo, quando parochus præſens eam licentiam concederet, nec eſt coniectura probabilis voluiſſe includere etiam matrimonium; ſecus quando parochus in abſentia relinquit ſubſtitutum, quamuis enim ſolum illi dicat, vt adminiſtret ſacramenta vice ipſius, ſufficiens licentia eſt ad matrimonium: quia eſt illum vicecuratum ſubſtituere dum ipſe abeſt.

9 II. Concluſio, requiritur licentia ſpecialis, id eſt, expreſſa, in hoc ſenſu, quod ſaltem ſub verbis generalibus licentiæ comprehendatur manifeſtè matrimonium: vt cum datur licentia alicui, vt exerceat pertinentia ad animarum curam: nec ſat eſſet licentia ad aliquos particulares actus digniores: vt ad confeſſionem, & Euchariſtiam miniſtrandá: & ſic poſſunt intelligi DD. primæ ſententiæ, prout ſe explicuit *Veracruz pro ea citatus.* Probatur, quia poteſtas delegata non eſt extendenda de caſu expreſſo, ad non expreſſum: vt colligitur ex *c. P. & G. de officio deleg. fine*, ibi, *Cum huiuſmodi delegata iuriſdictio ad alias perſonas nequeat prorogari.* Et ratio eſt, quia poteſtas delegata cum deroget ordinariæ, odioſa eſt: vt docent *gloſſ. c. 1. verb. Proceſſus, de reſcript. in 6. Angel. verb. Delegatus, n. 5. & ibi Sylueſt. q. 5. Tabiena verb. Delegare, q. 4.* vbi *Armil. n. 9. Maranta pract. 4. p. d. 5. principali, an iudicium ſit ordinarium. n. 30. & 38.* ergo cum licentia ad ea ſacramenta, ſit poteſtas delegata, non eſt extendenda ad aliud ſacramentum: maximè cum in eo diuerſa ſit ratio, eò quòd non ſit tantæ neceſſitatis.

10 Vltima concluſio, non exigitur eam licentiam in ſcriptis eſſe. Quia omnis diſpoſitio poteſt fieri verbo, niſi lex requirat ad actus valorem, ſcripturam: ex *gloſſ. commun. recepta, c. 1. de cenſib. in 6. verb. In ſcriptis*, & ex multis, quæ congerit *Decius rubr. de conſtitut. in 1. lectura à n. 26.* vbi ad eſſentiam, & valorem gratiæ, ſcripturá minimè deſiderari comprobat: ergo cum Tridentinum ſolum petat parochi licentiam, nec exprimat, vt ea ſit in ſcriptis, id minimè neceſſarium erit. Et confirm. quia vbi Tridentinum voluit licentiam concedi in ſcriptis, id expreſſit: vt *ſeſſ. 25. c. 5. de regular.* Sic docent *Nauar. l. 4. conſi. in 1. edit. t. 1. de ſponſal. cõſil. 41. in 2. tit. de clandeſt. deſponſ. conſil. 12. Salzedo pract. c. 73. in noua edit. poſt verſ. 12. ver. Illud autem, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. n. 5. Manuel 1. tom. ſum. in 2 edit. cap. 219. n. 13.*

11 Ad argum. contrariæ ſent. propoſitum n. 6. reſpondet *Nauar. l. 4. conſil. in 1. edit. tit. de ſponſalibus, conſil. 27. in 2. t. de clandeſt. deſponſ. conſ. 13. fine*, intelligi, quando ſpeciali nota dignum, eſt dignius aliis contentis: at aſſiſtere matrimonio, non eſt maior, & dignior functio parochi, ſed aliæ ſunt longè digniores: cum hæc tantum requiratur, ne deſit probatio. Verum hæc ſolutio confunditur, eò quòd ex ea colligeretur virtute clauſulæ bullæ, concedentis licentiam recipiendi ſacramenta à quocumque, vel approbationis Epiſcopi ad ſacramenta conferenda, poſſe non parochum aſſiſtere matrimonio: cuius contrarium diximus: quamuis enim hæc functio parochi minus digna ſit, at eſt ſpecialiori nota dignior, quia nõ eſt tantæ neceſſitatis hoc ſacramentum: & ſic non videtur incluſum in clauſula generali, ideo dico *id intelligi*, niſi aliqua ſufficienti ſpecialitate ita nota dignum exprimatur, & ita ſufficiens eſt (vt ipſa conſuetudo teſtatur) ſpecialitas, dum parochus concedit commiſſionem generalem, non ſolum ad miniſtranda omnia ſacramenta, in qua non includeretur, ſed ad exercenda omnia, quæ pertinent ad curam animarum. Ita reſpondet *Rota in nouiſſimis, tom. 1. deciſ. 750. num. 2.*

QVÆSTIO II. An ſufficiat licentia generalis parochi 12
ad exercendum omnia ad curam animarum pertinentia, vt poſſit ſacerdos intereſſe matrimonio, quando conſtitutio ſynodalis, aut Epiſcopus interdixiſſet parocho, delegare aſſiſtentiam matrimonio? Videtur non ſufficere: quia voluntas parochi debet regulari ab eius poteſtate, ergo vbi parochus non poteſt licitè, quia Epiſcopus, vel ſynodus interdicit, non cenſetur ſub generalibus verbis dare eam licentiam. Id enim poſſumus, quod iure poſſumus, *c. Niſi, de renunciat. verſ. Pergraui*, ibi, *Non potuerit ſubticere*, vbi *gloſſ. verb. Non potuerit*, explicat, id eſt, non debuerit. 2. quia in mandato generali non veniunt ea, per quæ dominus incidit in pœnam, *l. 3. §. Si procurator, ff. quod quiſque iuris*, & latè tradit *Iaſon, l. Si procurator, n. 4. & ſeqq. ff. de condict. indeb.* at ſi in eo mandato generali includeretur, parochus incideret in pœnam conſtitutionis ſynodalis: ergo non cenſetur includi.

Cæterum dicendum eſt includi, & ſufficere eam licen- 13
tiam. Tum, quia ſatis ſpecifice cenſetur concedere, dum concedit exercitium omnium ad curam pertinentium: tum etiam, quia conſuetudo ita declarat. Sic *Rota* dicens ita declaraſſe Cardinales, *in nouiſſimis, deciſ. 750. n. 2. tom. 1.*

Ad arg. propoſita n. 12. dico. Ad 1. diſtinguendum eſſe 14
conſequens, ſi non ſit aliqua ſpecialitas qua declaretur id committi, verum eſſe: ſecus, ſi ſit talis ſpecialitas, vt contingit hic. Ad 2. eodem modo reſpondeo: in hoc enim caſu videtur ſpecifice concedere, vt declarauit conſuetudo.

QVÆSTIO III. An ſufficiat licentia tacita, quæ habetur 15
ex ratihabitione, vt ſacerdos alienus aſſiſtat matrimonio? Videtur enim ex altera parte ſatis eſſe ratihabitionem de futuro. Quia nullus poteſt miniſtrare Euchariſtiá, aut extremam vnctionem alieno parochiano, ſine proprij parochi licentia: cum hoc ſit proprium parochi munus, *Clemen. Dudum, §. Verum ne parochiales, de ſepult. & Trident ſeſſ. 24. c. 13. de reformat.* ſed poteſt alienus parochus miniſtrare ex ratihabitione de futuro, quando nimirum, attentis circumſtantiis perſonæ, temporis, & loci, probabiliter creditur ratum habiturum parochum, vt tradunt *Palud. 4. d. 23. q. 2. n. 14. D. Anton. 3. p. t. 14. c. 15. §. 5. Caiet. ſum. verb. Communionis miniſter. Sylueſter verb. Vnctio extrema, q. 4.* vbi *Tabiena q. 5. Armil. n. 5. Sotus 4. d. 23. q. 2. art. 1. Nauar. ſumma cap. 21. n. 52. Enriq. lib. 3. de ſacramento confirm. c. 6. n. 6. Suarez 3. p. q. 82. a. 3. diſp. 72. ſect. 2. §. Hinc ſequitur, Barth. à Ledeſma de extrema vnctione, dub. 6.* Ergo ſimiliter poterit aſſiſtere matrim. ex ratihabitione de futuro. 2. quia ad audiendas confeſſiones requiritur ſimiliter licentia proprij ſacerdotis, *cap. Omnibus vtriuſq; ſexus, de pœniten. & remiſſio.* ſed ſatis eſt præſumpta ex ratihabitione de futuro: vt tradunt *Hoſtien. ſum. t. de pœniten. & remiſſio. § Cui confitendum, n. 14. verſ. Octauo, Henricus d. c. Omnis vtriuſq; ſexus n. 24. verſ. 8. Iac. de Cochis in repetitione eiſdem cap. n. 116.* ſic enim aiunt; *Valet confeſſio, ſi alienus ſacerdos ponat ſpem ſuam in proprium ſacerdotem, vt ratum habeat: ergo ſimiliter ſufficiet in matrimonio.* 3. probatur ex *c. Lugdunenſis 9. q. 2.* vbi habetur D. Epiphanium promouiſſe ad ordines, quoſdam clericos diœceſis alienæ: quod nulla ratione ſaluari poteſt, niſi quia id proprium Epiſcopum ratum habiturum credidit: vt ait ibi *gloſſ. verb. Quod ſanctus*: ergo ſimiliter ſat erit in matrim. pro legitima licentia, ratihabitio de futuro. 4. probatur ex *c. Aqua, de conſecr. Eccleſ.* vbi aſſerit Pontifex, reconciliationem Eccleſiæ non potuiſſe ex commiſſione Epiſcopi fieri per ſacerdotẽ ſimplicem, & ſubdit hæc, *Quod autem per reconciliationem factum eſt, miſericorditer toleramus.* Vbi *gloſſ. verb. Toleramus*, ait, *licet prima non valuerit, at incipit valere ex nunc.* Ergo ſimiliter quãuis matr. abſque licentia de præſenti parochi, eſſet nullum, ſaltem quando accedat ratihabitio eius, incipiet valere:

nec

nec erit opus iterum celebrari. 5. prob. quia ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur: *reg. Ratihabitionem, de regul. iuris in 6.* ſed ſi à principio interueniſſet mandatum parochi, eſſet validum matrimonium: ergo erit validum ex tunc, quando poſtea parochus ratificat licentiam.

16 Ex altera parte videtur omnino neceſſariam eſſe licentiam expreſſam, nec ſat eſſe ratihabitionem de præſenti. Quia *Trident. ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de matrim.* dicit poſſe aſſiſtere alienum ſacerdotem, de licẽtia parochiæ: quoties ad aliquem actum exigitur licentia, debet eſſe expreſſa, nec ſatis eſt tacita, & præſumpta: vt optime *gloſ. Clem. vn. de teſtam. verb. Obtenta, & ibi Imola n.* 7. *Lapus allegat.* 86. *nu.* 3. *verſ. Quod ſint ſufficientia, Archid. c. Si abbatem, paulo poſt principium, verſ. De latere, de elect. in* 6. *& ibi Ioan. Andr. ſtatim in princ. Domin. ibi, in princ. n.* 2. *verſ. Quæro an iſte abbas, Franc. ibi, num.* 1. *Corſetus in ſuis ſingularibus, lit. L. verb. Licentia. verſ. Additio, licentia, Chaſſaneus in conſuet. Burgundiæ, rub.* 4. §. 7. *nu.* 39. *Bald. l. Obſeruare,* §. *Poſt hæc, in fine, ff. de offic. proconſ. Tiraquel.* alios allegans *poſt leges connub. gloſſ.* 7. *n.* 8. *Plotus de in litem iurando,* §. 8. *num.* 22. *Menoch. conſil.* 88. *n.* 7. *vol.* 2. *& lib.* 2. *de arbitr. cent.* 5. *noue addita, caſu* 453. *n.* 14. *Auedan. in dictionario, verb. Otogarmiẽto, Ant. Gabr.* 2. *to. comm. l.* 10. *verb. Licentia, f.* 59. *Mexia l. Toleti* 2. *fundamento, p.* 9. *n.* 46. *Perez l.* 5. *ordinam. tit.* 2. *l.* 4. *verſ. Octauo eſt dubium, fol.* 139. *col.* 2. *Paz. pract. to.* 1. *p.* 1. *tempore* 2. *n.* 27. *n.* 28. Ergo non ſat eſt ad matrim. licentia præſumpta per ratihabitionem, ſed deſideratur expreſſa. Et ita in propriis terminis matrimonij exigi licentiã expreſſam, nec ſat eſſe tacitam, & præſumptam, docet *Menoch. duobus locis proximè citatis, & conſ.* 398. *n.* 15. *vol.* 4. *Segura* 2. *p. direct. c.* 15. *n.* 48. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 3. *n.* 5. *Manuel* 1. *to. ſum. c.* 219. *n.* 14. *in* 2. *edit.* Et videtur tenere *Veracruz append. ad ſpeculũ. dub.* 5. *concluſ.* 3. ait enim abſolutè non ſufficere ratihabitionem, & in alio ſimili, nempe, ad valorẽ confeſſionis, non ſufficere ratihabitionẽ de præſẽti, docet *Tabiena Abſolutio* 1. *n.* 43. *fine.*

17 I. Concluſio, licentia tacita ex ratihabitione de futuro, quia, ſcilicet, alienus ſacerdos probabiliter credit parochum ratihabiturum, non eſt ſufficiens, vt ſit validum matrimonium. Prob. quia quod ſub ratihabitione de futuro fit, quamuis voce tunc fiat, at re vera vt pendens fit, ita vt poſſit poſtea ratificari, & irritari, ſed valor ſacramenti non poteſt eſſe in pendenti, ſed ſtatim aut debet eſſe validum, aut irritum: ergo non eſt validum, quando eſt tantum ratihabitio de futuro. Et confirmatur, quia cum ea licentia ad matrimonij valorem requiratur, debet abeſſe dum matrimonium celebratur: at cum eſt tantum ratihabitio de futuro, non eſt licentia de præſenti, cum celebratur matrimonium: ergo non ſufficit. Hæc concluſio eſt certiſſima, & vltra Doctores, quos referam in 2. concluſione, num. 20. omnes enim illi eam affirmant in alio ſimili, nempe, in licentia ad audiendum confeſſiones: docent in eodem caſu confeſſionis, *Henricus de Gandauo quodlib.* 1. *quæſt.* 30. *Palud.* 4. *d.* 17. *quæſt.* 3. *fine, Gabriel eadem d. quæſt.* 2. *art.* 3. *dub.* 2. *ad fin. Capreolus* 4. *d.* 19. *q. vn. a.* 3. *ad* 1. *cõtra* 3. *concluſ. D. Ant.* 3. *p. titul.* 17. *c.* 4. *fine, Caiet. verb. Abſolutio, cap.* 1. §. *Circa oppoſitionem, Frater Alexander ſum. p.* 1. *c.* 5. *de poteſt. confeſſor. num.* 55. *Suarez* 3. *part. quæſt.* 82. *art.* 3. *diſputatione* 72. *ſectione* 2. §. *Hinc ſequitur*: quamuis enim hi Doctores minimè diſtinguant, an ſit ratihabitio de futuro, vel de præſenti: ex eorum tamen rationibus apertè colligitur, loqui de ratihabitione de futuro.

18 Hinc infertur licentiam parochi, vt alienus ſacerdos interſit matrimonio, debere neceſſario præcedere, vt validum ſit. Sic *Menoch. conſil.* 188. *n.* 7. *vol.* 2. *Salzedo pract. c.* 73. *verſ.* 13. *Manuel* 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 218. *n.* 14. Et ratio eſt, quia quoties ad actus valorem deſideratur licentia, debet ea neceſſariò præcedere: *auth. Licentia, C. de Epiſcopis, & cler. l. Si quis mihi bona,* §. *Iuſſum, ff. de acquir. hæred.* & docent multis relatis *Tiraquel. poſt leges connub. gloſſ.* 6. *n.* 7. *Rebuf. de verb. ſignif. l.* 52. §. *Item dubitatum eſt, verſ. Item in licentia, Lambertinus de iure patron. l. p.* 2. *q.* 1. *ar.* 16. *num.* 8. *Greg. Lop. l.* 13. *verb. Otorgamiento. t.* 6. *p.* 6. *Anton. Gom.* multis exornans *l.* 42. *Tauri. n.* 1. *Matien. lib.* 5. *recop. tit.* 3. *l.* 5. *gloſſ.* 1. *n.* 4. *& tit.* 7. *l.* 3. *gloſſ.* 1.

Si autem eodem die licentia conceſſa ſit, & matrimonium initum, nec conſtat, vtrum horum præceſſerit, præſumitur licentiam præceſſiſſe. Quando enim duo actus eodem die fiunt, nec conſtat, vter eorum præceſſerit, is actus præcedere cenſendus eſt, qui neceſſarius eſt ad actus valorem, *l. Cum in teſtamento,* §. *Hæc verba, vbi per ſcribentes, ff. de hæred. inſtitut.* & docent *Alciat. de præſumpt. reg.* 3. *præſumpt.* 42. *initio, Ant. Gom. l.* 42. *Tauri. n.* 3 *&* 4. & multi quos refert, & ſequitur *Molina l.* 2. *de primog. c.* 7. *n.* 51. *Maſcard. de probat. concluſ.* 1357. *n.* 31. Et ratio eſt, quia in dubio eſt potius accipienda præſumptio, vt actus valeat, quam pereat, *l. Quoties, la* 2. *ff. de rebus dub. l. Quoties, ff. de verb. ſignif. Alciat. d. regul.* 3. *præſumpt.* 3. 4. 12. 1. & latiſſimè *Menochius de præſumpt. l.* 6. *tota præſumpt.* 4. vbi *n.* 5. cum multis ait, licet prioritas præſumatur ſecundum ordinem literæ, ſecus eſſe, vbi actus redderetur nullus. Quod maximè verum eſt in re fauorabili, qualis eſt matrimonium, pro quo in dubio iudicandum eſt. *c. fin. de ſenten. & re iudic.* Atque ita in hoc caſu matrimonij præſumi licentiam præceſſiſſe, docet *Rota in nouiſſimis, deciſ.* 750. *n.* 11. *&* 12. *tom.* 1. 19

II. Concluſio, licentia tacita quæ habetur ex ratihabitione de præſenti, ſufficit vt alienus ſacerdos poſſit intereſſe matrimonio: vt quando vidente, & ſciente, ac tacenti ordinario, aut parocho, potentíque contradicere, aſſiſtit. Prob. 1. quia ſcientia, & patientia in iis quæ ſunt modici præiudicij, operatur conſenſum: vt tradunt *Bart. l. Quæ dotis, n.* 24. *ff. ſolut. matrim. Abb. c. Nonne. n.* 3. *de præſumpt.* & multis citatis, *Maſcardus de probat. concl.* 1158. *n.* 34. ſed hæc aſſiſtentia matrimonio, modicum, aut nullum præiudicium infert parocho: ergo illa ſcientia, & patientia inducit conſenſum & legitimam licentiam. 2. quia vbi requiritur licentia in actu, ſufficit tacita, & præſumpta ex ratihabitione de præſenti: vt multis comprobat *Ioan. Lupus rubr. de donat.* §. 68. *n.* 27. *Corſetus in ſuis ſingul. lit. L. verb. Licentia.* 3. quia eodem tenore *cap. Omnis vtriuſque ſexus, de pœniten. & remiſſ.* petitur licentia proprij ſacerdotis, vt alienus valeat audire confeſſiones, & tamen ſufficit licentia tacita, quæ habetur ex ratihabitione de præſenti. Vt optimè docẽt *Roſella Confeſſio ſacramentalis* 3. *n.* 31. *Angel. Confeſſio* 3. *n.* 30. *Syluest. Confeſſor* 1. *q.* 6. *fine, & q.* 15. *Caiet. ſum. verb. Abſolutio ex parte abſſentis, verſ. Licẽtia, Tabiena verb. Abſolutio, n.* 42. vbi *Armilla n.* 17. *Victoria ſum. de confeſſione, n.* 153. *Metina tract.* 2. *de cõfeſſione, q. de multiplici licentia alieno fatendi. à verſ. Corollariè ſequitur ex dictis: Sotus* 4. *d.* 18. *q.* 4. *a.* 3. *verſ. Circa conceſſiones, Ledeſm.* 2. *p.* 4. *q.* 7. *a.* 5. *dub.* 3. *Nauar. ſum. c.* 9. *Hiſp. n.* 5. *lat. n.* 6. *& c. Placuit: n.* 105. *de pœniten. d.* 6. *Margarita cõfeſſorum, f.* 10. *col.* 2. *Palacios* 4. *d.* 17. *diſp.* 7. *f.* 261. *col.* 1. *fine, verſ. Quamobrem, Enriqu. l.* 6. *de pœnit.* 13. *n.* 13. *Barth. à Ledeſma de pœnitentia, dub.* 28. *Lud. Lop.* 1. *p. inſtruct. c.* 38. *paulo poſt princ. Vega l.* 4. *ſum. caſu* 129. *Capua l.* 1. *deciſ. c.* 17. *n.* 3. *&* 4. *Mau. Antonius Corona confeſſorũ* 4. *p. de confeſſione, c. de miniſtro, n.* 52. *dub.* 5. Et cõfirmatur, quia *l.* 55. *Tauri, hodie l.* 2. *tit.* 3. *lib.* 3. *recopil.* exigitur licentia mariti, vt vxor validè contrahat: & tamen frequentior ſententia habet, ſatis eſſe tacitam ex ratihabitiòne de præſenti, vt quando vxor vidente, & tacente marito contrahit: vt docent *Cifuentes ea l.* 55. *q.* 14. & ibi *Ant. Gomez n.* 5. *Matienz. lib.* 5. *recop. t.* 3. *l.* 3. *gloſſ.* 1. *n.* 7. *Azebedo eod. t.* 3. *l.* 2. *n.* 10. Cõfirmatur 2. nã *c. fin. de offic. vicarij, in* 6. dicitur vicarium non poſſe conferre beneficia, niſi ei ſpecialiter committatur, & tamen ſi vicarius reuocatione licentiæ ſibi intimata, conferat vidente & patiente Epiſcopo, valet collatio, iuxta cõmunem ſent. quam tenent *Boërius deciſ.* 347. *n.* 13. *Anaſtaſius Germonius de indultis,* §. *Tibi quoad vixeris, n.* 65. ergo à fortiori in noſtro caſu, vbi non requiritur ſpecialis licentia: vt probaui n. 7. Tandem, quia procurator reuocatus, gerens negotia, ſciente, & patiente domino, validè agit: vt docet *gloſſ. celebris l. Qui mutuam, verb. Inſtaurauerit ff. mandati.* Et procurator excedens fines mandati, ſciente, & patiente domino, ipſi nocet: vt bene *Felin. c.* 1. *n.* 12. *vt lite non conteſt. Iaſon l. Si procurator, n.* 17. *limit.* 6. *ff. de condict. indebiti.* Quæ omnia ideo vera ſunt, quia illa ſcientia, & patientia habetur pro legitima licentia: ergo ſimiliter dicendum eſt in matrimonio. 20

21 Idem prorſus dicendum eſt, quando ratihabitio eſt de præterito: (quam n.1. explicui.) Quia adhuc verificatur licentiam præcedere. Et ita in ſimili, nempe ad audiendas confeſſiones ſatis eſſe hanc ratihabitionem docent *Sotus, Enriqu. Barth. à Ledeſm. Vega, Maurus Anton. alleg. n. præced.*

22 Monuerim tamen, eam præſentiam cum taciturnitate, non eſſe approbationem, & licentiam ſimpliciter, ſed pro eo actu. Quia licet daret parochus licentiam expreſſam, ad aſſiſtendum illi matrimonio; vel audiendam illam confeſſionem, non eſſet licentia ſimpliciter. Sic *Enriquez lib.6. de pœnit. c.13. n.13.*

23 Vtrùm autem, ſi ordinarius, aut parochus, videns, & tacens alienum ſacerdotem audire confeſſionem, aut intereſſe matrimonio, non conſentiat interius, adhuc valeat matrimonium & confeſſio? diximus hoc 3. l. diſp. 22. n. 64.

24 Ad argum. propoſita n.15. ad probandum ſatis eſſe ratihabitionem de futuro, reſpondeo. Ad 1. latam eſſe differentiam, quando enim licentia, & iuriſdictio eſt neceſſaria ad ſubſtantiam, & valorem rei, vt in pœnitentia, & matrimonio, non ſatis eſt ratihabitio de futuro. Quia (vt probaui n.18.) licentia debet præcedere, at in ratihabitione de futuro, non præcedit licentia, & conſenſus, ſed tantum eſt probabilis præſumptio conſenſus poſtea præſtandi. Vbi autem non requiritur ad ſubſtantiam actus, ſed ad ſolum debitum ordinem, vt in reliquis ſacramentis, ſatis eſt probabilis ſpes, & præſumptio voluntatis paſtoris. Ad 2. dic illos DD. intelligendos eſſe de ratihabitione de præſenti, alias eorum doctrinam non eſſe admittendam. Ad 3. dico ſicut ad 1. ad eſſentiam ordinum non requiri licentiam proprij Epiſcopi, ſed vt licitè miniſtrentur: & ideo non mirum eſt, ſi ratihabitio de futuro excuſet. Vel 2. ſenſum eſſe, vt illa ratihabitio, & conſenſus poſtea præſtitus ab Epiſcopo, ſat ſit vt ſic promotus poſſit in ordine ſuſcepto miniſtrare: vt docet *gl. eod. c. Lugdunen. verb. Poterit,* & multi alij. Ad 4. dico diſparem eſſe rationem: quia in ſacramentalibus, cum ſolemnitas ſit de iure Eccleſiaſtico, poteſt illam Pontifex mutare, & ſic ſupplere defectum omiſſum, vt ex tunc incipiat valere: ſecus in matrimonio, vbi ſi ſemel non valuit, non poteſt Eccleſia facere, vt ex nunc valeat, niſi contrahentes renouent conſenſus. Sic explicant id *c. Aqua, gl. ibi, verb. Toleramus, Ant. ibi, n.10. Palu. 4. d. 17. q. 3. fine.* Ad 5. dico ratihabitionẽ retrotrahi, & mandato comparari, quando valor actus pendet ex ſolo mandato, & voluntate domini: ſecus quando pendet ab alio, vt eſt confeſſio; quæ pendet à voluntate confitendi, pœnitentis, ac eius diſpoſitione, & ex intentione abſoluendi, miniſtri, eiúſque abſolutione: & matrimonium pendet ex contrahentium mutuo conſenſu, quæ cum requiſita ſint ad horum ſacramentorum valorem, ſi à principio inualida fuerunt, eſt neceſſarium, vt repetantur. Ad argum. pro altera parte propoſitum num. 16. neganda eſt ea doctrina: ex multis enim probaui num. 20. quando requiritur licentia abſolute, non requiri expreſſam, ſed ſat eſſe tacitam: & forte declaratio Cardinalium, quod requiratur expreſſa in matrimonio, intelligenda eſt, vt diſtinguitur contra tacitam, ex ratihabitione de futuro.

DISPVTATIO XXXVI.

An ſi ordinarius, vel parochus conceſſit alicui ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio, & is ſacerdos nondum certior factus de dicta licentia, vel conſcius non per nuncium deſtinatum, aſſiſtat, valeat matrimonium? vel ſi reuocata eſt, & ſacerdos ignorat reuocationem, vel ſciret non per nuncium deſtinatum? & poſſit ad libitum reuocari?

SVMMARIVM.

Proponitur opinio aſſerens priuilegium, vel diſpenſationem prodeſſe à tempore conceſſionis, etiam ignoranti, num. 1.

Non prodeſt donec veniat in notitiam eius, cui conceditur, 2.

Quid, quando priuilegium non conceditur per modum reſcripti, ſed per modum ſtatuti, vel conſtitutionis, n. 3. Et an reuocari poſſit ante notitiam eius cui conceditur, n. 4. Et ibi explicatur c. Si tibi abſenti, de præben. in 6.

An exigatur notitia priuilegij, etiam in eo, in cuius damnum cedit, 5.

An ſi priuilegium impetretur per nuncium, aut procuratorem, ſufficiat eius notitia, 6.

An ſatis ſit, vt quidam qui caſu vidit priuilegium concedi, illud intimet, 7.

Quid, ſi parochus conceſſerat licentiam aſſiſtendi matrimonio, & ignarus licentiæ, vel admonitus ſacerdos à quodam, qui caſu audiuit, interſit, n.8. Et ibi, iuriſdictio alicui conceſſa non prodeſt, dum eam ignorat, nec poteſt concedi actu interno.

Quid, ſi reuocata eſt licentia, & ſacerdos ignorabat, & an poſſit ad libitum reuocari, 9.

Soluuntur argum. & explicantur l. Licet, C. de repud. & l. 2. §. 1. ff. de iudiciis, n. 10. Et ibi, ſimile non eſt in omnibus ſimile, tale enim non eſt ſimile, ſed idem.

QVÆSTIO hæc pendet ex illa. An priuilegium proſit ignoranti illud, à tempore quo conceſſum eſt, vel à tempore quo eius notitiam habet. Quare hæc quæſtio præmittenda eſt. Quidam ergo exiſtimant, priuilegium prodeſſe à tempore conceſſionis, nec eius ſcientiam, ac intimationem requiri, vt valida ſint virtute illius geſta. Prob. 1. ex *l. Licet. C. de repud.* vbi habetur diſſolui matrimonium, quamuis repudij libellus non ſit traditus, nec cognitus viro: ergo non requiritur priuilegij notitia, vt proſit. 2. quia voluntas ſiue diſpoſitio principis æquiparatur voluntati teſtatoris: *auth. de nuptiis, §. Diſponat, collat. 4.* ſed legatum relictum à teſtatore acquiritur ignoranti, à tempore teſtamenti, *l. Cumpater. §. Surdo. ff. de legat. 2.* ergo & priuilegium, quod à principis voluntate, & diſpoſitione ortum habet, proderit à tempore conceſſionis, etiam ignoranti. 3. ex *l. 2. §. 1. ff. de iudiciis,* vbi ignorans habet exercitium iuriſdictionis prorogatæ, cum tamen hoc ſit quoddam priuilegium. 4. ex doctrina *Bart. l. fin. n.5. C. de ſententiam paſſis,* vbi docet prodeſſe reſtitutionem deportati, ignoranti: per *l. Eius qui in prouincia, §. fin ff. ſi cert. pet.* vbi libertas conceſſa per teſtatorem, acquiritur ignoranti: ſed ea reſtitutio deportati, eſt priuilegium: ergo. Et ita hanc partem tuentur *Archid. c. Propoſuiſti, d. 82. ad fin. verſ. In ea gloſſa, ibi, ſex menſes: Petrus, & Cynus,* quos refert & ſequitur *Alberic. l. Beneficium, n.16. ff. de conſtitut. princ. Paul. in proœmio Clement. §. De cætero, & ibi Bonifac. §. Nunc igitur, n.49. Imola c. 1. de conſtitut. n.6. verſ. Item aduerte, Bertachin. in ſuo repertorio, lit. P. verb. Priuilegium, in princ. ſub n.30. verſ. Priuilegium fauorabile.* Idem tenet *Angel. verb. Renunciatio, n.5. fine,* quando ad inſtantiam obtinentis priuilegium, vel per eius nuncium, aut procuratorem impetratur: vel motu proprio conceditur. Et eiuſdem ſent. videntur eſſe *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 1. ad fin. verſ. Poſtremo, Veracruz append. ad dubium 19. 1. p. ſpec. §. At ſi poteſt diſpenſationem, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 42. f. 1087. col. 1.* dicunt enim, ante Tridentinum ſi duo contraxiſſent ſponſalia, habentes impedimentum dirimens, & poſtea conceſſa impedimenti diſpenſatione, commixti eſſent affectu vxorio, ea ſponſalia in matrim. tranſiiſſe, quãuis ignorarent diſpenſationẽ cõceſſam eſſe: & ita aperte ſentiunt diſpenſationem prodeſſe ignoranti.

2 Dicendum tamen omnino eſt, tantum ſortiri ſuum effectum priuilegium à tempore quo certior de illo fit is, cui conceditur. Probatur ex *c. 1. ad medium, verſ. Ex parte, de conceſſione præbendæ, in 6.* vbi expreſſe habetur priuilegium prodeſſe à tempore ſcientiæ. Et licet id non videatur probare, quia eſt allegatio partis aduerſæ: at cum Pontifex in fine illius textus, pro parte illa reſcribat, videtur eius fundamentum approbare. 2. probatur ex *c. Si tibi abſenti, de præben. in 6.* ibi, *Si tibi abſenti conferatur beneficium, licet per collationẽ huiuſmodi, donec eam ratam habueris, ius in beneficio non acquiras:* ergo priuilegium non acquiritur abſenti, donec ſciat. 3. prob. ex *l. fin. C. de conſulibus, l. 12.* vbi dicitur filium egredi à patris poteſtate per dignitatem conſularem, illico à literis præſtitis. Vbi *gloſſ. initio,* inquit, id eſt, præſentatis ſibi literis ſuæ electionis. Ergo. 4. ex *l. Qui abſenti, ff. de acquiren. poſſeſſ.* ibi, *Qui abſenti ſeruo ſcribit, vt in libertate moretur, non eam mentem habet, vt ſtatim velit ſerui poſſeſſionem dimittere,*

mittere, ſed magis deſtinationem ſuam in id tempus conferre, quo ſerum certior factus fuerit. Ergo priuilegium non prodeſt ante eius notitiam. 5. quia priuilegium eſt quædam donatio: vt docent *Anchar. & Francus ſtatim allegandi*, hæc autem non acquiritur abſenti, ante acceptationem: (vt dixi lib. 1. *diſp.* 6. n. 2.) Tandem probatur ex *auth. Quibus modis naturales efficiantur ſui, §. Illud tamen, verſ. Generaliter autem, collat.* 7. ibi, *Generaliter autem in omnibus, qui per prædictos modos deducuntur ad legitimum ius, tunc hoc volumus obtinere, dum & filij hoc ratum habuerunt.* Vbi probatur legitimationem non prodeſſe abſenti, donec ad eius notitiam peruenerit: & tamen eſt quoddam priuilegium: ergo. Sic tenent *gloſſ. c. 1. de conceſſ. præben. in 6. verb. Vim ſuam, & ibi Archid. n. 3. verb. Facultatem, Innoc. ibi, n. 6. verb. Facultatem, Hoſtien. ibi, col. 5. eod. verb. Ioan. Andreas ibi, n. 8. Anchar, n. 6. Domin. ibi, §. Ex parte, num. 5, Francus eod. §. n. 3. Anton. in proœmio decret. §. Gregorius, nu. 26. Panor. c. 2. de cõſtitut. n. 7.* vbi *Alexand. de Neuo n. 29. Dec. in 1. lectura. n. 44. Felin. n. 7. verſ. Tertio limita, Beroius n. 48. Cardin. in proœmio Clèmen. verb. Vniuerſitati, q. 5. Dynus l. 1. ad finem, ff. de bonis poſſeſſis ex teſtamento militis, Bart. l. Beneficium, n. 4. ff. de conſtitut. princ. & ibi Bald. n. 15. Iaſon nu. 46.* dicens eſſe communem ſent. Doctorum vtriuſque iuris, & *ibi Horoſcius n. 13. Romanus d. l. Qui abſenti, in princ. n. 3. & ibi Alex. in princ. n. 3. Sylueſt. verb. Priuilegium, q. fin. & verb. Renunciatio. q. 4. Roſella verb. Indulgẽtia, n. 8. & ibi Tabiena, q. 29. n. 30. Nauar. lib. 5. conſil. in 2. edit. 1. de priuileg. conſi. 21. n. 3. Bolognetus l. Omnes populi, n. 155. ff. de iuſt. & iure, Ant. Gabr. tom. 1. commun. in mea edit. l. 9. verb. Ignorantia, f. 504. c. 1.* & latiſſime multis doctrinis allegatis, *Menoch. de arbitrar. l. 2. cent. 2. caſu 185. n. 30. & ſeqq. Metes de maior. 1. p. q. 2. fine,* vbi inde infert, habentem facultatem inſtituendi maioratum, inualidè inſtituere, ante illius facultatis notitiam.

3 Hæc tamen ſent. ſolet aliquibus modis temperari. 1. vt intelligatur de priuilegio per modum reſcripti, ſecus quando conceditur per modum ſtatuti, & conſtitutionis. Et ratio differentiæ eſt, quia lex generalis, vel ſtatutum, dum concedit priuilegium, & præmio afficit, ex cauſa id facit, eo quod is, cui conceditur, aliquid reipublicæ cauſa egerit, præmióque hoc lex homines inuitat: ergo agens hoc lege requiſitum, quãuis ignarus legis, dignus eſt præmij remuneratione, immo dignior illo, qui præmij conſcius, eo ductus egit. Item, quia non omnino præmium ignorauit, nam in genere præmio aliquo ſe afficiendũ eſſe putauit. Diuerſum autẽ eſt in priuilegio ex reſcripto, cum hoc concedatur ex mera liberalitate, nec ante actum geſtum propoſitum ſit in præmium, ſed ipſum factum poſtea ſequatur. Sic *Bart. l. Omnes populi, n. 37. & 38. ff. de iuſt. & iure, Crottus in repetitione eiuſdem legis, n. 127. idem Bart. l. Diuæ memoriæ, init. C. de decur. l. 10. Anton. in proœmio decret. verb. Gregor. n. 26. Menoch. l. 2. de arbitrar. centur. 2. caſu 185. n. 45. 49. & 50.* Hæc tamen limitatio non eſt certa: nam de ea dubitat *Iaſon l. Beneficium, n. 51. ff. de conſtitut. princ.* Et eam impugnat *Decius c. 2. de conſtitut. in 1. lectura, n. 44.* quia lex etiam petit ſcientiam eius. Et *Panorm. c. 2. de conſtitut. n. 7. & ibi Alex. de Neuo n. 29. Felin. n. 7. verſ. Tertio limita, Beroius ibi, nu. 48.* dum dicunt priuilegium non prodeſſe, donec innoteſcat priuilegiato: expreſſe loquuntur etiam de conſtitutione priuilegiati. Verum adhuc placet prædicta limitatio. Et ad impugnationem Decij reſpondet bene *Menoch. d. caſu 185. n. 45.* legem requirere eius notitiam, quoad pœnam, non tamen quoad commodum.

4 2. Limitatur, vt priuilegium non operetur efficaciter, ita vt geſta virtute illius ſint alicuius valoris, donec is cui conceditur, certior fiat: operetur tamen aliquid à conceſſionis tempore, nempe, vt ille qui priuilegium conceſſit, illud amplius reuocare minime poſſit. Prob. ex *c. Si tibi abſenti, de præben. in 6.* vbi deciditur, ius in beneficium collatũ abſenti, non acquiri, donec abſens acceptet: at interim collationem reuocari non poſſe. Sic docẽt *Cardin. in proœmio Clement. verb. Vniuerſitati, q. 5. Bald. l. Beneficium, n. 15. ff. de conſtit. princip. Alex. de Neuo c. 2. n. 30. de conſtitut.* vbi *Decius in 1. lectura, n. 44. & Felin. n. 7. verſ. Tertio limita.* Sed optime hanc limitationem reprobat *Menoch. d. caſu 185. n. 46. & 47.* Nam ex doctrina *Couar. 3. var. c. 16. n. 1.* & aliorum quos ibi refert, aliqua ſunt priuilegia, quæ ex mera concedentis liberalitate proficiſcũtur, vt eſt donatio rei propriæ: & hæc poſſunt reuocari à concedẽte ante abſentis acceptationẽ. Alia vero ſunt, quæ quamuis mere liberalia ſint ex parte eorum quibus conceſſio fit, non tamen ſunt talia ex parte concedentis, ſed cuiuſdã neceſſitatis: vt eſt collatio beneficij: nam tenetur prælatus ex officio cõferre. Et in hoc caſu loquitur *d. c. Si tibi abſenti,* vbi enim prælatus ſemel cõtulit, non poteſt retrocedere, etiam ante abſentis acceptationẽ.

3. Limitatur, vt priuilegium requirat ſcientiam reſpe- 5
ctu perſonæ priuilegiatæ: nam reſpectu alterius, in cuius damnum eſt, non deſideratur eius notitia. Prob. ex *c. 1. de conceſ. præben. in 6. verſ. Dicebat autem, ad fin* ibi, *Nam ſi alicui à ſede Apoſtolica concedatur, quod excommunicari non poſſit, licet id forſitan ſuus ignoret Epiſcopus, non tamen propter hoc eius ligatur ſententia,* & *verſ. Similiter,* ibi, *Si alicui conferendi præbẽdam aliquam, à ſede Apoſtolica tribuatur poteſtas, ex hoc ipſo videtur, quod ſit Epiſcopo conferendi tunc eam, penitus interdicta facultas.* Et ratio eſt, quia cum directe concedatur ob priuilegiati fauorem, ipſique donatio fiat, ſatis eſt vt ipſi intimetur, ab ipſoque acceptetur. Sic *Roman. conſ. 330. Decius c. 2. de conſtitut. in 1. lectura, nu. 42. & ibi Felin. n. 7. verſ. Hanc limitationem, Mãtua ibi, n. 45. Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 2. caſu 185. n. 28.* Et ſatis placet: quamuis *Beroius d. c. 2. n. 48.* cenſeat oppoſitum, dicens quando priuilegium concernit fauorẽ vnius, & præiudicium alterius, deſiderari quoad fauorem, notitiam priuilegiati, & quoad damnum, notitiam damnificati: & ait cogitãdum. Et intellige nõ requiri notitiã damnum paſſi, quãuis ſit priuilegium per modũ cõſtitutionis cõceſſum, ac inſertũ in corpore iuris. Sic *Roma. & Felin. ibi.*

4. Limitatur, vt priuilegium non proſit ante notitiam 6
eius, quando conceditur motu proprio, vel ad inſtantiam alterius, quam priuilegiati: ſecus ſi per ſuum procuratorem, vel nuncium impetret priuilegium: tunc enim valet à tempore, quo procuratori, aut nuncio intimatur: vt dixi lib. 1. diſp. 6. num. 30.

Hinc infero, non ſatis eſſe, quando priuilegium motu 7
proprio conceditur, vel ad inſtantiam alterius, ſi tertius qui caſu audiuit, certiorem faciat priuilegiatum: ſed oportere ſit is qui impetrauit priuilegium, aut nuncius eius, aut concedentis, qui intimet. Prob. quia (vt dixi n. 2.) hæc cóceſſio priuilegij eſt quædam donatio, hæc vero vt efficax ſit, & omnino valida, ac irreuocabilis, oportet vt per nuncium deſtinatum ad id intimetur: iuxta veriorem ſententiam (vt dixi l. 1. diſp. 6. n. 3.) & reuocationem licentiæ dixi ſic opus eſſe intimari, hoc 3. lib. diſp. 30. num 15.

Tandem ex his infertur deciſio noſtræ quæſt. An ſi pa- 8
rochus, vel ordinarius conceſſerat ſacerdoti licentiam aſſiſtendi matrimonio, & ipſe conceſſionis ignarus, aſſiſtat, valeat? dicendum enim eſt, vti de priuilegio diximus nu. 6. & 7. Si enim conceſſerat nuncio ab illo ſacerdote miſſo, valet matrimonium: quia ſat eſt illi cognitam eſſe, & acceptatam: ſi vero parochus motũ proprio concedat licentiam, vel ad inſtantiam alterius non miſſi ab eo ſacerdote, non valebit: immo nec ſi fuerit iam illius licentiæ conſcius per alium, quam impetrantem, aut eius, vel parochi concedentis nuncium. Vt probaui n. 6. de priuilegio: quia hæc licentia, quoddam priuilegium, & donatio quædam eſt. Et confirm. quia hæc licentia aſſiſtendi matrimonio, quãuis proprie iuriſdictio minime ſit, eſt tamen quaſi iuriſdictio, & quaſi iuriſdictionis exercitium: at exercitium iuriſdictionis non poteſt conferri ignoranti, & quamdiu quis ignorat iuriſdictionem ſe habere, non valet quod agit. Vt bene *Bart. l. Barbarius, in 2. lectura, n. 18. & ibi Baldus in 2. lectura, nu. 28. ff. de offic. præt. Ioan. Baptiſt. in repetit. l. Omnes populi, n. 138. ff. de iuſt. & iure, Bertachin. in ſuo repertorio, lit. D. verb. Delegatus, & Vicarius ſub n. 140. Rota in nouiſſimis, to. 1. deciſ. 750. n. 10.* & refert *Ferretum conſil. 75. nu. 4* & dixi ſupra l. 2. diſp. 36. n. 3. errantem iudicem in fundamento iuriſdictionis, inualide ſententiam ferre. Et confirmatur,

tur, quia iuriſdictio non poteſt actu interno conferri: vt bene docent *Victoria materia de confeſſ.n.*153.*Ledeſma* 2.*p.* 4. *q.*7.*a.*5.*dub.*3.*Enriquez l.*6.*de pœniten. c.*13. *n.*13.*Barth.à Ledeſma de pœnitentia, dub.* 28. *Vega lib.*4. *ſum.caſu* 129. Quod non alia ratione procedit,niſi quia eſt conceſſio facta homini ad actum externum, & ita externam oportet eſſe,vt ipſi innoteſcat: ſed perinde eſt ac ſi eſſet interna, quando eſt externa in abſentia,& is cui conceditur, nondum certior de illa factus eſt: ergo non ſufficit.

9 Quid autem dicendum ſit, quando iuriſdictio, ſeu licentia conceſſa eſt,nec de reuocatione conſtat? dicendum enim eſt,non ſufficere reuocatam eſſe iuriſdictionem, aut licentiam aſſiſtendi matrimonio, niſi intimetur reuocatio,per nuncium ad id deſtinatum illi cui conceſſa fuerat, & ante talem intimationem, quamuis aliunde norit ſacerdos reuocatam eſſe licentiam, matrimonium cui virtute talis licentiæ intereſt, & reliqua quæ egerit virtute talis iuriſdictionis ſic reuocatæ, valere. Quia reuocatio tam iuriſdictionis ordinariæ, quàm delegatæ, vt effectum ſuum ſortiatur, debet itimari per nuncium ad id deſtinatum: vt probaui hoc 3.l.diſp. 30.n.11.& 13. Poteſt autem licentia hæc ſemel conceſſa, ad libitum reuocari: quia eſt merè gratuita, omninóque pendens à voluntate concedentis.

10 Ad argum.contrariæ ſent.propoſita n.1. reſpond. Ad 1. cum *gloſſ. ea l. Licet, verb. Marito*,illam legem ſupplendam eſſe per *l.*2.*ff.de diuort.*vbi habetur viro præſenti renũciandum eſſe repudij libellum,vel abſenti,per eum qui in poteſtate eius ſit, vel in cuius poteſtate ipſe ſit: ac proinde deſiderari notitiam per ſe, vel per alium. Ad 2. dico non eſſe neceſſarium æquiparationem fieri in omnibus: quod enim in omnibus eſt ſimile,non ſimile, ſed idem omnino dicitur: ſimile enim non eſt idem, *l. Quod Nerua, ff. depoſiti.* Æquiparatio autem in hoc tenet, quòd vtraque ſeruanda eſt tanquam lex, voluntas principis, tanquam lex generalis, teſtatoris autem,tanquam lex priuata. Ad 3. reſpondet *Bartol.l. Barbarius,in* 2. *lectura, num.* 18 *ff.de offic.prætor. & ibi Bald.in* 2. *lectura,n.*28. in iuriſdictione prorogata eamdem eſſe rationem in ſubſtantia, cum iuriſdictione principali: & ideo ſufficere ſcientiam circa iuriſdictionem principalem, ignoranti enim poteſt accreſcere acceſſoria, ſecus ſi principalis ignoretur. Ad 4. ea doctrina Bart. meritò reiicitur per *Alex.l. Qui abſenti,in princ.n.*4.*ff.de acquir.poſſeſſ.Iaſon l. Beneficium, n.*51.*ff.de conſtitut.princip. Felin.c.*2.*n.*7.*verſ. Tertio limita,de conſtitut. Bolognetum l. Omnes populi.n.* 155.*ff.de iuſti.& iure.*Et ad *l. Eius qui in prouincia*,reſpondetur ſpeciale eſſe fauore vltimæ voluntatis, & liberationis deportati.

DISPVTATIO XXXVII.

An ſacerdos debeat credere dicentibus ſe habere licentiam à parocho vt coniungat eos matrimonio?

SVMMARIVM.

Argumenta proponuntur ad probandum, credendum eſſe dicenti ſe habere licentiam, num. 1.

*Regulariter non eſt credendum,n.*2.*& ibi,iuncto n.*3. *An ſit credendum dicenti ſe abſolutum eſſe ab excommunicatione.*

*An ſit credendum dicenti ſe habere licentiam fatendi alieno ſacerdoti, vel recipiendi ab eo euchariſtiam, vel extremam vnctionem, n.*1. *&* 2. *iuncto n.* 6.

*Quid, ſi perſona ſit fide digna,*3.

*An ſit credendum dicenti ſe obtinuiſſe diſpenſationem ad contrahendum matrimonium omiſſis denunciationibus, vel habere licentiam, vt alienus ſacerdos benedicat nuptias,*4.

Si opponatur alieno ſacerdoti,abſque legitima licentia interfuiſſe matrimonio, cui incumbat onus probandi, 5.

Soluuntur argumenta, 6.

1 VIdetur quidem credendum eſſe dicentibus ſe habere licentiam, vt alienus ſacerdos interſit eorum matrimonio. 1. quia hic ſolùm agitur de periculo animæ contrahentium,cum nulli alij damnum ſequatur: nemo autem præſumitur ſuæ ſalutis immemor. *l. Sacimus.C.de ſacroſ.Eccleſ.& c.penult.*1.*q.*7.ibi,*Et licet neminem diuini timoris contemnendo iureiurando, arbitremur immemorem, vt ſaluti propriæ vllum commodum anteponat.* & *c.Significaſti,el* 2. *de homicidio,*ibi, *Cùm credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denunciatur ab aliquo,ſed per ſeipſum conſilium appetit ſalutare.* Et confirm. quia facile creditur quod prodeſt petenti,& nemini nocet,*l.In creditore,*38.*ff.de euictic.*ibi,*Cui enim non æque videbitur,vel hoc ſaltem conſequi emptorem, quod ſine diſpendio creditoris futurum eſt?* Vbi *gloſſ.verb.diſpendio*,ait cogi aliquem credere, quod eſt ſine ſuo damno: ſed hoc matrimon. prodeſt contrahentibus,& nemini nocet: ergo credendum eſt dicenti ſe habere licentiam. 2. quia ſicut matrimonium eſt irritum abſque præſentia parochi, vel alterius ſacerdotis de eius licentia, ita confeſſio eſt inualida facta alieno ſacerdoti, non habenti legitimam licentiam audiendi: & tamen religioſus crediturus eſt pœnitenti dicenti ſe habere licentiam à proprio parocho, vt illi miniſtret ſacramenta confeſſionis,& Euchariſtiæ,vt docent *Abb.Clem.*1.*de priuileg.* 5.*Henricus c.Omnis,de pœniten.& remiſ.n.*25.*Bonifac.ead.Clem.* 1.*n.* 26. *Angel.Confeſſio* 3.*n.*32. *Syluest. Confeſſor* 1.*q.*7. *Armilla verb.Abſolutio, n.*20.Et parochus crediturus eſt parochiano dicenti ſe falſum eſſe habenti legitimam licentiam ipſum abſoluendi, atque ita debet illi miniſtrare Euchariſtiam: vt tradunt *D.Tho.quodlib.*1.*a.*12.*&* 4.*d.*18.*q.*3.*a.*3. *quæſtiunc.* 5.*ad* 2.*Ricard.*4.*d.*17.*a.*3.*q.*2.*ad* 3. *Gabr.*4.*d.*17.*q.*2.*a.*3. *dub.*1. *Turrecr.c. Quæ pœnitet,de pœnit.d.*1.*n.*18.*Angel.Confeſſio.*3.*num.* 32.*Armilla verb.Abſolut.n.*20.*Tabiena,Abſolutio* 1.*q.*24.*n.*45. & tantum excipiunt *Richar.Gabri.Angel.* quando parochus haberet ſigna probabilia mendacij pœnitentis: ergo ſimiliter eſt credendum dicentibus ſe habere licentiam à proprio parocho, vt coniungantur matrimonio: cum vtrobique ſit periculum irritationis ſacramenti: immo maius ſit periculum animæ ſi matrimonium ſit nullum, cum permanſuri ſint coniuges in concubinatu:at peccatum irritæ confeſſionis tranſit: atque ita in propriis terminis videntur tenere aliqui, nam cum *Clem.*1.*de priuileg.* excommunicentur religioſi, qui abſque parochi ſpeciali licentia miniſtrant Euchariſtiam, extremam vnctionem, aut ſolemnizant matrimonium, dicunt in terminis illius Clem. credendum eſſe dicenti ſe habere licentiam à parocho, ad hæc. Sic *gloſſ.ibi verb.Non habita,D. Antonin.*3.*p.t.*24.*cap.* 52, *Angel.Excommunicatio.*5.*caſu* 12.*n.*17.*Roſella Abſolutio.*1.*n.*39. *Syluest.Excommunicatio.*7.*caſu* 14.*dub.*7.*n.*35.*Tabiena.Excommunicatio.*5.*caſu* 11.*q.*4. *num.*5.

I. Concluſio, regulariter non eſt credendum in ſacramento matrimonij,dicenti ſe habere licentiam, vt alienus ſacerdos interſit.Prob. quia licet in foro pœnitentiali, ad quem pertinent confeſſio,Euchariſtia,& extrema vnctio, credatur ſe habere licentiam dicenti, at in foro externo, & in ſpectantibus ad ipſum, non creditur. Vt conſtat ex *c.Sicut, de ſent.excommun.* vbi probatur non adhiberi fidem excommunicato, dicenti ſe abſolutum eſſe ab excommunicatione,ibi,*Niſi excommunicati literas abſolutionis oſtendant, aut alio modo legitimè de eorum abſolutione conſtet.* Cuius rationem reddit *D.Thom.quodlib.*1.*a.*12.quia excommunicatio pertinet ad forum internum: ſed matrimonium pertinet ad forum externum,& externam Eccleſiæ gubernationem: ergo non creditur dicenti ſe habere licentiam. Et confirmatur, quia quando confeſſio pertinet ad externam Eccleſiæ gubernationem, vt eſt confeſſio annua, non eſt parochus adhibiturus fidem dicẽti ſe impleſſe præceptum: vt teſtatur vſus Eccleſiæ,ſolẽt enim peti ſchedulæ confeſſionis: & de hac confeſſione videntur intelligendi *Hoſtienſ. c.Omnis,de pœniten.& remiſſ.verb.A proprio, & ibi Ioan.Andr. n.*12. *Anton.n.*37. *Anchar.n.*8. vbi dicunt, fatentem alieno ſacerdoti, debere facere fidem proprio, alias daretur via figmentis, & eſſet deluſorium edictum: ergo ſimiliter in matrimonio non creditur. 2. quia ſacramentum ordinis eo quod pertinet ad forum Eccleſiæ externum, miniſtrari non debet ab alieno Epiſcopo,niſi plena fide habita de licentia proprij,*c.*1.*de tempor. ordinat.in* 6 *verſ. Nos igitur*, ibi, *Per eius patentes literas*: ergo ſimiliter habenda eſt plena fides de licentia ad matrimonium. 3. quia *Anchar. Clem* 1. 2

de

*de priuileg.q.*1.vbi *Imola n.*13.*cum Stephano ibi*, ſolum admittunt pro ſacramento pœnitentiæ, credi dicenti ſe habere licentiam,non vero pro Euchariſtia,extrema vnctione,& aliis:redduntque rationem diſparitatis, quia pœnitentia ſecrete miniſtratur, reliqua publice, & ſic non mirum, ſi maior fides licentiæ in aliis exigatur: ſicut in ſimili *c.Tua, de cleric.peregr.* habetur poſſe clericum peregrinum occulte, non tamen publice admitti ad celebrandum, abſque ſui Epiſcopi teſtimonio: ergo idem dicendum eſt de matrimonio, cum publice celebrandum ſit. 4. quia minus præſumenda eſt deceptio in pœnitentia,& Euchariſtia,ad quæ ſacramenta tantum acceditur pro animæ remedio, & vt ſaluti ſpirituali conſulatur, quam in matrimonio, in quo multa temporalia commoda quæruntur:ergo eſto in illis adhibeatur fides aſſerenti ſe habere licentiam, non concluditur idem in matrimonio. Et hoc videtur tenere *Clem.*1.*de priuileg.n.*5.vbi ait in ſacramento ordinis,& ſimilibus non credi dicenti ſe habere licentiam: & *ibi Boniſac.nu.* 28. ait non eſſe credendum dicenti ſe habere licentiam,vt alienus ſacerdos benedicat nuptias.

3 II. Concluſio, ſi perſona affirmans eſſet valde fide digna,poſſet ei fides adhiberi. Prob. quia quamuis *c.Sicut,de ſenten.excommun.* dicatur non eſſe credendum excommunicato,dicenti ſe abſolutum eſſe,niſi id legitime oſtendat: aſſerunt aliqui DD.vt *Palud.*4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*nu.*5.*Angel.Excommunicatio* 8.*n.*16.*Sylueſt. Excommunicatio* 5.§.26.*verſ.Decimum ſeptimum,Nauar.ſum.c.*27.*Hiſp.& lat.n.* 39. *initio*, ſatis eſſe ſi excommunicatus ſit perſona fide digna,& aſſerat ſe abſolutũ eſſe;ergo ſimiliter in matrimonio eſt dicendum.

4 Hinc infertur, à fortiori non eſſe credendum dicenti ſe obtuliſſe diſpenſationem, ne præmittantur denunciationes matrimonio, vel vt alienus ſacerdos benedicat nuptias,niſi eſſet perſona id aſſerens valde timorata, & fide digna:immo id magis conſiderandum eſt in hoc caſu,quia cum matrimonium ſine denunciationibus contractum, & benedictio ab alieno ſacerdote facta, valida ſint: facilius ob commodum aliquod tẽporale mẽtietur id aſſerẽs.

5 Quando autem contracto matrimonio aliquis opponit ſacerdotem,qui interfuit,caruiſſe licentia: ipſi incumbere onus probandi,teſtatur *Zephalus conſ.*47. *num.*2.*vol.*1. quod maxima difficultate non caret:videtur enim fundata opponentis intentio in decreto *Trident.ſeſſ.*24.*c.*1.*de matrim.*petentis licentiam:& cum illa ſit quid facti, non præſumitur:quare potius videtur onus probandi transferri in ipſos contrahentes,vel ſacerdotẽ qui interfuit.Sed placet concordia *Maſcardi concluſ.*985.vbi alia ad hoc affert:& n. 3.reſoluit, ſi contra licentiam opponatur à tertio, ipſi incumbere probare: ſi vero à proprio parocho, transferri onus probãdi in alienũ ſacerdotem,& ipſos contrahentes.

6 Ad 1. argum. dico, quando ſolum agitur de periculo animæ contrahentium, in rebus mere ſpectantibus ad forum conſcientiæ,ipſi credi:ſecus quando agitur de re ſpectanti ad forum externum, & externam Eccleſiæ gubernationem. Ad confirm. dico eſſe in damnum animæ ipſorum contrahentium, & iniuriam ſacramenti, & bonæ ac prudentis gubernationis Eccleſiaſticæ: & ideo non facile credi. Ad 2.conſtat ex dictis in probatione 1. concluſionis num.2.ea enim ſacramenta pertinent ad forum internum,& minus præſumitur in illis deceptio.

DISPVTATIO XXXVIII.

An ſit neceſſarium ad valorem matrimonij, parochum proferre aliqua verba,vel ſaltem ſit de neceſſitate præcepti?

SVMMARIVM.

*Quæ verba præcipit Tridentinum parocho,vt dicat,n.*1.
*Proponitur ſententia dicens ea verba eſſe de eſſentia,n.*2.*Et alia non eſſe de eſſentia,at obligare ad mortale,*3.
*Non ſunt ea verba de matrimonij eſſentia,*4.
*Quid, ſi audito contrahentium conſenſu,parochus dicat, Ego vos coniungam,*5.
Sunt ea verba de neceſſitate præcepti,n. 6. *Et eſt veniale ea omittere,*7.
*An poſſit parochus ea verba proferre per ſe,vel per interpretem,*8.
*Tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuo conſenſu:& qualis culpa ſit non interrogare,*9.
An teneatur parochus interrogare contrahentes, num aliquod impedimentum habeant, 10.
*Soluuntur argumenta,*11.

SVPPONENDVM eſt,*Tridentinum ſeſ.*24.*de matrim.c.*1.præcipere parocho, vt præſtito conſenſu inter coniuges, dicat quædam verba:his verbis, *Præcipit ſancta ſynodus, vt parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat,Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine patris,& filij, & ſpiritus ſancti:vel aliis vtatur verbis, iuxta receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum.* Dubitatur ergo, an ea verba ſint de neceſſitate ſacramenti, aut ſaltem præcepti? 1

Duæ ſunt ſententiæ extremæ.I.ait, ea verba eſſe de neceſſitate ſacramenti,quare ſi omittantur, nullum erit matrimonium.Prob. quia verba ea,Vos coniungo,ſunt vera: ergo efficiunt quod ſignificant:ergo vere ſacerdos conficit matrimonium,& ita ea verba erunt de eſſentia.Et confirmatur, quia in reliquis ſacramentis verba miniſtri ſunt de eſſentia.Sic tenet *Zephalus conſ.*540.*num.*47.*vol.*4. 2

Alij dicunt, non eſſe de eſſentia,at eſſe de neceſſitate præcepti, ita vt ea omittere, ſit peccatum mortale. Quia videtur res grauis,& Concilium vtitur verbo præceptiuo, dicens,*Præcipit ſancta ſynodus.* Sic docent *Salzedo practic.c.*73.*verſ.Secundo illud,Vega l.*6.*ſummæ,caſu* 112.116. 3

I. Concluſ. ea verba non ſunt de eſſentia matrimonij, quare licet omittantur,validum eſt.Prob.1. quia ſacerdos non eſt miniſter huius ſacramenti,nec eius verba ſunt materia,nec forma: (vt ſupra late probaui l.2.diſp.5.nu.6. & diſp.6.n.2)ergo ea verba non ſunt de eſſentia.2. quia Tridentinum in clauſula irritanti tantum expreſſit, *Qui aliter quam præſente parocho*,nec explicuit dicenti verba,& eſt decretum correctorium: ergo non eſt extendendum,vt debeat de neceſſitate ſacramenti,dicere verba.3.quia neceſſaria neceſſitate ſacramenti, determinata eſſe debent, at Tridentinum petit indeterminata verba, cum petat ea, vel alia ſecundùm patriæ conſuetudinem: ergo ea non ſunt de neceſſitate ſacramenti.Sic docent *Verac.append.ad ſpecul.dub.*4.*concl.*3.*&* 4.*Ant.Cucus lib.*5.*inſtit.maior.tt.* 11.*nu.*57.*Segura* 2.*p.direct.iudic.c.*15.*n.*52.*Enriquez l.*11. *de matrim.c.*2.*n.*7.*Viualdus Candelabro* 1.*p. de matrim. nu.*22.*&* 241. *Lud. Lop.*2,*p.inſtruct.de matrim.c.*35.*fol.*1024.*Perez lib.* 5. *ordin.tt.* 1.*l.*1.§.*Præterea neceſſarium eſt f.*39.*Palacios* 4.*d.*28.*diſp.*1.*verſ. Tacitus,Barth.à Ledeſma de matrim.dub.*21.*concl.*3.*fol.*1328.*Petrus de Ledeſma* dicens ſic declaraſſe Cardinales,*de matrim. q.*43.*a.*1.*dub.*4.*concl.vlt.& q.*45.*a.*5.*puncto* 3. *ante* 1. *dub. concl.* 2.*fol.*184.*Manuel* 1.*to.ſummæ,*2.*edit.c.*216.*n.*3. *Salzedo,& Vega num.præced.allegati.* 4

Hinc infertur, ſi audito vtriuſque conſenſu, parochus dicat,Ego poſtea vos coniungam, non impediri effectum matrimonij,Quia mutuo conſenſu coniugium iam initum eſt:& cùm ea verba non ſint de ſacramenti neceſſitate, parum refert quoad ſacramenti valorem, ſiue de præſenti,ſiue de futuro exprimantur. Sic *Enriquez lib.*11.*de matrim.c.*2.*n.*7.malè tamen *in comment. lit. X.*refert *Nauar.l.*4.*conſil.in* 1.*edit.tt.de ſponſal.conſil.vlt.*ſentire cõtrarium. Quia *Nauar.*dicit ibi,iudicem in foro externo iudicaturum,eſſe validum:ergo ſentit valere:aliàs peſſimè iudex ſentẽtiam ferret:cùm non procedat ex falſa præſumptione: & bene addit *Nauar.*in foro conſcientiæ non eſſe verum matrim. quando contrahentes habuere intentionem non contrahendi, niſi dum contraxerunt, parochus actu vellet eos coniungere.Quia cum tunc parochus eos non intenderet coniungere,defuit in contrahentibus intentio. 5

II. Concluſio, ea verba ſunt de neceſſitate præcepti: quare peccaret parochus ea omittens. Prob. quia Tridentinum vtitur verbis præceptiuis:vt conſtat ex eius verbis, quæ retuli num.1.Sic *Veracruz append.ad ſpecul.dub.*4.*concl.*1. *Ant.Cucus,& Petrus de Ledeſma vtroque loco,citati nu.*4.*Salzedo,& Vega allegati n.*3. 6

III. Concluſio, culpa venialis eſt ea verba omittere. Hæc eſt contra 2.ſent.relatam n.3.Prob.quia materia non 7

eſt

eſt grauis, cùm ea verba non ſint forma ſacramenti, nec pertineant ad ſolemnitatem magni momenti, nec includant aliquod myſterium magnæ ſignificationis. Præterea, quia quamuis Tridentinum vtatur verbis præceptiuis, at ſub illo præcepto non continetur tantum, vt parochus ea verba proferat, ſed alia magni momenti, nempe, vt præmittantur denunciationes, & vt matrimonium celebretur coram parocho, & teſtibus, vt habeat librum, &c. cùm ergo hoc ſolum non ſit materia illius præcepti, ſed contineatur inter alia grauiora & hoc quid leue ſit, eius omiſſio non erit peccatum mortale. Et cõfirm. quia iiſdem verbis præcipit ibi Concilium, vt parochus interroget cõtrahentes de mutuo conſenſu, eius tamen omiſſio non eſt peccatum mortale, vt ſtatim dicemus: ergo nec omiſſio verborũ.

8 Non placet tamen quod dicit *Veracruz eod. dub. 4. concl. 5.* poſſe parochum dicta verba proferre per ſe, vel per interpretem, ſicut poteſt conſenſum petere, & inquirere, per ſe, vel per interpretem. Quia eſt diuerſa ratio: nam interrogare eſt, vt cognoſcat conſenſum, qui cùm ore conuenientius exprimatur, vbi parochus idioma non intelligit, non poſſet de conſenſu aliter quam per interpretem interrogare, & certior fieri: at ea verba profert parochus, tanquam Eccleſiæ miniſter, & vt ipſius nomine benedicat ſponſos, matrimoniúmque approbet: quod conuenienter non fit per interpretem: maximè cum Tridentinum petat ipſum parochum ea verba dicere: quare erit culpa venialis. Vbi tamen parochus verba dixiſſet, vacaret culpa, petere ab interprete, vt ea verba declaret contrahentibus, ſic dicens, Parochus vos coniungit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

9 VI. Concluſio, tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuo conſenſu, nempe virum, an velit fœminam habere in vxorem, & fœminam, an velit illum in maritum: omiſſio tamen huius interrogationis, quando parocho conſtaret de mutuo conſenſu, quia coram illo contrahentes non interrogati proferunt verba quibus exprimunt conſenſum, eſt culpa venialis. Prob. prima pars, quia id præcipit *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* vt conſtat ex eius verbis, quæ retuli num. 1. Prob. autem 2. quia eſt res leuis. Sic *Veracruz append. ad ſpeculum, dub. 2. concl. 4. Antonius Cucus lib. 5. inſtitutionum maiorum t. 11. n. 32.* nec audiendus eſt *Vega l. 6. ſum. caſu 112.* dicens eſſe mortale peccatum.

10 Addit *Veracruz eo dub. 2. concl. 1. & 2.* teneri parochum interrogare contrahentes, an aliquod impedimentum habeant, ne contrahere poſſint: & ſi id non interroget, peccare mortaliter, vbi non eſſet ſibi compertiſſimum, nullum inter eos ſubeſſe impedimentum. Quia facit contra mandatum Concilij, in re grauiſſima: vt patet ex *c. fin. de clandeſt. deſponſ. in princ.* vbi poſtquam dicitur præmittendas eſſe denuntiationes, ſubditur. *Et ipſi preſbyteri nihilominus inueſtigent, vtrum aliquod impedimentum obſiſtat.* Sed hoc intelligo, vbi eſſet aliqua ſuſpicio impedimenti: & tunc non eſſent interrogandi contrahentes, non enim eſt hoc inueſtigare; quia ipſi facilè decipient parochum, & negabunt. Nec cum *Trident. d. c. 1.* præcipit, vt vir, & mulier interrogentur, intelligit de impedimento, ſed de mutuo conſenſu: vt conſtat ex verbis immediatè ſequentibus. *Et mutuo conſenſu intellecto, dicat, ego vos coniungo.* Item quia ea interrogatio petitur à Tridentino, vt fiat, dum ſunt in facie Eccleſiæ, id eſt, coram teſtibus, volentes iam contrahere: at non eſt credendum voluiſſe interrogationem rei tam neceſſariæ fieri, cum iam contrahere volunt, & vbi famæ iacturam facere deberent, ſi impedimentum eſſet infamans, quod ſi non eſſet infamans, ſaltem ſe infamarent, cum illius impedimenti conſcij, eſſent iam parati ad contrahendum. Tandem, quia cum deuenitur ad matrimonium, iam præceſſere denunciationes, ex quibus conſtare debet an ſubſit impedimentum: quod ſi ex ordinarij diſpenſatione eæ non præmittantur, ipſius ordinarij intereſt, informationem præmittere de impedimentis: parochi autem ſolum eſt, obedire ordinario præcipienti vt eos coniungat. Quando autem in caſu neceſſitatis vrgentis, quia non eſt ad Epiſcopum aditus, ipſo inconſulto, denunciationibus omiſſis parochus intereſſet matrimonio: tunc tenetur inquirere diligenter an ſubſit impedimentum: cum loco Epiſcopi ſuccedat.

Ad arg. 1. ſent. propoſita n. 2. reſpondetur. Ad 1. ſenſum illorum verborum eſſe, Approbo, & declaro coniunctionem veſtram legitimam eſſe. Ad confirmat. dic in cæteris ſacramentis ſacerdotem eſſe miniſtrum, & ideo eius verba eſſe neceſſaria: ſecus in hoc, vbi ipſi contrahentes ſunt miniſtri, vt dixi l. 2. diſput. 7. n. 2. Ad argum. 2. ſent. propoſitum n. 3. dic, materiam eſſe leuem, nec totalem præcepti: vt explicui num. 7. 11

DISPVTATIO XXXIX.

Qualis præſentia parochi, & teſtium deſideretur ad matrimonij valorem? & an ſatis ſit, vt interſint caſu, aut vi detenti, aut dolo, vel per interpretem intelligant conſenſus contrahentium?

SVMMARIVM.

Non ſatis eſt præſentia corporea, ſed exigitur, vt vſum rationis habeant, & intelligant conſenſus, n. 1. Et quid ſi verba non audiant, at aliquo ſenſu percipiant, vt ſi ſigna videant, 2.

Sufficit, ſi per interpretem intelligant mutuum conſenſum, & poteſt matrimon. per interpretem celebrari, n. 3. & creditur dicto interpretis in hoc caſu, 4.

Quid, ſi habuère animum attendendi, & caſu mente vrgentur tempore contractus? num. 5. Et ibi, copula, Et, caſus ſimiles coniungit.

Quid, ſi parochus conſultò nollet attendere? n. 6. Et ibi, abſurdus intellectus vitandus eſt, licet literæ vis inferatur: & quid ſit affectare.

Quid, ſi vi detenti, aut dolo interſint: refertur opinio negans valere quando parochus vi intereſt, 7.

Alia opinio dicens requiri teſtes ad id ſpecialiter vocari, 8.

Valet, licet parochus, & teſtes vi detenti interſint, 9.

Idem, ſi dolo ad aliud vocentur, n. 10. Idem, ſi caſu tranſeant. 11.

Peccant lethaliter contrahentes coram parocho vi detento, n. 11. Et ibi, quid coram parocho dolo ad aliud vocato, vel caſu tranſeunti. Et quid coram teſtibus ſic aſſiſtentibus.

Quid, ſi licentia aſſiſtendi matrimonio, aut tranſlatio iuriſdictionis metu extorqueatur? 13.

Quid, ſi dolo extorqueatur licentia? n. 14. Et ibi, quæ dicatur cauſa finalis & quæ impulſiua? Et an ſemper ſit finalis, quando ea ceſſante, actus non fieret?

Soluuntur argumenta: & explicatur regu. Qui poteſt inuitis, ff. de regulis iuris, num. 15.

IN hac diſput. conſtat neceſſariam eſſe, ad valorem matrimonij, præſentiam parochi, & teſtium non tantum phyſicam, id eſt, corpoream, ſed præſentiam moralem, & humanam, quæ vltra phyſicam, addit vſum rationis, & aduertentiam: itaque exigitur, vt parochus, & teſtes vſum rationis habeant, & intelligant conſenſum vtriuſque contrahentis. Vnde ſi eſſent ebrij, vel dormientes, vel non aduerterent, vel teſtes eſſent infantes, non valeret matrimonium. Prob. 1. quia *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrimonio*, inquit, *Qui aliter quam præſente parocho, & duobus, aut tribus teſtibus:* atque ita poſtulat parochi, & teſtium præſentiam, ſed qui non adeſt more humano, intelligens, & aduertens quid agatur, non cenſetur in iure præſens, *l. Coram Titio. 109. ff. de verb. ſignif.* ibi, *Coram Titio aliquid facere iuſſus, non videtur præſente eo feciſſe, niſi is intelligat: itaque ſi furioſus ſit, aut infans, aut dormiens, non videtur corã eo feciſſe.* Vbi *Rebuff. verſ. Octauo intellige*, ait, vbi ius requirit præſentiam perſonæ, non intelligi aliquem præſentem eſſe, niſi intelligat quid agatur: quod idem notat *gloſſ. Extrau. Execrabilis, verb. Coram, el 1. de preben. & c. In primis 2. q. 1. verb. Præſente, & c. Teſtes, verb. Præſentia. 3. q. 9.* Et latiſſimè multis citatis; *Felinus in proœmio decret. ſtatim in princ. n. 21. & ſeqq.* ergo exigit Tridentinum, vt interſint more humano, aduertentes quid agatur. Et confirm. ex expreſſis verbis *Tridentini, eodem c.* vbi, *Parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto*: ergo requiritur præſentia humana, cum aduertentia. 2. Probatur, quia ideo petit Tridentinum aſſiſtentiam parochi, & teſtium, vt conſtet Eccleſiæ de matrimonio contracto, & de eo teſtificari poſſint, ne viuente prima vxore aliquis poſſit ducere ſecundam, eò quod matrimon. non conſtabat 1

conſtabat Eccleſiæ: vt conſtat ex procœmio eiuſdem decreti,ſed vbi præſentia non eſt moralis, & humana teſtificari nequeunt:ergo ea præſentia eſt neceſſaria. Sic docent *Antonius Cucus lib.5. inſtitut.maior.t.11.n.59.& 60. Veracruz append.ad ſpecul,ĩidub.5.concl.4.& dub.6.concl.5.Enriquez lib. 11.de matrim.c.3.n.1.& 9.Spino ſpec.teſtament.gloſſ.15.num.47. & 48.Petrus de Ledeſma de matrim. q.45.art.5.punct.3.dub.2. fol.188.verſ. In cuius rei expoſitionem, & q.46.a.2. dub.2.verſ. Nihilominus,Manuel 1.to.ſum.edit.2.c.219.n.11.& 18.Vega l.6. ſum. caſu114. & 115.*

2 Sufficit tamen,ſi parochus,& teſtes aliquo ſenſu percipiant conſenſum contrahentium,vt ſi non audiant verba, videant tamen ſigna mutui conſenſus,Prob,quia matrim. poteſt verbis,aut ſignis contrahi, vt probaui l.2.diſp.31.n. 5.ergo ſatis eſt ſi ſigna conſenſus videant. Sic *Veracruz append.ad ſpecul.dub.3.concl.2.Enriquez lib. 11.de matrim.c.3.n.1.*

3 *Satis* etiam eſt,ſi parochus,& teſtes per interpretem intelligant mutuum conſenſum: vt ſi contrahentes ſint diſtincti idiomatis.Prob.quia cæteri contractus poſſunt per interpretem celebrari,*l.1.§.fin.ff.de verb.oblig.*ibi, *Sed verum puto, vt omnis ſermo contineat verborum obligationem, ita vt alter alterius linguam intelligat,ſiue per ſe, ſiue per verum interpretem*: ergo & matrimonium. Et confirm. quia non minus exigitur in ſacramento pœnitentiæ, vt ſacerdos intelligat pœnitentis peccata,cum ſit iudex:ſed in eo ſufficit intelligere per interpretem,vt fatentur omnes,& teſtatur vſus Eccleſiæ,quando ſacerdos,& pœnitens ſunt diſtincti idiomatis: ergo & in matrimonio.2.quia magis eſſentiale eſt, vt ipſi contrahentes conſenſum mutuum intelligant, cum hoc ſit de iure naturali, & diuino ab initio requiſitum in matrimonio: ſed ſufficit,vt alter alteri explicet conſenſũ per interpretem: vt bene docet *gloſſ.c. Ex literis, el 1. de ſponſal. verb.Intellexerit,& ibi Ioan.Andr.n.5.Abb.n.3.Prapoſ.n.4.verſ. Secunda eſt lectura,Iaſon l. 1.§.fin.n.4.ff.de verb. oblig. Couar. 4. decret.2.p.c.4.§.1.n.* 3.ergo ſimiliter ſufficiet,vt conſtet parocho, & teſtibus de mutuo conſenſu, per interpretem. Sic docent *Veracruz append.ad ſpecul.dub.2.concl.5.& dub.3. concl.3.Ant.Cucus l.5.inſtitut.maior.tt.11.n.34.Vival.Candel.1. p.de matrim.num.* 36.

4 Credendum autem eſt in hoc caſu, dicto ſolius interpretis.Quia non eſt teſtis, ſed declaratè electus communi contrahentium conſenſu. Sic *Bart.l.1.§.fin.num.2.ff.de verb. oblig.& ibi Alberic.n.5.Alex.n.1. Iaſon n.7.* & communis ibi, vt refert & ſequitur *Couar. num. præcedenti allegatus.*

5 Hinc infertur minus verum eſſe, quod docet *Enriquez lib.11.de matrim.c.3. n.1.in comment.lit.F,*vbi ait. ſi parochus acceſſerit animo attendendi, quãuis tempore contractus diſtrahatur euagatione mentis, valere matrimonium. Quia habet attentionem virtualem, qualis ſufficit pro aliis ſacramentis, & Miſſa.Sed hoc eſt minus verum. Quia in Miſſa requiritur attentio, non vt audiens ſit teſtis, ſed vt debita reuerẽtia ſeruetur Miſſæ,& ſit ille actus religionis: quod debitè ſeruatur, quando audiens voluit attendere, & præter intentionem ex fragilitate diuagatur: ad omnia etiam ſacramenta requiritur intentio conficiendi, & recipiendi ſacramentum, ne confectio, & ſuſceptio ſit actus fictitius & vanus, quæ intentio virtute durat, dum à principio habita eſt, nec in contrariam mutatur: attentio autem & aduertentia parochi, & teſtium deſideratur, vt ipſorum teſtimonio comprobari poſſit, conſtetque Eccleſiæ:quod teſtimonium nullo modo ferre poſſunt,niſi actu aduertant:ergo non erit matrimonium. Et confirm. quia in ſacramento pœnitentiæ, dum ſacerdos eſt futurus peccatorum iudex, quantumuis voluerit aduertere, ſi actu non aduertat,minime ſufficit:ergo nec in ſacramento matrimonij,vbi parochus eſt tamquam teſtis. Et 2. confirm. quia ad effectum teſtificandi de matrimonio contracto, perinde eſt quando actu non aduertit parochus, ac ſi abſens eſſet. Tandem, quia Tridentinum parificat præſentiã parochi,& teſtium: ibi, *Qui aliter quam præſente parocho, & duobus teſtibus*:nam copula,& caſus ſimiles coniũgit, *l. Seia Caio.ff.de fundo inſtruct.*ſed ſi teſtes præ mentis euagatione non aduerterent ad mutuum conſenſum,minime ſufficeret:quia re vera non eſſent teſtes:ergo idem dicendum eſt de parocho. Et confirm. quia Tridentinum petit parochi præſentiam moralem, & humanam, omnino autem non aduertens non dicitur præſens:vt vtrumque probaui n. 1. Huius ſent. videtur expreſſe *Nauar.lib.4. conſiliorum, in 1. edit.1.de ſponſalibus,conſ.20.& 27.fine, in 2.t. de cland.deſponſ. conſil. 11.& 13.fine*, vbi ait finem Tridentini petentis hanc præſentiam,eſſe, vt conſtet Eccleſiæ matrimonium, idque probari poſſit:& *Veracruz append.ad ſpecul.dub.5.concl.4.* vbi ait non valere matrimonium, licet parochus ſi vigilans, ſi non attendat: *& Salzedo pract. c. 73. verſ. tertio. Spino ſpeculo teſtamentor.gloſſa 15.n.47.& 48.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219. num.11.Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt.45. art.5.puncto 3. dub.2.& q.46.a.2.dubio 2.Vega lib.6.ſummæ, caſu 115.*vbi dicunt,non ſufficere præſentiam, niſi parochus aduertat. 6

Aliquis poſſet hoc limitare,niſi parochus conſulto vellet non intelligere conſenſum: vt ſi occluderet aures, & oculos,tunc enim valeret matrimonium. Et poſſet inniti declarationi Cardinalium, quam affert *Salzedo practic. c.* 73.inter alias quas ibi recitat,& eſt ad 4.dub.quæ ſic ſe habet, *Congregatio concilij cenſuit non valere matrimonium, ſi ſacerdos non intellexit, niſi tamen affectatum eſſet non intelligere.* Affectare enim eſt,conſulto aliquid facere, *l. Quod ait lex,* 23.§. *Quod ait lex,* ibi, *quod ſi non affectauit,* iuncta *gloſſa verb. Non affectauit,ff.ad legem Iul. de adult.* Fateor difficilem eſſe horum verborum ſenſum: vnum tamen ſcio, nullo modo valere matrimonium,quamuis parochus affectate,& conſulto non attendat, nec intelligat conſenſus. Quia tunc re vera non eſt præſens,nec poteſt teſtificari de matrimonio:vt probaui n.præced.Et forte ſẽſus illorum verborum eſt, niſi parochus affectet ſe non intelligere, hoc eſt, niſi conſultò,& data opera fingat ſe non intelligere, cũ tamen re vera intellexerit. Abſurdus enim intellectus vitandus eſt, licet literæ vis inferatur, *l. Scire oportet, §.Aliud.ff.de excuſat. tutor.*& probat *Menochius de arbit.lib.1.q.7 n.78.*

7 Tota igitur difficultas in hac re eſt, an hæc præſentia parochi & teſtium, præter aduertentiam intellectus, expoſcat etiam voluntatis conſenſum, ita vt ſi vi interſint, aut dolo adducti, ficta alia cauſa, non valeat matrimoniũ? Et quidem de ipſis teſtibus, qualitercunque interſint, ſi aduertant,validum eſſe matrimonium: fatetur *Segura 2. p. direct.iudic.c.15.n.54.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.45.a.5.punct. 3.dub.2.f.*188.de parocho autẽ dicit *Segura eod. c.15.n.58.* ſe olim firmiter tenuiſſe non valere matrimonium,quando vi detentus intereſt, & nunc propter declarationem Cardinalium relinquere cogitãdum. Et *Petrus de Ledeſma eod.dub.2.f.189.§.Quo poſito,*ait ſecluſa Cardinalium declaratione, eſſe ſatis probabile non valere.Et *Azebedo l.5.recop.t.1.l.1.n.39.* relinquit cogitandum, an valeat matrimonium coram parocho, & teſtibus ſub cautela vocatis, celebratum. Et prob. non valere. 1.quia potens inuitis alienare, multo magis poteſt ignorantibus, & abſentibus: *regula. Qui poteſt inuitis,26.ff.de regul.iuris.* ſed matrimonium non poteſt ignorantibus, & abſentibus parocho, & teſtibus iniri: ergo nec ipſius inuitis. Et confirm.quia iure idẽ eſt abeſſe, & adeſſe,ſi deficiat conſenſus,iuxta doctrinam *Bald.l.Cum non ſolum.§. Neceſſitas,n.5.C.de bonis qualib.*ergo dum parochus, & teſtes adſunt inuiti, perinde eſt ac ſi abeſſent, & ita irritum erit matrim.2. quia præſentia moralis, & humana eſt hominis vt homo eſt,ſed vt homo conſtat intellectu, & voluntate: ergo talis præſentia poſtulat aduertentiam intellectus, & conſenſũ voluntatis: & conſequenter deficiet, & nullum erit matrimonium, quando deficit conſenſus in parocho,& teſtibus vi detentis.3.quia quando in iure præcipitur aliquid fieri coram aliquo, debet is intereſſe moraliter,ſecundum ſuum modum, & officium, vt ſi ſit aliquid faciendum coram notario, & teſtibus, non ſatis eſt notarium intereſſe, vt teſtem, ſed exercendo ſuum officium, quare ſi vi ſubſcriberet, ſigilloque muniret,nil actum eſſet:ergo cum Trident.præcipiat matrim. fieri coram parocho, & teſtibus, non petit aſſiſtentiam

tur, quia iuriſdictio non poteſt actu interno conferri: vt bene docent *Victoria materia de confeſſ.n.*153.*Ledeſma* 2.*p.* 4. *q.*7.*a.*5.*dub.*3.*Enriquez l.*6.*de pœniten.c.*13. *n.*13.*Barth.à Ledeſma de pœnitentia, dub.* 28. *Vega lib.*4.*ſum.caſu* 129. Quod non alia ratione procedit,niſi quia eſt conceſſio facta homini ad actum externum, & ita externam oportet eſſe, vt ipſi innoteſcat: ſed perinde eſt ac ſi eſſet interna, quando eſt externa in abſentia,& is cui conceditur, nondum certior de illa factus eſt: ergo non ſufficit.

9 Quid autem dicendum ſit, quando iuriſdictio, ſeu licentia conceſſa eſt,nec de reuocatione conſtat? dicendum enim eſt,non ſufficere reuocatam eſſe iuriſdictionem, aut licentiam aſſiſtendi matrimonio, niſi intimetur reuocatio,per nuncium ad id deſtinatum illi cui conceſſa fuerat, & ante talem intimationem, quamuis aliunde norit ſacerdos reuocatam eſſe licentiam, matrimonium cui virtute talis licentiæ intereſt, & reliqua quæ egerit virtute talis iuriſdictionis ſic reuocatæ, valere. Quia reuocatio tam iuriſdictionis ordinariæ, quàm delegatæ, vt effectum ſuum ſortiatur, debet itimari per nuncium ad id deſtinatum: vt probaui hoc 3.l.diſp. 30.n.11.& 13. Poteſt autem licentia hæc ſemel conceſſa, ad libitum reuocari:quia eſt merè gratuita, omninóque pendens à voluntate concedentis.

10 Ad argum.contrariæ ſent.propoſita n.1. reſpond. Ad 1. cum *gloſſ. ea l. Licet, verb. Marito*,illam legem ſupplendam eſſe per *l.*2.*ff.de diuort.*vbi habetur viro præſenti renũciandum eſſe repudij libellum,vel abſenti,per eum qui in poteſtate eius ſit, vel in cuius poteſtate ipſe ſit: ac proinde deſiderari notitiam per ſe, vel per alium. Ad 2. dico non eſſe neceſſarium æquiparationem fieri in omnibus: quod enim in omnibus eſt ſimile,non ſimile, ſed idem omnino dicitur:ſimile enim non eſt idem, *l. Quod Nerua, ff. depoſiti.* Æquiparatio autem in hoc tenet, quòd vtraque ſeruanda eſt tanquam lex, voluntas principis, tanquam lex generalis, teſtatoris autem,tanquam lex priuata. Ad 3. reſpondet *Bartol.l. Barbarius,in* 2. *lectura, num.* 18 *ff.de offic.prætor. & ibi Bald.in* 2. *lectura,n.*28. in iuriſdictione prorogata eamdem eſſe rationem in ſubſtantia, cum iuriſdictione principali: & ideo ſufficere ſcientiam circa iuriſdictionem principalem, ignoranti enim poteſt accreſcere acceſſoria, ſecus ſi principalis ignoretur. Ad 4. ea doctrina Bart. meritò reiicitur per *Alex.l. Qui abſenti,in princ.n.*4.*ff.de acquir.poſſeſſ.Iaſon l. Beneficium, n.*51.*ff.de conſtitut.princip. Felin.c.*2. *n.*7. *verſ. Tertio limita,de conſtitut. Bolognetum l. Omnes populi.n.* 155.*ff.de iuſti.& iure.*Et ad *l. Eius qui in prouincia*,reſpondetur ſpeciale eſſe fauore vltimæ voluntatis, & liberationis deportati.

DISPVTATIO XXXVII.

An ſacerdos debeat credere dicentibus ſe habere licentiam à parocho vt coniungat eos matrimonio?

SVMMARIVM.

Argumenta proponuntur ad probandum, credendum eſſe dicenti ſe habere licentiam, num. 1.
*Regulariter non eſt credendum,n.*2.*& ibi,iuncto n.*3. *An ſit credendum dicenti ſe abſolutum eſſe ab excommunicatione.*
*An ſit credendum dicenti ſe habere licentiam fatendi alieno ſacerdoti, vel recipiendi ab eo euchariſtiam, vel extremam vnctionem, n.*1. *&* 2. *iuncto n.* 6.
*Quid, ſi perſona ſit fide digna,*3.
*An ſit credendum dicenti ſe obtinuiſſe diſpenſationem ad contrahendum matrimonium omiſſis denunciationibus, vel habere licentiam, vt alienus ſacerdos benedicat nuptias,*4.
Si opponatur alieno ſacerdoti,abſque legitima licentia interfuiſſe matrimonio, cui incumbat onus probandi, 5.
Soluuntur argumenta, 6.

1 VIdetur quidem credendum eſſe dicentibus ſe habere licentiam, vt alienus ſacerdos interſit eorum matrimonio.1.quia hic ſolùm agitur de periculo animæ contrahentium,cum nulli alij damnum ſequatur:nemo autem præſumitur ſuæ ſalutis immemor.*l. Sacimus.C.de ſacroſ.Eccleſ.& c.penult.*1.*q.*7.ibi,*Et licet neminem diuini timoris contemnendo iureiurando, arbitremur immemorem, vt ſaluti propriæ vllum commodum anteponat.* & *c.Significaſti,el* 2.*de homicidio,*ibi. *Cùm credendum ſit ipſi, qui non accuſatur, vel denunciatur ab aliquo,ſed per ſeipſum conſilium appetit ſalutare.* Et confirm. quia facile creditur quod prodeſt petenti,& nemini nocet,*l.In creditore,*38.*ff.de euict.*ibi,*Cui enim non æque videbitur,vel hoc ſaltem conſequi emptorem, quod ſine diſpendio creditoris futurum eſt?* Vbi *gloſſ.verb.diſpendio*,ait cogi aliquem credere, quod eſt ſine ſuo damno: ſed hoc matrimon. prodeſt accipientibus,& nemini nocet: ergo credendum eſt dicenti ſe habere licentiam. 2. quia ſicut matrimonium eſt irritum abſque præſentia parochi, vel alterius ſacerdotis de eius licentia, ita confeſſio eſt inualida facta alieno ſacerdoti, non habenti legitimam licentiam audiendi:& tamen religioſus crediturus eſt pœnitenti dicenti ſe habere licentiam à proprio parocho, vt illi miniſtret ſacramenta confeſſionis,& Euchariſtiæ,vt docent *Abb.Clem.*1.*de priuileg.* 5.*Henricus c.Omnis,de pœniten.& remiſ.n.*25.*Bonifac.ead.Clem.* 1.*n.* 26. *Angel.Confeſſio* 3.*n.*32. *Syluest. Confeſſor* 1.*q.*7. *Armilla verb.Abſolutio, n.*20.Et parochus crediturus eſt parochiano dicenti ſe faſſum eſſe habenti legitimam licentiam ipſum abſoluendi, atque ita debet illi miniſtrare Euchariſtiam: vt tradunt *D. Tho.quodlib.*1.*a.*12.*&* 4.*d.*18.*q.*3.*a.*3.*quæſtiunc.* 5.*ad* 2.*Ricard.*4.*d.*17.*a.*3.*q.*2.*ad* 3. *Gabr.*4.*d.*17.*q.*2.*a.*3.*dub.*1. *Turrecr.c. Quæ pœnitet,de pœnit.d.*1.*n.*18.*Angel.Confeſſio.*3.*num.* 32.*Armilla verb.Abſolut.n.*20.*Tabiena,Abſolutio* 1.*q.*24.*n.*45. & tantum excipiunt *Richar.Gabri.Angel.* quando parochus haberet ſigna probabilia mendacij pœnitentis: ergo ſimiliter eſt credendum dicentibus ſe habere licentiam à proprio parocho, vt coniungantur matrimonio: cum vtrobique ſit periculum irritationis ſacramenti: immo maius ſit periculum animæ ſi matrimonium ſit nullum, cum permanſuri ſint coniuges in concubinatu:at peccatum irritæ confeſſionis tranſit: atque ita in propriis terminis videntur tenere aliqui, nam cum *Clem.*1.*de priuileg.* excommunicentur religioſi, qui abſque parochi ſpeciali licentia miniſtrant Euchariſtiam, extremam vnctionem, aut ſolemnizant matrimonium, dicunt in terminis illius Clem. credendum eſſe dicenti ſe habere licentiam à parocho, ad hæc. Sic *gloſſ.ibi verb.Non habita,D. Antonin.*3.*p.t.*24.*cap.* 52, *Angel.Excommunicatio.*5.*caſu* 12.*n.*17.*Roſella Abſolutio.*1.*n.*39, *Syluest.Excommunicatio.*7.*caſu* 14.*dub.*7.*n.*35.*Tabiena.Excommunicatio.*5.*caſu* 11.*q.*4. *num.*5.

I. Concluſio, regulariter non eſt credendum in ſacramento matrimonij,dicenti ſe habere licentiam, vt alienus ſacerdos interſit. Prob. quia licet in foro pœnitentiali, ad 2 quem pertinent confeſſio,Euchariſtia,& extrema vnctio, credatur ſe habere licentiam dicenti, at in foro externo, & in ſpectantibus ad ipſum, non creditur. Vt conſtat ex *c.Sicut, de ſent.excommun.* vbi probatur non adhiberi fidem excommunicato, dicenti ſe abſolutum eſſe ab excommunicatione,ibi,*Niſi excommunicati literas abſolutionis oſtendant, aut alio modo legitimè de eorum abſolutione conſtet.* Cuius rationem reddit *D.Thom.quodlib.*1.*a.*12.quia excommunicatio pertinet ad forum internum:ſed matrimonium pertinet ad forum externum,& externam Eccleſiæ gubernationem:ergo non creditur dicenti ſe habere licentiam. Et confirmatur, quia quando confeſſio pertinet ad externam Eccleſiæ gubernationem, vt eſt confeſſio annua, non eſt parochus adhibiturus fidem dicẽti ſe impleſſe præceptum: vt teſtatur vſus Eccleſiæ,ſolẽt enim peti ſchedulæ confeſſionis:& de hac confeſſione videntur intelligendi *Hoſtieſ. c.Omnis,de pœniten.& remiſſ.verb.A proprio, & ibi Ioan.Andr. n.*12. *Anton.n.*37. *Anchar.n.*8. vbi dicunt, fatentem alieno ſacerdoti, debere facere fidem proprio, alias daretur via figmentis, & eſſet deluſorium edictum: ergo ſimiliter in matrimonio non creditur. 2. quia ſacramentum ordinis eo quod pertinet ad forum Eccleſiæ externum, miniſtrari non debet ab alieno Epiſcopo, niſi plena fide habita de licentia proprij,*c.*1.*de tempor. ordinat.in* 6 *verſ. Nos igitur*, ibi, *Per eius patentes literas*: ergo ſimiliter habenda eſt plena fides de licentia ad matrimonium. 3. quia *Anchar. Clem* 1.

de

*de priuileg.q.*1.vbi *Imola n.*13.*cum Stephano ibi*, ſolum admittunt pro ſacramento pœnitentiæ, credi dicenti ſe habere licentiam,non vero pro Euchariſtia,extrema vnctione,& aliis:redduntque rationem diſparitatis, quia pœnitentia ſecrete miniſtratur, reliqua publice, & ſic non mirum, ſi maior fides licentiæ in aliis exigatur: ſicut in ſimili *c.Tua, de cleric.peregr.* habetur poſſe clericum peregrinum occulte, non tamen publice admitti ad celebrandum, abſque ſui Epiſcopi teſtimonio: ergo idem dicendum eſt de matrimonio, cum publice celebrandum ſit. 4. quia minus præſumenda eſt deceptio in pœnitentia,& Euchariſtia,ad quæ ſacramenta tantum acceditur pro animæ remedio, & vt ſaluti ſpirituali conſulatur, quam in matrimonio, in quo multa temporalia commoda quæruntur:ergo eſto in illis adhibeatur fides aſſerenti ſe habere licentiam, non concluditur idem in matrimonio. Et hoc videtur tenere *Glo. Clem.*1.*de priuileg.n.*5. vbi ait in ſacramento ordinis,& *ſimilibus* non credi dicenti ſe habere licentiam: & *ibi Bonifac.nu.* 28. ait non eſſe credendum dicenti ſe habere licentiam,vt alienus ſacerdos benedicat nuptias.

II. Concluſio, ſi perſona affirmans eſſet valde fide digna,poſſet ei fides adhiberi. Prob. quia quamuis *c.Sicut,de ſenten.excommun.* dicatur non eſſe credendum excommunicato,dicenti ſe abſolutum eſſe,niſi id legitime oſtendat: aſſerunt aliqui DD.vt *Palud.*4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*nu.*5.*Angel.Excommunicatio* 8.*n.*16.*Syluest. Excommunicatio* 5.§.26.*verſ.Decimum ſeptimum,Nauar.ſum.c.*27.*Hiſp.& lat.n.* 39. *initio*, ſatis eſſe ſi excommunicatus ſit perſona fide digna,& aſſerat ſe abſolutũ eſſe;ergo ſimiliter in matrimonio eſt dicendum.

Hinc infertur, à fortiori non eſſe credendum dicenti ſe obtuliſſe diſpenſationem, ne præmittantur denunciationes matrimonio, vel vt alienus ſacerdos benedicat nuptias,niſi eſſet perſona *id aſſerens valde timorata*, & fide digna:*immo id magis conſiderandum* eſt in hoc caſu,quia cum *matrimonium* ſine denunciationibus contractum, & benedictio ab alieno ſacerdote facta, valida ſint: facilius ob commodum aliquod tẽporale mẽtietur id aſſerẽs.

Quando autem contracto matrimonio aliquis opponit ſacerdotem,qui interfuit,caruiſſe licentia: ipſi incumbere onus probandi,teſtatur *Zephalus conſ.*47. *num.*2.*vol.*1. quod maxima difficultate non caret:videtur enim fundata opponentis intentio in decreto *Trident.ſeſſ.*24.*c.*1.*de matrim.*petentis licentiam:& cum illa ſit quid facti, non præſumitur:quare potius videtur onus probandi transferri in ipſos contrahentes,vel ſacerdotẽ qui interfuit.Sed placet concordia *Maſcardi concluſ.*985.vbi alia ad hoc affert:& n. 3.reſoluit, ſi contra licentiam opponatur à tertio, ipſi incumbere probare: ſi vero à proprio parocho, transferri onus probãdi in alienũ ſacerdotem,& ipſos contrahentes.

Ad 1. argum. dico, quando ſolum agitur de periculo animæ contrahentium, in rebus mere ſpectantibus ad forum conſcientiæ,ipſi credi:ſecus quando agitur de re ſpectanti ad forum externum, & externam Eccleſiæ gubernationem. Ad confirm. dico eſſe in damnum animæ ipſorum contrahentium, & iniuriam ſacramenti, & bonæ ac prudentis gubernationis Eccleſiaſticæ: & ideo non facile credi. Ad 2.conſtat ex dictis in probatione 1. concluſionis num.2.ea enim ſacramenta pertinent ad forum internum,& minus præſumitur in illis deceptio.

DISPVTATIO XXXVIII.

An ſit neceſſarium ad valorem matrimonij, parochum proferre aliqua verba,vel ſaltem ſit de neceſſitate præcepti?

SVMMARIVM.

*Quæ verba præcipit Tridentinum parocho,vt dicat,n.*1.
*Proponitur ſententia dicens ea verba eſſe de eſſentia,n.*2.*Et alia non eſſe de eſſentia,at obligare ad mortale,*3.
*Non ſunt ea verba de matrimonij eſſentia,*4.
*Quid, ſi audito contrahentium conſenſu,parochus dicat, Ego vos coniungam,*5.
Sunt ea verba de neceſſitate præcepti,n. 6. *Et eſt veniale ea omittere,*7.
*An poſſit parochus ea verba proferre per ſe,vel per interpretem,*8.
*Tenetur parochus interrogare contrahentes de mutuo conſenſu:& qualis culpa ſit non interrogare,*9.
An teneatur parochus interrogare contrahentes, num aliquod impedimentum habeant, 10.
*Soluuntur argumenta,*11.

1 SVPPONENDVM eſt,*Tridentinum ſeſ.*24.*de matrim.c.*1.præcipere parocho, vt præſtito conſenſu inter coniuges, dicat quædam verba:his verbis, *Præcipit ſancta ſynodus, vt parochus viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo conſenſu intellecto, vel dicat,Ego vos in matrimonium coniungo, in nomine patris,& filij, & ſpiritus ſancti:vel aliis vtatur verbis, iuxta receptum vniuſcuiuſque prouinciæ ritum.* Dubitatur ergo, an ea verba ſint de neceſſitate ſacramenti, aut ſaltem præcepti?

2 Duæ ſunt ſententiæ extremæ.I.ait, ea verba eſſe de neceſſitate ſacramenti,quare ſi omittantur, nullum erit matrimonium.Prob. quia verba ea,Vos coniungo,ſunt vera: ergo efficiunt quod ſignificant:ergo vere ſacerdos conficit matrimonium,& ita ea verba erunt de eſſentia.Et confirmatur, quia in reliquis ſacramentis verba miniſtri ſunt de eſſentia.Sic tenet *Zephalus conſ.*540.*num.*47.*vol.*4.

3 Alij dicunt, non eſſe de eſſentia,at eſſe de neceſſitate præcepti, ita vt ea omittere, ſit peccatum mortale. Quia videtur res grauis,& Concilium vtitur verbo præceptiuo, dicens,*Præcipit ſancta ſynodus.* Sic docent *Salzedo practic.c.*73.*verſ.Secundo illud,Vega l.*6.*ſumma,caſu* 112.116.

4 I. Concluſ. ea verba non ſunt de eſſentia matrimonij, quare licet omittantur,validum eſt.Prob. 1. quia ſacerdos non eſt miniſter huius ſacramenti,nec eius verba ſunt materia,nec forma: (vt ſupra late probaui l.2.diſp.5.nu.*6.* & diſp.*6.*n.2)ergo ea verba non ſunt de eſſentia.2. quia Tridentinum in clauſula irritanti tantum expreſſit, *Qui aliter quam præſente parocho*,nec explicuit dicenti verba,& eſt decretum correctorium: ergo non eſt extendendum,vt debeat de neceſſitate ſacramenti,dicere verba.3. quia neceſſaria neceſſitate ſacramenti, determinata eſſe debent, at Tridentinum petit indeterminata verba, cum petat ea, vel alia ſecundùm patriæ conſuetudinem: ergo ea non ſunt de neceſſitate ſacramenti.Sic docent *Verac.append.ad ſpecul.dub.*4.*concl.*3.*&* 4.*Ant.Cucus lib.*5.*inſtit.maior.tt.*11.*nu.*57.*Segura* 2.*p.direct.iudic.c.*15.*n.*52.*Enriquez l.*11. *de matrim.c.*2.*n.*7.*Viualdus Candelabro* 1.*p. de matrim. nu.*22.*&* 241. *Lud. Lop.*2,*p.inſtruct.de matrim.c.*35.*fol.*1024.*Perez lib.* 5. *ordin tt.* 1.*l.*1.§.*Præterea neceſſarium eſt f.*39.*Palacios* 4.*d.*28.*diſp.*1.*verſ. Tacitus,Barth.à Ledeſma de matrim.dub.*11.*concl.*3.*fol.*1328.*Petrus de Ledeſma* dicens ſic declaraſſe Cardinales,*de matrim. q.*43.*a.*1.*dub.*4.*concl.vlt.& q.*45.*a.*5.*puncto* 3. *ante* 1. *dub. concl.* 2.*fol.*184.*Manuel* 1.*to.ſummæ,*2.*edit.c.*216.*n.*3. *Salzedo,& Vega num.præced.allegati.*

5 Hinc infertur, ſi audito vtriuſque conſenſu, parochus dicat,Ego poſtea vos coniungam, non impediri effectum matrimonij.Quia mutuo conſenſu coniugium iam initum eſt:& cùm ea verba non ſint de ſacramenti neceſſitate, parum refert quoad ſacramenti valorem, ſiue de præſenti,ſiue de futuro exprimantur. Sic *Enriquez lib.*11.*de matrim.c.*2.*n.*7,malè tamen *in comment. lit. X.*refert *Nauar.l.*4. *conſil.in* 1.*edit.tt.de ſponſal.conſil.vlt.*ſentire cõtrarium. Quia *Nauar.*dicit ibi,iudicem in foro externo iudicaturum,eſſe validum:ergo ſentit valere:aliàs peſſimè iudex ſentẽtiam ferret:cùm non procedat ex falſa præſumptione: & bene addit *Nauar.*in foro conſcientiæ non eſſe verum matrim. quando contrahentes habuere intentionem non contrahendi, niſi dum contraxerunt, parochus actu vellet eos coniungere.Quia cum tunc parochus eos non intenderet coniungere,defuit in contrahentibus intentio.

6 II. Concluſio, ea verba ſunt de neceſſitate præcepti: quare peccaret parochus ea omittens.Prob. quia Tridentinum vtitur verbis præceptiuis:vt conſtat ex eius verbis, quæ retuli num.1.Sic *Veracruz append.ad ſpecul.dub.*4.*concl.*1. *Ant.Cucus,& Petrus de Ledeſma vtroque loco,citati nu.*4. *Salzedo,& Vega allegati n.*3.

7 III. Concluſio, culpa venialis eſt ea verba omittere. Hæc eſt contra 2.ſent.relatam n.3.Prob.quia materia non

eſt

tiam parochi, ſolum vt interſit tamquam teſtis, ſed vt interſit ſuum munus obeundo, at parochi munus eſt non puri teſtis, ſed aſſiſtere nomine Eccleſiæ, approbando matrimonium, & præbendo ſacramento authoritatem, quæ non præſtatur ab eo qui inuitus, aut caſu ad aliud vocatus intereſt: ergo tale matrim. eſt nullum. 4. ex *l. 1. fine, ff. de author. tuto.* ibi, *Tutor ſi inuitus retentus ſit per vim, non valet quod agitur, neque enim præſentia corporis ſufficit ad authoritatem*: ergo ſimiliter non præſtabit authoritatem matrimonio parochus vi detentus, nec valebit quod agit. Et confirmatur, quia ſi ſtatuto requiratur præſentia alicuius, ſi vi præciſa adeſſet, actus eſſet nullus: quia abfuit conſenſus, vt docet per *d. l. 1. Fortunius de vlt. fine, illat. 21. n.* 438. habetur in 1. to. tractat. 5. quia *Tridentin. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* præcipit, vt parochus interrogatis contrahentibus dicat, Ego vos coniungo: quod non præſtatur, vbi parochi conſenſus deficit. Vltimo, quia olim præcipiebatur ſolemni ritu Eccleſiæ, vt parochus aſſiſteret matrim. (vt conſtat ex variis Pontificum decretis, quæ affert *Gratianus 30. q. 5. per multa cap.*) & tamen tunc non exigebatur eius præſentia tamquam teſtis, ergo nec in Tridentino: & ita ſi inuitus interſit, nullum erit matrimonium.

8 Alij vero dicunt requiri teſtes eſſe ſpecialiter vocatos, alias non valere matrimonium. Sic *Carbon. q. 45. de reſtitut. §. Poſtremo ne pluribus, & §. ſeq.* & idem dicent DD. aſſerentes teſtes matrimonij debere eſſe rogatos: quos referam hoc 3. lib. diſput. 41. n. 7. Et poteſt probari ex *l. Qui teſtamento, la 2. ff. de teſtam. fine,* ibi. *Sed ſi teſtes detenti ſint inuiti, putant non valere teſtamentum.*

9 Cæterum dicendum eſt, valere matrimonium, quamuis parochus, & teſtes vi detenti interſint, dummodo intelligant conſenſus contrahentium. Prob. ex *l. Coram Titio, 209. ff. de verb. obl.* ibi, *Scire autem, non etiam velle is debet, nam etiam eo inuito recte fit*: vbi deciditur dici aliquid coram aliquo fieri, quamuis inuitus adſit, ſi aduertat: quod idem docet *gloſſ. Extrau. Execrabilis, verb. Coram, I. 1. de præbend.* cum ergo Tridentinum ſolum exigat matrimonium celebrari coram parocho, & teſtibus, ſatisfit, ſi ipſis præſentibus, quamuis inuitis, celebretur. Præterea, quia ſaluatur finis illius decreti Tridentini ex eius præfatione collectus, cum iam matrimonium illud talium conſtet Eccleſiæ, nec eo ſpreto poſſint aliud inire. Sic docent afferentes declarationem Cardinalium, *Salzedo practica c. 73. verſ. Tertio, Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 1. Spino ſpec. teſtam. gloſſ. 15. n. 49. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. f. 189. §. Quo poſito, Veracruz append. ad a. 8. ſpeculi, vbi de coactione, f. 111. Anaſtaſius Germonius t. de indultis Cardinalium. §. Si tibi quoad vixeris, n. 73. Albornoz lib. 4. de arte contract. tit. 1. Manuel 1. to. ſumma 2. editione, c. 219. n. 11. Vega lib. 6. ſumma, caſu 116.*

10 Hinc infertur, à fortiori valere, quando parochus, vel teſtes dolo ad aliud vocati, interſunt matrimonio. Prob. iiſdem rationibus. Et docent *Nauar. lib. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ. 20. in 2. t. de clandeſt. deſponſ. conſ. 11. Salzedo* afferens declarationem Cardinalium, *Enriquez, Spino, Manuel, num. præcedenti allegati.*

11 2. Infertur, ſi matrim. celebretur coram parocho, & teſtibus caſu tranſeuntibus, eſſe validum. Quia cum aduertant, verè dicuntur præſentes, cum præſentia ad valorem matrimonij petita, contenta ſit ſola intellectus aduertentia, qua rite teſtimonium contracti matrimonij perhiberi poſſit: vt probauimus num. 9. Sic *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. dub. 2. ad finem, f. 190. col. 2. §. Ex dictis ſequitur,* dicens hoc eſſe fere certum: quamuis *eod. dub. 2. f. 188. col. 2. verſ. Ex dictis ſequitur,* afferat aliquos probabiliter dicere non eſſe matrimonium. Nam caſu tranſeuntes non dicuntur moraliter præſentes. Sed hoc eſt minus verum, cũ tranſeuntes ita teſtificari poſſint, ſi aduertant, ac ſi data opera intereſſent. Et de teſtibus ſic caſu tranſeuntibus, docet ſatis eſſe ad matrim. *Segura 2. p. direct. Iudicum c. 15. n. 54.*

12 Peccabunt tamen lethaliter contrahentes coram parocho vi detento: tum ratione iniuriæ, tum etiam ratione contemptus Eccleſiæ: non enim eius authoritate contrahunt. Sic *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45 a. 5. punct. 3. dubio 2. fol. 189. §. In expoſitionem.* Quod idem eadem ratione dicendum eſt, quando parochus caſu tranſibat, vel dolo ad aliud vocatus, acceſſit. Quia non contrahitur authoritate Eccleſiæ. De teſtibus autem ſecus credo dicendum eſſe: non enim peccabunt lethaliter contrahentes coram ipſis vi detentis: (ſi ſecludas rationem iniuriæ violentiæ ipſis illatæ, hæc enim ex qualitate iniuriæ penſanda eſt an ſit mortalis) aut dolo ad aliud adductis, aut caſu tranſeuntibus. Quia ipſi non gerunt vices Eccleſiæ, authoritatem præſtando ipſius nomine, matrimonio, quod parochus præſtat, ſed teſtium miniſterium ſolum obeunt, quod æque præſtare poſſunt vi detenti, aut caſu tranſeuntes, aut ad aliud dolo vocati. Eſſet tamen culpa venialis: quia non ſeruatur debita reuerentia ſacramento.

Dubitabis autem, an ſimiliter valeat matrimonium 13
coram alieno ſacerdote initum, de licentia proprij, ſi licentia metu cadenti in virum conſtantem, extorta ſit? Videtur enim non valere: quia ea licentia inualida eſt. Quod ſic probo, quamuis enim regulariter metu geſta valeant (vt dicam lib. 4. diſp. 8. n. 4.) excipitur tamen iuriſdictio, nam ea non transfertur intercedente metu: vt docent *gloſſa c. 1. verb. Coactus, ad finem, de his quæ vi,* vbi *Anton. n. 10. Anchar. n. 3 Abb. n. 12. & 17 fin. Imola n. 4. fine, Bart. tract. de tyranno. n. 14. Bald. l. Decernimus, n. 5. C. de ſacroſ. Eccleſ.* & probant per *l. 2. initio, ff. de iudi.* ibi, *Ac ſi cum reſtitiſſet quiuis ex litigatoribus, viribus prætura compulſus eſt, nulla eſt iuriſdictio.* Vbi *gloſſa verb. Nulla,* ait, ipſo iure. Si ergo metus annullat prorogationem iuriſdictionis, à fortiori debet impedire ipſius tranſlationem. Eodem modo intelligit hunc textum *idem Bald. l. Si qui ex conſenſu, 8. n. 7. C. de Epiſc. aud.* Sed credo valere licentiam illam, & conſequenter matrim. 1. quia verius eſt iuriſdictionem metu extortam valide transferri; quod docet *Cardin. c. 2. De his quæ vi, n. vn. verſ. Quintus caſus, & c. Licet, q. 31. de elect.* duciturque, quia lex in contrarium adducta, loquitur in caſu ſpeciali, dum litigantes compelluntur conſentire in iudicem non ſuum, & ita prorogare eius iuriſdictionem, quæ prorogari nequit niſi libera eorum voluntate: & ita cum ſit caſus ſpecialis exceptus à regula generali, tradenti geſta metu tenere, non debet extendi. Quare caute *Hoſtien. d. c. 2. ad fin. ſuper verb. Reuocari,* dixit iuriſdictionem prorogatam metu non valere. Deinde, quia eſto iuriſdictionis tranſlatio, & prorogatio eſſet inualida, extendendum non eſt abſque aliquo textu, contra regulam generalem, ad licentiæ conceſſionem, quæ nec actus iuriſdictionis eſt, nec per eam iuriſdictio aliqua transfertur: vt probaui hoc 3. l. diſp. 21. num. 7.

Tandem rogabis, quid dicendum ſit, ſi licentia illa do- 14
lo, & mendaciis impetrata ſit à parocho, alias nullatenus conceſſuro? Vt ſi falſo nomine alicuius magnatis petatur ab illo, vt concedat licentiam certo ſacerdoti. Videtur inualidam eſſe licentiam, & conſequenter matrim. 1. quia deeſt conſenſus parochi in ea licentia: nihil enim magis contrarium conſenſui, quam error. *l. Si per errorem, ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Et confirm. quia falſitas circa cauſam finalem diſpoſitionis ipſam vitiat: vt cum multis aliis late tradit *Tiraq. tract. Ceſſante cauſa, limit. 1. à n. 1. vſque ad 10.* hic autem falſitas contingit circa cauſam finalem: nam parochus ea ratione ceſſante, nullo modo conceſſurus erat licentiam: finalis autem cauſa dicitur, quæ ita mouet diſponentem, vt alias non eſſet diſpoſiturus: vt videtur ſentire *Bart. l. 2. §. fin. n. 1. fin. ff. de donat.* & docent *Anton. c. Poſt tranſlationem n. 35. de renunciat. & ibi Abb. in 2. lectura illius tituli, n. 18. Aimon conſ. 142. n. 9. & conſ. 192. n. 21. Beccius conſ. 20. n. 10.* & alij quos refert *Tiraquel. d. limit. 1. n. 36. & 37.* 2. quia diſpenſatio ex falſa cauſa obtenta, eſt ſubreptitia, & nulla *c. Quia circa, de conſanguin.* & notant ibi DD. ſed hæc licentia eſt quædam diſpenſatio, & conceditur ex falſa cauſa: ergo eſt nulla. Sed credo validam eſſe licentiam, & matrim. Quia cum ratio illa inducens parochum, nihil prorſus conferat, ſed omnino impertinens ſit ad licentiæ conceſſionem, non cenſenda eſt ratio finalis, ſed impulſiua: qua

qua ceſſante non ceſſat diſpoſitio: vt cum multis tradit *Tiraq. d. limitat. 1. à n. 1. vſque ad* 10. Nec ea videtur mẽs concedentis licentiam, vt velit eam eſſe irritam, ea petitione falſa exiſtente, ne matrimonium paſſim irritetur: eo vel maxime, quia concedentes licẽtiam non latet, ſæpe mendaces eſſe, & fictitias ſimiles magnatum petitiones. Nec obſtant in contrarium adducta: nam ad ea omnia reſpondetur, verum tenere, quando error, & falſitas contingit circa cauſam finalem: hic autem circa ſolam impulſiuam eſt. Nec eſt verum ſemper cauſam finalem eſſe, eam ſine qua actus non fieret: vt docent *D. Thom. 2. d. 38. q. 1. a. 1. ad 5. Maior. 4. d. 15. q. 29. verſ. Quinto arguitur, & d. 25. q. 2. Nauar. ſumma Lat. c. 23. n. 101. & c. Inter verba, 2. edit. concl. 5. nu. 33. & ſeq. Couar. 1. var. c. 10. n. 2.* Et prob. ex *l. 1. §. Sexum. ff. de poſtulan.* vbi ſancitum non eſſet ne fœminæ poſtularent, niſi Calphurnia tam impudenter poſtulaſſet, & tamen ſcribit *Iuriſconſultus* eam non dediſſe cauſam finalem, ſed primam, & principalem cauſam eſſe, vt iretur obuiam impudentiæ fœminarum: vt bene notat *ibi gloſſa, verb. Cauſam.* Quod etiam in naturalibus videmus, nam remouens prohibens eſt cauſa ſine qua non deſcenſus lapidis, cum tamen non ſit principalis cauſa, ſed occaſio.

15 Ad arg. primæ ſententiæ propoſita n. 7. ad probandum inualidum eſſe matrimonium, quando parochus vi detentus intereſt: reſpondetur. Ad 1. dico illam regulam intelligi, niſi actus in præſentia alicuius neceſſario fieri debeat, tunc enim licet eo inuito, præſente, fieri poſſit, non tamen abſente. Ita eam regulam explicat *Rebuf. l. Coram Titio* 209. *ff. de verb. ſignific. verſ. 9.* & refert Bartolũ, & Deciũ. Ad confirm. dico eam doctrinam intelligi, quando conſenſus alicuius exigitur cum præſentia: quod in matrim. non exigitur, ſed ſola præſentia quæ ad teſtificandum eſt ſufficiens. Ad 2. dico, *licet præſentia* moralis perfecta vtráque requirat, non autem imperfectam, ſed ſat eſſe ad illam, aduertentiam intellectus: at cõſtat ex concilij mente hanc imperfectam deſiderari, cum ea clandeſtinitatem excludat, & ſufficiens ſit ad teſtificandum de matrimonio. Ad 3. dico vtramque parochi præſentiam poſtulare Tridentinum: at tamquam teſtis qualificati, id eſt, habentis parochi dignitatem, tamquam de eſſentia, & tamquam præſtantis authoritatem nomine Eccleſiæ, ſolum ex præcepto. Ad 4. dico eſſe diſparem rationem: quia ad valorem contractus pupilli, non requiritur præſentia tutoris tamquam teſtis, ſed vt concedat licentiam, authoritatemque contractui præſtet: ad matrimonij autem valorem, ſat eſt præſentia parochi, tamquam teſtis. Ad confirmationem, dic eam doctrinam eſſe veram, quádo ea præſentia non requiritur tamquam ſolius teſtis. Ad 5. dic, ea verba non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolius præcepti: vt dixi diſp. præc. n. 4. Ad vltimum, dic olim eam præſentiam authoritatiuam fuiſſe ſolum de neceſſitate præcepti, & hodie ſimiliter eſſe de eadem neceſſitate. Ad argumentum 2. ſententiæ, poſitum nu. 8. dic, in teſtibus teſtamenti verum eſſe, non ſufficere, ſi detenti ſint: quia debent eſſe rogati: vt habetur *l. Hæredes palam, §. In teſtamentis, ff. de teſtam.* ſecus in matrimonio, vbi non deſideratur teſtes eſſe rogatos: vt dicam hoc 3. l. diſp. 41. n. 7.

DISPVTATIO XL.

Vtrùm ad matrimonij valorem, ſatis ſit parochum, & teſtes intereſſe ſponſalibus iuramento ſtabilitis? Vel ſponſalibus, ſi poſtea ſponſi clam animo vxorio ſe cognoſcãt? Vel ſi coram eodem parocho, & teſtibus intercedant copula, vel alij actus ob quos olim tranſibant in matrimonium? Vel ſi interſint matrimonio de præſenti impuberum, vel puberis, & impuberis, malitia non ſupplente ætatem, vt poſtea efficiatur verum matrimonium, copula maritali, vel aliis actibus, ex quibus olim reſultabat matrimonium.

SVMMARIVM.

Quot caſus diſputandi ſint in hac diſput. n. 1.

Olim ſponſalia, vel matrimonium de præſenti impuberum, aut puberis, & impuberis, tranſibant in matrimonium, per copulam, vel aliquos alios actus, num. 2. At per Tridentinum ceſſarunt matrimonia præſumpta, 3.

Quando parochus, & teſtes interſunt ſponſalibus iuramento firmatis, proponuntur argumenta ad probandum olim tranſiſſe in matrimonium per tale iuramentum: & ita hodie eſſe hoc matrimonium, 4.

Contrarium decernitur, n. 5. Et explicantur c. Ex parte, de ſponſalibus, & c. Si quis diuinis, 30. q. 5.

Quid, ſi ſponſalia contracta ſint coram parocho & teſtibus, an per copulam occultam tranſeant in matrimonium, n. 6. Et quid, ſi fiant coram parocho actus ex quibus olim reſultabat matrimonium, 7.

Quid de matrimonio impuberum, vel puberis, & impuberis celebrato coram parocho, & teſtibus, an tranſeat in matrimonium per occultam copulam habitam poſt legitimã ætatem: refertur opinio affirmans, num. 8. & contraria verior, num. 9. an ſufficiat conſenſus inter ſe ipſos poſt legitimam ætatem, 10.

Soluuntur argumenta, 11.

TRiplex caſus diſputandus eſt in præſentiarum. I. eſt, 1
quando parochus, & teſtes interſunt ſponſalibus iuramento ſtabilitis. II. quando interſunt ſponſalibus, & poſtea ſequitur copula, vel alij actus, per quos olim tranſibant in matrimonium. III. eſt, quando interſunt matrimonio de præſenti impuberum, vel puberis, & impuberis, & completa ætate accedit copula, vel ſimiles actus.

Supponendum eſt, ante Trident. quando aliqui con- 2
traxerunt ſponſalia, vel ſi erat vterque, aut alter impubes, & contraxerant matrimonium de præſenti, (quo in caſu erant ſpõſalia de futuro, vt dixi l. 1. diſp. 21. n. 2. & 5.) tranſiiſſe in matrim. per copulam habitam affectu coniugali, vel per aliquos alios actus, per quos explicabatur conſenſus de preſenti, iuris præſumptione: vt habetur *c. Is qui fidem, de ſponſal. & c. vn. §. Idem quoque, de ſponſ. impub. in* 6. Qui vero ſint hi actus, conſulendi ſunt DD. iuris Pontificij duobus textibus citatis, & *c. Atteſtationes, c. Literas, de deſponſ. impub. Couar. 4. decret. 2. p. c. 4. toto §. 1. & 2. Menoch. l. 3. de præſumpt. totã præſumpt. 1.*

Hodie autem per *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* ceſſarunt 3
hæc matrimonia præſumpta, & nec ſponſalia, nec matrim. de præſenti inter impuberes, tranſeunt in verum matrim. per copulã, vel alios actus occulte habitos. Nam ſi conſenſus expreſſus, & verus hodie non conſtituit matrimonium, niſi præſtetur coram parocho, & teſtibus: vt definitur *d. c. 1.* à fortiori iſte conſenſus virtualis, implicitus, & interpretatiuus, præſumptuſque id non efficiet. Sic docẽt *Nauar. ſum. Lat. c. 25. n. 144. & c. 27. n. 141. Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maior. tt. 11. nu.* 105. *Perez l. 8. ordin. tt. 15. l. 2. f. 289. verſ. infertur etiam, & l. 5. tt. 1. l. 1. f. 41. ante verſ. Secundo corrigitur. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 1. nu. 99. Gutier.* dicens ſic declaraſſe Cardinales *quæſt. canon. l. 1. c. 18. nu. 4. & de iuram. 1. p. c. 51. n. 12. 13. 14. Maiolus de irregul. l. 1. c. 5. n. 9. Spino ſpeculo teſtam. gloſſ. 15. n. 56. 65. 66. Matienzo lib. 5. recop. tt. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 53. 54. 62. Azebedo eod. t. 1. l. 1. n. 29. & 37. Albornoz de arte contractuum, l. 4. tt. 8. Segura direct. iudic. 2. p. c. 15. n.* 40. Et ex Theologis, *Veracruz 1. p. ſpec. ar. 20. fin. & append. dub. 9. fine, Corduba ſum. q. 52. fin. Enriquez l. 11. de matrim. c. 3. n. 7. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 2. dub. 4. f. 181. col. 1. Viualdus Candel. 1. p. de ſponſalibus, c. 4. n. 29. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 1. Angles floribus 1. p. q. de eſſentialibus matrim. a. 4. difficul. 6. f. 536. Capua l. 4. deciſion. c. 23. num. 15. Lud. Lop. 2. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 39. f. 1061. col. 1. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 8. ad finem, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 244. n. 10.* & omnes. 4
His præmiſſis, in primo caſu, an ſit verum matrimonium, quando parochus & teſtes interſunt ſponſalibus iuramento ſtabilitis? Eſſe legitimum matrim. videtur ſuaderi: quia olim ſponſalia tranſibant in matrim. ſi iuramento firmarentur: vt probare videtur *c. Si quis diuinis, 30. quæſt. 5.* ibi, *Si quis diuinis tactis iurauit mulieri legitimam ſe eam vxorem habiturum: ſit illa legitima vxor.* Et *c. Ex parte, de ſponſal.* vbi definitur, quemdam, qui promiſit matrim. iuramento adiecto mulieri, teneri eam tãquam legitimam vxorẽ habere. Ergo ſi hodie corã parocho, & teſtibus teneantur talia

ſponſalia, iuramento firmata, erit verum matrimonium.

5 Breuiter tamen dico, nullo modo eſſe matrimonium: quia iuramentum numquam habuit eam vim, vt ſponſalia tranſeant in matrimon. Quod egregia ratione probat *D.Th.4.d.28.q.vnica,a.1. corpore:* quia cum iuramentum adhibeatur ad confirmationem dictorum, id tantum confirmat, quod verba dicta ſignificant, nec eorum ſenſum immutat: ergo cum verba ſponſalium, ſolum contineant promiſſionem de futuro, eam tantum confirmabit, nec ſignificationem alterabit, vt tranſeat in ſponſionem de præſenti. Præterea, quia iuramentum non mutat naturam ſubſtantialem contractus, ſed firmiorem reddit adiecto religionis vinculo. Non obſtant textus in contrarium n. præc. adducti, quia *c.Si quis diuinis,* non decidit id eſſe matrimonium, ſed teneri iuratem accipere eam in legitimam vxorem: quod ſignificant ea verba, *Sit legitima vxor,* quæ ſunt verba imperatiui. Ad *c.Ex parte,* dic verba de quibus ibi Pontifex agit, eſſe matrimonij de præſenti.

6 In ſecundo caſu, Quando ſponſalia coram parocho, & teſtibus celebrata ſunt, an per copulam occultam tranſeant hodie in matrimonium? Affirmat, quamuis ſubobſcurè, *Palacios 4.d.28.diſp.1.fol.629.col.2.verſ. At vero.* Sed contrarium eſt certum: quia nec parochus, nec teſtes teſtificari poſſunt, niſi de ſolis ſponſalibus, iiſque tantum interſunt, cum copula per quam tranſitura erant in matrim. ipſis abſentibus habeatur. Sic tenet *Petrus de Ledeſm.de matrim.q.46.ar.2.dub.1.*

7 Quando autem copula illa habita eſt coram parocho, & teſtibus, poſt ſponſalia: negat *Petrus de Ledeſma eod.a.2. dub.2.* eſſe matrimonium. Sed dicendum eſt non tranſire, quando ſponſalia fuere clandeſtina: quia tantum poſſunt teſtificari parochus, & teſtes de copula. Similiter ſi ſponſalia coram diuerſo parocho, & teſtibus celebrentur ab iis coram quibus habetur copula: quia neutri teſtificari poſſent de matrimonio, ſed alteri de ſponſalibus, alteri vero de copula. Quando vero tam ſponſalia de futuro, quam copula ſunt coram eodem parocho, & teſtibus, dicendum eſt ius antiquum manere illæſum, atque ita tranſire in matrim. verum quidem, ſi animo coniugali, præſumptum autem, quando fornicario haberetur copula: adeo vt probata copula, & ſponſalibus, præſumeret Eccleſia matrim. cogeretque ad illud, ſicut ante Tridentinum cogebat. Quia mutuus conſenſus de præſenti, ſufficienti ſigno externo manifeſtatus, coram parocho, & teſtibus, conſtituit matrimonium: ſed illa copula poſt ſponſalia eſt ſufficiens ſignum externum conſenſus de præſenti, vt conſtat ex *c. Is qui, de ſponſal.* alias male Eccleſia ex ea præſumeret matrimonium, ad illudque compelleret: ergo cum habeatur coram parocho, & teſtibus, conſtituet hodie matrim. Ita refert *Petrus de Ledeſma d.dub.2.* tenuiſſe quemdam virum doctum, & idem dicēdum eſt de quibuſcūque aliis ſignis, per quæ olim ſponſalia tranſibant in matrimonium: vt ſi hodie ſolemnis traductio ad domum, quæ antiquitus erat ſufficiens ad explicandum conſenſum de præſenti, fieret coram eodem parocho, & teſtibus, corā quibus inita ſunt ſponſalia, iiſdem aduertentibus id fieri animo contrahendi de præſenti, ſat eſſet ad matrim. Prob. eadem ratione. Sic docet *Enriquez lib.11.de matrim.c.3.n.7.* dicens idem tenuiſſe *Couar. Baldes,* & alios Theologos conſultos, idem *Spino ſpeculo teſtam.gloſ.15.n.65.66.* Dixi, quando illa ſolemnis traductio antiquitus erat ſufficiens ad matrimonium: quia quando talis eſſet, magna eſt difficultas: vt poteſt videri in *Menochio de præſūpt.l.3.præſumpt.1.n.56. & duplici ſeq. Couar.4.decret.2.p.c.4.§.2.n.1. Gutier.de iuramēto,1.p.c.51.n.fin.*

8 In tertio caſu, quando matrimonio de præſenti, vtriuſque, vel alterius impuberis, malitia non ſupplente ætatem, interſunt parochus, & teſtes, an tranſeat in verum matrimonium, accedente copula, vel aliis actibus occulte factis, ex quibus ante Tridentinum reſultabat verum matrimonium? Quidam affirmant tranſire hodie in verum matrimonium. Quia iam conſenſus de præſenti ſemel præſtitus eſt coram parocho, & teſtibus. 2. Quia hic videtur caſus omiſſus, nec de illo ſermonē fecit Tridentinum, ſed tantum quando matrim. de præſenti clam omnino fit: ergo relinquitur in diſpoſitione iuris communis, *l.Commodiſſimè,ff.de liber.& poſthum.* 3. quia *Trident.d.cap.1.* reddit inhabiles ad ſic contrahendum, eos qui abſente parocho, & teſtibus contrahunt: ergo à contrario ſenſu, hos qui contraxerunt præſente parocho, & teſtibus, non reddit inhabiles ad ſic contrahendum. Sic docet *Gutier.de iuram.1.p.cap.51.nu.18.* Et fertur *Couar.* fuiſſe eiuſdem ſententiæ.

Sed omnino tenendum eſt non tranſire. Quia neceſſa- 9
rio coram parocho, & teſtibus præſtandus eſt conſenſus de præſenti, legitimus ad conſtituendum matrimonium: ille autem conſenſus habitus prius coram parocho eſt vere de futuro, nec cōnſtituit matrimonium, ſed ſponſalia: (vt dixi lib.1.diſp.21.nu.2.) Sic docent *Gutier* ſibi contrarius *q.canon.lib.1.c.18.à nu.3.& multis ſeqq. Matienzo lib.5. recop.tit.1.rubr.gloſſ.1.n.58. Enriquez lib.11.de matrim.c.3.nu.7. Manuel 1.10.ſum.2.edit.c.220.num.2.*

Nec ſatis erit, ſi renouent conſenſus inter ſe ipſos ſo- 10
los: ſed debet eſſe coram parocho, & teſtibus. Quia alias non poſſent teſtificari de contractu de præſenti. Sic *Enriquez lib.11.de matrim.c.3.nu.7.* referens alios Doctores conſultos idem tenuiſſe. Si autem defectus ætatis horum eſſet occultus, an ſufficiat inter ſe ſolos renouare conſenſus poſt legitimam ætatem, dixi l.2.diſp.37.num.6.

Ad argumenta propoſita num. 8. reſpondetur breui- 11
ter, conſenſum de præſenti non eſſe præſtitum coram parocho, & teſtibus, nec coram illis matrim. celebratum: quia illud matrimonium, illéque conſenſus, voce fuit de præſenti, re autem ipſa fuit conſenſus de futuro, & ſponſalia. Quare is caſus non eſt omiſſus à Tridentino, ſed in decreto irritanti comprehenſus.

DISPVTATIO XLI.

Quot, & quales teſtes requirantur ad matrimonij valorem?

SVMMARIVM.

Duo teſtes neceſſarij ſunt, nec ſatis erit interſit parochus cum vnico teſte, num.1.

Debent teſtes rationis vſum habere, & eſſe moraliter præſentes, 2.

Et ibi, remiſſiue, an ſufficiat ſi vi detenti ſint, vel dolo ad aliud vocati, vel caſu tranſeuntes, vel ſi intelligant conſenſum per interpretem.

Debent teſtes ſimul phyſice cum parocho intereſſe, nec ſat eſt ſimultas moralis, 3.

An ſufficiant qualeſcumque teſtes? proponuntur argumenta ad probandum deſiderari teſtes omni exceptione maiores, 4.

Sufficiunt qualeſcumque, etiam infames, & excommunicati, cuiuſcunque ſexus, vel ætatis, modo vſum rationis habeant, 5.

An expediat adhibere teſtes omni exceptione maiores? Et an lite agitata de matrim. cōtracto, plena fides adhibeatur qualibuſcūque teſtibus? 6.

An teſtes matrimonij debeant eſſe rogati, 7.

An requiratur ætas certa in procuratore ad matrim. & ad alia negotia, n.8. Et ibi, leges partitæ numquam cenſentur corrigere ius commune.

Soluuntur argumenta, 9.

IN hac re, certum eſt requiri ad valorem matrimonij, 1
adeſſe duos teſtes cum parocho: nec ſufficere vnicum teſtem, cum eodem parocho. Quia *Trident.ſeſſ.24.cap.1. de matrim.* expreſſe irritat matrim. non contractum coram parocho, & duplici teſte. 2. probatur ex doctrina *Felin.c.Ex literis, n.10.de probat.verſ.Modo aduerte,* vbi docet quando ſtatutum requirit ad certum actum duo perſonarum genera, perſonam vnius generis nō poſſe vtriuſque vicem gerere. Vnde infert, ſtante ſtatuto vt valeat actus, corā presbytero, & tot teſtibus, ipſum presbyterū non poſſe eſſe vnum ex illis teſtibus, & refert Ancharanum: cum ergo Trident. exigat duo perſonarum genera, nimirum parochum, & duos alios teſtes, nō poterit parochus munus parochi obire, & ſimul vicem alterius ex illis duobus teſtibus ſupplere. Sic *Petr.de Ledeſma de matrim.q.45.ar.5.punct.3.poſt dub.4.*

Secundo certū eſt exigi vt teſtes rationis vſum habeāt, 2
præſentéſque ſint moraliter: vt dixi hoc 3.lib.diſp.39.nu. 1. in qua etiam diſputaui, an ſufficiat ſi vi detenti, aut

dolo

dolo ad aliud vocati, vel caſu tranſeuntes interſint, vel intelligant conſenſum per interpretem.

3 3. Certum eſt, exigi vt ſimul parochus, & teſtes interſint matrimonio, nec ſufficere ſi ſucceſſiue coram illis explicent contrahentes conſenſum, vt modo coram ſolo parocho, & poſtea coram teſtibus abſque parocho. Quia Trident. copulatiue exigit præſentiam parochi, & teſtium, & aliter contractum matrimonium irritat: nec ſufficiet ſimultas moralis, vt ſufficit ſimultas materiæ, & formæ in aliis ſacramentis: quia hic præſentia parochi, & teſtium deſideratur, vt plene conſtare poſſit Eccleſiæ de matrimonio, at non plene conſtat, quando non ſunt ſimul phyſice parochus, & teſtes, cum ſint teſtes ſingulares. Ita tenet *Veracruz append. ad ſpecul. dub. 6. concl.* 4.

4 Dubium tamen eſt, an ſufficiant qualeſcumque teſtes, vel exigantur omni exceptione maiores, hoc eſt, tales vt nullum patiantur vitium, ex iis ob quæ iure repelluntur à teſtimonio dicẽdo? videtur enim requiri vt ſint omni exceptione maiores. 1. Quia in cauſa matrimoniali, cum ſit grauiſſima, non quibuſlibet teſtibus fides adhibenda eſt, ſed circumſpectis, omníque exceptione maioribus, *cap. 1. de conſanguin. verſ. Nunc quæſtio*, ibi, *Si per teſtes circumſpectos omni exceptione maiores inueneris*: ergo cum concilium exigat teſtes, vt poſſit probari matrimonium, intelligendum eſt de teſtibus legitimis, & qui iure attento faciunt fidem. Et confirm. 1. quia matrimonij cauſa eſt adeo ardua, vt non per quoſlibet iudices tractanda ſit, ſed per diſcretos, vt dicitur *c. 1. fin. de conſangu.* at in cauſa ardua non admittitur teſtis, cuius fides aliqua ex cauſa dilui poteſt, *c. Licet, verſ. Quamquam autem, ibi, quidam vero, de probatio.* quem textum dicit ſingularem ad hoc probandũ, *Bald. c. Ad noſtram, n. 1. de probatio.* ergo teſtes quos petit concilium vt interſint matrimonio, debent eſſe omni exceptione maiores, ita vt non poſſit contra eos opponi aliquid, quo eorum fides vacillet. Et 2. confirm. quia alias eſſet inutile decretũ Tridentini, quod omnino vitandum eſt: *c. Si ſuper gratia, in fine, de officio delegat. in 6.* Quia ratio quam aſſignat irritãdi clandeſtina, eſt ne quis poſſit publice ſecundum inire matrimonium, eo quod primum probari nequit: ſi ergo ſufficiunt ij teſtes, qui ob aliquod vitium à teſtimonio repelluntur, & quibus minime in foro externo adhibetur fides, idem ſequetur inconueniens, cum adhuc improbabile maneat primum matrim. 2. Principaliter probatur, quia cum ſit iurium correctio vitanda, *l. Præcipimus, C. de appella.* nouum ius, dum aliud non exprimit, eſt interpretandum ſecundum ius antiquum, ergo cum concilium exigit teſtes in matrimonio, intelligendum eſt de iis teſtibus, qui iure antiquo ad probationem matrimonij deſiderabantur, quales ſoli ſunt, omni exceptione maiores. Et ita *Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 8.* alios referens, ait ad matrimonij probationem eſſe neceſſarios teſtes ita integros, ac in cauſis criminalibus, in quibus exiguntur omni exceptione maiores, & probationes luce clariores, *c. Epiphanium 5. q. 6. & l. Sciant cuncti, C. de probatio.* & tradit cũ aliis *Maſcar. de probat. concl. 1366. n. 4.* Nec valet, ſi dicas id eſſe verum, quando agitur de matrimonio diſſoluendo, ſecus quando de ſolo probando matrimonio contracto. Quia etiam ad hoc deſiderantur teſtes omni exceptionẽ maiores, vt cum multis teſtatur *Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. t. de teſtibus, concluſ. 8. n. 3. verſ. Contrarium*, & multi alij tenent, quos refert *Maſcard. de probat. concluſ. 1023. n. 4.* atque ita ad probandum matrim. non admittuntur teſtes ſuſpecti, vt ſi vir ſuperior ſit diuitiis, &c. mater fœminæ non admittitur ad probandum matrimonium cum filia, tanquam ſuſpecta, eo quòd eius incrementum exoptet: vt habetur *c. Super eo, el 2. de teſtibus, & l. 16. t. 9. p. 4.* ergo ſimiliter in matrimonio petit concilium teſtes omni exceptione maiores. 3. Quia *c. Cum eſſes, de teſtam.* definit Pontifex valere teſtamentum factum coram parocho, & duabus aliis perſonis idoneis, hoc eſt, legitimis, nam ſtatim *c. Relatum, el 1. quod immediatè ſequitur, eod. t.* vocat teſtes idoneos, & ſtatim eoſdem teſtes legitimos, & explicat *Couar. eod. c. Relatum, num. 8.* hoc eſt, qui ſufficiunt communi probationi: ergo non obſtante, quod Tridentinum petat authoritatem teſtimonij parochi, ad valorem matrimonij, cum ſimul exigat alios duos teſtes, debent ij eſſe idonei, ac legitimi ad probãdum matrimonium, & quibus nullum vitium diminuens fidem, obiici poſſit. Vltimò, quia matrim. clandeſtinum dicebatur iure communi, quod legitime probari non poterat, *c. 2. de clandeſt. deſponſ.* ibi, *Si matrimonia ita occulte contrahuntur, vt exinde legitima probatio non appareat.* Et idem habetur *l. 1. t. 3. p. 4. & l. 1. tit. 1. lib. 3. fori*: ergo ſolemnitas petita in Tridentino, ne matrim. ſit clandeſtinum, videlicet, vt interſint duo teſtes cum parocho, debet eſſe conformis iuri cõmuni, & proinde teſtes futuri ſunt integræ fidei, quibus legitime matrim. probari poſſit. His rationibus ducti aliqui neoterici docti cenſent, quamuis ad matrimonij valorem non requiratur ita rigida teſtium conditio, ac in aliis cauſis, at ſi teſtes ſint ita ſuſpecti, vt nulli illorum merito, & ex cauſa ſpeciali credendũ ſit, non valere matrim.

Verius tamen eſt, ad matrimonij valorẽ ſufficere quoſcumque teſtes habentes rationis vſum: nec deſiderari vt habeant qualitates iure requiſitas, vt in aliis negotiis habiles, ac legitimi teſtes cenſeantur. Quare ſufficit licet ſint infames, excommunicati, parentes, conſanguinei, ſerui, familiares, fœminæ, immo & infideles, (vt ait *Veracruz ſtatim citandus*.) Prob. 1. quia quamuis alias teſtes ſint illegitimi, & inhabiles, faciunt ſufficientem fidem, nec repelluntur, quando ſunt inſtrumentarij, hoc eſt, appoſiti inſtrumento ex cõmuni contrahentiũ conſenſu: vt tradunt *gloſſ. auth. de teſtibus, §. Et licet, verb. Et ſuppliciis, Bald. l. Parentes, n. 1. verſ. Vel dic latius, C. de teſtibus, Soci. de reg. iur. lit. T. reg. fin. verſ. Fallit quando teſtes, Iaſ. l. 1. § fin. n. 9. ff. de verb. oblig. Ant. Gabr. alios referens, to. 3. com. lib. 1. tit. de teſtib. concl. 10. n. 50. & concl. 13. num. 13.* ſed teſtes in matrimonio adhibentur communi conſenſu cõtrahentium, ergo ſufficiunt quicumque. Præſertim cum in libro parochi deſcribendum ſit matrimon. cum nominibus teſtium: vt præcipitur in Tridentino, *eod. c. 1.* 2. Quia teſtes inhabiles admittuntur, quando concurrunt cum alio habili, & fide digno, tunc enim habilitas vnius ſupplet inhabilitatẽ alterius, vt multis citatis teſtantur *Ant. Gabr. to. 3. commun. l. 1. tit. de teſtibus, concl. 5. n. 1. & ſeq. Maſcar. de probat. concl. 1365. n. 13.* & maximè ſi alter ex teſtibus ſit parochus, cuius authoritati multum tribuitur in iure, vt conſtat ex *c. Cum eſſes, de teſtamentis*, vbi non obſtante conſuetudine antiqua ciuitatis Hoſtienſis, vt non valeret teſtamentum abſque quinque teſtibus, definitur valere, ſi in præſentia parochi, & duorum teſtium fiat: ergo cum matrim. debeat. neceſſario intereſſe parochus, aut alius ſacerdos de eius licentia, eius authoritas ſupplebit vitium quod alij duo teſtes patiuntur, ac proinde valebit matrimonium, qualeſcumque illi ſint. Et confirmatur, quia *c. Cum eſſes, de teſtam.* vbi Pontifex vltra parochum, voluit vt adeſſent duo teſtes legitimi, & idonei, id expreſſit, ibi, *Corã presbytero, & tribus, aut duabus aliis perſonis idoneis*: ergo cum Tridentinum tantum exprimat coram parocho, & duobus, vel tribus aliis teſtibus: ſignum eſt nullã qualitatem in teſtibus exigere, præter eam quæ iure naturæ eſt neceſſaria, vt teſtimonium perhibere poſſint, nempe, vt rationis vſum habeant. Et hoc maximè habet verũ, cum decretum hoc iuris naturalis, & Eccleſiaſtici antiqui correctoriũ ſit, iuxta quod valida erant matrimonia clandeſtina, atque ita reſtringendum eſt, vt de quibuſcunque teſtibus loquatur. Quod ſi dicas, fore aliquando, vt ipſe parochus, & teſtes valde ſuſpecti ſint, ac proinde parochi auctoritas vitiũ teſtium minime ſuppleat, nec omnibus illis merito fides adhibenda ſit. Fateor id, verũ lex non poteſt reſpicere omnes caſus particulares, ſed frequentiores, vt optime dixit *Iuriſconſultus l. Nam ad ea, iunct. l. ſeq. ff. de legib.* ibi, *Nam ad ea potius debet aptari ius, quæ & frequenter, & facile, quam ad ea quæ perraro eueniunt: quoniã vt ait Theophraſtus, quæ ſemel aut bis accidunt, contemnunt legiſlatores*: ergo cum rariſſime accidat parochum, & ambos teſtes ita ſuſpectos eſſe, caſum hunc contempſit Tridentinũ, attendens ad id quod frequenter

euenit, vt parochi fides, & authoritas vitium aliorum teſtium ſuppleat. 3. Prob. quia etiam iure antiquo licet ad diſſoluendum matrim. exigerentur teſtes omni exceptione maiores, c. 1. de conſang. verum ad illud eſſe contractum probandum, non deſiderabantur, vt multis citatis docet Maſcard. de probat. concluſ. 1023. n. 13. & eſto ad id probādum tales teſtes peterentur, id poſſet procedere vbi non exigeretur parochi teſtimonium ſupplens aliorum vitium, nec teſtes eſſent communi contrahentium conſenſu adhibiti: ergo nec Tridentinum petit teſtes omni exceptione maiores ad probationem matrimonij, ſed admittit inhabiles; præſertim cum exigat etiam parochi teſtimonium, & teſtes illi vtriuſque beneplacito contrahentis interſint: alias rigidiorem probationem expoſceret, quam ius antiquum. Et confirm. quia ius antiquū non irritabat matrimonium abſque teſtibus contractum, & adhuc non poſcebat ad eius probationem teſtes integros: ergo à fortiori Tridentinum irritans minime tales teſtes exiget. Cum enim rigidius ſit decretum, & in matrimonij damnum, ſtrictius intelligendum eſt. 4. Quia in cauſa fauorabili admittuntur teſtes alias inhabiles, vt ob fidei fauorem, decernitur c. In fidei fauorem, de hæret. in 6. at cauſa matrimonij eſt valde fauorabilis, vt habetur c. fin. de ſent. & re iudic. & ideo ad teſtificandum in ea, admittuntur fœminæ, c. Super eo, el 2. de teſtib. & conſang. c. Videtur, qui matrim. accuſ. poſ. & l. 15. tit. 9. p. 4. ergo in matrimonio ad eius valorem ſufficient quicumque teſtes. 5. Quia domi fieri ſolita poſſunt per teſtes inhabiles probari, vt per familiares, ſeruos, qui alias inhabiles ſunt, vt in cauſa domini, vel familiaris teſtificentur: vt docet cū aliis Maſcard. de probat. concl. 1365. n. 1. & 2. ſed matrimonium communiter ſolet domi iniri, ergo ſat ſunt teſtes alias inhabiles. Tandem, quia eſt optima huius rei congruentia, ſicut enim in aliis ſacramentis inſtituit Dominus materias in re communi, & facili, vt baptiſmum in aqua, &c. quo facile inuenirentur: ita Tridentinum intendit ſtatuere quædam clara, facilia, & communia, exigítque teſtes cuiuſcumque conditionis ad matrimonij valorem, & probationem: ſi enim teſtes omni exceptione maiores peteret, plerumque difficile inuenirentur, innumeríſque litibus circa matrimonij valorem locus daretur, in re quæ quamuis ſingulis non ſit neceſſaria, eſt tamen pro tota communitate valde neceſſaria, & communi Eccleſiæ bono valde expedit, matrimonia eſſe certa, litibuſque & dubiis minime patere. Et ita hanc ſent. tenent Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 61. Veracruz append. ad ſpecul. toto dub. 7. Spino ſpecul. teſtam. gloſſ. 15. n. 46. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 3. n. 9. Segura direct. iudic. 2. p. c. 15. n. 60. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 219. n. 18. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. punct. 3. poſt 4. dub. f. 193. col. 2. §. Concluſio ſit.

6 Addit Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 62. & ſeq. expedire vt adhibeantur teſtes omni exceptione maiores. Quia ſi poſtea in dubium verteretur coram iudice, an matrim. ſit contractū, paulo maior fides adhiberetur his teſtibus inhabilibus, non tamen integra. Verum fateor id expedire: ceſſabit enim omnis quæſtio; at credo his teſtibus inhabilibus integram adhiberi fidem. Vt probant rationes quas attuli n. præc. & maxime, quia conſenſu vtriuſque contrahentis, parochóque eorum vitium ſupplente, interſunt.

7 Hinc infertur minus verum eſſe, quod docet gl. c. Teſtes, verb. Audiuerūt 3. q. 9. & Barbat. conſ. 74. n. 3. vol. 1. exigi in matrimonio teſtes eſſe rogatos. Quia id nullo iure probatur, immo l. Ad fidē, ff. de teſtibus, habetur teſtes non rogatos ſufficere ad rei geſtæ fidem faciendam: & auth. Rogati, C. de teſtibus, excipiuntur aliqui caſus, in quibus oportet teſtes eſſe rogatos: iunct. gl. verb. Vt in teſtam. & d. l. Ad fidem, verb. Non rogatus, & in nullo illorū numeratur cauſa matrimonialis. Sic docent gl. c. Noſtrates, verb. Inuitatis 30. q. 5. Aretin. conſ. 14. Deci. conſ. 169. Socin. de reg. iur. lit. T. reg. 420. fine, Nauar. l. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ. 20. n. 1. in 2. t. de clandeſt. deſponſ. conſ. 11. n. 1. Greg. Lop. l. 1. verb. Sin teſtigos, t. 3. p. 4. Enriquez lib. 11. de matr. c. 3. num. 9. Segura direct. iudic. 2. p. c. 15. num. 53.

8 Ex dictis infertur, quid dicendum ſit de procuratore ad matrim. conſtituto: nimirum, an requirat qualitates iure requiſitas, vt ad alia negotia peragenda conſtituatur: vt ad ætatem decem & ſeptem annorum? An potius ſatis ſit habeat qualitatem iure naturæ requiſitam, nempe rationis vſum, vt de teſtibus diximus n. 5. Et ratio dubitandi eſt, quia procurator ad matrimonium dicitur ad negotia conſtitutus, vt colligitur ex c. fin. de procurator. in 6. ibi, Et quamuis alias is qui conſtituitur ad negotia procurator, alium dare poſſit, in hoc tamen caſu, &c. Et docet ibi gloſſ. in caſus poſitione, notab. 2. & ibi Domin. §. Et quamuis, nu. 1. Francus in princip. n. 1. notab. 2. In procuratore autem ad negotia deſideratur ſeptemdecim annorū ætas, c. Qui generaliter, §. Licet, de procurat. in 6. ibi, Licet autem quis poſt decimumſeptimum annum procurator ad negotia licite deputetur, ad iudicia tamen, niſi maior 25. annis fuerit, deputari nequibit: & l. 19. tit. 5. p. 3. ibi, E aun dezimos, que los perſoneros que ſon dados para recaudar coſas fuera de iuizio, que cumple que ſean de edad de diez y ſiete años, como quier que los otros que ſon pueſtos para demandar, o reſponder en iuizio, deuen de ſer a lo menos de edad de veinticinco años. Et ita eam ætatem deſiderari in procuratore ad negotia teſtantur Alber. l. Exigendi, n. 5. fine, C. de procurat. & ibi Paulus nu. 9. init. & Iaſon n. 19. Ioan. de Graſalibus de ſubſtantialibus procuratorum, verb. Prouidos, diſcretos viros, n. 3. D. Anton. 3. p. tit. 6. c. 3. §. 7. Sylueſt. verb. Procurator, n. vnico, verſ. Sed nota, & ibi Tabiena q. 1. n. 2. Greg. Lop. d. l. 19. verb. Diez y ſiete, Gutier. de iuramen. 3. p. c. 11. n. 1. Et eiuſdē ſent. videtur gl. d. l. Exigendi, verb. Non iniuſte, & inſtit. quibus ex cauſis manumittere non lic. §. Eadem lege, verb. Decem, vbi illū §. ibi, Seruus qui manumittitur, procuratoris habendi gratia, non minor decem & ſeptem annis manumittatur: explicat de procuratore ad negotia: vnde clare ſentit eam ætatem requiri in procuratore ad negotia: ergo ſimiliter in procuratore ad matrim. eadem ætas deſiderabitur, cum verè ad negotia dicatur procurator conſtitutus. Et confirm. quia eod. t. de procurat. in 6. c. Qui generaliter, §. Licet, petitur in procuratore ad negotia ætas ſeptemdecim annorum, & in c. finali, vbi de procuratore ad matrim. tractatur, decidit textus procuratorē ad matrim. dici ad negotia conſtitutum: ergo clarè ſignificat eandem ætatem peti in procuratore ad matrim. Sed multo certius eſt, nullam deſiderari ætatem, nec qualitatem aliam in procuratore ad matrim. conſtituto, præter eam quam ius naturale expoſcit ad explicandum conſenſum, nomine alterius, nimirum, rationis vſum: ſicut de teſtibus diximus nu. 5. Prob. 1. quia in procuratore ad negotia non conſtat certam ætatem deſiderari, immo verius eſt, pupillum, modo vſu rationis gaudeat, poſſe eo munere fungi: per l. Sed & ſi quis, 7. ad fin. verſ. Pupillus, ff. de inſtit. actio. ibi, Pupillus, & inſtitor obligat eum qui eum præpoſuit inſtitoria actione, quoniam ſibi imputare debet qui eum præpoſuerit. Et l. ſeq. ibi, Nam & plerique & pueros, puellaſque tabernis præponunt. Et l. 1. ff. de exercitoria actione §. Magiſtrum nauis, verſ. Cuius autē, ibi, Sed nec cuius ætatis ſit intererit ſibi imputaturo qui præpoſuit. Et docent Bald. l. Exigendi, C. de procurat. n. 4. fin. & ibi Alex. cum Iacobo de Areti. dicens eſſe communem, n. 23. Petr. de Bellapertic. ibi, col. 3. verſ. Sed opponitur, Salic. ibi, num. 13. Francus d. c. Qui generaliter, §. Licet, num. 1. Et videntur tenere ibi Ioan. Andr. nu. 2. Anchar. num. 4. Domin. ibi, §. Licet, num. 4. Et reddit optimam differentiæ rationem Bald. cit. cur certa ætas vt annorum 25. requiratur in procuratore ad iudicia, nulla autem ætas præſcripta in procuratore ad negotia: quia iudicium eſt inter contradicentes: contractus autem inter conſentientes celebrantur, quare quælibet ætas in procuratore ad illos conſtituto, & idonea, dummodo ſit capax conſenſus. Nec obſtant textus pro contraria ſententia adducti. Nam ad c. Qui generaliter, §. Licet, reſpondet ibi Francus n. 1. principalem deciſionem ibi eſſe de ætate procuratoris ad iudicia, nec ſumi debere argum. à contrario ſenſu ad probandam ætatem procuratoris ad nogotia, cùm contrarium iure deciſum ſit, vt probauimus: argum. enim à contrario ſenſu locum non habet, vbi cōtrarium eſt deciſū in iure: vt cum multis probat Euerard. in ſuis topicis, loco à cōtrario ſenſu, n. 8. Vel 2. dic in procuratore ad iudicia, expreſsè dici

dici nequire conſtitui ante 25.annos:quem loquendi modum non ſeruat textus in procuratore ad negotia:ſed dicit poſt 17.annum licitè deputari : quaſi clarè ſignificans illum ante dictam ætatē non poſſe valide conſtitui : hunc autem poſſe valide, ſed non decenter, & honeſte : quod clarius ſignificauit *l.19.t.5.p.3.*ibi, *Comple que ſean de edad de diez y ſiete años* : leges enim partitæ deſumptæ ſunt communiter ex iure communi ciuili, & canonico, nec illud cenſetur corrigere, niſi expreſſis verbis id faciant: vt colligitur ex *l.5.tit.13.p.6.*ibi, *Eſto nos mouimos à mudar, & proœmio legum partit.* ibi, *E tomemos de las palabras de los dichos de los ſabios, e de los derechos,* & *l.1.Tauri,*ibi, *porque fueron tomadas de los dichos de muchos ſabios, y de los derechos.* Et docēt *Peralta l. Si quis in princip. teſtamenti,n.40.ff.de legat.3. Couar.1. var.c.14.num.5.Greg.Lop.l.9.verb. A mudar,t.13.p.6. Meres de maior.tit.1.p.q.1.n.74.Gutier.2.to practicar.l.3.q.16.n.6.* & ita manet reſponſum ad legem partitæ pro contrariā parte allatam:non enim cenſetur in dubio corrigere ius ciuile, *d.l.Sed & ſi quis,& ſeq.& l.1.ff.de exercitor.actio.* expreſsè decidens poſſe pupillum inſtitorem conſtitui. 2. Prob. quia eſto ad alia negotia deſideraretur in procuratore certa ætas, ſecus eſſet dicendum in procuratore ad matrimonium: quia nulla prorſus eius induſtria deſideratur, ſed tantum explicat conſenſum abſentis. Et confirm. quia ad matrimonium ſatis eſt mutuus conſenſus, quibuſcunque nutibus expreſſus, ergo ſufficiet ſi per pupillum habentem rationis vſum exprimatur. 3. Quia ſi contraheretur matrimonium per interpretem pupillum, nemo negaret eſſe legitimum, procurator autem in matrim. tantum deſeruit ad interpretandum conſenſum abſentis, ſicut interpres ad aperiendum conſenſum præſentis. Quia duriſſimum eſſet creditu, affirmare, poſſe puerum 14. annorum ſe ligare matrimonio, ad idque capacitatem ſufficientem habere, non tamen ad exprimendum conſenſum alterius contrahere volentis. 5. Quia cùm hic contractus ſit cæteris fauorabilior, non quæcumque cæterorum contractuum valorem impediunt, impedient matrimonij valorem, niſi in iure exprimatur de ipſo matrimonio: vt conſtat, quia mutus, & ſurdus à natura nullum contractum inire poteſt, iure communi id prohibente, & tamen in illa prohibitione generali contractuum, non clauditur matrimonium:(vt probaui lib.1.diſp.8.nu.12.) & ſupponit textus *c.Cum apud, de ſponſal.* Præterea, prodigus cui datus eſt curator, nullo contractu obligari poteſt, *l. Is cui bonis 6.ff.de verb.oblig.*ibi, *Tradere vero non poteſt, vel promittendo obligari* : & tamen manifeſtum eſt validè promittere, & contrahere matrimonium : ergo non obſtante generali prohibitione, (ſi talis eſſet) ne minor 17.annis validè conſtituatur procurator ad negotia, quamuis procurator ad matrimonium dicatur ad negotia conſtitutus, non veniret ea prohibitio de matrimonio intelligenda, ſicut etiam prohibitio generalis contractuum, matrimonium quod verè, & propriè contractus eſt, minime claudit.

9 Ad argum. prioris ſent. propoſita n.4. reſpondetur. Ad 1. dic, textum illum agere, quando tractatur de matrim. diſſoluendo : & eſto etiam dicamus idem requiri ad probandum matrim. debet intelligi, niſi vitium teſtium aliunde ſuppleatur: at hic ſuppletur parochi præſentia : & quia communi contrahentium conſenſu adhibentur : quæ duo ſupplent vitium: vt probauimus num.5. Ad confirm. eodem modo dico intelligi minorem, ſcilicet, in cauſa ardua non ſat eſſe quoſcumque teſtes, niſi ſit fauorabilis, & vitium aliunde ſuppleatur. Ad 2. confirm. nego ſequi inconueniens, quia ad probandum prius matrimonium contractum eſſe, ſufficiunt in hoc caſu etiam illi teſtes inhabiles, iiſque adhibetur fides, ob rationes dictas : & eſto acciderent caſus, in quibus etiam parocho, & teſtibus nulla eſſet adhibenda fides: cùm ij rariſſimi ſint, non efficient legem inutilem, quæ caſus communiter contingentes amplectitur, contemptis rarò euenientibus, vt probaui n.5. Ad 2. argum. dico antecedens eſſe verum, quando ius nouum loquitur in eodem caſu iuris antiqui : quod hic non contingit, quia ius antiquum loquitur in caſu, in quo non ſuppletur inhabilitas teſtium per aliquid aliud, agitque de probatione matrimonij ad eius valorem minime neceſſaria, & ideo nil mirum eſt, ſi eam rigidiorem poſtulet. Tridentinum autem loquitur in caſu, in quo vitium teſtium ſuppletur parochi præſentia, agitque de probatione requiſita ad matrimonij valorem : & ita non mirum eſt, ſi leuiorem exigat. Et per hoc ceſſat replica : quia eſto diceremus iure antiquo requiſitam eſſe plenam fidem teſtium, ad probandum matrimonium, non militat eadem ratio iure nouo. Ad 3. dico id ſpecialiter expreſſiſſe Pontificem in eo caſu: plenior enim probatio requiritur in teſtamentis. Vnde potius inde deſumimus argum. pro noſtra opinione, cum in noſtro caſu id non explicet Concil. Ad vltimum, fateor etiam hodie eſſe clandeſtinum, cui deficit legitima probatio : at attento Tridentino eſt talis, quando intereſt parochus, & quicumque alij teſtes. Et quamuis in aliquo caſu raro ea non eſſet ſufficiens, ſatis eſt in communi talem eſſe.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm ſit pœna matrimonij clandeſtini, vt filij ex eo nati, quando fuit verè nullum ob aliquod impedimentum, ſint illegitimi non obſtanti bona fide parentum ignorantium impedimentum?

SVMMARIVM.

Filij nati ex matrimonio clandeſtino, quod parentes credebant eſſe validum, ſi re vera fuit inualidum, ſunt illegitimi, nu.1. Et ibi, remiſſiuè, an hæc pœna indigeat iudicis ſententia.

Non eſt probabilis ignorantia, quando omittuntur iure requiſita : & cum quis dat operam rei illicitæ, error eius non excuſat, ſed inſpicitur veritas, n.1.

Ratio ob quam nati ex fornicatione legitimantur per ſubſequens matrimonium putatiuum, & nati ex clandeſtino putatiuo non ſint legitimi, 2.

An habeat locum hæc pœna, non tantum quando clandeſtinum eſt nullum ob conſanguinitatem, affinitatem, aut cognationem, refertur opinio affirmans in hoc caſu tantum locum habere, n.3. Et contraria verior, 4.

Lex pœnalis, & correctoria extenditur ob identitatem rationis in ea expreſſæ, 4.

An habeat locum hæc pœna, quando cauſa nullitatis matrimonij tam occulta erat, vt præmiſſis denunciationibus detegi non poſſet, num. 5.

Quid, ſi tantum fuit clandeſtinum ob omiſſionem denunciationum, 6.

Declaratur Trident. ſeſſ.24. c.5. de matrimonio, an ibi diſpoſitum habeat locum in quocumque alio impedimento, nu.7. Et an filij nati ex clandeſtino valido ſint legitimi, 8.

An clauſula, Vt non poſſit diſpenſari, liget Pontificis manus, remiſſiuè, 7.

HActenus diſputauimus de denunciationibus matrimonio præuiis, ne dicatur clandeſtinum : & de præſentia parochi, & teſtium ad ipſius valorem requiſita : ſupereſt tandem de pœnis iure matrimonio clandeſtino conſtitutis, diſputare. Et primo quidem, de pœnis ipſius matrimonij clandeſtini, ſermonem faciam. Deinde de pœnis ipſorum contrahentium, & teſtium. Tandem de pœnis parochi, vel alterius ſacerdotis aſſiſtentis.

Sit concluſio, pœna eſt matrimonij clandeſtini, vt quamuis filij ex matrimonio vere nullo geniti, quando adfuit bona fides in vtroque, vel in altero parente ignorante impedimentum ; ſint legitimi : iuxta *cap. Ex tenore, qui filij ſint legit.* at ſi matrimonium illud nullum, fuit clandeſtinum, erunt filij illegitimi, non obſtante bona parentum fide. Sic habetur *cap. fin. §. Si quis vero, de clandeſt. deſponſat.* ibi, *Si quis vero clandeſtina coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur : de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium, cum illi taliter contrahendo, non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur,* Vbi notanda eſt ratio aſſignata in textu : ideo enim nati ex matrimonio putatiuo ſunt legitimi, quia ſaltem alter parens laborabat ignorantia probabili : vt docent omnes ſcribentes, *d.c. Ex tenore*, quæ ratio ceſſat, quando clandeſtine contrahitur omiſſis denunciationibus, & ideo 1

filij non ſunt legitimi : non enim eſt probabilis ignorantia,cùm omittantur requiſita ad aſſequendum veritatem. Vnde pulchrè *Bart.l.fin.init.ff.de ritu nupt.& l.Poſt contractũ, n.7.ff.de donat.* Dixi celebrantem actum prohibitum palam, poſſe excuſari prætextu ignorantiæ, ſecus ſi clam. Item quia ignorantia minimè excuſat non adhibentem debitam diligentiam, inquirendo quod tenebatur inquirere,*c.penult.ad finem,& c.fin.37.de regul.§.Sed facti,*ibi, *Verum eius qui eam rem inquirendo diligenter notam habere poſſit, ff.de iuris,& facti igno.l.Si auiam,in fine,C.de ingen.manu.& eſt gloſſ. celebris,c.Innotuit,verb. Ignorantiam, de elect.* talis enim ignorantia eſt indirectè voluntaria : vt egregie docet *D.Thom.1.2.q.6.art.8. corp.& q.19. ar.6.* & cum eo omnes Theologi.Idque ſatis explicuit textus *d.c.fin.de clandeſtina deſponſa.* ibi,*Cum illi taliter contrahendo, affectatores ignorantiæ videantur*, quaſi dicat eam ignorantiam fuiſſe affectatam, ac indirectè voluntariam, eo quòd debitæ diligentiæ ad inquirendum omiſſæ ſunt. Præterea, quia ideo titulus putatiuus matrimonij prodeſt, vt filij cenſeantur legitimi, quia ſemper parentes, vel alter dederunt operam rei licitæ, ſaltem in ſua exiſtimatione, quæ probabilis fuit: cùm in facie Eccleſiæ contraxerint,& præſumendum eſt, ne delictum præſumatur, aliàs hos non commiſcendos, niſi credidiſſent validum eſſe matrimonium : Eccleſia enim quæ innoxios minimè punit, vult hos filios legitimos eſſe:at cum matrim.eſt clandeſtinum,parentes culpæ rei extitere contrahẽdo,quare error eorum punitur.Cum enim quis rei illicitæ operam dat,eius error nil operatur, nec excuſat,ſed inſpicitur contra eum veritas, *l. Eum qui nocentem,§.Si iniuria,ff.de iniuriis,l.Aut qui aliter,§.Si quis dum putat.ff. quod vi,aut clam.* Vtrum vero hæc pœna indigeat iudicis ſententia,dicam hoc 3.lib.diſp.53.n.7.& 8.

2 Sed quæres,quæ ſit ratio,cur nati ex fornicatione legitimentur per ſubſequens matrim.putatiuum ? iuxta probabilem multorum ſententiam, vt poteſt videri in *Dueñas* multos referente, *reg. 350. ampliat.9.* Nati verò ex matrimonio putatiuo clandeſtino, non ſint legitimi ? Videtur enim plus faueri fornicationi manifeſtæ, ex qua nati ſunt illi, quàm caſtitati matrimonij exiſtimati : contra textum *§.Vnum ſiquidem,auth.de reſtitut.& ea quæ parit 11.menſe.*Dic eam eſſe rationem huius conſtitutionis Eccleſiæ. Quia fornicatio non tendit in Eccleſiæ contemptum, nec ita eam ſcandalizat;matrim. verò clandeſtinum valde offendit Eccleſiam, eámque contemnit:vnde non mirum ſi ei non faueat, ſuúmque ei deneget auxilium. Fruſtra enim Eccleſiæ auxilium implorat,qui eius contempſit authoritatem *c.fin.de immunit. Eccleſ.Tridentinum ſeſſ.24.c.5. de matrim.* Hanc rationem innuit *Hoſtienſ.ſum.tit. Qui filij ſint legitimi,§.2.n.3.* Alia etiam poteſt eſſe ratio,nam cum legitimatio proueniat ex matrimonio bona fide, inculpabilitérque contracto, in priori caſu non delinquunt parentes in ipſo matrimonij contractu, ſed id bona fide, ac iuxta Eccleſiæ decreta celebrarunt: & ſic non mirum,ſi filij legitimentur : in poſteriori autem caſu delinquunt in ipſomet matrimonij contractu, deficítque bona fides, ac inuincibilis impedimenti ignorantia.

3 Dubium autem eſt,vtrum hæc pœna matrimonij clandeſtini intelligatur ſolum, quando impedimentum, ob quod nullum fuit, eſt conſanguinitatis,vel affinitatis, vel cognationis? Quidam enim cenſent in eo ſolùm caſu intelligi:quare ſi ob aliud impedimentum nullum ſit, filios cenſeri legitimos. Quia expreſsè *d.c.fin.§. Si quis vero,de cland.deſponſ.*ibi,*Si quis vero clãdeſtina coniugia in gradu prohibito* : agitur de impedimento gradus prohibiti conſanguinitatis,vel affinitatis : & cùm ſit pœna, potius eſt reſtringenda,quàm amplianda : *reg. Odia,de reg.iur. in 6.* Sic ſentiunt *Goffred.ſum.tit.qui filij ſint legitimi,n.11.Archid.c.Cum in captiuitate,paulo poſt princ.34.quæſt.2.Vincentius c.Ex tenore,qui filij ſint legitimi* : & hanc ſententiam dicit veriorem attenta litera,*Cardinal.eodem c.fin.num.4.verſ. Quæro quid : Dominic. conſil.66. Zephalus conſil.503.num.21.22.volum.4.*

4 Sed dicendum eſt habere locum dictam pœnam, ob quodcumque aliud impedimentum, matrim.irritum ſit. Nam eadem prorſus ratio textus militat in quocumque alio impedimento, quod parentes affectatores ignorantiæ videantur,cùm debitam diligentiam non adhibuerint ad inquirendum impedimentum: & vbi ratio expreſſa in textu omnino militat, lex quantumcumque pœnalis extendenda eſt ad illum caſum. Quod quamuis dubio non careat, quando ratio non eſt expreſſa in lege,eo quòd variæ rationes aſſignari poſſunt, at quando ratio exprimitur in lege, communiſſima & receptiſſima ſententia eſt, legem pœnalem extendendam eſſe ad eum caſum, in quo eadem ratio inuenitur. Atque ita docent *Abb.c.fin.nu.10.& 11.de reſcript.& c.Nihil,nu.9.de elect.Lamberti.de iure patron.lib.2.p.1.q.10.a.4.fin.Syllueſt.verb.Lex,q.18.& verb.Pœna, q.4.& verb.Argumentatiõ,q.1.Rolãdus conſ.27.n.48.vol.1.Couar.c.Alma mater,2.p.§.4.n.7.verſ.2.Ant.Gom.1.var.c.5.n.11. Molina lib.1.de primog.c.5.n.10. Gutier.q.canon.lib.1.c.10.n.3.& conſ.50.n.8.*Immo idem docent *Abb.& Sylu.ibi,& Ant. Gom.1.var.c.11.n.12.*licet ratio expreſſa in lege nõ ſit,quãdo vnica tantum reddi poteſt. Sed dices,hoc non procedere, quando lex eſt correctoria, ſimul & pœnalis, qualis eſt hæc. Sed hoc non obſtat,quia etiam lex correctoria,ſimul & pœnalis extẽditur ob rationis in ea expreſſæ identitatem:vt tradunt *Nauar.c.Pœna,n.10.de pœnitent.d.1.Minchaca de ſuceſſ.creat. §.28. in princ. Anton. Gabr.* dicens communem,*to.2. commun.in mea edit.lib.17.fol.332.col.1. Bolognetus l.Omnes populi,n.130.ff.de iuſt.& iure, Matienzo* referens Ripam,Rochum,& alios,*lib.5.recop.tit.11.l.19.gloſ.2. n.5.6. 7.Gutier.de iuram.3.p.c.2.nu.8.& 9.* 2. Probatur,quia cùm lex hæc emanarit fauore animarum, non debet reſtringi, ſed dilatari, cum per dilatationem euitentur animarum pericula, hominéſque ab indebitè matrimoniis incundis retrahantur, in quo caſu lex pœnalis, non odioſa, & reſtringenda, ſed fauorabilis, & dilatanda eſt:vt dixi hoc 3. lib. diſp. 1. n. 8. 3.Prob.ex *c. ex tenore, qui filij ſint legit.* vbi ſermo fit de alio impedimento, quando,ſcilicet,alter erat coniugatus,& vt cenſeatur filius legitimus,ponderat textus bonam alterius parentis fidem, & matrimonium publicè contractum eſſe,quaſi ſecus ſentiat,vbi eſſet clandeſtinum. Tandem probatur ex *l.3.t.3 p.4.* ibi, *encubiertamente caſandoſe algunos,ſi embargo vbieſen entre ſi, como de parenteſco,o de otra qualquier manera,&c.*& *l.2.t.15.p.4.*ibi,*tal embargo por el qual el matrimonio ſe vbieſe de apartar.* Hanc ſententiam tenent *Innoc.c.fin.de cland.deſponſ.n.2.*vbi *Anton.nu.24. Anchar.n.16.Alex.de Neuo in princ. n. 24. Hoſtien.c.Ex tenore, fin.qui filij ſint legit.*vbi *Ioan.Andr.n.5. Anton.n.9.Anchar.n.5. Abb.n.5.Alex.de Neuo n.7.Prapoſ.n.3.ad ſin.Henric.n.10.fine, Cardin.*dicens hanc ſent. eſſe veriorem, attenta mente literæ:*Couar.*appellans oppoſitam ſent. falſam,*4. decret.2.p. c.6.initio,num.12.Greg.Lopez* dicens comm.*l.3.verb.O de otra manera,t.3.p.4. Ant. Gabr. to.3.comm. l.6.tit. de legitimatione, concl.4.n.15. Ant.Cucus lib.5.inſtit.maior.t.11.n.75. Perez lib.5. ordin.tit.1.l.1.paulo poſt princ. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.1.gloſſ. 7.num.1. Maſcard. de probatio.concl.798. num.6.* Pro eadem ſent. ſunt alij DD. vniuerſaliter, & indiſtinctè docentes, vt filij ex matrimonio inualido procreati, ſint legitimi, deſiderari illud clandeſtinum non eſſe. Hi ſunt, *Hoſtienſ. ſum.tit.qui filij ſint legit.n.3. verſ. Item ſecus,Socinus Iunior conſ. 31.n.46.lib.2.& conſ.86.à nu.41.lib.2.Roſella verb.Legitimus, init.*vbi *Sylue.init.*Armilla *n.1.Palaotus de nothis,& ſpuriis,c.9. n.5. Dueñas reg.150.limit.2.fine,Iac. Leoniſſa inter conſilia matrim.Zileti tom.1.conſ.49.n.4.Ceruantes l.6.Tauri,n.21.*

5 Hanc tamen ſent. ego intelligerem,quando cauſa nullitatis matrimonij non eſſet impedimentum conſanguinitatis, affinitatis, vel cognationis, eſſet tamen eiuſmodi, vt ad illam detegendam præmiſſæ denunciationes conferre poſſent, ſecus vbi eæ nihil conferunt ad hoc. Vt ſi matrim. clandeſtinum nullum fuiſſet ex defectu conſenſus interni alterius coniugis, vel ex defectu parochi communiter talis reputati, cum nullum titulum haberet, ſed eſſet intruſus: (quo caſu matrim. non valere dixi hoc 3.l. diſp. 22. n.60.) in his enim caſibus proles ſuſcepta ex eo

matrim. clandeſtino putatiuo, eſſet legitima: & erit vera prior ſent. nec credo poſteriorem illi contradicere. Quia ceſſat omnino ratio *d. c. fin. §. Si quis vero, de cland. deſponſ.* cum hi contrahentes non poſſint dici affectatores ignorantiæ, quandoquidem omni diligentia adhibita id ſcire nequibant. Quod apertè colligitur ex *Abbate, c. Quod nobis, fin. qui filij ſint legit.* vbi ait ideo cland. matrimonium non efficere hos filios legitimos, quia videntur nouiſſe parentes impedimentum, & ideo clam contraxiſſe: ergo vbi nullo pacto poterant cognoſcere, efficiet legitimos.

Hinc infertur, minus bene *Petrum à Ledeſma de matrim. q. 45. a. 5. f. 183. col. 1. §. Eſt tamen dubium, verſ. Secundo dicẽdum,* affirmare hanc pœnam illegitimitatis non habere locum, vbi matrim. celebraretur coram parocho, & teſtibus, non præmiſſis denunciationibus. Quia id matrim. non eſt clandeſtinum: vt tenent multi, quos retuli hoc 3. l. diſp. 1. n. 6. Sed quicquid ſit de hoc, cuius contrarium ibi n. 7. defendimus, non placet hos filios cenſeri legitimos, ſed in iis habebit locum hæc pœna illegitimitatis. Prob. quia in illis omnino militat ratio *c. fin. § Si quis vero, de cland. deſponſ.* quod, videlicet, parentes affectatores ignorantiæ videantur, & ita non datur in eis bona fides, impedimentíque iuſta, & probabilis ignorantia: cum enim denunciationes eò tendant, vt impedimenta, ſi quæ ſunt, detegantur, eo ipſo quod contrahentes matrim. illas omittunt culpabiliter, affectant ignorantiam: cum diligentiam iure præſcriptam ad aſſequendum veritatem deſpiciant. Et confirm. quia indubitanter efficacius medium eſt, vt impedimenta detegantur, publicare matrim. contrahendum ter in Eccleſiis, aut in aliis locis publicis, inter Miſſarum ſolemnia, quàm contrahere ſecreto coram parocho, & duplici teſte: ſed omittentes hoc 2. medium, cenſentur habere ignorantiam affectatam impedimenti, ergo à fortiori omittentes primum. Tandem, quia *Trident. ſeſſ. 24. c. 5. de matrim.* ſtatuit contra ſcienter contrahentes in gradibus prohibitis, vt ſeparentur, ſpeque diſpenſationis careant. Et ſtatim ſubdit, ignoranter contrahentes, ſi ſolemnitates requiſitas in contrahendo omiſerint, nempe, denunciationes, eiſdẽ ſubiici pœnis. Vbi omnino æquiparat ſcienter contrahere in gradu prohibito, & ignoranter omiſſis denunciationibus, ſed dum parentes conſcij impedimenti contrahunt matrim. filij inde nati ſunt illegitimi, ergo etiam quando ignorantes, ſi denunciationes omiſerunt. Sic *gloſſ. c. fin. de clandeſt. deſponſ. verb. Clandeſtina, el 2. Enriquez l. 11. de matrim. c. 20 n. 1. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 221. n. 3.* Pro eadem ſent. ſunt DD. quos retuli hoc 3. lib. diſp. 1. num. 7. aſſerentes dici matrim. clandeſtinum quoad pœnas eius incurrendas, quando denunciationes omittuntur.

7 2. Infertur intellectus ad *Trident. ſeſſ. 24. c. 5. de matrim.* ibi, *ſi quis intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat.* Ex quibus verbis poſſet aliquis colligere, Tridentin. in eo ſolo caſu intelligi, quo conſanguinei, vel affines, vel cognati ſcienter contrahunt matrim. non verò quando cum aliis impedimentis dirimentibus. Quia dicit, *intra gradus prohibitos*, & cùm ſit pœna, non eſt extendenda. Verùm dicendum eſt intelligi de quocumque etiam impedimento dirimenti, ſicut n. 4. intelleximus, *c. fin. §. Si quis vero, de clandeſt. deſponſ.* quod etiam limitatè videbatur loqui de impedimento gradus prohibiti, ſicut ergo illud extendunt DD. ad omne impedimentum dirimens, ſic hoc extendendum eſt ſimiliter: quia licet hæc ſit pœna, eſt in maximum animarum fauorem, ad retrahendum à matrimoniis irritis, quæ paſſim ſpe diſpenſationis conſequendæ contrahebantur: in quo caſu lex pœnalis extendenda eſt: vt probaui eod. n. 4. Præterea, quia in omni impedimento dirimenti militat prorſus eadem ratio Tridentini, expreſſa in illo decreto, ibi, *non enim dignus eſt qui Eccleſiæ benignitatem facile experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit.* Dices hanc rationem ſubieciſſe Trident. quando omiſſæ ſunt denunciationes, & ob id ignoratum eſt impedimentum, ſed reſpondeo fortius multò militare, quando cognitum eſt impedimentum, cùm maius ſit delictum, maiorque contemptus. Præterea, quia Trident. ductum eſt, ne facile contrahantur matrimonia irrita: quod quidem in omni impedimento dirimenti procedit: vnde gratia exempli tantum ſubiecit, intra gradus prohibitos, gratiaque frequentioris vſus: communiter enim ratione alicuius gradus prohibiti matrimonia irrita ſunt. Præterea, quia ipſummet Trident. ſtatim non obſcurè ſignificauit loqui de omni impedimento dirimenti, ſubiiciens, *ſi verò impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo, & gratis diſpenſari poterit*: ergo manifeſtè intelligitur de quouis impedimento dirimenti. Tandem, quia ſi quis vellet dicere inceſtus crimen eſſe rationem illius decreti, quod minimè admittitur, vbi eſt aliud impedimentum, quàm gradus prohibiti: facile impugnatur ex iis verbis eiuſdem decreti, *Idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum matrim. contrahere, ſed etiam conſummare auſus fuerit.* Vbi pondero eandem pœnam incurrere, ſcienter contrahentem in gradibus prohibitis, licet nondum conſummarit, nec conſummare intenderit, donec obtineret diſpẽſationem. Cùm tamen tunc non ſit proprie inceſtus. Limitarem tamen prædictum decretum, quatenus ait ignoranter contrahentes omiſſis denunciationibus ſubiici eiſdem pœnis: quando nimirum impedimentum ignoratum eſt tale, vt præmiſſæ denunciationes conferre poſſint ad illud detegendum. Vt ſimiliter n. 5. limitaui ſimilem pœnam, *d. c. fin.* Quid autem operetur hæc clauſula, vt careat ſpe diſpenſationis, an liget Pontificis manus, dicam diſp. 45. n. 3.

Vltimò infertur, non eſſe audiendum *Maur. Antonium corona confeſſor. 2. p. de Sacram. ord. t. de ſuſcipientib. ordinem, nu. 16.* dicentem natos ex matrimonio clandeſtino valido vt celebrato non præmiſſis denunciationibus, eſſe illegitimos. Quia id nullo iure probatur: ea enim pœna ſolum imponitur *d. c. fin. §. Si quis vero, de clandeſt. deſponſ.* quando id matrim. fuit inualidum ob ignoratum impedimentum. Præterea, quia eſſe vere legitimos natos ex clandeſtino valido, apertè probat textus, *c. 2. de cland. deſponſ.* ibi, *ſi matrimonia ita occulte contrahantur, quod exinde legitima probatio non appareat, ſi perſonæ contrahentium hæc voluerint publicare (niſi rationabilis cauſa præpediat) ab Eccleſia recipienda ſunt, & comprobanda, tamquam à principio in Eccleſiæ conſpectu contracta.* Sed ſi à principio eſſent in Eccleſiæ conſpectu contracta, filij inde nati eſſent legitimi: ergo & tunc. Sic docent *gloſſ. c. Quod nobis, fine, qui filij ſint legitimi,* vbi *Anton. nu. 6. Abb. n. 5.* dicens omnes hoc tenere: & cæteri DD. ibi, *Angel. verb. Filius, n. 12. Sylue. verb. Filij, q. 8. §. 10. Paleotus de nothis, & ſpuriis, c. 10. n. 1 Zephalus* alios referens, *conſ. 503. n. 23. & 24. vol. 4. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 80. Mantica de cõiecturis, vlt. volunt. lib. 11. t. 12. n. 13. Menoch. conſ. 199. nu. 57. vol. 2. Fuluius Pacianus de probat. lib. 2. c. 16. num. 68.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 28. q. 1. art. 2. verſ. Aliæ ſunt cenſuræ, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. de matrim. c. 39. fol. 1060. col 1. §. Sed ſi quis, Barth. à Ledeſma dub. 21. de matrim. fol. 1335. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 45. art 5. f. 172. col. 2. fine, §. Dubium quintum, verſ. Secunda concluſio.* Malè tamen *Sotus ibi*, quem cæteri Theologi cit. ſequuntur, carpit *gloſſam, & Abb. c. fin. de clandeſti. deſponſ. & Syluestrum Matrimonium 2. §. vltimo*, aitque ſe mirari quo pacto textum illum non intellexerint, cenſentes quidam illorum, ob ſolam denunciationum omiſſionem filios eſſe illegitimos: alij verò non eſſe illegitimos, quando publice contrahitur. Cùm textus ille non ſolum matrimonium clandeſtinum eſſe conſideret, ſed ſimul interfuiſſe impedimentum dirimens. Verùm ergo magis miror Sotum, & ipſum ſequentes non vidiſſe gloſſam, Panorm. & Syluestrum expreſsè loqui, quando matrimonium clandeſtinum eſt nullum ob aliquod impedimentum: quando enim validum eſt, omnes illi fatentur filios eſſe legitimos: diſcrepantia verò inter eos in hoc conſiſtit, quod quidam illorum cenſent eſſe clandeſtinum, quando publice contrahitur omiſſis denunciationibus: alij vero negant. 8

DISPVTATIO XLIII.

An ſi matrim. clandeſtinum inualidum ob impedimenti ignorantiam, poſtea publicetur, approbeturque ab Eccleſia, eo quòd nullum detectum ſit impedimentum, filij inde nati, legitimi ſint, ac ſi nati eſſent ex legitimo matrimonio? iuxta c. Ex tenore, qui filij ſint legitimi.

SVMMARIVM.

Proponitur textus, in cuius intelligentia conſiſtit difficultas: & certum eſt filios poſt approbationem natos, ante impedimenti detectionem, eſſe legitimos, num. 1.

Referuntur duæ ſententiæ, de natis, aut genitis ante Eccleſiæ approbationem, num 2. & 3.

Efficiuntur legitimi, licet nati ſint ante approbationem Eccleſiæ, num. 4.

Soluuntur argumenta, & explicantur cap. 2. & cap. finale, de clandeſt. deſponſ. num. 5.

1 VErſatur difficultas in intelligentia textus, *cap. Quod nobis, qui filij ſint legit.* ibi, *ſi qui de matrimonio clandeſtino poſtmodum ab Eccleſia comprobato, generati fuerint, eos legitimos iudices filios.* Et quidem, quando id matrim. clandeſt. re vera nullum ob latens impedimentum ignoratum, approbatum fuit ab Eccleſia tamquam validum, & poſtea detectum eſt impedimentum, conuenit inter DD. filios genitos, & natos poſt approbationem matrimonij, ante impedimenti detectionem eſſe legitimos. Cum tunc ceſſet ratio *d. c. fi. §. Si quis vero, de cland. deſponſ.* habent enim parétes tunc legitimam cauſam ignorandi impedimentum. Et ſic *Ant. d. c. Quod nobis, n. 7. &* Anchar. *n. 6.* fatentur eſſe certum.

2 Controuerſia autem éſt de filiis natis, aut genitis ante Eccleſiæ approbationem. Qua in re triplex eſt ſententia. I. ait conceptos ante approbationem, ſi poſtea nati ſint, legitimos eſſe, ſecus ſi nati ſint ante approbationem. Vnde verba *c. Quod nobis,* ſic explicat *de matrimonio poſtmodum approbato generati*: vt participium, *generati,* debeat collocari ante dictionem, *poſtmodum*, & ſic ſenſus ſit, quòd filij erant generati, id eſt, concepti ex matrimonio clandeſtino, & poſtmodum approbato, id eſt, poſt conceptionem fuit approbatum ante natiuitatem. Probatur, quia conceptus non habetur pro nato, niſi in ſuum fauorem, *l. Qui in vtero, ff. de ſtatu hominum, & inſt. de ingenuis,* §. 1. ergo licet conceptus ſit ante Eccleſiæ approbationem, & natus poſt eam, non cenſetur natus ante approbationem, vt reputetur illegitimus. Sic docent *Hoſtienſ. ſum. tit. Qui filij ſint legitimi, n. 3. & tit. de clandeſt. deſponſ. §. vltimo, n. 8. fine, Beroius in ſuis quæſt. q. 107. num. 2.*

3 II. Sent. docet, genitos ante approbationem non eſſe legitimos, ſed eos ſolos qui matrim. iam approbato concepti ſunt. Prob. quia *c. final. §. Si quis vero, de clandeſt. deſponſ.* generaliter tradit filios ſuſceptos ex matrimonio clandeſt. inualido ob ignoratum impedimentum, eſſe illegitimos, ſed hi re vera ſuſcepti ſunt ex matrim. clandeſtino inualido, cum conceptionis tempore id matrim. adhuc clandeſtinum eſſet, nec ab Eccleſia approbatum, ergo ſint illegitimi. 2. Quia *c. 2. de clandeſt. deſponſ.* cui 3. ſent. maximè innititur, ſic ait, *Si perſonæ contrahentium hæc voluerint publicare, (niſi rationabilis cauſa præpediat) ab Eccleſia recipienda ſunt, & comprobanda, tamquam à principio in Eccleſiæ conſpectu contracta.* Vbi ponderanda eſt illa parentheſis, *niſi rationabilis cauſa præpediat,* quaſi dicat, non fingi à principio cõtractum matrimonium, quando rationabilis cauſa, id eſt, impedimentum aliquod repertum fuerit: ergo illo reperto, geniti ante Eccleſiæ approbationem non erunt legitimi. 3. Quia non plus tribuendum eſt matrim. putatiuo clandeſtino, quàm valido in conſpectu Eccleſiæ celebrato, ſed hoc non legitimat prolem, quando parentes non poterant validè copulari matrimonio, tempore conceptionis, & natiuitatis, *c. Tanta, qui filij ſint legitimi*: ergo clandeſtinum putatiuum non legitimabit prolem ante approbationem genitam, quia eo tempore non poterant parentes validè contrahere, ob impedimentum dirimens ab ipſis ignoratũ. 4. Danti operam rei illicitæ error nihil prodeſt, *l. Eum qui nocẽtem, §. Si iniuria ff. de iniuriis,* ſed contrahens clãdeſtinè dat operam rei illicitæ, ergo error impedimenti præcedens, non prodeſt, vt filij accedente approbatione Eccleſiæ, legitimentur. Et confirm. quia ea ratione ſpurij non legitimantur per ſubſequens matrimonium verum, quamuis parentes bona fide exiſtimarent ſe tunc temporis poſſe contrahere; cum enim dederint operam rei illicitæ, non iuuantur errore: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Sic *Hoſſ. c. Quod nobis verb. fuerint, qui filij ſint legit. & ibi Calderinus, & Abb. n. 5.* Et videtur tenere *Cardin. ibi, fine,* ait enim ſtitiam eſſe expoſitionem tertiæ ſententiæ, nec in rigore probari in eo textu: eandem tenet *Brunel. de ſponſal. concl. 2. ampliat 3. n. 1. Roſella verb. illegitimus, n. 4. Angel. verb. Filius, n. 12. & ibi Tabiena q. 5. num. 6.*

III. Sententia (quam probabiliorem exiſtimo, licet duæ 4
priores probabiles ſint) ait re vera filios conceptos antequàm appareat impedimentum, licet ante approbationem nati ſint, effici legitimos, vbi matrim. publicatum fuerit, ac Eccleſiæ authoritate tamquam validum comprobatum, licet poſtea detegatur impedimentum. Vnde *textus d. c. Quod nobis,* ibi, *Si qui de matrimonio clandeſtino poſtmodum ab Eccleſia comprobato, generati fuerint, &c.* intelligendus eſt, id eſt, ſi poſt ipſorum generationem approbetur ab Eccleſia, ſunt legitimi. Prob. ex *c. 2. de clandeſt. deſponſ.* vbi habetur operari approbationem clandeſtini matrimonij, tamquam ſi à principio in conſpectu Eccleſiæ fuiſſet contractum, ſed in hoc caſu filij eſſent legitimi, licet poſtea detecto impedimento matrimonium ſeparetur, *c. Ex tenore, qui filij ſint legitimi*: ergo quamuis à principio clam contractum ſit, approbatio Eccleſiæ operabitur, vt omnes filij antea geniti ſint legitimi. Et confirm. quia Eccleſiæ approbatio purgat omne vitium matrim. clandeſtini, ſicut matrimonium ſequens purgat filiorum, qui ex fornicario coitu habiti ſunt, turpitudinem, tolliturque ſcientiæ, ſeu affectatæ ignorantiæ præſumptio, quod fuit motiuum *d. c. fin. §. Si quis, de clandeſt. deſponſ.* vt ibi expreſsè dicitur, ergo filij efficientur legitimi. 2. Prob. quia ante ſeparationem matrimonij, eo medio tempore quo matrimonium exiſtimabatur bona fide legitimum, approbante illud Eccleſia, filij nati habebant ius legitimitatis acquiſitum, & ritè, ac rectè Eccleſia eos tamquam legitimos approbarat, ergo hæc legitimatio non tollitur per ſeparationem matrimonij ſuperuenientem. Quia quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt: *reg. Quod ſemel, 25. de reg. iur. in 6.* & factum legitimè, non debet retractari, licet poſtea caſus eueniat, à quo non poterat inchoari, *reg. Factum 37. de reg. iur. in 6.* Tandem, quia in pœnis benignior interpretatio facienda eſt, *reg. In pœnis, 49. de reg. iur. in 6.* Sic tenent *Ioan. Andr. d. c. Quod nobis, num.* 4. vbi *Anton. n. 7.* Anchar. *nu. 6. Alex. de Neuo n. 7. Præpoſit. n. 4.* & tenuit olim *Abb.* vt ipſemet fatetur *ibi, n. 5. Syluest. verb. Filij, q. 8. §. 10. Armilla verb. Filius, nu. 14. Anton. Roſellis tract. de legitimatione. p. 1. c. penult.* dicens eſſe communem: *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. 2. num. 16. verſ. 12.*

Ad argum. primæ ſent. propoſitum num. 2. non oportet 5
reſpondere: quia nihil probat contra noſtram ſententiam, ſed alteram illius partem confirmat. Ad argum. 2. propoſita n. 3. reſpondetur. Ad 1. dic eum textum intelligi iuxta *d. c. Quod nobis,* niſi poſtea id matrimonium approbetur ab Eccleſia: quia per eam approbationem purgatur vitium affectatæ ignorantiæ. Ad 2. dico illam parentheſim, *Niſi rationabilis cauſa præpediat*, iungendam eſſe illi verbo, *Approbanda*, & ita eſſe ſenſum, approbanda eſſe matrimonia, niſi impedimentũ tempore approbationis detectum, impediat: at vbi tunc non apparuit impedimentum, approbatur abſolutè, ac ſi à principio in conſpectu Eccleſiæ initum eſſet. Ad 3. dico maiorem eſſe veram, quando cætera ſunt paria, ſecus non: at hic non ſunt paria, quia id matrim. verum, nullo modo poterat ante diſpenſationem contrahi inter parentes, cùm eſſent conſcij impedimenti: at id matrim. putatiuum, cum parentes ignorarent impedimentum, poterat licitè iuxta eorum exiſtimationem inter eos contrahi, & ſolum fuit culpa in modo contrahendi

hendi clandeſtinè, quod vitium purgatur per approbationem Eccleſiæ, quæ retrotrahitur ad tempus, in quo poterat legitimè contrahi matrim. Ad 4. dico maiorem eſſe veram, dum non purgatur vitium illius erroris, quod hic purgatur per approbationem Eccleſiæ. Ad confirm. nego conſeq. diſpar enim eſt ratio, nam licet matrim. clandeſtinum habeat vitium in modo contrahendi, opus tamen ipſum ſimpliciter eſt permiſſum, & tandem ab Eccleſia comprobatur, vitio illo clandeſtinitatis purgato: at fornicatio ſemper & ſimpliciter eſt illicita.

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm matrim. clandeſtinum validum, legitimet prolem antea ſuſceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter ſe matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis.

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans, n. 1. Et contraria verior, n. 2.

Pœna imponi non debet, vbi non eſt iure expreſſa, n. 1. & ibi, quando dicatur communis.

Circa prolis legitimationem per matrimonium ſubſequens, non ſtatur iuri ciuili, ſed canonico, n. 2. & ibi, vnde habeat matrimonium prolem legitimare, & eſt fauorabilis hæc legitimatio.

Indefinita legis, vel canonis tradentis regulam, æquipollet vniuerſali, eod. num. 2.

Soluuntur argumenta, num. 3.

1 QVamuis matrim. validum, in conſpectu Eccleſiæ celebratum, eam vim habeat, vt legitimã efficiat prolem antea ſuſceptam, à parentibus habilibus ad contrahendum inter ſe matrimonium, tempore conceptionis, aut natiuitatis prolis, *c. Tanta, qui filij ſint legitimi, l. 1. ad finem, tit. 13. p. 4.* At ſi matrimonium clandeſtinum ſit, & validum, non conſtat an ea virtute gaudeat. Quidam enim cenſent non efficere prolem legitimam. Probatur ex *c. fin. §. Si quis vero, de cland. deſponſ.* vbi decernitur prolem habitam ex matrim. clandeſtino putatiuo, quantumuis eius nullitas lateret parentes, non eſſe legitimam, in odium vitij clandeſtinitatis, quo ſecluſo legitima eſſet, iuxta *c. Ex tenore, qui filij ſint legitimi*, ergo ſimiliter quamuis matrim. validum in Eccleſiæ facie contractum legitimet prolem antea habitam, id minimè concedendum eſt clandeſtino, in eius odium. 2. Probatur ex *auth. Quibus modis naturales effician. legit. §. Illud quoque, verſ. Quantum vero*, vbi requiritur ad legitimationem per ſubſequens matrimonium, illud contrahi cum dotalibus inſtrumentis, præſentibus Epiſcopo, & 3. aut 4. clericis: ergo matrim. clandeſtinum, cum illi hæc deſint, non efficit legitimam prolem. 3. Prob. ex *c. Ex tenore, qui filij ſint legit.* vbi ad filiorum legitimationem ponderat textus, vt matrimonium in Eccleſiæ facie cõtractum ſit: ergo eo priuilegio non gaudet matrimonium clandeſtinum: argumento ſumpto à contrario ſenſu. Pro hac ſent. citatur *Matth. de Afflictis lib. 3. feudorum, t. Si de feudo fuerit controuerſum inter dominum, & agna. c. 1. §. Naturales, n. 31.* vbi expreſsè ait, deſiderari vt matrimoniũ legitimet prolem, ne ſit clandeſtinum, in eoque interueniant inſtrumenta dotalia: & *n. 32.* ait exigi etiam ſacerdotis benedictionem. Sed malè citatur pro hac ſententia: nam oppoſitam expreſsè tenet: nam ſtatim *n. 34.* ait, aliud eſſe de iure canonico, cui (inquit *n. 35.*) in hac re vbique ſtandum eſt. Citatur etiam *Hoſtienſ. ſum. tit. qui filij ſint legitimi, §. 2. num. 3. tit. de cland. deſponſ. §. fin. n. 8. ad finem, verſ. Secus puto*: ſed malè refertur pro hac ſententia: tantum enim agit de matrimonio clandeſtino inualido, ob ignoratum impedimentum, non autem de valido. Citatur etiam *Socin. iunior conſ. 31. n. 46. & conſ. 86. à n. 41. vol. 2.* ſed malè refertur, ſolum enim loquitur in eodem caſu *Hoſtienſis*. Citatur etiam *Faber inſtit. de nuptiis, §. finali, num. 2.* ſed malè: ſolum enim hæc verba ait, *caue tamen, quia Hoſtienſ. §. 2. qui filij ſint legitimi, dicit quod geniti, & nati ex clandeſtino matrimonio non legitimantur.* Vbi ſatis æquiuocè loquitur, aut enim eſt ſenſus, Caute lege Hoſtienſem, ac ſi dicat, Caue ab eius opinione, & ita eſt pro oppoſita ſententia: aut eſt ſenſus, Animaduerte Hoſtienſem hoc ſentire: & tunc tantum loquetur in eodem caſu, in quo Hoſtienſis. Quare immeritò citatur pro hac ſent. Hanc tamen tenet *Guido Papæ deciſ. 482. n. 3.* nullo allato fundamento, ſed ſolo Fabro relato: *Beroius in ſuis quæſt. q. 107. n. 1.* & ait id eſſe in odium clandeſtini, aliudque fundamentum non affert: *Dueñas reg. 305. limit. 12.* innitens textibus citatis, & referens Hoſtienſem, Afflict. Socinum, locis allegatis: idem tenet ſolum relatis his DD. *Zephalus cõſ. 276. n. 15. 16. 17. vol. 2. & conſ. 364. n. 42. vol. 3. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. tit. 11. n. 69. & 74.* dicitque eſſe certum: *idem Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 1. n. 100. Anton. Gabr. tom. 3. commun. lib. 6. t. de legitim. concl. 1. n. 61. fol. 377. col. 2.*

Sed miror profectò, tot, tam graueſque authores leuibus innitentes fundamentis, hoc aſtruere. Quare ab illis 2 omnino recedendum eſt: nam (vt dicitur *l. 1. §. Sed neque, C. de veteri iure enucleando*) non ex multitudine authorum quod melius, & æquius eſt, iudicari debet. Item quia, (vt ait *Menoch. de preſumpt. l. 2. præſumpt. 71. n. 39.*) non dicitur communis opinio, quæ plures DD. eam aſſerentes habet, nulla diſp. præmiſſa, ſed perfunctoriè, & (vt aiunt) per tranſennam, illam ſequentes: quod idem ait *Alcia. de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 51. num. 2. verſ. Intellige.* Quare optimè *Nauar. ſum. Lat. cap. 27. n. 289.* ait communiorem exiſtimari opinionem, approbatam à 6. DD. ex profeſſo rem tractantibus, quam à 50. ſola ferè priorum authoritate ductis. Quibus adde *Ioan. Lupum c. Per veſtras, de donat. inter virum & vxorem, notab. 3. §. 20. num. 12.* dicentem, non eſſe credendum DD. quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento. Quare dico matrim. validum clandeſtinum legitimam efficere prolem antea habitam, in eiſdem caſibus omnino, in quibus idem efficeret, ſi in Eccleſiæ facie initum eſſet. Prob. 1. quia correctio iuris omnino vitanda eſt, *l. Præcipimus, C. de appellat.* & pœna, cum ſit odioſa, imponenda non eſt, vbi in iure expreſſa non ſit, *c. Is qui, de ſentent. excommunic. in 6.* ergo cum *c. Tanta, qui filij ſint legit.* vniuerſaliter decernatur filios naturales legitimari per ſubſequens matrim. nec inueniatur textus contrarium decidens in matrimonio clandeſtino, vel illud ea pœna afficiens, imponenda non eſt. Quod autem non inueniatur textus, manifeſtatur deſtruendo eos quibus contraria ſent. innititur. Nam *c. fin. §. Si quis, de clandeſt. deſponſ. & c. Ex tenore, qui filij ſint legitimi*, expreſſis verbis loquuntur, quando matrimonium fuit inualidum ob impedimentum ignoratum à parentibus. Neç eſt ſimile in noſtro caſu, vt matrim. clandeſtinum non legitimet prolem antea habitam: tum quia hoc non eſt expreſſum in iure, ſicut illud, & cum ſit odioſum proli, ac iuris correctorium, exprimendum eſſet: tum etiam, quia longe diuerſa eſt ratio: nam quando matrim. eſt inualidum, non habet ex ſe, nec ex iuris priuilegio prolem legitimare, ſed ob bonam parentum fidem, quæ ceſſat in matrim. clandeſtino, (vt explicui hoc 3. lib. diſp. 42. n. 1.) Dum tamen matrimonium eſt validum, habet ex ſe, vel ſaltem ex iuris priuilegio legitimare prolem, eo quod eſt matrim. validum: quæ ratio cum reperiatur in clandeſtino, nec ius concedens id priuilegium, diſtinguat matrim. clandeſtinum, publicúmne ſit, nec nos diſtinguere debemus, *l. De pretio 10. ff. de public. in rem action.* Quod maximè procedit, nam *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* vbi in § *Si quis vero*, ſtatuit habitam prolem ex clandeſtino putatiuo non eſſe legitimam, ſtatim *in §. ſeq.* ait, *Sed his qui taliter præſumpſerint in gradu conceſſo copulari, cõdigna pœnitentia iniungatur*: ac ſi voluiſſet textus, vt id matr. validum non efficeret legitimã prolẽ, id dixiſſet, *c. Inter corporalia, poſt medium, de tranſlat. Epiſ.* nec Epiſcopi arbitrio pœnã imponendam, ac taxãdam cõmitteret. Nec *textus ciuilis auth. Quibus modis naturales effic. legi. §. Illud quoque*, probat 1. quia hac in re non eſt ſtandum diſpoſitioni iuris ciuilis, ſed canonici: ob hanc enim rationem cõmunis fere omnium ſententia negat ad hanc legitimationem per ſubſequens matrim. requiri inſtrumenta dotalia, & alias ſolemnitates, in authentico illo requiſitas: & quoad terras imperij, & ſucceſſionem temporalium; quia ius canon. cuius eſt diſpo-

nere

nere de matrimonio, ac eius acceſſoriis, generaliter loquitur, nec eas ſolemnitates exigit: quod docet *gloſſ. inſtit. de nuptiis, verb. Ciues,* vbi *Faber §.fin.n.2. Hoſtienſ.ſum. tit. qui filij ſint legitim.fin.* vbi *Abbas n.2.* Alex.*de Neuo n.3.Præpoſ.nu.19. Matth.de* Afflict.*l.3.feudorum, tit. Si de feudo fuerit controuerſum inter dominum, & agna.c.1.§.Naturales, n.35. Ruin.conſ.78.nu.7.vol.3.Ioan.Lud.c.Per veſtras, de donat.inter vir. & vxor.notab.3.§.20.n.17.* Angel.*verb. Filius, n.11. Syluest, verb. Filij, q.7. Tabiena verb. Filius, n.4.* vbi Armilla *n.11. Couar.4.decret.2.p.c.8.§.2.n.8.* vbi alios refert *Greg.Lop.1.verb. E ſe caſa, t.13.p.4. & verb.E los fijos, Mantica de coniect.vlt.vol.lib.11.t.12.nu.7.& 8. Sarmiento lib.1.ſelect.c.5.n.7.& 8.Zephalus conſ.436.nu.33.34.vol.3.Dueñas reg.350.limitat.10.*Ant.*Gabr.tom. 3. commun.lib. 6.tit.de legitimat.concl.1.n.9.Hieron.Gabr.conſ.21.nu.14.vol. 1. Caldas de nominat.emphyteu.q.21.nu.81. P. Molina 1.to.de iuſt. tract.2.diſp.172. §. Per ſubſequens matrim.* Quod in Caſtella eſt certius, quia *l.1.ad finem, tit.13.p.4.* indiſtincte, vt ius canon. loquitur, dicens legitimari filios naturales per ſubſequens matrimonium. Et ſimiliter eadem ratione non impeditur legitimatio per ſequens matrimonium cum vili perſona, indignaque tali viro. Quia quamuis iure ciuili non ſufficeret tale matrim. canonicum, tamen eam conditionem non poſtulat. Et tradunt *Tiraquel. de nobilit.c. 15. n. 23.* A *coſta l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, p.2.n.98.ff.de liber. & poſth.Ioan.Lud.d.n.17. Couar.d.§.2.n.9.*Ant.*Gom.l.9. Tauri, n.59.Mantica d.tit.12.n.9.Menoch.conſ.18.n.14.vol.1.Zephalus conſ.435.n.101.102.vol.3. Deciſio Pedemont.154.num.5.& ſeqq.* Ant.*Gabr.d.concl.1.n.47.Dueñas reg.350.ampliat.18.& fallentia 8.Caldas d.n.81.Hieron.Gabriel d.conſ.21.n.5.& 6. Matienzo lib.5.recop.tit.8.l.10.gloſſ.3.n.5.* Ergo ſimiliter, cum ius canon. ad prolis antea habitæ legitimationem, non petat matrim. publice contrahi, ſed eius valore contentum ſit, curandum non eſt de ſolemnitatibus iure ciuili petitis. 2. Quia eſto ea lex ciuilis vim haberet, non exigit eas ſolemnitates, vt vere ſoboles legitima ſit, ſed vt conſtet, ac probari poſſit matrimonium, & conſequenter prolis legitimatio: vt bene aduertit *Præpoſ.d.c. Tanta, n.17.* Concluditur ergo nullum eſſe textum, in quo ea pœna matrimonio clandeſt. imponatur: quare ſtandum eſt iuri can. indiſtincte ſtatuenti, per ſubſequens matrim. validum legitimari prolem antea conceptam. Et confirm. quia indefinita canonis, vel legis regulam tradentis, æquipollet vniuerſali. Vt bene *gloſſ.c.Vt circa, verb.* Aliorum, *de elect.in 6.* vbi *Domin.n.4.Francus ibi, init.n.4. Dynus in proœmio, de reg. iur. in 6. n.5.Bart. l. Omnes populi, n.57.ff.de iuſt.& iure, Nauar.lib.4.conſil.in 1.edit.tit.de ſponſal.conſ.5.n.1.in 2.tit.de clādeſt.deſponſ.conſ. 2.n.1. Couar.* alios referens, *lib.1.var.c.13.n.8.* qui toto illo c. late videndus eſt de hac regula. Et ratio illius eſt, quia lex in omnes dirigitur, eiuſque virtus in omnibus locum habet: vnde indefinita oratio in ea diſpoſitione, quæ vniuerſalis eſt, in vniuerſum eſt accipienda ratione materiæ ſubiectæ, atque etiam ratione mentis legiſlatoris, qui vniuerſis legem dare intendit: quod ſi aliquando (ait *Couar. eod. n. 8.*) ab hac vniuerſali interpretatione recedendum erit, id continget aut ratione legis ceſſante, aut ex propria orationis ſignificatione, vel ex alterius conſtitutionis interpretatione: cùm ergo *d.c.Tanta,* indefinite loquatur, & regulam generalem tradere intendat, quando per matrim. ſubſequens legitimatur proles: (vt optime docet *Tiraqu. de nobilit. c.15.num.13.*) vniuerſaliter intelligitur de omni matrim. valido, ſiue id clandeſtinum, ſiue publicum ſit: eo vel maxime, quod hic ab hac regulæ vniuerſalitate, non cogit deuiare alia conſtitutio eam reſtringens ad matrim. publicum, vt probaui: nec proprietas orationis, quæ cogat ad intelligendum de matrim. publico, cum nomine matrimonij poſiti in dict. *c. Tanta,* vtrumque æque, ac vniuoce comprehendatur: nec ceſſare rationem illius diſpoſitionis, nam eadem ratio militat in clandeſtino, & in publico matrimonio, vt ſtatim probabo: quæ ſunt rationes ob quas indefinita legis reſtringi debet, ne vniuerſali æquipolleat. 2. Principaliter prob. hæc ſent. ex ratione ipſa legitimationis per ſubſequens matrim. aut enim id prouenit ex virtute, & valore ipſius matrim. quod ſonant ea verba *d. c. Tanta, Tanta eſt vis matrimonij, &c.* Et notant *ibi Hoſtienſ.& Ioan.*Andr.*initio,* Anton.*ibi, nu.2.Panor.n.2.*Alex. *de Neuo n.2.Anchar.n.4.Ioan.Lup.c.Per veſtras, de donat.notab.3. §.20. n.17.* dicentes legitimationem prolis antea habitæ, firmari ſuper virtute, & potentia matrimonij, quod poſtea valide contractum inter parentes prolis, fingitur retrotrahi, ac ſi à principio cōceptionis contractū fuiſſet: quod bene explicuit *lex 1. ad fin. tit. 13.p. 4.* ibi, *Tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre y la madre ſon caſados, ſe fazen legitimos:* vbi *Greg. Lop.* notat ex Baldo hanc legitimationem imitari naturam, & retrofingi: & melius *Mantica l.11.de coniect.vlt.vol.tit.12.n.7.* vbi ait, ſufficere ſolam ſubſtantiam veri matrimonij. Quod ſi ex hac ratione demus prouenire legitimationem, ea vis veri matrimonij, & valor reperiri debet neceſſario in clandeſtino: cum in tota verborum proprietate dicatur, & ſit verū matrimonium. Aut prouenit ea vis legitimandi ex iure Pontific. quod id indulſit matrimonio: vt docent *Pariſius conſ.13.n.33. & conſ.15.n.1.vol.2.Couar.4.decret.2.p.c.8.§.2.n.18.Mantic.de coniect. vlt.volun.l.11.tit.12.n.1.Enriquez l.13.de excommunic.c.vlt.n.5.* & tunc, cum ius pontificium vniuerſaliter id cōcedat vero matrim. *d.c.Tanta,* non eſt cur clandeſtino vero id negetur. Si tandem id proueniat, vt ait *deciſio Pedemont.154.n.4.* ex beneficio à iure introducto, ob tacitum contrahentium conſenſum, præſumitur enim ab initio cum liberos habuerunt, eundem affectum contrahendi matrim. habuiſſe, eadem prorſus præſumptio concurrit in matrimonio clandeſtino: ergo neceſſario dicendum eſt illud habere eandem vim ac publicum, legitimandi prolem. 3. Prob. quia, aut clādeſtinum non legitimat prolem, ratione clandeſtinitatis ſolius: & hoc non, quia quando licite clam contrahitur, cum nulla tunc incurratur pœna (vt diximus hoc 3.lib.diſp.1.n.5.) abſque dubio legitimat. Aut prouenit ratione culpæ clandeſtinitatis: & hoc etiam non, quia clandeſtinum culpabitur contractum, legitimā efficit prolem ex eo habitam: (vt dixi hoc 3.l.diſp.42.n.8.) & tantum pœna non legitimandi plectitur, quando eſt inualidum, *c.fin. §. Si quis vero, de clandeſt.deſponſ.* ergo non eſt cur negemus clandeſtino vim legitimandi prolem antea ſuſceptam. Prob. quia (vt dixi diſp.præc.n.4.) ſi matrim. clandeſtinum inualidum ignorato impedimento, poſtea ab Eccleſia approbetur, ſola talis approbatio matrimonij re vera manentis inualidi, ſufficiens eſt ad legitimandum filios antea genitos: ergo à fortiori clandeſtinum vere validum hoc efficiet. 5. Prob. quia legitimatio per matrim. eſt fauorabiliſſima, vt optime tradunt *Tiraquel. de iure primog.q.24.n.29.& 51.Mantica de coniect.vlt.volunt.l.11.t.12.num. 1.* Quod adeo verum eſt, vt quamuis diutina clandeſtina habitatio non ſit ſufficiens matrimonij præſumptio, in odium delicti parentum, eſt tamen ſufficiens fauore legitimationis prolis: vt docent *Abb.c.Lator, n.6.qui filij ſint legit.& ibi* Alex. *de Neuo n.20. Mātica* alios referens, *d.tit.12.n.13.Fuluius Pacianus de probat.l.2.c.16.n. 66. & 67.* & ideo in re dubia legitimationi fauendum eſt: vt cum aliis docet *Menoch. conſ. 18.n.15.& 16.vol. 1.* ergo eſto fateremur rem hanc eſſe dubiam, an clandeſtinum legitimet prolem, fauendum eſſet legitimationi, proinde dicendum eſſet legitimare. Et ideo hanc ſent. tenet Ant.*Gabr.* ſibi contrarius, *tomo 3.commun.tit. de legitimat. concl. 2.n.7.fol.378.* colligitque eam ex *Abbate, c. Quod nobis, fin. qui filij ſint legit.* vbi dicit non legitimari filios antea natos ex inualido clandeſtino: quia videntur parentes noſſe impedimentum, & ob id clam contraxiſſe. Vnde infert ex dictis *Abbatis:* data ignorantia probabili impedimenti, legitimari etiam antea natos, licet matrim. non ſit verum, ſed putatiuum. Quare à fortiori legitimabit, ſi matrim. clandeſtinum validum ſit. Eandem tenent *Mantica de coniect.vlt.volunt.lib.11.tit.12.n.13. Zephalus* ſibi contrarius, dicens inaduertenter loquutos fuiſſe DD. prioris ſent. *conſ.435.n.94. & 95.vol.3.* Et videtur expreſſe tenere *Anchar.c. Tanta, n.4.qui filij ſint legitim.* vbi ait ſolum matrim. ponderari ad legitimationem prolis antea natæ.

natæ. Et *Præpoſ. ibi n.17. & 18.* dicens ad legitimationem ſatis eſſe ſolum conſenſum ſufficientem ad matrimonium. Et *Deciſio Pedemont.* 154. n.10. vbi ait legitimationem prolis ab ipſius matrimonij valore pendere, & ſubinde indiſtincte legitimari filios propter vim ipſius matrimonij. Et *Fulvius Pacianus lib.2. de probat. c.16. n.68.* vbi ait matrim. clandeſtinum validum, non ſolere nocere proli. Et *Matienzo l.5. recop. tit.8. l. 10. gloſſ.3. n.5.* dicens ſubſequens matrim. legitimare prolem, quoties eſt validum iure canonico. Et *Caldas de nominat. emphyt. q.21. n.18.* vbi inquit hodie de iure can. omnia requiſita iure ciuili ad legitimationem prolis abrogata eſſe, ſufficereque ſolum conſenſum.

3 Ad argum. prioris ſent. propoſita nu. 1. conſtat ex dictis num. 2. in 1. ratione.

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm ſint aliæ pœnæ ipſius matrimonij clandeſtini?

SVMMARIVM.

Mulier ſpoliata à viro quaſi poſſeſſione, ante omnia eſt reſtituenda, ſecus quando matrimonium eſt clandeſtinum, num. 1.

Etiam ſi ignoranter contrahatur in gradibus prohibitis clam, carere debent contrahentes diſpenſatione: & idem in quocumque alio impedimento, 2.

Quamuis concilium ligare nequeat Pontificis poteſtatem, ne diſpenſet, at peccaret lethaliter Pontifex in eo caſu diſpenſans, niſi ex noua cauſa iuſta, & in illius diſpenſationis impedimenti impetratione, eſt neceſſario exprimendum, matrimonium ſic contractum, 3.

Secundum matrimonium publicum præfertur priori clandeſtino vno integro teſte, & fama comprobato, 4.

1 TRiplex alia pœna eſt matrimonij cland. I. matrim. hoc odioſum eſt quoad reſtitutionem. Quia mulier ſpoliata à viro quaſi poſſeſſione maritali, ante omnia eſt reſtituenda, *c. Ex conqueſtione, & c. Literas, de reſtit. ſpoliat.* & explicui l. 2. diſp.41. n.50. At ſi matrim. fuit clandeſtinum, nõ reſtituitur ante omnia, vt docet *gloſſ. c. Ex tranſmiſſ. verb. Legitime, de reſtit. ſpoliat.* per illum textum à contrario ſenſu, petit enim ille textus ad hanc reſtitutionem, in facie Eccleſiæ contractum eſſe matrim. Idem tenet *ibi Imola n. 4. & Iac. Leoniſſa apud conſilia matrim. Zileti, conſ.49. n. 4. vol. 1.* Et ratio eſt, quia matrim. clandeſtina ſunt odioſa, eo quòd contra Eccleſiæ interdictum ineuntur, vnde pro eis imponenda eſt pœnitentia, *cap. 1. & 2. de matrim. contract. contra interd. Eccle.* Et ita non mirum, ſi non eo fauore fruatur antequam de illis conſtet, quo gaudet matrim. in facie Eccleſiæ contractum. Ius enim præſumit contra illum qui aduerſus iura nititur. *reg. Qui contra, 82. de reg. iur. in 6.* vnde non præſumit hoc matrimonium, antequam probetur. Item quia liber homo poſſideri nequit, niſi ex aliquo titulo coniugij: vt bene *gloſſ. d. c. Ex tranſmiſſa, verb. Et ab eo cognita, & ibi Cardin. verſ. Et oppono ad hoc:* & cum de matrimonio clandeſt. non conſtat Eccleſiæ, immo contra ipſum præſumatur, debet probari. Vt bene *Anton. dict. c. Ex tranſmiſſa, fine, & ibi Imola num.2.* Tandem, quia clam poſſidens poteſt propria authoritate ſpoliari. *Bart. l. 1. §. Interdictum, num.3. ff. vti poſſidetis, Beroius c. In literis, num.53. de reſtitut. ſpoliat.* vnde ne ſpolietur, debet titulum oſtendere: dum ergo non oſtenditur Eccleſiæ titulus matrim. clandeſtini, non eſt coniux ſpoliatus ante omnia reſtituendus.

2 II. Pœna eſt, ſi ignoranter intra gradus prohibitos contractum ſit, neglectis, ſcilicet, denunciationibus, ſeparandum eſt: contrahenteſque carere debent ſpe diſpenſationis obtinendæ. Vt habetur *in Trident. ſeſſ.24. de matrim. c.5.* An verò hæc pœna locum habeat, quando eſt aliud impedimentum, dixi hoc 3. lib. diſput. 42. num. 7.

3 Sed rogabis cui vſui ſit hoc decretum? concilium enim non poteſt Pontificis diſpenſationem interdicere, eiuſque poteſtatem ligare. Quia Concilium authoritate Papæ congregatum, & ab ipſo confirmatum, paris eſt authoritatis cum ipſo Pont. par autem in parem non habet imperium, *c. Innotuit, de elect. l. Ille à quo, §. Intempeſtiuum, ff. ad Trebel.* Aliqui dicunt ſi ex vſu, aut experientia, aut prudentia conſtaret diſpenſationem in aliquo decreto vergere in damnum Eccleſiæ, Conc. poſſe hoc declarare, & definire in eo non niſi in tali caſu diſpenſandum eſſe. Quia ad Concil. ſpectat res ad fidem, & mores ſpectantes definire: & ea definitione, & declaratione facta, non poſſe Pontificem ex quacumque cauſa diſpenſare abſque culpa lethali: quamuis diſpenſatio aliter conceſſa, valida eſſet, cum ſit in iure humano. Et quod peccet lethaliter, prob. quia concilium in ea declaratione errare nequit: igitur talis diſpenſatio eſt pernicioſa Eccleſiæ, & ſubinde culpa lethalis. Sic docent *Victoria opuſc. de poteſt. Papæ, n.10. 11. 12. 13. Corduba l. 4. quæſtionarij, q.9. Metina 1.2. q.97. a.4.* Quare iuxta hanc doctrinam dicendum eſt, ſi in hoc caſu, in quo Trident. ſtatuit clam contrahentes in gradibus prohibitis, ſpe diſpenſationis carere debere, Pontifex abſque noua iuſtiſſima cauſa emergenti diſpenſaret, cum lethaliter delinquere: ſecus ex tali cauſa. Quia licet talis diſpenſatio frequens, ſit Eccleſiæ pernicioſa, at quando eſt rata, & ex cauſa iuſta, nõ eſt talis. Præterea in impetratione diſpenſationis talis impedimenti, neceſſario exprimendum eſt matrimonium ſic contractum, ne ſit ſubreptitia. Quia eo ipſo quod concilium decernit, hos contrahentes ſpe diſpenſationis carere debere, conſtituit huiuſmodi matrimonium impedimentum eſſe ad diſpenſationem impetrandam, & conſequenter tacite iubet illud exprimi. Deinde, quia in decretis concilij numquam eſt viſus Pontifex diſpenſare, niſi ſpecialem mentionem faciat: vt dixi hoc 3. l. diſput. 26. n.7.

4 III. Pœna matrimonij clandeſtini eſt, vt ſecundum matrim. publicum præferatur priori clandeſtino, vno integro teſte, & fama comprobato: quamuis ſecundum duobus ſolis teſtibus comprobatur, licet alias vnus teſtis cum fama plene probet. Quia in re immorari nolo, eo quod cum hodie matrimonium validum neceſſario contrahendum ſit coram parocho, & duobus teſtibus: non poteſt euenire caſus, in quo ſecundum publicum præferatur. De qua pœna conſulendi ſunt *Couar. 4. decret. 2. p. c.6. init. n.11. Ant. Cucus l.5. inſtitut. maio. tit.11. n.80. & ſeqq.*

DISPVTATIO XLVI.

Quæ ſint pœnæ contrahentium matrimonium clandeſtinum, & teſtium aſſiſtentium?

SVMMARIVM.

Contrahentes clam an ſint inhabiles ad ſimpliciter contrahendum? refertur opinio affirmans eſſe in perpetuum inhabiles, & parochum aſſiſtentem horum matrimonio, ſi publice contrahere velint, abſque Epiſcopi licentia, eſſe triennio ſuſpenſum, num. 1.

Non ſunt inhabiles niſi ad ſic contrahendum, & poſſunt contrahere ſeruata forma Tridentini, num. 2. Et ibi, quod non eſt veriſimile, eſt incredibile.

Non eſt opus declaratione, vt matrimonium abſque parocho, & teſtibus contractum diſſoluatur, 3.

Non eſt opus declaratione, aut Epiſcopi licẽtia, vt hi aliud matrimonium ineant, nec parochus aſſiſtens matrimonio tali incurret ſuſpenſionem, & an ſit alia pœna plectendus? num. 4. Et ſoluuntur argumenta, 5.

Sunt grauiter puniendi arbitrio Ordinarij clam contrahentes abſque parocho, & teſtibus, 6.

An contrahentes clam omiſſis denunciationibus, & teſtes qui interſunt, puniendi ſint, & qua pœna? refertur opinio negans, n.7. & contraria verior, 8.

An expediat excommunicationem ſynodalem ferre in ſic clam contrahentes, 9.

Expenditur valor conſtitutionis Salmantinæ excommunicantis clam contrahentes, & præcipientis eos vitari ante denunciationem, 10.

An contrahentes clam trahendi ſint in ſeruitutem perpetuam, 11.

De pœna exhæredationis, remiſſiue, 12.

1 QVinque pœnis afficiuntur contrahentes ipſi clandeſtine. I. eſt, inhabilitas ad ſic contrahendum: clandeſtine enim contrahentes abſque parocho, & teſtibus redduntur inhabiles ad ſic contrahendum. Vt conſtat ex *Tridentino, ſeſſ.24. c.1. de matrim.* Quam pœnam quidam Doctor (vt refert *Matienzo lib. 5. recop. t.1. rubr. gloſſ.1. n.39.* eius nomine tacito) intelligebat, vt ſic contrahentes incurrerent perpetuam inhabilitatem ad contrahendum matrimonium. Propter aduerbium illud, Omnino, quod ſignificat in perpetuum, excluſa omni gratia, & diſpenſatione: (vt

(vt dixi lib. 1. diſp. 32. n. 6.) Et *Maiolus lib. 3. de irregul. c. 25. §. Crimina impedientia matrim. n. 17. verſ. Hodie alius caſus*, dicit hodie incurrere parochum triennalem ſuſpenſionem, de qua habetur *c. fin. de clandeſt. deſponſ.* ſi hos iterum matrimonio iungat abſque Epiſcopi licentia: & ita videtur ſentire, eſſe inhabiles in perpetuum, ſaltem ad licite contrahendum abſque Epiſcopi licentia.

2 Verum certiſſimum eſt, tantum eſſe inhabiles ad ſic contrahendum, id eſt, clandeſtine: vnde ſi velint iterum palam contrahere, nulla indigere diſpenſatione: 1. quia ſic declararunt Cardinales: vt referunt omnes DD. citandi. 2. quia Trident. non dicit abſolute eſſe inhabiles, ſed limitate, ad ſic contrahendum, nempe, abſque parocho, & teſtibus: vt præcedentia immediate verba declarant, ibi, *Qui aliter, quam præſente parocho, &c.* & mox ſubdit, *Eos ad ſic contrahendum, omnino inhabiles reddit*, ergo non abſolute reddit inhabiles ad contrahendum, ſed ad contrahendum modo ibi prohibito, nempe abſque parocho, & teſtibus. 3. quia cum hæc perpetua inhabilitas ſit maxima pœna, grauiorque omnibus expoſitis, non eſt veriſimile fore, vt concilium volens eam imponere, non exprimeret. Quod autem non eſt veriſimile, eſt incredibile, *l. Mauius, in princ. ff. de legat. 2.* cum multis cõgeſtis per *Tiraquel. l. Si vmquam, in præfat. n. 37. & ſeqq. C. de reuoc. donat.* Tandem, quia hoc eſt ius nouum, iuriſque antiqui correctorium, ergo potius eſt ſtricte, quam ample interpretandum. Sic tenent *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 1. fine, Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. n. 22. Perez lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. ad fin. fol. 42. §. Vlterius dubitatur, Ant. Cucus lib. 5. inſtitut. maior. t. 11. n. 89. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 40. Azebedo eod. t. 1. l. 1. n. 36. Salzedo pract. c. 73. verſ. 4.* Et ex Theologis, *Veracruz append. ad ſpecul. dub. 8. Palacios 4. d. 28. diſp. 3. ad finem, verſ. Hæſuas numquid, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 5. n. 8. & c. 7. n. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 221. num. 2. Barth. à Ledeſm. dub. 21. de matrim. f. 1319. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 45. a. 5. f. 183. col. 1. §. Eſt tamen dubium, verſ. Tertio dicendum, Vega lib. 7. ſum. caſu 121.*

3 Hinc infertur 1. non opus eſſe declaratione aliqua vt matrimonium abſque parocho, & teſtibus initum, diſſoluatur. Quia ex ipſo *Tridentini decreto ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* conſtat nullum eſſe, nec decretum illud aliquos latet. Sic *Nauar. l. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ. 1. n. 2. in 2. t. de clãd. deſponſ. conſ. 3. n. 2. Matienzo l. 5. recop. tt. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 55.*

4 2. Infertur, minus bene ſenſiſſe *Maiolum relatum n. 1.* exigentem Epiſc. licentiam, vt hi recedant à priori matrimonio, nouumque contrahant. Verum ſi id eſſet minus publicum, ita vt veriſimiliter timeretur ſcandalum, quo id ſedaretur, petenda eſſet Epiſc. declaratio. Hac tamen non præmiſſa parochus eos coniungens alio matrimonio, minime incurreret triennalem ſuſpenſionem, *c. fin. de cland. deſponſ.* quamuis oppoſitum ſenſerit *Maiolus eo n. 1. relatus.* Quia ea imponitur parocho aſſiſtendi matrim. clandeſtino, aliiue interdicto, quale non eſt hoc: ſed erit pœna arbitraria puniendus. Sic *Salzedo pract. cap. 73. §. Illud tamen, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 221. num. 2.*

5 Ad argum. propoſitum, num. 1. dic clandeſtine contrahentes eſſe perpetuo inhabiles, non ad contrahendum ſimpliciter, ſed ad clam contrahendum. Quia Trident. non reddit inhabiles omnino, ſed omnino inhabiles ad ſic contrahendum.

6 II. Pœna eſt, arbitraria: ſunt enim grauiter Epiſcopi arbitrio puniendi contrahentes clam abſque parocho, vel alio ſacerdote de eius licentia, aut minori teſtium numero, quam duorum. Sic præcipitur in *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* Vnde fit peccare ordinarium hos non punientem. Quia dicit Tridentin. *Sancta ſynodus eos arbitrio ordinarij puniri præcipit.* Quod ſi id matrimonium conſummarint, cum grauius delictum ſit, rigidior debet eſſe pœna. Hæc docent *Salzedo pract. cap. 37. §. Septimo ex verbis, & §. Circa quod tamen, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 221. num. 4.*

7 Inquirens autem an teſtes clandeſtini matrimonij, puniendi ſint, ipſique contrahentes omiſſis ſolis denunciationibus? *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 5. n. 6.* ait, quando matrimonium eſt clandeſtinum ob ſolam denunciationum omiſſionem, ſolum parochum puniendum eſſe. Et *in comment. lit. B.* dicit, ſic eſſe concluſum Salmanticæ poſt longam diſputationem. Quia *Trident. d. c. 1. & c. fin. de cland. deſponſ.* ſoli parocho imponit pœnam.

8 Sed Trident. nec parocho, nec contrahentibus omiſſis denunciationibus pœnam imponit, ſed tantum quando abſque debito teſtium numero, vel ſine parocho celebratur matrimonium: & *c. fin. de cland. deſpon. fin.* expreſſe parocho aſſiſtenti, & contrahentibus abſque denunciationibus pœnam imponit: illi, triennalem ſuſpenſionem, his vero, condignam pœnitentiam: vbi *gloſſ. verb. Pœnitentia*, reddit rationem, quia contrahunt contra Eccleſiæ interdictum, eius præceptum contemnentes. Et cum pœna non ſit ibi præſcripta, eſt arbitraria: argumento *c. De cauſis, de offic. deleg.* Sic docent *Alex. de Neuo, eo. c. fin. §. Sane, n. 5. Ledeſm. 2. p. 4. q. 47. a. 5. fol. 452. colum. 1. Rojas epitome ſucceſſ. c. 1. n. 23. Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. n. 25.* Quamuis autem teſtibus in neutro decreto pœna imponatur, at cum peccent authoritatem præſtando matrimonio ab Eccleſia interdicto, eius iuſſa contemnentes, condigna ſunt pœnitentia puniendi? quæ ſit ratio, vt proxime dixi, ex *gloſſ. eo c. fin. verb. Pœnitentia*, vt contrahentes puniantur. Et ſic docent *Panor. eo. c. fin. n. 5. Gutier. de iuram. 1. p. c. 51. n. 25. Rojas epitome ſucceſſ. c. 2. n. 23. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 45. a. 5. f. 183. col. 1. §. Eſt tamen dubium.* Ad idem ſunt alij DD. aſſerentes hos teſtes delicti reos eſſe, hi ſunt *Hoſtië. eo c. fin. verſ. Sacerdos, Anchar. n. 14. Anto. n. 14. Præpoſ. n. 6. Alex. de Neuo ibi, in princ. n. 14.* Et quamuis *Anton. Alex. de Neuo, & Præpoſ. ibi*, aſſerant hos laicos interuenientes tamquam teſtes peccare in illum textum *c. fin.* at non incurrere ſuſpenſionem triennalem impoſitam ibi: quia tantum imponitur ſacerdoti aſſiſtenti, nec eſt pœna laicis proportionata: at nil ſentiunt contra noſtram ſententiam: fateor namque non incurrere eam ſuſpenſionem: plectendi tamen erunt pœna arbitraria pro culpæ qualitate.

9 III. Pœna contrahentium clam, in aliquibus diœceſibus eſt, excommunicatio: quam Epiſcopi in ſuis ſynodalibus conſtitutionibus in hos proferunt. Aduerſus quam inſurgunt aliqui dicentes, multo conſultius fore, eam excommunicationem non fulminari: quia ſi Pontifices, & concilia ea opus eſſe iudicarent, tuliſſent vtique. Sic *Sotus 4. d. 28. q. vnic. a. 2. verſ. Quo igitur. Ledeſma 2. p. 4. q. 47. a. 5. §. An autem, f. 452. col. 1. initio.* Sed non eſt, cur ita carpãtur Epiſcopi, cum adiuuent pœnas iure communi ſtatutas, quotidiéque malitia hominum creſcẽti, pœnas augeri expedit.

10 Maius autem dubium eſt, de valore conſtitutionis ſynodalis Salmantinæ, cuius meminit *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. initio n. 9.* qua excommunicantur ipſo iure clam contrahentes, cauetúrque hos excommunicatos ante denunciationem vitandos eſſe. Cuius valorem dicit *Couar. ibi* dubium videri, eo quod ſit contra legem ſuperioris lata, nempe, conſtitutionem Martini V. ad euitanda ſcandala, in Conc. Conſtantienſi editam, indulgentem ſolos excommunicatos denunciatos, vel notorios clericorum percuſſores, vitandos eſſe. Alij verò eam conantur defendere: quia notorium eſt illos clam contraxiſſe, & notorius excommunicatus nondum denunciatus, vitari debet. Sic *Perez libro 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 30. §. Item ſolent, Salzedo practica c. 73. §. Similis excommunicationis pœna.* Sed melius *Veracruz append. ad ſpeculum, dub. 11. concl. 5.* dicit, eam conſtitutionem ſeruandam non eſſe: quia eſt contra conſtitutionẽ ſuperioris: argum. *c. Cum inferior, de maior. & obed.* Nec eſt verum omnes notorios excommunicatos vitandos eſſe, ſed ſolos notorios clericorũ percuſſores: vt habet communior ſent.

11 IV. Pœna contrahentium clandeſtinè, eſt, vt ambo coniuges tradendi ſint conſanguineis propinquioribus vxoris, in ſeruitutem perpetuam. Sic habetur *l. fin. tit. 3. p. 4.* Sed hæc pœna iam non habet locum: ſiue quia hæc lex in deſuetudinem abiit: (vt volunt *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. init. num. 17. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 6. n. 2. in comment. lit. I. Gutier. 2. practi. q. 1. num. 31.*) Siue (vt vult *Greg. Lop.*

Lop.d.l.final. verb. à furto)eo quòd mitior pœna per *l.49. Tauri,*clam contrahentibus eſt ſtatuta.

Vltima pœna eſt exhæredationis. Sed de hac, diſput. ſequenti.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrùm clandeſtinè contrahentes exhæredari poſſint?

SVMMARIVM.

Proponitur l. 49.Tauri,quæ rationem dubitandi offert,nu.1.
An ſola filia clam contrahens poſſit exhæredari,vel etiam filius,2.
Quid,ſi filia ſit ſui iuris, viduaque ſiue in domo patris, ſiue extra habitet,3.
Quid,ſi digno nubat,n.4.Vel ſit maior 25.annis,n.5.
Quid,ſi clam ex parentum conſenſu nubat,an poſſit exhæredari?6.
An incurrant tunc tam ipſa,quàm teſtes alias pœnas, l.49. Tauri, vel ſaltem iudex poſſit eas infligere,7.
Quid,ſi filia digno nubat, patre malitiosè matrimonium differente,8.
Quid,ſi filia non conſummato matrimonio profiteatur religionem,an adhuc poſſit exhæredari:& an oporteat matrimonium conſummari, vt incurratur ea pœna,9.
Quid, ſi matrimonium clandeſtinum inualidum ſit, an incurratur ea pœna remiſsiuè,n.10.Et ibi etiam remiſsiuè,an hæc pœna indigeat iudicis ſententia.
An attento iure canonico ſeruanda ſit l.49. Tauri? refertur opinio negans,11.
Contraria verior,nu.12. Et ibi,quamuis inferior nequeat ſuperioris legem tollere,at poteſt nouis pœnis latis in violatores illam adiuuare.
Et ſoluuntur argumenta,n.13.

1 RAtionem dubitãdi nobis offert *l.49.Tauri,*ibi, *Mandamos que el que contraxere matrimonio que la Yglesia tuuiere por clandeſtino,el y los que en ello entreuinieren,y los teſtigos de el tal matrimonio incurran en perdimiento de todos ſus bienes, y ſean deſterrados de nueſtros reinos, y que eſta ſea iuſta cauſa para que el padre y la madre puedan desheredar, ſi quiſierẽ a ſus hijas,en lo qual otro ninguno pueda accuſar ſino el padre,y la madre,muerto el padre:*hæc ibi. Quæ lex hodie habetur *lib.5.recop.tit.1.l.1.*vbi additur, *Y puedan deſheredar, ſi quiſieren a ſus hijos y hijas,que el tal matrimonio contraxeren.* Id quod etiam apud exteras nationes ſimilibus aliis conſtitutionibus obſeruari,ex *Anton.Coſtano l.1.quæſt.iuris, c.12. ad finem,* tradit *Peckius l.1.de teſtam.marit.& vxor.c.2.*de cuius legis valore non leuis eſt controuerſia: cuius diſputationi præmittenda eſt eius legis intelligentia.

2 Supponendum eſt olim attenta *l.49.Tauri,* ſenſiſſe ſcribentes eam, exhæredationis pœnam non extendi ad filios clam contrahentes. Quia ſolum de filiabus mentionem faciebat. Nec erat par ratio de filiis, tum ob maiorem honeſtatem requiſitam in ſexu fœmineo: tum etiam, ob maiorem illius fragilitatem, minorémque ingenij vigorem ad rem tanti momenti abſque parentum conſilio aggrediendam. Sic *Cifuentes in l.49.fin. & ibi Caſtillo nu. 31. Couar.4.decret.2.p.c. 6.init.nu.22.Minchaca de ſucceſſ.creat.§.10.n.637.Matienzo l.5.recop.t.1.l.1.gloſſ.1.*Et ex Theologis, *Sotus 4.d.29.q.1.a.4.ad 4.Veracruz 3.p.ſpecul. a.20. concl.2.* At poſt *l.1.t.1.lib.5.recop.*res dubio caret: cùm expreſsè extendat *l. 49. Tauri,* ad filios. Et ita fatentur omnes.

3 Adde, hanc exhæredationis pœnam non ſolùm habere locum in filiabusfamilias, ſed etiam in ipſis viduis effectis, in parentum domo degentibus, clámque contrahentibus. Quia *l.49.Tauri,*nullatenus in hoc patriam poteſtatem conſiderat, cùm etiam matri hanc poteſtatem non habenti, *§. Fœminæ,inſtit.de adopt.& l.2.tit.17 p.4.* concedat ex hoc poſſe filiam exhæredare. Sic *Couar.4.decret.2, p.c.6 init.nu.22.Veracruz 3.p.ſpec.a.20. concl.2. Enriquez l.11. de matrim.c.6.n.2. Gutier.l.2.practic.q.3.fi.Barth.à Ledeſm.de matrim.dub.24.concl.vlt.* Immo id verum credo, quamuis non habitent cum parentibus. Quia lex non patriam poteſtatem, nec cohabitationem conſiderat, ſed parentibus reuerentiam debitam. Quod inde colliges, quia ſolis parentibus accuſandi ius defert. Sic *Azebedo lib.5.recop.t.1.l.1.n.52.*Et videntur tenere *Peralta l.Vnum ex familia, §. Sed & ſi fundum,n.31.ff.de leg.2.Meres de maior.1.p.q.51.n. 36.*vbi generaliter docent, poſſe etiam filiam viduam ob hoc exhæredari. Et probant ex doctrina quadam Oldradi aſſerentis conditionem negatiuam eſſe perpetuam, at conditio poſita in *ea l.49. Tauri,* negatiua eſt, dum prohibet filiam clam contrahere: perinde enim eſt, ac ſi dicat, Ne clam contrahat ſub exhæredationis pœna. Quare minus bene *Caſtillo l.49.Tauri, fin.* negat eam pœnam locum habere in vidua.

4 Habet etiam locum ea pœna, quamuis filia digne nubat. Adhuc enim iniuriam patri irrogat, eo inconſulto, nubens, vitióque clandeſtinitatis id matrimonium afficitur. Sic *Gom.Arias l.47.Tauri,n.10. Greg. Lop.* ſic pronunciatum eſſe in ſupremo ſenatu,teſtans *l.10.verb. Puede, fin. tit.1.p.4. Acoſta l.Gallus,§.Et quid ſi tãtum,p.3.n.200.ff.de liber.& poſth. Molina l.2. de primog.c.16.n.13.Barboſa l.1.p. 4.n. 38.ff.ſoluto matrim. Enriquez l.11. de matrim.c.6.n.2.*

5 Aiunt tamen aliqui Carolum V. *l.* 41. in Pincianis comitiis edita, hanc pœnam ad filiam maiorem 25.annis extendiſſe: (addit *Couar.*) carentem nouerca. Sic *Couar. 4. decret.2.p.c.6.init.n.22.Sotus 4.d.29.q.1.a.4.ad 4.verſ. Extat. Perez lib.5.ordin.tit.1.l.1.f.37.§.Secundo limitabis,Veracruz 3. p.ſpec.art.20.concl.2.* addens alias eam pœnam non comprehenſuram filiam maiorem vigintiquinque annis. Et *Enriquez lib.11.de matrim.c.6.n.3.* ait hanc filiam maiorem non poſſe ob id exhæredari. Quia impunè inſciis parentibus nubit. Addit *Couar.eo nu.22.in poſtrema edit.*vbi retulit hanc legem Caroli V. hæc verba: *Vt quidam,quorum opinio ſatis dubia & incerta eſt, opinantur.* Sed horum verborum intellectum capere non poſſum: ideo dico eam extenſionem minimè neceſſariam eſſe: cùm enim *dict.l. 49. Tauri*, generaliter loquatur, & filia maior 25. annis clam contrahens, delinquat, quamuis minime delinqueret palam nubens, extenditur ad filiam maiorem 25.annis: quin potius fuit moderatio, illud additum, *Modò careat nouerca.* Quæ tamen moderatio hodie locum non habebit: eo quod pragmatica illa Caroli V. non habetur in noua legum huius regni recopilatione, & conſequenter vim legis amiſit: vt conſtat ex *pragmatica initio nouæ recopil. poſita.*Sic *Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.176.fol.1039.& ſeq. §.Hodie in regno Caſtellæ.* Sed re attentius nunc conſiderata, placet prior opinio, vt pœna *l.49. Tauri,* non extendatur ad filiam maiorem 25. annis, clam abſque conſenſu parentis nubentem: quia prædicta lex duas conditiones petit, nempe, clandeſtinitatem, & parentum iniuriam: (vt nu.ſeq. dicemus) quare deficienti altera, nimirum, parentum iniuria, vt deficit in hac filia maiori: *§ Aliud quoque,auth.Vt cum de appellat.cognoſ.*non erit locus illi pœnæ. Nec obſtat *pragmatica Caroli V.* Quia (vt dixi) non eſt in noua recopilatione inſerta, & ideo non obligat.

6 Cæterum ſi fœmina, vel filius clam contraheret conſentientibus parentibus, non poſſit ob id hæreditate priuari. Prob.ex ratione *d.l. 49. Tauri,*quæ accuſationem delicti ſolis parentibus defert, vnde vltra clandeſtinitatis vitium videtur reſpexiſſe ad iniuriam, quæ parentibus irrogatur. Sic *Suarez l.3.fori,tit. De los caſamientos l. 2.num.34. Couar.4.decret.2.p.c.6.init.n.21.Perez lib.5.ordin.tit.1.l. 1.fol. 36.§.Clandeſtinum matrim.Barboſa l.1.p.4.n. 35. ff.ſolut. matrim. Azebedo lib.5.recop.tit.1.l.1.n.48. Segura 2.p.direct. c.15. n.37.*Et colligitur ex *Acoſta l.Gallus,§.Quid ſi tantum,p.3.n. 200.ff.de liber.& poſth.*vbi ait hanc exhæredandi cauſam, directè patris offenſam reſpicere. Et ex Theologis, docet *Veracruz 3.p.ſpeculi, a.20.concluſ.2.Enriquez lib. 11.de matri. c.6.nu.2.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.14.num.4.*Moderantur tamen hoc *Enriquez & Manuel ibi,*ſi filia ſit ſub patria poteſtate, quaſi ſentiant nihil referre conſenſum hunc paternum, quandò filia poteſtate patria exempta eſt. Sed hæc moderatio non eſt neceſſaria: quia (*vt dixi num. 3.*) lex in hoc non conſiderat patriam poteſtatem.

7 At rogabis, an conſentiente patre in matrimonium clandeſtinum filij vel filiæ, eſto non poſſint exhæredari, an ſaltem incurrant, tam contrahentes, quam teſtes alias pœnas *l.49.Tauri?* Id enim affirmat *Segura 2.p. direct. c.15. n.37.* Verum oppoſitum dicendum eſt, cum *Couarr. 4.decret.*

cret.2.p.c.6.init.nu.21. nam reſpectu omnium illarum perſonarum,accuſatio ſolis parentibus defertur: vt bene docet Azebedo l.5 recop.t.1.l.1.n.53.nam ille verſ. A otro ninguno, &c. omnia præcedentia ſub vno contextu complectitur: ergo ceſſante iniuria conſenſu parentum, ius accuſandi extinguetur, & ſubinde non erit locus illis pœnis. Vnde fit non eſſe audiendum Azebedo eo.n.53.aſſerentem, poſſe tunc iudicem eas pœnas,exhæredatione dempta,infligere.Nam ea lex tantum patre accuſante eas imponit.

8 Hanc tamen pœnam aliqui, & bene, limitant, vt non habeat locum, quando parentes peſſime erga filias ſe haberent, earúmque matrimonia differrent malitioſe, ne eas dotare cogerentur, ipſæque redimendæ vexationis gratia æquali nuberent. Tunc enim parentes immerito conqueri poſſent.Sic Sotus 4.d.29.q.1.art.4.fine,Gutier.l.2.pract.q.1.nu.27.Corduba ſum.q.171.§. Mas digo,Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.14.n.3.Lud.Lop.2.p.inſtruct. noui, materia de matrim.c.44.§.Ex prædicta,Barth.à Ledeſ.dub.24.de matri.fine.

9 Quæres tamen, an ſi filia ingrediatur religionem ante matrimonij conſummationem, poſſit adhuc exhæredari? Nam poſſe, affirmat Caſtillo l.49.Tauri, ad fin. verſ. Item quæro an filia clandeſt.Couar.c.Raynutius,de teſtam.init.n.21.& inclinat Ioan.Lup.l.49.Tauri, fine, licet cogitandum relinquat, dicitque ſic ſententia deciſum eſſe in regio prætorio Valliſoletano. Sed verius eſt non poſſe. Tum, quia iuxta veriorem opinionem exhæredationis cauſæ, religionis ingreſſu abolentur: tum etiam, quia (vt ait Minchaca de ſucceſſionum creat.l.1.§.10.num.646.) in nullo caſu ita aboletur exhæredationis cauſa ingreſſu religionis, ac in hoc: quandoquidé dirimitur matrimonium, quod ignominiæ paternæque iniuriæ cauſa erat. Et maxime, quia Suarez l.3.fori,tit.de los caſamientos, l.2.num.34. cum Anchar. quem ibi refert, ait pœnam exhæredationis ob matrim. clandeſtinum, tunc temporis contrahi, quando matrimonium copula conſummatur: quia lex 49. Tauri dicit, El que contraxere matrimonio, nomine autem matrimonij, in pœnalibus intelligitur quando conſummatum eſt (vt dixi lib.1.diſput.1.nu.1.) Sic tenet P. Molina id latius diſſerens to.1.de iuſt.tract.2.diſp.1-6.fine.

10 Vtrum autem pœna hæc habeat locum, quando matrimonium eſt clandeſtinum inualidum,dixi hoc 3.l. tota diſp.2. & an indigeat iudicis ſententia,dicemus diſputat. 53.num.2.& ſeqq.

11 His præmiſſis, potiſſima difficultas eſt, an correcta ſit iure canonico lex hæc imponens pœnam matrimonio clandeſtino? Videtur enim eſſe inualidam. 1. quia diſponit circa cauſam matrimonij ſpiritualem, & ita mittit falcem in meſſem alienam: contra c.Tuam,de ordine cognit.impeditque matrimonij libertatem: quibus rationibus ducti l.4.diſp.25.n.2.dicemus, iure canonico attento inualidam eſſe exhæredationis pœnam, iure Cæſareo ſtatutam, aduerſus filiam abſque patris conſenſu nubentem: ergo idem erit in hoc caſu.Quare Couar.4.decret.2.p.c.6.initio,n.20.fine: & 21.cum Matt.de Afflictis per ipſum alleg.dubitat de huius legis valore.Et Greg.Lop.l.10,verb. Puede,ad fi.t.1.p.4.cogitandum relinquit.Et Ant.Gom.l.49.Tauri,n.2.dicit rem eſſe adeo dubiam,vt vtraq; opinio poſſit tute defendi.Et Veracruz 3 p.Speculi,a.20.cócl.3.ſuſtinet inualidá eſſe.

12 His tamen non obſtantibus dicendum eſt leges plectentes matrim. clandeſtina validas eſſe, & ſeruandas etiam in foro canonico. Prob.1. quia quamuis iudicium de matrimonio quoad eius ſubſtantiam, ſit fori Eccleſiaſtici,nullibi tamen principibus ſecularibus adimitur poteſtas leges condendi, pœnáſque ſtatuendi in eos qui cótra iuris ordinem contrahunt matrimonia. Et confirm. quia quamuis inferior abrogare ſuperioris legem minime poſſit, at poteſt nouis pœnis eam quo melius ſeruetur, adiuuare. Vt tradunt gloſſ.auth. Quomodo oporteat epiſcopos,collat.1.initio.verb.Sancimus, & Clemen.Ne Romani, verb.Tolli,de elect.& ibi Paulus,& Laurétius quos refert,& ſequitur Cardin.ibi,q.3,Imola ibi n.28.Bonifac.n.16.17. Barbatius ibi, & c. Veſtras,n.5.de locato,Felin.c.1.n.13.fine,de ſponſal.Ioan.Lup.c.Per veſtras,notab.3.§.3.n.9.de donat.inter vir.& vxo.Celſus cóſ.38.n.6.Couar.4.decret.2.p.c.6.initio,nu.18. & 19. vbi multa alia ad hoc comprobandum affert: Maranta pract.6.p.t.Et peruenitur aliquando per viá inquiſitionis,n.112. Menoch.de arbitrariis,lib.2.cent.4.caſu 398.n.46.Rojas de hæreticis 2.p.n.53. Matienzo alios referens, l.5.recop.t.1.l.1.gl.7.n.4.Veracruz 3.p.Spec. a.20. concl.1.& §. Dixi ſecundú ſe: ergo bene poteſt princeps ſecularis condere leges ad puniéda matrim. clandeſtina, quæ Eccleſia grauiter deteſtatur, puniríque præcipit. Et ita hanc rationem adduxit lex fin.t.3.p.4. vbi ſtatuens pœnam in clam contrahentes, ſic ait, Onde nos porque auemos volútad que lo que la ſanta Ygleſia ordena,ſea guardado,&c. 2. Prob. quia matrim. ſicut eſt ſacramentum, ita etiam eſt contractus ciuilis, ergo ſicut qua ratione eſt ſacramentum,pertinet ad forum Eccleſiaſticum: ita qua ratione contractus ciuilis eſt, nil prohibet,vt ſpectet ad forum principis ſecularis, ſi non quantum ad ſubſtantiam, quia hác cauſam ad ſe poteſtas Eccleſiaſtica auocauit,ſaltem quantum ad poteſtatem debitis pœnis plectendi eos, qui matrimonia contra ordinem iuris canon. contrahendo,pacem reip.perturbant. Et confirmat.quia ad poteſtatem ſecularem pertinet cuſtodire pacem, ac reipublicæ tranquillitatem: ergo cum per matrim.clandeſtina, maxime hæc pax, ac reipublicæ tranquillitas perturbetur, poteſtas ſecularis poteſt ea debitis pœnis plectere. Tandem prob. quia hac ratione iuſtiſſimè principes ſæculares pœnas decernunt periuriis, vſuris, inceſtis nuptiis, quamuis iudicium horum delictorum pertineat etiam ad Eccleſiaſticum tribunal. Quia ſpiritualia ſunt. Hanc ſent.tenent Caſtillo l.49.Tauri,n.8.& ibi Ant. Gom.n.2.& in hanc magis inclinat, licet cogitandum relinquat Greg. Lop. l.10. verb. Puede,ad fin.t.1.p.4.& tenet Lex fin.verb.A furto,t.3.p.4.Perez l.5.ordin.t.1.l.1.init. Menoch.de arbitr.lib. 2.centur.4.caſu 398.n.47.Molina l.2.de primogen.c.16.nu.10. & ſequ.& ait n.13.ſe vidiſſe eam obſeruari. Minchaca l.1.de ſucceſſ. creat. §.10.n 637.& 640.& §.7.n.38.fine,Burgos de Paz conſ.20.n.11. dicens ſe vidiſſe ſæpius obſeruatam in ſupremo, & in Pinciano concilio: Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.nu.74. Olanus in concord.iuris,lit.M.verb.Matrimonium,n.31. Dueñas reg.373.init.Matienzo lib.5.recop.t.1.l.1.gloſ.7.n.4. Azebedo ead.l.1.n.42.Gratian.reg.83.n.11.Salzedo additionibus ad reg.198.Bernardi Diaz,Gutier.lib.2.practic.q.1.n.13.Barboſa l.1.p.4.n.38.ff.ſoluto matrimonio: Segura 2.p.directorij,c.15.num. 38. Et ex Theologis, Sotus 4.d.29.q.1.a.4.ad 4.verſ. Duo ergo,Corduba ſum.q.171.§.La ſegunda opinion,Enriq.l.11.de matri.c.6.n.2.fine,Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.44.f.1097.§. Igitur reſponſurus,Barth.à Ledeſ.dub.24.de matrim.concl. vlt. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.14.n.2.Petr.de Ledeſm. de matrim.q. 45.a.5.§.Eſt tamen dubium, verſ.Et ad intelligentiam,fol.73.

Ad argum. prioris ſententiæ propoſita n.11. reſponde- 13
tur, leges non diſponere circa materiam ſpiritualem, tangentes eius ſubſtantiam, quod legi ciuili negatum eſt, ſed coadiuuantes ius canonicum, plectendo matrim. per illud vetitum: nec matrimonij libertatem prohibere, ſed ne illud contra iuris Eccleſiaſtici ordinem contrahatur. Vnde valde diſtat inter matrim. abſque conſenſu parentum initum, & clandeſtinum: illud enim non punibile eſt, ſed permiſſum iure canon. hoc autem eo prohibetur, grauibuſque pœnis afficitur. Quare leges exhæredantes filiam abſque patris conſenſu nubentem, tanquam iuri canonico aduerſæ, repelluntur: punientes verò clandeſtinum, tanquam ius canonicum imitantes, ipſúmque coadiuuantes, admittendæ ſunt.

DISPVTATIO XLVIII.

Quæ ſint pœnæ parochi, vel alterius ſacerdotis aſſiſtentis matrimonio clandeſtino?

SVMMARIVM.

Parochus, vel quiuis ſacerdos aſſiſtens clandeſtino, etiamſi regularis ſit, eſt triennio ſuſpendendus, n.1. non tamen eſt lata ſuſpenſio, & poteſt id tempus augeri, vel minui, nu.2.

An correcta ſit hæc triennalis ſuſpenſio, per Tridentinum? & ideo hodie ſit

ſit tantum pœna arbitraria parocho, vel ſacerdoti aſſiſtenti clandeſtino inualido, imponenda? refertur opinio negans, n. 3. & cõtraria verior, num. 4.

Pœnis diuerſis impoſitis, variis legibus eidem delicto, an vna alteram corrigat? n. 3. 4. & 8.

Si proprius parochus vel alius ſacerdos regularis, aut ſecularis aſſiſtat clandeſtino ob ſolam denunciationum omiſſionem, eſt triennio ſuſpendendus, & ſimiliter parochus non prohibens? nu. 5. Et ibi quid, ſi libro careat, vel non interroget contrahentes de conſenſu? & quid, ſi aliis matrimoniis interdictis à iure, vel prohibitis ſibi à iudice, vel vagorum, aut forenſium, abſque licentia ordinarij interſit.

Quid, ſi parochus quando prius matrimonium fuit nullum defectu parochi, & teſtium, & contrahentes recedunt ab illo, voluntque aliud inire, an parochus tali matrimonio aſſiſtens abſque ordinarij licentia, ſit ſuſpendendus? remiſſiuè, num. 5.

Quid, ſi alienus parochus, vel alius ſacerdos abſque proprij licentia interſit matrimonio, an ſit ſuſpendendus triennio, vel ſuſpenſus arbitrio ordinarij? nu. 6.

An excuſet ab hac ſuſpenſione ignorantia craſſa, & quæ ignorantia excuſet, dum textus dicit, Auſus fuerit, vel præſumpſerit? n. 7.

An excommunicatio lata Clem. 1. de priuileg. contra regulares ſolemnizantes matrimonium abſque parochi licentia, ſublata ſit per ſuſpenſionem impoſitam à Trident. in hoc caſu, n. 8. Soluuntur argum. n. 9.

1 SIt concluſio, parochus vel quicumque alius ſacerdos regularis, vel ſecularis, qui matrimoniis clandeſtinis interfuerit, per triennium ſuſpendendus eſt ab officio: & eadem pœna mulctandus eſt parochus, quamuis non interſit, ſi ſciens talia matrimonia, non prohibuerit. Sic habetur *c. fin. § fin. de cland. deſponſ.*

2 Ea tamen ſuſpenſio triennalis, non eſt ipſo iure lata, ſed ferenda à iudice. Quod inde conſtat, nam textus dicit, *Suſpendatur*: quod eſt verbum futuri optatiui modi, reſpiciens actum, ac iudicis miniſterium: vt excommunicetur, &c. at verbum futuri actum iudicis reſpiciens, importat ſententiam ferendam: vt latiſſime vltra multos alios *Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 39. C. de reuoc. donat.* Sic docent *Palud. 4. d. 28. q. 2. a. 5. n. 30. Ledeſm. 2. p. 4. q. 47. a. 5. f. 452. col. 1. Perez lib. 5. ordinam. t. 1. l. 1. f. 32. §. Circa præmiſſa, Enriqu. l. 11. de matri. c. 5. n. 6. Barth. à Ledeſma dub. 21. de matrim. f. 1335. Veracruz append. ad ſpec. dub. 11. fine, Salzedo pract. c. 73. §. Suſpẽditur, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 221. n. 4. Vega l. 4. ſum. caſu* 112. Hinc fit, cum hoc tempus triennij aſſignetur iure, miniſterio hominis imponẽdum, poſſe ex cauſa iuſta augeri, & minui. Per notata *c. Cum ſit Romana, de appellat.* Et confert id quod habetur *eod. c. fin. §. fi.* ibi, *Grauius puniẽdus, ſi delicti qualitas poſtulauerit.* Sic tenet *Præpoſ. eod. c. fin. n. 11. verſ. 6. Bernard. Diaz in ſua pract. in noua edit. c. 73. n. 2.*

3 Difficultas autem non modica eſt, an hæc ſuſpenſio triennalis, correcta ſit per Trident. quando parochus, vel alius ſacerdos aſſiſtit matrim. clandeſtino inualido defectu numeri teſtium? Nam *Trident ſeſſ. 24. c. 1. de matrim. verſ. Inſuper parochum*, decernit parochum, vel alium ſacerdotem, qui cum minori teſtium numero, quam duorum matrim. clandeſtino interfuerit, eſſe grauiter arbitrio ordinarij puniendum. Quidam aiunt non eſſe correctam, ſed vltra pœnam arbitrariam, imponendam eſſe triennalem ſuſpenſionem. Prob. quia iuri antiquo non derogat Tridentinum, immo profitetur ſe inhærere veſtigiis concilij Lateranenſis, ex quo deſumptum eſt *illud c. fin.* 2. quia *c. illud fin. §. fin.* vltra ſuſpenſionem triennalem, decernit parochum grauius puniendum, ſi culpæ qualitas poſtulauerit: ergo vltra ſuſpenſionem relinquitur locus pœnæ arbitrariæ, grauitate delicti hoc poſcente, ſed hodie poſcit, grauius enim delictũ eſt hodie, clam contrahere, cum enim inualidum ſit matrim. peccatur in ſubſtantia & in modo, olim autem cum erat validũ, ſolũ peccabatur in modo: & proinde vtrique pœnæ hodie locus erit. Vltimo, quia cum diuerſæ pœnæ diuerſis legibus imponuntur eidem delicto, nec apparet vtra earum alteram corrigat, vtraque ſeruanda eſt: vt docent *Bart. l. 1. ad fi. ff. de vi bonorum rapto. Felinus c. Quod olim, n. 2. de Iudæis, Bertachin. in repert. lit. P. verb. Pœna, §. Pœnæ diuerſæ, verſ. Pœna noua, Anto. Gom.* multis textibus, & DD. relatis, dicenſque eſſe communiorem ſent. *3. to. var. c. 1. n. 38. verſ. Quarta concluſio, Gratian. reg. 291. nu. 3. Matiẽzo dialogo relatorũ, 3. p. c. 34. n. 1.* ergo cum hæ ſint diuerſæ pœnæ, diuerſis canonibus impoſitæ, nec appareat vnã per alterã corrigi, ligabunt ambæ, & ita hanc partem tuentur *Salzedo pract. c. 73. §. Octauo non eſt obliuioni, Veracruz append. ad ſpec. dub. 11. fin. Maiolus l. 3. de irreg. c. 25. n. 17. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 221. n. 4. Vega l. 6. ſum. caſu* 112. Tenent (inquam) eam expreſſe *Salzedo, & Manuel ibi*: cæteri autem videntur aperte tenere, nam loquentes poſt Trident. dicunt huiuſmodi parochũ eſſe triennio ſuſpẽdendũ.

Contrarium tamen tenet expreſſe *Matienzo lib. 5. recop.* 4
tit. 1. l. 1. gloſſ. 7. n. 2. fine, vbi ait ceſſare hodie ſuſpenſionem triennalem, per pœnam arbitrariam impoſitam in Tridentino. Et hoc videtur mihi verius 1. quia verior ſent. habet, quãdo minor pœna imponitur noua lege pro eodem delicto, pro quo imponebatur grauior lege antiqua ceſſare pœnam legis antiquæ; ergo cũ per Tridentinũ impoſita ſit mitior pœna, cũ poſſit ordinarius arbitrari ſuſpẽſionem per breuius tempus, ceſſabit ſuſpenſio præciſa triennalis iure antiquo impoſita. Antecedens probatur ex doctrina *Gregorij Lopez l. fin. verb.* A *furto, tit. 3. p. 4.* vbi ait ceſſare pœnam illius legis, quia mitior pœna imponitur *lege noua*, 49. *Tauri*. Et confirm. quia cõmunis opinio tenet legẽ nouam poſteriorem, & eius pœnã, corrigere pœnam legis antiquę, quam multis citatis dicens in iudicando, & cõſulendo ſeruandam eſſe, tenet *Ant. Gom. 3. variarum, c. 1. n.* 38. Item *Boſſius practic. tit. de offic. corruptis pecun. n.* 10. vbi licet obſcure loquatur, tandẽ concludit quoad executionem non eſſe vtramque pœnã ſeruandam. Idem *Iulius Clarus lib. 5. receptarum pract. criminali, § fin. q. 85. verſ. debet etiam iudex*. Idem loquens in ſtatuto, & lege, quod pœna ſtatuti noui corrigat pœnam legis antiquæ, tenet *Auiles c. 17. Prætorum, gloſſa, Las hara, n.* 19. Quod idem admittunt *Ananias c. fi. de colluſione detegenda, & Nauar. lib. 5. conſ. in* 1. *edit. t. 37. de pœnis, cõſ. 1. fin. in 2. l. 1. tit. de conſtit. conſ. 10. fine*, in pœnis quæ ſunt imponẽdæ à iudice: qualis eſt hæc ſuſpẽſio triennalis. 2. principaliter probatur, quia licet ſit grauius delictum hodie matrim. clandeſtinum, in ordine ad Deum, at reſpectu damni Eccleſiæ, & inconuenientium, quæ induxerũt Tridentinum, vt clandeſtina irritaret, vt patet ex ipſo, *ſeſſ. 24. de matrim. c. 1. paulo poſt principium*, ibi, *Grauia peccata perpendat, quæ ex clandeſtinis coniugiis ortum habent*: minus graue delictum eſt hodie matrim. clandeſtinum inualidum, ex eo enim inconuenientia non ſequuntur, quæ olim dum validum erat, oriebantur: vt perpetuus concubinatus, cogi ab Eccleſia ad matrim. publicum inualidum, propter clandeſtinum validum Eccleſiæ ignotum: ergo non tam graui pœna, ac olim, afficiendum eſt. Tandem, quia eſto in hoc caſu non eſſet correcta illa ſuſpenſio triennalis per Tridentinum, adhuc non haberet locum, quando parochus, vel alius ſacerdos intereſt matrimonio abſque duplici teſte celebrato. Quia hodie tale matrim. eſt inualidum, quando autem matrim. clandeſtinum eſt irritum, pœnæ olim impoſitæ clandeſtino, quod erat validum, non incurruntur: (vt probaui hoc 3. lib. diſp. 2. n. 5.) ergo non incurretur dicta ſuſpenſio triennalis.

Id tamen libenter fatebor, ſi proprius parochus, vel 5
alius ſacerdos regularis, aut ſecularis de eius licentia interſit matrim. valido, clandeſtino tamen ob denunciationum omiſſionem, cum Tridentinum in hoc nullam ſtatuat pœnam, ſtandum eſſe pœnæ *d. c. fin.* & proinde ſuſpendendum eſſe triennio. Idemque ſtatuitur ibi de parocho, qui ſciens ea matrimonia impedire neglexerit. Sic *Maiolus lib. 3. de irregularitate, c. 25. n. 17. & 18. Enriquez l. 11. de matrim. c. 5. n. 6. Vega l. 6. ſum. caſu* 112. qui addit eandem pœnam incurrere parochum carentem libro, in quo nomina contrahentium, & teſtium deſcribat, vel non interrogantem contrahentes de conſenſu, contra præceptum *Trident. d. c. 1.* Sed audiendus non eſt, quia nec ibi, nec *d. c. finali*, nec alibi reperitur hæc pœna: cum id matrimonium nullo clandeſtinitatis vitio laboret, nec ſit interdictum ab Eccleſia. Incurret tamẽ parochus eam pœnam, vt ſuſpendendus ſit triennio, non tantum quando interfuerit matrimonio clandeſtino, vel id impedire neglexerit, ſed etiam idẽ dicendũ eſt de aliis matrimoniis interdictis iure, vel à iudice.

iudice. Nam *c.fin.§.fin.de cland.deſponſ.* ſic dicitur *ſane ſi parochialis ſacerdos tales coniunctiones prohibere neglexerit.* Vbi verbum illud, *Tales*, refert nuptias, de quibus § *præcedenti* egerat ille textus, egerat autem de clandeſtinis, vel interdictis cõiugiis. Sic *Maiolus l.3.de irregular.c.25.n.17.18.* vnde bene infert *eo nu.17.verb. Vagantes*, parochum coniungentem vagos non ſeruato quod præſcribit *Trident. ſeſſ. 24.de matrim.c.7.* incurrere eam pœnam, vt triennio ſuſpendendus ſit. Quia intereſt matrimonio interdicto per Tridentinum. Et *eo n.17.verb. Iudicis interdictum*, bene docet quoties à iudice emanarit præceptum contra aliquos, ne matrimonium ineant, vel contra ipſum parochum, ne authoritatem interponat, parochum contrauenientem incurrere eandem pœnam. Quia intereſt matrimonio à iudice interdicto. Eadem ratione ſi alter ſit vagus, aut alienigena, licet non vagus, parochus aſſiſtens tali matrimonio incurret eandem ſuſpenſionem, ſi abſque ordinarij licentia interſit. Quia (vt dixi hoc 3.l.diſp.25. n.8.& 9.) interdictum eſt parocho abſque ordinarij facultate tali matrimonio intereſſe. Vtrum autem, quando prius matrimonium fuit nullum, eo quod abſque parocho, vel duobus teſtibus fuit celebratum, & contrahentes ab eo propria authoritate recedẽtes, volũt aliud inire, parochus aſſiſtens illi matrimonio, abſque ordinarij licentia, incurrat illã triennalẽ ſuſpenſionem; dixi hoc 3.l.diſp.46.n.4.

6 Monuerim tamen conſulto me dixiſſe, quando proprius parochus, vel alius ſacerdos, regularis, aut ſecularis de eius licentia intereſt matrimonio, in quo omittuntur denunciationes, eſſe ſuſpendendum triennio: iuxta *d.cap. finale*: nam ſi alienus parochus, vel quicumque alius ſacerdos, regularis, aut ſecularis, ſine proprij parochi licentia interſit illi matrimonio, non incurret eam pœnã. Tum, quia id matrim. defectu præſentiæ proprij parochi, vel alterius ſacerdotis de eius licentia, eſt inualidum, & ita non habebunt locum in eo pœnæ clandeſtini: (vt dixi n.4. fine.) Tum etiam, quia *Tridentin.ſeſſ.24.de matrim. c.1.verſ. Quod ſi quis parochus*, decernit, vt ſi quis parochus, vel alius ſacerdos, ſiue regularis, ſiue ſecularis, etiamſi id ſibi ex priuilegio vel immemorabili conſuetudine licere contendat, intereſſe matrimonio alieni parochiani, aut ipſum benedicere, abſque proprij parochi licentia, auſus fuerit, tamdiu ipſo iure ſuſpenſus ſit, quamdiu ab ordinario eius parochi, ad quem matrimonium illud, aut benedictio ſpectabat, abſoluatur. Vnde manifeſte in hoc caſu correcta eſt ſuſpenſio ea triennalis: quod inde probatur, nam erat ferenda, & nõ lata, vt dixi n.1. & ad tempus præciſum triennij, quo tranſacto, ipſo facto ceſſabat: nec poterat epiſcopus abſoluere ab ea, (vt dicam hoc 3.lib.diſp.52.nu.2.) at ſuſpenſio poſita in Trident. eſt lata, nec eſt ad tempus præciſum, ſed ad epiſcopi nutum, poteſtque eam epiſcopus tollere: ergo ceſſat ea ſuſpenſio triennalis, alias dicendum eſſet teneri epiſcopum per triennium eum parochum ſuſpendere, nec ab ea ſuſpenſione poſſe abſoluere, contra dictum Tridentini decretum. Et ſic clare videtur ſentire *Maiolus l.3.de irregular.c.25.n.12.§.Clandeſtinum matrim.* dicit enim olim fuiſſe ſuſpendendum triennio, hodie verò eſſe ſuſpenſum ad nutum epiſc. Vnde oblitus eſt huius decreti *Enriquez l.13.de excommun.c.39.n.3.* vbi dixit clericum, qui abſque parochi licentia aſſiſtit contrahentibus matrimonium, fieri ſuſpenſum triennio, nec poſſe ante triennij lapſum abſolui per epiſc.

7 Maxime tamen aduertendum eſt, quod excuſabit à prædicta ſuſpenſione Trident. quælibet ignorantia, etiam craſſa, dummodo non ſit ita craſſa, vt ingens ſit temeritas. Quia dicit Trident. *auſus fuerit*, At verbum audacia dicit temeritatem: vt bene *gloſſ. l.Si quis in tantam, C. vnde vi*, & ita Hiſpane, audens dicitur *Atreuido, y que pierde la verguença, l.16.tit.10.par.2.* ibi, *ca deſpues que los homes pierden verguença, e toman atreuimiento.* Vnde audax coniungitur cum præſumente, *auth.Habita, C.ne filius pro patre, verſ. Hac igitur*, ibi, *Vt nullus de cætero tã audax inueniatur, qui aliquam ſcholaribus iniuriam inferre præſumat.* Temerarius autẽ non eſt, nec præſumens, ignorãtia etiam craſſa aliquid faciens, nam vere ignorans facit. Præterea quia præſumere, dolum & temeritatem importat, vt docent optime *Cardin.Clem.1.q.39.de priuilegiis, D.Antonin.3.p.t.24.c.54.col.3. verſ.Quærit idem, Roſella Abſolutio 1.n.46. Angel.Excommunicatio 5.caſu 12.n.15. Syluest.Excommunicatio 7.caſu 14.dub.5.n.34. Caiet.ſum.verb. Excõmunicatio, c.81. Tabiena Excommunicatio 5.caſu 11.q.6.n.7. Nauar.ſum.Lat.c.27.n.155.* non autem eſt dolus & temeritas, quando eſt ignorantia craſſa. Et ita quando canon imponit pœnam præſumenti, vel auſu temerario facienti, tenet *Nauar.ſum.Hiſpan.c.27.nu.74.* vbi inquit, excuſari contra facientem, ex ignorantia ſaltem non multum craſſa: idem *Enriquez lib.13.de excommunic.c.23.n.3.* vbi dicit, excuſare ignorantiam etiam craſſam, non tamen ſupinam. Idem ſub aliquo dubio tenet *Lud.Lopez 2.pa.inſtruct.de excommunic.c.13.§.Sed iam ad ſecundum punctum, f.887.* vbi ait, forte ignorantiam craſſam excuſare. Quamuis contrarium teneat *Innoc.c.Cum medicinalis, de ſenten.excomm.fine*, vbi expreſſe dicit in hoc caſu probabilem ignorantiam excuſare, craſſam autem, & ſupinam reddere faciliorem diſpenſationem. Et videtur tenere *Nauar.ſum.Lat.c.27.nu.74.declarat.1.* vbi ait in hoc caſu excuſari laborantem ignorantia non craſſa. Sed verius eſt quod dixi.

Merito tamen dubitabis, an regularis ſacerdos matrimonium ſolemnizans abſque proprij parochi licentia vl- 8
tra ſuſpenſionem ad nutum ordinarij, ſtatutam in *Trid. ſeſſ.24.de matrim. c.1.* incurrat excommunicationem Pontifici reſeruatam, per *Clem.1.de priuileg.* vel potius ea antiqua excommunicatio correcta ſit per hanc ſuſpenſionem? Videtur enim ita eſſe: quia noua pœna mitior lege noua ſtatuta, corrigit rigidiorem antiquæ legis: (vt dixi n.4.) ergo hæc ſuſpenſio, quæ mitior pœna eſt, iuriſque nouioris, corriget eam excommunicationem. Verum abſque dubio tenendum eſt, non corrigere, ſed eum regularem vtraque affici pœna: ea enim doctrina, teſte *Anania cap.fin.de colluſione detegenda, ad finem, & Nauar. ſtatim allegando*, verum habet in pœnis à iudice infligendis, non autem in iis, quæ ipſo iure incurruntur, vt ſunt excommunicatio, & ſuſpenſio illa Tridentini. Sic tenent *Nauar.lib.5.conſ.in 1.edit.t.37.de pœnis, conſil.1.per totum, in 2.l.1.t.de cõſtitut.toto conſ.10. Maiolus lib.3.de irregular.c.25.n.12.§.Clandeſtinum matrim. Manuel 1.tomo ſummæ, 2.edit.c.219.num.14.*

Ad argum. nu.3. propoſita, ad probandum per pœnam 9
arbitrariam non correctam eſſe ſuſpenſionem triennalem, reſpondetur. Ad 1. dic derogatum eſſe, Tridentinumque inhærere veſtigiis Conc. Lateranenſis, quoad præceptum denunciationum præmittendarum matrimonio, & pœnas parochi eas omittentis: non vero, quando id matrimonium eſt nullum. Ad 2. conſtat ex dictis nu.4. ratione penultima. Ad 3. ea doctrina neganda eſt: contraria enim eſt verior, vt probaui eod.n.4.

DISPVTATIO XLIX.

An ſi parochus alienus, vel ſacerdos, qui non eſt parochus, non aſſiſtat matrimonio, ſed alij ſacerdoti licentiam aſſiſtendi concedat, ſit ſuſpendendus triennio, vel incurrat ſuſpenſionem arbitrio epiſcopi?

SVMMARIVM.

Proponitur opinio affirmans incurrere pœnam latam in facientem, eum qui mandat, vel conſulit, nu.1.

Secunda verior non incurrere: nec mandantem, aut conſulentem innodari pœnis in facientem latis, niſi exprimatur in pœna, nu.2. Et ibi, mandans fieri delictum, non vere, ſed interpretatiue facit, & verbum, Videtur, fictionem importat.

Quid, ſi verus parochus det licentiam non ſacerdoti, num.3. & ibi, quid ſi parochus nõ ſacerdos coniungat alienos parochianos, vel quilibet alius non ſacerdos id faciat, abſque licentia proprij parochi.

Soluuntur argumenta, & enodantur, c.Mulieres, de ſentent.excomm. & cap.Nuper, & c.Si concubina, de ſent. excommun. & reg. Is damnum dat, ff.de reg.iur. & l. Nihil intereſt, ff.ad l. Cornel.de ſica. & cap.Significauit, de Iudæis, nu.4. Et ibi, lex pœnalis extendenda eſt, ne reddatur fruſtratoria.

Videtur

1 Videtur incurrere. 1. quia *c. fin. de cland. deſponſ.* ſuſpendendus eſt parochus triennio, cland. coniugia non prohibens, ſed hic tantum abeſt vt prohibuerit, vt potius dederit licentiam ad aſſiſtendum matrimonio vere clandeſt. quia defuit præſentia parochi, aut alterius ſacerdotis de veri parochi licentia: ergo incurret illam pœnam. 2. quia ſaltem incurret ſuſpenſionem latam in *Tridentino, ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* in alienum parochum aſſiſtentem matrimonio abſque proprij parochi licentia. Nam vere dicitur aſſiſtere is, cuius mandato & licentia alter aſſiſtit, per *c. Mulieres, de ſent. excommun.* ibi, *Cum is committat vere, cuius authoritate vel mandato delictum committi probatur.* Et *c. Nuper, eod. t. verſ. In primo quidem art.* ibi, *Cum facientem, & conſentientem par pœna conſtringat.* Et *regul. Is damnum, ff. de reg. iur.* ibi, *is damnum dat, qui iubet damnum dari.* Et *l. Nihil intereſt, ff. ad l. Corneliam de ſicar.* vbi dicitur nihil intereſſe vtrum occidat quis, an cauſam mortis præbeat. Et confirm. quia *c. Ita quorumdam, de Iudæis,* excommunicantur deferentes prohibita ad Sarracenos, & tamen *c. Significauit, eod. t.* dicitur eodem modo incurrere non deferentes propria perſona, ſed per nuncios, mittentes: ergo ſimiliter non tantum incurret ſuſpenſionem parochus propria perſona aſſiſtens matrimonio alieni parochiani, abſque debita licentia, ſed etiam dum per alium aſſiſtit, concedens ei licentiam. Tandem, quia *c. Nuper, & c. Si concubinæ,* excommunicantur participantes in crimine crimiNoſo cum excommunicato, ſed mandans fieri delictum, cui eſt annexa excommunicatio, participat in crimine, ob quod incurrit excommunicationem admittens illud, ergo eadem innodabitur excommunicatione: ergo ſimiliter hic parochus dans licentiam aſſiſtendi matrimonio alieni parochiani, cum participet in crimine, ob quod ſacerdos aſſiſtens incurrit ſuſpenſionem, eadem ligabitur. His rationibus ducti, aliqui cenſent excommunicationem latam in aliquid facientem, comprehendere etiam mandantẽ. Sic *Roſella Excommunicatio 1. caſu 43. n. vlt. Sylu. Excommunicatio 9. caſu 41. dub. 8. n. 79.* quare idem dicerent de ſuſpenſione. Et faciunt multi, quos refert *Dacianus tract. criminali, l. 9. c. 3 : n. 1.* dicentes mandantem vere facere, atque ita comprehendi ſub ſtatuto puniente delinquẽtem. Et *Abb. d. c. Mulieres, n. 10. Angel. verb. Mandatum, n. 1.* vbi *Sylueſt. q. 4.* dicunt generaliter pœnam latam iure communi contra facientem, afficere mandantem, ſecus quando eſt pœna ſtatuti. Cum ergo hæc ſuſpenſio lata in *Trident. d. c. 1.* ſit pœna iuris communis, ligabit non ſolum ſacerdotem aſſiſtentem, ſed etiam dantem licentiam.

2 Cæterum quicquid ſit de ea quæſtione, an pœna legis in delinquentem afficiat mandantes? de qua non modica eſt controuerſia, & ad coniecturas voluntatis legiſlatoris recurrendum eſt: vt latiſſime diſputat multis citatis *Dacianus tract. crim. l. 9. toto c. 32.* at in cenſuris multo verius eſt, cenſuram latam in admittẽtem aliquod delictum, non ligare mandantes, conſulentes, vel aliter conſenſum præſtantes, niſi in canone ferente cenſuras, exprimãtur. Vt de excommunicatione docent *Sylu.* ſibi cõtrarius, *Excommunicatio, vlt. q. 4. dict. 3. Caiet. verb. Excommunicatio, paulo poſt principiũ, verſ. Et perſonas quidem, & ibi Armilla n. 2. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. n. vlt. Nau. ſum. c. 27. n. 51. Metina lib. 1. ſum. c. 11. §. 2. f. 36. col. 1. Ledeſma 2. p. 4. q. 26. a. 2. ſtatim in princ. Enriquez lib. 13. de excommunic. c. 17. n. 2. fine, & c. 21. n. 1. in comment. lit. G. Barth. à Ledeſma de excomm. dub. 6. f. 1002.* Et prob. quia excommunicatio, & cæteræ pœnæ, cum ſint odioſæ, non debent extendi de caſu ad caſum, at mandãs fieri delictum, non dicitur vere illud facere, ſed interpretatiue: ergo excommunicatio, & cæteræ cẽſuræ in facientem latæ, non comprehendent mandantem. Prob. minor, ex *c. Vt famæ, fine, de ſent. excomm.* ibi, *Cum hoc non ipſi, ſed illi quorum authoritate id faciunt, facere videantur.* Nam verbum, *Videtur,* fictionẽ importat: *gloſſ. l. Nemo 5. ff. de reſtit. in integr. verb. Pollicetur, & ibi Bart. n. vnico.* Item *c. 2. de clericis pugnat. in duello,* pugil vere homicida dicitur, non autem mandans, licet de homicidio teneatur: & ponuntur vt diuerſa, mandare, & facere, *c. Si quis viduam, d. 50.* Conſtat etiã, quia mandatum, & conſiliũ præcedunt factum, præcedere autem non poſſent, ſi vere ipſum factum eſſent. Et ita mandantem non vere, & proprie facere, docent *Bart. l. Si is qui pro emptore, à n. 56. ff. de vſucapio.* & melius, *l. Sed & ſi vnius, §. Seruus, n. 2. ff. de iniuriis, Iaſon l. Si quis id quod, n. 36. ff. de iuriſdict. omn. iudi.* vbi *Deci. n. 38. Plaza de delictis, lib. 1. c. 15. n. 22. Iul. Clarus lib. 5. recept. §. fin. q. 89. verſ. Sed quæro,* dicens eſſe communem opinionem omnium ferè ſcribentium: *Boſius pract. tit. de mand. ad homicidium, n. 1.* & alij quos refert, & ſequitur latè hoc probans *Dacianus tract. crimin. l. 9. c. 32. n. 2.* fatenturque omnes Doctores vtriuſque ſententiæ. Tandem probatur, quia quoties canon vult excommunicare non tantum facientem, ſed etiam mandantes, & conſulentes, id explicat: vt conſtat ex *cap. Fœlicis, de pœnis, in 6. & Clem. Si quis ſuadente, eod. tit.* & ex multis bullæ cœnæ excommunicationibus. Hinc in noſtro caſu, cum *Tridentinum d. c. 1.* ſolum ſuſpendat parochum, vel alium ſacerdotem coniungentem, vel benedicentem alienos parochianos, nec exprimat dantem licentiam, vel mandantem, vel conſulentem, hi non incurrent illam. Nec etiam incurrent ſuſpenſionem triennalem, de qua in *cap. finali, §. finali de clandeſt. deſponſ.* quia ea comprehendit proprium parochum non impedientem clandeſtina matrimonia, hic autem qui prædictam licentiam dedit, non erat proprius parochus horum qui contraxerunt. Præterea, cum hoc matrimonium fuerit inualidum, non incurretur ea licentia, pœna *d. cap. finalis,* non enim habent tunc locum pœnæ matrimonij clandeſtini: (vt dixi hoc lib. 3. diſputatione 2. num. 5.)

Si autem proprius parochus det licentiam non ſacerdoti, aſſiſtendi matrimonio, ſimiliter neutram ſuſpenſionem incurret. 3 Non *d. cap. finalis,* quia cum illud clandeſtinum matrimonium ſit nullum, (inualida enim eſt licentia conceſſa non ſacerdoti, iuxta dicta hoc l. 3. diſp. 20. n. 10.) per illud non incurretur ea pœna: vt dixi n. præced. Non Tridentini, quia tantum ſuſpendit parochum, vel alium ſacerdotem qui ſine licentia parochi proprij, alienos parochianos coniungit: at hic, nec parochus coniungit alienos parochianos, & ille coniungens nec eſt ſacerdos, nec coniungit ſine licentia parochi. Idem dicerem, ſi non ſacerdos abſque licentia proprij parochi coniungeret aliquos matrimonio: neutram enim ſuſpenſionem incurreret. Quia vtraque fertur in parochum, vel alium ſacerdotem abſque licentia proprij aſſiſtentem, nomine autem ſacerdotis in materia pœnali, qualis eſt hæc, nõ comprehenduntur diaconus, & ſubdiaconus, & cæteri qui ſacerdotes non ſunt: vt dixi hoc lib. 3. diſp. 20. n. 9. ſi tamen is non ſacerdos, parochus eſſet, incurreret vtique ſuſpenſionem Tridentini, coniungens alienos parochianos: quia reſpectu parochi non petit qualitatem ſacerdotij: non tamen incurreret ſuſpenſionem triennalem, iuxta dicta diſp. præcedenti, n. 6. vbi n. 7. dixi, qualis ignorantia excuſet ab hac ſuſpenſione Tridentini.

Ad argum. propoſita n. 1 reſpondetur. Ad 1. conſtat ex 4 dictis n. 2. quia parochus non prohibens matrim. clandeſtina, ſubiectus illi ſuſpenſioni, debet eſſe proprius, & matrim. clãdeſtinum debet eſſe validum: quorum vtrumque hic deficit. Ad 2. negatur vere aſſiſtere mandantem, & ad *c. Mulieres,* dic non dicere, vere percutere, ſed vere committere: & ita intelligitur, vere committere in legem, ipſam frangendo: non autem vere pecutere, mandantem percuſſionem. Sic reſpondent omnes Doctores, cum Bartol. quos allegaui n. 2. quamuis *Abb. eo. c. Mulieres, n. 12.* hãc ſolutionem impugnet: quia ibi non agitur de peccato, ſed de pœna excommunicationis incurrenda per mandantem, quæ lata eſt in facientem. Sed dic verum eſſe ibi agi de pœna excommunicationis contrahenda, per mandantem percuſſionem clerici: non quia mandans vere percutiat, & ita comprehenderetur ſub canone excommunicante percutientem, ſed quia is textus eam extendit ad mandantem, reddẽs rationem, quia mandans eſt vere reus delicti

delicti percuſſionis, licet nõ vere percutiat. Ad *c. Nuper*, dic non intelligi omnino de eadem pœna, ſed de aliqua ſimili pœna arbitraria, quia conſentientes vere delinquũt. Ad *reg. Is damnum*, reſpondet *Dacianus tract. crim. l. 9. c. 32. n. 2.* intelligi interpretatiue, iuxta doctrinam *Bartoli l. Si is qui pro emptore, n. 56. ff. de vſucap.* dicentis legem æquiparantem factum vnius perſonæ facto alterius, neceſſario fingere: quia nequit ſecundum naturam factum vnius dici factum alterius. Ad *l. Nihil intereſt*, reſpondet *Dacianus eo. n. 2.* intelligi, quando facto ipſo aliquis cauſam mortis præbet, vt ſi tradat gladium furioſo; ſecus ſi ſolo dicto, vt facit mandans. Ad *cap. Significauit*, reſpondet bene *Nauar. ſum. c. 27. n. 51.* rationem illius textus non eſſe, quia idem ſit deferre per ſe, & per alium mittere: ſed quia lex pœnalis extenditur de vno caſu ad alium, quando alias eſſet fruſtratoria, vel quaſi: vt docent *gloſſ. finalis, c. 1. de vſuris, in 6. Felinus c. tranſlato, n. vlt. verſic. 3. Nota, de conſtit. Barbatius, & Burgenſis*, quos refert & ſequitur *Couar. 3. var. c. 3. num 9. verſic. 5.* & prob. ex *c. Si ciuitas, de ſent. excommun. in 6.* vbi dicitur interdictum ciuitatis extendi ad ſuburbia: & ſubiungitur ratio ibi, *Nam licet prædicta videantur alias murorum ambitu terminari, hoc tamen caſu ne vilipendi valeat ſententia interdicti, expedit interpretationem fieri latiorem.* Ad vltimum, dic cum Caietano, & Nauarro citatis n. 2. exigi, vt participatio ſit poſt incurſam ab altero excommunicationem, & vt ille excommunicatus ſit denunciatus, vt bene ait *Nauar. c. 27. n. 11.* mandans autem participat in crimine, quando nondum admiſſum eſt.

DISPVTATIO L.

An parochus triennio ſuſpenſus, qui interfuit clandeſtino, ſi eodem triennio iterum aſſiſtat, ſuſpendaturque iterum triennio, hoc poſterius triennium confundatur cum priori, vel incipiat finito priori triennio?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens poſterius tempus incipere finito priori, n 1.
Refertur alia opinio diſtinguens, n. 2. Et ſententia authoris, n. 3.
Soluuntur argumenta, num. 4.

1 QVÆSTIO præſens eam petit difficultatem, an ſuſpenſus, vel alia pœna affectus ad tempus, ſi durante eo tempore aliam ſuſpenſionem, vel ſimilem pœnam ad tempus incurrat, hoc poſterius tempus incipiat priori finito? In qua quæſt. triplex eſt ſent. I. ait incipere finito priori tempore. Prob. quia aliter non ſatisfieret vtrique delicto: ſicut enim duo admiſſa ſunt delicta, ita duæ pœnæ contrahi debent: vt quoties aliquis delinquit, toties plectatur, *c. Imitare, 6. q. 1. & c. 1. de pœnis.* Et confirm. quia creſcente contumacia, debet punitio augeri, non autem augeretur, ſi duo illa tempora confunderentur: ergo non confundi debent. 2. prob. quia ſi illa duo tempora confundantur, nil operabitur ſecunda ſuſpenſio, cum eundem prorſus effectum ſuſpendendi ab officio habeat prima ſuſpenſio: & ſic delictum poſterius impunitum maneret. 3. probat. quia alias pœna præberet immunitatem, & primum interdictum operaretur effectus contrarios, ſcilicet, ſuſpenſionem, & exemptionem à poſteriori ſuſpenſione. 4. prob. quia caſus ſuperueniens non excuſat à pœna præcedentis culpæ, *l. Inter omnes ff. de furtis, l. Arrhis, ff. de ſponſalibus*: ſed ſi hæc duo tempora confunderentur, ſuperueniens caſus ſubtraheret aliquid à præcedentis culpæ pœna, ergo hæc duo tempora non confunduntur. Hanc tenet *Stephanus Clem. 2. de magiſtris*, vt refert *ibi Cardin.* eandem tenet *Thomas de Ripera*, quem refert *Ioan. Andr. c. Cum in cunctis, n. 30. de elect.*

2 II. Sententia diſtinguit, ſi imponatur pœna vt ſpecies, id eſt, cum determinatione temporis à quo incurritur, vt ſit ſuſpenſus per triennium, à die delicti, tunc triennium poſterius incipit à die delicti commiſſi, & confunditur cum priori tempore. Quando vero pœna ponitur generaliter, & indeterminate, vt dicendo, Sit ſuſpenſus per triennium, poſterius triennium incipiet priori finito. Ratio differentiæ eſt, quia in priori caſu ſuſpenſio habet præſcriptum ſui initij tempus, quod impediri nequit ob ſimilem incurſam ſuſpenſionem: in poſteriori vero, cum præſcriptum initium non habeat, interpretari debet, vt incipiat finito priori tempore, vt plene vtrumque plectatur delictum. Sic *Bart. l. In ſenatus § fin. per totum ff. ad SC. Turpilia. Abb. c. Cum in cunctis, § fin. fine, de elect. Sylueſt. verb. Suſpenſio, q. [illegible] dict. 6.*

III. Sententia, quam præ cæteris eligo, ait incipere ſtatim à die ſent. iudicis inferentis poſterius triennium: aut quando incurritur ipſo iure, ſtatim à die commiſſi delicti, & ita confundi cum priori tempore, niſi iudex in ſententia declaret, vt incipiat finito priori tempore: (poteſt enim id iudex declarare, teſte *Baldo ſtatim referendo.*) Prob. quia expreſſio triennij, vel alicuius temporis intelligitur tacite de proximo ſequẽti, *l. Eum qui Kalendis 41. ff. de verb. oblig. in princ.* ibi, *Sabinus ait proximas Kalendas Ianuarij expectandas, c. Non poteſt, § 1. de præb. in 6.* ibi *intelligitur de duobus primis beneficiis; & c. Cupiẽtes, § Cæterũ, de elect. Per triennium continuum ex tunc inchoandum*: ergo ſecunda ſuſpenſio triennij intelligetur de proximo triennio, & ita confundentur tempora. 2. quia in pœnis benigna eſt interpretatio facienda: *reg. In pœnis, de reg. iur. in 6.* ſed benigna eſt, ſi interpretemur concurſum, ac confuſionem temporum fieri: duraque & rigida, ſi aliter interpretemur: ergo prior interpretatio eligenda eſt. Sic tenent *gloſſ. Clemen. 2. verb. Sequentes, de magiſtris, & ibi Cardin. § Si quis, q. 2. Paul. ibi*, quem refert, & ſequitur *Imola ibi, n. 13. Ioan. Andr. c. Cum in cunctis, § fin. n. 30. fin. de elect.* vbi *Anton. n. 12. Bald. n. 14. Cardin. q. 4. n. 4. Anchar. q. 7. n. 8. Imola n. 10.* 3

Ad argum. prioris ſent. propoſita num. 1. reſp. Ad 1. dic duas contrahi pœnas, & ita ſublata per abſolutionem priori ſuſpenſione, remanere poſteriorem. Ad confirm. fateor creſcere pœnam: nam 2. ſuſpenſio, pœna eſt. Ad 2. dic aliquid operari ſecundam ſuſpenſionem, nam ille eſt dupliciter ligatus, & vtriuſque vinculi ſolutione indiget. Ad 3. nego id ſequi. Quia quamuis tempora confundantur, vtrumque tamen vinculum ligat. Ad 4. nego minorem, nihil enim ſubtrahitur ſecundæ ſuſpenſioni, nec primæ, ſed ſuo triennio quælibet ligabit, licet per accidens contingat ea duo tempora confundi: illo enim eodem tempore dupliciter ligatus erit ſic ſuſpenſus. 4

DISPVTATIO LI.

An parochus ſuſpenſus ab officio, eo quod interfuit clandeſtino, ſit conſequenter ſuſpenſus à beneficio?

SVMMARIVM.

Explicatur ſenſus diſputationis, & quid in ea ſit certum, n 1.
Referuntur 10. ſententiæ, à n. 2. vſque ad 11. Et ſent. authoris, n. 12.
Mitius agitur cum lege, quam cum homine, n 2.
Diſtributiones quotidianæ an debeantur ei, qui peccat aſſiſtendo diuinis, vt ſi ſit excommunicatus, & ſuſpenſus, & aſſiſtat. Et generaliter quoties clericus arcetur à miniſterio, ob delictum, an acquirat fructus illi miniſterio debitos, n. 10. iuncto n. 12.
An hic ſuſpenſus ab officio, poſſit priuari beneficio, n. 13.
An parochus ſuſpenſus ab officio, eo quod interfuit clandeſtino, ſit ſuſpenſus à beneficio, vel poſſit illo priuari, n. 14.
Et ſoluuntur argumenta, n. 15.

HÆc quæſtio ex deciſione eius pendet, an ſuſpenſus ab officio ſit ſuſpenſus conſequenter à beneficiò? Supponendum eſt, cum *Sylueſtro verb. Suſpenſio, q. 5.* tripliciter poſſe aliquem ſuſpẽdi. 1. Ab officio, & hoc eſt idem, quod ſuſpendi ab exercitio ordinis, & officij clericalis. 2. A beneficio, & hoc eſt idem, quod ſuſpendi tantum à beneficij fructibus: non enim ſic ſuſpenſus interdicitur ab illius adminiſtratione, in temporalibus, & ſpiritualibus. 3. Ab officio, & beneficio ſimul. Vnde ſenſus diſput. eſt, an eo ipſo quod quis ſuſpenditur ab officio, & ordine clericali, cenſeatur ſuſpenſus à beneficij iam adepti fructibus? (Nam à beneficio acquirendo ſuſpenſum eſſe cõſtat ex *c. fin. verſ. Si tamen, de clerico excomm. miniſtr.* vbi minore excommunicatione irretitus eligi nequit, quoniam ad 1

ſuſceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione eſt priuatus)ita vt eos tuta conſcientia percipere non poſſit? Et quidem, ſi ſententia iudicis, vel canon ſuſpenſionem ab officio imponens, exprimat ſolum ab officio ſuſpendere, res eſt abſque controuerſia, ſic ſuſpenſum ab officio, non cenſeri ſuſpenſum à beneficio, alias non verificarentur verba ſententiæ, vel canonis dicentis ſolum ab officio ſuſpendere. Sic *Syluest.verb.Suſpenſio,q.5.verſ. Iterum ſuſpenſio ſit ab officio,& ibi Tabiena q.4.n.5. Roſella verb. Suſpenſus, n.1.fine:D.Antonin.3.p.t.27.c.4. verſ. Itē cùm quæritur vtrùm ſuſpenſus ab officio, Manuel ſum.2.to.in vtraque edit.c.67.n.3. Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,c.31.de ſuſpenſ. t. Quis poſſit ſuſpendere.* Tota igitur controuerſia in eo ſita eſt, quando ſententia, vel canon abſolutè ſuſpendit aliquem ab officio, an eo ipſo cenſeatur à beneficio ſuſpendere? quam quæſtionem ſatis difficilem reddit varietas opinionum, vix enim reperies diſputationem, in qua tam varij ſint ſcribentes. Et *gloſſ.Clem.fin.verb.Suſpenſi,de pœnis,* quinque recitat opiniones.

2 I. Opinio, quam recitat *ea gloſſ.* eſt, vt ſuſpenſus à canone ab officio, non ſit ſuſpenſus à beneficio: at ſuſpenſus ab homine ab officio, eo ipſo cenſendus ſit ſuſpenſus à beneficio: mitius enim agitur cum lege, quam cum homine miniſtro legis. *l.Celſus,ff.de arbitris:* vnde fit, vt canon ſuſpendens ab officio, reſtringatur ne ad beneficium extenſio fiat, non autem ſententia iudicis ſuſpendens. Sic *Hoſtienſ.* (vt refert *ea gloſſ.*) & idem tenet *Archid. c. Cum æterni,n.2.verſ.Offic.de ſent.& re iudic.in 6.*

3 II. Sententia, quam refert *prædicta gloſſa*, eſt omnino contraria, vt ſuſpenſus à iure ab officio, cenſeatur ſuſpenſus à beneficio, non autem quando eſt ſuſpenſus ab homine. Sic tenet *Ioannes*, quem refert *gloſſ.c.Præter hæc,verb. Ab Eccleſia,32.d.Capua l.4.deciſion.c.24.n.5.& 6.*

4 III. Opinio, quam refert *dict. gloſſ.* ſic diſtinguit, ſi ſuſpenſus ab officio, ſit in mora petendi abſolutionem, eſt ſuſpenſus à beneficio, ſecus quando non eſt in mora. Hanc tenent *Vincent & Tancred.c.Cū bonæ,de ætate, & qualit.* quos refert *prædicta gloſſa:idem Ioan. Andr.eo. c.Cū bonæ, n.10.Henricus c.Cum dilectus,n.7.de conſuet.Ang.Suſpenſio 3. n.3.ad fin.Maiolus de irregul.lib.3.c.19.n.10.* & explicat dici eſſe in mora, tranſacto anno à die ſuſpenſionis incurſæ, & ex tunc non poſſe fructus percipere. Moderantur tamen hanc ſent. *Henricus,& Angel.* ibi, vt intelligatur, dum ſuſpenſio eſt ob crimen graue, quando enim crimen eſt leue, indiſtinctè aſſerunt non ſuſpendi à beneficio.

5 IV. Sentent. relata per eandem gloſſam, diſtinguit hoc modo, quando ſuſpenſus eſt ob crimen quod conſtat eſſe mortale, tunc ſuſpenſus ab officio, cenſetur ſuſpenſus à beneficio, ſecus quando pro infamia orta ex eo quod dubitatur, an id crimē admiſerit. Sic *Tancred.& Abb.antiquus,* quos refert *prædict.gloſſ.* Quibus conſonat *Archid.c.Præter, ad fin.ſuper gloſſ. Subtrahenda, d.32.* vbi dicit ſuſpenſum ab officio ob magnam cauſam, eſſe ſuſpenſum à beneficio, ſecus quando ob leuem cauſam: quod idem docet *Lud. Lop.2.p.inſtr.de matrim.c.39.f.1060.col.2.§.Circa prædictam.*

6 V. Sententia, quam refert *gloſſa*, eſt, ſi ſuſpenſio ab officio ſit ob crimen leue, vel infamiam, vel contumaciam, non eſt ſuſpenſus à beneficio, ſecus ſi ob crimen graue. Quia beneficium ſubtrahi non debet abſque magna cauſa, *16.q.7.c.Inuentum.* Hanc videtur amplecti *ea gloſſ. Clem. fi.verb.Suſpēſi,de pœnis,* & ita gloſſam ſatis obſcurè loquentem intelligit *ibi Imola n.11.ad fin.* Et hanc tenent *Hoſtienſ. ſum.t.de ſentent.excomm.§. Quis ſit eius effectus,n.11.verſ. Sed nunquid, Præpoſ.c.Paſtoralis,§.Vtrum,verſ. Sed pro cōplemento,de appellat. Armilla verb.Suſpenſio,n.11. Couar.4.decret.2.p. c.6.init,n.14.Borgaſius de irregular.6.p.tit.de ſuſpenſione,n.31.* Addit *Armilla* hanc diſtinctionem eſſe veram, ſiue ſit ſuſpenſio à iure, ſiue ab homine: & *Hoſtienſ.Præpoſ.& Borgaſius*, moderantur hanc ſententiam, præterquam in diſtributionibus quotidianis, quas dicunt percipere non poſſe ſuſpenſum ob quamcumque cauſam ab officio.

7 VI. Opinio eſt vltra relatas ab ea gloſſa, ſi ſuſpenſus ſit aliquis ab homine ab officio, diſtinguendum eſt, ſi ob crimen graue eſt ſuſpenſus à beneficio, ſecus ſi ob crimen leue, vel infamiam, aut contumaciam: ſi vero ſit ſuſpenſus ab homine ob crimen, ſiue graue, ſiue leue ſit, eſt ſuſpenſus à beneficio: ſecus ſi ab homine ob infamiam, vel contumaciam ſuſpenſus ſit. Sic *Roſella verb. Suſpenſus, n.1.fin. Syluest.verb.Suſpenſio,q.5.verſ. Si iterum ſuſpenſio ſit ab officio, D. Antonin.3.p.t.27.c.4. verſ. Item cum quæritur an ſuſpenſus ab officio ſit ſuſpenſus à beneficio, Tabiena verb. Suſpenſio, q.4. n.5. Anchar.Clem.Cupientes,de pœnis,cum Calderino relato per Greg.Lop.l.17.verb.El derecho,t.9.p.1.*

VII. Sententia ait ſuſpenſum ab officio non eſſe ſuſ- 8
penſum à beneficio, & ita ſic ſuſpenſum poſſe recipere fructus beneficij, & diſtributiones quotidianas, dummodo ea ſuſpenſio non ſit tam diuturna, vt tacite, vel expreſſe vim priuationis habeat. Sic *Manuel 2.to.ſummæ,vtraque edit.c.68.n.7.*

VIII. Sententia ſic diſtinguit, quando eſt ſuſpenſus ab 9
officio ob crimen adeo graue, & in perpetuum, vt impediat clericum, ne licite poſſit exercere officium ſuum, eſt ſuſpenſus à beneficio: ſecus quando id crimen etiam graue permittit liberum vſum circa beneficium ſimplex, vt ſi ipſe gubernet, vicariumque ſacra facientem conſtituat. Sic *Enriquez l.13.de excomm.c.32.n.3.Viuald.Candel.2. p.tract.de ſuſpenſione,n.171.*

IX. Sentētia eſt, vel loquimur de diſtributionibus quo- 10
tidianis, & tunc ſuſpenſus ab officio eſt ſuſpenſus ab illis: aut de aliis beneficij fructibus, & tunc ſubdiſtinguendum eſt: ſi eſt ſuſpenſus ab officio ſimpliciter, vel ad certum tempus, non eſt ſuſpenſus ab illis. Quamuis enim hic nequeat choro intereſſe, at multa alia ad beneficium pertinentia exercere poteſt: vt alia quæ diuina officia nō ſunt, regere & gubernare quæ ad ſe attinent: ſi autem ſuſpenſio perpetua ſit, vel tam diuturna, vt vim probationis, vel depoſitionis habeat, cenſetur ſuſpenſus à beneficio. Probat. I. pars, nempe ſuſpenſum ab officio cenſeri ſuſpenſum à diſtributionibus quotidianis. 1. quia diſtributiones quotidianæ dantur ſolis illis, qui interſunt, *c.vn.de clericis non reſiden.in 6.Trident.ſeſſ.24.c.12.de refor.ad finem:* ſed ſuſpenſus ab officio intereſſe nequit horis, ergo cenſetur ſuſpenſus à diſtributionibus. 2. Prob. quia eſto hic ſuſpenſus intereſſet horis, at tuta conſcientia percipere non poſſet diſtributiones, quia dantur ob miniſterium quod permittente Eccleſia fit: miniſtrans enim contra Eccleſiæ prohibitionem, ob tale miniſterium, non præmium, ſed pœnam meretur: ob ídque graues authores ſentiunt, quoties clericus ob delictum arcetur à miniſterio, vt ſi ob illud fiat excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis, non acquirere eum fructus illi miniſterio debitos, *Rebuf.praxi benefic.t.de Simonia in reſign.n.15.Couar.4. decret.2.p.c.6.§.8. n.7.fine,Viuald.Candelabro ſacrament.2.p. materia de ſuſpenſ. n.171.fine.* Alia verò pars huius ſententiæ, ſcilicet, vt cenſeatur ſuſpenſus à beneficio, quando ſuſpenſio habet vim priuationis, probabitur argumentis ſequentis opinionis, quæ hanc partem probant. Hanc ſentent. tenent *Bonifac. Clem.fin.de pœnis,n.42.& ſeqq.& ibi Imola n.11.fi.Paul.Clem. 1.de priuil.Turrecr.c.Præter 32.d.n.11.12.& 20.Nauar.ſum.c. 27.Hiſp.n.161.Lat.n.160.Greg.Lop.l.17.verb. El derecho,t.9. p.1.& ibi Humada ſuper gloſſas Greg. Lop.gloſſ.fi.Lud.Lop.2. p.inſtr.noui,c.31.de ſuſpenſ.t. Quis poſſit ſuſpendere:* & quoad diſtributiones quotidianas, vt ſuſpēſus ab officio ſemper cenſeatur ab illis ſuſpenſus, tenēt *Hoſt.Præpoſ.& Borgaſ.in 5.ſent.n.6.allegati.* Eandem tenet abſque diſtinctione aliqua ſuſpenſionis, ſed abſolutè ſuſpenſum ab officio non ſuſpendi à beneficij fructibus, bene tamen à diſtributionibus quotidianis, *Vgolinus de cenſuris,tab.4 c.6 §.3.n.vnic.* Moderatur tamen *Bonifac.ibi,n. 46.* eam partem, vt ſuſpenſus perpetuo ab officio, ſit ſuſpēſus à beneficio, quando ſuſpenſio contingeret ob delictum: ſecus eſſet, vbi propter morbum perpetuum, aut ſenium eſſet perpetuo ineptus beneficij miniſterio, eſſet tamen ex fructibus deducēdum competens vicario ſtipendium. Et *n.48.* ait dici

ſuſpenſionem perpetuam, quando iudex in perpetuum ſuſpendit,aut talis eſt ſuſpenſio,vt ſola Pontificia diſpenſatione tolli poſſit, ſecus quando non imponitur perpetuo,vel ſi ſic imponatur, poteſt tamē ab ea epiſcopus abſoluere:tunc enim habebitur, ac ſi facta eſſet ad tempus. Inſuper aduertit hæc ſent. licet ſuſpenſus ab officio, cenſeatur ſuſpenſus à diſtributionibus, immò quādo ſuſpenſio eſt perpetua ab omnibus fructibus, non tamen amittit præbendam,niſi id in iure, vel iudicis ſententia exprimatur. Sic *Paul.Imola,Turrec.n.*12.*Greg.Lop.pro hac* 9.*ſent. allegati.* Addunt tamen *Paul.& Imola,& Turrecr.*poſſe per ſent. iudicis ſubtrahi beneficium ſuſpenſo ſimpliciter ab officio, ſi ob culpam grauem ſuſpenſus ſit, ſecus ſi ob leuem,niſi contempſerit ſuſpenſionem,in moráque abſolutionem petendi conſtituatur.Hinc infert *Nauar.ſum.Lat. c.*27.*n.*160. *Hiſp.c.*28. *additione ad n.*161.*c.*27. quem ſequitur *Lud. Lop.*2.*p. inſtruct. c.*31. *de ſuſpenſione, tit. Quis poſſit ſuſpendere*, ſuſpenſum ab officio,eo quòd ante legitimam ætatem promotus eſt,nō amittere beneficij fructus. Quia per eam tranſgreſſionem ſuſpenditur ſolum ab officio.

11 X. Opinio, ait generaliter & indiſtinctè ſuſpenſum ab officio,eſſe à beneficio. Prob.quia vbi duo ſic ſe habent, vt vnum accedat alteri,ſufficit aliquem amoueri à principali, vt cenſeatur amotus ab acceſſorio:quia acceſſorium ſequitur principale:*regul. Acceſſorium,de reg.iur.in* 6.& cenſetur vnum & idem cum principali, *c.Eos,* 81.*d.* cùm ergo beneficium ſit acceſſorium officio,datur enim propter illud, *c.Cùm ſecundū de præbend.d.c.fin. de reſcript.in* 6. remotus aliquis & ſuſpenſus ab officio,conſequenter erit à beneficio.Et cōfirm.ex *c.Eos,*81.*diſt.quod eſt Alexandri II.*ibi, *Eos qui officium diuinum derelinquunt, ſicut ſe ab officio alienos faciunt,ita beneficio Eccleſiarum priuatos eſſe iudic.*vbi qui priuatur officio,priuatur quoque beneficio.Idem habetur *c. Si quis ſacerdotum, ea. d.* ergo idem in ſuſpenſione dicendum eſt, vt ſuſpenſus ab officio ſit ſuſpenſus à beneficio: quia eadem videtur eſſe ratio,quæ in priuatione,& conſequenter idem ius, *c. Tranſlato,de conſtitut.*2. probat. ex *c. Præter hoc* 32.*d.quod eſt Alexandri II.* vbi poſtquā Clericus concubinarius declaratur ſuſpenſus ab officio, ſubiungit Pontifex, *Neque partem ab Eccleſia ſuſcipiat:*ergo ſuſpenſus ab officio, cenſetur conſequenter à beneficio ſuſpenſus. Sic *gloſſ.c. Latores,verb. Ab officio,de cleric.excommun.miniſtr. & ibi Hoſt.ſuper verb. Ab officio,& ibi Ant.n.*11.*Abb.n.*6.*idem Abb.c. Veſtra,n.*8. *de cohabit.cleric. idem Hoſtienſ.in ſum.t.de verb.ſignif.ad finem,verſ.Item quicunque ſuſpenſus eſt ab officio, Anchar.c.fin.n.*11.*verſ* 13.*de clandeſt.deſponſ.& ibi Præpoſi.n.*11. *verſ. Quinto:Bernardus Diaz pract.crimin.in noua edit.c.*73.*n.* 2. fauet expreſsè *Nauar.l.*1.*conſil.in* 1.*edit.t.*11.*de temp.ordin. conſ.* 44. vbi docet ſuſpenſum & irregularem non poſſe fructibus beneficij vti,niſi pauper ſit ad ſe alendum.

12 Vltima tandem ſent.cui adhæreo,aſſerit ſuſpenſum ab officio, non eſſe ſuſpenſum à beneficio, niſi expreſsè id declaretur. Probat. quia in iure interdum exprimitur ſuſpenſio ab officio,& beneficio, *c.Tam literis,fine,*ibi, *Ab officio & beneficio denuncietis eſſe ſuſpenſos:de teſtibus & atteſt. & c.*1.*de ſecund. nupt.* ibi, *Ab officio beneficióque ſuſpenſum,* & *c. Tuarum,de priuileg.* ibi, *Ab officio beneficióque ſuſpendas*: ſed verba in decretis non debent eſſe ſuperflua, ſed aliquid operari debent, (vt probaui hoc 3. lib. diſp.26. n.6.) ergo dum non exprimitur vt ſuſpenſio ſit ab officio & beneficio, ſuſpenſus ab officio, non cenſebitur à beneficio ſuſpenſus.2.prob.ſuſpenſio ab officio & à beneficio,ſunt diuerſæ ſuſpenſionis ſpecies, vt colligitur ex iure, quandoque enim in iure ponitur ſuſpenſio ab officio,vt *c.Quia in omnibus,fin.de vſuris,c.fin.§.fin.de cland. deſponſ.* & quandoque à beneficio, vt *c.Cùm in cunctis,§.fin.*ibi, *Ab Eccleſiaſticis beneficiis triennio nouerint eſſe ſe ſuſpenſos,*de electione:ergo ſuſpenſio ab officio non inducit ſuſpenſionem à beneficio.3.prob. quia conſtitutio pœnalis extendēda non eſt ad caſum nō expreſſum,ſatis enim eſt illam intelligi intra ſuam latitudinem, cum odia reſtringi, fauores conueniat ampliari, *reg.Odia,de reg.iur.in* 6. ergo conſtitutio ſuſpendens ab officio, non extendenda, vt ſuſpendat à beneficio. 4. prob.quia ſuſpenſus ab officio poteſt licite gerere multa pertinentia ad beneficium,vt adminiſtrare ea,quæ ad ſe attinent,immò & aliqua pertinentia ad officium,vt recitare horas canonicas,&c. ergo per nudam ſuſpenſionem ab officio, non cenſetur aliquis abſolutè ſuſpenſus à beneficio. Et confirmat. quia non eſt datum beneficium clerico,vt ſolum miniſtret in ſpiritualibus,à quo miniſterio remouetur ſuſpenſus ab officio, ſed etiam vt adminiſtret in temporalibus,quod iure præſtare poteſt ſuſpenſus ab officio: ergo cùm duo onera habeat,ſi ſuſpenditur ab vno illorum onere, non trahitur ſuſpenſio ad aliud: arg. *l.Si maribus,C.de donat.inter virum & vxor.*2.Confirm.quia clericus non ſuſpenſus ab officio, ſi per vicarium, ſuum miniſterium adimpleat,non amittit beneficij fructus,ſed ſatis eſt ſi fructibus miniſtranti vicario ſatisfaciat: argumento *c. Cum ex eo, de electio.in* 6. ergo ſimiliter clericus ſuſpenſus ab officio, non ob id fructus beneficij amittet, cùm vicarium miniſtrantem deſtinare poſſit, ſoluta ſibi mercede ex aliqua reddituum beneficij parte. Tandem probat. quia ad ſummum rationes oppoſitæ ſolum probant, ſuſpenſum ab officio carere debere emolumento, quod ſolum ob perſonale miniſterium percipi poteſt, quando talis ſuſpenſus non exhibet illud miniſterium, vt ſunt diſtributiones quotidianæ, quas ſoli qui interſunt horis, lucrantur: non tamen probant,ſi ſuſpenſus ab officio miniſterium illud præſtet,vt ſi horis interſit, quamuis peccet,non lucraturum eos fructus,& diſtributiones:ſatis enim probabile eſt canonicum excommunicatum,& ſuſpenſum, ſi interſit horis, lucrari diſtributiones, non obſtante peccato, quod contrahit: prout docent *Nauar.l.*2. *de reſtit.c.*2.*in noua edit.p.*2.*diffic.*5. *n.*243. *Enriq. l.*13. *de excommun.c.*3.*n.*3.*& c.*14.*n.*3.*fine,& c.*32.*n.*3.*in comment.lit.X.* Et ratio eſt, quia quamuis peccarit in tali adminiſtratione & ſeruitio, ob quod in foro externo poſſet fructibus priuari, grauioríque pœna plecti, at certum eſt illud miniſterium fuiſſe tam vtile Eccleſiæ, ac ſi exhiberetur à miniſtro non ſuſpenſo: ergo miniſterij ſtipendium percipere debet: poſſeſſor enim malæ fidei mercedem laboris in vtilitatem rei impenſi percipit:ergo tantum probabunt illæ rationes ſuſpenſum ab officio,ſi non miniſtret, amiſſurum emolumentum præcisè debitum in miniſterio, vt amitteret, licet ſuſpenſus non eſſet, ſi non miniſtraret, ſi autem miniſtret, nihil perditurum:non ergo ſuſpenſus ab officio eſt ſuſpenſus à beneficio. Hanc amplectuntur gloſſa *c.Presbyter ſi à plebe* 2.*q.*4.*verb. Suſpendatur,el* 1. *Bonifacius Clem.fin.n.*48.*de pœnis,*vbi hæc ait, *Poſſumus dicere, quod ſuſpenſus ab officio, ſiue perpetuo, ſiue ad tempus, ſiue ſimpliciter, ſiue à iure, ſiue ab homine, ſiue ex leui cauſa, ſiue ex graui, ſiue ſit in mora petendi abſolutionem, ſiue non, nunquam cenſetur ſuſpenſus à beneficio,niſi hoc in ſentētia exprimatur.*Idem tenet *Nauar. l.*5.*conſil.in* 1.*edit.tit.de homic.conſ.*41.*n.*2. *Perez l.*5.*ord.t.*1.*l.*1.*f.*31.§. *In oppoſitum,*eandem ſent. amplectitur *Lex* 17.*tit.*9 *p.*1. quamuis tantum de ſuſpenſione iuris loquatur, ibi, *eſo miſmo ſeria en aquellos que veda el derecho eſcrito, ca los que ſon vedados de officio, no ſon vedados de beneficio.*

Fateor tamen, vbi ſuſpenſio eſſet perpetua, & ob graue delictum, poſſe ſic ſuſpenſum priuari ipſo beneficij titulo.Quod optimè docuit *gloſſ.c. Presbyter ſi à plebe,*2.*q.*4. *verb. Suſpendatur,el* 1.vbi dicit ſuſpenſum ab officio nō eſſe beneficio priuandum, niſi ſecundum ordinem iuris, propter ſcandalum,& cum magna laborat infamia. Et ita tenent *Paul.Imol.Turrecr.*vt retuli n.10. ad fin. idem *Bonif.& Perez n.præced.alleg.Vgolin.de cenſuris,tab.*4.*c.*6.§.3.*n.vnic.* 13

Ex his defertur deciſio ad noſtrum caſum: parochus enim ſuſpenſus ab officio, quia interfuit matrim. clandeſtino,non eſt ſuſpenſus à beneficio. Quia *textus c.fin.§.fin. de cland.deſponſ.* ſolum exprimit ſuſpendendum eſſe ab officio:& probant rationes adductæ nu.12.pro noſtra ſent. Et tenet in propriis terminis *Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*221. *n.*4.contra *Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.de matrim.c.*39.*f.*1060.*col.* 2. dicentem eſſe etiam ſuſpenſum à beneficio. Quia eſt 14

crimen

crimen graue. Addit tamen *Manuel ibi*, poſſe iudicem in hoc caſu ſuſpendere illum parochum à beneficio. Quia *Trident.ſeſſ.24.c.1.de matrim.* remittit Epiſcopi arbitrio pœnam. Sed Trident. tantum loquitur, quando matrimon. clandeſtinum cui intereſt parochus, eſt nullum defectu numeri teſtium requiſiti, in quo caſu pœna ſuſpenſionis antiqua ceſſauit (vt dixi hoc 3.l.diſp.48. nu.4.) Admittetem tamen poſſe iudicem ſuſpendere eum parochum triennio ſuſpenſum ab officio, eo quod interfuit matrim. clandeſtino ob ſolam denunciationum omiſſionem, poſſe (inquam) ſuſpendere ſimul à beneficio, quando culpæ grauitas hoc poſtularet, per *cap.fin.§.fin. de cland.deſponſ.* ibi, *grauius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulauerit.*

15 Tandem ad argum. nonæ ſenten. propoſita n. 10. reſp. (nam aliæ ſent. argumenta ſoluenda non afferunt, præter 9.& 10.ſent.) Ad 1. dic illum ſuſpenſum non poſſe intereſſe licitè officiis diuinis, in illis miniſtrando, poſſe tamen intereſſe validè, & ita lucrari diſtributiones. Ad 2. dic negandam eſſe eam doctrinam, dantur quippe diſtributiones, & fructus, ob aſſiſtentiam & miniſterium vtile Eccleſiis, nec minus vtile eſt, quando illicitè præſtatur. Ad 1. 10. ſententiæ propoſitum n. 11. dic maiorem eſſe veram, quando omnino amouetur principale, at ſuſpenſus ab officio multa poteſt beneficij miniſteria obire, multíſque priuatur, quæ exercens peccat: at fructus comparat, vt in probatione vltimæ ſent. nu. 12. explicui. Ad confirm. reſpondeo tantum probare beneficiarium ſuum onus non implentem, fructus illi oneri reſpondentes amittere, at ſuſpenſus ab officio poteſt onus implere, & ita fructus percipere. Ad 2. reſpondet bene *Greg. Lop. l. 17. verb. El derecho, tit. 9. p. 1.* in eo caſu id euenire, quia in iure ita expreſſum eſt.

DISPVTATIO LII.

An parochus ſuſpenſus, quia interfuit clandeſtino, poſſit ab Epiſcopo abſolui?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans, poſſe Epiſcopum abſoluere à ſuſpenſione illa triennali, cap.fin. de clandeſt. deſponſ. n. 1.

Contraria verior, non poſſe à ſuſpenſione, quandocumque in ea deſignatur tempus, 2.

An poſſit Epiſcopus virtute decreti Tridentini, ſeſſ. 24. cap. 6. de reformat. 3.

An à ſuſpenſione lata in Tridentino ſeſſ. 24. de matrim. c. 1. in parochum aſſiſtentem matrimonio clandeſtino, poſſit abſoluere Epiſcopus, & eius vicarius, 4.

Et ſoluuntur argumenta, n. 5.

1 QVidam aiunt parochum triennio ſuſpenſum, eo quod interfuit clandeſtino, iuxta *c.fin. §.fin. de cland. deſponſ.* poſſe abſolui ab Epiſcopo, ab ea ſuſpenſione. Probant ex *c. Nuper, de ſent. excom. verſ. in 2. caſu*, ibi, *Quia conditor eius canonis ſibi abſolutionem ſpecialiter non retinuit, eo ipſo conceſſiſſe videtur aliis facultatem relaxandi.* Vbi quamuis textus loquatur de excommunicatione, quæ non reſeruatur à canonis conditore, vt eo ipſo eius abſolutio conceſſa videatur Epiſcopo: at eadem ratio eſt de ſuſpenſione non reſeruata, & ſic idem ius debet eſſe. Quare *Innoc. c. 2. de ſolut. fine*, idem dicit de ſuſpenſione, per *d. c. Nuper*, ſed ſuſpenſio illa triennalis non reſeruatur *d.c.fin.* ergo poteſt ab ea Epiſcopus abſoluere. 2. Quia eius eſt abſoluere, cuius eſt ligare, ſed hæc ſuſpenſio triennalis non incurritur ipſo iure, ſed miniſterio Epiſcopi imponenda eſt (vt dixi hoc 3. lib. diſp. 48. n. 2.) ergo Epiſcopus eam imponens poterit ab ea abſoluere. Ita docent *Hoſt. d.c.fin. ſuper verſ. Per triennium, & ibi Ioan. And. n. 11. Præpoſ. n. 11. Barth. à Ledeſ. dub. 21. de matri. poſt 6. concl.* Immo idē dicunt de proprio parocho, nempe, poſſe abſoluere ab ea ſuſpenſione triennali, *Hoſtienſ. Ioan. Andr. & Præpoſi. ibi, per notata, d.c. Nuper*, vbi communiter DD. fatentur poſſe Epiſcopum abſoluere ab excommunicatione canonis abſolutionem minime reſeruantis.

2 Tenendum tamen eſt, non poſſe Epiſcopum ab ea ſuſpenſione abſoluere. 1. Quia licet teneamus communem opinionem, vt ſuſpenſus à iure non reſeruanti abſolutionem, poſſit ab Epiſcopo abſolui: id habebit verum, vbi quis à iure ſuſpenditur indefinitè, nullo, ſcilicet, deſignato termino, ſecus vbi terminus ſuſpēſioni adiicitur, vt contingit hic: cùm enim iure definitum ſit tempus, Epiſcopus qui inferior eſt, non poterit eam ſuſpenſionem relaxare. Et confirm. quia illa conſtitutio *d.c.fin.* eſt edita in concilio generali Lateranenſi, at Epiſcopus nequit in conciliari conſtitutione diſpenſare, vt communiter annotant DD. *c. At clerici, §. finali, de iudiciis*: ergo. Et fortius hæc ſententia locum haberet, tenendo quamcumque ſuſpenſionem ob delictum impoſitam, non poſſe per Epiſcopum tolli: vt tenent *gloſſ. c. Cupientes, §. Cæterum, verb. Suſpenſus, de elect. in 6. Abb. c. Tam literis, n. 3. de teſtib. & atteſt. & ibi Aretin. n. 23. Nau. ſum. c. 27. Hiſp. n. 163. verſ. Lo tercero, Lat. nu. 16. verſ. Septimò*, cum multis aliis, quare definitionem *d.c. Nuper*, de excommunicatione non reſeruata extendere nolunt ad ſuſpenſionem non reſeruatam: eſt enim longè diſpar ratio. Quia abſolutio excommunicationis debet neceſſariò præmitti abſolutioni peccatorum, & ideo vt ſaluti animarum conſuleretur, opus fuit facile cōcedere abſolutionem excommunicationis, vnde dum non reſeruatur, concedi cenſetur Epiſcopo, & parocho: quæ ratio in ſuſpenſione non militat. Quare hanc ſent. vt non poſſit Epiſcopus abſoluere à ſuſpenſione, cui certus terminus adiicitur, docent *gloſſ. Clem. 1. §. Verum, verb. Excommunicationis, de hæretic. Boniface. ibi, num. 187. verſ. Sexta concluſio, Imola ibi, nu. 8. Abb. c. Quàm ſit, fine, de exceſſibus prælat. Felin. c. Nuper, de ſent. excomm. n. 1. verſ. In contrarium: Bernard. Diaz pract. in noua edit. c. 73. n. 3. Sylueſt. verb. Suſpenſio, q. 8. dict. 3. Couar.* appellans falſam oppoſitā ſent. 4. *decret. 2. p. c. 6. init. n. 14. & 15. Præpoſ. d. 50. in ſum. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. f. 33. verſ. Contrariam ſententiam, Enriquez l. 13. de excomm. c. 35. nu. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 31. de ſuſpenſione, 1. de abſolut. à ſuſpenſione: & de matrim. c. 39. f. 1060. col. 2. Viuald. Cand. l. 2. p. de ſuſpenſione, n. 130. Manuel 2. to. ſum. c. 69. n. 2.*

Nec poterit Epiſcopus ab ea triennali ſuſpenſione abſoluere, virtute decreti *Triden. ſeſſ. 24. c. 6. de reform.* Quia ea ſuſpenſio non incurritur ipſo iure, ſed per ſententiam iudicis, (vt dixi diſp. 48. n. 2.) cognitione præmiſſa de delicto, atque ita id delictum iam ad forum contentioſum deductum eſt, in quo caſu nulla facultas conceditur Epiſcopo, *d.c.6.* 3

A ſuſpenſione tamen ipſo iure impoſita *in Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* parocho, vel alij ſacerdoti coniungenti, aut benedicenti alienos parochianos, abſque licentia proprij parochi, non ſolum Epiſcopus, ſed eius etiam vicarius generalis poterit abſoluere: vt conſtat ex illis verbis, *eod. c. 1. Ipſo iure tamdiu ſuſpenſus maneat, quamdiu ab ordinario eius parochi, qui matrimonio intereſſe debebat, ſeu à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur:* nomine autem ordinarij comprehenditur vicarius generalis Epiſcopi, & quicumque alius habens iuriſdictionem ordinariam: (vt dixi hoc 3. l. diſp. 29. n. 5.) non tamen hic ordinarius abſoluturus debet eſſe ordinarius iudex ſuſpenſi abſoluendi, ſicut in aliis ſolutionibus & diſpenſationibus contingit: ſed debet eſſe ordinarius illius parochi, cuius erat illud matrim. celebrare, aut benedicere. Vt expreſſè dicitur *d.c.1.* 4

Ad argum. prioris ſenten. reſp. Ad 1. illam æquiparationem poſſe habere locum, vbi ſuſpenſio ſine temporis præfinitione ponitur: in quo etiam caſu diſpar eſt ratio, vt dixi n. 2. Ad 2. dic eiuſdem eſſe ſoluere, cuius eſt ligare, ſi propria authoritate liget, ſecus ſi miniſterio alieno: at Epiſcopus non imponit ſuſpenſionem illam propria authoritate, ſed authoritate Concilij generalis ſibi præcipientis vt imponat, nec committentis abſolutionem. 5

DISPVTATIO LIII.

An pœnæ matrimonij clandeſtini incurrantur ante iudicis ſententiam?

SVMMARIVM.

Suſpenſio parochi aſſiſtentis clandeſtino, & amiſſio bonorum quam clam contra

contrahentes, & teſtes incurrunt, per l. 49. Tauri, indigent iudicis ſententia: non autem inhabilitas ad ſic contrahendum, n. 1.
An exhæredatio impoſita clam contrahentibus, exigat iudicis ſententiam; proponuntur argumenta probantia exigere, nu. 2. Et illi non tenentur ab hæreditate abſtinere, donec priuentur, n. 3.
Pater ad exhæredandum non indiget iudicis ſententia. 4.
Vt exhæredatio ſuum plenum conſequatur effectum, opus eſt ſententia iudicis, & vt fratres cauſam probent, nu. 5. Et ſoluuntur argumenta, num. 6.
An exigatur ſententia iudicis, vt filij nati ex clandeſtino inualido, parentibus ignorantibus impedimentum, ſint illegitimi? proponuntur argumenta ad probandum exigi, 7.
Non exigitur ſententia, n 8. Et ibi, quando priuatio imponitur non vt pœna delicti, ſed ob defectum conditionis requiſitæ, non eſt neceſſaria ſententia. Et de ſignificatione dictionis, Prorſus, & non eſt pœna quæ nihil de iure acquiſito minuit.
Et ſoluuntur argumenta, 9.

1 DE ſuſpenſione triennali, impoſita parocho aſſiſtenti clandeſtino, iam diximus hoc 3. lib diſp. 48. num. 2. eam non incurri ante iudicis ſententiam.

Inhabilitatem autem, quam clam contrahentes incurrunt, ad clam contrahendum, certum eſt nullam deſiderare ſententiam: quia non eſt propriè pœna, ſed defectu ſolennitatis inducitur: vt dixi hoc 3. lib. diſput. 1. num. 11. Similiter amiſſionem bonorum quam clam contrahentes, & teſtes ipſo facto incurrunt, iuxta *l. 49. Tauri*, manifeſtum eſt exigere ſententiam declaratoriam. Et docent *Ioan. Lup. l. 49. Tauri, n. 7. Menchaca de ſucceſſ. creat. l. 1. §. 10. num. 664. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. gl. 2. n. 4. Azebed. ead. l. 1. num. 41.*

2 De duplici autem pœna poteſt eſſe difficultas. Altera eſt, exhæredationis: altera verò illegitimitatis, de quibus ſeorſim agendum eſt. Circa exhæredationem ergo, videtur exigi iudicis ſententiam. 1. quia *l. 49. Tauri*, vbi eam pœnam ſtatuit, addit accuſationem eius criminis ſolis parentibus deferri, at vbi eſt accuſatio, debet eſſe iudicium, iudiciſque ſent. ergo. Et confirm. quia eundem eſſe accuſatorem, & iudicem, aduerſatur iuri naturæ: ſi ergo parentes ſunt accuſatores eius delicti, vt filia exhæredetur, non poſſunt eſſe iudices eam exhæredationem exequentes, ſed debet adeſſe alterius iudicis ſententia. 2. probat. quia ea eſt pœna, & ſanè grauiſſima, ergo exigit iudicis ſententiam, iuxta ritum axioma, pœna non debetur ante iudicis ſententiam: quod cum *D. Thom. 2. 2. q. 62. a. 3. ad 3.* amplectuntur omnes Theologi, & cum *gloſſ. c. Fraternitas, verb. Cum augmento 12. q. 2.* iuris vtriuſque profeſſores. Tandem, quia pater exhæredans filium, tenetur cauſam exhæredationis probare, vt habetur expreſſe *auth. Non licet, C. de liber. præter. iuncta gloſſa verb. Probetur. & l. 10. t. 7. p. 6.* ibi, *ha meneſter que quando el padre quiſiere que vala ſu teſtamento, e ouier ſaber desheredar ſu hijo, que mueſtre razon porque lo faze, pero no deue ſer creido à menos de la probar el miſmo, o aquellos que eſtableciere por herederos:* ergo debet eſſe iudex coram quo probetur, & conſequenter eius ſententia deſideratur.

3 I. Concluſio, filius vel filia clam contrahens non tenetur ab hæreditate parentum abſtinere, antequam hæreditate priuetur. Quia eſt pœna, & ſubinde nullus tenetur eam ſibi inferre. Sic *Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. fol. 1041. §. Illud vniuerſim.*

4 II. Concluſio, pater conſcius cauſæ ſufficientis exhæredandi, poteſt nulla præmiſſa iudicis ſent. exhæredare. Prob. ex *auth. Vt cùm, de appellatione cognoſ. §. Siue igitur, & l. fin. in fin. tit. 8. p. 6.* ibi, *dezimos que el ierro que el padre puſiere al hijo en el teſtamento, para desheredarlo, el heredero que eſtableciere, es tenido de lo probar.* Ex quibus locis conſtat non exigi iudicis ſententiam, vt pater exhæredet filium, ſiquidem ante eam poteſt pater id facere, ſufficitque, vt ipſo mortuo hæredes probent legitimam adfuiſſe cauſam. Deinde, quia quamuis hæc ſit pœna, non tamen exequutioni mandatur, donec cauſa coram iudice probetur, ſententiáque feratur: ergo vt ſolum pater vtatur iure ſuo, explicans ſuam exhæredandi voluntatem, eiúſque cauſam, cum ob id non efficaciter ſoluenda ſit pœna, donec iudicis ſententia accedat, ea non exigitur.

III. Concluſio, vt exhæredatio ſuum omnimodo conſequatur effectum, eſt neceſſaria iudicis ſent. Prob. quia quamuis pater exhæredet, at tenetur ipſe, vel hæredes cauſam probare: quòd ſi in probatione ſuccubuerit, carebit effectu exhæredatio, ergo vt illum omnimodo conſequatur, eſt opus ſententia iudicis, declarantis iuſtitiam cauſæ, & ſufficientiam probationis.

Ad argum. propoſita nu. 2. reſpondetur. Ad 1. non eſſe mentem legis exigi vt prius pater obiiciat crimen, deferátque in iudicium, vt exhæredet, ſed denegare cuilibet alij actionem obiiciendi cauſam exhæredandi. Ad confirm. dico parentem non eſſe vltimum iudicem, cuius iudicio lis terminanda eſt, quod tamen ipſe exhæredet inferens cauſam coram alio probandam, vt ſic lis terminetur, non eſſe contra ius naturale. Ad 2. & 3. reſpondetur concludere, exigere iudicis ſententiam, vt ſuam habeat perfectam, & omnimodam exequutionem: & idem concludit tertium argumentum, quod nos fatemur: non autem indigere iudicis ſententia, vt pater incipiat exhæredare, ex cauſa legitima probanda coram iudice, lite mota à filio contra patris exhæredationem. 6

Circa alteram pœnam, filios ex clandeſtino matrimonio inualido genitos, eſſe illegitimos, non obſtanti parentum ignorantia, circa impedimentum: videtur opus eſſe iudicis ſententia. Quia *c. fin. §. Si quis vero, de clandeſt. deſponſ.* vbi ea pœna ſtatuitur, ſic ait, *proles de tali matrimonio ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur:* quod verbum, *Cenſeatur*, cùm ſit futuri temporis, exigit iudicis ſententiam, nec ſententiam latam continet, ſed ferendam. Vt de verbis futuri, tradit *Tiraquell.* cum multis per eum relatis, *l. Si vnquam, verb. Reuertatur, nu. 39. C. de reuocand. donat.* 7

Dicendum tamen abſque dubio eſt, nullam exigi iudicis ſententiam. 1. quia quando priuatio imponitur, non vt delicti pœna, ſed ob defectum cōditionis requiſitæ ad gaudendum aliquo priuilegio, nulla deſideratur ſententia: verbi gratia, in *Trident. ſeſſ. 23. c. 6. de reform.* ſtatuitur, vt non gaudeat priuilegio fori, clericus minorum ordinum carens beneficio, ſi non geſtet habitum clericalem. Et *ibi, & c. vnic. de cleric. coniug. in 6.* vt clericus coniugatus non gaudeat priuilegiis clericalibus, niſi cum vnica & virgine contraxerit, & tamen clericus carens ibi requiſitis, non gaudebit priuilegiis abſque alia ſententia. Quia ea priuatio ponitur ob defectum conditionis, ad gaudendum requiſitæ. Sic ergo contingit in noſtro caſu, nam *c. fin.* imponens eam illegitimitatem, verè non continet pœnam, ſed explicat deficere conditionem requiſitam, vt filij nati ex matrimonio putatiuo, ſint legitimi: ideo enim erant legitimi, iuxta *c. Ex tenore, qui filij ſint legitimi*, quia aderat iuſta impedimenti ignorantia in parentibus, vnde ad eam legitimitatem, hæc iuſta ignorantia erat conditio requiſita: quam deficere in matrim. clandeſtino, explicat *d. c. fin.* ibi, *cum illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur* 2. Quia quando verbo futuri iungitur particula aliqua ſuapte natura importans latam ſententiam, non eſt opus ſententia ferenda, ſed continet ſententiam latam: vt docet *Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 75. C. de reuoc. donat.* huiuſmodi autem eſt dictio, *Prorſus*, appoſita in *d. c. fin.* ibi, *prorſus illegitima cenſeatur:* vt plurimis citatis docet *Tiraq. eo. verb. Reuertatur, n. 87.* Tandem, quia cum pœna non minuit aliquid de iure priſtino quæſito, vel incœpto acquiri, non eſt propriè pœna iudicis ſent. expectans. Vt tradunt *Ioan. Andr. c. fin. de elect. in 6. n. 5. verſ. In gloſſ. 2. & ibi Domin. n. 18. verſ. Nota incidenter iſtud dictum, Bald. l. Nemo martyres, ad fin. C. de ſacroſ. Eccleſ. Beroius c. 2. n. 27. fine, de conſtitut.* at in hoc caſu nil minuitur de iure acquiſito, vel cœpto acquiri.

Ad argum. propoſitum nu. 7. dic verbum futuri continere ſent. ferendam, quando non adiicitur aliqua particula, quæ latam importet, & quando non eſt defectus conditionis requiſitæ, at hic adiicitur particula, *Prorſus*, ſententiam latam importans, & deficit conditio requiſita ad legitimitatem.

DISPVTATIO LIV.

An ſolius iudicis Eccleſiaſtici ſit has pœnas inferre laicis clam contrahentibus, poſſitque inhibere iudicem ſecularem in hac cauſa procedentem?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans eſſe ſolius iudicis Eccleſiaſtici. & poſſe per illum inhiberi ſecularem, num. 1. Et alia, ſolum ſecularem poſſe punire laicos ſic contrahentes, n. 2.

Hæc cauſa eſt mixti fori, datúrque locus præuentioni, n. 3.

Quid, ſi non conſtet de matrimonij clandeſtinitate, ſed quæſtio ſit, an matrim. ſit clandeſtinum, vt filius cenſeatur legitimus ob bonam parentum fidem, an poſſit cognoſcere iudex ſecularis, nu. 4. Et explicatur ibi, c. Tuam, de ordine cognit. & quādo ſit quæſtio iuris, & quādo facti.

An pœnæ iuris ciuilis, & canonici ſeruandæ ſint in foro Eccleſiaſtico, & ſeculari, 5.

An iudex Eccleſiaſticus poſſit inhibere ſecularem, ne teſtes deponant coram eo, vel ne puniat clam contrahentes, 6.

An ſi Eccleſiaſticus non condignè puniuit laicum clam contrahentem, poſſit ſecularis iterum punire? & idem in criminibus aliis mixti fori, 7.

Quid, ſi ſecularis prius puniuit, ſed minus dignè, an poſſit Eccleſiaſticus iterum punire, 8.

1 QVidam aiunt, ſolius iudicis Eccleſiaſtici eſſe, has pœnas imponere. Prob. quia cauſæ matrimoniales ad ſolum iudicium Eccleſiaſticum pertinent, *c. Tuam, de ordine cognit.* ibi, *tuam non credimus latere prudentiam, cauſam natalium Reginæ Cypri, ad examen noſtrū (vtpote quæ ad forum Eccleſiaſticum pertinet,) eſſe delatam*: & in *Trident. ſeſſ. 24. can.* 12. De qua re conſulendus eſt *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 32.* Et confirm. quia punitioni clam contrahentium, neceſſario præmittenda eſt cognitio clandeſtinitatis matrimonij, vt conſtet num deliquerint: at hæc cognitio pertinet ad iudicem Eccleſiaſticum, cum matrimonij ſubſtantiam tangat: ergo & punire clam contrahētes. Sic tenet *Alexan. de Neuo cap. fin. §. Sanè, n. 5. de clandeſtin. deſponſat.* allegat pro ſe *gloſſam, c. 2. de pœniten. & remiſſ. verb. Reſeruantur,* vbi inter caſus Epiſcopo reſeruatos, numerat imponere pœnitentiam clam contrahentibus: quam ibi *Francus n.* 8. dicit ſingularem, licet eam explicet de foro pœnitentiali. Idem tenet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. initio, n. 21.* vbi dicit poſſe ſecularem iudicem per Eccleſiaſticum inhiberi, eo caſu quo de matrimonio adhuc non conſtat, vt liberius poſſint teſtes corā Eccleſiaſtico de matrimonij veritate deponere.

2 Alij verò docent, ſolum iudicem ſecularem poſſe punire laicos clam contrahentes. Quia ius canonicum non imponit pœnam contrahentibus, nec teſtibus. Sic *Caſtillo l. 49. Tauri, num. 8. verſ. Vltimo ergo teneo.*

3 I. Concluſio, hoc delictum eſt mixti fori, vnde iudex qui præuenerit, ſiue Eccleſiaſticus, ſiue ſecularis, puniet hoc delictum. Prob. quia hæc eſt quæſtio facti, & nō iuris, nec oportet cognoſcere ad hoc puniēdum, de valore matrimonij. Sic docēt *Minch. de ſucceſſionū creat. l. 3. §. 26. n. 69. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 1. n. 42. & 46. Gutier. 2. pract. q. 2. nu. 1.*

4 Hoc tamen intelligit *Azebedo eo. n. 46.* quando conſtaret de matrimonij clandeſtinitate, ſi enim de hac non conſtaret, definiendum eſſet prius per iudicem Eccleſiaſticum, an eſſet clandeſtinum, vt poſſet iudex ſecularis contra laicos procedere. Pro qua ſententia facit *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 8. §. fin. n. 3.* vbi magis propendet in eam ſententiam, vt iudex ſecularis non poſſit cognoſcere de cauſa matrimoniali, etiam quando eſt quæſtio de facto; quam etiam tenet latè defendens *Bolognetus l. 2. nu. 42. & 43. & ſequentibus ff. de iuriſdict. omn. iudi.* At verius eſt, poſſe ſecularem iudicem cognoſcere, an matrimonium ſit clandeſtinum. Quia eſt quæſtio de facto, & non de iure: vt tenent multi, quos refert *Couar. eod. §. fin. n. 3.* & optimè *Barboſa* aliis relatis, *l. Titia, 35. n. 36. ff. ſolut. matrim.* vbi dicit non obſtare *c. Tuam, de ordine cognit.* loquitur enim de Regina Cypri, quam non eſt veriſimile notam eſſe ex perſonis, de quibus dubitaretur, an matrimonium de facto contraxiſſent, ſed an fuiſſet legitimum: & ſic vertebatur quæſtio iuris, pertinebatque ad iudicem Eccleſiaſticum: at ſi eſſet quæſtio, an matrim. eſſet contractum de facto, iudex ſecularis eſſet competens: ſimiliter ſi in ſpecie illius *c. Tuam,* eſſet quæſtio, an matrimonium eſſet contractum in facie Eccleſiæ, vel clam, vt ſic conſtet an filius ſit legitimus ob bonam parentum fidem, iuxta *c. Ex tenore, qui filij ſint legit.* ſecularis iudex poteſt cognoſcere: quia pertinet ad factum, & facta pronunciatione ſuper facto, proles cenſetur legitima, vel illegitima. Hæc *Barboſa ibi.*

5 Hinc fit, ius canonicum, & ciuile, in punitione clandeſtini matrimonij, veluti vnum ius reputari, vt alterius iuris deciſiones, & pœnæ, in vtroque foro ſeruandæ ſint: Eccleſiaſtico, ſcilicet, & ſeculari, vbi non reperiuntur contrariæ: ius enim ciuile procedit adiuuando canonicum. Sic *Minchaca d. §. 26. n. 70.*

6 II. Concluſio, iudex Eccleſiaſticus poteſt inhibere ſecularem, vt tantum deponant teſtes coram eo de valore matrimonij: vt dixit *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. nu. 21.* non vero reſpectu punitionis: cum ſit mixti fori, & ita locus detur præuentioni. Prob. prior pars, quia cùm ad iudicem Eccleſiaſticum ſpectet de matrimonij valore tractare, poteſt conſequenter iudicem ſecularem compellere, vt permittat teſtes coram ſe de hoc deponere. Sic *Gutier. 2. pract. q. 2. num. 1.* vbi hoc reſtringit, ante Tridentinum habuiſſe verum, dum matrimonia clandeſtina, valida erant: cum tamen modo irrita ſint, iam (inquit) non eſt opus teſtes deponere coram Eccleſiaſtico iudice, de matrimonij valore. Sed immerito ſic reſtringit: nam etiam modo poteſt eſſe neceſſaria teſtium depoſitio coram Eccleſiaſtico iudice: vt ſi aliquis intenderet matrimonium celebratum coram parocho, & teſtibus, omiſſis denunciationibus: (quod clandeſtinum eſt, vt diximus hoc 3. lib. diſp. 1. n. 7.) eſſe inualidum: quia contrahentes non præbuerunt ſigna externa conſenſus, aut quia interceſſit metus, vel quia parochus non attendit, vel allegaret teſtes abſque parocho interfuiſſe.

7 III. Concluſio, ſi iudex Eccleſiaſticus non condignè puniat clam contrahentes, poſſet eos iudex ſecularis iterum punire, non ſecus ac ſi puniti non eſſent: ita tamen, vt hæc 2. punitio temperetur, ac condigna ſit, habita ratione pœnæ ab Eccleſiaſtico impoſitæ. Probatur ex *c. 2. de maledicis,* ibi, *per temporalem præterea poteſtatem:* & per *c. Felicis, ad finē, de pœnis, verſ. Per hoc,* ibi, *per hoc quoque ſecularibus poteſtatibus non adimimus facultatem vtendi legibus contra tales.* Sic *Minchaca de ſucceſſionum creat. l. 3. §. 26. nu. 69. Gut. lib. 2. practic. q. 2. num. 1.* & in genere non condignè punitum ab Eccleſiaſtico, poſſe per ſecularem puniri, ſi eſt laicus, & crimen eſt mixti fori, docent *Abb. c. 1. de offic. ordin. fine, Felinus c. Quod olim, de Iudæis, fine, Couarr.* multos alios referens, *c. Raynutius, initio, n. 19. de teſt. Maranta pract. 4. p. t. An ſit iudicium ciuile, vel criminale, n. 27.* vbi eius additionator multa allegat. Et conſulendus eſt *ibi Maranta, nu. 19. & p. 6. tit. Et peruenitur aliquando per viam inquiſitionis, num. 92. 100. & ſeq.* vbi diſputat quid dicendum ſit de eodem iudice, quando prius inſufficienter punierat. Idem tenet *Ant. Gom. l. 3. var. c. 1. n. 40. Iul. Clarus l. 5. receptarum, pract. crimin. §. fin. q. 57. verſ. penult.* dicens eſſe communem ſententiam, *Ant. Cucus l. 2. inſtitut. maio. tit. 6. num. 99. Anaſt. Germonius de ſacrorum immunitate, l. 3. c. 12. n. 84. & 86.*

8 Adde cum *Ant. Gom. & Iul. Claro ibidem, & Ant. Cuco n. 98.* ex mente omnium colligi, mixti fori criminis reum, prius per ſecularem iudicem punitum, non poſſe amplius per Eccleſiaſticum puniri. Quia inflicta pœna per ſecularem, cenſetur ſemper competens, & grauior ex iuriſdictionis qualitate. Quod bene intelligit *Iulius Clarus* dummodo pœna corporalis, vel pecuniaria per ſecularem impoſita, non eſſet leuior imponenda per Eccleſiaſticum. Pœna (inquam) corporalis, vel pecuniaria: quamuis enim excommunicationis pœna quam paſſim imponunt Eccleſiaſtici, ſit omni corporali grauior, at in hac re non eſt inter graues pœnas computanda, cum potius medicinalis ſit, quàm afflictiua, *c. 1. de ſent. excommun. in 6.*

LIBER

LIBER QVARTVS DE CONSENSV COACTO.

Diuiſio totius libri.

Egimus duobus libris ſuperioribus, de conſenſu matrimonij in genere, & de clandeſtino. Iam hoc quarto libro, de *conſenſu metu extorto, diſputandum eſt. Cuius diſputatio vtiliſsima eſt, eo quod metus in omnibus contractibus, in votis, religioniſq; profeſsione poteſt interuenire.* 1. *igitur agemus de metu in genere, quando leuis ſit, quandóve in virum conſtantem cadat. Deinceps, quando irritet cæteros contractus, tam in foro externo, quàm conſcientiæ, ita vt metu extorta reſtitutioni obnoxia ſint. Tandem, quando irritet ipſum matrimonium.*

DISPVTATIO I

Quid, & quotuplex ſit metus, quáſque conditiones petat, vt cadens in virum conſtantem ſit.

SVMMARIVM.

Violentum, & coactum omnino, quid ſit? num. 1. *Et an actus voluntatis poſſit eſſe coactus,* 2.

Quæ metu fiunt ſunt voluntaria, inuoluntariáque conditionaliter, nu. 3. *Et an potius voluntariis accedant? refertur opinio negans, n.* 4.

Potius voluntariis accedunt, & ſecundum quid ſunt inuoluntaria, n. 5. *& explicatur c. Maiores, §. Item quæritur, de baptiſmo. Et quando metus excuſet à culpa, n.* 6.

Traditur, & explicatur definitio metus, nu. 7. *Et diuiditur in quintuplicem, n.* 8.

Diuiditur timor in cadentem in virum conſtantem, & inconſtantem: & explicantur nomina quibus hi timores appellari ſolent: & cur ille dicatur timor cadens in virum conſtantiſſimum, à Iuriſconſulto, 9.

Quot conditiones petat metus cadens in virum conſtantem? & an oporteat vt malum quod timetur, graue ſit? 10.

An hæc grauitas mali conſideretur ſecundum ſe, vel comparatiuè ad minus malum? refertur opinio dicens ſatis eſſe qualecumque malum leue ſit, reſpectu leuioris mali, 11.

Verior opinio, requiri vt malum ſit in ſe graue, 12.

Timor viri conſtantis poteſt accipi generaliſſime, vt diſtinguitur contra metum, quo aliquis ductus, imprudenter & inconſtanter agit, aut propriè, vt iura eum conſiderant, 13.

Refutatur opinio dicens, ſi timidus leue malum valde timeat, eſſe metum viri conſtantis, 14.

Exigitur ad metum viri conſtantis, vt timens rationabiliter credat malum ſibi imminere, 15.

Non requiritur vera mali illatio, ſed probabilis timor proximæ illationis, n. 16. *& ibi, explicatur l. Metum autem præſentem, ff. de eo quod metus cauſa.*

Iuſta & probabilis ſuſpicio metus, habetur pro metu, 17.

Timor violentiæ inferendæ, vitiat electionem, 18.

An oporteat, vt minans potens ſit exequi malum comminatum, 19.

An exigatur, vt ſolitus ſit exequi: & in eodem genere mali quod comminatur, n. 20. *&* 21.

Quid, ſi tantum ſemel minas ſit exequutus, nu. 22. *& ibi, vnicus actus non probat conſuetudinem: & remiſſiuè, quid in dubio an ſolitus ſit exequi, & ibidem, quid ſi in alio officio iudex, vel vir in priori matrimonio minus exequutus eſt?*

Quod ſi timens facile occurrere poſſet malo, quod timet, 23.

1 SVPPONENDVM eſt 1. duplicem eſſe vim: quandam abſolutam, quandam verò conditionalem. Vis abſoluta eſt, quæ violẽtum ſimpliciter, & omnino coactum, ac contrarium voluntati efficit. Quod ſic definitur ab *Ariſt.* 3. *Ethic. c.* 2 *Violentũ eſt, quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim,* id eſt, non cõcurrente, quo modo violentus eſſet motus Chriſtiani, quo raperetur, vique traheretur ad Idoli templum, eiuſque manus vi corriperetur ad thuribulo adolendum Idolis, omnino repugnanti voluntate: quod idem aliis verbis docuit *Iuriſconſultus, l.* 2. *ff. de eo quod met. cauſa* ibi, *vis eſt maioris rei impetus, qui repelli nõ poteſt.* Vnde fit, vt cũ omnino deficiat voluntarium, excuſet à culpa.

2 2. Supponendum eſt, an conſenſus aliquis voluntatis poſſit eſſe coactus? de qua re latè tractatur per *D. Thom. & DD.* 1. 2. *q.* 6. *a.* 4. *&* 4. *d.* 29. *q.* 1. *a.* 1. vbi vniuerſi cum D. Th. concludunt nullum conſenſum voluntatis, id eſt, actum illicitum à volũtate, poſſe eſſe coactum ſimpliciter. Quod idem docuit *Ariſt.* 3. *Ethic. c.* 1. *& D. Greg. Nyſſ. l.* 5. *Philoſoph. c.* 1. quod ſic explicat *D. Thom. d. a.* 4. duplex eſt voluntatis actus, quidam ab ipſa imperatus, & per alias potentias exercitus: vt ambulare, mouere membra: & quoad hos actus poteſt omnino, & ſimpliciter voluntas cogi, poſſunt enim externa corporis membra vi arripi, ne voluntatis imperio obſequantur. Alius eſt actus à voluntate elicitus, propriúſque ipſius: vt velle, aut nolle: & hic actus nullo modo poteſt eſſe coactus ſimpliciter. Et ratio eſt aperta, quia violentum ſimpliciter (vt dixi) eſt quod fit ab extrinſeco, paſſo non conferente vim: at quandocumque voluntas conſentit, vel diſſentit, iam confert vim, cùm alliciat illum actum conſenſus, aut diſſenſus: ergo nullus eius actus eſt violentus ſimpliciter. Et confirm. quia omnino repugnat aliquam volitionem eſſe in me, & meam voluntatem non eſſe principium eius eliciuum: volitio enim eſt actus vitalis, qui non niſi à principio vitali intrinſeco dimanare poteſt: ergo repugnat, vt voluntas illi volitioni non conferat vim, & conſequenter repugnat eſſe omnino & ſimpliciter violentam.

Hinc manifeſtè infertur, quæ metu quantumcumque graui fiunt, eſſe ſimpliciter & abſolutè voluntaria, & libera: ita metum non inferre vim præciſam, ſed conditionalem, quia, ſcilicet, ſecluſo metu voluntas nollet. Ita dixit *Iuriſconſultus l. Si mulier* 21. §. *Si metu coactus, el* 2. *ff. de eo quod met. cauſ.* ibi, *quia quamuis ſibi liberum eſſet, noluiſſet, tamen coactus volui.* Et *l. Cùm proponas, C. de hæred. inſt.* ibi, *potuit enim quamuis iubente domino nolle adire.* Item probatur ex *l. Si priuatus, ff. qui, & à quib. & c. Merito,* 15. *q.* 1. Quod idem agnouit *Ariſt.* 3. *Ethic. c.* 1. *D. Th. & cũ eo reliqui* 1. 2. *q.* 6. *a.* 6. *&* 4. *d.* 29. *q.* 1. *a.* 1. Prob. 1. quia metus non alia ratione poteſt adimere libertatem, niſi propter coactionem, ſed non habet coactionem ſimpliciter, cũ voluntas concurrat: ergo non adimit libertatem ſimpliciter. 2. Quia ad libertatẽ ſimpliciter, ſatis eſt vt poſſit aliquis elicere, & non elicere actũ, ſed metu coactus poteſt abſolutè nolle, ergo liberè vult. 3

Meritò tamen dubitari poteſt, cum metu extorta, mixta ſint ex voluntario & inuoluntario, an magis accedant ſpontaneis, ac proinde ſimpliciter & abſolutè voluntaria & libera appellanda ſint, & ſecundum quid inuoluntaria? vel propriè & abſolutè inuoluntaria, & ſecundum quid voluntaria? Nam *Decius reg. Velle,* 4. *ff. de reg. iur. num.* 3. *&* 4. tuetur metu geſta, eſſe propriè & verè inuolũtaria, & tantum ſecundum quid voluntaria. Quod prob. 1. quia *l. Si mulier, §. Si metu coactus, el* 2. *ff. de eo quod metus cauſa,* non dixit *Iuriſconſultus* abſolutè, volui, ſed coactus volui. Et preſſiùs vrget *c. Maiores, §. Item quæritur, de baptiſmo, verſ. Propter quod,* ibi, *Is qui terroribus atque ſuppliciis violẽter attrahitur ad baptiſmum, tanquam conditionaliter volens, licet abſolute non velit, cogendus eſt ad obſeruantiam fidei Chriſtianæ.* Si ergo conditionaliter eſt voluntarium, & abſolutè inuoluntarium, quod

quod metu extorquetur, erit ſecundum quid tantum voluntarium: quod enim ſub conditione eſt tale, eſt ſecundum quid tale. 2.Probatur ex *Ariſt.3.Ethic.c.*1.vbi abſolutè dicit,eſſe inuita quæ metu fiunt.

5 Cæterum dicendum eſt magis accedere conſentaneis, dicique ſimpliciter voluntaria, & libera, & ſecundum quid inuoluntaria, quæ metu extorquentur, quia ceſſante metu non eligerentur. Vt egregiè docet *D.Thom.2.2.q.6.art.*6.quem alij ibi ſequuntur,*Duran.4.d.29.q.2.ad 2.& Nauar.ſum.Lat.præludio 6.n.4.Couar.4.decret.p.1.c.4.§.1.n.*12. Et ratio D. Thomæ eſt, quia vnumquodque ſimpliciter,& abſolutè dicitur ſecundū hoc quod eſt in actu, & in rerum natura;at ſecundum id quod eſt in apprehenſione, non dicitur ſimpliciter tale, ſed ſecundum quid, ſed metu extorta volitio, ſecundum id quod eſt in actu, & in ſingulari, attentis particularibus circumſtantiis eſt elicita à voluntate & electa, prout eſt impedimentum maioris mali, quod timebatur: eſt autem inuoluntaria, vt eſt in apprehenſione, in quantum apprehenſa extra hunc caſum, & excluſis his ſingularibus circumſtantiis, non eligeretur: ergo ſimpliciter eſt voluntaria. Nec obſtant adducta in contrarium: quia *Iuriſconſultus* tantum voluit non eſſe omnino voluntarium, metu geſtum, ſed mixtum. Ad *c. Maiores*, dico tantum velle, eſſe conditionaliter voluntarium, & abſolutè inuoluntarium quoad apprehenſionem, non tamen quoad actionem ipſam: vt explicui. Quare rectè dixit *D.Thom.d.art.6.in ſolut.ad* 3. quod metu geritur, eſſe abſolutè voluntarium: quia vt actu geritur,eſt voluntarium:& eſſe inuolūtarium ſub conditione, id eſt, vt eſt in apprehenſione: voluntas enim nollet, ſi talis metus non immineret. Eodem modo reſpond.ad Ariſtot.teſtimonium,intellexit enim eſſe inuita,*& inuoluntaria in* apprehenſione.

Hinc fit, metum quantumcumque grauem, non excuſare à culpa, *in iis* quæ intrinſecè mala ſunt, veniali quidem, ſi aliàs ſecluſo metu eſſet veniale; & mortali, ſi ſecluſo metu eſſet peccatum mortale. Quia geſta metu, ſunt ſimpliciter voluntaria: & tenemur potius mortem ſubire, quàm aliquam culpam, etiam venialem admittere. Teſte D. Auguſtino, cuius dictum refertur *c. Primum, & cap.Ne quis 22. q.2.& D.Th.2.2.q.110.a.3.ad* 4.

3 His ſuppoſitis, ad definitionem metus deſcendendum eſt,ſic enim definitur ab *Vlpiano Iuriſc.l.1.ff.de eo quod met. cau.* eſt inſtantis periculi, vel futuri cauſa, mentis trepidatio. Dicitur mentis trepidatio. Quia ortum habet metus ex forti imaginatione periculi futuri, prope iam imminentis: dicitur, inſtantis, quia valde remota pericula non timentur, nec mentem perturbant, teſte *D.Auguſtino ſerm.1.poſt octauam Paſchatis, Dominica* 2. Vnde fit, vt cum omnes certo certius norimus nos morituros, mortem tanquam valde diſtantem, minime timeamus. Dicit, inſtantis, vel futuri, quia nondum periculum euenit. Quæ clarius conſtabunt ex conditionibus ad iuſtum metum requiſitis, quas n.10.& ſeqq. explicabimus.

8 Metus autem in communi ſic diuiditur à *Zaſio,inſtitut. de act.§.Quadruplici,n.10.& Burſato conſ.72.n.11. vol.1.* vbi alios refert. Alius eſt metus concuſſiuus, qualis eſt is qui per minas infertur. Alius eſt,impreſſiuus, qui dicitur metus facti,vt,cum actu interueniunt verbera,vel carcer. III. eſt, ſuſpicionis, non temerariæ, ſed violentæ, ſeu compulſiuus potentiæ: qui ita appellatur, quia metum incutiens eſt vir potens in republica. IV. eſt, metus tacitus, & reuerentialis,vt filij erga patrem, vxoris erga virum. V. appellatur metus perfidiæ, quando,ſcilicet, perfidiæ timore aliquid datur, vt ſi morbo laborans prodige largiatur Medico,timens ne perfide medeatur: vel clientulus cauſidico, eodem timore.

Sed propriùs ad noſtrum inſtitutum accedendo, duplex eſt metus: quidam cadens in virum conſtantem, quidam vero in inconſtantem: ſic appellantur hi metus,*cap. Conſultationi,c.Veniens,el 2.de ſponſal.c.Cum dilectus,de his quæ vi.* Dum autem *Iuriſconſultus,l.Metu,la 2.ff.de eo quod metus cauſa*, appellat cadentem in virum conſtantiſſimum,accipitur ſuperlatiuum pro poſitiuo: & ita ſenſus eſt, in virum conſtantem: vt bene tradunt *Dec.cap.fin.de appellat.n.2.& c. Cauſam matrimonij,n.4.de offic.deleg. Menoch. de arbitrariis,l.2.centur.2.caſu 135.nu.3.Flaminius de reſignat.benefic.l.13.q.1.n.54.& ſeq.* ſicut *idem Iuriſconſultus l.Metum,la 1.ff. eod. tit.* dixit metum eſſe maioris mali timorem, id eſt, magni: vt explicat *ibi gloſſ.in principio.* Quæ expoſitio magis arridet,quam intellectus *Abbatis,c.Cum dilectus,n.3.de his quæ vi,* vbi quaſi corrigens Iuriſconſulti ſententiam,ait, quamuis Iuriſconſultus cenſuerit requiri, vt metus cadat in virum conſtantiſſimum, communis tamen teneri ſufficere,vt cadat in virum conſtātem. Appellatur etiam prior timor, iuſtus,*c.fin.de appellatio.* & conſequenter poſterior, iniuſtus. Item prior appellatur probabilis, poſterior improbabilis. Sic appellat *Goffredus ſumma. tit.de his quæ vi, n.2.Angel.verb.Metus,n.1.*vbi *Sylu.q.*1.Solent etiam appellari metus grauis,& leuis,ſiue vanus. Et ita *Iuriſconſ.l. Metum,la 2.ff.de eo quod met.cau.*dixit, metum autem non vani hominis. Et ratio horum omnium nominum eſt, quia prior timor non repugnat conſtantiæ, & fortitudini, ſed iuſte,& probabiliter eo terretur vir conſtans. Poſterior autem, conſtantiæ, & fortitudini repugnat,& inconſtantis, vani,leuiſque hominis eſt illo terreri.

5.Deſiderantur conditiones, vt metus cadat in virum 10
conſtantem. I. eſt, vt malum quod timetur, graue ſit, *l. Metum,la 1.de eo quod met.cauſa,*ibi, *metum accipiendū Labeo dicit,non quemlibet timorem,ſed maioris mali.* Vbi *gloſſ.ſtatim in principio,*explicat, id eſt, magni mali. Nam inconſtantis & leuis eſt rem modicam timere.

Dubium autem eſt circa hanc conditionem an magni- 11
tudo hæc mali attendatur ſimpliciter ex qualitate ipſius mali in ſe conſiderati, ita vt ſufficiat in ſe eſſe magnum malum, an potius comparatiue ad minus malum. Nam *Sylu.verb.Metus,q.1.& Veracruz 1.p.ſpec. a.8. concl.3. Carbon de reſtit. quæſt.46.fundamento* 3. dicunt cōſiderari per comparationem ad minus malum:ac proinde quicumque eligit minus malum, qualecumque illud ſit, vt vitet maius, vere moueri timore cadente in virum conſtantem. Probatur ex *l.Metum,la 1. ff. de eo quod metus cauſa,* ibi, *metum accipiendum Labeo dicit, non quemlibet timorem,ſed maioris mali.* Ergo quilibet maioris mali timor cadit in virum conſtantem. 2. quia viri fortis ac conſtantis eſt inter duo impendentia mala minus eligere. Et confirmatur, quia hic timore operatur, & non cadente in virum inconſtantem,cum conſtanter & prudenter agat: ergo cadente in virum conſtantem.

Sed dicendum eſt, non ſatis eſſe, vt dicatur metus ca- 12
dens in virum conſtantem, vt vir illud malum conſtanter caueat,ſed debere eſſe timorem grauis mali in ſe conſiderati. Quod egregie docuit *Sotus 4.diſt.29.q.1.art.2.verſ. Secundo per accidens.* Et ratio aperta eſt, quia iura concedunt reſciſſionem contractus; ob timorem cadentem in virum conſtantem: quia is timor libertatem conſenſus impedit,*c.Cum locum,de ſponſ.*ſed quando malum quod timetur, in ſeipſo leue eſt, quamuis grauiori malo anteponatur,non impedit in viro forti libertatem conſenſus: ergo is timor non cadit in virum conſtantem.

Vt ſoluamus autem argumenta contraria, magiſque 13
hoc enodetur,conſiderandum eſt, ſicut logici dupliciter vſurpant ſubſtantiam,vno modo, generaliſſimè,vt diſtinguitur contra accidens, & ita partes integrantes, ac differentias appellant ſubſtantiam: eo quod accidens non ſint. 2.modo,proprie, vt eſt quoddam genus, & ita ſolæ completæ ſubſtantiæ appellantur ſubſtantia. Eodem modo,timorem cadentem in virum conſtantem poſſe dupliciter capi, 1. generaliſſime, vt diſtinguitur contra metum quo aliquis ductus, inconſtanter & imprudenter agit. Et in hac generalitate omnis timor cuiuſcumque maioris mali, quamuis in ſe leuiſſimum ſit reſpectu minoris, dicitur cadens in virum conſtantem. Quia eligens illud minus malum, prudenter, & conſtanter agit. Secundo

modo accipitur proprie, prout eum conſiderant iura ad reſciſſionem contractuum, & vt impedit libertatem ad illos: & hoc modo non dicitur cadens in virum conſtantem, niſi quando timor eſt grauis mali. Ex his clara eſt ſolutio ad argumenta contraria propoſita n. 11. Ad 1. conſtat ex dictis, nam accipitur maioris, pro magni. Ad 2. dico eſſe cadentem in virum conſtantem, ad hunc ſenſum, vt conſtanter agat, illud maius malum euitans, non tamen proprie, vt iura conſiderant. Ad confirm. reſpondetur eodem modo.

14 Hinc infertur, minus bene *Veracruz 1. p. ſpec. a. 8. concl. 4.* aſſerere, maius, vel minus malum non eſſe conſiderandum ex natura rei: quia alias (inquit) timor in omnibus eſſet æqualis: cuius contrarium dicemus diſp. 3. nu. 2. vbi minorem in fœmina, & puſillanimi, exigi probabimus. Et addit, licet res ſit leuis, ſi timidus magis malum eſſe ſibi exiſtimet, quam matrim. inire, eſſe timorem cadentem in virum conſtantem, irritaréque matrimonium. Sed meritò eum reprehendit *Palacios 4. diſt. 29. diſp. 1. fol. 660. col. 2. verſ. Ad hæc.* Quia tunc illa coactio non procedit ex natura timoris, ſed ex imaginationis corruptione: ergo non eſt dicenda coactio viri conſtantis. 2. probatur ex *l. Metum, la 2. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *metum autem non vani hominis, ſed qui merito, & in hominem conſtantiſſimum cadat, ad hoc edictum pertinere dicimus.* Sed huiuſmodi metus eſt vani & meticuloſi hominis, nec merito cadit in virum conſtantem: ergo. Nec obſtat argumentum oppoſitum, vere enim exigitur graue eſſe in ſe malum, quod timetur, quamuis iſta grauitas reſpectiue conſideranda ſit, reſpectu perſonæ patientis metum. Semper tamen neceſſarium eſt, vt malum ipſum ſit graue, ita vt merito, & non ex vana æſtimatione perſonæ timeatur.

15 II. Conditio ad metum cadentem in virum conſtantem eſt, vt æſtimatione mali quod timetur, ſit fortis, id eſt, vt timens non vane leuiterque credat malum illud ſibi imminere, ſed probabiliter, & rationabiliter. Vt colligitur expreſſe ex *l. Metum, la 2. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *metum autem nõ vani hominis, ſed qui merito, &c.* & *l. Nec timorẽ, §. Proinde, el 1. ff. de eo quod metus cau.* ibi, *ſi quis meticuloſus rem vllam fruſtra metuerit, per hoc edictũ non reſtituitur.* Et ratio eſt, quia hoc diſtat inter conſtantem, & inconſtantem: quod ille non niſi ex forti & probabili æſtimatione mouetur: hic autem ex leui. Vnde *Prouerb. 28.* dicitur, *fugit impius nemine perſequente,* & *Eccleſ. 19. qui cito credit, leuis eſt corde.* Atque ita docent *D. Thom. 4. d. 29. qu. vn. a. 2. corp. Scotus ibi, q. vn. §. De primo contractio eſt, Duran. ibi, q. 2. n. 4. Ricar. ibi, a. 1. q. 1. D. Bonau. q. 1. n. 5. Gabr. 3. d. 39. qu. 1. a. 1. ad fin. verſ. Iuramentum incautum, Sotus 4. d. 29. qu. 1. a. 2. verſ. Alterum vero, Palacios 4. d. 29. diſp. 1. verſ. Diſtinguunt porro, f. 655. Barth. à Ledeſ. dub. 23. de matrim. init.* Et ex iuriſperitis *Turrecr. 31. q. 2. in ſum. n. 6. Syln. verb. Metus, q. 1. Tabien. verb. impedimẽtum, imped. 9. q. 1. n. 2. Burſat. cõſ. 72. n. 30. vol. 1. Alphanus collectar. iuris, coll. 877.* Hinc *Ariſt. 3. Ethic. c. 9.* dicit fortem eſſe impauidum: quia non timet leuiter, ſed vbi recta ratio timendum dictat.

16 Hinc infertur 1. non requiri realem & veram pœnarum illationem: quia ſic non timor, ſed damnum dicitur: ſed ſat eſſe timorem probabilem proximæ illationis, *l. Nec timorem 7. ff. de eo quod met. cauſa,* ibi, *quoniam ſi proditus eſſet, ea pati potuiſſet, quæ dicimus,* & *l. 3. cum duabus ſequ. ff. de donatio. cau. mor.* ibi, *mortis cauſa donare licet, non tantum infirmæ valetudinis cauſa ſed periculi, & propinquæ mortis, vt ab hoſte, &c. aut per inſidioſa loca iturus, hæc enim omnia inſtans periculum demonſtrant.* Et *l. 15. tit. 2. p. 4.* ibi, *o le quiſieſen dar algunas penas.* Et docent *Gloſſa c. Bonæ, el 1. verb. Metuebant, de electione, Bart. l. Metum autem, in principio, numero 1. ff. de eo quod metus cauſa, Sylueſt. verb. Metus, q. 1. Gregor. Lopez ea l. 15. verb. O le quiſieſen, Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maior. t. 12. num. 157.* Hinc infertur intellectus ad *l. Metum autem præſentem, 9. ff. de eo quod metus cau.* ibi, *metum autem præſentem accipere debemus, non ſuſpicionẽ inferendi, ſed ſi illatus eſt timor ab aliquo.* Vbi clare videtur probari non ſatis eſſe metus ſuſpicionem, ſed metum debere eſſe præſentem. Per quem textum *gloſſa l. 1. ff. eodem titul. verb. Vel futuri,* notauit, quamuis malum futurum ſit obiectum metus, at neceſſario metum debere eſſe præſentem, & tunc inſtare. Quod idem docuit *gloſſa c. Ad audientiam, verb. Cauſa, de his quæ vi, & ibi Anton. n. 14. Hoſtienſ. c. 2. eod. titul. ſuper verb. Quæ metu:* immo *gloſſ. eodẽ verb. Cauſa, & Anton. eod. n. 15.* clare docent non ſat eſſe ſuſpicionem metus. Et clarius *Bart. d. l. Metum autem, initio n. 1.* ait non ſatis eſſe metum, niſi ab aliquo inferatur. Et *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 2. verſ. Alterum vero,* quem ſequitur *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 23. init.* ait requiri, vt malum ſit præſentaneum, & iam illatum. Vnde infert vterque, ſollicitantem puellam, ſtrepitúſque audiri timore percitum eam ducentem valide ducere: quia nondum illatus eſt, nec præſens metus: & ſimile eſſe, ait *Sotus*, ſi timeret poſtea à parentibus metum inferendum. Sed textus, & Doctores intelligi debent, dum petunt metum præſentem: quia ſi de præſenti aliquis non timeat, nec malum futurum, mentis trepidationis cauſa ſit, non dicitur re vera metus. Cum deficiat metus eſſentia, quæ eſt mentis trepidatio. Et in quantum aſſerunt ſuſpicionem metus non haberi pro metu, intelligunt quando eſt vana & fruſtranea ſuſpicio. Vt conſtat ex *l. Nec timorem 7. verſ. Proinde, el 1. ff. de eo quod met. cau.* ibi, *proinde ſi quis meticuloſus rem fruſtra metuerit, &c.* Et dum petunt, ab aliquo eſſe inferendum metum, intelligunt, vel actu inferente malum, vel ſi probabiliter, & non vane timeri poſſit de illatione proxima. Quod egregie docuit *Bart. l. Metum, la 2. ff. de eo quod metus cau. initio, num. 1.* dum ait, metum non accipi ſimpliciter, prout eſt vere de præſenti, ſed quando res ad hoc veriſimiliter tendit. Vnde notabiliter dicit *Burſatus conſ. 72. numer. 30. volum. 1. cum Alphano collectariis iuris, collectario 877.* non ſatis eſſe, ſi quis ad cimbali ſonum timeat. Quod autem addit *Sotus*, ſi timeret poſtea metum grauem à parentibus inferendum, non ſufficere: intelligendum eſt quando valde remotum eſt illud malum quod timetur: ſic enim explicat *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 4. nu. 1.* definitionem metus, in qua petitur, vt inſtans ſit periculum. Nam quæ valde remota ſunt, (inquit) non timentur. Immo crediderim, quamuis regulariter ad metum iuſtum exigatur malum quod timetur, eſſe iam iam impendens: quia multis viis occurri poteſt periculis futuris, longe diſtantibus: verum ſi certum eſſet illi malo graui multo poſt tempore probabiliter euenturo, non poſſe ſubueniri niſi præſentem contractum ineundo, iudicandum eſſe metum grauem.

2. Infertur, iuſtam, & probabilem metus ſuſpicionem 17
haberi pro metu, & ſic ſatis eſſe ad reſcindendum actum. Per *l. Nouiſſimè, ff. quod falſo tutore,* ibi, *quid enim ſi metu compulſus, aut metuens compelleretur?* Sic *Bart. l. 2. lectur. 2. nu. vn. verſ. Debetis ſcire, C. quod met. cau. Bald. l. Interpoſitas, ad fin. C. de tranſact. Alex. cõſ. 99. n. 6. vol. 3. Pariſius cõſ. 60. n. 15. volu. 4. Romanus l. ſi ob turpem, n. 10. C. de condict. ob turpem cauſ. Hoſtienſ. c. Cum dilectus, de his quæ vi, ſuper verb. Nec metum mortis, & ibi Anchar. num. 7. fi. Rebuf. to. 2. conſtit. Gallic. t. de reſciſſione cõtractuum, a. vn. gloſ. 22. n. 6. Alex. Tartagnus inter cõſilia matrim. Zileti, cõſ. 21. num. 5. Sylueſt. verb. Metus, quæſt. 1. Villalobos in comm. opin. lit. M. verb. Metus, nu. 70. Anto. Gabr. tom. 2. commun. in mea edit. l. 11. verb. Metus, f. 107. col. 1. Burgos de Paz conſ. 25. n. 73. Padilla l. Cum proponas, la 1. nu. 3. C. de trãſact. Deciſio Pedemont. 170. num. 3. Ioan. Garçia de nobil. gloſſ. 17. n. 14. Maſcard. de probat. concl. 1055. n. 26.*

3. Infertur, timorem inferendæ violentiæ, licet illata 18
non ſit, vitiare electionem. Sic *gloſſ. cap. Bonæ, el 1. verb. Metuebant, de electione,* quam omnes ibi ſequuntur, *Alex. conſ. 98. vol. 3. n. 5. Rebuff. alleg. n. præced. Gutier. conſ. 16. n. 11.*

III. Conditio ad metum grauem requiſita, eſt, vt me- 19
tum incutiens, potens ſit minas exequutioni mandare: non enim eſt viri conſtantis, ac fortis quibuſcumque terreri minis vt viri inermis, vel ſi minans ſit ſenex, vel debilis, & alter iuuenis, ac fortis, *l. Famoſi, ff. ad legem Iul. maieſt.* ibi, *nam & perſona ſpectanda eſt, an potuerit facere, gloſſ. l. Metũ, ver. lactationibus, C. de his, quæ vi, Anch. c. Ad audientiã, n. 2.*

n.2. de his quæ vi, Bald. l. Metum 9. n.1. C. de his quæ vi, & ibi Alex. n.2. Salic. ibi, n.2. Sebaſt. de Medicis de caſibus fortuitis, q. 7. n.67. habetur to.7. tract. nouiorum, Flami. de reſign. benef. l.13. q.1. n.115. Ant. Cucus l.5. inſtitut. maior. t.12. nu.155. Rolandus à Valle conſ. 83. nu.28. vol.2. Angel. Metus, n.1. Sotus l.7. de iuſt. q.2. a.1. ad 2. verſ. Haud tamen hic pacabitur, Aragon 2.2. q.88. a.3. §. Pro explicatione huius difficultatis aduertendũ eſt, f. 988. Carbon. de reſtit. q.46. fundam. 3. & omnes. Non tamen ita hoc accipiendum eſt, vt minans vere de facto poſſit implere, ſed vt timens rationabiliter exiſtimet poſſe eum implere, quamuis de facto vere non poſſit ob aliquam rationem timenti incognitam. Quod egregie ſignificauit D. Bonauen. 4. d.29. q.1. num.5. & Ricard. eadem d. a.1. qu.1. Sic enim vterque explicat hanc conditionem, quando intentantur mala ab eo, quem vir conſtans præſumit probabiliter velle, & poſſe ea inferre. Quare perpendenda eſt qualitas, & potentia metum incutientis, illumque paſſi: vt ſi ille erat vir potens, & hic infirmior, &c. vt bene docent Beroius c.1. n.20. de offic. deleg. Sotus, Aragon, & Carbon. n. præced. allegati, Enriquez l.11. de matri. c.9. n.3.

20 IV. Conditio eſt, vt metum incutiens, minas exequi ſolitus ſit, ſecus ſi homo ſit facile minas iactans, faciliuſque ira depoſita nihil aut parum exequutioni mandans. Conſtat ex l. vnic. C. ſi quis imperatori, ibi, ex perſonis hominũ dicta penſemus. Et l. Famoſi, ff. ad leg. Iul. maieſt. ibi, nam & perſona ſpectanda eſt, an potuerit facere, & an ante quid fecerit. Et melius l. Metum, C. de his quæ vi, ibi, metum non iactationibus tantum, vel conteſtationibus, ſed atrocitate facti probari conuenit. Et ita docet ibi Bart. n.1. Paul. n. vnico, Alex. n.2. Bald. n.1. Salic. n.2. Franc. Aret. ibi init. & ſuper verſ. In textu, ibi, iactationibus, Abb. c.1. n.3. de offic. deleg. & c. Cauſam matrimonij, nu.5. eod. t. & c. Cum dilectus, n.8. de his quæ vi, & c. fin. n.4. de appell. Anchar. c. Ad audientiã, n.2. de his quæ vi, Alex. de Neuo c. Cõſultationi, n.12. de ſponſal. & c. fin. 17. de appell. Felinus c.1. de offic. deleg. num.2. vbi Decius n.12. idem Decius c. Cauſam matr. n.21. eod. tit. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta, num.67. ff. de verb. oblig. Vitalis de Cambanis tract. de clauſulis, clauſ. non vi. t. de metu vxoris, num.2. habetur to.18. tractat. nouiorum, Iacobinus l. Interpoſitas, n.10. C. de tranſ. Couar. 4. decret. 2. p. c.3. §.6. n.4. Tiberius Dacianus conſ. 18. n.127. vol.1. Burſatus conſ. 72. nu.33. & 42. vol.1. Flaminius de reſignat. benef. l.13. q.1. num.174. Maſcard. de probat. cõcl. 1055. n.18. & 19. Ant. Gabr. 2. commu. in mea edit. l.11. verb. Metus, f.106. Et ex Theologis, Enriquez l.11. de matrim. c.9. n.3. Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matrimon. c.40. f. 1071. §. Igitur pro reſolutione. Quando autem ſimul concurrit metus reuerentialis, vtrum hæc conditio deſideretur ad metum cadentem in virum conſtantem, dicemus diſput. 6. n.20. & ſeq.

21 Nec ſufficit, vt ſolitus ſit minas exequi, ſed oportet ſolitum eſſe exequi in eodem genere mali comminati. Per doctrinam Bald. l. fin. ad fin. ff. de hæred. inſtit. vbi ait ex diſſimilibus non ſumi coniecturam. Sic Cynus, quem refert, & ſequitur Alex. l. Metum, n.2. C. de his quæ vi. Cæterum crediderim hoc intelligi, niſi ſolitus minas exequi ſit, licet non in eodem genere mali, at ſaltem in alio ita atroci, vt ſufficiens ſit ad incutiendum metum cadentem in virum conſtantem. Quia eadem videtur ratio.

22 Similiter non ſufficit, vt minans ſemel male tractarit. Quia vnicus hominis actus non probat conſuetudinem, ſed exigitur ſaltem binus. Vt docet Archid. cap. Illud, in fine, diſt.12. & colligitur ex l. Nemo 3. C. de Epiſcop. aud. ſi. Sic tenent Bart. l. de pupillo, §. Si quis ipſi, nu.15. ff. de operis noui nũciat. Ant. c. fi. n.8. de appell. vbi Abb. n.4. Alex. de Neuo n.19. Imola n.8. Frãcus n.6. Decius n.21. Cõſtantinus Rogerius tract. de proteſt. §. Quarto principaliter pollicitus ſum, n.2. habetur to.17. tractat. nouior. Hoc tamen intelligitur, quando ſemel male tractauit alios, ſecus ſi ipſummet contrahentem. Sic Alex. de Neuo, & Decius ibi. Nec ſatis eſſet probare in vno officio male tractaſſe, niſi probetur in eo quod tunc obit. Sic Bart. n.16. Ant. Alex. de Neuo, Imola proxime citati: & in ſimili Padilla l. Interpoſitas, n.20. C. de tranſactio. vbi ait, non ſatis eſſe ad reſcindendum contractum initum à ſecunda vxore, ob viri reuerentiam, quod priorem hac occaſione male tractarit: per l.3. §. Nunc videamus, verſ. Quæri poteſt, ff. de ſuſp. tutor. Quæ tamen intelligerem, niſi inde attenta iudicis & mariti conditione, probabiliſſima coniectura ſumi poſſet, fore vt idem nunc faciat. Quia ſatis eſt probabilis ſuſpicio metus incutiendi: vt dixi nu.17.

Quid autem in dubio, an ſolitus ſit minas exequi, dicemus diſp.6. n.22.

Vltima conditio eſt, ne poſſit timens facile occurrere 23 malis quæ timentur: ſi enim poſſet alia ratione facile occurrere malis quæ timentur. Vt implorando alicuius auxilium, conſulendo ſuperiorem, &c. non eſſet timor cadens in virum conſtantem. Inconſtantis enim eſt, & timidi, metuere ea mala quæ facili negotio vitare poteſt: & immerito ſibi perſuadet illud malum euenturum. Prob. etiam argumento textus c. fin. de elect. ibi, tempus ſtatutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam huiuſmodi poſtulandi: ergo ſimiliter imputatur ei qui facile potuerit vitare malũ, ſi timore illius aliquid egit. Sic Ang. verb. Metus, n.5. Sylu. ibi, q.1. Ant. Cucus l.5. inſtit. maior. t.12. n.155. Et circa excõmunicationẽ docent multi, vt videbimus diſp.5. n.18.

DISPVTATIO II.

An metus viri conſtantis neceſſario petat eligi minus malum ad vitandum maius? vel poſſit eſſe talis, licet ob illum eligatur maius malum ad vitandum minus; vt ſi timore mortis eligat quis fornicationem, vel mendacium veniale?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans requiri electionem minoris mali, nu.1. & an ſit timor viri conſtantis, ſi culpa venialis eligatur ad vitandum graue damnum temporale, n.2.

Opinio authoris, non requiri electionem minoris mali, n.3. & ſoluuntur argumenta, n.4.

Dvplex eſt ſent. I. ait exigi, vt timens eligat minus malum: quare non cadere in virum conſtantem, quoties timore cogitur peius malum eligere. Prob. 1. ex l. Metum, la 1. ff. de eo quod met. cau. ibi, metum accipiendũ Labeo dicit non quemlibet, ſed maioris mali. 2. quia in hoc diſtat vir conſtans ab inconſtanti; quod ille ſemper ſequitur rectæ rationis dictamen, quod minus malum ſubeundum dictat, ad vitandum maius: ergo quoties præfert minus malum, inconſtans eſt, nec ducitur timore cadenti in virũ conſtantẽ. Hanc tenet D. Th. 4. d.29. q. vn. a.2. corp. D. Bonau. ibi, q.1. fin. Scotus q. vnic. §. De primo contradictio eſt, & §. Hic dicitur, verſ. Idẽ etiam poſſet probari. Duran. q.2. n.4. Ricar. a.1. q.1. ad 2. Palud. q. vn. a.2. concl.2. n.13. Gabr. 3. d.39. q.1. ar.1. ad fin. verſ. Iuramentum incautũ, & ar.2. concl. 8. Victoria ſum. de matrim. n.268. Sotus 4. d.29. q.1. a.2. paulo poſt princ. verſic. Rurſus adnotandũ eſt, Palac. 4. d.29. diſp.1. f.655. verſ. Vtraque, Veracr. 1. p. ſpec. a.8. paulo poſt prin. Barth. à Ledeſ. de matr. du. 23. init. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.231. n.3. Viuald. Cãdel. 1. p. de matr. nu.59. Et ex iuriſperitis, Abb. c. Sacris, n.5. de his quæ vi. Fortun. de vlt. fi. illatione 22. n.471. & ſeq. Sylu. verb. Metus, q.1. Tab. verb. Impedimentũ, imped. 9. q.1. n.2. Turrec. 31. q.2. in ſum. n.6. & 7. Couar. 3. decret. 2. p. c.3. §.4. n.2. Peña directorio inquiſitorum 2. comm. 65. q.41. de blaſphemis, n.8. Seraphinus de priuileg. iuram. priuil. 110. n.12. Gutier. conſ.16. nu.2. Vgolin. de cenſuris, tab.2. c.24. ante §.1. fin. Et quamuis aliqui velint explicare hos DD. vt intelligant hanc conditionem eligendi minus malum, requiri vt metus à culpa excuſet, non tamen vt ſufficiens ſit ad contractus reſcindendos. Sed hæc expoſitio contra eorum mentem manifeſte eſt: nam de metu ad reſcindendum contractus & matrimonium ſermonem faciunt: & iacto fundamento, requiri ad rationem metus viri conſtantis, eligi minus malum: ſtatim nulla mentione facta alterius metus ſtatuunt, metum grauem annullare matrimonium. Et expreſſe docent, quando minus malum eligitur, non eſſe metum cadentem in virum conſtantem, & ob id non annullare matrim. Palud. 4. d.29. q.1. a.4. concluſ.3. n.25. Sotus quamuis dubius 4. d.29. q.1. a.3. ad fin. verſ. In contrarium autem, Couar. 4. decret.

decret. 1.*p.c.*4.§.1.*n.*11.*Barth.à Ledeſm.dub.*23. *de matrim. ad fin.*Idemque colligitur ex DD.quos diſp. 18. referam, dicentibus matrim.metu contractum, metuque conſummatum eſſe validum: cum tamen per copulam non extortam metu graui ratificetur:(vt ibi dicemus) & ita cenſent illum metum non cadere in virum conſtantem, & proinde ratificare matrimonium, ne cogat ad fornicationem, quæ eſt maius malum quocumque malo pœnæ.

2 Quamuis hi DD. conueniant in hac ſentent,diſcrepāt tamen, an quæcumque minoris mali electio efficiat vt metus non cadat in virum conſtantem? Aliqui enim id temperant, quando illud malum electum eſt culpa lethalis:quia culpa venialis non opponitur virtuti conſtantiæ, & poteſt homo conſtans ſuccumbere metui ad committendum veniale. Quia conſtantia non amittitur vno actu præſertim leui, & veniali.Ita *Sotus* 4.*d.*29.*qu.*1.*a.*2.*ante* 1. *concl.verſ.Sed tamen ex parte ſubiecti,Enriq.l.*11.*de matri.c.*9.*n.*3.Verius tamen eſt tenendo prædictam ſent.idem eſſe de peccato veniali: quamuis enim conſtantiæ virtutem non amittat ſuccumbens tali metui,an in quantum ſuccumbit tali metui,non eſt conſtans,ſed inconſtanter agit. Itē quia negari nequit hunc eligere maius malum, ad vitandū minus: cum minimum veniale malitia excedat quodcunq; pœnæ malū.Vnde pro tuenda vita propria vel alterius mētiendū nō eſſe docet *Aug.* cuius dictum refertur *c.Ne quis* 22.*q.*2. Atque ita *D.Th.& D.Bonau.Ricard.Paludan.Gabr. a.*2.*concl.*8.*Victor.Tab.Fortun.Syl.Verac.Gutier.Seraph.Man. n.*1.*relati*, generaliter & indiſtincte docent exigi electionē minoris mali.Et expreſſe *D.Th.ibi in ſolut.ad* 4.ait non cogi virum conſtantem ob quemcumque metū mentiri. Et tenent expreſſe *Scotus ead.q.vn.*§.*Hic dicitur,verb. Idē etiam poſſet probari,Panorm.c.Sacris,n.*5.*de his quæ vi,Turrecr.Peña, Candelabrum,Barth.à Ledeſ.n.*1.*alleg.Couar.*4.*decret.*2.*p.c.* 3. §.4.*nu.*3.*Philiarc. de offic.ſacerd.to.*1.*p.*2.*l.*2.*c.*8.§.*Nec ſufficit, Lud.Lop.*2.2.*Inſtruct.noui materia de mat.c.*40.*paulo poſt prin.* §.*Prætereà ſecundo quæritur* Et hæc ſent. eſt ſatis probabilis.

3 II.Sententia,(cui magis adhæreo) ait, requiri electionem minoris mali, vt ex parte ſubiecti dicatur metus cadens in virum conſtantem, id eſt, ad hunc effectum, vt timens conſtanter agat, culpæque immunis ſit: verum id non requirit, vt dicatur cadere in cōſtantem virum quoad reſciſſionem matrimonij,& cæterorum contractuum,ſed ad id ſatis eſſe,ſi timor ipſe ex parte obiecti ſit cadens in virum conſtantem: quia eſt timor mali grauis, quod ex ſe virum conſtantem mouere poterat. Prob. quia iura ideo annullant matrimonium, & concedunt reſciſſionem cæterorum contractuum, quando metus grauis intercedit, quia is metus liberum conſenſum impedit, & iniuriam irrogat; vt conſtat ex *c. Cum locum, de ſponſal.*ibi, *cum locum non habeat conſenſus,vbi metus intercedit, matrimonium autem ſolo conſenſu contrahitur*: & *l. Continet* 3. *ff. de eo quod met.cau.*ibi,*& ſi quis vi cōpulſus aliquid fecit, per hoc edictum reſtituitur,ſed vim accipimus atrocem,& eam quæ aduerſus bonos mores fiat*,vbi *gloſſ.Atrocem*,inquit,*in qua ineſt dolus:*ſed quando incutitur timor mali grauis, nō minus impedit libertatem cōſenſus,nec minus iniurioſus eſt,ſiue cogat eligere minus, ſiue maius malum:ergo vtroq; modo ſufficiet ad contractus reſciſſionem.Et confirm.quia dum Eccleſia irritat matrim.metu graui contractum,nō attendit ad priuatū contrahētis bonū.ſed tantū ne faueat iniurioſe conſenſum extorquenti, & ne matrim. coacta infelices exitus habeant:vt conſtat ex *d.ca.Cum locum.*Quæ ratio æque locū habet,ſiue ob eū metū eligatur maius, ſiue minus malum.Hanc ſent dicit nō eſſe ratione deſtitutam, & ſe olim cum magiſtris eam tenuiſſe, *Sotus* 4.*d.*19.*q.*1.*a.*3.*ad fi. verſi. In contrarium autem.*Eandem tenent *Nauar.ſum. Lat.c.*22.*n.*51.*verſ.Octauum,& nonum:Ledeſ.*2.*p.*4.*q.*49.*a.*3.*fi.Menoch. de præſumpt.l.*3.*præſump.*4.*n.*33.*Philiarc.de offic.ſacerd, to.*1.*p.* 2.*l.*2.*c.*8.*ad fin.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.*47.*a.*2.*fin.& a.*3.*in ſolut.ad* 4.*ante vlt.difficultatem, Enriquez l.*11.*de matrim. c.*9.*nu.*3.*Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.de matrim. c.* 40.*f.*1070. *col.*1. Et qui dicunt matrim.metu contractum, eodémq; conſummatum,eſſe irritum (quos diſp.18.referam)tenentur idem dicere: alias timor ille non caderet in virum conſtantem, & ita ſpontanea eſſet copula,ratificaretque matrim.

4 Ad 1.argum.cōtrariæ ſent.dic cum gloſſa ibi,initio, ſumi comparatiuum pro poſitiuo,& ita ſenſum eſſe, eſſe timorem maioris mali, id eſt, magni. Ad 2. dic concludere non eſſe metum cadentem in virum conſtantem, ex parte ſubiecti patientis metum: cum conſtanter agat admittens culpam ob eum timorem: eſſe tamen cadentem ex parte obiecti, quod eſt malum graue, & ita conſiderari metum per iura, ad contractuum reſciſſionem.

DISPVTATIO III.

An metus viri conſtantis dicatur talis abſolute; ſecluſo ordine ad patientem metum, & ita in omnibus æqualis debeat eſſe? Vel potius dicatur, reſpectiue, conſiderata qualitate metum patientis?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens ad annullandum matrim.non attendi ſubiectum patiens metum,nu. 1. *Vbi an fœminæ conſtantiores ſint ad perferenda tormenta.*

*Talis metus dicitur reſpectu patientis illum,vnde minor metus ſatis eſt in fœmina,n.*2.

Ad irritandum matrimonium fœminæ, ſatis eſt metus cadens in conſtantem fœminam.

*An inter ipſos viros conſideranda ſit ætas, & innata animi fortitudo vt minor metus dicatur cadens in virum conſtantem, in vno, quam in alio viro,n.*4.

*An minor metus ſufficiens in fœmina,& in puſillanimi,intelligatur non ex parte mali, quod timetur, ſed ex parte probabilitatis mali euenturi,num.*5.

1 BEroius *c.*1.*n.*13.*&* 16.*de offic.deleg.*ait in contractu matrimonij ad eum annullandum, non conſiderari qualitatem, patientis metum, nec ſat eſſe metum cadentem in fœminam conſtantem: ſecus in aliis contractibus: hoc enim eſt ſpeciale fauore matrimonij, ob animæ periculum, & ne contingat matrimonium legitimè contractū ſeparari. Prob, ex *c.Conſultationi, de ſponſ.* vbi ſermo habetur de fœminæ matrimonio, & ponderat textus metum cadentem in virum conſtantem: & nunquam nomine viri,fœmina cōprehenditur.& *Hippolytus l.*1. *n.*73.*ff.de quæſt. & rubr.C.de probationibus,n.*417.videtur ſentire non minorem metum ſufficere in fœmina: contendit enim probare maiorem in ea conſtantiam, maiuſque robur ad cruciatus perferendos reperiri:atque ita quoties vir, & fœmina torqueri debent, à viro tanquam à debiliori, initium ſumendum eſſe: quem ſequuntur alij quos refert *Tiraquel.l.*9.*connub.gloſſ.*1.*n.*134. per multa exempla,quæ ibi refert.n.135. & teſtimonia conſtantiæ mulierum in tormentis ſuſtinendis.Bene tamen reprobat idem *Tiraquel.nu.*136. *cum aliis,& Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.4.*n.*10.*&* 11.*&* Ant. *Cucus l.*5.*inſtit.maior.t.*12.*nu.*162.quamuis enim aliquæ fœminæ inueniantur conſtantiores, at quia frequenter euenit, quod leges cōſiderant, *l.Nam ad ea.ff.de legibus*,ſunt ſuapte natura timidiores ac imbecilliores.

2 Sit ergo concluſio, tanquam certum, ſtatuendum eſt, metum cadentem in virum conſtantem, dici reſpectiuè, & proinde metum, qui reſpectu vnius eſt cadens in virum conſtantem, non eſſe talem reſpectu alterius, qui fortior & robuſtior eſt:vnde minor metus deſideratur in fœmina, quam in viro: argumento textus *c. Indignantur* 32.*q.*6. ibi, *cum tanto grauius eos puniri oportuerit quanto magis ad eos pertinet, & virtute vincere & exemplo regere fœminas.*Et *c.Sicut,el* 1.*de homicidio,in princ.*ibi,*noſti quod in exceſſibus, non ſolum quātitas delicti ſed ætas ſexus delinquentiū ſunt attendenda.* Et ratio eſt,quia licet fœmina habeat virtutem conſtantiæ, propter conſtitutionem tamen corporis illi ſexui naturalem, minus poteſt reſiſtere metui quam vir: ergo minor metus ſufficiet, vt opprimat cogatque fœminam conſtantem ſuccumbere, quam virum eadem conſtantia præditum. Item,quia fœminæ ſuapte, natura ſunt valde imbecilles,at late *Tiraquel.l.*1.*connub.nu.* 71. *& ſeq.*Hāc ſent.tenet *gloſ.c. Cum locū,de ſponſal.verb. Metu*,vbi *Ant.n.*12.*Abb.n.*6.*Alex.de Neuo,n.*23.*Calderin.cōſ.*1.*n.*2.*t.de*

his

bis quæ vi, Hoſt. ſum. t. de matrim. §. penult. n. 27. & c. Veniens, el 2. fin. de ſponſal. Cardin. c. Cum dilectus, n. 3. de his quæ vi. Imola ca. 2. ad fi. eod. t. Præpoſitus c. Conſultationi, fin. 3. de ſponſ. Felin. conſ. 14. n. 3. & c. 2. de iureiu. n. 3. Decius c. Cauſam matrimonij, n. 7. de offic. deleg. Franc. Areti. conſ. 24. n. 7. Barbatius conſ. 60. n. 4. vol. 1. Ruinus conſ. 60. n. 18. vol. 3. & *conſ. 170. n. 16. vol. 1. Albert. Brunus inter cõſilia feudalia, conſ. 82. n. 9. Neuizan. cõſ. 46. v. 3, Hippolyt. ſing. 578. incipienti, Metus in feminam conſtãtem, Firaq. de legibus connub. l. 9. gloſſ. 1. n. 160, Boërius deciſ. 100. n. 1. Roſella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 2. Ang. Matrimonium 3. imped. 12. init. Socinus ſenior conſ. 273. n. 5. vol. 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. q. 1. n. 2. ad fin. Montaluus l. 13. ad fin. t. 2. p. 4.* vbi *Greg. Lop. verb. Todo, Nauar. ſum. c. 22. n. 51. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9. Suarez allegat. 24. n. 5. Molina l. 2. de primog. c. 3. n. 10. Sarmiento 2. ſelect. c. 11. n. 1. Martinus de Garatis inter conſilia matri. Zileti, conſ. 15. n. 26. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maiorũ t. 12. n. 162. Menoch. de arbitr. l. 2. centuria 2. caſu 135. n. 4. & 5. Matienzo dialogo relatorum, 3. p. c. 20. n. 19. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 2. t. 7. n. 7. Seraphinus de priuil. iuram. priuil. 150. n. 14. Burſatus conſ. 72. n. 31. vol. 1. Ioan. Garcia de nobil. gloſſ. 17. n. 2. 3. & 20. Gutier. conſ. 16. n. 3. & 13. Flamin. de reſign. benef. l. 13. q. 1. n. 61. Ant. Gabr. tom. 2. comm. in mea edit. l. 11. verb. Metus, f. 106. col. 1.* Et ex Theologis, *Sotus l. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. ad 2. verſ. Haud tamen hic pacabitur, Veracruz 1. p. ſpec. art. 8. poſt 7. concluſ. §. Timor maior, Palacios 4. diſt. 29. diſp. 1. f. 663. verſ. Sed obſtrepit, Enriq. l. 11. de matri. c. 9. n. 3. in comm. lit. D. & n. 4. Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 8. ad fin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 131. concl. 3. n. 3. Barth. à Ledeſm. dub. 23. de matrim. fundam. 3. Salon 2. 2. q. 62. a. 2. controu. 5. in confirm. 3. concluſ. Aragon 2. 2. q. 88. a. 3. §. Pro explicatione huius diffic. aduertendum eſt, f. 988. Carbon. de reſtit. q. 46. fundamento 3. Ludo. Lop. 2. p. inſtruct. noui, mater. de matrim. c. 40. fol. 1070. col. 1.*

3 Hinc infertur, dum textus *c. Conſultationi, de ſponſalibus,* ponderat ad irritandum fœminæ matrimonium, initum eſſe metu cadenti in virum conſtantem: ea verba magis prouerbij loco, pro eo metu qui non leuis & vanus ſit, accipienda eſſe, quam vt verbis inhærendum ſit: vnde ſufficiet metus qui cadat in fæminam conſtantem: quare penſandum eſt ad annullandum matrimonium, aut alios contractus à fæmina metu celebratos, quid fæmina conſtans tunc metueret, penſatã naturali fœminarum conſtantia, quibus à natura ineſt minor animi vigor, corporiſque fortitudo. Sic docent *Ant. c. Conſultationi, n. 4. de ſponſal. Panor. ibi, n. 4. Præpoſ. n. 5. Alex. de Neuo n. 7. Decius c. Cauſam matrimonij, n. 7. de offic. deleg. Felin. conſ. 14. n. 2. Boërius deciſ. 100. n. 2. Franciſ. Aretinus conſ. 24. n. 7. Barbatius conſ. 60. n. 4. vol. 1. Ruinus conſ. 60. n. 18. vol. 3. Montaluus l. 15. ad fin. t. 2. p. 4. Roſella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 2. Ang. Matrimoniũ 3. imped. 12. init. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. n. 9. Suarez alleg. 24. n. 5. Ant. Gabr. tom. 2. comm. in mea edit. l. 11. Metus, f. 106. col. 1. Ioan. Garcia de nobil. gloſ. 17. n. 3. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 2. t. 2. n. 7. Sarmien. l. 2. Selectarum, c. 11. n. 1.*

4 Idem dicendum eſt, eadem ratione, non tantum in fæmina reſpectu viri, ſed etiam inter ipſos viros: vt enim diſcernatur, quis ſit metus cadens in virum conſtantem, attendenda eſt ætas, vt ſi ſenex, vel puer ſit, cui metus incutitur: ſimiliter eius fortitudo, innataque animi magnitudo, aut paruitas, & fragilitas: quare dum dicitur metus cadens in virum conſtantem, intelligitur nomine viri, animi robur pro cuiuſque conditione. Prob. ex *l. 3. ff. ex quibus cauſis maiores,* ibi, *metus autem cauſa abeſſe videtur, qui iuſto timore mortis, vel cruciatu corporis conterritus, & hoc ex affectu eius intelligitur,* iuncta *expoſitione Ricardi de Malũbre,* quem refert, & ſequitur *Alberic. ibi, n. 1.* vbi inquit, ex affectu, id eſt, ex animo eius cui metus infertur: nam maior metus exigitur in milite & conſtante, quam in puſillanimi & vili. Et ex *l. Plenum, §. Equitiis, ff. de vſu. & habit.* ex qua habetur, verba teſtatoris debere intelligi ſecundum conditionem perſonæ, ad quam referuntur. Quod late proſequitur alios referens, *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 6. t. 11. n. 1. & 2.* & de priuilegiis, late interpretanda eſſe ſecundum qualitatem perſonæ, cui cõceduntur, vt priuilegium conceſſum epiſcopo ad tempore interdicti celebrandum intelligitur cum pontificalibus: late *Felin. c. Cauſam quæ, de reſcript. n. 17. verſ. Quinta declaratio:* ergo dum ius loquitur de metu cadenti in virum conſtantem, intelligi debet ſecundum qualitatem perſonæ metum paſſæ. Et ita docent *Decius c. fin. de appel. n. 3. & 4. & c. Cauſam matrimonij, n. 7. de offic. deleg. & reg. In omnibus cauſis 39. ff. de reg. iur. n. 3. Iaſon conſ. 133. n. 18. vol. 4. Imola c. Cum dilectus, n. 9. de his quæ vi, Barbatius conſ. 60. n. 4. vol. 1. Nauar. ſum Lat. c. 22. n. 51. verſ. Sextum, Soto l. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. ad 2. verſ. Haud tamen: Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 162. Menoch. de arbit. l. 2. centur. 2. caſu 135. n. 5. Ioan. Garcia de nobil. gloſſ. 17. n. 3. Flamin. de reſign. benef. l. 13. q. 1. n. 62. Gutier. conſ. 16. n. 13. Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. n. 4. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 8. ad fin. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c. 40. fol. 1070. col. 1. Corona confeſſorum 4. p. c. 8. de matrim. t. de imped. violentiæ, n. 29. §. Sed difficultas eſt. Salon 2. 2. q. 62. a. 2. contr. 5 in confir. 3. concl. Carbon. de reſtitut. q. 46. fundamento 3.*

Tandem omnia dicta, vt, ſcilicet minor metus deſide- 5
retur in fæmina & in puſillanimi, intelligit *Palacios 4. d. 29. diſp. 1. f. 663. verſ. Sed obſtrepit forſan,* non vt ſit differentia in grauitate mali, quod eſt obiectum timoris, inter virum & fæminam, ſed in modo, & timoris probabilitate: itaque eadem mali grauitas debet eſſe in vtroque, vt eius timor iuſtus ſit: at minor probabilitas mali euenturi ſat erit in fæmina, & in puſillanimi: cum hi facilius terreantur. Sed toto cœlo aberrat: quia ſicut minor mali probabilitas facilius terret fœminas, ita etiam minus malum comminatum: ergo ſicut ea minor probabilitas ſufficit ad inferendum iuſtum metum, ita etiam ſufficiet minoris mali comminati timor. Pro hac ſent. ſunt vniuerſi DD. citati n. 2. qui generaliter & indiſtincte docent, minorem metum in fæmina deſiderari. Et tenent expreſſe *Menoch. l. 2. de arbitrar. cent. 2. caſu 135. n. 5. Lud. Lopez 2. p. inſtr. noui, materia de matrim. c. 40. f. 1070. col. 1.* Ad textum pro contraria ſent. conſtat ex dictis num. 3.

DISPVTATIO IV.

An mala metum cadentem in virum conſtantem incutientia timeri debeant, in propria timentis perſona, vel ſatis ſit in perſona conſanguineorum, vel affinium?

SVMMARIVM.

Sufficit, ſi timeatur malum in perſona filij, vt reſpectu patris, dicatur metus viri conſtantis, n. 1.

Quando timetur in aliis conſanguineis, explicatur in quo verſetur difficultas, n. 2. & ibi, quando metus viri conſtantis non mouet ad contrahendum, non irritat.

Satis eſt, ſi alter coniux in altero timeat id malum, n. 3.

De aliis conſanguineis, refertur opinio ſolum extendens ad conſanguineos in primo gradu: & alia nec ad hos extendens, n. 4.

Et talis timor, quando filij timent id malum in parentibus, n. 5. Et idem in aſcendentibus, n. 6. Et idem in fratribus, n. 7. Idem in conſanguineis ſuis, n. 8.

Idem in coniunctiſſimis arctiſſima amicitia, n. 9. Et quid in domeſticis, n. 10. Idem in affinibus, n. 11.

Ad quotum gradum extendatur hæc conſanguinitas, & affinitas, vt metus mali in conſanguineis & affinibus cenſeatur cadens in virum conſtantem, reſpectu conſanguinei, vel affinis, n. 12. Et ſoluuntur argum. num. 13.

CErtum quidem eſt, non requiri vt timeantur hæc 1
mala in propria perſona, ſed ſatis eſſe timeantur in perſona filiorum. Habetur expreſſe *l. Iſti quidem 8. fine, ff. de eo quod metus cauſa,* ibi, *hæc quæ diximus ad edictum pertinere, nihil intereſt in ſe quis veritus ſit, an in liberis ſuis, cum pro affectu magis in liberis parentes terreantur.*

Dubium autem eſt de reliquis conſanguineis, nam *ea* 2
l. Iſti quidem, limitate loquitur in filiis: & ratio quam aſſignat, in ſolis filiis locum habet: cum filij non ita diligant parentes ac ipſi parentes filios: vt optime *gloſſ. fin. d. l. Iſti quidem, per l. Nam & ſi, in princ. ff. de inoffic. teſtam. & l. Scripto, fine, ff. vnde liberi. 2.* quia ſæpe parum curat metum paſſus de conſanguineis. Maxime aduertendum eſſe cenſeo, hic nos non diſputare in indiuiduo, ac ſingulari caſu,

caſu, an metus grauis mali comminati meis conſanguineis, vt ego contractum ineam, ſit cadens in virum conſtantem, ac proinde ſufficiens ſit ad contractus reſciſſionem: nam poteſt eſſe, vt talis non ſit, licet meis parentibus illud malum comminatum ſit. Vt ſi eo metu non trahor ad contrahendum, ſed alias libere contraherem, ſecluſo eo metu. Vt bene docent *Innoc.cap.Cum locum,n. 1.de ſponſal. Ant. ibi n.10. Ioan. Andr.n.2. Alex.de Neuo,n.12. Anch. n.10. Henric. n. 3.* nam in ſingulari caſu pendet ex iudicis arbitrio attentis ſingularibus circumſtantiis: ſicut & metus mortis, quamuis ex ſe cadat in virum conſtantem, poteſt eſſe in ſingulari caſu, vt non cadat. Vt quia minans non eſt potens, aut ſolitus exequi, vel non irritet contractum: quia metum patiens minimè eo metu ducitur: ſed dubium conſiſtit ex natura rei, & ex parte obiecti, an ſicut metus mortis, vel alterius mali grauis mihi comminati, vt contraham, eſt ex natura ſua, ex parte obiecti cadens in virum conſtantem, & ſufficiens ad reſcindendum contractum, niſi in aliquo ſingulari caſu circumſtantiæ occurrentes aliud ſuadeant, ſic quando idem malum comminatum eſt non mihi, ſed meis conſanguineis cauſa ſit ex natura rei, viri conſtantis timoris, ita vt vir prudens, & conſtans rationabiliter illud timere debeat, & trahi ad contractum ineundum.

3 Dico 1. id extendendum eſſe ad alias perſonas, vltra filios, quare ſi eo mala timeantur in propria vxore, erit metus cadens in virum conſtantem, reſpectu viri. Quia reputantur inferri in perſona viri, cum vir & vxor vna caro ſint: *Geneſ.2.fin.* & ita cenſet *D.Th.4.d.29.quæſt.vn.a.1.ad 2. Altiſiodor.l.4. ſumma Theolog.tract.9.c.7.q.5. Turrecr.31.quæſt. 2. in ſumma,n.1. Henric.c. Cum locum, de ſponſal.n. 5. Roſella verb. Impedimentum,imped.10.n.2. Angel Matrimonium 3. imped.11. fine,& verb. Metus,n.1.* vbi *Syluest. qu. 1. Tabiena verb. Impedimentum,imped. 9.q.1.n.2. Albert. Brun. inter conſ. feudalia, conſ. 82.n.6. Ant. Cucus l.5. inſtit. maior.t.12.n.156. D. Antonin. 3.p. t.1.c.7. paulo poſt princ. Sotus 4.d.29.q.1.a.2.verſ. Eiuſmodi autem metum, Palacios ead.d.diſp. 1.verſ. Recenſetur autem. P. Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.5. Lud. Lop.2.part.inſtr. de matrim. c.40.paulo poſt princ. Manuel.1.to.ſum.2.edit.c.231.n.3 .concl.3.* Idem eadem ratione dicendum eſt, ſi vxor timeat ea mala in viro: cum ſint correlatiua, & militet eadem ratio, immo fortior, cum fœmina magis piæ, affectibúſque ſubiectæ ſint, minórque metus in ipſis deſideretur.

4 De aliis autem conſanguineis. nihil hi DD. exprimunt. Sed *D. Thom.* dixit, ſi timeatur malum in perſona filiorum aut vxoris, aut aliorum huiuſmodi: nec expreſſit quas perſonas intelligeret, per alias huiuſmodi. Eodem modo locuti ſunt *Syluest. Tabiena, Lud. Lop.n.præced.allegati.* Id tamen magis explicuit *Angel.verb. Metus,n.1.* dicens, vxoris, aut filiorum, aut ſimilium perſonarum. Et clarius *Enriquez lib.11. de matrim. cap.9.n.5.* dicens, in filiis, vel vxore, vel coniunctis in primo gradu: quod & reliqui videntur ſentire, ſub aliis huiuſmodi: cum enim filij ſint coniuncti in primo gradu, videntur illis ſimiles in eodem gradu, non autem in vlteriori, propinqui. Immo aliqui (vt refert *Hostienſ.cap. Cum locum, de ſponſal. paulo poſt princ.*) nolunt id extendere ad metum illatum parentibus, vt filij contrahant.

5 2. Tamen dico, idem eſſe dicendum, ſi timor inferatur parentibus, vt filij contrahant, erit enim timor viri conſtantis, reſpectu filiorum. Prob. quia pater, & filius cenſentur vna perſona: *l.vl. C. de impub.& aliis ſubſtit. & §. Si qui, inſtit. de inutil.ſtip.* Colligitur etiam ex *lib. 11. t. 1. l. 5. recop.* ibi, *mandamos que ninguno apremie à ninguna doncella, à que ſe caſe contra ſu volunt ad, ni a ſi miſmo apremie à los padres, y madres de las tales:* vnde colligit *Matienzo ibi,gloſſ. 3. num. 1.* metum illatum parentibus, cenſeri illatum filiis. Et ita expreſſe tenent *Hoſtienſ. cap. Cum locum, de ſponſal. paulo poſt. princ. & ibi Innocen.n.1. Anton.n.10. Ioan. Andr.n.2. Anchar.n. 10. Alex.de Neuo n.12. Henricus n.3. Præpoſ.n. 10. Francus cap. Sciant cuncti, de elect.in.6.n.2. Bertachin. in repertorio, lit. M. verb. Matrimonium, qua forma contrahatur, verſ. Matrimonium, contractum ex metu, Anton. Cuc. l.5. inſtit. maior. t.12.n.156. Veracruz 1.p. ſpeculi.a. 8. concluſ. 2.* Et pro hac parte ſunt, quos retuli dicentes idem eſſe reſpectu coniunctorum in primo gradu, hac eadem diſp. num. 4.

3. Dico, idem eſſe dicendum, de aſcendentibus: nam timor ipſis illatus reputatur iuſtus, reſpectu deſcendentium. Quia deſcendentes, ipſos habent, venerantur, ac amant, vt parentes. Sic *Inno. Alex.de Neuo, Præpoſ. alleg n.præ.* 6

4. Dico, idem eſſe reſpectu fratrum: eſt enim à natura inſitus arctus amor inter fratres. Et amplius probabitur n. ſeq. Sic colligitur ex DD. citatis, n. 4. qui dicunt idem eſſe de coniunctis in primo gradu. Et tenet *Præpoſ. d. cap. Cum locum,n.10. Phil. Probus dicto ſeq. allegandus* Anton. *Cucus d.t.12.n.156.* & à fortiori *DD. allegandi num. ſequenti.* 7

5. Dico, idem eſſe reſpectu aliorum conſanguineorum, prob. quia natura ipſa amore conciliat conſanguineos, tanquam vnam carnem, ex eodemque ſanguine deriuatos: vnde dixit *D. Auguſt.* & habetur *c. Non exiſtimemus 13.q. 2. nemo vnquam carnem ſuam odio habuit:* ergo vir prudens, & conſtans iuſte terrebitur ob malum comminatum conſanguineo ſuo. 2. prob. ex *c. Sciant cuncti, de electione, in 6.* ibi, *vel conſanguineos eorum:* quem textum dicit eſſe notabilem *Iaſon l. De pupillo, §. Si quis ipſi, n.2. ff. de operis noui nunciat. & Felinus c. Eccleſia S. Mariæ, n.99. de conſtit.* ad probandum metum illatum conſanguineis electoris, ad incutiendum electori timorem, cenſeri illatum electori. 3. Probatur ex *c. Quicunque, de ſent. excomm. in 6.* ibi, *in bonis ſuis, vel ſuorum:* vbi textus excommunicat eos, qui offendunt ferentes cenſuras, in ſuis perſonis, vel ſuorum: vbi *gloſſ. verb. Suorum,* inquit conſanguineorum, vel familiarium: & *Anchar. n. 2.* inquit conſanguineorum, & domeſticorum: *Francus n.3.* familiarium, & domeſticorum: *idem Domin. ibi n.5.* vbi *Archid. ſuper verb. Suorum,* ait domeſticorum. 4. Probatur ex *Clem. 2. de ſent. excomm.* vbi excommunicat quomodolibet cogentes clericos: & aiunt ibi *gloſſ. verb. Quomodolibet: Imola ibi n.12. Boniſac.n.27. D. Anton.3.p. t. 24. cap.28. Roſella Abſolutio 1.n.73. Angel. Excommunicatio 5. caſu 15. init. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 13.q.2.n.3. Syluest. Excommunicatio 7. caſu 17. init.n.51. Nauar. ſum. Lat. & Hiſp. cap.27.n.104.* Idem eſſe ſi conſanguineos clericorum grauant, in perſonis, vel in rebus. 5. Prob. ex *c. Gemma, de ſponſalibus,* vbi textus loquitur de pœna appoſita per parentes gemmæ, ſi non impleret ſponſalia, & reiicit illam pœnam, tanquam impedientem matrimonij libertatem: & tamen DD. (vt dixi l. 1. diſp. 30. n.3.) dicunt idem eſſe, ſi ea pœna apponatur per alios contrahentium conſanguineos, vel alios ita cum ipſis amicitia coniunctos, vt veriſimile ſit contrahentes timore ne illi pœnam ſoluant, contracturos: quia tunc etiam impeditur libertas matrimonij. Et *l. Hæres meus, §. fin. ff. de cond. & demonſtr.* reiicitur conditio legato facto parentibus, adiecta, ſi filia non nupſerit: eo quòd filia retrahetur à nuptiis, ne parentes iacturam legati faciant, & tamen DD. vt dixi l.1. diſp. 34.n.10. dicunt idem eſſe, quando legatum fieret conſanguineis puellæ, vel amicis tam arcta familiaritate coniunctis, vt ſimiliter retraheretur: ergo metus illatus conſanguineis contrahentis, cenſetur iuſtus, & cogens ad contractum. Et ita tenent *Iaſon inſtit. de action. §. Quadrupli, n.55. & ibi Angel.n.7. Francus c. Sciant cuncti n.2. de elect. in 6. & cap. vn. de his quæ vi, in 6.n.8. Pariſius conſ.5.n.161. vol. 4. Bald. l. Interpoſitus n.5. C. de tranſact. verſ. Oppono dicitur hic, & ibi Alex.n.6. Padilla ibi n.10. fin. Anchar. c. Cum dilectus, n. 7. verſ. Secundo quæro, de his quæ vi, Franc. de Platea tract. de excommunic. §.46. n.10. habetur tom.14. tractat. nouiorum, Philip. Probus addit. ad Ioan. Monachum, rubr. de renunc. in 6, n.18. 19. Rolandus conſ 2. à n. 62. vſque ad 67. vol 1. Octauianus deciſio. Pedemont.179.n.2. Maſcard. de probat concl. 1055.n.25. Ant. Gabr. to.2. commun.l.11. verb. Metus, fol. 107. col. 1.* hi enim omnes indiſtinctè dicunt de metu illato conſanguineis, extendentes *l. Iſti quidem, ff. de eo quod met. cau.* quæ loquitur de metu illato filiis, ad alios conſanguineos: & clarius *Præpoſ. c. Cum locum. de ſponſ.n. 11.* expreſſe dicit etiam habere locum in tranſuerſalibus, & non eſſe matrimonium defectu libertatis conſenſus, quando fit metu, 8

ne aliquis tranſuerſalium patiatur læſionem. Et *quædam deciſio Rotæ*, quam approbant *Padilla ea l. Interpoſitas, n.*10. *& Flaminius* dicens eſſe communem, *de reſign.benef.l.*13.*q.*1.*n.*1.5.8. *Felin. d. c.Eccleſia S. Mariæ n.* 99. ait beneficij reſignationem factam ob metum illatum conſanguineis clerici, eſſe reſcindendam, ac ſi ipſi clerico metus incuteretur. Faciunt etiam DD. quia cum *c. fin. de appellatio.* decernatur iuſtum metum incuſſum appellanti, excuſare ne appellet coram iudice à quo: dicunt idem eſſe, ſi metus incutiatur appellantis conſanguineis. Sic docent *Ant. eo c. fin.n.*8.*& ibi Anchar.n.*4. *Bald. n.*9. *Francus n.*7. *Imola n.*8. *Præpoſ.n.*6. *Decius n.*23. *Felin.c.Eccleſia S.Mariæ,n.*99.*de cōſt. Bart.d.l.de pupil.§.Si quis ipſi.n.*18.*q.*9.*& ibi Alex.* alios referens *n.*23.*& ibi Iaſon n.*12. *Conſt.Rogerius tract.de proteſt.§. Quarto principaliter pollicitus ſum.n.*2. Faciunt pro eadem ſent. *Iaſon eod.§.Si quis ipſi,n.*13.*& l.*1. *C.de indiſt.viduit.n.*3. vbi *Bald.n.*2. *Phil.Probus addit.ad Ioan.Monachum,c.Sciant cuncti,de electione in* 6.*n.*3. vbi dicunt, & ex multis probat *Iaſon*, parem eſſe metum, in ſe, vel in ſuis; faciunt etiã *Matienzo l.*5.*recop.t.*1.*rub. gloſſ.*1. *n.*189. *& Corona confeſſorum* 4. *p.c.*8.*de matrim.t.de imped.violentiæ.n.*29.*§.Sed difficultas eſt*, vbi dicunt eſſe metum iuſtum, in ſe, vel in ſuis.

9 Hinc infertur idem dicendum eſſe, quando malum eſſet comminatum perſonæ arctiſſima amicitia coniunctæ contrahenti. Prob. ex dictis n. præced. in 5. ratione. Item quia amicus eſt alter ego: vt teſtantur *Ariſt.l.*9.*Eth.c.*4.*D.Auguſt.l.*4.*confeſſ.c.*6.& *Horat.l.*1.*od.* 3. appellat amicum, dimidium animæ amici: & idem *Ariſt.*2.*Rhetor.c.*4. ait, amicum eſſe animum vnum, in corporibus duobus habitantem. Facit pro hac ſent. clare *Alex.de Neuo,c.Cum locum n.*12. *deſponſ.* vbi ait eſſe metum cadentem in conſtantem virum, ſufficientem ad irritandum matrim. ſi inferatur aliis, de quorum perſonis rationabiliter debet timeri ne offendantur. Quod quidem maxime procedere in arctiſſima amicitia coniunctis, dubitabit nemo.

10 2. Infertur, idem dicendum eſſe, quando domeſticis alicuius metus infertur, vt ille contrahat. Prob. ex allatis n.8. in 3. probat. Item ex *Clem.*1.*de exceſſib.prælat.verſ. Seruientes*, vbi ponderans textus violentiam illatam monachis, refert ſeruientibus illis inferri vim. Per quem textum dicit ibi *Cardin. princ. n.*4. *notab.*13. quem ſequuntur *Felin. c. Eccleſia, n.*99. *de conſtit. & Iaſon l.*1.*n.*4. *C.de indicta viduit.* iniuriam domeſtico occaſione mei illatam, mihi irrogari. Atque ita in caſu *c.fin.de appel.* in quo metus iuſtus excuſat ab appellatione, coram iudice à quo, dicunt idem aliqui DD. quando metus incutitur famulis, & colonis terrarum ipſius appellantis. Hi ſunt, *Anch.eo.c.fin.n.*4.*Bart.Alex.& Felin.n.*8.*alleg.* & de domeſticis ait *Franc.c. vni.n.*8.*de his quæ vi,in* 6. Hoc tamen difficile mihi videtur, & ita id intelligerem, quando inde grauis iniuria, quæ merito à viro conſtante timenda eſſet, ſequeretur domino, aut aliud ſimile damnum.

11 6. Dico, ſimiliter eſſe metum cadentem in virum conſtantem, quando is incutitur affinibus. Quia ſunt velut proprij conſanguinei, cum ſint conſanguinei alterius ex coniugibus, & hi ſint vna caro, Sic *Præpoſ.c.fin.n.*6.*de appel. Menoch. de arbitr.l.*2. *centur. caſu* 135.*n.*18. *Flamin.de reſign. benef.l.*13.*q.*1.*n.*69. Intelligo tamen hoc, quando affinitas prouenit ex matrimonio, ſecus quando ex fornicatione. Quia ex hac nullus amor conciliatur: nec cognoſcunt ſe huiuſmodi affines.

12 Tandem interrogabis, ad quotum gradum extendatur huiuſmodi conſanguinitas, aut affinitas, vt cenſeatur timor iuſtus illatus mihi, quando incutitur meo conſanguineo, vel affini, vt ego contraham? *Bald.c.fin.n.*9.*de appel.* tractans in materia timoris excuſantis ab appellatione coram iudice à quo, dixit extendi conſanguinitatem vſque ad 7. gradum. Quia naturalis (inquit) affectio hoc facit, vt qui vnum de agnatione tangit, totam agnationem tangere videatur. Hoc tamen diſplicet. Quia valde latum eſt, nec naturalis affectio adeo durat. in materia autem recuſationis, vt poſſit recuſari iudex ratione conſanguinitatis: quidam extendunt vſque ad 7. gradum, alij vſque ad 10. & alij vlterius. Vt poteſt videri in *gloſſa cap. Poſtremo, verb. Conſanguineis, de appellation.* & ibi per ſcribentes. Sed hoc non facit ad rem. Quia (vt teſtatur *ibi gloſſ.*) modica cauſa repellit iudicem & reddit eum ſuſpectum. Vnde exiſtimo dicendum, extendi conſanguinitatem, & affinitatem vſque ad 4. gradum, ſicut ad illum vſque durat, ad impediendum matrimonium. Per *c.Non debet de conſang.* Quia vſque ad illum, durat naturalis affectio, & vltra illum iam non reputantur illi, conſanguinei, vt grauiter lædatur aliquis, ex timore incuſſo conſanguineo vltra illum gradum, niſi eſſet timore rei tangentis, lædentiſque valde honorem, vnde toti proſapiæ etiam vltra eum gradum macula ſequeretur: tunc enim iam in propria perſona damnum timeretur.

Ad argum. propoſita n.2. reſp. Ad 1. dico in illa l. explicari filios, gratia exempli tantum, quod minime arctat regulam. Ad 2. dico in eo ſingulari caſu non moueri illum timore, & ita non vitiabit actum: & idem eſſet, ſi timor incuteretur ipſimet contrahenti, caſu enim quo libere, & non timore ductus, id faceret, valeret actus: in præſentiarum autem, tantum diſputamus, quando ducitur timore quis cenſeatur iuſtus? 13

DISPVTATIO V.

Quæ ſint mala grauia, & ſufficientia metus cadentis in virum conſtantem?

SVMMARIVM.

*Metus quis cadat in virum conſtantem, relinquitur iudicis arbitrio: & quid, in foro conſcientiæ? n.*1.

*Hoc arbitrium an ſit quoad mala hunc timorem incutientia, vel quoad quid? n.*2.

*An attento iure regio Caſtellæ, ſit correctum hoc arbitrium, n.*3.

*Metus mortis, & mutilationis, & grauis cruciatus corporis, grauiũmque verberum, cadit in virum conſtantem, n.*4. *Similiter metus armorum, licet portans ea deponat, vel iis non vtatur, n.*5.

*Idem de metu ſeruitutis, vel amittendi inſtrumenta quibus libertas probanda eſt, n.*6.

*Item de metu captiuitatis, n.*7. *Et grauis exilij, n.*8. *& carceris, n.*9.

Idem de timore amiſſionis ſtatus, n. 10. *Et honoris, ac verborum, n.*11.

*Quid de timore ſtupri, in viro, vel fœmina etiam non virgine, & inhoneſta? n.*12. *& ibi, quid de timore periurij.*

*Quid de metu infamiæ referuntur variæ ſententiæ, n.*13.

*Si infamia ſit iuris, vt ſi deprehenſo in delicto comminetur quis accuſationem, cadit in virum conſtantem, n.*14.

*Idem ſi infamia eſt facti, cui facile occurri nequit, n.*15.

Quid de metu excommunicationis? proponuntur duæ ſententiæ, nu. 16. *& ſententia authoris, numer.*17. *Et quid, ſi facile occurri poterat appellando, &c. numer.*18. *Soluuntur argumenta, nu.*19.

*Quid de amiſſione bonorum? referuntur variæ ſententiæ, nu.*20.

*Metus amiſſionis bonorum eſt viri conſtãtis, n.*21. *Vel maioris partis,* 22.

*Quid, ſi bona hæc modica ſint, numer.*23. *Et quid, ſi abſque illa maiori parte, vita ſuſtentari poſſit, num,*24. *Et quid, ſi non eſt maior pars ſed eſt notabilis, num.*25.

*Quid, de timore attendi inſtrumenta totius, vel mairris partis patrimonij, num,*26.

Quid de timore amittendi magni lucri. Refertur quædam opinio, numero 27. *Et ſententia authoris, nu.* 28. *Vbi quid de metu impediendi aliquem, nt ſe opponat beneficio? & explicátur l.finalis.§.Si fœnerator.ff. de eo quod met.cau.*

*Soluuntur argumenta, n.*29. *Et explicantur c.*2.*de his quæ vi, & c. Omnes accuſationes, nu.*32.*q.*7.

PRimo concors Doctorum ſent. eſt, id iudicis arbitrio definiendum eſſe. Prob. ex *l.*3.*ff.ex quib.cauſ.maior.* ibi, *ſed non ſufficit quolibet terrore adductum timuiſſe, ſed huius rei diſquiſitio iudicis eſt.* Et ratio eſt, quia exprimi non poſſunt in particulari omnes caſus: & quamuis de aliquibus malis conſtet eſſe ſufficientia, cum requiratur probabilis illorum iam impendentium æſtimatio, iam iudicis arbitrium deſiderabitur ad perpendendum, an talis ſit æſtimatio, Et ita docent *gloſſ. c.Cum dilectus, verb. Metum, de his quæ vi, Innoc.ibi num.*1.*fine, Hoſtien.ibi ſuper verb. Nec metum mortis, Ioan.Andr.num.*10. *Anton.nu.*14. *Panorm.numer.*8. *Anchar. fine, Cardin.num.*3.*oppoſit.*2. *Imola numer.*9. *Archid.cap.vnic. de his quæ vi, in* 6.*nu.*4.*& ibi Francus, fine, Alex.de Neuo c.finali, de appellatio.num.*22.*& ibi Decius num.*7. *Lucas de Penna C.de metallariis, libr.*11.*l.*4.*ad finem, verſ. Et nota quod iuſtus* 1

metus, Bald. l. Interpoſitas n. 3. *C.de tranſactio. Iaſon inſt. de action.*§. *Quadrupli.n.*53.*Sylueſt.verb.Metus,q.*1.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.4.*n.*8. *Menoch.de arbitrar.lib.*2.*centuria* 2.*caſu* 135.*n.*3.*&* 4.*Nauar.ſum.Lat.c.*22.*n.*51.*verſ.Secundum.* Et ex Theologis *Sotus* 4.*d.*29.*q.*1.*a.*2.*verſ. Eiuſmodi autem metum*,& multi alij quos hi referunt. Et ſicut in foro externo relinquitur hoc iudicis arbitrio, ita in foro interno prudentis arbitrio. Sic *Veracruz* 1.*p.ſpecul.a.*8.*concluſ.*6.

2 Hoc autem arbitrium non eſt quoad ea mala, quæ iure conſtat eſſe ſufficientia ad metum viri conſtantis. Quia (vt optime ait *Bald.c.*2.*de his quæ vi,ad finem*) arbitria data ſunt in his quæ ſub regula comprehendi nequeunt ob humanam varietatem: vt notatur *l.Non poſſunt,ff.de leg.* Quare cum iure conſtat malum aliquod incutere metum iuſtum, non eſt arbitrium. Vnde arbitrium erit teſte *Syl-ueſtro verb.Metus,q.*1. quantum ad ea mala, quæ reducuntur ad damna expreſſa in iure, & quoad diſcernendum, an ſit probabilis æſtimatio illorum.

3 Cæterum quamuis hæc attento iure communi vera ſint, at iure regio Caſtellæ nititur *Villalobos in antinom. iuris ciuilis, ac regij, lit.M.verb.Metus,n.*14. correctum eſſe hoc arbitrium per *l.*7.*t.* 33.*p.*7. quæ declarat quarum rerum metus cadat in virum conſtantem. Sed fallitur omnino; quia lex poſt enumerata prædicta mala ſubdit, *e de tal miedo como eſte, o otro ſemejante*: ergo deſiderabitur arbitrium iudicis, perpendentis quod damnum illis ſimile ſit. Præterea, quia *Gregor.Lop.ead.l.*7.*verb. Metus,* ait concordare cum *l.Metum,& ſeqq.ff.de eo quod met.cauſ.& l.Interpoſitas, C.de tranſactio.* per quas dicunt DD. definiendum eſſe hoc iudicis arbitrio. Item, quia iure communi erant etiam expreſſa damna, timorem iuſtum incutientia: vt conſtat ex *toto tit.ff.de eo quod met.cauſ.& cap.Cum dilectus,de his quæ vi,* quo non obſtante omnes DD. aſſerebant exigi iudicis arbitrium. Præterea, quia leges partitarum nunquam cenſentur corrigere ius commune, niſi expreſſe in eis dicatur. Vt probaui l.2. diſp.41.n 8. Tandem, quia non tantum obiectum timoris perpendendum eſt ad iuſtum metum, ſed eius etiam probabilitas, & ſubiecti qualitas, cui metus incutitur: ergo quamuis lege illa definita eſſent omnia timoris grauis obiecta, deſideraretur iudicis arbitrium, circa obiecti æſtimationem, & ſubiecti qualitatem. Et ita contra *Villalobos*, tenent *Olanus concordia iuris, litera M. verb.Metus,n.*40.*Enriquez lib.*11. *de matrim.c.*9.*n.*3. *in comment. litera T.*

4 2. Citra controuerſiam, metus mortis cadit in virum conſtantem. Habetur *c.Cum dilectus,de his quæ vi,& l.Nec timorem* 7.*ff.de eo quod met.cauſ.& l.*7.*tit.*33.*p.*7. Et ratio eſt, quia omnium terribilium finis eſt mors, teſte *Philoſoph.* 4.*Ethic.* Idemque dicendum eſt de metu mutilationis. Eſt enim quædam mors partialis membri, *c. Si quis abſciderit, d.*55. & habetur expreſſe *d.l.*7. Idemque dicendum eſt de timore grauis corporis cruciatus: habetur expreſſe *d.cap. Cum dilectus,& ead.l.*7. ad quem grauia verbera reducuntur, cum grauiter crucient. Et docent omnes.

5 3. Idem dicendum eſt de metu armorum: eſt enim cadens in virum conſtantem, licet portans arma eis non vtatur, *l.*3.*in princ. Quia armati,ff.de vi & vi armata,* ibi, *ſufficit enim terror armorum, vt videantur armis deieciſſe.* Et *l.*15. *t.*2.*p.*4. ibi, *como ſi vieſe armas.* Et notat *Bartol.ea l.*3.*in princ. n.*1.*notab.*2. *Greg.Lopez ea l.*15.*verb. Touieſen. Anton. Cucus l.*5.*inſtit.maior. tit.*12.*n.*158. *Padilla l. Cum proponas,la* 1.*n.*7. *Cod.de tranſact.Gutier.conſ.*16.*n.*8. *Ioan.Garcia de nobil. gloſſ.* 17.*n.*16. Idem dicendum eſt, licet portans arma ea deponat: cum enim poſſit iis armis vti, nihil eorum depoſitio confert, *l.Quoties,*§.*Qui in poteſtate,& l.In delictis,in princ. ff.de noxa.* Sic docet *gloſſ.ea l.*3.*verb. Sed deiecerunt*, & ibi *Angel.Gregorius Lopez eodem verb.Touieſen, Ant.Gabr.*2.*tomo, commun.*11.*verb.Metus.fol.*106.*colum.*1. *Ant.Cucus eodem t.*12.*n.*159.*Gutier.conſ.*16.*n.*10.

6 4. Idem dicendum eſt de metu ſeruitutis: vt ſi alicui libero effecto timor iniiciatur redigendi illum in ſeruitutem. Habetur expreſſe *l.Ego puto, & l.Iſti quidem,ff.de eo quod met. cauſ. & l.*15.*t.*2.*part.*4.*& l.*7.*tit.*33.*part.*7. Et docent omnes. Immo idem dicendum eſt, ſi timor ſit amittendi inſtrumenta, quibus libertas probari debet. Vt expreſſe habetur *dict. l.Iſti quidem,& l.*7.*&* 15.*proxime citat.* Quod intelligitur, quamuis non in continenti amiſſis inſtrumentis redigendus ſit in ſeruitutem; nam ſufficit id periculum poſſe euenire: per *l. Nec timorem* 7. *ff. de eo quod metus cauſ.* ibi, *quoniam ſi proditus eſſet, potuiſſet ea pati.* Procedit etiam, ſiue ſit in poſſeſſione ſeruitutis, ſiue libertatis, vt docet omnia hæc contra alios, quos ibi refert *gloſſ.d. l. Iſti quidem, verb. Si iam,* vbi etiam cum *Ioanne per ipſam citato,* id intelligit, licet alias probationes ſuæ libertatis habeat. Quia poſſibile eſt eas non fore ſufficientes, & vt ſua libertate priuetur.

5. Idem dicendum eſt de captiuitatis timore, quia eſt 7
quædam ſeruitus. Item, quia longe maius damnum eſt, quam carcer, cuius timor in virum conſtantem cadit: vt dicemus n.9. Sic docet *Sotus* 4.*d.*29.*quæſt.vnic.*§.*De primo contradictio eſt.*

6. Idem dicendum eſt de grauis exilij timore, eſt enim 8
graue malum. Sic *Sotus l.*7.*de iuſtitia,q.*2.*a.*1.*ad* 2.*verſ.Haud tamen hic pacabitur, Palacios* 4.*d.*29.*diſp.*1.*f.*454.*verſ.* Aduer-*te autem, Enriquez l.*11.*de matrimon.c.*9.*n.*4.

7. Idem dicendum eſt de carceris metu. Habetur *l.Nec* 9
timorem,& l. Qui in carcerem,ff.de eo quod met.cauſ. Quem caſum diuerſimodè explicant DD. quidam enim indiſtinctè loquuntur, dicentes abſolute metum carceris cadere in virum conſtantem. Sic *Sotus* 4.*d.*29.*q.vn.*§.*De ſecundo dico,verſ.*Ad *primum,&* §.*De primo contradictio eſt, Gabriel* 3,*diſt.*39.*q.*1.*a.*1.*ad fin.verſ.Iuramentum incautum, Victoria ſum.de matrim.n.*268.*Palacios* 4.*d.*29.*diſp.*1.*f.*655.*verſ.Recenſentur autem, Corduba ſumma,q.*171. *punct.*1.*Veracruz* 1.*p. ſpecul.a.*8.*concl.*2. Et ex iuriſperitis, *Abb.c. Cum locum, n.*9. *de ſponſal.& ibi Præpoſ.ad fin.n.*12.*Philipp.Probus addition.ad Ioannem Monachum, rubr.de renunciatione,in* 6.*n.*18.*Roſella verb.Impedimentum,impedimento* 10.*n.*2.*Angel.verb.Metus, n.*1.*Anton.Cucus libr.*5.*inſtit.maior.t.*12.*n.*155.*Gutier.de iuramento* 1.*p.c.*51.*n.*5. *Matienz.lib.*5.*recop.t.*1. *rubr.gloſſ.*1.*n.* 189. Alij vero explicant de carcere perpetuo. Sic *gloſſ.l.Ego puto,initio,ff.de eo quod met.cauſ.Sotus lib,*7.*de iuſt.q.*2.*a.*1. *ad* 2. *verſ.Haud tamen hic pacabitur, Angles floribus* 1.*p.q.*3.*de matrim.coacto,a.*11.*ante* 1. *difficultatem,fol.*546. *Viuald. Candel.*1. *p.de matrim.n.*59.*Carbon.de reſtitutione,q.*46.*fundamento* 2.§. *Metus cadens.* Melius tamen dicendum eſt intelligi de carcere diuturno, & de vinculis atrocibus. Tunc enim eſt grauiſſima pœna, ſecus vbi carcer breuis eſſet. Sic *Sotus* 4.*d.*29.*qu.*1.*art.*2.*verſ.Eiuſmodi autem metum, Enriquez libr.* 11.*de matrim.c.*9.*n.*4.*Aragon* 2.2.*q.*88.*a.*3.§. *Pro explicatione huius diffic.Bartho. à Ledeſma dub.*23.*de matrim. fundamento* 3.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*231.*concl.*3.*n.*3.

8. Idem dicendum eſt de timore amiſſionis ſtatus: vt 10
cõſtat ex *l.Iſti quidem,ff.de eo quod met.cauſ.*& ex verſ. allato à D.Thoma 4.*d.*29.*q.vn.a.*2.*ad* 2. continenti mala quæ iuſtum metum incutiunt *ſtupri, ſiue ſtatus, verberis, atque necis.*

9. Idem dicendum eſt de metu honoris amittendi. 11
Habetur *l.*7.*t.*33.*p.*7. ibi, *de recebir deshonra, porque ſincaria infamado.* Quia viro bono grauior eſt honoris iactura morte ipſa. Hoc videtur ſentire *gloſſ.cap.Cum dilectus,verb. Metum,de his quæ vi,* vbi ait metum verborum quandoque inferre iuſtum metum. Quam ſequitur *Ant.Cucus* alios referens *l.*5.*inſtit. maior.t.*12.*n.* 143. non enim video, de quibus verbis intelligi poſſit, niſi quando metum incutiens eſt vir dicax & contumelioſus, facileque in verba detractoria prorumpens. Et tenet expreſſe *Barbatius conſil.* 60. *n.*3 *vol.*1.*Anton.Gabr.to* 2.*commun.lib.*11.*verb. Metus.f.*106. *col.*2.*Padilla l. Interpoſitas,n.* 14. *C.de tranſact. Seraphinus de priuileg.iuramenti,priuileg.*29.*n.*2. *Maſcardus de probat.concluſ.*1055.*n.*53.

10. Idem dicendum eſt de ſtupri comminatione, ſiue 12
in viro, ſiue in muliere. Habetur *l. Iſti* 8. *ad finem,ff. de eo quod met.cauſ.* ibi, *quod ſi dederit, ne ſtuprum patiatur vir, ſeu mulier, hoc edictum locum habet, cum viris bonis iſte metus maior*

eſſe debeat, quam mortis. Et l.15.t.2.p.4. O ſi fueſſe manceba virgen y la amenaçaſen que iacerian con ella. Ex quibus verbis videtur aperte colligi à contrario ſenſu, aliud eſſe, ſi mulier non eſſet virgo. Cum lex partitæ expreſſe loquatur de virgine. & d.l. Iſti. de ſtupro: quod acceſſum ad virginem, eſſe conſtat: nec æqua eſt infamia, & damnum in non virgine. Et ita etiam de ſtupro loquuntur D. Thom. 4. d.29. quæſt. vn. ar.2. ad 2. & ibi Scotus q. vn. §. De primo contradictio eſt, Durand. ibi, q.2. num.4. D. Bonauen. q.1. n.5. Ricard. a.1. q.1. Palud. quæſt. vn. a.2. concluſ. 2. num.13. Gabr. 3. d.39. q.1. art.1. ad finem verſ. Iuramentum incautum, D. Antonin. 3. p. t.1. c.7. paulo poſt princip. Et ex iuriſperitis, Innocen. cap.1. n.1. de his quæ vi. Imo Sotus, Barth. à Ledeſm. & Enriquez quos retuli n.9. fine, expreſſe dicunt timorem ſtupri in virgine, cadere in virum conſtantem. Quare contrarium videntur ſentire in corrupta. Cæterum idem credo eſſe dicendum, ſi eſſet vidua, ſeu mulier honeſta. Quia eadem eſt ratio: nam d.l. Iſte quidem, non conſiderauit ſignaculum virgineum: cum idem dixerit in viro, ſed rationem ſubdidit, ibi, cum viris bonis iſte metus maior eſſe debeat, quam mortis. Quæ ratio in vidua honeſta etiam miliat. Et ita ſentit Gregor. Lopez l.15. t.2. p.4. verb. Manceba, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. 231. concluſ. 3. n.3. Immo credo quamuis in muliere in honeſta non præſumeretur in foro externo duci eo timore, ne vi opprimeretur ad contractum ineundem: ſi tamen re vera illo timore traheretur, eſſet cadens in virum conſtantem. Probatur, nam metus periurij cadit in virum conſtantem, cuius rationem reddit Seraphinus de priuilegiis iuramenti, priuilegio 29. num.1. quia ſi metus perdendi honorem, eſt iuſtus: à fortiori metus amittendæ ſalutis æternæ, quæ per peccatum mortale periurij perditur. Sed hæc ratio militat in noſtro caſu. Dices non amitti. Quia ſi vi præciſa cognoſcitur, non peccat fateor, verum quæ mulier ita fortis eſſe poterit, vt in medio flammæ non ardeat: & ſaltem negari non poteſt exponi maximo, ac euidentiſſimo periculo admittendi peccatum mortale: vnde dum textus, & Doctores loquuntur de ſtupro, exponunt caſum frequentiorem, non tamen quod velint arctare ad illum.

13 11. De metu infamiæ, non conſtat inter DD. Quidam enim dicunt non cadere in virum conſtantem. Per l. Nec timorem, 7. ff. de eo quod metus cauſ. ibi, nec timorem infamiæ hoc edicto contineri Pedius dixit. Et tenet ibi gloſſ. verb. Infamiæ, quando eſt infamia facti. Idem docent de infamia D. Thom. 4. d.29. q. vn. art.2. ad 3. vbi Durandus quæſt.2. n.4. fine, Carthuſianus ibi quæſt.2. Syluest. verb. Metus, q.4. Immo de infamia iuris, niſi adiunctam habeat mortis, aut cruciatus corporis pœnam, docet idem Tabiena, verb. Impedimentum, impedimento 9. q.1. num.2. Alij dicunt cadere in virum conſtantem, quando infamia eſt talis, vt ei nullo modo occurri poſſit. Sic Ant. Cucus lib.5. inſtitut. maior. t.12. nu.155. Ludouic. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c.40. paulo poſt princip. ſud dubio tamen id affirmat. Alij vero abſolute docent metum infamiæ cadere in virum conſtantem. Sic Innocen. c. Cum dilectus, n.1. de his quæ vi, Turrecr. 32. q.1. in ſum. n.7. Carbon. de reſtitut. q.46. fundamento 2. §. Metus cadens.

14 Sit tamen I. concluſio, metus infamiæ iuris, eſt viri conſtantis. Vt ſi quis deprehenſo in delicto infami, comminetur fore, vt eum prodat. Sic expreſſe habetur, l. Nec timorem. 7. & l. Iſti quidem 8. §. fin. ff. de eo quod met. cauſ. Et docent gloſſ. d.l. Nec timorem, verb. Infamiæ. Roſella verb. Metus, n.2. vbi Angel. n.5. Syluest. q.4. Et ex Theologis, Sotus 4. d.29. q.1. a.2. fin. vbi Palacios. diſp.1. verſ. Inter hæc autem mala, ſ.656. Veracruz 1. p. ſpecul. art.8. concluſ.2. Barth. à Ledeſm. dub.23. de matrim. fundam.3. Enriquez l.11. de matrim. c.9. n.4. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.231. concl.3. n.3

15 II. Concluſio, metus infamiæ facti, cui non facile occurri poteſt, cadit in virum conſtantem, ſecus quando facile occurri poteſt. Et ſic conciliantur opiniones, nam dicentes non cadere in virum conſtantem quos retuli, num.13. intelligunt, quando facile ei damno ſubueniri poteſt. Et ita D. Thom. Durand. Carthuſ. Syluest. Tabiena pro ea opinione alleg. ſubdunt rationem, quia facile occurri infamiæ poteſt. Qui vero dicunt cadere in virum conſtantem, intelligunt quando non poteſt facile occurri. Prob. concluſio ex cap.22. Prouerb. Melius eſt bonum nomen, quam diuitiæ multæ. Sed timor amiſſionis magni patrimonij, cadit in virum conſtantem (vt dicemus n.21. & ſeqq.) ergo & timor infamiæ. 2. quia timor infamiæ æquiparatur metui mortis, l. Iuſta. ff. de manumiſſis vindic. ibi, iuſta cauſa manumiſſionis eſt, ſi periculo vitæ, infamiæve dominus ſeruum liberauerit. Vbi gloſſ. verb. Infamiæ, ait, quod ſimile eſt periculo vitæ. Sic Palud. 4. d.29. q. vn. ar.2. concl.2. n.13. Ledeſma 2. p.4. q.49. a.3. §. Et ſi quæras quare infami, Sotus, Palacios, & Manuel. alleg. num.14. Aragon 2.2. quæſt. 88. a.3. §. Pro explicatione huius difficultatis aduertendum eſt, Petr. de Ledeſma de matrim. quæſt. 47. art.2. §. Dubium tamen eſt. Hoc tamen intellige, quando infamia eſt grauis, & alicuius momenti, ſecus ſi ſit leuis. Et ita intelligitur. l. Nec timorem, ff. de eo quod met. cauſ. dum decidit metum infamiæ non eſſe viri conſtantis: intelligit enim de infamia leui, & parui momenti. Quod bene ſignificat. ibi gloſſ. ver. Infamia, exemplificans. vt ſi quis minetur ſe malam cantilenam de aliquo cantaturum, quæ infamiam leuem denotat. Et ita tenent Sotus l.7. de iuſtit. q.2. art.1. ad 2. verſ. Haud tamen hic pacabitur, Matienzo l.5. recop. t.1. rubr. gloſſ.1. n.189. Viuald. Candel. 1. p. de matrim. num.59.

12. De metu excommunicationis, varij ſunt dicendi modi. I. eſt, non cadere in virum conſtantem. Prob. quia excommunicatio eſt medicinalis, c.1. de ſent. excomm. in 6 ergo non eſt malum, quod cogat ad effectum reſcindendi contractus. 2. Quia excommunicatio, aut eſt iuſta, & tunc ſibi imputet excommunicatus: aut iniuſta, & tunc non ligat: ergo nunquam excommunicationis metus cadit in virum conſtantem. Sic tenet gloſſ. cap. Cum dilectus, verb. Violentia, de his quæ vi, Tancred. Vincent. & Philipp. quos refert Socinus ſenior c. Sacris, n.505. de ſent. excomm. idem tenent Goff/ed. ſum. t. de his quæ vi, n.4. Archid. c.1. de ſent. excommun. in 6. n 2. init. Barbatius cap. Ab excommunicato, de reſcript. Alciat. l. Interpoſitas, n.9. & 10. C. de tranſactio. Et ex Theologis, Palud. 4. d.29. q. vn. a.2. concl.2. n.13. Sotus ead. d. q.1. ar.2 fine. II. modus dicendi eſt, eſſe timorem cadentem in virum conſtantem. Quia cum priuet ſuffragiis Eccleſiæ, fideliúmque communicatione, eſt graue malum. Sic tenet gloſſ. fin. c. Olim. el 3. de reſtit. ſpoliat. Ioan. Bapt. Ferretus conſ.171 fine, Barbatius conſ.60. n.3. vol.1. Decius reg. In omnibus, 39. n.6. ff. de reg. iur. Seraphinus de priuileg. iuram. priuil. 29. n.4. Barth. à Ledeſma de matrim. dub.23. fundam.3. 16

Cæterum cum diſtinctione lis hæc dirimenda eſt. Aut enim excommunicatio eſt iuſta, & tunc eius metus non cadit in virum conſtantem: quia tunc eſt medicinalis, vt excommunicatus à pertinacia & inobedientiæ culpa reſipiſcat, & facile poteſt, ac tenetur ſibi conſulere obediendo: quod ſi nolit, ſibi imputet: aut eſt iniuſta, & tunc eius metus cadit in virum conſtantem. Probatur, quia excommunicatio quamuis iniuſta, eſt timenda. 11. q.3. c.1. & aliquam infamiæ notam irrogat, ſaltem apud eos qui excommunicationis iniuſtitiam non bene perceperunt: & obligat ad multa, propter vitandum ſcandalum. Item, quia nulla maior pœna, excommunicatione poteſt iure canonico inferri, cap. Corripiantur, 24. q.3. & c. Sacro, de ſenten. excommun. appellatur Magna pœna: & in. Triden. ſeſſ.25. de reform. cap.3. appellatur Gladius, & neruus Eccleſiaſticæ diſciplinæ. Item, quia nihil ita formidandum eſt, quam ab Eccleſia ſeparari, c. Nihil 11. q.3. quod fit per excommunicationem. Tandem quia non leuis pœna eſt, inter homines eſſe, & eorum conſortio priuari, l. Hi qui ſanctam, C. de apoſtatis. Ita tenent Ioan. And. cap. Cum dilectus, n.9. de his quæ vi, vbi Anton. num.12. Anchar. 2. 7. Card. nu.3. quæſt.1. Imola nu.8. Et videtur ibi tenere Hoſtienſ. ſuper verb. Nec metu mortis, & ita eum intelligit, idem tenens Abb. ibi, n.6. idem Abb. cap. Olim, el 3. de reſtitut. ſpoliat. n.10. Domin. cap.1. in princ. n.7. de ſentent. excommun. in 6. & ibi Francus, in princ. num.2. idem Francus, c. vnic. n.2. de his quæ vi, in 6. Roman. 17

conſ.

conſ.369. num.10. & l.Interpoſitas,num.16.C.de tranſact. Socin.ſenior c.Sacris,num.505.verſ. Circa 23.principalem quæſtionem,de ſentent.excommunic.Gigas de penſionibus,q.36.Millis in repertorio,verb.Iuſtus metus,Franc.de Platea de excommunic.§.46.num.10.habetur to.14.tract.nouior. Philippus Probus addit.ad Monachum,rubr.de renunciat.in 6.num.21.Roſella Excommunicat. 1.caſu 29. numer.12. Angel.verb. Metus,num.4. vbi Syluest.qu.5.Tabiena quæſt.1.num.2. Couar.4.decret.2.part.c.3.§.4.nu.12.Villalobos in commun.opin.litera M.verb. Metus, num.73.Anton.Cucus libr.5.inſtitut.maior.t.12.numer.173.Padilla d.l.Interpoſitas,numer. 14. Maſcardus de probat.concluſ.1055.num.50.Burſatus conſil.72.num.54.vol.1.Flamin.de reſignat.benefic.lib.1. q.13. num.134. iunct. num.142. Vgolinus de cenſuris,tabula 2.c.24.in princip.numero 1. Et ex Theologis, Palacios 4.d.29.diſput.1.fol.656.verſ. Rogitas cur excommunicatio, Enriquez lib.11.de matrimon.c.9.nu.4. Ludouic. Lop.2.part.inſtruct.de matrimon.cap.40.f.1070.§. Iam ex prædictis.

18 Hæc tamen ſententia intelligenda eſt, in quantum ait metum excommunicationis iniuſtæ cadere in virum conſtantem, quando ei facile non poteſt occurri: vt ſi non poteſt ſibi excommunicatus conſulere, appellando, vel quia non audet ob potentiam excommunicantis, vel quia non habet in promptu ſuperiorem, ad quem appellet, vel ſunt neceſſarij ſumptus, & eſt pauper, aut appellando eſt periculum in mora obtinendi abſolutionem, & impendet aliquod damnum de præſenti ob excommunicationem. Sic Abb. c.Olim,el 3.n.11. de reſtitut. ſpoliat.& c.Cum dilectus,n.6. de his quæ vi, Felin.cap. Cum inter,num.20.de reception. Tabiena,Socinus,Couar. Anton. Cucus num.174.Burſatus,Vgolinus, Enriquez,allegati num.praced.Et idem credo ſentire Palacios ibi citatum, dicit enim eſſe timorem viri conſtantis metum excommunicationis iniuſtæ, niſi euidenter iniuſta ſit. Id enim credo ſentire, quia quando euidenter eſt iniuſta, facile eſt remedium: ſi enim eſſet difficile, adhuc timor ille eſſet viri conſtantis. Hanc limitationem intelligit Vgolinus ibi, quando dum comminata fuit excommunicatio iniuſta, non potuit timens ſibi facile conſulere appellando: ſi enim potuit, ſibi debet imputare, quare ait tunc non eſſe timorem viri conſtantis. Sed melius cæteri indiſtincte loquuntur. Quare ſi poſt latam excommunicationem iniuſtam, non poſſit excommunicatus facile abſolutionem impetrare, eius metus eſt viri conſtantis. Quia adhuc illa excommunicatio eſt iniurioſa, & pœna grauiſſima, & quamuis in culpa fuerit excommunicatus non appellando, ad ſuſpendendum excommunicationis effectum, verum reſpectu ipſius excommunicationis expers eſt culpæ, cum iniuſte ea pœna afficiatur, ad extorquendum conſenſum.

19 Ad argumenta propoſita numero 16. ad probandum timorem excommunicationis non eſſe viri conſtantis, reſpondetur. Ad 1.excommunicationem iuſtam eſſe medicinalem, vt excommunicatus ab inobedientia reſipiſcat: iniuſtam autem minime, ſed pœnam iniurioſam.Ad 2.dic,quamuis excommunicatio iniuſta non liget coram Deo, ligare in foro externo, cogereque excommunicatum, gratia vitandi ſcandali, vt abſtineat publice ab officiis diuinis, ſacramentis, & fidelium participatione: quæ ſunt grauiſſima damna, ac iure optimo pertimeſcenda.

20 Vltimo de metu amiſſionis bonorum, quidam cenſent non cadere in virum conſtantem. Probatur ex c. Cum dilectus,de his quæ vi,ibi,non obſtante violentia quæ proponebatur illata,cum neque metum mortis, nec cruciatum corporis contineret,& ideo non debuit cadere in conſtantes. Sed metus amiſſionis bonorum non eſt mortis, nec cruciatus corporis,ergo.2.probatur ex c.Omnes accuſationes, 32. quæſt. 7. ibi, nolo mihi proferas damna rei familiaris. Ex quo conſtat metum paupertatis minime excuſare. Sic Paludan.4. d.29. qu.1.art.2.concluſ.2. num.13. Alij vero limitate loquuntur, quando bona vitæ tuendæ neceſſaria ſunt. Sic Hoſtien.c,2.de his quæ vi,ſuper verb.Coactus,& Ledeſm.2.p.4.q.49.art.3. §.Sed dubitabit aliquis, adhuc ſtrictius loquitur, ait enim tunc eſſe timorem viri conſtantis, quando amiſſio bonorum tanta eſt, vt cauſa futura eſſet amiſſionis ſtatus, & familiæ. Alij vero dicunt omnium bonorum amiſſionis metum cadere in virum conſtantem: nec amplius explicant, vnde exigere videntur, vt amiſſio ſit omnium bonorum. Probatur ex c.2.de his quæ vi, ibi, quæ eum à domo, & vniuerſa poſſeſſione expellerent. Vbi textus ad concedendam reſciſſionem renunciationis metu perdendi bona factæ, ponderat timorem iacturæ vniuerſæ poſſeſſionis. Sic Bart.l.fin.n.9.ff.de condict.ob.turp.cauſ. Menoch.de arbitrar. lib.2.centuria 2.caſu 135.n.9.Maſcard.de probat.concluſ.1055. num.54.Et ex Theologis Palacios 4. d.29. diſpu.1.fol.654. verſ. Aduerte autem, Philiarcus de offic.ſacerd.tomo 1.p.2.lib.2. c.8.ad finem,Lud.Lop.2.p.inſtructor.de matrim.c.40 fol.1070.

Sit tamen prima concluſio, metus amiſſionis bonorum cadit in virum conſtantem. Prob. quia æquiparatur metui mortis. Vt bene docet Tiraquel. de nobil. c.31.n.369. nam bona ſunt quædam hominis vita. Vt prob. ex l.Aduocati 14. C.de aduocat. diuerſ.iud. ibi, vitam defendunt, vbi gloſ.verb.Vitam,explicat,vt non perdant quod habent. Idemque comprobat Heſiodi carmen, pecunia eſt anima miſeris mortalibus. Sic gloſſ.vnic. verb. Coactus, de his quæ vi, in 6.& ibi Ioannes Monachus, numer.5. Albertus Brunus inter conſilia feudalia,conſil.81.num.7. & Doctores omnes numero ſequenti allegandi. 21

II. Concluſio, metus amiſſionis maioris partis bonorum cadit in virum conſtantem. Probatur ex c.1.de reſtitut. ſpoliat. in fine princip. ibi, illum autem ſpoliatum intelligi volumus,qui tota ſua ſubſtantia, vel maiori parte ipſius ſe per violentiam deſtitutum affirmat. Et l. Propter litem, in principio, ff.de excuſat.tuto. ibi, niſi forte de omnibus bonis, aut plurima parte eorum, controuerſia ſit. Item quia hæc amiſſio adeo graue damnum reputatur, vt morti æquiparetur. Vt late probat Tiraquel.de nobilit.cap.31. num.369. ergo eius metus eſt viri conſtantis. Ita tenet Innoc.licet ſub aliquali dubio, c.Cum dilectus,n.1.de his quæ vi,idem tenent Ioan.And.c.2.n.2.de his quæ vi,& c.Verum,numer.2.de iureiuran.Anton.eodem c.2.numer.3.& 6.Anchar. numer.2. Cardinalis initio,Abb. numero 6.Imola ſtatim in princip.Goffred. ſum.t.de his quæ vi, nu.3.Idem Anton.c.Gemma,n.7.de ſponſal.& ibi Abb.nu.2. Alex. de Neuo n.3. Anchar.c.vnic.de his quæ vi,in 6.fine,& ibi Francus num.8.& ibi Probus in addit.ad Monachum,num.8.Bercius c.1.nu.11.de offic.deleg.Iaſon l.Titia,nu.4.in princip. & nu.7.ff. de verb.oblig.Franc.Aret.conſ.14.n.15.Roman.l.Interpoſitas, n.9.C.de tranſact.vbi Curtius iunior n.7.Alciat.n.7. Padilla nu.14.Roſel.verb.Metus,n.1.& ibi Angel.n.3. Tabiena verb. Coactio,q.3.n.4.vbi Armilla n.3.Gom.Arias l.47.Tauri,n.19.Ioã. Capiſtrano in quodam conſilio matr. num. 23. habetur tomo 9. tractat.nouior. Nauar.ſum.Lat.ca.22.numer.51.verſ.Quintum, Couar.4.decret.2.p.c.3.§.4. num.18. Matienzo lib.5.recop. t.1. rubr.gloſſ.1.n.189. Gutier. de iuram.1.p.c.57.num.20.Flaminius de reſign.benefic.l.13.q.1.num.155. Et ex Theologis, Veracruz 1.p.ſpec.art.8.concl.2.Manuel 1.to.ſum.2.edtione,cap.231. nu.3. 22

Hanc concluſionem temperant aliqui, quando bona,quorum amiſſio timetur,magna ſunt. Sic Nauar. Philiarc.& Lud.Lop.quos retuli num.20.fin.& num.22.ad fin. Verum hoc ita abſolute dictum diſplicet mihi, quia ita grauem iacturam patitur inops ablatis ſibi modicis facultatibus, vel maiori earum parte, ac ditiſſimus: immo multo maiorem ille patitur, quia alia dimidia bonorum parte ſibi relicta,vitam traducere minime poteſt: hic autem poteſt. Quare illud admitterem, quando bona adeo exigua ſunt,vt illis retentis,aut deperditis, non ideo pauperior, aut ditior, moraliter loquendo, poſſidens efficiatur:tunc enim cum id quod modicum eſt, pro nihilo reputetur,nullius momenti reputabitur ea iactura. 23

2. Limitatur eadem concluſio, quando talis eſt maior pars ea bonorum, vt metum paſſus abſque illa vitam ſuſtentare minime poſſit. Sic Roſell.verb. Metus, n.1. Ang. ibi num.3.Syluest.q.3.Tabiena verb. Coactio,qu.3.num.4. vbi Armilla numer. 3. Additque Syluest. vel ſaltem requiri, vt at- 24

tentis

tentis facultatibus metum paſſi, grauem patiatur iacturam, ſublata maiori bonorum parte. Quia poteſt (inquit) tam diues eſſe, vt eam iacturam non faciat, ea ablatione maioris bonorum partis. Cæterum nec hæc limitatio placet: ſed vniuerſaliter credo eſſe verum, timorem amittendi maiorem bonorum partem eſſe iuſtum. Quia eſt grauis iactura, atque ita virum conſtantem merito mouere poteſt. Quod videntur tenere reliqui DD. n. 22. citati, qui abſolute, & indiſtinctè eam admittunt concluſionem. Et melius *gloſſ. cap. 2. verb. Coactus, de his quæ vi*, vbi *Ant. n. 6. Anchar. n. 2. & idem Anchar. c. vn. fine, de his quæ vi, in 6.* vbi disiunctiue dicunt eſſe metum viri conſtantis, quando metum paſſus abſque iis bonis vitam tranſigere non poteſt, vel grauem patitur iacturam: quam iacturæ grauitatem explicant *Goffredus ſumma, titulo De his quæ vi, n. 3. Abb. eo c. 3. n. 6.* quando eſt maior bonorum pars: ergo ſentiunt ſat eſſe amiſſionem bonorum, quando eſt maior illorum pars, aut licet non ſit talis, quando ſine illis vita ſuſtentari nequit. Et expreſſe eſſe metum viri conſtantis, quando eſt talis grauis iactura, licet abſque illis vita ſuſtentari valeat, docent *Veracruz. 1. p. ſpeculi, a. 8. concl. 2. Barth. à Ledeſma dub. 23. de matrim. fundam. 3.*

25 Immo idem credo, quando non eſt metus amiſſionis omnium facultatum, vel maioris partis, ſi ſit metus amiſſionis rei magnæ & notabilis. Quia virum conſtantem iure optimo hoc terret. Sic *Bald. c. Verum, ſtatim in princip. de iureiuran. & ibi Alexan. de Neuon. 9.* Sic etiam videntur tenere *Cynus l. Interpoſitas, ſtatim in princi. oppoſit. 1. C. de tranſactio. & ibi Salicet. num. 6. Martinus inter conſilia matrim. Zileti, conſ. 15. nu. 18. Sotus 4. d. 39. q. 1. a. 2. verſ. Eiuſmodi autem metum, Corduba ſum. q. 161. punct. 1.* vbi docent graue damnum in rebus propriis incutere timorem viri conſtantis. Et melius *Francus c. vn. de his quæ vi, in 6. n. 8.* vbi poſtquam dixerat metum amiſſionis omnium bonorum, vel maioris partis cadere in virum conſtantem, ſubdit idem eſſe de metu magni damni in rebus. Et *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu. 18. fine,* nam poſtquam dixerat metum amiſſionis totius, vel maioris partis patrimonij eſſe viri conſtantis, ſubdidit eſſe huiuſmodi timorem amiſſionis magnæ rei. Idem videntur tenere *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. nu. 4. & Aragon 2. 2. q. 88. a. 3. §. Pro explicatione huius diffic.* Vbi dicunt amiſſionis magnæ bonorum partis timorem cadere in virum conſtantem.

26 III. Concluſio, timor amiſſionis inſtrumentorum, totius, vel maioris partis patrimonij, cadit in virum conſtantem: ſicut dixi nu. 6. de inſtrumento, quo libertas probanda eſt. Hæc eſt contra *gloſſam l. Iſti quidem 8. verſ. Metu, ff. de eo quod met. cau.* Sed eam tenet *ibi Additio ad gloſſam, & ibi Bald. §. Si is, in fine.*

27 Rogabis autem, quid dicendum ſit de amiſſione magni lucri, eius enim timorem cadere in virum conſtantem affirmant *Cynus l. Interpoſitas, ſtatim in princ. oppoſ. 1. C. de tranſactio. Anchar. cap. 2. n. 2. de his quæ vi, & c. vnico, eod. tit. in 6. fine,* vbi & *Francus nu. 8.* Et conferunt ad hoc *Salzedo practica, c. 83. §. Eſt tamen opinio hæc. Nauarra libr. 2. de reſtit. c. 3. in noua edit. p. 2. dub. 2. num. 429. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 28. n. 3.* vbi quamuis negent importunas preces incutere metum, & cauſam eſſe inuoluntarij: fatentur tamen tunc id efficere, quando importune rogatus non poſſet ſine magno incommodo diſſentire. Vt ſi rogans eſſet talis, à quo rogatus, beneficium, aut fauorem ſperat fore vt recipiat. Prob. ex *l. fin. §. Fœnerator. ff. de eo quod met. cauſ.* ibi, *ſi fœnerator inciuiliter cuſtodiendo athletam, & à certaminibus prohibendo, cauere compulerit, vltra quantitatem pecuniæ debitæ, competens iudex reſtitui decernet.* Vbi iuriſconſultus concedit reſtitutionem pecuniæ extortæ metu perdendi lucri.

28 Verum hæc ſententia vniuerſaliter intellecta minus vera eſt. 1. quia (vt optimè ait *Metina C. de reſtitut. q. 3. cauſa 2. verſ. Si fiat remiſſio*) quoties donatio, aut remiſſio fit ex metu non acquirendi bonum, aut lucrum, quod remiſſione facta remittens obtinere ſperat, quamuis metus ad id ſit incuſſus, non vitiatur remiſſio, vel donatio. Quia talis remiſſio, vel donatio non metui, ſed cupiditati lucri acquirendi ſperati, eſt imputanda. Item, quia quamuis omnis pœna excludatur à ſponſalibus, tanquam impediens libertatem matrimonij, at quando apponitur pœna lucri perdendi, valet, nec timor eam incurrendi vitiat matrim. eo metu contractum. Vt ſi Maria inſtituatur hæres opulentiſſimæ hæreditatis, ſi Titio nupſerit (vt late diximus lib. 1. diſp. 35. n. 7.) Cuius rationem ſubdidimus ibi, quia hæc non eſt vera pœna, ſed inuitari ſpe lucri: ergo timor perdendi lucri, non eſt vere timor cadens in virum conſtantem. Item, quia paſſio ſpei, & concupiſcentiæ non tollit voluntarium, vt paſſio timoris, ſed auget. Vt cum *D. Tho. 1. 2. q. 6. a. 7.* docet *Nauar. comment. 2. de regul. n. 67. verſ. Addo decimotertio,* inferens inde, licet profeſſio facta ob metum annulletur, non tamen facta ob ſpei, vel concupiſcentiæ paſſionem. Vnde intelligenda eſt prædicta ſententia, quando metum paſſus, per iniuriam arcetur à lucro ad quod habebat ius. Et in hoc caſu loquitur *d. l. fin. §. Si fœnerator:* & ita dicit *inciuiliter cuſtodiendo*: hoc eſt contra ius, *& à certaminibus prohibendo*: in quo verſabatur magna iniuſtitia, impediebatur enim lucrum quo athleta vitam ſuſtentabat, habebatque ius acquirendi. Similiter dico, ſi quis vellet ſe opponere beneficio pingui, vique impediretur, niſi iniret aliquem contractum, talem eſſe metum viri conſtantis. Quia contra iuſtitiam impeditur ne lucrum compararet, ad quod intendendum ius habet. Confert ad hoc *cap. Cum veniſſent, de inſtit.* Vbi quidam timore ductus ne Epiſcopus impediret poſſeſſionem Archidiaconatus, renunciauit quibuſdam iuribus: & tamen illa ſibi integre reſtituuntur. Per quem textum *Imola c. Cum dilectus, n. 9. de his quæ vi,* ait metum perdendæ ſpei promotionis interdum cenſeri viri conſtantis. Vbi pŏdero non dicere ſemper, ſed Interdum: nempe quando timens habebat aliquod ius: vt in caſu *illius c. Cum veniſſent,* vbi ius habebat ille, vt poſſeſſio Archidiaconatus ſibi tribueretur.

Ad argumenta propoſita nu. 20. ad probandum metum amiſſionis bonorum non cadere in virum conſtantem, reſpondetur. Ad 1. dico reduci ad metum mortis. Quia pecunia eſt quædam hominis vita: vt probaui n. 21. Ad 2. dico id c. loqui, quando timore paupertatis admittitur peccatum, talis enim timor minime excuſat. Cum potius omnia pœnæ mala, quam peccatum eligenda ſint. *C. ſacris, de his quæ vi.* Ad *c. 2. de his quæ vi,* dic textum narrare factum, & ita non diſponere, vt neceſſaria ſit omnium bonorum ſpoliatio: eo vel maxime, quia ſunt alij textus, quos retuli numero 22. ſignificantes ſufficere ſpoliationem maioris partis patrimonij. 29

DISPVTATIO VI.

An timor reuerentialis cenſeatur cadens in virum conſtantem, ad effectum irritandi obligationes voluntarias?

SVMMARIVM.

Duplex eſt conſenſus, tacitus & expreſſus, num. 1.

Idem metus qui ſufficit ad reſcindendos alios contractus, ſat eſt ad irritandum matrim. n. 2. & 15. fine. Et quot ſint quæſtiones diſputandæ, num. 3.

An metus reuerentiæ cadat in virum conſtantem, annulletque matrimonium, quando expreſſo contrahentium conſenſu celebretur? referuntur variæ ſententiæ, num. 4. 5. & 6.

Quis dicatur metus reuerentiæ, & quando in foro conſcientiæ obliget ad reſtitutionem, remiſſiuè, num. 4.

Non cadit in virum conſtantem, nec ſatis eſt ad irritandum matrim. vel reſcindendos alios contractus, niſi accedat minæ, vel verbera, n. 7.

Impugnatur ſententia hoc limitans, ſi ſit reuerentialis patris reſpectu puellæ, vel filiæ, vel filij impuberis: & cautius circumſpiciendum eſt, vt metus reuerentialis patris cum minis, dicatur verè cadere in virum conſtantem, n. 8. Et ibi, quid, ſi pater ſub ſua maledictione minetur.

Impugnatur ſententia aſſerens metum reuerentialem paternum abſque minis annullare contractus, non verò reuerentialem aliorum, n. 9.

Metus reuerentialis ſolus non annullat contractum initum etiam cum ipſo, cui debetur reuerentia, n. 10.

An

An ſufficiat metus reuerentialis abſque minis, quando filius, vel vxor eſt valde patris, aut mariti præceptis obtemperans? n.11. Et quid, ſi pater, aut vir non minetur, at nimis crudelis ſit in ſibi non obtemperantes? num.12. Et quid de vultu terribili potentis, abſque minis? num.13.

An valeat matrimonium initum à filia timore ne patris indignationem incurrat, nullis præcedentibus minis? num.14.

An ſolus metus reuerentialis, quãdo interuenit enormis læſio, ſatis ſit ad reſcindendum alios contractus, & annullandum matrimonium? vt ſi fœmina longè indigniori nubat, timore reuerentiali patris, n.15.

Soluuntur argumenta, & explicantur regul. Velle, ff. de regul. iur. & l. 1. §. Quæ oneranda, ff. quarum rerum actio, & l. penult. ff. de furtis, nu. 16. Poſt quem ſunt alia ſummaria.

1 SVpponendum eſt 1. duplicem eſſe conſenſum. Quidam eſt expreſſus, vt cum aliquis verbis, aut ſignis exprimit ſuũ conſenſum: alius verò eſt tacitus, & à iure præſumptus: vt cũ filio præſente pater pro eo cõtrahit ſponſalia, aut matrimonium: præſumit enim ius conſentire, ſi non contradicat: iuxta *c. vnicum, de deſponſal. impub. in 6.*

2 2. Supponendum eſt, eundem metum per quem cæteri contractus veniunt reſcindendi, ſufficere vt matrim. ob eum contractum, irritum fiat, vt docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. n. 4.* dicens ab omnibus eſſe receptum: *Nauarr. li. 4. conſ. in 1. ed. t. t. de ſponſal. conſ. 36. n. 10. in 2. l. 1. tit. de his quæ vi, conſ. 10. n. 10. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. cap. 40. f. 107. §. Igitur pro reſolut.* Immo non requiri tam iuſtum, ac requiritur ad alios contractus irritandos, docent *Præpoſit. c. a. Cum locum, n. 6. de ſponſ. Neuizanus conſ. 46. n. 3. Nauarr. eod. conſ. citato, n. 3.* Et confert, nam multi ſatis probabiliter dicunt (vt dicemus hoc l. 4. diſp. 13. nu. 1. & 2.) metum grauem iuſtè incuſſum, irritare matrim. cum tamen alios contractus non irritet (vt dicam diſp. 8. n. 8.) Et ratio eſſe poteſt, nam in matrimonio maior libertas deſideratur quam in reliquis contractibus: quare ab illo pœna reiicitur, cum tamen in cæteris contractibus valeat. Quod intelligendum eſt cum moderatione, quam proponam n. 15. fine.

3 3. Igitur diſputandæ ſunt quæſtiones. I. an metus reuerentialis annullet matrim. expreſſo conſenſu initum? II. an annullet profeſſionem? III. dato exigat ſimul minas, deſideretur vt minas proferens ſolitus ſit eas exequi? IV. reſpectu quorum ſit hic metus reuerentialis? V. an ſolus metus reuerentialis irritet matrimonium, reſcindatque contractus, ſolo conſenſu tacito ac præſumpto celebratos?

4 QVÆSTIO I. an metus reuerentiæ, quo inferior reuerentia ſuperioris, vxor viri, filius patris, &c. ducitur ad ineundum matrimonium, vel celebrandum contractum, ſit cadens in conſtantem virum, ſufficiénſque ad reſciſſionem, quando matrimonium, & reliqui contractus expreſſo conſenſu contrahentium celebrantur? Præſens igitur quæſtio eſt, de ſufficientia huius timoris ad reſcindendos contractus, & annullandum matrim. Nam quando obliget in foro conſcientiæ ad reſtituendum, dicam hoc 4. l. diſp. 9. n. 11. & ibi numero 12. explicabo, quando metu reuerentiali dicatur aliquid fieri. Quadruplex igitur eſt ſententia. I. ait, metum reuerentialem cadere in virum conſtantem, atque ita reſcindere alios contractus, & conſequenter matrimonium tali metu initum eſſe nullum. Prob. 1. ex *regul. Velle 4. ff. de regul. iur.* ibi, *velle non creditur, qui obſequitur imperio patris, vel domini:* ergo cum omnis contractus conſenſu perficiatur, reſcindet illos metus obſequij, ſeu reuerentiæ. 2. probatur ex *l. 1. §. Quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio,* ibi, *& hoc cauſa cognita, ſi liquidò appareat libertum metu ſolo, vel nimia patroni reuerentia, ita ſe ſubieciſſe.* Vbi probatur non ſolùm actũ reſcindi factũ coram eo cui debetur reuerẽtia, ſed etiam ſi fiat eo abſenti, ſi conſtet metu, vel nimia reuerentia id feciſſe. Vbi ponderanda eſt alternatiua, ad cuius veritatem ſolum deſideratur alterius partis veritas. *Regul. In alternatiuis, de regul. iur. in 6.* ergo ſufficit metus reuerentialis, ſicut & ſufficeret alius metus. Nec obſtat ſi dicas, eum textum loqui de promiſſione liberti: quoniam nihil ſpeciale inuenitur in ea promiſſione: & ita *gloſſ. ibi, verb. Metu,* extendit ad alios caſus. Et confirm. quia ſi tantum metus reuerentialis reſcinderet contractus, vbi interueniunt minæ, nulla eſſet prorſus differentia inter metum eius cui debetur reuerentia & metum cuiuſcumque extranei, cum quocumque graue malum minanti, quod poteſt, & ſolet exequi, ſit metus viri cõſtantis. Quare fruſtra DD. contorquerentur tractantes de metu reuerentiali: & *Iuriſconſultus l. 1. citatu, §. Quæ oneranda,* fruſtra diſtingueret illum, contra alios metus: includeretur enim ſub metu cruciatus corporis, aut mortis, iuxta malum comminatum. 3. prob. ex *l. penultima, ff. de furtis,* ibi, *& hoc modo patronus quoque liberto, & is cuius magna verecundia, ei quem in præſentia pudor ad reſiſtendum impedit, furtum facere ſolet.* Ex quo habetur tacentem viſo furto ob nimiam reuerentiam, non videri conſentire, poſséque actione furti agere: ergo metus reuerentiæ tollit conſenſum requiſitum ad contractuum firmitatem. Hanc tenet *gloſſ. l. 1. §. Quæ oneranda, verb. Metu, ff. quarum rerũ actio, & c. Vnuſquiſque, verb. Saltantium, in fine, 22. q. 4. Bart. l. Qui in aliena, §. finali, n. 5. ff. de acquir. hæred. Bald. l. Iuris gentium, in 1. lectura, §. Si ante, n. 4. verſ. Vltimo nota, ff. de pactis, & l. Interpoſitas, n. 5. C. de tranſactio. & l. Pactum dotale, n. 1. verſic. Venio ad quæſtiones, C. de collation.* vbi *Corneus num. 2. limitat. 2. & ibi Roman. num. 16. Anchar. conſ. 339. num. 32. & conſ. 39. n. 4. Hugo Celſus conſ. 14. num. 2. & conſ. 117. num. 2. Salicet. d. l. Interpoſitas, n. 4. & Imola c. Cauſam matrimonij, num. 8. de officio delegat.* dicit hanc ſent. eſſe valdè æquam, quamuis contrariam fateatur communẽ, & tenet *Afflictis decſ. 69. Neap. n. 4.* vbi diſiunctiuè loquitur, dicens actum reſcindi ſtante metu reuerentiali, vel ſtantibus minis: & *Franciſcus Aret. conſ. 24. n. 12.* anceps manet, vtra opinio ſit verior. Et tenet *Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 2. caſu 136. n. 8. & conſ. 1. n. 493. volu. 1. & conſ. 181. nu. 88. vol. 2.* Et matrimonium ſolo metu reuerentiali initum irritari, docent expreſſe *Ioan. Igneus l. 3. §. Eleganter, n. 139.* lateque probat numeris præcedentibus. *ff. ad SC. Sillan. Nauarr. libr. 4. conſil. in 1. editione, tit. de ſponſ. conſ. 36. n. 4. in 2. l. 1. tit. De his quæ vi, conſ. 10. n. 4. Alex. Carrerius de ſponſal. l. 4. c. 9. ad fin. & Minchaca lib. 1. controuer. illuſtr. c. 35. nu. 19.* dicit forte hodie iure canonico, & iure Codicis irritari matrimonium, per ſolum metum reuerentialem, quamuis olim iure Digeſti, eo quòd facile permittebatur répudium, non irritaretur. Et tandem hanc ſentẽtiam videtur clare tenere *Anton. c. Cum virũ, n. 6. de regularib.* quoad matrimonium: ait enim actus ſpirituales exigentes omnimodam libertatem, annullari per ſolum metum reuerentialem abſque minis, licet ſecus ſit de aliis actibus.

5 II. Sententia ait, metum reuerentialem patris eſſe cadentem in virum conſtantem, ſufficereque ad contractuum reſciſſionem, non autem metum ſimilem aliorum, quibus reuerentia debetur. Nec aliam differentiæ huius rationem aſſignat, quam eſſe nimiam reuerentiam debitam patri. Sic tenet *Barbatius conſ. 60. à n. 1. vſque ad 4. volum. 1.* vbi ait ſolum metum reuerentialem patris annullare matrimonium, profeſſionem, & alios actus: reuerentialem autem viri, non ſemper, ſed quando vxor nimiam reuerentiam ad virum habet. Idem videtur tenere *Anchar. c. Ex literis, n. 2. de deſponſ. impuber.* vbi ait, metum reuerentiæ paternæ, licet non tendat ad corporis cruciatum, vel mortem, cenſeri viri conſtantis ob nimiam reuerentiam idem operantem, quod metus grauis. Idem videtur tenere *Mõtaluus l. 8. gloſ. 2. init. t. 11. lib. 1. fori,* vbi ait nimiam patris reuerentiam æquiparari timori, & ita etiam diſtinguunt alij, teſte *Alexan. de Imola l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, n. 11. ff. ſolut. matrim.*

6 III. Sententia ait, contractum initum cum eo, cui debetur reuerentia, vel ad eius vtilitatem, reſcindi ob metum reuerentialem, ſecus cum alio, nec in eius vtilitatem celebratum: quia in priori caſu is cui reuerentia debetur, particeps fuit doli, & cauſa metus, quare in eius vtilitatem contractus reſcinditur. In poſteriori autem, cùm in eius vtilitatem non cedat, nec cum ipſo contrahatur, non eſt cur in damnum tertij, culpæ, ac doli expertis reſcindatur. Ita tenent *Bald. l. Fideiuſſor, la 2. §. Pater Seij, ad finem*

finem,ff.de pignor. Roman.l.Si cum dotem , §.Eo autem tempore,num.11.ff.ſolut.matrimon.Barbatius c. Cauſam matrimonij, ſtatim in principio, de offic. de legat. Sarmiento lib. 2. ſelectarum,c.11.num.10.Et videter renere Anchar. in repetitione c.Si propter,de reſcript.in 6. vt eum inducit Suarez allegat. 24. num.1.

7 Vltima ſententia , (quam multo veriorem reputo) docet, ſolum metum reuerentialem, niſi minæ, aut verbera, aut alius metus grauis illi adiungatur , non cadere in virum conſtantem , ac proinde nec annullare matrimonium , nec alios contractus reſcindere. Probatur ea ſola ratione , quia metus reuerentialis non videtur tantam vim habere ad cogendum voluntatem,vt vir conſtans eo terreri debeat.Quare potiſſima probatio ex aliquibus textibus accipienda eſt. Probatur ergo 1.ex cap. Ex literis , de deſponſ.impub.ibi,nolens & inuita minis parentum impulſa:vbi textus quo reddet irrita ſponſalia metu reuerentiali parentum inita , ponderat non ſolum paternam reuerentiam , ſed ſimul minas.2.probatur ex cap.2.de pactis , in 6. vbi dicitur valere renunciationem filiæ,in fauorem patris factam,ſi iuramento muniatur, niſi vi,aut dolo ſit præſtitum: & tamen ibi concurrit paterna reuerentia , ergo ea ſola non inducit vim , aut metum. 3. probatur ex variis textibus, quibus probabitur hac eadem diſputatione,numero 18.profeſſionem non annullari ex ſolo metu reuerentiæ : iidem enim probant idem de matrimonio , cum (vt ibi videmus) idem metus in vtroque caſu requiratur: immo ſecundum multos (vt ibi dicam) minor ſufficiat ad annullandam profeſſionem. 4. probatur ex l.Si patre cogente,22 ff.de ritu nuptiarum,ibi,Si patre cogēte ducat vxorem, quam non duceret,ſi ſui arbitrij eſſet,matrim.contraxit , maluiſſe enim hoc videtur. Vbi gloſſ.finalis, ait : maluiſſe hoc videtur, quam odium patris incurrere, non autem dicas metū adhibitum: ergo ſolus metus reuerentialis non ſatis eſt.5.probatur ex l.Fideiuſſor impetrauit,26. §. Pater Seij ff. de pignoribus , vbi filius patris ſuaſione domum obligauit , nec tamen eum contractum potuit tanquam metu factum, retractare,& reddit rationem Iuriſconſultus , his verbis , nec metuere debebat ,ex hoc ſolo quod mandante patre manu ſua perſcripſit inſtrumentum : ergo ſola reuerentia , & imperium paternum non incutit iuſtum metum. 6. probatur ex l.10.titul.1.parte 4. ibi, no las puede el padre apremiar à que lo fagan , de todo en todo , como quiere que les pueda dezir palabras caſtigo , que lo otorguen,vbi Gregorius Lopez verb. Todo , ponderat eam legem vt poſſint parentes aliquo modo cogere filias ad certum matrimonium, nempe timore reuerentiæ , ac imperij paterni,

5 non tamen de todo en todo , hoc eſt,timore alias cadenti in virum conſtantem : ergo ſolus timor reuerentialis non eſt talis. Hanc ſententiam amplectuntur ex Doctoribus iuris Pontificij , gloſſ. cap. Præſens , verb. patrem,23.q.3.& c.1.de deſponſ.impub.verb. Conſentit , quam ibi ſequuntur, Anchar. nu.4. Abb.n.4. Alex.de Neuo,nu.7.& 8. Hoſtien.ſumma,t.de matrim.§. penultimo,n.27.verſ. Supradicti loquuntur: Innocen.c.Cauſam matrimonij,nu.1.fine,de offic.delegat.vbi Ioan. Andr.n.3. Anto.n.15.Bald.n.3.Cardin.n.1. oppoſ. 1. Anchar.n.1.notabili 3. Abb.nu.5.Decius n.17.24.& 25.Felin. num.3.& 4.& 5.verſ.Tertia declaratio. idem Ioan. Andr.c.fin. in fine,qui clerici, vel vouen. Anton.c. Accedens,nu.2.de conuerſio. cōiugat. Abb.c.Ex literis,n.3.de deſponſ.impub. & c.Cū coniugat.n.1.de iureiuran.& c.Cum dilectus,n.7.de his quæ vi , & cap.Cum virū,n.8.de regular.& c.Veniens,el 1.n.5.de deſpōſ.vbi Alex.de Neuo,nu.4. & idē Alex.de Neuo,c.fi.n.33.qui clerici, vel vouen.& d.c.Ex literis,n.2.& cōſ.3.n.1.Præpoſit.d.c. Ex li-

6 teris,n.1.& c.Cum locum,n.5.& 6.de deſponſ.Felin.conſ.14.n.1. & 7.Franc.c.vnic.§.fin.nu.4.de deſponſ.impub.in 6.& c.2.de pactis,in 6.nu.2.verſ.Secundò etiam patet, Beroius c.1.nu. 11.de offic deleg.Probus addit ad Monachum,c.vnic.num.9.de his quæ vi,in 6. Nata conſ. 509.numer.13. vol.3.& c.2.de pactis, in 6. num.45.& tract.de pactis p.1.n.42.& 47. (habetur to.6.p.2. tractatuum nouiorum,) Vitalis de Cambanis tractat.de clauſulis, clauſula non vi, titul.de metu vxoris,nu.1. habetur tomo 18.eorundem tractat.Sebaſtianus Medicis de caſibus fortuitis,q.7.nu. 66.habetur tom.7. eorundem tractat.Boërius deciſ.100. nu.11. Ioan.Plotus tract.de in litem iurado.§.3.n.14.Roſella verb.Impedimentum,impedimento 10.n.3.Angel.verb.Metus,nu.2.vbi Sylueſt.q.2.Tabiena verb.Coactio,q.2.n.3.vbi Armilla n.2. Andreas Gail.pract.obſeruationum l.2.c.147.n.17.Rota in nouiſſimis,deciſ,341.n.2.vol.2.Bernar.Diaz regul.532. & ibi Salcedo in additionibus , ſtatim in principio , & ampliat.1. Brunellus de ſponſalibus,cōcl.11.n.1.Couar.4.decr.2.p.c.3.§.6.n.7.& 8.Gama 1.p.deciſione 250.num.4.& deciſione 262.num.1. Gutier. de iuram.1.p.c.1.n.15.& auth.Sacramenta puberum,nu.94.C.ſi aduerſus venditio.& conſ.16.nu.16.Petr.Gregorius ſyntagmate iuris,p.3.lib.41.n.4.Flaminius de reſignatione beneficior.lib.13.q.1. 172.& 173.Idem tenent ex iuris Cæſarei profeſſoribus,gloſ. l.Si patre cogente,22.in fin.ff.de ritu nupti.quam ſequuntur ibi Bald.n.vnic.& Saliee.ibi,n.vnic.Bartol.l.Ad inuidiam fin.C.de his quæ vi,& l.1.§.Quæ onerandæ, num.4.& in fin. ff. quarum rerum actio,vbi Cuman.n.5.& Angel.nu.4.idem Angel. inſtit. de action,§. Quadrupli,num.8.& 9.& d.l.Ad inuidiam, nu.1. vbi Fulgoſ.num.1. Paul.in fin.Franc. Aretinus init.idem Franc. Aret.l.metum,init.C.de his quæ vi, & l.qui ſuperſtitis,n.3.ad finē,verſ.Eſt quarta fallentia.ff.de acquir.hæred.& l.Interpoſitas, n.3.C.de tranſact.vbi Roman.n.14.Curtius iunior n.13.Alex.n. 5.idē Alex.l.Si cū dotē,§.Eo autem tempore n.11.ff.ſolut. matri. & ibi Ioannes de Imola,eodē §.nu.15.Curtius ſenior conſ. 263.n. 3.& 4.volum.2.Roman.l.Si ob turpē,n.12.ff.de condict.ob turp. cau.Iaſon.conſ.3.nu 6.volu.1.& l.Titia, num. 8.ff.de verb.oblig. & inſtit. de action §.Quadrupli.n.61.& 62. vbi & Zaſius n. 10.idē Zaſius l. 1.Quæ oneranda col.4.verſ. Item extendite,ſub n.10.20.30.40.ff.quarum rerum actio. Alciat.c. Cum contingat,n.1.de iureiurando, & d.l.Interpoſitas,num. 13. Ripa in reſponſis,tit.de donationibus,reſponſ.4.num.8.Grammaticus deciſ. Neapolitana 103.nu. 49.Capicius deciſ.159.num.34.Hippolytus ſingulari 347.incip.matrimonium,& conſ.124.n.16. Campegius de dote,p.3.quæſt.88.n.2.& 3.Crottus l.Stipulatio hoc modo concepta,nu.66.ff.de verborū obl.Bertachinus in repert.lit.M.verb. Metus non præſumitur, ſub n.10.verſ.Metus non præſumitur in vxore,& lit.C.verb.Cōtractus meticuloſus,verſ. penultimo, Angelus de Vbaldis inter conſilia matrim. Zileti,conſ.46.nu.2.Euerardus in ſuis topicis,loco à matrim.carnali,n.10. differentia 19. Rolandus conſ.95.nu.28.26.30.vol.1.& conſ. 83.nu. 25.vol.2. Villalobos in communibus opin.lit.M.verb.Metus,nu 47.Riminaldus inſtit.quibus alien.lic.in principio,nu.303.Greg. Lop.lib. 10.verb.Todo,tit.1.p.4.Ant.Gom.tom.2.variarum.c.14.n.27. Suarez allegatione 24.n.5.Molina li.2.de primog.c.3.n.9.Burgos de Paz cōſ.3.nu.53.& conſ.5.nu.11.Matienzo dialogo relatorum 3.p.c.20.nu.2.& 4.& lib.5.recop.tit.1. l.11.gloſſ.3. num.2. Azebedo eodem lib.5.tit.1.l.9.num.28.Padilla d.l.Interpoſitas, num.16.& 17.Ioannes Garcia de nobilitate,gloſſa 17.num.11.& 19.Maſcard.de probationibus concl.1055.nu.17.& 22. & concl. 193.nu.7.Zephalus conſ.91.n.45.vol.1. Tiberius Dacianus cōſ. 18.n.127.vol.1.Burſatus conſ.72.n.21.33.39.vol.1. Barboſa l. 2.§.fin.n.7.ff.ſolut.matrim.Humada ſuper gloſſas Gregorij Lop. p.1.prologo,gloſſ.13.n.4.Et ex Theologis, Sotus 4.d.29.q.1.a. 2.verſ.Eiuſmodi autem metum,& li.7.de iuſt.q.2.art.1.ad 2.ad finē,Veracr.1.p.ſpec.a.8.concl.5.Palacios 4.d.29.diſp.1.fine Enriqu.l.11.de matrim.c.9.n.5.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c. 40.fol.1071.§.Pro reſolutione:Manuel 1.to.ſum.2.edit.cap.231. num.5.Carbon.de reſtitutione q.46.fundamēto 3. Maurus Antonius corona confeſſorum, 4.p.cap.8.de matrim. tit.de impedimēto violentiæ,n.29.ad fin.Capua lib.2.deciſio.cap.55.num.17.

Vnus tamen Ant.Cucus.l.5.inſtitut.maiorum,t.12.nu.133. 8
& ſeqq.hanc ſent.limitat,dicens ad matrimonium irritandum non ſat eſſe metum reuerentialem patris,cum minis, niſi ſimul adſint verbera,in filio maſculo adultæ ætatis,ſecus in filia puella,& filio impubere : ſecus etiam in aliis iuriſdictioni alterius ſubiectis.Et ratio eſt,quia non ita ſęuire ſolent parentes in filios,nec pietatis patriæ præſumptio permittit quidquam durius in filios ſuſpicari. Et ita dicit Bartolū cautè exemplificaſſe in vxore , reſpectu mariti,& in clerico reſpectu Epiſcopi:nec de filio meminiſſe , l.1. §. Quæ onerandæ,nu.4.ff.quarum rerum actio. & l. Ad inuidiam, fine, C.de his quæ vi.Verum ferè omnes,DD.citati nu.7.ex-

preſsè exemplificant etiam in filio : & *Bart.* & ſi qui alij non exemplificant, non id conſulto fecerunt, quaſi contrarium in filio ſenſerint, id enim exemplificarent : ſed quia non omnia exempla regulæ afferre oportet. Hoc tamen concederem libentiſſimè, vt cautius circumſpiciendum ſit, cùm de paternis minis agitur, ad incutiendum metum cadentem in virum conſtantem. Cum enim (vt num. 21. dicemus) neceſſarium ſit, vt minans ſolitus ſit minas exequi, & minæ debeant eſſe mali grauis, minus præſumitur de patre, ratione pietatis paternæ minas exequuturum. Verum ſi pater atrox ſit, & ita ſolitus exequi: idem in illo, ac in aliis dicendum eſt. Quod optime ſignificauit *Hoſtienſ. ſumma tit. de matrimoniis, § penultimo nu. 27. verſ. Supradicti loquuntur,* vbi tractans de metu paterno, concludit, quia non eſt veriſimile patrem interfecturum filiam, niſi conſentiat: cum enim nullus affectus paternum vincat, *cap. Afferte, de præſumptio.* & ideo natura præſumere non permitat fore vt pater filium grauiter offendat. *l. Omnimodo, C. de inoffic. teſtam.* ideo inſpiciendam eſſe conditionem patris minantis. Idem etiam notarunt *Abb. c. Ex literis, nu. 3. de deſponſ. impud. & ibi Alex. de Neuo, n. 2. Iaſon l. Titia, n. 8. ff. de verb. obligat. Lancelotus inſtit. iuris can. l. 2. t. de ſponſal. §. Hæc tamen, verſ. Non tam ſua.* vbi dicentes, minas parentum afferre iuſtum metum, temperant conſiderata parentum, & minarum qualitate. Idem etiam ſignificauit *Enriq. l. 11. de matri. c. 9. n. 5.* vbi docens metu reuerentiali patris irritari matrimonium, cautè addidit, patris truculenti, vt vel ſic veriſimile ſit, fore vt pietatis paternæ immemor minas exequatur. Oportet autem vt pater graue damnum minetur, non enim ſufficeret ad irritandum matrimonium, ſi ſub pœna ſuæ maledictionis illud præciperet. Quia ea maledictio non eſt cauſa neceſſaria mali euentus. Sic *Palacios 4. d. 29. diſp. 1. fine.*

9 Hinc infertur, minus bene ſecundam ſent. relatam, nu. 5. affirmaſſe, metum reuerentialem paternum abſque minis annullare matrimonium, non autem reuerentialem aliorũ, 1. quia (vt dixi n. præc.) reuerentialis paternus etiam adhibitis minis difficilius annullat. 2. quia textus adducti num. 7. pro noſtra ſent. & DD. illius apertè loquuntur de metu reuerentiali paterno, & tamen exigunt minas, vel verbera. Et ſpecialiter illam diſtinctionem reprobat *Alex. l. Si cum dotem. §. Eo autem tempore, n. 11. ff. ſolut. matrim.*

10 2. Infertur, minus bene tertiam ſent. relatam nu. 6. dixiſſe metum reuerentialem reſcindere contractum initum cum ipſo, cui debetur reuerentia. Nam contrarium probat *c. 2. de pactis, in 6.* vbi valet contractus renunciationis filiæ in fauorem patris, niſi dolus, vel metus interueniat: ergo ſolus metus reuerentialis paternus non ſatis eſt ad reſciſſionem. Et ita eam diſtinctionem reiiciunt *Felin. c. Causã matrimonij, n. 3. declarat. 1. de offic. delegat. Roma. l. Interpoſitas, n. 14. & ibi* Alciat. *n. 13. C. de trãſact. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 27.*

11 In aliquo tamen caſu, attentis particularibus circumſtantiis occurrentibus, poſſet admitti ea opinio, nempe, ſi cum metu reuerentiali concurrat filium eſſe valde paternis præceptis obtemperantem, & mulierem valde imbecillem, virumque crudelem, & auſterum circa vxorem vel patrem erga filium ſibi non conſentientem. Tunc enim ſi vir, aut pater præcipiat vxori, aut filio, vt contractum celebret in ipſius præcipientis vtilitatem, eſt metus ſufficiens ad reſcindendum contractum. Vt optimè admittunt *Suarez alleg. 24. n. 5. Matienzo dialogo relatorum, 3. p. c. 20. n. 19. Gutier. conſ. 16. n. 16. Io. Garcia de nobil. gl. 17. nu. 12. Salzedo ſuper reg. 532. Bernardi Diaz. limit. 2.*

12 Immo cenſetur metus viri conſtantis, ſiue minis, ſi is cui reuerentia debetur, nimis crudelis ſit, & ſæuitiam præ ſe ferat, ſolitúſque ſæuire ſit, vbi ſuæ non obtemperatur voluntati. Quia quamuis minæ actu deſint, ſunt tamen virtute, eſtque probabilis timor proximæ coactionis. Quod ſufficere dixi hoc 4. lib. diſp. 1. n. 16. Sic *Abb. c. Cum virum, n. 8. de regulàr. & c. Nonne, n. 1. de præſumpt.* vbi *Felin. in fine. Iaſon conſ. 3. nu. 6. vol. 1. Beroius c. 1. n. 18. de officio deleg. Ant. Gom. 2. var. c. 14. nu. 27. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maio. t. 11. nu. 142. Deciſio Pedemont. 179. n. 3. Padilla l. Interpoſitas, nu. 20. C. de tranſacto. Molina lib. 2. de primog. c. 3. n. 9.*

Hinc notabiliter dixit *Bald. c. 1. §. Iniuria, col. penult. de* 13
pace firmanda, vultum potentis terribilem abſque minis incutere iuſtum metum, Quia virtute clauduntur ibi minæ. Quem ſequitur *Decius c. 1. de offic. delega. n. 10. & ibi Beroius n. 19. Sigiſmund. inter conſil. feudalia, conſil. 17. n. 19.* Bertachin. *in repert. lit. M. verb. Metus non præſumitur, ſub. nu. 120. init. verſ. Metus iuſtus infertur.*

3. Infertur, ſi filia matrim. contrahat non præcedenti- 14
bus minis, ſolum eo timore ne patris indignationem incurrat, eſſe validum: non enim is metus cenſetur cadens in virum conſtantem. Sic *gloſ. l. Si patre cogente, 22. ff. de ritu nupt. fine,* Abb. *c. Veniens, el 1. n. 5. de ſponſal.* vbi Alex. *de Neuo, n. 4. idem Alex. de Neuo, c. 1. n. 7. de deſpon. impub. & c. fin. n. 13. qui clerici, vel vouentes. Felinus conſ. 14. n. 1. & 7.* Hoc tamen moderarer, vt intelligatur quando indignatio illa patris, vel viri non diu permanebit, ſed ſpes eſt futuræ reconciliationis: ſi enim timeret probabiliter diuturnam fore indignationem, & ſemper ſe habituram patrem, aut virum valde infeſtum & indignatum, obiecturumque paſſim illam inobedientiam, crediderim eſſe timorem cadentem in virum conſtantem. Quis enim vir conſtans, aut prudens non reputabit graue malum, ſemper coram oculis habere infenſum patrem, aut virum, aut alium à quo pendet, & cum quo ſemper verſaturus eſt: maximè cum vix inuenias, qui linguam moderari valeat, ne male ſentiat, peiuſque loquatur de eo, cui infeſtus eſt. Et confirm. quia vir prudens ita graue hoc exiſtimat, vt potius eligat relicta patria, domoque paterna exul eſſe: quod graue malum diſp. præced. n. 8. eſſe diximus.

Tandem obſeruandum eſt, aliquos moderari etiam in 15
matrim. noſtram quartam ſent. niſi læſio enormis adſit in contractu. Atque ita cenſent ſolum metum reuerentialem annullare matrimon. in quo læſio enormis contingit. Vt ſi filia ob patris reuerentiam nubat, viro longè diſparis conditionis, cui alias non nuberet. Ita *Lud. Lopez. 2. p. inſtruct. noui, materia de matri. c. 40. f. 1071. fine, §. Cuius quidem opinio.* Et videtur clarè ſentire *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. nu. 4.* ait enim ſolum metum obſequij, & reuerentiæ aliis minis non probatis ſat eſſe cum enormi læſione ad reſcindendum alios contractus : & ſtatim ſubdit hæc verba, *quæ omnia temerarie non adduximus; ſed vt matrimonij contractus, nullus omnino ſit, eo caſu quo cæteri cõtractus ex hoc metu ſunt reſcindendi.* Cum ergo ſentiat ex hoc metu reuerentiali cæteros contractus reſcindi, cenſet matrimoniũ eſſe nullum. Et prob. quia (vt diximus n. 2.) idem metus qui ſufficiẽs eſt ad reſciſſionem aliorum contractuum, reddit irritum matrim. ſed metus reuerentialis cum enormi læſione reſcindit alios contractus, etiam iuramento ſtabilitos. Vt tenet *ibi Couar.* multos referens, & *c. Quamuis pactum, 3. p. §. 4. n. 7.* vbi explicat hanc enormem læſionem, tũc euenire quãdo eſt vltra dimidium iuſtæ æſtimationis: ergo reddit irritum matrim. Ego tamen quãuis hãc limitationẽ amplectar in aliis cõtractibus, cõtra aliquos quos refert & ſequitur *Padilla l. Interpoſitas, n. 21. C. de tranſact.* at in matrimonio, prorſus diſplicet : & ita cẽſeo non reddi irritum ex ſolo metu reuerentiali, cum enormi læſione. Et ratio diſparitatis inter matrimonium, & cæteros contractus ea eſt: quod cæteri contractus annullantur ex dolo dante illis cauſam, quã do ſunt contractus bonæ fidei, *l. Et eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. 57. t. 5. p. 5.* matrim. autem minimè, ſed ex ſolo errore perſonæ, aut conditionis ſeruilis: (vt ſuo loco dicemus.) Ratio autem quare magna læſio cum metu reuerentiali reſcindit cæteros contractus, eſt teſte *Couar. c. Quamuis pactum, 3. p. 4. n. 7. & Padilla d. l. Interpoſitas, nu. 21.* quia magna læſio dolum ſolet arguere, *l. Omnes, §. Lucius, ff. quæ in fraud. credit.* & dolus hic re ipſa interueniens ita officit actui, ac ſi ex propoſito accederet, *l. Si quis cum aliter, ff. de verb. obl. l. 2. ff. de doli except. l. Si ſuperſtite, ff. de dolo malo:* non ergo mirũ eſt, ſi cæteri contractus reſcindãtur ex metu reuerentiali cum enormi læſione, ratione doli illi adiũcti, non autẽ matrim.

cui

cui dolus ille non nocet, cum non ſit circa perſonam, aut conditionem ſeruilem. Ex quo ceſſat argum. contrarium. Nam id fundamentum, metus reſcindens cæteros contractus, annullat matrim. venit intelligendum, quando ratione metus annullat, non autem quando ratione doli adiuncti: ob rationem dictam.

16 Ad argum. 1. ſent. propoſita nu. 4. reſpondetur ad 1. intelligi eam regulam, quoad pœnam ſubeundam: obſequens enim imperio, excuſabitur aliquantulum à pœna: vt explicant *gloſſ. ead. r. eg. in fine, Ioan. Andr. c. 1. n. 8. de deſpoſ. impub. & ibi Anch. n. 4.* Vel 2. poteſt intelligi, non omnino liberè velle. Quia ille metus obſequij, & reuerentiæ aliquid minuit de omnimoda libertate, non tamen eſt cadens in virum conſtantem, & ita non reſcindit cōtractus. Ad 2. dico eum textum intelligi, quando alio genere metus, vel etiam metu reuerentiali, cui adiunguntur minæ, libertus ſe ſubiecit: quod ſignificat *Iuriſconſultus*, dum non dixit, *vel patroni reuerentia*, quæ quidem verba ſolum timorē reuerentialem patroni præ ſe ferrent: ſed *nimia*, hoc eſt ſuperabundanti, & excedenti: quod euenit, quando aliud malum timetur. Sed dices comprehendi tunc ſub illa particula, Metu, quare ſuperflua eſſet diſiunctio adiuncta, *vel nimia reuerentia*,: ſed reſpondeo adiunctam eſſe maioris claritatis gratia, ad ſignificandum metum reuerentialem, quandoque habere eundem effectum, ac alios metus. Ad confirm. dico, negari non poſſe metum ipſum reuerentiæ, & obſequij, quamuis per ſe ſolum non ſit grauis, ac iuſtus metus: at aliquid adimere libertatis, & proinde minoribus minis adiunctum, quàm ſi minæ eſſent eius cui nulla debetur reuerentia, efficere iuſtum metum. Vt conſtare poteſt in exemplo, quod adduxi num. 14. illa enim indignatio, & toruus vultus eius cui reuerentia non debetur, minimè ſufficeret, cum tamen ſufficiat in metu reuerentiæ. Ad 3. ille textus loquitur de conſenſu tacito, & præſumpto, qui reſultat ex taciturnitate, qui minimè præſumitur in actu nociuo, vt explicabo nu. 37.

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans, ſolum metum reuerentialem annullare profeſſionem religionis, non autem matrimonium, nu. 17. Nec matrimonium, nec profeſſio annullatur, n. 18.

Soluuntur argum. n. 19. Et explicantur c. Cum virum de regular. c. Præſens, 20. q. 3. & c. Puellæ, 20. q. 1. Poſt nu. 19. inuenies alia ſummaria.

17 QVÆSTIO II. An metus reuerentialis ſolus, ſufficiens ſit ad profeſſionem religionis annullandum? Affirmant quidam, ſtatuentes eam differentiam inter matrimonium carnale, & ſpirituale, vt illud ſolus metus reuerentialis abſque minis minimè irritet: hoc autem bene irritet. Probant 1. quia voluntarium militem eligit Deus, & non coactum. Cum ergo per profeſſionem aſcribatur monachus militiæ perfectionis Chriſti, ſi coacta ſit, erit irrita. 2. prob. ex *c. Puellæ, quod eſt Leonis Papæ 20. q. 1. ibi, puellæ quæ nō coactæ parentum imperio habitum ſuſceperunt, ſi poſtea nuptias elegerint, præuaricantur.* Ergo à cōtrario ſenſu ſi coactæ parentum imperio, poſſunt deſerere habitum, & nuptias contrahere. Atque ita *Clement. 3. c. Cum virum de regul.* hunc textum à contrario ſenſu inducit, aitque procedere in illis quæ poſt pubertatem habitum ſuſcepere: illæ enim poſſunt eligere ſtatum, nec poſſunt cogi à parentibus: quare textus *eod. c. Cum virum, iunct. gloſſ. fin.* ibi relinquunt tanquam manifeſtum, eſſe inualidam profeſſionem puberis, qui coactus imperio parentum, profitetur. Ergo ſolus metus reuerentiæ annullat profeſſionem. 3. ex *c. Præſens, 20. q. 3.* vbi pronunciatur irrita profeſſio cuiuſdam qui à patre coactus eſt profiteri. Sic tenent *gloſſ. d. c. Præſens verb. Patrem, Romanus l. Si ob turpem, n. 12. ff. de condict. ob turp. cau. & l. Si cum dotem, §. Eo autē tempore, n. 12.* vbi, & Alexand. *de Imola num. 11. & Ioannes de Imola num. 15. ff. ſolut. matrim. Hippolytus ſingulari 347. incip. Matrimonium, Iaſon conſil. 3. nu. 6. volum. 1. & inſt. de actio. §. Quadrupli, numer. 62. Crottus l. Stipulatio hoc modo concepta, num. 66. ff. de verb. obligat. Campegius de dote, p. 3. quæſt. 88. nu. 2. & 3. Euerardus in ſuis topicis, loco à matrim. carnali, num. 10. differentia 19. Villalobos in commun. opin. lit. M. verb. Metus, n. 76. Suarez alleg. 24. n. 5. Minchaca l. 1. cōtrouerſ. illuſtrium, c. 35. nu. 17. iunct. n. 19. Ant. Gabr. tom. 1. commun. in mea edit. lib. 11. verb. Metus, verſ. Metus reuerentialis cū minis, iunct. verſ. Limita ſecundò, f. 106. colum. 1. Burſatus conſ. 72. n. 21. volum. 1.* Et ex Theologis, *Capua l. 2. deciſionum, c. 55. n. 17. & 18.* Et hanc ſent. dicunt eſſe communem, *Couar. & Padilla n. ſeq. allegandi.* Et præter hos authores, ſunt alij aſſerentes profeſſionem annullari ſolo metu reuerentiali: hi ſunt, *Anton. c. Cum virum, n. 6. de regular. Hippolytus l. vnic. n. 43. C. de raptu virgi. Igneus l. 3. §. Eleganter, n. 179. ff. ad S. C. Syllan. Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 51. verſ. Octauū, & c. Nō dicatis, 12. q. 1. in 1. edit. n. 63. fin. in 2.* verò, *cōment. 2. de regular. n. 31. fine, & l. 3. conſi. in 1. edit. tit. de regularibus, conſ. 84. n. 2. & l. 4. t. de ſponſal. cōſ. 36. n. 2. in 2.* verò *l. 3. tit. de conuerſ. cōiug. conſ. 3. n. 2. & li. 1. ti. De his quæ vi, cōſ. 10. n. 6. Manuel 2. to. ſum. c. 8. n. 10.*

Verius tamen exiſtimo, nil diſtare in hoc, inter matrimonium, & profeſſionem, & ſic metum ſolum reuerentialem non annullare profeſſionem, ſicut nec annullat matrim. Prob. quia tam profeſſio, quam matrim. liberum conſenſum exigunt, & metu irritantur, eo quòd impedit conſenſum liberum: ergo idem metus impediet, aut non impediet libertatem in vtroque, & irritabit. 2. prob. ex *cap. fin. qui clerici, vel vouen.* vbi habetur votum emiſſum præcepto regio, vel parentum, non eſſe nullum. Et ita *gloſ. ibi verb. Metu*, quam dicit ſingularem *Abb. ibi, num. 7.* & ſequitur *Anton. ibi, n. 6.* vbi *Præpoſ. num. 8.* ait ſolū imperium regium, vel parentum non annullare: ergo non ſufficit metus obſequij, & reuerentiæ. 3. probatur ex *c. Puellæ, 20. quæſt. 1.* ibi, *coactæ imperio parentum.* Vbi textus ad annullandam profeſſionem puellæ vltra imperium paternum, quod metum reuerentialem continet, ponderat coactionem. Hanc ſententiam amplectuntur *Abb. cap. Cum virum, de regular. n. 8. præpoſ. c. Cum locum, de ſponſal. n. 5. Francus c. 2. de pactis, in 6. num. 2. verſ. Secundo etiam patet: Angel. inſt. de action. §. Quadrupli. n. 8. Zaſius l. 1. §. Quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio, colum. 4. verſ. Item extendite, ſub nu. 10. 20. 30. 40.* Idem tenet *Romanus l. Interpoſitas, nu. 14. Cod. de tranſaction.* poſita enim diſtinctione inter matrimonium, & profeſſionem, prioris ſententiæ, ſtatim numer. 14. indiſtinctè ait, non annullare metum ſolum reuerentiæ. Idem tenet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 6. n. 7. & 8. Matiezo dialogo relatorum, 3. p. c. 20. n. 4. Padilla d. l. Interpoſitas, nu. 17. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maio. tit. 12. num. 139. Salzedo ſuper regulam. 532. Bernardi Diaz, ampliatione 1.* Idem videtur tenere *Sigiſmundus inter conſil. feudalia, conſ. 48. nu. 5.* vbi ait matrimonium ſpirituale, & carnale pari paſſu procedere, vt idem metus vtrumque vitiet. Idem apertè videtur tenere *Sotus l. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. ad 2. ad fin.* vbi dicit, ſi puella ingrediatur religionem parentum metu pro eorum conditione atroci, qui eam verbis & re nimium aſperè tractant niſi religionem ingrediatur, profeſſionem non tenere. Idem *Enriqu. lib. 11. de matrim. c. 9. n. 5. & Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matri. c. 40. fol. 1071. §. Primo igitur ad argumentum.* 18

Ad argumenta 1. ſent. propoſita, num. 17. reſpondetur. 19
Ad 1. dico metum reuerentialem, cum non ſit cadens in virum conſtantem, non impedire liberam voluntatem requiſitam ad profeſſionem, nec matrimonium. Ad 2. reſpondet *Abb. c. Cum virum, de regular. n. 8* cum textum potius facere pro nobis, quia ponderat vltra metum reuerentiæ, & imperij paterni coactionem. 2. & melius reſpondetur, cum *Hoſtienſ. eod. c. Cum virum, fine*, vtrumque textum velle conſtituere differentiam inter puberem, & impuberem: quod pubes coactus à patre poteſt ſtatim exire, cum iudicium & diſcretionem habeat ad ſtatum eligendum: impubes autem etiam coactus à patre ingredi monaſterium, non poteſt ſtatim exire, donec pubes factus ſit: at profeſſio in religione neceſſario debet fieri liberè, & abſque metu cadenti in virum conſtantem. Ad 3. dico *id c.* loqui de profeſſione omnino coacta: vt conſtat ex iis verbis, *inuitum, & contra omnem ſuam voluntatem*: & paulò inferius, *ſemper reſtitit.*

SVMMARIVM.

*An ſufficiat metus reuerentialis cum minis, vel exigatur minantem ſolitum eſſe minas exequi? refertur opinio dicens, hoc non requiri, num.*20.

Contraria verior,n. 21.*Et quid, in dubio huius conſuetudinis,n.*22.

*Soluitur argum.contrarium,n.*23.*Poſt quem ſunt alia ſummaria.*

20 QVÆSTIO III. An ſufficiat metus reuerentialis cum minis ad reſcindendos contractus, & annullandum matrimonium, vel deſideretur vt minans ſit ſolitus minas exequi? Qua in re, quidam cenſent, quamuis regulariter ſit neceſſarium conſtare minãtem ſolitum eſſe minas exequi: at quando concurrit reuerentia minanti debita, ſolas minas ſufficere ad inducendum viri conſtantis metum, quamuis non probetur minantem ſolitum eſſe exequutioni mandare. Et nulla alia ratione id probant, niſi quia *Bart.l.*1.§.*Quæ onerãdæ,nu.*4.*ff..quarum rerum actio*, ait metum reuerentiæ iuſtnm eſſe, ſi minæ aut verbera intercedant: quod communiter DD. ſequuntur quos retuli n. 7. Cum ergo non faciant differentiam inter minas & verbera, ſicut ſufficit de verberibus præcedentibus apparere, ita de minis. Sic tenet *Ruinus* dicens communem,*conſ.*121. *n.*6.*vol.*4.*Romanus l.Interpoſitas,nu.*14.*C.de tranſact.Alciat. c.Cum cõtingat n.*1.*de iureiur.*& latiſſimè hoc defendit multos allegans.*Riminal.inſtit.quibus alien.lic.in princ.nu.*305.*& ſequentibus.*

21 Magis tamen placet etiam in metu reuerentiali, deſiderari vt minans ſolitus ſit minas exequi. Quia dum aliquis ſolet minas iactare, & parum exequi, perinde eſt ac ſi non minaretur, & virum prudentem nil, aut parum mouent huiuſmodi minæ, tanquam vanæ, & nullius momẽti. Præterea, quia hoc lib.4.diſp.1.n.20.probaui ex multis, ad metum exigi conſuetudinem exequendi minas, & nullam video rationem apparentem, nedum efficacem, ad excipiendum hunc caſum. Et ita hanc ſent.amplectũtur *Abb.c.*1.*nu.*5.*& c.Cauſam mutrimonij,nu.*3.*de off.c.delegat. decius eod.c.*1.*n.*12.*& ibi Beroius,nu.*11.*&* 18. *Nata tract. de pactis,p.*1.*n.*47.habetur *to.*6.*tractatuum nouiorũ,* 2.*p. Crottus l.Stipulatio hoc modo concepta,nu.*67.*ff.de verb.oblig. Franciſc. Aretinus l. Metũ,initio,iuncto verſ. in textu,ibi, iactationibus. C.de his quæ vi,Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.6.*n.*4.*Gama* 1 *p.deciſionũ deciſ.*250.*n.*4.*Burſatus conſ.*72.*n.*33.*&* 41.*vol.*1.*Flaminius de reſignat.benefic.li.*13.*q.*1.*n.*174.*Iacobinus l.Interpoſitas, n.*10.*C.de tranſact.Maſcard.de probat.conſ.*1055.*n.*18.19.*Humada ſuper gloſſas Grogorij Lopez p.*1.*in prologo,gloſſ.*13.*n.*4. Et re ipſa hanc tenet *Padilla d. l. Interpoſitas,num.*20.tantum enim dicit eſſe præſumptionem pro metum paſſo, & proinde ipſum non teneri probare eum cui debetur reuerentia, ſolere minas exequi, at dicit ſi aduerſarius probet non ſolere minas exequi, non ſufficere eum metum. Idem videntur tenere *Iaſon l.Titia,n.*8.*ff.de verb.oblig.Alex de Neuo c.Ex literis,n.*2.*de deſponſ.impub.Lãcelotus inſtit.iuris can.l.* 2. *tit.de ſponſal.*§.*Hæc autem,verſi.Non tam ſua*, vbi aſſerentes minas patris inducere iuſtum metum, addunt conſiderata qualitate parentum: ergo ſentiunt requiri vt pater atrox ſit, ita vt timeri poſſit meritò exequutio minarum. Idem tenet *Tib.Dacianus conſ.*18.*n.*127.*vol.*1.vbi loquens de principe cui debetur reuerẽtia, dicit exigi vt ſoleat minas exequi. Idem tenet *Lud.Lop.*2 *p. inſtruct.noui,materia de matri. c.*40 *fol.*1071.§.*Igitur pro reſolutione.*

22 In dubio autem quando, ſcilicet, vir potens, vel magiſtratus minatus eſt dubium erat de ſua conditione, an atrox eſſet, & ſolitus minas exequutioni mandare, dicendum eſt incutere iuſtum metum. Vt latè probat *Beroius c.* 1.*de officio delegati.nu.*19. Quod idem ſignificat *Padilla l.Interpoſitas,C. de tranſact.nu.* 20. dum ait alleganti has minas non incumbere onus probandi cõſuetudinem minantis, quaſi præſumptio ſit huius conſuetudinis. Et poteſt eſſe, ratio quia metum paſſus iuſtam timendi anſam habuit, dum vir potens cui reuerentia debetur, minatus eſt dum eius mores ignorantur, nec æquum fuit illi ſeſe periculo exponere.

23 Ad fundamentum oppoſitæ ſententiæ propoſitum n. 20. dico eam doctrinam communem de veris minis, & quæ eo nomine dignæ ſunt, intelligi: non verò de vanis minis, & quæ ore tenus tales ſunt, quales ſunt eorum qui non conſueſcunt minas exequi.

SVMMARIVM.

*Metus reuerentialis reſpectu quarum perſonarum ſit in ſpecialibus caſibus arbitrio prudentum penſandum eſt,n.*24.

*Metus reuerentialis datur in eo qui alteri iure aliquo ſubditur,*25.

Datur in genere reſpectu ſoceri,nu. 26. *Idem in deſcendenti reſpectu aſcendentium,n.*27.

*Datur reſpectu curatoris,nu.*28.*Et an reſpectu matris? refertur opinio negans,n.*29.*Et opinio authoris,n.*30.*Et quid, de ſorore reſpectu fratris maioris?*31.

*Quid,de fratre minore reſpectu maioris? n.*32. *Et de ſorore minori reſpectu maioris?*33.

*Quid;reſpectu patrui,n.*34.*Poſt quem inuenies alia ſummaria.*

QVÆSTIO IV. Reſpectu quarum perſonarum detur 24
metus reuerentialis? Supponendum eſt, hoc dubium procedere ex natura rei in ſpecialibus enim caſibus iudex, vel prudens confeſſarius arbitrari debet, an ſit timor reuerenuerentialis: poteſt enim eſſe filius tam ſui iuris & arbitrij, & adeo iuſſa paterna paruifaciens, vt etiam non reperiatur in ipſo, reſpectu patris, timor reuerentialis. Quærimus ergo ex natura ipſa rei, & ſecluſis particularibus circumſtantiis oppoſitum ſuadentibus.

I. Concluſio, metus reuerentialis datur in eo qui iure 25
aliquo ſubiectionis alteri ſubeſt. Vt in clerico reſpectu epiſcopi, in ſeculari reſpectu magiſtratus cui ſubditur, in vxore reſpectu viri, in filio reſpectu patris. Concluſio eſt omnium. Et ratio eſt manifeſta, quia cum hi ſuperiores ſint, & alij ipſis ſubiecti ſuapte natura quandam reuerentiam & obſequium eis debent, quæ reuerentia timorem ac pudorem incutit, vt minus audeant ipſorum voluntati contradicere.

II. Concluſio, idem dicendum eſt reſpectu ſoceri. Quia 26
ſocer parentis locum obtinet. Vt habetur *l.Quia parentis,* 17.*ff.ſolut.matrim.*vbi *gloſ.initio*, rationem reddit: quia coniuges per matrim. vna caro fiunt, atque ita pater vnius, eſt quaſi alterius pater. Quare *Iaſon l.Tranſactionem, nu.* 2.*C.de tranſact.* ait, non minorem reuerentiam deberi ſocero, quàm patri. Hanc tenent *Aimon.conſ.*282.*nu.*9.*vol.*2.*Franc. Aretinus conſ.*24.*n.*6.*Padilla l.Interpoſitas,n.*21.*fine,C.de trãſact.Salzedo addit.ad regulam* 532.*Bernardi Diaz fine.*

III. Concluſio, idem eſt dicendum de auo. Quia tan- 27
quam pater colitur. Ita *Nauar l.*3.*conſil. in* 1.*edit.tit.de regularibus,conſ.*84.*n.*2.*& in* 2.*tit.de conuerſ.coniug.conſ.*3.*nu.*2. Et ſic dicit timorem aui reuerentialem, irritare profeſſionem, ſicut & patris. Idem eadem ratione dicerem, de timore aliorum aſcendentium. Quia tanquam parentes habentur & coluntur.

IV. Concluſio, idem dicendum eſt de curatoris timore. 28
Quia loco parentis habetur. ita *Nauar.* dicens irritare matrimonium, & profeſſionem, caſu quo timor parentis irritaret, *l.*4. *conſil.in* 1.*edit.tit.de ſponſal.conſ.*36.*n.*5.*in* 2.*lib.*1. *tit.de his quæ vi,conſ.*10.*n.*5.& de tutore dicit idem *Enriq.l.* 11.*de matrim.c.*9.*n.*5.

De timore autem matris, *Burgos de Paz conſ.*3.*nu.*55. ait 29
non ſufficere. Quia fœminæ minus timentur, cum minus audaces ſint, & imbecilliores, *l.Quiſquis,verſ.Ad filias,C.ad l.Iuliam maieſtatis*, ibi, *quas pro infirmitate ſexus minus auſuras,confidimus.*& *l.*2.*tit.*2.*p.*7.*ad finẽ*,ibi, *no deue home aſmar.* idem videtur tenere *Hippolytus cõſ.*124.*n.*13. vbi dicit non præſumi metum, ſi filia contrahat in præſentia matris, ſicut quando præſente patre.

V. Concluſio ſit, quamuis non ita facile præſumatur 30
hic metus reſpectu matris: at vbi mater eſſet crudelis, & auſtera, ſolitaque minas exequi, ſufficiens eſt metus reuerentialis matris, ſicut & patris. Prob. quia vtrique parenti ſubditus eſt iure naturæ filius, & vtrumque tenetur reuereri, ac vtrique ratione huius reuerentiæ debitæ diſplicere timet: idque meritò, ac iure optimo, natura hoc dictanti. Hoc ſupponit *Franciſcus Aretinus conſil.*25.*nu.*6. & tenet *Gutier.conſil.*16.*n.*16.*&* 19.

VI.Con

31 VI.Concluſio, idem dicendum eſt in ſorore reſpectu fratris maioris natu: vnde in caſibus in quibus patris, vel mariti metus reuerentialis ſat eſt ad contractus reſciſſionem, ſufficiet etiam fratris maioris natu, reſpectu ſororis. Quia ſoror minor quandam reuerentiam & timorem habet reſpectu fratris maioris. Sic docent *Socinus ſenior conſ.* 263.*n*.3.*&* 4.*vol*.2.*Franc.Aretinus conſ*.24. *n*.6. *Curtius iunior conſ*.141.*n*.11.*vol*.2.*Ripa in reſponſis,tit. de donationibus, reſp*.4. *n*.8.*Tiraq.de primogen.in præfat.n*.143. *& poſt leges connubiales. gloſſ*.5.*n*.36. *Ruinus conſil*.60. *n*.10.*vol*.3. *& conſil*.98.*n*.24.*vol*. 1.*& conſil*.130.*num*.16.*vol*.1. *Peralta l.Titia cum teſtamento*,§. *Qui in vita,n*.1.*ff.de legat*.2.Auendaño *tit.de except. declaratione ad l*.4.*n*.31.*verſ.Et in iſta exceptione*, aitque ita conſultum eſſe per viros doctiſſimos. Idem *Menoch.de arbitrar.lib*.2. *centur*.2.*caſu* 136.*n*.6.*& conſil*.1.*n*.492.*vol*.1.*Anton.Cucus* dicens eſſe irritum matrimonium, quando ſoror iuſſu fratris contraxit,*lib*.5.*inſtit.maiorum, tit*. 12.*nu*.148. *Padilla d.l. Interpoſitas.n*.21.*fine*, Claudius *l. Quæ dotis*. 28.*ff.ſolut. matrim. Oroſcius l.Veluti,nu*.7.*ff.de iuſt.& iure. Matienzo dialogo relato* 3.*p.c*.20.*n*.6. Azebedo *lib*.4.*recop.tit* 21.*l*.1.*nu*.193.*Salzedo addit.ad regulam*,532. *Bernardi Diaz,fine*.Anton. *Gabr.to*.2.*commun,in mea edit.lib*.11. *verb. metus,fol*.106.*col*.2. *Gutier. conſil*. 16.*nu*.17.Quamuis *Capicius deciſ*.158.*nu*.35.dicat ſe vereri, non dari in fratre timorem reuerentialem: quod admitterem, quando ſoror non habitaret cum fratre, ab eóque non gubernaretur. Vnde meritò *Franciſcus Aretinus, Ruinus, & Tiraq.illa præfatione,nu*.143. *Peralta, Anton.Gabr. Padilla*, non abſolutè dixere, dari timorem reuerentialem in ſorore, reſpectu fratris maioris, ſed addiderunt, quando cum eo habitat, ab ipſóque gubernatur quod idem alij tenere videtur, nam omnes illi Franciſc.Aretinum allegant.

32 Imò idem dicendum eſt, in fratre minori, reſpectu maioris: datur enim timor reuerentialis: eadem ratione. Sic *Tiraq.vtroque loco citato, Curtius iunior, Ripa, Oroſcius, Salzedo, Claudius, Matienzo, Azebedo, Auendaño, Gutier.Padilla, Anton.Gabr.citati,num.præced.* Idem *Runi conſ*.98. *num*.24.*vol*.1. Quod ſimiliter intelligitur, quando frater minor cum maiori habitat, & ab eo gubernatur. Vt bene limitant *Tiraq.illa præfatione,nu*.143 *Ruinus, Padilla, Anton.Gabr.ibidem.*

33 Idem eadem ratione dicendum eſt, de ſorore minore cohabitante cum ſorore maiori, à qua gubernatur. Quia tunc ſoror maior eſt veluti mater. Sic *Peralta n*.31.*citatus*,

34 VII.Concluſio, ſimiliter eſt metus reuerentialis reſpectu patrui. Quia patruelis, ſeu neptis ex fratre patris, illum tamquam patrem veneratur. Sic *Anchar.conſil*.339. *nu*. 32.*Aimon.conſ*.976.*n*.16.*lib*.5.*Capicius deciſ*.159.*n*.35.*Peralta l.Titia cum teſtamento*,§. *Qui in vita,nu*.1.*ff.de legat*.2.*Menoch. conſ*.1.*n*.493.*vol*.1. *Anton. Cucus l*.5. *inſtitutionum maiorum,t*. 12.*n*.148. Padilla *d.l.Interpoſitas,nu*.21.*fine, Gutier conſ*.16.*nu*. 17.*Salzedo addit.ad reg*.535. *Bernardi Diaz,fine*: & quamuis aliqui ex his loquantur de nepte ex fratre, quæ eſt *ſobrina de parte del padre*. Vt *Anchar. Peralta*: at idem de nepote ex fratre, id eſt, *de el ſobrino de parte del padre*, dicendum eſt. Et ita *Aimon.Capicius, Gutier. Padilla, ſalzedo*, indiſtinctè de patruo loquuntur: & *Menoch.* loquitur de patruele, quod nomen vtrumque ſexum amplectitur: & expreſſe tenet *Anton.Cucus*, & ait talem metum irritare matrimonium: limitat tamen quando puella, vel maſculus eſt paulo pubertate maior: ſed melius limitat *Capicius proximè citatus*, quando patruelis eſt in domo patris, ſub eiuſque gubernatione remanſit: & quamuis DD. non loquantur de auunculo, *que es tio hermano de madre*: at credo reſpectu eius dari metum reuerentialem, quando cum eo nepos ex ſorore habitát, ab eóque gubernatur. Quia eadem eſt ratio.

SVMMARIVM.

An metus reuerentialis abſque minis, annullet conſenſum tacitum, qui reſultat ex præſentia cum taciturnitate? referuntur duæ ſententiæ, num.35.*&* 36.

Taciti, & expreſſi, idem eſt iudicium,36.

Sententia authoris vtramque concilians,37.

Quid, ſi tale matrimonium ſit præiudiciale, num.36. *& quid de profeſſione tacita eo metu reuerentiali facta,n*.39.*iunct.num*.35.

Qvæstio V. An ſolus metus reuerentialis annullet 35
conſenſum præſumptum ex preſentia, cum taciturnitate? Vt ſi præſente filio, & tacente contrahat pro eo pater ſponſalia, vel matrimonium, filius tamen etſi conſentiat, & tacita, at nec conſentiret, nec taceret, niſi ob reuerentiam paternam? Triplex eſt ſent.I.ait, ſolum metum reuerentialem, annullare conſenſum tacitum, & præſumptum, quamuis minæ non intercedant. Probatur; quia ille conſenſus cum tacitus ſit & præſumptus, facile eliditur. Ex *l.penult.ff.de furtis*, ex qua conſtat videntem res ſuas capi, & propter reuerentiam tacentem, poſſe agere actione furti: ergo talis taciturnitas, non eſt conſenſus. Sic tenent *gloſſ.c.Vnuſquiſque,verb. Saltantium*, 22.*q*.4. *& c. Plerumque, verb.Et tacent*,2.*q*.7.*& l.Filius familias* 8.*verb.Non probatur,ff. de procurat. Bart.l. Quæ dotis, n*.23.*ff.ſolut.matrim. Bald.l.Si ſine,n*.1.*C.ad SC.Velleian.& l*.1.*nu*.12.*C.de bonis matern. Ant.c. Nonne,ad fin.de præſumpt.Anchar.c.Cum virum,n*.4.*de reg.Fel. c.Cum omnes, n*.12. *de conſtit. Hippol.ſingul*.147. *Iaſon inſtit.de act*.§.*Quadrupli,n*.64.*&* 65. *Franc.Aretin.conſ*.14. *n*.8. *Campegius de dote,p*.3. *q*.88.*fine*, *Montaluus l*.8.*gloſſ*.2.*init.t*.11.*l*.1. *fori*, Peralta *l.Titia cum teſtamento*,§. *Qui in vita,n*.1.*ff.de legat*. 2. *Couar*.4.*decret*. 2.*p.c*.3.§.6.*n*.5 *Minchaca l*.1.*controu.illuſ.c*. 35.*n*.21.*Ant.Cuc.l*.5.*inſtit.maior. tit*.12. *n*.131. *Matienzo dialogo relat*.3.*p.c*.20.*n*.5.*Azebedo l*.5.*recop.tit*.1.*l*.9.*num*.28. Vnde inferunt *Couar. Ant. Cuc. & Minchaca*, non valere ſponſalia, nec matrimonium, quando præſente filio, & tacente contraxit pro eo pater, ſi filius tacuit ob reuerentiam, alias minime taciturus. Et confert valde ad hoc, doctrina *Innoc.c*.1.*de his quæ vi,fine*, quam dicit eſſe notabilem *Abb. ibi n*.14. & ſequitur ibi *Imola, n*.13. *verſ. Si autem intercedit*, vbi ſtatui differentiam inter profeſſionem tacitam & expreſſam, quod ad hanc irritandam requiratur metus cadens in virum conſtantem: ad illam vero, quæ eſt per delationem habitus profeſſorum, quicumque metus. Quia ex delatione habitus oritur ſola præſumptio profeſſionis, quæ facilè tollitur per aliam: quod idem ſequitur *Card. ibi,in fine*, addens ſaltem minorem metum ſufficere ad elidendam illam taciti conſenſus præſumptionem.

II.Senten.docet minimè ſufficere metum reuerentia- 36
lem, niſi adſint minæ. 1. quia taciti & expreſſi idem eſt iudicium, *l.Cum quid,ff.de reb.cred. Et ſi cert.petat*. 2. Quia patri maxima debetur reuerentia, & tamen ſi pater contrahat ſponſalia pro filio tacenti, & præſenti, valent, *c.vnic*.§. *Porro,de deſponſ.impub. in* 6. ergo metus reuerentialis ſolus non annullat illum tacitum conſenſum. Hanc tenet Abb. *c.Nonne,de præſumpt.n*.1.*ad finem,& ibi Felin.n*.22. explicans quamuis actus ſit præiudicialis. Idem *Felin.c. Cauſam matrim. de offic.delegat. nu*.4 *fine*, dicens in praxi hanc opinionem ſibi placere, quamuis attento iuris rigore contraria ſit verior. Eandem tenet *Francus c*.2. *de pactis in* 6.*n*.2.*verſ. Secuado etiam patet,Socin.l*.2.*nu*.7.*ff.ſolut.matrim. & ibi Vincent n*.4. *Iaſon l.Quæ dotis,n*.96.*ff.ſolut.matrim.*

III.ſenten. diſtinguit, ſi actus ſit præiudicialis, ſatis eſt 37
metus reuerentialis, vt non cenſeatur filius conſentire tacendo. Et hoc manifeſtè probat *l. penult.ff. de furtis*, quam I.ſent.pro ſe affert, agitur enim in ea de actu præiudiciali, nempe de furto. Et in hoc caſu eſt vera prima ſenten. Si verò actus ſit fauorabilis, vt matrim. quod contrahit pro filio pater, tunc cenſetur conſentire, nec is conſenſus annullatur per ſolum metum reuerentialem: & hoc probat argumentum 2. ſententiæ, & in hoc caſu ea eſt vera. Sic *Decius,c.Cauſam matr.n*.26.*& ſeqq.de officio deleg*. Alex.*l.Quæ dotis,n*.27.*fine:ff.ſolut.matrim. & l. Interpoſitas,n*.5.*C.de tranſact.* vbi & Alciat.*n*.13. *Gutier. de iuram*. 1.*p.c*.4.*n*.28.*Barboſa alios allegans,l*.2.§.*fin.nu*.7.*&* 8.*ff.ſolut.matrim.* Et clarè videtur tenere *Enriq.* quoad priorem partem, *l*.1 *de matrim. c*.9.*n*.5. vbi ait, matrim. quod contrahit pater vel tutor pro puella præſenti & tacenti, eſſe nullum, quando puella non auſa eſt contradicere patri aut tutori truculento pro ea reſpondenti: vbi non dixit abſolutè, patri aut tutori, ſed addidit, truculento, quaſi requirens vltra reuerentiam, vt tacitè adſint minæ, Et idem tenet in matrimonio, ſal-

tem in foro conſcientiæ. *Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c. 40. ad fin.* vbi ait valere in foro conſcientiæ matrimonium, ſi tacet filius & interius conſentit ob ſolam reuerentiam patris, alias non taciturus, nec conſenſurus. Et hæc ſent. plus mihi placet. Intellige autem priorem partem huius ſententiæ, vt non valeat quando eſt actus præiudicialis, niſi modicum ſit præiudicium: parum enim pro nihilo reputatur. Sic *Alexand. vtroque loco citato.* Et forte ita eſſe dicit *Gutier. ibi cit.* Intellige etiam quando eſt matrimonium præiudiciale, non cenſeri conſentire, quoad præſumptionem in foro externo: ſi enim vere eſſet conſenſus, eſſet matrimonium.

38 Hinc fit, ſi matrimonium aut ſponſalia eſſent indigna filio, & ei præiudicialia, non præſumi conſenſum ob taciturnitatem, quando filius taceret ob patris reuerentiam. Sic *Barboſa ibid. num. 9.* At ſi reuera conſentiret, non credo annullari per eum metum: vt tenet ſecunda ſententia relata n. 36. & proximè dixi.

39 2. Infertur, veram eſſe doctrinam Innocentij, & aliorum allatam in prima ſent. in eius fauorem, nempe profeſſionem tacitam cenſeri annullari per ſolum metum reuerentialem. Quia actus profitendi eſt valde oneroſus, & ſic per taciturnitatem, & actus tacitos, & præſumptos, non induci conſenſum, quando ille tacet ob reuerentiam, alias minimè taciturus: & ita in hoc caſu verum tenebit prior ſententia: at ſi reuera conſenſit, credo veram 2. ſent. Ad argum. conſtat ex dictis in hac tertia ſententia, nu. 37.

DISPVTATIO VII.

An preces importunæ incutiant metum cadentem in virum conſtantem, ac proinde ſufficientem ad aliorum contractuum reſciſſionem, matrimoniique annullationem?

SVMMARIVM.

Preces non importunæ principis, aut ſuperioris non ſoliti ſæuire in non obtemperantem, non incutiunt metum conſtantis viri, n. 1. & in dubio an præſumatur ſæuire? n. 2.

In dubio non ſumitur præſumptio partis deterioris, & nemo præſumitur malus, 2.

Blanditiæ principum, & aliorum ſuperiorum quando inferant metum viri conſtantis? 3.

Refertur opinio aſſerens preces importunas inferre metum viri conſtantis, & ita annullare matrimonium, & reſcindere alios contractus, 4.

Refertur alia opinio affirmans id efficere preces importunas, cum metu reuerentiali, 5.

Alia opinio id negans de precibus importunis etiam cum metu reuerentiali, 6.

Sententia authoris, n. 7. & quæ dicantur preces importunæ, n. 8. Et ſoluuntur argumenta, n. 9.

1 DIſputatio præſens ſolum eſt de metu graui, ac viri conſtantis, qualem ad reſciſſionem contractus, & matrimonij annullationem, iura deſiderant. Nam quando inferant metum leuem, ex quo conſurgat obligatio reſtituendi precibus importunis extorta, ſermo habendus eſt, tota diſp. 10. Et in primis, quando preces non ſunt importunæ, commune, & veriſſimum eſt, preces principis ac ſuperioris non ſoliti tyrannice tractare ſibi non acquieſcentes, non incutere grauem metum. Colligitur à contrario ſenſu ex *l. fin. C. de his quæ vi*, ibi, *venditiones, donationes, tranſactiones, quæ per potentiam extortæ ſunt, præcipimus infirmari:* vbi pondero verbum, Extortæ, nam extorquere, violentiam ſignificat, *l. Fideicommiſſa, §. Si rem, ff. de legat.* 3. & in hoc ſenſu accipitur *c. Conquerente, de clericis non reſid.* Et ita *gloſſ. d. l. fin. verb. Infirmari*, ait, *intellige de tali extorſione, quæ inducit actionem, quod metus cauſa*: ergo ſola potẽtia abſque tali extorſione non ſufficit. Item, quia vbi alia tyrannis in principe non cognoſcitur, eius preces, aut imperiũ non tantam vim habent, vt virum prudentem & conſtantem cogant: alias principibus nihil petere liceret. Sic docent: *Ioan. Andr. c. fin. qui clerici vel vouen. fine.* vbi *Anton. nu. 6. Cardin. n. 4. oppoſit. 3. Abb. n. 8. Prapoſ. n. 8. idem Abb. c. 2. n. 4. & c. Cum dilectus, n. 8. de his quæ vi, Felin. c. Cauſam matrim. n. 3. & c. 1. n. 2. de officio delegat. Beroius eo. c. 1. n. 18. Iaſon conſ. 3. n. 6. vol. 1. Romanus l. Interpoſitas. n. 3. C. de tranſact.* vbi & *Alciatus nu. 11. Franciſ. Aretinus l. Metum, fine, C. de his quæ vi, Guiller. Benedictus c. Raynutius, de teſtam. verb. Condidit, el 2. nu. 2. Alex. conſ. 16. n. 10. vol. 3. Decius conſ. 219. n. 1. & 2. vol. 2. & regula In omnibus, 39. n. 4. ff. de reg. iur. Pariſ. conſ. 139. n. 16. vol. 4. Tiraq. de pœnis temperan. cauſa 35. n. 8. Roſella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 3. Angel. verb. Metus, n. 2.* vbi & *Sylu. q. 2. & Matrimoniũ 8. q. 11. dict. 10. Nauar. ſum. Lat. & hiſp. c. 17. n. 46. Rolandus conſ. 83. n. 25. vol. 2. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maiorum, t. 12. nu. 142. Padilla d. l. Interpoſitas, n. 15. Auiles c. 21. Prætorum gloſſ. Ruego n. 4. Burſatus conſ. 72. n. 37. vol. 1. Maſcard. de probationibus, con. l. 193. n. 5. Flaminius de reſignat. benefic. l. 13. q. 3. n. 177. vſque ad 181. Tabiena verb. Coactio, q. 2. n. 3. & verb. Impedimentum, imped. 9. q. 1. n. 2 fine, Armilla verb. Coactio, n. 2.* Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 2. verſ. Eiuſmodi autem metum, Veracruz. 1. p. ſpec. a. 8. concl. 5. Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. nu. 5. in comment. lit. B. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 231. n. 5.* Quare in his verificatur illud commune prouerbium, *eſt orare ducum, ſpecies violenta iubendi.* Ex his intelligenda venit *gloſſ. in c. Conuenior, verb. Morere, 23. q. 8.* quam ſequuntur *Albertus Brunus inter conſilia feudalia, conſ. 14. n. 386. Barbatius conſ. 60. num. 4. vol. 1.* vbi ait, præceptum regium inducere iuſtum metum: venit enim intelligenda, quando Rex ſolet male tractare ſibi non obtemperantes. Et eodem pacto veniunt intelligenda, multa quæ cumulat *Tiraq. de pœnis temper. tota cauſa 35.* ad probandum preces principis inducere neceſſitatem.

2 In dubio autem non præſumitur conſuetudo male tractandi. Quia non eſt ſumenda præſumptio deterioris partis nemo enim præſumitur malus. Vt latè probat *Menoch, de præſumpt. l. 5. tota præſumpt. 1.* Sit *Felin. c. 1. n. 2. verſ. An autem preces, de offic. deleg. Maſcar. de probat. concl. 193. nu. 6.*

3 Idem dicendum eſt, de blanditiis principum, & aliorum ſuperiorum: non enim inducunt metum viri conſtantis, nec annullant actus. Vt bene docent *D. Bonau. 4. d. 29. q. 1. n. 8. & ibi Durand. q. 2. ad 1. Scotus q. vn. ad fin. Palud. q. 1. a. 3. n. 20. Richard. a. 1. q. 1. ad 3. Veracruz 1. p. ſpec. a. 8. dub. 2. quod mouet poſt 7. concluſionem, Enriq. l. 11. de matrim. c. 9. nu. 5.* Et ratio eſt, quia blanditiæ non minuunt, immo augent voluntarium, teſte *D. Thom. 1. 2. q. 6. a. 6.* Verum ſi tacitæ minæ inſint, vt quia ſolet princeps ſæuire in ſuis blanditiis reſiſtentes, incutiunt metum viri conſtantis, ſicut de precibus diximus. Sic *Romanus l. Interpoſitas, n. 3. & 4. C. de tranſact. Nauar ſum. Lat. & Hiſp. c. 17. n. 16. Maſcard. de probat. concl. 193. n. 4. & 8. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 96. §. Addit vero.* Hinc venit intelligenda *gloſſ. l. vn. verb. Pignora, C. Si rector prouinciæ*, vbi ait non eſſe matrimonium, quando contrahentes blanditiis principum inducti ſunt ad illud: quam ſequuntur dicentes blanditias principum inferre metum viri conſtantis, *Hippol. ſingulari, 645. incip. Aduertant principes, Sigiſmund. inter conſilia feudalia, conſ. 17. n. 21. Alber. Brunus inter eadem conſilia, conſ. 14. n. 387. Burgos de Paz conſ. 25. nu. 72.* Hæc enim omnia intelligenda ſunt, quando blanditiis principum inſunt tacitæ minæ, modo expoſito.

4 Difficultas autem potiſſima eſt, quando preces importunæ ſunt, an ſecluſa omnia alia ratione timendi inferant metum cadentem in virum conſtantem? Triplex eſt ſententia. Prima dicit ſolas preces importunas incutere huiuſmodi metum. Probatur ex illo Chriſti, *Luc. 11.* vbi de petente ab amico panes, amicóque negante, ponderat Chriſtus vim precum importunarum, & qualiter cogant, atque ita ait, *ſi ille perſeuerauerit pulſans, & ſi non dabit illi eo quod amicus eius ſit, propter improbitatem eius ſurget, & dabit illi.* Interpretatio Syriaca vertit, *propter importunitatem.* Et fortius vrget illud *Iudic. 16.* vbi fortiſſimum Samſonem importunis vxoris precibus coactum detegere veritatem, Scriptura commemorat, his verbis, *Cumque moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, &c.* Vbi verſio LXX. interpretum, ait, *Et factum eſt quando vexauit illum ſermonibus ſuis.* Caldaica, *Cum moleſtaret illum in verbo ſuo, & oppreſſit eum. Vatablus ibi, nu. 34.* vertit, *cum coarctaret, & pene cogeret. Abulenſ. ſuper ea verba, q. 15. in fin.* ait, *Moleſtabat, & per iſtum modum neceſſe erat quod tædio affectus exponeret veritatem.*

Ex

Ex quo loco Scripturæ S. iuncta aliorum verſione, manifeſte conſtit preces importunas habere vim oppreſſionis, & vexationis, ac proinde metum grauem incutere. 2. prob. ex *Extrauagan. Execrabilis Ioan. 22. de præben. ſtatim in prin.* ibi, *& improbitas importuna petentium à nobis, & prædeceſſoribus noſtris, non tam obtinuiſſe, quam extorſiſſe plerumque noſcuntur.* Vbi *gloſſ. verb. Extorſiſſe*, ait, *ab inuito per talem importunitatem.* Et eandem importunitatem, ad inferendam vim, ponderat *textus, c. fin. de reſcript. in 6.* ibi, *quia per ambitioſam importunitatem petentium, &c.* Vbi *gloſſa verb. Importunitatem*, ait, *propter quam principes ſæpe non concedẽda concedunt.* Et melius, *l. 1. C. de petitis bonorum, libro 10.* ibi, *inuerecunda petentium inhiatione conſtringimur.* Vbi *gloſ. verb. Inhiatione*, explicat, id eſt, frequenti petitione: ergo nimia importunitas cogit principem, nedum priuatos. 3. Prob. ex *l. vn. C. de raptu virgin. ad fin.* vbi raptor virginis, ſiue nolentis, ſiue volentis, pœna capitis plectitur: & redditur ratio, his verbis, *hoc ipſum velle mulierum ab inſidiis nequiſſimi hominis, qui meditatur rapinam, inducitur, niſi enim eam ſolicitauerit, niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle.* Vbi *Baldus n. 20.* opponit, volenti non fieri iniuriam, & ita non eſſe raptum: & reſpondet verum eſſe, quando vult ſimpliciter, ſecus quando verbo ſuaſa. Ergo nimia importunitas violentiam infert, alias non eſſet raptus. 4. probatur ex *l. 3. verſ. Si quis volentem. ff. de libero homi. exhib.* ibi, *Si quis volentem retineat non videtur dolo malo retinere. Sed, quid, ſi volentem quidem retineat, non tamen ſine calliditate circumuentum, vel ſeductum, vel ſolicitatum? Recte dicetur dolo malo retinere.* Vbi *Iuriſconſultus* ſolicitationem æquiparat deceptioni, quæ voluntati omnino repugnat. 5. probatur ex *l. Eum. 5. C. de apoſtatis*, ibi, *qui ſeruum, ſiue ingenuum, inuitum, ſeu ſuaſione.* Vbi violenta, & importuna ſuaſio æquiparatur: & ita *Salic. ibi, num. vnico*, ait per importunitatẽ facta, dici fieri propè violenter. 6. probatur, ex *l. 1. §. Qui bona fide, verb. Perſuadere, ff. de ſeruo corrup.* ibi, *perſuadere eſt plus quam compelli, & cogi ſibi parere.* 7. probatur ex *l. 1. C. ne filius pro patre*, vbi textus dicit pecuniam extortam, eſſe authoritate præſidis prouinciæ recuperandam. Vbi *gloſſ. verb. Extorta*, ait, ſuaſionibus: ergo importunæ ſuaſiones actum reſcindunt. Quod minime efficerẽt, niſi metum viri conſtantis continerent. 8. prob. ex *l. 1. t. 19. p. 7. fine*, ibi, *como manera de fuerca es ſolſacar.* 9. probatur ex D. Bernardo, *de conſideratione ad Eugenium*, vbi dicit licentiam per importunitatem obtentam, non eſſe licentiam, ſed violentiam. Vltimo, quia importuna, & ſæpe repetita petitio virum prudẽtem & fortem grauiùs torquet, quam minæ, & nihil eſt quod non efficiat, vt preces importunas & moleſtas euitet. Pro hac ſent. ſunt *gloſſ. c. Audacter, verb. Et non per me. 8. q. 1. Domin. c. fin. n. 1. de reſcrip. in 6. Rebuf. tom. 2. conſtiuut. regiarum, tit. Vt beneficia ante vacationem a. 2. gloſſ. 15. Verſ. Ratio eſt, Ioan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & vxorem, §. 81. n. 5. Matienzo l. 5. recop. tit. 1. l. 10. gloſſ. 1. n. 1.* vbi docent per importunitatem obtenta, dici fieri inuito dante. Et melius faciunt *gloſſ. c. Si quãdo, verb. Qualitatem: de reſcrip. & c. Tuæ, de præben. in principio, Rebuffus eodem tomo 2. titul. de reſcript. a. 2. gloſſa 3. initio, Matienzo eadem l. 10. gloſſa 1. num. 2. Azebedo lib. 5. recopil. t. 10. l. 13. n. 2.* vbi docent per importunitatem obtenta, non debere valere: at non eſſent caſſanda, niſi metus caderet in virum conſtantem. Et pro eadem parte ſunt *gloſſ. c. Sunt qui opes, verb. Non iudicio, 12. q. 4. & c. Tuæ, verb. Importunitatem, de præben.* vbi & *Hoſtien. initio, & Imola, n. 2. Ioan. Lud. d. §. 81. n. 3. Rubuf. d. tit. de reſcrip. ar. 2. gloſſ. 3. verſ. Item non valet elect.* vbi per *c. Oſius, de electione*, docent electionem factam ad importunum populi clamorem, non valere. Facit etiam *gloſ. c. Vnuſquiſque, verb. Saltantium, 21. q. 4.* vbi docet, quod ad importunum populi clamorem promittitur, non tenere. Faciunt etiam *gloſſ. d. c. Sunt qui opes, verb. Non iudicio, 17. q. 4. Peralta, l. Si quis in princip. n. 93. ff. de legat. 3.* vbi docent votum per importunitatem, & impulſum aliorum emiſſum, non tenere: cum tamen iuxta communem, & veriſſimam ſententiam: votum ſolum inualidum ſit, ob metum cadentem in virum conſtantem. Item pro eadem ſent. ſunt *Bald. l. 1. C. de petitis bonorum, l. 10. Lud. Burgẽſis, l. Si ſe ſubiiciant, n. 38. ff. de iudicijs, Ant. de Petrucia, l. 1. n. 46. ff. de iureiur. Rebuf. d. tit. de reſcrip. a. 2. gloſ. 3. §. Ad hæc donat. & d. t. Vt beneficia ante vacationem, a. 1. gloſſ. 1. num. 4. Ioan. Lup. d. §. 81. n. 1. & 10. & Peralta d. l. Si quis in princ. n. 94. Segura, l. 1. §. Si vir, n. 128. ff. de acquir. poſſeſſ. Auiles c. 21. prætorũ gloſſ. Ruego, n. 5.* vbi docent donationem factam vxori, ob nimiam ipſius importunitatem, non valere, nec morte confirmari. Et idem docent *ibi Segura. n. 130. & Peralta, eo. n. 94. de donat. inter patrem, & filium fam. ob caſuum æquiparationem*: & addit *Peralta*, nec in regno Caſtellæ reputari meliorationem in 3. & 5. bonorum parte, iuxta *l. 26. Tauri* Quæ vera minime eſſent, niſi preces importunæ continerent metum viri conſtantis. Faciunt pro eadem ſent. *Cepola cautela. 36. incip. Licet cum verbis blandis, nu. vnico, Lucas de Peña, l. Prædia, C. de locat. præd. l. 11. Ioan. Lupus, d. §. 81. n. 14. Segura eo. §. Si vir, n. 131. Peralta eo. n. 94. Gum. Arias, l. 24. Tauri, n. 26. Spino ſpeculo teſtam. gloſſa rubricæ, 2. p. n. 8.* vbi dicunt teſtamentum à morti proximo variatum aſtantium importunitatibus, non habere robur. & reddit rationem *Peralta*, quia importunæ preces etiam parium, vel minorum habentur inſtar iuſti metus. Pro eadem ſent. ſunt *Segura, eo. §. Si vir, n. 129. & Tib. Dacianus conſ. 65. n. 3. vol. 2.* docentes reuocari legatum relictum à viro vxori, ob nimiam eius importunitatem. Faciunt pro eadem ſent. multi dicentes paria eſſe aliquid violenter & metu fieri, ac precibus importunis. Hi ſunt *Boërius deciſ. 101. n. 10. Calcaneus, conſ. 25. n. 30. Curtius iun. conſ. 141. n. 18. vol. 2. Romanus, l. Si ob turpem, nu. 14. ff. de condict. ob turp. cauſ. Aimon, conſ. 192. n. 12. volum. 1. Paulus, conſ. 174. n. 1. verſ. Sed ad hoc reſpondetur. Oldrad. conſ. 30. n. 1. ad finem. Lucas de Pœña. l. 1. n. 11. c. de petitis bonorum, l. 10. Rebuffus, d. tit. de reſcriptis, a. 2. gloſſ. 3. §. Præterea tractus. Menoch. l. 2. de arbitr. caſu 395. n. 41. & de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 11. fine, Dacianus, conſ. 65. n. 4. vol. 2. Padilla, l. Interpoſitas, n. 32. C. de tranſact. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 37. n. 20. Matienzo, lib. 5. recop. tit. 10. l. 17. gloſ. 6. n. vnico.* Et dicunt *Romanus, & Padilla*, id verum eſſe etiam quoad actus reſciſſionem, vbi clare ſentiunt inferre metum cadentem in virum conſtantem, alias minime ſufficerent ad actus reſciſſionem. Pro eadem parte eſt *Iaſon, l. 1. n. 1. ff. de condict. indeb.* vbi ait ſolutum propter nimiam importunitatem, poſſe repeti, ac ſolutum per errorem. Alia teſtimonia Doctorum poſſent adduci pro hac parte, qui docent obtenta per preces importunas eſſe obnoxia reſtitutioni; ſed conſulto omitto, cum enim metus legis obliget ad reſtituendum, (vt dicemus diſp. 9. & 10.) tantum illa probant eſſe metum leuem: & ideo in eo loco ea in medium afferimus. Et in propriis terminis tenent hanc ſententiam, docentes ſponſalia, & matrim. contracta ob nimiam importunitatem, eſſe irrita; *Angelus de Vbaldis inter conſilia matrimon. Zileti, conſ. 46. n. 4. & Martinus de Garatis inter eadem conſilia, conſ. 15. num. 17.*

II. Sententia limitatius loquitur, aſſerens præces im- 5
portunas vna cum metu reuerentiali, vt ſi ſint perſonæ cui debetur reuerentia, incutere metum cadentem in conſtantem virum. Prob. ex *c. Petitio, de iureiurando*, vbi habetur iuramentum quod Antiochenus princeps extorſit, non eſſe ſeruandum. Vbi *Innoc. ſtatim in principio, & Hoſtienſ. ibi initio, ſuper verb. Extorſit, & Ioan. Andr. ibi nu. 2.* inquiunt, extorſit, ſcilicet precibus importunis, vel etiam metu, qui caderet in conſtantem virum: vbi parificant preces importunas principis cui debetur reuerentia, cum metu cadente in virum conſtantem: nam ſecus eſſet dicendum, quando non eſt vera coactio: vt *c. Ad noſtram, el 3. de iureiur.* vbi textus dicit, quaſi per coactionem. 2. prob. ex *c. Cum inter R. de electione*, ibi, *Cæleſtinus prædeceſſor noſter ad componendum coegit inuitum.* vbi *Innoc. ſtatim in princ.* ait, *inuitum, quia deuictum inſtantia precum.* 3. probatur, *ex l. Fideiuſſor impetrauit, 26. §. Pater Seij, ff. de pignor.* ibi, *pater Seij filio emancipato facilè perſuaſit*: vbi *Iuriſconſultus* ponderat facilem ſuaſionem paternam, vt actus filij dicatur voluntarius: ergo à contrario ſenſu, aliud eſſet dicendum ſi vehemens, & importuna eſſet patris ſuaſio. Hanc ſent. tenet *Matth. de Afflictis deciſ. Neapo. 69. n. 3. fine, 4. & 5.* vbi ait im-

portunas preces cum metu reuerentiali mariti, æquiparari metui, & ita ſacrum Palatium Neapolit. decreuiſſe legatum factum ab vxore eius marito, importunis precibus eſſe nullum. Idem videtur tenere *Iaſon conſ.*133.*nu.*18. *vol.*4. vbi dicit nimiam importunitatem perſonæ, cui debetur reuerentia, eſſe idem quod dolum. Idem tenent docentes preces importunas eius, cui debetur reuerentia, æquiparari metui, quoad actus reſciſſionem, *Socinus ſenior conſ.*263.*n.*8.*vol.*2.*Ioan.de Neuizano conſ.*22.*n.*22.*Montaluus, l.*8.*gloſſ.*2.*init.tit.*11.*lib.*1.*fori, Octauianus deciſione Pedemontanæ* 179.*n.*4. *Salzedo ſuper regulam* 532. *Bernardi Diaz, limitatione* 3.*Maſcardus de probationibus, concl.*193.*n.*9. Et clarius id. docent alij Doctores aſſerentes contractum geſtum ab vxore, ob nimiam viri importunitatem, eſſe reſcindendum, ac ſi metu eſſet celebratus: hi ſunt *Vitalis de combanis tract. clauſularum, in clauſula, non vi, vel metu, c. De metu tyranni, n.*4.*Padilla l. Interpoſitas, n.*32. *C. de tranſactio. Gutier. lib.* 1.*q. canon. c.*37.*num.*17.*&* 18. Idem videtur tenere *Iaſon* §. *Quadrupli. n.*66.*inſt. de actio.* vbi ait importunas preces viri haberi loco minarum: & *Ripa in reſponſis, t. de donat. reſponſ.* 4.*n.*8. vbi ait importunas preces fratris maioris, non diſtare à metu. Et melius hoc tenet *Ioan. Garcia de nobl. gloſ.*17. *n.*15. vbi expreſſe dicit huiuſmodi preces incutere metum viri conſtantis. Et amplius dicit, *n.*23. quamuis vir, parens, aut ſuperior, ſit ingenio non agreſti, feroci, auſtero, ſed miti, vrbano, placido, ſi tamen ſæpe per ſe, & per alios etiam ſubmiſſe & honeſte roget vxorem, filiam, aut ſubditum, vt conſentiat venditioni, cenſeri eam per metum factam, & reſcindendam eſſe. Et in propriis terminis matrimonij, & profeſſionis, docent annullari per preces importunas vna cum metu reuerentiali, ſicut annullantur per minas cum eodem metu. *Couarr.*4. *decret.*2.*p. c.*3. §.6. *fine, Villalobos in comm. opin. lit. M, verb. Metus, n.*77.*iunct. n.*74. *Veracruz* 1.*p. ſpec. a.*8.*poſt* 7.*concl. dub.*2.

6 Tertia ſent. dicit, preces importunas, quamuis metui reuerentiali coniunctæ ſint, non inferre metum viri conſtantis. Quia non videntur tantam vim habere, vt conſtantem virum merito mouere debeant. Hanc tenet *Abb. c. Cum inter R. n.*8.*de elect.* vbi ait preces inſtantiſſimas principum non inducere iuſtum metum, ad reſcindendum actum, niſi ſæuire ſoleant in ſibi non obtemperantes. Et ipſum ſequuntur *Roland. conſ.*83.*n.*27.*vol.*2. *Anton. Gabr. to.* 2.*comm. li.*11.*verb. Metus, verſ. Preces inſtantiſſimæ, in mea edit. f.*107.*col.*1. Et in matrimonio expreſſe id tenent *Enriquez l.*11 *de matrimon. c.*9.*n.*5. *Lud. Lop.*2.*p. inſtruct. de matrim. cap.* 40 *fol.*1072.§.*Adde tamen.* Et videtur tenere *Ledeſma* 2.*p.*4. *qu.* 49.*art.*3.*ad fin. ante vltim. dub.* vbi abſolute docet preces importunas non annullare matrimonium.

Sit concluſio, inter has ſent. ſecundam reputo proba-
7 biliorem. Cum enim ex vna parte importunitas cuiuſcumque ſit valde vrgeat, ne dicam, vexet, & opprimat (vt probant omnes textus adducti pro 1. ſent. n. 4.) & ex altera parte reuerentia perſonæ petentis debita, puſillanimem ac timidum, nec audentem contradicere, rogatum reddat, merito, ac iure optimo vtraque metuendi cauſa coniuncta, prudentem ac conſtantem coget, ipſiuſque conſenſum extorquebit.

8 Monuerim tamen, non quaſcumque preces aſſiduas, importunas dici: ſed quæ ſunt inſtantiſſimæ, & ſæpius repetitæ, & inculcatæ: vt probat *textus, auth. de hæred. & falci. in princ. verſ. Semper igitur. collat.* 1. ibi, *ſemper igitur nobis importunæ ſunt*: vbi *gloſſ. verb. Importunæ*, ait, *id eſt, valde inſtantes.* Quod idem probat *textus l.*1. *C. de petitis bonorum, l.*10. ibi, *inuerecunda petentium inhiatione*: vbi *gloſſ. verb. Inhiatione.* ait, *id eſt, frequenti petitione.* Quod etiam Sacra pagina ſignificat, *Iudicum c.*16. vbi importunas Dalidæ preces ſic explicat, *Cumque moleſta eſſet ei, & per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens.* Idem ſignificat *Archidiac. c. fin. nu.*2.*de reſcrip. in* 6. vbi importunum (ait) dici quaſi ſine portu, & ſine quiete: & docet *Peralta l. Si quis in princ. num* 94.*ff. de legat.*3.

9 Ad argum. propoſita, nu.4 reſpondetur. Ad 1. deſumptum ex ſacris literis, reſpondeo illud probare, preces importunas continere in ſe aliquod coactionis genus, quare communiter dum aliquis importuna rogatione laceſſitur, ſolet dicere. Hæc eſt violentia: minime autem probat eſſe metum cadentem in virum conſtantem: nec Sanſon conſtanter egit, dum victus amore, & importunitate mulierculæ ſecretum ſuæ fortitudinis propalauit. Ad 2. dico ſimiliter omnes illos textus probare importunitatem aliquo modo cogere: & ita ſolemus dicere vulgariter, *concedillo a mas ne poder, porque me ſacauan el alma con importunaciones*, non tamen probat de metu graui, & iuſto. Et ita caute *Salicet. l. Eum. C. de apoſtatis, nu. vn.* dixit quæ importunis ſuaſionibus fiunt, dici fieri quaſi violenter: vt ſignificet non continere violentiam, *el* 1.*tit.*19.*p.*7.*fin.* dixi *como en manera de fuerca es* Ad 3.4.5.6. & 7. reſp. omnes eos textus loqui de perſuaſione doloſa, præſumit enim ius in illis importunis ſuaſionibus dolum commiſceri: & ita explicat *Dynus reg. Scienti,* 27.*de reg. iur. in* 6.*n.*3. *&* 4.*& Salice. l. vn. n.* 30.*C. de raptu virg.* Quare dum *l.*1.*C. Ne filius pro patre*, dicit pecuniam extortam, eſſe authoritate præſidis recuperandam, & *gloſ. verb. Extortam*, explicat, ſuaſionibus: exponunt ibi *Bald. n.*1.*& Salic. n.*2. perſuaſionibus doloſis, quæ errori æquiparantur. Ad 8. 9. dico tantum probare importunitatem eſſe genus quoddam quaſi violentiæ, vt explicui in ſolutione ad 2. Ad vltim. dico, ſi attendantur primi motus iræ, & tædij, quorum nimia importunitas cauſa eſſe ſolet, fateor plus vrgere etiam virum prudentem ſæpe, quam minas, & veluti cogere ad quoduis ſtultum & ineptum faciendum, vt importunitatem, & tædium illud repellat: verum ſi ad motus rationi & prudentiæ & conſtantiæ conformes attendamus, id non eſt verum, nec prudentem ac conſtantem illis cogi decens eſt.

DISPVTATIO VIII.

An contractus celebrati metu viri conſtantis, ſint ipſo iure irriti, vel irritandi?

SVMMARIVM.

*Contractus metu initi an ſint ipſo iure nulli, vel annullandi, quid conferat ſcire? num.*1.

*Refertur ſententia dicens eſſe ipſo iure irritos, n.*2. *Et per eos non transferri dominium, num.*3.

*Verba præſentis temporis diſpoſitionem ipſo iure inducunt, num.*2.

*valent contractus metu initi, donec reſcindantur, tam iure naturali, quam poſitiuo, num.*4.

*Transfertur dominium per tales contractus, n.*5.

*In quibus caſibus metu geſta ſint ipſo iure nulla? remiſſiue, n.*6.

*Reſcinduntur tales contractus, ſiue is in cuius fauorem celebrantur, ſiue alius eo inſcio, metum intulerit. n.*7.

*Non reſcinduntur, quando metum paſſus incidit culpa ſua in metũ, n.*8.

*Quid, ſi incutiens metum non poſſit iuſte inferre vt ſi vir minetur mortem vxori deprehenſæ in adulterio: & quid, ſi ſolam accuſationẽ? n.*9. *Et explicantur l. Mulier, & l. Nec timorem, ff. de eo quod met. cau.*

*Soluuntur argum. & explicantur l.*1. *C. de reſcinden. vendit. & l. Qui in aliena. §. Celſus, ff. de acquiren. hæredit. & l. Qui in carcerem, & l. Si cum exceptione, §. In hac actione, ff. de eo quod met. cau. & l.*3.*t.*5.*p.* 5.*n.*10.

Soluuntur alia argum. quibus probatur per contractum metu extortum non transferri dominium, num. 11. *& ibi explicatur l. Metum autem præſentem, §. Volenti, & §. Licet, ff. de eo quod met. cau. & an res metu extorta reſtituenda ſit cum fructibus: & qui habet actionem ad rem, rem ipſam habere videtur. Et reſoluto iure datoris reſoluitur ius acceptoris.*

DIſputationi de matrimonij metu initi irritatione, 1
operæ pretium duxi præmittere diſputationem de aliorum contractuum annullatione, vt vel ſic percipiatur differentia inter matrimonium, & cæteros contractus: & quia aliqua principia hic diſputanda, paſſim allegãda ſunt in diſput. de matrimon. Et exiſtimabit aliquis quæſtionem eſſe de nomine, parumque conferre, ſiue dicamus eſſe ipſo iure irritos, ſiue irritandos: cum omnino reſcindendus ſit contractus, reſtituendaque ſit res cum fructibus, perinde ac ſi contractus ab initio irritus eſſet: vt ſtatim declarabimus. Sed falletur ſic exiſtimans, (vt optime docet *Nauar. c. Accepta, de reſtitut. ſpoliator. oppoſit.*5. *n.*2.)

nam,

nam, verbi gratia, ſi dicamus renunciationem beneficij eſſe ipſo iure nullam, dum metu graui facta eſt; dicendum eſt teneri renunciãtem recitare, & poſſe ad titulum illius beneficij ad ordines promoueri: cum vere ſit ſuum. Vt optime infert *Nauarr.ibi,n.*12. Contrarium tamen in vtroque caſu dicendum eſſet, vbi illa renunciatio valida eſſet, quamuis reſcindenda: vt probat *ibi Nauar.n.*21.22. Quia iam beneficium non eſt renunciantis. Similiter ſi teſtamentum metu factum, validum ſit, ſuccedet hæres in eo inſtitutus, ab eóque auferet fiſcus tanquam ab indigno: ſi vero inualidum ſit ipſo iure, ſuccudet hæres ab inteſtato. Vt bene *Padilla, l.Interpoſitas, n.9. C.de tranſact.* Similiter ſi dicamus ſponſalia metu facta, eſſe nulla, non orietur inde publicæ honeſtatis impedimentum: quod ſecus dicendum eſſet, ſi dicamus eſſe valida, at poſtmodum irritanda.

2 Duplex igitur in hac quæſt. eſt opinio. I. docet contractus tali metu initos, eſſe ipſo iure nullos. Prob. ex *l.1.C. de reſcinden. vendit.* ibi, *irrita eſt*: quæ verba cum præſentis temporis ſint, diſpoſitionem inducunt ipſo iure. Iuxta doctrinam *gloſſæ l.Iubemus,*14.§.*Oeconomus:verb.Priuetur C. de ſacroſ.Eccl.& l.5.verb.Habeas,C.de iuriſd.omn.iud.* & teſtatur communem *Cremenſis ſingul.7.Iaſon l.2.n.*13. & 15.*C.de iure emphyt.Tiraqu.cum multis,l. Si vnquam,verb. Reuertatur. n.*21.*& ſeq.C.de reuoc.donat.* Et confirm. ex *l.3.in princ.tit.5.p.*5. ibi, *fuerça ni premia no deue de ſer fecha à ninguno de vẽder, e ſi alguno la fizieſe a miedo no valdria.* 2. probatur ex *l. Qui in alien.*, §.*Celſus ff.de acquir.hæred.* ibi, *qui metu verborum, vel aliquo timore coactus, fallens adierit hæreditatem, ſiue liber ſit, hæredem non fieri placet, ſiue ſeruus ſit, dominum hæredem non facere.* Ergo metu geſta, ſunt nulla ipſo iure. 3. prob. ex *l. Qui in carcerem,*22.*ff.de eo, quod met.cau.* ibi, *qui in carcerem quem detruſit, vt aliquid ei extorqueret, quicquid ob hanc cauſam factum eſt, nullius momenti eſt*: vbi apparet contractum metu celebratum, eſſe ipſo iure nullum: nam ea verba, Nullius momenti, important idem, quod nullius vigoris, *c.Ordinarij, in fine.de offic.ordinarij, in 6.* & ibi notat *Archid.* Et ita intelligunt illum textum multi, quos refert & ſequitur *Roland. conſ.2.n.83 li.1.* 4. prob. ex *l.2.ff.de iudiciis, verſ. Ac ſi reſtitiſſet,* vbi ſi quis coactus ſit à Prætore eius iuriſdictioni conſentire, nulla eſt prorogatio ipſo iure. 5. prob. cum dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, eſt nullus ipſo iure contractus, *l.Et eleganter,*§.1.*ff.de dolo.l.57.t.5.p.5.* at metui dolus ineſt, *l.Si cũ exceptione,*§.*Eum qui, ff.de eo, quod met. cau.& l.2. §.Doli mali.ff.de vi bonor.raptor.* & aduertit *Sarmiento l. 2.ſelect.c.11.n.3.* atque ita æquiparari ſolent dolus, & metus *c. Cum cõtingat, fine, de iureiu.& c.2.de pactis, in 6.fin. & l.Si dolo C.de inutilibus*: ergo contractus metu celebratus eſt nullus. 6. prob. ſine conſenſu centractus nullus eſt, eius enim ſubſtantia in conſenſu conſiſtit, *l.Obligationum ff.de act. & oblig.* at vbi metus adeſt, deficit conſenſus. *reg.Nihil conſenſui,*117.*ff.de reg.iur.* ibi, *nihil conſenſui tam contrarium eſt quam vis, atque metus,* & *cap.Cum locum.de ſponſal.* ibi, *cum locum non habeat conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit.* ergo. 7. quia vim inferens, metuque extorquens, furti rapinæque reus eſt: ergo inſtar furis nullum rei ſic ablatæ dominium comparat, nec acceptio illa, valida eſt. Vltimo, quia metus in ſe habet ignorantiam, *l.Si cum exceptione,*14.§. *In hac actione, ff. de eo, quod metus cauſa.* ibi, *nam cum metus habeat in ſe ignorantiam*: ſed ignorantia eſt conſenſui contraria, *l.Si per errorem, ff. de iuriſd. omn. iudi.* ergo contractus metu initus, tanquam conſenſu carens, eſt ipſo iure nullus. Hanc ſent. videtur tenere *Bart. l. Metum autem præſentem,9. §. Volenti, 2.2.ff.de eo, quod metus cauſa,* vbi ait, Illud ratum non habebo, quod ait prætor. *l.1.ff.eo.tit.* intelligi nullo tempore, & ita antequam veniatur ad iudicium, ratum non habere: at in iudicio declarare, irritũ eſſe. Et tenet *Fortunius tract. de vlt.fine, illat.21.num.387.& ſeqq.* Et ex Theologis, tenent idem *Sotus lib.8. de iuſt.q.1.a.7.in ſolut.ad 3.verſ. Serioſius tamen argumentum. Palacios lib.4.de contract.c.9.§.Dixerim igitur, P.Molina, to.2.de iuſt.tract.2.diſp.326.in ſolutione ad 2.Carbon de reſtit.q.46:concl.5.*

3 Hinc inferunt *Fortun.ea illat.21.n.449.& P.Molin. d.ſolut. ad 2.* minime transferri dominium per contractum metu initum. Prob. ex *l.Metum autem præſentem,9.§.Volenti,* ibi, *volenti autem detur, & in rem actio, & in perſonam*: & §.*Licet,* ibi, *licet etiam actionem in rem dandã exiſtimamus. Quia res in bonis eius eſt, qui vim paſſus eſt, ff.de eo quod met.cau.* Ergo cum metum paſſus habeat actionem ad rem ipſam, & in bonis eius permaneat, non transfertur dominium in accipientem. 2. quia res illa cum fructibus reſtituenda eſt metum paſſo, at ſi accipiens eſſet verus dominus, non teneretur fructus reſtituere: cum ij ſint veri domini. 3. quia nunquam per traditionem abſque iuſto titulo transfertur dominium, *l.Nunquam ff.de acquir.rerum dominio*: titulus autem hic eſt omnino iniuſtus. Et confirm. quia ratione tituli iniuſti non acquirit vſurarius dominium, iuxta frequentiorem ſententiam: cum tamẽ adſit conſenſus voluntarius dantis pro mutuo, & traditio: ergo quamuis in contractu metu extorto adſit voluntas & traditio, non transfertur dominium; quia in vtroque euentu titulus iniuſtus eſt. 4. quia ſi transferatur dominium fundi per metum dati Titio, ſi hic anteriores creditores habeat, quibus ſoluendo minime ſit, præferentur in illo, tanquam in bonis Titij, quod omnino falſum eſſe, ambiget nemo. 5. quia plus deſideratur ad transferendum dominium rei alicuius in alterum, quam ad abdicandum à ſe ius, & concedendum illud alteri ad eam rem: cum dominium plus ſit quam ius, & ad illud transferendum, non ſatis ſit promiſſio abſque traditione: ad hoc autem, ſufficit. Sed per traditionem metu factam non aufertur ius metum paſſi, nec alter ius retinendi comparat: vt conſtat, ergo à fortiori nec dominium. Vltimo, quia ſi metum paſſus, rem illam propria authoritate recuperaret abſque ſcandalo, minime peccaret: ergo manet eius dominus: alias non daretur rei vendicatio.

His tamen minime obſtantibus, contraria ſentẽtia eſt 4
tenenda, valere contractus metu initos, eſſe tamen reſcindendos, actione quod metus cauſa. Prob. 1. ex *l.Si mulier,* 21 §.*Si metu coactus, el 2.ff.de eo quod metus cau.* vbi, *ſi metu coactus adiui hæreditatem, puto me hæredem effici. Quia quamuis ſi liberum eſſet, noluiſſem, tamẽ coactus volui: ſed per Prætorem reſtituendus ſum.* Et *l.Si metus cauſa,*84.*ff.de acquir. hæred.* ibi, *ſi metus cauſa adeat aliquis hæreditatem, fiet vt quia inuitus hæres exiſtat, detur abſtinendi facultas.* 2. Quia ſubſtantia contractus conſiſtit in conſenſu, & voluntate. *l.Obligationum ſubſtantia.ff.de action.& oblig.* ſed in conſenſu metu extorto eſt verus conſenſus, veraque voluntas. *l. Si mulier.* §. *Si metu coactus, el 2.ff.de eo quod metus cauſa*: ergo. 3. probatur ex *l.1. ff.de eo quod met.cau.* ibi, *ait Prætor, quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo*: verbum autem futuri, non ſignificat eſſe ipſo iure irritum, ſed irritandum: teſte *Tiraquello cum multis, l.Si vnquam, verb.Reuertatur, n.39. C.de reuocat. donat.* Et confirm. quia ibi Prætor promiſit actionem, ſeu exceptionem, quod metus cauſa, vt geſta metu reſcinderet. Vt conſtat ex *l.Metum,9.§.Sed quod Prætor, & §.Volẽti.ff.eodem tit.* ergo ſupponit mero iure valere: non enim ſolet competere exceptio, niſi vt elidatur actio quæ mero iure competit, *l.2.ff.de exceptionibus*: & tradit *Iaſon, l.Si vnus,* §.*finali, n. 7.ff.de pactis,* reſoluitque *Couar.reg. Poſſeſſor.1.p.in principio, n.4.& 5.* 4 probatur ex *inſtit.de exceptionibus in principio,* ibi, *ſi metu coactus Titio ſtipulanti promiſiſti quod non debueras promittere, palam eſt iure ciuili te obligatum eſſe.* 5. prob. ex *l.fin.C. de his quæ vi,* ibi, *venditiones, donationes, tranſactiones, quæ per potentiam extortæ ſunt, præcipimus infirmari*: ergo valent mero iure, & iuris remedio infirmandæ ſunt. Et confirm. ex *l.56.titul.5.p.5.* ibi, *por miedo, o por fuerça comprando. o vendiendo deue valer, antes dezimos que deue ſer desfecha la compra.* ergo valet mero iure. 5. prob. ex *c.2.de his quæ vi, in fine,* ibi, *quæ metu & vi fiunt, de iure debẽt in irritum reuocari.* Ergo tantum ſunt reuocanda, & dum non reuocantur, ſunt rata. Vltimo probatur, quia vel tales contractus metu celebrati, ſunt irriti iure naturali: & hoc non. Vt bene docent *Sotus, 4.d.29.q.1.a.3.verſ.Ad ſecundum ſimili modo reſpondetur, & verſ. Ad tertium pariter reſpõdetur, Carbon de reſtitutione.q.46. concluſ.*

concluſ.4.Enriquez libr.11.de matr.c.9.n.4. Petrus de Ledeſma de matrim.q.47.a.3.dub.1.in ſolutione ad 3.& 4.ex argumentis poſitis in primo loco, fol.214. colum. 2. & late videbimus diſput.14.dum diſputauerimus, an matrimonium coactum, ſit iure naturali validum. Non etiam ſunt irriti iure poſitiuo: vt probant omnes textus allegati: ergo ſunt mero iure validi. Et ideo hanc ſententiam ex DD.iuris Pontificij, tenent gloſſ.c.vn.de his quæ vi, in 6.notab.1. & c.Super hoc, de renunc.verb.Reſignationis, & c.2.verb.Coactus, de his quæ vi, Goffred.ſum.tit.De his, quæ vi, nu.5.Hoſtienſ.c.2.de his quæ vi, ſuper verb.Coactus, vbi Ioan.Andr.n.3.Ant.n.7.Anchar.n.3.Abb.n.7.Imola n.3.Calderinus tit.de his quæ vi, conſ.1.nu.2.Cardin.Clem.2.§ Sane, oppoſitione 3.de pœnis, Ioan.Monachus c.vnico, n.2.de his quæ vi.in 6.Idem Abb.c.Cum locum, nu.7.de ſponſ.& ibi Alexand.de Neuo, n.4.Præpoſ.n.7.idem Anchar.c.Veniens, el 2.n.6.de ſponſal.& conſ.382.in princ.Felinus c.Præterea.n.35.de ſponſ.Decius, c.Cauſam matrimonij, n.5.de offic.deleg. Beroius c.In præſentia, n.120.de probat. Roſella verb.Impedimẽtum, impedimento 10.n.5.Ang.verb.Metus, n.7. vbi Syluest.q.8.Tabiena verb.Coactio, q.4.n.5.& ibi Armilla, n.4.Nauarr.c.Accepta, de reſtitut.ſpoliat.oppoſitione 5.n.7.& ſum.c.22.n.50. Iacobatius de concil.lib.4.a.4.n.118.Carrerius l.4.de ſponſal. c.9. initio, Ant.Cucus l.5.inſtitutionum maior.tit.12.n.112.inst.Gutier de iuram.1.p.c.57.n.21.Flaminius de reſign.benef.lib.13.q.2.num.9. Et ex Doctoribus iuris Cæſaræi, gloſſ.l.1. verb.Irrita, C. de reſcind.vendit.& l.Si mulier verb.Vllam, ff.de eo quod metus cauſ. & l.1.verb.Nõ valet, ff.de author.tutor.Bald.l.Si vi, in fine, C.de his quæ vi, Paul.ibi, n.2.Iaſon, l.Interpoſitas, n.2.C.de tranſact.& l.Titia, n.6.ff.de verb.oblig.Romanus, d.l.Interpoſitas, n.1.& ibi Curtius iunior, n.1.Socinus iunior, conſ.77.nu.20.vol.1.Signorolus, conſ.75.n.22.Alciat.l.1.reſponſ.reſp.5.n.2.& conſ.5.initio, Barbatius, conſ.60.n.4.vol.1. Grammaticus deciſione Neapolitana 103.nu.67. Sebaſtian.Medicis de caſibus fortuitis, q.7.n.62.habetur to.7.tractatuum nouiorum, Vincentius Palæotus, de dote, n.47.habetur to.9.eorundem tractatuum, Baldus Nouellus de dote, p.6.priuile.39.n.1.Bertachin.in repertorio, litera M.verb.Metus non præſumitur, ſub n.80.verſ.Metus nõ reddit. Martinus de Garatis inter conſilia matrim.Zileti, conſ.15.n.13.Ant Gom.to.3.var.c.4.n.vnic.ad fin.caſu 6.Greg.Lop.l.56.verb.Desfecho, tit.5.parte 5.Ant.Gabr.to.2.commun.in mea edit.lib.11.verb.Metus, verſ.Metus contractum, f.106.col.1.Menoch.conſ.2.n.17.vol.1. Riminaldus conſ.5.n.32.vol.1.Burſatus, conſ.72.n.21.vol.1.Padilla, l.Interpoſitas, nu.4.C.de tranſaction. Seraphinus de priuileg.iuram.priuilegio 110.initio, Barboſa, ff.ſoluto matrim.rubr.4.p.n.28. Et ex Theologis, Ricard.4.d.29.a.1.q.2.§.Qui vult tenere opinionem, Paludan.4.d.15.q.2.art.5.n.32. Sotus 4.d.29.q.1.a.3.verſ.Ad ſecundum ſimili modo, & verſ. Ad 3.pariter. Enriqu.l.11.de matrim.c.9.n.4.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.6. Petr.de Ledeſma de matr.q.47.a.3.dub.1.in ſolut. ad 3.& 4.ex argum.propoſitis in primo loco, fol.214.col.2.Lud.Lop.2.p.inſtructorij.materia de matrim.cap.40.f.1065.§.Ad 2.& §.Præterea ad 4.

5 Hinc infertur per contractus metu graui celebratos, transferri dominium. Prob. quia validi ſunt, alias ſi per venditionem metu factam, dominium non transferretur, irrita eſſet. Sic docent gloſſ.c.vnico, de his quæ vi, in 6.notabili 1.& c.Super hoc, De renunciatione, verb.Reſignationis, Goffred.ſum.tit.de his quæ vi, n.6.Imola, c.2.de his quæ vi.n.4.Paulus, l.Si vi, n.2.C.de his quæ vi, Nauar.c.Accepta, de reſtit.ſpoliato.oppoſit.5.n.21.& 22.Palud.& Petr.de Ledeſma.citati, n.præc.fine. Et probatur, quia per traditionem definit tradens eſſe dominus, traditione enim trãsfertur dominium, quando concurrit titulus, qui iure inualidus non eſt. l.Traditionib.C.de pactis.§.Per traditionem, inſtit.de rerum diuiſ. Sed hic concurrit traditio, & titulus qui ex contractu per metum celebrato, acquiritur, non eſt nullus ipſo iure, ſed venit reſcindendus, vt probauimus, num. præcedenti: ergo transfertur dominium.

6 Aliqui tamen caſus excipiuntur, in quibus metu facta, ipſo iure irrita ſunt: de quibus eſt videnda gloſſ.cap.2.de his quæ vi, verb.Coactus, & ibi ſcribentes. Et ſpecialiter de reſignatione beneficij metu facta, eſt conſulendus Nauarr.c.Accepta, de reſtitutione ſpoliat.tota oppoſ.5. & Flaminius de reſignat.benefic.lib.13.q.2. Et de teſtamento metu facto, an nullum ſit? ſpecialiter videndi ſunt Minchaca de ſucceſſion.creat.§.17.n.5.& ſeq.Padilla.l.Interpoſitas. C.de tranſact.nu.4.Burſatus conſ.72.nu.22.vol.1. An autem iuriſdictionis conceſſio metu extorta valeat? dixi lib.3.diſput.39.num.13.

7 Non refert autem, vt contractus metu celebratus reſcindatur, ſiue is in cuius fauorem contractus celebratus eſt, metum grauem intulerit, ſiue alius. Quia res illa metu acquiſita, tranſit eo vitio affecta in quemcunque poſſeſſorem: vt habetur expreſſe l.Si cum exceptione, 14.§.In hac actione, ff.de eo quod metus cauſ.ibi, in hac actione non quæritur, vtrum is qui conuenitur, an alius metum fecerit, ſufficit enim hæc docere metum eſſe ſibi illatum, & ex hac re eum qui conuenitur, & ſi crimine caret, lucrum tamen ſenſiſſe. Vbi gloſſ.verb.Lucrum, ait idem eſſe, ſi ex cauſa non lucratiua. Idem habetur eadem l.§.Pedius, & docet gloſſ.cap.2.de his quæ vi, verb.Coactus, & ibi Hoſtienſ.paulo poſt princ.ſuper verb.Coactus.

8 Temperandum tamen eſt quod diximus, reſcindendos eſſe contractus metu cadenti in conſtantem virum celebratos, vt intelligatur, niſi metum paſſus inciderit culpa ſua in metum. Probatur ex l.Cominet 3.§.Sed vim, ff.de eo quod met.cau.ibi, ſed vim accipimus atrocem, & eam quæ aduerſus bonos mores fiat, & l.Si mulier 21.ff.eod.t. ibi, ſi mulier contra patronum ſuum ingrata facta, ſciens ſe ingratam, cum de ſuo ſtatu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiſerit ne in ſeruitutem redigatur, ceſſat edictum: quia hunc ſibi metum ipſa infert. Vbi gloſſa verb.Quia, ait non obſtare l.Nec timorem, 7.in fin.ff.eod.tit.ibi, ſed & ſi ne probatur ab eo qui deprehendit, alienauerit, ſuccurri ei per hoc edictum videtur: quia hic iuſte faciebat patronus reuocando, ibi autem, delinquebat accipiendo. Ratio eſt manifeſta, quia contractus metu initi reſcinduntur ratione iniuriæ illatæ metum paſſo, quæ omnino ceſſat, cum metus iuſte infertur. Sic tenent gloſſ.c.At eius, verb.Inuita d.5.& c.2.de his quæ vi, verb.Coactus, vbi Hoſtienſ.ſuper verb.Reuocari, & ibi Abb.n.8.Imola, n.3.Præp.fine, Bart.l.Qui in carcerem, n.1.ff.de eo, quod metus cauſa, & ibi Bald.ſtatim in principio, Goffredus ſum.tit.de his, quæ vi, n.3.Cardin.c.Veniens, el 2.n.2.de ſponſal.Alex.de Neuo.c.Cum locum, num.15.de ſponſ. Alexand.conſ.99.in princ.vol.3.Rebuf.2.tom.conſtit.tit.de reſciſſione contractuum, gloſſ.12.n.7.Roſella verb.Metus, n.2. vbi Angel.n.10.Syluest.q.6.Tabiena verb.Coactio, q.8.n.9. Nauar.lib.3.conſil.in 1.edit.tit.de regular.conſ.27.n.2.& 3.in 2.lib.1.tit.de his quæ vi, conſ.8.n.2.& 3.Gutier.de iuram.1.p.c.57.n.5. Burſatus conſ.72.n.58.vol.1.Flaminius de reſignat.benef.lib.13.q.1.n.125.

9 Contra hanc tamen limitationem fortiter vrget doctrina gloſſæ finalis, c.Veniens, el 2.de ſponſal. vbi per illum textum docet, ſubueniri metum ſua culpa patienti. Quam ſequuntur ibi Hoſtienſ.ad fin.ſuper verb.Niſi metu coactus, Ioannes Andr.n.8.Ant.n.4. Anchar.n.7.Cardin.n.1. Henricus n.1.Præpoſ.n.2.Villalobos in communibus opin.lit.M.verb.Metus, n.71.Nauar.ſum.c.17.Hiſp.n.14.lat.n.15.2. vrget doctrina Hoſtienſ.c.fin.de appellat. ſtatim in principio, & Ioan.Andreæ nu.1.Cardin.in fine, Ant.n.7.Anchar.n.1.Abb.n.1.Henrici n.2.Alexand.de Neuo, n.2.Franc.n.2.Imola n.2. aſſerentium excuſare metum iuſtum patiẽtis illum ſua culpa, ne appellationem interponat coram iudice à quo. Sed prior doctrina non obſtat. Intelligitur enim, quando metũ paſſus, culpæ reus fuit, ſed metus iniuſte, & non iuridice incutitur: tũc enim ſubuenitur metum patienti culpa ſua, iuxta l.Nec timorem, ff.de eo quod met.cauſ. Noſtra autẽ limitatio procedit, quando metus abſque iniuria infertur: iuxta l.Si mulier, ff.eod.tit. Et ita conciliauit hos textus gloſ.d.l.Si mulier, verb.Quia, Goffredus ſumma, tit.De his quæ vi, n.3.Hoſtienſ.c.Veniẽs, el 2.de ſponſal.ad fin. vbi Ioannes Andr.n.8.Anton.n.7.Henr.n.1.2.& 3. Et ita ſe explicarũt Roſella verb.Metus, n.2. vbi Ang.n.10.Syluest.q.6.Tabiena verb.Coactio, q.8.num.9. dicentes, valere contractum metu iuſte incuſſo, celebratum: vt ſi maritus minetur vxori accuſationem de adulterio, ſecus ſi iniuſte incutiatur metus, vt ſi mortem priuata authoritate minetur. Idem Alex.conſ.99.n.1.vol.3. vbi ait, d.l.Si mulier, procedere, dum quis timet pœnam iure ſibi inferendam, ſecus quando per priuatam infertur. Et in hoc caſu procedit,

dit,*d.c.Veniens*,cui prior illa doctrina innititur. Quia pa-
ter volebat interficere iuuenem inuentum cum filia, cu-
ius timore iuuenis eam duxit. De quo etiam dicemus
diſp.ſeq.nu 9.Nec obſtat poſterior doctrina. Quia ea in-
telligitur,vt non debeat conſiderari culpa metum paſſi,
ad appellationem: quando metus in eo caſu iniuſte in-
fertur,ſecus ſi iuſte:vt bene explicat *Decius eod. c. fin. de ap-
pellat.n.9.*& egregie ſignificarunt *Ant. ibi,nu. 7.Imola.nu.2.*
vbi aſſerunt, ideò culpam metum paſſi excuſare, ſi ob
metum non appellet coram iudice à quo: quia de iure
nequit talis metus inferri,quamuis enim pars prouocaſ-
ſet iudicem,at iudex ægre ferre non debet appellationem,
Quare ſi iuſte iudex metum incuteret, non excuſaret ap-
pellantem:vt docent *Bart.l. De pupillo.§.Si quis ipſi, nu.17.ff.
de operis nou.nuntiat.Alex.de Neuo,d.c.fin.nu.20.& ibi Præpoſ.
n.6.Francus n.6.*

10 Tandem reſp. ad argum. prioris ſent. propoſita nu. 2.
Ad 1.dico cum *gloſſ.ea.l.1.verb.Irrita*,intelligi, id eſt irritã-
da per actionem,quod metus cauſa.Nam in iure irritum
dicitur, quod ex cauſa ſuperuenienti infirmatur & rum-
pitur,*§.Alio quoque modo.inſtit.Quibus mod.teſt.im.infir.* quia
in effectu vires non habebit, eo quod reſcindendum ſit.
Ad confirm.reſpondetur eodem modo: dum enim dicit,
no valdria,non intelligit ipſo iure, ſed quia reſcindenda
eſt.Quod manifeſte declaratur, per *l.56.t.5.part.5.*ibi,*por
miedo,o por fuerça comprando,o vendiendo no deue valer, antes
dezimos que deue ſer desfecha la compra.* Et ſtatim addit. *Otro
ſi dezimos que puede ſer desfecha la vendida,que fuere fecha por
menos de la meitad de el iuſto precio*: vnde apparet ea verba,
no deue valer,explicari,id eſt, cũ effectu. Ad 2.reſpondetur
cum *gloſſa ibi,verb.Fallens,& verb.Non fieri*, omiſſis alijs ſo-
lutionibus quas affert: defectu animi adeundi non va-
luiſſe,& ita dicit textus, *fallens*: præmiſerat enim occulte
proteſtationem ſe nolle adire. Aditio autem ex animo
adeuntis pendet, *l.Gerit,l.Pro hærede, ff.de acquir. hered.* &
quãuis actus ex duorũ voluntate pendens non impedia-
tur proteſtatione occulta præcedenti,*l.Cum plures, §.Loca-
tor.ff.locati*,& dixi latè *l.1.diſp.45.n.19.*at *Bart.l.Qui in alie-
na.§.Celſus ff.de acquir.hæred.& l.Non ſolùm,§.Morte,ff.de no-
ui oper.nunciat.*commemorat aditionem hæreditatis, inter
actus qui ex vnius ſolum voluntate pendent. Et hæc in-
terpretatio eſt communis,teſte *Alciato eod. §. Morte,n.79.*
Cæterum non caret difficultate,quia in aditione hæredi-
tatis negotium inter duos geri videtur: obligari namque
dicitur hæres hæreditati,*l. More ff.de acquir. hæredit.* Et hæ-
res quaſi contrahit cum legatarijs & creditoribus, *§.Hæ-
res,inſt.de oblig.quæ ex quaſi contract.* Et ita magis debet aſſi-
milari actibus qui inter duos geruntur.Et ideo retenta ea-
dem ſolutione,videtur hæc proteſtatio clancula, geſta in-
ter duos.Quia defectns animi non conſtitit ex ſola pro-
teſtatione,ſed ex vi & metu prius illato,ſeruo, cuius cauſa
aditionis tempore durabat, & ideò non potuit proteſta-
tio contrario actu tolli:excuſat etiam proteſtatio clancu-
la,quando adeſt iuſta cauſa ſic faciendi, vt metus: vt dixi
ead.diſp.45.n.22.Ad 3.dico cum *Gutier.de iuram.1.p.c.57.
n.21.*vltra metum adeſſe ibi dolum,& calliditatem peſſi-
mam illius qui iniuſte detruſit in carcerem,& grauius de-
lictum admittit, quam alius metum incutiens, ſub præ-
textu enim iuſtitiæ falſo aſſeueratæ,conſtituit iudicẽ, qui
ius reddere vnicuique tenetur,inſtrumentum iniquitatis.
Ad 4. dic eſſe ſpeciale in iuriſdictionis prorogatione,
non enim valet metu extorto:vt dixi lib.3.diſp.39. nu. 39.
Ad 5.dicunt quidam,eſſe,latum diſcrimen:nam vbi adeſt
dolus, deficit conſenſus, vbi vero metus, non. Sed hanc
ſolutionem optime reprobant *Bart.ea l.Et eleganter,in prin-
cip.n.6.& Couar.reg.poſſeſſor,2.p.§.6.num.6.verſ.Septimo*,nam
in eo dolo non deficit ſubſtantialis conſenſus, alias con-
tractus ſtricti iuris eſſent inualidi, quando eis dat cauſam
dolus:cuius contrarium eſt certiſſimum. Item quia ma-
trimonium tali dolo contractum eſt validum. Ideò dic
cum *Bart. ibi*, aliud eſſe in ſimplici dolo aliud in eo, qui
ineſt metui:nam contrahens metu non errat in cauſa con-
ſenſus,ſed illam nouit, ideò valet contractus:is vero qui
conſentit propter dolum, errat in cauſa conſenſus, vnde
conſentit ſub quadam conditione,ſi verum eſt illud pro-
pter quod inducitur ad contrahendum:quod cum verum
non ſit, facit deficere conſenſum. & hoc in bonæ fidei
contractibus,in quibus habetur ratio de eo, quod eſt æ-
quum,licet non deductum ſit in pactum, *§.Actionum, in-
ſtit.de act.*at in contractibus ſtricti iuris, licet quis induca-
tur per dolum,verum eſt hunc conſenſiſſe, & licet fiat ex
cauſa,in qua errauit, illa cauſa eſt extra contractum, &
ideò in his contractibus qui ſtricte conſiderantur, illa
cauſa non attenditur de iuris rigore. Ad 6. dico non eſſe
conſenſum omnino liberum & ſpontaneum. Ad 7. nego
eſſe rapinam, vel furtum, quando ſolum metus incuti-
tur. Habetur *l.Si cum exceptione,54.§.Qui vim,ff.de eo quod
met.cauſ.*ibi,*qui vim intulit,cum poſſeſſionem à me ſit conſequu-
tus, fur non eſt,quamuis qui vi rapuit, fur improbior eſſe videa-
tur.* Ad vltimum, dico textum non velle metum paſſum
errare,& ignorare quid agat, ſed tantum iuſte ignorare,
quis metum intulerit,cum talia nocte vel clanculo fiant.
Vt bene *ibi gloſſa verb.Ignorantiam.*

Supereſt reſpondere ad argum. propoſita nu.3. quibus 11
prior ſent. probat per contractum metu extortum non
transferri dominium. Ad 1,reſpondent *Goffredus ſumm. tit.
de his quæ vi,n.6.& Paulus l.Si vi,n.2.C.de his quæ vi*, quamuis
vendens per metum transferat dominium, at eodem in-
ſtanti de æquitate prætoria reſtituitur vtile eidem ven-
denti, propter quod res non videtur exijſſe de patrimo-
nio ſuo.Et ita *gloſſ.eo §.Licet,verb.In bonis*,ait, *ſcilicet, fictione
iuris.* Vel melius reſpondetur actionem hanc quod metus
cauſa,eſſe mixtam: quia non tantum datur aduerſus me-
tum inferentem, ſed etiam aduerſus rem ipſam, apud
quemcumque poſſeſſorem exiſtat, *l.Si cum exceptione, §.
In hac actione,ff. de eo quod met. cauſ.* Et quia qui actionem
habet ad rẽ,rem ipſam habere videtur:*reg. Qui actionem,15.
ff.de reg. iur.* ideò in bonis metũ paſſi dicitur eſſe. Ad 2. fa-
teor reſtituendam eſſe rem cum fructibus, non eo quod
dominium in accipientem non tranſiuerit; ſed quia con-
ceditur à iure reſtituto in integrum,*c.1.in fin.de his quæ vi,*
ibi,*quia quæ metu & vi fiunt,de iure debent in irritum reuocari,
mandamus cum integritate reſtituas vniuerſa.* Ad 3. dico ad
acquirendum dominium requiri vna cum conſenſu, &
traditione,titulum iuſtum,id eſt, titulum cui non reſiſtat
ius ipſum annullans: & huiuſmodi eſt titulus acquiſitus
per contractum metu initum,quamuis iniuſtitiam in ſe
metus iniuſte illati contineat. Ad confirm. titulus vſua-
rius eſt omnino inualidus: at titulus metum inferentis
eſt ipſo iure validus,& tantum eſt annullandus ope exce-
ptionis. Ad 4.nego ſequelam: quia reſoluto iure datoris,
reſoluitur ius acceptoris,*l.Si ex duobus,6.§.Sed & Marcel-
lus,ff.de in diem adiectione.* Cum ergo actione quod metus
cauſa reſoluatur ius accipientis per metum, & in integrũ
reſtitutio illius rei concedatur metum paſſo, vt diximus:
reſoluitur ius creditorum illius poſſeſſoris in illam rem.
Ad 5 dico maiorem in æquiuoco laborare,ſi enim ſit ſen-
ſus, plura requiruntur ad transferendum dominium,
quam ius ad rem, vera eſt,vt bene ibi probatur: ſi autem
ſit ſenſus, plus requiritur vt homo efficiatur dominus a-
licuius rei,quam vt habeat ius retinendi,& alter omni a-
ctione ad rem ſpolietur:eſt falſa. Quia ad dominium, ſa-
tis eſt traditio cum titulo iure ipſo valido:ad aliud vero,
requiritur titulum omnino eſſe iuſtum, nec reſcindibi-
lem. Ad vltimum, conceſſo antecedenti, negatur conſe-
quentia:id enim non euenit, quaſi concedatur rei vendi-
catio proprie loquendo. Sed quia actionem habet me-
tum paſſus ad rem illam recuperandam. Vt equum mihi
promiſſum, cuius dominus nondum effectus ſum, poſ-
ſum occultè abſque ſcandalo capere, quando alias obti-
nere nequeo:eo quod actionem habeam ad illum, itque
mihi debitus. Similiter licet metum paſſus non maneat
dominus rei metu ab illo extortæ, at quia ſibi eſt debita,
poteſt occulte recuperare.

DISPVTATIO IX.

An ſicut in foro externo extorta per metum leuem non reſcinduntur, ſed tantum quando eſt cadens in conſtantem virum, ita in foro conſcientiæ obſeruandum ſit, atque adeò extorta per metum leuem non ſint neceſſario reſtituenda in foro conſcientiæ?

SVMMARIVM.

Referuntur tres ſententia, n.1.2.& 3.
Et ſententia authoris, n.4.
An ſaltem officio iudicis ſuccurratur metum leuem paſſo? 5.
Reſtituendi obligatio conſurgit, quamuis poſſeſſor rei metu extorta, immunis culpa metus ſit, 6.
Quid, ſi metus incuſſus non ſit ad extorquendum donationem, vel contractum? 7.
Quid, ſi metus iuſtè incutiatur, quia minatur aliquis damnum quod iuſtè, & abſque iniuria inferre poteſt. vt Non ero tuus amicus, vel non opem feram, 8.
An potens iuſte accuſare, teneatur reſtituere extortum, ne accuſet? Et explicatur l.vlt.fin.t. 14.p.6.n.9. Et ibi, quid ſi fictè minaretur ſe accuſaturum? Et quid, de viro minanti mortem, vel accuſationem adultero deprehenſo cum vxore.
Quid, ſi recipiat aliquis pretium, ne deferat crimen perpetrandum? 10.
Metus reuerentialis an obliget ad reſtituendum eo extorta, 11.
Quis dicatur metus reuerentia, vt obliget ad reſtituendum, 12.
Renunciatio hæreditatis an facta metu reuerentia paterna, valeat in conſcientia? 13.
Fideiuſſio vxoris facta metu reuerentiali viri, an valeat in conſcientia, vel poſſit ipſa bona abſcondere, ſitque neceſſaria relaxatio iuramenti? Et quid, quando ob egeſtatem abſcondit neceſſaria ad victum? n.14. Vbi an fideiuſſio vxoris non ſeruatis ſolemnitatibus iuris, valeat in conſcientia, & ſi ſoluat, teneatur alter reſtituere?
An vxor promittens viro morti vicino ſe ſoluturam eius debita, teneatur in foro conſcientia ſoluere ſiue iurarit, ſiue non? & ſi ſoluat, an teneatur alter reſtituere? Et quid, ſi dicat illi, Lega quicquid volueris; nam ego ſoluam? 15.
Quid, ſi filius promittat patri in eo articulo conſtituto, ſe ſoluturum eius debita, vel legata & quando poſſit, ſi minor ſit, implorare beneficium reſtitutionis, ſiue iurarit, ſiue non? nu.16. vbi an poſſit minor in donatione, aut fideiuſſione reſtitui.
Quid ſi creditor partem debiti alicui remittat, deſperans ſe alias recuperaturum an ſit tutus debitor? Et quid, ſi dicat ſe eſſe paratum ad ſoluendum, cum tamen non ſit? nu.17. Et ibi, quid, ſi quidam tertius conueniat creditorem, illi dicens, nitar vt tibi debitum ſoluatur, ſi partem remittas?
Quæ precibus importunis obtenta, obligant ad reſtitutionem, ſimiliter obligant, ſi metu reuerentiali extorqueantur, n.18.
Et ſoluuntur argum. n.19.

1 QVadruplex eſt ſententia. I. negat extorta per metum leuem, eſſe neceſſario reſtituenda. Prob. quia leges ob metum leuem non concedunt reſciſſionem, nec reſtitutionem, vt conſtat ex *toto tit. ff. de eo quod metus cauſa,* & ex *reg. Vani. ff. de reg. iur.* & hæ leges iuſtiſſimæ ſunt: ergo in vtroque foro ſeruandæ. Sicut de legibus præſcriptionis veriſſima ſent. habet. 2. quia quando ſententia iudicis nõ innititur falſæ præſumptioni, ea ſententia in vtroque foro obligat. & eſt ſeruanda, (vt dixi lib.1.diſp.5.n.20.) Sed ceſſante falſa præſumptione conſenſus, quamuis conſtet iudici conſenſum extortum eſſe metu leui, & ita non fuiſſe omnino liberum, decernere donationem, & quemcumque alium contractum eo metu extortum, eſſe validum, & nullum eſſe locum reſtitutioni. Ergo idem dicendum eſt in foro conſcientiæ. 3. quia maior libertas requiritur in matrimonio, quam in donatione, & quocunquè alio contractu, vt conſtat: in aliis enim contractibus admittitur pœna, quæ tamen omnino excluditur à matrimonio propter eius libertatem, *c. Gemma, de ſponſal.* Sed matrim. metu leui contractum non irritatur in foro conſcientiæ: ergo ſimiliter alij contractus, & donationes. Hanc tenet *Medina C. de reſtitui. q.3. cauſa 2. verſ. Si fiat remiſſio,* vbi ait remiſſionem, & donationem ex metu graui eſſe inualidas, nec reddere tutum donatarium, & eum cui remiſſio conceſſa eſt: ſecus ſi eſſet metus leuis.

2 II. Sententia, ait nullum eſſe diſcrimen inter vtrumque forum, ſed in foro externo non dari actionem quod metus cauſa, contra tertium poſſeſſorem, qui iniuſtitiæ metus particeps non fuit, niſi metus cadat in virum conſtantem: concedi tamen aduerſus metum inferentem, quamuis metus leuis ſit. Similiter etiam in foro conſcientiæ extorquentem rem metu leui, teneri reſtituere: alium autem poſſeſſorem rei illius, qui omnino expers fuit culpæ metus illius leuis, non teneri reſtituere. Prob. primò, ex doctrina *Baldi l. Fideiuſſor, §. Pater Seij, ad fin. ff. de pignor. & Roman. l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, n. 11. ff ſolut. matrim.* vbi dicunt, metum reuerentialem abſque minis reſcindere contractum, cum eo cui debetur reuerentia, initum: ſecus cum alio. 2. Quia obligatio hæc reſtituendi conſurgit ex iniuria illata, nullam autem intulit poſſeſſor culpæ metus expers. 3. Quia alias votum metu leui emiſſum, eſſet irritum: contra veriſſimam omniũ ſententiam. Quia Deus quoad recipiendum votum, debet nobiſcum iuſtitiæ leges ſeruare. Nam inſtar perſonæ priuatæ ius comparat ex hominum promiſſionibus. Hanc tenet *Sarmiento lib.2. ſelect. c.11. à n.6. vſque ad* 11.

III. Sententia, ait extorta metu leui eſſe reſtituenda, in actibus gratuitis, vt in donationibus, eleemoſynis mutuis, ſecus in contractibus onerosis, vbi non interuenit mera gratia, ſed do, vt des, facio, vt facias, &c. Prob. quia cum in illis ſit mera gratia, maior deſideratur libertas, quam in his, vbi vtrinque eſt commodum, & onus. Hanc tenet *Lud. Lopez 2.p. inſtruct. de matrim. c.40. §. Porro, & hic.* Fauent *Tabiena verb. Coactio, q.7. nu.8. Armilla ibi, in fine,* vbi aiunt in hac quæſtione conſiderandas eſſe circumſtantias rerum & contractuum.

IV. Sententia (cui tanquam veriori adhæreo) indiſtinctè docet extorta per metum leuem, qui eſt cauſa ſine qua non, eſſe in foro conſcientiæ reſtituenda. Prob. 1. 4
quia quamuis ius ciuile non concedat in hoc caſu actionem, nec contractus reſciſſionem, id tamen eſt ad vitandas lites, quæ paſſim ſuboriri poſſent, cum metus leuis facillimo negotio probari valeat, & ne humana commercia impediantur, non tamen approbat eam receptionem nec iuſtam eſſe cenſet. Vt in deceptione intra dimidium iuſti pretij, ius ciuile ad vitandas lites denegat actionem, cum tamen eam non approbet, tenetur decipiens reſtituere: ergo ſimiliter in noſtro caſu. 2. Quia metu leui contractum extorquens, iniuſtitiæ reus eſt, cum retinenti dante rem accipiat ob metum: ergo tenetur reſtituere, reducens rem ad priſtinum ſtatum, reſtituens quod accepit, reddito ſibi eo quod dedit: alias non reduceretur res ad æqualitatem. Et confirm, quia in contractibus etiam onerosis ſubſtantia obligationis conſiſtit in conſenſu, *l. Obligationum ff. de act. & oblig.* & vt rectè & abſque iniuſtitia ineantur, debet concurrere libera vtriuſque contrahentis voluntas quæ iniuſte & cum iniuria, qualicumque metu, etiam leui cogitur: ergo tenetur cogens, vt iniuriam reſarciat, contractum reſcindere, reſtituto altero contrahente in ſuam priſtinam libertatem, omni metu depoſito. Vnde hæc erit ſola differentia inter contractus lucratiuos, ſeu gratuitos, & onerosos: quod in illis tenetur extorquens metu leui, reſtituere, nulla re ſibi reddita: cum nihil dederit: in his autem reſtituendum eſt ſibi quod dedit. Et ita hanc ſententiam amplectuntur *Angel. verb. Metus, n.14.* vbi *Syluest. q. fin. & Reſtitut. 2. dicto 7. Tabiena verb. Coactio, q.10. nu.11. Adrianus. 4.q.1. de reſtitut. dub.5. verſ. Ex quibus omnibus, in paruis volum. fol.103. col.2. Sot.4.d. 29.q.1. art.3. verſ. Hunc ergo primum argum.* vbi loquitur in omnibus contractibus, dempto ſolo voto, & matrimonio *Nauar. ſum. Lat. & Hiſp. c.17. n.30. init. & Lat. c.17. n.5. & 15. & c.22. nu.51. verſ. Septimum, & Hiſp. c.17. nu.14. & 15. & comment.2. de regular. n.67. verſ. Addo 13. Couar. reg. Peccatum, 2.p. §.3. n.7. Ledeſma 2.p.4.q.18.a.8.f.273. col.2.* & melius loquens etiam in omnibus contractibus, *q.49.a.3.f.456. col. 1. Veracruz 1.p. ſpec.a.8. poſt 7. concluſ. §. Ex iſto ſequitur, Nauar. lib.3. de reſtit. c.1. in noua edit. dub.7. nu.332. P. Molina tom.2. de iuſt. tract.2. diſp.267. fin. Lud. Lop. 1.p. inſtruct. c.96. §. Cæterum in foro conſcientiæ, & l. 1. de contractib. c.51. §. Præterea attingendo punctum, & l.2. c.17. §. Igitur in hac dicturus, & c.22. §. Reſpondetur ergo ad primam part. verſ. Sed profectò fol.390. Plotuſ-* quem

quem refert, & ſequitur *Salzedo ſuper reg.* 552. *Bernardi Diaz, limit.* 4. *Carbon de reſtitut. q.* 46. *concluſ.* 7. *Capua libr.* 2. *deciſionum, c.* 121. *nu.* 7. *Manuel* 1. *tomo ſum.* 2. *edit. c.* 95. *concluſ.* 2. *n.* 2. ibi tamen loquitur de ſola donatione. Et hanc ſententiam colligunt *Nauar. & Couar. citati, ex Hoſtienſe, c. Verum, de iureiurando, initio, ſuper verſ. Inuiti, & Ioãnes Andreas, ibi, n.* 6. *Abb. d. c. Verum, n.* 3. vbi *Alexand. de Neuo, num.* 7. & 8. *Antonin.* 2. *p. tit.* 10. *c.* 6. §. *Quintus caſus*, vbi cenſent concedendam eſſe abſolutionem iuramenti metu leui præſtiti: ſi enim iniurioſa non eſſet ac iniuſta extortio, & obligans ad reſtituendum, non concederetur abſolutio à iuramento. Et pro eadem ſententia ſunt *Caietanus* 2. 2. *quæſtion.* 32. *art.* 7. *fine*, *Armilla verb. Reſtitutio. num.* 58. *Caſtro libro* 2. *de lege pœnali, c.* 2. *corollario* 3. *Corduba l.* 1. *quæſtionarij, quæſt.* 13. *fine*, vbi cenſent ſatis eſſe mixtum aliquid inuoluntarij, & nolitionem conditionalem ad obligandum ad reſtitutionem.

5 Immo & in foro externo, licet non detur actio quod metus cauſa, niſi metus cadat in conſtantem virum: cæterum metum minorem paſſo ſuccurretur officio iudicis, & reſcinderetur contractus. Vt docent *gloſſ. l. Nec timorem, verb. Reſtitui ff. de eo, quod met. cau. & c. Cũ dilectus, verb. Metum, de his quæ vi.* vbi *Anton. n.* 16. *Panorm. n.* 9. *Anchar. nu.* 2. *verſ. Secundo quæro, Bart. l. Metum, la* 1. *ad finem. ff. de eo quod met. cau. & l. Non eſt veriſimile, § Si fœnerator, fine, ff. eodem tit. Angel. inſtit. de action. §. Quadrupli, num.* 7. *& ibi Iaſon, num.* 56. *Ioan. de Imola, l. Si cum dotem, §. Eo autem tempore, n.* 15. *ff. ſolut. matri. Decius fin. de appellatio. n.* 8. *Franc. de Platea tract. de excommunic. §.* 46. *n.* 10 *habetur tomo* 14. *tractatuum*, *Bertachinus in repertorio, lit. M. verb. Metus non præſumitur, ſub nu.* 80. *fin. verſ. Metus actio, Suarez allegat.* 1. *n.* 33. *Padilla l. Interpoſitas, n.* 3. *C. de tranſactio. Ioan. Garcia* alios referens *de nobilit. gloſſ.* 17. *n.* 20. Et eſt ratio, quia æquum non eſt, iudicem pati, vt metum inferens, commodum reportet ex culpa ſua.

6 Nec placet diſtinctio, qua vſus eſt *Sarmiento nu.* 2. *allegat.* nempe, inferentem metum leuem teneri reſtituere eo metu extorta, non autem tertium poſſeſſorem. Et ita iure optimo eam reprobat *Ioannes Garcia de nobilitate gloſſ.* 17. *n.* 29. dicens ſe non videre, qua ratione metus ſufficiens cõtra inferentem, non ſit ſufficiens contra alium poſſeſſoré, ad quem ea res eo vitio metus affecta, peruenit: atque ita *Syluest. Reſtitutio.* 2. *dicto* 7. aſſerit teneri poſſidentem rem metu leui extortam, reſtituere in foro cõſcientiæ, ſiue ipſe, ſiue alius metum intulerit. Et *P. Molina tomo* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 267. *f.* 97. ait non obligare promiſſionem, aut donationem, ſiue idem, cui promittitur metum intulerit, ſiue alius, vt illi promittatur. Prob. quia actio quod metus cauſa, ad reſcindendum contractum, datur in foro externo, tam aduerſus inferentem metum grauem, quam aduerſus quemcumque poſſeſſorem, (vt probauimus diſp. præced. n. 7.) quando metus eſt cadens in conſtantem virum, eo quod rès illa vitio metus affecta, cum ſuo onere tranſit ad quemcumque poſſeſſorem. Ergo ſimiliter in foro conſcientiæ, quicumque poſſeſſor rei metu leui extortæ, ſiue à ſe, ſiue ab alio, tenebitur eam reſtituere. Tranſit enim res vitio illo affecta. Quod enim metus grauis operatur in foro externo quoad contractuum reſciſſioné, operatur in interno quoad reſtituendi obligationem, metus leuis, vt probaui hac diſput. num. 4. 2. probatur, quia metum inferens tenebatur eandem rem numero reſtituere. Cum enim iniuria illam extorſerit, nullum retinendi ius acquiſiuit: ergo metum paſſus non tantum habebat ius in perſonam metum inferentis, ſed etiam ius, & actionem ad rem ipſam ablatam: ergo eandem actionem habebit ad illam, apud quemcumque poſſeſſorem ſit, vt teneatur eam ſibi reſtituere, ſi non ratione iniuſtæ acceptionis, quia culpæ illationis metus particeps non fuit ſaltem ratione rei acceptæ, quia rem vitio metus affectam poſſidet. Et confirm. quia per iniuſtam rei alienationem ab incutiente metum factam non eſt dicendum metum paſſum amiſiſſe ius, & actionem quam habebat ad illam rem. Tandem probatur à ſimili, nam ſicut res per vſuram accepta eſt obnoxia reſtitutioni, ita etiam, res metu leui extorta, ſed illa tranſit ad quemcumque poſſeſſorem cum onere obligationis eam reſtituendi: ergo & hęc ſimiliter.

7 Dupliciter tamen limitanda eſt hæc noſtra quarta ſententia. Primò quando metus incuſſus eſt ad extorquendam donationem, vel alium contractum, ſi enim fiat donatio ex metu non ad id incuſſo, valet vtique, nec tenetur alter reſtituere: verbi gratia, ſi quis dũ iniuſte mors ſibi imminet ab aliquo, cuidam pauperi aliquid promitteret, vel donaret, vt Deus ipſum ab eo periculo eriperet, valeret vtique, nec teneretur pauper aliquid reſtituere. Quoniam licet metu promittat, aut donet, non eſt inuoluntarie, ſed propria ſponte eligit id medium, vt Deus ab eo periculo liberaret, ſumpta occaſione ex alterius nequitia, & ita dicemus hoc 4. lib. diſp. 13. nu. 5. matrimonium ex ſimili metu non irritari. Et de voto omnes id dicunt. Et *Metina C. de reſtit. q.* 3. *cauſa* 2. *verſ. Sed iuxta hæc poſſent*, *Cordu. ſum. q.* 180. *Molina tom.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 267. *fol.* 97.

8 2. Limitanda eſt, quãdo metus incutitur iniuſte ſi enim iuſte incutiatur, non tenetur accipiens reſtituere. Quia ceſſat iniuſtitia, & iniuria, quæ eſt cauſa reſtitutionis: ſicut diſp. præc. n. 9. diximus, contractus non reſcindi, quando metus eſt iuſte incuſſus. Sic *Adrianus* 4. *q.* 1. *de reſtitut. dub.* 5. *verſ. Ex quibus omnibus, Nau. ſum. c.* 17. *Lat. n.* 15. *hiſp. nu.* 14. *Ledeſ.* 2. *p.* 4. *q.* 18. *a.* 8. *f.* 273. *col.* 2. Et exemplificat, vt Da mihi equum, alias non ero tuus amicus: quia non tenetur eſſe ſpecialis eius amicus. *Corduba ſumm. q.* 180. & exemplificat, ſi quis promittat opem ſe denegaturum ad quoddam matrimonium, niſi donatio fiat: quia non tenetur opem ferre. *Carbon q.* 46. *de reſtitut. concl.* 7. *P. Molina, tom.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 267. *f.* 98. *& DD. ſtatim num. ſeq. referendi.*

9 Hinc infertur 1. potentem aliquem iuſte accuſare, eoque timore illato, aliquid extorquentem, ne accuſet, minimè teneri reſtituere. Quia iuſte poterat accuſare priuaturque actione accuſandi, quam habebat. Sic *Angel. verb. Metus, n.* 10. vbi *Sylu. q.* 6. *Tabiena verb. Coactio. q.* 8. *nu.* 9. *Nauar. ſum. Latina, c.* 17. *n.* 15. *Hiſpana, eod. c. n.* 14. *& c.* 28. *addit. ad eundem, n.* 14. *Corduba ſum. q.* 77. *Capua li.* 2. *deciſ. c.* 17. *n.* 13. *Lud. Lop.* 1. *pa. inſtructorij c.* 96. *fine*, *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 206. *n.* 11. Cuius contrarium minus bene tenuit *Metina q.* 29. *de reſtitutione, fine.* cui fauent *Angel. verb. Concuſſionis crimen, init. iunct. n.* 2. *Sylueſt. verb. Concuſſio q.* 1. *iunct. q.* 3. *Armilla ibi, init. iuncto nu.* 2. Nam in priori loco aſſerunt eſſe concuſſionis crimen accipere ob non accuſandum: & in poſteriori, accepta per concuſſionem, eſſe reſtituenda. Et fauet huic ſententiæ *lex vltima, fine t.* 14. *p.* 5. vbi dicens turpiter accipere aliquem ne accuſet, ſubdit, *por ende dezimos que deue tornar lo que aſi recibio al que lo dio.* Sed dic eſſe pœnalem, quare ſolum ſequuta ſententia teneri recipientem reſtituere. Vt bene docent *Corduba, & Manuel, hoc nu. allegati.* Et credo id eſſe verum, quãuis abſque animo accuſandi minaretur accuſationem: adhuc enim non tenetur eo metu extortũ reſtituere. Quia adhuc priuatur iure accuſandi, quod pretio æſtimabile eſt. Quamuis *P. Molina to.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 514. *fine*, dicat teneri in hoc caſu reſtituere, quod tamen minime credo. Cauendũ tamen eſt à Corduba ibi quem ſequitur *Lud. Lop. l.* 1. *de contract. c.* 9. *paulo poſt principium*, vbi aſſerunt nõ teneri virum reſtituere pretium extortũ ab adultero reperto cũ vxore, ne illum interficiat. Quia remittit actionem quam in foro externo habebat impune occidendi. Cæterum hoc minus verum eſt. Quia cum lege iuſtitiæ teneatur non occidere adulterum priuata authoritate, iniuſte eum timorem incutit, vnde eo extortum tenebitur reſtituere: ſecus quando extorquet, ne ad iudicem deferat: id enim poteſt iuſte facere. Et hoc conſtat ex dictis diſput. præcedenti, num. 9. vbi cum aliquibus Doctoribus aſſeruimus, non reſcindi contractum, quem vir metu extorquet, ne adulteros accuſet, ſecus ne priuata auctoritate enecet. Et in terminibus ſimilibus docent, dicentes patrem teneri reſtituere pretium extortum, ne repertum inhoneſte

cum filia interficiat, niſi patiatur aliquod damnum, in cuius recompenſam illud retinere poſſit. *Angel.verb.Metus n.10.*vbi *Sylueſt.q.6.Tabiena verb. Coactio q.8. n.9.Capua l.2.deciſio.c.17.n.13.*

10 Aliqui temperant corollarium præcedens, vt intelligatur, quando aliquis pretium recipit, ne iudici deferat crimen vere perpetratum, nam ſi recipiat ne deferat crimen perpetrandum dicunt teneri reſtituere. Sic *Capua l.2. deciſ.c.18.num.14.Manuel 1.tom.ſum.in 2.edit.c.206. num.*11. dicens eã reſtitutionem faciendam eſſe pauperibus. Cæterum hæc limitatio non placet: quia vtroque caſu priuatur metum inferens iure quod habet accuſandi, ſiue de crimine perpetrato, ſiue de crimine quod deinceps perpetrari viderit: quod quidem ius pretio æſtimabile eſt: ergo non tenetur reſtituere pretium acceptum, vt illo iure cedat? quamuis enim turpiter faciat id pactum ineundo, dignuſque ſit vt pretio recepto ſpolietur, ea tamen eſt pœna quam ante iudicis ſententiam ſubire minime conſtringendus eſt. Et ita videntur tenere *Angel. verb. Accuſatio, numer.6.*vbi *Syluest.q.6.* vbi aiunt recipientem ne accuſet de crimine perpetrato teneri de conſilio reſtituere, & multo fortius, ſi ne accuſet de crimine perpetrando: vbi clare videntur ſentire in vtroque caſu reſtitutionem eſſe de conſilio.

11 2. Ex dictis infertur, quamuis metus reuerentiæ abſque minis non ſit cadens in virum conſtantem, ac proinde non ſit ſufficiens, vt forus externus concedat reſciſſionem contractuum, at in foro conſcientiæ ſi inuoluntariũ mixtum efficiat, quia dans, & contrahens id ſpontaneè non efficit ſed eo metu reuerentiæ ductus, ſufficere, vt in foro conſcientiæ obliget ad reſtitutionem. Quia ſaltem metum leuem incutit, qualem probauimus in foro conſcientiæ ſat eſſe. Sic *Angel.verb. Metus,n.15.Sylu.ibi,q.ſi. Nauar. ſum.c.17.Lat.& Hiſp.n.152.Salzedo ſuper regulam* 532. *Bernardi Diaz,limitat.4.cum Ploto de in litem iurando,§.3.n.19.* quem ibi refert: *& Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.267.ad finẽ.§.Duo ſunt,iunct.§.ſeq.Lud.Lop.l.2.de contract.c.17.§.Igitur in hac dictur. Nau.l.3.de reſt.c.1.in noua edit.dub.7. in* 332. *Manuel 1.to.ſum.2. in edit.c.132.concl.2.nu.5 Vega l.5.ſum.caſu* 354.*Sarmiento,l.2.ſelect.c.11.nu.10.* quamuis cum ſua limitatione, nempe, reſpectu metum inferentis, loquatur quam n.6. reprobauimus.

12 Maximè tamen aduertere oportet, quis dicatur metus reuerentialis: non enim ſufficit metus, & verecundia quæ naturaliter ineſt filiis, coram patre, vel aliis, quibus debetur reuerentia: contrarium enim clarè probat textus, *cap. vnico,§.Porro,de deſponſ.impub.in* 6. & docet *Bart.l.1.§.Quæ oneranda,fine,ff.quarum rerum actio,Franciſcus Aretinus l.Ad inuidiam,initio,C.de his quæ vi,Felinus c.Cum omnes, de conſtitut.n.12 verſ.3.limita,Nauar.l.4.conſil.in 1.editione,tit.de ſpõſal.conſil 36.n.6.in 2.li.1.tit.de his quæ vi,conſ.10.n.6.Sarmiẽto,lib.2.ſelectarum,c.11.nu.10.* Sed tunc id eueniet, quando ea reuerentia metum inducit, & cauſa fuit, vt filius conſentiret, timens non offendere patrem, vel alium cui debetur reuerentia, & non audens illi contradicere: vt bene *Nauar. & Sarmient. ibi.* Quod aliis verbis explicant *idem Nauar.ſumma,c.17.Latine,n.30.initio,& n.5.& 15.Hiſpanè, ibi n.15.& Lat.cap.22.nu.51.verſ.Septimum,Lud.Lop.li.2. de contract.c.17.§.Igitur in hac dicturus,Nauar.lib.3. de reſtit.c.1. in noua editione,dub.7.nu.332.* quando talis metus eſt cauſa principalis actus, vel contractus, ita vt eo non intercedente, nullo modo actus, vel contractus fieret. Quod adhuc ſic ego explico: non enim credo ſat eſſe vt actus alio modo non fieret: nam plurima fiunt interceſſione parentum, vel aliorum quibus reuerentia debetur, quæ aliter nõ fierent, at libentiſſimo animo ea facit filius, vel quicumq; alius, vt morem illis gerat: quos reueretur, & amat, & quibus ad multa alia indiget: nec dicendum eſt hæc omnia eſſe inuoluntaria, & in foro conſcientiæ reſcindenda: ſed tunc hoc euenit, quando omnino repugnanti voluntate, & quaſi coactus conſentit, non audens præ pudore, & reuerentia contradicere, quamuis nullum aliud malum timeat: & ita cenſeo intelligere DD. citatos. Nec placet quod ait *P.Molina,to.1.de iuſt.tract.2.diſp.* 135. §. *Quod dictũ eſt de precibus importunis,* vbi ait eodem modo philoſophãdum eſſe de metu reuerentiali, ad producendam reſtituẽdi obligationem: ſicut de precibus importunis ibi ipſe philoſophatur: quod referam diſp.ſeq.n.4 & ibi reprobabo.

13 3. Infertur, quamuis renunciatio hæreditatis paterpæ facta metu reuerentiali patris, abſque minis, non reſcindatur in foro externo: eo quod is metus non cadat in virum conſtantem. Vt bene docent *Romanus,l.Interpoſitas,n.14.C. de tranſact. Francus cap.2.de pactis in 6. num.2. notabili 3.Nata de pactis,1.p.n.42.& 46.* habetur *tomo 6. tractatuum nouiorũ,p.2.Crottus.l.Stipulatio hoc modo concepta,nu.66.ff.de verb.obligat.Roland.conſil.95.nu.28.29.&* 30.*vol.1.Ant.Gom.* multis relatis, *tomo 2.variarum,c.14.n.27.Gutier.de iuram.1.p.c.3.n.15.* Verumtamen in foro conſcientiæ, ſi ea renunciatio vere fiat inuoluntariè metu ſolo reuerentiali, modo expoſito n.præced. teneri patrem reſtituere hæreditatem ſic renunciatam. Quia is metus leuis, eſt ſufficiens ad reſcindendum in foro conſcientiæ: & ita tenent *Nauar. ſum.c.17.Lat.& Hiſpane,n.152.Lud.Lop.1.pa.inſtructorij noui, c.173.§.Reſpondetur in promptu,& lib.1.de contractibus,c.vltimo,ad fin. Manuel 1.tomo ſum.in 2.edit.c.132.cõcl.2.n.5.Vega l.5.ſummæ, caſu* 354. Quare ſi ſibi non reſtituatur poterit filius ſe compenſare occulte: debet tamen prius relaxationem iuramenti petere: vt bene aduertit *Lud.Lop.eodẽ cap. vltimo,ad finem.* Quia quamuis ſub iudice ſit an renunciatio hæreditatis, & alij actus, qui ſecluſo iuramento inualidi ſunt valeant, quando iuramentum metu extorquetur *cadenti in virum conſtantem,ita* vt ad contraueniendum, præmittenda ſit iuramenti relaxatio: (vt diſputabimus hoc lib.4.diſputatione 20.) *At verior ſententia* habet (vt dicemus *ibi,n.4.) eſſe neceſſariam iuramẽti relaxationem:* & quando *metus eſt leuis, vt in præſenti euentu*, neminem vidi negantem deſiderari relaxationem iuramenti, vt actui iurato contraueniatur. Poterit tamen Epiſcopus eam relaxationem concedere, etiam quando metus eſt leuis: (vt dicemus eadem diſp.20.n.8.)

14 4. Infertur vxorem, ſimili metu reuerentiali viri compulſam, quo vitet iurgia, eiuſque offenſionem, fide iubentem, alias minimè fideiuſſuram, non teneri in foro conſcientiæ ex illa fideiuſſione, quamuis ſeruatæ ſint omnes ſolennitates iure petitæ, vt eius fideiuſſio valeat. Quia quamuis in foro externo minime audietur, eo quod ille metus non concurrentibus minis, leuis ſit: in foro tamen conſcientiæ, ſatis eſt vt non teneatur ex eo contractu: debet tamen ſi bona abſcondere velit, prout licite facere poteſt, ne ſoluere compellatur, quod in foro conſcientiæ non tenetur, prius iuramenti relaxationem petere ab Epiſcopo: (vt in ſimili dixi n.præc.fine.) Sic *Lud.Lopez lib.2.de contract.c.17.§.Quod ſi hæc ſententia.* Secus autem crederem, ſi mulier nollet contrauenire fideiuſſioni, licet ea omnino valida eſſet, ſed tantum vellet abſcondere bona neceſſaria ad vitam, ne omnibus ſpoliata, egeſtate prematur, neceſſariiſque ad vitam careat. Tunc enim non indiget iuramenti relaxatione. Quia non contra fideiuſſionem, quam iurarat, venit, ſed tantum vult differre ſolutionem ex cauſa iuſta, & licita, donec pinguiorem nacta ſit fortunam. Dixi conſulto, ſeruatis ſolennitatibus iuris. Quia ſiue mulier ſoluta, ſiue coniugata, ſecluſo omni metu, libere fideiubeat, iis non ſeruatis, ſicut in foro externo eius fideiuſſio, nulla eſt, ita in foro conſcientiæ non obligat, poteſtque non ſoluere, & ſi ſoluerit, repetere vtendo beneficio Velleiani *l.Qui exceptionem,ff.de condict.indeb.* iunct. communi opinione. Cuius ratio eſt, quia potuit lex ob commune bonum, & mulierum imbeçillitatem, id eis priuilegium concedere, quare ipſę tuta conſcientia eo poterunt vti. Ita colligitur ex *Bart.Extrauag.Ad reprimẽdum, verb.Denunciationẽ,n.13.& Antonio,c.Nouit,de iudiciis,n.61.* vbi dicunt mulierem tutam Velleiano, ſi non ſoluat, non poſſe denunciari Euangelice. Quia licet naturaliter obligetur, hæc obligatio non eſt firma, cũ competat ſibi beneficium

ficium reſtitutionis. Si tamẽ crederent peccare mulierem, aſſererent poſſe denunciari euangelice. Et expreſſe tenent *Abbas c. Quia plerique, n.27. de immunita. Eccleſ. Ant. Gom. l.3. Tauri n.124. ad finẽ, & tom.2. variarum, c.13. n.16. Gutier. de iuram.1. p. c.20. num.5. Azebedo lib.5. recop. tit.3. l.9. n.2. P. Molina tomo 2. de iuſt. tract.2. diſp.540. paulo poſt principiũ.* Quæ autem ſint hæ ſolennitates, & quæ requirantur ne fideiuſſio ſit omnino nulla? & quæ vt eſto ſit valida, poſſit tamẽ in foro conſcientiæ ſe tueri eo beneficio mulier? & ſi non ſe tuetur, & ſoluit, teneatur alter reſtituere, non repetente muliere? & quamdiu poſſit repetere? conſule *Molinam tota ea diſputatione 540. & Doctores, l.61. Tauri, Azebedo lib.5. recop. tit.3. l.9. per totam, Matienzo eadem l.9. gloſſ.1. Gutier. de iuram.1. p. c.20. per totum.*

5. Hinc rurſus infertur, vxores quæ viris morti propinquis, vt *ipſos ſolatio* afficiant, promittunt ſe ſoluturas *ipſorum debita*, nullo pacto teneri ſoluere. Quia hæc eſt fideiuſſio, deficiúntque illi ſolennitates iure requiſitæ, nẽpe vt fiat inſtrumento publico, accedente iuramento, & Velleiani renunciatione. Quod autem ſit fideiuſſio, probatur quia fideiuſſio eſt obligatio acceſſoria alij principali, *l. Hi qui 35. ff. de fideiuſſor.* ibi, *hi qui acceſſionis loco promittunt*, & docet *Gregorius Lopez l.1. verb. Amos a dos, tit.12. p.5.* & omnes, ſed hæc mulieris obligatio accedit principali mariti, & eſt in ſubſidium, ſi eius bona ſoluendo non ſufficiant: ergo eſt fideiuſſoria. 2. quia non minus ſubuenitur mulieribus, priuilegio Velleiani, ſi à principio alienum debitum in ſe loco alterius ſoluendum, ſuſcipiant, aut nouatione alienum debitum in ſe transferant, quam ſi expreſſe fideiubeant, *l.1. & l. Senatus conſultum, C. ad Velleian.* & docet *P. Molina tomo 2. de iuſt. tract.2. diſp.540. paulo poſt princ.* ergo. Immo ſi mulier ignorans ſe non teneri in hoc euentu, ſoluerit, non poterunt creditores retinere. Quia re vera mulier tanquam debitum ſoluit, & nõ animo donandi. Et ita in fideiuſſione cui iuris ſolẽnitates deficiunt, docet *Molina ea diſp.540. fol.1838.* Si autem mulier iuraſſet ſe ſoluturam, & conſcia erat priuilegij Velleiani, tunc tenetur, quamuis aliæ ſolennitates ſeruatæ non ſint, & quamuis non renunciarit Velleiano. Si vero erat ignara, eſt grauis controuerſia: & communis opinio tenet valere, iuramentumque ſupplere certiorationis defectum: quam tenent *Gutierr.* multos alios referens, *de iuram.1. p. cap.20. num.1. Molina ea diſp.540. fol.1844.* Contrarium tamen tenent multos alios referentes *Couar. cap. Quamuis pactum, 2. pa. §. nu.5. Matienzo lib.5. recop. tit.3. l.9. gloſſ.1. num.5. & 6.* Quia iuramentum non fertur ad incognita. Quare cum vtraque ſententia, ſatis probabilis ſit, poteſt mulier inſcia, talis priuilegij, eo vti, non obſtanti iuramento. Quod ſi ſoluat, poteſt alter retinere, ſequens opinionem probabilem aſſerentem teneri mulierem ex ea fideiuſſione. Poteſt etiam vxor ſe tueri, licet iurauerit cõſcia priuilegij Velleiani, ſi ob timorem mariti reuerentialem id fecit, petita prius iuramenti relaxatione: (vt dixi nu. præc.) Sæpe etiam poteſt ſe tueri, quia promittit ex errore, alias nullo modo promiſſura, exiſtimans maritum pœnis non eximendum eſſe, donec eius debita ſoluantur. Cum enim error ſit in cauſa finali promittendi, deficit conſenſus: & ita quoties talis error in cauſa finali contingit, vitiari diſpoſitionem defectu conſenſus, optime, & late aliis relatis docet *P. Molina tomo primo, de iuſt. tract.2. tota diſp.209.* Si autem vxor dicat viro, Lega quicquid volueris, nam deficientibus tuis bonis ſoluam, non eſt fideiuſſio. Quia ea promiſſio nulli obligationi principali accedit: non viri, quia voluntarie legat: non hæredum, quia hæres non tenetur ad legata vltra hæreditatis vires, *l. fin. Cod. de iure delib.* Quare eſt ſponſio ipſius vxoris, & eſt quaſi concederet viro facultatem de ſuis bonis diſponendi: quod validum eſt, per *l. Sicut,* 8. *§. Venditionis ff. quib. mod. pign. vel hypothe.* ibi, *vt & ſi legare permiſit, valeat quod conceſſit.* Vnde tenebitur ad hæc legata, niſi metu reuerentiali, aut errore ducta id ſpopondit, vt proxime dixi. Si autem ſit minor: dicendum eſt de ea, quod de minoribus, dicemus num. ſeq.

6. Infertur, filium qui metu reuerentiali paterno, vel materno, patri morienti ad ipſius inſtantiam timens eius indignationem, & ne eum moleſtia afficeret, promiſit ſoluere eius debita. vel legata, alias nullo modo promiſſurus, non teneri in foro conſcientiæ. Quia metu fecit. Sic *Lud. Lopez 1. pa. inſtructorij c.96. §. Cæterum in foro conſcientiæ.* Si tamen abſque eo metu promiſit, nec ductus errore, quo credebat patrem detinendum in purgatorio, debitis, non ſolutis, tenebitur vtique. Quia filiusfamilias ex omni contractu tenetur, ſi mutuum, & votum excipias, & hoc naturaliter & ciuiliter, tanquam ſi eſſet paterfamilias. *l. Iam ex contractibus, 57. ff. de iudiciis, §. Item inutilis, inſtit. de inutil. ſtip. l. Filiusfamilias, 38. ff. de act. & obligat.* Si autem minor ſit 25. annis, cum obligatio illa ſoluendi debita, ſit fideiuſſoria, (vt dixi n. præced.) poteſt aduerſus illam beneficio reſtitutionis in integrum vti. Nam generale eſt poſſe minorem læſum hoc beneficiũ implorare: at eo ipſo quod talis minor ſoluere cogendus ſit pro debitore principali, cenſetur læſus ea fideiuſſione, *l.1. C. de filio fam. mino. & l.3. §. Sed vtrum, & l. Ait Prætor. § Non ſolum, ff. de minor.* & affirmat communis ſententia, quam ſequuntur *Ant. Gom. t.2. var. c.13. n.19. Gutier.2. pract. quæſt.128. nu.3. Molina to.2. de iuſt. tract.2. diſp.540. fol.1849.* Vbi cum Ant. Gom. & communi, excipit, niſi minor fideiubeat pro parente in carcerem detruſo. Nam quilibet prudens hoc faceret, quo patrem à vinculis liberaret. Et in noſtro caſu maxime locum habet hæc reſtitutio: quia imprudenter agit filius, ſuſcipiens in ſe parẽtis morti proximi debita. Quia ex vna parte nullum emolumentum ſequitur patri impotentia ſoluendi, excuſato: & ex altera ſequitur damnũ ipſi minori. Obligatio autem ſoluẽdi legata, quæ pater legarit, quamuis non ſit fideiuſſio, eſt tamen donatio: & quoties minor aliquid donat, eo ipſo cenſetur læſus, acproinde poterit petere reſtitutionẽ in integrum, *l.2. fin. C. ſi aduer. donat.* & tenet communis ſententia, quam refert, & ſequitur *Ant. Gom. to.2. var. c.14. n.1. corollario 2. P. Molina to.2. de iuſt. tract.2. diſp.573. fol.2114.* Et hoc habet verum, quamuis lædatur in Caſtrẽſi, vel quaſi Caſtrenſi peculio: vt docet *Caldas l. Si curatorem, verb. Læſis, n.88. C. de integr. reſtitut. per l.3. §. Pomponius ff. de minor.* Quod verum habet, niſi minor prudenter feciſſet donando, in cauſam iuſtam, ſibique vtilem, tunc enim non eſſet reſtitutioni locus. Vt bene docet *Ant. Gomez, & P. Molina proxime citati, & alter Molina lib.2. de primog. c.3. n.32.* vbi alios refert. Vnde videndum eſt in ea obligatione ſoluendi legata, an prudenter geſſerit? Si enim moderate, & prudenter ſe obligauit, (decet enim filium attenta bonorum quæ habet, quantitate, obligare ſe ad aliquot legata pia pro parentis anima,) non poterit reſtitutionem petere. Quia quilibet maior prudens hoc feciſſet, & donauit pro cauſa vtili, & honeſta. Si vero exceſſit notabiliter, reſtitutio concedetur in illo exceſſu tantũ. Quia reſtitutio eò tantum tendit, vt reſarciat læſionem: non vero id in quo non eſt minor læſus, *l. Si res, §.1. ff. de iure dot.* Et docent multi, quos refert & ſequitur *P. Molina d. diſp.573. f.2113.* Dixi, quando læſus eſt notabiliter, quãuis enim non requiratur ad hanc reſtitutionem enormis læſio, aut quæ excedat dimidium iuſti pretij, at requiritur vt ſit talis, vt arbitrio prudentis ſit notabilis, & nõ reputetur fere pro nihilo: & quo contractus eſt maioris ſummæ, eo læſio, quę pro nihilo reputatur, habet maiorem latitudinem. Vt in mille aureis, læſio in 20. pro nihilo reputabitur: at in 100. aureis læſio in 10. reputabitur notabilis. *l. Scio ff. de in integrum reſtit.* Et docent *Abbas c.1. de integrum. reſtit. Couar. l.1. var. c.3. n.11. Molina d. diſp.573. fol.2111.* Et in iis caſibus in quibus poteſt petere reſtitutionem, ſiue aduerſus fideiuſſionem, ſiue aduerſus obligationem ad ſoluendum legata, poteſt tuta conſcientia, propria authoritate non ſtare fideiuſſioni, nec ſoluere ea legata, in quibus eſt læſus. Quia cùm ipſi competat actio, competit exceptio in foro conſcientiæ: (vt dicam diſp.38. num.34.) *Si* verò minor iurauit, cùm efficiatur maior, per *auth. Sacramenta puberum, C. Si aduerſ. vendit.* tenebitur vtique tanquam maior, nec pote-

rit allegare læſionem, etiam enormem, vt concedatur relaxatio iuramenti: quia in contractibus gratuitis iuratis, vbi non interuenit, Do, vt des, vel facio, vt facias, nõ conſideratur enormis læſio aut enormiſſima. Quia donator clare intelligit ſe læſum in toto, & ſciens, ac prudens, vult illud beneficium in alium conferre. Vt bene *Minchaca l.1. controuerſ.vſu frequen.c.13.n.6.Molina l.2.de primog.c.3.n.30.*

17 7. Infertur, creditore partem debiti remittente, deſperante fore vt alias debitum recuperet, vt hac remiſſione ductus debitor reliquam debiti partem ſoluat, debitorem non eſſe tutum, ſed teneri partem debiti ſibi condonatam, reſtituere, poſſeque creditorem occulta compenſatione vti. Quia ea remiſſio mixtum inuoluntarium habet. Sic *D.Anton.2.p.tit.2.c.6.verſ.7. Angel. Reſtitutio, vltimo, n.2. Syluest. Reſtitutio 7.q.2.dict.1.& 3. Nauar. ſum.c.17.nu.75. Carbon.q.82.de reſtitut. poſt 4. concluſionem Lud. Lop. lib.2.de contractibus, c.vlt. ad finem, §. Accedit etiã. Manuel 1.10. ſummæ 2. edit.c.96.concl.2.n.2.* Quod intelligendum venit quando culpa aliqua, vel fraus debitoris interuenit. Vt quia maiorem fingit inopiam, quàm re vera patiatur. Secus autem vbi nulla interuenit debitoris culpa, ſed vera eius inopia cognita, creditor ſpe ſolutionis deſtitutus, totum, aut partem debiti remittit. Quia tunc re vera voluntariè, & miſericordia motus, abſque vlla fraude & violentia debitoris, aut cuiuſcumque condonat. Sic *Syluest. & Nauarr. ibidem.* Non tamen reputabitur fraus annullans remiſſionem, fictio, & mendacium debitoris aſſerentis creditori, ſe paratum eſſe ad integram debiti ſolutionem, niſi partem aliquam condonet: cum re vera animo ſoluendi careat. Quia licet ad rationem peccati attendenda ſit voluntas debitoris remiſſionem petentis, vt tamen remiſſio vires habeat, ſola remittentis voluntas, à qua condonatio illa procedit, attendenda eſt. Sic *D.Anton. & Sylu. proximè citati, Angel. Reſtitutio. vlt.n.1. Tabiena verb. Reſtitutio.q.3.n.4. Metina C.de reſtitut. q.3. cauſa 2.verſ. Sequitur non eſſe neceſſarium, debitorem: Nauar. ſum.c.17.nu.78.verſ. Quartò infertur, Couar.* multos alios referens, *reg. Peccatum, 2.p. initio, num.5. Carbon. de reſtitut.q.82.concl.3. Nauarra lib.4.de reſtitut.cap.5. noua editione, difficultate 5. num. 21.* Quamuis non deſint oppoſitum ſentientes, quos refert *ibi Couar.* Nec ſimiliter vitiabitur remiſſio, ſi quidam tertius proponat ſic creditori, nitar vt debitor tibi ſoluat, conceſſa ſibi partis debiti remiſſione, & hoc, nullo incuſſo metu, nullàque fraude compoſita, aut recuperandi diffidentia propoſita, quamuis debitori non eſſet animus aliter ſoluendi. Sic *Hoſtien. ſum.t.de vſuris, num.12.verſ. Hic tamen bonus iudex, Angel. Reſtitutio. vltimo, nu.2. Syluest. Reſtitutio. 7.q.2.dicto 1. Nau. ſum.c. 17.n.78.verſ. Quinto infertur, Carbon.q.82.de reſtitutione, poſt 4.concl. Manuel 2.10. ſum.c.44.n.6.*

18 Vltimo inferenda ſunt ea, quæ diſp. ſeq. à nu.7. inferemus, de precibus importunis: ea enim quæ precibus importunis metum leuem incutientibus obtenta, ſunt in foro conſcientiæ reſtituenda, ſubiacent etiam reſtitutioni, metu leui reuerentiæ comparata. Quia eadem eſt ratio.

19 Ad argum. primæ ſent. propoſita n.1. reſpondetur. Ad 1. negando conſeq. Quia quando lex iuſta diſponit approbans receptionem, tanquam iuſtam, ſeruanda eſt in vtroque foro: ſecus quando non approbat, ſed ſolam actionem externi fori, denegat, gratia vitandi lites: vt contingit in præſenti. Ad 2. dic, ſent. iudicis innitentem legi approbanti contractum, in vtroque foro ſeruandam eſſe, ſecus quando legi deneganti actionem. Tunc enim ſent. iudicis non approbat contractum, ſed denegat actionem. Ad 3. dic, matrimon. maiorem deſiderare libertatem, vt ritè, & rectè contrahatur, non tamen vt validè, quam alios contractus: illud enim metu graui celebratum eſt ipſo iure nullum: & metu leui, nullo modo patitur reſciſſionem, & eſt firmum, dolo dante cauſam contractui, modo non ſit error circa perſonam, aut conditionem ſeruilem: hi autem metu graui celebrati, ſunt ipſo iure validi, reſcinduntúrque in foro conſcientiæ, licet metus ſit leuis, & ſi ſint contractus bonæ fidei, annullantur dolo dante cauſam contractui. Ad primum 2. ſent. ex propoſitis, nu. 2. dic, eam doctrinam non eſſe veram: atque ideo eam reprobaui, hoc 4. lib. diſp.6. n.10. Ad 2. dico, ſatis eſſe iniuriam eſſe illatam ab ipſo poſſeſſore, vel ab alio. Res enim affecta vitio, tranſit cum ſuo onere. Ad 3. neganda eſt ſequela. Nec verum eſt, Deum ſe habere ad acceptandas noſtras obligationes, more hominum. Nam cum iuxta veriorem opinionem votum metu graui extortum, ſit tantum iure humano irritum: ſecluſo hoc iure Deus acceptaret hoc votum, tanquam obligatorium: non tamen obligaret promiſſio facta homini ab altero, ſimili metu extorta. Vnde quia ius humanum non irritauit votum metu leui emiſſum, id vtique firmum eſt: at verò circa promiſſiones, & contractus humanos leui metu extortos, non diſpoſuit obligationem inde naſci, nec iure naturæ ratione iniuriæ illatæ oriebatur, ſed tantum denegauit actionem in foro externo: & inde eſt, vt talis promiſſio relicta ſuæ naturæ minimè obliget. Ad argum 3. ſent. propoſitum num.3. reſpondetur etiam in contractibus onerosis, principium debere eſſe voluntarium: cum libera contrahentium voluntate ineundi ſint.

DISPVTATIO X.

An preces importunæ incutiant ſaltem metum leuem, efficiántque inuoluntarium mixtum, ita vt eis extortum ſit in foro conſcientiæ reſtituendum.

SVMMARIVM.

Refertur ſententia aſſerens precibus importunis extortum, non eſſe obnoxium reſtitutioni, niſi quando rogatus contradicere nequit abſque magno incommodo, n.1.

2. Sent. aſſerens preces importunas incutere metum leuem obligantem ad reſtit. nu.2. & impugnatur 1. ſententia nu. 3. Et ſent. authoris ponitur, nu.4.

Deſlorans virginem precibus importunis, an teneatur reſtituere, nu. 5. iuncto n. 1. & 3.

Quæ metu leui reuerentiali extorta, obligant ad reſtituendum, ſimiliter obligant, quando precibus importunis extorquentur, nu. 6.

Donatio inter coniuges precibus importunis extorta, quando omnino non valeat, nec morte confirmetur: Et quid, de donatione inter patrem, & filium ſic extorta, & an cenſeatur melioratio. Et de teſtamento ſic facto, n.7.

Precibus importunis impediens legatum, quando teneatur reſtituere, 8.

Licentia recipiendi, vel retinendi aliquid à religioſo precibus importunis obtenta, an excuſet à proprietatis vitio. Et an ſufficiat taciturnitas ſuperioris id ſcientis, n.9.

Soluuntur argumenta, n.10. Et ibi, iuncto n. 1. an trahens ad ludum precibus importunis, teneatur reſtituere.

IAm diſp. VII. latè diſputauimus, quando preces importunę incutiant metum cadentem in virum conſtantem, 1
ita vt matrimon. irritent, & concedatur in foro externo, reſciſſio contractuum: & ibi num.8. explicui, quando dicantur preces importunæ. In præſentiarum tantum diſputamus, quando incutiant metum leuem, & efficiant mixtum inuoluntarium, quale diſputatione præcedenti diximus, ſatis eſſe in foro conſcientiæ, vt res ſic extorta, obnoxia ſit reſtitutioni. Qua in re duplicem inuenio ſent. I. ait, preces importunas non efficere inuoluntarium mixtum, obligans ad reſtitutionem, niſi ſint perſonæ, cui metum paſſus contradicere minimè poteſt abſque magno incommodo. Vt ſi ſit importunè petens, dominus, & rogatus, eius vaſallus, vel ſit princeps à quo magna ſe beneficia recepturum ſperat, vel fauorem. Prob 1. quia trahens inuitum alium ad ludẽdum tenetur reſtituere lucrum. Vt docent *D.Tho.2.2.q.32.a.7.ad 2.& 4.d.15.q.2.a.4. quæſtiun.3. ad 2.& D.Bonauentura eadem d.15.p.2.a.2.q.1.n. 67. Palud. ibi q.2.a.5 n.33. Abulen.c.6. Matt.q.56. Turrecr.c. Epiſcopus d. 35.n.8 Tabiena verb. Ludus q.8.n.9.& ibi Armilla n.5. Metina C.de reſtitut.q.22.§. Vt igitur in ſumma dicam:* & tamẽ cõmuniſſima ſententia cenſet, non ſufficere attractionem precibus importunis, niſi ea exprobratio adiungatur vt inuitatus & rogatus, ſi non ludat, vel à ludo diſcedat, vilis & abiectus reputaretur. Ita videtur tenere *Caiet. 2. 2.q. 32. artic.7. fine.* Et docent expreſſe *Sotus lib. 4.de iuſt.q.5.a. 2.verſ. De illo autem, Nauarr. ſum. Latina, c.20.num.13. Hiſp.c.*

19.nu.15.Figuerius l.inſtitut.c.7.§.5. verſ. 12.fine, Petr.de *Couarruuias de remedio luſorum,3.p.c.3.* Philiarcus *de officio ſacerd. to.2.p.2.lib.5.c.2.n.7. Azebedo l.8.recop.tit.7.l.2.n.81.82.* Angles *floribus 2.p.q.vnica, de ludo, a.vnic.dub.4.fol.291.Carbon.de reſtitut.q.41.concl.5.verſ.3.Capua lib.2. deciſionum,c.121.nu.7. Lud.Lop.l.2.de contractibus,cap.22.fol.390.Manuel 1.to.ſum. 2.edit.c.189.concl.7.n.7.& in bulla compoſitionis,caſu 10.n.39.* Enriquez *l.11. de matrim.c.9.n.5. in commento, lit.B. Nauarra lib.2.de reſtit.c.3.in noua edit.4.p.dub.2.nu.431.F.Metina lib.1. ſum.c.14.§.28.f.151. col.1. Salon 2.2.poſt quæſt.61. tract. de domin.q.5.a.6.dub.*An *per ludum pecunia præſenti transferatur dominium,§.* Committitur *2.fol.549. Caſtro lib.2. de lege pœn.c.2. corollario 3.*addens, aut ſi interſint preces ſuperiorum adeo vehementes, vt illis inferior contradicere non audeat. Ergo ſolæ preces importunæ non obligant ad reſtitutioné. 2. Prob. quia aliàs pauper teneretur reſtituere eleemoſynā precibus importunis obtentā, quod abſurdiſſimum videtur. Hanc ſent. tenent in virgine deflorata importunis precibus, dicentes non cenſeri inuoluntariam, atque ita defloratoré non teneri reſtituere, *Nauarra lib.2.de reſtit c.3.in noua edit.p.4.dub.2.n.429.Salzedo practic.c.83.§.Eſt tamē opinio hæc, Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.208.n.3.Carbon.de reſtit.q.26.concl.2.Bañes 2.2.q.62.a.2.dub.7.concl.3. Ante §.* Arbitror *tamen ego.*Et circa donationem, non annullari ſolis precibus importunis aſſerūt *Alcoçer lib.de ludo,c.21.concl.4.Frāc. Garcia lib.2.de contractibus,c.19.fol.592.& ſeq.Nauarra lib.4. de reſtit.c.5.dub.2.n.17.in noua edit.* addens niſi preces importunæ ſint principis, aut magnatis, cuius preces iuſſa cēſentur: & *Carbon.de reſtit. q.46. concluſ.8. in 2. eius probatione,*addens niſi adſint minæ, quæ poſſint iuſtum metū incutere: & tandem *Enriquez l.11.de matrim.11.c.9. num.5.in comment. lit. B.* ait preces importunas obligare ad reſtitutionem, quando illis inſunt tacitæ minæ: vt quia ſunt domini ſoliti male ſe habere erga eis non morem gerentes.

2 *II.Sent.*tenet preces nimis aſſiduas, & importunas incutere metum leuem, & cauſam eſſe inuoluntarij mixti, obligantis ad reſtitutionem in foro conſciētiæ. Probatur, per plurima quæ hoc lib.4.diſp.7. nu.4. retuli, probantia preces importunas æquiparari metui, & coactioni, vbi multas etiam doctrinas allegaui ad hoc comprobandum: quæ omnia ſaltem probant coactionem leuem ineſſe precibus importunis, ſed metus, & coactio leuis obligat in foro conſcientiæ, ad reſtituendum, vt dixi diſp.præced.n. 4.ergo. 2. Quia cum ludus ſit contractus lucro, & iacturæ expoſitus, in quo (vt dicā n.10.) eſt ſatis probabile, quemcumque metum non obligare ad reſtitutionem, DD. non pœnitendi cenſent preces importunas quibus aliquis trahitur ad ludum, inducere ſufficientem metum, vt dicatur inuoluntariè tractus ad ludum, & teneatur lucrans reſtituere. Sic *D.Anton.2.p.t.1.c.23.§.3.verſ.Tertius eſt, Ledeſ.2.p. 4.q.15.art.5.fol.123.colum 4.§. Secundò intelligit, Corduba l.1. quæſtionarij,q.13.fine, Lud. Lop.1. p. inſtructorij noui, cap. 184. concl.1.Aragon 2.2.q 32.a.7. circa ſolut. D. Thomæ ad 2. Bañes eod.art.7.circa 3.dictum Diui Thomæ, in ſolut. ad 2.poſt 1.concl. §.Secunda pars huius concluſionis, Capua l.2. deciſionum, c. 121. n.7.*Et ex iuriſperitis, *Roſella verb.Ludus,nu.4.* vbi *Syluеſt.q. 11.Couar.regu.Peccatum,2.p.§.4.n.7.* Padilla *l. Interpoſitas,n. 32.C.de tranſactio.Gutier.q. canon.l.1.c.37.n.18.* ergo à fortiori obligabunt ad reſtitutioné, in aliis contractibus oneroſis, & lucratiuis. Hanc tenet *Syluеſt.Reſtitutio 2.verſ. nono,* vbi hæc ait, *ſi tempore donationis dans non mere vult, ſed ideo dat vt importunitatem repellat, tenetur accipiens reſtituere: & hoc in dubio præſumitur. Lud.Lop.1.p.inſtructorij,c.96.§.* At *quamuis,* vbi ait importunas preces exorbitantes obligare ad reſtitutionem. Quia habent vim cuiuſdam coactionis leuis. Et virginem importunis precibus violatam cenſeri inuoluntariam, & violatorem tanquam vim inferentem, teneri reſtirure, videtur tenere *Nicolaus de* Lyra *cap.22.Exodi,* ſuper ea verba, *Si ſeduxerit quis virginem,*vbi inquit, *verbis, vel donis inducendo eam.*&vibi Abulenſ.*q.12.paulò poſt princip.verſ. Reſpondetur quod ſicut,*vbi inquit, *ſeducendo eam promiſſis, vel datis, vel blandis verbis.*Et tenent expreſsè *gloſſator Abb. c.1. de adult.lit.B.Nauar.ſum.*Lat.*& Hiſp.c.16.n.17.& lib.4.conſil. in 2.editione, tit.de cland.deſponſ.conſ.3. ad quartam quæſt.nu.4. & ad 7.q.n.7.* vbi addit, magnas preces attendi ex qualitate viri rogantis, & fœminæ rogatæ: nam preces quæ eſſent leues, quando vir eſt vulgaris notæ, eſſent magnæ, & graues, ac importunæ, ſi vir eſſet magnæ authoritatis, & fœmina vulgaris. Idem tenet *Corduba lib.* 1. *quæſtionarij, q. 13.verſ.Quartum dictum,& verſ.*Septimum *dictum, Gutier.lib.1. q.canon.c.37.n.15.& 23. Enriquez lib.11.de matrim. cap.9.n.5.* Angles *floribus 2.p.q.de reſtitut.honoris, & bonorū temporalium, art.vnico,dub.7.diffic.2.concl.4.fol.335. Frater Metina li.1.ſum. c.14.§.30.fol.159.fine,& ſequenti, Barth. à* Ledeſma *dub.19. de matrimonio, fol.1295. Philiarcus de officio ſacerd.to.1.p.2.lib.4.c. 17.n.3.*Lud.Lop.*1.p.inſtructorij,cap.76.§.Cæterum ſi talis virgo, Salon 2.2.q.62.art.2.controuerſia 5.concl.3. Capua lib.2.deciſionum,c.78. num.9. Vega lib.5. ſummæ, caſu* 180. Faciunt pro eadem ſententia DD. allegati hoc num. aſſerentes idem in trahente precibus importunis ad ludum.

I. Concluſio, prior ſententia diſplicet, niſi ſano modo explicetur. 3
Quia aliqui DD. illius docent tunc tantum preces importunas obligare ad reſtitutionem, quando iunguntur minis grauibus. Quod apertè eſt minus verum quia tunc continent metum cadentem in virum conſtantem, (vt dixi hoc 4.lib.diſp.7.n.3.& 1.) cum tamen ad reſtitutionem in foro conſcientiæ, ſufficiat metus leuis: (vt dixi diſp.præced.n.4.) Alij verò ex illis DD. expoſcunt, vt ſint ſuperioris cui abſque magno incommodo ſubditus contradicere non poteſt, quia ab eo beneficia ſe accepturum ſperat, vel fauorem eius expetit: qui deficiunt in duobus. 1. quia ſpectare fauorem, vel beneficia gratuita, auget voluntarium, nec timor ea amittendi poteſt dici verè timor, nec aliquid confert ad actus reſciſſionem, nec ad obligationem reſtitutionis: cùm ea, debita non ſint, & proinde in illorum negatione nulla verſetur iniuſtitia: & latius reprobaui hoc 4. l. diſp.5. n.28. 2. quia importunæ preces ſuperioris cui ſubditus debet reuerentiam, incutiunt timorem cadentem in virum conſtantem. (Vt probaui hoc 4.lib. diſp.7. nu.7.) atque ita à ratione alienum eſt, eas exigere, vt deflorator teneatur in foro conſcientiæ reſtituere: cum ad hoc ſufficiat metus leuis.

II. Concluſio, placet mihi 2.ſent. intellecta, non vt quæcumque preces importunæ obligent, ſed quando efficiūt mixtum inuoluntarium: quod non ſemper euenit (vt explicui diſp.præced. n.12. de metu reuerentiali) quoties illis ceſſantibus, rogatus id non efficeret. 4
Sæpe enim importunè rogatus, poſtea libentiſſimè exequitur, & tunc non dicitur coactus, nec conſurgit inde reſtituendi onus: vt bene animaduertit *Syluеſt. Reſtitutio. 2. verſ. Nonò* Sed tunc hoc contingit, quando omnino repugnanti voluntate, & quaſi coactus, vt importunitatem vehementem repellat, & (vt vulgò dicimus) *a mas no poder*, efficit: & ita ſolemus dicere, dum nimium importunis precibus laceſſimur, *eſtos no ſon ruegos, ſino fuerça.* Et ita explicuit *Syluеſt ibid.* Probatur, quia negari nequit tunc admiſceri inuoluntarium, & conditionalem nolitionem, quæ ſatis eſt ad reſtitutionis obligationem. Vt latè probaui diſp. præc.n.4. Nec placet quod docet P. *Molina to.1.iuſt.tract. 2.diſp.135.§.Si tamen preces,* vbi ait non ſufficere vt eæ preces importunæ ſint cauſa, vt teſtator ita diſponat. Si enim adhuc ſit teſtator in ea quaſi habituali diſpoſitione, vt velit ſuam diſpoſitionem valere, dicit non teneri extorquentem reſtituere, quamuis peccarit contra charitatem, impediendo, & contra iuſtitiam, in teſtatorem, inferendo eam moleſtiam. Quia tandem plenè, & ſimpliciter voluit teſtator eſſe illius bona. Vnde concludit tunc tantum teneri reſtituere, quando teſtator erat in ea quaſi habituali diſpoſitione, vt vellet non valere quod diſponit. Quod dicit rarò accidere. Sed fateor me hoc non percipere: quia quamuis ille velit, non ſponte vult, ſed coactus, quamuis leuiter, vt importunitatem repellat, tædioque affectus, aliter nullo modo conſenſurus. Quod ſatis eſt vt in foro conſcientiæ conſurgat reſtituendi obligatio.

5 Hoc tamen libentiſſimè concedo priori ſent.rariſſimè defloratorem teneri reſtituere virgini, quæ ſolis precibus importunis adducta conſenſit ſuæ deflorationi. Quia rarò inuenitur in hoc caſu inuoluntarium:fingit enim ſæpe ſe nolle,deditaque opera cunctatur, & tergiuerſatur,vulgò, *ſe haze rehacia*, vt pluris fiat eius copula, cariuſque ſuum corpus vendat: & quamuis initio repugnet, poſtea tamen libenter conſenſum præbet. In quo caſu dixi num. præced. ceſſare inuoluntarium, & reſtituendi onus. Immo amplius,& bene dixit *Dacianus pract.2.p.l.8.c.7.n.*38.nō eſſe raptum, ſi ex paterna domo virgo arrepta conſentiat poſtea liberè ſuæ deflorationi.Si tamen re vera virgo importunis precibus victa,voluntate verè repugnanti,ſolum vt importunitatem repellat,conſentiret ſuæ deflorationi, teneretur deflorator reſtituere:& ita intelligo DD.allegatos n.2.pro hac ſent. Quia eſt mixtum inuoluntarium,& nolitio conditionalis:hoc tamen(vt dixi)rariſſimè euenit.

6 Ex dictis inferuntur omnia corollaria, quæ intuli diſput.præc.nu.13.& ſeqq.de metu reuerentiæ leui. Si enim omnia illa precibus valde importunis, mixtum inuoluntarium efficientibus, modo expoſito nu.4. ab aliquo extorqueantur,conſurget inde in omnibus illis caſibus obligatio reſtituendi.Quia eadem prorſus militat ratio.

7 2.Infertur ea omnia quæ hoc 4. lib. diſp.7. nu.4. retuli ex variis DD. nempe, donationem inter coniuges nimia importunitate extortam,non confirmari morte: nec donationem inter patrem & filium,nec cenſeri meliorationem: nec legata aut teſtamenta ſic extorta,firma eſſe: ea (inquam) omnia licet quoad reſciſſionem in foro externo, non careant difficultate: quia non omnes preces importunas admiſimus ibi, n.7. incutere metum cadentem in virum conſtantem,qualis deſideratur ad eam reſciſſionem: in foro tamen conſcientiæ, eſſe vera,ſi mixtum inuoluntarium contineant, modo hic n.4.explicato. Immo *Suarez allegat.14.num.4.& Matienzo dialogo relatorum 3.p.c. 20. nu.*18. docent quamuis metus reuerentiæ abſque minis,non ſit viri conſtantis, nec ſufficiat vt reſcindatur teſtamentum eo metu confectum, actione quod metus cauſa ſufficere tamen,vt reſcindatur officio iudicis.Idque colligunt ex *Bart. l.fin. num.4.ff. Si quis aliquem teſtari probi*, Quare cautiſſimè *D. Antonin.3.p.t.10.c.1.§.2. ad finem*, ait poſſe teſtatoris conſanguineos ab ipſo petere, vt leget eis,dummodo nō nimis importunè,vt quaſi extorqueant.

8 3. Infertur, precibus importunis impedientem legatum, teneri reſtituere, eo modo, quo vi impedientem: quando eæ preces mixtum in voluntarium continent modo n.4.declarato. Et probatur eadem ratione. Sic *Gutier.quæſt.canon.l.1.c.37.n.20.*

9 Vltimo infertur,licentiam extortam à religioſo,precibus valde importunis, accipiendi, vel retinendi aliquid, quando re vera ſuperior inuoluntariè,vt importunitatem repellat,conſentit, aliter omnino repugnaturus, non excuſare ipſum à proprietatis vitio.Quia ea non eſt licentia, ſed violentia:vt bene dixit *D.Bernar.de conſider.ad Eugen.*Et ita *Perez addition.ad Seguram,l.1.§.Si vir,nu.*128.*ff.de acquir. poſſeſ.* dixi in ſimili,licentiam contrahendi extortam precibus importunis ab vxore,non eſſe legitimam,nec viſum eſſe virum conſenſiſſe:& in ſimili,quando religioſus dicit ſe eſſe paratum ad iuſſum ſuperioris,relinquere quæ poſſidet, at fundendo querelas, & murmurationes, ita vt ſuperior nō audeat cōtradicere,& taceat, vt vitet maius malum non eſſe tuta conſcientia,non tātum ob ſcādalum,ſed ob votum paupertatis:quia ea non eſt licentia voluntaria, ſed permiſſio coacta,ad vitādum maius damnum,vt docet *Dionyſ.Carthuſ.de prof.ſſ.monaſt.l.1.a.* 1. *Corduba ſum q.54.fol. 139.col.2.§.Y cierto eſta opinion, Nauarra lib.3.de reſtit.cap.1.in noua edit.p.3.dub.1.n.*161.Et in hoc ſenſu accipienda eſt doctrina Hugonis, quem ſequitur,ac refert *Turrec.c. Non dicatis 12.q.1.n.*9.nempe, taciturnitatem prælati non excuſare à vitio proprietatis:intelligenda enim eſt,de taciturnitate, & conſenſu permiſſiuo, ſecus quando eſſet conſenſus approbans,& ita explicat *Nauarr.eo c.Non dicatis,n.* 54.quod eſt in nouis operibus,*commento 2.de irregularib.nu. 22.& Mendoza in quibuſdam quæſt.ſcholaſt.q.*8.

Ad argum. prioris ſent.n.1.propoſita, reſpond. Ad 1. dico diſparem eſſe rationem in ludo. Quia cum ſit contractus lucro & iacturæ expoſitus, non omnes admittūt, etiam dum interueniunt preces importunæ cum exprobrationibus,obligari trahentem ad lucrum reſtituendum: id enim negant *Alcocer lib.de ludo,c.2. concl.4. Franc.Garcia p.2.de contract.cap.19.fol.592.& ſeq.* Atque ita valdè probabiliter *P. Molina to.2.de iuſt.tract.2. diſp.*516.*fol.*1687. tenet contra communem, trahentem ad ludum alio damno non ſequuto, non teneri lucrum reſtituere: eo autem ſequuto ſolam damni æſtimationem. Quia ratione iniuriæ attractionis nil tenetur reſtituere, ſed tantum pati pœnā, dum à iudice condemnatus fuerit:ratione autem lucri ex ludo acquiſiti, nil etiam tenetur reſtituere: quia quamuis mixtum inuolūtarium adſit,at cum ille conſenſus ita mixtè inuoluntarius, ſufficiens ſit, vt contractus ludi ſit validus ex parte attracti,ne lucrum inde comparatum teneatur reſtituere : ita fuit ſufficiens,vt ſeruetur æquitas, vt eſſet validus ex parte attrahentis, ne lucrum teneatur reſtituere.Et quamuis in aliis contractibus oneroſis,qui metu tractus contractum iniit, poſſit petere ſibi reddi quod dedit,reſtituendo quod accepit:in re autem præſenti, ſpes æqua lucrandi, & æquale periculum perdendi vtrinque commutata ſunt, ac proinde non habet locum reſciſſio contractus reddente attracto quod accepit, & poſtulante quod in compenſationem reddit. Nec obſtat,dignum eſſe metu trahentem, vt lucro ſpolietur: ea enim eſt pœna,iudicis ſententia indigens.Ad 2.reſpondet *Syluest.verb. Reſtitutio. 2. §. 9.* fallere in paupere importunis precibus obtinenti eleemoſynam. Sed rationem fallentiæ nec aſſignat, nec ipſe video: & ideo dico nunquam teneri reſtituere. Quia preces pauperis parui penduntur,& tandem alter via eleemoſynæ,voluntarie tribuit, & nollet ſibi reſtitui: & fortè hac ratione dixit *Syluest.* fallere in paupere: verùm ſi inuoluntarium mixtum ibi daretur, & eleemoſyna non eſſet debita ſaltem charitatis lege,fateter vtique conſurgere reſtituendi onus.

DISPVTATIO XI.

An blanditiæ inferant metum leuem, mixtúmque inuoluntarium, ita vt blanditiis extorta, obnoxia ſint teſtitutioni?

SVMMARIVM.

*Proponitur opinio affirmans: & meretrices teneri reſtituere extorta blanditiis,num.*1.

*Contraria verior,num.*2 *Et ſoluitur argumenta,num.*3.

QVando blanditiæ incutiant metum viri conſtantis: dixi hoc 4. lib.diſp.7.nu.3. in præſentiarum autem ſermo eſt,quādo inferant metum leuem. Aliqui aſſeuerāt inferre metum leuem, ita vt eis extorta, ſint reſtituenda. Quia non minus excæcat amor, quam ebrietas; atque ita cenſent meretrices teneri reſtituere,quod vltra ſtipendiū debitum,blandis,& amatoriis verbis comparant:Sic *Caiet. 2.2.q.32.a.7.fin.& in ſum.verb. Reſtitutio,poſt c.8.t. Reſtitutionis caſus quaſi infiniti ſunt.verſ. Sunt duæ radices, & ibi Armilla,nu. 58.Medina C.de reſtitut.q.20.ante ſolut.ad 1.verſ. Sequitur amplius,Nieua ſum.tit.119.Capua lib.2.deciſio cap.121.num.7.* 1

Contrarium tamen omnino tenendum eſt. Primò, 2 quia concupiſcentia, & amor non efficiunt inuoluntariū, immo valde augent volūtatem:teſte *D.Th.1.2.q.6.a.7.*Nihil enim magis voluntariè fit, quàm quod amore efficitur, 2. prob. ex *l.fin. C.ſi quis alter. teſtari prohib.*ibi, *indicium vxoris poſtremum in ſe prouocare maritali ſermone, non eſt criminoſum.*Vbi *gloſ.verb.Maritali* ait,id eſt,blādo ſermone.Idem habetur *l.27.t.2.p.6.*Quare eo textu ducti *Bal. Capola, Hippolyt.* quos referunt,& ſequuntur *Ioan.Lup.rubr. de donat.§. 81.n.11.Segura l.1.§.Si vir.n.128.ff. de acquir.poſſ.Montaluus lib 3.fori.t.9. l.3. gloſ.1. Greg.Lop.d.l.27. verb.Rogandole,& l.2. verb. Por falago,t.8.p.6.Auiles,c.21.Pretorum,gloſ. Ruego.nu.5. Menoch.de arbitr.l.2.centur.4.caſu 395.num.*41.aſſerunt non

vitiar

vitiari teſtamentum, quod vir vxoris blanditiis ductus, in ipſius fauorem confecit. Ergo blanditiæ non efficiunt inuoluntarium mixtum. Sic docent *Sotus li.4.de iuſt.q.7.a.1. in ſolut.ad 2. verſ. Adiecit tamen, Nauar.ſum.c.17.n.16.Caſtro lib.2.de lege pœn.c.2.coroll.3.Ledeſma 2.p.4.q.18.a.5.§.Dico igitur ſub fin.illius: Alcoçer lib. de lud.c.21.concl.4.fin.Gutier.q.canon.l.1.c.37.n.19.Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.5. in comment. lit.B.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.56.§.Accedo quoque, P. Molina to.1. de iuſt.tract.2.diſp.94 f.569.§.Si fornicariè, Nauar.l.2.de reſtit. in noua edit.c.3.p.4.dub.2.nu.430.& lib.4.c.2.dub.12.num.97. Bañes 2.2.q.62.a.5.dub.5.concl.2.Salon eod.a.5.controu.4 poſt 3.concl.Manuel 2.to.ſum.c.40.n.4.* Teneretur autem meretrix reſtituere, ſi fraudibus plus iuſto ſtipendio extorqueret: vt ſi aſſereret ſe virginem, vel nō niſi ſemel à magnate cognitam. Vt bene docent *Sotus, Ledeſma, Alcoçer, Molina, Lud.Lop.Gutier.Bañes, Salon, Manuel ib. Capua lib.2.deciſ. c.123.n.10.* Non tamen eſſet fraus, quando aſſereret ſe perditè deamare. Quia hanc eſſe mulierculàrum fraudem, latet neminem. Sic *Sotus, Ledeſma, Gutier. Lud. Lop. ibidem.*

3 Ad argum.dic, concupiſcentiam excæcare mentem, vt non iuxta rectam rationem, & prudenter actus fiat: non tamen, inuoluntariè efficiatur.

DISPVTATIO XII.

An metus cadens in virum conſtantem, iniuſtè incuſſus, irritet matrimonium.

SVMMARIVM.

Cui vſui ſit hæc quæſtio, poſt Tridentinum, num. 1. Et diuiditur metus in procedentem ab intrinſeco, vel ab extrinſeco, & in incuſſum ad extorquendum matrimonium, vel ob aliam cauſam, num. 2.

Qualiſcumque metus non incuſſus ad extorquendum matrimonium, non irritet, num. 3.

Matrimonium contractum cum concubina, metu præſentaneæ mortis, ex morbo, naufragio, &c. valet, n. 4. Idem, medicis dicentibus contrahentem obiturum ni ducat vxorem, propter humoris abundantiam, nu. 5.

Valet matrimonium detruſi in carcerem, ſi non ad id detruſus ſit, nu. 6.

Idem de contracto à captiuo apud hoſtes, nu. 7. Et ibi, an poſſit hic conſtituere procuratorem ad matrimonium contrahendum.

Valet matrimonium, cum morte damnatus eligit ducere meretricem, vt mortem euadat, num. 8.

Idem, ſi alius ei offerat immunitatem, ſi talem fœminam ducat, num. 9.

Idem, ſi iudex capto iuſtè, mortemque timenti vitam condonet, ſi ducat iudicis ipſius filiam, alioquin ei mortis pœnam minetur, num. 10. Et quid, ſi iniuſtè damnatus ſit, num. 11.

Quid de conſuetudine, vt vir remittat adulterium vxori, ſi profiteatur in religione? vel vt homicidæ damnando ad mortem, remittant conſanguinei crimen, dummodo filiam occiſi ducat, num. 12.

Valet matrimonium, ſi princeps obſeſſus offerat obſidenti filiam in vxorem, ſi obſidionem ſoluat, niſi alter eo fine obſediſſet, num. 13.

Quid, ſi parentes, aut conſanguinei vellent interficere iuuenem in ſtupro inuentum, & is eo timore ſtupratam duceret, num. 14.

Valet matrimonium ægri lethali morbo oppreſſi, cum filia medici initum, nolentis aliter ipſi mederi, n, 15.

An matrimonium metu viri conſtantis, incuſtè incuſſi, ad illud extorquendum, ſit validum? referuntur duæ ſententiæ, nu. 16. & 17.

Matrimonium tali metu initum, eſt nullum in vtroque foro, num. 18.

Idem eſt à quocumque incutiatur ille metus, nu. 19. Et ibi, intelligitur, quando alter ducitur eo metu ad contrahendum.

Quid, ſi non ſit metus ad certam fœminam ducendam, ſed incertam de certis, num. 20.

Quid, ſi id matrimonium initum ſit in præſentia amicorum, & conſanguineorum, num. 21.

An conſtitutio procuratoris ad matrimonium, vel alia negotia, metu facta valeat, n. 22. Et explicatur c. Accedens, de procur.

An dotis, & arrarum promiſſio, & ſolutio metu facta valeat? & an valeat pœna adiecta contractui dotis, n. 23. Et ibi, explicatur l. Si mulier, §. Si dos, ff. de eo quod metus cauſa.

Quid, de diſtractu dotis metu facto, n. 24.

An vxor metu promittens dotem, teneatur dotem denuo cōſtituere, n. 25.

Soluuntur argumenta, n. 26.

1 HActenus diſputauimus qualiter metus irritet cæteros contractus, pariátque reſtituendi obligationem. Iam qualiter ipſum matrimonium irritet, diſputandum eſt. Supponendum eſt 1. non eſſe inutilem hanc diſputationem, poſt Tridentinum: prout malè exiſtimauit *Palacios 4.d.29.diſp.vnica f.663.§. Hæc porro omnia:* ducitúrque ea ratione, quia cùm iam matrimonia coram parocho, & teſtibus, celebranda ſint, non erit coram eis, coactioni locus. Sed fallitur: quia poteſt præcedere comminatio mortis, vel alterius mali grauis, antequam interſint parochus, & teſtes, & durante ea metus cauſa, coram illis matrimonium iniri, ignorantibus metum.

2.Supponendum eſt, duplicem eſſe metum: quidam 2
eſt incuſſus ab intrinſeco, vel à cauſis naturalibus, vt à morbo, tempeſtate, feris animalibus, (ab his enim metus incuſſus dicitur ab intrinſeco, quia incutitur per modum naturæ, id eſt, non per actum liberum: vt rectè animaduertit *Sotus 4.d.29.q.1.a.3.verſ.Hinc primò colligitur.*) Alter verò eſt ab intrinſeco, id eſt, à cauſa libera. Vt dum quis incidit in latrones, mortem comminantes. Rurſus hic metus adhuc eſt duplex, quidam incuſſus à cauſa libera, ſed non gratia matrimonium extorquendi, ſed alia de cauſa. Alter verò incuſſus gratia extorquendi matrimonium: & hic poteſt incuti iuſtè, vt dum minans comminatur malum, quod iuſtè inferre poteſt, vt iuſtam delicti accuſationem. Vel iniuſtè, vt ſi malum illud iniuſtè inferat vt priuata authoritate necare. In præſentiarum ergo non diſputamus de metu incuſſo à cauſa libera, iuſtè, ad extorquendum matrim. quia de hoc eſt habendus ſermo, diſp. ſeq. ſed quando iniuſtè.

Hac ergo in re eſt quædam concluſio certiſſima apud 3
omnes, nempe, quoties metus non eſt incuſſus ad extorquendum matrim. ſiue proueniat à cauſa naturali, ſiue libera, quantumuis grauiſſimus ſit, non reddit irritum matrim. Prob. quia tunc non impellitur homo ab alio ad matrimonium, ſed à ſe ipſo: cùm nullus tunc exigat matrimonium, ſed voluntariè id contrahens eligit, tanquam medium ad euadendum periculum animæ, vel corporis. 2. Quia inuoluntarium quod in eo matrimonio inuenitur, non eſt intentum ab incutiente metum, ſed tantum habet occaſionem ex ipſius nequitia. 3. Quia votum emiſſum ex ſimili metu, validum eſt: vt probatur ex *c. Sicut nobis, de regular.* vbi votum factum à morbo laboranti, mortis timore, dicitur obligare: & *num.* 21. populus Iſraël victus à Chananæo, voto ſe obligauit, & votum iudicatur validum. Et de quacunque tribulatione ait Dauid, *Reddam tibi vota mea, quæ loquutum eſt os meum in tribulatione mea.* Et conſtabit ex corollariis inferendis.

Ex hac concluſione primo infertur, matrim. contra- 4
ctum cum concubina, metu præſentaneæ mortis, ex morbo aut naufragio, aut fera beſtia, aut inferni timore, eſſe firmum. Quia is metus non infertur à cauſa extrinſeca libera, ad extorquendum matrim. Sic *Sotus 4.d. 29.q.1.a.3. verſ.Hinc primò colligitur.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.4.n.16. Anton.Cuc.li.5.inſtitut.maior.t.12.n.118.Palacios 4.d.29.diſp.vnic. verſ. Septimo dicito, Angles floribus 1.p. materia de matrim. q. 3.de conſenſu coacto a.2.diffic.2.fol.547.Barth.à Ledeſm.dub.23. de matrim.fundam.5.Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.1.Manuel 1.to.ſum. in 2.edit. c.231. num.1. Corona confeſſorum, 4.p.c.8.de matrim.tit.de impedimento violentiæ, n.29.verſ. Sed eſt hic valde aduertendum, Philiarc.de offi.ſacerd.to.1.p.2. li.2. c.8. Petr.de Ledeſm.de matrim.q.47.a.3.dub.1. Candelabrum ſacrament.2. p.materia de matrim.n.62. Lud.Lop.2.p. inſtructorij noui, materia de matrim.c.40.fol.1067.§. Præterea pro huius materia.*

2. Infertur, ſi medici aſſerant quempiam obiturum ob 5
humoris abundantiam, niſi ducat vxorem, valere matrimonium. Quia metus eſt ab intrinſeca cauſa naturali. Sic *Ledeſ.2.p.4.q.49.a.3.f.456.col.4.§.Sed contra hoc eſt argumentum,* iunctis duobus *§.ſeqq.Sotus, &* Lud.Lop.*n.4.citati.*

3.Infertur, matrim. contractū per detruſum in carcerē, 6
ſi non animo extorquendi matrim. detruſus ſit, validum eſſe. Quia quamuis metus carceris grauis ſit, ac proinde reddat nullos contractus incarcerati, *l. Qui in carcerē, ff. de eo quod met.cauſ.* & ſubinde matrim. deberet eſſe nullum: quia tamen metus is nō incutitur gratia matrim. extorquendi, validum eſt. Sic *Innoc.c. Cum locum, n.2. de ſponſal.* vbi *Hoſt. paulo poſt princ. Ioan. Andr.n.2.Ant.n.11.Cardin.n.3.Abbas n.9. Henric.n.3.*Præpoſit.*n.12.Gutier. de iuram.1.p.c.57.n.4.& 5.*

4. Infertur, minus bene *Innocentium c. Cum locum, de* 7
ſponſal.n.2. quem ſequitur *ibi Hoſtienſ.paulo poſt princip*, aſſeruiſſe matrim. captiui apud hoſtes eſſe inualidū: eo quod

ſeruus eſt. Verùm hoc longè à veritate abeſt. 1. quia quoad matrim. contrahendum, ſeruitus nil obeſt. Vt conſtat ex *toto t. de coniug. ſeruorum.* 2. quia is metus captiuitatis, quamuis in virum conſtantem cadat, minimè tamen ad matrimonium iniectus eſt. Tandem, quia *c. Dominus, de ſecun. nupt.* Lucius III. ſcribens captiuis apud Saracenos detentis, permittit illis matrimonio copulari, modo de priorum coniugum obitu certi ſint. Et ita Innocentium reprobant *Ioan. Andr. eo. t. Cum locum, n. 2. Anton. n. 11. Cardin. fine, Abb. n. 9. Henric. n. 3. Alex. de Neuo n. 13. idē Ioan. Andr. d. c. Dominus, n. 2. Anton. ibi n. 2. Anchar. n. 3. Abb. n. 3. Alex. de Neuo n. 3. Præpoſ. n.* 1. Nec placet moderatio *Abbatis, eo c. Cum locū, n. 9. & Præpoſiti, eo. c. Cum Dominus, nu.* 1. vbi ſequuntur Innocentium, ita illum intelligentes: vt captiuus poſſit vxorem ducere, minimè tamen conſtituere procuratorē, qui nomine ipſius matrimonium ineat: per *c. Accedens, de procurat.* Sed contrarium eſt veriſſimum, & commune: vt refert & ſequitur *Alex. de Neuo, d. c. Cum locum, nu.* 14. Nā conſtitutio procuratoris non maiorem libertatem deſiderat, quàm ipſum matrimonium: ſi ergo ea captiuitas non tollit libertatem ad matrim. à fortiori nec ad procuratoris conſtitutionem. Nec obſtat *d. c. Accedens*, quia ad ſummum probat conſtitutionem procuratoris, liberam eſſe debere: (quod an ita ſit, dicemus nu. 22.) in præſenti autem euentu, libera eſt: cùm captiuitas non ordinetur, vt procuratorem captiuus conſtituat.

8 5. Infertur, validum eſſe matrimonium, dum morte damnatus, quo incolumis euadat, ducit meretricem, iuxta morem aut ſtatutum aliquarum regionum. Quia is metus non eò tendit, vt matrim. ineat, ſed propria ſponte, damnatus id euadendi medium eligit. Sic *Sotus verſ. Exurgunt hic tamen, & Ledeſ. Couar. n. 17. Ant. Cuc. n. 118. Lud. Lop. §. Iam ex prædictis liquet. Angles, Philiarc. Palacios verſ. Nonò reſpondeo, Candelabr. nu. 69. Barth. à Ledeſ.* vbi eos nu. 4. retuli. *Sebaſt. Medicis de caſibus fortuitis, q. 7. n. 75. habetur to. 7. tract. nouiorū, Enriq. li. 11. de matr. c. 6. n. 5. Corduba ſum. q. 171. pun.* 1.

9 6. Infertur, idem eſſe dicendum, etiam ſi ipſe damnatus minimè offerat matrimonium, ſed alius ei promittat immunitatem ab ea pœna, ſi certam fœminam ducat. Quia tunc nullus metus incutitur ad matrimonium extorquendum, ſed metus aliundè incuſſus aufertur, oblata illa conditione. Sic *Sotus, Anton. Cucus num.* 116. *Lud. Lop. §. Iam ex prædictis liquet. Petr. de Ledeſm. concl* 4. *Enriquez n. 2. Corona confeſſorum*, vbi hos n. 4. allegaui. *Veracruz 1. p ſpec. a. 8. ad fin. dub. 3. Corduba ſum. q. 171. punct.* 1.

10 Immo ſi ipſe iudex capto iuſtè, mortémque timenti, vitæ condonationem promittat, ſi ducat ipſius iudicis filiam, aut aliam fœminam, alioqnin ei mortem iuſtè inferendam comminetur, valet matrim. Quia metus non iniicitur ad matrim. ineundum, ſed iam conceptus aufertur, traditúrque euadendi periculum, modus. Sic *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3 §. 4. n. 15. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. nu. 9. Vega lib. 3. ſum. caſu 236. Lud. Lop. 2. p, inſtruct. de matrim. cap. 40. fol. 1068. verſ. Ad ſecundum vero caſum*, intelligens quādo præſentaneam certámqne mortem timebat, vel aliud malum graue. Idem videtur tenere *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. a. 3. dub. 1. concl. 3. verſ. Ex hac concluſione*, vbi ait valere matrimonium, ſi iuſte iudex condemnans homicidam, nolit condonare vitam, niſi ducat vxorem occiſi. Quare non eſt audiendus *Angles floribus 1. p. de matrim. q. 3. de conſenſu coacto, a. 1. diffic. 2. concl. 3. f.* 548. vbi ait, ſi iudex latroni ſuſpendendo, pœnæ remiſſionem promittat, hac conditione vt aliquam ducat, non valere matrim. Videtúrque idem tenere *Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. verſ. Ex his*, quem ſequitur *Barth. à Ledeſma dub. 23. de matrim. fundam.* 5. vbi dicunt, ſi Princeps ei quem iuſte poteſt pœna capitis plectere, ſe eam pœnam illaturum promittat, niſi hanc duxerit, non valere matrimonium. Quia ad hunc finem incuſſus eſt metus. Sed intelligendus eſt *Sotus*, quando incutitur is metus aliàs nihil timenti, ſed ſpem euadendi probabilem habenti. Et ita intelligit eum *Lud. Lop. proximè citatus.*

11 Et quamuis hi DD. videantur limitare, quando is iuſtè captus erat, mórſque iuſtè inferenda erat: expreſſe enim ſic loquuntur *Couar. Gutier. Petr. de Ledeſm. Vega, nu. præced. allegati, & Palacios 4. d. 29. diſp. vnic. ad fin. verſ. Nonò reſpōdeo*, ait fortè non valere matrim. quando illud iniuſte ſuſpendendus eligit, quo mortem euadat. Et *Veracruz 1. p. ſpec. a. 8. dub. 3. §. Clariſſimè ex hoc ſequitur*, ſentit non tenere matrimonium, quando iniuſta eſſet condemnatio, ſecus quando iuxta allegata & probata. Cæterum exiſtimo, parum referre ad matrimonij huius valorem, ſiue iuſte ſiue iniuſte damnatus ſit. Quia hoc matrim. ex eo non redditur irritum ob hunc metum, quia metus non iniicitur ad illud extorquendum, ſed metus iam conceptus aufertur: ergo impertinens eſt, an metus ille conceptus fuerit ex cauſa iuſta, necne. Solus enim metus iniuſte illatus ad extorquendum matrimonium, illud dirimit: vt dixi nu. 3. Et confirmatur amplius, quia ſi quidam tertius offerret illam immunitatem ab ea iniuſta morte, valeret vtique: ergo idem dicendum eſt, licet ipſemet iudex offerat. Quia quando metus vitiat matrimonium, idem eſt à quocunque ille inferatur: (vt dicemus n. 19.) & ita *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 4. nu.* 15. vbi dixit, ſi iudex mortem iuſte inferendam, illam iam timenti, comminetur, niſi filiam eius ducat, valere matrim. eo quod metus non infertur, ſed aufertur: ſubdit hæc, *qua ratione perpenſa, hac in re arbitramur quoad matrimonium, potius fore conſiderandum, an metus ſit illatus, necne, quàm quod iuſtè inferatur.* Idem apertè volunt *Anton. c. Cum locum, n. 11. de ſponſal. & ibi Præpoſit. n.* 12. vbi diſputantes vtrum matrim. intruſi in carcerem iniuſte, cum fœmina detrudente contractum, timore carceris illius iniuſti, validum ſit? diſtingunt, ſi metus ad finem contrahendi matrimonium illatus ſit, non valet: ſecus ſi ad alium finem: ergo metus ex cauſa iniuſta conceptus non vitiat matrim. initum cum ipſomet incutiente, vel cum alio, ſi ad eum finem incuſſus non ſit. Et ita in noſtro caſu, cùm iudex promittens impunitatem reo, ſiue iuſte ſiue iniuſte mortem timenti, ſi eius filiam ducat, non metum inferat, ſed potiùs metum iam conceptum auferat, immunitatémque offerat, nihil referet, ſiue metus iuſte ſiue iniuſte conceptus ſit. Et ita tenent *Corduba ſum. q. 171. punct. 1. §. Mas no obſtante, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 231. n.* 1. Idem conſtabit ex dicendis, nu. 13. & 14. vbi in ſimilibus euentibus iniuſti metus, dicemus non vitiari matrimonium: eo quòd incuſſus minimè ſit ad eum finem.

7. Infertur, quo pacto æquitas conſuetudinis vbique 12
vigentis defendi valeat, vt plectendo capite, aut alio graui ſupplicio, condonetur vita, aut ea pœna à conſanguineis occiſi, ea lege vt filiam occiſi, aut aliam eius conſanguineam ducat, & ſimiliter, dum vir de adulterio vxorem accuſat, ſolet mortis pœnam remittere, ſi religionē profiteatur. Quamuis enim hic metus in virum conſtantem cadat, non irritat matrimonium, aut profeſſionem: eo quod non incutitur ad finem extorquendi matrimonium, aut profeſſionem, ſed ad delicti punitionem: & potius metus iam conceptus aufertur, oblata timenti norma, qua immunis à pœna euadat. Sic tenent *Nauar. lib. 3. conſi. in 1. edit. tit. de regular. conſil. 27. n. 2. & 3. in. 2.* vero *lib. 1. tit. de his quæ vi, conſil. 8. n. 2. & 3. Manuel 2. to. ſum. c. 8. n.* 10. vbi aiūt, ſi condonetur vita alicui, ea lege vt religionem profiteatur, eſſe firmam profeſſionem: & ita ait *Nauar.* ſolitos eſſe Pontifices eadem conditione pœnas delictis debitas remittere. Et quamuis hi DD. ea ratione vſum approbent, quia metus iuſte incuſſus non vitiat actum. At tutius & verius, hac via & ratione defenditur prædictus vſus. Quia metus non incutitur ad profeſſionem, vel matrim. extorquendum, ſed metus iam conceptus aufertur. Fundamentum enim cui prædicti authores innituntur, non firmum eſt: grauis enim eſt difficultas, an metus iuſte incuſſus vitiet: vt videbimus diſp. ſeq.

8. Infertur, ſi princeps obſeſſus matrimonium offerat 13
cum filia obſidentis, vt ſic animi concilientur, obſidionemque ſoluat, validū eſſe. Quia obſidio non erat ad eum finem, ſecus ſi extorquendi matrim. gratia, obſidio eſſet.

Sic

Sic *Sotus 4. diſt. 29. q. 1. a. 3. verſ. Hinc primò colligitur, Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maior. tit. 12. n. 117. Barth. à Ledeſma dub. 23. de matrim. fundam. 5. Angles floribus 1. p. de matrim. q. 3. de conſenſu coacto, a. 1. diffic. 2. fol. 547. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 3. dub. 1. concluſ. 4. Viuald. Candelabro 2. p. de matrim. num. 61. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 40. §. Iam ex prædictis liquet. Vega lib. 2. ſum. caſu* 207. Quod quidem verum eſt, quamuis iniuſta eſſet obſidio: vt probat ratio allata. Et ita docent *Petr. à Ledeſma, Lud. Lop. Barth. à Ledeſma ibid.*

14 9. Infertur, ſi parentes aut conſanguinei interficere vellent in ſtupro inuentum, & ipſe ſua ſponte, & à nemine exactus offerat matrim. cum ſtuprata, vt mortem vitet, validum eſſe. Quia iniuria comminatæ mortis, cùm non inferatur ad extorquendum matrimonium, per accidens ſe habet ad illud. Item quia iniuria, & metus non tendebat ad matrim. ſed ad mortem, & ita nulla coactio circa matrim. verſatur: ſecus ſi parentes, aut alij minarentur mortem, niſi eam ducat. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 9. n. 2. Angles f. 458. & Viualdus Candelabr. ſacrament. n. 64. citati, n. præced. Corona confeſſorum 4. p. materia de matrim. c. 8. tit. de imped. violentiæ, num. 29. §. Sed eſt hic valde aduertendum.* Valde tamen videtur aduerſari huic doctrinæ, quod tradunt *Petr. de Barbobus inter conſilia matr. Zilett, conſ. 24. num. 14. Alex. Tartagnus inter ead. conſilia, conſ. 21. n. 5. Ant. Cuc. lib. 5. inſt. maior. tit. 12. nu.* 160. vbi docent non tantum metum cadentem in virum conſtantem, actu minis illatum, irritare matrimonium, ſed etiam iuſtam talis metus ſuſpicionem. Vt ſi quis deprehenſus à patre, & conſanguineis puellæ in ſtupro, timens fore vt occidatur, ducat puellam. Idque non obſcurè probat *l. Nec timorem. 7. verſ. Proinde, el 2. ff. de eo quod metus cauſa*, ibi, *proinde ſi quis in furto, vel adulterio deprehenſus, vel in alio flagitio, vel aliquid dedit, vel ſe obligauit, Pomponius li. 18. rectè ſcribit, poſſe eum ad edictum hoc pertinere, timuit enim vel mortem, vel vincula.* Item quia (vt dixi hoc 4. lib. diſp. 1. nu. 17.) ſuſpicio metus inferendi incutit metum viri conſtantis. Sed hæc doctrina ne noſtro corollario aduerſetur, intelligenda eſt, quando deprehenſus in eo delicto timet fore, vt metu mortis cogatur ad id matrim. Quia tunc eſt probabilis ſuſpicio metus inferendi ad extorquendum matrimonium, & proinde cum is ſit metus viri conſtantis, tendátque ad eum finem, vitiabit matrimonium. Secus quando non eſt probabilis ſuſpicio metus inferendi ad eum finem, ſed ad vindictam de ſtupri iniuria ſumendam, & ſtuprator ſua ſponte matrim. cum illa offerat, vt iniuriæ, pœnæque veniam impetret.

15 Vltimò infertur, matrimonium contractum ab ægro morbo lethali oppreſſo, cum filia medici, aliter ei mederi nolentis, eſſe validum. Quia medicus minime mortis timorem incutit, ſed morbus, ac matrimonium petit tanquam ſtipendium. Sic *Sotus Barth. à Ledeſma, Ludouic. Lop. quos n. 13. retuli. Corona confeſſ. alleg. num. præced, Corduba ſum. q. 171. punct. 1. Vega lib. 2. ſum. caſu* 281.

16 His præmiſſis difficultas eſt, an metus cadens in virum conſtantem, iniuſtè illatus ad extorquendum matrimonium, illud irritum reddat in vtroque foro? Qua in re *Cardin. cap. 2. de his quæ vi, q. 1.* aſſeruit matrimonium metu hoc contractum non eſſe ipſo iure nullum, ſed reſcindendum: inſtar aliorum contractuum metu initorum, qui ipſo iure validi ſunt, quamuis reſcindendi per iudicem ſint: (vt diximus diſp. 8. nu. 4.) Et probatur ex *c. conſultationi, de ſponſal.* ibi, *ſed de illato metu eſt cum diligentia inquirendũ, & ſi talis metus inueniatur illatus, qui potuit cadere in virum conſtãtem, erunt non immeritò audiendæ.* Ergo metus non irritat ipſo iure matrimonium, ſed fœmina metum paſſa audienda eſt, vt matrim. irritetur. 2. Quia non videtur maior ratio de matrimon. quàm de aliis contractibus: cum omnes contractus mutuo conſenſu perficiantur. 3. Quia alia ſacramenta, vt Baptiſmus, Confirmatio, Ordo, Extrema Vnctio, ſuſcepta metu, valida ſunt: ergo & matrimon. Cuius ſententiam omnes Theologi, ac iuris Pontificij DD. tanquam omninò falſam reprobant: & ſpecialiter *Abb. c. Cum locum, de ſponſal. nu. 6.* Nam cæteri contractus, & ſi ſemel validi ſint, poſſunt per iudicem facile ob metum illatum reſcindi: at matrimonium ſemel validum, cùm ſit ſacramentum indiſſolubile, niſi ante conſummationem, per religionis ingreſſum, vel diſpenſationem Pontificiam, non poſſet iudex reſcindere. Item, quia facilè conſummaretur, & tunc nulla eſſet in terra poteſtas illud diſſoluendi. Quare non bene conſultum eſſet per Eccleſiam, metum paſſis in matrimonio. Conſtabit etiam ex textibus quibus probabitur noſtra ſententia, n. 18.

Alij verò, quos refert *D. Tho.* tacito nomine. *4. d. 29. qu. vnica, a. 3. quæſtiunc. 1. corp.* aſſerunt tale matrimonium, ſi re vera adſit conſenſus, quamuis coactus, validum eſſe in foro conſcientiæ, & ſolum in foro externo irritum eſſe. 17 Prob. quia Eccleſia præſumit illum, qui cogitur contrahere, mendaciter protuliſſe verba, & abſque conſenſu interno: ergo vbi verè conſenſus eſt, cùm eſſet præſumptio, erit verum matrimonium. Prob. antecedens, ex *c. Cùm locum, de ſponſal.* vbi redditur ratio, cur matrimonium coactum, ſit nullum: quia matrimonium ſolo conſenſu perficitur, & vbi coactio eſt, deficit conſenſus. Ergo ſi re vera adſit conſenſus, valebit matrim. Et confirm. quia ad internum conſenſum in matrimonio, non poteſt dari coactio, ſed ſolum ad prolationem verborum: ergo ſi verè eſt conſenſus internus, is eſt liber. Ergo matrim. eo conſenſu contractum, liberum erit, & conſequenter validum quoad Deum. 2. Prob. quia metus peccati mortalis, & inferni, cùm ſint ſumma mala culpæ & pœnæ, cadit in virum conſtantem, & tamen nõ irritat matrim. Vt quando quis eo quod tenetur ſub mortali, vt quia dedit finem, vel quia præcipit pater, caſu quo poteſt præcipere, contrahit: ergo. Pro hac ſententia inueni citatum apud *Scotum 4. d. 29. q. vn. in margine Goffredũ de Fontibus, quodlib. 13. q. 15.*

Sit tamen concluſio aduerſus vtramque ſententiam: 18 matrim. contractum metu cadenti in conſtantem virum, ad eum finem iniuſtè incuſſo, eſt nullum in vtroque foro. Hanc concluſionem admittunt DD. vtriuſque iuris, ſpecialiter DD. omnes iuris Pontificij, *c. 2. de his quæ vi: & c. Cùm locum, de ſponſal.* vbi id matrim. abſolutè irritum eſſe docent, quamuis ipſi non explicent ſpecialiter, etiam in foro conſcientiæ. Sed id expreſſerunt *D. Thom. 4. diſt. 29. q. vnica, art. 3. quæſtiunc. 1. corp.* vbi *D. Bonauen. q. 1. nu. 5. Scotus q. vnica, §. Hic dicitur, Durand. q. 2. n. 7. Richard. a. 1. q. 1. Palud. q. vn. a. 3. concl. 1. nu. 17. Sotus quæſt. 1. art. 3. verſ. Refutatur tamen, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 7. paulò poſt princ. Arboreus lib. 11. theoſophiæ c. 15. verſ. Reſpondeo percunctationi, Petr. de Soto lect. 3. de matr. §. Tertio etiam ex eod. Enriquez l. 11. de matr. c. 9. n. 1. Aragon. 2. 2. q. 88. a. 3. §. Hoc conſtituto ſit 1. concluſ. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 6. Maurus Anton. Corona confeſſorum, 4. p. c. 8. de matrim. t. de impedimento violentiæ, num. 29. §. Sed difficultas eſt, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 231. n. 1. Barth. à Ledeſma dub. 23. de matrim. poſt 2. concluſ. §. Annotare oportet, Lud. Lop. 2. p. inſtr. de matrim. c. 40 fol. 1063. §. Deinde quæritur.* Et ex iuriſperitis, *Syluest. Matrimonium, 8. q. 11. dicto 3. Tabiena verb. Impedimentum impedimento 9. 2. n. 3. Nau. ſum. c. 22. n. 51. ad fin. Alex. Carrerius lib. 4. de ſponſ. c. 9.* Et probatur ex *cap. Cum locum, de ſponſal.* vbi rogatus Pontifex ſuper matrimonio cuiuſdam puellæ, duo enim ciues Papienſes illam petebant, & vterque contendebat ſe cum illa matrimonium contraxiſſe, timebátque puella ſibi metum inferendum: & definit Pontifex in loco tuto eſſe reponendam, dum cauſa definitur. Redditque rationẽ, quia matrim. ſolo conſenſu perficitur, qui non inuenitur, vbi adeſt timor cadẽs in virum conſtantem: ergo clare ſentit Pontifex conſenſum illum voluntarium, qui reperitur vbi adeſt prædictus timor, ſufficientẽ non eſſe ad valorem matrimonij. 2. Prob. ex *c. Veniens, el 2. de ſponſal.* vbi eſt caſus, quidam contraxit ſponſalia cum puella, & acceſſit ad ipſam, poſtmodum inuentus cũ alia, coactus eſt ipſam ducere per verba de præſenti: quæſitum eſt à Pontifice, vtrius harum eſſet maritus? Et reſpondet Pontifex his verbis, *ſi inueneris quod primam poſt fidem præſtitam cognouit, ipſam cum eo facias remanere: alioquin ſecũdæ, niſi metu coactus qui poſſet in virum conſtantẽ cadere,*

dere, eam deſponſauerit, adhærere facias, vt vxori: ergo clare definit matrim. tali metu contractum, eſſe irritum. Idem expreſſe definitur *c. Significauit, de eo qui duxit in matrim.* vbi eſt caſus. Quidam metu compulſus duxit vxorem, deinceps propria ſponte aliud iniit matrimonium: & rogatus Pontifex vtrum horum validum ſit? reſpondet, *Si conſtiterit, quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non ſponte in primam conſenſerit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam poſtea in vxorem accepit, reuertendi liberam tribuas facultatem.* Ergo prius matrim. ratione metus fuit omnino irritum: aliàs nō daretur libera facultas permanendi in poſteriori, ſed inualidum prorſus eſſet. 3. Prob. ratione *D. Thomæ proxime citati*, deciſiones horum textuum non inniti falſæ præſumptioni defectus conſenſus, atque ita procedere in vtroque foro Quia Eccleſia nullum præſumit delinquere in aliquo facto, niſi per legitimas probationes id conſtiterit, *l. Merito, ff. pro ſocio:* ſemper enim Eccleſia præſumit pro meliori parte, *c. Eſtote miſericordes, de regul. iur.* qua ratione olim ſponſalia tranſibant in matrim. per copulam, *cap. Is qui fidem, de ſponſal.* præſumebat enim Eccleſia acceſſum animo maritali, vt fornicationis præſumptionem effugeret: ſed exprimere verba abſque interno conſenſu, eſt peccatum mendacij: ergo Eccleſia non præſumit contrahentes interius non conſentire. Hanc rationem impugnat *Durand. 4. d. 29. q. 2. n* 5. Quia Eccleſia quandoque præſumit deterius. Vt in fauorem 2. matrimonij publicè cōtracti, præſumebat mentiri aſſerētem prius ſe cum alia clam contraxiſſe. Sed hæc impugnatio non obſtat. Quia Eccleſia ex duobus malis minus præſumit: vt multis citatis probat *Menoch. de præſumpt. l. 5. præſumpt. 2. n. 24. & ſeqq.* Et ratio eſt, quia ex duobus malis minus eſt eligendum, *c. Cum Dauid. & c. Si aliquid, 22. d. & c. Duo mala, 23. diſt.* Quia ergo minus malum eſt, hūc mentiri, quàm bis matrim. inire, ideo meritò in illo caſu præſumit Eccleſia illum mentiri. At in noſtro caſu nulla eſt neceſſitas præſumendi delictum: vnde meritò Eccleſia præſumit internum conſenſum, ne mendacium præſumatur. Tandem probatur, quia conuenientiſſima fuit irritatio talis matrimonij in vtroque foro. Primo, quia matrim. ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ per liberum amorem fit. 2. quia metus aduerſatur debitæ ſobolis procreationi, quæ eſt matrim. finis: hæc enim matrimonij indiſſolubilitatem, mutuámque coniugum habitationem petit: cui repugnat metus. Cùm enim vi coniungantur, deficit mutuus amor, atque ita facilè coniuges ſeparabuntur. Quod enim aliquis non diligit, facilè contemnit, 20. *q. 3. c. Præſens.* Vltimò quia matrim. coacta infœlices exitus habent, *c. Requiſiuit, de ſponſal.*

19 Nihil autem refert, vt matrim. metu initum, irritum ſit, ſiue metus inferatur per contrahentem, ſiue abſque eius culpa, & ſcientia, per quemcumque alium. Et ratio eſt, quia metus irritat matrim. eò quòd tollit libertatem conſenſus, *c. Cum locum, de ſponſal.* Sed non minus tollit, ſiue per contrahentem, ſiue per alium inferatur: ergo non minus irritat. Item, quia idem metus qui ſufficit ad reſciſſionem aliorum contractuum, ſufficit ad reſciſſionem matrimonij: (vt diximus hoc 4. lib. diſp. 6. n. 2.) ſed alij contractus reſcinduntur ob metum per quemcumque illatum, (vt probaui hoc li. 4. diſp. 8. nu. 7.) ergo & matrimonium. Item quia *c. Veniēs, el 2. de ſponſal.* declaratur matrim. fuiſſe irritum, metu contractum, cùm tamen neuter ex contrahentibus metum illum intulerit, ſed parentes alterius Quid autem, ſi metus non inducat ad contrahēdum: quia aliàs metum paſſus vult? dixi hoc lib 4. diſput. 4. n. 2.

20 Dupliciter poteſt limitari concluſio poſita, vt matrimonium metu contractum, irritum ſit. 1. limitatur, quando cum certa fœmina cogitur aliquis contrahere: ſecus quando cum incerta, de certis: vt cum aliqua ex filiabus Petri. Et ratio eſt quia cum electio ſit matrim. ſpirituale, valet argum. ab ea, ad matrimonium: (vt latè *Euerardus in ſuis topicis, loco à matrim. ſpirituali, ad carnale:*) ſed quamuis electio metu facta, nulla ſit, *c. 3. §. Cæterum de elect. in 6.* valet, quando non eſt alicuius determinati, ſed alicuius ex certo perſonarum genere: tunc enim habet ſubſtantialia electionis, cum ſit inter plures: ergo ſimiliter valebit matrimonium, vbi aliquis non cogitur cum certa perſona contrahere. 2. Quia inter plures datur conſenſus electiuus, *l. Serui elect. ff. de legat.* 1. ergo cum eligat vnam perſonam, potius quàm aliam, dabitur conſenſus electiuus, & ita libertas: & ſubinde tali coactione extortum matrim. validum erit, tanquam liberè factum. Sic docet *Abb.* poſſe attentari, quamuis ſatis dubium ſit, *c. Cùm terra, de electione, n. 4.* & tenent *Præpoſi. c. Cùm locum, de ſponſal. n. 7. & 6.* & ibi *Cochus, Imol. c. Tuæ, de ſponſal. col. 15. Felin. c. In præſentia, n. 37. de probat. Iaſ. l. Titia, n. 6. fine ff. de verb. oblig. Coſinas pragma ſanct. tit. de elect. §. Ad tollendū, verſ. Libere, Sylua nuptialis, l. 2. n. 119. Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 11. n. 1.* Cæterū hæc limitatio omnino reiicienda eſt: & dicendum irritum eſſe matrim. quāuis contrahens cogatur cum incerta de certis contrahere. Prob. quia matrimon. debet plena libertate gaudere, *c. Cum locum, de ſponſal.* quod hic minime contingit, cum contrahens in ſua plena libertate conſtitutus, ſecluſóque omni metu, nullam ex illis eligeret in vxorē. Item, quia ratio irritationis matrimonij coacti, habet locum in hoc caſu, ne ſcilicet infœlices exitus habeat: cum enim hic contra ſuam voluntatem cogatur, vnam ex illis eligere in vxorem, timendum eſt de infœlici exitu. Nec obſtant rationes oppoſitæ. Non I. quia quicquid ſit de electione, an tunc valeat? eſt diſpar ratio in matrim. nam aliæ electiones poſſunt à lege reſtringi ad duos, ita vt alterum ex illis tantum fas ſit eligere: matrim. tamen adeo liberum conſenſum exigit, vt nulla lex poſſit ad numerum certum reſtringere. Non obſtat etiam ſecunda ratio, quia illa libertas non eſt plena, ſed reſpectiua, quæ ad matrimonij valorem minimè ſufficit: omnis enim conſēſus quouis modo extortus, eſt liber reſpectiuè, cùm potius voluntas eligat illud matrim. quam pati malum comminatum. Et ita hanc ſent. tenent *Fortun. de vlt. fin. illat. 21. n. 428. & ſeqq. Bald. & Philippus Luſitan.* quos refert, & ſequitur *Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. § 5. n. 8. Padilla l. Interpoſitas, nu. 6. C. de tranſact. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. tit. 12. num. 127. Philiarc. de offic ſacerdot. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 8. paulò poſt principium.*

2. Poſſet limitari concluſio, niſi matrim. contractum ſit 21
in conſanguineorum, & amicorum præſentia. Quia tunc ceſſat metus: vt aliqui tribuunt *Bart. l. fin. n. 4. ff. Si quis aliquem teſt. prohib.* Vnde conſulit *Bart.* teſtamentum fieri coram cōſanguineis, & amicis, vt ceſſet metus. Verum *Bart.* non dicit ceſſare metum, ſed metus præſumptionem: per *l. Tranſactionem quæ dominij. 35. C. de tranſactio.* quæ quamuis de amicis loquatur, ait *Padilla ibi nu. 3.* cum *Alciato*, probat ad conſanguineorum præſentiam extendi. De qua præſumptione conſule *Maſcard. de probat. concl. 1055. nu. 24. & ſeqq.* Cæterum quicquid ſit de hac præſumptione, quæ ad forum externum ſpectat, in foro conſcientiæ, in quo veritati ſtandum eſt, ſi tunc vere non ceſſarit metus cogens ad matrimonium, illud erit nullum. Immo nec in foro externo ceſſat metus præſumptio, ſed tantum cogitur allegans metum, ad probandum grauiorem illum fuiſſe, & ad clariores probationes afferendum. Sic *Felin. c. Cauſam matrimonij, n. 6. de offic. deleg. Salic, d. l. Tranſactionem, n. 2. Anton. Gom.* alios referens *to. 2. var. c. 14. num. 27. fine, Burgos de Paz conſ. 3. n. 69. Gutier. conſ. 16. n. 24.*

Nec ſolum matrim. metu viri conſtantis initum, eſt 22
nullum, ſed etiam ex hac conſenſus libertate ad matrim. requiſita, non valet ipſo iure conſtitutio procuratoris ad illud ineundum, metu viri conſtantis, facta. Quia matrim. poſtea celebratur virtute prioris conſenſus, qui cenſetur adhuc durare, niſi ſit reuocatus *c. fin. de procurat. in 6.* & proinde cùm prior ille conſenſus, eo ipſo quod eſt ad procuratoris ad matrim. conſtitutionem, ſit ad ipſummet matrim. contrahendum, ſicut eſt irritus, ratione metus, reſpectu matrimonij, erit etiā reſpectu conſtitutionis procuratoris ad illud. Sic *Hoſtien. c. Cùm locū, paulò poſt princ. de ſponſal.* vbi *Ioā. Andr. n. 1. Imola c. 2. de his quæ vi, n. 5. fine, Couar. 4. decr. 2.*

decr.1.p.c.3.§.5.n.9.ad fin. Padilla l.Interpoſitas,n.7.C.de tranſactio. Nec me latet aliquos negare id eſſe ſpeciale in matrimonio, docentes generaliter conſtitutionem procuratoris metu factam,eſſe nullam: per *c. Accedens, de procurat. ibi,procuratorem liberè ordinare valeat.* Sic *Hoſtien. c.2. de his quæ vi,ad finem,& ibi Ioan. Andr.fine,Abb.n.18.Romanus ſingulari 753.Ruinus conſ.121,n.20.vol.4.Bertachinus in ſuo repertorio lit.M.verb.Metus nõ præſumitur,ſub n.80.verſ.Metus non reddit actum:Sarmiento de redditib.p.1.c.4.num.8.* vbi nouam huius rationem affert: *Flaminius de reſignatione benef. li.9. q.7.n.42.& li.13.q.1.n.47.* Cæterum illud *c. Accedens*,minime id probat.Quod fatentur *Lud.Romanus ſingular.124. Abb. Couar.& Padilla,proximè citati.* Quia ille textus tantum decidit locum tutum concedendum eſſe partibus,vt liberè, ſecluſáque omni coactione procuratorem conſtituant: quod in omni actu ſeruandum eſt:non tamen inde ſequitur,ſi de facto metus intercedat, conſtitutionem procuratoris eſſe nullam. Quare iure optimo *Imola c.2.de his quæ vi,n.5.fine,Couar.& Padilla, proximè citati,* ſpeciale eſſe docent in conſtitutione procuratoris ad matrimonium, ratione libertatis ad illud requiſitæ.

21 Immo non tantum matr. & conſtitutio procuratoris ad illud,metu annullantur, ſed etiam dotis promiſſio, & ſolutio metu facta,eſt ipſo iure nulla, tanquam matrimonio acceſſoria: per *l. Si mulier, 21.§. Si dos.ff.de eo quod met. cau.ibi,ſi dos metu promiſſa ſit,nõ puto naſci obligationem. Quia eſt veriſſimum, nec talem promiſſionem dotis vllam eſſe.* Quod expreſſe *l.fin.tit.11.p.3.*extendit ad promiſſionem arrarum, vt metu facta,non valeat. Vt animaduertunt *ibi Greg.Lop. verb.O prometieſe,Padilla l.Interpoſitas,n.7.C.de tranſact.* Nec me præterit, tum deciſionem, tum etiam eius rationem, dubiam eſſe.Nam *Bart. d.l. Si mulier,§.Si dos,in fine*, negat promiſſionem dotis metu irritari, intelligens illum textum, vbi dos per ſimplicem promiſſionem abſque ſtipulatione promitteretur: ſecus ſi per ſtipulationem. Quod fortè ſuſtineri poſſe affirmat *Alex.de Neuo c. Cum locum,n.28.de ſponſal.* Alij autem intelligunt illum textum, quando ſimul metus circa matrimoniũ, & dotis promiſſionem infertur, aſſerentes ſi tantum circa dotis promiſſionem incutiatur,eam validam eſſe Sic *Alex.Carrerius li.4.de ſponſal.c.8.fine.* Alium intellectum tradit
22 *Barboſa ff.ſolut. matrim.rubr.4.p.n.31.32.* vt intelligatur textus, de promiſſione dotis,non expreſſa certa quantitate: cùm enim ad arbitrium prudentis taxanda eſſet,vir prudens arbitrabitur, quando dos metu promiſſa eſt, nullam quantitatem eſſe taxandam. Vnde concludit valere, ſi certa quantitas promitteretur.Cæterum eſſe ſpeciale in dote, vt eius promiſſio metu facta ſit omnino irrita,docent *gl.c.2.verb.Coactus, de his quæ vi,& ibi Hoſtien. ad fin. Anton.n.8. Anchar.n.3.Cardin.q.1.caſu 2.Abb.n.9.gloſ.l.1.verb. Non valet.ff.de author.tut. & d.l.Si mulier.§.Si dos,verb.Vllam,& ibi Bald.ſtatim in princip. Alberic.& Fulgoſ.ibi,Paulus l.1.n.1.C.de reſcind.vendit. Iaſon l.Titia,n.6.ff.de verb.obl. Nouellus de dote,6.p.priuil.39. n.1. Grammaticus deciſ.Neapol.103.n.68.Roſella verb. Metus,nu.3.* vbi *Ang.n.8.Sylueſt. q.8. verſ. Tertio, Tabiena verb.Coactio, q.6.n.7.*& multi alij,quos refert *Barboſa d.4.p.rubr.n.28.* Ratio etiam huius deciſionis,ſatis dubia eſt, vt dotis promiſſio irritetur metu, quia eſt acceſſoria matrimonio: cum dos ſine matrimonio eſſe non poſſit, *l.3.ff. de iure dotium,l. Neque vllã.§.1.ff.de petit.hæred.l.fin.verb. Sicut,C.de donatione ante nup.* & ita vitiato matrimonio ob metum, quod eſt
23 principale vitietur metu dotis promiſſio, tanquam acceſſoria, *Reg.Cum principalis,ff.de regul.iur.*Nam varias rationes illius deciſionis tradunt *Doctores*, quas refert *Barboſa,ff.ſolut.matrim.4.p.rubricæ,nu.29.& ſeqq.* reprobátque hanc rationem. Quia vitiato principali,tũc vitiatur acceſſorium, quando eadem ratio in vtroque militat. *l. Etſi is, C.de prædus minor.* At quamuis dos ſit acceſſoria matrimonio,diuerſiſſimis terminatur regulis, differénſque ratio militat. Matrim. enim ideo metu eſt irritum, quia ſemel validum irritari non poteſt: at dotis cõſtitutio ſemel valida,poteſt ob metum reſcindi. Atque ita vidèmus multa locum habere in matrimonio, quæ minimè in dote acceſſoria procedunt.Lex enim ciuilis nihil poteſt circa matrimonium, cùm ſpirituale ſit,diſponere. Vt notãt DD. per illum textum *c.Eccleſia, de conſtit.* verùm circa dotes paſſim diſponunt,vt *l.1.tit.2.li.5.nouæ recop.* Item pœna in ſponſalibus, nullius eſt momenti *c.Gemma,de ſponſal.* ſi tamen dos ſub certa pœna promitteretur, valeret pœna *l.Si pater 12.§ Si mulier, ff.de pactis dota.* Item præſentia parochi, & teſtium eſt acceſſoria contractui matrimonij, per *Trident.ſeſſ.24.c.1.de matrim.* & tamen non ſequitur naturam principalis matrimonij: hoc enim metu irritatur, illa autem minimè (vt diximus 3.lib.diſp 39.n.9.) Ergo nullo modo dicendũ eſt, eam eſſe rationem irritandi promiſſionem dotis metu factam, quod ſit acceſſoria matrimonio, quod metu annullatur. Fateor hæc argumenta non exigui momenti eſſe, atque ita valde dubium reddere, eam eſſe rationem illius deciſionis,quod dos ſit acceſſoria matrimonio. Sed probabiliter poteſt defendi eam eſſe rationem:quam tradunt *gl.c.2.de his quæ vi,verb.Coactus,Hoſtien.Ant.Abb.Paul. Roſella,Ang.Syluest.Tabiena, Padilla hoc num. alleg.* Nec obſtant argumenta in contrarium adducta. Quia, quando textus non irritat expreſſe acceſſorium, ſed ex ipſamet principalis annullatione, cenſetur irritum, neceſſarium prorſus eſt eandem rationem militare in principali, & acceſſorio:verùm quãdo textus expreſſe irritat acceſſorium eo quòd principale eſt irritum, non oportet eandem rationem in vtroque ſubeſſe. Et ideo non obſtat, vt omnia alia dicta,locũ habeant in matrimonio, non autẽ in dote. Quia in matrimonio expreſſe diſpoſita ſunt,in dote autem minimè: & cùm diuerſa militet ratio, ex diſpoſitione in matrimonio non ſequitur idem in dote dicendum eſſe. In noſtro autem caſu, eſt expreſſa diſpoſitio, non tantùm in matrim.vt metu vitietur,ſed etiam in dotis promiſſione.

Nec tantum contractus dotis metu redditur irritus, 24
ſed etiam diſtractus. Contractus enim, & diſtractus eiuſdem ſunt naturæ.Vt notant *Doctores l.de tutela, C.de in integrum reſtit.*Sic *Grammaticus deciſ. Neapol.103.n.69.*

Monuerim tamen *Nouellum de dote, 6.p. priuileg.39.ad* 25
*fin.*aſſerere, quamuis promiſſio dotis metu facta irrita ſit, cogendam eſſe mulierem iterum dotem conſtituere: ne vir cogatur indòtatam vxorem accipere. Attamen illum reprobat *Barboſa.ff.ſolut.matrim.4.p.rubr.n.32.* Nam cum probato metu promiſſio dotis aut ſit nulla, aut annullanda,perinde eſt tunc, ac ſi vir indòtatam vxorem duxiſſet, quo caſu cogere non poteſt, vt dotem conſtituat, *l.fin.C. de donat. ante nupt.* Verum huius deciſio pẽdet ex ea quæſt. quam lib.1.diſp.59.n.3.& 4.tetigimus, vtrum dum vir aliquam ducit abſque dotis promiſſione, cenſeatur vxor dotem aliquam promittere? Si enim nullam dotem cenſetur promittere, vera eſt opinio Barboſæ: niſi vir inſcius eſſet metus,tunc enim non duxit vxorẽ abſque dotis promiſſione, nec æquitas patitur,vt abſq; ſua culpa dote priuetur.Si autẽ cẽſeatur promittere, vera eſt opinio Nouelli.

Ad argum. primæ ſent. propoſita nu. 16. reſpondetur. 26
Ad 1.audiendam eſſe fœminam, non vt iudex reſcindat matrimonium metu contractum, ſed vt declaret eſſe irritum:vt manifeſtè decernunt alij textus, n.18. allegati. Ad 2. dico, diſparem eſſe rationem. Quia alij contractus ſemel validi, poſſunt reſcindi: non autem matrimonium. Ad 3. dico, alia ſacramenta ibi enumerata non poſſe irritari ab Eccleſia:at matrim. cum ſit contractus, poteſt: & ita irritauit quando metu contrahitur.Item alia ſacramenta non conficiuntur ex conſenſu, tanquam ex parte intrinſeca, ſed conſenſus recipientis eſt diſpoſitio, & conditio ſine qua non:& cum voluntas coacta, voluntas ſit, ſufficit vt valida ſint: ſed in matrimonio conſenſus eſt eſſentialiter requiſitus, & ita nil mirum, vt is debeat plene liber eſſe. Ad arg.ſecundæ ſenten.propoſita,n.17.reſpondetur.Ad 1.falſum eſſe,Eccleſiam præſumere in matrimonio coacto non adeſſe conſenſum: & *c. Cum locum*, dum negat adeſſe conſenſum,intelligit,de omnino libero,qualis ad matrimonij valorem deſideratur. Ad confirmationem,

nem,fateor eſſe conſenſum liberum, vt diſtinguitur contra omnino coactum,& violentum:at non eſt plenè liber. Ad 2. dico, illum metum prouenire ab intrinſeco, nec tollere libertatem: nam libera electione conſentit, ne peccet: vt liberè homo abſtinet à peccatis, & vota, ac legem Dei implet, quamuis timore peccati, & inferni.

DISPVTATIO XIII.

An metus cadens in virum conſtantem, iuſtè illatus ad extorquendum matrim. illud irritet?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ ſententiæ,n.1.& 2.Et ſententia authoris,3.
An ſit alicuius momenti medium,quo iudices Eccleſiaſtici vtuntur,nolentes dare licentiam, vt vinctus ſtupratam fœminam ducat, donec extrahatur è carcere? 4.
Dotis promiſſio metu iuſtè incuſſo extorta, an ſit nulla? 5.
Quid, dum aliquis cogitur ad implenda ſponſalia, ineundo matrimonium? Et quod à principio eſt voluntatis, poſtea eſt neceſſitatis,6.
Si iudex cogat ſtupratorem abſque matrimonij promiſſione, vel ſtupratam ducat, an valeat?7.
Quid, ſi iudex ſecundum allegata & probata iuſtè cogat ad matrimonium,at in re ipſa iniuſtè, vel è contra.8.
Soluuntur argumenta,& enodatur c.Veniens,el 2. de ſponſal.n.9.

1 QVæſtio hæc difficillima eſt ob confuſionem, & breuitatem qua à DD.tractatur:& ideo qua claritate potuero aliquanto diffuſius eam ediſſeram. Triplex eſt ſent. I. docet minimè valere matrimonium, quamuis motus iuſtè incutiatur.Prob.ex *c.Veniens,el 2.de ſponſal.* vbi decernitur irritum eſſe matrim. ad quod pater coëgit iuuenem repertum cum filia in eodem lecto, & tamen videtur iuſtè coëgiſſe,cùm iuuenis fuerit in culpa: ergo nil confert ad matrimonij valorem, ſi metus iuſtè illatus ſit. Dices hunc metum fuiſſe iniuſtè illatum, contra hoc facit nam ſi eo ipſo quod in delicto repertus eſt, iam conceperat timorem, cùm timor hic non ſit incuſſus ad extorquendum matrimonium, ſed iam timor erat conceptus, non irritabit illud, ſiue ex cauſa iuſta, ſiue iniuſta concipiatur: vt dixi diſp.præc.n.11.Ergo dicendũ eſt hunc timorem eſſe incuſſum, & ita irritare matrim. quamuis cauſa iuſta incutiendi fuerit. 2. Prob.ex *c. Quia diuerſitatẽ, de conceſſione præbendæ,* ibi, *& ſi fuerit ſua culpa ſuſpenſus:* vbi *gloſ. verb. Suſpenſus,* ait, licet culpa ſua inciderit in excommunicationem, non imputari ei quòd ex ſua culpa proceſſit.Cuius ratio eſt,quia illa culpa non tendit directè ad impediendum. Ad quod comprobandum plura alia adducit *Felinus c. Cum inter,n.20.de except.* ergo cum culpa,& delictum metum paſsi,qui cauſam metui dedit, non tendat ad matirm.non ei imputari debet, vt ea ratione metus non vitiet eius matrim. 3. Prob. quia minans accuſationem,vel aliud malum graue, quod iuſte inferre poteſt, quamuis illud minari poſsit, abſque iniuria, ad finem iuſtitiæ punitiuæ,iniuſtè tamen infert,ad finem extorquendi matrim. Tum, quia nullus priuata authoritate poteſt cogere ad matrimonium: tum etiam, quia quamuis ius haberet incutiendi timorem ad alios contractus, non tamen ad matrim. vel profeſsionem, quæ ſummam libertatem exigunt: ergo metus ille quamuis iuſtus ſit ad alios effectus, reſpectu tamen matrimonij erit iniuſtè incuſſus, illúdque irritabit. 4. Prob. quia ideo coactio irritat matrim. quia tollit plenam conſenſus libertatem, ex matrimonióque coacto infœlices ſperantur exitus,ſed non minus aufert libertatem, ſiue metus iuſtè, ſiue iniuſtè inferatur,& in vtroque euentu idem exitus infœlix ſperatur: ergo etiam metus iuſtè incuſſus irritat matrim.5. Prob.ex *c. Gemma,de ſponſal.* ibi, *cum itaque libera matrimonia eſſe debeant.* Vbi propter matrimonij libertatem improbatur pœna appoſita in contractu ſponſalium, reſilienti ab eis: & tamen timor talis pœnæ amittẽdi, niſi ea expreſsè prohibita eſſet, erat iuſtè incuſſus, cùm ex partium conuentione eſſet debita: ergo timor iuſtè incuſſus repugnat matrimonij libertati, & conſequenter illud vitiabit. Hanc ſent.tenet *gloſ.c.Veniens,el 2.de ſponſal.fine,*vbi ait inde ſumi argumentum,vt excuſet metus, quamuis eum paſſus, ſua culpa in illum inciderit:& tamen is textus in matrimonio loquitur.Et clarius *Goffred. ſum.tit.de his quæ vi,n.3.in 2.ſolut.ad l. Si mulier,ff.de eo quod met.cau.* quæ contrarium probare videtur:& *Hoſtien.d.c.Veniens,ad fin.in 2.ſolut.ad eadem legen,& ibi Ioan.Andr.n.8.in 1.ſolut.Anchar.nu.6. in 2.ſolut. Henric.n.3.in 2.ſolut.Præpoſ.n.5.in 2.ſolut.Abb.nu.8. in 2.ſolut. Alex.de Neuo n.*18.vbi dicunt, quamuis metus iuſte incuſſus non vitiet alios contractus, eſſe tamen ſpeciale in matrimonio, propter eius prærogatiuam, maximâmque libertatem,quam in illo ius expoſcit, vt quamuis legitimus ſit,matrimonium vitiet. Idem tenet *gl.c.2.verb.Coactus, de his quæ vi,*vbi dicens ſubueniri metum paſſo,niſi culpa ſua in illũ inciderit,per *d.l.Si mulier*, addit fallere in matrim. in quo qualiſcunque metus interueniat, ſiue culpa, ſiue abſque illa,ſubuenitur,& non valet matrimonium, quam gloſ.ſequuntur *Hoſtienſ.ibi ſuper verb.Reuocari, Abb.n.8.Imola n.3.*Idem *gloſ.31.q.2.in ſum.verb. Quod autẽ,*vbi ait, excuſare à matrimonio,ne valeat, metum culpa patientis illatum:quam ſequuntur *Iaſon l. Titia,nu.5.fine,ff.de verb.oblig. Anton.Cucus lib.5.inſtitut.maior.tit.12.n.129.* Idem *Archid.c. Clericum.50.d.fine,& Ioan.Andr.tract.de conſang.n.7.*habetur *to.9.tractat.nouiorum*, vbi dicunt circa matrimonium non nocere metum culpa patientis iniectum. Idem videntur expreſſe tenere *Abbas c.Requiſiuit,n.2.de ſponſal,& ibi Alex. de Neuo n.2.Iaſon d.l.Titia,n.5.ampliat.3. Fortunius c.1.de pactis,n.30.declar.6.verſ Conſidera tamen,Couar.4.decret.1.p.cap. 4.init.n.6.Ant.Cucus lib.5.inſtit.maior.tit.12.n.128. Lancelotus inſtit.iuris canon.l.2.tit.de ſponſal.verſ. Initiatum igitur:*vbi aſſerunt,ſi ſponſus qui libertè ſponſalia cõtraxit compellatur metu perficere matrim.eſſe nullum.Et quamuis non explicent,an compulſio fiat à iudice, nec ne: & ita poſſit aliquis ſubterfugere, dicendo intelligi,quando compulſio fieret à perſona priuata,& ſubinde iniuſte,cum authoritate cogendi careat. Verum hoc ſubterfugium nullius eſt momenti. Quia prædicti authores ſequuntur Abbatem, qui in illo textu agit de coactione per iudicẽ facienda,vt impleantur ſponſalia: docétque nõ debere eſſe ſtrictam, ne matrimonij valor periclitetur: redditque rationem,cur in eo caſu matrim. coactum, non valeat. Quia matrim. non tantum in principio, ſed etiam poſtea liberũm eſſe debet,quamuis ſponſalia præceſſerint. Idem clarius tenet *Couar.4. decret.2.p.c.3.§.4.n.15.* vbi dicit, ſiue iuſtè, ſiue iniuſtè incutiatur metus ad matrim. illud irritare: & exemplificat, vt ſi quis iuſtam accuſationem minetur latroni,niſi certam vxorem ducat. In quo etiam exemplo irritum eſſe matrimonium,docent *Ledeſm. 2.p. q.49.a.3.f. 456.col.3.§.Dubium tamen eſt,Gutier.de iuram.2.p.c.57. nu.9. Manuel 2.to.ſum.c.93.nu.3.Vega lib.3.ſum. caſu 235.* & tradit *Ledeſma* hanc regulam generalem, omnis metus incuſſus ad finem extorquendi matrimonij, quamuis ob alios fines eſſet iuſtus,iniuſtus eſt,illúdque irritat.Et *Manuel ibid.* generaliter ait, metum ob cauſam iuſtã incuſſum, annullare matrim. & profeſſionem. Et hæc ſent. eſt probabilis.

II.ſententia diſtinctione vtitur, ſi metus ſit lege incuſſus ad illum finem matrimonij extorquendi, quia, ſcilicet, eſt lex vt violator virginis compellatur eam ducere, tunc quamuis iudex metu mortis ad id compellat, valet matrimonium: ſecus tamen vbi metus non eſſet lege incuſſus. Prob. I. pars, quia iudex iuridicè procedens non dicitur inferre metum. Vt bene *gloſ. c. Cum dilectus, verb. Metum,de his quæ vi,& ibi Imola n.8.*Et conſtat ex *l.Cõtinet, 3.§.Sed vim,ff.de eo quod metus cauſa,* vbi, *ſed vim accipimus atrocem,& eam quæ aduerſus bonos mores fiat,nõ eam quam magiſtratus intulit,ſcilicet iure licito, & iure honoris quem ſuſtinet.* Præterea,quia tunc iudex minimè dicitur iniicere metum, ſed potiùs liberat à timore pœnæ, virtute legis concepto. Item,quia tunc nulla irrogatur iniuria metum paſſo, cum ſua ſponte delictum admittens,illi pœnæ ſe ſubiecerit: at verò quando lex non cogit ad matrim. iniuriam irrogat iudex, vel quicunque alius cogens ad matrim. quamuis metus ille iuſtè ad alios contractus non ea gaudentes libertate,

bertate, inuiti poſſit. Vt probant omnia argumenta prioris ſententiæ: quæ etiam confirmant hanc, quoad ſecundam partem, in qua cum ea conuenit. Tandem, quia ius Eccleſiaſticum, quod *cap. 1. & 2. de adulter.* deſumens ex *cap. 22. Exodi*, præceptum ſtatuit vt deflorans doloſè virginem, eam ducere & dotare cogatur, ſi ſentiret tale matrimonium coactum nullius eſſe valoris, id minimè ſtatueret. Et quod in hoc euentu cogatur ducere, docent *Innoc. eod. c. 1. n. 2. verb. Habebit*, & *Abb. c. 2. eod. t. n. 1.* & 3. & colligitur ex *eo c. 1.* quod copulatiuè petit, vt ducat & dotet: ſi verò dicamus tantum alternatiuè cogendum eſſe ad ducendum, vel dotandum, vt ſentire videntur *eod. c. 1. Hoſtienſ. ſuper verb. Noluerit: & ibi Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 6.* dũ dicunt expreſſe, eſſe contra illud c. 2. vt præciſè cogatur ducere: quare alternatiue eſſe cogendum ad matrimonium, vel dotem, docent *Anton. eod. c. 2. n. 2. Anani. d. c. 1. n. 4. Anchar. c. 1. n. 4. & c. 3. n. 2. Cardina. c. 1. n. 1. oppoſ. 4.* & ita eſſe in vſu docent *Anton. Gomez l. 80. Tauri, num. 8. Iul. Clarus lib. 5. receptarum, in practica crimin. §. Stuprum, verſ. Sed quæro quæ ſit pœna*: adhuc procedit argumentum. Quia ſæpe dotis conſtitutio continebit maiorem bonorum dotantis partem, & ita eius metus cadet in virum conſtantem, quare per talem metum cogit tunc lex ad matrimonium: non ergo vult Eccleſia, vt matrim. cuius coactioni ius ipſum authoritatem præſtat, irritum ſit. Et *c. Ex literis, el 2. de ſponſal.* decernitur ſimiliter: vt qui fidem præſtitit de aliqua ducenda, ſi reſiliat compellatur per excommunicationem, quæ grauiſſimum damnum infert. Hanc ſent. videtur tenere *Ant. c. Veniens, el 2. de ſponſal. num. 7.* vbi docet timorem facti vitiare matrimonium, non autem iuris: eò quod iure inferatur: & melius *Dominicus c. fin. ad fi. verſ. Conclude, d. 5.* vbi quamuis non loquatur ſpecificè in matrimonio, ſed in genere de contractibus, ait, ſi metus ſit iuris, id eſt, iure illatus, inducere nullitatem actus, aut quod annullandus ſit, ſecus ſi ſit facti. Videtur etiam tenere *Metina C. de reſtitution. quæſt. 3. cauſa 2. verſ. Si fiat remiſſio*, vbi ait valere matrimonium contractum metu, à magiſtratu, vel iudice, metu incuſſo: vt ſi alius fidem dederat, vel deflorauerat, cogaturque ducere: & ipſum ſequitur *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 231. n. 5. concluſ. 5. fine.* Et expreſſe eam tenent exemplificantes, valere matrim. quando iudex cogit ad illud, virtute legis eam coactionem iubentis, vt in virginis deflóratione: non valere autem, ſi quis iuſtam accuſationem comminetur alicui, niſi ducat certam vxorem: (alia exempla conſultò omitto, quæ ibi Doctores citandi adducunt: quia ſpectant ad præc. diſp. vbi eorum veritatem diſcuſſi:) *Sotus 4. d. 29. quæſt. 1. art. 3. verſ. Hinc primo colligitur, & verſ. Exurgunt hic tamen.* iuncto *verſ. Ex his ſequitur: Barth. à Ledeſma dub. 23. de matrim. fundam. 5. Philiarc. de offic ſacerdotis, tom. 1. p. 2. l. 2. c. 8. Corduba ſumma q. 171. punct. 1. Ludou. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c. 40. Angles floribus 1. p. f. 1068. & ſequenti, materia de matrim. q. 3. de conſenſu coacto, a. 1. diffic. 2. f. 548. concluſ. 3.* iunct. *a. 2. diffic. 2. f. 550.* Et hæc ſententia ſimiliter eſt probabilis.

3 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) docet metum minimè irritum reddere matrim. quando iuſtè incutitur. Prob. 1. quia quoties metus incutitur alicui, damni debiti delicto, quem incutiens iuſte inferre poteſt, tunc magis cenſetur ille metus oriri ex lege, & natura delicti, & proinde ab intrinſeco, quam ab extrinſeco incuti: eo quod intra illum eſt iuſta cauſa timendi, initiumque & radix timoris. Quare Spiritus ſanctus dixit, *fugit impius nemine perſequente*: ſignificans delinquenti, vt timeat, minime opus eſſe, vt aliquis comminetur malum. Ergo dum quis malum iuſtum minatur reperto in delicto, verbi gratia, Te accuſabo, niſi contrahas matrim. non cenſetur metum inferre, ſed potius metum iam ex delicto conceptum, auferre offerendo immunitatem, ſi ducat vxorem. in quo caſu diximus diſp. præc. n. 9. non vitiari matrimonium metu. Et confirm. ex *l. Si mulier. 21. in princ. ff. de eo quod metus cauſ.* ibi, *ſi mulier contra patronum ſuum ingrata facta, ſciens ſe ingratam, cum de ſuo ſtatu periclitabatur, aliquid patrono dederit, vel promiſerit, ne in ſeruitutem redigatur, ceſſat edictum. Quia hunc ſibi metum ipſa infert.* Vbi pondero rationẽ Iuriſconſulti, *quia hunc ſibi metũ ipſa infert*: quaſi ſentiat, eo ipſo quod aliquis admiſit delictum, concipere timorem nemine incutiente. Ergo cùm alter id damnum minatur, non dicitur metum incutere, ſed potius auferre, offerendo conditionem immunitatis. Et confirm. 2. quia ſicut quando morbo oppreſſo medicus minatur, ſe nolle mederi, niſi eius filiam ducat (vt diximus diſp. præc. n. 15. ex communi ſententia) valet matrimonium: eo quod medicus non infert metum, ſed morbus, & exigit matrim. ac ſtipendium medelæ: nec in hoc eſt iniurius, cùm lege iuſtitiæ non teneatur mederi. Similiter dum quis reperto in delicto minatur iuſtam accuſationem, niſi conſentiat matrimonio, dicendum eſt valere. Quia metum accuſationis eo ipſo quod in delicto repertus eſt, cõcepit ex ipſo delicto, & reperiens poterat iuſte accuſare, ac recipere pretiũ, vt ab accuſatione deſiſtat, petitque matrimonium, ac mercedẽ, & pretium deſiſtendi: nec in hoc iniuriam infert, cum non teneretur lege iuſtitiæ non accuſare. 2. principaliter prob. quia ſupra diximus hoc l. 4. diſp. 5. n. 17. metum excommunicationis, quando iuſta eſt, non cadere in virum conſtantem; ex communi fere omnium ſent. reddenti rationem, eo quod in cauſa eſt, & culpa illius, metum paſſus: quod egregie docuit *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 4. n. 12.* vbi reddit huius rationem, his verbis: *non enim eſt metus cadens in virum conſtantem, is qui non infertur ab aliquo, ſed is qui metum allegat, ſibi ipſum intulit, perpetrando ea quæ digna ſunt excommunicatione, aliaue pœna: per d. l. Si mulier, ſi quis enim iure aliquid ſe facturum comminatur, vt aliquid ei promittatur, detur, aut fiat, non videtur res illa geſta per metum cadentem in virum conſtantem. Quia is qui rem agit, metum ſibi intulit, committendo rem dignam illa comminatione, & ita ipſe erat in eo metu conſtitutus.* Ergo dum aliquis, verbi gratia, latroni iuſtam accuſationem comminatur, niſi certam ducat, verè non eſt metus viri conſtantis ab alio incuſſus, qui ſolus matrim. irritat, ſed eſt ab intrinſeco ex natura ipſius delicti perpetrati, conceptus. 3. quia idem metus cæteros contractus reſcindens, annullat matrimonium: (vt diximus hoc 4. l. diſp. 6. n. 2.) ſed metus iuſte incuſſus non reſcindit cæteros contractus, (vt dixi hoc 4. lib. diſp. 8. n. 8. & 9.) Ergo nec matrimonium irritat. 4. probatur ex *cap. de regularibus, de ſimonia*, vbi decernitur monachum ob ſimoniam detrudendum eſſe in arctius monaſterium, & tamen certum eſt debere ibi profiteri, vt docent *Nauar. l. 3. conſ. in 1. edit. tit. de regul. conſil. 27. num. 3. in 2. l. 1. tit. de his quæ vi. conſ. 8. num. 3. Manuel 2. tom. ſum. c. 8. concluſ. 10. num. 10.* ergo metus iuſtè incuſſus non annullat matrimonium: idem enim metus matrim. & profeſſionem irritat. Et ita hanc ſent. tenet expreſſe *Cardin. c Veniens, el 2. n. 2. de ſponſal.* Eandem tenent *Goffredus ſum. tit. de his quæ vi, n. 3. in 1. ſolut. Hoſtienſ. d. c. Veniens, el 2. ad fin. in 1. ſolut. Ioan. Andreas ibi, n. 8. in 2. ſolut. Anchar. ibi, n. 6. in 1. ſolut. Henric. n. 3. in 1. ſolut. Prapoſ. n. 5. in 1. ſolut. & Abb. n. 8. in 3. ſolut.* dicit hoc poſſe tolerari: vbi hi DD. opponentes *l. Si mulier. ff. de eo quod metus cau.* ex qua conſtat metum iuſte illatum non reſcindere contractum: deciſioni *illius c. Veniens*, ex quo conſtat iuuenem illum inuentum cum filia, in culpa fuiſſe metus ſibi incuſſi per patrem, vt eam duceret, & decernitur ibi matrimonium illo metu irritari: reſpondent, tunc metum excuſare, quando eſt legitimus, & à iure ſumit exordium: ſecus ſi ſit iniurioſus, qualis erat in *eodem cap. Veniens.* Quamuis enim patri ſecundum leges liceat occidere inuentum turpiter cum filia, at iure canonico id non licet. Ecce qualiter hi Doctores in ea ſolutione, tanquam probabile ſtatuunt, ſolum metum iniurioſum, vt iniuſtæ mortis, irritare matrimonium. Videntur etiam expreſſe tenere *Anton. cap. Cum locum, numero 11. de ſponſal. & ibi Prapoſ. numero 12. Gutier. de iuramen. 1. part. c. 57. numero 5.* vbi aſſerunt, ſi incluſus in carcerem ineat matri

matrimonium, valere, quando detruſio eſt iuſta: ſi autem ſit iniuſta, diſtinguunt an ad eum finem, necne incluſus ſit: & ita ſentiunt metum carceris, qui eſt cadens in virum conſtantem, (vt diximus hoc 4. libro diſputatione 5. numero 9.) minimè valori matrimonij obeſſe, quando iuſte incuſſus eſt. Idem videtur tenere *Felinus c. Cum inter, numero 20. de exceptio.* vbi explicans *d. l. Si mulier*, ait, ibi ſermonem eſſe de grauamine iuris, ſecus vbi eſſet facti, & iniuſtum. Vbi ſolum metum facti iniuſte illatum, ſentit annullare actus. Idem ſentiunt *Nauar. & Manuel citati in 4. ratione huius ſententiæ*, vbi aiunt metum iuſtè incuſſum non irritare actum: & loquuntur de profeſſione religionis. Et in voto quod eſt omnino ſimile, docet *Sotus libro 7. de iuſt. quæſtione 2. articulo 1. ad 1. verſ. Sed eſt perſpectè*, vbi ait exigi vt metus incutiatur ab homine per iniuriam, vt votum irritet. Idem in profeſſione tenet *Metina libro 1. ſumma, c. 14. §. 6. folio 86.* quem ſequitur *Vega libro 2. ſumm. caſu 365.* vbi ait validam eſſe profeſſionem, dum vir minatur vxori in adulterio repertæ mortem, niſi religionem profiteatur. Quia eſt metus ex iuſta cauſa incuſſus. (Quod vt verum ſit, intellige, quando minatur mortem authoritate iudicis infligendam, aliàs enim iniuſtè incuteretur timor, & ita non valeret.) Idem expreſſe in matrimonio tenent exemplificantes, vt ſi iudex metu iuſto compellat ſtupratorem, vt virginem à ſe vitiatam ducat: vel comminetur aliquis iuſtam accuſationē reo, niſi matrimonium contrahat: *Enriquez libro vndecimo de matrimon. capite nono, numero primo & ſecundo, Petrus Ledeſma de matrimon. quæſtio. quadrageſima ſeptima, articulo tertio, dubio primo, concluſione tertia, initio, iunct. §. Sed tamen adhuc eſt dubium* Idem *Palacios 4. diſt. 29. diſputat. vnica, folio 667. verſ. Sextò dic*, vbi ait, ſi iuuenis repertus in adulterio, timore mortis compellatur ad matrimonium, non valere: ſecus ſi iudex excommunicatione compelleret. Quia non infert iniuriam. Et melius, ibi, *verſ. Nono reſpondeo*, vbi docet, tūc tantum metum irritare matrimonium quando fit grauis iniuria. Pro hac ſententia citantur etiam *Syluester verb. Metus, quæſt. 6. & ibi Angelus numero ſeptimo.* vbi aſſerunt, metum iuſte incuſſum irritare contractum: ſed in matrimonio minime loquuntur, in quo propter eius libertatem verſatur ſpecialis difficultas: in aliis enim contractibus id eſt certum; vt dixi hoc 4. libro, diſp. octaua, numero 8. & 9.

4 Quicquid ſit de hac ſententia, quamuis aſſereremus metum iuſte incuſſum annullare matrimonium: duo obſeruanda ſunt. Alterum eſt, inutile prorſus eſſe medium, quo aliqui iudices Eccleſiaſtici vtuntur, nolunt enim concedere facultatem incluſo in carcerem propter ſtuprum, vt ſtupratam ducat, donec carceribus extrahatur, vt libere contrahat: & ita ſolet extrahi, nondum tamen liber dimiſſus, eam vxorem ducit. Qui quidem vſus friuolus eſt. Nam ſolutus ac liber nondum intelligitur is qui quamuis vinculis liberatus ſit, adhuc tamen ita comprehenſus eſt, vt non libera recedendi quo velit facultas concedatur. Vt expreſſe habetur *l. Qui neque, quadrageſima octaua, iuncta gloſſ. verb. Seruatur, ff. de verborum ſignificatione.* Et late multis citatis probat *Sigiſmundus inter conſilia feudalia, conſ. decimo ſeptimo, numero decimo & ſequentibus.* Qua ratione hanc conſuetudinem reprobant *Bartolus, l. Qui in carcerem, numero primo. ff. de eo quod metus cauſ. Alexander de Neuo cap. Cum locum, numero decimoſexto, de ſponſal. Decius conſil. 219. numero nono, volum. ſecundo. Martinus de Garatis inter conſilia matrimonialia Zileti, conſil. decimoquinto, numero vigeſimo octauo. Bertachinus in repertorio, litera C. verb. Contractus meticuloſus, §. ſecundo, Roſella verb. Accuſatus, fine, & alij*, quos refert, & ſequitur *Gutier. de iuramen. prima parte, cap. quinquageſimo primo, numero decimo.*

5 Alterum eſt, *gloſſ. cap. ſecundo verb. Coactus, de his quæ vi*, & ibi, *Hoſtienſ. ſuper verb. Reuocari, & Imola numero tertio* aſſerunt, non tantum metum in quem aliquis ſua culpa incidit, annullare matrimonium, ſed etiam dotis promiſſionem. Quia in vtriſque non ſolum conſenſus requiritur, ſed qualitas libertatis. Cæterum quamuis in matrimonio ea ſententia admitteretur, in dotis tamen promiſſione nullo modo locum habet. Quia quamuis dos ſit acceſſoria matrimonio, cum non militet eadem ratio, non ſequitur naturam principalis, niſi in caſu, qui in iure expreſſus eſt: (vt dixi diſputatione præcedenti, numero vigeſimo tertio,) at in iure *l. Si mulier, §. Si dos, ff. de eo quod metus cauſ.* tantum habetur dotis promiſſionem metu extortam irritam eſſe: non autem explicuit lex illa, ſi metus iuſte incuſſus eſſet: immo *eadem lex in principio*, docet contractum minime irritari metu iuſte illato. Et hoc maxime habet verum, cum non conſtet etiam metu iniuſte iniecto irritari dotis promiſſionem: (vt dixi diſputatione præcedenti, eodem numero vigeſimo tertio.)

6 Ex dictis infertur, dum iudex excommunicatione cogit contrahentem ſponſalia, illa implere matrimonium ineundo, moderate cogens, nec finaliter compellens, ſed abſoluens quando nimis obſtinatum contrahentis animum conſpiceret, validum eſſe matrimonium eo metu excommunicationis initum. Probatur primo, quia metus ille iure præcipiente infertur: (vt probauimus libro prino, diſputatione vigeſimanona, numero quarto.) Secundo, quia metus excommunicationis, *quando iuſta eſt*, non cadit in virum conſtantem: (*vt diximus hoc* quarto libro, diſputatione quinta, numero decimo ſeptimo.) Tertio, quia non poteſt dici inuoluntarium tale matrimonium, iuxta egregiam *Antonij* doctrinam, *c. Requiſiuit, numero 3. de ſponſal.* quem ſequuntur *ibi Alexander de Neuo, numero ſexto, & Præpoſit. numero tertio, & cap. Gemma, numero ſecundo, eodem titul. in fine*, vbi docent tunc matrimonium eſſe inuoluntarium, quando neceſſitas eſt à principio extrinſeco, extra partium conſenſum, ſecus quando neceſſitas à principio intrinſeco in contrahentibus oritur, id eſt, ab ipſorum conſenſu, alias nil eſſet voluntarium, vbi ſupponitur obligatio: quod abſurdiſſimum eſt: hic enim præceſſit actus voluntarius, partium ſcilicet, ipſe contractus ſponſalium. Vt non dicitur quis inuitus, dum cogitur voluntariæ promiſſioni ſtare. Et ideò (vt vulgo fertur) quod à principio eſt voluntatis, ex poſt facto fit neceſſitatis, id eſt, poſt contractam obligationem, *l. Sicut, C. de action. & obligation.* Cum ergo vinculum obligationis ſit de natura ſponſalium, conſentiens libere à principio in ſponſalia, videtur conſentire in omnia inde conſequentia, vt in matrimonium, ad quod virtute illorum cogitur: ergo tale matrimonium dicetur voluntarium, & non obſtanti ea coactione, erit validum. Quare dum aliqui *Doctores allegati numero primo pro prima ſententia*, expreſſe dixerunt, ſi ſponſus qui libere contraxit ſponſalia, metu cogatur perficere matrimonium, eſſe nullum, intelligendi ſunt, quando iudex immoderate, & prætergrediens limites iuris, quod moderate eſſe cogendum præſcribit, (vt late dixi libro primo, diſputatione vigeſima nona, numero ſeptimo & octauo) cogit: & ita (vt ibi dixi) omnes illi docent moderate cogendum eſſe. Vnde cautè *Alexander de Neuo, cap. Requiſiuit, de ſponſal. numero ſexto*, vbi dixerat non eſſe voluntarium matrimonium, ad quod aliquis virtute præcedentium ſponſalium cogitur: ſubdidit, intellige, quando iudex remediis iuris communis cogit. Item quia quando ſic ſtricte cogit, iniuſte cogit, iniuriamque irrogat. Vnde dum aliqui *DD. citati in 2. & 3. ſententia, numero ſecundo*, dicunt valere matrimonium, dum iudex poſt ſponſalia, ad illud excommunicatione cogit: intelligendi ſunt quando moderate, nec limites iuris excedendo, compellit.

7 2. Infertur, ſi iudex præciſe cogat ſtupratorem, vt ducat virginem à ſe vitiatam, abſque fide matrimonij, non valere. Quia iniuſte, & per iniuriam extorquet: cum tantum poſſit cogere ducere, vel dotare: vt dixi num. 2. Vnde dum *3. ſententiæ Doctores, relati num. 3.* exemplificant in hoc caſu, valere: intelligendi ſunt, quando ſtuprator ad id tenebatur.

Tandem aduerto, non tantum valere matrimonium quando iudex iuſte re vera, & à parte rei compellit ad illud, ſed etiam quando iuſte ſecundum allegata & probata: verbi gratia, aliquis fidem dedit de matrimonio fœminæ, quæ poſtea fornicata eſt, quod cum probare nequeat, ſponſus compellitur illam ducere, quamuis ſecundum rem hæc compulſio eſt iniuſta: cum ille ratione fornicationis eſſet ab obligatione ſponſalium liberatus: quia tamen eſt iuridica, & iuſta ſecundum allegata & probata, non vitiat matrimonium: non enim eſt credendum ius canonicum, quod in hoc caſu compelli præſcribit, velle, vt ea compulſione matrimonium irritetur. Et ita docet *Veracruz 1.p ſpec.art.8. ad fin.dub.3.§. Clariſſime ex hoc ſequitur.* Et è contra, intelligo non valere, ſi iudex iniuſte ſecundum allegata cogat, quamuis in re iuſtum eſſet. Quia eſt iniuria.

9 Ad argumenta 1.ſent. propoſita num.1. reſp. Ad 1. dic iniuſte coëgiſſe: quia coëgit volens interficere, quod iniuſtum erat: & quamuis non conſtat ex textu, fuiſſe timorem mortis incuſſum, cùm generaliter loquatur de timore cadenti in virum conſtantem: conſtat tamen ex expoſitione *Hoſtienſ. Goffredi, Ioan. Andreæ, Henrici, Anchar. Cardin. Abb. quos num.3. retuli pro 3. ſent.* & ne contrarietur *l. Si mulier, princ. ff. de eo quod met. cau.* ex qua conſtat metum iniuſte illatum non vitiare: cum oporteat iura iuribus concordare, vt iuris correctio vitetur, *l. Præcipimus. C. de appellatio.* Ad replicam, dic hunc timorem incuſſum eſſe malitia, & iniuria incutientis: delictum enim præbet cauſam timendi damnum debitum illi delicto, nimirum, debitam accuſationem, & pœnam ordine iuris infligendam: non tamen iniuſtam pœnam: ſed timor illius iniurioſe infertur ad extorquendum matrimonium, quare timor hic illud irritabit. Ad 2. fateor non ea ratione ei imputari, quia culpa ſua incidit in metum: nam ſi mors comminata eſſet, non valeret matrimonium: quamuis culpa ſua dederit cauſam metui, ſed ea ratione non vitiat matrimonium, quia vere non eſt metus incuſſus ad illud extorquendum, ſed metus ex delicto conceptus aufertur, exigendo ac pretium, matrimonium: vt explicui numer. 3. inter probandum noſtram 3. ſententiam. Ad 3. nego antecedens: quia hic non infert re vera metum, ſed delictum: & tantum poſtulat matrimonium, ac pretium deſiſtendi ab accuſatione: & quamuis nullus priuata authoritate poſſit cogere ad matrimonium, poteſt tamen iuſte metum conceptum ex iuſta ac debita cauſa auferre, & cedere iure accuſandi, quod habet petito certo pretio, vice cuius petit matrimonium. Et ſi argumentum aliquid probaret, ſimiliter probaret, ſi extorqueret conſenſum in alium contractum, eum fore reſcindendum. Quod eſt falſum, (vt dixi hoc libro 4. diſp. 8. num. 8.) quia etiam nullus priuata authoritate poteſt cogere ad quemcumque contractum. Ad 4. nego ideo ſolum irritare, quia metus tollit plenam libertatem: alias cum iudex iuſte cogit implere ſponſalia, irritaret: ſed quia tollit plenam libertatem iniurioſe, quod hic ceſſat. Nec tunc militat eadem ratio, nam non tam infelix exitus ſperatur: quia aliquantulum quieſcit animus, cum quis conſiderat ſe iuſte compulſum eſſe, idemque procederet, dum iudex compellit. Ad 5. dico, non ob id improbari pœnam, quia tolleret libertatẽ requiſitam ad matrimonij valorem, ſed quia tolleret libertatis plenitudinem: vt bene aduertunt *Anton. cap. Gemma, de ſponſal. num. 7. & Abbas ibi num. 2. Alex. de Neuo ibi, num. 3.* Et conſtat, quia arræ quantumcunque magnæ valent, nec eas amittendi timor vitiat matrimonium eo metu contractum: vt conſtat ex ſupradictis. Ad argumenta ſecundæ ſententiæ propoſita num. 2. quoad priorem partem, non eſt neceſſe reſpondere: quia conuenit cum noſtra ſententia. Quoad poſteriorem, in qua diſcrepat, tantum affert argumenta primæ ſententiæ, quibus iam ſatisfactum eſt.

DISPVTATIO XIV.

An metus cadens in virum conſtantem, irritet matrimonium, iure naturæ, vel ſolo iure Eccleſiaſtico?

SVMMARIVM.

Refertur ſent. aſſerens, irritari matrimonium metu, iure naturæ, n. 1.
Sententia verior, dicens ſolo iure Eccleſiaſtico, n. 2.
An matrimonium metu graui extortum, ſit irritum inter infideles. n. 3.
Soluuntur argumenta, num. 4.

1 DVplex eſt ſententia. I. ait irritare matrimonium iure diuino, & naturali. Prob. 1. quia Summi Pontifices nõ videntur nouam conſtitutionem irritantem matrimonia coacta, edidiſſe, ſed tantum declaraſſe ea fuiſſe irrita, nullus enim inuenitur textus ea irritans. ſed omnes ſupponũt ea irrita. Nam *c. Cum locum, & c. Conſultationi, & c. Veniens, l. 2. de ſponſ. & c. Significauit, de eo qui duxit in matrim.* qui ſunt textus de hac re loquentes, agunt de matrimoniis iam cõtractis, & declarãt ſi metu inita ſint, eſſe inualida, nec Eccleſia potuit irritare matrimonia illa iam cõtracta, ſi ante ea decreta, valida eſſent: ergo iure ipſo naturali irrita erant. 2. quia matrim. ex ſe habet vinculum eſſe perpetuum, nullum autem violentũ eſt perpetuũ, teſte Philoſopho: ergo coactio repugnat naturæ matrimonij, & conſequenter iure naturæ illud irritabit. Et confirmatur, quia quod quis non diligit, facile comtemnit, *c. Præſens* 20 *q. 3.* ſed matrimonium coactum eſt contra propriam coacti voluntatem, ergo facile illud deſeret, ceſſabitque perpetuitas, quæ de natura matrimonij eſt. 3. quia coactio eſt contra principalem matrimonij finem, qui eſt procreatio ſobolis, & mutuum cõiugum obſequium: quæ requirunt animos volũtarie coniunctos mutuumque amorem: ergo repugnat naturæ matrimonij. Patet conſequ. quia natura cuiuſcumque rei dicit intrinſecum ordinem ad ſuum finem principalem. Et confirm. quia non minus repugnat matrimonio coactio, quàm conditio oppoſita fini, vel bonis matrimonij, ſed talis cõditio irritat iure naturæ (vt dicam l. 5. diſp. 9. n. 4.) ergo & coactio. 2. confirm. quia ex matrimonio coacto ſequuntur grauiſſima incommoda, aduerſa matrimonij fini: ergo debuit iure naturæ irritum eſſe. 4. prob. omnis traditio per quam trãsfertur dominiũ, debet eſſe plene libera, donatio enim dicit dationẽ liberalẽ, & metu extorta obligat ad reſtitutionẽ, ſed matrimonium eſt quædam traditio, qua dominium corporum transfertur: ergo vt iure naturæ validum ſit, debet eſſe plene liberũ. 5. quia in omni lege naturæ, & diuina, prouideri debet vt omnis iniuria reſarciatur, alioquin lex naturalis deficeret in neceſſariis, ſed iniuria matrimonio coacto illata, non poteſt aliter reſarciri, niſi illud irritando: quia ſemel validum non poteſt reſcindi, vt poſſunt alij contractus: ergo ius naturæ ipſum irritauit. 6. quia alias cum infideles minime legibus Eccleſiæ ſubſint, matrim. metu contractum inter illos validum eſſet. 7. quia ſponſalia iure naturæ irrita non producunt impedimentum publicæ honeſtatis. bene tamen quando ſolo iure humano irrita ſunt. Vt docent *Ant. c. Ad audientiam, n. 11. de ſponſ. & ibi Abb. n. 2. Alex. de Neuo n. 5. Prapoſ. n. 6. Francus c. vn. de ſponſ. in 6. n. 3.* Per illum textum decidentem, ex ſponſalibus nullis defectu conſanguinitatis, affinitatis, &c. oriri hoc impedimentum, ſecus quando nulla ſunt defectu conſenſus: ſed matrimonium nullum ob metum, non producit hoc impedimentum: teſte *Soto 4. d. 41. quæſt. vn. art. 2 ad finem, ante verſ. Vbi tamen ſponſalia,* ergo eſt nullum ipſo iure naturæ. 8. Si eſſet nullum ipſo ſolo iure Eccleſiaſtico, firmaretur iuramento. *c. debitores, c. Ex reſcripto, c. Cum contingat, de iureiuran. cap. 2. & cap. Licet, de iureiurand. in 6.* ſed non firmatur iuramento, *cap. 2. de eo qui duxit,* ergo eſt nullum iure naturæ. Hanc ſententiam videtur clarè tenere *D. Thom. 4. d. 29. q. vnic. a. 3. quæſtiunc. 1. corpore,* quem ſequitur *Turrecr. 31. qu. 2. in ſumma, n. 8.* ibi enim probat *D. Tho.* matrimonium coactum eſſe nullum ex ipſa ratione matrimonij: quia opponitur perpetuitati: & ibi concludit Eccleſiam iudicare illum conſenſum

coactum, non eſſe ſufficientem ad matrimonium: vbi non dicit ſtatuere id, quaſi ſupponat eſſe iure naturali ſtatutum, & idem videtur tenere *Altiſiodor. lib. 4. ſum. tract. 9. cap. 7. quæſt. 5.* vbi inde colligit eſſe irritum, quia repugnat fini matrimonij. Idem videtur clare tenere *Ricardus 4. d. 29. artic. 1. quæſt. 1. corp. verſ. Videtur ergo*, vbi ait nec Deum, nec Eccleſiam velle, vt coactus maneat ligatus illo matrimonio, & tenent expreſſe *Scotus 4. d. 39. quæſt. vnic. §. De ſecundo dico. D. Bonau. ibi quæſt. 1. num. 5. fin. Gabriel 3. d. 39. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 8. fine. Et eius ſupplementum, 4. d. 29. q. 2. a. 2. Almain. ibi. q. 1. Carthuſian. ibi q. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 7. ſtatim in princ. & paulo inferius: Veracruz 1. p. ſpec. art. 8. concluſ. 1. Angles floribus, 1. p. de matrimon. q. 3. de conſenſu coact. a. 1. diffic. 1. f. 546. Barthol. à Ledeſma dub. 23. de matrim. concl. 3. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. c. 8. fin. & c. 6. ad finem, Molina tom. 2. de inſtit. tract. 2. diſput. 326. in ſolutione ad 2. fol. 442.* & dicit eſſe valde probabilem *Sotus 4. d. 29. quæſt. 1. artic. 3. verſ. Septimo arguitur:* & aſſerunt eſſe probabilem *Victoria ſumma, de matrim. num. 268. Ledeſma 2. part. 4. quæſt. 49. art. 3. fol. 456. col. 1. Palacios, 4. d. 29. diſp. vnic. fol. 662. §. Porro autem: Ludou. Lop. 2. p. inſtruct. de matrimon. cap. 40. fol. 1064. §. Igitur ad quæſtionem.* Et ex iuriſperitis eam tenent, *Angelus de Vbaldis inter conſilia matrimonialia Zileti, conſ. 46. num. 3. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. num. 6. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum, t. 12. n. 118. fine, Alex. Carrerius l. 4. de ſponſal. c. 9. fine, Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſ. 1. num. 189. Barboſa ff. ſolut. matrim. rubr. 4. p. num. 30.* & eſt valde probabilis.

2 II. Sententia, quam veriorem credo, ait ſolo iure Eccleſiaſtico eſſe irritum matrim. metu extortum: vnde ſicut Eccleſia irritauit matrimonia clandeſtina, inhabiles reddendo contrahentes ad ſic contrahendum, ſunt tamen habiles ad contrahendum publice: ita irritauit matrimonium metu extortum, inhabilitando perſonas ad ſic contrahendum, poſſunt tamen poſtea ceſſante metu libere contrahere. Prob. 1. quia ſi metus iure naturæ irritat matrimonium, aut id prouenit ratione iniuriæ, & hoc non. Quia in metu leui inuenitur iniuria obligans ad reſtitutionem, & tamen non irritat matrimonium. Aut eſt, quia tollit libertatem. Et hoc etiam non. Quia ſæpe metus leuis ſimiliter, & fortius priuat plena libertate: ſine dubio enim hominem auarum magis priuat libertate metus amittendæ pecuniæ, qui non cadat in virum conſtantem, quam mancipium metus flagellorum, qui cadit in virum conſtantē. Cum ergo metus leuis in quo vtraque ratio reperitur, quæ in metu graui, non irritet matrimonium: ſignum eſt metum grauem non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico, quod ita in ſolo metu graui hoc ſtatuit, irritare. 2. probatur, quia quod attinet ad libertatem, non minus libera eſt voluntas coacta per iniuriam metus mortis iniuſte incuſſi, quam voluntas eodem metu coacta citra iniuriam, à cauſis liberis, vel naturalibus, cum etiam in hoc caſu non omnino velit, ſed ad euitandum illud periculum: vt cum quis tempeſtatis tempore, ne naufragium patiatur, merces in mare proiicit. Sed huius libertatis defectus non irritat matrimonium, (vt diximus hoc 4. libro, diſput. 12. & ſequenti) irritat vero defectus libertatis, quando metus incutitur iniurioſe ad extorquendum matrimonium: ergo differentia hæc prouenit à ſolo iure Eccleſiaſtico ſic ſtatuente: nam ſi à iure naturali oriretur defectu libertatis, in vtroque caſu irritum eſſe deberet. Et confirmatur, quia baptiſmus in adultis exigit ad eius valorem, voluntatem, & intentionem ſuſcipientis, & tamen voluntas metu graui coacta ſufficit ad eius valorem, *cap. Maiores, de baptiſmo, & cap. de Iudæis, 45. d.* ergo ſimiliter ſat eſſet ad matrimonij valorem conſenſus coactus, niſi Eccleſia oppoſitum ſtatuiſſet: & ſubinde ſolo iure Eccleſiaſtico erit irritum. Et 2. confirmatur, quia etiam iuramentum requirit libertatem, & tamen extortum metu graui obligat. *cap. Verum, & cap. Si vero, de iureiuran.* Cum ergo votum, & matrimonium per talem metum irritentur, ſignum apertum eſt, huiuſmodi differentiam ex ſolo iure Eccleſiaſtico oriri. Tandem, quia nil magis contrariatur conſenſui, quam dolus, & error, *l. Si per errorem, ff. de iuriſd. omn. iud.* & tamen hic non irritat matrimonium, niſi ſit error perſonæ, & conditionis: metus tamen irritat: quod in aliis contractibus omnino diuerſum eſt: nam dolus dans cauſam contractui bonæ fidei, illum irritat. *l. Et eleganter, §. 1. ff. de dolo, l. 57. t. 5. p. 5.* metus autem illos non irritat: (vt late dixi hoc 4. libro, diſput. 8. num. 4.) ergo hæc differentia non poteſt prouenire ex iure naturali, alias enim dolus dans cauſam matrimonio, cum magis contrarietur conſenſui, quam metus, illud irritaret. Et ita hanc ſententiam tenent ex Theologis, *Durand. 4. d. 29. quæſt. 2. num. 67. Palud. ibi, quæſt. 1. art. 3. conclu. 2. num. 20. Sotus ibi, q. 1. art. 3. verſ. Qui ergo hanc opinionem:* & videtur tenere *Arboreus lib. 11. Theoſophiæ, c. 15. verſ. Reſpondeo percunctationi*, quia expreſſe totam irritationis cauſam refert ad Eccleſiæ ſtatutum. Eandem tenent *Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 49. art. 3. §. Præterea multi. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. n. 1. & 3. Aragon 2. 2. q. 88. art. 3. §. Hoc tamen non obſtante ſit tertia concluſio, fol. 989. col. 2. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 3. dubio 1. concl. 5. & 6. Lud. Lop. allegatus num. præcedenti. Naur. Antonius in corona confeſſorum, 4. p. c. 8. de matrim. t. de impedimento violentiæ, n. 29.* Et dicunt eſſe probabilem, *Ricard. 4. d. 29. art. 1. q. 1. in fin. corporis. D. Antonin. Victoria, Palacios, Barth. à Ledeſma, num. præced. relati.* Et ex iuriſperitis eam tenent *Syluest. Matrimonium 8. q. 11. dict. 3. Armilla verb. Matrimonium, n. 41. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. q. 2. n. 3. Nauar. ſum. c. 22. n. 50.*

Dubitabis tamen, vtrum inter infideles valeat matri- 3
monium metu contractum? *Sotus 4. diſt. 29. quæſt. 1. artic. 3. ad 5. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 9. num. 1. Lud. Lop. 1. part. inſtructorij, de matrim. cap. 40. fol. 1065. §. Præterea ad 4. argumentum*, aſſerunt non valere. Quia quamuis Eccleſiæ ſtatutum irritans apud illos vim minime habeat: at ius gentium, & ciuile irritat, idque efficere poteſt, quatenus matrimonium eſt contractus quidam ciuilis. Sed non placet id eſſe de iure gentium. Quia ius gentium eſt, quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit, apud omneſque peræquè cuſtoditur. Vt habetur *l. Omnes populi, 9. ff. de iuſtitia & iure.* vnde ius gentium dicitur quod ex principiis naturalibus rerum conſideratarum in ordine ad aliquem finem per viam concluſionis elicitur. Vt tradit *Sotus lib. 1. de iuſt. quæſt. 5. art. 4. in princip.* nec ad conſtituendum tale ius, fuit neceſſarium omnes homines ſimul in aliquem locum confluere: id enim eſſet impoſſibile: ſed ipſa ratio naturalis id ſingulos per ſe docet. Si ergo tali iure matrimonia coacta eſſent irrita, ſequitur eorum nullitatem deduci tanquam concluſionem, ex principiis naturalibus: ergo ex ſe habent eſſe irrita, & non ex Eccleſiæ ſtatuto. Ideo melius dicit *Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 47. art. 3. dubio 1. concluſ. 5. fine*, inter infideles validum eſſe matrimonium coactum metu. Quod verum eſſe intelligo, niſi apud illos ſit lex ciuilis illud irritans. Poteſt enim id ciuilis lex efficere, quatenus eſt contractus ciuilis: vt ſuo loco dicemus.

Ad argumenta prioris ſententiæ propoſita numero 4
1. reſp. Ad 1. fateor illos textus non habere ſtatutorum formam, & ita minime conſtare, vbi talis irritatio ſcripta ſit: habetur tamen traditione tot Doctorum, Pontificeſque in illis decretis oſtendunt, more & vſu id ſemper obſeruatum eſſe, vt matrimonium metu graui extortum, ſit irritum. Et forſan olim fuit ſcripta, licet talis ſcriptura perierit. Sicut licet non habetur expreſſum decretum Eccleſiæ irritantis matrimonium fidelis cum infideli, id tamen ita eſſe conſtat ex antiquiſſima Eccleſiæ traditione. Vt docent *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 2. concl. 2. Veracr. 1. p. ſpeculi, a. 32. concl. 4.* Ad 2. dic violentū ſimpliciter, quod fit paſſo nullo modo concurrente, non poſſe eſſe perpetuum, ſecus de violento ſecundum quid, quale reperitur in conſenſu metu extorto. Ad confirmationem, dic ex ea ratione recte colligi expedire, vt Eccleſia irritarit matrimonium metu contractum, non tamen vt iure naturæ ſit irritum

ritum. Ad 3. diſtinguendum eſt antecedens: eſt enim contra finem principalem, ad hunc ſenſum, vt non ſit ita conueniens, & aptus illi fini conſenſus metu extortus, ac æquitas poſcit: non tamen eſt ſimpliciter, & ex ſe ineptus fini illi: cum enim ſit ſimpliciter voluntarius, eſt aptus fini. Prior autem ineptitudo non arguit eſſe iure naturæ irritũ matrimonium illud, ſed expedire vt irritetur. Ad 1. confirmationem, negatur maior. Quia illa conditio omnino excludit naturam, & matrimonij bona: coactio autem per metum non excludit, ſed ſecum compatitur, quamuis non ſit ita apta ad illa comparanda. Ad 2. confirm. neg. conſeq. quia incommoda ex matrimonio coacto conſurgentia, non deſtruunt eſſentiam eius: quamuis aliqua accidentia illi conuenientia deſtruantur: non enim eſt ita aptum mutuo obſequio, & ita non ſequitur inde, eſſe iure naturæ irritum, ſed expedire vt ab Eccleſia irritetur: ſicut ex voto minus deliberato grauia incommoda ſequuntur contra finem voti: eſt enim vt plurimum materia transgreſſionis; at tale votum validum eſt, diſpenſandum tamen. Ad 4. neg. maior: nam donatio metu extorta, aliíque contractus valent, transferúntque dominium, etiam attento iure naturæ, & ſolum irritari debent (vt probaui hoc 4. libro, diſp. 8. num. 4.) Et donatio importat donationem liberalem, id eſt, nullo pretio recepto, non tamen, quod omnino libera ſit. Ad 5. negatur maior, vniuerſaliter intellecta, & in eodem bonorum genere: ſunt enim multæ iniuriæ quæ non reſarciuntur in eodem bonorum genere: vt ſi quis metu cogatur baptizari, iniuriam patitur, & tamen non reſarcitur iniuria annullando baptiſmum. Similiter ſiquis fide data de matrimonio, fæminam defloret, & mox aliam ducat, iniuria grauiſſima priori illata nõ reſarcitur irritato poſteriori matrimonio. Ad 6. iam reſpondi n. 3. Ad 7. dic illam regulam non tenere vniuerſaliter, ſed quando ſunt nulla ex iure poſitiuo, alia ratione irritanti quam defectu conſenſus. Quia (vt dicitur *c. vnico, de ſponſal. in 6.*) quando defectu conſenſus ſunt nulla, non producunt id impedimentum: quare cum matrimonium metu initum, iure irritetur defectu liberi conſenſus, *cap. Cum locum, de ſponſal.* ideo non producit id impedimentum. Ad vltimum, nego ſequelam: nam matrimonium clandeſtinum eſt ſolo iure humano irritum, & non firmatur iuramento (vt probaui libro 1. diſput. 20. num. 4.) Quare autem matrimonium coactum non firmetur iuramento, diſputabimus hoc libro 4. diſp. 20.

DISPVTATIO XV.

Vtrum matrimonium metu extortum, ſit omnino nullum, nullámque obligationem pariat ex parte vtriuſque contrahentis, ita vt alteruter altero inuito poſſit reſilire?

SVMMARIVM.

Ex parte neutrius eſt matrimonium, num. 1. Et ſi is qui coactè conſenſit, ante reuocatum alterius conſenſum, denuo conſentiat, an conualeſcat prius matrimonium? n. 2.

An is qui metum paſſus non eſt, poſſit reſilire, quando particeps culpæ metus illati non fuit? n. 3.

Quando fuit in culpa, refertur opinio aſſerens non poſſe reſilire, volenti altero matrimonium, n. 4. Et ibi, idem quando ſeruus contraxit cum libera eius ſeruitutis ignara.

Iura deceptis, non deceptoribus ſubueniunt, n. 4.

Sententia auctoris in vtroque caſu proponitur, num. 5. Et ibi, ficte profeſſus non tenetur ceſſante ſcandalo vere profiteri. Et ſoluuntur argumenta, n. 6.

1 SVpponendum eſt 1. tanquam certiſſimum, ex parte neutrius contrahentis eſſe matrimonium. Quod optime probat *D. Thom. 4. diſt. 26. quæſt. vnica, art. 3. quæſtiuncula 2.* Quia relatio eſſe minime poteſt abſque duplici extremo: vt non poteſt eſſe pater abſque filio, ſed matrimonium eſt relatio inter virum & vxorem: ergo nequit eſſe validum in vno, quin ſit validum in alio.

2 II. Supponendum eſt, ſi coactus libere conſentiat in priſtinum matrimonium, nondum reuocato conſenſu per alterum, qui coactus non fuit, conualeſcere illud matrimonium abſque nouo ipſius conſenſu. Vt diximus libro 2. diſp. 32. n. 9. & ſeqq. vbi etiam dixi non oportere alteri intimari, & ſatis eſſe conſenſum interne renouari. Quod eſt verum etiam poſt Tridentinum, ſi vitium illud metus occultum ſit: vt dixi eodem libro 2. diſp. 37. n. 4.

Tota autem difficultas eſt, an matrimonium illud ita inualidum ſit, vt nullam prorſus pariat obligationem denuo ratificandi illud, reſpectu eius qui non eſt paſſus metum? Vel an poſſit hic reſilire, antequam metum paſſus ratificet priſtinum conſenſum? Et vt diſtincte procedamus, duplex poteſt eſſe caſus: alter eſt, cum alter contrahens immunis fuit culpæ, ignorauit enim alteri metum incuſſum. Et in hoc caſu non inuenio cur hic cogendus ſit ſtare matrimonio, & non ab illo reſilire poſſit, eius nullitate cognita, nec priori illo conſenſu ratificato per coactũ. Quia immunis eſt culpæ, nec ſe obligauit, niſi altero ſe illi obligante. Et colligitur ex *cap. 1. de eo qui duxit*, vbi redditur ratio, cur decipiens cogendus ſit ad matrimonium, ne ex dolo commodum reportet. Cum ergo dolus in hoc caſu abfuerit, non eſt cur cogendus ſit. Quare licet aliqui ex DD. num. ſequenti allegandis, abſolute dicant teneri alterum ſtare matrimonio, volente coacto. Credo tamen eos intelligendos eſſe quando particeps culpæ metus fuit. Alter autem caſus eſt, quando non coactus fuit particeps culpæ metus alteri illati. Et in hoc caſu verſatur difficultas. 3

Duplex eſt ſententia. I. ait, non poſſe eum qui libere conſenſit reſilire, ſed teneri congruo tempore, arbitrio prudentis expectare, an alter velit ſtare matrimonio, & peccare ſi hoc non expectet. Additque *Nauar. in ſumm. hiſpana, c. 22. n. 51. in fine*, peccare mortaliter ſi non expectet, ſed altero inuito reſiliat, niſi cauſa valde iuſta eum excuſet. Prob. 1. cogens ad matrimonium ſecum contrahendum, maximam irrogat iniuriam alteri, circa matrimonium: ergo tenetur eam reſarcire, offerendo ratificationem illius, ſi coactus id eligat. Et confirmatur, quia maiorem intulit iniuriam, quam ſi decepiſſet, ficte contrahendo: ſed hic tenetur reſtituere, legitime conſentiendo; ergo à fortiori, is qui coëgit. 2. prob. ex deciſione textus, eiuſque ratione, *cap. 1. de eo qui duxit in matrimon.* vbi de coniugato, qui aliam decepit, ipſam ducendo, ignaram prioris matrimonij, & mortua vera vxore petebat à poſteriori, tanquam à non legitima, ſeparandum eſſe: & decidit textus ſeparandum minime eſſe, niſi ad petitionem mulieris deceptæ, ne ex dolo commodum deceptor reportet. Ergo ſimiliter in noſtro caſu, non debet eſſe in optione cogentis, velit matrimonium perficere, necne, ſed in optione alterius coniugis, qui coactus eſt, & eo volente tenebitur alter. Et ita *lex finalis, tit. 2. p. 4.* explicans illum textum *d. cap. 1.* ait in optione decepti eſſe ſeparari, aut perficere matrimonium, non autem deceptoris. 3. prob. quia iura deceptis, & non deceptoribus ſubueniunt, *l. 2. §. verb. a. ff. ad ſenat. conſul. Velleian. & cap. Cum vniuerſorum, de rerum permut.* ergo ſimiliter non cogentibus, ſed coactis, vtpote qui iniuriam paſſi ſunt, debent ſubuenire: & ita in optione metum paſſi, debet eſſe, an velit, vt matrimonium perficiatur. 4. probatur, quia conſenſus abſolutus ex parte cogentis, ſufficiens eſt ad ipſum ex ſua parte obligandum, modo coactus ex ſua parte ſtare velit, minime impediente, nullam conſurgere obligationem ex parte metum paſſi: quia id eſt per accidens, & ex culpa ipſius cogentis. 5. prob. quia in ceteris contractibus metu extortis, verbi gratia, ſi quis metu graui rem ſuam vendere cogatur, quamuis venditor metum paſſus reſilire poſſit, petendo contractus reſciſſionem: at emptor metum inferens, id non poſſet: eo quod reſciſſio eſt in fauorem metum paſſi: ergo idem dicendum eſt in matrimonij contractu: cum nulla appareat commoda diſcriminis ratio. Et ita hanc ſententiam tuentur *Ricar. 4. d. 29. a. 2. q. 1. Sylueſt. Matrimoniũ, 8. q. 11. dict. 4.* Alex. *de Neuo, c. Cum locum, de ſponſal. n. 29. Turrecremata 31. q. 2. in ſumma,*

ſumma n.11. Nauar.ſumma latina,& Hiſpan.cap.22.n.52.fine, Palacios,4.d.29.diſp.vnica.f.663.verſ.Conſentiunt in dogmate. & videtur tenere *Enriquez lib.11. de matrimon.c.10.n.5.ad finem*, vbi dicit habere coactum ius compellendi cogentē, vt ſtet matrimonio. Et in alio ſimili, tenent eam alij Doctores: dicunt enim, ſi ingenuus ducat ſeruam, ignarus ſeruitutis, poſſe cognita ſeruitute reſilire, at ſi ſerua velit inuito ingenuo reſilire, cogendam eſſe ab Eccleſia ſtare matrimonio. Quia ipſa fuit in deceptionis culpa. Hi ſunt *gloſſ.cap.Si quis ingenuus,verb.Faciat,29.q.2. & c.fin.de coiug. ſeru.fine.* quam ſequuntur *Hoſtienſ.ſumma,eodem tit.fine, Anton.eo cap.fin.in fine, Anchar. ibi,n.4.verſ. Quærit gloſſa, Abb. ibi,fine, Alex.de Neno ibi,fine, Vincentius, Gaſpar, & Philippus,* quos refert,& ſequitur *Præpoſ.ibi,ad finem, Ricar.4.d.36.ar. 3.q.1.D.Anton.3.p.tit.1.c.3.init. Roſella verb. Impedimentum, impedimento 3.n.5. Angel. Matrimonium 3. impedimento 4.nu. 13. Sylueſt. Matrimonium 8.q.2. dict.9. Tabiena verb. Impedimentum,imped.1.q.12.n.13. Nauar.ſumma,c.22.hiſpane,n.34. latine,n.33. Anton.Cucus lib.5. inſtitutionum maior.tit.12.n.51. Palacios 4.d.30.diſp.1.fol.671.col.1.verſ. At ſi obieceris, Ludouic.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.47.f.111 §.Præterea,& hic illa occurrit: Enriquez lib.11. de matrim. c.10.n.5.* Et quamuis hi DD. non ſatis explicent in hoc caſu matrimonij inter ingenuum, & ſeruam, an decipiens teneatur ante compulſionem Eccleſiæ ſtare matrimonio: ſolum enim dicunt cogendum eſſe ab Eccleſia: credo tamen eos ſentire teneri:& ita *gloſſ.d.cap.Si quis ingenuus,& Ricardus proxime citatus*, dicunt teneri deceptorem, altero volente, ſtare matrimonio. Et in caſu metus docent DD. prius citati clare, peccare, niſi metu cogens conſentiat volente metū paſſo. Et in alio ſimili docet idem *Molina to.2. de iuſtit.tract.2. diſp.352.fol.590.§. Ego probabilius*, vbi dicit, quando dolus dedit cauſam contractui, & ob id eſt nullus, multo probabilius eſſe, id eſſe in ſolius decepti fauorem, & ita teneri decipientem ante omnem iudicis ſententiam, ac compulſionem, ſtare illi contractui, ſi deceptus velit: quia iura non compellunt ad id, in pœnam doli, ſed naturali quadam æquitate, & quia bono communi ita expedit. Quare ſimiliter in noſtro caſu videtur dicendum, quamuis matrimonium contractum ob metum, nullum ſit, ex eōque nulla oriatur obligatio in metum paſſo, oriri tamen in ipſo cogente, vt teneatur ſtare matrimonio, ſi coactus velit. Et idem intelligo iuxta hanc ſententiam dicendum eſſe, quamuis ipſe coniux non coëgerit, ſi nouit alterum per metum grauem conſentire. Quia eiuſdem culpæ metus reus fuit, admittendo illud matrimonium coactum. Et hæc ſententia eſt valde probabilis.

5 II. Sententia (quam probabiliorem exiſtimo) docet non teneri cogentem in foro conſcientiæ perficere illud matrimonium, donec per iudicem condemnetur, ſed liberè altero inuito poſſe reſilire, niſi aliud damnum ſecutū ſit. Probatur, quia aut tenetur ratione delicti coactionis, in pœnam illius, & hoc exigeret iudicis condemnationem, ante quam nullus tenetur ſubire pœnam. Aut ratione iniuriæ illatæ per coactionem, & hoc non: quia non eſt tanta iniuria coactionis, quando aliud damnum inde non ſequitur, vt aliter quam per matrimonium reſarciri nequeat: præſertim, quia ſi inde nullum detrimentum ſequatur in fama, & ea iniuria eſt leuis, & poſſet illa à principio libere eligere illud matrimonium. Et quando metus inferretur ipſi viro, eſt leuiſſima iniuria: & tamen DD. primæ ſententiæ qui de caſu metus loquuntur, & de matrimonio cum ſerua, indifferenter loquuntur, ſiue vir, ſiue fœmina metum patiatur, aut deceptionem. Vel tenetur ea ratione, quia ex parte ſua ſe obligauit: & hoc non, quia etiam quando fuit contrahens ignarus metus, vel doli, in nullâque fuit culpa, ex parte ſua ſe obligauit, & tamen tunc non tenetur, vt diximus: ergo nulla eſt ratio, cur teneatur. 2. quia contractus onerosus, cum ſit ex vtraque parte ſuapte natura obligatorius, vt in eo ſeruetur æqualitas, aut vtraque pars manere debet obligata, aut neutra. Cum ergo in coacto nulla conſurgat obligatio, nulla etiam conſurget obligatio in cogente: ſi autem dicas, ratione delicti non ſeruari æqualitatem: hoc erit pœna, atque ita iudicis compulſio deſiderabitur. Et confirm. quia ſi ſub hac conditione compellens contraxiſſet, Me obligo tibi, ſi tu te mihi obligas: non maneret compellens aliqua obligatione conſtrictus, niſi alter maneret obligatus, ſed in matrimonio ea ineſt tacita conditio, ſi alter ſe mihi obliget: eſt enim contractus onerosus, Do vt des, id eſt trado tibi corpus, ſi tu mihi tradas: ergo altero non manente obligato, neuter obligatur. 3. probatur, quia quando quis ficte contraxit matrimonium, licet deceptor fuerit, ſi aliud damnum non ſequatur, probabilius eſt minime teneri ad matrimonium (vt l.1.diſp.11. n.4. probaui.) ergo ſimiliter in noſtro caſu. 4. probatur, quia in ficta poſſeſſione eſt contractus onerosus, quo monachus ſe obligat monaſterio, & monaſterium monacho: & monaſterium implet ex parte ſua, acceptando vere monachum, & tamen non tātum non eſt vera profeſſio, ſed nec etiam decipiens manet aliqua obligatione conſtrictus, niſi per accidens, ratione ſcandali, eo quod conſenſum fictum probare non poteſt: quare poſſet fugere in locum, vbi ſcandalum ceſſaret. Vt tradunt *Sotus lib.7. de iuſtit.q.1.a.2. §. An vero qui tale votum: Angles floribus,2.p.materia de voto,q. 1.a.1.difficultate 4.concl.3.fol.81. Enriquez lib.11.de matrim.c. 11.n.3. Manuel 2.tom.ſum.c.92.n.5. Aragon 2.2.q.88.a.1.ante 3.concl.fol.969.col.1. in princip. Nauar. comment.4. de regular. ſuper cap. Statuimus,19.q.3.n.75.§. Aduertendum quarto*: ergo ſimiliter in noſtro caſu, cogens quamuis in culpa fuerit, cum matrimonium fuerit nullum, minimè tenebitur illud perficere, altero libere volente. Hanc ſententiam in alio ſimili, nempe, quando quis contraxit cum ſerua, putans eſſe liberam, & poſtea detecta ſeruitute vult perſiſtere in matrimonio, quod ipſa non teneatur denuo conſentire altero volente, ſed tantum ex honeſtate debet induci, docent *Sotus 4.diſtinct.35.q.vnica,art.2.ante ſolutionem ad 1.§. Poſtremum dubium eſt, Angles floribus,1. part. materia de matrim.q.10.de errore conditionis ſeruilis,ar.1.dub.1.concluſ.4. fol.585. Barth.à Ledeſma dub.31.de matrim.concluſ.3.ad finem,* Fauet *Scotus 4.diſt.35.quæſt. vnic.verſ. Reſpondeo ſi mulier,* vbi ait, quando aliquis ingenuus contraxit cum ſerua, quæ decepit contrahentem, eſſe compellendam ſeruam altero volente, in pœnam deceptionis: & ſic videtur exigere iudicis ſententiam. Idem tenent in alio ſimili, *Metina C. de reſtitutione, quæſt.33.paulo poſt principium, verſ. Quibus præmiſſis, Conrardus de contractibus, in ſumm.totius operis, quod ponit in princ.q.57.d.1.* vbi aiunt, quando dolus dedit cauſam contractui, & ita eſt nullus in fauorē decepti, ex neutra parte conſurgere obligationē, quamuis decipiens cogendus ſit ſtare contractui, & poſt latam ſententiam teneri ei ſtare.

Ad argum. 1. ſententiæ propoſita numero 4. reſpondetur. Ad 1. dico (vt dicebam diſput.præcedenti, num.4. in ſolutione ad 5.) non omnem iniuriam debere reparari in eodem bonorum genere, maxime cum non tanta ſit hæc, vt digna ſit tanta ſatisfactione, vt eſt matrimonium. Et idem argumentum poſſet fieri in ficte profitente, immo maior eſt ibi iniuria, cum alimenta ſuſceperit à religione. Ad confirm. dico probabilius eſſe oppoſitum, vbi alia iniuria non ſequitur. Ad 2.& 3. dico id eſſe in pœnam deceptionis & coactionis, & ita deſiderari iudicis ſententiam. Ad 4. antecedens eſt verum in contractibus gratuitis, vbi non eſt mutua obligatio: ſecus in onerosis, quorum ea eſt natura, vt vtrimque conſurgat obligatio. Ad 5. neg. conſeq. quia diſpar eſt ratio, nam cæteri contractus metu extorti ſunt validi ipſo iure, & ſolum metum paſſo datur ius ad reſcindendum: at matrimonium metu extortum, eſt prorſus nullum. 6

DISPVTATIO XVI.

An peccet contrahens matrimonium per metum cadentem in virum conſtantem.

SVMMARIVM.

Si ficte contrahat, peccat, niſi æquiuoce, vel materialiter proferat verba, num.1.

An id peccatum ſit mortale? n.2. Et ſoluuntur argumenta. n.3.
Quando animo vero contrahit, an peccet lethaliter? referuntur duæ ſententiæ, n. 4. & 5.
Sententia authoris, nullo modo peccare, num. 6. licet adſit iuramentum, num.7.
Soluuntur argumenta, n.8.

1 DVplex eſt caſus in quo præſens quæſtio poteſt habere locum. Primus eſt, quando coactus ficte conſenſit. Secundus, quando vere. Et primo, quando ficte contrahit, certum eſt peccare. Quia aliud verbis profert, quã mente retineat, & ita mentitur. Et hoc fatentur *D.Thom. 4.d.29.q.vn.a.3.quæſtiunc.1.corp. Ricard. ibi, a.1.q.1.corp. Sotus ibi.q.1.a.3.verſ. Reſpondetur quod quamuis. & omnes.* Quod intellige, niſi ea verba materialiter proferret, ac ſi non eſſent ſignificatiua. Tunc enim non peccaret. Non enim mentitur, cum nihil contra mentem aſſerat, nec iniuriam irrogat cogenti, ad cuius mentem minime reſpondere tenetur. Sic *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.47.a.3.diffic.3.circa ſolut. ad 4.dub.1.* Intellige 2. niſi æquiuocatione vteretur, vt; Iuro te accipere in meam, & velle in vxorem: interius intelligendo, ſi teneor. Vt dixi in alio ſimili, l.1.diſp.11.n.2.

2 Difficultas autem eſt, an hoc peccatum ficte contrahendi, quando nec materialiter, nec æquiuoce verba proferuntur, ſit lethale? Aliqui enim id aſſeuerant. Probatur, quia videtur mendacium pernicioſum, cum fictus hic alterum decipiat in graui. 2. quia quantum eſt ex parte ſua irritat ſacramentum matrimonij, ergo peccat lethaliter, ſicut ſi alia ſacramenta irritaret, abſque debita intentione ſuſcipiens, vel miniſtrans. Sic *Scotus 4.diſt.29.q.vn.§. Hic dicitur, Supplem. Gabrielis ibi, art.2.* Sed dicendum eſt, ſolum peccare venialiter. Quia nulla irrogatur iniuria conſenſum metu extorquenti, cum nullum habeat ius: nec ſacramento, hic enim non irritat illud ficto illo conſenſu, ſed irritum eſt iure Eccleſiaſtico, quamuis ille vere conſentiret. Et confirmatur, quia metum paſſus non decipit inferentem, ſed ipſe inferens à ſemetipſo decipitur, nôſſe enim deberet, non valere matrimonium, altero etiam vere conſentiente. Præterea, quamuis alter contrahens ignarus ſit metus illati, & proinde culpæ expers, non decipitur ab altero ficte contrahente: cum matrimonium illud inualidum eſſet, licet alter vere conſentiret. Sic docent *Nauar. ſum. hiſp. c.28. addit. ad n.51. cap.22. Palacios 4.diſt.29. diſp. vn. f.657. verſ. Scotus refragatur: Manuel 1.to. ſum. 2. edit. c. 231. n.2. Petr. de Ledeſ. n. præced. allegatus.* Quod intellige, niſi iuramentum intercedat: tunc enim eſſet peccatum lethale periurij. Vt bene aduertunt *Palacios, & Manuel ibidem.*

3 Ad vtrumque argum. propoſitum n. præc. conſta ex ibi traditis, nec eſſe mendacium pernicioſum, nec hunc fictum irritare ſacramentum. Quare non eſt ſimile in aliis ſacram. ficte enim illa recipiens, aut miniſtrans ea irritat.

4 In ſecundo caſu, quando metu graui coactus vere conſentit: aliqui teſte *Petr. de Ledeſ. n. ſeq. allegando,* affirmant peccare mortaliter, ſi conſcius ſit matrimonium eſſe irritum. Ducuntur 1. quia quantum eſt ex parte ſua reddit irritum ſacramentum, quod miniſtrat, & ſuſcipit: ergo admittit ſacrilegium mortale, ſicut ſi abſolueret non ſubditum, vel minimè diſpoſitũ. 2. Quia ſi metu mortis contraheret cum conſanguinea, peccaret lethaliter, eo quod ſacramentum irritat. 3. Quia hic ſcit ſe minime transferre corporis dominium, & tamen ſigno externo & verbis ſignificat ſe transferre: ergo mentitur in re graui, contra veritatem ſacramenti, & ſubinde erit lethale.

Alij verò ſic diſtinguunt. Aut ſic contrahens intendit matrimonium inire, quatenus eſt cõtractus naturalis, ſecluſa ſacramenti ratione: & tunc non peccat: aut intendit matrimonium, quatenus eſt contractus, & ſacramentum; & tunc peccat mortaliter peccato ſacrilegij. Vt probant argumenta adducta. Sic *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.47. ar.3. circa ſolutionem ad 4. dub.2.* Cæterum hanc diſtinctionem minime percipio. Quoniam inter fideles non poteſt eſſe contractus naturalis matrimonij, quin ſit ſacramẽtum: & ita vere conſentiens in matrim. conſentit in ſacramentũ.

Sit concluſio: nullo modo peccat vero conſenſu matrimonium metu graui extortum iniens, quamuis id eſſe irritũ norit. Probatur ex *c. vn. de deſponſ. impub. in 6. §. Idem quoque*, vbi approbatur contractus matrimonij per verba de præſenti, inter impuberes initus, & declaratur non valere vt matrimonium, ſed vt ſponſalia. Ergo ſtat, matrimonium non valere, & contrahentes non peccare. 2. quia cum Chriſtus non alterarit naturam contractus matrimonij, ſed eam illæſam manentem, eleuarit vt ſit ſacramentum, eo ipſo quod Eccleſia irritat contractum, (vt poteſt) manet irritum ſacramentum, nec verba contrahentium ſunt materia, & forma ſacramenti: hoc enim habent, quando ex illis contractus validus conſurgit: quando ergo aliquis metu contrahit ſacramentum matrimonij, nec ipſe irritat, nec ad irritationem cooperatur: quia verba quæ profert, non ſunt materia, nec forma: cũ enim Eccleſia irritet illum contractum, illa verba non ſunt materia, & forma contractus validi, & ſubinde nec ſacramẽti: & quantum eſt ex parte ſua, valide contrahit, niſi Eccleſia irritaret: ergo nullo modo peccat contra ſacramentum. Tandem, quia hic nullatenus mentitur: ea enim verba, Accipio te in vxorẽ, eum ſenſum patiuntur, Quantum eſt ex parte mea, accipio te: & hoc veriſſimum eſt, cum verum conſenſum habeat: & ſi eſt irritum matrimonium, non eſt ex parte ſua, ſed aliunde, nempe, ex decreto Eccleſiæ irritanti. Sic videntur tenere *Scotus 4.d.29.q.vn. §. De ſecundo dico, verſ. Reſpondeo, Couar. & decret. 2.p.c.3.§.4. n.4. Palacios 4.diſt.29.q.vn. fol.666. verſ. Hinc collige, Philiarc. de officio ſacerd. to.1.p.2.l.2.c.8.* Dixi, videri tenere. Quia ſolum dicunt non mentiri, nec explicant, an admittat aliud peccatum nec nec. Sed manifeſte intendunt non peccare. Quia nullam aliam peccati rationem inuenire videntur, præterquam ſi eſſet mendacium. Et clarius *Couar. ibi*, id ſentit: arguit enim non eſſe hunc metum viri conſtantis, quia hic contrahens eligit peccatum veniale, vt mortem euadat, & defendit eſſe metum viri conſtantis, quia non mentitur ſupponens nullam aliam peccati rationem ibi inueniri: & eo vel maxime, quia numero præcedenti dixerat, non eſſe metum viri conſtantis, quo aliquis ductus, venialiter delinquit. Et expreſſe tenent *Nauar. ſum. hiſpana, c.28. addit. ad n.51. c.22. Enriquez l.11. de matrim. c.9. nu.6.* Immo laudabilius eſſe ſic conſentire, quam mortem cõminatam pati, ſi metus probari poſſet: docent *Sotus 4.d. 29.q.1.a.3. verſ. Virum vero, Lud. Lop. 2.p. inſtruct. de matrim. c. 40. fol.1069. §. Quod ſi quis curioſus.* Et addit vterque, laudabilius etiam eſſe, non mori, immo vituperabile mori, licet probari minime poſſet metus, niſi eſſet notabilis diſparitas contrahentium.

Hinc infertur idem dicendum eſſe, licet iuramentum accederet matrimonio metu extorto: adhuc enim ſi eſſet conſenſus verus in contrahente, nulla eſſet culpa: cum mendacium deſit. Sic *Enriquez, & Palacios ibi.* 7

Ad argumenta propoſita n.4. reſpondetur. Ad 1. nego irritum reddere ſacramentũ, ex parte ſua: quia verba quæ profert, non ſunt materia & forma ſacramenti, (vt explicui in 2. ratione concluſionis,) neque eſt ſimile in aliis ſacramentis, quia cum ſolam ſacramenti rationem ſubeant, materia & forma eorum ſemper ſunt determinatæ, nec poſſunt proferri, quin ſint ex materia & forma ſacramenti: quare qui indebite profert, irritat ex parte ſua ſacramẽtum, & ſic ſacrilegus eſt. Ad 2. dico primo, ſimiliter non peccare per metum grauem ducentem conſanguineam, in iis gradibus qui ſolo iure Eccleſiaſtico prohibiti ſunt, quamuis conſcius ſit matrimonium eſſe irritum. Quia nullam irrogat ſacramento iniuriam, (vt probaui num.6.) nec intendit conſummare, quod eſt intrinſece malum, eo quod accederet ad non ſuam: neque iniuriam infert iuri Eccleſiaſtico id prohibenti, illud enim non obligat ad ſui obſeruantiam, cum mortis periculo niſi metu incuſſo in odium fidei, aut Eccleſiæ contemptum, vt habet communis ſententia. Secundo poteſt reſponderi, diuerſam eſſe rationem. Quia ducens conſanguineam, iure Eccleſiaſtico reſiſtente id facit, & ex hoc capite poſſet delin- 8

quere. Qui vero metu graui contrahit, id efficit iure permittente, quo incolumis euadat, *Cap. Cum locum, & cap. Veniens, el 2. de ſponſal.* Ad 3. ex dictis conſtat, nec mentiri, nec decipere: quod enim verbis ſignificat, animo efficere intendit, quamuis Eccleſiæ ſtatuto id matrim. irritum ſit.

DISPVTATIO XVII.

An metus leuis ſufficiat aliquando ad irritandum matrimonium?

SVMMARIVM.

Quid in hac quæſtione certum ſit, & in quo verſetur difficultas, n. 1.
Refertur opinio affirmans, aliquando metu leui irritari matrimonium, n. 2. Et contraria, n. 3.
Opinio authoris, n. 4. Et ſoluuntur argumenta, n. 5.

1 IN memoriam reuocare oportet, vt intelligatur in quo verſetur huius diſputationis difficultas, ea quæ hoc 4. libro diſputatione 3. num. 2. & 4. diximus, nempe, minoris mali timorem, minoremque inferendi probabilitatem, ſufficere, vt cadat in virum conſtantem, quando metus incutitur fœminæ, aut homini timido, vel puſillanimi: idque prudentis arbitrio relinquitur (vt dixi diſput. 5. nu. 1.) id iudicaturi, attentis circumſtantiis innatæ fortitudinis patientis metum. Quando ergo metus qui in alio viro forti eſſet leuis, reputaretur in hac fœmina, vel in hoc homine timido, attenta eius fragilitate, cadens in virum conſtantem: citra dubium eſt, matrimonium eo metu contractum eſſe nullum. Quia vere contractum eſt metu cadenti in virum conſtantem. Difficultas ergo eſt, vtrum quando attentis omnibus circumſtantiis, metus reputatur leuis, aliquando matrimonium eo metu celebratum, ſit nullum?

2 Duplex eſt ſententia. Prima docet quamuis in foro externo Eccleſiæ matrimonium non irritetur ex metu non cadente in virum conſtantem, eo quod Eccleſia quando metus eſt leuis, minime præſumit coactum, ſed ſpontaneum conſenſum, at in foro conſcientiæ aliquando irritari metu leui, quando, ſcilicet, conſenſus non eſt ſpontaneus, ſed illo metu extortus, ita vt nullo pacto contrahens, id matrimonium eligeret, niſi eo metu perterritus. Probatur primo, quia ideo metus grauis irritat matrimonium, quod plenam conſenſus libertatem impediat in viro conſtanti: ergo ſimiliter irritabit metus leuis, tantum libertatis auferens in viro qui natura ſua non eſt adeo conſtans. Tunc enim abſolute verificatur ratio Pontificis, *c. Cum locum, de ſponſ.* ibi, *cum locum non habeat conſenſus, vbi metus, vel coactio intercedit.* Et confirmatur, quia ibi dicitur plena libertate gaudere debere matrimonium: qua minime gaudet, hoc leui metu intercedente. 2. ideo minor metus ſufficit in fœmina, vt ſit grauis irritetque matrimonium, quam in viro: quia propter ſubiecti imbecillitatem minor metus eundem effectum in illa operatur, quem maior in viro: ergo ſi metus leuis eundem effectum coactionis, & ablationis pleuitudinis libertatis operatur in fœmina, vel in homine imbecilli, irritabit ſimiliter matrimonium: vnde (vt recte aduertit *Durand. 4. diſt. 29. quæſt. 2. num. 8.*) vir inconſtans ita cogitur per leuem metum, ac conſtans per grauem, nec inter eos diſtat in conſenſus coactione ſed in motiuo. Conſtans enim non timet ex leui æſtimatione, qua inconſtans terretur. 3. quia ius conſtituens diſcrimen inter metum grauem, & leuem, innititur præſumptioni, præſumit enim motum grauem cauſam eſſe actus, leuem autem minime. Ius autem præſumptioni innitens non habet locum in foro conſcientiæ, ſi in contrarium ſit veritas, *cap. Tua, & cap. Is qui fidem, de ſponſal.* ergo ſi vere metus ille leuis fuit cauſa matrimonij, illud irritabit. 4. Cæteri contractus metu leui celebrati, ſunt inualidi in foro conſcientiæ, in hoc ſenſu, vt per illos acquiſita, ſint reſtituenda: (vt probaui hoc 4. libro, diſp. 9. numero 4.) quia non ſunt plene liberi. Sed matrimonium maiorem petit libertatem: ergo à fortiori irritabitur eo metu. Et confirm. quia idem metus ſufficiens ad cæteros contractus reſcindendos, annullat matrimonium: (vt dixi hoc 4. libro diſp. 6. numero 2.) ſed cæteri contractus metu leui reſcinduntur in foro conſcientiæ: ergo & matrimonium. Ita tenent *Decius c. fin. num. 3. & ſeq. de appellat.* quamuis *num. 7.* cogitandum relinquat: ſed intrepide id docet *regula, In omnibus cauſis, 29. n. 3. ff. de reg. iuris: Nauar. ſumma lat. cap. 22. nu. 51. verſ. Septimum: & l. 3. conſ. in 1. editione, t. de regularibus, conſ. 84. n. 4. & lib. 1. tit. de his quæ vi, conſ. 1. n. 7. & conſ. 3. n. 4. & conſ. 5. n. 2. in 2. libr. 3. tit. de conuerſ. coniug. conſ. 3. n. 4. & lib. 1. tit. de his quæ vi, conſ. 3. num. 7 & conſ. 5. num. 4. & conſil. 9 numero 2. Iacobatius de conſilijs, libr. 4. articul. 4. numero* 133. 134. *&* 135. *habetur tomo 13. tractatum nouiorum, pa. 1. Veracruz. 1. p. ſpeculi, articulo 8. concluſio. 7. Manuel 2. tomo ſummæ, cap. 8. numero* 10. Et videtur tenere tanquam probabile *Iaſon l. Titia, nu. 4. ff. de verb. obl.* vbi cum dixiſſet ſolo metu viri conſtantis irritari matrimonium: addidit, *cogita ſuper hoc, ſi melius poſſit dici.* Et dicit eſſe probabile *Ledeſm. 2. p. 4. q. 49. a. 3. f. 456. col. 1. & ſeq.* Et videntur tenere *Boſius pract. crimin. t. de pluribus violentijs, n. 80.* vbi ait ad annullandum matrimonium requiri metum mortis, vel cruciatus, conſiderata tamen qualitate perſonæ an ſit timida, licet non interueniat tantus metus*, & *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. num. 3. in comment. lit. T. & nu. 4.* Vbi ait reſpectu fœminæ, aut meticuloſi adoleſcentis, ex ſubiecti qualitate, metum ex genere leuem, dici interdum in foro conſcientiæ grauem reſpectiue, & eſſe cadentem in virum conſtantem, reddereque matrimonium irritum. Dixi videri tenere hos DD. quia facile poſſunt explicari, vt intelligant, quando is qui in viro conſtanti eſſet timor leuis, reputaretur grauis, & cadens in virum conſtantem, reſpectu timidi: & ita credo eos intelligere. Idem videtur tenere *Salzedo ſuper reg. 532. Bernardi Diaz. limit. 4.* vbi cum dixiſſet metum reuerentialem abſque minis, non eſſe viri conſtantis, nec reſcindere contractus, limitat, niſi in foro conſcientiæ, in quo ſi ſpontaneus non fuit conſenſus, geſta ſunt inualida.

Secunda ſententia docet ſolum metum cadentem 3
in virum conſtantem, irritare matrimonium. Probatur, quia licet non ſit textus expreſſe hoc decidens, at colligitur à contrario ſenſu, ex *cap. Conſultationi, & cap. Veniens, el 2. de ſponſal.* vbi deciditur allegantem metum cadentem in virum conſtantem, eſſe audiendum: matrimoniumque tali metu initum, eſſe nullum: ergo à contrario ſenſu, diuerſum eſt dicendum, quando metus minime cadit in virum conſtantem: & in profeſſione religionis, quæ omnino ſimilis eſt, & eodem metu caſſatur, expreſſe eſt definitum, *cap. penultimo, de his quæ vi,* ibi, *non obſtante violentia quæ proponebatur illata, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, & ideo non debuerat cadere in virum conſtantem.* Et *cap. 1. eodem titul.* ibi, *ſi legitime probatum fuerit non timore mortis, &c.* 2. prob. ex *l. Nec timorem, 7. ff. de eo quod met. cauſ.* ibi, *proinde ſi quis meticuloſus rem vllam fruſtra metuerit, per hoc edictum non reſtituitur: quoniam neque vi, neque metu factum eſt:* vnde colligunt *gloſſa cap. vnico de his quæ vi, in 6. verb. Subiacere: & ibi Francus, fine,* metum leuem non eſſe proprie metum: nec metus leuis habetur ratio in iure, (vt bene docet *Bonifacius Clem. 1. num. 3. de foro compet.*) ergo talis metus nil obſtat firmitati aliorum contractuum, nec matrimonij. Item, quia hæc irritatio eſt ex ſolo iure Eccleſiaſtico (vt dixi hoc lib. 4. diſput. 14. num. 2.) ſed ius nullum inuenitur vbi irritetur, niſi quando metus cadit in virum conſtantem: ergo. Et ratio potiſſima huius rei ea eſt, quia cum hæc irritatio matrimonij ſit ex Eccleſiæ ſtatuto, (modo dixi) quæ punit & afficit actum externum, ſubuenit patienti metum grauem, eo quod fecit quod debuit, eligens ex duobus malis id quod minus eſt, non autem ſubuenit, vbi metus eſt leuis, quia metum paſſus, leuiter ad rem tam grauem motus eſt. Sicut etiam ius ciuile iuſtiſſime fauet patienti iniuſtum metum, contempto metu leui: *reg. Vani timoris, 145. ff. de*

ff. de reg.iur.l.7.t.33.p.7.Et ideo hanc ſententiam tenent ex Theologis, D.Thom.4.diſt.29.q.vn.ar.3.quæſtiunc.prima,corp. D.Bonauent.eadem d.quæſt.1.n.4. Durand.quæſt.2.n.5.& 8.Ricard. ibi, art.1.q.1. Paludan.q.1.a.3.concluſ.2.n.20. Altiſiodor. lib.4.ſummæ, tract.9.c.7.q.5.D.Anton.3.p.t.1.cap.7.ad finem, Armilla verb.Matrimonium,n.41.Metina C.de reſtitutione,q.3. cauſa 2.verſ. Si fiat remiſſio ex metu probabili, victoria ſumma, materia de matrim.n.268.Sotus 4.d.29.q.1.a.3.paulo poſt principium,concl.2. Ledeſma,2.p.4.q.49.a.3.f.456.col.3.ante §.Sed dubitabit aliquis,P.alacios 4.d.29.diſp.vn.fol.660.verſ.Ad hæc S.Bonauent.Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.3.Lud.Lop.2.part. inſtruct.noui,materia de matrim. c.40.f.1063.§. Deinde quæritur,& fol.1071.§.Proinde: Aragon 2.2.q.88.a.3.§. Hoc tamen non obſtante,ſit tertia concluſio.Bartholomæus à Ledeſma de matrimon.dub.23.concl.2. Petrus de Ledeſma de matrim.q.49.a.2. [illegible] poſt 6.concl.§. Ex hac concluſ. Candelabrum ſacramentorum [illegible] materia de matrim.n.65.Philiarc. de offic.ſacerd.tom.1. p.2.l.2.c.8.Corona confeſſorum 4.p.cap.8. de matrim.t. de impedim.violentiæ,n.29.Et ex iuriſperitis eam tenent gloſſa cap. Veniens,el 2.verb.in virum,& c.Conſultationi,fine, & c.Cum locum,verb.Metus de ſponſal.& c.2.verb.Tanta,de eo qui duxit in matrim.& c.1. verb. Conſentit. de ſponſal.impub. addens, licet alias non eſſet contracturus, metu leui coactus: Hoſtienſ. ſumma,tit.de matrimoniis,§.penul.n.26. & d.c.Cum locum,ſuper verb.Coactionis, & d.c.Conſultationi, fine,Ioan.And.tract. de conſang.n.68. habetur to.9. tractatuum, Calderinus t.de his quæ vi,conſ.1.n.2.Anton.d.c.2.Veniens,n.3.Abb.d.c.Conſultationi,n.4.& d.c.Cum locum,n.6.& c.1.de ſponſal.impub.n.4.vbi Alex.de Neuo,n.7.Henric. d.c.Cum locum,n.1. Felin.conſ.14. n.1.Beroius,c.1.n.16.de offic.deleg.Alex.conſ.99.n.2.vol 3.Hippol.ſingul.347.incip.matrimonium:Fortun. de vltimo fine,illatione 21.n.431.Bertachin.in ſuo repertorio,litt.M.verb.Matrimonium qua forma contrahatur,verſ.Matrimonium metu,Lex 15. tit.2.p.4. Roſella verb.Impedimentum,impedim.10.n.1.Angel. verb.Impedimentum,impedim.11.init. & verb. Metus, n.7.Sylueſt. Matrimonium, 8.q.11. dicto 2.Couar.4. decret.2.p.c.3.§.4. init.Anton. Cucus l.5.inſtit. maior.t.12.n.109. Sarmiento l.2.ſelect.c.11.n.9.Menoch.de præſumpt.l.3.præſumpt.4.n.3.Matienzo l.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.n.189.

5 Sit cõcluſio:prior ſententia eſt ſatis probabilis: & ſuſtinendo matrimonium metu contractum, eſſe iure naturæ irritum,haberet longe maiorem probabilitatem.At retenta opinione,quam tenuimus hoc l.4.diſp.14.n.1. eſſe ſolo iure Eccleſiaſtico irritum, tenenda eſt tanquam probabilior,hæc poſterior ſent. Quia Eccleſia ſolum irritauit matrimonium metu viri conſtantis initum.

6 Ad argumenta prioris ſententiæ propoſita n.2.reſpondetur.Ad 1.dic non eſſe præciſam rationem, quod metus tollat plenam libertatem, ſed quia rationabiliter,ſeruatáque conſtantia id facit: quare cum metus leuis irrationabiliter,læsáque conſtantia id præſtet, non irritat, Eccleſia id iure optimo ſtatuente.Ad confirmationem,negandum eſt in metu leui deficere plenam libertatem, qualem iura poſtulant ad matrimonij valorem. Ad 2. diſtinguendum eſt antecedens, ſi minor ille metus attenta imbecillitate perſonæ,reputatur cadens in virum conſtantem, atque ita rationabiliter operatur illum effectum. Concedo.Quando autem reputatur adhuc metus leuis, & irrationabilis, nego. Ad 3. negatur fundari in præſumptione, ſed innititur ius cuidam naturali æquitati, poſtulanti ſubueniri cõſtanter & viriliter agentibus, non autem inconſtantibus, & leuibus. Ad 4. negatur conſequentia. Quia reſtitutio conſurgit ex iniuſtitia admiſſa,quæ cũ inueniatur in metu graui, & leui, vterque metus obligat ad reſtitutionem. Irritatio autem matrimonij non oritur ex iniuria illata, ſed ex iure Eccleſiaſtico, quod merito, & iure optimo irritauit,quando metus eſt grauis,non autem quando leuis.Ad confirmationem, dic eam regulam intelligi, quoties metus ſufficit ad reſcindendos contractus in foro externo: quod tunc euenit,quando cadit in virum conſtantem.Secus de metu ſufficienti ad reſcindendum in foro conſciẽtiæ.Cuius differentiæ rationem reddidi in ſolutione ad 4.

DISPVTATIO XVIII.

An validum ſit matrimonium metu viri conſtantis contractum, eodémque metu conſummatum, ita vt prius illud matrimonium inualidum, ratificetur copula illa metu ſimili extorta,vel ſpontanea?

SVMMARIVM.

Hæc diſputatio habet locum, quando copula habetur affectu coniugali, num.1.

Matrimonium metu initum,ratificatur copula ſpontanea,vel metu leui extorta,n.2.

Similiter ratificatur diutina habitatione ſpontanea,n.3. Nec requiritur ſimul copula,n.4.

Exigitur, vt ratificans matrimonium, ſciat fuiſſe nullum, & ea copula ratificari,n.5.

Quando dicatur diutina habitatio, vt ea ratificetur matrim.Et explicatur c.Ad id,de ſponſal.n.6.

Debet eſſe illa habitatio ſpontanea, nec eſt talis, dum non ceſſauit cauſa metus, quantumcunque temporis interuallum diſtet: & quamdiu cenſeatur cauſam metus durare,n.7.

Exigitur,vt vna cum cauſa metus, ceſſarint impedimenta, quibus metum paſſus impeditur,ne poſſit reclamare,n.8.

Quando cenſeatur actu externo purgari metum,n.9.

An purgetur ſponte aliquo ſoluente,quod ſe ſoluturum iurarat?n.10.

Ratificatur matrimonium per alios actus,ſi ſpontanei ſint,per quos ante Tridentinum ſponſalia tranſibant in matrimonium, n.11.Et an hæc ſint vera poſt Tridentinum?n.12.

An matrim.metu graui initum, ſicut ratificatur copula ſpontanea, ita copula metu extorta, ita vt matrim. metu graui initum, & eodem metu conſummatum,ſit validum, etiam poſt Tridentinum? Refertur duplex ſent.n.11.& 14.

Quod in gratiam alicuius conceſſum eſt, non eſt in eius diſpendium retorquendum,n.13.

Ponitur ſententia auctoris, n.15.Et ibi,fictio non operatur plus quam veritas.

Si ſemel matrim.metu conſummato, accedat copula ſpontanea,an ratificetur?n.16.

Metu contrahens matrim.ſi cogatur ad copulam,an teneatur potius pati mortem,n.17.

Soluuntur argumenta,num.18.Et ibi,explicatur reg. Quod ob gratiam, de reg.iur.in 6.

PRimo ſupponendum eſt,locum habere hanc diſputationem,quando copula habetur affectu maritali:nam ſi affectu fornicario, ſiue copula ſit metu, ſiuẽ ſponte habita, non dubium eſt matrimonium præteritum adhuc manere inualidum,nulláſque vires recipere per talem copulam, non ſecus ac ſi quando matrimonium contraxit aliquis à principio, verba exteriora protuliſſet ſine intentione contrahendi. Quia illa copula in tantum ratificat matrimonium præcedens, in quantum eſt ſignum conſenſus coniugalis ſignificatiuum, ſed quando habetur affectu fornicario, non ſignificat conſenſum coniugalem, ſed contrarium:ergo non ratificat matrim. 1

Secundo ſupponendum eſt:ſi poſt matrimonium metu extortum, accedat copula ſponte habita affectu coniugali, ratificari prius matrimonium, & ex tunc incipere valere, ſi alter qui abſque metu conſenſerat, in priſtino conſenſu perſeueret. Et ratio eſt,quia cum non oporteat conſenſus eſſe ſimul, & conſenſus illius qui metum paſſus non eſt,fuerit legitimus, ſolum deſiderabatur ad valorem matrimonij conſenſus ſpontaneus illius qui metu conſenſerat,(vt dixi hoc 4.libro diſp.15. num.2.) ſed hic conſenſus ſufficienter exprimitur per copulam ſpontaneam affectu maritali habitam, cap. Is qui fidem,de ſponſal. ergo ea ſecuta ratificatur prius matrimonium. Ita D.Tho. 4.d.29.quæſt.vn.a.3. quæſtiuncula 2.ad 2. D.Bonauent. eadem d.29.quæſt.2.n.13. Ricardus ibi, art.2.quæſt.2. Paludan.quæſt. 1.art.4.n.23.Sotus ibi quæſt.1.art.3. concluſ. 2. Palacios ibi,diſp. 1.fol.663.ante verſ.Conſentiunt in dogmate. D.Antonin.3.p.tit. 1.cap.7.ad finem.Victoria ſumma,materia de matrim. nu.268. Viguerius lib.inſtitution.cap.16.§.7. verſ.6. ibi, ſecundo ad matrimonium, Tabiena verb Impedimentum,impedimento 9. ad finem,Armilla verb.Matrimonium,num.41.Ledeſma 2.p.4.quæſt. 49.art.3.fine.Enriquez lib.11.de matrimonio, cap.9.num.7. Et ex iuriſperitis idem tenuit gloſſ.cap.Conſultationi, verb.Ante, de 2

de ſponſal.& ibi Anton.num.3. Alex.de Neuo,num.10. Abb.numer.7. Præpoſ.num.2.idem Abb.cap.Veniens el 1.num.6.de ſponſal.& cap. Ad id,fine,eodem tit.Henricus cap. Cum locum,de ſponſal.num.3. Roſella, verb.Impedimentum,impedimento 10.nu.11. Angel. Matrimonium 3.impedimento 11.num.1. Syluest. Matrimonium 8.quæſt.11.dict.4.Turrecremata 31.quæſt.2.in ſumma, numer.11.Pariſius conſ.58.num.69.& conſ.60.num.34.volum.4.Nauar.ſumma Lat.& Hiſpana,cap.22.nu.51.ad finem,Menoch.de præſumpt l.3.præſumptione 4.num.30.Gregor.Lopez l.15.verb.Le pluguieſe.tit.2.parte 4. Idemque dicendum eſt,ſi copula illa non ſit omnino ſpontanea,ſed metu leui extorta. Quia idem iudicandum eſt de conſenſu expreſſo, & tacito, qui ex copula præſumitur, ſed expreſſus non irritat, niſi quando metu cadenti in virum conſtantem extortus eſt:ergo nec tacitus.Sic Ricard.4.d.29.articul.2.quæſtione 2. D.Anton.3.p.tit.1.cap.7.ad finem, Turrecrem.31.quæſt.2.in ſumma,num.11.

3 Tertio ſupponendum eſt, non tantum per copulam ſpontaneam ratificari prius matrimonium metu graui extortum,ſed etiam per diutinam habitationem mutuam ſpontaneam data opportunitate recedendi. Vt expreſſe habetur cap.Ad id,de ſponſal.& docent omnes ſtatim citandi.Et ratio eſt, quia ſufficiens eſt ſignum conſenſus ſpontanei denuo habiti,qui ſolum deſiderabatur ad matrimonij valorem, cum metum paſſus recedere poſſit à matrimonio,& ſponte in eo perſeueret.

4 Vt autem habitatio hæc ſpontanea, ſit indicium huius conſenſus coniugalis,quatuor deſiderantur conditiones. Prima eſt, vt ſimul interueniat copula coniugalis. ita Innocent.c.Ad id,de ſponſal.num.vn.ſuper verb.Cohabitans. Sed hoc minime verum eſt exigi.Primo,quia d.c.Ad id,ſolum ponderat habitationem: & ſola copula abſque habitatione id efficeret.2. quia ponderat, vt ea ſit diutina, cum intercedente copula id minime exigeretur. Et ita merito eam non requiri docent Hoſtienſis d.cap.Ad id,ſuper verb. Temporis, & ibi Ioan.Andr.num.2. Anton.num.9. Cardin.n.1. Anchar.fine, Abb.num.4. Henricus cap. Cum locum,de ſponſal. num.3.Roſella verb. Impedimentum,imped.10.num.7. Syluester Matrimonium, 8.q.11.dicto 6. Et videtur tenere Greg.Lop.l.15.verb.Le pluguieſe, t.2.p.4. dicit enim disiunctiue,requiri habitationem,vel copulam.

5 Secunda conditio eſt,vt ratificans matrimonium, ſciat matrimonium prius contractum fuiſſe nullum, ſi enim ex errore quo putabat prius matrimonium validum fuiſſe, cohabitet, aut copula maritali accedat, nunquam prius matrimonium ratificabitur. Quia nil magis conſenſui contrarium, quam error. Et ita dixi late l.2.diſp.34.n.2.

6 Tertia conditio eſt, vt habitatio ſit diutina. Dubitant autem Doctores, quanti temporis debeat eſſe habitatio? Anſamque dubitandi præbet c.Ad id, de ſponſ. ibi,quamuis vndecim annos habens, ab initio inuita fuiſſet ei tradita, & renitens,tamen quia poſtmodum per annum, & dimidium ſibi cohabitans conſenſiſſe videtur,ad ipſum eſt cogenda redire.Concludunt autem Doctores non eſſe neceſſariam habitationem anni, & dimidij, quam hic textus exigere videtur: narrat enim facti contingentiam, dum eius temporis habitationem ponderat: vnde dicunt prudentis arbitrio definiendum eſſe hoc tempus, qui conſiderabit fugiendi opportunitatem, habitationiſque moram. Quia cum tempus lege non præfiniatur, iudicis arbitrio definiendum relinquitur, cap. De cauſis, de offic.deleg.& l.1.ff. de iure deliber.Et ita docent Innocent. cap.2.numer.1.de his quæ vi, Hoſtienſis dict.cap.Ad id,paulo poſt principium, ſuper verbo,Annum, & dimidium, & ibi Ioannes Andreas num.2. Antonius num.9. Abb.num.4.Præpoſ.n.1.& 3.Idem Hoſtienſ.cap. . de his quæ vi, ſuper verb.Non timore mortis: & ibi Ioan.Andr.n.15. Anton.fine, Abb.num.12.Henricus num.4.Neuizanus conſ.46.num.32. Roſella verb. Impedimentum, imped.10.num.7.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.6.n.1.Greg.Lop.l.15.verb. Le pluguieſe,t.2.p.4.Menoch. de præſumpt.li.3.præſump.4.n.25. Boſſius pract. crimin.t.de pluribus violentiis,n.103.& ex Theologis, D.Anton.3.p.t.1.c.7.fin.Sotus 4.d.29.q.1.a.3.concluſ.2. Hoc autem intelligitur, quando ſumus in dubio, an potuerit fugere: nam quando conſtat de ſpontanea cohabitatione, quia data opportunitate, illico & incontinenti non fugit, ſatis eſt momentanea cohabitatio.Sic Anton.c.Ad id, n.9.de ſponſal.& ibi Alex.de Neuo n.6.& 7.Neuizanus conſ.46.num.32. Hoc tamen prudenter accipiendum eſt & morali modo: non enim eſt neceſſarium, ne cohabitans cenſeatur ſpontaneus vt ſtatim mathematico modo fugam arripiat, ſed arbitrio prudentis, vt probat l. Quod dicimus,105.ff. de ſolut. ibi, quod dicimus debere ſtatim ſoluere, cum aliquo,ſcilicet, temperamento temporis intelligendum eſt, neque enim cum ſacco adire debet. Sic Hoſtienſ.c.1.De his quæ vi,ſuper verb.Non timore mortis, & ibi Anton. Abb.n.12.Henricus num.4.Neuizan.conſ.46.num.32.Nauar.comment.4.de regular.quod eſt ſuper c. Statuimus, 19.q.3.num.17. Hæc autem exiguntur quoad præſumptionem in foro externo accipiendam. Nam in foro conſcientiæ,nulla temporis habitatio,poſtquam metuendi cauſa ceſſauit,ratificabit matrimonium,ſi non adfuit animus illud ratificandi. Præſumetur autem in foro exteriori ratificaſſe ex dicta habitatione.Sic Nauar.d.comment.4.num.71.

Vltima conditio eſt, vt habitatio illa ſit omnino 7
ſpontanea, ceſſaritque omnino timoris cauſa. Nam durante cauſa metus, durat metus, quamuis in actu externo appareat omnimoda libertas, vt tradunt Bart.l.2.num.7.C.de his quæ vi,& ibi Bald.num.8. Zaſius l.1.§.Quæ oneranda, colum.4.verſ.Item extende, ſub num.40.ff.quarum rerum actio, Decius conſ.219.num.7.volum.2.Roland.conſ.95.num.32.volum.1.Anton.Gom.2.var.cap.14.num.27.Anton. Cucus lib.5.inſtit. maior.t.12.num.171.172. Menoch. de præſumpt.l.3.præſump.4.n.22.Padilla l.Interpoſitas,num.24.C.de tranſactio.Gama 1.p.deciſ.346.num.4. Maſcard.de probat. concl. 053.num.36.Ioan.Garcia de nobilit.gloſſa 17.numer.47.Flaminius de reſignat.benef.l.13.quæſt.1.n.206 & ſeq. Lud. Lop.2.p.inſtruct.de matrim.cap.40.ad finem. Quod verum eſt, quodcumque temporis interuallum diſtet inter actum, & metum incuſſum ad illum: adhuc enim cenſetur durare timor,manente timoris cauſa,vt docent Bald. Roland. Decius, Anton. Gomez,Gama, proxime citati. Idem Decius reg.In omnibus cauſis,39.num.14 ff.de reg.iur.Franciſcus Aretin.l.Interpoſitas,num.4.C.de tranſactio.Gutier. conſ.16.num.15. Durat autem timoris cauſa, dum durat ſubiectio timorem incutienti. Vt ſi iudex metum inferat, dum durat officium, ſi tyrannus, dum durat tyrannis, ſi vir, dum durat matrimonium. Sic gloſſ. cap.1.verb.Poſtmodum,de his quæ vi,& ibi Innocent.num.1. Hoſtienſ. ſuper verb. Non timore mortis, Abb. n.12.Imol.n.14. Bart.l.2.n.7.& l.fin.n.5.& 7.ff.de condictione ob turp.cau.Bald.l.2.n.10.C.de his quæ vi, Angel.l.Ad inuidiam,n.2.C.eodem tit. Alex.conſ.99.num.8.& 13.vol.3.& l.Si cum dotem,§.Eo autem tempore, numero 11.ff. ſoluto matrimon. Iaſon inſtit. de actio.§. Quadrupli. num.66.Romanus l.Si ob turpem.10.ff.de condict.ob turp. cauſ. Deci. reg. In omnibus,39.n.15.ff.de reg.iur Philippus Probus addit.ad Monachum,cap.vnic. de his quæ vi,in 6.n.8.ad finem,Bertachinus in repertorio, littera M.verb. Metus non præſumitur, ſub numero 40.verſicul. Metus præſumitur durare,Rebuf.tom.2.conſtitut.Galliæ,tit.de reſciſſione contractuum,ar.vnico, gloſſ.22.num.2.& 6.Ant.Gom.2.var.cap.14.num.27. Suarez allegat.24.n.5. Anton. Cucus l.5.inſtit.maior.tit.12.n.171.172. Ant.Gabr.to.2.comm. in mea edit.l.11.verb. Metus,f.107.col.2. Menoch.de præſump.l.3.præſump.4.n.23. Padilla l. Interpoſitas, num.24.C.de tranſact. Matienzo dialogo relatorum,3.p.c.20.n.3.Gama 1.p.deciſ.346.num.3.Ioan.Garcia de nobil.gloſſ.17.num.47. Quod intelligendum eſt quando non fuit opportunitas fugiendi præ timore.Sic Innoc.Hoſtienſ.Abb.ibid. Præpoſ.c.Ad id,n.1.de ſponſ.Alex.conſ.99.n.3.vol.3.Angel.l.1.§.Quæ oneranda,n.4.ff.quarum rerum actio.

Nec ſufficit etiam, vt cauſa metus ceſſarit, niſi etiam 8
ceſſent metum paſſum impedientia, ne reclamet. Poterit enim reclamare longo tempore, poſt ceſſationem metus ſi eo ſpatio durent. Quia tunc metu geſta approbare cenſetur, quando potens reclamare, tacet: quod minime

efficere

efficere poteſt dictis impedimentis durantibus. Sic *Nauar.comment.4.de regular. ſuper c.Statuimus,19.q.3.n.71.* vnde dicit ſe conſuluiſſe, potuiſſe reclamare monialem metu patris profeſſam, tranſacto anno ab eius obitu, intra quem non potuit reclamare, nec procuratorem ad reclamandum conſtituere, impedientibus monialibus.

9 Vt autem actus exterior inducat metus purgationem, cenſeaturque ſpontaneus, deſideratur, vt omni ex parte ſignificet liberam & ſpontaneam voluntatem. Quia ſi vllam aliam interpretationem recipere poſſit, non cenſebitur purgare metum. Vbicumque enim poteſt eſſe alia cauſa, quam approbatio contractus per metum geſti, nunquam præſumitur approbatio. Vt tradunt optime *Bartol. l.2.C.de his quæ vi,n.10.& ibi Bald.num.14.Nauar.lib.1.conſiliorum 1.de his quæ vi, in 1. editione,conſ.2. numero 9. in 2.*verò *conſ. numero 9.Boſius practica crimina.titul.de pluribus violentiis,numero 101.Azedebo libro 4.recop.titulo 21.l.1.n.195.Ioannes Garcia de nobilitate,gloſſa 17.n.46.*

10 Hinc infertur, minus bene *gloſſam cap.Ad audientiam, verb.ad reſignationem, de his quæ vi, quam ibi ſequuntur Anton. num.7.fine,& Cardin.quæſtio.3.ad finem,* dixiſſe, purgari metum, quoties aliquis ſponte ſoluit quod iuramento per metum promiſerat. Dicendum enim eſt, non purgari, cum enim ſubſit coniectura ſolutionis metu periurij incurrendi factæ, non præſumitur ſpontanea ſolutio. Et probatur clare ex *cap. Debitores, de iureiurando,* vbi iurans ſoluere vſuras, poteſt facta ſolutione repetere, quaſi non ſponte ſoluerit. Quarè gloſſam reprobant *Hoſtienſis eo cap.Ad audientiam,ſuper verb.Reſignauit,& ibi Ioannes Andr. n.8.Anchar.num.5.Abb.num.3. Henric.num.3.& 4.Imola n.4.Bart.l.1.n.10.C.de his quæ vi,& ibi Bald. n.13. Bertachin.in ſuo repertorio,lit. M.verb.Metus non præſumitur,ſub n.60.verſ. Metus iuramento.Nauar.l.1. conſil.1. de his quæ vi,in 1.editione, conſ.2.num.9.in 2.conſ.4.num.9. Padilla l. Interpoſitas, num.25. C.de tranſactio. Burſatus conſ.72.n.28.vol.1. Ioannes Garcia de nobilitate.gloſſ.17.n.46. Seraphinus de priuileg.iurament.priuilegio 29.num.5.& 6.*

11 Quarto ſupponendum eſt, ſimiliter ratificari matrimonium metu contractum, per alios actus, ex quibus olim ante Tridentinum præſumebatur tacitus conſenſus, ſponſaliaque in matrimonium tranſibant, quando ij ſpontanei ſunt. Probatur, quia ſunt indicia ſufficientia conſenſus, ſicut & copula. Vt ſi omnino ceſſante metu, ſe amplexabantur vt coniuges, vel ſe tales affectu verè maritali appellabant: vel ſponſa eodem affectu recepit munera ſponſalitia. Sic *Roſella verb. Metus, fin. & verb.Impedimentum,imped.10.n.8.Sylueſt.Matrimonium, 8.q.11.dict.7.Tabiena verb.Coactio q.5.n.6.*

12 Vltimum fundamentum ſit, hæc omnia habent verum, poſt *Tridentinum* etiam *ſeſſ.24. de matrim.cap.1.* ſi enim metum paſſus altero perſeuerante in priſtino conſenſu, accedat copula animo maritali habita, & ſpontanea, vel habitet eodem animo, ceſſante omnino metu cum altero coniuge, modo explicato n.6.& 7.vel alium actum ſpontaneum faciat, per quem ſignificet nouum conſenſum maritalem, ratificatur prius matrim. metu contractum, quando impedimentum metus erat occultum, & parocho ac teſtibus ignotum. (vt probaui l. 2. diſp.37. n.14.) & ibi diſp.32. n.9. & ſeq. ſatis probaui non oportere alteri intimari: & tractaui, quando ſufficiat conſenſus internus.

13 His præmiſſis, difficultas in eo verſatur, an ſicut matrimonium metu initum, ratificatur copula ſpontanea, affectu maritali habita, ita ratificetur eadem copula metu graui extorta? Itaque an ſi quis metu mortis cogatur matrimonium inire, & illud conſummare, ſit validum? Et habet locum hæc quæſtio etiam poſt Tridentinum, vel quando parochus & teſtes ignari fuerunt impedimenti metus, idque occultum erat: vel aſtiterunt parochus & teſtes matrimonio, & copulæ coactis. Triplex eſt ſententia. Prima docet valere matrimonium. Probatur ex *c.2.de eo qui duxit in matrim.* ibi, *ſi conſtiterit quod tanta vis eidem illata fuerit, quod non ſponte in primam conſenſerit, nec poſt præſtitum iuramentum ipſam carnaliter cognouerit.* Vbi *gloſſ.verb. Cognouerit,*ait,*quia tunc conſenſiſſe videtur: & c.Inſuper,qui matrim.accuſ.poſſ. fine,* ibi, *copulæ carnali conſenſit.* Vbi *gloſſa verb. Copulæ,*ait,*ex quo carnali copula conſenſit, omnis violentia ſublata intelligitur.* Et *cap.Conſultationi, de ſponſ.* ibi, *mox à ſponſis aufugiunt ante carnis copulam ſubſecutam.* Vbi *gloſſ.verb.Ante,*ait,*ſecus ſi poſt: quia tūc cōſenſiſſe videtur.* Et *cap.Ex litteris,de deſponſ. impub.*ibi,*nec ad eandem carnaliter acceſſum habuit.* Ergo matrimonium coactum ratificatur per copulam ſubſecutam. 2. matrimonium non irritatur niſi metus cadat in virum conſtantem, ſed metus quo quis compellitur conſummare prædictum matrimonium, non poteſt eſſe cadens in virum conſtantem, niſi copula affectu maritali habeatur: cogeret enim ad peccatum mortale, quod repugnat conſtantiæ, cum accedat ad non ſuam. Ergo habetur copula animo maritali, & ſic erit matrimonium. Itaque vis argumenti in hoc conſiſtit, ſolus metus cadens in virum conſtantem irritat matrimonium, ſed niſi hic paſſus metum, & eo contrahens & conſummans, eligat matrimonium, non eſt metus cadens in virum conſtantem: ergo non illud irritabit. Et confirmatur, quia (vt dicebamus diſp.præc. n.5.) metus non irritat matrimonium, ex eo quod tollit libertatem, ſed quia rationabiliter, & ſeruata conſtantia eam tollit, ſed hic metus, ſi ille accederet animo non perficiendi matrimonium, non tollit libertatem rationabiliter, & ſeruata conſtantia, cum accedens ad non ſuam, peccet mortaliter, & conſequenter irrationabiliter faciat, & in conſtans ſit. Ergo talis accedere præſumitur animo maritali, & perficiet matrimonium: alias talis metus non irritaret: cum irrationabiliter, & contra conſtantiam cogat ad acceſſum ad non ſuam. 3. quia ideo Eccleſia præſumebat olim dum quis poſt ſponſalia accedebat ad ſponſam, animum maritalem, & conſenſum legitimum ad perficiendum verum matrimonium, vt vitaret peccati fornicationis præſumptionem, ſed idem fornicationis peccatum reſultat, ſi metu contrahens, & conſummans matrimonium, non accedat animo maritali, & verũ perficiat matrimonium: ergo Eccleſia id præſumet, & conſequenter ſi ita res ſe habeat, vt verè accedat animo maritali, legitimum erit matrimonium: alias Eccleſia male pro matrimonio præſumeret. 4. quia lex Eccleſiæ irritans matrimonia coacta, eſt in merum paſſi fauorem, ſed illi noceret, ſi matrimonium non conſurgeret ex conſummatione coacta, conſtringitur enim aut pati corporis mortem, non conſummando, aut conſummando, admittere peccatum lethale: ergo dicendum eſt in hoc caſu valere matrimoniũ. Quod enim in alicuius gratiam conceditur, non eſt in eius diſpēdium retorquendum: *reg.Quod ob gratiam.61.de reg.iur.in 6.* Et confirm. quia quilibet poteſt iure ſuo cedere: ergo metum paſſus iure ſuo cedens, poterit vel matrimonium perficere, vt mortem culpamque lethalem euadat. Hanc tenet *Palud.4.diſt.29.quæſt.1.art.4.concluſ.3.n.25.& ibi ſupplementum Gabrielis dub.3.a.3. concl.3. & Sotus ibi.q.1.a.3.ad fin. verſ.In contrarium autem,* quamuis valde anceps ſit, & dicat ſe olim cum magiſtris tenuiſſe non valere matrimonium, nec id ratione deſtitutum eſſe, tandem ait valere. Idem tenent *Angles floribus 1.p.de matrim.q.3. de conſenſu coacto,a.1. diffi.4.f.549.Barth.à Ledeſ. de matrim.d.23. ad fin.Vega lib.2. ſum.caſu 513.*Et dicunt hanc eſſe probabilem *Enriq.& Pet. de Ledeſ.n.15.allegandi.* Et in alio omnino ſimili, dicunt idem alij DD. aſſerunt enim ſponſalia olim, tranſiiſſe in matrimonium, per copulam metu graui extortã. Quare idem dicerent de matrimonio coacto, per copulam coactam ſubſequētem: illa enim copula ideo efficiebat matrimonium, quia erat ſufficiens ſignum conſenſus de præſenti: quare cum ſimiliter ſit ſignum eiuſdem conſenſus, quando præceſſit matrimoniũ coactũ, ſimiliter perficiet illud: ſicut copulã eſſe coactã, non obſtat, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium, ſimiliter ſentient non obſtare, vt matrimoniũ coactum inualidum ratificetur. Hi ſunt *Couar.4. decret.1. p.cap.*

p.cap.4.§.1.n.11.& 12. Ant. Cucus lib.5. inſtitutionũ maior.t.10.n.32.& tit.12.n.128. Et videntur tenere *Hoſtienſ.c. Is qui fidẽ, de ſponſ.ſuper verſ.Quia contra præſumptionem, & ibi Ioan.And. n.3.* vbi aiunt, fœminam poſſe allegare contra præſumptionem, quod ſponſalia per copulam in matrimonium tranſeant, ſe vi præciſa oppreſſam fuiſſe, virum autem minime: quia opprimi non poteſt ad copulam, & ita clare ſentiunt ceſſante præciſa oppreſſione, copulam qualicunque metu extortam efficere, vt ſponſalia tranſeant in matrimonium. Et hæc ſententia ſatis probabilis eſt.

14 II. Sententia ſic diſtinguit, ſi metu contrahens conſummet illo ſolo metu ductus, non valet matrimonium; ſecus, ſi non metu ducatur, ſed vt euitet culpam lethalem, quam vitare minime poteſt conſummando, niſi intendat matrimonium perficere. Prob. quia ſi ceſſante metu ob aliam cauſam conſummaret animo maritali, valeret matrimonium: ſed iam non ratione metus, ſed gratia vitandi peccatum, conſummat: ergo valet. Sic *Ludou. Lop. 2.p.inſtructorij,de matrimon.c.40.f.1066.§. Porro iam vrgentior.* Sed hanc diſtinctionem minime capio. Quia ille eſt conſtitutus inter duo pericula, hinc enim mors iniuſte comminata, niſi conſummet, ſibi imminet; illinc autem, peccatum lethale fornicationis, ſi conſummet, non perficiendo matrimonium: ergo ſi eligat ſic conſummare, vt culpam vitet, non ſponte, ſed metu mortis coactus conſummat, nullo modo id facturus, ſuæ libertati relictus.

15 Tertia ſententia, (quæ multo probabilior eſt,) ait, nullo modo eſſe matrimonium, quando aliquis metu graui cogitur contrahere, & conſummare. Probatur 1. retorquendo argum. cui prima ſententia maxime innititur contra illam. Nam ſi conſummatio matrimonij metu extorta, facit valere matrimonium iam initum, & ſine culpa conſummantis: ergo metus tunc cadit in virum conſtantem, cum prudenter eligat copulam, mortis timore, & matrimonium perficere, ne fornicetur. Si ergo timor ille eſt viri conſtantis, irritabit matrimonium. 2. quia (vt probaui hoc 4.l.diſput.2.n.3.) non conſiderat ius timorem cadentem in virum conſtantem, ad matrimonij irritationem, in quantum excuſat operantem à culpa, cogitque minus malũ eligere, ſed ex parte obiecti, an ſit malum comminatum, graue, & ſufficiens ex ſe ad priuãdum libertate virum conſtantem: ergo quando malum comminatum eſt adeo graue, vt priuet ſpontanea ac libera voluntate, reſpectu contractus, ac conſummationis matrimonij hominẽ forte, ſiue ipſe peccet, ſiue non, eligendo malum, irritabit matrimonium. 3. quia hæc lex irritans matrimonia coacta eſt maxime conueniens bono publico, ergo etiam irritat conſummata per copulam coactam. Probatur conſequentia, quia ſi valerent, Eccleſia non adhibuiſſet ſufficiens medium coactionibus, nam compellenti ad matrimonium, facillimum eſſet etiam ad conſummationem cogere. Et confirmatur, quia eadem inconuenientia ſequuntur ex matrimonio metu inito & conſummato, quæ ex eodem non conſummato: ergo vtrumque debuit Eccleſia irritare. 4. quia matrimonia coacta irritauit Eccleſia defectu ſpontanei & liberi conſenſus, *c. Cum locum, de ſponſal.* qui copula ſequente coacta non ſuppletur; ergo. 5. quia Eccleſia irritat hæc matrimonia, inhabilitando contrahentes, pro tempore quo metus durat, ſed accedente copula coacta non aufertur metus, quin potius augetur, cum præter metum illatum ad contrahendum, addatur nouus ad conſummandum: ergo matrimonium erit nullum. Et confirmatur, quia negari nequit, priorem metum quo initum eſt matrimonium, eſſe cadentem in virum conſtantem, ſed ille adhuc durat, immo eſt actus: ergo per nullum actum eo durante firmabitur matrimonium, iuxta dicta num.7. Tandem, quia fictio non poteſt operari plus quam veritas, *l. Filio quem pater.ff.de liber.& poſthu.& §.Minorẽ,inſtit. de adopt.* ſed conſenſus expreſſus per verba de præſenti metu extortus non cõſtituit matrim. ergo à fortiori nec fictus & præſumptus per copulam. Et ideo hanc ſent. tenent *Abb.c.Diſcretionem,n.3.fine,de eo qui cognouit conſang. & c.Conſultationi,fine, de ſponſ.* vbi *Præpoſ.n.2.init.& ibi Alex.de Neuo,n.10.& c.Cõtinebatur, de deſponſat. impub.n.10. Iaſon l.Titia,n.6.verſ.Sexto adde.ff.de verb.oblig. Pariſius conſ.58.n.69.& conſ.60.n.34.vol.4. Turrecr.31.q.2.in ſum.n.11. Syluеſt. Matrimonium, 8.q.11.dicto 5. Nauar.ſum.lat.c.22.n.51.ad finem: Menochius de præſump.l.3.præſump.4.n.31.& ſeqq.* quamuis enim videatur mediam amplecti ſententiam, vt ſi vir metu conſummet, valeat matrimonium, ſecus ſi fœmina: at re vera huius eſt ſent. nam *num.*35. expreſſe dicit, ſi mulier conſummet, non ſolum vi præciſa, ſed etiam conditionali, quæ per metum infertur, non valere matrimonium, defectu ſpontanei conſenſus: & licet *n.*31. contrarium dicat in viro metu conſummante, id dicit, vt ipſemet ſe explicat *n.33.fine,& 34.* quia credit non poſſe contingere, vt vir metu compulſus cõſummet: carens enim deſiderio nõ poterit coire. Quo ſuppoſito, metu conſummari matrimonium, clare ſentit, non effici validum. Et ex Theologis, eandem ſent. tenent *Ricardus 4.d.29.a.2.qu.2. D. Anton.3.p.t.1.c.7.ad fin.ante verſ. Tertia coactio eſt: Ledeſma 2.p. 4.q. 49.ar.3.fin. Palacios 4.diſt. 29.diſp vn.f.663.ante verſ. Conſentiunt in dogmate: Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.7. Philiarč.de officio ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.8. ad fin. Petr. de Ledeſma de matrim.q.47.a.3.dub.pen.* Et in alio ſimili, tenent eandem ſent. aſſerentes olim non tranſiiſſe in matrim. ſponſalia per copulam metu extortam. *Anton. d.c.Continebatur,n.8.fine: & c. Is qui fidem, n.7. de ſponſalib.* vbi *Anch.n.6. Henric.n.11. Præpoſ.* dicens communem *n.7. Alex.de Neuo,d.c.Continebatur,n.10.*

Monuerim tamen, ſi matrimonio metu conſummato, 16
aliquando accedat copula ſpontanea, depoſito iam prorſus metu, animo ratificandi prius matrimonium inualidum, ſcienti accedente copula illa, fuiſſe inualidum, & ea ratificari, manere firmum matrim. iuxta n.2. tradita. Quod habet etiam verum poſt Trident. in caſu quem n. 12. explicui, & 13.

Ex dictis infertur, metu graui contrahentem matri- 17
monium, potius debere mortem pati, quam conſummare. Quia cum non valeat matrim. eſt copula fornicaria. Poſſet tamen excuſari, ſi accedat animo maritali, ſequens priorem opinionem probabilem aſſerentem ea copula ratificari matrim. Sic *Enriquez l.11.de matrim.c.9.n.7.* Quod intellige in eo caſu, in quo poſt Tridentinum, efficeretur verum matrimonium: quem n.12.& 13. declaraui.

Ad argum. primæ ſent. n.13. propoſita, reſp. Ad 1. dic eos 18
textus intelligi, quando copula eſt ſpontanea. Ad 2. dico eum eſſe metum cadentem in virum conſtantem, quoad effectum irritandi matrim. licet illo conſummans cogatur ad peccatũ mort. Quia (vt dixi hoc l.4.diſp.2.n.3.) quoad hunc effectum, ſolũ attendit ius an malum comminatum ita graue ſit, vt ex ſe tollat ſpontaneam voluntatẽ in viro conſtãti, illúmque pauere merito faciat. Vel 2. reſpõdetur, eſto dicamus non eſſe metũ cadentẽ in virum cõſtantem, niſi ipſe eligat matrimonium: & accedat affectu coniugali, at etiã data hac electione, & acceſſu, non eſt matrim. quia prior metus quo contractum eſt matrim. qui erat cadẽs in virum conſtante, adhuc durat, immo eſt auctus. Ad confirm. dico intelligi maiorem, quando rationabiliter, & illæſa conſtãtia ex parte obiecti, tollit libertatem: quia obiectum metus, nempe malũ comminatũ, eſt graue, & tale, vt merito conſtantem moueat: quamuis alias irrationabiliter & cõtra conſtantiam agat, eo quod peccet. Vel 2. eſto ille metus eſſet irrationabilis, at metus prior qui cenſetur durare, eſt rationabilis. Ad 3. ſolum concludit Eccleſiam præſumere acceſſum illũ eſſe animo maritali, non tamen inde ſequitur perfici matrim. quia requiritur vt ſit ſpontaneus, & liber acceſſus. 2. poſſemus dicere minime præſumere animũ maritalem. Quia cum eo dato non ſit matrimonium, minimè vitatur præſumptio fornicationis: quæ vitabatur, cum copula erat ſpontanea poſt ſpõſalia. Ad 4. dico, eam legẽ non ſolũ reſpicere vtilitatẽ perſonæ particularis contrahentis, ſed potiſſimũ totius reipublicæ, cuius maxime intereſt vt matrim. ſint libera, ne ex matrim.

coacto

coacto diſſenſiones oriantur: quare non mirum, ſi aliquã do in damnum ipſius priuati contrahentis redundet: vnde reg. illa, *Quod ob gratiam*, &c. intelligi debet, quando ob bonum priuatum aliquid conceditur. Et per hoc patet ad confirmationem, poteſt enim quilibet cedere iure in fauorem ſuum introducto: ſecus quãdo eſt in fauorem boni communis. Ad argum. 2. *ſent.* propoſitum, nu. 14. fateor, qui metu contraxit, poſſe poſtea depoſito metu contrahere, at in eo euentu metus durat.

DISPVTATIO XIX.

An ſponſalia metu viri conſtantis inita, ſint nulla ipſo iure, ſicut & matrimonium, vel potius annullanda, inſtar aliorum contractuum?

SVMMARIVM.

Proponitur vtilitas cognitionis, an ea ſponſalia ſint nulla, vel annullanda. & opinio aſſerens non eſſe ipſo iure nulla, n. 1.
Proponitur ſent. aſſerens eſſe in ipſo iure nulla, n. 2. Et explicatur ibi, iuncto n. 1. c. Ex literis, de deſponſ. impub. Et opinio authoris, n. 3.
An metus illatus poſt contracta ſponſalia, ſit iuſta cauſa illa diſſoluẽdi, 3.
Metus leuis non irritat ſponſalia, 4.
Quamuis ſponſalia metu graui inita, eſſent valida, poſſet metum paſſus, propria authoritate reſilire, n. 5. Et ſimiliter poteſt, quando metus eſt leuis, 6.
Soluuntur argumenta, n. 7.

1 DIſp. hæc eam vtilitatem affert: ſi ipſo iure valida ſint, quamuis reſcindenda, parient publicæ honeſtatis impedimentum: ſecus ſi ipſo iure inualida ſint, iuxta *Trident. ſeſſ. 24. cap. 3. de matrimon.* Et ratio dubitandi ea eſt potiſſima: quia textus, vt *c. Conſultationi. c. Cum locum, de ſponſal. c. 1. de eo qui duxit in matrim.* irritantes, expreſſe loquuntur de matrimonio, & quamuis ſponſalia ſint præparatoria ad matrimon. & ob id videtur poſſe dici, diſpoſitum in matrimonio, cenſeri diſpoſitum in ſponſalibus, *l. Oratio, ff. de ſponſal.* Verùm id, verum non habet, eo quod eſt diſtincta ratio in his, ideò enim matrim. metu irritauit Eccleſia, quia ſi ſemel eſt validum, amplius reſcindi non poteſt: ſed ſponſalia ſemel valida poſſunt diſſolui, & de facto multis ex cauſis diſſoluuntur, vt conſtat ex præcedentibus: ergo non in hoc ſequentur naturam matrimonij, vt eo ob metum irrito, cenſeantur etiam ſponſalia ob metum irrita. Maxime quia per hoc induceretur multorũ iurium correctio diſponentium contractus metu initos irritandos eſſe, non irritos ipſo iure. (Vt dixi hoc 4. lib. diſp. 8. n. 4.) 2. quia hac ratione (vt diximus lib. 1. diſp. 12. n. 2.) quamuis Tridentinum irritarit matrimonia clandeſtina, non cenſetur ſubinde irritaſſe ſponſalia clandeſtina, eſt enim diuerſa ratio. Cum ergo nullus detur textus irritans ſponſalia clandeſtina, dicendum eſt ea valida eſſe ipſo iure. 3. quia textus, cui innituntur aliqui DD. ad cenſendum eſſe irrita, nimirum *c. Ex literis, de deſponſ. impub.* videtur expreſſe loqui, quando puella omnino inuita contraxit ſponſalia. Et ita textus ait, *nolens, & inuita*: & *gloſſ. notab.* 1. ait, *nota quod ſponſalia per vim contracta non tenent.* Et cum dicat textus, *de voluntate parentum, potius quam de ſua, ait gloſſa verb. Potius, electiue, & non comparatiue*: quam gloſſam explicans *Hoſtienſ. ibi, ſuper verb. Potius*, ait, *electiue, quaſi dicat, non de ſua voluntate.* Et *idem Hoſtienſ. ibi, ſuper verb. Nolens, & Ioan. Andr. n.* 2. aiunt, *& forſan ligata*: & *Innoc. ibi, init.* dicit, omnino defuiſſe conſenſum. Cũ ergo textus minimè probet ſponſalia metu inita, eſſe ipſo iure nulla, dicendũ erit eſſe valida, iuxta generalem aliorum contractuum regulam. Et ita docent *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 6. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. a. 3. circa 3. argum. dub.* 3.

2 Contrariam partem, nimirum, eſſe ipſo iure irrita talia ſponſalia, per *c. Ex literis, de deſponſ. impub.* tenent DD. non pœnitendi. Pro cuius textus intelligentia reuocandum eſt in memoriam, quod diximus lib. 1. diſp. 21. n. 2. quando ante debitam ætatem ex parte vtriúſque, aut alterius contrahentis, qui adhuc impubes eſt, celebratur matrim. habere vim ſponſalium. Et quod diximus eodem lib. 1. diſp. 51. n. 6. 9. & 10. non poſſe alterum reſilire, ſiue pubes, ſiue impubes ſit, donec alter ad pubertatem veniat. Continet ergo ille textus, puellam duodennem, & ſic puberem metu minarum parentis nupſiſſe impũberi, quare fuerunt ſponſalia & concludit textus, ſic; *Si puella commonita, vt donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum ei, ſecundum ea quæ propoſita ſunt, accipiendi aliũ virum tribuas facultatem.* Vbi *gloſſ. fin.* quam ſequuntur *ibi Cardin. fin. & Anchar. n.* 4. opponit *c. De illis, el 1. & c. A nobis, de deſponſ. impub.* per quos textus conſtat puberẽ non poſſe reſilire à ſponſalibus cum impubere contractis donec hic pubeſcat. Et reſpondent id verum eſſe, quando ſponſalia fuerunt valida: ac in caſu huius textus eſſe inualida. Et hoc ergo textu conſtat ſponſalia coacta, eſſe inualida ipſo iure. Quod autem contracta ſint vi conditionali, hoc eſt, ſolo metu, colligitur ex textu, ibi, *minis parentum impulſa.* Nec obſtant ea verba, *nolens, & inuita.* Quia in iure metus appellatur vis: vt conſtat ex *c. 2. de pactis in 6.* ibi, *ſi tamen iuramento non vi, nec dolo præſtito*: vbi iuramentum metu extortum, appellatur vi præſtitum: (non enim vi præciſa poteſt iuramentum extorqueri, cùm ſit vinculum quod homo propria voluntate ſibi imponit.) Hanc ſent. tenent *Ant. d. c. Ex literis, n. 1.* vbi *Abb. n. 2. Alex. de Neuo n. 2. Anchar. c. Veniens, el 2. n. 6. de ſponſ. Pariſ. conſ. 58. n. 62. & cõſ. 60. num. 10. vol. 4. Mart. de Garatis inter conſilia matrim. Zileti, conſ. 15. n. 12. & ſeq. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 1. Barboſa ſolut. matrim. 4. p. rubricæ, n.* 30. Et ex Theologis, eam defendunt ac probabilem, *Ricard. 4. d. 29. art. 1. q. 2. §. Qui vult tenere opinionem ſecund. Palud. ead. d. q. 1. ad fin. num. 32. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. art. 3. circa 3. argum. dub.* 3. Et hãc ſupponit *Sotus 4. d. 41. q. vnic. art. 2. ad fin. ante verſ. Vbi tamẽ ſponſal.* vbi docet ex ſponſalibus nullis defectu conſenſus, vt ſi per errorem aut metum contracta ſint, non oriri publicam honeſtatem. Vbi clarè ſupponit eſſe inualida metu contracta: aliàs publica honeſtas oriretur. Eandem tenet *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 231. nu. 4. & c. 244. n.* 4.

I. Concluſio ſit, prior ſent. eſt ſatis probabilis, at hæc poſterior eſt probabilior. Cauendum tamen eſt ab *Alex. de Neuo*, qui *d. c. Ex literis, n. 5. & 6.* colligit ex eo textu, metum illatum poſt ſponſalia inita, eſſe iuſtam illa diſſoluendi cauſam, ſiue ab impuberibus, ſiue à puberibus contracta ſint. Et probat ex eo textu, ex quo conſtat ſponſalia illa abſque metu inita eſſe, poſteaque per metum traductam eſſe illam puellam: ibi, *puella quædam anno XII. iurata fuit, & deſponſata cuidam puero, & tempore procedente de volũtate parentũ, potius quam de ſua ad domũ patris pueri adducta, vbi nolens, & inuita, minis parentum impulſa.* Velle autẽ ſupplere, deſponſatam eſſe minis parentum, eſt impropriare verba, id enim expreſſiſſet Pontifex, ſicut expreſſit iuramentum, & minas in traductione ad domum. Sed dico id minimè verum eſſe. Si enim ſponſalia ſemel valida fuerunt, coactio ſubſequens circa matrim. cùm minimè ipſa inficiat, ſed ſolùm matrim. hoc horritabit, manentibus illæſis ſponſalibus: eò vel maximè, quod puer ille cui ſpõſalium obligatio acquiſita erat, in nulla metus culpa fuit: parentes quippe puellæ illi metum incuſſerunt. Quare ergo abſque culpa puniendus eſt, vt ius per ſponſalia acquiſitum deperdat? Quod abſurdum vt vitetur, ſupplenda eſt litera textus, & intelligenda, vt in ipſis etiam ſponſalibus metus interceſſerit. Et licet vis inferatur litteræ, id patiendum eſt, quo vitetur abſurdus intellectus: vt dixi li. 3. diſp. 39. nu. 6. 3

II. Concluſio metus leuis non irritat ſponſalia. Prob. quia irritatio eſt de iure humano, at *c. Ex literis, de deſponſ. impub.* irritans ſponſalia, loquitur de metu cadenti in virum conſtãtem. Item prob. iiſdem rationibus quibus probauimus hoc lib. 4. diſp. 17. nu. 5. matrim. non irritari metu leui. 4

III. Concluſ. quamuis diceremus ſponſalia metu viri conſtantis inita, eſſe valida: poſſet coactus propria authoritate ab eis reſilire. Cùm enim actionem habeat ad petendum à iudice reſciſſionem, poterit propria authoritate vtendo ea exceptione, nolle eis ſtare. Cui enim competit actio, eidem competit exceptio, etiam in foro conſcientiæ, & ante iudicis ſent. (vt dicemus l. 6. diſ. 38. nu. 34. 5

Vnde dicendum eſt hũc teneri ad ea ſponſalia, niſi vti velit eo exceptionis beneficio: (vt ibi etiam in alio ſimili dicemus.) Præterea, quia alter qui liberè conſenſit, tenetur ſponſionem coacto remittere, quamuis ipſe minimè metum intulerit. Sicut probauimus hoc 4.lib.diſp.8.nu.7. poſſidentem re metu graui ab alio extortam, teneri reſtituere: ergo coactus via quaſi compenſationis vtens, poteſt reſilire à ſponſalibus ſicut ſi nondum rem metu extortam tradidiſſet, vel poſtea occultè accepiſſet, poſſet retinere.

6 Hinc infertur contrahentem ſponſalia metu leui, poſſe ſimiliter propria auctoritate reſilire. Quia quamuis in foro externo non competat actio, nec exceptio, competit tamen in foro conſcientiæ, ſicut dixi hoc 4. lib. diſp.9. nu. 6. obnoxia eſſe reſtitutioni in foro conſcientiæ extorta metu leui, quamuis poſſidens culpa vacauerit: ergo poterit ea exceptione vtens, & via compenſationis non implere fidem eo metu leui extortam, quam alter in foro conſcientiæ remittere tenebatur.

7 Ad argum. propoſita nu. 1. conſtat ex dictis reſponſio: non enim cenſentur irrita, ſponſalia metu coacta, ex eo quod irritatur matrimon. vt probant 2. priora argumen. Et quamuis textus ea irritans videatur loqui, quando vi præciſa cõtracta ſunt: at iã probauimus, n.2. de metu intelligi.

DISPVTATIO XX.

An matrimonium contractum metu cadenti in virum conſtantem, confirmetur iuramento, aut ſaltem ex iuramenti vinculo conſurgat aliqua obligatio ratificandi illud matrimonium, aut petendi relaxationem iuramenti?

SVMMARIVM.

Quot ſint quaſtiones diſputandæ, n.1.
Certum eſt iuramentum metu extortum non firmare contractum, & in quo diſtet iuramentum firmare contractum, vel non firmare indigere tamen relaxatione, n.2.
Refertur 1. opinio, iuramentum metu graui extortum adiectum contractui, qui ſecluſo iuramento eſſet inualidus, non indigere relaxatione, n.3. Et ibi iuramentum non ſupplet duo vitia.
Verior ſententia obligare iuramentum, donec relaxetur, 4.
Soluuntur argum. & explicatur c. Quamuis pactum, de pactis in 6. & auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſ. venditio. n.5.
Poſt quem inuenies alia ſummaria.

1 QVæſt. hæc valde difficilis eſt, & duplicis difficultatis intelligentia indiget. Et ideò quadruplex eſt diſputanda quæſt. I. An quoties actus inualidus, iuréque reprobatus, firmandus eſt iuramento, debeat illud ſponte, & metu ſecluſo præſtari? II. An id iuramentum metu quãuis leui extortum, poſſit per Epiſcopum relaxari? III. An matrim. metu contractum, reddatur validum iuramento? IV. An ſaltem id iuramentum relaxatione egeat?

2 QVÆSTIO I. An vt contractus inualidus, iuréque reprobatus confirmetur iuramento, ſit illud ſponte & ſecluſo metu præſtandum? Supponendum eſt, quòd latè diximus l.1.diſp.32.nu. 3.& triplici ſeq. aliud eſſe contractum firmari iuramento: & aliud non firmari, ſed iuramẽtum obligare, indigereq; relaxatione: ibique quot ſint inter hæc differentiæ, explicui. Certum eſt iuramentũ metu graui extortum, minimè confirmare contractus aliàs inualidos, vt clarè probant *textus n. ſeq. pro priori ſent. allegandi.* Difficultas autem in eo verſatur, an tale iuramentum obliget, indigeatque relaxatione?

3 Duplex eſt ſenten. I ait non obligare, & proinde nulla indigere relaxatione: probatur ex *c. Quamuis pactum, de pactis in 6. & c.2. de iureiur. in 6. & c. Cum contingat, de iureiur. in.* in quibus eſt ſermo de renunciatione legitimæ, & alienatione fundi dotalis, quæ pacta ſecluſo iuramento ſunt irrita, & tamen iuramento accedente, decidunt hi textus ſeruanda eſſe, ſi tamẽ iuramentum abſque vi & dolo præſtitum ſit: ergo à contrario ſenſu, ſi metu extortum ſit, nullam vim habebit. Et confir. quia ibi æquiparantur iuramentum metu, & dolo præſtitum, at quando dolus dat cauſam contractui bonæ fidei, iuramentum defectu conſenſus non obligat; vt tradunt omnes: ergo nec quando metus intercedit. 2. probatur, ex *auth. Sacramenta puberum, c. Si aduerſus vendit.* ibi, *per vim autem, vel iuſtum metum extorta, etiam à maioribus, nullius eſſe momenti iubemus.* At ſi indigerent abſolutione, eſſent alicuius momenti, & operarentur obligationem, dum non relaxantur. 3. prob. quia iuramentum vnum plura vitia ſupplere minimè poteſt; vt aliis relatis tradunt *Menoch. conſ.29. n.40. vol.1. Seraphinus de priuilegiis iuram. priuil.83. nu.44.* Sed in hoc euentu concurrit duplex vitium, alterum defectus ſpontaneæ voluntatis, alterum, valoris contractus, quia aliàs erat irritus: ergo non ſufficit iuramentum hoc metu extortum. Et confirm. quia ea ratione iuramentum præſtitum à minore, ſponte, tantum ſupplet defectum minoris ætatis, hoc eſt, tantum confirmat contractum, eo caſu quo erat nullus defectu minoris ætatis, vt tradunt multi quos refert, & ſequitur *Gutier. auth. Sacramenta puberum. C. Si aduerſus vendit. n.31. & ſeq.* Et ideò hanc ſent. dicentes tale iuramentum in hoc caſu minimè obligare, nec indigere relaxatione, ſuſtinent *Vincentius*, quem refert & ſequitur *Abb. c. Cum contingat, de iureiur. n.3. & ibi Alciat. n.8. Franc. c. Quamuis pactum, de pactis, in 6. n.5. & 11. verſ. Quarto caſu, & c.2. de iureiur. in 6. n.6. Felin. c. Præterea, n.35. de ſponſal. verſ. Tertius eſt, & c. Si verò, n.8. caſu 1. & c.2. nu.2. de iureiur. Grammaticus deciſ. Neapolit. 103. n.70. D. Ant. 2. p. t.10. c.6. §. Quintus caſus eſt, Hippol. de Marſilius, l. penult. nu.76. ff. de quæſt. Angel. Iuramentum 5. nu.10. Greg. Lop. l. fin. verb. Que la fizo, fin. t.11. p.6. Sarmiento de reddit. v.1. c.4. n.7. Roland conſ.10. n.130. vol.4. & conſ.2. n.80. 81. vol.1. Pet. Gregorius ſyntagm. iuris, p.3. l.5. c.12. n.4. Flam. de reſignat. benef. l.13. q.2. n.12.* Et hanc ſententiam aiunt poſſe teneri. *Cardin. c. Cum contingat. n.1. verſ. in gloſſa penult. de iureiur. & Ruinus conſ.170. n.18. vol.1.* Et eſt probabilis. Et in praxi apud iudices ſeculares eſt recepta, vt teſtatur *Couar. pro 2. ſent. n. ſeq. allegandus.*

II. Sententia, (quam probabiliorem exiſtimo) ait, iuramentum appoſitum in contractibus, qui alias inualidi erant, quamuis metu graui extortum ſit, obligationem parere, indigereque relaxatione. Prob. ex ratione expreſſa *textus in c. Quamuis pactum, de pactis in 6. & c. Cum contingat, de iureiurand.* vbi ideo iuramenta in alienatione fundi totalis & contractibus minorum, alias inualidis, ſeruãda eſſe decernitur: quia ſeruari poſſunt, ſine diſpendio ſalutis æternæ, ſed eadem prorſus militat ratio, ſiue iuramentum ſponte, ſiue metu præſtitum ſit, cùm vtroque caſu eius obſeruatio nullam inducat culpam: ergo in vtroque caſu obligat. Et confirmatur, quia ſi iuramentum metu præſtitum non valeret in his contractibus, aut proueniret ex iure improbante contractum: & hoc non, quia tales contractus erant iure ciuili improbati, qua improbatione minimè obſtanti, eis iuramentum accedens, validum erat. Aut prouenit ex metu: & hoc etiam non, quia metus non impedit vinculum iuramenti, *c. Verum, & c. Si vero, de iureiur.* Aut prouenit ex vtroque: & hoc etiam non, quia nullum reperitur ius irritans tale iuramentum: vt conſtabit ex ſolutionibus argumentorum. Item, quia ratio, cur iuramentum iniquè extortum obligat, eſt, quia obligatio acquiritur Deo, ne diuinum eius nomen in falſum teſtem adducatur, *c. Debitores de iureiur.* ſed eadẽ omnino ratio procedit, ſiue iuramentum ſponte, ſiue metu præſtitum ſit, in his contractibus inualidis; ergo vtroque caſu iuramentum obligat. Hanc tenent *Ioan. Monachus c. Quamuis pactum, de pactis in 6. nu.2. & ibi Archid. nu.1.* dicit hanc eſſe tutiorem. Eandem tenet *Domin. ibi n.10. Nata ibi ſuper gl. verb. Non vi, Bald. c.2. de iureiur. n.1. & l. Pactum dotale, n.1. q.1. C. de Collatio. Ant. c. Cũ contingat, de iureiur. n.3. Cardin. n.1. verſ. In gloſſa penult. Imola n.3. Alex. de Neuo nu.8. Corneus auth. Sacramenta puberum, col. penult. & fin. C. Si aduerſ. vendit. & ibi Paul. n.4. & 5. Matthæus de afflictis deciſ. Neapolitan. 332. n.6. iunct. n.5. & deciſ. 393. n.11. iunct. n.10. Fortun. de vlt. fin. illat. 22. n.476. & 483.* habetur *1. tom. tract. nouior. Couar. 4. decret. 2. p. c.3. §.5. n.2. & c. Quamuis pactum, 3. p. §.4. nu.2. & l.1. var. c.4. n.7. Ant. Cucus l.5. inſtit. maior. t.12. n.126. Molina l.2. de primog. c.3. n.13. iunct. n.12. Gutier. de iuram. 1. p. c.57. n.19.*

*n.19.Seraphinus de priuil.iuram.priuil.*110.*n.* 8. *P. Molina tom. 1.de iuſt.tract.*2.*diſp.*149.*f.*841.§.*Quatuor iuribus.*

Ad argumenta prioris ſent. propoſita nu.3. reſpondeo.
5 Ad 1.textus illos decidere, contractus minorum, & alienationem fundi dotalis confirmari iuramento, nec locum eſſe illius relaxationi: quod important verba illa poſita, in *d.c.Quamuis pactum, omnino ſeruari debet*: vt ibi expendunt *Domin.n.*4.*& Franc.num.*3.vnde dum excipiunt, niſi iuramentum metu præſtitum ſit: exceptio illa tantum denotat, quando iuramentum metu præſtitum eſt, minimè habere vim confirmandi contractum, & efficiendi illum irreuocabilem: facile enim reuocabitur obtenta iuramenti relaxatione, quæ in eo euentu concedi poteſt: vnde minimè probant ij textus, iuramentum inualidum eſſe. Ad confirmationem reſpondetur, non æquiparari dolum, & metum quoad omnia, ſed quoad hoc tantum, quod iuramentum dolo vel metu præſtitum, non confirmat contractum, & poteſt relaxari: hoc enim tantum decidere intendunt illi textus, nec tractarunt, an iuramentum ſit obſeruandum, nec ne: ſed id aliis iuribus deciditur: vnde cú *d.c.Verum,& c.Si verò*, tradatur regula generalis, iuraméta metu extorta obligare, dum non vergunt in diſpendium ſalutis æternæ, dum non relaxantur, illis ſtandum eſt. Neque obſtat iuramentum dolo extortum, quando dolus dat cauſam contractui, eſſe irritum: quia talis error cõſenſum aufert, in metu autem adeſt conſenſus. Iuramentum autem abſque conſenſu non obligat: & ideo dolus impedit eius obligationem, quam tamen minime impedit metus. Ad 2. dico nihil omnino probare. Quia agit de contractibus maiorum, & minorum, & ita de iuramento metu extorto, tam in contractibus validis, quàm inualidis. Quare communis ſolutio habet authenticam illam correctam eſſe iure canonico, *c.Verùm,& c.Si verò,de iureiur.* in quantum decernit iuramenta metu extorta nullius eſſe momenti. Et cum materia iuramenti ſit ſpiritualis, in ea, iuri canonico ſtandum eſt, *c.*2.*de iureiur.in* 6. Vel 2.dic cum *Fortunio de vult.fine,llat.*22.*n.*463.*cum ſeq.*intelligi *authenticam illam*, vt iuramentum metu extortum nullius ſit momenti, quoad obligationẽ homini acquiſitam. Ea enim ex tali iuramento non acquiritur: vt dixi l.1.diſp. 32.num. 1. Secus autem, quoad obligationem acquiſitam Deo: de qua ius ciuile nil diſponit, ne mittat falcem in meſſem alienam. Ad 3.fateor, non ſupplere defectũ, ſpontaneæ voluntatis, illud iuramentum: qua ratione non confirmare contractum, ad quod ſpontanea voluntas deſideratur: quæ tamen minimè neceſſaria eſt, vt iuramentum obliget. Ad confir.cõſtat ex proxima ſolutione. Quia iam fatemur iuramentum non ſupplere duplex vitium.

SVMMARIVM.

*Quando verſatur turpitudo in recipiente, vt in iuramento metu graui extorto poteſt Epiſcopus relaxare, & impletur momentanea ſolutione, & poteſt ſtatim abſque relaxatione, res ſoluta repeti, n.*6.
*An idem ſit in metu leui? refertur opinio negans, n.*7.*& contraria, n.*8.
*Opinio authoris, n.*9.*Vbi an id iuramentũ poſſit per diplomata relaxari.*
*Soluuntur argum.n.*10.*poſt quem inuenies alia ſummaria.*

6 QVÆSTIO II. An ſi quis metu leui cogatur iurare, poſſit obtinere iuramenti relaxationem ab Epiſc.& ſi ſoluat, poſſit abſque iuramenti relaxationẽ repetere? Supponendum eſt, quando verſatur turpitudo ex parte recipientis, quia tenetur iure naturali, & diuino rem acceptam reſtituere, vt contingit in iuramento ſoluendi vſuras, vel metu graui extorto, poſſe Epiſcopum ante ſolutionem relaxare iuramentum & abſque tali relaxatione poſſe rem ſolutam ſtatim repeti. (Vt probaui lib. 1. diſputatione 32.n. 6.7.&15.) Conſiſtit ergo difficultas, an idem dicendum ſit, quando metus eſt leuis?

7 Duplex eſt ſent. Prima negat poſſe relaxari. Prob. ex *c. Si verò,de iureiur.*ibi, *ſi verè aliquis quemquam grauiſſimo metu:* & *c.Verum,eo t.ibi, verùm in ea quæſtione, quæ quinto loco ponitur an à ſacramenti vinculo abſoluantur qui iſtud inuiti pro vita, & rebus ſeruandis fecerunt.* In quibus textibus ponderatur metus viri conſtantis, vt concedatur abſolutio. 2. Quia metus leuis non reputatur in iure metus, nec tollit ſpontaneum conſenſum, vt dixi hoc 4. libr.diſp. 17.num.3.) Sic tenent *gloſſ.c.Verùm,verb.Inuiti, de iureiur.& ibi Ant.n.*5.*Innoc.c.Ad aures,n.*1.*de his quæ vi*, vbi *Hoſtienſ.ad fin.ſuper verb. Confirmata,& ibi Ioan.Andr.n.*7.*&* 10.*& Ant.n.*9.*Anch.ad fin.Card.n.*3.*q.*1.*Abb.c.penult.n.*10.*de his quæ vi,& c.Cum cõtingat, n.*21.*verſ.Sextus caſus, de iureiur.Felin.c.*2.*nu.*3.*de iureiur.Imola d.c.Si verò,n.*4.*Angel.Iuramentũ.*5.*n.*10.*Sylueſt. Iuramentum*,4.*q.*7.*fin. Greg.Lop.l.fin. verb. Que la fizo,t.* 1.*p.*3. Et hanc ſent. dicit in practica tenendam, *Corneus repet.auth. Sacramenta puberum, n.*12.*C.Si aduerſus venditionem.*

II. Sententia, docet concedendam eſſe relaxationem ab Epiſcopo, etiam quando metus eſt leuis. Prob. quia nõ eſt iuſtum ex dolo ſuo, extorquentem iuramentum reportare commodum, *c.Ad noſtram,de empt.& vend.& c.Tuæ, de clericis non reſid.n.*2.ex *c.Sollicitè,& c.Accepta,de reſtit.ſpol.* vbi ponderatur, iuramenta eſſe ſponte, & non vi, aut metu præſtita: & eodem modo *auth. Sacramenta puberum,C.Si aduerſus vendit.* at quando metus eſt leuis, non præſtatur ſponte iuramentum. Hanc tenent *Hoſtienſ.c.Verùm,de iureiur.init.ſuper ver.Inuiti,& ibi Ioan.Andr.n.*6.*Abb.nu.*3.*Alex. de Neuo n.*7.*&* 8.*D.Ant.*2.*p.t.*10.*c.*9.§.*Quintus caſus.* Et hãc dicit veriorem in puncto iuris, *Corneus repet. d. auth. Sacramenta puberum,nu.*12. & eam ſequitur in foro conſcientiæ, *Couar.reg.Peccatum,*2.*p.*§.3.*n.*7.*init. Lud.Lop.l.*2.*de contract. c.*17.§.*Quod ſi hæc ſententia.* 8

Sit concluſ. Quamuis in foro externo minimè concedatur iuramenti relaxatio, vbi metus eſt leuis: eo quòd non conceditur reſciſſio contractus tali metu initi. At in foro conſcientiæ dicendum eſt, concedendam eſſe relaxationem ab Epiſcopo, nec id iuramentum confirmare contractum, impleríque momentanea rei ſolutione, poſſeque ſtatim abſque iuramenti relaxatione repeti: & poſſe per diplomata, vel priuilegia relaxari, caſu quo poſſet exiſtente metu graui: de quo dixi l.1.diſp.32.n.17. Et ratio eſt, quia ſicut in metu graui adeſt turpitudo in recipiente, ita etiam quando metus eſt leuis, & talis vt iure naturali obliget in foro conſcientiæ ad reſtituendum, vt probaui hoc lib.4.diſputatione 9.num.4. 9

Ad vtrumque argum. prioris ſent. propoſitum, nu.7. dic probare in foro externo non concedi eam relaxationem. 10

SVMMARIVM.

*An matrimonium metu contractum, reddatur validum iuramento, refertur opinio affirmans, n.*11.*Et contraria verior, n.*12.
*Soluuntur argum.& explicatur c.Inter cætera,*22.*q.*4.*n.*13.
*Poſt n.*13.*inuenies alia ſummaria.*

QVÆSTIO III. An matrim. metu contractum, ſi firmetur iuramento, reddatur validum? Aliqui (vt refert *Ricard. d.*29.*a.*2.*q.*3.) dicunt ratificari, ſaltem in foro conſcientiæ: & *ipſe Ricard.* videtur ſentire id eſſe probabile, ſubdit enim alios dicere probabiliter non ratificari. Et prob. hæc ſent. ex *c.Inter cætera* 22. *q.*4.*quod eſt D.Aug.* ibi, *quæſiui quid tibi agendum ſit de Vbaldo, qui captus, & timore necis impulſus, ſuæ concubinæ iuramento firmauit ipſam in coniugem ſuſcipere: quia vero quam prius concubinam habuerat, non eſt peccatum in coniugem ſuſcipere, matrimonium ſit in Deo fixum, & ſtabile.* Ergo matrim. metu coactum, ſi iuramento ſtabiliatur, efficietur validum. 2. Quia renunciatio electionis metu facta, eſt inualida, & renunciatio legitimæ, at ſi iuramento ſtabiliantur, fiunt validæ: vt de renunciatione electionis conſtat ex *c.Ad aures, de his quæ vi:* & de renunciatione legitimæ, conſtat ex *c.Quamuis pactum, de pactis, in* 6. Ergo ſimiliter quamuis matrimonium metu contractum ſit inualidum, ſi accedat iuramentum, erit validum. 11

Cæterum tanquam certum, tenendum eſt huiuſmodi matrim. non effici validum iuramento. Prob. ex *c.*2.*de eo qui duxit in matrim.* vbi expreſsè habetur, eum qui poſt matrim. metu contractum, & iuratum, aliam duxit, permanſurum cum ſecunda, priuſque matrim. fuiſſe inualidum. Et ratio eſt, quia matrim. metu contractum, irritum eſt defectu liberi ac ſpontanei conſenſus, *c.Cum locum, de ſponſ.* 12

at iuramentum non ſupplet defectum, conſenſus ſubſtantialiter acquiſiti: vt notant *DD. cap. fin. de procur. in 6.* Item, quia aut iuratur aliquid præteritum, & tunc iuramentum non poſſet efficere validum matrimon præteritum, quod ratione metus irritum erat: aut iuratur aliquid futurum, & tunc non poteſt efficere matrim. ſed ad ſummum ſponſalia: aut aliquid præſens, vt quod conſentit iurans in id matrim. & tunc eſt ſola teſtificatio conſenſus præſentis, qui eſt inualidus: ergo nullo pacto poteſt confirmare matrim. Item, quia iuramentum metu extortum non confirmat contractum, qui alias ſecluſo iuramento erat inualidus, (vt dixi n. 2.) ergo iuramentum metu extortum minimè confirmat matrimon. inualidum eo metu contractum. Præterea, quia perſonæ ſunt inhabiles ad contrahendum durante metu, ſicut ſunt inhabiles ad contrahēdum clandeſtinè, ex decreto Eccleſiæ talia irritantis matrimonia, ſed per iuramentum non efficiuntur habiles: ergo non poteſt confirmare illud matrimon. Præterea quia ſi iuramentum redderet validum matrimon. metu contractum, Eccleſia nullum attuliſſet remedium coactionibus, quod tamen maximè intendebat: nam qui compellit aliquem ad contrahendum, facillimè compelleret etiam ad iurandum. Præterea, quia matrimon. coactum prohibetur ob publicam vtilitatem, eo quòd alioquin malè ſeruaretur pax inter coniuges, & in republica, malèque ſoboles educaretur: at contractus vetitus ob publicam vtilitatem, non firmatur iuramento: (vt diximus l. 1. diſput. 32. nu. 8.) Tandem, quia iuramentum ſortitur naturam primordialem actus cui apponitur, ſortitúrque eius conditiones, *l. fin. c. de non num. pec.* ſed matrimon. requirit liberum ac ſpōtaneum conſenſum: ergo iuramentum adiunctum matrimonio, habet eam tacitam conditionem, ſi conſenſus liber ſit: ac proinde vbi eſt coactus conſenſus, minimè confirmabitur. Et ita docent omnes quos n. 15. referam, aſſerentes hoc iuramentum, non obligare. Et præter illos, id tenent *gloſſ. c. 2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matrim. & ibi Ant. n. 3. Abb. n. 5. Alex. de Neuo nu. 5. & 6. Prapoſ. ibi fin. Iaſon l. Titia, n. 6. init. ff. de verb. oblig. Pariſius conſ. 60. n. 11. & conſil. 62. 63. vol. 4. Syluest. Matrimonium 8. q. 11. dict. 8. Armil. verb. Matrimonium, n. 41. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 9. ad fin. Neuizan. conſ. 46. n. 3. Corduba ſum. q. 171. punct. 1. Ful. Pacianus de prob. l. 2. c. 3. n. 56. Alexan. Carrerius l. 4. de ſponſal. c. 9.* (habetur *10. 9. tract.*) *Angles florib. 1. p. materia de matrim. q. 3. de conſenſ. coact. a. 1. diffic. 3. fol. 548. Palacios 4. d. 29. diſput. vnica, fol. 665. §. Porro autem.*

13 Ad argum. propoſ. nu. 11. reſp. Ad *c. Inter cætera, gloſſ. ibi, verb. Matrimonium*, varias aſſignat ſolutiones. I. eſt metum fuiſſe leuem, eo quòd non erat veriſimile mortem comminantes, eam illaturos. Eodem modo ſoluit *gloſſ. c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus, & ibi Ant. n. 7. fin. Abb. ibi nu. 8. fi.* Sed nullo modo placet mihi hæc ſolutio: quia dicit textus, *timore necis*, & aſſignat rationem, *quia non eſt peccatum contrahere cum illa.* Quæ ratio etiam procedit in metu graui. 2. Solutio eſt, vt intelligatur textus, quando poſt matrim. illud, commixti ſunt carnaliter: iuxta *c. Veniens, el 2. de ſpōſal. & c. 2. de eo qui duxit.* Sic explicat *gloſſ. Inter cætera, verb. Matrimonium.* Sed minus placet hæc ſolutio: quia abſque aliquo fundamēto diuinat interfuiſſe copulam. Item quia tunc impertinens eſſet ratio, quam textus aſſignat, ibi, *quia verò quam prius concubinā habuerat, nō eſt peccatum in coniugem accipere.* Nam eſſe peccatum, nec ne, nihil confert ad matrimonij valorem. 3. ſolutio eſt, vt loquatur conſulendo, non præcipiendo. Sic *gloſſ. eod. verb. Matrimonium, & d. c. 2. verb. Coactus*, vbi *Ant. num. 7. fine*, & multi alij. Sed ſimiliter diſplicet. Quia ea verba, *Matrimonium ſit in Deo fixum, & ſtabile*: non vidētur eum ſenſum habere: & ſæpe nō eſt ſanum conſilium cōcubinam ducere. 4. ſolutio eſt *vtriuſque gloſſæ ibidem, Antonij eod. n. 7. & Abb. eod. 8.* metum nō fuiſſe probatum. Sed vaticinantur, nullaque probabili coniectura ducuntur: nec ratio in textu tradita congruit. Ideo vera expoſitio eſt, quam tradit *Fortunius de vlt. fin. illat. 21. n. 407.* nec in *eo c. Inter cætera*, nec in *tota ea. q.* tractari, an valeant geſta per metum, ſed tantum, quæ iuramenta licita ſint, & ſeruanda. Vt conſtat ex *ſumma illius quæſt. poſita in princ.* & ibi D. Auguſt. conſultum fuiſſe de Vbaldo, qui metu coactus à conſanguineis ſuæ concubinæ, iuramento ſpopondit ſe eam ducturum, ac negaturum neceſſaria alimenta matri, & fratribus: non fuit ergo dubitatum de valore matrimonij, ſed an iuramentum fuerit licitum. Quare dum inquit, *Matrimonium in Deo ſit fixum, & ſtabile*: intelligit iuramentum illud contrahendi matrim. licitum eſſe, & obſeruari poſſe: at iuramentum negandi alimenta, non eſſe iuſtum. Et hæc expoſitio conſtat ex ratione quam ſubdit *D. Auguſt.* ibi, *quia verò quam prius concubinam habuerat non eſt peccatum, &c.* Idem etiam confirmat *Gratian.* nam *ad fin. illius c.* ſic concludit, *ſed cum his omnibus illicita iuramenta non ſeruanda probentur.* Vel tandem poteſt exponi is textus, vt dum *D. Auguſt.* ait, *matrimonium ſit fixum, & ſtabile*, non loquatur aſſertiuè: ſed ex hypotheſi, quaſi dicat, eſto daremus id iuramentum cōfirmare matrim. & obligare, non ſequitur iuramentum negandi parentibus alimenta obligare: quia illud eſt de re licita, hoc autem de illicita. Ad 2. argumentum negatur conſequentia, quia illi contractus prohibentur propter priuatam vtilitatem: at matrim. ob publicam. Item licet alij contractus irritentur, at perſonæ non redduntur ad contrahendum inhabiles: vnde non mirum ſi per iuramentum, poſſint confirmari: at matrim. coactum irritatur, & perſonæ redduntur inhabiles ad ſic contrahendum, & ſic nullo poteſt confirmari iuramento.

SVMMARIVM.

An iuramentum adiectū matrimonio metu graui inito, obliget, indigeátque relaxatione refertur opinio affirmans, n. 14. & contraria, n. 15.

Proponuntur caſus in quibus in dubium verti poteſt valor iuramenti: & argumenta ad probandum valere tunc vt ſponſalia, n. 16.

Iuramentum per verba de præſenti adiectum matrimonio coacto, non obligat, nec eget relaxatione, n. 17. Nec conſurgit inde ſpōſalium obligatio, num. 18.

Si apponatur per verba de futuro, vt de non contraueniendo illi matrimonio, non obligat, num. 19. Et quid, ſi de eo rato habendo nouo cōſenſu? num. 20. Soluuntur argumenta, num. 21.

QVÆSTIO IV. An iuramentum adiectum matrimonio 14
metu graui extorto, obliget, relaxationéque indigeat? Sicut iuramentum ſoluendi vſuras non confirmat contractum, obligat tamen, donec relaxetur: (vt diximus libr. 1. diſp. 32. n. 12.) Duplex eſt ſent. I. ait obligare, indigeréque relaxatione. Probatur, quia id iuramentum non eſt cōtra bonos mores, vt conſtat ex *cap. Inter cætera, 22. q. 4.* ergo eſt ſeruandum: iuxta regulam traditam, *cap. Cum contingat, de iureiurand.* Et confirm. quia hac ratione iuramentum ſoluendi vſuras ſeruandum eſt, *c. Debitores, de iureiu.* Sic docent *Ant. c. 2. de his quæ vi, fin. & ibi Abb. n. 8. fi. & ibi Imola fine*, dicit hoc eſſe tutius. Idem docent *Archidiac. c. Inter cætera, 22. q. 4. verſ. In gloſſa argumentum, & ibi Turrecr. in fine*, vbi dicunt in eo textu actum iurandi fuiſſe vnum, at promiſſa iuramento duo: alterum ducendi concubinā, & hoc fuiſſe licitum, & obligaſſe. Idem tenet *Neuizan. conſ. 46. num. 22. & 27.* Et id, in foro conſcientiæ eſſe conſulendum, docent *Roſella verb. Impedimentum, imped. 10. n. 10. Syluest. Matrimonium, 8. q. 11. dicto 8.* Et hæc ſent. eſt probabilis.

II. Sententia docet id iuramentum non obligare, nec 15
indigere relaxatione. Hanc ſent. probant *Abb. Alex. de Neuo, & Iaſon.* Quia id iuramentum eſt contra bonos mores. Sed non video qua ratione bonis moribus aduerſetur: nullatenus enim peccat, qui ad redimendam vexationem conſentit matrimonio coacto, illúdque iurat: (vt diximus hoc lib. 4. diſput. 16. nu. 6. & 7.) Ideo melius probatur, quia Eccleſia non tantum irritat matrimonium metu initum, ſed etiam iuramentum tali matrimonio accedens. Vt colligitur ex *cap. 2. eo qui duxit in matrim.* vbi eum qui contracto matrimon. & iurato, cum vna ob mortis metum aliam duxit, definitur cum ſecunda valide contraxiſſe, & liberè permittendum cum ea permanere: ſi tamen Eccleſia ſentiret, velletque eiuſmodi iuramentum obligare, adiungeret pro fractione iuramenti imponendam eſſe aliquam

quam pœnitentiam: ſicuti fecit *c. Sicut, de ſponſal.* vbi definit textus, priora ſponſalia iuramento ſtabilita dirimi per matrimonium: & ſubdit, *impoſita ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit.* Et expreſsè de iuramentis metu extortis, ait Pontifex *c. Verum, de iureiuran.* violatoribus imponendam eſſe aliquam pœnitentiam, quamuis mitiorem. Cùm ergo in noſtro caſu nulla imponatur pœnitentia fractori prioris iuramenti, ſed liberè decernatur permaneram in poſteriori matrimonio, ſignum eſt Eccleſiam velle, & ſentire illud iuramentum minimè obligare. 2. Prob. quia quando contractus prohibetur ob publicam vtilitatem, iuramentum illi accedens non obligat: (vt dixi lib. 1. diſp. 32. n. 9.) at matrim. ob publicam vtilitatem prohibetur, quando metu contractum eſt. Item, quia cùm iuramentum ſequatur naturam, & conditiones contractus, cui accedit, & matrim. requirat liberum, ac ſpontaneum conſenſum, iuramentum illi accedens eam habet ſubintellectam conditionem, ſi cònſenſus liber, ac ſpontaneus ſit: quare deficienti conditione corruit iuramentum. Hanc ſent. tenet *gloſſ. c. 2. 15. q. 6. verb. Abſoluimus, poſt medium, verſ. Tu breuiter dicas, & c. 2. de his quæ vi, verb. Coactus: & ibi Hoſtien. ad fin. idem gl. c. 2. verb. Tanta, de eo qui duxit in matrim. & ibi Abb. n. 5. Alex de Neuo n. 5. & 6. Præpoſ. ibi fine, Felin. c. Si verò, ad fin. de iureiur. Grammaticus deciſion. Neapol.* 103. *n. 71. Iaſon l. Titia, n. 6. init. ff. de verb. oblig. Turrecr. 31. q. 2. in ſum. n. 12. Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maior. t. 12. n. 126.* Alex. *Carrerius l. 4. de ſponſ. t. 9. ad fin.* (habetur *tom. 9. tractat.*) *Lex fin. t. 11. p. 3. & ibi Greg. Lop. verb. En orden, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 3.* Padilla *l. Interpoſitas, n. 6. C. de trāſact. Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. n. 22. Anaſt. Germonius l. 3. de ſacrorum immunit. c. 21. n. 83. Ful. Pacianus l. 2. de probat. c. 3. n. 56. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 110. n. 11. Matienzo l. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 120.* quamuis ſtatim ſibi contradicat, ait enim peccare, ſi cum alia contrahat ante iuramenti abſolutionem: & refert pro ſe *Couarruuiam 4. decret. 2. p. c. 3. §. 5. n. 4.* qui id minimè dicit, ſed ſub conditione, ſi valeret iuramentum: at *n. 3.* præmiſerat non valere. Idem tenet *Gratian. reg. 272. n. 2.* Et ex Theologis, *Abulenſ. c. 5. Matth. q. 306. ad fin. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. verſ. Alia verò, & verſ. Et per hoc reſpondetur: Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 6. Philiarc. de off. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 2. c. 7. ad fin. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 47. a. 3. circa 3. argum. dub. 2. f. 216. col. 2. §. Concluſio tamen ſit, & §. Ad 3. argum. Aragon 2. 2. q. 89. a. 7. circa ſolut. ad 3. concl. 4. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 23. poſt 3. cōcl. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. de matrim. c. 40. f. 1065. §. Accedit & hic: Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 231. n. 4. & c. 244. n. 4. Vega l. 2. ſum. caſu 514.*

16 Hæc ſunt, quæ circa hanc quęſt. dicunt DD. & profectò ſatis confusè loquuntur: non enim explicant qualiter præſtandum ſit iuramentum in contractu matrimonij, vt non indigeat relaxatione, an, ſcilicet, per verba de præſenti, an de futuro. Et ideò claritatis gratia, tres ſunt diſtinguendi caſus: tripliciter enim poteſt adhiberi iuramentum in contractu matrimonij. 1. per verba de præſenti, vt, Duco te in vxorem, & iuro me ducere. 2. per verba de futuro, iurando ſe non contrauenturum illi matrim. coacto. 3. iurando ſimiliter per verba de futuro, ſe ratum habiturum illud matrim. Quando ergo apponitur per verba de præſenti, duplex poteſt eſſe difficultas. Altera, an eſto non confirmet matrimonium, valeat tamen id matrimonium, & obliget tanquam ſponſalia? Vt de matrim. inter impuberes inito, quod valere nequit vt matrimonium, decernitur *c. vnic. de deſponſ. impub. in 6.* valere vt ſponſalia. Et ſic valere probatur, quia iuramento hæc iure ineſt virtus, vt ſi eo adiecto non poſſit valere actus, eo modo quo fit, valeat meliori modo, quo valere poteſt. Vt cum aliis tradit *Gutier. de iuram. 2. p. c. 2. n. 3. 4. & 5.* ergo efficiet, vt id matrimonium valeat tanquam ſponſalia. Altera difficultas poteſt eſſe, an eſto non valeat vt matrim. nec vt ſponſalia, ſit ſaltem iuramentum obſeruandum, donec relaxetur? ſicut quamuis contractus ſoluendi vſuras iuramento ſtabilitus, adhùc manet inualidus, cùm non firmetur iuramento, at obligat iuramentum, donec relaxetur: & obligare probant argum. prioris opinionis.

Sit ergo I. concluſ. ſi iuramentum apponatur matrim. contracto per verba de præſenti, vt, Duco te, & iuro me ducere, ſicut matrim. eſt omnino nullum, ita etiam & iuramentum: quare nulla relaxatione indiget. Et ita tenent DD. 2. ſent. allegati n. 15. Et probatur eius argum. Item, quia tale iuramentum aſſertorium eſt, at ex iuramento aſſertorio nulla conſurgit in futurum obligatio, ſed ſtatim eſt verum, aut falſum, & ideò in illo non habet locum relaxatio: teſte *D. Th. 2. 2. q. 89. ar. 9. corp.* Hanc tenet *Fortun. de vlt. fin. illat. 21. n. 483.* habetur *1. vol. tractat. nouiorum.* 17

II. Concluſ. ex tali matrimonio metu contracto, & iurato per verba de præſenti, nulla conſurgit obligatio etiam ſponſalium. Prob. quia ius reſiſtit tali contractui, irritauítque iuramentum (vt probaui n. 15.) Item, quia tam matrim. quàm ſponſalia, vt valeant, requirunt liberum conſenſum; (vt probaui diſp. præced. n. 2. & 3.) ergo cùm hîc deficiat liber conſenſus, nec valebit vt matrim. nec vt ſponſalia. Tandem, quia matrimonium clandeſtinum nec obligat vt matrim. nec vt ſponſalia, (vt diximus l. 1. diſp. 20. n. 4.) eo quòd ius tali contractui reſiſtit: ergo cùm ſimiliter reſiſtat matrim. per metum extorto, idem dicendum eſt. Ita *Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. n. 6.* 18

III. Concluſio: ſi iuramentum adijciatur contractui matrimonij coacti, per verba de futuro, ſi ſit iuramentum de non contraueniendo illi matrimonio, abſque nouo conſenſu, & ratificatione illius, non obligat, nec relaxatione indiget. Quia eſt contra bonos mores, & culpa lethalis vti matrimonio nullo, quale eſt illud metu initum: nec conualeſcere poteſt abſque nouo conſenſu. 19

IV. Concluſio: ſi iuramentum ſit de futuro, nimirum, de non contraueniendo, ſed de rato habendo illo matrimonio, nouo conſenſu libero: tunc perinde eſt ac iurare ſe denuò contracturum matrimonium. Et huius deciſio pertinet ad diſputationem ſequentem, vbi diſputabimus, an ſponſalia metu contracta iuramento firmentur. Sic enim iuramentum præſtare, eſt ſponſalia iurare. 20

Ad argum. 1. ſent. propoſitum n. 14. & confirm. dic, ſi iuramentum ſit per verba de præſenti, etiamſi non ſit contra bonos mores, nullam ex eo oriri obligationem, nec in eo habere locum relaxationem. Vnde illud axioma, iuramentum quod non eſt contra bonos mores, obligat, intelligitur in iuramento promiſſorio, (vt explicui n. 17.) Si autem iuramentum ſit de futuro, ſi eſt de non contraueniendo abſque nouo conſenſu, dic eſſe contra bonos mores: vt probaui nu. 19. Si autem cum nouo conſenſu, dicam diſputatione ſequenti. Ad argumentum propoſitum n. 16. ad probandum valere vt ſponſalia, reſpondetur dupliciter. Primò, habere iuramentum illam vim, quando ius non reſiſtit contractui omnino illum irritans: ſicut etiam contingit in matrim. clandeſtin. qua ratione etiam accedente iuramento non valet vt ſponſalia: vt dixi l. 1. diſp. 20. n. 4. Secundò reſp. id verum eſſe, quando altero modo poteſt valere: at matrim. coactum non poteſt etiam vt ſponſalia valere. Quia metus vtrumque contractum vitiat, vt dixi hoc 4. l. diſp. 19. n. 3. 21

DISPVTATIO XXI

An ſponſalia metu graui contracta, valida ſint, ſi iuramentum accedat? vel iuramentum ſaltem obſeruandum ſit, donec relaxetur?

SVMMARIVM.

Ea ſponſalia non firmantur iuramento, & ideò licet valida eſſent, poſſet Epiſcopus relaxare, num. 1.
An iuramentum tale indigeat relaxatione? refertur opinio affirmans, num. 2. Et contraria, num. 3.
Quando metu leui ineuntur ſponſalia, an firmentur iuramento, vel illud poſſit ab Epiſcopo relaxari? num. 4. Et quid, de iuramento accedenti promiſſioni dotis, vel arrharum conſtitutioni procuratoris, voto, vel profeſſioni metu factis? refertur opinio negans iuramentum obligare, eum. 5. Et ſententia autoris, num. 6.
Soluuntur argumenta, num. 7. Et ibi, an ſemper iuramentum, quod non eſt contra bonos mores, obliget, & indigeat relaxatione?

1 PRæmittendum eſt, aliud eſſe quærere, an talia ſponſalia firmentur iuramento? Et aliud, an tale iuramentum obliget, donec relaxetur? (Vt dixi diſput. præc. n. 2.) Et quidem, ſi teneamus ſponſalia metu contracta eſſe inualida, vt tenuimus hoc 4. libro diſput. 19. num. 3.) manifeſtum eſt non effici valida accedente iuramento. Quia iuramentum metu extortum cùm non confirmet contractum, relinquit illum in priſtino valore, aut nullitate; (vt diximus eadem diſp. præc. n. 2.) Quare ex illis nulla orietur publica honeſtas. Et eſto diceremus ea ſponſalia valere, dicendum eſſet non confirmari iuramento, & poſſe peti relaxationem iuramenti ab Epiſcopo, eaque conceſſa, contra talia ſponſalia veniri: prout poterat ſecluſo iuramento. Sicut generaliter docuimus de iuramento metu extorto, l. 1. diſp. 32. n. 6.

2 Specialis autem difficultas in eo ſita eſt, an id iuramentum obliget, relaxationéque indigeat, ſicut iuramentum ſoluendi vſuras? Duplex eſt ſententia. Prima ait id iuramentum obligare, indigereque relaxatione. Prob. quia id iuramentum non vergit id diſpendium ſalutis æternæ, poteſt enim ſeruari abſque omni culpa, maximè cùm ad redimendam propriam vitam, licitum ſit obligare ſe ad contrahendum, ergo obligat, iuxta regulam traditam *c. Cum contingat, de iureiuran. & c. Quamuis pactum, de pactis, in 6.* Et confirmatur, quia iurans ſoluere vſuras ad redimendam vexationem, cum minimè peccet obſeruando iuramentum, tenetur illud obſeruare: iuxta *c. Debitores, de iureiurand.* quamuis id iuramentum non confirmet contractum, vt dixi diſp. præced. num. 2. 2. probatur: quia minor conſenſus requiritur ad valorem ſponſalium, quàm ad valorem aliorum contractuum: nam illa valent inter ſeptennes, hi autem nō defectu debitæ diſcretionis ad conſentiendum, ſed in aliis contractibus metu extortis valet iuramentum, & illos confirmat: ergo ſimiliter eſt dicendum de ſponſalibus. Minor conſtat ex *c. Verum, & c. Si verò, de iureiur.* Hanc ſent. vltra DD. quos retuli diſp. præced. n. 14. aſſerentes iuramentum additum matrim. coacto, obligare ad contrahendum: idem enim à fortiori dicent in ſponſalibus, defendunt tamquam probabilem problematicè. *Ricard. 4. d. 29. a. 1 q. 2. Palud. ibi, q. 1. toto a. 5.* Et tenent *D. Bonauent. 3. d. 39. a. 3. qu. 2. fine, Sotus l. 8. de iuſt. q. 1. a. 7. in ſolut. ad 3. in 2. membro reſponſ. fin. ante §. In 3. membro, col. 18. Enriquez l. 11. de matrim. c. 9. num. 6. Barth. à Ledeſm. dub. 23. de matrim. poſt 3. concluſionem, f. 1353. Palacios 4 d. 29. diſp. vnica, ante verſ.* Porro autem, *& in ipſomet verſ. f. 665. Petrus de Ledeſ. de matrim. qu. 47. a. 3. dub. 3. quod mouet circa 3. argum.* Et *Aragon* dicit eſſe probabiliſſimam, *2. 2. q. 89 a. 7. circa ſolut. ad 3. §. Sed vltra hæc ſunt alia duo, in fine, fol.* 1079. Et eam tenent ex iuriſperitis, *Sylueſt. verb.* Sponſalia, *q. 6. fine, Fortunius de vlt. fine, illatione 21. n. 413. & 483.* (habetur *1. tom. tract. nouiorum.*) Et eſt ſatis probabilis.

3 II. Sent. ait tale iuramentum minimè obligare, & ita non indigere relaxatione. Prob. 1. quia *c. Ex literis, de deſpōſ. impub.* per quem irrita ſunt ſponſalia metu contracta (vt probauimus hoc 4. l. diſp. 19. num. 2.) expreſſè loquitur de ſponſalibus iuratis, vt patet ibi, *ex literis tuæ fraternitatis accepimus, quod puella quædam anno 12. iurata fuit, & deſponſata cuidam puero.* Et *Alex. de Neuo ibi, nu. 5.* explicat interueniſſe iuramentum, quamuis *Innocentius ibi. fine*, id neget. 2. prob. quia dum contractus aliquis ob publicam vtilitatē prohibetur, ſi iuramento ſtabiliatur, iuramentum nullam parit obligationem, nec relaxatione indiget: vt probauimus l. 1. diſp. 32. n. 9. ſed ſponſalia coacta quæ ſunt initium matrimonij, prohibentur ob publicam vtilitatem, ſicut & ipſum matrim. coactum: oriuntur enim inde ſeditiones inter coniuges, ac in republica, male cōſulitur prolis educationi: ergo iuramentum illis accedens, minimè obligat. Et ſic *Ricard. & Palud. citati pro 1. ſent. n. 2.* quamuis problematicè vtramque partem defendant, at in hanc ſententiam magis inclinare videntur, cum eam in vltimo loco conſtituant. Eandem tenet quamuis ſub aliquo dubio, *Caiet. ſum. verb. Periurium, c. 2. de periurio promiſſorio, ad fin. §. Caput. 3.* vbi hæc inquit iuramentum metu extortum de contrahendo videtur relaxatum ipſo iure, at tutius eſt relaxationem petere. Eandem videtur tenere *D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 18. §. 1. fin.* vbi tātum dicit tutius eſſe vt petatur relaxatio. Eandē debent tenere *omnes DD. n. 5. citandi*, qui aſſerūt quoties actus requirit ſpontaneū cōſenſum, vt in promiſſione dotis, &c. iuramentum accedens non obligare. Eandem tenent *Almain. 4. d. 29. ad fin. Sotus 4. d. 29. q. 1. a. 3. verſ. Alia verò, & verſ. Et per hoc reſpondetur, Aragon 2. 2. q. 89. a. 7. circa ſolut. ad 3. concluſ. 4. fol. 1078. §. Accedit & hic alia q. Manuel t. 10. ſum. 2. edit. c. 231. concl. 4. nu. 4. & c. 244. concluſ. 4. n. 4. Vega l. 2. ſum. caſu* 514. Et dicunt eſſe probabilem *Barth. à Ledeſm. & Petr. de Ledeſm. citati, n. 2. pro priori ſent.* Et hæc ſent. eſt verior.

Monuerim tamen, quando metu leui contracta ſunt 4
ſponſalia & iuramento ſtabilita, quamuis valida ſint, vt ſecluſo iuramento valida erant, iuxta dicta hoc 4. libro diſp. 19. n. 4. at minimè confirmare iuramentum id, talem contractum, in foro conſcientiæ: quare poteſt contrahens illis contrauenire obtenta ab Epiſcopo abſolutione iuramenti, iuxta dicta diſputatione præc. nu. 8. & 9. vbi diximus dari poſſe abſolutionem iuramenti metu leui extorti, nec confirmare contractum.

Immo idem dicunt multi, de iuramento accedēti pro- 5
miſſioni dotis, & conſtitutioni procuratoris, & voto metu graui extortis, ſcilicet, non obligare, nec indigere relaxatione: quia hæc metu graui extorta, nulla ſunt ipſo iure: iuxta dicta hoc l. 4. diſp. 12. n. 22. 23. Ita ait probabiliter dici poſſe *gloſſ. c. Inter cætera, verb. Matrimonium, 23. q. 4.* Et tenet *gloſſ. verb. Abſoluimus, verſ. Tu breuiter dicas, 15. q. 6.* Idem docet in dotis promiſſione, & procuratoris conſtitutione, *Hoſtienſ. c. 2. de his quæ vi, ad finem.* Idem docent in procuratoris conſtitutione, *Ruinus conſ. 121 n. 27. vol. 4. & Flamin. de reſign. benef. libr. 13. q. 1. n. 49.* Et in contractibus qui ratione metus ſunt ipſo iure nulli, *eo quòd in eis deſideretur*, vt valeant, liber conſenſus, docent *Felin. c. Si verò, de iureiur. ad fi. & c. Præterea, n. 31. caſu. 3. de ſponſ. Grāmaticus deciſi. Neapolit. 103. nu. 70. Hippol. de Marſiliis* quem refert, ac ſequitur *Rolan. à Valle conſ. 1. num. 80. 81. 82. volum. 1. Gregor. Lop. l. fin. verb. En orden. t. 11. p. 3.* vbi idem decidit illa Lex, in iuramento accedēti profeſſioni religionis, & profeſſioni arrharum metu extortis: *Seraphinus de priuileg. iuramenti, priuil. 110. nu. 11. Petr. Gregor. ſyntagm. iuris p. 3. l. 50. c. 12. n. 4. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2 lib. 2. c. 7. ad fin. & l. 3. c. 16.* poteſt etiam probari ex ea opinione, quam diſp. præced. nu. 3. diximus eſſe probabilem, nempe, iuramentum metu extortum accedens contractibus ipſo iure nullis, nil obligare.

Verum hoc non caret difficultate; quia, (vt diximus 6
diſp. præc. n 4.) verior ſententia habet iuramentum coactum accedens contractibus, qui ſunt ipſo iure nulli, obligare. Et ideo quamuis contractus detruſi in carcerem, ſit ipſo iure nullus: per *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metus cau.* at iuramentum illi accedens obligare, docet *Gutier. de iuram. 1. p. c. 57. nu. 19.* & de iuramento accedenti voto metu extorto, docet *Palacios 4. d. 29. diſp. vn. f. 666. §. Hoc argumentum.* Et ideo in conſtitutione procuratoris ad matrim. credo ſi metu extorqueatur, & iuramentum accedat, non obligare iuramentum. Quia (vt dixi hoc l. diſp. 12. n. 22.) ille conſenſus quo is procurator conſtituitur, cenſetur permanere, & eſſe conſenſus quo perficitur matrimonium: quare ſicut iuramentum accedens matrim. coacto, non obligat, ita neque accedens conſtitutioni procuratoris coactæ ad matrim. Idem credo de iuramento accedenti profeſſioni religionis, vel voto. Quia hæc videntur prohibita principaliter propter bonum commune: & quia voluntariū militē eligit Deus. De iuramento autē accedenti conſtitutioni procuratoris ad alia negotia, & promiſſioni dotis, & arrharū metu extortis, credo obligare. Quia conſtitutio procuratoris ad alia negotia, metu facta, eſt valida ipſo iure: (vt cum communiori ſent. hoc 4. libro diſp. 12. n. 22. diximus.) Conſtitutio autem dotis, & arrharum coacta licet nulla ſit ipſo iure, (vt dixi ead. diſp. 12. num. 23.) at prohibetur ob bonum priuatum principaliter, parum

enim

enim intereſt reipublicæ, ſiue hic, ſiue ille ciuis dotem conſequatur, cùm intra eandem rempublicam maneat: iuxta regulam traditam l.1.diſp.32.nu.11.& ita iuramento non firmabitur:at erit neceſſaria relaxatio:(vt dixi eadem diſp.32.nu.12.) Si tamen in his omnibus euentibus iuramentum opponatur per verba de præſenti, vt iuro me promittere dotem, conſtituere procuratorem, &c. tunc iuramentum nihil obligat, nec relaxatione indiget: eo quod eſt aſſertorium:vt dixi diſp.præced.num.17.

7 Ad argum. prioris ſent. propoſita,nu.2.reſpond. Ad 1. negando conſequ. Quia illa regula intelligitur quando iuramentum non eſt contra bonos mores, nec contra publicam vtilitatem:vt docet optimè *Paul.auth.Sacramenta puberum,n.8.& q.C.Si aduerſus vendit*.Quamuis autẽ hoc iuramentum non ſit contra bonos mores, quia poteſt abſque *culpa* ſeruari: eſt tamen contra publicam vtilitatem. *Sed dices*, quo pacto fieri poſſit, vt ſit contra publicam vtilitatem,metu graui contrahere ſponſalia, & culpa vacet ſic contrahens?Dic excuſari à culpa ratione metus grauis illati,cùm prohibitio hæc ſit de iure humano. Sicut arma regno extrahere,ob publicam vtilitatem prohibetur, at metu graui coactus iurans ſe extracturum, nec delinqueret, nec iuramenti relaxatione indigeret. Quia eſt contra bonum commune. Ad confirm. dic, diuerſam eſſe rationem.Nam contractus vſurarius prohibetur principaliter ob bonum priuatum, parum enim intereſt reipublicæ,ſiue hic ciuis, ſiue ille pecuniam per vſuram extortam compareti:ſponſalia verò coacta,ob publicam vtilitatem interdicuntur. Ad 2. diſtinguenda eſt maior.Minor conſenſus requiritur ad ſponſalia,id eſt, minus liber, & ſpontaneus:nego.Minor cõſenſus,id eſt,minor diſcretio in conſenſu concedo. Rurſus falſa eſt minor, nempe iuramentum metu extortum confirmare alios contractus: nam(*vt dixi diſp.præced.n.2.*)tale iuramẽtum non firmat *contractus:*eſt tamen obſeruandum,quando prohibentur *principaliter ob priuatam vtilitatem*, ſecus quando ob publicam(*vt dixi lib.1.diſp.32.n.12.*)

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm Pontifex aut Princeps ſecularis poſſit ſubditos,aut pater filium cogere ad matrim.

SVMMARIVM.

Nec Pontifex,nec Princeps aliquis poteſt cogere ad matrimonium,poteſt tamen aliquando præcepto obligare,n.1.

Refertur ſententia duplex:altera dicens matrimonium abſque paterno conſenſu initum eſſe inualidum:& altera,eſſe reſcindendum,n.2. Et vera ſententia,nu.3.

Pater non poteſt cogere filium ad matrim. nec ad tale matrimonium,4.

Intelligitur de metu viri cõſtãtis,nã increpatione paterna bene poteſt,5.

Non poteſt abſque iuſta cauſa impedire matrimonium filij, 6.

Quando adeſt iuſta cauſa,,nec filius tenetur ad illud matrimon. poteſt moderatè abſque vi, & minis impedire,poteſtq; exhæredationem minari,n.7. Et ibi remiſſiuè, quando filius teneatur ad matrimonium quod pater præcipit.

An in Trident.ſeſſ.14.de matrim.c.9.ſit excommunicatio lata in impedientes matrimonia,n.8.Et explicatur illud c.eod.n.8.9.& 10.

An incurrant eam excommunicationem parentes,ſi iniuſtè impediãt,9.

Quid,de Regibus,Epiſcopis,vel parochis iniuſtè impedientibus,n.10.

1 DE Pontifice aut ſupremo Principe ſeculari, egi lib. 2.diſp.27.per totam: vbi probaui,nullam eſſe poteſtatem ad cogendum aliquos, vt inuiti matrimon. ineant: poſſe tamen præcepto hos obligare, vbi ad bonum commune expediret,ad idque compellere:quamuis ipſis contrahentibus inuitis matrim.nullo modo conſiſtere poſſit.

2 De patre autem erga filium poteſt eſſe duplex difficultas. Altera,an poſſit compellere,aut ſaltem impedire matrimonium, quod contra eius voluntatem inire tentat filius:& de hac quæſt. diſputabitur in præſenti. Altera verò,an præcepto poſſit compellere filium, vt tale matrim. ineat, peccétque filius contra voluntatem patris matrim. iniens, & de hac diſput. ſeq. erit ſermo. Supponendum igitur eſt, quoſdam iuriſperitos affirmaſſe, non eſſe validum matrim.parentibus inuitis à filio initum: alios vero, eſſe validum,at poſſe reſcindi. Et poteſt probari ex *decretali Euariſti Papæ*, & habetur *c. Aliter, 30. q.5. & ex Conc. Toletano* 3.& habetur *c.fin. 32.q.2. & ex Nicol.Papa*,& habetur *c.Noſtrates,30.q.5.& ex Conc.Aurelianenſi*,& habetur 36. *q.1.c.de raptoribus.& ex c.Videtur,qui matrim. accuſ.poſ. & ex l.Nuptiæ,ff.de ritu nupt.& l.1.& 2.C.de nupt. & inſtitut.de nuptiis,§.Iuſtas autem:* quibus in locis videtur expreſsè definiri irritum eſſe tale matrimonium, vel ſaltem irritandum. Et tenent aliqui Iuriſperiti,quos refert *Couar.4. decret.2.part.c.3.§.8.nu.1.*

3 I.Concluſio ſit:certa fide tenendum eſt,matrimonium initum à filiis, abſque parentum conſenſu, eſſe validum, nec poſſe annullari.Sic enim definitur *c. Cum virum,de regular. & in Trident.ſeſſ.24. c.1. de matrim.* Similiter certum eſt, non ſatis eſſe conſenſum parentum,ad ſponſalia vel matrim.filiorum,niſi ipſi filij conſentiant.Vt expreſſe definitur *c.Sufficiat,27.q.2.& c.Vbi non eſt,30.q.2 & c.Tuas,de ſponſa duorum, & c.vnico,de deſponſat.impub.in 6.* vnde canones num.præcedenti allegati, exigentes conſenſum parentum, intelligendi ſunt, de honeſtate. Et leges clarè ſignificantes aliter matrimonium eſſe irritum, ſunt abrogatæ per ius canonicum. Vtramque partem inter alios DD.rationibus,& Scripturæ, Sanctorúmque teſtimoniis, contraria argumenta ſoluens, comprobat latè *Bellarm.l.1. de matrim.c.19. & 20.*

4 II. Concluſio, non poſſunt parentes cogere filios ad matrimonium,vel ad tales nuptias, ſed liberè contrahere debent,vel alium ſtatum eligere.Sic fatentur omnes cum *D.Th.4.d.29.q.vnic.a.* 4. vbi rationem huius reddit. Quia in matrimonio eſt quaſi ſeruitus quædam perpetua, & ideò cùm homo liberæ conditionis ſit, nequit à patre ad ſeruitutem hanc compelli. Quod ſi arguas, poſſe filium à parente in neceſſitate conſtituto vendi, & ita ſua libertate priuari,*l.2.C.de patribus qui filios ſuos diſtr.l.7.& 8. tit.17.p.4.*dic diſparem eſſe rationem. Quia hæc ſeruitus non exigit mutuum amorem,nec eſt perpetua,poteſt enim redimi:quæ ſecus ſe habent in matrimonio.

5 Intellige concluſionem, de metu cadenti in virum conſtantem,poteſt enim pater increpatione paterna cogere filium ad certum matrim. Quod bene explicuit *l.* 10.*t.1.p.*4.ibi,*no les puede apremiar que lo fagan de todo en todo, como quier que les puede dezir palabras de caſtigo,que lo ſtorquen:* vbi *Gregor.*Lop.*verb. Todo,*inquit,*id eſt,metu cadente in virum conſtantem.*Sic tenet *Goffred.ſum.t. de deſponſ.impub.n.*12. vbi hæc ait, *non poteſt pater abſolutè cogere,ſed modica coactione,ſcilicet,increpatione paterna.* Idem docent *Sotus 4.d.29.q.1.a.4. verſ. Quod ſi quis arguat. Bellarm. l.1.de matrim.c.19.propoſit.3.*

6 III. Concluſio, peccant parentes abſque iuſta cauſa impedientes matrim. filiorum.Quia filius ſui iuris eſt circa ſtatus electionem; (vt dixi n.4.)Sic docent *Petr.de Soto lect.3.de matr.§.Tertio etiã,Corduba ſum.q.171.punct.1.notab.2. Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.44.§.Si aliquis,Vega lib.5.ſum.caſu* 558.

7 IV. Concluſio, quando adeſt iuſta cauſa, vt quia matrimonium eſt indignum, non peccat princeps,aut pater impediens mediis ſuauibus,abſque vi & metu. Quia hoc non eſt cogere ad matrim. cùm metus grauis non inferatur, nec impeditur filius quin aliud matrim. dignum ineat. Sic *Cordub.*Lud.Lop.*& Vega n.præced allegati:Gutier.q.canon.lib.1.c.20.n.27.Salon 2.2.tract.de domin. quem ponit poſt q. 61.q.5.a.5.in dub.quod ibi agitat,* An *parentes poſſint exhæredare filios contra eorum voluntatem matrim. ineuntes,fol.* 523. bene addens, poſſe parentes comminari pœnam exhæredationis, caſu quo ſibi permiſſum eſt, ob id exhæredare. De qua re diſp.24.agendum erit. An verò poſſit pater præcepto cogere filium?dicam diſp.ſeq. Intellige autem,poſſe patrem mediis ſuauibus impedire matrim. filij, quando alias non tenetur filius ad id matrimonium: quando enim tenetur, vt ratione fidei præſtitæ, manifeſtum eſt peccare mortaliter, impediendo. Quando autem teneatur ratione huius fidei, toto lib.1. vſque ad diſput.24.egimus: & ab illa vſque in finem,quando excuſetur quis à ſponſalium impletione. Et diſp.14. an ſit iuſta excuſandi cauſa, diſparitas contrahentium: & ibi,n.4. quando poſt ſponſalia contracta,poſſit pater impedire.

8 Difficultas autem eſt, vtrum in *Trident.ſeſſ.24.c.9.de matrim.* ſit excommunicatio lata contra iniuſte impedientes matrimonia? *Veracruz append. ad ſpecul.1.p.a.9. concluſ.6.fol. 96.& in eod.ſpec.1.p.a.8.fin.in 2.edit.* defendit non eſſe excommunicationem latam. Quia Tridentinum ibi tantum dicit, *ſub anathematis pœna quam ipſo facto incurrant*: quæ verba tantum maledictionem ſolennem ſignificant. Præterea quia *ipſummet Trident. ead. ſeſſ.24.c.6. de matrim.* vbi raptorem excommunicare voluit, expreſſis verbis vſum eſt dicens, *ſit ipſo iure excommunicatus*. Verum dicẽdum eſt, eſſe excommunicationem latam. Et ita intelligunt id decretũ *Nauar.ſum.Lat.c.27.n.150. Hiſp.c.28.addit.2.fin.ad n. 150. c.27. Corduba ſum.q.171.punct.1. verſ.Y el que al tal caſamiento. Enriquez l.11.de matrim.c.6.n.5. Lud.Lop.1.p.inſtruct.c. 44.§. Si aliquis.* Et probatur primò, quia anathema frequentiſſimè pro maiori excommunicatione vſurpatur. Vt probat *Couar.c.Alma mater,1.p.§.8.n.6.* Et ex *c.fin.3.q.4.* conſtat idem eſſe, quod excommunicationem maiorem. Item, quia per hæc verba, Anathema ſit, induci excõmunicationem ipſo facto, ſuſtinent DD. non pœnitendi: vt *Felin.c.Rodulphus,n.33.de reſcript.*& multi, quos refert *Tiraq. l.Si vnquam,verb.Reuertatur,nu.180. c.de reuoc.donat. Palacios 4.d.18.diſp.3.Frater Metina lib.1.ſum.c.11.§.2. Vgolinus de cẽſuris,tabula 1.c.9.§.6.fin. & tabula 2.c.28.init.n.4.* Et quamuis alij contradicant, id euenit propter verbum, *Sit*, quod eſt dubium, an ſit futuri, vel præſentis temporis: & ita an importet excommunicationem latam vel ferẽdam. Quod dubitari nequit in eo decreto, cùm dicat, *ſub anathematis pœna quam ipſo facto incurrant*. Et confim. quia ſi anathema importet ibi maledictionem ſolennem, intelligi nequit qualiter ipſo facto incurrenda ſit, cùm maledictio illa ſolenniter in Eccleſia ferenda ſit. Nec obſtat fundamentum contrarium, quia diuerſis nominibus vtitur Conc. ad excommunicandum.

9 Vtrùm autem parentes iniuſte impedientes matrimonium filiorum, incurrant eam excommunicationem? non conſtat inter DD. Quidam enim dicunt incurrere. Quia *Tridentinum eo c.9.* generaliter de omnibus perſonis loquitur, ibi, *præcipit ſancta ſynodus omnibus cuiuſcunque gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant.* Sic *Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.44. §.Si aliquis, Albornoz, l.4. de arte contractuum,t.1.* Sed dicendum eſt non incurrere. Quia decretum illud loquitur de dominis temporalibus, & magiſtratibus, & aliis iuriſdictionem in foro externo habentibus. Vt conſtat ex præfatione, iuxta quam decretum intelligi debet, *l. fin.ff.de hæred. inſtit.* Conſtat etiam ex illa particula, *Quare*, quæ cauſalis eſt præcedentium, vnde pœna præfata, ſiue prohibitio extendi non debet ad alias perſonas, quas ibi non numerat: iuxta *l.Interpretatione,ff.de pœnis,& c.Pœna,de pœnit.d. 2.l.Quod verò.ff.de legib.c. Statutum, de elect.in 6.* Sic tenent *Gutier.lib.1.q can.c.20.fin.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.231.nu. 7.P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.176.fol.1047.§.Ad 2.partem, Enriquez l.11.de matrim.c.6.nu.5.in comment.lit. G.* Et eſt communis ſententia.

10 Vnde ad incurrendam hanc excommunicationem requiritur, vt impedientes ſubditos, habeant iuriſdictionem in foro externo: quare Epiſcopus ſi cogat, incurret, vt aiunt multi Theologi, & Iuriſperiti conſulti, quos refert, & ſequitur *Enriq.nu.præced.alleg.* addens, & bene, nec parochum impedientem incurrere. Quia caret iuriſdictione in foro externo. Nec Regem, aut Imperatorem: quia oporteret exprimi: vt expreſſit idem *Trident.ſeſſ.22. c.11.de reformat.*& exprimit *Bulla cœnæ.*

DISPVTATIO XXIII.

An culpam admittant filij non obediẽtes parentibus præcipientibus aliquod matrimonium inire? Vel contrahentes inſciis, aut inuitis parentibus?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n.1.

Refertur opinio affirmans teneri filium implere ſponſalia, quæ ipſius nomine pater ſpopondit, & obedire ipſi præcipienti aliquod matrimonium, n.2. Et ibi, verbum Debet, quando importet præceptum.

Filius non tenetur regulariter in hoc obedire, & enodatur, c.1. de deſponſ.impub.n.3.

Tenetur quando multum intereſt parentum, n.4. Et quid, ſi nolit filius ſtatum matrimonij eligere, nu.5. Vel ex cauſa iuſta reuocandi matrimonium, n.6.

An teneatur in hoc caſu ad hoc matrim. ex vi paterni præcepti, n.7. Et ibi ſoluuntur argumenta.

Quando patris præceptum non obligat filium ad aliquod matrimonium, non peccat ducens vxorem inuitis parentibus, ex cauſis iuſtis; & quæ ſint hæ cauſæ? 8.

Secluſa iuſta cauſa, refertur opinio affirmans peccare lethaliter, 9.

Sententia authoris proponitur, 10.

Quid, ſi ſequatur ſcandalum, 11.

Et ſoluuntur argumenta, n.12.

DVplex quæſtio diſputanda eſt. Altera, an filij teneantur acceptare matrimonium, quod ipſorum nomine ſpopondere parentes? Seu inire matrimoniũ, quod parentes iubent. Altera eſt, an ceſſanti tali præcepto, vel caſu quo id non obliget, peccent filij matrim. inuitis parentibus ineuntes? Hæc enim diuerſa ſunt, poteſt enim filius nolle eam vxorem, quam vult pater, ducere, & non inire matrimonium contra ipſius voluntatem, ſed cum alia ex ipſius beneplacito. 1

Quæſtio I. An teneatur filius inire matrimon. quod pater ſpopondit, vel iubet vt ineat? Videtur teneri ex *c.1. de deſponſ.impub.fin.* ibi, *& poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.* Quia verbum, Debet, importat de ſui natura neceſſitatem, & præceptum: vt tradunt *glo.c.Propoſuit,verb.Non debet,de appellat.& Clem. Attendentes,de ſtatu monachor.in prin.verb.Debeant: & ibi Cardin.in prin. notab.9. Imola n.7. Bonif.§.* Hoc *igitur, n.16. Bart. l.Creditores,n.3.C.de pigno. Abb.c.1.n.7.de dolo & contum. Alex. de Neuo cod.c.1. de ſponſat. impub.n.13.& ibi Præpoſ.nu.4. Rebuff.de verb.ſign.l.37.verſ.idem dicerem, & ſeq. Tiraqu.* multos referens, *l.1.de retract.§.1.gloſſ.15.init. Iaſon l.1.n.3.ff.de iuriſdict.omn.iud. Bertachin.in repertorio verb. Debet: Turrecr.4.q.1. init.n.4. Sylueſt.verb.Præceptum,q.2. Angel.verb. Lex,nu.3.* vbi *Tabiena q.28.n.29. Nauar.ſum.c.23.Hiſp.n.51. Lat.n.53. & c. Inter verba, Lat.concl.1.n.9.in ſolut.ad 5.Hiſp.in 2.edit.concl.1.n. 27. Auendaño reſpõſo 14.n.2. Dictionariũ iuris,verb. Debet, Matienzo lib.5.recop.tit.4.l.1.gloſſ.4.n.6.* Et ex Theologis, *Gabr. 4.d.16.q.3.a.1.fin. Metina C.de ieiunio,q.de neceſſitate ſeruandi ieiunia,§. Supereſt tamen. Caſtro l.1.de lege pœnali,c.5.documento.4. Lexicon Theologiæ,verb. Debet.* Nec credendum eſt *Armillæ,verb. Præceptum, nu.7. & Ledeſm.2.p.4.q.17.a.2.dub.6.* dicentibus, ex ſe non importare præceptum. Hoc enim minus verum eſt: licet aliquando per accidens, ratione ſubiectæ materiæ ſtet impropriè, ſolũ honeſtatis debitum importans: vt aſſerunt fere omnes DD. citati. Tunc autem ſubiecta materia id poſtulabit, quando ſi importaret præceptum, reſultaret prauus intellectus, ſeu alicuius iuris correctio. *l.Prætor, in principio,ff.de edendo.* Sic *Bart.* proximè *citatus.* 2
Cum ergo textus *d.c.1.* aſſerat debere filium implere ſponſalia, quæ pater ipſius nomine iniit, nec ſubiecta
materia diſtrahat verbum, Debet, à ſua natiua ſignificatione, importabit præceptum. Et confirm. quia dicit, *omnino debere*, dictio autem, *Omnino*, præciſam neceſſitatem
importat: (vt probaui l.1.diſp.32.n.6.) Et ita hanc partem 6
tuetur *Sotus,4.d.29.q.1.a.4.concl.3.* vbi dicit eſſe ſufficientem cauſam, vt filius teneatur ad matrim. ſi ſibi ſit conue-
niens nullaque iuſta reſiſtendi cauſa adſit, paterque pro 7
illo ſpoponderit, & iurauerit. Idem tenet *Nauar.ſum.c.14. n.15.* nam *c.1.de deſponſ.impub.* ſtatuens filiũ debere implere ſponſalia per patrem inita, explicat, de præcepti debito. Idem *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.231.n.6. Lud.Lop.1.part.inſtructorij,c.54.§.Sed aduertito, Capua l.2.deciſionum,c.35.num.19.*

I. Concluſio, regulariter non tenetur filius implere ſponſalia, quæ abſque ſuo conſenſu pater promiſit. Quia quoad contrahendum matrimonium, filius eſt liber, & ſui iuris: (vt probaui diſp.præc.nu.4.) Hanc ſentẽtiam tenent *Ricard.4.d.29.a.1.q.4.corpore, & ad 2. Abul.1. Reg. c.18.q.24.* Pro eadem ſent. ſunt multi DD. qui textum *c.1.de deſponſ. impub.* 3

impub. decidētem, puerum debere omnino implere ſponſalia per parentem inita, dicunt propter ſubiectam materiam, in qua ius canonicum tantam libertatem poſtulat, intelligi non de præcepti, ſed de honeſtatis debito. Sic *gloſ.eod.c.1.verb. Debet, Hoſtienſ.fine, Ioan. Andr.nu.8.Card.n.1. Anton.n.4. Anchar.n.4. Abb.n.7. Alex.de Neuo nu.13. Præpoſ. n.4. Henricus n.4.* Idem *gloſ.c.1.verb. Oportet, 25.q.1. & Clem. Attendentes, in principio, verb. Debeant, de ſtatu monacho. & ibi Cardin.notab.9. Imola n.7. Bonifacius §. Hoc igitur, n.16. Goffredus ſumma in t.de deſponſat.impub.n.13. Archid.c. vnico, eod. tit. in 6.n.4. Iaſ*[illegible]*de iuriſdict.omnium iudic. Tiraquel.l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n.82. C.de reuocan.donat. Angel.verb. Lex, n.3. Syluest.verb. Preceptum, q.2. Tabiena verb. Lex, q.28. n.29. Coſtanus q.memorabilibus iuris, c.12. & tractat. de deſponſ. tit. quot modis ſponſalia ſoluuntur, n.7.* habetur *tomo 9. tractatuum nouiorum: Nauar.c. Inter verba, Latin.concluſ.1.n.9.verſ. Ad 5. Hiſpanè, concluſ.1.n.27. Sarmiento 1. Selectarum.c.11.n.8.* Et ex Theologis, *Scotus 4.d.29.q.1.fine, Sotus 4. d.27. q.2.a.2. ad 1. Enriquez lib.11.de matrim.c.13. n.13. Petr. de Ledeſm.de matrim.q.43.art.2.ad finem.*

4 II. Concluſio, quando multum intereſt parentum, vt filius tale matrim. ineat, tenetur filius ſub lethali culpa, obedire parenti illud præcipienti. Vt ſi eſſet medium ad graues inimicitias componendas, quæ eſſent inter parentes, & conſanguineos eorum cum quibus eſt contrahendum matrim. Quia ex virtute pietatis tenentur filij ſubuenire parentum neceſſitati, ergo quando parentes indigent tali matrimonio, tenebuntur filij obedire. Sic *Calderinus c.1.de deſponſ.impub. & ibi Alex.de Neuo, n.6. Præpoſ.n.5. Nauarr.ſum.c.14.n.15. Henr.c.1.de deſponſ.impub.n.6. Suarez l.2.t. De los caſamientos, n.17.lib.3.fori.* Et ex Theologis, *D.Th. 4.d.29.q.vnic.a.4.corp.* vbi *D.Bonau.q.3. Sotus q.1.a.4.concl.3. Palacios q.1.fine, Pedraza 4. præcepto.§ 1. Viguerius, l. inſtitut.n. c.16.§.7.verſ. Sextò, bi, matrim. adeo liberum eſt: Metina lib.1. ſumm. c.14.§.14.fol.109. colum.1. Angles floribus 1.p.de matr. q.3.de conſenſu coacto, art.2.diffic.1.fol.549. & ſeq. Bellarmin.lib. 1.de matrim.c.19.propoſitione 3. & in fine. Philiarc. de offic. ſacerd.tomo 1.p.2.libr.4.c.21. Enriquez lib.11.de matrimon.cap.6. n.6. Manuel 1.tomo ſummæ, 2.edit.c.231.num.6. Lud.Lop. 1.p. inſtruct.c.54.§. Peccat filius, Capua li.2.deciſ.c.55.num.19. Petr. de Ledeſm.de matrim.q.47.art.6. dubio 2.concluſ.2.*

5 Intellige, caſu quo eligat filius matrim. inire: ſi enim alium ſtatum appetat, non poteſt pater ad ineundum matrimonium, illum præcepto conſtringere. Quia in ſtatu eligendo filius eſt ſui iuris: (vt probaui diſp.præc.num.4.) Huius ſententiæ videntur *D.Bonau.Nau.Enriquez, Capua, Philiarc.n.præced.alleg.* dicunt enim filium vxorem ducturū teneri obedire patri præcipienti tale matrim. Vbi non abſolute id affirmarunt de filio, ſed ex ſuppoſitione, quod vxorem ducere velit. Et tenent expreſsè *Fr.Metina, Palacios, Pedraza, Petrus de Ledeſ.con luſ.1.n.præced.relati.* Quod bene intelligit ibi *Petr.de Ledeſma*, niſi caſu quo ob parentum indigentiam teneretur filius abſtinere à religionis ingreſſu. Tunc enim ſi matrim. locuples quod offertur filio, eſſet medium neceſſarium parentum ſubuentioni, cui aliter non poſſet conſulere, teneretur illud inire.

6 2. Intellige concluſionem, niſi iuſta cauſa ductus filius reſiſtat tali matrim. Vt quia fide priorum ſponſalium cum altera cōtractorum, aſtringebatur. Sic *Manuel n.4. citatus.*

7 In caſu autem huius 2. concluſ. non tam ex præcepto paterno, quam ex pietatis virtute filium obligantis conſulere paternæ indigentiæ, tenetur obedire. Quare *Ricard. 4.d.29.art.1.quæſt.4.ad 2.* dicit non poſſe patrem obligare, niſi quando ſecluſo eius præcepto tenebatur filius illud contrahere matrimonium. Sic tenet *Petrus de Ledeſ.de matrim.q.47.a.6.dub.2.concl.3.* Ad argum. propoſita n.2. conſtat ex dictis, n.3. vbi textum illum cui prior ſententia innititur, enodauimus.

QVÆSTIO II. An ſecluſo caſu quo teneretur filius obedire patri præcipienti aliquod matrim. peccet lethaliter inuitis parentibus contrahens? Et quidem exiſtente iuſta cauſa in filio, fatentur omnes, eum culpæ eſſe immunem, vt ſi pater iniuſtè prohibeat filiū, illud matrim. quod appetit, inire. Vt bene exemplificant *Bellarmin. & Enriquez n.ſeq.allegandi.* Vel ſi pater indigno matrim. filium collocare velit, gratia amplioris dotis. Sic *Corduba, Bellarmin. Salon, Lud.Lop.Vega n.ſeq.referendi.* Vel ſi pater velit, filiū ducere vxorē ægrā, imprudentem, aut durioris conditionis, cum qua probabiliter credat filius fore, vt pacē non habeat. Sic *Corduba, Salon, Lud.Lop.Vega ibidē.* Vel ſi pater eſſet negligens in tradenda filio vxore, vt quia iam filius XXV. annū exceſſit. Sic *Veracruz, Corduba, Salon, Lud.Lop.Vega n.ſeq.citandi.* Vel quando aſperè tractaretur filius à parentibus: & plus iuſto opprimeretur. Sic *Veracruz, & Salon ibid.*

Difficultas autem eſt, quando deficit hæc cauſa iuſta 9
in filio, an lethaliter delinquat inuitis parentibus iniens matrim. Affirmant quidam. Ducuntur 1. quia eſt iniuria parentibus illata in re graui, & ob quam meritò, ac iure optimo grauiſſimè illi offenduntur, diſſoluiturque amicitia: in cuius teſtimonium, experientia teſtante, apud omnes nationes, filij ſic contrahentes non audent parentum vultum intueri, quæruntque viros graues, qui ipſos placent, quaſi graui iniuria affectos, iuſteque iratos: ergo eſt culpa lethalis. 2. Quia hæc ſunt relatiua, Ego teneor tui curam habere, & tibi circa hoc prouidere: & tu teneris in hoc mihi obedire. Quo argumento vſus eſt *D. Paulus ad Hebr.13.* probans Prælatis obtemperandum eſſe, quia ipſis cura eſt de ſubditis: tenenturque de ipſis rationem reddere. Sed parentes tenentur ſub mort. prouidere filio de nuptiis: ergo tenetur filius ſub mort. obedire, non eligendo matrim. inuitis parentibus. 3. Quia iure gentium conſuetudine omnium nationum explicato, non eſt filiorum, & maximè filiarum, dum parentū curæ ſubſunt, quærere nuptias, ſed id parentum munus eſt. Quod ius gentium confirm. per ius Pontificium, vt *30.q.5.c. Aliter,* vbi ad ſignificandum quam æquum ſit puellam ex parentum conſenſu nubere, ſtatuit Euariſtus Papa, vt pro nupta non habeatur puella, quam pater non deſponſat. Et ſimile ſtatuit Leo Pont. *c. Qualis, 30.qu.5.* & D. Ambroſ. cuius dictum refertur *c. Honorantur, 32.q.2.* ait non eſſe virginalis pudoris maritum eligere, ſed iudicium parentum expectare. Et in Sacris literis, parentibus tribuitur hoc munus. *Sapien.7. da filiam tuā viro prudenti.* Et *D. Paulus 1.Cor.7.* copioſe docet à parentibus tradendas eſſe filias nuptiis. Multáque Scripturæ exempla ad hoc cōfirmandum affert *Bellarmin. ſtatim allegandus:* ergo omnia hæc teſtātur, teneri filios in hoc obedire parentibus: & cum res ſit grauis, erit culpa lethalis. Huius ſententiæ ſunt *Sotus 2.d.28.q.1. art.1.fin. Corduba ſumm.qu.171.punct.1.notab.3. Nauar.ſum.c.14.n.15. Veracruz 3.p.ſpec.a.20.concluſ.3. Metina lib.1.ſumm. c.14.§.14. fol.109. colum.1. Bellarm. l.1.de matrim. c.19.propoſ.3. & in fine, Enriquez lib.11.de matrim.c.6.nu.6. Salon 2.2. poſt quæſt. 61. q.5.de domin.a.5. qu. quam mouet, an poſſint parentes exhæredare filios ob hanc cauſam: concluſ.1 fol.525. Azebedo libro 5. recop.tit.1.l.1. n.49. Philiarcus de officio ſacerdot.to.1.p.2.li.4.c.21. Petr.de Ledeſma* dicens eſſe ſententiam Theologorum, & Iuriſperitorum *de matrim.q.47.art.6.dubio 2. Manuel 1.to.ſumm.c.14. n.2. Capua l.2.deciſ.c.55.n.19. Lud.Lop.1. part. inſtruct. c.54.§. Aduerte quid ad hæc: Vega libr.5.ſumm.caſu 558.* Aliqui tamen ex his DD. vt *Nauarr. Azebedo, Enriquez, Capua, Philiarcus,* temperant quando filius indignam vxorē ducit. Eiuſdem ſententiæ videtur *Petr.de Soto lectione 3. de matrim. §. Tertio etiam, & P. Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.176.in ſol.ad 1.* vbi vterque fatetur peccare filium inſciis & inuitis parentibus contrahentem: & addit *Petrus de Soto* eſſe graue crimen, licet neuter explicet, an ſit mortale. Fauent etiam *D.Bonau.4.d.29.q.3. Calder.c.1.de deſponſ.impub.* vbi *Alex.de Neuo, n.6. & Præpoſ.n.5.* dicunt peccare filium nō obedientem patri præcipienti ex iuſta cauſa, ne cum hac contrahat. Et licet multi ex his Doctoribus loquantur de patre, nihil de matre dicentes. At *Bellarmin. Corduba. Petr.de Soto, Azebedo, Petrus de Ledeſma, Ludouicus Lopez, Salon, Vega.* de parentibus loquuntur: ſub quibus pater & mater comprehenduntur. Et hæc ſententia eſt probabiliſſima.

At

10 At probabilius credo, teneri filios ſub culpa lethali conſilium parentum circa matrim. petere, non tamen illud ſequi:& ita licite poſſe ipſis inuitis, prius tamen conſultis, inire matrim. quod volunt. Prob. prior pars, rationibus prioris ſententiæ. Præterea, quia iuri naturæ quo parentes in liberos funguntur, ſub quorum ſunt poteſtate, conforme eſt, ne citra patris conſilium aliquid de re tam graui, vt eſt matrim. vinculum, à quo totũ vitæ inſtitutum pendet, filius deliberet:& ipſa perpetuitatis ratio, & amoris nexus quo debent coniuges conglutinari, maturum conſilium in nuptiis celebrandis expoſcit. Prob. poſterior pars, ex doctrina *D.Th.2.2.q.104.a.5.corp.* vbi ait, in his quæ ad proprij corporis ſuſtentationẽ, prolíſque generationẽ attinent, omnes homines eſſe pares, nec filios ſubiici parentibus: ergo non tenentur ſequi conſiliũ, & voluntatem parentum. 2. Quia cum per matrim. homo perpetuæ ſeruituti obligetur, recta ratio poſtulat, vt in illo contrahendo, omnino liber ſit, à nulliuſque volũtate pẽdeat. 3. Quia nullus obligatur ad id quod eſt culpa, ſed promittens fœminæ clam matrim. tenetur implere, nec inter cauſas diſſoluendi ſponſalia, numeratur paterna reſiſtentia, niſi quando grauiſſima ſuborirentur ſcandala: (vt probaui l. 1. diſp. 14. n. 4.) ergo contrahere matrim. abſque conſenſu parentum, non eſt peccatum. Vltimò, quia conditio adiecta legato, ſi filius ducat vxorẽ de patris cõſenſu, reiicitur tanquam matrim. libertatem impediens, ſecus ſi de conſilio, quia illud non tenetur ſequi: (vt probaui l. 1. diſp. 34. nu. 22. & 24.) ergo ſignum eſt, filium non teneri ſequi in matrim. conſenſum parentũ: aliàs enim talis conditio honeſta omnino eſſet, & non reiicienda. Sed dices, quorſum petendũ eſſet id conſilium, cùm filius non teneatur illud ſequi:& maximè quando aſtrictus erat ad contrahendum propter fidem datam? Reſp. multum conferre. Poterit enim forte pater aliqua aperire, ob quæ licitũ ſit filio decepto, diſſoluere ſponſalia: vel ſi illis aſtrictus non ſit, mutet voluntatem. Hanc ſent. tenent *Menoch. conſ. 69. à nu. 19. vſque ad 29. vol. 1. Gutier. l. 1. q. canon. c. 20. n. 3. Ioan. Heſſels magiſter Theol. Louanien. in expoſ. Decalogi, circa præcepta 2. tabulæ, c. 22. ad fin.* Et non eſſe peccatum abſque conſenſu parentum contrahere, vidētur expreſſe tenere, *D.Th. 2. 2. q. 104. a. 5. corpore, & Sotus 4. d. 29. q. 1. fin. Abb. c. 1. n. 6. de deſponſ. impub.* vbi dicunt quoad matr. contrahendũ non eſſe filium ſub parentum poteſtate, nec teneri illis obedire. Idem videntur expreſſe tenere *gloſ. c. fin. 32. q. 2. verb. Parentum, el 2. & c. Cũ virum, verb. Paterna, de regular. Hoſtienſ. ſum. t. de ſponſal. §. Qualiter contrahantur, n. 7. ad fin. Suarez l. 3. fori, t. De los caſamiẽtos, l. 2. n. 20. Practica forenſis t. de dote. §. 2. Matiẽzo lib. 5. recop. t. 1. l. 2. gloſ. 2. n. 2.* vbi docent, textus, petentes conſenſum parentum ad filiorum matrimonium, procedere ex honeſtate, nõ ex neceſſitate. Idem videtur tenere *Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxo. notab. 3. §. 15. nu. 1.* vbi ait filiam liberam eſſe, vt etiam ante XXV. annum, nubat indigno, ſine patris conſenſu: ne aliàs libertas matrimonij impediatur, deturque anſa fornicandi. Idem expreſſius videtur tenere *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 8. nu. 1. ver. Honeſtum*, vbi ait honeſtum eſſe filias parentum conſenſum in matrimonio contrahendo exigere. Et *n. 5. init.* vbi ait nemini iniuriam facere filiam, quæ iure permittente matrim. ſine patris licentia contrahit. Et tenent expreſsè *Viguerius l. inſtitut. c. 16. §. 7. verſ. Sextò*, ibi, *matrimonium adeo liberum eſt, Ledeſm. 2. p. 4. q. 49. a. 6. Hippolytus Riminald. conſ. 133. n. 49. vol. 2.* Et non eſſe peccatum lethale inuitis parentibus contrahere, fatentur *Victoria ſum. de matrim. nu. 269. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 6. n. 4. in comment. litera F.*

11 Hæc tamen ſent. intelligenda eſt, niſi ratione ſcandali. Quando enim probabiliter noſſet filius grauiſſima inde ſcandala, & odia capitalia ſubortura, peccaret lethaliter ſic contrahendo, contra charitatem. Sic *Victoria, & Led. n. præced. alleg.*

12 Ad argum. prioris ſent. propoſita n. 9. reſp. Ad 1. dic, eſſe grauem iniuriam, quando inconſulto patre filius contrahit, ſecus quando ipſo conſulto, quamuis non conſentiente. Quia nulli iniuriam irrogat vtens iure ſibi cõceſſo. Ad 2. dic, non cõcludere teneri omnino obedire, ſed tantum quoad conſilium petendum. Sicut pater tenetur filio ſtudere volenti, prouidere, vel ſacerdotiũ, aut religionem eligenti: at filius non tenetur patri hæc præcipienti obedire. Ad 3. dic tantum probare, eſſe valde honeſtum ſequi parentum cõſenſum, & eſſe præceptum petere conſilium.

DISPVTATIO XXIV.

An filia inuitis parentibus nubens non clandeſtinè, poſſit à parentibus exhæredari.

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, num. 1.

Refertur opinio aſſerens filiam indigno nubentem abſque parentum conſenſu poſſe exhæredari, num. 2.

Non poteſt ob hoc exhæredari, num. 3.

Tres exiguntur conditiones, vt poſſit ob id exhæredari, num. 4.

An exigatur, vt pater ſe obtulerit ad filiam maritandum? n. 5. Et vt ſit meretrix? nu. 6. Et an ſufficiat eam eſſe meretricem, nondum expletis 25. annis, num. 5.

Pater luxurioſe viuens poteſt ob id filiam exhæredare non tamen mater, num. 7.

Quid, ſi mater ſit correcta? & an hæc correctio debeat eſſe tempore conditi teſtamenti, vel mortis? n. 8. Et quid, ſi filia meretrix ſit maior 25. annis, num. 9.

Quid, ſi filia inuitis parentibus mancipio nubat, num. 10.

An filius inuitis parentibus ducens vxorem, poſſit exhæredari, num. 11.

An promiſſa dos fœminæ ſeruienti honeſte, debeatur ſi nouem annis trãſactis, cum maior iam ſit 25 annis, fornicetur, num. 12.

Soluuntur argumenta: & enodantur l. Non tantum, §. Si emancipatus, ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab. & auth. Sed ſi poſt, C. de inoffic. teſtam. & auth. Vt cum, de appell. §. Aliud quoque, verſ. Cauſas, num. 13.

An attento iure regni Caſtellæ poſſit filia, vel filius inuitis parentibus iniens matrim, exhæredari? Proponitur opinio affirmans, n. 14.

Contraria verior, num. 15. & explicantur, l. 10. & 11. tit. 1. p. 4.

Filia, vel propinqua heri contrahens ſponſalia, vel matrim. cum famulo, an poſſit exhæredari, num. 16.

Diſputatio præſens, non eſt, quando filia clandeſtinè nubit. De hac enim re actum eſt lib. 3. diſp. 47. ſed quando Trident. forma ſeruata, inuitis parentibus matrimonium init. Poteſtque quæſtio hæc diſputari attento iure ciuili, & de hoc eſt diſputatio præſens, vel attẽto iure canonico, de quo diſp. ſequenti ſermo habebitur. Quæſtio igitur hæc dubia eſt, & diſputanda. Primo attento iure Cæſareo. Et deinde, attento regio Caſtellæ. 1

De iure igitur Cæſareo, affirmant aliqui filiam indigno nubentem, parentibus inuitis, poſſe exhæredari. Ducuntur primò, per *l. Non tantum, 3. §. Si emancipatus, el 1. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* ibi, *nam & ſi tam ignominioſam duxerit vxorem filius, vt dedecori ſit tam ipſi, quàm patri mulierem talem habere: dicemus, & ex ea natum ad bonorum poſſeſſionem aut admitti: cum poſſit auus iure ſuo vti, eumque exhæredare.* 2. ex *auth. Sed ſi poſt. C. de inoffic. teſtam.* ibi, *ſed ſi poſt 25. annos te differente filiam marito copulare, ea in ſuũ corpus peccauerit, vel ſine conſenſu tuo, marito ſe (libero tamen) copulauerit, eam exhæredare non potes.* Ergo à contrario ſenſu, ſi ante 25. annos nubat ſine patris conſenſu, poterit exhæredari. 3. Quia *auth. Vt cum, de appell. cognoſ. §. Aliud quoque, verſ. Cauſas*, vna ex cauſis ob quam filius exhæredari poteſt, numeratur, ſi grauem, & inhoneſtam iniuriã patri intulerit: at talis eſt hæc, inducit enim odiũ capitale, teſte *Baldo l. Omnem, C. ad S.C. Tertul.* ergo poterit exhæredari. Sic tenent *Goffred. ſum. t. de deſponſ. impub. n. 13. Bald. l. Si pater, C. de ſponſ. & l. Neque filiũ, C. de nuptiis, Anchar. c. 1. de deſponſ. impub. fin. & c. vn. eod. t. in 6. fin.* vbi & *Francus, §. Porro, n. 1. & 2. Ioan. Lup. c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 5. n. 1. Minchaca de ſucceſſ. creat. p. 1. lib. 1. §. 10. n. 623.* addens id verum eſſe, licet digno nupſerit. 2

At tenendum eſt non poſſe ob hoc exhæredari. Probatur ex *auth. Vt cum, de appellat. cognoſ. §. Aliud quoque, ad fin.* ibi, *Si alicui ex prædictis parentibus volentibus ſuæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem ſecũdum vires ſubſtantiæ ſuæ pro ea præſtare, illa non conſenſerit, ſed luxurioſam degere vitam elegerit. Si vero vſque ad vigintiquinque annorũ ætatem peruenerit filia, & parentes diſtulerint eam marito copulare, & forſitan ex hoc contigerit in ſuum corpus eam peccare, aut ſine conſenſu parentũ marito ſe (libero tamen) coniungere: hoc ad ingratitudinem filiæ nolumus imputari,* 3

imputari. Quod Authenticum explicans l.5.t.7.p.6. ſic ait, otro ſi, quando el padre quiſieſſe caſar ſu fija, e la dotaſſe ſegun la riqueza que el ouieſſe, e ſegun que perteneſcieſſe à ella, e à aquel con quien la queria caſar: ſi ella contra ſu voluntad de el padre dixeſſe que non queria caſar, e deſpues de eſto fiziere vida de mala mujer, en puteria, poderia el padre deſheredarla por tal razon. Pero ſi el padre alongaſſe el caſamiento de ſu fija, de manera que ella paſſaſſe de edad de veinticinco años, ſi deſpues de eſto fizieſſe ella yerro, o enemiga de ſu cuerpo, o ſe caſaſſe contra la voluntad de ſu padre, non podria el deſheredarla por tal razon. Ergo deſideratur, vt filia inuitis parentibus nubens, ſimul vitam luxurioſam eligat. Ita [illegible] c. Quintauallis, verb. Exhæredare, de iureiur. Hoſtie. [illegible] de poſ. impu. paulò poſt princ. vbi Ioan. And. n.8. Ant. n.4. Cardi. n.2. Abb. n.5. Alex. de Neuo, n.9. Iaſõ auth. Sed ſi poſt, fine, C. de inoffic. teſtam. Ioan. Lup. c. per veſtras, de donat. inter vir. & vxo. notab. 3. §.13. n.1. Roſella verb. Hæreditas, n.8. Sylu. Hæreditas 2. q.7. Tabiena verb. Dos, q.3. n.4. Suarez l. 3. fori, t. De los caſamientos l.2. n.28. Acoſta l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, 3. p. n.177. ff. de liber. & poſth. Iulius Clarus l.3. receptarũ, §. Teſtamentũ, q.41. verſ. Sed quid ſi filia, Bertrand. conſ.161. n.9. & 10. l.1. Ant. Gabr. to.1. comm. in mea edit. l.5. verb. Exhæredatio, f.315. Pract. foreſis, t. de dote, §.2. Et ex Theologis, Palud. 4. d.28. q.2. fine, n.33. Sotus 4. d.29. q.1. a.4. ad 4. Enriquez, l.11. de matr. c.6. n.3. P. Molina to.1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. f.1039.

4 Ex dictis infertur, 3. deſiderari conditiones, vt filia inuitis parentibus nubens exhæredari poſſit. I. eſt, vt parentes velint eam matrimonio collocare, & dotem ſecundum vires ſuæ ſubſtãtiæ, tradere. II. Vt filia illi matrimonio repugnet & ſimul vitam luxurioſam eligat. III. Eſt vt ſit minor 25. annis. Hæ conditiones expreſsè habentur d. auth. Vt cum de appellat. cognoſ. §. Aliud quoque, & l.5. t.7. p.6.

5 Semper autem præſumendum eſt velle parentes virum, & dotem competentem filiæ, aut nepti dare: quando contrarium aliunde con conſtat. Quia plus filios, quàm ſeipſos diligunt, l. Iſti quidẽ, ff. de eo quod met. cau. Sic P. Molina, to.1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. fol. 1038. Immo licet d. authẽticum, & d. l.5. t.7. p.6. videantur exigere patrem obtuliſſe ſe ad maritandã, & dotandam filiam, ante quàm 25. annos expleuerit: at vere hoc nõ exigitur, ſed poteſt exhæredari, licet pater ad hoc non ſe obtulerit. Quia forte facultas nõ fuit, vel ob negligentiam. Quod clarè ſignificat d. authenticum, reddens rationem, quare poſt XXV. annum non poſſit filia exhæredari: ibi, quia non ſua culpa, ſed parentum id commiſſe cognoſcitur, & illa l.5. ibi, però ſi el padre alongaſſe el caſamiento. Nam pater non videtur negligens, nec culpæ reus vſque ad illam ætatem. Et expreſſe probatur, per l. Si filiam, 19. iunct. auth. Sed ſi poſt ibi. poſita C. de inoffi. teſtam. Vnde d. authent. & d. l. partitæ debent ſuppleri, maximè ſi pater ſe obtuliſſet Sic Greg. Lop. ea l.5. verb. Que no queria. Et videtur clare tenere Couar. c. Raynutius, de teſt. init. num.15. ibi enim ſic explicat hunc caſum: quando patre nondum negligente maritare filiam, quia ipſa non eſt vigintiquinque annorum, luxurioſam vitam elegerit. Et ita iuxta hæc, erit ſufficiens exhæredationis cauſa, quando filia minor vigintiquinque annis elegerit vitam luxurioſam.

6 Hinc infertur, non ſatis eſſe, ſi ſemel, aut bis copiam ſui corporis furtim filia faciat, vt poſſit exhæredari. Quia dicit auth. citatum, luxurioſam degere vitam elegerit. Et l.5. t.7. p.6. ibi, ſi ella hiziere vida de mala mujer en puteria. Sic Couarr. c. Raynutius, de teſt. init. nu.15. P. Molina, to.1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. fol. 1038. fine. Et quamuis lex illa partitæ videatur exigere, vt in lupanari publico meretrix fiat, at ſatis erit extra locum publicum: quare illa lex intelligi debet, iuxta authenticum citatum, vnde ſumpta eſt: & iuxta l. Si filiam, C. de inofficio. teſtam. quare ea verba, en puteria, non debent intelligi, de lupanari publico, ſed intelliguntur, vt filia male viuat, meretricando, & luxurioſè viuendo. Sic Greg. Lop. ea l.5. verb. En puteria, Molina hoc num. citatus.

7 Poteſt autem pater luxurioſè viuens, filiam ita viuentem minorem 25. annis exhæredare. Quia vita luxurioſa quoad infamiam, & damna inde ſequuta, non ita vituperatur in viris, ſicut in fœminis, vt multis citatis probat Tiraqu. l.1. connub. n.45. Sic tenent Tiraqu. ibi. Fulgoſ. auth. Sed ſi poſt. C. de inoffic. teſtam. Iaſon l. In arenam. C. eodem tit. Roſella, verb. Hæreditas, n.6. Couarr. c. Raynutius, de teſtam. init. num.15. Minchaca de ſucceſſionũ creat. p.1. lib.1. §.10. n.6 o P. Molina to.1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. fol. 1039. Mater autem meretrix non poteſt filiam ratione meretricij exhæredare. l. In arenam, 11. C. de inofficioſ. teſtam. ibi, niſi, & ipſe ſimilis conditionis ſit. Quia tunc pari turpitudinis vitio afficitur. Sic cum Bartol. Baldo, & commum, d. l. In arenam, docent Roſella, Couar. Minchaca, Molina proximè cit. Bernard. Diaz regul. 457. Greg. Lop. l.5. t.7. p.6. verb. Deſheredar. Enriquez l.11. de matrim. c.6. n.3. & colligitur apertè ex Gloſ. authen. Vt cum, de appel. cogno. §. Aliud quoque, verb. profeſſionis.

Quod tamen temperãdum eſt, niſi mater ſit correcta. 8
Tunc enim ſecundum omnes poteſt filiam meretricem exhæredare. Quia iam non eſt in pari turpitudinis cauſa. Non conſtat autem inter DD. quo tempore debeat eſſe hæc correctio. Communis enim ſententia docet ſatis eſſe tempore mortis: vt fatetur Minchaca de ſucceſſionum creat. p. 1. l.1. § 10. nu.611. Quia vltima conſuetudo inſpicienda eſt, l. Mela. §.1. ff. de adimen. lega. Et ita docent Bald. l. Si filiã, C. de inoffic. teſtamen. Angel. & Guillermus, quos refert, & ſequitur Greg. Lop l.5. verb. Deſheredar, tit.7. p.6. Sed bene Minchaca eod. n.611. hoc reprobat dicens oportere correctã eſſe tempore quo teſtamentum ſcribebat: ne tũc iniuſta videretur mater, turpitudinem in ſe ipſa admiſſam imbrobans in filia, ob eamque exhæredans in illo teſtamento, contra d. l. In arenam. C. de inofficio. teſtamen. Item, quia qualitas adiuncta verbo Debet intelligi ſecundum tempus verbi. l. In delictis, §. Si extraneus ff. de noxal. actio. Quare cum d. l. In arenã, & authen. Vt cũ, de appell. cognoſ. §. Aliud quoque, verſ. Si præter, decidant turpiter viuentem, non poſſe ratione ſimilis turpitudinis exhæredare: intelligi debent, quando ſimilis turpitudo aderat, tempore quo exhæredat in teſtamento.

Dum autem authen. Sed ſi poſt, C. de inoffic. teſtamen. & au- 9
then. Vt cum, de appella. cogn. §. Aliud quoque, deciditur oportere, vt filia minor ſit 25. annis, vt ratione luxurioſæ vitæ exhæredari poſſit: ea ætas cõpleta eſſe debet: itaque oportet vt talis filia compleuerit 25. annos, ne ea ratione exhæredari valeat. Quia ea auth. Sed ſi poſt, dicitur, ſed ſi poſt 25. annos, quæ particula, Poſt, complementum poſtulat: vt tradit Franc. Aretinus, l. Si cui legetur, in princ. n.1. ff. de legat. 1. Item quia d. §. Aliud quoque, dicitur, Si vero vſque ad 25. annorum ætatem peruenerit: vbi ponitur ætas in plurali, & in genitiuo, & cum verbo ſubiunctiui: & cum præpoſitione, Per, quæ omnia perfectionem, & complementum important: vt tradunt communiter DD. ea l. Si cui legetur. Tandem, quia hoc expreſſe decidit, l.5. t.7. p.6. ibi, pero ſi el padre alongaſſe el caſamiento de ſu fija, de manera que ella paſſaſſe de edad de veinte y cinco años. Et ſic tenet P. Molina tom.1. de iuſt. tract. 2. diſp. 176. fol. 1039.

Quamuis autem filia ſit maior 25. annis, ſi contrahat 10
inuitis parentibus cum mancipio, poteſt exhæredari. Sic expreſſe colligitur à contrario ſenſu, ex auth. Vt cum de appel. cognoſ. §. Aliud quoque, in fine & auth. Sed ſi poſt, C. de inoffic. teſtam, ibi, ſed ſi poſt 25. annos, &c. ſine conſenſu tuo, marito ſe (libero tamen) copulauerit, eam exhæredare non potes, ergo à contrario ſenſu, ſi ſeruo nubat, poterit exhæredari. Et ita tenet gloſ. eo §. Aliud quoque, verſ. Vſque, & d. auth. Sed ſi poſt, in princ. quam omnes ibi ſequuntur Suarez, l.2 t. De los caſamientos, l.3. fori, nu.29. Molina alleg. n. præced. bene addens, à fortiori poſſe exhæredari filiam ante vigeſimum quintum annum abſque parentum conſenſu, mancipio nubentem.

Filius autem quamuis renitentibus parentibus matri- 11
monium ineat luxurioſéque viuat, nequit exhæredari. Quia auth. Vt cum, de appell. cognoſ. §. Aliud quoque, & l.5. t.7. p.6. de ſola filia meminere: & cum res ſit odioſa, multoque grauius ſit delictum in fœmina, non extendi debent ad filium. Hoc eſt contra Minchacã de ſucceſſ. creat. p.1. l.1. §.10. n.634. vbi idẽ dicit de filio ignominioſe vxorẽ ducenti, & n.635. dicit idẽ, licet dignũ matrim. contrahat. Sed noſtrã ſent. tenent gloſ. c. Quintauallis, de iureiur. verb. Exhæredare.

Alex.

Alex.de Neuo,c.1.n.9.de ſponſ.impub.Syluest. Hæreditas,2.q.2.
12 Ex dictis infertur reſolutio cuiuſdam quæſtionis con-
ſcientiæ, quam proponit *Nauar.l.4 conſ.in 1.edit.t.de ſponſ.*
conſ.31.in 2.t.de condit.appoſ.conſ.2. de quadam fœmina quæ
promiſit ancillæ dotem 100.aureorum, ſi honeſte ſerui-
ret: ſeruiuitque ancilla honeſte 9.annis, quibus tranſactis,
expletiſque 29.ætatis annis, ancilla ſtuprum admiſit. Du-
bitatum ergo fuit, vtrum domina deberet dotem promiſ-
ſam? Quia defecit conditio honeſte viuendi. Sed dicen-
dum eſt cum *Nauarro ibi*, debitam eſſe dotem: tum quia
promittens fuit in mora tradendi ancillam viro, cum iam
illa expleuiſſet 25. annos. Item quia ea conditio honeſte
viuendi, non intelligitur toto vitæ curriculo, ſed tempore
arbitrio prudentis ſufficienti, quale eſt nouem annorum.
13 Ad argum prioris ſent.propoſita n.2.reſp. Ad 1. dic, il-
lam legem eſſe correctam.per *auth. Vt cum.de appel. cognoſ.*
vbi deciditur propter nullas alias cauſas, quam ibi expreſ-
ſas, poſſe filiã exhæredari: hæc autem non eſt ibi expreſſa.
Et ita correctam eſſe, docent *gloſ. e. d.l. Non tantum.§.Si*
emancipatus, verb.Exhæredare,& ibi Barto. & alij quos refe-
runt, & ſequũtur *Greg.Lopez,l.10.verb. Puedela. t.1.p.4.Sua-*
rez.l.2.n.28.t.De los caſamiẽtos,l.3.fori,Rimınal.conſ.133.n.30
vol.2. Ad 2.reſpondet bene *Suarez n.29.* legem illã ſolum
intendere, filiam nubentem mancipio inuitis parentibus
poſt xxv. annum, poſſe exhæredari: & ad hoc ſumi inde
argum à contrario ſenſu. Ad 3.reſp.bene *P.Molina to.1. de*
iuſt.tract.2. diſp.176.f. 1053. illam ſecundã cauſam intelligi,
de iniuria per ſe, & directe illata parentibus, qualis eſt cõ-
tumelia grauis verborũ, aut in patris ignominiam, cornua
pro foribus illi appendere, vel alia ſimilis: ſecus de iniuria
per accidens, ac indirecte, & præter filij intentionẽ illata,
qualis eſt inuitis parentibus ignominioſam vxorẽ ducere.
14 QVÆSTIO II. An attento iure regio Caſtellæ poſſit fi-
lia inuitis parentibus nubens exhæredari? Id enim affir-
mant quidam, vt *Sotus 4. diſt.29.q.1.a.4. ad* 4.addens licet
exceſſerit 25.annos: *Perez lib.5.ordinam, t.1.l.1.§. Clandeſti-*
num,f.36.Spino,ſpec.teſtament.gloſ.20.n.66. & limitat *num.67.*
contra Sotum niſi excedat 25. annos. Ducunturque per *l.*
49.Tauri. quæ hod e eſt l.1. t.1. lib.5.reco. vbi dicitur poſſe ex-
hæredari filiã matrim. quod Eccleſia iudicat clandeſtinũ,
contrahentem. Dicunt enim *Perez, & Spino*, appellari ibi
clandeſtinum quoad hanc pœnam, quod ſine patris con-
ſenſu contrahitur. 2. poteſt melius probari, ex *l.2.t. De los*
caſamientos.l.3.fori, vbi dicitur poſſe exhæredari filiam nu-
bentem abſque parẽtum conſenſu, vel fratrum, ſub quo-
rum poteſtate manet parentibus defunctis. Vbi *Suarez n.*
4.ait, licet leges fori non plus valeant, quam vſu receptæ
ſint, & illas alleganti incumbat vſum probare: ſecus eſſe
in hac lege: quia eſt approbata per pragmaticam quan-
dam Ioan. 2. 3. poteſt probari, per *l.10. t.1. p.4.* ibi, *pero ſi*
aquel con quien el padre quiere caſar alguna dellas, fueſſe a tal, que
conuinieſſe, e que ſeria aſſaz bien caſada con el, maguer que la non
puede apremiar, que cumpla lo que el auia prometido, puedela deſ-
heredar,&c. E eſto ſe entiende, ſi deſpues deſto ſe caſare ella con
otro contra la voluntad de ſu padre, o ſi fizieſſe maldad de ſu
cuerpo. Et *l.11.fine*, extenditur hæc pœna ad filios ſimilia
committentes: & ita aduertit *Greg.Lop.ea l.11.fine.*
15 Sed verius eſt oppoſitum. Quia leges regni citatæ id
non probant. Non *l.49.Tauri*, quia loquitur de matrim.
cland. quale non reputatur, eo quod deſit patris cõſenſus.
Vt bene docẽt *Gutier.2.pract.q.1.n.28. Azebedo l.5.recop.t.1.*
& l.2.n.6.Gratian.reg.199.n.23.Segura direct.iudic.2.p.15.nu.
36.Non etiam id probat lex fori, quia ea non eſt vſu rece-
pta: quod ad eius obligationem deſiderabatur: nec prag-
matica illa Ioan. 2. habetur in noua recopil.cum tamen in
pragmatica quadã initio nouæ recopilationis poſita, ſta-
tuatur nullas leges regni obligare, præter ibi inſertas, &
leges partitarum. Ad *l.10.& 11.t.1.p.4.* quæ preſſius vrgent
pro oppoſita ſent.dico, eas eſſe correctas, per *l.5.t.7. p.6.*
iunct.l.8. vbi habetur ob nullas alias cauſas poſſe filiam ex-
hæredari, quã illis legibus expreſſas, in quibus non conti-
netur hæc. Et ita *Greg.Lop.* aduertit *eandẽ l.10.verb.Puedela*,
cet ſub aliquali dubio. Et poteſt probari ex dictis n.13. vbi
cum multis DD.dixi, *legem, Non tantum*, ſtatuentem poſſe
exhæredari filiam ignominioſè nubentem, eſſe corre-
ctam, per *auth.Vt cũ de appell.cognoſc.* vbi decernitur ob nul-
las alias cauſas quã ibi expreſſas, poſſe filiam exhæredari.
Tandem eſt alius caſus qui cõtinetur in iure regio Ca- 16
ſtellæ, *lib.5.recop.t.1.l.2.* vbi ſtatuitur, ſi famulus habitans in
domo heri, contrahat ſpõſalia, vel matrim. cum filia heri,
aut cum eius conſanguinea in domo eius habitanti, abſque
heri conſenſu, poſſe filiam, vel propinquam exhæredari.

DISPVTATIO [illegible]

An quatenus leges exhæredantes filia[illegible] contrahentes inuitis parentibus non clandeſtine, ſed ſeruata forma Tridentini, corrigantur iure canonico?

SVMMARIVM.

Proponitur opinio negãs corrigi iure canonico, n. 1. Et ibi, an poſſit abſol-
ui pater exhæredans filias caſu quo ius ciuile id permittit.
Opinio contraria verior. num. 2. Et quid, ſi indigno nubat filia, num.3.
Quid, ſi lex ſit exhæredans abſque conſilio patris filiam nubentem, num.4.
Soluuntur argumenta num. 5.

DVplex eſt ſent. I. negat eas leges iure can. corrigi. 1
Ducitur 1.quia nõ tollitur iis legibus libertas ad ma-
trim.ineũdum, ſed eam moderãtur, ne in reipublicæ diſ-
pendium, ac perturbationem ea contrahentes abutantur,
ſtatuentes pœnas in abutentes ineundo matrimon.inuitis
parentibus, vnde perturbationes & rixæ in republica ori-
ri ſolent: ergo iuſtæ ſunt, nec iuri canonico aduerſantur.
2.quia cum matrim. ſit ſacramentũ, & contractus natura-
lis, & politicus, licet vt ſecramẽtum eſt, nihil poſſit ſecula-
ris poteſtas diſponere: at quatenus cõtractus eſt, ipſius eſt
curare, vt cõuenienter quieti, & paci reipubl. celebretur;
ergo poteſt ſtatuere pœnas aliter contrahẽti. 3.quia pœna
conſiſtens in lucro nõ acquirẽdo non aduerſatur libertati
matrim ſed valida eſt, (vt late dixi l.1.diſp.33. per totam)
ſed cum leges priuant hæreditate contrahentes abſque pa-
tris conſenſu, non agunt de dãno incurrendo, ſed de non
acquirendo lucro ipſis ſolis legibus ciuilibus debito: ergo
tales leges iuſtæ ſunt nec repugnant libertati matr. Prob.
minor, quia iure naturæ ſola alimenta vitæ neceſſaria de-
bentur filiis, quæ per exhæredationẽ minime auferuntur,
iuxta veriorẽ ſent. Hæreditas autem per leges ciuiles de-
betur, & licet dicatur, filiis debita, *l fin.verſ.penult.C.de codi-*
cillis, l Cum in adoptiuis.verſ.Omnia igitur, ibi, *naturalia debita*
percipere.C.de adopt. vſque adeo vt viuẽtibus parẽtibus di-
catur iam debita filiis, *gloſſ.auth. de hæred. & falc.§. Si quis*
vero non implens, verb. Auferri, collat.1.& auth. de triente,& ſe-
miſſe, in princ.verb.Debitũ, collat.3. & ita filij reſpectu legiti-
mæ videãtur agere de dãno vitãdo, cum rem ſibi debitam
petãt: at re vera nõ eſt debita legitima, ſed quaſi debita, &
ita iudicatur de ea quaſi de lucro captando: vt optime do-
cẽt *gloſſ.l.Si emãcipata, fine C.de iuris & facti ignor.& ibi Bart.*
n.3.& ibi Bald.Salic.Fulgo.& Iaſon, quos refert & ſequitur
Padilla ibi, n.32. Areti.l.Titia, in princ.n.3.ff.de verb.oblig.Soc.
l.1.n.31.ff.de vulg.& ibi I[illegible] 160.Ioan.Lup.c. Per veſtras, de
donat.inter vi,& vxor.not.3.§.21.Segura l.3.§.fin.n.115.ff.de li-
ber.& poſth.& ibi Perez in additionibus. Et legitimã non eſſe
vere debitã, ſed quaſi, optime docet cum aliis *Tiraquel.l.Si*
vnquam, verb.Suſceperit liberos, n.113.114. C.de reuocan. dona.
Et hinc eſt, vt ſuperſtite patre non publicetur legitima
propter filij delictum, nec teneatur pater ex ea cõdemna- 3
tionem ſoluere: vt ex multis probat *Padilla, d.l.Si emãcipa-*
ta, n.33.& 34. Ergo cum in priuatione legitimæ agatur tan-
tum de lucro non acquirendo, poterunt iuſtè leges priua-
re hoc lucro per ipſaſmet cõceſſo, filios inuitis parentibus
contrahentes. Et ita hanc ſententiam tenent *Calderinus, c.*
1.de cland.deſponſ.Lapus, Abbas antiquus, Iõnes de S.Georgio,
quos refert dicens videri ſententiam multum æquam,
Felin.c.Eccleſia, n.59.de conſtit. Bald. c. Tenor, in fine, de ſentent.
& re iudic.& l.Omnẽ, ad fin.C.ad S.C.Tertul.Paul.auth. Sed ſi
poſt, C.de inoffic.teſtam.Carolus Molinæus in Alexand. conſilia, 4
conſ.97.vol.1.lit.D.& in conſuetudinibus Pariſ.titul.10. in rubr.
Nouellus, de dote, 6.par.priuilegio 16.n.6. Ioannes Lupus, c. Per
veſtras,

veſtras, de don. inter vi. & vxor. notab. 3. §. 3. *n.* 9. *& toto* §. 8. *Montaluus, l.* 2. *tit. De los caſamientos, l.* 3. *fori, Minchaca de ſucceſſionum creat.* p. 1. *l.* 1. §. 10. *nu.* 628. *& ſeq. Perez l.* 8. *ordin. tit.* 15. *l.* 1. *fol.* 284. *verſ. E ſi qualquier, Barboſa, l.* 1. *p.* 4. *nu.* 56 *ff. ſolut. matrim.* Et dicit forte defendi poſſe *Sarmiento l.* 1. *ſelectarum, c.* 11. *nu.* 8. Et ex Theologis, *Sotus* 4. *d.* 29. *q.* 1. *a.* 4. *ad* 4. *Viguerius l. inſtitut. c.* 16. §. 7. *verſ.* 6. ibi, *matrimonium adeo liberum eſt, Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.* 24. *Molina t.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 176. *f.* 1043. *Salon* 2. 2. *poſt q.* 61. *tract. de dominio, q.* 5. *art.* 5. *dub. ſpeciali, quod de hac re agitat. Vega l.* 5. *ſum. caſu* 559. Et hæc ſententia probabiliſſima eſt. Quare non eſt audiendus *Veracruz* 3. *p. ſpeculi, a.* 20. *concluſ.* 3. dicens non eſſe abſoluendos parentes qui in hoc caſu per leges ſibi conceſſo, exhæredant filias. Sed abſoluendi ſunt: cum ſententiam probabiliſſimam ſequantur.

II. Sent. (quam probabiliorem reputo) ait, huiuſmodi
2 leges non eſſe validas, ſed iure canonico correctas eſſe. 1. *quia* ius canonicum omnimodam in matrimonio libertatem exigit, & ideo ne minuatur contrahendi libertas, annullat pœnam in ſponſalibus appoſitam, *c. Gemma, de ſponſal.* ſed per exhæredationem valde minuitur hæc libertas, ergo ius canonicum corrigit leges eam pœnam ſtatuentes. 2. quia *c. Tuam, de ordine cognitio. & c. Cauſam, el* 2. *qui filij ſint legitim. & c.* 1. *de ſponſal.* definitur, cauſas matrimoniales, & concedere leges circa matrimonia, non ſpectare ad poteſtatem ſecularem: conſulenduſque eſt *Suarez l.* 3. *fori, tit. De los caſamientos, l.* 2. *à nu.* 18. *vſque ad* 28. vbi pluribus aliis rationibus hanc ſententiam confirmat. Sic tenent *Anton. conſ.* 35. *Anchar. conſ.* 21. *Abb. c.* 1. *de ſponſal. nu.* 8. *& c. Eccleſiæ, num.* 15. *de conſtitutio.* vbi *Felin.* communem, & multos referens, *nu.* 59. *Decius, n.* 36. *& reg. Nuptias* 30. *à nu.* 8. *vſque in finem, ff. de regul. iur. Alexan. de Neuo, c.* 1. *nu.* 23. 24. *& c. Gemma, nu.* 11. *de ſponſal. & c.* 1. *nu.* 10. *de deſponſ. impub. Curtius ſenior, conſ.* 27. *Ioan. And. c. Statutum, el.* 1. *de hæret. in* 6. *n.* 2. *Alex. conſ.* 97. *n.* 2. *l.* 1. *& conſ.* 7. *nu.* 10. *l.* 2. *Iaſon auth. Sed ſi poſt, n.* 5. *&* 6. *C. de inoffic. teſtam. Pariſius, conſ.* 29. *nu.* 62. *l.* 3. *Guiliel. Benedictus, c. Raynutius, de teſtam. verb. Dotem, n.* 42. *Ripa, l.* 1. *n.* 57. *ff. ſoluto matrim. Campegius, tract. de dote,* 1. *p. q.* 13. *Henricus d. c. Gemma, n.* 10. *&* 11. *Angel. verb. Lex, nu.* 6. *Syluest. ibi,* 9. *&* *Matrimonium,* 2. *q.* 2. *Montaluus l.* 10. *titul.* 1. *p.* 4. *& ibi Gregor. Lop. verb. Puedel.* 1. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 8. *n.* 5. *Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notabili* 3. §. 9. *& multis ſeq.* maxime §. 13. *nu.* 1. *Suarez l.* 2. *legum fori, tit. De los caſamientos, l.* 2. *n.* 20. *Villalobos in communibus, lit. M. n.* 60. *Olanus in concordia iuris,* vbi de correctione legum partit. *nu.* 71. *Nauar. ſum. c.* 14. *n.* 15. *Molina l.* 2. *de primog. c.* 16. *n.* 6. *Anton. Cucus l.* 5. *inſtitut. maior. tit.* 12. *num.* 182. *Iulius Clarus practicar. q.* 82. *ſtatuto* 3. *verſ. Sed nunquid, Gutier.* 2. *practicarum, tota q.* 5. *& q.* 1. *n.* 28. *& à n.* 2. *Riminal. conſ.* 133. *à n.* 1. *vſque ad* 32. *vol.* 2. *Azebedo lib.* 5. *recop. l.* 1. *l.* 2. *n.* 5. *& ibi Matienzo gloſſ.* 4. *n.* 2. *Gratian. regul.* 82. *n.* 1. *Fuluius Pacianus de probatio. l.* 2. *c.* 3. *nu.* 108. *& ſeq.* [illegible] Et ex Theologis, *Victoria ſumma de matrim. n.* 269. *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 49. *art.* 6. *Veracruz* 3. *p. ſpeculi, art.* 20. *concl.* 3. *Corduba ſumma, q.* 171. *fine, Enriq. libr.* 11. *de matrim. cap.* 6. *num.* 2. *fine, Lud. Lop.* 1. *p. inſtruct. in* 2. *editione, c.* 294. §. *Sequitur & alia, &* 2. *p. de matrim. cap.* 39. *f.* 1081. *col.* 1. *Manuel* 1. *tom. ſum. cap.* 14. *nu.* 4. *Philiarc. de officio ſacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 4. *cap.* 2.

3 Hanc ſent. temperant aliqui ex his DD. dummodo fœmina digno nubat. Sic *gloſſ. c. de raptorib. verb. Excuſata,* 36. *q.* 1. *Montaluus, Suarez, n.* 28. *Riminal. allegat in n. præced.* & omnium latiſſime *Pariſ. conſ.* 29. *vol.* 3. Sed melius alij dicunt eſſe veram hanc ſent. licet indigno nupſerit. Quia eædem rationes id probant. Sic *Iaſon, Ioan. Lupus, Campegius, Couar. Greg. Lop. Nauar. Villalobos, Decius, d. regul. Nuptias, n.* 8. *Molina n.* 8. *Gutier. ea q.* 1. *n.* 5. *Gratian. Matienzo, n.* 3. *Olanus, Ful. Pacianus, n.* 115. *Ant. Cucus, n.* 182. *Enriq. n.* 3. *Veracruz, Lud. Lop. d. c.* 294. §. *Sequitur & alia quæſt. Philiarc. alleg. n. præced.*

4 2. Limitat *Ful. Pacianus, n.* 117. (male referens *Ruinum, & Couarruuiam,* loquuntur enim in legato, ſi cum conſilio alicui fœmina nubat,) niſi ſit lex, vt poſſit exhæredari filia abſque conſilio patris nubens: talem enim legem dicit validam eſſe; idem *Decius* loquens in ſtatuto, *cap. Eccleſia, n.* 129. *&* 130. *de conſtit.* Quia non aduerſatur libertati matrim. cum non obliget ad conſil. ſequendum, ſed petendum. Et placet quamuis *Felin. cap.* 1. *n.* 22. *de ſponſal.* non audeat affirmare.

Ad argum. 1. ſent. propoſita n. 1. reſp. Ad 1. dic, id non 5
poſſe efficere legem ſecularem, ſed Eccleſiaſticam, ad quam de matrim. pertinet diſponere, quæ vult, non tantum ne abſolute impediatur libertas matrim. contrahendi, ſed ne minuatur. Ad 2. dic, etiam quatenus eſt contractus, non poſſe legem ciuilem ſtatuere aliquid, per quod minuatur libertas matrimonij: repugnat enim, ac reſiſtit ius canonicum, ad quod pertinet principaliter de matrim. diſponere: cum dignius quod in ipſo eſt, ſit eſſe ſacramentum, & per conſequens rem ſpiritualem, ac ſic trahat ad ſe minus dignum ſcilicet, eſſe contractum. Ad 3. dic, licet legitima nõ ſit perfectè, & vſquequaque debita, & ſic non omnino agatur de damno vitando: at etiam non omnino agi tantum de lucro non acquirendo, ſed partim agi de damno vitando, cum ſit ius acquiſitum filiis ad legitimã, qua abſque graui delicto priuari nequeunt: & ſic habere rationem grauiſſimæ pœnæ.

DISPVTATIO XXVI.

An teneantur parentes dotem conſtituere filiæ, ipſis inuitis nubenti?

SVMMARIVM.

Quando poteſt pater filiam exhæredare, an poſſit alimenta, & dotem ei denegare? num. 1.

Pater an teneatur dotem filiæ quam matrimonio collocat, conſtituere? 2.

Quid, ſi filia matrimonio collocata ſit ex patris conſenſu abſque dotis mentione? refertur opinio negans, teneri dotare, n. 3. *Et contraria verior, n.* 4. *Et ibi, an teneatur pater augmentum dotis ſupplere, quando filia minus competenti dote nupſit.*

An filiæ aliunde habenti dotem, teneatur pater dotem conſtituere? 5.

Ex quibus bonis cenſeatur dotare, quando pater habet bona filiæ? & an extraneus dotans poſſit à patre dotem repetere? remiſſiue, 6.

An filiæ religionem profitenti teneatur pater dotem conſtituere? & bona quæ quis grauatus eſt non alienare, poſſit pro dote ad matrim. carnale, vel ſpirituale deſcendentis à grauante, alienare? n. 7. *Et ibi, an filio volenti ad ordines promoueri teneatur pater patrimoniũ deſtinare?*

Quotam dotis quantitatem teneatur pater filiæ aſſignare? 8.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 9.

Refertur opinio dicens, ſi filia maior 25. *annis ſine conſenſu patris nubat dote promiſſa, teneri patrem dotare, ſecus non,* 10.

Verior ſententia, in vtroque caſu teneri dotare, 11.

An quando filia minor 25. *annis nupſit abſque patris conſenſu teneatur eam pater dotare? referuntur quatuor ſententiæ, n.* 12. 13. 14. 15.

Si nubat ſine patris conſenſu digno, & dotem promiſit, tenetur pater dotare, 16.

Idem ſi abſque dotis promiſſione, 17.

Quid, ſi puella nubens digno abſque patris conſenſu, diues ſit, an teneatur adhuc pater eam dotare, ſiue dotem promiſerit, ſiue non? 18.

Quando filia abſque patris conſenſu nupſit indigno, etiam promiſſa dote non tenetur pater dotare, niſi pauper ea ſit, & maritus: & tunc vſque ad quantitatem alimentorum vitæ neceſſariam, 19.

Pater tenetur alimenta præſtare filio, abſque ſuo conſenſu ducenti vxorem, 20.

Tenetur etiam vxori filij pauperis alimenta præſtare, licet filius indignam duxerit, num. 21. *Et ibi, ducens vxorem, ſine dote tenetur eam alere.*

Quis dicatur indignus matrimonio fœminæ? refertur quædam opinio, 22.

Indignus dicitur cui fœmina abſque dedecore nequit nubere, nu. 23. *Vt ſi vir meretricetur, vel leno ſit.*

Indignus etiam iudicatur ex bonis animi, vt ſi malis moribus imbutus ſit, 24.

Dicitur etiam indignus ex bonis fortunæ, 25.

Dicitur etiam talis cum quo non poteſt conſiſtere matrimonium ob aliquod impedimentum, 26.

Quo pacto intelligantur diſpenſationes, in quibus cauſa traditur, quia non inuenitur æqualis cui fœmina nubat, 27.

Soluuntur argumenta, n. 28.

PRimo ſupponendum eſt, quoties parentibus fas eſt fi- 1
lios exhæredare ob cauſas iure permiſſas, immunes eſſe ab obligatione dotandi filias. Quia alimenta, & dos in iure æquiparantur, valetque argumentum ab alimentis ad dotem: vt docent optime *Euerardus in ſuis topicis, loco ab alimentis ad dotem, Ripa, Anton. Gabr. & Menochius, ſtatim referendi:* ſed dum parentes poſſunt exhæredare, non te-

nentur ad alimenta, l.6. tit.19.p.4. & docent cum multis aliis, Couar.4.decret.2.p.c.8.§.6.n.17. Molina l.2.de primog. c.16.n.3. ergo nec ad dotem. Sic docent Francus c.vnic.§.Porro,n.2.de deſponſat.impub.in 6. Iaſon auth.Sed ſi poſt,n.3. C.de inoffic.teſtam. Ripa l.1.n.79.ff.ſoluto matrim. Ioan.Lup.cap. Per veſtras,notabili 3.§.13.n.1.de donation.inter vi. & vxor. Euerardus d.loco ab alimentis ad dotem, n.3. Minchaca de ſucceſſionum creat.p.1.l.1.§.10.n.613.625.630. Ant. Gabr.to.4.cõmu. in mea editione, in Enchiridio parium, aut ſimilium iuris, verb. Alimẽta, & Dos:f.166. Menoc de præſumpt.l.4.præſumpt.189.n.30. Spino ſpec. teſtam.gloſſ.20.n.66. P. Molina, tom.1. de iuſt. tract.2.diſp.176.f.1050.§. Ex quibus. Et ſicut eſt probabile poſſe parentes in hoc caſu negare alimenta etiam neceſſaria ad vitam. Quod cum aliis defendit Molina l.2.de primog.c.16.num.3. ita etiam eſt probabile, poſſe omnino negare. Quia tamen verius eſt teneri præſtare alimenta præciſè ad vitam neceſſaria. Quod cum aliis defendit Cou.d.n.17. ita verius eſt teneri dotare in quantitate neceſſaria ad talia alimenta, quando aliunde alimenta filiæ non ſuppeterent, ſed fame periret.

2 2. Supponendum eſt, patrem teneri conſtituere dotem filiabus, quas matrimonio collocat. Habetur expreſſe l. Qui liberos, ff.de ritu nuptiar. & l.fi.C.de dotis promiſ. & l.8. t.11.p.4. Et quamuis aliqui aſſerant non teneri ad hoc iure obligationis, ſed iudicis officio compellendum eſſe. At omnino dicendum eſt teneri iure obligationis. Vt cum aliis probat Menoch.de præſumpt.l.4.præſumpt.189.n.64.

3 Quando autem filia matrimon. collocata eſt ex patris conſenſu abſque dotis mentione, non conſtat, an pater teneatur dotem conſtituere. Nam Bartol.l.obligamur,n.1.ff. de act. videtur id negare. Et ſimiliter negant Bald. Salic. Fulgoſ. Mateſilan. quos omnes refert Baeza de non melior.filiab. c.5.num.2. Ducuntur, quia pater tenetur dotare filiam, vt virum inueniat: ergo dum iam inuenit, ceſſante cauſa, ceſſabit obligationis effectus, c.Cum ceſſante, de appell. Item, quia dos ſuccedit loco alimentorum, quæ non tenetur pater præſtare filiæ habenti aliunde alimenta, at in hoc caſu iam habet alimenta: quia vir ducens fœminam abſque dote, tenetur eam alere. Vt dicam numer.21. ergo non tenetur.

4 Sed dicendum eſt teneri dotare. Quia dos nõ tantum conſtituitur filiæ, vt virum inueniat, & alimenta habeat, ſed etiam ad ſuſtinenda matrimonij onera, c.Salubriter, de vſuris, l.Pro onerib. C.de iure dot. & ne à viro ſpernatur: mulier enim indotata facile ab ipſo deſpicitur. Auth.de nuptiis, §.Si quis itaque, verſ.Si quis enim, collat.4. & authen.quib. modis natural.effician.legit.§.Quem autem, collat.6. Item, quia pater tenetur ad duo, nempe, ad collocandum filias matrimonio, & ad dotandum, l.Qui liberos,19.ff.de ritu nupt. ibi, coguntur in matrimonium collocare, & dotare: & l.8.t.11.p.4. ibi, tenudo es el padre de la caſar, e de la dotar. Ergo licet iã impleuerit primum, tenebitur ad ſecundum. Sic gloſſ. l. Obligamur, verb.Lege, ff.de act. & oblig. Abb.c.1.n.6.de deſpõſ. impub. vbi Alex.de Neuo,n.12. Propoſ.3. Bald. auth.Res quæ, n.10. C.commun.de lega. vbi Paul.n.7. Iaſon n.14. Curtius iunior n.125. Alexand.conſ.139.n.7.vol.2. Pariſ.conſ.29.n.62.volum.3. Petra tract.de fideicõmiſſ.q.8.n.454. Ioan.Lup.c.Per veſtras, de donat.inter vir. & vxor.notab.3.§.20.n.2. & §.14.n.11. Ripa dicens eſſe omnium, l.1.n.56.ff.ſolut.matrim. Conar. 4. decret.2.p.c.3.§.8.n.7. Molina l.2.de primog.c.16.nu.7. Anton. Gom.l.40.Tauri,n.87.verſ.Sexto intellige, Padilla d.auth. Res quæ,n.75. Menoch.de præſumpt.l.4.præſumpt.189.n.56. Baeza de nõ meliorãdis filiab.c.5.n.6. Ant. Gabr.to.1.cõm. in mea edit. l.4.q.15.verb.Dos. & multi alij quos hi referunt. Imo ſi filia nupſit ex patris conſenſu cum modica & minus competenti dote, poteſt augmentum petere. Sic Bald. Paul. & Baeza ibid. Ad argum. propoſita n.præc. conſtat ex dictis: non enim ea ſola cauſa traditur dos: & aliquando tenetur pater dotem conſtituere, cum tamen nõ teneatur dotare: vt dicemus num.ſequenti.

5 3. Supponendum eſt, quamuis filiæ diuiti non teneatur pater alimenta præſtare: teneri tamen dotem conſtituere. Vnde in hoc caſu fauorabilior eſt cauſa dotis: nec valet argumentum ab alimentis ad dotem. Hoc eſt contra Bartolum, l.Mulier.§.Cum proponeretur,n.3.ff. ad Senatus conſul.Treb. Sed colligitur ex l.fin.C.de dotis promiſ. ad finẽ, verſ. Vbi autem, & l.8.tit.11.p.4. idem definitur expreſſe, ibi, el padre quando caſa ſu fija que tiene en ſu poder, ca quier aya ella algo de lo ſuyo o de otra parte, o nõ, tenudo es el padre de la caſar, e de la dotar. Sic docent Bald. Angel. Paul. Alexand. Hippol. quos refert & ſequitur Baeza de non meliorandis filiab.c.5.n.5. & c.2.nu.26. Iaſon auth.Res quæ,n.17.C.commun.de lega. vbi Padilla n.67. Ripa l.1.n.55.ff.ſolut.matrim. & ibi Crottus n.73. Guil.Benedictus c.Raynutius, verb.Dotẽ, nu.22.de teſtam. Ioan. Lup.c.Per veſtras, de donation.inter vir. & vxo.notab.3.§.14. n.1. Couar.4.decret.2.p.c.3.§.8.n.8. Baldus Nouellus quẽ refert & ſequitur Greg.Lop.d.l.8.verb. El padre, Menoc.de præſump.189.n.68. Riminald.conſ.514.n.24.vol.5. Lud.Lop.1.p. inſtructorij in noua edit.c.294.§.Sequitur & alia.

Ex quibus autem bonis cenſeatur pater dotare, dum filiæ bona poſſidet, aut de eius bonis ſe dotare proteſtatus eſt: conſulendi ſunt Ioan. Lup. d.c. Per veſtras, notab.3.§. 6
14. Ant.Gom.l.53.Taur.n.21.22. Greg.Lopez l.8.verb. El padre, ti.11.p.4. & Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.424. Si autem extraneus, vel mater dotet, an eximatur ab hoc onere pater, vel poſſit dos data ab ipſo repeti? videndi ſunt Ioan. Lup.eod.§.14.n.10. Greg.Lop.d.l.8.verb.El padre, Baeza de non meliorandis filiabus, c.5.n.6. & c.12.n.11. Riminaldus conſ. 514.n.24.vol.5.

Non ſolum autem filiæ nubenti tenetur pater dotem 7
conſtituere: ſed etiam ipſi monaſterium ingredienti. Sic Bald.l.fin.C.de dotis promiſ. & auth.Niſi rogati, in principio, C. ad S.C.Trebel Anchar.conſ.108.n.4. Felin.c.Eccleſia,n.79.verſ. Cæterum, de conſtitut. Euerardus loco à matrimonio carnali ad ſpirituale,n.4. Auẽdaño reſponſo 17.n.4. Greg. Lop.l.8.verb.El padre,t.11.p.4. Menoch.de præſump.l.4.præſumpt.189.num.91. Idem dicit Auendaño, ſi filius velit ad Ordines ſacros aſcẽdere. Et ratio eſt, quia fauorabilior eſt ingreſſus monaſterij dote ad matrimonium temporale: argum. textus auth. De ſanctiſſimis Epiſc. §.Sed & hoc præſenti, collat.9. & d.auth. Niſi rogati. Et hac ratione poſſunt bona reſtitutioni ſubiecta diſtrahi pro dote deſcendentis à teſtatore volentis ingrẽdi monaſterium, ſicut pro dote ad matrimonium temporale: vt multis relatis docẽt Loazes repet.l. Filiusfamilias. §.Diui,n.138.ff.de legat.1. Anton.Gom.l.40.Tauri,n.87.verſ. Septimo intellige Menoch.d.præſump.189.n.90. & ſeq.

4. Supponendum eſt, quantam dotem teneatur pater 8
filiæ nubenti conſtituere. Multi enim docent teneri aſſignare dotem parem legitimæ. Hos refert Baeza de non melioran.filiab. c.1.n.1. His accedere videtur Gregorius Lopez l.8.verb.Dotar.tit.11.p.4. vbi dicit in dote taxanda, metam eſſe legitimam & idem tenet Molina tomo 2.de iuſt. tract.2. diſput.424. init. Imo ſi legitima hæc non ſufficiat, dicunt multi poſſe cogi vltra legitimam dotare. Hos refert Baeza d.c.1.n.2. & 3 & tenet Menoc.de præſumpt.l.4.præſumptione 189.n.104. Sed verius eſt non eſſe eam metam. Quia non debetur legitima vſque ad mortem. Quare dicendum eſt ad taxandam dotem conſiderandam eſſe dignitatem filiæ, & mariti, quantitatem facultatum patris, numerum liberorum. Conſtat ex Concilio Arelaten. & refertur c.Nullum,30.q.5. & ex l.Si filiæ pater, ff.de legat.3. l. Quæro, ff. de iure dot.l.5.tit.7.p.6. Sic Ioan.Lup.c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxo.notabili.3.§.22.n.1. & 2. Ang.verb.Dos, nu.3. vbi Sylu.q.5. Greg.Lop.l.8.tit.4.p.5.verb.A otro, & l.5.ti.7.p.6.verb.Segun. & multi alij quos refert, & ſequitur Baeza d. c.1.num.4. & 5. latè probans vſque ad num.21. Quod in regno Caſtellæ intelligendum eſt, iuxta l.1.tit.2.lib.5. nouæ recopil. prohibentem cauſa dotis meliorari filiam. Sic Olanus in correctione legum partit.n.115. Vnde hodie non poteſt pater vltra legitimam aſſignare dotem, imo nec legitimam, ſi excedat taxam ibi præfinitam. Sic Baeza de non melior.c.1.n.29. 30. & 31. Cum tamen hæc lex minime præſcribat ſummam, quam pater tenetur dare, ſed quam non poteſt excedere: locum habet quod dictum eſt, nimirum, attendendas

dendas eſſe patris facultates, & contrahentium dignitatem, ad taxandam dotem, modo non excedatur taxa ibi præfinita. Sic *Baeza ibi, nu.31.32. Barahona in additionib. ad Ioan. Lup. d.c. Per veſtras, notab.3.§.22. num.1. ſuper verb. Et arbitrium boni viri.*

9 His præmiſſis difficultas in eo verſatur, an caſu quo pater nequit exhæredare filiam ipſo inuito nubentem, teneatur eam dotare? Et claritatis gratia, duplex eſt diſputanda quæſtio. Prior, quando filia eſt maior viginti quinque annis. Poſterior, quando eſt minor.

10 QVÆSTIO I. An teneatur pater dotare filiam maiorem 25. annis ipſo inuito nubentem? Duplex eſt ſent. I. dicit teneri, ſi filia promiſit dotem, ſecus non: ſed ſibi imputaturum virum, quod de dotis promiſſione minimè tractauerit. Sic docent *Bart. l. Obligamur fine, ff. de act. & oblig. Abb. c.1. de deſp. impub. n.5. & ibi Prępoſ. n.3. Montaluus l.10. t.1. p.4. Syluest. verb. Dos, q.4. & ibi Tabiena q.3. nu.4.* Quam Bartoli ſent. approbat dicens ſingularem *Abb. repet. cap. Eccleſia, de conſtitut. nu.20.*

11 II. Sent. multo verior, affirmat teneri, quamuis filia minime dotem promiſerit, indignoque nupſerit. Quia filiæ ex conſenſu patris nubenti abſque dotis promiſſione tenetur pater dotem conſtituere: (vt probaui n.4.) ſed filiæ maiori non eſt culpæ tribuendum, ſine patris conſenſu nupſiſſe, cum pater fuerit in mora: *auth. Sed ſi poſt, C. de inofficio. teſtam. & l.5. tit.7. p.6.* ergo non eſt cur dote priuari debeat. Sic de filia maiori tenet indiſtinctè *Ripa l.1. nu.57. ff. ſolut. matrim.* & clare tenet *Menoch. de præſumpt. lib.4. præſumpt.189. num.58.* Et indiſtinctè quando maior nupſit indigno, tenet *Francus c. vn. §. porro, nu.1. & 2. de deſponſ. impub. in 6. Baeza de nō melior. filiabus, c.18. nu.2.* Et videntur *Ripa, & Baeza*, clare loqui etiam quando nulla dotis promiſſio præceſſit. Quia ſtatim in minore vigintiquinque annis, vtuntur ea diſtinctione, an promiſerit, necne.

12 QVÆSTIO II. An teneatur pater dotare filiam minorem vigintiquinque annis ipſo inuito nubentem? Varij admodum ſunt DD. I. igitur ſenten. dicit indiſtinctè teneri patrem dotare filiam abſque eius conſenſu nubentem. Sic *gloſſ. c. fin. verb. Parentum, el 1.32. q.2. Domin. canonico, de deſponſ. impub. in 6. fine. Alexand. de Neuo c.1. cod. tit. nu.12.* explicans, ſiue promiſerit dotem, ſiue non. *Paulus auth. Res quæ, n.7. C. commun. de legat. & ibi Iaſon n.15. Decius regul. Nuptias 30. n.11. ff. de reg. iur. Paz practic.3. to. c.6. §.12. nu.12.*

13 II. Sentent. docet, teneri dotare, quando nupſit digno, ſecus quādo indigno: nec diſtinguit, an promiſerit dotem, necne. Sic *gloſſ. cap. de raptoribus, fine 36. q.1. & ibi Archidiac. Ioan. Andr. cap. Accedens, fine, de procurat. & ibi Anton. nu.16. Practica forenſis, t. de dote, §.22. Francus cap. vnic. §. Porro, n.1. & 2. de deſponſ. impub. in 6.*

14 III. Sent. abſolute docet, teneri dotare, licet nupſerit indigno. Quia cum dos, loco alimentorum ſuccedat, imo fauorabilior ſit quam alimenta, (vt diximus n.5.) ſicut nequit pater hanc filiam alimentis priuare, ita à fortiori nec dote. Hanc dicit forte eſſe veram *Imola cap. Accedens, nu.8. de procurator.* & dicit poſſe teneri *Iaſon auth. Sed ſi poſt, fine, C. de inoffic. teſtam.* Et tenet expreſſe *Ioan. Lupus*, licet ſit minor, & nupſerit indigno, abſque dotis promiſſione, *c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vx. notab.3. §.10. init. & §.13. n.1. & §.15. nu.1. & toto §.16.* Et inſpecto iuris rigore dicit eſſe veram, *Molina l.2. de primogen. c.16. n.8.* explicans, licet dotem non promiſerit, nupſeritque indigno, fatetur tamen minorē dotem eſſe dandam attenta minori viri qualitate.

15 IV. Sent. ait, ſi filia nupſerit digno, dotemque promiſerit, teneri patrem dotare; ſecus ſi non promiſit, vel nupſit indigno. Sic *Montaluus l.10. t.1. p.4. Roſella, verb. Hæreditas, n.10. Angel. verb. Dos, n.4.* vbi *Syluest. q.4. Tabiena quæſt.3. nu.4. Armill. nu.6.*

16 I. Concluſio ſit, ſi minor nupſit ſine conſenſu patris, digno, & promiſit dotem, tenetur pater dotare. Ratio eſt, quia pater tenebatur eam maritare, & dotare: (vt probaui, n.4.) & ſic cum ipſa ſe maritauerit digno, rem ad quam tenebatur pater, vtiliter geſſit: ſicut ſi emeret aliquid ſibi neceſſarium, ad quod emendum tenebatur pater, licet ſine patris conſenſu emerit, tenebitur pater ſoluere. Quia rem patris geſſit. Hanc tenet *Ripa* dicens in hac omnes conuenire *l.1. n.57. ff. ſolut. matrim. Abb. rep. c. Eccleſia, de conſtitut. n.20. Couar. referens Campegium, & deciſionem Tholoſanam*, dicenſque eſſe omnium, *4. decret. 2. p. c.3. §.8. n.7. Ant. Cucus l.5. inſtit. maior. t.12. n.182. Molina l.2. de primog. c.16. n.2. Menoch. de præſumpt. l.4. præſumpt.189. num.60. Gutier. 2. pract. q.1. n.4. Celſus conſ.38. n.2. Baeza de non melior. filiab. c.18. n.2.* Et ex Theologis, *Veracruz 3. p. ſpec. a.20. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. in noua edit. c.294. §. Sequitur & alia quæſtio.* Et in hac concluſione conueniunt Doctores relati pro quatuor ſententiis propoſitis.

II. Concluſio, ſi minor abſque patris conſenſu, & dotis promiſſione nupſit digno, tenetur pater dotare. Hæc eſt contra DD. relatos num.4. & 15. Prob. quia rem ad quam tenebatur pater, vtiliter geſſit, licet in modo nubendi deliquerit: cum ergo pater alias teneretur dotare, non eximetur ab eo onere in hoc caſu. In hac conueniunt nobiſcum DD. relati nu.12.13. & 14. pro 3. prioribus ſenten. Et eam tenent *Ripa* dicens communem, *nu.57.58. Couar. Ant. Cucus, Molina, Celſus, Gutier. Baeza Menoc.* latiſſime probās, & reſpondens ad contraria, à *num.61.* & tenet hanc ſent. *n.72. & 75.* vbi hos omnes retuli, num. præcedenti, & *Veracruz & Lud. Lop. ibi relati.* 17

Hanc concluſ. & præcedentem temperant aliqui, niſi filia diues ſit, poſſitque dotem promiſſam, aut non promiſſam ſoluere, tunc enim licet digniſſimo nubat, non tenetur pater dotare: & *l.8. tit.11. p.4.* decidentem teneri patrem dotare filiam diuitem, explicant, quando patris conſenſu nupſit. Quod aperte ex ea colligitur, ibi, *tenudo es el padre de la caſar, e de la dotar.* Et ratio ipſa naturalis poſtulat, vt filiam diuitem, ſpretoque patre nubentem non teneatur pater dotare. Sic *Couar. n.8. & Lud. Lop. alleg. nu.16.* Quod ſi obiicias inde ſequi nullam eſſe differentiam, quando filia nubit digno, & quando indigno: nam in hoc caſu tenetur etiam dotare, quando ipſa eſt pauper. Dic hoc diſtare, quod quando nupſit digno, & eſt pauper, tenetur plene dotare: quando autem indigno, nō tenetur plene, ſed tantum iuxta quantitatem alimentorum quæ ad vitam tuendam neceſſaria ſunt: vt dicemus numero ſequenti. 18

III. Concluſio: quando vir, vel fœmina indignum matrim. iniere, ſi ita diuites eſſent, vt alimenta haberent, non tenetur pater dotare. Quia non videtur æquum compellere parentes ad dotandum filiam diuitem, quæ turpi matrim. totum familiæ decus denigrauit. Si autem alimentis carerent, tenetur pater dotare in modica quantitate conuenienti ad alimenta vitæ neceſſaria. Et hoc propter æquitatem naturalē, ne fame pereant. Sic *Ripa, n.59. Couar. nu.7. Molina n.8. Anton. Cucus num.182. Baeza n.3. Gutier. n.5. Veracruz & Ludou. Lop. vbi citati ſunt, n.16. Manuel 1. tom. ſummæ, cap.14. n.4.* 19

IV. Concluſio: pater tenetur alimenta præſtare filio abſque eius conſenſu ducenti vxorem, ſi aliunde non habeat. Dixi, ſi aliunde non habeat, nam filium diuitem nunquam tenetur pater alere. Sic *Decius reg. Nuptias 30. fine. ff. de reg. iur. Ioan. Lup. c. Per veſtras, de don. inter vi. & vx. notab.3. §.13. n.1. Molina l.2. de primog. c.16. n.6. Riminal.* multos referens, *conſ.133. nu.42. vol.2.* Quando autem ducit vxorem indignam, quæ alimenta teneatur præſtare, dixi num. præcedenti. 20

V. Concluſio: non tantum tenetur pater præſtare alimenta tali filio pauperi, ſed etiam vxori eius. Quia vt habetur, *l. Si quis à liberis, 5. §. Si vel parens, verſ. Non tantum, ff. de liberis agnoſ.* non tantum alimenta, ſed cætera liberorum onera tenetur pater præbere. Vbi *gloſſ. verb. cætera*, inquit, *vt veſtimenta, habitationem pro ſe, & pro ſuis liberis, & vxore:* vbi *Bartol.* & ſcribentes idem notant: onus enim filij, & obligatio eſt, quando vxorem ſine dote duxit, ipſam alere: vt docet *Innocentius, c. Per veſtras, ad finē, de donat. inter vi. & vxor. Cynus, Alberic. Curtius, Alexād. Socinus, Celſus,* quos 21

quos referunt,& ſequuntur *Riminal. conſ.13.nu.43.& ſequent.Baeza de non melior.fil.cap.5.num.* 2. ergo tenetur pater tali vxori alimenta præſtare.Sic tenent multi, quos refert & ſequitur *Riminald.ibid.Lud.Lop.1.p.inſtructorij,in 2. edit.c.104.§ Sequitur & alia quæſtio.fine.*Non tamē audiendus eſt idem *Lud.Lop.*quatenus limitat,ſi filius honeſtam, & dignam vxorem ducat.Idem enim dicendum eſt, quādo indignam ducit:cum ex hac cauſa exhæredari nequeat, & conſequenter nec alimentis neceſſariis priuari: vt dixi num.19.

22 Tandem rogabis, quale matrim.dicatur indignum, vt filij illud ineuntes, dote, & alimentis non neceſſariis ad vitam priuari poſſint?iuxta dicta num. 19. Aliqui cenſent eum coniugem indignum dici matrimonio alterius, qui indignitate turpi affectus eſt: vt ſi ſit infamis, non autem qui imparis eſt conditionis.Sic *Ang.verb.Dos,n.4.* vbi *Sylueſt.q.4.Tabiena q.3.n.4.Armilla num.6.Speculum conſcientiæ tract.1.cap.53.*& referunt *Antonium,& Imolam c.Accedens,de procurator.*Sed neuter id affirmat.

23 VI. Concluſio ſit: is coniux dicitur indignus, cui alter matrimonio copulari abſque dedecore, iuxta ciuitatis mores nequit.Prob.ex *l.1.tit.De los caſamientos,l.5.fori,* ibi *y ſi ella caſare con alguno que no ſea conuenible para ella, y para ſu linage.*Et facit optime, *l.Si adulterium cum inceſtu,§. Stuprum,*ibi,*contumacia iuris,& ſanguinis contumelia.ff.ad legem Iul.de adult.*Sic docent *Bart.l.Cum ita l.1.ff.de condition.& demonſt.& l.Si rogatus,ff.de manum.vindic.Bald.l.Si pater,C. de ſpōſal.& l.Nec filium,C.de nupt.Alex.conſ.209 n.2.l.6.Pariſ.conſ.29.num.16.& 17.lib.5.Suarez lib.3.fori.t.De los caſamientos,l.2,n.7.Acoſta l.Cum tale.§.Si arbitratu,ampliat.3.nu.2.ff.de cond.& demonſtr.Tello l.30.Tauri,nu.9 Menoch.de præſumpt.l.4.præſumpt.189.n.85.fine,Matica de coniectur.vlt.vol.l.11.t.18.n.4.Meres de maiorat.1.p.cap.50.n.10. &* 11. Fauet *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.8.n.7.*vbi dicens patrem non teneri dotare filiam nubentem indigno, reddit rationem,quia indignis nuptiis totum familiæ decus denigrauit: ergo cenſet indignum matrim.eſſe, quod ſine familiæ dedecore iniri nequit.

24 VII. Concluſio: indignus etiam iudicatur ex bonis animi: vt ſi coniux malis moribus imbutus ſit, *l. Sed ea,ff.de ſponſal.*ibi,*indignum moribus: & turpem ſponſum:*& *l. Nuptiæ.C.de nuptiis,*ibi,*& ſi pares ſint genere, & moribus.*Sic *Menoc.d. præſump.189.n.85.*& fauent *Angel.auth.quib.mod. naturales effic.legit.& Bald.l.Nec filium, C.de nuptiis*, vbi dicunt meretricem eſſe perſonam indignam. Et idem dicit *Menoch.*de viro qui meretricatur,vel leno eſt.

25 Indignus etiam dicitur coniux ex bonis fortunæ. Sic alios referens *Menoch.d. præſump.189.numer.85.* Vt ſi pauperior notabiliter ſit. Quod intelligo, niſi aliunde exceſſus hic in diuitiis compenſetur: vt ſi pauperior, nobilior ſit.

26 Vltima concluſio, indignus etiam dicitur is cum quo matrimonium conſiſtere non poteſt ob aliquod impedimentum, niſi in eo ſit diſpenſatum. Quia nuptiæ debent eſſe conuenientes de iure,& de facto. Vt docet *gloſſ. l. Si rogatus,§.Matrimonij,verb.Matrimonij,ff.de manumiſ.vindi.* Sic *Bald.l.penult. C.de ſponſal.Francus c.vnico,§.Porro,nu.1. & 2.de deſponſ.impub.in 6.Ioan.Lup.cap.Per veſtras, de donation.inter vir.& vxor.notab.3.§.7.n.4.Suarez allegatus n.23. Menoch.d.præſumptione 189.num.86. Capua lib.2.deciſionum, cap.55 nu.20.*

27 Et hæc quidem maxime aduertenda ſunt,ad verificandam cauſam allegari ſolitam in matrimonialibus diſpenſationibus. Quia non inuenitur coniux æqualis. Quamuis enim genere, & diuitiis æqualis, ſi peſſimis moribus imbutus ſit, dicetur indignus,& inæqualis: vel ſi diuitiis, aut genere inæqualis ſit, ita vt prudentis arbitrio ignominioſum ſit cum illo matrimonium inire.

Tandem reſpondetur ad argumentum 3. ſententiæ, 28
propoſitum nu.14.fateor enim dotem ſuccedere loco alimentorum, & ita ſicut filiæ diuiti inuito patre nubenti non debentur alimenta, nec dotem deberi: quando vero eſt pauper,ſicut debentur alimenta,ita & dotem in quantitate neceſſaria ad ea: vt probaui n.18.& 19.

DISPVTATIO XXVII.

Qualiter probandus ſit metus?

SVMMARIVM.

Metus qualiter probetur, remiſſiue,n.1.Et ibi, magis creditur duobus de metu deponentibus, quam mille de ſpontanea voluntate.

Quid,ſi adſint præſumptiones ſpontaneæ voluntatis? & quales debeant eſſe,n.2.

Quid, ſi probatio ſpontaneæ voluntatis non ſit ſimpliciter negatiua, ſed coarctata? nu.3.& ibi,quando ſit arbitrarium quibus potius credendum ſit.

Circa metus probationem, conſulendi ſunt *Menoch.* 1
l.3.præſumptionū,tota præſumptione 4.Maſcardus de probation. concluſ.1055.& aliquibus ſequentibus. Solum aduertere volo axioma illud commune *Innocentij cap. Super hoc,de renunciatione,num.2.*vbi ait,magis credi duobus teſtibus de metu deponentibus, quam mille teſtantibus ſpontaneam voluntatem. Et ratio eſt, quia qui deponunt de metu id quod aſſerunt, potuerunt ſenſu corporeo percipere: qui autem teſtantur ſpontaneam voluntatem, cum res ſit in animo recondita, non potuerunt ſenſu percipere.Idem docuit *Abbas cap.1.de his quæ vi, numer.10.*Boërius *deciſione 100.num.11.Sigiſmundus inter conſilia feudalia,conſ.17.num.14.& Gutier.conſ.14.num.9.& conſ.16.num.14.Gama, 1.p.deciſionum,deciſ.150.nu.4.* vbi bene limitat,quando illi duo teſtes ſunt omni exceptione maiores: & innumeri alij DD.quos referunt DD.ſtatim citandi.

Hoc tamen primo intelligendum eſt, niſi pro depo- 2
nentibus de ſpontanea voluntate adeſſent præſumptiones & coniecturæ.Sic *Decius c.fin. de appellat.n.25.& 26.& reg.In omnibus 39.n.8.& 9.ff.de reg.iur.*Et exemplificat, vt ſi actus fieret in præſentia iudicis, quo caſu non præſumitur metus:iuxta doctrinam *Bartoli & Doctorū l. Tranſactionē,C.de tranſact.*Idē *Iaſon l.Interpoſitas,nu.5.C.de tranſact.*Et exemplificat,ſi actus fiat coram conſanguineis.Idē *Padilla ibi,nu.33.* Et addit exiſtenti tali præſumptione de libera voluntate, iudicem arbitraturum quibus teſtibus maior fides adhibenda ſit. Idē *Neuizanus conſ.96.n.28.Flaminius de reſignat.beneficior.lib.13.q.1.num.89. Maſcardus de probat. concluſ.1057.nu.8.& 9.*cum aliis,quos refert *Burſatus conſ.72.nu.48.vol.1.*

2. Intellige, quando teſtificatio aſſerentium ſpontaneam voluntatem, ſeu non interueniſſe metum, eſt ſimpliciter negatiua, ſecus ſi eſſet negatiua, coarctata loco & tempore: tunc enim non præfertur probatio ſpontaneæ voluntatis probationi metus,ſed æquè creditur affirmantibus ſicut negantibus. Sic *Decius d.cap.finali, num.28. Sigiſmundus inter conſilia feudalia, conſil.48.numer.18.*vnde data paritate terminorum æque credendum eſt deponentibus de metu,ac de libera voluntate: nam in vtroque caſu teſtes de re interna teſtantur, & ſicut metus per media externa probatur, vt per minas, ita libertas: vt ſi ſit præſens iudex, vel conſanguinei, &c. Ita *Decius eo cap.fin.de appellat.nu.28.*& *regul.In omnibus,nu.9.& 10.ff.de regul.iur.* Quare optime *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.5.nu.10.& Ant.Cucus lib.5.inſtit.maior.tit.12.num.167.168.* docent arbitrarium eſſe iudici penſatis circumſtantiis, quibus magis credendum ſit.

LIBER QVINTVS DE CONSENSV CONDITIONATO.

Diuiſio totius libri.

Vt vltima imponatur manus tractatui de conſenſu ad matrimonium requiſito: ſolùm ſupereſt de conſenſu conditionato diſputare, de quo toto hoc libr. 5. ſermo habendus eſt. Et 1. quidem agam de conditionibus generalibus, quæ in omni contractu intelliguntur: & de neceſſariis, ac intrinſecis matrimonio. 2. de extrinſecis neceſſariis. 3. de impoſſibilibus. 4. de honeſtis. 5. de turpibus contra matrimonij ſubſtantiam, eiúſque bona. 6. de turpibus non aduerſis matrimonij ſubſtantiæ, & bonis. 7. de indifferentibus, ac impertinentibus. Vltimò, quando aliquid adiicitur matrimonio tanquam dies, modus, cauſa, demonſtratio.

DISPVTATIO I.

Vtrùm matrimonium poſſit contrahi ſub conditione generali, & ſub ſpeciali intrinſeca, illudque ſuſpendat? Vt Si vixerimus, ſi tu conſenſeris, ſi non es conſanguinea, ſi Deo, vel Eccleſiæ placuerit?

SVMMARIVM.

Vtilitas huius diſputationis declaratur, n.1. Et ibi, conditiones quæ admittuntur in matrimonio, vel ab eo reiiciuntur, ſimiliter admittuntur in ſponſalibus, & ab eis reiiciuntur.

Quotupliciter poſſit aliquid matrimonio adiici, n.2.

Quot ſunt genera conditionum, quæ apponi poſſunt in matrim. n.3.

In foro conſcientiæ vbi conſtat de intentione apponētis conditionem, illi ſtandum eſt: in dubio autem huius intentionis, ſtatur præſumptioni fori externi, & quando eſt præſumptio iuris, transfertur onus probandi in aduerſarium, n.4.

Matrimonium conditionem non recipit, bene tamen eius conſenſus, n.5. Et ibi, explicatur regula, Actus legitimi, de regul. iur. in 6.

Admittit matrimonium conditiones generales, quæ tacite inſunt omni contractui, nec illud diſpendunt: vt Si vixerimus, ſi tu conſenſeris, num.6.

Explicatur l. Si ita legatum, §. Illi ſi volet, ff. de legat. 1. n.7.

An hæc conditio, Contraho tecum, ſi Deo & Eccleſiæ placuerit, reddat matrim. conditionale: referuntur variæ ſententiæ, n.8.9. & 10. Et ſententia authoris, n.11. & 12.

Conditiones intrinſecæ quæ neceſſariæ inſunt matrimonio, non reddunt illud conditionale, n.13.

Explicatur Clem. vnic. de conſanguinit. an incurrat excommunicationem illius contrahens cum conſanguinea, ſub hac conditione, Si non es conſanguinea, n.14.

1 POSSET aliquis exiſtimare impertinentem eſſe tractatum hunc de conditionibus adiectis matrimonio, cum enim poſt Concilium Tridēt. debeat contrahi coram parocho, & teſtibus: in præſentia illorum nunquam adiicientur conditiones. Verum dico vtiliſſimum eſſe, tum vt natura matrimonij intelligatur, tum etiam, quia eædem conditiones, quæ admittuntur, & reiiciuntur in matrimonio, admittuntur ſimiliter & reiiciuntur in ſponſalibus. Et ita *D. Thom. 4. diſt. 27. q. 2. art. 1. corp.* eandem doctrinam tradit de conditionibus appoſitis in ſponſalibus, quam poſt *diſt. 29. q. vnica, art. 3. quæſtiunc. 3.* tradit de conditionibus appoſitis in matrim. Et eodem modo *Ricard. 4. d. 27. a. 3. q. 2. D. Bonauent. 4. diſt. 28. q. 3. num. 13. Turrecr. cap. Vbi non eſt, 30. q. 2. a. 3. nu. 4. Sylueſt. verb. Sponſalia, q. 5. Angel. n. 18. Roſella fine. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 18. §. 2. Tabiena, verb. Sponſalia, q. 2. num. 3. Philiarc. de officio ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. ca. 1. §. Tres conditionum.* Item, quia ſi poſt Trident. celebraretur aliquod matrimonium coram parocho, & teſtibus, ſub aliqua conditione, iudicandum eſſet de eo, ſicut ante Tridentinum: vt bene ait *Barth. à Ledeſm. dub. 25. de matrim. fine & Petr. de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 5. fine*: cum præter ſolennitatem parochi, & teſtium adhibendam, nil aliud immutarit Tridentinum.

1. Ergo ſupponendum eſt, matrimonio aliquid poſſe 2
adiici quintupliciter. 1. tanquam tempus, & diem qua matrimonium contrahi debet: vt Contraham tecum cras. 2. vt modum, qui eſt quaſi adiectio oneris ad quod volumus obligare contrahentem. Et communiter explicatur per coniunctionem, Vt, verbi gratia, Duco te, vt diuitias aut honorem conſequar. 3. per modum cauſæ: quod euenit, quando denotatur cauſa ob quam contrahitur. Et communiter explicatur per dictionem, *Quia*, vt Contraho tecum, quia diues, aut pulchra es. 4. Per modum demonſtrationis: quod contingit, quoties ſignificatur aliqua qualitas in contrahentibus, & explicatur per relatiuum, aut dictionem importantem aliquam qualitatem. Vt Duco te, quæ libera es, aut virgo. 5. per modum conditionis, cum ſcilicet, aliquid adiicitur ſuſpendens contractum, ſub cuius exiſtentia, & non alias volumus contractum celebrari. Nam de natura conditionis eſt, ſuſpendere, & facere vt actus poſſit ſe habere ad eſſe, & ad non eſſe, *l. 1. tit. 4. p. 4. & l. Si ita ſtipulatus fuero hanc ſummam, ff. de verb. obligationibus.*

2. Supponendum eſt conditiones quaſdam eſſe gene- 3
rales: quæ ita appellantur, quia tacite cuilibet contractui inſunt, quamuis non exprimantur: vt Si vixerimus: aliæ ſunt ſpeciales: & rurſus quædam harum, ſunt intrinſecæ, quæ, ſcilicet, matrimonio ex neceſſitate inſunt, quia ſine eis matrim. conſtare nequit: vt Si non es conſanguinea, Si non es monialis, contraho tecum: aliæ autem ſunt extrinſecæ: & rurſus harum, quædam ſunt neceſſario euenturæ, vt Contraho tecum, ſi ſol orietur. Aliæ omnino impoſſibiles, vt Si cælum digito tetigeris. Aliæ contingentes, & poſſibiles: & rurſus harum, aliæ ſunt honeſtæ, aliæ turpes, aliæ indifferentes, ſeu omnino impertinentes. Et tandem, ex turpibus quædam ſunt contra ſubſtantiam, & bona matrimonij: vt Contraho tecum, ſi generationem prolis euites, vel Donec pulchriorem inueniam: aliæ ſunt turpes, non contra ſubſtantiam, & bona matrimonij: vt Contraho tecum, ſi mecum concubueris.

3. Supponendum eſt, ſi de interno conſcientiæ foro 4
agatur, ſtandum eſſe intentioni contrahentis ſub conditione, qualiſcumque cōditio ſit: hoc eſt, quamuis Eccleſia iudicet matrim. quando conditio eſt neceſſaria, turpis, aut impoſſibilis: præſumit enim minime defuiſſe conſenſum, huiuſmodi conditionibus adiectis: cæterum in foro conſcientiæ ſi contrahens noluit inire matrimonium niſi eueniente conditione, non erit matrim. ante illius euentum: & ſi nunquam euenire poſſit, quia impoſſibilis eſt, nunquam erit matrim. Quia matrim. abſque conſenſu nullatenus eſſe poteſt. Ita fatentur vniuerſi DD. vt *Hoſtienſ. c. fin. in fin. de cond. appoſ. Ioan. Andreas, c. Per tuas, eo. t. n. 7.* vbi

vbi *Anton.n.*8.*Anchar.n.*7.*Alex.de Neuo n.*10.*Sylueſt.Matri-*
monium 3.*q.*2.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.2.*n.*4.Et ex Theolo-
gis, A*drian.*4.*quæſt.*3.*de matrim.dub.*7. *Palud.*4.*d.*29.*quæſt.*2.
fine, vbi *Sotus q.*2.*a.*3.*ad* 2. Quando autem oppoſitum non
conſtat, ſed dubius eſt animus apponentis conditionem,
ſtandum eſt præſumptioni fori externi, & reiecta condi-
tione iudicandum erit matrimonium, quando Eccleſia
ſic iudicat. Quia quod iudex non innitens falſæ præſum-
ptioni, iudicat in foro externo, eſt ſeruandum in interno,
quando in eo oppoſitum non conſtat (vt dixi libr.1.diſp.
5.num.20.) Item, quia in dubio in vtroque foro iudican-
dum eſt pro matrim. (vt probaui eodem lib.1.diſp.18.nu.
5.& 6.) Hoc eſt contra *Enriquez l.*11.*de matrim.c.*12.*num.*5.
& in fine, vbi ait in hoc dubio ſolum in foro externo iudi-
cari in fauorem matrim. Sed hoc reprobaui eadem diſp.
18.num.6. Quando autem eſt præſumptio iuris, transfer-
tur onus probandi in aduerſarium, *l. Generaliter*, §. *Si peti-*
tum, in fine, ff. de fideicommiſſ.libert. & l.vlt.in princ.ff. de his quæ
vi. Et docet cum multis, *Menoch.de præſumpt.l.*1.*q.*33.*n.*2.*Si-*
*mancas de catholic.inſtit.t.*50.*n.*6.

5 His præmiſſis, ſit 1.concluſio: matrim. ipſum conditio-
nem non recipit, bene tamen eius cōſenſus. Hoc eſt, con-
ſenſus præſtitus ad matr. poteſt ex conditione pendere,
at matrim. ipſum minime. Quia quamdiu conditio pen-
det, matrim. non eſt. Et hinc deducitur intellect. ad *reg.*
Act.legitimi, 77.*ff.de reg.iur.& reg. Act.legitimi* 50.*eod.tit.in* 6.
decidentem actus legitimos non recipere conditionem,
neque diem: ſunt enim à legibus inſtituti, vt ſtatim ſuum
effectum conſequantur: & proinde conditio ſuſpendens
aduerſatur ipſorum ſubſtantiæ. Sic *Sotus* 4.*d.*29.*q.*2.*art.*1.
ante 2.*concluſ.verſ. Rurſus animaduertendum*, *Couar.*4.*decret.*
2.*p.c.*3.*init.num.*4.

6 II. Concluſ. matrim. admittit conditiones generales,
quæ in omni contractu intelliguntur; taciteque inſunt.
Vt Si vixerimus, ſi tu quoque conſenſeris. Quia hæ con-
ditiones non magis ſuſpendunt contractum, quam ſi non
exprimantur, *l. Conditiones extrinſecus*, *& l.* Aliquando *ff.de*
*condit. & demonſt. l. Per hæc verba teſtatoris, ff. de lega.*1. Siue
enim exprimantur, ſiue taceantur, prior conſenſus eſt in-
efficax, donec alter vita fruens coniux acceptet verbis
aut nutibus conſenſum proferens. Concluſio eſt certa,
& ab omnibus admittitur.

7 Obſtat tamen huic concluſioni fortiter *l. Si ita legatum*,
48.§.*Illi ſi volet, ff.de legat.* 1. vbi legatum relictum alicui ſi
volet, eſt legatum cōditionale: cum tamen ea ſit conditio
generalis, & tacite intellecta. Sed dic cum communi *DD.*
*ibi, & Abb.c.Significaſti, n.*6.*de elect.Præpoſ.c.* Ad *audientiam, de*
*ſponſal.ad fin.Couar.*4.*decret.* 2.*p.cap.*6.§. 2.*n.*4. conditiones
quæ tacitè inſunt, tunc nihil operari, quando exprimun-
tur eo modo quo inſunt: ſecus ſi aliter exprimantur. At
ea conditio, Si volet, non exprimitur eo pacto quo tacite
inerat, eſt enim ſenſus, ſi legatarius declarauerit ſe velle:
quare ea conditio ſuſpendit legatum, nec legatarius ante
voluntatis propriæ declarationem, legatum comparat, &
ſi prius quam declaret, obeat, minime tranſmittit ad hæ-
redem: vt dicitur *eo.* §. *Illi ſi volet.* Quia tamen conditione
minime expreſſa, ſtatim acquireret legatarius quamuis
ignorans, & ad hæredes tranſmitteret, *l. Cum pater*, §. *Surdo*,
*ff. de lega.*2.

8 Non modica tamen difficultas eſt, an hæc conditio, Si
Deus voluerit, ſi Deo placuerit, ſit generalis, ita vt non
ſuſpendat, nec reddat contractum conditionalem? Nam
gloſſ.c.vn.fine, de ſponſal.in 6. quam ibi ſequitur *Ioan. Mona-*
*chus n.*3. Hoſtienſ.*c.* Ad *audientiam, de ſponſal.in fine*, Abb.*c. Signi-*
ficaſti.de elect.fine, Angel.*Matrimonium* 3.*impedim.*3.*n.*1. ait eſ-
ſe ſponſalia conditionalia, contracta ſub hac conditione,
Si Deo, & Eccleſiæ placuerit, atque ita reperto impedi-
mento ob quod ea ſponſalia ſunt nulla, non oriri publi-
cæ honeſtatis iuſtitiam: eo quòd non pure contracta ſint:
iuxta *d.c.*1.*de ſponſal. in* 6. Idem *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7.§.2.

9 Alij vero cenſent non eſſe cōditionalia. Quia hæc cō-
ditio, Si Deo placuerit, tacite ineſt. Vt docet *gloſſ.per illum*
text.c.Beatus, verb. Diuina, 21.*q.*2. Sic *Archid.c.vn.de ſponſal.in*
6.*ad.fin. Alex.de Neuo c.* Ad *audiētiā*, *& de ſponſal.n.*15. *& ibi*
*Præpoſ.ad fin. Hēric.c.fin.n.*1. *&* 2.*de cond.appoſ.Roſella matrim.*
5.*n.*1. *Tabiena, Matrimonium* 2.*q.*11.*num.*12. *Brunel.de ſponſal.*
*concl.*33.*n.*1. Alex. *Carrerius l.*4. *de ſponſ.c.*6. *Ant. Cucus l.*5. *in-*
*ſtitut.maior.t.*11.*n.*48. Et ex Theologis, *Sotus* 4.*d.*29.*q.*2.*a.*1.
verſ. Ante *ſecundā vero. D. Antonin.*3.*p.t.*1.*c.*19.§.5. *verſ.* Primo
*enim quædam ſunt. Pet.de Soto lect.*3.*de matr.*§. *Qarto denique*
*infertur. Viguerius l.inſtit.cap.*16.§.7. *verſ.*6.*ad fin. Barth.à* Le-
*deſm.dub.*25.*de matrim.paulo poſt princip. Enriquez l.*11.*de ma-*
*trim.cap.*12.*num.*2.

Alij vero cenſent, quando ſubeſt impedimentum, eſſe 10
conditionalia: ſecus quando impedimentum non ſubeſt.
Sic *Ioan.* And.*d.c.vn.fine, & ibi Domin.ad fin. Francus ad fin.*

Cæterum diſtinguendum eſt, ſi contrahentes ſub hac 11
conditione, Si Deus voluerit, aut Deo placuerit, intelli-
gant de voluntate beneplaciti, qua Deus omnia quæ fiūt,
aut vult, aut permittit; tunc eſt conditio generalis, & in
omni contractu intelligitur, quare non ſuſpendit conſen-
ſum: ſi vero intelligant de voluntate diuina approbante,
quaſi ſentiant, Si hic contractus Deo non diſpliceat, ſed
ſit iuxta eius beneplacitum: tunc non eſt conditio gene-
ralis, & ita ſuſpendet. Quia multa fiunt contra Dei bene-
placitum, vnde ſuſpendet conſenſum, donec conſtite-
rit placere Deo. Vnde *gloſſa & DD.* dum dicunt eſſe ſpon-
ſalia conditionalia contracta ſub ea conditione, Si Deo
placuerit, intelliguntur, quando contrahentes intelligunt
de voluntate poſteriori: alij autem dicentes non eſſe con-
ditionalia, loquuntur, quando intelligunt de voluntate
priori. Sic A*drian.*4.*materia de matrim.q.*3.*dub.*4. Sy*lueſt.ma-*
*trim.*3.*q.*3. & addit in dubio intelligi de poſteriori volun-
tate, quia id eſt animæ tutius.

Hinc infero eam conditionem, de qua *gloſſ. & alij DD.* 12
*relati n.*8. meminere, ſcilicet, Si Eccleſiæ placuerit, eſſe ve-
re conditionem, & ſubſiſtente impedimento ſuſpendere
conſenſum. Quia ſemper intelligitur de voluntate ap-
probatiua: cum in Eccleſia non reperiatur illa duplex vo-
luntas, quæ in Deo: vnde ſuſpendit conſenſum donec
conſtet Eccleſiam appobare facta indagine. Sic A*nt. Cu-*
cus l. 5. *inſtitut: maior. t.* 10.*num.* 49.

III. Concluſio, conditiones intrinſecæ, quæ neceſſario 13
inſunt matrim. & abſque quibus matrim. conſiſtere non
poteſt, non reddunt matrim. conditionale. Vt Si non fue-
ris conſanguinea, vel affinis, &c. Prob. quia tacite, & in-
trinſece includuntur in ipſo contractu, & in ipſa eſſentia
imbibitæ ſunt, cum iis ſecluſis contractus corruat: & ita
docent omnes. Sed fortiter vrget contra hoc: nam (vt
dixi, nu.12.) ſunt conditionalia ſponſalia, Si Eccleſiæ pla-
cuerit, & reperto impedimento minime oritur publicæ
honeſtatis iuſtitia; ergo ſimiliter ſi addatur conditio, Si
non es conſanguinea, &c. quia perinde eſt, Si Eccleſia ap-
probauerit, ac ſi non interceſſerit impedimentum. Sed
reſp. eandem eſſe conditionem, ſed diuerſimode adiicit:
nam dum abſolute dicitur, Si non es conſanguinea, Si nō
ſubeſt impedimentum, adiicitur conditio, eo prorſus mo-
do quo inerat. Verum quando dicitur, Si Eccleſia appro-
bauerit, alio modo apponitur: intelligitur enim ſi ſolerti
indagine præmiſſa, repertum fuerit Eccleſiam huiuſmo-
di matrim. approbare: ſicut ſupra diximus, l.3. *diſput.* 33.
*n.*4. hanc conditionem, Si es idoneus, confero tibi bene-
ficium, tacite ineſſe, ac proinde non ſuſpendere collatio-
nem: ſecus autem ſi addatur, Si inuentus fueris idoneus.

Quamuis tamen hæc conditio, Si non es conſangui- 14
nea, non reddat matrim. conditionale, operabitur tamen
vt ſciēnter contrahens cum conſanguinea, ſub ea condi-
tione, minime incurrat excommunicationem, *Clem. vn.de*
conſang. Quia ea non punit effectum, cum is ſequi nequeat:
non enim poteſt eſſe validum matrim. inter conſangui-
neos: ſed punit affectum contrahentium, quem minime
oſtendunt conſanguinei ineuntes matrim. ſub ea condi-
tione, Si conſanguinei non ſint.

DISPV

DISPVTATIO II.

An conditio extrinſeca neceſſario euentura, adiecta matrimonio, reddat illud conditionale, ſuſpendatque cōſenſum? vt Contraho tecum, ſi cras ſol orietur.

SVMMARIVM.

Refertur ſent. aſſerens ſuſpendere, n. 1. Et contraria verior, n. 2.

Si contrahentes credebant eſſe contingentem, ſuſpendet, n. 3. Idem, quādo conditio in ſe neceſſaria, eſt reſpectu noſtri incerta, n. 4. Et ibi, explicatur §. Conditiones, inſt. de verb. obligat.

Quid, ſi conditio neceſſaria habet diē incertū? vt ſi Titius morietur, n. 5.

Quid, ſi conditio neceſſaria non apponatur tanquam conditio, ſed tanquam temporis præfinitio? & quando id contingat? nu. 6. Et ibi, quid de hac conditione, Contraham tecum, ſi pater meus morietur.

Quid, ſi conditio ſecundum ordinem naturæ non ſit neceſſaria, ſed ex ſuppoſitione? vt Si Antichriſtus naſcetur, n. 7.

Soluitur argum. & explicatur l. Hæres meus, in principio, ff. de conditio. & demonſtrat. n. 8.

1 Aliqui cenſent huiuſmodi conditionem ſuſpendere conſenſum, ac proinde non eſſe matrimonium, donec conditio impleatur. Prob. quia quamuis ſtipulatio ſub conditione omnino extitura, non ſit conditionalis, at non eſt perfecta, vſque ad aduentum diei, *l. Hæres meus* 78. *in princ. ff. de condit. & demonſt.* ibi, *hæres meus cum morietur Titius, centum ei dato: purum legatum eſt. Quia non conditione, ſed mora ſuſpenditur, non poteſt enim conditio non exiſtere.* Ita docet *gloſſ. c. Per tuas, de conditio. appoſ. verb. Præſumendum*, vbi *Ioan. Andr. n. 7. Antonius fine, Anch. fine, Speculator t. de condit. appoſ. in princ. n. 8. Angel. Matrimonium* 3. *imped.* 3. *initio.* Et rem hāc eſſe dubiam fatetur *Roſella Matrimonium* 5. *n. 1. fine.*

2 Sit concluſio, matrim. initum ſub neceſſaria conditione, eſt abſolutum & validum, nec conditio illa ſuſpendit, ſed perinde eſt, ac ſi appoſita non eſſet. Prob. ex *l. Si pupillus* 9. §. *Qui ſub conditione, ff. de nouat.* ibi, *qui ſub conditione ſtipulatur, quæ omnino extitura eſt, pure videtur ſtipulari*, & *l. Impoſſibilis* 7. *ff. de verb. obl.* ibi, *ſi talis conditio inſeratur ſtipulationi, Si in cælum non aſcendero, hæc vtilis, & præſens eſt.* Idem habetur, §. *Si impoſſibilis, inſtit. de inutil. ſtip.* Et ratio eſt, quia cū iam conditio illa futura, ſit præſens, & determinata in ſua cauſa naturali, ita vt impoſſibile ſit opoſitum eſſe, cenſetur iam impleta. Sic docent ex Theologis, *D. Thom.* 4. *d.* 28. *q. vnic. a.* 3. *quæſtiunc.* 3. *D. Bonau.* 4. *diſt.* 28. *q.* 3. *num.* 13. *Durand. d.* 28. *q.* 2. *nu.* 5. *Palud.* 4. *diſt.* 29. *q.* 2. *a.* 5. *concl.* 8. *n.* 30. *Adrian.* 4. *materia de matrim. q.* 3. *dub.* 16. *Victoria ſumma, materia de matrim. n.* 260. *Sotus* 4. *d.* 29. *q.* 2. *a.* 1. *poſt* 2. *concluſionem, verſ. Hinc colligitur, Viguer. lib. inſtitut. c.* 16. §. 7. *verſ.* 6. *ad fin. Petr. de Soto lect.* 3. *de matrim.* §. *Quarto denique infertur. D. Anton.* 3. *p. t.* 1. *c.* 19. §. 5. *verſ.* Tertio, *eſt aliqua conditio:* Tabiena, *matrim.* 2. *q.* 11. *n.* 12. *Angles floribus* 1. *p. materia de matrim. q.* 2. *de conſenſu condition. a. vn. init. concl.* 2. *Barth. à Ledeſm. dub.* 25. *de matrim. concl.* 1. *Lud. Lop.* 2. *p. inſtructorij noui, materia de matrim. c.* 43. *ad fin. Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 47. *a.* 5. *dub.* 2. *f.* 228. *concl.* 3. *Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 12. *n.* 4. Et ex iuriſperitis, eam tenent *Hoſtienſ. ſum. tit. de condit. appoſ. n.* 12. *ad fin. verſ. Quid ſi contraho ſub conditione quæ omnino extitura eſt: Cardin. c. Per tuas, eod. t. fine, & ibi Abb. fine, Alex. de Neuo n.* 15. *Præpoſ. ibi, fine, Henricus c. fin. eo. t. n.* 2. *Sylueſter Matrimonium* 3. *q.* 1. & 2. *Nauar. ſumma, c.* 22. *Hiſpane n.* 66. *Lat.* 67. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 2. *n.* 10. *Brunel. de ſponſalibus, concl.* 32. *n.* 3. *Alex. Carrerius l.* 4. *de ſponſal. c.* 6.

3 Hæc tamen concluſio, 1. intelligenda eſt: quando contrahentes reputabant conditionem eſſe neceſſariam, ſi enim crederent eſſe contingentem, ſuſpenderet vtique vſque in conditionis euentum. Quia in contrahentium intentione conditio contingens erat, ac proinde effectum conditionis contingentis ſortiri debet: cum matrim. conditionale ex contrahentium conſenſu pendeat. Sic *Enriquez lib.* 11. *de matrim. c.* 12. *n.* 4. *Petr. de Ledeſma de matrim. q.* 43. *a.* 5. *dub.* 2. *concl.* 3.

4 Imo ſi conditio neceſſaria, ſit reſpectu noſtri incerta, ſuſpendit vtique. Vt Deſponſabo te, ſi luna eclipſetur tali die, non erunt ſtatim ſponſalia, ſed adueniente conditione. Nec obſtat §. *Conditiones, inſtit. de verb. oblig.* ibi, *quando enim per rerum naturam certa ſint, non morantur obligationem, quamuis nobis incerta ſint.* Quia loquitur textus in conditione de præterito, vel præſenti. Sic *Palud.* 4. *diſt.* 29. *q.* 2. *a.* 5. *concl.* 3. *n.* 31. *ad finem.*

2. Eſt intelligēda concluſio, quando conditio neceſſaria habet diem certum: vt Contraho tecum, ſi cras ſol oriatur: tunc enim conditio non ſuſpendit, ſed ſtatim eſt matrim. ſecus ſi habet diem incertum: vt Contraho tecum, ſi Titius morietur, ſuſpenditur enim matrim. vſque ad Titij mortem. Sic *Iaſon l. Impoſſibilis, n.* 8. *ff. de verb. oblig.* Verum hic intellectus minime placet, ſed in vtroque euentu conditio non ſuſpendit, ſed ſtatim eſt matrimonium: cum in vtraque conditione eadem ratio procedat, vtraque enim certa eſt, & in ſua cauſa eſt præſens. Sic *Sotus* 4. *d.* 29. *q.* 2. *a.* 1. *poſt* 2. *concluſ. verſ. Hinc colligitur, Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 2. *n.* 11. *Lud. Lop.* 2. *p. inſtruct. noui, materia de matrim. c.* 43. *ad fin. Angles floribus* 1. *p. materia de matrim. q.* 2. *de conſenſu condit. a. vn. init.* 5

Monuerim tamen, ſæpe apponi prædictam conditionē, non tanquam conditionem, ſed tanquam temporis præfinitionem: & tunc non ſtatim eſſe matrim. donec tempus præfinitum accedat. Vt ſi quis diceret, Contraham tecum, ſi, & quando, vel cum ſol cras orietur. Sic *Sotus, Lud. Lop. & Angles proxime cit. Henric. c. fin. nu.* 2. *de condit. appoſ. Adrian.* 4. *materia de matrim. q.* 3. *dub.* 16. §. *Reſpondeo ad* 1. *Couar. eo.* §. 2. *proxime citato n.* 10. *Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 12. *n.* 4. Vnde infert ibi *Sotus*, quem ſequitur *Barth. à Ledeſm. dub.* 25. *de matrim. concl.* 1. *fine*, ſi quis dicat, Contraham tecum, ſi pater meus moriatur, videri eam conditionem non adiectam eſſe, tanquam conditionem, ſed tanquam temporis præfinitionem: & ſenſum eſſe, quando pater meus obierit: ſecus (inquit *Sotus*) ſi dicat, Si pater meus eſt moriturus. Quia tunc non ponitur ad deſignandum tempus, ſed tanquam conditio neceſſaria: quare cum conditio hæc neceſſaria, ſit iam in ſua cauſa præſens, minime ſuſpendit. Sed in his omnibus euentibus non tam verbis, quam contrahentium menti inhærendum eſt: quæ ſi conſtare nequit, placet hæc coniectura Soti: dum enim homines adiiciunt hanc conditionem, Si pater meus morietur, non adiiciunt tanquam neceſſariā, ſed volunt vtique ſe obligare poſt patris obitum: quem tamen ſenſum nullatenus patitur ea verborum forma, Si pater meus eſt moriturus. 6

Intelligenda eſt concluſio, quando conditio eſt neceſſaria ſecundum ordinem naturæ, ſecus quando ſecundum naturam eſt contingens, ac per accidens ex ſuppoſitione eſt neceſſaria: vt Contraho tecum, ſi Antichriſtus naſcetur, aut condemnabitur, non ſtatim erit matrim. ſed ſponſalia conditionata, expectantia conditionis aduentum, vt pure obligent. Et ratio eſt: quia talis conditio non poteſt dici præſens in ſuis cauſis, cum effectus non contineatur in cauſa proxima determinata. Sic *Adrian.* 4. *q.* 3. *de matri. dub.* 16. *ante* §. *Ad rationes, & toto dub.* 17. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. §. 2. *n.* 11. *Enriqu. lib.* 11. *de matrim. c.* 12. *n.* 4. Cæterum magis placet non ſuſpendere huiuſmodi conditionem, ſed ſtatim eſſe matrimonium: quia contrahentes iam neceſſariam eſſe, ſuppoſita Scriptura id teſtante, hanc conditionem, Si Antichriſtus naſcetur, credunt, ac ſolem cras oriturum: & ſicut hæc eſt iam præſens in ſua cauſa proxima, ita illa in præſentia diuina, nota contrahentibus, ex Scripturæ teſtimonio: ergo in neutro euentu videntur conſenſum ſuſpendere. Quare *gl. l. Si pupillus* 9. §. *Qui ſub conditione, verb. Qui ſub conditione. & l. Quod ſi ea conditione* 18. *ſtatim in princ. ff. de condict. indeb.* exemplificat de conditionibus neceſſariis, vt Si Antichriſtus naſcetur. Sic tenent aliqui Theologi, quos refert ac ſequitur *Lud. Lop.* 2. *p. inſtruct. noui, materia de matrim. cap.* 43. *ad finem.* 7

Ad argum. n. 1. propoſitum, deſumptum ex *l. Hæres meus*, reſpondetur aliud eſſe, cum conditio exprimitur per, Si, & aliud quando exprimitur per, Cum, priori enim caſu eſt vere conditio, & ſi eſt neceſſaria, cum ſit præſens in ſua cauſa, cenſetur ſtatim impleta: poſteriori autem caſu non eſt conditio, ſed temporis præfinitio: & ita ſuſpendet legatum: & in hoc caſu loquitur *d. l. Hæres meus.* 8

DISPVTATIO III.

Vtrùm conditio impoſſibilis adiecta matrimonio, vt Contraho tecum, ſi digito cælum tetigeris, ipſum vitiet: vel ea reiecta, legitimum & abſolutum ſit matrimonium?

SVMMARIVM.

Proponitur c.finale, de conditio.appoſit. in cuius intellectu verſatur difficultas: proponuntúrque argumēta probātia non eſſe matrimoniū, n.1.

Traduntur 6. intellectus ad cap. fin.de condition.appoſ.& reprobantur, à num.2. vſque ad 8.

An conditiones naturæ impoſſibiles reiiciantur à matrim. vel ſolum impoſſibiles de facto, n.7.

Conditio impoſſibilis reputata poſſibilis à contrahentibus, non habetur pro non adiecta, n.8.

An vitiet ſtatim matrimonium, vel ſuſpendat? n.9.

Quid, ſi imprudenter exiſtimata eſt poſſibilis? n.10.

Vt conditio impoſſibilis habeatur pro non adiecta, requiritur ſcientia c. fin. decernētis haberi pro non adiecta, n.11. & in vtroque coniuge, n.12.

Explicatur reg. Ignorantia facti, non iuris excuſat: de reg.iur.in 6.n.13.

Moraliter loquendo numquam eueniet caſus, in quo etiam in foro externo iudicetur validum matrimonium, contractum ſub conditione impoſſibili, n.14.

Habetur pro non adiecta, quando dubia eſt contrahentis intentio, an ioco, aut animo non aliter contrahendi appoſuerit, num.15. Et ſi ex aliis coniecturis conſtet ioco appoſitam eſſe, non iudicabitur matrimonium, n.16. Et quæ ſint illæ, n.17.

Traditur verus intellectus ad d.c.finale, n.18.

Explicatur in quo conſiſtat fauor matrimonij, eo quòd ab illo reiiciatur conditio impoſſibilis, nu.19. Et an deciſio d.c.finalis, habeat locum in foro conſcientiæ, n.20.

Explicatur Clem. vnica, de conſangu. an incurrant illius excommunicationem, contrahentes matrimonium cum conſanguinea, ſub conditione impoſſibili, vel turpi? n.21.

Enodatur cap. finale, de bigamis, an ſit irregularis ſacerdos ducens viduam, ſub conditione impoſſibili, vel turpi, n.22.

An reiiciatur conditio impoſſibilis à ſponſalibus? remiſſiue, n.32. Et ſoluuntur argum. n.24.

1 HÆc quæſtio grauiſsima ac difficillima eſt: & conſiſtit in intelligentia textus celeberrimi apud iuris Pontificij authores, *c.fin.de condit.appoſ.* ibi, *aliæ conditiones appoſitæ in matrimonio, ſi turpes, aut impoſſibiles fuerint, debent propter fauorem eius, pro non adiectis haberi.* Ex quo textu conſtat matrim. contractum ſub conditione impoſsibili, eſſe ſtatim validum, reiecta ea conditione. Contra quod decretum, 1. arguitur. Eccleſia nunquam præſumit aliquid ſine iuſta cauſa, alias eſſet temeraria, & iniqua præſumptio: quod conſtat, quia idem eſt præſumptio iuris, apud Iuriſconſultos, quod apud Rhetores, probatio veriſimilis artificialis. Vt teſtatur *Menoch l.1. de præſumpt.q.4.n.1.* hæc autem definitur à *Quintiliano l.5.inſtit.orat. c.9.* cum aliquibus poſitis, probabiliter, & veriſimiliter ſequitur quod intendimus: ſed quando conditio eſt impoſſibilis, nulla eſt coniectura conſenſus, ſed potius diſſenſus: vt conſtat ex communi loquendi vſu; dum enim petita negare volumus, dicere ſolemus, Dabo tibi, ſi cælum digito tetigeris. Ergo nulla eſt ratio, ob quam Eccleſia præſumat conſenſum, ſed potius diſſenſum, & ſic nullū eſſe matrim. 2. prob. cæteri cōtractus initi ſub conditione impoſſibili, non valent, *l.Impoſſibilis 7.ff de verb.obl. & §.Si impoſſibilis, inſt.de inutil.ſtip.& l.Non ſolum 30.ff.de act.& obl.& l.3.t.4.p.6.* Sed matrim. maiorem libertatem conſenſus deſiderat, quam cæteri contractus: vt conſtat, cum cæteros metus non irritet, nec ab iis excludatur pœna: quod omnino diuerſum eſt in matrimonio, iuxta ſuperius dicta: ergo à fortiori non valebit matrimonium, adiecta ſimili conditione. Et confirmatur fortiſſime, ex ratione quæ redditur ea *l.Non ſolum,* cur omnes contractus ſub conditione impoſsibili geſti, minime valeant, ibi, *quia in ea re quæ ex duorum, pluriumve conſenſu agitur, omnium voluntas ſpectatur, quorum proculdubio in huiuſmodi actu, talis cogitatio eſt, vt nihil agi exiſtiment, appoſita ea conditione quam ſciant eſſe impoſſibilem.* Ergo ſi adiectio conditionis impoſsibilis eſt indubitatum diſſenſus ſignum, vitiabit matrim. in quo maxime conſenſus duorum requiritur. Et 2. confirmatur, quia in cæteris cōtractibus poteſt ius ſupplere conſenſum, vel in fauorem alterius contrahentis, qui conditionem impoſſibilem non adiecit, vel in adijcientis pœnam: cùm ergo non ſuppleat, ſed defectu conſenſus declaret eos inualidos, à fortiori ſic debet in matrimonio ſententiam ferre: cùm in eo conſenſus defectum ſupplere minimè poſſit. 3. principaliter probatur, quia quando conditio eſt facto ipſo, & non à natura impoſſibilis, vt ſi montem aureum mihi dederis, ius præſumit diſſenſum. Vt teſtatur *gloſſ. §. Impoſſibilis, verb. Impoſſibilis, inſt.de hæred.inſtit.* Et conſtat ex *l.Cùm hæres 4.§.1.ff. de ſtatu liberis,* ibi, *aut ſi tam difficilem, aut penè impoſſibilem conditionem adiecit, &c. nec animus dandæ libertatis eſt.* vbi *gloſſ.verb.Dandæ,* ait, *quòd præſumitur ex eo, quod tam longum tempus, aut conditionem impoſſibilem adiecit.* Si ergo difficultas, & impoſſibilitas non abſoluta, ſed ſecundùm quid, index eſt, & præſumptio ſufficiens diſſenſus: a fortiori id erit tribuendum impoſſibilitati abſolutæ. 4. prob. quia vel Eccleſiæ conſtitutio efficit, vt matrim. ſub conditione impoſſibili celebratum, legitimum ſit, & hoc non: quia id, quod matrim. non eſt, Eccleſia efficere nequit matrim. eſſe, cùm ſolo contrahentium conſenſu perficiatur: aut ſolùm declarat illud eſſe verum matrim. & hoc non, quia aliàs ante illud decretum, eſſet etiam legitimum: quod abſurdū videtur. Et confirmatur, ante id decretum non erat matrim. ergo nec modò. Quia Eccleſia nequit facere de non matrim. matrimonium. 5. prob. quia dum reijciuntur dictæ conditiones impoſſibiles, aut id fit fauore matrimonij, aut ob dictarum conditionum qualitatem: ſed neutrum poteſt dici, aliàs reijciendæ eſſent, quamuis aliunde conſtaret de contraria contrahentium voluntate. Et confirm. quia *textus d.c.finalis* profitetur fauore matrimonij reijci conditiones impoſſibiles: at non apparet, in quo fauor hic verſetur, cùm potiùs matrimonij fauor ſit, vt ſit valde ſpontaneum: id enim vinculo perpetuo, & fini matrimonij valde expediens eſt. Et 2. confirmatur, quia matrimonij fauor poſtulat, vt conſeruetur, vbi legitimè contractum eſt: at vt introducatur matrim. vbi conſenſus deeſſe videtur, potiùs odium, quàm matrim. fauorem reſpicit, *c.Tua nos, de ſponſal.* Vltimò prob. quia cùm ad matrim. non ſufficiat conſenſus internus, niſi ſigno externo conſenſus expreſſiuo manifeſtetur, quamuis contrahentes ſub conditione impoſſibili, interiùs abſolutè conſentirent, non videtur matrim. legitimum eſſe, quia illa conditio impoſſibilis potiùs exprimit, ac denotat diſſenſum, quàm aſſenſum. Hæc ſunt, quæ vehementiſſimè vrgent contra deciſionem *dicti cap. finalis,* & ex quibus valde dubia redditur ea deciſio, adeò vt ſubtiliſſimus *Durand.3.d.39.q.4.n.9.* fateatur ſe minimè percipere, vnde Eccleſia in eo matrim. præſumat conſenſum: & ideò hoc doctioribus iudicandum relinquit. Alij verò diuerſos intellectus excogitarunt, quos referemus, & poſtmodum qui magis placet, manifeſtabimus.

Primus ergo intellectus *d. cap. finalis* eſt, in foro con- 2
ſcientiæ non eſſe legitimum matrimonium, ſi conſenſus defuerit in apponente conditionem impoſſibilem, ſed teneri verè contrahere, ob præceptum impoſitum *d.cap.fin.* Sic *Palud.4.d.29.q.2.art.5.concl.5.nu.34.* Sed iure optimo hunc intellectum impugnant *Adrian.4.materia de matrim. q.3. dub.7. Metina C.de reſtitut. q.23.§.Verùm adhuc remanent tria dubia, verſ.Si dicant: Sotus 4.d.29.q.2. a.2. paulò poſt princ. verſ.Quæſtio eſt profectò, Couar.4.decret.2.p.c.3.§.2.n.9. Ledeſm. 2.p.4.q.45.a.1.f.441.col.1. init. Alex.Carrerius lib.4.de ſponſal. c.6.* habetur *tomo 9.tractatuum, Lud.Lop. 2.p. inſtructorij noui, materia de matrim. c. 43.f. 1092. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 1.* Quia nullum ibi contrahendi præceptum imponit Pontifex, ſed ſuppònit matrimonium eſſe legitimè contractum: vt conſtat ex tenore textus, vbi ait conditiones contra ſubſtantiam matrimonij illud vitiare, quantumcumque fauorabile ſit, at impoſſibiles, & turpes haberi pro non adiectis: at iis non adiectis eſſet matrim. legitimum, & purum, ergo Eccleſia non imponit contrahendi præceptum, ſed definit reiecta impoſſibili conditione, eſſe validum.

II. Intellectus eſt, vt *id c. fin.* non intelligatur, quando 3
con

contrahentes norunt conditionem eſſe impoſſibilem, tunc enim manifeſte videntur diſſentire, & refutare matrimonium: vnde non habenda eſt pro non adiecta: quare intelligi debet, dum contrahentes reputabant eſſe poſſibilem. Sic *Adrian. 4. materia de matrim. q. 3. dub. 7.* Verum hic intellectus merito reiicitur. Quia (vt ſtatim n. 8. dicemus, & probabimus) nullo pacto locum habere poteſt id decretum, quando contrahentes credebant eam conditionem eſſe poſſibilem. Quia tunc ſuſpendet contractum, ad modum conditionum contingentium. Item, quia eodem tenore dicitur ibi, reiici conditionem turpem, ac impoſſibilem, ſed turpis cognita turpis habetur pro non adiecta: ergo etiam conditio impoſſibilis, cognita impoſſibilis.

4 III. Intellectus eſt, matrim. adiecta conditione impoſſibili vitiari: *& ita* non haberi pro non adiecta. Vnde pro intellectu *d. cap. fin.* ſupponendum eſt longe diuerſum eſſe contractum ſub conditione celebrare, vel eundē ſub conditione reſoluere, *lib. 2. ff. de in diem adiect.* contrahitur enim ſub conditione, quando diſpoſitio non habet effectum vſque ad futurum conditionis euentum: reſoluitur autem, quando à principio habet effectum diſpoſitio, ſed in conditionis euentū reſoluenda eſt. Vnde in priori parte *d. c. fin.* non agit Pontifex de conditione ſuſpendente matr. ſed de reſoluente, quæ iam matrim. ſemel contractum, & perfectum, in euentum conditionis reſoluit. Vt conſtat ex exemplis ibi adductis, Si te adulterandam proſtituas, & donec inueniam aliam pulchriorem, &c. impleri enim non poſſunt, niſi matrim. iam perfecto: non enim alias erit adulterium, nec ſoboles: quare de eiſdem conditionibus reſolutiuis, & non ſuſpenſiuis intelligit Pontifex, in 2. p. dum agit de conditionibus impoſſibilibus: vt conſtat ex iis verbis, *licet aliæ cōditiones ſi turpes, aut impoſſibiles:* dictio enim, *alius*, ſimile refert. Item, quia exceptio debet eſſe de regula, *l. Nā, quod liquide, §. finali, ff. de penu legato:* vnde ſenſus textus eſt, quando conditio impoſſibilis eſt reſolutiua, quæ impleri debet matrimonio iam contracto, habetur pro non adiecta, & manet matrim. legitimum, & pure contractum. Vt Contraho tecum, ſi cœlum aſcendas. Quod ſi roges, in quo fauor hic matrimonij conſiſtat, ob quem Pontifex definit conditiones has haberi pro non adiectis? Dico cæteros cōtractus ſub conditione impoſſibili, ſiue ſuſpenſiua, ſiue reſolutiua celebratos, regulariter vitiari. Vt eleganter *Sarmiento l. 2. ſelect. c. 3. nu. 13. & 14.* At matrimonium non vitiatur. Quia vbi ſemel contractum eſt, & valere incipit ob conſenſum de præſenti, poſtmodum diſſolui non poteſt. Hunc intellectum docuit Salmanticæ quidam vir doctiſſimus dum publice ius canon. explicaret. Verum quamuis hic intellectus acutus ſatis ſit: diſplicet tamen, 1. quia eſt contra vniuerſum DD. torrentem, qui illum textum de conditione impoſſibili ſuſpendente, intelligunt. 2. quia nullo modo conſtat Pontificem in priori parte textus, dum definit conditiones contrarias ſubſtantiæ matrimonij illud vitiare, intelligere de ſolis reſolutiuis, quamuis enim exempla ſint de conditionibus reſolutiuis, at non arctant regulam: quæ indiſtinctè de conditionibus contrariis matrim. traditur. 3. quia alias conditiones contra ſubſtātiam matrimonij, quando ſuſpenſiuæ ſunt, non vitiarent matrim. vt Contraho tecum, ſi prius venena ſterilitatis ſumpſeris: quod tamen minus verum eſt; vt conſtabit ex dicendis hoc 5. l. diſp. 9. 4. Quia cōditio impoſſibilis reſolutiua, quæ, ſcilicet, ſupponit matrim. contractum, non habetur pro nō adiecta, ſed vitiat matrim. eo quòd eſt contra eius ſubſtantiam, & indiuiduitatem: apponitur enim conditio, qua eueniente matrim. legitime contractum, eſt diſſoluendum; atque ita opponitur conſenſui requiſito ad matrim. ergo falſa eſſet deciſio *d. c. fin.* dum definit conditiones impoſſibiles haberi pro non adiectis. 5. quia cum dicit Pontifex, *aliæ conditiones, &c.* ea particula, *aliæ conditiones*, non refertur ad exempla ibi tradita, ſed ad regulā, conditiones contra ſubſtantiam matrim. illud vitiant: & ſimilitudo quam importat dictio, *alius*, in hoc conſiſtit, quod vtræque conditiones, ſcilicet contra ſubſtantiam, & impoſſibiles, conditiones ſūt: vt ſi diceremus, animal, aliud bomo, aliud equus, propriiſſime loqueremur: ſatis enim eſt ad proprietatē ſermonis, ſeruari ſimilitudinem genericam in animali, quod eſt membrum diuiſum: neque eſt ibi aliqua exceptio, ſed diuiſit Pontifex conditiones, in impoſſibiles, turpes, & eas quæ ſubſtantiæ matrimonij aduerſantur: & quid de ſingulis dicendum ſit, ſtatuit. 6. quia ſi Pontifex nil ſtatueret de conditionibus impoſſibilibus ſuſpendentibus, diminutus eſſet: cum de huiuſmodi conditionibus, in toto eo titulo non agat. Vltimo, quia nihil ſtatueret Pontifex in matrimonij fauorem: eſſe enim indiuiduum, non eſt fauor à Pontificibus matrimonio conceſſus, ſed ipſamet natura matrimonij: vt conſtat ex eius definitione: at Pontifex, *d. c. fin.* ſtatutum illud fauori matrim. tribuit.

IV. Intellectus eſt, non fuiſſe Pontificis mentem, dum dixit impoſſibilē conditionem habendam pro non adiecta: quod eo ipſo iudicetur matrim. ſub tali cōditione cōtractum, validū eſſe: ſed eius ſenſum eſſe: impoſſibilis conditio habetur pro non adiecta, id eſt, non magis nocet cōtractui matrimonij, quam ſi non fuiſſet appoſita: hoc enim ſonat ea particula, *habeatur pro non adiecta.* Vnde dumtaxat voluit, quando per alias coniecturas præſumitur adfuiſſe conſenſum, reputādum eſſe matrim. Sic *Sotus 4. diſt. 29. q. 2. a. 2. verſ. Mens ergo Pontificis, & verſ. Et in ſumma nos nihil aliud: & in ſolut. ad primum, Barth. à Led. dub. 25. de matrim. concl. 7. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. a. 5. dub. 1. & idē Sotus in fine a. in ſolut. ad 2. ac Ledeſm. 2. p. 4. q. 45. a. 1. f. 441. col.* 1. dicunt in foro externo ſi non eſſet alia coniectura ad præſumendū conſenſum, illam conditionem potius eſſe indicium diſſenſus, & animi decipiendi: quare ſecluſa illa conditione, ac ſi adiecta non eſſet, aliunde quærendā eſſe præſumptionem conſenſus, & tali præſumptione conſenſus ſtante reiici conditionē impoſſibilem, aut turpē, quaſi appoſita non eſſet, & iudicari matrimoniū, ante euentum conditionis. Quia cum altera ſit impoſſibilis, impleri non poteſt: & cum altera ſit turpis, minime obligat. Sed hic intellectus inquantū aſſerit mentem Pontificis fuiſſe, nudare contractum ea conditione impoſſibili, ac perinde ac ſi adiecta non eſſet, iudicādum eſſe de ſponſalibus, aut matrim. ita vt ex vi conditionis nec præſumatur conſenſus, nec diſſenſus: veriſſimus eſt, & à nemine negari poteſt: id enim importat ea particula, *habeatur pro non adiecta*, hoc eſt, nihil prorſus de ea conditione curetur, ſed iudicetur ac ſi prorſus appoſita non eſſet. Verū inquantum, addit, adiectionem illius conditionis eſſe indicium diſſenſus, & neceſſarias eſſe alias coniecturas ad præſumendum conſenſum, omnino à veritate alienus eſt. Quod manifeſte prob. 1. quia Pontifex expreſſe dicit matrim. contractum ſub conditione impoſſibili, iudicandum eſſe, ac ſi conditio non eſſet adiecta: ſed ea non adiecta iudicaretur manifeſte matrimoniū, quia eſt conſenſus legitimus de præſenti: ergo ad iudicandum illud eſſe matrim. non opus eſt aliis cōiecturis conſenſus, ſed ſatis eſt vt non ſint aliæ coniecturæ diſſenſus. 2. probatur ex *c. 1. de condit. appoſ.* ibi, *quicumque ſub conditionis nomine aliquam deſponſauerit, & eam relinquere voluerit, dicimus quod frangatur conditio, & deſponſatio irrefragabiliter teneatur.* Qui textus licet intelligatur ibi à *gloſſ. verb. Frangatur*, & à cōmuni ſent. de conditione turpi, quæ non eſt contra ſubſtantiā matrimonij, at eadem eſt ratio de impoſſibili, & de turpi conditione quoad hoc: cū *d. c. fin.* eodē tenore vtramq; pro non adiecta, habendam eſſe, decernatur. Si ergo reiecta conditione matrim. irrefragabiliter iudicandum eſt validū, male aſſeruit *Sotus*, potius eſſe conditionem illā indicium diſſenſus, quam conſenſus, & aliis indigere Eccleſiam coniecturis, vt conſenſum præſumat. Tandē, quia ſibi ipſi, & textui contradicit *Sotus*: ex alia enim parte dicit conditionem impoſſibilem hadendā eſſe pro non adiecta, & iudicandū de matrimonio, ac ſi adiecta non eſſet: quod idem docet textus: & ex altera parte ait, ex adiectione illius conditionis præſumi 5

diſſen-

diſſenſum, & vt iudicetur validum matrimonium, alias conſenſus coniecturas quærendas eſſe: in quo manifeſte ſibi,& textui contradicit: nam ea conditione impoſſibili non appoſita, manifeſte præſumeretur conſenſus,& validum matrim.abſq; aliqua alia conſenſus coniectura:ergo ſi adiectio conditionis obligat ad quærendum alias conſenſus coniecturas, & efficit coniecturam diſſenſus, non habetur pro non adiecta, ſed multum operatur. Præterea, quia eſto intellectus hic vndequaque eſſet verus, adhuc non exhaurit difficultatem. Quia minime reddit rationem,cur potius à matrimonio, quàm ab aliis contractibus conditio impoſſibilis tanquam non adiecta reiiciatur.

6 V. Intellectus eſt,cum matrimonium ſit res appetibilis, propenſionique naturæ cõforme,quamuis adiiciatur cõditio impoſſibilis, præſumit Eccleſia ioco appoſitam eſſe, & ſic validũ eſſe matrim. Sic *Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui, materia de matrim.c.43.f.*1091.vbi alium etiam intellectum aſſignat:nam ſecundũ *Ariſt.*voluntas non eſt impoſſibilium: ergo qui nouit conditionem impoſſibilem, non vult vt alter illam impleat. Sed vterque intellectus minime ſatiſfacit. Non primus, quia quamuis matrim. appetibile ſit, tamen cum hac, vel cum illa contrahere, non ſemper eſt appetibile. Diſplicet etiam ſecundus intellectus: quia quamuis voluntas non feratur ad impoſſibile,& ſic manifeſtum ſit, nolle eam conditionem impleri:at eadem difficultas adhuc extat, videtur enim adiectionem conditionis, quam contrahens impleri non poſſe nouit, iudicium eſſe diſſenſus, atque ita matrimonium eſſe nullum.

7 VI. Intellectus eſt:vt deciſio *d.c.fin.*non intelligatur de conditionibus à natura impoſſibilibus, vt ſi cœlum digito tetigeris:eæ enim vitiant matrimonium:quia cùm non apponantur vt adimplendæ, irriſorius eſt contractus iudicandus: non enim creditu dignum eſſe, velle aliquẽ ſerio matrim. contrahere,qui conditionẽ à natura impoſſibilem,& ſciens implendam non eſſe,adiecit:ſed intelligitur de conditione in ſe poſſibili,& ſic adiecta vt adimplẽda,quia natura poſſibilis erat:at eſt pẽſata contrahentium qualitate, impoſſibilis, vt ſi fœminæ pauperi aliquis paupertatis conſcius dicat, Contraho tecum, ſi des in dotem regnum, aut 100000. aureos. Hæ enim conditiones quæ obſeruandæ proponuntur, repelli debent à matrimonio, & pro non adiectis haberi: cum enim qui conditionem poſuit,ſciat alteri eſſe impoſſibilẽ, cenſetur purè contraxiſſe.Itẽ,quia eodem tenore deciditur *d.c.fin.*conditionem turpem,& impoſſibilem habendam pro non adiecta: ſed turpis eſt talis,vt poſſit ab altera parte acceptari,& impleri: ergo impoſſibilis debet eſſe etiam talis, vt naturaliter acceptari,& impleri poſſit. Sic docent viri doctiſſimi, vt teſtatur *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.2.n.9.*Idem *Ledeſm.2.p.4.q.45.a.1.f.441.col.2.*Nec abhortet *Sotus 4.d.29.q.2. art.2. verſ. Profectò res ſic in cortice aſpecta:* vbi ait Pontificẽ non ſubieciſſe exemplum de illa conditione impoſſibili, Si cœlũ digito attigeris, aut de aliis huius generis: ſed DD. ex legibus iuris ciuilis,ea exempla adhibere.Nec *Couar.* omnino hunc intellectum reprobat:ait enim eſſe diligentiſſimum, & interiorem ſenſum illius *c.fin.*exactè perpendere:& diſputationis gratia aliqua dicit ſe obiicere contra illũ. Additque *Ledeſm.ibid.* quando conditiones ſunt natura poſſibiles, Eccleſiam re vera non præſumere conſenſum eſſe abſolutum,ſed conditionatum,vt ſonat,efficere tamen vt valeat matrimoniũ cum eo conſenſu imperfecto, & conditionato,reiecta conditione: ſicut ius ciuile fauore matrimonij reiecit conditionem matrim. impedientem,à legato: vt Si non nupſeris,lego tibi centum: & facit reiecta conditione,valere legatum. Sed hic ſenſus diſplicet mihi. 1.quia communiter DD.intelligunt *d.c.fin. de conditionibus natura impoſſib.*Ita *gloſſ.verb.Contra ſubſtantiam, & ibi Henr. n.4.& 6.& Lex 6.t.4.p.4.& ibi Greg.Lop.verb.Monte de oro, Adrian.4.q.3.de matrimonio dub.7.Roſell. Matrimon.5. nu.1. Syluest. Matrimon.3.q.1. Angel. Matrimonium 3. impedimento 3.n.12.Tab.Matrimon.2.q.11.n.12. Palud.4.d.29.q.2.a.5.concl. 5.n.34.Sotus ibi q.2.a.2.verſ.Ad propoſitum ergo.D.Ant.3.p.t.1.c.19.§.5.paulò poſt princ.Brunellus de ſponſ.cõcl.33.n.5.* habetur *to.9.tract.Menna C.de reſt.q.23. verſ. Vnde meritò Durandus:Viguerius lib.inſtit.cap.19. §.7. verſ.6. ad finem, Victoria ſum.materia de matrim.n.259. Petr.de Soto lect.3. de matrim.§. Quartò denique infertur:Nau.ſum.Lat.& Hiſp.c.21.n.62. Angles floribus 1.p.materia de matrim.q.2. de conſenſu cond. a. vnico,diffic.4.Barth.à Ledeſm.dub.25. de matrim. concl.7. Viuald. Candelab.1.p.materia de matrim.nu.53.Philiarc. de offic.ſacerd. to.1.p.2.l.2.c.1.§.Tres conditionum, Palacios l.6. de contract.c.6. concl.1.& l.5.c.vlt.dub.7.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui, materia de matrim.q.47.a.5.dub.1.* Idemq; aſſerunt DD. quos hoc 5.l. diſp.7.n.17.referam aſſerentes conditionem hanc,Si pater tuus conſenſerit,contraho tecũ, haberi pro non adiecta, quando contrahens ſciebat obijſſe patrem eo quòd conditio eſt impoſſibilis:cùm tamen ſit impoſſibile per naturã, vt mortuus conſentiat. Imo de impoſſibilibus non per naturam,ſed ſecundũ quid,& de facto, de quibus hic intellectus ait intelligi *d.c.fin.*non modica difficultas eſt, an habendæ ſint pro non adiectis, vel potius vitient matrimonium:vt conſtabit diſp. ſeq.n.12. & ſeq. Secundo probatur,quia adiiciens conditionẽ natura impoſſibilem, vt ſi cœlum tetigeris,vel etiam facto ipſo impoſſibilem, vt ſi dicat pauperi, Si regnum, aut 100000.aureos in dotem dederis,in vtroque caſu videtur eodẽ pacto diſſentire. Vt probat *l.Cũ hæres,4.§.1.ff.de ſtatu lib.* ibi, *non eſt ſtatu liber, cui libertas in tam longum tempus collata eſt, vt eo tẽpore is qui manumiſſus eſt, viuere non poſſit, aut ſi tam difficilem, imò pene impoſſibilem conditionẽ adiecerit, vt aliunde libertas ei obtingere non poſſit: veluti ſi hæredi mille dediſſet:* ergo vtraq; pariter conditio reiicienda eſt, vel ſi illa vitiat matrimoniũ: quia eſt indicium diſſenſus: cum hæc pariter diſſenſum indicet, vitiabit. Tertiò,quia conditio impoſſibilis de facto,non appellatur in iure impoſſibilis,ſed difficilis, *l.Continuus,* 137. *§.Illud,ff.de verb.oblig.* ergo dum *c.fin.*deciditur,cõditiones impoſſibiles reiiciendas eſſe, intelligitur præcipuè de conditionibus verè impoſſibilibus, quales ſunt natura impoſſibiles. Quartò, quia ius canonicum in hac deciſione voluit fauere matrimonio, ſicut ius ciuile vltimæ voluntati,à qua excludit conditiones impoſſibiles: vt teſtatur *gloſ.d.c.fin.verb.Impoſſibiles,& ibi Ioan.Andr.n.7. Cardin.n.2. Alex.de Neuo n.6. Acoſta l.1.Selectarum,c.8.n.11.* at à legatis reiiciuntur etiã conditiones natura impoſſibiles:imò aliæ impoſſibiles de facto, non reiiciuntur: vt teſtatur *Couar.* cum aliis *decret.2.p.c.3. §.2.n.9.* ergo ſimiliter conditiones natura impoſſibiles reiiciuntur à matrimonio, & habentur tanquam non adiectæ. Quintò, quia indefinita iuris tradens regulam, æquipollet vniuerſali: (vt dixi l. 3.diſp. 44. num.2.) ergo dum Pontifex *d. c.fin.* ſtatuens regulam de conditionibus impoſſibilibus,dixit indefinite, tãquam non adiectas, habendas eſſe: intelligit de omnibus conditionibus impoſſibilibus: & malè trahitur illa deciſio ad ſolas conditiones de facto impoſſibiles, quæ cùm verè impoſſibiles dici non poſſint, non modica eſt difficultas (vt dicemus diſput. ſeq.) an ſub ea deciſione comprehendantur. Tandem,contra id quod addit *Ledeſma* in eo intellectu, quando conditiones ſunt impoſſibiles de facto, non præſumere Eccleſiam conſenſum abſolutum, ſed efficere matrim. cum eo conſenſu imperfecto, vt contingit in legatis:ſic inſurgo:nam longè diuerſa eſt ratio: ius enim humanum poteſt ſupplere conſenſum in legatis, ac teſtatore inuito ob fauorem publicum aliquarum cauſarum, poteſt efficere vt legatum valeat: quod ſecus eſt in matrimonio, in quo nihil circa conſenſum ſupplere poteſt: vt ſupra dixi,l.2.diſp.17.n.2.

His ergo intellectibus reiectis:vt intelligentiam quam 8
veriorem reputo, proponam, oportet ſupponere aliquot fundamenta. I. fundamentum eſt, conditio impoſſibilis reputata poſſibilis, non reiicitur à contractu matrimonij, vel ſponſalium, ſed ſuum ſortitur effectum in vtroque foro: vnde *d.cap.fin.*intelligitur,quando ſciebant contrahentes conditionem eſſe impoſſibilem. Probatur, quia in teſtamentis vbi conditio ſimilis reiicitur, actus teſtandi

teſtandi ſub conditione impoſſibili, quam teſtator poſſibilem exiſtimabat, eſt nullus, *l. Seruo manumiſſo, ff. de condict. indeb.* & docet ibi *gloſſ. verb. Ex teſtamento, Bart. l. 1. n. 5. ff. eod. tit. Ioan. de Imola l. 3. n. 11. ff. de conditio. inſtit. & Couarru. ſtatim citandus*: ergo ſimiliter in matrimonio. 2. quia licet conditio ſit impoſſibilis in ſe, ſi tamen à contrahentibus reputetur poſſibilis, & contingens, eandem vim habet in eorum animis & apprehenſione, ac ſi verè eſſet poſſibilis, & contingens: ſed ſi eſſet poſſibilis, non reiiceretur: ergo nec reiicitur, dum poſſibilis exiſtimatur. 3. quia eodem modo loquitur Pontif. *d. c. fin.* de conditione turpi, & impoſſibili, ſed turpis reputata honeſta non reiicitur, (vt dicemus hoc l. 5. diſp. 15. n. 7.) ergo nec impoſſibilis reputata poſſibilis. 4. quia, (vt ſtatim dicemus) matrim. contractum ſub conditione impoſſibili, reputatur nullum etiam in foro Eccleſiæ, quando conſtat ex aliquibus coniecturis conſenſum coniugalem defeciſſe, ita vt contrahentes nullatenus velint conſentire, niſi impleta conditione: ſed potiſſima coniectura eſt, ſi illic credebant conditionem eſſe poſſibilem: ergo in hoc euentu non reiicietur conditio, ſed vitiabit matrimon. Ita docent *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11. fine, Sotus 4. d. 29. q. 2. a. 2. verſ. Per hæc iudicandum, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5. Medin. 1. q. 23. de reſtitu. § Verum adhuc remanent tria dubia: Petrus de Soto lect. 3. de matrim. §. Quartò deniq; infertur, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui. materia de matr. c. 43. fol. 1093. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 5. dub. 1. cõcl. 3. Enriquez l. 11. de matr. c. 12. nu. 5. in comm. lit. C.* quamuis ſibi contradicat *eo n. 5.* aſſerens hanc conditionem impoſſibilem reputatam poſſibilem haberi pro non adiecta, & de ea intelligi *d. c. fin.* ſed verius eſt quod dicit in commento, nempe non haberi pro non adiecta, nec de ea intelligi *d. c. fin.* Item tenet *Barth. à Ledeſma dub. 25. de matrim. concluſ. 8.* Hoc tamen fundamentum eſt contra *Adrianum 4. q. 3. de matrim. dub. 7.* vbi ait *d. c. fin.* intelligi tantum quando contrahentes, conditionem reputabant eſſe poſſibilem, & *Greg. Lop. l. 6. fine, tit. 4. p. 4.* aliquantulum trepidat dicens, tunc tantum conditionem impoſſibilem reputatam poſſibilem vitiare matrimonium, quando ex tali credulitate manifeſtè apparet non aliter voluiſſe contrahentes, matrimonio conſentire, niſi eueniente tali conditione: & ſic manifeſtè apparet de diſſenſu. Sed dico id non opus eſſe, ſed eo ipſo quod contrahentes exiſtimant eam conditionem eſſe poſſibilem, eſt manifeſtum ſignum diſſenſus, & talis conditio non habetur pro non adiecta. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos infra hoc 5. l. diſp. 7. n. 17. referam, aſſerentes ſi aliqui contrahant ſub conditione, Si pater conſenſerit, exiſtimantes eum viuere, cum tamen mortuus eſſet: non reiici talem conditionem impoſſibilem, ſed ſtatim vitiari matrimonium: eo quòd cum contrahentes exiſtimarent patrem viuere, reputabant conditionem eſſe poſſibilem.

9 Hinc infertur, minus bene *Sotum, Lud. Lop. & Enriquez in illo commento, lit. C. n. præc. citatos*, aſſerere huiuſmodi conditionem impoſſibilem reputatam poſſibilem, ſuſpendere contractum vſque ad conditionis euentum: ſicut ſi verè poſſibilis, & contingens eſſet: dicendum enim eſt cum reliquis DD. in hoc fundamento citatis, minimè ſuſpendere, ſed ſtatim annullare matrim. Nam repugnat vt conditio natura ſua impoſſibilis, ponatur in eſſe, ergo ex tunc contrahentes manent liberi ab obligatione: cum euentum impoſſibilem nullus expectare teneatur.

10 Nec placet moderatio *Soti, & Lud. Lop. fol. 1094. quos retuli n. 9.* vbi aſſerunt hoc intelligendum eſſe, quando prudenter contrahentes exiſtimabant conditionem eſſe poſſibilem, ſecus, quando abſque omni prudentia id crederent: quibus aſſentiri videtur *Greg. Lop. ibi cit.* aſſerẽs quando ex aliquibus cauſis exiſtimarent eſſe poſſibilem, hoc procedere. Cæterum hoc verum eſt quoad præſumptionem in foro externo, non enim præſumet Eccleſia contrahentes reputaſſe conditionem eſſe poſſibilem, quando id abſque omni prudentia eſſet. Cæterum in foro conſcientiæ, quantumuis imprudenter reputent conditionem poſſibilem, vitiabitur matrimonium: quia deficit conſenſus: cum enim crederent poſſe euenire conditionem; non videntur conſentire, niſi in illius euentum: vt contingit in aliis conditionibus verè poſſibilibus. Et ita in ſimili docet *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11. fine*, vbi ait, licet conditionem eſſe iure impoſſibilem, ſit clarum, nec liceat ignorare: adhuc non reiici, quando ignoratur, niſi quoad præſumptionem in foro externo, & nec quoad hoc nocebit, ſi poſſit ignorantia probari.

11 II. Fundamentum eſt, vt cõditio impoſſibilis habeatur pro non adiecta, vltra cognitionem impoſſibilitatis conditionis, exigitur etiam vt contrahentes conſcij ſint conſtitutionis *d. c. finalis*, ſtatuentis eam conditionem haberi pro non adiecta, & cenſeri purum matrimonium. Prob. quia conditio impoſſibilis, ex natura ſua, & attento frequenti loquendi modo, importat diſſenſum: vt manifeſtè probãt argum. n. 1. propoſita: & fauore matrim. diſpoſuit Pontifex *d. c. fin.* vt in hoc contractu habeatur pro non adiecta, & cenſeatur purus contractus: ergo vt contrahentes matrim. ſub ea, cenſeantur etiam in foro externo habere pro non adiecta, & purè contraxiſſe, neceſſarium eſt vt huius conſtitutionis conſcij ſint: cõſtitutio enim minimè obligat ignorantes, *c. 2. de conſtitut.* Sic *Medina C. de reſtitut. q. 23. duplici col. ante fin. §. Ad cognoſcendum autem, Cou. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 1. Alexand. Carrer. l. 3. de ſponſal. c. 5. habetur to. 9. tract. Palacios l. 6. de contractibus, c. 6. concluſ. 1. & 2.*

12 Immo non ſufficiet, ſi alter ex cõtrahentibus norit conditionem eſſe impoſſibilem, & ius ſtatuens haberi pro non adiecta: ſed oportet vt vtrũque notum ſit ambobus contrahentibus. Quia cum matrim. conſtet ex vtriuſque conſenſu, & conditio impoſſibilis ex ſe diſſenſum explicet, ſi alter contrahens ignoret ius ſtatuens haberi pro non adiecta, ex parte illius non erit conſenſus, ſed diſſenſus: & ita non poterit conſtare matrim. Similiter ſi alter ex illis reputet, conditionem eſſe poſſibilem, cum natura conditionis poſſibilis, ea ſit, vt ſuſpendat conſenſum in conditionis euentum, ex parte huius, conſenſus non erit perfectus, & aptus matrim. contrahendo: ergo vt reputetur matrim. neceſſarium eſt vt vterque contrahens norit conditionem eſſe impoſſibilem, & ius ſtatuens eam conditionem haberi pro non adiecta. Quare cautè *Couar. Medina, n. præced. citati*, dixerunt requiri ſcientiam huius conſtitutionis in contrahentibus, ad ſignificandum in vtroque requiri: & *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11. ad finem*, expreſsè ait ſat eſſe, ſi vterque vel alter ignoret.

13 Sed obiicies: cum ignorantia facti, non iuris excuſet: *reg. Ignorãtia, 13. de reg. iur. in 6.* & ignorantia huius conſtitutionis, ſit ignorantia iuris, ea non obſtante cenſebuntur contrahentes ſub conditione impoſſibili ſibi cognita, purè contrahere: quod videtur ſignificare *Greg. Lop. l. 6. t. 4. p. 4. verb. Monte de oro, ad fin.* aſſerens, cum hoc ius notorium ſit, contrahentes videri conſentire purè, cum ſcire debeant à iure reiici tales conditiones. Sed quicquid ſit in foro externo, manifeſtum eſt in foro conſcientiæ vtramque ignorantiam, quamuis craſſiſſima ſit, excuſare in hoc caſu: (vt dixi nu. 10. de eo qui craſſiſſimè & impudentiſſimè reputauit conditionem, quæ natura impoſſibilis erat, eſſe poſſibilem.) Quia quæuis ignorantia conſenſum tollit, qui neceſſarius eſt ad matrimonium, quamuis à culpa minime excuſat, niſi iuſta & probabilis ſit. Vt ſi craſſiſſimè erraret contrahens in perſona, putans eſſe aliam: ſic ignorantia quãtumuis craſſa tollat conſenſum abſolutum. Imo & in foro externo excuſabit ignorantia iuris clari, ſi probari poſſit: vt de ignorantia impoſſibilitatis de iure conditionis, docet *Adrian. 4. q. 3. de matr. dub. 11. ad fin.* Imo & ignorantia huius iuris excuſat in foro externo. Quia ignorantia iuris non excuſat, quando eſt ius clarum, & omnibus notum. Vt teſtatur *Dynus ea reg. Ignor. num. 1, n. 4.* & cum aliis *Couar. 4. decretal. 2. p. c. 8. §. 1. nu. 9.* ſecus quando ius eſt obſcurum, & in quo ipſi DD. varias profeſſi ſunt opiniones, quale eſt *d. c. fin.* cuius vera intelligentia & doctiſſimos latet, & tam varia eſt, vt vidimus.

Hinc

14 Hinc infertur, moraliter loquendo nunquam euenturum caſum, in quo iudicandum ſit etiam in foro externo matrim. contractum ſub conditione impoſſibili. Quia nunquã hoc ius notum erit ſaltẽ fœminæ contrahenti. Et (vt probauimus n.12.) requiritur vtrique cognitum eſſe.

15 III. Fundamentũ ſit: conditio impoſſibilis habetur pro non adiecta, quando dubia eſt contrahentium intentio, an animo conſentiendi, vel potius irridendi, eam conditionem oppoſuerint: tũc enim fauore matrimonij præfertur pars illius conſeruatrix, & præſumit Eccleſia ea verba accipi in ſenſu abſoluto, perinde ac ſi conditio appoſita non eſſet: ita vt conditio nil penitus operetur: in dubio enim pro matrim. iudicandum eſt, *ca.fin.de ſenten.& re iud.* cum enim vertatur periculum animæ, ſi fortè ſeparentur qui legitimè ſunt coniuncti, & aliis coniungantur matrimonio, eligit Eccleſia in dubio quod animæ tutius eſt: ſatius enim eſt contra ſtatuta hominum dimittere legitimè coniugatos, quàm contra legem Dei eos ſeparare. Vt habetur *c. Licet ex quadam, de teſtibus*, ita *Metina C. de reſtitut. q. 23. §. Reſpondeo ſaluo meliori iudicio. Carbon, q.44. de reſtit. ante 1. concl. Palacios l.6. de contractib. c.6. ad fin. in ſolut. ad 4. & in 4. cõcl. Spino ſpec. teſt. gloſſ.4. princip. n.138. DD. n. ſequ. referendi.*

16 Hinc infertur, ſi ex aliis coniecturis conſtet conditionem impoſſibilem ioco oppoſitam eſſe, ac abſque animo contrahendi, tunc etiam in foro externo non habendam pro non appoſita, ſed vitiare matrim. Quia iam intentio contrahentium non eſt dubia. Sic *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub.7. Sotus 4. d.29. q.2. a.2. verſ. Ad propoſitum, ergo. Steph. Caietan. in ſacram. Neapolit. q.46. de matrim. concl.8. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 5. Enriq. l.11. de matrim. c.12. nu. 5. & in fine. Barth. à Ledeſm. dub. 15. de matrim. concl.7. Palacios l.6. de contract. c.6. concl.4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c.43. f.1093.* Imo credo in hoc euentu adiectionem cõditionis impoſſibilis coadiuuare præſumptionẽ diſſenſus in foro externo. Quia tantum habetur pro non adiecta, vbi dubia fuerit mens contrahentis: vt diximus n. præced.

17 I. Autem coniectura erit, quando ſic contrahẽs expreſſit, nolle ſe aliter conſentire, niſi ea conditione eueniente. Quia iam clarè expreſſit ſuam intentionem. Ita *Stephan. Caiet. Adrian. dub.6. Couar. Lud. Lop. citati n. præced.* Secunda coniectura erit, ſi magna ſit diſparitas inter contrahentes. Quia hæc ſatis indicat diſſenſum, & facit præſumere ioco contractum eſſe matrim. (vt l.3. diſput.15. nu.7. diximus) Sic *Lud. Lop. ibi.*

18 His ergo ſuppoſitis, verus intellectus *d.c.fin.* eſt, omnes fideles dum Sacramenta recipiunt, cenſentur ea recipere iuxta Eccleſiæ intentionem, & dum cõtractus ineunt matrimonij, & norunt cõditionem eſſe impoſſibilem, eámque reiici ab Eccleſia, & pro non adiecta haberi, ſed præſumere conſenſum eſſe purum, & abſolutum: videntur velle pure contrahere, iuxta intentionem Eccleſiæ, & vt ipſa Eccleſia præſumit, & indicat tale matrim. niſi aliter explicent ſuam intentionẽ. Sic *Palud. 4. d.29. q.2. in fin. Cou. 4. decret. 2. p. c.3. §.2. n.1. Greg. Lop. l.6. t.4. p.4. verb. Monte de oro, ad fin. Metina C. de reſt. q.13. duplici col. ante fin. §. Ad cognoſcendum autem. Palacios l.6. de contract. cap.6. concl.1. & 2. Alex. Carrerius l.3. de ſponſal. c.5.*

19 Sed rogabis, in quo conſiſtat fauor hic matr. ob quem *d.c.fin.* ait Pontifex reiici ab eo conditiones impoſſibiles? Dico in hoc conſiſtere: potuit ius in cæteris contractibus diſponere, vt conditio impoſſibilis haberetur pro nõ adiecta, & ſi id diſponeret, valeret contractus initus ſub tali conditione, à ſcientibus talem conditionem eſſe impoſſibilem, & reiici à iure: propter rationem proximè dictam: cum autem id non ſtatuerit, cæteri contractus corruunt, ſi ſub conditione impoſſibili celebrentur, matrim. autem eo quòd contractus fauorabilis eſt, hoc ſpeciale habet, vt ab eo ex ſtatuto Eccleſiæ, impoſſibilis conditio reiiciatur: ac proinde matrim. ea adiecta contractum, quod aliàs naturæ impoſſibilis conditionis relictum, irritum eſſet, manet firmum ac validum. Ratio autem quæ induxit Eccleſiam ad hunc fauorem, explicata eſt n.15.

Ex his infertur, deciſionem *d.c.fin.* non ſolum locum habere in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ, dum contrahentes incerti ſunt, ac dubij, an appoſitã habuerint intentionem. Sicut de Baptiſmo, & cæteris Sacramentis, dum ea recipiens non eſt certus de contraria intentione, iudicandũ eſt in vtroque foro, iuxta intentionẽ Eccleſiæ recepiſſe, ac proinde valida eſſe: ſic de matri. iudicium ferendũ eſt in vtroque foro. Præterea, quia in eo dubio Eccleſia iudicaret in foro externo eſſe matrim. ergo idem iudicandum eſt in foro interno: nam vbi non proceditur ex falſa præſũptione, ſed veritas cognita eſt, idem dicendum eſt in vtroq; foro: (vt probaui l.1. diſp. [illegible] n.20.) Sed contra hunc intellectum eſt obiectio. Ius canonicũ non fundatur ad reiiciendas de matrim. huiuſmodi conditiones impoſſibiles, eo quòd contrahentes ſciant reiici, ſed hoc potius ſubſequitur hanc conſtitutionem, quàm ſit ratio ad ſtatuendum ipſum. Ob hanc rationem reiicit hunc intellectũ *Petr. à Ledeſ. de matrim. q.47. a.5. dub.1.* Sed nullius eſt momenti obiectio: libenter enim fateor, ſcientiam huius conſtitutionis non eſſe rationem, cui innititur Eccleſia ad reiiciendas has conditiones: ſed ratio fuit, fauor matrim. vt Pontifex *d.c.fin.* teſtatur. Verum ſcientia eius conſtitutionis exigitur, vt in ea diſpoſitum locum habeat: nulla enim conſtitutio ignorantes ligat: *c.2. de conſtitut.* 20

2. Infertur intellectus ad *Clement. vnic. de conſang. & affin.* vbi excõmunicantur conſanguinei contrahentes matrim. incurrẽt enim prædictam excommunicationem, ſi contrahant adiecta conditione impoſſibili. Vt ſi duo conſanguinei ſic inter ſe contrahant, Accipio te in vxorem, & virum, ſi cœlum digito tetigeris. Quia cum ea conditio habeatur pro non adiecta, perinde eſt, ac ſi purè & abſolutè contraherent. Id tamen intelligendum eſt, quando ſecundũ iuris diſpoſitionem vellent contrahere, ſi enim mens eorum eſſet ſolum in euentum eius conditionis, & non aliàs contrahere, nõ incurrerent eam excommunic. Quia Clementina illa punit voluntatem contrahendi de facto, vbi ius reſiſtit, ob impedimẽtum conſanguinitatis, vel affinitatis: at ſi in euentũ conditionis quam ſciunt impoſſibilem, & non alias vellent contrahere, non eſt verum ipſos habere voluntatem contrahendi de facto: ergo non incurrent excommunicationem. Sic *Adrian. 4. de matrim. q.3. dub.10. ad fin. & dub.11. in ſolut. ad 2. Cou. 4. decret. 2. p. c.3. §.2. n.8. Petr. de Ledeſm. de matrim. q.47. a.5. triplici col. ante fin. §. In huius rei expoſitionem, & ſeq.* Similiter ab eadem excommun. excuſabuntur, ſi ius habens has conditiones pro non adiectis, ignorent. Quia eo caſu non eſt hoc matrim. vt probaui n.11. Sic *Adrian. ibid.* Idem dicendũ eſt, ſi ſub conditione turpi contrahatur matrim. Quia ſimiliter habetur pro non adiecta (vt dicemus latè diſp.15.) Sic *Petr. de Ledeſma ibi, §. In huius rei expoſit.* Et bene addit, *§. Dico tertio*, in caſu in quo animus eſſet nõ contrahendi vſque ad conditionis turpis euentum, ea eueniente, retenta opinione aſſerenti purificari illud matrim. abſque nouo conſenſu, (quam referam diſp.8. n.5.) incurri excõmunicationem: cùm tũc de facto contrahatur matrim. abſolutum inter conſanguineos. Retenta autem contraria opinione, dicenti non purificari matr. poſt aduentum conditionis, abſque nouo conſenſu, (quam eadem diſp.8. n.3. referam) non incurri, donec adueniente conditione accedat nouus conſenſus. Quia vſque tunc non eſt matrim. Quid autem dicendum ſit, ſi conditio ſit impoſſibilis de iure? Vt ſi conſanguinei contrahant ſub hac conditione, Contraho tecum, ſi licet inter conſanguineos; dicam diſp. ſeq. n.10. 21

Tertiò infertur, intellectus ad *c.fin. de bigamis*, vbi decernitur ſacerdotem ducentem viduam, eſſe irregularem, propter affectum cõtrahendi opere ſubſequuto: infertur (inquam) ſimiliter eſſe irregularem, ſi ſub conditione impoſſibili, conſcius eam reiici, & conformiter conſtitutioni Eccleſiæ, id matrim. celebret: ſecus quando fuit ignarus, vel non conformiter illi conſtitutioni contraxit. Sic *Adrian. de matr. q.3. dub.11. in ſolut. ad 2.* Et idem dicendum eſt de conditione turpi: prout explicuimus n. præced. 22

Vtrùm

23 Vtrùm autem reiiciantur à ſponſalibus conditiones impoſſibiles, ſicut reiiciuntur à matrimonio? dicemus hoc 5.l.diſp.17.

24 Tandem ad argumenta nu. 1.propoſita, reſp. Ad primum dic diſtinguendam eſſe minorem: nam conditio impoſſibilis relicta ſuæ naturæ diſſenſum potius indicat: at ſuppoſita Eccleſiæ eam reiicientis, & indicantis conſenſum eſſe purum, conſtitutione, & eius notitia in contrahente, manifeſtè indicat conſenſum. Nam ſtante ea ſcientia vbi aliter ſuum animum minimè explicat, videtur iuxta Eccleſiæ intentionem contrahere. Ad 2. nego conſeq. quia cætera non ſunt paria: cum enim ius non excludat eam conditionem à cæteris contractibus, non indicat diſſenſum: tollitque ſpontaneam, ac liberam voluntatem: quod ſecus eſt in matrimonio: vt explicui in ſolut.præced. Ad 1. confirm. nego conſequ. quia ea conditio cùm in cæteris contractibus non habeatur ac non adiecta, ſed relinquatur ſuæ naturæ, index eſt diſſenſus: ſecus in matrimonio: vt dixi. Ad 2.confirm nego conſequ. quia cæteri contractus non ita fauorabiles ſunt, ac matrim. nec in matrimonio ſub conditione impoſſibili contracto, ſupplet conſenſum Eccleſia. ſed declarat eum conſenſum reiecta conditione purum eſſe. Ad 3.argum. concedo totum in cæteris contractibus: at ſecus in matrim. vbi adiectis iis conditionibus, præſumit Eccleſia purum conſenſum ob rationem dictam. Ad 4. dico Eccleſiæ conſtitutionem efficere vt matrim. ſub ea conditione celebratum, ſit deinceps poſt eam conſtitutionem legitimum, quod ante eam inualidum eſſet. Et dum dicis, Eccleſiam non poſſe facere vt id quod matrim. minimè erat, modo ſit matrimoniũ: diſtinguo, ſi intelligas de matrim. ante ſuam conſtitutionem contracto, id fateor: ſi autem intelligas de in poſterum contrahendo, id bene poteſt efficere, non ſupplendo conſenſum, ſed variando decreta. Vt dum Eccleſia, *c. Non debet, de conſang.* reſtrinxit gradus conſanguinitatis ad quartum, non effecit vt matrim. contractum in quinto gradu ante eam conſtitutionem, quod inualidum fuit, validum eſſet: at fecit vt matrim. deinceps in 5.gradu contracta, quæ ſecluſa ea conſtitutione inualida eſſent, deinceps valerent, tollendo antiquam prohibitionem. Sic in noſtro caſu ante conſtitutionem *d.c.final.* matrim. ſub cõditione impoſſibili celebratum, nullum erat: quia ea conditio indicabat diſſenſum, & ita Eccleſia nequit efficere vt id matrim. ſit validum: at vbi ſtatuit eam conditionem reiiciendam eſſe, cum variata ſit natura contractus, eo quòd iam indicat conſenſum, efficit, vt deinceps matrimonia ſub ea conditione celebrata, ſint firma. Ad confirm. patet ex ſolutione præced. Ad 5. dico propter vtramque rationem reiici: nec inde ſequi reiiciendas eſſe, quamuis aliunde conſtaret de contraria voluntate: quia Eccleſia nequit conſenſum in matrim. ſupplere. Ad confirm. iam nu.19. explicui, in quo fauor matrimonij præ cæteris contractibus, conſiſtat: nec hic fauor aduerſatur libertati, ac ſpontaneo conſenſui ad matrim. requiſito: vt explicui in ſolutione ad 2. Ad 2. confirm. dico odium eſſe vt introducatur matrimon. vbi conſenſus deeſt: at in dubio an ſit conſenſus, necne, fauor eſt matrimonij, vt valeat, ſtatuendo non indicare diſſenſum, id quod ſecluſa ea conſtitutione eum indicaret. Ad vltimum, conſtat ex dictis: quia ſuppoſita conſtitutione *d.c.fin.* eiuſque notitia, eſt ſufficiens expreſſio conſenſus abſoluti: dum ſub conditione impoſſibili contrahitur.

DISPVTATIO IV.

An omnes conditiones impoſſibiles reiiciantur de matrim. iuxta c.fin. de condit. appoſ. vel tantum impoſſibiles per naturam: & hoc ſiue apponantur de præſenti, aut præterito, ſiue de futuro.

SVMMARIVM.

Quotuplex eſt conditio impoſſibilis? nu. 1. Et an reiiciatur, quando eſt de præſenti, aut præterito? refertur opinio negans, 2.

Contraria authoris, n. 3. Et ſoluuntur argum. n. 4.
An reiiciatur conditio impoſſibilis per naturam? remiſſiuè, 5. Et ibi, quid ſi partim eſt poſſibilis, partim verò impoſſibilis.
Quid, ſi conditio ſit iure impoſſibilis: refertur opinio negans reiici, nu. 6. Et contraria, 7.
Quid, ſi talis conditio referatur in tempus futurum? vt ſi aliquando licebit matrimonium inter conſanguineos, 8.
Quid, ſi dubium ſit, an conditio ſit natura, vel iure impoſſibilis, 9.
Explicatur Clem. vn. de conſang. an incurrat excommun. contrahens cum conſanguinea, ſub conditione, ſi eſt licitum, num. 10. Et ſoluitur argum. n. 11.
Quid, ſi conditio ſit de facto impoſſibilis; referuntur duæ ſententiæ, numer. 12. & 13.
Et ſent. authoris, n. 14. Et ibi ſoluuntur argum.
Quid, ſi conditio ſit per accidens, ex lapſu temporis impoſſibilis: vt ſi corruptæ dicatur, Contraho tecum ſi es virgo? refertur opinio affirmans reiici, n. 15. Et ibi, ad præteritum non eſt potentia. Et verior opinio, 16.
Valet hæc conditio, ſi es virgo, contraho tecum, 17.
Soluuntur argum. & explicatur l. Si Meuia, ff. de hæred. inſtit. nu. 18. & ibi an reiiciatur hæc conditio, Si filia tua viuit, contraho tecum, caſu quo ille numquam habuerit filiam?
An conditio impoſſibilis contra ſubſtantiam matrimonij, reiiciatur: vt Contraho tecum, ſi fueris angelus, vel ſi veneris ad exequias meas, vel ſi non aſcenderis capitolium? 19.

CVm multiplex ſit conditio impoſſibilis. Quædam enim eſt per naturam impoſſibilis, vt ſi cœlum digito tetigeris. Quædam iure impoſſibilis, quando ſcilicet, ius, oppoſitum iubet: vt Contraho tecum, ſi licet inter conſanguineos contrahere. Quædam eſt facto ipſo impoſſibilis, vt ſi quis pauperi dicat, Contraho tecum, ſi centum mille aureos in dotem dederis. Quædam eſt natura ſua poſſibilis, at ex accidenti, vt ex lapſu temporis, eſt impoſſibilis: vt Contraho tecum, ſi es virgo, vel, ſi pater tuus adhuc viuit. Quædam ſunt conditiones impoſſibiles contra ſubſtantiam matrimonij. De his ergo omnibus, hoc eodem ordine quo propoſitæ ſunt, in hac diſp. eſt agendum. 1

I. Tamen generaliter circa has omnes conditiones impoſſibiles, dubitatur: an cum apponuntur, de præſenti, aut præterito, habeantur pro non adiectis: vel tantũ quando apponuntur per verba de futuro? Duplex eſt ſent. I. ait *d.c.fin.* dum decidit conditiones impoſſibiles habendas eſſe pro non adiectis, intelligi quando apponuntur de futuro: vt Contraho tecum, ſi cœlum digito tetigeris, ſecus quando de præterito, aut præſenti: vt Contraho tecum, ſi cœlum digito tangis, aut tetigiſti, tunc enim non habentur pro non adiectis, ſed vitiant matrimonium, & irritum illud reddunt. Prob quia verba iuris ſunt propriè intelligenda, ſed conditiones de præterito, aut præſenti nõ ſunt propriè conditiones. Vt conſtat, quia non ſuſpendunt: quod proprium eſt conditionis, ergo cum *d.c.fin.* loquatur de conditionibus impoſſibilibus, intelligi debet de propriè conditionibus, quando, ſcilicet, ſunt per verba de futuro. 2. quia eodem tenore definit ibi pontifex reiiciendas eſſe matrim. conditiones impoſſibiles, & turpes, ſed hæ non reiiciuntur, quando ſunt de præterito, aut præſenti: (vt dicemus hoc 5.l.diſp.15.n.5.) ergo nec illæ. Et confirmatur, quia in *eodem cap.* aſſerit Pontifex conditionem contrariam ſubſtãtiæ matrimonij annullare, ſed non annullat, quando eſt de præſenti, aut præterito, ſed tantum quando eſt de futuro: ergo ſimiliter dum decidit conditiones impoſſibiles eſſe reiiciendas, intelligit de conditionibus de futuro. Sic videtur tenere *Syluest. Matrimonium, 3.q.1.fine,* nam vbi dixerat conditiones impoſſibiles, & turpes haberi pro non adiectis, ſubdit hæc dicta eſſe de conditionibus propriis de futuro, nam de præſenti, vel præterito ſtatim eſt matrim. ſi ſunt veræ, vel non, ſi ſunt falſæ, niſi ſint contra matrimonij ſubſtantiam. Eandem tenent aliqui viri docti neoterici: & fertur fuiſſe Magiſtri Cano: & tenet *Petr. de Ledeſma, de matrim. q.47.a.5.dub.1.§. Hoc poſito fundamento.* 2

II. Tamen ſent. (cui adhæreo) ait, reiiciendas eſſe quamuis ſint de præterito, vel præſenti. Prob. quia eodem modo reiiciuntur à matrim. quo ab vltima voluntate, vt probaui diſp. præc. n.7. ſed ab vltima voluntate reiicitur impoſſibilis de præſenti, vt patet ex *l. Si Meuia 45. ff. de hæred.* 3

 inſtit.

inſtit. vbi conditio, Si filia teſtatoris viuet, caſu quo numquam habuit filiam, reiicitur à teſtamento, tamquam impoſſibilis. Et dicit *gloſſ. verb. Viuent, id eſt, viuunt in præſenti tempore.* 2. quia Pontifex dum *d. c. fin.* decernit conditiones impoſſibiles eſſe reiiciendas, non ideo id decernit, quia obligant ad aliquid impoſſibile, ſed quia omnino impoſſibiles ſunt, at tam impoſſibiles ſunt, ſiue apponantur de præterito, præſenti, aut de futuro, ergo ſimiliter ſunt reiiciendæ: ſicut etiam hoc lib. 5. diſp. 2. n. 2. de conditionibus neceſſariis diximus, non eſſe differentiam, an apponantur de præſenti, præterito, aut futuro: quia ſemper ſunt neceſſariæ, & præſentes in ſuis cauſis. Et ita hanc ſent. tenent *Durand. 4. d. 28. q. 1. n. 5. Palud.* dicens fortè hoc eſſe verum, *4. d. 29. q. 2. art. 5. n. 28. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 2. Greg. Lop. l. 6. verb. Monte de oro, ad fin. tit. 4. p. 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matr. c. 42. f. 1083.* Idē tenet *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 11.* vbi exemplificat in conditione impoſſibili de iure, quam dicit habendam pro non adiecta: in conditione de præſenti, vt ſi inter conſanguineos poteſt conſiſtere matrimon. Idem expreſſe *Alex. Carrer. de ſponſal. l. 4. c. 5.* habetur to. 9. tract. *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 25. concl. 7.* vbi aſſerens conditiones impoſſibiles haberi pro non adiectis, exemplificat, vt ſi Deus non eſt: quæ eſt conditio de præſenti.

4 Ad 1. argum. ex propoſitis num. 2. dico conditiones de præſenti, aut præterito, non eſſe proprie conditiones, at dum textus reiicit conditiones impoſſibiles, non attendit ad proprietatem conditionis, quæ eſt ſuſpendere, ſed ad impoſſibilitatem, quæ æque proprie reperitur in conditione impoſſibili de præterito, & præſenti. Ad 2. nego conſeq. quia turpes non reiiciuntur ex eo quod turpes ſint, ſed quia incitant, & obligant ad peccandum, vt dicemus hoc l. 5. diſp. 15. n. 4. quare cum hoc ſolum inueniatur in turpibus de futuro, ſolum turpes de futuro reiiciuntur. At impoſſibiles reiiciuntur ex eo quod impoſſibiles ſunt, quæ impoſſibilitas in conditione de præſenti, & præterito reperitur. Ad confirm. pariter negatur conſequentia, quia conditio contra ſubſtantiam annullat, quia eſt obligatoria ad implendum aliquid contra ſubſtātiam, aut bona matrimonij: quæ ratio ſolum habet locum in conditione de futuro: at impoſſibilitas in vtraque reperitur.

5 2. Dubitatur, an oporteat eſſe notam contrahenti impoſſibilitatem conditionis, vt ea reiiciatur? & habeat hæc deciſio locum in conditionibus etiam natura impoſſibilibus? ſatis de his dixi diſp. præced. nu. 7. & ſeq. ſi tamen conditio ſit pro parte poſſibilis, & pro parte impoſſibilis, reiicitur quatenus eſt impoſſibilis, & implenda eſt, quatenus eſt poſſibilis: per *l. Qui dotem ff. de dote præleg. & l. ſe-nult. ff. de condit. & demonſt.* Sic *Bart. l. 1. num. 10 ff. de condit. inſtit. Anchar. c. fin. n. 9. de condition. appoſitis.*

6 3. Dubitatur, de conditionibus iure impoſſibilibus, an reiiciantur à matrim. iuxta *d. c. fin.* Vt Contraho tecum, ſi inter conſanguineos poteſt matrim. contrahi, vel ſi filius poteſt ſine cauſa à patre exhæredari. *Syluest. Matrimonium, 3. q. 9. fine* dicit non eſſe reiiciendas eas conditiones. Quia non ſunt abſolutè de iure impoſſibiles: cum ius facile variari poſſit. Vt conſanguinitatis gradus variati ſunt *c. Non debet, de conſanguin.*

7 Verum dicendum eſt, huiuſmodi conditiones reiiciendas eſſe, ſicut reiiciuntur impoſſibiles per naturam: iuxta *d. c. fin.* Probatur 1. quia cum id poſſimus quod iure poſſumus, *l. Nepos Proculo, ff. de verb. ſign.* dicetur impoſsibile, quod de iure fieri non poteſt. 2. prob. nam teſtamentum, à quo ſimiliter reiicitur conditio impoſsibilis, valet reiecta conditione, non tantum per naturam, ſed iure impoſsibili, *l. 1. ff. de condit. inſtit. l. Continuus §. Cum quis, ff. de verb. oblig. & §. Impoſſibilis, inſtit. de hæred. inſtit.* Et docet *Bart. ea l. 1. n. 5. Molina* cum aliis, *lib. 2. de primog. c. 12. n. 36. P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 206. concl. 2. ergo ſimiliter reiiciuntur à matrim.* Et ita docent *Ioan. ab Imola l. 1. num. 11. ff. de condit. inſtit. Adrianus 4. q. 3. de matri. dub. 11. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. n. 7. Greg. Lop. l. 6. tit. 4. p. 4. verb. Monte, Ludouicus Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c. 43. f. 1095.*

Intellige tamen 1. hanc ſent. ſi conditio referatur ad ius præſens, ſecus ſi ad ius futurum. Vt Contraho tecum, ſi aliquando licebit inter conſanguineos inire matrimonium, vel ſi hoc anno liceat: id quod modo eſt iure prohibitum. Sic *Adrian. & Couar. & Lud. Lop. ibidem.* Hoc tamen intelligo, quando id eſt iure humano prohibitum. Quia poteſt variari, & ſic conditio eſt poſsibilis. Secus ſi eſſet iure naturali interdictum: cum enim inuariabile ſit, reiicietur conditio, etiam relata in futurum. Vt Contraho tecum, ſi aliquando licebit homicidium, furtum. Quia ſemper eſt impoſsibilis. 8

2. Intellige, quando eſt certum, & manifeſtum conditionem eſſe contra ius, vel natura impoſsibilem, ſecus ſi id ſub iudice ſit. Tunc enim non debet haberi pro non adiecta. Quia non eſt cur præſumatur tunc conſenſus abſolutus. Sic *Adrianus eodem dubio 11. ad finem.* 9

Hinc infertur, contrahentem cum conſanguinea matrim. ea conditione, Si licet cum conſanguinea contrahere, ſi nouit eſſe impoſsibilem de iure, & vult contrahere conformiter iuris diſpoſitioni, quod habet pro non adiecta, incurrere excommunicationem, de qua habetur in *Clemen. 1. de conſang. & affinit.* Quia cum reiiciatur conditio, habetur pro matrim. abſolutè, & purè contracto: ſicut diſp. præced. n. 21. diximus, quando adiicitur conditio impoſsibilis per naturam: ſecus ſi nolint hi conſanguinei contrahere, niſi in euentum conditionis. Sic *Adrianus eod. dub. 11. in ſolut. ad 2. Couar. n. 8. Ludouicus Lopez n. 7. citati: Petrus de Ledeſma de matrim. q. 47. art. 5. triplici colum. ante finem, §. In hac difficultate, fol. 263.* 10

Ad argum. contrariæ ſent. propoſitum, nu. 6. reſpon. ſatis eſſe, vt conditio dicatur de iure impoſsibilis, vt ſecundum præſentem iuris definitionem ſit prohibita, quāuis id ius variari poſsit: ſicut conditio hæc, Si ſol quieſcet, dicitur natura impoſsibilis: quia talis eſt attento præſenti naturæ curſu, quamuis illum Deus immutare poſsit. 11

4. Dubitatur, circa conditiones quæ ſolo facto impoſſibiles ſunt, an eæ ex contractu matrimon. reiiciendæ ſint, iuxta deciſionem *d. c. finalis*? an potius ſuum operentur effectum, ſuſpendendo valorem matrimonij, vſque in illarum euentum? Quidam aiunt has conditiones vitiare matrim. Prob. quia vitiant vlt. voluntatem. vt probant *gloſſ. inſt. de hæred. inſtit. §. Impoſſibilis, verb. Impoſſibilis, Bar. & Imola.* quos refert, & ſequitur *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 2. nu. 9. Molina lib. 2. de primog. c. 12. nu. 37.* at ius canon. dum reiicit conditiones impoſsibiles à matrim. voluit illi fauere, ſicut ius ciuile vltimæ voluntati, à qua reiicit conditiones impoſsibiles: (vt dixi diſp. præced. n. 7.) ſi ergo ius ciuile non reiicit conditiones de facto impoſsibiles ab vltima voluntate, ſed illam vitiant, ſimiliter ius canonicum non reiiciet eas à matrim. ſed illud vitiabunt. 2. quia *d. c. fin.* ſolum reiiciuntur conditiones impoſsibiles à matrimonio, at impoſsibiles de facto non dicuntur impoſsibiles, ſed difficiles, *l. Continuus, 137. §. Illud. ff. de verb. oblig.* ergo non reiiciuntur: & ita videtur tenere *Couar. eod. nu. 9.* 12

Alij verò cenſent reiiciendas eſſe. Prob. quia ſimiliter reiiciuntur ab vltimis voluntatibus: vt probant cum aliis *Greg. Lop. l. 3. verb. Por tal. tit. 4. p. 6. Acoſta lib. 1. ſelectar. c. 8. n. 9. P. Molina. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 206. fol. 1159.* 2. quia tam impoſsibile videtur pauperi, dare centum mille aureos, ac cœlum digito tangere: & tam irriſorium videtur illud, ac hoc petere. Hanc ſent. videtur amplecti *Lex 6. t. 4. p. 4.* vbi inter conditiones quæ reiiciuntur à matrim. ponit, Si dederis montem aureum. Nam eandem conditionem appellat *l. 4. t. 4. p. 6.* impoſsibilem de facto: & ita intelligitur 16 prior lex, (vt *Gregor. Lop. ſuper eam,* notat *verb. Monte,*) de monte aureo artificiali, qui eſt impoſsibilis de facto: nam naturalis eſt natura impoſsibilis. Idem dicunt *gloſſ. cap. fin. verb. Contra, de condit. appoſ. & ibi Henric. num. 6. Hoſtienſ. ſum. tit. de condit. appoſ. n. 12. verſ. Aut eſt honeſta, Viguer. l. inſtitut. 16. §. 7. verſ. Sexto, ad fin. Victoria ſumm. materia de matrim. nu. 259.* vbi inter conditiones impoſsibiles, quæ à 13

matri

matrimonio reiiciuntur,exemplificant, vt ſi dederis mihi imperium:quam conſtat eſſe tantum facto impoſſibilem: idem tenet *Palacios lib.5.de contractib.cap. fin. dub.7.* vbi ait hanc conditionem: Si feceris montem aureum, reiici à matrimonio:quia eſt ſummæ difficultatis:idem *Lud. Lop. 2.p.inſtruct.noui,materia de matrim.c.43.f.*1094. vbi ait reiici hanc conditionem,ſi petatur à paupere cognita, vt det centum mille aureos in dotem. Idem tenet expreſſe *Ledeſma 2.p.4.q.45.art.1.fol.441.col.2.* cum aliis viris doctiſſimis, prout refert *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.2.n.9.*Idem *Bartholomæus à Ledeſma de matrim.dub.25.concl.*8. Neſcio tamen, cur inter forum conſcientiæ,& externum, hac in re diſtinguat, aſſerens reiici in foro externo, et in foro conſcientiæ ſuſpendere, donec impleantur. Sed immeritò diſtinguit; quia ibi non conſtat de contraria intentione, idem ſeruandum eſt in hac re in vtroque foro: vt dixi *diſput.præcedenti,num.20.*

14 *Placet* tamen in hac controuerſia, diſtinctio *Gregorij Lop.l.6.verb.Monte,t.4.p.4.*vbi ſic diſtinguit, aut conditio eſt impoſſibilis de facto, ſolum reſpectu illius perſonæ, cui proponitur implenda, & non ſimpliciter etiam reſpectu aliorum, poteſt enim alieno auxilio impleri. Vt ſi à paupere petatur hæc conditio, Si dederis centum mille in dotem: & tunc talis impoſſibilitas eſt potius difficultas, vt probat l.ſent.nu.4. relata:quare hæc conditio non reiicietur,ſed ſuſpendendi effectum habebit, & ſi non impleatur,annullabit matrim. Aut eſt impoſſibilis etiam reſpectu aliorum,vt ſi dederis montem aureum artificialem, quamuis enim multis aureis congregatis poſſet conſtrui, at quia id non facile fieret, nec eſſet poſſibile alicui perſonæ,de facto, reiicitur tamquam impoſſibile,fauore matrim. Et eodem modo intelligo conditionem illam, *Si dederis mihi regnum, aut imperium,* reiici tamquam impoſſibilem de facto. *Vt ex multis authoribus retuli, nu 13. Quia eſt plus* quam moraliter impoſſibile. Et per hoc, facile reſpondetur ad contraria argumenta propoſita,nu.12.

15 5.Dubitatur,an ſimiliter reiiciatur à matrimonio iuxta deciſionem *d.c.fin.* conditio quæ ex natura ſua poſſibilis eſt,at ex accidenti eſt impoſſibilis, aut ex lapſu temporis? præteritum enim redire non poteſt. *Hoſtienſ.d.c.fin.de codit. appoſ.ad fi.& ſum.t.de conditio.appoſ.n.12.verſ. Quid ſi contrahi ſub conditione hac, Si es virgo:* dicit hanc conditionem, Contraho tecum,ſi es virgo,reiici: & eſſe matrim.purum. Quia,ſi iam deflorata eſt,virgo eſſe non poteſt,*c.Si Paulus 32.q.5.*ad præteritum enim non eſt potentia: *regula Verum, 31.ff. de reg.iur.2.*poteſt argui in fauorem huius opinionis. Quia multi DD. aſſerunt reiici hanc conditionem, ſi pater conſenſerit,tamquam impoſſibilem,quãdo contrahẽtes ſciebant patrem deceſſiſſe: vt dicam hoc 5. diſput.7. numero 17.ſed hæc non eſt impoſſibilis ex natura ſua, ſed ex accidenti, quia, ſcilicet,pater obierat. Tertiò, & fortiſſime, ex *l.Si Mæuia 45.de hæred.inſtit.* vbi aſſeritur hanc conditionem, Si filia mea viuit, hæres eſto, quando teſtator numquam habuit filiam, reiici,& ſic valere inſtitutionem. Et redditur ratio, ibi,*quia id quod impoſſibile in teſtamento ſcriptum eſſet,nullam vim haberet.*vbi *gloſſ.verb.Impoſſibile,*dicit,*de natura.* Vnde duplex argum. colligitur alterum,quia hæc conditio, ex natura ſua eſt poſſibilis,& ſolum per *accidens* ex tranſcurſu temporis præteriti, quia non habuit *filiam*,dicitur impoſſibilis: alterum, quia eodem modo reiicitur conditio impoſſibilis à legato, & à matrim. ſi ergo *hæc* impoſſibilis per accidens, reiicitur à legato,reiicietur etiam à matrim.

16 Nihilominus abſque dubio dicendum eſt, deciſionem *d.c.fin.* intelligi de conditione quæ ex ſe eſt impoſſibilis ſecus de ea quæ ſuapte natura poſſibilis eſt, quamuis ex tranſcurſu temporis,eo quod ad præteritum,vt non tranſierit, minime eſt potentia,ſit impoſſibilis, talis enim conditio non reiicitur, ſed ſi vera eſt, valebit matrim. ſi verò falſa,vitiabitur. Et hæc diſtinctio eſt ſatis conformis iuri. In aliis enim caſibus multum operatur conditionem non eſſe natura impoſſibilem, ſed ex ſolo temporis tranſcurſu. Vt lex nil poteſt fingere circa impoſſibile,*l. Quia certum,ff.locati,l.certè,in princ.ff.de precar.*& tamen quando res ex tranſcurſu temporis tantum eſt impoſſibilis, habet locum fictio legis.Vt cum *Bart.* docet *Decius l.Verum.31.ff. de reg.iur n.3.*& ſic *l.Non dubium, C.de legibus,*pacta contra leges inita pro infectis habentur fictione iuris. Ita docent *Aretin.conſ.82.col.penult.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.2.nu.3. Palud.4.d.29.q.2.a.5.n.33.Adrian.4.materia de matrim.q.3.dub. 6.Sotus 4.d.29.q.2.ar.3.poſt.3.concluſionem,verſ.Dubiũ autem, Gregor.Lopez l.6.ad fi.t.4.p.4.Veracruz 1.p.ſpec.a.19.§.Quid de iſto contractu.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.noui,materia de matr. c.43.f.1092.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.47.n.5.dub.3.f.229.*

Hinc infertur, hanc conditionem,Contraho tecum, ſi es virgo,non reiici, ſed ſi talis eſt,valere ſtatim matrimonium: ſecus, ſi talis non ſit. Quia eſt honeſta conditio,& natura ſua poſſibilis, quamuis per accidens ſuppoſita defloratione, impoſſibilis ſit. Dixi,Si es virgo,& non dixi,Si talis inueniaris: quia hæc poteſt intelligi honeſtè, vel inhoneſte:& de illa an valeat agendum eſt infra hoc libr. 5. diſp.16.num.3. Hoc corollarium eſt contra *Hoſtienſem pro 1.ſent.allegatum,n.15.*ſed illud docet *D.Bonauent. 4.d.29.q. 3.n.13.Ricardus 4.d.28.art.2.q.2.Syluest.Matrimonium,3.q.8. Palud.Adrian.Sotus,Couar.Veracruz,Lud. Lop. Petr.de Ledeſma citati num.præced.Barth.à Ledeſm.dub.25 de matri. poſt 10.concl.§.Sed quid dicendum eſt.* 17

18 Ad 1.argum. propoſitum num. 15. conſtat ex dictis, id enim eſt per accidens ex tranſcurſu præteriti temporis impoſſibile.Ad 2.& 3.dico cum *Ioanne Imola l.1. num.8.ff. de condit.inſtit.*appellari conditionem ex accidenti impoſſibilem,quæ non reiicitur à matrimonio, & legato, quãdo immediatè, & abſque vllo circuitu potuit eſſe vera: vt Si pater tuus viuit,ſi es virgo: ſecus quando non immediatè, ſed longus diſcurſus exigitur,vt ſit vera:vt in *d.l.Si Mæuia,* exigitur enim ad veritatem illius conditionis,vt fuiſſet nata filia,& adhuc viueret. Et eodem modo, Si pater tuus conſenſerit, quando iam obiit: exigitur namque vt pater modo extaret,& amplius vt conſentiret: quod idem,licet obſcurius,ſenſit *Couar.4.decret.2.p.c.3. §.2. nu.3.* vbi ſic explicat illam conditionem *d.l.Si Mæuia,* Si filia mea viuit: quia quamuis poſſibile ſit,aliquem habuiſſe filiam, tamen impoſſibile eſt, & fuit eam viuere,ſi eam non habuit: vbi nota duplicem impoſſibilitatem, & conſequenter circuitum. Hinc fit ſimiliter reiici à matrim.hanc conditionem tamquam impoſſibilem,Si filia tua viuit, caſu quo numquam habuerit filiam, ſicut reiicitur à legato, iuxta *d.l. Si Mæuia.* Ita *Couar. eod.n.3.*& *Lud.Lop. 2.p.inſtruct. noui,materia de matrim. c.43.f.1092.*

Tandem dubitatur de conditione impoſſibili contraria ſubſtantiæ matrim.an reiicienda ſit, iuxta id quod decernitur *d. c.fin.de conditionibus impoſſibilibus*: vel potius annullat matrim.vt *eod.c.* definitur de conditionibus contrariis matrimonio? Breuiter dicendum eſt, non reiici, ſed annullare matrim.vt Contraho tecum, ſi veneris ad exequias meas: quod eſt idem, ac poſt obitum meum.Similiter Contraho tecum, ſi non aſcenderis capitolium: cùm enim ſit conditio negatiua, cuius contrarium toto vitæ curriculo fieri poteſt, perinde eſt ac dicere, Contraho tecum poſt mortem tuam. Vt habetur, §. *Si quis ſtipuletur, inſt.de verb.oblig.* Et ratio eſt, quia talis conditio cum tollat matrimonij ſubſtantiam, excludit conſenſum neceſſarium, abſque quo matrimonium conſiſtere nequit.Ita videntur expreſsè tenere *Abb.Præpoſ.Alex.de Neuo,c.fi.de cõdit.appoſ. ſtatim in princ.& Lancelotus inſtit. iuris can.l. 2. tit. de ſponſal.§. Sponſalia contracta ſub condit. verb. Honeſtæ ſunt,* vbi ita ſummant *illud cap.finale,* conditiones turpes & impoſsibiles quæ non ſunt contra ſubſtantiam matrimonij reiiciuntur:idem tenent expreſsè *Adrian.4. materia de matrim.q.3.dub.5.& 9.fine, Angel.Matrimonium 3.impedim.3.n. vlt.Syluest.Matrimonium 3.q.11.verſ.tertio, Ludou.Lop.2.p.inſtruct.noui, materia de matrim.c.42.fol.*1089.Idem tenet *Sotus 4.d.29.q.2.a.2.ad finem,verſ. Ad propoſitum ergo:* vbi dicit hanc conditionem, *Si* angelus fueris, contraho tecum, 19

quamuis ſit impoſſibilis, vitiare matrim. quia eſt eius ſubſtantiæ contraria.

DISPVTATIO V.

An hæc conditio reputanda ſit impoſſibilis, Si Pontifex diſpenſauerit, ac proinde adiecta ſponſalibus inter duos conſanguineos, ſit reiicienda, & ita talia ſponſalia minimè obligent, ac ſi abſolutè, & ſecluſa conditione contracta eſſent?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.
Si impedimentum ſit tale, in quo non eſt ſolitus Pontifex diſpenſare, non obligat promiſſio, 2.
Nec ſi ſolitus ſit Pontifex diſpenſare ex cauſa iuſta, & contrahentes illa careant, 3.
Obligat promiſſio, ſi obtenta iam diſpenſatione ratificetur. Et quando cenſebitur ratificari? 4.
An promiſſio inter impeditos, ſub conditione, Si Pontifex diſpenſarit, obliget? Referuntur tres ſent. n. 5. 11, *&* 12. *Et ſententia authoris, n.* 13. *Vbi etiam ſoluuntur argum. contraria.*
Conditio pendens à Principis voluntate, quando reputetur impoſſibilis, n. 5. *iunct. n.* 12. *Et an nomine huius Principis intelligatur non tantum princeps ſupremus,* 13.
*Quid, ſi iuramento firmetur talis promiſſio, n.*6 *& quid, ſi magnæ expenſæ pro diſpenſatione impetranda factæ ſint, & ſub ea ſpe virgo deflorata ſit,* 7.
An peccent contrahentes ſub tali conditione, n. 8. *iuncto n.* 16.
Quid, ſi aliqui ſe obligent in contractibus, pœnamque apponant conferentes euentum in Pontificis beneplacitum, & diſpenſationem, an valeat pœna, n. 9. *iunct. n.* 16.
An legatum relictum fratribus, cũ onere exequendi aliquid ad quod Põtificia licentia deſideratur, valeat conditione reiecta, n. 10. *iunct. n.* 16.
Quid, ſi matrim. initum ſit inter impeditos per verba de præſenti, ſub ea conditione, Si Pontifex diſpenſarit, 14.
Quid, ſi dantes ſibi fidem de matrim. contrahendo, ſint in ſecundo conſanguinitatis gradu, n. 15.
Explicatur Clem. vnica, de conſangu. an conſanguinei contrahentes matrim. ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit, incurrant illius excommunicationem? n. 17. 18.
Valet conditio appoſita in legato, vel maioratu, ſi aliquis ducat conſanguineam præcedenti Pontificia diſpenſatione, nu. 19. *Et quid, ſi ſecundo conſanguinitatis gradu coniuncti ſint?* 20.
Tunc incumbit legatario impetrare diſpenſationem, num. 21. *Poſt quem inuenies alia ſummaria.*

1 HÆc quæſtio grauiſſima eſt, & in ea 7. quæſtiones diſputandæ latent. I. eſt, an impediti ad contrahendum impedimento Pontifici reſeruato, ſi contrahendi fidem ſibi dent, ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit: talis contractus obliget? II. an ſint vera ſponſalia? III. an ſit idem dicendum, ſi tales non exprimant conditionem, Si Pontifex diſpenſauerit? IV. an idem dicendum ſit, ſi impedimentum ſit tantum impediens, per ſolum Pontificem, aut etiam epiſc. diſpenſabile? V. an caſu quo talis contractus non obliget, qui reſilit, teneatur alteri ſoluere expenſas in diſpenſatione, vel alias occaſione talis contractus factas? VI. quando talis contractus obligat, quis teneatur expenſas diſpenſationis facere, eamque procurare? VII. an liceant inter hos impeditos, ſub conditione, Si Papa diſpenſarit, contrahentes, amplexus, & oſcula licita inter ſponſos de futuro?

2 QVÆSTIO I. An dantes ſibi fidem de matrim. contrahendo, ſub conditione, ſi Papa diſpenſarit in conſanguinitate vel alio impedimento dirimenti, quo affecti ſunt, obligentur, ita vt Pontifice diſpenſante, teneantur contrahere matrim. Certum eſt, ſi impedimentum eius generis ſit, vt numquam ſolitus ſit Pontifex diſpenſare: vt in 1. gradu tranſuerſali, vel ſi contrahens ſit ſacris initiatus, nec vigeat cauſa grauiſſima, vt cum ipſo diſpenſetur: talem contractum eſſe nullum, & eam conditionem reputandam impoſſibilem: vt conſtabit ex dicendis n. 12.

3 2. Eſt certum, contractum eſſe omnino nullum, quando Pontifex ſolitus eſt ex legitima cauſa diſpenſare in impedimento, & contrahentes ea carent. Quia non poſſunt abſque graui culpa diſpenſationem petere, nec ea vti. Et id verum eſt, licet tali promiſſioni iuramentum accedat. Quia iuramentum non eſt vinculum iniquitatis, *c. Quanto, de iureiurando:* & tale iuramentum eſt contra bonos mores.

3. Similiter eſt certum, eſſe vera ſponſalia, & obligare quando obtenta diſpenſatione ratificatur prior conſenſus. Tunc autem ratificari tacitè credo, quando iam conceſſa diſpenſatione per ordinarium, proceditur ex contrahentium conſenſu, ad denuntiationes in Eccleſia faciendas. Quia id eſt contractum promiſſionis continuare, & niti vt ad effectum perducatur. 4

Difficultas ergo in eo verſatur, an quando Princeps ſolitus eſt diſpenſare in impedimento ex cauſa iuſta, adeſtque talis cauſa, obliget matrim. promiſſio inter ſic impeditos, ea expreſſa conditione, Si Pontifex diſpenſauerit? 5
Triplex eſt ſent. I. docet, eam promiſſionem eſſe omnino nullam, & proinde licitum eſſe vtrique contrahenti, ante impetratam à Pontifice diſpenſationem, altero inuito reſilire. Ducitur 1. quia conditio impoſſibilis reiicitur à contractu matrimon. vel ſponſalium, iſque purus manet, ac ſi adiecta non fuiſſet: vt latè diximus tota diſput. 3. ſed hæc conditio, *Si Pontifex diſpenſauerit*, eſt impoſſibilis: ergo ea reiecta, manet ea promiſſio pura, & abſoluta: & proinde minimè obligabit: quia eſt inter perſonas inhabiles, & contra bonos mores. Quod autem talis conditio ſit impoſſibilis, prob. ſic. Quia conditio à voluntate Principis dependens, qualis eſt hæc, reputatur impoſſibilis. Vt conſtat ex *l. Continuus,* 137. §. *Cum quis, ff. de verb. oblig.* ibi, *vbi omnino conditio iure impleri non poteſt, & ſi velit facere, ei non liceat, nullius momenti fore ſtipulationem: perinde ac ſi ea cõditio, quæ natura impoſſibilis eſt, inſerta eſſet. Nec ad rem pertinet, quod ius mutari poteſt, & id quod nunc impoſſibile eſt, poſtea ſit poſſibile fieri: non enim ſecundum futuri temporis ius, ſed ſecundũ præſentis, æſtimari debet ſtipulatio.* Et *l. Inter ſtipulantem,* 83. §. *Sacram. ff. de verbor. oblig.* reprobatur hæc ſtipulatio, *eũ locum cum ex ſacro profanus eſſe cœperit, dare ſpondes.* Et ſubditur ratio, quæ cõmunis eſt etiã caſui noſtro, ibi, *quia nec præſentis obligationem tẽporis recipere poteſt, & ea dumtaxat quæ natura ſui poſſibilia ſunt, deducuntur in obligationem.* Et *l. Apud Iulianũ* 40. §. *fin. qui incipit, Cõſtat,* (in aliis hæc lex incipit, *Aphricanus,* in aliis, *Idem Iulianus,* in aliis ponitur hic §. poſt *l.* 41. *ff. de legat.* 1.) vbi dicitur valere legatum rei alienæ, & deberi æſtimationem, quando eſt poſſibile, licet difficile, rem illam comparari, niſi res Principis ſint, tunc enim ſi legẽtur, non debetur etiã æſtimatio. Et redditur ratio, ibi, *quoniam commercium earũ, niſi iuſſu Principis non eſt, Cum diſtrahi non ſoleant.* Vbi clarè appellatur impoſſibile, quod à voluntate Principis pendet. Et ita hoc eſſe impoſſibile, docent *gloſſ. d. l. Continuus. verb. Relicta, Dynus reg. Semel Deo.* 51. *n.* 2. *de reg. iur. in* 6. *Bart. d. l. Apud Iulianum,* §. *Conſtat, n.* 2. *Abbas cap. Cum eſſes, n.* 19. *de teſtamen. Rebuff. de verb. ſignific. l.* 145. §. *Limitatur etiam, Zephalus conſil.* 407. *n.* 40. *volum.* 3. *Ioannes Baptiſta de Plotis inter conſilia matrimonialia Zileti conſil.* 87. *nu.* 10. *vol.* 1. aſſerens id eſſe verum, licet Princeps ſolitus ſit diſpenſare: *Mandoſius reg.* 32. *Cancellariæ, q.* 31. *n.* 11. *&* 12. Et confirm. quia quod tantum poteſt fieri per remedium extraordinarium, vt diſpenſationem, dicitur impoſſibile. Vt teſtantur *Innoc. c. Paſtoralis, n.* 1. *de cauſa poſſeſ. & propr. Tiraq.* multos referens, *de retractu lignag.* §. 32. *gloſ. vnica, n.* 59. *Mãdoſ. referens Romanum, d. q.* 31. *n.* 12. Ant. *Gabr.* referens *Barbatium, in mea editione, to.* 1. *commun. l.* 7. *ad fi. verb. Gratia. f.* 466. Huic rationi innituntur omnes authores huius ſententiæ, dempto *Enriquez l.* 12. *de matrimon. c.* 10. *num.* 4. qui tenens hanc ſent. fatetur hanc conditionem non eſſe impoſſibilem: & ita alia ratione ducitur ad hanc ſent. amplectendã: nimirum, quia melius eſt conformari legi communi prohibenti nuptias inter impeditos, quàm ſequi legem ſpecialem diſpenſationis: & ita ea promiſſio obligans ad recedendũ à iure communi, nullius eſt momenti. Hanc ſent. tenent *Ioan. Andreas c. Super eo, de condit. appoſi. n.* 2. *Innocen. & Hoſtienſ. ibi, initio, Anchar. nu.* 7. *Card. in. n.* 2. *q. penult. Abbas n.* 8. *Alex. de Neuo à num.* 13. *vſque ad* 18. *& Præpoſi. n.* 5. ...

dispu

diſputata, anceps manet, vtra pars [ve]rior ſit. Eandem tenent *Henricus c.fin.n.2.fine de condit.appoſ.Phil. Probus additionibus ad Monachum,c.vnico,de ſponſal.in 6.n.*11.*Franc.*Aretinus dicens communem *d.l.Apud* Iulianum,§.*Conſtat,n.*11. *verſ. Et ad materiam noſtræ legis*, quam interpretatur ſimul cum *l.Cũ ſeruus,ff.de legat.*1.*Additionator Decij,l.Ea quæ raro, n.4.ff.de regul.iur.Idem Franc. Aretinus,conſil.*142.*n.*1.2. *&* 3. *Loazes de matrim.dub.*12.*initio,Roſella Matrimonium* 5.*n.*13.*&* 14.*Syluest.Matrimonium* 3.*q.*9. *Aſtenſis lib.*8.*ſumm.tit.de modo contrahendi ſponſalia,a.*2. *q.Sed quid ſi aliquæ perſonæ:Villalobos in commun.opin.litera M. n.*67.*Ant.Cucus l.*5.*inſtitut maio.t.*11. *n.*56.*Tello l.*22. *Tauri,n.*18. *Matienzo lib.*5.*recop.tit.*6.*l.*6.*gloſſ.* 5.*n.*2.Et ex Theologis *Victoria ſumma,de matrim.n.*258.*Sotus* 4.*d.*29.*q.*2.*a.*1. *Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*45.*a.*1.*fol.*440.*col.*3. *Veracruz* 1.*p ſpeculi,a.*19. *verſ. Quod ſi quæras,Enriquez lib.*12.*de matrim.c.*10. *n.*4. *Capua lib.*2.*deciſion. c.*80. *num.*9.*& triplici ſeq.Viualdus Candel.ſacram. de matrim.*1.*p.n.*55. Et cenſent eſſe probabilem *Petr.de Ledeſma de matrim.q.*47.*a.*5.*dub.*2. *concl.*2.*& Vega l.*2.*ſum.caſu* 334.Et verè eſt probabilis.

6 Immo idem dicendum eſt, ea promiſſione iuramento confirmata. Cùm enim iure prohibita ſit, illique ius reſiſtat, iuramentum nullas vires habet.Sic *Victoria*,Sotus,*Ledeſma,Capua,num.præced.alleg.*

7 Præterea idem eſt verum, licet magnæ expenſæ factæ ſint cauſa talis promiſſionis, & ſub ea ſpe virgo deflorata ſit. Quia cum hæc damna ſint per accidens, poſſunt alia via reparari.Sic *Sotus,Enriquez,& Capua n.*5.*citati.*

8 Ex præmiſſa ſent.inferunt 1.*Victoria,& Sotus alleg.nu.*5. peccare hos impeditos contrahendo ſub ea conditione, Si Papa diſpenſauerit,& iurando.Quia promittunt,& iurant rem illicitam.Quod temperat *Sotus*,quando hi intéderent ſponſalia celebrare, ſecus ſi ſolum ſe ex honeſtate obligare,ne expenſæ diſpenſationis fruſtra fiant.

9 2. Infert *Alex. de Neuo c. Super eo.num.*17.*de condit.appoſ.* *obligantes* ſe appoſita pœna, conferentes euentum con*tractus* in Principis diſpenſationem, minimè teneri contractu, nec pœna. Quia conditio eſt impoſſibilis, & ita vitiat contractum: & ſicut contractus non valet, ita nec pœna illi acceſſoria.

10 3.Inferunt *Barto.l.Apud* Iulianum,§. *Conſtat.ff. de legat.*1. *n.*1.*& Ioan.Baptiſta de Plotis inter conſilia matrimonialia Zileti conſ.* 87.*n.*9. relictum fratribus minoribus, cum onere, cuius implementum exigit Pontificis licentiam, eſſe purum,reiecta ea conditione,tamquam impoſſibili.

11 II. Sententia docet talem contractum, & promiſſionem obligare: at eſſe reuocabilem, poſſeque alterutrum contrahentem altero inuito reſilire,ante & poſt diſpenſationem impetratam, niſi ea impetrata ratificetur conſenſus.Sicut ſponſalia impuberum, valida ſunt, & obligatoria,reuocabiliter tamen;cum poſsit vterque pubes factus, reſilire,vt diximus lib.1.diſp.9.num.6.Ducitur,quia non eſt dicendum ita firmum, & irreuocabilem eſſe hunc cõſenſum præſtitum à perſonis inhabilibus,ſub conditione, Si Princeps diſpenſauerit, ac quando perſonæ ſunt habiles.Sic tenent *Gutier.q.canon.lib.*1.*c.*22.*n.*17. *& ſequentibus, Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*editione,c.*244.*n.*9.

12 III. Sent.docet talem promiſsionem obligare, & neu*tri* altero inuito fas eſſe reſilire, ſiue ante,ſiue poſt obtentam diſpenſationem.Prob. quia pendens à volũtate principis reputatur impoſsibile, quando princeps id concedere non ſolet,ſecus quando ſolet. Vt patet ex *l.Apud Iulianum,*§. *Conſtat.ff. de leg.* 1. quam retuli n.5.pro 1.ſententia, ibi, *quoniam commercium eorum niſi iuſſu principis non eſt, cum diſtrahi non ſoleant.* Et ita aduertunt *ibi Cuma. &* Alex. *num.*5.*& ibi Iaſon.*dicens communem,*n.*13. *Roma.l.*1. *initio, ff.de verbor.obligat.Paulus l.Continuus,*§.*Cum quis,num.*5.*ff.eodem tit.*Prapoſi.*c.Super eo.num.*5. *de condit. appoſ.Socinus iunior conſ.*51.*n.vlt.vol.*1.*Decius reg.Ea quæ raro,*64.*fine,& ibi Cagnolus n.*5.*de regul.iur.Rolan.conſ.*11.*n.*15. *l.*2. *Couar.* 4. *decret.*2. *p.c.*3.*initio,n.*8.*& l.*3.*variar.c.*19.*n.*5.*fine, Additionator Abbatis c.Cum eſſes,n.*19.*de teſtamen.ſuper verb.Explicari, Gregorius Lop.l.*3.*verb.Sin mãdado,tit.*9.*p.*6.*Acoſta lib.*1.*ſelect.c.*8. *num.* 14.*Pinellus l.*1.*p.*3.*n.*52.*verſ.Et indo inferendo.*C.*de bonis mater.* *Tello l.*26.*Tauri,n.*14. *Zephalus con.*504.*n.*124.*l.*3. *Ant.Gom. l.*9.*Tauri,num.*18.*fine,*Anton. *Gabr.* alios referens,*in mea editione,tom.*1.*commun.l.*9.*verb. Impoſſibile.fol.* 509. *Molina lib.*2. *de primog.c.*13. *n.*8. 9. *&* 10.*Meres de maior.*1.*p.q.*50.*num.*2. *fine,Matienzo dialogo relatorum* 4.*p. c.*11.*n.*7. *& lib.*5.*recop.tit.* 9.*l.*5.*gloſſ.*4.*nu.*7.*Gutier.conſ.*18.*nu.*10.*Baeza de non melioran. filiab.c.*26.*num.*14. Caldas *de nominatione emphyt. q.*20.*n.*31. *Spino ſpeculo teſtam. gloſſ.* 2.*principali, n.*9. Immo nec quando princeps difficillimè concedit, reputatur hoc impoſſibile. Quia hoc potius ad difficultatem, quam ad impoſſibilitatem pertinet: vt docent Couar.4. *decret.* 2.*p. c.*3. *init.n.*9. Acoſta *& Meres proximè citati.* quare talis conditio non dicitur impoſſibilis, reiicienda, iuxta *c.finale, de condit.appoſ.* vbi ſumitur impoſſibile pro eo quod natura, vel iure impoſſibile eſt: vt diximus diſput.præced. Et confirm. quia inſtitutio ſpurij facta ſub conditione, ſi Princeps eum legitimauerit, eſt valida: iuxta communiſsimam & veriſsimam ſentent. vt poteſt videri in Couarr. 4.*decret.*2.*p.cap.*8.§.5.*num.*12. *Dueñas reg.*366.*limitatione* 1. *Molina l.*2.*de primog.cap.*7.*nu.*40.*&* 41.*Matienzo lib.*5.*recop.tit.*8.*l.*6.*gloſſa* 8.*num.*19. vbi multos alios referunt: cum tamen ea conditio pendeat à voluntate Principis. Similiter venditio rei feudalis, ſeu maioratus, ſimpliciter facta,inualida eſt:valet tamen, ſi fiat ſub conditione, ſi dominus feudi, aut Princeps voluerit. Vt probat *Molina lib.*4.*de primog. cap.*3. *num.* 48. Similiter votum epiſcopi tranſeundi ad religionem, ſi Pontifex diſpenſauerit, validum eſt, ſecundum omnes: cum tamen hæ conditiones pendeant à Principis voluntate. Et amplius confirm. quia quando eſt controuerſia de aliquo beneficio, licitum eſt contendentibus, paciſci de penſione concedenda, ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, qua ſecluſa pactum eſſe ſimoniacum, & verè obligat: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Præterea, quia in hac promiſſione duo inuoluuntur, alterum, promiſsio petendi diſpenſationem,alterum, ea obtenta contrahendi:& vtrumque eſt licitum, & poſsibile, ergo promiſsio obligat. 2.principaliter probatur, quia licet conditio pendens à Principis voluntate reputaretur impoſsibilis, at quoties eſt præambula, & neceſſaria ad diſpoſitionis & actus valorem, non eſt reiicienda, etſi ſummè difficilis ſit, ſed eius euentus expectatur. Vt tradunt *Bald.* 1. *quæſt.*6.*num.* 17.C. *de inſtitutionibus, & ſub.* Alex.*l. apud Iulianum,*§.*Conſtat, n.*5.*ff.de lega.*1.*& ibi Iaſon n.*16. *Socinus l.Quidam relegatus,ff.de rebus dubiis,*Ant. *Gom.l.*9.*Tauri,num.*18.*fine*:ſed hæc conditio,Si Pontifex diſpenſauerit,eſt neceſſaria ad valorem promiſsionis matrimonij,inter impeditos: ergo non eſt reiicienda. 3. quia licet factum pendens à Principis voluntate, reputetur impoſsibile, non tamen excuſatur promittens, niſi à Principe poſtulauerit, licet facilè non ſoleat concedere.Vt tradunt *Bald.conſ.*395.*num.*3.*l.*2.*Paul. conſ.*433.*num.*2.*verſ.Sed his non obſtantibus,l.*1.Aimon *conſ.*121. *n.*10.*lib.*1.*Zephalus conſ.*304.*num.*123.*l.*3.Meres *de maiorat.*4. *p.q.*40. *num.* 20. ergo eſto ea conditio eſſet impoſsibilis, non eſſet irrita promiſsio, ſed tenebitur promittens niti diſpenſationem impetrare. Et ideo hanc ſententiam tenent *Anton.c.Super eo.nu.*8.*de condit.appoſ. & ibi* Calderinus. Et in hanc quamuis dubius, magis inclinat *Præpoſi.ibi.n.*5. Et in hãc inclinare videtur I*aſon l.Apud.Iulianum,*§.*Cõſtat, num.*11.*ff.de legat.*1.& ſeruatur de conſuetudine, ſecũdum *Boerium deciſ.*264.*n.*27. Eandem tenent Angel. *Matrimoniũ* 3.*imped.*3.*nu.*4.*Decius l.Ea quæ raro,num.*14.*ff.de reg.iur.Nauar.lib.*4.*conſil.*1.*editione,tit.de ſponſal.conſ.* 25. *n.*2. *in* 2. *tit.de conſang.conſ.*5.*n.*2.Couar.4.*decret.*2.*p.c.*3.*init.num.*9.*fine,Ant. Gabr.in mea edit.tom.*2.*comm. verb.* Matrimonium,*l.* 11.*fol.*92. *Iulius* Clarus *lib.*5.*receptarum, verb.Inceſtus,verſ. Sed quid.* Et ſupponere videtur Greg. *Lop.l.*3.*verb.* C*aſar, tit.*4.*p.*4. dicit enim, adueniente diſpenſatione non eſſe neceſſarium nouum conſenſum,& ſic clarè ſupponit priorem promiſſionem valuiſſe. Et quando interuenit iuramentum, tenent idẽ,*Tabiena verb.Sponſalia, q.*8.*n.*9. *& ibi Armilla n.*11.

Et ex Theologis, ſequuntur hanc ſententiam *Adrianus 4. materia de matrim. q. 3. dub. 10. Philiarc. ſum. parua de offic. ſacerd. c. de ſponſal. Veracruz append. ad ſpeculum ſuper artic. 19. de condit. à fol. 114. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 5. dub. 2. cõcluſ. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtructorij, c. 41. de matrim. fol.* 1086 *Angles floribus 1. p. q. 2. de matrim. conditionato, a. vn. dub. 3. f. 542. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 25. fol.* 1372.

13 Sit concluſio, I. ſent. probabilis eſt: ſed III. opinio eſt multo probabilior. Secundam autem minimè percipio. Non enim video qualiter ſtare poſſit, aliquem eſſe obligatum, & ſemper poſſe reſilire: ſi enim poteſt reſilire, ergo non eſt obligatus. Nec confert ſimile de ſponſalibus impuberum. Quia impuberes non ſemper reſilire poſſunt, ſed ſtatim ac pubertatem nacti fuerint: (vt dixi l. 1. diſp. 51. n. 6. & 14.) at iuxta hanc ſent. poſſunt ſemper contrahentes reſilire, niſi obtenta diſpenſatione nouam obligationem ineant. Ad argum. 1. ſententiæ, propoſita, n. 5. conſtat ex dictis nu. præced. non enim eſt impoſſibile quod pendet à voluntate Principis, & per remedium diſpenſationis extraordinarium fit, quando Princeps ſolet diſpenſare, ſed quando nullo modo ſolet: nec tunc verè dicitur impoſſibile, ſed difficile. Ad argum. quo vſus eſt *Enriqu.* eod. n. 5. propoſitum, dic melius eſſe conformari legi communi, quando non eſt aliqua obligatio licitè contracta, ab ea recedendi: qualis eſt promiſſio matrimonij inter impeditos, præmiſſa conditione, Si Pontifex diſpenſauerit. Sicut iure communi contendentibus circa beneficium minimè licet de penſione danda pactum inire, quod tamen pactum ſemel initum, ſub conditione, *Si* Papa conſenſerit, obligat quidem, & neutri contrahenti altero inuito reſilire licet.

14 Idem dicendum eſt, quando tales conſanguinei vel alio impedimento affecti, contraxerunt per verba de præſenti, ſub conditione, ſi Papa diſpenſauerit, tenentur enim. Quia reſoluitur is contractus in promiſſionem de futuro, iuxta *cap. Super eo. in fine, de condit. appoſ.* Sic *Ant. Calderinus, Couar. n. 9. fine, Petr. de Ledeſma, alleg. n. 12. Gutier. qu. can. lib. 1. c. 22. n. 22.*

15 Similiter idem aſſerendum eſt, licet conſanguinei dantes ſibi fidem prædictam de matrim. contrahendo, ſint ſecundo conſanguinitatis gradu coniuncti. Quamuis enim difficile ſoleat Pontifex diſpenſare in hoc gradu, at ſæpe ex cauſa iuſta diſpenſat. Sic *Nauar. l. 4. conſil. 2. edit. tit. de conſangu. conſ. 5. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 47. ar. 5. dub. 2. in ſolut. ad* 1. Et conſtabit ex iis quæ dicemus n. 20. nimirum, non reiici à legato, vel maioratu conditionem contrahendi cum conſanguinea in 2. conſanguinitatis gradu, præmiſſa diſpenſatione.

16 Hinc infertur, contra DD. relatos nu. 8. hos impeditos contrahentes ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit, minimè peccare. Quia illa conditio ſuſpendit in tempus habile, tollitque rationem culpæ, ab eo cõtractu. Sic *Adrianus 4. de matrim. q. 3. dub. 10. in ſolut. ad 2. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 3. init. n. 7. fine, Gutierr. quæſt. canon. lib. 1. c. 22. nu. 5. & 17.* Similiter neganda ſunt corollaria, quæ intulit 1. ſent. n. 9. & 10. innituntur enim illi fundamento, quod pendet à voluntate Principis eſſe impoſſibile.

17 2. Infertur, quid dicẽdum ſit, ad eam quæſtionem. An ſi duo conſanguinei contrahãt matrimonium per verba de præſenti, ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit, incurrãt excommunicationem latam, *Clem. vnica, de conſang.* cõtra conſanguineos contrahentes? *Gutier. q. canon. l. 1. c. 22. n. 17.* affirmat incurrere. Quia ea conditio tamquam impoſſibilis reiicitur, manetque purum matrimonium.

18 Sed dicendum eſt, nullo modo incurrere, quia ea conditio non reputatur impoſſibilis: (vt probaui n. 12.) Sic *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 10, ad fin. Conar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. n. 7. Greg. Lop. l. 6. verb. Impoſſibiles, tit. 4. p. 4.* Ant, *Cucus l. 5. inſtitut. maior. t. 11. n. 56. fine, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 42. f. 1081. col. 2. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 47. art. 5. f. 257. §. Sed circa confirmationem vltimi argumenti.*

19 3. Infertur valere conditionem legato, vel maioratui adiectam, vt legatarius, vel in maioratu ſuccedens ducat conſanguineam, præmiſſa Pontificis diſpenſatione. Quia ea conditio non reputatur impoſſibilis. Nec obſtant *l. Si ſtipuler, ff. de verb. obl. & l. 14 fine, t. 4. p. 6.* quarum verba referam n. 26. Quia loquuntur, dum non exprimitur conditio, Si Pontifex diſpenſauerit: vel ſi exprimatur, eſt tale impedimẽtum, in quo non eſt ſolitus diſpenſare. Sic docẽt *Acoſta l. 1. Select. c. 8. n. 24. Molina lib. 2. de primog. c. 13. à nu. 8. vſque ad 13. Meres de maiorat. 1. p. q. 50. n. 2. Gutier. conſil. 18. n. 9.*

Controuerſia autem eſt inter hos DD. quando conſanguinitas eſt in 2. gradu, an valeat talis conditio? Nam *Molina eo. c. 13. n. 12. & 13. & Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. n. 4.* dicũt reiici eam conditionem, tamquam impoſſibilem, itaque reiecta valere legatum. Quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* decernit in hoc gradu diſpenſandum non eſſe, niſi inter magnos Principes. Sed verius eſt valere conditionẽ. Quia licet difficile diſpenſet Pontifex, ſæpe tamen ſolet diſpenſare. Sic docent *Acoſta l. 1. ſelect. c. 8. nu. 14. Molina* mutans ſent, *in annotationibus, quas proponit in fine totius lib. de primog. n. 12. Gutier. conſ. 18. n. 9.* Immo addit *Acoſta*, valere conditionem, vt contrahat cum conſobrino, ſi Pontifex diſpenſauerit, mulier ſuccedens in maioratu. Quia quamuis difficillima ſit diſpenſatio, hoc potius ad difficultatem, quàm ad impoſſibilitatem pertinet. 20

Incumbet autem legatario, vel maioratus ſucceſſori grauato ad contrahendum cum conſanguinea, ſi Pontifex diſpenſauerit, impetrare diſpenſationem. Cum ipſe teneatur niti implere conditionem, ſi vult legatum, vel maioratum. Sicut ipſi incumberet quodcumque aliud onus legato adiectum ſubire. Sic *Meres* alios referens, *de maior. 1. p. q. 50. n. 3. & 4. p. q. 40. n. 20.* 21

SVMMARIVM.

An promiſſio matrim. inter impeditos, ſub cõditione, ſi Pontifex diſpẽſauerit, vel ſub alia, qua poſita sũt habiles, vt ſi quis promittat infideli, ſi cõuertatur, obliget tãquam vera ſpõſalia, explicatur in quo cõſiſtat difficultas, n. 22. Et ibi, ante impletam conditionẽ non ſunt ſponſalia.

Proponitur opinio aſſerens impleta conditione, non obligare vt ſponſalia, n. 23.

Opinio authoris, n. 24. Et ibi ſoluitur argumentum. Reprobanturque dicentes eſſe hanc conditionem generalem, ſi conuertaris. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An promiſsio matrimonij inter impeditos, ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit, obliget, vt ſimplex promiſsio, vel vt vera ſponſalia? Et generaliter an ſint vera ſponſalia, quoties inhabiles promittunt ſibi matrim. ſub conditione, qua poſita ſunt habiles: vt ſi promittat fidelis infideli matrimonium, ſi conuertatur? Propono autem hoc dubium generaliter, quia in priori exẽplo, cum conditio illa, Si Papa diſpenſauerit, pendeat ex Principis voluntate, omnes DD. relati *n. 5.* negant in ratione promiſsionis valere, nedum in ratione ſponſalium. Quia reputant eam conditionem impoſsibilem. Quare non conſiſtit vis huius difficultatis in hoc; ſed eſto ea cõditio ſit poſsibilis, & ex hac parte non ſit reiicienda, vt contingit in poſteriori exemplo, quando promittit fidelis infideli, ſi conuertatur, an obliget talis contractus in ratione ſponſalium, non obſtanti inhabilitate ad contrahendum, tempore promiſsionis factæ? Et quidem ante impletam conditionem, nemo dubitat non eſſe ſponſalia, quia deficit conſenſus perfectus conditione nondum impleta. Et conſtat ex *c. 1. de ſponſal. in 6.* vbi ex ſponſalibus conditionalibus deciditur ante impletam conditionem non oriri publicæ honeſtatis impedimentum: eo quòd nondum valida ſint defectu conſenſus. 22

Difficultas autem eſt, an poſt conditionem impletam? 23
Aliqui negant obligare vt ſponſalia, ſed ratione ſolius promiſsionis, niſi tunc ratificentur. Quia tempore quo hi contraxerunt, erant inhabiles, & vbi impleta eſt conditio, & iam ſunt habiles, non ratificarunt priores conſenſus, ſed illi permanent immutati. Ergo talis promiſſio non habet rationem ſponſalium. Sic in vtroque exemplo docet *Enriquez l. 12. de matrim. cap. 3. fine, & c. 10. n. 4. Angles floribus 1. p. q. 2. de conſenſu conditionato, ar. vnic. dub. 5.*

& quæſt.12. de impedimento diſparitatis cultus, dub.2.

24 Sed dicendum eſt, impleta conditione eſſe vera ſponſalia. Quia licet illi inhabiles ſint ad contrahendum pro tunc, non tamen ad contrahendum tempore impletæ conditionis, at, quando contrahunt ſub conditione, non contrahunt pro tunc, ſed pro tempore conditionis impletæ. Quoniam ea eſt conditionis natura, vt ſuſpendat actum, & eius abſolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis. Vt dicitur *l. Cedere diem* 213. *ff. de verborum ſign.* ibi, *vbi ſub conditione, neque ceſſit, neque venit dies pendente adhuc conditione.* Et per hoc ſoluitur arg. contrariæ ſent. propoſitum n. præced. Nec eſt verum, priores conſenſus permanere imm[illegible]. Quia pendente conditione ſunt ineſſicaces, imperfecti, nec pariunt publicam honeſtatem: quæ ſecus ſe habent, conditione impleta, *c.1. de ſponſal. in 6.* Et confirm. nam inſtitutio vt valida ſit, debet eſſe hominis capacis, & tamen valet inſtitutio ſpurij facta ſub conditione, *Si Princeps* eum legitimauerit, (vt probaui nu.12.) Quia licet ſpurius ſit incapax tempore inſtitutionis, at conditio illam ſuſpendit, vt non cenſeatur ex tunc facta, ſed à tempore impletæ conditionis, quo iam eſt capax: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Sic docent in priori illo exemplo, quando conſanguinei promittunt ſibi matrim. ſub conditione, Si Papa diſpenſauerit: *Adrian. 4. qu. 3. de matr. dub. 10. in ſolut. ad 2. & ad vlt. & poſt ſolut. ad vlt. verſ. Reſtat reſpondere, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. n. 9. fine, Gutier. q. can. l. 1. c. 22. n. 17. Veracr. append. ad ſpecul. ſuper a. 19. de condit. appoſ. f. 118. verſ. Hanc opinionem, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 244. nu. 9. Lud. Lop. 2. p. inſtruct, c. 42. de matrim. f.* 1086. *Petr. de Ledeſ. de matr. q. 47. a. 5. dub. 2. concl. 1. & 3.* Et in poſterori exemplo, quando aliquis fidelis promittit matrimonium infideli; ſi conuertatur, eſſe vera ſponſalia impleta conditione, docent *D. Bonau. 4. d. 28. q. 3. n. 13. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 6. in princip. Roſella verb. Impedimentum, imped. 9. init. Angel. Matrim. 3. impedim. 10. init. Sylueſt.* dicés eſſe omnium, *Matrimonũ 8. q. 10. dict. 3. Lex 15. t. 2. p. 4. Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 2. verſ. Vnde verbum: & in ſolut. ad 2. Petr. de Ledeſm. eod. a. 5. dub. 2. ante ſolut. ad* 1. Et huius ſent. apertè videntur *Ant. c. de infidelibus, de conſangu. n.* 7. vbi *Alex. de Neuo, n. 12. Card. c. fin. n. 3. de condit. appoſi.* vbi *Henricus n. 2. fine, Præpoſ. n. 6. verſ. In ea gloſſa,* dicunt enim valere matrimonium initum inter fidelem, & infidelem, ſa conditione, ſi infidelis conuertatur, & ſuſpendi in tempus euenientis conditionis. Hinc fit minus bene *Sotum 4. d. 29. q. 2. a. 1. verſ. Ante ſecũdum verò,* quem ſequitur *Barth. à Ledeſma dub. 25. de matrim. paulo poſt principium,* aſſerere, eſſe conditionem generalem, quæ nihil facit, & tacitè ineſt, ſi infidelis ad fidem conuertatur. Duciturque, quia hæc conditio, ſi non es conſanguinea, eſt generalis, & tacitè ineſt, ob idque non ſuſpẽdit: (vt diximus hoc 5. lib. diſp. 1. n. 13.) Eo quod cum conſanguinea non poteſt conſiſtere matrimoniũ: ſed ſimiliter cũ infideli niſi conuertatur, iniri nequit à fideli validè matrimoniũ: ergo ea conditio, ſi conuertatur infidelis, eſt generalis, & nil operatur. Sed ex dictis conſtat eam conditionem ſuſpendere conſenſum: cum ea non appoſita, promiſſio ſit prorſus inualida, & peccatum, ea tamen adiecta ſit valida, & ante conditionis euentum obliget, vt ſimplex promiſſio, poſt euentum tamen, vt ſponſalia. Nec ſimile eſt, de illa cõditione, Si non es conſanguinea: cum enim ſit de præſenti, non poteſt conſenſum ſuſpendere, nec aliquid operari: ſicut ea conditio, Si non es infidelis, contraho tecum: ſecus autem eſt de illa, Si conuertaris, cùm enim pendeat ex futuro euentu, ſuſpendet vtique, & operabitur.

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens impeditos promittentes ſibi matrimonium non expreſſa conditione, Si Pontifex diſpenſauerit, perinde teneri, ac ſi ea expreſſa eſſet: & ſimiliter valere conditionem legato adiectam, vt legatarius ducat conſanguineam, licet ea conditio, Si Pontifex diſpenſauerit non exprimatur, n. 25. Et ibi, verba quantumcumque generalia reſtringenda ſunt de habilitate.

Contraria opinio verior vtroque caſu, num. 26. Et quid, ſi tractatur poſtea de diſpenſatione, n. 27.

Soluuntur argum. n. 28. Poſt quem ſunt alia ſummaria.

25 QVÆSTIO III. An valeat promiſſio matrimonij inter impeditos, non expreſſa ea conditione, Si Pontifex diſpenſauerit, perinde ac ſi expreſſa eſſet? Affirmãt quidã. Quia promittens matrim. conſanguineæ neceſſario ſupponit diſpenſationẽ præmittendã eſſe, cum ea conditio à iure inſit, eo quod aliter matrim. cõſtare nequeat. Vt conditio hæc, Si alter voluerit. Et confirm. quia verba quantũcumq; generalia, reſtringẽda ſunt, vt intelligãtur de extremis habilib. *l. Vt gradatim. §. 1. ff. de mune. & honor.* Sic tenent aliqui in alio ſimili, nimirũ, quãdo teſtator apponit cõditionẽ in maioratu, vel legato, vt ſucceſſor ducat cõſanguineã: dicũt enim nõ eſſe differentiam, ſiue explicet præcedenti diſpenſatione, ſiue id taceat. Quia ſemper hoc intelligitur: verba enim teſtatoris in dubio, ſecundum ius commune intelligenda ſun. Vt notant DD. *l. Hæredes mei. §. Cum ita, ff. ad S.C. Treb.* Sic *Molina l. 1. de primog. c. 13. nu. 7. Gut. q. can. l. 1. c. 22. n. 24. & conſ. 18. n. 5. 6. 7. 8.* malè tamen refert Socinum iun. Et nihil referre, ſiue ea conditio exprimatur, ſiue taceatur, ait *Sotus 4. d. 29. q. 2. ar. 1. verſ. Re vera fateor.* Et quando interceſſit iuramentum, docent idem *Tabiena verb. Sponſalia, q. 8. n. 9. & ibi Armilla n. 11.* limitans, niſi ignoraſſent impedimentum, quo cognito non ſibi promitterent. Et hæc ſent. eſt ſatis probabilis.

Sed probabilius eſt, minimè obligare promiſſionem, ea cõditione nõ expreſſa, tamquã bonis moribus aduerſam. 26
Quia cõditio ſecũdum præſentis tẽporis ius æſtimari debet, *l. Continuus, 137. §. Cũ quis. ff. de verb. obl.* ibi, *non enim ſecundũ futuri tẽporis ius, ſed ſecundũ præſentis, æſtimari debet ſtipulatio.* Præterea prob. ex *l. Si ſtipuler, 35. in fine princ. ff. de verb. oblig.* vbi dicitur, ſi ſtipuler ſororẽ adoptiuã me ducturum, non valere: quia ſtatim fit cõtra bonos mores, & *l. 14. fin. t. 4. p. 6.* ibi, *e ſi la mujer non queriendo cumplir la condition, non caſare con aquel con quien le mandaua el teſtador, nõ aura el heredamiẽto, nin la mãda: fueras ende, ſi aquel con quien le mãdaua que caſaſſe, fueſſe pariente de ella, o tal home con quien nõ deuia, nin podia caſar ſegũ derecho.* 3. quia inſtitutio ſpurij purè facta, & præceptũ de alienãdis bonis maioratus, nil valent: quæ tamen adiecta conditione, Si Princeps legitimauerit, vel diſpẽſauerit, valida ſunt: ergo in actibus qui alias ſine hac conditione, Si Princeps diſpenſauerit, ſunt nulli, minimè ſubintelligitur hæc cõditio, nec validi ſunt, ea tacita. Nec confert aliquid, ſi conſanguinei ſibi promittentes matrim. intẽderint præmiſſa Põtificia diſpẽſatione. Quia cum ſit cõtractus inter homines initus, oportet externè neceſſaria ad illius valorẽ exprimi. Sicut in ſimili, dicit *Nauar. l. 4. cõſ. in 1. edit. t. de ſpõſa. cõſ. 25.* promittentẽ cõſanguineæ matrim. nõ teneri procurare diſpẽſationem, licet intẽderit procurare, niſi externe ſe homini obligarit, vel internè Deo per votũ. Hanc ſent. tenent aliqui, in alio ſimili, nimirũ, cõditionem adiectam maioratui, vel legato, ducendi conſanguineam, tacita cõditione, Si Põtifex diſpenſauerit, dicentes eſſe inualidã, & ea reiecta, inſtitutionẽ manere puram. Hi ſunt, *gl. l. Vter ex fratrib. verb. Conſobrinam. ff. de cõdit. inſtit. & l. 2. verb. Voluerit, C. de inſtit. & ſubſtit.* vbi & *Bald. n. 1. Cynus,* Alber. *Salic. Bellapert. ibi: Sigiſm. conſ. 16. n. 1. & 2. Acoſta l. 1. ſelect. c. 8. n. 14. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 18. n. 6.* Et in propriis terminis promiſſionis matri. docẽt idẽ *Andr. 4. q. 3. de matrim. dub. 10. ad 2. & ad 1. confirm. 1. arg. Couar. 4. decr. 2. p. c. 3. init. n. 7.* G*ut. q. can. l. 1. c. 22. n. 17.* Et quidam Doctor cuius ſent. refertur *in conſiliis Nauarri 2. edit. l. 4. t. de conſang. conſ. 5. num. 1. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 5. dub. 2. ad 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 42. de matrim. f. 1086. col. 2. in ſolut. ad 3. Philiarc. in ſumma parua, de officio ſacerd. cap. de ſponſalibus.*

Quando autem inita promiſſione abſoluta inter conſanguineos, tractant de impetranda diſpenſatione, iam tacitè ineſt ea conditio, & obligabit promiſſio: cum in ea promiſſione adhuc perſeuerent. 27

Ad argum. prioris ſententiæ, propoſita n. 23. reſp. Ad 1. dic eam cõditionem non ineſſe iure, ſicut de ſimili conditione, probaui n. 24. fine: nec eſſe ſimile de illa, Si alter voluerit: quia non poſſe aliter matrim. conſtare, niſi Põtifice diſpenſante, nõ eſt ab intrinſeco, & ex natura matrim. ſicut eſt, ſi alter voluerit: ſed eſt ab extrinſeco, ratione prohibitionis Eccleſiæ. Ad cõfirm. & ad aliud argum. de diſpo- 28

ſitione teſtatoris,dic ea eſſe vera quando verba ſunt dubia:at in præſenti caſu ſunt clara.

SVMMARIVM

An quando impedimentum non eſt dirimens,ſed impediens,à ſolo tamen Pontifice diſpenſabile, ſit probabile non valere promiſſionem matrimonij,ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit. Refertur opinio negans,n.29.Et contraria verior,num.30.

Quid,ſi impedimentum ſit per epiſcopum diſpenſabile, n.31. poſt quem inuenies alia ſummaria.

29 QVÆSTIO IV. An ſi impediti impedimento non dirimenti,ſed ſolum impedienti,dent ſibi fidem de matrim. contrahendo, præmiſſa diſpenſatione, ſit probabile promiſſionem eſſe nullam,ſicut quādo impedimētum eſt dirimēs,diximus n.13.eſſe probabilem primam ſent. id aſſerētem: *Petr.de Ledeſ.de matrim.q.47.ar.5.dub.2.f.257.§.Sed adhuc eſt dubium*,dicit eſſe probabilius etiam ſtando in illa prima opinione,hāc promiſſionem obligare. Aduerti tamen(& bene)cum licitum ſit poſt ſpōſalia vouere caſtitatem,iuxta opinionē probabilē,& religionē:iuxta omnes, & per tale votum diſſoluantur ſponſalia:(vt latè diximus lib.1.diſp.46.) licere huic promittenti, velle in ſuo voto perſeuerare,nec teneri petere diſpenſationem ad contrahendum:(quod intelligo,niſi ſecuta eſſet virginis defloratio,aut notabilis honeſtæ fœminæ infamia:)obtenta autem diſpenſatione,teneri contrahere, niſi denuo ſe voto aſtringat.Quia prior obligatio voti,extincta eſt.

30 Sed verius eſt retenta illa prima opinione,non obligare promiſſionem,quando impedimentum eſt impediens, per ſolum Pontificem diſpenſabile.Quia omnes rationes illius primæ ſent.allatæ,num.5.æquè militant in hoc caſu: cùm hæc conditio pendeat à voluntate Principis.Pro qua ſent.faciūt *Innoc.Hoſtien.Ioan.And.Anchar.Card.Abb.Alex. de Neuo,Sylu.cit.eo n.5.pro illa ſent.*generaliter enim loquuntur,quando inter contrahentes ſubeſt canonicum impedimētum,nec diſtinguūt,an ſit dirimens vel impediens.

31 Immo licet non ita probabile ſit,quando impedimentum impediēs eſt diſpenſabile per epiſcopum,non tamen caret probabilitate.Quia procedunt eædem rationes,n.5. allatæ.Nam hoc non poteſt fieri,niſi per remedium extraordinarium diſpenſationis.Item procedit ea ratio,melius eſt ſtare iuri communi prohibenti,quā particulari diſpenſationi.Item procedit illa,pendens à voluntate principis reputatur impoſſibile. Quia hoc non ſolum habet verum in Principe ſupremo, ſed etiam in inferiori : vt domino alicuius loci. Vt tradunt *Socinus iunior conſ.74.n.23.vol.1. Iaſon l.Apud Iulianum,§.Conſtat,n.17.ff.de legat.1.*vbi dicunt, fortè hoc eſſe verum,*Imola n.13. & Alex.n.6.* Idem tenet *Zephalus conſil.407.n.41.volum.3.*

SVMMARIVM.

An dato,poſſint conſanguinei reſilire à ſponſalibus,teneatur reſiliens alteri expenſas diſpēſationis,& ſi quas alias fecit,reſarcire? Et generaliter,quoties aliquis iuſtè abſque culpa alterius reſilit à ſponſalibus, vt ſi ingrediatur religionem,&c. Refertur opinio affirmans,n.32.Et contraria verior,n.33.

Enodatur l.Si pecuniam,ff.de condictione cau.data,n.33.

Quid,ſi dolosè contraxit animo poſtea reſiliendi,vel culpa ſua,vt ob fornicationem,vel quia aliam duxit,diſſoluantur ſponſalia,an teneatur hic alteri reſarcire expenſas? n.34.Poſt quem inuenies alia ſummaria.

32 QVÆSTIO V. An promittens matrim. ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit in impedimento , ſi reſiliat ſequens opinionem probabilem aſſerentem id eſſe licitū, teneatur alteri contrahenti ſoluere expenſas occaſione illius contractus,vel diſpenſationis impetrandæ gratia factas.Et generaliter,ad id teneatur, licitè reſiliens à ſponſalibus abſque alterius contrahentis culpa ? Vt ſi alter ingrediatur religionem, vel fiat notabiliter deformis. Duplex eſt ſententia.I.affirmat teneri. Quia licet non teneatur ratione rei acceptæ,cùm in nihilo factus ſit ditior,nec ratione iniuſtæ acceptionis, nullam enim iniuſtitiam admiſit vtens iure ſuo, at tenetur ratione cōtractus,ea enim eſt natura talis contractus, vt poſſit reſilire, ſeruando tamen alterum indemnem,non enim eſt iuſtum vt alter qui commodum non reportat, ſentiat damnum , ſed vt reſiliens qui commodum reportat, ſentiat damnum . Et hanc eſſe naturam contractus , probatur ex *l.Si pecuniam, 5. in princ.ff.de conditione cauſa data* ,vbi dicit textus dantem pecunias alicui , vt iret Capuam , altero nondum profecto poſſe pœnitere,& reſilire, ſubdit tamen textus : *ita tamen vt indemnitas tibi præſtetur eius quod expendiſti*:vt ſi fecit ſumptus neceſſarios ad profectionem. Ergo ſimiliter in noſtro caſu licet alter iuſtè reſiliat à promiſſione , tenetur alterum ſeruare indemnem , ſoluendo expenſas. Et poſſe aliquem ratione contractus teneri , licet non ratione rei acceptæ,nec iniuſtæ acceptionis, patet : nam ſi quis accipiat commodatum in ſui vtilitatem tantum , tenetur de culpa leuiſsima, ſecundum omnes , cum ſæpe non adſit culpa venialis , nec iniuſtitia aliqua. Cuius ratio eſt, (vt bene ait *Nauarra l.3.de reſtitut.c.3. in noua edit.dub.1.num.7.* quia qui ex maleficio tenetur , ſolum tenetur ratione iniuriæ,itaque obligationem ſolum crimen,& iniuria parit: quando vero tenetur ex contractu, non iniuſtitia, ſed natura contractus efficit,vt teneatur. Hanc tenet *Gutier. qu. canon.l.1.c.22.n.9.fine*,& ſupponit *Enriquez l. 12.de matrim. c.10.fine*.Et eſt probabilis hæc ſententia.

II. Sent. probabilior, ait, non teneri reficere alter expenſas , ſed quemlibet ſuam partem ſoluturum , cum ſit onus commune. Immo ſi diſpenſatio petatur ad *inſtantiā* vnius tantum , ipſi incumbere integras expenſas ſoluere. 33
Quia nullus videtur dolo facere,qui iure ſuo vtitur.*Regu. Nullus 55.ff.de reg. iur.* cum ergo hic reſiliens vtatur iure ſuo, non tenebitur refundere expenſas, quaſi dolo fecerit.2.quia ſi ea expreſſa eſſet conditio , vt quilibet liberè reſilire poſsit, ab hac obligatione immunis eſſet , ſed ea conditio in hoc caſu tacitè ineſt,ſcil.vt quando contrahūt impediti, poſsit quilibet reſilire : & quicumque contrahant, poſſit alter ad religionem conuolare : ergo minimè tenetur hic ad expenſas. Nec poteſt alter conqueri, cum ſimiliter poſſet ipſe reſilire abſque expenſarum ſolutione. Quare contractus vtrimque eſt æqualis.3.quia hic nō tenetur ratione rei acceptæ,nec iniuſtæ acceptionis:vt conſtat.Nec ratione contractus,quia nullibi cautum eſt in iure, reſilientem iuſtè à ſponſalibus teneri expenſas refundere.Nec eſt ſimilis caſus,*d.l.Si pecuniam*,cui cōtraria ſent. innititur. Quia id eſt ſpeciale in illo caſu, lex enim quæ poſſe pœnitere conceſſit, id onus pœnitenti impoſuit, vt alterum ſeruet indemnem : & merito quidem : quia in eo caſu non eſt æqua contrahentium conditio. Qui enim pecunias dedit, poteſt reſilire, accipiens verò, minimè, ſed poteſt cogi.Vt notant *gloſſ.ea l. Si pecuniam, verb. Sed cum, & ibi Bart.n.4.* & ita cum diſparem vtriuſque contrahentis conditionem fecerit,grauauit potentem reſilire,ſeruare indemnem alterum , qui à contractu recedere minimè poteſt.In noſtro autem caſu æqua eſt vtriuſque conditio. Hanc tenet *Petr.de Ledeſma de matrim.q.47.art.5.dub.2.*

Si autem dolosè contraxit, animo poſtea reſiliendi,vel iniuſtè à ſponſalium fide receſſit,tenebitur vtique expenſas ſoluere. Vnde fœmina quæ fornicando conditionem ſuam fecit deteriorem , nec eam abſque dedecore poteſt alter ducere , tenebitur ad has expenſas : quia culpa ſua diſſoluuntur ſponſalia,nec liberè alter reſilit , ſed coactus ne honoris iacturam ſubeat. Secus autem credo, quando vir fornicaretur : non enim teneretur refundere expenſas ſponſæ reſilienti. Quia libere reſilit , nullum enim damnum illi nubens patitur. 34

SVMMARIVM.

An promittens conſanguineæ matrimonium , ſi Pontifex diſpenſarit, teneatur procurare diſpenſationem? Refertur opinio negans,n.35.

Contraria verior,n.36.Et cuiuſnam expenſis,n.37. Poſt quem ſunt alia ſummaria.

QVÆSTIO VI. An promittens fœminæ conſanguineæ matrimonium, ſi Papa diſpenſauerit , teneatur procurare diſpenſationem , eiuſque expenſas facere ? Hæc quæſtio locū habet retenta opinione probabiliori, aſſerēti hanc promiſſionem obligare *Nauar.l.4.conſil.in 1.edit.de ſponſal. conſ.25.* docet minime ad hoc teneri, quamuis ſpe matrimonij eam violarit:ſed tantum teneri diſpenſatione 35

ob

obtenta contrahere, quamuis animum habuerit diſpenſationem procurandi, niſi is animus, tacite, vel expreſſe, eſſet fœminæ intimatus. Ducitur, quia non ſe obligauit ad procurandam diſpenſationem, ſed tantum ad ea obtenta contrahendum: nec intentio impetrandi minime alteri intimata confert: cum ſit contractus humanus.

36 Dico 1. teneri procurare diſpenſationem. Quia licet expreſſe id non promiſerit, eo ipſo quod promiſit diſpenſatione conceſſa matrim. videtur promittere ſe diſpenſationem procuraturum. Quia hoc eſt acceſſoriũ. Et quia obligatus ad aliquid faciendum, ſubinde tenetur efficere, vt actus valeat: iuxta doctrinam *Iaſonis l. Huiuſmodi, in princ. n.17 ff. de* [illegible] Sic docent *Tabiena verb. Sponſalia, q.8. n.9. Armilla ibi n.11. Petr. de Ledeſma, de matrim. q.47. art.5. dub.2.* Et quando deflorata eſt virgo, ſub ea ſpe, docent idem, *Nauar. l.4. conſ.2. edit. tit. de conſangu. conſ.5. fine*, & quidam Doctor cuius ſent. refertur *eod. conſ.5. n.*[illegible].

37 *Dico* 2. quamuis hic Doctor *eod. conſ.* [illegible] dicat, teneri promittentem ſuis expenſis impetrare diſpenſationem: verius eſſe, ſiue à viro, ſiue à fœmina impetretur, [illegible]s eſſe vtriuſque communes. Quia negotium commune eſt.

SVMMARIVM.

Non licent tactus, & oſcula inter impeditos, promittentes ſibi matrim. præmiſſa diſpenſatione, dum ea impetrata non eſt, n.38.
Quid, ea impetrata? n.39. Et quid in aliis ſpõſalibus conditionalibus, 40.

38 QVÆSTIO VII. An impeditis contrahentibus ſponſalia, ſub conditione, Si Papa diſpenſauerit, liceant tactus, & oſcula, quæ ſponſis de futuro permiſſa ſunt? Breuiter dic, ante impetratam diſpenſationẽ, minime licere. Quia hæc tantum licent inter ſponſos de futuro, ea ratione, quia ſponſalia ſunt quoddam matrimonij initiũ: ſed hæc promiſſio tunc non habet vim ſponſalium, (vt diximus, n.22.) ergo tunc non licent. Sic docent *Sotus 4. diſt.29. q.2. a.1. ad finem, verſ. Hoc tamen addiderim, Veracruz. append. ad ſpeculum, ſuper a.19. de conditionibus matrim. fol.* 118. §. *Hanc opinionem, Gutier. q. canon. l.1. c. p.22. num.17. fine, Barth. à Ledeſma de matrim. dub.25. concluſ. 6 fine.*

39 Idem dicendum eſt, impetrata diſpenſatione, dum non eſt ratificatus prior ille conſenſus: iuxta opinionem relatam, n.23. ſentientem, non eſſe hæc vera ſponſalia. At retenta opinione, quam amplexi ſumus, n.24. hæc eſſe vera ſponſalia, dicendum eſt licere illis amplexus, & oſcula, eo modo quo licent ſponſis de futuro.

40 Hinc infertur, idem dicendum eſſe in quibuſcumque ſponſalibus conditionalibus: nimirum, ante impletam conditionem, non licere hos tactus, & oſcula: bene autem impleta conditione: ratione dicta.

DISPVTATIO VI.

Vtrùm conditio honeſta, & poſſibilis, adiecta de præſenti, præterito, vel futuro, ſuſpendat matrimonium?

SVMMARIVM.

Si eſt de præterito, vel præſenti, nõ ſuſpendit, ſed ſi eſt vera, valet matrim. ſecus, non, n.1. Et ibi, remiſſiue, an oporteat vt parocho, & teſtibus notum ſit conditionem impletam eſſe. Et ſi eſt de futuro, ſuſpendit, nu.2.
Adiecta ex interuallo minime ſuſpendit, n.3. Nec ſi mutuo conſenſu apponatur, ſecus in ſponſalibus, vel in aliis contractibus, n.4.
Quid, ſi conditio non referatur ad arbitrium alterius? vt ſi tantam dederis ſummam, n.5.
An ſemper hæc conditio, Si tantum mihi donaueris, ſuſpendat? n.6. Et ibi, remiſſiuè, an per copulam videatur receſſum ab ea conditione, ita vt iam non debeatur dos, & à quacumque alia conditione honeſta?
An ſuſpendat conditio relata in cuiuſcumque arbitrium, vt ſi extraneus quidam conſenſerit? n.7.
An ſub conditione iniens matrim. vel ſponſalia, poſſit ante conditionis euentum reſilire? n.8.

1 PRima concluſio ſit, conditio honeſta, & poſſibilis de præſenti, vel præterito, adiecta matrimonio, illud non vitiat, nec ſuſpendit, ſed ſi conditio tunc eſt vera, vt Si pater tuus vult, vel voluit, eſt ſtatim validum matrimonium: ſi vero ſit falſa, eſt ſtatim irritum. Hæc concluſio eſt *D. Thom. 4. d.29. q. vn. a.3. quæſtiun.* 3. quem omnes ſequuntur. Et quamuis *D. Thom.* ſolum loquatur de conditione de præſenti: at omnes idem dicunt de conditione de præterito. Prob. quia nil deeſt tunc ad matrimonij ſubſtantiam, ſi conditio tunc eſt vera: cum adſit conſenſus mutuus de præſenti, nullatenus ex futuro euentu dependẽs. Item, quia in aliis contractibus conditio de præſenti, aut præterito, non ſuſpendit, ſed ſi ea eſt vera, valet cõtractus, ſi vero non eſt vera, non valet. Vt habetur expreſſe, *l. Inſtitutio talis, 10. ff. de condit. inſtit. l. Cum ad præſens, 37. ff. Si cert. petat. & §. Conditiones, inſtitut. de verbor. obligationibus.* Vtrum autem oporteat, non tantum vt parocho, & teſtibus conſtet de matrimonio, ſed etiam de conditionis implemento? dicam diſp.8. n.23. & 24.

II. Concluſio: conditio poſſibilis, & honeſta de futuro, ſuſpendit contractum matrimonij, vt nullo modo valeat, dum conditio non impletur. Sic habetur expreſſe, *c. Super eo, & c. De illis, de condit. appoſi. & l.3. tit. 4. p.4.* Et ratio eſt manifeſta, quia ea eſt natura conditionis, vt ſuſpendat valorem contractus ſub ea initi, in euentũ conditionis, *l. Si ita ſtipulatus fuero hanc ſummam, ff. de verb. obl. & l.1 tit.4. p.4.* ſed nullo iure reiiciuntur à matrim. conditiones honeſtæ, & poſſibiles, ſed tantum turpes, & impoſſibiles: vt conſtat ex *c. fin. de condit. appoſit.* ergo conditio honeſta, & poſſibilis ſuſpendet matrim. & efficiet vt minime validum ſit, donec impleatur conditio. Et in hac concluſione omnes conueniunt. 2

Intelligenda tamen eſt primo concluſio, ſi conditio adiiciatur in ipſo actu contrahendi matrim. ſecus ſi ex interuallo: vbi enim matrim. ſemel contractum eſt, cum iam ſuum effectum ſortitum ſit, nec ex communi conſenſu liceat ab eo recedere, nullam admittit conditionem, *l. Perfecta, C. de donat. quæ ſub mo.* ibi, *perfecta donatio conditiones poſtea non capit.* Ita *gloſſ. c. De illis, verb. Huiuſmodi verbis, de condit. appoſ. & ibi Hoſtien. paulo poſt principium, Anton. n.6. Alex. de Neuo, n.18. Præpoſ. n.4. Palud. 4. d.29. q.2. art. 3. concluſ. 2. n.17. D. Antonin. 3. p. t.1. c.19. §.5. in princ. Angel. Matrimonium, 2. impedimento 3. n.13. Syluester Matrimonium, 3. q.11. verſ.1. Tabiena Matrimon. 2. fine, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §.1. n.8. Nauar. ſum. c.22. n.62. Lud. Lop. 2. p. inſtructorij noui, materia de matrim. c.42. fol.*1088. 3

Hoc tamen diſtat inter matrim. & alios contractus, vt ſponſalia: quod cum matrimon. non poſſit etiam mutuo conſenſu diſſolui, non poteſt poſtquam ſemel contractum eſt, pati conditionem, etiam ex vtriuſque conſenſu: at cæteri contractus cum mutuo conſenſu diſſolui valeant, poſſunt etiam mutuo conſenſu admittere conditionem. Vt ſponſalia, ſecus ex alterius conſenſu. Sic *Anton. eo c. De illis, n.6. Alex. de Neuo n.17. Præpoſit. n.4. Paludan. ibid. concl. 3. n.18.* 4

2. Intelligenda eſt concluſio, vt conditio de futuro tunc ſuſpendat, quando refertur ad arbitrium alterius, vt Contraho tecum, ſi pater conſenſerit: quia eſt circa ſubſtantialia matrimonij, nempe, circa conſenſum: ſecus de alia conditione, vt Contraho tecum, ſi tantam dotem dederis: cum enim ſit circa qualitatem, non ſuſpendit, ſed ſtatim valet matrim. Sic *Speculat. tit. de conditio. appoſit. in principio, n.2. Vincentius, Petrus, & Abbas antiquus c. De illis, de conditio. appoſit.* vt ibi eos refert *Abb. n.5.* Cæterum contrarium tenendum eſt, nempe, vtramque conditionem ſuſpendere. Probatur ex *d. cap. De illis, & l.3. tit.4. part.4.* vbi vtraque conditio tamquam matrimonij ſuſpenſiua, ponitur. Et ratio eſt, quia qualiſcumque ſit conditio, ſiue relata in arbitrium tertij, ſiue non, ſemper ſuſpendit, ac reſpicit conſenſum ſubſtantialiter requiſitum ad matrim. nempe, ipſorum contrahentium: ſubſtantia enim matrimonij non regulatur à tertij conſenſu, vel diſſenſu. Sic docent *Hoſtienſ. ſum. tit. de conditio. appoſ. num.12. verſ. Si conditio honeſta, Ioan. Andreas in illum locum. Specul. verb. Super eo, & cap. Super eo, de conditio. appoſ. n.3. & ibi Anton. nu.5. Card. n.1. & d.c. De illis, fine,* vbi & *Anch. n.7. Abb. nu.5. Alex. de Neuo n.16. Præpoſ. fine, Henricus c. fin. n.4. de conditio. appoſ. D. Anton. 3. p. tit.1. cap.19. §.5. verſ. Quarta eſt conditio, Sotus 4. d.19.* 5

d.29.q.2. art.3. concl.3. Petrus de Soto lect.3. de matrim.§. vlt. Brunellus de ſponſal.concl.33.n.3.(habetur *tom.9.tract.*) *Alex. Carrerius lib.4.de ſponſal.c.6.*(habetur *eodem tom.9.*) *Nauar. ſum.c.22.n.62.Couar.4.decret.2.p.c.3.initio,n.2. Greg. Lop.l.3. verb.Cæſar,tit.4.p.4.Ant.Cucus l.5.inſtit. maior. tit.11. num.53. Barth.à Ledeſm.dub.25.de matrim.concluſ.3.Lud.Lop.2.part. inſtruct.noui,materia de matrim.cap.43. in fine.*

6 Monuerim tamen, dum diximus ſuſpendere matrimonium, ac eſſe validam conditionem, Si tantum mihi donaueris, intelligi, quando eſt cauſa iuſta dandi, vt in dotem, vel quia eſt diſparitas inter contrahentes: alias enim eſt conditio turpis:iuxta *l.Si ita ſtipulatus,la 3.§. Si tibi nupſero,ff.de verb.obl.*& dixi lib.1. diſp.33. num.4. quare tamquam conditio turpis non ſuſpendet, ſed reiicietur: (vt hoc 5. lib. diſp.15.num.1. de conditionibus turpibus dicemus.)Sic *Abb.ca.de illis,de conditio.appoſ.n.3.& ibi Alex. de Neuo num.3.Præpoſ.num.1.Roſella Matrimonium 5. num.6. Angel.Matrimonium 3.impedimento 3.nu.5. Syluest. Matrimonium 3.q.5.Tabiena Matrimonium 2.q.11.n.12.* An autem per copulam videatur receſſum à conditione honeſta, tam dandi dotem, quam à quacumque alia, nec tunc dos debeatur:dixi l.1.diſp.26.n.12. & 13.

7 Hinc infertur,minus bene aliquos DD. antiquos, quos tacito nomine referunt,ac reprobant *Goffredus ſumma tit. de condit.appoſ.n.3.& ibi Hoſtien.in ſum. n.12.verſ. Si conditio honeſta*, dixiſſe, non valere conditionem relatam in quorumcumque arbitrium, ſed tantum eorum qui contrahentes matrim. habent ſub ſua poteſtate, vt parentum. Sed (vt probauimus) omnis conditio modo honeſta & poſſibilis ſit,valet ac ſuſpendit.

8 3. Intelligenda eſt concluſio, vt quamuis conditio honeſta ſuſpendat tam matrim. quam ſponſalia, vſque ad conditionis euentum,nec ſit vſque tunc perfecta obligatio, at non poteſt alter antequam conditio deficiat, recedere à ſponſione,ſed tenetur expectare vſque ad conditionis euentum. Id enim eſt proprium contractus conditionalis, vt ante conditionis euentum neutri liceat reſilire,inuito altero:vt per *l.Qui balneum 9.& l.Potior, 11.in principio,verſ.Videamus.ff.qui potiores in pign.hab.*docent *Sylueſt. Donatio.1.q.15.n.19.Molina tom.2.de iuſt.tract.2.diſp.285. concl.4.* Et ratio eſt, quia ex contractu conditionali non minus oritur obligatio in ſpe,hoc eſt, in euentum conditionis, quam ex contractu abſoluto, & puro, obligatio abſoluta,& in re:cum vterque contractus ſit,& in ſuo ordine, & gradu perfectus:ergo neuter altero inuito reſilire poteſt, alias nulla obligatio ex eo contractu orta eſſet. Et in propriis terminis,docent *gloſſa cap.Super eo,de condition.appoſ.verb.Alieno,& ibi Hoſtienſis ſuper verb.Qui in alieno,Ant.n.6.Abb.n.7.Præpoſ.n.3.Sylueſt. Matrim.3.q.4.dict.1. Tabiena Matrimonium,2.q.11.n.12.notab.4. Victoria relectione de matr.p.1.punct.2.n.9. Nauar.ſumma Hiſpana, c.22. nu.67. Couar.4.decr.2.p.c.3.initio,n.6.Ledeſma,2. p.4. q.45. art.1. fol. 441.colum.4.fin.Anton. Cucus l.5.inſtitut.maior.t.11. nu.54.& 55.fine,Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.gloſſ.1. n.63. Gutier.l.1. q.can.c.22.n.22.fine,Petr.de Ledeſma,de matrim. q.47. artic.5. dub.7.principali.§.Colligitur 3.fol.245.*

DISPVTATIO VII.

Quando conditio hæc adiecta ſponſalibus, aut matrimonio, Contraham tecum, aut contraho, ſi patri placuerit; cenſeatur impleta, vt ex tunc obligent ſponſalia, aut matrimonium?

SVMMARIVM.

Quot modis apponatur hæc conditio, & poſſit ſe pater habere? Et in dubio an ſit de præterito,vel futuro?n.1.

Si eſt de præſenti,vel præterito, vel matrimonium ea impleta, licet contrahentes ignorent?2.

Idem,quamuis crederent patri diſplicere,nu.3. Et ſatis eſt virtute placuiſſe patri, vel modo dicat placere,4.

Si tunc non placet,non ſufficit poſtea placere, n.5. Et quid,ſi conditio ſit de præterito,& aliquando placuit,aliquando non?n.6. Et quid, ſi pater taceat,vel obierat? n.7.

Quid,ſi de futuro,& pater primo diſſentiat,& poſtea cõſentiat?Refertur opinio affirmans verificari conditionem,n.8.Et opinio authoris, n.9.

Soluuntur argum.& explicatur c.Licet,de procurat.in 6. n.10.

Quid, ſi conditio ſit de futuro, & pater nil explicet,ſed taceat?refertur opinio dicens non cenſeri conditionem impletam,num.11. Et contraria authoris,n.12.

Quid,ſi conditio ſit,Si pater dicat ſe conſentire? n.13. Et ſoluuntur argumenta, n.14.

Quid, ſi quando contractus celebratus eſt ſub conditione, Si pater conſenſerit,pater iam obierat?Referuntur variæ ſent. n.15.16. 17.18. Et ſententia authoris,n.19.

An oporteat conditionem verificari coram parocho, & teſtibus? Remiſſiue, n. 20.

SVpponendum eſt, hanc conditionem aut poſſe apponi de præſenti, vt Si patri placeat, aut de præterito, 1
vt Si patri placuit,aut placuerit, de præterito ſubiunctiui modi:aut de futuro,vt Si patri placebit, aut placuerit, de futuro ſubiunctiui. Et in dubio,Si pater conſenſerit, ſemper refertur ad futurum, vt bene aduertit *Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim. cap.42.fol.1081.* Nam communis hominum vtentium his verbis, vſus eſt, de futuro parentum conſenſu intelligere. Item pater poteſt diuerſimode ſe habere, aut enim poteſt primo aſſentiri, & poſtmodum contradicere,aut poteſt tacere,nec conſentiendo,nec diſſentiendo, aut poteſt iam obiiſſe, ipſis contrahentibus ſcientibus,aut ignorantibus obitum:vel poſſunt ipſi contrahentes ante conſenſum patris reuocaſſe conſenſum.

1. Ergo dubitatur, quando hæc conditio apponitur de præterito, aut præſenti.

I.Concluſio,quando hæc conditio eſt de præſenti, aut 2
præterito, validum eſt matrimonium, ſi pater tunc conſenſum præſtet, quamuis contrahentes ignorent aſſenſum patris. Quia vere tunc verificatur conditio. Sic *Sotus 4. diſt.29.q.2.a.1.verſ.Sit ergo 2.concluſio. Corduba ſumma, q.46. Lup. Lop.2.p.inſtruct.noui,materia de matrim.c.42.fol.1081.*

II.Concluſio,idem dicendum eſt, quamuis contrahen- 3
tes crederent parentibus diſplicere,ſi verum habeant animum contrahendi, caſu quo parentibus placeat. Quia nil deficit ad conſenſum,& cætera requiſita ad matrimonij valorem. Sic *Sotus,& Lud.Lop.citati num.præcedenti.*

III. Concluſio,ſatis eſt virtute placuiſſe. Vt ſi tunc eſ- 4
ſent dormientes,at cogitarant de eo matrimonio, & placuerat eis. Immo, & ſi de hoc numquam cogitaſſent, ſi poſtea interrogati, matrimonium approbarent, approbatio illa eſſet interpres virtualis conſenſus præteriti,aut ſaltem minime diſplicuiſſe. Quia cum dicitur, Si patri non diſplicuerit, de præterito,ſenſus eſt, Si non fuerit diſſentitus, & ſciens gratum habuerit: & ſimiliter idem ſenſus eſt,dum de præſenti dicunt, Si patri placeat,id eſt, Si non diſplicet, & ſciens gratum haberet. Sic *Sotus*, quamuis hoc ſecundum cum timore dicat, dicens forte ita eſſe: at intrepide vtrumque tenet *Lud.Lop. n.2.citatus.*

I V. Concluſio, quando tunc non placet id matrim. 5
licet poſtea placeat, eſt nullum. Sic *Sotus,& Lud.Lopez, ibi:Barth.à Ledeſm.de matrim.dub.25.poſt 2.concluſ.§.Et annotato.* Et credo abſque dubio hoc eſſe verum. Quamuis enim dubium ſit, dum adiicitur conditio de futuro, an Si prius pater diſſentiat, & tandem aſſentiat, id ſufficiat, vt cenſeatur impleta ea conditio: at quando conditio eſt de præſenti, tunc debet verificari, & ſimiliter quando eſt de præterito,debet tunc verificari, nec ſat eſt,vt tempore futuro verificetur,cùm vel tunc debuit eſſe validum, aut non eſſe validum matrimonium.

Sed dices, quid ſi conditio ſit de præterito, Si patri 6
placuit, & in tempore præterito, aliquando placuit, & aliquando diſplicuit? credo ſtandum eſſe abſque dubio, poſteriori voluntati, & ſi illa fuit complacentiæ, valere; ſecus,ſi fuit diſplicentiæ. Quia poſterior voluntas derogat priori:item quia animus contrahentium eſt patrem minime offendere contrahendo matrimonium ipſo inuito:ad hoc tamen, voluntas poſterior, quæ tunc temporis eſt, attenditur.

Quid autem,Si pater taceat, nec explicans conſenſum 7
nec diſſenſum,vel ſi tunc temporis erat defunctus, dicam ſtatim n.11.& 12.vbi de conditione, Si pater conſenſerit.

Quia

Quia in hoc caſu idem dicendum eſt, ſiue apponatur de præſenti, præterito, vel futuro.

8 2. Dubitatur, quando apponitur de futuro conditio? Vt, Si patri placebit, vel placuerit, de futuro: Si pater certior factus, primo diſſentiat. & poſtmodum conſentiat, ſufficiat, vt cenſeatur impleta conditio? In quo duplex eſt ſent. I. ait ſufficere. Prob. quia ea conditio tractum habet ſucceſſiuum, vt ſcilicet, verificari debeat, dum contrahentes perſiſtunt in eadem voluntate: ergo ſufficit vt verificetur, dum non reuocarunt priorem aſſenſum contrahentes, quamuis pater primo diſſenſerit. 2. probatur ex *c. Licet, de procurat. in 6.* vbi expreſſe habetur, ſi procurator conſtitutus renuit acceptare mandatum, poſſe adhuc acceptare, quamdiu conſtituens in eadem perſeuerauerit voluntate. Et *c. Si tibi abſenti, de præben. in 6.* vbi textus dicit, Si conferatur beneficium abſenti, non acquiri ius donec acceptet, poſſe tamen epiſcopum, terminum præfigere intra quem acceptet, & eo lapſo poſſe epiſcopum alij prouidere: vbi *gloſſ. verb. Eo lapſo*, ait, quamuis primo diſſentiat, poſſe poſtmodum acceptare, modo conferens in eadem voluntate permaneat: ergo ſimiliter ſi contrahentes ſub conditione, Si pater conſenſerit, permaneant in eadem voluntate, quamuis pater primo diſſentiat, poterit poſtea conſentire, & erunt vera ſponſalia, vel matrimonium. Hanc ſententiam tenent *Alex. de Neuo, cap. Super eo, fine, de condit. apposi. Sylueſt. Matrimonium, 3. quæſt. 4. dict. 3. Tabiena Matrimonium, 2. quæſt. 11. num. 12. notab. 6. Nau. ſumma Lat. & Hiſpan. c. 22. num. 63. Anton. Cucus lib. 5. inſtitut. maior. tit. 11. num. 54. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali, §. Sed quid dicendum eſt ſi pater, fol. 250. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. cap. 42. fol. 1082. §. Præterea ex prædictis.* Idem cum hac limitatione, modo maneant in eodem propoſito, animo ſe obligandi, ſecus ſi ſolum ſint in propoſito perficiendi ad quod obligantur ex primo conſenſu, *Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 2. Veracruz 1. p. ſpec. art. 19 §. Sed poſtquam.* Et eſt probabilis hæc ſententia.

9 II. Sent. quæ multo probabilior eſt, docet verificãdam eſſe conditionem, de primo conſenſu patris. Quare ſi primo diſſentiat, non erunt ſponſalia, nec matrim. quamuis poſtea aſſenſum præſtet, niſi contrahentes iterum ſe obligent. Prob. 1. quia eo ipſo quod pater conſcius diſſenſit, defecit conditio, vt conſtat, potuit enim tunc alteruter contrahens altero inuito reſilire, quod vtique non poſſet, niſi conditio defeciſſet, (vt dixi diſp. præc. nu. 8.) ergo obligatio illa extincta eſt, at obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit, *l. Cum ex cauſa. C. de remiſſ. pign.* ergo cum obligatio illa ſponſalium, aut matrimonij, ſemel ceſſarit, nec noua obligatio poſtea contracta ſit, manere enim in eodem propoſito, non eſt noua obligatio, non reſtauratur ea obligatio. Et confirmatur, quia eſto manerent in eodem animo ſe obligandi, cum ad matrimonium, vel ſponſalia requiratur, vt is animus explicetur verbis, aut ſigno externo, non ſufficiet ille animus. Quia nullum eſt nouum ſignum externum exprimens eum animum: & priora verba conditionalia iam euanuerunt, per defectum conditionis. Item, quia ſermo ſimpliciter prolatus, de prima vice intelligendus eſt, *l. Boues, §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſignif.* ergo conditio illa, Si pater conſenſerit, de prima voluntate patris eſt accipienda. Et confirm. ex *l. Hæc conditio. 29. ff. de condit. & demonſtr.* ibi, *hæc conditio, Si in capitolium aſcenderit, ſic recipienda eſt, ſi cum primum potuerit, aſcenderit.* ergo hæc conditio, Si pater conſenſerit, de primo cõſenſu accipienda eſt. Item, quia *c. Is qui, de ſponſal.* habetur copulam poſt ſponſalia efficere, vt tranſeant in matrimonium, & *c. Per tuas, de condit. appoſ.* habetur idem eſſe, quamuis eſſent conditionalia, eo quòd per copulam videntur à conditione receſſiſſe: ſed hoc non efficit copula, quando ante eam conditio defecerat, (vt dixi l. 1. diſp. 26. n. 12.) ergo à fortiori id non efficit permanere in eodem propoſito, quando iam defecerat conditio per primum patris diſſenſum. Tandem quia *c. Si pro te, de reſcript. in 6.* prouidente Pontifice alicui de beneficio, ſi epiſcopi, & capituli conſenſus accedat: quærũt *Ioan. And. n. 2. Anchar. n. 2. Dominic. n. 6. Frãcus n. 4.* quid, ſi epiſcopus, & capitulum, prius diſſentiant, & poſt conſentiant? Et reſpondent nil prodeſſe, ſecus ſi non diſſenſerint, ſed conſentire noluerint: ergo ſimiliter in noſtro caſu dicendum eſt, Si pater expreſsè diſſentiat, iam ſubſequentem conſenſum nil prodeſſe, ſecus quando pater non diſſenſit expreſſe, ſed tantum diſtulit aſſenſum præbere. Et ita hanc ſent. tenent *Roſella Matrimonium, 3. n. 4. Sotus 4. diſt. 29. q. 2. art. 3. verſ. Rogas autem.* Idem tenet dicendum eſſe, poſtquam hic tranſiuit ad aliud matrimonium, *Angel. Matrimonium, 3. impedimento 3. num. 2.*

10 Ad argumenta oppoſitæ ſent. propoſita n. 8. reſpondetur. Ad. 1. concedendo eam conditionem habere tractum ſucceſſiuum, ad hunc ſenſum, vt poſſit pater non ſtatim conſentire, ſed terminum ad deliberandum petere, non tamen ad hunc ſenſum, quod ſi ſemel diſſenſerit, proſit, ſi poſtmodum reſiliat. Ad 2. dico neutrum caput loqui in actu vere conditionali, qui ſtatim deficiente conditione corruit, nec ſine noua obligatione reuiuiſcere poteſt. 2. dico ad priorem textum, cum *gloſſ. ibi verb. Placebit*, non deſinere eſſe procuratorem, ex quadam æquitate, vel ſi deſinit, iure reaſſumere, ne ob procuratoris defectum negotia differantur: at in noſtro caſu id non diſponit ius, nec diſponere potuit, cum deficiente conditione, conſenſus defecerit. Alia autem doctrina *gloſſ. c. Si tibi abſenti*, eſt ſatis dubia: & à multis DD. ibi reiicitur.

11 3. Dubitatur, an contracto matrimonio, vel ſponſalibus ſub hac conditione, Si pater conſenſerit de futuro, ſi pater conſcius nec cõſenſum, nec diſſenſum exprimat, cenſeatur extare conditio; vel potius deficere? Conſtat, ſi ſint coniecturæ, ideo tacere, quia diſſentit, habendam eſſe taciturnitatem pro diſſenſu: & ſi ſint coniecturæ, ideo tacere, quia placet ſibi, habendum eſſe pro aſſenſu. Quare tota difficultas eſt, in dubio, an iudicandum ſit pro aſſenſu, & ita cenſeatur tunc conditio impleta? Quidam aſſerunt id minime ſatis eſſe, vt conditio cenſeatur impleta. 1. Quia conditio debet impleri in ſpecifica forma, *l. Qui hered. §. 1. & l. Mænius, ff. de condit. & demonſtr.* ergo ea conditio, Si pater conſenſerit, debet verificari in ſpecifico, & vero conſenſu. 2. Quia qui tacet, nec fatetur, nec negare videtur: *reg. Is qui tacet, de regul. iur. in 6.* ergo tacendo non impletur cõditio, Si pater conſenſerit, quæ poſitiuum conſenſum deſiderat. 3. Quia facta non præſumuntur, niſi probentur, *cap. Cum in iure, de officio delegat.* cum ergo conſenſus ad factum pertineat, non præſumetur ex taciturnitate, niſi probetur. Sic tenent *Angel. Matrimonium, 3. imped. 3. num. 3. Nauar.* mutans ſententiam quam Hiſpane defenderat, *ſum. Lat. c. 22. n. 63. Petrus de Ledeſ. de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali. §. Sed quid dicendum eſt ſi pater, verſ. Sed adhuc eſt maior difficultas.*

12 Verius tamẽ eſt, ſat eſſe eam taciturnitatem, vt cenſeatur impleta conditio: ſatis enim in ſpecifica forma adimpletur. Quia huc tendit ea conditio, ne pater contradiceret, ac ægre ferret, id enim intendunt filij ſub ea conditione contrahentes, at quamuis taciturnitas non indicet expreſſum conſenſum, at indicat ſaltem patrem non negare, nec contradicere: iuxta *d. regulam, Is qui tacet*, & conſequenter nec ægre ferret: tunc enim id exprimeret: ergo impletur conditio. Et ita tenent *Anchar. c. Per tuas, nu. 2. de conditio. appoſ. Adrian. 4. q. 3. de matrim. dub. 3. Syluest. Matrimonium, 3. q. 4. dict. 4. Alex. de Neuo, c. Super eo, de condit. appoſi. n. 26. Præpoſi. n. 4. Roſella Matrimonium, 5. n. 5. Nau. ſumma Hiſp. c. 22. n. 63. Ant. Cucus lib. 5. inſt. maior. tit. 11. n. 54. Veracruz 1. p. ſpec. art. 19. §. Quicquid dicat: Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui. materia de matrim. c. 32. fol. 1082. §. At vero non minus.*

13 Addit tamen, & bene *Adrian.* ſecus eſſe, ſi conditio eſſet, Si pater dicat ſe conſentire: tunc enim non ſatis eſſet taciturnitas, ſed oporteret, vt pater exprimeret conſenſum.

14 Ad argum. propoſita n. 11. reſp. Ad 1. dico ſatis verificari

ficari in ſpecifica form. Quia ſenſus eſt, niſi pater contradixerit,& dum tacet, ſatis non contradicit. Ad 2. fateor nõ eſſe ſignum expreſſi conſenſus, at eſſe ſignum, patrem non negare, nec contradicere: vt affirmat *ea regul. Quod ſatis eſt.* Ad 3. dico, nullum factum, nec conſenſum in hoc caſu præſumi: ſed taciturnitas eſt in iure ſignum non contradictionis, quod ſatis eſt vt ea conditio vera ſit.

15 4. Dubitatur, quid dicendum, quando tempore quo cõtractum eſt matrim. ſeu ſponſalia ſub ea conditione, ſi pater conſenſerit, pater iam obierat? In hoc dubio varij ſunt dicendi modi. Primus ait, abſolute nõ valere matrim. Quia deficit conditio, cum mortui nulla ſit voluntas, *c. Si gratioſe, de reſcript. in 6.* Sic *Speculator tit. de condit. appoſ. in princ. n. 5. & Vincent.* quem ibi refert. Idem *Alex. de Neuo, c. Super eo. n. 11. & 12. de condit. appoſi.* explicãs ſiue adiiciens conditionem, ſciret, ſiue ignoraret patris obitum: magna enim præſumptio eſt dolo adiecisse, quando ſciebat.

16 II. Dicendi modus eſt, ſiue ſcirent, ſiue ignorarent contrahentes patris obitum, valere matrimonium: quia vtroque modo conditio eſt impoſſibilis. Sic *Calderinus c. Super eo, de condit. appoſi.*

17 III. Dicendi modus eſt, ſi ignorabant patris obitum, non valere matrim. Quia conditio non poteſt impleri, & ea impoſſibilitas ignorabatur: quo caſu impoſſibilem cõditionem non haberi pro non adiecta, ſed vitiare, diximus hoc 5. l. diſp. 3. n. 11. ſecus ſi ſciebant, & conditionem tamquam impoſſibilem haberi pro non adiecta, & ſic validum eſſe matrimon. *Ioan. And. addit. ad ſpec. tit. de condit. appoſ. in princ. n. 5. verb. Quod non, & c. Super eo, de cond. appoſ. n. 2.* vbi *Anton. n. 7. Cardin. n. 2. q. 1. Anchar. n. 6. Præpoſ. num. 4. Roſella Matrimonium 5. n. 3. Sylueſt. Matrimoniũ 3. q. 4. dict. 2. Tabiena Matrimonium 2. q. 11. n. 12. not. 6. Nauar. ſum. Lat. & Hiſp. c. 22. n. 64. Ant. Cucus, lib. 5. inſtitut. maior. t. 11. nu. 54. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. noui, materia de matrim. c. 42. fol. 1081. col. 2. & c. 43. fol. 1092. fine. Petr. de Ledeſma, de matrim. q. 47. art. 5. dub. 7. principali. §. Circa ea quæ dicta ſunt, dub. præcedenti.*

18 IV. Dicendi modus eſt, ſi ignorabant patris mortem, validum eſſe matrimonium: ſi autem nouerant, in neutro foro iudicandum eſſe matrimonium. Sic *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 12. n. 5 in ſt. comment. lit. D.*

19 Dico tamen probabilius mihi videri, ſi ſciebant mortem, haberi eam conditionem tamquam non adiectam, eo quòd eſt impoſſibilis, & ita manere purum matrimonium, & ſponſalia. Vt tenent authores citati, n. 17. pro 3. ſententia. Si autem ignorabant, validum etiam eſſe. Vt tenet *Enriq. citat. in 4. opinio. n. 18.* Quia (vt dicebam n. 12.) hi intendunt abſolute contrahere, niſi ſtet per patris diſplicentiam: volunt enim filij ne parentes ægre ferant, quod bene verificatur, quando pater obierat.

20 An vero quando matrimonium contrahitur per verba de præſenti, ſit neceſſarium, vt conditio verificetur coram parocho & teſtibus, dicam diſp. ſeq. n. 24.

DISPVTATIO VIII.

An matrimonium per verba de præſenti, ſub conditione honeſta contractum, vt Contraho tecum, ſi pater tuus voluerit, impleta ea conditione, abſque nouo aliquo conſenſu efficiatur validum?

SVMMARIVM.

Certum eſt ſponſalia conditionalia, eueniente conditione, abſque nouo conſenſu pura manere: & matrimonium non manere purum, quando prior conſenſus reuocatus eſt, etiam altero ignorante, 1.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, num. 2.

An quando contrahentes poſſunt abſque diſpenſatione inire matrimonium, & contrahunt de præſenti, ſub conditione honeſta, permanéntque in eodem conſenſu tempore euenientis conditionis, efficiatur verum, ac purum matrimonium abſque nouo conſenſu? Refertur opinio negans, 3.

An ſit validum aliud matrimonium initum per hos, poſt euentum conditionis, ante nouum conſenſum præſtitum? n. 4. iunct. n. 7.

Verior opinio effici verum matrimonium abſque nouo conſenſu, n. 5. Et ibi, reſponſum iuxta interrogata, eſt intelligendum.

Non eſt opus vt contrahentes ſciant conditionem iam extitiſſe, n. 6. Soluuntur argum. n. 8. Poſt n. 8. inuenies alia ſummaria.

IN hac diſp. duo ſunt certa. Prius eſt, quando verba fuerunt de futuro, vt Contraham tecum, ſi pater conſenſerit, impleta conditione ſunt ſponſalia pura, abſq; nouo alio conſenſu, niſi prior ille conſenſus ſit reuocatus. Vt colligitur à contrario ſenſu, ex *c. vnico, fine, de ſponſal. in 6.* vbi deciditur ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionis euentum non oriri publicæ honeſtatis iuſtitiam, defectu conſenſus: ergo oritur à cõtrario ſenſu, poſt conditionis euentum, quaſi plenus iam ſit conſenſus. Poſterius eſt, ſi contrahens matrim. de præſenti ſub conditione honeſta, ante conditionis euentum reuocet conſenſum, nullo modo eueniente conditione purificatur matrim. ſed cogendus eſt purificare. Quia iam prior conſenſus non perſtitit. Sic *gloſ. c. Super eo. verb. Alieno, de condition. appoſ. Hoſtieñſis ibi, ſuper verb. Qui in alieno, Ant. n. 6. Alex. de Neuo, n. 23. Præpoſ. n. 3. Roſella, Matrimonium 5. n. 2. Sylueſt. Matrimoniũ 3. q. 4. dict. 1. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. §. 5. verſ. Sexta eſt conditio, Tabiena Matrimonium 2. q. 11. n. 12. notab. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. init. nu. 6. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maior. t. 11. num. 54. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 47. a. 5. dub. 7. principali, §. Circa ea quæ dicta ſunt dub. præcedenti.* Nec refert ad hoc, vt hæc conſenſus reuocatio effectum habeat, an altero ignorante, vel ſciente fiat, *c. fin. de procur. in 6.* Et docent *Couar. & Ant. Cucus n. 55. proxime citati.* Quare minus bene *Abbas d. c. Super eo. num. 7.* de hoc dubitat. 1

His præmiſſis, quadruplex eſt agitanda quæſtio. I. eſt, An quando vterque contrahens eſt habilis abſque diſpenſatione ad contrahendum, & contrahit per verba de præſenti ſub conditione honeſta, ac permanet in eodem conſenſu vſque ad tempus euentus conditionis, fiat purum matrim. eueniente conditione, abſque nouo aliquo conſenſu, ſed virtute prioris? *II. An idẽ dicẽdum ſit*, quando erant inhabiles ad contrahendum abſque diſpenſatione? Vt ſi duo conſanguinei contrahant per verba de præſenti, hac conditione, Si Pontifex diſpenſauerit: an adueniente diſpenſatione abſque nouo conſenſu efficiatur matrimonium? III. Eſt, quid dicendum ſit, quando aliquis per verba de præſenti contraxit cum duabus, ſub conditione honeſta, & ſimul vtraque conditio impletur, quodnam matrimonium ex his præualeat? IV. An idem dicendum ſit ſtante Concilio Tridentino? 2

QVÆSTIO I. Vtrùm quando vterque contrahens eſt habilis, & contrahit per verba de præſenti, ſub conditione honeſta, vt Si pater voluerit, vel Dotem dederis, adueniente conditione conſurgat verum matrimonium, abſque nouo conſenſu? Duplex eſt ſententia. I. ait, non effici matrim. adueniente conditione, ſed tantum ſponſalia, niſi nouus conſenſus accedat. Probatur, conſenſus à principio præſtitus non eſt ſufficiens ad matrimoniũ, ergo ſi adueniente conditione non ſit alius nouus conſenſus, minime etiam ſufficiens erit. Prob. antecedens, nam ille conſenſus eſt conditionalis, qui cum ſit imperfectus, non ſufficit ad ſponſalia, nec matrim. *c. vnico fine de ſponſal. in 6.* Nec etiam adueniente conditione eſt ſufficiens, ſi enim interim alter diſſentiret, non eſſet ſufficiens: ergo nec à principio fuit ſufficiens, ſi enim ſufficiens eſſet, nil referret ſi medio tempore ille conſentiens diſſentiret, conditione poſtmodum impleta. Vt conſtat in cæteris contractibus ſub conditione geſtis. Et confirm. quia ſi ille conſenſus ab initio ſufficiens non eſt, cum euẽtus conditionis non efficiat nouum conſenſum, adhuc inſufficiens erit. 2. Prob. ſacramenta nouæ legis non poſſunt pendere à futuro euentu, ſed ſtatim aut valida, aut irrita ſunt, vt Abſoluo, vel Baptizo te, ſi cras reſtitueris, nil valet, iuxta omnium ſententiam: ſed matrim. eſt ſacramentum nouæ legis: ergo contractum ſub conditione de futuro, non poteſt pendere vt ſtatim validum ſit, à futura conditione, ſed exigetur nouus conſenſus. 3. Prob. contractus matrimonij celebratus ſub prædicta conditione, ſtatim habet vim obligandi ſub conditione, & non in 3

ratio

ratione matrimonij,vt conſtat:quia ſi interim ante conditionis euentum aliud celebret matrim.eſt validum:ergo ſolum obligat in ratione ſponſaliũ:ergo impleta conditione non efficitur matrim.ſponſalia enim ſub conditione non tranſeunt in matrim.per implementum conditionis,vt diximus n.1.4.Probatur,ad matrim.requiritur conſenſus de præſenti,ſed hic conſenſus, Accipio te in meã,ſi pater tuus conſenſerit, non eſt de præſenti,ſed de futuro.Vt habetur *c.Super eo,fine,de condit.appoſi.*ibi,*cũ huiuſmodi conſenſus nõ ſit de præſenti habẽdus,licet per verba de præſenti euidentius exprimatur,qui in alieno arbitrio nõ habito, ſed habendo conſiſtit*:ergo.Et confirm.ex *eod.c.Super eo verſ. Reſpondemus*,vbi habetur eum qui in mulierem cõſentit, Si pater volet,non eſſe cogendũ cõtrahere matrim.niſi volũtas patris poſtmodum intercedat;ergo hac intercedenti,cogendus eſt:ſi ergo impleta conditione cogẽdus eſt contrahere,non erit ſtatim matrimonium. 5.Probatur,omne matrim.celebratum inter Chriſtianos, eſt ſacramentum,ſed hoc non eſt ſacramentum,etiam impleta conditione abſque nouo conſenſu,non enim apparet ſignum ſenſibile tunc adeſſe,quod enim prius adfuerat, ſcilicet,illa verba cõditionalia,minime eſt ſufficiens:ergo id non eſt matrimonium. Hæc ſunt potiſſima argumenta quibus hæc ſententia fulcitur , & eſt communis Theologorum,& probabiliſſima. Hanc tenent *D.Thom. 4.d.29.q.vn.a.3.quæſtiunc.3.D.Bonauent.4.d.28.q.3.n.13.& ibi Durand.quæſt. 2.n.5.& in ſolut.ad 1.Richard.ibi,a.2.q.2. Maior 4.d.27.quæſt.4.Victoria relect.de matri.p.1.punct.2.n. 9.& ſum.materia de matrim.n. 258.Adria.4.q.3.de matrim. ante dub.1.Sotus 4. diſt. 29. q.2.art. 1.concl.3.Ledeſma,2.p. 4.q.45.art.1.§.Præterea eſt dubiũ,fol.440.colum.4.& poſt 4. propoſitionem,f.441.colum. 4.Angles floribus, 1.p.materia de matri.q.2.de cõſenſu conditionato.art.vnico,difficult.2.Cãdelabrum ſacramentorum, 1.p.materia de matri.nu. 54.Enriquez lib.11.de matrim.cap. 12.nu.3.Barthol.à Ledeſma dub.25.de matri.concl.5.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui, materia de matri.c. 42.f.1083.Petrus de Ledeſma de matri.q.47.a.5.dub.7.princip.concl.12.f.246.*Et ex Iuriſperitis,hanc tenent *Couar.4. decret.2.p.c.3.initio,n.5.Nauar.*ſibi cõtrarius,*l.4.cõſilior.in 1.edit.tit.de ſpõſal.conſ.14.n.7.Matienz.lib.5.recop.tit.1.rubric.gloſ.1.n.63.Gutier.l.1.quæſt.canon.cap.22.num.21.*

4 Ex hac ſententia infetur,ſi poſt euentum conditionis ante nouum conſenſum præſtitum,alter aliud contrahat matrimonium,peccare quidem contra fidem præſtitam, at validum eſſe matrimonium:quia prius tantum habebat,vim ſponſalium.Sic *Sotus eod.art.1.poſt 3.concluſ.verſ. Sed arguitur ad id,Barth.à Ledeſma dub. 25. de matrim.poſt 5.concluſ.ante verſ.Et annotare hic oportet.*

5 II.Sententia, (quam multo probabiliorem exiſtimo) docet adueniente conditione ſtatim abſque nouo conſenſu effici matrim.Prob.1.ex *c.Super eo,de conditio.appoſ.* vbi Pontifex rogatus an qui per verba de pręſenti cõtraxit ſub cõditione,Si pater voluerit,ſit impleta cõditione congendus conſummare matrimonium?Reſpõdet nõ eſſe cogendum ad contrahendum,niſi volũtas patris intercedat:ergo à contrario ſenſu hac intercedente cogẽdus eſt contrahere:quod verbum videtur intelligendum de cõtractus perfectione,id eſt,matrimonij conſummatione;quia interrogatio de conſummatione eſt propoſita:cui reſponſio cõgruere debet,& iuxta illam eſt intelligenda,*c.Qualiter , & quando,de accuſ.ad finem,ante verſ. Hunc tamen ordinem*,ibi:*vt iuxta formã iudicij,ſententię quoque forma dictetur*:ergo ſupponit Põtifex adueniẽti conditione iam eſſe contractum matrimonium.2.Probatur, ſicut ad matrim.requiritur purus cõſenſus de præſenti, ita ad ſponſalia purus conſenſus de futuro,ſed cõſenſus cõditionatus de futuro adueniente conditione abſque nouo conſenſu perficitur,& manent ſponſalia perfecta ac pura,ac ſi ab initio eſſent pure inita,& ex tũc incipit oriri publica honeſtas , quæ antea minime oriebatur:vt omnia hæc conſtant à contrario ſenſu ex *c. vnico,fine,de ſponſal.in 6.*ergo ſimiliter cõſenſus de præſenti imperfectus ante implementum conditionis,ea impleta perficitur, & conſtituit abſolutum , & purum matrimonium. 3.Probatur , quia diſpoſitio conditionalis adueniente conditione purificatur,& ab eo tempore cẽſetur,perfecta,ac ſi à principio pure fuiſſet contracta.*l.Potior.11.in principio,ff.qui potior.in pign.hab.*ibi,*cum enim ſemel conditio extitit,proinde habetur ac ſi illo tẽpore quo ſtipulatio interpoſita eſt,ſine cõditione facta eſſet*:ſed ſi à principio nõ eſſet adiecta conditio,eſſet matrimonium validum,& perfectum: ergo ſimiliter impleta conditione. 4.Probatur, quia cæteri contractus conditionales impleta conditione abſque nouo conſenſu purificãtur,*l.Hæc venditio.7.ff.de contrah.empt.*ibi,*conditionales venditiones tunc perficiuntur, cum impleta fuerit conditio*:ergo idem dicendum eſt de matrimonio.Sed aſſignatur ratio differentiæ:quia cæteri contractus non ſunt ſacramenta,vt eſt matrimonium,& ſacramenta non poſſunt pendere ex futuro euentu.At hęc differentia eſt omnino friuola. Quia quando Deus inſtituit matrimonium, ſacramentum, in nihilo alterauit contractus naturam,ſed eam illæſam,ac immutatam eleuauit ad eſſe ſacramenti:ſi ergo matrimonij natura quatenus eſt contractus,petit vt dum ſub conditione celebratur,impleta conditione firmum maneat : eſſe ſacramentum nihil obſtabit. Præterea, quia ea ratione , quia matrimonium eſt quidam contractus,habet alia quę cętera ſacramenta minime patiuntur,vt non habere miniſtrum diſtinctum ab ipſis contrahẽtibus , poſſe fieri per procuratorem,nõ requiri vt vterque coniux ſimul tempore conſentiat,vt cõſtat:cur ergo non habebit,vt poſſit pendere à futuro euentu. Et confirmatur , quia ſi alter coniux dicat,conſentio in te,ſi tu in me cõſenſeris,pendet hoc matrimonium ex futuro euentu conſenſus alterius,& quando celebratur matrimonium per literas,eodem modo pendet.Alia aſſignatur ratio differentię,quia in aliis contractibus,poteſt lex diſponere circa conſenſum,illumque ſupplere, ſecus in matrimonio. Sed nec hæc differentia eſt ſufficiens:quia lex non ſupplet conſenſum in aliis contractibus conditionalibus, dum impleturconditio,ſed explicat id quod ex natura rei habet contractus.Alia differentia aſſignatur,quod in aliis contractibus,iure pręſumitur ſemper in virtute durare priorem conſenſum,donec impleatur conditio:ſecus in matrimonio.Sed hoc eſt gratis dictũ.Quia in matrimonio etiam præſumitur idem.Vt quando contrahitur matrim. per procuratorem , præſumitur conſenſu durare inſtituentis procuratorem iuxta *c.fin.de procurat.in 6.*Alia differentia aſſignatur:cum alij contractus reſcindi poſſint, & transferre dominium ad tempus,& ideo impleta conditione cenſentur ſtatim abſq; nouo conſenſu purificari:ſecus in matrimonio,quod ſemel contractum eſt perpetuum.Sed hęc ratio minus placet:quia non obeſt perpetuitati matrimonij,poſſe contrahi ſub conditione, & ea impleta manere firmum:tunc enim manet perpetuũ & irreuocabile.Tandem prob. hęc ſent.quia cęterarum rerum poteſt trãsferri dominium ſub conditione,ita vt ea impleta,& non ante, ea dominij tranſlatio effectum habeat:ergo ſimiliter in matrim.Hanc ſent.tenent cõmuniter DD.iuris Pontificij,*Innocen.c.1 n.4.& c.Super eo, fine,de cõdit.appoſi.Hoſtiẽſis eod.c.1.paulò poſt principiũ & ibi Ioannes Andreas,n.1.& c.De illis,eod.tit.n. 1. Anchar.eod.c. 1.n.1.& in d.c.Super eo.n.8.& d.c.De illis,n 4.Cardin.d.c.1. n.1.& d.c.Super eo.fine,Abb. d.c.De illis fine.Henric.c.fin.eod. tit.n.4.Alex.de Neuo,d.c.1.n.4.& d.c.De illis,nu.16.& d. c. Super eo.n.25.Præpoſ.d.c.1.n.1.Anton.de Butrio.d.c.Super eo. n.9.Nauar.ſum.lat.& Hiſpan.c.22.n.63.init.& n.64.fine,& lib.4.conſil.t.de cõdit.appoſi.in vtraque edit. conſ.1.per totum: Montaluus l.2.fine,& l.6.init.t.4.p.4.Brunel.de ſponſal.cõcl. 33.n.3.(habetur tom.9.tractat.)Villalobos in cõmunibus opin. lit.M.n.66.Ant.Cucus.lib.5.inſtitut. maiorũ tit.11.n.55.*Et ex Theologis eam tenẽt *Palud.4.d.29.q.2.art.5. ad finem. n.37.Petrus de Soto lect.3.de matrim.§.Quarto denique infertur,Manuel 1.to sũ.in 2.edit.ca.19.cõcl.18.n.19.*Et videtur

tenere *Viguierius lib inſtit. c.* 16.§.7.*verſ.Sexto,ad finem*.Et dicit valde probabilem *Petr.de Ledeſma, de matrim.q.*47.*ar.*5.*dub.*7.*principali,concluſ.*1.*fol.*243.

6 Neque eſt opus vt contrahentes ſciant conditionem iam extitiſſe,vt matrimonium impleta conditione purificetur ſed eo ipſo quod conditio euenit purum manet ſicut qui contrahit per procuratorem,eo ipſo quod procurator conſentit, firmum manet matrimon. quamuis contrahens id ignoret. Sic *Anchar.c.Super eo,de condit.appoſ.n.*8.licet tandem id cogitandum relinquat:ſed immerito quia eſt veriſſimum.Vt tamen licite poſſint vti matrim.neceſſarium eſt vt ſciant conditionem eſſe iam impletam,atque ita matrimonium eſſe perfectum.

7 Ex hac ſent.infertur contra priorem, matrim. alias contractum poſt prius conditionale, & impletam iam conditionem,eſſe inualidum. Quia per implementum conditionis,prius matrim.omnino firmum fuit.

8 Ad argum.oppoſitę ſent.propoſita n.3.reſp.Ad 1.conceſſo antecedenti, negatur conſeq. quamuis enim ante aduentum conditionis, inſufficiens ſit, ea tamen adueniente manet purus,& perfectus.Et ad probationem,dico,quamuis ſi interim ante conditionem impletam diſſentiret,non eſſe ſufficiens,ſi tamen non diſſentit, ſufficiens eſſe:neque eſſe ſimile de aliis contractibus conditionalibus,in quibus,diſſenſus medij tēporis nihil obeſt valori contractus,quia cum ille ſit cōtra iuſtitiā,ſupplet lex conſenſum,prout ſupplere poteſt:in matrim. autem ſupplere minimè poteſt:& ſi argum.aliquid probaret,cōuinceret matrim.per procuratorem eſſe inualidū,& ſpōſalia contracta ſub conditione, ipſa impleta non valere: vtroque enim caſu diſſenſus medij temporis efficeret,vt non valerent ſponſalia,nec matrimonium.Ad confirmationem,dico,quamuis impleta conditione non efficiatur nouus conſenſus, ſatis eſſe vt valeat matrimonium, vt prior ille qui imperfectus erat,& cuius perfectio pendebat à cōditionis implemento, ea impleta perficiatur.Ad 2.conſtat ex dictis differentia:quia ratio ſacramenti non immutauit naturam contractus,quare ſequitur naturam aliorum contractuum, qui poſſunt pendere ex futuro euentu.Ad 3.dico matrimonium conditionale eſſe contractum medium inter purum matrim.& ſponſalia antequam impleatur conditio:& conuenire cum matrimonio,quia fit per verba de pręſenti,in quo differt à ſponſalibus,quæ fiunt per verba de futuro: vnde non obligat tanquam matrimonium purum,neque etiam vt ſola ſpōſalia,ſed vt matrimonium conditionatum, cuius perfectio,& valor pendet ab implemento conditionis. Ad 4. dico eſſe conſenſum de pręſenti,pendentem tamen à futuro euētu:vnde dū *c.Super eo*,dicitur nō eſſe conſenſum de præſenti,intelligitur de perfecto,& abſoluto, ſecus de conditionali.Ad confirmationem dico tibi,contrahere, accipi pro conſummare matrimonium:vt probaui n.5.Ad 5.nego minorem,ſed eſt verum ſacramentum:nam cum Chriſtus eleuans matrimonium ad eſſe ſacramenti, non immutarit naturam contractus, id quod ſufficiens erat ad rationem contractus,ſufficit etiam ad rationem ſacramenti:nec requiritur aliud ſignum:quare ſufficiunt illa verba ſub conditione, vbi conditio impleta eſt.

SVMMARIVM.

*Quando contrahentes de præſenti ſunt inhabiles,& contrahunt ſub conditione,Si Pontifex diſpenſarit, an diſpenſatione obtenta, conſurgat verum matrimonium abſque nouo conſenſu? refertur opinio aſſerens exigi nouum conſenſum,n.*9.

*Contraria verior,n.*10.*Et ſoluuntur argumenta, n.*11.*Poſt quem inuenies alia ſummaria.*

9 QVÆSTIO II.An non tantùm quando matrimonium contrahitur inter perſonas habiles ſub conditione,efficiatur validum abſque nouo conſenſu, conditione impleta,(vt diximus n.5.)ſed etiam,quādo inter inhabiles, vt ſi conſanguinei contrahant per verba de pręſenti ſub conditione,ſi Pontifex diſpenſauerit?Duplex eſt ſententia.Prima ait, nō effici matrimonium abſque nouo conſenſu. Probatur 1.quia ſicut conſtitutio noua nō reſpicit præterita *c.2.& c.fin.de cōſtitutio.*ita nec diſpenſatio: ergo dum Pontifex diſpenſat,non efficit vt pręteritum matrimonium,quod inualidum erat,vtpote inter perſonas illegitimas efficiatur validum.Et confirmatur,quia Pontificem diſpenſare,non eſt pręteritum matrimonium confirmare,ſed eſt impedimentum tollere, & contrahentibus facultatem concedere, vt poſſint matrimonialiter coniungi.2.Probatur, quia conſenſus non poteſt retrotrahi,quando ab initio non potuit legitime pręſtari,cum vtrumque extremum ei cōuenire debeat:vt notatur *l.Si is qui pro emptore,*15.*ff. de vſucap.*ſed hic conſenſus nō potuit ab initio legitime præſtari,eo quod extrema erāt inhabilia:ergo eueniente conditione nō poteſt conſenſus retrotrahi, vt perficiat prius matrimonium. Tandem, quia ad matrimonium requiritur conſenſus de præſenti inter perſonas legitimas,& habiles:ſolum enim hæ ſunt ſubiectum capax recipiendi hoc ſacramentum,ſed tempore contractus fuit conſēſus inter perſonas illegitimas & inhabiles,& tempore impletæ conditionis non ratificatus eſt prior conſenſus,ſed immutatus permanet:ergo non perficitur matrimoniū.Hanc tenent ex Iuriſperitis *Innoc.& Hoſtienſ.c.Super eo,paulo poſt princ.de conditio.appoſ. & ibi Ioānes Andreas,n.*2.*Cardin.n.*2.*q.penul.Abb.n.*8.*Alex. de Neuo,n.*16.*Roſella.Matrimonium.*5.*n.*14.*Sylueſt.Matrimonium* 3.*q.*9.*Tabiē. Matrimonium.* 2.*q.*12.*n.*13.*Frāciſcus Aretin.l.Apud Iulianum.* §.*Cōſtat,n.*11.*verſ.Et ad materiam noſtræ legis*,quā legē interpretatur ſimul cū *l.Cū ſeruus,ff. de legat.*1.*Villalobos in cōmun.opin.lit.M. n.*67.*Nauar.lib.*4.*cōſiliorū,in* 2.*edit.tit.de ſpōſal.cōſil.*14.*n.*7.*Anton.Cucus lib.*5.*inſtitut.maior.tit.*11.*n.*59.*Tello l.*22.*Tauri,n.*18.Et ex Theologis,eandem tenent *Victoria ſumma, materia de matrim. n.*258.dicēs oppoſitum eſſe errorem intolerabilem:*Sotus* dicens omnino certum,4.*diſt.*29.*q.*2.*art.*1.*poſt.*3.*concluſionem,verſ.Nouam autē,Veracruz* 1.*p.ſpecul.a.*19.§.*Reſpondetur quod nō,Ledeſma.*2.*p.*4.*q.*45.*a.*1.§.*Præterea eſt dubiū:Enriquez lib.*11.*de matrim.c.*12.*nu.*3.*Barth.à Ledeſ. dub.*25.*de matrim.*§.*Et annotare hic oportet,Palacios lib.*5.*de cōtractibus, c.vlt.dub.*6.*f.*497.*verſ.Cæterum horum placitum, Petr.de Ledeſ. de matrim.q.* 47.*a.*5.*dub.*2.*quod mouet poſt.*7.*principale, fol.*258.*col.*2.§. *Nihilominus ſit tertia cōcluſio:Candelabrū ſacramēt.*1.*p.materia de matrim. n.*55.*Lud.Lop.*dicēs oppoſitū eſſe improbabile.2.*p.inſtruct.de matri.c.*42.*f.*1085.*col.*1.

His tamen non obſtantibus,ſecunda ſententia(quam 10
probabiliorem exiſtimo,)ait adueniente diſpenſatione, ſtatim abſque alio nouo conſenſu matrimonium perfici. Probatur, ſicut matrimonium requirit conſenſum de pręſēti inter perſonas legitimas,ita ſponſalia conſēſum de futuro inter perſonas legitimas,ſed ſponſalia inter inhabiles,ſub conditione reddente eos habiles, vt ſi duo conſanguinei dent ſibi fidē de futuro matrimonio contrahendo.Si Papa diſpenſauerit,vel fidelis promittat infideli matrimonium,ſi ad fidem conuertatur, manēt firma & valida,impleta conditione:(vt ex multis probauimus hoc l.5.diſp.5.n.24.) ergo ſimiliter dicēdum eſt de matrimonio.Quare non mirum eſt,ſi tot Doctores contrariam ſequantur ſententiam, loquuntur enim conſequenter ad opinionem quam defendunt, nempe, eam conditionē,Si Papa diſpēſauerit, eſſe impoſſibilē,& haberi pro non adiecta:quę ſent.ſi vera eſſet,cū contractus omnino eſſet nullus,& reprobatus,nec conditio illa ſuſpenderet,veriſſimū eſſet adueniēte conditione non perfici matrim.quia prior conſēſus,omnino erat nullus.Verum tenendo id, quod tanquam longè probabilius hoc 5.lib.diſp.5.num.13.defendimus, eam conditionem eſſe poſſibilem,& honeſtam,& ſponſalia eſſe conditionalia, & impleta conditione perfici conſequenter loquendo, idem dicēdum eſt de matrimonio ſub eadem conditione contracto. 2.Probatur,quia contrahentes per verba de pręſenti ſub ea conditione,ſi Pontifex diſpenſauerit: nō contrahūt pro tūc,ſed pro tēpore impletæ conditionis:hęc enim eſt cōditionis natura,vt ſuſpendat actū:& eius

eius abſolutam obligationem, in tempus impletæ conditionis:vt dicitur, *l.Cedere diem.* 213. *ff. de verb.ſignif.*at tempore impletæ conditionis ſunt habiles, & nihil obſtat quominus perficiatur matrimonium : ergo perficitur.Et ideò hanc ſententiam tenent *Anton. c.Super eo,de conditio.appoſ.n.* 8. *Carderinus ibi.*Et hanc magis inclinat *Præpoſit.ibi, n.*5.Et tenent *Angel.Matrimonium,*3.*impedimento* 3.*n.*4.*Gregorius Lopez l.*3.*verb.Caſar me,titul.* 4.*p.*4. *& Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.*initio,num.*9.ait retenta opinione Doctorum iuris Canonici, matrimonium conditionale perfici impleta conditione,ſe non videre cur non idem dicendum ſit in hoc caſu.Et *Petrus de Ledeſma cit. num. præced.*dicit hanc eſſe probabilem.

Ad argumenta prioris ſent.propoſita nu.9. reſponde-
11 tur.Ad 1.concedo diſpenſationem non efficere,vt prius matrimonium inualidum,perficiatur:ſed tollit impedimentum,& ponit in eſſe conditionem,ex qua pendebat conſenſus contrahentium, quare cum tunc perficiatur conſenſus, perficitur virtute illius matrimonium. Ad confirmationem dico, Pontificem diſpenſare,licet non ſit perficere matrimonium, eſſe tamen tollere impedimentum,& ponere in eſſe conditionem,quando ſub illa contraxerant de præſenti:quando autem ſolum per verba de futuro,tollere impedimentum,vt poſſint celebrare matrim.Ad 2. nego minorem : nam ille conſenſus ab initio fertur in perſonam legitimam, & habilem:cum natura conditionis ſit, ſuſpendere conſenſum vſque ad illius euentum, & poſt euentum conditionis, nempe, vbi Pontifex diſpenſauit, eſt habilis.Ad 3.nego minorem:non enim fuit conſenſus inter peſonas illegitimas, & inhabiles,cum non fuerit præſtitus pro eo tempore, quo tales erant,ſed pro tempore quo Pontifex iam diſpenſaſset,& tunc iam erant legitimæ,& habiles.

SVMMARIVM.

*Quando quis duas fœminas duxit de præſenti,ſub conditione honeſta,ea ſimul impleta, quod matrimonium illarum præualeat? Referuntur variæ ſententiæ,n.*12. 13.*&* 14

*Sententia authoris neutrum matrimonium valere,n.*15.

*Si conditio non ſimul impleatur,præualebit matrimonium, cuius conditio prius impletur,n.*16.

*Quid quando ſunt ſponſalia ſub conditione honeſta cum duabus contracta,& vtraque conditio ſimul,vel ſucceſſiue impletur? Refertur quædam ſententia,n.*17.*Et ſententia authoris,n.*18.

*Soluuntur argumenta,num.*19. *Poſt quem inuenies alia ſummaria.*

12 QVÆSTIO III.Quàdo quis contrahit cum duabus ſub conditione honeſta,Si tantam dotem dederis,impleta ſimul conditione,quod matrim.pręualeat?Vt clare procedamus,poteſt quæſtio hæc locum habere, vel quando contracta ſunt ſponſalia cum duabus,ſub ea conditione, & ſimul, aut prius impletur conditio:vel quando contractum eſt matrimonium per verba de præſenti. Quidam ergo dicunt,quando contractum eſt matrimonium cum illis duabus, ſub ea conditione, & ſimul impletur conditio,pręualere prius matrimonium.Quia potior eſt conditio prioris, nec poſterius potuit priori præiudicare:*regul.Qui prior.*54. *de regul.iur.in* 6.*& cap.Mandato,de præben. in* 6. Item, quia primum vinculum excludit ſecundum ſibi contrarium,*c.Intellecto,& c.Ea te,de iureiur.* Sic *Tabiena Matrimonium,*2.*q.*11.*n.*12.

13 Alij dicunt pręualere ſecundum matrimonium,ſiue ſimul,ſiue poſterius impleatur cõditio ſecundi matrimonij:& hoc ſuppoſita opinione communi Doctorum iuris Pontificij,eſſe matrim. impleta conditione:nam ſi dicamus cũ communi Theologorum eſse ſponſalia tantum, iudicãdum erit,ſicut ſtatim n.18.dicemus de ſpõſalibus. Prob.hęc ſent.quia ad hoc vt primũ matrim.perficiatur aduenienti conditione,requiritur vt cõtrahens maneat in eadem voluntate, at per poſterius matrim.recedit à priori voluntate:vt conſtat ex *l. fin. ff.de diuortiis,fine,*ibi, *proinde ſi patronus ſibi deſpõderit aliã,vel deſtinauerit,vel matrim.alterius acceptauerit,credẽdum eſt nolle hanc nuptã.*Ergo omnino manet prius matrimonium,diſsolutũ,& ſic valebit poſterius.2.Quia nunquam fictio retrotrahitur in præiudicium actus medio tempore geſti,*l.Si indebitum.§.*1.*& ibi Bart.ff.rem ratam haberi:*ergo fictio qua conſenſus trahitur ad tempus euentus conditionis, non debet retrotrahi ad tempus primi matrimonij,in pręiudicium ſecundi medio tempore geſti:ergo valebit hoc ſecundum matrimonium.3.Quia in his quę pendent à mera voluntate,ſtamus vltimo actui:vt in procuratore, *c.Si quem,de procurat.in* 6.*& in teſtam.§.Poſteriore,inſtit.Quibus mod. teſtam. infirm.* Sed contracto priori matrimonio conditionali,liberum eſt ab eo recedere,ſaltem vt valeat ſecundum,quamuis recedens peccet:ergo. Ita tenent quidam DD.vt refert *Præpoſi.c.*1.*de condition.appoſi.nu.*2.*in ſecunda opinione.Et Petr.de Ledeſma de matrim. q.* 47.*art.*5.*dub.*1. *concluſ.*4.*quod mouet poſt* 7.*dubium princip.fol.*252.

Alij vero cenſent eſſe locum optioni alterius matri- 14
monij.Probant per *l.Viduæ* 18.*C. de nupt.*Sic tenent aliqui quos refert *ibid.Præpoſ.n.*2.*in* 3.*opinione.*

Sed verius eſt,neutrum matrimonium valere.Quia in- 15
certitudo vitiat matrimonium,*c.Ex literis,el* 2.*de ſponſal.* vbi hoc communiter notant Doctores.Et patet etiam ex *regul.Vbi repugnantia.*148.*ff.de regul.*ibi,*vbi repugnantia inter ſe in teſtamento inuenirentur,neutrum ratum eſt.*Sed hoc matrimonium incertum eſt, quia cum conditio trahat conſenſum ad tempus impletæ conditionis, quæ ſimul impletur,perinde eſt,ac ſi in eodem tempore ſimul cum duabus cotraheretur matrimonium.Sic docent *Calderinus,& Iacobus de Zochis,*quos refert & ſequitur relate diſputata *Præpoſi.c.*1.*de condit.appoſ. fine,& ibi Alex.de Neuo, n.*5.*Roſella Matrimonium,* 5.*n.*6.*Angel. Matrimonium,* 3. *imped.*3.*n.*6.*Sylueſt.Matrimonium,* 3. *q.*6.*Adrian.*4.*q.*3.*de matrim.dub.*1.*Greg.Lop.l.*3.*verb.Si me dieres,tit.*4.*p.*4.

Hinc fit,ſi aliqua illarum citius impleſſet cõditionem, 16
illud eſſe matrim. Quia vtrumque pendebat ab euentu conditionis:ergo ilud præualebit, & perficietur, cuius prius conditio impleta fuerit.Ita *Syluеſt & Angel.ibi.*

Quando autem ſunt ſponſalia cum duabus ſub prædi- 17
cta conditione,vel tenendo communem ſentent.Theologorum,id matrimonium conditionale tantum habere vim ſponſalium,dicit *Petr.de Ledeſma matrim. q.* 47. *a.*5. *dub.*1.*quod mouet poſt* 7.*principale concl.*1.*&* 2.*fol.* 251.ſiue ſimul,ſiue prius impleatur conditio ſecundi contractus ſponſalium, primum contractum ſponſalium manere validum, & obligare in ratione ſponſalium. Et probat, quia ſponſalia priora non diſſoluuntur per poſteriora,, ſed non obſtantibus poſterioribus,firma manent.

Sed dicendum eſt,in neutro caſu manere validum pri- 18
mum contractum ſponſalium:quare ex illo minime orietur pubicæ honeſtatis iuſtitia.Ratio eſt, quia primus cõtractus,ſponſalium cùm fuerit conditionalis,fuit imperfectus, donec impleretur conditio,per cuius implementum perficiendus erat, ſi contrahens non mutaſſet voluntatem:at mutauit in vtroque euentu.Nam ſi ſimul impletur conditio, voluntas eſt incerta, cùm æquè ſit cum duabus, & ſic ratione incertitudinis vitiatur:ſi autem prius impletur conditio ſecundi contractus,perinde eſt,ac ſi ſecundus purè fuiſſet initus:& ſic manifeſta eſset reuocatio prioris voluntatis.Fateor tamẽ in euentu quo prius impletur conditio ſecundi,teneri ad expectandum euentum conditionis primi contractus, & ea eueniente teneri ad illũ:& ſimiliter quando ſimul vtraque conditio euenerit, teneri ad priorem contractum, non in ratione ſponſalium.Quia quando erant perficiẽda, erat mutata voluntas, ſed ratione promiſſionis,cui non potuit derogare per ſecundam promiſſionem.

Ad duo argum.prioris ſent.propoſita n.12.reſp.vtrum- 19
que procedere, quando non eſset in poteſtate gerentis poſteriorem actum, tollere priorem:nam ſi eſset in poteſtate,per poſteriorem actum reuocare priorem,reuocaret vtique.At dum matrim.prius eſt conditionale,neque impleta eſt conditio,poteſt contrahens,validè reuocare, quamuis peccet : cenſetur autem reuocare,quando vel prius impleta eſt conditio ſecundi matrimonij:

quia tũc manet ſecũdum,purum, & incompatibile cum priori. Vel quando vtraque conditio ſimul impletur,ratione incertitudinis,cum deberet eſſe matrim.cum vtraque.Ad argumenta ſecundæ ſententiæ, propoſita nu.13. reſpondetur. Ad 1. dico, diſtinguendam eſſe minorem, quando poſterius matrim.eſſet abſolutum, vel promiſſio abſoluta contrahendi, recederetur à priori voluntate. Quia eſt incompatibile abſolute contrahere matrim.vel promittere contrahere, cum matrimonio conditionali cum alia inito. At quando vtrumque matrimonium eſt conditionale,cum vtrumque ſit imperfectum & pendeat ex futuro conditionis euentu,nõ eſt incompatibilis hæc voluntas,ſed perficietur id matrimonium,cuius conditio primo euenerit:quare *l.illa finalis*, manifeſte loquitur de matrimonio,vel ſponſalibus abſolutis.Ad 2.dico,antecedens eſſe verum, quando licitum eſſet partibus ſola voluntate recedere ab actu priori,vt contingit in teſtamentis,& conſtitutione procuratoris.Item quando actus ſunt in ſe incompatibiles,at à priori matrimonio conditionali, non licet ex mera voluntate recedere, & vtrumque matrimonium conditionale,eſt compatibile:vt probauimus. Et per hoc patet ſolutio ad tertium Ad argumentum tertiæ ſententiæ propoſitum numero 14. dico, textum illum procedere,quando nullum eſt vinculum contractum,ſed volũtas habet liberam electionem, & quando nulla eſt repugnantia in voluntate : at in noſtro caſu non eſt voluntas libera,ſed tenetur ſeruare priorem contractũ conditionalem,antequam eueniat conditio poſterioris:ſi autem ſimul vtraque conditio concurrat,eſt repugnantia in voluntate, ratione incertitudinis. Ad argum propoſitum,nu.17.probans quando duo ſponſalia conditionalia contracta ſunt,manere obligationem priorum,in ratione ſponſaliũ,&c.dico quando priora ſponſalia purè contracta ſunt,cũ iam ſint perfecta,nullo modo poſſe derogari per poſteriora, illis:ſecus quando imperfectè ſub conditione,contracta ſunt:tunc enim poteſt illis derogari per poſteriora,ad hunc ſenſum,vt nõ obligent in ratione ſponſaliũ.Quia quando erant perficienda per aduentum conditionis, mutata erat voluntas:nõ tamen poteſt derogari, vt non obligent in ratione promiſſionis,ac ſponſalium imperfectorum, ac conditionalium:quia iniquè,& contra iuſtitiá mutata eſt voluntas.

SVMMARIVM.

Contracto matrim.coram parocho,& teſtibus, ſub conditione de futuro, ſuſtinendo adueniente conditione non conſurgere matrim.abſque nouo conſenſu,certum eſt hunc nouum conſenſum præſtandum eſſe coram parocho,& teſtibus,licet prior coram illis habitus fuerit,num.20.

Suſtinendo eſſe matrim.abſque nouo conſenſu,vel quando conditio eſt de præſenti,refertur opinio dicens poſt Tridentinum iam non eſſe locum illi opinioni,num.21.& reprobatur num.22.

An ſit neceſſarium, vt conditio impleatur coram parocho, & teſtibus? Refertur opinio affirmans,num.23.

Contraria authoris,n.24.Et ibi, quando contrahitur per procuratorem, non eſt opus vt parochus,& teſtes videant mandatum.Et quando cõſanguinei diſpenſatione Pontificia,nõ eſt opus,vt diſpenſationẽ videãt.

Quid,ſi pendente conditione ſe cognoſcant affectu vxorio,an ſit matrim. etiam poſt Trident.num.25.

An ſi duo conſanguinei contrahant de præſenti coram parocho, & teſtibus obtenta diſpenſatione ſit matrim.etiam poſt Trident.num.26.Et ſoluuntur argum.num.27.

20 QVÆSTIO IV. An hodie poſt Tridentinũ ſit aliquid immutatum circa dicta in tribus præmiſſis quæſtionibus contentis in hac diſputatione:an ſcilicet neceſſarium ſit non tantum conſenſum conditionalem de præſenti, ſed etiam verificationem conditionis,coram parocho,& teſtibus,vel ſuſtinendo opinionem Theologorum dicentium conſenſum de præſenti ſub conditione de futuro, habere vim impleta conditione, ſolius contractus ſponſalium:manifeſtum eſt,neceſſarium eſſe adueniente conditione nouum conſenſum de præſenti coram parocho, & teſtibus præſtari:nec ſatis eſſe, conſenſum nouum occultum,vel conditionem purificari coram parocho,& teſtibus.Quia purificata conditione adhuc ſunt ſponſalia, atque ita parochus & teſtes ſolis ſponſalibus aſſiſterent. Et ita docent *Enriquez lib.11.de matri.c.12.n.3.Bartholom. à Ledeſ.dub.25.de matrim.poſt 5.concl.§.Et annotare hic oportet, Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.42.fol.1081.col.2.§.Verum in hoc caſu, & fol.1083.*

Tota autem difficultas eſt,an ſententia Iuriſperitorum dicentium matrimonium contractum de præſenti ſub conditione,ea impleta abſque nouo conſenſu eſſe legitimum:poſſit ſuſtineri,poſt *Tridentinum,ſeſſ.24.c.2.de matri.* Qua in re,aliqui Theologi,(vt refert *Petrus de Ledeſma, de matrim.q.47.art.5.dub.7.princip.§.In hac diffic.f.246.col.2.*) cenſent omnino eſſe improbabilem eam ſententiam & ceſſaſſe iam per Tridentinum. Idem tenet *Perez lib.3. ordin.tit.1.l.1.ad fin.§.Octauo etiam ceſſat:* vnde dicunt neceſſarium eſſe,vt denuo coram parocho & teſtibus conſentiant,impleta ea conditione. 21

Sed hæc ſententia,minus vera eſt,quia ſi parochus & teſtes aſſiſtant cõtractui de præſenti,quod ex ſe erat matrimonium impleta conditione abſque nouo conſenſu, iuxta illam opinionem:& deinde coram ipſiſmet impleatur conditio : iam parochus & teſtes aſſiſtunt omnibus requiſitis ad matrimonij perfectionẽ,ac ſubinde ſeruaretur forma Tridentini,quare nihil obſtaret quominus eſſet verum matrim.impleta cõditione.Sic tenent *Nauar. lib.4.conſil.in vtraque edit.tit.de condit.appoſi.conſ.1.n.6.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.219.concl.18.n.19.* dicentes impleta conditione non eſſe neceſſarium,vt iterum coram parocho & teſtibus contrahant:& *Petr.de Ledeſ.d.dub.7.concl.4.* dicit hoc eſſe improbabile. 22

Potiſſima autem difficultas eſt,an ſi matrimonium celebretur de præſenti,ſub conditione de futuro,coram parocho & teſtibus,efficiatur purum,ſtatim impleta conditione,vel ſit neceſſariũ,vt parochus,& teſtes ſimul aſſiſtant impletioni conditionis.Et ſimiliter,quando matrimonium eſt de præſenti,ſub conditione de præſenti,aut præterito : vt ſi coram parocho & teſtibus aliquis dicat, Contraho tecum,ſi pater tuus conſenſit,vel modo conſentit:an ſi vera eſt conditio,ſit ſtatim matrimonium,vel ſit neceſſarium,conſtare eidem parocho & teſtibus purificationem conditionis de futuro,& verificationem cõditionis de præſenti aut præterito? Quidá enim cenſent eſſe certum,hoc deſiderari.Prob. quia Trident.exigit vt parochus & teſtes aſſiſtant vero matri.quod tale eſt ſimpliciter,& inducit vinculũ indiſſolubile,vt de illo teſtificari poſſint,ſed illud matrim.conditionale,non eſt ſimpliciter matrim.nec indiſſolubile,nec poſſunt verè parochus,& teſtes teſtificari de matrimonio contracto : cum illud pendeat à cõditionis verificatione,nec huius verificationis teſtes ſint:ergo nullo modo eſt matrimonium. Et cõfirmatur,quia finis Concilij eſt,ne poſſint ſponſi ad alias tranſire nuptias,cùm de prioribus minimè conſtet Eccleſiæ,ſed hoc incõueniens minimè ceſſat,ſi parochus & teſtes non interſint verificationi conditionis:nam ea verificata in occulto,cùm non conſtet Eccleſiæ eius veritas, non conſtabit de matrim. atque ita eos permittet aliud inire matrim.Sic dicit eſſe certum *Petr.de Ledeſma ibid.concl.3.* Et quamuis tantum loquatur de conditione de futuro,at eius rationes idem omnino probant nõ eſſe matrimonium,quando conditio eſt de præſenti, non tamen conſtat parocho & teſtibus de conditionis veritate.Poteſt 2.in fauorem huius ſentẽtiæ adduci,quod matrimonium de præſenti inter impuberes coram parocho & teſtibus, non ſit verum matrimonium, ſi adueniente pubertate inter ſe conſentiant:vt dixi lib.3.diſp.40.n.9. 23

Negare quidem minimè poſſum rationes has vrgentiſſimas eſſe,& quæ conuincere videntur. Verùm pro contraria parte,vt ſufficiat parochum & teſtes intereſſe illi matrimonio de præſenti,ſiue cõditio ſit de præſenti, ſiue de futuro,nec ſit neceſſarium vt præſentes ſint conditionis verificationi,quæ mihi valde probabilis eſt:vehementiſſimè vrget:nã quando aliqui cõtrahunt per procuratorẽ,nõ eſt opus vt parochus & teſtes videãt literas in quib. cõtinetur poteſtas procuratoris,vt praxis totius 24

Eccleſiæ recepit;alias deberent eſſe viri docti, vt ſcirent an ea poteſtas ſit ſufficiens,nec ne:at non poſſunt plenè teſtificari de matrimonio,niſi ſuppoſita veritate illius poteſtatis procuratoris.Similiter quando cõſanguinei contrahunt ex Pontificis diſpenſatione, non eſt opus vt parochus & teſtes videant diſpenſationem:cum tamẽ aliter nequeant plene teſtari de matrimonio,niſi ſuppoſita veritate diſpenſationis obtentæ. Ergo ſi hoc matrimonium valet,valebit etiam contractum per verba de præſenti,ſub cõditione, coram parocho,& teſtibus:quamuis eiſdem minime conſtet de verificatione cõditionis.Præterea,quia non videtur mens Concilij,vt plenè,&integrè poſſint parochus & teſtes de matri.teſtificari,ſed vt ſint teſtes conſenſus de præſenti,quamuis valor matrimonij pendeat ex alicuius veritatis ſuppoſitione , vt conſtat ex matrimonio contracto per procuratorem,in quo vt parochus & teſtes plene teſtentur de matrimonio,oportet vt videant poteſtatem procuratoris,& ſciant eſſe ſufficientem , nec reuocatam. Similiter quando contrahunt duo pueri qui dicunt ſe eſſe puberes,ſi verò ſunt puberes,validum eſt matrim.quamuis parochus & teſtes dubitarent eſſe impuberes;& ita non plenè poſſunt teſtificari de matrim. cuius valor pendet ex veritate ætatis:ergo cum in noſtro caſu verè teſtificentur parochus & teſtes de conſenſu de præſenti,quamuis valor pendeat ex euentu conditionis,de quo non poſſunt teſtificari,valebit matrimonium.Et confirmatur,quia ſic ſeruatur finis concilij in eo decreto,qui eſt,ne contrahantur ſecundæ nuptiæ ſpretis primis:nam cum conſtet Eccleſiæ de illo matrimonio de præſenti,quamuis valor pendeat ex verificatione conditionis,nullo modo permittet eos ad ſecundas tranſire nuptias, donec plene Eccleſia diſcutiat , an impleta fuerit conditio,nec ne:& an receſſerint à conditione,& ſic voluerint vt abſolutè contractus valeat.Hanc ſent.videntur clarè tenere *Nauar.l.4.conſ.t. De conditio. appoſ. in vtraque edit.conſ.1 .n.6.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.c.219.concl.18.n.19.* vbi dicunt matrimonium ſemel coram parocho,& teſtibus contractum ſub conditione licita,non eſſe opus , vt poſt aduentum conditionis iterum fiat coram parocho & teſtibus:quia aduenienti conditione retrotrahitur, ac manet perfectum,ac ſi in principio factum fuiſſet.

25 Hinc infertur , ſi pendente conditione illius matrim. initi coram parocho,& teſtibus , contrahentes habeant copulam,præſumere Eccleſiam receſſiſſe à conditione,& perfici matrimonium:per *c.Per tuas,de condit.appoſ.*Quod idem erit in foro interno etiam poſt Tridentinum,ſi affectu coniugali commixti ſunt.Quia iam ſeruata eſt forma Tridentini in priori contractu,& iudicandum erit, ac ſi impleta eſſet conditio occultè.

26 2.Infertur,ſi duo conſanguinei contrahant coram parocho,& teſtibus,per verba de præſenti,ſub hac cõditione,Si Papa diſpenſauerit , ſuppoſita opinione,quam tenuimus n.10.eſſe matrim. abſque nouo conſenſu, idem dicendum eſſe modo poſt Trident.ſi vero ſolum contraxiſſent ſponſalia,quamuis antiquitus aduenienti diſpenſatione,per copulam tranſibant in matrim.iuxta *c.Is qui, de ſponſ.*& docent *Sotus 4.d.29.q.2.a.1 .ad fin.verſ.Poſtremũ, Loazes de matri.dub.12.n.24.Couar.*cum multis , quos refert *4.decret.2.p.c.4.init.n.5.Veracruz append.ad dub.19.1.p. ſpec.§.At ſi poſt diſpenſationem,fol.118.Villalobos in commun. opin.lit.M.n.68.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,mater.de matrim. c.42.f.1087.col.1.Candelab.ſacrament.1.p. materia de matri. n.54.*At per Trident. eſt iam correctũ:cùm ceſſarint matrim.præſumpta.Vt bene *Veracruz,Lud.Lop.& Candel.ibi.* Haberet tamen locum poſt Trident.ſi ſponſalia illa , & copula fierent coram parocho,& teſtibus.Quia iam ſeruatur forma.In quantum autem videtur repugnantia inter hos DD.nam *Sotus,Veracruz,Lud.Lop.* dicunt hoc ita eſſe,ſiue quando cõmixti ſunt affectu vxorio,ſcirent diſpenſationem eſſe obtentam, ſiue ignorarent. At Couar. & cæteri dicunt,quando ſcientes diſpenſationẽ eſſe obtentam:ſic conciliandi ſunt:ſi nomine eorum obtenta eſt diſpenſatio , ſat eſt vt is qui impetrauit,ſciat eſſe obtentam, quia ex tunc prodeſt ipſis diſpenſatio : ſi verò non nomine eorum,ſed ipſis ignorantibus,neceſſarium eſt vt ſciant diſpenſationem eſſe obtentam. Quia alias nil eis prodeſt diſpenſatio, nec priuilegium (vt dixi lib.3.diſp. 36.n.2.& 6.) quare perinde eſſet,ac ſi ſine diſpenſatione commixti eſſent:cùm illa à tempore ſcientiæ impetrantium,vel procuratoris tantum proſit.

Ad argum.oppoſitæ ſent.propoſita n. 23.reſpondetur: 27
Ad 1.dico,non eſſe neceſſarium,vt aſſiſtant matrimonio omnino perfecto,de quo plenè poſſint teſtificari:vt probaui n.24.ſed ſat eſſe, aſſiſtant matrimonio de præſenti, quod ex ſuppoſitione alicuius conditionis præteritæ,aut præſentis,eſt omnino perfectum,vel erit impleta conditione futura:tuncq; inducet vinculum indiſſolubile. Ad confirm. conſtat ex dictis , vitabitur enim id inconueniens.Quia cùm iam conſtet Eccleſiæ de aliquali matrimonio,non pertinet ſecundum , ante plenam primi diſcuſſionem. Ad 2. non eſt ſimile : quia ille contractus de præſenti inter impuberes,ſolum habet rationem ſponſalium:iuxta *c.vnicum,de deſponſ.impub.in 6.* at matrim. ſub conditione de futuro,eſt verè contractus de præſenti,& non ſponſalia:vt diximus.

DISPVTATIO IX.

An conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, aut bonis eius , ipſum annullet , ſiue adiiciatur de præſenti , præterito , vel futuro , vel potiùs tanquã turpis reiiciatur, validũque ſit matrim.

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ad probandum non vitiare,ſed reijci tanquam turpem,n.1.

Tria bona matrimonij quo pacto ſint de eius ſubſtantia?2.

Conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij,aut eius bonis, illud irritum reddit?3.

Hoc eſt verum,etiam ſtando in iure naturali?4.

Non vitiat , quando conditio illa non aduerſatur præſenti matrim. ſed alij,ſed tunc tanquam turpis reiicietur,5.

Quid , ſi conditio contraria ſubſtantiæ matrim. non ſit de futuro , ſed de præſenti? 6.

Quid,ſi conditio illa de præſenti,aliquo modo tangat matrim.de futuro, vel reſoluatur in conditionem de futuro?7.

Quid,ſi adiiciens conditionem contrariam ſubſtantiæ,non principaliter intendat aliquid contra matrim. ſubſtantiam? vt Contraho tecum, & ſi dotem non dederis , vel adulterium admiſeris,volo vt deinceps matrim.non valeat?8.

Quid,ſi conditio contraria non adiiciatur in modum obligationis , ſed ſuſpenſiuè?9.

Quid,ſi conditio contraria ſit impoſſibilis?10.

An valeat matrim.ſub hac conditione,ſi te adulterandã tradideris? 11.

Quid,de hac conditione:Si prolem neces,aut mutiles, aut mancam reddas,aut oculos eruas? 12.

Quid,de hac conditione,Si prolem à nobis ſemper abiiciamus, & alendam exponamus?13.

Soluuntur argument.n.14.Et ibi,explicatur c.fin. Qui clerici vel vouen.& an conditio retinendi proprium,aduerſetur ſubſtantiæ profeſſionis,& eam irritet?

ET videtur nullo modo vitiare.1.nam ſtante intentione non ſeruandi fidem & vitandi generationem,ſtat ſubſtantia matrimonij:ergo conditio,& pactum contrarium non eſt contra ſubſtantiam matrim.nec tollit debitum conſenſum.Et confirm.quia cum matrim.ſtat ſterilitatis venena ſumere,proliſque generationem vitare:ergo hæc conditio proli contraria,Si vites generationẽ nõ vitiat matrim. 2.prob.cum eſſentia conſiſtat in indiuiſibili,ſemperque eadem maneat, ac inuariabilis ſit , quod contradicit eſſentiæ in rei cõſtitutione,& impedit conſtitui,ſi adueniat rei cõſtitutæ,deſtruet ipſam.Vt ſi homini iam conſtituto adueniret aliquid contrariũ ſuæ eſſentiæ, ipſe periret:ſed ſi poſt initum matrim.adiiciatur iſtæ cõditiones contrariæ eius ſubſtantiæ,non annullant ipſum: ergo nec ſi adiiciantur ante contractum.3.Prob.quia cõditio contra ſubſtantiam actus,non vitiat actum,ſed ſuſtinetur actus reiecta cõditione,*l.Cum precario aliquid.12. ff.de precar.* vbi pactũ ne poſſit precarium quandocumq; reuocari,quod eſt contra ſubſtantiam precarij , vt con- 1

ſtat ex *c.fi.de precariis*, dicitur non vitiare precarium, ergo conditiones contrariæ ſubſtantiæ matrimonij non ipſum vitiant. 4. prob. quia conditio retinendi proprietatem eſt contra ſubſtantiam profeſſionis, *c. Cùm ad monaſterium, fine, de ſtatu monach.* & tamen non vitiat profeſſionem, vt conſtat ex *c.fin. Qui clerici vel vouentes*, vbi approbatur profeſſio, cum conditione manendi in domo, cum omni ſubſtantia propria: ergo conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, non annullabit ipſum. 5. probatur ex *c. Diaconi*, 28.*d.* vbi valet ſacer ordo collocatus alicui, ea lege vt poſſit vxorem ducere, reiicitúrque conditio. Et *c.*2.10.*q.*1. valet conſecratio Eccleſiæ reiecta conditione, vt non ſubſit epiſcopi curæ: ergo ſimiliter in matrimonio dicendũ eſt.

2 Præmittendum eſt, quamuis tria bona matrimonij non ſint de eius eſſentia, quoad executionem: eſſe tamen de eſſentia quoad obligationem: eſt enim de eſſentia, vt coniuges obligentur ad vitam perpetuã & indiuiduam, & ad fidem ſibi ſeruandam, reddendo debitum, negandóque corpus alij: prolémque non impediendum, ſed educandum, ſi Deus eam dederit. (Quod latè explicui, l.2.diſp.29.n.12.) Vnde conditiones, & pacta per quæ coniuges ad aliquid his contrarium obligantur, tollunt matrimonij ſubſtantiam, & debitum conſenſum.

3 Hoc ſuppoſito, fit concluſio: conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, aut bonis eius, illud irritum reddit, habetur expreſsè, *c.fin.de condit.appoſi.* ibi, *ſi conditiones contra ſubſtantiam coniugij inſerantur, putà, ſi alter dicat alteri, Contraho tecum ſi generationem prolis euites, vel donec inueniam digniorem, aut ſi pro quæſtu adulterandã te tradas: matrimonialis contractus quantumcumque ſit fauorabilis, caret effectu.* Idem habetur *c. Solet*, 32.*q.*2. & concordat *l.*5.*t.*4.*p.*4. Et ratio eſt, quia ſine ſubſtantia nihil poteſt ſubſiſtere, *c. Tua nos, de ſponſal. & c. Detrahe.* 1.*q.*1. ſed ſubſtantia matrim. conſiſtit in conſenſu ad ſocietatem coniugalem, ſub quo tacitè includitur ad perpetuam ſocietatem, ad fidem mutuò ſibi ſeruandam, prolemque ſuſcipiendam, quæ ſunt tria bona matrimonij, *c. Omne*, 27.*q.*2. ergo conditiones quæ his aduerſantur, deſtruunt ſubſtantiam matrimonij, & conſequenter ipſum annullabunt. Præterea, quia alij contractus annullantur ob conditionem eorum ſubſtantiæ aduerſam, vt ſi ſocietatis contractus ineatur ea lege, vt lucrum & damnum, commune non ſit, vel venditionis ea conditione, vt emptor rei venditæ dominium non comparet: ergo ſimiliter conditio repugnans ſubſtantiæ matrimonij, illud vitiabit.

4 Hinc fit, concluſionem eſſe veram etiam ſtando in iure naturali: vt probãt rationes prædictæ: & docet bene *Petr. à Ledeſ. de matri. q.*47.*a.*5.*dub.*4.*concl.*2.& 3. quare Pontifex dum *d.c.fin.* definiuit conditiones has vitiare matrim. nil nouũ ſtatuit, ſed quod ius naturæ dictabat, declarauit.

5 Intellige tamen 1. concluſionem, quando conditio adiecta aduerſatur præſenti matrim. nõ enim vitiabit ſi alij matrim. aduerſetur: vt Contraho tecum ſi feceris, vt coniux Petri adulteretur, vel ſumat venena ſterilitatis. Et ratio eſt manifeſta, quia ideo hæ cõditiones vitiãt, quia illis ſtantibus nõ ſaluatur ſubſtantia huius matrim. ſed quando conditio non aduerſatur ſubſtantiæ huius matrim. ea manet ſalua, ac illæſa: ergo nõ vitiat matrim. Sic *Palud.*4.*d.*29.*q.*2.*a.*5.*n.*27. *Lud. Lop.*2.*p. inſtruct. noui, mater. de matrim. c.*42.*fol.*1097.*col.*1. Vnde talis cõditio tãquã turpis reiicietur: iuxta dicẽda de cõditione turpi, hoc l.5.diſp.15.n.1.

6 2. Intellige concluſionem, vt conditio repugnans ſubſtantiæ matrimonij illud vitiet, ſiue ſit de futuro, ſiue de præſenti: vt Contraho tecum, ſi vteris modò venenis ſterilitatis. Quia *d.c.fin.* indiſtinctè loquitur de his conditionibus. Sic *D.Th.*4.*d.*29.*q. vnica, a.*3.*quæſtiunc.*3. *Sylueſt. Matrim.*3.*q.*1.*fine, Victoria ſum. materia de matrim. n.* 260. *Sotus* 4.*d.*29.*q.*2.*a.*1.*concl.*2. *Barth. à Ledeſ. dub.*25.*de matrim. concl.*2.§. *Et annotato, Lud. Lop.*2.*p. inſtruct. noui, c.*42.*fine, fol.*1089. *col.*1.& 2. *de matrim. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.*47.*a.*5.*dub.*4.*ante ſolut. ad* 1.§. *Aduertendum tamen eſt, f.*233. ſecus (inquit *Petrus de Ledeſma*) eſt, quando conditio eſſet de præterito, talis enim non vitiaret. Sed contrarium eſt verius, nempe ſolam conditionem contrariã matrimonio illud vitiare, quando eſt de futuro, ſecus quãdo eſt de pręſenti, vel pręterito: tunc enim valida eſt conditio, & ea exiſtẽte matrim. erit: non autẽ exiſtente minimè valebit matrim. Prob. quia *d.cap.fin.* loquitur de conditionibus, at propria conditio non eſt, niſi quando eſt de futuro. Item, quia fœminam aut virũ intendere adulterari, aut venena ſterilitatis ſumere, non aduerſatur ſubſtantiæ matrimonij, ſed ſe obligare ad ſic faciendum: nã hæc bona matrimonij tantum pertinent ad eius eſſentiam, quoad obligationem, non verò quoad executionem: at quando eſt conditio de præſenti, aut præterito, tantum continet executionem contrariam, non vero obligationem. Ita docent *Palud.*4.*d.*29.*q.*2.*a.*5.*n.*26.27. *Adria.*4.*q.*3.*de matrim. dub.*9.§. *Reſpondeo ad* 1. *quod maior. verſ. Ex hoc patet reſpõſio ad* 2. *& verſ. Ad tertiũ dico, Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.1.*n.*9. *Enriquez l.*11.*de matri. c.*12.*n.*7.*& c.*4.*n.*1.*cõmento, lit. F. Barth. à Ledeſ. de matri. dub.*25.*concl.*10. vbi malè contra reliquos dicit haberi pro non adiecta talem conditionem, tanquã turpem: nam ſola turpis de futuro, reiicitur. (Vt dicemus hoc 5.l.diſp.15.n.5.) Quare (vt diximus) valida eſt conditio, & ea impleta valebit matrim. & non aliter.

In vno tamen caſu habebit verum prior ſent. *ſcilicet*, quando ſic adiiceretur cõditio contraria de præſenti, aut præterito, vt afficeret, ac tangeret matrim. in futurum. Vt Contraho tecum, ſi inueniſti, vel habes venena ſterilitatis ad vtendum in matrimonio, vitiabit enim conditio hæc matrimonium. Quia perinde eſt ac obligare ſe in futurum ad ea venena ſumenda. Sic *Palud.*4.*diſt.*29.*q.*2.*art.*5.*num.*27. Similiter contraho tecum, ſi modo per biennium contrahimus. Quia æquiualet propoſitioni de futuro, nempe, ſi poſt biennium ſoluatur matrimonium. 7

3. *Intellige concluſionem, vt intelligatur, quando adiiciens conditionem contrariam matrimonio, principaliter id intenderet, vt ſequeretur aliquid contra matrimonij ſubſtantiam.* Vt, Donec aliam ditiorem inueniam, contraho tecum: ſecus quando non principaliter id intenditur, ſed aliquid aliud, & ſi id deficiat, velit matrim. diſſolui. Vt, Contraho tecum: & ſi dotem non dederis, aut adulterium admiſeris, volo te poſſe relinquere: talis enim conditio non vitiat matrim. ſed tanquam turpis reiicitur, & manet purum ac validum. Quia talis conditio non tendit ad diſſoluendũ matrim. Sic *Alex. de Neuo, c.*1.*n.*2.*& c.fi.n.*4.*de condit. appoſi. Ioan. And. eo. c.*1.*n.*2.*& ibi Vincentius, & Anto. n.*2. *Anchar. n.*2.*&* 3. *Abb. n.*2. Cæterũ omnino tenendum eſt contrarium, & huiuſmodi conditionem vitiare matrim. 1. quia licèt hæc conditio ſit reſoluens, & non ſuſpendens, at etiam reſoluens vitiat matrim. Vt cõſtat ex exemplo *textus d.c.fin.* Donec aliam ditiorem inueniam. 2. quia huiuſmodi conditio tollit ſubſtantiam, ac principale bonum matrimonij, ſcilicet, eſſe perpetuum, ac inſeparabile vinculum: ergo implicat habere legitimũ conſenſum ad matrim. requiſitum cum iſta conditione ſeparabilitatis. Et ita tenet *Abb.* ſibi contrarius *d.c.fin.n.*2. *Cardi. c.*1.*de condit. appoſ. n.*2. vbi *Præpoſ. n.*1.*& d.c.fi.n.*4. *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.1.*n.*10. *Lancellot. inſt. iuris can. l.*2.*t. de ſponſal.* §. *Sponſalia contracta ſub conditione, verb. Puta, Ludou. Lop.*2.*p. inſtruct. noui, materia de matrim. c.*42.*fol.*1088. 8

4. Intellige concluſ. vt matrim. irritum fiat adiecta conditione eius ſubſtantiæ contraria, quando non adiicitur ſuſpenſiuè, ſed in vim obligationis: quia ſtatim ſponſi cõtrahunt, & perficiunt matrim. at volunt manere obligati ad eas cõditiones, ſecus quando eę conditiones adiiciuntur ſuſpenſiuè: quia ſcilicet, ſuſpendunt matrim. donec eæ eueniant. Tunc enim non annullant matrim. ſed tanquam turpes reiiciuntur, manétque validum. Et ratio differentiæ eſt, quia in priori caſu matrim. concurrit cum illis conditionibus, & ſic non mirũ eſt ſi illud annullent, at in poſteriori, non concurrunt cum matrimonio, ſed prius impleri debent, quàm matrim. fit. Hanc ſententiam tribuit *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*3.§.1.*n.*7. *Adria.*4.*q.*3.*de matrim.* 9

matrim.dub.9. Sed eam minimè tenet,ſed ſolum dicit non vitiare has conditiones,quando adiiciuntur per modum aſſertionis,ſed ſolum quando per modum obligationis, quod eſt dicere,(vt ipſemet ſe explicat *ibi, in ſolut. ad 3.*) non vitiare,quando ſunt de præſenti, vel præterito, ſed tantum quando ſunt de futuro.Sed hanc ſent.tenet *Lud. Lop.2.p.inſtruct.noui,materia de matrim.c.42.fol.* 1088. Sed meritò *Couar.ibi*, dicit eſſe dubiam: & iure optimo contra eam tenet,dicens in vtroque caſu vitiare matrim. *Anton.Cucus lib.5.inſtit.maior.tit.11.n.113.* quia textus c. fin. generaliter loquitur de conditionibus contrariis matrimonio, & propriè eſt conditio,quando ſuſpendit.2.quia quando ponitur ea conditio ſuſpenſiuè, adhuc inducit obligationem repugnantem matrimonio, quod ſub ea conditione contractum eſt;ergo adhuc vitiat.

10 5. Intellige concluſionem, vt etſi ea conditio ſit *impoſſibilis*, adhuc vitiet matrim. quamuis aliàs conditio impoſſibilis reiiciatur:(vt dixi hoc 5.lib.diſp.4.n.19.)

11 Ex hac concluſione ſic intellecta,infertur 1.minus bene *Angelum Matrim.3.imped.3.n.11.* aſſeruiſſe hanc cōditionem,Si te adulterandam tradideris, non eſſe contrariam matrim.niſi addatur,& mihi debitum non ſolueris: atque ita non vitiare illud, ſed tanquam turpem reiici. Sed minus bene dixit.Quia fides matrimonij vtrumque complectitur.Iuxta illud D.Pauli,*vir non habet poteſtatem corporis ſui,ſed vxor;neque vxor ſui,ſed vir:* & quāuis non ſit de eſſentia matrim.vt coniux non adulteretur,eſt tamen de eſſentia,& pertinet ad eius fidem,vt ſe obliget ad ſeruandam debitè fidem matrimonij, & ad non adulterandum.Item,quia hoc exemplum expreſsè ponitur *d. c. fin.* Et ita *Angelum* reprobant *Adria.4.q.3.de matri.dub.9.Tabiena Matrimoniū,2.q.11.n. 12.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.2.Roſella Matrimonium,5.n.1.* & omnes DD. iuris Pontificij *d.c.fin.Sotus 4.diſt.29.q.2.a.3.in ſolutione ad 1.Ant.Cucus lib.5.inſtit.maior.tit.11.n.116.Alex.Carrer.lib.4.de ſponſal.c.5.*(habetur *tom.9.tract.*) *Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,materia de matrim.c.42.fol.1080.col.1. Petr. de Ledeſ.de matri. q.47.a.5.dub.4.in ſolut.ad 7.fol.238.*

12 2.Infertur,hanc conditionem, Si prolem neces, aut mutiles,aut eam mancam reddas,aut oculos eruas, eſſe contrariām bono prolis,atque ita vitiare matrimonium, Sic *Ludouic.Lop.2.p.inſtructorij noui,materia de matri. c.42. fol.1088.col.2.*

13 De iſta autem conditione, Si prolem à nobis ſemper abiiciamus, & alendam exponamus: non conſtat inter DD.Aliqui enim cenſent vitiare matrimonium,tāquam contrariam eius ſecundario fini, qui eſt commoda prolis educatio.Sic *Barth.à Ledeſ.dub.25.de matri.concl.4.* Secus (inquit)de hac conditione, Ne filios proprio lacte nutrias.Cæterum probabilius eſt,neutram conditionem eſſe contra ſubſtantiam matrimonij.Quia non eſt omnino contra prolis bonum, non enim omnem curam prolis parentes deponunt, cùm intendant eam exponere ab aliis alendam.Sic *Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,mater.de matri. c.42.f.*1088.*col.2.Petr.de Ledeſ. de matrim.q.47.a.5.dub.4. ad 5.argum.ſolut.2.*

14 Supereſt reſpondere ad argum.n.1.propoſita. Ad primum, & confirmationem negatur conſequentia. Nam (vt diximus)quamuis intentio non ſeruandi fidem,& vitandi generationem, & ſumendi venena ſterilitatis,non repugnet ſubſtantiæ matrimonij:repugnat tamen ad hoc ſe obligare, pacto inter contrahentes inito.Ad 2.diſtinguenda eſt maior,ſi id quod repugnat eſſentiæ,adueniat poſt eſſentiā conſtitutam,eo modo quo repugnat eſſentię,deſtruet ipſam:ſecus ſi alio modo.Verbi gratia,ſi poſt initum contractum ſocietatis abſolutè communi conſenſu partium,nec ineundo alium contractum aſſecurationis,adiiciatur cōditio,vt nec lucrum,nec damnum ſit commune ſociis,deſtruetur ſocietas:quia ea conditio apponitur eo modo, quo repugnabat eſſentiæ contractus, nempe tanquam pars illius. Cùm enim hi contractus poſſint mutuo conſenſu diſſolui, poſſit etiam mutuo conſenſu adiici conditio. At in matrimonio conditio contraria quando apponitur in ipſo contractu,repugnat eius ſubſtantiæ,quia apponitur tanquam pars cōtractus, quo ſolo modo repugnat ſubſtantiæ matrimonij, ſed quando apponitur matrim. iam contracto,cùm iam diſſolui nequeat,non eſt pars ipſius contractus, & ſic non aduerſatur ei,neque ipſum vitiat.Ad 3.reſpondetur,cum *Couarruuia 4.decret.2.p.c.3.§.1.n.17.* conditionem contrariam ſubſtantiæ actus tunc actum annullare,quando reſiſtit initio ipſius actus. Quia repugnat illi qualitati ſine qua actus initium capere non poteſt,vt contingit in conditionibus contrariis ſubſtantiæ,ac bonis matrimonij:at conditio, ne poſſit precarium quandocumque reuocari, non repugnat initio contractus:nam conſenſus neceſſarius ad contractum precarij gerendum, non tollitur ex eius conditionis adiectione, ſed eſt contra quandam illius actus qualitatem,& ita reiecta conditione ſuſtinetur actus: vt contingit in teſtamento facto cum pacto non reuocandi: quia enim id pactum non contrariatur conſenſui,qui ad teſtamenti valorem deſideratur,ſed cuidam eius qualitati,ſuſtinetur teſtamentum reiecto pacto: at conditiones contrariæ matrimonio aduerſantur conſenſui ad ipſum requiſito, (vt explicuimus) & ideo vitiant. Ad 4.longa,& grauis ſe offerebat diſputatio, an pactum retinendi proprium ita aduerſetur profeſſioni religionis, vt ipſam vitiet?ſed ne longius diuagemur, conſultò,quia ea non eſt noſtri inſtituti,omittimus.Poſſunt tamen circa eam conſuli DD.*c.fi.de condit.appoſit.& auth.Ingreſſi.C. de ſacroſ.Eccleſ.& Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.19.* Admiſſo tamen eſſe contra ſubſtantiam religionis, & eam vitiare (quod probabilius exiſtimo:)reſpondeo ad *c.fi.qui clerici, vel vouen.cum gloſſ.ibi,verb.Vt in domo.& Immola l. Vbi ita donatur,n.4.ff.de donat.cauſa mortis*, intelligi eum textum, cum conditione manendi in domo, cum omni ſubſtantia,non quoad proprietatem,ſed quoad vſum:quod non contrariatur ſubſtantiæ profeſſionis. Ad vltimum dico conditionem ducendi vxorem, non eſſe contra ſubſtantiam ordinis,ſed contra præceptum Eccleſiæ:nec conditionem vt Eccleſia conſecrata non ſubſit Epiſcopo, eſſe contra ſubſtantiam cōſecrationis,& ita neutram vitiare.

DISPVTATIO X.

Vtrùm conditio contraria bonis matrimonij, ſi honeſta ſit,illud vitiet, vel tantum quando eſt turpis?

SVMMARIVM.

Proponitur 1.opinio dicens non irritare, vt Contraho tecum,hac lege, vt ſeruemus caſtitatem,n.1.Et contraria verior,n.2.

Quid,de hac conditione,Contraho tecum, ſi prius voueas,nec te petiturum nec redditurum,debitum? 3.

Quid,de hac,Contraho tecum,hac lege,vt nunquam petas? 4.

Quid,de pacto non cohabitandi,vel certis diebus abſtinendi à copula? 5.

Quid,de pacto vt liceat ante,vel poſt conſummationem ingredi religionem?Vel ſi deducatur in pactum conditio quæ de iure communi, & conſuetudini ineſt?Vel vt teneantur ambo, vel alter religionem ingredi,n.6. Et ſoluuntur argum.n.7.

DVPLEX eſt ſent.Prima ait conditionem honeſtam, 1
licet contrariam bonis matrimonij non irritare illud:vt ſi duo contrahant hac lege,vt in perpetua caſtitate viuant:aut conſummato matrim.religionem profiteatur:vnde dum *c.fin.de condit.appoſit.* deciditur conditiones contrarias matrimonio,illud annullare,intelligitur quādo eæ conditiones ſunt turpes:vt conſtat ex exemplis ibidem ſubiunctis: quæ omnia conditiones turpes continent.Prob.1.quia cōpula carnalis non eſt de eſſentia matrimonij,ergo conditio de illa non habenda,non illi aduerſatur,licet ſit contra bonum prolis,atque ideò nec illud irritat.Et confirm.quia hac conditione videtur contraxiſſe B.Virgo,& S.Ioſeph. 2. Prob. quia ſi ambo ante matrimonij contractū,voto ſe religionis aut caſtitatis aſtrinxiſſent,eſſet verū matrim.non obſtante ea obligatione,qui alteruter tenetur ab altero minimè petere debitū, ergo idem erit quamuis ea conditio apponatur in ipſo

contractu.3.Prob quia eà conditio tacitè videtur ineſſe, cùm contracto matrimonio poſſint communi conſenſu vouere caſtitatem, ac ingredi religionem. Vt conſtat ex *tot.tit.de conuerſ.coniug.* ergo eius expreſſio nil operabitur, nec vitiabit matrim. 4.Prob.quia ſi quis ſic contraheret. Contraho tecum non tradendo poteſtatem, nec dominium mei corporis,manifeſtè eſt cōtra matrimonij ſubſtantiam, quod conſiſtit in dominio corporis tradendo, at cùm dominium diſtinguatur ab vſu,conferri illi poterit ſub conditione nunquam vtendi tali re,nec hæc conditio erit contraria conditioni dominij, nec ſubſtantiæ matrimonij:ergo illud non irritabit.Et confirm.quia dici nequit impertinens eſſe tale dominium abſque vſu, plures enim habet effectus,contrahens enim ſub tali conditione manet inhabilis ad aliud matrim.& ſi accedat ad aliam,eſt adulter:& ſi mutato propoſito accedat ad vxorem,non fornicatur.Vltimò prob.quia ſalua eſſentia matrimonij, eoque manente illæſo poteſt tolli ius petendi, & reddendi:vt ſi ambo communi conſenſu voueant caſtitatem,vel profiteantur religionem.Et ſi alter adulteretur,aut cognoſcat conſanguineam vxoris, priuatur vtique iure petendi:ergo conditio auferens ius petendi, & reddendi,non eſt contraria eſſentiæ matrimonij, nec illud vitiabit.Et ita defendunt *Palud.4.diſt.30.q.2.a.1.conc.2.n.6.Abul.c.30.Numer.q.32.ad fin.Barbat.c.fin.col. 1.de precariis.*Et videtur tenere *Gerſon 3.p.ſer.de Natiu.Virg.conſiderat.2.alphabet.59.lit.V.fine,*hæc enim dicit, *Vouit Maria virginitatem,vouit & ipſe Ioſeph,cui voto non repugnauit vera matrimonialis coniunctio.* Et dicit non eſſe improbabilem hanc ſent.*Sotus 4.d.29.q.2.a.3.verſ. In prima autem concluſ.* Et verè probabilis eſt.

2 Secunda tamen ſententia multò probabilior,affirmat eiuſmodi conditionem vitiare matrim.Pro cuius probatione,ſuppono,quamuis non ſit de eſſentia matrimonij, vt proles & copula intendantur expreſsè, requiri tamen ne potentiæ ſeu poſſibilitati ad hæc adiiciatur diſſenſus contrarius:cùm ius & potentia ad carnalem copulam ſit ſubſtantialis. Matrim.enim (vt dixi l.2.diſp.1.n.5.6.) eſſentialiter conſiſtit in mutua corporum traditione, qua vterque conſtituitur dominus alterius corporis,ad quod dominium intrinſeçè conſequitur ius & poteſtas vtendi illo corpore.2.ſuppono,quando in ipſo contractu matrimoniali apponitur conditio,vt vterque coniux maneat in perpetua caſtitate, non ſolum tolli copulam carnalem, ſed etiam ius & poteſtatem ad talem copulam,nam obligantur ad non petendum,nec reddendum, quæ obligatio efficaciter impedit,ne ſequatur tale ius, & poteſtas, quantum eſt ex parte ſua.Probatur ergo hæc ſententia,illa conditio quamuis honeſta ſit, repugnat intrinſecis & neceſſariis ad matrimonium : ergo illud deſtruit. 2. illa conditio eſt contra bonum prolis:ergo irritat.Quia Pontifex *cap.fin.de condit.appoſit.*expreſsè aſſerit conditionem contra bonum prolis illud annullare : nec diſtinguit, an conditio honeſta ſit,an turpis,nec vim facit in conditionis turpitudine,ſed in repugnantia bonis matrimonij:æquè autē illis repugnat,ſiue turpis,ſiue honeſta ſit. Et ideo hanc ſententiam tenent *D.Th.4.d.28.q.vni.a.4.ad 3.D.Bonau.ead.d.q.vlt.n.33.Ricardus ead.d.a.2.q.4.ad 3.Henricus quodlib.9.q.11.Adrian.4.q.3.de matrim.dub.9.Sotus 4.d.29.q.2.a.3.verſ.In prima autem.Enriquez lib.11.de matri.c.4.n.1.& lib.12.c.2.fine,Barth.à Ledeſ.dub.25.de matri.concl.4.Viuald.Candelabro 1.p.de matri.n.56.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.47.a.5.dub.4.ad 2.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.42.f.1080.col.2.*Et ex Iuriſperitis,*Abb.c.Commiſſum,n.2.de ſponſ.& ibi Alex.de Neuo,n.5.Syluest.matrimonium 4.q.7.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.3.Ant.Cucus lib.5.inſt.maior.t.11.n.110.Nauar.lib.4.conſ.in 1.edit.t.1.de ſponſal.conſ.18.n.2.& 3.in 2.edit.lib.3.tit.de voto,conſ.11.n.2.& 3. Alex.Carrer.lib.4.de ſponſal.c.5.* habetur *tomo 9.tractatuum.*

3 Ex hac ſent.infertur primò, quid dicendum ſit de ea conditione,Contraho tecum,ſi prius te voto caſtitatis ſic obſtrinxeris,vt numquam à me petas,nec reddas debitū? Aliqui cenſent non vitiare matrim. Quia talis conditio non impedit tranſlationem dominij,& poteſtatis corporis:ſi enim poſtea coniux qui ſic vouit, petat,aut reddat, non peccat contra iuſtitiam,ſed contra religionem voti. Sic aliqui neoterici,vt eos refert ac ſequitur *Petrus de Ledeſma de matri.q.47.a.5.dub.4.in ſolutione ad 2.§. Quod vero attinet,fol.235.* Sed dicendum eſt vitiare matrimonium. Quia eſt contra bonum prolis,& quantum eſt in ſe, impedit tranſlationem dominij corporis : quia cùm in pactum deducatur vt alter voto ſe aſtringat nec petendi, nec reddendi, non tantum tenetur ex religione voti ad id,ſed etiam ex iuſtitia,ratione pacti acceptati,& ſub eo initi matrimonij.Idem, quia fruſtra eſſet ea potentia ad copulam, quæ numquam poſſet abſque mortali culpa in actum reduci.Et hinc patet ſolutio ad rationem contrariam,& ita docent *Sotus 4.d.29.q.2.a.3.verſ.In 1.autem concluſ.Couar.decret.2.p.c.3.§.1.n.5.Barth.à Ledeſ.dub.25.de matri.concl.4.Enriquez lib.11.de matri.c.4.n.1.& lib.12.c.2.fine.*

2.Infertur, quid dicendum ſit de pacto non exigendi, 4
appoſito in matrimonio?de quo *Syluest.Matrimonium 4.q.7.*ait non vitiare matrimonium. Quia non exigere non eſt contra bonum prolis,quæ reddendo generari poteſt: nec contra bonum fidei:ſecus ſi eſſet pactum nō reddendi.Quia eſt contra vtrumque bonum.Idem *Adrian.4.materia de matrim.q.3.dub.9.in 1.ſolut.ad 3.* Dicendum tamen eſt,eiuſmodi pactum vitiare matrimonium. Quia de ratione matrimonij eſt totalis corporū traditio,ex qua dimanet mutuum,& æquale ius ad corpus alterius, at hic non eſt totalis traditio:cum nō tradatur ius petendi,nec eſt æquale ius in vtroque ad corpus:cùm alter ius petēdi & reddendi acquirat,alter verò ſolum ius reddendi. Sic *Adrian.eod.dub.9.in 2.ſolut.ad 3.Viguerius lib.inſtitut.cap.16.§.7.verſ.Sextò,ad finem,*ibi *ſed cum in conditionibus, Barth.à Ledeſma dub.25.de matri.poſt 4.concl.notab.2.Petr. de Ledeſ.de matri.q.47.a.5.dub.4.in ſolutione ad 3.dub.1.quod circa eam diſcutit.*Idem videtur tenere *Enriquez lib.11.de matri.c.4.n.1.*ait enim vitiare matrimonium,quando alter ſe obligat ad non petendum,aut non reddendum.

3.Infertur,quid dicendum ſit, de pacto non cohabi- 5
tandi ſimul?de quo *Petr.de Ledeſ.de matri.q.47.a.5.dub.4.in ſolut.confirmat.ad 6.*ait,ſi ſit pactum de non cohabitando ad tempus,non vitiare matrim..ſecus ſi ſit pactū,nunquam cohabitandi. Quia ad eſſentiam matrimonij non pertinet vt omni tempore cohabitent coniuges,bene tamen mutua habitatio.Vt conſtat ex ea particula.Indiuiduam vitæ conſuetudinē retinens,vt explicui lib.2.diſp.1.n.8.Et placet mihi.Si tamen eſſet pactum vt certis diebus abſtinerent à copula,vt ſextis feriis,vel alio tempore vltra bimeſtre præfinitum à iure poſt initum matrim. tunc eſſet irritū matrim.Quia eſt contra ſubſtantiā eius, nempe contra totalem corporum traditionem. Vt bene *Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,mater. de matri. c.42.f.1080.col.2.*

4.Infertur, quid dicendum ſit, de pacto appoſito in 6
matrim.contractu,vt liceat ingredi religionem ante conſummationem matrimonij?De quo certum eſt non vitiare matrim.quia iure ineſt ea conditio,(vt latè diximus l.2.tota diſp.18.)Sic docent *Card. c.De infidelib. de conſang.n.2.& ibi Ioan.And.n.5.Anchar.n.5.Alex.de Neuo,n.10.Goffredus,Vincentius,& Philippus,*quos refert,ac ſequitur *Præpoſ.ibi,n.5.verſ. Item nota.* Et ſimiliter idem dicendū eſt,ſi apponatur quælibet alia conditio quæ iure communi ineſt.Vt docent *Ioan.And.Anch.Præpoſ.ibid.Alex.de Neuo,c.fin.de condit.appoſ.n.9.*Idem dicunt *Ioan.And.Anchar.Præpoſ.*quando eſt conditio, quæ ineſt de conſuetudine : & idem *Iacob.de Zochis,*quem refert *Alex. de Neuo,d.c.fi.n.9.* quamuis ipſe dicat ſe de hoc dubitare. Et ratio horum omnium eſt,quia ea conditio verè non eſt contra matrimonij ſubſtantiam, nec apponitur alio modo quàm inerat.Quare ſimiliter non vitiabit matrim.ſi ſit conditio, vt liceat vtrique ex communi conſenſu poſt conſummatum matrim.religionem profiteri. Quia ea etiam conditio iure ineſt.Vt cōſtat ex *toto t.de conuerſ.coniug.*Si autem

eſſet

eſſet conditio,vt tenerentur vel ambo, vel alter ingredi religionem,ante,vel poſt matrimonij conſummationem, non valeret matrim.Quia ea conditio eſt contra matrimonij ſubſtantiam,nempe,contra mutuam corporum ad copulam traditionem:nec iure ineſt:licitum enim eſt ſic profiteri:at verò vt ad id teneantur,non iure ineſt.

Ad argum.1.ſententiæ propoſita,n.1. reſpondetur.Ad
7 1.dico licet copula non ſit de eſſentia matrim.eſſe tamen obligationem , poteſtatémque ad copulam , quæ per id pactum tollitur.Ad confirm. (vt latè dixi l.2°.diſp.28.n. 4.) Virgo & Ioſeph non contraxerunt cum ea conditione,ſed abſolutè,& verè conſentientes in ius & poteſtatẽ ſuorum corporum:quamuis vterque haberet propoſitum ſeruandi caſtitatem.Ad 2.negatur conſeq.Et ratio differentiæ eſt duplex.I.quia votum ſimplex non eſt traditio, ſed ſolum promiſſio, vnde ſicut quod vni promiſi , poſſum alteri tradere,& efficietur ſuum,quamuis ego peccem:ita homo corpus per votum Deo promiſſum poteſt per matrim.fœminæ tradere,ita vt verum dominium acquirat. At vero quando in ipſo contractu ponitur conditio,efficaciter impedit corporis tranſlationem,& conſequenter matrimonium irritat.II.quia obligatio ex voto cum fit in ordine ad Deum, non tribuit alteri ius ad negandum debitum,& conſequenter nec aufert à vouente facultatem ad tradendum ſuum corpus, & recipiendum alienum ius ex iuſtitia:cùm per votum nõ abdicet de facto à ſe dominium quod habet in corpus coniugis,nec ſe reddiderit incapacem ad illud de nouo acquirendum : at verò obligatio orta ex conditione appoſita,eſt obligatio in ordine ad ſe ipſos,& ideo,dat vnicuique ius ad negãdum debitum,& aufert ad petendum. Ad 3. dico tacitè ineſſe eam conditionem, vt liceat ingredi , nec per hoc impediri tranſlationem corporum,& ius petẽdi,ac obligationem reddendi , ſi ante conſummationem nolit ingredi religionem coniux.At vt teneatur ingredi,non tacitè ineſt , & per id pactum impeditur poteſtas vtendi corpore.Ad 4.nego,poſſe in matrimonio conferri dominium abſque facultate vtendi,eſſet enim contra bonum prolis,ac principalem matrim.finem,quamuis poſſit aliis vſibus deſeruire. Et per hoc patet ad confirm. Ad vltimum, concedo antecedens,& nego cõſequentiam.Quia quando à principio deducitur in pactum,impeditur plenè tranſlatio poteſtatis corporum,ſecus quando iam eſt initum matrim.tunc enim poteſtas,& dominium tranſlatum reuocari minimè poteſt.

DISPVTATIO XI.

An annullet matrim. conditio hæc , vt alter coniux minimè teneatur debitum reddere,quoties alteri non licet exigere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans vitiare,num.1.
Et contraria verior,num.2.
Valet conditio,vt coniux poſſit debitum negare, quando alter non habet ius iuſtitia ad petendum,n.3.
Soluuntur argumenta,num.4.

1 ALIQVI dicunt hanc conditionem non annullare matrim.Prob.quia ea conditio iure ineſt , cum alter cooperetur peccato tunc reddendo , conſentit enim peccato alterius:ergo iure ineſt vt tunc nõ teneatur reddere.2.prob.quia eſt conditio peccati mortalis anſam remouens.3.quia bónum prolis non pertinet ad matrimonij ſubſtantiam,cùm nõ niſi graui alterius peccato ſuſcipi poteſt.Sic tenet *Ant.Cucus lib.5.inſtit.maior.t.*11.*n.*112.

2 Verius tamen eſt,eam conditionem eſſe contra matrimonij ſubſtantiam,atque ita illud vitiare.Prob.1.quia ea conditio iure nõ eſt,in multis enim euentibus vir peccat mortaliter exigendo , at vxor negare non poteſt debitum.Vt ſi vir emiſerit votum caſtitatis, vel petat affectu fornicario,vel credat matrim.non tenere, vxore ſciente eſſe validum:ergo ſi ex conditione poſita liceat tunc negare debitum,ſignum eſt non plenè tranſlatum eſſe corporis dominium:ac ſubinde matrim.non valebit:2.prob. quia per matri.acquiritur ius iuſtitiæ ad corpus alterius, quamuis exigens aliquando peccet contra religionem, vel temperantiam,ergo conditio auferens hoc ius iuſtitiæ,eſt cõtra matrimonij ſubſtantiam, atque ita illud vitiabit:talis autem eſt conditio non reddendi in iis caſibus,tollit enim ius iuſtitiæ,quod alter coniux per matrimonium acquirere debebat,vt ſibi debitum petenti ſoluatur.Ita tenent *Adrian.4.q.3.de matrim.dub.4.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.6.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,materia de matrim.c.42.f.*1080.*col.2.Petr.de Ledeſ.de matri.q.47.a.5.dub.4.circa ſolut.ad 3.dub.2.fol.*236.

Si tamen apponatur conditio, vt poſſit coniux debi- 3
tum negare,quoties id ſibi licet,quia alter non habet ius iuſtitiæ ad petendum,vt ſi alter adulteretur,vel petat in loco ſacro,valet conditio,nec vitiat matrimonium,quia iure ineſt.Sic *Adrian.& Petr.de Ledeſ.n.præced.citato.*

Ad argum.propoſita n.1.reſp.Ad 1.nego iure ineſſe,nõ 4
enim cooperatur peccato.Quia non omnis conſenſus in peccatum alterius eſt cooperatio , ſed quando aliquis ſponte conſentit:ſecus quando conſentit quia ex debito iuſtitiæ,vel alterius virtutis cogitur.Vt dum quis iurauit ſoluere vſuras,quamuis eas accipiens peccet,minimè tamen peccat ſoluens.Quia conſtringitur ex iuramenti religione ſoluere,*c.Debitores,de iureiur.*Ad 2.fateor , anſam peccati mort.remouere:adhuc tamen vitiat matri. Quia aduerſatur eius ſubſtantiæ , non quatenus amouet eam peccandi anſam,ſed quatenus tollit ius iuſtitiæ,quod acquiritur per matrim.vt alter cõiux teneatur debitũ reddere.Ad 3. diſtinguendum eſt anteced.quãdo ſine graui peccato iniuſtitiæ,quia alter ex aliqua cauſa priuatur iure iuſtitiæ exigendi,concedo:ſi autẽ peccatum exigendi nõ ſit contra iuſtitiam,nego.Quia matrim.cum ſit cõtractus quidam iuſtitiæ,quo cõiuges obligantur ad ſibi inuicem reddendũ debitũ,tantũ reſpicit hoc ius iuſtitię,& quoad ipſum impertinens eſt,ſi aliunde cõtra votum peccetur.

DISPVTATIO XII.

An ſi pagani,an Iudæi contrahant matrim. ea lege vt poſſint dare libellum repudij , iuxta ritum eorum,valeat matrimonium?

SVMMARIVM.

*Quamuis olim eſſet licitus libellus repudij Iudæis,iam non licet,num.*1
Refertur opinio aſſerens valere matrimonium Iudæi,ea lege,vt liceat libellum repudij dare,quando in lege ſua id permittitur,n.2.Et contraria verior,num.3.
Quid,de conditione habendi plures vxores , vt in ſua lege permittitur? num.4.
An valeat matrim.ſi infidelis contrahat animo dandi libellum repudij, non deducendo id in pactum?n.5.Et ſoluuntur argum.num.6.

SVpponendum eſt , Iudæis permiſſum eſſe repudij li- 1
bellum. Vt teſtatur Chriſtus *Matth.*19. Et quamuis fuerit ſub iudice,an Moyſes permiſerit tanquam licitum Deo diſpenſante , vel tanquam minus malum:at hodie nullo modo eſt licitus.Tum quia lex eorum ceſſauit : tũ etiam,quia Chriſtus *Matth.*19. eorum diſpenſationem abſtulit.Vt bene *Sotus 4.d.33.q.2.a.2.concl.2.* De quo latè dicendum erit ſuo loco.At inter gentiles nunquam fuit licitus,nec Deus diſpenſauit:vt conſtat ex *c. Gaudemus, de diuor.verſ.Qui autem.* Et docet bene *Sotus ea concl.2.*

Hoc ſuppoſito , quidam dicunt matrim.inter Iudæos, 2
initum pacto expreſso,vt liceat dare libellum repudij ſecundũ ritum eorũ,validum eſse.Quia cum lex eorũ hoc permittat,licitè deducitur in pactũ,& iure ineſt;atq; ita eius expreſſio nõ nocebit,*c.Significaſti,de electione.* Sic *Ioã. And.c.De infidelibus,n.5.de conſan.Cardi.ibi.n.2. Anchar.n.4. Ant.n.9.Abb.n.6.Alex.de Neuo,n.10.Prepoſ.n.5.verſ.Itẽ nota.*

At dicendum eſt,modo nullum eſse matrim. Quia ea 3
conditio eſt contra matrimonij ſubſtantiam,cùm contineat,poſse diſsolui matrim.vinculum,nec iure ineſt:cum iam abſque controuerſia ſit eam legem non excuſare à culpa,nec dare ius aliud ineundi matrim.Sic *gloſ.eodem c.*

De

*De infidelibus,verb.Eſſe matrimoniũ,& ibi Hoſtieſ.ſine,Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.5.*Et à fortiori idem dicendũ eſt de aliis infidelibus quib.nunquã licuit libellũ repudij dare.

4 Hinc infertur, ſi infidelis contrahat ſecundum ritum ſuum,qui eſt vt habeat tot vxores,quot poſſit alere, ſi id deducat in pactum , eſſe nullum matrim. ſecus ſi id non deducat.Quia eſt contra fidem matrimonij.Sic *Card.d.c. De infidelib.fine,Anchar.n.5.Alex.de Neuo,n.13.Præpoſ.fine.*

5 Si tamen infidelis contrahat animo dandi libellum repudij,quoties id ſibi licet ſecundum ritum ſuum, quanuis id non deducat in pactum, eſt nullum matrim. Quia intentio non ſeruandi perpetuitatem matrimonij,illud annullat:ſecus de intentione non ſeruandi alia bona : vt dixi lib. 2.diſp.29.n.11.

6 Ad argum.propoſitum,n.2.conſtat ex dictis : ea enim conditio non iure ineſt.

DISPVTATIO XIII.

An quando conditio contraria matrimonio opponitur ab altero tantum ex contrahentibus, vitiet matrimonium?

SVMMARIVM.

Referuntur quatuor ſententiæ,num 1.2.3. & 4. Et ſent. authoris,nu.5.
Mutatio animi non præſumitur,n.4.
Soluuntur argum.& explicatur cap. Aliquando,32.q.5.num.6.

1 HAc in re 4.inuenio ſententias.I.ait,requiri,vt vitiet matrim.vt apponatur ab vtroque cõtrahente:quare ſi alter contrahens opponat,& alter contradicat,aut taceat,(cenſetur enim tunc fauore matrimonij contradicere,)valebit matrim. Probatur ex *c. Aliquando.32.q.5.*vbi *D.Auguſt.*de iis qui venena ſterilitatis procurãt,quando ab initio ſic conuenerunt,dicit non per connubium,ſed per ſtuprum conueniſſe:vbi clarè dicit non eſſe matrim., & ſtatim ſubdit,*ſi autem ambo nõ ſunt tales,audeo dicere,aut illa eſt quodãmodo mariti meretrix,aut ille adulter vxoris.*Vbi clarè ſupponit, quando alter tantum conſentit , eſſe verum matrimoniũ:cum eos viri, & vxoris nomine appellet. 2.prob.quia quamuis alter conſenſus ſit purus,& alter conditionalis,at ille conditionalis non vitiat actum: ergo valebit matrim.Probatur antecedens,quia per eaſdem cauſas contractus,naſcitur & diſſoluitur,*c.1.de regul. iur.*ſed ad matrim.conſtituendum eſt neceſſarius mutuus conſenſus,ergo & ad diſſoluendum. Cùm ergo hic non concurrat alterius conſenſus in conditionem, ea conditio non vitiat.Si ergo nõ vitiat:& ex alia parte eſt turpis, habebitur pro non adiecta,iuxta *c.fi.de condit.appoſ.*& remanebit conſenſus purus in matrim. Et confirm. quia conditio nec confert ad contractum matrimonij confirmandum, vel infirmandum , niſi ab vtraque parte acceptetur,teſte *Soto 4.d.29.q.2.a.1.ante 2.concl.verſ.In calce demum.*ergo cum illa conditio non acceptetur ab vtroque, non infirmabit matrimonium : & cum ex alia parte ſit turpis,habebitur quaſi adiecta non eſſet.Ita hanc tenent *Innoc.eo c.fin.n.vnico,& ibi Hoſtien.paulo poſt princ.*Io. *Andr. n.2. Anton.n.7.Cardi.n.1.& in fi.Henric.n.4.Alex. de Neuo, n.8.Præpoſ.n.1.Signorolus in repet.l.Vbi ita donatur, ad fi.ff. de donat.cauſa mort.Angel.Matrimonium,3.impedim.3.n.13. Syluest.Matrimonium 3.q.11.verſ.2.Tabie.Matrimoniũ 2.q.11.n.12.Brunell.de ſponſal.concl.33.n.5.*habetur *to.9. tract.* Dicítque eſſe valde probabilem,*Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.11.* & eam tenet quando alter contradicit , non explicans quando tacet,*Ant.Cucus l.5.inſtit.maio.t.11.n.52.* Et ex Theologis *D.Antonin.3.p.tit.1.c.19. verſ. Sexta eſt, Barth.à Ledeſm.dub.25.de matrim.concl.10.*

2 II.Sent.ait,tunc non eſſe matrim.ſed ſponſalia.Neſcio cui fundamento innitatur. Ita tenent aliqui Iuriſperiti, quos refert *Couar.n.præced. cit.* Idem tenent *Enriquez lib. 11.de matrim.c.12.n.7. Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui,materia de matri.c.42.fol.1089.*

3 III. Sent.docet,nec eſſe ſponſalia nec matrim.Prob. quia diuerſitas in conſenſu vitiat contractum.Vt quãdo alter purè conſentit:alter verò ſub conditione.Vt habetur expreſsè *l.1.§.Si quis ſimpliciter,ff.de verb.oblig.*Et ratio eſt manifeſta,quia nõ vniuntur inter ſe cõſenſus,ex qua vnione contractus oritur:ergo cum in hoc matrimonio inueniatur hæc diuerſitas,erit nullum.2.quia ad matrim. requiritur mutua corporum traditio,at in hoc caſu non inuenitur:cum alter non abſolutè tradat corpus,ſed ſub conditione contraria matrimonij ſubſtantiæ , ac conſequenter excludenti verum conſenſum:ergo nullo modo eſt matrim̃.Hanc tenet *Ioan.ab Imola l.Vbi ita donatur,n.3. ff.de donat.cauſ.mort.Aretin.l.1.§.Sed ſi mihi, n.3. ff. de verb. oblig.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.11.Ant.Cucus l.5. inſtitut. maio.t.11.n.113.*Et ex Theologis,*Adrian.4.q.3.de matrim. dub.9.ad fi.Petr.de Ledeſ.de matri.q.47.a.5.dub.5.principali, quod mouet circa ſolut.ad 8.dub.quarti,fol.239.* vbi ita mordicus hanc defendit,vt dicat 1.ſent.eſſe omnino improbabilem.Et idem aſſerit,licèt copula ſtatim ſequatur.

IV.Sent.docet,ſi copula ſequatur,eſſe matrimonium, 4
vnde videtur ſentire ea non ſequuta non eſſe matrimonium.Prob.quia ex eo quod alter taceat,vel contradicat, non videtur à conditione receſſum,cum mutatio animi præſumi non ſoleat,niſi facto,vel verbo declaretur,*l.Nõ ad ea,ff.de condit.& demonſtr.l. Cum hic ſtatus,ff.de don.*ergo cum non adeſt culpa,non videtur recedi à conditione,at cum adeſt, eo ipſo videtur à conditione recedi , & matrim.erit purum,iuxta *c.Pertuas,de condit.appoſ.*ita docent *Abb.c.fin.de condit.appoſi.n.6.Roſella Matrimonium 5.n.1.& matri.3.n.11.12.Sylueſt.Matrimoniũ 4.q.5.Greg. Lop.lib.5. tit.4.p.4.verſ.Ni el caſamiento, Lancelot.inſtit.iuris can. l.2.t. de ſponſal.§.Sponſalia contracta ſub conditione,verſ.Puta.*

Sit concluſio I.& IV.ſent.ſunt valdè probabiles,vnde 5
immeritò *Petr.de Ledeſ.n.3.cit.*dixit primam eſſe omnino improbabilem;ac tertia eſt cæteris probabilior.

Ad argum.primæ ſent.propoſita,num. 1. reſpondetur. 6
Ad I.dico *cum Adria.cit.num. 3.* nil deductum eſſe in pactum,ſed tantum interueniſſe animum ſumẽdi, & ipſam ſumptionem:quare ſiue ambo, ſiue alter habuerint eam intentionem, eſt verum matrimonium , & ita in priori parte,dum dicit,non eſſe coniuges , quando ambo eam intentionem habuerunt:intelligitur,id eſt, nõ ſeruat iura coniugij:vt explicat *ibi gloſ.verb. Coniuges* , non autem quòd non ſit matrimonium.Ad 2.& confirmat.dico contractum,vbi ſemel perfectus eſt,per eaſdem cauſas debere diſſolui,& ſic per mutuum conſenſum : at antequam perficiatur,ſatis eſt vt alter diſſentiat, at matrim. per appoſitionem talis conditionis,eſt omnino nullum,& dum ais,conditionem non vitiare quando non acceptatur ab altera parte,negandũ id eſt,quando eſt cõtraria matrim. quia eſt index diſſenſus,& diſſẽſus alterius ſat eſt ad annullandum matrim.Ad arg.ſent.4.propoſitum n.4. dico, tunc recedi à conditione per copulam,quando contracta ſunt ſponſalia valida : vel ſi non fuerunt valida, ſaltem contrahentes oſtenderunt verum contrahendi animum. Vt bene *Sotus 4.d.29.q.2.a.1.ad fi.*at quando alter adiecit conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonij, potius indicauit diſſenſum:vnde cõpula non indicat receſſiſſe à conditione. Sicut eadem ratione quando ex communi conſenſu adiecta eſt conditio contraria , non cenſetur per copulam receſſum à conditione. Vt bene docent *Adrian.4.q.3.de matrim.dub.9. Couar.4.decret.2.p.c.3.§.1.n.12.Ant.Cucus lib.5.inſtitut.maior.tit.11.num.114.*

DISPVTATIO XIV.

An ſponſalia vitientur etiam , ac reddantur nulla per conditionem contrariam ſubſtantiæ matrimonij,& bonis eius , ſicut vitiatur matrimonium?

SVMMARIVM.

Referuntur duæ ſententiæ,num.1.& 2.
Sententia authoris,num.3.

1 D. *Th.4.d.27.q. 2.a. 1.corp.& D.Bonauen. 4.d.28.q.3.n. 13.Durand.4.d.28.q.2. n.5. Ricardus 4.d.27.a.3. q.2. Paludan.d.29.q.2.a.3.concluſ.1.n.16.D.Antonin.3.p.t.1.c.28. §.2.Syluest.verb.Sponſalia,q.5.& ibi Roſella fine,Tabiena ibi, q.2.nu.3.Turrecr. c.Vbi non eſt 30.q.2.a.3.nu.4.*aiunt vitiari ſponſalia per conditionem ſubſtantiæ contrariam, ſicut & ipſum matrimonium.Idem *Angel.verb.Sponſalia,n.*18. vbi ait idem iudicandum eſſe de conditionibus appoſitis in ſponſalibus,ac de appoſitis in matrimonio.

2 At *Petr.de Ledeſm.de matrim.q.47.art.5.dub.6.quod mouet circa ſolut.ad.9.fol.240.*ſic diſtinguit. Si illæ conditiones adiiciantur implendæ antequam contrahitur matrimon. valent ſponſalia. Quia eæ conditiones tanquam turpes reiiciuntur nec contrariantur matrimonio,cùm non referantur ad matrimonij tempus. Et poteſt confirmari: quia ideò conditiones contrariæ de præterito, vel præſenti,non vitiant matrim.quia non contrariãtur matrim. contrahendo: ſi verò apponantur tanquam implendæ poſt matrim.contractum,vitiant ſponſalia.Quia contrariantur matrimonio ad quod ea ſponſalia ordinantur.

3 Cæterùm nec omnis conditio contraria matrimonio, ſi antea implenda ſit,eſt turpis,vt reiiciatur, nec omnis ea etiam antea implenda,deſinit eſſe contraria. Et ideo ſic *diſtinguendum* eſt:quando conditio contraria ponitur tanquam implenda poſt matrimonium,ſemper illud annullat,& ſic intelliguntur omnes DD.citati,n.1. quando autem debet impleri ante,tunc ſi eſt contra inſeparabilitatem,vt Contraham tecum,niſi ante initum matrimonium aliam ditiorem,aut pulchriorem inuenero:non vitiat matrim. Quia ipſi non opponitur:cùm non tollat matrimonij inſeparabilitatem:nec etiam opponitur ſpõſalium naturæ,vtpote quæ ſolubilia ſunt.Nec etiam reiicitur tanquam turpis.Quia non eſt talis,cùm ad peccandum minimè incitet:quare valida erunt ſponſalia,impleta ea conditione,& ea deficienti,erunt nulla. Si verò ſit conditio contra matrimonij fidem,vt Si ante matrimon. forniceris:tunc valebunt ſponſalia,reiecta ea conditione tanquam turpi. Quia ea non contrariatur matrimonio: cùm ad fidem matrimonij ſolum pertineat,ne poſtquam tranſlatum eſt dominium corporis in coniugem, alteri tradatur,at ante matrim.non eſt tranſlatum dominium: ſi verò aduerſetur bono prolis,vt ſi ante matrim.venena quibus ſterilis efficiaris,ſumas:vitiat ſponſalia.Quia per eam conditionem obligatur ſponſus ad aliquid contrarium bono prolis,quod per illud matrim.promiſſum intenditur:vnde aduerſatur futuro matrimonio promiſſo. Quare non eſt ſimile de cõditione cõtraria de prçterito, vel prçſenti.Quia per illam minimè obligatur ad aliquid matrimonio repugnans:vt explicui hoc 5.l.diſp.9.nu.6.

DISPVTATIO XV.

An conditio turpis quæ non eſt contraria ſubſtantiæ matrimonij, nec bonis eius, ſuſpendat: aut habeatur pro non adiecta? vt Contraho tecum,ſi furtum admiſeris.

SVMMARIVM.

Talis conditio reiicitur,& manet purum matrimonium,nu.1.

Proponitur obiectio contra hoc,n.2.Et refutatur quædam ratio eius deciſionis,n.3.

Traditur vera ratio,n.4.Et non reiicitur, quando eſt de præterito,vel præſenti,n.5.

Proponuntur & ſoluuntur obiectiones contra eam deciſionem, nu.6.Et ibi quando ex aliis coniecturis colligitur contraria voluntas,non reiicitur.

Vt reiiciatur, oportet vtrique contrahenti conſtare conditionem eſſe turpem,& iure reiici,n.7.Et ſoluitur argument.n.8.

1 IN memoriam reuocandum eſt quod diximus hoc l.5. diſp.1.n.4.in foro conſciẽtiæ ſtandum eſſe intentioni contrahentis: at in dubio de intentione ſtandum eſſe prçſumptioni fori externi,& definitioni Eccleſiæ:communiter autem adiiciũtur eo animo conditiones turpes vt impleantur:quare iis non impletis,nec ſponſalia, nec matrim.communiter obligabunt,Vt bene *Enriquez l.11. de matrim.c.12.n.6.* Certum igitur eſt,conditionem turpem ſicut & impoſſibilem adiectam matrimonio haberi pro non appoſita,matrimoniumque manere purum.Sic enim definitur *c.fin.de condit.appoſ.* concordat *l.6.t.4.p.4.*

Tota autem difficultas eſt, vnde Eccleſia præſumat conditionem illam haberi pro nõ adiecta,& eſſe purum conſenſum. Nam Eccleſia nunquam præſumit eſſe verum matrim.vbi ex ipſa forma contractus non apparet conſenſus,aliàs temerariè præſumeret, & abſque cauſa: at ex forma contractus ſub conditione turpi non apparet conſenſus abſolutus,ſed ſub illa conditione,& ſæpè appetunt homines eam conditionem, vt ſi ſit carnalis copulæ, vt Contraham tecum, ſi mihi tui corporis copiam facias: ergo non eſt cur præſumat matrimonium. 2

Quidam enim aſſignant rationem:nam ſicut *c.Is qui fidẽ,de ſponſal.*præſumebat Eccleſia matrimon. ex copula ſubſequuta poſt ſponſalia, ne fornicationis delictum prçſumeret:ſic in hoc caſu ne peccatum inductionis ad malum prçſumat,prçſumit ioco adiectam eſſe eam conditionem. Sed hæc ratio corruit:eo quod vitandam eſſe delicti prçſumptionem eſt prçſumptio generalis quæ in omnibus rebus ac contractibus locum habet,*l.Merito,ff. pro ſocio*: quare ſicut ea conditio reiicitur à matrim.reiiciẽda eſſet à cçteris cõtractibus,ne oriretur delicti prçſumptio:cuius tamen contrarium eſt verum:vt conſtat ex *toto t.ff.de condict.ob turp.cauſ.* & alias nil ſpeciale eſſet in matrimon.cùm tamen Pontifex *d.c.finali*,aſſerat reiici à matrim.ob fauorem ipſius.Item quia adhuc non ceſſat delicti præſumptio:inducere enim etiam abſque intentione alliciendi ad malum, eſt peccatum ſcandali,præbens alteri occaſionem ruinæ: cùm ignarus ſit an ioco, vel vero animo adiiciat conditionem. 3

Quare vera ratio eſt,cur Eccleſia excludat eam conditionem:quia ad peccandum incitat:quare cenſetur ac impoſſibilis id enim poſſumus quod iuſtè poſſumus, *l. Nepos Proculo 125.ff.de verbor.ſignif.* Sic *Sotus 4.d.29.q.2. a.3.paulo poſt princ.concl.2.Greg.Lop.l.6.verb. Si furtares.tit. 4.p.4.Palacios l.5.de contract.c.vlt.fol.498.verſ.Quam ob rem dixerim. Enriquez. l.11.de matrim.c. 12.num.6.Barth.à Ledeſm.dub.25.de matrim.concluſ.9.Lud.Lop. 2.p.inſtruct.noui, materia de matrim.c.43.ad fin.* 4

Hinc infertur,non reiici conditionem turpem,quando eſt de præſenti,aut præterito: vt Contraho tecum ſi es inimica Petri:vel ſi hominem occidiſti, illaque verificata valere matrimonium: ſecus autem non, & ratio eſt: quia non inducit ad aliquid turpe faciendum, ſed factum eſſe ſupponit.Ita docent *D. Thom.4.d.29.q.unica, a.3.quæſtiunc.3.& ibi Palud.q.2.a. 5.nu.28.Adrian.4.q.3.de matrim.dub.9.§.Reſpondeo ad 1.quod maior.verſ. Ad tertium dico Palacios l.5.de contract. c.vlt. fol.498.verſ. Quamobrem dixerim,Enriquez lib. 11.de matrim.c.12. n.7.Lud.Lop.2.p. inſtructorij noui,materia de matrim.c.42.fine.*Quamuis *Victoria ſum.materia de matrim.nu.*260.cenſeant iuxta deciſionem *d. c. fin.* haberi pro non oppoſita in foro externo, conditionem turpem de præſenti, aut præterito. Sed omnino tenendum eſt quod dixi.Et ex Iuriſperitis,eandem ſententiam tenent *Sylueſt. Matrimonium, 3.q.1.fine, Alex.de Neuo c.De illis,num.16.de condit. appoſ. Couar. 4. decret.2.p. c.3.§.2.n.2.Greg. Lop.l.6.verb.Si furtares,t.4.p.4. Alex.Carrerius l.4.de ſponſal.c.5.*habetur *tom.9.tractatuum.* 5

Cæterùm hæc ratio deciſionis *d. c.fin.* patitur aliquot difficultates.I.eſt: quia cùm ſimiliter incitet ad peccandũ appoſita conditio turpis de futuro in aliis contractibus,ſimiliter eſſet reiicienda:cùm tamẽ text. *d.c.fin.*affeτat reiici fauore matrimonij:ſicut ſimiliter reiicitur fauore vlt.volũtatis,*l.Reprehẽdenda, C.de inſtit.& ſubſtit.& l. 3.tit.4.p.6.*Item,quia ſimiliter conditio contraria ſubſtãtiç matrimonij:vt,Si te adulterandam proſtitueris,incitat ad peccandum,& tamen non reiicitur,ſed vitiat matrim.vt dicitur *eo c.final.*ergo non ideo reiicitur conditio turpis,quod ad peccatum incitet.Verum his non obſtãtibus, ſuſtinenda eſt ratio propoſita:& ad primã obiectionem 6

ctionem dico,cum eſſe fauorem matrimonij:quia ſacramentum quoddam eſt,& res tanti momenti, vt ſicut ab eo ius excludit conditiones verè impoſſibiles, ita etiam quæ moraliter ſunt impoſſibiles, eò quod ſine peccato ad quod incitant,impleri nō poſſunt.Item,quia eò quod matrim.eſt cōtractus fauorabilis, in dubio oportet conſeruari,vt valeat *c.final.de ſent.& re iudic.* Quare cùm dubium ſit, an eæ conditiones ſerio & animo non aliter contrahendi adiectæ fuerint, an ſolum ioco præſumit Eccleſia in hoc dubio,ioco adiectas, & non animo ſuſpendendi,& ita iudicat matrimon.eſſe validum,ac purè contractum eſſe. Vnde fit,vt ſi ex aliis cōiecturis deprehenderetur non aliter contraxiſſe, quàm ſub ea conditione,& non aliter voluiſſe,in vtroque foro iudicabitur non eſſe matrim.purum. Vt docet optimè *Couar.4.decret. 2.p.c.3.§.2.n.5.* Quod idē docuimus hoc l.5.diſp.3.n.17. de cōditionibus impoſſibilibus, & ibi explicuimus coniecturas,quia deciſio *d.c.fin.* locum obtinet, vbi dubium eſt de contrahentis intentione. Et quamuis eadem ratio militet in cæteris contractibus:quia tamen tantę ſanctitatis non ſunt,nec ita fauorabiles,non excluſit eas conditiones ab aliis contractibus. Ad 2.obiectionem, dico diſparem eſſe rationem:quia vbi adiicitur conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij,iam non eſt dubia contrahentis intentio, nam eo ipſo quod eam conditionem adiicit,eſt manifeſtum diſſenſus ſignum.

7 Sed adhuc animus non quieſcit,nec videtur exhauſta difficultas. Quia eſto legitima ratio ſit, cur Eccleſia excludat conditiones turpes, & habeat pro non adiectis: quia incitant ad peccandum: non tamen apparet vnde præſumat animum contrahentis fuiſſe,abſolutè & purè contrahere ſecluſa ea conditione:cùm ſæpe cōditio illa ſit de re appetibili,vt de concubitu carnali, & vt plurimum adiicientes eam conditionem,velint omnino eam impleri:& ex altera parte Eccleſia minimè poſſit cōſenſum ad matrim.requiſitum ſupplere. Sed dico id decretum intelligēdum eſſe, modo contrahentes norint conditionem eſſe turpem, ſi enim honeſtam eſſe crederent, non reiiceretur, ſed ſortiretur naturam aliarum conditionum honeſtarum,vt impleta cōditione, & non aliter obligatio aut matrimonij, aut ſponſalium conſurgeret: ſicut hoc l.diſp.3.n. 8.diximus de cōditione impoſſibili oportere vt contrahentes norint eſſe impoſſibilem, & ibi probauimus. Ita *Adrian.4.q.3.de matr.dub. 7.Couar. 4 decret.2.p.c.3.§.2.n.6. Lud. Lop.2.p.inſtructorij noui,materia de matr.c.43.f.1093.* Oportet etiam vt eædem conditiones habeantur pro non adiectis, vt vterque contrahens norit ius eas reiicere,& habere pro non adiectis:vt probauimus ead.diſp.3.n.11.& 12.de cōditionibus impoſſibilibus: eodē enim tenore reiiciuntur ac impoſſibiles *d.c.fin.* Et pretereа,quia(vt dixi hoc l.5.diſp.4.n.6.)habet locum id decretum non tantū in conditionibus impoſſibilibus à natura,ſed etiam in impoſſibilibus de iure:& hæ turpes ſunt de iure impoſſibiles:quare eodem modo philoſophandum eſt de illis, ac de impoſſibilibus:quo ſuppoſito,iure optimo Eccleſia,dum ipſi non conſtat de oppoſita intentione,ſed contrahentium intentio dubia eſt,cum ipſi norint ab Eccleſia reiici, præſumit voluiſſe contrahere purè,iuxta Eccleſiæ mentem,& ioco,ac non animo ſuſpendendi contractum adieciſſe prędictas conditiones:vt dixi d.diſp.n.18. Et ita tenet *Alex. Carrerius de ſponſal.lib.4.c.5.*(habetur *tom.9. tract.*)dicēs requiri vt ſciat ab Eccleſia haberi pro non adiectis,& tunc præſumi conſenſum.

8 Ad argum.nu.2.propoſitum, fateor ex forma contractus præciſè ſumpti apparere non aliter eſſe conſenſum, niſi eueniente ea conditione, at ſuppoſita in contrahentibus ſcientia decreti Eccleſiæ reiicientis tales conditiones, dum aliter de oppoſita intentione non conſtat,ſed dubia eſt,merito præſumit Eccleſia matrim. contractum eſſe ſecundum intentionem Eccleſiæ eas conditiones reiicientis.

DISPVTATIO XVI.

Quid dicendum ſit de his conditionibus, Si mecum concubueris, contraham tecum, vel, Si te virginem inuenero, vel, In primo concubitu mihi placueris, an,ſcilicet tanquam turpes reiiciantur.

SVMMARIVM.

De hac conditione, Si mecum concubueris,referuntur duæ ſent.n.1.& 2. Et ſent authoris,n.3. Et quid,de hac conditione, Si permiſeris coitum num.4.

De hac conditione,Si te virginem inuenero,ſi in primo coitu mihi placueris,referuntur duæ ſent.n.5.& 6.

Sent.authoris circa conditionem,Si te virginem inuenero,n. 7. Et circa conditionem Si in primo coitu mihi placueris,num.8.

Quid, ſi aliquis dicat, Contraham tecum, vel dabo tibi centum,ſi mecum concubueris? & an per copulam videatur receſſum à conditione?n.9.

PRIMO de hac conditione, Si mecum concubueris, 1 contraham tecum:aliqui cenſent eam conditionem non eſſe turpem, ac proinde ſuſpendere contractum. Quia initio copulæ hæc ſponſalia pure contingunt, & conſequenter ante perfectam copulam efficiuntur matrim.per *c.Is qui fidem de ſpōſal.* Sic *Couar.4.decret.2.p.c.3.n. 13. Ant.Cucus l.5.inſtitut.maio.tit.11.n.51.* Sed hoc, ſi verū eſt, locum habere poterat ante Conc. Tridentin.ſecus poſt,cum iam ſponſalia non tranſeant in matrim.per copulam:& ſic conditio illa turpis eſt.

Alij verò cenſent eam conditionem non ſuſpendere 2 ſponſalia. Quia aut de concubitu illicito & fornicario intelligitur,& tunc non ſuſpendit, ſed tanquam turpis reiicitur: aut de concubitu licito, & matrimoniali, & tunc non ſuſpendit; quia iure ipſo ineſt: cum coniuges mutuò ſibi debitum reddere teneantur. Sic *gloſ.c. 1.de ſponſa duorum,verb.Permiſerit, Anton.n.6. Anchar.fine, Abb. n.6, Prępoſ.nu.4. D.Anton. 3.p.t.1.c.19.§.5.ad finem, Roſella. Matrimonium 5.nu.7. Angel. Matrimonium 3.imped.3.nu.9. Sylueſt. Matrim.3.q.7. Tabiena Matrimonium 2.q.vlt. Brunel de ſponſal.c.33.nu.6.* habetur *to.9.tractat.*

Melius tamen alij opinantur, dicentes, ſi *intelligatur* 3 de concubitu turpi, reiici tanquam turp*em: & manere* ſponſalia abſolute:ſi verò de concubitu *licito*,& matrimoniali,ſuſpendere vſque ad euentum. *Quia* cenſetur alio modo appoſita quàm iure inſit:iure enim poſt contractum matrimonium datur bimeſtre:at ea conditio intelligitur ſi ſtatim inito matrimonio feceris tui corporis copiā. Sic *Card.c.1.de ſponſa duorum,n.3.& ibi Alex. de Neuo,n.9.& 10.* Quamuis hi non reddant rationem dictam:ſed quia ea conditio non intelligitur in ſponſalibus,ſicut in matrim. Sed præſtat noſtra ratio, ob quam hanc ſent.amplectuntur, *Adrian. 4.q.3.de matrim.dub.8. Sotus 4.d.29.q.2.a.3.poſt 3.concl. verſ. Cenſent enim, Nauar.* nulla aſſignata ratione,*ſumma lat.& Hiſp.c.22.nu.65.*

Hinc fit,ſi contractus celebratur per verba de præſenti 4 ſub prędicta conditione,vt Contraho tecum,ſi permiſeris coitum,& intelligatur de coitu turpi,ſtatim eſſe matrim.cum reiiciatur conditio: ſi verò de matrimoniali, perficit impleta conditione. Sic *Syluest. Matrimonium 3. q.7. Nauar. n.præced.tit.*

Rurſus de illa conditione,Si te virginē inuenero contraham tecū:vel,Si in primo coitu mihi placueris:aliqui dicūt reiici tanquā turpem,& ſic manere ſponſalia pura. Sic *gloſſ.c.Per tuas,verb.Pręſumēdū,de cōdit. appoſ.& ibi Ioā. Andr.n.7. Anton.n.8. Anchar.n.7. Abb.n. 7. Specul.t.de condit. appoſ.in princ.n.10. Innoc.c.De illis,n.vnica,de cōdit.appoſ.* vbi *Alex.de Neuo n.2.& c.1.de ſponſa duorū, n.12. Montaluus l. 6.fine,tit.4.p.4. Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.15.principali nu.64.*

Alij vero cenſent non eſſe conditionem turpem, at- 6 que ita non reiici,ſed ſuſpendere contractum, quamuis intelligatur ſi per coitum inuenero te virginem. Quia ea conditio non fertur ſuper actum turpem,ſed ſuper honeſtam virginitatis conditionem. Sic *Sotus 4.d.29.q. 2.a. 3.poſt 3.concl.verſ.His nihilominus non obſtantibus.*

Verius tamē eſt,ſic diſtinguēdū eſſe,de ea cōditione 7

Si

Si te virginem inuenero,ſi intelligatur per aſpectum matronarum,vel aliam iuſtam indaginem , non reiici , ſed ſuſpendere.Quia eſt conditio honeſta.Si verò intelligatur per concubitũ,eſſe turpem. Quia incitat ad peccandum:& quãuis conditio virginitatis honeſta ſit,at quando apponitur ac turpiter exploranda,eſt turpis & inhoneſta:vnde merito ea reiecta remanet contractus purus. Sic *Card.c.Per tuas,n.4.de condit.appoſ.*vbi *Alex.de Neuo,n.9.& 11.Præpoſ.n.6.Aretin.conſ.82,col.penult.Roſella Matrimonium 5.n.8.Angel.Matrimoniũ 3.impedim.3.n.7.Syłueſt. Matrimoniũ.3.q.8.Nauar.ſum.lat.& Hiſp.c.22.n.66.Couar. 4.decret.2.p.c.3.§.2.n.12.Tabien. Matrimonium,2.q.11.n.12. Ant.Cucus lib.5.inſtitut.maior.t.11.n.51.* Et ex Theologis, *Petr.de Soto lect.3.de matri.ad fi.Enriquez lib.11. de matri. c.12.n.6.Lud.Lop.2.p.inſtructorij,de matrim.c.43.ad fin.& c. 42.f.1087.& ſeq.Barth.à Ledeſma dub.25.de matri.poſt 10. concl.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.lib.2.c.1. Petr. de Ledeſ. de matrim.q.47.a.5.dub.3.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c. 244. concl.8.n.8.*

8 Hinc fit eam conditionem,Si mihi in primo concubitu placueris,reiici tanquam turpem. Quia ſemper eſt talis,concubitus ſub ea conditione experiendi, an placeat fœmina,numquam potuit eſſe matrimonialis : cum animus eſſet anceps,ſecus de illa conditione,Si mecum cõcubueris.Quia poteſt concubitus eſſe illicitus, vt ſi ante matrim.vel licitus, vt ſi intelligatur ſtatim matrimonio contracto.

Tandem ſi quis dicat,Contraham tecum,vel dabo tibi centum,ſi mecum coieris,non erunt ſponſalia , nec matrim.ſecuta copula,nec per eam videtur receſſum à conditione. Quia habet electionem vel ducendi eam in vxorem,vel dandi centum:iuxta *reg.In alternatiuis,de regul. iur.6.*nec hæc facultas eligendi tollitur per carnalem copulam ſubſecutam : quia hoc nullo iure cautum reperitur.Sic *Syłueſt.Matrimonium 3.q.7.Angel.Matrimonium 3. impedim.3.n.8.Euerard.in ſuis topicis,loco à natura alternatiuorum,n.1.*vbi & alios refert.Et ex Theologis *D.Anton.3. p.t.1.c.19.§.5.ad finem.*

DISPVTATIO XVII.

An ſicut conditiones turpes , & impoſſibiles reiiciuntur à matrim. ita etiam reiiciantur à ſponſalibus?

SVMMARIVM.

Refertur opinio quædam dicens non reiici nu.1. Et vera opinio contraria,n.2.

Soluuntur argumenta, num.3.

1 HANC quæſtionem mouet *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.47.a.5.ad fin.*& refert aliquos Theologos doctiſſimos ex Salmantina ſchola ſenſiſſe non reiici à ſponſalibus:& ipſe dicit hanc ſententiã eſſe probabilem:at contrariam longe probabiliorem. Ducuntur 1. quia ſecluſo iure Eccleſiaſt.habenti eas conditiones pro non appoſitis,non reiicerentur conditiones impoſſibiles,ſed annullarent,& turpes ſuſpenderẽt matrimonium:ergo ius Eccleſiaſt. id ſtatuens tanquam correctorium iuris naturalis & diuini,eſt reſtringendum.Quę enim à iure communi exorbitant,reſtringenda ſunt,*reg.Quæ à iure cõmuni, de reg.iur.in 6.*Cùm ergo *c.fin.de conditio.appoſ.*ſolum in matrim.ſtatuat eas conditiones reiici,extẽdendum minimè eſt ad ſponſalia.Secundò, quia *d.cap.fin.* aſſerit Pontifex reiici fauore matrimonij,at ſponſalia non ſunt in iure fauorabilia,ſicut & matrim.vt conſtat,nam in *c.Series,& c. Cũ in tua,de teſtib.& atteſt.*deciditur poſſe poſt publicatas atteſtationes recipi teſtes ad improbandum impedimentum obiectum contra matrim.contractum. Quod eſt in matrimonij fauorem,vt notat *gloſ.c.Iurauit,verb.Patribus, de probat.& ibi Abb.n.2.*& tamen in ſponſalibus non admittuntur teſtes publicatis atteſtationibus:vt habetur *d. c.Iurauit,*docẽtque ibi *gloſ.verb.Patribus , Abb.ibi,n.2.* & omnes.Cùm ergo ſponſalia non ſint fauorabilia, ac matrimonium,fauor conceſſus *d.cap.fi.*matrimonio, non eſt extendendus ad ſponſalia.

Fateor rationes has vrgentes eſſe,ni ex alia parte inuenirem concordem omnium DD.ſent.tamquam quid indubitatum ſupponentium reiici conditiones turpes ac impoſſibiles,tam à matrim.quam à ſponſalibus:à quæ receptiſſima ſent.nullo pacto recedendum eſt. Cuius ratio eſt,quia ſponſalia ſunt initium quoddam matrimonij,atque ita diſpoſitum in matri. cenſetur diſpoſitũ in ſponſalibus,*l.Oratio,ff.de ſponſal.*& quamuis fatear hanc rationem non multum vrgere,& facilè dilui poſſe:at ea , adiuncta communi omnium DD.intelligentia illius *c.fin.*& ita ab initio receptum eſſe,fortiſſimè vrget.Et ita conditiones turpes pariter reiici à ſponſalibus,vt Contraham tecum,ſi mecum coieris,intelligendo de coitu turpi,vel Si te inuenero virginem,intelligẽdo turpiter:attuli diſp. præced. num. 5. 6. & 7. multos auctores concorditer id tamquam notiſſimum ſupponentes, & ſolum inter illos eſt diſcordia,quando illa conditio turpis ſit.Et præter illos id docent *D.Th.4.d.27.q.2.a.1.corp.D.Bonau.4.d.28.q. 3.n.13.Ricard.4.d.27.a.3.q.2.D.Anto.3.p.t.1.c.18.§.2.Turrec.cap.Vbi non eſt,30.q.2.art.3.n.4. Palud.4.d.29.q.2.art.5. concl.7.n.36.Syłueſt.verb.Sponſalia,q.5.Roſella ibi fine,Tabie. ibi,q.2.n.3.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui , materia de matrim. c. 42.fine.Et Roſella,Syłueſt.Tabiena ibi,cum Angelo verb.Spõſalia,num.18.* dicunt circa conditiones , eodem omnino modo iudicandum eſſe de ſponſalibus , ac de matrimonio. Et præterea reiiciendas eſse tam à matrimonio, quàm à ſponſalibus conditiones impoſſibiles , & turpes docent *Lex fin.tit.4.p.4.Adrian.4.materia de matrim. qu.3. dub.7.verſ.Reſpondeo in foro iudicij : Paludanus 4.d.29.q.2. a.3.concl.7.n.22.D.Anton.3.p.t.1.c.19.§.5.paulo poſt principium,Sotus 4.d.29.q.2.a.2.verſ.Mens ergo Pontificis, Viguerius lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.6. ad finem , Philiarcus de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.1.§.Tres conditionum,Barth.à Led.dub.25. de matri.concl.7.* 2

Ad argum.propoſita, n. 1.reſp.Ad 1. dico,quando decretum correctorium non eſt in pœnam, nec in alicuius odium,ſed declaratorium voluntatis , ob bonũ commune,& fauorem cõtractus, extendi debere ad caſum ſimilem,& in quo ſimilis ratio militat:at *c.fi.*non ſtatuit reiici cõditiones impoſſibiles,ac turpes à matrimonio in odiũ & pœnam adiicientium:nam ſimiliter reiiceret à cæteris contractibus:ſed id definit fauore matrimonij,vt potius conſeruetur,quàm pereat:vt ibi dicitur:cum ergo ſponſalia,diſpoſitio ad matrim.& via ſint , idem fauor ad ea extendi debet:expedit enim ad matrimonij bonum conſeruari ſponſalia. Ad 2.dico non probari ex iis textibus, ſponſalia nõ eſſe cõtractum fauorabilem, ſicut eſt matri. nam etiam in matrim.non ſemper publicatis atteſtationibus admittuntur alij teſtes:quare *d.c. Cum in tua,*non abſolutè id definitur,ſed cũ limitatione,ſcilicet,in hoc caſu,& notat *ibi gloſ.verb.In hoc caſu,*id eſt, cum probata eſt conſanguinitas,vel aliud impedimentum contra matri. iam celebratum,poteſt altera pars publicatis atteſtationibus id impedimẽtum improbare:ſecus in aliis caſibus. Et ratio eſt,vt docet *gloſ.c.Iurauit,verb.Patribus, de probat. & ibi Abb.n.2.*quia in diſsoluendis ſponſalibus nõ ſubeſt animæ periculum , cum poſſint etiam mutuo conſenſu diſsolui, ſicut ſubeſt in diſsoluendo matrim. contracto. Quare vt bene ait *Abb.*quando in ſponſalibus ſubeſt ſimile periculum animæ , admittuntur etiam teſtes poſt publicatas atteſtationes : vt ſi impedimentum contra ſponſalia nondum probatum eſset,& publicatis atteſtationibus producerentur teſtes ad id probandum, admitterentur vtique,ne ſequatur animæ periculum, ſi impediti perficerent ſponſalia,per matrimonium. 3

DISPVTATIO XVIII.

An conditiones impertinentes habeantur pro non adiectis in matrim. vel potius illud ſuſpendant?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens reijci,n.1. Et ita reiici hanc conditionem, Si es pulchra,bene morigerata:ſecus, Si non es cæca,cocles, aut alia inſigni fœditate notata,n.2.

Opinio contraria authoris,n.3. Et ſoluitur argum.n.4.

1 ALIQVI cenſent reiici. Idque nullo iure,aut ratione probant. Sed in gratiam eorum poteſt adduci,tales conditiones turpes videri:turpe enim apparet contractui tam ſancto,& qui ſacramentum eſt,impertinentem conditionem adiicere. Sic tenent *Sotus 4.d.29.q.2. a. 3. paulo poſt princ.concl.2. Barth. à Ledeſma dub.25. de matri. concl.9.* Et videntur tenere *Roſella verb.Sponſalia,fine,& ibi Syluest. q.5. D. Anto.3.p.t.1.18.§.2.* vbi aſſerunt,ſi cõditio ſit honeſta,vel vtilis , valere conditionem : vnde oppoſitum videntur ſentire,quando eſſet inutilis atque impertinens.

2 Hinc inferunt *Sotus eo a.3. poſt 3.concl.verſ. Tandem quod de virginitatis,& Barth. à Ledeſ.eo.dub.25.concl.3. Lud.Lop. 2.p.inſtruct.noui,materia de matri.c.43.fine*, ſi quis contrahat cum aliqua,hac conditione,Si non es cæca,muta cocles,leproſa,aut alia inſigni turpitudine deformata , vel hanc edocta es artem ad alendam vitam:validas eſſe huiuſmodi conditiones. Quia ſunt honeſtæ , multúmq; ad perpetuam cohabitationem, & generationẽ conducunt: ſecus ſi minus ad matrimonij finem conducerent:vt Si es pulchra,aut bene morigerata , Quia non ſuat admittendæ in foro Eccleſiæ huiuſmodi conditiones tamquam matrim.annullantes,ſi non verificentur.

3 Cæterùm nullo modo placet hæc ſent.ſed cenſeo huiuſmodi conditiones ſuſpendere contractum matrimonij,neq; aliter eſſe validum,niſi illis ſtantibus. Prob.quia omnis conditio iure non improbata poteſt apponi matrimonio:vt colligitur à contrario ſenſu,ex *c.Super eo, de condit.appoſ.* ibi, *ac conditionem ipſam canonica non improbent ſtatuta.* Et ita per eum text.docet *ibi Abb.n.4. Alex.de Neuo,n.6. Lancelot.inſtit.iuris cano.l.2. t. de ſponſal. §. Sponſalia contracta ſub conditione,verſ.Sub conditione* : ſed hæ conditiones impertinentes nullo iure reprobantur : ergo poſſunt validè apponi. Prob.minor,quia *c.fin.de condit. appoſ.* reiicit conditiones turpes, quia incitant ad peccandum. (vt diximus hoc 5.l.diſp.15. n. 4. & 5.) ſed conditio impertinens ad nullum peccatum inducit:ergo nullo modo eſt reiicienda. Pro hac ſent.eſt *Henric. cap.fin.n.4.de appoſ.* vbi ait hanc conditionem,ſi nauis ex Aſia venerit,ſuſpẽdere matrimonium. Pro eadem ſunt DD.quos hoc 5.lib. diſp.2.num.7.retuli aſſerentes conditiones quæ nõ ſunt neceſſariæ à natura,vt ſi Antichriſtus naſcetur , ſuſpendere matrimonium : quæ tamen impertinentiſſimæ ſunt ad matrimonium.

4 Ad argum. propoſitum n. 1.dico , quamuis conditionem impertinentem adiicere matrimonio , culpa aliqualis ſit,non tamẽ eſt ex turpibus quæ reiiciuntur à matrim.quia non obligat,neque incitat alterum contrahẽtem ad aliquod peccatum in futurum admittendũ,qualis eſt illa,ſi furtum feceris. Vt docet *Couar.c.Cũ tibi,n.13. verſ.Hæc tamen,de teſtam.* in alio ſimili:dicit enim hãc inſtitutionem,Inſtituo te hæredem , ſi me hæredem inſtituas,eſſe turpem , & captatoriam : at eam conditionem minimè eſſe turpem, quia nullibi prohibetur hæres hic inſtitutus teſtatorem hæredem inſtituere.

DISPVTATIO XIX.

An idem quod de conditionibus eſt dictum, cenſendum quoque ſit de modo, & demonſtratione,& cauſa, ita vt ſi hæc contrarientur matrimonio , illud vitient : ſi ſint honeſta , illud ſuſpendant : ſi turpia , aut impoſſibilia, reiiciantur?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens demonſtrationem & cauſam vitiare matrimonium,quando aduerſatur eius ſubſtantiæ,n. 1.

Opinio auctoris , nunquam vitiare qualiſcumque conditionis ſint , nec ſuſpendere,ſed ſtatim valere matrim. niſi adſit error conditionis ſeruilis,aut perſonæ,n.2.

Quid ſi apponantur per modum conditionis? num. 3. Et ibi, explicatur quando demonſtratio,& cauſa cenſeantur conditiones.

Circa modum refertur opinio dicens,non vitiare matrim. quamuis eius ſubſtantiæ aduerſetur,n.4.

Modus contrarius ſubſtantiæ matrimonij,ipſum annullat n.5.

Reprobatur quædam concordia,qua hæc opinio, & contraria conciliantur,n.6.

Modus ſi impoſſibilis, vel turpis,omnino reijcitur,ſicut conditio,n.7.

Modus ſi ſit neceſſarius,habetur ſtatim pro impleto,n.8.

Modus honeſtus,& poſſibilis non ſuſpendit matrimonium,ſed ſtatim eſt validum,n.9. Et ibi,an alter teneatur modum ſeruare.

Refutatur quædam opinio circa modum honeſtum,n.10.

Si ſponſalia contrahantur in diem,ſunt ſtatim abſoluta, quamuis ante aduentum diei non obligent,n.11.

Soluitur argumentum,n.12.

QVID ſint modus,demõſtratio,& cauſa,qualiterque 1 differant:dixi hoc 5.l.diſp.1.n.2. Circa demonſtrationem *Nauar.ſum.c.22.n.62.* ait, quamuis demonſtratio, & cauſa numquã ſuſpendant matrim. annihilare tamen, quando ſunt contra ſubſtantiam,& matrimonij bona:& videntur fauere *D.Th.& reliqui DD.* citati hoc 5.l.diſp.9. n.6.aſſerentes annullare matrim.ipſi repugnantem conditionem,quamuis ſit de præſenti,cum tamen illa non ſit propriè conditio, ſed demonſtratio. Fundamentum ſuæ ſent. nullum affert *Nauar.* ſed poteſt eſſe:quia eo ipſo ꝙ non abſolutè,ſed ſub ea cauſa , & demonſtratione conſentit,quæ ſubſtantiæ matrimonij aduerſatur, non videtur abſolutè conſentire in matrim.

Cæterùm omnino tenendum eſt , demonſtrationem, 2
vel cauſam per ſe ſumptam,numquã ſuſpendere, nec vitiare matrim.cuiuſcumq; ſit qualitas,ſiue ſit turpis , ſiue contraria ſubſtantiæ matrimonij,ſiue vera ſit , ſiue falſa: ſed ſemper habetur pro non adiecta,ac firmum manere matrim. Vt *Accipio te, quæ vel quia es ſterilis , vel quia procuras venena ſterilitatis,&c.* Prob.1.quia falſa demõſtratio nõ vitiat legatum,*l.Falſa,35.ff.de condit. & demon.* ergo nec matrimonium,quod eſt fauorabilius. 2. Quia quæ matrimonium variant,vel vitiant,debent ad ſubſtãtiã ſeu vim cõtractus ſpectare,ſed demonſtratio & cauſa non ſpectant ad ſubſtantiam conſenſus contractus matrimonij,ſicut ſpectat cõditio,ſed tantũ pertinet ad opiniones rerum quas cõtrahentes conceperunt,vel ad cauſas quæ ad contrahendũ ipſos mouent:ergo nullo modo variant matrimonium. Et confirm.quia error demonſtrationis,aut cauſę,qualiſcumq; ſit,nõ vitiat matrim.niſi ſit error perſonæ,aut conditionis:vt ſuo loco dicemus:non enim tollit conſenſum abſolutum. Tandẽ, quia demonſtratio,aut cauſa non ſe habet vt obiectũ vel pars obiecti contractus,ſed antecedenter, & quaſi motiuũ:ergo non irritat. Sic *Palud.4.d.29.q.2.a.1.concl.1.n.5.& a.2.cõcl.1.n. 11. D.Ant.3.p.t.1.19.§.5.paulo poſt princ. Syluest. Matrimoniũ 3.q.12. Sotus 4.d.29.q.2.a.1. Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui, materia de matri.c. 42. paulo poſt princ.* Idem colligitur ex *Angelo Matrimonium 3.imped.3.fin. Roſella Matrimoniũ 3. n.9. Tabien. Matrimonium 2.q.vlt. Petr.de Ledeſ.de Matrimonio q.47.a.5.dub.3.fin.* vbi generaliter dicunt matri.nõ vitiari ex falſa demõſtratione,aut cauſa. Dixi per ſe,quia ſi reducatur ad perſonæ,aut conditionis errorem,annullabit matrimonium. Vt Contraho tecum , quia,vel quæ es libera,vel primogenita Petri,ſi non eſset libera,aut filia primogenita,eſſet nullum matri. non ratione falſitatis cauſæ,aut demonſtrationis,ſed ratione erroris perſonæ,aut conditionis. Quia,quamuis ea cauſa aut demonſtratio non adiiceretur,adhuc ex tali errore contractum matrim.inualidum eſſet:vnde deſeruit demonſtrationis aut cauſæ appoſitio ad transferendum probationis onus in alterum. Vt Contraho tecum,quia, vel quæ es libera, tenetur fœmina probare eum ſciuiſse eſse ancillam. Sic *Sotus ea concl.1. Palud.eo art.1.concl.5.n.9.*

Intellige tamen, quando apponuntur per modũ cauſæ,aut demonſtrationis,nam ſi apponantur per modum conditionis,iudicandum eſt de illis,ſicut de conditionibus. Vt Contraho tecum,quæ dabis tantam dotem:tunc licet videatur demonſtratio,at eſt ſenſus conditionalis.

Sic

Sic *Palud.eo.a.1.concl.2.n.6.* & ſubdit *a. 2.concl.2.num.12.*ſi cauſa adiiciatur in futurum,vt Contraho tecum,quia dabis tantam dotem,eſſe quaſi modum. At *Syluest.& D.Anton.cit.n.præced.*aiunt Contraho tecum, quia dabis, non ſuſpendere: & ita ſentiunt non eſſe conditionem; aliàs ſuſpenderet.Sed melius *Sotus & Lud.Lop.ibid.citati*,dicũt, quando demonſtratio,aut cauſa adiiciuntur per verbum futuri,eſſe dubium ſenſum,aut enim referunt conditionem,& tunc faciunt ſenſum,Si dederis:& tunc iudicandum eſſe ſicut de conditionibus: ſi enim honeſtæ ſunt, ſuſpendent:ſi turpes,aut impoſſibiles,reiicientur:ſi contrariæ ſubſtantiæ matrimonij,illud annullabunt:aut tantum important credulitatem contrahentis, & tunc manere intra limites demonſtrationis aut cauſæ:quare nullo modo ſuſpendent,nec vitiabunt matri. ſicut dictum eſt.

4 De modo autem maior eſt difficultas. Quidam enim aſſerunt modum contrarium ſubſtantiæ,aut bonis matrimonij,ipſum non annullare:vt Contraho tecum, vt venena ſterilitatis procures,vel vt te adulterandam tradas. Prob.quia modus in hoc diſtat à conditione, quod conditio ſuſpendit actus perfectionem,ita vt ante ipſius implementum validus minimè ſit:at modus non ſuſpendit, ſed aduenit actui perfecto,ſtatimque valet actus,& alter obligatus manet ad modi implementum. Vt Dono tibi equum,vt facias hoc,valet ſtatim donatio,& tenetur donatarius implere modum,*l.1.2.& fin.C.de donat.quæ ſub modo*.Et docent ſpecialiter *Bartol.l.Quibus diebus,§.Termilius,ff.de condit.& demonſt.* Item quia modus non ad naturam contractus ſpectat,ſed ad finem intentum per cõtrahentem.Sic docent *Barth.auth.Ingreſſi,C.de ſacroſanct.Eccleſ.n.29.Iac.Butrigarius ibi,Paulus à Caſtro ibi n.14.Alberic.n.15. Salicet.n.5.verſ.Tertio caſu,Iaſon n.36.Anton.c.fin.n.8.de condit.appoſ.*vbi *Præpoſ.n.8.& 9.Roma.l.1.§.Si ſtipulanti,n.21.ff.de verb.obl.Ioan.Imola l. Vbi ita donatur, n.4.ff.de donat.cauſa mort.Sotus 4.d.29.q.2.a.1.concl.1.*Eiuſdem ſententię videntur alij indiſtinctè aſſerentes matrim. contractum ſub modo,ſtatim valere, ac ſi modus adiectus non eſſet. Hi ſunt,*Vervecius* quem refert,& ſequitur *Roſella Matrim.5.n.9.Tubiena Matrimonium 2. q.vlt.Petrus de Ledeſ.de matrim.q.47.a.5.dub.3.fine.*

I.Concluſio ſit. Modus contrarius ſubſtantiæ aut bonis matrimonij,ipſum annullat,ſicut & conditio contraria.Prob.ex *c.fin.de condit.appoſ.*vbi habetur, hanc conditionem contractui matrimonij adiectam, Contraho tecum,donec pulchriorem inueniam, ipſum vitiare,tamquam eius ſubſtantiæ contrariam:& tamen eſt eadem ratio de hac conditione, & de modo,nam ſicut modus nõ ſuſpendit diſpoſitionem,ſed aduenit diſpoſitioni perfectæ,ita hæc conditio: ergo ſimiliter modus contrarius ſubſtantiæ vitiabit.2.Prob.ex *l.Per ſeruum.14.§.1.*iunct. *l.ſeq.ff.de vſu & habita.*vbi ſi vſusfructus legetur abſq; vſu, diſtinguitur,an in eadem oratione eodemq; contextu legatum fiat,vt tunc legatum ſit inutile:eò quòd inutilis ſit vſusfructus abſque vſu:vel ſi diuerſa oratione fiat, tunc enim valet legatum vſusfructus, reiecta vſus ademptione:ergo ſimiliter quando eodem verborũ contextu contrahitur matrimonium ſub modo repugnanti & incõpatibili,vitiabitur matrim.ſecus quando matrim. iam contracto aduenit modus contrarius.Item,quia modus ineſt contractui: nec pactum à contractu ſeparatum inducit: vt ſi vendo tibi domum,vt facias hoc,non ſunt duo contractus diuerſi,& ſeparati,ſed vnus:ergo quando modus eſt contrarius matrimonio,habet in ipſo ſui initio,cõtractus matrimonij vitium.Tãdem:quia obligari ad aliquid contra ſubſtantiam & bona matrimonij,tollit eſſentiam matrimonij:(vt dixi l.2.diſp.29.n.12.)ſed cõtrahens ſub modo obligatur ad illum modum ſeruandum:ergo obligatur ad aliquid repugnans eſſentiæ matrimonij,quando is modus eſt eſſentiæ contrarius,& conſequenter annullabitur matrim.Et ita hanc ſent.tenent *Franciſcus Aretin.l.1.§.Sed ſi mihi,n.4.ff.de verb.obl.Decius auth.Ingreſſi,n.23.C.de ſacroſ.Eccleſ. Palud.4. d.29.q.2.a.3.concl.1.n.16.& concl.4.n.19.D.Anton.2.p.tit.1.c.19.§.5.paulo poſt principium, Angel.Matrimonium 3.imped.3.fine,Syluest.Matrimonium 3.q.12. Nauar.ſum.c.22.n.62.Couar.*cum aliis,quos refert *4.decret.2.p.c.3.§.1.n.8.& 17.Greg.Lop.l.5.verb.Aquellas,t.4.p.4.*

Nec placet diſtinctio *Lud.Lop.2.p.inſtruct. noui, materia de matrim.c.42.paulo poſt princ.*vbi hac diſtinctione nititur vtramque ſent.ad concordiam redigere, vt ſcilicet modus contrarius ſubſtantiæ matrimonij non vitiet, quando apponitur vt cauſa impulſiua, ſecus ſi apponatur, vt per illum inducatur obligatio ad eius obſeruantiam.Diſplicet(inquam) quia ſemper ea eſt modi natura vt contractum minimè ſuſpendat, verùm alter recipiens ſub modo,teneatur illum obſeruare:vt dixi n.4. 6

II.Concluſio.Si modus ſit impoſſibilis, verbi gratia, Contraho tecum,vt digito cœlum tangas,valet omnino matrimonium reiecto modo,& ſimiliter ſi ſit turpis.Probatur,quia ſimilis conditio tamquam impoſſibilis,& incitans ad peccandum reiicitur à matrimonio,per *c.fin.de conditio.appoſ.*ergo à fortiori reiicietur modus impoſſibilis,& turpis,qui incitat ad peccandum:cùm hic non ſuſpendat contractum, ſed adueniat contractui iam perfecto.Et confirmatur,quia in aliis contractibus,vbi conditio impoſſibilis vitiat,modus impoſſibilis non vitiat,ſed reiicitur,ac ſi appoſitus non eſſet.Vt cum multis per eum citatis docet *Molina l.2.de primogenitis,c.12.n.42.* dicens, ab omnibus eſſe receptum:& *Padilla l.Cum donationis,n.8.C.de tranſaction.P.Molina tom.1.de iuſt.tract.2.diſput.208.§.Modus impoſſibilis:* quamuis contrarium velit probare *Sarmiento lib.2.ſelect.c.3.n.7.& ſeqq.*ergo à fortiori in matrim. vbi conditio impoſſibilis reiicitur, reiicietur & modus.Sic *Palud.4.d.29.q.2.a.3.concl.7.n.22.D.Antonin.3.p.tit.1.c.19.§.5.in princ.Angel.Matrimonium 3. impedim. 3.fin.Syluest.Matrimonium 3.q.12.* 7

III.Concluſio,ſi modus eſt neceſſarius, vt Contraho tecum,vt moriaris,habetur ſtatim pro impleto,vt de cõditione neceſſaria ſupra docuimus.Sic *Palud. D.Antonin.Angel.& Sylu.*vbi in concl.præced.eos retuli. 8

IV.Concluſio,ſi modus ſit honeſtus & poſſibilis,non ſuſpendit matrim.ſed ſtatim eſt validum.Ratio eſt, quia natura modi eſt,vt non ſuſpendat,*l.Cum ab eo,41.ff.de cõtrah.emp.*Sic *Palud.D.Anton.Angel.Syluest. in concluſione 2.citati.Sotus 4.d.29.q.2.a.1.concl.1.Lud.Lop.2.p.inſtruct.noui, materia de matrim.c.42.paulo poſt princ.* Quare dicendum eſt,ſi modus ille honeſtus,& poſſibilis cedat in apponentis fauorem,vt Contraho tecum,vt des mihi centum:valeret ſtatim matrim.at alter tenebitur modum adimplere:ſi verò modus ſit gratia tantum alterius contrahentis, vt Contraho tecum cum decem libris, vt habeas vnde emas tibi fundum,ad nil teneri. Vt habetur expreſsè, *l.Titio centum,70.in princ.ff.de condit.& demonſtr.* Sic *Palud.D.Anton.Syluest.Angel.concl.2.cit.* 9

Hinc fit,minus bene *Hoſtien.c.De illis,ad fin.de cond.appoſ.& ibi Ioan.Andr.n.3.init.*ſic diſtinguere,ſi modus non pendeat ex arbitrio & voluntate tertij,non ſuſpendit,vt Contraho tecum, vt des centum:ſi autem pendeat, ſuſpendit,vt Contraho tecum,vt patri placeat. Quare meritò hanc diſtinctionem reiiciunt,dicentes in neutro caſu ſuſpendere,*Calderinus eod.c.De illis,*vbi *Anchar.nu.1.Alex.de Neuo,n.10.& 11.Præpoſ.n.4.* 10

Vltima concl. ſi ſponſalia contrahantur in diem, vt Contrahã tecum,ab hinc vno anno, quamuis non obligent ad contrahendum ante anni lapſum,at non ſuſpenduntur,ſed ſtatim ſunt pura,& obligant. Quia quamuis dies habens annexam tacitam conditionem voluntariã, quæ poteſt adiici,& non adiici,ſuſpendat obligationem, vt in legato annuo,in quo virtute plura legata continentur,*l.Senatus,§.fin.ff.de donat.cau. mortis*, primi anni legatum eſt purum,ſequentium autem conditionale.Vt notat *ibi gl.verb.Multa.per l.Si in ſingulos,ff.de annuis legatis:* perinde.n.eſt ac legare quolibet anno,ſi legatarius vixerit:vnde obligatio 2.anni nõ cedit ante primam diem 2.anni.Quia conditio tacita,Si vixerit legatarius, ſuſpẽdit. 11

Vnde non tranſmittitur legatum illud ad legatarij hæredes,poterat enim legare teſtator illi,& hæredibus : & proinde conditio,Si vixerit legatarius,fuit voluntaria.At ſecus eſt vbi ea conditio eſt omnino neceſſaria,vt cõtingit in matrimonio,& ſponſalibus,vbi conditio, Si vixerit,eſt omnino neceſſaria, & tacitè neceſſariò intelligitur , & ideo non reddit actum conditionalem.Præterea, quia id quod in diem ſtipulamur , ſtatim quidem debetur,quamuis ante diem illam exigi nequeat.Et ita docet *Paludanus* 4. *diſtinct.29.q.2.articul.4.numero* 24.

Ad argum. propoſitum num. 4. ad probandum modum contrarium ſubſtantiæ matrimonij , non vitiare: reſpondetur , quando modus non contrariatur , repugnátque ipſi actui,tunc non vitiare,nec ſuſpendere , ſed accidere actui perfecto : at quando repugnat , cùm implicet repugnantiam ipſius actus valori , & perfectioni, vitiare. Ad confirm.dic, non pertinere ad naturam contractus,quando ipſi non repugnat.

LIBER SEXTVS DE DONATIONIBVS INTER CONIVGES, SPONSALITIA LARGITATE, ET ARRIS.

Diuiſio totius libri.

Quia diſſolutis ſponſalibus , quandoque acquiritur ſponſalitia largitas alteri ſponſo , & conſummato matrim. ſemper acquiritur : arræque ſimiliter matrimonij conſummatione comparantur ; non abs re erit de ſponſalitia largitate , & arris tractatum hunc edere. Et quoniam in eo tractatu , paſſim in id principium incidendum eſt , an donatio inter coniuges valeat ; agendum eſt pariter de donationibus inter virum , & vxorem. Priùs igitur de donationibus inter virum , & vxorem , quando ſint validæ , & quando inualidæ,agendum eſt : & quo pacto donationes tales inualidæ confirmentur. Deinde de ſponſalitia largitate.Tandem de arris.

DISPVTATIO I.

Vtrùm valida ſit donatio inter virum, & vxorem?

SVMMARIVM.

Donatio inter coniuges quotuplex ſit?& quid ſit ſponſalitia largitas,donatio ante nuptias,vel propter nuptias , & arra? n.1.Et ibi donatio propter nuptias non eſt in vſu,& eius loco ſucceſſere arra.

Donatio inter coniuges eſt inualida,potéſtque ad libitum reuocari, n.2. & ibi,an ex ea oriatur obligatio naturalis,& in foro conſcientiæ?

Non tamen eſt omnino nulla,nec tenetur coniux donatarius ſtatim reſtituere,n.3.

An ſit inualida, ſi fiat ante conſummatum matrim. receptaſque Eccleſiæ benedictiones ? n.4.Et quid,ſi fiat poſt annum à contracto matrim. vel facta ante eum annum,confirmetur illius anni lapſu,n. 5. & ibi, leges fori vi carent, niſi probetur earum vſus.

Non vàlet donatio ante contractum matrim.ſi eius effectus differatur in matrimonij tempus,n.6.Et ibi idem eſt aliquid fieri tempore inhabili, vel non permiſſo,& referri in tempus inhabile,vel non permiſſum.

Explicatur l.Inter eos,ff.de donat.inter vir.& vxo.n.7.

Non valet donatio inter coniuges,per interpoſitas perſonas,n.8.

Idem eſt,licet diu coniuges,ſeparati habitauerint,n.9.

Quid,ſi donetur coniugi per eos , qui aliquo modo coniuges contingunt per patriam poteſtatem,vt ſi ſocer det nurui,n.10.

Principale propoſitum ſemper inſpiciendum eſt,n.11.

Cæteri contractus inter coniuges,valent,n.11.& legatum n.12.

1 PRÆMITTENDVM eſt,donationẽ inter cóiuges,vel ſponſos,quandam eſſe ſimplicem , quandam verò ob cauſam. Illa eſt , quæ ex mera donantis liberalitate proficiſcitur,*l.1.in princ.ff.de donation.leg.1.titul.4.par.5.* Hæc verò quæ non merè liberaliter,ſed ob aliquam cauſam fit. Et eſt triplex. Quædam eſt,ſponſalitia largitas. Alia , donatio propter nuptias,vel ante nuptias.Et alia , arra. Sponſalitia largitas eſt, quæ fit inter ſponſos de futuro , ob matrimonij incundi ſpem , eiúſque cauſam quam Hiſpanè vocamus, *Las donas, y joias que ſe enbian los deſpoſados.* vocatur etiam mundus muliebris,teſte *Matienzo l. 5. recopil.t.2.rub.n.1.* Appellatur etiam donatio ante nuptias vel dotalitium quod tradit ſponſus ſponſæ:teſte *Ioan.Lupo rubr.de donat. inter virum & vxorem,§.3.n.2.*Licet alij pro eodẽ vſurpẽt donationem propter nuptias, & ante nuptias : vt *Anton. Gom.l.50.Tauri n.9.*Donatio autem propter nuptias, ſeu ante nuptias,eſt id ꝙ confertur à viro , vel ab alio ipſius loco, pro matrimonij oneribus , ad ſimilitudinem dotis quæ confertur viro per vxorem:& ſic appellatur dos , *§. Eſt & aliud,inſt.de donat.l.Cum multæ,C.de don.ante nupt.* & diſſoluto matrimonio etiam poſt conſummationẽ , redit ad virum,*c.fi.de dona.inter vir.& vxo.*vt dos data per vxorem viro redit ad ipſam ſoluto matrimonio. Vnde licet antiquitus donatio propter nuptias appellaretur arra, apud Hiſpanos *l.1.t.11.p.4.*valde tamen differunt.*Quia* ſoluto matrim,arræ fiunt vxoris,nec redeunt ad virum donantem : ſicut redibat donatio propter nuptias. *De* qua differentia,& aliis conſulendus eſt *Anto.Gom.l.52.Tauri n.12.* Et de hac donatione nihil amplius dicendum eſt: abiit enim in deſuetudinem.Vt teſtantur *gl.auth.Æqualitas,fine.C.de pact.conuent.Bald.auth.Dos data, C.de don.propter nup.Pariſ.cõſ.95.n.35.lib.2.*& alij quos refert,& ſequitur *Ant.Gom.l.52.Tauri,n.11.fine,Iul.Clarus lib.4.receptarũ, §.Donatio,q.11.init.Tello l.16.Tauri,n.8. Valaſcus conſ. 2. n. 11.to.1.Matienzo li.5.recop.t.6.l.1.gl.8.n.8.Azebedo eod.t.6. l.12.n.4.Ioan.Garcia de donat.remuneratoria,n.50. Barboſa l. Si cùm dotem,23.§.Si pater,n.11.ff.ſolut.matrim.Spino ſpeculo teſtam.glo.18.n.95.Angulo de melior.l.9.gloſ.3.n.10.Aiora de parti.2.p.q.44.fine,Auendaño l.29.Tauri.gl.2.n.1.Molina to. 2.de iuſt.tract.2.diſp.290.ad fin.*Arræ autem non ſumuntur apud Hiſpanos , pro eo quod traditur in ſignum matrimonij contrahendi:in qua ſignificatione late egimus lib. 1.de ipſis:ſed ſunt donatio facta ſponſæ,per ſponſum,in remunerationem pudicitiæ,vel nobilitatis,vel dotis ſpõſæ,quas ſoluto matrim.ſponſa lucratur. Hæ autem arræ, quamuis valde diſtent à donatione propter nuptias,quę olim erat in vſu:ſucceſſerunt tamen loco illius. Vt conſtat ex *l.1.fine,tit.11.p.4.* vbi dicitur donationem propter nuptias appellari in Hiſpania arras.Et docét *Caſtillo* [illegible]o. *Tauri,n.6.Gomez.Arias l.49.Tauri,n.6.Ioan.Lop.rubr.de donat.§.24.init.Suarez l.3.fori,t.2.de las arras,l.1.n.2. Gre.Lop. l.87.verb.Segun fuero,t.18.p.3.Burgos de Paz conſ.14.n.1.Valaſcus d.cõſ.2.n.13.Olan.concordia,lit.D. verb. Donatio n.71. Tello d.n.8.Azebedo,d.l.12.n.4.Baeza de non melioran. filiub.*

c.11.n.13.& c.5.n.18.Padilla anth. Res quæ,n.95.C.cōmunia de legat.Barboſa d.§.Si pater n.11.Gutier.3.practic.q.43.n.6. Spino d.gloſ.18.n.95.Aiora d.q.44. P.Molina proxime citat.

Hoc promiſſo,I. Concluſio ſit:donatio ſimplex inter virum,& vxorem, non eſt valida:& ſubinde poteſt per donatorem ad libitum reuocari.Habetur expreſſe *c.fin.de donat.inter vir.& vxor.& l.1.2.& 3.ff.eod.tit.& l.4.t.11.p.4.* Quibus in locis ea prohibitionis huius redditur ratio:ne mutuo ſe amore ſpolient.Quare cùm tali donationi ius reſiſtat,nulla prorſus obligatio ciuilis,vel naturalis, ſeu in foro conſcientiæ, ex ea orietur. Vt conſtat ex *l.3.§. Sciendum autem,ff.de donat.inter virum & vxor.*ibi,*ipſo iure quæ inter virum & vxorem donationis cauſa geruntur, nullius momenti ſunt.*Sic *Bart.l.Quod meo,init. & ibi Alex.ff.de acquir.poſſeſſ. Greg. Lop.l.4. verb. Non deue,tit.11.p.4.Anton. Gom.l.52.Tauri,n.64.fine,& to.2.var.c.4.n.23.init.*

3 Monuerim tamen,hanc donationem dici nullam,& inualidam,non quod omnino nulla ſit, ſed quia poteſt ad libitum à coniuge donante reuocari.Non eſt autem omnino nulla:quia (vt dicemus hoc 6.lib.diſp. 14.)confirmatur morte,trahiturq; retro.Sic *Abb.c. fin.n.3.de donat. inter virum & vxorē,*ibi *Alex.de Neuo n.3.Ioan.Lup.rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.69.n.1.Tabiena verb.Dos,q.9.n.10. Molina l.1.de primog.c.12.*Sicut etiā donatio cauſa mortis appellatur imperfecta,& inualida:eo quòd vſq; ad mortem reuocari poteſt, licèt à principio valida fuerit,dominiúq; trāſtulerit.Vt bene docet *Molina ibi n.15.*Vnde infero,coniugē cui alter aliquid tradit cauſa donationis, non teneri illud reſtituere,ſed poſſe tuta conſcientia retinere,expectareque donec morte confirmetur, ſi donator præmoriatur. Et conſtat, quia iura concedunt vt ea donatio inualida,morte confirmetur, traditione rei donatæ ſecuta,viuo ipſo donante,& non aliter:vt dicemus eadem diſp.14.n.6.)ergo permittūt illi cōiugi donatario retentionem rei donatæ,& ſibi traditæ,vt expectet confirmationem morte donātis præmortui. Quòd ſi coniux ipſe donatarius præmoriatur,donatio illa tamquam nulla,nec morte confirmata,(vt dicemus ead.diſp.14.n.20.) cedit ad ipſum donantem,eique reſtituenda eſt.

4 Quidam temperant prædictam concluſionem,vt donatio inter coniuges minime valeat: quando fit matrimonio conſummato, & Eccleſiæ benedictionibus ſecutis, vxoreqúe ad viri domum traducta.Ducuntur,quia ratio prohibitionis,ante hoc tempus,non ita militat:cum non tanto eo tēpore coniuges amore ardeant,ac poſtea.Item quia iura pro ea cōcluſione allegata,n.2.docēt non valere donationem inter virum,& vxorē:nomine autem viri, & vxoris,in materia exorbitanti, correctoria,& odioſa, qualis eſt hæc,quia ſtando in iure naturæ valebat donatio inter eos,ſolum cōprehenduntur coniuges poſt matrim.conſummatum(vt probaui l.1.diſp.1.n.3.) Sic docent *Azo,Imola,Alex.Pirrus,Campegius,*quos refert *Ant. Go.l.52.Tauri,n.66.verſ.Octauus eſt:*& alij quos refert *Iod. Lup.rubr.de donat.§.55.n.1.*Sed dicendum eſt,non valere etiam inter ſponſum & ſponſam de præſenti,ante matrimoniū conſummatū.Probatur ex *l.Nō ſine,ver.Quāuis,C. de bonis mater.*ibi,*idem ius tam de vxore, quam de ſponſa arbitratus eſt:*vbi ex rationis identitate docetur,diſpoſitum de viro,& vxore, ad ſponſos de præſenti protrahi:at in præſentiarum ſic cōtingit,maior enim affectio eſt inter ſpōſos de præſenti,cum omnia noua placeant, & quotidie tepeſcat amor.Quare tunc faciliores ſunt ſponſi, ac liberaliores ad petita ſibi inuicē concedenda,quare mutuo ſe amore ſpoliarent.Indeque ortū habuit,vt lex fori (vt dicemus,n.ſeq.)decreuerit, anno elapſo à contracto matrimonio, valere donationem inter coniuges, quaſi tunc amore iam tepido, periculum ſe ſpoliandi ceſſarit.Præterea conſtat ex *l.penultima,ff.de donat inter vir.& vxor.*ibi,*itaque niſi ante matrimoniū contractū (quod de conſenſu intelligitur,) donatio facta eſſet,non valeret.*Sic docent *gloſſa l.3.verb. Concubinæ, ff.de donat.inter vir.& vxor.Bald. Cynus* & alij, quos refert dicens nullibi oppoſitam ſententiam poſſe practicari,*Ioan.Lupus, rubr.de donat.§.55.n.2.& ſeq.Pariſ.coſ.86.n.40.& ſeqq.lib.3.* Socinus,Salic.Imola, Alex.quos refert,& ſequitur *Anton. Gomez l.52.Tauri,n.66.verſ.Octauus eſt,Segura l.1.§.Si vir,n.12.13.& 14.ff.de acquir.poſſeſſ.Nauar.ſum.c.17.n.149.Villalobos in antinomia iuris,lit.D.verb.Donatio,n.24.Greg.Lop. l.3.verb.Por palabras, t.11.p.4.Dueñas reg.221.ampliat.1. Olanus in concord.lit.D. verb.Donatio.n.69.*Itemqúe docent multi DD.aſſerentes *leg.52. Tauri*, permittentem donari ſponſæ de præſenti ſponſalitiam largitatem, corrigere ius commune,quod eam prohibebat:quos referam hoc 6.lib. diſp. 23.n.1.Et ex Theologis P.*Molina to.2.de iuſtitia,tract.2.diſpu.289.§. Quamuis autem,Lud. Lopez lib.2.de contract.c.47.fol.522. col.2.verſ.Porro quoniam Manuer.1.tom.ſummæ,c.92.n.1.*

Alij intelligunt,vt donatio non valeat inter virum,& vxorē:niſi fiat poſt annum elapſum à cōtracto matrimonio:tunc enim dicūt valere.Ducunturqúe per *l.3.tit.12. lib.3.fori,*id diſponentē pro regno Hiſpaniæ.Et ratio eſt, quia trāſacto anno ceſſat amoris feruor,qui initio ipſius matrimonij cauſa eſſe poſſet, vt coniuges ipſis permiſſa donatione,ſe ſpoliarent.Sic tenent *Ioan. Lup. rubr.de donatio.§.54.n.2.Bernar.Diaz reg.213.verſ.Quinto fallit,Mōtaluus lib. 3.fori.t. 12. l.3.Ant. Gom.l.52.Tauri,n.66.fine, Dueñas reg.221.fine.*Addit *Anton.Gom.*donationem inter coniuges intra annū primū matrimonij factā, confirmari lapſu anni,in Hiſpania:ſicut iure communi confirmatur morte.Sed vſus huius legis probandus eſt ab eam alleganti:vt bene docent *Olanus concord.iuris,lit.D.verb.Donatio.n.70.Gutier.de iura.1.p.c.3.n.25.Molina tom.2.de iuſt. tract.1.diſp.289.§.Guterrius de iuram.*dicens eam legē non eſſe vſu receptam. Nam leges fori non ſunt propriè leges, ſed potius quædam ſcriptæ conſuetudines, tantum obligantes vbi vſu approbatæ ſunt.Vt conſtat ex *l.Tauri,* ibi,*mandamos que ſe guarden las leies de los fueros,en lo que ſon vſadas,y guardadas en los dichos lugares.*Quæ lex habetur in noua recopil.legum Caſtellæ, in pragmatica initio illius poſita. Vnde alleganti leges fori incūbit onus probandi eſſe vſu approbatas.Vt cōtra *Villalobos in commun.opinion. lit.A.verb.Arra,n.251.& Montaluum in ſuo repertor.verb. Leges,& l.10.t.11.p.3.& fin.t.6.lib.1.fori,*dicentes præſumi eſſe in vſu:& ita allegāti nō incumbere hoc probare,ſed aduerſario negāti vſum, incumbere non vſum oſtēdere; docent *Caſtillo l.1.Tauri,verb. En que fueren vſadas:& ibi Burgos de Paz à n.107.& n.119.*dicit ſic practicari in regio concilio:*Suarez proœmio legum fori,n.2.& ibi Baldeſius eius additionator:Gregor.Lop.l.7.verb.Paladino,tit.2.p.1.& l. 28.verb.Fruto, tit. 15.p.7.& l.42.gl.3.t.13. p.5.Gutier.& Olanus proxime citati.*Idem *Gutier.auth.ſacramenta puberum, n.66.C.ſi aduerſ.vend. & lib.2.pract.q.93.n.3. Oroſcius l.De quibus,n.4.ff.de legibus,Roſas epitome ſucceſſionum, c.18.n.5. Maſcard.de proba.concl.78.n.22.Matienzo lib.5.recop.tit.9. l.2.gloſ.2.n.16.Azebedo lib.4.recop.tit.14.l.3.nu.1.*

II.Concluſio:non tantum donatio inter coniuges inualida eſt, ſed etiam donatio ante cōtractum matrimonium facta,ſi eius effectus differatur in matrim.contracti tēpus,Conſtat ex *l.Quod ſponſæ,4.C.de donat.ante nupt.* ibi,*quod ſpōſæ ea l.donatur, vt tunc dominiū eius adipiſcatur, cum nuptiæ fuerint ſecutæ, ſine effectu eſt.*Et ratio eſt,quia idem eſt rem fieri tempore inhabili, vel prohibito, & conferri ad tempus inhabile,vel prohibitum,*l.In tempus, ff.de hæred.inſtitut.l.Eum qui,ff.de iuriſdict.omn. iudic.* cum multis ſimilibus congeſtis per *Tiraquel.tract.de conſtit.limit.2.n.3.*Hanc concluſionem docent omnes. 6

Sed obiicies *l.Inter eos, 28.ff.de donat.inter vir.& vxor.* ibi,*inter eos qui matrimonio coituri ſunt,ante nuptias donatio facta iure cōſiſtit etiā ſi eodē die nuptiæ fuerint cōſecutæ.* Vnde *gl.c.fin.verb.Cōſtante,de donat.inter virum & vxorem,Angel. Donatio.3.n.6.Syluest.Donatio. 2.q.1.*dicūt valere donationem inter ſponſos de futuro.2.Quia,(vt dicemus hoc 6. lib.diſp.18.nu.2.)ſponſalitia largitas valet inter ſponſos de futuro iure cōmuni,& eius euentus refertur in tempus contracti matrimonij : cum ea tota non acquira- 7

tur donec conſummetur matrimonium:vt dicam eadem diſp.18.n.2.Et cùm iure communi nulla eſſet taxa huic ſponſalitiæ largitati impoſita,quidquid ſponſus donaret ante matrim.contractũ,valeret:cum poſſet pertinere ad ſponſalitiam largitatem.Nemo enim viam eligere videtur,qua ſua diſpoſitio ſubuertatur. *l. 3.ff.de milit.teſtam.* Ad 1.dic intelligi eam legẽ,quando donatio nõ refertur in tempus contracti matrimonij,ſed abſolute fit,trãsferendo ſtatim dominium:licet enim poſtea eadem die ſequatur matrim.firma manebit.Et ita *gl.l.Quod ſpõſæ,C.de donat.ante nupt.verb.Sine effectu*,reddens rationem, quare donatio facta ante matrim.à ſponſo,collata in matrimonij tempus,non valeat:ait *quia ante matrim.non tranſit dominium,quia noluit:nec poſt,quia non potuit.* Ad 2.dic,ſponſalitiam largitatem non referri ad tempus contracti matrimonij:vt dicemus infra,d.diſp.18.n.2

8 III.Concluſ.non valet donatio inter coniuges,etiam facta per interpoſitas perſonas.Vt ſi vir det aliquid cuidã,vt donet vxori.Sic habetur expreſſe *l.Si ſponſus,ſtatim in princ.& verſ.Generaliter tenẽdũ eſt.& l.3.§.Videamus,fine,ff.de donat.inter vir.& vx.* Quia paria ſunt per ſe,vel per aliũ facere:qui enim per aliũ facit,per ſeipsũ cẽſetur facere.*l.1.in princ.ff.de eo per quẽ factum erit.*Et docẽt omnes.

9 IV.Concluſio:licet vir & vxor diu ſeorſum habitauerint,adhuc inter eos donatio non valet.Vere enim ſunt vir & vxor.Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat. §.34. init. Dueñas regul.221.ampliatione 6.*

10 V.Concluſio:nõ tantũ donatio inter cõiuges nõ valet, ſed etiã inter eos,qui aliquo modo cõiuges cõtingũt per patriã poteſtatẽ.Vt ſi ſocer det nurui. Quẽ caſum bene explicat *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.43.n.*1.& expreſſe habetur *l.3.§.Videamus,à verſ.Qui in eiuſdẽ,ff.de donat.inter vir.& vxor.*Sed aduertit *Ioan. Lupus eadẽ rubr. §. 43.n.*1.in Hiſpania ſublatũ eſſe hoc, & ſic valere:cũ ceſſet patria poteſtas in filios per cõtractũ matrimonij:per *l.47.Tauri*, quæ hodie eſt *l.8.t.1. lib. 5.recop.*per quã ceſſat iſte caſus.

11 VI.Concluſio:licet donatio inter cõiuges non valeat:at cęteri cõtractus inter ipſos initi,valent.Vt venditio,permutatio,&c.Habetur expreſſe *l.Si ſpõſus 5.verſ.Circa venditionẽ,ff.de donat.inter vir.& vxor.*& hoc dummodo pretiũ æquiualeat rei venditę:ſi enim pretiũ minus iuſto ſit, remiſſio illa pretij,erit donatio inualida.Vt ibi expreſſe deciditur. Quod intellige,quãdo animo vendẽdi facta eſt venditio : tunc enim venditio valet , non autem remiſſio pretij:ſi vero animo donandi principaliter eſt facta,venditio nullius eſt momẽti.Sic habetur expreſſe ea *l.Si ſpõſus,verſ.Circa vẽditionẽ.*Quia principale propoſitũ ſemper inſpiciendũ eſt, *l.Rogaſti,in princ.l.Si quis nec cauſam , ff.ſi cert.peta.& l.Si quid donationis cauſa,ff.de contrah. empt.*Vnde infert *Tiraquel.alios referens,l. Si vmquam,verb. Donatione largitus,n.4.C.de reuoc.donat.* vendita re minori pretio,animo vẽdendi,licet remiſſio illa pretij ſit donatio,excedatque 500.aureos , non indigere inſinuatione. Quia principale propoſitum fuit vendendi:qua tamẽ indigeret,ſi principale propoſitum eſſet donandi. Et hæc cõſideratio magni eſt momẽti:vt aduertit *Alex.de Neuo c.fin.n.8.de donat.inter vir.& vxor.* quia quando venditio non valet , ea reſcindetur pretio reſtituto : quando autem valet, ſupplebitur pretium, conſeruata venditione.

12 Vltima Concluſio,legatum inter virum & vxorem,valet.Sic ſupponit *c.Si pater,de teſtam.in 6.*& ex eo textu id notant *Anchar.ibi n.3.Francus notab.6.Acoſta ibi,p.1.ſuper verb.Legauit,n.1.*& omnes. Quia quãuis legatũ quædam donatio ſit,*l.Legatum la 2.ff. de legat.2.*confertur tamẽ in tempus ſoluti matrimonij:ad quod tempus collata donatio inter coniuges,valida eſt,vt dicam diſp.3.n.8

DISPVTATIO II.

Vtrùm inter coniuges qui veri non ſunt, ſed putatiui,valeat donatio?

SVMMARIVM.

Quot caſus diſputandi ſint?n.1.

Quando vterque coniux nouit matrimonij nullitatem,valet donatio in foro conſcientiæ,donec petenti fiſco,ſibi per iudicem applicetur , & an hæc actio competat fiſco ſolum,quando matrim. eſt conſummatum, 2.

Quando ſolus coniux legans erat conſcius impedimenti, valet legatũ,2.

An idem ſit in donatione & dote?referuntur duæ ſententiæ,n.4

Sententia auctoris,n.5.Et ibi,ſoluens ex falſa cauſa,conſcius falſitatis, cenſetur donare.Et dos tradita viro ignoranti nullitatem per mulierem eius conſciam,non eſt reſtituenda etiam ſoluto matrimonio.

Quid,ſi coniux donatarius nõ laborabat ignorantia facti,ſed iuris? n.6.

Quid ſi donans ignorabat nullitatem,quam donatarius norat, n.7.

Quid,quando vterque nullitatem ignorabat? refertur opinio affirmans valere donationem,& legatum,n.8.Et contraria auctoris,n.9.

An talis donatio morte donantis confirmetur?eodem n.10.

VT clarè,& diſtinctè in re ſatis obſcura procedamus: 1
4. caſus oportet diſtinguere.I. Eſt,quando vterque coniux cõſcius fuit impedimẽti dirimentis matrimoniũ. II.Quando ſolus coniux donans ſciuit.III.Quando ſolus coniux donatarius ſciuit. IV. Quando vterque ignorauit,& ſic vterque putabat matrimonium tenere.

In I.caſu,quando vtrique coniugi nota fuit matrimo- 2
nij nullitas : conſtat apud omnes, non poſſe donatorem repetere,ſed fiſcum vendicaturũ rem donatam.Sic enim habetur expreſſe *l.Cum hic ſtatus 33.§.final.fine,ff.de donat. inter vir.& vxor.*ibi,*ſed ſi ſenator libertinam deſponſauerit,vel tutor pupillam, vel quis alius ex iis qui matrimonium copulare prohibentur , & duxerit:an donatio quaſi in ſponſalibus facta, valeat?Et putem etiam ſponſalia improbanda, & quaſi ab indignis ea quæ donata ſunt,ablata,fiſco vendicari.* Idem habetur *l.51.t.14.p.5.*Et quamuis difficultas nõ modica ſit,an fiſcus auferat etiam quando matrimonium non eſt conſummatum?vt voluit I*oan.Lup.rubr.de donat.§.36.n.7.*vel ſolum quando matrimonium eſt conſummatum?vt cum aliis quos refert , dicit ſatis probabile *Greg. Lop. d.l.51. verb.Caſando.* Quia leges puniunt inceſtum,qui copula perficitur.Sed quidquid ſit de hoc,quod ad forum pertinet externum : at in foro conſcientiæ dum fiſcus non repetit,ipſiqúe per ſententiam iudicis applicatur,poteſt coniux donatarius tuta conſcientia retinere : nam tradens ex falſa cauſa , falſitatis conſcius cenſetur donare, abdicatque à ſe dominium, transferens in donatarium, niſi hic illius dominij incapax aliquo iure effectus ſit: (vt num.5.probabo.)At in hoc caſu donatarius non *eſt* factus inacapax,ſed tantum in delicti matrimonij irriti pœnam,datur actio fiſco ad vendicandum , & auferendum ab eo:quæ pœna non obligat,niſi iudicis ſententia ſubſecuta.Sic docent *Angel.Donatio.3.nu.5.Syluest.Donatio.2.q.1.Tabiena Donatio.3.q. 3.nu.4.fine.*

In II.caſu,quando ſolus coniux donans fuit conſcius 3
nullitatis , ſi ignoranti coniugi aliquid legauit:conſtat valere legatum.Id enim expreſſe habetur *l.fin.ff.de legat. 1.l.Præfectus,ff.de ritu nuptia.l.2.§.Per contrarium , ff.de his quibus vt indign.*Et tenent *gloſ. l. Qui contra,verb.Fiſco.C. de inceſt.nupt.*& ibi, omnes ſcribentes:vt teſtatur eos ſequens *Acoſta,c.Si pater,de teſtam.in 6.p.1.ſuper verb. Vxorem,n.5.Molina tom.1.de iuſt.tract.2.diſp.200.fol.1222,*

Difficultas autem eſt:an idem procedat in acquiſitis à 4
coniuge ignaro,per alium contractum inter viuos?Vt ſi coniux ſciẽs donauit aliquid ignorãti, vel ipsũ dotauit, *gloſ.l.Qui cõtra,verb.Fiſco,C.de inceſ.nupt.* duas refert ſentẽtias.Alterã aſſerentem nõ eſſe idem:ſed donatione acquiſita applicari fiſco:per *l.Cũ hic ſtatus,33.§.fin.ff.de donat.inter vir.& vxor.*Et hãc videtur ibi amplecti:& tenet *gl.ea.l.Cum hic ſtatus,§.fi.verb.Fiſco,& l.3.verb.Concubinæ,ff. de donat.inter vir.& vxor.Abb. cap. fin.de donat.inter vir.& vxor.n.14.*vbi *Alexand. de Neuo, n.14. Præpoſit.nu.9.Ioan. Lup.rubr.de donat. §. 36.n.7. Rauennas,Raphael,Fulgoſ.Salic.Chaſſanæus,*quos refert , & ſequitur *Couar.4.decret.2.p. cap.7.§.1.n.8.in 1.edit.*Et quãuis *Greg.Lopez l.50.verb.Tenudo,t.14.p.5.*referens hanc ſententiã, dicat eam diſtinguere inter contractum donationis,& dotis,& velle legatũ, vel donationem acquiri coniugi ignorãti:non tamen dotem.Vere tamen DD.citati non diſtinguũt vltimã voluntatem à ſolo dotis contractu, ſed etiã à donatione,& quocũq; contractu inter viuos.Alteram autem

ſen

ſententiam refert *d.gloſſ.* ſentientem, idem eſſe in legato, & quocumque contractu inter viuos: & ita donationem illam, aut dotẽ acquiri coniugi ignoranti, nec fiſco competere repetitionem. Quæ ſententia verior eſt. Nec obſtat *d.l.Cum hic ſtatus,§.in fin.* applicans hanc donationem fiſco, intelligitur enim, quando vterque coniux in mala fide conſtitutus fuit. Quia nullus eſt textus, qui refragetur: nec ratio legitima reddi poteſt, cur donatum cõiugi illi in bona fide conſtituto, auferendum ſit ab eo, fiſcóque applicandum: nec eſt aliqua differentiæ ratio congrua in hac re inter vltimam voluntatem, & donationem. Quoties autem non traditur legitima differentiæ ratio, valet argumentum de contractibus, ad vltimas voluntates, & è contra: vt late *Euerard. in ſuis topicis, loco 36. à contractibus ad vltimas voluntates.* Et ita hanc partem tuetur cum aliis *Acoſta. c. Si pater, de teſtam. in 6.p.1. verb. Vxorem, n.6.* Et *Couar.4. decret.2.p.c.7.§.1.n.8. in 2.edit.* ait poſſe defendi hanc ſententiam. Et eandem tenet *Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.200.fol.1223.fine.*

5 At quidquid ſit de iure cõmuni, eſt de iure regio Caſtellæ *l.50. t.14.p.5.* quæ clare videtur applicare coniugi ignorãti: ibi, *ſabiendo alguna mujer que non podria caſar con algun ome, con que ouieſſe pleito de caſamiento, por que fueſſe ſu pariente, o por que illa ouieſſe otro marido, &c. e nõ ſeiẽdo el ſabidor que auia entre illos algun embargo, caſaſſe con ella, ſi le dieſſe ella alguna coſa por dote: maguer el caſamiẽto ſe partieſſe por eſta razon, nõ podria ella demãdar aquello, que le ouieſſe dado por dote, nin ſeria tenudo de gelo tornar.* Vbi *Greg. Lop. verb. Tenudo*, dicit, licet hæc lex nõ ſatis explicet an ea dos cedat viri lucro: at iuncta lege ſeq. applicanti fiſco quando vterq; coniux impedimentũ nouit, clare ſignificare: ſecus eſſe in hoc caſu, quãdo donans tantum conſcius fuit: & ita concludit nõ poſſe mulierem repetere dotẽ, & ſi tantum promiſiſſet, teneri ſoluere. Idem *Suarez lib.3. fori, tit. De las ganancias. l.1.n.19. verſ. Sed reperio*, & ſic concludit, virũ inſcium eius impedimẽti non teneri ſoluto matrimonio ad dotẽ reddendam. Idem docet *Ioan. Lupus rubr. de donat.§.36.n.7. fine*, loquens de donationibus. Idem loquens de quocumq; contractu inter viuos, *Acoſta d.verb. Vxorem, n.6.& 7. Molina d.diſp.209.fol.1223.* Idem *Couar. 4.decret.2.p.c.7.§.1.nu.7.& Matienzo lib.5.recop.t.9.l.2.gloſſ.1.nu.5.* vbi vterque dicit, per hanc legem ea quæ coniux ſciens alteri ignoranti dedit in dotem, aliúmve titulum, amitti, & penes ignorantem manere. Idẽ loquens in donatione, *Nauarra l.3.de reſtit.c.1.in noua edit. dub.8.n.104.& 106.* Et probatur, quia ſolués ex falſa cauſa, quam nouit eſſe falſam, cenſetur donare: & ideo nõ repetit, *l.Cuius per errorem, ff.de regul.iur.& l.1.ff.de condict.indeb.& l.30. t.14.p.5.* vnde orta eſt doctrina *Bartoli, auth. Ingreſſi, C. de ſacroſanct. Eccleſ. Antonij, & Abbatis.* & cõmuniter ſcribentium, *c.in præſentia, de probat.* dicens offerentem ſe, & ſua monaſterio, ſcientiam ingreſſum non valere, ea minime recuperare vitiato ingreſſu. Et ita ex his hominibus cõcludo, coniugẽ ignorantem, recipientem à ſcienti, titulo dotis, aut donationis, aut cuiuſcumque contractus inter viuos, aut vltimæ voluntatis, in neutro foro teneri etiam diſſoluto matrim. reſtituere: quia donans ex ea falſa cauſa, & matrimonij falſitatis non ignarus, cenſetur donare: & lex talem donationem applicat coniugi ignoranti.

6 Hoc tamen temperat *Acoſta d.verb. vxorem, n.7.* quando coniux laborabat ignorantia facti: nam ſi ignorãtia erat iuris, quia ſcilicet, impedimentum nouit, ignorabat tamen non poſſe eo ſtante matrim. conſiſtere: licet poſſit mulier ſæpe ea ignorantia iuuari, ne propria bona amittat: non tamen iuuatur vt lucrum comparet, *l. Si adulterium, §.1.ff.ad leg. Iul. de adult.& ibi gl. verb. Illicitum, Bart.& communis*, vt refert, ac ſequitur *Couar.4.decretal.2.p.c.6.§.8.n.2.* vnde dicit *Acoſta*, merito quaſi ab indigno auferri donationem per fiſcum. Sed hoc procedit in foro externo, ſecuta iudicis ſententia (vt dixi num. 2.) Quare ante ſententiam poteſt donatarius tuta conſcientia retinere.

7 In III. caſu, quando coniux donatarius impedimentum nouit, at donator erat in bona fide conſtitutus: tunc ſi legatum ſit; non pertinere ad hæredes legantis, ſed ad fiſcum, tenent multi quos refert *Acoſta c. Si pater, de teſtam. in 6.p.1. verb. Vxorem, num.11.* Sed merito ab eis recedit, *n.14.15.& 16.* diſſolutis contrariis fundamentis, docẽtq; legatum, & donationem eſſe nullius momenti: atque ita legatum hæredibus donantis, donationem vero ipſi donanti, & ipſo mortuo, hæredibus eius, reſtitui debere. Et idẽ ſequitur *Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.200.fol.1225.* Probatur, quia in donatione ſic diſponitur, *l. Cum hic ſtatus, 33.§.fin. verſ. Si quis ſponſam, ff.de donat. inter virum, & vxor.* ad legatum, quædam donatiõ eſt, *l. Legatum, la 2.ff.de legat.2.* Item, quia tam legatum, quam donatio ex errore procedunt, qua legans, vel donans exiſtimat legitimum eſſe matrim. nihil autem magis contrarium conſenſui eſt, quam error, *l.Si quis per errorem, ff.de iuriſd. omn. iudic.* Tandem, quia coniux ignarus, delicti expers fuit, ergo non eſt æquum, ob delictum, & dolum alterius, vt ſuis bonis priuetur, fiſcóque applicentur.

In IV. caſu, quando vterque coniux inſcius impedimenti, putabat matrim. valere: videtur dicendum, donationem eſſe validam: per *l.Si ex voluntate, 7.C.de donat. inter vir.& vxor.* ibi, *ſed ſi matrim. iure non valuit: licet ipſo iure donatio tenuerit: quia tamen indigna perſona eius fuit, qui nec maritus poteſt dici, vtiles actiones ſuper reuocandis his, tibi competunt.* Et textum intelligi quando vterq; coniux ignorat, inde conſtat. Quia concedit danti repetitionem, dicítq; mero iurare valere. Quod cum coniuges norunt impedimentum, non euenit, ſed vendicat fiſcus: (vt dixi nu. 2.) Et ita explicat eum textum, *gloſſ.1.Cum hic ſtatus, §.fi. verb. Fiſco, ff.de donat. inter vir.& vxor.* Quare *Angel. Donatio.3. n.5. Roſella Donatio. 1.n.36. Sylueſt. Donatio.2.q.1. Tabiena Donatio.3.q.3.n.4.fin.* dicunt inter coniuges putatiuos valere eam donationem, poſſe tamen donantem reuocare, ſi vterq; impedimentum ignorabat. Et *Bald. Nouell. de dote, p.11. priuil.13.* tenet ſine dubio valiturum legatum in hoc caſu: & *Molina tom.1.de iuſt.tract.2.diſp.200.fol.1226.* dicit ex coniecturis deprehenſum eſſe, an valeat legatum: & in dubio inclinandum eſſe, vt valeat. 8

Sed dicendum eſt, donationem nihil prorſus valere. Et id ſignificat *l. Si ex voluntate, cit. n. præced.* pro contraria ſentẽtia: quaſi dicat, licet videatur valere in rigore iuris: at quia re vera non erãt coniuges, non valet, & poteſt donator repetere. Idem probatur ex ratione textus, *l. Cum hic ſtatus, §. fin. verſic. Si quis ſponſam, ff. de donat. inter virum & vxor.* vbi dicitur donationem factam vxori putatiuæ, non valere, ſed redire ad donantem. Redditurque ratio his verbis, *quia non quaſi ad extraneã, ſed quaſi ad vxorem fecit.* Præterea, quia hæc donatio procedit ex errore, qui conſenſum excludit. Item, quia donatio inter veros coniuges appellatur inualida, (vt dixi diſp. præc. num.2.) cum tamen morte cõfirmetur, qua ratione dixi ibid. n.3. poſſe coniugem donatariũ retinere, expectantem morte donantis confirmari: ergo à fortiori hæc donatio inter coniuges putatiuos, erit inualida, nullúmq; retinendi ius detecta matrimonij nullitate confert: cum nec morte donantis confirmetur: vt ex *d.l.Cum hic ſtatus, §.fin.* colligunt *Bald. l.eam quam numer.22.C. de fideicomm. Ioan. Lup. rubr. de donatio.§.36.nu.7.init. Suarez lib. 3. fori, titul. De las ganancias, l.1.num.4. Couar.4. decret.2.p.c.7.§.1.num.8. Antom. Gom. l.52. Tauri, num.77. fine, & num.65. fine*, explicans licet ignoranter contraxerint: *Matienzo lib.5. recop. tit. 9.l.2.gloſſ.1.num.6.* Sic docent *Abb. c.fin. nu.14. de donat. inter vir.& vxor.* vbi *Præpoſit. num.9. Suarez n.4. proxime citato: Ant. Gom. l.52. Tauri n.77. fine:* & melius cæteris *Acoſta, c.Si pater. de teſtam. in 6.p.1. verb. Vxorem, nu.18.* vbi etiam legatum irritum eſſe docet, ob defectum voluntatis, & ad teſtatoris hæredes pertinere. 9

DISPVTATIO III.

Vtrùm, in aliquibus caſibus valida ſit donatio inter virum & vxorem?

SVMMARIVM.

Valet inter Imperatorem, & Imperatricem, & Principes non recognoſcentes ſuperiorem, n. 1. Item quando donatione non fit recipiens ditior: vt ſi donetur ei cauſa ſepulturæ, n. 12. Et ibi, idem quando donãtur ei redditus ad capellaniam, vel ad oleum, & ceram ad templum illuminandum, vel ad alia ad Dei cultum. Et donationes inter coniuges non ſunt amarè tractandæ.

An ſi coniux donatarius inutiliter rem expendat aut partem illius, teneatur reuocata donatione, integrè reſtituere? Et quod tempus inſpiciendum ſit ad diſcernendum, an coniux donatarius factus ſit re donata locupletior? n. 3.

Valet donatio, ſi coniux pecunia ſibi ab altero donata, ſoluat ſportulas: id eſt, vectigalia, vel expenſas pro ſtudio, aut nuptiis conſanguinei, n. 4. Et ibi, quid ſi in his caſibus rem donatam conſeruaſſet, tantumdemque de ſuis bonis in ea re conſumpſiſſet? Item valet donatio inter coniuges ad refectionem ædium alterius incenſarum, n. 5.

Valet donatio, quando coniux donat coniugi, non vt apud illum res maneat, ſed vt donet alteri, n. 6. Et quid, quando donans non fit pauperior? vel renunciat in fauorem alterius, lucra conſtante matrimonio acquiſita, vel acquirenda? remiſſiuè, n. 7.

Quid, quando donatur, vt donatio acquiratur alteri coniugi tempore ſoluti matrimonij? n. 8.

Valet, ſi vxor donet viro gratia honoris, vel dignitatis adipiſcendæ, vel ludorum præparandorum auctoritate publica, vel cauſa ſtudij, licentiæ, aut doctoratus obtinendi, n. 9. Et ibi, idem pro militia, aut nobilitate acquirenda.

Valet, ſi vir remittat vxori promiſſam dotem, vel illius partem: non autem ſi aliud debitum remittat, n. 10. Et ibi, quid ſi ad certum terminum debet aliquid vxori, & ante illum ſoluat? vel conſtante matrimonio ei dotem reſtituat?

Quid, ſi vir remittat vxori vſuras dotis non ſolutæ, n. 11.

Quid, ſi vir donet vxori quid annuum ad alimenta? n. 12. Et ibi, an valeat, ſi tantum promiſſum ſit, vel morte confirmetur, quamuis traditio ſubſecuta non ſit?

Quid, ſi donet vxor viro, exilij cauſa? n. 13. Et quid, ſi alter ex coniugibus vtatur ſeruis, vel animalibus alterius, vel in domo alterius habitarit gratis cauſa donationis? n. 14. Et quid ſi donatio ſit remuneratoria? remiſſiuè, n. 15.

1 AFFIRMATIVE reſp. vt conſtabit ex caſibus ſeqq.

I. Caſus eſt, in quo valet donatio inter vir. & vxo. ſi fiat inter Imperatorem, & Imperatricem. Habetur expreſsè *l. penul. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quia contractus imperiales obtinent vim legum. Idem eadem ratione dicendum eſt, de donatione facta inter Regem, & Reginam. Vt docent *Nauar. ſum. c. 17. n. 149. Anton. Gom. l. 52. Tauri, nu. 66. verſ. Octauus eſt, Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. In euentibus, Lud. Lop. lib. 2. de contractib. c. 57. §. Porrò quoniam.* Idemque eſt, ſi fiat inter alios principes minimè ſuperiorem recognoſcentes. Vt bene *Molina ibid.*

2 II. eſt, quando ex donatione coniux donatarius non fit ditior, licet donans reddatur pauperior. Quia iam videtur cauſa prohibitionis ceſſare, cùm enim recipiens non fiat ditior, non propriè ſpoliat alterum. Habetur expreſsè *l. Si ſponſus, 5. verſ. Conceſſa donatio*, ibi, *conceſſa donatio eſt ſepulturæ cauſa. Nam ſepulturæ cauſa locũ marito ab vxore, vel contra donari poſſe conſtat. Hoc autem ex eo euenit, quod definiri ſolet, eã demum donationẽ impediri ſolere, quæ & donantẽ pauperiorem, & accipientem faceret locupletiorẽ. Porro hic nõ videtur fieri locupletior, in ea re quam religioni dicauit. Nec moueat quemquã quod emeret, niſi à marito accepiſſet. Nã & ſi pauperior ea fieret, niſi maritus dediſſet, non tamen idcirco fit locupletior, quod non expendit, ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi *gloſ. verb. Nec moueat*, opponit mouere debere, tantum de ſuo patrimonio conſumpturum coniugem, niſi alius donaſſet. Quia re vera locupletior efficitur: vt *l. In pupillo, ff. de ſolut.* Et reſpondet, aliud eſſe in pupillo, qui certat de lucro iniuria alterius non acquiſito: & aliud de coniugibus, inter quos donationes hæ non ſunt amarè tractandæ: vt dicit textus *l. Si id quod, verſ. Si quas, ff. de donat. inter vir. & vxor.* Hic etiam caſus expreſsè eſt definitus *l. 6. tit. 11. p. 4.* & redditur ibi ratio, in fine, ibi, *por que aquel aquien las dan non ſe aprouecha de ellas, en ſu vida. Otroſi, por que ſon dadas en manera que ſe torna en ſeruicio de Dios.* Vnde infert *Io. Lup. rubr. de donat. §. 48. n. 2.* valere ſimiliter, ſi coniux coniugi donet redditus ad capellaniam dotandam, vel ad oleum, & ceram ad illuminandum templum.

3 Hinc infertur, ſi vir donet aliquid vxori, & ipſa inutiliter expẽdat, valere donationẽ, nec teneri vxorẽ reſtituere id quod inutiliter expendit: vt ſi donata ſunt 100. & prodigè expendit 50. tantũ tenetur reſtituere, donatione reuocata, illa 50. quia in illis tantũ locupletior facta eſt. Pro. ex *l. Quod autẽ, 8. §. Si maritus, ff. de do. inter vi. & vx.* ibi, *quia non fit locupletior, quæ tantumdem in re mortua impenderit.* vbi *gl. verb. Mortua*, inquit, *id eſt, de qua non eſt locupletior.* Et *l. Si ſponſus, 5. fine, ff. eod. tit.* ibi, *vbicunque igitur non diminuit de facultatibus ſuis qui donauit: vel etiam ſi diminuat, locupletior tamen non fit qui accepit, donatio valet.* Sic docent *gl. c. fi. de don. inter vi. & vxo. ver. Locupletior, fine*, vbi *Abb. n. 8. Alex. de Neuo, n. 29. Præpoſ. n. 4. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 48. n. 1. Angel. Donatio. 3. n. 2. Sylu. Donatio. 2. q. 1. Tabiena Donatio. 3. q. 2. n. 2. Greg. Lop. l. 4. verb. Mas rico, tit. 11. p. 4. Ant. Gom. l. 52. Tau. n. 67. init.* Addunt ferè omnes hi DD. ſecus eſſe, ſi hæres cõiugis donatarij inutiliter expendiſſet: q̃a ſatis eſt, vt vxor recipiens, ditior facta ſit. Ait autẽ *Greg. Lop.* diiudicandũ eſſe, an coniux donatarius factus ſit locupletior, inſpecto tẽpore mortis donãtis. Sed hoc nõ percipio. Quia ſi prius moritur donans, nec reuocauit donationẽ, confir. morte: & ita nihil eſt reſtituendũ. Si reuocauit, iam ex tũc donatio nõ valet, & venit reſtituẽda. Si verò donatarius prius decedat, iã ex tunc reuocata manet donatio. Quare credo inſpiciendũ eſſe tẽpus, quo reuocatur donatio: vt colligitur ex *Anto. Gom. eo. n. 67. init.* Quia ex tunc tenetur cõiux donatarius reſtituere, & caret iure expendendi. Hoc corollariũ tẽperat *Molina to. 2. de iuſt. tra. 2. diſp. 289. §. Obſeruat.* vt tantum ſit verum, ſi vel res abſq; culpa coniugis donatarij periit, vel vtiliter cõſumpta fuit in expẽſis, quas alioquin facere tenebatur maritus, aut cenſebatur contentus, vt eas faceret vxor: ſecus autẽ, ſi donatarius eiuſmodi rẽ donauit, aut inutiliter conſumpſit. Interim namque dum donatio non erat morte donantis confirmata, fas illi non erat inutiliter expendere, atq; prodigere. Sed hæc limitatio diſplicet: quia textus, & *DD.* allegati innituntur illi rationi, q̃ coniux donatarius, ditior effectus non ſit in quantitate inutiliter conſumpta: quæ ratio militat, ſiue abſq; culpa perierit, ſiue culpa ſua prodegerit: & donatio illa quamuis non confirmetur vſque ad donãtis mortem, eam tamen tacitam conditionem habet, vt dum reuocatur ſolũ reſtituenda ſit, quatenus donatarius coniux locupletior tempore reuocationis factus eſt.

2. Infertur, valere donationem, ſi vxor pecunia ſibi ab 4
altero coniuge donata, ſoluat ſportulas, id eſt, vectigalia, pro cognato, quãuis eam pecuniam mutuo eſſet acceptura, & pro cognato expenſura. Habetur expreſsè, *l. Si mulier 6. ff. de donat. inter vi. & vxor.* Cuius rationem reddit *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 48. n. 1.* quia non ex neceſſitate, ſed ex voluntate eſſet expenſura: per *l. Marcell. ff. eod. tit.* Vnde infert, eadem ratione valere donationem, ſi ea pecunia faceret expenſas pro conſanguineo ſtudenti, vel pro nuptiis. Idem dicit cum *Alex. de Neuo, c. fi. n. 18. de donat. inter vir. & vxo.* ſi in his caſibus vxor rem donatam conſeruaſſet, tantumdémque de ſuo patrimonio conſumpſiſſet. Quia non eſt facta locupletior.

3. Infertur, valere donationem factam inter coniuges, 5
ad refectionem ædium alterius incenſarum, in tantum, in quantum ædificij extructio poſtulat: habetur expreſsè, *l. Quod ſi vir, 15. ff. de donat. inter vir. & vx.* vbi *gl. vnic.* rationem reddit: quia recipiens non efficitur locupletior: cum tantum de ſuo patrimonio amiſerit.

4. Infertur, valere donationem inter coniuges, quan- 6
do alter alteri donat, non vt apud donatarium res donata permaneat, ſed vt alteri donet. Quia recipiens non efficitur locupletior, vt eſt caſus, *l. Profectitia, §. antepenult. ff. de iure dot.* Sic *Bart. l. Si cum filius, ff. de donat. Tiraq. l. Si vnquam, verb. Suſceperit liberos, n. 172. C. de reuoc. donat. Crott. l. Frater à fratre, n. 75. ff. de condict. indeb. Ioan. Lup. rub. de don. §. 48. n. 1. fine, & §. 49. n. 1. Baeza de non melio. filiab. c. 19.* [illegible]

III. Caſus eſt: quando donans non efficitur pauperior, 7
licet donatarius efficiatur ditior. De quo caſu diſp. ſeq. eſt habendus ſermo. At an poſſit coniux lucra conſtante matrimonio acquirenda, vel acquiſita, renunciare in fauorem alterius? dicemus diſp. 5.

IV. Ca

IV.Caſus eſt:quando donatur in tempus ſoluti matrimonij, nimirum, vt res fiat coniugis donatarij, quando alteruter coniux obierit.Habetur expreſſe *l.Sed interim, l.12.Sed quod dicit,ff.de donat.inter vir.& vxor.* Quia paria ſunt facere tempore permiſſo, & in idem tempus referre,*l.In tempus, ff. de hared. inſtit.* at ſoluto matrimonio licita eſt donatio:ergo & cum donatio ad id tempus refertur.Et ita docent omnes, ſpecialiter *Tiraquel.poſt leges connub.gloſſ.8.de ſon mary,n.291.*

V.Eſt:quando vxor donat viro,gratia honoris,vel dignitatis adipiſcendæ.Idem ſi cauſa honoris,vel dignitatis fiat,vel gratia ludorum authoritate publica preparandorum.Habetur expreſſe, *l.Quod adipiſcendæ,41.cum duplici ſeq.ff.de donat.inter vir. & vxor.* Et docet *Ioan.Lup. rubr.de donat. §.54.n.1.* vbi addit, idem eſſe,ſi cauſa ſtudiorum vel licentiæ,aut doctoratus obtinendi:vel quando pro militia:vel nobilitate acquirenda donatio fit.

VI.eſt:ſi vir conſtante matrimonio remittat vxori promiſsã dotẽ,vel partem eius.Vt colligitur ex *l.Si conſtante 19.C.de donat.ante nupt. verſ. Firma.*Et tradunt *ibi Cynus, & Bald. Lud.de Roma,*quem refert,& ſequitur *Prepoſ.c. ſi.nu.7.de donat.inter vi.& vxor.Angelus Donatio,3.n.2.Syl-ueſt. Donatio,2.q.3. Armil.verb.Donatio,n.26. Nauar.ſum.c. 17.Hiſp.n.150.lat.n.149.*Remiſſio vero alterius debiti nõ valet inter eos:vt bene docent *Syl-ueſt. & Nauar ibi*, per text.expreſſum,*l.Si ſponſus,5.verſ.Si debitor viri,ff.de donat. inter vir.& vxor.*Si tamen coniux debeat alteri coniugi ad certum terminũ, poteſt ante illius termini aduentũ ſoluere. Quamuis enim eo medio tempore videatur donare,at originalis cauſa eſt debitum.Habetur expreſſe,*l.Sed ſi vir ex lana,32.§.Si vir vxori,verſ.Quod vir vxori,ff.de donat.inter vir.& vxor.*Et docẽt *Suarez,l.Quoniã in prioribus, in euidẽtialibus,n.7.C.de inoffic.teſta.Ant.Go.l.52.Tauri,n.66. verſ.Septimus eſt,Dueñas reg.221.fallentia 16.Barboſa,l.2.p. 2.in princ.n.1.ff.ſolut.matrim.* Quod ſi opponas, reſtitutionem dotis factam vxori conſtante matrimonio,cõtinere in ſe quãdam donationem prohibitam inter coniuges:vt cum multis authoribus colligit *Barboſa eodẽ n.1.ex l.vnic. C.ſi dos conſtante matrim.& auth.de nuptiis,§.Doces,collat.4.* cum tamen dos debita ſit,ac ſoluenda ſoluto matrimonio?ergo donatio reſultans ex ſolutione ante diem,prohibita eſt inter cõiuges.Reſpõdet bene *Barboſa,ibid.n.2.* diſparem eſſe rationem. Quia quod debetur in diem, vere debitum eſt attento pręſenti ſtatu,*l.In diem,ff.de condict.indeb.*Quare ex ſolutione illius anticipata, nulla reſultat donatio prohibita:cum hæc donatio ſolam reſpiciat executionem anticipatam. Vt explicat *Peralta l.3.§. fin.n.71.ff.de hared.inſt.*Dos autem non debetur ſimpliciter,ſed ſub conditione, ſi ſoluatur matrimonium:iuxta notata, *l.Si.conſtante,§.1.ff. ſolut. matrim.* Quare attento præſenti ſtatu reſtituitur dos,quæ erat omnino indebita, nondum impleta conditione ſoluti matrim. *l.Sub conditione,ff.de condict. indeb.* & hac ratione videtur reſultare prohibita donatio inter coniuges.

VII.eſt:ſi vir vſuras dotis non ſolutæ, de quarum ſolutione conuentum erat,remittat:valet donatio. Habetur,*l.Vir vſuras. 55.ff.de donat. inter vir.& vxor.*Et docet *Dueñas reg.221.limit.7.*

VIII.eſt:ſi vir donet vxori quid annuum ad alimenta, valet enim, modo donatio minime excedat fructus dotis.Habetur,*l.Ex annuo 16.ff.de donat.inter vir.& vxor.* & docẽt *Sylueſt.Armil.Nauar.allegati in 10.Tabiena,Donatio. 3.q.2.n.3 Lud.Lop.li.2.de contract.c.47.caſu 8.Barboſa* multos referens,*l.Quæ dotis.34.n.66.& 67.ff.ſolut.matri.*Et addit,*n.66.*non reuocari quod ſupereſt ad alimenta,niſi nimis immodicũ,& exceſſiuum ſit attẽtis fructibus dotis: vt exponit *Fulgoſ.d.l.Ex annuo.*Et *idem Barboſa,n.67.*dicit hoc intelligendum eſſe,quando illud annuum eſt traditum:ſi enim tantum promiſſum ſit,non ſtatim valet,ſed morte viri confirmatur, inſtar cæterarum donationũ:& licet illæ minime confirmentur morte, quando tantum promiſſæ ſunt,nec traditio ſecuta eſt:(vt dicemus hoc 6. lib.diſp.14.n.6.) At ſpeciale eſt in hoc caſu. Quia non eſt mera donatio,ſed alimentorum loco ſuccedit.

IX.eſt:ſi coniuges exilij cauſa ſibi donent:valet enim donatio.Habetur expreſſe,*l.Inter virum,44.ff.de donat.inter vir.& vxor.vbi gloſ.initio,*ſic explicat,quando vir expectaret ſe in exilium mittendum,valeret donatio, vt exilio confirmaretur. 13

X.eſt: ſi alteruter coniux vſus fuerit ſeruis, animalibus, vel veſtibus alterutrius, vel in ædibus eius gratis habitauerit:valet donatio.Habetur expreſſe,*l.Si vir vxori, 19.ff. de donat. inter vir.& vxor.* Et docet *Dueñas reg. 221.limitat.13.* 14

Vltimus eſt: quando eſt donatio remuneratoria. De quo caſu late agendum eſt diſp.6. 15

DISPVTATIO IV.

An valeat donatio inter coniuges,ex qua donans non efficitur pauperior, licet donatarius efficiatur ditior?

SVMMARIVM.

Valet talis donatio,n.1.Et quid,ſi legantem aut donatem cauſa mortis coniugi,roget ille vt non ſibi, ſed ſuo coniugi leget,aut donet,n.2.Et ibi enodantur l.Hæc ratio,fine,& l.Idemque,ff.de donat.inter vir.& vxor.& iubere an importet neceſſitatem,& habere actionem ad rem. Et an in donatione cauſa mortis transferatur ſtatim dominium.Et quid,ſi mortuo teſtatore renuncietur talis hæreditas,aut legatum,vt acquiratur coniugi alteri.

Valet,quando coniux donat coniugi rem alienam,n.3.

Valet,ſi coniux donet coniugi quæ erat prodige conſumpturus,n.4.

An ſit idem,ſi coniux donet rem alterius coniugis, eam dominationem permittentis,n.5.

Valet ſi coniux donet coniugi fructus ex prædio percipiendos,n.6.

Enodatur motus proprius Clement.8.prohibens religioſus munera dare: an illa aduerſatur aut voto paupertatis,ſi volentem donare religioſo, roget ille,vt det cuidam:vel peccet talis religioſus,n.7.Et ibi,quid,ſi conuentus repudiet legitimam monachi.

Enodantur, l. Qui autem.ff.quæ in frau.credi.& regul. Non fraudantur,ff.de regul.iur.qualiter poſſit debitor repudiare hæreditatem, vel legatum, in fraudem creditorum, n.8.Et ibi,quid, ſi bona debitoris ſint hypothecata,vel ſecuta ſit condemnatio, etiam in fiſci fauorem: & quid, in filio familias qui eſt hæres ſuus.

An hæc repudiatio poſſit fieri in foro conſcientiæ, vel hic debitor repudians teneatur ad lucrum ceſſans,& damnum emergens:& cauſidici ipſi conſulentes,n. 9.Et ibi,an ſuccedens in ea hæreditate tutus ſit in foro conſcientiæ?

Soluuntur argumenta, n.10.Et ibi, an vxor poſſit tuta conſcientia renunciare lucris conſtante matrimonio acquiſitis, ne cogatur partem debitorum ſoluere.

Explicantur c.Cum exceptione.12.q.2.& c.Cum Apoſtolica,de his quæ fiunt à prælato,an poſſit prælatus hæreditatem Eccleſiæ,vel monaſterio delatam, repudiare, abſque ſolemnitate requiſita in alienatione rerum Eccleſiæ,n.11.Et an idem,ſit in legato,n.12.Ex explicatur l. Magis puto.§.Si pupillus,ff.de reb.eo.

Solus prælatus non implens conditionem ſub qua aliquid legatur Eccleſiæ,an ipſi præiudicet,vt illud amittat? Et recipiens penſionem ab eo quem priuare poterat ob eam non ſolutam,an præiudicet Eccleſiæ?vt amplius priuare nequeat,n.13.

Prælatus abſque iuſta cauſa ſic repudians, peccat, non tamen incurrit excommunicationem contra alienantes res Eccleſiæ abſque debita ſolemnitate,n.14.

Tenetur talis prælatus damnum reſarcire, & an Eccleſiæ poſſit reſtitui? num.15.

An omnia dicta vera ſint,non tantum quando eſt renunciatio hæreditatis, vel legati, ſed etiam ceſſio in alterius fauorem? refertur opinio affirmans,n.16.Et contraria verior,n.17.Et explicantur l.fin.§.C.de bonis quæ liber.quando momentanea ſint in conſideratione.

Enodatur l. 26. Tauri, an remiſſio vſusfructus facta per patrem, filio, cenſeatur melioratio,vel poſſit reuocari tanquam inofficioſa,n.18. valet licentia teſtãdi cõceſſa per patrem filio, in præiudicium legitimæ ad patrem pertinẽtis,& aliorum filiorum.Et an deſideretur iuramentum?Et qualiter poſſit filius tali licentia obtenta diſponere de illis bonis,vel maioratum inſtituere,n.19.

An mater dum nupta eſt, poſſit hanc facultatem filio concedere,abſque viri licentia,n.20.

An licentia hæc teſtandi,ſemel conceſſa,poſſit reuocari?n.21.

SIt cõcluſio,valida eſt donatio inter coniuges,ex qua donans non redditur pauperior, licet recipiens fiat ditior. Quia tunc ceſſat prohibitionis ratio, ne mutuo amore ſe coniuges ſpolient:cõiux enim donans nulla re ſpoliatur,cum pauperior non fiat.Hæc prob.à contrario ſenſu,ex *c.fin.de donat.inter vir.& vxor.*ibi,*donatio quæ con-* 1

ſtante

ſtãte matrimonio inter coniuges dicitur eſſe facta (ex quo alter locupletior, & pauperior alter efficitur,) firmitatẽ non habet. Et habetur expreſſe, *l. Si ſponſus, 5. ff. de donat. inter vir. & vxor. in fine*, vbi exempla cum ſuis rationibus ſubduntur. Vt ſi maritus hæres inſtitutus repudiet hæreditatem, vel legatum vt ſuccedat vxor: quæ ſuccedit, vel quia ſubſtituta eſt, vel quia futura erat hæres ab inteſtato. Quia pauperior non fit, qui non acquirit, ſed qui de patrimonio ſuo aliquid deponit. Similiter ſi rogatus hæreditatem vxori reſtituere: ſine deductione quartæ Trebellianicæ reſtituat. Quia magis videtur functus maritus pleniori officio præſtandæ fidei, quã donaſſe. Magis enim fidem exſoluit in hoc caſu, quam donat: nec de ſuo putat proficiſci, quod de alieno plenius reſtituit, voluntatem defuncti ſecutus. Idem diſponitur, *l. 5. tit. 11. p. 4.* Limitationem huius deciſionis vide n. ſequenti fine.

2 Hinc infertur 1. valere, ſi legantem, aut hæreditatem relinquentem marito, roget ipſe vt vxori leget, aut relinquat. Habetur, *l. Sed ſi vir. 32. §. ſi vir, ff. de donat. inter virum & vxor. verſ. Quod legaturus*, ibi, *quod legaturus mihi aut hæreditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me, vxori meæ relinquere: & non videbitur ea eſſe donatio. Quia nihil ex bonis meis diminuitur*. Sed fortiter vrget cõtra hoc *l. Hæc ratio 3. fine, ff. de donat. inter virũ, & vxor.* ibi, *ſi donaturũ mihi iuſſero vxori meæ dare, nullius eſſe momenti Iulianus ſcribit. Perinde enim habendũ, atque ſi ego acceptam rem meã factã vxori meæ dediſſem*. Et *l. Idemque 4. ff. eod. tit.* ibi, *Idemque eſt & ſi mortis cauſa traditum mihi, iuſſerim vxori meæ tradere glоſ. ea l. 4. verb. Habere, Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 22. Angel. Donatio. 3. n. 1. Syլueſt. Donatio. 2. q. 2. Tabiena Donatio. 3. q. 1. n. 2.* Sic cõciliant. Valet legatũ quod vir rogat dari vxori: quia legatarius non fit legati dominus, vſque ad mortem legantis: nõ autem donatio cauſa mortis. Quia ſtatim transfertur dominium talis donationis in donatariũ, licet reuocabiliter, traditione ſtatim ſecuta, *l. Senatus, in princ. & l. Si mortis cauſa res donata, ff. de donat. cauſ. mort.* Vt docent *Couar. rubr. de teſtam. 3. p. n. 16. Acoſta c. Si pater. 1. p. verb. Legauit, n. 5. de teſtam. in 6. Angulo* multos referẽs, *de melior. l. 1. gloſ. 1. n. 6.* Quãuis *Sylueſt. proxime cit.* minus benedicat abſq; traditione transferri dominium. Sed hæc ſolutio quamuis in ſe vera ſit, non exhaurit difficultatem. Quia idem diſponitur illa *l. 3. fin. de donat. inter viuos*, nec videtur textus loqui de donatione iam facta, ſed de facienda: ait enim, *ſi donaturum mihi iuſſero*. Quare dicẽdum eſt in vtroq; textu eſſe vnum actum occultatum, quo donatarius tacite acceptat donationem, & iterum donat alteri cõiugi. Et ita *Odofred. l. 1. fine, ff. eod. tit.* vbi illam l. 3. explicuit, & *Bald. ea. l. 3. fine*, explicantes ea verba, dicũt illa procedere, quãdo eſt vnus actus occultatus. Et *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 7. §. 1. n. 11. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 9. gloſ. 1. n. 4. Connanus, lib. 8. comment. iuris, c. 11. n. 7. fine, Caldas l. Si curatorẽ. verb. Læſis, n. 117. verſ. 2. C. de in integr. reſtit.* ſic explicãt eas leges, aliud (inquiunt) eſt repudiare legatum, vel rem delatam ſibi, aliud iubere donationem ei paratam, & oblatam vxori fieri. Hoc enim caſu ipſam donationem nõ repudiat vir, ſed recipit, ac demum vxori fieri iubet. Eodem modo explicat *Anton. Gom. 2. var. c. 4. n. 24.* vbi ait, vxorẽ in eo caſu fuiſſe vocatã, & admiſſam ex mariti diſpoſitione. Quia expreſſe renũciauit donationi, onerans donantẽ vt daret vxori. Idq; clare colligitur ex verbis illarum legum *l. 3. fin.* ibi. *ſi donaturum mihi, iuſſero vxori meæ dare*: & *l. 4.* ibi, *idẽque eſt & ſi mortis cauſa traditurũ mihi iuſſerim vxori meæ tradere*. Nam verbũ, Iubere, importat neceſſitatẽ vt optime *Alberic. in ſuo diction. verb. Iubere*, & poteſt videri in *Rebuf. l. 164. verb. Iubere, de verb. ſignif.* vbi omnes acceptiones quas huius verbi refert, important iubentem habere actionẽ, neceſſitatẽq; imponere. Et conſtat ex *l. 1. ff. quod iuſſu*, ibi, *nã quodammodo cum eo contrahitur, qui iubet*. Et ita textus, *d. l. Sed ſi vir. verſ. Quod legaturus*, vbi legatarius nõ habet actionem aliquam ante mortem teſtatoris, vtitur verb. Rogo. & dicit valere, ibi, *quod legaturus mihi aut hæreditatis nomine relicturus es, potes rogatus à me vxori meæ relinquere*. Quare in omnibus his caſibus dicendum eſt, poſſe coniugem, hæreditatem, vel legatum, vel donationẽ ſibi fieri parata, ante acceptationem, iuriſq; alicuius acquiſitionẽ rogare vt alteri coniugi fiant, ſecus poſt acceptationem, & ius acquiſitum. Quia priori caſu nihil ex propriis bonis deperdit, ſed ſolum nõ acquirit: in poſteriori autem, rem acquiſitam amittit. Nec audiendus eſt *Sylueſt. Donatio. 2. q. 2.* vbi limitat vt poſſit vxor repudiare hæreditatem vel legatum vt ſuccedat vir, vel è contra quando teſtator adhuc ſuperſtes eſt, & ita ius non eſt acquiſitum. Dicendum enim eſt poſſe etiam poſt teſtatoris obitum ante acceptationem, quia ante illam non acquiritur hæreditatis dominium & nec legati, niſi reuocabiliter & imperfecte, vt conſtabit ex iis quæ dicemus, n. 8.

2. Infertur, valere donationem, ſi coniux coniugi rem alienam donet, ad hunc effectum vt recipiens poſſit vſucapere. Quia donans non efficitur pauperior. Habetur expreſſe, *l. Sed & ſi conſtante, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. 5. t. 11. p. 4.* Sed hic caſus nõ caret ſcrupulo. Quia videtur coniugem donantem effici pauperiorem, cum teneatur reſtituere. Reſpondet bene *gloſ. ea. l. Sed & ſi conſtante, verb. Rebus, iuncto initio, & fine*, licet ſubobſcure, intelligi hũc caſum, quãdo coniux donans, bona fide poſſidebat, putãs rem eſſe ſuam: tunc enim ſi det alteri coniugi, qui rem præſcribat, nil tenetur donans reſtituere: cum bona fide poſſederit, nec factus ſit locupletior. Quod ſi replices, cõiugem donantẽ poſſe præſcribere, & ita hac ſpe fruſtrari. Licet aliter reſpondeat *gloſ.* melius ſatisfit dicendo, id non eſſe ex proprio patrimonio deperdere, ſed non acquirere. Poteſt etiam intelligi hic caſus, quãdo cõiux donauit rem alienam alteri coniugi, de licentia domini concedentis liberam donandi facultatem. Sic *Angel. Donatio. 3. n. 2. Sylueſt. Donatio. 2. q. 1. Tabiena, Donatio. 3. q. 2. n. 3.*

4 3. Infertur, ſi vir erat prodigus, & prodige conſumenda donet vxori, vel è contra, valere donationem. Quia licet coniux recipiens fiat ditior, at donans non efficitur pauperior: cum inutiliter eſſet expenſurus. Sic *cum Baldo* docet *Ioan. Lup. rubr. de dona. §. 47. fin.* quamuis dubitet *Greg. Lop. l. 4. verb. Son defendidas, tit. 1. p. 4.*

5 4. Infertur, ſi vir donet rem vxoris, vel è contra, ea permittente, non tenere donationem. Quia vxor fit pauperior, & vir donans locupletior. Cum ex ea donatione acquirat ſibi naturalem obligationem, qua donatarius tenetur ad antidota. Sic *Bart. l. 2. §. 1. ff. de donat. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 23.* vbi limitat cũ *Bart. l. 1. in fin. ff. rerum amot.* & ſequitur *Sylueſt. Donat. 2. q. 1.* niſi donaret cauſę pię. Quia tũc ceſſat ratio obligationis ad antidota.

6 5. Infertur, ſi coniux coniugi donet fructus ex prædio percipiendos, valere. Quia donans non fit pauperior, nam potius ex induſtria, quam ex re ipſo fructus ſui percipiuntur: iuxta *l. Fructus percipiendo, ff. de vſuris*. Sic cũ aliis quos refert *Pinel. l. 2. p. 2. c. 4. n. 5. C. de reſcind. vendit. Ioan. Garcia de expenſis, c. 23. n. 21.* Quamuis *gloſ. l. de fructibus, 18. fine, ff. de donat. inter vir. & vxor.* oppoſitum ſentiat.

7 6. Infertur, intellectus ad motũ proprium Clement. 8. quo prohibuit religioſis, ne largirentur munera. An illi conſtitutioni, vel voto paupertatis aduerſetur, ſi religioſus abſq; ſui ſuperioris licẽtia, volentẽ ſibi aliquid donare, roget vt donet conſanguineo: quibus precibus ductus donet illi conſanguineo? Videtur enim aduerſari 1. quia eo motu proprio, §. *Id autẽ, fine*, dicitur ſic, *prohibemus religioſis miſſiones munerũ, non ſolum per ſe verũ etiam per alios, tã directe, quam indirecte*: at hoc videtur indirecte donare: perinde enim eſt, ac ſi religioſus acceptaret, ac mitteret conſanguineo: quod enim mei cauſa fit, meũ quodãmodo fit. *l. Prætor ait, ff. de edẽdo*: & cõſequenter aduerſabitur etiã voto paupertatis: cũ religioſus diſponat abſq; ſuperioris ſui licentia. Et confirm. quia ſi hoc non ſit dare indirecte, minime apparet quid per indirectam donationẽ intelligatur. 2. quia *l. 2. ff. de calumniat.* ſic dicitur, *nec refert an ipſe pecuniam acceperit, an alij iuſſerit dari*. Vltimo, quia iuxta communẽ doctrinã, (vt dicemus hoc l. 6. diſp. 26. n. 11.)

n.11.)donata viro à cõſanguineis vxoris,cẽſentur in du-
bio donata vxori,& ita ad ipſam ſoluto matrimon.perti-
nent:& hoc non alia ratione, niſi quia non contempla-
tione viri; ſed ipſius vxoris donata ſunt.Cú ergo in hoc
caſu non donaretur cõſanguineo religioſi,niſi ipſius re-
ligioſi contemplatione, videtur ipſi religioſo donatum
& acquiſitum,& per ipſum,datum conſanguineo:& ita
erit contra motum proprium,& votum paupertatis.His
tamen non obſtantibus,dicendum eſt,nec aduerſari mo-
tui proprio, nec voto paupertatis,quãdo religioſus pro-
fitetur ſe nolle acceptare,vt ſi dicat ſic:Ea re non indi-
geo,ſi tibi placuerit,gratum mihi facies, ſi dederis meo
conſanguineo.Secus quando religioſus, expreſſe,vel ta-
cite acceptaret,& peteret dari conſanguineo:Vt ſi offe-
3 renti donum gratias agat,petatque ab eo vt tradat con-
ſanguineo:quia in priori caſu nulla eſt acceptatio reli-
gioſi,& ita nihil ipſe donat ſed tantũ intercedit vt alius
donet.In poſteriori autem,religioſus acceptat, mittitq;
per manum donantis,conſanguineo.Præterea,quia mo-
tus proprius,& votum paupertatis tantum obligant reli-
gioſum,ne ſibi acquiſita alienet abſque debita licentia,
non vero vt acquirat:at in hoc caſu nihil ſibi acquiſitum
alienat,acquirere enim non poteſt abſque acceptatione,
& tãtum abeſt vt acceptet,vt potius proteſtetur contra-
rium,& hoc non ficte,ſed vero animo nihil acquirendi:
ergo.Deinde,quia ſimiliter eſt prohibita donatio inter
virum,& vxorem,& tamen(vt diximus,n.2.)non eſt do-
natio,quando vir volẽtem ſibi donare rogat,vt det vxo-
ri,niſi ſit aliquis actus occultatus,quo tacite acceptãs iu-
beat vxori tradi:ergo ſimiliter nõ erit donatio aduerſus
illum motum proprium,aut votum, quando religioſus
nullo modo acceptare vult, rogãs vt donatio fiat cõſan-
guineo.Sic tenet *Soſa in libel.*quo expoſuit d.motum pro-
prium Clementis *8.n.73.*vbi tamen addit aduerſari mo-
4 tui proprio, ſi cõuentus abſque alia iuſta cauſa repudiet
legitimam monachi iam delatam.At hoc tantum eſt ve-
rum,quando hæreditatem illam acceptarat monaſteriũ,
vel illi cederet in alicuius fauorem:includitur enim ibi
tacita acceptatio,(vt dicemus,n.17.)Quia ante accepta-
5 tionem tacitam,vel expreſſam non acquiritur hæreditas
illa monaſterio,& ita eam repudiare nõ eſt alienare,nec
donare,(vt probauimus n.11.& 12.)quare nec erit con-
tra motum proprium, nec contra votum paupertatis.
Peccabit tamen contra charitatem,ſi abſque cauſa iuſta
religioſus priuatus rem ſibi donatam nollet acceptare
ſed rogaret alij dari.Quia impedit bonum monaſterij,in
cuius vtilitatem donatio illa cedit.Sicut precibus abſque
iuſta cauſa impedire bonum proximi,cui aliquis legare
6 volebat,aiunt communiter DD.peccatum eſſe charitati
aduerſum:ſecus ſi illa res nullo modo in bonum mona-
ſterij cedere debebat.Nec obſtant argum.cõtraria. Non
primum:quia id non eſt donare:cum religioſus nihil re
vera acquirat.Et illa *l.Prætor ait,*nõ dicit abſolute, quod
in gratiam mei datur,meum eſſe:ſed quodammodo eſſe
meum:vbi *gloſſ.verb.Meum,*inquit,non quod ſit meum,
7 vel commune,ſed quia vtilitas mea ibi conſiſtit.Ad con-
firm.dic eſſe donationem indirectam, quando eſt tacita
acceptatio,& iuſſus vt donans tradat alteri:vel quando
eſt tacita donatio ſub mutui ſpecie,& nomine:vt ſi reli-
gioſus mutuet nummos animo non recuperãdi:vt bene
ait *Soſa d.n.73.*Vel dic ea verba,directe,nec indirecte,ap-
poni vt religioſi intelligant quam exacte ſibi munerum
largitio interdicatur.Vt cum hiſpanè dicimus,*ni os paſe
por penſamiento hazar eſo.*Ad 2.dic includi ibi tacitam ac-
ceptationem : cum iuſſio vt alteri detur, importet rem
prius iubẽti eſſe acquiſitam.Vt explicuimus n.2.Ad vlti-
mum,dic eam doctrinam eſſe veram in dubio, vbi non
conſtat de intẽtione donantis,& donatarij. At in noſtro
caſu manifeſta eſt intentio donantis, vt non acquiratur
religioſo:cum ipſe repudiet,& acceptare nolit.

8 VII. Infertur intellectus ad *l.Qui autẽ,6.ff.quæ in frau.
tredit.verſ.Proinde,*ibi,*proinde & qui repudiauit hæreditatẽ,
vel legitimam,vel honorariam,vel teſtamẽtariam,non eſt in ea
cauſa,vt huic edicto locũ faciat.Noluit enim acquirere,nõ ſuũ
propriũ patrimonium diminuere.*Et *paulo inferius,verſ.Sed &
illud,*ibi,*ſed & illud probãdum eſt,ſi legatum repudiauit:ceſſare
hoc edictum.Quod Iulianus quoque ſcribit.*Et *reg.Nõ fraudan-
tur,177.ff.de reg.iur.*ibi,*non fraudãtur creditores,cum quid nõ
acquiritur à debitore,ſed cum quid de bonis diminuitur.*Huius
enim deciſionis ea eſt ratio. Quia talis debitor nil alie-
nat, cum nil acquiſierit:ius enim hæreditatem adeundi,
antequam ea acceptetur,non eſt in bonis noſtris,*l.Pretia
rerum,ff.ad legem Falc.*ſed tantũ deſinit acquirere.Et quã-
uis legatum conſiſtẽs in ſpecie tranſeat à morte teſtato-
ris in legatarij dominiũ, nec ad id expectetur aditio hæ-
reditatis.*l.A Titio ff.de furtis,l.1.§.Sed vtrũ,ff.Si quid in frau
dẽ patroni,& l.35.t.9.p.6.*merito idem diſponitur *ea l.Qui
autem,verſ.Sed & illud,* in legato repudiato per debitorẽ.
Quod verum habet etiam poſtquam ceſſit dies legati.Vt
bene docent *Molinæus in conſuet.Pariſ.tit.1.§.1.gl.3.q.1.n.
13.Couar.4.decret.2.p.c.7.§.1.n.12.*Cuius deciſionis ea eſt
ratio quia quãuis legatarius factus ſit iã dominus illius lega-
ti,& ita videatur ea repudiatio,diminutio proprij patri-
monij,& alienatio.Re vera tamẽ talis nõ eſt,quia acqui-
ritur dominiũ legati imperfecte , & reuocabiliter ante
acceptationẽ,& ſub tacita cõditione,niſi repudietur vn-
de cũ poſtea repudiatur,fingitur non eſſe quęſitũ domi-
niũ:vt bene docẽt *gl.d.l.Qui autẽ,verb.Legatũ,& ibi Bart.
paulo poſt prin.Iaſõ inſtit.de actio.§.Itẽ ſi quid n.121.*Et fuit
ante reſpõſio *Iuriſcõſulti,l.1.verſ.Vtrũ autẽ,ff.ſi quid in frau.
patr.*ibi,*quãuis enim legatũ retro noſtrũ ſit,niſi repudiet:attamẽ
cum repudiatur,retro,noſtrũ non fuiſſe,palã eſt.*Aliqui tẽperãt
hãc deciſionẽ,vt poſſit debitor repudiare hęreditatẽ, vel
legatũ, quando mere perſonalis debitor eſt,ſecus quãdo
bona eius ſũt hypothecata.Sic *Anchar.& Socinus quos re-
fert Tello l.4.Tauri,n.55.Ripa* vero dubius manet,vt refert
ibi *n.56.*Sed merito hanc limitationẽ reiicit *Tello ibi à n.
57.*& maxime *n.60.& Bald.*quẽ refert, & ſequitur *Ioan.
Lup.rubr.de donat.§.47.n.9.Vincent.de Franchis in ſua deciſ.*
101 lateq;probat *Tello ibi.*2.alij limitant,niſi repudiatio
fiat ſecutæ cõdẽnatione ob delictũ ad ſũmã aliquã pecu-
niariã:nõ enim poteſt fieri in fraudẽ huius condẽnatio-
nis repudiatio hæreditatis,aut legati.Sic videtur ſentire
Greg.Lop.l.12.ver.Engañoſamẽte t.10.p.5.& in quadã lite
pronũciatũ fuiſſe in ſupremo Regis cõſilio affirmat.Sed
contrariũ tenendum eſt.Quia potiori priuilegio gaudẽt
creditores habẽtes hypothecas,in quorũ pręiudiciũ po-
teſt debitor repudiare. Nam ex delicto ſola obligatio
perſonalis abſq; hypotheca aliqua cõſurgit.Sic *Tello ea.l.4.
n.60.fin.& ſeq.*Nec obſtat ſẽt.illa ſupremi ſenatus.Quia
ea minime legẽ efficit.Immo nec ſemper ſent.principis,
teſte *Couar.4.decr.2.p.c.7.§.4.n.15.* Quia magiſtratus ele-
cti per Principẽ ad ius reddẽdũ, non poſſunt inducere
ſtylũ cõtra ius:vt bene aduertit:*Greg.Lop.l.9.verb.Como
a los ricos,t.28.p.3.* 3.alij temperant, niſi facta ſit cõdẽ-
natio fiſco applicãda:per *l.In fraudem,ff. de iure fiſci.* Sed
oppoſitum eſt verius.Nam ſi hæreditas poteſt repudiari
in fraudem creditorum:ergo à fortiori in fraudem fiſci.
Nam cauſa creditorum potior eſt,tractãt enim de dam-
no vitando, quam fiſci,qui quoad pœnam tractat de lu-
cro captando:& creditor priuatus potioris eſt cõditio-
nis,quã fiſcus pœnã exigens,*l.1.C.pœnis fiſca.credit.præfe.
l.10.*Et ita nullo in hac re priuilegio gaudet fiſcus:nam
ante ſent.nulla illi hypotheca cõceditur.Quia tunc nõ
eſt creditor,*l.Si qua pœna,& l.Aliud, §. Inter multa, ff.de
verb.ſign.*Poſt condẽnationẽ vero reſpectu aliorũ credi-
torum ex contractu,nullã habet hypothecã,*l.Quod pla-
cuit,ff.de iure fiſc.* eam tamẽ habet reſpectu aliorũ credi-
torum ex delicto,ipſiſq; præfertur:vt bene docet *Cou.1.
variar.c.16.n.8.*Præterea probatur ex *l.Cum quidam,ff.de
iure fiſci,*ibi,*reſcriptũ eſt non videri in fraudẽ fiſci factũ,quod
acquiſitũ non eſt.*Sic tenent *Alberic.tract.ſtatutorũ,l.3.q.24.
Decius,conſ.445.à n.65.Nelus tractat.bannitorum,1.p.ſecũdi
tẽporis p.30.Barbarius conſ.22.à n.9.l.3.Ruinus conſ.23.l.5.*

Vin

*Vincentius de Franchis deciſ.Neapol.*101.*n.*5.*Canchus repeti. l.Hæredes mei.§.Cũ ita* 4.*p.n.*88.*ff.ad.Trebel.Tello l.*4.*Tauri, à n.*62.& pręcipue *n.*64.vbi bene ſatisfacit,*l.In fraudẽ,ff. de iure fiſci*,cõtrariũ probanti:*Merces de maior.*4.*p.q.*23.*n.*45.*Azebedo lib.*4.*recopil.t.*10.*l.*3.*n.*140.*Auẽdano,l.*4.*Tauri, gloſſ.*7.*n.*6.Tandem alij limitant,niſi in filio familias qui eſt hæres ſuus,hic enim nõ poterit repudiare hęreditatẽ in fraudem creditorũ.Quia hæc repudiatio non eſt circa bona quærenda,ſed iam, quęſita:cum hæredibus ſuis adhuc ignorãtibus ſtatim mortuo patre,ipſo iure acquiratur hæreditas,*l.Nolẽtibus,& l.Si fratris,ibi,ſtatim C.de iure delib.l.*1.§.*Qui ſunt in poteſtate,ff.ſi quis omiſſa cau.& l.In ſuis,ff.de ſuis,& legit.hæred.*Sic *Anchar.conſ.*101.Sed oppoſitũ eſt dicendum:quia illa acquiſitio eſt reuocabilis, & quaſi ſub conditione,niſi hęres repudiare velit:quæ repudiatio tetrotrahiturſicut proxime de legato diximus. Sic docẽt *Alberic. l.*3.*ſtatutorum.q.*24.*Alex.Paul.*quos referũt & ſequuntur *Ant.Gom.*1.*var.c.*9.*n.*22.*& l.*50.*Tauri*, n.76.*Tello l.*4. *Tauri,n.*64. *Matienzo l.*5.*recop.tit.*9.*l.*5.*gloſſ.* 9.*fine,Gutier.de pactis,in princ.n.*24.*Ceruantes l.*6.*Tauri,nu.* 86.*Molinato.*1.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*180.*fol.*1078.

9 Hucuſque diximus quod ſeruatur in foro externo circa repudiationem hæreditatis,vel legati in fraudem creditorum.Dubium autẽ eſt,an idem procedat in foro cõſcientiæ,ita vt liceat debitori,id efficere,quãdo alias nõ eſt creditoribus ſoluendo,& hęreditas eſt lucroſa,eique vtilis,& proinde illã acceptaret,niſi debitis aſtrictus eſſet? Quæ quæſtio ſatis vtilis eſt,& neceſſaria : contingit enim debitis aſtrictum , vel ob delicta,vel ob cõtractus, vel quia fideiuſſit,ne creditores capiant hæreditatẽ, vti hoc repudiationis remedio,vt ita in ea ſuccedãt filij,qui alias ſucceſſuri erant,fraudenturque creditores.Conſtat talem repudiationem in vtroque foro validam eſſe , & proinde ſucceſſorem tuta conſcientia poſſidere. Quia hæc nõ eſt alienatio,vel donatio, vt poſſit reuocari tamquam facta in creditorum fraudem, ſed tantum eſt non acquiſitio.Et hoc eſt,quod proprie definit *l.Qui autẽ, ff. quæ in frau.credit.& reg.Non fraudãtur,ff.de reg.iur.*& quãuis hic repudians,cõtra iuſtitiã delinqueret,at ſucceſſor in hæreditate, minime particeps fuit illius iniuſtitiæ:cũ nihil conſoluerit.Et(vt optime tradit *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7.§.1.*n.*12.)ſuccedens in ea hęreditate,nihil à repudiãte capit:ſolum enim teſte *Molinęo in cõſuet.Pariſ.t.*1.§.1.*gl.*3. *q.*1.*n.*15.obſtaculum tollit,quo alter à ſucceſſione impediebatur,quo ablato ſuccedit ille qui alias ſucceſſurus erat.Difficultas igitur eſt, an hic repudians,eo legũ beneficio vtens,peccet?Et videtur non peccare. 1.quia idẽ in vtroq; foro ſentiendum eſt,quando ſententia iudicis non innititur falſæ præſũptioni,nec eſt in delicti pœnã: (vt diximus,l.1.diſp.5.n.20.)ſed in foro externo hic debitor repudiãs hæreditatem abſoluetur,nec ſent.illa innititur falſæ præſumptioni, aut eſt in delicti pœnã:ergo idem dicendum eſt in foro conſcientiæ. Et confirm.quia ſi ante repudiationem conueniatur,à creditoribus,vt eũ cogat iudex non repudiare, abſoluetur,nec ad id coget iudex : ergo ſimiliter in foro externo.2. quia *l.*60. *Tauri, hodie l.*9.*t.*9.*l.*5.*nouæ recop.*decernitur poſſe mulierem medietati lucrorum cõſtante matrim.acquiſitorum renunciare, ne partem æris alieni per maritum contracti,ſoluere aſtringatur,quæ tamen non renuncians ſoluere tenebatur:ergo ſimiliter debitori fas erit renunciare hęreditati,vt à debitis ſoluendis eximatur.3.quia multi DD. grauiſſimiqúe abſolute docent poſſe debitorem renunciare hęreditati,ne ſoluat debita:vt *Ioã.Lup.rubr.de donatio.*§.47.*n.*9.Omnes ſcribentes,*d.l.Qui autem,Iaſon inſt.de act.*§.*Itẽ ſi quis,n.*121.*Molinæus in cõſuet.Pariſ.t.*1.§.1.*gloſſ.* 3.*q.*1.*n.*13.*Socinus iunior cõſ.*124.*à n.*3. *Vinc.de Frãchis dec. Neapol.*101.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7.§.1.*n.*12.*Ant.Go.*2.*var. c.*14.*n.*14.*Tello l.*4.*Tauri,à n.*57.*Gut.de pactis,in princ.n.*20. *&* 24.*Azebedo l.*5.*recop.t.*3.*l.*1.*n.*5.*Ceruãtes l.*6.*Tauri,n.*75. At ſi eſſet peccatum , non ita abſolute dicerent,cum id poſſimus,quod iure poſſumus.Immo *Anton. Gom.*explicans leges hoc permittẽtes,*l.*52.*Tauri,n.*66.*verſ.Quintus eſt,&* 2.*var.c.*4.*n.*24.*verſic.Quinto infero*,ait licite debitorẽ repudiare hęreditatem,vel legatũ in fraudẽ creditorum. Et videtur facere pro hac ſent.quod docent *Palud.*4.*diſt.* 38.*q.*3.*a.* 2.*n.* 15. *& Angel. verb.Religioſus n.*7.vbi dicunt religiosũ profitentẽ minime teneri in religione artem exercere,vt debita ſoluat eo quod per profeſſionem bonis ceſſerit ; nec credentem bonis in ſeculo,teneri eam autem exercere. Et innituntur fundamento, quod aſſumit *D.Th.*2.2.*q.vlt.a.*6.*ad* 3.nimirum,perſonam liberam non eſse alligatam pro ære alieno ſoluendo,ſed eius bona:ergo hic debitor modo non abſcondat bona quę poſſidet,immunis erit à culpa,licet minime operam det ad acquirendum, acceptando hæreditatem.His tamen non obſtantibus, credo hunc repudiantem peccare mortaliter contra iuſtitiam.Probatur,nam eadem lege qua aliquis tenetur ad finem,tenetur adhibere media neceſſaria ad illum finem comparandum,quando media ſunt facilia:v.g.eadem lege qua teneor audire ſacrum,teneor cõfluere in templum,quando non excuſor legitime,vbi ſacrũm celebratur.Et eadem lege qua teneor ad votum religionis implẽdum,teneor adhibere media,vt petere , & adire ea loca in quibus eſt ſpes probabilis me admittendum:ergo eadem lege iuſtitiæ qua debitor tenetur ſoluere debita,tenetur adhibere media, vt ſoluat, quando media non ſunt valde difficilia : at in hoc non potente alias ſoluere,eſt medium neceſſarium,& facillimum acceptare eam hæreditatem , quando eſt lucroſa,& expediens:ergo contra iuſtitiæ legem delinquit nõ acceptãs. Et cõfirmatur,ſi quis in die feſto careret pallio,& ſic excuſaretur à ſacro audiendo,ſi illi accommodaretur palliũ,quis dubitat quin teneretur acceptare,vt audiret ſacrum,& eius pręcepti fractorem eſſe,ſi abſque legitima cauſa ſolum ne audiret ſacrum,nollet acceptare ? Ergo ſimiliter in noſtro caſu. 2. quia filius habens maxima egeſtate preſſos parentes , nec potentes alimenta quærere,ſi noſſet artem qua poſſet lucrari ad eis alimẽta exhibenda,peccaret vtique contra legem pietatis, *qua tenetur* parentes alere carẽtes alimentis,nec potẽtes quęrere:peccaretque mortaliter ſi poſſet alimenta acquirere,acceptando hæreditatem ſibi relictam,ſi abſque cauſa ſufficienter excuſante repudiaret:eadem enim lex *quæ* obligat alere parentes, vel filios , obligat ad curandum acquirere alimẽta mediis conuenientibus:ergo à fortiori peccabit debitor contra legem iuſtitiæ , qua tenetur ſoluere debita, ſi non adhibeat media conuenientia, & nolit potens facile,vt acceptando hæreditatem,acquirere vt ſoluat.Et confirmatur , quia ſtrictiori iure tenetur debitor ſoluere , quam filius alere patrem,illa enim eſt iuſtitiæ,& abſoluta obligatio:hæc autem pietatis,& non abſoluta,ſed in ſubſidiũ,nempe,quando pater eſt inops, nec habet vnde ſe alat. Dices , argumenta nil probare: quia quando debitor nõ habet vnde ſoluat,non tenetur lege iuſtitiæ ſoluere , cum nemo obligetur ad impoſſibile,& ſic non tenebitur adhibere id medium acceptandi hæreditatem.Sed ſolutio eſt friuola ? quia is non eſt abſolute deobligatus à ſolutione debitorum, alias pinguiorem nactus fortunam nõ teneretur ſoluere,ſed tãtum pro tunc excuſatur à ſolutione,quia non habet vnde ſoluat. Cũ ergo adhuc maneat lege iuſtitiæ aſtrictus ad ſoluendum, quam legem facile implere poteſt acceptando hæreditatem tenebitur ad id:alias ſimiliter diceremus habentem filios preſſos egeſtate non peccare repudiando hæreditatem:quia dum pater eſt pauper,nec habet vnde alat filios , excuſatur : ſicut ergo dicimus hunc patrem peccare mortaliter, quia potuit acquirere quo ſuam obligationem impleret, & nõ impleuit ſimiliter in noſtro caſu dicemus.3.quia ſi quis videret proximum fame perire , & extremum iam agentem ſpiritum,vel grauiter indigentem,& aliquis offerret illi bona quibus poſset illi indigentiæ ſubuenire,quis negaret hunc mortaliter delinquere contra legem charitatis,

hunc

non acceptando, cum tam facile illi extreme indigenti poſſet ſuccurrere? Ergo à fortiori peccabit non acceptãdo, acquirendo, cum facile poſſit, vt ſoluat creditoribus, quibus fortiori vinculo, ſcilicet, iuſtitiæ aſtrictus eſt. 4. quia DD. grauiſſimi tanquam manifeſtum ſupponũt aſtrictum debitis, qui nouit aliquam artem, nec ei eſt dedecus illam exercere, teneri exercere, vt ſoluat creditoribus: ſicut teneretur vt filios aleret, quibus minori vinculo, quam iuſtitiæ obligatus eſt. Hi ſunt, *Metina C. de reſtitut. q. 3. cauſa* 8. §. *His non obſtantibus, & §. Ad rationes, Gerſon* 2. *par. q. An licet grauato debitis intrare religionem, alphab.* 39. *lit. Y.* Et ſic forte debet intelligi illud Sapientis, *qui fœneratur mutuum, ſeruus eſt fœnerantis.* Et *Nauarrus cap. Non dicatis* 12. *quæſtione prima, numero tertio, verſiculo quinto ſexto, & ad quartum: in operibus nouis eſt cap. Cui portio, duodecima; quæſtione prima, numero octauo, verſiculo quinto, ſexto, & ad quartum: Angles floribus ſecunda parte, quæſtione de reſtitutione, quæſtione Quis à reſtitutione ſit liber, articulo ſecundo, dubio ſexto, diffic.* 12. *fol.* 185. *& Nauarra libro quarto de reſtitutione, capite quarto, numero nonageſimotertio.* diſputans eam quæſtionem: An debitor carens ſoluendi facultate, poſſit ingredi religionem, dicit certum eſſe, ſi breui, & ſine magno labore poſſit prius creditoribus ſatisfacere, teneri: & *num.* 94. *&* 95. tantum excuſat eum cui dedecus eſt ſeruire, vel artem aliquam exercere, vel ſi dedecus non ſit, difficili labore poterit ſoluere. Imo *Metina ibi, in ſolut. ad* 5. *Angles ibi*, docent debitis aſtrictum teneri in religione artem aliquam exercere, vt ſoluat: ergo debitor qui ſoluendo non eſt, reus eſt iniuſtitiæ, ſi non acquirat repudians hæreditatem: cum facilius hoc ſit, quam acquirere artem aliquam exercendo. 5. quia leges concedentes debitori talem repudiationem, ſolum intendunt eam eſſe validam, & ſuſtineri, nec ad petitionem creditorum reuocari: vt conſtat ex *dict. l. Qui autem, verſ. Proinde*, ibi, *proinde & qui repudiauit, & c. Non eſt in ea cauſa, vt huic edicto locum faciat*: & *d. regul. Non fraudantur*, ibi, *non fraudantur creditores, cum quid non acquiritur à debitore*: quibus verbis ſolum decernitur eam repudiationem non eſſe alienationem in fraudem creditorum, quæ illo edicto reuocatur: non autem decidunt hunc debitorem licite facere, nec ipſi priuilegium aliquod concedunt: ergo nulla ratione id licite efficere poteſt. Vltimo, quia ſaltem videtur clare delictum eſſe contra charitatem. Quia quilibet lege charitatis tenetur damno proximi obuiare, ſi facile poteſt, maxime ſi eius cauſa damnum illud patiatur: at creditor cauſa debitoris patitur ſui debiti iacturam: ergo debitor potens facile hoc damnum creditoris vitare, tenetur ſaltem charitatis lege. Et ita hanc ſenten. tenet *Molina tom.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſpu.* 435. *ad finem*: & peccare ſaltem contra charitatem, magiſque inclinat eſſe etiam delictum contra iuſtitiam, docet *Nauarra lib.* 3. *de reſtit. c.* 1. *in noua edit. num.* 112. Et delinquere contra iuſtitiam clare colligitur ex DD. 4. ratione allegatis, cum ipſi ſentiant teneri debitorem lege iuſtitiæ acquirere artem aliquam exercendo. Faciunt etiam pro hac parte *Sotus l.* 4. *de iuſt. q.* 7. *art.* 4. *ad* 2. *verſ. Attamen quia hæc. Corduba ſum. q.* 68. *punct.* 3. §. *La tercera opinion. Manuel* 2. *to. ſum. c.* 45. *num.* 5. vbi tanquam quid ſpeciale docent, virum nobilem minime teneri artem exercere, qua facultates comparet, vt ſoluendo ſit. Hinc fit hunc debitorem licet alias ratione impotentiæ excuſaretur à reſtitutione damni emergentis, & lucri ceſſantis, ob dilatam ſolutionem: at caſu quo repudiat hæreditatem, ne ſoluat, teneri deinceps ad lucrum ceſſans, & damnum emergẽs. Cum iã culpa ſua minime reſtituat: & quamuis ſemel repudiata hæreditate maneat vere impotens ad reſtituendum, nec ei deinceps imputetur culpa: at prouenit ex culpa, quam repudiando contraxit. Sicut iniuſtus poſſeſſor ratione impotentiæ reſtituendi non excuſatur à lucro ceſſante, & damno emergenti. Quia in culpa fuit: vt bene docet *Salon* 2. 2. *q.* 62. *a.* 9. *f* 966. *& ſeq.* Similiter cauſidici, & alij conſulentes debitoribus vt repudient, & ſic efficiuntur impotentes ad ſoluendum, tenebuntur reſtituere creditoribus ea debita. Quia iniuſto conſilio fuerunt cauſa illius damni. Sæpe tamen tam debitores, quam conſulentes excuſantur: quia bona fide, & iuſta ignorantia procedunt, ducti prauo legum intellectu, iuſte tamen ignorato: non enim res facilis eſt. Bona autem fides excuſat non habentem rem, nec ex ea factum locupletiorem. Vt paſſim tradunt DD. in materia de reſtitutione.

Ad argum. propoſita nu. præced. ad probandum poſſe 10
debitorem tuta conſcientia repudiare, reſpondetur. Ad 1. dic maiorem eſſe veram, quando ſententia iudicis innititur legi approbandi aliquid, tamquam iuſtum: ſecus quando legi deneganti actionem: tunc enim ſententia illa non approbat contractum, ſed actionem denegat. Et ita contingit in præſenti, iudex enim ſua ſententia tantum declarat repudiationem illam fuiſſe validam, nec dari actionem creditoribus ad eam reuocandam. Sicut in ſimili, dixi l. 4. diſp. 9. n. 19. in ſol. ad 1. Ad confirm. eodem pacto reſpondetur: Iudex enim non abſoluit, approbans tamquam licite factam eam repudiationem, ſed denegans actionem, vt ea reſcindatur. Ad 2. dic mulierem in eo caſu nihil agere in creditorum præiudicium, tantum enim ex iis lucris conſtante matrimonio acquiſitis tenetur ad debita, quatenus eſt ſocia, & ea ſibi acquirit: & iis non ſufficientibus, minime tenetur ex propriis bonis, cum non ipſa, ſed vir debita contraxerit. Vnde cum lucris cedit, eadem bona manent vt creditoribus ſatisfiat: quare licite facit. Sicut hæres licite repudiat hæreditatem, ne teſtatoris debita ſoluere conſtringatur. Ad 3. dic eos DD. nil de foro conſcientiæ, aut de peccato diſputare, ſed tantum an ea ſit alienatio, ſuſtineatúrque tamquam valida, quamuis in fraudem creditorum fiat. Nec doctrina Paludani, & Angeli, vt cedens bonis non teneatur artem exercere, eſt vera. Quia ea ceſſio ſi ſolemnis ſit, tantum tribuit ius ne debitor in carcerem coniiciatur, & vt ei relinquantur neceſſaria ad victum, *l.* 1. *Cod. qui bonis ced. & l.* 1. *titul.* 15. *p.* 5. & vltra alios docet optime *Couar.* 2. *variarum, c.* 1. *num.* 4. *&* 5. vnde (vt optime dicit *Nauar. c. Non dicatis* 12. *q.* 1. *n.* 3. *in operibus vero nouis eſt c. Cui portio* 12. *q.* 1. *n.* 8. *verſ.* 6.) ceſſio bonorum tantum excuſat vere impotentem ſoluere, non autem eum qui artem exercens ſoluendo eſſet: niſi creditores vrgerent, vt ſtatim ſolueret, coniicerentque eum in carcerem. Et tunc (vt dicit *Metina Cod. de reſtitutione, quæſt.* 3. *cauſa* 8. *verſ. Ad rationes*) excuſabit, ne in carcerem detrudatur, vel alij ſeruituti ſubiiciatur, non autem vt non quærat modum quo ſoluat. Et dum ait D. Thom. perſonam debitoris eſſe liberam: intelligit, vt poſſit ingredi religionem, quando non eſt ſoluendo.

8. Infertur intellectus ad *ca. Sine exceptione* 12. *q.* 2. *& cap.* 11
Cum Apoſtolica, ad finem, verſ. In alienatione de his quæ fiunt à prælato: infertur, (inquam) licet res Eccleſiæ alienari minime poſſint à prælato abſque ſolennitate in illis textibus contenta: poſſe tamen ſolum prælatum nulla ſolennitate adhibita, repudiare hæreditatem Eccleſiæ delatam. Ex ratione *l. Qui autem, ff. quæ in frau. credit. & l. Si ſponſus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & vxorem.* Quia hæc non eſt alienatio, ſed non acquiſitio: ius autem eam ſolennitatem in alienatione rerum Eccleſiæ petit. Sic *Corneus conſil.* 11. *n.* 2. *l.* 3. *Phanucius de lucro dotis, gloſſ.* 8. *num.* 17. *&* 18. vbi multos alios refert: *Ioan. Lupus rubr. de donat.* §. 47. *num.* 5. *Seraphin. de priuil. iuram. priuil.* 71. *num.* 12. *Ceruantes lib.* 6. *Tauri, num.* 79. & multi alij, nu. ſequ. allegandi, idem etiam in legato admittentes. Quamuis *Lambertinus de iure patron. l.* 3. *q.* 9. *a.* 1. *nu.* 21. *concluſ.* 5. *verſ. Eodem modo*, id neget in hæreditate, & in legato.

In legato autem, an valide repudietur per prælatum 12
abſque ea ſolennitate? non leuis eſt difficultas: propter textum, cum ſua ratione, *l. Magis puto* 5. §. *Si pupillus, verſi. Fundum, ff. de rebus eorum*, ibi, *fundum autẽ legatum repudiare pupillus ſine prætoris authoritate non poteſt. Eſſe enim & hanc alienationem, cum res ſit pupilli, nemo dubitat.* Vbi *gloſſ. Pupilli*, recognoſcens hanc difficultatem, opponit *l. Si ſponſus, ad finem, ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi permittitur repu-

diatio legati per maritum facta, vt in eo ſuccedat vxor, nec reputatur alienatio, & donatio inter coniuges: & reſpondet aliud eſſe in eo caſu, quia donationes inter coniuges non ita amarè tractandæ ſunt: & ita ſentire videtur in omnibus aliis caſibus repudiationem legati, eſſe alienationem. Quare in hac repudiatione requiri ſolennitatem iure petitam in alienatione rerum Eccleſiæ, docent *Bald. Paul. Alexand. Aretin. Romanus, Socinus*, & alij quos refert & ſequitur *Minchaca de ſucceſſion. progreſſ. l. 3. §. 27. n. 23. Lambertinus relatus num. præc. Ang. verb. Alienatio, n. 16. Pinellus de bonis mater. lib. 1. p. 3. nu. 103. verſic. alia ampliatio erit*. Sed contrarium eſt verius, nempe ſolum prælatum validè repudiare poſſe legatum Eccleſiæ relictum, nec ſolennitatem aliquam deſiderari. Et conſtat ex dictis num. 8. in principio, vbi per *l. Qui autem, ff. Quæ in frau. credit.* diximus repudiationem legati, cuius iam ceſſit dies, permitti, validámque eſſe in fraudem creditorum: cùm tamen *l. 1.* & meliùs *l. 3. fine, ff. eod. t. Omnis prorſus alienatio in fraudem creditorum facta reuocetur*: ibi, *& omnino qui aliquid fecit, vt deſinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet*: ergo repudiatio legati non eſt alienatio, & ſubinde poterit repudiari abſque ſolennitate iure petita in alienatione rerum Eccleſiæ. Sic tenent *Bart. Bald.* ſibi contrarius, *Lapus, Anton. Felin. Ripa*, & alij quos refert *Minchaca de ſucceſſ. progreſſ. l. 3. §. 27. nu. 23. Federicus conſ. 9. Abb. c. Tua, num. 9. de his quæ fiũt à prælat. & c. 1. n. 22. de dolo & contumacia, Iaſon l. Legatum ſeruo, n. 20. ff. de legat. 1. Roſella verb. Alienatio, n. 10.* vbi *Syluester q. 19. Tabiena q. 10. Corneus, Ioan. Lup. & Ceruantes allegati n. præcedẽti, Bernard. Diaz reg. 219. verſ. Tertia, & ſingularis: Nauar. cap. Si quando, de reſcrip. exceptione 6. nu. 2. Spino ſpeculo teſtam. gloſſ. 8. principali num. 63. fine.* Et idem dicendum eſt de prælato religionis, reſpectu legati religioni relicti. Quia eadem eſt ratio. Ita docent *Iaſon, & Ceruantes ibidem*. Ad *l. Magis puto*, cui innititur contraria ſent. reſpondet *Abb. proxime cit.* loqui in pupillo adminiſtratione carenti: ſecus in prælato qui adminiſtrationem habet: vocarique eam repudiationem improprie alienationem: cum dominium legati non omnino transferatur, ſed reuocabiliter, ante acceptationem. Sed melius reſpondet *Ant. Gom.* cum aliis quos refert *tom. 2. varia. cap. 14. n. 14.* in minori non ſolum prohiberi alienationem, & bonorum dilapidationem, ſed etiam omiſſionem lucri, quare cum per eam repudiationem omittat lucrari, appellatur quodammodo alienatio: quia perinde in ipſo prohibetur, ac ſi alienatio eſſet. In bonis autem Eccleſiæ ſolum deſideratur ea ſolennitas, quando vere & proprie alienantur. Vnde infertur ſolum prælatum abſque conſenſu Capituli, & ſolennitate, poſſe in acquirendis nocere Eccleſiæ, & conditionem eius facere deteriorem. Sic *gloſſ. c. fin. fine, 16. q. 6. & c. 2. verb. Non debet, de donatio.* vbi *Innoc. n. vn. &* Antonius *n. 10. Bart. l. Iubemus nullam n. 4. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Abb. Corneus, Roſella, Sylueſt. Tabiena, hoc n. cit. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 6. Arm. verb. Donatio, n. 16. Seraph. de priuil. iuram. priu. 71. nu. 32.* vbi alios refert.

13 Vnde legato relicto Eccleſiæ, aut monaſterio, ſub certa conditione, ſi ſolus prælatus conditionem minime impleat, priuabitur Eccleſia, aut monaſterium. Sic A*bb. c. 1. nu. 23. de dolo, & cõtum. Ioan. Lupus, rubr. de donat. §. 47. n. 8. Bernard. Diaz reg. 219. verſ. Tertia, & ſingularis. Beia* alios referens *in ſua ſumma, caſu 41. fine*. Similiter ſolus prælatus recipiens penſionem ab eo quem priuare poterat, ob eam non ſolutam, præiudicat Eccleſiæ, vt amplius priuare non poſſit. Quia emphyteuta non cadit ipſo facto à iure ſuo, ſed poteſt repelli, quare prælatus recipiens penſionem, & ſubinde hoc ius amittens, non dicitur vere alienare, ſed non acquirere. Sic contra *Gloſſam, cap. Potuit, verſ. Expelli, de locato*, tenent *Abb. ibi, n. 15 Iaſon l. Legatum ſeruo, n. 22. ff. de legat. 1. Ioan. Lupus d. §. 47. n. 7.*

14 Quamuis autem prælatus ſic repudians hæreditatem, aut legatum abſque cauſa iuſta, peccat, vt conſtabit ex dicendis nu. ſeq. minime tamen incurret excommunicationem latam in alienantes bona Eccleſiæ abſque ſolennitate. Quia ea alienatio non eſt. Sic *Tabiena verb. Alienatio, quæſt. 10.*

Tenetur autem prælatus ſine cauſa repudians hæreditatem, vel legatum Eccleſiæ relictum, propriis bonis damnum illud reſarcire. Quia ex officio, & conſequenter ex iuſtitiæ lege tenetur bene adminiſtrare, bonæ autem adminiſtrationi aduerſatur ea repudiatio. Item probatur ex *c. Quicumque 12. q. 4.* ibi, *ſi neglectum laboris exhibuit, aut minorationem, vel perditionem induxit, reſtituit.* Vbi *gloſſ. verſi. aut neglectum*, hoc tenet, dicens teneri ad inſtar tutoris, qui ſi negligentia ſua pupillo non acquirit, tenetur reſtituere, *l. quidquid, C. de arbit. tute.* idem docent *Abb. c. Tua, n. 9. de his quæ fiunt à præla. Iaſon* alios referens, *l. Legatum ſeruo, n. 19. ff. de legat. 1. Spino ſpeculo teſtam. gloſſa 8. principali nu. 63.* Cõpetit etiam Eccleſiæ beneficium reſtitutionis in integrum. Id enim conceditur ſibi etiam quando agit de lucro captando, quod facilitate, vel negligentia prælati amittit. *Sic gloſſa cap. Auditis, verb. Reſtituimus, fine de in integ. reſtitut.* vbi *Abb. n. 15. Iaſon d. l. Legatũ ſeruo, n. 21. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 47. n. 12. Bernard. Diaz reg. 219. Spino d. n. 63.* & dicit *gloſſa eo verbo Reſtituimus*, fauore Eccleſiæ eſſe in ipſius optione conuenire prælatum, vel petere beneficium reſtitutionis. Si autem vellet Eccleſia beneficium reſtitutionis implorare ob hanc repudiationem, contra aliam Eccleſiam, cui hæreditas illa eſſet iã acquiſita, non audiretur. Quia potior eſſet conditio Eccleſiæ poſſidentis, certantis de iure ſibi acquiſito perdendo, quam alterius Eccleſiæ certantis de lucro. Sic cum aliis quos refert *Bernard. Diaz ibidem.* 15

Grauior tamen difficultas eſt, an ſicut vir poteſt repudiare hæreditatem, vel legatum, vt ſuccedat vxor, & debitor in creditorum præiudicium, & prælatus ſine ſolennitate ad alienationem requiſita, & religioſus repudiare donationem abſque motus proprij, aut voti paupertatis violatione: (vt diximus corollariis præcedentibus,) ita poſſint hi omnes cedere, ſeu renuntiare in fauorem alicuius, qui alias non ſuccedebat, niſi ex hac renunciatione, ſeu ceſſione in fauorem ſuum facta? Nam *Phanucius de lucro dotis, gloſſ. 8. num. 18.* dicit idem de ceſſione hæreditatis, quod de ſimplici repudiatione, & ita ait factam à prælato ſine debita ſolennitate ad alienationem requiſita, valere, & conſequenter idem diceret in cæteris caſibus poſitis, omnes enim ex hoc pendent an hæc ſit alienatio, vel potius non acquiſitio. Et affert quandam deciſionem Rotæ id reſoluentem. Probatque, quia licet cedendo videatur prius acquirere: at cum ceſſio non ad acquirendũ, principaliter tendat, ſed potius ad renuntiandum, illa additio, & acquiſitio momentanea conſideranda non eſt. Quia momentanea non ſunt in cõſideratione, *l. fin. § fin. C. de bonis quæ libe.* Idem tenet *Socin. ſenior conſi. 53. n. 27. & 28. vol. 4 Rolan. conſi. 15. n. 35. & 36. vol. 1.* 16

At contrarium tenendum eſt. Quia ea ceſſio, eſt vera 17 donatio, & alienatio: cum eo ipſo quod cedit, tacite & prius natura adeat. Vt expreſſe colligitur ex *l. Si auia. C. de iure delib.* vbi qui de hæreditate ſibi relicta teſtatur, eo ipſo adire videtur, vt ceſſio ſit efficax. Qui enim vult aliquid, cenſetur velle omne id quod ad eius efficaciam neceſſarium eſt: argumen. *l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. & c. Sane, de offic. deleg.* Et quamuis illa additio ſit tacita, idem operatur ac ſi eſſet expreſſa: vt vere ſit donatio, & alienatio. Vt conſtat ex *l. Singularia, ff. ſi cert. pet.* vbi quando duo actus concurrunt in vnum, alter tacitus, & alter expreſſus, idem operatur tacitus, ac ſi eſſet expreſſus. Et *l. 1. §. Si minor. ff. de rebus eorum*, ibi, *ſi minor emerit prædia, vt quoad pretium ſolueretur, eſſent pignori obligata, nõ puto pignus valere. Nã vbi dominium quæſitum eſt minori, cœpit non poſſe obligari.* Ecce qualiter vnico actu acquiſitum eſt dominium, & datum pignori, & non valet traditio in pignus. Et melius id probat *l. 3. fin. & l. 4. init. ff. de donat. inter virum & vxorem*, vbi non valet tanquã donatio inter virum, & vxorem, ſi vir donanti ſibi iubeat, vt donet vxori: quia iubendo donare, eſt tacita & occulta acceptatio: (vt late probaui n. 2.) Idẽ probatur ex *l. Si ſponſus §. ff. de donat. inter vir. & vxor*, vbi dicens tex-

tus

tus non eſſe donationem inter coniuges, quando vir repudiat hæreditatem, vt ſuccedat vxor: ſubdit hæc verba, *repudiatio autem mariti, mulieri prodeſt, ſi vel ſubſtituta mulier ſit, vel etiam ab inteſtato hæres futura.* Quaſi ſentiat aliud eſſe, quando ex renunciatione viri acquireret vxor ius in illam hæreditatem. Quod etiam clare docet *Bart. d. l. Qui autem, paulo poſt princip.* vbi reddens rationem cur ea repudiatio non ſit alienatio, valeatque in creditorum fraudem, dicit id prouenire, quia debitor nil facit, ex eiuſque repudiatione nihil alter conſequitur. Eandem rationem ſequutus eſt *Couar. 4. decret. 2. p. cap. 7. §. 1. num.* 12. & ita vterque videtur expreſſe ſentire, aliud eſſe, quando virtute ceſſionis debitoris, ſuccedens conſequitur hæreditatem. Et clarius id tenet *Carolus Molinæus in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 9. gloſſ. 4. num.* 4. vbi dicit aliud eſſe abſolute abſtinere, aliud vero cedere ius ſuum alij. Quia tacite ſe gereret hic cedens pro hærede, ſic cedendo, ſiue illa ceſſio fiat tacite, ſiue expreſſe: & *num.* 7. dicit perinde haberi, ac ſi expreſſe adiret, & cederet. Quia prior natura eſt additio. Et §. 1. *gloſſ. 3. num.* 15. dicit *l. Qui autem, ff. quæ in fraud. credit.* procedere, quando quis renuntiat hæreditati, vt alij cedat. Et addit hæc, *intellige vt loco cederet, ſiue vt non impediat, ſed eum cuius fauore renũtiat, relinqueret in iure quod habebat, vt ipſo repudiante ſuccederet. Secus ſi renuntiat in fauorem eius, quia alias non vocatur, niſi renuntians acceptet, & transferat in illum. Quia hæc non eſt renuntiatio, ſed additio, & alienatio.* Expreſſe etiam pro hac ſententia eſt *Ripa l. Si vmquam, q.* 11. *num.* 21. *Cod. de reuocat. donat.* vbi dicit renuntiationem factam in fauorem alicuius, cui per ius accreſcendi non acquirebatur, eſſe proprie donationem. Cum renuntians, in neceſſarium antecedens cenſeatur acceptaſſe, & poſtea alteri donaſſe. Ad argumentum oppoſitæ ſententiæ propoſitum, num. præcedenti, dic momentanea eſſe in conſideratione, quando ex illis producitur aliquis iuris effectus, ſecus quando non producitur, *l. 2. C. de poſthum. hæred. inſtit.* & declarat bene cum aliis *Barboſa, l. Dotalem* 62. *n.* 13. *ff. ſolut. matrim.* Et valde confert doctrina *Bartoli l. fin. n. 4. ff. de conditio. inſtit.*

18 Nono infertur intellectus ad *l. 26. Tauri, hodie l. 10. t. 6. lib. 5. recop.* qua diſponitur donationem quamcumque per parentes factam filio, computari in tertia & quinta bonorum parte: infertur, (inquam) remiſſionem vſusfructus quem habet pater in bonis aduentitiis filij, non computari in 3. & 5. bonorum parte: nec conferendam eſſe, aut reuocari poſſe, tanquam inofficioſam, ſi excedat: ſed vltra eam poſſe patrem meliorare illum filium, vel alium in 3. & 5. bonorum parte. Quia ea remiſſio non eſt alienatio proprij patrimonij, ſed tantum renuntiatio lucri legalis, & acquiſitio. Sic *Ant. Gom. l. 48. Tauri, num.* 10. *Gutier. de pact. initio, nu.* 31. *Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp.* 8.

19 10. Infertur, poſſe parentes dare facultatem filio, teſtandi de legitima ipſis debita, ex bonis filij, vt poſſit libere de illis diſponere in præiudicium aliorum filiorum. Prob. quia ſi licet hæreditatem iam delatam, & legatum repudiare in fraudem creditorum, nec hæc eſt alienatio per creditores reuocabilis: (vt diximus num. 8.) à fortiori poterunt parentes in filiorum præiudicium hanc repudiationem facere. Cum hic hæreditas non ſit delata, ſed deferenda, & viuentis nulla eſt hæreditas, *l. Qui ſuperſtitis, ff. de acquirenda hæred.* nec debitum legitimæ dum viuit is cui ſuccedendum eſt, eſt verum & proprium debitum, ſed improprium: vt probaui lib. 4. diſput. 25. numer. 1. Et confirm. quia hæc non eſt alienatio, ſed tantum non acquiſitio. Sic *Tello l. 6. Tauri, num.* 64. 65. *Molina libro 2. de primog. cap. 3. numero* 49. *Gutier.* latius probans, *de pactis initio, num.* 19. *& lib. 3. practic. tota quæſt.* 75. *Azebedo lib. 5. recop. ti. 8. l. 1. numero* 76. *Ceruantes l. 6. Tauri, à num.* 74. Hinc fit poſſe filium hanc teſtandi licentiam nactum, inſtituere maioratum cum grauaminibus, & conditionibus quas voluerit, & vocare ad illum ipſos parentes, vel extraneos. Quia poteſt libere de iſtis bonis diſponere. Sic *Molina eodem numero* 49. *Gutier. de pactis, initio, numer.* 39. *Ceruantes l. 6. Tauri, num.* 78. Exigitur tamen iuramentum parentis, vt hæc licentia teſtandi valeat, alias non valebit, & ea non obſtanti erit parens hæres neceſſarius. Quia ille conſenſus, vel licentia continet pactum de non ſuccedendo: vt declarant *Odofredus, Petrus, & Cynus, l. finali, C. de bonis libert.* pactum autem de non ſuccedendo, inualidum eſt, *l. Pactum dotali, C. de collat. & l. Pactum quod dotali, C. de pactis,* niſi firmetur iuramento, *ca. Quamuis pactum, de pactis in* 6. Et licet *Bald. l. Quamuis, q. vltim. C. de fideicommiſſis,* dicat intelligi quando filius repudiat, ſeu paciſcitur cum aſcendenti, de non ſuccedendo, non autem quando aſcendens id pactum de non ſuccedendo init cum deſcendenti. Eius tamen opinionem ex multis improbat, alios referens, & dicens eſſe falſam, *Anton. Gomez l. 22. Tauri, numer.* 3. ergo vt ea licentia valida ſit opus eſt iuramento. Sic *Tello* dicens ſic per ſententiam pronuntiatum fuiſſe, *l. 6. Tauri, num. 64. & 65.* vbi *Ceruantes num.* 86. *Molina l. 2. de primog. cap. 3. numero* 50. *Gutier. de pactis. init. in 2. editione, num.* 50. *Azebedo li. 5. recop. t. 8. l. 1. numer.* 79. Quamuis ipſe *Gutierrez 3. pract. quæſt. 75. numer.* 6. teneat valere licentiam iuramento, licet abſque iuramento non accedente reuocabilis ſit. Sed verius eſt quod dixi. Intellige tamen niſi fieret in actu ipſo teſtandi, in vita, vel in morte. Quia renuntiatio parentis, vel conſenſus ne inſtituatur in eo actu, valet ſine iuramento: non enim reputatur renuntiatio hæreditatis futuræ, ſed inſtitutionis præſentis, quæ eo tempore fit, & ſibi debebatur: & licet in conſequentiam veniat priuatio hæreditatis non attenditur: cum fundetur in iure de præſenti. Sic *Ant. Gom.* multos referens, *l. 2. Tauri, num. 5. ad finem, ante verſ. Item infero,* & melius *tom. 1. var. cap. 11. num. 14. & 31. Gutier. de pactis, initio nu.* 39. & dicit *Anton. Gom. eiſdem locis,* idem eſſe, ſi in ipſo teſtandi actu conſentiat filius, vt exhæredetur à patre, ſecus ſi ante, vel poſt teſtamentum: tunc enim non valeret, quia eſt pactum de non ſuccedendo. Idem docent *gloſſ. l. Si quando, §. Et generaliter, verb. Iudicium, C. de inofficio. teſtam. & Bart. Cynus, Salic. Paulus, Cuma. Fulgoſ.* & alij quos omnes refert *Suarez l. Quoniam in prioribus, ampliatione* 10. *nu.* 32. ipſoſque ſequitur *num. 37. &* 38. non tamen ita generaliter loquuntur, vt reliqui, ſed cum hac modificatione: nimirum, quando pater volebat filium inſtituere, vel è contra, & inſtituendus tenuit in ipſo teſtandi actu, ſecus quãdo tunc vtriuſque voluntas concurrit, tunc enim dicunt non valere ſine iuramento. Quia in effectu eſt pactum de non ſuccedendo. Quamuis *Bald. eadem l. Si quãdo,* in vtroque caſu iuramentum deſiderari affirmet. Et ideo propter opinionum varietatem, tutius & firmius erit, ſi iuramentum accedat: vt fatetur *Gutier. eo nu.* 39.

Rogabis autem, an mater dum nupta eſt, poſſit abſque viri licentia concedere hanc facultatem teſtandi filio, in præiudicium legitimæ ſibi obuenientis? Videtur enim poſſe: quia quamuis *l. 54. Tauri, hodie l. 1. tit. 3. lib. 5. recop.* prohibeatur mulierem coniugatam abſque licentia viri repudiare hæreditatem, ſibi ex teſtamento, vel ab inteſtato obuenientem: at hæc non eſt vera hæreditatis repudiatio: cum hæreditas non ſit viuentis, *l. Qui ſuperſtitis ff. de acquiren. hæred.* & ita *Matienzo eadem l. 1. gloſſ. 1. n.* 5. interpretans illam legem, ſemper loquitur de hæreditate delata. Item, quia cum ſit lex correctoria, iure enim communi poterat vxor, & quicumque repudiare, cum id minime ſit perdere, ſed non acquirere, non videtur extendenda ad eam quæ non eſt proprie hæreditatis renuntiatio. At credo non poſſe. Tunc quia hic eſt incluſum pactum de non ſuccedendo, (vt diximus numer. præcedenti) nullum autem pactum inire poteſt coniugata abſque viri conſenſu, *l. 55. Tauri, hodie, & l. 2. & t. 3. lib. 5. recop. 2.* quia vt docent omnes ſcribentes, *l. illa 54. & 55. Tauri, & l. 1. & 2. tit. 3. lib. 5. recop.* ratio illius prohibitionis fuit, vt conſulatur imbecillitati mulierum, & ne damnificent virum: at in hoc caſu eadem militat ratio, nam damnificatur vir, cum ex iis bonis in quibus ſuccedebat vxor, debeat habere dimidiam partem lucrorum inde prouenientium. 20

Item, ſicut ad hæreditatem extranei delatam habet vxor ius ad rem, quo iure noluit, lex poſſe vxorem priuare virum, ſine eius licentia, ita habet ius ad ſuccedendum in bonis filij præmorientis, deſcendentia carentis : & non mirum eſt, ſi extendatur hæc lex correctoria ex rationis identitate: cum generale ſit, legem correctoriam ex identitate rationis extendi poſſe, *l. Scire oportet. §. Aliud etiam, verſ. Sed & ſi maximè, ff. de excuſat. tuto.* & latè per Tiraquellum cum aliis quos refert, *l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, n.* 179. *C. de reuocan. donat. & Couar. 1. var. c.* 11. *nu.* 5. *ad finem.* Et in propriis terminis quod hæc lex extendenda ſit ex rationis identitate, docet *Ioan. Lupus, rubr. de donat.* §. 68. *nu.* 14. dicens ob identitatem rationis extendendam ad donationes, & quaſi contractus, licet proprie contractus non ſint.

21 Vtrum autem hæc teſtandi licentia legitime ſemel conceſſa interueniente iuramento, poſſit per parentes reuocari ? *Gutier. l. 3. pract. q.* 75. *num.* 6. *& ſeqq.* aſſerit, quando firmatur iuramento, minimè poſſe reuocari, quando autem iuramentum deficit, ſi res ſit integra, quia nondum filius teſtatus eſt, poſſe reuocari : ſecus ſi res non ſit integra. Sed dicendum eſt, iuramento non intercedenti minimè eſſe validam : (vt diximus numero 19.) Si autem iuramentum intercedat, minimè poſſe reuocari abſque conſenſu filij, cui conceſſa eſt. Quia ius eſt acquiſitum illi filio, & quod ſemel placuit amplius diſplicere non poteſt, *regul. Quod ſemel, de regul. iur. in* 6. Sic dicens fuiſſe ſententia pronuntiatum, docet *Tello l. 6. Tauri, numero* 65. *Gutierrez,* latius probans, *de pactis, in principio, 2. editione, numero* 45. 50.

DISPVTATIO V.

An poſſit vxor conſtante matrimonio, in fauorem viri renuntiare lucrorum medietati ſibi competenti, vel potius ſit hæc donatio prohibita inter coniuges?

SVMMARIVM.

Poteſt ante matrim. initum, conueniri inter coniuges, ne lucra diuidantur? num. 1.

An valida ſit ea renuntiatio conſtante matrimonio facta, referuntur duæ ſententiæ, n. 2. 3. *&* 4.

Poteſt vxor in fauorem viri renuntiare lucris acquirendis, num. 5. *Et è contra, nu.* 6.

Non poteſt vir lucris acquiſitis renuntiare in vxoris fauorem, n. 7. *Poteſt tamen vxor, num* 8.

Tutius eſt, vt ea renuntiatio fiat iuramento, num. 9. *Et an poſſit fieri in præiudicium legitimæ aſcendentium, vel deſcendentium, num.* 10. *Et ſoluuntur argumenta, num.* 11. *Et ibi, an vxor poſſit renuntiare in fauorem viri lucris acquiſitis, aut acquirendis, ex contractu cum quodam tertio.*

1 Conſtat inter omnes DD. ante initum matrim. poſſe inter coniuges conueniri de lucris non diuidendis. Quia eſt tantum renuntiatio futuræ, ac incertæ ſpei, nihilque de patrimonio minuitur. Item, quia tempore celebrationis talis contractus, nondũ ſunt vir & vxor. Præterea, quia illa non eſt donatio, ſed contractus onerosus, cum ſit integrum cuique eorum matrimonium contrahere volenti, non aliter velle, quàm ſeruatis certis conditionibus.

2 Tota autem difficultas eſt, an ea renuntiatio facta, conſtante matrimonio, ſit valida ? Duplex eſt ſententia. I. negat, poſſe alterum coniugem lucris, ſiue acquiſitis, ſiue acquirendis, renuntiare in alterius fauorem, ſed dicit eam eſſe donationem prohibitam inter ipſos, quæ aliter valida non erit, niſi morte confirmetur, inſtar cæterarum donationum inter ipſos factarum. Ducitur 1. quoniam poſito iure Caſtellæ, quo lucra conſtante matrimonio acquiſita, communia ſunt, eo ipſo quod matrimonium initur, debetur alterutri coniugi dimidium lucrorum, ex vi ſolius contractus matrimonij, & independenter ab acceptatione : & iuxta veriorem ſententiam comparatur dominium illius medietatis lucrorum, cuilibet ex coniugibus, qua ratione vterque coniux tranſmittit hoc ius ad hæredes, ſed donatio conſurgens ex remiſſione debiti facta inter coniuges, non valet, (vt dixi hoc 6. libr. diſput. 3. num. 10.) ergo nec ea renuntiatio. 2. quia ſi vxor celebraſſet ſocietatis contractum cum quodam tertio, non poſſet lucris vel acquiſitis, vel acquirendis renuntiare conſtante matrimonio in fauorem viri : ergo ſimiliter nequit renuntiare lucris prouenientibus ex ſocietate cum viro inita, cum vterque ſit verus ſocietatis contractus. 3. quia ſi alter coniux renuntiaret hæreditati ſibi delatæ, in fauorem alterius coniugis, aliàs non habentis ius in illa ſuccedendi, eſſet vera alienatio, & donatio prohibita inter coniuges: (vt probaui diſput. præcedenti, numer. 17.) Ergo ſimiliter erit talis renuntiatio lucrorum, qua alter coniux in alterius fauorem renuntiat, cùm alter ex ea renuntiatione ius acquirat. 4. quia ſi hæc renuntiatio non eſſet alienatio, poſſet fieri in præiudicium legitimæ aſcendentibus, vel deſcendentibus debitæ, quod abſurdum videtur ſicut poteſt repudiari legatum, vel hæreditas in præiudicium legitimæ aſcendentium, vel deſcendentium. Vltimò, quia vxor nequit contrahere ſine viri licentia, *l. 55. Tauri, hodie l. 2. titul. 3. lib. 5. recop.* quod non tantum eſt in viri fauorem, ſed vt conſulatur imbecillitati mulierum, ne decipiantur: durumque videtur, & à multis negatur, poſſe virum præſtare authoritatem huic renuntiationis pacto cum ipſo inito. Ergo non valebit. Sic tenent *Gregor. Lopez l. 5. tit. 11. p. 4. verb. Otra manera, Minchaca* referens *Chaſſanæum, l. 1. controu. vſu frequent. cap.* 13. *num.* 6. *Burgos de Paz q. 9. ciuil. num.* 10. *Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp.* 289. *§. Ex hac doctrina, & diſp.* 435. *§. Contrariam ſent.* fauet *Caſtillo, l. 60. Tauri, num.* 3. vbi ait difficilem ſibi videri ſententiam, vt cum vir domum emit, poſſit mulier conſtante matrim. lucris quærendis renuntiare: at poſſe ſuſtineri, quando de pretio, & emptione certior facta, nollet lucra participare. Et addit *Molina vtroque loco cit.* hanc renuntiationem lucrorum, ſi excedat ſummam quingentorum aureorum, inſinuatione indigere quoad illum exceſſum, vt morte confirmetur. Sicut de cæteris donationibus inter coniuges factis, eam ſummam excedentibus, dicemus hoc 6. lib. diſp. 14. n. 25. Et hæc ſent. eſt probabiliſſima.

II. Sententia cenſet, validam eſſe renuntiationem medietatis lucrorum acquiſitorum, & acquirendorum factam, conſtante matrim. per vxorem, in fauorem viri. 3
Ducitur primò, quoad lucra acquirenda : quia cum ea nondum in vxoris dominio ſint, nec acquiſita, non cenſetur vxor aliquid ex proprio patrimonio alienare, ſed tantum non acquirere. Et confirm. quia pater poteſt remittere vſumfructum, quem habet in bonis filij, in præiudicium legitimæ aliorum filiorum, quia id non eſt donare, ſed lucris legalibus cedere: vt diximus diſput. præced. num. 18. ergo ſimiliter non erit donatio, cum vxor lucris legalibus acquirendis cedit, vt vir ſuccedat. 2. probatur de lucris iam acquiſitis, quia propter hanc renuntiationem vxor donans non efficitur pauperior. Quia non verè & propriè acquirit dominium illius medietatis lucrorum, nec eſt realis incorporatio in patrimonium ſuum per actum verum, & naturalem, ſed fictè, & reuocabiliter per legem. Sicut quando hæreditas, vel legatum ipſo iure alicui acquiritur per legem ſine additione : ergo ſicut poteſt hæreditas, vel legatum repudiari ab vxore, vt ſuccedat vir: (vt diximus diſp. præced. numer. 1.) ſimiliter poterunt renuntiari lucra hæc iam acquiſita. Tandem, quia *l. 60. Tauri,* hodie *l. 9. t. 9. lib. 5. recop.* indiſtinctè decernitur, poſſe vxorem renuntiare lucris conſtante matrimonio acquiſitis. Sic tenent *Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 47. *num.* 19. *& l. 60. Tauri, n.* 3. *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 1. n.* 11. *Anton. Gom. l. 51. Tauri, num. 66. verſ. Quintus eſt, ad fin. & l. 60. ad fin. Perez li. 5. ordin. t. 4. l. 4. f.* 169. *col. 2. verſ. Dubitatur vlterius, an alter ex coniugibus, Matienzo l. 5. recop. t. 9. l. 9. gloſ.* 1. *n.* 5. *Azebedo ea l. 9. n.* 8. *Gutier. 2. pract. q.* 126. *n.* 5. *Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu, n.* 147.

Immo, & virum poſſe renuntiare lucris quæſitis conſtante 4

ſtante matrimonio, in fauorem vxoris, ſentiunt *Couar. Perez, Matienzo, num. præced. allegati*, dicunt enim, poſſe alterum ex coniugibus in fauorem alterius lucris iam acquiſitis renunciare. Et pro hac parte eſt *Phanucius de lucro dotis, gloſſ.* 8. *n.* 16. vbi dicit poſſe virum remittere vxori lucrum dotis, quod per pactum ſibi competebat.

5 Sit I. Concluſio, vxor poteſt conſtante matrimonio renunciare lucris acquirendis, in fauorem viri. Prob. rationibus adductis num. 3. & docent DD. ibi allegati. Et vltra illos idem *Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 63. *n.* 2. *Suarez l.* 3. *fori, tit. de las ganancias, l.* 1. *n.* 24. §. *Quæritur, & ſecundo, Meres de maior.* 4. *p. q.* 26. *n.* 60. *Nauarra l.* 3. *de reſtit. c.* 1. *dub.* 9. *n.* 111. *in noua editione.*

6 II. Concluſio, poteſt ſimiliter vir ſuæ medietati lucrorum acquirendorum renuntiare, in fauorem vxoris. Probatur iiſdem rationibus, & docent auctores allegati num. 4.

7 III. Concluſio, vir nullo modo poteſt conſtante matrim. cedere lucris acquiſitis, in fauorem vxoris. Quia eſt perfectè dominus, & irreuocabiliter illius medietatis lucrorum, per realem incorporationem in patrimonium ſuum. Hæc eſt contra DD. alleg. n. 4. quorum ſententiam meritò *Greg. Lop. & Molina relati num.* 2. dicunt in hoc, alienam à veritate eſſe.

8 IV. Concluſio, probabilius mihi eſt, poſſe vxorem conſtante matrim. renuntiare lucris acquiſitis, in fauorem mariti. Ducor rationibus adductis, num. 3. Et ſic tenent Doctores ibi relati.

9 V. Concluſio, vt euitetur opinionum varietas, tutum eſt eam renuntiationem, ſiue à viro, ſiue à muliere fiat, ſiue lucrorum acquirendorum, ſiue acquiſitorum, iuramento ſtabiliri. Quia iuxta communiſſimam ferè omnium ſent. veriſſimamque, donatio prohibita inter coniuges, firmatur, & irreuocabilis efficitur, iuramento. Vt dicemus hoc 6. lib. diſp. 11. n. 2.

10 Vltima concluſio: ea lucrorum renunciatio in fauorem alterius coniugis, antequam acquirantur, poteſt fieri in præiudicium legitimæ aſcendentibus, & deſcendentibus debitæ, at vbi ſemel acquiſita ſunt, non poteſt fieri in talis legitimæ præiudicium. Quia iam dominium eſt translatum. Et licet idem videatur probare non poſſe renunciare in fauorem viri: iam reſpondeo donationes has inter virum & vxorem, non ita amarè, & exactè tractandas eſſe, vt docet textus *l. Si id quod, verſ. Si quas, ff. de donation. inter virum, & vxorem*, ad quam ſolutionem oppreſſa alio ſimili argum. confugit *gloſſ. l. Si ſponſus. verſicul. Nec te moueat. ff. eodem tit.* Sic docent *Ioan. Lupus rubr. de donation.* §. 63. *fin. Gutierrez* 2. *pract. quæſt.* 127. *num.* 4. 5. *Meres de maior.* 4. *p. q.* 26. *num.* 60.

11 Ad argum. num. 2. pro priori ſententia propoſita reſp. Ad 1. dic, non acquiri dominium omnino perfectè, & irreuocabiliter, per veram, & realem incorporationem in patrimonium ſuum: (vt explicui num. 3.) & ita poteſt renuntiare vxor lucris illis acquiſitis: reſpectu autem lucrorum acquirendorum, manifeſtum eſt neutrum coniugem habere dominium, nec ea in ſuo patrimonio eſſe, cum nondum comparata ſint. Nec obſtat nullam requiri acceptationem, vt vxor comparet dominium lucrorum acquiſitorum, & abſque acceptatione obeuntem tranſmittere ad hæredes. Quia idem contingit in hærede ſuo, & in legatario ſpeciei, qui tamen repudiare poſſunt, nec ea erit alienatio in fraudem creditorum (vt dixi diſputat. præcedenti num. 8.) ſatis enim eſt, vt illa non ſit omnino perfecta, & irreuocabilis acquiſitio dominij. Ad 2. dic, eſſe valde diſparem rationem. Quia reſpectu lucrorum acquiſitorum ex illa ſocietate, vxor habet dominium perfectum, & irreuocabile: & quamuis hoc non habeat reſpectu acquirendorum, at non eſt illa mera repudiatio, non enim lucra illa compararentur viro ex mera repudiatione vxoris: ſed eſt acceptatio lucrorum illorum, & ceſſio in fauorem viri: (vt dixi diſput. præcedenti num. 17. de ceſſione hæreditatis in fauorem coniugis, aliàs non ſucceſſuri.) At in ſocietate inter coniuges, vxor non acquirit dominium perfectum, & irreuocabile, & ex mera repudiatione alterius coniugis, lucra illa cedunt alteri. Ad 3. neg. conſeq. quia quamuis coniux renuntiet lucris in fauorem alterius coniugis, non acquirit coniux ea lucra ex alterius renunciatione in ipſius fauorem, ſed tantum renuncians aufert impedimentum, quo alter coniux impediebatur, ne ea acquireret. Nam eo ipſo quod alter renunciat, ſuccedit alter. Sicut quando vir repudiat hæreditatem in fauorem vxoris ſubſtitutæ in illa, vel hæredis futuræ ab inteſtato, valet iuxta *l. Si ſponſus, ad fin. ff. de donat. inter vir. & vxor.* Nec vxor recipit aliquid tunc à viro, ſed ſolum vir remouet impedimentum, vt ſuccedat vxor. Ad 4. conſtat ex dictis, nu. præced. Ad 5. reſpõdet bene *Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 3. *l.* 2. *gloſſ.* 1. *n.* 12. cum multis, quos refert, non requiri licentiam viri, dum vxor cum ipſo contractum celebrat, nec eam eſſe auctoritatem, ſed meram licentiam. & ſolum deſiderari in viri fauorem. Quod inde conſtat: quia eadem imbecillitas manet ſoluto matrimonio, cum tamen tunc nulla requiratur licentia.

DISPVTATIO VI.

Vtrùm valeat donatio remuneratoria, inter coniuges?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans valere, n. 1. *Negatque donationem remuneratoriam eſſe, niſi merita pariant iuſtitiæ obligationem. Et contraria opinio dicent id non exigi? n.* 2.

An exigatur exprimi in ea, ob benemerita fieri? nu. 3. *Et ibi, in conſcientia non eſt neceſſaria probatio meritorum. Exigitur, vt ea merita non ſint alias debita, n.* 4. *Et ſint inſignia, n.* 5.

Deſideratur vt donatio ſit meritis æquipollens, n. 6.

Qualis debeat eſſe hæc æquipollentia? Referuntur variæ ſent. nu. 7. 8. 9. *Et ſententia authoris, nu.* 10. *Valet donatio remuneratoria inter coniuges, num.* 11.

Si mulier abſque matrimonij ſpe donet viro, poteſt vir matrimonio ſequuto, ipſi donationem remuneratoriam prioris facere, n. 12.

An vxor omnia obſequia debeat viro? refertur quadam opinio, num. 13. *Et opinio authoris, num.* 14.

Pinellus *de bonis mater. l.* 1. *p.* 3. *n.* 61. *&* 62. negat valere donationem remuneratoriam inter coniuges. Quia in ea eſt ſent. vt donatio remuneratoria, cui multos effectus paſſim iura, & DD. tribuunt, ſi tantum ea, qua obſequia patientia ius agendi, & petẽdi remunerationem, exhibẽtur: non autem quando ſolum obligant lege gratitudinis ad antidora: quod idem ſequitur *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.* 9. *l.* 3. *gloſſ.* 6. *n.* 3. & alij DD. quos refert. *Pinellus ibid. n.* 60. probatque fortiſſimis argum. Ex quo fundamento ſic probat, inualidam eſſe donationem remuneratoriam viri erga vxorem, quia nulla obſequia poteſt vxor viro præſtare, ob quæ iuſtitiæ conſequatur ius, vt ſibi remunerentur: omnia enim ratione ſocietatis coniugalis debet viro. Et ad *l. Quod autem, §. Si vir. ff. de donat. inter vir. & vx.* cui contrarij DD. innituntur, ad probandum valere donationem remuneratoriam inter coniuges dicit, non ſuſtineri eo textu donationem mutuam inter coniuges, eo quod remuneratoria ſit: ſed quia cùm vtrimque compenſatio fiat, neuter redditur pauperior. 1

I. Concluſio ſit: donatio remuneratoria quæ verè & propriè talis eſt, nec dicitur donatio ſimplex, minimè exigit merita ex iuſtitiæ lege mercedem poſcentia, ſed ſatis eſt, ea ſint merita, quæ virum honeſtum, & probum deceat remunerare, obligentque lege gratitudinis ad antidora. Prob. ex *l. Aquilius Regulus. ff. de donat.* ibi, *defendi non meram donationem eſſe, verum officium magiſtri mercede remuneratum.* Et *l. Si pater, §. fin. de donatio. & l. Metum. §. Sed licet. ff. de eo quod met. cau. & l. Sed & ſi lege, §. Conſulit. ff. de petit. hæred.* ibi, *planè ſi antidora acceperunt, dicendum eſt locupletiores factos, quatenus acceperunt, & velut genus hoc eſſe permutationis.* Ecce qualiter donationem remuneratoriam ad antidora obligantem, appellat Iuriſconſultus permutationem. Tandem prob. ex *l.* 1. *ff. de donat.* vbi dicitur eam eſſe propriè donationem, ad quam donator nulla alia præce- 2

denti cauſa, niſi vt magnificentiam, & liberalitatem exerceat, ducitur: at obligatus ad antidora non donat gratia ſolius liberalitatis exercendæ, ſed potius vt naturæ debitum ſoluat: ergo ea minimè erit donatio ſimplex, ſed vere, & propriè remuneratoria. Sic tenent Abbas rubr. de donat. n. 3. Tiraquel. multos referens l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, num. 16. C. de reuoc. donat. Couar. multa eleganter afferens, c. Cum in officijs, n. 9. de teſtam. Riminal. inſtit. de donat. in princ. n. 92. & ſequ. Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 167. n. 31. 32. & 33. Iulius Clarus l. 4. receptarum, §. Donatio, q. 3. initio. Ioan. Garcia latè reprobans Pinellum, eiuſque fundamenta ſoluens, tract. de donatione remuner. n. 1. & multis ſeq. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 244. f. 1054. Et hanc ſententiam fatetur communem ac receptiſſimam Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 3. gloſſ. 6. n. 3.

3 II. Concluſio: aliqua ſunt requiſita, vt hæc donatio remuneratoria, talis ſit. I. Requiſitum eſt, in donatione exprimi ob benemerita fieri. Si enim id non exprimatur, quamuis ea præceſſiſſe probetur, non erit donatio remuneratoria, ſed ſimplex. Quia aliàs omnis donatio eſſet remuneratoria, cùm ſoli merenti præſumatur donationem fieri. Sic Bal. l. Illud, n. 8. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Ant. de Canario, tract. de inſinuat. 2. p. n. 15. Barboſa l. Quæ dotis, 34. nu. 56. & 57. ff. ſolut. matrim. refertque alios pro hac ſententia: & eam ſic explicat. Cùm in donatione exprimuntur benemerita, cenſentur cauſa finalis, & ita donatio erit remuneratoria: ea verò tacita, quamuis præceſſerint, cenſentur cauſa impulſiua, liberalitas autem cauſa finalis: & ita donatio erit merè liberalis. Sed dicendum eſt, hoc non requiri, ſed ſatis eſſe probari merita præceſſiſſe. Prob. ex l. Si verò, §. Idem Papinianus, ff. mandati, vbi præſumitur libertum videntem fundum ſuum vendi à patrono, & capere pretium, donare quando poſt libertatem ſibi conceſſam id permittit: vbi Gloſſ. verb. Patrono, ait ratione primæ liberalitatis, præſumi hanc donationem. Et tenet optimè id explicans, cum multis, quos refert, Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, C. de reuocandis donat. n. 71. & ſequentibus: & præcipuè, n. 78. vbi id ſic declarat. Licet quælibet donatio præſumatur facta ob merita, vix enim quis donat non benemerito, ſed ſi de illis non appareat, habetur pro ſimplici. Donatio enim non cenſetur remuneratoria, niſi merita æquiualeant donationi; quæ ſi ignota ſint, iudicari nequit an æquiualeant. Si autem de meritis præcedentibus appareat, licet de iis mentio in donatione minimè fiat, præſumitur eorum contemplatione facta, & de ea tanquam de donatione remuneratoria iudicandum eſt. Idem docet Menoch. de arbitrar. lib. 2. caſu 88. nu. 53. Gutier. 2. pract. q. 120. fine, Maſcar. de probat. concl. 560. n. 10. Ioan. Garcia de donat. remuneratoria, num. 49. Et pro hac ſententia ſunt Gloſſ. l. Si donatione, verb. Poſtulas, C. de collatio. communiter ibi à ſcribentibus recepta. Roſella Donatio 1. d. 47. Syl. ueſt. Donatio 2. q. 7. dicto 13. Nauar. ſum. c. 17. Hiſp. n. 145. Lat. n. 146. vbi dicunt donationem factam à patre filio, cenſeri remuneratoriam, quando probatur merita donatione digna præceſſiſſe. In foro autem conſcientiæ non eſt neceſſarium ea merita probari, ſed ſatis eſt, ſi donatario conſtet. Quia probatio tantum deſideratur, vt iudici in foro externo veritas conſtet. Sic Nauar. ſumma, c. 17. n. 145. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 18. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 244. §. Quando conſtat.

4 Secundum requiſitum eſt, vt obſequia, & merita non ſint alias debita, ſi enim debita eſſent, non eſſent remuneratione digna. Quia in neceſſitatibus nemo vnquam liberalis exiſtit, l. Rem legatam. ff. de adimen. lega. l. Si ſerua. ff. de hæred. inſtit. l. Proximè. ff. de ritu nupt. ibi, magis debitam libertatem præſtitit, quam vllum beneficium in mulierem contulit, quo nomine nec libertus obſequia præſtando, nec vaſallus fidelis pro domino moriendo, nec filius pro patre elaborando, nec vxor virum colendo, quicquam faciunt, niſi aliud maius & grauius intercedat, quod ad meritum pertinere videatur. Sic docent Ripa l. Si vnquam, q. 14. n. 30. verſ. Secundò, C. de reuocandis donat. ibi Tiraquel. multos referens, verb. Donatione largitus, n. 106. & 107. Iaſon l. Ex hoc iure, n. 55. fine, ff. de iuſt. & iure, Ioan. Lup. rubr. de don. §. 50. n. 32. & 33. Caſtillo proœmio legum Tauri, ſuper gloſſ. Gratia, verſ. Sed non qualibet, Ant. Gom. l. 29. Tauri, n. 23. Gutier. de iuram. 1. p. c. 5. n. 2. & 3. Meres de maior. 1. p. q. 22. nu. 22. Ioan. Garcia de donat. remuneratoria, n. 54. Angulo de meliorationibus, l. 12. gloſſ. 1. num. 18.

5 III. Requiſitum eſt, vt obſequia, & benemerita ſint inſignia: non enim quæcumque ſatis ſunt, vt donatio dicatur remuneratoria. Vt donatione remuneratoria Eccleſiæ, docet gloſſ. cap. Si quos. 57. verb. Benemeritos, 12. q. 2. Et de donatione inter coniuges, docet Ioan. Lup. n. 32. & Caſtillo n. præced. allegati.

6 IV. Requiſitum eſt, vt donatio meritis æquipolleat: ſi enim ea excedat, in eo exceſſu eſt donatio ſimplex, c. Relatum, el 2. de teſtam. ibi, iuxta ſeruitij meritum. Sic Alex. de Neuo, c. fin. num. 7. de donat. inter vir. & vxor. Tiraquell. multos referēs, d. l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, n. 79. & 80. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 32. n. 9. & §. 50. à n. 26. l. 17. Tauri, à n. 52. Caſtillo proœmio legum Tauri, ſuper gloſſ. Gratia, verſ. Primò vt valeat, Greg. Lop. l. 3. gloſſ. 6. n. 5. Azebedo eod. l. 5. tit. 1. l. 4. n. 1. & t. 6. l. 12. n. 20. Ioan. Garcia de donat. remuneratoria, n. 51. Angulo de meliorationibus, l. 12. gloſſ. 1. n. 19. Gratian. reg. 150. n. 28.

7 Grauis autem eſt difficultas, qualiter hæc merita debeant æquipollere? Quidam enim cenſent oportere, vt omnino merita æqualia ſint donationi. Sic videntur tenere omnes DD. n. præced. allegati: quia ferè omnes illi abſolute docent debere eſſe æqualia merita donationi. Sed hæc ſent. reiicitur. Quia gratitudinis lex poſtulat ſemper plus reddi, quàm ſit acceptum. Vt teſtantur Ariſt. 5. Ethic. & D. Thom. 2. 2. q. 106. a. 6. Fortun. l. 2. §. Ius naturale, 65. ff. de iuſt. & iure, Purpuratus l. Cum quid, num. 151. ff. ſi cert. peta. Quare Seneca lib. 2. de benef. c. 18. inquit, diligentius quærendus eſt beneficij, quam pecuniæ creditor, huic enim reddendū eſt, quantum accepi, illi vero plus ſoluendū eſt. Vnde Decius & Lãcelotus, l. Quæ dotis, ff. ſolut. matrim. aiunt beneficij acceptionem inſtar agri fertilis futurum plus reddentis, quàm accipiat.

8 Alij fuerunt in alio extremo, cenſentes benemerita tunc dici æquiualentia donationi, quando hæc non excedit dimidium remunerationis illis debitæ: iuxta l. 2. C. de reſcin. vend. Sic Bald. auth. Ex teſtamento, nu. 1. fine, C. de collat. Salice. & alij, quos refert Tiraq. d. l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, n. 81. Sed hanc ſent. bene reiiciunt Tiraqu. ibi, n. 82. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 50. n. 29. Nec alicui ſolido innititur fundamento.

9 Alij opinantur, dici æquiualentia, quando in modico excedit donatio meritorum valorem: nempe, In quarta parte: vt ſi merita valeant 12. & donētur 16. tunc enim tota donatio cenſetur remuneratoria. Secus ſi exceſſus ſit nimius, in illo enim erit liberalis donatio. Ducuntur, per l. Si verò, §. Idem Papinianus ff. manda. quia ibi patronus donarat fundum liberto, & beſſem pretij quod ſoluerat pro eo fundo, & libertus poſtea conſentiens fundum vendi per patronum, cenſetur animo remunerandi conſenſiſſe, ita vt valeat vēditio facta per patronum, & ipſe integrum pretium recipiat. In quo non tantum continetur beſſis pretij, quod patronus ei donarat, ſed etiam triens pretij, quod ex propriis bonis libertus ſoluerat. Sic tenet Nauar. de reditibus, q. 1. n. 91. & apolog. ad eum librum, in 1. edit. q. 1. mon. 82. n. 6. Barboſa l. Quæ dotis, 34. nu. 60. ff. ſolut. matrim. Et hæc opinio ſatis probabilis eſt.

10 Magis tamen placet hoc arbitrio prudentis relinquendum eſſe, attenta donantis qualitate, an diues ſit, vel nobilis. Cum ſoleant nobiles multo maiorem referre gratiam, c. 1. Donatio. Sic Tiraqu. d. l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, num. 84. & 86. Menoch. cum aliis quos refert, de arbitrariis, lib. 2. caſu 132. num. 7. & ſequentibus, Iulius Clarus lib. 4. receptarum, §. Donatio, q. 3. fine, & q. 8. §. Sed pone, Ioan. Garcia de donat. remuner. num. 53. Quare optimè Tiraquel. ibi, nu. 84. alios referens, & Menoch. ibi, num. 9. aiunt totam donationem dici remuneratoriam, quamuis merita excedat, ſi non excedat id quod diuites ac nobiles in eo euentu remunerare ſolent.

III. Con

1 III. Concluſio, donatio remuneratoria inter coniuges valida eſt. Hæc eſt contra Pinellum, n.1.alleg.1.prob. nam iura ſolam donationem inter coniuges prohibent, (vt conſtat ex dictis hoc 6.libr. tota diſp.1.) ſed donatio remuneratoria, quamuis merita non pariant actionem ex iuſtitiæ lege, non eſt abſoluta donatio, ſed potius debiti ſolutio: (vt probaui num.2.) ergo non cenſetur inter eos prohibita. 2. probatur ex *l. Quod autem, §. Si vir, ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi dicitur valere donationem, ſi vir, & vxor ad inuicem ſibi donent. Quem textum licet aliter intelligat Pinellus, vt retuli num.1. at multi Iuriſperiti grauiſſimi, quos ſtatim referam, intelligunt donationem illam ſuſtineri: quia eſt remuneratoria. Sic *Abb. c. fin. num.7. de donation. inter vir. & vxor.* Alexand. de *Neuo ibi num.* 7. *Prapoſ. num.3. Tiraquell.* multos referens, *de nobilit. cap.* 18. *num.* 19. *& l. Si vnquam, verb. Donatione largitus, num.* 19. *C. de reuocand. donat. & in conſuetud. Galliæ. tit.* 14. §. 10. *gloſſ.* 1. *in principio, fallent.* 2. *Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 32. *num.* 8. *Roſella Donatio, num.* 32. *Angel. Donatio.* 3. *init. Syluest. Donatio.* 2. *quæſt.* 1. *Tabiena Donatio.* 3. *init. Armilla verb. Donatio, nu.* 24. *Rolandus conſ.* 5. *vol.* 1. Anton. *Gomez l.* 52. *Tauri, num.* 66. *caſu* 4. *Menoch. de arbitrar. l.* 2. *caſu* 132. *num.* 4. *Ioan. Garcia de donat. remuner. num.* 21. *Gratian. reg.* 150. *num.* 28. Et ex Theologis, *Molina tom.* 2. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 289. §. *Tertius ſi fiat.* Eiuſdem ſent. ſunt DD. diſp. ſeq. num. 3. allegandi: nam ideo concedunt, virum ignobilem poſſe conſtante matrim. vxori nobili dotem conſtituere, quia eſt donatio remuneratoria. Eiuſdem ſent. ſunt DD. aſſerentes poſſe arrhas dari vxori per maritum, poſt initum matrim. quos referam hoc 6. l. diſp. 28. n. 2. Ducuntur enim, quia ea eſt donatio remuneratoria.

12 Hinc infertur mulieri abſque matrimonij ſpe donanti viro, cui poſtea nupſit, poſſe conſtante matrim. virum donationem remuneratoriam illius prioris efficere. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 32. *n.* 8. *fine.*

13 Dubitabis autem, quæ obſequia vxoris minimè ſint viro debita, vt ob illa liceat viro vxorem remunerare? *Pinel. de bonis mater. l.* 1. *p.* 3. *num.* 91. *verſ. Sed prædicti viri,* docet vxorem omnia obſequia viro debere, ac proinde nulla eſſe remuneratione digna. Idem *Barbatius addit. ad Bald. l. Si vxorem, C. de condit. inſer.* aſſerens vxorem nobilem teneri ad obſequia, licet vilia ſint. Et videntur tenere *Ioan. And. c. Literas, n.* 9. *de reſtit. ſpol. &* Angel. *verb. Vxor, n.* 2. dicunt enim indiſtinctè teneri vxorem ad obſequia viri etiam vilia. Et hoc dicit fortè verius eſſe, *Tiraq. de nobil. cap.* 20. *num.* 95. *& ſeqq.* ad quem locum ſe remiſerat, *l.* 1. *connub. gloſſ.* 1. *p.* 1. *nu.* 27. Et probat, quia non debet eſſe conditio creditoris deterior, ob debitoris nobilitatem, niſi aliter eſſet iure cautum: at ex iuris diſpoſitione tenetur vxor operas præſtare viro, cum ſit ipſi ſubdita, *l. Sed ſi vir ex lana, ff. de donat. inter vir. & vxor.* bonus textus, *c. Hæc imago, & c. Eſt ordo* 33. *q.* 5. vbi dicitur mulierem eſſe viro ſubditam, & pene eius famulam, ergo licet vxor ſit nobilis, ad hæc tenetur: cum in iure non excipiatur. 2. quia ab initio contracti matrim. inerat ea dignitas vxori, ergo ea nō excuſat ab his obſequiis: eo enim quòd ſe ad matrim. obligauit, conſequenter ſe ad hæc obſequia aſtrinxit.

14 *Sed verius* eſt non teneri vxorem nobilem ad ea obſequia vilia, ſed ad ea ſola quæ iuxta ſuam dignitatem, ac conditionem non dedecent: quare ſi ea vilia præſtet, erūt digna remuneratione. Vnde non tenetur lauare pedes & caput viri, cibos condire, & alia ſeruilia miniſteria exercere. Facit optimè in alio ſimili *l. Interdum, la* 1. *ff. de operis libert.* ibi, *ſed ſi liberta quæ operas promiſit, ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens ſit præſtare patrono operas, ipſo iure hæc intercident.* Sic docent *Bald. l. Si vxorem, n.* 6. *C. de conditionibus inſer. Abb. c. Literas, n.* 27. *de reſtitut. ſpoliato. Felinus c. Illud, n.* 11. *de præſumpt. verſ. Adde iſtis, Decius conſ.* 202. *verſ. Nec obſtat quod alia, Corſetus tract. de poteſt. reg. q.* 30. *fine. Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 31. *n.* 2. *&* §. 50. *n.* 33. *&* §. 62. *n.* 6. *Roſella verb. Vxor, n.* 6. *& ibi Syluest. q.* 2. *Suarez l.* 9. *tit. De los pleitos, nu.* 13. *fine, lib.* 1. *fori. Ioan. Garcia de donatione remuner. n.* 28. Et conferunt ad hoc quæ docent *Cynus, & Salicet. d. l. Si vxorem, & Guilelmus Bened. c. Raynutius, de teſtam. verb. Dotem quam ei dederat, n.* 47. vbi docent, vxorē nobilem non teneri operari viro. Quæ tamen intelligerem, niſi coniuges ita pauperes eſſent, vt famulam conducere nequirent, hæc obſequia præſtiturā. Tunc enim vxor ratione neceſſitatis ad ea teneretur. Similiter erunt obſequia remuneratione digna, licet aliàs debita, ſi eſſent impenſa diutiſſimè, & magna cura in graui & lōga ægritudine patris, vel viri: vt cū *Decio & Pariſio,* docent *Tiraq. l. Si vnquā, verb. Donatione largitus, n.* 108. *C. de reuoc. don. Meres de maior.* 1. *q.* 21. *n.* 22. Ad argum. propoſita n. præced. fine, facilè reſpondetur, nunquam vxorem debuiſſe obſequia viro, quæ ſuam dedecent dignitatem: nec ad ea per matrim. ſe obligaſſe.

DISPVTATIO VII.

Vtrùm valeat donatio, qua alteruter coniux alteri dotem conſtituit?

SVMMARIVM.

Valet, ſi vxor etiam conſtante matrim. dotem conſtituat marito, n. 1.
Vir conſtante matrim. vel ante, an poſſit dotare vxorem? n. 2.
An valeat quando eſt diſparitas inter coniuges, ætate, nobilitate, aut diuitiis, num. 3.
Quid, ſi ea nobilitas fœminæ compenſetur viri diuitiis, n. 4.
An hæc dos, per virum conſtituta fœminæ, habeat dotis priuilegia, n. 5.
An valeat hæc dos, quando vir fœminam deflorat: & eam ducit, & dotat, num. 6.
Valet quando Pontifex diſpenſat in impedimento, ea lege vt vir dotet vxorem, nu. 7. *Et quando eſt conſuetudo dotandi, nu.* 8. *Et quando eſt pro pacis bono inter conſanguineos viri, & vxoris, n.* 9.

PRima Concluſio ſit: vxor, non tantum ante matrimonium, ſed etiam eo conſtante poteſt dotem conſtituere viro. Prob. quia mulier dotata à principio poteſt conſtante matrimonio augere dotem, *l. Si conſtante, & l. fin. verſ. quare enim, paulò poſt princ. C. de donat. ante nupt.* Et expreſſius, *inſtit. de donat.* §. *Eſt & aliud, verſ. Et primis quidem,* ergo à fortiori dotem conſtituere poterit, quando dotata non eſt. Præterea, quia eſt ſatis probabile mulierem diuitem nullo de dote pacto inito, cenſeri bona in dotem promittere (vt dixi l. 1. diſp. 59. n. 4.) Si autem poſt matrimonium initum, bona aliquot comparauit, remunerat beneficium à viro acceptum, qui indotatam eam recepit. Tandem, quia dos ſoluto matrimonio redit ad vxorem, non ſic autem quando vir dotat vxorem, ſed ad ea dos eſt vxoris ſoluto matrimonio, quare mirum non eſt, ſi vxor poſſit conſtante matrimonio virum dotare, non tamen id liceat viro reſpectu vxoris: vt dicemus num. ſequenti. Sic docēt *Bald. Nouellus de dote* 7. *p. priuileg.* 8. *Ioan. Lup. rub. de donat.* §. 53. *n.* 1. & 2. *Mantica de coniect. vlt. vol. lib.* 11. *tit.* 22. *n.* 2. *Baeza de non melior. filiab. c.* 5. *n.* 16. addit *Nouellus,* ſi dos excedat congruentiam, iuxta viri qualitatem, non valere exceſſum. Quia eſt donatio ſimplex. Sed de hoc dubitat *Ioan. Lup. ibi fine, & Baeza n.* 17. & meritò magis in eam partem inclinat, vt valeat, cùm ea dos reditura ſit ad ipſam vxorem, ſoluto matrimonio. 1

II. Concluſio: non valet, ſi vir conſtante matrimonio dotet vxorem. Prob. ex *l. Si quis vxori, ff. de donat. inter vi. & vxor.* vbi habetur, ſi vir donaſſet rē vxori, eo pacto, vt poſtea vxor eam ſibi in dotem daret, non valere. Et ratio eſt, quia conſtituere dotem, eſt donare, *l. fin.* §. *Si à ſocero, ff. Quæ in frau credit.* Sic docent *Abbas c. Et ſi neceſſe, n.* 2. *de donat. inter vir. & vxo.* vbi Alex *de Neuo n.* 2. *Prapoſ. n.* 1. *Bart. Socin. l.* 1. *n.* 70. *ff. ſolut. matrim. Ioan. Lup. rub. de donat.* §. 30. *n.* 1. *Sylueſt. verb. Dos, q.* 6. vbi *Angel. n.* 6. *Armilla n.* 8. Tabiena *q.* 5. *n.* 6. *Baeza de non melior. filiab. c.* 16. *n.* 40. Idem dicendum eſt, ſi fiat hæc dotis conſtitutio ante contractum matrim. referendo ſe ad tempus quo contractum eſt: id eſt, quando datur hac lege, vt inito matrimonio, & non aliàs acquiratur. Nam donatio inter ſponſos relata in tempus matrimonij, nulla eſt, (vt dixi hoc l. 6. diſp. 1. n. 6.) Sic docēt *Abb. Prapoſ. Alex. de Neuo, Bart. Socin. Ioan. Lup. n.* 2. *Angel. Sylu.* Tabiena, *proximè cit.* Quare de his donationibus iudicandum eſt, ſicut de cæteris factis inter virum & vxorem, quæ inuali- 2

dæ ſunt,niſi morte confirmentur:vt bene tradit *Bart. Socin.ibid.* Si tamen vir ante initum matrim.abſolutè dotaret vxorem non referendo ſe ad tempus contracti matrim. ſed ita vt ſtatim acquireret illius dominium, valet, vt expreſsè probatur ex *l.1.C.de donat.ante nupt.*Sic docent *Abb.*Alex.*de Neuo,Præpoſ.*Angel.*Syluest.Tabiena ibidem.Ioan. Lup.eo.§.30.n.2.*

3 III. Concluſio : aliqui ſunt caſus, in quibus valet hæc dotis conſtitutio. I. eſt , quando vir exceditur ab vxore, nobilitate,vel ætate:vt ſi ignobilis, aut ſenex ducat nobilem,aut iuuenculam. Quamuis enim aliqui negent licere huic viro dotare vxorem. Sic *Crott. rubr.ff.ſolut.matrim. n.62. Aimon conſ.51.*& vtrinque diſputat *Nouellus de priuileg. dotis,10.p.à num.*8. Et alij diſtinguant , dicentes , validam eſſe dotem, ſi ante initum matrimonium, aſſignetur , ſecus eo inito. Quia priori caſu eſt donatio remuneratoria ex cauſa neceſſaria , poſteriori verò, ex cauſa voluntaria. Sic tenent *Bartol. Socin.l.1.num.73.ff.ſolut. matrim. Mainerius,l.In ambiguis pro dote,num.62.ff.de reg.iur.* Pariſ.*conſ.86. num.45.lib.3.* Et refertur *Salicetus l.2.num.2.ad finem,C.de dote cauta:*ſed eam non tenet , immo expreſsè dicit valere dotem conſtitutam poſt matrimonium , ſi exprimatur animo remunerandi conſtitui : at in dubio hunc animum non præſumi;qui tamen præſumeretur,ſi ante matrimonium fieret talis donatio. Eandem ſententiam tenet *Iulius Clarus libr. 4.recept.verb. Donatio, quæſt.9.verſ. Sed pone quod maritus,*Lud.*Lopez lib.de contractibus cap.47.verſ. Adde octauo.* Sed dicendum eſt , valere eam dotis conſtitutionem etiam conſtante matrimonio factam. Quia eſt donatio remuneratoria beneficij in virum collati per vxorem, quæ cum nobilis, vel iuuencula eſſet,non dedignata eſt ignobili,aut ſeni nubere. Sic docent *Gloſſ.l.Si voluntate,verſ.*Petendis,*C.de dotis promiſſ. Bart.l.Si diuortio, num.4. ff.de verbor.obligatio.* vbi *Angel.Paul.&* Alexand.*Bald.l.1.fine, C.de donat. ante nupt. Imola l.1.ff. ſoluto matrimon. Iaſon l. Ex hoc iure,num.55.ff.de iuſt.& iur. & d.l.Si diuortio, num. 9.Abb. cap.1.num.8.de adulter. & cap.finali,num.7. de donat. inter vir. & vxor.& cap.Et ſi neceſſe, eodem tit.num. 2. Præpoſit.d.cap.fin. num.3.& d.cap.Et ſi neceſſe,num.2. Alexand.de Neuo d.cap.fin. num.7.& d.cap.Et ſi neceſſe,num.2. Tiraquel.* innumeros referens,*de nobilit.cap.18. num.19.Ioan. Lup.rubr.de donat.§.31. num.1.&* §.*32.num.7.Segura l.Cohæredi,*§.*Cum filia,num.162. ff.de vulga.*vbi *Perez in additionibus,*A*ngel.verb.Dos,nu.6.*vbi *Syluest.q.6.Tabiena q.5. num.9.* A*rmilla nu.*8.*Caſtillo procœmio legum Tauri,ſuper gloſſ. Gracia,* §. *Sed quia ſupra dixi:Couar.4. decret.2.p.cap.3.§.3.num.2.Gregor.Lop.l.2.verb.Con la vieza,ti. 20.p.2.*A*nton. Gom.l.52.Tauri nu.66.caſu 4. & tomo 2.variar. cap.4.num.23.Villalobos in communibus opin.litera D.nu.229. Perez lib.5.ordinam.tit.2.lib.1.fol.73.* §. *Præterea relictum.verſ. Vnde infertur, Dueñas reg.121. limitatione 11.Baeza de non melior.fil.c.16.fine,Ioan. Garcia de donatione remuner. nu.26.*A*zebedo lib.5.recopil.t.2.l.2.n.11.Aiora de partition.1.p.c.7.n.30.& 31.Barboſa l.Qua dotis.34.n.56 ff.ſolut. matrim. Valaſcus conſ. 4.n.7.& conſ.5.n.18.to.1.* Et ex Theologis, *Molina tom.2. de iuſt.tract.2.diſp.289.§. Tertius ſi fiat, & diſp.439. §. Secundum ſi eadem confeſſio.Ludouicus Lopez 2.p.inſtructorij,de matrimon. cap.41.fol.1067.*

4 Sed dubitabis, an hoc procedat, quando nobilitas fœminæ compenſatur diuitiis viri?Vt ſi ignobilis ditiſſimus ducat nobilem pauperrimam. Videtur enim tunc nullam eſſe diſparitatem , vt ratione illius liceat dotem remuneratoriam conſtituere. Sed dicendum eſt valere:quia poſt viri obitum manet vxor deterioris conditionis, eo quòd ignobili nupſerit : atque ita non datur compenſatio. Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat.*§.*32.n.9.*

5 Hæc autem donatio per virum facta vxori,cauſa huius exceſſus, quamuis communiter dos appellari ſoleat, non gaudet dotis priuilegiis. Quia non eſt verè , & propriè, dos , ſed ſola illa quam vxor tradit marito , ad onera matrim. ſuſtinenda. Sic cum Romano,docēt *Couar.4.decret. 2.p.c.3.§.3.n.4. Lud.*Lop.*2.p.inſtructorij, de matr.c.41.f.*1076.

6 II. Caſus eſt, ſi quis virginem ſeductam violarit, & ob hoc ducat eam , & dotet , valebit enim dotis conſtitutio. Quia non eſt donatio : cum ad hoc teneatur , iuxta *c.1. de adulter.*Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat.*§.*30.n.3.*

III. Eſt , quando Pontifex diſpenſaret cum duobus 7
conſanguineis,ea lege, vt vir vxorem pauperem dotaret: valebit enim dotis conſtitutio. Quia non eſt donatio,ſed ex cauſa oneroſa datur,vt Pontifex diſpenſet.

IV. Eſt , ſi eſſet conſuetudo, vt vir dotaret vxorem. 8
Quia conſuetudo vincit legem, & eſt altera lex, *cap.final. de conſuetud.*Sic *Vincentius c.Et ſi neceſſe,de donat. inter vir.& vxor.*vbi *Ioan.Andr.n.2.Anton.n.2.Cardin.n.1.Ioan. Lup.rubr. de donat.§.30.n.4.*

V. Eſt , quando vir conſtitueret dotem vxori , vt ani- 9
mi diſcordes concilientur conſanguineorum vtriuſque coniugis.Sic *Ioannes Lupus, rubr. de donation.§.32.numero 9.* quamuis ſub aliquali dubio. Quia tunc non eſt propriè donatio , cum non ſola liberalitas moueat , ſed bonum pacis conciliandæ. Probat etiam per *l.Creditor.§.1.ff. mandati,*vbi promiſſum pro pace obtinenda,occaſione matrimonij , nequit à muliere repeti:& ad hoc commendat *ibi Baldus.*

DISPVTATIO VIII.

An dos conſtituta per virum , vxori *minuat legitimam* debitam aſcendentibus,vel deſcendentibus viri:atque ita extrahenda ſit de toto hæreditatis corpore,vel potius de ea parte,de qua poteſt maritus liberè diſponere , vt in Caſtella de 5.bonorum parte,ſi habeat deſcedentes,vel de tertia,ſi habeat ſolos aſcendentes?

SVMMARIVM.

Refertur opinio dicens,non minuere legitimam,n.1.

Si vir diſpar conſtituat fœminæ excedenti ipſum,nobilitate,aut iuuentute dotem, ante matrimonium,extrahitur de toto aceruo hæreditatis,ſecus ſi conſtante matrim.conſtituatur,n.2. Et quid,quando Pontifex diſpenſat in conſanguinitate,ſi vir dotet vxorem?n.3.

Quid,quando eſt conſuetudo,vt vir dotet vxorem? nu.4. Et quid,ſi vt paces concilientur,num.5.

Quid,quando conſtituit dotem fœminæ , quam deflorarit,& duxit,n.6.

I*Oan.Garcia, de donatione remun. num.42.* affirmat dotem, 1
quam vir ſenex , vel ignobilis conſtituit vxori nobili, aut iuniori , non minuere legitimam aſcendentibus , vel deſcendentibus debitam,ſed extrahendam eſſe ex ea parte,de qua poteſt maritus in horum præiudicium diſponere. Quia donatio remuneratoria, quando ex iuſtitia non eſt debita , non minuit legitimam : qua ratione arrharum donatio licet in remunerationem fiat , extrahitur de ea parte , cuius diſpoſitio libera eſt viro abſque præiudicio legitimæ.Vt dicemus hoc *6.l.diſp.36.*Cum ergo hæc dos non ſit ex iuſtitiæ lege debita , ſed gratis conſtituatur à viro,non minuet legitimam.

1. Tamen dico , dos quam conſtituit vir ignobilis,no- 2
bili , vel ſenex iuuenculæ , ante contractum matrimonium, vt effectum habeat, deducenda eſt ex toto hæreditatis cumulo, tamquam æs alienum , & ita minuet legitimam. Si verò conſtante matrimonio conſtituatur , non minuit legitimam , ſed extrahitur de ea parte de qua poteſt vir liberè diſponere , in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium. Probatur, quia ante contractum matrimonium datur ex cauſa oneroſa, & neceſſaria , & ita non eſt donatio , ſed contractus oneroſus, Do , vt facias: vir enim largitur dotem nobili , vel iuuenculæ , vt ſibi ignobili , vel ſeni nubat , & illa dote promiſſa compenſat diſparitatem. Quando autem nulla dotis promiſſio matrimonium præceſſit , eſt donatio remuneratoria ex cauſa lucratiua , & voluntaria , vt optimè docet *Bartol. Socin.l.1.num.73.ff.ſolut. matrim.* Quare bene dicit A*ngulo de meliorat. l. 6.gloſſ. 4. num.5.* promiſſionem dotis poſt initum matrimonium factam , non poſſe dici ex cauſa oneroſa , cum non fiat præiudicium fœminæ , quæ ea lege minimè contraxit. At donatio remuneratoria quando

do non eſt debita ex iuſtitiæ lege, non minuit legitimum, ego.2. quia filiis prioris matrimonij tenetur vir reſeruare, quæ habuit ab vxore, titulo lucratiuo donationis, non autem quæ titulo oneroſo, *l. Fœmina, C. de ſecũdis nup. auth. Hoc lucrum, C. eodem titul.* & bene docent *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 50. num. 35. Couar. 2. decret. 2. p. cap. 3. §. 9. nu. 7. Valaſcus conſ. 16. num. 6. & 7. tom. 1.* nec ſatis eſt, vt ſit donatio remuneratoria. Quia iuxta communiorem, & veriorem ſententiam, donatio arrharum à priori viro facta, reſeruanda eſt ab vxore filiis prioris matrimonij, quæ tamen donatio remuneratoria eſt. Sed hanc dotem conſtitutam à viro ſene, vel ignobili, vt ſibi nubat iuuencula, vel nobilis, non tenetur hæc vxor reſeruare filiis prioris matrimonij. Vt docet *Ripa, d. l. Fœmina, n. 35. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 50. num. 35. Castillo proœmio legum Tauri, ſuper gloſſ. Gratia. verſ. Sed quia ſupra dixi, Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 3. num. 3. Perez lib. 5. ordin. t. 2. l. 1. f. 73. §. Præterea relictum, verſ. Vnde infertur, Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. num. 1.* ergo hæc dos non cenſetur donatio, ſed contractus oneroſus. Et ita *Ioan. Lup. eod. num. 35.* dicit hanc non eſſe donationem, ſed contractum permutationis: ergo deducenda eſt tanquam debitum, ex toto hæreditatis corpore, minuetque legitimam. Sic tenet *Auendaño de exequen. manda. 2. p. c. 29. num. 14. verſ. Quarto infero.*

3 2. Dico, quando vir dotat vxorem conſanguineam, eo quod Pontifex ea lege in conſanguinitate, vel alio impedimento diſpenſauit, extrahitur ea dos ex toto hæreditatis cumulo. Quia non eſt donatio gratioſa, ſed contractus cum Pontifice initus, vt ea diſpenſatio concedatur.

4 3. Dico, quando vir dotat vxorem ratione conſuetudinis id permittentis, non tamen cogentis dotare, extrahitur dos de ea parte, de qua poteſt vir diſponere in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium. Sicut hoc 6. l. diſp. 36. nu. 15. dicemus, arrhas ex ea parte deducendas eſſe. Quia tunc ea dos non eſt debita, ſed ex cauſa voluntaria procedit.

5 4. Dico, quando vir dotat vxorem propter bonum pacis inter vtriuſque conſanguineos, nullo inito concordiæ pacto, extrahitur dos de ea parte cuius libera diſpoſitio conceditur viro ſeruata illæſa legitima. Quia ex cauſa voluntaria procedit. Si verò pactum iuſtum initur, vt gratia cedendi lite iuſta, tunc eſſet tranſactio, extraheretúrque de toto hæreditatis corpore.

6 Vltimò dico, dos conſtituta per virum vxori, eo quòd illam deflorarit, caſu quo tenetur eam dotare, deducitur ſimiliter ex toto hæreditatis corpore. Quia tunc eſt debiti ſolutio. Atq; ita *Ioan. Lup. & Caſtillo n. 1. allegati,* dicunt non teneri vxorem reſeruare dotem hanc, filiis prioris matrimonij.

DISPVTATIO IX.

An confeſſio viri de dote recepta, quam recepiſſe minime conſtat, vel de maiori ſumma, cenſeatur donatio illius dotis, aut augmenti, validaque ſit talis donatio?

SVMMARIVM.

Referuntur quatuor ſententiæ, num. 1.

Quando conſtat ſimulatam eſſe cauſa honoris, &c. non eſt donatio, nu. 2.

Ante matrimonium facta licet conſtet de animo donandi, eſt inualida, nec morte confirmatur, num. 3.

Si fiat ante matrim. nec conſtet de animo donandi, is non præſumitur, n. 4. Et ibi, actus qui vno caſu eſt permiſſus, alio verò prohibitus, cenſetur in dubio factus in caſu permiſſo. Et quid, quando in ipſomet matrimonij contractu.

Si fiat conſtante matrim. cenſetur facta animo donandi, num. 5.

Ea donatio confirmabitur morte viri præmorientis, niſi reuocata ſit tacitè, vel expreſsè, num. 6. Et ibi, quando cenſeatur hæc confeſſio reuocata.

In caſibus in quibus valet donatio inter coniuges, ſtatim eſt valida donatio conſurgens ex ea confeſſione, & fit irreuocabilis, num. 7.

Quid, ſi vir ignobilis, vel ſenex fateatur, ſe dotem recepiſſe, ab vxore nobili, vel iuniori? n. 8.

Quando hæc confeſſio habet vim donationis, nil refert, ſint elapſa tempora exceptionis, non numeratæ pecuniæ, num. 9. Et ibi remiſſiuè, an donatio conſurgens ex tali confeſſione firmetur iuramento? & præiudicet creditoribus? & cenſeatur donatio, quando vir fatetur ab extraneo ſe dotem recepiſſe?

Quando dos ante matrim. fuit promiſſa, & eo conſtante fatetur vir receptionem, non præſumitur animus donandi, ſed vere receptam fuiſſe, num. 10.

Soluuntur argumenta, & enodantur l. Si voluntate, C. de dotis promiſſione, & l. finalis, C. de dote cauta, num. 11.

QVæſtio hæc valde confuſa eſt apud aliquos ſcribentes: & ideo qua breuitate, & claritate potuero, illam diſputabo, latius videndam apud authores quos referam. 4. Igitur ſunt ſententiæ, tres priores refert *Valaſcus conſ. 5. num. 3. tom. 1.* Prima dicit, confeſſionem factam ante matrim. initum, minimè cenſeri animo donandi, ſed ſpe numerationis futuræ effectam: factam verò conſtante matrim. cenſeri animo donandi, & ita iudicandum eſſe de illa, ac de cæteris donationibus inter coniuges, quæ inualidæ ſunt, niſi morte donantis confirmentur. Sic *Ioan. And. addit. ad Speculat. rubr. de donat. inter vir. & vx. & in fine, & Albertus,* quem refert ibi *Valaſcus.* II. Sententia dicit, ſemper eam confeſſionem reputari factam animo donandi. Pro hac ſententia refert *Valaſcus Bartolum, l. Si diuortio, num. 3. ff. de verb. oblig. & alios authores.* III. Sententia ait, numquam cenſeri eam confeſſionem animo donandi factam, ſed ſpe futuræ numerationis. Sic *Dynus, Roman. Alex.* quos refert *ibi Valaſcus:* & multi alij, quos refert & ſequitur *Couar. 1. var. cap. 7. num. 4. verſ. Sed quod etiam, & num. 5. initio:* additque hanc ſententiam eſſe veram, licet fiat hæc confeſſio, adhibita renuntiatione exceptionis nõ numeratæ dotis. Prob. quia vbi alia ratio, aut coniectura poteſt aſſumi, nunquam præſumitur donatio; *l. Si id quod aurum, ff. de ſolut. & l. Cùm de indebit. ff. de probat.* ſed ſpes futuræ numerationis poteſt hic eſſe cauſa illius confeſſionis: ergo non præſumitur donandi animus. 2. quia ſi donatio præſumeretur, ea confirmaretur morte viri. Quod verum non videtur: cùm *l. fin. & auth. ibi inſerta, C. de dote cauta,* poſt mariti obitum competat eius hæredibus exceptio non numeratæ dotis. Et *l. Si voluntate 4. C. de dotis promiſ.* ſtatuatur, poſſe maritum petere eam dotem, quam recepiſſe faſſus eſt. Quæ vera minimè eſſent, ſi ex confeſſione dotis receptæ conſurgeret donatio. 3. quia aliàs ex eodem actu duæ donationes præſumerentur, contra *l. 1. C. de dotis promiſ.* negantem duo ſpecialia præſumi. Altera eſt, vt vir ſe aſtringeret ad vxorem indotatam, ſuis ſumptibus alendam. Altera verò, ad reſtituendam dotem non habitam. IV. Sententia eſt media, vt tunc donatio præſumatur, quando confeſſio facta eſt matrim. conſtante, & adiecta renuntiatione exceptionis non numeratæ dotis, ſecus ea renuntiatione omiſſa. Quia renuntians illi exceptioni, priuatur ſpe futuræ numerationis: atque ita non eſt alia coniectura, quæ aſſumi poſſit illius confeſſionis. Sic tenent *Imola, Crottus, Socinus, Alexand. Aret. Gozadinus,* quos refert *Couar. eod. c. 7. n. 4. verſ. Sed quod etiam.* Eandem tenet *Menoch. de præſumpt. lib. 3 præſumpt. 12. n. 51. & 52. iunct. n. 60.* 1

I. Concluſio ſit: quando vir ſimulatè dotis receptionem confitetur, aut maioris ſummæ, vt honori conſulat, ne incompetenter dotatam vxorem duxiſſe videatur, vel vt ſatisfaciat parentibus, aut conſanguineis, quibus renitentibus matrimonium iniit: non eſt dubium huiuſmodi confeſſionem eſſe nullam, nec donationem inducere, quia conſtat de animo ſimulato. Sic *Valaſcus conſ. 5. n. 21. verſ. Quintus caſus, to. 1. Molina to. 2. de iuſtit. tract. 2. diſp. 439. §. Vt quid tenendum ſit.* 2

II. Concluſio: quando matrimonio nondum inito, facta eſt confeſſio dotis receptæ, aut maioris ſummæ, de cuius receptione non conſtat: ſi certum ſit animo donandi factam eſſe, donatio illa eſt prorſus inualida, & confeſſio, quare morte non confirmabitur. Probatur ex *l. 1. C. de donat. ante nup.* ibi, *multum intereſt, ſi ea quæ donat vir futurus, tradiderit vxori, & poſtea in dotem acceperit: an verò donandi animo dotem auxerit, vt videatur accepiſſe, quod nõ accepit.* 3

pit. Priori enim caſu donatio non impeditur, & res quæ in ea cauſa ſunt dotis effectæ, iudicio de dote peti poſſunt: poſteriori autem caſu nihil actum eſt donatione: & quod in dotem datum non eſt, repeti non poteſt. Sic docent *Iaſon l. Si diuortio, nu. 8. ff. de verb. oblig. Valaſcus* alios referens, *conſ. 5. nu. 4. tom. 1. Molina d. diſp. 439. §. Quando autem, & ſeq.* Nec audiendus eſt *Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 12. n. 3.* dicens morte viri præmorientis confirmari eam donationem. Quod ſi obiicias, donationes factas inter virum & vxorem, ante matrimonij contractum, relatas in matrimonij tempus, quamuis inualidæ ſint, confirmari morte præuia coniugis donantis, inſtar donationum quæ conſtante matrimonio inter ipſos fiunt: (vt dicemus hoc 6. l. diſp. 14. nu. 2.) ergo ea donatio conſurgens ex illa confeſſione dotis receptæ, ante matrimonium facta, confirmabitur morte. Nec obſtat ſi dicas, traditionem rei donatæ ad eam confirmationem deſiderari: quæ in hoc caſu deficit: cum nulla traditio dotis illius præceſſerit. Non (inquam) obſtat, quia quando conſtante matrim. confeſſio illa dotis receptæ facta eſt, præſumitur donatio, & morte confirmatur: cum ſimiliter traditio deficiat: (vt dicemus nu. 6.) Sed bene reſpondet *Molina proximè cit.* diſparem eſſe rationem: quia quando confeſſio dotis fit conſtante matrimonio, eſt ibi ficta traditio, & virtualis: reputatur enim quaſi tradita à viro vxori, & mox ab ipſa vxore viro, vt ſoluto matrim. ipſi vxori reſtituatur. Dos enim apud maritum eſſe debet conſtante matrim. vt eius onera ſuſtineat. Quando autem ante matrim. fit confeſſio dotis receptæ, nec conſtante matrim. repetitur, non habet rationem dotis, quia nondum ſequutum eſt matrim. & ita ceſſat illa ficta, & virtualis traditio, & proinde donatio eſt prorſus inualida, nec morte confirmatur.

4 III. Concluſio: ſi dubium ſit de animo viri ante initum matrimonium confitentis dotem receptam, aut augmentum, non præſumitur animus donandi, ſed ſpes futuræ numerationis. Quia quando actus vno caſu eſt permiſſus, alio verò prohibitus, in dubio cenſetur factus in caſu permiſſo, ne eligatur interpretatio, per quam actus reddatur nullus. Vt tradunt *Bart. l. De pupillo. §. Sed vt reprobari, num. 7. ff. de operis noui nunciat. & ibi Alexand. & Iaſon*: ſed hæc confeſſio poteſt intelligi facta in caſu permiſſo, nimirum, ſpe futuræ numerationis: ergo non eſt cenſenda facta in caſu prohibito donationis inter coniuges. Deinde, quia cum poſſit ſumi coniectura ſpei futuræ numerationis dotis, quam facile tunc temporis concipit maritus, minimè eſt præſumenda donatio contra *l. Cum de indebit. ff. de probat.* Sic tenent *Doctores relati n. 1. pro 1. & 3. ſentent. Alciatus, l. Si diuortio, 21. n. 3. ff. de verb. oblig. Menoch. de præſump. lib. 3. præſumpt. 12. nu. 8. & 65.* & multi alij, quos refert & ſequitur *Valaſcus d. conſ. 5. num. 5. Molina d. diſput. 439. §. Et quidem.* Idem dicendum eſt, quando in ipſomet matrimonij contractu facta eſt confeſſio: vt bene tradunt *Alciatus, & Valaſcus ibidem.*

5 IV. Concluſio: viro confitente inito iam matrim. dotem receptam, aut maiorem ſummam, præſumitur in dubio animus donandi. Quia cum iam ſequutum ſit matrimonium, nulla dote promiſſa, aut recepta, non eſt veriſimilis præſumptio, vt vir ſperet fore vt ſibi ſoluatur; ſed præſumitur virum vxoris blanditiis, & amore ductum talem confeſſionem feciſſe, animo ipſi donando. Præterea, quia quoties teſtator fatetur ſe debere alicui ſummam, quam re vera non debet, cenſetur in dubio velle eam quantitatem illi legare. Vt habetur expreſſe *l. Qui vxori, ff. de auro & argen. leg. & l. Lucius §. Semproniæ ff. de leg. 3. l. Aurelius §. fin. ff. de liber. legat. l. 2. & 3. C. de falſa cauſa adiecta leg. l. 19. tit. 9. p. 6.* Quod ſi dicas non eſſe ſimile, quia quando confeſſio fit in vltima voluntate, nulla ſubeſt numerationis futuræ ſpes: ſecus quando extra vltimam voluntatem: quia tunc præſumi poteſt numerationis futuræ ſpes. Nulla eſt diſparitas, vt bene dicit *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 12. n. 50.* quia hæc ratio tantum concludere videtur, quando teſtator laboraret in extremis: ſecus ſi eſſet ſanus: tunc enim ſpem numerationis futuræ habere poteſt: at textus, ſiue teſtator ſit in extremis, ſiue ſanus, decidunt confeſſionem falſam debiti, cenſeri in dubio donationem. Et ita hanc tenēt *DD. prioris ſent. allegati n. 1. Alciat. d. l. Si diuortio n. 3. Claudius,* & alij quos refert & ſequitur *Valaſc. d. conſ. 5. n. 15. Molina d. diſp. 439. §. Quando confeſſio, & §. Ego ſanè.* Et ab hac ſententia dicit *Menoch. d. præſumpt. 12. num. 66.* difficilè in foro recedi poſſe. Quia eſt magis recepta.

V. Concluſio: donatio conſurgens ex prædicta con- 6
feſſione, eſt inualida, in iis omnibus caſibus, in quibus donationes inter coniuges inualidæ ſunt: & more illarum, confirmatur præuia viri morte. Nec obſtat traditionem minimè eſſe ſequutam: vt explicui n. 3. & latius dicam infra multis authoribus relatis hoc lib. 6. Vnde fit, poſſe virum dum vita fungitur, hanc confeſſionem, & donationem ex ea conſurgentem, reuocare, ſiue expreſſe, ſiue tacitè, vt alienando rem quam faſſus eſt ſe in dotem recepiſſe, nec tunc morte confirmari. Quia aliæ donationes viuo donante reuocatæ, minime confirmantur morte. Sic *Couar. 1. var. cap. 7. nu. 4. verſ. Tertio inde apparet, Menoch. d. præſumpt. 12. num. 69. Valaſc. d. conſ. 5. nu. 16. Molina d. diſp. 439. §. Secundum ſi eadem confeſſio.* Quando autem cenſeatur hæc donatio ex confeſſione conſurgens reuocata? dicam diſp. 15. n. 3. & 4.

VI. Concluſio: in omnibus caſibus in quibus valida eſt 7
donatio inter coniuges, valebit, firmaque erit & irreuocabilis donatio conſurgens ex tali confeſſione. Sicut in iis caſibus donationes factæ inter coniuges ſunt ſtatim firmæ & irreuocabiles. Sic *Valaſcus d. conſ. 5. n. 17. Molina d. diſp. 439. §. Secundum ſi eadem.*

Hinc infertur, quid dicendum ſit in ea quæſtione, ſi 8
vir ignobilis, aut ſenex fateatur ſe dotem recepiſſe ab vxore nobili, aut iuuencula? Quidam enim ſentiunt in dubio non præſumi animum donandi. Sic videtur ſentire *gloſſ. l. Si voluntate 4. C. de dotis promiſſ. verb. Petenda,* dicit enim valere hanc confeſſionem, niſi animo ſimulandi fiat, vt faciunt ignobiles, cum ducunt nobiles. Et tenet *ibi Bald.* dicens præſumi ſimulatè fieri, & cauſa honoris, niſi de animo remunerandi conſtet: & videtur tenere. *Bart. l. Si diuortio, num. 4. ff. de verb. oblig.* dicit enim valere, quando animo dotandi fecit vir eam confeſſionem. Et tenent *ibi Alciat. num. 4. Guillerm. & Salicet,* quos refert, & ſequitur *Couar. 4. decret. 2. p. ca. 3. §. 3. num. 2. Barboſa* multos alios referens, *l. Quæ dotis 34. n. 56. ff. ſolut. matrim.* Alij vero diſtingunt, dicentes ante contractum matrimonium factam confeſſionem, non cenſeri donationem, nec eſſe validam: ſecus contracto matrimonio. Sic *Bart. Socin. l. 1. num. 102. ff. ſolut. matrim.* Quam diſtinctionem reprobaui diſp. 7. nu. 3. Et ideo dicendum eſt, valere eam confeſſionem, & in dubio cenſeri factam animo donandi, ac remunerandi, & ſtatim eam donationem eſſe firmam & irreuocabilem. (hic enim eſt vnus ex caſibus in quibus valet donatio inter coniuges, vt dixi diſp. 7. n. 3.) Et ratio eſt, quia cum æquum ſit vt hanc diſparitatem vir remuneret, ac compenſet, præſumitur in dubio animo huic obligationi antidotali ſatisfaciendi confeſſionem fieri, cum merita ſint nota. Sic docent *Bart. l. Si voluntate, num. 2. C. de dotis promiſ. Bald. l. 1. ad fin. C. de donat. ante nup. Alex. d. l. Si diuortio, & ibi Iaſ. n. 11. & 13. Ruinus rubr. ff. ſol. matrim. n. 226. Segura, l. Cohæredi. §. Cum filiæ, n. 162. ff. de vul. & ibi Perez in addition. Villalobos in comm. opin. lit. D. 229. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 12. n. 77. Valaſcus conſ. 4. nu. 7. & conſ. 5. num. 18. tom. 1. Molina d. diſp. 439. §. Secundum, ſi eadem confeſſio,* & multi alij, quos refert *Suarez* dicens eſſe communem, *lib. 3. fori, tit. De las arras, l. 1. num. 35. verſ. Ex quo infert,* & tenet *ibi Baldeſius in addit. ad numerum 34.* Quare in hoc caſu nulla conſtituenda eſt differentia, ſiue ea confeſſio conſtante matrimonio, ſiue ante illud fiat: vt bene docet *Menoch. d. num. 77. fine.* Quia donatio hæc in vtroque caſu eſt valida, ſubeſtque maxima coniectura non ſpei futuræ numerationis, ſed donationis renumeratoriæ.

riæ. Quare ceſſant rationes, quibus ducti diximus, nu.3. hæc donationem eſſe inualidam, licet de animo donandi conſtaret, & num. 4. non præſumi in dubio animum donandi.

9 Quando autem hæc confeſſio habet vim donationis, nil refert ſi elapſa exceptionis non numeratæ dotis, tempora ſint. Vt bene docent *Couar. 1. var.c.7.num.4.verſ. Sed quod, Molina d.diſp.439.ad fin.* Vtrum autem confeſſio hæc iuramento firmetur? dicam hoc 6.l.diſp.12. Et an noceat creditoribus? conſulendi ſunt *Couar. eod.c.7.num.4. Anton. Gom.l.52.Tauri,nu.52.Menoch. de præſumpt.lib.3.præſumpt.12. n.68.& tota præſumpt.13.Valaſcus conſ.6.tom.1.Molina d.diſp. 439.fine.* Quid autem, ſi vir fateatur, ſe recepiſſe dotem ab alio, quam ab vxore? videndus eſt *Menoch. ea præſumpt. 12.n.78.& ſequentibus.*

10 Vltima concluſio: quando dos ante contractum matrimonium fuit promiſſa, & eo conſtante vir fatetur, ſe recepiſſe dotem, communis eſt DD. ſent. virum non animo donandi, nec ſpe futuræ numerationis fateri, ſed verè ipſam dotem recepiſſe. Sic tenent *Cou.1.var.c.7.n.6. Villalobos in commun. lit.D.num.222.Menoch.* multos referens, *de præſump.l.3.præſump.12.nu.53.* dicens eſſe receptam ſententiam: *Gutier.alleg.11.n.17.Molin.to.2.de iuſt.tract. 2. diſp. 439. §. Item quando præceſſit.* Licet alij, quos refert *Menoch. d. præſumpt.12.n.55.* teneant oppoſitum.

11 Ad argum.3.ſent.propoſita, num.1.reſpondetur. Ad 1. maiorem eſſe veram, quando attentis circumſtantiis, & iuris diſpoſitione, alia congruens poteſt reddi ratio, quod in hoc caſu non contingit: vt probauimus nu.5. Ad 2. dic, eos textus intelligi, quando nondum inito matrim. confeſſio facta eſt: vel ſi poſt illud initum apertè conſtat ſpe futuræ numerationis, factam eſſe. Ad 3. dic, non eſſe duas donationes, ſed vnam tantum, videlicet dotis, in cuius conſequentiam venit obligatio præſtandi alimenta vxori ſic à viro dotatæ.

DISPVTATIO X.

Vtrùm donatio cauſa mortis valeat inter coniuges?

SVMMARIVM.

Valet, nec per eam transfertur dominium, etiam traditione ſequuta, & explicatur l. Mortis, ff. de donat. inter vir. & vxor. num. 1.

Quid, ſi adiiciatur pactum de non reuocando, num. 2.

Quid, ſi mutuo ſibi coniuges donent, ea lege vt ſuperſtes dum vixerit, fruatur alterius bonis? Et an ea donatio poſſit fieri in præiudicium legitimæ aſcendentium, n. 3. Et ibi, explicatur l. 6. Tauri, An traditio requiratur, vt hæc donatio cauſa mortis valeat, num. 4.

An deportatione viri confirmetur hæc donatio, quoad dominium, nec poſſit ab illo reuocari. Eiuſque bonis publicatis minimè publicetur, n. 5. Et ibi, quid ſi facta confiſcatione vir reuocet donationem. Et an ſimiliter morte ciuili vxoris confirmetur donatio ab ipſa viro facta?

An trahatur retro morte donantis ſequuta, ad tempus donationis factæ, num. 6. Et ibi explicantur l. Si mortis cauſa inter virum, ff. de donat. cauſa mort. & l. Sed interim, in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor.

1 DOnatio cauſa mortis valida eſt inter coniuges. Habetur expreſſe, *l. Si eum ſeruum 10.fine, & l. ſequenti, ff. de donat.inter vir.& vxor.& l.Sed interim 12.§. Sed quod dicit, ff.eod.tit.* vbi dicitur valere omnem donationem inter coniuges cauſa mortis factam. Vbi *gloſſa, verb. Sed omnia,* explicat, id eſt, qualitercumque facta ſit. Tribus enim modis fit: vt habetur, *l. 2.ff. de donat. cauſa mort.* Et ita fatentur vniuerſi DD. Nec decipiatur quiſquam, ſi inueniat *Couar.rubr.de teſtam.3.p.nu.2. & Iulium Clarum lib. 4. recept. §. Donatio, qu.9.verſ. Et hæc quidem concluſio, cum gloſſ. l.2. in princip.verb.Legatum, ff.de dote prælega.ab omnibus recepta,* dicentes non valere hanc donationem inter coniuges. Quia vel intelligunt non valere irreuocabiliter; poteſt enim coniux donans, dum ſuperſtes eſt, reuocare: vel non valere, ita vt per illam ſtatim transferatur dominium in coniugem donatarium. Quamuis enim donatione cauſa mortis traditione ſequuta transferatur ſtatim dominium: (vt diximus hoc 6.l.diſp.4.nu.2.) ſpeciale tamen eſt illud non transferri per donationem cauſa mortis inter coniuges factā, donec mors donantis ſequatur: vt habetur expreſsè *d.l.Sed interim, initio,* quod quidem verum eſt, licet coniux cauſa mortis donans tradat alteri coniugi rem ſic donatam. Sic *Couar.rubr.de teſtam.3.p.n.4.fine, Acoſta c.Si pater, 1. p.verb.Legauit, n.5.de teſtam.in 6.Molina tom.2.de iuſt.tract.2. diſp.288.§. Dubium eſt vtrum donatio.* Quod ſi quis obiiciat *l.Mortis 54.in princ.ff.de donat.inter vir.& vxor.* vbi deciditur irritam eſſe donationem cauſa mortis ſoceri, genero, aut nurui, quia ſocero mortuo adhuc perſiſtit matrim. inter coniugem donatarium, & filium aut filiam donantis. Dic ipſum textum rationem ſubdidiſſe, cur ea donatio irrita ſit. Quia ſocer tamquam filius, aut filia coniux reputatur cuius intuitu alteri coniugi donatur, & ita reputatur quaſi donatio inter ipſos coniuges, quæ cum morte ſoceri, etiam viuente vtroque coniuge, confirmanda eſſet, iam valeret donatio inter coniuges facta, & conſtante matrim. omnino confirmata eſſet; ſecus autem eſt, cum alter coniux cauſa mortis alteri donat: non enim confirmatur ea donatio donec morte donantis ſoluatur matrimonium.

Si tamen ea conditione fieret donatio cauſa mortis 2
inter coniuges, vt irreuocabilis eſſet, non valeret. Quia tranſit in donationem inter viuos. Sic habetur *l. Vbi ita donatur, ff.de donat.cauſa mort.* vbi *gloſſ.verb.Non valet*, dicit minime valere tunc, vt donationem cauſa mortis, at confirmari morte donantis, eo pacto quo aliæ donationes inter viuos confirmantur morte donantis, ſi tamen iniretur pactum, vt non reuocari poſſit, niſi donatarius præmoriatur, valebit. Quia eſt donatio cauſa mortis. Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.77.fine.*

Hinc infertur, ſi coniuges mutuo ſibi donent ea lege, 3
vt alterius obitu ſuperſtes ipſius bona habeat, dum vita fruetur, valere donationem. Quia eſt cauſa mortis. Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.50.num.12.& 17. Anton. Gom. l.52. Tauri, n.66.verſ.Secūdus eſt, Gutier.de iur.1.p.c.3 nu.26.& 27.* Immo ea donatio reciproca præiudicabit legitimæ aſcendentium. Quare *l.6. Tauri, hodie l.1.t.8.lib.5. recopil. Caſtellæ,* diſponens ne poſſit deſcendens in præiudicium aſcendentium diſponere, niſi de tertia bonorum parte: limitanda eſt in hoc caſu: intelligitur enim quando ex mera libertate donatio fit: ſecus ſi per pactum reciprocum, vt ſuperſtes coniux fruatur bonis coniugis præmorientis. Sic *Ioan. Lup. eod. n. 17.* dicens ſic ſententia Regij conſilij deciſum eſſe. *Gutier.eo.n.27. Additio marginalis ad Suarez, l. Quoniam in prioribus, ampl.6.n.6. C.de inoff.teſtam.*

Inquires autem, an traditio requiratur ad valorem hu- 4
ius donationis cauſa mortis inter coniuges? Affirmant aliqui, licet in legato nulla traditio requiratur. Sic *Syluеſt. Donatio.2.q.4. Armilla verb. Donatio, num.27. Couar.* dicens communem, & referens *Baldum, Paulum, & Lozães rubr.de teſtam.3.p.nu.2.& 3.Manuel 1.tom.ſum.c.92.nu.1.* Sed verius eſt traditionem rei donatæ minimè deſiderari. Quia nullo iure probatur. Item, quia hæc donatio habetur inſtar legati, & ita ex ea, ſicut ex legato detrahitur Falcidia, quod valet inter coniuges abſque traditione. Sic docent *Bald.l. Et ſi mortis, C.ad legem Falc. Ripa l.2.ff.de leg. 1.Rom. Paul.Aret.* quos refert, & ſequitur *Ioan. Lup.rubr.de donat. §.77.n.2.Ant.Gom.2.var.c.4.n.18.verſ.9.Acoſta c. Si pater, de teſtam.in 6.1.p.verb.Legauit, n.2.& ſeq. Matienzo lib. 5.recop. t.10.l.7.gloſſ.1.num.6.Angulo de melior.l.1.gloſſ.1.n.9. Molina tom.2.de iuſtit.tractat.2.diſp.288 §. Dubium eſt vtrum donatio cauſa mortis.*

Hæc autem donatio cauſa mortis inter coniuges fa- 5
cta, confirmabitur quoad dominium, deportatione viri donantis, licet vir reuocare poſſit dum vixerit. Vt habetur, *l. Sed ſi mors, in principio, cum gloſſ. ibi verb. R.u.i, ff. de donat. inter vir.& vxor.* Et docent *Bald.l. Exequutorē, n.3. C.de exequut.rei iudic. Ioan.Lup.rubr.de donat. §.71.nu.1. Couar.rubr. de teſt.3.p.n.4. Greg.Lop.l.4.verb. En ſu vida t.11.p.4. Acoſta. c.Si pater, de teſt.in 6.1.p.verb.Legauit.nu.6. Molina tom.2.de iuſtit. tract. 2.diſput. 288. §. Dubium eſt, vtrum donatio cauſa mortis.* Dicit tamen *Acoſta*, exigi ad hoc traditionem,

quare

quare traditione ſequuta publicatis bonis viri excludi fiſcum, ſecus traditione non præcedente: cum enim dominium ſit apud virum, inter alia eius bona publicabitur. Sed merito contradicit *ibi Molina*, dicens non requiri ad id traditionem, quia *d.l. Sed ſi mors*, generaliter de donatione cauſa mortis facta vxori, loquitur: & cæteri auctores allegati indiſtincte loquuntur. Quid auem, ſi facta confiſcatione, vir reuocet donationem? dicam hoc 6. l. diſp. 17. nu. 5. Donatio autem hæc cauſa mortis viro facta per vxorem, morte ciuili vxoris expirat: ſicut morte donantis expirant cæteræ donationes cauſa mortis factæ aliis, morte (inquam) donantis ciuili: eſt enim ſolius vxoris priuilegium, vt morte ciuili viri non expiret. Sic *Molina d. diſp. 288. §. Donatio cauſa mortis, & diſp. 289. §. Diſput. præced. dictum eſt.*

6 Rurſus inquires, an donatio cauſa mortis inter coniuges effecta, morte donantis ſequuta trahatur retro? Id enim videtur probare, *l. Si mortis cauſa inter virum 40. ff. de donat. cauſa mort.* ibi, *mortis cauſa, ſi inter virum & vxorem donatio facta ſit, morte ſequuta reducitur ad hoc tempus donatio, quo interpoſita fuit.* Quidam negant retrotrahi: & explicant eam *l. Si mortis*, quando in ea donatione initum eſt pactum, vt reuocari nequeat: tranſit enim tunc in donationem inter viuos. Sic *gloſſ. ea l. Si mortis, verb. Donatio, & ibi Paul.* Et probatur per *l. Sed interim 12. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxo.* ibi, *ſed interim non ſtatim fiunt res eius cui donatæ ſunt, ſed tunc demum, cum mors inſequuta eſt: medio igitur tempore dominium apud eum remanet, qui donauit.* Sed *Couar. rub. de teſtam. 3. p. num. 5.* quem ſequitur *Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 288. §. Donatio cauſa mortis:* merito hoc reprobat, dicens retrotrahi, quoad fructus perceptos, ad tempus donationis factæ, & traditionis ſequutæ: & ſic intelligi *d.l. Si mortis*, non verò quoad dominium: & ita intelligi *d.l. Si interim.*

DISPVTATIO XI.

Vtrùm donatio inualida inter coniuges, confirmetur iuramento?

SVMMARIVM.

Refertur ſent. dicens non firmari, n. 1. Et contraria verior, n. 2. Et ſoluitur argumentum.

An vt firmetur iuramento, exigatur coniugem donantem præmori, n. 3. Et ibi explicatur, qualiter iuramentum ſequatur naturam, & conditiones contractus cui adiicitur.

An ad id exigatur traditio rei donatæ? n. 4. Et vt iuramentum ſit de futuro? num. 5.

Quid, ſi iuramentum ſit de non contraueniendo donationi, n. 6. Et quid, ſi ſit de ea obſeruanda, num. 7.

An ſimiliter confirmetur hæc donatio homagio, y con pleito omenaje? Refertur opinio affirmans in alio ſimili, n. 8. Et contraria, n. 9. Et ibi, illud non eſt iuramentum.

Soluuntur argumenta, & explicatur l. 16. tit. 11. p. 3. n. 10. Et ibi iuncto, n. 8. an melioratio tertij in Caſtella ſit irreuocabilis homagio præſtito, ſicut iuramento.

1 HActenus actum eſt, quando donatio inter coniuges, inualida ſit. Iam agendum eſt de modis, quibus ea donatio confirmari poſſit: qui ad tres reducuntur, nempe, iuramentum, mortem naturalem donantis, mortemque eiuſdem ciuilem. Tribus igitur ſequent. diſp. de confirmatione per iuramentum, agendum eſt: deinceps de confirmatione per mortem naturalem: & tandem de confirmatione per mortem ciuilem. In propoſita ergo quæſtione duplex eſt ſententia. I. negat, firmari iuramento. Ducitur, quia iuramentũ contra bonos mores minimè obligat, *reg. Non eſt obligatorium, de reg. iur. in 6.* donatio autem inter coniuges propter bonos mores interdicitur, ne mutuo ſe amore ſpolient. Hanc ſent. ſuſtinent *Bald. l. 1. ff. de donat. inter vi. & vxo. & ibi Bart. Sal. Fulg. Cardin. Clem. 1. §. Porro, n. 10. de iureiur, Præpoſ. c. fin. de donat. inter vir. & vxor. n. 6. & ibi Henric. n. 6. & ibi Abb. nu. 9.* dicit eſſe multum probabilem. Et eam tenet *Alciat. c. Cum contingat, nu. 189. de iureiur.* & multi alij, quos refert *Dueñas reg. 219. ampl. 2. verſ. Contrariam opinionem.*

2 II. Sentent. multo probabilior & communior, aſſerit confirmari iuramento 1. quia donatio hæc non interdicitur primo, aut principaliter fauore publicæ vtilitatis, ſed priuatæ ipſorum coniugum, ne mutuo amore ſe ſpolient, & alter ditior cum alterius iactura efficiatur, ex quo nullum peccatum conſurgit, nihilque contra bonos mores naturales: ergo confirmatur iuramento: quoties enim contractus prohibetur ob priuatam vtilitatem, nec turpitudo aliqua eſt in creditore, iuramentum confirmat contractum, (vt diximus l. 1. diſp. 32. nu. 8.) Et confirmatur, quia ius non omnino has donationes improbat, nec omnino inualidæ ſunt, ſed mors donantis expectatur, qua confirmentur, (vt dicemus diſp. 14.) ergo à fortiori, iuramento confirmabuntur. 2. quia donatio inter coniuges fauore religionis, & piæ cauſæ, eſt valida, (vt diximus hoc l. 6. diſp. 3. nu. 2.) ergo etiam valere debet propter iuramentum, cuius religio magna eſt, *l. 1. ff. de iureiur. & l. 2. C. de rebus cred.* Nec obſtat argum. contrarium: quia illud iuramentum eſt contra bonos mores ciuiles, non autem naturales, in quo caſu confirmat contractum, (vt dixi, & explicui lib. 1. diſput. 32. num. 1.) Hanc ſentent. ſuſtinent *Bart. l. Si quis pro eo, n. 17. ff. de fideiuſſor. & l. Seius, & Augerius n. 7 ff. ad legem Falc. Abb. conſ. 95. n. 1. volum. 2. & c. final. de don. inter vir. & vxo. n. 9. & c. Cum contingat, nu. 30. de iureiur.* vbi *Imola n. 89. Alex. de Neuo d.c. fin. n. 14. Gulierm. Alber. Decius, Bald. Alex. Roman. Paul. Angel. Franc. Aretin. Barbarius, Corneus, Cepola, Corſetus, Fulgoſ. Socin.* quos cum multis aliis refert & ſequitur *Dueñas reg. 219. ampliat. 2. à verſ. Secus tamen eſſet. Ioan. Lup. rubr. de donat. § 51. n. 1. Fortun. de vltimo fine, illat. 20. n. 324. Gomez Arias l. 48. Tauri, n. 13. & l. 67. n. 13. Roſella Donatio 1. n. 49. Ang. Donatio 3. n. 4. Syluest. Donatio 1. q. 4. Tabiena Donatio 3. q. 3. n. 4. & verb. Dos, q. 9. n. 10. Armilla verb. Donatio, n. 27. Segura l. 1. §. Si vir, n. 57. ff. de acquir, poſſeſſ. & ibi Perez in addit. Roland. conſ. 8. n. 16. & conſ. 77. nu. 1. & 2. & conſ. 21. n. 24. li. 1. & conſ. 70. n. 19. & conſ. 25. n. 15. lib. 2. Euerard. loco à vi, n. 15. Couar. 1. var. c. 7. n. 4. & rubr. de teſtam. 2. p. n. 10. Ant. Gom. 2. var. c. 14. n. 26. verſ. Quintò infertur, & l. 52. Tauri, n. 66. caſu 6. Iul. Clarus l. 4. recept. verb. Donatio, q. 9. verſ. Sed quid ſi in ipſa donat. Villalobos in commun. opin. lit. D. verb. Donatio, n. 147. Minchaca de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 29. n. 11. Tello l. 17. Tauri, n. 92. Riminal. inſtit. de donat. §. 1. num. 272. Anton. Gab. tom. 3. commun. lib. 3. tit. de donatio. concluſ. 3. n. 1. Gutier. de iurament. 1. p. c. 3. n. 7. Hier. Gabriel conſ. 82. num 13. vol. 1. Seraphin. de priuileg. iurament. priuileg. 71. n. 3. Valaſcus conſ. 5. n. 19. fin. & 20. to. 1. Angulo de melior. l. 1. gloſſ. 1. n. 36. & gloſſ. 8. n. 2.* Et eam dicunt eſſe communem, & receptiorem, *Gregor. Lop. l. 4. verb. Son defendidas, t. 11. p. 4. Suarez l. 3. fori, t. de las arras, l. 1. n. 23. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloſ. 3. n. 19.* Et ex Theologis, eam tenent *Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 286. ad fin. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. Nunc verò agendum, Manuel 1. tom. ſum. c. 92. n. 2.*

Hanc ſent. quidam temperant, vt intelligatur, ſi coniux donans præmoriatur, in eadem voluntate perſiſtens. Quia iuramentum ſortitur naturam, & conditiones contractus cui adiicitur, *l. fin. C. de non num. pecun.* Sed donatio inter coniuges eam habet tacitam conditionẽ, ſi donator prius decedat, in eadem voluntate perſeuerans: (vt dicemus diſp. 14.) Ergo licet addatur iuramentum, eandem ſortietur naturam, & conditionem. Sic *Bald. conſ. 29. l. 1. Decius conſ. 240.* vbi alios allegat. Sed hæc limitatio omnino reiicienda eſt, nihil enim operaretur iuramentum. Quoniam eo ſecluſo donatio inualida inter coniuges, confirmatur obitu donatoris præmorientis, nec reuocantis: (vt dicemus ead. diſp. 14.) Sic docent *Alciat. c. Cum contingat, n. 204. de iureiuran. Roland. conſ. 77. n. 5. & ſeqq. volum. 1. Couar. rub. de teſtam. 2. p. n. 10. fin. Mincha. de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 29. n. 13. Ant. Gabr. tom. 3. commun. l. 3. t. de donation. concl. 3. à n. 19. Seraphin. de priuileg. iuram. priuileg. 71. num. 47.* Et de eiuſdem limitationis veritate, ait multum ſe dubitare *Greg. Lop. l. 4. fine, ti. 11. p. 4.* Nec obſtat argum. contrarium: quia reſpondetur cum *Seraphino d. priuileg. 71. num. 52.* iuramentum ſortiri naturam contractus, quando ea cum ipſo iuramento compatibilis eſt: quod hic non contingit,

cum

cum, a donatio de ſe inualida, & reuocabilis eſſet. Vel melius dic, iuramentum ſequi naturam primordialem contractus, non verò accidentalem, vt multis adductis probant *Roland.conſ.6.n.37.li.1.Couar.cap.Quamuis pactum, 1.p.§.4.n.1.*vbi latè id proſequitur, & optimè declarat *Gutier.de iuram.1.c.37.num.2.& 3.* At donatio inter coniuges ex ſui natura primordiali erat valida, & irreuocabilis, niſi accidentariè iuris prohibitio aduenisset: quare iuramento adiecto, ad priſtinum ſtatum reſtituitur, irreuocabilis effecta.

4 2. Alij temperant, vt tunc donatio hæc firmetur iuramento, quando interuenit traditio vera, vel ficta. Sic alios referens *Ant.Gabr.to.3.commun.lib.3.tit. de donat.concl. 3.n.27.* Sed hæc limitatio pariter reiicitur. Nulli enim fundamento innititur, & rationes adductæ nu.2. pariter probant traditione non ſequuta firmari donationem hanc iuramento. Sic *Seraphinus de priuil. iuram. priuilegio 71.nu. 61.P.Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.289.ad fin.*

5 3. Limitatur, vt tunc donatio hæc firmetur iuramento, quando eſt de futuro, ſecus ſi iuramentnm ſit de preſenti, aut præterito, verbi gratia, ſi vir iuret ſe donare aut donaſſe vxori, talis donatio non firmabitur eo iuramento. Quia ſolum cenſetur iurare eam eſſe veram & liberam voluntatem, nec fictè donare; quando autem iurat per verba de futuro, vt ſi iuret ſe non contrauenturum donationi, firmatur iuramento. Ratio diſcriminis eſt. Quia quando apponitur iuramentum de futuro, incurretur periurium eo non ſeruato, cùm poſſit abſque peccato ſeruari, & ideò vt iuramentum ſeruetur periuriumque euitetur, efficitur valida, & irreuocabilis donatio. At quando iuramentum eſt de præſenti vel præterito, ſi ficta fuit donatio, iam periurium admiſſum eſt, nec ſi reuocetur donatio, ſiue verè, ſiue falsè facta ſit, periurium incurritur: quare cum ea ſola ratione donatio iuramento firmetur, vt periurium euitetur, quando iuramentum eſt de præſenti vel præterito, non confirmabit donationem. Sic docent *Couar.rubr.de teſtam.3.p.nu.14.concluſ.5.Tello lib.17. Tauri, nu.93.Dueñas reg.219.ampliat.2.verſ.Eſt tamen verum, quod multi, Riminal. inſtit.de donat.§.1.nu. 268. Gutier.de iuram.p.1.c.3.n.2.& 11.& 12.Meres de maior.1.p.q.22.n.8.Angulo de melior.l.1.gloſſ.8.n.2.*

6 Hinc infertur, minus bene aliquos aſſeuerare, non firmari donationem hanc iuramento non contraueniendi ipſi, ſed quando propriè & ſimpliciter iuratur, donationem confirmando. Quia quando donans iurat, ſe non contrauenturum, intelligitur ſecundum naturam actus, id eſt, quatenus ius non permittit contrauenire. Sic *Calderin.conſ.2.de iureiur.Curt.conſ.66.* Sed contrarium eſt verum. Quia tale iuramentum eſt vere de futuro, periuriumque admitteretur eo non ſeruato. Et ita hos authores reprobant *Riminald.inſt.de donat.§.1.n.270.Seraphinus de priuileg.iuram.priuil.71.n.4.9.*

7 2. Infertur, minus bene *Tello l.17.Tauri, num.63.* aſſerere iuramento de obſeruanda donatione, minimè eam confirmari, ſed tantum quando fit adiecto pacto de non reuocando. Quia iuramentum de obſeruanda donatione, intelligitur iuxta eius naturam, quæ eſt vt per pœnitentiam reuocari poſſit. Sed hoc minus verum eſt. Quia tale iuramentum eſt de futuro, & poteſt ſeruari abſque interitu ſalutis æternæ, ergo ſeruandum eſt. Præterea quia idem eſt iurare aliquid me obſeruaturum, ac non contrauenturum, qui enim contrauenit, non obſeruat, & qui obſeruat, non contrauenit: ex obligatione enim obſeruandi, conſurgit obligatio non contraueniendi: ſi ergo iuramentum non contraueniendi confirmat donationem, ſimiliter confirmabit iuramentum obſeruandi. Præterea, ſi fundamentum cui *Tello* innititur, aliquid probaret, ſimiliter, quando donator iurat ſe non reuocaturum, intelligeretur ſecundùm naturam contractus, niſi pœnituerit illum. Quare illi fundamento ſatisfecimus n.3.

8 Inquires autem, an ſicut donatio inter coniuges firmatur iuramento, ſimiliter firmetur homagio, *pleito omenaje*? Affirmat *Bald.conſ.291.volum.2.* Et in alio ſimili docent idem *Peralta l.Vnum ex familia, init. n.23.ff.de legat 2.Padilla l.Si quis maior, n.36.C.de tranſact.* dicunt enim meliorationem tertij, in Caſtella effici irreuocabilem homagio ſicut iuramento. Et probari videtur *l.26.tit.11.p.3.* ibi, *e aun dezimos que ſi alguno iurare a otro, o le fiziere pleito omenaje, para cumplirle alguna coſa, ſi lo falleciere, es porende periuro.* Si ergo homagium iuramentum eſt, firmabit donationem.

Sed dicendum eſt, minimè confirmari homagio. Quia 9
non eſt iuramentum: iurare enim eſt, Deum in teſtem inuocare, *c.Et ſi Chriſtus, verſ.Alioquin, de iureiur.l.1.tit.11.p. 3.* in homagio vero non interponitur fides diuina, ac teſtis, ſed tantum fides viri nobilis. Præterea, quia hoc colligitur ex *d.l.26.t.11.p.3.* vbi hæc tanquam diuerſa ponuntur, ibi, *ſi le iurare, o le fiziere pleito omenaje.* Et ex *l.5.t.15.p.2.* vbi prius dicitur omnes debere iurare, & ſtatim nobiles facturos eſſe homagium: quare proponuntur, vt diuerſa, vt bene aduertit *ibi Greg. Lop.verb.Omenaje.* Et ex *l.4.tit.26.p. 4.* ibi, *iurandole, è faziendole pleito omenaje:* vbi *Greg.Lop.verb. Prometiẽdole,* notat hæc poni vt diuerſa. Tandem, quia clerici præſtant iuramentum obedientiæ, *c.Nullius, de iureiur.* non verò homagium, *c.fi.de reg.iur.c.Ex diligenti de ſimonia:* ergo non eſt iuramentum. Et ita non eſſe iuramentũ docent *Greg.Lop.locis proxime citatis, & 26.t.11.p.3. verb. O le fizieren, Auendaño de exequend.mand. 2.p.27.n.6.& 7.Padilla l.Si quis maior.n.36.C.de tranſact. Gutier. auth. Sacramenta puberũ, n.149.ſi aduerſ.vendit.Meres de maiora.1.p.q.22.n. 11.Azebedo lib.5.recop.t.10.l.3.n.40.Angulo de melior.l.1.gloſ. 8.n.3.* & videtur tenere *Couar.c.Quamuis pactum, 1.p.§.2.n. 2.* dicit enim nõ eſſe iuramentũ, quãdo quis promittit fide, quæ nobilitatis iure, ac titulo paſſim cõtractibus accedit.

Nec obſtat *l.26.* in contrarium adducta, nu. 8. nam reſpondet *ibi Greg.Lop.verb.O le fizieren, & Gutier.d.auth. Sacramenta puberum, nu.148.* referri ſingula ſingulis, & ita illa verba, *es porende periuro,* ad illa, *ſi alguno iurare a otro.* Et illa, *aya por pena no ſer creido,* ad illa, *o le fiziere pleito omenaje.* Quia illa lex refert, ſe ad dicenda infra, nimirum *in l. 2. t.5.p. 7.* vbi hæc pœna tantum imponitur fractori homagij. Nec eſt vera doctrina, eo nu.8. tradita, ſcilicet meliorationem tertij fieri irreuocabilem homagio, ſicut iuramento, & ita eam reprobant *Meres, & Angulo, n.præced.allegati.*

DISPVTATIO XII.

An donatio præſumpta conſurgens ex confeſſione facta per virum dotis receptæ ab vxore, confirmetur iuramento?

SVMMARIVM.

Si confeſſio ſpe numerationis futuræ, & non animo donandi, iuramentum de illa in futurum ſoluenda, non obligat, n.1.

Quando confeſſio fit animo donandi: referuntur duæ ſententiæ, n.2. & 3.

Sententia authoris, n.4. Et ſoluuntur argum. explicatúrque l.1.C.de dotis promiſ. quando duo ſpecialia poſſunt concurrere, n.5.

QVando non animo donandi, ſed ſpe futuræ nume- 1
rationis confeſſio facta eſt: conſtat iuramentũ de illa dote in futurũ ſoluenda, minimè obligare. Quia in ea promiſſione includitur tacita conditio, ſi dos numeretur, & ſoluatur. Sic *P.Mol.to.2.de iuſt.tract.2.diſp.439 §.Cũ autẽ.*

Difficultas autem eſt, quando confeſſio facta eſt animo 2
donandi: (quo caſu diximus diſp.9. n.6. non valere donationem, niſi morte confirmetur) vtrum donatio præſumpta ex ea confeſſione conſurgens reddatur firma, & irreuocabilis adiecto iuramento? In qua re duplex eſt extrema ſent. & tertia media. I. negat eam donationem iuramẽto firmari, licet iuramentum ſit de futuro: vt ſi vir confitens ſe dotem recepiſſe, iuret fore, vt ſoluto matrim. eam reſtituat. Ducitur: quia duo ſpecialia iuramentum illud induceret, cõtra *l.1.C.de dotis promiſ.* alterum, vt ea confeſſio præſumatur facta animo donandi, quod ſecluſo iuramento minimè præſumeretur: alterũ, vt ea donatio inualida, & irreuocabilis, efficiatur valida & irreuocabilis ratione iuramenti. Hanc tenent *Rom.& Socin.* quos refert *Couar.1.var.c.7.n.4.& 5.* dicit, hanc ſent. veriorẽ eſſe. Eiuſdem ſenten. videntur *Iul.Clarus* alios referens *lib.4.recept. verb.*

Donatio quæſt.9.verſ. Hæc tamen concluſ.Lud.Lop. l.2.de con-
tract.c.47.§.Nunc verò agendum, ná indiſtinctè dicunt eam
donationem præſumptam minimè confirmari iuramen-
to. Et *Iul.Clarus* refert pro ſe *Couarruuiam d. n.5.* vnde ma-
nifeſtè videtur loqui, ſicut *Couar.* etiam quando iuramen-
tum eſt de futuro.

II. Sent. in alio extremo aſſerit hanc donationem con-
3 firmari iuramento, ſiue de futuro, ſiue de præſenti, aut
præterito adiiciatur: vt ſi vir conſtante matrimon. iuret ſe
recepiſſe, aut recipere tantam dotis ſummam. Ducitur,
quoniam ea verba hunc ſenſum efficiunt, Iuro me reci-
pere, aut recepiſſe, &c. iuro me donare tantum dotis vxo-
ri, quam proinde confiteor, me eo ipſo virtute ab illa re-
cepiſſe, ne præſumatur periurium: quod ea verba vt ſo-
nant, intellecta continerent: iuramentum autem aſſerto-
rium quo quis ſe donare affirmat, continet virtute pro-
miſſorium non reuocandi eam donationem: ergo illam
confirmabit. Sic tenent *Valaſcus conſ.3.nu.19.Molina d.diſp.*
439.§.Maior autem controuerſia eſt.

Placet autem mediam ſentent. eligere, vt hæc donatio
4 confirmetur iuramento de futuro: non autem iuramento
de præterito, aut præſenti. Quia priori caſu, cum iuramen-
tum illud ſeruari poſſit abſque culpa, periurij reus erit vir,
non ſeruans, ac proinde vt id crimen euitetur confirma-
bitur donatio, & irreuocabilis efficietur. Poſteriori autem,
nullum incurretur periurium, donatione reuocata: cum
iuramentum aſſertorium nullam in futurum obligatio-
nem producat, ſed eius veritas pendeat ex euentu præ-
ſenti, aut præterito. Et gratis dicitur in iuramento aſſerto-
rio, quo quis ſe donare affirmat, claudi virtute promiſſio-
nem non reuocandi: cum id ſit contra naturam iuraměti
aſſertorij. Iurans enim ſe dotem recepiſſe, ſolum ſignifi-
cat ſe ex tunc verè, & non fictè donare, ac proinde virtu-
te recipere ab vxore eam dotem illi donatam: vt ſic periu-
rium euitetur. Cum autem iuramenti virtus minimè affi-
ciat donationem in futurum, nullam vim illi confert,
ſed relinquit eam in ſua natura, quæ eſt, vt inualida & re-
uocabilis ſit, niſi morte confirmetur. Hanc tenere vide-
tur *Bart.l.Cum quis decedens,§.Titia,n.2.ff.de legat.3.* vbi cau-
tè dicit hanc donationem non confirmari iuramento,
quo vir fatetur ſe dotem recepiſſe: quaſi aliud ſentiens,
vbi iuramentum eſſet de futuro. Et tenent *Imola c.Cum cō-*
tingat,n.89.de iureiur. Baldus Nouellus quem refert & ſequi-
tur *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.51.n.4.5.& 6.Ant. Gabr.tom.3.*
comm.l.3.t. De donatio.concl.5.n.4.& 5.Menoch. de præſumpt.
l.3.præſump.12.n.45.ĩűčl.n.48.Dueñas reg.219.ampliat.2.verſ.
Eſt tamen verum quod multi, Gutierr.de iuram.1.p.c.3.n.11.12.
& 13.Seraphin. multos alios referens, *de priuil.iuram.pri-*
uileg.71.n.55.& 56. Et hanc fatetur eſſe communem, *Co-*
uar.1.var.c.7.n.4.

Ad argum.1.ſententiæ propoſitum, n.2. dic cum *Bart.l.*
5 *Si is qui pro emptore, in princ. n.71.ff.de vſucap.* vbi late pro-
bat poſſe concurrere duo ſpecialia, quando vnum pendet
ab altero. Quod hic contingit: nam ſuppoſita donatione,
conſequitur iuramento de futuro firmari, ne periurium
incurratur. Vel dic minimè concurrere hic duo ſpecialia.
Nam confeſſio illa ſecluſo iuramento eſſet donatio præ-
ſumpta (vt diximus hoc 6.li.diſp.9.n.5.) Ad argum. 2.ſent.
propoſitum, n.3. neganda eſt minor, vt probaui nu.4.

DISPVTATIO XIII.

An donatio inter coniuges contra prius non donandi iuramentum facta, confirmetur iuramento?

SVMMARIVM.

Proponuntur duæ gloſſæ contrariæ, an contractus geſtus contra prius iuramentum firmetur iuramento, & refertur duplex ſententia, n.1.
Donatio inter coniuges, & alienatio rei dotalis facta contra prius non donandi, vel non alienandi iuramentum non firmantur iuramento, 2.
Traduntur variæ gloſſarum concordiæ, quando actus geſtus contra prius iuramentum non firmetur iuramento, n 3.& 4.
Duplex impedimentum difficilius tollitur, quàm vnum, n.3.
Traditur vera gloſſarum conciliatio, & quando contractus contra prius iuramentum, firmetur iuramento, n.5.
Quid, ſi per prius iuramentum, nullum eſt ius tertio acquiſitum, cuius intererat ſeruari? n.6.
Quid, ſi is cum quo contrahitur, ignorabat prius iuramentum? 7.

FAceſſit nobis negotium in hac diſp. duplex gloſſa ſi- 1
bi contraria. Altera eſt, *c.Licet mulieres, fin. de iureiur. in*
6. vbi dicit iuramentum minimè confirmare alienatio-
nem dotis, contra prius iuramentum eam non alienandi.
Altera verò eſt, *c.fin.de procur.in 6.* vbi *verb.Reuocatus*, aſſe-
rit conſtituentem procuratorem iuramento præſtito de
non reuocando, periurum eſſe, ſi reuocet: at validè re-
uocare. Aduerſatur etiam priori doctrinæ gloſſ. ná ſi quis
iuret ſe teſtamentum minime reuocaturum, & poſtea re-
uocet, licet periurus ſit, tenebit reuocatio. Præterea ob-
ſtare videtur *c.Sicut, de ſponſal.* vbi habetur matrimon. con-
tractum contra ſponſalia iuramento ſtabilita, validum
eſſe. Ideò authores in hac re, varij ſunt: quidam enim im-
probant priorem gloſſ. doctrinam, dicentes alienationem
rei dotalis contra prius non alienandi iuramentum con-
firmari iuramento. Sic cum aliis *Ant.Gom.l.52. Tauri, n 58.*
& eam gloſſæ doctrinam aſſerit communiter reprobari,
Iaſon §.Si quis poſtulante, n.11 inſt.de ačt. Alij autem ample-
ctentes prioris gloſſæ doctrinam, aſſerunt donationem
inter coniuges contra prius ab illa abſtinendi iuramen-
tum, minime confirmari iuramento. Sic *Minchaca de ſuc-*
ceſſ.creat.li.2.§.18.n.160.Gutiěr.de iuram.1.p.c.3.n.14.

Dicendum eſt cum poſteriori ſent. donationem inter 2
coniuges in hoc caſu non firmari iuramento. Iuxta doctri-
nam illã gloſſæ, *l.Licet mulieres, de iureiur.in 6.fine*, tradentis
alienationem dotis contra prius non alienandi iuramen-
tum, non firmari iuramento. Quam ſequuntur *Speculator*
t.de empt.§.Tertio loco, n.13. verſ. Et nota generale, Archid.d.c.
Licet mulieres, fi. Domin.ibi, fine, Anchar.ad fi. Frăcus n.7.Bart.
l.Si quis pro eo.n.9.ff.de fideiuſſor. Abb.c.Intellecto, n.8.de iure-
iur. vbi *Alex.de Neuo n.17.Imola c.Cum contingat, eod.t.n. 81.*
& ibi Alciat.n.14.& 15.Ioan.Lup.rubr.de donat.§.54.n.6. An-
gel.Iuramentũ,5 n.15.Syluest Iuramentũ 4.q.12. Bernar.Diaz,
reg.477. & ibi eius additionator Salzedo, Couar.de pactis 2.p.
§.2.n.4.Villalobos in comm.opin.lit.I.n. 212. Minchaca de ſuc-
ceſſ.creat.lib.2.§.18.à nu.148 Gutier.de iuram 1.p.c.1. num.79.
Matienzo lib.5.recop.tit 10.l.3.gloſſ.15 num.1.Seraphinus cum
multis aliis *de priuileg.iuram.priuil.75.n.44.*

De ratione tamen huius doctrinæ, diſſident valde DD. 3
Quidam dicunt eam eſſe, cur in hoc euentu ſecundus
contractus contra primum iuramentum non valeat. Quia
duplici de cauſa ad ſecundum contractum procedi non
potuit. I. eſt, propter iuramentum prius præſtitum. II. quia
is contractus lege prohibitus erat: conſtat autem duplex
impedimentum, difficilius tolli, quàm vnum: *l.penult.§.*
Si verò pater, C.de adopt. & l.1 ff.de raptu virg. & conſequen-
ter ſecundus contractus iuratus non tenet, nec potuit
firmari iuramento. Quia concurrit duplex prohibitio,
hominis ſcilicet, & legis, quæ efficacius operatur, quàm
ſimplex: vt bene docet *Ruinus conſil.41.n.27.vol.1.* Hanc
rationem reddunt *Alexand.Crottus, Loazes, Selua*, quos re-
fert *Couar. de pactis, 2.p.§.2.n.4.* Idem *Iaſon auth. Sacramen-*
ta puberum, n.60.C.Si aduer.vendit.Imola c.Cum contingat, n.
81, de iureiuran.& ibi Alciat.n.43.Minchaca de ſucceſſ.creat.l.
2.§.18.n.151.& 152.Gutier.de iuram.1.p.cap.1.n.81. Seraphi-
nus de priuileg.iuram.priuilegio 76.num.46. Vnde ſic conci-
liant gloſſas hi DD. vt *gloſſ.cap.Licet mulieres, de iureiuran.in*
6. aſſerens ſecundam dotis alienationem iuratam, non
valere contra prius iuramentum de non alienando: &
ita generaliter iuramentum poſterius non confirmare
contractum, contra prius iuramentum de non contra-
hendo: habeat locum, quoties quis iurauit ſe non actu-
rum id quod iure efficere prohibitus erat: vt quando mu-
lier iurauit ſe non alienaturam bona dotalia, quæ de iure
alienare non poterat. *gloſſ.* autem *c.final.verb Reuocatus, de*
procurat.in 6. aſſerens quando quis promiſit iuramento
ſe non reuocaturum procuratorem, & poſtea reuocat,
valere reuocationem, & ita actum contra prius iuramen-
tum,

rum validum eſſe: procedat, quando quis promiſit ſe non facturum quod aliàs de iure licebat facere: vt reuocare procuratorem. Sed hæc conciliatio & ratio non exhaurit difficultatem. Fortiter enim vrget, *c. Sicut de ſponſal.* ſi quis enim ſponſalia iuramento firmata contraxit cum Titia, valet matrimonium cum alia contractum: cùm tamen iuramento priori iuraſſet ſe cum alia non contracturum, quod idem prohibitum erat fieri propter priora ſponſalia: ergo non eſt verum dicere, actum contra prius iuramentum non agendi id quod de iure prohibitum erat, non valere. Quod argumentum valde cõtorſit *Salzedum in addit. ad regul. 477. Bernardi Diaz circa 1. limit. fine*, ita vt maturius excogitandam ſolutionem dixerit, niſi velit quis illum textum procedere, ob matrimonij priuilegium, quod ſemel legitimè contractum, reſcindi nequit. Sed hæc euaſio nullius eſt momenti. Tum, quia petit principium, dum reddit rationem priuilegij matrimonij in hac re, quod legitimè contractum, reſcindi nequeat. Nam in hoc verſatur difficultas, an legitimum & validum ſit matrim. contra prius iuramentum? Tunc etiam, quia in cæteris contractibus id contingit, ſi quis enim promiſit alicui ſe illi venditurum talem eorum iuramento adiecto non vendendo alij, ſi contra iuramentum alij vendat, & tradat, venditio hæc valida erit: cum tamẽ contraria ſit priori iuramento non vendendi alij: quod iure communi prohibitus erat facere, propter priorem promiſſionem, *l. Quoties, C. de rei vendic.* Et ita hanc rationem improbat *Couar. de pactis, 2. p. §. 2. n. 4. verſ. Eſt igitur.*

Alij eam rationem tradunt. Quia iuramentum interpretationem recipit ſecundùm naturam primordialem actus cui reiicitur, *l. fin. C. de non num. pec.* Quare reuocatio procuratoris contra prius non reuocandi iuramentum, valida eſt: quia hæc eſt propria huius actus natura, vt reuocari poſſit procurator, quoties conſtituens voluerit. Ita *Matienzo lib. 5. recop. t. 10. l. 3. gloſſ. 13. num. 3.* Sed hæc ſolutio diſplicet. Quoniam contractis ſponſalibus cum Titia iuramento adiecto abſtinendi ab alio matrimonio, ea promiſſio, irreuocabilis eſt abſque Titiæ conſenſu, vel cauſa diſſolutionis ſponſalium iuſta: & tamen valet ſecundum matrim. Titia renitente, nec cauſa iuſta concurrente: ex *c. Sicut, de ſponſal*, ergo quamuis prior actus iure naturæ irreuocabilis ſit, valet poſterior geſtus contra iuramentum.

5 Vnde vera ſolutio & conciliatio gloſſarum, ea eſt: vt quoties actus iure validus erat, ac licitè fieri poterat, ſicque eius valor ab agentis voluntate pendebat, adhùc valeat, licet ſit contra prius iuramentum. Vt reuocatio procuratoris, de ſe licita erat, & contractus matrimonij, poterátque validè fieri, ex ſola contrahentium, vel reuocantis voluntate, nullo deſiderato iuramento vim & valorem illi actui tribuente: & ita valent, licet fiant contra prius iuramentum. Quia id iuramentum ſolum efficiet, vt illud frangens ſit periurij reus, non autem vim habet reddendi nullum poſteriorem contractum. At verò quando actus eſt iure inualidus, nec pendens ab agentis voluntate, obſtante prohibitionis iuris illum irritantis: ſoloque iuramento confirmandus erat, ac validus efficiendus: vt contingit in donatione inter coniuges, *l. 1. ff. de donat. inter vir. & vxor.* & in contractu minoris abſque curatoris authoritate, *auth. Sacramenta puberum, C. ſi aduer. vendit. & in alienat. rei dotalis, l. Iulianus, ff. de fundo dot. auth. Siue à me, C. ad Velleian. c. Cum contingat, de iureiur.* tunc ſi iuret quis ſe non facturum id, ſi poſtea faciat, iuramentóque confirmet: hic poſterior actus contra prius iuramẽtum, inualidus eſt. Itaque vt ſummatim complectar, quando actus contra prius iuramentum geſtus, non indiget iuramenti vinculo, ad ſui confirmationem & valorem, non obſtat prius iuramentum eius valori, ſed validus poteſt eſſe, ſiue iuramentum accedat, ſiue non, nihil impedienti priori iuramento. At vero quando actus contra prius iuramentum eſt iure inualidus, & ſolo iuramenti vinculo confirmandus, ac robur & valorem accepturus, tunc iuramento valorem non accipit, ſed perinde remanet inualidus, ac ſi iuramentum non adeſſet. Et ratio eſt manifeſta, quia actus ille geſtus contra prius iuramentum, eſt illicitus, & periurium: ergo iuramentum, quod iniquitatis vinculum non eſt, *c. Inter cætera, 22. q. 4. & c. Quanto, de iureiur.* non poteſt ei robur & valorem tribuere. Et confirm. quia actus ille eſt illicitus, & periurium: ergo iuramentum illi adhibitum, eſt nullum, & penitus non obſeruandum: cum abſque peccato obſeruari nequeat, *c. Cùm contingat, de iureiur.* Et ita conciliant duas illas doctrinas, *Abb. c. Intellecto, numer. 8. de iureiur.* per illum textum, ibi, *illicitus fuit ſecundum iuramentum, & propterea penitus non ſeruandum. Alex. de Neuo ibi, n. 17. Angel. Iuramentum, 5. n. 15. Sylu. Iuramentum 4. q. 12. Francus c. Licet, n. 7. de iureiur. in 6. Cou. de pactis, 2. p. §. 2. n. 4. verſ. Cæterum & ſequenti.* Pro eadem ſent. ſunt *gloſſ. c. Licet, de iureiur. in 6. fine*, vbi *Archid. fin. Domin. fine. Anchar. ad fin. Speculat. t. de empt. §. Tertio loco, n. 13. Ripa c. Cum M. n. 83. verſ. Secundo limitatur, de conſtit. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 2. §. 18. n. 147. Gutier. de iuram. 1. p. c. 3. nu. 14. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz reg. 477. ante 1. limitat.* vbi omnes hi reddentes rationem, quare iuramentum confirmet alienationem rei dotalis contra prius iuramentum non alienandi: dicunt eam eſſe, quia illa alienatio eſt illicita, & periurium.

Nec admittenda eſt limitatio aliquorum dicentium, 6 contractum iure inualidum, non firmari iuramento contra prius iuramentum, intelligi, quando illud prius iuramentum præſtitum eſt alicui, cuius intererat ab eo contractu abſtineri. Quia tunc poſterius iuramentum in damnum tertij, cui ius ex priori iuramento acquiſitum fuerat, minime obligat, *c. Quamuis pactum, de pactis, in 6. & c. Cum contingat, de iureiur.* Et poteſt probari, quia quando iuramentum nõ fit alicui tertio, cuius intereſt, cùm ſit in ſolius iurantis vtilitatem, vt iuramentum de non alienando res dotales, vel de non donando coniugi, poterit iurans cedens iure ſuo, propria authoritate illi contrauenire, nec periurij reus erit, & ſubinde is contractus poſteriori iuramento confirmabitur. Sic limitant *Bald. c. Veniens, de iureiur. n. 4. & l. Duobus. §. fin. ff. de iureiur. Alexan. conſ. 16. n. 6. lib. 3. Decius conſ. 536. n. 13. Alciat. d. c. Cum contingat, nu. 46. Ioan. Lupus, rubr. de donat. §. 54. n. 6. Bernard. Diaz regu. 477. limit. 3. Ant. Gom. l. 52. Tauri n. 58. Gutier. de iuramento 1. p. c. 1. n. 87. Matienzo libr. 5. recop. tit. 10. l. 3. gloſſ. 13. n. 8.* Et videtur tenere *Francus c. Licet, n. 7. de iureiur. in 6.* ponderat enim iuramentum factum eſſe Deo, & parti. Sed hæc limitatio non admittenda, & idem eſt dicendum, licet prius iuramentum ſoli Deo factum ſit. Quia eadem militat ratio: cum enim actus contra illud geſtus, ſit peccatũ, ac periurium, non poteſt ei obligandi vim conferre iuramentum poſterius. Quare eam limitationem reiiciunt *Couar. de pactis, 2. part. §. 2. nu. 4. verſ. Secundum eandem. Seraphinus de priuileg. iuram. priuilegio 75. n. 51. Salzedo ſuper regulam 477. Bernardi Diaz, limit. 3.* Et dubitat *Alex. l. Duobus. § fin. ff. de iureiur.* Et ſatis fauent. *Abb. c. Intellecto, n. 8. de iureiur. & ibi Alex. de Neuo n. 17. Angel. iuramentum 5. n. 15. Syluest. Iuramentum 4. q. 12.* dicunt enim poſterius iuramentum non valere, quia priori iuramento obligauerant ſe alienantes, Deo. Nec obſtat argumentum contrarium: quia reſpondent bene *Couar. Salzedo, & Seraphinus proxime citati*, id iuramentum principaliter factum fuiſſe Deo, & ita neceſſariam eſſe relaxationem, vt poſſit illi contraueniri: ſecus vbi nullus habetur reſpectus ad Deum, nec inde conſurgit etiam minus principaliter aliorum vtilitas: vt reſultat hæredum, ex non alienando, nec donando.

Alij autem limitant, vt contractus iure inualidus, non 7 firmetur iuramento contra prius iuramentum: quando is cum quo contrahitur, erat conſcius prioris iuramenti. Quia æquum non eſt, quando is ignorabat, vt contractus inualidus ſit, iuſta ignorãtia obſtanti. Sic *Bald. Imola, Alex.* quos refert *Couar. de pactis, 2. part. §. 2. nu. 4. verſ. Satis etiã*, dicens eſſe communem ſententiam: *Villalobos in commun. opin. litera I. n. 213. Bernard. Diaz reg. 477. limitat. 2. Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 58.* Et ab hac ſent. dicit nõ eſſe recedendũ in iudicando, & conſulendo, licet cõtraria in rigore verior ſit

ſit,*Gutier.de iuramen.1.p.c.1.n.*88. Sed merito cum *Imola,&* *Alciato*, reiiciunt hanc limitationem *Couar.ibi, Salzedo ſuper d.regul.*477.*Bernardi Diaz,Seraphinus de priuileg.iuram. priuileg.*75.*n.*51.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*10.*l.*3.*gloſſ.*13.*nu.*9.& dicunt nil referre,ſiue is cum quo contrahitur , ſciuerit,ſiue ignorauerit prius iuramentum. Quia vtroque caſu contractus ille geſtus contra iuramentum , eſt inualidus ipſo iure,& ſolo iuramento firmandus,quod fieri non poteſt, cum abſque periurij peccato ſeruari non poſſit. At in hoc caſu admittunt hi Doctores eam limitationem:quando mulier,vel alius contrahens , doloſe priori iuramento ſe aſtrinxit,vel doloſe tacuit tempore alienationis,& contractus,quo alterum contrahentem circumueniret. Quia deceptis,& non decipientibus iura ſubueniunt.*l.*3.*C.ſi minor ſe maiorem dix.& l.*6.*tit.*19.*par.*6.ſecus quando ex ſimplicitate,obliuione,id tacuit. Quod in dubio,dicit *Imola ibidem*,præſumendum eſſe.

DISPVTATIO XIV.

An donatio inualida inter coniuges, confirmetur morte naturali donatoris?

SVMMARIVM.

Confirmatur morte naturali,n, 1. *Et ibi, quid,quando mors eſt accidentalis , vel damnatur memoria donantis poſt eius obitum? Et quid, de donatione inter coniuges putatiuos?remiſſiue , & quid,quando precibus importunis extorta eſt? remiſſiue.*

*Donatio ante matrim.facta,collata in matrimonij tempus, confirmatur morte donantis,nu.*2.*Et an hoc ſit in præiudicium legitimæ aſcendentium,vel deſcendentium?n.*3.*Et an ex ea detrahatur falcidia?n.*4.

An hæc donatio morte confirmata,ſit proprie legatum,& deſideretur aditio hæreditatis,vt morte confirmetur?nu. 5. *Et an traditio rei donatæ exigatur?n.*6.*Et ibi,an ſat ſit poſſeſſio, ſeu detentio rei donatæ, abſque traditione?*

*An requiratur hæc traditio, vt annui redditus ad alimenta vxori promiſſi à viro,confirmentur morte,remiſſiue eodem n.*6.

*Satis eſt quocumque tempore vitæ donantis, traditio fiat,n.*7.

*Quid,ſi coniux donans traderet rem coniugi donatario , pacto inito, vt ſi donans conualeſcat,ſibi reſtituatur,vel reuocaret traditionem, n.*8.

*An ſi coniux promittat aliquid coniugi, & tradat, confirmetur morte? num.*9.

*Quid, ſi vir donet vxori domum in qua ambo habitant , vel res domi exiſtentes,nec interueniat alia traditio?nu.*10.*Et an in donatione reciproca,deſideretur traditio?n.*11.

*An requiratur traditio vera,vel ſat ſit ficta?n.*12.

*Quando confitetur vir conſtante matrim. ſe dotem recepiſſe , an ea cenſeatur traditio , vt morte confirmetur? Et quid, ſi ante matrimon. ea confeſſio ſit n.*13.

*An ſatis ſit ficta traditio? n.*14.*Et quid,ſi donans retineat vſumfructum? num.*15.

*Quid,ſi vxor ſit debitrix mariti , & hic animo donandi remittat debitum?num.*16.

*Quid,ſi coniux donans tradat donatario inſtrumenta rei donatæ? nu.*17. *Vel faciat inſtrumentum donationis?n.*18.*Vel faciat rem ſibi debitam in alterum transferri?n.*19.

*An deſideretur, vt donatio morte confirmetur, donantem prius decedere? num.*20.

*Quid,ſi ſimul periere coniuges incendio,aut naufragio,& conſtat donantem ſuperuixiſſe,vel id dubium eſt?Et explicatur l.Si inter virum,ff. de reb.dub.Et ſignificatio dictionis implicatiuæ,Maxime,n.*21.

Quid,quando non ſimul eodem caſu perierunt , ſed diuerſis in locis , nec conſtat quis prior deceſſerit? Et quid , ſi in hoc caſu,mutuo ſibi donaſſent,vel ea lege vt qui prius decederet bona donata obtineret,n. 22.

*An hæc correcta ſint attento iure regio Caſtellæ, & præſumatur in dubio vxorem prius deceſſiſſe,n.*23.

*An deſideretur , vt donatio hæc morte confirmetur , eam non excedere quingentos aureos abſque inſinuatione,n.*24.

*An ſi excedat,tota donatio corruat,nec morte confirmetur, n.*25. *Et an exigatur vt donans in eadem voluntate perſeueret,remiſſiue,nu.*26.

1 DOnatio irrita inter coniuges, confirmatur morte donantis naturali.Habetur expreſſe,*cap.fin.de donat.inter vir.& vxor.l.Papinianus,& l.Cum hic ſtatus,ff.eod.tit.l.*1.*&* 3. *& l.Donationes quas parentes,C.de don.inter virum,& vxorem, & l.*4.*t.*11.*p.*4. Et ratio eſt,quia eo tēpore ceſſat ratio prohibitionis,ne,ſcilicet, mutuo ſe amore ſpolient , & poteſt alter alterum libere inſtituere , ipſique legare : & proinde ex tacita & præſumpta voluntate,cum donationem in vita donator minime reuocauerit,cenſetur tunc relinquere, ac legare. Quoniam in eadem voluntate præſumitur aliquem mori, niſi appareat contrarium voluiſſe.*c. Maiores, de baptiſmo,l.Sancimus,C.de teſtam.*& ita perinde eſt,ac ſi in teſtamento ea donatio relicta eſſet. Nomine autem mortis naturalis , qua donatio hæc confirmatur, comprehenditur etiam mors accidentalis gladij,*l.Si tibi*,vbi *Bald.C.de don.ante nupt.Item Bald.l.Res vxoris,n.*2.*C.de don. inter vir. & vxor.Ioan.Lup.rubr.de don.§.*70.*n.*1.*Gregor.Lop.l.*4.*verb. En ſu vida,t.*11.*p.*4.Addit bene *Ioan.Lup. n.*2.ſecus eſſe , ſi donator mortem ſibi ob ſceleris conſcientiam conſciuerit, vel etiam poſt mortē memoria eius damnata ſit ; tunc enim reuocatur donatio : habetur *l.Cum hic ſtatus,*33 *§. Si donator. verſ.Si maritus,ff.de donat.inter vir.& vxor.* Vtrum autem donatio inter coniuges putatiuos,confirmetur donantis morte?dixi hoc 6.l.diſp.2.n.9.&quid,Quando precibus importunis extorta eſt? dixi l.4.diſp.10.n.7.

Similiter donatio facta ante matrimonium , collata in matrimonij tempus, quæ inualida eſt,*l. Quod ſponſæ , C.de don.ante nup.*confirmatur donantis morte:non quidem ex verbis legum, cum vere non fiat inter coniuges , ſed ex ipſarum mente.Quia donatio collata in matrimonij tempus,ficte videtur facta in ipſo matrimonio, & inter cōiuges: habetur, *d.l.Cum hic ſtatus,§.Oratio, verſ.Si ſponſus* : & docent omnes,ſpecialiter *Ioan.Lup.rub.de don.§.*69.*nu.*2. 2

Ex his infertur , hanc donationem confirmari morte, 3
quatenus non eſt in præiudicium legitimæ aſcendentium vel deſcendentium. Quare in regno Caſtellæ , ſi donator deſcendentes habeat, extrahetur de quinto , de quo ſolo diſponere poteſt in deſcendentium præiudicium , *l.*30. *Tauri,hodie l.*13.*t.*6.*lib.* 5. *recop.* ſi autem ſolos aſcendentes, extrahetur de tertia bonorum parte , de qua libere teſtari poteſt,*l.*6.*Tauri,hodie l.*1.*t.*8.*lib.*5.*recop.*Ratio eſt manifeſta, quia donatio hæc morte confirmata , eſt inſtar legati gratuiti in teſtamento relicti : (vt diximus nu.1.) Huiuſmodi autem legata minime nocent legitimæ. *Sic P.Molina to.*2. *de iuſt.tract.*2.*diſp.*289.*§.Vt ad Luſitanum.*

2.Infertur , ex huiuſmodi donatione morte confirma- 4
ta detrahendam eſſe falcidiam.Quia in vim legati potius, quam in vim contractus ſuſtinetur. Habetur *l.Cum hic ſtatus,* 33.*init.ff.de donat. inter vi.& vxo.* ibi,*ſed de falcidia vbi poſſit habere locum, tractandum eſt,cui locū ita fore opinor, quaſi ſi teſtamento confirmatum,quod donatum eſt.* Et *l. In donationibus,C.ad leg.falcid.* ibi, *in donationibus inter virum & vxorem factis,legem falcidiam, quando fideicommiſſi partibus fungūtur, & c.*vbi *gloſſ.verb.Factis*,inquit,*id eſt,quando fiunt cauſa mortis,vel morte confirmantur,nam ſi fiunt inter viuos,& ſtatim valent, non detrahitur falcidia.*Sic *Bart.d.l.Cum hic ſtatus,init.n.* 2.*Tiraquel.l.ſi vnquam,verb.Libertis,nu.*121.*C.de reuoc.donat. Ioan.Lup.rubr.de donat.§.*69.*n.*2.*Greg.Lop.l.*1.*verb. Donationes,titul.*11.*p.*6.*Iulius Clarus l.*4.*recept.§. Donatio.qu.*9.*verſi. Scias autem,Molina* multos referens, *lib.*1.*de primog.c.*12.*n.* 10.*Angulo de melior.l.*1.*gloſſ.*1.*n.*11.Et ex Theologis *P.Molina to.*2.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*289.*§.Ex donatione,Lud.Lop.li.*2. *de contractib.c.*47.*ad finem,§.Notādum eſt.* Quare minus bene *Iaſon l.Si is qui pro emptore,n.*116.*ff.de vſucap.*cenſet non detrahi falcidiam, niſi quando donatio fuerit confirmata in teſtamento,quæ alias minime poſſet morte confirmari: vt ſi excedat 500.ſolidos : (vt dicemus n.24.) Tunc enim rationem fideicommiſſi habet ; & proinde ex ea detrahitur falcidia. Quare caute *d.l.In donationibus*,dicitur:*quando fideicōmiſſi partibus funguntur.*Sed verius eſt quod dixi:illud enim,*quando* , accipitur cauſatiue, pro, quia, vt tradit *ibi gloſſ.verb.Quando:*& ita textus vniuerſaliter definiuit ex donationibus morte confirmatis,detrahi falcidiam. Quia vim legati,ac fideicommiſſi habent. Et *d.l. Cum hic ſtatus,* abſolute dicitur ex tali donatione falcidiam detrahi.

Quamuis autem donatio hæc morte confirmata vim 5
relicti habeat:nō tamen eſt proprie legatū,nec contractus,
ſed tertia quædam ſpecies media:vt optime probat *Molin.* 7
*l.*1.*de primog.c.*12.*n.*11. Vnde vt hæc donatio morte confirmetur,nō deſideratur hæreditatis aditio.Sic multis citatis docent,*Tiraq.l.Si vnquā,verb.Libertis,nu.*122.*C.de reuoc. don.Ioā.Lup.rub.de don.§.*69.*n.*3.*Greg.Lop.l.*4.*verb.En ſu vida,t.*11.*p.*4.*Ant.Gom.*2.*var.c.*4.*n.*23.*ver.Aduertēdū,Angulo de melior.l.*1.*gl.*1.*n.*15.Et ratio eſt,quia eſt veluti donatio cauſa mortis,

mortis,cum morte confirmetur: hæc autem non indiget ad ſui valorem, hæreditatis aditione: vt late probat *Ioan. Lup.proxime citatus.*

6 Quatuor tamen oportet adeſſe conditiones, vt donatio hæc morte confirmetur.Prima eſt,vt præceſſerit in vita donantis,traditio rei donatæ. Prob.ex *l.Papinianus,24. ff.de don.inter vir. & vxor.*ibi,*ſi ſtipulanti vxori ſuæ ſpopondiſſet, non putabat conueniri poſſe hæredem mariti, licet durante voluntate maritus deceſſerit.*Et *l.Res vxoris 24.C.de donat.inter vir.& vxor.*ibi, *vel etiam largitione viri in eam, ante reatum, iure peruenerant.*Et infra,*donatio maritalis ante tempus criminis,ac reatus collata in vxorem.* Quæ ſane verba traditionem important.Et argumento,*l.2.C.Si quis alteri, vel ſibi,* vbi in donatione facta filiofamilias, confirmanda eius emancipatione,traditio deſideratur. Et ratio eſt,quia cum talis donatio ſit inualida, non eſſet quid confirmaretur, deficienti traditione: ea autem accedente, iam eſt actus res, & voluntas quæ poſſit confirmari. Sic docent *gloſſa,d.l.Papinianus,verb.Mariti.Salice.l.2.n.2.C.de dote cauta,*Iaſon *l.Si diuortio,num.8.ff.de verb.oblig.Henric.c.fin.nu.4.de donat.inter vi.& vxor.& ibi* Alex.*de Neuo nu.4.Bald.Paul.& Loazes,*quos refert & ſequitur *Couar.rubr.de teſtam.3.pa.nu.3. Tiraquel.l.Si vnquam,verb.Libertis,nu.*112. *C.de reuoc.don. Ioan.Lup.rubr.de donat.§.76.n.1.Roſella, Donatio 1.n.34.*Angel.*Donatio.3.nu.3. Syluest. Donatio.2.q.4.Tabiena, Donatio.3.q.3.num.4.Armilla, verb.Donatio,n.27.*Anton. *Gom.2.var.c.4.n.23.verſ.Aduertendum,& l.52.Tauri,n.65.Minchaca de ſucceſſ.progreſſu.l.1.§.1.n.* 136.138.139.*& de ſucceſſ.creat.§.29.n.*11.12.*&* 18.*Greg.Lop.l.4.verb.En ſu vida,t.11.p.4.Villalobos in com.opi.lit.D.verb.Donat.n.147.Iul.Clarus* multos referens,*l.4.recep.§. Donatio.q.9.verſ.Scias autem,Molina l.1.de primog.c.12.n.12.fin.Anto.Gabriel to.1.com.in mea edit.l.4.verb.Donatio,f.208.col.1.Acoſta, c.Si pater,1.p.verb.Legauit,n.1.de teſtam.in 6.Matiēzo lib.5.recop.t.10.l.7.gl.2.n.5.Gutier.2.pract.q.12.n.120.Valaſcus conſ.5.n.16.to.1.Angulo de melio.l.4.gl.4.n.13.Barboſa l.Quæ dotis, 34.n.67.ff.ſolu.matrim.*Et ex Theologis,P. *Molina tom.2.de iuſt.tract.2.diſp.289.§.Illud obſerua, Lud.Lop.l.2. de contract.c.47.§.Tertio confirmatur.* Addit *Matienzo eod.n.5.* cum Paulo de Caſtro,non ſatis eſſe,ſi coniux donatarius ſit in poſſeſſione,ſeu detentione rei donatæ,niſi traditio interueniat. Quamuis autem requiri traditionem hanc, communis ſent.habeat:non eſt hoc omnino certum:quia *d.l.Papinianus*,videtur loqui non de vera donatione,ſed de promiſſione donandi. Quod non obſcure ſignificant ea verba, *ſi ſtipulanti vxori ſuæ ſpopondiſſet.* Quare *gl.l.1.verb.Facta,C.de don.inter vi.& vx.& l.2.fin.C.de dote cauta.*vbi *Cynus & Bart. d.l.Papinianus,*vbi & *Salice.* explicant eum textum,de donatione facta per promiſſionem donandi.Et ita hanc differentiam conſtituunt *Bald. conſ.397.l.1. Paul.conſ.138.l.1. Anchar.conſ.76.*Et hanc ſent.dicit T*iraquel. de iure conſtit.1.p.n.53.*non eſſe ratione deſtitutam.Immo *Azo ſum.t.de don. inter vi.& vxo.fin.& Hoſtienſ.ſum.eod.t.fin.* dicunt forte non requiri traditionem: & *d.l.Papinianus,*correctam eſſe per *l.Cum hic ſtatus.ff.de don.inter vi.& vx.*vbi abſolute traditur donationē hanc morte confirmari,nulla traditionis mentione facta. Sed non eſt recedendum à frequentiſſima fere omniū ſent.ita intelligēti *l.illam Papinianus,*nec verum eſt corrigi per *d.l.Cum hic ſtatus.*(Vt bene probat *Ant.Gom. l.52.Tauri,n.65.*)Quia leges legibus ſuppleri debēt,vt earum correctio vitetur. Item, quia cum *l.Papinianus* mentionem faciat orationis D.Seueri,poſterior eſt deciſione, *l.Cum hic ſtatus.* Vtrum autem hæc traditio requiratur, vt anui redditus promiſſi vxori, ad alimenta, per virum, confirmentur morte?dixi hoc *6.*libro,diſputat.3. num.12.

7 Non deſideratur autem traditionem fieri donationis tempore, ſed ſatis eſt quocumque tempore vitæ donantis. Quia textus ſolam traditionem petunt, non reſtringentes ſi tempore ipſius donationis fiat. Item, quia cum donatio hæc toto donatoris vitæ curriculo,inualida ſit,& ſola eius morte confirmanda,ſatis eſt ante mortem traditionem fieri,vt tempore mortis adſit aliquid traditū,quod morte cōfirmari valeat.Sic referens Bald.docet *Ioan.Lup. rub.de don.§.76.num.1.Greg.Lop.l.4.verb. En ſu vida,t.11.p.4.*

8 Nec huius donationis confirmationi obſtaret,ſi vir donans traderet donatariæ vxori rē,eo pacto inito,vt ſi donans conualeſceret,ea res ad ipſum rediret. Quia re vera iā interceſſit traditio.Sic *Minchaca de ſucceſ.progreſſu,l.1.§.1.n.*136.Obſtaret tamen meo iudicio,ſi vir cōualeſcens rem traditam reaſſumeret,ex vi illius pacti.Quia iam perinde eſt,ac ſi non eſſet traditio,cū ea reuocata ſit,nec tempore mortis inueniatur aliquid traditū,quod confirmari poſſit.

9 Ex dictis fit, tripliciter poſſe fieri donationem inter coniuges. Vel ſi coniux dicat coniugi, Dono tibi talem fundum:vel Promitto me tibi talem fundum donaturum: vel Promitto tibi talem fundum:& in omnibus his euentibus,traditione ſequuta donationem confirmari donantis morte.Sic *Minchaca l.1.de ſucceſſ.progreſſ.§.1.n.*140.

10 2.Infertur, viro donante vxori domum communis habitationis vtriuſque, vel rem domi exiſtentem, minime donationem hanc confirmari morte viri, alia traditione non interueniente. Quia viro ſuperſtite,nec domum nec res in illa exiſtentes vxor poſſidet,ſed detinetur à viro,in *ea l.Habebat,cum ibi notatis.ff. de precar.l.1.§.penul.ff.de iis qui deiecerunt,vel effuder.* Sic *Paulus*, quem refert & ſequitur *Ioan.Lup.rub.de don.§.77.n.1.*

11 Limitatur autem conditio hæc, vt requiratur traditio, niſi ſit reciproca donatio inter coniuges. Sic *Villalobos in comm.opin.lit.D.verb.Donatio,n,*148.& refert pro ſe *Paulum l.Si pater,ff.de donat.inter vir.& vxor.& Ioannem Lupum,rubr. de donat.§.50.n.17.*Sed lapſus eſt *Villalobos.*hæc enim non eſt limitatio:donatio enim inualida traditionem petit, vt morte confirmetur: quando autem valida eſt,nulla indiget traditione, nec confirmatione. At donatio hæc reciproca inter coniuges,cum remuneratoria ſit,valida eſt(vt dixi hoc *6.* l.diſp.6.nu.11.) Et hanc rationem expreſsè aſſignāt *Paulus,l.Si pater filiæ,in fin.* C. *de inoffic.teſtam.* (quem falſo allegauit *Villalobos,l.Si pater,ff.de don. inter vir.& vxor.* nam in toto illo tit.non inuenitur talis lex)& *Ioann.Lupus d.§.50.num.*17. Si autem hæc donatio reciproca excederet iuſtam remunerationem, iuxta tradita d. diſp.6.num.6. & ſeq.cum in eo exceſſu ſit donatio ſimplex,& ſubinde confirmanda, indigeret vtique traditione:ſicut cæteræ donationes ſimplices inter coniuges factæ.

12 Dubitabis autem circa hanc conditionem, an requiratur traditio vera,aut ſat ſit ficta? Quidam cenſent requiri veram, nec ſufficere fictam, vt per clauſulam, conſtituti. Quia hæc clauſula inducens poſſeſſionem fictam,eſt nulla,vbi principalis actus eſt nullus:vt voluit *Bald.l.Ex teſtamento,*C.*de fideicommiſſ.*Hos refert *Tiraquel. tract.de iure conſtit.1.p.nu.52.* Cæterum tenendum eſt ſufficere fictam traditionem:per *l.Cum hic ſtatus,33.§.Si maritus.ff. de donat.inter vir. & vxor.* ibi, *finge in poſſeſſione precaria mulierem remanſiſſe, paratamque eſſe,ſatisfacere creditori: dicendum eſt donationem valere:*quamuis *gloſ.ibi verb.* Precaria, aliter explicet eū textum.Et ratio eſt, quia quando actus eſt omnino nullus,non ſufficit ficta traditio,at quando actus non eſt omnino inualidus,ſed poteſt morte vires accipere,ſicut actus ipſe principalis morte conualeſcit: ſic & traditio ficta. Sic docent *Bart. Bald. Alber.* Angel. *Salic.*quos cum aliis refert *Tiraq.tract.de iure conſtit.1.p.n.51. & 2.p.limit.7.nu.21. & 22.*& ipſos ſequitur:& fere omnes vbique idem tenent teſte *eod.Tiraq.de retractu conuen.ad fin.tit.n.48.Alex.de Neuo c.fin.nu.6.de donat.inter vir.& vxor.Ioan.*Lup.*rubr.de donat. §76.n.2.& 7.Greg.*Lop.*l.4.verſ.En ſu vida,t.11.p.4.*Acoſta *c.Si pater 1.p.verb.Legauit,n.1.de teſtam.in 6.* Ant. *Gom.l.52.Tauri, n.65.Villalobos in comm.opin.lit.D.verb. Donatio,n.148. Minchaca de ſucceſſ.progreſſ.l.1.§.1.n.137.*Ant.Gabr.*in mea edit.to.1. commun.l.4.verb. Donatio,fol.208.col.1. P. Molina tomo 2.de iuſt.tract.2.diſp.289.§ Idcirco autem.*

13 Hinc infertur 1. confeſsionem dotis receptæ factam conſtante matrim.à viro,quando cenſetur animo donandi facta,(de qua re hoc l.6.tota diſp.9. egimus)haberi loco conditionis, & ita eam præſumptam donationem abſque alia traditione confirmari morte. Et ratio eſt,quia hoc eſt ſpeciale

ſpeciale in dotis donatione, vel augmento, quam conſtante matrimonio vir facit vxori: cum enim dos tunc, tam quoad poſſeſſionem, quam quoad proprietatem, penes virum eſſe debeat, l. Doce ancillam, C. de rei vendic. fruſtra traderetur vxori cum ſtatim ad maritum poſſeſſio redire debeat, l. Qui ſic. ff. de ſolut. ſicque eius retentio, breui manu pro traditione habetur, quaſi breui manu mulieri tradita, ad virum redierit: vt in ſimili habetur l. Singularia. ff. ſi cert. petat. Sic docent gl. l. Papinianus, fin. ff. de don. inter vi. & vxo. & ibi Bart. fin. Felinus c. Si cautio, n. 77. de fide inſtrum. Bartol. Socin. l. 1. n. 71. ff. ſolut. matrim. Iaſon l. Si diuortio, n. 8. ff. de verb. oblig. Salic. l. 2. n. 2. C. de dote cauta, Roſella Donatio, 1. nu. 34. Angel. Donatio. 3. n. 3. Syluest. Donatio. 2. qu. 4. Tabiena Donatio, 3. q. 3. n. 4. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 76. n. 3. Couar. 1. var. c. 7. n. 4. verſ. Sed quod etiam, Iul. Clarus l. 4. receptarum. §. Donatio, qu. 9. verſ. Scias autem. Menoch. de præſumpt. l. 3. præſum. 12. nu. 38. Minchaca l. 3. contr. vſu frequ. c. 46. nu. 10. vbi multos refert: Vaſquius conſ. 5. n. 16. to. 1. Et ex Theologis, P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Idcirco autem, & diſp. 439. §. Cæterum, obiiciens, & §. Sunt vero nonnulla, Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Tertio confirmatur. Quare audiendus non eſt Aduendaño de exequend. mand. 2. p. c. 29. n. 14. aſſerens donationem ex hac confeſſione conſurgentem, minime confirmari morte, traditione non ſequuta. Vtrum autem ea confeſſio ante matrim. facta animo donandi, confirmetur morte? Dixi hoc 6. l. diſ. 9. n. 3.

14 2. Infertur, contra authores n. 12. relatos, ſatis eſſe clauſulam conſtituti, vt ea donatio morte confirmetur. Vt ſi coniux donans nomine coniugis donatarij ſe poſſidere conſtituat. Quia clauſula conſtituti habetur pro traditione: per eam enim traditur ficta poſſeſſio. l. Quod meo, ff. de acquir. poſſeſſ. Sic Alex. de Neuo, c. fin. n. 6. de donat. inter. vir. & vxor. Tiraquel. multos referens, de iure cõſtit. 1. p. n. 49. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. n. 2. Gregor. Lop. Iul. Clarus, Molina relati, n. præced. Mincha. de ſucceſſ. progreſſ. l. 1. §. 1. n. 138. Quod cum aliis bene intelligit Ioan. Lup. eo. nu. 2. quando conſtituens tempore illius clauſulæ conſtituti, poſſidebat. Idem dicendum eſt, ſi donans ſe inquilinum nomine donatarij conſtituat. Sic alios referens Minchaca eod. n. 138.

15 3. Infertur, confirmari, ſi donans retineat vſumfructum. Quia talis reſeruatio habet vim traditionis, l. Quiſquis, & leg. Si quis argentum, C. de donat. Sic Tiraquel. alios referens, Ioan. Lup. n. 4. Minchaca relati nu. præced.

16 4. Infertur, ſi vxor erat debitrix mariti, & hic animo donandi remittat, confirmari hanc donationem morte. Quia ea liberatio vim habet traditionis, l. Cum hic ſtatus 33. §. Oratio, verſ. Siue autem, ff. de donat. inter vir. & vxor. Videtur enim ſolutionem debiti factam eſſe, & ſtatim traditam. Sic Alex. de Neuo, c. fin. n. 6. de donat. inter vir. & vxor.

17 5. Infertur, ſimiliter confirmari, ſi donans tradat donatario rei donatæ inſtrumenta, per quæ eam habuit. Quia hæc tradendo, videtur rem ipſam tradere, l. 1. C. de donat. & l. 8. t. 30. p. 3. Sic Minchaca de ſucceſſ. progreſſ. l. 1. §. 1. nu. 138.

18 6. Infertur, firmari etiam, ſi coniux donans alteri inſtrumentum donationis conficiat. Et hoc enim videtur poſſeſsio tradita, l. 8. t. 30. p. 3. Sic Ioann. Lup. rubr. de donat. §. 76. num. 6.

19 Vltimo infertur, firmari etiam donationem morte, ſi vir rem ſibi debitam faciat transferri per ſe, vel per alium, in vxorem, & illi deſcribi in libro rationum, vbi debita deſcribuntur. Quia per talem deſcriptionem videtur donare, & tradere vxori. Sic Anchar. quem refert & ſequitur Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 76. n. 6.

20 II. Conditio requiſita, vt donatio inualida inter coniuges morte confirmetur, eſt, vt coniux donans prius decedat, ſi enim donatarius prius obeat, euaneſcit penitus donatio. Habetur expreſsè c. fin. de donat. inter vir. & vxor. & l. Cum hic ſtatus, 53. §. Si diuortio, fin. ff. eod. t. & l. l. 4. t. 11. p. 4.

21 Inquires autem, quid dicendum ſit, quando minime conſtat vter prius obierit? Et vt clare procedam, præmittam quid attento iure regio Caſtellæ, & attento iure cõmuni, videtur dicendum, quando coniuges ſimul perierunt, licet donator ſuperuiuat, valere donationem: per l. Si inter virum, 6. ff. de rebus dub. ibi, ſi ſimul tam is cui donatum eſt, quam is qui donauerit, decedant: magis placuit valere donationem: eo maxime quod donator non ſuperuiuat: ergo idem dicendum eſt, ſi donator ſuperuiuat. Nam dictio implicatiua, Maxime, ex propria vi & natura implicat idem eſſe, quamuis ratio expreſſa deficiat, l. 1. §. Si ex dodrante, ad fin. verſ. Cæterum ibi, vel maximè, ff. de collat. bonor. l. Scire oportet, §. Et ſi maxime, ff. de excuſat. tut. Primo tamen dico, attento iure communi, ſi ambo ſimul moriuntur naufragio, incendio, &c. & conſtat donatarium prius obiiſſe, minime firmari donationem, ſed euaneſcere: vbi autem non conſtat vter prius obierit, firmari. Quoniam præſumitur donatorem in eadem voluntate præmortuum eſſe. Habetur expreſsè l. Cum hic ſtatus, 33. §. Si ambo, ff. de donat. inter vir. & vxor. vbi etiam dicitur, ſi ambo coniuges ab hoſtibus capti ſint, (gloſſ. verb. Capti, ſcilicet, ſimul) nec reuertantur, tempus captiuitatis ſpectandum eſſe, quaſi tunc deceſſerint, ſi verò alter redierit, eum ſuperuixiſſe, cenſendum eſſe. Et inter alios optime hoc docent Couarr. 2. varia. c. 7. num. 5. Menoch. de præſumpt. l. 6. præſumpt. 50. n. 6. & ſeq. Nec obſtat argumentum contrarium, deſumptum ex l. Si inter virum, ff. de reb. dub. Quia reſpondet bene Couar. d. n. 5. illam dictionem, Maxime, propriam vim obtinere: implicat enim caſum magis dubium, ibi enim deciditur, quando non conſtat quis prius obierit, valere donationem: & poſtea dicitur, eo maxime quod donator non ſuperuiuat: qui caſus omnino certus eſt: & ita implicat caſum magis dubium, nimirum ſimiliter confirmari, ſi ambo ſimul moriantur. Secundo reſpondetur dictionem, Maxime, adiectam cauſæ finali, ſtare taxatiue, non implicatiue, c. Ad abolendam, de filijs presbyt. vbi gloſſ. verb. In ſecularibus, & multi alij, quos refert & ſequitur Couar. d. nu. 5. & Menoch. d. præſumpt. 50. nu. 12. & ita in eo textu ſtat taxatiue: vt tradunt Menoch. & Couar. ibidem.

2. Dico, quando coniuges non ſimul eodem caſu perierunt, ſed diuerſis in locis, nec vter prius obierit, conſtat: varij ſunt DD. Aliqui cenſent hæredi donatarij incumbere onus probandi donantem prius deceſsiſſe, vel ſaltem vtrumque ſimul, ſiue hæres poſsideat, ſiue non. Sic Alex. l. Ex facto, §. Si quis autem, ff. ad Trebel. Alij autem ſentiunt hæredem donatoris teneri id probare, atque ita dum hæres minime probauerit, morte firmari donationem. Quia licet donatio inter coniuges ſit nulla, confirmatur ſilentio donatoris vſque ad mortem: ergo morte donantis probatur confirmatio: & proinde eius hæredi incumbet probare, minime eſſe confirmatam: quia donator ſuperuixerit. Sic Bart. Socin. l. Si inter 9. fin. ff. de rebus dub. Ioan. Lup. rub. de don. §. 75. fin. Facit optime gloſſ. l. Cum hic ſtatus, §. Si ambo, verb. Simul deceſſerint, ff. de donat. inter vi. & vxo. vbi dicit, non dico ſimul, id eſt, eodem tempore, ſed ſimul, id eſt, vnus & alter: neſcitur tamen quis prius deceſſerit. Et hic modus dicendi, ſatis probabilis eſt. Alij verò, & verius dicunt, præſumptionem eſſe pro ipſo rei donatæ poſſeſſore, & ita incumbere onus probandi donatorem ſuperuixiſſe ei, qui minime poſsidet. Quia in dubio melior eſt poſsidentis conditio: reg. In pari. ff. de reg. iur. & eod. t. in 6. Sic docent Bart. l. Si inter, ff. de reb. dub. & ibi Imola, Raphaël, & Cuman. quos refert, & ſequitur Couar. 2. varia. c. 7. num. 5. Maſcard. de prob. concl. 1200. n. 15. P. Molin. tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Donatio cauſa mortis. Barahona in addit. ad Ioan. Lup. rub. de donat. §. 75. lit. B. Menoch. multos referens, de præſump. l. 6. præſumpt. 50. n. 16. Et ita inquit Barahona, cum traditio rei donatæ neceſſaria ſit ad confirmandam donationem, obtinere ſemper præſumptionem pro coniuge donatario: additque cum Molinæo quem ibi refert, ſi forte ceciderit à poſſeſſione, expedire ei illam poſſeſſorio iudicio recuperare, antequam petitorio agat. Et hoc verum eſt, licet diſtinctis in locis vir & vxor moriantur, dum enim non conſtat quis prior deceſſerit, valida eſt donatio. Sic Couar. & Moli. ibi. Quod ſi mutuo ambo coniuges ſibi donaſſent, vtriuſque donatio maneret confirmata: per l. Cum hic ſtatus, §. Si

ambo,

ambo, verſ. Proinde, de don. inter vir. & vx. Sic *Couar. & Molin. ibi*. Et ratio eſt, quia cum iam donatio eſſet facta, & res donatario tradita, ab illoque poſſeſſa, in hoc dubio præualet fauor donatarij poſsidentis, vt donatio cenſeatur valida, & confirmata. Addit bene *P. Molina cum Acoſta* per ipſum relato, caſſari omnino donationem, ſi coniuges ſibi mutuo donaſſent, ſub ea conditione, vt qui poſterior è vita diſcederet, bona donata obtineret: & vterque ſimul obijſſet, nec conſtaret vter prius. Quia ſub poſitiua conditione, ſi alter ſuperuixerit, donatio facta eſt, quæ conditio in eo euentu defecit.

23 Maior autem difficultas eſt, attento iure regni Caſtellæ. Nam obſtat fortiſsime, *l. 12. t. 33. p. 7.* ibi, *muriendo el marido, y la mujer en naue, fuego, &c. entendemos que la mujer, porque es flaca, morira primero que el varon. E tiene por ſaber eſto, por razon de las donaciones que el marido e la mujer hazen el vno al otro en ſu vida.* Vbi expreſſe deciditur, coniugibus ſimul morientibus, præſumi mulierem prius deceſſiſſe, & ita in hoc caſu, ſi vir donauerat vxori, videtur dicendum donationem euaneſcere, tamquam vxore donataria præmortua: ſecus tamen, ſi vxor donauerat viro: cum præſumatur vxorem donatricem prius deceſsiſſe. Quare videtur correctum ius commune diſponens valere vtramque donationem, præſumique ſemper donatorem præmortuum eſſe. Et ita correctum eſſe docet Ioan. *Lup. rubr. de donat. §. 74. fin.* Quamuis *Couar. 2. var. c. 7. fin.* dicat non corrigi ius commune per hanc legem. Sed ab eo recedendum eſt, quia fatetur, expreſſe hanc legem diſponere contra ius commune, nec oſtendit qualiter ipſum nõ corrigat: & falſo diceret lex, hoc deſeruire ad donationes factas inter coniuges. Hoc tamen fatendũ eſt, cum prædicta lex ſolum diſponat, quando ſimul naufragio, incendio, aut alio caſu vterque cõiux periit: nihilque diſponat quãdo diuerſis in locis, nec cõſtet quis prius obierit, manere in hac parte, ius commune incorrectum, & id quod ex eo diximus, n. 22.

24 III. Conditio requiſita, vt donatio inter coniuges morte confirmetur, eſt, vt non excedat 500. aureos abſque inſinuatione. Si enim hanc ſummam excedat, nec adhibeatur inſinuatio requiſita, *l. Sancimus, C. de don. & l. 9. t. 4. p. 5.* non confirmabitur morte. Habetur expreſſe, *l. Donationes quas parentes, 25. C. de don. inter vir. & vx.* vbi ſubditur, ſi tempore mortis donator confirmarit dictam donationem excedentem 500. aureos, abſque inſinuatione factam, valere tunc vt legatum, quod non indiget inſinuatione. Quare audiendus non eſt *Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. ad fin. §. Notandum eſt*, aſſerens hanc donationem vltra 500. aureos non inſinuatã, confirmari morte. Quod idem in alio ſimili, docuit *Bald. l. Si mortis, nu. 5. C. ad legem falcid.* dicit enim donationem factam à patre, filiofamilias, excedentem hanc ſummam, & non inſinuatam, morte confirmari: quia habet vim relicti: quod idem procedit in noſtro caſu, cum hæc donatio inter coniuges ſimilis ſit donationi factæ per patrem ſuo filiofamilias, & habeat vim relicti. Sed hæc doctrina falſa eſt, & contra deciſionem, *d. l. Donationes quas parentes*, vt bene aduertit *Ant. Gom. 2 var. c. 4. n. 17. verſ. Quarto infero*, *Angulo de melior. l. 1. gloſſ. 1. n. 13.*

25 Grauis autem difficultas eſt, circa hanc conditionem. An donatio hæc excedens ſummam dictam, in nihilo confirmetur morte, ſed penitus euaneſcat: an vero ſolus exceſſus corruat, confirmetur autem in ſumma quingentorum aureorum, quæ inſinuatione non indigebat? Aliqui volunt penitus euaneſcere. Ducuntur, quia *l. Donationes quas parentes. C. de donat. inter vir. & vx.* indiſtincte ait hanc donationem morte non confirmari. Deinde, quia eſt defectus in re, cum non fuerit inſinuata, contrà *l. Sancimus, C. de donat.* & in perſona, cum inter coniuges donatio non valeat. Sic tenent *Salice. d. l. Donationes, nu. 3. & ibi Socin.* dicens ita fuiſſe approbatũm per collegium Piſanum: idem *Pariſ. Caſſan. Ruinus, Alciat.* quos refert *Angulo de melior. l. 1. gloſſ. 1. nu. 14.* Idem *Menoch. de præſumpt. l. 3. præſumpt. 12. n. 67.* Sed contrarium eſt verius, nimirum, ſolum exceſſum annullari, reliquam autem ſummam morte confirmari. Quia *d. l. Donationes quas parentes*, non aſſerit in vniuerſum donationem illam minimè firmari morte, ſed ſolum debitæ ſummæ exceſſum: vt conſtat ex illis verbis, *nam amplioris quantitatis donationem minimè inſinuatam, nec per ſilentium eius, qui donauit, confirmari concedimus.* Vbi ſolùm negat exceſſum illum firmari. Deinde, quia vtile per inutile non vitiatur, *reg. Vtile, de reg. iur. in 6.* quando vtile ab inutili ſeparari poteſt. (Vt explicat *ibi Dynus num. 4.*) Ergo cùm in hac donatione poſſit debita ſumma, quæ eſt pars vtilis, ſeparari ab exceſſu, qui inutilis eſt, non debet vitiari. Nec obſtat donationem tunc carere duobus adminiculis, Nam defectus perſonæ ſuppletur per durationem in eadem voluntate vſque ad mortem, & morte ſequuta confirmationem. Defectus autem rei, ſcilicet, inſinuationis, non debet magis in his donationibus nocere, quàm in aliis: quæ in ſolo exceſſu annullantur, validæque ſunt quoad ſummam permiſſam, *l. Sancimus, verſ. Quid autem, C. de donat.* Et ita hanc partem tuentur *gloſſ. cap. fin. verb. Conſtante, de donat. inter virum & vxorem, Odofred. Ioan. Andr. Alberic. Crottus, Aret. Bello. Rub.* quos refert, & ſequitur *Angulo de melior. l. 1. gloſſ. 1. n. 4. Ioan. Lup. rubr. de donat. § 82. n. 2. fine, Anton. Gom. variar. c. 4. n. 17. verſ. Quartò infero, Iul. Clarus* dicens communem, *l. 4. recep. verb. Donatio, q. 17. verſ. Sed hic incidenter, Ant. Gabr.* alios referens, *in mea edit. tom. 1. commun. l. 4. verb. Donatio, f. 211. P. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Quando non præceſſit.*

Vltima conditio eſt, vt donans in eadem voluntate permaneat vſque ad mortem, nec tacitè, nec expreſsè reuocans. De qua conditione dicam tota diſput. ſequenti. 26

DISPVTATIO XV.

An vt donatio inter coniuges morte confirmetur, deſideretur vt donans in eadem voluntate perſeueret vſque ad mortem, nec tacitè, nec expreſsè reuocans, & quando cenſeatur tacitè reuocare.

SVMMARIVM.

Neceſſarium eſt, vt donans in eadem voluntate perſiſtat, nec tacitè, nec expreſsè reuocans, num. 1.

Deſideratur euidenter conſtare de reuocatione. Et quid, ſi priùs reuocet, poſteà approbet? num. 1.

An reuocetur etiam quoad inutiliter expenſa per coniugem donatarium? remiſſiuè, eodem num. 1.

An deſideretur ſimul cum donatione traditionem reuocari? num. 2.

An donatio conſurgens ex confeſſione dotis receptæ, reuocetur confeſſione reuocata? num. 3.

An hæc donatio ex ea confeſſione conſurgens, reuocetur alienatione rei, quam vir fatetur ſe in dotem recepiſſe, & aliis modis, quibus donatio expreſſa inter coniuges reuocatur, num. 4.

An donatio inter coniuges cenſeatur reuocata, alienatione, vel impignoratione, vel hypothecatione rei donatæ, num. 5. Et quid, generali inſtitutione facta omnium bonorum, vel ea re alij legata, n. 6.

An ſi coniux leget coniugi quæ priùs ei donauerat, videatur à donatione recedere? Et quid referat habere virtute donationis morte confirmatæ, vel legati, num. 7.

An teſtator non vtens verbo legati, aut fideicommiſſi, ſed verbis dubiis, recedat à donatione? num. 8.

Quid, ſi teſtator vtatur verbis legati, aut fideicommiſſi? num. 9.

An reuocetur ea donatio diuortio facto inter coniuges? num. 10.

Quid, ſi coniux donatarius mores mutet in donantis detrimentum, vt ſi vxor donataria adulterium admittat, vel alia inhoneſta permittat, vel extra domum pernoctet, vel cauſas ingratitudinis committat donatore ſciente, aut ignorante, & requiratur vt ipſe reuocet, num. 11. Et reuocatur hæc donatio eo modo, quo legatum, num. 12.

Reuocatur ſicut & legatum, per inimicitias. Et quando hoc contingat? Et quid, ſi coniuges ad pacem redierint, num. 13.

Quid, ſi donans, aut legans potuerit reuocare, & fecit codicillum non reuocando, vel partem reuocauit, num. 14.

Quid, ſi culpa teſtatoris, vel donantis ſunt inimicitiæ? num. 15.

VT donatio inualida inter coniuges morte confirmetur, deſideratur donantem in eadem voluntate perſiſtere vſque ad mortem. Quare ſi expreſsè, aut tacitè reuocet, minimè confirmabitur morte. Habetur expreſsè *c. fin. de donat. inter vir. & vxo. & l. Cùm hic ſtatus 33. ff. eo. t. init. verſ. Ait oratio, & verſ. Pœnitentiam.* Et *l. 4. t. 11 p. 4.* Et oportet euidenter conſtare de reuocatione: vt expreſsè dicitur 1

eo verſ. Pœnitentiam ad finem, ibi, *vbi ſemel donatorem pœnituit, hæredi reuocandi poteſtatem tribuimus: ſi appareat defunctum euidenter reuocaſſe voluntatem. Quod ſi in obſcuro ſit: proclinior eſſe debet iudex ad comprobandam donationem.* Si autem donationem priùs reuocatam, poſtea approbaret, confirmaretur morte: vt expreſſe habetur *d. verſ. Pœnitentiam*, ibi, *pœnitentiam accipere debemus ſupremam, proinde ſi vxori donauit, deinde eum pœnituit, mox deſiit pœnitere, dicendum eſt donationem valere: vt ſupremum eius ſpectemus iudicium.* Vtrum autem reuocetur omnino etiam quoad inutiliter expenſa per coniugem donatarium? dixi hoc 6. lib. diſp. 3 num. 3.

2 Hinc infertur contra *Barto. d. l. Cum hic ſtatus. §. Si maritus, n. 2.* ſufficere donationis reuocationem, quamuis traditio ipſa, vel poſſeſſio minime reuocetur. Quia textus relati per ſolam pœnitentiam ducunt reuocari. Præterea, quia ſufficit tacita, & præſumpta reuocatio, vt dicemus n. 10. & ſeq. cum tamẽ traditio non reuocetur. Sic *Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 65. fin. P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Secundus euentus.*

3 2. Infertur, donationem conſurgentem ex confeſſione dotis receptæ facta per virum conſtante matrimonio, non cenſeri reuocatam, eo quòd poſtea recantet palinodiam, aſſerens falſam fuiſſe confeſſionem. Quia illa confeſſionis reuocatio non eſt clara, & aperta retractatio donationis: cum poſſit in id tendere, ne ea dos ſoluatur vxori tanquam debita, & ita de toto hæreditatis aceruo: ne legitimam aſcendentium, vel deſcendentium minuat: quod ſi his careat, ne creditoribus præiudicet: quod ſi ære alieno minime grauetur, ne putaretur debita, ſed donata. Sic docent *Ioan. And. Alberic. Roma.* quos refert, & ſequitur *Ioan. Lup. rubr. de don. §. 69. n. 11.* Quamuis *Couar. 1. var. c. 7. n. 5. verſ. Aliud præterea*, de hac doctrina dubitet.

4 3. Infertur, hanc donationem inualidam conſurgentem ex prædicta confeſſione, morteque confirmandam, poſſe expreſſe, vel tacite reuocari: cenſerique tacite reuocatam per alienationem rei quam vir faſſus eſt ſe in dotem recepiſſe. Quia vero donatio per hoc reuocatur, vt dicam num. ſequenti: ergo à fortiori præſumpta. Sic *Couar. eodem c. 7. nu. 4. verſ. Sed quod etiam, ibi, quarto itidem conſtat. P. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 439. §. Secundum, ſi eadem confeſſio.* Idem dicendum erit eadem ratione, de aliis modis quibus tacite cenſetur donatio expreſſa reuocata: de quibus dicam numeris ſequentibus.

5 4. Infertur non confirmari donationem, ſed tacite cenſeri reuocatam, ſi coniux donans rem donatam poſtea alienauerit: vel pignori dederit, vel ſpeciali hypothecæ ſubiecerit. Habetur expreſſe *l. Cum hic ſtatus, §. Si maritus, & §. Qui quaſdam res. ff. de don. inter vi. & vxo. & l. Si maritus, la 2. C. eodem t.* vbi *gl.* opponit *§. Si rem, & §. Iidem reſcripſerunt. inſtit. de legat.* vbi legatum non reuocatur per ſequentem obligationem, & *l. 3. C. de legatis*, vbi minime legatum extinguitur, ſi alteri hypothecæ ſubiiciatur: & reſpondet aliud eſſe in hac donatione, quæ cum à iure communi exorbitet, eſt odioſa, & non valet à principio: & aliud in legato, quod eſt fauorabile, & à principio valuit. Vel dic cum *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 69. num. 4.* donationem inter coniuges attento iure communi non valere, iure autem ſingulari confirmari morte: id autem quod iure ſingulari valet, facilius tollitur, quam quod valet iure communi, vt legatum, *l. Eius militis, §. Militia miſſus, ff. de teſtam. mili.* Et prædictam donationem cenſeri reuocatam alienatione poſtea ſequuta, habetur etiam, *l. 4. t. 11. p. 4.* Non ſufficeret autem generalis hypotheca omnium bonorum: vt conſtat ex *d. l. Si maritus*, ibi, *ſi maritus poſt factam donationem ſpecialiter obligauit.* Quia generalis hypotheca non afficit ita rem ſicut ſpecialis, *l. Ex differentia, ff. ex quib. cau. pignus vel hypothec.* Sic *Bart. Bald. Iaſon*, quos refert & ſequitur *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 69. n. 4. Fano de pignoribus 2 p. memb. 1. num. 4. Couar. rub. de teſtam. 3 p. n. 19. verſ. Quarto ex his ibi, quibus illud ſuffragatur: P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. Tacite cenſetur.* Cenſebitur etiam reuocata donatio per pignorationem generalem omnium bonorum, quando tanto pretio pignorantur, ac valent vna cum re donata. Quia tunc veriſimile eſt nolle pignorantem ſoluere, & ita reuocare donationem. Sic late probans *Ioan. Lup. d. §. 69. n. 10.* vbi bene intelligit tunc reuocari tacite donationem per pignorationem hanc generalem, vel ſpecialem rei donatæ, niſi ea res donata fuiſſet maiorum pignorantis. Tunc enim ob affectionem ad rem, eſt veriſimile fore vt eam redimat, *l. In emptione, ff. de minor.* & refert pro hac parte Paulum, Alexan. & Iaſonem.

Quintò infertur, non reuocari donationem, per generalem omnium bonorum inſtitutionem, ſecus per ſpecialem illius rei donatæ. Vt ſi alteri eam legarit donans. Prob. ex *l. Cum hic ſtatus, §. Si ambo, fin. ff. de don. inter vi. & vx.* ibi, *qui quaſdam res ex iis quas donauerat, legaſſet, quaſdã non, videbitur cæteras res ad vxorem voluiſſe pertinere.* vbi *gl. verb. Pertinere*, inquit, *& alias quas legauit, videtur ademiſſe, l. Si ex toto, in principio. ff. de lega. 1.* 6

Eſt autem non modica difficultas, an ſi coniux leget coniugi quæ in vita donauerat, videatur à priori donatione recedere, & proinde morte minime confirmetur, ſed habeat donatarius titulo legati. Multum intereſt vtro ex his modis confirmetur. Nam ſi vt donatio, retrotrahetur quoad fructus: (vt dicemus diſp. ſeq.) ſecus ſi vt legatum. Quia ſub legato minime includuntur fructus viuo teſtatore percepti, *l. Quæſitum. §. penult. ff. de leg. 1.* Sic *Paulus, l. Si quando, initio, n. 5. ff. de leg. 1.* Deinde ſi vt donatio confirmetur, debebitur ſequuta morte, ante hæreditatis aditionem: (vt diximus diſp. præc. n. 5.) Si tamẽ vt legatum, non debebitur niſi adita hæreditate, vel re petita ab inteſtato. *l. Eam quam. C. de fideicommiſſis.* Sic *Paul. d. l. Si quando, n. 5. Ioan. Lup. rubr. de don. §. 72. n. 2.* Quæ differentia procedit attento iure communi: nam iure huius regni *Caſtellæ*, per *l. 3. Tauri, hodie l. 1. tit. 4 lib. 5. recop.* quæ ad valorem teſtamẽti nõ requirit hæredis inſtitutionẽ, legata debẽtur hæreditate non adita. Vt multis citatis docet *Matienzo ea l. 1. gloſſ. 14. à n. 5.* 7

Primo dico, quando teſtator non vteretur verbo importante legatum, aut fideicommiſſum: vt ſi diceret, Confirmo donationem factam vxori meæ, vel vxor mea habeat quod illi donaui, aut ſimilia verba dubia: tũc ſi prior donatio poterat morte confirmari, manere confirmatam eam, vt donationem: vt expreſſe habetur *l. Ex verbis. C. de don. inter vi. & vx.* Si vero non poterat morte confirmari, vt quoad exceſſum legitimæ ſummæ quando deficit inſinuatio in ipſa donatione, iuxta dicta diſp. præced. n. 25. tunc confirmari vt legatum. Habetur expreſſe, *l. Donationes quas parentes, 25. C. eo. t.* Sic *Bart. l. Si quando, init. n. 3. ff. de leg. 1. & ibi Paul. n. 5. Ioan. Lup. rub. de don. §. 72. n. 2.* 8

2. dico, ſi teſtator vtatur verbis legati, aut fideicommiſſi, vt ſi dicat, Lego, vel fideicommitto vxori meæ, quod illi donaui, videri recedere à priori donatione, & confirmari vt legatum. Conſtat ex *l. Si quando, ff. de leg. 1.* & ex *l. Illud. ff. de acquir. hæred.* Sic *Bart. Paul. & Ioan. Lup. n. præced. allegati.* Intellige tamen videri receſſum à priori donatione, & confirmari vt legatum, non quoad fructus perceptos in vita donantis. Quia id eſſet in damnum mulieris, cum eos tunc non acquireret (vt dixi num. 7.) Quia non debet eſſe deterioris conditionis, quam ſi res illa donata legata non eſſet. Cum enim vtilius ſit vxori habere ex donatione, quam ex legato, id legatum potius dicitur confirmatio donationis, quam eius reuocatio. Prob. ex *l. Cum pater, §. Pater filiæ ff. de leg. 2.* vbi quando vir donauerat vxori ancillas, & poſtea eas legauit eidem, deciditur partus viuo teſtatore habitos eſſe vxoris. Sic *Paul. eo §. Pater filiæ, Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 72. n. 2. verſ. Idem eſt in eo.* Et ita intelligitur *Greg. Lop. l. 4. verb. E la dieſſe, t. 11. p. 4.* vbi dicit virum legantem rem donatam, non videri reuocare donationem. Id enim probat per *d. l. Cum pater, §. Pater filiæ*, & doctrinam Pauli proximè allegatam. 9

Similiter reuocatur tacitè donatio, diuortio poſtea ſequuto ex diſplicentia, niſi donans voluerit expreſsè tunc valere, *l. Cum hic ſtatus. §. Si diuortium. ff. de don. inter vi. & vx. & l. Sed interim, fine. & l. Et ideo. ff. eodem t.* Secus ſi bona gra- 10

tia

tia diuortium fiat, vt cauſa religionis. Si autem poſt diuortium inſtauretur matrimon. conualeſcit donatio, ad hunc effectum, vt morte confirmetur. Habetur *d. l. Cum hic ſtatus, §. Si diuortium.* Sic docent *Roſella Donatio.1. nu.31. Angel. Donatio.3.n.7. Syluest. Donatio.2.q.6. Tabiena Donatio. 3. fine, Armilla verb. Donatio, n.29.*

11 Similiter tacitè reuocatur, quando coniux donatarius mores mutat in præiudicium donantis. Vt ſi vxor donataria committat adulterium. Sic *Ioann. Lup.* latè probans *rubr. de don. §.78.n.2. Menoch. de præſumpt. l.3. præſumpt.37. nu.* 30. & in legato docet idem *Mantica de coniect. vlt. vol. l.12. t. 5. n.6.* Idē docet *Ioan. Lup. eo. n.* 10. ſi vxor pudicitiam luxurioſo oſculo violaſſet, vel palpari mammillas permiſiſſet: & *n.*11. dicit, idē forſan eſſe, ſi probaretur fuiſſe in balneo cum alio viro: & *n.* 12. dicit, idem eſſe, ſi pernoctarit extra domum abſque cauſa. Et concludit ibi, in his caſibus marito ſcienti induci tacitam reuocationem, adeo vt morte non confirmetur donatio. Et *n.* 13. dicit idem & fortius videri, ſi maritus ignoraſſet: quod idem in legato docet *Mantica, d. t. 5. nu.6.* Quia quando vir conſcius fuit, nec reuocauit, poterat facilè præſumptio apparens capi voluntatis non reuocandi, cum autem ignorauit, nulla eſt præſumptio voluntatis perſiſtendi in eadem donatione. Similiter videtur tacite reuocata donatio hæc, ſi donatarius ingratus fuiſſet donanti, aliquo ex modis traditis, *l. fi. C. de reuoc. don. & l. fin. C. de don.* Quia ſi ex illis cauſis poteſt reuocari donatio perfecta inter viuos, à fortiori cenſebitur reuocata hæc donatio imperfecta, & quæ habetur inſtar legati. Sic *Ioan. Lup. d. §.78. n.*17. Et quamuis vt donatio perfecta, reuocetur ob ingratitudinem, deſideretur actus donatoris reuocantis: is tamen minimè deſideratur, quando hæc donatio inter coniuges morte confirmanda, reuocatur ob ingratitudinis cauſas, ſed ipſo iure tacitè reuocata manet. Vt bene docet *Gregor. Lop. l.10. verb. Sus herederos, t.4 p.5. per l.3. §. finaliter, ff. de adimend. leg.* ex qua conſtat legatū ob ſimiles cauſas ipſo iure reuocari. Et ratio diſcriminis eſt, quia donatio perfecta reuocatur ob ingratitudinem, in pœnam ingrati, quare opus eſt vt donator eam pœnam inferat. Donatio autem imperfecta reuocatur ex tacita & præſumpta donantis mente, inſtar legati, & donationis quæ natiuitate filiorum reuocatur, iuxta *l. Si vnquam, C. de reuoc. don.* quare ſicut hæc ipſo iure reuocantur, ita donatio hæc imperfecta.

12 Tandem donatio hæc tacite reuocatur eodem prorſus modo, quo & legatum. Quia naturam vltimæ voluntatis, non autem contractus obſeruat. Sic *Molina libr.1. de primog. c.9. n.42.*

13 Hinc infertur reuocari ipſo iure per graues inimicitias ſuperuenientes, ſecus per leues: vt colligitur ex *d. l. Cum hic ſtatus, §. Si diuortium, ff. de don. inter vir. & vx.* & docent *Ioan. Lup. rubr. de don. §.78. n.19. & ſeq. Menoc. de præſum. l.3. præſu.* 37. *n.*17. & conſtat, quia legatum ob ſimiles inimicitias reuocatur ipſo iure: vt expreſſe habetur *l.3. §. Non ſolum. ff. de adim. leg.* & tradunt omnes authores. De qualitate autem harum inimicitiarū, conſulendi ſunt *Ioan. Lup. eo. §.78. n. 19. & ſeq. Mantic. de coniect. vl. vol. l.12. toto t.5. Menoch. d. præſump.37. & l.4. tota præſump.*170. Et hoc verum eſt, niſi poſt ortas inimicitias ſe reconciliauerint donans, vel legans, & donatarius, aut legatarius. Tunc enim cenſetur remiſſa inimicitia, & inſtauratur donatio, vel legatum: vt de donatione habetur expreſſe, *l. Cum hic ſtatus, §. Si diuortio, ff. de don. inter vi. & vx. & de leg. l.4. ff. de adim. leg.* Et docent *Ripa, l. fin. q.61. n.204. C. de reuoc. don. Bart. Alex. Cuma. Aret. Imola, Iaſon, Curtius,* quos refert, & ſequitur *Molina l.1. de primog. c.9. n.42. Ant. Gom.1. var. c.12. n.56. Acoſta, l. Gallus, §. Et quid ſi tantum. 3. p. nu.*80. *& ſeq. ff. de lib. & poſth. Minchac. de ſucceſſ. creat. l.1. §.10. n.621. Manti. de coniect. vlt. vol. l.12. t.5. num.*18. *Menoch. de præſum. l.3. præſumpt.37. n.38. & l.4. præſumpt.*170. *nu.*13. vbi exemplificat, ſi teſtator poſt inimicitias feciſſet codicillū, & aliquid legaſſet inimico, tunc enim ait cēſeri remiſſam inimicitiā. *Salzedo add. ad reg.*410. *Bernardi Diaz limit.4. P. Molina tom.1. de iuſt. tract.2. diſp.212. §. Tacite vero.*

14 Et verum quidem eſt, cenſeri tacite reuocatam donationem per inimicitias ſuperuenientes, quamuis donans inimicitiæ conſcius tempus habuerit reuocandi, feceritque codicillum, nec in eo reuocauerit. Sic enim de legati reuocatione aperte habetur, *l. Filio. §. Seia. ff. de adim. leg.* Et tenent *ibi Bart. n.1. Alex. l.1. n.33. ff. de vulga. Ripa d. l. fin. n.151. Aret. conſ.93. n.5. Peralta l. Cum quidam, n.8. de legat.2. Mantica d. t.5. n.2. Menoch. l.3. de præſumpt. præſumpt.37. nu.18. & l.4. præſumpt.170. n.4. Salzedo d. reg.410. amplia.2. Molina l.1. de primog. c.9. nu.41. alter Molina d. diſp.212. §. Tacite vero.* Et in terminis donationis inter vir. & vxo. videtur tenere *Menoch. d. præſumpt.37. nu.*18. vbi hoc dicit in donatione cauſa mortis, cui *n.*17. dicit in hoc æquiparari donationem inter virum & vxorem. Quod temperandum eſt, niſi teſtator in ipſo codicillo reuocaſſet aliqua ex legatis iam tacite reuocatis; tunc enim quæ expreſſe non reuocauit, videtur tacite confirmaſſe. Sic cum *Petraſancta* docet *Menoch.* agēs de legatis, *de præſump. l.4. præſum.170. num.5.* Quare conſequenter idem dicendum eſt de don. inter vir. & vxo. cum ſimiliter ac legatum reuocetur: vt diximus n.12.

15 Demum inquires, quid ſi culpa donantis inimicitiæ ortæ ſint? *Bart. l. Cum in tabulis, nu.1. ff. de his quib. vt indig. & Rimin. inſtit. de don. in princ. n.*1083. & multi alij, quos refert *Menoch. de præſumpt. l.3. præſumpt.37. n.22.* cenſent legatum in hoc euentu non reuocari: quare idem cenſerent de hac donatione. Sed dicendum eſt reuocari: quia in legato ita videtur expreſſe probari, *l.3. ff. de adim. leg. verſ. Et pœnituit.* Et ratio eſt, quia hoc caſu reuocatur legatum, vel donatio ex præſumpta donantis, vel legantis voluntate, quæ ita præſumitur mutata, ſiue culpa donantis, aut legantis, ſiue donatarij, aut legatarij inimicitiæ ortum habuerint. Sic agentes de legato, docent *Ripa l. fin. C. de reuoc. dona. n.151. Iaſon l. Si filiam, n.2. C. de inoffic. teſtam. Ioan. Lup. rub. de don. §. 78. nu.27. Gerardus ſingul.5. Ioan. ab Amicis, conſ.4. Peralta l. Legatum, n.3. ff. de leg.2. Bernard. Diaz reg.410. limit.1. & ibi Salzedo in add. verſ. Et vnicam limitationem, Mincha. de ſucceſſ. creat. l.1. §.10. n.621. & de ſucceſſ. progreſſu, l.3. §.27. num.9. Couar. rub. de teſtam. p.2. n.2. verſ. Quinto ex præmiſſa, Padilla l. Si ſuper poſſeſſione, n.20. C. de tranſact. Molina l.1. de primog. c.9. n. 98. Mantica de coniect. vlt. vol. lib.12. t.5. nu.9. Menoch. de præſumpt. l.3. præſumpt.37. num.23. & l.4. præſumpt.170. nu.6. & 7. Meres de maior.1. p.43. n.17.* Quare idem dicendum eſt in donatione inter vir. & vxor. & ita expreſsè tenet *Ioann. Lup. d. §.78. n.27.*

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm donatio inualida inter coniuges, morte confirmata, retrotrahatur vſque ad tempus donationis factæ, tam quoad dominium, quam quoad fructus? & ſemel reuocata, vel caſſata, reuocetur, aut caſſetur etiam quoad fructus perceptos?

SVMMARIVM.

Donatio hæc retrotrahitur non quoad dominium, ſed quoad fructus perceptos, num. 1.

Non retrotrahitur quoad omnes fructus, ſed quoad perceptos à tempore traditionis, 2.

An ſi ea donatio excedat quingentos aureos abſque inſinuatione, & donans in teſtamento confirmet exceſſum, retrotrahatur exceſſus ille quoad fructus, 3.

An poſſit ea donatio morte confirmata, ante confirmationem vſucapi? 4.

Transfertur dominium talis donationis à tempore mortis, nulla expectata hæreditatis aditione, n. 5. *Et ibi, quid ſi excedat ſummam debitam ſine inſinuatione, & donans confirmet exceſſum in teſtamento?*

An reuocata donatione, aut morte non confirmata, teneatur coniux donatarius reſtituere omnes fructus perceptos? Et ea morte confirmata comparat donatarius ſolos fructus induſtriales perceptos, & hoc tantum quando credidit bona fide valere donationem? Refertur opinio affirmans, 6.

Licet donatio non confirmetur morte, acquirit coniux donatarius fructus induſtriales, nec ad hoc requiritur bona fides, 7.

Reuocata donatio, aut morte non confirmata, non retrotrahitur quoad omnes fructus, ſed tantum quoad naturales, & cæteros acquirit coniux donatarius, nec omnes tenetur reſtituere, ſed in quantum factus eſt locupletior, 8.

Non

Non requiritur bona fides in coniuge donatario, vt donatione morte confirmata fructus acquirat, n.9. Et hæc donatio retrotrahitur quoad fructus naturales & induſtriales, 10.

Explicatur l. Fructus percipiendo, ff. de vſuris: eodem num. 19.

1 SIt concluſio. Donatio inualida inter coniuges, dum morte confirmatur, non trahitur retro ad tempus donationis factæ, quoad dominium rei donatæ, ſed tantum quoad fructus ex ea perceptos. Quod trahatur retro, habetur expreſſe, *l. Donationes quas parentes, 25. C. de donat. inter virum & vxorem, verſ. Si vero vel non amplior*, ibi, *ad illud tempus referatur, quoad donatio conſcripta fuit*. Et *l. Si is ſeruus, 21. ff. eod. t.* Quod autem non retrotrahatur quoad dominium, probatur, quia expreſſa coniugis voluntas nequit rei donatæ dominium transferre in coniugem, dum ambo ſuperſtites erant, cum inter eos ſit prohibita, & inualida donatio: ergo multo minus id poterit tacita, & præſumpta voluntas, ex qua ea donatio morte confirmatur. Fictio enim non plus operari poteſt, quam veritas, *l. Filio quem pater, ff. de liber. & poſth. & l. Bonorum, ff. rem ratam hab.* Quod autem retrotrahatur quoad fructus, probatur, quia conſtat retrotrahi, & non quoad dominium: ergo quoad fructus. Deinde quia id habetur expreſſe, *l. Cum pater, §. Pater filiæ, ff. de legat. 2.* ibi, *nec aliud in vxore, iunct. gloſſ. verb. Nec aliud.* Et ratio eſt, quia coniux donatarius poſſidet rem donatam alio coniuge ſuperſtite, (ſi enim non ſibi tradatur, & poſſideat, non confirmabitur morte ea donatio, vt dixi hoc 6. l. diſp. 14. num. 6.) fructus autem poſſeſſionem ſequuntur. *§. Si quis à non domino, inſtit. de rerum diuiſ. l. Bonæ fidei. ff. de acquir. rerũ domin.* ibi, *poſſeſſor quoad fructus attinet, loco domini pene eſt.* Et *l. Qui ſcit ff. de vſuris*, ibi, *porro bonæ fidei poſſeſſor in percipiendis fructib. id iuris habet, quod dominis prædiorum tributum eſt.* Hanc concluſionem docent *gloſſa, l. Donationes quas parentes, verb. Referatur, & ibi Bald. fine, C. de donat. inter virum, & vxorem, idem gloſſ. l. Talis ſcriptura, fine, ff. de lega. 1.* vbi *Paul.* dicens communem, *n. 4. & 5. & Alex. nu. 8. Hoſtienſ. ſum. t. de donat. inter vi. & vx. n. 9. verſ. Et quod dicit, Bart. l. Sequens quæſt. ff. de legat. 2. Crottus, l. Si is qui pro emptore, n. 15. ff. de vſucap. Ioan. Lupus rubr. de donat. §. 72. n. 1. Couar. rubr. de teſt. 3. p. n. 5. Gregor. Lop. l. 4. verb. En ſu vida, t. 11. p. 4. Ant. Gom. 2. var. c. 4. n. 23. verſ. Aduertendum, & l. 52. Tauri, n. 65. Villalobos in comm. opin. lit. D. verb. Donatio. n, 150. Iul. Clarus l. 4. recept. §. Donatio. q. 9. verſ. penult. Padilla l. Cum virum, n. 18. C. de fideicomm. Angulo de meliorat. l. 1. gloſſ. 1. n. 8.* Et ex Theologis, *P. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Vt diſput. præced. Lud. Lop. lib. 2. de contractib. c. 47. ad fin. §. Notãdum eſt.* Quare non eſt audienda *gloſſ. d. l. Sequens quæſt. fine, & l. Sub conditione, verb. Olim, fine. ff. de ſolut.* quam ſequuntur alij, quos refert *Pinellus de reſcind. vendit. l. 2. p. 2. c. 4. nu. 51.* docens hanc donationem retrotrahi etiam quoad dominium. Quam bene reprobat *Bart. d. l. Sequens quæſtio.*

2 Hinc infertur, donationem hanc retrotrahi quoad fructus perceptos à tempore donationis traditione ſequuta, ſi enim prius donatio facta eſt, quamuis traditione ante mortem donantis ſequuta, confirmetur donatio, at non retrotrahetur quoad fructus ante traditionem perceptos. Quia ratio acquirẽdi fructus eſt poſſeſſio, (vt dixi n. præced.) ergo fructus ante poſſeſſionem percepti non acquirentur. Sic *Couar. rub. de teſtam. 3. p. n. 5. Molina n. præced. alleg.*

3 2. Infertur, quando donatio exceſſit legitimam ſummam, nec inſinuata fuit, ſi in teſtamento donantis confirmaretur, non retrotrahi quoad fructus ex illo exceſſu perceptos, ſed ſoli fructus illius incrementi, percepti à morte donantis pertinebunt ad coniugem donatarium. Quia quoad illum exceſſum habet vim legati, (vt diximus hoc l. 6. diſp. 14. n. 24.) quando autẽ debetur vt legatum, non retrotrahitur quoad fructus, (vt dixi diſp. præc. n. 7.) Cum autem quoad legitimam ſummam, quæ poterat abſque inſinuatione donari cõfirmetur morte, (vt dixi d. diſp. 14. n. 25.) quoad illam retrotrahetur quoad fructus à tẽpore traditionis perceptos, ſicut aliæ donationes morte confirmatæ. Sic P. *Molina to. 2. de iuſt. tra. 2. diſp. 289. §. Vt diſp. præc.*

4 3. Infertur, hanc donationem, quæ morte confirmatur, non antea vſucapi incipere, quam donantis morte confirmata ſit. Sic alios referens *Gregorius Lopez, l. 4. verb. En ſu vida, titul. 11. part. 4. Molina num. præcedenti relatus.*

5 4. Infertur, ſtatim à temporis mortis coniugis donantis transferri dominium in coniugem donatarium, nulla hæreditatis aditione exſpectata, in quo diſtat à legatis. Ita docent per *l. 1. C. de donat. inter virum, & vxorem*, cum Bartol. Paulo, & cõmuni, *Anton. Gom. 2. variar. c. 4. n. 24. verſ. Aduertendum tamen, Gregor. Lopez l. 4. verb. En ſu vida, fine, tit. 11. p. 4. P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Illud etiam obſeruandum eſt.* vbi addit, ſi donatio inſinuata non ſit, ſummamque excedat, exceſſuſque confirmatus ſit in teſtamento, cum vim legati habeat, (vt diximus nu. 3.) iudicandum eſſe circa tranſlationẽ dominij, ſicut de aliis legatis, niſi exceſſus eſſet modicus: tunc enim per concomitantiam, ait, dominium exceſſus tranſire in donatarium, vnà cũ reliqua rei donatæ ſũma. Quia permixta ſunt, nec deſignare licet, quid in re donata rationem habeat exceſſus. Contra autem, ſi valor quingentorum aureorum, qui abſque inſinuatione donari poteſt, modicum quid eſſet comparatione exceſſus, dicit ante hæreditatem aditam minime comparare donatarium illius ſummæ dominium.

6 Dubium autem non leue eſt, an hæc retrotractio ſit quoad omnes fructus, requiraturque in donatario bona fides? Et reuocata donatione, aut morte non confirmata, teneatur coniux donatarius omnes fructus perceptos reſtituere? Nam *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 72. n. 1. & in fine*, tria dicit. Primum eſt, requiri bonam fidem in coniuge donatario, nimirum, vt credat donationem valere, quo fructus ſibi comparet, qua deficiente minime comparare, nec retrotrahi donationem morte confirmatam quoad illos. Ducitur, quia ſi nouit donationem non valere, non poſſidet bona fide: ergo fructus non acquiret: iuxta *l. De fructibus, 18. ff. de donat. inter vi. & vx. iunct. gloſſ. verb. Habere,* vbi hæc ait, *ideoq; cum mulier donationem prædiorũ valere putauit, fructus ſuos facit.* Idem *gloſſ. l. Fructus percipiẽdo, 45. verb. Maritus, & verb. Donat. ff. de vſuris: Ioan. And. c. fin. n. 4. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Cardin. num. 4.* idem *gloſſa, l. Quod vxor. verb. Pro poſſeſſore, ff. de acquir. rerum dom. Ioan. Garcia de expenſis, c. 23. n. 21. 22. & 23. Salic. Imola, Aret.* & communis, vt refert *Pinell. de reſcind. vendit. l. 2. p. 2. c. 4. num. 49.* Secundo dicit *Ioan. Lup.* donationem hanc morte confirmatam non retrotrahi quoad omnes fructus, ſed quoad ſolos induſtriales. Ducitur per *d. l. Fructus percipiẽdo*, ibi, *fructus percipiẽdo vxor, vel vir ex re ſibi donata ſuos facit illos tantum, quos ſuis operis acquiſierit, (veluti ſerendo) nam ſi pomum decerpſerit, vel ex ſylua ceciderit, non fit eius, ſicut nec cuiuſlibet bonæ fidei poſſeſſoris; quia non ex facto eius is fructus naſcitur.* 3. dicit *Ioan. Lupus*, ſi donatio reuocetur, aut morte non confirmetur, eam retrotrahi quoad omnes fructus: & proinde coniugem donatarium teneri reſtituere omnes fructus perceptos.

7 Dicendum tamen eſt 1. donationem reuocatam, aut morte non confirmatam, retrotrahi quoad ſolos fructus naturales, illoſque tantum teneri coniugem donatarium reſtituere: fructus autem induſtriales ſibi comparare: nec vt hos comparet, exigi bonam fidem, qua putet donationem valere. Prob. prior pars, quia fructus illi induſtriales non tam ex re ipſa, quam ex induſtria donatarij poſſidentis percepti ſunt, quare coniux donans quoad illos non efficitur pauperior: in quo caſu valet donatio inter coniuges: (vt dixi hoc 6. lib. diſp. 4. n. 1. & 6.) Deinde probatur ſimul vtraque pars, quia *l. Fructus percipiẽdo ff. de vſuris, & l. De fructibus, ff. de donat. inter virum, & vxorem,* non conſiderant bonam fidem vt coniux donatarius acquirat fructus induſtriales, ſed coniugem donantem non effici pauperiorem quoad hos fructus, cum non tam ex re ipſa, quam ex coniugis donatarij induſtria percipiantur. Item, quia *dict. l. De fructibus,* quaſi reddens rationem, cur coniux fructus rei donatæ acquirat, ait, *licitam habere donationem.* Et ita ſentit fructus acquiri ex ipſa donatione immediatè, & non ex vi poſſeſſionis bonæ fidei. Et confirm. quia quamuis coniux norit donationem non valere, bona fide & tu-

ta conſcientia poſſidet, expectans confirmationem morte: (vt dixi hoc lib. 6. diſp. 1. n. 3.) & ita iure permittēte poſſidet, vt dotatio ea morte confirmari poſſit. Quare cum fructus iuſtam poſſeſſionem ſequantur, (vt probaui n. 1.) non mirum eſt, ſi ratione huius poſſeſſionis ius ſibi concedat eorum fructuum induſtrialium acquiſitionem. Sic docent *Fulgoſ. l. Ex annuo, ff. de don. inter vir. & vx. Pinellus de reſcind. vend. l. 2. p. 2. c. 4. n. 50. Connanus l. 8. commentar. iuris. c.* 11. & videtur tenere *Spino ſpeculo teſtament. gloſſ.* 13. *nu.* 43. & 44. reddit enim rationem, ad *d. l. Fructus, & ad d. l. De fructibus*, applicantem coniugi donatario fructus induſtriales: quia alter non fit pauperior.

8 Immo nec reuocata donatione, aut morte non confirmata, tenetur coniux donatarius omnes fructus naturales reſtituere: ſed induſtriales ſtatim irreuocabiliter acquirit, (vt probaui num. præc.) Et videtur expreſſe tenere *gloſſ. al. Generaliter. §. Proinde, verb. Ex aliqua. ff. de fideicomm. libert.* vbi dicit, fructus non augere rem donatam, vt cum ea reuocentur. vt docet *Pinellus d. c. 4. nu.* 51. *Ioan. Garcia de expenſis, c. 23. n. 34. verſ. In reuocatione.* Fructus autem naturales tenetur reſtituere, in quantum factus eſt locupletior, vnde ſi inutiliter eos conſumpſerit, non tenetur reſtituere: ſicut ſi rem donatam inutiliter conſumpſiſſet, nec ex ea factus eſſet locupletior, non teneretur eam reſtituere, reuocata aut non confirmata donatione: vt dixi hoc 6. l. diſp. 3. num. 3.

9 Hinc infertur, minime requiri quando donatio morte confirmatur, quo retrotrahatur quoad fructus, bonam fidem in coniuge donatario, qua exiſtimet donationem valere. Quia bona fide & iuſte poſſidet, quamuis ſciat nō valere: (vt probaui nu. 7.) Deinde quia *l. Donationes quas parentes. C. de don. inter virum, & vxor.* abſolute decidit donationem hanc morte confirmatam, retrotrahi, nec conſiderat bonam fidem. Sic *Pinellus eo. cap. 4. num.* 51.

10 Secundo dico, donationem morte confirmatam retrotrahi quoad omnes fructus naturales, & induſtriales. Probatur, quia ſi tantum quoad induſtriales, inutilis & vana eſſet hæc retrotractio: eos enim fructus donatione non confirmata acquirit coniux donatarius, (vt probaui n. 7. & 8.) Deinde, quia textus, & Doctores alleg. num. indiſtincte docent eam donationem retrotrahi quoad fructus: nec *d. l. Fructus percipiendo*, qua *Ioan. Lup.* probat ſuam ſententiam, loquitur de donatione morte confirmata, ſed quando morte nondum confirmata eſt, decidit ſtatim acquiri coniugi donatario fructus induſtriales, non tamen naturales: vt probaui num. 7.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm donatio inter coniuges inualida, ſicut confirmatur morte naturali, ita & confirmetur morte ciuili? Vt ſi donans exulet, ita vt perdat ciuitatem, vel efficiatur ſeruus pœnæ, aut hominis, vel profiteatur religionem.

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit mors ciuilis, & quot quæſtiones diſputandæ ſint? num. 1.
Refertur opinio negans confirmari hanc donationem morte ciuili, qua doans exulat, ac ciuitatem amittit, n. 2.
Confirmatur tali morte ciuili, at poteſt vir reuocare, n. 3.
Si vir efficiatur ſeruus hominis, non confirmatur ea donatio, ſecus ſi fiat ſeruus pœnæ, n. 3.
Confirmatur tunc reſpectu fiſci. Quia publicatis bonis viri ea donatio non publicabitur: at vero vir poterit reuocare, & tunc res illa donata erit ſua, & non fiſci, num. 5.
Si vxor donauerat viro, non confirmabitur ea donatio dicta morte ciuili vxoris, num. 6.
An confirmetur hæc donatio profeſſione religionis coniugis donantis? Referuntur duæ ſententiæ, num. 7.
Vt donatio confirmetur profeſſione religionis coniugis donantis, nil refert ſiue ante matrimonij conſummationem facta ſit, ſiue conſummato, de licentia alterius coniugis, num. 8.
Si religio poſſideat bona ſaltem in communi, non confirmatur donatio, ſed expectabitur mors naturalis donantis, ſi vero non poſſideat, confirmatur profeſſione, num. 9.
An exigatur ad hanc confirmationem, vt coniux donans ſponte ingrediatur religionem? num. 10.
An poſſit talis profeſſus in religione poſſidente bona in communi, reuocare talem donationem factam vxori? n. 11.

1 Triplex eſt mors ciuilis. Quædam, qua coniux exulat, ita vt ciuitatem perdat. Alia, qua efficitur ſeruus hominis, aut pœnæ. Tertia, qua religionem profitetur. Triplex igitur eſt quæſtio in hac diſp. tractanda. I. de morte ciuili primi generis. II. de ſecundo mortis ciuilis genere. III. de vltima morte ciuili.

2 Qᴠæꜱᴛɪᴏ I. An donatio inualida inter cōiuges, confirmetur morte ciuili, qua vir donans in exiliū mittitur, ciuitatemque perdit? Negant multi. Per *l. Res vxoris, C. de donat. inter virum, & vxorem.* Pro hac ſententia eſt *gloſſa, c. Licet vndique, in fine, de offic. deleg.* vbi aſſerit morte ciuili non confirmari hanc donationem. Et videntur tenere *Ioan. Andr. c. fin. n. 3. de donat. inter vir. & vxor. & ibi Præpoſ. nu. 5.* dicunt enim confirmari, ſi coniux donans perdat ciuitatem, & libertatem. Et tenent *Alexand. de Neuo, eodem c. fin. nu. 11. Roſella Donatio 1. n. 34. Angel. Donatio 3. nu. 4. Syluest. Donatio 2. q. 4. Tabiena Donatio 3. q. 3. nu. 4. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Tertio confirmatur.*

3 Contrarium tamen expreſſe habetur de donatione cauſa mortis, *l. Sed ſi mors. ff. de don. inter vir. & vxo.* atque ita idem dicendum eſt de hac donatione: cum ſimilis ſit illi, & vtraque morte confirmetur. Sic docet *Ioan. Lup. rub. de don. §. 71. init. P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 288. §. Donatio cauſa mortis.* Pro qua ſent. ſunt aliqui Doctores generaliter docentes morte ciuili hanc donationem firmari. Sic multi quos refert, & ſequitur *Tiraq. l. Si vnquā, verb. Libertis, n. 112. C. de reuoc. don. Greg. Lopez l. 4. verb. En ſu vida, t. 11. p. 4.* Vnde forte priores DD. intelligunt non confirmari reſpectu viri, eo quòd reuocare poſſit, dum viuit: vel ſi vxor donauerat viro: iuxta ea quæ dicemus n. 5. & 6.

4 Quæſtio II. Vtrū donatio hæc confirmetur morte ciuili, qua vir donans efficitur ſeruus pœnæ, aut hominis? Breuiter dicendum eſt confirmari, ſi ſeruus pœnæ efficiatur, non autem ſi ſeruus hominis, ſed tunc euaneſcere donationem. Hæc poſterior pars expreſſe habetur, *l. Cum hic ſtatus, 33. §. Si donator ſeruus, ff. de don. inter vir. & vx.* Vtraque autem pars probatur ex *l. Res vxoris, C. eodem t. iuncta gloſſ. verb. Deducto*, vbi dicit confirmari quando donans efficitur ſeruus pœnæ, vt ſi damnetur in metallum, ſecus ſi ſeruus hominis. Et rationem differentiæ aſſignat: quia donans ſeruus pœnæ effectus in nullius poteſtatem tranſit, qui reuocare donationem valeat: quando autem ſit ſeruus hominis, adeſt dominus qui reuocare poſſit. Idem tenent *Suarez allegat. 20. n. 22. & 23. Roſel. Ang. Syluest. Tabiena Lud. Lop. n. 2. allegati.*

5 Intellige tamen confirmari ea morte ciuili reſpectu fiſci, ne ea bona donata capiat bonis viri publicatis: non autem reſpectu viri donantis, poteſt enim ipſe dum ſuperſtes eſt, reuocare. Sic de donatione cauſa mortis expreſſe deciditur, *l. Sed ſi mors, ff. de don. inter vi. & vx* Et dixi hoc 6. l. diſp. 10. n. 5. Et ita videtur idem dicendum de donatione facta vxori inter viuos: cum æquiparetur donationi cauſa mortis, in eo quòd vtraque morte confirmetur. Et licet *Couarr. rub. de teſta. 3. p. nu. 4.* vocet hanc nimiam extenſionem: at *Bald. l. Res vxoris. C. de don. inter vir. & vx.* generaliter docet donationem factam vxori non publicari viro miſſo in exilium: idem *Greg. Lopez l. 4. verb. En ſu vida, tit. 11. p. 4.* & loquitur de donatione facta inter viuos, inter coniuges, & *P. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 288. §. Donatio cauſa mortis, & diſp. 189. §. Diſput. præcedenti.* Si autem vir reuocauerit prædictam donationem poſt bonorum publicationem, res donatæ erunt ſuæ, & non fiſci: eo quod in publicatione bonorum incluſæ non fuerint, *l. Si deportati ſeruo. ff. de lega. 3.* Sic *Bald. l. Exequutorem, nu. 3. C. de exequut. rei iudic.* & reputat ſingulare *Iaſon l. Si ſtipulatus fuerim. §. Cum ſtipulamur, ff. de verb. obligat.* Idem docent *Greg. Lopez, & Molina d. diſputat. 289. proxime allegati.*

6 Si autem vxor donauerat viro, donatio hæc non confirmaretur

firmaretur ſimili morte ciuili vxoris. Quoniam id ſolum in fauorem vxorum videtur introductum, de quibus ſolis agit *l. Res vxoris. C. de don. inter v. r. & vx.* Neque latio eius conſtitutionis, quã textus ille reddit, locum habet in viris: vt conſtat ibi, *& donatio maritalis ante tẽpus criminis ac reatus collata in vxorem, quia pudicitiæ præmio ceſſit, obſeruanda ſit, tanquam ſi maritum eius natura, non pœna ſubduxerit.* Sic docet, *P. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 289. §. Diſp. præcedenti.*

7 QVÆSTIO III. Vtrum donatio hæc confirmetur profeſſione religionis coniugis donantis? Quidam aſſerunt ea morte non confirmari donationem, ſed exſpectãdam eſſe naturalem donantis mortem. Sic *Vinc. c. fin. de don. inter vi. & vx. Anaſt. Germonius de ſacrorum immun. l. 2. c. 3. n. 16. & l. 2. animad. c. 13.* Alij conſtituunt differentiam inter ingreſſum religionis ante matrim. conſummatum, vel poſt illud conſummatum, de licentia legitima alterius coniugis: & priori caſu cenſent confirmari donationem profeſſione: ſecus autem poſteriori. Ducuntur, quia *l. Res vxoris, C. de don. inter vi. & vxo.* eam mortẽ ciuilem petit, per quam diſſoluitur matrim. vt confirmet donationem: in priori autem caſu ea profeſſione diſſoluitur matrim. non autem in poſteriori. Sic docent *Ioan. And. c. fin. n. 3. de don. inter vi. & vx. Ang. Donatio 3. n. 4. Sylu. Donatio 2. q. 4. Tabiena Donatio 3. q. 3. n. 4. Lud. Lop. l. 2. de contr. c. 47. §. Tertio confirmatur.*

8 1. Tamen dico, parum referre ſiue matrim. conſummatum ſit, ſiue non, vt cõfirmetur donatio per profeſſionem donantis, & ſic in caſibus in quibus confirmatur donatio profeſſione coniugis donantis ante matrim. conſummatum facta, confirmari etiam profeſſione eiuſdem legitime facta, nempe, de licentia alterius coniugis, poſt conſummatum matrim. Et ratio eſt, quia licet matrim. conſummatum non diſſoluatur quoad vinculum per profeſſionẽ, at quoad effectum diſſoluitur: cum non liceat iam matrim. vti, *c. Accedens, & c. Significauit, de conu. coniug.* Sic docet *Alex. de Neuo c. fin. de don. inter. vi. & vx. n. 12. Præp.* ibi *init. n. 5.* & colligitur plane ex *Ioã. Lup. rub. de don. § 71. n. 4.* probat enim confirmari eam donationem profeſſione, eo quod profeſſio eſt mors ſpiritualis: *l. fin. C. de Epiſc. & cler. c. Placuit, el 2. 16. qu. 1.* Et quia matrim. diſſoluitur ſaltem in effectu, cum non poſſint coniuges ſe inuicem repoſcere, & ſic manifeſte loquitur de profeſſione poſt matrim. conſummatum. Pro ead. ſent. ſunt *gloſſ. d. cap. Placuit, verb. Moriuus, Roſel. Donatio 1. n. 35. Manuel 1. t. ſum. c. 92. nu. 2.* vbi abſque ea diſtinctione an matrim. ſit conſummatum, necne, docent confirmari donationem profeſſione donantis.

9 2. Dico, ſi religio in qua donans profeſſus eſt capax ſit poſſidendi in communi bona, donationem minime confirmari, ſed exſpectandam eſſe naturalem donantis mortem, & vt prius moriatur, quàm donatarius: ſi autem religio incapax fuerit ſic poſſidendi, vt eſt religio Minorum, confirmari donationem ea profeſſione, ſicut confirmaretur morte naturali donantis. Prob. ex ſimili doctrina Bartoli, & multorum aliorum, quos refert & ſequitur dicens eſſe comm. *Couar. c. 2. de teſt. nu. 6.* docentis, teſtamentum factum ante ingreſſum religionis non confirmari profeſſione teſtatoris in religione poſſidenti bona in communi, ſed monaſterium habiturum ea bona dum viuit naturaliter teſtator, confirmari vero teſtatore profitente religionem, nec in communi poſſidentẽ bona, & ſtatim ea bona pertinere ad hæredem. Cuius rationem aſſignãt, eo quod mors ciuilis, & naturalis æquiparantur, quando vtraque eundem habet effectum quoad bona: ex doctrina gloſſæ, *Clem. 2. de elect. verb. Moriente*, quam ad hoc commendat *Abb. c. Niſi eſſent, nu. 11. de præb. & Bald. l. fin. C. de epiſc. & cler. init. n. 8. Ioan. Lup.* vbi alios refert, *rubr. de don. §. 71. num. 2.* At quando religio non habet bona in communi, eundem effectum ſortitur mors naturalis, & ciuilis per profeſſionem: cum iam ea bona nullo pacto poſſideri valeant ab ipſo religioſo, nec à religione repræſentãte ipſum: ſicut nec à naturaliter mortuo. Verum quando religio poſſidet bona in communi, non habet eundem effectum mors ciuilis per profeſſionem, quoad bona, quàm mors naturalis: quãuis enim religioſus ipſe poſſidere nequeat, atque bonis frui, poteſt tamen ipſa religio quæ religioſum repræſentat, eiuſque loco habetur, *c. In præſentia, de prob. & auth. Niſi rogati. C. ad Trebellianum*: ergo ſimiliter in noſtro caſu. Sic videtur tenere *Ioan. Lup. de don. §. 71. nu. 1. & 2.* iuncto eo quod dicit, *n. 3. init.* Et docent *Roſel. Donatio 1. n. 35. Sylu. Donatio 2. q. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 92. n. 2. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Tertiò confirmatur.* Et ita tenendũ eſt: quamuis fatear non eſſe vſque adeo certum, donationem hanc confirmari profeſſione in monaſterio non poſſidente, bona in communi. Nam fundamentum cui innititur teſtamentum, ſcilicet, confirmari eadem profeſſione, quamuis communiſſimum ſit, non eſt abſque controuerſia: multi enim illud negant, docentes donec profeſſus ille naturaliter moriatur, bona ad Eccleſiam Rom. vel venientes ab inteſtato pertinere: quos refert *Suarez alleg. 20. n. 18.*

Cauendum autem eſt à *Ioan. Lup. rub. de don §. 71. nu. 4.* 10
vbi limitans doctrinam traditam, docet profeſſione donantis confirmari donationẽ hanc, quando donans ſponte religionem ingreditur, ſecus quando ob delictum in monaſterium detruditur. Per text. cum gl. *auth. Sed hodie, verb. Habitu, C. ad legem Iul. de adul.* Sed hæc limitatio prorſus diſplicet. Quia ſi vere, & valide profitetur in monaſterio non poſſidente bona in communi, ſiue ſponte ingreſſus ſit, ſiue coactus, eadem prorſus militat ratio. Nam cum tam ipſe, quam religio incapax bonorum ſit, ea profeſſio eumdem effectum operabitur, quem mors naturalis: quare confirmabitur donatio. Nec *auth. illa, & gloſſ.* loquuntur de profeſſione, ſed de vxore in monaſterium detruſa in delicti pœnam. Quod ſi in hoc caſu loquatur Ioan. Lup. doctrina eius non eſt limitatio ſententiæ traditæ, aſſerentis profeſſione confirmari donationem.

Verum obſeruandum eſt, poſſe monachum profeſſum 11
in religione poſſidente in communi bona, dum vita fruitur, reuocare donationem hanc vxori factam. Quæ iuxta tradita, n. 9. minime confirmatur vſque ad eius naturalem mortem. Prob. quia eſt ſatis probabile, poſſe hunc reuocare teſtamentum ante profeſſionem conditum: quod ſuſtinet communis opinio, vt referunt & ſequuntur *Burgos de Paz l. 3. Tauri, n. 688. Matienzo lib. 5. recop. t. 6. l. 1. gloſſ. 3. n. 4.* Et quamuis in teſtamento oppoſitum credam verius, cum multis aliis: at diuerſa eſt ratio in donatione hac. Quia teſtamentum antea factum reuocari nequit ſola contraria voluntate, immo nec expreſſa reuocatione, ſed alio æque perfecto teſtamento, *l. Si iure, ff. de leg. 2. & §. Poſteriore, inſt. quib. mod. teſtam. infirm.* vnde cum profeſſus teſtandi incapax ſit, minime poteſt prius teſtamentum reuocare. At donatio cauſa mortis, cui eſt ſimilis donatio facta inter coniuges morte confirmanda, poteſt ad libitum reuocari, ad idque ſufficit ſola tacita voluntas: (vt diximus tota *diſp. 15.*) Quare poterit profeſſus eam donationem reuocare. Et ita loquens de donatione cauſa mortis, cui hæc ſimilis eſt, affirmat *Suarez alleg. 20. nu. 27.* aſſerens cum aliis quos refert, etiam tenendo non poſſe profeſſum reuocare teſtamentum, ſentiendum eſſe poſſe reuocare huiuſmodi donationem.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm donatio ſponſalitiæ largitatis inter ſponſos de futuro, valida ſit? & quando acquiratur ei cui donatur?

SVMMARIVM.

Sponſalitia largitas quid ſit? & quando conuenit inter ſponſos vt ad donantem in nullo caſu reuertatur, ſtatim acquiritur in quocumque euentu donatario, n. 1.

Vbi nullum initur pactum, olim reputabitur donatio ſimplex, & irreuocabilis, hodie habet tacitam conditionem, ſi matr. ſequatur? eo ... conſummato perficitur, n. 2.

Quando matrim. non ſequitur culpa donantis, an teneatur ſoluere quod promiſit, & reſtituere ſponſalitiam largitatem, quam accepit? ... quid, ſi caſu, vt alterius morte, & interueniat oſculum, vel copula, aut non interueniant, vel culpa donatarij non ſequatur, vel abſque vtriuſque culpa ingreſſu religionis? n. 3.

Quid.

Quid, ſi ſponſus donauerat iocalia ſponſæ, & econtrà, & alterius morte minimè ſequatur matrim. oſculúmque ſolum adfuit, an teneatur ſponſus integrè reſtituere iocalia accepta, ſponſa autem ſolam dimidiam acceptorum partem? num. 4.

An ſponſa lucretur hanc dimidiam partem per oſculum, ſiue præcedat, ſiue ſequatur iocalium donationem? num. 5. Et ibi, quid ſi ſponſa non ſit virgo, cùm ſponſus talem eſſe eam exiſtimet? remiſſiuè.

Quid, ſi oſculum vel copula ſint, antequam contrahantur ſponſalia? num. 6.

Quid, ſi ſponſalia ſint conditionalia, & ante conditionis aduentum accedat oſculum, aut copula? num. 7.

An per ſolum amplexum lucretur ſponſa aliquid ſponſalitiæ largitatis, num. 8.

Sponſo repetenti iocalia an incumbat probare ſe dediſſe ob matrimonij cauſam, & ſponſæ interceſſiſſe oſculum, aut copulam, aut culpa ſponſi diſſoluta eſſe ſponſalia? num. 9.

An hæc ſint correcta per ius nouum Caſtellæ, num. 10.

An vt acquiratur hæc ſponſalitia largitas per oſculum, aut copulam, requiratur animus donandi? & valeat oppoſitum pactum? num. 11. Et an inſinuatio deſideretur? num. 12.

An in foro conſcientiæ procedat hæc legum diſpoſitio? num. 13.

An acquiratur, vbi vxor nullam dotem attulit? Et qualiter tunc ſit taxanda? & valeat, quando donatur poſt matrim. de præſenti conſummatum, aut non conſummatum, ſiue ſequutis benedictionibus Eccleſiæ, ſiue eis non ſequutis? Remiſſiuè, num. 14.

1 HActenus de donationibus inter coniuges in genere, diſputauimus: iam de quadam donatione, nimirum, ſponſalitiæ largitatis, diſputandum eſt. Qua in re primò agendum eſt, quo pacto acquiratur, aut deperdatur ſponſalitia largitas? Deinde, quo tempore, & in qua quantitate donanda ſit, ne cenſeatur donatio prohibita inter virum & vxorem? Tandem, quæ dona tradita ſibimet, ab ipſis ſponſis, vel ab eorum conſanguineis, aut extraneis, cenſeantur ſponſalitia largitas? In præſenti ergo diſputatione quæritur, quid deſideretur, vt ſponſalitia largitas efficiatur ſponſi, aut ſponſæ, cui donatur?

I. Concluſio. *Sponſalitia largitas eſt donatio facta inter ſponſos de futuro, matrimonij ineundi ſpe, eiúſque cauſa.* (*Vt dixi hoc lib. 6. diſput. 1. num. 1. vbi quibus nominibus appellari ſoleat, explicui.*) Huius autem donationis ea eſt natura, vt pacto inito inter ſponſos, ne ad donantem vllo caſu redeat, ſtatim acquiritur irreuocabiliter donatario, quamuis nec copula, nec oſculum intercedat, & eius culpa matrim. non ſequatur, *l. 1. verſ. Igitur, ff. de donat. l. Si mater, C. de donat. ante nupt.* Cuius ea eſt ratio, nam tunc eſt donatio ſimplex & pura, nec iure vllo prohibita: cùm non fiat inter coniuges, nec referatur in tempus matrim. contracti: quæ ſola donatio prohibita eſt: iuxta dicta hoc lib. 6. diſp. 1. n. 2. & 6. Sic *gloſſ. inſtit. de donat. §. Eſt & aliud, verb. Exequentur, fin. Gom. Arias l. 50. Tauri, num. 2. Ant. Gom. l. 52. Tauri, num. 2. Matienzo l. 5. recop. t. 2. rubr. gloſſ. 3. n. 3.*

2 II. Concluſio. Nullo pacto inter ſponſos inito, olim reputabatur donatio abſoluta, ſtatímque irreuocabilis, & vt cenſeretur facta ſub conditione matrim. ineundi, oportebat eam conditionem exprimi, *l. 1. verſ. Igitur, ff. de donat. & l. 2. & l. Si filiæ, & l. Si tibi, C. de donat. ante nupt.* Iure autem nouiori ea conditionis expreſſio minimè deſideratur, ſed ex legis diſpoſitione, præſumptáque contrahentium voluntate tacitè ineſt. Habetur expreſsè *l. Cùm veterum, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4.* quare ſequuto matrim. firma & pura remanebit, tamquam ſequuta conditione: (vt dicemus diſp. ſeq.) Sic *gloſſ. Gom. Arias n. 3. Ant. Gom. n. 2. Matienzo n. 2. alleg. num. præced. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 290. init.* Quod ſi obiicias, qualiter poſſit valere hæc donatio, cùm referatur ad tempus contracti matrimonij? Dic minimè omnino referri, cùm matrimon. non ſequuto culpa alterius, lucretur donatarius totam donationem, & non ſequuto abſque culpa, lucretur ſponſa per oſculum dimidiam partem: vt ſtatim dicemus.

3 III. Concluſio. Si matrim. minimè ſequatur: diſtinguendum eſt *ſic.* Aut non contrahitur ob ſolius donantis culpam: & tunc donans ſiue ſit ſponſus, ſiue ſponſa, perdit quam ſponſalitiam largitatem dederat, fiétque accipientis, & ſi aliquid acceperat, reſtituet integrè: & ſi quid promiſit, tenetur ſoluere. Si verò ob donatarij culpam, reſtituet donanti quod ab ipſo recepit. Hæc habentur expreſsè *l. Cùm veterum, C. de donat. ante nupt.* Quod autem dicimus de amittenda ſponſalitia largitate, intelligendum eſt in hoc regno Caſtellæ, modò ea non excedat quantitatem, quæ titulo ſponſalitiæ largitatis donari poteſt: de qua quantitate dicemus diſp. 24. Quia iura tantum diſponunt amitti ſponſalitiam largitatem: is autem exceſſus in hoc regno minimè valuit, nec fuit ſponſalitia largitas. Si autem caſu minimè conſummetur matrimonium, vt alterius morte, ſi ſponſa receperit à ſponſo largitatem ſponſalitiam, oſculúmque interceſſerit, acquiret dimidiam eius partem, alterámque donanti reſtituet (quando autem interceſſit copula, vel matrimonium de præſenti, nondum tamen conſummatum, quid acquirat, dicam diſp. ſeq.) Si verò ſponſa donauerat ſponſo, nil ſponſalitiæ largitatis acquiret ſponſus per oſculum, ſed integrè reſtituet. Habetur expreſsè *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4.* Et ratio differentiæ eſt, nam ſponſus ob oſculum nihil amittit, in nullóque grauatur: at ſponſa ruborem, ac verecundiam patitur, & non ita facilè nuberet, hoc matrim. non ſequuto. Deinde, quia ſponſa potiùs videtur oſculum dare, quàm accipere: vt habetur *l. 3. t. 11. p. 4.* id eſt, videtur dare ſpe remunerationis accipiendæ à ſponſo, eo quòd muliebris ſexus auariſſimus ſit. Quando autem abſque culpa, vt ingreſſu religionis, voto, amiſſione oculi, vel culpa alterius, data occaſione iuſta diſſoluendi ſponſalia? dicam diſp. 21.

4 Hinc infertur, ſponſo donante iocalia ſponſæ, & ſimiliter ſponſa ſponſo, caſúque vt morte non ſequuto matrim. vel eo diſſoluto ante conſummationem, ſi oſculum interceſſit, reſtituenda eſſe ſponſæ integra iocalia, quæ dedit: ipſam autem ſolam dimidiam partem acceptorum teneri reſtituere. Quia ſponſus oſculo nihil comparat, & proinde integra iocalia reſtituit, ſponſa autem oſculo dimidiam partem acquirit: quare ſolam reliquam reſtituere tenetur. Sic *Cynus l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. fine, Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 3. fine.*

5 IV. Concluſio. Siue oſculum præcedat, ſiue ſequatur iocalium donationem, modò poſt inita ſponſalia accedat oſculum, comparat ſponſa medietatem iocalium. Prob. ex verbis expreſſis *l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop. Caſtellæ,* ibi, *gane ſi el eſpoſo la vuiere beſado, la mitad de todo lo que el eſpoſo le vuiere dado, antes de conſumido el matrimonio.* Vbi ſolum conſiderat lex, vt iocalia ante matrimonij conſummationem donentur: ergo nihil refert, data ſint, an non, ante oſculum. Et quamuis iure communi non videatur hoc ità clarè deciſum: nam *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt.* ſic dicitur, *rebus à ſponſo donatis, interueniente oſculo, &c.* vnde poſſet aliquis exiſtimare res donatas debere præcedere oſculum. Verùm id non conſiderat lex illa, ſed parum refert, cùm militet eadem prorſus ratio, ob quam applicat medietatem iocalium per oſculum, ſiue præcedat donatio, ſiue ſequatur: vtroque enim caſu ſponſa ruborem, ac damnum inueniendi difficiliùs alium virum patitur. Sic docent *Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 6. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. 3. num. 1. Azebedo ead. l. 4. num. 13. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. num. 112.* Vtrum autem, ſi ſponſa non ſit virgo, cùm ſponſus talem eſſe exiſtimet, lucretur hanc ſponſalitiam largitatem? dicam hoc 6. lib. diſp. 27. num. 3. & ſeq.

6 V. Concluſ. Oſculo, vel copula intercedente ante ſponſalia, nihil per ea lucratur ſponſa. Quia qualitas adiuncta verbo, debet intelligi iuxta verbi tempus, *l. In delictis, §. Extraneus, ff. de noxal.* cùm ergo *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4. & l. 54. Tauri,* loquatur de rebus donatis à ſponſis, debent intelligi, quando interuenit oſculum, poſtquam ſponſi ſunt. Præterea, quia actus culpabilis, ac pœna dignus non eſt aliquo legali præmio afficiendus, *l. Siue hæreditas, ff. de negot. geſt.* cum ſimilibus adductis per *Corneum, conſ. 76. vol. 1.* ſed illud oſculum ante ſponſalia eſt peccatum, & pœna dignum, ergo per illud non lucratur ſponſa præmium legale medietatis iocalium. Sic docent *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, num. 8. & 9.* vbi *Caſtillo num. 6. & 7. Ant.*

Gom. num.6.Couar. 4.decret. 1.p.c.4.§.1.n.14.Gom.Arias l.50. Tauri,num.9.& 10.Matienzo d.l.4.gloſſ.3.n.3.Azebedo ea l.4. n.13.Gutier.3.pract.q.44.n.7.Barboſa rubr.ff.ſolut.matrim.2.p. n.108.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.c.26.fol.1032.

7 Hinc infertur, ſi ſponſalia ſint conditionalia, per oſculum datum ante conditionis euentum, nihil lucrari ſponſam: quia adhuc præcedit ſponſalia, actúſque culpabilis eſt. Quando autem tunc adeſt copula, dicam diſp.ſeq.n.6.

8 VI.Concluſio. Si poſt ſponſalia ſolus amplexus abſque oſculo, & copula intercedat, nihil comparabit ſponſa. Quia textus num.3. relati expreſsè lucrum medietatis iocalium ſoli oſculo concedunt; nec eadem de amplexu militat ratio, maiorem enim ruborem patitur ſponſa propter oſculum. Sic tenent *Ioan. Lup.l.52.Tauri, num.18. Caſtillo ibi,n.23. Azebedo lib. 5. recop.tit. 2. l. 4. num.31.*

9 Hinc infertur, ſponſum repetentem iocalia, quæ ſponſæ donauit, quando per ipſum non ſtetit, quominus impleretur matrimonium, minimè teneri probare ſe dediſſe ob cauſam, & eam non eſſe ſequutam: ſed ſatis eſſe probare, tempore donationis contracta fuiſſe ſponſalia. Quia (vt dixi n.2.) intelligitur eum dediſſe cauſa matrim. Sponſæ autem incumbere onus probandi oſculum, vel copulam interueniſſe, vel ſponſi culpa, diſſoluta eſſe ſponſalia, vel aliter inter ipſos conueniſſe. Quia vt ipſa lucretur, aliquid horum deſideratur, quare cùm hoc ſit ſuæ intẽtionis fundamentum, ipſius eſt illud probare. Sic *Ioan.Lup.l.52. Tauri,n.12.& ibi Caſtillo n.9.Matienzo lib.5.recop.t.2.l.4.gloſſ. 4.n.1.* Vnde dum *Bald.l.Si præſidi,C.de donat.ante nupt.* aſſeruit teneri ſponſam probare ſe dediſſe ob cauſam, & eam non eſſe ſequutam, intelligitur ſecundùm ius antiquum, quo attento reputabatur donatio abſoluta: vt dixi num.2.

10 Vnde non eſt audiendus *Caſtillo l.52.Tauri, num.21.verſ. Adde ſed iſta lex*, aſſerens *l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. recop.* correctam eſſe per *l.* 101. in curiis Madriti, hodie *l. 1. tit. 2. eiuſdem lib. 5. recop.* vbi diſponitur non poſſe ſponſalitiam largitatem excedere octauam dotis ſponſæ partem. Sed bene eum reprobat *Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. n. 32.* quia cùm ſub *eod. tit. 2.* vtraque lex collocetur, credendum minimè eſt ſub eodem titulo eſſe legum correctionem. Deinde, quia hæ leges nullo pacto ſibi aduerſantur, ſed tantùm illa lex prima limitat legem quartam, ne ſponſalitia largitas, quæ per oſculum, vel copulam coniugalem acquiritur, poſſit in quacumque quantitate donari, ſed in octaua dotis ſponſæ parte.

11 VII. Concluſio. Vt ſponſa lucretur hanc iocalium medietatem per oſculum, vel integra per copulam, non deſideratur animus donandi in ſponſo, ſed ſatis eſt, ſi de animo contrario non conſtet per expreſſam inter eos conuentionem. Quoniam vbi non initur oppoſitum pactum, leges relatæ num.3. applicant per oſculum medietatem iocalium, & per copulam ea integra. Sic colligitur ex *Ioan. Lup.rubr.de donat.§.6.fin.* vbi poſtquam latè dubitauerat, an animus donandi deſideretur: ait ad ſedanda hæc dubia editam fuiſſe *d.l.52.Tauri.* Et tenet *Azebedo lib.5.recop.tit.2. l. 4.n. 4.& 20.* Valeret autem oppoſitum pactum. Quia donatio ſponſalitiæ largitatis eſt voluntaria.

12 VIII.Concluſio. Quamuis donatio hæc ſponſalitiæ largitatis excedat ſummam, quæ abſque inſinuatione donari nequit, iuxta *l. Sancimus,C. de donat.* valida eſt abſque inſinuatione. Quia *l. 52.Tauri,* indiſtinctè decidit valere hanc donationem, acquirique per matrimonij conſũmationem: & *l.1.t.2. lib.5.recop.* ſolùm reſtrinxit hanc donationem, ne in ea quantitate ſit, vt octauam dotis ſponſæ partem excedat. Sic *Molina tom.2.de iuſt.tract.2.diſp.290.§.Quintum eſt.*

13 Vltima concluſio. Horum legum diſpoſitio procedit in foro conſcientiæ, & ita ſponſa acquirens iocalia ob cauſas prædictis legibus definitas, tuta conſcientia ea retinet. Quia hæ leges iuſtæ ſunt, & optimæ rationi innituntur, per oſculum enim ſponſa ruborem patitur, & aliquam honeſtatis diminutionem, difficiliúſque nubet: ergo æquitas poſcit, vt in præmium dimidiam iocalium partem conſequatur, non autem integra, ſed per copulam, qua matrimonium conſummatur, impletúrque conditio, ſub qua donatio hæc fit. Sic docent *Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 1. §.1.n.26.ad fin. Azebedo lib.5.recop.t.2.l.4.n.18.*

Vtrùm autem valeat ſponſalitia largitas promiſſa ſponſæ nullam dotem afferenti, qualitérque ſit tunc taxanda? dicam hoc 6.lib. diſput.24. num. 6. Et an valeat, quando donatur matrimonio conſummato, aut nondum conſummato, ſiue ſequutis, ſiue non benedictionibus Eccleſiæ? dicam tota diſput.23. 14

DISPVTATIO XIX.

An acquiratur ſponſalitia largitas per ſolum matrimon. de præſenti non conſummatum, etiam traductione ad ſponſi domum ſequuta, aut per copulam præcedentem matrimonium?

SVMMARIVM.

Quando conſummatur matrim. acquirit ſponſa integra iocalia, num. 1.

Non requiritur traductio ad ſponſi domum, nec benedictiones Eccleſiæ deſiderantur, num. 2.

Per ſolum matrimonium abſque conſummatione, & oſculo, nil lucratur ſponſa, num. 3.

Quid, ſi ſequuta ſit traductio ad ſponſi domum, vel benedictiones Eccleſiæ receptæ ſint? num. 4.

An ſi poſt ſpõſalia accedat copula, lucretur ſponſa aliquid iocalium? n.5.

Quid, ſi ante ſponſalia ſit copula, vel poſt ſponſalia conditionalia, non purificata conditione? num. 6.

An ſponſus lucretur hanc ſponſalitiam largitatem ſibi donatam à ſponſa, per matrimonij conſummationem? Refertur opinio negans, num.7.

Si donata ſit à ſponſa de futuro, lucratur totam ſponſus conſummato matrimonio, num. 8.

Quid, ſi à ſponſa de præſenti ante conſummationem matrim. donata ſit? Proponitur ratio dubitandi, num.9. Et deciditur valere, num.10.

Verba gratia frequentioris vſus poſita in lege, nec eam limitant, nec mutant in aliis iuris diſpoſitionem, num. 11.

1 VT diſtinctè procedamus, priùs de ſponſa, qualiter conſummato matrimonio lucretur totam ſponſalitiam largitatem, erit ſermo. Deinde autem à num. 7. de ipſo ſponſo agemus. Et quidem conſtat, ſponſam comparare integram ſponſalitiam largitatem, matrimonij conſummatione. Prob. ex *l.Si à ſponſo,C.de donat. ante nupt.* ibi, *ſi ante nuptias hunc, vel illum mori contigerit.* Et *l.3. tit.11.p.4.* ibi, *ſi murieſſe ella ante que el matrimonio fueſſe acabado.* Et clariùs *l.52.Tauri, hodie l.4.tit.2. lib.5.recop.* ibi, *pero ſi qualquier dellos muriere deſpues de conſumido el matrimonio.* Et ratio eſt, quia tunc omnino perficitur conditio incundi matrimonij, conſummatione autem nondum accedente, non eſt perfectè impleta conditio, adhuc enim poteſt diſſolui per alterius in religionem ingreſſum. Sic *Ioan.Lup. l. 52.Tauri, n.16.& rubr.de donat.§.4.n.1.in fine, & initio, Gom. Arias l. 51. Tauri,n.5.Gregor.Lop.l.3 verb.Beſado,tit.11.p.4.*

2 Nec deſideratur traductio ſponſæ ad ſponſi domum. Quia textus num.præced. allegati, ſolùm conſiderant matrimonij conſummationem, ad integra iocalia comparanda. Sic *Villalobos in concordia iuris ciuilis, & regij, litera D, verb.Donatio, n.24. Olanus in concordia, litera D, verb.Donatio, n.69. Azebedo lib.5.recop.t.2.l.4.n.2.& 3.* Et eadem ratione non deſiderantur Eccleſiæ benedictiones.

3 Hinc infertur, per matrimonium ratum non ſequuto oſculo nihil lucrari ſponſam, ſi tunc diſſolueretur morte, vel alio modo, abſque culpa, vt profeſſione religionis. Quia nondum eſt verificata perfectè conditio ineundi matrimonij, cùm conſummatum non ſit, nec medietas ſponſalitiæ largitatis acquiratur oſculo deficiente: vt diximus diſput.præced.n.3. Sic *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.4.init.*

4 Limitat autem *Greg.Lop.l.3.verb.Beſado,t.11.p.4.* niſi traductio ſponſæ ad domum ſponſi ſequuta ſit, tunc enim ait acquirere ſponſam totam ſpõſalitiam largitatem. Quia præſumitur copula per talem traductionem, & ita cenſetur quoad hunc effectum iam matrim. conſummatum. Sed hæc limitatio diſplicet: quia *l.52.Tauri,* ponderat matrimonium verè conſummatum eſſe, ibi, *pero ſi conſumido el matrimonio.* At verè non conſummatur matrimonium, niſi per copulam: ergo ante eam, quantumuis ſponſa traducta ſit ad ſponſi domum, non acquiret integram ſponſalitiam

ziam largitatem. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 4. n. 1. fin. & l. 52. Tauri, n. 16. & Caſtillo ibi, n. 17. fine,* & meliùs *n. 18. ad fin. Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 2.* Qui *n. 32.* hoc limitat, niſi benedictiones Eccleſiæ ſequutæ ſint, tunc enim ait per traductionem ad domum acquiri totam ſponſalitiam largitatem. Sed hoc caret fundamento. Quia cùm copula non acceſſerit, matrim. nondum conſummatum eſt.

5 Quando autem poſt ſponſalia de futuro intercedit copula, acquiret ſponſa integram ſponſalitiam largitatem. Quia iam matrimonium conſummatum eſt: per *c. Is qui fidem, de ſponſal.* Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 4. initio: Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 3. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. rubr. gloſſ. 3. n. 3.* Quod tamen iure antiquo veriſſimum erat. Hodie autem cùm per *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c.* 1. ceſſarint matrimonia præſumpta, & copula illa minimè conſummentur, non acquiretur per eam ſponſalitia largitas. Sic *Matienzo ibi, n. 4. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp.* 290. §. *Quando autem:* vbi addit, tunc non plus cõſequi ſponſam per copulam, quàm per ſolum oſculum: vnde videtur ſupponere conſequi medietatem iocalium, ſicut per oſculum. Sed hoc non caret difficultate: quia cùm copula illa illicita ſit, pœnáque digna, non eſt afficienda præmio legali medietatis lucrorum, quali leges afficiunt oſculum, quod inter ſponſos de futuro licitum eſt. Qua ratione diſp. præc. n. 6. diximus per oſculum præcedens ſponſalia, nihil ſponſalitiæ largitatis acquiri. Verùm placet per eam copulam acquiri medietatem ſponſalitiæ largitatis. Quia leges minimè conſiderarunt, an oſculum, vel copula, licita ſint, ſed ruborem, & detrimentum ſponſæ, quæ grauiora ſunt copula ſequuta, quàm ſolo oſculo intercedente. Nec obſtat obiectio contraria, quia oſculum pręcedens ſponſalia prorſus culpabile eſt, nullámque excuſationem habet: ac copula poſt ſponſalia quamuis coram Deo culpa lethalis ſit, at in foro externo, hominúmque exiſtimatione non tribuitur culpæ, nec infamiæ fœminæ: cùm fiat ſpe proximi matrim.

6 Inquires autem, quid dicendum ſit de copula habita poſt ſponſalia conditionalia, nondum impleta cõditione? (Quando enim ante ſponſalia habita eſt, dixi diſp. præc. n. 6.) Et quidem, ſi liberum non ſit contrahentibus à conditione recedere, vt ſi impediti contrahant ſponſalia ſub conditione, Si Pontifex diſpenſauerit: manifeſtum eſt per copulam ante diſpenſationem habitam nihil acquiri. Quia cùm conditio nondum impleta ſit, copula illa omnino præcedit ſponſalia. Si autem liberum erat contrahentibus à conditione recedere, erat enim pendens ex eorum voluntate, vt ſi duo contrahant ſponſalia, ſi ſponſa tantam dotem attulerit, tunc videtur per copulam acquiri medietatem iocalium: quia per eam videtur receſſum à conditione: iuxta *cap. Per tuas, de conditione appoſ.* & ita copula illa habetur poſt ſponſalia abſoluta. Sed dicendum eſt nihil acquiri: quia attento *Trident. ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* per eam copulam non receditur à conditione: (vt probaui l. 1. diſp. 26. n. 12.) & proinde copula illa omnino præcedit ſponſalia perfecta, & vera: quo caſu nihil per eam acquiritur: vt dixi diſp. præced. n. 6.

7 Hucuſque de ſponſa ſermo habitus eſt, quid acquirat per copulam. De ipſo autem ſponſo difficultas eſt, an conſummato matrimonio acquirat totam ſponſalitiam largitatem, ſeu iocalia donata ſibi à ſponſa? ſicut diximus n. 1. lucrari tunc ſponſam integra iocalia, quæ ſibi ſponſus donauerat. Aliqui negant acquirere, dicentes teneri ea integrè ſponſæ reſtituere, niſi apertè conſtet de animo donandi. Quia *l. Si a ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4. & l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. noua recop.* in hoc caſu nihil diſponunt, ſed tantum quando ſponſus donauerat ſponſæ: & licet ſint correlatiua, non eſt eadem ratio. Præterea, quia ſexus fœmineus auariſſimus eſt, raróque eum donare præſumitur: vt expreſsè habetur *ea l. Si à ſponſo, & l. Si ſtipulata, § Si vxor, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. Si ego, ff. ad S.C. Velleian. & l. 3. t. 11. p. 4.* quare in viro præſumitur animus ea iocalia donandi, ſecus autem in fœmina. Et ita in hanc partem magis propendet *Gomez Arias l. 50. Tauri, num. 19.* Et tenet *Azebedo lib. 5. recopil. tit. 2. l. 4. num. 16.*

Quamuis autem DD. non ita diſtinguant, duplex in hoc caſus eſt diſtinguendus. Prior, cùm ſponſa de futuro donat iocalia ſponſo. Poſterior, cùm ſponſa de præſenti. Et in priori caſu, contra priorem ſent. dicendum eſt, matrimonij conſummatione lucrari ſponſum integra iocalia ſibi à ſponſa de futuro donata. Prob. ex *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt.* ibi, *quòd ſi ſponſa donationis titulo fuerit aliquid ſponſo largita, & ante nuptias hunc, vel illum mori contigerit, ad donatricem ſponſam, ſiue eius ſucceſſores donatarum rerum dominium transferatur.* Quod idem clariùs explicuit *l. 3. t. 11. p. 4.* ibi, *E ſi murieſſe ella ante que el matrimonio fueſſe acabado, eſtonce en tal caſo como eſte, quier ſe han beſado, o non, deue tornar la coſa dada à los herederos de la eſpoſa:* ergo à contrario ſenſu nuptiis ſequutis, ſeu matrim. conſummato non tenebitur ſponſus iocalia ſibi donata reſtituere, ſed ea integrè acquiret. Argumentum enim à contrario ſenſu eſt fortiſſimum in iure, *l. 1. §. Huius rei, ff. de offic. eius cui manda. eſt iuriſdict.* cum aliis, quæ congerit *Eueradus loco à contrario ſenſu, n. 1.* Præterea, quia *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* deciditur id, quod datur à ſponſo ſponſæ, veram donationis rationem habere, factæ ſub ſpe, ac tacita conditione futuri matrim. & *ibi in fine,* ſic concluditur, *quæ ſimiliter obſeruari oportet, & ſi ex parte ſponſæ in ſponſum donatio facta ſit:* ergo ſicut donatio ſponſi ſponſæ integrê acquiritur à ſponſa, conſummato matrim. eo quòd tunc purificetur conditio, & proinde maneat donatio abſoluta, & pura: ſimiliter eadem ratione donatio ſponſæ, ſponſo, quæ eamdem tacitam conditionem habet, manebit tunc pura, & abſoluta, & integrè ſponſi erit. Sic docent *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 4. init. & l. 52. Tauri, n. 13.* vbi *Caſtillo n. 11. & 12.* Ant. Gom. *n. 3. Auendaño de exequend. manda. 1. p. c. 15. n. 3. fin. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. 4. n. 2. Gutier. 3. practic. q. 44. fine.* 8

In poſteriori autem caſu, quando ſponſa de præſenti donat ſponſo; vrgentior eſt difficultas, an conſummato matrimonio ſponſus donata lucretur? Videtur enim minimè eum lucrari. Quia iure communi, & partitarum huiuſmodi donatio inter ſponſos de præſenti facta non valebat, & ſolùm valet iure nouiori huius regni Caſtellæ, per *l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop.* vt dicemus hoc 6. lib. diſp. 23. num. 1. at ea lex tantùm agit, quando ſponſus donat ſponſæ de præſenti, decernítque ſponſam integra iocalia acquirere: ergo cùm omittat, quando ſponſa de præſenti donat ſponſo, hic caſus omiſſus remanebit in iuris communis diſpoſitione, *l. Commodiſſimè, ff. de liber. & poſthu.* atque ita ea donatio non acquiretur matrimonio conſummato. Et confirm. quia ea lex eſt iuris communis correctoria, & conſequenter non extendenda vltra caſum in quo diſponit: eo vel maximè, quia non eſt eadem ratio in vtroque caſu. 9

Cæterùm dicendum eſt, etiam in hoc caſu acquirere ſponſum integra iocalia, matrimonij conſummatione. Prob. quia quamuis *d. l. 52. Tauri,* nihil diſponat in donatis per ſponſam de pręſenti, ſponſo: at cùm ſponſus, & ſponſa ſint correlatiua, diſpoſitũ in vno cenſetur in alio diſponi. Lex enim noua corrigens in vno correlatiuorum, cenſetur in altero corrigere, *l. fin. C. de indicta viduit.* vbi notant *Bart. Angel. Iaſon,* cum multis aliis, quos refert, & ſequitur *Euerard. loco à correlatiuis, nu. 7.* nec in hoc caſu eſt diuerſa ratio, ſicut diximus diſp. præce. n. 3. eſſe diuerſam, quando eſt donatio inter ſponſos de futuro. Quia quando inter ſponſos de futuro, ex natura contractus conditionem implicitam futuri matrimon. conſummati habentis, nil debebatur iocalium ſponſæ, aut ſponſo, quando caſu ſoluitur matrim. non conſummatum: at leges decreuerunt per oſculum acquirere ſponſam, medietatem propter ruborem, quem patitur: qui cùm in ſponſo ceſſet, non habet in eo locum eadem diſpoſitio. At conſummato matrim. ratio acquirendi integra iocalia eſt natura ipſa cõtractus, tunc enim purificatur conditio, ſub qua iocalia donata ſunt: quod cùm æquè militet in donatis per ſponſam, ac in donatis per ſponſum, lex noua extendens ius anti- 10

quum, vt intelligatur in donatis per ſponſum de præſenti, idem cenſetur diſponere in donatis per ſponſam ſponſo de præſenti: eo quòd ſint correlatiua, militétque eadem ratio. Prætereà, quia verba poſita in lege gratiâ frequentioris vſus, nec eam limitant, nec in aliis iuris diſpoſitionem mutant: ſed quia aliud rarum, poſitum verò in lege eſt frequens, ideò hoc explicatur, illo tacito. Vt docent optimè *gloſſ. Clem. 1. verb. Præſidentes, de reſcript. Rebuff. de nominationib. q. 5. à n. 3. Peralta l. Lucius, la 1. n. 22. ff. de legat. 2. Acoſta cap. Si pater verb. Si abſque liberis, n. 26. de teſtam. in 6. Pelaez de Meres de maior. 1. q. 31. n. 4. Valaſcus conſ. 8. n. 2. to. 1.* At *lex 52. Tauri*, explicat donata à ſponſo ſponſæ, ſubticens donata à ſponſa ſponſo: quia illud eſt frequens, hoc autem rariſſimum: vt habetur *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4.* ergo illa verba poſita gratia frequentioris vſus, non reſtringunt legem, nec mutant in aliis iuris diſpoſitionem tradentis diſpoſitum in vno correlatiuorum, cenſeri in altero diſpoſitum. Tandem, quia *l. 52. Tauri*, intendit id, quod iure communi ſtabilitum erat circa donata per ſponſos de futuro, extendere ad ſponſos de præſenti. Cùm ergo (vt probaui n. 8.) iure cõmuni donata per ſponſos de futuro, acquirerentur tam ſpõſo, quàm ſponſæ, conſummato matrimonio: idem dicendum eſt attenta *d. l. 52. Tauri, inter ſponſos de præſenti*. Sic docent *Auendaño de exequend. mandat. 1. p. c. 15. n. 3.* Idem clarè docet *Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 4.* vbi poſtquam *n. 3.* dixerat, donata per ſponſum ſponſæ, & è contrà, acquiri alteri per copulam: dicit *n. 4. init.* per eam legem omnia, quæ dicta ſunt in ſponſis de futuro, habere etiam locum in ſponſis de præſenti. Videtur etiam tenere *Matienzo l. 5. recop. tit. 2. rubr. gloſſ. 3. n. 3. fine*, vbi dicit idem, quod *Anton. Gom. eo n. 4.* Videtur etiam tenere *Gutier. 3. practic. q. 44. fine*, vbi inquit diſtinctionem *l. 52. Tauri*, non procedere in donatis à ſponſa ſponſo, niſi copula intercedat. Ad argum. contrarium, & confirmationem, propoſita n. præc. conſtat ex dictis: iam enim oſtendimus inter ſponſos de præſenti militare eamdem rationem.

DISPVTATIO XX.

An quando ſponſalia fuere nulla ob aliquod impedimentum, vt conſanguinitatis, &c. & ſic diſſoluuntur, lucretur ſponſa medietatem ſponſalitiæ largitatis per oſculum, & per copulam matrimonialem, integrè?

SVMMARIVM.

Proponuntur caſus quatuor diſcutiendi, num. 1.

Quando vterque ignarus fuit impedimenti, proponitur opinio negans, num. 2.

Contraria verior, num. 3. Et ibi, non lucratur vxor arrhas Hiſpanas in hoc caſu.

Soluuntur argumenta, num. 4.

Quando vterque coniux conſcius impedimenti fuit, refertur opinio aſſerens, nec dantem poſſe repetere, nec recipientem retinere, ſed fiſcum vendicare, n. 5. Et alia opinio, dicens eſſe reſtituenda iocalia danti, n. 6. Et opinio auctoris, num. 7. Vbi, an reſtituendum ſit acceptum ob iniuſtitiæ crimen admittendum, vt ob hominem interficiendum.

Soluuntur argumenta, num. 8.

Quando ſponſus ignorauit, ſponſa ſciente impedimentum, nil lucratur ſponſa, ſed tenetur reſtituere ſponſo, num. 9.

Quando ſponſa ignorauit, ſponſo ſcienti, lucratur per oſculum medietatem, & per copulam integrè, num. 10.

1 QVadruplex poteſt eſſe caſus. I. quando vterque ſponſus ignarus impedimenti fuit. II. quando vterque fuit conſcius. III. quando ſponſus ignorauit, ſponſa ſciente. IV. è contrà, quando ſponſa ignorauit, ſponſo ſciente.

2 In I. caſu, quando vterque ignarus impedimenti fuit. Quidam cenſent nihil ſponſalitiæ largitatis comparare ſponſam per oſculum, vel copulam. Ducuntur, quia ſponſalitia largitas habet tacitam conditionem. Si matrimonium ſequatur, *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* at in hoc euentu matrimonium minimè poteſt ſubſequi, impedimento iuris obſtanti, & hoc abſque culpa ſponſi illius ignari: ergo nil lucratur ſponſa. 2. quia ſponſalitia largitas acquiritur per oſculum datum inter veros ſponſos de futuro, aut de præſenti, quoad medietatem: & per veram copulam coniugalem, integrè: at hîc nec vera ſponſalia, nec vera copula matrimonialis adſunt. Sic docent *Salic. l. Si à ſponſo, n. 2. C. de donat. ante nupt. & ibi Fulgoſ. Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 7.* & non diſtinguentes an ſponſi ignorarint, necne, docent idem *gloſſ. d. l. Si à ſponſo, verb. Non interueniente, Cifuentes l. 52. Tauri, ad finem.*

Verius tamen eſt lucrari ſponſam medietatem per oſculum, & per copulam integrè. Prob. ex *l. 3. tit. 11. p. 4. ibi, pero ſiempre ſe entiende que el deue tornar aquello que recibe, ſi por ſu culpa finca, que el matrimonio no ſe ſiga.* Ergo à contrario ſenſu, ſi abſque culpa ſua matrimonium non ſequatur, vt contingit in præſenti caſu, acquiret ſponſa largitatem ſponſalitiam. 2. quia id lucrum pertinet ad ſponſam in præmium amiſſi pudoris: ergo cùm in hoc caſu inculpabiliter amiſerit, comparabit id lucrum. Sic docent *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 4. & rubr. de donat. §. 36. nu. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. 2. n. 2. Azebedo ea l. 4. n. 10.* Intellige tamen, quando bona fides interceſſit. Quia ignorantia fuit iuſta, & probabilis: ſecus ſi fuerit craſſa, vel ſupina, quæ bonam fidem excludit, nec coram Deo excuſat. Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 4.* Arrhas tamen credo non lucrari vxorem in hoc caſu. Quia non conſideratur in arrhis abſque culpa vxoris diſſolui matrimonium, ſed acquiruntur conſummato verè matrimonio: quod hîc non contingit. Sic *Barboſa l. 2. p. 1. in princip. n. 158. ff. ſolut. matrim.* malè tamen pro ſe Antonium Gomez, & contra ſe Ioannem Lupum refert: cùm vterque loquatur in ſponſalitia largitate. 3

Ad arg. propoſita nu. 2. reſpond. 1. Ad 1. dic, non poſſe ſequi efficaciter matrim. poſſe tamen ſequi quoad exiſtimationem, impedimento ignorato: atque ita poſſe inueniri veram futuri matrimonij ſpem, ob quam fit hæc donatio. Ad 2. dic, ſatis eſſe copulam exiſtimatam bona fide coniugalem, & ſpõſalia ſimilia, pudorémque amiſſum eſſe per oſculum, ſpe futuri matrimonij bona fide ineundi. 4

In II. caſu, quando vterque impedimenti fuit conſcius. Quidam credunt nec dantem poſſe repetere, nec recipientem retinere, ſed fiſcum vendicare. Ducuntur per *l. Cum hic ſtatus, 33. §. fin. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. Qui contra, C. de inceſt. nupt.* Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 36. n. 7. verſ. Si igitur donatio, Anton. Gom. l. 52. Tauri, n. 7. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gloſſ. 2. n. 2.* Et in hoc caſu ſponſam nihil lucrari, docent etiam *Caſtillo l. 52. Tauri, n. 3. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. n. 10.* 5

Alij opinari poſſent nequire ſponſam retinere, nec teneri fiſco reſtituere ante iudicis ſententiam, ſed ſponſo danti. Non poſſe retinere probatur, quia culpa ſua pudoris iacturam fecit, abſque ſpe veri, aut exiſtimati bona fide matrimonij: ergo non eſt præmio legali afficienda, ratione illius actus culpabilis, pœnáque digni. 2. quia hæc non eſt donatio abſoluta: cùm ſit ſponſalitia largitas, in cuius natura imbibitum eſt, vt fiat ſub ſpe futuri matrimonij veri, vel bona fide exiſtimati. Prob. autem, non fiſco, ſed danti reſtitui debere. Quia fiſcus vendicat in pœnam: ergo iudicis ſententia deſideratur. 6

Quamuis autem hæ duæ ſent. probabiles ſint, verius mihi videtur poſſe ſponſam retinere, donec fiſcus per ſententiam auferat. Ducor, nam donans ex falſa cauſa, nec falſitatis ignarus, cenſetur donare, abdicátque à ſe dominium, transferens illud in donatarium, ſi hic non reddatur aliqua lege illius incapax: (vt probaui hoc lib. 6. diſp. 2. n. 2.) qua ratione dixi ibi, donationem factam inter coniuges putatiuos valere, quando neutrum latuit impedimentum, nec teneri donatarium reſtituere, donec condemnetur. Sed in hoc caſu ſponſum donantem minimè latuit impedimentũ, falſáque matrimonij ſpes: nec ſponſa lege aliqua incapax dominij comparandi redditur, ſed ſolùm in pœnam ius auferendi fiſco conceditur, quæ condemnatione indiget: ergo non tenetur reſtituere. 2. quia quando turpitudo verſatur ex parte vtriuſque, melior eſt poſſidentis conditio: vt conſtat ex *toto t. ff. de condict. ob turpe cauſ.* 7

tau. Quà ratione probabiliſſimum eſt in datis ob turpem cauſam, etiam contra iuſtitiam, cùm ex parte vtriuſque adeſt turpitudo, vt in pecunia data ob homicidium perpetrandum, &c. non teneri accipientem reſtituere, donec ſententia ſubſequuta fiſcus auferat. Quod defendunt *Monald. in ſum. verb. Reſtitutio 2. Angel. Reſtitutio, n. 1. §. Turpe, & verb. Concuſſio, Nauar. ſum. c. 17. Hiſpanè, n. 32. & 95. Lat. n. 30. & 96. & c. 25. Lat. & Hiſpanè, n. 34. Alcoçer ſumma, c. 26. inter peccata iudicum, & §. El teſtigo, Palacios lib. 5. de contractib. c. 11. fol. 482. verſ. At verò cùm dictum ſit, & ſeq.* (quamuis non ſibi conſtet, nam contrarium tenet 4. *d.* 15. *diſp.* 7. *fol.* 108. *verſ. Verùm ſi iudex:*) *Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 94. fol. 562. Bañes 2. 2. q. 62. a. 5. dub. 3. Nauarra l. 4. de reſtitut. c. 2. in noua edit. dub. 12. n. 101. & ſeqq. Enriquez l. 7. de indulgen. c. 35. n. 4. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 2. p. 2. lib. 6. c. 25. §. Pro quorum ſolut. ad finem: Lud. Lop. 2. inſtructorij de eleemoſyna, c. 106. fol. 374. col. 2. Manuel 2. to. ſummæ, c. 40. n. 2.* ergo cùm in noſtro *caſu turpitudo* verſetur ex parte vtriuſque, melior erit conditio ſponſæ poſſidentis, ne teneatur accepta reſtituere. Atque ita in propriis terminis docet *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 5.* licet aliquantulum dubius.

8 Ad arg. 1. ſent. propoſitæ n. 5. dic, eas leges eſſe pœnales, atque ita iudicis ſententiam deſiderari. Ad 1. ſecundæ ſent. propoſitum n. 6. dic, ſponſam non conſequi ſponſalitiam largitatem in eo caſu, virtute legum eam applicantium per oſculum, aut copulam: ſed vi donationis, quæ præſumitur facta à ſponſo conſcio impedimenti: vt probaui n. 7. Ad 2. negatur eſſe veram ſponſalitiam largitatem: ſed eſt donatio facta per hunc ſponſum impedimenti conſcium, inſtar veræ ſponſalitiæ largitatis: & proinde non requiritur veritas ſponſalium, aut vera matrimonij ſpes.

9 In III. caſu, quando ſponſum ſolum latuit impedimentum: dicendum eſt teneri ſponſam illius conſciam impedimenti, reſtituere integrè donanti. Quia culpa ipſius non perficitur matrim. ſponſaliáque falſa fuerunt, & cauſa donandi falſa fuit, donante ignaro, & ſponſa donataria conſcia. Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 5. & rubr. de donat. §. 3. fine, Caſtillo l. 52. Tauri, n. 3.* vbi *Ant. Gom. n. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. 2. n. 2. Azebedo ea l. 4. n. 10.*

10 In IV. caſu, quando ſponſa ignorauit ſponſo ſciente, dic lucrari ſponſam per oſculum medietatem iocalium, integráque per copulam. Conſtat rationibus adductis num. 3. Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, num. 5.* vbi *Ant. Gom. n. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. 2. n. 2.*

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm quando ſponſalia diſſoluuntur abſque vtriuſque culpa, non tamen caſu vt morte, ſed data opera, aut ingreſſu religionis, voto caſtitatis, amiſſione oculorum, mutuo conſenſu, lucretur ſponſa per oſculum, dimidium ſponſalitiæ largitatis? Vel ſi alter ſponſus culpa ſua cauſam diſſoluendi iuſtam præbeat, vt quia in longinquum profectus, debito tempore expectatus non rediit, vel fornicatus eſt, lucretur ſponſus innocens, aut ſponſa reſiliens à ſponſalibus, integram ſponſalitiam largitatem?

SVMMARIVM.

Proponuntur argum. ad probandum nil lucrari ſponſam, quando abſque vtriuſque culpa, non tamen caſu diſſoluuntur ſponſalia, num. 1.

Tunc ſponſus nihil lucratur ex ſibi à ſponſa donatis, num. 2.

Lucratur ſponſa in hoc caſu per oſculum medietatem iocalium, abſque illo nihil, num. 3.

Si ſponſa ingrediatur religionem, & ſic facto ſuo diſſoluantur ſponſalia, comparat oſculo medietatem iocalium: & idem, ſi facto ſponſi religionem ingredientis, num. 4.

Idem, ſi voto caſtitatis alterutrius, vel aliis modis licitis, diſſoluantur ſponſalia, num. 5.

Quid, ſi mutuo conſenſu diſſoluantur? num. 7. Et quid, ſi non ſimul vterque ſponſus concurrat in eadem voluntate? num. 7. Et ibi explicatur, quando vltima mora non noceat.

Quando alter præbet iuſtam diſſoluendi cauſam, vt quia fornicatus eſt, &c. is, qui præbuit cauſam, ſiue ſit ſponſus, ſiue ſponſa, perdit totum, quod donarat, & reſtituet quod accepit, num. 8.

Soluuntur argum. num. 9. Et ibi, argum. à contrario ſenſu non habet vim, quando contrarium deciditur in iure.

ET quando non caſu, ſed data opera, abſque vtriuſque ſponſi culpa, diſſoluuntur ſponſalia, nihil ſponſam lucrari: videtur probari ex ſeq. 1. quia tunc nulla eſt culpa donantis ſponſi, ergo quidquid dederat, recuperat: quoties enim abſque donantis culpa matrimonium non perficitur, reddendum eſt illi quidquid dederat: (vt dixi hoc 6. l. diſp. 18. n. 3.) Et confirmatur, quia ſi ſponſa dederat iocalia ſponſo, & abſque culpa diſſoluantur ſponſalia, reſtituet integrè ſponſus: ergo idem eſt quando ſponſus dederat. Cum enim ſint correlatiua, diſpoſitum in vno, cenſetur in alio diſponi, *l. fin. C. de indicta vidu.* 2. quia *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4.* ſolum decidunt quando caſu vt morte dirimuntur ſponſalia, comparare ſponſam per oſculum medietatem iocalium: ergo non ſunt extendendæ in ſponſi præiudicium, ad alios caſus, quibus inculpabiliter ſponſalia diſſoluuntur. Tertiò probatur ex *l. Cum veterum. C. de donat. ante nupt.* ibi, *ſi ſponſus, vel parentes eius ſortiri noluerint filium vxorem, ſi quid ab eo donatum fuerit, nec repetatur traditum.* Vbi *gloſ. verb. Noluerint,* inquit, *ſine cauſa:* ergo à contrario ſenſu ex iuſta cauſa reſiliens ſponſus, quamuis ſine culpa ſponſæ, repetet quidquid dederat. 1

I. Concluſio ſit. Quando abſque culpa vtriuſque ſponſi diſſoluuntur ſponſalia, licet non caſu, vt morte, ſi ſponſus iocalia receperat à ſponſa, tenetur integrè reſtituere, quamuis oſculum interceſſerit. Quia per oſculum ſolum nihil lucratur ſponſus (vt dixi hoc lib. 6. diſp. 18. n. 4.) & ex alia parte, culpa ſponſæ non interuenit in ea diſſolutione. Præterea, quia expreſsè hoc colligitur ex *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. p. 4.* vbi diſponitur, ſponſalibus diſſolutis morte alterius, & ita abſque vtriuſque culpa, ſponſum nihil lucrari per oſculum. 2

II. Concluſio. Sponſa tamen in hoc caſu lucratur per oſculum medietatem iocalium, & illo non intercedente, nihil. Probatur ex *l. Cùm veterum, C. de donat. ante nupt.* ibi, *quòd ſi ſponſa cauſam non contrahendi matrimonium præbuerit, tunc ſponſo, vel eius hæredibus ſine aliqua diminutione redhibeatur.* Et clariùs *l. 3. tit. 11. p. 4.* ibi, *deue tornar aquel que recibe, ſi por ſu culpa finca que el matrimonio no ſe cumpla:* ergo quoties à contrario ſenſu abſque ſponſæ culpa diſſoluuntur ſponſalia, ius acquiſitum per oſculum ad dimidiam iocalium partem non amittet. Non enim æquum eſt, vt abſque culpa puniatur, *l. Aliud eſt fraus, 131. in princip. ff. de verb. ſignif.* ibi, *pœna ſine fraude eſſe non poteſt: & reg. Sine culpa, de reg. iur. in 6.* Sic *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 3. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 290. §. Quando autem.* Pro eadem ſent. ſunt Doctores allegati diſp. præced. n. 3. dicentes, ſponſalibus diſſolutis ob impedimentum, cuius vterque coniux ignarus erat, lucrari ſponſam per oſculum medietatem iocalium: cùm tamen tunc vterque culpa vacauerit. 3

Hinc infertur, ſi ſponſalia dirimantur per ingreſſum ſponſæ in religionem, & ita facto ſuo inculpabili tamen, lucrari ſponſam per oſculum medietatem iocalium. Quia abſque culpa diſſoluta ſunt. Conſtat etiam ex *c. Decreta legalia, 27. q. 2.* ibi, *decreta legalia deſponſatam, ſi conuerti voluerit, nullo modo conſueuerunt damno mulctare.* Et ex *l. Deo nobis, C. de epiſc. & cler.* vbi decernitur, ſponſam ingredientem religionem non teneri duplicatas arrhas reſtituere, quas tamen reſtituere tenetur, facto ſuo culpabili à ſponſalibus reſiliens. Sic docent *gloſſ. d. c. Decreta legalia, fine, Corneus conſ. 228. vol. 1. Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 3. & ibi Ciſuentes verſ. In eadem lege, Caſtillo n. 3. Anton. Gom. n. 8. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 12. Gregor. Lop. l. 3. verb. La mitad, tit. 11. p. 4. Matienzo lib. 5. recop. tit. 2. l. 4. gloſſ. 2. n. 1. Azebedo ea l. 4. n. 9. & 17. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 290. §. Habent verò locum.* Similiter lucrabitur ſponſa eam medietatem per oſculum, ſi inculpabili ſponſi facto, vt ingreſſu eius in religionem, dirimantur ſponſalia. Quia ſponſa vacat culpa, & proinde 4

non debet amittere medietatem illam per oſculum acquiſitam. Sic *Ioan. Lup. Azebedo*, *Molina ibidem.*

5 2. Infertur, quoties caſtitatis voto ſponſi, vel ſponſæ dirimuntur ſponſalia, (retenta opinione probabili per illud dirimi,) ſimiliter lucrari ſponſam, eam medietatem, per oſculum: idemque in aliis caſibus in quibus licitè abſque alterius culpa ſponſalia diſſoluuntur. Vt conſtat ex dictis num. 3.

6 Excipiendus tamen eſt vnicus caſus, nimirum, quando mutuo conſenſu vtriuſque ſponſi dirimuntur ſponſalia: quamuis enim neuter culpæ particeps ſit, nil lucratur ſponſa per oſculum, ſed integram reſtituet ſponſalitiam largitatem. Quia eo ipſo quod communi conſenſu reſiliunt ſponſi, videntur tacitè pactum inire, vt quilibet eorum alteri accepta reſtituat. Argumento *l. Si diuerſa, C. de tranſactio.* ibi, *ſi diuerſa pars contra placitum agere nititur, æquitatis ratio ſuadet, refuſa pecunia, (cum & tu hoc deſideres) cauſam ex integro agi:* vbi *gloſſ. verb. Refuſa, & verb. Pecunia*, ait, *id eſt, reſtituta pecunia tranſactionis nomine data.* Sic docent *Cynus, Iac. de Aretin. Salice. n. 2. l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt. Angel. §. Eſt & aliud, el 2. n. 2. inſtit. de donatio. Ioan. Lup. rubric. de donat. §. 3. n. 5. Caſtillo l. 52. Tauri, num. 4. Gom. Arias l. 50. Tauri, num. 4.*

7 Diſſidet autem inter hos DD. quid dicendum ſit, vbi ſponſi non ſimul diſſentiunt, ſed ſucceſſiuè: quia nunc, verbi gratia, ſponſus inuita ſponſa reſilit: & poſtea tandem ſponſa conſentit, vel è contra. *Cynus, Iac. de Aret. & Gom. Arias, n. præced. allegati*, dicunt hanc vltimam moram nocere reſilienti: argumento *l. Illud* 17. *ff. de peric. & commodo rei ven. & l. Si mora*, 10. *ff. ſolut. matrim.* Vnde ſponſa nil ſponſalitiæ largitatis conſequetur in hoc euentu, ſed perinde erit, ac ſi ſimul reſiliant. Verius tamen eſt, hanc vltimam moram minimè nocere reſilienti, atque ita ſponſum, vel ſponſam vltimo conſentientem diſſolutioni ſponſalium, comparare integram ſponſalitiam largitatem. Quia eo ipſo quod alter iniuſte reſilierat, acquiſiuit conſentiens, ius ad retinendam ſponſalitiam largitatem ſibi donatam, vendicandamque quam donarat, *l. Cum veterum, C. de donat. ante nupt.* Quare cum executio facta ſit à lege ſtatim, & ipſo facto, mora illa purgari nequit. Iuxta doctrinam *Bartoli l. Si inſulam, num. 19. & ibi Alexandri, & Angel. ff. de verborum oblig.* vbi docent minimè purgationi moræ locum tribui, quando executio facta eſt à lege: & argumento *l. Si is cui*, 19. *ff. de legat.* 2. Sic docent *Angel. Ioan. Lup. Caſtillo, n. præced. alleg.* & *Salicet, d. l. Cum veterum, n.* 2. in hanc partem, quamuis dubius magis inclinat: Quare leges quas contrarij pro ſe allegant, intelligendæ ſunt, quando executio non eſt facta à lege, nec ius eſt perfectè acquiſitum.

8 III. Concluſio. Sponſus, aut ſponſa licitè à ſponſalibus recedens alterius culpa vt fornicatione, vel profectione in partes longinquas, nec tempore debito redeuntis lucratur integrè ſponſalitiam largitatem ſibi donatam, recuperatque quam donarat. Prob. ex *l. Cum veterum, fine, C. de donat. ante nupt.* vbi ſponſum, & ſponſam in hoc parificat. Sic *Caſtillo l. 52. Tauri, n. 5.* Et conſtat ex dictis hoc libro 6. diſp. 18. n. 3. vbi probauimus pares in hoc euentu eſſe ſponſum, & ſponſam, quando alterius culpa matrimonium non perficitur.

9 Ad argum. propoſita, num. 1. reſpondetur. Ad 1. dic, quando ſine culpa donantis ſponſæ diſſoluuntur ſponſalia, eam recuperare totum quod dedit, ſi vero ſponſus donauerat, perdere medietatem, ſi ſponſa culpa vacet, oſculumque receperit. Ad confirm. dic, diſpoſitum in vno correlatiuorum, habere locum in altero, vbi eadem ratio militat: ſecus vbi diuerſa, *l. Curatorem*, cum ibi notatis per ſcribentes, *C. de interdicto matrim.* Docetque *Euerard. loco à correlatiuis, num.* 8. At in hoc caſu diuerſa militat ratio (vt probaui hoc 6. lib. diſp. 18. n. 3.) Ad 2. dic, cum *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 4. & 5.* explicaſſe eas leges caſum mortis, quia frequentius morte diſſoluuntur ſponſalia, non autem eo quòd nolint extendi ad alios caſus, in quibus eadem ratio ſubeſt, nempe, quando abſque ſponſæ culpa diſſoluuntur. Cum enim ſubſit eadem ratio, idem eſt ius, *l. Cum pater, §. Dulciſſimis, ff. de legat.* 2. Ad 3. dic argumentum à contrario ſenſu non procedere, vbi oppoſitum eſt aliquo iure ſtatutum, & ita iurium correctio induceretur: vt colligitur ex *c. A nobis, el 2. de ſentent. excomm.* docentque *Abb. ibi, num. 4. & Felin. n. 2. verſ. Nota quod argumentum, gloſſ. c. Significaſti, verb. Clerici, de foro compet.* & ibi late *Felin. gloſſ. cap. vnico, verb. Permittimus, de ætate, & qualit. in 6. & ibi Francus num. 3. Nauar. apolo. ad lib. de redditib. q. 1. monito* 44. *num. 2. Euerar. loco à contrario ſenſu, n. 8. Gregor. Lop. l. 17. verb. Deſcendieſſen, titul. 1. p. 6. Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 3. tit. 15. num. 13. Gutier. 1. practic. q. 3. num. 14.* At hîc eſt contrarium deciſum in iure, *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. tit. 11. par. 4.*

DISPVTATIO XXII.

An ſi arrhæ in matrimonio interueniant, lucretur ſponſa matrimonio conſummato, integrè ſponſalitiam largitatem, & arrhas, vel detur optio? & ſi matrimonium caſu non ſequatur, & adſit oſculum, poſſit ſponſa eligere medietatem iocalium, vel arrharum?

SVMMARIVM.

Quando arrhæ interueniunt in matrimonio, & iocalia, an poſſit vxor, vel eius hæredes eligere, & intra quantum tempus? num. 1. Et ibi, ſi donatio iocalium fuit inualida, & morte confirmatur, vxor eam ſimul cum arrhis habebit. Vbi autem ſemel elegit, nequit variari, num. 2.

Si electio non habuit effectum, poteſt variare, n. 3. Et ibi, actus inutiliter geſtus cenſetur ac ſi factus non fuiſſet.

Tranſactis 20. diebus ad electionem conceſſis, purgatio moræ non admittitur, num. 4.

An vxore, vel eius hæredibus eligentibus arrhas, reſtituenda ſit ſponſalitia largitas eiuſdem æſtimationis, cuius erat quando donata eſt? n. 5.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ? n. 6.

Verbum Volo, abſque infinitiuo adiuncto, facit diſpoſitionem, & electionem, num. 7.

Idem, ſi adiungatur infinitiuo importanti executionem, n. 8.

Idem, ſi infinitiuum importet actum expediendum ab alio; at volens tantum debet explicare voluntatem ſuam, num. 9.

Si infinitiuum non importet executionem, ſed actum deſiderantem factum aliquod, non facit verbum Volo, electionem, & diſpoſitionem, n. 10. Idem, ſi contineat actum pendentem ex duorum voluntate, num. 11.

Idem, quando infinitiuum importat ſuſpenſionem, ſeu actum in futurum gerendum: vt Volo eligere, num. 12.

Quid, ſi tunc adiungatur dictio, Omnino? num. 13.

Quid, ſi aliquis poſt terminum conceſſum ad deliberandum, diceret, Volo eligere, vel puto hoc mihi expedire? num. 14.

Quid, ſi ad interrogationem eius cuius intereſt, diceret, Volo eligere? num. 15.

Quibus verbis cenſeatur vxor eligere arrhas? num. 16.

An ſicut per oſculum lucratur ſponſa medietatem iocalium, ita ſi ſolæ arrhæ interueniant, lucretur medietatem arrharum? Vel ſi vtrumque interueniat, poſſit eligere? Refertur opinio affirmans, num. 17.

Contraria auctoris, n. 18. Et ibi, explicatur natura dictionis aduerſatiuæ, Sed, at, però. Et verba debent intelligi iuxta ſubiectam materiam, & naturam contractus. Et ibi, arrhæ acquiruntur per conſummationem matrimonij.

Vna & eadem res diuerſo iure cenſeri non debet. Et quando lex vnum diſponit, & alterum præſupponit, vt habeat locum, diſpoſitum, debet verificari præſuppoſitum, num. 18.

Soluuntur argum. n. 19. Et ibi iuncto n. 17. quod iuris eſt de toto quoad totum, eſt de parte, quoad partem. Et quando clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, referatur ad omnia in ea contenta?

COnſtat ſi conſummato matrim. decedat ſponſa, 1
vel ſponſus, dari electionem ſponſæ, vel eius hæredibus, vt eligere poſſint arrhas, vel ſponſalitiam largitatem, ſi vtraque in eo matrimonio interueniant. Hæc autem electio neceſſario facienda eſt intra viginti dies, poſtquam vir, vel eius hæredes requiſierint vxorem, aut eius hæredes: & ſi eo termino non elegerint, viro, vel eius hæredibus conceditur electio, an malint ſponſalitiam largitatem, vel arrhas dare. Habetur expreſſe *l. 52. Tauri, hodie l. 4. tit. 2. lib. 5. noua recop.* Quod intellige, quando donatio ſponſalitiæ largitatis fuit valida, vt ſi facta ſit ante conſummatum

matum matrimonium: ſi enim eſſet inualida, quia conſummato matrimonio effecta eſt, mortéque confirmaretur, compararet ſponſa arrhas, & eam donationem. Quia *l.* 52. *Tauri*, loquitur de donatione ſponſalitiæ largitatis valida: vnde quando inualida eſt, ſequitur naturam aliarum donationum inter coniuges, quæ morte confirmantur. Nec lex aliqua prohibet harum donationum vnà cum arrhis acquiſitionem. Sic *Barboſa*, *ff. ſoluto matrim. rubr.* 3.*part. num.*112.

2 Hinc infertur, vxori, aut eius hæredibus ſemel eligentibus arrhas, aut iocalia, non licere variare. Prob. ex *l. Serui electione, in princip. ff. de legat.* 1. ibi, *ſerui electione legata, ſemel tantùm optare poſſumus.* Et *l. Apud Aufidium,* 20. *ff. de optione legat.* ibi, *ſi dixiſſet quæ vellet, mutare voluntatem non poſſe.* Et *l.* 25.*tit.*9.*p.*6. Deinde, quia quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt: *regul. Quod ſemel, de reg. iur. in* 6. Sic *Ioan. Lup. l.*52. *Tauri, n.*19. *& ibi Caſtillo n.*26. *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.*2.*l.*4.*gloſſ.*7.*n.*2. *Meres de maior.* 1.*p. q.*52.*n.*10.

3 Intellige tamen, ſi electio ea effectum habuerit, ea enim ſuo effectu deſtituta, licebit vxori, vel eius hæredibus variare: per *l. Qui per ſalutem, ff. de iureiur.* Quia eligens inutiliter, & inualidè, cenſetur quaſi non elegerit: actus enim inutiliter geſtus perinde eſt ac ſi non eſſet, *l. Si aut nullam, C. de legit. hæred. l.* 4. §. *Condemnatum, ff. de ſent. & re iudic.* Non enim præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum: *reg. Non præſtat, de regul. iur. in* 6. Atque in genere eum, cui conceſſa eſt electio, poſſe iterum eligere, priori electione exiſtenti nulla, docent *gloſſ. l. Apud Aufidium, verb. Non poſſe, ff. de opt. legat. & l. Serui, de elect. in princ. verb. Poſſumus ff. de legat.* 1. vbi *Iaſon n.*3. *Bart. l.*2. *ff. de opt. legat. Felinus* multa cumulans ad hoc comprobandum, *c. Ex tenore, n.*2. *& ſeq. de reſcript. Tiraquel. l. Boues, §. Hoc ſermone, tota limitat.* 1 *ff. de verb. ſignif. Greg. Lop. l.* 25. *verb. Arrepentir, t.*9.*p.*6. *Peralta l. Vnum ex familia, §. Sed ſi vno, n.* 3. *ff. de legat.* 2. Et in noſtris terminis docent *Matienzo, & Meres n. præcedenti allegati.*

4 2. Infertur, tranſactis iis diebus ad electionem faciendam, purgationem moræ non admitti. Quia eſt terminus lege præſtitutus. Sic *Meres de maior.* 1.*p.*48.*n.*7. *Azebedo lib.*5.*recop. tit.*2.*l.*4. *n.*32.

5 3. Infertur, vxorem, vel eius hæredes eligentes ſoluto matrimonio arrhas, teneri viro, vel eius hæredibus reſtituere ſponſalitiam largitatem eiuſdem valoris, cuius erat receptionis tempore: quòd ſi vſu deterior facta ſit, teneri æſtimationem deteriorationis reſtituere. Quia reddita non videtur res reſtitutioni obnoxia, ſi deterior reſtituatur: vt expreſsè habetur *l.* 3. §. *Si reddita, ff. commodati*, vbi notant ſcribentes. Deinde, quia cùm donatio ſponſalitiæ largitatis tacitam habeat conditionem, niſi ſponſa arrhas elegerit, eáſque eligente, tacitè pactum de illa reddenda initum ſit, per *l.*52. *Tauri*, res trahitur ad ſui initium, & ita reddenda eſt ſecundùm æſtimationem, quam tempore traditionis habuit: aliàs euenire poſſet vſu conſumptam eſſe, & ita vxorem nil teneri reddere, ſed lucrari arrhas, & ſponſalitiam largitatem. Sic *Aiora de partitionibus,* 1.*p.c.*7.*n.*35. Hoc tamen cautè accipiendum eſt: nâm cùm veſtes tam quotidianæ, quàm pretioſæ datæ per virum ante conſummatum matrimonium ſponſæ, ſint ſponſalitia largitas (vt dicam diſp. 25. num. 30.) & has teneretur ſponſus dare ſponſæ, ſaltem ad vſum, conſtante matrimonio, quando iuxta perſonæ facultates, & dignitatem neceſſariæ ſunt, nec ſoluto matrimonio teneretur vxor eas reddere, niſi in eo ſtatu, in quo tunc inueniebantur: deducendum eſt ex hac reſtitutione ſponſalitiæ largitatis iuxta æſtimationem, quam tempore traditionis habuit, quod vir aliàs conſumpturus cum vxore, durante matrim. in iis veſtibus, & iocalibus, niſi ſponſalitiam largitatem dediſſet: & ſi eædem veſtes eſſent conficiendæ, & conſumendæ, ſeu deteriorandæ, non reſtitueretur id pretium conſumptionis, vel deteriorationis, ſiquidem expendendum erat à viro.

6 His præmiſſis, duplex eſt quæſtio diſputanda. Prior, quando per verbum, Volo, cenſeatur vxor eligere? Poſterior, an liceat ſponſæ per oſculum ſibi acquirere medietatem iocalium, aut arrharum, & ſi ſolæ interſint arrhæ, medietatem arrharum?

7 Quæſtio I. Quando vxor vtens verbo Volo, cenſeatur eligere? Huius deciſio pendet ex cognitione, quando verbum Volo, faciat electionem, ac diſpoſitionem in actibus inter viuos. (Nam quando in vltimis voluntatibus, non eſt præſentis diſputare, conſulendi tamen ſunt *Bart. l.* 1. *n.*3. *& ibi Iaſon in* 2. *lectura à n.*17. *C. de ſum. Trinit. idem Bart. l. Serui elect. in princip. n.*4. *& ibi Iaſon à n.* 33. *ff. de legat.* 1. *Gom. Arias l.*50. *Tauri, n.*46. *Menoch. de arbitrar. l.*2. *centuria* 5. *toto caſu* 496. *& de præſumpt. l.* 4. *præſumpt.* 100.) Vt autem ſciatur, quando faciat electionem, & diſpoſitionem in actibus inter viuos, ſtatuam aliquot regulas.

I. Regula ſit. Verbum *Volo* poſitum abſque infinitiuo adiuncto importat diſpoſitionem, & electionem, vt Volo hanc rem. Ita apertè colligitur ex *l. Apud Aufidium, ff. de optione leg.* ibi, *ſi is dixiſſet quæ vellet, mutare voluntatem non poſſe.* Et ratio eſt, quia tunc nullus alius actus propriæ, aut alienæ voluntatis expectatur, ad illius complementum, & perfectionem: ergo inducit diſpoſitionem. Item, quia in rebus certis non eſt locus coniecturis, *l. Continuus, §. Cùm ita, fine, ff. de verbor. oblig.* ergo cùm in eo euentu certa videatur eligendi voluntas, non eſt quærenda alia coniectura. Sic docent *Bart. l. Serui electione, in princip. n.*4. *& ibi Iaſon n.*32. *ff. de legat.* 1. *idem Bart. l.*1.*n.*3. *& ibi Iaſon in* 2. *lectura, n.*14. *C. de ſum. Trinit. Gom. Arias l.*50. *Tauri, n.*48. *Menoch.* alios referens, *de arbitrar. l.* 2. *centuria* 5. *caſu* 496. *n.*7. *&* 8. Pro eadem ſent. ſunt DD. qui dicunt matrim. iniri his verbis, Volo te in vxorem, quos retuli l.1. diſp.18. n.10.

8 II. Regula. Si adiungatur infinitiuo importanti executionem, & complementum, importat electionem, & diſpoſitionem: vt Volo habere, vel accipere. Quia ſatis apertè declaratur voluntas eligendi, cùm non apponatur verbum, quod ſuſpenſionem aliquam denotet. Sic *Iaſon d. l. Serui electione, in princip. n.*24. *Menoch. d. caſu* 496. *n.*28. 29. Eiuſdem ſent. ſunt Doctores aſſerentes, huiuſmodi verba, Volo te habere, vel accipere in vxorem, efficere matrimonium: quos retuli lib.1. diſp.18. num.24.

9 III. Regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum expediendum ab alio, voléntque tantùm habeat ſuam voluntatem explicare, importat mandatum, & diſpoſitionem. Vt, Volo te gerere negotia mea, *l.*1 *in fine, ff. mandati.* Quia cùm actus per alium expediendus ſit, ſatis eſt volentem ſuum exprimere conſenſum, tantúmque alterius executio expectatur. Sic *Bart. d. l.*1 *n.*3. *& ibi Iaſon in* 2. *lectura, n.*15. *&* 16. dicens eſſe rem indubitatam: idem *Bart. d. l. Serui electione, in princip. n.*4. *& ibi Iaſon n.* 31. *Bald. auth. Et qui iurat, n.*17. *C. de bonis auctorit. iudic. poſſid. Menoch.* alios referens, *de arbitrar. l.* 2. *centuria* 5. *caſu* 496. *n.*12. *&* 13.

10 IV. Regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum non expedibilem ſola voluntate, ſed requirentem factum aliquod, non importat diſpoſitionem. Vt Volo aſcendere arborem, vel comedere: non enim importat me aſcendere, vel comedere, ſed deſiderium. Regula eſt manifeſta, & eam tradunt *gloſſ. l. In vendentis, verb. In vendentis, C. de contrahen. empt. Bart. l.*1. *n.*3. *& ibi Iaſon in* 2. *lectura, n.* 17. *C. de ſumma* Trinit.

11 V. Regula. Si iungatur infinitiuo importanti actum, qui fieri nequit ex voluntate vnius, ſed deſiderantem mutuum duorum conſenſum, tunc non importat diſpoſitionem, niſi vtriuſque conſenſus accedat: vt Volo vendere. Cuius rationem aſſignat *Bart. l.*1. *n.*3. *C. de ſum.* Trinit. quia ea verba intelligi debent ſecundùm naturam contractus, *l. Si vno, ff. locati, l. Si ſtipulatus, ff. de vſuris:* cùm ergo natura emptionis, & venditionis ſit, vt ex duorum voluntate pendeat, prædicta verba non diſponunt niſi vtriuſque voluntate ſequuta. Sic *gloſſ. & Bart. num. præcedenti citati, Iaſon ea l.* 1. *in* 2. *lectura, num.* 24.

12 Vltima regula. *Si iungatur infinitiuo* importanti ſuſpenſionem in futurum, ſeu actum alium tempore futuro geren-

gerendum, non importat diſpoſitionem. Vt Volo eligere. Quia tantùm importatur animus, & voluntas faciendi actum electionis. Sicut l. 1. diſp. 18. n. 24. diximus, hæc verba, Volo tecum contrahere matrim. non eſſe verba matrim. conſtituentia, ſed tantùm explicantia contrahendi voluntatem. Sic gloſſ. l. Serui election. in princ. verb. Poſſumus, ff. de legat. 1. & ibi Bart. n. 3. Iaſon n. 24. Ripa n. 16. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 46. Menoch. alios referens d. caſu 496. n. 18. 19. & 26. hoc extendit cum Ruino, licèt iuret ſe velle eligere. Quia ſenſus eſt, iurare ſe habere animum eligendi.

13 Hæc tamen vltima regula intelligitur 1. niſi addatur dictio, Omnino: ſi enim quis ſic diceret, Omnino volo eligere, tunc erit electio. Sic Ripa d. l. Serui electione, in princip. fine. Socin. ſenior conſ. 249. n. 17. & 19. lib. 2. Ruinus conſ. 204. n. 6. lib. 2. Sed meritò Menoch. eo caſu 496. n. 27. dicit eſſe dubiam hanc ſent. Et n. 53. dicit fortè non eſſe veram, niſi aliæ coniecturæ concurrant. Quia tantùm eſt ſenſus, In omni euentu habeo voluntatem, & deſiderium eligendi: quod verè non eſt eligere. Et ita credo.

14 2. Intelligitur niſi termino ad deliberandũ, & reſpondendum conceſſo iam elapſo, diceret aliquis, Volo eligere, tunc enim eſt electio: per l. Sed & ſi alio, in 2. reſpon. & l. Omnes qui, ff. ad S. C. Trebel. Sic Iaſon ea l. Serui elect. in prin. n. 28. 29. & ibi Bart. n. 3. Ripa, n. 21. Alciat. n. 7. Corneus, Romanus, Gozadin. quos refert, & ſequitur Menoch. de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 100. n. 12. Greg. Lop. l. 11. verb. Deue, fine, t. 6. p. 6. vbi idem dicit cum Bart. per eum relato, ſi tunc dicat, Puto hoc mihi expedire.

15 3. Intelligenda eſt, niſi ad interrogationem eius, cuius intereſt, diceret, Volo eligere. Tunc enim eſſet electio. Quia reſponſio facta parti, cuius intereſt, debet intelligi, ita vt alter certus maneat. Vt notatur l. In vendentis, C. de contrahen. empt. Sic Bart. d. l. Serui electione, in princip. n. 3. & ibi Iaſon n. 30. Corneus conſ. 91. lib. 3. Riminald. iunior l. Qui ſe patris, nu. 211. C. Vnde liberi, Menoch. de arbitrar. lib. 2. centuria 5. caſu 496. n. 52. & de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 100. n. 13.

16 Ex dictis infertur deciſiò noſtræ quæſtionis, ſi enim vxor diceret, Volo arrhas, vel volo habere, vel accipere arrhas, eſſet electio: iuxta dicta num. 7. & 8. Quare tunc variare minimè liceret. Idem dicendum eſt, ſi tranſactis diebus ad deliberandum, & reſpondendum conceſſis, vel ad interrogationem eorum, quorum intereſt, diceret vxor, Volo eligere arrhas: iuxta dicta num. 14. & 15. Secus ſi deficientibus his circumſtantiis diceret, Volo eligere, vel omnino volo eligere, vel iuro me velle eligere: non enim eſſet electio, iuxta tradita num. 12. & 13.

17 QVÆSTIO II. An ſicut ſponſa per oſculum lucratur medietatem ſponſalitiæ largitatis: ita ſi in matrim. illo non interueniat ſponſalitia largitas, ſed ſolæ arrhæ, lucretur medietatem arrharum: & ſi vtrumque interueniat, poſſit diſſolutis ſponſalibus, vel matrim. illo rato, ſponſa eligere medietatem arrharum, vel ſpõſalitiæ largitatis? Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 29. defendit partem affirmantem, nempe, lucrari medietatem arrharũ, quando eæ ſolæ interueniunt, & dari electionem ſponſæ, quando vtrumque interuenit. Prob. 1. quia quod iuris eſt de toto quoad totum, debet eſſe de parte quoad partem, l. Quæ de tota, in princ. & ibi gloſſ. & Bart. ff. de rei vendic. & per alia iura quæ affert Euerar. in ſuis topicis, loco à toto ad partem, num. 2. ergo ſicut ſponſa conſummato matrim. poteſt eligere integras arrhas, & ſi ſolæ hæ interueniant, eas lucratur, ita ante conſummatum matrimon. poteſt eligere arrharum medietatem, illámque lucratur, ſi ſolæ ſint in matrim. arrhæ. Secundò probat, quia leges iuris communis, & regni in hoc caſu diſponunt in ſponſæ fauorem, quæ ob oſculum ruborem paſſa eſt: ergo ſunt extendendæ, vt concedant medietatis arrharum electionem, & acquiſitionem per ſolum oſculum. Nam odia reſtringi, fauores conuenit ampliari: regula, Odia 25. de reg. iur. in 6. Tertiò probat, quia vna determinatio reſpiciens plura determinabilia, pariformiter ea determinat, prout vnicuique conuenit, l. Iam hoc iure, ff. de vulg. & pupil. l. finali, C. de ſentent. & interloq. At l. 52. Tauri, eſt vna determinatio, in illis verbis, pero ſi vuiere arras, pueda eſcoger, &c. ergo pariformiter determinat duos caſus in ea lege contentos, prout vnicuique conuenit, nempe, vt detur electio medietatis arrharum, ſi ſolum ſit oſculum, & integrarum, ſi copula. Et confirmat, quia clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia, l. 1. C. de liber. præterit. l. Talis ſcripturæ, §. fin. ff. de legat. 1. c. Secundò requiris, de appellat. vbi id communiter obſeruant Doctores, & alios referens docet Gutier. conſ. 12. n. 27. ergo illa clauſula, in fine, l. 52. Tauri poſita, pero ſi vuiere arras, pueda eſcoger, &c. refertur ad duos caſus præcedentes contentos in ea lege, ſcilicet, ad caſum oſculi, & copulæ. 4. probat, quia ſi in hoc caſu, in quo deficit ſponſalitia largitas, non lucraretur ſponſa medietatem arrharum, pateretur ruborem per oſculum, & defraudata maneret. 5. probat, quia aperitur via ſponſis, vt conſtitutis arrhis nullam darent ſponſalitiam largitatem ſponſæ, ne illa per oſculum aliquid lucraretur.

His tamen non obſtantibus, contrarium teneo: licèt 18
nullum Auctorem, præter Gom. Arias hanc quæſtionem diſputantem inuenerim, & ita cenſeo diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio ante conſummationem, non dari electionem medietatis arrharum ſponſæ per oſculum: & ſi ſolæ interueniant arrhæ, nil prorſus lucrari. Prob. 1. ex ipſo contextu l. 52. Tauri, nam poſtquam decreuit, ſponſam per oſculum lucrari medietatem ſponſalitiæ largitatis, ſubdit hæc verba, pero ſi qualquier dellos muriere deſpues de conſumido el matrimonio, que gane todo lo que ſiendo deſpoſados le vuo el eſpoſo dado, no auiendo arras en el tal matrimonio, pero ſi vuiere arras, que ſea en eſcogencia de la mujer, &c. Vbi pondero id verbum, Pero, cui Latinè correſpondet, Sed, quæ eſt dictio aduerſatiua, de cuius natura eſt, vt quando ponitur abſque copula, &, aduerſetur in iure, & in facto, ita vt diuerſum caſum, & diuerſum ius importet. Vt notat Bart. l. Patris, & filij 20. ff. de vulga. n. 1. & l. 1. fine, ff. Ne quis eum, Iaſon ea l. Patris, & filij, n. 6. dicens, ita tenere omnes: & l. Qui vſumfructum 58. n. 8. ff. de verb. oblig. dicens eſſe communem: Greg. Lop. l. 1. verb. Su parte, t. 11. p. 6. & l. 15. t. 3. verb. El dia, p. 6. Burgos de Paz l. 3. Tauri, n. 85. Matienzo lib. 5. recop. tit. 4. l. 2. gloſſ. 1. n. 5. At quando ponitur cum copula &, vt ſi dicat, ſed & tunc, denotat diuerſum factum, idem tamen ius. Sic gloſſ. d. l. Patris, & filij, verb. Per ſcripturam, verſ. Per copulam & l. 2. verb. Sed & fortius, ff. Ne quis eum, qui in ius vocatus eſt: Bart. & Iaſon proximè citati: idem Bart. l. Sed & ſi lege, initio, ff. de petit. hæred. Cùm ergo in præſenti lege ponatur abſque copula, importat diuerſum factum, & diuerſum ius, non ergo loquitur in caſu ſolius oſculi, de quo in priori parte, illa lex diſpoſuerat. Pondero etiam in ea l. 52. Tauri, dum de ſponſalitia largitate lucranda loquitur, eos vocare ſponſos, ibi, qualquiera eſpoſa: & ibi, ſi el eſpoſo, quaſi ſentiens, dum ſponſi ſunt, lucrari poſſe per oſculum dimidiam partem ſponſalitiæ largitatis: in ſecunda verò parte, dum de arrhis meminit, maritum & vxorem eos appellat, ibi, que la mujer, & ibi, lo que el marido: quaſi apertè ſignificans arrhas non acquiri, niſi poſtquam copula carnali effecti ſunt vna caro, & ſic vir & vxor. 2. probatur, quia l. 52. Tauri, (vt fatentur omnes, & dicam diſput. ſeq. num. 1.) nil aliud in prima parte diſpoſuit, niſi quod iure communi ſtatutum erat, l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt. & l. 3. t. 11. p. 4. ſolùm extendit dicta iura loquentia de ſponſis de futuro, vt intelligantur etiam de ſponſis de præſenti: cùm ergo præfata iura non loquantur de arrhis, nec per oſculum earum medietatem concedant, non eſt dicendum noſtram l. 52. Tauri, id concedere. 3. prob. quia verba debent intelligi iuxta ſubiectam materiam, & naturam contractus, l. Damni infecti, in principio, ff. de damno infecto, l. Si vno, ff. Locati, & ibi Bart. & DD. Gutier. conſ. 12. n. 26. at ea eſt natura arrharum, vt dentur in præmium pudicitiæ amiſſæ ob copulam matrimonialem: vt dicam hoc lib. 6. diſp. 27. num. 1. & ſic vt tunc acquirantur. Vt optimè dicit Couarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. num. 12. & c. Officij, de teſtam. n. 4. quibus in locis ſic inquit, Arrhæ ſunt donationes factæ vxoribus in præmium pudicitiæ, vt eo con-

conſummato ſtatim eis acquirantur. Idem *Gomes Arias l. 49. Tauri, ad fin.* & idem ſupponit *Caſtillo l. 51. n. 1.* & habetur *l. 5. t. 2. de las ganancias, lib. 3. fori,* ibi, *ſi arras le dio, y no vuo que ver con ella, tornelas.* Quam legem vſu receptam eſſe ſupponit *Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 29.* ſiquidem variis modis nititur ei reſpondere, vt contrariam tueatur ſententiam: & *Couarr. & Caſtillo, & Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 431. §. Quæ autem*, ſupponunt apertè ita eſſe in vſu, ſiquidem dicunt acquiri conſummato matrimonio. Sed dices hoc procedere quoad integras arrhas lucrandum, non verò quoad medietatem, hæc enim per ſolum oſculum acquiritur. Hoc tamen non obſtat, quia eſt contra diſpoſitionem *l. Eum qui ædes, 23.* & quæ ibi notant ſcribentes, *ff. de vſucap.* quæ habet vnam, & eamdem rem diuerſo iure cēſeri non debere, ibi, *abſurdum eſt, vt vna res diuerſis temporibus vſucapiatur.* Eadem namque ratio eſt de totis arrhis, & de parte arrharum: argumento *l. Quæ de tota, ff. de rei vendic.* quam aduerſus noſtram ſent. induxit *Gomez Arias:* ſi ergo natura arrharum eſt, vt totæ non acquirantur niſi conſummato matrim. idem erit de natura partis arrharum. Tandem prob. quia quando lex vnum diſponit, & alterum præſupponit, vt habeat locum diſpoſitum, debet priùs verificari præſuppoſitum. Vt ex *gloſſ. l. Mancipia, verb. Auocandum, C. de ſeruis fugit.* colligunt omnes, teſte *Menochio de recuper. poſſeſſ. remedio 9. n. 161.* & refert multos DD. *Gutier. conſ. 21. n. 6. & 3. practic. q. 22. n. 3.* ſed *l. 52. Tauri,* præſupponit, quando acquirantur ab vxore arrhæ: de hoc enim non agit, ſed tantùm diſponit, vt detur electio arrharum, vel ſponſalitiæ largitatis: ergo vt hæc electio, & diſpoſitio huius legis locum habeat, debet priùs verificari in ea præſuppoſitum, nempe iure acquiſitas eſſe arrhas: quod (vt probaui) non verificatur, niſi poſt conſummatum matrimonium.

19 Ad argum. contrariæ ſent. reſp. Ad 1. illud principium quod iuris eſt de toto quoad totum, eſt de parte quoad partem, dico locum habere, vbi totius & partis non eſt diuerſa ratio. Vt ex multis probat *Euerardus in ſuis topicis iuris, loco à toto ad partem, n. 7.* At hic eſt diuerſa ratio: nam natura arrarhum eſt, vt non acquirantur niſi conſummato matrim. quare cum per ſolum oſculum non conſummetur, & ceſſet ratio eadem illas acquirendi, non acquiretur etiam pars illarum. Ad 2. dico, loqui eas leges in fauorem mulierũ, præſuppoſita aptitudine, & requiſitis ad lucrandum arrhas: eſt autem requiſitum vt matrim. ſit conſummatum. Ad 3. nego eſſe vnam determinationem *l. 52. Tauri,* ſed ſunt duæ longè diuerſæ, cum prior pars tantum loquatur in acquiſitione medietatis ſponſalitiæ largitatis: poſterior vero in omnimoda & totali acquiſitione ſponſalitiæ largitatis, & electione illius, vel arrarhum. Ad confirmationem dico, clauſulam poſitam in vna parte diſpoſitionis, ſiue ponatur in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, cenſeri referri ad omnia contenta in illa, quando omnium præcedentium eſt eadem ratio. Vt docet *Decius,* quem refert & ſequitur *Nauar. lib. 5. conſiliorum, tit. de ſimon. in 1. edit. conſ. 34. n. 4. in 2. conſ. 92. n. 4. Bart. Iaſon, Roma. Alexan. Socin. Capitius, Alciat. Bolognetus,* quos refert & ſequitur *Menoch. de præſumpt. l. 4. præſumpt. 181. n. 2.* quod hic non contingit: quia cum de natura arrharum ſit, vt ſolum conſummato matrim. acquirantur, & in priori parte illius legis tantum agatur de oſculo, & ſic ratio acquiſitionis deſideretur, poſterior pars quæ arrharũ acquiſitionem ſupponit, & tantum diſponit de electione, non poteſt extendi ad contenta in ea priori parte. Ad 4. dico, non eſſe inconueniens, vt defraudata maneat, ſibi enim imputare debet permittenti oſculum, nulla data, vel promiſſa ſponſalitia largitate, cuius medietatem per id oſculum lucretur. Ad 5. dico, non eſſe inconueniens, eam viam aperiri, cum promiſſio & donatio arrharum, & ſponſalitiæ largitatis nulla lege cogente fiat, ſed ex mera voluntate: vt dicemus in tractatu de arrhis.

DISPVTATIO XXIII.

Quo tempore donari debeat ſponſalitia largitas, nec cenſeatur inualida, & donatio prohibita inter coniuges, an, ſcilicet, non tantum ante initum matrimonium, ſed etiam inito poſſit validè donari?

SVMMARIVM.

An poſſit donari ſponſalitia largitas inter ſponſos de præſenti? num. 1.
Quid, ſi donetur poſt traductionem ſponſæ ad domum ſponſi, nondum tamen conſummato matrimonio? num. 2.
Quid, ſi conſummatum ſit matrim. nondum tamẽ Eccleſiæ benedictiones receptæ ſint? Refertur opinio aſſerens valere, n. 3. Et ibi, verba in lege poſita intelligenda ſunt iuxta communem vſum: & ille eſt proprietati præferendus. Et contraria opinio verior, num. 4.
Caſu quo non valet, quia matrim. conſummato facta eſt, confirmatur donantis morte, num. 5. & Soluuntur argumenta, num. 6.
An ſi ſponſus ante conſummatum matrim. mittat nuncio iocalia ſponſæ, & ante nuncij acceſſum conſummet matrim. valeat hæc donatio? n. 7.
An ſi donata ſit ſponſalitia largitas tempore nuptialium benedictionum, matrimonio nondum conſummato valeat? Refertur opinio negans, n. 8. Et ibi, proximè accingendus pro accincto habetur.
Contraria verior, n. 9. Et quid de annulo dato ſponſæ in Eccleſia, qui tunc benedicitur? num. 10. Et ſoluuntur argumenta, num. 11.

Conſtat inter DD. attento iure communi, & regio antiquo Caſtellæ, inualidam eſſe ſponſalitiæ largitatis donationem, inter ſponſos de præſenti matrim. etiam nondum conſummato factam, more cæterarum donationum, quæ inter coniuges fiunt, quas inualidas eſſe diximus hoc 6. l. tota diſp. 1. Nam *l. Si à ſponſo, C. de donat. ante nupt.* à qua ortum habuit, *l. 3. t. 11. p. 4.* idem diſponens intelligebatur communiter à DD. vt ſolis ſponſis de futuro permittat huiuſmodi donationem: per textum *l. 1. ff. de ſponſ. & l. Inter eos, ff. de donat. inter vir. & vx.* At iure nouo Caſtellæ conſtat, valere huiuſmodi donationem inter ſponſos de præſenti, ante matrimonij conſummationem factam: per *l. 52. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recop.* Et ita corrigi ius commune, & antiquum Caſtellæ, per hanc legem, docent *Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 2.* vbi *Caſtillo initio, Ant. Gom. n. 4. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 5. Montaluus l. 5. t. 2. De las arras, l. 3. fori, Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. 1. n. 14. Greg. Lop. l. 3. verb.* Por palabra, *tit. 11. p. 4. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. rub. gloſ. 3. n. 3. & l. 4. gloſ. 1. n. 1. Azebedo eâ l. 4. n. 1. Barboſa l. Quæ dotis 34. n. 83. ff. ſolut. matrim.* Et ex Theologis, *Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 290. §. Nõnulla circa hactenus dicta, Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 36. f. 1032.* 1

Nec audiendus eſt *Greg. Lop. d. l. 3. verb. Beſado,* vbi hoc temperat, niſi ſponſa ad ſponſi domum traducta ſit: tunc enim ait inualidam eſſe donationem ſponſalitiæ largitatis factam. Quia præſumitur copula, cenſetúrque matrim. conſummatum, quoad hunc effectum. Sed in ſimili reprobaui illum hoc 6. lib. diſp. 19. num. 4. quia *l. 52. Tauri,* non ponderat conſummationis præſumptionem, ſed verè matrimonium conſummatum eſſe.

In triplici autem caſu verſatur difficultas. I. eſt, quando 2
conſummato matrim. fit hæc donatio ſponſalitiæ largitatis. 2. quando nondum conſummato matrim. mittitur nuncio, & ante eius acceſſum conſummatur matrim. 3. de donatis, tempore nuptialium benedictionum ante matrim. conſummatum, an acquirantur ſponſæ?

In I. caſu, affirmant aliqui validam eſſe ſponſalitiæ lar- 3
gitatis donationem factam matrim. conſummato, nondum tamen Eccleſiæ benedictionibus ſubſequutis, ac proinde ſponſam comparare eam integram donationem per illam copulam. Ducuntur, quia ſponſa lucratur eam donationem in amiſſi pudoris præmium: quæ ratio æquè militat, quando donationem iocalium præcedit matrimonij conſummatio. 2. quia ex communi vſu, & modo loquendi noſtri regni, ſemper ante benedictiones nuptiales vocantur ſponſus & ſponſa, quamuis matrim. conſummatum ſit: ergo donatio facta ſponſæ ante nuptiales benedictiones, iudicanda erit ſecundùm regulas donationis ſponſalitiæ, & non ſecundùm regulas donationis inter virum & vxorem. Quare dum *l. 52. Tauri, l. 4. tit. 22. lib. 5. recopil.*

dicit,

dicit, *qualquier eſpoſa agora ſea de preſente gane, &c.* nomine ſponſæ de præſenti claudetur etiam carnaliter cognita, modo benedictiones nuptiales minimè receperit. Quia verba in lege poſita, iuxta communẽ vſum loquendi accipienda ſunt, & ille verborum proprietati præferendus eſt. Vt probat *gloſſ.c.Nonnulli,verb.Vltra,de reſcript.Bart.l.Non dubiũ,n.11.C.de legibus,ex l.Librorum,§. Quod tamẽ Caſſius,& ibi notatis,ff.de legat.3.& l.In vulgari,l.Vt Alphenus,ff.de verb. ſign.& Felin.procœmio decret.ſuper gloſſam,n.3 Abb.ibi ſuper verb. Greg.epiſc.n.8.& ibi Anton.1.p procœmij,n.*39.40. *Innoc.c.Olim, de verb.ſign.n.2.Syluest.Angel.Tabiena verb.Vidua,initio.* Tertiò prob. quia *d.l.52. Tauri*, æquiparat caſum oſculi, caſui copulæ, quoad rationem lucrandi iocalia, licet diuerſificet vtrumque caſum, quoad lucri quantitatem, ſed ſponſa lucratur medietatem iocaliũ per oſculũ, ſiue donatio præceſſerit oſculum, ſiue ſubſecuta ſit, ergo ſimiliter lucrabitur totum per copulam, ſiue donatio illam præceſſerit, ſiue ſequatur. Vnde dum *l.52.Tauri*, inquit, *gane ſi el eſpoſo la vuiere beſado, la mitad de todo lo que el eſpoſo le vuiere dado antes de conſumido el matrimonio:* non ponit ea verba, *antes de conſumido el matrimonio*, quaſi velit à contrario ſenſu, vt ſi iocalia matrim. conſummato donata fuerint, nil lucretur ſponſa, ſed ad diuerſificãdum caſum oſculi, à caſu copulæ, quoad lucri quãtitatem, vt per oſculum pars dimidia, per copulam vero integra iocalia comparentur. Et hæc ſent. eſt valde probabilis: quam tenent *Anton.Gom.l.52. Tauri,n. 6.Auendaño de exequ.mãdat.1.p.c.15.n.4. & 5.Gutier.3 pract.q. 44.n.2.& ſeq. Azebedo lib.5.recop.t.2.l.4.n.14. & 20. Barboſa ff.ſolut.matrim.rubr.3.p.n.112. Aiora de partition.1.p.c.7.n.37.*

4 Verius tamen eſt, eam donationem ſponſalitiæ largitatis eſſe inualidã, tanquam factã inter veros cõiuges. Prob. ex *l. 52 .Tauri*, ibi, *y gane ſi el eſpoſo la vuiere beſado, la mitad de todo lo que el eſpoſo le vuiere dado, antes de conſumido el matrimonio:* ergo à cõtrario ſenſu ſponſa non lucratur donata poſt conſummatum matri. quamuis benedictiones ſecutæ non ſint. Nec eſt conueniens expoſitio quã aduerſarij tradunt, vt illa verba *antes de conſumido el matrimonio*, iũgantur cũ illis, *gane la mitad*, & nõ cũ illis, *lo que le vuiere dado.* Quia gratis, & abſque fundamẽto, valdeque impropriè verba trãſponuntur. Sic tenent *Ioan.Lup.l.52.Tauri,n.2.fine,& n.14.fine, Caſtillo ibi,n.17.verſ.Ex quo habes, Gom. Arias l.50.Tauri,n. 20,Greg.Lop.l.3.verb.Beſado,t.11.p.4.Matienzo lib.5.recop.tit.2. l.4.gloſſ.3.n.2.Azebedo ſibi contrarius, eadem l.4.n.25.fine,& 26.*

5 Quando autem hæc donatio ſponſalitiæ largitatis non valet, eo quòd facta ſit poſt conſummatum matrim. confirmabitur donantis morte, ſicut de alijs donationibus inualidis inter coniuges, diximus hoc 6.l.tota diſp.14. Sic *Matienzo alleg.num. præced. & Barboſa allegatus num. 3.fine.*

6 Ad argum.contrariæ ſent.propoſita n.3. reſp. Ad 1.dic, licet ſubſit eadem ratio amiſſi pudoris, ex alia parte eſſe differentem rationem. Quia omni iure prohibetur donatio inter coniuges, & l. Tauri, tantum corrigit ius antiquum, quando ſponſalitia largitas donatur inter ſponſos de præſenti, ante copulam. Alias ſimili ratione probaretur valere poſt Eccleſiæ benedictiones, & copulam. Ad 2.dic bene probare intentum, ſi *lex 52.Tauri*, tantum diceret valere eam donationem inter ſponſos: at expreſſe dicit, *de lo que la vuiere dado antes de conſumido el matrimonio.* Ad 3.neganda eſt conſequentia, quia alia ratione prohibita eſt ea donatio poſt conſummatum matrimonium.

7 In II. caſu, quando nondum conſummato matrimonio mittit ſponſus nuntio iocalia ſponſæ, & ante nuntij acceſſum, & donationis acceptationem, conſummatur matrim. breuiter dicendum eſt, ſi erat nũtius ipſius ſponſi, minimè valere. Quia donatio perficitur ſponſa acceptante: (vt dixi l.1.diſp.6.n.2.& 3.) tũc autem eſt tempus inhabile, cùm iam ſit conſummatum matrim. Si verò ſit nuntius ſponſæ, dicendum eſt valere. Quia ex eo tempore quo nuntius nomine ſponſæ acceptauit, acquiſita fuit donatio ſponſæ: tunc autem, tempus habile erat. Sic habetur expreſsè *l. Si ſponſus, in princ.ff.de don.inter vir.& vxor.* Docetque *Ioan.Lup.l.52.Tauri,n.14.& ibi Caſtillo n.13.& 14.* Intellige autem, quando fuit nuncius deſtinatus ab ipſa ad accipiendum iocalia. Quod optime dicit *gloſſ.d.l.ſi ſponſus, verb. Eum*, dicens, *eum, ſcilicet, procuratorem ad recipiendum donum.* Quia aliter non abſenti ſponſæ ſtipulari poteſt, (vt dixi l.1.diſp.7.n.29.) niſi ſit perſona cui ea donatio traditur, quæ abſenti ſtipulari poſſit: iuxta tradita ea diſp. 7. n. 4.& ſeq. Nec audiendi ſunt *Matienzo lib.5.recop.t.2.l.4.gloſſ. 4.n.4. & Gutier.3.practic. q.44.n.8.* aſſerentes etiam, quando fuit ſponſi nuntius, valuiſſe ſtatim donationem: per *l. 2. tit.16.lib.5.recop.Caſtellæ*, per quam vt donatio valeat, & irreuocabilis fiat, non requiritur acceptatio donatarij. Sed hoc reprobaui lib. 1. diſput. 6. num. 19.

In III. caſu, an donata tempore nuptialiũ benedictionum, nondum tamen cõſummato matrim. lucretur ſponſa per copulam ſubſecutam, & medietatem per oſculum? 8
Negant aliqui, dicentes, ea reſtituenda eſſe ſponſo, vel eius hæredibus. 1. quia de proximo benedicenda, vel copulanda, pro benedicta, vel copulata habetur. Vt latè tradit *Iaſon auth. Si qua mulier, à n.23.C.de ſacroſanct. Eccleſ.* vbi explicat quomodo proximè accingendus pro accincto habeatur. 2. Quia certum eſt, ea dona minimè tradenda eſſe, ſi benedictiones non ſtatim eſſent recipiendæ: atque ita non animo donandi tradita videntur, ſed vt ſponſa ornatior appareat. Sic tenet, licet aliquantulum dubitans, *Greg.Lop.l.23.ad fin.t.11.p.4.* & docent *Azebedo lib.5.recop.tit. 2.l.4.n.27.& 32.Gutier.2.pract.quæſt.19.num. 1.*

Sed dicendum eſt, acquiri ſponſæ per oſculum, quoad medietatem, & per copulam, integrè. Quia *l. 52. Tauri*, nulla fit diſtinctio temporis quo ſponſalitia largitas donatur, ſi ſponſi ſint benedicti, vel proximè benedicendi, ſed tantum an donetur ante, vel poſt conſummatum matrim. præterea, quia adhuc ſunt ſponſi: & lex illa de donatis per ſponſos loquitur: qualitas autem adiuncta verbo, debet regulari ſecundum tempus verbi, *l. In delictis, §. Si extraneus, ff. de noxal.* ergo cum illa verè ſint donata per ſponſos, in illis ſeruandum erit, quod ea lex diſponit. Sic docent *Anton.Gom.l.52.Tauri,num.5.Auendaño de exequend. mandat.lib.1.cap.15.num.5.Matienzo lib.5.recop.t.2.l.4.gloſſ.6. num.4.Gutier.allegat.11.num. 7.* 9

Dubitabis autem, quid dicendum ſit de annulo dato ſponſæ in Eccleſia, qui tunc benedicitur, an fiat ſponſæ, ſi matrimonium nondum eſt conſummatum? *Bald. auth. Ex teſtamento, num.8.C.de collat.* ait fieri ſponſæ. Sed credo niſi antea donatus eſſet, minimè fieri ſponſæ. Quia minime cenſetur donatus, ſed ad ſeruandum ritum Eccleſiæ, qui habet vt tunc tradatur annulus benedicendus. Sic *Caſtillo l. 52. Tauri, fine.* 10

Ad argumenta contraria propoſita n. 8. reſpondetur. Ad 1. dic, quamuis mortaliter videantur facta poſt benedictiones, quæ proximè fiunt: at habemus iam aliunde iure communi explicatum, vt intelligatur in toto rigore Metaphyſico: vt conſtat ex *l. Inter eos ff. de donat.inter vir.& vxor.* vbi decernitur, valere donationem inter eos qui matrimonio iuncti ſunt, factam ante nuptias, licet eodem die nuptiæ ſequantur. Ad 1. dic minimè præſumi dari, vt ornatior appareat, ſed nomine ſponſalitiæ largitatis: cum enim animus contrarius minimè manifeſtetur, ſtandum eſt legum interpretationi. 11

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm donatio ſponſalitiæ largitatis poſſit in quacumque quantitate fieri?

SVMMARIVM.

Non poteſt in regno Caſtellæ excedere octauam dotis partem ſponſa, licet iure communi taxa præfinita non eſſet, n. 1. Et ibi, remiſſiuè, an poſſit dari vltra decimam bonorum ſponſi partem. Et quid, ſi fieret ante ſponſalia, ea lege, vt numquam rediret ad donantem, num. 2. Quid, ſi dos magna promittatur, ficte tamen, vel promiſſa non integrè tradatur, vel ſoluatur matrimonium ante dotem promiſſam ſolutam, num. 3.

An ſi dos poſteà euincatur, diminuenda ſit ſponſalitia largitas? Et quando excedit octauam partem dotis, an in totum vitietur? Et an exceſſus ille firmetur iuramento? Et an ſit nullus in foro conſcientiæ? Et an valeat exceſſus, quando dâtur ab alio, quàm à ſponſo?

ſponſo? Et qualiter computandus ſit valor dotis, quando ſponſa affert maioratum in dotem? Et an extrahenda ſit de quinta bonorum parte, in Caſtella, ſi ſponſus habeat deſcendentes, vel de tertia, ſi habeat aſcendentes? Et an filiusfamilias, vel minor poſſint donare hanc ſponſalitiam largitatem? remiſſiuè, num, 4.

An hæc lex liget forenſes, vel regnicolas, ſi habeant bona extra regnum, vel ſi regnicola ſit extra regnum, vel ſi puella noſtri regni nubat extero, num. 5.

An donatio ſponſalitiæ largitatis inualida ſit, quando ſponſa nullam dotem afferat? Et qualiter ſit tunc taxanda? num. 6.

1 PRima concluſio. Quamuis iure communi nulla ſit præfinita taxa ſponſalitiæ largitatis donationi: at in regno Caſtellæ excedere nequit octauam dotis ſponſæ partem. Habetur expreſsè *l.1.fin. tit. 2. lib. 5.recop. Caſtellæ.* Vtrùm autem in eodem regno nequeat excedere decimam bonorum ſponſi partem? dicam diſp.ſeq.n.31.

2 Intellige 1. concluſionem, niſi talis donatio fieret ante ſpōſalia, hac lege, vt nullo caſu reuerteretur ad donantem: tunc enim poſſet excedere, cùm non ſit ſponſalitia largitas, de *qua ea lex* loquitur: nec eſt prohibita, cùm non ſit *donatio* inter coniuges, nec referatur in tempus contracti matrimonij. Sic *Auendaño de exequen.mandat.1.p.c.15.n.1.*

3 2. Intellige, vt ſit octaua pars dotis verè receptæ, ſecus ſi fictè magna dos promittatur, vel promiſſa non integrè tradatur. Conſtat ex illis verbis *d.l.1.t.2.lib.5.recop. mas de lo que montare la ottaua parte de la dote que con ella recibiere.* Sic *Auendaño d.c.15.n.2. Matienzo lib.5.recop.t.2.l.1. gloſſ.6.n.3.&* 4. Addit autem *Auendaño eo.n.2.* neceſſarium eſſe verè receptam eſſe dotem, quare ſi dote promiſſa ad certū diem, diſſoluatur antea matrim. non lucrari ſponſam largitatem ſponſalitiam. Quia vt valeat, non debet fieri computatio de dote promiſſa, ſed de verè recepta: ſecus ſi adueniente ſolutionis die noluerit ſponſus dotem petere, cùm poſſit: tunc enim cenſetur ac ſi ſoluta eſſet. Sed hoc additum amplectendum non eſt, & dicendum eſt valere ſponſalitiam largitatem, quamuis dos ſoluta non ſit, quia dies ſolutioni deſtinata nondum acceſſit. Quia quamuis dies nondum venit, ceſſit tamen, *l.Cedere diem, ff.de verbor.ſignif.* Sic *Matienzo lib.5.recop.t.2.l.1 gloſſ.6.n.4.* Et in alio omnino ſimili tenet *Valaſcus conſ.3. fine, 10.1.* in regno enim Portugalliæ non poſſunt arrhæ excedere tertiam partem dotis vxoris: & tamen ait, dotem promiſſam, quando nondum aduenit ſolutionis dies, ſufficere, vt fiat dicta computatio.

4 Vtrùm autem dote poſtea euicta diminuatur ſponſalitia largitas? Et quando octauam dotis partem excedit, in totum vitietur, vel ſolus exceſſus: ſítque nullus in foro conſcientiæ, ſiue à ſponſo, ſiue ab alio donetur? Et an exceſſus ille firmetur iuramento? Et qualiter cōputandus ſit valor dotis ad hoc, quando ſponſa affert maioratum in dotem? Et an in regno Caſtellæ extrahenda ſit ſpōſalitia largitas de quinta bonorum parte, ſi ſponſus habeat deſcendentes, vel de tertia, ſi aſcendentes habeat? Et an filiusfamilias, vel minor poſſint largitatem ſponſalitiam promittere? De his omnibus ſtatim in tractatu de arrhis diſputandum eſt: de illis enim ſimiles quæſtiones agitandæ ſunt.

5 II. Concluſio. Hæc lex minimè ligat forenſes. Conſtat ex illis verbis, *ninguno de nueſtros reinos.* Sic *Matienzo ea l.1.gl.5.* At regnicola de bonis extra regnum ſitis non poteſt metas huius legis excedere. Quia lex obligat perſonam legiſlatori ſubditam. Sic *Pelaez de maior.1.p.q.58.n.38. Azebedo lib.5.recop.t.2.l.1.n.28.* Idem dicunt *Pelaez ibi, n.25.& Azobedo n.28.* ſi regnicola ſit extra regnum. Ducuntur, quia ſtatutum eſt prohibitiuum in perſona, & fauorabile, ne ſponſi mutuo ſe amore ſpolient, & ita extēditur ad ſubditos vbicumque exiſtentes, & bona vbicumque ſita. Sed hoc non credo: nam (vt dixi l.3.diſp.18. n.18.) abſentes à loco, vbi leges obligant, minimè illis tenentur. Si autem puella noſtri regni nubat extero in hoc regno, non poterit excedi dicta taxa ſponſalitiæ largitatis. Vt contra Minchacam per eos citatum, defendunt *ibi Pelaez n.64.& Azebedo n. 32.*

6 Vnicum tamen dubium eſt hîc, an donatio ſponſalitiæ largitatis inualida ſit, quando ſponſa nullam dotem affert: atque ita nil illius lucretur per oſculum, aut copulam? Affirmat *Matienzo lib.5.recop.t.2.l.1.gloſſ.6.fine.* Ducitur, quia lex illa definit, non poſſe donare ſponſalitiam largitatem vltra octauam dotis ſponſæ partem: quare vt hæc donatio valeat, habuit reſpectum ad ſponſæ dotem: ergo vbi nulla eſt dos, ea donatio non valebit. Sed verius eſt valere, & lucrari ſponſam per oſculum medietatem, & per copulam integrè. Quia dicta lex prima non intendit, vt ſponſalitia largitas nulla donetur, quando dos nulla data eſt, ſed vt modus, & taxa apponatur ſponſalitiæ largitati, & exceſſui, quando dos data, vel promiſſa eſt: vt conſtat ex illis verbis, *y porque los que ſe deſpoſan, ſuelen dar à ſus eſpoſas joyas y veſtidos exceſſiuos:* ergo etiamſi nulla dos promiſſa ſit, non intelligitur prohibita ſponſalitia largitas. Sic *Auendaño de exequen.mandat.1.p.c.15.n.2.verſ. Tertia concluſio, & n.3.verſ. Quarta concluſio, Azebedo lib.5.recop. tit.2. l.4. n.15.* Quòd ſi roges, quæ taxa ſit tunc accipienda? *Matienzo ea gloſſ. 6. fine,* optimè dicit iuxta hanc ſententiam taxandam eſſe ſponſalitiam largitatem arbitrio boni viri.

DISPVTATIO XXV.

An veſtes, & reliqua, quæ mittit ſponſus ſponſæ, cenſeantur ſponſalitia largitas, & acquirantur integra conſummato matrimonio, & nondum conſummato, per oſculum dimidia pars?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ, num. 1.

Quando conſummato matrimonio conſtat de animo donandi, non eſt facienda diſtinctio, an ſint veſtes pretioſæ, an quotidianæ, ſed acquirentur vxori: ſi verò conſtet de ſolo animo accommodandi ad vſum, ſunt ſoluto matrimonio reſtituendæ viro, num. 2.

An quando conſtat de animo donandi, valeat hæc donatio? num. 3.

Quid, ſi vxor donet viro veſtes, an valeat donatio? num. 4.

An quando animus donandi eſt dubius, cenſeantur hæ veſtes donatæ vxori? Referuntur variæ ſententiæ, à num. 5. vſque ad 9.

Veſtes quotidianæ cenſentur donatæ, & ita ſtatim fiunt vxoris: pretioſæ autem tantùm accommodatæ ad vſum, atque ita ſoluto matrimonio ſunt viro reddendæ, num. 10.

Donatio in dubio, & quoties alia coniectura capi poteſt, non præſumitur, eodem num. 10.

Idem dicendum eſt de annulis, & aliis iocalibus traditis per virum vxori, num. 11.

Veſtes quotidianæ ex bonis viri tradendæ ſunt vxori, ſecus de pretioſis. 12.

Quid, ſi veſtes quotidianæ excedant dotis fructus? num. 13.

Quid, ſi vir mittens veſtes pretioſas vxori, exprimat ſe donare? n.14.

Vel fateatur eas eſſe vxoris? num. 15.

Vel ſit conſuetudo, vt animo donandi mittantur? num. 16.

Vel ſi non ſit conſuetudo, vt mittat veſtes pretioſas vxori? num.17.

Quid, ſi vxor aliqua viro donarat, virque veſtes pretioſas mittat? n.18.

Quid, ſi vir mittens veſtes pretioſas ſit valdè nobilis, aut diues, vel vxor nobilis, ipſe autem plebeius? num. 19.

Quæ dicantur veſtes quotidianæ, & quæ pretioſæ, relinquitur arbitrio prudentis, num. 20.

Veſtes ſericæ apud nobiles, & diuites cenſentur quotidianæ, ſecus apud alios, num. 21.

Veſtes æſtiuæ, & hiemales an cenſeantur quotidianæ? num. 22.

Veſtes, ſine quibus vxor abſque dedecore non poteſt in publicum exire, cenſentur quotidianæ, num. 23.

An hoc intelligatur de diebus feſtiuis, vel de quibuſcumque? Refertur quædam opinio, num. 24.

Sententia authoris, n.25. Et ſoluuntur argumenta, n.26. Et ibi duabus coniecturis concurrentibus vincit potentior. Explicantúrque l. Cùm hic ſtatus, in principio, ff. de donat. inter vir.& vxor. l. Vxori, ff. de legat. 3. l. 2. C. Si quis alteri. Poſt quem ſunt alia ſummaria.

HÆc quæſtio grauiſſima eſt, eiúſque intelligentia petit præmitti aliam de veſtibus donatis inter virum & vxorem. Quatuor igitur quæſtiones diſputandæ ſunt. I. de veſtibus traditis per virum vxori. II. de veſtibus, & aliis traditis per ſponſum ſponſæ, attento iure communi, & regio antiquo Caſtellæ. III. quid attento iure regni Caſtellæ nouiori. IV. quid dicendum ſit, quando ſocer, aut ſocrus donat has veſtes nurui, aut genero. 1

Quæſtio I. An veſtes, quas conſummato matrimonio vir tradit vxori, cenſeantur ipſi donatæ? Conſtat, vbi eſt certus animus mariti tradentis, diſtinguendum non eſſe inter veſtes quotidianas, & pretioſas: ſed vtraſque eſſe reſtituendas, quando commodatæ ſunt ad vſum, finito vſu per matrimonij diſſolutionem, viro, vel eius hæredibus. Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. toto §. 5.* Si autem animu 2

donan

donandi fuerit, conſtat donationem eſſe, ſiue veſtes pretioſæ, ſiue quotidianæ ſint. Vt docent *Bartol. l. penult. §. Seruis vxoris, n. 3. verſ. Non obſtat, ff. ſolut. matrim. & ibi Ioan. de Imola n. 10. Alex. de Neuo c. fin. n. 22. de donat. inter vir. & vxor. Paul. conſ. 428. n. 2. lib. 2. Roman. conſ. 146. Matth. de Afflictis deciſ. 315. n. 9. Ioan. Lup. eod. §. 5. per totum, Iul. Clarus l. 4. receptar. §. Donatio, q. 10. fine, Anton. Gabr. in mea edit. tom. 2. commun. l. 19. fol. 457. col. 2. verſ. Veſtes, Gama deciſ. 71. n. 4. Maſcard. de probat. concl. 564. n. 3. Gutierr. 2. practic. q. 19. n. 5. Barboſa l. Qua dotis, 34. n. 78. ff. ſolut. matrimon.*

3 Eſt tamen latum diſcrimen quoad valorem donationis harum veſtium: nam ſi pretioſæ ſint, non valet donatio, niſi morte confirmetur, inſtar aliarum donationum fiunt inter coniuges. Vt bene docent *Ioan. de Imola, Matth. de Afflictis, Iulius Clar. Ant. Gabriel, Gutier. cum Alex. & Socino per ipſum allegatis,* quos retuli n. præc. Donatio autem veſtium quotidianarum ſtatim valet. Quia hæ veſtes pertinent ad alimenta, virque tenetur vxorem alere. Sic docent *Bartol. l. penult. §. Seruis vxoris, n. 3. ff. ſolut. matrim. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 11. n. 3. Barboſa l. Qua dotis, 34. n. 64. ff. ſolut. matrim.* Vnde fit, hanc donationem veſtium quotidianarum, cùm ſtatim valuerit, non poſſe per virum reuocari. Vt bene docet *gloſſ. fin. l. Si vſusfruct. ff. ad leg. Falcid. Barboſa n. 65. fine.*

4 Si tamen vxor donet viro quotidianas veſtes animo donandi, non valet ſtatim donatio. Habetur expreſsè *l. Sed ſi vir, 32. in fine principij, ff. de donat. inter vir. & vxor.* Quia eſt donatio inter coniuges, nec militat eadem ratio in vxore: nam vir tenetur vxorem alere, non autem vxor virum. Quare ſi vxor teneretur virum alere ob eius inopiam, valeret ſtatim ea donatio veſtium quotidianarum: cùm militet eadem ratio. Sic *Barboſa d. l. Qua dotis, n. 72.* ita intelligens *Salicetum d. l. Sed ſi vir.* Quando autem non valet donatio, confirmabitur morte, ſicut aliæ donationes inter coniuges factæ.

5 Tota autem difficultas, quando minimè conſtat de donandi animo, conſiſtit: an in hoc dubio cenſeantur veſtes traditæ vxori per virum, ipſi donatæ, vel ſolùm accommodatæ ad vſum? *Bart. l. penult. §. Seruis vxoris, num. 2. ff. ſolut. matrim.* duas refert ſent. Prima eſt, virum cenſeri omnes veſtes donare vxori, eámque donationem morte confirmari. Ducitur, quia traditione rerum dominium acquiritur, *l. Traditionibus, C. de pactis:* ergo cùm vir tradat has veſtes vxori, cenſetur eas donare.

6 II. Sent. ait minimè cenſeri donare, ſed ad vſum accommodare, & ita reddendas eſſe viro, ſoluto matrim. Prob. quia vir tenetur veſtes dare vxori, at in neceſſitatibus nemo liberalis exiſtit, *l. Rem legatam, ff. de adim. legat l. Donari, ff. de regul. iur.* ergo non cenſetur donare. 2. quia vir tantùm tenetur alere vxorem conſtante matrimonio, & proinde pro eo tempore tenetur veſtes dare: ergo eo ſoluto reſtituendæ ſunt viro, ſi adhuc extent. Hanc ſent. ſequitur *Dynus,* quem *Bart. ibi* refert: eamdem tenent *Bald. l. Cùm te, n. 4. C. de donat. ante nupt. Alexand. l. Si is qui, §. Dos, n. 4. ff. ad legem Falcid. Campegius de dote, 2. p. q. 55. n. 3.* Temperat autem hanc ſent. *Bald.* vt veſtes ſint reſtituendæ viro, ſoluto matrimonio, quando vxor priùs obiit. Viro enim præmortuo veſtes, quibus viduæ vti licet, vxoris erunt, cæteris viri hæredibus reſtitutis. Sed hanc ſent. bene impugnat *Bart. n. præced. allegatus:* quia ex ea infertur virum cenſeri donare vxori veſtes pretioſas, non autem quotidianas: has enim tenetur dare, & ita non cenſebitur donare: cùm autem illas minimè teneatur dare, cenſebitur liberaliter donare: quod tamen valde abſurdum eſt.

7 III. Sent. vltra eas, quas *Bartolus* refert, aſſerit cenſeri virum donare veſtes tam quotidianas, quàm pretioſas, quando fructuum dotis quantitas id patitur, aut parum ſupereſſet, nec hanc donationem eſſe prohibitam inter coniuges: ſecus ſi matrim. breui tempore duraſſet. Sic *Cuman. l. penult. §. Seruis, num. 5. ff. ſoluto matrimon.*

8 IV. Sent. ait veſtes neceſſarias nullo modo cenſeri donare: ſi verò neceſſariæ non ſint, ſic diſtinguendum eſſe: aut proportionantur dotis quantitati, & tunc dicit non cenſeri etiam donare: ſecus ſi excedant dotis quantitatem: tunc enim dicit cenſeri donationem, mortéque confirmari. Sic *Alberic. d. l. penult. §. Seruis, n. 5.* & addit, *n. 6.* æſtimandas eſſe, prout valent tempore ſoluti matrimonij.

9 V. Sent. fatetur, veſtes quotidianas cenſeri donatas per virum vxori, ſi verò ſint pretioſæ, & feſtiuæ, ſic diſtinguit, ſi vxoris cauſa paratæ ſint, (vt communiter accidit) eique traditæ ſint, cenſentur ei donatæ, eáque donatio morte viri confirmabitur. Si verò non cauſa vxoris paratæ ſint, non cenſentur donatæ: vt ſi vir mittat vxori gemmas, monilia, & alia ornamenta, quæ domi habebat ipſe vir. Probatur cenſeri donatas, quando paratæ ſunt cauſa vxoris: ex *l. Cum hic ſtatus, 32. in princip. ff. de donat. inter vir. & vxor.* ibi, *Oratio autem Imperatoris noſtri de confirmandis donationibus non ſolum ad ea pertinet, quæ nomine vxoris comparata ſunt.* 2. prob. ex *l. Vxori, 32. §. fin. ff. de legat. 3.* vbi vir legauit vxori quidquid pro ea conceſſit, & quærit *Iuriſconſultus,* an in legato hoc comprehendantur centum aurei, quos vir creditori vxoris ſoluerat, & reſpondet comprehendi, ſi donationis cauſa pro vxore ſoluit: idque præſumptum eſſe debere, niſi contrarium ab hæredibus viri probetur: ergo eo ipſo quòd aliquid vxoris cauſa paratur, præſumitur ipſi donari. 3. prob. ex *l. 2. C. Si quis alteri, vel ſibi,* ibi, *ſi emancipatis vobis fundos, quos nomine veſtro pater emit, vobis tradidit, vel in poſſeſſione eorum voluntate patris fuiſtis, dominium acquiſiſtis:* ergo ſimiliter vxor traditione rerum ſibi comparatarum acquirit dominium. Hanc tenet *Barboſa l. Qua dotis, 34. n. 75. & dupl. ſequenti, ff. ſoluto matrimon.*

10 Sit tamen concluſio. Verior, ac frequentiſſima ſent. eſt, in hoc dubio cenſeri donatas vxori veſtes quotidianas, ſolutóque matrim. eſſe vxoris, & eius hęredum: veſtes autem pretioſas, ſeu feſtiuas non cenſeri donatas, ſed tantùm ad vſum accommodatas, & proinde ſoluto matrim. viro, & eius hæredibus eſſe reſtituendas: & cùm non ſit donatio harum veſtium, minimè confirmari morte. Prob. prima pars, nempe, veſtes quotidianas cenſeri donatas. Quia expenſas neceſſarias, quas vir expendit, vt ſuæ obligationi ſatisfaciat, nequit repetere: vt patet ex *l. penult. ff. de impenſis,* vbi dicitur impenſas factas gratia colligendorum fructuum ex re dotali, non eſſe extrahendas de dote, vt eam minuant. Et redditur ibi ratio, his verbis, *nam tueri res dotales vir ſuo ſumptu debet:* ſed vir tenetur ſuis ſumptibus vxorem alere, *l. Si cum dotem, §. Sin autem, ff. ſolut. matri.* & nomine alimentorum clauduntur veſtes quotidianæ, & neceſſariæ, *l. Legatis, ff. de alimentis, & cibar. leg. l. Verbo victus, ff. de verb. ſignif.* ergo eas veſtes quotidianas nequit vir repetere, ſed cenſentur donatæ. 2. probatur ex *l. Ex annuo, 16. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi aſſeritur, ſi quid annuum præſtet vir vxori, ſcilicet, ad alimenta, (vt exponit *ibi gloſſ. initio*) ſtatim vxoris effici, nec reſiduum poſſe à viro repeti, niſi fructus dotis valde excedat: ergo cùm veſtes quotidianæ ad alimenta ſpectent, ſtatim cenſentur donatæ vxori. Prob. ſecunda pars, nempe, veſtes pretioſas non cenſeri donatas: ex *l. Hoc legatum, 45. ff. de legat. 3.* vbi veſtes paratæ cauſa vxoris ei legantur per virum: ergo ſupponitur à principio 11 non fuiſſe donatas, aliàs legatum non ſubſiſteret, *l. Propria, C. de legat.* Secundò prob. ex *l. Mortis ſuæ, 54. ff. de donat. inter vir. & vxor.* vbi habetur, ſi res in dote æſtimatas mulier viro conſentiente in vſu habeat, non ob id cenſeri ipſi donatas: ergo ex eo quòd vir tradat vxori ad vſum veſtes pretioſas, non cenſetur ipſi eas donare. Tertiò prob. ex *l. 23. tit. 11. p. 4.* vbi ſic dicitur, *mas ſi la muger tuuiere paños eſcuſados, que ſu marido le vuiere dado, ſi el muere, luego deue de tornar ella los tales paños con ſus aparejos à los herederos del marido:* 12 vbi expreſsè videtur hoc definiri. Quartò, quia in dubio non præſumitur donatio, *l. Cùm de indebito, verſ. Qui enim ſoluit, ff. de probat.* 13 & latè tradunt *Menoch. lib. 2. de arbitrariis, centur. 1. toto caſu 88. Maſcard. de probat tota concluſ. 555.* vnde oportet expreſsè agi de donatione, vt talis ſit: vt bene docet *Bald. l. Cùm te, n. 2. C. de donat. ante nupt.* Inde etiam fit, donationem nunquam præſumi, quoties alia coniectura, quàm donationis, capi poteſt: vt docent *Bald. & Alex.*

Alex. quos refert, ac ſequitur *Gregorius Lopez l.36. verb. Bienes tit.12. part.5. Tiraquel.* cum multis aliis, quos refert & ſequitur *Maſcard. d. concluſ.555. num.13. & 15.* addens etiam ſi coniectura eſſet leuis. At dum vir tradit vxori veſtes pretioſas, non expreſſe agitur, vt ſint donatæ, & ſaltem negari nequit eſſe dubium an ſit donatio, poteſtque ſumi alia coniectura, quam donationis, nempe, traditionis vt ornatior incedat: ergo non cenſentur donatæ. Quinto, quia in traditis gratia tradentis, non præſumitur donatio, *l. Si vt certo, §. Interdum, ff. commodati*: ſed vir gratia ſui tradit has veſtes vxori, vt ornatior accedat ad ipſum: ergo non præſumitur donatio. Sexto, quia hæ veſtes pretioſæ ſolent per virum mitti, & dari vxori, & ſic pudor eſſet viris non concedere: quod autem fit ex pudore, dicitur fieri neceſſario, *l. Pecuniam, ff. de aliment. & cibar. leg.* cum ergo hæc donatio fiat ex quadam neceſſitate, non eſt præſumenda donatio: quia in neceſſitate nemo liberalis exiſtit, *l. Rem legatam, ff. de adim. legat. l. Donari, ff. de regul. iur.* Tandem probatur vtraque pars ex *l. Id veſtimentum, 26. ff. de peculio*, vbi habetur id veſtimentum eſſe peculij ſerui, quod ei dominus tradidit ad vſum quotidianum: ſecus de eo quod dedit non vt ſemper eo vteretur: ſed certis temporibus, & ad certum vſum. Hanc ſententiam ſuſtinent *Bart. l. Si vſusfructus, ff. ad legem falcid. num. vnico*, ita intelligens gloſſam finalem ibi: *idem Bartol. l. penult. §. Seruis vxoris, nu. 3. ff. ſoluto matrimonio, & ibi Bald. num.3. & 4. Ioan. de Imola ibi, num.11. Paulus num.4. Alex. num.3. & 4. Idem Bald. authent. Ex teſtamento, num.8. C. de collatio. Alexand. de Neuo cap. final. num.22. de donation. inter vir. & vxor. Roma. conſil. 146. Barbatius conſ.60. lib.3. Capella Tholoſana quæſt. 336. Vitalis tract. clauſularum, t. An iuri alimentorum poſſit renuntiari: Angel. inſtitut. de actio. §. Fuerat, num.26. Mattheus de Afflictis deciſ.315. num.2. & 3. Alexand. conſ.42. num.4. vol.5. Ioan. Lup. rubr. de donat. §.6. à num.5. vſque ad 13.* & melius *§. 11. num.1.2.3.4. & 9. Montaluus lib.3. fori, tit.6. l.6. gloſſ. Lecho quotidiano, Roland. conſil.10. num.12. l.1. Roſella Donatio, 1. num.37. Syluest. Donatio, 2. q.5. Caſtillo l.52. Tauri, verb. Sea pretioſo, num.21. Greg. Lop. l.23. verb. Paños, tit.11. p.4. Gomez Arias l. 50. Tauri, num.11. Ant. Gom. l.52. Tauri, num.4. Villalobos in communibus opin. litera V. verb. Veſtes, num.47. & 48. & litera D. verb. Donatio, n.198. Rojas epitome ſucceſſionum, c.33. n.47. Petrus Gregorius Syntagmate iuris l.28. c.10. num.19. Menoch.* multos referens, *de arbitrar. lib.3. centuria 3. caſu 218. nu.2. & 3. Iulius Clarus lib.4. recept. §. Donatio, q.10. verſ. Succeſſiue quæro, Maſcar. de probatio. concl.564. num.2. Auendaño de exequen. mandat. 1. p. c.15. fine, Ant. Gab. in mea editione, tom.2. commun. l.19. f.453. colum.2. verſ. Veſtes, & tom.1. l.4. f.206. col.2. verb. Donatio, Gama 1. p. deciſione 71. num.4. & deciſio. 123. n.1. & 2. Queſada diuerſis quæſtionibus iuris, cap.28. Gutier. 2. pract. q.19. n.2. Matienzo lib.5. recop. t.2. l.4. gloſſ.5. num.1. Azebedo ea l.4. n.29. Angulo de meliorationibus, l.3. gloſſ.2. n.77. Brunorus in compendio reſolutorio, lit. V. verb. Veſtes feſtiuæ, & verb. Veſtes pretioſæ.*

11 Eadem diſtinctio adhibenda eſt de iocalibus, vt annulis, &c. traditis per virum vxori: quotidiana enim ipſius efficiuntur: pretioſa autem commodantur ad vſum. Conſtat eiſdem rationibus. Sic docent *Mattheus de Afflict. deciſ. 315. num.14. Alexand. Montaluus, Menoch. n.3. Queſada, Gutier.* quos retuli num. præced. *Ioan. Lup. rubr. de donat. §.11. n. 9. Anton. Gabr. tom.1. commun. in mea edition. lib.4. f.206. col. 2. verb. Donatio, verſ. Veſtes, & verſ. Iocalia.*

12 Hinc fit, veſtes quotidianas de bonis viri tradendas eſſe vxori, ſecus de veſtibus pretioſis. Sic *Montaluus allegatus n.10. Perez lib.1. ordinam. t.1. l.7. verſ. Veſtir por luto.*

13 Hæc autem concluſio eſt primo intelligenda, vt veſtes quotidianæ cenſeantur donatæ, niſi fructus dotis excedant: in exceſſu enim erit liberalis donatio, inualidaque, niſi morte confirmetur. Sic *gloſ. finali, l. Si vſusfructus, ff. ad legem falcid. Salicet. l. Sicut, in fine, C. de donation. inter vir. & vxor. Ioan. Lup. rubr. de donat. §.11. num.9. in principio, verſ. Et intelligo hoc.* At verius exiſtimo, adhuc cenſeri donatas, & valere, licet dotis fructus excedant. Quia etiam in hoc caſu tenetur vir has veſtes ſuis expenſis vxori præſtare. Sic videtur ſentire *Bald. l. penultima, §. Seruis, num.3. ff. ſoluto matrimonio*, ait enim cenſeri donatas veſtes quotidianas, præſertim ſi fructus dotis eam donationem patiantur: & ita videtur idem ſentire, licet fructus dotis excedat ea donatio. Et docet *Barboſa l. Quæ dotis, 34. nu.47. ff. ſoluto matrimonio.*

2. Intellige, vt veſtes pretioſæ non cenſeantur donatæ, 14
niſi vir eas mittens exprimeret ſe donare: tunc enim ſtandum eſſet verbis. Quia clarius de voluntate mittentis conſtare nequit, quam ſi ſe donare exprimat. Sic *Angel. conſ.339. in princ. Cagnolus l. Contractus, n.36. ff. de regul. iur. Iul. Clarus l.4. recept. §. Donatio, q.10. in princip. Roma. Barbatius, Petr. Gregorius*, quos refert & ſequitur *Bardoſa l. Quæ dotis, 34. num.78. ff. ſolut. matrim.* At licet hoc probabile ſit: verius tamen eſt, non cenſeri donationem. Nam verbum, Dono, impropriatur ſecundum ſubiectam materiam, *l. Si vno, 17. ff. locati*, ibi, *ſed & ſi verba donationis dominus ob ſterilitatem anni remiſerit, idem erit dicendum, quaſi non ſit donatio, ſed tranſactio.* 2. probatur, quia cum vſus ſit eas veſtes mittendi vxori, non animo liberali, ſed ex verecundia ac pudore; ex neceſſitate cenſetur mittere: vt probaui n.10. ratione 6. atque ita non erit donatio. 3. quia illis verbis non viſus eſt maritus donare, ſed ſunt vrbanitatis, & officij gratia dicta: quæ obligationem non pariunt, vulgo *palabras de complimiento non obligan.* Vnde ceſſat fundamētum contrariæ ſent. quia ex ſubiecta materia aperte colligitur non vſurpari tunc verbum, dono, in ſua propria ſignificatione. Ita tenent *Bart. l.1. §. Nec caſtrenſe, n.10. ff. de collat. bono. Bald. auth. Ex teſtamento, n.8. C. de collat. Paulus conſ.428. n.2. l.2. Anchar. conſ.181. à n.1. Alex. conſil.155. nu. vlt. l.7. Corneus conſ.81. à n.14. l.1. Ioan. Lup. rubr. de donat. §.7. per totum. Ioan. de Imola l. penult. §. Seruis, nu.11. ff. ſolut. matrim. Roland. conſ.10. n.15. & 16. lib.1. Campegius de dote, 2. p. q.55. n.4. Roſella Donatio 1. n.37. Angel. verb. Peculium, n.21. Syluest. Donatio 2. q.5. Ant. Gom. l.52. Tauri, n.4. Matienzo lib.5. recop. t.2. l.4. gl.5. n.1. ad fin. Gutier. 2. pract. q.19. num.3.* Et ex Theologis, *Lud. Lop. l.2. de contract. c.47. §. Sed de his donationibus.*

Vnde minus credo quod ait *Barboſa ea l. Quæ dotis, nu.* 15
89, referens Aimonem, nimirum ſi vir fateatur veſtes eſſe vxoris, cenſeri animo donandi tradidiſſe. Nam ea verba ſunt vrbanitatis, & licet communiter dentur accommodatæ ad vſum, nunquam vir rogatus cuius eæ veſtes ſint, ſolet dicere ſuas, ſed vxoris: ergo non videtur per ea verba donare.

3. Intellige, vt veſtes pretioſæ non cenſeantur donatæ, 16
niſi conſuetudo eſſet in ea regione vt animo donādi mitterentur: tunc enim miſſio ſimplex contineret in ſe donationem. Quia donatio videtur facta iuxta loci conſuetudinem: ex doctrina *Baldi l.2. nu.2. C. de iure donat.* & quia conſuetudo eſt optima legum interpres, *l. Si de interpretatione, ff. de legibus, & c. Cum dilectus, de cōſuetud.* Sic *Bartolus l. Si vt certo, §. Interdum, n.1. ff. cōmodati*, vbi *Bald. Paul. & Fulgoſ.* Idem *Decius, Iaſon, Lancelotus*, quos refert, & ſequitur *Barboſa l. Quæ dotis, 34. nu.79. ff. ſolut. matrim. Ioan. Lup. rubr. de donat. §.6. init. Gomez Arias l.50. Tauri, n.11. Queſada in diuerſis quæſtionibus iuris, c.28. Gutier. 2. pract. q.19. n.2.*

4. Intellige, vt veſtes pretioſæ non cenſeantur donatæ, 17
quando ratione conſuetudinis eas vir mittit: ſi enim ea conſuetudo non eſſet, cēſeretur donare, *l. Donari, ff. de reg. iur.* Quia tunc ſponte mitteret. Vnde eadem ratione cenſetur donare, ſi quid vltra conſuetudinem mittat. Quia in eo exceſſu verſatur liberalitas. Sic docent *Rom. & Corn.* quos refert ac ſequitur *Barboſa d. l. Quæ dotis, n.81.*

5. Intellige, niſi ſponſa donarit aliqua viro: tunc enim 18
cenſetur vir in remunerationem donare veſtes pretioſas. Argumento, *l. Si vero non remunerandi, §. Inde Papinianus, ff. mandati.* Sic *Roman.* quem refert & ſequitur *Barboſa ea l. Quæ dotis, n.80. fine, Ioan. Lup. rubr. de donat. §.10. initio, Queſada de diuerſis quæſtion. iuris, cap.28.*

Vltimo intellige, niſi vir tradens veſtes pretioſas, val- 19
de diues & nobilis ſit: tunc enim videtur eas donare: &

verba ambigua in vim donationis accipientur: argumento *cap.* 1 *de donat.*ibi,*nobilitas legem imponit,vt debere ſe quod ſponte tribuit, exiſtimet, & niſi in beneficiis ſuis creuerit, nihil ſe præſtitiſſe putet.*Et *l. Vxori,* 32.§.*fin.iunct.gloſſ.fin.ff.de leg.*3.vbi textus ait præſumi donationem,cum vir ſoluit pro vxore. Et reddit rationem *gloſſ.*quia erat vir nobilis. Sic *Bald.cap. Iurauit,n.*10.*verſ.Item ſi diſtant,de prob. Matth.de Afflict.deciſ.* 315.*n.*4.*Beroius conſ.*62.*n.*24.*l.*1.*Tiraq.de nob.c.vlt.n.*47.*Boër. & Aimon,*quos refert & ſequitur *Barboſa l. Quæ dotis,*34.*n.* 80.*ff.ſolut.matrim.Ioan.Lup.rub.de don.*§.8.*init.&* §.9.*n.*18. *Syluest. Peculium* 2.*q.*12.*Tabiena verb.Peculium,q.*19.*n.*20.vbi *Armilla n.*17.*Gom.Arias l.*50.*Tauri,n.*16.*Nauar.ſum.c.*17.*nu.* 166.*Queſada diuerſis qq.iuris,c.*28. *Gutier.*2.*pract.q.*20.*nu.*1. *Salazar de vſu curiæ,c.*7.*n.*12 Et ex Theologis, *Lud.Lop.lib.*2. *de contract.c.*41.*fine.Manuel* 1.*to.ſum.c.*93.*n.*4.Imo ſolæ diuitiæ faciunt hanc cõiecturam,*gl. l.Sed ſi ego,fine,ff.ad SC.Vellei.Bald.l.*1.*n.*6.*C.eod.tit.Ioan.Lup.d.*§.9.*n.*18.*Menoch.de præſumpt. l.*3.*præſumpt.*24.*n.*3.4.*&* 5. vbi idem dicit cum *Ioan. Lup.nu.*19. præſumi,quando ſponſa eſſet nobilis,& ſponſus plebeius.Addit *Barboſa eod.nu.*80.præſumi diuitem & nobilem donare, licet res eſſent magni valoris, niſi immenſi eſſent pretij. Quia alias nulla eſſet ſpecialitas in viro nobili & diuite: cum quemcunque maritum præſumatur parua donare:argument. *l.Virum, ff.de don.inter vir. & vxor.* ibi, *ex genere impenſæ,* vbi *gloſſ.*in caſus poſitione,dicit in paruis præſumi donum.Cæterum hæc limitatio valde dubia eſt:vt recte expendunt *Menoch.de arbitrar.l.*2.*centur.*1.*caſu* 88.*n.*50.*Maſcard.de prob.concl.*555.*nu.*62.& ſic dicunt intelligendam hanc limitationem, quando actus à nobili geſtus conueniret donationi. Item intelligitur in rebus non magnis. Sic *Bart.l.Vxori,*§.*fin.n.*1.*ff.de legat.*3.*Socin. iunior conſ.*79.*n.*99.*vol.*8.*Menoch.d.caſu* 88.*nu.*50.*& de præſumpt.l.*3.*præſump.*24.*fine,& conſ.*1.*n.*225.*vol.*1.*Maſcard.d. conſ.*555.*n.*63. & tenet *Ioan.Lup.rubr.de donat.*§.11.*init.*vbi poſtquam *duplici* §. *præcedenti* aſſeruerat ratione nobilitatis vel diuitiarum præſumi donationem: dicit §. 11. *init.* prædicta intelligenda eſt, quãdo dona ſunt vilia & parui valoris, nec in pretioſis donationem præſumi.Et videtur clarè tenere *Gutier.* 2.*pract.q.*19.*nu.*4. vbi relata ſent.aſſerenti præſumi virum nobilem donare, ait in his perſonis iuxta rerum traditarum rationem, & qualitatem iudicandum eſſe an ſit donatio. Atque ita plus mihi placet hæc ſententia. Et ad fundamentum Barboſæ dic cum *Gutier eod. nu.* 4.plus deferendum eſſe viro nobili & diuiti:quod enim reſpectu pauperis erit magnæ quantitatis, & pretioſum,reſpectu nobilis & diuitis erit pauum.

20 Tandem reſtat videndum,quæ dicantur veſtes pretioſæ, quæ autem quotidianæ; quod communis ſententia ait arbitrio prudentis relinqui, attenta viri & vxoris dignitate, & patriæ cõſuetudine inter ſimiles perſonas. Sic docent *Imola l.penult.*§. *Seruis,ff.ſolut.matrim.Ioan Lup.rub. de donat.*§.11.*à n.*11.*Roland.conſ.*10.*n.*17.*l.*1.*Greg.Lop.l.*23.*gl. fin. t.* 11.*p.*4.*Gom.Arias l.*50.*Tauri,n.*17.*Villalobos in commun. opin. lit.V.verb.Veſtes,n.*48.*Menoch.de arbitrariis,lib.*2.*centur.* 3.*caſu* 218.*n.*5.*Gutier.*2.*pract.q.*19.*n.*6.*Matienz.li.*5.*recop.t.*2. *l.*4.*gloſſ.*5.*fine.Azebedo ex l.*4.*nu.*29.*Spino ſpec.teſtam.gloſſ.*18. *nu.* 115. *Queſada diuerſis qu.iur.c.*28.Adde conſiderandam etiam eſſe in hoc arbitrio quantitatem dotis vxoris: quo enim dos amplior eſt, eo honorabilius tractanda vxor eſt. Argumento eorum quæ notantur *l.* 1.*C.de imponenda lucrati.deſcript. l.*10.*& l.Id veſtimentum ff.de peculio.*Sic *Ioan. Lup. eod.*§.11.*num.*15.

21 Hinc infertur, veſtes ſericas annumerari inter quotidianas,apud nobiles & diuites, quando attentis nobilitate,& diuitiis hæ decent ipſos:apud inferioris autem notæ perſonas minuſq; diuites, inter pretioſas computari.Non enim omnes æqualibus veſtibus vti debent,*l.* 1. *C. quæ res vendi non poſſunt.*Sic *Alex.conſ.*42.*vol.*5.*n.*4.*Afflictus deciſ.*315. *n.* 14. *Ioan.Lup.rubr.de donat.*§.11.*n.*9.*&* 10.*Menoch.de arbitrar.l.*2. *centur.*3.*caſu* 318.*n.*5.*Gutier.*2.*pract.q.*19.*n.*9.*Barboſa l.Quæ dotis,*34.*n.*73.*ff.ſoluto matrim.*

22 2.Infertur,ſi veſtes diſtinctæ ſint pro anni tempore,aliæ ſcilicet hyemales,& aliæ æſtiuæ, ſi pro dignitate neceſſariæ eſſent, omnes cenſeri quotidianas.Sic *Salicet.l.ſicut,fine.C.de donat.inter vir.& vxor.Ioan Lup.rubr.de donat.*§.11.*n.* 9.*initio,Barboſa n.* 73.*proxime citato.*

23 3.Infertur, veſtes honorificas ſine quibus attenta dignitate coniugum mulier commode, & pro dignitate ſine dedecore non poſſet exire in publicum, reputari quotidianas,quamuis ex ſe pretioſæ ſint. Sic *Bald l.penultim.*§. *Seruis,n.*3.*ff.ſoluto matr.Ioan.Lup.eo.*§.11.*n.*9.*Greg.Lop.l.*23.*fi. t.*11.*p.*4.*Auendaño de exequẽd.mand.lib.*1.*c.*15.*fin. Azebedo lib.* 5.*recop.t.*2.*l.*4.*nu.*29.*Gutier.*2.*pract.q.*19.*n.*8.*Barboſa d.n.*73.

24 Diſſidet tamen inter hos DD. an intelligatur hoc de veſtibus ſine quibus non poteſt vxor abſque dedecore in publicum exire ſolis diebus feſtiuis? Quidam enim cenſent quotidianas etiam dici eas veſtes quibus vtũtur mulieres diebus feſtiuis communibus, & non ſolennibus,& ſine quibus tunc in publicum abſq; dedecore egredi nequeunt.Sic *Greg.Lop.Auendaño,Azebedo,Gutier.n.*8.*relati n. præced.* Nituntur que authoritati *Baldi eo.*§.*Seruis,nu.*3.vbi indiſtincte docuit cenſeri veſtes quotidianas, ſine quibus non poteſt mulier publicè comparere. Et hic modus dicendi probabilis eſt.

25 Verius autẽ eſt,intelligi de diebus non feſtiuis. Argum. deſumpto ex *l.Id veſtimentum,* 26.*de pecul.* vbi habetur id veſtimentum eſſe peculij ſerui, quod ei dominus tradidit ad quotidianũ vſum:ſecus de eo quod dedit,non vt ſemper ſeruus illo vteretur, ſed certis temporibus, & ad certum vſum. Item,quia veſtes quotidianæ ſi vocem & ſonũ attendamus, eas quæ in vſu quotidiano ſunt,ſignificant. Sic *Ioan.Lup.& Barboſa relati n.*23.& videtur tenere *Menoc. de arbitr.l.* 2. *cent.*3.*caſu* 218.*n.*3.vbi veſtes quotidianas explicat,quibus quotidie mulieres domi vtuntur: & *n.*5.ait feſtiuas eſſe quibus ſolis diebus feſtiuis induuntur.

26 Ad argum. primæ ſententiæ propoſitum num. 5. reſp. traditione acquiri dominium, *niſi coniectura probabilis* ſit contrariæ voluntatis: qualis eſt dum traduntur veſtes pretioſæ. Ad argum. ſecundæ ſent. propoſita num. 6. dic. ad 1. cum *Paulo l.penult.*§.*Seruis,num.*4.*& ibi Ioan.de Imola, num.* 11. *ff.ſoluto matrim.* cenſeri virum ſoluere debitum, dando veſtes quotidianas vxori, pro tempore quo matrim. conſtat: donare autem pro eo tempore quo diſſoluendum eſt:quando iam non ex neceſſitate id facit. Quæ donatio valet irreuocabiliter à principio, vt dixi num.3. Secundo poteſt dici concurrentibus duabus coniecturis vincere potentiorem: vt multis relatis tradunt *Mantica de coniecturis vlt.volun.l.*12.*t.*17.*n.*7.*Menoch.de præſumpt.l.*1. *q.*30.*nu.*1. & clare probat *l.Diuus, ff.de in integ.reſtit.iuncta gloſſa,verb.Exiſtimari.*Fortior autem eſt præſumptio,& cõiectura quæ deſumitur ex *l.Ex annuo,ff.de donat.inter vir.& vxor.*decidenti,annuum datum pro alimẽtis,licet aliquid ſuperſit, cenſeri donatum, & valide inter coniuges:& ex *l. Virum,ff.eodem tit.quæ habet modica cenſeri inter coniuges donata*: qualia ſunt quæ ſuperſunt ſoluto matrim. ex veſtibus quotidianis: quam coniectura, quod nemo in neceſſitatibus liberalis cenſetur. Quod vel ex eo colligitur, nã hæ donationes inter cõiuges,non amarè ac inter infeſtos, ſed benigne tractandæ ſunt, vt inter coniunctos maximo affectu,*l.Si id quod,*29.*verſ.Si quas,ff.de donat.inter vir.& vx.* Ad 2.dic tantum teneri dare pro tempore quo durat matrim. cenſeri autem illum abſolute dare, quando id non explicat. Ad argum. quintæ ſententiæ propoſita num. 9. reſp. Ad 1. dico *cum Bart. l.penult.* §.*Seruis.nu.*3.*ff.ſolut.matrim.* intelligi eum textum, quando conſtat animo donandi comparaſſe vxori: non vero quando ſumus in dubio. Ad 2.reſp.cum *gloſſ.fin.ea l.Vxori.*ideo præſumi donationẽ,quia vir dicit in legato, Quicquid cõceſſi pro vxore, vbi videtur ſignificare ſe donaſſe, & animo donandi ſoluiſſe, alias non diceret,quicquid conceſſi pro ea.Ad 3. dico cum *gl. ea.l.*2.*ver. emãcipatis,*id prouenire,quia filius iam eſt emancipatus, & ſic præſumitur ea donatio: cum iam ſit extra patris poteſtatem & regimen: ſecus ſi non eſſet emancipatus. Cùm ergo vxor ſit ſub viri poteſtate,

&

& regimine, viroque incumbat ipſam veſtibus quotidianis & pretioſis ornare, non eo quòd pretioſas vxori pareret, cenſebitur donare.

SVMMARIVM.

An attentò iure communi, & regio antiquo Caſtellæ, veſtes quas mittit ſponſus ſponſæ cenſeantur donatæ, ipſaſque acquirat, ſiue ſponſa ſit de præſenti, ſiue de futuro? Refertur opinio affirmans, n. 27. & ibi, refertur alia opinio.

Sententia authoris, n. 28. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

17 Quæſtio II. An attentò iure communi, & regio antiquo Caſtellæ, veſtes ſiue pretioſæ ſint, ſiue quotidianæ, quas mittit ſponſus de futuro, aut de præſenti, ſponſæ, ante matrimonium conſummatum, cenſeantur donari? Affirmant aliqui, dicuntque ſponſam, dimidiam illarum partem lucrari per oſculum; integras autem per copulam: & ita cenſeri ſponſalitiam largitatem. Quia tunc adeſt probabilis coniectura donationis, in præmium, ſcilicet, virginitatis & dotis. Sic *Anton. Gom. l. 52. Tauri, num. 4. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. num. 2. Molina* autem *tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 290. §. Quartum eſt dubium*, dicit quæ mittit ſponſus ſponſæ, ſiue de præſenti, ſiue de futuro, minime cenſeri ſponſalitiam largitatem, atque ita nil illorum lucrari ſponſam per oſculum, aut copulam: ſed cenſeri commodata, vt ornatior ad ſe ſponſa accedat. Quia cum poſſit alia coniectura, quam donationis, ſumi, ea præſumenda non eſt: iuxta tradita num. 10.

28 Sed verius eſt, eandem adhibendam eſſe diſtinctionem, ſiue veſtes mittantur vxori, ſiue ſponſæ, vt pretioſæ non cenſeantur donatæ, ſed commodatæ ad vſum, quotidianæ autem cenſeantur donatæ: quia vtroque caſu rationes propoſitæ, num. 10 militant. Deinde probatur ex *l. Si vt vero, §. Interdum, ff. commodati*, ibi, *ſi ſua duntaxat cauſa commodauit ſponſæ ſuæ, vel vxori, quo honeſtius culta ad ſe duceretur.* Vbi ſponſa & vxor, quoad hoc æquiparantur: & *l. Hoc legatum, 45. fin. ff. de legat. 3*, vbi expreſſe dicitur paria eſſe ſiue tradantur veſtes ſponſæ, ante matrim. conſummatum, ſiue vxori, eo conſummato. Quia vtroque caſu videntur veſtes ad vſum traditæ, & *l. Si quid, 45. initio, ff. de legat. 3.* ibi, *ſi quid earum rerum comparauit, antequam vxorem duxit, ſi id ei vt vteretur tradidit, perinde eſt quaſi poſtea comparauiſſet.* Nec obſtat fundamentum primæ ſententiæ, propoſitum num. præcedenti: quia non hæ veſtes, ſed arrhæ ſolent aſſignari in præmium pudicitiæ & dotis. Nec etiam obſtat fundamentum ſecundæ, quia vehementiores ſunt coniecturæ, quæ probant veſtes quotidianas cenſeri eſſe donatas: vt dixi num. 26. Sic tenent *Imola l. penult. §. 1. ff. ſolut. matrim. Angel. conſ. 339. n. 3. Anchar. conſil. 181. num. 3. Corneus conſ. 18. num. 13. l. 1. & conſil. 114. ad fin. l. 4. Alexand. conſ. 155. lib. 7. Cagnolus l. Contractus, nu. 36. ff. de reg. iur. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 6. à num. 5. vſque in fin. Villalobos in communibus opin. lit. V. verb. Veſtes, nu. 47. & 48. Greg. Lop. 23. verb. Paños, t. 11. part. 4. Iul. Clarus lib. 4. recop. §. Donatio, q. 10. init. Queſada diuerſis quæſt. iuris, cap. 28. Olanus concord. iuris, lit. D. verb. Donatio, num. 72. Gama 1. p. deciſ. 71. num. 1. & 4. & deciſione 123. nu. 1. & 2.*

SVMMARIVM.

An attento iure nouiori Caſtellæ, veſtes & quæcumque alia miſſa per ſponſum ſponſæ de futuro, aut de præſenti, ante conſummatum matrimonium, cenſeantur ſponſalitia largitas, & more illius acquirantur? Refertur opinio negans, n. 29.

Contraria authoris, nu. 30. Et ibi, remiſſiue, quid de annulo, & cæteris donatis tempore nuptialium benedictionum.

Quid, ſi hæc donatio excedat decimam bonorum ſponſi partem, n. 31.

Poſt n. 31. inuenies alia ſummaria.

29 Quæſtio III. An veſtes, & quæcunque alia miſſa per ſponſum ſponſæ de futuro aut de præſenti, vel è contra per ſponſam ſponſo, cenſeantur attento iure nouiori regni Caſtellæ ſponſalitia largitas, & more illius acquirantur, quando de contraria donantis voluntate minime conſtat? *Greg. Lopez l. 23. verb. Paños, t. 11. p. 4.* dubius eſt, an *l. 2. Tauri, hodie l. 4. t. 2. lib. 5. recopil. Caſtellæ*, loquatur de his veſtibus. Quia veſtes nuptiales non dantur: vt ſponſalitia largitas, nec vt ſponſæ, ſed tamquam vxori. Quare magis in eam partem declinat, vt in his veſtibus incorrectum maneat ius commune: quod quid contineat, n. præced. explicuimus. Imo *Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſput. 290. §. Quartum eſt dubium*, aſſerit etiam attento hoc iure, donata inter ſpõſos de futuro, vel de præſenti ante conſummatũ matrim. vbi de animo donantis minime conſtat, non pertinere ad ſponſalitiam largitatem, & ita nec per oſculum medietatem, nec per copulam, integre acquiri. Eius fundamentum retuli n. 27. & illi ſatisfeci n. 28.

Verùm tenendum eſt, corrigi ius commune per illam *l. 52. Tauri*, & ita veſtes, ſiue pretioſas, ſiue quotidianas, & quæcunque alia iocalia data per ſponſum ſponſæ de futuro, vel de præſenti, vel è contra per ſponſam ſponſo ante matrimonium conſummatum, pertinere ad ſponſalitiam largitatem, acquiriq; ſponſæ medietatem per oſculum: & vtrique integre, per copulam, quando de contraria donantis voluntate non conſtat. Probatur ex illis verbis *d. l. 52. todo lo que eſpoſó le vuiere dado antes de conſumido el matrimonio, agora ſea pecioſo, agora no.* Et ita tenent *Ioan. Lup. rub. de don. §. 6. n. 13. Caſtillo l. 52. Tauri, verb. Agora ſea pretioſo, n. 21. & ibi Ant. Gom. n. 4. fine, Gomez Arias l. 50. Tauri, n. 16. Villalobos antinom. iuris ciuilis, & regij, lit. D. verb. Donatio, n. 25. Olanus concordia iuris ciuilis, & regij, lit. D. verb. Donatio, 72. & in correctione legum partitarum, n. 75. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 4. gloſſ. 5. n. 2. Azebedo eadem l. 4. nu. 29. Spino ſpec. teſtam. gloſſ. 18. n. 115. Barboſa l. Quæ dotis, 34. n. 82. & 83. ff. ſolut. matrim.* Quid autem dicendum ſit de annulo, & aliis donatis tempore nuptialium benedictionum? dixi hoc 6. libr. diſp. 23. num. 8. 9. & 10. 30

Cauendum autem eſt à *Villalobos, num. præcedenti relato*, vbi hanc ſent. temperat, dummodo hæc donatio non excedat decimam bonorum ſponſi partem, quam arrharum nomine poteſt vxori deſignare: iuxta *l. 50. Tauri, hodie l. 2. tit. 2. lib. 5. recopil. Caſtellæ.* Sed bene *Olanus concord. iuris ciuilis & regij, lit. D. verb. Donatio, nu. 72.* eum reprobat: quia *l. 52. Tauri*, hanc donationem computat inter ſponſalitiam largitatem, & non inter arrhas: dicit enim medietatem acquiri per oſculum, & integram per copulam: quod ſponſalitiæ largitatis proprium eſt. Hæc autem non menſuratur iuxta bona ſponſi, ſed iuxta dotem ſponſæ: vt dixi diſp. præcedenti num. 1. 31

SVMMARIVM.

An ſi ſocer donet veſtes nurui, nurus eas ſibi comparet, vel cenſeantur donatæ filio, teneaturque in ſua legitima computare? Refertur opinio affirmans, n. 32.

Vbi dubium eſt an animus fuerit donandi, ſi pretioſæ ſint, cenſentur accommodatæ ad vſum, ſi autem quotidianæ, cenſentur donatæ, & priores tantum tenetur filius conferre: & ſi conſtaret de animo non donandi, quotidianæ eſſent etiam conferendæ, n. 33. Et ibi, an ſit ſponſalitia largitas hæc donatio veſtium quotidianarum?

Idem dicendum eſt de veſtibus datis filiæ per patrem nuptiarum tempore, num. 34.

Quid, ſi non tradat pater has veſtes vltra dotem? n. 35.

Quid, ſi pater, aut ſocer ſit valde diues, aut nobilis? n. 36.

An ſint conferendæ hæ veſtes tales, quales tempore collationis fuerint, num. 37.

Quid, ſi animus ſoceri ſit donare nurui, & non filio? n. 38. Et ibi, ſemper inſpicitur quod principaliter intenditur.

Quæſtio IV. An quando ſocer donat veſtes nurui, eas ſibi acquirat, cẽſeanturque ſponſalitia largitas, & filius teneatur eas conferre? Affirmant aliqui eas veſtes indifferenter acquiri nurui, ſiue ante conſummatum matrim. ſiue poſt dentur: & idem de iocalibus per ſocerum nurui datis: filiúmq; cuius contemplatione dantur, & cui in dubio videntur acquiri, iuxta dicenda diſp. ſeq. n. 11. teneri conferre, ac in ſua legitima computare: quod ſi veſtes cõſumptæ, aut deteriores factæ ſint, earum æſtimationem eſſe in legitima filij computandam. Sic *Anton. Gomez l. 29. Tauri, n. 15. & l. 52. n. 67. fine, Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſput. 238. f. 1483. fine, & ſequenti, & tom. 2. diſp. 430. fine.* 32

Cæterum verius eſt, vbi non conſtat de mente ſoceri donantis veſtes, diſtinguendum eſſe inter quotidianas & pretioſas: vt illæ cenſeantur donatæ, & ſubinde confe- 33

rendæ non ſint, pertinent enim ad alimenta: hæ autem cenſeantur ſolum commodatæ ad vſum, maneantque in dominio ipſius ſoceri, ac proinde eo mortuo ſint computandæ in legitima filij. Prob. iiſdem rationibus, quibus n. 10. probauimus virum cenſeri donare veſtes quotidianas vxori, non autem pretioſas. Item probari videtur ex *l. Si quid earum, ff. de legat.* 3. vbi ſi vir leget vxori ſui cauſa comparata, veniunt in hoc legato quæ ſocer nurus nomine comparauit: ergo non erant vxoris. Sic docent *Bart. l.* 1. *§. Nec caſtrenſe, n. 9. ff. de collat. bonor. Bald. l. Omnimodo,* 30. *§. Imputari, n. 4. C. de inoffic. teſtam. & l. Filiæ cuius,* 18. *n.* 14. *C. familiæ herciſcun.* vbi *Salicet. n.* 19. *Angel. inſt. de ſociet. § fin. n. 9. Nic. de Vbaldis, de ſucceſ. ab inteſt. q. 5. n. 27. (habetur to. 7. tract.) Paulus conſ.* 184. *fine, &* 427. *vol. 2. Alex. & Petr. de Vbaldis,* quos refert & ſequitur *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 11. n. 3. Mõtal. l. 3. fori, t. 6. de las herencias, l. 6. verb. Lecho quotidiano, Roland. conſ. 10. n. 12. lib. 1. Roſella, Donatio 1. n. 37. Angel. verb. Peculium, n. 21. Syluestr. Donatio 2. q. 5. & Peculium 2. q. 12. Gutier. 2. pract. q. 20. nu. 1. Spino ſpeculo teſtam. gloſ. 18. n. 91.* Similiter etiam quotidianæ, conferẽdæ eſſent, vbi conſtaret animũ ſoceri non eſſe donare. Sic *Salic. hoc nu. citatus.* Vtrum autem eæ veſtes quotidianæ donatæ nurui, cenſeantur ſponſalitia largitas? dicam diſp. ſeq. num. 21. & 22.

34 Idem dicendum eſt de veſtibus datis per patrem filiæ nuptiarum tempore: nam quotidianas non tenetur filia conferre: pertinent enim ad alimenta: pretioſas autem tenetur conferre, quia cenſentur tantum commodatæ ad vſum, niſi de animo donandi conſtet. Prob. eiſdem rationibus. Sic *Angel. verb. Peculium, n. 21. Syluestr. Peculium 2. q. 12. Nauar. ſum. c. 17. n. 166. Spino ſpeculo teſtam. gloſſ. 18. n. 91. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 41. fine, Manuel 1. to ſum. c. 93. n. 4.*

35 Intellige tamen vt veſtes pretioſæ cenſeantur accommodatæ filiæ, quando vltra dotem tradit eas pater. Nam alias omnia ſunt computanda in dote ei promiſſa, præter veſtes quotidianas quibus vti conſueuerat: hæ enim cum alimentis ipſi à parentibus collatis vſque ad matrimonium initum, computari debent. Sic *Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 238. f. 1484.*

36 2. Intelligunt aliqui, cenſeri accommodatas veſtes pretioſas filiæ, aut nurui, niſi nobilitas, aut diuitiarum patris, vel ſoceri copia, donationis præſumptionem efficiat. Sic *Syluestr. Nauar. Lud. Lop. Manuel, relati n. 34. Tabiena verb. Peculium, q. 19. n. 20.* vbi *Armilla n. 17. Gutier. 2. pract. q. 20. n. 1.* De qua limitatione quando vera ſit, ſatis dixi n. 19.

37 3. Intellige veſtes pretioſas datas filiæ, vel nurui conferendas eſſe tales, quales fuerint collationis tempore, & non ſecundum æſtimationem temporis quo traditæ fuerunt. Quia cum manſerint in patris, aut ſoceri dominio, tantumque vſum conceſſerint, augmentum vel decrementum æſtimationis earum cedit dominio. Sic *Bartol. l. 1. §. Nec caſtrenſe, n. 9. ff. de coll. bon. Bald. Filiæ cuius, n. 14. C. familiæ herciſc. & ibi Salicet. n. 19. Ioan. Lup. rub. de donat. §. 11. n. 3. & ibi eius addit. Barahona lit. B. Roſella, Donatio 1. n. 37. Syluestr. Donatio 2. q. 5. & Peculium 2. q. 12. Angel. verb. Peculium, n. 21.* vbi *Tabiena q. 19. n. 20. Armilla n. 17. Nauar. ſum. c. 17. n. 1. 66. Gom. Arias, l. 17. Tauri, n. 124.* Quod ego intelligerem, niſi darentur æſtimatæ ea æſtimatione quæ facit emptionem: tunc enim cenſerentur venditæ, & ita pretium quo æſtimatæ ſunt, eſſet conferendum.

38 Tandem monuerim, ſi veſtes pretioſas dederit ſocer nurui animo donandi, & vt ipſi acquirantur, & non filio, non teneri filium eas conferre. Quia nihil ſibi donatum eſt, & licet inde ditior efficiatur, parcit enim ſumptibus quos in iis veſtibus facturus erat: at ſolũ attenditur quod principaliter agitur, & non quod venit in conſequẽtiam: argum. *l. 2. §. penult. ff. de aqua pluuia arceda,* vbi permittitur alicui torrentẽ auertere, ne aqua ad eum perueniat, licet inde vicino damnum inferatur: tantum enim inſpicitur quod principaliter agitur, ſcilicet, auertere ſuũ damnum. Sic ergo in præſentiarum cum principaliter nurui donetur, ipſique acquiratur, conſiderandum minime eſt inde filium commodum percipere, vt conferre teneatur.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrùm donata à conſanguineis ſponſi, ſponſæ, vel è contra à conſanguineis ſponſæ, ſponſo, cenſeantur ſponſalitia largitas, atque ita acquirantur ſponſæ per oſculum quoad medietatem: & vtrique per cõpulam, integre, inſtar ſponſalitiæ largitatis?

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit quæſtio diſputanda? n. 1.
Idem quod de donatis à conſanguineis alterius coniugis alteri dicitur, dicendum eſt de donatis ab amicis alterius, n. 2.
Quando vtrique coniugi donatur aliquid ab extraneis, nec alterius contemplatione, eſt diuidendum inter illos, n. 3. Idem ſi donetur vtrique ab amicis, vel æque conſanguineis vtriuſque, n. 3.
Quando donans eſt conſanguineus coniugis [illegible], illi ſoli acquiritur, n. 4. Et ibi explicatur l. [illegible] recopil.
Quando donans alteri coniugi eſt [illegible] vtriuſque conſanguineus, acquiritur coniugi cui donatur, n. [illegible] quando alter coniux non eſt cauſa proxima illius donationis, n. 6.
Quando coniugis donatarij extant [illegible] merita erga conſangineum alterius coniugis donantem, acquiritur coniugi, cui donatur, n. 7. Et ibi, quid ſi obſequia, aut beneficia collata eſſent de communibus bonis.
Quando ſolius mariti merita extant erga donantem vxori, acquiritur ea donatio ipſi marito, n. 8. & [illegible] andum eſt voluntati donantis, quando de illa conſtat, n. 9.
Quando conſanguineus alterius coniugis cõſummato matr. donat alteri, an acquiratur coniugi cui donat, vel coniugi conſanguineo cuius contemplatione donat? Refertur opinio, n. 10. Et contraria authoris, n. 11.
Quid, ſi à conſanguineis alterius, donetur vtrique coniugi, n. 12.
Quid, ſi conſuetũ ſit vt conſanguinei alterius coniugis, alteri donẽt? n. 13. Et quid, ſi princeps, vel auguſta donaret aliquid vxori ſui conſãguinei.
An exigatur in donatione fieri mentionem affinitatis? n. 14.
Quid, ſi res donatæ coniugi ipſi ſint aptæ, & non conſanguineo cuius contemplatione donantur, aut ſunt indifferentes? n. 15.
Quid, ſi donatio fiat mortuo conſanguineo coniuge? n. 16.
Quid, de donatis à ſocero nurui, remiſſiue, n. 17.
An eſto donata vxori à viri conſanguineis cenſeantur viro donari, ſi vir ſciens ea vxori donata, non reuocet, an cenſeatur illa donare vxori, & morte confirmetur ea donatio? Refertur opinio affirmans, n. 18. Et contraria authoris, n. 19.
Soluuntur argumenta, & enodantur l. Si ſeruus communis, ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. finalis, in fine, C. de vſu & vſufructu, n. 20.
An donata ſponſæ à conſanguineis ſponſi, vel è contra, cenſeantur ſponſalitia largitas, & inſtar eius acquirantur? Refertur opinio affirmans, n. 21. Et contraria authoris, n. 22.
Ea donatio habet tacitam conditionem, ſi matrimonium ſequatur, n. 23.

QVæſtionis huius deciſio pendet ex alia, quare ea præmittenda eſt. Duplex igitur eſt pertractanda quæſtio. Prior de donatis viro à conſanguineis vxoris, & è contra. Poſterior de donatis à conſanguineis vnius ſponſi alteri ante conſummatum matrim. 1

Quæſtio I. An donata à conſanguineis viri, vxori, & è contra à conſanguineis vxoris, viro, acquirantur coniugi conſanguineo cuius contemplatione donantur, vel potius ipſimet coniugi, cui donantur? Præmittendum eſt, idem prorſus dicendum eſſe de donatis ab amicis vnius coniugis alteri, quod dicemus de donatis à conſanguineis. Sicut enim in hoc caſu ratione cõſanguinitatis oritur præſumptio, factã eſſe donationẽ ratione ac contẽplatione conſanguinei, ita in illo, ratione amicitiæ. Colligitur ex *l. Sed ſi plures, §. In arrogato, ff. de vulga.* ibi, *ſi arrogatoris amicus, vel cognatus:* vbi data per amicos vel cognatos æquiparauit. Item quia diſpoſitũ in conſanguineis ratione præſumpta amoris & dilectionis, cenſetur diſpoſitũ in amicis nõ leui amicitia coniunctis, *l. Cum allegas, C. de caſtrenſi peculio, l. 12. l. 3. t. 9. lib. 5. recop. Caſtellæ,* ibi, *donadio de pariente, o amigo:* vbi *Matienzo gl. 4. n. 1. & dialogo relatorum 3. p. c. 15. & ſeq. Azebedo alios referens ea. l. 3. n. 6. & l. 34. n. 3. t. 6. l. 3. recop.* hoc docent. Et colligitur etiam ex *l. 9. t. 5. p. 6.* ibi, *lo que vuieſſe dado algun ſu amigo de aquel que lo probiio.* Et in propriis terminis indifferenter de amicis, vel conſanguineis, in præſenti caſu loquuntur *Bart. conſ. 11. n. 3. l. 2. Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato,* (ibi enim hunc §. explicuit) *n. 9. vulga. Ioan. Lup. l. 52. Tauri, n. 11. & rubr. de donat. §. 45. n. 7. & 12. fin. Syluestr. Donatio 2. q. 5. Gutier. 2. pract. q. 120. n. 8. & 9. Lud. Lop. l. 2. de contract. c. 47. §. Sed de his donation.*

Hoc præmiſſo, quæ apud authores certiora ſunt, proponam: deinde quæ dubia ſunt, diſputabo. 1. Igitur cer- 3

tum eſt, quando vtrique coniugi donatur aliquid ab extraneis, ita vt nulla ſit coniectura alterius contemplatione dari, acquiri ſocietati, & proinde diuidendum eſſe inter vtrumque coniugem, ſicut alia bona conſtante matrim. acquiſita. Quia vtrique datur, & cum non ſit coniectura contrariæ voluntatis, vtrique debet acquiri. Sic *Anton. Gom. l. 52. Tauri, num. 67. Gutierrez 2. pract. q. 120. num. 9. Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu, num. 114. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 430. concluſ. 1.* Idem dicendum eſt, de donatis vtrique, ab amicis vtriuſque. Sic *Ioan. Garcia, & Molina, ibid.* Idem ſi ſit donans vtrique æque conſanguineus vtriuſque. Sic *Molina ibid.* Quia in his euentibus non eſt in oppoſitum coniectura, & ex altera parte vtrique fit donatio.

4 2. Certum eſt, quando donans eſt conſanguineus illius coniugis cui dona[illegible] acquiri, nec eſſe cum alio diuidendum. Habetur [illegible]eſſe *l. 3. tit. 9. lib. 5. recopil. Caſtellæ*: quam minus bene expendit *Azebedo ibi, num. 8. & l. 2. num. 25.* vt faciat contra opinionem Bartoli, & communem quam amplectemur, num. 11. aſſerentem donata à conſanguineis viri, vxori, acquiri viro: quaſi hæc lex generaliter ſtatuat acquiri donata à quibuſcunque conſanguineis, ipſi coniugi donatario. Nam vere hæc lex intelligitur quando donator eſt conſanguineus ipſius donatarij. Et ita eam intelligunt *Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu, n. 115. Gutierrez 2. practicar. q. 120. n. 9. fin.* Vel vt intelligit *Ioan. Lup. rub. de donat. §. 44. n. 2.* quando donaret conſanguineus vnius coniugis, alteri coniugi, & conſtaret de eius mente eſſe, vt omnino acquireretur coniugi donatario.

5 3. Eſt certum, quando donans alteri coniugi eſt æque vtriuſque conſanguineus, illi tantum cui donat, acquiri, niſi aliunde diuerſa ſit coniectura. Quia tunc illi tantum fit donatio, nec eſt coniectura præſumendi potius alterius coniugis, quam ſui cõtemplatione fieri. In hoc enim caſu loquimur. Sic *Gutier. 2. practicar. q. 120. n. 12.*

6 4. Videtur certum, quando conſanguinitas, vel amicitia cum altero coniuge, eſt tantum cauſa remota, vel occaſio vt alteri donetur, non autem cauſa proxima, ſoli coniugi donatario acquiri. Vt ſi conſanguineus vxoris donat viro, ita vt non donaſſet niſi propter vxorem, tunc vxor erit cauſa immediata & proxima eius donationis: & locum habebit quæſtio, an id donum acquiratur vxori, cuius cauſa ac contemplatione donatur, vel potius viro cui donatur. Si autem propter vxorem, & ob eius conſanguinitatem, donans notitiam viri habuit, verum non propter vxorē proxime donat, ſed quia ex amicitia cum eo contracta, æque aut plus illum diligit, quam vxorem: tunc conſanguinitas vxoris erit cauſa remota, ſeu occaſio: vera autem & proxima cauſa erit amicitia cum viro inita, & ita in hoc caſu proculdubio donum acquiretur viro, non autem vxori donatoris conſanguineæ. Sic colligitur ex *l. Socium qui in eo, §. finali, ff. pro ſocio.* Et ratio eſt, quia cum de voluntate donantis non conſtet, & ex coniecturis deprehendenda ſit, maior eſt coniectura pro donatario: vrget enim in ipſius fauorem, tum ipſi factam eſſe donationem: tum etiam, æqualem aut maiorem amicitiam cum ipſo initam eſſe. Sic *Bartol. l. Sed ſi plures, §. In arrogato, num. 3. ff. de vulga. & ibi Alexand. nu. 6. Cuman. num. 3. Paulus ibi, §. Ad ſubſtitutos, n. 6. Ioan. Lupus rubr. de donat. §. 65. nu. 65. Montaluus l. 9. fin. t. 5. p. 6. & lib. 3. fori, t. 4. l. 7. verb. Otro. Caſtillo l. 52. Tauri, n. 16. Syluest. Peculium, 1. q. 15. Angel. verb. Peculium, n. 13.* vbi *Tabiena n. 14. Nauar. ſum. Hiſp. c. 17. n. 164. Greg. Lop. l. 3. verb. Igualmente, n. 10. p. 5. Suarez l. 3. fori, t. de las ganãcias, l. 1. n. 32. verſ. Videtur hoc facere. Azebedo lib. 5. recop. t. 9. l. 3. n. 9.* Quamuis enim multi ex his Doctoribus non loquantur in caſu noſtro, ſed quando filius contemplatione patris aliquod donum acquirit, dicantque acquiri patri, quando pater eſt cauſa proxima, ſecus quando eſt remota: at caſus eſt omnino ſimilis.

7 Hinc infertur, quando vxoris extant benemerita erga conſanguineum viri donantem, in dubio ipſi vxori acquiri. Vt ſi ægre valenti donatori magna cura miniſtrauit, vel alia obſequia exhibuit. Quia tunc præſumitur viri conſanguinitatem eſſe cauſam remotam, proximam vero illa vxoris benemerita. Item, quia quando præceſſerunt donatarij merita, præſumitur donationem animo remunerandi factam fuiſſe. Vt ex *l. Si vero non remunerandi, §. Idem Papinianus, ff. mandati,* & ex aliis multis probaui, hoc libro 6. diſput. 6. num. 3. Sic docent *Ioan. Lup. rubr. de donatio. §. 45. num. 13. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſump. 26. num. 1. & conſ. 81. num. 51. volum. 1. Gutierrez 2. practic. q. 120. fine. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 430. poſt 4. concluſionem,* vbi bene addit, ſi obſequia de communibus bonis eſſent præſtita, aut beneficium collatum, cenſeri commune vtrique coniugi, ſic donatum, nil impediente ſi vrbanitatis, aut honoris cauſa ad vxorem mittatur.

5. Videtur certum, quando mariti benemerita præcedunt erga donantem vxori, donum factum vxori, acquiri marito. Verbi gratia, vir eſt medicus, magnamque curam adhibuit medens viro morbo laboranti: vel eſt cauſidicus, aut procurator negotij alicuius viri, tunc ſi hic mittat donum vxori, abſque dubio id acquiretur marito. Quia manifeſta eſt coniectura voluntatis donandi marito, in remunerationem obſequij exhibiti, vel ſaltem ad eius beneuolentiam captandam, vt ſedula cura illud negotium exequatur. Sic in ſimili caſu probat textus *l. Profectitia, ff. de iure dot. & ibi gloſſa in principio, & Bald.* dum dicunt eſſe dotem profectitiam, quam aliquis filiæ conſtituit ob patris benemerita, quaſi ex bonis patris prouenientem. Sic *Menoch. ea præſumpt. 26. proximè citata, num. 3.* Et in ſimili caſu, docet idem *Ioan. Lup. rubr. de donation. §. 45. num. 19.* 8

6. Certum eſt, quando conſtat de donantis voluntate, cui voluerit acquiri donum, illius effici. Cum enim acquiſitio ex donantis voluntate pendeat, dum de illa conſtat, illi ſtandum eſt, nec ad coniecturas recurrendum. Et ita fatentur omnes. 9

Tota ergo difficultas verſatur in hoc, an quando vere ſumus in dubio, cuius contemplatione conſanguinei viri donent vxori, vel cõſanguinei vxoris donent viro, & vtri illorum voluerint donum acquiri, ſit ſufficiens coniectura, conſanguinitas alterius, vt cenſeatur illius contemplatione donatum, & ipſi voluiſſe donantem acquiri, quod alteri eius coniugi donauit: & proinde ſoluto matrim. donum illud eſſet coniugi conſanguineo, ac eius hæredibus reſtituendum? Duplex eſt ſententia. 10

I. Ait, licet in hoc dubio præſumatur donationem fieri contemplatione coniugis conſanguinei, vere tamen ipſi non acquiri, ſed coniugi donatario, quare ſoluto matrimonio minime reſtituendum eſſe. Probatur ex *l. Si ſeruus commun. 39. de donation. inter virum, & vxorem,* vbi expreſſe habetur, ſi vir donet vxori rem ſuam, & duorum fratrum eius ſimul, videntibus ac conſentientibus fratribus, non valere pro tertia parte quæ eſt viri, validam tamen eſſe donationem pro duplici parte fratrum viri: & concludit textus ex duabus partibus reliquis nihil debere mulierem reddere. Ex quo textu ſic arguo, hæ duæ partes donatæ ſunt vxori, à fratribus viri, & acquiruntur vxori, & non viro: cum textus dicat fuiſſe validam donationem vxori factam: ergo donata à conſanguineis viri, vxori, non viro, ſed vxori acquiruntur. 2. quia ſi ſocrus donet nurui, valet ſtatim irreuocabiliter donatio. Vt expreſſe habetur *l. Si te in vacuam, 23. C. de donation. inter virum, & vxorem,* & ſimilis caſus habetur *l. Si mater, & l. Si conſtante, C. de donat. ante nupt.* ergo donata à conſanguineis viri, vxori, acquiruntur vxori. 3. probatur, ex doctrina *Bartoli l. Si vero, §. 1. ff. ſolut. matrim.* & communi, vbi docet, quia de more eſt vt detur ambaſiatoribus, & donum contemplatione mittentis traditũ, ipſis, & non mittenti acquiri. Sed ſimiliter conſuetudo habet, vt viri conſanguinei dona mittant vxori: ergo licet viri contemplatione mittantur, acquirentur ipſi vxori. 4. quia *l. Sed ſi plures, §. In arrogato, ff. de vulgari,* cui potiſſimum contra- 11

ria ſententia innititur, eius intentum minime probat: quia diſpoſitum in ea, vt quicquid arrogatus filius contemplatione arrogatoris, donatione acquirit, videatur arrogatori acquiſitum, prouenit ratione patriæ poteſtatis, ob quam filius patri acquirit: vnde nemo diceret donum datum filio ſui iuris effecto, patris contemplatione, acquiri patri. Similiter ſi ego eſſem amicus Petri, & alter eiuſdem Petri amicus, eius contemplatione mihi vas argenteum donaret, mihi prorſus acquireretur: ergo ſimiliter cum vxor poſſit ſibi acquirere, nec ſub viri poteſtate ſit quoad lucrorum acquiſitionem, ſi quid ſibi à viri conſanguineis, eius contemplatione donetur ſuum efficietur. Vltimo probatur ex *l. finali, C. de vſu & vſufruct. fine*, ibi, *cum plerumque veriſimile ſit teſtatorem contemplatione magis filij, quam patris vſumfructum filio reliquiſſe.* Vbi *gloſſa finalis*, inquit in dubio potius filij contemplatione relictum præſumi. Idem *Bartolus ibi*, ponderatque illud verbum, Veriſimile, quod enim veriſimile eſt, non eſt certum, ſed dubium: ergo ſimiliter in noſtro caſu, in hoc dubio donata vxori à viri conſanguineis, non præſumentur ita viri contemplatione donari, vt ipſi acquirantur. Et hæc ſententia eſt valde probabilis: & eam tenent *Bald. conſ. 316. num. 2. volum. 4. Salicet. l. Nec inter. C. de donat. inter virum & vxor. & l. Si ſponſus, §. Si de donat. ff. eodem tit. Cumanus l. Sed ſi plures, §. In arrogato, nu. 4. fine, & 5. de vulga. Angel. & Roma.* quos refert *Iaſon ibi, §. Ad ſubſtitutos, n. 8.* & cēſere videtur *n. 9.* eſſe probabilem, tantum enim oppoſitam dicit eſſe tutiorem Eandem tenent *Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato, num. 9. ff. de vulga. Alciatus de præſumpt. reg. 1. præſumpt. 18. per totam, & ibi Nicol. eius additionator: Zaſius l. 2. intellect. ſingul. c. 9. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſump. 26. n. 17. Manuel Mendez l. Cum oportet, 1. p. verb. Ex eius ſubſtantia, n. 9. C. de bonis quæ liber. Auendaño l. 29. Tauri, gloſſ. 4. num. 10. & 14. Caldas l. Si curatorem, verb. Læſis, num. 117. C. de in integr. reſtit.* & fauet huic ſentent. *gloſſ. l. Vt liberis, verb. In ipſos, C. de collatio.*

11 II. Sent. quam veriorem reputo, docet in dubio donata à conſanguineis viri, vxori, cenſeri donata viro, & ſic ſoluto matrimonio eſſe viro, vel eius hæredibus reſtituenda: & è contra, dōnata viro à conſanguineis vxoris, cenſeri donata vxori, ipſique eſſe ſoluto matrim. vel eius hæredibus reddenda. Probatur ex *l. Sed ſi plures, §. In arrogato, fine, ff. de vulga.* ibi, *& ſi quid beneficio arrogatoris acquiſiuit, & hoc ſubſtitutum poſſe habere: vtputa, ſi arrogatoris amicus, vel cognatus ei aliquid reliquit:* vbi patre inſtituente arrogatum, & ei ſubſtituente pupillariter alium, mortuo arrogato, habebit ſubſtitutus bona quæ arrogatus habuit ab arrogatore, eiuſque cognatis, & amicis. Quia arrogatoris contemplatione ſunt acquiſita: & per conſequens ſunt ipſius: ergo ſimiliter in noſtro caſu, cum ratione coniugis conſanguinei videantur alteri acquiſita, cum nulla alia coniectura ſit aliud præſumendi, cenſebuntur donata ipſi coniugi conſanguineo, licet alteri eius coniugi donētur. 2. probatur, ex *l. Si quid earū, in principio, verſ. Ex quibus ff. de legat. 3.* vbi ſi vir legauit vxori quæ ſui cauſa comparata ſunt, in hoc legato comprehenduntur quæ ſocer nurus nomine comparauit: ergo non erant ipſius vxoris, ſed viri. 3. probatur ex *l. Additio, ff. de acquir. hæred.* vbi acquiſita alicuius contemplatione, dicuntur acquiri ex re eius. Tandem, quia cum nulla ſit ratio donandi illi vxori, non eſt cur præſumatur illi datum à conſanguineis viri, ſed taliter datum, vt acquiratur ipſi viro: & è contra: cum tota donandi ratio ſit illa conſanguinitas. Hanc tenent *Bart. d. l, Sed ſi plures, §. In arrogato, n. 4.* vbi *Alex. nu. 13. Paul. ibi, §. Ad ſubſtitutos, nu. 4. Iaſon eod. §. Ad ſubſtitutos, n. 9.* dicens eſſe tutiorem, & durum in practica ab ea recedere: & eam tenet *idem Iaſon l. Vt liberis, nu. 17. C. de collat.* dicens eſſe communem: *Abb. c. Quia plerique, n. 36. de immunit. Eccleſ. Ioan. de Imola l. Si pater, §. Ad ſubſtitutos* (ibi enim hūc §. legit) *n. 7. ff. de vulga. Angel. inſtit, de action. §. Fuerat, nu. 26. Antonius, Decius, Corneus, Barbatius, Ruinus, Deciſio Rotæ,* quos refert *Menoch. de præſump. l. 3. præſump. 26. n. 13. Cagnolus l. Contractus, n. 38. ff. de regul. iur. Ioan. Lupus, rubr. de donat. toto §. 45. Roland. conſ. 10. n. 10. & 11. vol. 1. Montaluus l. 9. fine, t. 5. p. 6. Roſella Donatio 1. nu. 39. Sylueſt. Donatio, 2. q. 5. Nauar. ſumma c. 17. nu. 166. Ant. Gom. l. 52. Tauri, nu. 67. Iulius Clarus* dicens communem, *lib. 4. recept. verb. Donatio, q. 10. verſ. Sed nunquid ea. Ant. Gabr. in mea edit. to. 2. commun. lib. 17. fol. 311. col. 2. verb. Sponſæ, Maſcardus de probatio. concl. 564. nu. 5. 6. 7. Ioan. Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 9. Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu, n. 116. Aiora de partitio. 1. p. c. 8. n. 19.* Et ex Theologis, *Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 430. concluſ. 2. Lud. Lop. lib. 2. de contract. c. 47. §. Sed de his donationibus.*

Intellige hanc ſententiam, licet à conſanguineis alterius fiat vtrique coniugi ſimul donatio: [illegible] enim facta cenſetur conſanguinei intuitu, & [illegible] illi acquiratur. Sic *Anton. Gomez l. 52. Tauri, num. 67. Gutier. 2. practic. quæſt. 120. num. 9.* 12

Hæc tamen ſententia aliquibus modis eſt temperanda. 1. niſi princeps, vel auguſta, vel eos repræſentans donaret aliquid vxori ſui conſanguinei, tunc enim acquireretur ei cui donatio fit: per *l. Cum multa, C. de bon. quæ libe.* Non enim cenſentur hi alterius contemplatione donare. Sic *Bart. conſ. 11. num. 1. lib. 2. Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 26. num. 11.* Cæterum quando ob viri obſequia princeps donaret aliquid vxori, credo viro acquiri in dubio. Cenſetur enim donare in remunerationem. Vt in ſimili docet *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. nu. 19.* vbi dicit acquiri patri, donatum filiæ per principem, ob patris ſeruitia. 2. Limita, niſi aliud habeat conſuetudo: ſi enim conſuetum ſit vt conſanguinei viri dent vxori, & è contra, acquiritur res donata ei coniugi cui donatio fit. Sic Bald. *l. Cum te, num 3. C. de donat. ante nupt. Paulus, l. Sed ſi plures, § Ad ſubſtitutos, num. 4. ff. de vulga.* fauet *Caſtillo l. 52. Tauri, nu. 15.* vbi conſuetudinem ſeruandam eſſe docet. Sed hæc limitatio ſano modo intelligenda eſt, nimirum, quando conſuetudo non tantum eſt ſic donandi, ſed vt ſic donata acquirantur ei coniugi cui donantur. Nam in dubio ſemper donatio videtur eſſe facta ſecundum loci conſuetudinem: iuxta *Baldum l. 2. C. de iure dot.* Sic *Alexand. l. Sed ſi plures, §. In arrogato, nu. 13. ff. de vulga. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. n. 12. & 13. Roland. conſ. 10. n. 11. init. vol. 1. Menoch.* alios referens *de præſumpt. l. 3. præſumpt. 26. n. 10. Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu, n. 122. Gutier. 2. pract. q. 120. n. 13. Azebedo lib. 5. recop. t. 9. l. 3. n. 10.* 13

3. Limita, dummodo in donatione mentio fiat affinitatis. Verbi gratia, Do Mariæ vxori conſanguinei mei, vel quia nupta eſt Titio: tunc enim viri contemplatione cenſetur facta, ipſique acquiritur: ſecus mentione viri minime facta: vt Do Mariæ, vel Mariæ nuptæ. Probatur doctrina *Bartoli l. finali, ad finem, C. de vſufruct. & l. Cum aliquis, num. 3. C. de iure deliber. & ibi Alexandri, & Iaſonis num. 2.* & aliorum quos refert & ſequitur *Caldas l. Si curatorem, verb. Læſionum, 115. C. de in integ. reſtit.* vbi docent relicta filio, non cenſeri patris contemplatione relinqui, niſi mentione facta patris, & patriæ poteſtatis: ergo idem dicendum eſt in noſtro caſu. Sic docet *Angel. de Peruſio, l. Sed ſi plures, §. Ad ſubſtitutos, ff. de vulga. Ioan. Garcia de coniug. acquæſtu, num. 108. 117. 118*, Sed hæc limitatio reiicienda eſt: parum enim refert, ſiue mentio affinitatis fiat, ſiue non: cum enim non ſit alia ratio donandi, niſi conſanguinitas alterius coniugis, ſemper illius contemplatione in dubio præſumitur donari. Nec obſtat doctrina Bartoli, & aliorum, quia ea intelligitur cum non eſt aliqua coniectura præſumendi donationem fieri contemplatione patris. Vt ſi donet filio aliquis extraneus, tunc enim vt coniectura acciperetur præſumendi donationem fieri patris contemplatione, oporteret non tantum facere mentionem patris, tunc enim cenſeretur poni cauſa demonſtrationis, *l. His verbis, fine, ff. de hæred. inſtitut.* ſed etiam patriæ poteſtatis, vt tibi filio Titij, quia es ſub patris poteſtate. Et ſic *Bartol. l. fin. C. de vſufruct.* ſe explicat dicens, quando non eſt alia coniectura, vt *l. Sed ſi plures. §. In arrogato. ff. de vulgar.* Quare ea doctrina non habet locum 14

vbi

vbi eſt alia coniectura, vt qui amicus, vel conſanguineus patris, vel mariti donat. Et ſic eam limitationem reiiciunt *Alex. de Imola, d. §. In arrogato, n.13. Franc. Aretin. l. Si pater, §. In arrogato, (vbi illum §. explicuit) nu. 9. verſ. Quarto nota, & Ioan. de Imola ea l. Si pater, §. Ad ſubſtitutos, n. 11. ff. de vulgari. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. nu. 7. Gutier. 2. pract. q. 120. nu. 9.* Addit bene *Ioa. Lup.* ſi fiat mentio vxoris, parum referre, vt Mariæ vxoris, vel nomen, vxor, præcedat, vt vxoris Mariæ: ipſumque ſequitur *Ioan. Lupum Menochius de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 26. num. 5.*

15 4. Limita, niſi res donatæ coniugi, à conſanguineis alterius, ſint aptæ ſoli coniugi cui donantur: túnc enim illi acquiruntur. Verbi gratia, ſi conſanguinei mariti, dent vxori ornamenta illis fœminis conuenientia: vel conſanguinei vxoris, viro, res illi viris conuenientes, vt arma, equum, veſtes viriles. Probatur: nam propria & vera regula interpretandi in dubio teſtantium & aliorum contrahentium diſpoſitiones, eſt vt intelligatur iuxta rei & ſubiectæ materiæ naturam & conditionem. Vt bene tradunt *Couar. pract. c. 38. nu. 12. verſ. Quod ſi dixeris, Mantica de coniect. vlt. vol. lib. 6. tit. 12. nu. 3. & 4.* idque confirmat, nam licet legatum Epiſcopo ab eius conſanguineis, cenſeatur intuitu perſonæ relictum, *cap. Requiſiſti, de teſtam.* at ſi eſſet res Eccleſiæ conueniens, ex qualitate rei donatæ præſumeretur contemplatione Eccleſiæ relictum: & è contra relictum Epiſcopo ab extraneo cenſetur contemplatione Eccleſiæ, at ſi res non eſſet apta Eccleſiæ, vt falco, vel canis, cenſeretur reſpectu perſonæ: vt docet communis ſententia, *d. cap. Reliquiſti:* ergo idem in noſtro caſu dicendum eſt. Secundo, nam in donatis, ambaſiatoribus, ſeu legatis, communis eſt Bartoli, & aliorum diſtinctio, quos refert & ſequitur *Menoch. de præſumpt. lib. 3. præſumpt. 27. n. 2. & 3.* vt ſi talia ſint, vt potius conueniant ipſis, quam Principi mittenti, cenſeantur ipſis acquiri, ipſorumque contemplatione donata: ſecus ſi potius conueniant Principi mittenti: ergo. Sic tenent *Bartol. conſil. 11. lib. 2. num. 3. Angel. de Peruſio, l. Sed ſi plures, §. Ad ſubſtitutos, ff. de vulgari, Maſcard. de probat. concluſ. 564. num. 7. Gutier. 2. practic. quæſt. 120. n. 14. Azebedo lib. 5. recop. t. 9. l. 3. n. 10.* Non tamen conuenit inter hos Doctores, quid dicendum ſit, quando res donata eſt indifferens vtrique ſexui: vt vas argenteum, tela ſerica ex qua veſtes vtrique ſexui confici poſſunt. Nam *Angel.* ibi cenſet eſſe coniugis conſanguinei, cuius contemplatione alteri donatur, dummodo maneat res in eodem ſtatu, id eſt, tela illa inciſa non ſit, & fiat in donatione mentio affinitatis. Idem *Azebedo eo. n. 10.* abſque hac 2. limitatione, *Bart.* vero *eod. n. 3.* cenſet eſſe communem vtrique coniugi: quia datur ratione matrim. quod eſt quædam ſocietas, *l. 1. ff. de ritu nupt.* & ita ratione ſocietatis, & vt illi acquiratur: per *l. Si ſocium, in fine, & l. Verum. §. Si ſeruo, in fine, ff. pro ſocio.* At *Gutier. eodem num. 14.* dicit acquiri coniugi conſanguineo donatoris, cuius contemplatione donatur: & intelligit priorem limitationem, niſi conſanguinei vel amici mariti res vxori conuenientes donaſſent, ad ſubleuandam ipſius mariti inopiam. Et hæc limitatio ſic intellecta, eſt valde probabilis. Probabilius autem credo, non eſſe admittendam hanc limitationem: ſed ſiue res conueniant ſoli viro, ſiue ſoli vxori, ſiue vtrique communes ſint, acquiri coniugi conſanguineo, cuius contemplatione alteri donantur. Ducor, quia adhuc intuitu coniugis conſanguinei donantur, & nulla eſt coniectura ſufficiens vt credatur voluiſſe donatorem acquiri ſexui, cui ea dona conueniunt. Nam ſi conueniant ſoli vxori, videntur viri conſanguinei donantes voluiſſe conſulere mariti vtilitati, qui de iis rebus vxori prouidere tenebatur: ſi verò ſint vxoris conſanguinei, qui viro donarunt res ei ſoli conuenientes, licet vxor non teneretur de his prouidere, ac expenſis communibus prouidendum erat, atque ita negari nequit, quin donatio in vxoris vtilitatem cedat, & ſit ipſius contemplatione, & vt ipſi acquiratur, facta. Et ideo prædictam limitationem reiiciunt *Ioan. de Imola, l. Si pater, §. Ad ſubſtitutos, num. 12. ff. de vulga. Alexand. l. Sed ſi plures, §. In arrogato, num. 13. ff. eodem titul. Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 45. num. 8. & 9. Roland. conſil. 10. num. 11. lib. 1. Ioan. Garcia de coniug. acquæſtu, num. 119.* Nec obſtant rationes oppoſitæ. Non prima, quia Epiſcopus non tenetur Eccleſiæ de ſuis bonis prouidere, nec quod Eccleſiæ donatur, cedit in Epiſcopi vtilitatem, cum bona ſint omnino diſtincta, quare non mirum eſt, ſi in iis donis coniectura accipiatur ex rei donatæ qualitate, an conueniat Epiſcopo, vel Eccleſiæ. Quare ea regula, quam tradunt *Couar. & Mantica*, intelligitur vbi non eſt alia oppoſita coniectura. Nec obſtat ſecunda ratio de ambaſiatoribus. Quia ambaſiatores conſueuerunt remunerari, & ita niſi ex qualitate rei donatæ accipiatur coniectura contrariæ voluntatis donantis, præſumitur illis donari.

16 5. Limita, ſi donent conſanguinei ſuperſtite conſanguineo coniuge, nam ſi illo defuncto donent alteri coniugi, donatio efficietur illius coniugis cui fit. Quia quoties aliquid fit contemplatione & fauore alicuius, ceſſat contemplatio & fauor illo defuncto. Vt late *Tiraquell. tractat. de ceſſante cauſa, num. 107. Sic Azebedo l. 5. recopilat. titul. 9. l. 3. num. 12.*

17 Quid autem dicendum ſit de donatis à ſocero nurui? dixi diſp. præcedenti, num. 32. & ſequentibus.

18 Tandem dubitatur, an retenta hac opinione, vt donata vxori à conſanguineis viri, cenſeantur viro donata, ſi vir conſcius minime reuocet, cenſeatur illum eas res donare vxori, taliſque donatio morte viri confirmetur, & inſtar cæterarum donationum, quæ inter coniuges fiunt? Aliqui cenſent partem affirmantem. Cui autem fundamento innitantur, ignoro. Sic docent *Paul. l. Sed ſi plures, §. Ad ſubſtitutos, num. 4. ff. de vulga. Ioan. de Imola, l. Si pater, §. Ad ſubſtitutos, num. 11. ff. eodem tit. Anton. Gomez l. 52. Tauri, n. 67. Manuel Mendez l. Cum oportet, 1. p. verb. Ex eius ſubſtantia, num. 9. C. de bon. quæ liber. Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu, num. 106.*

19 Sed verius eſt, non cenſeri virum donare vxori, licet ratam haberet eam conſanguinei donationem, & ita morte viri minime eam confirmari. Prob. quia in dubio non præſumitur donatio, *l. Cum de indebito, ff. de probat.* & dixi diſp. præced. num. 10. vbi probaui, non præſumi donationem ex traditione per virum facta vxori, veſtium pretioſarum: ergo cum hic nulla adſit coniectura ſufficiens ad præſumendam donationem, ea in dubio præſumenda non eſt: nec ſufficiens erit, permittere & ratum habere vt vxori tradatur, cum minus id ſit, quam ſi vir ipſe traderet, per quod non præſumitur donatio. Deinde, nam quoties ex actu aliquo coniectura alia quam donationis accipi poteſt, non præſumitur donatio (vt probaui diſp. præced. num. 10.) ſed ex ea ratihabitione poteſt ſumi coniectura voluntatis viri, vt res ea tradatur vxori ad vſum: ergo non præſumitur donatio. Tandem, quia ſæpe vir ignorabit ea dona ad ſe pertinere, quare voluntatis donandi præſumptio minime capi poterit. Sic tenent *Ioan. Lupus referens deciſionem Rotæ rubr. de donat. §. 44. fine, Gutierrez 2. pract. q. 120. n. 2. 11. & 12. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 340. concl. 4.*

20 Ad argum. prioris ſent. propoſita, num. 10. reſp. Ad 1. dic eſſe diuerſum caſum: quia in eo caſu intentio viri fuit vt ſeruus ille communis omnino daretur vxori, ſi quidem ipſe dedit conſentientibus fratribus: quare videtur etiam ea intentio donantis eſſe dubia. Ad 2. dic illas leges non tendere ad deciſionem caſus noſtri, nempe, in caſu dubio cuius contemplatione cenſeantur donata, & cui acquiratur: ſed an ſicut erat prohibita donatio inter coniuges, ſic inter coniunctos eorum: & definiunt non eſſe, ſed valere ſtatim. Vel ſecundo dico, intelligi quando conſtat de intentione donantis eſſe, vt remaneant illa dona vxori. Ad 3. reſpondetur, ambaſiatoribus eſſe conſuetum donari, vt ipſis acquiratur, in remunerationem legationis: coniugibus autem licet conſuetum ſit vt à con-

ſanguineis alterius coniugis donetur, id non eſſe, vt donatario coniugi acquiratur, ſed coniugi cõſanguineo donantis, cuius contemplatione donatio fit. Ad 4. fateor filium emancipatum non acquirere patri donata ipſius patris contemplatione, nec ſimiliter in alio caſu propoſito in 4. argum. at ibi id euenit, quia is filius eſt iam omnino à patre ſeiunctus, & quaſi perſona extranea: & idem dico in alio caſu propoſito, & vt vulgo dicitur *hazen rancho por ſi*, & ſic donans illis videtur ea mente affectus, vt ipſis acquiratur: cum norit nihil commune habere cum patre, vel cum alio amico. Coniuges autem ſunt vna caro, eiſdemque expenſis viuunt, bonorumque ſocietatem habent, & quod alteri donatur, cedit in vtriuſque commodum, & ita in illis merito conſideratur cuius contemplatione donum acquiſitum ſit ad diſcernendum donantis animum cui voluerit acquiri: non autem in caſibus propoſitis. Ad vltimum reſpondetur, illam legem procedere, quando non eſt alia coniectura præſumendi contemplatione patris donari: vt dixi num. 14.

21 Quæſtio II. An donata à conſanguineis ſponſi, ſponſæ, vel è contra, ante conſummatum matrim. cenſeantur ſponſalitia largitas, & more illius acquirantur? Quæſtio hæc locum habet, retenta 2. ſent. quam amplexi ſumus, num. 11. vt donata à conſanguineis ſponſi, ſponſæ, cenſeantur donata ſponſo, & ipſi acquirantur: & è contra. Nã ſi teneamus I. ſentent. relatam, num. 10. aſſerentem ipſi donatario acquiri, non erit ſponſalitia largitas. Cum hæc tantum ſit quæ ab ipſo ſponſo procedit. Duplex eſt ſentent. I. ait eſſe ſponſalitiam largitatem, & more illius acquiri. Ducitur, quia conſanguinei ſponſi donantes ſponſæ, cenſentur donare ſponſo, & ſponſus ſponſæ, & è contra, quando conſanguinei ſponſæ donant ſponſo, cenſentur donare ipſi ſponſæ, & ſponſa ſponſo: ergo erunt ea dona, ſponſalitia largitas. Quia quæcunque donata inter ſponſos ante conſummatum matrim. cenſentur ſponſalitia largitas: (vt dixi diſp. præced. num. 30.) Hanc tenet *Ioan. Lup.* aliquantulum dubius, *rubr. de donation. §. 45. n. 19.* & abſque ea dubitatione affirmat *idem Ioan. Lup.* addens idem eſſe de donatis ab amicis ſponſi, ſponſæ, vel è contra, *l. 52. Tauri, n. 11. Caſtillo, ibi n. 8. Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 4. n. 17. Ioan Garcia de coniug. acquæſtu, n. 107.*

22 II. Sentent. (cui adhæreo,) ait non eſſe ſponſalitiam largitatem, & ita minime acquiri per oſculum, aut copulam, ſed ſemper eſſe illius cui preſumitur donatio facta. Ratio eſt, quia in dubio non præſumitur ſponſum ea ſic donata velle ſponſæ donare, nec è contra: vt ſatis probaui num. 19. vnde non ſibi conſtat *Ioan. Lup.* quem ibi retuli, nam eo loco dicit hanc non eſſe donationem: cuius contrarium aſſerit loco quem n. præcedenti retuli. Ita tenent *Gutier. 2. pract. q. 120. n. 10. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 430. concluſ. 3.*

23 Tandem monuerim, id quod datur à conſanguineis, vel aliis pro ipſis ſponſis, habere tacitam conditionem, ſi matrimonium ſequatur: ſicut ſponſalitiæ largitati ea ineſt tacita conditio, per *l. Cum veterum. C. de donat. ante nupt.* Ita docent *ibi Cynus*, ſic extendens illum textum: *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 3. n. 5. Caſtillo l. 52. Tauri, nu. 8. Gom. Arias l. 50. Tauri, n. 3.*

DISPVTATIO XXVII.

Quæ ſit arrharum natura, quo pacto acquirantur, & an dentur in præmium virginitatis, ita vt quæ virgo non eſt, ſi talis credebatur à viro, teneatur arrhas reſtituere?

SVMMARIVM.

Arrhæ quid ſint? n. 1. Et ibi remiſſiue, quando acquirantur? & an diſtent à donatione propter nuptias? & an vxor ſimul cum ſponſalitia largitate eas acquirat? & quid, ſi eſt putatiua?

Quot ſint quæſtiones diſputandæ? n. 2.

An arrhæ dentur in præmium virginitatis, reſtituendæque ſint ab ea quæ virgo non eſt? Refertur opinio affirmans, in ſponſalitia largitate, & in aliis donatis per ſponſum ſponſæ, n. 3.

Contraria authoris, tam in arrhis, quam in ſponſalitia largitate, n. 4.

An ſi viduus conſtituat dotem fœminæ, credens eam eſſe virginem, teneatur ea, ſi virgo non ſit reſtituere, n. 5. iuncto n. 3.

Verba poſita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur ſecundum iuris diſpoſitionem, n. 5.

Soluuntur argumenta, n. 6. Et ibi, verba appoſita in contractu ex tabellionum vſu, an aliquid operentur. Et enodatur l. Res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor.

An peccet fœmina virginitatẽ ſimulans, remediiſque vtens, vt virgo appareat vt ſic nubat, & qui tale matrimonium, defectus virginitatis conſcij procurant. Proponuntur argumenta ad probandum peccare: & refertur quædam opinio, n. 7.

Non peccat hæc puella contra iuſtitiam, n. 8.

Nullo modo peccat, quando certum eſt virum non percepturum id vitium, vel, ſi percipiat, fore vt non valde ægre ferat, n. 9.

Si eſt probabile fore vt vir ſciat, & valde ægre ferat, peccat lethaliter contra charitatem, n. 10. Et ſoluuntur argumenta, n. 11.

VT vltimam huic libro manum imponamus: ſupereſt agere de donatione inter coniuges, quã Hiſpani *arras* appellant. In quo tractatu ordo ſeruandus eſt. 1. de natura ipſa arrarum, & qua[illegible]ſam dentur, qualiterque acquirantur, & quo tempore conſtitui poſſint, diſputandum eſt. 2. de quantitate in qua conſtitui poſſunt, & an extrahendæ ſint de toto bonorum corpore, vel de ea parte de qua poteſt vir in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium libere diſponere. Et an maritus cui integra dos nõ ſoluitur, teneatur integras arrhas ſoluere. 3. quis poſſit arrhas promittere. Tandem, qualiter poſſit vxor ſoluto matrim. de arrhis diſponere. 1

Supponendum eſt, iure communi accipi arrhas pro ea re quæ traditur inter ſponſos, in ſignum & pignus matrimonij futuri. De quib. arrhis late diſputaui, lib. 1. diſp. 35. & ſequẽtibus. In Hiſpania autem accipiuntur arrhæ, pro donatione quam facit ſponſus ſponſæ, vel maritus vxori, in præmium dotis receptæ, vel nobilitatis, vel pudicitiæ ſponſæ, quam ipſa ſoluto matrimonio lucratur: vt dixi hoc lib. 6. diſput. 1. num. 1. vbi etiam explicui, qualiter differant à donatione ante nuptias. Acquiruntur autem per matrimonij conſummationem, tuncque vxoris efficiuntur: vt dixi hoc 6. libr. diſput. 22. num. 18. Vtrum autem vxor putatiua eas lucretur? dixi hoc 6. l. diſp. 20. num. 3. Si autem arrhæ & ſpõſalitia largitas adſint in matrimonio, an vxor vtraque acquirat? dixi hoc 6. lib. diſp. 22. n. 1. & ſequentibus.

Duo autem potiſſimum hic vertuntur in dubium. Alterum eſt, an dentur in virginitatis ſponſæ præmium, aliterque reſtituendæ ſint. Alterum, an peccet mulier virginitatem ſimulans, vt nubat. 3

Quæſtio I. An arrhæ dentur in virginitatis ſponſæ præmium, & proinde ſponſa credita virgo à ſponſo, cum tamen virgo non ſit, teneatur eas reſtituere? Affirmant aliqui. Ducunturque, quia in contractu arrharum ſtylus tabellionum habet dicere, *os ſeñalo eſtas arras por razon de vueſtra virginidad*: cum ergo virginitas ſit cauſa finalis huius donationis, euaneſcet ea exiſtente falſa. Nam cauſæ finalis falſitas annullat donationem, *l. 2. §. fin. ff. de don.* vbi per *Bartolum num.* 1. & alios ſcribentes. Et confirm. quia talis donatio procedit errore, quo ſponſus eam eſſe virginem putabat, & ſi noſſet virginem non eſſe, minime daret, nec eam duceret: error autem tollit conſenſum, *l. Nihil, ff. de reg. iur.* ergo talis donatio tamquam inuoluntaria, eſt nulla. Secundo probatur, dari in virginitatis præmium, ex *l. Res vxoris, C. de don. inter vi. & vx.* ibi, *quia pudicitiæ præmio ceſſit*: vbi *Bald. in fine*, ait donationem factam per virum vxori, præſumi fieri in pudicitiæ præmium. Vnde *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 12. num. 1. Gomez Arias l. 49. Tauri, num. 8. Padilla auth. Res quæ, num. 31. C. communia, de legat.* dicunt arrhas præſumi dari in præmium detrimenti virginitatis, quod per matrimonium ſponſa patitur. Quod idem ſignificant *Couar. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 7. num. 12. Villalobos in communibus opinion. lit. A. verb. Arrha, n. 251. Anton. Gab. in mea edit. tom. 1. commun. l. 1. verb. Arrha, fol. 57. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 36. fin.* dicunt enim arrhas dari in pudicitiæ præmium: ergo ceſſante pudicitia, & virginitate, irrita erit donatio. Sed dices, arrhas poſſe dari viduæ,

viduæ, & ita corruptæ: vt expreſſe probat *l.1.t.2.l.3.fori*, fatenturque omnes. Hoc tamen non obſtat: licet enim poſſint viduæ, & corruptæ dari, at dum donans ignorauit ſe corruptæ dare, præſumitur donatio facta in virginitatis præmium: vt fatentur *Ioannes Lup.& Gom. Arias proxime citati*. Et in terminis hanc ſent. tenet *Caſtillo* loquens de ſponſalitia largitate, atque aliis donatis per ſponſum ſponſæ: *l.52. Tauri, ſuper gloſſ. Antes de conſumido, num.20.verſ. Ex qua ratione*, vbi hæc ait, *teneo indubitanter quod ſi ſponſa fuit prius ab alio cognita, quod ſponſus ignorabat, non lucratur iocalia data à ſponſo: nam datum ſponſæ intelligitur datum in præmium pudicitiæ*. Faciunt pro eadem ſententia aliqui Doctores aſſerentes, ſi viduus fœminę quam ducit, dotem conſtituat, credens eſſe virginem, aliter nullatenus conſtituturus, nec cum ad ipſam acceſſit, nouit virginitatis defectum, teneri [illegible] fœminam quæ vere virgo non *eſt*, dotem reſtituere: ſimiliter *ſi cognito defectu dotaſſet*, non tamen ita amplè, teneri exceſſum illum reſtituere. Sic *Corduba ſum.quæſt.135. Ludouicus Lopez 1.part.inſtruct.cap.76.§.Præterea conſequenter, Vega l.1.ſum.caſu 387. Manuel 1.tomo ſummæ, 2. editionis cap.208.num.12.* vbi addit caute dixiſſe hos Doctores, ſi vir non nouit defectum, dum ad ſponſam acceſſit. Quia ſi tunc nouit, & vitam maritalem agat, cenſetur iniuriam remittere, & denuo dotare.

4 Cæterũ hæc ſent. mihi diſplicet: & credo arrhas minime dari in virginitatis præmium: nec reſtituendas eſſe ab ea quæ vere virgo non eſt, licet à marito virgo crederetur. Ducor, quia nullo iure probatur arrhas dari in virginitatis præmium: imo ita poſſunt dari viduæ, ſicut virgini, & aliter corruptæ: vt probat *l.1.t.2.l.3.fori*, & docent *Greg. Lop. l.87.verb.Segun fuero, t.18.p.3. & l.1.verb.En Eſpaña, ad fin.t.11.p.4.Ant.Gom.l.52.Tauri,n.13.* Vnde *Couar.c.Officij,n.4.de teſtam.& 2.var.c.6.n.7. & Gutier.1.pract.q.124.n.2.* dicunt dari in præmium pudicitiæ virginalis, vel vidualis. 2. quia *l.87.t.18.p.3.* vbi deſcribitur forma inſtrumenti donationis arrharum; non continentur ea verba, quæ communiter tabelliones apponere ſolent, in honorem virginitatis: ſed tantum, *por razon del caſamiento*. Quam contra vſum hunc tabellionem, expendit *ibi Gregor. Lop. verb.Segun fuero, &* l.1.*verb.En Eſpaña, ad fin.t.11.p.4.* Vnde *Suarez l.3. fori, t.2.de las arras, l.1.n.1.* optime dixit, arrhas promitti vxori in honorẽ virginitatis, vel propter ipſius viri honorẽ: eſſeque imperitorum tabellionum errorem in contractu apponere promitti in honorem virginitatis: cum id neceſſe non ſit, ſufficiatque ſimplex promiſſio, & datio arrharum: ergo, quæ nõ eſt virgo, minime tenetur arrhas reſtituere. 3. quia vt ceſſante cauſa ceſſet effectus, oportet omnes cauſas ceſſare: vt optime *Bart.l.2.§. fin.in fine, ff.de donat.*& latiſſime *Tiraquell. tract. Ceſſante cauſa, tota limitatione 16.* Quamuis autem virginitas eſſet cauſa huius donationis, at non ea ſola eſt. Vnde *Caſtillo l.51.Tauri, numero 2.* ait dari ratione dotis, vel matrimonij contracti. Et *Anton.Gom.l.52.Tauri, num.12.& Matienzo lib.5.recop.tit.2. rubr.gloſſ.3.numero 6.* dicunt arrhas dari in remunerationem dotis, vel virginitatis, vel nobilitatis ſponſæ. Et *Azebedo libr.5.recop. titul.2.l.1. num.26.& l.2.numero 9.* ait dari in præmium virginitatis, vel nobilitatis, vel alterius cauſæ. Et *Baeza de non melior.fil.c.5.nu.19.* ait dari in præmium pudicitiæ quam viro proſtituit vxor, & in præmium dotis, & vt aliquid accipiat ipſa à viro. Et *Gutier.2.pract.q.18. num.4.* ait dari in recompenſam nobilitatis, vel virginitatis. Et *Valaſcus conſ.16. nu.6.tom.1.* ait cenſeri datas arrhas in compenſationem dotis, & honoris mulieris, *& conſ.2. num. 4.* dicit eſſe imperitiam notariorum apponere, ob virginitatis honorem: & ſecundum hodiernos mores tam ſolum donationis arrharum, cauſam attendi, vt vxor ditior ſit ad ſuſtinendam vidualem vitam, in qua præſumitur fore vt permaneat. Et tandem *Molina tom.2. de iuſt. tract.2.diſp.431.§. Dubium eſt quam ob cauſam*, fatetur ad nullam cauſam reſtringi arrharum donationem: ergo quamuis ceſſet virginitas, non euaneſcet ea donatio. 4. quia arrhæ ſuccedunt in Hiſpania loco donationis propter nuptias, vt dixi hoc l. 6. diſp. 1.n.1. vbi etiam dixi donationem propter nuptias dari in præmium dotis vxoris, & eſſe quaſi dotẽ viri: ergo ſimiliter arrhæ ſunt proprie donatio in præmium dotis. 5. quia vbi non eſt error in principali cauſa donationis, ſed in aliquibus circumſtantiis, licet eæ tales ſint, vt ſi cognitæ eſſent, à tali donatione retraherent donantem, velletque donationem non valere: adhuc non vitiatur donatio. Vt optime alios referens explicat ac probat *Molina tomo 1. de iuſtit.tractat.2.diſputatione 209.folio 1281. & ſequent.* Verbi gratia, ſi quis paupertate motus donet alicui eleemoſynam, ignorans eum eſſe infidelem, quod ſi noſſet, non daret, imo vellet donationem eſſe nullam; ſi vere pauper eſt, valet donatio eleemoſynæ. At in noſtro caſu cauſa principalis & finalis donationis arrharum, non eſt virginitas ſponſæ, immo ea eſt impertinens: ergo error in circumſtantia virginitatis, non vitiat donationem, licet ſi cognitus eſſet defectus, retraheret à donatione. Eadem ratione non tenetur ſponſa quæ virgo non eſt, ſponſalitiam largitatem reſtituere. Quia nullo iure probatur dari ob ſponſæ virginitatem.

Hinc infertur, minus bene dixiſſe DD. cit.nu.3. fin. viduum conſtituentem dotem fœminæ, eo quòd putabat eam virginem eſſe, alias non conſtituturum, inualide donare, ſi ipſa virgo non ſit: & ipſam teneri reſtituere. Prob. quia (vt dixi hoc l. 6. tota diſput.7.) vir non poteſt dotare vxorem, ſed erit donatio prohibita inter coniuges, niſi ob inter ipſos diſparitatem, at quod vir ſit viduus, & ipſa virgo nullam diſparitatem conſtituit, & ita hæc non eſt ſufficiens cauſa dandi dotem, & proinde error huius cauſæ, cum nõ ſit legitima, nec ſubſtantialis, non vitiabit donationem: vt n. præced. fine probaui: ſed legitima cauſa eſt, ſi ipſe ſit ſenex, & ipſa iuuencula, vel ipſe ignobilis, ipſa vero nobilis: (vt d. diſp.7. probaui) exiſtentibus ergo his cauſis veris error in virginitate non vitiat donationem, & ſic credo idem eſſe, licet in inſtrumento dotationis diceretur, *por ſer yo viejo, y vos donçella*: nam verba appoſita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur ſecundum iuris diſpoſitionem, *l.Quæro 56.§. Inter locatorẽ: ff.locati*, ibi, *quamuis nil expreſſum ſit in ſtipulatione, tamen veriſimile eſt ita cõueniſſe*. Et late *Alciatus de præſumpt.regul.3.præſumpt.32.*& ſic illa verba, *por ſer vos donçella*, in dubio intelliguntur, id eſt, iuuencula, vulgo *moça*: nam ſecundum ius non eſt cauſa dotandi ſponſam, eſſe virginem, ſed eſſe diſparem ætate: quare ſi ipſa quoque vetula eſſet & virgo, dotari minime poſſet à viro. Et confirm. quia nemo cenſetur viam eligere, qua ſua diſpoſitio ſubuertatur, vbi de expreſſa eius intentione & verbis non conſtat, *l. 3.ff.de milit.teſtam.* at ſi apponeretur vt cauſa, eam eſſe virginem, non valeret dotis conſtitutio: ergo in dubio non debent accipi in eo ſenſu verba. Minus etiam approbo id quod dicit *Manuel numero 3. fine allegatus*, nimirum, cenſeri, virum hanc dotem remittere ſponſæ obligatæ ad reſtituendum, ſi cõſcius defectus virginitatis vitam coniugalem cum ea agat. Nam coactus neceſſitate eam vitam agit, fornicatio enim præcedens ius diuortij minime concedit, in neceſſitatibus autem nemo liberalis exiſtit, *l. Donari, ff.de reg.iur.* ergo vita illa coniugalis non eſt coniectura nouæ donationis.

Ad argumen. propoſita num. 3. reſpondetur. Ad 1. dic, 6
eam clauſulam ex errore, & imperitia tabellionum apponi: vt probaui num. 4. Præterea, verba communiter apponi ſolita ex tabellionum vſu, nihil operantur: cum magis ex ſtylo ipſorum, quam ex voluntate partium cenſeantur appoſita. Vt optime *Tiraquel*, multis citatis, *l. Si vnquam, in præfat.num.126.C.de reuoc.donat. Ant.Gom.2.var. c.4.nu.22.verſ.Vnum tamen eſt, Gutier.auth.Sacramenta puberum, n.101.C.Si aduerſ.vendit.*& multos alios refert *Couar. rubr. de teſtam. 2.p.num.14.* quamuis multos in contrarium referat: & *ipſe Couar.* fatetur nil operari huiuſmodi verba, in eo euentu in quo actum geſtum immutarẽt. Quod hic

hic contingit, iure enim attento arrhæ non dantur in præmium virginitatis. Ad confirmationem conſtat ex dictis num. 4. nõ enim eſt error circa cauſam finalem donationis, & ita minime voluntate priuat. Ad 2. dic, *l. Res vxoris, C. de donat. inter vir. & vxor.* & DD. aſſerentes arrhas & cætera vxori donata cenſeri in præmium pudicitiæ donari, non intelligi, eo quòd illa virgo, ſeu pudica eſſet: ſed quia pudicitiam ſuam viro proſtituit, pudoremque patitur tradens corpus viro. Et ita explicat *Baeza de non melior. fil. c. 5. n. 19.* vbi dicit arrhas dari in præmium pudicitiæ, quam viro vxor proſtituit.

7 Quæſtio II. An culpam admittat fœmina mediis aliquibus alias licitis vtens, vt virginitatis defectum tegat, & tamquam virgo nubat: Et idem de parentibus, aliiſque interceſſoribus conſciis eius defectus, & copulantibus eam tamquam virginem matrimonio. Videtur enim culpa lethalis. Quia matrimonium eſt quædam inſtar venditionis ſpecies, vbi vir eſt quaſi emptor, & mulier venditrix, teſte *Tiraq. de retractu conuent. ad fin. tituli, nu. 70. & l. 4. connub. nu. 5.* at venditor lege iuſtitiæ tenetur vitia rei venditæ ſaltem latentia indicare emptori. Vt cum *D. Tho. 2. 2. q. 77. a. 3.* docet omnes. Immo & vitia manifeſta, quando emptor ignorantia inculpabili laborat. Vt bene docet *Nauarra lib. 3. de reſtitut. c. 2. dub. 7. in noua edit. 46.* quod in hoc caſu frequenter contingit: ergo peccat lethaliter contra iuſtitiam ſponſa quæ vt virgo nubit, celans illud vitium, & interceſſores in tali matrim. 2. Quia non tantum mendacium eſt in verbis, dum aliquis verbis aliud quam ſentiat, ſignificat, ſed etiam in factis, cum per ſigna factorum vel rerum aliquid contrarium veritati ſignificat. Vt optime explicat *D. Thom. 2. 2. q. 111. art. 1. corp.* ſed hæc mulier vtens mediis ne vir percipiat *defectum, ſignificat factis & ſignis ſe eſſe virginem, cum tamen non ſit: ergo mentitur: & cum ſit deceptio in re notabili, merito ac iure optimo ſic exiſtimata, erit mendacium grauiter pernicioſum, & proinde culpa lethalis.* Nec obſtat, ſi dicas neminem teneri ſe prodere. Id enim verum eſt, quando coactus & citra ſuam voluntatem conſtituit ſe in aliquo ſtatu: at in hoc caſu voluntate ſua eligit fœmina illa nubere. Quare tenetur vel ab eo matrimonio abſtinere, vel vitium ſuum patefacere, quo vitetur alterius deceptio. Hanc quæſtionem à nemine vidi tactam, niſi à ſolo *Nauar. c. Inter verba, in 2. edit. concluſ. 1. corollar. 16. n. 60.* vbi breuiter dicit, ſi credatur fore vt vir non valde ægre ferat, nec ſit initiatus minoribus ordinibus, qui velit priuilegio clericali gaudere, puellam hunc defectum celantem non peccare ſaltem lethaliter. Quia nulli ſequitur damnum notabile. *Si* autem vir initiatus ſit ordinibus minoribus, volens priuilegio clericali frui, vel probabiliter credatur vbi defectum perceperit vir, fore vt ægerrime ferat, ipſamque interficiat, aut ea relicta ad Indos proficiſcatur, aut aſperrime tractet, vitámque diſcordiis plenam agat: tutius ait eſſe, vt ipſi non nubat, niſi patefacto defectu, nec ſe audere oppoſitum conſulere: propter ea quæ dixi *corollario 14.* in quo nihil ad hanc rem conferens dicit. Et videtur fauere huic ſententiæ *Sotus 4. d. 39. q. 2. art. 3. poſt. 3. concluſ. verſ. His nihilominus,* vbi ait maximam iniuriam irrogare fœminam corruptam decipientem virum in hoc. Sed non facit ad rem: quia loquitur caſu quo expreſſa fuit conditio, Si es virgo.

8 I. Concluſio ſit: Puella hunc defectum & alios celans non peccat contra iuſtitiam, licet aliquibus mediis vtatur vt is defectus minimè percipiatur. Probatur à ſimili, ex doctrina *Couar. reg. Peccatum, 2. p. §. 4. num. 6.* communiter recepta, vbi quamuis iuxta veriorem ſententiam certus de lucro non poſſit ſpondere, quia eſſet fraus, ac inæqualitas ſpondentium, fatetur in ludo certum de victoria poſſe augere ſponſionem, ob naturales ludi leges, quæ conſenſu vtriuſque ludentis has conditiones admiſerunt. Sed ſimiliter in noſtro caſu vſus communi contrahentium aſſenſu receptus eſt, ne contrahentes vel mediatores detegant propria vitia, vel eorum quorum mediatores ſunt. Quod vulgare prouerbium teſtatur, *no ay caſamiento pobre, ni nouia fea:* ſed altero contrahenti incumbit vt aliũde certior fiat: iam enim nouit, vel noſſe debet, fœminam minimè detecturam: & æqua eſt vtriuſque conditio. Quia nec vir ſolitus eſt vitia quæ patitur, manifeſtare: ergo nulla eſt iniuſtitia. Præterea, quia durum eſſet, ac onus intolerabile huiuſmodi fœminas cogere, vt innuptę maneant. Vix enim audebit aliqua proprium vitium detegere, & eo detecto nulli niſi infimæ ſortis viro nubet. Hanc concluſ. ſentire videtur *Nauar. relatus num. 7. fine,* totam enim rationem culpæ in eo conſtituit, quod vir defectus conſcius ægrè feret, vel non poterit citra culpam priuilegium clericale, quod per bigamiam amiſit, allegare: at ſi ea celatio eſſet contra iuſtitiam, minimè excuſaretur fœmina, quando non eſſet ſpes vt vir defectum virginitatis perciperet.

II. Concluſio. Si veriſimile ſit fore, vt nunquam vir id 9 *vitium percipiat, vel eo perſpecto non valde ægrè ferat,* nulla eſt culpa tegere, vel mediis alias licitis ad tegendum vti. Probatur quia nullum damnum incurrit vir, & vti illis mediis non tendit ad virum decipiendũ, vt ipſam ducat, cum ante matrim. non ſit ad eam acceſſurus, & acceſſu experturus an ſit virgo: ſed ne poſt matrim. initum, quando neutri reſilire iam licet, vir defectum virginitatis percipiat, maléque vxorem tractet. Hæc concluſ. ſimiliter colligitur ex *Nauarro num. 7. fine allegato,* qui rationem culpæ in damno prouenturo marito, ex defectus cognitione collocat.

III. Concluſio. *Si veriſimile ſit, maritum habiturum il-* 10 *lius defectus notitiam, & ægerrimè laturum, vitamque diſcordiis plenam acturum, ac malè tractaturũ vxorem, eſt peccatum lethale contra charitatem, illi nubere eo tacito defectu. Quia datur grauis anſa ſcandali, multorúmque criminum quæ ſaltem lex charitatis vitare obligat. Quare meritò Nauar. dixit ſe in hoc caſu non audere oppoſitum alicui conſulere.*

Ad 1. argum. propoſitum, num, 7. reſpondeo *diſparem* 11 eſſe rationem in cæteris contractibus: cùm in illis non ſit communi receptum conſenſu, vt liceat vitia occulta tegere, imò aduerſus tegentem datur actio etiam in foro externo. In contractu autem matrimonij illud eſt communi vſu & conſenſu receptum: vt probaui num. 8. Ad 2. dic, ſi ipſa vteretur illis mediis animo ſe fingendi virginem, eſſe mendacium, ſed non lethale, niſi in caſu *expreſſo,* num. 10. ſi verò non animo fingendi ſe virginem, ſed tantum ſuum vitium tacendi, & celandi, & ita vtendi iure ſuo non eſſe mendacium. Quia tacere & bonis mediis occultare vitium, non eſt mentiri: vt docet *D. Thom. 2. 2. q. 111. art. 1. ad 4.*

DISPVTATIO XXVIII.

Vtrùm arrhæ poſſint inito matrimonio conſtitui, vel ea ſit donatio prohibita inter coniuges, & inualida?

SVMMARIVM.

Refertur opinio negans, poſſe tunc conſtitui, n. 1.
Contraria opinio verior, num. 2.

GRegorius *Lop. l. 1. verb. En Eſpaña, t. 11. p. 4.* dicit hoc eſſe 1 valde dubium. Quia *l. 1. & 2. t. 2. lib. 3. fori,* videntur velle vt datio arrharũ, vel ſaltem promiſſio matrim. præcedat: quia donatio inter coniuges omni iure prohibita eſt: ſubdítque fortè poſſe inito iam matrimonio arrhas dari, quando nobilitas, vel ingens vxoris dos, vel alia cauſa induceret ad tunc donandum arrhas, ſecus quando meram donationem ſaperent. Idem tenet *Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 431. §. Dubium eſt num arrhæ, & §. Simili modo.*

Probabilius autem eſt, poſſe conſtitui ante, vel poſt 2 initum, & conſummatum matrim. Prob. ex *l. 1. fin. t. 11. p. 4.* vbi poſtquam lex dixit donationem propter nuptias apud Hiſpanos appellari arrhas, ſubdit ad finẽ, *las dotes e las donaciones que faze el marido a la mujer, e la mujer al marido, aſſi*

como

como de ſuſo diximos,ſe pueden fazer antes que el matrimonio ſea acabado,e deſpues. Et *l.* 87.*t.*18.*p.*3.ibi,*arras y donaciones fazen los maridos a ſus mujeres,&c.la carta deue ſer fecha en eſta manera, Iuan Garcia dio en donacion por caſamiento a ſu mujer.* At iuxta communem vſum loquendi maritus , & vxor dicũtur poſt conſummatum matrim. 2. Quia donatio arrarum in Hiſpania ſucceſſit loco donationis propter nuptias, quæ iure communi erat in vſu : (vt probaui hoc l.6.diſp. 1.n.1.) ſed donatio propter nuptias poterat iure communi fieri conſtante matrimonio, *l.Cum multæ , C.de don.ante nupt.* ergo & arræ. 3. Quia donatio remuneratoria non eſt prohibita inter coniuges,(vt probaui hoc 6.l.diſp.6.n.11. ſed donatio arrarum eſt remuneratoria in præmium pudicitiæ, vel dotis,vel nobilitatis vxoris , (vt dixi diſp.præced. n. 1.) ergo valida [illegible] conſtante matrimonio. Sic docent *Ioan.Lup.rub.de* [illegible]2.4.*n*.2.*& l.*50.*Tauri*,*n*.4.vbi *Caſtillo n.6.Ant.Gom*[illegible]*ntaluus l.1.t.2.De las arras,l.3.fori*, vbi *Suarez n.*30.*Couar.*[illegible] *decret.*2.*p.c.*3.§.7.*nu.*12.*Baeza de non melior.fil.ab.c.*5.*n.*12.18.[illegible].20.*&* 21.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*2.*l.*2.*gl.*2.*n.*2.*& rub.gl.*2.*n.*[illegible].*Azebedo ea l.*2.*n.*8.*Valaſcus cõſ.*4.*n.*4.*to.*1.*Gutier.*2.*pract.q.*4[illegible].*n.*5.*Aiora de part.*2.*p.q.*44.

DISPVTATIO XXIX.

In qua quantitate poſſint arræ promitti?

SVMMARIVM.

Non poſſunt arræ decimam bonorum mariti partem excedere in Caſtella,nec valet renuntiatio,n. 1.

*Impugnatur opinio aſſerens non debere excedere octauam dotis ſponſæ partem , num.*2.

*Non requirunt inſinuationem,licet excedant ſummam ea indigentẽ,n.*3.

*Vxor poteſt conſtituere arras viro , nec poſſunt excedere decimam bonorum vxoris , num.*4.

*Poſſunt de bonis præſentibus , & futuris promitti , & vxor poterit eligere tempus quo malit ſibi aſsignari , modo non excedant decimam bonorum quæ vir tunc poſsidet,n.*5.

Quando abſolute promittuntur , an intelligatur promiſsio de ſolis bonis præſentibus,ſolaque ea attendantur ad taxandam decimam?n. 6.

*Declarantur l.fin. C. quæ res pignori,& l.*5.*t.*13.*p.*5.*n.*7.

*Quid , ſi tempore promiſsionis arrarum vir careat bonis,an intelligatur promiſsio de bonis futuris ? n.*8. *Et quid , ſi pro ſecuritate arrarum obliget bona præſentia , & futura?num.*9.*& ibi,clauſula poſita ad exequutionem contractus, non immutat eius naturam.*

*An ſi promittens arras careat hæredibus neceſſariis , poſsit decimam dictam excedere?n.*10.

*Ad computandum hanc decimam , attendenda ſunt quæ marito debentur,& deducendum eſt æs alienum, n.*11.*Et onera & tributa quæ ex bonis ſoluuntur,deducenda ſunt,n.*12.

*Attendendus eſt valor officiorum vendibilium mariti,n.*13.

*Si arræ excedant decimam,ſolus exceſſus vitiatur,n.*14.*Idem ſi ſponſalitia largitas excedat octauam dotis ſponſæ partem,n.*15.

Quid , ſi detur fundus arrarum,vel ſponſalitiæ largitatis nomine , excedatq; decimam , vel octauam partem?num. 16. *Et ibi explicatur l.Si ſponſus , verſ.Generaliter tenendum eſt,ff.de donat.inter vir.& vx. quando vtile faciat valere inutile, quod ab ipſo ſeparari nequit.*

*An tertius promittens arras poſſit excedere decimam ? refertur opinio negans , n.*17.

Contraria authoris,n. 18. *Et ibi,idem in ſponſalitia largitate.*

An cum quidam tertius promittit dotem vltra taxam lege præſcriptam, vel arras , vel ſponſalitiam largitatem, vel ſi fideiubeat,vel pro religioſo obligetur , valeat promiſsio, vel fideiuſsio?n. 19.

1 PRima Concluſio ſit. In regno Caſtellæ vir tantum poteſt decimam bonorum ſuorum partem pro arris promittere vxori. Habetur expreſſe *l.* 1.*t.*2.*De las arras.l.*3.*fori*, quæ approbatur *l.*50.*Tauri,hodie l.*2.*t.*2.*lib.*5.*nouæ recop.Caſtellæ*, vbi ſubditur non poſſe huic legi renuntiari. Et ratio prohibitionis eſt , ne mutuo ſe coniuges amore ſpolient. Et idem eſſe deciſum de iure partitarum, affirmat *Gregor. Lop.l.*1 *verb.Arra,t.*11.*p.*4.*per l.*9.*tit.*4.*p.*5. Id tamen non dicit: vnde *ipſemet Greg. Lop.l.*87.*verſ.Segun fuero, t.*18.*p.*3. ſibi contrarius, dicit hoc non eſſe de iure partitarum.

2 Nec audiendus eſt *Perez additio.ad Seguram,l.*1.§.*Si vir, nu.*139.*ff. de acquir. poſſeſſ.* dicens, non poſſe arras excedere octauam dotis ſponſæ partem : per *l.*52.*Tauri*. Sed longè à veritate diſtat. Quia ibi tantum fit ſermo de ſponſalitia largitate , ſeu de iocalibus, quæ multum diſtant ab arris. Vt conſtat ex *rubr.tit.*2.*lib.*5.*recop Caſtellæ*, quæ eſt, *de las arras y joias*. Nam copula , &, inter diuerſa ponitur. Nec obſtant ea verba *l.*52.*Tauri,no pueda dar a ſu mujer en veſtidos, joias,ni otra coſa alguna.* Quia dictio, alius, ſimilia repetit, & cum mentio facta ſit de veſtibus & iocalibus, de iis debet intelligi. Sic *Villalobos in commun.opin.lit. A.verb. Arra,num.* 251. *Anton.Gabr.in mea edit.tom.*1.*commun.l.*1.*verb. Arra,f.*57. *colum.*2. *Azebedo lib.*5.*recop.tit.*2.*l.*1.*num.*26.*Gutier.de iur.*1.*p. cap.*14.*num.*13.

Non requiritur autem inſinuatio in hac arrarum donatione , licet ſummam inſinuatione ad ſui valorem indigentem , excedant, dummodo non excedant decimam bonorum, quæ vir tunc poſſidet. Quia *l.*50.*Tauri*, omnino permittit arras , dummodo eam decimam non excedant. Sic *Molina to.*2.*de iuſt.tract.* 2.*diſp.*290.§.*Quintum eſt.* 3

II. Concluſio. Non tantum vir poteſt arras vxori conſtituere, ſed etiam vxor viro, in nobilitatis, vel diuitiarum præmium : nec poſſunt excedere decimam bonorum vxoris partem : iuxta *d. l.* 50.*Tauri*, quæ indiſtinctè de arris loquitur. Præterea , quia cum vir, & vxor ſint correlatiua , & militet eadem ratio , ne mutuo amore ſe ſpolient , diſpoſitum in arris datis per virum, cenſetur diſpoſitum in donatis per vxorem. Sic *Azebedo lib.* 5.*recop.tit.*2. *l.*2.*num.*1. 4

III. Concluſio. Arræ poſſunt promitti de bonis præſentibus, & futuris, vxorq; eligere poterit tẽpus, quo bonorũ viri valor cõputandus ſit : & tunc decimam illorum non debet excedere. Sic diſponitur *l.*2.*t.*2.*De las arras,lib.*3.*fori*, ibi, *ſi prometiere a ſu mujer que ſi las dara de aquello que deſpues ganare, mandamos que quando quier que demandare a ſu marido que le entriegue las arras, que ſe las de, de guiſa que no le de mas de el diezmo de quanto ouiere al tiempo que ſe las damandare.* Et ita aſſerunt per hanc legem tanquam vſu receptã , *Ioan Lup.rub.de don.*§.24.*n.*1.*verſ.Si autẽ vir, Caſtillo l.*50.*Tauri,n.*5. vbi *Ant.Gomez n.*13. *Suarez l.*1.*n.*10.*verſ.Nota vlterius, lib.*3.*fori,& ibi Baldeſius eius additionator: Gutier.*3.*pract.q.*42.*nu.*2.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*2.*l.*2.*gloſſ.*2. *n.* 5. *Azebedo ea l.*2.*n.*24. Aiora *de partit.*1.*c.*7.*n.*18. 5

IV. Concluſio. Promiſſio arrarum, de ſolis bonis præſentibus intelligitur , niſi futura exprimantur : vnde ſola bona quę tempore promiſſo maritus poſſidebat, ad taxandã arrarum quantitatẽ, inſpicienda ſunt, ſiue poſtea bona augeantur, ſiue diminuantur. Prob. ex *l.Quicquid.*99.*init. ff.de verb.oblig.* ibi, *quicquid aſtrigẽdæ obligationis cauſa dictũ eſt, id niſi palam verbis exprimatur, omiſſum eſſe intelligẽdum eſt:* ergo cũ promittens arras non explicuerit ſe etiã de bonis futuris promittere, id nõ intelligitur. 2. Quia nomine bonorũ intelliguntur ſola præſentia , vbi aliud non explicatur. *l.Si ita legatũ,*8.*ff.de auro.& arg.leg.* ibi, *quia præſens tẽpus ſemper intelligitur, ſi aliud cõprehenſum non ſit: nam cum dicit, veſtem meam, argentum meũ, hac demonſtratione, meum, præſens, nõ futurum tempus oſtendit.* Et *l.Si ſtipulatus,*76.§.1.*ff.de verb.obligat.* ibi, *cum ſtipulamur, quicquid te facere oportet, id quod in præſenti die debetur, duntaxat in ſtipulationem deducitur, & ideo additur verbum, oportebitue.* Et *l.Si mandauero,*22.§.*Is cuius,ff. mandati*, ibi. *publicatis bonis quicquid poſtea acquiritur, non ſequitur fiſcum.* 3. Quia qualitas adiuncta verbo debet regulari ſecundũ tempus verbi, *l.In delictis,*4.§.*Si damnũ extraneus, ſeu, & ſi extraneus*, (vt alij legũt) *ff.de noxal.* Quod axioma optimè explicat *Bart.l. Ex facto,n.* 1.*ff.de vulgari*: ergo dũ vir promittit, vel donat arras de bonis ſuis, qualitas illa, de bonis ſuis, adiuncta, verbo, Promitto, vel, dono, quę ſunt præſentis temporis , debet intelligi de bonis in præſenti poſſeſſis Sic docent *Padilla auth.Res quæ,n.*26.*C.communia, de legat.Baeza de non melior.fil.c.*31.*n.*10.*fine.Gutier.*3.*pract.q.*42.*n.*2.& ſic ſe explicat 2.*pract.q.*17.*n.*4. vbi oppoſitum videbatur ſentire: Azebebo *lib.*5.*recop. t.*2.*l.*2. *num.*22. *Molina to.*2.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*431.§.*Circa hæc quæritur,in fin.* Aiora *de partit.*1.*p.c.*7.*n.*18. 6

Sed obiicies *l.fin. C. quæ res pignori, & l.*5.*titul.*13.*p.*5. vbi definitur ſub hypotheca bonorum comprehendi etiam bona futura : ergo ſimiliter dum vir de bonis ſuis promittit arras , nomine bonorum præſentia & futura clauduntur. Reſpondetur cum *gloſſ.d.l.fin.verb.Pertinentium, &* 7

ibi

bi Saliceto, num. 2. aliud eſſe in obligatione aliquid dandi de bonis: quia ſi nomine bonorum comprehenderentur futura, ageretur de magno promittentis damno, cum obligatio extenderetur, & ad plus teneretur promittens: aliud verò in bonorum hypotheca, nam licet extendatur, vt bona futura ſub illa comprehendantur, agitur de modico præiudicio, cum ex hoc non in plus teneatur obligatus, ſed tantum ad principalis debiti ſecuritatem conſtituatur hypotheca.

8 Hanc concluſionem temperant *Baeza, & Azebedo relati num. 6. fin.* vt intelligatur, quando maritus tempore promiſſionis arrarũ bona aliquot habebat, ſi enim iis careret, tempus præſtationis, & non promiſſionis dicunt eſſe inſpiciendum. Ducuntur per *l. 2. t. 2. De las arras, l. 3. fori*: referuntque in ſuum fauorem, *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 24. n. 1. verſ. Si autem vir, Suarez l. 1. n. 10. verſ. Nota vlterius, t. 2. De las arras, l. 3. fori.* Et fortiùs poſſet probari: quia ſi non valet actus vt agitur, valet eo modo quo valere poteſt, *c. vnic. §. Idem quoque, de deſponſ. impub. in 6.* nemo enim videtur eligere viam, per quam ſua diſpoſitio ſubuertatur, *l. 3. ff. de milit. teſtam.* Cùm ergo talis promiſſio poſſit valere, & effectum ſortiri, ſi fiat de bonis præſentibus, & futuris, tacitè videtur maritus arras ſpondens, id velle. Sed admittenda non eſt hæc limitatio: nullo enim iure probatur: & *lex fori, Ioannes Lupus & Suarez* expreſſe loquuntur, quando vir pauper promiſit arras de bonis futuris: ergo non eſt idem dicendum, quando abſolutè de bonis ſuis promiſit: cum bonorum nomine ſola præſentia claudantur in promiſſione: vt probaui numero 6. Nec obſtat ratio in ipſorum fauorem à me adducta. Quia illud axioma intelligitur, quando vtroque modo actus valere poteſt: at conſtitutio arrarum non valet, niſi quoad decimam partem bonorum tempore promiſſionis poſſeſſorum, niſi expreſſe fiat de bonis etiam futuris: alias promiſſio arrarum vltra decimam bonorum tunc poſſeſſorum, valeret ſi poſtea creſcerent bona: cum eo modo, quo facta eſt non valuerit quoad exceſſum, & potuerit valere, ſi de bonis etiam futuris fieret.

9 Imo licet vir obliget bona præſentia & futura pro arrarum ſecuritate, niſi in promiſſione arrarum explicet ſe promittere de bonis futuris, promiſſio intelligitur facta de ſolis præſentibus. Primo, quia acceſſorium naturam ſequi congruit ſui principalis: *reg. Acceſſorium, 42. de regul. iur. in 6.* & proinde non trahit ad ſe principale; cum ergo hypotheca illa de bonis præſentibus & futuris, ſit acceſſoria obligationi principali arrarum, ex natura ſua comprehendenti ſola bona præſentia, non trahet illam vt extendatur ad futura. Secundo, quia clauſulæ ad exequutionem contractuum appoſitæ non immutant, nec augent eorum naturam: *Clem. 1. de præbend.* & docent multis relatis *Couar. rubr. de teſtam. 2. p. numero 15. verſ. Tertia concluſio, Molina libr. 4. de primog. cap. 2. num. 42.* Cum ergo clauſula hypothecam continens adiiciatur tantum ad exequutionem & ſecuritatem promiſſionis arrarum, non debet ipſam alterare, aut augere, vt præter naturam ſuam extendatur ad bona futura. Tandem, quia taciti & expreſſi idem eſt iudicium, *l. Cum quid, ff. ſi cert. peta.* ſed hypotheca tacita quæ ex natura ſua ineſt tacitè contractui arrarum, extenditur ad bona præſentia & futura. Vt docent *gloſſ. l. fin. verb. Ad futura, C. quæ res pignori,* vbi *Salicetus n. 3. Fanus de pignor. membr. 4. p. 2. n. 165. Cou.* multos referens, *quæſt. pract. c. 29. n. 4. Gutier. 2. pract. q. 17. n. 6.* ergo ſi non obſtante hac extenſione hypothecæ tacitæ ad bona præſentia & futura, obligatio principalis arrarum ſola præſentia comprehendit: idem dicendum erit, ſi hypotheca illa quæ tacitè inerat, exprimatur.

10 V. Concluſio. Quamuis promittens arras hæredibus neceſſariis deſtiturus ſit, nõ poteſt vltra decimam bonorum partẽ promittere. Colligitur ex *l. 1. t. 2. De las arras, lib. 3. fori,* exceſſum applicanti proximioribus conſanguineis. Sic *Baeza de nõ melior. fil. c. 9. n. 83. Azebedo li. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 29.*

VI. Concluſio. Cum de bonorum computatione facienda tractatur, vt liqueat quantitas decimæ arrarum nomine vxori promiſſæ, deducendum eſt omne æs alienum. Quia quod ſupereſt eo deducto, dicitur eſſe in bonis, *l. Subſignatum, §. Bona, ff. de verb. ſignif. l. Ea demum, C. de collat. l. Mulier bona, ff. de iure dot.* Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 25. n. 8. Montaluus l. 1. tit. 2. De las arras, verb. De quãto ouiere, lib. 3. fori, & ibi Suarez num. 5. verſ. Nota tamen, & eius additionator Baldeſius, Caſtillo l. 50. Tauri, num. 6. fine.* vbi *Anton. Gom. num. 13. Baeza de non melioran. filiab. cap. 28. num. 2. Caualcaneus de vſufruct. mulieri relicto, nu. 107. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloſſ. 2. n. 11. Azebedo eadem l. 2. nu. 12. Gutier. 3. pract. quæſt. 42. num. 32. Aiora de partit. 1. part. cap. 2. num. 41. & cap. 7. num. 20. Molina tom. 2. de iuſt. tract. 2. diſput. 431. §. Illud eſt obſeruandum,* vbi bene addi[illegible]denda [illegible]e omnia quæ viro debentur: quia hæc [illegible] bonis eius, vt dicemus numero 13. 11

Hinc infertur ad computandam hanc bonorum decimam, deducenda eſſe onera & tributa quæ ex eis ſoluuntur, *l. Non amplius, ff. de legat. 1. initio.* Sic *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 25. n. 6. Suarez l. 1. num. 5. tit. De las arras, lib. 3. fori, & ibi Baldeſius eius additionator.* 12

VII. Concluſio. Ad computandam hanc bonorum decimam, æſtimandus eſt valor officiorum quæ vendibilia ſunt, vt tabellionatus, rectoris vrbis, vulgo *regidor, o veintiquatro,* &c. ſecus eorum quæ vendibilia non ſunt. Quia ſecundum communem opinionem illa officia conferuntur, tanquam bonorum pars, hæc autem non. Sic *Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 13. & 14.* Computanda ſunt etiam illa, ad quæ vir habet actionem: illa enim dicuntur eſſe in bonis, *l. bonorum ff. de verb. ſign.* Qui enim actionem habet ad rem recuperandam, ipſam habere videtur, *l. Qui actionem, 15. ff. de regul. iur.* Sic *Suarez libr. 3. fori, tit. 2. De las arras, l. 1. num. 5. & ibi eius additionator Baldeſius, Anton. Gom. l. 50. Tauri, num 19.* 13

VIII. Concluſio. Si arræ excedant decimam bonorum partem, non omnino ſunt inualidæ, ſed tantum quoad exceſſum. Probatur primò ex *l. 1. t. 2. De las arras, lib. 3. fori,* vbi tantum dat actionem conſanguineis ad exceſſum decimæ: ergo ſupponit, validas eſſe arras in decima. Secundò, quia vtile non debet per inutile vitiari: *regul. Vtile, 37. de regul. iur. in 6.* ergo cum conſtitutio arrarum intra decimam, vtilis ac valida ſit, per exceſſum illum inutilem additum non debet vitiari. 3. probatur ex *l. Sancimus, 34. initio, C. de donat.* ibi, *ſi quid autem ſupra legitimam definitionem fuerit donatum, hoc quod ſuperfluum eſt, tantummodo non valere.* Cui conſonat *l. 9. t. 4. p. 5. fine,* ibi, *mas ſi quiſieſſe fazer maior donacion, lo que fueſſe donado de mas, no valdria*: ergo idem in exceſſu arrarum dicendum eſt. Sic *Ioan. Lup. l. 50. Tauri, n. 11.* vbi *Caſtillo. n. 8. Ant. Gom. n. 13. Suarez l. 1. nu. 10. verſ. Nota vlterius, t. 2. lib. 3. fori. & ibi. Baldeſius eius additionator. Padilla auth. Res quæ, n. 19. C. communia de legat. Matienzo lib. 5. recop. t. 8. l. 3. gloſſ. 7. n. 3. Azebedo eo. lib. 5. t. 2. l. 2. n. 29. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 431. §. Illud eſt obſeruandum.* 14

Hinc fit, idem dicendum eſſe de ſponſalitia largitate, ſi enim octauam dotis ſponſæ partem excedat, contra *l. 1. fine, t. 2. lib. 5. recop. Caſtellæ,* ſolus exceſſus erit irritus. Probatur iiſdem rationibus. 15

Inquires autem, quid dicendum ſit, ſi fundus excedens valorem decimæ, nomine arrarum conſtituatur? Videtur enim in totum validas eſſe arras: per *l. Si ſponſus, 5. paulò poſt princ. verſ. Generaliter tenendum eſt ff. de donat. inter virum, & vxor.* vbi habetur vtile trahere ad ſe inutile, quod ab ipſo ſeparari nequit, & vtrumque valere. Sed dicendum eſt tantum valere quoad decimam. Quamuis enim inutile non poſſit ſeparari in corpore, poteſt ſeparari in æſtimatione, & hoc ſatis eſt. Sic *Ioan. Lup. l. 50. Tauri, nu. 11.* vbi *Caſtillo n. 8. Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 20.* Idem dicendum eſt eadem ratione, ſi fundus tradatur per ſponſum ſponſæ nomine ſponſalitiæ largitatis, excedatque octauam dotis partem, quæ eo titulo aſſignari poteſt: exceſſus enim irritus erit. 16

Rurſus

17 Rurſus inquires, vtrum quidam tertius poſſit vltra decimam bonorum viri partem, nomine arrarum vxori promittere? Quidam negant. Quia qui per ſe aliquid facere nequit, nec per alium poterit, *l. Pupillus*, 5. §. *Item ipſe*, *verſ. Sed & ſi interpoſitam*, *ff. de auth. tutor.* nam qui facit per alium, perinde eſt ac ſi faceret per ſe ipſum: *regul. Qui facit*, (aliàs, *Qui per alium*) 72. *de regul. iur. in 6.* Sic *Ioann. Lup. l. 50. Tauri, n. 5. & ibi Caſtillo, n. 4. verſ. Sed pone, Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloſſ. 2. n. 8.*

18 Sed verius credo, poſſe tertium quendam, ſiue extraneus, ſiue viri conſanguineus ſit, excedere hanc decimam in arris conſignandis. Quia *l. 1. t. 2. De las arras, l. 3. fori, approbata l. 50. Tauri*, expreſsè dicit, *todo home que caſare no pueda dar mas arras à ſu muger del diezmo.* Cùm ergo ſit correctoria, exorbitans, & pœnalis, vtpote annullationem actus aliter facti inducens, ac conſanguineis viri applicans exceſſum, non eſt extendenda ad aliam perſonam, quàm prohibitam: & cùm loquatur de viro ad alias perſonas trahenda non eſt, *l. Si vero*, §. *De viro, ff. ſolut. matrim.* Et ſic in alio ſimili, nempe, quod poſſit ſocer, vel extraneus dare ſponſæ ſponſalitiam largitatem vltra metam præfinitam, *l. 52. Tauri, hodie l. 1. fine, t. 2. li. 5. recop.* tenent *Auendaño de exequend. mand. 1. p. c. 15. n. 1. Gutier. de iuram. 1. p. c. 14. n. 12. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 1. gloſſ. 6. n. 2.* qui ſimili fundamento ducuntur, eò quòd illa lex prima ſolum prohibeat ſponſo donare vltra illam quantitatem. Quod tamen intelligendum eſt cum *Matienzo ea l. 1. gloſſ. 7. n. 1.* niſi à conſanguineis vel aliis extraneis donetur, non verè de propriis bonis, ſed de ſponſi bonis: & in hoc ſenſu procedit regula in oppoſitum, num. præcedenti adducta. Quia tunc verè maritus vel ſponſus donaret. Hinc venit intelligenda doctrina *Ioan. Lup. rubr. de donat.* §. 24. *num. 1.* quem ſequitur *Baeza de non meliorand. filiab. 11. n. 13.* dicentis parentes ſponſi nequire promittere arras pro filio, ſi excedant decimam partem eorum, quæ de eorum bonis filius habiturus eſt. Quoniam tunc perinde eſt ac ſi filius daret. Similiter dicendum eſt, non valere donationem arrarum vltra decimam, quando conſanguineus mariti donans arras vxori, ita donaret vt vellet donationem illam acquiri marito, iuxta dicta hoc 6. lib. diſp. 26. n. 11. & per maritum donaretur vxori. Quia verè donatio illa facta eſſet à viro.

19 Tandem infertur, quàm ineptè ſponſi, dum aſſignatur per parentes dos ſponſæ, timentes ne excedat metam ſignatam in curiis Matriti, *petitione* 101. *hodie l. 1. t. 2. lib. 5. nouæ recop. Caſtellæ*, petant tertium conſtituere dotem ſponſæ: & ſimiliter ipſæ ſponſæ timentes ne arræ promiſſæ à viro excedant decimam bonorum, poſtulent tertium quendam eas promittere: ſi enim tertius ille ex propriis bonis dotem, aut arras conſtitueret, licitum eſſet (vt dixi num. præced.) Cùm tamen ex propriis bonis nunquam id faciat, manifeſta eſt fraus, & iniuſtitia. Quia perinde eſt, ac ſi pater dotem conſtitueret, aut maritus arras promitteret. Si verò ſe obliget tanquam fideiuſſor: cum principalis obligatio non teneat, corruet acceſſoria fideiuſſoris, *l. 1. & 2. ff. de fideiuſſ.* Poteſt autem peti, vt tertius ſe obliget non acceſſorie obligationi paternæ, aut mariti, vt fideiuſſor, ſed tanquam principalis, vt maneat, ſcilicet, obligatus, caſu quo fratres non ratam habuerint eã ſummam exceſſiuam dotis, vel exceſſus arrarum petatur. Sicut in alio ſimili docet *Nauar. c. Non dicatis, 12. q. 1. in antiqua edit. n. 74. verſ. Sexto, in noua, n. 44. verſ. Sexto*, dicens fideiuſſorem accedentem obligationi religioſi minimè teneri, eo quod religioſus nec ciuiliter, nec naturaliter obligetur: poſſe tamen obligari non acceſſorie tanquam fideiuſſorem, ſed tanquam principalem, caſu quo ſuperior religioſi obligationem ratam minimè habeat.

DISPVTATIO XXX.

An decima pro arris promiſſa computanda ſit iuxta bona, quæ vir tempore promiſſionis bona fide poſſidet tanquam ſua, ita vt illis poſtea euictis, vel vbi conſtiterit ſua non eſſe, arræ minuendæ non ſint?

SVMMARIVM.

Refertur opinio affirmans, n. 1. Et contraria authoris, n. 2.
Idem dicendum eſt de ſponſalitia largitate, ſi dos vxoris poſtea euincatur, vel minor appareat, n. 3.
Soluuntur argumen. & explicatur l. Bonorum appellatio, ff. de verbor. ſignif. n. 4.

AFFIRMANT aliqui, decimam hanc computandam eſſe iuxta bona, quæ maritus promiſſionis tempore bona fide poſſidet, illiſque poſtea euictis, vel ſi aliter conſtet non fuiſſe propria, minuendam non eſſe. Ducunturque, quia bona noſtra appellantur, quæ bona fide poſſidemus, quamuis aliena ſint, *l. Bonorum appellatio*, 49. *ff. de verb. ſignif.* ibi, *in bonis autem noſtris computari ſciendum eſt, non ſolum quæ dominij noſtri ſunt, ſed & ſi bona fide à nobis poſſideantur.* Sic docent *Suarez lib. 3. fori, t. 2. De las arras. l. 1. n. 5. verſ. Tene etiam menti, Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 13. Baeza de non melior. filiab. c. 28. nu. 4. & c. 31. nu. 12. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloſ. 2. n. 4. Azebedo eadem l. 2. num. 23. P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 431. §. Illud eſt obſeruandum.* 1

Cæterum leui fundamento ducuntur viri doctiſſimi: & ideo multo verius eſt oppoſitum, nimirum computandam eſſe decimam eorum bonorum tantum, quæ re vera erãt promittentis. Prob. ex *l. 1. t. 2. De las arras, lib. 3. fori, approbata l. 50. Tauri* ibi, *no pueda dar mas de la decima parte de ſus bienes:* quæ verba denotant proprietatem, & verum dominium. Quia verba in potiori ſignificatu accipienda ſunt, *l. 1. ff. ſi ager vectig. verſ. Qui in perpetuũ:* nec bona vere aliena, licet bona fide poſſideantur, dicuntur proprie ſua: verba autem proprie accipienda ſunt, *l. 3. § Hæc verba, ff. de negot. geſt.* 2. quia bona alicuius dicuntur deducto ære alieno (vt probaui hoc lib. 6. diſp. 29. nu. 11.) ſed ea bona verè debita, quantumuis bona fide poſſideantur, ſunt vere æs alienum: ergo iis deductis computanda ſunt bona ad eorum decimam aſſignandam. 3. quia militat eadem prohibitionis ratio in his bonis, ne ſcilicet ſe mutuo ſpolient amore: nam ſi promittat vir decimam etiam reſpectu horum bonorum, cùm poſtea euicta fuerint, ſpoliatus veris bonis, & pauper manebit, cum decima reſpectu omnium bonorum exhauſerit euictis bona fide poſſeſſis, ea quæ vere erant mariti. Sic tenet latius probans, *Gutier. 3. pract. q. 42. n. 12. & ſeqq. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 22. 23. & 24.* 2

Hinc infertur, ſponſalitiam largitatem quæ excedere nequit octauam dotis ſponſæ partẽ, *lib. 5. recop. t. 2. l. 1.* minuendam eſſe iuxta dotis poſtea euictæ quantitatem. At ſi integra dos euincatur, tunc ſub iudice manebit, an omnino ſponſalitia largitas euaneſcat? quia dubium eſt an nulla aſſignata dote, valeat ſponſalitia largitas, (vt dixi hoc l. 6. diſp. 24. n. 6.) At retenta opinione quam ibi amplexus ſum, dicenti valere, bonique viri arbitrio taxandam eſſe; idem dicemus in hoc caſu. 3

Ad *l. Bonorum appellatio. ff. de verb. ſign.* cui oppoſiti innituntur, reſpondetur cum *Rebuffo ibi, verſ. In bonis autem & Gutier. 3. pract. q. 42. nu. 35.* dici bona noſtra, quæ bona fide poſſidemus, quoad aliquos effectus ciuiles, vt ad habendum actionem & exceptionem pro eis, & ad præſcribendum. Vnde non infertur proprie dici bona noſtra ad computandam decimam bonorum quæ noſtra vere ſunt. 4

DISPVTATIO XXXI.

An ſi arras promittens maioratum poſſideat, bona maioratus æſtimanda ſint, & qualiter, vt intelligatur an arræ promiſſæ excedant decimam bonorum partem?

SVMMARIVM.

Non æſtimandus eſt valor bonorum maioratus, ſed redituum, quos poſſeſſor toto vitæ curriculo percipiet, n. 1.

Proponuntur variæ opiniones, n.2.& 3. Et ſententia authoris, num.4. Idem in ſponſalitia largitate, quando vxoris dos eſt maioratus, n.5.

1 Conueniunt omnes, habendum non eſſe reſpectum ad valorem maioratus, ſed ad valorem vſusfructus, ſeu reddituum, quos promittens arras percepturus eſt toto vitæ ſuæ curriculo. Verbi gratia, ſi vir ex bonis maioratus deductis expenſis percipiat quotannis duo mille aureos, æſtimandum eſt, quantum valeant duo mille aurei ſingulis annis percepti pro vitæ poſſeſſoris maioratus tempore, & decima huius valoris poteſt pro arris conſtitui. Probatur, non æſtimandum eſſe valorem bonorum maioratus, quia licet verior ſententia habeat, poſſeſſorem habere verum illorum dominium, vt poteſt videri in *Molina lib.1.de primog.c.19.à n.4.* at cùm ea bona alienare nequeat, potius vſufructuario, quam vero domino comparatur, ac proinde non valor bonorum attendendus eſt. Probatur autem valorem fructuum eſſe computandum, quia ius eos fructus percipiendi, appellatione bonorum comprehenditur, *l.Bonorum appellatio 49.ff.de verb.ſign.* Sic docent *Ioan.Lup.rubr.de donat.§.25.n.1.& 6.Greg.Lop.l.4. verb.Sus deudas, ad fin.t.15.p.9.Padilla auth. Res quæ, n.30.C. commun.de legat.Molina lib.1.de primog.c.19.num.41. Meres de maiora.3.p.q.9.n.13.Aiora de partitio.1.p.c.7.n.26.Azebedo lib.5.recop.tit.2.l.2.n.13.Valaſcus to.1.conſ.16.n.11.& 12. Gutier.2.pract.q.17.n.2.& ſeqq.P.Molin.tom.2.de iuſt.tract.2. diſp.431.§ Circa hæc quæritur.*

2 Controuerſia autem eſt circa modum computãdi valorem horum reddituum. Quidam enim dicunt, computationem faciendam eſſe attẽta ætate, ac valetudine ipſius maioratus poſſeſſoris: nam quo robuſtior fuerit, iuniórque: cum eius vitam amplius duraturam præſumatur, eò maioris æſtimationis illi redditus erunt. Quam computationem ſequutus eſt *Iuriſconſ.l.Hæreditatum, 68.ff.ad leg.falci.* in legis falcidiæ ratione habenda, vt detrahatur ex vſufructu legato: quam non tantum in eo caſu obtinere, ſed in quibuſcunque etiam aliis caſibus, in quibus de æſtimatione reddituum ad vitam tractatur, docent multi, quos refert *Couar.3.var.c.9.n.8.* & latè probat *Suarez l.Quoniam in prioribus, ampliat.3.n.9.& ſeqq.C.de inoffic.teſtam.* Et ita in noſtro caſu docẽt *Ioan.Lup.n.1.Greg.Lop.Padilla, Meres, Valaſc.* quos num. præced. retuli. Hanc autem cõputationem legis hæreditatum dicunt *gloſ.ibi, verb.Triginta, & ibi Bart. n.2.verſ.Quæro quid, & ibi Alberic.* & alij, quos refert *Couar. 3.var.c.9.n.8.verſ.Hinc deducitur:* ipſoſque ſequitur *Gutier. 2.pract.q.17.n.8.* ita eſſe intelligendam, vt pendeat à futuro euentu vitæ illius redditus percepturi, quare ſi ſemel facta computatione, pauciores annos poſtea vixiſſe comperiatur, quàm computati ſunt, reddendum ſit plus illud quo redditus æſtimati ſunt: ſi verò comperiatur plus vixiſſe, addatur incrementum hoc computationi illi prius factæ. Atque ita in noſtro caſu vult *Gutier.* ſi in hoc regno Caſtellæ vxor ante virum moriatur, ſeu vir ipſe ante vxorem, computandum eſſe valorem reddituum illorũ annorum ab inito matrimonio perceptorum, vſque ad illius diſſolutionem, quo tempore arræ ſoluendæ ſunt, non obſtanti quacunque computatione prius facta. Meritò tamen *Aymon, & Capola,* quos refert & ſequitur *Couar.eo.num.8. verſ. Hinc deducitur, & P.Molina tom.2.de iuſt.tract.2. diſp.431.§. Circa hæc quæritur,* recedunt ab hac ſententia, cenſéntque æſtimationem *d.l.Hæreditatum,* minimè pendere à futuro euentu, ſed ſemel legitimè effectã, ſeruandã eſſe, quicquid rei probet euentus. Quia quod ſemel legitimè factum eſt, retractari nõ debet ex iis, quæ poſtmodũ acciderint, *l.Sancimus, C.de admi.tutel.& l.Nec enim.ff.de itinere actuq; priua.*

3 Alij verò docent, æſtimandos eſſe hos redditus ad rationem vnius pro octo: ſicut frequentiſſimè annui redditus ad vitam conſtituuntur ad rationem vnius pro octo: teſte *Couar.d.c.9.n.7.* vnde ſi redditus maioratus ſint duo mille aurei quotannis deductis expenſis, poteſt maioratus poſſeſſor 1600. aureos pro arris promittere vxori. Nam ad rationem vnius pro octo, valent illi duo mille aurei, decem & ſex mille, quorum decima pars ſunt 1600. Sic *Molina lib.1.de primog.c.19.num.41.* aſſerens ita quotidie practicari: *Azebedo lib.5.recop.t.2.l.2.n.18.Gutier.2.pract.quæſt.17.ad fin.* vbi ſubdit hodie per nouam pragmaticam Philippi 2. Hiſp. Regis, promulgatam 3. die Iulij, anno 1583. (habetur *hæc pragmatica in quaternione addito nouæ recopil.l.5.t.15.l.8.*) decretum eſſe pretium cenſus vitalitij, eſſe ad rationem vnius pro 7. & ita redditus maioratus, qui deductis expenſis ſuperſunt, æſtimandos eſſe ad rationem vnius pro 7. Vnde in propoſito exemplo valor reddituum duorum mille aureorum, erunt quatuordecim mille aurei: & decima quæ poteſt à tali maioratus poſſeſſore pro arris aſſignari, erit 1400. aurei. Ratio eſt, nam æſtimatio reddituum illorum pro vitæ poſſeſſoris maioratus tempore, eſt quaſi emptio cenſus vitalitij eorum duorum mille aureorum, cenſus autem vitalitius æſtimauit regia pragmatica ad rationem vnius pro ſeptem.

Alter verò *P. Molina to.2.* [illegible] *tract.2. diſp.431.§. Circa hæc quæritur,* dicit iniuſtum eſſe, & irrationabile, æquale pretium ſtatuere vitalitiis omnibus cenſibus æqualiũ reddituum, ſed pro ætate & valetudine eius, *in cuius vitam* conceditur cenſus, & pro aliis circumſtantiis concurrentibus taxandum eſſe: idémque cenſet in taxando valore reddituum maioratus ad vitam poſſidentis, vt intelligatur quanta ſit decima pro arris promiſſa. Quia nemo prudens æquo pretio taxaret cenſum ad vitam iuuenis robuſti emptum, ac ad vitam ſenis debilis nonagenarij. Sed retinenda eſt computatio ad rationem vnius pro ſeptem, ſicut regia pragmatica taxat cenſus vitalitios: vt diximus n. præc. Nec obſtat obiectio Molinæ contra illam, ius enim habuit Princeps conſtituendi certum pretium omnibus cenſibus vitalitiis, *non enim certum & determinatum cuilibet ſigillatim deſtinari poterat, idque relictum prudentis arbitrio pro ætate, & valetudine, innumeris litibus, & iniuſtitiis pateret:* & qui emit cenſum ad vitam nonagenarij ſibi imputet, Princeps enim minimè cogit ad ſic emendum, ſed emat à nonagenario ad vitam iuuenis alicuius robuſti. Nec in arris computandis iniuriam Princeps infert, ſi eodem pretio computentur annui redditus, ſiue vir ſenex debiliſque, ſiue iuuenis & fortis *ſit,* (non enim in hoc caſu poſſunt computari ad vitam alterius.) Quoniam Princeps qui arrarum quantitatem, (quarum donatio voluntaria eſt) taxare potuit, ſimili modo valori reddituum maioratus ad vitam mariti potuit pretium ſtatuere: quod licet ſpecificè non fecerit, at conſequenter facit, dum cenſuum vitalitiorum pretium taxauit. Quia (vt probaui nu. præcedenti) taxa hæc reddituum maioratus, more cenſus vitalitij accipienda eſt. 4

Ex his fit, ſi fœmina viro nubat, bonáque maioratus tradat illi in dotem, prout poteſt facere, vt probat *Meres de maiora.3.p.q.9.n.15.* tunc non ipſa bona maioratus, ſed ipſorum redditus æſtimandos eſſe ad vitam vxoris poſſidentis, modo declarato, vt octaua pars valoris ipſorum poſſit dari per ſponſum ſponſæ, nomine largitatis ſponſalitiæ; iuxta *l.1.fin.tit.2. lib.5.recop.Caſtel.* Sic *Gutier.2.pract. q.17.n.7.Valaſcus conſil.16.n.10.to.1.*

DISPVTATIO XXXII.

An antapochæ (vulgò *contraeſcrituras*) quas aliqui faciunt de non petenda aliqua quantitate ſibi promiſſa cauſa matrimonij contrahendi, noceant vxori quoad arras, ita vt ea quantitas fictè promiſſa computanda non ſit inter bona ſponſi, ad æſtimandum decimam bonorum, arrarum nomine promiſſam.

SVMMARIVM.

Melioratio facta filio abſque aliqua cauſa, vel cauſa matrimonij incerti poteſt reuocari, ſecus ſi facta ſit cum tertio ex ea commodum reportanti, num.1.

Si filius melioratus cauſa matrimonij incerti ineat pactum de matrimonio celebrando, & pater aſſerat filium eſſe melioratum ab eo, vt fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem conſtituat, ſit irreuocabilis, licet filius remittat, num.2.

condi ... apponatur, num. 3.
Nec poteſt filius conſentire vt noua conditio ... de non meliorando facta n vt certum
Nec poteſt remittere promiſſionem de non meliorando facta n vt certum
matrimonium ineat, n. 4.
Non proſunt antapochæ, (vulgo contraeſcrituras) quibus ſi ij pollicen-
tur ſe melioratione non vſuros, num. 5. Et ibi, idem ſi promiſſio ali-
cuius quantitatis dandæ ratione huius matrimonij fiat ab alio con-
ſanguineo, aut extraneo.
An valeant in ipſius remittentis præiudicium, teneatúrque eam quan-
titatem reſtituere ſi ſobole careat? n. 6. Et ibi, an noceat vxori quoad
arras, vel quoad alia?
An recipiens ficté patrimonium ad ordines, antapocha facta illud redden-
di ſuſceptis ordinibus, teneatur, vel poſſit reddere? Refertur quædam
opinio, n. 7. Et ibi, de ſignificatione dictionis, Nullatenus.
Contraria authoris, n. 8. Et enodatur Trident. ſeſſ. 21. c. 2. de reformatio-
ne: renunciatio patrimonij ad cuius titulum aliquis ad ordines pro-
mouetur, an valeat? n. 7.
An epiſc. teneatur alere clericum, quem bona fide abſque vero patrimo-
nio ad ordines promouit, num. 7. iuncto num. 8. & quid ſi patrimonium
caſu pereat. num. 8.

1 SVpponendum eſt, meliorationem factam filio abſque aliqua cauſa, vel cauſa matrimonij incerti, & in genere contrahendi, eſſe ſuapte natura reuocabilem in regno Caſtellæ, niſi alia concurrant quæ irreuocabilem efficiũt: de quibus agunt ſcribentes, *l. 17. Tauri.* Vnde non ſatis eſt maioratum vel meliorationem ex cauſa oneroſa dotis, vel matrimonij fieri, vt irreuocabilis ſit, ſed oportet vt facta ſit cum tertio ex ea commodum reportanti. Conſtat ex *l. 17. Tauri, hodie l. 1. t. 6. l. 5. nouæ recop. Caſtellæ,* ibi, *pro cauſa oneroſa con otro tercero.* Sic *Anton. Gom. 22. Tauri, n. 17.* vbi *Tello, n. 17. idem Tello d. l. 17. n. 69. Baeza de non melioran. filia. c. 21. n. 36. & 37. Molina l. 4. de primog. c. 2. n. 16. & 17. Azebedo li. 5. recop. tit. 6. l. 1. n. 40. & ibi Matienzo gloſ. 7. n. 1. Gutier. 2. pract. q. 50. n. 3. Auendaño l. 44. Tauri, gloſ. 15. num. primo.* & melius *gloſ. 16. n. 7. & 8.* Et ratio eſt, quia quando nõ initur pactum cum tertio cuius intereſt, pactum illud non eſt pars contractus dotalis, nec illa ratione & cauſa matrim. fuit celebratum. At quando fit cum tertio, eſt pars contractus dotis, cum ipſóque confunditur, & eſt quaſi vnus contractus, *l. Petens, C. de pactis,* & ita dicit *Tello ea l. 17. n. 71.* tunc donationem cauſa matrimonij eſſe partem contractus dotis, quando ad dotem conſtituendam, vel matrimonium ineundum, ducti fuerunt parentes ſponſæ, vel ipſa ſponſa ob donationem illam ſponſo factam: & hoc caſu dicit irreuocabilem fieri, licet abſenti filio facta ſit.

2 Hinc infertur 1. quamuis donatio ſeu melioratio facta filio ob cauſam matrim. incerti ſit reuocabilis, at ſi ea facta, filióque matrimonium ineunti, aſſerat pater eum eſſe melioratum, vt vel ſic fœmina ei nubat, vel ampliorem dotem conſtituat; & hac de cauſa matrimonium celebretur, reddi irreuocabilẽ, licet filius remittat, vel parentem liberum ob obligatione reddat. Quia illa patris aſſertio vim promiſſionis habuit, & viget eadem cauſa, ne nurus decepta maneat. Probatur ex doctrina *Baldi, l. Si præſes, 8. C. de donat. verſ. Tamen bene dico.* vbi hæc ait, *ſi mater æſtimari bona faciat, vt inſpicientes credant filios ditiores, & ſic honorabilius ducant vxores, quamuis ea bona non intelligantur donata filiis, at pro dotis reſtitutione obligata manerent. Quia dolus matris conſenſui æquiparatur.* Quem ſequitur *Alex. conſ. 10. n. 4.* Et colligitur ex *l. In bonæ fidei, 37. ff. de peculio,* ibi, *Ego autem arbitror non ſolum de peculio conueniri: ſed & ſi quid præterea dolo malo patris capta, fraudatáque eſt mulier.* Sic *Tello l. 17. Tauri, n. 72. & 73. Molina l. 4. de primog. c. 2. n. 17. fine, & 18. Meres de maior. 1. p. quæſt. 22. nu. 31. Matienzo lib. 5. recop. tit. 6. l. 1. gloſſ. 8. n. 4. Angulo de meliorat. l. 6. gloſſ. 4. n. 9.*

3 Immo nec licet filio conſentire, vt aliqua noua cõditio adiiciatur illi meliorationi, aut donationi. Sicut enim reuocatio eſt prohibita, ita cõditio noua minimè permittitur, *l. Perfecta, C. de donat. quæ ſub modo. l. Filius, C. de pactis.* Sic *Meres de maior. 1. p. q. 22. num. 32.* & refert Paulum huic parti fauentem.

4 2. Infertur, non poſſe filium, in cuius gratiam facta eſt promiſſio de non meliorando, vt aliquam determinatam duceret in vxorem, quæ eo pacto inito ipſi nupſit, remittere id pactum in vxoris præiudicium, cui ius erat acquiſitum. Quia ius alteri acquiſitum nequit eo inuito auferri: *reg. Id quod noſtrum, 11. ff. de reg. iur.* Sic *Matienzo l. b. 5. recop. t. 6. l. 6. gloſſ. 1. num. 5.*

5 3. Infertur, eſſe inutilem cautelam qua parentes meliorantes filios ex cauſa oneroſa, accipiunt antapochas ab illis, (vulgo *contraeſcrituras.*) hoc enim nomine ipſas appellat textus *l. Plures. 18. C. de fid. inſtrum.* quibus pollicentur filij ſe melioratione minimè vſuros. Quia quantumcumque donatarius id polliceatur, infringi non poterit melioratio in vxoris & filiorum præiudicium: vxori enim ius quæſitum eſt, quia contemplatione illius donationis nupſit, vel ampliorem dotem promiſit. Fauet quod hoc l. 6. diſp. 13. nu. 7. cum multis DD. aſſeruimus, nempe, iuramentum de dote non alienanda, minimè nocere emptori illius iuramenti ignaro, quando vendens doloſè iuramẽtum tacuit. Item, quia cum cauſa ob quam aliquid ſtatuitur, eſt ad alicuius tertij commodum, præſumitur finalis: vt bene docet *Tiraquel.* multos referens, *tract. Ceſſante cauſa, limit. 1. n. 52.* vnde cum illa donatio ſeu melioratio ſit in fauorem mulieris nubentis, præſumitur ipſa mulier cauſa finalis: ergo illa non conſentiente non poteſt annullari. Confert etiam ad hoc quod docet *Aluaradus de coniect. ment. defuncti l. 2. c. 3. n. 48. & Padilla,* licet non ita definitè, ſed dicens eſſe tutius, *l. Poſt mortem, nu. 22. C. de fidei comm.* nempe minimè poſſe virum renunciare maioratui in ſucceſſoris fauorem, ob præiudicium quod in dimidia lucrorum parte ſequitur vxori. Sic docent *Tello l. 17. Tauri, n. 73. Meres de maior. 1. p. q. 22. n. 32. Angulo de meliorat. l. 6. gloſſ. 4. n. 9.* Addit *Tello eo n. 73.* etiamſi filius ante matrimoniũ contractum, liberum reddidiſſet patrem ab ea obligatione, vel poſtea remiſerit, eſſe inutilem remiſſionem, aut liberationem, quatenus mulieris intereſt. Conſtat etiam ex dictis tribus n. præc. Idem dicendum eſt ſi ea promiſſio fiat ab alio conſanguineo, vel extraneo. Quia eadem eſt ratio.

Valeret autem prædicta remiſſio ſeu liberatio in remittentis præiudicium: cum in re ſua quilibet ſit moderator & arbiter, *l. In re mandata, C. mandati:* nec vxor aut filij poterunt conqueri, quando non læduntur, ſed ius ſuum illæſum manet. Hinc fit vxorem non pati poſſe diminutionem in arris ſibi promiſſis, propter prædictam remiſſionem. Quia tunc eſſet in eius præiudicium. Sic *Angulo de melior. l. 6. gloſ. 4. n. 10.* vbi addit, ſi hanc diminutionem in arris minimè patiatur propter remiſſionem, non poſſe illi contradicere: nec etiam filios, ſi remiſſa donatio claudatur in quinta bonorum parte, de qua poteſt pater in hoc regno Caſtellæ in ipſorum præiudicium diſponere. Non approbo tamen, quatenus dicit non poſſe vxorem contradicere, quando remiſſio non lædit ipſam in arrarum quantitate promiſſa. Quia vltra hoc, alia damna incurrit vxor, ſcilicet, in medietate lucrorum quæ acquiſitura erat: patitur etiam damnum, quia diminutis facultatibus non ita opulentam & tranquillam vitam matrimonialem ducet. Soluto autem matrim. abſque ſobole, cum iam ceſſet vxoris & filiorum præiudicium, tenebitur qui antapocham remiſſionis fecit, illi ſtare. 6

Ex his infert *Angulo de meliorat. l. 6. gloſ. 4. n. 9.* idẽ dicendum eſſe de donatione facta cauſa patrimonij ad ordines ſuſcipiendos, quantũcumque enim donatarius promittat non ſe vſurum ea donatione, & quamuis ab extraneo fiat, dicit infringi non poſſe, ob ius quæſitum epiſcopo, qui tenetur alere eũ quem ſine legitimo patrimonio ad ordines promouit, *c. 2. c. Epiſcopus, & c. Cũ ſecundũ Apoſtolũ, & c. Tuis quæſtion. de præben.* Idẽ docent alij quoad hoc, vt recipiens patrimoniũ à quocumque cum ſecreta conditione & antapocha reſtituẽdi ſtatim ordinibus ſuſceptis, nec teneatur, nec poſſit reſtituere, donec beneficium ſufficiens, vel aliunde neceſſaria alimẽta habeat. Ducũtur per decretum *Trident. ſeſſion. 21. c. 2. de reform.* ibi, *patrimonium vel penſionem obtinẽtes, & c. illa deinceps ſine licẽtia epiſcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus poſſint, donec beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ſint adepti, vel aliunde habeant vnde viuere poſſint.* Vbi ponderanda eſt dictio, Nullatenus, quæ nullitatem actus ipſo iure inducit. Vt docent *gloſ. auth. Si qua mulier, verb.* 7

Nullatenus, C. *ad SC. Velleia.* & *Clem. vnica, verb. Nullatenus, de ſequeſt.* vbi *Zenzelinus* & *Imola, n.* 20. *Bart. tract. minoritatum, lib.* 1. *de hæredit. ex teſtam. c.* 2. *Alberic. in dictionario, verb. Nullatenus, Corſet. in ſingular. verb. Nullatenus, Cardin. c. Super literis, n.* 6. *de reſcrip. Alex. de Neuo c. Qua fronte, n.* 32. *de appellat. Decius conſ.* 302. *n.* 2. *Felin. c. Rodulphus, de reſcrip. ante n.* 27. *verſ. Nullatenus,* & *c. penult. n.* 7. *de conſtitut. Tiraq.* alios referens, *l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n.* 95. *C. de reuoc. donat. Rolan. conſ.* 75. *n.* 51. *lib.* 2. *Menoch. conſil.* 383. *num.* 14. *volum.* 4. *Mandoſius regul.* 15. *cancellariæ, q.* 5. *n.* 8. *Brunorus in ſuo compend. litera D. verb. Dictio Nullatenus.* Quamuis *Angel. Excommunicatio* 7. *fine, Syluest. Excommunicatio, vltimo, fine, Armilla verb. Excommunicatio, caſu* 35. & alij quos refert *Tiraq. d. verb. Reuertatur, n.* 96. negent inducere nullitatem, quando actus alias poſſet fieri ab illo, cui facere interdicitur. Deinde pondero verbum, Non poſſit, quod reddit omnino actum nullum. Ob quas rationes bene docent renunciationem patrimonij ad cuius titulũ aliquis initiatus eſt, eſſe nullam, donec renuncians adeptus ſit beneficium, vel patrimonium aliud ſufficiens. *Nauar. lib.* 1. *conſ. t.* 11. *de tempor. ordin. in* 1. *edit. conſ.* 14. 16. & 41. *in* 2. autem, *conſ.* 21. *Flaminius de reſign. benef. l.* 2. *q.* 6. *n.* 17. *P. Molina to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 238. *ad finem, Manuel* 2. *to. ſum. c.* 15. *n.* 2. & 5. ergo remiſſio illa & antapocha promoti ad ordines, nullius eſt momenti, donec beneficium aut patrimonium ſufficiens habeat. Sic tenent *Enriquez l.* 23. *de excommunic. c.* 37. *nu.* 2. *Manuel* 2. *to. ſum. c.* 15. *num.* 5.

8 Cæterum verius credo, recipientem fictè patrimonium vt ad ordines promoueatur, data antapocha aut fide id reddendi, cum promotus fuerit, teneri id patrimonium reſtituere. 1. quia falsò dixit *Angulo* cedere in Epiſcopi præiudicium. Quoniam cum bona fide illum ad ordines promouerit, & ita culpæ expers ſit, non tenetur eum alere: vt bene docent *Decius c. Epiſcopus, n.* 13. *de præben. Nauar. l.* 1. *conſ. tit.* 11. *de tempor. ordin. in* 1. *edit. conſ.* 14. & 46. *in* 2. *conſil. vlt.* per totum: obligatio enim illa alendi, eſt punitio delicti Epiſcopi promouentis ad ordines carentem patrimonio: vt bene docet *glo. c. Cùm ſecundum Apoſtolum, verb. Succeſſores, de præbẽdis.* Quare ſi Epiſcopus promoueat habentẽm patrimonium, illudque poſtea caſu pereat, non tenetur illum alere: quia promouens nullam culpam contraxit, vt docent *Ioan. And. c. Tuis, n.* 5. *de præbendis*, vbi *Ant. n.* 7. *Cardin. n.* 1. *q.* 4. *Abb. n.* 5. *Imola nu.* 6. Vnde *gloſſa ibi verb. Patrimonialibus,* & *Henricus n.* 1. *Anchar. n.* 4. & *Hoſtien. ibi,* dicentes quando patrimonium caſu periit, teneri Epiſcopum, illum alere: intelligendi ſunt de generali obligatione, qua Epiſcopus tenetur pauperibus ſubuenire, & non de ſpeciali conſurgente ex virtute promotionis ad ordines: & ita ſe explicat *gloſſ. cap. Cum ſecundum, verb. donec, de præben.* Nec obſtat decretum *Tridentini, ſeſſ.* 21. *c.* 2. *de reformatione*: quia loquitur de obtinentibus patrimonium, vel penſionem, vt poſſint ad ordines promoueri: ibi, *patrimonium verò, vel penſionem obtinentes*: at in noſtro caſu hic nunquam obtinuit patrimonium: cum ea non fuerit vera donatio, ſed donationis fictio, nec acquiſiuit alter dominium rei ſic donatæ, & licet inique egerit donans fictè, mereaturque re donata priuari: cum tamen hæc ſit pœna, iudicis ſententiam deſiderat. Sic docent *Corduba ſum. quæſt.* 32. §. *Reſpondo que no es la miſma razon*: *Lud. Lopez* 1. *p. inſtructorij, in* 2. *edit. c.* 240. *fin.* & *lib.* 2. *de contractib. c.* 45. *fol.* 515. Et pro eadem ſent. ſunt alij DD. dicentes ordinatum hoc patrimonio fictè donato, eſſe ſuſpenſum: quia ſine patrimonio ordinatur, (ſi enim donatio illa valeret, nec ſtatim reſtituenda eſſet, vero patrimonio ordinaretur, nec eſſet ſuſpenſus: vt docet *Nauar. lib.* 1. *conſil. t.* 11. *de temporib. ordin. in* 1. *edit. conſ.* 16. & 41. *in* 2. *conſ.* 21. *Manuel* 2. *tomo ſummæ, c.* 15. *n.* 2. & 5.) Hi ſunt, *Nauar. ſum. c.* 27. *n.* 158. & *li.* 1. *conſil. t.* 11. *de tempor. ord. in* 1. *edit. conſ.* 14. & 17. *in* 2. *conſ. vlt. Ledeſm.* 2. *p.* 4. *q.* 26. *a.* 2. *fol.* 361. *Maiol. lib.* 4. *de irreg. c.* 15. *init. Pedraza* 2. *p. ſum. c.* 2. *Metina l.* 1. *ſum. c.* 11. §. 8. *Borgaſius de irreg.* 1. *p. q.* 5. *n.* 24. *Spino ſpec. teſtam. gloſſ.* 18. *nu.* 75. *Salzedo practic. cap.* 18. *num.* 1. & 12. *Manuel* 2. *tomo ſummæ, c.* 15. *num.* 1.

DISPVTATIO XXXIII.

An in foro conſcientiæ valida ſit promiſſio arrarum vltra decimam bonorum partem, ita vt vxor minimè teneatur exceſſum illum reſtituere?

SVMMARIVM.

Proponuntur rationes pro vtraque parte, n. 1.
Arræ vltra decimam bonorum, vel ſponſalitia largitas vltra octauam dotis ſponſæ partem, non ſunt valida in foro conſcientiæ, ſed reſtituenda ſunt, num. 2.
Soluitur argum. & *melioratio cauſa dotis eſt valida in foro conſcientiæ, nec reſtituenda, num.* 3.

VIDETVR non valere: quia melioratio cauſa dotis facta per parentes erga filiam, contra *l.* 1. *t.* 2. *l.* 5. *nouæ recop. Caſtel.* eſt irrita in foro conſcientiæ, peccatque lethaliter pater, & filia meliorata tenetur reſtituere: vt docet *Baeza de non melior. fil. c.* 29. *n.* 1. & 2. & vltra illum ſentiunt peccare lethaliter patrem ſic meliorantem, *Tello l.* 26. *Tauri fine, Rojas epit. ſucceſſ. c.* 3. *n.* 41. *Angulo de melior. l.* 10. *gloſ.* 9. *nu.* 3. Ducunturque, quia hoc iuſtiſſimè illa lege prohibetur, annullaturque quicquid contra geſtum fuerit. Sed *eadem leg.* 1. *in fine*, prohibetur ne ſponſalitia largitas octauam dotis ſponſæ partem excedat, & *l. ſequenti*, ne arræ vltra decimam bonorum partem ſponſi donentur, annullanturque contra geſta: ergo exceſſus ille non eſt validus in foro conſcientiæ. Ex altera parte videtur eſſe validum, quia verius videtur meliorationem cauſa dotis factam non eſſe irritam in foro conſcientiæ, nec reſtituendam, donec iudicis ſententia accedat, nec patrem meliorantem peccare. *Quia ea lex id prohibens non eſt ita recepta vt obliget in conſcientia, ſed tantum vt detur actio in foro externo ad repetendum. Quod inde probatur, quia paſſim ſic videmus fieri dictas meliorationes*, nec confeſſores inicere ſcrupulum, quare ita videtur lex hæc vſu interpretata. Et ita tenent *Corduba ſum. q.* 124. *fine*, licet poſtea aliquantulum trepidet: *Mexia taxa panis, conc.* 6. *n.* 42. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 20. *n.* 4. *Lud. Lop. l.* 1. *inſtruct. c.* 175. *in* 2. *edit.* & firmius id tenet *l.* 2. *de contract. c.* 42. *initio, Manuel* 1. *tõ ſum.* 2. *edit. c.* 97. *n.* 3. Ad idem eſt *Padilla auth. Res quæ, n.* 23. *C. commun. de legat.* vbi dicit ſibi renunciatum eſſe apud vtriuſque prætorij æquiſſimos iudices, hanc legem diſſimulatione quadam exoleuiſſe. 1

Breuiter dicendum eſt, exceſſum arrarum vltra decimam, & ſponſalitiæ largitatis vltra octauam partem dotis non eſſe valida in foro conſcientiæ quoad exceſſum, ſed illum reſtituendum eſſe nulla iudicis ſententia expectata. Quia leges hæc prohibentes, & quicquid contra geſtum fuerit annullantes, in vtroque foro receptæ ſunt: vt ſonant, & ita vſus ipſe teſtatur. 2

Ad argum. oppoſitum fateor, mihi verius eſſe, patrem meliorantem filiam cauſa dotis, minimè peccare, nec filiam melioratam teneri reſtituere: quia lex illa non eſt in hoc ſenſu recepta: vt probaui n. 1. at verò leges de ſponſalitia largitate & arris diſponentes, receptæ ſunt in foro conſcientiæ, vt ſonant. 3

DISPVTATIO XXXIV.

An donatio arrarum vltra decimam confirmetur iuramento, vel illud obſeruandum ſit?

SVMMARIVM.

Proponitur ſententia affirmans, n. 1. *Et contraria verior, n.* 2. *Vbi an iuramentum indigeat relaxatione? Et donatio ſponſalitiæ largitatis vltra octauam dotis partem firmatur iuramento, n.* 3.
Soluuntur argumenta, & *explicatur l.* 12. *tit.* 1. *l.* 4. *nouæ recop. Caſtellæ, num.* 4.

DVPLEX eſt ſent. I. docet confirmari iuramento. Prob. 1. ex *l.* 12. *t.* 1. *l.* 4. *nouæ recop.* vbi permittitur iuramentum apponi in arrarum contractu, ergo id iuramentum aliquid operatur: aliàs fruſtra apponeretur. 2. quia hoc iuramentum poteſt ſeruari abſque interitu ſalutis ſpiritualis, ergo eſt ſeruandum, iuxta *cap. Cum contingat, de iureiur.* 3. quia contractus lege ciuili interdictus, non ob publi-

cam

eam vtilitatem,ſed ob priuatam principaliter,licet minus principaliter ob publicam,firmatur iuramento : iuxta doctrinam *Bartoli* communiter receptam,*l. Si quis pro eo,n.8. ff.de fideiuſſ.*quam pluribus adductis approbat *Couar de pactis,2.p.§.1.n.5.& 6.* At promiſſio arrarum vltra decimam, principaliter interdicitur ob priuatam vtilitatem , non enim intereſt boni publici, vt hic potius quam ille ex ciuibus pecunias habeat,ergo firmatur iuramento.4. quia eadem eſt ratio prohibitionis, ne arræ decimam excedant: & ne fiat donatio inter cõiuges,ſcilicet,ne mutuo ſe amore ſpolient : at donatio inter coniuges firmatur iuramento,(vt diximus hoc l.6.diſp.11.n.2.) ergo & donatio arrarum excedens decimam. Et hæc ſent. ſatis probabilis eſt: & eam tenent *Caſtillo l.50.Tauri,n.4. Segura l.1.§. Si vir,n. 139.ff.de acquir. poſſeſſ.& ibi Perez in addit.idem Perez lib.3. ordin.t.1.l.6.§. Item iuramentum,Gom. Arias l.48.Tauri,n.13. Ant.Gom.l.52.Tauri,n.13.& l.69. n.4.& l.2.var.c.14.n.26. ad finem,Minchaca de ſucceſſ.creat.l.3.§.28.n. 33.& §.26.n. 43.Ant.Gabr.to.1.communi.in mea edit.lib.1.verb.Arra ,fol.57. Aiora de partit.1.p.l.7.n.19.*Et in hanc dicit *P.Molina.to.2. de iuſt.tract.2.diſp.431.fine*, ſe magis inclinare.

2 II. tamen ſent. probabilior , ait , non confirmari iuramento.Hæc ſent. ſolet probari 1. quia contractus non firmatur iuramento, quoties lex non tantum prohibet contractum , ſed etiam prohibet eidem apponi iuramentum, decernitque contractum appoſito iuramẽto eſſe nullum: vt late *Couar.de pactis,2.p.§.1.n.8.* cum aliis quos refert:idẽ *Matienzo l.3.recop.t.2.l.2.gloſ.3.n.7.* vbi amplius defendit contra *Couarr.* non tantum non confirmari iuramento, ſed etiam non eſſe neceſſariam ipſius abſolutionem , ſeu relaxationem : licet enim lex ciuilis nil poſſit diſponere circa iuramentum ſemel præſtitum : hoc namque eſt fori Eccleſiaſtici : at poteſt impedire eius obligationem, antequam præſtetur:vt latè *Couar.de pactis, 1.p.§.3.n.7.& ſeqq. Gutier.auth.Sacramenta puberum,n.46. C. Si aduerſus vendit.* at *lex 1.tit.2.de las arras,lib.3.fori*, decernit , promiſſionem arrarum vltra decimam,non valere,licet irritetur : ibi, *e ſi mas le diere, o pleito ſobre ello fiziere , no vala* : ergo promiſſio arrarum vltra decimam,non firmatur iuramento.Sed hæc ratio,mea ſententia , parum vrget. 1. quia valde incertum eſt poſſe legem ciuilem vim iuramenti etiam antequam præſtetur eneruare. Nam contrarium cum multis tenet *Minchaca de ſucceſſ.creat.l.3.§.28.n.30.*dicit tamen eam prohibitionem id præſtare,quod is contractus carebit effectibus datis à lege ciuili contractibus:& *Barboſa l.1.p.1.n.72. 73.ff.ſolut.matrim.*defendit cum aliis nõ poſſe tollere vim, ac iuramenti effectus in foro Eccleſiaſtico , ſed tantum id operari in foro ciuili,in quo nõ dabitur actio at poſſe eum cui iuramentum præſtitum eſt,recurrere ad forum Eccleſiaſticum:iuxta *c.fin.de foro compet.in 6.* vt cogat iudicẽ ſæcularem obſeruare iuramẽtum.2.quia in ea lege fori nulla fit mentio iuramenti, illa enim verba,*o pleito ſobre ello fiziere*,nõ intelliguntur de iuramento, ſed tantum de pacto ſeu promiſſione. Et ideo hac omiſſa ratione, & aliis quæ parum vrgent,potiſſima ratio,qua hæc ſent. probari ſolet, eſt, quia non poſſe promitti arras vltra bonorũ decimam, eſt non tantum in fauorem ipſius promittentis arras , ſed eius conſanguineorũ , quibus defertur ius repetendi hunc exceſſum , *l.1.t.2. De las arras,l.7.fori*, ibi,*ſi por ventura mas diere,los pariẽtes mas propinquos de el marido lo puedã demãdar:* at in præiudicium tertij non firmatur cõtractus iuramento,*c. Quamuis pactum,de pactis,in 6.fine*,ibi,*nec redũdet in alterius detrimentum:*& *c.Cum contingat,ad finem,de iureiur.*ergo talis promiſſio arrarum vltra decimam nõ firmatur iuramento.Sic tenent *Montaluus* referens *Vincentium epiſc. l. 1.verb.Todo home,t. De las arras,l.3.fori.& ibi Suarez n.23.Couar.de pactis,2.p.§.2.n.8. Padilla auth. Res quæ,n.29. C.comm. de legat.Baeza de nõ melior.filia.c.29.n.6.& 12.Mexia l.Toleti,de los terminos,7.fundamẽto 2.partis,n.34. Villalobos in cõm. opin.lit.A.verb. Arra,n.251.Matienzo l.5.recop.tit.2.l.2.gloſ.3. n.6.Azebedo ea l.2.n.17.& l.12.verb. Arras,t.1.l.4.recop.Valaſcus conſ.16.n.14.to.1.Gutier.2.pract.tota q.16.& de iuram.1. p.c.14.n.2.& auth.Sacramẽta puberũ,n.44.C.ſi aduerſ.vendit. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.192.concl.6.n.6.*Nec id iuramẽtum indiget relaxatione:nõ enim poteſt ſeruari abſq; peccato, & ita nõ obligat,quia lex iuſta prohibet,exceſsũque penitus annullat,& eſt in præiudiciũ tertij.Sic *Matiẽzo ibi,n.7.*

De ſponſalitia autem largitate dicendum eſt , ſi donetur aut promittatur vltra octauam dotis ſponſæ partem, 3
contra *l.1.fine , tit.2. lib.5. recop. Caſtellæ*, eam firmari iuramento. Quia deficit potiſſima ratio, ob quam donatio arrarum vltra decimam non confirmatur iureiurando , nimirum , eam eſſe in conſanguineorum præiudicium, quibus lex actionem ad repetendum exceſſum concedit : in ſponſalitia enim largitate talis actio ad repetendum exceſſum nulli conceditur , ſed ſolum eſt in præiudicium ſponſi donantis, aut promittentis : vt conſtat ex *d.l.1.* Nec obſtat , ſi arguas hanc promiſſionem eſſe contra legem annullantem actum , ſicuti eſt promiſſio arrarum vltra decimam : & ita videri eſſe contra bonos mores. Reſp. eſſe contra bonos mores ciuiles , non autem naturales : cum non ſit in præiudicium tertij,qualis eſt promiſſio arrarum vltra decimam:hæc autem eſt vis iuramenti, vt faciat valere actum prohibitum lege ciuili , etiam cum decreto irritanti , ſi non ſit in præiudicium tertij : vt conſtat ex *c. Quamuis pactum,de pactis,in 6.* ibi , *quamuis lex ciuilis improbet.*Sic docent *Gutier.de iuram.1.p.c.14.n.5. Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.18.n.117.* An valeat,ſi excedat hæc donatio eam partem de qua licitum eſt ſponſis diſponere in præiudicium aſcendentium,vel deſcendentium? dicam diſput.36. n.18.vbi an iuramento tunc confirmetur?

Ad argum. oppoſitæ ſent.propoſita n.1. reſp. Ad 1. in- 4
telligi eam legem in quantitate à iure permiſſa , ne inducatur iuris correctio : & quia lex illa minimè quæſtionem hanc decidebat , ſed in quibus contractib. permittatur tabellionibus iuramentum apponere : & permittitur in hoc , quia bona arrarum nomine promiſſa perpetuo alienantur.Sic explicant *Gutier.de iuram.1.p.c.14.n.3. Azebedo lib.4.recop.tt.1.l.12.ad finem.*Ad 2.reſpondet *Matienzo lib.5. recop.tt.2.l.2.Gloſ.3.n.7.*iuramentum hoc minime obligare: quia iurando peccatum admittitur. Sed hoc bene impugnat *Barboſa l.1.p.1.n.72.& 73.ff.ſolut.matrim.*obligat enim iuramentum cum peccato præſtitum , ſi in eius obſeruantia culpa abſit. Vt bene docet *Abb.cap.2.n.8.de arbitr.per c. Et ſi Chriſtus,de iureiur.* Vnde negandum eſt poſſe ſeruari id iuramentum abſque peccato , vt explicui n.2. fine. Ad 3. dic etiam quando principaliter ob bonum priuatum prohibetur contractus,minime eum iuramento firmari , ſi ſit in præiudicium tertij , qualis eſt hic. Ad vltimum nego, eandem eſſe omnino rationem. Quoniam donatio inter coniuges multis in caſibus eſt permiſſa , & in ſolum donantis præiudicium cedit : arræ autem vltra decimam in nullo caſu permittuntur, & ſi exceſſus iuramento firmaretur , caderet in tertij præiudicium , nempe , conſanguineorum , quibus datur ius ad exceſſum repetendum.

DISPVTATIO XXXV.

An ſoluto matrim. incumbat vxori, & eius hæredibus probare arras promiſſas non excedere decimam bonorũ mariti partem , vel potius viro, & eius hæredibus incumbat probare excedere?

SVMMARIVM.

Hæc quæſtio deſeruit etiam pro foro conſcientiæ , n.1.
Refertur duplex opinio,n.2.& 3.Et ſententia authoris.n.4.
Proponitur duplex caſus in quibus eſt certum vxorem nil teneri probare,5.

HÆc quæſtio non tantum deſeruit pro foro externo, 1
ſed etiam pro foro conſcientiæ : ſi enim ipſa mulier non tenetur probare,nec ad illam attinet diſcutere,an arræ excedant decimam , vel non excedant : poterit tuta conſcientia eas retinere,dum ſibi non conſtiterit , vel hæredes viri non probauerint excedere. Si verò ad illam attinet hoc probare , tenebitur hoc diſcutere , ne dubia ſaltem fide non adhibens debitam diligentiam ad aſſequendum veritatem poſſideat.

2 Hac ergo in re quidam aiunt vxori incumbere onus hoc probandi. Quia cum certam arrarum quantitatem exigat, quæ ſibi competere nequit, nec ad eam actionem habeat, niſi ſit intra bonorum mariti decimam, fundamentum vxoris & eius hæredum eſt, vt decimam non excedant: id ergo tenetur probare vxor, iuxta doctrinã *gloſſ. l. Si vero, §. Qui pro rei qualitate, ff. qui ſatiſdare cogantur, & l. Cum de lege, ff. de prob.* Sic ſentiunt *Suarez l. 1. n. 15. t. 2. De las arras, l. 3. fori, Ant. Gom. l. 50. Tauri, n. 13. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 2. gl. 2. n. 9.* Et dicit receptam *Couar. 2. variar. c. 6. n. 7.*

3 Alij verò dicunt, dum vxor aut eius hæredes petunt arras promiſſas, teneri eos probare non excedere decimam: ſecus quando poſſident arras, & conueniuntur à viro, vel hæredibus viri, quod ſint vltra decimam: tunc enim his incumbit id probare. Sic *Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 19. Mier. es de maior. 1. p. q. 52. n. 13. & 17.*

4 Verùm probabilius credo, nec vxorem, nec eius hæredes teneri probare eſſe arras intra decimam bonorum, vt eas obtineant, ſed marito, vel eius hæredibus incumbere onus probandi excedere decimam. Quia cum vxor arras ſimpliciter promiſſas petat, & aduerſarius obiiciat ſibi non integre ob decimæ exceſſum debitas eſſe, fundamentum intentionis aduerſarij eſt hoc, & ſic illud tenetur probare: vxor autem petens arras non fundatur in diuitiis viri ſufficientibus, ſed in ſola arrarum promiſſione, & inſtrumento: aduerſarij verò eſt excipere, non ſat eſſe diuitias viri, vt ea arrarum quantitas promittatur: ergo debet probare eam exceptionem. Item probatur ex *l. Cum de lege, ff. de probatio.* vbi habetur, ſi hæres legatorum ſolutionem deneget, eo quod totum teſtatoris patrimonium exhauriant, ob idque contendat falcidiam detrahendam eſſe, ei incumbere hoc probare: cum tamen legatarij actores ſint, quia fundantur in legato ipſis relicto: ergo ſimiliter cum vxor fundetur in arrarum ſibi facta promiſſione, ſi agat, vt ſibi tradantur, nil tenebitur probatur, ſed hæredibus viri opponentibus excedere decimam, incumbet hanc exceptionem comprobare. In hanc ſent. magis inclinat *Couar. 2. var. c. 6. n. 7.* Et eam tenent *Baeza de non melior. fil. c. 36. n. 19. Gutier. 3. pract. q. 40. n. 4. 5. & 6. & de iuram. 1. p. c. 1. n. 23. Matienzo l. 5. recop. t. 2. l. 1. gl. 7. fin. Aiora de partit. 1. p. c. 7. n. 27. & duplici ſeq.*

5 Duplex tamen ex caſus, in quo videtur citra controuerſiam, vxorem aut eius hæredes nil teneri probare. I. eſt, quando vxor vel eius hæredes arras iam poſſident. Quem caſum admittunt DD. 2. ſent. allegati n. 3. & dicit indubitatum *Gutier. 7. pract. q. 40. num. 3.* II. eſt, vbi adſunt aliquæ coniecturæ, & præſumptiones, quibus iudices ſibi quodammodo ſuadent, arras minimè excedere decimam. Sic *Couar. var. c. 6. n. 7. Matienzo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. gloſſ. 2. n. 7.*

DISPVTATIO XXXVI.

An arræ minuant legitimam aſcendentibus vel deſcendentibus debitam, vel ſolum extrahendæ ſint de ea parte, de qua poteſt maritus in præiudicium filiorum prioris matrim. diſponere, aut ſi illis careat, de qua poteſt in præiudicium aſcendentium donare.

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint? num. 1.

Refertur opinio aſſerens donationem remuneratoriam extrahendam eſſe de toto hæreditatis corpore, n. 2. Et ibi, ſi voluiſſet legiſlator, expreſſiſſet. Et expreſſa nocent, non expreſſa autem minimè.

An poſſint parentes tempore vitæ, aut mortis eleemoſynas quaſcumque largiri, & opera pia inſtituere in præiudicium legitimæ aſcendentium, vel deſcendentium, vel extrahenda ſint de parte, de qua poſſunt liberè diſponere? n. 3. iuncto n. 6.

Donatio remuneratoria quoties non debetur ex iuſtitia, extrahenda eſt de parte, de qua donans poteſt libere diſponere, n. 4.

Donatio remuneratoria facta filio, an computetur in Caſtella, in tertia & quinta bonorum parte, in qua parentes cenſentur, dum donant, filios meliorare? Et explicatur l. 26. Tauri, hodie l. 10. t. 6. lib. 5. recop. Caſtellæ, n. 5. Et ſoluuntur argum. n. 7.

An eleemoſynæ & donationes minutæ à parentibus vitæ tempore factæ, extrahendæ ſint de ea parte, de qua poſſunt liberè diſponere? Referuntur variæ ſent. n. 8. 9. & 10. Et ſent. authoris, num. 11. Et quid, ſi factæ ſint alicui ex filiis, & tempore mortis, ille vel alius melioretur, n. 12. Et ſoluuntur argum. n. 13

An arræ extrahendæ ſint de ea parte, de qua poteſt vir liberè diſponere in præiudicium aſcendentium vel deſcendentium. Refertur opinio negans, num. 14. Et contraria verior, num. 15. Et ibi, donatio arrarum eſt voluntaria.

Quid, ſi maritus tempore promiſſionis carebat deſcendentibus, an eorum natiuitate reuocetur hæc donatio. n. 16. Et ibi, donatio remuneratoria non reuocatur natiuitate filiorum, nec quando donans de liberis cogitabat.

An idem dicẽdũ ſit de ſponſalitia largitate, n. 17. Et an ſi excedat quantitatem de qua ſponſus poteſt diſponere in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium, confirmetur iuramento, n. 18. Et donatio hæc eſt voluntaria, n. 7.

QVÆSTIO hæc ex deciſione illius pendet, an donatio 1 remuneratoria extrahatur de toto hæreditatis aceruo, minuatque legitimas aſcendentibus vel deſcendentibus debitas? Et ideo triplex eſt diſputanda quæſtio. I. de donatione remuneratoria. II. de donationibus minutis. III. de arris.

QVÆSTIO I. An donatio remuneratoria extrahenda 2 ſit de toto hæreditatis aceruo, more æris alieni, vel de ea ſola parte, de qua poteſt quis in præiudicium legitimæ aſcendentibus, vel deſcendentibus debitæ diſponere? Vt in regno Caſtellæ, de 5. bonorum parte in præiudicium deſcendentium: iuxta *l. 30. Tauri, hodie l. 13. t. 6. lib. 5. recopil. Caſtel.* & de 3. in præiudicium aſcendẽtium, *l. 6. Tauri, hodie l. 1. t. 8. lib. 5. eiuſd. recop.* Duplex eſt ſent. I. affirmat extrahendam eſſe tanquam æs alienum, ex hæreditatis corpore, & ita minuere legitimam aſcendentium, vel deſcendentium. Prob. ex *l. Viuus 9. ff. ſi quid in fraudem patroni*, vbi habetur libertum benemeritis donare poſſe, non vero legare, quo patroni legitimam portionem minuat: cum ergo portio patroni, & filiorum ſint ſimiles, *l. fin. C. de inoffic. teſtam.* & illa poſſit donatione remuneratoria minui, poterit ſimiliter hæc. 2. quia *l. 30. Tauri, hodie l. 13. t. 6. l. 5. recop. Caſtel.* numerat quæ ex 5. extrahenda ſunt non obſtante filiorum legitima, & ſolum refert donationes gratioſas, & funeris impenſas, ſed nomine donationis gratioſæ non comprehenditur remuneratoria, ſed eſt veluti ſolutio debiti: (vt probaui hoc 6. l. diſp. 6. n. 2.) ergo donatio remuneratoria non eſt in quinto computanda. Si enim voluiſſet lex de quinto extrahi, id expreſſiſſet, *l. Item apud Labeonem, 15. §. Ait prætor, verſ. Hoc edictum, ff. de iniur.* ibi, *ea enim quæ notabiliter fiunt, niſi ſpecialiter notentur, videntur quaſi neglecta.* Et melius *c. Inter corporalia poſt medium, de tranſlat. epiſc.* ibi, *ſi circa tranſlationem idem fieri voluiſſet, poterat expreſſiſſe.* Quod multis exornat *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Libertis. à n. 3. C. de reuoc. donat.* Expreſſa enim nocent, non expreſſa autem minime, *l. Nonnunquam, 51. in fin. ff. de condit. & demonſt.* 3. quia tutor poteſt ſolemnia munera parentibus, ac pupilli cognatis de ipſius pupilli bonis mittere, quando attenta eius pupilli conſuetudine, ac dignitate mittere debuit, *l. Cum plures, 13. §. fin. ff. de adminiſtr. tut.* & docent *Bart. ibi initio, Abb. c. 3. n. 2. de donat. Cuma. conſ. 101. Ioan. Garcia de donat. remunerat. n. 22.* ergo ſi tutor poteſt de bonis alienis donationes remuneratorias facere, à fortiori poterit pater de propriis bonis, licet filiorum legitimam tangat. Et ideo hanc ſent. tenent *Ioan. Lup. rubr. de donat. §. 50. n. 12. Caſtillo in procemio legum Tauri, verb. Garcia, verſ. Ex quo tria ſingulariter infero, & l. 29. Tauri, verb. Las otras donaciones, n. 20. Gom. Arias l. 26. Tauri, n. 9. Nauar. ſum. hiſp. c. 28. addit. ad n. 36. c. 26. ad 3. dub. & ſum. lat. c. 26. n. 39. Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 30.* Et videtur tenere *Ant. Gom. l. 29. Tauri, n. 23.* dicit enim donatum filio ob benemerita cenſeri debiti ſolutionem, & velut extraneo datum, & proinde vltra legitimam illi competere. Et ex Theologis, idem tenent *P. Molina to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 244. ad fin.* addens, ſiue donatio hæc fiat inter viuos, ſiue in vltima voluntate, *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. 2. edit. c. 170. concl. 5. Manuel 1. tom. ſum. c. 13. nu. 2. Vega lib. 5. ſumm. caſu 292.* Et hæc ſententia eſt probabilis.

Ex hac ſent. inferunt aliqui, poſſe parentes dum vita 3 fruuntur, in eleemoſynas & opera pia quicquid voluerint expendere, licet quintum bonorũ excedat, de quo ſolo in regno Caſtellæ poſſunt diſponere in præiudiciũ filiorum.

Quia

Quia *l. 30. Tauri* ſolæ donationes gratioſæ prohibentur vltra quintum bonorum, in deſcendentium præiudicium, eleemoſyna autem non eſt donatio gratioſa, ſed fit in remunerationem beneficiorum à Deo acceptorum, & pro animæ bono, quod filiis præferendum eſt. Sic *Nauar.ſum. lat.c.26.n.39.*& clarius *hiſp.c.28.addit.ad n.36.in fi.c.26.Lud. Lop.1.p.inſtruct.2.edit.c.170.cõcl.7.& l.2.de contr.c.42.§.Præterea,Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.93.n.2.Vega l.5.ſum.caſu 294.* allegatur *Corduba ſum. q. 125. dict.* 5. at ibi agit de minutis eleemoſynis: de quibus ſtatim dicemus. Immo *Lud.Lop.eo. c.170.cõcl.10.& 11.* quẽ ſequitur *Vega l.5.ſum.caſu 295.296. & 297.* aſſerit etiam, tempore mortis poſſe parentes vltra quintum bonorũ legare ad quæcũque opera pia, ſaltem in foro cõſcientiæ, modo alimenta neceſſaria filiis ſuperſint.

4 II. Sent. multò probabilior, docet donationem remuneratoriam quando non eſt debita lege iuſtitiæ, non minuere legitimas aſcendentium, vel deſcẽdentium, ſed extrahi de ea parte de qua liberè poteſt donans diſponere. Prob. quia *l.30. Tauri* expreſsè conſtituit filios ac deſcendentes hæredes neceſſarios, præter quintam bonorum partem: ergo cùm hæc ſit cauſa præciſa, ac neceſſaria, non eſt prætergredienda propter donationes remuneratorias, quæ verè & propriè non continent iuſtitiæ debitum, ſed voluntariæ ſunt. Quare dum lex illa loquitur de legatis & donationibus gratioſis, ideò ea ſic appellat, quia voluntaria ſunt, nec ex iuſtitia debentur. Et confirm. quia *ea l.30. Tauri* cauetur funeris impenſas ex quinto bonorum deducendas eſſe, cùm tamen valde neceſſariæ ſint: ergo à fortiori donationes remuneratoriæ quæ voluntariæ ſunt. 2. prob. ex *l.8.t.4.p.5.*ibi, *ſi el padre quiſiere fazer donacion, pueda la fazer aſi en vida como en muerte, contal que finque a los fijos ſu legitima:*ergo. Et ideò hanc ſent. tenent *gloſ.auth. Vnde & ſi parens,verb. Falcidiæ, C. de inoffic. teſtam.* vt bene ponderat eam ſequens ibi *Fulgoſ. & Iaſon n. 15.fin. Paulus ibi,n.7.Aymon conſ.165.Segura l.Cohæredi, §.Cum filia,n.181. ff.de vulg.Couar.c.Cum in officiis,n.11.de teſtam.Greg.Lop.l.8. fin.t.4.p.5.Tello l.28.Tauri,n.3.Meres de maior.1.p.q.22.n.19. Perez l.5.ord.t.2.l.1.f.73.§.Præterea relictum,Baeza de non melior.fil.c.17.n.3.Matienzo lib.5.recop.t.6.l.12.gloſſ.2.n.4. Azebedo ea l.12.n.5.& 20.& l.6.n.22. Gutier. de iuram.1.p.c.5.nu. 24.& 25.& 3.pract.q.43.n.16.Ioan. Garcia de don.remuner. n.41.Angulo de melior. l.12.gloſſ.1.n.17.& 18. Salzedo addit. ad regul.214.Bernardi Diaz,verſ.Amplia tamen.*

5 Hinc infertur intellectus ad *l.26.Tauri,hodie l.10.t.6.l.5. recop. Caſtel.* quæ diſponit donationes factas filiis per parentes, computandas eſſe in tertia & quinta bonorum parentum portione, in qua ab ipſis meliorari poſſunt: ſimiliter enim dicendum eſt de donationibus remuneratoriis factis per parentes filiis, quando obſequia remunerata non ſunt talia, ob quæ poſſet pater in iudicio conueniri. Quia re vera ſpontaneæ, & liberales ſunt. Sic *Couar.Gutier. & Salzedo n. præced. alleg.*

6 2. Infertur, minus benè authores, n. 3. relatos aſſeruiſſe, poſſe parentes in præiudicium legitimæ deſcendentium, vltra 5. bonorum partem in opera pia expendere. 1. quia donatio remuneratoria ex ſola gratitudine debita, maiorem debiti rationem habet, quam vera eleemoſyna, & tamen non minuit legitimam filiorum: ergo à fortiori nec eleemoſyna. 2. quia eleemoſyna non eſt verè donatio remuneratoria: nec eſt verè cauſa pia, Deoque grata, quando in præiudicium rei alteri debitæ fit, qualis eſt legitima. Vnde meritò *D. Aug.*& habetur *c.fin.17.q.4.* ait: *quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Eccleſiam, quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum, immo Deo propitio neminem inueniet.* 3. quia *d.l. 30.Tauri* expreſsè diſponitur legatum pro ſacris faciendis, extrahendum eſſe ex quinta bonorum parte, cum tamen ſit legatum pium pro anima. Tandem, quia praxis receptiſſima regni Caſtellæ habet ſolum parentibus licere diſponere de quinta bonorum parte, ſiue in vita, ſiue in morte, in præiudicium filiorum, quando diſpoſitio non eſt neceſſaria, ſed liberalis. Et ita hanc partem tenet latè probans *Gutier. de iuram.1.p.c.5.n.28.& l.3. pract.q.61.n.2.& ſeq.*Pro eadem ſent.eſt *Suarez l.Quoniam in prioribus,in declaratione legis regni,limit.1.initio.C.de inoffic. teſtam.* vbi aliis citatis aſſerit, ſi hæreditas patris eſſet adeo opulenta, vt legatum pium parum excedens quintum bonorum, modicum præiudicium filiis inferret, poſſe ſuſtineri tale legatum: quod idem ſequitur *Baeza de non melior. filiab.c.27.n.9.Azebedo lib.5.recop.tit.9.l.1.n.67.& 68.* addens, idem dicendum eſſe de tertio, ſi filius patri opulentiſſimam hæreditatem relinqueret: & dicit eſſe probabile *Gutier.3.practic.q. 61.fine*, licet probabilius dicat, non valere exceſſum illum vltra tertium vel quintum.

Ad argumenta prioris ſententiæ, propoſita n. 2. reſpondetur. 7 Ad 1. dic cum *Couar.c.Cum in officiis,n.11.de teſtamen.* eſſe minori priuilegio præditam patroni portionem, quam filiorum legitimam: vt notat *Iaſon l.Eum qui,C.de inoffic.teſt.* Ad 2. dico, nomine donationis gratioſæ intelligi donationes omnes, quæ non ex iuſtitiæ debito fiunt. Ad 3. dico, argumentum procedere, ſi pater non haberet vnde poſſet obſequia ſibi præſtita remunerare. At cum habeat quintum bonorum, de quo poteſt diſponere, æquum non eſt vt filiorum legitimas minuens ſe gratum exhibeat.

QVÆSTIO II. An donationes & eleemoſynæ minutatim 8 à parentibus factæ, dum ſuperſtites ſunt, computandæ ſint in ea parte de qua liberè poſſunt diſponere, & ita in regno Caſtellæ de quinto bonorum defalcandæ ſint: ita vt ſi ex iis minutis donationibus ac eleemoſynis coaleſcat aceruus, qui vel quintum excedat, non poſſit amplius parens de quinto bonorum diſponere: vel ſi non excedat, tantum poſſit parens de reſiduo diſponere? Varij ſunt dicendi modi. Primus ait, donationes etiam minimas & minutatim factas eſſe de quinto defalcandas. Prob. ex *l.28. Tauri,hodie l.12.tit.6.lib.5.recop.Caſtellæ*, præcipiente ne parentes in vita vel in morte niſi de quinta bonorum parte diſponant: iuncta *l.30.Tauri,hodie l.13.eodem tit.6.* decidenti omnes donationes gratioſas de quinto extrahendas eſſe: quæ leges licet duræ videantur, ſeruandæ ſunt, *l. Proſpexit,ff.qui & à quibus.* Et confirm. quia parum intereſt filiorum, ſiue parentes per viam quotæ, ſiue minutatim diſponãt, cum æque lædantur, & minus habeant in bonis. 2. quia in concernentibus iuſtitiam etiam parua attenduntur. Vt probat *Pinel.rub.C.de reſcind.vendit.n.8.& 24.* Et vbi agitur de iure alterius auferendo, de minimis etiam habenda eſt ratio: vt latè probat *Brunus tract. de ſtatuto exclud. fœminas, a.9.q.12. 3.* ex doctrina *Innoc.c.3.n.vnic. de don. Abbatis,c.2. eod.t.n.4.* vbi dicunt, ſi prælatus poteſt donare modica, tótque minutatim donet, vt Eccleſiam lædat, reuocari vltimas donationes: ergo ſimiliter donata à parentibus etiam modica, ſi quintum bonorum excedant, reuocabuntur quoad exceſſum. Sic docet *Tello l.28.Tauri,n.4.*

Secundus dicendi modus eſt, ſi exceſſus ſit modicus, 9 ita vt filij parum grauentur in legitima ex donationibus minutis toto vitæ curriculo factis, non defalcari de quinta bonorum parte, ſecus ſi eſſet notabilis exceſſus, & grauamẽ. Sic *Greg.Lop.l.8.verb.En vida,t.4.p.5. Gutier.2.pract. q.68.n.2.* licet dicat iuris rigore attento veriorem eſſe primam ſent. at æquitate & conſuetudine attenta eſſe tenendam hãc ſent. Eandẽ tenet *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.92.n.6.*

Tertius dicendi modus eſt, quando pater non donauit 10 tempore vitæ quintum per modum quotæ, id eſt, certam bonorum partem, ſed fecit aliquas ſpeciales donationes modicas, & minutas eleemoſynas, vt quotidie fit, non attendi vt tempore mortis diminuant quintum de quo pater diſponere poteſt. Prob. ex conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, *c. Cum dilectus,de conſuetudine,* quæ ita interpretatur leges decidentes, ne liceat patri in filiorum præiudicium diſponere, niſi de quinta bonorum parte, nullus enim dum teſtatur de hac parte, ſolet reſpicere ad modicas donationes, vel eleemoſynas toto vitæ curriculo factas: quod ſi hæ minuerent quintum, rariſſime parentes poſſent de quinto teſtari. Sic docent *Suarez l. Quoniam in prioribus,fine,C.de inoffic. teſtam. Baeza de non melioran.filiab.c.27.n.6.Matienzo lib.5.recop.t.6.l.12. gloſſ.3.n.3.Cordu*

*ba ſum.quæſtiunc.*125.*puncto* 5. Et hæc ſenten. eſt probabilis.

11 Vltimus dicendi modus eſt, qui præ cæteris mihi arridet, donationes non immodicas factas prudenter, pro modo ſubſtantiæ & qualitate perſonæ, & quas his attentis poſtulat recta ratio, atque bonorum adminiſtratio fieri, non teneri parentes computare in quinta bonorum parte, ſed pertinere ad ſumptus ordinarios, & ad bonorũ adminiſtrationem: ſecus ſi limites prudentiæ & huius rectæ adminiſtrationis excedant. Quia ita interpretatur praxis: & cum pater legitimus bonorum adminiſtrator ſit, arcendus non eſt ab iis quæ recta & prudens adminiſtratio poſtulat. Sic docent *Angulo de melior.l.*12.*gloſſ.*1.*n.*26.*Aiora de partit.*2.*p.q.*35.*per totam, P.Molin.to.*2.*de iuſt. tract.*2.*diſp.*282.§.*Dubium eſt*, vbi bene addit, plus poſſe hoc modo donare parentes diuerſis, atque decurſu temporis, quam ſimul: & hanc ſententiam dicit probabilem *Gutier.*2.*pract.q.*68.*fine.* Sed obiicies hinc ſequi donationes remuneratorias extrahendas eſſe de toto corpore hæreditatis, nec minuere quintum: quia recta adminiſtratio poſtulat parentes has donationes remuneratorias facere, ne ingrati ſint erga benefactores. Reſpondetur verum eſſe, quando eæ donationes modicæ ſunt, quando enim magnæ ſunt, non petit recta adminiſtratio in præiudicium filiorum fieri, nec conſuetudo permittit: ſed ſolum de ea parte de qua poſſunt libere diſponere.

12 Aliqui temperant, niſi donationes modicæ fierent alicui ex filiis, & vltra eas aliquis poſtea in tertio & quinto melioraretur, tunc enim dicunt, imputandas eſſe in quinto, ne contra legis prohibitionem vltra tertiũ & quintum melioratio fiat. Sic *Matienzo li.*5.*recop.tit.*6.*l.*12.*gloſſ.*3.*n.*3. *Gutier.*2.*pract.q.*68.*fin. Angulo de melior. l.*12.*gloſſ.*1.*num.*26. Sed non video huius limitationis ſolidum fundamẽtum: ſi enim de illis minutis ac modicis donationibus factis extraneo, curandum non eſt, nec minuunt tertium & quintum in quo filius meliorari poteſt: cur peioris conditionis debet eſſe filius, cui hæ modicæ donationes fiunt?

13 Ad argum. pro prima opinione propoſita n.8. reſp. Ad 1. dic, leges illas ſic rigidè loquentes, vſu interpretatas eſſe, modo à nobis expoſito, num.11. ne, ſcilicet, curetur de modicis donationibus prudenti adminiſtratione factis. Ad confim. dic, non ſentiri ita damnum, nec re vera tantum inferri, minutatim dando. Ad 2. & 3. dic, omnia illa locum habere, vbi quis non eſt verus bonorum dominus, ſed merus adminiſtrator, vt eſt prælatus, ſecus in vero domino, qualis eſt pater.

14 QVÆSTIO III. Vtrum arræ promiſſæ per virum habentem filios prioris matrimonij, ſint extrahendæ ex toto hæreditatis corpore, vel ex ſola ea parte de qua poteſt liberè diſponere? Vt in Caſtella, de quinto bonorum, vel ſi aſcendentes habeat, de tertio. Quidam affirmant, extrahendas eſſe de toto hæreditatis corpore, inſtar æris alieni. Ducuntur, quia donatio arrarum non eſt ſimplex, ſed remuneratoria. Sic *Azebedo l.*5.*recop.t.*2.*l.*2.*n.*30. *Aiora de partit.*2.*p.q.*44. temperans, quando vir abſque dedecore non potuit omittere dare arras: & idem dicit vterque de ſponſalitia largitate.

15 Cæterum dicendum eſt, arras extrahendas eſſe ex ea parte de qua poteſt vir in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium diſponere: vt in Caſtella, de quinto bonorum, ſi filij ex priori matrimonio ſuperſint: vel ex tertio, ſi ſolos aſcendentes habeat. Et ratio eſt, quia donatio arrarum quamuis remuneratoria, at non debetur ex iuſtitia, ſed ex liberali ac ſpontanea mariti promiſſione, qui nullo iure conſtringitur ad arras vxori aſſignandas. Vt bene docẽt *Suarez l.*3.*fori, tit.*2.*De las arras, l.*1.*n.*3.*Couar.c. Officij, n.*4.*de teſtam. Tello l.*16.*Tauri.n.*8.*Spino ſpeculo teſtam. gloſſ.*18.*n.*95.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*9.*l.*7.*gloſſ.*1.*n.*8.*Azebedo eod.lib.*5.*tit.*6.*l.*12.*n.*4.*Aiora de partit.*1.*p.c.*7.*n.*32. *Gutier.*2.*practic.q.*124.*n.*2.*Barboſa l.Si cum dotem,*23.§.*Si pater.n.*11. *ff.ſolut.matrim. Ceruantes l.*4.*Tauri, n.*20. *Valaſc.conſ.*2.*n.*12.*to.*1.*Angulo de melior.l.*12.*gloſſ.*1.*n.*21.*P.Moli.to.*1.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*200.*f.*1230.*fin.* Donatio autem remuneratoria non debita ex iuſtitia non extrahitur ex toto hæreditatis corpore, vt probaui nu.4. ergo & arræ. Et ideo hanc ſent. ſequuntur *Spino ea gloſſ.*18.*n.*94. & 95. *Azebedo* ſibi contrarius *lib.*5.*recop.t.*6.*l.*12.*n.*4.*Gutier.*3.*practic.q.*42.*n.*22. & 23. *Angulo de meliorat.l.*12.*gloſſ.*1.*n.*22.

16 Inquires autem, quid dicendum ſit, ſi tempore quo vir promiſit arras, carebat liberis, an poſtea iis natis extrahendæ ſint de quinto bonorum? Affirmat *Azebedo lib.*5.*recop.tit.*6.*l.*12.*n.*6. Ducitur, quia initium inſpiciendum eſt, in quo arrarum promiſſio ſpontanea & liberalis fuit: huiuſmodi autem donatio reuocatur natis poſtea liberis, in quantum eorum legitimas tangit, *l. Si vnquam, C.de reuocat.donat.* & *l.*8.*t.*4.*p.*5. Sed melius *Spino ſpecul.teſtam.gloſ.*18.*n.*94.*Angulo de meliorat.l.*12.*gloſſ.*1.*n.*22. & 23. *Gutier.*3.*pract.q.*43.*n.*18. & 23.*fine.* dicens, ſic ſententia regij conſilij Pinciani pronunciatum eſſe, docent arras ex toto hæreditatis aceruo tunc extrahi, & eis non obſtantibus poſſe patrem in vita vel in morte de integro quinto diſponere. Primo, quia tempore promiſſionis nulla ratione aſtringebatur ad eas de ſolo quinto promittendum, cum filiis careret: nec natiuitas filiorum ſuperueniens id impedit. Quia donatio remuneratoria qualis eſt hæc, minimè filiorum natiuitate reuocatur: vt teſtantur *Tiraq.* multos allegans, *l. Si vnquam, verb. Donatione largitus.n.*12. *C.de reuoc.donat. Bernard. Diaz reg.*213.*fallentia* 6.*Gregor. Lop.l.*8.*verb. Dieſſe, tit.*4.*p.*5.*Villalobos in commun.opin.lit. D.verb. Donatio, n.*189.190.*Molin.lib.*2.*de primog.c.*3.*n.*39.*Mieres de maior.*1.*p.q.*21.*num.*15.*Gutier.*3 *pract.q.*43.*n.*21. *Gratian.reg.*150.*n.*26. Præterea, quia donatio non reuocatur natiuitate filiorum, quoties veriſimile eſt donantem tempore donationis cogitaſſe de liberis habendis. Vt clarè colligitur ex *c.fin.*17.*q.*4. ibi, *cum non haberet filios, nec ſperaret habere,* & *l.*8.*tit.*4.*p.*5. ibi, *ni han fijos, ni eſperanza de los auer.* Et docent *Tiraq.* dicens eſſe omnium, *d.l. Si vnquam, in præfat.n.*75.*Bernard. Diaz d.regul.*213.*fallentia* 8. & *Salzedo ſuper eam fallentiam, Iulius Clarus lib.*4.*recep.*§. *Donatio, q.*23. *verſ. Sed quid ſi filius, Greg. Lop.d.l.*8.*verb. Ni han, Baeza de non melior.filiab.c.*9.*n.*47.*Gratian.regul.*150.*n.*30. At in noſtro caſu, cum vir promiſit arras vxori, cogitauit de liberis habendis: ad id enim matrimonium contraxit: ergo non reuocantur natis liberis.

17 Hinc infertur, quid dicendum ſit de ſponſalitia largitate: de qua *Azebedo & Aiora* (vt retuli n.14. fine,) dicunt extrahendam eſſe de toto hæreditatis corpore. Sed dicendum eſt extrahendam eſſe de ea parte, de qua poteſt vir liberè diſponere: vt in Caſtella, de quinta bonorum parte ſi filios ex priori matrim. habeat, vel ſi ſolos aſcendentes, de tertia: ſi autem filiis careret tempore promiſſionis, dicendum eſt extrahi de toto hæreditatis corpore: vt n. præced. de arris diximus. Quia hæc donatio ſponſalitiæ largitatis, ſimiliter eſt voluntaria, & tempore promiſſionis donans de liberis habendis cogitauit. Et ita priorem partem, nempe, cum adſunt filij ex priori matrimonio, vel aſcendentes, extrahi ex ea parte de qua poteſt vir libère diſponere, docent *Spino ſpec.teſtam.gloſſ.*18.*n.*117. *Gutier.*3.*practic.q.*43.*n.*23.*fin.* & *de iuram.*1.*p.c.*14.*nu.*8.*verſ. quæ profecto, Azebedo lib.*5.*recop.t.*2.*l.*1.*n.*28.

18 2. Infertur, licet promiſſio ſponſalitiæ largitatis vltra octauam dotis ſponſæ partem, firmetur iuramento: (vt dixi hoc 6. li. diſp.34. n.3.) ſi tamen excedat quintum tertiúmve bonorum, in præiudicium legitimæ aſcendentium vel deſcendentium, minime confirmari iuramento, in hoc exceſſu tertij vel quinti, ſiue excedat, ſiue non excedat octauam dotis partem. Quia eſt in præiudicium tertij, cui legitima eſt debita. Sic *Spino & Gutier. num. præced. allegati.*

DISPVTATIO XXXVII.

An vir cui dos non ſoluitur, vel non integrè, teneatur ad integras arras ſoluendas?

SVMMARIVM.

*Refertur quædam opinio, num.*1. *Et opinio authoris, n.*2. *Vbi quid ſi dos tradatur æſtimata pluris quàm valeat?*

Frangenti fidem, fides ſeruanda non eſt, num. 2.
Quid, ſi vir partem dotis remittat? n. 3. Et ſoluitur argum. num. 4.

1 ET videtur teneri virum in hoc caſu ad integras arras ſoluendas. Quia arræ dantur in præmium pudicitiæ quam vxor viro proſtituit, & ob matrimonij honorem: ergo cum non ſoluta dote promiſſa, extent hæ cauſæ, debebuntur arræ tanquam cauſa ſubſequuta: argumento ſumpto ex *toto tit. ff. de condict. cauſ. dat.* Aliqui aſſerunt virum magnas arras promittentem, ea ductum ratione, quod ampla ſibi dos promiſſa ſit, aliter minores arras promiſſurum, minimè teneri dote non ſoluta arras perſoluere: & ſi minor dos quàm promiſſa eſt, ſoluatur, vel in rerum totalium æſtimatione decipiatur vir, poſſe pro rata minuere arrarum quantitatem. Probant ex *l. Pollicitatione, 3. C. de donat. ante nupt.* vbi deciditur mulierem in dote fallentem non poſſe petere donationem ea cauſa ſibi factam. Vbi *gloſſa, initio,* dicit dupliciter hanc fraudem contingere, aut non ſoluendo dotem: aut eam æſtimando plus quam valet Sic docent *Suarez lib. 3. fori, t. 2. De las arras, l. 1. n. 11. verſ. Vnum caſum, Baeza de non melior. filiab. c. 32. n. 18. Azebedo lib. 5. recop. tit. 2. l. 3. n. 3. & 4. Aiora de partit. 1. p. c. 71. n. 34.* Quamuis hic videatur loqui, quando mulier mala fide ſe habuit fallendo virum.

2 Cæterum quamuis id quod docent hi DD. veriſſimum ſit: id tamen non probat *ea lex Pollicitatione*: loquitur enim in muliere quæ fallaciter ſe habuit, & ſic mala fide: vt probatur ex illis verbis, *quoniam maritum in dote fefellit*: verbum enim, Fallere, dolum & malitiam importat, *l. Fallaciter, C. de abolitionibus, l. 1. §. 2. de ædilit. edicto.* Præterea limitate admodum loquuntur, cùm in caſu tantum loquantur, quo vir ex magnitudine dotis promiſſæ ductus eſt ad tam amplas arras promittendum. Et ideò amplius ſentio, quamuis maritus tempore promiſſionis arrarum non meminerit dotis promiſſæ, aut forte tunc nondum promiſſa fuerit ſibi, ſed poſtea promiſſa ſit, poſſe non ſoluta dote non ſoluere arras: & ſi non ſoluatur integra dos, vel plus æquo æſtimetur, minuere pro rata dotis non ſolutæ, vel pluris æſtimatæ, quantitatem arrarum. Prob. quia non implenti implendum non eſt. *l. Quæro, 65. §. Inter locatorem ff. locati.* Et frangenti fidem, fides ſeruanda non eſt: *reg. Fruſtra, 75. de regul. iur. in 6. c. Peruenit el 2. de iureiur. l. in fine ff. de loco publico fruendo, l. 28. tit. 11. p. 3.* vbi *Greg. Lopez verb. Lo quebrantare,* refert alia iura concordantia: ergo ſi frangitur viro fides dotis promiſſæ, non tenetur ipſe ſeruare fidem arrarum promiſſarum: poteſt enim compenſatione vti. Et pro hac ſent. ſunt *Valaſcus conſ. 3. nu. 5. to. 1. Gama deciſ. 170. num. 2. Roland. à Valle, conſ. 10. n. 1. 2. & 3. to. 1.* alios referens, *P. Molin. t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 431. §. Dubium eſt vtrum ſi dos.* Vbi abſolutè docent non teneri virum ſoluere integras arras, ſi dos integre non ſoluatur. Limitandum tamen eſt hoc niſi matrimonium initum fuerit habita fide de dote certo tempore ſoluenda, & ante id tempus matrim. diſſolutum fuerit, tunc enim licet dos ſoluta non ſit, tenetur vir vel eius hæres ad integras arras ſoluendas. Primò, quia habita fides de pretio pro numeratione habetur. *l. Quod vendidi. 19. ff. de contrah. empt.* vbi id notant ſcribentes, & ibi nouiſſime *Gabriel Mudæus*: & conſtat etiam ex *§. Venditæ, verſ. Sed ſi is qui vendidit, inſtit. de rerum diuiſ.* Secundo, quia in nulla culpa eſt mulier, quæ ante diem ſolutioni deſtinatam, dotem minime tradidit. Sic docent *Afflictus* dicens ita deciſum eſſe in ſacro concilio Neapolit. *Guido, Neuiza. Socin. Bertrand. Boërius* quos refert & ſequitur *Roland. conſ. 10. n. 4. Valaſcus d. conſ. 3. ad fin. Baeza d. 32. n. 19. Molina proximè citatus.*

3 Si autem vir partem dotis remiſerit, tenetur integras arras ſoluere. Quia quod remittitur, quaſi ſolutum habetur. Sic *Gama & Molina, n. præced. alleg.*

4 Ad argum. propoſitum n. 1. reſp. negando conſequentiam. Quia ſubſiſtente cauſa donationis tenetur donans implere, niſi aliud poſſit excipere: vt contingit hic, cum enim ſibi dotis promiſſæ non impleatur fides, poteſt compenſatione vtens non implere.

DISPVTATIO XXXVIII.

An pupillus vel minor poſſit abſque tutoris aut curatoris authoritate, iudiciſque decreto arras conſtituere?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.
Quando puer vel puella pubeſcat? & quando ſit in ætate pupillari? quando dicatur minor, & quando pubertati, aut infantiæ approximare? n. 2.
Quando ex contractu oriatur obligatio ciuilis aut naturalis, aut neutra? & quotuplex ſit obligatio naturalis? Remiſſiue, n. 3.
Minor habens curatorem, & eius licentia contrahens obligatur naturaliter & ciuiliter, abſque eius tamen licentia non obligatur ciuiliter. Si autem careat curatore, obligatur naturaliter & ciuiliter, 4.
Pupillus authoritate tutoris obligatur naturaliter & ciuiliter, modo ſit proximus pubertati: & quid, quando non eſt proximus? 5.
Minor vel pupillus non obligatur etiam authoritate tutoris ciuiliter, in alienatione rerum immobilium vel mobilium, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, niſi adſit iudicis decretum. Et quid ſi curatorem nō habeat? 6.
An minor vel pupillus habens tutorem vel curatorem, contrahens ſine illius authoritate obligetur ciuiliter & naturaliter, ſi factus ſit locupletior? 7.
Pupillus ſeu impubes carens tutore an obligetur ciuiliter ex cōtractu? 8.
An valeat contractus minoris aut pupilli ſine authoritate tutoris aut curatoris geſtus, in eius vtilitatem, ſitque in eius optione ſtare contractui? 9.
An poſſit minor ſine authoritate curatoris maioratum inſtituere? 10.
An poſſit petere reſtitutionem, licet auctoritate curatoris vel iudicis decreto contraxerit? 11.
Quando minor dicatur læſus, vt beneficio reſtitutionis vti poſſit? 12.
Contractus minoris firmatur iuramento, nec poteſt petere reſtitutionem, licet ſine auctoritate curatoris & iudicis decreto alienet immobilia, & licet iuret per procuratorem, ſiue in ipſo contractu, ſiue ante, ſiue poſt, 13.
Quando ratione enormiſſimæ læſionis poſſit minor non obſtanti iuramento petere reſtitutionem? Remiſſiuè, n. 14.
Quid, ſi iuramentum illud præſtetur ab impubere pubertati proximo? Refertur opinio affirmans confirmare contractum, n. 15. Et contraria verior, 16.
An indigeat relaxatione hoc iuramentum, poſſitque irritari à parentibus, ſiue fiat ab impubere, ſiue à minoribus, etiam ſi fiat de peculio caſtrenſi, vel quaſi? 17.
Soluuntur argum. n. 18. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆST. huius cognitio petit alterius cognitionem, nempe, quando minor vel pupillus naturaliter, aut ciuiliter obligetur. Et ideo claritatis gratia triplex eſt diſputanda quæſtio. I. quando pupillus vel minor habens curatorem, vel eo carens obligetur naturaliter & ciuiliter ex contractu, vel promiſſione? II. quando contrahit abſque tutoris vel curatoris authoritate, an obligetur naturaliter? III. quando valeat conſtitutio arrarum facta per minorem? 1

QVÆSTIO I. Vtrum pupillus vel minor contrahens auctoritate tutoris aut curatoris, aut illo carens obligetur naturaliter & ciuiliter? Præmittendum eſt puberem dici maſculum poſt 14. annos completos, feminam verò poſt 12. ſimiliter completos. Cur autē citius femina pubeſcat: erudite ſatis tractat *Tiraq. l. 6. connub. nu. 38. & Gutier. auth. Sacramenta puberum, nu. 1. & 2. C. ſi aduerſ. vendit.* Ante hanc autem ætatem puer dicitur impubes, ſeu pupillus, femina autem pupilla: conſtat ex *l. fin. C. quando tutor. & cap. Puella, 20. q. 2. & l. 1. t. 5. p. 6. & l. 12. t. 16. p. 6.* minor verò dicitur tam maſculus quàm femina poſt pubertatem, vſque ad XXV. annum completum, *l. 2. C. ſi minor ſe maior. dixer.* Approximare autē pubertati in hac materia dicitur puer, X. annum cum dimidio excedens, & femina cum excedit IX. & dimidium: (vt dixi l. 1 diſp. 51. nu. 24.) Ante hanc autem ætatem dicitur puer infantiæ proximus, & puella infantiæ proxima. Sic *gloſ. §. Pupillus verb. Infantiæ, inſt. de inutil. ſtipul.* Doli autem capax dicitur qui eſt pubertati proximus. Sic *Dueñas reg. 259. limit. 3.* 2

2. Supponendum eſt, duplicem eſſe obligationem, alteram naturalem, & alteram ciuilem: & rurſus naturalem eſſe duplicem, alteram quæ vere obligat in foro conſcientiæ, alteram verò ex ſolo honeſtatis debito (vt latè explicui l. 1. diſp. 7. n. 14. 15. & 16. vbi etiam dixi, quando oriatur obligatio naturalis, & quando ciuilis.) 3

I. Concluſio ſit. Minor curatorem habens eiúſque li- 4

centia

centia contrahens obligatur naturaliter & ciuiliter : ſi tamen ab ſque eius licentia, non obligatur ciuiliter. (Nam de obligatione naturali dicturi ſumus à num.19.) Quando verò minor curatore caret, obligatur ex contractu naturaliter & ciuiliter: licet ſi lædatur, poſſit beneficium reſtitutionis implorare. Prob. ex *l. Si curatorem*, 3. *C. de in integr. reſt.* ibi, *ſi curatorem habens minor poſt pupillarem ætatem vendidiſti, hunc contractum ſeruari non oportet : ſi vero ſine curatore conſtitutus cõtractum feciſti, implorare in integrum reſtitutionem non prohiberis.* Vbi *gloſ. verb. Non oportet*, dicit contractum geſtum ab habente curatoren non valere ipſo iure ſine curatoris licentia: & *verb. Feciſti*, ait carentem curatore eſſe quaſi patrēfamilias, & valere contractum ab ipſo geſtum, ob idque neceſſariam eſſe reſtitutionem, ſi læſus ſit. Prob. etiam ex *l.* 5. *t.* 11. *p.* 5. ibi, *otroſi decimos que ſi alguno que fueſſe maior de catorze años, e menor de veinticinco, que no auieſſe guardador, fizieſſe prometimiento para obligarſe a otro en alguna manera, que vale: mas ſi ſe ſintiere engañado, o que lo fizo a ſu daño, puede pedir a juez en manera de reſtitucion que lo deſobligue, y el juez lo deue desfazer mãdando que el tal prometimiento no valga.* Et *l.* 25. *tit.* 4. *p.* 3. ibi, *e porẽdo dezimos que ſi algun menor de veinticinco años metieſſe ſu pleito en mano de auenidores, ſin otorgamiento de ſu guardador, e no quiſieſſe deſpues auer por firme la ſentencia, puede lo fazer, e no caera en pena alguna. Mas ſi fueſſe maior de catorze años, e ne ouieſſe entonces guardador, decimos que conuiene que eſte por lo que los auenidores mandaren, e ſino caera en la pena a que ſe obligo.* Hanc concluſ. vltra gloſſam citatam, docent *gloſ. reg. Pupillus*, 150. *ad fin. ff. de reg. iur. & l.* 1. *verb. Promiſerit, ff. de nouat. & ibi Bart. n.* 9. *Alberic. ibi. §. Illud non intereſt, nu.* 4. *Cyn. Petr. Odofred. Bart. Bald. Paul. Salic.* & omnes *d. l. Si curatorem, Angel. §. Pupillus, n.* 3. *inſt. de inut. ſtip. Greg. Lop. l.* 4 *t.* 11. *p.* 5. *verb. Que ha, Ant. Gom. to.* 2. *var. c.* 14. *n.* 1. *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.* 11. *l.* 2 2. *gloſſ.* 2. *n.* 8. *Gutier. de iuram.* 1. *p. c.* 5. *n.* 6. *P. Molina to. de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 224. *fol.* 1397.

5 Imo pupillus authoritate tutoris contrahens obligatur naturaliter & ciuiliter. Conſtat ex *l. Impuberes*, 13. *ff. de authoritate tut.* ibi, *impuberes tutore authore obligãtur:* vbi *gloſ. verb. obligantur*, inquit, *ciuiliter & naturaliter.* Idem definitur *l.* 1. *§. pen. & ibi gloſſ. ff. de act. & oblig.* Idem habetur *reg. In negotiis*, 5 *ff. de reg. iur. & §. Pupillus, verſ. Sed quod diximus, inſt. de inutil. ſtip.* & docent *gloſſ. l.* 1. *verb. Promiſerit, ff. de nouat. & ibi Bart. n.* 7. *idem gloſſ. l. Marcellus*, 26. *verb. Obligat. ff. de fideiuſſ. & reg. Pupillus.* 50. *ff. de reg. iur. paulò poſt prin. & l.* 1. *verb. Non es obligatus, C. de inutil. ſtip. & ibi Salic. initio. Alber. Ang. & Ant. Gom. relati n. præc. Decius de reg. in negotiis, n.* 9. *P. Molin. to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 224. *f.* 1393. Intellige tamen, modo pupillus ſit pubertati proximus, aliàs non obligatur defectu conſenſus, ſed à ſolo tutore contractus celebrandi ſunt. Sic *Salic. Alberic. Angel. Decius, Ant. Gom. Molina proxime citati.* Immo licet infans ditior effectus ſit, non obligatur etiam authoritate tutoris, ita vt teneatur actione ex contractu, ſed ſolum tenetur ex æquitate naturali, quæ minimè patitur aliquem cum aliena iactura locupletari, *l. Nam hoc.* 14. *ff. de condict. indeb.* Et docent *Bart. l.* 1. *n.* 7. *ff. de nouat. & ibi Paul. n.* 6. *Ang. Alberic.* proximè citati, *Greg. Lop.* 4. *verb. Infante, tit.* 11. *p.* 5. *Molina d. diſp.* 224. *f.* 1394.

6 Intellige tamen concluſ. quatenus habet, minorem authoritate curatoris obligari naturaliter & ciuiliter: præterquam in alienatione bonorum immobilium, vel mobilium quæ conſeruando conſeruari poſſunt: in hac enim vltra curatoris authoritatem, deſideratur iudicis decretum, *l. Lex quæ tutores*, 22. *C. de adminiſt. tut. l.* 18. *t.* 16. *p.* 6. Immo licet minor curatore careat, non poteſt huiuſmodi bona alienare abſque iudicis decreto, quamuis ex aliis contractibus obligetur. Prob. ex *l. Non ſolum*, 4. *C. de prædiis min.* vbi generaliter adoleſcentibus interdicitur alienatio prædiorum abſque iudicis decreto : & *l. fin. C. ſi maior factus alienationem*, vbi textus decidit venditionem prædij eſſe nullam, factam à minori poteſtate curatoris exempto, eo quod veniam ætatis impetrarit. Sic docent *gloſ. §. Nunc admonendi, verb. Nullam, inſt. quibus alien. licet*, quam ſequuntur ibi *Faber, & Angel. Alberic. l.* 1. *§. Illud non intereſt, n.* 4. *ff. de nouat. Minchaca* latiſſime diſputans *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. *§.* 1. *n.* 73. *Caldas* alios referẽs, *l. Si curatorẽ, verb. Res, n.* 2. *C. de in integr. reſt. P. Moli. to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 224. *f.* 1393.

7 2. Intellige alteram concluſionis partem, vt minor curatorem habens abſque illo contrahens non obligetur ciuiliter: niſi quatenus factus eſt locupletior: tunc enim tenetur ciuiliter & naturaliter. Vt de pupillo probatur, ex *l. fin. C. pro emptore.* Et docent etiam de pupillo *gloſſa, l. Marcellus. verb. Obligatio, ff. de fideiuſſ. & reg. Pupillus*, 150. *ff. de reg. iur. & l. Si pupillus*, 21. *in princ. verb. Si pupillus, ff. ad leg. falcid. & l.* 1. *verb. Promiſerit, ff. de nouat. & ibi Alberic. § Illud non intereſt, n.* 2. *gloſſ. l.* 1. *verb. Nõ es obligatus, & ibi Sal. n.* 1. *C. de inut. ſtipul. Duarenus l. Si pupillus*, 227. *fine, ff. de verb. oblig.* Quamuis *Paulus l.* 1. *fine, ff. de nouat.* aſſerat, minime obligari ciuiliter, ſed ſolum naturaliter.

8 3. Intellige tertiam concluſionis partem, nempe minorem carentem curatore obligari ciuiliter ex contractu, vt intelligatur de minori pubere: impubes enim ſeu pupillus tutore carens non obligatur ciuiliter ex contractu. Quia illi adminiſtratio eſt interdicta, *l. Iuſiurandum*, 17. *§.* 1. *ff. de iureiuran.* & colligitur clare à contrario ſenſu, ex *l. Si curatorem, C. de in integr. reſtit.* ibi, *ſi poſt pupillarem ætatem*, & *l.* 5. *t.* 11. *p.* 5. ibi, *que fueſſe maior de catorze años.* Et docet *Paul. d. l. Si curatorem, n.* 2.

9 4. Intellige concluſionem, quatenus habet contractum pupilli vel minoris abſque curatoris authoritate celebratum non valere: niſi in eius fauorem, & in quantum eſt illi proficuus. Sic expreſſe definitur *inſtit. de auth. tut. in princ.* & tenet *ibi gloſſ. verb. Non obligatur.* Idem habetur *l. Contra iuris, & ibi gloſſ. verb. Conceſſum, ff. de pactis, & §. Pupillus, inſtit. de inut. ſtupul. & l.* 17. *& ibi Gregor. Lop. verb. A pro, tit.* 16. *p.* 6. *& l.* 4. *tit.* 11. *p.* 5. Et ratio eſt, ne quod minorum fauore introductum eſt, in eorum detrimentum redundet: minoribus enim ætas in damnis ſubuenit, nec in proſpere geſtis obeſſe in aliquo conſueuit, *l. Non eo minus, C. de procurat.* vbi *Bart. Bald. Paul. Salic. Iaſon*, & alij multi quos refert & ſequitur *Seraphin. de priuil. iuram. priuileg.* 93. *n.* 50. & 51. *Ant. Gom. to.* 2. *var. c.* 14. *nu.* 1. *P. Moli. to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 224 *fol* 1393. & omnes. Vnde in optione minoris eſt cum authoritate curatoris, & iudicis decreto vbi id neceſſarium eſt, ſtare contractui, vel ab eo deſiſtere: reſtituet tamen pretium, in quantum locupletior factus eſt. Sic *Sarmient. de redditib. p.* 1. *c.* 2. *n.* 16. & 17. *P. Molina de diſp.* 224. *fol.* 1394. vbi bene addit, teneri etiam reſtituere pupillum pubertati proximum, quamuis ditior effectus non ſit, ſi dolo eius res perit: vt habetur *l. Pupillus* 5. *ff. de auth. tuto. & l.* 1. *§. an in pupillum, ff. depoſiti.*

10 Hinc infert *Greg. Lop. l.* 4. *verb. Alguna, prot.* 11. *p.* 5. poſſe pupillum maioratum per viam contractus vel donationis facere in ſibi ſucceſſurum. Quia inde vtilitatem tam ipſe, quàm eius proſapia conſequitur. Sed optimè cũ multis *Molin. lib.* 2. *de primog. c.* 9. *n.* 8. & 9. probat non poſſe minorem abſque curatoris authoritate quando illum habet, id efficere, niſi eam iuramentum ſuppleat.

11 II. Concluſio. Quamuis minor authoritate curatoris contrahat, ſi læſus ſit, poteſt petere reſtitutionem. Sic habetur *l.* 1. & 2. *& toto t. C. ſi tutor interuenerit, & l.* 1. *tit.* 25. *p.* 3. Et docent *gloſſ. l. Pupillus*, 150. *paulo poſt princ. ff. de regul. iur. Paulus l. Si curatorem, num.* 3. *C. de in integr. reſtit. Gutier. de iuram.* 1. *p. c.* 5. *n.* 6. *P. Molin. to.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 224. *f.* 1397. Idem dicendum eſt, quando interuenienti iudicis decreto contraheret. Nam authoritas curatoris ac iudicis decretum efficiunt actum mero iure valere, non autem beneficium reſtitutionis excludunt. Sic *Paulus eod. n.* 3.

12 Quando autem minor dicatur læſus, vt ſic beneficio reſtitutionis poſſit vti, conſulendi ſunt *Ant. Gom. to.* 2. *var. toto c.* 14. *Caldas l. Si curatorem, verb. Læſis, C. de in integr. reſtit.* & ibi omnes ſcribentes. Vnum tamen hoc notandum eſt, vbicumque minor facit actum ex quo nulla ſibi vtilitas ſequi poteſt, at damnum poteſt ſequi, dicitur læſus, & reſtitutionis beneficio vti poteſt. Vt latè probat *Sarmient. l.* 3. *ſelect. c.* 13. *n.* 2.

III. Con

13 III. Concluſio, Si minor pubes factus iuret contractum oneroſum, vel lucratiuum, firmatur iuramento, teneturque illi in vtroque foro ſtare, nec competit ei reſtitutio, quamuis lædatur. Quia efficitur maior ratione iuramenti ſupplentis defectum minoris ætatis. Prob. ex *auth. Sacramenta puberum. C. ſi aduerſ. vendit.* ibi, *Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, inuiolabiliter cuſtodiantur.* Et *l.6.tit.19.p.6.* ibi, *eſo meſmo ſeria quando el moço fueſſe maior de catorze años, e juraſſe, ca deſpues que ouieſſe iurado, deue le guardar ſu iura.* Idem habetur *l.16. tit.11.p.3.* docentque omnes. Et præcipue conſulendi ſunt *Ant.Gom.tom.2.var.c.14.n.18.Seraphin.de priuileg.iuramenti, priuil.* 83. vbi latiſſime rem hanc diſputat. Quod verum eſt, ſiue iuramentum in ipſo contractu, ſiue ante, ſiue poſt apponatur. Sic multos referens *Ant.Gom.eo.n.18.* Item eſt verum, ſiue minor per ſe, ſiue per procuratorem cum ſpeciali mandato ad iurandum conſtitutum, iuret. Sic *Ant. Gom.ibi, Greg. Lop.* alios referens contra quoſdam quos ibi allegat *l.6.verb.Maior.t.19.p.6.* Item eſt verũ, licet minor curatorẽ habens abſque eius authoritate contrahat. Supplet enim iuramentum curatoris authoritatem. Vt ſtatim alios referens probabo. Sic docent *Ant.Gom.eo.n.18. Greg. Lop.ea.l.6.verb. Maior, Molina l.2.de primog. c.9.n.9. Gutier. d.auth.Sacramenta puberum, n.* 103. *&* 106. vbi alios refert, cõtra quoſdam oppoſitum dicẽtes. Immo firmat iuramentum ac validam reddit alienationem immobilium factam per minorem abſque curatoris authoritate, ac iudicis decreto. Quia *l.1.C.ſi aduerſ.vendit.* expreſſe dicitur venditionem prædij factam à minori firmari iuramento: & *d.auth. Sacramenta puberum*, generaliter traditur minorum contractus firmari iuramento: vbi autẽ ius non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. De pretio.ff.de public.in rem actio.* Sic docent *gloſſ.l.1.verb.Emptori, C.ſi aduer.venditio.Bart.Iaſon*, & multi alij, quos referunt & ſequuntur *Ant.Gomez tom.2.var.c.14.n.18.Riminal.inſt,quib.alien.licet,§..n.24.Gutier.d.auth.Sacramenta puberum,n.24. Seraphin. de priuil. iuramenti,priuil.83.n 32. Azebedo lib.5.recop.tit.2.l.2.n,12.*

14 Vtrũ vero non obſtãti iuramẽto, petita eius relaxatione, poſſit minor ratione enormis, aut enormiſſimæ læſionis reſtitutionẽ petere? cõſulẽdi ſunt *Couar.de pactis 3. p.§. 4.n.6. Molina l.2.de primog.c.3.à n.18 Gutier.de iura.1.p.c.26. n.8. Matienzo li.5.recop.t.11 l.1.gloſſ.8.à n.50.Caldas l.Si curatorem, verb.Læſis, à n.1. C.de in integr.reſtit.* & ibi ſcribentes.

15 Grauis autem difficultas eſt, an deſideretur pubertas in minori iurante, vt eius iuramentum cõtractum firmet, vel ſatis ſit iurantem eſſe pubertati proximum? Multi, & valde probabiliter affirmant ſatis eſſe ſi iurans proximus pubertati ſit. Ducuntur 1. quia ſi iuret ſponſalia, tenetur iuramento, *c. Ex literis, el 2.de ſponſal.* 2. quia peccando & peierando poteſt ſe obligare diabolo, *c.1. de delictis puerorum*: ergo poteſt Deo iuramenti vinculo aſtringi. Sic tenent *Bart.auth. Sacramenta puberum, n.9. C.ſi aduerſ. vendit.* vbi *Paul.n.6.Salic.n.8.Iaſon n.24.& ibi Corneus*, & communis: *Abb.conſ.108.lib.2.& d.cap. Ex literis, n.6.* vbi *Alexand. de Neuo n.15. Decius l.Pupillum, n.4.ff. de regul. iur. Hoſtienſ. Ioan. Andreas, Paulus de Eleazar, Dominicus, Imola*, & alij multi, quos refert & ſequitur *Seraphin. de priuilegiis iuram. priuileg.83.n.24 Greg.Lopez l.6.verb.Maior.tit.19.par.6. Ant. Gabr.in mea edit.tom.2.comm.l.19.q.34.fol.428. & lib.11.fol. 110.Gutier.d.auth.Sacramenta puberum,num.117. Caldas l.Si curatorem,verb.Minoribus,n.9.C.de in integr. reſtitut.*

16 Verius tamen eſt, deſiderari pubertatem. Prob. quia *d. auth.Sacramenta puberum,& l.56.tit.5.p.5.& l.6.t.19.p.6.* ad confirmandum contractum, exigunt iuramentum puberis. Præterea quia licet in cauſa matrimoniali, quippe quæ integrum intellectum potius quam certam ætatem exigit, iuramentum impuberis pubertati proximi obliget: verum ad confirmandos cæteros contractus alias inualidos non ſatis eſt, niſi pubertas adſit. Quia ante pubertatem facillime ea ætas decipitur in contractibus, ac ſubinde in iuramentis eos cõfirmantibus. Sic docent *gloſſ.l.finali, verb. Potuerit,ff. de liberali cauſa, & d. auth. Sacramenta puberum, verb.Puberũ,* vbi *Odofred.verſ.Quæro quid in impubere,& Cynus,quæſt.7.Bald.n.9.&* 10. *Alber.n.7. Corneus in repetit.n.8. Alex.* dicẽs cõmunẽ *l. Qui iuraſſe, in princ.ff.de iureiu. Alciatus c.Cũ contingat,n.141.de iureiur.& l.Pacta,n.26.C.de pactis, Couar.de pactis 3.p.§.1.n.3.& 4.decret.1.p. c.5.§.1.nu.4. Ant. Gom.2.var.c.14.n.18.Menoch.* alios referẽs, *conſ.29.n.37. vol. 1.Gratian.reg.1.n.4.Lud.Lop.lib.2.de contract.c.39.fol.485.*

Obligabit autem tale iuramentum, donec relaxetur. 17
Quia eſt de re licita, poteſtque abſque culpa ſeruari. Sic *Corneus, Couar. Gratian.n.præced.allegati, & ibi Lud. Lop.* Erit autem ſufficiens relaxationis cauſa, impubertas, ſicut & metus. Vt bene docent *Couar. & Gratian.ibi.* Immo poteſt pater vel tutor iuramentum hoc impuberis irritare. Quia cum contractum minime confirmet, non acquiritur ius irreuocabile tertio, ſed ſolum ex vinculo religionis tenetur impubes. Sic *Lud. Lop.ibi.* Quod tamen verum credo, ſi ſuſtineamus probabilem ſententiam quam referemus n. 20. docentem impuberem non obligari naturaliter. Si enim ſuſtineamus oppoſitam, cũ acquiratur ius naturale tertio, nõ poterit pater vel tutor irritare. Similiter retenta opinione aſſerenti impuberem non obligari naturaliter, dicendum eſt etiam ſi contrahat circa peculium caſtrenſe, vel quaſi, iuretque contractũ, poſſe patrem vel tutorem irritare. Quia impubes inualide contrahit etiam circa huiuſmodi peculium: vt bene probat P. *Molina tom.1.de iuſt. tract.2.diſp.130.ad.fin.§. Licet filiusfamilias, & 2.tom.diſp.261. paulo poſt princ. §. Filiusfamilias*: atque ita iuramentum illud minime confirmat contractum, ſolumque manet religionis vinculum. Recedendum tamen eſt à *Lud.Lop.* dicenti, poſſe patrem vel tutorem irritare iuramentum quo pubes contractum firmat. Quia cum omnino confirmet contractum, acquiritur ius irreuocabile tertio, ætatiſque defectus ſuppletur iuramento, & efficitur maior, iure ſic ſtatuente: vt dixi n.14. & pater non poteſt irritare obligationem homini factam, vt dicemus diſput. ſequenti, n 1.

Ad argumenta propoſita num.15. ad probandum iura- 18
mento impuberis confirmari contractum, reſp. Ad 1. conſtat ex dictis num.16. vbi inter ſponſalia & alios contractus diſcrimen conſtituimus. Ad 2. dic probare iuramentum impuberis illum obligare: quod num. præced. faſſi ſumus: non tamen eo contractum confirmari.

SVMMARIVM.

Idem dicendum eſt quoad obligationem naturalem, de minori habente curatorem abſque eius licentia contrahente, & de pupillo, n.19.

An minor curatorem habens, & abſque illius authoritate contrahens obligetur naturaliter? Refertur opinio negans, n.20. Et contraria verior, n.21.

Verbum, Non poteſt, an reddat actũ nullum, & differt à Non poſſit? n.20.

Quid, ſi pupillus nõ ſit factus ditior? n.22. Et quid, ſi tutore careat? n.23.

Quid, ſi non ſit pubertati proximus? num.24. Et quid, ſi cum ipſo tutore contrahat? n.25.

Quid, ſi promiſſio fiat de alienandis immobilibus, vel mobilibus quæ ſeruando conſeruari poſſunt: & hoc abſque iudicis decreto? n.26.

Quid, ſi pupillo vel puberi ex aliqua cauſa interdicta ſit bonorum adminiſtratio? num.27.

Quid de prodigo? eodem num.27. Et an pupillus obligetur naturaliter ex mutuo? n.28.

An filiusfamilias ſine patris licentia, aut minor ſine authoritate curatoris obligetur naturaliter ex contractu inito pecunia credita? Et an talis contractus firmetur iuramento, n.29.

Lucrans in ludo à minoribus abſque iuramento, vel cum illo, an teneatur lucrum reſtituere? n.30.

An habens aliquid à minore ſine curatoris authoritate, teneatur illud reſtituere? num.31.

An poſſit minor cui beneficium reſtitutionis conceditur, vti cõpenſatione occulta, quando magnis expenſis indigeret ad recuperandũ? n.32. Et ibi quid de perdente in ludo prohibito, cui conceditur actio ad repetendum?

An poſſit is minor, vel qui perdit ludo prohibito, caſu quo poteſt beneficium reſtitutionis implorare, vel lucrũ repetere, non ſoluere? Refertur opinio negans, n.33. & contraria verior, num. 34. Et ibi, cui datur actio, eidem conceditur exceptio, & retentio, licet actio ad repetendum ſit temporalis, & tranſactum ſit tempus quo repetitio conceditur. Et annalia ſeu temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum

Quid, ſi minor petat coram iudice beneficium reſtitutionis, & defectu probationum ſuccumbat, an teneatur hic negans reſtituere, peccetque negando? num. 35. Vbi & de negante lucrum comparatum ludo prohibito.

Soluuntur argum. nu. 36 Et ibi, an pupillus obligatus naturaliter, tradens rem, transferat dominium? Et enodantur l. Obligari, in princ. ff.de

ff.de author.tutoris,l.1. C.de inutil. ſtipul.l. Si curatorem. C. de in integr.reſtit.l. Pupillus.ff.de action.& oblig.l. Quod pupillus, ff.de condict.indebiti.& l. Contra iuris, ff.de pactis, & l.25.t.4.p.3. & l. 17. t.16.p.6.

Poſt num.36.inuenies alia ſummaria.

19 QVÆSTIO II. An minor abſque curatoris authoritate contrahens, vel pupillus obligetur naturaliter, id eſt, in foro conſcientiæ? Aduertendum eſt quoad obligationem naturalem ex contractu conſurgentem, idem omnino dicendum eſſe de minori pubere habente curatorem, & abſque eius authoritate contrahenti, ac de pupillo. Quia in hoc æquiparantur. Conſtat ex *l.Si curatorem.C.de in integrum reſtit.& l.4.tit.11.p.5.*ibi, *no vale la promeſa de el menor que tiene curador, como ni la del pupilo.* Sic docent *gl.d.l.Si curatorem, verb.Non abſimilis,& l.Contra iuris,29.verb. Conceſſum.ff.de pactis, Ripa l.1.§.Fuit quæſitum,n.33.ff.ad Trebel.Salic.d.l.Si curatorem,n.5.& ibi Caldas,verb. Cum non abſimilis, n.1.Ant.Gom.l.3.Tauri,n.5.Riminal.inſtit.quibus alien.licet.§. 2.n.4.Gutier.auth.Sacramenta puberum,num.104.C.ſi aduerſ.vendit.* Quare in præſenti difficultate multi DD. explicantes in quibus caſibus pupillus obligetur naturaliter necne: concludunt idem omnino dicendum eſſe de minore ſine ſui curatoris authoritate contrahente. Sic *gloſſ.l.1.verb.Non es obligatus,C.de inut.ſtipul.& l.Pupillus,150.ad fin.ff.de reg.iur.& l.1.verb.Promiſerit.ff.de nouat.* vbi *Bart.n.9.Angel.n.4.Alberic.§.Illud non intereſt,n.2.idem Angel.inſtit.de inut.ſtipul.§.Pupillus,n.3.Cynus l.1.ad fin.C.de inut.ſtipul. Azo ſum. t.de arbitris,n.8.Alciat.l.Pacta,n.24.C.de pactis.P.Molina to. 1.de iuſt.tract.2.diſp.224.f.1394.*

20 Hoc ſuppoſito, omiſſis variis ſententiis quas refert *gl. l.1.verb.Promiſerit,& ibi Bart.n.6.ff.de nouat.* quas pro limit. 2.ſententiæ referam: duplex eſt celebris ſent.I. docet pupillum ſine tutoris authoritate contrahentem non obligari naturaliter debito vere naturali, quod in foro conſcientiæ obliget. Prob.1.quia ſi pupillus obligatur naturaliter,& ſic in foro conſcientiæ, iniuſtitiam fouerent leges ciuiles,& ſic eſſent iniquæ, quæ tuentur pupillum ne ſoluat id debitum. Dices non eſſe iniquas, ſicut licet defraudans intra dimidium iuſti pretij peccet, non ſubinde ſequitur iniquas eſſe leges denegantes actionem aduerſus eam fraudem. Sed hæc ſolutio non ſatisfacit, quia in eo caſu non fouent eum dolum leges, ſed ſolum vitandi lites gratia denegant actionem in foro externo: at in noſtro nulla eſt cauſa vitandi lites, ſed fouent ipſum pupillum non ſoluentem,& ſi forte ſoluit, cogunt alterum ad reſtitutionem. 2. quia minor dum ſine curatoris authoritate mutuo dat, aut ſoluit, non transfert dominium. *inſt.quibus alien.licet.§.Nunc admonendi,*ibi,*ſi pupillus mutuam pecuniam ſine tutoris authoritate alicui dederit, non contrahit obligationem, quia pecuniã non facit accipientis.* Et §.*fin.*ibi, *pupilli vel pupillæ ſoluere ſine tutoris authoritate nõ poſſunt, quia id quod ſoluunt non fit accipientis: cum nullius rei alienatio eis ſine tutoris authoritate conceſſa ſit.* Ergo ex contractu non obligatur naturaliter,& in foro cõſcientiæ: transferret quippe dominium, ſi obligaretur, & alterum retinendo redderet tutum in foro conſcientiæ. 3. quia dum lex reſiſtit contractui, nulla oritur obligatio, (vt dixi lib.1.diſp.7.n.16.) At leges reſiſtunt contractui pupilli ſine tutoris authoritate inito: vt patet ex *l.Obligari,9.ff.de author.tuto.in princ.*ibi,*Obligari ex omni contractu pupillus ſine tutoris authoritate non poteſt.* Et *l.1. C.de inut.ſtip.*ibi,*ex ſtipulatione in qua impubes ſine tutore authore ſpopondiſti, non es obligatus.* Et idem habetur *inſtit.de author.tuto.in princip.& l.17.t.16.p.6.*ibi, *el moço no puede fazer pleito, ni poſtura a menos de otorgamiento de ſu curador.* In quibus textibus pondero verbum, non poteſt, quod præciſam neceſſitatem importat, & actum contra geſtum omnino reddit nullum, priuatque potentia: vt teſtantur *gloſſ.reg.1. verb.Non poteſt, de reg.iur.in 6.Bart.l.Gallus in princ.n.4.ff.de liber.& poſthu.& l.finali,n.7.ff.de feriis,& l.de his,num.4.ff.de tranſactio.& l.Mæuius,§.Duobus,ff.de legat.2.n.20.Corraſius, l.Frater à fratre,§.1.nu.7.ff.de condict.indeb.Tiraquel.* multos referens poſt eges connubiales, *gloſſa 4.n.1.Angel.Excommunicatio 7.n.1.vlt.SyluEſt.Excommunicatio 10.n.fin.Medina, C.de pœnit.tract.2.de confeſſione,q.de alieno ſine licentia proprij abſoluente.verſ.Poſtremo facit.Couar.c.Tua,de teſtam.nu.2.fine, Azebedo* alios referens, *lib.5.recop.t.3.l.1.n.1.* Nec obſtat, ſi dicas cum *Bartolo l.Cum lex,n.6.& 7.ff.de fideiuſſor.* hoc diſtare inter, Non poteſt,& non poſſit: quod Non poſſit, inducit neceſſitatem, ac poteſtatem aufert, redditque actum nullum, & ſic obligationem naturalem impedit: ſecus Non poteſt: at prædictæ leges minime vtuntur verbo, non poſſit, ſed dicunt pupillum non poſſe obligari. Quam diſtinctionem approbant *Iaſon l.Frater à fratre,n.44.verſicul. Tertia difficultas,ff.de cõdict.indeb.Socinus,l.1.ff.de liber.& poſthum.Enriquez l.13.de excommunic.c.28.n.3.* Non obſtat, (inquam) quia hanc Bartoli diſtinctionem reprobant *Iaſon l.Stipulatio iſta.§.alteri,n.17.ff.de verb.oblig.& d.l. Gallus, in principio,n.22.& l.Pacta,n.7.C.de pactis,* vbi *Decius n.10.Tiraquel.* alios referens poſt leges cõnubial. *Gloſſ.4.n.9.Couar. de pactis,2.p.§.4.n.4.verſ.Sed aduerſus: Gutier.l. Nemo poteſt, n.147.ff.de legat.2.Caldas l.Si curatorem,verb.Cum nõ abſimilis,n.27.fine.C.de in integr.reſtit.Gratian.regul.484. num.7.* Et confirm.quia *l.Is cui bonis.6.ff.de verb.oblig.* eodẽ tenore dicitur prodigum cui datus eſt curator non poſſe obligari, ibi, *is cui bonis interdictum eſt, tradere non poteſt, vel promittendo obligare: & ideo nec fideiuſſor interuenire poteſt pro eo.* Et tamen omnes fatentur non obligari naturaliter. Vt optime tanquam certum ſtatuit *Caldas, d.l.Si curatorem, verb.Cum non abſimilis,n.22.* Quare *n.24.* dicit eius obligationem non firmari iuramento. 2. confirmatur, quia minor habens curatorem æquiparatur prodigo cui bonis interdictum eſt: vt habetur *d.l.Si curatorem, & l.Certi condictio,9.§. Quoniam, ff.ſi cert.peta.*ibi,*puto pupillo eum comparandum:* ergo cum hic non obligetur naturaliter, ita nec ille. 3. confirm. quia ideo hic prodigus non obligatur naturaliter, quia adminiſtratio ſemel ei conceſſa interdicitur: vt fatetur *Bartol.l.1. n.8.ff.de nouat.* at adulto ſtatin conceditur adminiſtratio, cum obligetur ciuiliter & naturaliter, (vt diximus n.4.) quod non fieret, niſi adminiſtratio eſſet conceſſa, *l.iuſiurandum quod ex conuentione, §.1. de iureiurand.* ergo per dationem curatoris videtur ſibi adminiſtratio interdicta, ſicut prodigo, & ita non obligabitur naturaliter. 4. principaliter prob.quia *l.Si curatorem,C.de in integr.reſtitut.* definitur contractum geſtum à minori ſine curatoris authoritate eſſe nullum: ergo non obligatur naturaliter, alias valeret ſaltem per viam exceptionis, aut compenſationis, qui ſunt effectus naturalis obligationis, teſte *Corraſio, l. Frater à fratre, in princ.n.36.ff.de condiction.indeb.* 5. probatur ex *l.Pupillus,58.ff.de actio.& obligat.* vbi ſic dicitur, *pupillus mutuam pecuniam accipiendo nec iure naturali obligatur:* & *l. Quod pupillus,41.ff.de cõdict.indeb.* vbi ſic dicitur, *quod pupillus ſine authoritate tutoris promiſerit,& ſoluerit, eius repetitio eſt. Quia nec natura debet:* vbi clare dicitur, non obligari naturaliter: & inſuper poſſe repetere: at ſi naturaliter deberet, non poſſet repetere, *l. Naturaliter,13.ff.de condictione indeb.* ibi, *naturaliter ſeruus obligatur, & ideo ſi manumiſſus ſoluat, repeti non poteſt.* 6. quia pupillus ſine tutoris authoritate contrahens comparatur furioſo, *l.Interdum,29.ff.de condict. indeb.* vbi ſic dicitur, *interdum perſona locum facit reſtitutioni, vt puta, ſi pupillus ſine tutoris authoritate, vel furioſus ſoluerit.* Idem *l.4.t.11.p.5.*ibi, *prometer puede a otro todo home a quien no es defendido: e aquien es defendido ſon eſtos, el loco, o deſmemoriado, o el menor de ſiete años, o el pupilo maior de ſiete, y menor de catorze*, ſed furioſus non obligatur naturaliter: ergo. 7. prob.ex *l. Contra iuris, 29.ff.de pactis*, ibi, *contra iuris ciuilis regulas pacta conuenta, rata non habentur, veluti ſi pupillus ſine authoritate tutoris pactus ſit.* Vltimo prob.ex *l.25.t.4.p.3.* vbi poſtquam lex dixit minorem abſque curatoris authoritate compromittentem ſub certa pœna, ea minime affici, ſi ſententiæ non acquieſcat: ſubdit hæc, *empero los fiadores que dio ſon tenudos de pechar la pena a que ſe obligaron, ſi el huerfano no quiſieſſe eſtar por el juicio, ſiendo maior de catorze años:* ergo à contrario ſenſu fideiuſſor pupilli minoris 14. annis non obligatur, & proinde talis pupillus non obligabitur naturaliter.

turaliter. Hanc ſent. docent *Iac. Rauennas*, quem refert, & ſequitur *Cynus l.1. ad finem, C. de inut. ſtip. Alciatus l. Pacta, n. 14. C. de pactis, Duarenus l. Si pupillus, 127. ad fin. ff. de verb. oblig. Ant. Gouean. l.1. §. Id quod, ff. ad leg. falcid. Couar. de pactis, 1. p. §. 4. n. 10.* Et in hanc partem motus illa lege declinat *Greg. Lop. l. 25. verb. Sciendo, tit. 4. p. 3.* licet tandem cogitandum relinquat. Pro hac ſent. citatur *Corraſius l. Filium quem, n. 138. C. famil. herciſcundæ*: ſed mendoſe, nam ibi nihil dicit: & ibi §. *falcidia, n. 38.* vbi de hoc agit, nil definit, ſed tantum dicit oppoſitam ſent. eſſe communem, & ſe late de hoc agere in quodam miſcellaneo: quod tamen inuenire non potui. Et hæc ſent. eſt valde probabilis.

21 II. ſent. cui tanquam communiori, ac probabiliori adhæreo, docet pupillum aut minorem contrahentem ſine tutoris aut curatoris authoritate obligari naturaliter, & in foro conſcientiæ ex contractu. Prob. 1. quia principali nullo modo obligato, non tenetur fideiuſſor, vnde vt fideiuſſor obligetur, opus eſt principalem ſaltem naturaliter obligari, *l. Cum lex, 47. ff. de fideiuſſor. & l. Naturaliter, 13. ff. de condict. indeb.* ibi, *naturaliter ſeruus obligatur, & ob id fideiuſſor pro ſeruo acceptus tenetur*: & *l. Fideiuſſor obligari, 17. in princ. ff. de fideiuſſ.* vbi *gloſſ. verb. Non es*, reddit rationem, quia deficienti principali obligatione non valet acceſſoria, *reg. Cum principalis. 138. ff. de reg. iur.* ſed fideiuſſor pupilli contrahentis ſine authoritate tutoris obligatur: ergo & ipſe pupillus ſaltem naturaliter obligabitur. Prob. minor ex *l. fin. ff. de iureiu. in princ.* ibi, *pupillus autẽ hoc ſolo defendebatur, quod tutor eius nõ interueniſſet, & hoc caſu fideiuſſorẽ prætor non tuebitur*. Et *l. Si pupillus, 40. ff. de recep. arbitr.* ibi, *ſi pupillus ſine authoritate tutoris compromiſerit, non eſt arbiter cogẽdus pronunciare: quia ſi contra eum pronuncietur, pœna non tenetur, præterquam fideiuſſorem dederit, à quo pœna peti poſſit.* Et idem habetur expreſſe *l. 25. titul. 4. p. 3.* hac moderatione, quando puer eſt maior 14. annis: ergo clare conſtat pupillum obligari naturaliter, vt huic obligationi accedat validè fideiuſſor. 2. probatur ex *l. Si pupillus, 21. in prin. ff. ad l. falcid.* vbi habetur pupillum ſine authoritate tutoris mutuam pecuniam accipientem, cui poſtea legatum fit ſub ea conditione, ſi mutuum reddat, implere conditionem reddendo mutuum, liberarique ab obligatione naturali reddendi. Et *l. 1. ff. de nouat.* ibi, *dũmmodo ſequens obligatio aut ciuiliter aut naturaliter teneat, vt puta, ſi pupillus ſine authoritate tutoris promiſerit.* Et *l. Si eius 64. in princ. ff. ad Trebel.* ibi, *non repetã, quia ab eo in me naturalis obligatio tranſlata eſt.* Et *l. Cum illud, 25. §. 1. ff. quando dies leg.* vbi teſtator legauit, quod pupillus ei debebat: & reſpondet *Iuriſc.* naturalem obligationem legatam videri, ſi debitum fuit contractum ſine licentia tutoris. Et *l. Marcellus, 26. ff. de fideiuſſ.* ibi, *ſi quis pro pupillo ſine authoritate ſui tutoris obligato*: vbi *Iuriſconſult.* ſupponit pupillũ poſſe ſine tutore obligari. 3. quia obligatio naturalis oritur ex cõſenſu, *l. Stichum, §. Naturalis, ff. de ſolut.* hoc autem conſenſu pupillus non caret, §. *Pupillus, inſtit. de inutil. ſtipul.* Et confirmatur ex *l. 5. tit. 12. p. 5.* ibi, *ſi algun ſieruo prometieſſe a otro, &c. tenudo es naturalmente de cumplir por ſi lo que promete, por quanto es home*: ecce qualiter ponderat textus obligationem naturalem conſurgere ex cõſenſu, eo quod ſeruus homo ſit: cum ergo idem militet in minori, & pupillo, tenebitur naturaliter. 4. contractus geſtus à minori ſine licentia curatoris, firmatur iuramento: (vt diximus n. 13.) ergo ex eo oriebatur obligatio naturalis, ſecluſo iuramento. Hoc enim argumento probat *Bart. l. Si quis pro eo, n. 12. ff. de fideiuſſor.* ex ſtipulatione alteri per alterũ facta oriri obligationem naturalem: quia talis ſtipulatio firmatur iuramento. Hanc ſententiam docent *gl. l. finali, verb. Non tuebitur, ff. de iureiurando, & l. Quod pupillus, 41. verb. Natura, ff. de condict. indeb. & l. Pupillus, 58. verb. Nec quidem, ff. de actio. & oblig. & l. Marcellus, 26. verb. Obligato, ff. de fideiuſſ. & l. Impuberibus, 13. verb. Obligantur, ff. de author. tutor. & l. Pupillus, 150. ad fin. ff. de reg. iur. & l. Si pupillus, 127. verb. Promittat, ff. de verb. oblig. & l. 1. verb. Non es obligatus. C. de inuti. ſtipul. & l. 1. verb. Promiſerit, ff. de nouatio.* vbi *Bart. n. 7. Paul. n. 6. Ang. n. 4. idem Bart. l. 2. n. 1. & l. Cum lex, n. 7. ff. de fideiuſſor. Angel. inſtit. de inutil. ſtipul. §. Pupillus, n. 3. Salicet. l. 1. num. 1. C. de inutil. ſtipul. Fulgoſ. l. Quod pupillus, n. 2. & 3. ff. de cõdict. indeb. Azo ſumma, tit. de arbitris, n. 8. Alexand. l. Si pupillus, 21. in princ. n. 2. ff. ad leg. falcid. Decius l. Pupillus, fine, ff. de reg. iur. Corneus repetit. auth. Sacramenta puberum, n. 8. C. ſi aduerſ. vendit. Iaſon l. Interdum, 29. n. 5. ff. de condict. indeb. & l. Impuberibus, n. 7. ff. de acquir. hæred. Roma l. Stipulatio iſta. §. Alteri, ff. de verb. oblig. Felinus c. Quanto, n. 1. de præſumpt. Fortun. de vltimo fine, illatione 20. n. 324. Bertachin. in repertorio, verb. Pupillus, ſub nu. 50. Aldobrandinus inſtit. de author. tutor. §. Authoritas autem, nu. 22. Nauar. l. 4. conſiliorum, in 1. edit. tit. de ſponſal. conſ. 39. nu. 11. in 2. t. de deſponſat. impub. conſ. 4. n. 11. Anton. Gom. tom. 2. var. c. 14. n. 1. Coſtanus de ſponſal. t. Qui poſſint ſponſalia contrahere, nu. 4. (habetur tom. 9. tract. nouiorum) Lambertengus tract. de contractibus, gloſſ. 16. verb. Non valeat, num. 11. Anton. Gabr. in mea editione, tom. 2. commun. l. 14. verb. Pupillus, fol. 251. Gutier. l. Nemo poteſt. n. 149. ff. de lega. 1. Caualcanus 1. p. deciſione 31. n. 13. Caldas l. Si curatorem, verb. Non abſimilis, n. 27. C. de in integrum reſtitut.* Et hanc ſententiam dicit eſſe communem *Corraſius l. Filium quem. §. Falcidia, n. 38. C. familiæ herciſcundæ.* Et ex Theologis, eam tenent *Corduba ſumma, q. 155. P. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 224. §. Quamuis autem, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. 2. edit. c. 124. §. Igitur.*

Hæc tamen ſent. ſolet aliquibus modis limitari. 1. limitatur, vt pupillus teneatur naturaliter, quando factus eſt locupletior. Sic limitant aliqui, teſte *gloſſa, l. 1. verb. Promiſerit, ff. de nouatio.* Sed hæc limitatio reiicienda eſt. Tum, quia illa *l. 1.* pupillus nouandi animo alienam in ſe ſuſcepit obligationem, & ita ditior non eſt effectus, & tamen ibi dicitur teneri naturaliter. Tum etiam, quia quando ditior efficitur, tenetur naturaliter & ciuiliter: (vt dixi n. 7.) & ita colligitur ex *l. Pupillus, 127. ff. de verb. oblig.* Et notat ibi *glo. verb. Promittat: & d. l. 1. verb. Promiſerit*, vbi *Bart. nu. 6. Angel. inſt. de inut. ſtipul. §. Pupillus, n. 3. Caldas l. Si curatorem, verb. Non abſimilis, n. 30. C. de in integr. reſtitu.* 22

2. Limitatur, vt procedat quando pupillus habet tutorem, & ipſo non authore contrahit, vnde ſi tutore careat, non obligabitur naturaliter. Sic *gloſſ. l. 1. verb. Non es obligatus. C. de inutil. ſtip. Ang. l. Si pupillus, 21. paulo poſt prin. verſ. In textu*, ibi, *ſine tutore. ff. ad legem falcid.* Sed hæc limitatio reiicienda eſt. 1. quia per tutoris dationem magis coarctatur pupilli poteſtas, pluſque illi adminiſtratio interdicitur: ergo ſi habens tutorem & ſine illo contrahens tenetur naturaliter, à fortiori quando illo caret. 2. prob. ex *l. Si curatorem, C. de in integr. reſtitut. & l. 5. tit. 11. p. 5.* vbi minor carens curatore obligatur naturaliter & ciuiliter, & illum habens, eoque non authore contrahens, minimè obligatur ciuiliter, & ita in hoc caſu minus obligatur: ergo pari ratione minus obligari debet pupillus ſpreto tutore ſibi dato contrahens, quam vbi tutore caret. Et ita reiecta hac limitatione docent pupillum tutore carentem obligari naturaliter, *Barto. l. 1. n. 6. & 7. ff. de nouat.* vbi *Paul. n. 7. Alberic. ibi. §. Illud non intereſt, n. 2. Salicet. l. 1. n. 1. C. de inutil. ſtipul. Alexand. l. Si pupillus, 21. in prin. n. 2. ff. ad legem falcid. Angel. inſt. de inutil. ſtipul. §. Pupillus, n. 3. Iaſon l. Interdum, num. 4. ff. de condict. indeb. Gutier. l. Nemo poteſt, n. 151. ff. de legat. 1.* 23

3. Limitatur, niſi pupillus ſit infans, aut infantiæ proximus: vnde vt obligetur naturaliter, debet eſſe pubertati proximus. Deficit enim ante illam ætatem plena intelligentia, vt ſic perfectum conſenſum habeat. Sic *gloſſ. l. Pupillus, in princ. verb. Si pupillus, ff. ad leg. falcid. & l. 1. verb. Nõ es obligatus, C. de inutil. ſtipul.* vbi *Salic. num. 1. Bart. l. 1. num. 7. & ibi Paul. num. 6. ff. de nouatio. Iacobus de Arena, l. Si pupillus, init. ff. de verb. obligation. Decius l. Pupillus, 149. in fin. ff. de reg. iur. Angel. inſtit. de inut. ſtip. §. Pupillus, num. 2. Iaſon l. Iuſiurandum quod ex conuentione. §. Pupillus, num. 10. ff. de iureiur. & l. Interdum, num. 5. ff. de condict. indeb. Felinus cap. Quanto, num. 1. de præſumpt. Aldobrandinus inſt. de auth. tutor. §. Authoritas autem, nu. 22. Nauar. lib. 4. Conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſ. 39. num. 11. in. 2. tit. de deſponſ. impub. conſ. 4. num. 11. Ant. Gom. tom. 2. var. c. 14. num. 1. Anton. Gabr. in mea edit. tomo 2. commun. lib. 14. verb. Pupillus, fol. 251. Caualcan. 1. p. deciſ. 31. n. 13.* 24

*n.13.P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.224.fol.*1394.Quod intelligit *Angel.eo §.Pupillus,n.2.*niſi malitia ſuppleret ætatē: tunc enim etiam nondum pubertati proximus diceretur doli capax,& obligaretur. Sed verius credo non obligari. Quia deficit prohibitionis ratio in caſu quodā particulari.

25 4. Limitatur, niſi pupillus cum ipſo tutore contrahat: tunc enim nec naturaliter obligatur. Quia prohibitus eſt tutor eam promiſſionem recipere, immo punitur, *l.Non licet.C.de contrah.empt.*& ita lex huic contractui reſiſtit.Sic *gloſſa l.Naturaliter,13.fine,ff.de condict.indebit.& l.1.verb.Non eſt obligatus.C.de inut.ſtipul.& l.1.verb.Promiſerit.ff.de nouat.* vbi *Bartol.n.7.Paul.n.6.& ibi Alberic.§.Illud non intereſt.n.3. Angel.inſt.de inutilibus ſtipulatio.§.Pupillus,n.3. Salicet.l.1.n.1.C.de inutil.ſtip.Bertachinus in repertorio,verb. Pupillus,ſub n.50.Gutier.l.Nemo poteſt,n.149.ff.de legat.1.P. Molina to.1. de iuſt.tract.2.diſp.224.f.*1395.& dicit communem *Corraſ.l.Filium quem.§.Falcidia,n.38. C.familiæ herciſcundæ.* Et conſtat etiá ex *l.Pupillus,5.ff.de auth.tut.*ibi,*pupillus obligari tutori eo authore non poteſt.* Quod tamen intellige primo, niſi altero tutore authore ei obligetur. Vt habetur *ead. l.Pupillus:* & docent *gloſ.reg.Pupillus,150.ff.de reg.iur.Salic.Bertachin.& Molina proxime citati.*2.Intellige,niſi pupillus factus ſit locupletior: tunc enim tenetur ipſi tutori. Sic habetur *ead. l.Pupillus:*& docent *gloſſ.ibi verb. Naturaliter, & d. reg. Pupillus,Bart.Salic.Angel.Bertachinus,Molina, hic alleg.* Immo in hoc caſu tenebitur pupillus tutori naturaliter & ciuiliter. Vt bene *gloſ.ea l.Pupillus,verb.Naturaliter,& Molina proximè cit.*Intellige tertio,niſi pupillus dolum committeret. Sic *gloſ.ea l.Pupillus, verb. Naturaliter, Molina hic allegatus,* explicans,vt ſi dolo eam rem deſtruxiſſet,vel alienaſſet.

6 5. Limitatur, niſi promiſſio facta ſit de rebus, quarum alienatio eſt interdicta minori abſque iudicis decreto: vt ſunt immobilia,& mobilia,quæ ſeruando ſeruari poſſunt: tunc enim non obligatur etiam naturaliter,licet authoritate tutoris,abſque iudicis decreto promiſerit, vel alienauerit. Quia lex tali alienationi reſiſtit,*l.Si ad reſoluendam,7.& l.Si quidem,11.& l.Si minor,15. C.de prædiis minor.* Sic *Bart.l.1.n.7.& 8.& ibi Paulus n.6.ff.de nouat.Angel. inſtitut. de inutil.ſtip.§.Pupillus, num.3.*

27 6. Limitatur,niſi pupillo vel adulto ex aliqua cauſa iudex interdixerit adminiſtrationem: tunc enim nec naturaliter obligabitur: eadem ratione qua de prodiguo cui datus eſt curator, diximus n.20.in 1. confirm. ad tertium argum. Sic *Bart.l.1.fine,ff.de nouatio.*

28 7.Limitatur,niſi in mutuo,ex quo pupillus nec naturaliter obligatur. Vt expreſsè videtur decidi *l. Pupillus,58.ff. de actio.& oblig.& l.Quod pupillus,41.ff.de condict. indeb.* Et tenet *Bologninus rubr.ff.ſi cert.pet.n.23.*Sed diſplicet hæc limitatio,nec illæ leges eam probant, (vt n.36. vbi illis ſatisfiet,videbimus.)Et probatur ex *l.fin.ff.de iureiur. & l. Si pupillus,21.in princ.ff. ad leg.falcid.* vbi de mutuo dato pupillo fit ſermo,& docetur pupillum ex eo naturaliter obligari.Sic *Caldas l.Si curatorem,verb. Non abſimilis, n.28.C.de in integr.reſtit.Gutier.l.Nemo poteſt.n.150.ff.de legat.1.*

29 8.Limitatur in regno Caſtellæ,vt minor ſub tutore cōſtitutus,ſine licentia curatoris non obligetur ciuiliter,aut naturaliter ex cōtractu pecunia credita inito:vt ſi pecunia credita aliquid emat: & idem dicendum eſt de filiofamilias,ſiue maior ſit,ſiue minor,ſimilem contractum abſque patris licentia ineunte.Quia *l.22.t.11.lib.5.recop.Caſtellæ* reſiſtit huic cōtractui penitus annullans, & fideiuſſorē dicit minimè obligari. At ſi minor aliquo pacto obligaretur, fideiuſſor maneret obligatus(vt diximus n.21.)potuitque ea lex propter bonū commune id ſtatuere, ea pœna venditores puniens.Sic *Perez lib.3.ord.t.8.l.1.fol.603.verſ.His etiam adſtipulatur:Matienzo ea l.22.gloſ.8.n.10.Azebedo ead. l.n.2.P.Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.261.§.In regno Caſtellæ.* Nec talis contractus firmatur iuramento. Quia ea lex expreſsè reſiſtit contractui,& iuramento.Sic *Matienzo,Perez,Azebedo n.6.proximè citati, Gutier. auth.Sacramēta puberum,n.47.C.ſi aduerſus vendit.* Hæc tamen vt filiusfamilias & minor non teneantur ex tali contractu pecunia credita facto, intelligenda ſunt eiſdem limitationibus, quibus tradunt DD.filiumfamilias non teneri ex mutuo. Vt probat *Gutier.d.auth.Sacramenta puberum,à n.50.vſque ad 61.*& præcipuè *nu.54.*Quas limitationes referunt *Greg. Lop.l.4. verb.Preſtado.& verb.Cauallero,tit.1.p.5.Anth.Gom.to.2.var. c.6.n.2.Ducñas reg.370.Perez d.l.1.f.603.à verſ.Fallit ſecundò,Matienzo d.l.22.gloſ.3.& 4.Azebedo ead.l.n.5.Gutier.d. auth.Sacramenta puberum,n.48.51.57.76.77.78.86.*

Ex dictis infertur pro materia de ludo, id quod com- 30 muniter docent DD. lucrātem à minoribus teneri lucrum reſtituere: non ita indiſtinctè verum eſſe. DD. hi ſunt *D.Thom.2.2.q.32.a.7.ad 2.Medina C.de reſtitut.q.22.§.Vt igitur in ſumma dicam:D.Anton.2.p.t.1.c.23.§.3.init.Sotus l.4.de iuſt.q.5.a.2.verſ.Hac demū, Caſtro l.2.de lege pœn.c. 2.coroll.3.init.Bañez 2.2.q.32.a.7.circa ſolut.D.Thomæ ad 2.& ibi Aragon circa eandem ſolut. Alcoçer lib.de ludo,c. 14.§. El primero caſo,Lud.Lopez l.2.de cōtractib.c.21.paulò poſt princ.Manuel 1. tom.ſum.2.edit.c.189.n.1.& 3.*Et ex iuriſperitis,*Syrueſt.verb. Ludus,q.11.dict.1.Couar.reg.Peccatum 2.p.§.4.n.4.verſ.Deinde illud,Petr.de Couar.de remedio luſorum,3.p.c.1.Sarmiento de redditib.1.p.c.2.n.5.Azebedo l.8.recop.t.7. l.2.n.88.* Sed hoc pacto diſtinguendum eſt, ſi minor ſit pubes, & curatore careat,non tenetur lucrans reſtituere,donec minore reſtitutionem petente iudex lucrantem ad eam cogat. Ratio eſt,quia hic minor naturaliter & ciuiliter obligatur ex cōtractu,cū beneficio reſtitutionis,(vt diximus n.4.) Quare caute *Angles floribus,2.p.q.de ludi reſt.a.vn.dub.1.f.289.Alcozer l.de ludo.c.16.fol.101.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.191.n.3.*& in *bulla compoſitionis,caſu 10.n.35.*limitarūt,quando minor curatorem habet. Si autem minor curatorem habeat, vel ſit impubes pubertati tamen proximus, ſuſtinendo priorem ſent.valde probabilem,quam retuli n.20.aſſerentem hunc ſine curatoris authoritate contrahentem non obligari naturaliter: conſequenter dicendum eſt, lucrantem teneri reſtituere:& in hoc caſu vera eſt ſent.prædictorum authorum: & cum ſit valde probabilis, poterit minor illi innitēs non ſoluere pecuniam in ludo amiſſam, Cæterum retenta ſent. probabiliori relata n.21. vt impubes pubertati proximus & minor ſine tutoris aut curatoris authoritate contrahentes obligentur naturaliter: dicendum eſt lucrantem à minori, vel pubertati proximo,vel aliter cum illis contrahentem abſque curatoris authoritate, non teneri reſtituere,interim dum minor vel tutor loco illius id non repetit coram iudice, vtens beneficio reſtitutionis. Quia licet minor vel impubes ille eo contractu dominium non tranſtulerit, (vt dicemus nu. 36.) at tenebatur naturaliter & in foro conſcientiæ ſtare contractui, dum non eliditur beneficio reſtitutionis: ergo lucrans non tenebitur reſtituere: ad hoc enim non deſideratur tranſlatio dominij in accipientem, ſed ſatis eſt habeat ius accipiendi ac retinēdi.Sic *P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.224. ad finem,§.Ex dictis infero,& to.2.diſp.519.§.Quod dictum eſt.* Hoc autem neceſſario intelligendum in iis caſibus in quibus diximus pupillum, & minorem obligari naturaliter. Præterea ſi minor iuret contractum ludi, vt ſi iuret ſe ſoluturum,vel non repetiturum, tenebitur ſoluere, nec poterit vti beneficio reſtitutionis, niſi in caſibus in quibus maiori conceditur repetitio: & hoc verum eſt,ſiue minor ille curatorem habeat, ſiue illo deſtitutus ſit: quia iuramentum ſupplet defectum minoris ætatis, firmatque contractum, excluditque reſtitutionem ratione minoris ætatis conceſſam: (vt probaui nu.13.) Si autem ludens & iurans ſit impubes pubertati proximus, & ſine authoritate tutoris ludat,ſuſtinendo ſententiam relatā n.15.dicentem eius iuramento firmari contractum, idem dicendum eſt:ſuſtinendo autem oppoſitam veriorem relatam num. 16.poteſt impubes petere relaxationem ratione imperfectæ ætatis, & ea obtenta vti beneficio reſtitutionis, ante obtentam vero relaxationem aſtringitur iuramento: vt probaui num.17.

2. Infertur,temperādum eſſe quod tradunt aliqui Do- 31 ctores,nempe habētem rem à minori ſine tutoris autho-

ritate,

ritate, quouis titulo habeat, teneri reſtituere. Hi ſunt, *Innoc.c.Quia plerique,n.3.verſ.Sed quid dices,de immunit.Eccleſ. Sotus l.4.de iuſt.q.5.a.3.verſ.At quo rei punctum,Ledeſma 2.p. 4.q.18.a.1.diſp.12.fol.227.col.2.fine.Anton.Gom.l.3.Tauri,nu. 124.Sarmiento de redditib.1.p.c.2.nu.4.& 5.Mercado lib.3.de contractib.c.2.§.Y publicada la poſtura.*Et pro eadem parte eſt *Syluest.Restitutio 2.dict.5.* vbi ait ſoluentem debitum pupillo ſine tutoris authoritate, non liberari, niſi pupillus habeat apud ſe, vel factus ſit locupletior, & proinde teneri iterum ſoluere: addit *Sarmiento n.6.* poſſe alterum rem detinere donec pupillus ſoluat ſibi pretium, quatenus factus eſt locupletior, quod ſi locupletior non ſit effectus, ſed pecunias perdiderit, teneri emptorem rem gratis reſtituere. Sed hoc temperandum eſt, ſi enim teneamus pupillum & minorem obligari naturaliter, dicendum eſt non teneri alterum reſtituere, donec minor læſus vtatur beneficio reſtitutionis. Quia valet is contractus in foro conſcientiæ, donec reſcindatur. Sic docent *Anton.d.c.Quia plerique, n.12.& ibi Abbas n.31.P.Molina tom.1.de iuſt.tract.2.diſp.224. ad finem.§.Ex dictis infero.* In hoc tamen caſu erit veriſſima prior doctrina, cum minor ſiue curatorem habens, ſiue illo deſtitutus, alienat rem immobilem ſine iudicis decreto. Quia ex tali contractu nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur: vt probaui numero 26.

32 Inquires autem, an ſi minor nequeat abſque magnis expenſis petere coram iudice reſtitutionem, poſſit occulta compẽſatione vti? Affirmant *Corduba ſum.q.155.& Lud. Lop.1.p.inſtruct.2.edit.c.124.§.Si autem talis minor.* Sed hoc minimè credo, niſi quando talis eſſet læſio, vt alter citra omne dubium teneretur in foro conſcientiæ reſtituere ante omnem iudicis ſententiam. Quoniam beneficium reſtitutionis minoribus læſis conceſſum, non eſt, vt alter teneatur ipſis ante iudicis ſententiam reſarcire læſionem, ſed vt minores ipſi gaudeant hoc priuilegio, vt iudex audita parte poſſit concedere ipſis reſtitutionem. Vt conſtat ex *l.Si curatorem,C.de in integr.reſt.* ibi, *implorare in integrum reſtitutionem non prohiberis, ſi nec dum tempora præfinita exceſſerint, cauſa cognita.* Et *l.5.t.11.p.5.* ibi, *mas ſi ſe ſintiere enganado, o que lo fizo a ſu daño, puede pedir al juez en manera de reſtitucion que le deſobligue.* Præterea, quia minor carens curatore cum obligetur naturaliter & ciuiliter, cogetur à iudice ſtare cõtractui, dum reſtitutionem non petit: ergo eo beneficio non gaudet dum reſtitutionem minimè petit, & proinde idem dicendum eſt de minore curatorem habente. Quia (vt diximus n.4.) vterque minor læſus æquè gaudet hoc beneficio. Tandem, quia perdẽs ludis lege interdictis actionẽ habet ad repetendum lucrum coram iudice, *auth. Alearum, C. de relig.* at non poteſt inconſulto iudice cõpenſatione vti, & ſi ſoluat, petatque poſtea authoritate priuata lucrũ ſibi reſtitui, non tenetur alter donec condemnetur. Vt docent ferè omnes DD. in materia de ludo, & poteſt videri in *Couar.reg.Peccatũ,2.p.§.4.ad fin.verſ. Hinc tollũtur.*

33 Rurſus inquires, eſto minor qui re vera ſoluit, non poſſit propria authoritate recuperare, nec compenſatione vti tantundem retinendo, an poſſit non ſoluere pecuniam, vel aliam rem promiſſam, ſicut poteſt ſolutione facta petere coram iudice reſtitutionem? In ſimili quæſtione, nempe, in caſibus, in quibus datur repetitio pecuniæ amiſſæ in ludo ipſi perdenti, negant aliqui poſſe tuta conſcientia non ſoluere. Ducũtur, quia alias non eſſet verum, minorem habẽtem curatorem, eiuſque authoritate contrahẽtem, vel ſi eo careat, obligari naturaliter & ciuiliter, cum beneficio petendi reſtitutionem, quando læſus eſt. Cuius cõtrarium vt certum ſtatuimus n. 4. ſi enim poteſt retinere, & non ſoluere, minimè tenebitur ſtare cõtractui. 2. quia is contractus non redditur irritus, & ita alter non tenetur reſtituere, antequam minor petat: vt docet *Abb.c. Quia plerique,n.28.de immun.Eccl. Ant.Gom.l.3. Tauri,n.124. ad fin.* ſed tãtum datur actio minori, vt petat coram iudice reſciſſionem, ergo dum non petit, tenebitur ſoluere. Et ita in hoc caſu docet *Alcoçer libro de ludo,c.33.fine.* Et in ſimili caſu, quãdo datur repetitio in ludo, vt non obſtãte actione quam habet perdens ad repetendum, teneatur ſoluere, docent *Alcoçer ibi.concl.3. Medina C. de reſtit.q.22.§.Corollariè ſequitur,Caſtro l.2.de lege pœn.c.2.corol.3. Salon 2.2.ante q. 62.q.5.de dominio.a.6.f.561.Franc.Garcia l.2.de contract.c.19. f.589.& ſeq. Azebedo lib.8.recop.t.7.l.8.n.5. Bañez 2.2.q.32. a.7.f.1182. Valentia 2.2.diſp.5.q.6.punct.5. dub.8.§. Hæ duæ ſentẽtiæ:* & dicit eſſe valde probabile *Aragon referẽdus n.ſeq.*

Quamuis autem hoc ſit valde probabile, verius tamen 34
eſt, poſſe tuta conſcientia non ſoluere, nec ſtare contractui. Quia quoties lex humana iuſta negat actionem ad aliquam rem petendam, & ſimul concedit eiuſdem rei poſſeſſori & debitori repetitionem, ſi ſoluerit, tunc licet poſſidenti in vtroque foro retinere: ea enim lex præſtat authoritatem ad retinendũ. Cui enim datur actio, eidem competit exceptio, & retentio: *reg. Qui ad agendum, 61.de reg.iur.in 6.& reg. Inuitus,179.§.Cui damus.ff.de reg.iur.l.1. §.Qui ſuperficiẽ,verſ. Nam cui damus.ff.de ſuperficiebus, l.Creditori,5.C.de pactis.* Præterea, quia fruſtra petitur, & eſſet circulus inutilis, quãdo aliquid ſtatim reſtituendum eſt, *l. Dolo,8.ff.de doli mali excep.& reg. Dolo 59.de reg.iur.in 6.* Cũ ergo ſtatim repetita ea pecunia debeat authoritate iudicis reſtitui, fruſtranea eſſet eam ſoluendi obligatio. Sic expreſſe colligitur ex *Bart.Extrauag. Ad reprimendam,num.13. Ant.c.Nouit.n.62.& 63.de iudiciis,* vbi dicũt ſi pupillus non ſoluat id ad quod obligatione naturali tenetur, non poſſe denunciari euãgelice: quia ſi ſoluat, repetit, & concedetur ſibi reſtitutio. Si tamen peccaret, clarũ eſt poſſe denũciari euangelice. Et ita in alio ſimili, nempe, cum datur repetitio pecuniæ amiſſæ in ludo, poſſe perdentem cui repetitio datur, minime ſoluere, eo quod actionem habet ad repetendum: docent *Adrian.4.materia de reſt.q.de reſtit. ludi, quæ incipit, Qui in ſuperiorib. Sotus* licet non ita clare, *l.4.de iuſt.q. 5.a.2.ad fin.verſ.Vnum autem.Couar.reg.Peccatum,2.p.§.4.n. 8.verſ.Sed & ſemota,P. Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.515.cõcluſ.4. Angles floribus 2.p.q.de reſtit.ludi,fin. Phili arc.de offic.ſacerd.to.2.p.2.l.5.c.2.n.11. Aragon 2.2.q.32.a.7. ad fin. Carbon q.42.de reſtit.concl.5. Lud.Lop.l.2.de contractibus,c.22.cõcl.1.* & dicit eſſe probabile *Alcoçer l.de ludo,c.33.concl.3.* Quod non tantum eſt verum, quando actio ad repetendum eſt perpetua, ſed etiam ſi temporalis ſit, id eſt, tempore limitato conceſſa, ſi enim nondum ſolutio facta ſit, quamuis tranſactum ſit tempus quod ius cõcedit repetendi actionem, durat ius excipiendi, & retinendi, quod perpetuum eſt. Quoniã annalia ſeu temporalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendũ, *l.Licet,5.C.de except.* vbi & *gloſſ.fine, & ibi ſcribentes: Speculat.tit.de exceptionib.§.Viſo quando exceptiones,n.49. Bertachin.in reper.verb.Exceptio,ſub n.190.* Nec obſtant argumenta contrariæ ſent. propoſita nu.præced. Ad 1. reſp. rem illam eſſe naturaliter, & in foro conſcientiæ debitam, dependenter tamen, niſi perdens in ludo, aut minor velit vtreo beneficio, ac legis priuilegio ſibi concedenti ius excipiendi, & retinendi. Nec obligatio hæc eſt fruſtranea, multum enim deſeruit, nam ſi minor, aut perdens ſoluat, non poterit vti compenſatione, nec recipiens tenebitur reſtituere ante iudicis ſententiam, fideiuſſorque obligabitur: quæ omnia ſecus ſe haberent, ſi minor minime obligaretur naturaliter. Ad 2. dic contractum non eſſe irritum, at cum minori competat actio ad repetendum, ſubinde ius excipiendi, & retinendi comparat.

Vtrum autem, ſi contrahens cum minori læſo petenti 35
beneficium reſtitutionis, neget contractum coram iudice, minorque legitima probatione deſtitutus, ſuccumbat: peccet id negans, teneaturque reſtituere? conſulendi ſunt *P.Molina tom.2.de iuſt.tract.2.diſp.514.§. Dubium eſt vtrum, quando iuridice, Azebedo l.8.recop.tit.7. l.2.n.97. Salon 2.2.q. 61.fin.q.5.de dominio, ar 6. poſt vlt.concluſ.§. Quæres hic duo,* qui id diſputant in negante coram iudice lucrum comparatum in ludo prohibito, dum perdens illud repetit.

Ad argumenta prioris ſent. propoſita nu. 20. proban- 36
tia pupillum minime obligari naturaliter, reſpondetur. Ad 1. dico non inde ſequi, leges ciuiles eſſe iniquas, & fouere peccatum, licet enim minor obligetur naturaliter ex

contractu, at ea lege, vt fas ſit illi hoc debitum naturale elidere vtendo aduerſus illud priuilegio reſtitutionis. Ad 2. dic quamuis naturaliter obligetur, minime eum tranſferre dominium: quia cum iure ciuili introductum ſit vt non ſolis pactis, ſed accedente ſimul traditione transferatur dominium, *l. Traditionibus, 20. C. de pactis,* id verum eſt de traditione habili eodem iure ciuili, qualis non eſt facta à minori ſine tutoris authoritate. Vt probant textus eod. argumento 2. allegati: at adhuc ea poſſeſſio reddit tutum in foro conſcientiæ poſſidentem, non enim ſolum dominium deobligat à reſtitutione, ſed & ius accipiendi, ac retinendi, quod iure quis obtinet ſolutione facta per minorem ad ſatisfaciendum obligationi naturali. Ad 3. & textus alios adductos in ſeqq. argum. ait *Fulgoſius l. Quod pupillus, init. ff. de condict. indebiti,* adeo repugnare ſibi Iuriſconſultos, vt vaticinari ad eos conciliandos opus ſit: gloſſæ autem ſuper eos textus reſpondent, dum dicunt pupillum non poſſe obligari, vel natura non obligari; intelligi de pupillo infantiæ proximo. At melius dic cum *Fulgoſio ibi,* dum textus aiunt non poſſe obligari, intelligi efficaciter & debito vtroque iure exgibili. Quæ expoſitio colligitur primo, nam verba ſimpliciter prolata, ſunt in potiori ſignificato accipienda, *l. 1. ff. Si ager vectigal. verſ. Qui in perpetuum:* & eſt bonus textus *l. Si is cui, 94. §. Flauius, ff. de ſolut.* vbi ſolutio debiti ſimpliciter facta, intelligitur de debito efficaci, & vtroque iure exigibili. Colligitur ſecundo ex *l. Quod pupillus, ff. de condict. indebit.* vbi caute *Iuriſconſultus* non dixit pupillum minime obligari naturaliter, ſed natura non debere: id enim deberi dicitur quod efficaciter debetur, & ad quod ſoluendum cogi debitor poteſt: *reg. Cum amplius, 85. ff. de reg. iur. ibi, is natura debet quem iure gentium dare oportet.* Vbi pondero verbum, Iure, quod coactionem denotat, teſte *Rodolpho Agric. l. 1. de inuent. c. 5.* at hæc obligatio pupilli naturalis non eſt efficax, licet enim ſoluat, poteſt vti beneficio reſtitutionis, nec datur vis coactiua contra illã, adeo vt *Bart. Extrauag. Ad reprimendum, verſ. Denunciationes, n. 13.* merito dixerit pupillum non poſſe conueniri via denunciationis euãgelicę ad hoc debitum naturale perſoluendum. Ad confirm. reſp. ex illa lege euidenter colligi mentem Iuriſconſulti eſſe vt non obligetur naturaliter prodigus, non eo quod dicat non poſſe obligari, ſed quia ſubdit, *& ideo fideiuſſor ei accedere nõ poteſt.* Nam (vt diximus n. 21.) obligationi naturali bene accedit fideiuſſor. Ad 2. confirm. dic, æquiparari nõ quoad omnia, ſed quoad obligationem ciuilem, & efficacem. Ad 3. confirm. dic, ex doctrina *Bartoli l. 1. n. 8. & ibi Pauli, n. 6. ff. de nouatio.* quam valde commendat *Greg. Lop. l. 5. verb. Defendido, t. 11. p. 5.* cum prodigo eſſet adminiſtratio perfecte cõceſſa, nec concederetur ei reſtitutio, per aſſignationẽ curatoris omnino ſibi interdici adminiſtrationem: & proinde fideiuſſorem eius non obligari, (vt dixi in ſolutione ad 1. confirmationẽ.) At minori ante datione curatoris non erat perfecte conceſſa adminiſtratio, poterat enim beneficio reſtitutionis iuuari: & ita reputatur quaſi non eſſet conceſſa, quare dato ei curatore non videtur interdicta adminiſtratio, ſed quod principaliter agitur, eſt ſupplere ætatis defectum, & tollere fomentum iuris ciuilis, non vero interdicere adminiſtrationem iure naturali cõceſſam. Ad 4. reſp. dici contractum nullum quoad obligationem ciuilem, & efficacem, de qua textus ille agebat, conſtituẽs diſcrimen inter minorem curatore carentem, & illum habentem, vt ille obligetur ciuiliter, & efficaciter; hic vero minime. Ad 5. patet ex ſolutione ad 3. non enim dicit *Iuriſconſult.* non obligari naturaliter, ſed iure naturali, & natura non debere: quæ verba, iure, & debere, important coactionem, & obligationem efficacem. Quantum autem ad id quod dicit *Iuriſcõſultus ea l. Quod pupillus,* nempe, repetitionem dari, ſi pupillus ſoluat, dic dupliciter: primo, cum *gloſſ. l. Interdum, 29. verb. Locum, ff. de condict. indeb. & l. Si pupillus, verb. Repetere. ff. ad leg. falc.* repetitionem competere pupillo, & minori, per viam reſtitutionis: denegandam verò eſſe minori iure ordinario petere volenti propter obſtaculum naturalis obligationis: & eodem modo reſpondet aliis ſolutionibus exploſis, *Caldas l. Si curatorem, verb. Non abſimilis, n. 30. verſ. Vel aliter, C. de in integr. reſtit.* 2. reſp. cum *Sarmiento de redditib. 1. p. cap. 2. n. 3.* obligationem naturalem pupilli imperfectam eſſe, cum hæc oriatur ex conſenſu, qui naturali iure imperfectus eſt, & debilis ratione minoris ætatis, *l. 1. ff. de minor.* & ita non mirum, ſi omnes [illegible] naturalis obligationis non ſortiatur, & detur repetitio: quare *Iuriſconſ. ea l. Quod pupillus,* reddens rationem permiſſæ repetitionis: ait, *quia natura non debet:* intellige, perfecta obligatione naturali. Ad 6. dic, comparari quoad obligationem ciuilem. Ad 7. dic, ea pacta [illegible] non haberi, quoad fomentum iuris ciuilis, & obligationẽ ex eo conſurgentem. Ad vltimum dic, argum. à contrario ſenſu nil probare, vbi oppoſitum eſt alio iure definitum: (vt dixi hoc l. 6. diſp. 21. n. 9.) Quare cùm ex multis textibus conſtet pupillum obligari naturaliter, argum. inductum ex illa lege, à contrario ſenſu, ad probandum oppoſitum, eſt inefficax.

SVMMARIVM.

Non poteſt minor abſque iudicis decreto donare arrarum nomine immobilia, aut mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt: nec oritur inde obligatio naturalis, n. 37.

Ratificatur tranſacto quinquennio poſtquam fuerit maior effectus, n. 38.

Poteſt minor in bonis mobilibus, quæ conſeruando conſeruari nequeunt, arras donare abſque iudicis decreto, n. 39.

Deſideratur tamen curatoris authoritas, abſque illa tamen obligaretur minor naturaliter, n. 40.

Si dederit moderatè arras, non poteſt petere reſtitutionem. Et qualiter ſit accipienda hæc moderatio, n. 41.

Quid de ſponſalitia largitate, nu. 42. Et quid, ſi interueniat iuramentum, num. 43.

QVÆSTIO III. An poſſit minor arras promittere? 37

I. Concluſio, ſi bona ſint immobilia, vel mobilia, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, deſideratur iudicis decretum. Quia per donationem arrarum transfertur dominium in vxorem, bonaque illa alienantur: at horum bonorum alienatio abſque iudicis decreto facta, eſt prorſus irrita, nullamque obligationem etiam naturalem parit (vt diximus n. 6. & 26.) Sic *Caldas l. Si curatorem, verb. Contractum feciſti, n. 40. C. de in integr. reſt. Suarez l. 3. fori, t. 2. De las arras, l. 1. n. 65 Greg. Lop. l. 1. verb. En Eſpaña, t. 11. p. 4. Ant. Gom. l. 52. Tauri, n. 14.* dicens eam donationem eſſe omnino irritam. *Azebedo lib. 5. recop. t. 2. l. 2. n. 12.* Vbi *Matienzo gloſſ. 2. num. 3. Barboſa l. Si ante 6. ff. ſolut. matrim. n. 23.*

II. Concluſio, quando ſine decreto donaſſet huiuſmodi bona arrarum nomine, ratificaretur donatio hæc tranſacto quinquennio, poſtquam minor impleuerit 25. annos. 38 *l. Si quãdo, C. Si maior factus.* Sic *Anton. Gom. Matienzo, Azebedo, num. præced. allegati.*

III. Concluſio, ſi bona ſint mobilia, & quæ ſeruando ſeruari nequeunt, vt pecunia, &c. non requiritur decretum iudicis. 39 Quia ad horum bonorum alienationem id non exigitur. Sic *Suarez, Ant. Gom. Matienzo, Azebedo, Barboſa, n. 24.* quos omnes retuli n. 37.

IV. Concluſio, deſideratur tamen curatoris authoritas, ſi minor curatorem habeat. 40 Quia de omnibus minoribus curatorem habentibus dum contrahunt, id definitur, *l. Si curatorem, C. de in integr. reſt.* & in ſpecie probatur ex *l. 2. & l. Mulier, C. de iure dotium.* Sic *Suarez n. 66. Matiẽzo & Azebedo, Barboſa n. 24.* quos retuli n. 37. Adde tamen ſi abſque curatoris authoritate promittat, aut donet arras, obligari eum naturaliter, iuxta tradita num. 21.

V. Concluſio, ſi minor dederit moderatè arras, nõ poteſt implorare reſtitutionis beneficium. 41 Quia fecit quod quilibet maior & prudens geſſiſſet, *l. Non videtur, C. de in integr. reſtit. l. Cum plures, §. fin. ff. de adminiſtr. tutor.* Sic *Suarez, Ant. Gom. Matienzo, Barboſa n. præced. alleg.* Hanc autem moderatam quantitatem explicant *Ant. Gom. & Matienzo ibi,* ſi minor arrarum nomine decimam ſuorum bonorũ partem donauerit. Cum hæc quantitas lege præſcripta ſit. Sed melius *Suarez eo. n. 66.* dicit, licet vltra decimam ſint arræ immoderatæ in maiori, & in minori, exceditur enim decima lege taxata, at in minori etiam decimam poſſe eſſe

immo

immoderatam, vt minori reſtitutio competat, nimirum, quando attenta vxoris & viri qualitate reputaretur arbitrio prudentis immoderata.

42 VI. Concluſio, idem dicendum eſt de ſponſalitia largitate per minorem promiſſa, quod quinque concluſionibus præcedentibus de arris per ipſum promiſſis diximus. Quia eadem eſt ratio.

43 Tandem monuerim omnia tradita concluſionibus præcedentibus, accipienda eſſe niſi minor arrarum aut ſponſalitiæ largitatis contractum iuret: valebit quippe accedente iuramento, licet immobilia donet arrarum nomine, abſque curatoris authoritate iudicíſque decreto; vt bene tradit *Azebedo l.5.recop.t.2.l.2.n.12.* Nec poterit vti beneficio reſtitutionis, niſi caſu quo maiori competeret. Quia iuramentum efficit maiorem, firmátque huiuſmodi contractus: vt latè probauimus n.13.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm filiusfamilias poſſit arras promittere inconſulto patre?

SVMMARIVM.

Filiusfamilias poteſt inconſulto patre contrahere, & ex omni contractu obligatur ciuiliter & naturaliter, nec poteſt pater huiuſmodi obligationem irritare, num.1.
Si eſt impubes, non poteſt contrahere etiam circa caſtrenſia, vel quaſi, 2.
An obligetur ex mutuo, & voto? 3.
Non poteſt pater amouere filium puberem, quando ad certo tempore miniſtrandum ſe obligauit, 4.
An poſſit cogere filium, vt ſibi miniſtret? n.5. Et an teneatur filius cum patre habitare, poſſitq́; pater eum recedere volentem impedire, n.6. Et filius ſe vendere poſſit?
An poſſit filiusfamilias contrahere circa aduentitia quorum pater habet vſumfructum, vel eorum proprietatem alienare, vel hypothecæ ſubiicere, ſaltem ex patris licentia? 7.
An in regno Caſtellæ poſſit filiusfamilias alienare proprietatẽ tertiæ partis aduentitiorum abſque patris licentia? Refertur opinio affirmãs, 8.
Opinio authoris, n.9. Et explicatur l.6.Tauri, hodie l.1.tit.8.lib.5.recop.
An poſſit pater irritare vota realia filiifamilias excedentis 25.annos? & an traditione ætatis eximatur filius à patris poteſtate? 10.
Qualiter poſſit arras promittere filiusfamilias? 11.
Qualiter poſſit promittere ſponſalitiam largitatem? n.12.

1 PRÆMITTENDVM eſt filiumfamilias poſſe inconſulto patre contrahere, & ex omni contractu abſque licentia patris inito, obligari naturaliter & ciuiliter, ac ſi eſſet paterfamilias. Habetur expreſſe *l.Tam ex contractib.57.ff.de iudiciis*, ibi, *tam ex contractibus, quàm ex delictis in filiumfamilias competit actio.* & *§.Inutilis, inſtit.de inut.ſtip.* ibi, *ſeruus non ſolum domino ſuo, ſed nec vlli alij obligari poteſt: filij vero familias aliis obligari poſſunt.* Et melius *l.Filiusfamilias ex omnibus, 38. ff.de act.& oblig.* ibi, *filiusfamilias ex omnibus cauſis tãquam paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum patrefamilias poteſt.* Et *l.fin.§.Pupillus, ff.de verb.oblig.* Ratio autẽ cur ſine curatore non obligetur illum habens ſaltem ciuiliter, (vt dixi diſp.præc.nu.4.) & tamen filiusfamilias obligetur ſine patre: ea poteſt eſſe, quam ad aliud propoſitum reddit *gloſ.§.Pupillus, verb.Patre, inſt.de inut.ſtip.* quia curator datur ad ſupplendam imbecillitatem intellectus, ac ætatis minoris imperfectionem circa contractus ineundos. Vnde fit vt deficiente curatoris authoritate quando minor illum habet, ius ciuile contractui non aſſiſtat, & ſubinde non oriatur obligatio ciuilis: at patria poteſtas eſt ad corrigendum. Sed cur poteſt pater irritare vota filiifamilias realia, ſaltem ante xxv.annum emiſſa, & tamen non poteſt irritare, ac impedire obligationem homini factam? Dic cum *gloſſ.l.2.verb.Non obligantur, ff.de pollicitationbus*, rationem eſſe: quia mitius agitur cum Deo, quam cum hominibus, *l.Celſus, ff.de recept.arbitr.* Sed cur iure communi non poterat filiusfamilias teſtari, permittebatur tamen ipſi contrahere? Reſp.cum *Ant. Gom.to.2.var.c.1.n.2.* eam eſſe rationem, quia licet actu bonis careat, at poteſt habere, cum contractu inito viuus maneat, & acquirere poſſit, efficíque ſui iuris: at teſtari nequit: quia nec bona habet, nec poteſt habere, eo quod ſtatim obiturus ſit.

2 Intellige tamen, quando filiusfamilias eſt pubes. Habetur expreſſe *§.Pupillus, inſt. de inutil.ſtipul.* ibi, *ſed qui in poteſtate parentis eſt impubes, ne authore quidẽ patre obligatur:* vbi *gloſſ.verb.Patre*, quærit cur impubes authore tutore obligetur ciuiliter & naturaliter, non autem authore patre. Et reſpondet rationem eſſe. Quia impubes habet tutorem obligatum, ſi male authoritatem præſtet: patrem autem minime. *l.Cum oportet, §.Sub hac tamen, verſ. Non autẽ hypothecam. C.de bonis, quæ liberis.* Idem habetur expreſſe *l.fin.§.Pupillus, ff.de verb.oblig.& ibi gloſſ.verb.Pupillus*, reddit eandem rationem. Quod etiam verum eſt circa bona caſtrenſia, vel quaſi. Vt optime probat *P.Moli.to.1.de iuſt.diſp.230.§.Licet filiusfamilias, & to.2.diſp.261.§.Filiusfamilias.* Intellige tamen impuberem filiumfamilias non obligari ciuiliter: nam obligari naturaliter, ſi pubertati proximus ſit, omnem impuberem, dixi diſput.præcedent.num.21.

2. Intellige, niſi in mutuo & in voto: ex his enim non 3
obligatur filiusfamilias etiam pubes abſque patris conſenſu. Sic *gloſſ.inſtit.de inut.ſtip.§.Item inutilis, verb. Obligari, Couar.rubr.de teſtam.3.p.n.6.Molin.l.2.de primog.c.9.n.14. Padilla l.Fratris, n.10.C.de tranſact. Matienzo l.5.recop.t.10.l.7.gloſſ.2.n.25.* Et de mutuo conſtat ex toto *tit.ff.ad SC.Macedon.* De qua re dixi remiſſiue diſp.præced.n.29. His adde contractum pecunia credita factum: vt eod.num.29.explicui. De voto autem conſtat ex *d.l.2.verb. Voto, ff.de pollicitat.* ibi, *filiusfamilias, & ſeruus voto ſine domini, patriſve auctoritate, non obligantur.* Quod ſano modo accipiendum eſt, vt intelligatur irreuocabiliter: poteſt enim pater votum filiifamilias ante pubertatem emiſſum, ſi perſonale ſit, irritare, ſi autem reale, poteſt vſque ad vigeſimumquintum annum: & an poſſit poſt eam ætatem, dicemus num.10.

Hinc infertur minime poſſe patrem amouere filium- 4
familias puberem qui ſe obligauit ad certo tempore miniſtrandum alicui. Quia obligatur ex contractu inſtar patrisfamilias, vt diximus n.1. Sic docent *Alberic.l.Veluti, nu.26.ff.de iuſt.& iur.& ibi Zaſius, n.3.Claudius nu.8.Iaſon l.1.§.Huius ſtudij, nu.16.ff.de iuſt.& iur.Padilla l.Fratris, nu.11.C.de tranſact.Gutier.de iuram.1.p.c.5.n.5.& 6.* Quamuis contrarium minus bene doceant *Odofred.& Martin.de Fano*, quos refert *Padilla ibidem.*

2. Infertur, minus bene ſenſiſſe *Angel.conſ.85.n.3.* quem 5
ſequuntur *Boërius deciſ.195.n.5.Padilla l.Fratris, n.11.C.de tranſact.* dicentem poſſe patrem compellere filiumfamilias puberem, vt ſibi miniſtret. Quod probari poteſt ex *l.Sicut, 48.ff.de oper.libert.* ibi, *patronæ, filiæ, nepti, & pronepti patronæ, operarum exactio non denegatur.* Sed dicendum eſt non poſſe. Quia filius tenetur ad operas obſequiales patri, & de his intelligitur *ea lex, Sicut*; id eſt, tenetur ad obſequendum patri in gubernatione domeſtica: non autem tenetur ad operas induſtriales, *l.pen.ff.de obſequiis*, ibi, *pietatem liberi parẽtibus, non operas debent.* Vt docent *Bald.auth.Ex teſtamento, n.6.verſic. Quid enim ſi lucratus, C.de collat.Paul.auth.Vnde & ſi parẽs, n.6.ad fin.C.de inoffic.teſt.Iaſon l.Illud, n.7.verſ.Vltima eſt opinio, C.de collat.Corraſius l.Frater à fratre, n.47.ff.de condict.indeb.Gutier.de iuram.1.p.c.5.n.3.Padilla d.nu.11.* Et in propriis terminis, non poſſe filium compelli à patre vt ſibi miniſtret, docet multos referens *Gutier.eo.c.5.n.4.* Tenebitur tamen filius patri miniſtrare lege pietatis, quando pater adeò inops eſſet, vt vitam traducere commode non poſſet. Vt bene docent *Angel.verb.Filius n.30.Nauar.ſum.c.14.n.13.Manuel 1.tom.ſum.c.14.n.6.* addunt bene *Nauar.& Manuel*, hoc eſſe verum, licet pater artem norit quam exercens poſſet vitam tueri, quando abſque dedecore eam exercere minime poſſet. Cuius ſententiæ eſt etiam communis opinio, docens non poſſe filium relictis parentibus in magna neceſſitate conſtitutis, ſi in ſeculo ſua opera ac induſtria ſubuenire poſſit, ingredi religionem: ſi enim minime teneretur ad operas indruſtriales parentibus egenis, poſſet vtique ingredi.

3. Infertur, minus bene dixiſſe *Angel.conſ.85.n.3.& Boë-* 6
rium deciſ.195.n.5.Baldum Nouell.de dote, p.7.priuileg.34.n.5.verſ.Et ſicut, vbi aiunt ita teneri filiũfamilias habitare cum patre, ac vxorem cum viro. Sed dicendum eſt, ſi filius nolit alimẽta à patre recipere, & velit honeſtum vitæ genus

quærere, non poſſe impediri à patre non indigente filij opera, quominus alio proficiſcatur. 1. quia contrarium eſſet hominem liberum, ſeruilis conditionis efficere, contra *l. 2. ff. ſi quis à parent. fuer. manum.* Item quia filiis in hoc cōceditur libertas & voluntas, *l. fin. ff. de liberis exhiben.* ibi, *cum liberam facultatem abeundi vel remanendi haberet.* Præterea, quia peculiare eſt correctionis gratia, vt poſſit pater filium modico tempore incluſum habere, vt docent *Bart. l. Ex facto, fine, ff. de hæred. inſtit. Felin.* alios referens, *c. Cum contingat, n. 8. de foro cōpet. Alciatus reg. 1. præſumpt. 3. Pinel. l. 1. p. 2. n. 55. C. de bonis matern. Sotus l. 5. de iuſt. q. 2. a. 3. fin. Salon 2. 2. q. 65. a. 3. fin.* Vnde bene infert Pinel. non poſſe patrē abſque cauſa iuſta impedire filium ad Indos proficiſci volentem. Pro eadem ſententia eſt *Padilla l. Fratris, n. 10. C. de tranſact.* vbi multis DD. citatis contra alios ſentit poſſe filiumfamilias inuito patre ſe venundare ad pretium participandum.

8 2. Supponendum eſt, circa quæ bona poſſit filiusfamilias licentia patris minime requiſita contrahere: quamuis enim proprietarius extraneus vendere proprietatem inuito vſufructuario poſſit. *l. 2. C. de vſufruct.* at filiusfamilias proprietarius nullo modo poteſt vendere, vel alienare, aut obligare proprietatem aduentitiorum in quibus pater habet vſumfructum, inuito patre, propter paternam reuerentiam: & ita nequit de his contractum facere. Habetur expreſſe *l. fin. §. Filiis autem, C. de bonis quæ lib.* ibi, *filiis autem familias in iis dūtaxat caſibus in quibus vſusfructus apud parentes conſtitutus eſt, donec parentes viuunt, nec de eiſdem rebus teſtari permittimus, neque citra voluntatem eorum in quorum poteſtate ſunt, vlla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypothecæ titulo dare, vel pignori aſſignare.* Et ita docent *Ant. Gom. l. 6. Tauri, n. 14. Caldas l. Si curatorem, verb. Læſis, n. 152. C. de in integr. reſtit. Molina* multos referens, *lib. 2. de primog. c. 9. n. 10. Ceruantes l. 5. Tauri, nu. 26. P. Moli. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 228. fol. 1419.* & melius *2. to. diſp. 261. fol. 41.* vbi probat filiumfamilias puberem minorem 25. annis poſſe circa aduentitia contrahere de patris licentia, contra alios id ſolum concedentes, quando filius eſt maior 25. annis.

8 Grauis autem eſt difficultas, an ius hoc commune correctum ſit in Caſtella, quoad tertium bonorum aduentitiorum, poſſitque filiusfamilias abſque patris licētia contractum facere, alienareque illud quoad proprietatem, ſeruato patri vſufructu, dum iure ſibi competit? *Caldas l. Si curatorem, verb. Læſis, n. 152. C. de in integr. reſt.* affirmat eſſe correctum, & ſic poſſe per *l. 6. Tauri, hodie l. 1. tit. 8. lib. 5. recop. Caſtel.* ibi, *los aſcendientes ſuccedan a los deſcendientes en todos ſus bienes: pero bien permittimos que no embargante que tengan los dichos aſcendientes, que en la tercera parte de ſus bienes puedan los dichos deſcendientes diſponer en ſu vida, o hazer qualquier vltima voluntad.* Vbi ponderanda ſunt ea verba, *puedan diſponer en ſu vida.* Item quia cum eiſdem verbis loquatur de diſpoſitione in vita, & in vltima voluntate, ſi per illam legem non eſſet permiſſum filiofamilias per viam contractus, & diſpoſitionis inter viuos diſponere de tertia bonorum parte, id vtique non liceret etiam per viam teſtamenti: quod falſum eſt, vt conſtat ex *l. 5. Tauri, hodie l. 4. t. 4. lib. 5. recop. l. Caſtellæ.*

9 Cæterum verius eſt, per l. 6. Tauri, non eſſe correctum ius commune quoad diſpoſitionem filiifamilias inter viuos, & ita non poſſe per viam contractus diſponere de tertia bonorum parte, etiam quoad proprietatem abſque licentia patris habentis in illis vſumfructum. Prob. quia à iure communi recedendum non eſt niſi expreſſe eius correctio ſit in iure nouiori, & verba improprianda ſunt, vt hæc euitetur (vt dixi li. 1. diſp. 17. n. 6.) ſed in l. 6. Tauri, non ſit mentio de filiofamilias, ſed tantum dicitur, *los deſcendientes puedan en perjuizio de los aſcēdientes, diſponer en vida, &c.* ergo vt vitetur iuris communis correctio, debet intelligi ſecundum ius commune, de filiis qui ſunt ſui iuris. Et confirm. quia l. 5. Tauri, expreſſe agens de filiisfamilias ſolum conceſſit via teſtamenti diſponere, ibi, *el hijo, o hija que eſta en poder de ſu padre pueda hazer teſtamēto como ſi eſtuuieſſe fuera de ſu poder.* At quoad poteſtatem contrahendi nihil dicit, cum ergo ſit caſus omiſſus, manet in diſpoſitione iuris communis, *l. Commodiſſime, ff. de lib. & poſthum.* Nec obſtat quod in contrarium adduximus, nempe, non probari ex ea *l. 6.* Filiumfamilias poſſe teſtari de tertio bonorum. Quia id fateor: deciditur tamen l. 5. Tauri, poſſe teſtari ac ſi eſſet ſui iuris, & cum l. 6. Tauri decidatur filium effectum ſui iuris poſſe de ſolo bonorum tertio diſponere, conſequenter idem dicendum eſt de filiofamilias. At circa contractus nil diſponitur de filiofamilias, & ita manet incorrectum ius commune. Sic tenet *Ceruantes l. 4. Tauri, n. 55. & ſeqq.* & eiuſdem ſent. eſt clarè *Moli. l. 2. de primog. c. 9. n. 20.* iuncto *n. 12.* nam dicit *n. 12.* poſſe filiumfamilias in teſtamento maioratum inſtituere, abſque patris licentia: & *n. 20.* non poſſe per viam contractus: vbi neceſſe eſt vt intelligat etiam de tertio bonorum, nam ſi intelligeret vltra tertium bonorum, nulla eſſet differentia inter contractum & teſtamentum, cum neutro caſu vltra tertium diſponere poſſit, iuxta *d. l. 6. Tauri.*

Hinc infertur pro materia de voto, non eſſe certum id 10
quod communiter tradunt DD. nimirum, ſolū poſſe patrem irritare vota realia filiifamilias emiſſa ante xxv. annum. Quia vſque ad eam ætatem denegatur illis bonorum adminiſtratio. Sic *Angel. Votum 2. n. 6. Sylu. Votum 4. q. 2. dict. 2. Nauar. ſum. lat. & hiſp. c. 12. n. 70. D. Ant. 2. p. tit. 11. c. 2. n. 6. Sotus l. 7. de iuſt. q. 3. a. 2. verſ. Ex his ſic diſpoſitis. Angles floribus, 2. p. q. de voto, a. 7. diffic. 12. dub. 8. f. 119. Medina l. 1. ſummæ, c. 14. §. 7. f. 90. fine, & ſeq. Margarita confeſſorum de irritat. voti, f. 138. Alcocer ſum. c. 16. concl. 4. f. 56. Aragon 2. 2. q. 88. a. 9. paulo poſt princ. & §. Circa 4. concluſ. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 48. §. Vota perſonalia. Vega l. 4. ſum. caſu 414. Manuel 2. to. ſum. c. 91. n. 3. Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. Quoad vota.* Cæterum probabilius cenſeo, poſſe in quacumque ætate filiusfamilias vota realia emiſerit, ea patrem irritare. Prob. quia ratione ætatis non eximitur filius à patria poteſtate, licet ſenex ſit: cum nullo iure id cautum ſit. *Vt docent gloſ. l. fin. §. Pupillus, verb. Pupillus, ff. de verb. obl.* & ibi omnes ſcribentes, *Suarez l. 1. legum fori, tit. 11. l. 9. verſ. Vnum nota, Ant. Gom. l. 47. Tauri, n. 1. Perez l. 3. ordin. t. 8. l. 1. f. 128. Matien. l. 5. recop. t. 1. l. 8. glo. 1. n. 2.* Et ex altera parte nullam habet bonorum adminiſtrationem aduentitiorum, dum eſt ſub patris poteſtate conſtitutus, nec ea poteſt vllo modo inconſulto patre alienare, vel de eis diſponere: (vt probaui n. 7.) ergo votum emiſſum à tali filiofamilias cuiuſque ætatis ſit, circa ea aduentitia in quibus pater habet vſumfructum, poteſt ab ipſo patre irritari. Et confirm. quia *l. 2. ff. de pollicitat.* vniuerſaliter dicitur filiumfamilias non obligari ex voto: & ſolum DD. excipiunt quando talis filius habet peculium caſtrenſe, vel quaſi. ergo cum filius hoc pupillo caret, poteſt pater eius vota realia irritare in quacunque ætate filiusfamilias ſit: ſi quidem durat patria poteſtas in patre, & defectus adminiſtrationis in filio. Præterea, quia (vt bene tradit *Syluest. Votum 4. q. 2. dict. 5.*) ratio poteſtatis irritandi vota realia filiifamilias minoris, non eſt defectus voluntatis, ſed præiudicium patris, quo inconſulto nequit filiusfamilias vllo modo circa aduentitia obligari cuiuſcumque ſi ætatis. Et hanc ſent. clare videtur tenere *Tabiena Votum 2. q. 5. n. 6.* vbi dicit alia vota filiorum puberum, præter votum religionis non eſſe rata, dum ſunt in patria poteſtate. Et expreſſe tenet tanquam valde probabile dicens ſic tenere aliquos neotericos, *Viuald. Candel. ſacramentorum 3. p. c. 14. n. 92.*

His præmiſſis ſit I. Concluſio. Poteſt filiusfamilias ar- 11
tas inconſulto patre promittere. Prob. ex dictis n. 1. poteſt enim quemcumque inire contractum: & ſi quidem eas promittat de bonis præſentibus & futuris, decima bonorum quam poteſt promittere, computabitur attentâ bonorum quantitate quæ poſſederit tempore quod elegerit vxor, vt ſibi aſſignentur arræ: iuxta tradita hoc 6. lib. diſp. 29. num. 5. Si autem vel de ſolis bonis præſentibus, vel abſolute de bonis ſuis promittat, (tunc enim de ſolis præſentibus intelligitur, vt dixi ead. diſp. 29. n. 6.) compu-

tanda

tanda eſt decima,iuxta bona quæ tunc poſſidet filiusfamilias, ad quam computationem faciendam attendẽda ſunt aduentitia quæ tunc habet,non integre,ſi arras promittat ante benedictiones Eccleſiæ ſubſequutas : ſed computandus eſt valor illorum bonorum aduentitiorum, ſeu iuris quod ad ea habet, cum eo onere vt pater ſit vſufructuarius, nec filius poſſit ea alienare. Deducenda enim ſunt onera & grauamina bonorum ad computationem decimæ:(vt dixi ead.diſp.29.n.12.)Dixi,ſi arras promittat ante benedictiones Eccleſiæ; quia cum per matrimonium ſubſequutis iis benedictionibus efficiatur filius ſui iuris in hoc Caſtellæ regno, nec deinceps pater vſumfructum habeat: vt conſtat ex *l.47.& 48.Tauri,hodie l.8. & t.1.lib.5.recop.Caſtel.* ſi tunc promitteret filius arras,integrè computandus eſſet valor bonorum aduentitiorum ipſius: quia iam plenè ſunt ſua quoad proprietatem, & vſumfructum. Vnde fit vt etiam ſi arras promittat ante initum matrim. modicæ conſiderationis ſit ad valorem aduentitiorum minuendum, vſusfructus, quem pater in illis habet: cùm citò extinguendus ſit in hoc regno, nimirum ſubſequuto matrim.receptiſque Eccleſiæ benedictionibus.

12 II. Concluſio. Similiter poteſt filiusfamilias promittere ſponſalitiam largitatem, tum quia ex omni contractu obligatur,tum etiam,quia hæc non menſuratur iuxta bona quæ poſſidet, ſed iuxta quantitatem dotis vxoris. Vt dixi hoc lib.6. diſp.24.

DISPVTATIO XL.

An mulier quæ ad ſecundas nuptias minimè tranſit, poſſit ſuperſtitibus filiis, vel aſcendentibus, ad libitum ſoluto matrimonio diſponere de arris?

SVMMARIVM.

Proponitur lex 1.titul.2.de arris lib.3.fori,in cuius intelligentia verſatur difficultas, n.1.
Quot ſint diſputandi caſus,n.2.
Quando mulier non ſecundò nupſit, & habet deſcendentes, an poſſit diſponere de arris,ſicut de cæteris bonis,& in illarum tertia,& quinta parte meliorare in regno Caſtellæ aliquem ex deſcendentibus? Refertur opinio negans,n.3. Et contraria verior,n.4.
Soluuntur argumenta,n.5.
An ſi mulier habeat ſoles aſcendentes,poſſit ad libitum diſponere de arris? proponuntur argum.probantia partem affirmantem,n.6.
Opinio authoris, num.7.
Soluuntur argum.n.8.Et explicatur l. 51. Tauri, hodie l.3. tit.2.lib.5. recop. & quando exceptio firmet regulam.

1 QVÆSTIO hæc in duplici poteſt euentu diſputari. Alter eſt,dum mulier non tranſiit ad ſecundas nuptias. Et de hoc eſt diſp.præſens. Alter verò, dum ad eas tranſit. Et de hoc habebitur ſermo diſp. ſeq. Pendet igitur præſens difficultas ex intelligẽtia *l.1.t.2.de arris,l.3.fori,* vbi 4. deciduntur. I. eſt,vt arræ non excedant decimam. Et hoc eſt confirmatum l. 50. Tauri, & diximus in ſuperioribus diſp. II. vt vxore defuncta abſque deſcẽdentibus, nec diſponente de arris,ſuccedant in illis maritus ac eius hæredes.Et hoc eſt correctum per *l.51.Tauri,hodie l.3.tit.2.lib.5. recop.Caſtellæ.* Vbi ſic dicitur, *ſi la muger no vuiere hijos,ſino diſpone expreſamente de las arras que las aya el heredero, o herederos de ella,y no el marido,ora la muger haga teſtamento,o no.* III. ſi mulier filios habeat,vt poſſit diſponere de quarta arrarũ parte reſeruatis aliis tribus portionibus filiis : his verbis, *e ſi la muger auiẽdo fijos deſte marito finare,pueda dar por ſu alma la quarta parte de las arras a quiẽ quiſiere,e las tres partes finquẽ a los fijos del marido de quien las vuo.* IV. ſi vxor liberis careat. vt poſſit tẽpore vitæ vel mortis ad libitũ de arris diſponere.

2 Circa hæc ergo duo vltima quæ diſponit lex prædicta fori,duo ſunt caſus dubij.I. an ſi mulier deſcendentes habeat, quæ ſecundò non nupſit, poſſit de arris diſponere, ſicut de reliquis bonis,& meliorare in 3.& 5.illarum parte quemlibet deſcendentem, & quintam partem cuicunque extraneo legare? II. quando deſcendentibus caret, an poſſit in aſcendentium præiudicium diſponere ad libitum de arris?

3 In I. caſu,quidam aſſerunt de ſola quarta arrarum parte mulierem poſſe ad libitum diſponere, reſeruatis tribus reliquis portionibus filiis, in illiſque filios æqualiter ſuccedere, nec concedi matri poſſe aliquem deſcendentium in illis portionibus meliorare. Ducuntur,quia vbicunque lex defert aliquid filiis, æqualiter fit diuiſio inter illos, *auth. De nuptiis,colla.4.§.Venient autem,& auth.Lucrum,C.de ſecund.nupt.* at *d.lex 1. fori* diſponit tres arrarum portiones ad filios pertinere: ergo æqua lance fiet inter eos diſtributio. Quod ſi dicas,leges fori non habere vim legum niſi probetur vſus : id minimè prodeſt. Quia eſt approbata *in lege 50.Tauri,hodie l.2.t.2.lib.5.recop.Caſtellæ.* Secundò,quia *l.53.Tauri* diſponit, vt ſi mater filios non habuerit, poſſit diſponere de arris; ergo à contrario ſenſu eis habitis nequibit diſponere.Sic tenent *Suarez lib.3.fori,t.2.De las arras,l.1.num.70.* licet dicat ſe non omnino id definire: & *l. Quoniam in prionibus, limit. 10.n.1.C.de inoffic.teſtam. Ioan. Lupus rub.de donat.§.27.n.1. Azebedo l.5.recop.tit.2.l.3.n.1.*

Verum omnino tenendum eſt, poſſe matrem quæ ſecundò non nupſit, quemcunque ex deſcendentibus meliorare in tertia & quinta arrarum parte,& meliorationem generalem bonorum factam comprehendere arras, poſſeque quintam partem cuilibet extraneo legare, atque ita nullum eſſe diſcrimen in hoc regno Caſtellæ inter arras, & cætera bona vxoris. Prob. quia lex illa fori,quoad eam partem non eſt vſu recepta, immo contrarium vſu ſeruatur,nec l.50. Tauri illam in ea parte confirmat, ſed ſolùm in quantum diſponit arras non debere excedere decimam bonorum. 2.quia expreſsè *l.17.& 18.Tauri, hodie l.1. & 2.t.6.l.5.recop.Caſtellæ,* abſolute conceditur parentibus, poſſe meliorare quemcunque ex deſcendentibus in tertio & quinto bonorum:& *l.30.Tauri, hodie l.13.t.6.l.5.recop.* deciditur poſſe parentes cuicunque legare quintum bonorum,ſed arræ ſunt patrimonium vxoris, ipſique acquiruntur:ergo poteſt de illis diſponere meliorando deſcendentes in 3. & 5. parte, & legando cuicunque quintam partem. 3.quia *l.52.Tauri,hodie l.4.t.2.lib.5.recop.* conceditur mulieri poſſe eligere arras, vel ſponſalitiã largitatem, ſed de hac poteſt diſponere, ſicut de reliquis ſuis bonis: ergo & de illis.Sic docent *Tello l.19.Tauri,n.12. Molina l.1. de primog.c.10.n.64. Spino ſpeculo teſtam.gl.18.n.26. Meres de maior.1.p.q.54.n.4. Matienzo lib.5.recop.tit.2.l.3.gloſ.1. Valaſ.conſ.16.n.6.to.1. Angulo de melior.l.2.gl.1.n.5. Gut.2.pract. q.18.num.5.& l.3.q.43.à n.24.* licet *in fine illius quæſtionis* aliquantulum vacillet : *P.Molina tom.2.de inſt. tract.2.diſp. 431.§.De arris quas mulier.*

Ad argum. propoſita nu.3. reſp. Ad 3. conſtat ex dictis n.præc.Ad 2.dic, ſolum probare, non poſſe mulierem habita prole diſponere ad libitum de arris. Quia proles ſuccedit in omnibus bonis præter quintum. 5

In II. caſu,quando mulier ſolos habet aſcendentes,videtur poſſe illam de integris arris diſponere: ex *l.51.Tauri, hodie l.3.titul.2 lib.5.recop.*ibi, *ſi no diſpone expreſamente de las arras,que las ayan ſus herederos:*ergo à contrario ſenſu quando expreſsè diſponit, poteſt excludere hæredem:& ſic parentes.Nam verbum,Hæres, poſitum in contractibus, vel in legibus, ſignificat directe ſuccedentes in vniuerſo patrimonio, *l.fin. C.de hæred.inſt.* & reſoluit poſt *Speculatorem, Guido Pap. deciſ.457.n.2.& 591.num.2.* parentes autem ſunt legitimi filiorum hæredes: vt in *toto t.C.de ſuis, & legitimis hæredib.*2.faciũt ea verba *d.legis 51.Tauri ſi la muger no vuiere hijos :* quia ne mulier poſſet de arris liberè diſponere, ſolum lex conſiderauit filios, exceptio autem firmat regulam in contrarium, in caſibus non exceptis, *l.Nam cùm liquidè,ff.de penu legata,& l.Quæſitum,12.paulò ante §.Si quis fundum,verſ.Idem reſpondit,ff.de fundo inſtructo.* 6

His tamen non obſtantibus certiſſimum eſt, mulierem habentem aſcendentes, de ſola tertia arrarum parte poſſe in eorum præiudicium diſponere in regno Caſtellæ. Probatur ex *l.6.Tauri,hodie l.1.t.8. lib.5.recop.*ibi, *los aſcendientes ſuccedan alos deſcendientes,y les ſean legitimos herederos como ſon los deſcendientes a ellos en todos ſus bienes de qualquier qualidad que ſean,&c.pero en la tercera parte deſus bienes puedã diſponer.* 7

Vbi pondero ea verba, *en todos ſus bienes de qualquier qualidad.* at arræ ſunt bona propria mulieris, & ipſius patrimonium: ergo deficienti prole ſunt parentes hæredes neceſſarij dempta ſola tertia parte. Deinde pondero ea verba, *ſean los aſcendientes herederos legitimos, como ſon los deſcendientes a ellos:* aſcendentium namque, & deſcendentium ſucceſſio in omnibus ibi adæquatur: ergo ſicut mulier non poteſt deſcendentibus præiudicare in totis arris, ſed in ſolo quinto: ita nec aſcendentibus niſi in ſolo tertio.

8 Ad argum. propoſita n.6.reſp. Ad 1. dic, argum. à contrario ſenſu non habere locum, quando contrarium eſt deciſum alio iure (vt probaui hoc l.6.diſp.21.n.9.) vt contingit hic, nam *l.6.Tauri* deciſum eſt, parentes eſſe hæredes neceſſarios dempto tertio bonorum. Ad 2. ſimiliter dic, exceptionem firmare regulam in caſibus non exceptis, niſi alius ſit caſus alio iure exceptus. Quia quoad illum exceptio non firmat regulam. Conſtat ex *clem. Exiui, de verb.ſig.* §. *Deinde*, & ibi docet *gl.verb. Deinde, & ibi Card. eo.* §. *Euerard. loco ab excep. ad regulam, n.5. Gutier. l.5. pract. q.111.n.1.verſ. Nihilominus, & l.3.q.15.num.* 42. At hic caſus quando mulier habet aſcendentes, vt non poſſit niſi de tertia bonorum parte diſponere, eſt exceptus *l.6.Tauri.*

DISPVTATIO XLI.

An mulier ſecundò nubens ſuperſtitibus filiis ex priori matrim. poſſit diſponere de arris à priori viro acceptis, ſicut de aliis propriis bonis: vel teneatur integras ſeruare iis filiis, illique ſuccedant æqualiter, ita vt nullum meliorare poſſit?

SVMMARIVM.

Filiis prioris matrim. tenetur mulier ſecundò nubens reſeruare quæ à priori marito titulo lucratiuo habuit, non autem quæ oneroſo: illique æqualiter ſuccedunt: nec poteſt aliquem ex illis meliorare: nec hoc eſt correctum iure canonico, num. 1.

*Refertur opinio affirmãs, teneri reſeruare arras filiis priori matrim. n.*2.

*Contraria ſent. authoris, n.*3. *Et quid de ſponſalitia largitate? num.*4. *& quid ſi alius dedit arras nomine viri? n.*3.

*Soluuntur argum. n.*5. *Vbi iunct. n.*2. *an donatio remuneratoria reſeruetur filiis prioris matrimonij.*

1 PRæmittendum eſt, vxorem aliquid à marito accipientem ſiue donatione inter viuos, ſiue vltima voluntate, teneri ad ſecundas nuptias tranſeuntem, integrè reſeruare filiis prioris matrim. Habetur expreſsè *l.Fœminæ, 3. C. de ſecund.nupt.* concordat *l.26.t.13.p.5.* Et ſtatim mulier tranſiens ad ſecundas nuptias amittit dominiũ prædictorum bonorum, transferturque in filios, retento ſibi ſolo vſufructu. Conſtat ex *d.l.Fœminæ*, ibi, *poſſidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ:* & *auth. Ex teſtamento, C.eod.tit.* ibi, *eorum ſolum vſumfructum percipiet:* & *auth. In donatione, C.eod.t.* ibi, *deſerit eam proprietas:* & alia bona æqualiter inter filios diuiduntur: nec poterit mater in eis aliquem meliorare, *auth. Lucrum, C.eo.tit.* ibi, *lucrũ hoc æqualiter inter liberos lege diſtribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur §. *Veniens, auth. de nuptiis*, quæ omnia optimè docet *Ant.Gom. l.15.Tauri, n.*3. Hæc autẽ intelliguntur de iis quæ habet mulier ex bonis prioris mariti titulo lucratiuo, nã quæ habet titulo oneroſo, efficiuntur omnino ſua, nec tenetur reſeruare filiis prioris matrim. ſed de eis poteſt diſponere ſicut de cæteris ſuis bonis, vt conſtat ex illis verbis *d.l.Fœminæ donationibus factis, vel cuiuſlibet munificæ liberalitatis præmio.* Et *auth. Hoc lucrum, C.eo.tit.* appellatur hoc lucrũ. Sic cum *Baldo, Boërio*, & multis aliis docet *Ant. Gab. to.3. comm. l.3. t. de ſecundis nuptiis, concl.1.n.40. Io.Lup. rubr. de donat.* §.*67.n.17.verſ. Sed re vera. Valaſc. conſ.16.n.7. to.1. P.Moli. to.2. de iuſt. tract.2. diſp.431.§. Contrariũ.* Nec deciſio hæc corrigitur iure canonico: ſolas enim leges ſuſtulit quæ in ſecundarum nuptiarũ odiũ ſunt principaliter editæ: hæc autẽ principaliter in filiorũ prioris matrim. fauorẽ lata eſt. Sic docẽt *Ripa, Decius, Guido*, quos refert & ſequitur *Valaſc. d. conſ.16. n.3. Couar. 4. decret. 2. p. c.3.* §. *vlt. n.7. Ant. Gab. d. concl.1.n.18. Ant. Cucus l.5. inſtit. maiorum, t.12. n.189. Matienzo l.5. recop. ti.1. l.3. gloſſ.2. n.2. Molina d. diſp.431.§. Dubium eſt, vtrum.*

2 Hoc ſuppoſito duplex eſt ſent. I. ait, non teneri reſeruari arras filiis prioris matrim. ſed de illis poſſe vt de reliquis bonis diſponere. Ducitur 1. quia hæc non eſt donatio ſimplex, ſed remuneratoria, huiuſmodi autem donatio non reſeruatur filiis prioris matrim. Vt cum *Ripa, Bertrand. & Ioan. Nicolao* docet *Ant. Gabr. d. concl.1.n.59.* 2. quia arræ non dantur titulo lucratiuo, ſed oneroſo in compenſam pudicitiæ quam vxor viro proſtituit, & dotis ab ea receptæ, (vt diximus hoc 6.l.diſp.27.num.3. & 4.) & confirm. quia communiter arræ deducuntur in pactum inſtar contractus oneroſi, nec aliter conuenire vult vxor, vel eius partes agens, niſi tanta arrarum quantitas promittatur. Nec obſtat, ſi dicas principium eſſe voluntarium. Quia vir nullo iure compellebatur arras promittere. Nam etiam dotem datam ſponſæ iuniori, aut nobiliori non tenebatur ſponſus promittere, & tamen non tenetur vxor eam reſeruare filiis prioris matrim. (vt diximus hoc l.6.diſp.8.n.2.) Et ideo hanc ſent. quæ ſatis probabilis eſt, tenent *Valaſc. d. conſ.16.n.6. Molina d. diſp.431.§. Contrarium:* vbi addit, quando ſponſa relictis arris eligeret ſponſalitiam largitatem, vt ſibi conceditur *l.52. Tauri, hodie l.4.t.2.lib.5. recop.* tunc non teneretur vxor reſeruare filiis prioris matrim. ſponſalitiam largitatem quoad quantitatem valoris præciſe qui arris reſponderet: quia quoad eum valorem vim arrarum haberet in materia propoſita.

II. Sent. communior & probabilior, ait teneri reſeruare arras filiis prioris matrimonij, quas ab eorum patre mulier accepit, inter illoſque eſſe æqualiter diuidendas, ex teſtamento, aut ab inteſtato, nec poſſe ex illis inſtituere maioratum, aut meliorare quemquam eorum filiorum. Quia donatio arrarum eſt voluntaria, & ita non habetur ex titulo oneroſo, ſed lucratiuo à priori viro. Quare hanc ſuſtinent ſent. *Ioan. Lup. rub. de donat.* §.*67.n.17. verſ. Sed revera Suarez l. Quoniam, in prioribus, in declarat. ad legem regni, limit.10.n.2. C. de inoffi. teſtam. & l.1.t. de las arras, l.3. fori, n.73.* vbi ampliat, ſiue vir dederit arras, ſiue alius nomine viri: *Villalobos in commun. opin. lit. A. verb. Arra, n.251. fin. Molina l.2. de primog. c.10.n.62. Aiora de partit.3.p.q.15. Gutier.2. pract. q.18. fine, & l.3.q.43.n.25. Azebedo lib.5. recop. t.1. l.4.n.6. Angulo de melior. l.2. gl.1.n.5.* Fauent *Ant. Gom. l.15. Tauri, n.3. & Matien. lib.5. recop. t.1. l.3. gl.2.n.4.* dicunt enim teneri vxorem reſeruare filiis prioris matrimon. quidquid habuit à viro cauſa nuptiarum. Videtur etiam deciſum *l.26. t.13. p.5.* ibi, *las arras e las donaciones que el marido finado le ouieſſe dado, en ſaluo fincan a ſus fijos del primer marido.* 3

Sponſalitiam autem largitatem à priori viro acceptam abſque dubio tenetur vxor tranſiens ad ſecundas nuptias reſeruare filiis prioris matrim. Quia eſt vera donatio profecta à viro in vxorem. Sic docent *Anton. Gom. Matien. Aiora relati n. præced.* & fatetur *Molina relatus pro contraria ſent. num.2. fin.* 4

Ad argum. prioris ſent. propoſita n.2. reſp. Ad 1. dic eam doctrinam eſſe veram de donatione remuneratoria debita ex lege iuſtitiæ: qualis non eſt hæc. Ad 2. negatur dari arras ex contractu oneroſo. Quia licet dentur in præmium pudicitiæ, non ſunt debitæ, ſed ex ſpontanea mariti voluntate proficiſcuntur. Ad confirm. dic, quamuis arræ deducantur in pactum, at principium promittendi eſt voluntarium, promiſſioque fuit liberalis, nulla cauſa ad eam cogente. Nec eſt ſimile de dote promiſſa ſponſæ nobiliori, aut iuniori. Quia ibi intercedit cauſa vrgentiſſima pretioque æſtimabilis, atque ita redditur cõtractus oneroſus. Secus in arrarum promiſſione. Quia doti datæ ab vxore, proprie, & per modum contractus oneroſi correſpondet obligatio, qua vir aſtringitur ad onera matrimonij ſuſtinenda, & ad reddendã integram dotem ſoluto matrim. Pudicitia autem quã vxor viro proſtituit, non eſt conſideratione digna vt remuneretur: fruſtraneũ enim eſſet matrim. niſi vxor pudicitiam viro proſtitutura eſſet. Quare arrarũ promiſſio potius ex munifica ac liberali mariti ſponſione proficiſcitur, quam ex titulo, & contractu oneroſo. Atque hæc ad laudẽ, & gloriã omnipotẽtis Dei, & intemeratæ Virg. Mariæ dicta ſint: quibus finitur tomus hic prior. 5

FINIS TOMI PRIMI.

R. PATRIS
TH. SANCHEZ
CORDVBENSIS,
E SOCIETATE IESV,
DE
SANCTO MATRIMONII
SACRAMENTO
DISPVTATIONVM
Tomus Secundus:

In quo etiam continetur liber ſeptimus, qui de Impedimentis Matrimonij agit.

LIBRARY OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ASIATIC SOCIETY

Facultas Patris Prouincialis.

MElchior de Gadea, Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Bætica, poteſtate ad id mihi facta à R. admodum P. N. Claudio Aquauiua Generali Præpoſito, facultatem concedo, vt poſterior Tomus de Matrimonio à P. Thoma Sanchez noſtræ Societatis compoſitus, & virorum grauium atque ſapientium iudicio eiuſdem Societatis examinatus & approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & noſtri officij ſigillo munitas dedimus, Cordubæ, die 20. Iunij, anni M. D. C I I I.

Melchior de Gadea.

APPROBATIO.

DISPVTATIONVM *de ſancto matrimonij Sacramento tomum alterum de impedimentis, & illorum diſpenſationibus, à grauiſsimo & eruditiſsimo P. Thoma Sanchez, è Societate* IESV, *nunc feliciter editum de mandato Regij ſenatus, ſedula, qua potui, euolui diligentia, & ſumma voluptate perlegi. In quo quidem contenta omnia, prąterquàm quòd fidei Catholicæ conſonant, & almæ matris Eccleſiæ ſanctionibus & ſanctorum Patrum dictis minimè repugnant, & bonis moribus non diſſonant, eruditiſsimè ab auctore diſſeruntur, & accuratiſsimè ſentẽtiarum vbertate ac pondere, inſignique reſolutione & eruditione perluſtrantur. Tanta inſuper dexteritate auctor de theſauro ſuo noua & vetera proferens, pro eruenda & ſuſtinenda veritate, digladiatur ac dimicat, vt iis qui illius lectioni ſeſe dederint, magnam, cùm ad Chriſtianam pietatem, tum ad ſacros Pontificum canones & decreta, acceſsionem futurum iri non dubitem; nihil denique ad huius magni Sacramenti perpetuum & indiſſolubilem nexum ſpectans deſiderari poterit, quod ad amuſsim, & conſequenter in hoc tractatu non explanetur. Quare opus digniſsmum cenſeo, quod non ſolùm pro communi ſcholæ vtilitate in lucem prodeat, typíſque quàm citiſsimè mandetur; verùm etiam, quod omnium oculis ac manibus continuè verſetur. Datum Matriti, poſtridie Idus Martij anni Domini M.DC.IV.*

Fr. Petrus Epiſcopus Venecenſis
electus de Gaeta.

ILLVSTRISS°. AC REVERENDISS°.

D. D. FERDINANDO NINO DE GVEVARA, S. R. E. CARDINALI, ARCHIEPISCOPO HISPALENSI, A STATV CONSILIARIO CATHOLICÆ MAIESTATIS,

Thomas Sanchez è Societate IESV S. P. D.

ABSOLVI, Deo auſpice, iam diu inchoatum de matrinij Sacramento opus duplici volumine incluſum. Quod vt tibi, Cardinalis Illuſtriſſime, dicarem, non ſolùm mea à me flagitabat voluntas, verùm ampliſſima tua erga minimam Societatem noſtram officia, ſuo quaſi iure poſtulabant. Neque his ſolum adductus rationibus ſum, hunc vt tractatum tui nominis inſignirem patrocinio: verùm vt exiguo quidem (ſi per ſe conſideretur) operi, authoritatem ſplendorémque tantum conciliarem, quantum clariſſimæ tuæ dignitatis, ſplendidiſſimæ ſapientiæ, illuſtriſſimæq; ſtirpis, lux in omnium mortaliũ oculis afferet. Excipe igitur hilari fronte, optimarum omnium diſciplinarum, Patrone inclyte, ac Mœcenas alter, munuſculum hoc, exiguum illud ſanè, magna tamen animi propenſione oblatum. Quod quidem ſi voluntatis exæquaret ſtudium, tuæ proculdubio reſponderet amplitudini: verumtamen, Antiſtes ampliſſime, ſuppleat quod muneri deeſt, & tua ingens benignitas erga eos, qui ſe ſuaque ſtudia communi Eccleſiæ emolumento vouerunt: & peculiaris illa humanitas, qua me ſemper tuo obſequio tot tantiſque nominibus obſtrictum proſecutus es. Foue igitur ſtudij laboriſque mei fructus hos qualeſcunque, quos ſpero maioribus in dies incrementis augendos, cùm tu illos benignis oculis, ac propitio vultu, tanquam Hiſpaniarum noſtrarum, atque adeò Eccleſiæ totius Sol clariſſimus intuearis. Vale. Prid. Kal. Iulij, Anno M. DC. III.

PROOEMIVM

SVperioribus ſex libris priori volumine contentis diſſeruimus de matrimonij firmitate & de qualitatibus, quas conſenſus deſiderat, vt illud firmum reddat: iam de aliis, quæ ad complemẽtum materiæ huius de matrimonio ſuperſunt tractanda, diſputandum eſt. Verùm timentes, ne ſi ea omnia, quæ de grauiſſima hac materia tractanda reſtant, in vno tantùm volumine contineantur, in magnam molem liber excreſceret; viſum eſt, id in duos tomos diuidere: quorum hic ſecundus librum ſeptimum continebit; tertius verò & vltimus alios tres, octauum, nonum, & decimum, quibus claudetur totus de matrimonio tractatus. Seruato igitur ordine prioris voluminis, quod ſex libris clauſum eſt: hoc ſecundum illi connectendo, ſeptimus hic liber principium huic volumini dabit, qui de impedimentis matrimonij, tam de his quæ ſolùm impediunt & non dirimunt, quàm de iis quæ etiam matrimonium dirimunt, diſputabit. Liber octauus de diſpẽſationibus tam in genere, quàm de iis, quæ matrimonij contractum cõcernunt, agit. Nonus liber agit de debito coniugali, vbi multa ad luxuriam concernentia diſcutiuntur. Decimus liber agit de diuortio. Neque exiſtimet quiſpiam ſecundas nuptias, ac benedictiones nuptiales, bigamiam & pœnas ciuiles ſecundarum nuptiarũ, ſilentio prætereunda. De illis enim agitur in hoc ſeptimo libro, vbi de impedimento ligaminis dirimenti diſſeritur. Atque, Deo dante, edam poſtea in lucem œconomiam quandam inter ipſoſmet coniuges, ac inter parentes & filios; vbi de obligatione mutua domeſtica inter cõiuges, & de ſocietate ciuili, quoad lucrorum diuiſionem, ac de obligatione parentum erga filios, & contra, atque de ſucceſſione diſſeretur.

LIBER SEPTIMVS
DE IMPEDIMENTIS, VEL SOLVM IMPEDIENTIBVS, VEL ETIAM MATRIMONIVM DIRIMENTIBVS.

Diuiſio totius libri.

PRæmiſſis aliquibus diſputationibus, quæ omnibus impedimentis communes ſunt; diſſeremus de impedimentis ſolùm impedientibus, ac de poteſtate ac neceſſitate circa illa diſpenſandi. Deinde de impedimentis dirimentibus, hoc ordine ſermo habendus erit. 1. de impedimento erroris & conditionis. 2. de voto ſolemni & ordine. 3. de triplici cognatione. 4. de affinitate. 5. de publica honeſtate. 6. de diſparitate cultus. 7. de impedimento criminis. 8. de impedimento ligaminis: & ibi, de ſecundis nuptiis, earum benedictione, bigamia, cæteriſque earum pœnis. Tandem de impotentia ſeu frigiditate. Hic impedimentum violentiæ prætereo. Quia iam de illo totus liber IV. diſputauit.

DISPVTATIO I.
An integrum ſit Pontifici & Epiſcopis impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere?

SVMMARIVM.

Proponuntur argum. ſuadentia partem negantem, n. 1.
Pontifex poteſt impedimenta matrim. dirimentia ſtatuere: & ſatisfit argum. oppoſitis, n. 2.
An poſſit Pontifex infidelibus impedimenta matrim. dirimentia ſtatuere? nu. 3. & remiſſiuè, an impedimenta ab ipſo ſtatuta comprehendant infideles ſibi ſubditos?
Deſideratur iuſta cauſa, & maior ad impedimenta dirimentia, n. 4.
Refertur ſent. docens teneri factum, ſi abſque iuſta cauſa impedimenta ſtatuat Pontifex, n. 5.
Sententia Authoris, n. 6.
An poſſit Pontifex aliquos priuatos reddere inhabiles ad contrahendum inter ſe matrimonium, non lata lege generali, n. 7.
An poſſit certam perſonam omnino inhabilem reddere, n. 8.
An poſſit in ſua diœceſi matrimonij impedimenta dirimentia ſtatuere Epiſcopus, n. 9.
An poſſit ad tempus Epiſcopus aut parochus matrimonium impedire, remiſſiuè, n. 10.

1 ANTEQVAM tractatum de ſingulis impedimentis, tum ſolùm impedientibus, tum etiam dirimentibus, aggrediamur, quæſtiones quaſdam generales ac omnibus impedimentis communes, præmittere oportet. Præſens igitur circa poteſtatem Eccleſiæ, ad impedimẽta ſtatuenda dirimentia verſatur. Quæ multum negotij nobis faceſſeret, ni latè diſputata eſſet lib. 3. tot. diſp. 4. vbi an Eccleſia potuerit irritare matrim. clandeſtina? Eadem enim ratio vtriuſque difficultatis eſt. Et argum. ibi propoſita, hìc militant. Totáque difficultas eò pertinet, quòd Eccleſia non potuerit mutare materias & formas Sacramentorum. Cùm ergo matrim. ſit Sacramentum, non poterit Eccleſia eius materiam & formam variare, reddendo eos inhabiles ad verum matrimonium ineundum, qui iure naturæ habiles ſunt.

2 I. Concluſio. Fide catholica tenendum eſt, poſſe Eccleſiã impedimenta matrim. dirimentia ſtatuere, ac matrim. aduerſus eam prohibitionẽ contractum, eſſe irritũ. Quod quidẽ conſtat ex multis Pontificum & Concil. decretis, quæ huiuſmodi impedimenta ſtatuũt, & ex vſu vniuerſæ Eccleſiæ. Et demũ veritas hæc ſtabilita eſt in *Conc. Trid. ſeſſ. 24. de matrim. can. 3. & 4.* Nec id eſt mutare eſſentiam, aut variare materiam & formam ſacramenti, ſed irritum facere contractum humanũ, qui in ſacramẽto matrimonij prærequiritur. Quod latè declaraui, & ſolui argumenta oppoſita lib. 3. tota diſputat. 4. & ideo non immoror.

Quidam hanc Eccleſiæ poteſtatem ad infideles etiam extendunt, atque ita aſſerunt poſſe Eccleſiam infidelibus impedimenta matrim. dirimentia ſtatuere, & proinde ſi intenderet inter ipſos irritare matrim. in gradibus conſanguinitatis, quos prohibet, verè fore irritum: at fortè id non intendere. Sic *Gulielmus Rubion 4. d. 40. q. 2. initio, & concl. 3.* Quo tamẽ fundamento ducatur, me prorſus latet. Et ideo reiecta ea ſent. dicendum eſt Eccleſiam minimè habere eam poteſtatem aduerſus infideles. Quoniam cùm ſint extra Eccleſiæ gremium, nulla iuriſdictione in eos gaudet: atque ideo conſtitutionibus Pontificiis minimè arctantur, vt fatetur expreſſe *Innoc. 3. c. Gaudemus, de diuort.* adducto *Pauli* teſtimonio *1. Corinth. 5. Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt, iudicare?* Præterea, quia ideo diſp. 3. dicemus, poſſe hodie Principes infideles impedimenta matrim. diſſoluentia, ſuis legibus indicere: cùm tamen id Principibus Catholicis, non ſit integrum. Quia Eccleſia hanc ſibi reſeruauit facultatem, Eccleſiæ autem reſeruatio ad infideles non protrahitur, vtpote qui Eccleſiaſt. iuriſdictioni minimè ſubſunt. Id tamen libenter concedo, nimirum, poſſe Pontificem non tanquam Eccleſiaſtic. Principem, ſed tamquam temporalem, impedimenta dirimentia matrim. infidelibus inhabitantibus oppida ſuæ temporali iuriſdictioni ſubdita, decernere. Sicut poteſt Princeps infidelis ſibi ſubditis. Quia veram habet iuriſdictionem temporalem ſupremam Pontifex in eos infideles tamquam dominus temporalis eorum. Dixi, infidelibus ſuæ temporalis iuriſdictionis oppida inhabitantibus: nam infidelibus incolis aliorum oppidorum, quæ Principibus fidelibus ſubduntur, nequit Pontifex ea impedimenta ſtatuere. Quia nulla temporali iuriſdictione fungitur in iis oppidis, ſed ſola ſpirituali, tamquam ſupremum Eccleſiæ caput, ab hac autem iuriſdictione infideles exempti ſunt. Quamuis *Ledeſm. 2. p. 4. q. 61. a. 2. col. 3. & Abul. 1. Reg. 8. q. 178.* clarè ſentiant, id poſſe reſpectu omnium infidelium qui Chriſtianis ſubdũtur. An verò Princeps ille Catholicus, cui infideles illi temporaliter ſubduntur, id poſſit efficere? dicam diſp. 3. n. 8. vbi etiã dicemus an impedimenta matrimonij à Pontifice ſtatuta, comprehendant infideles ſibi temporaliter ſubiectos.

II. Concluſ. Deſideratur iuſta cauſa, vt Pontifex ritè 4
& rectè valeat impedimenta matrimonij indicere. De veritate huius concluſionis nemo dubitat. Quoniã Pontificis poteſtas non eſt ad diſſipandum, ſed ad rectam Eccleſiæ adminiſtrationem: quæ cauſam iuſtam poſtulat, maximè ad interdicendum matrim. iure naturali & diui-

no conceſſum. Et (vt bene aduertit *Ruardus Tapper.ar.*20. *Louanienſi,paulo poſt principium*) maior exigitur cauſa ad dirimendum, quam ad ſimpliciter prohibendum matrim. & ſępe aderit iuſta cauſa prohibendi,nō tamen dirimendi. Quia dirimere grauius eſt quā ſimpliciter prohibere.

5 Difficultas autem eſt,an ſi Pontifex abſque cauſa iuſta decernat impedimentum aliquod, teneat factum : ita vt ſit peccatum cum eo impedimento inire matrim. ſi ſolùm impediens ſit, & ſit irritum,ſi impedimentum dirimens ſit? Affirmant aliqui, quamuis admittant Pontificem tunc reum eſſe culpæ. Ducuntur, quia multa poteſt peccando efficere Pontifex, cùm tamen factum teneat. 2.quia cùm olim potuerit dirimere matrim.intra 7.conſanguinitatis gradum contractum;vt conſtat ex *c. Ad ſedem.*35.*q.*5.donec gradus reſtricti ſunt.*cap. Nō debet,de conſang. & affin.* ita hodie poterit in vlterioribus gradibus matrimonium initum diſſoluere. Sic docet *Hoſtienſis*, dicens fortè ita eſſe *c. Tua fraternitas, ad fin. de ſponſ. duorum. Veracruz* 1. *p.ſpecul. art.* 46. *§. Dubitatur vtrum Vega* 2. *tom. ſum.c.*34.*caſu* 128.& limitant *Veracruz & Vega*, niſi ita Pōtifex gradus conſanguinitatis interdiceret, vt non ſupereſſent perſonæ,quibus integrum eſſet matrimonio inter ſe copulari.

6 Cæterum omnino tenendum eſt,ad valorem prohibitionis deſiderari iuſtam cauſam. Et proinde ea non exiſtente,dicendum eſt matrim. contra eam initum, validū eſſe,& culpa vacare. Quoniam cùm matrim. ſit vinculum iure naturali & diuino inuentum : ac omnibus conceſſum, excepto ſaltem primo gradu cōſanguinitatis inter aſcendentes & deſcendentes, non poteſt Pontifex illud ad libitum interdicere, ſed ſicut diſpēſatio in iis quæ iure naturæ obligant,facta abſque cauſa eſt irrita, ita cēſendum eſt de prohibitione matrimonij abſque legitima cauſa. Nec obſtant argumenta oppoſita.Quia fateor, Pontificem diſpenſando in iis quæ ſunt de iure humano abſque cauſa, peccare, at validam eſſe diſpenſationem. Secus autem eſt, dum interdicit matrimonium in gradibus iure naturæ conceſſis, non exiſtente iuſta cauſa. Et olim dum Eccleſia interdixit matrim. vſque ad 7. conſanguinitatis gradum, iuſtam interdicendi cauſam habuit:at poſt, ſucceſſu temporis experientia docuit expedire gradus reſtringere,vt dicitur *c.Nō debet,de conſanguin. & affin.*& ita ibi reſtricti ſunt. Poſſet autem Pontifex etiam modò plures gradus prohibere, ſi iudicaretur adeſſe nouam cauſam plures interdicendi. Id autem non poſſe iuſtè nec validè citra iuſtam cauſam affirmamus. Atque ita docent *Hoſtienſis ſumma, tit.de matrim. contract.contra interdictum Eccleſiæ,n.*3 *init.Henric.c.fin.n.*1,*eod.ti.& c. Quanto. num.*8.*de conſuetud. Alex.de Neuo,c.pen.n.*22.*de deſponſ.impub. Ledeſm.*2.*p.*4.*p.*56.*art.* 4. *§.pen.* Et quidam vir doctiſſimus (vt refert *Veracruz, n.praced.alleg.* Et eſt commune placitū.

7 Dubitabis tamen, an ſicut poteſt Pontifex legem generalem indicere, qua matrimonium ex cauſa iuſta irritet inter certum genus perſonarum:ita poſſit aliquos priuatos ita prohibere ne matrimonium inter ſe ineāt, vt matrimonium,aduerſus eam prohibitionem contractum,ſit prorſus nullum,quando iuſta intercedit cauſa, vt magnæ diſparitatis inter contrahentes, & timoris diſcordiarum grauium? *Nauar. lib.*4. *conſil.in* 1. *edit. tit.de ſponſal. toto conſ.* 24. *in* 2. verò *editione, tit. de matrim. contracto contra interd. Eccleſ. toto conſ.*1. quæſtione hac mota nil decidit de poteſtate Pontificia circa hoc impedimentum dirimens ſtatuendum,ſed dicit nullo pacto expedire vt id ſtatuat : fatetur tamen poſſe interdicere id matrimonium;& iubere parocho ne illi interſit : at matrim.aduerſus eam prohibitionem ſimplicem fore validum : & dicit numquam auditum eſſe,vt Pontifex ſimile impedimentum dirimens ſtatuerit.Et in *ea* 2.*edit.eod.t.conſ.* 2. *n.* 3. dicit etiamſi eſſet in ea opinione,vt pontifex id poſſet,id non expedire.Vnde in neutro loco decidit id poſſe Pontificem. Et *Enriquez lib.*12.*de matrim. cap.* 2.*num.*1.*iunct.commento, litera C* dicit numquam Pontificem ſimile impedimentum dirimens ſtatuiſſe, nec eſſe expediens vt id ſtatuat:idq; fuiſſe dubitatum in caſu cuiuſdam Magnatis, ad inſtantiam Regis Hiſpaniæ:atque ita circa poteſtatem ſtatuendi nil definit. Verum exiſtimo poſſe Pontificem iuſta exiſtenti cauſa aliquos priuatos reddere inhabiles vt inter ſe matrimonium ineant. Quia ſi poteſt ex iuſta cauſa reddere irritum matrimonium inter omnes perſonas certi generis, vt inter omnes conſanguineos vſque ad IV. gradum; cur non poterit irritare inter duas priuatas perſonas, vbi tam vrgens fuerit cauſa vt id poſtulat? Et ita ſentiunt *Hoſtienſis ſumma,tit.de matrim, contract. contra interd. Eccleſ. fine, & c.penultimo,fine,de deſponſ.imp.& ibi Ioan. Andreas fine.* An*charanum.* 7. *Cardin. Clemen. vn. n. vlt.de rerum permut. & ibi Anchar.quæſt.*5.*num.* 9. *Felin.Ex parte,num.* 6. *verſic. Quartus caſus, de conſtit. Aſtenſis ſum.*2.*p.lib.*8.*tit.*31. *art. vn. quæſt.* 2.*Palud.*4.*d.*34.*quæſt.*1.*art.*1.*num.*10.*D.Anton.*3.*p.t.*1.*c.*16. *in fine princ.Greg. Lopez l.*18.*verbo, Ser desfecho, tit.* 2. *p.* 4. Et *Additionator ad Nauar.lib.*4. *conſ.tit.de matrim. contract. cont. interd. Eccleſ.in* 2.*edit.conſ.*1.*fine.* refert Pōtificem noſtra hac ætate inhabilitaſſe quēdam virum illuſtriſſimum ad ineundum matrimonium cum certa femina : & iterum quemdam alium, qui vt eluderet ſponſalia de futuro, ſuper quibus lis pendebat, tentabat contrahere aliud matrimonium. In vtroq; enim euentu grauia ſcandala non immeritò timebantur.

Vrgentior autem difficultas eſt, num integrum ſit Pōtifici,iuſta ſubſiſtenti cauſa, perſonam aliquam reddere perpetuo inhabilem ad matrimonium, quæ *iure naturali* habilis erat? Nam in caſu præmiſſo, *illi* qui à Pontifice reddebantur incapaces matrimonij inter ſe ipſos ineundi,non aſtringebantur ad vitam cœlibem traducendam, poterant enim ad *alias* tranſire nuptias.In præſenti autē, perſona *hæc* cogeretur ad perpetuam cōtinentiam. Cum tamen ad illam nemo abſque *proprio* conſenſu aſtringi poſſit.*cap. Integritas* 22. *quæſt.* 1. nec *priuari matrimonio*, quod in remedium concupiſcentiæ natura *ipſa* indulſit. *Alex.de Neuo cap. Tuas, num.*17. *de ſponſa duorum*, refert ex Calderino ibi, Vrbanum V. reddidiſſe inhabiles ad matrimonium ineundum Barnabonem Vicecomitem, & dominum Mediolanenſem, ac liberos eius rebelles Eccleſiæ:& tunc agitata hinc inde quæſtione de poteſtate hac Pontificia, Calderinum ſuſtinuiſſe id integrum eſſe Pontifici:quod idem ſuſtinet *Alexander de Neuo ibi.* Et ita tenendum eſt.Quamuis enim ius naturæ concedat cuilibet matrimonium,at poteſt Pontifex in grauiſſimi delicti pœnam,eo iure quemquam priuare, reddendo ipſum inhabilem:ſicut poſſet capite plectere, aut in ſeruitutem redigere, priuando libertate à natura conceſſa. Inſuper, ſi poteſt Pontifex in pœnam delicti impedire perpetuò matrimonium,ita vt citra culpam lethalem iniri minimè valeat?vt de facto impediuit propter inceſtum, & quædam alia crimina(vt videbimus diſp.6.)Cur vbi grauitas delicti id exegerit,non poterit ita alicui interdicere matrimonio, vt contra prohibitionem initum efficiatur inualidum?Pontificia enim poteſtas non arctata eſt ad ſola impedimenta matrim. impedientia ſtatuenda:ſed ad dirimentia quoque extenditur.

Vltima concluſio. Si ſolùm ius diuinum & naturale 9
attendamus, ſicut integrum eſt Pontifici in vniuerſa Eccleſia impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere, ita Epiſcopo in ſua diœceſi. Quia quidquid poteſt Pontifex in vniuerſa Eccleſia, poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi,niſi Pontifex ſibi referuet(vt probauimus lib.1.diſp.61. num.3.)At id hodie non poteſt, quoniam hoc ſibi Pontifex reſeruauit. Atque ita docent *Victoria relect. de matrim.* 1.*p.*2.*partis,ad finem,Ledeſma* 2.*par.*4.*q.*56.*a.*3.*dub.*1.*concluſ.* 2. *ad medium.* Et id non poſſe quemcunque Prælatum Pontifice inferiorem docent etiam *Antonius cap. Tua fraternitas,num.* 5. *de ſponſa duorum.& cap. penult.in fine, de ſponſ. impub.& ibi Abb fine, Alex.de Neuo n.*21.*Couar.*4.*decretalium* 2.*c.cap.*6.*§.*10.*nu.* 16. & communiter DD. *Palud.*4. *d.*34. *q.*1.*art.*1.*n.*10.*Tabiena verb.Impedimentum,impedim.*13.*nu.*2.

ad

ad ſin. Armilla verb. Matrimonium n. 54. Sed textum non referunt, id Pontifici reſeruantem, nec eum inueni. Et ideò ex generali Eccleſiæ conſuetudine id Pontifici reſeruatum credo, ſicut de diſpenſatione quinque votorum reſeruatorum communiter tradunt Doctores.

10 Vtrùm autem valeat Epiſc. aut parochus ad tempus impedire matrimonium? dicam diſp.6.n.6.

DISPVTATIO II.

An Pontifice interdicenti ſuo præcepto aut conſtitutione matrimonium, eo ipſo reddatur irritum, ſi contra eam prohibitionem ineatur?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus, qui difficultatem in hac quæſtione ingerunt, n. 1.
Non reddatur inualidum matrimonium, quando prohibitio eſt inferioris, num. 2.
Quando prohibitio eſt Pontificis, referuntur 6 ſententiæ, n. 3.4.5.6.7.8.
Sponſalia de futuro contra ſimplex Pontificis interdictum non valent, & quid contra inferioris prohibitionem, n. 9.
Valet matrimonium aduerſus Papæ prohibitionem, abſque decreto irritanti, n. 10.
Quid, ſi ſit decretum generale irritans, non facta matrimonij mentione? n. 11.
Quid, ſi in decreto irritanti fiat ſpecifica matrimonij mentio? n. 12.
Num aliquid interſit, an prohibitio Pontificia ſit per modum præcepti, an per modum conſtitutionis? n. 13.
An matrimonium initum aduerſus iuſtam iudicis prohibitionem, ſit ad tempus ſeparandum, & ſit inter licitus vſus coniugij? & explicatur c. 1. *de matrim. contracto contra interdictum Eccleſ. n.* 14.
An lite pendenti poſſit contrahi matrim. & ſi contractum fuerit, ſit ſeparandum? & explicatur c. Laudabilem, vt lite pend. num. 15.

1 ANSAM dubitandi tribuunt tres textus, qui ſibi aduerſari videntur. Duo enim videntur ſtatuere, matrimon. initum contra Eccleſiæ interdictum eſſe irritum, nempè *c. Tua fraternitas, de ſponſa duorum*, ibi, *Et ſi contra interdictum Eccleſiæ publicè factum venire præſumpſerint, matrimonium tam præſumptuosè contractum poteris irritare.* Vbi ſermo erat de iis, qui appellatione pendenti ſuper prioris matrimonij valore, ad aliud tranſiere. Et *c. penultim. de deſponſ. impub.* ibi: *Quod ſi contra interdictum noſtrum, in præiudicium ipſius aliquid fuerit attentatum, id irritum eſſe decernimus, & viribus omnino carere.* Vbi ſermo habebatur de quibuſdam, quibus Pontifex matrim. interdixerat, ob conſanguinitatem obiectam ipſis, donec veritas diſcutiebatur. Ex altera verò parte pugnat *cap. 2. de matrim. contract. cont. interd. Eccleſ. in fin.* vbi expreſsè dicitur non eſſe diſſoluendũ matrim. eo quòd contra Eccleſiæ prohibitionem initum ſit, ibi: *Licet enim contra interdictum Eccleſiæ ad ſecũda vota tranſire non debuerit, non eſt tamen conueniens, vt ob id ſolum, ſacramentum coniugij diſſoluatur, aliqua tamen pœnitentia eis debet imponi. Quia contra prohibitionem Eccleſiæ hoc fecerunt.* Et eſt ibi ſermo de iis, quibus ob ſponſalia præcedentia interdictus erat tranſitus ad alias nuptias, donec de priorum ſponſalium veritate cognoſceretur.

2 In hac igitur diſp. id fatentur omnes, nimirum, vbi prohibitio matrimonij fuerit facta à prælato inferiori, non reddere irritum matrim. aduerſus eam factum. Quia Prælatus Pontifice inferior, impedimentum dirimens indicere nequit. Vt diſp. præced, n. 9. diximus.

3 Difficultas autem eſt, ſi prohibitio ſit Pontificia. Qua in re ſatis confusè loquuntur Auctores. Sex inuenio ſententias. I. ait matrim. aduerſus Pontificiam prohibitionẽ initum, non eſſe inualidum, niſi aliud ſubſit impedimentum dirimens. Ducitur, quia fortius eſt matrim. vtpote quod iuris naturalis eſt, Pontificia prohibitione. Sic *gloſſ. c. penult. in fine, de deſponſ. impub.* Et manifeſtè loquitur *gloſſa*, quando eſt interdictum cum decreto irritanti: nam præmiſerat cæteros contractus initos aduerſus Pontificis decretum iritans, eſſe inualidos, ſecus eo decreto irritante minimè adiecto prohibitioni: & immediatè quærit, quid in matrim. aduerſus Papæ interdictum celebrato, & reſpondet tamquam ſpeciale, eſſe validum propter rationem dictam. Et ita gloſſam intelligunt *Abbas ibi n.* 9. *Cardin. num.* 9. & omnes. Eandem gloſſæ ſent. amplectitur *Innoc. ibi, in fine:* quamuis in ſponſalibus teneat ea reddi irrita. Eandem tenet *Monachus, cap. vn. fine, de voto, in 6. & ibi, Probus in additionibus, fine.*

II. Sententia ſic diſtinguit. Si cauſa illius prohibitionis 4 Pontificiæ ſit perpetua, vtpote quæ ad nullum tempus reſtricta eſt, erit irritum matrimonium, ſecus ſi cauſa ſit temporalis, vt ob diei venerationem, vel ob litem pendentem. Prob. prior pars ex *c. Tua fraternitas, de ſponſa duorum: & c. penult. de deſponſ. impub.* quorum verba retuli n. 1. Probatur etiam poſterior pars ex *cap. 2. de matrim. contract. contra interdictum Eccleſ. iuncta gloſſa, verb. Ob id.* dicenti ideò interdictum illud Eccleſiæ non dirimere matrimonium ſubſequens, quòd cauſa prohibitionis non ſit perpetuum impedimentum. Ita docent *gloſſa c. Tua fraternitas, verb. Poteris, de ſponſa duorum, & ibi Abb. n. 4. Alex. de Neuo, n. 8. idem Abbas c. penult. n. 9. de deſponſ. impub. Dominicus conſ. 33. n. 11. Decius c. 2. de teſtibus, col. 2. verſu, Et prædicta, in noua editione, num. 17. Felinus c. Ex parte, num. 6. verſ. 4. caſus, de conſtit. Roſella verb. Impedimentum, imped. 16. fine, Angel. Matrimon. 3. impedimento 1. num. vnico Sylu. Matrimonium 7. q. 1. dicto 3. in principio:* quamuis poſtea aliam diſtinctionem amplectatur: (vt dicam num. 7. *Armilla verb. Matrimonium, num. 54. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 13. num. vnico, paulo poſt principium. Conar. 4. decret. 2. par. c. 6. in princ. numer. 6. Gutierrez de tutelis 2. p. c. 12. in num 9. Gregor. Lopez l. 18. verb. Ser desfecho tit. 2. par. 4. Matienço lib. 5. recop. tit. 1. rubrica, gloſſa 1. n. 146. Magdalenus de num. teſtium in teſtamento requiſito, p. 1. c. 10. n. 102. & p. 3. c. 3. num. 230. Ludouicus Lopez 2. par. inſtruct. de matrim. c. 46. §. Porrò aduertendum. Viualdus Candelabro Sacramentorum, 1. p. de matrimon. num.* 83. Explicant aliqui ex his Doctoribus hoc procedere, ſiue prohibitio ſit præcepti, ſiue conſtitutionis. Sic *Conarr. Matienço, Lud. Lopez, Viuald. proximè citati.* Inſuper ſententiam hanc videtur intelligere *Decius proximè citatus*, vt quando matrimoniũ contra legem Pontificiam initum habet cauſam prohibitionis perpetuam, ſit nullum, quamuis prohibitio ſimplex ſit, nec decretum irritans contineat. Quia *num.* 12. dixerat nil intereſſe, vt actus geſtus contra legem ſit irritus, an lex ſimpliciter prohibeat, an etiam vlteriùs procedat, decernens irritum quidquid contra geſtum fuerit: atque pro ſe refert *gloſſ. Clem. 1. verbo, Inhibentes, de iure patron.* quam ſequuntur *Alex. de Imol. l. 1. num. 8. ff. de liber. & poſth. & Iaſon l. Non dubium. n. 18. C. de legibus*, vbi docet quando lex cauſam prohibitionis perpetuam habet, non valere actum contra eam geſtum, licet lex non habeat decretum irritans. Sed *Abbas c. penult. numer. 9. de deſponſ. impub.* clarè intelligit diſtinctionem hanc, quando eſt decretum irritans, vt tunc ſic prohibitio Pontificia contineat cauſam perpetuam, ſit nullum matrimonium, ſecus ſi temporale; tunc enim valet matrim. & decretum irritans debet referri ad cauſam, vt illius ſenſus ſit, matrim. illud ſeparandum eſſe ad tempus, quo cauſa illa perſeuerat. Et refert *gloſſam ca. Tua, de ſponſa duorum*, quæ eſt dux huius ſent. & cæteri DD. citati illam ſequuntur: & ita videtur clarè ita intelligere gloſſam. Eodem modo intelligunt hanc ſent. *Roſella v. Impedimentum, imped. 16. fine. Tabiena v. Impedimẽtum, impedim. 13. n. vn. paulo poſt principium.*

III. Sent. diſtinguit inter clauſulam generalem irritan- 5 tem, & ſpecialem, vt prior minimè irritet matrimonium contra prohibitionem initum, ſecus de poſteriori: ita diſtinguunt quidam, quos tacito nomine refert *Abbas c. penultimo n. 9. de deſponſ. impub.*

IV. Sent. ſimiliter diſtinguit, num Pontifex conſtitu- 6 tione generali interdicat matrimonium, an abſque conſtitutione, per modum præcepti. Et priori caſu dicit matrim. dirimi, poſteriori autem minimè: niſi ſubſit cauſa perpetua: & tunc non irritari propter interdictum, ſed propter cauſam, ac proinde cauſa non exiſtenti vera validum eſſe matrim. Sic *Goffred. ſum. tit. de matrim. contract. contra interd. Eccl. num.* 1. & idem videntur ſentire quoad

poſteriorem hanc partem, *gloſ. c. Tua, verb. Poteris, de ſponſa duorum. Hoſt. ibi, ad fin. Henric. c. fin. n. 4. de matrim. contract. contr. interd. Eccleſ.* vbi dicunt interdicto matrim. ob cauſam perpetuam, ſeparandos eſſe coniuges, donec de cauſa cognoſcatur, & non probato impedimento permittendos eſſe ſimul habitare, per *c. fin. de matrim. contract. contra interd. Eccleſ.* atque ita clarè cenſent non eſſe irritum matrimon. propter prohibitionem, ſed propter cauſam.

7 V. Sent. dicit, ſi Pontifex aliquibus interdicat matrimonium viua voce cum decreto irritanti, non eſſe validum, quamuis aliud impedimentum minimè ſubſit, vel ſaltem ad eius intentionem recurrendum eſſe. Quia ſi poteſt Pontifex conſtitutione quæ lex mortua eſt, à fortiori viua voce irritare poterit matrim. Et ſi poteſt lege generali impedimentum dirimens indicere, cur non poterit perſonale aut locale? Ita docent *Hoſtien. ſum. tit. De matrim. contract. contra interd. Eccleſ. fine, & c. penult. fine, de deſponſ. impub.* vbi *Ioan. Andr. fine*, refertque *Alanum*, qui id dubitando aſſeruit: *Antonius ibi, fine, Anchar. n. 7. Cardin. n. 9. Præpoſ. fine.* dicens eſſe communem, & *c. Tua fraternitas, n. 3. de ſponſa duorum. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. tit. 21. art. vnic. q. 2. Guillelmus Clem. vnica, de rerum permut. Et ibi Cardin. num. vlt. Anchar. q. 5. n. 9. Imola n. 13.* Et videntur tenere *Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 1. n. 10. D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 16. in fine principij, Syluester, Matrimonium 7. q. 1. dict. 3. Anton. Cucus l. 5. inſtit. maiorum, tit. 12. n. 14.* vbi dicunt irritum eſſe matrim. cõtractum aduerſus Pontificiam prohibitionem continentem decretum irritans. Et addunt *Hoſtien. vtroque loco, Præpoſ. eo cap. Tua, n. 3. Aſtenſis eo. a. vnico, q. 1.* diſtinctionem communem relatam num 4. aſſerentem eſſe inualidum matrimonium initum contra prohibitionem, quando cauſa prohibitionis eſt perpetua, ſecus quando eſt temporalis, locum habere in prohibitione prælati inferioris, vel conſtitutionis Pontificiæ: ſecus vbi Pontifex viua voce prohibeat cum decreto irritanti.

8 Vltima ſent. ita diſtinguit. Si interdictum ſit à iure, & cauſa ſit perpetua, eſt irritum matrimonium, ſecus ſi temporalis. Si verò ſit ab homine & à Pontifice, & cauſa eſt perpetua, ſimiliter non valet matrimonium. Si verò temporalis, aut adiicitur decretum irritans, & tunc ſimiliter non valebit, aut non adiicitur, & tunc valebit. Ita *Ant. c. Tua fraternitas, num. 5. de ſponſa duorum.* Ecce quam varij ſint Doctores, & quam confuſè loquantur. Sed meam ſententiam, qua claritate potero, ſequentibus exprimam concluſionibus.

9 I. Concluſio. Sponſalia inita contra Pontificis interdictum, cum decreto irritanti, quamuis generali, nec ſponſalium mentionem facienti, ſunt inualida. Vt ſi Pontifex ex cauſa iuſta inhibeat duobus, ne ſponſalia de futuro inter ſe contrahãt, decernens irritum ſi quid contra geſtum fuerit. Et ita intelligo *Innoc. c. p. penult. in fine, de deſponſ. impub. & Alex. de Neuo ibi n. 21.* conſtituentes id diſcrimen inter ſponſalia, & matrim. aduerſus huiuſmodi prohibitionem contracta, vt illa irrita ſint, hoc autem minimè, niſi addatur clauſula ſpecificam mentionem matrimonij irritationis faciens (vt dicemus n. 11.) Cùm enim matrimonium ſit res adeò ardua, & grauiſſimum negotium ſit illud irritare, ſpecificam clauſulam poſcit. Ad ſponſalia verò irritanda non deſideratur ea clauſula ſpecifica, ſed ſatis eſt generalis, cum ea irritare non ſit res tanti momenti. Exiſtimo tamen ſponſalia non reddi irrita ex ſimplici Pontificis prohibitione, ne ineantur, nullo adiecto decreto irritanti. Sicut ſi Pontifex interdiceret ex cauſa iuſta cuiquam ne voto ſe aſtringeret, peccaret vouens contra id præceptum, at validum eſſet votum, quia non adiectum eſt decretum irritans, & multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. *cap. Ad Apoſtolicam, de regular.* Sed obiicies promiſſionem iniquam nullius eſſe momenti, vt ſi voto caſtitatis aſtrictus, aut alio impedimento ſolum impedienti ligatus iniret ſponſalia de futuro, eſſent prorſus inualida, quòd promiſſio iniqua ſit. Cum ergo promiſſio illa matrimonij ſit contra Pontificis iuſtum præceptum, iniqua erit, ac ſubinde inualida. Dic promiſſionem iniquam ex parte obiecti eſſe prorſus inualidam, id eſt, cum obiectum illius promiſſionis eſt iniquum, quale eſt inire matrimonium laboranti quocumque impedimento etiam ſolum impedienti. Secus quando obiectum promiſſionis eſt licitum, quamuis promiſſio ex alia circumſtantia ſit peccatum, vt quia contra prohibitionem. Sicut modica deliberatione vouens religionem peccat venialiter, at votum tenet. Sed quid, ſi Pontifex interdicat matrimonium abſque decreto irritanti, an valeat ſponſalia: eſto matrim. valeret, iuxta dicenda n. ſeq. Sic diſtinguendum cenſeo, ſi cauſa prohibitionis, ac proinde ipſa prohibitio ſint perpetua; ſponſalia erunt nulla tanquam rei illicitæ promiſſio: ſi verò temporalia ſint, valebunt vtique. Quod intellige, niſi obligatio ſit ad contrahendum matrimonium, eo tempore quo durat prohibitio. Tunc enim eſſet res promiſſa illicita, ac ſubinde ſponſalia nulla. Conſtat ex dictis l. 1. diſp. 15. n. 2. vbi probauimus laborantes impedimento perpetuo etiam ſolum impedienti, ad ineundum matrim. eſſe incapaces validè contrahendi ſponſalia: ſecus de impedimento temporali: niſi pro eo tempore quo impedimentum durat, ſe obligent. Hinc infertur, quid dicendum ſit de ſponſalibus initis aduerſus epiſcopi, aut parochi præceptum, interdicens matrimonium. Cùm enim his non integrum ſit matrim. perpetuò impedire, ſed ad tempus ex cauſa iuſta (vt dicemus *diſp. 6. num. 6.*) ſponſalia, durante ea matrimonij prohibitione inita, valida erunt, niſi contrahentes ſe obligarint ad perficiendum matrimonium duranti legitima eius prohibitione.

II. Concluſio. Si prohibitio ſimplex ſit, nimirum, abſ- 10
que decreto irritanti, matrimonium aduerſus eam prohibitionem Pontificiam initum, *eſt validum. Conſtat,* quia cum multa prohibeantur, quæ tamen facta tenent. *c. Ad apoſtolicam. de regul.* ac prohibitio ſit nuda ac ſimplex, non eſt cur dicamus rem tam arduam, & tanti momenti, ac eſt matrimonium, tunc irritari. Idque apertè deciditur, *c. 2. de matrim. contract. contra interd. Eccleſ. in fine*, cuius verba numer. 1. retulimus. Atque ita docet, dicens eſſe omnium, *Alexand. de Neuo cap. penultimo, numer 21. de deſponſ. impub.* idem *Ricard. 4. d. 32. art. 5. quæſt. 2. fine. Palud. 4. d. 34. quæſt. 1. art. 1. num. 10. D. Anton. 3. p. tit. 1. cap. 16. in fine principij Sylueſt. Matrimonium 7. q. 1. dict. 3. Turrecr. cap. Non oportet, el 1. 33. q. 4. numer. 2. in ſolut ad 2.* Hinc fit minus veram eſſe ſententiã Decij, & ſequacium n. 4. ad finem relatam, dum aſſerunt matrimonium aduerſus Pontificiam prohibitionem ex cauſa perpetua factam, contractum eſſe inualidum, quamuis decretum irritans *minimè* continеat. Id enim eſſe minus verum *conuincitur*, tum ex dictis, tum etiam, quia omnia matrimonij impedimẽta ſolum impedientia, prohibent perpetuò matrim. iniri, illud tamen cum eis initum minimè diſſoluunt. Et *ca. 1. & c. Ex litteris, de eo qui cognouit conſang.* decernitur inceſtuoſos nunquam poſſe ad alias nuptias tranſire, & tamen certum eſt validas eſſe, ſi contra eam prohibitionem, quæ perpetua eſt, ad eas tranſeant.

III. Concluſio. Similiter erit validum, quamuis ſit de- 11
cretum generale irritans, & non referens ſe ſpecificè ad matrim. Vt ſi Pontifex interdicens matrimonium, addat ſi quid contra geſtum ſit, fore irritum & inane. Rationem huius concluſionis ſubiecimus, n. 9. conſtituentes in hoc diſcrimen inter ſponſalia & matrim. Et in hoc euentu eſt vera ſent. *gl. & Innocentij num. 3. relata*, aſſerentium matrim. contractum aduerſus prohibitionem cum clauſula irritanti, non reddi irritum. Et ita docet *Alex. de Neuo eod. c. penult. n. 21. de deſponſ. impub.* Quare tunc clauſula illa irritans debet intelligi, vt contra geſtum non valeat in præiudicium alicuius. Et ita intelligitur *illud c. penult.* & ita explicat *ibi gloſſ. verb. Irritum.*

IV. Concluſio. Si clauſula decreti irritantis faciat ſpecificam matrimonij mentionem, id irritans ſi contra prohibitionem initum ſit, diſtinguendum eſt, num cau-

ſa

ſa ſit temporalis an perpetua, vt priori caſu matrim. non reddatur irritum, ſed ſenſus ſit, vt matrim. ſit nullum, non ſimpliciter, ſed in quantum parat præiudicium alicui liti, ob cuius pendentiam eſt ad tempus interdictum: poſteriori autem, irritum reddatur. Quia cum matrimonij irritatio ſit res grauiſſima, non cenſenda eſt inducta ex tali clauſula adiecta prohibitioni ob cauſam temporalem, ſed iuxta merita cauſæ dimetiendum eſt, an ſit irritatio abſoluta, an potius quoad peculiarem effectum, Et in hoc caſu eſt vera communis diſtinctio relata n. 4. inter prohibitionem matrimonij ex cauſa perpetua & temporali. Atque ita docet *Alex. de Neuo d.c. penult. n. 22.*

13 V. Concluſio. Præmiſſæ 4. concluſiones veræ ſunt, ſiue Pontificia prohibitio ſit per modum conſtitutionis, ſiue per modum præcepti. Quoniam nullum inuenio inter hæc diſcrimen, niſi quoad durationem, conſtitutio enim perpetuò durat: mandatum verò morte mandantis extinguitur: vt poteſt videri in *Sylu. verb. Mandatum, q. 3.* Cùm enim vtroque modo poſſit Pontifex matrim. interdicere ac dirimere, nil intereſt ſiue prohibitio per modum præcepti ſiue per modum conſtitutionis emanet. Atque ita nullam in hoc differentiam agnoſcunt *Anchar. Clem. vnic. q. 5. n. 9. de rerum permut. Couar. Matienzo, Lud. Lop. Vi-uald. n. 4. relati.* Quare audiendi minimè ſunt DD. quos nu. 7. & 8. retuli, inuenientes, quoad rem hanc diſcrimen inter præceptum & conſtitutionem Pontificiam.

14 VI. Concluſio. Quamuis cauſa interdicendi matrim. ſit temporalis, & matrim. contra prohibitionem initum ſit validum: at quando iudicis prohibitio fuit legitima, ſeparandi ſunt coniuges ad tempus, in pœnam delicti, ne pœnæ immunitate præceptum iudicis iuſtum contemnere audeant. Conſtat ex *c. 1. de matrim. contract. contra interd. Eccleſ.* ibi: *Mandamus quatenus ſi eſt ita, præfatam mulierem, ne mandatum tuum contemptibile videatur, ad domum matris redire compellas, & impoſita ſibi de tanto exceſſu pœnitentia condigna, poſtquam in domo matris per menſem ſteterit, ad tertium reuerti permittas.* Nec obſtat *c. 2. eod. tit.* vbi id matrim. minimè ſeparandum eſſe decernitur. Nam intelligitur de perpetua ſeparatione. Atque ita docent *gloſſ. ca. Tua fraternitas, verb. Poteris, de ſponſa duorum.* Et *ibi Ant. nu. 5. Hoſt. ad fin. & ſumma t. de matrim, contract. contra interd. Eccleſ. §. vlt. nu. 3. Henric. ca. fin. eod. t. n. 4. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 31. a. vn. q. 1. Angel. Matrimonium 3. impedim. 1. nu. vn. Albericus in ſuo diction. lit. I. verb. Impedimentum 16. Turrec. c. Non oportet, el 1. 33. q. 4. a. 2. nu. 2. Sylu. Matrimonium 7. q. 1. dict. 3. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 13. n. vn. ſtatim in princ. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. init. n. 6. Ant. Cucus l. 5. inſt. maiorum t. 12. nu. 13.* Et ex Theologis, *D. Bonau. 4. d. 32. a. 4. q. 2. & ibi Ricard. art. 5. q. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 46. §. Porrò aduertendum.* Et quamuis *c. 1. de matrim. contract. cont. interd. Eccleſ.* aſſignetur vnicus menſis, at tempus hoc ſeparationis eſt arbitrarium, vt bene docent Hoſtienſ. *in ſumm. Anton. Henric. Aſtenſis proximè citati.* Vnde menſis ille ponitur in eo textu, gratia exempli, & non ad arctandum iudicis facultatem. Soli autem coniugi culpæ participi eſt interdicendus coniugij vſus, nimirū ne debitum petat, quamuis reddere debeat. Coniux enim illius expers, minimè puniendus eſt. Quod ſi vterque reus fuerit, vtrique eſt eadem pœna iniungenda, & vſus matrimonij omnino prohibendus, eo ſeparationis tempore. Ita *Hoſtienſ. in ſumma, Henric. Aſtenſis ibid.* Quod ſi periculum incontinentiæ ſubſit, non ſeparandum eſt matrimonium, ſed alia pœnitentia iniungenda, vt in ſimili de tempore prohibito celebrantibus nuptias, docent *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 4. n. 19. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 17. ad fin. Turrec. c. Non oportet el 2. fine 33. q. 4. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 549. fine Sylueſt. Matrimonium 7. q. 2. dict. 6.* ita intelligentes *id caput, Non oportet,* decernens eas nuptias tunc celebratas, eſſe in pœnam ad tempus ſeparandas.

15 Hinc infertur, pendente lite ſuper impedimento dirimenti prius matrimonium, atque ita ſuper eius valore, non eſſe ad aliud tranſeundum, vt conſtat ex *c. Tua fraternitas, de ſponſa duorum.* Et quamuis hic textus loquatur pendenti appellatione: at idem dicendum eſt lite pendenti ante appellationem, vt conſtat ex *c. Cum in apoſtolica, de ſponſal.* Quare matrimonium tunc contractum eſt ſeparandum, dum lis durat, vt habetur *eod. c. Tua.* Sic *Abb. ibi, n. 3. Alex. de Neuo num. 5.* qui bene addit etiam nulla lite pendenti, non licere in eo euentu tranſitum ad aliud matrim. vt conſtat ex *c. Duo pueri, de deſponſ. impub. & c. Porrò, de diuort.* Quod ſi opponas *cap. Laudabilem, vt lite pendenti,* vbi habetur alteruttum coniugem accuſatum non eſſe iure quod habet in alterum coniugem priuandum, ante probatam accuſationem. Dic cum *gloſſ. fin. c. Tenor, de ſent. & re iudic. & ibi Abbate n. 9. Alex. de Neuo eod. c. Tua, n. 6.* eum textum intelligi, cum nulla lite pendenti, ſed approbante Eccleſia, matrim. in eius facie contrahitur. Imò addit bene *Alex. de Neuo eod. n. 6.* hoc intelligendum eſſe, nempè, vt non interdicendus ſit vſus coniugij, quando ante litem motam eſt contractum matrim. vt intelligatur, niſi contrahatur matrim. ſtante alio matrimonio. Quia tunc cum poſſeſſio ſtet pro priori, interdicetur poſterioris vſus dum de prioris valore diſceptatur.

DISPVTATIO III.

Vtrùm Princeps ſecularis, ſiue fidelis, ſiue infidelis, poſſit ſuis ſubditis impedimenta matrimonium dirimentia ſtatuere?.

SVMMARIVM.

Refertur ſententia negans poſſe Principem ſecularem fidelem impedimenta matrimonij ſtatuere, n. 1.

Poteſt id ex natura rei, niſi Eccleſia ſibi reſeruaſſet, n. 2.

Eccleſia poteſt id interdicere Principibus ſecularibus, & ſibi reſeruare, num. 3.

Hodie nullus Princeps ſecularis fidelis poteſt fidelibus impedimenta ſtatuere, num. 4.

Princeps infidelis poteſt impedimenta etiam dirimentia ſtatuere, n. 5.

Quid de Iudæis? Et an ſi hodie contrahant in gradibus lege Moſaica vetitis, teneat matrimonium? n. 6.

An fideles ſubditi infidelibus ſubdantur eorum legibus irritantibus matrimonia, ita vt matrim. ſit nullum cum eo impedimento? n. 7.

An princeps fidelis poſſit infidelibus ſibi ſubditis, matrimonij impedimenta ſtatuere: & ſtatuta à Pontifice hos ligent? n. 8.

An volentibus infidelibus ſubiectis Principibus Chriſtianis inter ſe matrimon. inire, aut lite mota de valore matrimonij initi, aut circa diuortium celebrandum, quis iudex ſit competens? Et quid, vbi alter eſt iam ad fidem conuerſus? n. 9.

Quid, ſi infidelis contrahat matrim. apud fideles, & adſit impedimentum dirimens ſtatutum à ſuo Principe infideli? Vel ſi fidelis contrahat apud infideles cum impedimento dirimenti apud ſolos fideles? n. 10.

Soluuntur argumenta, n. 11.

DE Principe ſeculari Catholico loquendo, quidam 1 negant eum poſſe fidelibus ſibi ſubditis aliquot matrimonij impedimenta ſtatuere. Ducuntur, quia cum matrim. fidelium ſit Sacramentum, eſt res quædam ſpiritualis & ſacra, ac proinde extra limites poteſtatis ſecularis. 2 quia *c. Tuam, de ordine cognit.* deciditur cauſas matrimonij ad ſolius Eccleſiæ forum pertinere. Imò ad ſolos Epiſcopos, & non ad inferiores definitur pertinere, *c. Multorum, quod eſt Alex. 2. 45. q. 6. & c. Accedentibus. de exceſ. prælat.* 3. ex *c. 1. de ſponſal.* vbi quidam Francigena feminam Saxonem duxerat, & cauſatus non eſſe ſuam, quòd aduerſus Francorum legem inierit matrim. & proinde fuerit nullum, tranſiit ad alias nuptias, & decidit textus prius matrim. non obſtanti ea lege fuiſſe validum. Vltimò, quia *cap. Euphemium 2. q. 3 quod eſt D. Greg. l. 4. epiſtolarum, epiſt. 50. Ioan. Epiſcopo Corinthi,* cum D. Greg. aſſeruiſſet non effici infames, quos tales lex ciuilis reputat, eo quod ad ſecundas nuptias tranſierint, ſubdit his verbis rationem: *Cum matrimonia hodie regantur iure poli, non iure fori.* Et ideò huius ſententię ſunt *Gloſ. fin. c. Si quis ingenuus 29. q. 2. Ant. c. 4. de ſponſal. n. 12. & c. 2. n. 2. de deſponſat. impub. Hoſt. ſum. tit. de 2. nuptiis, fine. Abbas repet. c. Eccleſia, de conſt. n. 19. & c. 1. de ſponſ. n. 9. & ibi Alex. de Neuo n. 21. 22. Præp. n. 7. Felin. n. 10. & 11, & d. c. Eccleſia, n. 62. Francus c. Statutum, de hæred. in 6. fine. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. tit. 19. a. 2. q. 5. Sylu. Matrimon. 8. q. 8. dict. 1. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 6. n. 1. Turrecr. c. 1, 30. q. 3.*

q.3.a.6.in ſolut. ad 1.*n.*17. *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*6.§.10.*nu.* 16. *Gaeta repet.c. Ad limina,*30.*q.*1.§.4.*n.*299.*vſque ad* 304. *Brunellus de ſponſ.concl.*19.*num.*1.*Peguera,quæſt.criminalib.c.*42.*n.* 2.Et ex Theologis,*D.Thom.*4.*d.*42.*q.*2.*ar.*2.*ad* 4. vbi *D. Bonauent.a.*2.*q.*2.*ad fin.Ricard.a.*2.*q.*2.*in fine corp.Palud.q.*1.*a.*2. *concl.*7.*n.*22.*&* *d.*26.*q.*3.*a.*3.*n.*13.*Maioris* 4.*d.*29.*q.* 2.*concl.* 1.*in fin.Sotus* 4.*d.*42.*q* 2.*a.*2 *ad* 2.*& ibi Ouandus diſp.vn.propoſ.*11.*Cañedo ſumma Sacram.de matrim.c.*6.*fine.*

2 Cæterùm abſque dubio dicendum eſt, poſſe Principem ſecularem ex genere & natura ſuæ poteſtatis, matrimonij impedimenta dirimentia fidelibus ſibi ſubditis, ex iuſta cauſa ſuis legibus indicere, eo pacto quo id Pontifex ſummus poteſt, niſi ſibi hanc poteſtatem reſeruaſſet. Hanc partem probant omnes rationes, quas l.3. diſp. 4.n.4.artuli, ad probandum id poſſe Eccleſiam: & ideò in ea probanda non immorabor. Ratioque potiſſima eſt. Cum poteſtas regia ad tranquillitatem, & bonum reipublicæ tuenda, ſit potiſſimum inſtituta: eius eſt, id quod ad hunc finem obtinendum deſideratur, prouidere. Quale eſt circa matrim. ineunda ſancire, illa impediendo & irritando. Inde enim maximè pendent tranquillitas & recta reipublicæ gubernatio. Quare egregiè *D.Thom.* 4.*cont. Gent. c.*78.*&* 4.*d.*34.*q.vnica.a.* 1.*ad* 4. dixit matrimonium, in quantum contractum ciuilem in officium communitatis inſtitutum, ſubiacere legis ciuilis ordinationi. Et cõfirm. ſi enim poteſt Princeps ſecularis alios contractus ciuiles ob reipublicæ bonum irritare, cur non poterit etiã matrimonij contractum, cum id quãdoque idem bonum cõmune poſtulet? Nec obſtat Principis ſeculari poteſtati, matrimonium eſſe Sacramentum. Quia eius materia eſt contractus ciuilis, qua ratione perinde poteſt illud ex cauſa iuſta irritare, ac ſi Sacramentum non eſſet: reddendo perſonas inhabiles ad contrahendum, & ſic illegitimum & inualidum contractum. Si enim nudam Sacramenti rationem attendamus, nec Pontifex circa illud diſponere poſſet, illud diſſoluens: eiuſque poteſtas ex ratione contractus humani, qui eſt materia huius Sacramenti, conſurgit (vt diximus hoc libr. diſp. 1.nu. 2.) Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *D. Thom.*4.*d.* 34. *q.vn.a.*1.*ad* 4 *gloſſa,c. Si quis ancillam,verb.Et legibus* 29.*q.*2.*Tapper.a.*20. *Louanienſi,col.*4. §.*In his igitur caſibus. Victoria relect.de matrim.* 1.*p.*2.*p. nu.* 2. *Petr.de Soto lect.* 4 *ad fin.de matrim. Sotus.*4. *d.*39.*q. vn.a.*1.*in ſolut.ad* 3.*in fin.& d.*40.*q.vn.a.*5.*colum.* 4.*verb. Interrogationis, Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*61.*a.*2.*colum.*2.*& q.*56.*art.*3.*dub.*1.*concluſ.*1. *Bellarm. l.* 1. *de matrim. c.* 32.*ad finem, Angles Floribus* 1.*p.de matrim.q.*13.*de impedim.conſanguin.a.*3.*diffic.*4.*Enriquez l.*12. *de matrim.c.*1.*num.*4.*Petr.de Ledeſm. de matrim.q.*50.*a.*1.*dub.* 1.*Barth.à Ledeſm.dub.*29.*de matrim.concl.* 1.*fine.*

3 Poteſt nihilominus Eccleſia Principibus fidelibus huius poteſtatis vſum interdicere, ſibique reſeruare, qua id efficiente, irritæ erunt leges Principis ſæcularis contra eam reſeruationem, matrim. impedientes dirimentéſve. Quoniam poteſtas temporalis eſt ſubiecta ſpirituali, ipſique ſubordinata in ordine ad finem ſpiritualem, & ſupernaturalem: ac proinde poterit poteſtas ſpiritualis temporalem moderari, ac coërcere in iis quæ rebus ſpiritualibus coniuncta ſunt, quale eſt matrim. quod hodie eſt Sacramentum, poterítque illi limites præſcribere, quos tranſgredi validè nequeat. Et confirm. quia in contractu matrimonij fundatur ratio ſacramenti, quæ ſuperioris ordinis eſt, & finem ſupernaturalem ſpectat. Tandem, quia *c.fin.de raptor.* approbatur matrimon. raptoris cum rapta, quamuis ſecundùm leges contrarium ſtatutum fuiſſet, *l.vn.C.de raptu virg.* Atque ita docent *Victoria, Angles, Petr. de Ledeſma, Bellarminus num.praced. allegati.Sotus* 4. *d.*40.*qu. vnica,art.*6.*colum.*4.*verſ.Interrogationis, & colum.ſeq.verſ.Nihilominus,Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*56 *art.*3.*dub.* 1. *concluſ.*2. Paſsimque inueniuntur leges ciuiles, matrim. in aliquibus euentibus interdicentes, per ius Canonicum correctę. Quamuis *Petrus de Soto* teneat contrarium, quem num. ſequenti reprobabo.

4 Hinc deducitur 1. non eſſe integrum hodie Principi ſeculari fideli diſponere aliquid circa matrim. fidelium impedienda aut diſſoluenda. Quoniam Pontifex hanc ſibi poteſtatem reſeruauit, & merito quidem. Quippe cum matrimonij contractus hodie limites naturæ excedat, & ad eſſe ſupernaturale ſacramenti eleuatus ſit, decet vt tanti ſacramenti diſpoſitio ad Principes ſeculares pertineat. Atque hanc reſeruationem probant textus num.1. relati: & DD. ibi allegati, negantes hanc poteſtatem Principi ſeculari, ſunt huius ſent. eam enim negant non ex vi eius poteſtatis, ſed ratione huius reſeruationis. Atque in propriis terminis docent *Victoria, Enriqu. Petr.de Ledeſma, Barth.à Ledeſma nu.*2.*citati. Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*61.*ar.* 2.*colum.*3.*verſ.Sed contra eſt.* Nec audiendus eſt. *Petr.de Soto lect.*4.*de matrim.ad fin.* vbi ait leges ciuiles ex pietate & voluntate Principum in hac re ceſſiſſe Eccleſiæ, vt nullum iam cenſeatur matrim. illegitimum, quod Eccleſia tale non iudicat, non tamen propterea legi id auferendum eſſe, vt illegitimos aliquos reddere poſſit ad matr. ineundum, vbi clarè admittit hodie id poſſe Principem ſecularem: nec poſſe *Pontificem* eam adimere facultatem, ſed propria ſponte ac pietate ductos ceſſiſſe Principes. Sed contrarium probaui n.præcedenti.

2. Deducitur, Principes infideles poſſe hodie leges ſuis 5
ſubditis indicere, quibus quædam matrimonia ex iuſta cauſa interdicant ac dirimant, vt ſi ad pacem reipublicæ videant expedire, ne infideles diuerſæ ſectæ matrimonio inter ſe copulentur: aut certam ſolemnitatem adhiberi, quo matrim. clandeſtina vitentur. Ratio eſt aperta, quoniam cum ſint veri Principes ex natura ſuæ poteſtatis, id eſt eis integrum (vt num.2.probauimus.) Nec conſtitutionibus Eccleſiaſticis hanc ſibi reſeruantibus poteſtatem arctantur, *c.Gaudemus de diuort.* Ceſsátque in ipſorum matrimoniis ratio reſeruationis, cum Sacramenta minimè ſint. Ita docent *D. Thom.*4.*d.*39.*q.vn.a.*2. *ad* 3. *Durand.ibi q.* 1.*in ſolut.ad* 2.*n.*10.*Aſtenſis ſum.*2.*p.l.*8.*t.*21.*a.*1.*q.*4. *Abulenſ.* 1.*Regum* 8.*q.*175.*&* 176.*fine,Roſel.v.Impedimentum.imped.*9. *n.vlt. Angel.Matrimonium.*3.*imped.*10.*n.*1.*D.Antonin.*3.*p.t.*1. *c.*6.*v.Tertium punctum eſt.Sylueſt.Matrimonium.* 8.*q.* 10.*dict.* 2.*Tabiena verb.Impedimentum,imped.*8.*n.vlt.Tapper.a.*20. *Louanienſi,col.*4.§.*In his igitur caſibus.Sotus* licèt ſub dubio 4.*d.* 39.*q.vn.a.*1 *in ſolut.ad* 3.*in fine.Nauar.ſum.c.*22.*n.*48.*& lib.*1. *conſil.in* 1.*edit.t.de pactis,conſ.*4.*n.*5.*in* 2.verò ſub aliquo dubio,*l.*3.*t.de conuerſ.infidelium,conſ.*2.*n.*5. *Ledeſma,*2.*p.*4.*q.*61. *a.*2.*paulo poſt princ.Gaeta repetit.c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*num.* 435.*Ant.Cucus l.*5.*inſtit.maior.tit.*12.*n.*102. *Veracruz* 1.*p.ſpec. a.*31.*in prob.* 3. *octaua concl.Palatios* 4. *d.*39.*diſp.vn.f.*906. *col.* 1.*verſ.Scito tamen,& d.*42.*diſp.vn.f.*916.*col.*1.*verſ.Et demum. Ouand.*4.*d.*39.*diſp.vn.propoſit.*7. *Angles Florib.* 1.*p.de matrim. q.*13.*de impediment.conſanguin.a.*3.*diffic.*4.*Enriqu.l.*12.*de matrim.c.*1.*n.*5.*Petr.de Ledeſma de matrim.q* 50.*art.*1.*dub.*1.*in corollario quod ex* 2.*concluſ.infert, & q.*59 *art.* 2. *ante dub.*1.§.*Ex dictis ſequitur,Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct.de matrim.c.*52.*col.*3.*notabili* 1.*Emmanuel Sa ſum.v. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus,*n.*18.*Vega* 2.*tom.ſum.c.*34.*caſu* 129.*&* 139.*Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*edit c.*230.*nu.*1. Vnde fit infideles hos, qui cum impedimento dirimenti iuxta eorum leges matrimonium iniere, cùm ad fidem redierint, iterum debere id matrimonium celebrare, ſi in eo perſiſtere velint. Cùm prius fuerit nullum. Sic *Sotus, Angles. Emmanuel Sa, Manuel proximè citati.* Quòd ſi roges, vnde diſcernendum ſit, an id impedimentum ſit dirimens apud eos, an potius impediens ſolum? *Sotus proximè citatus* dicit ex conſuetudine apud eos obſeruata id deducendum eſſe: videndúmque an inter eos ita ea lex obſeruetur, vt matrim. aduerſus eam initum reputetur nullum. Quòd ſi de eo vſu non conſtet, exiſtimo iudicandum eſſe iuxta regulas traditas diſp.præced.n.9.& ſequentibus.

Excipe tamen Hebræorum rempublicam, cum enim hodie non ſit libera, nec Principem habeat, nequit matrimonij impedimenta ſtatuere: & ſtatuta lege Moſis Leuit.18.expirarunt cum illa lege, per Chriſti paſsionem. *Sic Sotus,& Manuel nu.præced.allegati,Nauar.lib.*3.*conſ.in* 1.

editio.

ditione.1.de conuerſ.infidelium conſ.2.n.4.Vega 2.tom.ſum.c.34. caſu 129. Subdit bene *Sotus*, ſi Iudæi quando ante paſſionem Chriſti temp. liberam habebant, impedimentum dirimens ſtatuiſſent, hodie durare. Quia illæ leges ſecularis reipublicæ nō ſunt abolitæ per Chriſtũ, idemq; docet *Ledeſm.2.p.4.q.61.a.2.col.2.* Vnde fit minimè audiendũ eſſe *Enriq.l.12.de matr.c.1.n.5.* dicenté nunc apud infideles Iudæos, qui lege Moyſis volunt impiè gubernari, eſſe irritum matrimon. prohibitum Leuit. 18. quòd ſi vterque coniux ad fidem conuertatur, Eccleſiam permittere vt ex diſpenſatione in eo matrim permaneant. Quia iſta lex Moſaica prorſus extincta illos minimè aſtringere poteſt. Nec de ea Eccleſiæ diſpenſatione conſtat. Nec ſimiliter eſt audiendus *Palacios 4.d.39.diſp.vnic.fol.906.col.1.verſ.Scito tamen*, vbi æquiparat Iudæos aliis infidelibus quoad matrimonij impedimenta ſtabilienda. Quod ex dictis conuincimus eſſe verum, facilè conuincitur.

8 Id verò monuerim, fideles ſubditos infidelibus Principibus, vtpote qui eorum oppida inhabitant, *aſtringi* legibus eorum iuſtis irritantibus *matr. in omnibus* iis caſibus, in quibus ad alias eorum leges tenentur. Quare ſi cùm eo dirimenti impedimento contrahant, erit nullum matrim. Quia ratio ſacramenti ſuperaddita matrimonio fidelium, non impedit in Principibus poteſtatem impedimenta dirimentia ſtatuendi, ſed ſola reſeruatio Pontificis (vt diximus n. 2.) Quæ ad principes infideles extendi nequit, vt n.5. probauimus.

3. Deducitur, poſſe ſimiliter Principem ſecularem fidelem infidelibus ſibi ſubditis, impedimenta matrimonium dirimẽtia ſtatuere. Quia ſi poſſet Princeps infidelis, cur non poterit fidelis? Nec reſeruatio Pontificis, de qua n. 4. meminimus, eſt reſpectu infidelium, cùm matrim. horum non ſit ſacramentum, ac proinde non militet in eis ratio reſeruationis. Atque ita tenẽt *Abulenſis*, 1. *Regum 8.q.177.fine. Ledeſma 2.p.4.q.61.a.2.co.* 3. qui manifeſtè etiam ſentit impedimenta ab Eccleſia hactenus ſtatuta comprehendere omnes infideles, Principibus Chriſtianis ſubiectos. Quoniam ij ſubiiciuntur Eccleſiæ, quæ dum ea ſtabiliuit, minimè exemit infideles. Quod alienum eſt à veritate. Nam Pontifex ea impedimenta non decernit vt dominus temporalis, ſic enim non poſſet in tota eccleſia, ſed vt caput ſpirituale, & vt ſic nullam habet iuriſdictionem ſuper infideles. Poſſet autem vt dominus temporalis in locis ſuæ iuriſdictionis ſtatuere impedimenta infidelibus ſibi temporaliter ſubditis, vt diximus hoc *lib.diſp.1.n.3.*

10 4. Deducitur, ſi infideles Principibus Chriſtianis ſubiecti velint matrim. inter ſe inire, & opponatur impedimentum: aut contendant matrim. ſemel initum eſſe inualidum: aut diuortium petant ratione adulterij aut ſæuitiæ, nullo modo eſſe iudicem eccleſiaſticum adeundum, ſed ſolùm ſecularem eſſe competentem. Quia is contractus eſt merè temporalis, & iuriſdictionis ſecularis, nec infideles iuriſdictioni eccleſiaſticæ ſubſunt. Quòd ſi iam alter coniugum ad fidem redierit, actor debet ſequi forũ rei, ac proinde ſi infidelis agat ad diuortium, vel ad nullitatem matrimonij, debet conuenire fidelem corã iudice eccleſiaſtico, qui in cauſa matrimonij eſt iudex fideliũ: ſi verò fidelis ſit actor, debet infidelem conuenire coram iudice ſeculari, qui eſt eius iudex. Cùm ſemper actor forum rei ſequatur. *c. Si clericus, & c. Cum ſit generale, de foro comp.* Quòd ſi neuter agat, ſed quidam tertius id matrim. denunciet fuiſſe nullum, exiſtimo ſolum iudicem eccleſiaſticum eſſe competentem. Quia dignius debet trahere ad ſe minus dignum, *c. Non æſtimemus, 13.q.2.& l. Quæ religioſis, ff. de rei vendic.* At conſtat dignius eſſe matrim. ex parte fidelis, in quo eſſe quoddam ſpirituale habet.

11 Tandem deducitur, ſi fidelis contrahat matrim. apud infideles, apud quos domicilium habet, cum impedimento aliquo dirimenti ab Eccleſia inducto, matrimon. fore nullum. Quia leges Eccleſiaſticæ vbiq; terrarum fideles aſtringunt. At ſecus erit dicendum, ſi infidelis cõtrahat extra patriã in loco Principi Chriſtiano ſubdito aut alij Principi infideli, cum impedimento dirimenti ſtatuto à ſuo ſolo Principe. Quia non aſtringitur legibus ſuæ patriæ extra illam (vt latè probaui lib. 3. diſp.18.n.18.) Dixi à ſuo ſolo principe, quia ſi etiam eſſet impedimẽtum dirimens ſancitum à principe loci in quo contrahit, nõ valeret. Quia peregrini aſtringuntur legibus communibus ſuæ patriæ, & loco in quo reperiuntur (vt probaui ea diſp.18.n.3.) Si autem eſſet ab Eccleſia inductum illud impedimentum in loco fidelium, vbi infidelis contrahit, & in ſuo oppido à principe infideli, valeret matrimon. Quia lex illa eccleſiaſtica non eſt generalis in illo oppido, ſed ſolos fideles aſtringit.

Ad arg.n.1. propoſita cõſtat ex dictis. Nã omnes textus 12
ibi relati probant hodie id non poſſe principem fidelem: quòd Pontifex ſibi reſeruarit. Quod nu.4. faſſi ſumus. Et matrim. eſſe Sacramentũ non obſtat quo minùs id poſſet Princeps, ni Pontifex ſibi reſeruaſſet, vt n.2. probauimus.

DISPVTATIO IV.

An conſuetudo efficax ſit ad reddendos quoſpiam inhabiles ad matrim. inducendo noua impedimenta dirimentia: aut habiles, qui iure canonico inhabiles erant, abolendo aliquot impedimenta dirimentia iuris?

SVMMARIVM.

Proponuntur c.1.& c.Super eo, de cognat. ſpirit. & c. Quod ſuper, de conſang. quæ in hac re difficultatem ingerunt, n.1.

Conſuetudo nullas vires obtinet ad diſſoluendum matrimonium legitimum, n.2.

Poteſt conſuetudo à Papa approbata, inducere impedimenta dirimentia, ac inducta abolere, n 3.

Conſuetudo poteſt impedire ad tempus, & efficere vt ad tempus ſeparetur, n.4.

Proponuntur duæ quæſtiones diſputandæ, n.5.

Vtrùm conſuetudo poſſit inducere noua impedimenta matrmonium dirimẽtia? Referuntur variæ ſententiæ: & varij modi interpretandi textum, c. Super eo, de cognat. ſpirit. n.6.7.8.9.& 10.

Explicatur ſententia Auctoris, & c.1. de ſponſ. & qualis conſuetudo deſideretur ad derogandum iuri Eccleſiaſtico, n.11.

Soluuntur argumenta, n 12.

An conſuetudo poſſit aliquod dirimens impedimentum abolere? Refertur quædam ſent. n.13.

Proponitur ſent. auctoris. Et explicatur qualis conſuetudo dicatur rationi conſona, vt legi deroget. Et an reprobata à lege conſuetudine, poſſit noua induci aduerſus illam legem, & deſideretur in hoc ſpeciali euentu ſcientia Principis: excuſenturq́ poſteri adiuti conſuetudine, quamuis illis non conſtet de iuſta cauſa illius inducendæ. Et ex temporis diuturnitate præſumatur iuſtum initium, n.14.

Soluuntur argumenta, n.15.

NON modica eſt confuſio, & diuerſitas opinãdi apud 1
DD. in hac diſp. cuius rei anſam præbẽt tres textus: quorum duo manifeſtè decidunt, nulla conſuetudine induci poſſe, vt iure inhabiles ad ineundum matrim. habiles efficiantur. Quod eſt dicere, nullũ impedimentũ iure canonico dirimente matrim. poſſe contraria conſuetudine abrogari. Primus textus eſt, *c. Quod ſuper, in fine, de conſanguin.* ibi, *Ne autem infra gradus prohibitos matrim. contrahatur, debes publicè inhibere, & præſumptores Eccleſiaſtica diſtrictione punire, non obſtante conſuetudine, quæ dicenda eſt potius corruptela.* Secundus eſt, *c. Super eo, in priori ſui parte, de cognat. ſpirit.* ibi, *Reſpondemus, quòd ſi tales filij fuerunt per quorum alterum vel vtrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos coniungi nulla ratione ſuſtineas, & coniunctos Pontificali auctoritate non differas ſeparare.* Tertius textus eſt, *c.1. de cognat. ſpirituali, iuncto eodem, c. Super eo, in poſteriori ſui parte.* Nam *eod. c. Super eo*, ſic dicitur: *Si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus conſuetudinem tuæ Metropolitanæ Eccleſiæ vel aliarum circumpoſitarum inquirere, & diligentius imitari: ita quòd ſi eiuſdem Eccleſiæ conſuetudo habeat, inter eos non ſuſtinere coniugium fieri, nec factum firmitatis robur habere, tu ſimili modo in Eccleſia tibi commiſſa, coniugium huiuſmodi fieri non permittas, & ſi quos taliter coniunctos inueneris, iuxta eorundem Eccleſiarum conſuetudinem ipſos ſeparare ab inuicem nõ omittas.* Et *c.1. de cognat. ſpirit.* relato eodem caſu, & ſtatuto matrim. conſiſtere poſſe inter eos duorum compatrum filios

filios, quorum neuter cauſa fuit compaternitatis, ſubditur, *Niſi conſuetudo Eccleſiæ, quæ ſcãdalum generet, aliter ſe habere noſcatur.* In quo apparet manifeſta repugnãtia: ſi enim conſuetudo vim habet inducendi impedimentum dirimens, vt hi duo textus apertè decidunt: cur eadem virtute carebit impedimentum dirimens iure canonico inductum auferendi? Quod priores textus negant. Cum in vtroque euentu ſolum ius eccleſiaſticum videatur conſuetudini reſiſtere: quod vel id impedimentum nouum minimè indixit, vel impedimentum auferendum ſtatuit. Quamobrem DD. varios interpretandi modos adinuenere. Et vt clariùs procedam, ea in quibus omnes ij conueniunt, præmittam: deinceps vtramque quæſtionem ſeorſum diſputabo, & præmiſſis aliorum ſententiis, meam in medium proferam.

2 Primò igitur conuenit inter DD. conſuetudinẽ quocumque ſcandalo adiutam, nullas vires ſortiri ad diſſoluendum matrim. ſemel legitimè initum: vtpote quod eſt vinculum iuris naturalis & diuini. Nec ob ſcandalum à veritate iuris diuini recedendum eſt, *c. 2. de operis noui nunciat. regula, Qui ſcandalizauerit, de regulis iuris.* Cõſtat etiam ex *c. fin. de ſponſa duorum*, vbi definitur non ſtandum eſſe conſuetudini, vt ſpreto priori matrim. rato, perſiſtatur in poſteriori conſummato. Atque ita docent *Gloſſa c. 1. de cognat. ſpirit. verb. Niſi conſuetudo. Abbas c. Super eo n. vlt. eod. tit. & ibi Alex. de* Neuo *n. 10. Præpoſit. n. 4. Brunell. de ſponſalibus concl. 20. n. 8. Angelus Matrimonium 3. impedimento 17. num. 1. Sylueſter Matrimonium 2. q. 3.*

3 2. Concordes ſunt, poſſe conſuetudine à Pontifice approbata, induci impedimenta, matrim. poſtea cõtractum dirimentia, atque iure canonico ſtatuta auferri. Quoniam ea conſuetudo habet vim conſtitutionis Pontificiæ. Ita *Hoſtienſ. c. fin. n. 1. de ſponſa duorum. & c. 1. de conſang. & affin. in fin. & ſum. t. de cognat. ſpir. §. Quis ſit effectus. n. 6. Henricus c. 1. n. fin. de ſponſ. Alberic. in ſuo dictionario, lit. I. verb. Impedimentum. 1. verſ. An aliqua conſuetudo. Aſteſis ſum. 2. p. l. 8. t. 18. a. vn. q. 4. ad fin. Turrecr. c. Placuit. a. 32. art. 2. n. 13. Tabien. v. Impedimentum. 1. in communi. q. 4. Sylu. Matrimonium 2. q. 3. Gaeta repetit. cap. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. n. 80. & 296. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. lib. 4. tit. 3. q. 2.*

4 3. Fatentur omnes, valere conſuetudinem ad tempus impedientem matrim. & ſeparantem ad tempus, non eo quòd inualidum ſit, ſed in pœnã, quòd aduerſus prohibitionẽ initũ ſit. Quippe prohibitio cõſuetudinis tantũ valet, quantũ prohibitio hominis, ſed contra hanc valet, & ſeparatur ad tempus: ergo contra prohibitionẽ conſuetudinis ſimilem dictæ hominis prohibitioni. Atque ita docent *Anton. c. Super eo in fine, de cognat. ſpirit. & ibi Abbas n. 6. Alex. de Neuo n. 16. Præpoſ. n. 4. & c. 1. in fine, eod. tit. Ang. & Sylu. citati n. 2. fine, Brunel. de ſponſ. concl. 20. n. 9.*

5 Duplex autem quæſtio controuertitur. Prior eſt, de efficacia conſuetudinis ad noua matrimonij impedimenta dirimentia ſtatuenda. Poſterior, de eiuſdem potentia ad impedimenta iuris canonici abroganda.

6 QVÆSTIO prior, an conſuetudo eas vires habeat, vt poſſit noua impedimenta matrim. dirimentia ſtatuere, ac eos reddere inhabiles ad matrimonium, qui iure canonico attẽto habiles erãt? Maximè diſcordes in hac re inuenio DD. Et difficultas verſatur circa intelligentiã textus, *c. Super eo, de cognat. ſpirit. in ſecunda ſui parte*, vbi (vt n. 1. vidimus) eas vires cõſuetudini tribuere videtur. Primus interpretandi modus eſt, vt cõſuetudo eam vim minimè habeat, niſi à Pontifice approbata ſit. Quare cùm *d. c. Super eo*, approbetur conſuetudo, inhabiles efficiens ad matrim. filios duorum compatrum, per quorum neutrum compaternitas eſt cõtracta, in eo ſolo caſu eas vires obtinebit conſuetudo, nec ad ſimiles caſus protrahi debet. Ex quo fit nullius eſſe roboris conſuetudinem, vt 5. conſanguinitatis gradu ſe attinentes non poſſẽt valido matrim. copulari, quia deſideratur approbatio Pontificis, quæ in ſolo caſu prædicto reperitur. Deinde, quia DD. cõtrarij admittũt, non poſſe conſuetudine effici habiles ad matrim. qui iure inhabiles ſunt: quo dato, manifeſtũ abſurdum conſequi videtur non concedendo ſimiliter nequire reddere cõſuetudinem inhabiles, qui iure habiles ſunt: id nimirum, vt fatendum ſit conſuetudinẽ nullo adminiculo adiutam poſſe vincere duplex ius ſibi reſiſtens: cum tamen eadem conſuetudo cum externo adminiculo nequeat vnicũ ius ex illis ſuperare. Quoniã conſuetudo reddens inhabiles qui iure canonico habiles erãt, omni adminiculo deſtituta pugnat aduerſus ius naturale, & canonicum, ſibi reſiſtentia, quæ id matrim. permittebant. Quòd ſi negemus conſuetudini, eam nequire efficere habiles ad matrimonium, qui iure canonico inhabiles ſunt, conſuetudo iure naturali id matrim. permittẽte aſſociata, nequibit ſolum ius canonicum ſibi obſtãs vincere, vnde duo manifeſta abſurda cõſequuntur. Prius, vt plus poſſit conſuetudo contra ius naturæ ac Dei permittẽs matrim, quàm contra ſtatutum Pontificium prohibens. Cùm tamen veriſſimum ſit conſuetudine vinci poſſe ius humanum, non tamen diuinum & naturale. *c. Licet ex quadã, de teſtibus.* Poſterius eſt, vt res debilior fortiùs operetur, quàm ipſamet adminiculo alio roborata: contra *c. Inter corporalia, de tranſlat. prælat.* Vt igitur hæc abſurda caueantur, fatẽdum neceſſariò eſt, conſuetudinem Pontificia approbatione deſtitutam, non poſſe inhabiles quoſpiam ad matrim. efficere: ſicut communiter fatentur DD. non poſſe habiles reddere. Atque ita ſuſtinent *Hoſtienſis c. Quod ſuper, in fine, de conſang. & affin.* iũcto *c. Super eo, de cognat. ſpirit. n. 5. paulo poſt princ. ſuper verſ. Nõ omittas, & ſumma. t. de cognat. ſpirit. §. Quis ſit effectus, nu. 6. Roſella* dicens communem eſſe ſententiam *verb. Impedimentum, impedim. 1. n. 7. Sylu. Matrimonium 2. q. 3. in fine.*

II. interpretandi modus eſt, vt conſuetudo nullas vi- 7
res obtineat, vt inhabiles aliquos ad matrim. reddat: at ſi cõſuetudinem mixtam clericorum & laicorum comitetur ſcandalum, quod ex eo contracto aduerſus conſuetudinis prohibitionem ſuboriretur: id matrim. erit irritum, non ratione conſuetudinis, ſed quòd canones ipſi cum ſcandalo coniugia inire minimè tolerent. Ducitur, quia non apparet cur cõſuetudo poſſit inhabiles reddere, quibus ius canonicum matrim. permittit: cum tamen nõ valeat habiles efficere, quibus idẽmet ius matrimonio interdicit: & ſi prius admittatur, poſterius ſanè admittendum eſt. Quod eſt contra textum apertiſſimum, *cap. Quod ſuper, in fine, de conſang. & affin.* Sic *Coua. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 18. Lud. Lopez 2. p. inſtr. de matrim. c. 46. col. 5. §. Deinde dubitare. Enriquez, l. 12. de matrim. c. 1. n. 5. in textu,* iuncto *cõment. lit. A.* ſubditq; olim ita fuiſſe, iã tamen hodie ceſſare.

III. Modus eſt, vt conſuetudo gaudeat viribus, inhabi- 8
les reddendi ad matrim. quibus iure canonico contrahere permittebatur, ſi conſuetudinem comitetur ſcandalũ, quod ex matrim. inito pullularet. Ducitur, quoniam conceditur cõſuetudini vt efficere poſſit quempiam ineptũ ad matrim. ſpirituale nimirum, ad beneficium obtinendum, *c. Olim, iuncta gloſſa finali, de cleric. coniug.* Poterit ergo idem, ad matrimonium carnale. Validè enim ducitur argum. à matrim. ſpirituali ad carnale, vt probat *Euerardus in ſuis topicis, loco à matrim. ſpirituali, nu. 3.* Præterea quod id decidi videatur, *c. Super eo, in fine, de cognat. ſpirit.* & quãuis ibi ſolius cõſuetudinis mẽtio fiat. at *c. 1. eod. tit in fine*, conſuetudini ſcandalum adiicitur, tamquam requiſitum, vt hunc effectum ea operetur. Et quamuis vterque textus loquatur in caſu ſpeciali, quo matrimonio iũguntur filij duorũ compatrũ, quibus nullo iure matrim. prohibetur, at id extendendum eſt ad omnes alios euentus, in quibus nullũ aliud matrimonij impedimentum intercedit, præter conſuetudinem ſcandalo comitatam. Vt ſi hæc obtinuerit, quinto conſanguinitatis gradu coniunctos non poſſe valido matrimonio vinciri. Quippe eadem militat ratio, nec præfatus caſus relatus eſt, *d. c. Super eo*, ad illius deciſionem reſtrigendam, ſed gratia exempli, quod minimè regulam arctat, *l. 1. §. Quod vulgo. ff. de vi, & vi arm.* Ita ſentiunt. *Gloſſa, c. fin. verb. Cognouiſſent, de ſponſa duorum, & c.*

Cum

Cum olim, in fine, de cleric.coniug. & cap.Super eo, verb.Conſuetudo, de cognat.ſpirit.& cap. Quod ſuper.verb. Non obſtante, de conſang.& affin. Anton.d.cap.Super eo, in fine, & cap. 1. in fine, de cognat.ſpirit.& cap. Quod dilectio, num. 10. *de conſang.& affin. Abbas dict.cap. Quod ſuper, num.4.& d.cap.Super eo, num. 4.& d.cap.1.num.3.Præpoſitus cap. Quod dilectio, de conſang.& affin.num.7.& d.cap.Super eo, num.6. Alexander de Neuo d.c. Quod ſuper, num.7.& 8.& d.cap.Super eo, num.18.& 19.& d. cap.1.num.3. Angelus Matrimonium 3. impedimento 17. num.1. Rauennas tractatu de conſuetudine, ſect.1. in fin. Vincentius, & Goffredus relati ab Abbate, Brunellus de ſponſalibus, concluſione 20, num.8. Supplementum Gabr.4.d.42.q.1. art.3. dub.5. Guillermus Borrilong.4.diſt.41.q.vnica 2.corollar.1. Driedo de libert. Chriſtiana, in mea edit.lib.1.c.11. ad fi.* (in aliis enim editionibus aliter ſolet citari.) *Nauarr. ſumma Latina & Hiſp.cap. 22.nu.73. fine,* ſed Latina confuſè, & valde ſuccinctè, Hiſpanâ verò clarius, addens deſiderari, vt ſequatur ſcandalum, non ſolùm ex contractione matrimonij, ſed etiam ex perſeuerantia in illo. *Villalobos in ærario commun. opin. littera C.verb.Conſuetudo, num.* 260. Hanc autem ſentẽtiam non ita latè, vt propoſui, explicant omnes hi Doctores, nam aliqui non meminere ſcandali, vt *Guillermus Borrilong. Rauennas, Vincentius, Goffredus, Driedo, Villalobos.* At illius cæteri meminerè. Præterea extenſionem illam ad cætera impedimenta, vt ſi conſuetudo dirimat in 5. conſanguinitatis gradu, explicant *Gloſſa* (quamuis hæc ſub dubio, dicens fortè ita eſſe,) *cap.Super eo, verb.Conſuetudo, de cognat.ſpirit.& ibi Abbas* [illegible] *Alex.de Neuo. num.18. ante fin. Rauennas, Driedo, Brunellus proximè citati.* Quã cęteri allegati ſubticuerunt. Rurſus diſcordant hi Doctores. quia aliqui ex illis eam extenſionem nõ generaliter admittunt, ſed in exemplo poſito à Gloſſa, de prohibitione matrimonij in quinto conſanguinitatis gradu. Quia in eo concurrit cum conſuetudine adminiculum iuris antiqui, quod in eo gradu matrimonium dirimebat. Vnde aiunt non ſufficere conſuetudinem cum ſcandalo ad inhabilem reddendum quempiam ad matrimonium, extra caſum expreſſum *dict.cap. Super eo,* inter filios duorum compatrum, per quorum neutrum deuentũ eſt ad compaternitatem, niſi conſuetudo illa iuuetur aliquo iure, quod idem matrim.interdicebat. Sic *Gloſſ. d.c. Super eo, verb.Conſuetudo. Ant.in fin.& c. Quod dilectio, num.10.de conſang.& affin.* vbi *Præpoſ.num.7. Alexand.de Neuo d.c.Super eo, num.18.& 19. Angelus Matrimonium 3. impedimento 17. num.1. Syluest. Matrimonium 2. q. 3.* Alij autem id iuris adminiculum minimè poſcunt, ſed conſuetudine cum ſcandalo contenti ſunt. Ita *Abbas dict.cap.Super eo, num 6.* quamuis enim id expreſsè non addit, at ex ſecunda ratione, qua hanc ſententiam confirmat, clarè colligitur eum eſſe huius ſent. Et ita pro ea illum referunt *Alex. de Neuo, Angelus, & Syluest.proximè allegati.*

9 IV. Interpretandi modus eſt, vt conſuetudo nequeat aliquos reddere inhabiles ad matrimonium, niſi à Pontifice approbetur. Quia cùm inferior poteſtate in ſuperiorem careat, *cap.Cum inferior, de maiorit. & obedient.* conſuetudo, quæ Pontifice inferior eſt, nequit circa hoc diſponere, quod ius ſibi Pontificium reſeruauit. (vt diximus diſp.præcedenti.num.4.) Secundò idem probat *c. 1. de ſponſal.* vbi Gallus contendens matrimonium à ſe initum aduerſus Gallicam conſuetudinem fore irritum: (ſic enim explicat *ibi Gloſſa verbo, Lege.*) damnatur vt ad vxorẽ redeat, ea conſuetudine minimè obſtanti. Ex quo textu colligit *Abbas ibi n.3.* omiſſionem conſuetudinis patriæ non vitiare matrimonium. *Et Innoc.ibi in fine, Hoſtieſ. paulo poſt principium. Super verbo, Superinduxit, Ioan. Andr. num.5. Cardin.nu.5. Præpoſit.num.7.verſ.Circa primum,* colligunt ex eodẽ textu, nullas eſſe conſuetudinis vires circa matrimonij ſubſtantiam. Et reddit *Cardin.* rationẽ, quia conſuetudo eſt iuris poſitiui, ideo nõ poteſt tollere matrim. quod ſurgit à iure diuino. Non ergo poterit cõſuetudo aliquos inhabiles efficere ad matrim. Id enim ſubſtantiam matrimonij lædere. Sic tenent *Calderin. cap.fi.de ſponſa duor.* quem ibi refert & ſequitur *Alex.de Neuo num. 23. Palud.4.d.26.q.3.art.3.concl.2.num.13.*

Vltimus modus eſt, vt valeat conſuetudo impedire 10
matrimonium non tamen dirimere: ſed ad tempus ſeparabitur in pœnam. Sic *Gloſſa fin.c.1.de cognat. ſpirit. Goffred.ſumma, eodem tit.num.1. Innoc.cap.Super eo, num. vn. eodem tit. Alberic.in ſuo diction.littera I.verb.Impedimentum, 1. verſ.An aliqua conſuetudo, Archid.cap.Placuit, num.2.d.32.& ibi Turrecr.art.2.num.12. Ioan. Andr.cap. Quod ſuper, in fine, de conſanguinit.& affin.& ibi Anchar.fine, Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. tit.18. art.vn.q.4.ad fin. Tabiena verb. Impedimentum, 1. in commun.q.4.num.5. Viguerius l.inſt.cap.16.§.7. verſ. 8. impedim.6. Gaeta repet.c. Ad limina 30. q. 1. §. num. 296. Ant. Cucus l.5.inſtit.maior.tit.12.num.35.*

Sed vt meam ſententiam explicem, exiſtimo conſue- 11
tudinem legitimè præſcriptam, ac rationi conſonã, qualis petitur *cap. de conſuetud.* ad legem ſtatuendam, & ſtatutam derogandam, vires habere inducendi nouum impedimentum dirimens, ac ſubinde matrimonium aduerſus eam conſuetudinem initum, eſſe nullum: ídque ſolam conſuetudinem poſſe, abſque ſcandalo, & adminiculo alterius iuris, nec ad eam inducendam deſiderari ſcientiam Pontificis, ſed eo ignorante, poſſe talẽ conſuetudinem legitimè præſcribi, ſuúmque operari effectum, dummodo ſit conſuetudo mixta clericorũ & laicorum. Singulæ partes probãdæ ſunt. Et in primis quatenus aſſero conſuetudinem eas vires habere, conuenio cum Doctoribus tertiæ ſententiæ relatis num.8. Idémque docet *Petr.Sotus lect.4.de matrim. ad fin. Alb. Pighius in ſuis controu.controu.15.ad fin. Abulenſis tractans inter infideles 1.Reg.8.quaſt.175.verſ.Dicendum quod non.* Et quamuis Doctorum maior pars ex iis quos num. 8. retuli, petat conſuetudinem ſcandalo comitatam, & adminiculo iuris antiqui adiutam, at aliquos annotaui ibi eam conditionem nõ exigere: ſicut nec illius meminere Doctores proximè citati. Quamuis fatear me nullũ inueniſſe, qui expreſsè aſſerat id ſcandalum non deſiderari. Ducor tamen ad id aſſerendum: quoniam id generale eſt, vt conſuetudo, quamuis nequeat iuri diuino & naturali derogare, poſſit tamen addere, diminuere, & diſtinguere: vt tradit *Innoc.communiter receptus c. fin, ſtatim in princ. de conſuetud.* Per illum textũ, qui expreſsè generaliter decidit, poſſe conſuetudinẽ rationi conſonam, ac legitimè præſcriptã, iuri poſitiuo derogare, antiquam legem abrogando, atque nouam ſtatuendo: nec petitur ibi, vt cõſuetudinẽ ſcandalum comitetur. Cùm ergo poſſit conſuetudo leges alias Eccleſiaſticas ſtabilire, atque ea cõſuetudo legitimè introducta obligabit, vt circa ieiunium nouum, feſtũ nouum, reddendum inhabilem quempiam ad beneficium, *c.Cum olim, de cleric.coniug.* cur non poterit nouũ matrimonij impedimentum dirimẽs inducere, eo pacto quo id poſſet noua lex Eccleſiaſtica? Dices, id ſibi Pontificem reſeruaſſe (prout dixi diſp.præced.nu.4.) Fateor id ſibi Pontificem reſeruaſſe, ne poteſtas ſecularis leges circa matrimoniũ dirimendum indicere poſſet: ac minimè interdixit, quin id poſſet conſuetudo, quæ vires habet ad legẽ etiam Eccleſiaſticam ſtatuendã. Pręterea, quia *c.Super eo, in 2. ſui parte de cognat. ſpirit.* expreſsè dicitur dirimendum eſſe matrim. quod contra receptã conſuetudinem initum eſt, nec ibi vlla ſit mentio ſcandali, nec alterius iuris antiqui adiuuantis. Imò in caſu illius textus nulla erat prohibitio, præter cõſuetudinis interdictionẽ. Quod ſi dicas, *c.1.de cognat.ſpirit.* expreſſum eſſe, vt talis ſit cõſuetudo, quæ ſcãdalum generet. Reſp. non cenſeri reſtrictionem conſuetudinis, contra regulã generaliter traditam *c.fin.de conſuetud.* quę ſolùm petit eam eſſe rationi conſonam, atque legitimè præſcriptã, vt legem nouam ſanciat, antiquámve aboleat: ſed potius eſſe declarationem conditionum cõſuetudinis, quæ petuntur, *dict.cap.fin.* nempe, vt ſit rationi conſentanea, & legitimè præſcripta. Si enim eas conditiones habeat, eius violatio ſuapte natura ſcandalum generabit. Atque ita

ſenſus eſt, non ſit conſuetudo contra rationem, nec denuò introducta, ſed talis ac tam diuturna, vt eius violatio iure optimo ſcandali orituri anſam præbeat. Quare is effectus inducendi nouum impedimentum dirimens, non ſcandalo, ſed conſuetudini legitimè introductę tribuendus eſt. Sicut nec virtus ſtatuẽdi nouam legem attribuitur ſcandalo, quod naſcitur ex legitima cõſuetudine non obſeruata, ſed ipſi conſuetudini iuſtæ, & debitè præſcriptæ: cui facultas hæc conceſſa eſt *dict. c. fin. de cõſuetud.* Et confirmatur. quis enim negaret hanc vim legitimæ conſuetudini, ſi per accidens nõ ſequeretur ſcãdalum ex eius tranſgreſſione, cum tamen conditiones omnes habeat requiſitas *d. c. fin.* ad nouam legem ſtabiliendã? Et è contra, quis eam tribueret conſuetudini, cui aliqua ea illis conditionibus deficit, ſi magnum ex non obſeruantia oriretur ſcãdalum? Nemo ſanè, ſed diceret in priori caſu, id per accidens euenire, ea enim violatio ſufficientem ſcandali ſuapte natura occaſionem prębet: in poſteriori autem, eſſe ſcandalum paſſiuum, & aduerſus rationis limites acceptum: quod iura non attẽdunt. Ergo is effectus non ex ſcãdalo proficiſcitur, ſed ex conſuetudine legitimè præſcripta, quæ ex ſe abſque ſcandalo violari nequit: ac proinde legitimus ſenſus eſt. *c. 1. de cognat. ſpirit.* dum dicit: *Niſi cõſuetudo Eccleſiæ, quæ ſcandalum generat, aliter ſe habere noſcatur.* Id eſt, niſi conſuetudo iuſta, & legitimè præſcripta, ex cuius trãſgreſſione meritò ſcandalũ oriri poſſit, aliter ſe habeat. Deinde probatur minimè ad eam conſuetudinem inducendã deſiderari Pontificis ſcientiam: Quoniam licèt non deſint Doctores graues ſcientiam Principis exigẽtes, quo conſuetudo vim legis indicendæ aut abrogandæ habeat; at verior ſententia habet eam minimè deſiderari, etiam ſi ſit circa ſacramentalia ea conſuetudo, (vt dicemus hoc lib. 7. diſp. 82. n. 20.) Quippe cùm Princeps *d. c. fin. de conſuetud.* generaliter decreuerit conſuetudine poſſe legem ſtatui, & derogari, iam talis volũtas vt eam facultatem obtineat conſuetudo, eſt tacita ſcientia, & tolerantia conſuetudinis in poſterũ legitimè inducendæ, vt eas vires ſortiatur abſque alia ſpeciali ipſius conſuetudinis in Principe notitia. Demum probatur deſiderari vt ſit cõſuetudo mixta clericorum & laicorum. Quod aſſerunt *Couar. & Lud. Lopez num. 7. alleg.* Nam defectus conſuetudinis ſtatus ſolius laicorum, nil poteſt immutare circa matrimonij ſubſtantiam, & leges Eccleſiaſticas, deficit enim poteſtas in conſuetudinem inducentibus. Atque ita explicant textum, *c. 1. de ſponſ. Anton. ibi num. 8. & 12. Abbas num. 9. Alex. de Neuo num. 10. 11. 21. 22. Felin. num. 2.* dicunt enim conſuetudinis Gallicæ violationem non obſtare valori matrimonij, eo quod deficeret poteſtas in eam inducentibus, matrimonium enim ſpectat ad Eccleſiæ forum, *cap. Tuam, de ordine cognit.* Atque ita clarè intelligunt de conſuetudine laicorum.

12 Ad argum. contraria num. 6. propoſita, reſpondetur. Ad 1. cõſtat ex dictis n. præced. non eſt enim neceſſaria ſpecialis ſcientia & approbatio Pontificis, ſed ſat eſt illa generalis, qua eam vim tribuit cõſuetudini, *c. fi. de conſuetud.* Ad 2. dico non pugnare aduerſus meã ſent. Nam num. 14. concedam vtrumque conſuetudini. At retenta communi ſent. vt conſuetudo nequeat inhabiles ad matrim. habiles efficere: nullam vim habet id argumentum, ſed fallax eſt. Quippe conſuetudo inhabiles quoſpiam reddens ad matrimonium non aduerſatur iuri diuino naturali, nec canonico: ea enim iura non pręcipiũt in eo gradu matr. contrahi, ſed ſolum permittunt: at conſuetudo reddẽs habiles, iure can. impeditos, aduerſatur ipſi iuri can. interdicenti id matrim. Multo autem plus eſt, ius præcipiens, & irritans abolere, quam vltra iuris permiſſionem aliquid prohibere. Hoc enim nõ eſt propriè ius permittens vincere, & abrogare, ſed aliquid nouum ſtatuere, quod ab ipſo præceptum minimè erat. Ad argum. num. 7. obiectum, non eſt opus reſpondere. Quoniam meam ſent. num. 14. aperiendam, vt vtrumque poſſit conſuetudo, confirmat. Ad 1. propoſitum n. 8. non eſt neceſſe reſpondere. Quia non militat cõtra noſtram ſententiam nu. præced. explicatam, ſed illam confirmat. Ad ſecundum reſpondi num. præced. vbi ſenſum illius textus explicui. Ad primum, num. 9. propoſitum, dic ſolam conſuetudinem tanquam inferiorem id minimè poſſe: at eam vim habere ex ipſius Põtificis generali permiſſione, qua *c. fin. de conſuetud.* id generaliter legitimæ conſuetudini conceſſit. Ad ſecundum conſtat ex dictis, num. præcedenti in fine, vbi probaui eum textum loqui de ſola laicorum conſuetudine.

QVÆSTIO poſterior. An conſuetudo legitimè præſcripta vim habeat abolendi aliquod impedimentum dirimens, efficiendo habiles ad ineundũ inter ſe matrimonium, qui iure canonico inhabiles ſunt? Et quidem ferè omnes DD. pro conſtanti aſſeuerant id non poſſe conſuetudinem. Ducuntur, quia *c. Quod ſuper, de cõſang. & affin. in fine, & c. Super eo, in priori ſui parte, de cognat. ſpirit.* quorum verba n. 1. retuli, id videtur clarè decidi. Et cõfirm. quia conſuetudo tãquam inferior nequit vires habere ad ius abrogandũ; niſi ex tacito Principis cõſenſu. Solus enim is poteſt conſuetudinẽ legitimam inducere, qui legem indicere poteſt, *l. Quibus, ff. de legibus.* Quod ſolius Principis eſſe nemo dubitat. At in hoc euentu conſuetudo nõ habet tacitum cõſenſum Principis, imò expreſſum diſſenſum. Nam *d. c. Quod ſuper, in fine,* dicitur nõ obſtante contraria conſuetudine ſeparandos eſſe coniũctos matrimonio, in gradu prohibito per ius canonicum. Et *d. c. Super eo,* habetur id matrimoniũ nulla ratione permittendum, vnde *Sotus lib. 1. de inſtit. q. 7. art. 2. col. 2. verſ. Hoc ergo memoriæ,* ait vbi lex exprimeret nullam conſuetudinem contra legem valituram, id decretum conſuetudini vires auferre, ne per illam lex vnquã abrogari poſſit. Quòd ſi dicas per ea verba poſita *dict. c. Quod ſuper, Non obſtante conſuetudine,* non derogari conſuetudini futuræ, ſed ſoli præteritæ, iuxtà gloſſam celebrem *clement. Statuiũ, verb. Conſuetudine, de elect.* ac proinde non obſtare, quo minùs conſuetudo poſtea introducta poſſit impedimentũ dirimens abrogare, abolendo ius Pontificium quod illud ſtatuerat. Non iuuabit hæc euaſio. Quia illa doctrina gloſſæ communiter reprobatur, & communis ſententia docet vtramque conſuetudinem cõprehendi, vt multis citatis docent *Tiraquell. de retractu, in præfatione num. 18. & 19. Couar. 3. var. c. 31. num. 4. Burgos de Paz, leg. 1. Tauri, n. 464. & 479. Zauellos in ſuis quæſt. practicis, q. 704. per totam.* Secundum, quia conſuetudo vt legi deroget, debet eſſe rationi conſentanea, *c. fin. de conſuetud.* At conſuetudo ineundi matrimonium in gradu iure canonico interdicto, non poteſt eſſe rationi conſona, tum, quia *d. cap. Quod ſuper,* appellatur potius corruptela, quàm conſuetudo; tum etiam, quia peccatum lethale fouet, quale eſt id matrimonium inualidum iure, in eóque perſiſtere. Et confirmatur, quia ſicut *c. finali, de conſuetud.* appellatur potiùs corruptela, conſuetudo aduerſus ius naturale inducta, & ita deciditur ibi, ea nõ poſſe ius naturale abrogari: ita *dict. cap. Quod ſuper,* appellatur cõſuetudo ineundi matrimonij in gradu prohibito, corruptela, & ideo dicit textus eam conſuetudinem minimè obſtare. Sicut ergo in priori euentu nunquam poteſt conſuetudo præualere: ita nec in poſteriori. Tertium, quia valde diſtant, poſſe conſuetudinem efficere vt perſonæ inhabiles ad matrimonium, habiles reddantur: & poſſe habiles reddere inhabiles. Priori enim caſu, conſuetudo aduerſa eſt moribus bonis, nec rationi conformis eſſe poteſt. Cùm interdicti matrimonij in gradibus prohibitis, charitatis dilatandæ gratia, ſit inſtituta, vt extranei vinculo ſtrictiori inter ſe vniantur (conſanguinei enim iam coniuncti ſunt) teſte *D. Auguſt. lib. 15. de ciuitate Dei c. 16.* & refertur *cap. 1. 35. quæſt. 1.* Poſteriori autem caſu, nullis bonis moribus aduerſatur. Atque ideo non mirum eſt, ſi prius conſuetudine fieri poſſit, poſterius autem minimè. Quam rationem differentiæ tradunt

Abbas,

Abbas, & Alexand. de Neuo, ac Brunel. ſtatim allegādi. Aliam verò tradunt Vincentius & Goffredus, quos ſtatim referam, [illegible] conſuetudo poſſit onerare, non verò honorare [illegible] in ſcripturis, 8.q.1. At facere habilem quempiam ad matrimonium, eſt honos: efficere verò inhabilem, eſt onus: & ideo hoc conceditur conſuetudini, illo denegato. Tandem, quia conſuetudo quam iura improbant, diſſonat rationi: teſte Gloſſa, cap. finali, verb. Rationabilis, de conſuetud. & ibi Innocent. in fine, qui ita explicant eum textum petentem, vt conſuetudo ſit rationabilis. Cum ergo co[illegible], efficiens aliquos habiles ad matrimonium, cõ[illegible] decreta, ſit improbata, cap. Quod ſuper, de conſanguin. & aff. in fine, nullius erit efficaciæ ac valoris ad id inducendum. Atque ita ſuſtinent gloſſa, dicto cap. Quod ſuper, verb. Non obſtanti. Et ibi Vincentius, Goffredus, Hoſtienſ. ibi, in fine & ſumma, tit. de cognat. ſpirit. §. Quis ſit effectus, num. 6. Antonius cap. ſuper eo, in fine, de cognat. ſpirituali, dict. cap. Quod ſuper, num. 3. & cap. Quod dilectio, num. 10. de conſanguinitate & affinit. Abbas dict. cap. Quod ſuper num. 4. & dict. cap. ſuper, eodem num. [illegible] & 6. vbi Alexander de Neuo, num. 15. & 16. & dict. c. Quod ſuper, num. 5. & duplici ſequenti, & ibi [illegible]ar. n. 4. Præpoſ. dict. cap. Quod dilectio, num. 7. dict. cap. Super, eodem num. 4. Roſella verb. impedimentum, impedimento 1. num. 7. Angelus Matrimonium 3. impedimento 17. num. 1. Syluester Matrimonium 2. quæſt. 3. Brunellus de ſponſal. concluſ. 20. num. 7. & 8. Driedo de libert. Chriſtiana, in mea editione libr. 1. cap. 11. in fine, Couar. 4. decret. 2. part. cap. 6. §. 10. num. 18. Ant. Cucus lib. 5. inſt. maiorum [illegible] 2. n. 36. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 1. n. 5. in commento, lit. A.

14 His tamen minimè obſtantibus, verius mihi eſt, poſſe cõſuetudine derogari legi Eccleſiaſticæ ſtatuenti impedimentum dirimens inter aliquos, ac proinde vi conſuetudinis illius poſſe eos habiles effici ad ineundum inter ſe matrimonium. Ducor, quoniam cap. fin. de conſuetud. ſtatuitur generaliter, vires habere conſuetudinem ad derogandum legi. Cum ergo lex ſtatuens ea impedimenta dirimentia, non ſit naturalis & diuina, ſed merè humana, cur ab ea generalitate excipienda erit? eo vel maximè, quod is textus ſolam legem naturalem & diuinam ab ea conſuetudinis facultate eximat. Præterea, quia vel id conſuetudo nequit, eo quod improbata ſit cap. Quod ſuper in fine, de conſanguinitate & affinit. vel quod ea conſuetudo aduerſus ius Pontificium inducta, nequeat rationi conſentanea eſſe. Quæ ſunt aduerſæ ſententiæ fundamenta. Sed in primis, nil obſtat huic veritati ea improbatio conſuetudinis facta dict. cap. Quod ſuper. Nam frequens ac veriſſima ſententia habet, quoties lex reprobat conſuetudinem ac iniquam, & ipſi etiam futuræ derogat, poſſe ex noua cauſa induci conſuetudinem aduerſus eam legem. Quippe noua cauſa tollit iniquitatem, quæ ineſſe videbatur conſuetudini, eo tempore quo lex ipſam vt iniquam reprobauit. Quod egregiè probat textus l. Si hominem, 30. ff. mandati, vbi deciditur generalem procuratorem poſſe reuocare ſpecialiter à domino prouiſa, exiſtenti cauſa iuſta reuocandi. Quam Bartolus ibi initio, Abbas cap. At ſi clerici, §. De adulterijs, num. 9. de iudicijs, & ibi Addition. Ad Felinū, num. 3. exponunt, quando eſt cauſa noua, vel antiqua viriſimiliter non cognita. Et conſtat ex textu, ibi, Niſi iuſtam cauſam habuerit, veluti ſi poſtea cõpererit eum falſas rationes confeciſſe. Ergo ſimiliter quamuis habeat conſuetudo vim legem nouam ſtatuendi, & antiquam abrogandi, ab ipſo Principe, poterit contra ipſiuſmet Principis diſpoſitionem, futuram conſuetudinem improbantis, & decidentis ea non obſtanti valituram legem, ex noua ratione ſuperuenienti præualere aduerſus eam legem. Atque ita poſſe in eo euentu vim habere conſuetudinem ex noua cauſa ortam, docent Abbas cap. Cæterum, num. 9. de iuramento calumniæ, & cap. 2. num. 8. de probat. & cap. fin. num. 24. de conſuetud. Dominic. c. 1. ad finem, de conſtitut. in 6. & ibi Francus num. 19. in fine. Decius cap. de probat. in noua editione, num. 68. & ibi Aretinus num. 34. Felinus. 11. Barbatius dict. cap. final. num. 81. & 82. Rochus de Curte de conſuetudine, ſect. 7. num. 11. Petrus Rauēnas de conſuetudine, ſect. 3. num. 11. & 16. verſ. Prædicta concluſio. Baldus Nouellus de dote 6. part. priuileg. 21. n. 19. Ioan. Lupus c. Per veſtras de donatio. inter vir. & vxor. notab. 3. in princip. num. 2. & 3. Roſella verb. Conſuetudo, num. 1. & ibi Angelus num. 9. Syluest. qu. 6. Tabiena q. 4. num. 5. ad ſinē, Armilla num. 4. Ferretus in repetitione cap. 2. de probat. num. 26. Couar. 3. variarū cap. 13. num. 4. Anton. Gomez l. 51. Tauri, num. 26. fine Auiles cap. 8. prætorum, gloſſa Coſtumbre num. 3. Auendaño reſponſ. 16. num. 3. verſ. Quod præ maximè. Dueñas regul. 144. limitatione 1. Burgos de Paz l. 1. Tauri, nu. 480. Gutier. lib. 3. pract. q. 31. n. 12. Anton. Gabriel in mea editione, tom. 1. cõmunium lib. 33. fol. 151. verſ. Cõſuetudo ex noua cauſa. Brunorus in ſuo cõpend. litera C. verb. Conſuetudo verſ. Conſuetudo etiā futura. Zauallos in ſuis quæſt. pract. q. 704. n. 6. Non ergo obſtabit ſemel reprobatam eſſe conſuetudinem d. c. Quod ſuper, vt coniuncti gradu per Eccleſiam interdicto, matrimonio copulentur, quo minùs ex noua cauſa poſſit legitima conſuetudo induci, vt taliter coniuncti matrimonium ineant. Sed dices, vt noua conſuetudo ex ſuperuenienti cauſa conſurgens, eas vires habeat contra legem improbantem conſuetudinem, deſiderari vt ſciente Principe introducta ſit. Quod voluere Antonius Burgenſis repetit. c. At ſi clerici, num. 57. de iudicijs: & aliqui alij relati per Rochum de Curte de conſuetud. ſect. 4. nu. 29. Rebuffus alijs citatis 1. to. cõſtitut. Gallicarū, in procœmio, gloſſa 5. in num. 146. Sed reſpondeo id non deſiderari, nec inniti aliquo fūdamento. Nam c. fin. de conſuetud. vbi aſtruuntur conditiones neceſſariæ ad eam vim cõſuetudinis, minimè petitur ſpecialis ſciētia Principis. Vt etiam notaui num. 11. Atque ita docent Rochus eod. nu. 29. Ang. verb. Cõſuetudo, nu. 9. Syluest. q. 6. Deinde non obſtat alia pars, nimirum, eam conſuetudinem non poſſe eſſe rationi conſentaneam. Id enim apertæ falſitatis cõuincitur. Quia quamuis magna ſit opinionum diuerſitas, quando dicatur cõſuetudo rationi conformis. Vt poteſt videri apud Menoch. l. 2. de arbitr. cent. 1. toto caſu 82. At ſi fides habenda ſit Gerſoni. 3. p. tract. de vita ſpirit animæ, lect. 4. corol. 13. alphabeto 62. lit. P. Supplemēto Gabriel. 4. d. 42. quæſt. 1. art. 3. dub. 6. Nauar. lib. 3. conſ. tit. de cenſibus, in priori editione, conſ. 7. num. 3. in poſteriori autem, conſ. 3. num. 3. nunquam cenſetur conſuetudo rationi diſſonans, niſi iuri diuino aut naturali refragetur. At conſuetudo in hoc euentu illis iuribus non opponitur, ſed ſoli Pontificio. Quod ſi his Doctoribus minus credendum ſit: ſaltem negari nequit; tunc rationi congruentem eſſe conſuetudinem quando de eadem re, de qua eſt conſuetudo, iuſta eſſet lex denuo edita priori mutata, ſi qua eſſet, vel minimè mutata, ſi nulla exiſtebat. Quod docent Syluest. verb. Conſuetudo. quæſt. 1. Sotus lib. 1. de iuſt. q. 7. art. 2. verſ. Quam verò longum. Et ratio eſt, quia cum conſuetudo vim legis debeat habere, eadē honeſtate eam conueſtiri opus eſt, ac ſufficit, quam lex ipſa poſceret. At nullus ſanæ mentis negare poteſt, dari poſſe cauſam iuſtam legis nouæ indicendæ, qua gradus aliqui canonibus antiquis interdicti in matrimonio aboleātur, atque interdictio illa ad pauciores gradus reſtringatur. Humana enim ſtatuta variari, iuxta temporum diuerſitatem, quandoque opus eſt, cap. Non debet, de conſanguinit. & affin. Atque ita Trident. ſeſſ. de matrim. cap. 24. reſtrinxit gradus cognationis ſpiritualis: & c. 3. gradus publicæ honeſtatis. & ca. 4. gradus affinitatis cõtractæ ex copula fornicaria. Et reddit rationem c. 2. quod experientia docuerit prohibitionum multitudinē ſaluti animarum noxiam eſſe; & peccata non leuia inde pullulare. Potuit ergo conſuetudo iuſta eſſe, ac rationi valde conſonans, ſi experientia magis id expedire docēti, prædictos gradus alioſúe reſtringeret. Preterea, quia cõſuetudinem eſſe contra honeſtatē, rationiq; aduerſari, cõtingit dupliciter. 1. Quaſi actus illi quibus inducitur cõſuetudo ſint contra rectæ rationis dictamen, poſtquā iam in conſuetudinem abierunt. Et ſi hoc modo dicatur eſſe contra rationē: petitur principium. Probandum enim erat obſeruantiam illam ra-

tioni aduerſam eſſe non obſtanti conſuetudine illa iam inducta. 2. poteſt intelligi, quia actus illi ante legitimam conſuetudinis præſcriptionem iniqui fuerunt. Quod fateor: at id non obſtat, quominus conſuetudo ex actibus illis iniquis conſurgens, vbi legitimè præſcripta fuerit, honeſta ſit, ac vim legis nouæ ſtatuendæ & antiquæ derogandæ habeat, vt bene docet *Caietan.* 1.2.*q.*97.*a.*5. nemine contradicente. Aliàs nunquam conſuetudo eam vim obtinere poſſet: cum ſemper neceſſarium ſit, actus illos contra legem geſtos, initio illicitos eſſe, donec conſuetudo illos excuſās iam inoleuerit, præſcriptaque ſit, priori lege abrogata. Deinde, quia licet non conſtet inter Doctores, an in dubio præſumatur cõſuetudinis honeſtas. Eam enim præſumi aſſerunt *Franc.* Aret. *conſ.*2 3.*ad fin. Rauen. de conſuet. ſect.*2.*n.*4. Contradicit tamen *Rochus de Curte* alios referens, *de conſuetud. ſect.*7.*num:*24 dicens nulla ratione probari. Quia obſtāt *c.fin. de conſuetud.* ibi, *Niſi fuerit rationabilis*, & *c.*3.*de eo qui mittitur in poſſeſſionē*, ibi, *Si laudabilem eſſe conſtiterit.* Et ſaltem mihi certum eſt id non præſumi, vbi conſuetudo eſt à lege reprobata: vt in præſenti caſu. Quod fatetur *idemmet Franciſ. Aret.c.*2. *nu.* 27. *de proba.* Cõcludit tamen *Rochus de Curte eo.n.*24 *cum Abbate c.fin.n.*5..*ad fin. de conſuet.* ex quo cõſuetudinis honeſtas non in facto, ſed in iure conſiſtit eam probandam minimè eſſe, ſed iudicis partes eſſe diſcernere, num honeſta ſit. At id neceſſariò dicendum eſt, poſteros conſuetudinem à ſuis maioribus introductam obſeruantes, à culpa excuſari, nec ſolicitos eſſe teneri ad inueſtigādam iuſtitiam cauſæ ex qua initiū duxit: ſed iuſtè eam pręſumere poſſe, vt bene tradūt *Caiet.*1.2.*q.*97.*a.*3. *Supplem. Gabrielis,* 4.*d.*42.*q.*1.*art.*3.*dub.*6. *Valentia* 1.2.*diſp.*7.*q.*5.*punct.*8. §. *Ex quo patet.* Ergo concedendum eſt poſſe conſuetudinem excuſantem poſteros induci, qua impedimētum aliquod iure Pontificio matrim. dirimens aboleatur, *licitumque* deinceps iam ſit, in illo gradu olim interdicto, inire matrim. Demum, quia (vt bene ait *Couar.* 4. *decret.*2.*p.c.*6.§.10 *nu.*18.) conceſſo, poſſe conſuetudinem perſonas alioquin habiles ad matrimonium, inhabiles efficere: quod admitit communis ſententia (vt retuli n. 8.) eſt ſanè dicendum eadem ratione ipſam conſuetudinem poſſe, inhabiles iure humano ad nuptias habiles reddere. Nulla enim cõgrua diſcriminis ratio reddi poteſt. Et ratio aſſignata ab *Abbate, relata num. præcedenti*, nimirum, nō poſſe hanc conſuetudinem eſſe honeſtam, & rationi conſentaneam, iam ſatis impugnata eſt. Nec obſtat prohibitionem graduum factam eſſe gratia charitatis dilatādæ: ac proinde aduerſam conſuetudinem videri cõtra charitatem, Quia poſſunt alia occurrere, quæ ei rationi præponderent, ac iuſtificent contrariam cõſuetudinem. Sicut reuera occurrerūt, vt antiquitus graduum prohibitio reſtringeretur, *c. Non debet, de conſang. & affin.* & nouiſſimè *in Tri lent. ſeſſ.*24.*de matrim.c.*2.3.*&* 4. Nec ratio etiā Vincentij & Goffredi, nu. præcedenti citata, eſt alicuius ponderis: nimirum, poſſe conſuetudinem onerare, non tamen honorare. Quia omnino fūdamento id deſtitutum eſt: nec textus quem allegant, aliquid probat. Et ideo huius ſent. eſt *Innoc.c.*1.*in fine, de cognat. ſpirit.* Et melius *Supplementum Gabrielis.*4.*d.*42.*q.*1.*a.*3.*dub.*6.

15 Ad oppoſita arg. nu.13. propoſita, reſpōdetur. Ad 1. & confirm. conſtat ex dictis n. præced. quamuis enim ibi reprobetur cõſuetudo, at tacita volūtas Pontificis eſt, vt ea ex noua cauſa poſſit induci, vt ibi probaui. Ad replicam fateor cõtra eam Gloſſam, intelligi etiam futuram conſuetudinem reprobatam: niſi tamen ex noua cauſa oriatur: vt num. præced. explicui. Ad 2. dic poſſe ex noua cauſa iuſtam eſſe: & quamuis initio id peccatum foueat, at vbi legitimè pręſcripta fuerit, excuſatā culpa: nec id obſtat valori cõſuetudinis, vt num. præcedenti probaui. Ad confirm. fateor eiſdem verbis probari vtramque conſuetudinem. Non tamen id arguit eodem prorſus modo vtramque conſuetudinem iniquam fore, ſed vbi eſt aduerſa iuri naturali diuino, nullo modo poteſt iuſta reddi: ſecus in præſenti caſu, ex noua cauſa. Ad 3. conſtat ex dictis nu. præced. in fine, vbi vtrīque diſcriminis rationem reprobaui. Ad vltimum dic eam doctrinam eſſe veram, niſi conſuetudo iure improbata, iterum ex noua cauſa ipſi honeſtatem tribuente, inoleſcat, vt num. præced. explicuimus.

DISPVTATIO V.

Vtrùm impedimenta, ſiue impedientia, ſiue dirimentia, ita obligent, vt nullus metus excuſet: cõſtituantque duplicem malitiam matrim. cum illis inito: ſpecialique malitia afficiant copulam illicitàm, habitam inter ſic impeditos, ita vt ea circunſtantia ſit neceſſariò fatenda.

SVMMARIVM.

Quale & quotuplex peccatum ſit, matrimoniū cum impedimento initum? num. 1.

An metus ab ea culpa excuſet? Referuntur quædam ſententia, n. 2.

Quando eſt impedimentum ſolum impediens, eſt probabile nullam eſſe culpam contrahere & conſummare. Et an deſponſatus liceat petere debitum? num. 3.

Quid, quando eſt impedimentum dirimens? num. 4.

*An ſit circunſtantia neceſſariò fatenda, copula fornicaria inter affectos impedimento dirimenti ad ineundum inter ſe matrimonium? Referuntur duplex ſent. n.*5 *&* 6.

*Traditur regula ad diſcernendum quando prohibitio matrim. efficiat circunſtantiam neceſſario fatendam in copula illicita, n.*7.

*An copula habita inter impeditos ad inter ſe contrahendum, propter conſanguinitatem, vel affinitatem, habeat ſpecialem circunſtantiam inceſtus? n.*8.

Quid, ſi ſit impedimentum cognationis ſpiritualis inter eos? n. 9.

*Quid, ſi cognationis legalis? n.*10.

Quid, ſi publicæ honeſtatis? n. 11.

*Quid, ſi diſparitas cultus. Vt ſi copula ſit fidelis cum infideli? n.*12.

*Quid, ſi ſit fidelis cum hæretico? n.*13.

*Quid, ſi adſit impedimentum dirimens, impotentiæ, n.*14.

*An in his omnibus euentibus ſit duplex malitia, altera propria ſpeciei illius copulæ: altera verò, quia aderat inter coëuntes impedimentum dirimens? Et an ſit inceſtus, concubitus cum conſanguinea, quando obtenta eſt diſpenſatio ad matrimonium? n.*15.

*Quid, ſi adſit impedimentum ordinis, voti ſimplicis, ſolemniſue, aut ligaminis? Et an tunc vltra ſacrilegium, vel adulterium, ſit ſpecialis circunſtantia propter matrim. prohibitionem, n.*16.

Quid, ſi interſit impedimentum dirimens raptus? n. 17.

Quid, ſi impedimentum aliorum criminum dirimentium? n. 18.

Soluuntur argumenta, n. 19.

IN hac diſp. id tanquam ab omnibus receptiſſimum, 1
præmittere oportet, nimirum culpam eſſe lethalem contrahere matrimonium cum aliquo impedimento dirimenti. Quia contrauenitur præcepto iuris naturalis, ſi de iure naturæ ſit impedimentum, vel Eccleſiaſtici, ſi ſit de iure Eccleſiaſtico: idque in re maximi momenti. An verò idem dicendum ſit, ſi ſolum adſit impedimentum impediens? dicemus hoc lib. tota diſp.17. Id tamen non immeritò dubitari poteſt: an ſit duplex malitia mortalis quando adeſt impedimentum dirimēs? Affirmant enim viri grauiſſimi, & cum magna probabilitate: vt teſtatur *Petrus de Ledeſma de matrim.q.*50.*ar.*1. *diffic.*3. *poſt.* 2. *concl.* Ducuntur, quia vltra culpam trangreſſionis iuris naturalis, aut eccleſiaſtici, reperitur ſacrilegium irritationis ſacramēti matrim. At ipſe *Petrus de Ledeſma* ait, non eſſe improbabile ſolam vnam malitiam tranſgreſſionis præcepti reperiri. Idque meo iudicio probabilius eſt. Quippe cætera ſacramēta habent iure diuino præſcripta materiam & formam certa ac determinata, & ſolā ſacramenti rationē ſubeunt: ac proinde materia & forma non poſſunt adhiberi, quin ſint ex ſe materia ac forma ſacramēti: quare ſi ſit indebitus vſus, ita vt ſacramentū irritetur, eſt ſacrilegiū. At matrim. vltra ſacramēti rationem eſt contractus quidem naturalis, nec habet præſcripta materiā & formā determinata, ſed conſenſus contrahentiū legitimos, verbis, nutibus, aut literis, aut per procuratorem expreſſos: vnde cum Eccleſia, aut iure naturali irritante cõſenſus inter aliquos, qui matrim. copulantur, non

non ipſi irritum ſacramentum efficiunt, quantum enim ex ſe eſt, validè contrahunt:ſed ius Eccleſiaſticũ aut natura ſtatuens id impedimentum,illud irritat. Qua ratione eum aliquibus DD. excuſauimus à culpa ſacrilegij ineuntem matrim. ob metum viri conſtantis quamuis ſciret id eſſe irritum,l.4.diſp.16.n.6.Quod in nullo alio ſacramẽto reperitur.Nec id mirum eſſe debet,cum ea ratione,quòd matrim.contractus ſit, multa alia ſpecialia habet valde aliena ab aliorum ſacramentorum natura, vt poſſe ab Eccleſia irritari:contrahi in abſentia per procuratorem:iterari ſuper eamdemmet materiam: vt quando per procuratorem in abſentia initum eſt, ſolet præſentibus contrahentibus confirmari.

2 Grauius autem dubium eſt, An ita grauis culpa ſit, cum impedimento dirimẽti matrim.inire,vt nullus metus in virum conſtantem cadens,cogens ad id matrimonium,à culpa excuſet. Id aiunt *Caiet.1.2.q.96.a.4.Sotus l.1.de iuſt.q.6.a.4.ad finem corporis,& 4.diſt.22.q.1.art.4.ad finem corporis.Medina 1.2.q.96.a.4.col.9.in ſolut.ad 2.Nauar.ſum.c.27.hiſp.nu.12.lat.n.11.Valentia 1.2.diſp.7.q.5.punct.6.q.4.§.Vnde caput illud.Rutilius Benzonius tract.de fuga, lib.1.diſp.1.q.4.ad finem,in ſolut.ad 3.*Diuerſo autem innitũtur fundamento. Nam *Caietan.* id probare contendit, quod Eccleſiæ præcepta ad eorum obſeruantiam obligẽt cum mortis periculo.Cæteri autem (& meritò)id fundamentum improbant:alioque ducũtur.Quippe ſuppoſita Eccleſiæ prohibitione,id matrim.irritantis,eſt re vera matrim.irritum, nec metus id efficit validũ,vtpote qui minimè impedimentum dirimẽs aufert:acceſſus autem ad non ſuam,eſt intrinſecè malus,nulloque metu excuſari valet. Sed nec hæc ratio difficultatem exhaurit. Quia quando impedimentum dirimẽs eſt ex ſolo Eccleſiaſtico iure,cùm hoc non obliget cum mortis periculo, videtur dicẽdum, eam legem Eccleſiaſticam irritantem matrim.non obligare in eo euentu quo mors inferenda ſit alicui,niſi matrim. ineat, & conſumet: ac proinde effici matrim.tũc validum,quale eſſet,niſi ea lex Eccleſiaſtica irritans extaret.Quare tota obligatio in legem Eccleſiæ refunditur:vnde vel dicendum eſt eam tunc minimè aſtringere:vel obligare cum mortis periculo. Quod prædicti DD.nolunt concedere.

3 Primò igitur dico,ſi impedimentum ſit ſolum impediens matrim.etiam iure naturali, quale eſt votum ſimplex,vel ſponſalia, nec metus incutitur in odium fidei, vel religionis(tunc enim quamcumque legem Eccleſiaſticam obligare cum mortis periculo,eſt certiſſimum)& cadit in virum conſtantem: inire ſolum matrimonium, nulla eſt culpa,ſi vero animo ineatur:ſi verò fictè,erit venialis:at illud conſummare, eſt probabilius eſſe culpam mortalem, licèt metus idem cogat ad conſũmationem: non caret tamẽ probabilitate nullã eſſe culpam. Ducor ad aſſerendum nullam eſſe culpam inire verè matrimonium,ſolùm eſſe venialem,inire fictè,Quoniam ſecluſo eo impedimẽto voti, vel ſponſalium,vbi tantum obſtabat metus,qui matrimoniũ dirimit: id probauimus lib.4.diſp.16.num.2.& 6.vnde ſi culpa debet adeſſe,ea conſurgere debet ex fide ſponſalium,aut voto violatis.Inde autem in caſu tanti periculi, nullam conſurgere culpã vel ex eo conſtat, quòd neutrum vinculum cum tanto diſcrimine obliget.Vt conſtat de omnibus alijs votis & promiſſionibus, quæ rebus notabiliſſimè mutatis,minimè iuxta omnium ſententiam obligant(vt diximus libr.1.diſp.62.num.3.) Nec votum ingrediendi religionem obligat cum notabili vitæ periculo. Probatur autẽ alia pars, nempe,probabile eſſe, poſſe tunc abſque peccato conſummari, ſi metus ineatur coram parocho & teſtibus,non tantum ad matrimonij contractum, ſed etiam ad conſummationem:& conſummans,vero affectu maritali, & animo perficiendi matrim.accedat.Quia ſolus metus irritans matrim.obſtat (vt proximè probaui:) at quando metus viri conſtantis incutitur ad contrahendum & conſummandum matrimonium, & adſunt conditiones prædictæ,eſt probabile verũ perfici matrimonium, & proinde conſummationem vacare culpa (vt probauimus libr.4.diſput.18.num.13.& 17.)Quia tamẽ ibi numero 15.probauimus multo verius eſſe nõ perfici matrimonium obſtanti metu,ac ſubinde culpam eſſe lethalem id conſummare: ideo idem dicendum eſt in hoc euentu. Suſtinendo autem verum perfici matrim. tunc conſummando, vbi prædictus metus ceſſarit, tenebitur ſic contrahens abſtinere à debiti petitione, quando ſi ſponte contraxiſſet, ad id teneretur,vt ſi erat votum caſtitatis.Cum iam cauſa excuſans ceſſarit:& obliget votum ad ſui obſeruantiam,in quantum fieri poteſt abſque matrim.præiudicio.

2.Dico,ſi impedimentum ſit dirimens,& ſolum contrahatur matrimonium,non animo conſummandi,propter illum metum,ex natura rei,& ceſſante alio ſcandalo,idem cenſendum eſſe,nimirum,vacare culpa lethali, quod de matrimonio ſolo metu inito diximus numero præcedenti,imò & veniali,ſi deſit fictio:vt ibi etiam dixi:& latè probaui in loco ibi allegato. Quia nõ eſt maior ratio ceſſante ſcandalo, & ex natura rei loquendo de metu,quam de alijs impedimentis.Cùm metus etiam matrimonium dirimat,ſaltem iure eccleſiaſtico,& iuxta valde probabilem opinionem, iure naturali & diuino (vt eſſe valde probabilem diximus lib.4.diſp.14.num.1. fine.)Nec obſtat, ſi dicas duo in hoc euentu concurrere impedimenta dirimentia,alterum metus,alterum illius impedimenti dirimentis,verbi gratia,conſanguinitatis. Quia tantum obſtat valori matrimonij vnum, ac duo impedimenta: &rationes id probantes quando adeſt ſolus metus,æquè probant interueniẽti alio impedimento. Cum vtroque caſu ſit legitima cauſa excuſans, ille metus,nec contrahẽtes irritent matrimonium, ſed alio iure irritum ſit. (Vt latiùs explicui loquens de metu, *lib.4.diſp.16.num.2.& 6.*)At conſummationem matrimonij cum eo impedimento dirimenti initi, nullus metus excuſare poteſt à culpa lethali fornicationis. Quod docent authores num. 2. alleg.& eſt veriſſimum. Sed in ratione reddẽda verſatur difficultas: valde enim vrget ratio propoſita eo num.2.nimirum,legem irritantem ad matrimonium, eſſe eccleſiaſticam: vt ſi ſit inter conſanguineos vltra primum gradum , ac proinde non videri illud irritare,cum quis metu viri conſtantis cogitur matrimonium conſummare , ne cogatur in alterum ex duobus malis incidere,in peccatum mortale, ſi conſummet:vel ſi non conſummet,in vitæ amiſſionem. Vrget etiam, metum cadentem in virum conſtantem reddere irritum matrim.iure Eccleſiaſtico, & iuxta probabilem ſententiam,iure naturali:at eſt probabile firmari matrim.copula illa ſic metu extorta, ac proinde eã copulam carere culpa.Similiter ergo aliæ leges ſtatuentes impedimenta dirimentia ,non obligabunt in eo diſcrimine, eritque probabile conſummationem matrimonij abſque culpa fieri.At nullo modo recedendum eſt à certiſſima ſententia aſſerenti non reddi validum id matrimonium,ac ſubinde eam conſummationem eſſe culpam mortalem fornicationis. Et ratio eſt quia licèt regulariter loquendo,lex Eccleſiaſtica nõ obliget cum vitæ diſcrimine: at exceptio communis Doctorum eſt : quando ea lex valde expediret ad bonum commune tuendum. Huiuſmodi autem ſunt leges dirimentes matrimonia in aliquibus caſibus, vt vſus Eccleſiæ teſtatur. Nemo enim auderet dicere validum effici copula matrimonium metu graui initum &conſummatum,abſque parocho & teſtibus. Cum tamen lex illud irritans ſit merè Eccleſiaſtica. Quoniam ſi metus efficeret vt valida eſſent huiuſmodi matrimonia cum impedimento dirimenti inita,& conſummata, facilis pateret via , ea impedimenta temnendi,incuſſo eo metu.Nec obſtat ſimile adductum de metu. Quia probabilitas opinionis aſſerẽtis matrim. metu graui initum,& conſummatum,eſſe validum,non eo fundamento innititur, quòd cum eo diſcrimine non obli-

obliget lex Eccleſiaſtica: ſed quia ſolus metus cadens in virum conſtantem irritat matrim. qualis non eſt cogens matrimonium contrahere, & ſimul conſummare, (vt cōſtat ex dictis l.4.diſp.18.n.13.) vbi eam opinionem & eius fundamentum retuli.

5 Rurſus non modica difficultas eſt, an copula habita inter eos qui aliquo impedimento dirimenti laborant, ne matrimonio copulare poſſint, circumſtātiam ſpecialem addat neceſſariò in confeſſione detegendam? Pars enim negatiua inde ſuaderi videtur, quando non concurrit alia ſpecialis prohibitio copulæ, vt in cognatione, voto, ordine, & ligamine inuenitur. Quoniam *D. Thom. 2.2.q.154.1.corp.* quem omnes ſequuntur, ait ſimplicem fornicationem eſſe, ſoluti cum ſoluta. Quod ſpecialiùs explicās *Toledo l.5.ſum.cap.10.n.5.* ait vocari ſolutum, qui non habet ſtatum, vt cōiugij, ordinis, voti. Quod in præſenti caſu cōtingit: atque ita ſimplex fornicatio videtur. Præterea, quia nulla ſpecialis ratio malitiæ apparet, eo quòd ſit impedimentū dirimens inter fornicantes. Cum iura ſolam coniunctionem matrimonij illis interdicant. Et confirmatur, nam dato oppoſito, dicendum eſſet, ſacerdotem, vel religioſum, vel coniugatum, fornicantes duplicis culpæ ſpecificæ reos eſſe, altera eſt aduerſus propriū ſtatum, altera verò contra prohibitionē ſpecialem copulæ, ob impedimentum dirimens, religionis, ordinis, vel ligaminis. Et ideo pro hac ſententia eſt *Alcoçer in ſua ſum.c.20.fol.74.pag.1.§. El ſer la muger,* vbi dicit coitum fidelis cum infideli non addere circumſtantiam neceſſariò confitendam. Cum tamē laborent impedimento dirimenti.

6 Partem autem affirmantem addi circūſtantiam ſpecialem, non leuiter probant quæ ſequuntur. Primò, ex eo quod Eccleſia dirimit matrim. contrahendum inter aliquos, ſubinde cēſetur ſpeciali prohibitione copulam inter illos interdicere. Quod vel inde cōſtat, nulla enim alia ratione acceſſus ad conſanguineam in ſecūdo & vlterioribus gradibus vſque ad quartū, eſt inceſtus, & ita ſpecies diſtincta luxuriæ: niſi quia Eccleſia in iis gradibus matrimoniū diremit, vt vſus Eccleſiæ & omniū ſententia docet, nulla enim extat ſpecialis prohibitio copulæ inter conſanguineos, ſed prohibitio matrimonij inter illos facta ab Eccleſia conſtituit diuerſam fornicationis ſpeciem neceſſariò confitendam. Et confirmatur, quia ſublata matrimonij prohibitione inter aliquos cōſanguineos, ſiue diſpenſatione ſpeciali Pontificia, ſiue derogatione legis dirimentis in illo gradu, iam amplius coitus in illo gradu nō eſt inceſtus, vnde rectè *Caiet. ſumma verb. Inceſtus, initio,* ait inceſtum eſſe, commixtionem veneream inter conſanguineos, vel affines, abſque diſpenſatione matrimoniali. Tota ergo ſpecialis malitia huius concubitus cōſurgit ex prohibitione matrimonij. Et ſubinde idem videtur dicendum in alia copula illicita inter eos, qui quouis alio dirimenti impedimento laborant ad ineundum inter ſe matrimonium. Cùm eadem ratio in omnibus impedimentis dirimentibus militet. Confirmatur ampliùs, Quia quoties malitia ſpecifica copulæ illicitæ non pendet nec conſequitur ex matrimonij prohibitione, ea ſublata manet adhuc malitia illa, vt ſi cum habente votum ſimplex aut ſolemne caſtitatis, diſpenſetur ad ſolum matrimonium, quæcunque copula illicita erit perinde ſacrilega contra votum, ac ſi diſpenſatio non eſſet. Cum ergo cōtrarium reperiamus in conſanguinitatis & affinitatis, cognationis ſpiritualis ac legalis, publicęq; honeſtatis, diſparitatis cultus impedimentis dirimentibus, iis enim ſublatis per diſpēſationem, ceſſat ſpecifica malitia copulæ, manifeſtè conuincitur eam oriri ex ſpeciali matrimonij prohibitione, & ſubinde hanc cōſtituere in copula illicita diuerſam fornicationis ſpeciem. Tandem, quia cum matrimonium tendat ad vnitatem carnis efficiendam inter coniuges per copulam, interdicto matrimonio, cenſetur etiā ſpecialiter interdicta copula fornicaria, per quam ſimiliter vnitas carnis efficitur. Quare talis copula, vtpote ſpeciali ratione interdicta, habebit ſpecie diſtinctā deformitatem neceſſariò in confeſſione detegendam. In hac ſententia eſt *Enriquez l.5. de pœnitentia, c.6.n.3. in commento lit. M.* vbi dicit eſſe circumſtantiam neceſſariò confitendam, ſi vir ad eam accedat, cum qua nequit matrimonio copulari, vt ſi ſit eunuchus, frigidus, vxoricida, vel Chriſtianus cum infideli: & licet non exprimat, num ea circumſtantia ſpeciem mutet, at eam numerat inter alias quæ in ſexto præcepto diuerſam ſpeciem conſtituunt. Et *Nauar. ſumma c.16.num.3. ſtatim in princ.* loquens de ſpeciali impedimento diſparitatis cultus, [illegible] conſtituere diuerſam ſpeciem in copula illicita, dicit enim fornicationem ſimplicem eſſe inter ſolutos, non ſolum à matrimonij vinculo, ſed etiam à cognatione, affinitate, ordine, voto, infidelitate; nec eſſe talem, ſi alteruter ex coëuntibus eſſet vinctus aliquo prædictorum vinculorum. Et in eodem caſu diſparitatis cultus, dicūnt etiam eſſe circumſtantiam notabiliter aggrauantem, & neceſſariò fatendam, quamuis ſubijceant, [illegible] ſpeciem mutet, *Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.35. §. Affine eſt [illegible] uic. & Vega 1.tom. ſum.cap.55.caſu 26. & Petr. de Ledeſma de matrim. q.55. art.4. dub.1. in dubio quod mouet circa ſolut. ad 1. argum. §. Nihilominus tamen.* dicit acceſſum ad ſororem ſponſæ de futuro non eſſe ſimplicem fornicationem, ſed habere rationem inceſtus imperfecti. Et reddit rationem, quòd eo ipſo quòd inter eos prohibetur matrim. & eſt irritum, interdicitur ſpeciali quadam ratione, copula carnalis inter illos: ſicut eadem ratione eſt ſpecialis circumſtantia coire cum conſanguinea vel affini.

Cęterum ſic diſtinguendum cenſeo. Dupliciter inter- 7
dicit Eccleſia matrim. inter aliquos. Priori modo, ob ſpeciale motiuum alicuius virtutis quod ſpectat, idque inuenitur etiam in copula illicita. Poſteriori modo, nō ob id motiuum, quod reperiatur etiā in copula illicita, ſed in delicti admiſſi pœnam, aliquodq; præcauendū damnum. In priori caſu cenſetur quoque prohibita ſpecialiter copula illicita, & ita eſt ſpecialis malitia in ea, diuerſa ſpecie à ſimplici fornicatione, & neceſſariò fatenda. Quia militat eadē ratio prohibitionis. Secus verò in poſteriori. Quod clarius cōſtabit ex corollariis inferendis.

Hinc deducitur 1. eſſe circumſtantiam inceſtùs diuer- 8
ſā ſpecie à ſimplici fornicatione, & neceſſariò explicandam in confeſſione, ſi quis acceſſum habeat carnalē ad eam cum qua nequit inire matrim. ob impedimentum conſanguinitatis, vel affinitatis. Conſtat ex *cap. Lex illa, §. Cum ergo, 36.q.1.* vbi dicitur coitum cum conſanguinea, vel affini, eſſe inceſtum. Et nemo dubitat de hoc. Et ratio eſt, quia Eccleſia dirimens matrimonium inter conſanguineos, obſeruantiam debitam inter illos ſpectauit: & ſimiliter dum diremit inter affines, vt latius videbimus in conſanguinitatis & affinitatis impedimentis. Quod motiuum inuenitur etiam in copula inter illos fornicaria. Quare prohibito matrimonio inter illos, cenſetur ſubinde prohibita copula, & tranſlata in aliam deformitatis ſpeciem, videlicet, inceſtus.

2. infertur, eſſe ſimiliter circumſtantiam luxuriæ di- 9
uerſam ſpecie, ac neceſſariò fatēdam, ſi quis rem habeat cum cognata ſpirituali, in eo gradu, in quo hęc cognatio matrimonium dirimit. Quia reuerentia ſacramenti, ex quo cognatio hæc originem duxit, & obſeruātia debita cognationi huic, quæ aſſimilatur cōſanguinitati, quę ſūt ſpectata ab Eccleſia, quæ hæc matrimonia cum his impedimentis inita irritaret, habēt etiam locum in copula fornicaria inter ſpiritualiter coniunctos. Violatur enim reuerentia debita ſacramento, & obſeruantia coniunctioni illi. Sic *D. Thom. 2.2.q.154. art.10. ad 2. & ibi Caietanus §. vlt. D. Antonin. 2.p.t.5.c.2. ſtatim in princip. Syluest. verb. Luxuria, q.8. Nauar. ſum. c.16. nu.3. paulo poſt princ. Emman. Sa ſum. verb. Luxuria, n.2. Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.35. §. Adde vero, Manuel 1.tom. ſum. edit. c.209. n.1. concl.* Speciem autem hanc fornicationis, appellant *D. Thom. D. Antonin. Syluest.*

ſacrilegium, ad modum inceſtus. Et *idemmet D. Anton. 2. p. t. 6. 1. verſ. In cognatione vero*, dicit eſſe inceſtum ſpiritualem, vnde & ſacrilegium. Et *Nauar.* dicit eſſe reductiuè inceſtum, & ſacrilegium. At *Emmanuel Sa, & Manuel* appellant inceſtum. Sed bene *Caietanus loco citato* explicans verba D. Thomæ, ait eſſe reuera ſacrilegium. Quia ob ſacramẽti reuerentiam ea copula interdicta eſt: habere autem modum inceſtus, quippe aſſimulatur violationi conſanguinitatis.

10 3. Infertur, addere malitiam ſpecificam neceſſariò fatẽdam, concubitum cum cognatis legalibus, reducique ad inceſtum. Quia ſicut per adoptionem quis efficitur cognatus, ita obligatur legibus cognatorũ naturalium, nimirum, reuerentia debita parenti adoptanti, cui non ſolũ matrim. ſed copula illa aduerſatur. Sic *Martinus de Magiſtris tract. de temperantia, q. 9. concluſ. 7.*

11 4. Infertur, reduci etiam ad inceſtũ, eſſéque diuerſam ſpecie à ſimplici fornicatione circunſtantiam, ac in confeſſione detegendam, ſi quiſpiam acceſſum habeat cum conſanguinea in 1. gradu ſponſæ propriæ de futuro, contra publicæ honeſtatis impedimentum, dirimens in eo gradu matrim. Quippe id eſt quoddam coniunctionis genus, & affinitati, ortum ex conſanguinitate. Et huius ſent. ſunt clarè *Abbas c. Duo pueri, n. 7. de deſponſ. impub. & ibi præpoſ. 4. Alex. de nono nu. 9.* vbi admittunt eſſe aliqualem inceſtum, non tamen propriè. Quia inde non oritur affinitas, & tenet in propriis terminis. *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 4. dub. 1. in dubio quod [illegible] circa ſolutionem ad 2. §. Nihilominus tamen.*

12 5. Infertur, habere circunſtantiam luxuriæ mutãtem ſpeciem, ac neceſſariò fatẽdam, acceſſum fidelis cum infideli, aduerſus impedimentum dirimens matrim. ob cultus diſparitatẽ. Quia ratio ob quam Eccleſia id matrimoniũ diremit, videlicet, quia cedit in religionis dedecus, ſi fidelis cum infideli copuletur matrimonio, locũ habet in copula illicita, & ideo prohibito matrim. cẽſetur ſpecialiter copula illicita prohibita. Adde rationem, quoque eſſe periculum educationis prolis in infidelitate, & peruerſionis coniugis fidelis, quæ pericula in coitu fornicario etiam reperiũtur, vt pote qui vnitatem carnis efficit, & valde amorem conciliat. Tandem pœna peculiaris grauiſſima huic copulæ legibus ſtatuta, argumentum non leue inducit, vt inde illius ſpecialis grauitas colligatur. Nam. *l. regia 9. t. 24. part. 7.* imponitur pœna mortis Iudæo, cum Chriſtiana coeũti. Et *l. fin. t. 25. eadem part.* imponitur Mauro coeũti cum fideli virgine, vel nupta, vt lapidibus obruatur: & ipſi virgini, vel viduæ acceſſũ Mauri patienti, prima vice, amiſſio dimidiæ bonorum partis, ſecunda autẽ vice, amiſſio vitę. Et ſi acceſſus fuerit Mauri cũ Chriſtiana meretrice, prima vice vterque flagellis, ſecũda autem, vterque capitis pœna punitur. Quod etiã apud Hæbræos ita graue facinus reputatum eſt, vt Phinees zelo Dei motus, interfecerit Iudæum cum alienæ ſectæ muliere Madianitide coeũtem, Num. 25. Rurſus in concilio Illiberitano, *c. 50.* dicitur vt abſtineat à communione, fidelis cum Iudæis cibum ſumens. Si ergo tantũ nefas cenſetur, cum illis participare cibum ſumendo, quanto grauius cenſebitur, cum illis carnale commercium habere, ex quo vnitas carnis cõſurgit? Et pro hac ſententia ſunt omnes DD. n. 6. allegati. Quod ſi quæras ad quam ſpeciem acceſſus hic pertineat? Quamuis neminem id exprimentem inuenerim, exiſtimo ad religionis Chriſtianæ dedecus & iniuriam pertinere, ac proinde ſacrilegium eſſe eam copulam.

13 Imò idem credo de copula fidelis cum hæretica. Quãuis enim matrimoniũ inter hos validum ſit: at prohibetur ſub mortali, ob dedecus & iniuriã Chriſtianæ religionis, & periculum peruerſionis catholici, & educationis prolis in hæreſi: (vt videbimus in impedimẽto diſparitatis cultus.) Quæ rationes militant ſuo modo in copula illicita cum hæretico, ſicut cum infideli: ac proinde cenſetur ſpecialiter etiam ea copula prohibita, & pertinebit ad ſacrilegium.

14 6. Infertur, coitum cum impedimento dirimenti impotẽtiæ, vt ſi frigidus vel eunuchus coeat, habere circũſtãtiam diuerſæ ſpeciei neceſſariò confitendam, vt bene docet *Enriquez n. 6. alleg.* Quia ratio prohibitionis matrimonij inter hos, nempe, impotentia generandi, & ſic fruſtratio finis ad quem natura coitũ deſtinauit, militat etiam in copula illicita. Quare hic coitus reducetur ad peccatum contra naturam.

15 Non tamẽ in prædictis caſibus eſt alia ſpecialis malitia in copula illa illicita, diſtincta ab ea quæ conſurgit ex matrim. prohibitione. Cum nulla alia peculiaris interdictio copulæ reperiatur, ſed tota malitia ex prohibitione matrimonij deducatur. Quare ſublata matrimonij prohibitione per diſpenſationẽ ſpecialẽ, vel generalem legem, reſtringentem gradus ceſſat malitia copulæ: & ſimiliter ſi Põtifex diſpenſaret, vt quiſpiam fidelis iniret matrim. cũ quadam infideli, vel hæretica, copulam cum illa ante matrim. habita, careret circumſtantia illa infidelitatis. Vt conſtat ex adductis n. 6. in priori arg. & duplici ipſius confirmatione, vnde copula tunc in omnibus caſibus, in quibus ceſſat matrimonij prohibitio, erit ſimplex fornicatio.

16 7. Infertur, variari ſpeciem fornicationis, ſi quis poſt votum ſimplex, aut ſolẽne caſtitatis aut ordinẽ ſacrum, aut cum ſit coniugatus, fornicetur. in 3. enim primis caſibus erit ſacrilegium, in vltimo autẽ, adulterium. Quod ex ſe manifeſtũ eſt. At nõ erit duplex malitia, altera cõtra votũ, aut matrim. fidem: altera verò, quia contra matrimonij impedimentum. Quia quamuis prohibitio copulæ in his impedimentis non pendeat ex matrim. prohibitione, ac proinde conceſſa habenti votum, vel ordinem, diſpenſatione ad matrim. ſolum, non eximetur copula à ſacrilegio extra matrim. habita, vt conſtat: at quia idemmet motiuum eſt vtriuſque prohibitionis, nempe, obſeruatio voti, fides matrimonij, inde eſt, vt minimè conſtituatur diuerſa malitia ab adulterio & ſacrilegio.

17 8. Infertur, ſi quiſpiam acceſſũ habeat cum rapta cõſentienti, antequam ad locum tutum reſtituatur, quamuis matrim. validum inter eos conſiſtere nequeat, nõ eſſe circunſtantiam mutantem ſpeciem, nec notabiliter aggrauantem, atque adeo non eſſe opus exprimi in confeſſione. Quia ratio, quæ *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* induxit ad id matrim. irritãdum, fuit plena libertas in ſtatu perpetuo deſiderata, quæ minime in copula militat: & ita ex hoc capite nulla eſt ſpecialis prohibitio copulæ, cõſtituens diuerſã fornicationis ſpeciem. Quòd ſi copula illa, vi extorqueatur, erit diſtincta luxuriæ ſpecies, nempe raptus. At etiam antequã Trident. irritaret matrim. ea inerat malitia tali copulæ, & ineſt hodie etiam caſu quo rapta non extrahatur de domo, in quo euentu non eſt impedimentũ matrimonij. Ex quo fit nullam conſurgere malitiam nouam ex talis matrim. prohibitione.

18 Tandem infertur, copulam cum femina cum qua nequit validè inire matrim. ratione impedimẽti criminis, vt adulterij cum promiſſione matrimonij, vel contractu de præſenti, vel homicidio coniugis, (de qua re in impedimento criminis ſermo habebitur) non habere nouam circunſtantiam exprimendam in confeſſione. Quia in copula illicita deficit ratio prohibitionis matrimonij, nimirum, pœna delicti admiſſi, & ne detur anſa captãdi mortem cõiugis, ad cõtrahendum cum adultera. Quod eſt contra *Enriquez*, cuius ſent. n. 6. retuli.

19 Ad argumenta num. 5. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, addendum eſſe definitioni illi fornicationis ſimplicis, modo non ſit aliquod impedimentum dirimens inter coeuntes, ex quo aliqua ſpecialis malitia deriuetur in copulam illicitam: iuxta dicta numero 7. Ad ſecundum conſtat ex dictis num. 7. Ad confirmationem conſtat ex dictis numero 16. Ad argumenta num 6. obiecta facilis eſt ſolutio ex dictis. Ad primum, & duplicem cõfirmationem, reſpondetur per dicta num. 7. & 15. & 16.

Ad 2.dic,quamuis ex copula fornicaria cõſurgat vnitas carnis,ſicut ex matrimoniali:at quia nõ ſemper militat eadem ratio prohibitionis in matrimonio & in illa copula,iuxta dicta n.7.inde eſſe vt ex prohibitione matrimonij non ſemper deriuetur ſpecialis prohibitio,ac malitia in copulam fornicariam.

DISPVTATIO VI.

Quot ſint & quæ impedimenta dirimentia, & ſolùm impedientia matrim.& an conuenienter aſſignentur: & qualiter aliquot ex ſolùm impedientibus intelligantur?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ſuadentia minus conuenienter aſſignari impedimenta,num. 1.
Expedit impedimenta ſtatuere,n. 2.
Referuntur impedimenta dirimentia,n. 3.
Traditur ratio conuenientiæ ac numeri impedimentorum dirimentium, num. 4.
Quot & quæ ſint impedimenta ſolùm impedientia?n. 5.
Qualiter interdictum Eccleſiæ impediat: & quis ſit ille qui interdicere poteſt ad tempus,matrim. iniri? & quæ ſint iuſtæ cauſæ?n. 6.
Sponſalia qualiter aliud matrim.iniri impediant?n. 7.
Qualiter baptizatio, vel leuatio proprij filij,aut alterius coniugis, de fonte,vel tentio in confirmatione,impediat?n. 8.
Quid de presbyteri interfectione?n. 9.
Quid de ſolemni pœnitentia?n. 10.
Quid de ſanctimonialis ductione?n. 11.
Quid de proprij filij interfectione?n. 12.
Soluuntur argumenta,n. 13.

1 EGIMVS in ſuperioribꝰ diſputationibus de aliquibus præludijs ad omnia impedimenta matrimonij, iam de ipſis impedimentis diſſerendum eſt: primò, de impedientibus ſolùm, deinde de dirimẽtibus.Et videtur minùs conuenienter aſſignari impedimenta matrimonij, quippe eſt vnum ex 7.Eccleſiæ Sacramentis; at reliquis nulla impedimenta aſſignantur.Secundò, quia cum cõcupiſcentiæ morbus omnibus cõmunis ſit, medicina à Deo naturæ inſtituta,qualis eſt matrimonium, nemini in terdici debet.

2 Cæterùm veritas catholica eſt,expediens eſſe,vt præter impedimenta iure ipſo naturæ matrimonium dirimentia,alia ab Eccleſia ſtatuantur. Conſtat,quia Eccleſia multa impedimenta dirimẽtia ſtatuit,&cum res hæc ad fidem & mores pertineat, impium eſſet dicere illam erraſſe. Quare *Tridentinum ſeſſ.*24.*de matrim.can.*4.anathemate damnat aſſerentes Eccleſiam in ſtatuendis impedimentis dirimentibus erraſſe. Deinde, quia in omni rectè adminiſtrata republica, expedit maximè leges indici interdicentes ea quæ rectæ adminiſtrationi ac trãquillitati ipſius aduerſantur. Quale eſſet ſi matrimonia indebitè celebrarentur. Tandem, quia in lege Moſaica ob publicam vtilitatem ſtatuta ſunt aliqua impedimenta dirimentia.Vt conſtat ex *Leuit.*18. *Deut.*7. Cùm ergo lex illa ceſſarit, oportuit Eccleſiam ob eoſdem fines ſimilia impedimenta decernere.

3 Ex his autem impedimẽtis matrimonij,quædam impedientia tantùm appellantur:quòd matrim. licitè contrahi impediant, at contractum cum illis ſit firmum & ratum. Alia verò dicuntur dirimentia:non quaſi matrim. verum dirimant,ſed quia matrim. de facto, non de iure cum illis initum,reddãt inualidum. Prioris generis impedimenta non aduerſantur eſſentiæ matrimonij, ſed ſolemnitati, & ornamento alicui accidentario: & ideo illud minimè dirimunt. Poſterioris autem generis,ſunt contraria ipſi matrimonij eſſentiæ, & ideo id dirimunt. Impedimenta dirimentia attento iure antiquo ſunt 12. quibus addita duo alia iure nouo Tridẽtini ſtatuta,ſunt omnia 14.quæ his verſibus continentur.

Error,conditio,votum,cognatio,crimen,
Cultus diſparitas,vis, ordo,ligamen,honeſtas,
Si ſis affinis,ſi forte coire nequibis,
Si Parochi & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptáue ſit mulier,nec parti reddita tutæ:
Hæc ſocianda vetant connubia,facta retractant.

Tres priores verſus ab omnibus Doctoribus referuntur: duos ſequentes addidi, quibus comprehenderem duplex impedimentum dirimens nouiſſime ſtatutum in *Tridentin.ſeſſ.24.de matrim.cap.*1.*&* 6. Prius, quando clam celebratur abſque Parochi & duorum teſtium præſentia. De quo latè egimus toto libr.3.Poſterius,quando vir mulierem rapuit,& nondum in loco tuto & libero conſtituta eſt.De quo impedimento agamus dum de impedimento raptus, quod iure antiquo ſolum impediebat, ſermonem fecero.

Numerus autem & congruẽtia horum impedimentorum optimè colligitur à *D.Thom.* 4.*d.*34.*q.vnica,a.*1.*corpore.* Quia matrimonij impedimenta ſumi poſſunt ex parte contractus,aut ex parte contrahentium.Si ex parte contractus,cum liberum conſenſum deſideret,libertati autem opponantur error & violentia; conſurgit ex hoc capite duplex impedimentum, nimirum,erroris & violentiæ.Et ad impedimentum violentiæ reducitur raptus impedimẽtum ſtatutum à Tridentino.Ex parte autem ipſorum contrahentium poteſt diuerſimodè matrim.impediri,aut ſimpliciter,aut reſpectu certæ perſonæ. Si ſimpliciter,id prouenit ratione impotentiæ, quæ contingere poteſt tripliciter. 1. quòd nullo modo poſſit actus coniugalis exercere; & ſic ſtatuitur impedimẽtum impotentiæ. 2. quòd non liberè poſſit: & ita ponitur impedimentum conditionis ſeruilis. 3. quòd non licitè poſſit, aut ex obligatione miniſterij ſuſcepti, & ſic ponitur impedimentum ordinis: aut ex obligatione voti emiſſi, & ſic ſtatuitur impedimẽtum voti. Si autem impeditur matrim. reſpectu alicuius perſonæ,poteſt cõtingere,vel propter obligationem matrimonij initi cum altera perſona: & ſic ſtatuitur impedimentum ligaminis:vel quia deficit proportio debita perſonæ ad perſonam. Et hoc tripliciter, 1. ob perſonarum diſtantiam:& ita ſtatuitur impedimentum diſparitatis cultus.2.ob nimiam coniũctionem,& ita conſurgunt tria impedimenta,nimirum, cognationis,affinitatis,publicæ honeſtatis. Vltimò, ob indebitam coniunctionem præcedẽtem matrimonium, habitam inter ipſos contrahentes. Et ſic ponitur impedimentum criminis. Rurſus ex his impedimentis, quædam ſunt de iure naturali,alia de iure Eccleſiaſtico. Alia reddunt perſonam inhabilem abſolutè, & proinde reſpectu cuiuſcunque matrimonij. Vt ſunt impotentia,ligamen, ordo, votum ſolemne. Alia verò non abſolutè, ſed reſpectu alicuius matrimonij cũ certa perſona. Hæc ſunt cognatio,affinitas,publica honeſtas, cultus diſparitas, crimen. Et tandem alia nec abſolutè, nec reſpectu certæ perſonæ,ſed ſolùm ratione defectus libertatis,aut ſolemnitatis neceſſariò requiſitæ,matrimonium irritãt. Hæc ſunt error,conditio,raptus,defectus Parochi & teſtium, violentia. De quibus omnibus ſigillatim in proprijs locis diſſeremus.

Sunt præterea quædam alia impedimenta non dirimentia,ſed ſolum impediẽtia matrimonium licitè contrahi. Duo autem numerari ſolent,nimirum, interdictum Eccleſiæ, & tempus feriarum. Alia autem non ſolent poni ſeorſùm in numerum cum illis. Quòd duo illa ſint impedimenta diſtincta omnino à dirimentibus,cætera verò ad dirimentia reducantur: vt votum ſimplex ad impedimentum voti ſolemnis: ſponſalia ad impedimentum ligaminis,catechiſmus ad impedimẽtum cognationis:crimina ad impedimentũm criminis. Sed maioris claritatis gratia, hæc impedimenta ſunt duplicis generis. Quædam non conſurgunt ex crimine aliquo: & hæc ſunt 5. quæ his verſibus continentur: 5

Eccleſiæ vetitum,nec non tempus feriarum,
Atque catechiſmus ſponſalia,iungito votum,
Impediunt fieri,permittunt facta teneri.

Primus verſus ab omnibus refertur,&ſimiliter vltimus: medium addidi, quo cætera impedimenta ex crimine

non orta clauderem. Alia verò ex crimine proficiſcuntur, & hæc ſunt ſepté: quæ ſub his verſibus communiter referuntur.

Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, mors presbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium ſociandum.

Annumeratur autem inter crimina, ſolemnis pœnitentia, non quòd crimen ſit, ſed quia ob crimen imponitur. Prius igitur ſigillatim de his impedimētis ſolum impedientibus diſſeremus: & deinde de dirimentibus. Et quia impedimēta feriarum, voti, catechiſmi, inceſtus, raptus, interfectionis vxoris, haberet pleraque diſputāda, ad ſequentes diſputationes remittam: in præſenti verò reliqua propoſita explicabo.

6 Interdictum ergo Eccleſiæ, impedit matrimonium contrahendum. Nomine autem huius interdicti poteſt intelligi prohibitio Eccleſiæ, ne matrimonia clā ineantur, quæ olim non dirimebat matrimonia: at iam hodie, ſi ita clam celebrentur, vt deſint Parochus & duo teſtes, ſunt irrita: ſi verò ſolæ deſiderētur denuntiationes præuiæ, & id quidem abſque legitima diſpenſatione, culpa admittetur, valebit tamen tale matrimonium (vt latè diximus lib. *3. tota* diſput. 5.) Secundo modo, & magis ad rem, intelligitur interdictū hominis ob legitimam cauſam interdicentis ad tempus, matrimonium iniri. Vt ad ſedandum ſcādalum, vel ad diſcutiendam impedimenti obiecti veritatem. Et hoc interdictum impediet matrimonium licitè contrahi, non tamen dirimet (vt probaui hoc lib. diſp. 2. num. 12. Et tota ea diſp. explicui, quando ſi prohibitio ſit perpetua, dirimat.) Quiſnam autem ſit hic homo, Qui poteſt ad tempus interdicere matrimonium contrahi, non conſtat inter Doctores. Quidam enim id ſoli iudici Eccleſiaſtico tribuūt, cuius eſt de cauſis matrimonialibus cognoſcere, *cap. 1. de conſāg. in fine.* Sic *Goffredus ſumma tit. de matrim. contracto contra interd. Eccleſ. num. 1. Angelus Matrimoniū 3. impedimento* 1. *num. vnico.* Cæterum tenendum eſt id poſſe etiam parochum. Quia aliud eſt cauſas matrimoniales pertractare: id enim iudicialē earum indaginē importat, ac proinde ſolius iudicis Eccleſiaſtici eſt. Et hoc eſt quod deciditur *cap. 1. de conſang in fine.* Aliud autem eſt, matrimonium impedire ad tempus, & hoc parochis incūbit. vt latè probaui lib. 3. diſp. 15. num. 3. Et vltra multos Doctores ibi allegatos, id etiam tenent *Paludanus* 4. *diſt.* 34. *q. 1. a. 1. n. 10. concl. 4. Aſtenſis ſumma 2. p. l. 8. t. 31. a. vnico, q. 2. D. Anton. ſumma 3. p. tit. 1. c. 16. in princ. Sylueſt. Matrimonium 7. q. 1. dict. 2. Caietan. ſum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Secundum verò caput. Armilla Matrimonium, n. 54 Tabiena verb. Impedimentum, impedimēto* 13. *n. vnic. Petr. de Soto lect.* 14. *de matrim. §. Huic proximū eſt. Nauar. ſum. c. 22. n. 68. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 12. Angles floribus* 1. *p. de matrim. q.* 11. *de imped. ordinis, art. 2. Matienzo libr. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ.* 1. *n. 146. Philiarc. de officio Sacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 4. Emmanuel Sa, ſumma verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimentibus, *nu.* 1. Cauendum eſt autem ab *Angles loco proximè citato,* vbi ait hoc interdictum eſſe impedimentum dirimens poſt *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. cap.* 1. Quod minus verum eſt, quia non obſtanti ea prohibitione iudicis, poteſt ſeruari ſolemnitas petita *eod. cap.* 1. vt ſi parochus & teſtes non obſtanti ea Epiſcopi prohibitione aſſiſtāt: vel ijs præſentibus, & inuitis, contrahatur. Cauſas autem iuſtas huius prohibitionis aſſignat bene *Anton. Cucus eod. tit.* 12. *num.* 13. vt ſi opponatur matrimonio cōtrahēdo impedimentum: vel ſi prælatus credat fore vt magnæ rixę oriantur: quas vt componat, interdicit ad tempus matrimonium vel ob feſti venerationem.

7 Sponſalia quoque priora impediunt matrim. Qui enim ſponſalia cum aliqua contraxit, tenetur ſub mortali, niſi iuſta diſſoluēdi cauſa adſit non tranſire ad aliud matrimonium (vt dixi lib. 1. diſp. 27. num. 2.) at ſi tranſeat, erit validum, vt dixi lib. 1. tota diſp. 48.

Præterea leuatio proprij filij de ſacro fōte, quando a- 8
nimo inſidiandi matrimonio fit, ad priuandum alterum coniugem debito cōiugali, obſtat matrim. ineundo, vbi illud diſſolutum fuerit: ſi tamen ſic leuans aliud inierit, erit validum. Conſtat ex *c. De eo, 30. q.* 1. quod eſt deſumptum ex *Cōc. Maguntienſi c.* 10. ibi, *De eo qui filium ſuum baptizauit, & vxor eius eum de fonte ſuſcepit, hac cauſa vt diſſidiū coniugij fieret: de talibus ſic reſpondendum eſt. Si coniuges legitimi, vnus aut ambo ex induſtria fecerint, vt filium ſuum de fōte ſuſciperent: ſi præuaricator coniugii ſuperuixerit, ſine ſpe coniugii maneat.* Et fatentur omnes. Atque idem dicendum eſt, ſi fiat patrinus filij alter coniux tenens eum in cōfirmatione, eodem animo inſidiandi matrimonio. Quoniam militat prorſus eadem ratio: & ſimiliter per eum actum contrahitur cognatio ſpiritualis. Sic *D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 17. §. 4. Caiet. ſumma verb. Matrim. c. 1. §. Secūdum verò caput. Armilla ibi n. 59. Veracruz 1. p. ſpec. a. 26. concl. 1. Maiolus li. 3. de irreg. c. 25. n. 16. §. Crimina impedientia. Vgolinus de matrim. c. 20. n. 4. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. fine Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 143. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 46. §. Præterea & annumeraſſe. Graff. 1. p. deciſ. l. 2. c. 85. fine. Viuald. candel. ſacram. 1. p. de matrim. n.* 104. Idem dicēdum eſt, ſi alter coniux eodē animo baptizet filium. Quia eadem eſt ratio, & eadem cognatio oritur. Sic *Bellarm. l. 1. de matrim. c. 18. §. Sunt præterea.* Oportet tamen vt hic filius aut ſit communis vtriuſq; coniugis, aut alterius ab eo qui eſt patrinus, aut baptizat. Quia tunc contrahitur cognatio ſpiritualis cum altero cōiuge, & inſidiatio matrimonij, ſi enim ſit filius ſolius baptizātis cōiugis, vel qui eſt patrinus, cùm nullā tunc cognationem contrahat cum altero cōiuge, nec debiti petitio impediatur, ceſſat inſidiatio matrimonij, & quamuis ea tunc inſidiandi intentio adeſſet, fruſtranea prorſus eſſet: quare nullum matrimonij impedimentum conſurgeret ex eo actu.

Interfectio ſacerdotis etiam impedit matrim. non ta- 9
men dirimit. *c. 2. de pœnit. & remiſſ.* ibi, *Qui presbyterum occiderit, cōuictus vſque ad vltimum vitæ ſuæ tempus militiæ cingulo careat, & abſque ſpe coniugij maneat.* Et ratio eſt, quia cum interficiatur ſacerdos, cuius eſt huic ſacramēto intereſſe, æquum eſt vt talis interfector hoc ſacramento priuetur. Dubium autē verſatur inter Doctores, an quincunque interfector Presbyteri hac pœna plectatur, an potius ſolus ille qui huius criminis cōuictus eſt in iudicio? Quibuſdam aſſerētibus nō deſiderari, vt is interfector ſit cōuictus in foro cōtentioſo. Ita *Innoc. eod. c. 2. n. vnic. ſtatim in princ.* videtur ſentire: dum ait pœnitentiarium debere præcipere ei interfectori vt abſtineat à matrimonio: vnde clarè videtur textum intelligere de interfectore conuicto in foro pœnitentiæ. Quam etiam expoſitionē amplectitur *ibi Card. num. vnico. notab.* 2. *Et Abbas ibi, num. vn.* diſiunctiuè proponit hunc intellectum, vel vt ſit conuictus in foro contentioſo: & dicit vtrumque poſſe ſuſtineri. Et eandem expoſitionem tanquam probabilem videntur amplecti *Roſella verb. impedimentum, impedimento 8. in princ. Syluęſt. Matrimoniū 7. q. 6. dict. 1.* Armilla *Matrim. n. 59. impedimēto 9. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 46. §. Præterea & annumeraſſe:* dicūt enim iuxta Abbatem, ſecundū vnam expoſitionem eſſe neceſſarium, vt interfector ſit conuictus in iudicio: vnde videntur alteram expoſitionē non reijcere. Et videtur tenere *Nauar. ſum. c. 22. n.* 74. dicit enim occiſorē preſbyteri puniri hac pœna, quāuis *Abbas* exigat eum conuictum eſſe in iudicio. Et clariùs id videtur ſētire *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. n. 1. in fine,* vbi dicit eum homicidā incurrere hoc impedimentum, præſertim ſi in iudicio conuictus ſit. Et tenet expreſsè *Viualdus candelabro ſacram. 1. p. de matrim. n.* 105. At dicendum eſt deſiderari ad hanc pœnam incurrendam, vt is interfector conuictus ſit in iudicio cōtentioſo eius criminis. Quia expreſsè *eod. c.* 2. petitur vt cōuictus ſit: at in foro pœnitentiæ nulla eſt conuictio. Cum in eo foro teſtes & accuſator externus nō interſint, ſed ipſemet pœnitens propria ſpōte culpas fateatur. Et ita ſentiunt *Hoſtienſ.*

Hoſtienſ.

ſtienſ. eo c.2.n.vni.ſuper verb.conuictus, vbi *Ant.num.6.Abbas n.vnic.* iuxta vnam expoſitionẽ, cui magis accedunt *Roſella, Syluest. Armilla, Lud. Lop. proximè citati*, & tenẽt etiam *Sotus 4.d. 37.q.vnic.a.1.colum.penul.verſ. Circa hos autem. Palacios 4.diſt.34 diſp.2.fine. Toledo lib.7.ſum.c.15.nu.6. Emman. Sa ſumma verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus *num.9.*

10 Solemnis quoque pœnitentia ita matrim. impedit, vt illud minimè dirimat. Conſtat ex *cap. de his, & c.fin. 33.q.2* quæ ſunt ex Siricio & Nicolao Pontificibus. Sed intelligitur, quamdiu pœnitẽtia illa durat. Quia cùm id tempus luctui & pœnitentiæ deſtinatum ſit, dedecent tunc nuptiæ. Sic *Palud. 4.d.34.q.1.a.2.nu.12. & 13.in fin. Durãd. 4.d.37.q.2.a.2.n.6. Sotus ibi, q.vn.a.1.col.3. verſ. De ſolemniter pœnitentibus. Viguerius lib. inſtit. c.16.§.7.verſ.8, fin. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimẽtis non dirimẽtibus, *nu.* 10. Imo iam pœnitẽtia ſolemnis non eſt in vſu, & proinde ceſſat hoc impedimentum, vt bene *Armilla verb. Matrimoniũ, n.59 imped.10, Barth. à Ledeſma dub.59.de matrim. §. His additur.*

11 Deinde ſanctimonialem ducẽti ſcienter interdicitur matrimonio contrahendo. Quia delinquens in matrimonium ſponſæ Chriſti, indignus eſt matrimonio: at ſi contrahat, factum tenet. cõſtat ex *c. Hi ergo, 27.q.1.* quod eſt ex Concilio Tiburienſi c.6.

12 Tandem impedimentis impedientibus relatis, nu. 5. addunt quidam interfectionem proprij filij: quos tacito nomine refert, nec improbat *Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.20.a.1. ad fin.* Ducũturque per *c.1. de his qui filios occid.* vbi de matre filij interfectrice ſic dicitur: *Mãdamus quatenus eam labores inducere, vt ad aliquod monaſterium tranſeat, in quo perpetua pœnitentia ſua peccata deploret: ſi autem repugnante carnis fragilitate, ad hanc induci noluerit, ei licentiam nubendi in Domino tribuas.* Vbi *Gloſſa fin.* ait non dandam illi licentiam nubendi ob id crimen, niſi incontinentiæ timor ſubeſſet. Et *Ananias ibi n.4.* id ſupponit, dicit enim iudicem in hoc caſu permiſſurum minus malum, vt vitet maius. Et placet hæc ſententia.

13 Ad arg. n.1. propoſita reſpondetur. Ad. 1. dic, alia ſacramenta impediri quoque poſſe, ſi aliquid ad eſſentiam ſacramẽti pertinens ſubtrahatur: at plura aſſignari impedimẽta matrimonio tribus de cauſis, teſte *D. Tho. 4.d. 34.q.vn.a.1.ad* 1. I. eſt, quia cætera ſacramẽta vni perſonę cõferũtur, at matrim. duplicem deſiderat, & ideò pluribus de cauſis impediri poteſt. II. Quòd de cæteris ſacramentis ſit præceptum, vel cõſilium: at matrim. indulgetur tanquam bonum imperfectius. III. Quòd ſolum matrimonium ſit contractus, poſſitque minus debitè initum in præiudicium commune facilè vergere. Ad ſecundum dic id procedere, niſi alia concuſpiſcentiæ remedia ſupereſſent.

DISPVTATIO VII.

An feriarum tempore interdicantur matrimonium, eius conſummatio, benedictiones, ac ſponſæ in ſponſi domum traductio?

SVMMARIVM.

Quæ ſint feriarum tempora attento iure communi & nouo Tridentini: cur, & an conuenienter interdicantur tunc benedictiones nuptiarum? num. 1.
An incipiant à veſperis diei præcedentis primam Aduentus Dominicam & feriam quartam cinerum? n. 2.
An ſit mortale eo tempore nuptias benedicere? n. 3.
Quam pœnam incurrat ſacerdos tunc benedicens? n. 4.
An ſponſi tunc recipientes benedictiones ſint ſeparandi: an alia plectendi pœna? n. 5.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare, vt tunc recipiantur? n. 6.
An prohibeantur eo tempore ſponſalitia de futuro? n. 7.
Quid de monitionibus matrimonio præuijs. n. 8.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 9.
An matrimonium iniri eo tempore, interdictum ſit? Refertur duplex ſententia, n. 10. & 11.
Id eſt licitum, num. 12.
Quid exiſtenti contraria conſuetudine, n. 13.
Soluuntur argumenta, n. 14.
An traductio ſponſæ in domum ſponſi tempore feriarum ſit interdicta. Refertur ſententia aſſerens, n. 15.
Sola traductio ſolemnis interdicta eſt, n. 16.
Quid intelligatur nomine traductionis ſolemnis: an conuiuia, & alia lætitiæ ſigna, n. 17.
An id ſit mortale attenta conſuetudine, n. 18.
An excuſentur qui benedictiones ſuſcipiunt ante feriarum tempus: at traductionem, conuiuia, & alia lætitiæ ſigna in id tempus differunt, num. 19.
Soluuntur argumenta, n. 20.
An feriarum tempore vetitum ſit matrim. conſummare, ſiue petendo, ſiue reddendo? Et excuſetur coniux debitum negans? Refertur ſent. affirmans cum quibuſdam temperamentis, n. 21.
Refertur alia ſententia, n. 22.
Proponitur vera ſententia, n. 23.
Satisfit argumentis, n. 24.

CVM quoddam ex impedimentis ſolum impedientibus diſp. preced. n. 5. relatis, ſit feriarũ tempus: diſcutere opportet quodnam illud ſit: & quid eo interdicatur. Totaque hæc diſp. verſatur in explicatione, *c. Capellanus, de ferijs, c. Non oportet, 1. & 2. c. Non licet, c. Nec vxorẽ 33. q.4. & Trident. ſeſſ.24. de matrim. c.10.* vbi ſolennitates nuptiarum certis temporibus interdicũtur. Et quidem iure veteri pluribus temporibus interdicebantur: nempe, ab Aduentu ad Epiphaniam, à Septuageſima *ad Octauam* Paſchatis, à diebus Rogationum ad Octauam Pentecoſtes, vt cõſtat ex textibus ſuper allegatis. Erat autem nõ modica difficultas, an vltimæ dies octauarũ Ephiphaniæ & Pentecoſtes comprehenderetur. Vt videri poteſt apud *Syluest. matrim. 8. nota q.1.* Ratio autem eius prohibitionis fuit, teſte *D. Thom. 4.d. 31.q.vn.a.5.quæſtiũc.4.corp.* quẽ omnes ſequuntur, quod tribus illis Paſchatum temporibus olim communio eſſet in præcepto, ex *Concilio Agathenſi, can.18.* Solemnitates autem nuptiarum vehementer animos à ſpiritualibus auocant, ad carnaliaque trahũt: cum in illis cõuiuia fieri & multa aliæ lætitiæ vanæ ſigna exhiberi ſoleãt. Quapropter jis temporibus vetitæ ſunt, vt vel ſic à carnalibus his abſtinẽtes, ſeſe homines colligerent, communioníque paratiores redderentur. Nec tamen ea fuit ſola ratio huiuſmodi prohibitionis, (vt bene probat *Bellarm. lib.1. de matrim. c.31. §. Adde quod*) ſed etiam ea eſſe feſta omnium toto anno occurrentiũ celeberrima: quare placuit Eccleſiæ fideles ab his abſtinere, quo aptius ieiunijs ac orationi vacarẽt, quæ id tempus maximè decent. At iam Tridentinum eam prohibitionem, temperãs ſolùm interdixit ab Aduentu ad Epiphaniam, & à feria quarta Cinerum vſque ad octauam Paſchatis. Sic enim ait *ſeſſione 24. de matrim. cap.10. ab aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti vſque in diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerũ vſque in octauam Paſchatis incluſiuè, antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones, diligenter omnibus obſeruari ſancta Synodus præcipit: in alijs verò temporibus nuptias ſolẽniter celebrari permittit.* Quare confutatur error Kemnitij & Caluini hæreticorum noſtri temporis: ille enim damnat hanc prohibitionem, quòd cauſa iam ceſſarit, quamuis à principio iuſta fuerit. Iam enim cõmunio ſolo reſurrectionis tẽpore eſt in præcepto, *c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* hic autem impudẽtius illam ſimpliciter condemnat. Sed prior error ex dictis facilè cõuincitur; cùm non fuerit communio ſola cauſa eius prohitionis. *Poſterior* autem reijcitur etiam ex cauſis iuſtiſſimis aſſignatis, ob quas Eccleſia ducta eſt ad prohibendum. Quare *Trident. ſeſſ.24. de matrim. can.11.* cum errorem anathemate damnat. Poſſet tamen quiſpiam dubitare, an in ipſa Epiphaniæ die liceat hodie nuptias ſolemniter celebrare? quod Tridentinum in prædicto c.10. ſolum prohibuerit vſque in diẽ Epiphaniæ, nec addiderit incluſiuè, ſicut addidit octauæ Paſchatis. Verum dicendum eſt abſque dubio comprehẽdi in ea prohibitione ipſam Epiphaniæ diem. Quod bene docet *Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus nu.2. Clareq; probatur quippe *Trident. eo. c.10.* ſtatuẽs tempora huius prohibitionis, dixit ea eſſe ab Aduentu vſque ad Epiphan. & à feria

quarta

quarta cinerum vſque ad octauam Paſchatis incluſiuè: quod cum ſub vna clauſula contineatur, non eſt cur dictus particulam, incluſiuè, minimè referri ad vtrumq; prohibitionis tempus eadem clauſula incluſum: eo vel maximè, quod cum iure antiquo ea dies ſub prohibitione contineretur, expreſsè excludenda eſſet, vt cẽſeretur ius antiquum correctum quoad eam diem. Cum iuris correctio in dubio tanquam odioſa, vitanda ſit, *l. Præcipimus, in fine, C. De appellat. l. Sancimus, C. De teſtamentis.*

2 Apparentius autem dubium eſt, num dies immediatè præcedentes primam Aduentus Dominicam, & feriam quartam cinerum, comprehẽdantur à veſperis, ſub prohibitione *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c.* 10. ac proinde ab eo tempore interdictæ ſint nuptiarũ ſolemnitates? Et quidem de feria quarta cinerũ nulla prorſus eſt difficultas, ſed prohibitio incipit à media nocte illius feriæ quartę. Quia totum officium diei præcedentis, etiam Completorium, minimè pertinet ad diem ſequentem. De Aduentu autem eſt difficultas, quia per ſe officium Aduentus incipit à veſperis Sabbati præcedentis: quamuis per accidens fiat aliquando ſola commemoratio propter feſtum maius occurrens. Atque ita attẽto iuris rigore, niſi conſuetudo declaraſſet alicubi incipere à media nocte Dominicæ, dicendum eſſe affirmant *Palud. 4. d. 32. q. 1. art. 4. n. 16. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. ad fi. Roſella verb. Impedimẽtum, impedimento 17. n. 3. Sylueſt. Matrimonium 7. q. 2. d. 4. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 14. n. 3. q. 2.* Et quamuis ante Tridentinum ſcripſerint, at ius antiquũ, *c. Non oportet, el 2. 33. q. 4.* eiſdem verbis quibus Tridentinum in hac prohibitione vtitur, ibi: *Ab Aduentu Domini.* Et *Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum t. 12. n. 7.* ait etiam poſt Tridentinum, conſuetudine alicuius Eccleſiæ non ſeruante oppoſitũ, tẽpus Aduentus in hac prohibitione incipere à primis veſperis ſabbati præcedentis: in feria autem quarta cinerũ, à media nocte illius feriæ, & ita credo eſſe verum. Quamuis *Caualcanus in ſuis deciſionibus 2. p. deciſ. 12. de contractibus, quæ in ordine eſt 58. nu. 19.* dicat, vbi conſuetudo aliud non expoſuerit, incipere etiam tempus Aduentus à media nocte, quæ eſt initium diei primæ Dominicæ Aduentus, quia tunc re vera incipit Aduentus.

3 Et quidem in his feriarum temporibus benedictiones nuptiarum prohibitas eſſe, dubitat nemo. Quia conſuetudo totius Eccleſiæ id teſtatur, dum textus allegati n. 1. prohibẽt eo tempore ſolemnitates nuptiarum, intelligi ſolemnes earum benedictiones, quas vulgo velationes vocant. Quare culpa eſſet lethalis, huic præcepto contrauenire. Nam tamquam de re graui ſemper intellexit Eccleſia. Idque non obſcurè ſignificauit *Tridentinum* dum *ſeſſ. 24. de matrim. cap.* 10. diligenter ſeruari præcepit hanc prohibitionem, atque ideo eſſe culpam lethalem, docẽt *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 4. n. 20. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. paulo poſt princ. Ioan de Friburgo ſum. confeſſorum, lib. 4. tit. 17. q. 1. Sylueſt. Matrimonium 7. q. 2. d. 1. Caietan. ſum. verb. Nuptiarũ peccata. Armilla verb. Nuptiæ, n. vn. Nauar. ſum. c. 22. n. 71. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. 46. fin. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 50. art. vnic. col. antep. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 241. n. 4. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu* 179. Nec audiendum eſſe exiſtimo *Bart. à Ledeſma de matrim. dub. 60. §. Sed dubitatur,* vbi dicit ceſſante ſcandalo & contemptu non eſſe peccatum mortale. Cui valde fauent *Caiet. & Armilla nuper allegati,* reddũt enim rationem, cur culpa lethalis ſit, quòd publicè cùm fiant benedictiones, non poteſt non ſcandalum ſuboriri, ac contemptus adeſſe. Verùm non ex ſcandalo & contemptu, quæ omnibus generalia ſunt ad culpam conſtituendam, ſed ex ipſa præcepti natura & grauitate, quam Eccleſiæ conſuetudo & verba Tridentini teſtantur, & culpa hæc lethalis contrahitur, ſicut ceſſante ſcandalo & contemptu cætera præcepta Eccleſiaſtica rei grauis, vt audiendi ſacri, ieiunandi, obligant ſub mortali.

4 Quare ſacerdos aduerſus hoc pręceptum benedicens nuptias eo tempore vetito, graui pœna plectẽdus eſt, arbitraria tamẽ: cum nulla in iure præſcripta ſit. Ea autem quæ iure definita non ſunt, arbitrio iudicis demandantur, vt latè probat *Menoch. l. 1. de arbitr. proœm. n. 3. & duplici ſeq.* Et ita docent *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 4. n. 19. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 17. ad fin. Roſella verb. Impedimentum, impedimẽto 17. fin. Sylueſt. Matrimonium 7. q. 2. d. 6. Salzedo ſuper pract. Bernardi Diaz. c. 74. §. pen. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 241. n. 4. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 550.*

Sponſi verò ipſi id pręceptum tranſgredientes, ſunt in 5
delicti pœnam ad tempus ſeparandi, vt expreſsè habetur, *c. Non oportet, el 2. 33. q. 4.* vbi dicitur, hos ſeparandos eſſe. Et *gloſſ. verb. Separentur,* ait ad tempus. Idemq; docent *Abbas c. Capellanus, n. 4. in fin. de feriis. Palud. & D. Antonin. n. præced. alleg. Aſtenſis ſum. 2. p. lib. 8. t. 30. a. vn. q. 2. Sylueſt. Matrimonium 7. q. 2. d. 6. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 17. init. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 14. q. 1. n. 2. Lex 18. t. 2. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. En la manera, D. Thom. 4. d. 32. q. vn. a. 5. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 549. fin.* Id autem tẽpus, quo ſeparandi ſunt, eſt, dum feriarum tempus, quo interdictæ ſunt nuptiarum ſolemnitates, durat. Vt bene tradunt *Abbas Roſella, Sylueſt. Tabiena, Greg. Lopez ibid.* Eſt tamen hoc temperandum, niſi eſſet periculum incontinentiæ in alterutro coniuge, tunc enim à ſeparatione prædicta abſtinendum eſſet, aliáque pœna iniungẽda. Sic *Palud. D. Antonin. Roſella, Sylueſt. Gaeta proximè citati. Turrec. d. c. Non oportet, fine.* Et dixi in alio ſimili, hoc lib. diſp. 2. num. 14. Et in hoc caſu verum eſt, quod docent *Salzedo eod. c. 74. fine, & Manuel. num. præced. relati,* dicentes eſſe hos ſponſos pœna arbitraria puniẽdos. Secundum hoc temperat *Tabiena,* niſi iam matrimonium conſummatum ſit. Tunc enim ſeparandi minimè ſunt. Quippe matrimonio ſemel conſummato non amplius peccant coëundo. Verùm id temperamentum admittendum non eſt. Quia huius ſeparationis ratio non eſt culpa coitus, ille enim in eo tempore ſemper vacat culpa (vt probabimus nu. 23.) Sed culpa ſuſcipiendi benedictiones contra Eccleſiæ interdictum, cui culpæ ea pœna iure indicta eſt. Et ideo merito cæteri Doctores allegati id temperamentum non apponunt.

Vtrùm autem poſſit Epiſcopus in hac prohibitione 6
diſpenſare, diſcordant DD. Affirmant quidam ex cauſa valde vrgenti poſſe, cauendo ne populi frequentia adſit, nec aliæ conſuetæ ſolemnitates interueniant. Vt ſi quiſpiam puellam pauperem nollet dotare, niſi ſtatim ſolẽnes benedictiones reciperet: ſic tenent *Sotus 4. d. 23. q. vn. a. 3. fine, Veracruz 1. p. ſpec. a. 14. fin. Barth. à Ledeſma dub. 60. de matrim. §. Sed dubitatur, Graffis 1. p. deciſ. lib. 2. c. 85. num. 29.* & refert *Synodum Neapol. c. 40.* dicentem ordinarium ob humana pericula, facilè & gratis eam licentiam concedere poſſe. Idem docet *Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimentibus *nu. 11.* Et facit valde quod refert *Bellamera cap. Capellanus, in fine, de feriis,* vbi ait conſueuiſſe Epiſcopos quandoque diſpenſare. Alij negant. Quia prohibitio hæc eſt *Clem. 3. c. Capellanus, de feriis: & Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 10.* At inferior nequit in lege ſuperioris diſpenſare. Sic *Cardin. c. Capellanus, q. 1. in fine, de feriis. Henric. Bothæus,* quẽ refert & ſequitur *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 16, n. 2. in comment. lit. T. & lib. 12. c. 2. num. 1. in comment. lit. E.* vbi oppoſitam ſententiam falſam appellat. Sed ſic diſtinguendum eſt, iure ordinario nequit, vt clarè probat ratio proximè allata. Quare *Nauar. ſumma lat. c. 22. n. 70. in fine,* dixit ſe numquam auſum fuiſſe dicere poſſe Epiſcopum diſpenſare in denuntiationibus matrimonio non præmittendis, donec *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* id ipſis indulſit. Quod præceptũ eas præmittendi ſit Concilij Lateranenſis. At in caſu valde vrgenti, vbi non eſſet recurſus ad Pontificem, poſſet vtique Epiſcopus. In eo enim euentu poteſt Epiſcopus in lege Concilij & Põtificis diſpenſare (vt latè probaui l. 2. diſp. 40.) Et ſic intellecta prior ſentẽtia eſt vera. Quãuis fatear DD. illius videri ſentire poſſe iure ordinario. Nã omnes Sotũ ſequuntur, qui clarè hoc ſentit: ea enim ratione vtitur, quod poſſit Epiſcopus in ſua diœceſi diſpẽſare, non aliter

aliter quàm Pontifex in vniuerſo orbe, quoties diſpẽſatio non eſt ſibi in aliquo caſu ſpecialiter à Pontifice interdicta: vt contingit in hoc caſu. Nam nec Põtifex nec Tridentinum diſpenſationem hanc ſibi reſeruant. Sed quamuis fundamentum ſit veriſſimum, at eò ipſo quod lex editur à Pontifice vel Concilio, nec conceditur diſpenſatio, nequit Epiſcopus diſpenſare, ſed cẽſetur reſeruata diſpẽſatio, propter id principium generale, Inferior nequit in lege ſuperioris diſpenſare. De quo conſulendus eſt latè *Dueñas reg.* 248. *ſtatim in princip.* Et latè tractabo l. ſeq. diſput. 6. Rariſſimè tamen exiſtimo poſſe eum caſum tam præſentaneæ neceſſitatis contingere, vt poſſit Epiſcopus diſpenſare in hac prohibitione.

7 Similiter cõſtat inter omnes, (vt bene ait *Sylueſt. Matrimoniũ* 7. *q.* 2. *d.* 5.) non prohiberi eo feriarũ tẽpore ſpõſalia de futuro. Quia nullus eſt textus ea interdicens.

8 Denuntiationes etiam matrim. præmittendas, conſtat poſſe tunc fieri. Quoniam nullus textus eas vetat eo tẽpore. Et ita affirmant *Philiarc. de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *li.* 2. *c.* 4. *Caualcan. in ſuis deciſionib.* 2. *p. deciſ.* 12. *de contractibus, alias in ordine, deciſ.* 58. *n.* 17. *Barth. à Ledeſma dub.* 60. *de matrim.* §. *Animaduertere hic oportet. Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 178.

9 Tria autem vertuntur in dubium. Primum, an ipſum matrimonium iniri eo tempore prohibeatur? Secũdùm, de vxoris traductione, conuiuiis, aliiſque lætitiæ ſignis. Tertium, de matrimonij conſummatione.

10 QVÆSTIO I. An feriarum tempore licitũ ſit matrimonium contrahere? Quidam interdictum eſſe aiunt. Ducuntur, quia debet celebrari in facie Eccleſiæ, & non clam. At in facie Eccleſiæ non permittitur eo tempore, ſicut nec benedictiones nuptiales. II. quia *c. Nec vxorem*, 33. *q.* 4. quod eſt Nicolai Pontificis, expreſsè interdicitur matrimonium, ibi: *Nec vxorem ducere.* Et *c. Non oportet, el.* 2. *eadem cauſa, & q. quod eſt ex Concilio Ilerdenſi*, ibi, *Non oportet à ſeptuageſima, & c. Nuptias celebrare, quod ſi factum fuerit, ſeparentur.* Idémque habetur, *c. Non oportet, el.* 1. *& cap. Nõ licet, eadem cauſa & q.* III. quia *c. Capellanus, de feriis*, prius dicitur conſuetudinẽ Eccleſiæ habere, vt matrim. quocunque tẽpore contrahatur: & poſtea feriarum tempore numerato iubetur nuptias tunc ſuſpendi. Huius ſent. videtur clarè *D. Thom.* 4. *d.* 32. *q. vn. a.* 5. *quæſtiũc.* 4. *ad* 1. vbi dicit celebrationem matrimonij habere aliquam mundanam lætitiam, & carnalem, quod in aliis ſacramentis non reperitur, & ideo illius celebrationem prohiberi, cùm cętera ſacramenta tunc ſint permiſſa. Eiuſdem videtur *Richard.* 4. *d.* 32. *a.* 5. *q.* 1. quamuis enim *in corpore*, duplici relata ſententia neutrã definiat: at *in ſolutione ad* 1. propoſito argumento cæterorum ſacramentorum, quæ nullo tempore prohibentur, reſpondet matrimonium non prohiberi ea ratione qua ſacramẽtum eſt, ſed ratione feſtiuarum celebritatum, quæ in nuptiis reperiri ſolẽt: vbi clarè ſupponit ſacramentum matrimonij tunc interdici ob has celebritates. Et in hanc magis videtur inclinare. *Aſtenſis ſum.* 2. *p. l. lib.* 8. *t.* 30. *a. vn. q.* 1. Et tenent aliqui Doctores antiqui, teſte *Ioan. Andr. ca. Capellanus nu.* 3. *de feriis* Eandem tenent *Hoſtienſ. ſum. tit. de matrim. contract. cõtra interdict. Eccleſ. n.* 3. *paulo poſt princ. Palud.* 4. *d.* 32. *q.* 1. *a.* 4. *n.* 18. Et ibi *Maioris q.* 2. *fine. Macienzo lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 147. *Cenedo in collectaneis iuris, collect.* 22. *n.* 2. *Margarita confeſſ.* dicens eſſe mortale eo tempore matrimonium inire, *in ſua ſum. f.* 150. *pag.* 1. Et eſſe vetitum ſub veniali, videtur tenere *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 241. *n.* 4. vbi dicit non eſſe mortale eo tempore contrahere.

11 Alij ſentiũt non ſolùm eo tempore prohiberi matrimonium, ſed eſſe irritum, ſi tunc contrahatur. Quia eſt contra interdictum Eccleſiæ. Sic tenent aliqui antiqui, quos tacito nomine refert *gl. c. Vir cum propria*, §. *Hinc etiam, in fin.* 33. *q.* 4.

12 Cæterum omnino tenendum eſt, id nullatenus interdictum eſſe, ſi abſque magna ſolemnitate & pompa fiat, (de qua ſolemnitate, nu. 16. & ſeqq. ſermonem faciam.) Quod primo probat ipſa Eccleſiæ conſuetudo, paſſim enim his temporibus matrim. ineuntur conniuentibus prælatis, nec punientibus parochos qui intereſſunt. Deinde, quia nullibi id prohibitum reperitur (vt conſtabit ex dicendis nu. 14. vbi contrariis argumẽtis ſatisfiet.) [illegible] *c. Capellanus, de feriis*, affirmatur conſuetudine Eccleſiæ id atteſtante, poſſe omni tempore matrimonium celebrari. Tertiò, quia nõ expedit vt pia mater Eccleſia matrimonium tot temporibus prohiberet iniri, daretur enim anſa tunc admittendi plurima carnis peccata, cum non poſſent homines tunc matrimonio copulari, quod in cõcupiſcentiæ remedium eſt inſtitutum. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *gloſſ. cap. Vir cum propria*, [illegible] *in fin.* 33. *quæſt.* 4. *& c. Capellanus verb. Quocunque, de feriis.* Et ibi *Anton. num.* 9. *Bald. in fine, Abbas* referẽs *Tancredũ. num.* 4. *Imola num.* 1. *notab.* 1. *Raimerius ſum. t. De impedim. feriarũ, in princ. Goffred. ſum. t. De matrim. contract. contra interd. Eccl. n.* 2. *Albericus in ſuo dict. lit.* I. *verb. Impedimentũ* 17. *init. Henric. c. fin. n.* 3. *de frigid. & maleſic. Ioan. de Friburg. ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 17. *q.* 1. *Rebuf. praxi beneſic. regul. de diſpẽſ. in gradibus prohibitis, gl.* 5. *n.* 55. *Roſel. verb. Impedimentũ, impedim.* 17. *init. Angelus Matrimonium* 3. *impedim.* 2. *ad fi. Sylueſt. Matrimonium* 7. *q.* 2. *dict.* 5. *Tabiena verb. Impedimentum, impedim.* 14. *n.* 1. *&* 2. *Armilla verb. Matrimonium n.* 62. *& verb. Nuptiæ n. vn. Nauar. ſum. c.* 22. *n.* 71. *Lex* 18. *t.* 2. *p.* 4. *& ibi Montalu. in fin. Greg. Lop. ibi verb. Por palabras, Turrec. c. Non oportet, el* 1. *a.* 1. *n.* 1. *& c. Nec vxorem n. vn.* 33. *q.* 4. *Gaeta repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *nu.* 548. *& ſeq. Maiol. lib.* 3. *de irregul. c.* 25. *n.* 17. §. *Feria. Ant. Cucus lib.* 5. *inſtit. maiorum t.* 12. *n.* 8. *Caualcan. in ſuis deciſion.* 2. *p. deciſ.* 12. *de contractib. & in ordine deciſ.* 58. *n.* 17. *Spino Spec. teſtam. gloſ.* 15. *princ. n.* 20. Et ex Theologis *D. Bonau.* 4. *d.* 32. *a.* 4. *q.* 1. *D. Antonin.* 3. *p. t.* 1. *c.* 17. *paulo poſt princip. Caiet. ſum. verb. Nuptiarum peccata. Abulenſ. c.* 5. *Matth. q.* 242. *in ſolut. ad* 1. *Petr. de Soto lect.* 14. *de matrim.* §. *Huic proximum eſt. Viguer. lib. inſtit. c.* 16. §. 7. *verſ.* 8. *Veracruz* 1. *p. ſpec. a.* 14. *concl.* 2. *F. Alexander in ſuo Enchirid.* 2. *par. præcept.* 6. vbi *de ſtatu matri.* §. *Contrahere. Bellarm. lib.* 1. *de matrim. c.* 31. *ad fin.* §. *In altero, Enriqu. lib.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 2. *Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentibus, *nu.* 2. *Philiarc. de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 4. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 50. *a. vn. colum. penult. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.* 60. §. *Animaduertere hic oportet. Graffis* 1. *part. deciſion. lib.* 2. *cap.* 85. *num.* 28. *&* 2. *p. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 15. *Vega* 2. *tom. ſum. cap.* 34. *caſu* 178. *& ſequenti.*

Id tamen fatendum eſt, ſi alicubi conſuetudo viguiſ- 13
ſet, vt nec matrim. his feriarum temporibus liceret, illa ſtandum eſſe. Quia conſuetudo legitima vim legis obtinet, *c. fin. de conſuetud.* Sic *D. Antonin. Sylueſt. Antonius Cucus n. præcedenti allegati. Quandus* 4. *diſt.* 32. *diſp. vn. fine.*

Ad argum. nu. 10. propoſita reſpondetur. Ad primum 14
dic, poſſe cõtrahi in facie Eccleſiæ coram parocho & teſtibus, abſq; benedictionibus nuptialibus, & aliis feſtiuis ſolemnitatibus, nec id eſſe vetitum. Ad ſecundum explicant *Abbas, Sylueſt.* illud, *Nec vxorẽ ducere*, id eſt, traducere: at textus cæteri non prohibẽt abſolutè nuptias, ſed illarum celebrationẽ, quæ fit per benedictiones, & alias feſtiuas ſolemnitates. Ad tertium dic, iis temporibus ſuſpendi nuptias quoad earum celebritatem, non tamen quoad eas abſque ſolemnitate contrahendas.

QVÆSTIO II. An traductio ſponſæ in ſpõſi domũ, fe- 15
riarũ tempore interdicta ſit? Duplicẽ inuenio ſent. Lomnem traductionem etiam abſq; ſolemnitate interdictam eſſe ait. Tum, quia textus Nicolai Pontificis, *c. Nec vxorẽ* 33. *q.* 4. abſolutè prohibet eo tẽpore vxorẽ ducere: id eſt, traducere: vt n. præced. explicuimus. Tum etiam, quia ex ipſa traductionis nouitate animus circa carnales ac venereas voluptates magis occupatur. Id tenẽt expreſsè *Sylueſt. Matrimonium* 7. *q.* 2. *poſt* 5. *dictum, dub.* 2. *Roſella verb. Impedimẽtum, impedim.* 17. *initio. Veracruz* 1. *p. ſpec. a.* 14. *concl.* 4. *Barth. à Ledeſma de matrim. dub.* 60. *concl.* 3. *Anton. Cucus l.* 5. *inſtit. maiorum t.* 12. *num.* 9. *Graffis* 2. *p. deciſ. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 15. Idem videntur tenere alij, qui indiſtinctè & abſolutè docent traductionem prohiberi. Sic *Gloſſa cap. Vir cum propria*,

[pro]pria §.Hinc etiam,ad fin.33.quæſt.4.Abbas.c.Capellanus,n. 4. ad finē.de feriis,& ibi Cardin.ad fin.D.Bonau.Rainerius,Al- bericus,Henric.Caiet.Richard.D.Anton.Ioan.de Friburg.Pe- trus de Soto,Viguerius,Maiolus,Emmanuel Sa num. 12.*alleg. Armilla verb.Nuptiæ n.vnic.Tabiena verb.Impedimentum,im- pedimento* 14.*n.*1.*Lex* 18.*t.*2.*p.*4.*& ibi Greg.Lopez verb.Ve- lar.Turrecr.c.Non oportet,el* 1.33.*q.*4.*ar.*1.*n.* 1. *Nauar.ſum. Hiſpan.c.*22.*n.*71.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.* 241. *n.*4. *Petr. de Ledeſma de matrim.q.*50.*art.vnic.col.antepenult.*

16 II.Sent. (quam veriorem exiſtimo) ait ſolam ſolemnem traductionem ſponſæ in ſponſi domum prohiberi. Quia nimia mentis euagatio deducens illius temporis ſanctitatem minimè reperitur in traductione abſque ſolemnitate, & feſtiuis vanæ lætitiæ ſignis. Quod & ipſa conſuetudo licitum eſſe teſtatur : eo vel maximè quòd matrimonij conſummatio, quę traductioni obſtare poſſet,non eſt eo tempore interdicta, vt n.23.probauimus. Atque ita tenent *Goffred.ſum.t.de matrim.contract.contra in- terd.Eccleſ.n.*2.*Hoſtienſ.*referens *Tancredum. c.Capellanus n.* 2.*in fi.de feriis.& ſum.t.de matrim.contract. contra interd.Eccl. n.*3.*paulo poſt principium. Aſtenſ.ſumma.*2 *p.lib.* 8.*t.*30.*a.vnic. q.*1.*Palud.*4.*d.*32.*q.*1.*a.*4.*n.*17. *Angelus Matrimoniũ* 3. *impe- dim.*2.*ad finem.Nauar.ſum.lat.c.*22.*n.*71.*hiſpan.c.*28.*addit.ad eundem n.Gaeta repet.c. Ad limina.*30.*q.*1.*§.*4. *n.*549.*ſine. Ca- ualcan.in ſuis deciſ.*2.*par.deciſ.*12.*de contractib.& in ordine.*58. *n.*17.*& duplici ſeq.Graff.*1.*p.deciſ.lib.*2.*c.*85.*n.*28.*Alex.in ſuo Enchirid.*2.*par.precept.*6.vbi de ſtatu matrim.*§.Si à Domi- nica. Philiarc.de officio ſacerdotis,to.primo,p.*2.*lib.* 2.*c.* 4.*Bellar- minus lib.*1.*de matrim.c.*31.*ad ſin. Lud. Lopez* 2.*p.inſtruct. de matrim.cap.*46.*fine.Vega* 2.*tom.ſummæ,cap.*34.*caſu* 179.

17 Quòd ſi quæras,quid intelligatur nomine traductionis ſolemnis prohibitę eo tempore? dicam intelligi conuiuio & aliis vanæ *lætitiæ ſignis* comitatã traductionẽ. Atque ita *c.nec Vxorem,*33.*q.*4. vbi dicitur nõ licere tunc vxorem *ducere,*ſubditur, *Nec conuiuia facere.* Item, quia *hæc* vana *lætitiæ ſigna* ſunt, *quæ nimiã* mẽtis euagationem,*id tempus* dedecentem,ſecum afferunt : quæ cauſa eſt illius prohibitionis. Ac proinde tunc ea conuiuia & vana lætitiæ ſigna prohibita eſſe,affirmant *Hugo,c. Non oportet,el* 1.33.*q.*4.*& ibi Archid.nu.vnic.Turrecr.ibi,a.*2.*fine, in expoſit.lit.& d.c.Nec vxorem,n.vnic.Supplem. Gabr.*4.*d.*32. *q.vnic.a.*3.*fin.Rebuff.praxi beneſic.reg. de diſpenſat. in gradibus prohibitis.gl.*5.*n.*55.*Palud. Angelus,Gaeta,Caualcan.n.*17.*Bel- larm.n. præced.allegati.Caiet.ſum verb. Nuptiarum peccata. Ar- mil.verb. Nuptiæ,n.vnic.Nauar.ſum.hiſpan.c.*22.*n.* 71.*& c.*28. *addit.ad eund.num.Emmanuel Sa,ſumma verb.Matrimonium,* vbi de impedimentis non dirimẽtibus, *n.*2. *Petrus de Le- deſma de matrim.quæſt.*50.*art.vnic.colum.antepenult. Graffis* 2. *part.deciſion.lib.*2.*cap.*13.*nu.*15.*Vega* 2. *tom. ſummæ,cap.*34. *caſu* 179.*Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*edition.cap.*241.*num.* 4.

18 Si rurſus roges,quale peccatum ſit hiſce diebus vxorem traducere,cõuiuia ſolemnia facere, aliáque ſecularis lætitię ſigna exhibere? Plerique abſolutè loquẽtes de vxoris traductione, dicunt eam eſſe lethale peccatũ. Sic *Ioan.de Friburg.*Tabiena,*Viguer.n.*15.*allegati. Nauar. ſum.hi- ſpan.c.*22.*nu.*71. Alij verò dicũt traductionem ſolemnem eſſe peccatum lethale.Sic *Angelus, Alex.Lud.Lopez,Vega n.*16.*relati.Nauar.ſum.lat.c.*22.*n.*71.Vnde conuiuia ſplendida eo tẽpore fieri ad nuptiarũ ſolemnitatem,ſub mortali prohiberi affirmant *Nauar.ſum.hiſp.c.*22.*n.*71.*Angelus,Petr.de Ledeſma,Manuel Vega n.præced.allegati.*Nec obſcurè id ſignificãt *Caiet.ſum.verb.Nuptiarũ peccata,Armilla verb.Nuptiæ n.vnic.*dicentes nuptias tria importare,nẽpe, benedictionem coniugum, traductionem ſponſæ, & ſolemnitatem conuiuij, ac violantes hoc ſtatutũ reos eſſe culpę lethalis.Et poteſt probari,quia benedictiones matrimonij nõ prohibentur ratione ſui : cũ ſint quid ſpirituale, ac proinde tẽpus deuotioni dicatũ minimè dedeceant: ſed propter cõuiuia,& alia feſtiua tunc interuenire ſolita,quæ mentẽ à diuinis auocãt. Vt clarè colligitur ex *D.Tho.*4.*d.*32.*q.vnic.a.*5.*quæſtiunc.*4. *corp.& ibi Richard. a.*5.*q.*1.*ad* 1.Et docent expreſsè *Caiet. & Armilla nuper cit.*

Ergo fortiùs hæc prohibentur : argum. deducto ex *auth. Multo magis,c.de Epiſcopis & cleric.*Alij autẽ nõ ita rigidè loquuntur,ſed traductionẽ ſine ſolẽnitate,culpæ venialis dãnant.Sic *Barth.à Ledeſma de matrim.dub.*60.*concluſ.*3. immo idẽ de traductione ſolemni, modo ſcãdalũ ceſſet, tradit *Veracruz* 1.*p.ſpec.a.*14.*concl.*3. Atque ſola cõuiuia, & alia lætitiæ ſigna,abſque vxoris traductione, nullam eſſe culpã affirmat *Tabiena verb.Impedimentum,impedimento* 14.*q.*1.*n.*2.ratione generalis conſuetudinis hæc permittentis.Verùm(vt meã ſentẽtiam explicem)ſolas nuptiarum benedictiones hoc tempore vetitas eſſe ſub mortali exiſtimo.Quia generali cõſuetudine receptũ eſſe video, vt ſponſæ eo tẽpore in ſponſi domũ traducantur,conuiuiáq; fiant,ac alia lætitiæ ſigna præbeãtur cõniuentibus prælatis. Quare ſi hæc moderata ſint, nullã culpam agnoſco,ſi aliquantulus ſit exceſſus,ſolam venialẽ:mortalem autem minimè,niſi vbi nimius eſſet exceſſus,ita vt ſanctitati prędictorũ temporũ notabiliter detraheretur: & anſa notabilis iure optimo offenſionis ac ſcãdali,ſpectantiũ animis tribueretur,vnde *Palud.*4.*d.*32.*q.*1.*ar.*4.*n.* 17.mitiùs eſt loquutus,dicẽs prohiberi nuptiarum celebrationẽ his temporibus, ob laſciuias & multas inſolẽtias iis valde diſſentaneas. Quamuis enim iura rigidiùs loquantur:vt conſtat ex *c.Nec vxorem.*33.*q.*4.vbi vxorem duci,ac conuiuia fieri,abſolutè prohibetur:at generalis conſuetudo hũc iuris rigorem temperauit,& ferè ad ſolam nuptialium benedictionum prohibitionem reduxit.

Hinc infertur temperandum eſſe,quod tradunt *Caiet.* 19
*Armil.Manuel,Vega n.præced.allegati.& Petrus de Ledeſma de matrim.quæſt.*50.*art.vnic.col.penult.*nimirum, eos non effugere legis tranſgreſſionem , qui ante feriarum tempus, nuptiarum benedictiones ſuſcipiũt,& conuiuia, celebritatéſque feſtiuas in id tempus differunt , quaſi illis ſolis prohibitis,hæc permiſſa ſint.Quod potiùs hęc prohibeantur.Sed temperandum(inquam)eſt , iuxta n. præced.tradita:vbi explicuimus quando nulla, & quando venialis,atque quando culpa mortalis ſit, hæc eo feriarum tempore celebrare.

Ad argum.num.15.propoſita reſpondetur. Ad 1.dic, 20
ex ratione textus colligi intelligendum eum eſſe de ſolemni traductione, vt probaui nu.16. Et eſto ita rigidè intelligeretur , at conſuetudo iam explicuit ſolam ſolemnem traductionem comprehendi. Ad 2. conſtat ex dictis n. 16. non enim tanta mentis euagatio reperitur in traductione non ſolemni.

QVÆSTIO III.An feriarum tempore interdictum ſit 21
matrimonium conſummare ? Quidam id affirmant. Et ducũtur,quia *c.Nec vxorem.*33.*q.*4. interdicitur traductio vxoris eo tempore.Cuius ratio nulla alia eſſe poteſt,niſi vt vitetur copula carnalis.Secũdum, quia *c.Nõ oportet,el* 2.33.*q.*4.decernitur ſeparandos eſſe celebrantes nuptias his diebus:quod nequaquam fieret , ſi copula non eſſet tunc prohibita,ſed ſola ſolemnitas. Nõ enim fieret perſonarum ſeparatio , ſed alia pœnitentia imponeretur. Pœna enim non debet culpæ quantitatem excedere. *c. Quæſiuit,de his quæ ſiũt à maiori parte capituli,l.Sancimus.c.De pœnis.*Tertium,quia etiam matrimonio cõſummato non licet tempore orationis & ieiunij vacare copulæ:ergo à fortiori non licet conſummare : quia turpius eiicitur, quàm non admittitur hoſpes.*c.Quemadmodum,de iureiur.* Ita *gloſſa.c.Vir cum propria §.Hinc etiam,fine,*33.*quæſt.*4.*& c. Capellanus verb. Quocunque,de feriis,*vbi Ant.*n.*9.*Bald.in fin. Petrus,& Abbas antiquus.*quos refert, & ſequitur *ibi Ioan. And.n.*4.*Panor.n.*4.*Card.ad fin.Imol.n.*1.*notab.* 1.*Rainer.ſum. tit de imped.feriarum.in princ.Hoſt.ſum.tit. de matrim.contract. contr.interdict.Eccl.n.*3.*paulo poſt princ.Bertachin.in ſuo repert. lit.M.verb.Matrim.verſ.Matrim.conſum.*Hẽric.*c.fi.n.*3. *de frigid.& malefic.Ioan.de Friburg.ſum.confeſſ.l.*4.*t.* 17.*q.*1. *Palud.* 4.*d.*32.*q.*1.*a.*4.*n.*20.D.Ant.3.*p.t.*1.*c.*17.*§. Roſella. verb. Impedimentum,impedimento* 17.*ad finem,Angel.verb.Debitũ,n.*1. *& Matrimonium* 3.*impedimento* 2.*ad finem.Syluest.Matrimonium* 7.*q.*2.*poſt dictum* 5.*dub.*3.*Tabiena verb. Impedimentum.*

*impedimento 14.q.2.nu.3.fin.Caiet.ſum. verb.Matrimonium,c. vlt.§.In publico autem loco:*vbi *Armilla n.64.& verb.Nuptiæ, n.vnic.Montaluus l.18.in fine,t.2.p.4.& ibi Greg.Lop.verb.Por palabras,Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.594.fi. Alex. in ſuo Enchiridio 2.p.præcepto 6.* vbi de ſtatu matrimoniali, *§.Si à Dominica.Pedraza ſum.præcept.6.§.18. Barth.à Ledeſma de matrim.dub.60.fi.Graff.2.p.deciſionum, lib.2.c.13.nu.15.* Et tādem *Aſtenſis ſum.2.p.lib.8.tit.30.a.vnic.q.* 1.duplicem opinionem refert,neutramque decidit.Diſcordāt autem aliqui ex his DD.quia quidam aſſerunt tūc eſſe mortale conſummare,ſic colligentes ex Paludano dicēti,in caſu quodam ſpeciali non eſſe peccatum mortale, docent *D.Ant.Roſella, Angel.vtroque loco,Ioannes de Friburgo,Syl.Tabiena, Alexand.nuper citati.*At alij ſolam culpam venialem agnoſcunt.Quòd non contra præceptum, ſed contra illius finem ſit.Ita *Caiet. Armill.Pedraza,Barth. à Ledeſm.eodem loco allegati.*Et non eſſe mortale,non decidens an ſit veniale,docet etiam *Veracruz 1.p.ſpeculi,a.14.concluſ.5.*Et non tantùm conſummationem petendo, ſed etiam reddendo,damnat venialis culpæ,*Barth.à Ledeſma ibi.* Quare apertè ſentit non teneri alterum coniugem eo tempore reddere ad primò conſummandum matrimonium. Si enim teneretur, non peccaret venialiter reddendo, immo mortaliter denegando. Quòd etiā ſentiunt *Abbas antiquus,Petrus, Ioan. Andr.Gaeta proximè allegati*, dicunt enim coniugi tunc petenti obſtare temporis exceptionē.Temperant tamen quidam ex his Doctoribus,quando eo feriarum tempore conſummatur prima vice matrimonium:nam ſemel iam conſummato dicunt nō eſſe mortale,deinceps vacare copulæ. Ita *Roſella, Syl. Angel. Caietanus,D.Antonin.Pedraza proximè cit.Tabiena verb.Impedimentum,imped.14.q.2.n.3.fine,Greg.Lopez l.128.verb.Por palabras t.2.p.4.*Secundum temperāt,niſi vxor ſit ritè benedicta. Sic *Palud. D. Anton.Roſella, Sylueſt.ibid.*Tertium [illegible]tant,niſi coniuges ſint vidui. Sic *Angelus Matrimoniū 3.imped.2.fine.* Sed hanc limitationem reiiciunt *Panorm. Cardin.Sylueſt.Alexand.hoc num.allegati.Roſella verb.Impedimentum, impedim.nt. 17.in princip.Tabiena ibi, impedimento 14.quæſt.1.num.2.Graff.2.par.deciſ.lib.2.cap.13.num.15.*

22 Alij verò Doctores non ita rigidè ſentiunt,ſed dicunt hoc feriarum tempore minimè ſpeciali præcepto interdici copulam coniugalem, ſed generali præcepto, quo tempore orationis,quale eſt hoc,prohibita eſt: vnde dicunt minimè tunc prohiberi reddere: de petitione autem ſic diſtinguunt, ſi cauſa vitandæ fornicationis vel prolis,dicunt vacare culpa; ſi verò cauſa voluptatis,eſſe culpam lethalem.Sic *Goffred.ſum.tit.de matrim. contracto contra interd.Eccl.num.3.*

23 Cæterùm aduerſùs vtramque ſententiam, mihi perſuadeo nullam eſſe prohibitionem conſummandi tunc matrimonium,ratione illius temporis,quare etiam primam cōſummationem vacare prorſus culpa ex hac parte,niſi alia circumſtantia mala veſtiatur:tunc enim erit culpa iuxta qualitatem circūſtantiæ,qualis eſſet quouis alio tempore,quo eadem mala circumſtantia concurreret.Ducor,quippe nulla eſt prohibitio talis conſummationis.Textus enim nu.1.allegati ſolam benedictionem nuptialem traductionémque ſponſæ eo tempore prohibent:nec traductio interdicitur cauſa vitandæ copulæ, ſed propter vana lætitiæ ſigna illam comitari ſolita,quę temporis illius ſanctitatem dedecent(vt probaui nu.16. & 18.)Deinde,quia ſi ob temporis reuerentiam prohibita eſt tunc conſummatio, non minus ſanctitati illius detrahitur per primam conſummationem,quàm per ſequentes,& ſiue ſponſa ſit benedicta,ſiue non. Cùm tamen DD. contrarij in hoc duplici caſu copulam excuſent.Tandem, quia tempore orationi dicato multo verior ſententia eſt,vacare culpa copulam coniugalem,& ſolum eſſe conſilium tūc abſtinere, vt dicemus li.10.tota diſp.12.Et ideo hanc ſenten.ſuſtinēt(licèt non ita expreſsè,at valde faueant,)*D.Thom.4.d.32.q.vnic.a.5.q.4.ad 2.& Turrecrem.c.Non oportet,el 1.33.q.4.a.1.n.1.ad 3.*vbi admittunt indiſtinctè eſſe licitum iis temporibus petere & reddere.Et tenent expreſsè *Petr.de Soto lect.14.de matrim. §.Huic proximum eſt.Nauar.ſum.lat.c.22.n.71.& hiſpa.c.18. addit ad eum num,*quamuis *hiſp.c.22.n.71.*ſolum explicuerit non eſſe mortale.*Ant.Cucus lib.5.inſt.maiorum,tit. 12.n. 10.Caualc in ſuis deciſ.2 p.deciſ.12.de contract.in ordine 58.n. 17.Bellarm.lib.1.de matrim.c.31,ad fin.§.In altero.Vega 2.to. ſum.c.34 caſu 179.Philiar.de offic.ſacerd.tom.1.p.2.lib.2.c.4. Emman.Sa ſum.verb.Matrimonium*, vbi de impedimentis non dirimentib.*nu.2.Lud.Lop.2.p.inſtruct. de matrim.c.46. fin.*Et clarè ſentit *Petr.de Ledeſm.de matrim.q.58.a.vn.col. penult.* dicit enim omnia eſſe licita eo tempore præter traductionem vxoris,nuptiarum benedictionem,& conuiuij celebritatem. Ex quo clarè infertur, petenti tunc debitum non poſſe opponi exceptionem temporis, ſed ea non obſtanti eſſe ſub præcepto reddere.

Ad argumenta n.21.propoſita reſpondetur.Ad 1.dic, 24
non eam eſſe rationē,ſed vt vana & feſtiua lætitiæ ſigna vitentur,vt probaui nu.præced. Ad 2.dic, eam pœnam non imponi eo quod conſummatum ſit matrim.eo tempore,id enim non eſt prohibitum, ſed quia nuptiæ ſunt benedictæ,& ſponſa ſolemniter traducta: nec eam pœnam excedere culpæ quantitatem:quin potiùs cùm coniuges circa matrim.deliquerint,meritò ipſius matrimonij ſeparatione ad tempus puniūtur. Ad 3.negandum eſt id prohiberi tempore orationis, vt nu. præced.diximus.

DISPVTATIO VIII.

An tempore interdicti, & ceſſationis à diuinis, liceat matrimonium inire,ac nuptias benedicere?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens matrimonium non poſſe contrahi tempore interdicti, num.1.
Poteſt licitè contrahi, num.2.
Tempore ceſſationis à diuinis poteſt matrimonium, & quæcunque alia ſacramenta celebrari,quæ interdicti tempore ſunt permiſſa, n.3.
Validum eſt matrimonium contractum tempore interdicti, nu.4.
Contrahentibus ſpecialiter & perſonaliter interdictis,licitum eſt inire matrimonium, num.5.
An poſſint Sacramenta permiſſa tempore interdicti, miniſtrari in Eccleſia ſpecialiter interdicta? num.6.
Poſſunt denunciationes matrimonij tempore interdicti fieri, n.7.
Soluuntur argumenta, num.8.
Refertur ſententia docens poſſe benedictiones nuptiales tempore interdicti conferri, num.9.
Non poſſunt tunc conferri, num.10.
Poſſunt hodie ea benedictiones & cætera officia Eccleſiaſtica celebrari, ſeruata moderatione c.Alma mater,de ſent.excommun. in 6. modo ſponſi habeant diploma, n.11.
An id habeat verum in ſpeciali interdicto loci,an tantum in generali? 12.
An cum illa moderatione liceat extra Eccleſias tempore interdicti benedictiones nuptiales,& alia officia diuina peragere? n.13.
An poſſint ſimiliter ea omnia tempore ceſſationis à diuinis cum illa moderatione celebrari? n.14.
An in feſtiuitatibus,in quibus iure ſuſpenditur interdictum, liceat publicè & ſolemniter benedicere nuptias,& cætera officia celebrare. nu.15.
An ſi tempore interdicti benedicantur nuptiæ die Natalis Chriſti, vel Paſchatis,contraueniatur interdicto, & incurratur irregularitas aduerſùs contrauenientes lata; vel ſoli præcepto interdicenti eo tempore benedictiones? Et ſimiliter,an obligatus ex voto,vel regulari conſtitutione ad carnium abſtinentiam, peccet aduerſus ius commune prohibens eſum illarum feria ſexta,ſi illis veſcatur feria 6.in qua incidit Natale Dominicum? Explicatur cap.fin.de obſeruat.ieiun. & an ſublato voto per diſpenſationem,vel irritationem, vel prælato diſpenſante in conſtitutione,liceat veſci? n.16.
An liceat in prædictis feſtiuitatibus officia non propria dici peragere, ac nuptias benedicere non celebrata Miſſa propria diei? n.17.
An liceat in eiſdem idem efficere, tempore ceſſationis à diuinis? vel ſi Eccleſia ſit ſpeciali interdicto ſuppoſita? n.18.
Num ſiue vir ſiue femina interdicti ſint, liceat illis benedictiones recipere in loco non interdicto? n.19.
Satisfit argumentis,Et enodatur regula Acceſſorium,de regul. iuris, in 6. num.20.

DVPLEX inuoluitur quæſtio diſputanda in præſenti diſputatione.Prior eſt de matrimonio tempore interdicti celebrando. Poſterior de benedictionibus nuptialib,eodem tempore conferendis.Circa priorē quæſt. ſentiunt

ſentiunt aliqui nefas eſſe tempore interdicti matrimonium contrahere, ſecus de ſponſalibus. Ducuntur, quod nulla tempore interdicti Sacramenta miniſtrari poſſint, præter excepta, *c. Alma mater, quod eſt finale, verſ. Nulla, de ſent. excom. in 6.* Nā facta generali prohibitione, id omne vetitū cenſetur, quod expreſſè conceſſum minimè reperitur. *Clem.* 1. *§. Porro verſ. Nā vbi, de verb. ſignif.* At matrim. exceptum non eſt. Et confirm. quia ſicut *eodem cap. final.* excepta ſunt Sacramenta pœnitentiæ, reſpectu etiam non ægrotantium, & iure alio excepta, nimirum, Baptiſmus, & Confirmatio, & Euchariſtia per modum viatici. *c. Non eſt, de ſponſal. & cap. Quod in te, de pœnit. & remiſ.* ſimiliter ſi matrimonium conceſſum eſſet, exciperetur. Secundum, quia rationes ob quas præfata Sacramenta tūc permittuntur, ceſſant in matrimonio. Cùm ex negatione matrimonij minimè ſubtrahatur Eccleſiis debitus honor, nec *hæreſes* pullulent. Quæ ſunt rationes aſſignatę, *d. c. finali:* eo vel maximè, quòd ſi neceſſitas ineundi matrimonij occurrat, poſſit id extra locum nō interdictum commodè fieri: ac proinde non eſt cur in loco interdicto concedatur, argumento, *c. Si ſententia, §. Cæterùm, de ſent. excommun. in 6.* Tandem, quia hodie, cum matrimonium abſque parochi præſentia conſiſtere nequeat, parochus quodammodo eſt miniſter. At parochis interdictum eſt eo tempore quęuis Sacramenta miniſtrare, demptis Pœnitentia, & Euchariſtia morientibus, ac Baptiſmo. Et ideo huius ſententiæ eſt *Vgolinus de cenſuris,* vbi de interdicto, *tabula 5. cap. 7. §. 3. n. 1. & c. 10. §. 1. n. 1.*

2 Verùm abſque dubio dicēdum eſt, poſſe licitè matrimonium iniri tempore interdicti. Cōſtat ex *c. Capellanus, de feriis,* vbi habetur eam eſſe Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem, vt matrim. quocunque tempore contrahatur. Deinde, quod ea ſola Sacramēta cenſeātur tempore interdicti *vetita, quæ purè Sacramēta ſunt, & omnino ſpiritualia. At matrim. eſt contractus quidam* naturalis, cui per accidens adiecit Chriſtus Dominus Sacramenti rationem. Pro hac ſent. citatur communiter *Gloſſa, c. Alma mater, verb. Sacramentis, de ſenten. excom. in 6.* at id non dicit expreſsè, ſed validum eſſe matrim. eo tēpore initum: at id innuit, cùm ſermo ibi habeatur de permiſſis tempore interdicti. Et tenent expreſsè *Innoc. c. Nō eſt, in fine, de ſpōſ. & ibi Hoſt. ſi. Ioan. Andr. n. 5. Anton. n. 10. Abb. n. 8. Cardin. nu. 4. q. 1. Præpoſ. n. 7. Alex. de Neuo n. 21. & ſeq. Anchar. ſin. & d. c. Alma mater, n. 10.* vbi *Franc. in princ. n. 3. Calderin. de interdict. membr. 6. §. Viſo de effectu interdicti. Roſella Interdictum 2. n. 7. Angelus Interdictum 6. n. 30. Syluest. Interdictū 5. q. 7. n. 9. except. 5.* A*rmilla verb. Interdictum n. 53. Tabiena Interdictū 5. q. 13. n. 14. Nauar. ſum. c. 27. lat. n. 179. hiſpan. n. 178. Couar. c. Alma mater. 2. p. §. 2. nu. 7. verſ. Matrimonij autem Sacramentum. Gaeta repet. c.* Ad *limina, 30. q. 1. §. 4. n. 547. Borgaſius de irregular. p. 6. de ſenten. interdicti, n. 50.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 18. q. 8. a. 2. princ. concl. 4. n. 27. & d. 26. q. 2. ar. 2. nu. 12. D. Antō. 3. p. t. 26. c. 4. in princ. col. 5. Metina l. 1. ſum. c. 11. §. 13. Enriq. l. 11. de matrim. c. 16. n. 2. comment. lit. S. & lib. 12. c. 2. n. 1. comment. lit. F. & lib. 13. de excom. c. 45. n. 3. Bart. à Ledeſma, de pœnit.* vbi de interdicto, *dub. 7. Graſſis 2. p. deciſion. li. 1. c. 1. n. 25. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de interdict. c. 21. t. de extr. vnct. & matrim. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 116. n. 2. Cañedo de Sacram. tract. de interdict. c. 8. n. 56. Viuald. candel. Sacrament. 2. p. de interdict. n. 209. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 50. a. vnic. dub. 3. poſt 4. cōcl. Vega 1. to. ſum. c. 103. caſu 6. Emmanuel Sa ſum. verb. Interdictū n. 17. Philiarcus de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 3. §. vltim. n. 7.*

3 Immo tempore ceſſationis à diuinis licitè initur matrim. Quod conſtat ex *c. Capellanus, de feriis,* quocunque enim tēpore dicit concedi. Et clarè vidētur ſentire DD. omnes n. præc. allegati, *c. Non eſt de ſponſal.* nā licere dicūt tempore interdicti. & caſus illius textus non eſt propriè de interdicto, ſed de ceſſatione à diuinis. Vt ibi aduertit *Abb. n. 8.* & docent expreſsè *Couar. c. Alma mater. 2. p. §. 4. n. 7. verſ. Vtcunque tamen. Metina* dicēs clauſtrum Salmantinum ſic definiiſſe, *lib. 1. ſum. c. 11. §. 14. Emmanuel Sa ſum. verb. Interdictū, n. 17. Vega 1. to. ſum. c. 103. caſu 6. Cañedo ſum. Sacram. tract. de interdict. c. 9. paulo poſt princ. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 117. n. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de interdicto c. 21. ad fi.* Immo omnia Sacramenta tempore interdicti permiſſa, ſunt etiam licita tempore ceſſationis. Vt bene *Nauar. ſum. c. 27. n. 178. Couar. & Manuel ibid.*

4 Vtcunque tamen ſit, fatēdum neceſſariò eſt ab omnibus, matrimonium tempore interdicti contractum, eſſe validum: cum *Gloſſa c. Alma mater. verb. Sacramentis, de ſent. excom. in 6.* vt bene aduertit *Couar. eod. c. Alma mater. 2. p. §. 2. n. 7. verſ. Matrimonij autem.* Atque ita fatetur *Vgolinus de cenſuris,* vbi de interdicto, *tabula 5. c. 7. §. 3. n. 3.* Quamuis ſentiat tunc interdici. Atque idem dicendum eſt de matrimonio inito tempore ceſſationis à diuinis. Et conſtat, quia nullus eſt Canon irritans. Deinde, quia matrimonium illicitè contrahitur tempore excommunicationis, at ſi contrahatur, eſt validum, vt diſp. ſeq. dicam.

5 Nec quicquam refert, ſi contrahentes ſint ſpecialiter & perſonaliter interdicti. Poſſunt enim licitè matrimonio copulari. Quod ſub illo interdicto non comprehendatur matrim. niſi expreſſum ſit. Quia matrimonium, tanquam contractus cui per accidens ratio Sacramenti aduenit, ſua ſpecialia impedimēta ſortitur, nec interdici ſolet inſtar aliorum Sacramētorum. Sic *Innoc. Cald. Anchar. vtroque loco, Frācus, D. Anton. Roſella, Sylu. Tabiena, Armilla, Nauar. Philiarc. Petr. de Ledeſma n. 2. allegati. Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12. Enriquez li. 12. de matrim. c. 2. n. 3. cōment. lit. F. & lib. 13. de excom. c. 45. n. 3. Toledo lib. 1. ſummæ, cap. 20. n. 9.*

6 Vtrùm autem in Eccleſia ſpecialiter interdicto ſuppoſita, poſſint matrim. & reliqua ſacramenta tempore interdicti permiſſa, celebrari: non conſtat inter DD. Nam *Vgolin. de cenſuris, tabul. 5. de interdict. c. 10. §. 1. n. 2.* dicit in Eccleſia ſpecialiter interdicta poſſe baptiſmū, & confirmationem miniſtrari. Quòd neceſſariò intra Eccleſiam miniſtranda ſint: ſecus de Euchariſtia & pœnitentia, niſi neceſſitas aliud ſuadeat. *Borgaſius* verò *de irregul. p. 6. de ſenten. interdicti, n. 27.* diſtinguit ſic: Si Eccleſia ſit interdicta ſpecialiter ab homine, nullum Sacramētum excepto baptiſmo poteſt in ea cōferri: & dicit *n. 28.* matrim. tunc ante fores Eccleſiæ poſſe miniſtrari. Si autē ſit à iure, dicit *n. 29.* baptiſmum, confeſſionem, & matrim. ante Eccleſiæ fores miniſtranda eſſe. Cæterùm dicēdum eſt, omnia Sacramēta tempore interdicti permiſſa poſſe licitè in Eccleſia ſpecialiter interdicta miniſtrari: & ſi honeſtum ſit ea alibi celebrari, ſi commodè fieri poſſit. Quia nulla reperitur prohibitio, quòd ea Sacramenta ab omni interdicto exempta ſint. Atque ita docent *Nau. ſum. c. 27. n. 179. Couar. c. Alma mater 2. p. §. 2. nu. 7. verſ. Hac verò ſacramenta. Enriquez li. 13. de excomm. c. 45. n. 3. Philiarc. de offic ſacerd. to. 1. p. 1. lib. 4. c. 3. §. vlt.* Et expreſsè de matrimonio id docent *Enriquez & Philiarc. ibi.* Et clarè videntur huius ſententiæ *Calderin. de interdicto, membr. 2. col. 7. fol. 3. verſ. Sed nunquid in Eccleſia, & Anchar. c. Si ciuitas, n. penult. de ſentent. excomm. in 6.* vbi dicunt licitè miniſtrari in ea Eccleſia baptiſmum & confirmationem. Quippe à quouis interdicto ea ſacramenta exempta ſunt. Cùm enim eadem militet ratio in aliis ſacramentis tempore interdicti permiſſis, ſunt enim ab interdicti prohibitione libera, videntur in eis idem ſentire.

7 Poſſunt etiam à fortiori tempore interdicti denūciationes matrimonij fieri. Sic *Palud. 4. d. 26. q. 2. ar. 2. n. 12.* ſubditque intelligi in concionibus, vel aliter, nō tamen in Miſſa. Quod fortè dicit, quia Miſſam celebrare tempore interdicti olim non licebat, *c. Non eſt, de ſponſal.* At cùm hodie liceat ſeruata moderatione, *c. Alma mater, de ſenten. excom. in 6.* (vt n. 11. dicemus) non eſt cur negemus poſſe ibi denunciationes fieri. Quòd ſi fortè contra interdicti formam celebraretur Sacrum, & in eo fierent denunciationes, peccatum eſſet celebrare, non autem facere denunciationes. Hoc enim cùm non ſit officium diuinum, minimè opponitur interdicto.

8 Ad argum. n. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. & confirmationē dico nō excipi matrim. Quia id ſupponitur tā-

quam manifeſtum, & generali conſuetudine Eccleſiæ receptum, vt nunquam intelligatur prohibitum matrimonium: & excipiuntur ea ſacramenta, quæ merè ſpiritualia ſunt, & ad actum ordinis pertinent, vt dixi n. 2. Ad 2. conſtat ex dictis, eæ enim rationes traduntur reſpectu ſacramentorum quæ ſunt merè ſpiritualia: at in matrimonio militat ratio expoſita nu. 2. Ad vltimum dic, parochum non habere rationem miniſtri, ſed teſtis: ipſos autem contrahentes eſſe miniſtros.

9 QVÆSTIO II. An benedictiones nuptiales poſſint tempore interdicti conferri? Affirmant aliqui. Quia cùm acceſſorium ſequatur naturam principalis, *regul. Acceſſorium, 42. de regul. iur. in 6.* conceſſo principali, conceditur acceſſorium. At benedictiones acceſſoriæ sũt matrimonio, quod eo tempore conceſſum eſt: vt n. 2. Et confirm. quia conceſſis tempore interdicti baptiſmo & confirmatione, conceditur confectio chriſmatis, quod acceſſorium eſt, *c. Quoniam, de ſenten. excomm. in 6.* vbi *Gloſſa verb. Dubium*, ait rationem huius eſſe, quod cõceſſo principali, concedatur acceſſorium. Et ita hanc partem tuentur *Roſella Interdictum 2. n. 7. Angel. Interdictũ 6. n. 30. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 547.* & rẽ eſſe dubiã nil definiẽtes, docent *Abb. c. Non eſt, n. 8. de ſponſa. & ibi Præpoſ. n. 7.*

10 Nihilominus dicendum eſt non poſſe conferri. Quia benedictio nuptialis eſt officium diuinum, & ad actum ordinis pertinet: cùm ſolus ſacerdos poſſit ſponſum & ſponſam benedicere, idque precibus & officio peculiari ab Eccleſia inſtitutis, & in miſſarum ſolemniis. Atq; ita tenent *Calderin. de interdicto, membr. 6. §. Viſo de effectu interdicti. Hoſt. c. Non eſt, fi. de ſponſal.* vbi *Ioã. Andr. n. 3. Ant. n. 10. Alex. de Neuo n. 22. Anchar. fi. Et c. Alma mater, de ſent. excõ. in 6. n. 10.* vbi *Francus in princ. n. 3. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 7. t. 16. a. 3. q. 6. Sylueſt. Interdictum 5. q. 7. n. 9. except. 5. Tabiena Interdictum 5. q. 13. n. 14. Armilla verb. Interdictum n. 53. Nauar. ſum. c. 27. lat. n. 179. hiſp. n. 178. Vgolin. de cenſuris tab. 5. de interdicto, c. 7. §. 3. n. 4.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. n. 12. & d. 18. q. 8. a. 2. princ. concl. 4. n. 27. D. Anton. 3. p. t. 26. c. 4 princ. col. 5. Medina li. 1. ſum. c. 11. §. 13. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 16. n. 2. comment. lit. S. & li. 13. de excomm. c. 44. n. 1. lit. D. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c. 21. de interdict. tit. de extrema vnctione, & matrim. Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 1. lib. 4. c. 9. §. vlt. nu. 7. Viuald. candel. Sacram. 2. p. de interdict. n. 209. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 16. n. 2. fin. Graff. 2. p. deciſ. li. 1. c. 1. n. 25. Barth. à Ledeſm. de pœnit. vbi de interdicto, dub. 7.*

11 Hodie autem licitè benedictiones nuptiales conferuntur tempore interdicti, ſeruata moderatione, *c. Alma mater, de ſent. excomm in 6.* nimirum, ſubmiſſa voce, ianuis clauſis, excommunicatis ac interdictis excluſis. Quippe is textus cum ea moderatione conceſſit omnia diuina officia tempore interdicti celebrari poſſe. Et tenent *Sylueſt. Interdictum 5. q. 2. d. 3. fin. Couar. c. Alma mater, 2. p. §. 2. n. 7. verſ. Matrimonij autem. Enriq. lib. 13. de excomm. c. 44. nu. 1. comment. lit. D. & lib. 12. de matrim. c. 2. nu. 1. in commento, lit. F. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 50. a. vnic. dub. 3. poſt 4. cõcluſ.* vnde minus bene hoc reprobat dicens eſſe falſum, *Vgolin. de cenſuris, tabula 5. de interdict. c. 7. §. 3. fin.* Sed ipſe ſe explicat, *c. 8. §. 5. nu. 3.* dicens non poſſe conferri tunc. Quia laici debent neceſſariò intereſſe, nempe, ipſi coniuges, quibus tamẽ vetitum eſt tempore interdicti diuinis intereſſe. Sed DD. citati hoc non negant. Intelliguntur enim, dummodo coniuges priuilegium habeant aſſiſtendi diuinis, vt bullam cruciatæ. Atque ita docent *Enriquez vtroque loco, & Petr. de Ledeſm. proximè citati.*

12 Non tamen permiſſio hæc in vniuerſum accipienda eſt. Nã in Eccleſia ſpeciali interdicto affecta minimè licebit officia diuina peragere, & benedicere nuptias, cum prędicta limitatione, *d. c. Alma mater.* Quod in ſolo interdicto generali loquitur: vt cõſtat ex principio illius textus, vbi ſermo eſt de locis ſuppoſitis interdicto, atq; ita de interdicto generali. Quare conceſſio poſtea contenta ibi *verſ. Adiicimus*, vt poſſint celebrare diuina, tẽpore interdicti cum ea moderatione, de eodem interdicto debet intelligi. Quia ad principium legis, vbi aliud nõ apparet, debent trahi ſequentia, *c. 2. ff. de iuris & facti ignorantia, l. 2. C. de imponẽda lucratiuorũ deſcriptione, l. 10.* Quare ita docẽt *gloſ. d. c. Alma mater, verb. Eccleſiis. Et ibi Anchar. q. 1. Dominicus ibi. §. Adiicimus. n. 1. Francus eod. §. n. 2. Calderin. de interdicto, membr. 2. col. 7. f. 3. verſ. Per prædicta ſoluitur. Ioan. Andr. c. Quæſiuit, n. 2. de his quæ fiũt à maiori parte capituli.* vbi *Anto n. 6. Abbas fin. Cardin. fin. Imola n. 11. Fel. c. Apoſtolicæ, n. 1. de excep. Frederic. cõſil. 70. Milis in ſuo repert. verb. Interdictũ. D. Anton. 3. p. t. 26. c. 3. verſ. Itẽ in Eccleſia, in c. 4. in princ. col. 2. Angel. Interdictũ 6. n. 1. & 16. Sylu. Interdictum 5. §. 1. Nauar. ſum c. 27. n. 175. fin. Couar. d. c. Alma mater, 2. p. §. 4. n. 1. ſtatim in princ. & §. 5. n. 2. fin. Vgolinus de cenſuris, tab. 5. de interdict. c. 10. init. n. 5. Tabiena interdictũ 5. q. 1. n. 2. Paul. Fuſc. li. de regim. & viſit. Eccl. c. 32. n. 4. Villadiego tract. de irregular. c. De interdicto, quod incipit, Dictum eſt etiam quod celebrans tempore interdicti, col. 3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 116. n. 6. Philiarc. de offic ſacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 3. fin. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. c. 21. de interdict. t. de ſuſpenſ. interdictorum, ſtatim in princ. Toledo l. 1. ſum. c. 20. nu. 2.*

Præterea nec cum dicta moderatione, *c. Alma mater, de ſent. excomm. in 6.* licet nuptias benedicere, aut alia officia 13
diuina celebrare, extra Eccleſias & monaſteria. Quia ibi *verſ. Adiicimus*, ſic dicitur, *Adiicimus præterea quod ſingulis diebus, in Eccleſiis & monaſteriis Miſſæ celebrentur, & alia diuina officia ſicut prius.* Cùm ergo limitata ſit conceſſio ad Eccleſias vel monaſteria, non eſt extendenda ad alia loca, quæ Eccleſiæ non ſunt, vt oratoria priuata: maximè cùm hæc conceſſio ſit iuris communis correctoria. Deinde, quia rationes in *d. c. Alma mater*, aſſignatæ illius conceſſionis non militant in priuatis oratoriis, non enim ex hoc quòd in illis à celebratione abſtineatur, excreſcit indeuotio populi, pullulant hęreſes, Eccleſiis debita obſequia detrahũtur, quas rationes textus in principio aſſignat. Tãdem, quia maior eſſet permiſſio extra Eccleſiã: cùm Eccleſia ſit locus diuinis peragendis dedicatus: atq; ideo non habet locum eadẽ ratio, vt fiat extenſio. Atque ita cenſent *Calderin. de interdicto, membr. 6. Franc. d. c. Alma mater, §. Adiicimus, n. 1.* Et *ibi Couar. 2. p. §. 4. n. 1. verſ. 2.* Alij tamen volunt eam conceſſionem minimè reſtringendam eſſe ad Eccleſias vel monaſteria, ſed vbique licere cum illa moderatione diuina peragere officia. Quia dicitur *eo. c. Alma mater*, licere officia celebrare cum ea moderatione, ſicut prius, nempe, ante interdicti tempus: tũc autem vbique licebat. Præterea, quia non eſt intentio textus concedentis celebrari in Eccleſiis, excludere alia loca: imò à fortiori includere illa. Quia finis interdicti eſt, dum diuinorum celebrationem vetat, ne interſint laici: at frequẽtius in Eccleſia id euenit: illuc enim omnes ad diuina audienda confluunt. Tandem, quia verba poſita in lege, gratia frequẽtioris vſus, illam non reſtringunt, argumento ex *l. vnic. cum ibi notatis, C. de raptu virginum.* At expreſſum eſt in textu, in Eccleſiis vel monaſteriis, quòd ibi frequentius diuina celebrentur. Atque ita tenet falſo referens *Villadiego, Nauar. ſum. c. 27. n. 175. Vgolin. de cẽſuris, tabulâ 5. de interdict. c. 8. §. 5. nu. 2.* At prior ſententia mihi valde placet, cùm fortiſſimis innitatur rationibus. Nec obſtant argumenta contraria. Quia primum ceſſat, eo quòd textus non abſolutè conceſſerit ſicut prius diuina celebrari, ſed in Eccleſiis vel monaſteriis. Non obſtat 2. argumentum, quia quamuis ratio ob quam interdictum prohibet diuinorum celebrationẽ, magis militet in locis extra Eccleſiã ſitis, at rationes ob quas prædicta cõceſſio facta eſt, *d. c. Alma mater*, nullo modo militãt extra Eccleſiam: atque ſubinde nec ipſa conceſſio ibi locum habere debet. Non obſtat etiam tertium, quia ſatis probant rationes contrariæ, non gratia frequentioris vſus, ſed ad conceſſionem reſtringendam appoſita eſſe. Id tamen fatendum eſt etiam retenta priori opinione, nimirum, poſſe in hoſpitalibus authoritate Epiſcopi erectis ſacra celebrari tempore interdicti, cum prædicta moderatione, quod in iis quæ ad fauorem pertinent, nomine

Eccleſiæ

Eccleſiæ comprehendantur.Idem quoque dicendum eſt
de monaſteriis moniali*u*. Quia textus generaliter dicit
in monaſteriis.Atq; ita vtrūque fatetur *Couar.eod.§.4.n.2.*
Et hoc poſterius docet etiã *Sylu.Interdictum 5.q.1.dict.1.*
14 Grauius autem dubium eſt,an tẽpore ceſſationis ge-
neralis à diuinis liceat nuptias benedicere,& cętera offi-
cia diuina celebrare,cum prædicta moderatione,*d.c.Al-
ma mater?* Quidam enim eam conceſſionem extendunt
ad ceſſationem generalem à diuinis. Quòd hæc æquipa-
retur interdicto quoad diuinorum celebrationem:& ra-
tiones inducentes Pontificem ad prædictam conceſſio-
nem faciendam,pariter militent in ceſſatione generali à
diuinis,ac interdicto.Et ita docent *Archid.c.Si canonici,
ſtatim in princ.de offic.ord.in 6.Palud.4.d.18.q.8.a.3.principa-
li,n.38.Ioan.de Friburg.ſumma confeſſ.lib. 3.t.33.q.221.Villa-
diego tract.de irregul. vbi tractat. de irregularitate violantis in-
terdictum.§.Dictum eſt etiam quod celebrans tempore interdicti,
col.3.Nauar.ſum.lat.c.27.n.188.fin.hiſp.n.189.*At verius eſt,
ad ceſſationem à diuinis etiam generalem minimè ex-
tendi eam conceſſionem:& ſubinde non licere prædicta
in ea.Quod & ipſum nomen ceſſationis teſtatur,vtpote
quod omnimodam à diuinis ceſſationem præ ſe fert: &
ipſa etiam conſuetudo id obtinuit.Et *d.c.Si canonici* val-
de probat, dum §. *Si autem*, decernit eum cuius cauſa
ceſſatio ponitur,teneri Canonicis reſtituere diſtributio-
nes,eo quòd omnino ceſsãtes ab officiis eas minimè ac-
quiſierint:quas tamen verè acquirerent, ſi poſſent tunc
diuina peragere cum moderatione,*d.c. Alma mater*:vt in
eo dicitur.Et ideo huius ſententiæ ſunt *Couar. eod.c. Alma
mater,2.p.§.4.n.7.& Gutier.lib.1.q.canonicarum,c.10.n.6.* &
vterque latiùs hanc quæſtionem diſputat, ſatisfaciens
oppoſitis argumentis.Eandem tenent *Curiel tract.de ceſſat.
à diuinis,f.11.Margallo de horis canon.f.17.Lud.Lopez 2.p.in-
ſtruct.c.21.de interdict.tit.de ceſſat.à diuinis, verſ. His nihilomi-
nus non obſtantibus, Manuel 1.to.ſum.2. edit.c.117.nu.2.* Et
concludit *Couar.* eſto contraria ſenten. eſſet iure verior,
hanc amplectendam eſſe, tanquam conſuetudine vni-
uerſali receptam vbique locorum.
15 Deinde de 4.ſolemnitatibus, in quibus iure ſuſpen-
ditur interdictum,*c. Alma mater,de ſent.excomm.n.6.* nimi-
rum,feſto Natalis Domini,Pentecoſtes,Paſchatis,& Aſ-
ſumptionis beatæ Virginis:quibus addidere Mart.V. &
Eugen.IV.feſtum Euchariſtiæ,cum tota octaua: dubita-
tur an in illis liceat benedictiones nuptiales,ſicut cętera
officia permittitur publicè & ſolemniter celebrare?Cui
dubitationi anſam præbuit *Palud.4.d.26.q.2.a.2.n.12.*
non alia ratione ductus,quàm quod ſolum ſuſpendatur
interdictum iis diebus quoad Euchariſtiam adminiſtrã-
dam.Verum abſque dubio dicendum eſt,poſſe tunc be-
nedici nuptias publicè & ſolemniter,ſi alia ex cauſa nõ
ſit interdictum eas benedici,vt prohibitum eſt tempore
Paſchatis,& Natalis Domini(vt dixi diſp.prçc.n.1.)Quia
interdictum illis diebus omnino ſuſpenditur quoad of-
ficia diuina celebranda ſicut prius, ante interdicti tem-
pus,vt expreſsè dicitur *eod.c.fi.* ſoláque adminiſtratio ſa-
cramentorum tempore interdicti vetita reſeruatur. At
benedictio nuptialis non eſt ſacramentum , ſed ad offi-
cia diuina pertinet : licebit ergo eius publica & ſolem-
nis celebratio, inſtar aliorum officiorum diuinorũ. Sic-
que docent *Calderin.tract.de interdicto,membr.5.§.Viſo de ef-
fectu, Anchar.d.c.Alma mater,col.5.n.2.in fin.Franc.ibi,§. Ad-
iicimus,n.3.verſ.Vltimo nota.Syluest.Interdictum 5.q.2.dict.3.
in fin.Armilla verb.Interdictum,nu.23.Sotus 4.d.22.q.3.a.1.
col.8.verſ.Hoc autem,Couar.c.Alma mater,2.p.§.5.n.6.verſ.11.
Enriq.lib.11.de matrim.c.16.n.2.in comment.lit.S.& lib.13.
de excomm.c.44.n.1.in comment.lit.D.& c.47.n.4.Vgolin. de
cenſuris,tab.5.de interdict.c.8.§.10.n.2. Viuald.candelab.ſa-
cram.1.p.de interdict.n.254.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de interdict.c.
21.tit.de ſuſpenſione interdictorum, ad fin.*
16 Imo addiderim,ſi die Natalis Domini aut Paſchatis,
tempore interdicti ſacerdos benedicat nuptias,eũ reum
eſſe culpæ lethalis, aduersùs præceptum nõ benedicen-
di nuptias eo tempore,non tamen reum eſſe violati in-
terdicti:ac proinde minimè incurrere irregularitatẽ ſta-
tutã aduersùs violatores interdicti. Quia *c. Alma mater,
de ſent.excom.in 6.* abſolutè & generaliter ſuſpẽdit inter-
dictum in iis feſtiuitatibus:ac proinde interdicti præce-
ptum,quoad officia diuina celebranda,ceſſat eo tempo-
re.Quòd ſi aliud præceptum adſit, non benedicẽdi tunc
nuptias ob temporis reuerẽtiam,vt verè adeſt, id ſolùm
celebratis tunc nuptiis violabitur.Sicut in ſimili dicunt
Syluest.verb.Dominica,§.2.& verb.Ieiunium,q.10. vbi *Armill.
n.13.Tabiena q.11.n.12.Lud.Lop.* dicens *Victoriam* idẽ ſen-
ſiſſe,*2.p.inſtruct.de pœnit.c.112.de ieiun.f.716.*& apertè col-
ligitur ex eo quod ſtatim referam ex *Emman.Sa verb.Ie-
iuniũ,n.6.* eum qui ex voto vel conſtitutione regulari te-
netur ſexta feria abſtinere à carnibus, abſolui à præce-
pto iuris cõmunis illarum eſum prohibenti tũc,quando
Natale Domini inciderit in 6.feria:quare ſi iis veſcatur
tali feria,minimè delinquere aduersùs prohibitionẽ iu-
ris communis,ſed tantum contra votum vel cõſtitutio-
nem. Quòd *c.fin. de obſer. ieiun.* propter feſti tanti hono-
rem,generaliter diſpẽſarit quoad eſum carnium in illa
die, quatenus per ius commune prohibitus erat , relin-
quens in ſuo robore obligationẽ voti vel cõſtitutionis,ſi
quæ aderat.Quam doctrinam probabiliorem credo ad-
uerſus *Metinam lib.1.ſum.c.14.§.10.* cenſentem id *c.fin.*
non diſpenſare cum his in præcepto iuris communis. Et
retenta hac probabiliori doctrina,dicendum eſt Fr. Do-
minicanos qui ex regulæ præſcripto tenentur ſemper à
carnibus abſtinere in refectorio communi,ſi eas edant
feria 6.in qua incidit Natale Dominicũ, ſolum reos eſſe
conſtitutionis violatę:& cum ea illos nõ obliget ad cul-
pam,nullius culpæ participes eſſe. Quod ſi quiſpiã voto
ſe obſtrinxiſſet,ſolum aduersùs votum peccaret.Rurſus
ex ea infertur,Prælato diſpenſante in conſtitutione re-
gulari,vel in voto,immunem eſſe culpę edendo tũc car-
nes,eum qui ex conſtitutione vel voto tenebatur.Quip-
pe ſolum hæc obſtabant.Atque ita docent *Syluest.Tabien.
Armilla,Lud.Lop.Emman.Sa proximè citati.* Et idem dicen-
dum eſt,ſi votum irritet quicunque id efficere poteſt. Et
quamuis doctrina pręd icta in caſu *d.c.fin.de obſeruat.ieiun.*
vera minimè eſſet, at in noſtro caſu reputo certiſſimum
eſſe, ſacerdotem benedicentem nuptias tempore inter-
dicti,in die Natalis Dominici aut Paſchatis,minimè reũ
eſſe violati interdicti.Quia *d.c.Alma mater*, abſolutè &
abſque diſtinctione aliqua relaxat interdictum quoad
officia diuina.At *c.fin.de obſeruat.ieiunij*, non aufert abſo-
lutè obligationem abſtinẽdi à carnibus in feria ſexta, in
qua incidit Natale Domin. ſed eos excipit,qui voto aut
cõſtitutione regulari ad prædictã abſtinẽtiã obligantur.
Opponet forſan aliquis, non poſſe nuptias benedici 17
in prædictis feſtiuitatibus,in quibus ſuſpẽditur interdi-
ctum,abſque illius contrauentione. Quia Miſſa in qua
nuptiæ benedicũtur,eſt peculiaris. At in iis feſtis ſolum
ſuſpenditur interdictum quoad officia propria illarum
dierum.Sed ſolutio eſt facilis. Non enim ſola officia di-
uina,& Miſſæ illarum dierum propria,poſſunt tunc pu-
blicè & ſolẽniter celebrari,ſed quęuis alia.Quia *c. Alma
mater,de ſent.excom. in 6.* indiſtinctè & generaliter de offi-
ciis loquitur.Et ita docent *Calderin. de interdict. membr. 6.
verb.Dubitant quidam:gloſ.d.c. Alma mater,verſic. Sicut prius,
Ioan. Andr.n.2.& ibi Anchar.col.4.n.1.verſ.Sed quæritur an in
prædictis.Dominic.ibi.§.Adiicimus,n.3.Franc.eodem §.n.2.Na-
uar.ſum.c.27.n.185.Couar.d.c.Alma mater, 2.p.§.3.n.5.Sylu.
Interdictũ 5.q.2.d.1.D.Ant.3.p.t.26.c.4.in princ.col.2.Ledeſ.
2.p.4.q.26.a.2.* vbi de interdicto,*f.362.col.4.Vgolin.de cen-
ſuris,tabula 5.de interdict.c.7.§.10.n.2.& §.11.n.1.*
Difficultas autem eſt,an in prædictis feſtiuitatibus li- 18
ceat nuptias benedicere,& alia officia diuina celebrare
publicè & ſolemniter,tẽpore ceſſationis à diuinis, ſicut
licet tempore interdicti? Quod eſt quærere,an ceſſatio à
diuinis ſuſpendatur tempore harum feſtiuitatum,ſicut
ſuſpenditur interdictum? Id enim negat *Margallo de horis*

*canonicis,f.*17.23.*&* 24.& eſt probabiliſſimum, vt teſtantur *Couar.c.Alma mater,2.p.§.5.n.3.Gutier.lib.1.q.canon.c.*10.*n.*11.Verùm probabilius eſt ea tunc licere, & ſuſpendi ceſſationem à diuinis. Quòd benigna illa conceſſio in honorem tantarum feſtiuitatum, non eſt cur ad ſolum interdictum reſtringatur: eo vel maximè quod hæc ſuſpenſio temporalis ſit,& ad prædictas feſtiuitates reſtricta,& ideo parum ea conceſſa derogetur ceſſationi à diuinis. Atque ideo hanc ſent. dicit fortaſſe veriorem eſſe *Couar.eo.n.*3.& tenēt *Gutier.d.c.*10.*fin.Lud.Lop.*2.*p.instruct. de interdict.c.*21.*de ſuſpenſione interdictorum, verſ. Hic merito. Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*117.*n.*2.At in Eccleſia ſpeciali interdicto affecta, non licet in prædictis feſtiuitatibus, nuptiarum aut aliorum diuinorum officiorum celebratio.Quia ceſſat ratio conceſſionis,quandoquidem extra illam Eccleſiam diuina tunc obire poſſunt.Et huius ſententiæ videntur *DD.nu.* 12. *allegati*, qui indiſtinctè ferè omnes docent conceſſionem, *c. Alma mater, de ſent. excomm.in* 6.non habere locum in ſpeciali alicuius Eccleſiæ interdicto.Et in propriis terminis docet *Vgolinus de cenſuris,tabula* 5.*de interdict.c.*10.*init.num.* 5.

19 Tandem dubitatur, vtrum alterutro ex coniugibus ſolum interdicto,liceat extra locum interdictum benedictiones nuptiales recipere? Qua in re ſic diſtinguendum eſt.Aut interdictum eſt locale aut perſonale. Rurſus,ſi perſonale:aut generale,quia,nimirum,vniuerſitas aliqua eſt interdicta,vt ciues alicuius vrbis, cuius pars eſt coniux:aut ſpeciale,quia,ſcilicet,coniux eſt nominatim interdictus:aut cauſam culpabilē interdicto ferendo præſtitit:in quo euentu cenſetur ſpecialiter interdictus, *c.Alma mater,de ſent.excomm.in* 6.*verſ.Illis.*Primo ergo dico,ſi interdictum locale ſit, poſſe coniuges extra eū locum benedici.Quia interdictum locale non ligat extra eum locum quem afficit,*c.Si ſententia,de ſent.excomm.in* 6. Nec in hoc eſt difficultas.2.dico,ſi interdictum ſit perſonale & generale,ſic diſtinguendum eſſe. Si ſolus vir eo perſonali interdicto affectus ſit,aut vterque coniux,non licet benedictiones nuptiales etiam extra locum interdictum recipere,niſi vir domicilium mutet: tunc enim licebit in loco non interdicto. Ratio eſt, quia cùm vir maneat pars illius ciuitatis perſonali interdicto ſuppoſitæ, dum alio non migrat animo domicilium transferendi,eodem perſonali interdicto ligatus manet, inſtar aliorum ciuium,*d.c.Si ſententia*,cùm ibi notatis, ac proinde vxor non poterit vna cum viro ſic interdicto benedici.Sic *Calderin.de interdicto,memb.*6.*§. Viſo de effectu interdicti,Anchar.d.c. Alma mater,n.*11.*& ibi Franc.in princ.n.*3. *D.Ant.*3.*p.t.*26.*c.*4.*in princ.col.* 5. *Tabiena Interdictum* 5.*q.*13.*n.*14.*Armilla verb. Interdictum,n.*53.*Graffis* 2.*p.deciſ.lib.*1.*c.*1.*n.*25. Quòd ſi ſola vxor ſit illo generali perſonali interdicto ligata,poteſt in loco non interdicto benedici vnà cum viro.Quippe cum vir interdicto minimè affectus ſit,vxorque ſortiatur forum,munera,& honores ſui viri,*l.Femina,ff.de ſenat.l fin.C.de incolis*,gaudet ea viri non interdicti immunitate, vt benedici poſſit. Ita *Calderin. Tabiena, Armilla ibi.*Tandem, ſi quiuis ex coniugibus ſit ſpeciali interdicto perſonali aſtrictus, nullibi fas eſt illis benedictiones nuptiales recipere, donec coniux ille interdicto ligatus abſoluatur. Quia id interdictum ſpeciale perſonæ ipſam quocumque ſe transferentem comitatur, inſtar aliarum cenſurarum, donec abſolutio accedat.Sic *Calderin.Tabiena,Armil.ibid.*

20 Ad argum.n.9.propoſitum,dic illam regulam intelligi,vbi eſt eadē ratio in acceſſorio,& principali:nec eſt aliqua diſpoſitio ſpecialis in acceſſorio: vt bene *Dynus eadem regul. Acceſſorium,in fine.*At nō eſt eadē ratio in matrim.& benedictionibus nuptiarum:illud enim nō ſpectat ad diuina officia tempore interdicti vetita:ſecus de his.Deinde in matrim.nulla eſt diſpoſitio prohibens:ſecus de benedictionibus, interdicuntur enim generali prohibitione diuinorum officiorum tempore interdicti. Ad confirm.dic eſſe prorſus diſparem rationem. Quia Chriſma eſt acceſſorium, tanquam de confirmationis eſſentia: & de neceſſaria ſub præcepto baptiſmi decentia:ſolumque poteſt die Iouis ſancti confici, & quotannis renouari debet.Quare ſi tunc ratione interdicti non cōficeretur,ea Sacramēta miniſtrari validè, ſi ſit confirmatio,aut decenter,ſi ſit baptiſmus,nō poſſent.Quæ rationes in benedictionibus nuptialibus locū non habent.

DISPVTATIO IX.

Vtrùm tempore quo alter aut vterque coniux excommunicatione ligatus eſt, validè aut licitè matrim.contrahi poſſit?

SVMMARIVM.

*Refertur ſententia aſſerens matrimonium initum à ligato excommunicatione maiori,eſſe inualidum,n.*1.
*Validum eſt matrimonium ab excommunicato initum,n.*2.
*Peccat lethaliter maiori excommunicatione ligatus, ſi matrimonium ineat,*3.
*An id ſit duplex lethale?*4.
*An idem ſit cum excommunicatione minori?*5.
*Scienter iniens matrimonium cum excommunicatione maiori ligato, denunciato,vel notorio clerici percuſſore,peccat mortaliter,*6.
*An ſit mortale contrahere cum excommunicato non denunciato, nec notorio clerici percuſſore?vel cum excommunicato excommunicatione minori?Refertur quadam ſententia,n.*7.
Nulla eſt culpa cum hoc contrahere, nec petere Sacramenta à tali excommunicato,nec excommunicatus peccat tunc, quando prauentus ab alio miniſtrat aut contrahit matrimonium, 8.
An ſit duplex mortale,inire matrimonium cum excommunicatione maiori ligato denunciato,vel notorio clerici percuſſore? 9.
An ſit mortale,& quotuplex,inire cum excommunicato excommunicatione minori? 10.
An peccet mortaliter, ſi vterque coniux maiori vel minori excommunicatione ligatus ſit,& matrimonium ineat? 11.
An ligato maiori vel minori excommunicatione interdicta ſint ſponſalia, ſiue nuda promiſſione ſiue iuramentō firmata? 12.
An ei vetitum ſit benedictiones nuptiales recipere? 13.
An teneatur præmittere matrimonio confeſſionem, qui excommunicatione aut peccato lethali affectus eſt? 14.
An ſuſpenſus etiam ab ingreſſu Eccleſiæ,vel is cui Eccleſiæ ingreſſus interdictus eſt,peccet ſi matrimonium ineat,aut benedictiones nuptiales recipiat? 15.
Soluuntur argum. n. 16.

QVIDAM ita rigidè loquuntur in hac diſputatione, 1
vt cenſeant matrimonium initum à ligato excommunicatione maiori, eſſe inualidum. Quod is Sacramentorum incapax ſit.Ita *Martinus de Magiſtris relatus à Caiet.*2.2.*q.*154.*art.*7.*paulo poſt principium,dub.*3.

At procul dubio dicendum eſt, id matrimonium eſſe 2
firmum. Quod expreſsè probat,*c.Significaſti,de eo qui duxit in matri.* Vir enim excōmunicatus erat, quod priori matrimonio durante,adhæreret vxore relicta meretrici; vxoreque mortua,duxit meretricem,nondum abſolutione ab excommunicatione obtenta. Et reſpondet Pontifex firmum fuiſſe matrimonium,niſi cum eo adulterio cōcurrerit matrimonij promiſſio,aut machinatio in mortem alterius coniugis.Non ergo obſtat excommunicatio firmitati matrimonij.Deinde,quia licet peccet excommunicatus matrimonium iniēs,at nullus eſt textus illud irritans.Atque ita docent ex iuris peritis,*gloſſ.c.fin.verb.Sacramentis,de ſentent.excom.in* 6.*& c.Nullus,verb. Quod ſi, de conſecr.d.*4.*& c. Illud verb. Negantur,el* 1.*d.*95.*& d.c.Significaſti,in notab.quod infert poſt caſus poſitionem, & ibi Ioan. And.n.*3.*Anton.n.*3.*Abb.n.*3.*Anchar.n.*3.*Card.n.*2.*&* 4.*Alexan.de Neuo n.*3.*Prepoſ.n.*2.*Henric.n.*1.*&* 2.*Idē Card.clem.* 1.*in pr. n.*6.*q.*13.*de priuileg.Calderin.de interdicto, memb.* 6. *§. Viſo de effectu interdicti.Bald.l.*1.*n.*11.*c.de iuris & facti ignor.& ibi Iaſon n.*27. *Alexan.conſ.*56.*n.*5.*vol.*4.*Philip.Probus addit.ad Monachum,c.vnic.nu.*9.*de deſponſ.impub.in* 6.*Francus c.Decreuit. n.*1.*de hæret.in* 6.*& c.*1.*n.*7.*verſ.Et limita,de except.eod.li.Fel. rubrica de ſponſal.n.*8.*verſ.*12.*Aſtenſis ſum.*2.*p. li.*7.*tit.*16.*a.*3.*q.*6.*Syluest.Excommunicatio* 3.*initio, & verſ.*14.*Armilla verb. Excommunicatio n.*9.*in fin.& verb.Matrimonium n.* 67. *Nauar.c.Conſideret,§.Cautus,n.*26.*de pœnit.d.*5.*& ſum.lat.c.*22.*n.*8.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*6.*init.n.*3.*Ant.Cuc.li.*5. *Inſtit.maiorū,t.*11.*n.*170.*& t.*12.*n.*33.*Gaeta repet.c. Ad limina* 30.*q.*1.*§.*4.*n.*12.*Matien.lib* 5.*recop.t.*1.*rubr.gl.*1.*n.*136.*Frāc.Marcus*

1.p.deciſion.535.n.1.Vgolin.de cenſuris,tab.2.de excom.c.7.§.2. *n.4.*vbi alios refert. Et ex Theologis *D.Th.4.d.39.q. vn.a.* *1.ad 5.Palud.4.d.26.q.2.a.2.cōcl.1.n.6.Maioris 4.d.29.q.2.* *dſi.Caiet.2.2.q.154.a.7.dub. 3.D.Anto.3.p.tit.24.c.76.verſ.* *14.& tit.1.c.19.fine.Idem Caiet.ſum.verb.Matrimoniū c.1.in* *fine.Ledeſma 2.p.4.q.23.a.1.col.9.arg.3.iunct.eius ſolut. Vigue-* *rius lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.8.imped.1.Toledo lib.7.ſum.n.1. En-* *riquez lib.13.de excom.c.10.n.1.Petr.de Ledeſma de matrim.q.* *59.a.1.§.penult.Graſſis 2.p.deciſionum,l.1.c.1.n.25. Barth.de* *Ledeſma de pœnit.*vbi de interdicto,*dub.7.Ludou. Lop.2.p.* *inſtruct.de matrim.c.46.§. Præterea circa impedimenta impediē-* *tia.Viuald.cādelabro Sacramentorum 1.p.de matrimonio,nu.80.*

Peccat tamen mortaliter ligatus maiori excommunicatione, ſi ante abſolutioné ab illa, matrim. ineat. Quia excōmunicatio hæc, priuat receptione Sacramentorum ſub mortali, cùm materia ſit grauiſſima. Atque ita docēt *D. Anton. vtroque loco, Caiet. vtroque loco, Syluest. ambobus locis, Armilla vtroque loco. Viguerius, Enriquez, Petrus de Ledeſma, n. præc. allegati. Palud. 4.d.27.q.2.a.2.concl.2.num.9. Tabiena Excommunicatio 1.q.13.n.13. Nauar. ſum. lat. & hiſpan. c. 22.n.81. Alex. in ſuo Enchirid. 6. præcept. vbi de ſtatu matrim. §. 1. Viuald. candelabro Sacram. 1. part. de matrim. num. 109.*

4 Vtrum verò ſit duplex culpa mortalis, diſcernendum eſt ex ſolutione eius quæſtionis: an contrahens matrim. in mortali, duplex lethale peccatum admittat, alterum, qua miniſter eſt huius Sacramenti; alterum verò, quia illud recipit. De qua egimus lib. 2. diſp. 6. n. 3. & 4. & diximus vtramque partem eſſe probabilem: at tanquā probabiliorem ſecuti ſumus vnicum eſſe peccatū. Sic ergo in præſenti caſu eſt probabile, duplex eſſe peccatū mortale. Quia ligatus excommunicatione maiori ſub mortali tenetur abſtinere adminiſtratione & receptione Sacramenti. At probabilius multo eſt vnicum eſſe peccatum mortale. *Quia is miniſter peccat lethaliter Sacramentum miniſtrando, cùm peccato lethali aut excōmunicatione maiori affectus ſit, qui miniſter eſt cōſecratus ad id munus,* (vt dixi de affecto peccato lethali, ea diſp. 6. n. 4.) *Sed ſi peccato lethali affectus ſit, & excommunicatione maiori, duplicē culpā mortalem admittet: alteram quidem, quod peccato mortali infectus recipiat Sacramentum: alteram autem, quod excōmunicatione maiori ligatus.* Quippe hæc culpa mortalis eſſet, quamuis ſic excommunicatus iam in gratia conſtitutus eſſet, vnde ex natura rei ſemper erit duplex mortale. Quia ille excommunicatus, eo ipſo quod ſciens & prudens vult ſic contrahere, incurrit peccatum mortale, ac proinde contrahit matrimonium cum peccato mortali & excōmunicatione. At ſi ſolam excommunicationis rationem attendamus, vnica eſt culpa lethalis receptionis indignæ Sacramenti, non autem adminiſtrationis eiuſdem.

5 Similiter reus eſt mortalis culpæ, iniens matrim. cum excommunicatione minori, ante abſolutionem ab ea. Quia hæc interdicit Sacramentorum receptione, ſub culpa mortali, vt expreſsè colligitur ex *c. fin. verſicul. Peccat autem, de clerico excomm. miniſtr.* Sic *Palud. 4. diſt. 26. q. 2. a. 2. n. 2. concluſ. 3. n. 10. Caietan. ſumma, verb. Matrimonium cap. 1. in fine. Armilla ibidem, num. 67. Nauar. ſumma latin. & hiſpan. c. 22. num. 81.* Et erit ſimiliter duplex mortale, alterum ratione cenſuræ, alterū verò ratione culpæ mortalis, qua infectus ſic excommunicatus, eo quod velit recipere cum illa excommunicatione Sacramentum, id recipit, vt num. præcedenti explicui.

6 Grauior autem difficultas eſt de eo, qui ſcienter matrim. init cum ipſo excommunicato, an peccet? Et quidem ſi excommunicatus ſit denūnciatus, aut notorius clerici percuſſor, quos ſolos vitare tenemur iuxta decretum Concilij Conſtantienſis, non dubium eſt, quin contrahens cum *illo* peccet mortaliter. Quoniam participat in Sacramento cum ligato excommunicatione maiori: qui eſt vnus ex caſibus, in quibus participatio hæc eſt mortalis, ſecundum omnes. Et ita fatentur Doctores omnes, nu. ſequenti & 8. pro vtraque ſententia allegādi.

7 At punctus difficultatis eſt, quando excommunicatus non eſt denunciatus, nec notorius clerici percuſſor. Nam *Viguer. & Petrus de Ledeſma n. 2. allegati*, indiſtinctè & generaliter docent, contrahentem matrimonium cum excommunicato, reum eſſe culpæ mortalis. Et ſaltem peccare nō explicando culpæ qualitatem, docent etiam *D. Thom. 4.d.39.q.vnic.a.1.ad 5. Toledo lib. 7. ſum. c. 7. n. 1.* Atque ita videntur ſentire hanc culpam admitti, ſiue excōmunicatus ſit denunciatus, aut notorius clerici percuſſor, ſiue non. Cuius ſent. eſt apertè commune Doctorum placitum, quod ſentit peccare lethaliter recipiētem Sacramenta ab excommunicato non denunciato. Cuius rationem optimè explicat *Suarez 3. p. q. 65. a. 4. diſp. 18. ſect. 1. col. 5. litera B.* Quia quāuis ex ratione & meritis excommunicationis, ſolùm aſtringantur fideles vitare excommunicatum denunciatum, aut notorium clerici percuſſoré, ac proinde ab aliis excommunicatis nō interdicatur illis recipere Sacramenta: at ex vi legis charitatis de vitando ſcādalo, & generalis obligationis non cooperandi ad peccatum alterius, obligantur fideles ad nō petendum nec recipiendum Sacramenta à miniſtro quomodocunque excommunicato. Eo quod ille peccat miniſtrando: vtpote cui in nullo fauet decretum Concilij Conſtantienſis, vt dicitur ibi, in fine. Maximus autem fauor eſſet excommunicati, ſi poſſet abſque culpa vacare Sacramētorum miniſterio: quo, ratione excommunicationis, ante id decretū priuatus erat. Si igitur excommunicatus miniſtrans peccat, eiuſdem culpæ particeps erit recipiens ab ipſo, vtpote qui cooperatur peccato illius. Nec hæc obligatio, cum naturalis ſit, potuit per illā decreti Concilij Conſtantienſis moderationem auferri. *Quod per illam nec excōmunicatio generalis auferatur, neque prohibitio ipſi excommunicato facta, ne ſe ſacris rebus vel miniſteriis ingerat.* Similiter ergo videtur dicendum in præſenti caſu, cum enim ipſe quomodocunque excommunicatus peccet iniens matrimonium, vtpote quem in nullo releuat decretum Concilij Conſtantienſis, ſimilem culpam admittet contrahens cum ipſo, quia cooperatur ad peccatū quod ſine ipſo expleri non poterat. Et iuxta hanc ſententiam, idem neceſſariò dicendum eſt, ſi quis contrahat cum ligato excommunicatione minori, quia cooperatur ad peccatum (quod mortale eſſe diximus num. 5.) ipſius excommunicati.

8 Cæterum verius exiſtimo nullam eſſe culpam cōtrahere ſcienter cum excommunicatione maiori ligato, niſi denunciatus ſit, aut notorius clerici percuſſor. Quod bene docet *Viualdus candelabro Sacramentorū, 1. p. de matrim. n. 80.* Ducor quoniam non obſtanti communi & probabiliſſima ſent. contraria, n. præc. allegata, ſemper mihi perſuaſi probabilius eſſe, petentem Sacramēta à miniſtro quocunque, etiam non parato, excommunicato, dū non ſit denunciatus, nec notorius clerici percuſſor, abſque quauis neceſſitate, immunem eſſe culpæ, ſi nullum aliud obſtaculum, dempta excommunicatione, interueniat, nec ipſum excommunicatum præuentum miniſtrātem peccare, & ſubinde nec irregularem eſſe. Quod docent aliqui teſte *Victoria ſumma*, vbi de excommunicatione, *n.* 339. & ipſe tāquam probabile relinquit. Idem tenēt *Sotus 4.d.22.q.1.a.4.col.3.verſ. At vero. Ledeſma 1.p.4.q.5.a.6. dubio penult. Lud. Lopez 2. part. inſtructorij*, vbi de Sacramentis in genere, *c. 59. col. 18. verſ. At verò vrgētius dubiū, fol. 85.* Et ratio eſt. Quod Cōcilium Conſtantienſe in prædicto decreto indulſerit omnibus fidelibus, vt in nullo teneātur euitare huiuſmodi excommunicatos, etiam in Sacramentorum receptione, ad euitanda multa *ſcandala*, & multa pericula, & ſubueniendum conſciētiis *timoratis*: vt ibi expreſsè dicitur. At ſi peccatum eſſet, *ſic excōmunicatos præuenire, petēdo ab ipſis ſacramenta, vel ipſos alloquendo, eadem ſcandala, & pericula, ſcrupulique timoratorum pullularent: nempe, ſi excommunicatus ille eſt paratus miniſtrare, vel ſi illum induco, vel ſi neceſſitatem requiſitā habeo, vel ſi illū præuenio in colloquiis*

communibus:eo vel maximè,quòd timorati plus timeāt culpam,quàm excommunicationem minorem, à qua fatentur omnes eximi hunc participantem virtute dicti decreti Concilij Conſtantienſis.Et confirmatur,quia in dicto decreto nulla fit mentio culpæ,aut excommunicationis minoris;ſed abſolutè decernitur, fideles in nulla re aſtringi ad vitandos huiuſmodi excommunicatos: & tamē inde colligunt omnes non incurri excōmunicationem minorem ex hac participatione. Cur ergo non dicemus idem de culpa:Præſertim,quia verba illa prædicti decreti, *Conſtituimus vt nemo poſthac teneatur abſtinere:* potiùs obligationē ad culpam ſonant,& illam videntur auferre:manēte enim culpa, non eſſet verum dicere neminem teneri ad vitandum : excōmunicationem autem minorem ſolùm auferūt per modum naturalis ſequelæ: ceſſante enim culpa, ceſſat ſubinde pœna excōmunicationis ita illi annexa, vt abſque illa contrahi nequeat. Deinde,quia cum id priuilegium redundet in magnum animarum fauorem, & ad conſulendum timoratis conſcientiis, atque earum pericula vitanda emanarit, ampliandum potiùs eſt ad culpā, & excommunicationem minorē, ita vt neutra ex hac participatione incurratur: quàm reſtringendum ad ſolam excommunicationē minorē.Quippe lex quantumcunque pœnalis& odioſa ſit, eſt amplianda, quando eſt in fauorem animarum ad vitanda peccata,(vt probauimus lib.1.diſp.39.n.5. & lib.3.diſp.1.n.8.)nedum hæc,quæ pœnalis minimè eſt. Dices cum cōtraria ſententia, prohibitionem non recipiendi ſacramenta ab huiuſmodi excommunicato non oriri ex ipſa excommunicatione:hanc enim abſtulit Eccleſia in dicto Cōcilij Conſtantienſis decreto,dum fidelibus indulſit participationem cum hoc excōmunicato:ſed oriri ex ipſo naturali iure, dictanti non eſſe cooperandum peccato alterius.At iuris naturalis interdictio nō poteſt Eccleſiaſtica lege auferri. Quare cum excommunicatus tunc miniſtrās peccet,peccabit recipiens. Sed profectò probādum eſſet peccare excommunicatum præuentum à petēti ſacramentum,illud ei adminiſtrantē.Cùm enim prohibitio, ne excommunicatus miniſtret ſacramenta, deſcendat ex ipſo iure Eccleſiaſtico, potuit vtique ius Eccleſiaſticum hanc prohibitionem reſtringere ad omnes excōmunicatos, qui aut denunciati aut notorij clericorū percuſſores exiſtunt:ad cæteros autem,in eo ſolo euētu,in quo ipſi ſua ſpōte ſe ingerunt. Quare minimè peccabunt,quādo à petentib.pręuenti ipſis adminiſtrāt. Id autem intēdiſſe facere prædictum Concilij Conſtantienſis decretum , vel ex eo conſtat,quòd cùm fidelibus indulſit, vt poſſent participare cum his excōmunicatis, neč tenerentur eos vitare in Sacramentorū adminiſtratione,indulſit indirectè,& ex cōſequenti ipſis excōmunicatis,vt poſſent tunc licitè miniſtrare.Non enim ſtat, me non teneri vitare hunc excommunicatum:& ipſum peccare mecū participando. Quare dum dicitur in prædicto decreto,non releuari per illud excommunicatum, debet intelligi,directè,& ex intentione:ſecus indirectè, & quatenus eſt neceſſarium,vt fideles tutè &plenè poſſint frui priuilegio participandi cum ipſo excōmunicato.Nec conferet dicere, prædictum decretum cōceſſiſſe adminiſtrationem & receptionem Sacramenti : at contrahere matrimonium cū excommunicato,non eſt recipere ab ipſo Sacramentum , ſed participare in adminiſtrādo & recipiendo ſimul cum ipſo excōmunicato ſacramētum. Quod illicitum videtur, nec conceſſum in prædicto decreto. Aliàs liceret mihi inducere prædictū excommunicatum,vt ſimul mecum intereſſet ſacro,aut miniſtraret aliis Euchariſtiam.Sed reſpondetur,contrahere matrimoniū cum excommunicato, verè eſſe recipere ab illo Sacramētum,& in receptione cum illo participare:quod in prędicto decreto indulgetur.Quia vterque cōtrahens verè miniſtrat,& recipit matrimonij ſacramentum. Sed tandem dices ſaltem peccare mortaliter contrahentem matrimoniū cum ipſo excōmunicato, quando ipſe excommunicatus præuenit contrahentem: quo caſu manifeſtum eſt eum eſſe reum culpę mortalis: ac ſubinde eiuſdem culpæ particeps erit, qui cum ipſo contrahit,tanquam cooperans peccato. Sed reſpondeo, nec in hoc caſu peccare contrahentem cum eo excommunicato. Quia non ratione excommunicationis: ea enim dum denūciata non eſt,nec ex notoria clerici percuſſione orta,minimè aſtringit fideles vt excommunicatum vitent. Non etiam ratione cooperationis peccato. Quippe vtens malitia alterius parati, vt ſuæ vtilitati conſulat,quando alter bene poteſt exequi,minimè cenſetur cooperari.Sicut contraria ſententia cōmunis fatetur,recipientem Sacramenta ab excōmunicato non denunciato,nec notorio clerici percuſſore,parato cōferre, minimè delinquere, nec cooperari: quando ſibi valde vtile eſt. Atque omnes fatentur recipiētem nummos ad vſuram ab vſurario parato,non eſſe participem culpæ conferentis vſurarij: quando iis indiget. At præuentus ab excommunicato vt ſecum ineat matrimonium, non inducit ad peccatum indignæ ſuſceptionis excommunicati,qui ſi vult,poteſt abſolutionem obtinere,ſed ſolum vtitur iure ſuo,& malitia alterius, vt ſuæ conſulat contrahēdi neceſſitati.At ſi excommunicatus abſolutionem obtinere non poſſet, tunc nullo modo liceret cū illo tūc contrahere, quia nō poteſt excōmunicatus licitè facere.

Hinc infertur duplicem eſſe culpam lethalem,cōtrahere matrim.cum excommunicato denunciato , vel notorio clerici percuſſore, quando ipſum inducit hic contrahens: Alteram,contra prohibitionem Eccleſiæ vitādi prædictum excommunicatum , quæ in re diuina & Sacramentis obligat ſub mortali(vt dixi n.6.)Alteram verò ſcandali, eo quòd inducat ſic excommunicatum ad peccatum mortale patrandum. *Erit autem neceſſarium vtramque in confeſſione detegere.* Quia explicata participatione in *Sacramēto*,nō declaratur *inductio:potuit* enim illa abſque hac eſſe : nec explicata *inductione* detegitur *participatio, ſed voluntas partipādi:quæ ſuo effectu defraudari valuit.*Quando autem nō *inducit*, vnicum eſt peccatum contra prohibitionem Eccleſiæ partipandi cum excommunicato. Quia ea ſecluſa non eſſet peccatum,nec cooperatio,vt dixi num.præced. in fine. 9

2.Infertur nullam eſſe culpam contrahere matrimonium cum excommunicatione minori ligato , nondum denunciato. Quia ſi hic contrahens inducat illum , non peccat inducens,nec inductus contrahens,ſicut n.8.dixi de excommunicatione maiori *ligato*. A fortiori enim procedet in excōmunicatione minori. *Præſertim, quia* decretum Concilij Conſtantienſis participationem in ſacramentis cum affecto qualibet cenſura nondum denunciata *indulſit* : at excōmunicatio minor eſt cenſura. Quòd ſi non inducat alter,peccabit ipſe ligatus excommunicatione minori,iniens matrimonium(vt nu.5. probaui.)At contrahens cum ipſo minime peccabit , (vt de ligato excommunicatione maiori probaui n.8 fine.) At ſi affectus excommunicatione minori eſſet denūciatus (quod nunquam fieri ſolet) ſi alter inducit,peccabit hic lethaliter peccato ſcādali. Quippe inducit ad peccatum lethale.Cùm in hoc euētu , nullo priuilegio gaudeat inducens decreti Concilij Conſtātienſis. Non tamen erit plus quam vnicum peccatum mortale.Quia *cenſura* excommunicationis minoris non priuat fideles participatione cum tali excommunicato. Si verò non inducat, nullam culpam admittet contrahens cum illo.Nam *non* eſt culpa cooperationis (vt probaui nu.8.fine.) *Nec etiā* contra præceptum Eccleſiæ participandi cum *prædicto* excommunicato. Quia id præceptum non *eſt, ſed cum* ſolo excommunicatione maiori ligato. 10

Forſan rogabis quid dicendum ſit , quando vterque 11
cōtrahens eſt excommunicatus?Et *quidem tripliciter* id contingere poteſt : aut enim vterque eſt toleratus , quia neuter eſt denūciatus,nec notorius clerici percuſſor:aut vterque non eſt toleratus,quia ambo ſunt denūciati,vel

notorij

notorij clerici percuſſores: aut alter eſt ex his, alter verò [illegible] toleratus. In primo caſu, quando ſcil. vterque eſt toleratus, præueniens alterum vt ſecum contrahat, ſemper delinquit lethaliter, ſiue maiori ſiue minori excommunicatione teneatur, nõ quidem contra cenſuram alterius. Quia cùm ea ſit adhuc tolerata, non obligat præuenientem ad vitandum, ſed ſolum peccat contra propriam, quæ ipſi interdicit participare cum quocunque etiam non excommunicato, dum ab ipſo non præuenitur, & recipere ſacramentum. Quòd ſi ſit excõmunicatio minor, prohibet eam ſolam receptionem ſacraméti ſub mortali, non verò *participationem*. Præuentus autem non peccat. Quòd propria cenſura tolerata non vetet participare in Sacramento recipiendo, præueniente altero: nec id ſit cooperari peccato præuenientis, vt latè explicui n. 8. Quòd ſi obiicias diuerſum eſſe, quãdo non excommunicatus præuenit excommunicatum toleratum, & quando excommunicatus toleratus eundẽ præuenit. Quippe non excommunicatus habet præueniendi ius, quo caret excõmunicatus, vtpote qui præueniendo peccat. Ergo licèt præueniat excommunicatus, nõ excuſatur alter excommunicatus correſpondens. Dic non habere illum ius ex parte propriæ cenſuræ, atque ita contra illam delinquere: habere tamen ex parte cenſurę alterius, & proinde illius violatæ reum minimè eſſe ipſum, nec inductum correſpondentem. In ſecundo caſu, quando vterque eſt non toleratus, tunc inducens peccat peccato inductionis ad ſcelera per inductum admittẽda: & indignæ receptionis Sacramenti, cum peccato lethali, & cenſura participationis in ſacramento cum altero, contra vtriuſque id interdicentis cenſuram. Quę omnia peccata ſatis explicantur in cõfeſſione hoc verbo: *Cum eſſem excommunicatus non toleratus iniui matrimonium cum excommunicato nõ tolerato, ipſum inducẽs. Inductus* autem *obnoxius eſt culpæ lethali receptionis ſacramenti cum cenſura*, & lethali, participationis in re ſacra contra propriam & alienã cenſurã. Quòd ſi vterque contrahens ſola excommunicatione minori denũciata affectus ſit: peccat inducẽs lethaliter, quatenus inducit ad mortale: & quia recipit ſacramentũ propria cẽſura ſibi interdictum, & cum peccato mortali, quo infectus eſt ratione prauæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum. Quæ omnia peccata inductus quoque patrat dempta inductione. Neuter autẽ ſubiacet peccato mutuæ *participationis* in Sacramento, quia excommunicatio minor hac non priuat. In tertio caſu, nẽpe quando alter eſt excommunicatus toleratus, alter verò nõ toleratus: ſi toleratus inducat, peccat qua inducit, & participat in re ſacra contra propriam & alienam cenſuram (propria enim licèt tolerata ipſum priuat participatione, dum ab altero nõ præuenitur:) & indignè recipit Sacramentum cum cenſura & peccato lethali. Eiſdémque peccatis inductus tenetur, præter inductionẽ, & participationem in re ſacra contra alienam cenſuram: Quippe ſola propria ipſi interdicit eam participationem: aliena enim cum tolerata ſit, ſolum ipſummet ea ligatum, ab aliorum participatione abſtinere obligat. Quòd ſi non toleratus toleratum inducat, peccat inducens, & indignè recipiens Sacramentum, peccato lethali & cenſura irretitus: & tandem participans in re ſacra cõtra propriã ſolam cenſuram. Quia cẽſura alterius tolerata non excludit à participatione. At inductus peccat participãs in re ſacra contra alterius cenſuram non toleratam, & recipiens ſacramentum in lethali. Contra propriam verò cenſuram nullo modo peccat, quia inducitur, & ſua cenſura tolerata eſt; quod conſtat ex dictis num. 8. Tãdem ſi vterque ſit in excommunicatione minori, & alter ſolus denunciatus ſit, ſi hic denunciatus inducat, peccat ſolo peccato indignæ receptionis ſacramenti contra propriã cenſuram: & quod Sacramentum recipiat in peccato lethali, in quo eſt ratione illius prauæ voluntatis, non autem admittit peccatum inductionis, quia inductus non peccat, vt probaui num. 9. Quòd ſi non denunciatus inducat, peccat lethaliter inducens alterum ad lethale, quod alter committit: & recipiens Sacramentum in excommunicatione, & peccato mortali exiſtens: quod ratione inductionis, & prauæ voluntatis recipiendi indignè Sacramentum admiſit.

De ſponſalibus etiam eſt difficultas, num poſſit ex- 12
communicatus excommunicatione maiori ea cõtrahere? Nam *Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 9.* tanquam manifeſtum ſupponit nõ poſſe abſque culpa lethali iureiurãdo præſtito, ſpõſalia contrahere. Quòd id ſit immiſcere ſe diuinis: ſicut ei non liceat quẽcunque alium contractum, iuramento ſaltem ſolemni, inire. Et tanquã verius amplectitur interdicta illi eſſe ſpõſalia ipſa abſque iuramento, ſola nuda promiſſione cõtracta. Cui enim interdicitur matrim. pariter interdicitur omne id per quod peruenitur ad illud, *l. Oratio. ff. de ſpõſalibus*. Præterea, quia ſponſalia tãquam initium matrimonij ſunt ſacramentalia, ac proinde res diuina & ſpiritualis. Atq; ita ea vocat ſacramentalia, *D. Tho. 4. d. 27. q. 2. a. 1. ad 6.* Et *idem Palud. num.* 10. concedit, poſſe excommunicatione minori ligatum, contrahere ſponſalia. Cæterum nullam culpã agnoſco in ſponſalibus contrahendis ab excommunicatione quacunque ligato, præter ſolam venialem participationis cum altero in contractu humano, caſu quo cæteræ participationes in humanis culpam inducerent, & hoc, quamuis ſponſalia iuramento firmata ſint. Ducor, quoniam minimè interdicitur iuramentum extra iudicium excommunicato. Nec ſponſalia aliquid ſanctitatis continent, aut aliquid ſpirituale ſonant, ſed dicuntur quodammodo ſacramentalia: quod initium ſacramenti ſint (*vt dixi lib. 1. diſp. n. 8.*) Nec interdicto aliquo interdicitur id, per quod peruenitur ad illud, quando diuerſa eſt in vtroque ratio. Quod hîc contingit: nam matrimoniũ, eo quod ſit Sacramentum, prohibetur excommunicato: at ſponſalia nec ſunt ſacramentum, nec quid ſpirituale.

Benedictionem autem nuptialem non poſſe conferri 13
ligato excommunicatione maiori, certum eſt. Atque ita affirmant *Henric. c. Significaſti, n. 2. de eo qui duxit in matrim. Palud. 4. d. 26. q. 2. a. 2. concl. 2. n. 9. Ugolin. de cenſuris, tabula 2. de excommunic. c. 7. §. 2. n. 4.* Subditq; *Paludanus* eſſe peccatum mortale eam recipere, ſicut audire Miſſam. Quia vtrumque eſt ſacramentale. Cæterum quamuis certum ſit eſſe peccatũ mortale, ea ratione qua intereſt excommunicatus Miſſæ, & officio diuino benedictionũ: atque in re ſacra participat cum aliis aſſiſtẽtibus: at quatenus recipit eas benedictiones, culpam mortalem non video. Quia excommunicatus non excluſus eſt à ſacramentalibus quibuſcunque, vt à ſumptione aquæ benedictæ: niſi dicas benedictiones illas eſſe preces nomine Eccleſiæ fuſas pro ſponſis qui benedicũtur. At excommunicatus eſt excluſus ab iis precibus. Atque ob hanc rationem fateor quoque eſſe mortale in excommunicatione tali benedici: non autem eo quòd ſacramentalia ſint. Quod ſi excommunicatio minor ſit, nulla eſt culpa benedictiones recipere, quia ſola Sacramentorum receptione priuat. Et id fatetur *ipſemet Palud. ea q. 2. a. 2. concl. 3. n. 10. fine.*

Ex dictis infertur, teneri excõmunicatum, ſiue maio- 14
ri ſiue minori, præmittere matrimonij contractui abſolutionem ab excommunicatione, caſu quo eſſet mortale cum illa contrahere, iuxta dicta. At confeſſionem ſacramentalem non tenetur pręmittere, quamuis peccato lethali ſit præpeditus, vt bene docent *Veracruz append. ad ſpeculũ, dub. 13. concl. 2. Manuel 1. tomo ſum. 2. edit. c. 241. n. 1.* Atque ita *Trid. ſeſ. 24. de matrim. c. 1.* ſolum hortatur ad cõfeſſionem & communionem præmittendã. Et nemo hoc negat. Quia ſolum Euchariſtiæ Sacramentum præmitti confeſſionem mortalium delictorũ poſtulat: cætera autem ſolam contritionẽ, vel attritionem bona fide cõtritionem exiſtimatã, quo dignè recipiantur. *Si* autem iam matrimonium initum ſit, *nulla eſt culpa* ſuſcipere benedictiones in mortali. Quia eæ non ſunt Sacramentum.

Tandem ſuſpenſus etiam generaliter ſi ſolis minoribus ordinibus initiatus ſit, nullo modo peccat matrim. iniens, aut benedictiones ſuſcipiens. Quippe ſuſpenſio eſt propria clericorũ pœna, quà ab actibus ordinis propriis aut à beneficio ſuſpenduntur. Quare licèt eſſet ſuſpenſus ab Eccleſiæ ingreſſu, poſſet in ea benedictiones recipere. Nam non eſt ſibi interdictus ingreſſus Eccleſiæ vt laico, ſed vt clerico. Quare poſſet in ea audire diuina, & efficere quidquid laico liceret. Sic docet *Palud.4.d.26. q.2.a.2.concl.4.nu.*11. Quòd ſi non ſuſpenſus eſſet, ſed illi interdiceretur ingreſſus Eccleſię, non poſſet intra Eccleſiam benedictiones recipere. Quia interdictum eſt cẽſura communis laicis & clericis: poſſet tamen extra Eccleſiam eas recipere. Quia nullus actus extra Eccleſiã geſtus, per id interdictum prohibetur, vt à contrario ſenſu colligitur ex *c.Is cui, de ſentent.excom.in 6.* Et docet *ibi gloſſa verb.In ea*, ab vniuerſis DD. recepta.

16 Ad argum. num.1.propoſitum, dic excommunicatos eſſe incapaces licitè recipiendi Sacramenta: at recepta valida eſſe. Argumentis nu.7.obiectis ſatisfeci num.8.

DISPVTATIO X.

An Catechiſmus matrim. impediat ineundum?

SVMMARIVM.

Quid ſit Catechiſmus num.1.
An tenens in Catechiſmo contrahat cognationem dirimentem, an ſolum impedientem matrim.n.2.
Oportet vt tentio ſit in toto Catechiſmo,n.3.
Opus eſt ad id reſpondere ad interrogata circa fidem,n.4.
An contrahatur hæc cognatio per exorciſmum?n.5.
Ad quot gradus hæc cognatio iure antiquo extendebatur,n.6.
An oriatur ex Catechiſmo ſubſequenti baptiſmum?n.7.
An deſideretur Catechiſmum ſimul eſſe cum baptiſmo? Vel vt fiat Catechiſmus ſine baptiſmo? & quando idem eſt patrinus vtriuſque actus, contrahatur duplex cognatio?n.8.
An contrahatur cognatio ex Catechiſmo, licèt poſtea baptiſmus non ſequatur?n.9.
Cognatio hæc an ſit reſtricta per Tridentinum, inſtar cognationis ortæ ex baptiſmo? Et corrigens aut limitans menſuram, corrigit & limitat rem menſam. Et vitium duplex ex vna radice ortum tollitur vnica lege, num.10.
An ſit ſublata cognatio Catechiſmi per Tridentinum? Refertur quædam ſententia n.11.
Contraria verior n.12.
An teneatur Parochus in libro annotare patrinum in ſolo Catechiſmo interueniſſe, puero iam domi baptizato?n.13.
Soluuntur argumenta, num.14.

1 PRæmittendum eſt quid ſit Catechiſmus. Eſt inſtructio fidei quæ fit ante ianuam Eccleſiæ ſuper baptizãdo: diciturque ſic à catechizo, id eſt, inſtruo. De quo habetur *c.Ante baptiſmũ, de cõſecr.d.4.* Ita docent *Angelus, Sylu. & reliqui ſummarum authores verb.Catechiſmus, ſtatim in princ.*

2 Secundò ſupponendum eſt, eum qui tenet puerum in catechiſmo, cõtrahere cognationem ſpiritualem imperfectam, impedientem quidem, ſed non dirimentem matrim. Habetur expreſsè *c.2.de cognat.ſpirit.in 6.& c.Contracto, de cognat.ſpir.* Ratio autem huius ea eſt, iuxta *D.Th.4.d.42.q.1.a.2.ad 3.Durand.ibi, q.1.a.2.n.8.Ricard.a.1.q.2.* Quòd catechiſmus ſit quædam futuri baptiſmi profeſſio, eiuſque initium, & eſt quædam regeneratio imperfecta per fidem, quam proteſtatur patrinus pro paruulo: ſicut ſpõſalia ſunt quoddam matrimonij initium. Quare ſicut in his contrahitur quidam gradus propinquitatis imperfectæ, ita in illo quædam cognatio ſpiritualis imperfecta. Quare audiendus non eſt *Hugo, qui c.Peruenit.30.q.1.* docet dirimere quoque matrimonium, per illum textum. Qui id minimè probat: nec hodie eſt de hac re controuerſia, cùm clarè textibus citatis decidatur nõ eſſe impedimentum dirimens. Nec ſimiliter fides habenda eſt *Soto, 4.d.42.q.1.a.2.col.4. verſ. Vrgentius autem*, vbi tanquam rem dubiam aſſerit catechiſmum impedire matrim. quia (inquit) *Bonifac.8.c.2.de cogn.ſpirit. in 6.* non aſſeruit hoc impedimentum: ſed id collegit ex *c.Contracto, de cogn.ſpirit.* vbi *Clemens* 3. non id clarè decidit, ſed tãtum dicit catechiſmum vix afferre impedimentum matrimonio. Quæ verba potiùs ſunt dubitãtis, quàm aſſerentis. Quare cum collectio non ſit clara, nec etiam deciſio certa erit. Sed vniuerſi DD. tanquam certũ ſtatuunt hoc impedimentũ. Quippe verba ea *c.Contracto.* quæ non ita clarè decidebãt eſſe impedimentum, explicuit *Bonifac.8.d.c.2.* vt verè ſtatuerint per catechiſmi cognationem impediri, non tamẽ dirimi matrim. vnde iam de hoc dubitandũ minimè eſt.

Oportet tamen vt is patrinus in toto catechiſmo te- 3
neat, vt hanc cognationem cõtrahat, vt bene docet *gloſſa c.Contracto, de cogn.ſpirit.in fin.*

Nec ſatis eſt tenere in catechiſmo, ſed is contrahit 4
hanc cognationem, qui infantis perſonam gerit, reſpondens ad fidei interrogata, dum ſacerdos rogat, an credat. Quare ſicut in baptiſmo hæc cognatio ſpiritualis cõtrahitur per eleuationem pueri de ſacro fonte, ita in catechiſmo per profeſſionem illam fidei nomine infantis factam. Catechiſmus enim eſt quædam fidei inſtructio (vt n.1.diximus.) Sic docent *Veracruz 1.p.ſpec.a.22.dub.4.concluſ.2.Palacios 4.d.42.diſp.vnic.col.31.fol.928.*

Hinc deducitur recedendum eſſe à *Palud.4.d.42.q.1.a.* 5
1.n.7. dicẽti ex exorciſmo cognationem hanc oriri. Quia *c.Peruenit 30.q.1.* ſic ait Deus dedit Põtifex, *A primo pabulo ſacri ſalis vſque ad confirmationem per chriſma, nullus Chriſtianus ſuam commatrem in coniugium ſuſcipere debet.* Sed dicendum eſt per ſolum catechiſmum contrahi. Quia textus n.2.allegati de ſolo eo mẽtionem faciunt. Nec obſtat *id c.Peruenit*, quia (vt benè ait *Durandus ſtatim allegandus*) ea verba copulatiuè & non diſiunctiuè accipienda ſunt: ita vt per omnia illa contrahatur cognatio, ſed quaſi initiũ ſumat in ipſo exorciſmo. Atque ita tenent. *D.Th.4.d.42 q.1.a.2.corp.& ibi Durand.q.1.a.2.nu.7. Palacios ibi, diſp.vnic col.31.fol.928.Ouand.ibi, diſp.vnic.propoſ.7.Veracruz 1.p.ſpec. a.22.dub.3.Matiẽzo lib.5.recop.tit.1.rubric.gloſſa 1.n.149.Enriquez lib.2.de baptiſmo c.15.n.4.in commento, lit.K.& lib.12. de matrim.c.2.n.1.cõmento, lit.M.Barth.à Ledeſma de matrim. dub.46.§.penult.fine.*

Extendebatur autem hæc catechiſmi cognatio, atten- 6
to iure antiquo, ad eaſdẽ perſonas, ad quas cognatio ex baptiſmo orta, & ad eoſdẽ gradus. Quamuis enim *c.2.de cognat.ſpirit.in 6.& c.Contracto, de cognat.ſpirit.* vbi hæc cognatio ſtatuitur, nulla graduum aut perſonarum ad quas extenditur mentio fiat: at quia oritur hæc cognatio, eo quod catechiſmus ſit quoddam baptiſmi initiũ, & cognationis ſpiritualis perfectæ ex illo ortæ, inde eſt vt per illã metienda ſit, ad eoſdémque gradus vtraque trahenda veniat. Sic *Nauar.ſum.c.22.n.72.Maiolus li.3.de irregul. c.25.n.4.§.Catechiſmus.* Idque ſupponunt vniuerſi *DD.n.10.allegandi*, dicentes reſtrictam eſſe per Trident. inſtar cognationis ex baptiſmo ortæ.

Quidam tamen temperant, vt tunc hæc cognatio ex 7
catechiſmo oriatur, quando baptiſmum præcedit: ſecus ſi puero iã baptizato fiat. Quod textus *c.2.de cognat.ſpirit. in 6.* docens hanc cognationem ex catechiſmo cõtrahi, expreſsè decidere videatur, ibi, *Per catechiſmum qui præcedit baptiſmum.* ſolum catechiſmum baptiſmo præuiũ hãc cognationem parere. Atque ita hanc cognationẽ explicantes, de baptiſmo præcedenti catechiſmo loquuntur *D.Anton.3.p.t.1.c.16.§.3.Caiet.ſumma verb.Matrimonium c.1.verb.Secundum vero caput*, vbi *Armilla n.56.impedimento 4.Sotus 4.d.27.q.vnica, art.1.ad ſi.corporis.Angles floribus 1.p. de matrim.q.11.de impedimẽto ordinis, a.2. in princ.* Deinde, quia catechiſmus hãc cognationẽ producit, eo quod ſit diſpoſitio ad futurũ baptiſmum, eiúſque initiũ, (vt diximus numero ſecundo.) Quod nõn inuenitur, quoties ipſum baptiſmum antecedit. Atque ita tenet *Barth.à Ledeſma de matrim.dubio 46.§.De catechiſmo.* At verius eſt id efficere catechiſmũ, quãuis baptiſmo præuius ſit. Quippe eadem ſemper militat ratio, nam ſuaptè natura eſt quoddã initium generationis ſpiritualis perfectæ, & diſpoſitio ad baptiſmũ: quamuis per accidens ratione occurrentis neceſſitatis, aliquando baptiſmo poſtponatur. Nec obſtat textus in cõtrarium adductus, quia ea verba frequẽtioris vſus gratia appoſita ſunt; cõmuniter enim,

hæc

ac recto ſeruato ordine, catechiſmus procedit. Quare diſpoſitionem non reſtringunt. Iuxta tradita per ſcribentes *l. vn. C. de raptu virg.* Atque ita docent *Hieronymus Paulus in prouinc. f.* 16. quem refert & ſequitur *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 11. Ouand. 4. d. 42. diſp. vni. propoſ. 7. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 56. a. 2. dub. 1. quod mouet circa 2. argum. Ludouicus Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 51. col. 3. init. §. Ex quo corollariè ſequitur. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 2. num.* 1. Nec quicquam refert teſtibus *Hiero. Paulo & Couar. ibidem*, ſi longo tempore poſt baptiſmum catechiſmus accedat.

8 Alij cenſent catechiſmum non producere hãc cognationem matrim. impedientem: niſi quando baptiſmo coëxiſtit. Sic *Albertus Magnus 4. d. 42. a. 5. fine.* Alij verò contra tunc id efficere dicunt, quando abſque baptiſmo ſit catechiſmus. Ita *Ouãd. 4. d. 42. diſp. vnica, propoſ.* 7. Sed ab vtroque recedendum eſt. Quia nil confert, ſiue catechiſmus ſolus, ſiue vna cum baptiſmo concurrat. Quippe *textus n. 2. allegati* non diſtinguunt. Id tamen libenter fateor cum *Palacios 4 d. 42. diſp. vnica, col. 31. & 32. f. 928. & ſeq.* quoties eſſet idem patrinus in catechiſmo & baptiſmo, vnicam pullulare cognationem. Superflua enim eſſet alia. At vbi diuerſi eſſent patrini, vterque ſuam cognationem contraheret.

9 Nec deſunt etiam qui dicant forſan deſiderari ſubſequi baptiſmum, quo hæc cognatio ex catechiſmo ſuboriatur: ac proinde quando catechiſmus abſque baptiſmo eſt, quia catechizatus retrocedit, aut antea vita defungitur, eam minimè oriri. Ita *Palacios 4. d. 42. diſp. vnica, col. 30. & 31. fol. 928. & ſequenti.* At non video huius fundamentũ. Res enim hæc non pendet ex futuro euentu: ſed tempore facti catechiſmi contrahitur hæc imperfecta cognatio ſpiritualis, vt probauimus numero ſecundo, & duplici ſequenti: ac proinde ſiue ſubſequatur, ſiue non, baptiſmus, cognatio ea ſemel contracta minimè abolebitur. Nec inconueniens eſt hanc imperfectam cognationem ſpiritualem in infideli reperiri.

10 Potiſſima autem difficultas in hac diſputatione pertractanda eſt, an hoc catechiſmi impedimentum ſublatum ſit prorſus per *Tridentinum ſeſ. 24. de matrim. c.* 2. Qua in re conſtat ſaltem reſtrictam eſſe cognationem ex illo ortam, ad gradũ primum, ad quem eo decreto Tridentini contracta eſt in baptiſmo orta cognatio. Quamuis enim nulla in eo mentio fiat catechiſmi, at cùm baptiſmi cognatio mẽſura ſit eius quæ ex catechiſmo oritur, & ex illa gradus in hac ſumantur (vt diximus n. 2.) ſatis eſt cognationem baptiſmi reſtrictã eſſe, vt eodem quoque pacto cenſeatur catechiſmi cognatio reſtricta. Quãdo enim duo ſic ſe habent, vt alterum ſit menſura & alterum res menſa, lex corrigens, vel limitans menſuram, cenſetur pariter corrigere & limitare rem mẽſam, ſi eadem ratio in vtriſque limitet. Vt aliis ſimilibus adductis probant *Dominicus c. 1. n. 9. fallentia 5. de tempor. ordin. in 6. & ibi Francus n. 8. limit. 9.* & reperitur hîc eadem ratio ſuo modo. Nam licèt non ſit identitas in vtraque cognatione, quantum ad rationem dirimendi matrimonium: eſt tamen quantum ad impediendum; atque hæc ſufficit ad diſpoſitionis identitatem. Et confirm. quia hac ratione *Gloſſa cõmuniter recepta. c. Non debet, verb. In ſecundo & tertio ad ſi. de conſang. & affin.* docet per eum textum ſublata eſſe quædã genera publicæ honeſtatis, quòd ſublata ſint ſimilia affinitatis. Quoties enim duplex vitium ex vna radice naſcitur, vna lege tollitur, *l. vl. ſi. C. de nuptiis. l. Duobus §. Colonus. ff. de iureiur.* Et ideo hujus ſent. ſunt *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 72. verſ. Ad quæſtionẽ autem: hiſp. c. 28. addit. ad eundem n. Maiol. l. 3. de irregul. c. 25. n. 14. §. Catechiſmus, Palacios 4. d. 42. diſp. vn. col. 29. f. 927. Vgolinus de matrim. c. 20. n. 5. Philiarc. de offi. ſacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 4. Barth. à Ledeſma de matrim. dubio 46. fine, in 2. edit. Enriquez lib. 2. de baptiſmo, c. 15. ſi. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 56. a. 3. §. In huius expoſitionẽ. Ludouicus Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 46. impedim. 4. Viuald. candel. 1. p. de matrim. n. 91. Manuel 1. to. ſum. 2. editione, c. 26. n. 1. fine. Vega 1. tomo ſum. c. 33. caſu 39. ad finem.*

Difficultas autem eò pertinet, an id catechiſmi impedimentum ſit omnino ſublatũ: Duplex eſt ſent. I. ait adhuc manere. Ducitur, quippe intentio legis ex præfatione colligatur, per illamq; tollatur incertitudo legis, ac manifeſtetur eius diſpoſitio, vt multis relatis probat *Tiraquel. tract. Ceſſante cauſa, limit. 1. n.* 65. Quod ſi præfationẽ decreti *Trid. ſeſ. 24. de matrim. c.* 2. attendamus, manifeſtè ſolam cognationem dirimentem matrimonium reſtringere voluit, vt conſtat ex iis verbis: *Docet experiẽtia propter multitudinem prohibitionum, multoties in caſibus prohibitis contrahi matrimonia ignoranter: in quibus vel non ſine magno peccato perſeueratur, vel ea non ſine magno ſcandalo dirimuntur.* Quæ rationes præfationis nullatenus habent locũ in cognatione ſpirituali ſolùm impedienti, qualis eſt catechiſmi. Cum enim matrim. validum ſit, nec id dirimere oportet, nec in eo cum peccato perſeueratur. Et cõfirmatur, quia in nullo ex capitibus ſequentibus reſtringit Concilium, impedimentum aliquod ex ſolùm impedientibus: ſed tantùm affinitatis, & publicæ honeſtatis: quæ dirimentia ſunt. 2. quia decretum hoc eſt iuris communis correctorium: ac proinde cùm expreſsè non auferat hanc cognationem, ad illam extendi non debet, ſed tanquam caſus omiſſus relinqui debet iuris cõmunis diſpoſitioni *l. Commodiſſimè ff. de liberis, & poſth.* Ita ſupponere videntur *Nauar. Maiolus, Viualdus, Manuel, Vega, n. præced. allegati*, dum dicunt eam cognationem per Tridentinũ reſtrictã eſſe, nec vlterius dicunt eſſe prorſus ablatam, quaſi non eſſe ſupponentes. Eiuſdem ſent. videntur etiam eſſe alij, qui poſt Tridentinum ſcribentes docent eſſe impedimentũ. Sic *Ant. Cucus lib. 5. Inſtit. maiorum, t. 12. n. 17. Lancelotus, inſtit. iuris canonici, l. 2. tit. de triplici cognatione. §. Per catechiſmũ. verſ. Diſſoluetur. Angles floribus 1. p. de matrim q. 11. de impedimento ordinis, a. 2. in prin. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. n. 148. Toledo lib. 7. sũmæ. c. 14. fine. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 46. impedimen. 4. & c. 51. col. 3. initio. Vega 2. to. ſum. cap. 5 caſu 3.* Et tenent in terminis propriis *Palacios 4. d. 42. diſp. vnica, col. 29. & 30. f. 927. Bartholomæus à Ledeſma de matrim. dub. 46. in priori editione.* Et eſt valde probabilis. 11

Verior tamen ſent. habet id impedimentum catechiſmi eſſe omnino ſublatum per d. Tridentini decretum. 12 Quòd numeratis in eo decreto perſonis inter quas contrahitur cognatio ſpiritualis; *per Baptiſmum vel Confirmationẽ, & iure antiquo circa hoc correcto, ſic concludatur: Omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis omnino ſublatis.* Et ſi dicas intelligi de cognatione ſpirituali contracta per Baptiſmum vel Confirmationẽ: obſtat principium illius capitis, vbi dicit Cõcilium, ſe velle multitudinem prohibitionũ reſtringere, vt incõmoda vitentur: & ſtatim ſubiungit: *Volens itaque ſancta Synodus huic incommodo prouidere: & à cognationis ſpiritualis impedimẽto incipiens ſtatuit.* Vbi generaliter de cognatione ſpirituali loquitur: & ſtatim ſtatuit inter quas perſonas contrahatur; ac in fine cõcludit inter nullas alias perſonas contrahi. Verè igitur intendit cognationis ſpiritualis impedimentum omnino auferre, præter caſus ibi expreſſos, inter quos catechiſmus nõ numeratur. Et confirmatur, quia Pius V. motu proprio edito anno 1566. 4. Kalendas Decembris, declarans prædictũ Tridẽtini decretum, ait non eſſe recedendum à præciſis illis verbis. Cum ergo concilium generaliter dicat inter nullas alias perſonas contrahi eam cognationem, quàm ibi expreſſas, cenſendum eſt cognationem catechiſmi, cuius ibi mentio minimè fit, omnino ſublatam eſſe. Tandem, quia cognatio hæc catechiſmi primam originẽ trahit à Baptiſmo: ideo enim contrahitur, quòd ſit initium quoddam & diſpoſitio ad baptiſmũ (vt n. 2. diximus.) Quare ſublata cognatione baptiſmi tollitur, licet catechiſmi non fiat mẽtio. Quod etiam, num. 10. probauimus, eo quod cognatio Baptiſmi ſit illius menſura. Cum igitur Tridentinum omnino abſtulerit cognationem baptiſmi, præterquã inter tenentes in ipſo Baptiſmo, cenſebitur ablata cognatio tenentium in catechiſmo ſolo: quæ, ſi primam originem

attenda

attēdamus, à Baptiſmo procedit. Et ideo huius ſent. ſunt *Veracruz 1. p. ſpec. a. 22. fine, & a. 55. ſi. Ouand. 4. d. 42. diſp. vnica. propoſ. 8. Enriquez lib. 2. de baptiſmo, c. 15. n. 4. & c. 18. n. 2. fine, & l. 12. de matrim. c. 2. n. 1. Emm. Sa, ſum. verb. Matrimonium, vbi de impedimentis non dirimentibus, n. 4. Barth. à Ledeſma dubio 46. de matrim. ſine, in poſteriori editione. Petr. de Ledeſma ſum. Sacramentorum, c. 13. de baptiſmo. dub. 2. poſt 5. cōcl. & in ſuo tract. de matrim. q. 56. a. 3. §. In huius expoſitionem*, & eſt modò communis.

13 Hinc deducitur expedire vt Parochus deſcribat in libro (quem habere debet ad deſcribēdum nomina patrinorum baptiſmi, iuxta *Trid. ſeſ. 24. de matrim. c. 2.*) an ſint illi patrini in ſolo catechiſmo: quòd puer ſit iam domi baptizatus. Ita *Nauar. Lud. Lopez n. 11. relati. Petrus de Ledeſma vtroque loco relato, n. præced.* Et quamuis hi non explicant an Parochus ad hoc teneatur, at exiſtimo eū teneri. Quia Tridentinū, patrinorum nomina deſcribi iubet, quo ſciatur qui cognationem ſpiritualē contrahant, ne matrimonia iniquè cōtrahantur. At latiſſima eſt differētia, num in baptiſmo tenuerint, an in ſolo catechiſmo. Quòd priori caſu ſit impedimentū dirimens: poſteriori autē, ad ſummum impediens: & iuxta veriorem ſent. eſt nullū impedimentum, vnde non fideliter id deſcriberet Parochus, niſi annotaret ſolius catechiſmi eos patrinos fuiſſe. Defraudaret enim Cōcilij intentionem, anſámque præberet diſſoluendi matrimonia validè cū eo ſolo impedimēto inita: (cuius ego teſtis ſum oculatus, in caſu Granatæ contingenti:) & tandem iniurius foret ipſiſmet patrinis.

14 Ad arg. n. 11. propoſita reſpōdetur ex dictis n. 12. Nam in proœmio de prohibitionum multitudine, non diſtinguens de dirimentibus, an ſolum impedientibus, loquitur Tridentinū. Deinde in fine clarè omnem aliā cognationem excludit, vt n. 12. oſtendimus. Nec refert in ſeqq. minimè feciſſe mentionem impedimenti alicuius ſolùm impedientis. Quia fateor nullum aliud tale reſtrinxiſſe: id tamen non concludit hoc non reſtrictum eſſe.

DISPVTATIO XI.

Qualiter votum ſimplex matrimonio ineundo obſtet, nec id dirimat?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputantur, num. 1.

Proponuntur argum. ſuadentia matrimonium dirimi per votum ſimplex, 2.

Referuntur alia probantia aliquando nec impediri, 3.

Votum ſimplex caſtitatis impedit, & non dirimit matrim. n, 4.

Id votum emiſſum in Soc. Ieſu dirimit, 5.

Nec dirimit votum religionis, non ineundi matrim. aſſumendi ordinis ſacri: & iuramentum variendem rerum, ſed tantum impediunt, 6.

Quid ſi hæc vota ſint conditionalia, vel pro tempore implenda, quod nondum aduenit: vt poſt obitum matris? 7.

An his votis aſtricto liceat matrim. inire animo tranſeundi ante conſummationem ad religionem: ſaltem ſi iurauit ſponſalia: vel poſt illa emiſerit: vel poſt votum acciderit defloratio vel infamatio fœminæ. Et qualiter poſt hæc vota, ante vel poſt matrim. emiſſa, de conſenſu communi, vel alterius coniugis; aut abſque illo interdicatur vſus matrim. & quis diſpenſet. Remiſſiuè? n. 8.

An venereis tentationibus vexato, & paſſim ſuccumbenti, liceat poſt hæc vota matrim. inire? Explicatúrque ea regula, Votum non obligat, quando eo emiſſo superuenit aliquid, quod minus bonam & contra conſilium reddit illius materiam. Et an valeat votum caſtitatis emiſſum ab eo, cui matrim. eſſet ſub conſilio ob frequentes lapſus carnis, 9.

An valeat matrim. dum vterque coniux voto caſtitatis aſtrictus erat? 10.

An peccet iniens matrim. cum habente caſtitatis votum? 11.

Qualiter reſpondere liceat aſtricto caſtitatis voto, roganti an validè poſſit matrimonio copulari: & ſimiliter aliis votis id impedientibus ligato? 12.

Diſſoluuntur argumenta, 13.

An liceat conſulere minus malum, gratia maioris vitandi? Refertur quædam ſent. n. 14.

Authoris ſententia proponitur, 15.

An liceat etiam ad id minus malum inducere? 16.

An inducens ad id minus damnum teneatur reſtituere? 17.

An liceat opem ferre inferenti id minus damnum? 18.

An liceat offerre materiam illius minoris mali perpetrandi: ac complicem, cum quo id admittendum eſt, vt conſentiat, inducere? 19.

An oporteat vt is, cui minus malum conſulitur, ſit ad vtrumque determinatus? 20.

Quid, ſi ad maius malum non ſit omnino determinatus, ſed malo habitu affectus, paſſim in illud labatur? 21.

An oporteat ſic conſulentem exprimere conditionem, Si maius malum perpetraturus eſt? 22.

An parentibus, iudicibus, & confeſſariis liceat minus malum conſulere, ad vitandum maius? Et an hi vel alij potentes alia via vtrūque damnum impedire, teneantur reſtituere minus conſulentes? 23.

An liceat conſulere minus damnum vnius, ad vitandum maius alterius? 24.

An volenti mea bona eripere, liceat ad illa tuenda conſulere, vt alterius rapiat? 25.

An liceat malum conſulere, vt æquale vitetur? 26.

An liceat cuiquam minus peccatū, etiam veniale patrare, vt grauiſſimum in ſeipſo vel in alio caueat? 27.

Qualiter à culpa vindicatur factum Loth offerentis filias Sodomitis, vt à peccato nefando eos auerteret? 28.

An habenti votum caſtitatis, vel alia matrim. obſtantia, liceat ſuadere, vt vxorem ducat, quando paſſim in venerea labitur? 29.

Satisfit argumentis, n. 30.

DIſputatio præſens duplicem petit difficultatē enucleandam. Prior eſt, qualiter votum ſimplex matrimonio ineundo obſtet? Poſterior, qualiter id votum habenti licitè conſulatur, ſi paſſim ſuccumbat tentationibus, vt potius matrimonium contrahat. 1

QVÆSTIO prior. An votum ſimplex caſtitatis impediat matrim. idque dirimat? Et quidem id dirimere, videntur ſuadere ſequentia. Quia votum ſimplex non minus obligat apud Deum, quàm ſolemne, *c. Rurſus, qui clerici, vel vouēt.* Hoc autem dirimit. Et confirm. quod vtrūque votum ſit eiuſdē ſpeciei. 2. Quia cùm nemo ad rem illicitam poſſit obligari, quæcunque talis obligatio irrita eſt apud Deum. Cuiuſmodi eſt obligatio per matrimonij contractum inducta poſt ſimplex caſtitatis votū. Tandem, quòd id vinculi fortioris eſt proprium, vt debilius diſſoluat. At votū ſimplex, vtpote obligatio cum Deo contracta, exuperat matrim. quippe quod contractus cum homine initus eſt; diſſoluet ergo matrim. 2

Ex altera parte, videtur aliquando non impedire matrim. nempe, quando votum caſtitatis cedit in ſpirituale detrimentum vouentis, qui conſultiùs ageret matrim. ineundo: vtpote qui venereis tentationibus exagitatus, paſſim ſuccumbit, atque præ nimia carnis fragilitate continere nequit. Si eæ carnis moleſtiæ ac frequens ruina votum antecedant, videtur id votum irritum, quòd eius materia non ſit illi ſatis idonea & iuſta, immo potius contra id conſilium Pauli 1. Cor, 7. *Quòd ſi non ſe cōtinent, nubant: melius eſt enim nubere quàm vri.* Si verò voto iam emiſſo ſubſequantur, obſtat obligationi eius voti, communis illa regula Doctorum, & nominatim *Caiet. ſumma verb. Votum*, nimirum, quando ei qui vouit conſtat aliquid eſſe melius præterita voti materia, poſſe propria authoritate à voto recedere, & in illam materiam commutare. Inſuper obſtat, reddi materiam ineptam voti, & ingratam Deo, quoties id ſuperuenit, quòd præcedens efficeret vt non eſſet materia apta voti. At in hoc euētu, cùm melius ſit & conſultius illi matrim. nō eſt apta voti materia, nec grata Deo caſtitas, ſed contra conſilium: ergo difficultas hæc ſuperueniēs, aut votum illud omnino reddet irritum: aut ſaltē licebit illud habenti, cōmutare propria authoritate in matrimoniū, tāquā in melius. 3

Prima tamen concluſio certiſſima ſit. Votum ſimplex caſtitatis impedit matrim. licitè iniri, non tamē dirimit initum. Habetur *c. Conſuluit, & c. Rurſus, qui clerici, vel vouēt. c. vnico, de voto, in 6. & epiſt. Innoc. 1. ad Victricum c. vlt. & c. Quidam d. 27.* quod deſumptū eſt ex *D. Aug. lib. de bono viduit. ad Iulianā. c. 10. & c. Si vir, ea. d.* quod eſt ex *Theodoreto in pœnitentiali. Et c. Nuptiarum. 27. q. 1.* quod eſt ex *D. Aug. eodem lib. de bono viduit. c. 8. & l. 11. tit. 2. p. 4.* Cuius ea eſt ratio, quòd votum ſimplex non corporis traditionem, ſed ſolam promiſſionem importet: atque adeo verum dominium maneat apud vouentem. Ea eſt autem natura promiſſionis, vt impediat licitam trāſlationem dominij rei promiſſæ in alterū, vtpote quæ eſt aduerſus fidem præſtitam: nō tamen illam irritam reddat: quippe quæ facta eſt à vero domino. Et quāuis Eccleſia potuerit ſua conſtitutione 4

ſtitutione irritare matrimonia poſt ſimplex caſtitatis votum contracta:ſicut poteſt alia impedimẽta dirimentia ſtatuere:at conſultiſſime id non fecit, ſed valida eſſe declarauit. Quippe id votum ſimplex emittentes, non propriè mutant ſtatum,& ſæpè abſque magna deliberatione,& priuatim abſque teſtibus id vouent, nec magis Eccleſiæ ſe ſubiiciunt,quàm antea ſubiecti eſſent: vnde cogi nequeunt ad votum ſeruandum per viam iudicij, ſed per viam correctionis fraternæ. Atque proinde non expediuit huiuſmodi matrimonia irritare.

5 Hinc infertur optimo conſilio ductum Gregoriũ XIII. in qua ſua conſtitutione in hoc corrigente ius commune, ſtatuiſſe anno 1584. quæ incipit, *Aſcendente Domino in nauiculam*, in fauorem Societatis Ieſu, vt vota ſimplicia poſt biennium probationis in illa, iuxta eiuſdem morem emiſſa irritent matrimonium poſtea initum. Quod rationes num.præced.adductæ,ad non irritandum in ſecularibus,omnino ceſſent,immo contrariæ adſint, quæ iuſtam & valde expedientem eam irritationem reddent. Ea enim vota magna deliberatione fiunt, nimirum, præmiſſo biennio ad deliberandum publicè coram domeſticis religioſis: efficiúntque vt verè mutetur ſtatus ſæcularis in regularem, ac vouentes poſſint cogi ne retrocedant, ac puniri tanquam apoſtatæ,ſi à propoſito deſiſtant: vtpote qui verè noua obligatione, nouóque ſtatu,Eccleſiæ ſubduntur,vt decidit Gregorius XIII. in ea conſtitutione.

6 Similiter impediunt matrimonium licitè contrahi, non tamen illud dirimunt, ſimplicia vota ingrediendi religionem,aſſumendi ordinis ſacri, non ineundi coniugij,& iuramentum de his rebus, vel de caſtitate ſeruanda factum. Quia huiuſmodi vota vel iuramenta è diametro aduerſantur ſtatui matrimonij: ac proinde id impediunt,non tamen *dirimunt*:quòd ſolam promiſſionem abſque traditione importent:inſtar voti caſtitatis. Atque ita de iuramento caſtitatis affirmat *Sylueſt. Matrimonium 7.q.5.dict.* 10. Idem de voto religionis docent *Ant.Cuc.lib.5.inſtit.maiorum,t.*12.*n.*18. *Toledo lib.* 7 *ſumm.c.* 14.*n.*3.*Graffis* 1.*p.deciſionum lib.*2.*c* 85.*fine.Enriquez lib.*12. *de matrim.c.*2.*n.*1.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*editione,c.*224.*n.*1.Et de voto ordinis ſacri aſſumendi docent *Enriquez & Manuel ibi*.Et de voto non ineundi matrimonij docet *Enriquez ibi*.Et nemo de hoc dubitat.

7 Nec refert an hæc vota ſint conditionalia,necne: an pro tempore quod nõdum aduenit:vt ſi quis caſtitatem promiſerit, ea conditione ſi aliquid aſſequutus ſit: vel *poſt parentum obitum* promiſerit ingreſſum in religionem:quamuis enim non teneatur ad votum,donec conditio impleatur,& dum parentes ſuperſtites fuerint: at tenetur interim ſe talem ſeruare, vt poſſit conditione impleta,aut eo tempore accedente obitu parentum,ſeruare votum. Quare interdictum eſt ſibi interim matrim.quòd ei voto adimplendo impedimentum præſtat. Et ſic clarè docet *Abulenſis c.* 30. *Num. q. vlt.* vbi dicit aſtrictum voto conditionali, teneri pendenti conditione ad vitandam ſtatus aſſumptionem, quæ voto repugnet,nec cum illo ſtare poſſit.

8 Verum autem liceat habenti hæc vota matrim. inire animo firmiſſimo ante conſummationem ingrediendi religionem,ſaltem ſi iurarit ſponſalia? dixi l.1.diſp.43. n.6.& ſeqq.Et quid,ſi poſt votum defloraúit aut infamauit feminam? habes ibi,tota diſput.45.Et quid,ſi votum poſt ſponſalia ſit emiſſum? ibi tota diſput.46. Qualiter etiam interdictus ſit vſus matrimonij initi poſt hæc vota,ſiue ante ea,ſiue communi conſenſu emiſſa, ſiue abſque illo?latè dicendum eſt l. 10.vbi de petitione debiti diſſeremus.Et quis diſpenſet,dicam l.ſeq.

9 II. concluſio. His votis aſtrictus non poteſt matrim. abſque diſpenſatione inire, quamuis vehementiſſimis carnis ſtimulis vrgeatur, expertúſque ſit paſſim ſe ſuccũbere,nec vires ad reſiſtendum ſentiat:ſiue votum antecesſerit difficultatem hanc ſe continẽdi,ſiue ſubſecutum ſit.Hæc concluſio certiſſima eſt, conſtátque ex vſu Eccleſiæ, quæ non exiſtimat hunc eximi à voto ratione prædictæ difficultatis antecedentis,aut ſubſequentis,ſed cauſam eſſe diſpenſationis. Quia(vt optime ait *Valentia* 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*puncto* 2.*dubio* 4 *col.*10.*pag.* 1344.§. *Reſpondeo ad argumentũ,& duplici ſeq.& puncto* 4.*dub.*4.*col.*8 *pag.*1359.) cùm materia votorum caſtitatis & religionis ſit res grauiſſima,& per quam grata Deo, ac ſubinde magnum in eorum violatione periculum ſubſit: non cuiuſcunque iudicio quantumuis moraliter certo relinquendum eſt, an vouenti,omnibus conſideratis expedientius ſit matrimonium:ſed authoritas ſuperioris diſpenſantis expectanda eſt, vnde dupliciter poteſt conſiderari his votis ligatus.Priori modo,vt quædam ſingularis perſona:poſteriori autem,vt pars communitatis Eccleſiæ,& vt bonum vel malum Eccleſiæ eſt etiam bonum vel malum ipſius. Quamuis ergo illi vt ſingulari perſonę poſſit eſſe melior ac ſalubrior ſtatus matrimonij, ſecus tamen vt eſt pars communitatis Eccleſiæ. Certiſſimum enim eſt ſtatum continentiæ eſſe tali, vt parti illius communitatis,atque adeo omnibus penſatis meliorem,ac Deo gratiorem: quamdiu cum eo ſuperior non diſpenſauerit. Quippe plurima ſcandala & mala Eccleſię pullularent, ſi cuique permiſſum eſſet propria authoritate, ob frequentes carnis lapſus, votis his poſtpoſitis ad nuptias tranſire. Quare vt voti obligatio ceſſet,ob votorum horum præſtãtiam, oporteret quidem materiam illius minùs bonam reddi vouenti,ſi omnia penſentur,atque adeò ſi is qui vouit conſideretur vt eſt pars communitatis Eccleſiæ. Sicut abſtinẽtia à carnibus in Carthuſianis eo morbo laborãtibus, vt iudicio medicorum ſalus deſperetur,niſi illis veſcantur,à culpa vindicatur:quia quamuis Carthuſianus vt priuatus quidam, in eo diſcrimine conſtitutus,illis vti teneretur, éique expedientius id foret: ab ea tamen obligatione eximitur, quòd omnibus penſatis, atque eo vt membro quodam ſanctiſſimæ religionis, conſultius illi ſit, atque vt in commune totius vniuerſitatis Chriſtianæ exemplum eluceat, conducentius illis abſtinere cum propriæ vitæ iactura.

10 Quidam temperant,vt votum ſimplex caſtitatis non dirimat matrim.niſi vterque contrahens eo voto ligatus ſit.Cùm tũc enim ſit vtriq; vſus matrimonij interdictus, non poteſt inter illos validũ matrim. cõſiſtere. *Ita gloſſa, c.Si quis votum,ſtatim in princ.* 27.*q.* 1. At veriſſimum eſt adhuc validum eſſe matrim.Quia vterque non obſtanti eo voto,poteſt dominium ſui corporis validè transferre: & ſemel eo tranſlato, licèt neuter poſſit petere, at reddere tenebitur.Atque ita hanc partem ſuſtinent *Aſtenſis ſum.*2.*p.l.*8.*t.*16.*articulo vnico.q.*7.*Roſella verb. Impedimẽtum, impedimento* 4.*num.*6. *Angelus Matrimonium* 3.*impedimento* 5.*num.*5 *Syluest.Matrim.*7.*q.*5.*dict.*6.*Tabiena verb.Impedimentum,impedimento* 2.*q.*6.*num* 7.*Nauar.ſumm.c.*22.*num.* 73.*Veracruz* 1.*p.ſpeculi,a.*15.*dub.* 3.*Matienzo lib.*5.*recop. t.*1.*rubr.gloſſa* 1.*n.*152.

11 Tertia concl.Scienter contrahens cũ habente votum caſtitatis peccat mortaliter.Quippe cooperatur alterius peccato,fitque ſocius & particeps illius. Præterea,quia cum votum illud ſit matrimonij impedimentum, quod inter duos neceſſariò debet cõſiſtere,vtrumque contrahentem afficit. Tenetur enim vterque matrim. ineundo abſtinere,impedimento impedienti vel dirimenti in alterutro illorum exiſtenti. Tãdem id colligitur à contrario ſenſu ex *D.Auguſt.epiſt.*70 *ad Bonifac Comitẽ,*& refertur *c.Nos nouimus.*17.*q.*2.& docẽt *ibi gloſſ.verb.Sciẽs.Turrec. ibi,a.*2.*n.*4.*in expoſitione textus,ad finẽ.Aſtenſis,& Sylu.n.præced.allegati.Nauar.ſum.c.*22.*n.*73. *Greg.Lop.l.*11.*fin.t.*2.*p.*4. *Veracruz* 1.*p.ſpec.a.*15.*dub.*4 *Matienzo li.*5.*recop.t.*1.*rub.gloſ.* 1.*n.*151.Alexan.*in ſuo Enchirid.*2.*p.præcept* 6.*vbi de ſtatu matrim.* §. 1. Atque eadem ratione idem dicendum eſt de contrahente cum habenti votum religionis, aut ordinis ſacri aſſumendi,aut non ineundi matrim.Quia cum ſimiliter impediant matrim.eadẽ eſt ratio.Obſtat autem

fortiter huic concluſioni,nã inire matrim.cum excommunicato parato,& nõ denunciato,nulla eſt culpa, nec cooperatio, quamuis ipſe excommunicatus peccet (vt dixi diſp.9.n.8.) quia excommunicatus nõ inducitur ab altero, & poteſt bene contrahere petita prius abſolutione. Similiter ergo nulla erit culpa, cum habente votum caſtitatis parato inire matrim. poteſt enim prius obtẽta voti diſpenſatione licitè id facere. Reſpondetur diſparem eſſe rationem. Nam excommunicatio nõ eſt impedimẽtum ſpeciale matrimonij,ſed ſicut peccatum mortale impedit omnium Sacramentorum receptionem,ratione indignitatis recipientis,ita excommunicatio,quia ita ſtatuit Eccleſia, ob reuerẽtiam & dignitatem Sacramenti, quod bonam recipientis diſpoſitionem petit. Cum non ſit igitur ſpeciale impedimentum matrimonij, nec illi obſtet quatenus contractus eſt, ſed ratione Sacramenti,inde eſt vt id obſtaculum nõ afficiat vtrunque contrahentem. Quare ex ea parte nulla erit culpa in non excommunicato, niſi cooperaretur ad alterius peccatum:quæ cooperatio non reperitur in contrahente cum eo excommunicato parato. At votum impedimentum ſpeciale eſt matrimonij, vt eſt contractus:ac proinde vtrumque contrahentem impedit.Iuſtus enim matrimonij contractus petit in neutro contrahente eſſe impedimentum impediens aut dirimens. Quare licet ceſſet cooperatio,cum aſtrictus voto eſt paratus,& inducit alterum, qui vt ſuæ vtilitati conſulat, matrimonio annuit:at non ceſſat ratio peccati, eo quòd contrauenitur impedimento impedienti.

12 Tandem dubitari poteſt, qualiter reſponderi liceat aſtricto caſtitatis voto(& idem de aliis votis quę ſimiliter impediunt)roganti an valeat matrimon.contra illud initum? *Hoſtienſ.ſum.tit.de voto, §. Quot ſunt ſpecies votorum, n.5*.ſatis ſcrupulosè loquitur,dicitque habẽti votum caſtitatis,& roganti,an poſſit matrimonium inire,reſpondendum eſſe,eum non poſſe:& vlterius inſtanti,an contractum valeat:denegandam eſſe reſponſionem. Quippe ſi reſpondeatur inualidum eſſe, erit mẽdacium:ſi autem validum eſſe, præbebitur occaſio ineundi matrim. cum peccato mortali:atque ita reſpondens eadem culpa lethali inficietur.Et ipſum ſequuntur *Alberi.in ſuo dictionario,lit.I.verb.Impedim.4.ſi. Aſtenſ.ſum. 2.p.lit.8.tit. 16. art. vnic.q.9.Greg. Lopez l.2.verb.Tan tenudo,tit.8.p.1.Gaeta repetitione c.Ad limina 30.q.1.§.4.n. 351.Vega 2. tom.ſum. c.129. caſu* 13. Et hanc ſententiam dicit tutiorem *Tabiena verb. Impedimentum,impedimento 2.q.5.n.6.fin.* Et videtur tenere *D.Anton. 3.p.t.1.c.16.§.1.*ait enim nõ eſſe reſpõdendum ſecundùm *Hoſtienſem*,ne detur anſa voti violandi:atque ita videtur clarè eius ſententiam amplecti. Alij non ita rigidè loquuntur, at non omnino vindicant à culpa reſpondentem, ſed dicunt ſaltem eum non delinquere lethaliter.Ita *Roſella verb. Impedimentum, impedimento 4.fine. Sylu.Matrimonium 7.q.5.dict.9.Veracruz 1.p.ſpec.a.5.dub.vl. Anton.Cuc.lib.5.inſtit.maior.t.12.n.24*.Sed 1.dico, eſſe prudenter eludendum ſic interrogantem, vt docet *D.Clemens epiſt.3*.reſpondens Origeni quærenti an fidei arcana ſint omnibus reſeranda?Et refertur *c.In mandatis,diſt.43. ad fin.*ibi, *Quod ſi ingeſſerit ſe,& prouocauerit nos dicere ea,quæ eum minus rectè agentem non oporteat audire,prudenter eum debemus eludere.Nam nil omnino reſpondere,auditorum cauſa vtile non videtur.*Et ratio eſt. Quia lex charitatis non ſolum præſcribit ne præbeamus occaſionẽ peccandi proximo, ſed etiam vt ab eo auertamus in quãtum poſſumus. Atque ita docent *D.Anton.Sylueſt.& Veracruz proximè allegati.*Secundò dico nullam eſſe culpam ſcãdali,ſeu occaſionis peccandi datæ, veritatem reſpondere, dicendo peccari mortaliter,at matrimonium eſſe validum.Quia cùm veritas propaletur,factúmque debitè grauetur, explicando id eſſe culpam lethalem:non eſt occaſio ruinæ data,ſed accepta. Nihil enim proponitur quod ſuapte natura ad peccatũ prouocet:ſed alter ex ſua malitia abutitur falſa doctrina. Aliàs ſimiliter delinquerẽt,eãdem occaſionem delinquendi offerẽtes DD.qui ita ſcriptum reliquere,ſaltem materna lingua,quę ab omnibus percipi poteſt.Et ita à peccato prædictã reſpõſionem excuſant *Abulenſis c.30.Num.q.6.in fine.Ang.Matrimonium 3. impedimento 5.fine.Matienzo lib.1.recop.tit. 1.rubr.gloſſ.1.n.* 152.Et non eſſe peccatum occaſionis datæ,fatetur etiam *Manuel 1.tom.ſumm.in 2.editione,c.241.nu.*3. Tertio dico poſſe adeſſe peccatũ incautæ reſponſionis. Vt ſi quis videat fragilem interrogare, qui vera doctrina abuſurus eſt ad ineundum id matrimoniũ cum ſacrilegio mortali:potéſtque commodè cauta reſponſione,cælata veritate abſque mẽdacio interrogantẽ eludere, peccabit quidem imprudenter, & minus cautè ſe habens propalans veritatẽ.Et hoc eſt,quod DD.proximè citati aſſeuerant eſſe prudenter interrogantem eludendum. Quod tunc quamuis non detur occaſio delinquendi,at non amouetur occaſio lapſus proximi præ ſua fragilitate,quę commodè amoueri potuit: atque ita offenditur præceptum charitatis proximi,quod vtrumque cauere iubet,ad eius ſpiritualem ruinam vitandã.Ita *Enriquez li.12.de matrim. c.2.n.1,commen.littera G.Manuel proximè citatus.* Id etiam ſignificat *Anton.Cucus nuper allegatus,* qui dicit attendendam eſſe interrogantis qualitatem. Tandem dico nunquam hãc culpam excedere limites veniales, niſi in reſpondente adſit malitia:quippe qui tali tempore & forma reſpondet,vt alter meritò credat eum velle,vt voto poſtpoſito matrimonium contrahat; ac proinde reſpondendi modus ſit quædam tacita inductio. Et hoc videntur ſentire Authores allegati, qui dixerunt ſaltẽ vacare culpa lethali hanc reſponſionem. Atque id melius expreſſit *Nauar.ſum.c.22.a.73.*dum hanc reſponſionem dixit *eſſe culpam lethalem*(quãuis enim in Latina, ſolum *dixerit eſſe peccatũ, at in Hiſpana* expreſſit *eſſe mortale)petit enim omnes has circumſtantias concurrere:nimirum,vt talis ſit interrogãs,tale tempus, talis locus,& is reſpondendi modus, vt detur occaſio violandi voti.* Quæ malitiam in reſpondente ſonat. *Ratio autem cur extra hunc euentum non ſit culpæ mortali tribuenda* reſponſio ea eſt: Quod præceptum charitatis quale eſt hoc,non ita ſtricto rigore obligat ad tãtam circumſpectionem habendam,quæ non modicam prudentiam deſiderat:nec facilè tam prudens inuenietur qui ſubito interrogatus poſſit commodè tacita veritate, & fugato mendacio reſpondentem eludere. Tacere autem omnino non expedit(vt dixit *D.Clemens dict. cap. In mandatis, dicto 43. relatus.*) Quia interrogatus,tanquam inurbanus iudicabitur: reſpondentémque offendet: & non leuem ſuſpicionem in eo generabit tacitæ veritatis. Quamobrem ſaltius erit reſpõdere grauiſſimum & atrox ſacrilegij crimẽ eſſe violati voti,& ex eiuſmodi ſacrilego matrimonio infelices admodũ exitus, ac Dei ſupplicia poſſe iure optimo timeri: atque ita diuertendo in alia ſermonem,obliuiſcetur directæ reſponſionis interrogans. Quod ſi ea prudens diuerſio non ſufficeret vt interrogans deſiſteret ab incepta interrogatione,nullam agnoſco culpam in reſpondẽte veritatem. Et ad tam prudenter ſe gerẽdum præcepta charitatis,quæ ſuauiſſima eſſe ſolent, quis dicet obligare ſub mortali? Immo profectò vt culpa ſit venialis,oportebit vt valde commodè poſſit interrogans eludi, offerátque ſe modus id efficiendi.

Ad arg.n.2.propoſita reſpondetur. Ad 1. dic vtrumq; 13
votum æquè obligare,ſi ſolam obligationis ſpeciem attendamus.Quia vtrumque ſub mortali & ratione virtutis religionis obligat: ac proinde vtriuſque violatio eſt ſacrilega.At ſi obligationis quantitatẽ ſpectemus,longè maior eſt voti ſolemnis, vtpote quod verã traditionem importet,quàm voti ſimplicis, quod ſola promiſſio eſt. Ad confirm.dic, eſto vtrumque votum ſit eiuſdem ſpeciei, (de qua re non diſputamus modo, ſed dicemus in impedimento voti ſolemnis)at poſſe ſolemne dirimere matrim. non tamen ſimplex. Vel quod ita ſtatuerit Eccleſia, vel quia ſolemne contineat etiam traditionem,

non

non tamen ſimplex. Ad 2. dic, quando eſt ſola permiſſio, fieri poſſe irritam ex ſola circumſtãtia perſonæ promittentis: vt ſi voto caſtitatis ligatus promittat feminę matrimonium. Quia ea malitia redũdat in obiectum: cùm nefas ſit tale matrim. inire. At quando eſt traditio, qualis reperitur in ipſo matrimonij contractu, nõ irritatur ex ea malitia. Et ratio *differentiæ* eſt, quod in priori caſu obligetur promittens ad rem, quæ citra culpam impleri nequit: ac proinde eſt nullius valoris promiſſio: in poſteriori autem, peccatur in ipſa traditione facta per matrimonium: at deinceps, in vſu ad quem obligat matrim. qui eſt reddere debitum, minimè delinquitur: vnde non eſt cur traditio illa non ſit firma. Ad tertium dic, licèt votum ſimplex ſit vinculum fortius ex parte eius cui fit: at eſſe debilius ex parte modi obligandi. Nam matrim. obligat vt perpetua traditio transferens corporis dominium: votum verò ſimplex, vt ſola promiſſio manente dominio apud vouentem. Ad argum. n. 3. obiecta conſtat ex dictis n. 9. vbi explicuimus eas regulas.

14 QVÆSTIO poſterior. Num ei qui venereis tẽtationibus vexatus paſſim ſuccũbit, nec mediis adhibitis aliis fore vt illi cõſulatur, ſpes eſt, liceat ſuadere vt matrimonium ineat, quãuis voto caſtitatis ſimplici aſtrictus ſit? Quæſtio hæc ex eo pendet, an liceat minus malum conſulere illi, qui maius perpetrare animo cõſtituit, & ad id inducere illum? Duplex eſt ſent. Prima ait, illicitum eſſe id minus malum cõſulere. Ita videtur clarè ſentire *Anton. c. Super eo, ad fi. de vſuris*, dicit enim eum textum valde repugnare ſententiæ contrariæ. Et tenent *Gabr. 4. diſt. 15. q. 11. a. 3. dub. 14. Caiet. 2. 2. q. 78. a. 4. notabili 3. ad fin. Sylueſt. Matrimonium 7. q. 5. dicto 9. Conrad. de contract. q. 26. coroll. 1. & 2. quæ infert ex 2. concluſione, Couarr. 4. decret. 1. p. cap. 4. in princip. n. vlt. ad fi. Valentia 2. 2. diſp. 5. q. 21. punct. 4. col. 4. Emmanuel Sa, ſum. verb. Peccatum n. 8.* quamuis ſubobſcurè loquatur, *& Angles floribus 2. p. de reſtit. q. Quis teneatur ad reſtitutionem, a. 1. dub. 4. difficult. 8.* cum hoc temperamento, ſi vtrumque ſit intrinſecè malum. Addũt *Caietan. Couar. & Valentia* aliud eſſe offerre materiam minoris mali, non inducendo ad illud: aliud inducere ad minus malum: illud enim licet, hoc verò minimè. Nã in priori caſu voluntas tantùm fertur in vitationem maioris mali, & declarationem minoris: in poſteriori autem fertur in executionem etiam minoris mali. Ducitur hæc ſent. primò per *c. Super eo, de vſuris*. ibi, *Multo magis prohibendus eſt quis, ne etiam pro redimenda vita captiui, vſurarum crimine inuoluatur*. At maius malũ eſt homicidium quàm vſura. Nõ ergo minus malum licet ad vitandum maius. 2. Peccat faciẽs minus malum ad vitãdum in ſe vel in altero maius: ergo & is qui conſulit facere minus, quantumuis parato ad maius admittendum. Nam quoad peccatum attinet; nil intereſt inter conſilium & executionem: ſi omnibus penſatis, vno & eodem modo ſe habet obiectum peccati ad conſilium & executionem. Quod hîc cõtingit, nam omnibus penſatis alter facit quod hic cõſulit faciẽdum. Et confirmatur, quia cum comparatiuum nõ tollat poſitiuũ, qui conſulit minus malum, verè conſulit malum. quod iniquum eſt. 3. quòd non liceat petere, quod alius nequit iuſtè facere: quamobrem à malefico quantumuis parato non licet petere vt maleficium maleficio ſoluat: quia ille nõ poteſt id abſque peccato exequi. Cùm ergo is cui cõſulitur minus malum, peccet id efficiens, peccabit pariter qui conſulit, & petit vt faciat. 4. quia quod eſt materia conſilij, cùm bonum ſit, poteſt aliquando cadere ſub præcepto: at minus malum nunquam poteſt præcipi. ergo nec conſuli. 5. quia ſi licet conſulere minus damnum gratiâ vitandi maioris, eo quod id non ſit conſulere malum, nec damnum, ſed electionem illam minoris mali & damni, quæ bona eſt, & vtilis illi cui damnum inferendum erat: licebit non tantum reſpectu eiuſdem, cui vtrumque damnum eſt inferendum, ſed etiam quando diuerſis ea damna inferri debent. Quia vtrobique non conſulitur malum abſolutè, ſed deuiatio à maiori damno, quæ bona eſt: & hæc eſt intentio conſulentis: fieri verò illud minus damnum ex prauo operantis affectu prouenit. Cùm ergo ferè omnes negent id concilium licere, quando damnum eſt diuerſarum perſonarum, negandum quoque erit, quãdo eſt eiuſdem perſonæ. Nam ad bonitatem vel malitiam conſilij, nil conferre videtur, ſiue damnum ſit eiuſdem ſiue diuerſę perſonæ. Tandem quia conſulens & inducens, verè eſt cauſa illius minoris damni. Ergo peccat contra iuſtitiam, & tenetur reſtituere.

II. Sententia (quam veriorem exiſtimo, licèt prima ſit 15
ſatis probabilis) ait licitum eſſe cõſulere minus malum gratia vitandi maioris, quando is cui conſulitur conſtitutum apud ſe habebat maius illud malum perpetrare: & alia via à malo propoſito reuocari nequit, vt ſi quis decreuerit occidere Petrum, & nullo modo poſſum eum auertere ab eo malo animo, poſſum conſulere vt potius eũ percutiat, vel ab eo furetur. Et ſi quis certus ſit adulterium perpetrare, nec alio modo retrahi poſſit, poteſt illi ſuaderi vt potius fornicationem ſimplicẽ admittat. Probatur ex *D. Auguſtino lib. 2. de adulterinis coniugiis c. 15.* & refertur *cap. Si quod verius, 33. q. 2.* ibi: *Si enim facturus eſt quod non licet, iam faciat adulterium, & non faciat homicidium: vt viuente vxore ſua alteram ducat, & non humanum ſanguinem fundat.* Vbi *D. Auguſt.* ei qui decreuerat vxorem necare, quo aliam duceret, cõſulit vt potius adulterij reus ſit, aliud viuente vxore matrim. ineundo, quam vxoricidij. Et quãuis *gloſſ. ibi verb. Adulter*, explicet hunc textum, vt loquatur non cõſulendo, ſed permittendo: ita vt ſenſus ſit, potius eſſe permittendum minus malum. Et eodem modo explicat *ibi Turrecrem. nu. vnico*, explicat enim, faciat, id eſt, tolerabilius erat. At verò textus nõ permiſſionem, ſed conſilium continet. Quod clarè ſonant ea verba: *Iam faciat adulterium*. Alij autem volunt eũ textum minimè fauere huic ſentẽtiæ, ſed potius cõtrariæ. Quod ibi *D. Auguſtinus* ſubdat non eſſe illicitum pro illicito faciendum, concludens ſi vtrumque nefarium ſit, alterum pro altero perpetrãdum minimè eſſe, ſed vtrumque vitãdum. Sic *Gabriel & Emmanuel Sa, n. præced. allegati, Pereira in c. 19. Geneſ. diſp. 1. n. 9.* At *Abbas c. Super eo, in fine, de vſuris, & ibi Ananias n. 3. Adrianus, Sotus, Nauar. Gutier. Aragon, Molina* dicens eſſe rem apertã, ſtatim allegãdi, explicant hunc textũ, vt verè *D. Auguſt.* conſulat id minus malum. Quia quãuis *D. Auguſt.* dicat neutrũ crimen eſſe perpetrandũ, neque alterum pro altero eligendum: ac proinde eligentẽ minus delictum eſſe culpę obnoxium: at expreſsè quãdo delinquens vtroque abſtinere renuit, conſulit illi vt minus malum exequatur. 2. ex *D. Epiph. l. 2. cõtra hæreſes, to. 1. hæreſ. 61. pag. 6.* vbi poſtquam docuit grauiſſimè delinquere qui cõtra votum caſtitatis matrimonio copulatur, cõſulit ei qui contra votum libidini vacat, vt matrimonium ineat, ibi: *Melius eſt vnum peccatũ habere, & non plura: melius eſt lapſum palam ſibi vxorem ſumere, quàm quotidie occultis iaculis ſauciari.* 3. ex *D. Gregorio lib. 32. moral. c. 18.* & habetur *c. Nerui, diſt. 13.* ibi: *Si omnino nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur.* Vbi inter duo mala culpæ minus ſemper eligendum docet: clarè enim loquitur de malo culpæ: vt teſtatur ea verba, *Nullus ſine peccato euadendi aditus patet.* Et quãuis caſus re ipſa ſit impoſſibilis, non enim poteſt dari perplexitas: at ex conſcientia erronea poteſt dari. Vt ſi paſtor die Dominica exiſtimet ſe teneri ad audiendum ſacrum: & ex altera parte exiſtimet etiã ſe teneri non deſerere oues, propter damnum domini, & circumuicinarum ſegetum. Si ergo in hoc caſu iuxta D. Gregorium tenetur ita perplexus id quod minus peccatum eſt eligere: ſimiliter quando ex praua affectione quiſpiam maius malũ perpetrare certus eſt, licebit mihi cõſulere vt minus eligat, quamuis ille reus culpæ ſit vtrumuis eligendo, vtpote qui poteſt & tenetur vtrumque cauere. 4 ex *D. Chryſoſt. hom. 27. ad popul. Antiochenum*, vbi dicit aſſueto iurare per Deum, conſulendũ eſſe, ne per illum, ſed per caput ſuum iuret.

Quod quidem eſt iuramẽtum, iuxta illud *Matth.5. Neque per caput tuum iuraueris*: ſed multo leuius. 5. quia *D. Ambroſius, D. Auguſt. D. Thom.* (vt n.28. referam) vindicant factũ Loth à culpa, offerentis filias ſtuprandas Sodomitis, quod minus malũ conſuluerit ad vitandũ maius. 6. probatur ratione. Quia conſulens, vel petens minus malum fieri, quando aliter à maiori malo non poteſt reuocare, verè non cõſulit, nec petit vt minus id malũ exequatur, ſed ſolam minoris mali prælectionem. Quod obiectum non eſt malum, ſed bonum. Iuxta regulam illã Topicam approbatam à *D. Grego. c. Nerui. d. 13. Ex duobus malis minus eſt eligendum.* Et confirm. quia proximus per hoc cõſilium minimè ad peccatum inducitur. Cùm enim ille maius peccatum patrare apud ſe firmiter ſtatuerit, ſolum ad id inducitur, atque eo conſilium pertinet, vt peccatum minuat, ſed à parte culpæ deſiſtat: quod ſanũ conſilium eſt: ſicut ſi volẽti furari, & occidere, conſulerem ne homicidij reus eſſet. Quod ſi alter acquieſcere nolit, niſi minori malo executioni mandato, ſuæ culpæ & non cõſulentis adſcribendum eſt. Atque ideo hanc ſententiã tenent *Innoc. c. Super eo, in fine, de vſuris. Hoſtienſ. ibi, ad fin. Ioan. And. n.2. fin. Abbas in fi. Anchar. fine. Cardin. fine. Adrianus quodlib.1. a.3. ad 8. & quodl. 9. a.3. ad 3. in fin. & 4. tractatu de reſtit. q.1. §.2. dubitatur, verſ. Ex quo infero. Angelus Matrimonium 3. impediment. 5. fine: & Vſura 2. n.2. Syluest. Vſura. 7. q.1. fin. Caiet. ſumma verb. Tyrannis. Et 2.2. q.95. a.8. ad fin. Et in opuſculis, to.1. tractatu 31. ſeptemdecim reſponſionum, reſponſ.13. in ſolut. ad 3. dub. Armilla verb. Tyrannus, n. vn. ad fi. Ioan. à Metina de reſtituti. q.7. ad 1. Sotus in c.3. ad Roman. ſuper ea verba, Nõ ſunt facienda mala, & l.4. de iuſt. q.7. a.3. ad finem corporis, verſ. Veruntamen: & l.6. q.1. a.5. col.4. verſ. His non obſtantibus Nauar. ſumm. latin. c.14. n.40. verſ.13. & c.17. n.263. & c.24. n.11. fin. Hiſp. p. c.14. n.29. & c.24. n.14. c.17. n. 263. c. 28. addit. ad n. 30. c.14. verſ. La 16. Veracr. 1. p. ſpec. a.15. dub. vltim. & in id ad Rom.3. Non ſunt facienda mala. Corduba ſum. q.5. corol.8. Barth. à Metina. 1.2. q.96. a.4. ad fin. Nieua ſum. t.126. Nauar. l.3. de reſtiut. c.4.* vbi *de iuſſ. & conſil. notab.4. in noua edit. n. 23. Gutier. 4. canon. l.2. c.23. n.43. & ſeqq. Matienz. li.5. recop. t.1. rubr. gloſ.1. n.152. Enriquez lib.4. de pœnit. c.27. n.9. P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſput. 335. §. Hac tamen concl. Salon 2.2. q.62. art.7. controuerſ.7. & q.78. a.4. controu.1. col.4. Aragon. 2.2. q. 62. a.7. col.15. in ſolut. ad 2. & q.78. art.4. col.8. §. Hoc tamẽ non obſtante, Carbon de reſtitut. q.69. concl.2. Graſſis 1. p. deciſ. l.2. c. 127. n.11. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.58. col.2. §. Licèt inducere, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.12. n.9. verſ. Lo quarto. Vega 1. to. ſum. c.9. caſu vnic.* Et dicit probabilem, & non malam ſententiam, *Pereira c.19. Gen. diſp.1. n.13.*

16 Immo in hoc euentu non tantùm licèt conſulere, ſed etiam inducere ad minus malum perpetrandum. Quod probant rationes n. præcedenti allatæ. Conſilium enim quædã inductio eſt: nec inducitur tunc verè ad malum, ſed ad electionem illam minoris mali: quę bona eſt. Hoc videtur eſſe contra *Aragon 2.2. q.78. a.4. col.8. §. Sed dubitabit aliquis*, vbi ſupponit nõ licere inducere, bene tamen conſulere. Sed nobiſcum ſentiunt *Caiet. ſumm. verb. Tyrannis. Et opuſc. to.1. tract. 31. ſeptemdecim reſponſ. reſponſ.13. dub.3. Sotus l.6. de iuſt. q.1. art.5. col.3. verſ. Tertio ad hominem. Innoc. Angel. Sylu. Nauar. Armilla, Gutier. Lud. Lop. n. præc. allegati.*

17 Hinc infertur, inducẽtem in hoc caſu ad minus damnum alicui inferendum, quo maius eiuſdem caueat, minimè deberi reſtituere. Quod clarè conſtat: quia non tenetur ratione rei acceptæ, nil enim commodi reportauit: nec ratione iniuſtæ acceptionis, quia non delinquit in eo conſilio dando, nec inducendo. Item, quia hic valde vtiliter agit negotium domini. ita *Adrian. 4. tract. de reſtit. q.1. §.2. dubitatur, verſ. Ex quo infero, Ioan. à Metina de reſtit. q.7. ad 1. Sotus l.4. de iuſt. q.7. a.3. ad fin. corporis, verſ. Veruntamen, Nauar. ſum. hiſp. c.24. nu.14. Aragon 2.2. q.62. a.7. col.15. in ſolut. ad 2. Et ibi Salon controuerſ.7. Carbon de reſtit. q. 69. concluſ.5. Graſſis 1. p. deciſ. lib.2. c.127. num.11.*

18 2. Infertur, ferentem opem latroni, ac rem furto ablatam conuehentem, quo minus damnum inferat, nec peccato, nec ſubinde reſtitutioni obnoxium eſſe. Quod non ad furtum, ſed ad minus damnum cooperetur, & vtiliter rem domini gerat. Ita *Adrian. Ioan. à Metina, Nauar. num. præc. allegati.*

3. Infertur, parato ad maius malum perpetrandum licere offerre materiam minoris mali, vt parato ad occidendum quempiam quo eius bona furetur, licitum eſt ei exponere quemadmodum exercendo minus malum, nempe, vſuras, poſſit bona cõſequi, ac mortem iniuſtam illius vitare. Quia id tantum eſt non vitare vſuræ peccatum & ſcandalum paſſiuum, quod ex ea declaratione minoris mali creditur alterum incurſurum committendo id minus malum. Et quamuis charitatis lex obliget ad hanc quoque peccati occaſionem tollendam, id verum habet, niſi neceſſitas aliud ſuadeat: vt contingit in præſenti. Neceſſitas enim maioris damni vitandi cogit. Huius ſent. ſunt *Caiet. Arboreus, Oleaſter, Couar. Valentia, Carbon. n.28. allegandi*: qui ideo excuſant factum Loth à culpa, quod ſolam minoris mali materiam obtulerit. Idem docent *Sotus l.6. de iuſt. q.1. a.5. col. pen. verſ. At verò de Loth. & Pereira c.19. Gen. diſp.1. num.13.* vbi quamuis factum illud Loth non approbent: at fatentur potuiſſe illum dicere Sodomitis: Si certum vobis eſt explere veſtram libidinem, ad feminas potius diuertite, quæ in hac ciuitate complures ſunt. Præterea id licere, probatur ex iis quæ nu. ſeq. dicemus. Id tamen nullo modo licèt, nimirum, inducere complicem vt illius culpæ particeps fiat, vt ad euitandum grauiſſimum adulterium, non licèt ſolutæ feminæ conſulere vt corporis ſui copiã adultero faciat. Quia ſoluta illa verè ad malum inducitur, quod nulla ratione licitè poteſt facere: nec illa prælectio minoris mali in ſe, ad vitandum maius alterius, poteſt boni rationem inducere, vt numero 27. dicemus. *Sic Sotus eod. art.5. col.7. verſ. Ex his ergo.* 19

20 Temperant quidam omnia prædicta, nimirum, vt liceat conſulere alicui minus malum, & ad id illum inducere, quando ille vtrumque facere decreuerat: ſecus ſi de maiori malo perpetrando tantum excogitaret: non enim minus ei conſulere liceret. Quippe id eſſet ſimpliciter ad malum inducere, ac determinare. Ita *Nauar. l.3. de reſtit. c.4. vbi de iuſſione, & conſ. notab.4. in noua editione, n. 23. Carbon de reſtit. q.69. poſt 3. concluſ.* dicens forſan oppoſitam ſent. eſſe probabilem. At non eſt admittenda prædicta limitatio, ſed licitum eſt, illi id minus malum proponere ac conſulere. Quia id ſolum eſt hortari ne maius illud malum perpetret, propoſita materia minoris mali. Quod num. præced. probauimus licere. Et cõfirm. quia proponens id minus malum, non determinat illum ad malum, ſed retrahit à maiori malo, propoſita minoris materia, ad quod mala eius voluntas ſe determinat. Tandem, quià rationes adductæ num.15. ad probandum licere conſulere minus malum ad vitandum maius, æquè procedunt, ſiue ille ad vtrumque malum determinatus ſit, ſiue ad ſolum maius. Atque ita cæteri DD. ibi allegati pro ea ſententia, indiſtinctè admittunt hoc concilium eſſe licitum.

21 Oportet autem vt liceat minus id malum conſulere, vt ille ſit omnino ad maius malum determinatus, à quo aliter auelli nequit. Nam ſi certis coniecturis exiſtimet quiſpiam fore vt alter adulterium patret, quod nondum animo conſtituit, nefas eſſet perſuadere illi ſimplicem fornicationem, qua calorem libidinis temperet. Similiter ſi videat illum ad ſodomiam valde propenſum, iniquum eſſet praui habitus executionem præuenire, ſuadendo acceſſum ad feminas. Quia tunc voluntatem minimè malo inhærentem, ad malum conſulens determinat. Ita *Sotus lib.6. de iuſt. q.1. a.5. col.5. verſ. His tamen non obſtantibus, P. Molin. to.2. de iuſtit. tract. 2. diſp.335. §. Hac tamen concluſione, Salon 2.2. q.78. a. 4. controuerſia 1. col.4. §. Prius eſt. Vega to.1. ſum. c.9. caſu vnico.*

Non eſt tamen neceſſarium in conſilio minoris mali 22 perpetrandi, exprimere eam conditionem, ſi maius malum

lum facturus es. Quamuis enim nõ liceat abſolutè conſulere minus malũ: at dum determinato prorſus ad maius conſulitur minus, ſubintelligitur ſemper talis conditio. Ita *Caiet. opuſc. to. 1. tractat. 31. ſeptemdecim reſponſionum, reſp. 13. ad 3. dubium. Sotus l. 6. de iuſt. 1. q. 1. a. 5. col. verſ. Quod huic ergo, Salon. 2. 2. q. 78. a. 4. controuerſ. 1. col. 7. §. Ex quibus ſequitur.*

23 Vtrùm autem non ſolum priuato licitum ſit cõſulere alteri minus malum ad vitandum maius, ſed etiam id quoque poſſint parentes, confeſſarij, & iudices conſulere? non conſtat inter DD. Quidam enim negant: ducti quod teneãtur ex officio vitare omne peccatum ſui ſubditi. Ita aliqui, quos tacito nomine refert *Salon. 2. 2. q. 62. a. 7. controu. 7. in ſolut. ad 2.* Quibus iure optimo ipſe non conniuet: eo quod quæſtio hæc procedit caſu quo conſulẽs non poteſt alterum à maiori malo auertere tẽtatis alijs medijs, (*vt nu. 15.* diximus:) at tũc conſilium horum non minus eſt vtile illi, cui maius damnum inferendum erat, quàm ſi à priuato quodã proficiſceretur: nec ipſi etiã cui cõſulitur, eſt minus vtile: ſi quidẽ auertitur ne ita grauis criminis reus fiat: cũ aliter retrahi nequeat. Eam tamen differentiam agnoſco inter eos, qui ex officio & lege iuſtitiæ tenẽtur impedire damnũ tertij, quales ſunt miniſtri iuſtitiæ: & alij cui ex officio iniũcto id incũbit: ac ceteros priuatos quos ſola charitatis lex ad id aſtringit. Quod illi ſi alio modo poterãt maius illud damnum vitare, quam minus conſulendo, teneantur reſtituere reſarciendo minus id damnũ tãquam legis iuſtitiæ tranſgreſſores. Hi autẽ & ſi alia via poſſent vtrumque damnum cauere, non tenebuntur reſtituere conſulendo minus, eo animo vt retrahant à maiori. Quia re domini agunt impediẽdo illud maius dãnum: quod ſi delinquant non impediendo minus, id *delictum* non eſt contra iuſtitiam, ſed contra *ſolã charitatem, quæ impedire obligat, cum poſſent. Sed dices hunc non ſolum non impedire: ſed etiam conſulere:* ac proinde influere ad minus *illud damnũ:* eo vel maximè, ſi ſint diuerſi generis damna, & *inductus ſolum* maius dãnum inferre excogitarit, vt ſi certus ſit Petrum interimere, & quo illum ab eo propoſito reuocẽ, conſulò vt potius ab eo centum furetur: cum poſſem ab homicidio retrahere alio modo. Sed reſpõdeo conſilium ex obiecto adhuc bonum eſſe, cum non cõſulatur verè illud minus dãnum, ſed electio illa, (*vt nu. 15.* probaui:) ſed tantum peccatur in modo cõtra legẽ charitatis præſcribẽtis vtrumque vitare: vnde negandum eſt hũc conſulentem influere ad minoris damni *illationem*, ſed ad ſolam illam bonam electionem.

24 Grauior verò *difficultas* eſt. Quando maius & minus damnum non ſunt eidem perſonę, ſed diuerſis inferẽda: an liceat conſulere minus dãnum inferri vni ad vitandum ne maius inferatur alteri: quãdo vtrumque malum cauere nequit alio modo conſulẽs? *Quidã diſcipuli D. Th.* affirmant (vt referunt *Salon & Nauar. ſtatim allegandi.*) Idque non leuiter ſuadet quintum argumentum num. 14. propoſitum. Verum id minimè licere tenendum eſt, ſed ſic conſulentem teneri reſtituere, ratione illius minoris dãni ſuo conſilio illati. 1. quia ſic conſulens eſt directè cauſa illius damni tertiæ perſonæ; id enim inferendum non erat, niſi ipſe conſuluiſſet: nec fas eſt vni prodeſſe cum alterius detrimento: eſt enim quod vulgo abijt in prouerbium: *Quitar de vn ſanto para componer à otro, o hurtar para dar limoſna.* 2. quia illa tertia perſona ſignata, ius habet ne ipſius damnum cõſulatur, gratia detrimenti maioris alieni vitãdi. Quis enim dubitet iniquum eſſe, volenti interficere Ioannẽ, gratia iniuriæ vlciſcendæ, conſulere vt Petro brachium potius abſcindat? Quid enim debet Petrus in hoc Ioanni? Tandem, quia media ad auertendum quempiam à prauo nocendi propoſito, debẽt eſſe proportionata fini, iuxta iuſtitię limites, qui nulli damnum inferri permittunt, nec vnius commodo conſulere, alteri damno dato, vt furari non permittunt ad pauperum eleemoſynas: eo vel maximè, quod cum illa tertia perſona minimè teneatur id minus detrimentum ſubire, vt grauius alienũ caueatur, meritò conqueri poteſt de conſulente, ac iuſtè eſt inuitus. Peccat ergo contra illius ius ſic conſulẽs, ac proinde damnum compenſare tenebitur. Atque ita docent *Sotus lib. 4. de inſtit. q. 7. art. 3. paulo ante ſolutionem ad 1. verſ. Veruntamen. Aragon. 2. 2. q. 62. a. 7. col. 15. ad 2. Salon. eodem a. 7. controuerſia 7. & q. 78. a. 4. controu. 1. col. 9. paulo ante argument. ſolutionem. P. Molina to. 2 de inſtit. tract. 2. diſp. 335. §. Hac tamẽ concluſione. Nauarr. lib. 3. de reſtitut. c. 4.* vbi de iuſſione & conſilio, *notab. 4. in noua edit. num. 24. Carbõ de reſtitut. q. 69. concluſ. 4. Lud. Lop. 1. p. inſtructor. c. 58. col. 2. §. At hanc ſententiam. Graſſis 1. p. deciſionũ, lib. 2. c. 127. n. 11. Manuel. 1. to. ſumm. 2. edit. c. 12. num. 9. verſic. 4. Vega 1. tom. ſum. c. 9. caſu vnico.* Quod verum eſt, quamuis ille non eſſet determinatus ad maius damnum inferendum: ſed dubius eſſet num maius damno inferet Paulo, an minus Ioanni: tũc enim peccaret, & reſtituere teneretur conſulens illud minus damnum: quamuis ille determinatus eſſet ad vnũ ex illis duobus damnis inferendum. Quia conſulens iniurius eſſet Ioanni, voluntatem alterius dubiam determinans ad id damnum, quod forte abſque eius conſilio non ſubſequeretur. Ita contra aliquos, quorum nomina ſubticet, tenet *Nauar. eod. n. 24.* Qui bene ſubdit ſecus eſſe, ſi vtrique id dãnum inferre decreuiſſet: tunc enim liceret conſulere vt alterũ ſolum inferret, quando alia via reuocari nequit. Quia tunc non eſſet inducere ad malũ vllum, ſed ad minus: cum minus ſit, vnum quàm duos lædere. Et neuter inde iure offendi poteſt: quod ille vtrumque inferre decreuiſſet: ac ſubinde ex eo quod alterum ſiue maius ſiue minus damnum paſſurum liberem, alter conqueri nequit. Quod ego intelligo verum, ſi ſolam iuſtitiæ legem attendamus. Poſſet tamen violari charitas auertendo à minori damno, poſtpoſito alterius maiori: ſi vtrumuis poſſet ille impedire, non tamen vtrumque. Quippe lex charitatis maius damnũ præferri poſtulat, niſi aliumde aliqua ratio præponderet, quæ antepoſitionem minoris cohoneſtet: vt coniũctio maior cum conſulente, aut maior paupertas. Sentẽtia tamen dicta eſt primò temperanda, ni ſi damnum vnius eſſet modicum, alterius verò magnum, maximè ſi hic ſit pauper, ille verò diues. Tunc enim licet inducere ad id modicum damnũ, quo in altero magnum caueatur. Quippe non iuſtè inuitus eſſet nolens in hoc euentu id modicum detrimentum, pati. Sic *Nauarra eod. c. 3. num. 25.* Ex quo rurſus colligitur ſecunda limitatio, nimirum, ſi is in cuius detrimentum conſulitur illud minus malum, teneatur illud pati, vt vitetur maius in altero. Vt ſi quis decreuerit regem, vel aliam perſonam valde reipublicæ neceſſariam, interficere: ad cuius mortem cauendam tenetur potius plebeius illam pati: licitum eſt conſulere vt potius plebeium illum necet. III. limitatio eſt, ſi malefactor nolit certæ & determinatæ perſonæ nocere, ſed in communi, licet conſulere minus damnum, videlicet, vt illi damnum inferat cui minus nocebit, vt volenti furari ſuadere licet, vt potius à diuite quàm à diuitijs deſtituto. Quod clarè cõſtat ex teſtimonio D. Auguſt. n. 15. allegato, vbi occidere volenti adulterium conſulit. Præterea, quia in hoc euentu nulli iniuriam irrogat conſulens, cum ad nullius damnum determinet voluntatem alterius, ſed potius auertat à maiori damno huius. Sic *Adrian. quodlib. 1. a. 3. ad 8. Salon. 2. 2. q. 62. a. 7. cõtrou. 7.* Immò eadem ratio concludit idem eſſe dicendum, quando vult ille nocere certæ perſonæ: tunc enim licèt conſulere non liceat, vt alteri determinatæ perſonæ minus damnum inferat, at licet in generali, minimè nominata perſona, vt volenti furari à Petro inope, fas eſt cõſulere, vt eo relicto, potius à diuite furetur, nullo nominato. Quia tunc ſimiliter ad nullius damnũ voluntas illa determinatur à conſulente, ſed reuocatur ne huic pauperi noceat, cui magis noxiũ eſſet furtũ, quàm diuiti. Et ſic cautè *P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 335. §. Hac tamen concluſione*, dicens non licere

conſulere minus malum alij tertio inferendum, addidit, modò id vergat in detrimentum cuiuſdam tertij in particulari:clarè ſignificans, ſecus eſſe quando non cederet in detrimentum alicuius nominatim expreſſi.

25 Hinc deducitur deciſio huius quæſtionis, an volenti rapere bona mea, liceat ſuadere vt potius bona alterius rapiat ad bona propria tuēda? Reſpondet bene *Salon 2.2.q.62.art.7.controu.7.fine*, id minimè licere. Quod nefas ſit alteri qui inuaſor non eſt, dãnum inferre, eiuſve dãnum ſuadere; vt indemnitati meæ conſulam. At licere exiſtimo ſuadere vt potius alij noceat, nulla nominata perſona vt dicendo, ſi furari vis, ſine me, multi alij ſunt à quibus furari poſſis. Tunc enim nullius damnum conſulitur, ſed proprium auertitur.

26 Sed an liceat conſulere æquale malum, ad vitandum æquale? *Carbon. de reſtit. q.69. in ſolut. ad 4.* dicit poſſe concedi eſſe licitum. Sed qua ratione id poſſit concedi, minimè video. Cum electio æqualis mali nullam boni rationem induat, quo illa cohoneſtetur: ac proinde obiectum talis conſilij malum ſit. Id tamen libenter fatebor hunc conſulentem excuſari à reſtitutione, quando eſſet omnino æquale damnum, eidemque alterutrum abſque eo conſilio certiſſimè inferendum. Quia id conſilium nil operatum eſt, ſed mutationem materialem damni in prorſus æquale.

27 Quamuis tamen liceat cõſulere alteri minus malum ad vitandum maius: at nemini licèt ſibi tali conſilio vti. Quippe in altero nõ poteſt vtrumque malum vitare: & proinde tuto cõſulit minus: at in ſe ipſo poteſt, & tenetur vtrũque cauere. Ita *Sotus l. 6. de iuſt. q. 1. a. 5. col. 7. paulo ante verſ. Ex his ergo. Salon. 2.2. q. 78 a. 4. controuerſ. 1. in ſolut. ad 3. P. Molina to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 335. ad 2. Carbõ. de reſtitut. q. 69. ad 2.* Vnde audiendi non ſunt quidam, quos tacito nomine refert *glo. c. 1. d. 14. verb. periculoſiſſimè*, aſſerẽtes licere cuipiam veniale admittere, vt caueat in altero mortale, quia mortem tẽporalem ſubire licèt gratia vitandæ pœnæ æternæ alterius: at veniali pœna temporalis correſpondet. Sed meritò *gloſſa ibi* ab illis recedit: quam ſequuntur *Turrecr. ibi, a. 2. nu. 4. Sotus nuper alleg. verſ. Ex his ergo.* Quod cõprobat ille textus, qui eſt *D. Auguſt. libr. quæſt. ſuper Geneſ. c. 42.* Quia quamuis malum pœnæ poſſit amplecti ad culpam alterius vitãdam: at ſecus eſt de malo culpæ, quantumuis minimæ: implicat enim culpam eſſe, & licitè poſſe eligi.

28 Ex dictis deducitur qualiter factũ Loth à culpa vindicari valeat: qui (vt refertur *Geneſ. 19.*) Sodomitis libidine furentibus abutendi hoſpitibus, quos domi exceperat, proprias filias ſtuprãdas obtulit, vt vel ſic expleta libidine, à peiori Sodomiæ ſcelere ſe abſtinerent. De qua re latiſſimè conſulendus eſt *Pereira in c. 19. Gen. diſp. 1.* Sed breuiter id factum dãnant *D. Auguſt. libr. quæſtionũ ſuper Geneſim. c. 42.* & refertur *c. 1. d. 14.* dicens preturbationi Loth, & menti tanto malo permotæ, potius quàm ſano conſilio tribuendum eſſe: *& lib. contra mendacium, c. 9. glo. interlinearis, Lyra, Thomas, Anglicus, Abulẽſis, Hugo, Dionyſius, Ferus in eundem locum Geneſ. 19. & 161. & ibi Lipoman. in catena. Sotus lib. 6. de iuſt. q. 1. art. 5. col. pen. verſ. At verò de Loth. Pereira in c. 19. Geneſ. diſp. 1. in fin. Salon 2.2. q. 78. a. 4. controuerſia 1. in ſolutione ad 4. in fine.* Alij verò (quod magis mihi placet) à culpa excuſãt id factum. Sic *D. Ambroſ. lib. de Patriarch. lib. 1 de Abraham, c. 6.* refertur *c. Offerebat, 32. q. 7. D. Chryſoſt. hom. 43. in Geneſ. D. Aug. lib. de mendac. c. 7. D. Th. q. 1. de malo, a. 5. ad 14. Adriã. Quodlibet. 1. ar. 3. ad 8.* Caie. *& Honcala in eũdem locũ* Geneſ. 19. *idemmet Caiet. 2.2. q. 78. a. 4. notab. 3. ad fin.* Oleaſter *in eũdum locum* Geneſ 19. *Arboreus lib. 10. Theoſoph. c. 2. fin. Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. in princ. nu. vlt. ad fin Valẽtia. 2.2. diſput. 5. q. 21. punct. 4. col. 4. §. Et hoc ipſum. P. Molin. to. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 335. fin. Aragõ. 2.2. q. 62. a. 7 col. 15. in ſolut. ad 2. Carbon de reſtit. q. 69. poſt 3. concluſ.* At in modo excuſandi diſcrepant. Nam *D. Ambroſ. D. Thom. Aragon, Carbon*, excuſant quòd minus delictum ſit ſecundum naturam coire, quàm contra naturam delinquere. Alij verò quòd Loth non ſuaſerit filiarum ſtuprum, ſed materiã minoris mali obtulerit. Sic *Caiet. eo art. 4. Arboreus, Oleaſter, Couar. Valentia nuper allegati.* Alij, quod noluerit Loth filias ſtuprari, nec proſtituere, cum id ſit eas inducere ad malum. Sed notat filias non præbituras cõſenſũ ſtupro, ſed inuitè, ac proinde abſque earum culpa fore vt violarentur. Ita *Adrian. proximè allegat.* At is excuſandi modus placet, vt Loth minimè obtulerit filias ea mente vt Sodomitæ illis abuterentur, ſed quòd ea ſubmiſſione illius deflexi, ab hoſpitum Sodomitico abuſu temperarent. Vt ſi quiſpiã in ſe vehementer indignanti pugionem offerat, dicens Me eneca, non eo animo vt is mortem inferat, ſed vt ea ſubmiſſione placatus iram ſedet. Sic *Caiet. in eum locũ Geneſ. 19. & ibi Honcala. Molina proximè citatus.* Et meritò *Pereira in id c. 19. diſput. 1. fine.* ſi à culpa vindicandum ſit factum illud, hunc excuſandi modum omnibus præfert.

Tandem ex his decidenda eſt quæſtio n. 14. propoſita. Num habenti votum caſtitatis, aut reliqua matrim. impedientia, & ita carnis illecebris agitato, vt ſe continere nequeat, ſed paſſim ſuccumbat, licitè ſuaderi poſſit vt matrim. ineat, vt vel ſic minus peccet? Id enim licere probat apertè teſtimonium *D. Epiphanij n. 15. allegatũ*, vbi id conſulit. Quod matrimonio inito vnicum peccatum admittatur: atque adeo id tanquam minus malum præferẽdum ſit quamplurimis ſacrilegiis, quæ paſſim venereis vacando perpetrantur, iuxta doctrinam quam n. 15. amplexati ſumus. Atque ita ſuadere licitum eſſe fatẽtur *Angelus Matrimoniũ 3. impedimento 5. fin. Veracruz 1. p. Speculi, a. 15. dub. vlt. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 152.* At contrarium docent *Aſtenſis ſumm. 2. p. lib. 8. t. 10. a. vn. q. 10. Syluest. Matrimonium 7. q. 5. dict. 9.* Et videntur clarè ſentire *Hoſtienſ. ſum. tit. De voto. §. Quot ſunt ſpecies. n. 5. Greg. Lopez l. 2. verb. Tan tenudos, t. 8. p. 1.* vbi aiunt, interroganti an poſt votũ caſtitatis, quo ligatus eſt, valeat matrimonium, non poſſe reſponderi validum eſſe: niſi interrogans non ſeruet continentiam. Tunc enim poterit reſponderi valere vt maius peccatum vitet: ſubdũt tamen dicendũ eidem eſſe, Meo conſilio non inibis matrimonium: ac proinde videntur ſentire minimè licere conſulere illi matrimonium ad maius id peccatum vitandũ. Sed dicendum eſt, moraliter & in plurimum loquendo, nunquam licitum eſſe tale conſilium. Quod vt minus malum poſſit conſuli, deſideretur alterum eſſe omnino ad malum maius determinatũ, nec ſufficiat prauus habitus ipſum ad lapſuum frequẽtiam impellens: inſuper ſit etiã neceſſe, vt nullo alio modo retrahi *poſſit à maiori* eo malo perpetrando, niſi *illo minori malo ſibi propoſito.* (vt probauimus n. 15. & 21.) Quæ in hoc caſu minimè concurrunt. Quippe voto aſtrictus non omnino animo cõſtituit venereis inhęrere, ſed præ fragilitate ac prauo habitu impulſus labitur. Deinde poteſt illi facili negotio conſuli, nimirum, petita voti diſpenſatione, quę ſtatim concedi ſolet allegato incontinentiæ periculo. Verùm ſi eo voto ligatus ita malo inhæret, vt nec diſpẽſationem petere vellet, nec à venereis deſiſtere, ſed omnino paratus eſſet ad illis vacandum, ſperareturque matrimonio inito illi malo conſultum fore: amplector priorem opinionem, nẽpe licere id conſilium dare, quo à maiori malo retrahatur. Tũc enim omnia requiſita ad cohoneſtandum minoris mali conſilium reperiũtur. 29

Tandem ad argumenta n. 14. propoſita reſpondetur. 30
Ad 1. dic, eum textum ſolũ probare non licere cuipiam vſuras exercere, vt captiui vitam redimat. Quia nemini licèt etiã veniale admittere ad maius malum in altero vitandum, vt nu. 27. probauimus: at non probat minimè licere id minus ſuadere malum ad maius vitandum. Ad 2. neganda eſt conſequentia. Quia non ſe habet minus malum, quod eſt conſilij obiectum, eodem modo ad conſilium & executionem. Nam in exequentis poteſtate ſitũ eſt, vtrumque malum cauere, ac proinde reus eſt culpæ, quamuis leuioris, minus malum eligendo: at cõ-

ſulens

ſulens nequit ab vtroque malo ipſum retrahere: quocirca licitè minus malũ ſuadet: vt vel ſic leuiorem culpam is, cui conſiliũ præbet, contrahat. Ad confirm. dic, Si fateremur verè ſuadere minus malum, cõcluderetur vtique ſuaderi poſitiuum, quod eſt malum: at non ſuadetur minus malum: ſed electio illa, quæ bona eſt. (vt n. 15. explicuimus.) Ad 3. negandum eſt antecedens, quando illud non petitur abſolutè, ſed poſita determinatione volũtatis ad maius malum, à quo aliter reuocari nequit. Ad 4. fateor non tantum poſſe, ſed reuera eſſe præceptum de minori malo eligendo, (vt num. 15. probauimus) non abſolutè, ſed ex ſuppoſitione determinationis voluntatis ad maius malum: hoc enim non eſt teneri ad minus malum, ſed ad potius retrahendum ſe à maiori: ſicut quando conſulitur minus malum, non eſt re vera conſilium minoris mali, ſed antepoſitionis illius minoris mali, maiori, quod admittere voluntas decreuerat. Ad 5. negandum eſt eſſe ſimile, quia prælectio illa minoris mali, vt bona ſit, debet ſuadere medijs proportionatis, quæ iuſtitiam nullius violent: quale non eſt, dum conſulitur minus dãnum alicuius tertij in particulari, vt n. 24. explicui. Ad vltimum dic negandum eſſe antecedens. Quia conſulens nõ eſt verè cauſa illius minoris damni, ſed bonæ prælectionis quam ſuadet.

DISPVTATIO XII.

Quid ſit raptus: quæve eius pœnæ, attento iure antiquo: & qualiter attento eodem iure, matrimonio ineundo impedimentum ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputantur, n. 1.
Quæ ſint, attento iure antiquo, raptorum pœna: & an ſint excommunicati: & hæc verba, Anathema ſit, ſint excommunicationis latæ an ferendæ? 2.
Quot conditiones deſiderentur ad raptum, vt pœnis iuris communis ſubiaceat. 2.
An ſat ſit eſſe contra voluntatem puellæ, aut parentum? 4.
An ſufficiat puellam videre homines ad metum inferendum paratos? 5.
Num ſit raptus, ſi femina ſui iuris conſentiat, quamuis aliis impedientibus vis inferatur? 6.
An ſatis ſit, initio, vel poſt, feminam conſentire? 7.
Quid, ſi parentes conſentiant, at mulier diſſentiat? 8.
An præſumatur contraria voluntas puellæ conſentientis, ne ſit raptus? 9.
An ſit raptus, quando femina importunis precibus abducitur? 10.
Quid, ſi pretio aut dolo abducatur, 11.
Quid, ſi parentibus contradicentibus femina conſentiat? & pœna debet commenſurari delicto, 12.
Quid, quando parentes ignorabant? 13.
Quid de tutoribus vel fratribus, ſub quorum cuſtodia eſt? 14.
Quid, ſi raptum præceſſerat tractatus de matrim. ineundo? & enodatur c. penult. de raptorib. n. 15.
An raptor raptam ducens, vitet raptorum pœnas? 16.
An deſideretur vt cauſa libidinis raptus fiat? 17.
An opus ſit, carnis commixtionem ſubſequi? 18.
An raptus attentatus, & generaliter quodcunque crimen, ſubiaceat eiuſdem delicti pœnis? 19.
An deſideretur traductio de loco ad locum? 20.
Qualis debeat eſſe hæc traductio? 21.
An ſolius feminæ honeſtæ ſit raptus, cuiuſcunque ſit ſtatus? 22.
Quid, ſi meretrix rapiatur? 23.
Poſt n. 23. inuenies alia ſummaria.

1 DISPVTATIO de impedimento raptus deſiderat neceſſariò præmitti, tanquam valde difficile, quid raptus ſit. Atque vt explicetur decretum *Trid. ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* quod de raptu verba facit, grauiſſimas pœnas decernens, quarum cognitio ad conſcientiæ forũ valde conducit, neceſſarium eſt aliquã præmitti de pœnis iure ciuili aut canonico antiquo ſtatutis per raptores incurrẽdis, quod breuiter percurram, parum enim ad forum conſcientiæ refert. Tres igitur diſp. de raptu inſtituam. Præſens, quid raptus ſit, & quibus pœnis addictus attento iure antiquo, & qualiter eo attẽto matrim. impediat, diſputabit. Sequẽs, qualiter attento Tridentini decreto, matrim. impediat, & quando eius pœnis obnoxius ſit. Vltima, an ſtuprum ſine raptu contingere poſſit, ita vt peculiarem luxuriæ ſpeciẽ neceſſariò confitendam cõſtituat: vt ſi inuitis parẽtibus virgo ſui corporis copiam faciat. In præſenti ergo diſp. 5. quæſtiones agitãdæ ſunt. I. Quid raptus ſit, quaſve conditiones exigat, vt pœnis iuris antiqui ſubiaceat. II. An eiſdẽ pœnis ſubdatur femina rapiens virũ, aut aliam feminam? III. An rapta nubẽs raptori, amittat ipſius raptoris bona, quæ ob raptus iniuriam lex ciuilis ſibi deferebat? IV. Quid raptus ſit quod attinet ad forum conſcientiæ, & vt conſtituat ſpeciem luxuriæ neceſſariò in confeſſione exprimendam? V. Qualiter raptus attẽnto iure antiquo impediat ac dirimat matrimonium?

2 QVÆSTIO I. Quid raptus ſit quaſve cõditiones exigat, vt pœnis iuris antiqui ſubiaceat? Præmittendum eſt *l. vn. C. de raptu virg. & l. reg. 3. t. 20. p. 7.* raptoribus mulieris honeſtæ ſtatutam eſſe mortis pœnam, & vt bona raptoris, & opem ei ferentiũ, ſtatim ad raptæ dominium tranſeãt. Inſuper excommunicationis pœna raptor cum ei fauentibus punitur, *c. Si quis virginem 36. q. 2.* quod eſt *Greg. 2. in Synod. Rom.* ibi: *Si quis virginem vel viduam (niſi deſponſauerit) rapuerit, cum ſibi fauentibus, anathema ſit.* Quam eſſe excommunicationem latam affirmant *Mart. de Magiſtris tractatu de temperantia, q. de raptu, concluſ. 6.* & aliqui alij. Et videtur tenere, *Petr. Greg. Syntagmate iuris p. 3. lib. 36. c. 8. n. 7.* vbi ait eſſe excommunicationẽ aduerſus raptores. & allegat *d. c. Si quis virginem.* Quod ſuadent verba illa, *anathema ſit*: quæ canonem latæ ſenten. important: vt docent *Felin. c. Rodulphus, n. 33. de reſcript.* & multos alios referens *Tiraq. l. Si vnquam, verb. Reuertatur fallentia 60. nu. 180. c. de reuoc. donat.* Et in ſimili dicit *Abb. c. 2. in fine de foro compet.* vbi ait hæc verba, Excommunicatus ſit, eſſe latæ ſententiæ. Ceterùm verius eſt nõ eſſe latam, ſed ferendam ſentẽtiam. Quod, Anathema ſit, ſententiam ferendam importet, nulla addita particula ad latam trahenti, vt teſtatur *Bald. c. At ſi clerici, n. 20. de iudiciis.* Et clarè *gloſſ. c. 2. de foro compet.* vbi in fine. cùm textus ille dicat, *Sit ſequeſtratus*, explicat *per ſententiam, ſicut 36. d. quaſi per totam*: in qua ferè in omnibus textibus dicitur, ſit anathema, ac proinde clarè ſentit gloſſa ea verba, Anathema ſit, deſiderare ſententiam, ac proinde non continere latam excõmunicationem. Quod idem non obſcurè ſignificat *Turrecrem. ea. d. 30. c. 1. in fin.* vbi quærẽs an textus illius diſtinctionis contineat latam ſententiam, in quibus dicitur, Anathema ſit: reſpondet contentos in illis, eſſe ipſo iure excõmunicatos, quia ſunt hæretici, vbi clarè ſentit non virtute illorum verborũ, ſed quia hæretici ſunt, eos incurrere excommunicationem. Præterea, quia eſto ea verba, Anathema ſit, excommunicatus ſit, importarent latam ſententiam: at id intelligendũ venit, niſi proferãtur in materia, in qua ex alijs textibus conſtat non inferri ipſo iure excõmunicationem, ſed exigi ſentẽtiam. Ita docẽt *Abbas c. 2. in fine, de foro cõpet. & ibi eius Additionator. Felin. d. c. Rodulphus, n. 33. & de dicto. Tiraqu. d. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, n. 183.* At cõſtat ex eadẽ cauſa *36. q. 2. c. 1. & c. De puellis*, raptores non eſſe excommunicatos, ſed excõmunicãdos: dicitur enim ibi, *Anathematizentur*: quod verbum cùm ſit futuri tẽporis, importat excommunicationem ferendam, vt latiſſimè *Tiraquel. d. l. Si vnquam verb. Reuertatur, nu. 39. & ſeq.* Atque ita non eſſe latam excommunicationẽ, ſed ferendam in raptores, clarè colligitur ex *Goffredo ſum. tit. de raptoribus, num. 8. Hoſtien. ſum. t. de pœnis raptor. corporis, n. 1. verſ. Canones autem. Bertachino in ſuo repertorio, lit. R. verb. Raptor mulieris, Sylueſtro verb. Luxuria, q. 6. dicto 1.* vbi dicunt raptores debere excõmunicari: ſentiunt ergo nõ eſſe ipſo iure excommunicatos. Et in proprijs terminis docent *Maioris 4. d. 29. q. 2. ad fin. Caiet. 2. 2. q. 154. a. 7. in ſolut. ad 3. dubium. Veracruz appendice ad ſpeculum*, vbi de raptu. *f. 83. §. Sed tamen fatue. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 50. a. vnic. dub. 2.* vnde ea verba *d. c. Si quis virginem, anathema ſit*, explicat *(ait.* id eſt, anathema fiat.

3 Hoc præmiſſo, ſit I. Cõcluſio. Ad raptum pœnis iuris ſubiectum, quadruplex conditio deſideratur. I. eſt, vt adſit violẽtia. II. vt raptus fiat cauſa libidinis. III. vt ſit tra-

ductio de loco ad locum. IV. vt mulier rapta ſit honeſtæ vitæ. Quæ omnes conſtabunt ex corollarijs inde à n. 6. inferendis: vbi & DD. referam.

4 II. Cōcluſio. Ad raptum ſufficit violentiam illam vel ipſi feminæ raptæ, vel parentibus aut tutoribus inferri. Quia probabo n. 8. 12. & duplici ſeq.

5 Non tantè deſideratur expreſsè metum inferri, vt raptus ſit: ſed ſatis erit quouis modo adſit metus violentię: vt ſi puella inſpiciat homines armis munitos, ad eā renitentem cogēdam. Et conſtat ex dictis lib. 4. diſp. 5. n. 5. vbi probauimus metum armorū cadere in virum conſtantē, licet ea portās minimè illis vſus ſit. Et ita tenent *Decianus tract. crimin. l. 8. c. 7. n. 6. Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. num. 45.*

6 Hinc 1. deducitur, non eſſe audiendos DD. quoſdam aſſerentes eſſe raptum, quando puella etiam ſub nullius poteſtate conſtituta, volens abducitur. Hi ſunt *Abb. c. penult. nu. 4. de raptor. & ibi Anan. n. 4. verſ. In gloſſ. 2. & Angel. l. vn. n. 5. C. de raptu virg. Paulus l. penult. n. 2. C. de epiſc. & cler.* vbi *Alberic. n. 7. & d. vnic. n. 2. oppoſit. 3. Ant. d. c. pen. n. 8. Boſſius pract. tit. de raptu mulierū, n. 16. Bonifacius de Vitalinis tract. de maleſic. tit. de raptorib. n. 2. Gothofred. l. vnica, verb. Pœna raptus, C. de raptu virg.* Ducūtur, *Abb. Ananias, & Boſſius,* quod *l. vnica,* expreſsè dicatur, Siue volenti ſiue nolenti femina raptum admitti: ſemper enim decepta præſumitur. Deinde quod femina dominium corporis ſui non habeat, vt mēbra ſua raptui exponat. *l. Liber homo. ff. ad l. Aquiliā, & c. Significauit, de corp. vitiatis.* Alij verò DD. ſoli priori rationi innituntur. At meritò ab his DD. recedendum eſt. Quod rapere importet cum vi & impetu auferre, vt cōſtat ex *l. 3. verſ. Non ſolum, ff. de incendio, ruina.* ibi: *Aliud autem eſſe rapi, aliud amoueri palam eſt. Siquidem amoueri aliquid etiam ſine vi poteſt. Rapi autem ſine vi non poteſt.* Præterea, quia ſcienti & volenti non fit iniuria nec dolus. *l. Nemo videtur, ff. de reg. iur.* quare *D. Thom.* (quem omnes Theologi ſequuntur, & ferè omnes Iuriſperiti) *2. 2. q. 154. a. 7.* pro cōſtāti docet, ad raptum violentiam deſiderari. Nec credo Doctores allegatos præter *Abb. Anan. & Boſſium* oppoſitum ſentire: innitūtur enim præſumptioni voluntatis feminæ dolis extortæ, ſicut & *d. l. vnica,* vnde quando conſtaret voluntatem ſpontaneam adfuiſſe, in neutro foro raptus iudicabitur: nec ratio Abbatis & ſequacium aliquid probat. Quamuis enim mulier non ſit ſui corporis domina, ita vt licitè poſſit raptui exponere, eſt tamen ad eum ſenſum domina, vt poſſit cōniuere abſque vllo iuſtitiæ crimine in altero: atque ita ipſa conſentiente ceſſabit raptus, qui violētiam iuſtitiæ contrariam poſtulat. Atque ideo hanc partem tuentur, *gloſſ. c. penult. verb. Conſentit de raptor. Abulēſ. c. 5. Matth. q. 203. Hippolyt. l. vnicā, n. 16. C. de raptu virg. Nauar. lib. 5. conſil. de raptor. vtraque editione, cōſil. 1. n. vnic. Carrerius practica criminali,* vbi de raptu, *§. Secundo caſu principali, n. 7. Decianus tractatu criminali l. 8. c. 7. n. 19. Maſcardus de probat. concl. 1259. nu. 29. Peguera deciſ. crimin. c. 43. n. 8. Anton. Cucus li. 5. inſtit. maiorum, t. 12, n. 120. Veracruz appendice ad Speculū,* vbi de raptu, *f. 82. §. Conſequēter etiam, Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. n. 58. Vela de pœnis delictorum, c. 29. §. Uno autem caſu.* Adde cum *Deciano & Azebedo eiſdem locis,* adhuc in eo caſu, quo femina ſui iuris vult, nō eſſe raptum, quamuis eam abducens viris armatis comitatus abiret, ne aliqui impedimento ſibi eſſent. Quia nec feminæ, nec alicui, ſub cuius cura & cuſtodia ſit, vis infertur: qualis ad raptum deſideratur.

7 2. Infertur, quid dicendum ſit, ſi puella abductioni cōniueat, poſtea verò renitens cognita ſit? Vel è contra, abductioni reſiſtat, mox autem abducta copulæ annuat? Et quidem quādo femina initio voluit abductionem, poſtea verò copulæ reſiſtit: *Guido de Suſa relatus ab Alberico l. penult. n. 6. c. de Epiſc. & cler. & Gādinus de maleficiis, t. de multis quæſtionibus dependentibus à ſtatutis, nu. 21. Alberic. l. vnic. n. 16. C. de raptu virg.* & placet. Quia cùm raptus abductionem violentam petat, vbi ea deficit, non erit raptus, ſed copula vi extorta. Iuxta ea quæ num. 20. dicemus. Deinde quod in his ſpectetur initium, *D. [illegible] 14. ff. ad l. Iuliam, de ſicariis,* ibi, *In maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus.* Nec audiendus eſt *Albericus ea. l. penult. num. 7.* hoc reprobans. Quia loquitur iuxta ſuam ſententiā, nimirum vt ſit raptus licèt femina ſemper velit, quam numero præcedēti impugnaui. Hinc rurſus infertur, quando è contra femina initiò abductioni reſiſtit, ac poſt modū copulæ annuit, eſſe raptum. Quod initium ſpectandum ſit, in quo violētia interfuit. Sic ijdem & *Carrerius practica criminali* vbi de raptu, *§. Secundo caſu principali, n. 10. Peguera deciſionibus crimin. c. 43. nu. 7. Guido ſinglari 569. n. 1.* Guido tamen in hoc euentu, ſi verè probaretur is conſenſus feminæ in ſua plena libertate poſitæ, liberandum fore raptorem à pœna ordinaria raptus. Quod is conſummatus minimè ſit: petit enim ad ſui conſummationem & violentiam copulam: ſaltem ex parte voluntatis raptoris, qui fecit quod potuit (vt n. 18. dicemus.) Sic docent *Decianus tract. crim. li. 8. c. 7. n. 38. & 24. Azebedo lib. 8. recop. tit. 13. l. 2. n. 77.*

3. Infertur, eſſe verè raptū femina diſſentienti, quamuis eius parentes conſentiant abductioni. Quia parentes non habent dominium corporis puellæ, nec facultatem illud ei vſui exponendi abſque iniuſtitiæ labe, ob iniuriam puellæ irrogatam, Sic *Hoſtien. ſumma tit. de pœnis raptorū corporum, n. 1. verſ. Dicitur ergo raptor. D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 7. Gerſon 4. p. ſerm. vlt. domin. 2. aduent. alphab. 22. lit. T. D. Ant. 2. p. t. 5. c. 2. in princ. Roſell. verb. Luxuria, init.* vbi *Sylueſt. q. 1. verſ. Raptus verò. Turrec. c. Raptus 36. q. 1. n. 3. Veracruz append. ad ſpecul.* vbi de raptu, *f. 82. § Conſequenter etiam. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. col. 12. verſ. Eſt aliud. Toledo lib. 5. ſumm. c. 12. n. 7. Nauar. ſum. c. 16. n. 3. Nauarra l. 2. de reſtit. c. 3 p. 4.* vbi de lædēte in cæteris corporis bonis, *in noua edit. dub. 1. n. 418. Valentia 2. 2. diſp. 9. 4. q. 3. punct. 3. col. 7. §. Raptus.* 8

4. Infertur intellectus ad *l. vnic. §. Et ſi quidē, verſ. Pœnas autem. C. de raptu virg.* quæ decidit raptum admitti, ſiue mulier velit ſiue nolit. Intelligēda enim eſt, vt procedat ex præſumptione quadam, præſumit quippe vim inferri illi importunis ac doloſis ſuaſionibus, vt conſtat ex illis verbis, quæ reddens huius rationem ſubiungit, ibi: *Quia hoc ipſum velle mulierum ab inſidiis nequiſſimi hominis, qui meditatur rapinā, inducitur. Niſi etenim eam ſolicitauerit, niſi odioſis artibus circumuenerit, non facit eam velle in tantum dedecus ſeſe prodere.* Et ita docent *Salicet. ea l. vn. nu. 29. & 30. Ruin. conſ. 122. n. 5. vol. 4. Decian. tract. crimin l. 8. c. 7. n. 19. Azebedo lib. 8. recop. t. 13. l. 2. n. 55. Cantera qu. crim. quæſt. tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu. 20.* Nec placet alia expoſitio, quam tradunt *Hippol. ea l. vnic. nu. 16. Decian. eo. c. 7. nu. 7.* dicentes eam l. vnicam conſiderare violentiam, parentibus non conniuentibus raptui, illatam, atque illorum intuitu appellare raptum, quando puella conſentit. Sed non placet, quia textus ille expreſsè non expendit parentum contradictionem, ſed voluntatem feminæ non omnino liberam. Vt clarè cōſtat ex ratione ibi ſubiuncta, nuper allegata. 9

5. Infertur temperandos eſſe DD. aſſerentes eſſe raptum, quando femina ſui iuris, importunis precibus abducetur. Quaſi violēta ſit extractio, eo quod importunę preces vim inferant, Quod ſuadet *l. 3. verſ. Si quis volētem ff. de libero hom. exhibendo,* vbi ſolicitationibus detentus, dicitur vi ac dolo retineri. Et *l. 1. §. Perſuadere, ff. de ſeruo corrupto,* ibi: *Perſuadere autem eſt plus quàm compelli, & l. 1. t. 9. p. 7.* ibi: *Como en manera de fuerça, y ſon ſacar, y falagar.* Et probat etiam, *l. vnic. §. Et ſi quidem, verſ. Pœnas autem, C. de raptu virg.* Et ita docent *Gloſſa ea l. vn. verb. Ipſum velle, & ibi Bald. num. 20. Nauar. l. 5. conſ. tit. de raptoribus, conſil. 1. num. vnic. Carrerius pract. crim.* vbi de raptu, *§. Secundo caſu principali, num. 4. Peguera deciſionibus crimin. c. 43. num. 3. Vela de pœnis delictorum c. 29. §. Ex quibus apparet.* Sed temperandi ſunt, quando hæ preces importunæ violentiæ æquiparantur. Cùm enim raptus vim deſideret, non ſufficiunt quæcunque preces importunæ, non etenim omnes eæ vim inferūt: (vt latiùs declarauimus l. 4. diſp. 7. nu. 5. & ſeqq. vbi textibus in contrarium allegatis, reſpondi.) 10

ſpondi. Sed quando aliæ circunſtantiæ cum illis cõcurrunt, vt maximus reuerentię timor, ita vt perſona ſic inſtanti non audeat puella contradicere. Atque proinde quando ſolæ preces importunæ interueniunt, non eſſe raptum dictis pœnis obnoxium, ſed cuidam extraordinario ſupplicio, docent *Hippol. d. l. vn. n.* 14. *Decian. tract. crimin. l.* 8. *c.* 7. *n.* 7. *ad finem.*

11 6. Inſertur ad pœnas *l. vn. C. de raptu virgin.* raptoribus ſtatutas incurrendas, ſatis eſſe, ſi doloſis perſuaſionibus aut quibuſcunque fraudibus circumuenta mulier abducatur. Conſtat ex *eod. l. vn. §. Et ſi quidem. verſic. Pœnas autem,* ibi: *Niſi odioſis artibus circumuenerit.* Vbi decidens textus, quare raptor feminę volentis pœnis ibi ſtatutis plectendus [illegible] reddit, quod conſenſus ille doloſis artibus extortus præſumatur. Ergo quoties conſtat dolum adeſſe, incurrentur hæ pœnæ. Et ita tenent *Dynus regul. Scienti.* 27. *n.* 3. *&* 4 *de regul. iuris, in* 6. *Angelus auth. de leno. §. fi. in fi. Salicet. d. l. vn. n.* 29. vbi *Hippolyt. n.* 15. *Decianus tract. criminali, l.* 8. *c.* 7. *n.* 8. *Berber. in viatorio iuris, tit. de raptoribus, poſt medium. Maſcardus de probat. concluſ.* 1259. *n.* 30. *Cantera q. crimin. q. tangentibus punitionem delicti, c.* 4. *n.* 23. Vnde dum hi DD. dicunt eſſe raptum, ſi femina donis ſibi promiſſis extrahatur, intelligendi ſunt, ſi in promiſſione dolus interueniat, vt quia animo defraudandi, montes aureos (vt vulgo fertur) quis promiſit: ſecus ſi pretio conuenit cum ipſa, abſque dolo, ita *Decianus eo. n.* 8. Nec placet limitatio *Julij Clar. lib.* 5. *receptarum. §. Raptus n.* 3. *& Azebedo lib.* 8. *recop. tit.* 13. *lib.* 2. *n.* 42. vbi hoc temperant, quando verbis fallacibus abducitur mulier, vt contra ſuorum voluntatem, in alio loco retineatur. Sed nõ placet: quod *d. lex vn.* non conſiderarit eo loco diſſenſum ſuorum; (vt n. 9. diximus) quando enim parentes abductioni feminæ renituntur, nil refert an femina decepta ſit, necne: erit etenim raptus, quamuis ipſa conſentiat, vt numer. ſequenti dicemus.

12 7. Infertur, eſſe raptum, quando puella ſub parentum cuſtodia conſtituta, ex eorum domo ipſis inuitis abducitur, quamuis ipſa conſentiat: quippe iniuria maxima parentibus irrogatur, quam ipſa remittere nequit, ſpõte ſua abductioni conſenſum præbens, *l.* 2. *verſ. Uſque adeo. ff. de iniuriis.* Et notat *gloſſa c. Contigit, el.* 1. *de ſent. excom. verb. Iniurioſa,* in quodam ſimili, nimirũ, in clerico cuius conſenſus vt in ipſum manus iniiciantur, non liberat iniicientem à ſententia excommunicationis, vt decidit ille textus: quod poſſit clericus aſſenſum iniuriæ præbere, quatenus ſuæ perſonæ offenſa eſt, non tamen quatenus eſt ſtatus clericalis iniuria. Atque ita docent *Hoſt. ſumma tit. De pœnis raptorum corporum, num.* 1. *verſ. Dicitur ergo raptor. Abbas c. penul. n.* 4. *de raptor. & ibi Ananias, n.* 4. *verſ. In gloſſ.* 2. Idem tenẽt *Hippol. l. vnic. n.* 16. *C. de raptu virg. Roſell. verb. Luxuria, initio,* vbi *Syllueſt. q.* 6. *dicto* 2. *Barbatius conſ. vlt. n.* 1. *vol.* 2. *Matheſilanus notab.* 100. quem refert & ſequitur *Bermõdus Chauer de publicis concubinariis,* vbi de ſtupro, *n.* 29. (habetur *tom.* 11. *tractatuum, p.* 1.) *Carrerius practic. crim.* vbi de raptu. *§. Secũdo caſu principali, n.* 7. *Boſſius practic. crim. tit. de raptu mulieris n.* 16. *Iul. Clarus li.* 5. *receptarum. §. Raptus. n.* 3. *Decianus tractatu crim. l.* 8. *c.* 7. *n.* 21. *Perez lib.* 8. *ordinamẽti, t.* 15. *rubr. f.* 278. *ad fi. Azebedo lib.* 8. *recop. t.* 13. *l.* 7. *num.* 41. *&* 42. *Peguera deciſionibus crim. c.* 43. *n.* 6. *Salzedo practica Bernardi Diaz, c.* 78. *in poſteriori editio. in fine. Maſcard. de probat. concl.* 1259. *n.* 29. *Cantera q. crim. q. tangentibus punitionẽ delicti. c.* 4. *n.* 20. *Petrus Gregorius Syntagmate iuris p.* 3. *l.* 36. *c.* 8. *n.* 4. *Vela de pœnis delictorum. c.* 29. *§. Unde ſi femina. Zauello quæſt. practicis q.* 596. *n.* 33. & multi alij fatentur eſſe raptũ verum, quamuis de pœnis iuris non agant, quos n. 35. referam. Quamuis autem *Peguera eod. c.* 43. *n.* 3. *& Zauallos nuper citatus* velint hunc raptorem ſubdi ordinariis pœnis raptus, ac *Perez* dicat pœna capitali plectendum eſſe: at verius eſt ſolam extraordinariã pœnam infligendã eſſe, quod pœna cõmẽſurari delicto debeat, *c. Nõ afferamus,* 24. *q.* 1. *auth. Vt patrum filij ſuccedant. §. Quia verò.* At longè minus delictum eſt, tunc, quàm ſi femina quoque diſſentiret, cũ ſit reſpectu ſolius patris raptus: eo vel maximè, quod in his iniuriis voluntas feminæ, cui directè iniuria violẽtiæ irrogatur, ſpectãda ſit. Nõ ergo pœna ordinaria raptus, ſed alia arbitrio iudicis imponẽda eſt. Quod docẽt *Decianus, Boſſius n.* 7. *Cãtera, Azebedo n.* 56. *nuper allegati.*

13 Immo erit quoque raptus, quando parẽtibus ignorantibus virgo conſentiens ſub illorum cura exiſtens abducta eſt. Quamuis enim tunc non interueniat ipſorum contradictio poſitiua, eſt tamen voluntatis ipſorum defectus, qui nolitio appellatur, quod ſatis eſt vt de iniuria ſibi ipſis illata iuſtam querelam concipiant. Sic *Abbas, Ananias, Boſſius n.* 16. *Peguera n.* 6. quos num. præcedenti retuli. At non ſubdetur pœnis ordinariis raptus. Quippe non eſt propriè raptus (vt n. 36. probabimus.) Et ita docet *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n.* 5. & hunc non ſubdi pœnis ſtatutis raptui in Tridentino tenẽt alij, quos diſp. ſequenti n. 12. referam. Nec tanta pœna infligenda eſt, ac ſi parentes expreſsè abductioni reſiſterent. Tũc enim grauiùs delinqueretur.

14 Idem dicendum eſt, quando puella ſub tutorũ poteſtate, aut mariti cõſtituta, ex eorum domo abſque ipſorum voluntate conſentiens abduceretur. Habẽtur enim loco parentum. Ita *Carrerius, Maſcard. Perez, vbi n.* 12. *eos retuli.* Addit bene *Perez* idem ſentiendum eſſe, ſi femina ſub fratrum cuſtodia eſſet. Cum tamen minus ſit delictum, quando ſub fratrum cuſtodia eſt, minor erit pœna.

15 Sunt tamen hæc limitanda, niſi præceſſiſſet tractatus de matrim. ineundo. Tunc enim ſi puella volens, quantumuis reclamantibus parentibus à ſponſo extrahatur, non ſubdetur raptus hic pœnis iuris ciuilis: quod corrigitur in hoc per ius canonicũ, quod in hoc ſeruandũ eſt. Conſtat ex *c. pen. de raptor.* ibi: *Cùm ibi raptus dicatur admitti, vbi nil ante de nuptiis agitur, iſte raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris aſſenſum, & priùs eam deſponſauerit, quàm cognouerit: licèt parentes reclamarẽt, à quibus eam dicitur rapuiſſe.* Per quod corrigitur *l. vnic. ad medium, prin. C. de raptu virg.* ibi, *Quoties connumeramus eum, qui ſaltem ſponſam ſuã per vim rapere auſus fuerit.* Quam *l. regia.* 3. *t.* 20. *p.* 7. explicat de raptu ſpõſæ de futuro: vt bene aduertit *Greg. Lopez, verb. Su eſpoſa.* At corrigitur per *d. c. pen.* quod raptum puniri nõ permittit factum pro ineundo matrim. quando præceſſere ſponſalia de futuro. Et loqui eum textum etiam quãdo ſola hæc ſpõſalia præceſſere, inde conſtat. Quod dicat: *Vbi nil ante de nuptiis agitur:* quãdo etenim ſponſalia præcedunt, iam verum eſt, aliquid de nuptiis actum eſſe. Atque ita docent *Abbas ibi n.* 1. *notab.* 1. *& n.* 4. *Ananias n.* 4. *verſ. In gl.* 2. ita intelligentes *gloſſam ibi, verb. Admitti,* quæ docet nõ eſſe raptum, quando puella conſentit, vt intelligatur ſi præceſſit tractatus de matrim. contrahẽdo. Ita tenẽt *Corneus conſ.* 80. *n.* 7. *&* 8. *vol.* 2. *Barb. conſ. vlt. n.* 1. *vol.* 2. *Carrer. pract. crim.* vbi de raptu, *§. Hinc nata occaſione, aliqua de raptu differamus. n.* 26. *Boſſius pract. t. De raptu mulieris, n.* 17. *Decianus tract. crim. l.* 8. *c.* 13. *n.* 47. Idem videtur clarè ſentire *Viguerius l. inſtit. c.* 7. *§.* 4. *verſ.* 5. vbi ait nõ eſſe raptũ, ſi ſponſa maximè de præſenti abducatur. Et fauent aliqui, qui generaliter hoc docẽt, quando tractatus aliquis de matrimonio præceſſit. Hi ſunt, *Roſella verb. Luxuria, n.* 1. vbi *Syllueſt. q.* 6. *diſt.* 2. *Angelus verb. Raptor, n.* 3. *& ibi Tabiena n.* 2. *q.* 1. *Vela de pœnis delict. c.* 29. *§. Vnde ſi.* Aliqui volunt, vt non ſit locus pœnis raptus, iuxta deciſionem *d. cap. penultimi,* deſiderari tres cõditiones. I. vt puella abductioni cõſenſerit: II. vt præceſſerint ſpõſalia: tertia, vt matrim. ſubſecutũ ſit. Sed bene *Boſſius & Decian.* proximè allegati cũ aliis quos referunt, ſolas duas priores cõditiones neceſſarias eſſe affirmãt. Quod *text. d. c. pen.* ſolas eas exegerit, & dum de matrimonio ſubſecuto mentionẽ fecit, id fuit ad eum finẽ, vt reuocetur cõiux à monaſterio, quod poſt matrimonij cõſummationem ingredi nequit. Id tamen cum *Corneo proximè alleg.* aſſerendum eſt, nempe, non ſufficere actum eſſe de nuptiis contrahendis, ſi non ſit iam præſtitus cõſenſus de matrimonio ineũdo, ac is tractatus cõcluſus. Verba enim illa *d. c. penult. Vbi nil antè de*

nuptiis

nuptiis agitur, ſunt cum affectu accipienda. Quòd ex tunc iam habeat aliquale ius raptor in raptam: nullum enim habet, dum ſponſalia non ſunt communi placito inita.

16 Quinimo quamuis nullus matrimonij ineũdi tractatus præceſſerit, eo poſtea ſubſecuto, eſt valde rationi cõſentaneum, praxiq; receptum, ne ordinariis raptus pœnis raptor plectatur, ſed mitioribus arbitrio iudicis. Quod docent *Paulus l.pen.n.5.C.de Epiſcopis & cleric.* dicẽs Mantuæ raptorem quendam mortis pœnam euaſiſſe, quod raptam duxerit. *Boſſius pract.crim.tit.de raptu mulieris, n.17. Decian.tract.crim.l.8.c.13.n.48. Peguera quæſt. criminal. c.42.fi.* (qui omnino videndus eſt, latè enim hanc quæſtionem diſcutit.) Et conſentit *Ant.Gom.aliis citatis, l. 80. Tauri.n.43.ad fi.* in Hiſpania, propter *l.reg.22.t.1.p.7.* quę vult, concordia inita inter partes, non imponendam eſſe pœnam corporalem delicto ſtatutam: quamuis, iure communi attento, ſecus eſſe dicat. Quamuis non deſint alij, qui hunc raptorem à pœna mortis minimè eximant: inter quos eſt *Greg.Lopez l.3.verb.Caſaſſe, t.20.p.2.* adducens forſan nec eſſe iuſtam legem id diſponentem: eo quòd ad peccandum inuitaret. Et dubius manet, nihilque definit de pœna mortis, *Iul.Clarus l.5. recept.§ Raptus, n.8. fine.* Nec eſt opus, vt raptor hic pœnam ordinariam euadat, parentibus conniuentibus initum eſſe matrimonium, vt bene tuetur *ibidem Decianus* contra Paulum & Pegueram proximè allegatos.

17 8. Infertur non eſſe raptum his pœnis obnoxium, ſi non cauſa libidinis explendæ fiat, ſed alia quacunque. Quod conſtat, nam raptus propriè eſt luxuriæ ſpecies, teſte *D.Th.2.2.q.154.a.7.* Et ita *D.Iſidor.l.5.Etym.c.26.* & refertur *c.1.36.q.1.* raptum, dixit eſſe illicitum coitum à corrumpẽdo dictum, raptúque potientẽ, ſtupro frui. Atque ita docẽt *Decius conſ.234.n.8.vol.2. Carrerius pract.crim.* vbi de raptu, *§.Secundo caſu princ.n.12. Boſſius pract. crim. t. De raptu mulieris, n.17. Iul.Clarus l.5.receptar. §. Raptus, n.1. Decian.tractatu crimin.l.8.c.7.n.38. Cantera q.criminal. q.tãgentibus punitionem delicti, c.4.n.22. Peguera deciſ.crimin.c.42. n.7. Azebedo lib.8.recop.t.13.l.2.n.91. Vela de pœnis delic.c.29.*

18 Dubitabis autem, num deſideretur ad raptus pœnas, copulam ſubſecutam eſſe? Affirmãt quidam. Quod colligunt ex *l.vn.C.de raptu virg.paulo poſt principium*, ibi, *Cum virginitas vel caſtitas corrupta reſtitui non poſſit.* Itẽ, quia pœnæ illius legis eò tendunt, vt copula vitetur. Ita *Ananias* teſtans ita iudicatum Bononiæ, *c.pen.in fine, de raptor. Cepola cõſ.57.col.2. Decius conſ.234.n.8 vol.2. Boërius deciſ.316.n.4. Riminal.conſ.571.n.19.vol.5. Perez l.8.ord.t.15.rub.f.279.§. Quæritur, quis rapuit virginem:* & addit hoc eſſe verum, ſiue raptor ſe à copula abſtinuerit, quia noluit, ſiue quia non potuit. Alij tenent contrarium. Ita *Baldus l. Si quis non dicam rapere, in fine.C.de epiſc.& cler. Paulus l.pen. n.5. C. eodem tit. Boſſius pract.t.de raptu mulieris n.8. Greg.Lopez l.3. tit. 20. p.7.verb.O jaziendo*, per illam l.ibi: *Robando, ò jaziendo.* Et illa ducti tenent idem *Zauallos q. practic.q.596.n.28. Cantera q.crim.q.tangentibus punitionem delicti.c.4.n.20. & n.22.* vbi addit, ſiue raptor potuerit habere copulã, & noluerit, ſiue nõ potuerit, locum eſſe pœnis raptus. Sed placet diſtinctio cõmunis DD. vt ſi raptor à copula ſe abſtinuerit, pœnitentia ductus, & nolens habere, quãuis potuerit, nõ ſit ordinariis raptus pœnis obnoxius, ſed extraordinariis: ſecus ſi copula ſubſecuta nõ fuerit, quòd ad eam peruenire non potuit. Sic docent *Hippolytus* latè probans *d.l.vn.n.253. Bermõd. Chouer de publicis concubinariis*; vbi de ſtupro, *n.32.fi.& ſeq. Carrerius pract.crim.* vbi de raptu, *§.Secũdo caſu principali n.8.fine. Iul.Clarus lib.5.recept.§. Raptus. n.4. Couar.clem.Si furioſus.de homic.2.p.init.n.8. Ant.Gom. l.80. Tauri n.40. Decian.tract.crim.l.8.c.7.n.38. Menoch.de arbitrar. l.2.centur.4.caſu 360.n.32. Maſcard.de probat.cõcl.1259.n.37. Hieron Gabr.conſ.172.n.2.& 6.vol.1. Peguera deciſ.crim.43.n.1. Azebedo lib.8.recop.tit.13.l.2.n.89. Vela de pœnis delictorũ, c.29.§. Unde dicendum eſt.* Limitant bene *Couar. & Decianus*, niſi rapta ſit monialis, raptor quippe pœnã ordinariam ſubibit, quacunque ex cauſa copula non ſit ſubſecuta.

Ex qua reſolutione colligitur deciſio illius quæſtio- 19
nis, An conatus ad rapiendum eo nõ ſubſecuto, quia rapiens non potuit, aſtrictus ſit pœnis ordinariis raptus? De qua late conſulendi ſunt *Menoch.de arbitr.l.2.centur.4. caſu 360. Zauallos q.pract.tota q.540.* Sed breuiter teneri ſic conantem pœnis raptorum: vt ſi vadat mulieris domum hominibus armatis comitatus ad eam rapiendam, nec eam inueniat, & ideo ceſſet raptus; docẽt *gloſſa inſtit. de vi bon.rap.in prin.verb. Comprehendatur. Hippol.* latè probans, *l.vnic.n.244.& ſeq.C.de rapt.virg. Corſetus in ſuis notabilib.verbo Vis. Cantera n.20.* vbi citatus eſt præced. Dicuntur, quòd in atrocioribus delictis conatus pro facto reputetur, vt notat *Cardin.clem.Paſtoralis in princ.n.3.notab. 8.de ſent.& re iud.* colligens ex eo textu. At verius eſt ſola pœna extraordinaria puniendum eſſe eum conantem. Quod probãt *Couar. Ant.Gom.n.præced.allegati. Menoch.dict, caſu 360.n.33.* & addit bene *Couar.* id eſſe verum, licèt conatus ad rapiendam mulierem adhibitus fuerit, ea non rapta, nec e monaſterio abducta.

9. Infertur, deſiderari ad raptum vt pœnis iuris ſubia- 20
ceat, traductionem de loco ad locum, vnde ſi abſque traductione cognoſcatur violenter femina, erit copula vi extorta, non autem raptus. *l. Mariti lenocinium 29. in fi. ff.ad l.Iuliam, de adul.* ibi: *Eum autem qui per vim ſtuprum intulerit vel mari vel femina.* Conſtat etiã ex *c.Lex illa*, quod eſt Gelaſij Papæ, *36.q.1.* ibi: *Raptum dixit commiſſum eſſe, vbi puella de cuius nuptiis nil antea actum fuerat, videatur abducta.* Et ita docent *Bald.l.Sed eximendi, paulo poſt prin.verſ.In gloſſa quæ incipit.ff.Ne quis eum qui. Hoſt.ſum.t.De pœnis rapt.corporum, n.1.verſ.Dicitur ergo raptor. Alberic.l.vn.in fi. C. de raptu virg. Et in ſuo diction.lit.R.verb. Raptus, & l.2. de ſtatutis. q.31.n.1.& 2. Guido ſingulari 1007.n.1. Paulus l.pen.n.4. C. de epiſ.& cler. Hippol.ſingul.65.n.2. Bertrand. conſ. 39. vol.6. Cuman.conſ.95.n.vn. Bonifacius de Vitalinis tract.de malefic. t. De adulterio, inceſtu, & ſodomia, n.12. Gand.de malef.t.de multis quæſt.dependentibus à ſtatutis, n.19. Carrer.pract. crim.* vbi de raptu. *§.Secundo caſu principali, n.1. Nauar.l. 5. conſ. in vtraque edit.t.De raptoribus, cõſ.1.n.vn. Boſſius pract.t.de raptu mulieris, n.3. Iul.Clarus* multis citatis, & dicens eſſe omnium, *l.5.recept.§. Raptus n.1. Anton.Gom.l.80. Taur.n.41. Decian. tract.crim.l.8.c.7.n.31. Maſcard.de prob.concl.1259.n.20.& 23. Perez l.8.ordinam.t.15.rubr.f.279, §. Quæro quãdo dicatur raptus. Azebedo li.8.recop.t.13.l.2.n.82. Peguera deciſ.crim.c. 42.n.7. Zauallos q.pract.q.596. n.3. Bermond. Chouer de publicis concubin.* vbi de ſtupro, *n.19. Vela de pœnis delict. c.29. paulo poſt prin. Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.232.n.2. Vega 2.t.ſum. c.34.caſu 157.notab 2. Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium, in prin.n.9.* Quare credendũ minimè eſt *Rebuff.l. Marcellus, 9.verb.Rapere.ff.de verb.ſign.& Cantera q. crim.q. tangentibus punitionem delicti, c.4.n.29.* dicentibus ad raptum non deſiderari traductionem de loco ad locum. Quamuis verò abſque ea traductione non ſit propriè raptus: at plectetur vi cognoſcens pœna capitis, & amiſſionis bonorum, inſtar veri raptoris, in hoc regno Caſtellæ. Quòd id diſponat *l. reg.3.t.20.p.7.* ibi: *Iaziendo con alguna dellas por fuerça.* Et ita obſeruant ibi *Greg.Lopez, verb. O jaziẽdo. Anton.Gomez d.l,80.n.41. Zauallos d.q.596.n.6.*

Nec qualiſcumque traductio de loco ad locum ſuffi- 21
cit, ſed debet eſſe ad effectum abducendi, & non gratia commodioris luſus & coitus. Id enim non eſt verè traducere de loco ad locum. Ita *Cuman. Bertrand. Iul.Clarus, Decian.n.32. Maſcard.n.20. Azebedo n.83. Peguera, Zauallos n.3. Vela §.5.cit.num.præc.* Vnde nõ ſatis erit, ſi puella de vna camera in aliã extrahatur. Quod nõ id ſit ad effectũ abducendi, ſed ad commodiorem coitum. Ita *Bertrãdus, Iulius Clarus, Decianus, Azebedo, Maſcardus n. 21. Peguera, Zauallos ibid.* Nec ſimiliter ſufficiet, ſi rapiatur à via publica, & ſeorſum abducatur. Quia id eſt gratia cõmodè coëundi: is etenim actus occultum locum petit. Sic *Cuman. Carrer.n.2.alleg.n.præced.* Tandem, nec ſatis eſt, ſi quis puellam in agro repertam, per aliquot paſſus abducat, vt eam carnaliter cognoſcat, quoniam id ad cõmodiùs

coëun

coeundum fit.Sic *Bertrand.Iul.Clar.Maſcard.n.21. Azebedo n.83.& ſeq.*Immo plus dicit *Decianus d.n.32.* nõ ſufficere ſi de via in campum gratia cõmodioris vſus vehatur.Id tamẽ monuerim,eſſe verum raptum, ſi feminam animo abducendi in alium locum, quiſpiam è loco rapiat,quamuis eam ad locum deſtinatum minimè perduxerit.Quòd iam ſit vera de loco ad locum abductio & animo abducendi facta.Ita docet *Bald.nu.præced.allegatus.*

22 10.Infertur, raptum pœnis iuris ſubditum petere, vt ſit mulierũ honeſtarũ.Conſtat ex *l.vnic. ſtatim in principio. C. de raptu virg.*ibi:*Raptores virginum honeſtarum, vel quarumlibet viduarum.* Vbi *gloſ.verb.Virginum,& Hippolyt.ibi.n.210.* dicũt particulam illam,Honeſtarum,determinare etiam ſequentia,ita vt in quocunque caſu,& in quacũque muliere intelligatur,dummodo ſit honeſta. Quod etiá clarè expreſſit *l.regia.3.tit.20.p.7.* Et cõſtabit amplius ex dicendis numero ſequenti.Si tamen mulier ſit honeſta,ſiue virgo,ſiue nupta, ſiue vidua, ſiue ſoluta ſit, erit raptus,vt cõſtat ex *ead.l.vnica,& ex ead.l.regia.3.*Et docẽt *Hoſtienſ.ſum.t.de pœnis raptorum corporũ,paulo poſt prin. Grillãdus de pœnis omnifariã coitus,q.10.n.1.*(habetur *tom. 11. tractatuũ p.1.*)*Bonifacius de Vitalinis tract.de maleficiis,t.De raptorib.nu.2.& t.De adulterio,inceſtu,& ſodomia,n.12. Carrerius practica criminali,*vbi de raptu,§.*Hinc nacta occaſione,aliqua de raptu diſſeramus,n.1.& 8. Ant.Gomez l.80. Tauri.nu.36. Decianus tractat.criminali,l.8.c.7.n.17.Cantera q.crimin.q. tangentibus punitionem delicti,c.4.n.20.Azebedo lib.8.recop.t.13.l.2.n.49.*

23 Tandem infertur, meretricis raptorem non incidere in pœnam *l. vn. C. de rapt.virg.& l.reg.3.t.20.p.7.* Quòd ad eas pœnas incurrendas deſideretur honeſtas in muliere rapta(vt n.præc.probaui)ſed is raptor pœna extraordinaria arbitrio iudicis puniẽdus erit. Conſtat etiá ex *l.Verum eſt,40.ff.de furtis,*ibi:*Verum eſt, ſi meretricem alienam ancillam rapuerit quis,non eſſe furtum.*Atque ita docent *gloſſ. inſtit.de publ.iudiciis.§.Item l.Iulia,verb.Viduam.Bart.d.l. Verum.n.3. Angel.l.vn.n.3.C.de raptu virg.& ibi Hippol.n.210.* & ibi omnes,*Couar.3.var.c.14.n.2.*,*Menoch.de arbit.li.2. centur.3.caſu 291.n.3.Iul.Clarus lib.5.recop.§.Raptus,nu.5.*& & omnes Doctores ſtatim allegandi. Quod temperandum eſt primò,niſi vitæ ante actæ pœnitẽtia ducta meretrix illa,vitam honeſtam agere cœpiſſet: ita vt nõ ſufficiat pœnitẽtia illa abſque honeſtæ vitæ inceptione. Ita *Salicet.d.l.vn.n.3.oppoſ.1.& ibi Hippol.n.19.& ſeq.Ananias c.ſi.n.3.in fine,de raptor. Bernondus Choner de publicis cõcubin.* vbi de ſtupro,*n.22.& ſeq.Grillãdus de pœnis omnifariã coitus, q.10.n.25.& duplici ſequenti(vterque habetur t.11. tractatuum, p.1.)Carrer.practica crimin.*vbi de raptu,§. *Hinc nacta occaſione,aliqua de raptu diſſeramus,n.12.Decianus tract.crim.l.8.c.7. n.9.Ant.Gomez,l.80.Tauri,n.45.Maſcardus de probat. cõcl, 1259.n.14.Azebedo lib.8.recop.t.13.l.2.n.110.* Atque ita intelligendi ſunt *Bal.d.l.vnic.n.21.& ibi Alberic.n.10. Cynus n.3.q.1.Paulus l.pen.n.2.C.de epiſc.& cleric.Greg. Lopez, l. fin. verb.Fuerça,tit.19.p.7.Peguera deciſ.crim. c.43. n. 15.* vbi raptorem meretricis pœnis ſubdunt,quando meretrix renitebatur, præteritæ vitæ pœnitentia ducta, volens in poſterum ab ea deſiſtere:intelligendi enim ſunt, ſi vna cum pœnitentia illa cœpiſſet honeſtam vitam,alias ſola pœnitentia non ſufficeret,iuxta dicta.Secũdum temperandum eſt,niſi meretrix ea iuſtam haberet renitendi cauſam, vt ſi contradiceret ob cõſanguinitatem, vel affinitatem cum raptore.Ita *Alberic.Cynus,Paulus,Greg.Lop. Peguera,ibid. Azebed.d.l.2.n.111.*Sed meliùs *Salicet.& Carrer.proximi alleg.* dicunt adhuc non eſſe locum pœnis raptus, ſed inceſtus.Quia deficit honeſta vita in rapta,quę omnino ad pœnas raptus incurrendas neceſſaria eſt,(vt n.præc.probaui.)Tertium temperandum eſt, niſi meretrix illa eſſet coniugata.Quia tunc marito irrogaret iniuriam raptor illius meretricis : ac ſubinde iure optimo raptoris pœnis obnoxius eſſet.Ita *Paulus,Hippol.n.30.Carrerius,Ant.Gom. Decian.n.14.Maſcard.n.15.Azebedo n.107. nuper citati.*Quod intellige,niſi maritus eſſet leno. Tunc enim etiam reſpectu ipſius ceſſaret iniuria. Sic *Hippol. n.31.Carrer.Decianus,Maſcard.n.19.Azebedo ibid.* Atque ita intelligendus eſt *Ang.d.l.vnic.n.6.* dicens nõ eſſe raptum,quamuis meretrix nupta ſit. An verò dicatur meretrix,ſeu inhoneſta mulier, quæ ſemel ſui corporis copiam fecit,ita vt non ſit locus pœnis raptus?conſulendi ſunt *Decian.eo.c.7.n.12.& Vela de pœnis delict.c.26.corol.4.*

SVMMARIVM.

An eiſdem pœnis raptus ſubdatur mulier rapiens virum, vel aliam feminam? Refertur ſent.affirmans n. 24.

Proponitur contraria Authoris ſententia, n. 25.

Soluuntur argumenta, n. 26.

Poſt num.26. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An eiſdem pœnis raptus ſubdatur femina rapiẽs virum,vel aliam feminã? Quidam affirmãt eiſdem pœnis raptus obnoxiam eſſe feminã viri raptricem.Ducuntur primùm quòd quamuis *l.vnic.* C. *de raptu virg.*loquatur de viro rapiente feminã, & ſimiliter *l.reg. 3.t.20.p.7.* & illi raptui vtraque lex pœnam decernat:at cum militet eadem ratio in femina virum rapiente, ad eum euentum extendẽda eſt. Secundum, quia dum eæ leges de viro raptore loquũtur,verba, gratia frequẽtioris vſus poſita ſunt:quòd frequẽtiùs id contingat, quàm oppoſitum.Verba autem gratia frequentioris vſus poſita in lege,eam reſtringere minimè ſolent, quin ad caſũ minùs frequentem extendantur (vt latè probaui lib. 6. diſp.19.n.10.)Et multis ſimilibus adductis probat *Tiraquel.de retractu lignag.§.20.gl.vn.n.4.& ſeq.* Tertium, quia textus interdicentes inceſtuoſo debitum petere,ac aliud matrimonium inire,de ſolo viro loquuntur.At ad vxorem quoque eiuſdem criminis ream extendi, dicemus hoc lib.7.diſp.15.n.2. Ergo idem dicendum erit de pœnis viri raptoris,extendi nimirum,ad feminam raptricẽ. Quartum,quia textus ſtatuunt vxoricidium eſſe matrimonij ineundi impedimentum,& tamen multi, & non pœnitendi authores, extendunt ad viricidium, vt dicemus hoc lib.diſp.16.n.5.Quintum,quia *d.l. vnic. §. Et ſi quidem, verſ. Pœnas autem*, clarè loquitur de maſculis & feminis:& ad finem concludit, *Sed & ſi quis inter hæc miniſteria ſeruilis conditionis fuerit comprehenſus; citra ſexus diſcretionem.* Quòd ſi dicas ibi eſſe ſermonem de opem ferentibus raptori,atque æquè comprehendi feminas ac maſculos raptui auxiliantes:nil proderit euaſio. Quia ſi femina opem ferens raptui comprehenditur ſub illis pœnis:ergo à fortiori femina ipſa raptrix.Quam cõſequentiam mirum in modum confirmat *c.2.de apoſtatis*, iuncta communi doctrina. Nam ibi ſoli acolytho qui miniſterium exhibet ſacerdoti rebaptizanti, imponitur irregularitas : & cùm nullus alius textus ſit ipſi ſacerdoti rebaptizanti eam ſtatuens,omnes DD. eum textum ad ſacerdotem rebaptizantem extendunt, ac aſſerunt per eũ textum eſſe irregularem. Cuius extenſionis rationem optimè explicat *Suarez 3.p.q.71.a.4.diſp.31.ſect. 6.* quòd ea irregularitas ſit propter nefandum miniſteriũ, quòd multo magìs conuenit rebaptizanti, quàm miniſtranti: & quòd ea cooperatio non ſit in rebus & actionibus diſtinctis, ſed in eadem actione. Quod in præſenti caſu prorſus inuenitur. Quippe peius delinquat femina ipſa rapiens,quàm ſi rapienti opem præſtat,ac cooperatio illa & auxiliũ non ſint in actionibus diſtinctis, ſed in eadem. Si ergo femina auxilium raptui præſtans incurrit pœnas raptus : vt expreſsè decernit *d. l. vn.*à fortiori incurret ipſa femina raptrix.Et tandem, quia quãdo verba poſſunt adaptari mulieribus,ſicut maſculis, & materia poteſt cõuenire vtrique ſexui,maſculinum comprehendit femininum etiam in pœnalibus & odioſis, iuxta doctrinam Bartoli communiter receptam *l.Iura,in fine,ff. de legibus.*Atque ita *Clem.1.de regular.* ſtatuitur vt religioſi mendicantes ex Pontificis licentia tranſeuntes ad non mendicantes, vocem & locum in capitulo minimè habeant:& tamen *gl.ibi verb.Quoſlibet,in fine,Cardinalis ibi, in prin.q.7.n.15.Imola n.8.* & communis, affirmant extendi maſculinum ad femininum, ac proinde comprehendi quoque moniales tranſeuntes, Ita igitur dicendum erit

in

in præſenti. Et hæc ſententia eſt valde probabilis:& illam ſuſtinent *gl.d.l.vnica.verb,Sponſam,& ibi Bald. num.23. idem Bald.l.pen.n.7.C.de epiſc.& cler.& l.Si ita,q.1.in fine ff.de iniuſto,rupto,& irrito,facto teſtam.& c.Cauſam matrimonij*, de *probat.in fin.* Et fortè eſſe veram dicunt *Hoſt.ſum.t. De pœnis raptorum corporum,n.1. verſ. Hoc autem delictum, & Azo ſum.t.de raptu virg.n.3.* eandem ſuſtinent *Ananias c.fi.n. de raptor. Angelus,d.l.vn.in fi.* dicens ſemel ſe vidiſſe Florétiæ meretricem comburi,quòd puerum rapuiſſet. *Hippolytus d.l.vn.n.225.& l.Si quis viduam,n.6 ff. de q. Carrerius pract. crim.vbi de raptu.§.Hinc nacta occaſione, aliqua de raptu diſſeramus,n.27.& 29.Barbatius conſ.64.n.12.vol.1.Petr.de Berma in additionibus ad Iac.Butricanum l.Raptores,col.pen.C. de epiſc.& cler.Franc.Curtius, & collectarius*, quos refert & ſequitur *Tiraquel.de retractu lignag.§.20.gloſſ. vn.n.4.* vbi *n.5. & l.9.connub.n.112.* refert varias feminas virorum raptrices. *Lud.Gom.regula Cancell.de infirmis reſignãtibus,q.6.§. Sed his non obſtãtibus. Ant.Gom.l.80.Tauri n.37. Cantera q.crim. quæſt.tangentibus punitionem delicti,c.4.n. 20. Azebedo lib.8. recop.t.13.l.2.n.95 Vela tract.de pœnis delict.c.29.§. Tertio ex illa,Enriquez l. 12.de matrim.c.14.n.4.Manuel.1. tom.ſum.2. edit.c.232.n.4.Vega 2.tom.ſumma c.34. caſu 157.notabil.5.*

25 His tamen non obſtantibus, verius eſt minimè comprehendi feminas virorum raptrices, ſed alia pœna extraordinaria puniendas eſſe. Ducor primùm,quòd ſolius viri rapientis meminerit *l.vn.C.de rapt. virg.* nec femininum ſub maſculino claudatur,maximè in odioſis & pœnalib.*l.1.§.Quare,ff.de vent.in poſ.mitt.& l.Iuxta, ff. de verb. ſign.* Secũdum,quòd leges non adaptentur iis quæ rariſſimè contingũt,ſed eà ſola quæ frequenter accidunt,ſpectent ac cõprehendant,*l.Nam ad ea ff.de legibus.* At rariſſimũ & vix auditum eſt,vt femina virum rapiat. 3.quia *d. l.vn.§.Et ſiquidem,verſ.Pœnas autem,* vbi pœnas ſtatuit aduerſus opẽ ferentes raptui,volens vtrũque ſexum id efficiẽtem cõprehendi, id expreſſit:*& ad fi.verſ. Sed & ſi quis,* iubens hos auxiliantes,ſi ſerui ſint,cõcremari, neutrius ſexus rationẽ eſſe habendam decreuit : quòd opem ferre lenocinando,vtrique ſexui & cõmune & frequens ſit.Si igitur quando vtrumque ſexum cõprehendere voluit, bis expreſſit:non obſcurũ indicium eſt, noluiſſe eã comprehendi ſexum femineum, dum raptoribus eandem met lex pœnas indicens,ſolius viri rapiẽtis meminit. 4.quia ob eãdem rationem, multi ſentiunt viricidium eſſe impedimentum matrimonij, quòd iura ſolius vxoris occiſionis meminerint.& illud delictũ ſit rarum:hoc autem frequẽs. Quod authoribus relatis ſequemur hoc li. diſp 16.n.6. Quintum, quia cùm maior honeſtas deſideretur in femina,*l.Si furioſi,C.de nuptiis*:atrocius delictum eſt raptus feminæ perpetratus à viro, quàm ſi femina virũ rapiat. Multo enim grauior iniuria irrogatur honeſtati feminæ raptæ,quàm viri rapti. Quippe nec maſculus raptus,nec eius parentes,ac conſanguinei eam iniuriam & infamiã patiũtur:ac quãdo femina rapta eſt. Quãobrem cùm pœna delicto cõmenſurari debeat,*c, Non afferamus, 24.q.1.* par non eſt, pœna raptori feminarũ inflicta plecti mulierẽ viri raptricem.Sextum,quia tũc verba, gratia freqüẽtioris vſus poſita in lege,extenduntur ad alios caſus non ita vſitatos, quãdo in vtriſque eadem ratio inuenitur,vt latè *Tiraq.de retract.lignag.§.20.gloſſ.vn.n.6.* at in raptu viri à femina cõmiſſo non inuenitur eadẽ ratio, vt proximè probaui.Tandem, quia freqüẽtia maior delicti, & maior inclinatio ad illud admittendum, ſunt in cauſa,vt pro minori delicto grauior pœna imponatur,vt tradunt optimè *gloſſa c. Admonere,verb.Exiſtimes,33.q.2.D. Th.4.d.37.q.2.a.2.ad 2.& ibi.D.Bonauẽt.a.2.q.2.corp.Ricar. ibi,a.2.q.2.ad vlt.Turrec.c.Interfectores,a.2.n.5.in ſolutione ad 1.33.q.2.Euerar.in ſuis Topicis,loco ab effectu,n.6.* Cũ igitur rapi virum à femina rariſſimũ ſit,ac modica ſit in femina pronitas ad id perpetrandum,nõ eſt veriſimile,ac rationi cõſonum,pœnam raptus perpetrari per virum, extendi ad raptum per feminã admiſſum.Et ita huius ſent. ſunt *Cynus l,vn.n.4.q.2.C.de rapt.virg.& ibi Albericus n.11. Salicet.n.7.Guillelmus relatus à Bald.l.pen.n.7. C. de epiſc. & cler.Grilladus de pœnis omnifariã coitus,q.10.n.23. Bertachinus in ſuo repertor.lit.N.verb.Mulier,§.Mulier punitur,verſ. Mulier rapiens. & lit. R. verb. Raptor mulieris,verſ. Raptus pœna. Montaluus l.3.fi.t.20.p.7.Iodoc.in ſua pract.c.95.n.7.Iul. Clarus l.5.recept.§.Raptus,n.6.Menoch.de arbitr.l.2. centur. 3.caſu 291.fi.Decian.tract.crim.l.8.c.7.n.27.Gothofred.Author quidam modernus,l.vn.verb.Etiam fæminæ.C.de rapt.virg. Veracruz append.ad ſpeculum,vbi de rapt.f.84.§. Reſpõdetur quod raptus.* Quod ſi femina feminam rapiat, conſulendi ſunt Doctores citati, & breuiter exiſtimo, non extendi eas pœnas ad hunc raptum. Quòd hic quoque caſus ſit rariſſimus.Quamuis videam multos tenere oppoſitum.

Ad arg.n.24.propoſita reſpondetur. Ad 1. conſtat ex 26
dictis num.præced.non ſubeſſe eandem rationẽ in vtroque caſu.Ad 2.dic,non gratia frequentioris vſus factam fuiſſe mentionem de feminarum raptu : ſed quod alter caſus ſit rariſſimus,& ita leges illum non ſpectent. Deinde eſto id eſſet verum, non ſubeſt eadem ratio:ac proinde verba,gratia frequentioris vſus ibi poſita, non extenduntur ad alium caſum:iuxta num.præced.dicta. Ad 3.dic, ſubeſſe prorſus eandem rationem affinitatis contracto cum altero coniuge in vtroque caſu,& vtrumque ſatis frequẽtem eſſe.Ad 4.dixi num.præced. contrariam ſententiam eſſe veriorem. Ad 5 dic, eum locum potius fauere noſtræ ſententiæ, vt num. præcedenti probaui. Nam ibi imponitur pœna ſiue maſculis ſiue feminis auxiliantibus viro,qui mulierem rapit. Nec inde infertur feminæ quoque raptrici imponi. Quia raptus ſubiacens pœnis & auxilium hoc verſantur circa eandem actionẽ: ſicut rebaptizatio ſacerdotis & miniſterium acolythi: ac proinde optimè inferretur ; auxiliãs viro vt feminam rapiat,incurrit pœnas : ergo & ipſe vir rapiens : *iuxta id c.2.de apoſtatis.* At auxilium obnoxium illis pœnis nõ eſt, ſi femina virum adiuuet,quo aliam feminam rapiat, ac proinde ex pœna adiuncta auxilianti circa diuerſam actionem, non infertur principalem exercentem actionem diuerſam,nempe,feminam viri raptricem ſubdi illis pœnis.Ad vltimum dic,id eſſe verum, quando ſubeſt eadem ratio, vt in exemplo ibi relato contingit. Ratio enim illius deciſionis (vt ex præfatione illius textus cõſtat)eſt, vt profeſſores cuiuſuis ordinis in ſua vocatione perſiſtant,ac quietiorem,in ordine ad quem tranſeunt, vitam agant: quæ æquè in monialibus habet locum. at in noſtro caſu non militat eadem ratio.

SVMMARIVM.

An rapta nubens raptori amittat lucrum quod ſibi lege defertur? probatur quadam ſent. n.27.
Contraria authoris,n.28.
Soluuntur argumenta, n.29.
Poſt n.29.inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An rapta nubens raptori amittat ipſius raptoris bona, quæ ob raptus iniuriã ſibi lex ciuilis deferebat, iure canonico prædictam legem corrigente? 27
Præmittẽdum eſt.*l.vnic.C.de de raptu virg.§.Et ſi quidẽ verſ. Sin autem,* bona raptoris,&auxiliantium,ſtatim ad raptę dominiũ transferri. At *auth. De raptis mulier.§. vnic.verſ. Sancimus.& l.regia,3.tit.20.p.7.* ſanciri, ea bona à muliere deperdi,ſi raptori nubat.Quæritur ergo, an hoc habeat locum attento iure canonico, quod libertati matrimonij valde fauet,adeo omnẽ pœnam excludens ? Duplex eſt ſent. I.ait eam legem non eſſe iure canonico correctã:ac proinde id bonorum lucrũ non deferri mulieri raptæ, ſi raptori nubat.Ducitur,quoniam cùm bona illa raptoris ſint lucrum quoddã per legem ciuilẽ delatum mulieri raptæ,eadẽ lex ciuilis deferens lucrum,appoſuit cõditionem,niſi rapta raptori nubat,vt conſtat ex *d.auth.De raptis mulier.* quod ſi dicas eam nõ eſſe conditionẽ, ſed pœnã:quod lucrum ſit iam delatum per *d.l.vnicam.* Saltẽ negari nequit in regno Caſtellæ eſſe conditionẽ lucro acquirendo adiectam,attenta *l.reg.3.tit.20.par.7.*ibi:*E demas deuen de ſer todos los bienes de la muger, que à ſi ouieſſe robada: fueras ende, ſi deſpues deſo ella de ſu gracia caſaſſe con el que la robo.*

robo,o forço,non auiendo otro matrido. Ergo nubens raptori amittit id lucrum, tamquam conditionem minimè implens,*l.Cùm ita legatum,in princ.ff. de conditio. & demonſtrat.* Nec euaditur difficultas, ſi dicas eam conditionem nuptias impedičtem reiici tamquam inhoneſtam,& libertati matrimonij obſtantem. Quòd ea conditio non inducat iniquitatem, nec matrimonij ineundi libertatem auferat:ſed tantùm impediat matrimonium cum raptore,tamquam indigno. At vtroque iure admittitur cõditio quæ impedit nuptias, non abſolutè, ſed cum certa perſona indigna, ſub pœna amiſſionis lucri, quod cõparandum erat abſtinendo nuptiis illis. Nil enim iam acquiſitum aufertur, ſed lucrum comparandum parendo conditioni,vt diximus lib.1.diſp.34.n.39.& ſeq. Secundò quia tãtùm abeſt vt ius canonicum legem ciuilem in hoc correxerit,vt potiùs eam approbarit,vt conſtat ex *c. Cum ſecundùm leges,de hæret.in 6.*ibi:*Et mulier humanam legem tranſgrediens,raptorum nuptias eligens,bona omnia quæ per legem ſibi obuenerant à raptore,amittat.* Et confirmatur,quia ſupponit eſſe delictum,ſi rapta nubat raptori, vt conſtat ex comparatione quam ibi facit textus, inter cõtrahentem inceſtas & nefarias nuptias,& mulierem contra legis humanæ præſcriptum nubentem raptori.Et ideo hãc ſent.tenent *gloſſ.eo.cap.Cùm ſecundùm leges,verb.Certóque caſu.Ioan.Andr.ibi,ad fi.verſ.In gloſſa.Cum parentes.& ibi Anchar.ad fin.verſ.Quærit gloſſ.Domin.ibi,in principio,n. 6.fi. Anton.c.1.de ſponſal.n.12.verſ.Quandoque ſtatutum,& ibi Felin.n. 15.fallẽtia 2.verſ.Et quia collata.Franc.Aret.c.Eccleſia,de conſtit.num.1.col.4.verſ.His tamen non obſtantibus.* Et tamquam tutiorem ſuſtinent *Ananias c.penult.n.5.paulo poſt princ. de raptor.& Salicetus l.vn.n.12.C.de raptu virg.*Eandem tenent *Ioan.Lupus c.Per veſtras,notab.3.§.3.n.13. de donat. inter vir. & vx.Lucas de Peña l.4.in fine,C.de naulculariis,l.11.Franc. Curtius addit.ad Decium,c.Eccleſia,n.120.de conſt.in noua edit. Brunel.de ſponſalibus,concl.19.n.7.Bonifacius de Vitalinis,tract. de maleficiis,t.de raptoribus,n. 2. in fin. Iul. Clarus l.5.receptarum,§.Raptus,n.8.fin.Gothofred.l.vn.C.de raptu virg.verb.Raptam raptori* Et in hanc magis inclinat,licèt cogitandum relinquat *Gregorius Lopez l.3.verb.Caſaſſe,in fine,tit.20 p.7.* & eſt valde probabilis.

28 II.Sent.(quàm veriorem exiſtimo)ait, correctam eſſe legem ciuilem per ius canonicum, ac proinde id lucrum deferri mulieri raptæ nubenti raptori.Potiſſimùm huius ſent.fundamẽtum eſt, quia ob id lex ciuilis abſtulit id lucrum raptæ nubenti raptori, quòd ea attenta id matrimonium ſtare non poſſet, atque adeò in matrimo*nij iniuſtè initi pœnam*,lucrum denegauit.Cùm ergo ius canonicum legem ciuilem correxerit id matrim. impedientem ac dirimentem,(vt numer.41. & ſeq.dicemus) corriget quoque pœnã illi iniuſto matrim. acceſſoriam. Et confirmatur,quia *l.vnica,C.de raptu virg.§.Et ſi quidem, verſ.Sin autem*,prius bona raptoris raptæ detulit:ac deinde interdixit matrimonium. Et poſtea *auth.De raptis mul. §.vn.verſ.Sancimus*,ſtatutum eſt, vt ea bona non acquireret rapta,nubẽs raptori:quaſi iniquũ matrim. eligens,in delicti pœnam: vnde cauſa finalis illius amiſſionis eſt prohibitio matrimonij. Ea ergo per ius canonicum ceſſante,ceſſat quoque pœna amiſſionis lucri. Et interdictionem matrimonij eſſe cauſam priuationis lucri,clarè colligitur ex *d.auth.verſ.Quia enim*,vbi ratione illius cõſtitutionis dicitur eſſe,quod matrim. inter raptorem & raptam ſtare prohibitum ſit. Inſuper ſolet probari hæc ſententia,eo quod lex ciuilis auferat matrimonij libertatem. Quod ius canonicũ abhorret. Sed hæc ratio non placet. Quia clarè probat contraria ſent. non impediri matrimonij libertatem. Hanc ſent. ſuſtinent *gloſſ.c. De puellis,in fin.36.q.2.Fredericus conſ.36.Hoſt.ſum.tit. De pœnis raptorum corporum,n.1.fin.verſ.Sed numquid.Goffred.ſum.t. De raptorib.n.8. Archid.c.Cum ſecundùm leges, de hæret. in 6.n.1. verſ.Certo caſu:& ibi Zenzelinus*, & magis in hanc pendet, licèt non omnino aſſerat *Franc.ibi,in princ. num. 2. Abb.c. Eccleſia,n.15.de conſtit.& in repet.eiuſdem c. n. 19.& c.1.n.8. de ſponſal.*vbi *Alex.de Neuo num.24.Felin.n.60. Decius in nouiori edit.n.120.idem Decius l.Nuptias,n.12.fin.ff.de reg.iuris.Idẽ Abbas c.penult.n.4.fine,de raptor.*(licet in hoc vltimo loco trepidet,ac cogitandũ relinquat.) *Ioan.Lupus c. Per veſtras,de don.inter vi.& vx.notab.3.§.20.n.8. Alex.l.Seius & Augerius n.4.ff.ad l.falcid.Crottus l.Omnes populi,n.44.verſ.4. facit,ff.de iuſt.& iure.Couar.4.decr.2.p.c.2.§. 9.nu. 2. Decian. tract.crimin.l.8.c.13.n.49.Peguera deciſ.criminal.c. 42. nu.2. Vela de pœnis delict.c.29.*& ex Theologis,*Abulẽſ.c.5.Matth. q.205.col.vlt.Enriquez l.12.de matrim.14.n.4. in comment. lit. N.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.41.paulo poſt prin.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.232.fi.Vega 2.to.ſum.c.34. caſu 157.fin.*

Ad argum.n.27.propoſita reſp: Ad primum dic eam 29
non eſſe propriè conditionem,ſed pœnam iniqui matrimonij: vt n. præced. explicui.Nec *lex illa 3.t.20.p.7.*aliquid nouum ſtatuit:ſed idem quod *auth. de raptis mulier.* ſtatutum erat. Nec alia replica facit contra nos: non enim tuemur eam conditionem reiici, quaſi impedientem matrimonij libertatem,vt n.præced.dixi. Ad ſecundum dic cum *Decio d.c.Eccleſia,n.120.alleg.n.præced.* non eſſe approbationem legis ciuilis:quòd ponantur ea verba in facti narratione, atque ita non contineant ius: iuxta *gloſſam c.2.verb.Non teneri,de dolo,& contum.in 6.* Ad confirm. dic, ſupponi eſſe delictum ſtante valore legis humanæ.Atque ita ait:*Mulier legem humanam tranſgrediens.* Ea tamen iure canonico correcta,ceſſat delictum.

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat ſpecialis malitia raptus in foro conſcientiæ?n.30.

An raptus ſit ſpecies diſtincta,neceſſariò fatenda, quando eſt violentia ſine abductione de loco ad locum?n.31.

Quid,ſi precibus importunis femina cognoſcatur?n.32.

Quid,ſi dolo,vel ignorans?n.33.

Quid,ſi femina ſui iuris inuita abducatur,& poſt volens cognoſcatur; aut è contra:& ſit confitenda vtraque vis concurrens? n.34.

Quid ſi ſub parentum aut tutorum poteſtate conſtituta,volens abducatur ipſis inuitis:aut cognoſcatur: vel inuita, ipſis tamen conſentientibus? num.35.

Quid,ſi ipſis ignorantibus, n.36.

An ſit raptus feminæ cuiuſcumque ſtatus,etiam meretricis, n. 37.

Quid,quando non cauſa libidinis educitur, aut non venitur ad copulam, num.38.

An ſit raptus propriæ ſponſæ,remiſſiuè, n.39.

An ſit raptus in foro conſcientiæ,ſi mulier virum rapiat,n.40.

Poſt n.40.inuenies omnia ſummaria quæ deſiderantur.

QVÆSTIO IV. Quid raptus ſit, quod attinet ad fo- 30
rum conſcientiæ,& vt cõſtituat circumſtantiam ſpecificam luxuriæ neceſſariò exprimendã in cõfeſſione. Quæſtio hæc pendet ex cognitione,in quo conſiſtat ſpecifica malitia raptus.Ea conſiſtit(vt colligitur ex *D.Thom.2.2. q.154.a.7.ad 2.& Caiet.ibi in ſolut.ad 2.dubiũ,* quòd homo affectu luxuriæ impulſus,eò perueniat,vt quo libidinem expleat,vim inferat feminæ,aut iis ſub quorum poteſtate ac cura eſt. Adde,cùm actus venereus in ſolo matrim. legitimè exerceatur, quod vt debito ordine ſeruato ineatur,deſiderat feminę,& eorũ ſub quorum cura eſt,beneplacitum.*l.vn.ad finem,C.de raptu virg.*inde eſſe, ſpecialiter à debito ordine deuiare copulam raptu extortam, quòd aduerſetur beneplacito feminæ, aut eorum quorum poteſtati ſubditur.Ex quo fit raptum duplicem malitiam ſpecificam habere,alteram caſtitati aduerſam: in quantum coitum extra matrimonium claudit: alteram iuſtitiæ oppoſitam, ratione violentiæ quam importat. Vnde eſt duplex ſpecies,ſicut adulterium,inceſtus,&ſacrilegium duas ſpecies diuerſis virtutibus aduerſas continent. Quare(vt bene annotarunt *Caiet.2.2.q.154.a.1.circa 2.argum.& Vaſquez 1.2.q.18.a.10.diſp.53.num.10.*) hæ ſpecies non ſunt directè contentæ ſub genere luxuriæ formaliter cõtra caſtitatem: ſed in illis omnibus reperitur quędam luxuriæ ſpecies infima caſtitati oppoſita,illique aliæ ſpecies aliis virtutibus oppoſitæ coniũgũtur. Sed obiicies inde deduci,ſpecies has per accidens ſe habere ad luxuriæ ſpeciem.Cuius contrarium docet *D.Th. 2.2.q.154.a.1.ad* 2.Sed dic ſententiam D. Thomæ nõ eſſe ita accipiendam, quaſi ex duplici illa luxuriæ ſpecię

vnica conſtetur: ſed quia ita comparatur poſterior illa
iniuſtitiæ ſpecies, priori luxuriæ ſpeciei: vt quo magis
poſterior illa creſcit, eo magis prior augeatur. Cum eo
mali libidinis affectus hominem pertrahat, vt illo ca-
ptus iniuſtitiam raptus adulteriive prorumpat, aut in
ſacrilegium, aut in inceſtum. Atque ita ſe explicuit *D.
Thom. in ea ſolut. ad* 2. & illum explicant *Caiet. ea q. 154. a. 7.
in ſol. ad 2. dubium: & Vaſquez d. a. 7. n.* 21. vbi bene aduertit
conſulto non dixiſſe, *D. Thomam eo a. 1. ad* 2. poſteriorem
ſpeciem non comparari per accidens cum priori: ſed di-
xiſſe non omnino per accidens, ob rationem dictam.
Quare *idem D. Thom. q. 15. de malo, a. 3. ad* 3. dicit, quòd hæ
deformitates iniuſtitiæ ordinentur ad intemperantiam,
totum id genus intemperantiæ pertinere.

31 Hinc 1. deducitur, quamuis ad pœnas raptoribus iure
decretas incurrẽdas, deſideretur violenta de loco ad lo-
cum abductio (vt nu. 20. diximus) at vt in foro conſcien-
tiæ raptus ſit, circumſtãtiámque raptus ſpecie diuerſam
à fornicatione, neceſſariò cõfitendam habeat, id non de-
ſiderari: ſed ſufficere quomodocumque vim feminæ in-
ferri ad copulam extorquendam. Ratio eſt in promptu,
quippe vltra fornicationis malitiam aduerſam caſtitati,
adeſt malitia violentiæ illatæ contra iuſtitiam. Atq; ita
expreſsè videtur docere *D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 7. & Turrec.
c. Raptus 36. q. 1. n.* 3. vbi poſtquam dixere raptum cõmit-
ti, ſiue femina renitens abducatur, ſiue cõſentiens inui-
tis parentibus, concludunt qualitercumque vis adſit, ra-
tionem raptus conſtare. El tenent *Sylu. verb. Luxuria, q.* 1.
verſ. Raptus verò, vbi *Armilla n. 4. & verb. Rapina, n. 4. Abul.
c. 5. Matth. q. 205. paulo poſt princ. Sotus 4. d. 18. q. 2. a. 4. col. 12.
verſ. De ſimplici verò ſtupro, Nauar. ſum. cap. 16. nu. 3. Nauarra
l. 2. de reſtit. c. 3. p.* 4. vbi de lædente in cæteris corporis bo-
nis, *in noua edit. dub. 1. n.* 418. *Toledo l. 5. ſum. c. 12. n. 7. Vega 2.
tom. ſum. c. 105. caſu 1. ad fin. & 1. tom. c. 55. caſu 25. §. La ſe-
gunda. Ioannes Heſſels in expoſitione decalogi præcepto 6. cap. 9.*

32 2. Deducitur idem dicendum eſſe, ſi femina importu-
nis precibus ducta, conſenſum copulæ præbeat: quando
preces importunæ tales ſunt, vt violentiæ æquiparẽtur:
iuxta n. 10. dicta, ſecus ſi preces importunæ nõ ſint eiuſ-
modi. Quod raptus violentiam ad ſui rationem deſide-
ret, vt probaui n. 6. Atque ita quando ſimplicibus preci-
bus importunis aut pretio ducitur mulier, non eſſe ra-
ptum, tradit *Veracruz appẽd. ad ſpec.* vbi de raptu, *f.* 81. §. *Ve-
rum animaduerſione, & f.* 82. §. *Conſequenter etiã.* Quod etiam
tenentur dicere omnes qui in ea ſunt ſent. vt preces im-
portunæ vim non importent. Quamuis contrarium di-
cent, ſentientes eas vim continere, DD. vtriuſque ſent.
& eorum rationes retuli lib. 4. tota diſp. 7. & ibi diſcuſſi.

33 3. Deducitur nõ eſſe propriè raptũ, quãdo femina abſq;
vi aliqua, fraudibus, vel ignorans cognoſcitur, vt ſi quis
fraudibus copulã extorqueat: vel rem habeat cũ femina
dormienti, aut putãti eſſe virum ſuum. Quia licèt fraus
& ignorantia illa voluntarium auferant: at vim minimè
inferunt, quæ ad verum raptum neceſſaria prorſus eſt.
Sicut non eſt rapina, rem à domino ignoranti aut dolis
circumuento auferre. At ea copula continẽt malitiã ſpe-
cie diuerſam à fornicatione, ac neceſſariò confitendam:
eáque reducitur ad raptum. Conſtat, quia ea copula non
ſoli caſtitati aduerſatur, ſed etiam iuſtitiæ. Negari enim
non poteſt aduersus iuſtitiam delinqui, iniuriam irro-
gando feminæ, eã præter volũtatem carnaliter cognita.
Dixi autem reduci ad ſpeciem raptus: quod nolitio illa
feminæ aſſimiletur, & accedat violentiæ: cùm vtrobique
voluntas deſit. Sicut hoc lib. diſp. 5. nu. 10. & 11. diximus,
acceſſum ad cognatam legalem, vel ad eam cum qua eſt
publicæ honeſtatis impedimentum, non eſſe propriè in-
ceſtum, qui in ſola copula cum conſanguineis vel affi-
nibus reperitur, reduci tamen ad eam ſpeciem inceſtus,
quod inde oriatur quædam coniunctio affinitati ſimilis,
quæ per copulam violatur. Sed dices furtum præter vo-
luntatem domini admiſſum, eo nimirum ignorante, aut
fraudibus circumuento, nullam ſpecialem malitiam ra-
pinæ ſortiri, nec propriè, nec reductiuè, ſed eſſe ſimplex
furtum. Dic diuerſam eſſe rationem: quod tota malitia
ſimplicis furti in eo verſetur, vt præter voluntatem do-
mini fiat, eo enim volente, culpa vacat. Quare vbi ſola
eſt nolitio abſque vera violentia, eſt ſimplex furtum. At
malitia fornicationis inuenitur vbi femina copulæ con-
niuet: quare ipſa non conniuente, ad alterius ſpeciei
malitiam tranſit copula illa, ſiue voluntarium aufera-
tur per vim, ſiue per ignorantiam aut dolum.

4. Deducitur, eſſe raptum ſpecie diuerſum à fornica-
tione, ſiue femina ſui iuris inuita abducatur domo, &
poſtmodum copulæ conſentiat, ſiue ſolum inuita cogno-
ſcatur, quamuis volens abducta ſit. Quia in vtroque ca-
ſu inuenitur violentia. Et cõſtat ex iis quæ *n.* 31. retuli ex
D. Thom. & Turrec. nimirum, eſſe raptum, qualitercumque
violẽtia adſit. Et in propriis terminis eſſe raptum ſpecie
diuerſum à fornicatione, quando femina violenter edu-
citur, licèt poſtea copulæ conſentiat, docẽt *Sotus & Ioan-
nes Heſſels*, vbi eos n. 31. retuli. Erit tamen explicandum
in confeſſione, ſi vtraque violentia adſit, tamquam cir-
cumſtantia notabiliter aggrauans violentiæ iniuſtitiam.

5. Deducitur, eſſe raptum explicandum in confeſſio- 35
ne, tamquam ſpecie diuerſum à fornicatione, ſi femina
ſub poteſtate parentum aut tutorum conſtituta, omnino
conſentiẽs ipſis inuitis abducatur domo. Quia quamuis
femina etiam virgo iniuriam non inferat patri, conſen-
tiens ſuæ deflorationi, nec ipſam volentem deflorans (vt
diſp. 14. dicemus,) at extractio feminæ conſentiẽtis à do-
mo parẽtum vel tutorum, ſub quorum cuſtodia eſt, ma-
nifeſtam iniuriã illis extractioni renitentibus infert, at-
que proinde eſt noua culpa iuſtitiæ aduerſa. Conſtat ex
dictis num. 12. & 14. *omnes enim DD. ibi allegati*, faten-
tur illum eſſe raptum. Et præter illos idem fatentur, lo-
quentes de puella ſub parẽtum poteſtate conſtituta, *D.
Thom. Turrec. & Nauarra allegati n.* 31, *D. Anton. 2. p. t. 5. c. 2.
in princ. Sylu. Nauar. Ioan. Heſſels eod. n. 31. cit. idem Nauar. l.
4. conſ. in priori edit. tit. de ſponſal. conſ. 32. num. vnico: in poſterio-
ri, l. 5. t. de raptor. conſ. 2. num. vn. Abul. c. 5. Matth. q.* 203. *Ve-
racruz append. ad ſpeculum*, vbi de raptu, *fol.* 82. §. *Conſequen-
ter etiam. Ouand. 4. d. 42. diſp. vn. propoſ. 12. Palacios 4. d. 34.
diſp. 2. col. 12. verſ. Eſt aliud. Salzedo ſupra pract. Bernardi Diaz
c. 78. in poſt. edit. in fine. Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n. 4. To-
ledo l. 5. ſum. c. 12. n. 7. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium, in
princ. n. 9. Valentia 2. diſp. 9. q. 3. punct. 3. col. 7. §. Raptus. Ma-
nuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 232. n. 1. Vega 1. tom. ſum. c. 55. caſu 25.
§. La ſegunda. & 2. tom. c. 34. caſu 157. notab.* 1. Similiter erit
raptus, quando parentibus conſentientibus ipſa reniti-
tur, vt probaui n. 8. Et quando eſt violentia reſpectu pa-
rentum, & ipſius feminæ, eſt neceſſariò explicandum, vt
in ſimili dixi n. præced. fine.

Quòd ſi puella volẽs abducatur ignorantibus parẽti- 36
bus, aut tutoribus, nõ erit propriè raptus, vt benè docẽt
Veracruz append. ad ſpec. vbi de raptu, fol. 81. §. *Verum animad-
uerſione, Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. n.* 5. & rationẽ reddi-
di n. 32. Erit tamẽ ſpecies diſtincta luxuriæ, ac neceſſariò
confitenda, vt in ſimili dixi eod. n. 32. Et cõſtat, quia multi
eum appellant raptũ, quos retuli n. 13. Et ita eſſe raptum
dicit *Abulenſ. c. 5. Matth. q.* 203. ſed intellige non propriè
eſſe raptum, ſed ad eum reduci, vt declaraui d. n. 32.

6. Deducitur eſſe raptum feminæ cuiuſcumque ſtatus, 37
etiam meretricis, ſi violẽter cognoſcatur aut abducatur.
Quia quamuis ſolius mulieris honeſtæ, talis dicatur, vt
ordinariis pœnis raptus, vtpote quæ grauiſſimæ ſunt, ob-
noxius ſit (vt diximus n. 22.) at in foro conſcientiæ eſt
raptus diuerſæ ſpeciei à ſimplici fornicatione, ac neceſ-
ſariò fatendus, qualiſcumque ſit femina, ſi violentia ve-
rè inferatur. Quia vis illa ad iuſtitiam pertinet. Atque
ita *D. Th.* 2. 2. (quem cæteri ſequuntur) *q. 154. a.* 7. expli-
cans luxuriæ ſpecies, indiſtinctè dixit eſſe raptum, ſiue
femina vidua, virgo, aut corrupta violẽter cognoſcatur.

7. Deducitur, hũc raptũ qui ſpecies luxuriæ eſt, mini- 38
mè inueniri, quãdo nõ cauſa libidinis, ſed alia cauſa fit.

Iuxta

Iuxta ea quæ n.17.diximus. Erit tamen tunc alia ſpecies iniuſtitiæ. Nec ad hanc ſpeciem raptus eſt opus copulam ſubſequi, ſed ſatis eſt vim inferri animo libidinis explendæ. Sicut adulterium erit, coniugatam aggredi animo fœcundi: in neutro tamen euentu delictum omnem ſuam conſummationem habebit, copula minimè ſubſecuta.

39 Vtrùm autem ſit raptus propriæ ſponſæ, & quando ſit peccatum: dixi l.2.diſp.22.n.14. & ſequentibus.

40 Vltimò deducitur, ad ſpeciem hãc raptus neceſſariò confitẽdam, nil referre, ſiue vir rapiat feminam, ſiue femina virum. Cùm enim vterque raptus violentiam iniuſtè illatam claudat, vterque malitiam ſpecificam diuerſam à fornicatione habet. Quamuis maior ſit iniuria, quando vir feminam rapit, & ſolus hic raptus pœnis raptorum ſubiaceat, vt num. 25. probaui.

SVMMARIVM.

An attento iure ciuili, & canonico antiquiori ac nouiori, raptus dirimat matrim. n.41.

An ius antiquius ſit in hoc omnino correctum, ita vt quamuis rapta maneat adhuc ſub raptoris poteſtate, valeat matrim. n.42.

Raptus alienæ ſponſæ an impediat raptorem cum quacumque contrahere? num.43.

An ipſa quoque ſponſa conſentiens raptui, afficiatur eodem impedimento? num. 44.

An hoc impedimentum intelligatur de ſponſa ſola de præſenti, ſiue ea ſit virgo, ſiue ſoluta, ſiue ſit conſummatum matrim. ſiue non? n.45.

An deſideretur traductio de loco ad locum, & copula ſecuta? n.46.

Quid, ſi ambo ſponſi raptui conſentiant, vel ſola ſponſa, vel ſolus ſponſus? & an aliquid conferat voluntas vel contradictio parentum, num. 47. & ibi. quid, ſi ſponſus rapiatur.

Quid, ſi ſponſo ignorante, aut eius conſenſu, dolis, aut precibus importunis extorto, raptus fiat, n.48.

Quid, ſi cauſa matrimonij ineundi raptus ille fiat, n.49.

41 QVÆSTIO vltima. An raptus attento iure antiquo ciuili, & canonico, dirimat, aut ſaltem impediat matrimonium? Et quidem ſi ius ciuile attendamus, dirimet vtique matrim. non abſolutè, ſed inter raptorem & raptam. Quod licèt non adeo clarè conſtet ex *l. vn. §. Et ſi quidem, verſ. Nec ſit facultas, C. de raptu virg.* ſolùm enim ibi ſic dicitur, *Nec ſit facultas raptæ raptorem ſuum ſibi maritum expoſcere.* Inde enim colligitur interdictum eſſe id matrim. ſed non caſſatum. At id clarè conſtat ex *auth. de raptis mulier. §. vn. verſ. Quia enim.* ibi: *Tale ſtare matrimonium prohibuimus.* Stare enim idem eſt, quod ſemel initũ conſiſtere, ac vires habere tamquam validum. Et id conſtabit ex dicendis diſp. ſeq. n. 2. vbi ex multis probabimus eſſe impedimẽtum dirimens inter raptorem & raptam, quod Tridentinum illud impedierit, vtens iis verbis: *Nullum poſſe conſiſtere matrimonium.* Et ita fuiſſe impedimentum dirimens attento iure ciuili, fatetur *Decianus tract. crimin. l.8. c.6. n.9.* Iure autem canonico antiquo conſtabat quidem matrim. inter raptorem & raptam interdici, *c. De puellis, cap. Si autem, & c. Placuit, 36. q. 2.* non video autem in eis verbum, per quod tale matrimonium denotetur fuiſſe irritum: quamuis communiter DD. dicant inualidum fuiſſe. Verùm hæc iura corriguntur per ius canonicum nouius, *c. fin. de raptoribus*, quod inter raptorem & raptam matrim. concedit. Quo ſtandum eſt: vt vniuerſi Doctores fatentur.

42 At difficultas eſt, an omnino ea iura correcta ſint, atque ita attento *d. cap. fin. de raptor.* valeat ſemper matrim. inter raptorem & raptam. Nam *Martin. de Magiſtris tract. de temperant. qu. de raptu, concl. 6. &* 8. dicit id matrim. non valere, niſi prius raptá ad priſtinam libertatem redacta, parentibúſque reſtituta ſit: ac raptor condignam egerit pœnitentiam. Ducitur, quoniam raptor eſt ipſo iure excommunicatus: matrimonium autem tempore excommunicationis initum, eſt inualidum. Sed id fundamentum prorſus corruit. Quod vtrumque aſſumptum falſum ſit. Raptorem enim iure antiquo attento, non excommunicatum, ſed excommunicandum eſſe, probauimus, num.2. Matrim. quoque excommunicationis tempore contractum, validum eſſe probauimus hoc l. diſp. 9. n.2. Alij autem diuerſo fundamẽto ducti aſſerunt, non poſſe conſtare validum matrimonium inter raptorem & raptam, attento *d. c. fin.* niſi puella extra raptoris poteſtatem conſtituta, ac in priſtina libertate poſita, conſenſum præbeat. Ducuntur, quod *id c. fin. de raptor.* iura antiqua corrigens, id videatur clarè petere, ibi: *Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, ſi prior diſſenſio tranſeat poſtmodum in conſenſum, & quod ante diſplicuit, tandem incipiat complacere.* Nam dictio, Poſtmodum, importat longum temporis interuallum, vt ex illo purgatus metus videatur, per *l. 2. verſ. Poſtmodum, C. de cuſtodia reorum*, quem textum ponderauit *Bart. l. 1. §. Diuus Seuerus, n.3. & 4. ff. de quæſt.* ad probandum confeſſionem tormentis extortam, non ſtatim ac tortura ceſſat, eſſe ratificandam, ſed aliquo tempore arbitrio iudicis tranſacto, ita vt iam tormentorum dolor non præſentaneus videatur. Deinde, quod dictio illa, Tandem, videatur importare quãdãm longiſſimam examinationem. Ita docent *Barbatius conſil. fin. n.18. & ſeq. vol. 2. & Boſſius practica crimin. t. de raptu mulieris, n. 18.* Cæterùm quamuis hæc fundamenta ſint apparentia: mihi certiſſimum eſt id non deſiderari, ſed ſatis eſſe, vt matrim. valeat, attento *eo. cap. fin.* ſi rapta adhuc ſub raptoris poteſtate exiſtens, verè libere cõſentiat. Et hoc eſt quod *d. cap. fin.* intendit, dum petit conſenſum poſtmodum adeſſe, id eſt, ſi iam diſſenſio ceſſarit. Si enim voluiſſet id matrim. eſſe nullum, dum rapta eſt ſub raptoris poteſtate, id vtique expreſſis verbis declaraſſet: vt fecit *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. cap. 6.* (de quo decreto, diſp. tota ſeq. eſt habendus ſermo.) Nec credendum eſt verbis tam ambiguis & obſcuris voluiſſe irritare matrim. Quod eſt res tanti momenti. Et ideo hanc partem tuentur *Abulenſ. c. 5. Matth. q. 203. ad 3. Maioris* 4. *d. 29. q. 2. concl. 2. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 3. §. 9. num. 1. Turrec. 36. q. 2. c. Apud omnipotentem, in fine. Veracruz 1. p. ſpec. a. 15. ad fin. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maior t. 12. n. 122. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſa 1. num.* 142. *Enriquez l. 12. de matri. c. 14. n. 4. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 232. n. 4. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu* 157. *notab.* 4. Nec id obſcurè ſignificat *Decianus tract. crimin. l. 8. c. 13. nu. 48.* dicit enim valere matrimonium attento *d. cap. fi.* modo, appareat clarè de libera mulieris voluntate. Quod (inquit) non videtur apparere poſſe clarè, dum eſt in poteſtate raptoris. Sentit ergo valere matrim. ſi re vera liberè conſentiat.

43 Raptus autem alienæ ſponſæ impedit hodie matrim. ita vt raptor ille nec cum rapta, nec cum quacumque alia poſſit inire matrim. non tamen contractum dirimit. Conſtat ex *c. Statutum, 27. q. 2.* ibi: *Statutum eſt à ſacro conuentu, vt ſi quis ſponſam alterius rapuerit, ſine ſpe cõiugij maneat.* Atque ita omnes DD. ſolum raptum alienæ ſponſæ impedimentum eſſe matrimonij non obſcurè ſignificant, dum impedimentum hoc raptus referentes, explicant raptum alienæ ſponſæ. Et expreſsè alium raptum minimè impedire docent *Palud. 4. d. 34. q. 2. a. 1. n. 13. & Caiet. 2. 2. q. 154. art. 7. ad fin. Veracruz 1. p. Speculi, art. 15. concl. 2. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſ. 1. n. 142. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. colum. 12. verſic. Autem raptus.* Et quamuis, *cap. Si autem 36. q. 2.* videatur idem de omni raptu ſtatuere, ibi: *Iterare coniugium non præſumat.* At ne noua inducantur (ait *Caiet. nuper allegatus*) intelligendum eſt de raptu alienæ ſponſæ. Huius autem impedimenti reddit optimè rationem *Sotus 4. d. 37. q. vn. art. 1. col. 4. verſ. De raptore:* quod qui alienum matrimonium perturbare auſus eſt, iure proprij contrahendi meritò priuetur: vt in quo deliquit, puniatur.

44 Nec ipſa ſponſa rapta, ſi poſtmodum aſſenſum raptui præbeat, poterit alio matrimonio copulari. Colligitur à contrario ſenſu, ex *eo c. Statutum*, ibi: *Et ſi ipſa eidem crimini conſentiens non fuerit, licentia nubendi alij non negetur.* Ita *Verac. concl. 1. & Palacios n. præced. alleg.*

45 Sed an hic textus intelligatur de raptore ſolius ſpõſæ de præſenti, an etiam de futuro, non explicant clarè Do-

ctores. *Gloſſa d.c. Statutum, verſ. Rapuerit, & Hugo ibi, & Archid. ſtatim in princ. Bellamera num. vnico, Turrec. num. vnico,* de raptu vtriuſque ſponſæ videntur intelligere eum textum. At *Paludan. 4. d. 34. quæſt. 1. art. 2. n. 13.* explicans hoc impedimentum relatũ n. 43. ex Soto videtur perſuadere ſolùm intelligi de raptu alienæ ſponſæ de præſenti, & id mihi placet. Durũ enim eſt, in re pœnali & odioſa, nomine ſponſæ comprehendi eam, quæ per ſola verba de futuro deſponſata eſt. Habebit autem locum hoc impedimentum, ſiue ſponſa illa ſit virgo, ſiue corrupta. Quod bene docent *Palacios & Veracruz num. præcedenti allegati.* Cùm ius non diſtinguat. Idem dicendum eſt, ſiue matrimonium ſit conſummatum, ſiue tantùm ratum, cùm in vtroque caſu iniuria irrogetur matrimonio.

46 Deſideratur inſuper ad hoc impedimẽtum incurrendum, vt raptus ille fiat, traducta ſponſa de loco ad locũ: prout n. 20. & 21. explicui. Quod (vt ibi probaui) raptus ſine ea traductione, pœnis iuris minimè ſubiaceat. Exiſtimo quoque deſiderari copulam eſſe ſubſecutã. Quod alio modo non ſit delictum plenè conſummatum, & iniuria plenè matrimonio irrogata. Et quamuis num. 18. ad pœnas iuris ciuilis raptoribus decretas incurrendas, diſtinxerim, an copula habita non ſit ex voluntatis mutatione, an ex impotentia; at, ad impedimentum hoc matrimonij, ea non ſeruata diſtinctione, exiſtimo copulam omnino deſiderari, quia mitiùs procedit ius canonicum: & in materia fauorabili valde, qualis eſt matrim. impedimenta eius valdè reſtringenda ſunt.

47 Præterea, ſi raptus ſit vtroque ſponſo conſentiente, non exiſtimo locum eſſe huic impedimento. Quia iniuria perfecta matrimonij punitur: qualis non eſt, vbi vterque ſponſus conſentit: nec ille verè eſt raptus, cùm nulli vis inferatur: quamuis ſit verum adulterium, propter bonum fidei matrim. violatum, cui neuter cõiux renunciare poteſt. Similiter non erit locus, ſi ſolus vir conſentiat, vxore renitente, quod ceſſet ſimiliter perfecta matrimonij iniuria. Si verò ſola femina conſentiat, erit locus huic impedimento, quia irrogatur iniuria ſponſo ac matrimonio: immo ipſa quoque ligabitur eodem impedimento, ne ſoluto eo matrimonio poſſit alij nubere, vt diximus n. 44. Contradictio autem parentum, aut conſenſus ipſorum raptui, ad hoc nil confert. Cùm in hoc impedimento ſola matrimonij iniuria ſpectetur. Si autem rapiat femina alienum ſponſum, non afficietur hoc impedimẽto. Quod ſolus raptus ſponſæ alienæ hac pœna puniatur *d.c. Statutum.* Nec pœna ea ad ſponſi raptricem extendenda ſit iuxta tradita n. 25.

48 Deinde, ſi ignorante ſponſo raptus ſponſæ conſentientis fiat, vel renitentis, aut viro dolis circũuento, non erit locus huic impedimento. Quia raptus hic attẽditur reſpectu violentiæ illatæ viro (vt dixi n. præced.) at non eſt propriè raptus reſpectu ipſius, quãdo ſolum eſt ignorans, aut dolis circumuenitur, vt diximus num. 33. & dicemus in ſimili, diſp. ſeq. n. 12. & ſeq. Quod ſi dicas perturbari tunc matrim. Quæ eſt ratio huius impedimenti (vt dixi n. 43.) fateor id. At non quæcumque perturbatio matrimonij præſtat hoc impedimentum, qualis eſſet per adulterium vi extortum abſque traductione: ſed perturbatio per raptum, non eſt autem propriè talis in hoc euentu. Quod ſi importunis precibus viri conſenſus extorqueatur: ſi eæ tales ſint, vt violentiæ æquiparentur: erit locus huic pœnæ. Cùm ſit propriè raptus: ſecus non, vt conſtat ex dictis n. 10. & 32. & ex dicendis diſp. ſeq. n. 10.

49 Tandem, ſi ſponſa aliena, cauſa ineundi matrimonij cum ipſa, extrahatur, exiſtimo locum eſſe huic pœnæ. Quia eſt verè raptus perturbans matrimonium, immo magis quàm ſi ſolius libidinis explendæ cauſa: ibique inuenitur cauſa libidinis, cùm ea tam effrenata fuerit, vt raptorem traxerit ad valendum inire matrim. inualidum cum coniugata, ad fruendum eius concubitu, & hac de cauſa rapiendam illam.

DISPVTATIO XIII.

Quando attento decreto Tridentini, raptus dirimat matrim. obnoxiúſque ſit excommunicationi, & pœnis in eo decreto contentis?

SVMMARIVM.

Quando raptor cum fautoribus ſit excommunicatione & cæteris pœnis Tridentini ligatus: & an ea excommunicatio ſit reſeruata, ſitque irregularis: & eæ pœnæ ſententiam iudicis deſiderent: ac eas incurrat Parochus aſſiſtens matrimonio inter raptorem & raptam nondum ad priſtinam libertatem reſtitutam? n. 1.
An raptus ſit impedimentum dirimens attento eo decreto? n. 2.
An iis pœnis Tridentini locus ſit, quando raptus non fit cauſa ineundi matrim. cum rapta? Referuntur quædam ſent. n. 3.
Proponitur ſententia auctoris, n. 4.
An raptus cauſa ſolius libidinis factus, qui eſt luxuriæ ſpecies, puniatur in eo decreto? n. 5.
Quid de raptu facto vt rapta cum alio ineat matrim. n. 6.
An raptus ſine traductione de loco ad locum comprehendatur, n. 7.
An deſideretur ſubſequi copulam, n. 8.
Quid, ſi femina volens abducta ſit, & poſt renitatur? n. 9. & ibi, quid, è contra?
Quid ſi rapta non perducta ſit ad locum deſtinatum, n. 10.
Quid, ſi importunis precibus aut pretio abducta ſit, n. 11.
Quid, ſi dolis, n. 12.
Quid, ſi inuitis aut ignorantibus parentibus virgo volens rapta ſit? vel ipſa nolens volentibus parentibus, n. 13.
Quid, ſi raptus ſit meretricis, aut coniugatæ, aut cuiuſuis ſtatus, vel habentis quodcumque impedimentum dirimens matrim. cum raptore, n. 14. & ibi an deſideretur matrim. ſubſequi ad eas pœnas?
Quid, ſi rapiatur ſponſa propria per verbã de futuro, n. 15.
Quid, ſi femina rapiat virum, n. 16.
An irrita ſint ſponſalia inter raptorem & raptam, n. 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

PRæmittendum eſt *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. cap. 6.* 1
aliquot pœnas raptoribus ſtatuiſſe: nimirum, vt matrim. inter raptorem & raptam *conſiſtere nequeat,* quãdiu rapta in poteſtate raptoris manſerit: *ſecus ſi extra illius ſit iam poteſtatem, an in loco tuto & libero conſtituta.* Deinde, vt raptores, ac conſilium, auxilium, aut fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati, *perpetuò infames, ac omnium dignitatum incapaces: & ſi clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Tandem,* vt raptor teneatur raptam decenter arbitrio iudicis dotare, ſiue eam duxerit, ſiue non. Quę excommunicatio eſt latæ ſentẽtiæ: ac proinde nullum iudicis actum deſiderat. Quod conſtat, quia dicitur ibi: *ſint ipſo iure excommunicati.* At particula, ipſo iure, denotat ſententiam latam, vt teſtatur multis citatis *Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Reuertatur, num. 20. C. de reuoc. donat.* Et ita eſſe excommunicationem latam, fatetur *Veracruz appẽdice ad ſpeculum,* vbi de raptu, *f. 83. §. Relicta ergo: & fol. 81. §. Hic conſiderandum.* Cui nemo contradicit. Immo eſſe excommunicationem Pontifici reſeruatam, ait *Manuel 1. tom. ſumma 2. edit. cap. 213. num. 7.* Verùm id omnino negandum eſt. Quod Tridentinum in eo decreto minimè reſeruet: ac ſubinde locũ habeat regula tradita *cap. Nuper, verſ. In ſecundo caſu, de ſenten. excommun.* nempe, vt reſeruata non ſit. De matrimon. an ſit ipſo iure irritum, dicemus num. ſeq. Teneri raptorem ad raptam dotandã, manifeſtè eſt pœna iudicis ſententiam poſtulans. Quod clarè conſtat, eo quod Tridentinum addidit teneri arbitrio iudicis dotare decẽter. Atque ita fatentur *Veracruz, appendice ad ſpeculum,* vbi de raptu, *ad f. fol. 84. & Enriquez libro 12. de matrimon. cap. 14. num. 5.* vbi addit arbitrium hoc iudicis fore attẽta qualitate raptoris & raptæ. Quia cùm ſit pœna iniuriæ illatæ, & illa *ſit* maior aut minor attenta vtriuſque perſonę conditione, merito ea ſpectanda eſt ad id arbitriũ. Dixi hoc eſſe pœnam, & exigi iudicis ſententiã: quatenus *imponitur* per id decretum, & dos arbitrio iudicis taxanda venit. Nam ſi ex raptu pullularet raptæ damnum: id in foro conſcientię nulla iudicis exſpectata ſententia, *inſtar* aliorũ damnorũ quæ iniuſtè inferuntur, reſarciendum eſſe dubitat nemo, & fatetur *Enriquez ibid.* Perpetua quoq; infamia ſententiã iudicis poſtulat, vt in ſimili caſu ait *Nauar. ſtatim*

tim allegandus. Et idem dicẽdum eſt de ea pœna decidendi à proprio gradu. Atque ita *Enriquez d. cap.* 14. *num.* 4. explicans id decretū, ait de proprio gradu eos deijciendos eſſe ac deponẽdos, manifeſtè ſignificans non depoſitos eſſe, donec miniſterium iudicis deponẽtis accedat. De pœna autem incapacitatis dignitatū poſſet ambigi. Quod ſit pœna priuatiua: propter illa quæ allegabo l. 10. diſp. 3. num. 1. Cæterùm ea regula de pœnis priuatiuis non eſt certa (vt dicam ibi, num. 2.) Atque ideo meritò inhabilitatem indigere iudicis ſententia, ob eius pœnæ maximam acerbitatem, *docẽt Nauar. Extrauagante Gregorij XIII. de datis pro iuſtitia vel gratia, notab.* 31. *num.* 44. *Molina tom.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 96. §. *Quod attinet ad pœnã.* Quod maximè verum eſt: quia ea dignitatū incapacitas ſequitur infamiã, ac proinde immediatè poſt infamiam poſita eſt in eo Tridẽtini decreto: infamia autem minimè incurritur ante iudicis ſententiã. Ab hac autem infamiæ pœna liberant aliqui raptorem, ſi raptam ducat. *Sic Enriquez d. cap.* 14. *n.* 4. *Manuel* 1. *tom. ſum.* 2. *edit. cap.* 232. *num.* 1. *Vega.* 2. *tom. ſum. c.* 34. *caſu* 157. *in fine.* Et idem dicit *Enriquez* de dignitatū incapacitate. Ducuntur, quòd id credendum ſit ex pia Tridentini mente: durum etenim eſſe raptam cogere, vt nubat infami. Quod in matrimonij grauamen cederet, contra fauorem, quem ipſi Tridentinum concedere intendit. Prætereà, quia *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. cap.* 7. §. 4. *n.* 11. dicit *l. vnicam, C. de raptu virgin.* imponentẽ raptori pœnas, non ita ſtrictè debere ſeruari in ſponſo de futuro propriam ſpõſam rapienti, ſed propter præuiam conſenſus coniugalis promiſſionẽ, temperandum eſſe rigorẽ illius legis. Sed omnino tenendum eſt, minimè ab iis pœnis eximi, ſi raptã ducat. Quod id apertis verbis ibi decernat Tridentinũ: vbi enim dixit poſſe duci raptam, ſi ad priſtinam libertatem reſtituta conſenſerit: & tunc conceſſit vt eam habeat raptor in vxorem. ſubdit hæc: *Et nihilominus raptor ipſe, ac omnes illi conſilium, auxilium, & fauorem præbentes, ſint ipſo iure excommunicati, ac perpetuo infames, omniúmque dignitatum incapaces.* Vbi ponderãda eſt dictio, Nihilominus, quæ non minus, Hiſpanè, *contodo eſſo*, ſignificat *l. fin ff. de in integrum reſtit.* vt notat *Rebuffus* alios textus allegãs, *l.* 59. §. *Eaque nihilominus. ff. de verb. ſignific.* Atque ita clarè decidit Tridentinũ, non obſtãte matrimonio raptoris cũ rapta, eum ſubdi excommunicationis, infamiæ, & inhabilitatis pœnis. Nam hoc eſt cõpellere raptam, vt infami nubat. Nemo enim eam cogit, ſed in ſua poteſtate ſitum eſt, id matrim. aliudvè eligere. Nec id matrimonij fauori aduerſatur. Quoniam nõ ea pœna imponitur ob contractũ matrimonij, ſed ob raptus delictum, ſolúmque decernitur, nõ eximi raptorem ab ea pœna, quãuis raptam ducat. Immo maximus eſt matrimonij fauor: quòd tãti eius Tridentinum libertatem faciat, vt illi contrauenientes raptu admiſſo ad eũ effectum matrimonij ineundi, (in quo ſolo caſu loquitur, vt probabo num. 4.) ſubdat grauiſſimis pœnis, non obſtanti matrim. poſtmodum liberè ſubſecuto. Nec doctrina Couar. allata fauet cõtrariæ ſent. nam in eo euẽtu raptus eſt multo minus delictum, ac proinde temperãda eſt pœna: at in noſtro iam raptus omnino admiſſus erat, ac integrè conſummatum delictum: ac proinde raptor eas incurrerat pœnas. Futurus autem euentus non eximit à pœnis iam incurſis, niſi ex ipſo iure colligatur quod tantũ abeſt, vt ex eo decreto colligatur: quin potiùs expreſsè cõtrarium decernat. Inſuper *Maiolus lib.* 5. *de regul. c.* 42. *fin.* ait, laicum ſiue clericum raptorem, & ei auxiliãtes, eſſe irregulares. Idque probat per hoc Tridẽtini decretum, ſtatuẽs eos eſſe infames, & à proprio gradu decidere Sed melius *Nauar. lib.* 5. *conſil. in* 2. *editione, tit. de raptoribus, conſ.* 3, *num.* 4. dicit, Tridẽtinum ibi non definiiſſe raptorem eſſe irregularem, ſed infamem: infamiam autem eſſe cauſã irregularitatis. Quare exiſtimo non eſſe illum irregularem, donec infamiam incurrat, à prioríque gradu deiiciatur. Quod cùm ſententiam iudicis deſideret, non erit irregularis ipſe, nec conſulentes, ante iudicis ſententiam. Tandem, *ibidem Maiolus lib.* 3. *de irregular. cap.* 25. *n.* 17. *verſ. Rapiens*, ait Parochum aſſiſtentem matrimonio raptoris cùm rapta, nondum ad priſtinam libertatem extra raptoris poteſtatem reſtituta, incurrere pœnas huius decreti Tridentini: cum fautor raptoris ſit: ac pœnas *c. ſin. de clandeſt. deſponſ.* nimirũ ſuſpẽſionẽ triennij. Sed de hac ſuſpenſione nihil in præſenti agendum eſt: latè enim de illa egi lib. 3. tota diſp. 48. At pœnis huius decreti eum minimè ſubdi exiſtimo. Quòd tantùm imponantur aduerſus fautores raptus: at Parochus aſſiſtẽs poſtea matrimonio, non fauet raptui, vt pote qui iam omnino admiſſus eſt. At vtique incurreret, ſi ante raptum promitteret illi eam aſſiſtentiam, qua animoſior factus eſt raptor ad raptum exequendum. Tunc enim raptus verè fautor eſſet.

Matrimonium autem contractum inter raptorem & raptam, dum ſub raptoris poteſtate exiſtit, nec ſeparata eſt, ac in loco tuto & libero conſtituta, eſt prorſus irritũ, quare raptus pro eo tempore eſt impedimentum dirimens. Conſtat ex *eo decret. Trident. cap.* 6. vbi nullum poſſe conſiſtere matrim. inter raptorẽ & raptam, pro eo tempore decernit. Quæ verba clarè ſignificant, id matrimonium nullum valorem habere: vt conſtat ex *c. vn. de cogn. leg.* vbi ſimiliter inter adoptantem & adoptatã non poſſe cõſiſtere matrimonium, duranti adoptione decernitur; & tamen omnes id eſſe impedimẽtum dirimens fatentur (vt in impedimẽto cognationis legalis videbimus.) Atque ita hoc eſſe impedimẽtum dirimens, ac matrim. tunc initum eſſe nullum, docẽt *Nauar. ſum. lat. c.* 22. *n.* 74. & *l.* 4. *conſ. in* 1. *edit. t. de ſpõſ. conſ.* 32. *n. vn. in* 2. verò, *l.* 5. *de raptorib. conſ.* 2. *n. vn. Veràcruz* 1. *p. ſpec. a.* 25. *fin. & appẽd. ad ſpec.* vbi de raptu, *f.* 80. *fin. Ouãd.* 4. *d.* 42. *diſp. vn. propoſ.* 12. *Toledo l.* 7. *ſum. c.* 13. *n.* 2. *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 14. *n.* 4. *Gratius cõſil.* 38. *vol.* 2. *Azebedo li.* 8. *recop. t.* 13. *l.* 2. *n.* 74. & *ſeq. Emmã. Sa ſum. verb. Matrimoniũ, in princ. n.* 9. *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 50. *a. vn. dub.* 2. *Viualdus candel. ſacram.* 1. *p. de matrim. n.* 103. *Peguera deciſ. crim. c.* 42. *n.* 2. *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 3. *Vega* 2. *tom. ſum. cap.* 5. *caſu* 3. Addit bene *Enriquez* id eſſe verũ, licèt rapta adhuc ſub raptoris poteſtate cõſtituta, re vera liberè cõſentiat. Quòd Tridentinũ non eam ſolam libertatem petat ad huius matrimonij valorem, ſed vt plenè rapta libera ſit à raptoris poteſtate.

Potiſſima autem difficultas eſt, qualis raptus obnoxius, ſit prædictis Tridẽtini pœnis, & vt non valeat matrim. niſi iam rapta extra raptoris poteſtatẽ cõſtituta. Aliqui affirmant id de omni raptu, ſiue cauſa ineundi matrimonij, ſiue cauſa ſolius libidinis explendæ factus ſit. Ducuntur primùm, quòd Tridentinũ innouare voluerit pœnas per antiquos canones raptorib' decretas, quæ raptorem cauſa libidinis comprehendebãt. Secundum, quòd textus generalior rubricæ non debeat per illã reſtringi, vt eſt *gloſſa notab. authen. de inceſtis & nefarijs nupt. verb. Illicitas, collat.* 3. vbi licèt rubrica ſolùm ſit de nuptiis inceſtis & nefariis, quia tamẽ textus generaliter loquitur de nuptiis illicitis, comprehẽdit omnes nuptias illicitas, etiam ſi non ſint inceſtæ vel nefariæ: & ex multis probat *Euerardus in ſuis Topicis, loco à rubr. num.* 11. Cùm ergo hoc decretũ loquatur generaliter de raptore, ibi: *Decernit ſancta Synodus inter raptorem & raptam:* & poſtea in toto illo capite nunquã reſtringat, neceſſariò dicendum erit, de omni raptore intelligi, nec reſtringi debere raptorẽ, cauſa ſolius matrimonij ineundi, quòd ſub rubrica de reformatione matrimonij cõſtituatur. Et cõfirm. quia quamuis raptus non fiat cauſa matrimonij, non diſſonat id decretum rubricæ. Satis enim ad reformationem matrimonij ſpectat, vt inter raptorem, quocumque animo rapuerit, & raptam ſub ſua poteſtate manentem, non poſſit cõſiſtere matrim. Quòd matrimonij libertati maximè omnes canones conſulant: at ea vix poteſt eſſe plena, aut ſaltem talis non præſumitur, donec rapta ad priſtinam libertatem redeat. Atque iterum confirmatur, quòd finis Concilij ſit libertati matrimonij conſulere.

At quacumque intētione rapiatur femina, dum poteſtati raptoris ſubeſt, non minùs impeditur plena libertas, cùm metus & vis non plenè ceſſarint. Tādem, quia Tridentinum ibi punit raptorem & fautores, ſi clerici fuerint, ea pœna vt à proprio gradu decidant: ac proinde ſupponit raptorem aliquādo fore clericum. Qui tamen non poteſt rapere cauſa ineūdi matrimonij. Cùm illud contrahere poſſibile non ſit. Huius ſent. videtur clarè *Veracruz append. ad ſpecul.* vbi de raptu, *f.* 81. §. *Hic conſiderādū*, vbi dicit intelligi id decretum de omni raptore. Et tenent expreſsè *Emmanuel Sa ſumma verb. Matrimonium, in principio. numer.* 9. dicēs ſic declaraſſe Congregationem Cardinalium, *Vela de pœnis delictorum, cap.* 29. §. *Sed ego indiſtinctè.* Et eſt ſatis probabile.

4 Verū mihi probabilius eſt, in eo decreto ſolos feminarum raptores cauſa cōtrahēdi cum eis matrimonium comprehendi. Ducor, quòd ex *principio illius cap.* 6. id colligatur, nam ſtatim incipit verba facere de matrimonio contrahendo inter raptorem & raptam: ac proinde indicium eſt de illo ſolo raptu agere, qui cauſa matrimonij admittitur. Deinde, quòd id decretum ſub rubrica, de reformatione matrimonij ponatur: ad quam eſto conferat, vt rapta plenam libertatem adepta ſit, vt raptori nubat: at imponere raptoribus nō cauſa matrimonij, ſed libidinis explendæ, tam acerbas pœnas, eſt prorſus extra rem, cùm raptor ille nullatenus matrimonium, nec eius libertatem offenderit. Et confirmatur, quia quando cauſa matrimonij raptus eſt admiſſus, delictum fuit contra matrimonij libertatem, & ab initio in eo interfuit coactio: ac proinde vt plenior ſit libertas, petit id decretum priùs raptam in priſtinam libertatē, ac in locum à raptore ſeparatū reſtitui: ac raptorem tamquam iniquum libertatis matrimonij violatorē, cui libertati totis viribus Tridentinū ac canones antiqui conſulere intendunt, punit pœnis acerbis in eo decreto contentis. Tādē, quòd vbi textus eſt dubius, rubrica probat quāliter ſit intelligendus, vt multis citatis probat *Euerard. in ſuis Topicis loco à rubro, n.* 6. textus enim in dubio intelligēdus eſt, vt conueniat rubricæ ſub qua conſtituitur. Quòd optimè probat doctrina *Alex. l.* 1. *n.* 2. *ff. ſolut. matrim. & Iaſonis l. De die, in princ. n.* 3. *verſ. iſtud membrū, ff. qui ſatiſdare cogātur*, vbi, *l. Non puto.* 10. *ff. de iure fiſci*, generaliter tradentem in dubiis quæſtionibus ſententiā contra fiſcum ferendam eſſe, temperant, vt intelligenda ſit, quādo fiſcus agit ex cauſa lucratiua, orta ex delicto, vel incapacitate hæredis indigni. Idque probat *Iaſon* ex rubricæ, ſub qua lex illa cōſtituta eſt natura. Et *Roſella verb. Irregularitas,* 2. *ſtatim in princ. Directoriū l.* 3. *t.* 8. *Angelus verb. Irregularitas, n.* 38. *Enriquez l.* 2. *de baptiſm. c.* 29. *n.* 1. *fin. & l.* 14. *de irreg. c.* 6. *n.* 1. limitāt *c.* 1. *de clerico nō ordin. miniſt.* generaliter decidēs, non ordinatum exercentem actum ordinis, eſſe irregularem, vt intelligatur, quando exercēs eſt clericus: & reddit rationem *Enriquez*, quòd collocetur ſub rubrica, de clerico non ordinato miniſtrante. Nec alia poteſt reddi ratio. Adde hunc textum concilij eſſe reſtringendum, quòd corrigat *cap. fin. de raptor.* permittens matrimonium inter raptorem & raptam. Et ideo huius ſent. ſunt *Salzedo in pract. Bernardi Diaz, c.* 78. *fin. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 213. *n.* 7. *Vega* 2. *tom. ſum. c.* 34. *caſu* 157. *notab.* 1.

5 Hinc 1. infertur, nō puniri in hoc decreto raptum qui eſt ſpecies luxuriæ. Is enim eſt, quādo cauſa libidinis explendæ fit, (vt diximus diſp. præced. n. 38.) niſi fieret ſimul cauſa libidinis ac matrimonij ineūdi. Tunc enim ea ſola ratione, quod cauſa matrimonij fieret, comprehenderetur ſub hoc decreto.

6 2. Infertur, ſi quis proprio motu nimirum, non petente, qui matrimoniū initurus eſt, feminam rapiat, non vt ſecum, ſed vt cum alio matrimonium contrahat, eum raptorem non ſubdi pœnis huius decreti Tridentini, ac valere matrimoniū cum illo tertio initum, ſi femina re vera liberè conſentiat, quamuis nondum extra raptoris poteſtatem ſit. Conſtat, quia prima pœna illius decreti eſt, vt inter raptorē & raptam non poſſit conſiſtere matrimonium, quādiu rapta ſub raptoris poteſtate fuerit: ac proinde ſupponit raptū eò deſtinatum eſſe, vt raptor raptam ducat: non ergo locus erit iis pœnis, quādo gratia ineundi matrimonij cum alio. Si autē ad inſtantiam inituri matrimoniū rapuit, tunc matrimonium cum illo erit inualidum, niſi prius in loco tuto femina conſtituatur, & incurret ille qui inſtauit vt raptus efficeretur, cæteras pœnas, tāquam verus raptor per interpoſitam perſonam, ad effectum matrimonij. Is verò qui raptum exercuit tamquam auxilium raptui ferēs ad finē ineundi matrim. incurret excommunicationem, & cæteras auxiliantium pœnas, at cum ipſo validè poteſt femina contrahere, priùs quàm in loco tuto reponatur. Quòd auxilium ferentes non plectantur in illo decreto ea pœna, vt matrim. cùm ipſius conſiſtere nequeat, donec femina ſit ad locum tutum reſtituta.

3. Infertur, vt raptus comprehendatur in hoc decreto, deſiderari traductionem de loco ad locū. Quod poteſt generaliter probari, quia raptus ſubiacens pœnis id poſtulat (vt dixi diſp. præc. n. 26. & 46.) At ſpecialiter probatur ex ipſomet *Triden. decret. eo. c.* 6. ibi. *Quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit.* & ſtatim: *Quòd ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto & libero conſtituta.* Quæ omnia verba expreſsè ſignificant raptam eſſe feminam de vno loco in alium, in quo eſt ſub poteſtate raptoris conſtituta. Atque ita docent *Nauar. l.* 5. *conſ. in vtraque edit. tit. De raptoribus, cōſil.* 1. *n. vn. Manuel.* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 232. *n.* 2. *tom. Emman. Sa ſumma verb. Matrimonium, in principio, num.* 9. *Vega* 2. *tom. ſummæ, cap.* 34. *caſu* 157. *notabili* 2. 7

4. Infertur, nil referre, ſiue ſequatur copula, ſiue non ſequatur, ad pœnas huius decreti incurrendas. Quòd nō puniatur raptus cauſa libidinis, qui copula nō ſecuta minimè rationē delicti perfectam obtinet: ſed cauſa ineundi matrimonij, ad quem copula nil confert. 8

5. Infertur, non eſſe locum his pœnis, ſi femina volens abducta ſit, quamuis abductione ſecuta volūtatem mutet prioris facti pœnitentia ducta: ſecus ſi principio abductioni renitatur, quamuis poſt abductionem factam velit. Cōſtat ex dictis diſp. præced. n. 7. vbi probauimus initium in his ſpectandum eſſe. 9

6. Infertur, eſſe locum his pœnis, quāuis rapta cauſa matrimonij nō ſit perducta ad locum deſtinatum: ſed in ipſo itinere raptor reſipiſcat. Quòd delictū hoc raptus in ipſa abductione conſummetur, & tunc perfectè irrogetur matrimonij libertati iniuria: nec conſiliū ſpectet vt raptor in aliquo loco iam raptam cōſtituerit, vel eam duxerit, ſed tantū vt rapuerit cauſa matrimonij, illamque ſub ſuam poteſtatem repoſuerit. Adde dicta diſput. præced, num. 21. fine, vbi cum Baldo probaui, raptum admitti, quando de loco abducitur femina, quamuis ad locum deſtinatum non peruenerit. 10

7. Infertur, ſi ſolis importunis precibus aut pretio conducta femina extrahatur, non eſſe locum his pœnis. Quòd non ſit verè raptus (vt probaui diſp. præc. n. 10. & ſeq. & n. 32.) Sic *Ant. ſuc. l.* 5. *inſtit. maiorum. t.* 12. *n.* 120. *Veracruz append. ad ſpec.* vbi de raptu, f. 82. conſequenter etiam. Secus ſi tales eſſent eæ preces, vt violentiæ æquiparentur, vt dixi eiſdem locis. 11

8. Infertur, ſi dolis circumuēta virgo extrahatur, non eſſe locum his pœnis. Quod non ſit propriè raptus, cum ibi nulla inueniatur violentia (vt dixi diſp. preced. n. 32.) Nec obſtat ibi num. 11. traditū eſſe hoc ſufficere, vt locus ſit pœnis *l. vnica cap. de raptu virg.* Quia ea lex id explicat. At Tridentini decretum ſolos raptores comprehendit: & cum ſit pœnale & correctoriū, reſtringendum eſt, vt de vero & proprio raptu intelligatur. Quòd ſi inſtes, dolum etiam opponi libertati matrimonij ſicut & violentiam: cum vtrumque voluntarium auferat. Dic non omnem dolum id efficere, ſed eum ſolum qui verſatur circa perſonæ aut conditionis errorē: & quamuis huiuſmodi ſit dolus, ac proinde auferat libertatē, & valorem 12

matrim.

matrim.at non infert vim,quæ ad propriā rationem raptus in iis pœnis obnoxij neceſſaria prorſus eſt.

13 9.Infertur,nec eſſe locum his pœnis,ſi virgo conſentiens,ignorantibus tamen parentibus abducatur.Quod non ſit propriè raptus(vt probaui diſp.præced.num.36.) Atque ita fatentur *Veracruz append.ad ſpecul.*vbi de raptu, *f.81.§.Verum animaduerſione.Anton.Cucus l.5.inſtitut. maior. tit.12.nu.20.Enriquez l.12.de matrim.c.14.n.5.Emman.Sa ſumma verb.Matrimonium in princ.nu.9.*At grauior eſt difficultas,ſi parentibus inuitis femina volens extrahatur. Tunc enim has pœnas incurri ſuadet,eſſe verè raptū (vt diximus diſp.præced.nu.12.& 35.) Atque ita incurri affirmant *Nauar.l.4.conſ.in priori edit.t.De ſponſalibus,conſ.32. n.vn.in poſter.l.5.t.de raptoribus,conſ.2. num.vnic.* Quand. 4. d. 42.*diſp.vnic.propoſit.12.Salzedo pract.Bernardi Diaz.c.* 78.§. *vlt.in hac poſtrema edit.Enriquez l.12.de matrim.c.14.num.* 4. *Emman.Sa ſumma verb.Matrimonium in princip.n.9.Vega 2. tom.ſummæ cap.34.caſu 157.notab.1.Manuel.1.tom.ſummæ 2. edit.c.232.n.1.*Et videtur clarè ſentire *Toledo l.7.ſummæ cap. 13.nu.2.fine.* vbi explicans hoc Tridentini decretum, ait eſſe illi locum,cum femina è domo parentū, vel eorum quorum curæ ſubeſt,ipſis inuitis abducitur.Verū in contraria ſum ſententia. Quod hoc decretum libertati matrimonij fauere intendat:cauereque ne femina renitens cogatur illud inire.At ad eam libertatem nil confert parentum voluntas,ſed ſola feminæ,quæ in hoc euentu reperitur abductioni conniuens.Nec iuuat,ſi dicas voluntatem parentum deſiderari ad honeſtatem matrimonij. Nam Tridentinum in eo decreto, non honeſtatem, ſed ſolam eius libertatem ſpectat.Quod vel inde clarè conſtat, quod ad valorem matrimonij inter eundem raptorem, ac violenter raptam,ſolùm petat,raptam ad priſtinam libertatē reſtitui , ac in loco tuto reponi. Si autem virgo nolens abducatur parentibus volentibus,erit vtique locus huic pœnæ.Quod ſola volūtas feminæ, eiuſve contradictio,in eo decreto attendatur.

14 10.Infertur, comprehendi in eo decreto raptum cuiuſcūque feminæ , ſiue virginis,ſiue corruptæ , ſiue meretricis,& inhoneſtæ cōiugatæ,& cuiuſuis ſtatus. Quod bene docuit *Veracuz append.ad ſpec.*vbi de raptu,*fol.*81.§. *Hic conſiderandum.*Et ratio eſt,quod Tridētinum ibi non puniat quemcūque raptum, ſed qui cauſa ineundi matrim.cum violenter rapta ſit,ac proinde libertatem matrim.offendit : quæ non minùs impeditur,& offenditur, quādo mulier inhoneſta rapitur: & ea ratio procedit in raptu fœminæ cuiuſcūque ſtatus. Dices non habere locum,quando fœmina eſt coniugata , vel eſt aliud impedimentum dirimēs inter eos,ſiue ſit ex parte raptoris, ſiue ex parte raptæ, id colligēs ex ijs verbis Trident. in eod. decreto poſitis. *Quod ſi rapta à raptore ſeparata , & in loco tuto & libero conſtituta,illū in virum habere cōſenſerit,eā raptor in vxorem habeat.*Vbi clarè Triden. ſupponit raptorē & raptam tales eſſe,inter quos poſſit verū matrim.conſiſtere.Præterea, quia raptus inter hos nō poteſt habere plenam delicti conſummationem. Cum inire matrim. nequeant. Sed nihilominus in hoc euentu eſt locus illis pœnis,ſi cauſa ineūdi matrimonij de facto., licèt non de iure,fœmina illa rapiatur. Quia Trident. non petit iniri inter eos matrim.nec id ſpectat,ſed ſiue ineatur,ſiue nō, ſuis pœnis illos afficit.Quod conſtat ex illis verbis quæ poſt proximè relata adiungit:*Et nihilominus raptor ipſe, & omnes illi conſiliū,auxilium, & fauorem præbentes , ſint ipſo iure excommunicati.*Quaſi dicat, nō minùs incurrat pœnas raptor raptam ducens,quàm ſi non ducat.Ac proinde delictum hic punitum ipſa violenta abductione ad ineundum matrim. conſummatur. Nec ſpectat Tridentinum ſint habiles nec ne ad illud contrahēdum. Si quidem illud contrahi, aut non contrahi , non confert ad pœnas. Nec ſupponit ſemper fore illos habiles ad matrimoniū: ſed quando illud iniri permittit, id eſt,ex parte impedimenti raptus,quod nō impedire,ait,ſi velit femina loco tuto ac plenę libertati reddita.Secus,ſi ex alia parte impedimentum adſit. Id enim Tridentinum minimè aufert.Et hoc eſt verum,quāuis *Manuel 1.tom.ſummæ 2.edit. c.232.n.1.*videatur oppoſitum ſētire:explicans enim hoc decretum, ait, ſi quis non rapiat ſponſam alienam , ſed viduam, vel ſolutam:ſtatuere Trident. vt raptor incurrat pœnas.

11.Deducitur, non comprehēdi hoc decreto raptum 15
propriæ ſpōſæ de futuro reclamantibus parētibus.Quia iure communi raptus hic à pœnis liberatur,*c.penult.de raptor.*& dixi diſp.præced.n.15. Quod Tridentinum minimè corrigit : vt patet ex contextu. Atq; ita ſentiūt *Enriquez l.12.de matrim.cap.14.nu.4. & 5.Emmanuel Sa ſumma verb.Matrimoniū in princ.n.9.Manuel.1.tom.ſum.2.edit.cap. 232.n.4.*Addit *Enriquez eo n.5.*id eſſe verum , ſiue volens ſiue nolēs ſpōſa abducatur.Sed id minimè credo. Quod *textus d.ca.penult.*expreſſis verbis loquatur,quando femina volens abducitur,inuitis tamē parentibus(vt notaui diſp.præced.num.15.) Et tūc etiam libertas matrimonij offendatur.Non enim violenter cogi poteſt ſponſalium fidem ſeruare.Sed dices,nil cōcedi ſponſæ raptui. Cùm etiam quando quæuis alia femina conſentiens abducitur,non ſit locus illis pœnis(vt diximus n.13.)Id vtique fateor in mea opinione.At cum alij(vt ibi retuli)ſentiāt ſufficere ad has pœnas , contradicere parētes:iuxta illorum etiam opinionem, fallet vbi ſponſa de futuro rapta eſt:propter deciſionem *d. c. penult.* ſi raptui conſenſerit, quantumuis parentes renitantur.

12.Deducitur non eſſe locum his pœnis , & prædicto 16
Tridentini decreto , ſi femina virū rapiat nolentem vt ſecum ineat matrimonium. Quod id decretum de ſolo viro raptore verba faciat.Quod denotāt ea verba illius decreti. *Quamdiu ipſa in poteſtate raptoris māſerit.*.Et ſtatim, *quod ſi raptor.*Et poſtea pœnas decernēs,ait: *Et nihilominus ipſe raptor.* Et proinde id decretum correctorium & pœnale ad feminam viri raptricem extendēdum non eſt)vt latè probaui diſp.præced.num.25.)Et in propriis terminis docet *Veracruz appendic.ad ſpeculum,vbi de raptu,fol.* 84. §. *reſpondetur quod.* Vnde vt matrim. inter raptricē & raptum valeat,non eſt opus ſeruari formā prædicti decreti, nimirū, vt vir raptus ſit à poteſtate raptricis liber:ſed ſufficit vt liberè cōſentiat,ſub illius poteſtate adhuc exiſtens. Prout iure communi antiquo attento,id ſufficere, diximus diſp.præced.n.42. At retentā opinione probabili,quam diſp.præced.n.24.retuli,nempe,pœnis decretis in virum feminæ raptorem,ſubdi feminā viri raptricem:dicendum erit idem in hoc decreto Tridentini.Idque ſequūtur *Enriquez l.12.de matrim.c.14.n.4.Manuel. 1. tom.ſum.2.edit.c.232.n.4.Vega 2.to.ſum.c.* 34. *caſu* 157. *notab.* 5.At prior opinio placet.

Tandem dubitatur an ſicut prædictū Tridentini de- 17
cretum irritat matrimoniū inter raptorem & raptam, quamdiu in eius poteſtate manſerit: ita irritet quoque ſponſalia tunc inita? Pars enim negans ſuaderi videtur: quòd id decretum ſit pœnale , iuſque commune corrigens,ac ſubinde loquens de ſolo matrimonio, non videatur ad ſponſalia extendendū, *reg.Quæ à iure,de reg. iuris,in 6.*Deinde quia *l.Si quis officium* 38.*ff.de ritu nuptiarū*, interdicitur rectori prouinciæ matrimonium:nec id ad ſponſalia extenditur.Et in *Trident.ſeſſ.*24. *de matrim cap.*1. irritatur matrimonium clandeſtinum , cùm tamen adhuc valeant ſponſalia clandeſtina, vt dixi lib.1.diſp. 10. num.2. Sed dicendum eſt ſponſalia quoque non valere. Quod bene docent *Nauar.lib.4.conſ.in priori edit.t. de conſanguin.conſ.3.num.6.& ſequentibus.in poſteriori,li.5. tit.de raptoribus,conſ.vltim.n.5.Manuel 1.tom.ſum.2.editione,c.232. n.3.Vega 2.tom.ſum.c.34.caſu 157.notab.3.* Quia lex etiam correctoria & pœnalis extēdi debet,vbi omnino eadem ratio militat(vt ibi ex aliis probat *Nauar.*)quod hic reperitur.Quia Tridētinū irritauit pro eo tēpore matrim. conſulens plenæ libertati ad id requiſitæ : quæ non omnino plena eſt , dum rapta manet in raptoris poteſtate. Quæ ratio in ſponſalibus militat, ad quæ iura quoque

plenam libertatem poſtulãt. Nec obſtant in contrarium adducta,quia non militat eadem ratio in ſponſalibus & matrim.vt dixi eod.l.1.diſp.10.n.2.

18 Ad argumenta num.3.propoſita reſpondetur.Ad primum dic,id non intẽdere Tridentinum, ſed ſolum pœnas imponere offendẽtibus libertatem matrimonij per raptum.Ad ſecũdum dic, eam doctrinam intelligẽdam eſſe,vbi eſt aliquod verbum expreſſum in textu,ex quo colligatur illum eſſe generaliorem rubrica, vt cõtingit in illo authentico,ibi enim dicitur:*Si quis illicitas & contrarias naturæ nuptias*.Quare ne particula illa,illicitas,ſuperflua ſit, ac vt dictio, &, coniũgat diuerſa, (vt facere ſolet) oportuit intelligere non ſolum de inceſtis contra naturam nuptiis, de quibus eſt rubrica,ſed de omnibus illicitis. At in Tridẽtini decreto non inuenitur verbum cogens id vltra rubricam extendere. Adde etiam eam gloſſæ doctrinam non eſſe certam: ipſa enim ibi refert Doctorem antiquum limitantem eum textum ad ſolas nuptias in rubrica comprehẽſas.Ad duplicem confirm. conſtat ex n.4.dictis.Ad vltimum, dic fautores quos ea pœna comprehendit, poſſe eſſe in ſacris conſtitutos: & raptorẽ in minoribus,atque ita verificare eſſe clericum. Adde poſſe eſſe in ſacris, & rapere cauſa ineũdi matrimonij de facto, licèt non de iure: & ſubeſſe tunc illis pœnis iuxta dicta n.14.

DISPVTATIO XIV.

An ſtuprum abſque raptu contingere poſſit, ita vt ſit tunc diuerſa luxuriæ ſpecies neceſſariò fatenda? vt ſiue inuitis ſiue volentibus parentibus virgo ſui corporis copiam faciat?

SVMMARIVM.

In quo conſiſtat ſignaculum virginale, an ſit aliqua membranula, n. 1.
Quid deſideretur vt circumſtantia aliqua addat nouam luxuriæ ſpeciem? n. 2.
Refertur duplex ſententia, n. 3. & 4.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 5.
An circumſtantia virginitatis, eſto non mutet ſpeciem, tamquam notabiliter aggrauans ſit neceſſariò fatenda? n. 6.
In quo conſiſtat ratio & deformitas ſtupri, & differat à raptu, n. 7.
An ſit ſtuprum, & diuerſa luxuriæ ſpecies, quando virgo precibus importunis victa defloratur? n. 8.
Quid, ſi ignorans, aut dolo circumuenta? n. 9.
Quid, ſi volens, ac parentibus inuitis abducitur, & defloratur, an vltra raptum ſit ſpecies ſtupri neceſſariò fatenda n. 10.
An virginem volentem deflorans teneatur parentibus reſtituere, n. 11.
Quid, ſi nolentem, an teneatur puellæ & parentibus, n. 12.
An in virgine rapta præ timore conſentienti, ſit neceſſariò fatenda virginitatis circunſtantia, n. 13.
Defenditur Sotus à credentibus illum ſentire, circumſtantiam virginitatis eſſe fatendam in actu externo, ſecus in interno, & quando in vtroque actu fatenda ſit? n. 14.
An quæ non eſt virgo confitens fornicandi deſiderium, teneatur explicare ſe non eſſe virginem, & confeſſor id rogare, eſto ſit circunſtantia virginitatis neceſſario fatenda? n. 15.
Soluuntur argumenta, n. 16.

1 QVÆSTIO hæc grauiſſima eſt ac ſatis difficilis. Et ideo antequam opiniones referam, duplex fundamentum præmittendum eſt. Prius eſt, quid ſit ſignaculum virgineũ. Qua in re *Veſalius l.5.de corp.humani fabric. p.4.fol.654.* ait carneam eſſe membranã, quæ Hymen & Eugiũ appellata, virginibus eſt peculiaris,ac virili coitu lacerata aboletur. Quod idem ſecutus eſt *Fragoſo in ſua chirurg.vniuer.l.1.de anatom.c.19.De la madre, paulo ante fin. cum Falopio* quẽ ibi refert.Sed *idemmet Fragoſo eod.lib.tract. 2.de las declarationes que han de hazer los cirujanos, titul. Para conocer la virginidad, ſtatim in princ.f.309.p.2.* ait cũ *Realdo li. 11.de anatom.c.16.* vnicã inter mille feminas eam membranã habere,atque ita clauſtrum ſeu ſignaculum virgineum non eſſe partem aliquã carnis, ſeu membranã: ſed quandam quaſi complicationem partium ipſius orificij vaſis feminei,quæ per viri acceſſũ dilatantur,& ſic aperitur,& patefit vas. Et hoc eſt veriſſimũ, id atteſtantibus peritiſſimis Medicis conſultis.

2 Poſterius fundamentum eſt, vt circumſtantia aliqua addat nouam luxuriæ rationẽ ſupra ſimplicem fornicationem? neceſſarium eſt, vt nouam malitiam ſpecialemque vitij deformitatẽ afferat: teſte *D.Thom.2.2.q.154.a. 6.corp.* Quod bifariam euenire poteſt, 1. addendo aliquã nouam ſpeciem extra luxuriam, oppoſitam alij virtuti, quam caſtitati,ita vt aduerſus caſtitatẽ & aliam virtutẽ delinquatur,vt inceſtus opponitur caſtitati & pietati, ſacrilegiũ caſtitati & religioni, adulteriũ & raptus caſtitati & iuſtitiæ (vt explicui hoc l.diſp.12.nũ.30.) Secũdò, non addẽdo nouam ſpeciem vltra luxuriam, oppoſitam alij diuerſæ virtuti à caſtitate & tẽperãtia, ſed quod priuet cõditionibus requiſitis ab ipſa natura generica omnibus animalibus cõuenienti in ipſo concubitu. Quod efficiunt peccata luxuriæ contra naturam, priuant enim concubitum conditione illa à natura petita, nimirum, vt ſit inter perſonas diuerſi ſexus intra vas naturale aptũ ad prolis generationem, ad quam natura ipſa concubitũ deſtinauit. In defloratione igitur virginis conſentientis, ac proinde non interuenienti raptu, non poteſt reperiri circumſtantia noua ſpecifica aduerſus caſtitatẽ ſeu temperantiam, prẹter ſimplicem fornicationẽ. Cum ille cõcubitus ſit modo naturali intra vas feminẹ, & generationi aptus: ac proinde minimè priuat cõcubitum cõditione ſpeciali requiſita in illo, vltra genericã quæ in omni luxuriæ peccato inuenitur, quæ eſt eſſe extra legitimum matrim. Quare ſi nouam circumſtantiã ſpecie diuerſam à ſimplici fornicatione, in eo concubitu demus: neceſſariò ea petẽda eſt ex diſtincta virtute, cui præter caſtitatem concubitus is opponatur. Et manifeſtum eſt eã nullam aliã eſſe poſſe præter iuſtitiam. Conſiſtit ergo punctus difficultatis, qualiter virgine conſentiẽte, & proinde non concurrenti raptu, inueniatur ratio iniuſtitiæ in eo concubitu: ac proinde noua ſpecies diſtincta à ſimplici fornicatione.

Triplex igitur eſt ſent. I. ait, virginis cõſentientis deflorationẽ, eſſe diſtinctam luxuriæ ſpeciem, quæ ſtuprũ appellatur, neceſſarioq; eam virginitatis circumſtãtiam eſſe explicandam in confeſſione. Quare *hæc ſent.admittit ſpeciem ſtupri abſque raptu inueniri. Ducitur*, quod ibi reperiatur iniuſtitia, non contra perſonã virginis, nã ſcienti & volenti non fit iniuria: ſed contra finẽ naturæ, ad quem conceſſit virgineum clauſtrum, cui non poteſt femina tamquã non domina, ſed cuſtos illius ſignaculi, renuntiare. Prob. ergo primo hæc ſent. Natura conceſſit clauſtrum virgineum feminẹ ad duplicem finem. Alter eſt, vt *habilior ſeruaretur matrim. ineũdo*. Alter verò, vt ipſã contineret ab actibus venereis. Nil enim ita feminã ab his retrahit, quã timor iacturæ faciendæ virginei clauſtri, qua facta, effrenatè libidini vacat. Cõſenſus igitur virginis, & parẽtum, non eximet ab iniuſtitia naturæ illata coitum cum illa. Sicut permittẽs abſcindi ſibi manum, non reddit culpæ immunem abſcindentem. Quod licèt perſona conniueat, renitatur natura quæ vſum manuũ ad aliũ finem conceſſit. Et confirm. quia cõſẽſus in iis quorũ non ſumus pro libito domini, nõ tollit iniuriã, vt cõſtat in exemplo abſciſſionis manus nuper propoſito. At virgo nõ eſt domina clauſtri virginei, ita vt pro ſuæ volũtatis libito poſſit illo vti. Et iterũ confirm. quia conſenſus coniugum vt alteruter fornicetur, non eximit cõcubitum illũ ab adulterij ſpecie diſtincta à ſimplici fornicatione, eo quod dominium non habent coniuges in corpus ad illũ vſum, ſed ad ſolum coniugalem. 2. Principaliter probatur, quod concubitus cũ virgine, opponatur ſpeciali virginitatis virtuti. Virginitas quippe ſpecialis virtus eſt, teſte *D.Thoma, 2.2.q.152.art. 3.corp.* & per illum cõcubitum amittitur. Nequit autem vitiũ ſpeciali virtuti opponi, quin ipſum habeat ſpecialem deformitatem: vt pote quod priuat ſpeciali illa bonitate cui opponitur. 3. Quòd raptus & ſtuprum, tamquam diuerſæ luxuriæ ſpecies, ab omnibus conſtituantur. Debet ergo aſſignari ſpecies luxuriæ, quẹ ſtuprũ ſit abſque raptu: quæ eſſe nequit niſi quando virgo deflorationi

rationi conſentit. Ea enim nõ conſentiente, erit raptus. 4. Quod ſigillum virgineum ſit ob bonum prolis: cui virgo conſentiens nequit renũtiare. Idque inde oſtenditur, cùm enim feminæ ſint ad libidinem procliuiores, atque ad reſiſtendum infirmiores, ideo natura interiùs maiorem verecundiã illis indidit: & exteriùs virgineum clauſtrum, quibus vt freno quodam arcerentur à vago ſui corporis vſu: qui in nõ modicum prolis detrimẽtum cedit, & eo deperdito, conſtituuntur in via meretricãdi, contra prolis bonum, & cum eius manifeſta iniuria. Et confirm. quod in ordine *ad* bonum prolis per matrim. habendæ; cõceſſit *natura* hoc clauſtrum feminis quaſi in dotem: vt vel ſic marito eſſet maior propriç ſobolis certitudo, magíſque vxoris amore flagraret, habens ſuæ fidelitatis id teſtimonium, ex eoque certior factus ſe primo ad eam acceſſiſſe. Quo amore mutuo, quodam ſtrictiſſimo vin*culo* vniũtur coniuges, vt maiori amore erga *ſobolem* afficiantur, maiorique cura, illius educa*tioni intẽ*dant. Ergo & ſi ſponte ſua virgo eius clauſtri iacturam faciat, erit ſpecialis circunſtantia iniuſtitiæ, ob prolis iniuriam, cuius bona educatio impeditur. Huius ſent. videtur expreſsè *D. Th. 2. 2. q.* 154. *a. 7. in fin. corp* vbi ait ſtuprum ſine raptu inueniri, quando quis abſque violentia virginem deflorat, *&* 4. *d. 41. q. vn. a. 4. quæſtiunc. 2. corp.* vbi ait ſtuprum eſſe violationem virginis, & addere ſpecificam deformitatem ſupra luxuriæ genus: & manifeſtè agit etiam quando virgo conſentit, quia condiſtinguit hanc ſpeciem contra raptum, in quo violentia inuenitur. Idem apertè ſentiunt alij, qui explicãtes luxuriæ ſpeciem quæ ſtuprum eſt, & condiſtincta contra raptum, qui violẽtiam importat, dicunt indiſtinctè ſtuprum eſſe virginis illicitã deflorationem. Hi ſunt *Magiſt. 4. d. 41. c. vlt.* Et *ibi D. Bonau. in expoſit. lit. n. 6. Vincent. ſpeculo doctrinali, tom. 2. l. 10. c. 46. Gerſon 2. part. in regul. moralib. c. de luxuria, alphabeto 24. lit. Y. Roſell. verb. Luxuria, initio. Bernard. Diaz pract. in noua edit. c. 83. initio. Guillel. Borrillong. 4. d. 35. q. vnic. a. 1. verſ. Quarta ſpecies. Cantera quæſt. criminalibus, quæſt. tangentibus punitionem delicti, c. 4. n. 10. Nider ſumma, præcep. 6. c. 2. paulo poſt princ. verſic. Secunda ſpecies. Alex. in ſuo Enchiridio, 2. p. præcept. 6. in 2. ſpecie luxuriæ. Emmanuel Sa ſumm. v. Luxuria n. 3. Vela tractatu de pœnis delictorũ, c. 35. ſtatim in prin.* Idem expreſſius ſentiunt alij, dicẽtes indiſtinctè fornicationem cum virgine mutare ſpeciem, & eſſe eam circumſtantiam neceſſariò fatendam. Ita *Caiet. ſumma verb. Stuprum. Victoria ſum. Sacramen.* vbi de cõfeſſione, *n. 176. Metina c. de pœnitentia, quæſt. de circunſtantiis mutantibus ſpeciem, paulo poſt prin. Nauar. ſum. lat. & hiſp. c. 16. n. 3. & lat. c. 6. n. 8. & hiſp. c. 28. addit. priori ad n. 7. c. 6. Gutier. quæſt. canon. lib. 1. c. 31. n. 29. Angles floribus, 1. p. q. 3. de confeſſione, a. 4. difficult. 7. Enriquez lib. 5. de pœnit. c. 6. n. 3. lit. T. & c. 8. n. 2. Ledeſma 2. p. 4. q. 8. a. 4. dub. 3. fine, Valentia 2. 2. diſp. 9. q. 3. punct. 3. §. Stuprum accipiendo. Toledo lib. 3. ſum. c. 18. n. 2. Graffis 1. part. deciſ. l. 1. c. 20. n. 32. Philiarcus de officio ſacerdotis. to. 1. p. 2. l. 4. c. 16. paulo poſt princ. Viuald. candelabro Sacram. 1. p. de confeſſione, n. 36. Carbon. de reſtit. q. 26. ad fi. Lud. Lop. 1. part. inſtruct. c. 29. §. Ad hæc circa circumſtantiam. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 208. concl. 1. num. 1. Hier. Llamas in methodo curationis 3. p. c. 8. §. 17. ſtatim in prin. Cañedo ſumma Sacram. de pœnit. c. 5. n. 4. 40.* & ferè expreſsè *Margarita cõfeſſorũ. q. moralibus f. 178. pag. 2. §. Vtrum vir.* Atque in propriis terminis, eſſe peculiarem ſtupri ſpeciem, quamuis virgo conſentiat, docent *Gratian. c. Lex illa. §. Cum ergo, verſ. Stuprum. 36. q. 1. Alenſis 2. p. q. 167. mẽbro 1. & 3. Abulenſ. c. 5. Matth. q. 201. corp. Caiet. 2. 2. q. 154. a. 6. in ſolut. ad 1. dub. Viguer. lib. inſtitutionum. c. 7. §. 4. verſ. 4. Bermond. Choner de publicis concubin.* vbi de ſtupro, *n. 2.* (habetur tom. 11. tractatuũ p. 1.) *Corduba in ſuo quæſtionario, lib. 1. q. 13. col. 5. §. Reſpondeo negãdo antecedẽs. & §. ſeq. Barthol. à Ledeſma de pœnitentia, dub. 10. ad fi. in 1. & 3. concluſione, Peguera deciſion. crim. c. 42. num. 6. Joan. Heſſels in expoſitione decalogi, circa 6. præceptum, c. 8. Vega 1. tom. ſumm. c. 55. caſu 25.* & ferè expreſsè id dicunt *Alcoçer ſumma c. 20. §. La circunſtancia fol. 73. Metina lib. 1. ſumm. c. 9. fol. 22. Petrus de Ledeſma in ſumma ſacramentorum,* vbi de pœnitentia, *c. 19. dubio 5.* quamuis enim non explicent, ſi virgo conſentiat, at impugnãt contrariam Soti ſententiam, qui in virgine conſentiente dicit non eſſe circumſtantiam (vt numero quinto referemus.) Immo clarè *Metina* ſentit etiam virgine cõſentiente: nam *eodem l. 1. c. 14. §. 18. in fine.* obligat ad reſtitutionem defloratorem virginis cõſentientis, eo quod ipſa minimè dominiũ ſui corporis habeat. Et explicant (*Caiet. hoc poſteriori loco, Abulenſis in ſolutione ad 1. Valẽtia nuper citati,* quamuis ſub nullius poteſtatẽ virgo ſit conſtituta. Et *Caiet.* addit, licèt parentes & virgo illis ſubdita conſenſum præbeãt. Et hæc ſent. eſt communis, & valde probabilis.

II. Sententia non ita generaliter loquitur, ſed dicit 4
ſtuprum, quod eſt ſpecies diſtincta luxuriæ, tunc eſſe, quando virgo ſub parentum poteſtate conſtituta defloratur. Ducitur, quod tunc vltra incontinẽtiam caſtitati oppoſitam, reperiatur ſpecies iniuſtitiæ contra patrem. Quod inde oſtenditur, quia honos ac facultates parentum læduntur: iis enim in ignominiam cedit, cogentúrque vel dotem augere, ſi eam in matrimonium collocẽt, vel eam innuptam alere. Nec poteſt cedere ſuo iure virgo, dum parentum poteſtati ſubeſt. Cum ſui iuris minimè ſit: prout contingit in pupillo. Atque ita non ſatis erit eius conſenſus. 2. Quia cum naturali ordine prius ſit filiã alere, & cuſtodire illam vſque ad nuptias, quàm viro tradere; eiuſdem patris, cuius eſt filiam alere, & marito tradere, erit quoque cuſtodire illam vſque ad nuptias habilem matrimonio, atque ita clauſtrũ virgineũ habilitans ad illas cuſtodire. Stuprator ergo, qui hoc aufert, eſt iniurius patri. 3. Quod minor iniuria parentibus irrogetur, ſi filia illis inconſultis nubat: quàm ſi corpus deflorandum tradat. At in priori caſu eſt culpa lethalis contra pietatem parentibus debitã (vt lib. 4. tota diſputat. 23. oſtendimus.) Ergo erit noua culpa mortalis in poſteriori caſu, vltra fornicationis ſpeciem. Tandem, quia ob id parentibus reſtituendum eſſe, quamuis virgo conſentiat, non pœnitẽdi Doctores tradunt, quos num. 11. referam, quod in eo euentu iniuſtitia aduerſus parentes admiſſa ſit. Ideo hanc ſententiam tenent *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 6. in principio, & in fine corpor. & a. 1. corp. D. Anton. 2. p. t. 5. c. 2. in prin. & c. 6. in prin. Angelus verb. Stuprum, in prin. Syluest. verb. Luxuria, q. 1. verſ. Stuprum. Tabiena verb. Stuprum num. vn. in prin. & in fine, & verb. Luxurioſus, q. 5. n. 6. Armilla verb. Luxuria, n. 4. & verb. Stuprum, num. vn. Graffis 1. p. deciſ. lib. 2. c. 79. n. 1.* Et videtur expreſsè tenere *Pedraza ſum. in 6. præcep.* §. 2. & hæc quoque ſent. eſt valde probabilis.

III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) 5
ait nõ dari ſpeciem ſtupri ſine raptu, atque ita violationem virginis ſponte conſentientis, quamuis ſit ſub cura paterna, nõ differre à ſimplici fornicatione: tuncque ſolum adeſſe ſpeciem ſtupri, quando adeſt iniuſtitia, eo quod virgo inuita violetur, ſiue ſit ſub cura parentum, ſiue non. Fundamentum huius ſent. eſt, quod in violatione virginis conſentientis non poſſit conſtitui noua luxuriæ ſpecies, eo quod is concubitus priuetur conditionibus à natura vniuerſali in concubitu petitis: iuxta id quod num. 2. diximus: ſed ſolum, quod in eo reperiatur aliqua ſpecies iniuſtitiæ (quod enim intendit 2. argumentum n. 3. propoſitum; nimirum opponi ſpeciali virtuti virginitatis, oſtendemus non eſſe verum, nu. 16. in eius ſolutione,) Hanc autem iniuſtitiam non reperiri ex parte feminæ, nec naturæ, nec damni prolis, nec parentum, reſpectu quorum contrariæ ſententiæ intendũt inueniri, probat hæc ſent. ex ſequentibus. 1. ex parte feminæ, & naturæ ordinantis clauſtrum, vt aptior fiat matrim. & caueat venerea, probatur non adeſſe iniuſtitiam. Quia femina eſt domina illius vſus membri, ſicut dominium habet vſus aliorum membrorum. Et quia talis vſus non eſt ſine corruptione, non delinquit contra iuſtitiam, ſi amittat virginitatem extra matrim.

Nec

Nec natura ipſa prout eſt communis omnibus animalibus inde offenditur, ordinauit enim membrum feminæ ad illum vſum:ac proinde ſi adſit volũtas perſonæ,nullum eſt inuoluntarium in apertione illius membri. Secus autem eſt in abſciſſione manus facta volente perſona,diſſentit enim voluntas ipſius naturæ,quę nullo modo manum ad eum vſum cõceſſit. Dices cõceſſiſſe naturam membrum femineũ ad eum vſum in legitimo matrim. Fateor id,vt ritè & rectè ſit vſus illius membri, & ita eſt peccatum intemperantię,propter indebitũ vſum: at hoc non arguit inueniri aliam nouam ſpeciem, præter ſimplicem fornicationem,in qua eadem debiti ordinis peruerſio reperitur.Et confirm. quia abſciſſio mẽbri fit contra iuſtitiam,eo quod puella non eſt domina ſuorum membrorum , & ita conſenſus illius vt abſcindantur,non aufert rationem iniuſtitiæ. At eſt dominã vſus ſui corporis,& integritatis, nec tenetur illam vſque ad matrimonium ſeruare. Quod ipſa poſſit innupta perpetuò manere. Qua enim ratione aſſeri poteſt corruptã eſſe iam dominã ſui corporis, vt ſine iniuſtitia illo abutatur extra matrimonium,ſolum peccando contra caſtitatem: at virginem non eſſe ſimiliter dominam prædicti vſus, vt liberè conſentiat abſque iniuſtitia in ſui deflorationem. An quia virginei ſigilli ruptio eſt ordinata vt debitè fiat in matrimonio? Hoc non probat aliam malitiã, quam in ſimplici fornicatione:vt nuper oſtendi. 2. Quia vel conſideratur clauſtrum, ſecundum ſuam entitatem, & vt pertinet ad ſubſtantialem corporis mulieris integritatem,& ſic eſt paruæ entitatis, in qua ratione paruitatis materiæ non poteſt dari culpa mortalis , permittẽdo ruptionẽ ? vt ſi femina permittat tantillum carnis ex qualibet alia corporis parte ſibi abſcindi:eo vel maximè quod(vt numero primo dixi) integritas illa non eſt pars aliqua corporis,quę abſcindi debeat. Vel vt eſt dos quędam naturalis ad matrimonium:& tunc ipſa eſt ſui iuris quoad hoc,& ſicut poteſt non nubere , ita poteſt cedere eo iure quod habet ad illam dotem quaſi naturalem. 3. Quia concubitus cum virgine extra matrimonium, quando illa conſentit , nullam aliam repugnantiam videtur habere cum recta ratione , præter eam quã habet idem concubitus cum ſoluta. Concubitus enim cũ coniuge,eiuſdem rationis eſt,ſiue illa ſit virgo, ſiue ſoluta. Quare ſola videatur ea inordinatio adeſſe, quæ eſt in ſimplici fornicatione.4.Probatur non adeſſe iniuſtitiam ex parte damni prolis. Nam ſimplicem fornicationem bonæ prolis educationi aduerſari , facit illam eſſe iniquam,& iuri naturæ repugnantem aduerſus caſtitatem: non autem facit eam eſſe contra iuſtitiam. Proles enim nondum exiſtẽs,ius aliquod minimè habere poteſt,quod violetur, vnde iniuſtitia conſurgat : præſertim quia illi melius,eſt ſic eſſe,quàm nunquam eſſe. Quod eo concubitu non habito accideret. Ergo id damnum prolis bene educandæ,ortum ex amiſſione clauſtri virginei non efficiet concubitũ cum virgine eſſe contra iuſtitiã. 5. Quia non eſt deordinatus acceſſus per matrim. acceſſus feminæ prius defloratæ. Alias non liceret illi nec viduis nubere. Ergo non tenetur ſeruare clauſtrum ratione prolis concipiendæ ex matrim. Atque ita permittere violationem nõ erit iniuſtum ratione damni prolis. Et cõfirmatur,quia ſi id damnũ prolis ſpectaretur, non liceret virgini defloratæ matrim. Nil enim in damnum prolis futuræ vergens permittitur : ob idque ſimplex fornicatio in nullo euentu eſt licita , quod in damnum prolis ſit. 6.Virgo ratione prolis habendæ non tenetur nubere. Ergo nec ſeruare clauſtrum,vt illam ex matrimonio habeat.Sed dices,nõ teneri virginem nubere,at teneri non ſe reddere inhabilem matrimonio. Contra , reddere ſe inhabilem nõ conſtituit iniuſtitiam:alias nõ liceret votum ſolemne. 7.Quia nullus diceret abſcindentem ſibi virilia, peccare ſpeciali malitia propter inhabilitatẽ ad matrimonium & damnum prolis : cum tamen natura conceſſerit illa ad generationẽ. Nec ſi virgo abſque aliqua libidine,ex negligentia etiã craſſa, propter aliquem motum magno impetu factum, pateretur clauſtri ruptionem, aut ex leui neceſſitate, gratia ſalutis tuendæ, eſſet culpæ mortali obnoxia. Cum tamen inde conſurgat idem damnum in ordine ad ſe & ad prolem, ac ſi ex viri cõgreſſu. Quod per ſe loquendo non magis cõſtare poſſit viro futuro , an amiſerit ex viri congreſſu, an ex accidenti. Non ergo ratione huius damni concedẽda eſt iniuſtitia in virginis conſentientis defloratione. 8. Probatur nullam eſſe iniuſtitiam in ordine ad parentes. Quod puella ſit domina vſus ſui corporis ad illũ actum, ſi non vt licitè fiat extra matrim. quia eſt contra temperantiam:at non erit contra ius alicuius:nec manere minus aptam matrimonio conſentienti ipſa lædit ius alicuius. Cum poſſit ſua ſponte innupta perpetuo manere, & ad hoc ius habet,parentibus inuitis. Et confirmatur, quia ſi femina abſque viri congreſſu patiatur clauſtri ruptionem modis nuper in ſeptima ratione explicatis, nullus aſſereret eam ſpecialis iniuſtitiæ ream aduerſus ius paternum:ob eam rationẽ , quod minus apta reddatur matrimonio. 9. Quia nulla ratione videtur probari patrem habere maius dominium filiæ virginis , quàm ſolutæ. Cum ergo non ſit ſpeciale peccatum cognoſcere ſolutam ſub patria poteſtate exiſtentem ac conſentientem,id aſſerendum non eſt eſſe , cognoſcere virginẽ eidem poteſtati ſubditam volentem ſtuprari. Tandẽ, quia verior ſententia habet violatorem virginis conſentientis, nil teneri reſtituere parentibus , quibus virgo ſubeſt (vt n.11.dicemus.) Nulla ergo iniuſtitia inde conſurgit contra ius paternum. Et ideo hanc ſent. tenet *Sotus* 4. *diſt.* 18.*q.*2.*a.*4.*col.*13.*verſ. De ſimplici verò ſtupro*:& quamuis non prorſus affirmet , ſed dicat ſe non clarè videre nouam fornicationis ſpeciem,& fortè id eſſe verum , licet ſit ſub cura parẽtum : at tandem concludit eſſe hoc probabile:& dicit non eſſe rogandam circunſtantiam virginitatis,quãdo puella fatetur carnis *deſideriũ*:& quando fatetur copulam, ait eſſe bonum & *conſilium*. Quæ ſtare non poſſunt, niſi ſentiendo non mutare ſpeciem, eam circũſtantiam. Eandem tenent *Nauarra lib.* 2. *de reſtitutione,c.*3.*part.*4.*de lædente in cæteris corporis bonis, dubio* 1. *in noua edit.n.*419.*Vazquez* 1.2.*q.*74.*a.*8.*diſp.*112. *n.*1. & 3. & quamuis *Nauarra & Vazquez* non explicent , ſi virgo ſit ſub cura parentum. At manifeſtè in eo caſu loquuntur, approbant enim ſent. Soti, qui in eo caſu loquitur. Et *idem Nauarra ibi n.*417.explicat eſſe ſent. Soti, quãuis virgo ſit ſub patris poteſtate:& eam ſtatim approbat, *n.* 419. Eiuſdem ſent. videtur apertè *Bañes* 2.2.*q.* 62. *art.* 2. *dub.*7.*in* 1. *concluſionis confirm.* vbi dicit virginem eſſe dominam vſus illius clauſtri,ac proinde nõ eſſe contra iuſtitiam,ſi deflorationi ſuæ conſentiat. Et huius ſentẽtiæ ſunt alij doctiſſimi Neoterici. Et loquens quando etiam eſt ſub parentum cura, dicit eſſe probabilem *Suarez de confeſſ. diſp.*22.*ſect.*4.*in* 2.*circunſtantia,quid,n.*6.

Hinc 1. infertur,vbi nulla vis infertur virgini, nõ eſſe
neceſſariò exprimendam in confeſſione circumſtãtiam 6
virginitatis, ſi quis ſolo actu deſiderij deliquerit, ſiue etiam copulam habuerit. Quia tunc ea non mutat ſpeciem à ſimplici fornicatione diuerſam : nec notabiliter aggrauat. Et quamuis expreſsè Doctores allegati numero præcedenti non aſſerant minimè eſſe notabiliter aggrauantem:at ex dictis eorum facilè colligitur. Nam *Sotus* dicit in actu externo eſſe conſilium eam explicare:& in interno nõ eſſe premendam feminam, vt explicet.Et *Nauarra eo. num.* 419. dicit expreſsè non eſſe circumſtantiam neceſſariò fatendam. Quod minimè aſſererent,ſi eſſet notabiliter aggrauans. Cum *Sotus* eius ſit ſententiæ, vt circunſtantiæ notabiliter aggrauantes ſint neceſſariò in confeſſione aperiendæ. Et *Vazquez* dixit eam copulam cum virgine conſentienti non differre à ſimplici fornicatione. Et *Suarez num. præcedenti relatus* dicit eſſe probabile , non eſſe eam circumſtantiam neceſſariò fatendam.

7 2. Secundo infertur, in quo conſiſtat ratio ſtupri, & à raptu diſtet. Conſiſtit quippe in iniuſtitia admiſſa auferendo violenter à virgine clauſtrum virgineum. Differtque à raptu, quod raptus ſolam violentiam importet, non habita ratione ſtatus *feminæ, is* enim nil confert ad rationem raptus, quippe quæ æquè inuenitur, ſiue femina ſit virgo, ſiue ſoluta, ſiue coniugata: at ſtuprum ſit ſolum quando femina eſt virgo. Vnde qui vi cognoſcit virginem, duplicem luxuriæ *malitiam* ſpecie diuerſam committit, alteram ſtupri, *alteram* raptus: & vtraque eſt neceſſario confitenda. Quamobrem habet ſe raptus & ſtuprum, tanquam ſuperius & inferius, ſemper enim in ſtupro inuenitur raptus, nec poteſt ratio ſtupri conſiſtere abſque raptu: at non in omni raptu inuenitur ſtuprum, ſed in ſolo virginis.

8 3. *Infertur*, corruptionē virginis precibus importunis *ductæ* tūc *eſſe ſtuprū*, quādo preces illæ violentiæ æquiualent. *Tūc* enim ſolum eſt raptus, vt dixi diſp. 12. n. 32.

9 4. *Deducitur*, eſſe ſtuprum neceſſariò fatēdum, ſi virgo *dolis* circumuenta aut ignorans cognoſcatur. Quia licet non ſit propriè raptus, reducitur tamen ad illum, & eſt iniuſtitia, vt dixi *diſp.* 12. n. 33.

10 5. *Deducitur*, non eſſe ſtuprum, ſed ſimplicem fornicationē, vbi *nulla* vis infertur feminæ virgini, ſed ſolis parentibus aut tutoribus è quorū renitentiū domo virgo violēs abducitur. Quia quamuis ibi ſit raptus reſpectu parentum, & neceſſariò explicandus in confeſſione (vt probauimus diſp. 12. n. 35.) at virginitati nulla infertur iniuria, cùm ipſa virgo in eius violationē cōſentiat: ac proinde ſtuprū minimè eſt: quod violentam virginitatis ablationē petit. Quare tenebitur raptor fateri vim illatam parentibus, aut tutoribus, rapiendo puellam ſub eorum poteſtate cōſtitutam, & copulam; at circunſtantiam virginitatis nō tenebitur explicare. Prætereà, quia nō maior *cura incumbit* parentibus filiæ virginis, quam ſolutę, (*vt dicebamus* n. 5.) vt ex hoc capite augeatur in*iuria violētię* paternę, atque addatur noua ſpecies ſtupri.

11 6. *Deducitur*, quid dicendum ſit in ea quæſt. an deflo*rans* virginē volentem, eſtò excuſetur à reſtitutione facienda ipſi virgini, prout verè excuſatur, teneatur parentibus aliquid reſtituere? Id enim multi fatentur. Cùm enim parentes damnum in bonis fortunæ patiantur, indigēt enim maiori dote, vt eam in matrimonium collocent, id reſarciendū eſt damnum, ſupplendo in augmentum dotis neceſſarium ratione deflorationis. *Poteſt in*ſuper probari argumento 2. quod n. 4. retuli ad probandam 2. ſent. Et ita huius ſent. videntur *D. Th.* 2. 2. q. 154. a. *6. corp. & ibi Caiet. immediatè ante ſolutionē ad primū dubium: & Abulenſis c. 5. Matth. q. 201. corp.* vbi dicunt ſtupratorem virginis inferre iniuriam patri & puellæ. Videtur etiam *Sylua nuptialis l. 3. n. 24.* vbi ait, eum condēnandum eſſe vt reſtituat patri, cui onus dotādi incumbit. Et tenet expreſsè *Guillelmus*, quem refert & ſequitur *D. Anto. 2. p. t. 5. c. 6. §. 1. Bern. Diaz ſua practica canon. in noua edit. c. 83. n. 6. & ibi Salzedo in additionibus, verb. Non debeat:* addēs, Licet ſit ſub curatorū poteſtate, teneri curatoribus. *Cordub. l. 1. quæſtionarij q. 13. col. 4. §. Vbi & iſti, & ſeq.* additq; idem de curatoribus. Et idem addens *Gutier. l. 1. q. canon. c. 37. n.* 24. *Valentia 2. 2. diſp. 9. q. 3. punct. 3. §. An autē & quādo. Lud. Lopez, 1. p. inſtruct. c. 77. §. Sed hæc quæſtio: & c. 76. §. Sed miror: & c. 107. §. An verò vice verſa. Manuel 1. to. ſummæ 2. edit. c. 208. concl. 3. n. 3.* Citatur etiam pro hæc ſent. *Nauarr. ſum. c.* 16. *latinè, n.* 18. *hiſp. n.* 19. At expreſsè loquitur, quando deflorauit quiſpiam fraudibus, aut precibus importunis, quæ violentiæ æquiparantur. Et *n.* 16. abſolutè dixerat, defloratorem virginis ſponte volentis ad nil teneri: & ita potius fauet contrariæ ſententiæ. Solet etiam citari *Angles floribus, 2. p. q. de reſtitut. honoris, & bonorum temporalium, a. vnico, dub. 7. difficultate 2. concl. 4.* At manifeſtè loquitur de corrumpente importunis precibus, quas violentiæ æquiparat: de quibus in tota difficultate ſermonem facit. Et hęc ſententia eſt probabilis. At probabilius eſt nil teneri parentibus aut tutoribus reſtituere. Quod iis non irrogetur iniuria, cum ipſa ſit ſuæ virginitatis domina, & nuptiarum iacturā pati volens poſſit, renitente patre. Item, quia ſi ipſa conſentiens deflorationi haberet pecunias proprias, quibus patri ſatisfacere poſſet, non teneretur vtique: cùm tamen ſit cauſa principalis, & efficacior iniuriæ, & damnorum. Minus igitur tenebitur deflorator, qui eſt cauſa minus principalis. Tandem, quia ipſa virgo poteſt inuito patre nubere cui voluerit, ita vt nec ipſa, nec vir, teneantur aliquid parentibus ratione iniuriæ reſtituere. Et ideo hāc partem tuentur *Sotus lib. 4. de iuſt. q. 7. a. 1. in ſolut. ad 2. verſ. An verò vice verſa. Veracruz 3. p. Speculi, art. 19. fine. Nauarra l. 2. de reſtit. c. 3. p. 4. de lædente in cæteris corporis bonis, in noua edit. dub. 2. n. 423. verſ. Mihi aliter videtur. Bañes 2. 2. q. 62. art. 2. dub. 7. concluſione 1. Salon eodem art. 2. controuerſia 5. concl. 1. Graffis 1. par. deciſionum, lib. 2. cap. 79. num. 13. verſ. Sed dubium eſt. Suarez num. 5. relatus. Hieronymus Llāmas, p. 3. methodi curationis, c. 8. §.* 18. *in fine.* Addunt *Bañes & Salon* teneri reſtituere patri honorem ablatum. Quibus minimè credo. Quòd nec id vſus habeat. Et quia femina volens potuit id damnum pati, non obſtante ignominia inde parentibus & cōſanguineis ſubſecuta. Sicut poteſt quilibet abſque iniuſtitia aliud ſcelus admittere, quamuis inde toti cognationi dedecus ſequatur. Non enim tenetur lege iuſtitiæ ſe ab eo crimine abſtinere, quo honori conſanguineorum cōſulat.

Aliqui tamen ex Doctoribus poſterioris ſent. num. 12
præcedenti relatis, quamuis fateātur defloratorem virginis conſentientis nil teneri patri reſtituere: at vbi violenter deflorauit, non ſoli virgini, ſed etiam patri reſtituendum eſſe docent. Quod vtrique iniuria irrogata ſit. Sic *Nauarrus, Angles, Banes, concl. 2. Salon concl. 2. Hieronymus Llamas numero præcedenti allegati. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 45. art. 4. dubio 1. in ſolutione ad confirmationem tertij. Philiarc. de officio ſacerdotis, tom. 1. part. 2. lib. 4. c. 17. ad fin. Carbon de reſtit. q. 26. concl. 9.* At exiſtimo nil aliud eſſe reſtituendum, quam ſupplementum dotis neceſſariū virgini ad nubendum, eo quod deflorata ſit: quo non indigeret, ſi virgo eſſet: quod etiā reſtituendum erat, quamuis virgo eſſet ſui iuris. Quia eo ſupplemento dotis ſatisfit etiam patri. Quippe eò reſtituto recuperat dānum *maioris dotis* dandæ filiæ defloratæ. Quod ſi ex iniuſta *domus* inuaſione per raptorem facta, aliud damnum in *bonis* fortunæ ſenſiſſet pater, nullus dubitat illud quoque reſarciendum eſſe.

7. Deducitur, quid dicendum ſit in hoc, an ſit circun- 13
ſtantia virginitatis neceſſario fatēda in ipſa virgine quæ rapta eſt, & præ timore conſenſit ſuæ deflorationi? Et eam fatendam eſſe ſuadet, quod ſi eſſet coniugata, vel peccaret cum coniugato, timore eodem compulſa, teneretur fateri circunſtantiam illam ſtatus. Quippe eſt verum adulterium: atque ita lib. 11. diſput. 5. num. 16. dicemus eſſe ſufficientem diuortij cauſam, quod habere minimè poſſet, ſi adulterium non eſſet. Ergo ſimiliter virgo timore conſentiens, teneretur circunſtantiam virginitatis fateri. Sicut enim illud eſt adulterium, ita hoc eſt ſtuprum, diuerſa luxuriæ ſpecies (vt diximus num. 5. & 7.) Deinde, quod cooperetur ſtupro vel raptui alterius. Verum dicendum eſt, feminam timore illo conſentientem deflorationi, minimè teneri circūſtantiam virginitatis fateri, vel raptus. Quod ſolius ſimplicis fornicationis rea ſit. Nam ſtupri ratio conſiſtit in violenta ablationē virginitatis (vt num. 7. probaui iuncto nu. 5.) At virgo nullam virginitatem violenter aufert: ſed patitur violenter ſibi auferri. Nec ratione concurſus ſeu cooperationis poteſt ea femina peccare ſtupri peccato. Quia vbi timor cogit, non tribuitur culpæ concurſus, nec cenſetur cooperatio, niſi vbi res eſt intrinſecè mala, nec pendet à voluntate concurrentis, rectè fieri, vel ſaltem abſque circunſtantia illa ſuperaddita. Et ideo femina illa virgo timore compulſa, eſt rea fornicationis, & ſi eſſet coniugata, vel cum coniugato, adulterij. Quia

nec

nec malitia fornicationis nec circũſtantię adulterij pendet ex feminæ voluntate, ita vt illa concurrente tollatur:at cum malitia circumſtantiæ raptus & ſtupri pendeat ex feminæ voluntate,ſi enim ipſa conſentiret, non eſſet raptus nec ſtuprum:inde eſt, vt in ipſa non inueniatur malitia huius circumſtantiæ, ſed ſolius fornicationis:at in ſtuprante vtraque inueniatur,quod non habeat voluntatem ſpontaneam virginis, ſed metu extortam.Sicut cogens me mortis metu incuſſo, vt manum ſibi abſcindendam tradam,peccat abſcindens:at ego offerens minimè delinquo. Quia non ſpontaneè concurro ad alterius peccatum,ac poſſum liberè manus abſciſſionem velle, & intendere,ad vitam tuendam. Et tandem id manifeſtè probatur. Quia non magis peccat,ſed multo minus, coacta metu conſentiens deflorationi, quàm ſponte ſua: metus enim licèt non ſemper rationem culpæ auferat, at ſemper extenuat:eo quod minus voluntaria ſit:at hęc non eſſet rea ſtupri,ſed ſolius ſimplicis fornicationis.Ergo nec illa.

14 8. Deducitur,iniuſtè imponi *Soto 4.d.18.q.2.a.4.col.13. verſ.De ſimplici vero ſtupro*, vt ſentiat circumſtantiam virginitatis fatendam neceſſariò eſſe in actu externo copulæ,non vero in interno deſiderij. Ita illi imponunt *Nauar.ſum.latin.c.6.n.8.Gutier.quæſt.canon.l.1.c.31.n.28. Metina lib.1.ſum.c.9.f.22,Petr.de Ledeſma ſum.Sacrament.* vbi de pœnit.c.19.§.*La vltima duda f.624.Lud.Lop.1.part. inſtruct. c.29.§.Ad hæc circumſtantiam.Manuel 1.to ſum.2.edit. c.208. concl.1.n.1.*ipſúmque reprobant. Quod actus interior & exterior ad eandem bonitatis vel malitiæ ſpeciem pertineant,vt bene docet *D.Thom.1.2.q.72.a.7.* At falſo ſibi imponi,optimè aduertit *Vazquez 1.2.q.74.a.8. diſp.112. n.1.*Nam *Sotus ibi* tam in actu interiori, quam in exteriori ſentit non eſſe circumſtantiam neceſſariam: at eam differentiam optimè conſtituit inter vtrumque actum: vt dum femina ſolum deſiderium copulæ fatetur, nõ ſit conſilium interrogare eam,an ſit virgo. Cum enim circumſtantia virginitatis in femina fatente nunquam ſit neceſſariò fatenda, iuxta opinionem quam ibi nobiſcũ ſequitur,vel ſaltem id ſit probabile,non eſt interrogãda femina de virginitate. Si enim virgo minimè ſit, maximo pudore ſuffundetur id explicando: ingentique periculo exponetur mentiendi,dicendo ſe eſſe virginem. At cum fatetur copulam externã,licèt non ſit, neceſſarium eam virginitatis circumſtantiam interrogare:ſanum tamen conſilium erit id efficere, tanquam tutius, ob opinionum diuerſitatem. Quod ceſſent prædicta pericula, feminam enim fatentem copulam minimè pudebit ſe non eſſe virginem patefacere.

15 Vltimò deducitur,minus conſequenter ad ſuam ſententiam loqui quoſdam DD. ſentiunt enim circumſtantiam virginitatis tanquam mutantem ſpeciem, eſſe neceſſariò fatendam: & ſimul dicunt non teneri confeſſarium, feminam quam ex habitu virginem eſſe præſumit,interrogare num virgo ſit,quando ſolum actum deſiderij internum fatetur.Ducuntur, quod huiuſmodi feminæ ſint communiter virgines,& ſi confitens talis minimè ſit,parum referat. Quoniam confeſſarius intelliget grauius eſſe peccatum,nempe, ſtupri,quam re vera erat.Nec pœnitens tenetur culpam ſuam extenuare,circumſtantiáſque minuentes fateri. Sic *Enriquez lib.5. de pœnitent.c.4.n.2.ſi.& c.8.n.2. Alcoçer ſum.c.20.§. La circumſtantia,f.73. Angles floribus,1.p.q.3.de confeſſione,a.4. diffic.7.* Et dicunt id eſſe probabile, quamuis oppoſitum ſit certius & tutius, *Metina,Lud.Lopez,Manuel n.præced.allegati.* Idémque ait eſſe probabile *Petr. de Ledeſma ſum. Sacram.* vbi de pœnitentia,c.19.§.*A eſta duda f.625.*vnde dicit,ſi femina ſit virgo,teneri eam id explicare. Quod ſit circumſtantia ſpeciem mutans aggrauando: ſi verò virgo non ſit, non teneri declarare ſe non eſſe virginem, nec confeſſarium id interrogare: quod ſit circumſtantia diminuens.Cæterum hoc non conſonat eorum ſententiæ: nam tenendo circumſtantiam virginitatis mutare ſpeciem, eſt neceſſario dicendum teneri feminam, actum internum vel externum fatentem, explicare ſe non eſſe virginem,ſi nõ ſit,ſicut eſſe virginem,ſi talis ſit: & confeſſarium id interrogare. Quia licèt verum ſit nõ teneri pœnitentem communiter ſe excuſare, circumſtantiáſque minuentes exprimere: at tenetur id efficere iuxta omnium ſententiam, quando talis circumſtantia tollit rationem peccati mortalis aut nouæ ſpeciei peccati mortalis. Quis enim diceret legitimè fateri eum, qui ſcit confeſſarium exiſtimare illum eſſe coniugatum, cum iam ſit viduus,vel tempore quo erat ſolutus dum admiſit fornicationem? atque ita decipitur confeſſarius exiſtimans ita grauius eſſe peccatum, vt ſpeciem mutet? Aliàs profectò dicendum eſſet validam eſſe confeſſionem,ſi mentiretur femina aſſerens ſe virginem,aut coniugatam eſſe,fatens deſiderium luxuriæ. Quia mendacium circa ea quæ non ſunt de confeſſionis ſubſtantia, eam non irritat.Cùm igitur illa circumſtãtia, nimirum, feminam confitentem actum carnis non eſſe virginẽ, & ſimiliter ſi ſolum deſiderium fateatur, ita peccatum diminuat,vt tollat nouam ſpeciem peccati noui mortalis, nimirum ſtupri, tenebitur pœnitens eam declarare, & confeſſarius de illa certior fieri. Nec obſtat confeſſarium poſſe probabiliter ex habitu eam eſſe virginem præſumere. Quod teneatur confeſſarius certo noſſe peccata pœnitentis,& ipſe pœnitens certo declarare, prout bono modo poteſt, vt ſi pœnitens certus ſit ſe ſepties peieraſſe, nõ ſatisfaciet dicens,paulo plus, vel minus: ſed tenetur illã certitudinem metaphyſicam,quam habet, explicare. At in hoc euẽtu re vera confeſſarius manet dubius,& præſumit nouam peccati ſpeciem, potéſtque de ea certus fieri: nec pœnitentis verecundia excuſatà circumſtantiis neceſſariò fatendis.Atque ita merito *Barth.à Ledeſma de pœnitentia,dub.10.ad fi.in 3.concluſione*: & *Vega 1.tom.ſum.c.55.caſu 25.*recedũt ab ea doctrina, dicúntque ſuſtinendo eam ſententiam, vt circumſtantia virginitatis mutet ſemper ſpeciem, eſſe neceſſariò rogandum, quamuis monialis ſolum actum internũ fateatur, an ſit virgo. Id tamen concederem, ſi femina ſit in bona fide conſtituta, maximúmque periculum mentiendi videret cõfeſſarius imminere;ſi de ſtatu interrogaret, poſſet vtique non interrogare, vt bene dixit *Manuel proximè citatus*:non ob rationem quam ipſe affert;nimirum, ſequens opinionem prædictã, quam ipſe probabilem exiſtimat: ſed in quacumque opinione id eſt verum. Nam quando pœnitẽs eſt in bona fide, & ex manifeſtatione veritatis, ſubeſt periculum, vt in peccato maneat, nec reſipiſcat. debet confeſſarius prudenter tacere(vt probaui lib.2.tota diſp.38.)Ab his tamen omnibus anguſtiis liberamur, amplectendo noſtram opinionem,cum enim in femina, ſiue conſentiens ſiue renitens ſit, non ſit circumſtantia ſtupri neceſſariò fatenda(vt diximus n.6.& 13.)nũquam tenebitur confeſſarius eam, ſiue actum internum ſiue externum fatentem, de hac circumſtantia interrogare: nec ipſa interrogata tenebitur reſpondere.

Ad arg.primæ ſent.n.3.propoſita reſp.Ad 1. dic, na- 16
turam conceſſiſſe clauſtrum ad eos duos fines,ita tamen vt eſſet ſub dominio & poteſtate feminæ, aliter eo vti, non quidem licitè, ſed abſque iniuſtitia:vt cõceſſit oculos ad videndum, & cæteras corporis partes ad deſtinatos vſus,ita vt homo maneret dominus talis vſus, quãuis peccet,ſi iis abutatur. Nec eſt ſimile de abſciſſione manus:ea enim eſt contra vſum, cuius natura conceſſit dominium:vt explicui n.5. Ad priorem confirmationẽ, negandum eſt, feminam non eſſe dominam clauſtri virginei, ita vt poſſit ad libitum vti abſque iniuſtitia. Ad poſteriorem,diſpar longè eſt ratio, quòd in matrimonio is contractus ineatur ex ipſiuſmet matrimonij natura, vt vterque coniux ſit dominus corporis alterius ad ſolum proprium vſum, & non amplius. Vnde etiamſi coniux velit alteri corpus ſuum præbere, eius dominio caret, & delinquit contra iuſtitiam, abutens re aliena; nec alter

coniux poteſt abſque iniuſtitia adulterij,conſenſum illi abuſui præſtare,quod ad ſolum actum matrimonij,eius corporis dominium habeat. Nec confert etiam conſenſus vtriuſque coniugis,eſſet quippe contra bonum fidei & prolis,quæ matrimonio ſuapte natura inſunt, atque illis coniuges renuntiare nequeunt. Contra bonum fidei, quia violatur fides ſibi inuicem præſtita in matrimonij contractu. Contra bonum prolis,quia ſi eſt femina quæ eſt adulterij rea,erit proles incerti patris. Vnde ſemper eſt ſpecialis deformitas contra matrimonij finem. Ad 2.dic,nil probare contra noſtram ſententiam, in fauorem illius ſententiæ. Nam ferè vniuerſi DD. fatentur primum concubitum viri, primámve eius pollutionem, carere circumſtantia neceſſariò fatenda: cùm tamen opponatur ſimiliter virtuti virginitatis,quę tunc amittitur. Quamobrem vt reſpondeamus, præmittendum eſt cum D.Th.2.2.q.152.a.3.caſtitatem & virginitatem ſe habere inter ſe, inſtar magnificentiæ ac liberalitatis. Quare ſicut liberalitas & magnificentia ſunt ſpeciales virtutes inter ſe diſtantes: quod illa circa moderatos ſumptus, hæc autem circa magnos verſetur. Ita caſtitas,quæ aſſimilatur liberalitati, & virginitas aſſimilata magnificentiæ, ſunt diuerſæ virtutes: differúntque; quod caſtitas ſit voluntas abſtinendi ſe ab omni actu illicito venereo:virginitas autem ab illicito & licito,qualis eſt coniugalis.Hoc præmiſſo,dic materiale virtutis virginitatis eſſe integritatem carnis, & per accidens ſe habere ad virtutem virginitatis. Nam non deſinit femina eſſe virgo,ſi caſu,aut cauſa medendi morbo, aperiatur clauſtrum aliquo inſtrumento. Formale autem conſiſtit in abſtinentia omnis carnalis delectationis, etiam coniugalis. Vnde per quamcunque pollutionem,& concubitum prima, amittunt vir & femina virtutem virginitatis, & per primum concubitum deperdit femina integritatem corporis: at neutra iactura arguit ſpecialem deformitatem, & ſpeciale vitium. Non prima, quia ea non opponitur ſpecialiter virginitati, vt ſpecialis virtus eſt,diſtincta à caſtitate, ſed eodem prorſus modo opponitur caſtitati: vnde non conſtituit ſpeciale peccatum: ſpeciale enim dicitur, quod ſpecialiter opponitur formalitati alicuius virtutis. Non etiam ſecunda, quod illa non opponatur formalitati virginitatis,ſed materiali, quod in ea reperitur. Quare virginitas,vt ſpecialis virtus diſtincta à caſtitate eſt,non habet vitium oppoſitum, ſicut nec magnificentia, vt diſtinguatur à liberalitate. Vt ergo breuiter ſatisfiat argumento, diſtinguenda eſt maior: opponitur virginitati, quoad eius formale,& vt diſtincta virtus eſt à caſtitate, negatur: opponitur autem quoad materiale,& vt coincidit cum caſtitate, conceditur. At hoc non ſufficit ad ſpecialem deformitatem, vt explicui. Ad 3. conſtat ex dictis num. 7. vbi diſcrimen explicui. Ad 4. conſtat ex dictis nu.5.& ſimiliter ad confirm. vbi probauimus,non teneri virginem ad ſeruandum clauſtrum illæſum ex lege iuſtitiæ,ob bonum prolis:atque id non conſtituere ſpecialem malitiam diſtinctam à ſimplici fornicatione. Ad argum.2.ſent.propoſitæ nu.4.reſp. Ad 1.dic, ſtupratorem non directè & verè contra iuſtitiam lædere honorem,& parentum facultates, ſed intercedenti voluntate filiæ, quæ tamquam ſui corporis & nuptiarum domina,ius habet,vt abſque iniuſtitia id damnum indirectè inferat vtendo iure ſuo: à quo non tenetur ſe abſtinere ex iuſtitiæ præcepto,vt id damnum caueat: vt n.5. probauimus. Ad 2.dic id ius competere patri dependenti à voluntate feminæ, quæ tanquam domina poteſt liberè abſque iniuſtitia vti ſuo corpore. Ad 3.dic,matrim. eſſe ſtatum perpetuum, & magni momenti in eo non errare, & ita maior eſt impietas aduerſus reuerentiam patri debitam eo inconſulto eum ſtatum eligere. Ad vltimum,conſtat ex dictis eodem n.11.vbi oppoſitam ſententiam probaui.

DISPVTATIO XV.

An inceſtus cum conſanguineis, vel affinibus, matrimonio ineundo impedimentum præſtet?

SVMMARIVM.

Inceſtus cum conſanguineis vxoris impedit,ſed non dirimit matrimonium, num.1.

Quid,ſi vxor peccet cum conſanguineis viri, & an poſſit petere debitum, num.2.

An ipſis conſanguineis coniugis,cum quibus inceſtus admiſſus eſt, interdicatur matrim.n.3.

Vſque ad quem gradum extendatur hic inceſtus cum conſanguineis coniugis,impediens matrimonium,n.4.

Quid,ſi ſit copula cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de futuro, & vſque ad quotum gradum: Et enodatur c. Duo pueri, de deſponſ. impub. num.5.

Quid,ſi cum conſanguineis ſponſæ de præſenti,nondum matrim.conſummato; & vſque ad quotum gradum: & an ea copula impediat debiti petitionem, num.6.

Quid,ſi cum affine,orta affinitate ex ſola fornicatione,n.7.

Quid,ſi cum cognata legali vel ſpirituali,n.8.

An deſideretur ſcienter inceſtum admiſſum eſſe, & excuſet ignorantia culpabilis,iuris,vel facti,n.9.

Quid,ſi femina renitens aut timore compulſa cognoſcatur,n.10.

Quid,ſi copula cum affini non ſit conſummata,n.11.

Quid,ſi copula cum conſanguineis coniugis ſit poſt eius obitum, & an deſideretur vt ſimul concurrant adulterium & inceſtus,n.12.

Quid,ſi inceſtus ſit occultus,n.13.

An ſit neceſſaria ſententia iudicis ad hoc impedimentum,n.14.

An inceſtus cum conſanguineis propriis impediat matrim. Refertur ſententia aſſerens impedire: & nil referre, ſiue ante,ſiue poſt matrimonium admittatur,n.15.

Proponitur contraria Auctoris ſententia,n.16.

Soluuntur argum.& enodantur c.Si quis viduam 32.q.7.& c.De inceſtis 35.q.3.& c.Si duo 25.q.6 & c.fin.35.q.8.n.17.

1 IN hac diſputatione conſtat inter omnes,inceſtum admiſſum à viro cum cōſanguineis ſuę vxoris impedire, non tamen dirimere matrimonium, vt conſtat ex *cap.1. & 2.Tranſmiſſæ,de eo qui cognouit conſang.* vbi tali inceſtuoſo interdicitur matrimonium. Cùm tamen nil addatur, quod ipſum cōtra prohibitionem initum irritari denotet,non erit irritum,iuxta regulam traditam hoc libr.7. diſp.2.n.10.Vnde non ſunt audiendi quidam,quos tacito nomine refert,nec improbat *gloſſ.c. Si quis cum duabus, verb.Pœnitentiam 33.q.2.* aſſerentes id matrimonium eſſe irritum. Sed vniuerſi DD.contradicunt, referentes hoc impedimentum inter ſolum impedientia: quod nullus reperiatur textus, qui id eſſe dirimens decernat. Ratio autem huius impedimenti optimè aſſignatur à *Caiet.2.2. q.154.a.9.col.2.§.Ad ſecundam obiectionem*:quod talis inceſtus habeat ex propria ratione impedire exactionem debiti à coniuge, eo quod inde cōiuges efficiantur affines: & quia inceſtuoſus non veritus eſt coniugem ſibi facere affinem,ac plenum coniugij vſum impedire, ideo punitur in ipſo matrimonio contra quod deliquit: & interdicit ſibi aliud matrimonium cum quacunque alia perſona contrahere. Atque ita *D.Th.4.d.34.q.vn.art. 5. in ſolutione ad argum.& ibi Richard.a.4.q.2.ad 1.Turrecr.c. Quædam cum fratre, 32.q.7.num.2. ad 3.* dicunt inceſtum præſtare hoc impedimentum matrim.ineundo, non tam ratione culpæ,quàm ratione affinitatis contractæ.

2 Quamuis autem apparenter poſſet aliquis exiſtimare; non idem impedimentum incurri, ſi è contra vxor inceſtum committat cum conſanguineis viri,quod omnes textus toto *tit.de eo qui cognou.conſang.vxor.* vbi id impedimentum ſtatuitur, de ſolo viro cognoſcente vxoris conſanguineam loquantur.Et in ſimili, hoc lib. diſp.12. num.25. probauimus textus imponentes pœnas raptori feminæ,non extendi ad viri raptricem. At idem prorſus impedimentum incurri,abſque dubio dicendum eſt.Eadem enim prorſus eſt ratio:cùm ratio huius impedimēti ſit iniuria matrimonij propter affinitatem cōtractam: quæ omnino æquè in vtroque inceſtu reperitur. Adde etiam vtrumque eſſe frequentiſſimum. Et ideo non eſt ſimile exemplum adductum de raptu. Quia raptus feminæ frequens eſt:raptus autem viri rariſſimus, & vix auditus.

ditus: atque ideo leges quæ communiter accidentia reſpiciunt, prætermiſſo tamquam raro, raptu viri, raptui ſoli feminæ pœnas ſtatuere. Tandē, quia *c. Si quis viduam 32. q. 7. & c. Si quis cum matre 34. q. 2.* dum hoc impedimētum ſtatuunt, loquuntur expreſsè etiam de femina. Et ita tenent *Palud. 4. d. 34. q. 1. art. 2. nu. 12. & ibi Supplementum Gabr. q. vn. a. 1. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 16. §. 4. Syluest. Matrim. 7. q. fin. dict. 3. Armilla verb. Matrim. n. 57. Petr. de Soto lect. 14. de matrim. §. Huic impedimento interdicti, Sarmiento lib. 7. ſelect. c. 10. ſtatim in princip. Veracruz. 1. p. ſpecul. a. 23. concluſ. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 295. Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23. nu. 5. & 21. Corduba in ſuo quaſt. lib. 1. q. 12. paulo poſt princ. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 137. Celaia 4. d. 34. q. 3. concl. 1. Toledo lib. 7. ſum. c. 15. n. 2. Lancelotus inſtit. iuris canon. lib. 2. t. de triplici cognatio. §. Si quis autem, Lud. Lop. 2. par. inſtruct. de matrim. c. 46. §. Circa 5. impedimentum.* Imò quamuis nullus ſit textus qui loquatur de vxore inceſtuoſa cum viri conſanguineis, dum interdicit debiti petitionem, ſed omnes loquantur de viro inceſtuoſo: idem prorſus dicendum eſt de vxore inceſtuoſa: nequit enim petere debitum à viro. Et conſtat ex rationibus proximè adductis. Et præterea, quia ſunt correlatiua, & militat eadem ratio in vtroque: in quo caſu eandem quoque diſpoſitionem locum habere probat latè *Euerardus in ſuis Topicis, loco à correlatiuis.* Et ita docent *Paludan. Supplementum Gabriel. D. Anton. Syluest. Sarmiento, Gutier. Matienzo n. 103. Cordub. Gaeta nuper citati, Victoria ſum.* vbi de matrim. *num.* 288. *Sotus 4. d. 37. q. vn. art. 2. concl. 2. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. col. 9. verſ. Quod ſi obieceris.*

3 Nec tantum ipſis cōiugibus inceſtus huiuſmodi reis, interdicitur aliud matrimonium, ſed etiam illis conſanguineis coniugis, cum quibus alter coniux inceſtum admiſit. Conſtat ex *c. 1. de eo qui cogno. conſang.* ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit, nec filiaſtra, nec ille vllo vnquam tempore, alijs ſe poterunt matrimonio copulare.* Et notant *ibi Ioan. Andr. n. 3. Hoſtienſ. ad fin. ſuper verb. Sicut filiaſtra, Ant. n. 4. Anchar. fin. Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. concl. 1. num. 12.* idem definitur *c. Si quis cum nouerca 32. q. 7.* quod deſumptum eſt ex Conc. Triburienſi, ibi: *Si quis cum nouerca ſua dormierit, neuter ad coniugium poteſt peruenire.* Et ratio eſt, quod iniquè concurrerint ad iniuriam irrogandam matrimonio, contracta affinitate inter coniuges, ex qua impeditur vſus matrimonij.

4 Hoc autem impedimentum extendebatur attento iure communi vſque ad 4. gradum: ita vt coniux inceſtum admittens cum conſanguineis alterius coniugis intra 4. gradum, incurreret hoc impedimentum (vt circa prohibitionem petendi debitum, quæ pari paſſu currūt, dicam l. 10. diſp. 27. n. 12. & ibi rationem reddam huius extenſionis, quamuis textus de primo gradu loquantur.) Atq; ita docent *Aſtenſis 2. p. ſum. lib. 8. t. 20. a. 1. initio, Gutier. lib. 1. q. canon. c. 23. n. 5.* Et ſic intelligendus eſt *Toledo lib. 7. ſum. c. 15. n. 2.* vbi dicit extendi vſque ad 4. gradum: cum tamen poſt Tridentinum ſcripſerit. At hodie cum *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. c. 4.* reſtrinxerit affinitatem ex fornicatione ortam ad ſecundum gradum: at proinde ex copula cum conſanguineis coniugis citra ſecundum gradum, non oriatur hæc affinitas cum altero coniuge, quam eſſe cauſam huius impedimenti, probauimus num. 1. inde eſt vt hoc impedimentum ſit quoque reſtrictum, & hodie non oriatur, niſi ex inceſtu cum conſanguineis coniugis intra ſecundum gradum. Et ita docent *Ouandus 4. d. 41. diſp. vn. propoſit. 7. Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis tantùm impedientib. *n. 7. Viuald. cande. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu* 269. Et in ſimili, nimirum, tantum inceſtum in prædicto 2. gradu impedire petitionem debiti, attento eodem Tridentini decreto, dicemus, & latiùs probabimus relata contraria opinione, libr. 10. diſp. eadem 27. num. 14.

5 Dubitabis autem, an impedimentum hoc oriatur ex copula cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de futuro, contra publicæ honeſtatis impedimentum? Quidam eſſe impedimentum negant. Quod non ſit propriè inceſtus, qui ſolus hac pœna punitur. Ita *Angelus verb. Inceſtus n. 5.* relata *gloſſ. c. Quidā 27. q. 2.* quæ id minimè dicit. Idem tenet *Veracruz. 1. p. Specul. art. 23. in quodam dub. quod mouet poſt ſecundam concluſionem.* Cæterùm dicendum eſt, ex ea copula oriri impedimentū contrahendi matrimonium. Quod probat *tex. c. 2. de eo qui cognou. conſanguin.* ibi: *Si matrem ſponſæ ſuæ cognouit, ſi ſponſæ nunquam carnaliter adhæſit, poterit ex diſpenſatione cū alia matrim. contrahere.* Quem textum intellige de ſponſa per verba de futuro, vel ex eo conſtat, ſi enim eſſet de præſenti, non poſſet cū alia contrahere, ex diſpenſatione Epiſcopi, (de ea enim diſpenſatione intelligitur, quia conceditur diſpenſatio, & non reſeruat ſibi Pontifex, vt bene docent *ibi Abb. n. 3. Alex. de Neuo n. 3.*) At quia ſolū erat ſponſa de futuro, & ſpōſalia iam ſoluta fuerant ob affinitatem contractam cū ſponſa, ortam ex copula cum eius matre, datur facultas cum alia contrahendi ex diſpēſatione tamen Epiſcopi. Et ita intelligunt illum textum de ſponſalibus de futuro, *gloſſa ibi, verb. Matrem ſponſæ, Innoc. nu. vn. Hoſtienſ. ſtatim in princ. Ioan. Andr. nu. 4. Anton. num. 5. Abbas in caſus poſitione, & nu. 2. & 4. Alex. de Neuo nu. 2. & 7.* Atque id etiam probat *c. Duo pueri, de ſponſ. impub.* quod ſtatim referam, & pōderabo. Et huius ſentētiæ ſunt *gloſſ. eo. c. 2. verb. Ex diſpenſatione, Ioan. Andr. nu. 4. Ant. n. 2. & 5. Prepoſ. nu. 4. D. Bonauen. 4. d. 34. a. 3. q. 2. in fi. corp. Richard. ibi, a. 4. q. 2. in fine corp. Palud. q. 1. a. 2. n. 13. Supplementum Gabriel. q. vn. a. 1. Syluest. verb. Luxuria q. 4. in fine, Turrec. c. Quædam cum fratre 32. q. 7. n. 2. Gaeta repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 408. Matienzo lib. 5. Recop. tit. 1. rubrica, gloſſ. 1. nu. 138. Cordub. in ſuo quæſtion. lib. 1. q. 12. paulo poſt princip. Palac. 4. d. 34. diſp. 2. col. 11. verſ. Cæterum fortè.* Et DD. ſtatim allegandi hoc impedimētum fatentur: & ſolum inter illos controuertitur, an ſit perpetuum. Et rationem huius impedimenti bene aſſignant *gl. c. Duo pueri, verb. Dabitur, de deſponſ. impub. & ibi Anton. fi. Cardin. fine,* inductum enim eſt violatam publicam honeſtatem ortam ex ſponſalibus, accedendo ad ſponſæ conſanguineam. Nō leuis autē controuerſia eſt, an hoc impedimētum ſit perpetuum? Dubitandi anſam præbet, *c. Duo pueri, de deſponſat. impub.* ibi: *Neutri viuente altero dabitur licentia contrahendi.* Quidam affirmant eſſe perpetuum: & explicant hunc textum, vt intelligatur maximè viuenti altero. Ita *Petr. & Abbas antiqui ibi,* quos ſequitur *Card. ibi, in fin.* At verius eſt, impedimētum eſſe temporale, nimirum, dū viuit complex delicti, cum quo inceſtus ille contra publicā honeſtatem admiſſus eſt: nec enim complex viuenti ſponſo, nec ſponſus viuenti complice, poterunt matrimonium quodcumque inire: altero autem vita functo ceſſat impedimētum: ac liberum eſſet ſuperſtiti ad nuptias tranſire. Id enim probare videtur is textus, dum ſolum altero ſuperſtite negauit matrimonium. Et ita docent *Abbas eod. c. Duo pueri, n. 7. Alexand. de Neuo, nu. 9. Prepoſ. num. 4. ſtatim in princip. Couar. 4. decret. p. 2. c. 6. in princip. n. 4. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum, t. 12. num. 18. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *cap. 46. impedimēto 5. fine.* Sed cur tantum altero viuenti hoc impedimentum inductum eſt? *Abbas eod. num. 9.* dicit rationem eſſe, quia vulgus exiſtimabat matrimonium eſſe initum: & ideo ne ſponſus videatur ſecundum matrimonium inire, id ſibi interdicitur, dum alter ſuperſtes eſt. Sed iure optimo *Alexander de Neuo ibi, numero 9.* reprehendit hanc rationem, nam ea ſtante ſpectanda eſſet mors ſponſæ, vt ceſſaret ſcandalum ſecundi matrimonij initi; at ea non eſt ſpectāda, ſed mors complicis in delicto inceſtus. Vnde optimè dicit, rationem legitimam illius deciſionis eſſe, ne delictum maneat impunitum. Et quia non eſt tantum delictū, nec propriè inceſtus, ac copula habita cum affine: ideo mitius punitur, inducto ſolum impedimento temporali. Hodie autem hoc impedimentum non excedit 1. gradum, quamuis olim ad 4. protraheretur. Quare hodie ſpōſus de futuro rem habens cum conſanguinea ſponſi in 2. gradu, nullum incurrit impedimētum. Quia

ſtatu

ſtatutum eſt ob publicam honeſtatem violatam. At publica honeſtas non excedit hodie 1.gradum:attento decreto *Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.3*.Et ita tenet *Veracruz 1.p.Speculi,a.23.in quodam dubio,quod mouet poſt 2.concluſ.*

6 Ex ratione autem proximè tradita forſan inferet aliquis,copulam habitam cum cõſanguineis ſpõſæ de præſenti ante matrim.conſummatum,nõ præſtare impedimentũ perpetuum,ſed temporale matrimonio alij contrahendo:nimirum,dum complex viuit.Quod ea copula non ſit propriè inceſtus.Hic enim propriè eſt cũ conſanguineis vel affinibus *c.1.36.q.1.* At ante carnis copulam non eſt propriè affinitas contracta cum conſanguineis ſponſæ:ſed intercedit impedimentum publicæ honeſtatis,vt in eo impedimento diximus.Verùm contrarium dicendum eſt,nimirum, impedimentum eſſe perpetuum,ſicut ſi eſſet copula cum conſanguineis coniugis cognitæ.Quod prob.ex *c.1.& c.Trãſmiſſæ,de eõ qui cogn.conſang.* vbi pariter interdicitur matrim.in perpetuum,& petitio debiti, inceſtuoſo cum conſanguineis coniugis. At quoad petitionem debiti, neceſſariò intelligi debet de acceſſu ad conſanguineã vxoris,etiã matrim. nõ conſummato.Quod id impedimentum naſcatur ex affinitate cõtracta cum vxore in matrimonij iã initi iniuriam. Quod æquè fit ante & poſt matrimonium conſummatum.Et ita accedenti ad conſanguineam ſponſæ de præſenti,ante matrimonij conſummationem,interdici petitionem debiti,affirmant tamquam rem claram,*Palud.4.d.27.q.1.a.3.n.26.D.Antonin.3.p.t.1.c.11.col.3.verſ. Nota etiam,Angelus Matrimoniũ 3.impedimento 15.n.2.Sylu.Matrimoniũ 8.q.15.dict.7.& verb.Luxuria q.4.dict.5.Sotus 4.d.37.q.vn.a.2.Couar.4.decret.2.p.c.7.§.2.n.6.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.408.Gutierrez lib.1.q.can.c.23.nu.15.Celaia 4.d.34.q.3.concl.2.Petr.de Ledeſm.de matrim. q.55.a.6.dub.4.quod mouet circa tertium ſtatum affinitatis , Barth.à Ledeſma de matrim.dub.41.poſt 2.concl.§.Scire tamen hic oportet, Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.296.§.vlt.Viuald.cãdel. Sacram.1.p.*vbi de matrim.*n.*207.Similiter ergò idem dicẽdum eſt quoad impedimentum perpetuum matrimonij inducẽdum. Fortiter etiam probat hoc *c.Diſcretionem, eodem t.* vbi caſus eſt,de femina violenter cognita ex voluntate ſponſi de præſenti,ante matrimonium conſummatum , à conſanguineo ipſius ſponſi: & ibi dicitur affinitatem illam contractam cum ſponſa de præſenti,abſque eius culpa, ei officere non debere:ſecus ergo eſſet , vbi volens cognita eſſet.Tandem,quia ratio huius impedimenti perpetui eſt affinitas iniquè contracta cum vxore, in matrimonij iniuriam,eius vſum impediens (vt diximus n.1.) Quæ ratio ſimiliter procedit , quando copula eſt ante matrimonij conſummationem , vnde non eſt ſimile de ſponſalibus. Quia licèt in vtroque caſu non ſit propriè inceſtus:at in ſponſalibus non læditur matrim. iam initum. Quare *Sylu.verb. Luxuria q.4. dict. 5.* abſolutè dixit copulam cum ſponſæ de præſenti nõdum cognitæ conſanguineis , impedire debiti petitionem , & aliud matrim.eo ſoluto iniri. Impedimentum autem hoc eſt vſque ad ſecundum conſanguinitatis gradum, vt de copula cum conſanguineis coniugis diximus num.4.

7 Imò inceſtus cũ affini,nullo ſubſiſtenti matrim. præſtat impedimentum perpetuum matrim. contrahendo. Probatur ex *c.Si quis cum matre 34.q.2.*ibi:*Si quis cũ matre & filia fornicatus fuerit,ignorante matre de filia, & filia de matre,ille nunquam accipiat vxorem:illæ verò ſi voluerint, accipiant maritos.Si autem hoc ſcierint,ipſæ feminæ abſque maritis perpetuo maneãt.*Et ex *c.Si quis cum duabus 33.q.2.*quod eſt Nicolai Pontificis,ibi:*Si quis cum duabus ſororibus fuerit fornicatus,ſi dignam egerit pœnitentiam,& caſtitatis non valuerit cõtinẽtiam ſuſtinere,licet ei legitimam in coniugio vxorem accipere.*Nec valet ſolutio Ouãdi,quem ſtatim referam, qui ita exponit hos textus,ſi altera earum erat vxor. Quia vterque textus dicit , ſi cum vtraque fornicatus fuerit : cum vxore autem nequit eſſe fornicatio,Et ita etiam apertè probat, *c.Si quis viduam 32.q.7.*quod eſt ex Conc. Mogunt.ibi:*Si cum duabus ſororibus,aut ſi qua cum duobus fratribus , &c. eos diſiungi , & vlterius nunquam in coniugio copulari præcipimus.* Atque ſic docent *Nauar.ſum.lat.c.22.n.74.Ant.Cucus l.5.inſtit.maior.t.12.n.27.fin.Corduba ſum.d.55.Toledo l.5.ſum.c.12.n.4.Petr.de Ledeſma de matrim.q.58.a.4.dub.2.§. Tertio arguitur,Vega 2.to.ſum.c.5.caſu* 4.& idẽ videntur tenere alij indiſtinctè dicentes,inceſtum cum affini producere hoc impedimentũ.Hi ſunt *Palud 4 diſt.34.q.1.a.2.n.13.concl.2. Abulenſ.c.5.Matth.q.200.Rebuff.praxi benef.reg.de diſpenſat.in gradibus prohibitis,gl.5.n.26.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.295.*Verũ contradicit *Ouand.4.diſt.41.diſp.vn.propoſ.*10.cui conſonat *Caiet.2.2.q.154.a.9.col.2.§.ad 2.obiect.* vbi ait ſolum inceſtum cum conſanguineis cõiugis impedire.Ratio etiam huius impedimenti nu.1.poſita probat ſolum hunc inceſtum cum conſanguineis coniugis præſtare hoc impedimentũ.Nec *c.Si quis viduam,* probat intentum.Explicabitur enim n.17.& ad *c.Si quis cũ duabus,*reſp.eodem modo,quo eodem n.17. reſpondebimus ad *c.Si duo 53.q.6.*idem enim tenor eſt vtriuſque textus. Solus *text.c.Si quis cum matre ,* me vrget , ſed loquitur in caſu valde ſpeciali & enormi , nimirum, inceſtus cum matre & filia:& ita *gl.ibi verb.Hoc ſcierint,* videtur ſentire eſſe caſum ſpecialem.Et ita ſentio nõ omnem inceſtum cum affinibus,orta affinitate ex fornicatione,impedire: ſed quando eſt cum matre & filia : & tunc ipſæ quoque incurrent idem impedimentum , ſi conſciæ fuerunt inceſtus,vt expreſsè dicitur *eo c.Si quis cum matre.*

Id autem impedimentum minimè oritur ex inceſtu 8
cum cognata legali vel ſpirituali. Quod nec is propriè inceſtus ſit:nec inueniatur textus illud ſtatuens. Et ita docent *Palud.& Gaeta num præced.alleg. Supplem. Gabr.4.d.34.q.vn.a.1.Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.1.De cognat.ſpirit.conſ.8.n.8.Palacios 4.d.34.diſp.2.col.11.ve ſ.Cæterum forte.*

Doctrina hucuſque tradita de inceſtu cum conſangui- 9
neis coniugis impediente matrim.ſolet aliquibus modis limitari à DD.Primò,vt intelligatur quando ſciẽter admiſſus eſt inceſtus.Id enim expreſſis verbis petit *c.1.de eo qui cognouit conſang.*Cùm enim ignorãtia à culpa inceſtus excuſet,excuſabit quoque ab eius pœna. Et ita vniuerſi DD.fatentur.Vtrùm autem excuſet ignorantia culpabilis,& ſolius facti,an etiam iuris? dicam lib.10. diſp. 32.à n.44.Eadem enim eſt ratio in vtroque caſu,nimirum,vt ob eum inceſtum interdicatur aliud matrim. & petitio debiti à coniuge.Nam vtrumq; ſimul interdicit *id c.1.*& ad vtrumque petit ſcienter inceſtum commiſſum eſſe.

2.Temperatur,niſi femina à cõſanguineo mariti vio- 10
lenter cognita ſit.Cũ enim nullius culpę rea ſit,omnem euadit pœnam : vt expreſsè habetur *c. Diſcretionem , de eo qui cognouit conſangu.*& nemo de hoc dubitat. Is verò mariti conſanguineus,qui violenter cognouit,tamquã veri inceſtus reus,& affinitatis cõtractæ inter virum & vxorem,incurret impedimentum ad contrahendũ matrim. iuxta dicta n.3. Quid autem, ſi non omnino inuita, ſed timore compulſa conſenſit inceſtui? dicemus l. 10. diſp. 31.n.4.circa impedimentum petendi debitum ex ea copula ortum. Idem enim de vtroque impedimento dicendum eſſe probauimus n.præced.& n.6. Nam vtrumque impedimentum ſimul in iure ſtatuitur , vt conſtat ex *c.1.& c.Tranſmiſſæ,de eo qui cognouit conſang.*

3.Temperatur,ſi inceſtuoſa copula ſit cõſummata,ex 11
qua oritur affinitas. Cùm enim ratio huius impedimẽti ſit affinitas iniquè contracta(vt diximus nu. 1.)ſi copula nõn ſit conſummata intra vas legitimum feminæ, emittente viro ſemen,non producet eam affinitatem,& proinde nec impedimentũ.Adde,cũ hoc ſit pœnale, & ſubinde reſtringendũ, petere delictum conſummatum eſſe. Et ita docent *Lancelot.inſtit.iuris can.li.2.t.De triplici cognat. §.Si quis autem,verſ.Commiſcuit,Viualdus candel.Sacram.1.p. de matrim.n.97.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.50.*

Quartò limitatur,ſi inceſtus commiſſus ſit cum con- 12
ſanguineis coniugis adhuc viuentis:non enim præſtabit id impedimentum,ſi mortuo iam coniuge perpetretur.

Ita docent *Sotus 4.d.27.q.vn.a.1.paulo poſt primam cõcl.Corduba in ſuo quæſt.l.1.q.12.a.1.col.2.verſ. Notetur etiam, Enriquez lib.12.de matrim.c.2.n.1.Viuald. candel. Sacram.1.p.*vbi de matrim.*n.67.Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium,vbi de impedimentis tantum impedientibus,nu.7.Vega* dicens eſſe omnium,*2.to.ſum.c.5.caſu* 2.Fundamentum huius limitationis me latet.Ideo omnino dicendum eſt,nil referre,ſiue viuo ſiue mortuo coniuge is inceſtus admittatur,vtroq; etenim caſu hoc impedimentum incurretur. Eſt enim textus expreſſus id decidens, quando vxore defuncta is inceſtus admiſſus eſt,*c.Tranſmiſſæ,de eo qui cognou.conſangu.* idque apertiſſime ſentiunt *Palud.4.diſt.34.q.1.ar.2.nu.13. concl.2.& ibi Supplementum Gabrielis q.vn.art.1. Gaeta repet. c.Ad limina 30. quæſt.1.§.4.num.295.* vbi dicunt ad hoc impedimentum incurrendum nil referre,an adulterium reperiatur cum inceſtu, necne. Et in propriis terminis docent *Sarmiento,*dicens rem eſſe manifeſtam,*l.7.ſelect.c.10.ſtatim in princ.Ouandus 41.diſt.4.diſput. vn. propoſ.8. Petrus de Ledeſma* dicens rem eſſe certiſſimam, *de matrim.q.58.art.4.dub.1.*

13 5.Limitatur,ſi inceſtus occultus nõ ſit.Si enim occultus ſit,inde non conſurget impedimentum aliquod. Sic videtur ſẽtire *Abbas c.Literis,n.2.verſ.Et ex hoc,de præſump.* vbi ait hãc eſſe pœnam delicti inceſtus, qualitercunque de eo conſtet.Et tenet *Angelus verb.Inceſtus,nu.*4.& referunt,nec improbant,& ſic videntur eã tenere,*Sylu.verb. Luxuria,q.4.dict.2.Sotus 4.d. 37.q. vn.a. 1.col. 3. verſ. Circa hos.*Et tenent *Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium.*vbi de impedimẽtis tantum impedientibus,*n.7.Lud.Lop. 1.p. inſtr. c.296.§.Nunc ſupereſt ad textum.* Cæterum ab hac limitatione recedam in ſimili,circa petitionem debiti, lib.10. diſp.17.n.2.& nũc circa hoc impedimentũ recedo.Quod nullo iure probari video.Præterea,quia cum inceſtus ſit eius naturæ,vt ſemper occultè committatur, rarò eſſet locus huic impedimento.Et ita ſuſtinent *gl.c.Qui dormierit,verb.Neutram 32.q.7.Caſtro lib.2.de lege pœn.ca.5.§. Rurſus quinto argumento,Gutier.quæſt.canon.lib.1.c.23.n.8.*

14 Tandem temperatur,vt tunc inceſtus impediat, quãdo præceſſerit iudicis ſententia circa illud. Id enim videtur placere *Palacios 4.d.34.diſp.2.fin.*circa hoc,& circa cætera crimina quæ impediunt.Et *Simancas li.inſtit.catholic.t.9.n.202.*ait loquens de inceſtu , incertum eſſe an̄ in hanc pœnam incidatur ante iudicis ſententiam. Cæterum quæſtione hac hinc inde diſputata, dicam non deſiderari ſententiam, vt inceſtuoſus hic priuetur iure petendi debitum,l.10.diſp.30.n.2. Et ob eaſdem rationes ſentio,nec ad incurrendum hoc impedimentum deſiderari.Sicut non deſideratur ad incurrenda impedimenta dirimentia criminis.Et ita ſentiunt *Caſtro n.præc.allegatus, Petr.de Ledeſma de matrim.q.58.a.4.fine.*

15 Potiſſima autem difficultas in hac diſputatione tractanda eſt. An inceſtus cum propriis conſanguineis impedimentum hoc matrim.contrahẽdo præſtet? Id enim multi affirmãt.Ducuntur 1.per *cap.Si quis viduam 32.q.7. quod eſt ex Concilio Moguntinenſi,*ibi : *Si quis viduam vxorem duxerit,& poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cum duabus ſororibus,&c.eos diſiungi,& vlterius nunquam in cõiugio copulari præcipimus.* Et *c.de inceſtis 35. q. 3.quod eſt ex Concilio Agathenſi,c.61.*ibi:*Inceſtuoſos nullo coniugij nomine deputãdos, hos cẽſemus eſſe,ſi quis frater germanam vxorem acceperit:ſi quis conſobrinæ ſuæ ſe ſociauerit.* Et *c.Si duo 35.q.6.in fin.*quod eſt ex Concilio Vrbani Papæ,vbi dicitur cõſanguineos cõmittentes inceſtũ alia matrim.contrahere nõ prohibendos eſſe,ſi iuuenes ſint,vbi *gl.verb.Nõ prohibeantur,*ait ratione iuuẽtutis,vel ipſo iure, ſi ignoranter cõiuncti ſint, & *c.ſi.35.q.8.quod eſt ex Concilio Aurelian.*vbi eſt ſermo de inceſtuoſis manentibus in inceſtu,& concluditur in fine capitis ſic:*Et ſi alter eorum morte præuentus fuerit:alter quamdiu viuit,ſine ſpe coniugij maneat.*2.quod ſtylus curię ſeruet, dum diſpenſat cum conſanguineis inceſtus inter ſe reis, vt ineãt matrimonium,addere clauſulam, vt altero eorum defuncto, ſuperſtes non contrahat aliud matrimonium.Ergo cenſet eum inceſtum eſſe impedimentum. 3. quod inceſtus cum affinibus nullo ſubſiſtenti matrimonio,ſit impedimentum (vt num.7.diximus.) Cur ergo id negandum erit de inceſtu cum conſanguineis,qui peior eſt? Et ex neutro producitur affinitas cum cõiuge. Et hæc ſententia eſt valde probabilis. Quam ſuſtinent *gl.fin.d.c.de inceſtis, Alex.de Neuo c.2.n.7.de eo qui cogno.conſ. Palud.4.d.34.q.1.a.2.n.13.concl.2. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.26. a.1.initio,Angelus verb.Inceſtus,nu.5.ſi. Rebuffus praxi beneficiorum,de diſpenſatione in gradibus prohibitis gloſſ.5.nu.26.Sotus 4. d.37.q.vn.a.1.paulo poſt 1.concluſ.Nauar.ſum.hiſpan.c.22.nu. 75.*& melius *latin.c.22.nu.74.verſ.Contrarium verò:& lib.4. conſil.in 1.edit.ti.de ſponſalibus 2.conſ.17.nu.2.in 2.*verò *ti.de eo qui cognouit conſang.conſ.1.n.2.lex 13. tit. 2. part. 4. & ibi Greg.Lop.verb.Conſuprementa,in fine,*dicit forte ſtandum eſſe hac opinione:quod ea lex, & Doctores iuris canonici ſic ipſum explicent ; quamuis id expreſsè non dicat ius canonicum,*Caſtro lib.1.de lege pœnali,c.7.triplici col. ante fin. §.Ex hoc tertio documento,paulo poſt princ.Sarmiento lib.1.ſelect. c.9.nu.3.* & clarè loquitur de inceſtu cum conſanguinea ſua:vt conſtat ex *num.*1.vbi proponit caſum. Et *l. 7.c.10. ad fin.*quæſtione hac latiùs diſputata, eam indeciſam relinquit , dicens ſe deſiderare ſedis Apoſtolicæ declarationem, *Anton.Cucus libr.5.inſtit.maiorum,tit.12.nu.17. Corduba lib.1.quæſtionarij,q.12.a.1.opin.3.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.295.Petr.de Ledeſma de matrim.q. 58.art.4. dub.2.Philiarcus de officio ſacerdotis,tom.1.p.2.l.2.c.4. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.229.concl.3.nu.3.Vega 2.tom.ſum.c.5.caſu 3.*& in hanc inclinat *Supplementum Gabriel 4.diſt.34.q.vn. art.1.*quamuis vtramque referat,& neutram definiat.Fauet *Abbas cap.1.num.2.de eo qui cognouit conſang.*vbi ait eſſe pœnam committentis crimen inceſtus, priuari facultate contrahendi matrimoniũ:& ſtatim addit, inceſtum propriè committi cum conſanguineis vxoris , vel propriis.Fauent etiam *Hoſt.eo.c.1.ad fin. Abulenſis c.5. Matth. q.200.Vgolinus de Sacramentis,*vbi de matrim.*c.20.num.1.* vbi generaliter & indiſtinctè inceſtuoſis interdici matrim.aſſeuerant.Additq; *Sotus proximè citatus* nil referre, ante an poſt matrimonium is inceſtus commiſſus ſit.

Verùm probabilius reputo,huiuſmodi inceſtum mi- 16
nimè impedire matrimonium. Quod hoc ſit pœna , & perinde reſtringendũ.Textus autem qui id impedimentum ſtatuũt,non loquuntur expreſsè de inceſtu cũ conſanguineis propriis(vt fatẽtur *Greg. Lop. & Caſtro,*auctores contrariæ ſent.)Deinde,quod licet hic inceſtus ſit in ſe grauior,at non ita offendit matrimonium,cum ex illo non pullulet affinitas , nec impedimentum matrimonij vſus.Et ideo hanc ſent.expreſse tuentur *D.Tho.4.d.34.q. vn.a.5.in ſolut.ad argum.Et ibi,Richard.a.4.q.2.ad 1.Turrec.c. Quædam cum fratre 32.q.7.nu.2.in ſolut.ad 3.* vbi propoſito argumẽto,inceſtum cum conſanguineis propriis eſſe peiorem,& nõ producere hoc impedimentum:reſpondet, inceſtum non tam eſſe impedimentum ratione culpæ, quàm ratione affinitatis ab ipſo ortæ,quę ex ſolo inceſtu cum conſanguineis coniugis oritur.Et *in corp.articuli* explicãtes hoc impedimentũ, dixerunt eſſe inceſtum cum cõiugis cõſanguineis.Eandem tenent *D.Antonin. 3.p.t.1. c.16.§.4.Roſell.verb.Impedimentum,impedim.8.nu. 18. & 19. Syluest.Matrimonium 7.q.6.dict.3.Caiet.ſum.verb.Matrimonium,c.1.§.Secũdum verò caput:*& expreſſiùs ac melius *2.2. q.154.a.9.col.2.§.ad 2.obiectionẽ, Armilla verb. Matrimonium n.57.Couar.4.decret.2.p.c.6.in princ.n.4. Alex. Carrer.de ſponſalibus,lib.5.c.22.*(habetur *tom.9.tractatuum.*) *Veracruz 1.p. ſpeculi,a.23.ſtatim in princ.concl.1.Celaia 4.d.34.q.3.ad finem, & ibi Palacios diſput.2.verſ.Verum vt ad nos redeamus,Ouãd. 4.diſt.41.diſput.vn.propoſ.11.Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr. gloſſ.1.num.138.Enriquez lib.12.de matrim. cap.2.num.4.initio,Toledo lib.5.ſummæ cap.12.num.4.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.50.Viualdus candelabro Sacram.1.p.*vbi de matrim. *n.95.Lud.Lopez 1.p.inſtru.c.296.§.Pro reſolutione,& 2.p.*vbi de matrim.*c.46.impedimẽto 5.*Et dicit probabilem *Petrus de Ledeſma n.præced.allegat.*Et fauent *D. Bonauent.4.d.34.a.*

3.q.2.

3.q.2.Rainerius 2.p.ſum.t.de matrim.c.16.Petr.de Soto lect.14.de matrim.§.Huic impedimento. Maiolus lib.3.de irreg.c.25.n.16.§.Crimina impedientia. Angles floribus 1.p.de matrim.q.11.de impedimēto ordinis,a.2.in princ. Lancel.inſtituta iuris canonici l.2.t.de triplici cogn.§.Si quis autem,verſ.Si quis autē, Graff.1.p.dec.ſ.li.2.c.80.n.10.& c.85.n.27.Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium,vbi de impedimentis tantum impedientibus,n.7.nam explicantes hoc impedimentum, dicunt eſſe inceſtum cum conſanguineis coniugis.

17 Ad argum.n.15.propoſita reſp.ad 1.dic cū Caſtro n.præced.allegato,c.Si quis viduam,non de omni coniugio loqui,ſed de ſolo coniugio inceſtuoſo inter ipſos conſanguineos contracto, & iubetur id matrimoniū ita ſeparari, vt amplius ad talem copulam inceſtuoſam non veniāt. Ad c.De inceſtis,dic cum Caiet.2.2.q.154.a.9.col.2.§.ad 2.obiect.ſola cōiugia inceſtuoſa ibi reprobari,nimirū, cum conſanguineis vel affinibus: diciturque, non poſſe hos veniam impetrare, niſi ab his coniugijs ſeparentur: atque ita in fine ſubijcit textus hæc verba: Sane quibus cōiunctio illicita interdicitur,habebunt ineundi melioris coniugij libertatem. Ad c.Si duo dic cum Caiet.ibid.& Palacios 4.d.34.diſp.2.col.6.verſ.At ſcio,id non eſſe definire:vt ſi ij iuuenes non ſint,interdicatur illis matrimoniū: ſed ſolùm cauſam aſſignare,cur illi volentes ad nuptias trāſire,prohibendi minimè ſint. Quare nō ob id alijs adimitur ea facultas. Ad c.finale.dic ibi iniūgi ſolemnem pœnitentiam pro tempore totius vitæ inceſtuoſo, qui præcedentibus monitionibus,de quibus ſit ibi mētio,non reſipuerit:& cùm ſolemnis pœnitētia dum durat,ſit matrimonij impedimētum(vt diximus diſp.6.nu.10.) ideo,interdicitur matr. Quare gl.ibi verb.Maneat,dicit quid iuris ſit in hoc caſu dictum eſſe cap.Hoc ipſum,§.de pœnitētibus 33.p.2. vbi verb.de pœnitentibus, diſputat,quando ſolemnis pœnitentia matrim.impediat,quare nil facit cōtra nos. Quia nō erit impedimentum ratione inceſtus,ſed ratione ſolemnis pœnitētiæ,vbi illa impoſita fuerit, quæ iam minimè eſt in vſu (vt diximus ea diſp.6.n.10.) Ad 2.dic cū Palacios proximè cit.ſtylum curię nō probare hoc eſſe impedimentum:pontifex enim concedens eam diſpēſationem, id grauamē illis imponit,vt homines ab inceſtu cohibeantur. Quamobrem ij quibus impoſitum fuerit,tenebūtur eo impedimento,virtute eius ſolius præcepti Pontificij. Ad 3.dic, non omnē inceſtum cum affinibus id impedimentum prętare,ſed eum ſolum,qui eſt cum matre & filia,ob enormitatem criminis. Et quia eſt textus expreſſus id diſponens. Qualis non inuenitur in inceſtu cum ſanguineis. Quod conſtat ex dictis n.7.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm vxoricidium ac viricidium matrim. contrahi impediant?

SVMMARIVM.

Vxoricidium impedit,ſed non dirimit matrimonium,n.1.
Id habet verum,licet vxorem deprehenſam in adulterio vir propria auctoritate occidat,n.2.
Reprobantur Doctores oppoſitum aſſerentes,n.3.
An idem dicendum ſit,quando auctoritate iudicis adulteram necat?n.4.
An è contra viricidium ſit impedimentum? Refertur quædam ſent.n.5.
Proponitur contraria ſententia auctoris,n.6.
Soluuntur argumenta,n.7.

1 Diſp.præſens nō eſt de vxoris aut viri interfectione, animo ad aliud matrim.tranſeundi facta. Hęc enim diſp.ad impedimentum criminis,quod matrim.dirimit, pertinet. Diſputatio ergo præſens eſt, quādo alia cauſa ſubeſt,vt iræ,odij,vindictæ,adulterij. Et quidem,vxoricidium tunc eſſe impedimētum, ne vir aliam ducere poſſit, non tamē dirimere matrim.poſtea initum,cōſtat inter omnes. Idq; probat textus c.Interfectores 33.q.2.quod eſt ex Nicol.Pontif.deſumptum,ibi: Quibus pœnitentibus coniugiū denegatur. Et ex c.Admonere 33.q.2.quod eſt Stephani 5.Pōtificis, vbi reprehendēs Aſtulphum, quòd vxorē occidiſſet, ſic ait: Vxorem nunquam ducere audeas. Et c.quicunque, ead.q.& cauſa,quod eſt Pij Pōtificis,ibi: Quicumque propriā vxorem, abſque lege,vel ſine cauſa,& certa probatione interfecerit,aliamque duxerit vxorem,publicam agat pœnitentiam.

2 Quod verum eſt, quamuis maritus vxorē in adulterio deprehenſam enecet propria auctoritate. Quamuis enim leges id impunè permittāt: at ius canonicum ſpectans culpam mortalem in ea occiſione repertam, eam minimè permittit. Quod denotāt ea verba c.Quicumque, relata n.præced. abſque certa probatione. Et ita docēt D.Th.4.d.37.q.2.a.2.corp. Et ibi D.Bonau.a.2.q.3. Durādus q.2.a.2.n.6. Ricardus a.2.q.2. Palud.q.2.a.2.nu.9. Supplem.Gabrielis q.vn.a.2.fin. Rainer.2.p.ſum.t.de matrim.c.14. Turrecr.c.interfectores.33.q.2.a.2.n.5. D.Antonin.3.p.t.1.c.16.§.4. Sotus 4.d.37.q.vn.a.4.conclud.2. Petr.de Soto lect.14.de matr.§.Huic impedimento, Palacios 4.d.37.diſp.vn.col.8.verſ.In alijs verò, Enriqu.li.12.de matrim.c.2.n.1.ad fin.& c.14.n.2.initio, Barth.à Ledeſma dub.58.de matrim.cōcluſ.2. Viuald.candel.Sacram.1.p.de matrim.n.101. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.229.n.4. Vega 2.tom.ſum.c.34.caſu 74.ſtatim in principio.

3 Hinc deducitur,minimè audiendos eſſe quoſdam,aſſerentes tunc non eſſe impedimentum. Quod impunè permittatur, quamuis nō abſque culpa. Hi ſunt Palud.ſibi contrarius 4.d.34.q.1.a.2.nu.13. Gatta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.295. Emm.Sa ſum.verb.Matrimoniū, vbi de impedim.non dirimentibus,n.6. Sed dic permitti impunè quoad pœnas ciuiles: at ne impediat matrim. non reperitur textus id permittens.

4 Quando autē adulteram ſibi traditam iudicis auctoritate vir enecat, minimè hoc impedimentum incurrit. Quod ſit inductum in pœnā criminis vxoricidij,at tunc prorſus culpa vacat. Idq; probāt ea verba textus c.Quicūque 33.q.2.ibi: Abſque lege, abſque certa probatione. Et clarè ſignificauit l.reg.14.t.2.p.4. vbi peccati grauitatem aſſeruit eſſę cauſam huius impedimenti. Atque ita tenēt Sotus concl.1. Vega, Petr.Soto, Palacios. Enriqu.vtroq; loco, Barth.à Ledeſma concl.1. Viuald. Manuel.nu.2. Allegati. Veracruz p.ſpec.a.24.concl.2. Matienzo li.5.recop.t.1.rub.gl.1.n.139. Idq; à fortiori docēt DD. nu.præced.allegati. Quare non eſt credendū Ouando 4.d.37.diſp.vn.fin. vbi ait tunc eſſe impedimētum. Quod ius canonicum indiſtinctè loquatur, nec tradat adulteram viro necādam,ſed ius ciuile id efficiat. At non eſt ei credendum,quia ius canonicum verè punit culpam vxoricidij: in eo autē euentu culpa abeſt. Nec oportet vt ius canonic. tradat adulteram viro, ſed ſatis eſt,id iure ciuili diſponi,nō contradicente) vt verè non contradicit) canonico.

5 Dubitatur autem,an idem impedimentum ad matrimonium ineundum,incurrat vxor virū interficiens? Affirmāt(& valde probabiliter)multi. Quod ſint correlatiua vir ac vxor: ac militet eadem ratio. In quo caſu diſpoſitū in vno, cenſere in alio diſpoſitū, probat ex multis Euerardus in ſuis topicis loco à correlatiuis. Immo maior eſt ratio. Grauius quippe delictū eſt,ſi vxor virū interficiat,cui tāquam capiti debet reuerētiam & ſubiectionē. Et cōfirm.quia rationes propoſitæ à Steph.5.c.Admonere 33.qu.2. Vbi hoc impedimētum vxoricidij ſtatutum eſt, procedūt etiam in viricidio,ibi: Occidiſti vxorem tuam partem corporis tui,legitimo matrim.tibi ſociatam, filios tuos orphanos feciſti.2.hoc probāt omnes rationes,quas diſp.12.nu.24.attuli,ad probādum leges puniētes virū feminæ raptorē,extendi etiam ad feminam viri raptricem. Et DD. illius ſent.idē dicerent in hac quæſt. Et ideo hanc partē amplectūtur Palud.4.d.37.q.2.a.2.nu.10.& ſupplem.Gabr.4.d.34.q.vn.a.1.imped.3. D.Antonin.3.p.t.1.c.16.§.4. Sot.4.d.37.q.vn.a.1.verſ.ſimplex item, Nau.ſum.c.22.n.74. Ant.Cuc.l.5.inſtit.maiorum,t.12.n.25. Viguerius l.inſtit.c.16.§.7.verſ.8.ad fin. Palacios 4.d.34.diſp.2.ad fin.in 3.imped.verſ.Sūt qui putāt, Enriq.l.12.de matr.c.2.nu.1.ad fin. Lud.Lop.2.p.inſtruct.vbi de matrim.c.46.§.Circa 6.imp. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.lib.2.c.4. viuald.cād.Sacra.1.p.vbi de matrim.n.102. Vgolinus de Sacram.vbi de matrim.c.20.n.3.

6 At verius puto nō eſſe impedimentum. Quod textus iuris canonici hoc impedimentū ſtatuētes de ſolo vxoricidio

Ita docent Sotus 4.d.27.q.vn.a.1.paulo poſt primam cõcl.Corduba in ſuo quæſt.l.1.q.12.a.1.col.2.verſ. Notetur etiam, Enriquez lib.12.de matrim.c.2.n.1.Viuald. candel. Sacram. 1.p.vbi de matrim.n.67.Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium,vbi de impedimentis tantum impedientibus,nu.7.Vega dicens eſſe omnium,2.to.ſum.c.5.caſu 2.Fundamentum huius limitationis me latet.Ideo omnino dicendum eſt,nil referre,ſiue viuo ſiue mortuo coniuge is inceſtus admittatur,vtroq; etenim caſu hoc impedimentum incurretur. Eſt enim textus expreſſus id decidens, quando vxore defuncta is inceſtus admiſſus eſt,c.Tranſmiſſæ,de eo qui cognou.conſangu. idque apertiſſimè ſentiunt Palud.4.diſt.34.q.1.ar.2.nu.13. concl.2.& ibi Supplementum Gabrielis q.vn.art.1.Gaeta repet. c.Ad limina 30. quæſt. 1.§.4.num.295. vbi dicunt ad hoc impedimentum incurrendum nil referre,an adulterium reperiatur cum inceſtu, necne. Et in propriis terminis docent Sarmiento,dicens rem eſſe manifeſtam,l.7.ſelect.c.10.ſtatim in princ.Ouandus 41.diſt.4.diſput. vn. propoſ. 8. Petrus de Ledeſma dicens rem eſſe certiſſimam, de matrim.q.58.art.4.dub.1.

13 5.Limitatur,ſi inceſtus occultus nõ ſit.Si enim occultus ſit,inde non conſurget impedimentum aliquod. Sic videtur ſẽtire Abbas c.Literis,n.2.verſ.Et ex hoc,de præſump. vbi ait hãc eſſe pœnam delicti inceſtus, qualitercunque de eo conſtet.Et tenet Angelus verb.Inceſtus, nu.4.& referunt,nec improbant,& ſic videntur eã tenere,Sylu.verb. Luxuria,q.4.dict.2.Sotus 4.d. 37.q. vn.a. 1.col. 3. verſ. Circa hos.Et tenent Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium.vbi de impedimẽtis tantum impedientibus,n.7.Lud.Lop. 1.p. inſtr. c.296.§.Nunc ſupereſt ad textum. Cæterum ab hac limitatione recedam in ſimili,circa petitionem debiti, lib.10. diſp.17.n.2.& nũc circa hoc impedimentũ recedo.Quod nullo iure probari video.Præterea,quia cum inceſtus ſit eius naturæ,vt ſemper occultè committatur, rarò eſſet locus huic impedimento.Et ita ſuſtinent gl.c.Qui dormierit,verb.Neutram 32.q.7.Caſtro lib.2.de lege pœn.ca.5.§. Rurſus quinto argumento,Gutier.quæſt.canon.lib.1.c.23.n.8.

14 Tandem temperatur,vt tunc inceſtus impediat, quãdo præceſſerit iudicis ſententia circa illud. Id enim videtur placere Palacios 4.d.34.diſp.2.fin.circa hoc,& circa cætera crimina quæ impediunt.Et Simancas li.inſtit.catholic.t.9.n.202.ait loquens de inceſtu, incertum eſſe añ in hanc pœnam incidatur ante iudicis ſententiam. Cæterum quæſtione hac hinc inde diſputata, dicam non deſiderari ſententiam, vt inceſtuoſus hic priuetur iure petendi debitum,l.10.diſp.30.n. 2. Et ob eaſdem rationes ſentio,nec ad incurrendum hoc impedimentum deſiderari.Sicut non deſideratur ad incurrenda impedimenta dirimentia criminis.Et ita ſentiunt Caſtro n.præc.allegatus, Petr.de Ledeſma de matrim.q.58.a. 4.fine.

15 Potiſſima autem difficultas in hac diſputatione tractanda eſt.An inceſtus cum propriis conſanguineis impedimentum hoc matrim.contrahẽdo præſtet? Id enim multi affirmãt.Ducuntur 1.per cap.Si quis viduam 32.q.7. quod eſt ex Concilio Moguntinenſi,ibi: Si quis viduam vxorem duxerit,& poſtea cum filiaſtra ſua fornicatus fuerit, ſeu cum duabus ſororibus,&c.eos diſiungi,& vlterius nunquam in cõiugio copulari præcipimus. Et c.de inceſtis 35. q. 3.quod eſt ex Concilio Agathenſi,c.61.ibi:Inceſtuoſos nullo coniugij nomine deputãdos, hos cẽſemus eſſe.ſi quis frater germanam vxorem acceperit:ſi quis conſobrinæ ſuæ ſe ſociauerit. Et c.Si duo 35.q.6.in fin.quod eſt ex Concilio Vrbani Papæ,vbi dicitur cõſanguineos cõmittentes inceſtũ alia matrim.contrahere nõ prohibendos eſſe,ſi iuuenes ſint,vbi gl.verb.Nõ prohibeantur,ait ratione iuuẽtutis,vel ipſo iure, ſi ignoranter cõiuncti ſint, & c.ſi.35.q.8.quod eſt ex Concilio Aurelian.vbi eſt ſermo de inceſtuoſis manentibus in inceſtu,& concluditur in fine capitis ſic:Et ſi alter eorum morte præuentus fuerit:alter quamdiu viuit,ſine ſpe coniugij maneat.2.quod ſtylus curię ſeruet, dum diſpenſat cum conſanguineis inceſtus inter ſe reis, vt ineãt matrimonium,addere clauſulam, vt altero eorum defuncto, ſuperſtes non contrahat aliud matrimonium.Ergo cenſet eum inceſtum eſſe impedimentum. 3. quod inceſtus cum affinibus nullo ſubſiſtenti matrimonio,ſit impedimentum (vt num.7.diximus.) Cur ergo id negandum erit de inceſtu cum conſanguineis,qui peior eſt? Et ex neutro producitur affinitas cum cõiuge. Et hæc ſententia eſt valde probabilis. Quam ſuſtinent gl.fin.d.c.de inceſtis, Alex.de Neuo c.2.n.7.de eo qui cogno.conſ. Palud.4.d.34.q.1.a.2.n.13.concl.2. [illegible] a.1.initio, Angelus verb.Inceſtus,nu.3.[illegible] Rebuffus [illegible] benefic. reg.de diſpenſatione in gradibus prohibitis gloſſ.5.nu.26.Sotus 4.d.37.q.vn.a.1.paulo poſt 1.concluſ.Nauar.ſum.hiſpan.c.22.nu.75.& melius latina c.22.nu.74.verſ.Contrarium verò:& lib.4. conſil.in 1.edit.ti.de [illegible] libus 2.conſ.17.nu.2.in 2.verò tit.de eo qui cognouit conſ[illegible]conſ.1.n.2.lex 13.tit. 2. part. 4. & ibi Greg.Lop.verb.Conſ[illegible] in fine,dicit fortè ſtandum eſſe hac opinione:quod ea lex, & Doctores iuris canonici ſic ipſum explicent, quamuis id expreſſe non dicat ius canonicum,Caſtro lib.1.de lege pœnali,c.7.triplici col. ante fin. §.Ex hoc tertio documento,paulo poſt princ.Sarmiento lib.1.ſelect. c.9.nu.3. & clarè loquitur de inceſtu cum conſanguinea ſua:vt conſtat ex num.1.vbi proponit caſum. Et l. 7.c.10. ad fin.quæſtione hac latiùs diſputata, eam indeciſam relinquit, dicens ſe deſiderare ſedis Apoſtolicæ declarationem, Anton.Cucus libr.5.inſtit.maiorum,tit.12.nu.17.Corduba lib.1.quæſtionarij,q.12.a.1.opin.3.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.295.Petr.de Ledeſma de matrim.q. 58.art.4. dub.2.Philiarcus de officio ſacerdotis,tom.1.p.2.l.2.c.4 Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.229.concl.3.nu.3.Vega 2.tom.ſum.c.5.caſu 3.& in hanc inclinat Supplementum Gabriel 4.diſt.34.q.vn. art.1.quamuis vtramque referat,& neutram definiat.Fauet Abbas cap.1.num.2.de eo qui cognouit conſang.vbi ait eſſe pœnam committentis crimen inceſtus, priuari facultate contrahendi matrimoniũ:& ſtatim addit, inceſtum propriè committi cum conſanguineis vxoris, vel propriis.Fauent etiam Hoſt.eo.c.1.ad fin.Abulenſis c.5. Matth. q.200.Vgolinus de Sacramentis,vbi de matrim.c.20.num.1. vbi generaliter & indiſtinctè inceſtuoſis interdici matrim.aſſeuerant.Additq; Sotus proximè citatus nil referre, ante an poſt matrimonium is inceſtus commiſſus ſit.

Verùm probabilius reputo,huiuſmodi inceſtum minimè impedire matrimonium. Quod hoc ſit pœna, & perinde reſtringendũ.Textus autem qui id impedimentum ſtatuũt,non loquuntur expreſsè de inceſtu cũ conſanguineis propriis(vt fatẽtur Greg. Lop. & Caſtro,auctores contrariæ ſent.)Deinde,quod licet hic inceſtus ſit in ſe grauior,at non ita offendit matrimonium,cum ex illo non pullulet affinitas, nec impedimentum matrimonij vſus.Et ideo hanc ſent.expreſse tuentur D.Tho.4.d.34.q. vn.a.5.in ſolut.ad argum.Et ibi,Richard.a.4.q.2.ad 1.Turrec.c. Quædam cum fratre 32.q.7.nu.2.in ſolut.ad 3. vbi propoſito argumẽto,inceſtum cum conſanguineis propriis eſſe peiorem,& nõ producere hoc impedimentum:reſpondet, inceſtum non tam eſſe impedimentum ratione culpæ, quàm ratione affinitatis ab ipſo ortæ,quę ex ſolo inceſtu cum conſanguineis coniugis oritur.Et in corp.articuli explicãtes hoc impedimentũ, dixerunt eſſe inceſtum cum cõiugis cõſanguineis.Eandem tenent D.Antonin. 3.p.t.1. c.16.§.4.Roſell.verb.Impedimentum,impedim.8.nu. 18.& 19. Syluest.Matrimonium 7.q.6.dict.3.Caiet.ſum.verb.Matrimonium,c.1.§.Secũdum vero caput:& expreſſiùs ac melius 2.2. q.154.a.9.col.2.§.ad 2.obiectionẽ, Armilla verb. Matrimonium n.57.Conar.4.decret.2.p.c.6.in princ.n.4.Alex. Carrer.de ſponſalibus,lib.5.c.22.(habetur tom.9.tractatuum.) Veracruz 1.p. ſpeculi,a.23.ſtatim in princ.concl.1.Celaia 4.d.34.q.3.ad finem, & ibi Palacios diſput.2.verſ.Verum vt ad nos redeamus,Ouãd. 4.diſt.41.diſput.vn.propoſ.11.Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr. gloſſ.1.num.138.Enriquez lib.12.de matrim. cap.2.num.4.initio,Toledo lib.5.ſummæ cap.12.num.4.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.50.Viualdus candelabro Sacram.1.p.vbi de matrim. n.95.Lud.Lopez 1.p.inſtrũ.c.296.§.Pro reſolutione,& 2.p.vbi de matrim.c.46.impedimẽto 5.Et dicit probabilem Petrus de Ledeſma n.præced.allegat.Et fauent D. Bonauent.4.d.34.a. 16

3.q.2.

3.q.2. Rainerius 2.p.ſum.t.de matrim.c.16. Petr.de Soto lect.14. de matrim.§. Huic impedimento. Maiolus lib.3. de irreg. c.25.n.16.§. Crimina impedientia. Angles floribus 1.p.de matrim.q.11. de impedimẽto ordinis, a.2. in princ. Lancel. inſtituta iuris canonicil.2.t.de triplici cogn.§. Si quis autem, verſ. Si quis autẽ, Graff. 1.p.deciſ.li.2.c.80.n.10.& c.85.n.27. Emm. Sa ſum.verb. Matrimonium, vbi de impedimentis tantum impedientibus, n.7. nam explicantes hoc impedimentum, dicunt eſſe inceſtum cum conſanguineis coniugis.

17 Ad argum.n.15. propoſita reſp. Ad 1. dic cũ *Caſtro n. præcẽd. allegato, c. Si quis viduam*, non de omni coniugio loqui, ſed de ſolo coniugio inceſtuoſo inter ipſos conſanguineos contracto, & iubetur id matrimoniũ ita ſeparari, vt amplius ad talem copulam inceſtuoſam non veniāt. Ad *c. De inceſtis*, dic cum *Caiet. 2.2.q.154.a.9.col.2.§. ad 2. obiect.* ſola cõiugia inceſtuoſa ibi reprobari, nimirũ, cum conſanguineis vel affinibus: diciturque, non poſſe hos veniam impetrare, niſi ab his coniugijs ſeparentur: atque ita in fine ſubijcit textus hæc verba: *Sane quibus cõiunctio illicita interdicitur, habebunt ineundi melioris coniugij libertatem.* Ad *c. Si duo* dic cum *Caiet. ibid. & Palacios 4.d.34. diſp.2.col.6.verſ. At ſcio*, id non eſſe definire: vt ſi ij iuuenes non ſint, interdicatur illis matrimoniũ: ſed ſolùm cauſam aſſignare, cur illi volentes ad nuptias trãſire, prohibendi minimè ſint. Quare nõ ob id alijs adimitur ea facultas. Ad *c. finale.* dic ibi iniũgi ſolemnem pœnitentiam pro tempore totius vitæ inceſtuoſo, qui præcedentibus monitionibus, de quibus ſit ibi mẽtio, non reſipuerit: & cùm ſolemnis pœnitẽtia dum durat, ſit matrimonij impedimẽtum (vt diximus diſp.6.nu.10.) ideo, interdicitur matr. Quare *gl. ibi verb. Maneat*, dicit quid iuris ſit in hoc caſu dictum eſſe *cap. Hoc ipſum, §. de pœnitẽtibus 33.p.2.* vbi *verb. de pœnitentibus*, diſputat, quando ſolemnis pœnitentia matrim. impediat, quare nil facit cõtra nos. Quia nõ erit impedimentum ratione inceſtus, ſed ratione ſolemnis pœnitẽtiæ, vbi illa impoſita fuerit, quæ iam minimè eſt in vſu (vt diximus ea diſp.6.n.10.) Ad 2. dic cũ *Palacios proximè cit.* ſtylum curię nõ probare hoc eſſe impedimentum: pontifex enim concedens eam diſpẽſationem, id grauamẽ illis imponit, vt homines ab inceſtu cohibeantur. Quamobrem ij quibus impoſitum fuerit, tenebũtur eo impedimento, virtute eius ſolius præcepti Pontificij. Ad 3. dic, non omnẽ inceſtum cum affinibus id impedimentum pręſtare, ſed eum ſolum, qui eſt cum matre & filia, ob enormitatem criminis. Et quia eſt textus expreſſus id diſponens. Qualis non inuenitur in inceſtu cum ſanguineis. Quod conſtat ex dictis n.7.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm vxoricidium ac viricidium matrim. contrahi impediant?

SVMMARIVM.

Vxoricidium impedit, ſed non dirimit matrimonium, n.1.
Id habet verum, licet vxorem deprehenſam in adulterio vir propria auctoritate occidat, n.2.
Reprobantur Doctores oppoſitum aſſerentes, n.3.
An idem dicendum ſit, quando auctoritate iudicis adulteram necat? n.4.
An è contra viricidium ſit impedimentum? Refertur quædam ſent. n.5.
Proponitur contraria ſententia auctoris, n.6.
Soluuntur argumenta, n.7.

1 Diſp. præſens nõ eſt de vxoris aut viri interfectione, animo ad aliud matrim. tranſeundi facta. Hęc enim diſp. ad impedimentum criminis, quod matrim. dirimit, pertinet. Diſputatio ergo præſens eſt, quãdo alia cauſa ſubeſt, vt iræ, odij, vindictæ, adulterij. Et quidem, vxoricidium tunc eſſe impedimẽtum, ne vir aliam ducere poſſit, non tamẽ dirimere matrim. poſtea initum, cõſtat inter omnes. Idq; probat textus *c. Interfectores 33.q.2. quod eſt ex Nicol. Pontif. deſumptum*, ibi: *Quibus pœnitentibus coniugiũ denegatur.* Et ex *c. Admonere 33.q.2. quod eſt Stephani 5. Põtificis*, vbi reprehendẽs Aſtulphum, quòd vxorẽ occidiſſet, ſic ait: *Vxorem nunquam ducere audeas.* Et *c. quicumque, ead.q. & cauſa, quod eſt Pij Põtificis*, ibi: *Quicumque propriã vxorem, abſque lege, vel ſine cauſa, & certa probatione interfecerit, aliamque duxerit vxorem, publicam agat pœnitentiam.*

Quod verum eſt, quamuis maritus vxorẽ in adulte- 2
rio deprehenſam enecet propria auctoritate. Quamuis enim leges id impunè permittãt: at ius canonicum ſpectans culpam mortalem in ea occiſione repertam, eam minimè permittit. Quod denotãt ea verba *c. Quicumque*, relata n. præced. *abſque certa probatione.* Et ita docẽt *D. Th. 4.d.37.q.2.a.2.corp. Et ibi D. Bonau. a.2.q.3. Durãdus q.2.a.2.n.6. Ricardus a.2.q.2. Palud. q.2.a.2.nu.9. Supplem. Gabrielis q. vn.a.2.fin. Rainer. 2.p.ſum.t.de matrim.c.14. Turrecr. c. interfectores 33.q.2.a.2.n.5. D. Antonin. 3.p.t.1.c.16.§.4. Sotus 4.d.37.q.vn.a.4.conclud.2. Petr. de Soto lect.14. de matr.§. Huic impedimento, Palacios 4.d.37.diſp.vn.col.8.verſ. In alijs verò, Enriqu. li.12.de matrim.c.2.n.1. ad fin. & c.14.n.2. initio, Barth. à Ledeſma dub.58. de matrim. cõcluſ.2. Viuald. candel. Sacram. 1.p. de matrim.n.101. Manuel 1.to. ſum.2.edit.c.229.n.4. Vega 2. tom. ſum.c.34. caſu 74. ſtatim in principio.*

Hinc deducitur, minimè audiendos eſſe quoſdam, aſ- 3
ſerentes tunc non eſſe impedimentum. Quod impunè permittatur, quamuis nõ abſque culpa. Hi ſunt *Palud.* ſibi contrarius *4.d.34.q.1.a.2.nu.13. Gatta repet. c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.295. Emm. Sa ſum.verb. Matrimoniũ, vbi de impedim. non dirimentibus, n.6.* Sed dic permitti impunè quoad pœnas ciuiles: at ne impediat matrim. non reperitur textus id permittens.

Quando autẽ adulteram ſibi traditam iudicis aucto- 4
ritate vir enecat, minimè hoc impedimentum incurrit. Quod ſit inductum in pœnã criminis vxoricidij, at tunc prorſus culpa vacat. Idq; probãt ea verba textus *c. Quicũque 33.q.2.* ibi: *Abſque lege, abſque certa probatione.* Et clarè ſignificauit *l. reg. 14.t.2.p.4.* vbi peccati grauitatem aſſeruit eſſe cauſam huius impedimenti. Atque ita tenẽt *Sotus concl.1. Vega, Petr. Soto, Palacios. Enriqu. vtroq; loco, Barth. à Ledeſma concl.1. Viual. Manuel. nu.2. Allegati. Veracruz p. ſpec.a.24.concl.2. Matienzo li.5. recop.t.1.rub.gl.1.n.139.* Idq; à fortiori docẽt DD. nu. præced. allegati. Quare non eſt credendũ *Ouando 4.d.37.diſp.vn.fin.* vbi ait tunc eſſe impedimẽtum. Quod ius canonicum indiſtinctè loquatur, nec tradat adulteram viro necãdam, ſed ius ciuile id efficiat. At non eſt ei credendum, quia ius canonicum verè punit culpam vxoricidij: in eo autẽ euentu culpa abeſt. Nec oportet vt ius canonic. tradat adulteram viro, ſed ſatis eſt, id iure ciuili diſponi, nõ contradicente) vt verè non contradicit) canonico.

Dubitatur autem, an idem impedimentum ad matri- 5
monium ineundum, incurrat vxor virũ interficiens? Affirmãt (& valde probabiliter) multi. Quod ſint correlatiua vir ac vxor: ac militet eadem ratio. In quo caſu diſpoſitũ in vno, cenſere in alio diſpoſitũ, probat ex multis *Euerardus in ſuis topicis loco à correlatiuis.* Immo maior eſt ratio. Grauius quippe delictũ eſt, ſi vxor virũ interficiat, cui tãquam capiti debet reuerẽtiam & ſubiectionẽ. Et cõfirm. quia rationes propoſitæ à Steph. *5.c. Admonere 33.qu.2.* Vbi hoc impedimẽtum vxoricidij ſtatutum eſt, procedũt etiam in viricidio, ibi: *Occidiſti vxorem tuam partem corporis tui, legitimo matrim. tibi ſociatam, filios tuos orphanos feciſti.* 2. hoc probãt omnes rationes, quas diſp. 12.nu.24. attuli, ad probãdum leges puniẽtes virũ feminæ raptorẽ, extendi etiam ad feminam viri raptricem. Et DD. illius ſent. idẽ dicerent in hac quæſt. Et ideo hanc partẽ amplectũtur *Palud. 4.d.37.q.2.a.2.nu.10. & ſupplem. Gabr. 4.d.34.q.vn.a.1.imped.3. D. Antonin. 3.p.t.1.c.16.§.4. Sot. 4.d.37.q.vn.a.1. verſ. ſimplex item, Nau. ſum.c.22.n.74. Ant. Cuc. l.5. inſtit. maiorum, t.12.n.25. Viguerius l. inſtit. c.16.§.7. verſ.8. ad fin. Palacios 4.d.34.diſp.2. ad fin. in 3. imped. verſ. Sũt qui putãt, Enriq. l.12. de matr.c.2.nu.1. ad fin, Lud. Lop. 2.p. inſtruct.* vbi de matrim. *c.46.§. Circa 6. imp. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1.p.2.lib.2.c.4. viuald. cãd. Sacra. 1.p.* vbi de matrim. *n.102. Vgolinus de Sacram.* vbi de matrim. *c.20.n.3.*

At verius puto nõ eſſe impedimentum. Quod textus 6
iuris canonici hoc impedimentũ ſtatuẽtes de ſolo vxo-

ricidio loquantur: nec ſit eadem ratio de viricidio:quia viricidium eſt rariſſimũ,& vxores non ſunt pronę ad id, imo ſunt timidæ:at vxoricidium eſt frequens,viriq́;ſunt audaciores& procliuiores ad id delictum perpetrãdum. Quamobrem ad virorum audaciã & inclinationem cohibendam, ius canonicum pœnam hanc ſtatuit viro interficienti vxorem,non autem è contra vxori virum necanti. Quam rationẽ extenſius attuli & põderaui diſp. 12.n.25.vbi hac ratione & aliis ductus,ſequens non pœnitendos DD.defendi pœnas viri raptoris feminæ, non extendi ad viri raptricem. Et ideò omnia ferè ibi allata conducunt ad hoc probãdum.Et ita huius ſent.ſunt.*Syl. Matrimonium 7.q.6.dicto 1.Armilla verb.Matrimoniũ,n.* 58. *Ledeſma 2.p.4.q.62.a.2.paulo poſt princ.Veracruz 1.p.ſpec.art.* 24.*concl.3.Matienzo lib.5. recop.t.1.rub.gloſſa 1.n.* 140. *& ſeq. Toledo l.7.ſum.c.15.n.*3.Et hãc videtur ſequi *Emm.Sa ſum. verb.Matrimonium,vbi de impedimentis non dirimentibus.n.* 6. quãuis enim vtraque opinione relata,non explicet vtra ſibi arrideat:at refert hãc in poſteriori loco:atque ita illã ſequi videtur.Fauet enim doctrina *D.Thom.4.d.* 37. *q.* 2.*a.2.ad 2.ibi.D.Bonauent.a.2.q.2.corp.Ricardi a. 2.q. 2. ad vlt.Turrecrẽ. c. Interfectores,a.2.n.5.ad 1. 33. q.* 2. vbi opponentes matricidiũ eſſe grauius ſcelus vxoricidio,& tamẽ minimè impedire matrim.reſpondẽt rationẽ eſſe, quòd vir matrẽ reuereatur, proniorq́ue ſit ad vxoris occiſionem: ad eiuſque inclinationis repreſſionem eſt matrim. interdictum, quod in matricidio non fuit neceſſarium. Quæ ratio pariter militat in præſenti caſu.

7 Ad argum.n.5.propoſita reſp.Ad 1.cõſtat ex dictis n. præced.vbi diuerſam eſſe rationẽ probaui. Ad confirm. dic non eam eſſe totã rationem, ſed vna cum grauitate criminis,facilitatẽ in viris ad id exequendum. Quæ tamẽ deficit in præſenti caſu. Ad 2.cõſtat ex *dictis* ea *diſp.* 12.n.26. vbi illis rationibus ſatisfeci.

DISPVTATIO XVII.

Qualis culpa ſit affectum aliquo impedimento impedienti, matrimonium inire: & quis diſpenſet:quóve iure hæc impedimenta inducta ſint: & an impediant petitionem debiti, matrim.cum aliquo eorum inito.

SVMMARIVM.

Qualis culpa ſit contra interdictum Eccleſiæ matrimonio copulari?n.1.
Quid contra priora ſponſalia,aut votum?Remiſſiuè,n.2.
An iure attento,& ſecluſa conſuetudine,ſit mortale contrahere cum impedimento Catechiſmi,& criminum quæ ſolum impediunt?n.3.
An attenta conſuetudine culpa ſit?Refertur duplex ſent.n.4.& 5.
Si conſuetudo legitimè præſcripta ſit,nulla eſt culpa,n.6.
Non eſt opus eam conſuetudinem ſcitam eſſe à prælatis,n.7.
Ea conſuetudo viget hodie. Et an doctori aſſerenti eſſe conſuetudinem ſit credendum?n.8.
Hodie nulla eſt culpa cum impedimento quocumque impedienti, matrim. inire,præter votum,ſponſalia,& interdictum Eccleſiæ,n.9.
Eſto diſpenſatio eſſet neceſſaria,cuius ſit diſpenſare? Refertur triplex ſent. n.10.11.12.
Quo iure inducta ſint hæc impedim.& quis diſpenſet in voti & ſponſalium impedimento?n.13.
Impedimenti interdicti Eccleſiæ,ne matrim.ineatur,cui competat diſpenſatio?n.14.
An ea ſit iuueni neceſſaria circa impedimentum inceſtus?n. 15. & ibi quis diſpenſet in his impedimentis.
An contrahenti cum aliquo impedimento horum præter votum, interdicatur petitio debiti?Remiſſiuè,n.16.

1 VT vltimam manum tractatui de impedimentis ſolum impedientibus imponamus,ſola ſupereſt diſp. preſens,omnia illa complectens. Quæ duo petit. Prius eſt,qualis culpa ſit, affectum aliquo eorũ inire matrim. Poſterius,quis in illis diſpẽſare valeat. Et circa priorem difficultatem,quando eſt impedimentum interdicti Eccleſiæ: quia nimirum alicui interdicitur ad tempus aliquod inire matrim.iuxta tradita hoc l.diſp.6.nu.6.*Emm. Sa ſum.verb.Matrim.vbi de impedimentis non dirimẽtibus,n.* 1. refert aliquos DD.ſẽtire eſſe culpam mortalem contra illud cõtrahere:alios verò ſolam venialem, & nil decidit. Videtur tamen huic poſteriori ſententiæ adherere: cum illã referat in poſteriori loco. Sed hanc ſent. à nemine ſcriptã inueni. Et ideo eſſe culpam mort. fatentur *Palud 4.d.34.q.1.a.1.cõcl.4.n.10.& d.26.q.2.a.2.concl.5. n.* 12.addens idem eſſe de ſpõſalibus,ſi ſit eadem ratio prohibẽdi *D.Antonin.3.p.t.1.c.26.in princ.Caiet.ſum.verb.Matrim.c.1.§.Et ſcito peccatum eſſe.Angelus Matrim.3.impedim.1. n.vn.Syluest. Matrim.7.q.1.dict.2.Armilla verb.Matrim.n.*54. *& 60.Tabiena verb.Impedimentum.impedim.13.n.vn.ſtatim in princ.Sotus 4.d.37.q.vn.ar.1.col.fin.cõcl.2.Petr.de Soto lect.*15. *de matrim.§.Huic proximum eſt.Nauar.ſum.Lat.& Hiſp.c.*22. *n.68.Ant.Cucus l.5.inſtitut.maiorũ.t.12.n.13.Margarita confeſſ.f.150.p.1.Matienzo li.5.recop.to.1.rub.gl.1.n.146.Toledo.l. 7.ſum.c.4.n.2.& c.18.n.4.Lud.Lopez 2.p.inſtruct. de matrim. c.46.§.Præterea & an numeraſſe.Viuald.Candel.Sacram.1.p. de matrim.n.*109.*Barth.a Ledeſm.de matrim.dub.59.fine.Petr.de Ledeſma de matrim.q.50.a.vn.concluſ.4.* Quod probatur ex *c. fin de matrim.contracto contra interd. Eccleſ.* vbi præcipit excommunicari hũc.Deinde,quia res eſt grauis. Vnde miror,qualiter *Veracruz 1.p.Spec.a.27.concl.2.*numeret inter impedimẽta quæ vſu abrogata ſunt, nec conſuetum eſt, illorum diſpenſationem petere interdictum Eccleſiæ & ita ait eam cõſuetudinem excuſare à mortali. Miror(inquam) quòd nullibi poſſit eſſe ea conſuetudo: quorſum enim iudex interdiceret ad tempus matrim.dum de impedimenti viritate diſcutitur, ſi id præceptũ nullas obtineret vires?aut quæ conſuetudo poſſet inducere,vt nõdum ea diſcuſſione facta præceptum Superioris iuſtiſſimum parui fieret?At exiſtimo horum DD.ſent.aliquantulum temperandam eſſe, non enim ſemper erit culpa mortalis, *contra id interdictum* contrahere,ſed attendẽda *eſt cauſa prohibitionis, & iuxta* eam res hæc metiẽda *erit.Quis enim dicet* eſſe *mortale,quando ſolum ob* honorem diei feſti prohibitio? *aut ſi cauſa alicuius* impedimenti obiecti,& contrahentibus conſtat *falſo* impoſitum eſſe?Vnde cautè *Petr.de Ledeſma* nõ dixit ſemper eſſe peccatum mortale,cõtrahere contra interdictum Eccleſiæ,ſed aliquando.

De prioribus ſpõſalibus,an ſub mort. aliud inire matrim.impediant:dixi l.hoc diſp.6.n.7.Et de voto,diſp.11. n.8.remiſſiuè. 2

De aliis verò impedimẽtis impedientibus, quæ retuli diſp.6.n.5.Si ea in deſuetudinẽ minimè abierint, ſed ſeruetur rigor iuris illa ſtatuentiũ, non conſtat an obligẽt ad mortale.Quia *Petr.de Ledeſma de matrim.q.50.a.vn. fine.*,dicit non eſſe mortale cũ his impedimẽtis matrim. inire,ſed veniale. Quod non tãti momenti exiſtimentur ab Eccleſia.Quod teſtatur trangreſſores nõ puniri à prælatis.Et *Toledo.l.7.ſum c.18.n.4.& c.15.fin.* licèt inclinet in eã partem,vt ſit mortale,at aliquãtulum dubitat, nec affirmare audet. At verius exiſtimo, culpã eſſe mortalẽ. Quia contrauenitur iuri in re graui. Atque ita docẽt *Palud.4.d.34.q.1.a.2.n.14.D.Antonin.3 p.t.1.c.16.§.4. fin Roſella verb.Impedimẽtum,imped.8.in fine principij, Syluest. Matrimonium 7.q.6.dict.2.Sotus 4.d.37.q.vn.a.1.col vlt.verſ. Tandem ad pacandas.Petr.de Soto.lect.14 de matrim.§.penul.in fin Nauar.ſum.Hiſp.c.22.n.74.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q. 1.§.4.n.295.Viguer.li.inſtit.c.16.§.7.verſ.8.initio.Vgolinus de Sacram.*vbi de matrim.*c.20.ad fin.Matienzo li.5.recop.tit.1. rubr.gloſſ.1.nu.137.Enriquez li.12.de matrim.c.2.nu.1.Barth. à Ledeſma de matrim.dub.59.§.penult.* Idque clarè colligitur ex *Caiet.ſum.verb.Matrimonium, c.1.§.Et ſcito peccatum eſſe:& ibi Armilla num.* 60. vbi ſolùm excuſant à mortali, quando conſuetudo viguit,nẽ petatur diſpenſatio.Et loquẽtes de impedimẽto inceſtus, idem tenent *Ledeſma 2. par.4.q.60.a.4.paulo poſt princ.§. Ideo eſt dubium. Cordub. ſum.q.53.§.Y ſepa.Gutier.lib.1.quæſt.canon.c.23.n.5. Toledo lib. 5.ſum.c.12.n.3.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.229.nu.2.Vega 2. tom.ſum.l.5.caſu 4.fine.*

Difficultas autem eſt, quid hodie ſentiendum ſit circa hæc impedimenta,attenta conſuetudine?Quidam enim cenſent non valere conſuetudinẽ contrariam ad execu- 4

ſandũ à culpa lethali, niſi conſtet Epiſcopos id diu ſcienter diſſimulaſſe. Fundamentum ſuæ ſententiæ nullũ afferunt. Sed forte illud erit, conſuetudinem non habere vires ad legem abrogandam, niſi ſcita ſit à principe. Ita *Palud. D. Antonin. Roſella Syluest. nu. præced. alleg. Nauar. ſum. Hiſp. c. 22. num. 57.* Et videtur tenere *Gutierrez, lib. 1. qu. can. cap. 23. num.* 14. ait enim non eſſe neceſſariã diſpenſationem, vbi eſt conſuetudo non petendi diſpenſationem ſcientibus prælatis.

5 Alij docent eam conſuetudinem excuſare à mortali, vbi obtinuit ne petatur diſpẽſatio ſuper his impedimẽtis. Quòd Eccleſia id patiens cenſeatur diſpenſare. Vnde non videtur hæc ſent. excuſare à veniali. Nec affirmat ſit cõſuetudo, nec ne. Ita *Caiet. Armilla, Petr. de Soto n. 3. alleg. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 1. col. 3. verſ. Circa hos autem. Bart. à Ledeſ. dub. 59. de matrim. §. Annotare hic oportet. Lud. Lop. 2. p. instruct. de matrim. c. 46. circa 5. impedimentum.*

6 I. tamen Concluſio ſit. Si conſuetudo viguit, vt cum his impedimentis, nulla petita diſpenſatione, matrimonium ineatur, prorſus vacat culpa illud inire. Conſtat, quòd conſuetudo vires habeat ad abrogandã legem Eccleſiaſticam, *c. fin. de conſuetud.* quæ ſola hæc impedimenta induxit (vt dicemus n. 13.) & ea cõſuetudo ab omni culpa excuſat, cum legem abroget, quæ culpæ inducendæ, ob eius tranſgreſſionem, cauſa erat. Imo & poſſe conſuetudine impedimenta dirimentia aboleri, probauimus hoc lib. diſp. 4. nu. 13. Et ita docent *Maiolus libr. 3 de irregular. c. 25. n. 16. §. Crimina impedientia matrim. Corduba in ſuo quæſtionar. li. 1. q. 12. a. 2. dicto 3. Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 229. n. 3.* Eiuſdemque ſentẽtiæ ſunt alij DD. qui quamuis culpæ non meminerint, aſſerunt tamen ſtante cõſuetudine non petendi diſpenſationem, eam nõ eſſe neceſſariam. Si enim ſentirẽt eſſe culpam ſaltem venialem, peterent vtique diſpenſationem, quo ea culpa caueretur. Hi ſunt *Sarmiento lib. 7. Select. c. 10 fin. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. col. 11. verſ. Cæterum forte. Ouandus 4. d. 41. q. vn propoſ. 12. Cordub. ſum. q. 53. §. Y ſepa. Graffis 1. p. deciſionum, lib. 2. c. 80. nu. 11. Et* quamuis de ſolo inceſtu ſermonem habeant: at à fortiori de reliquis idem dicerent: inter omnia enim crimina ſolùm impedientia primas obtinet, ac maius impedimentum eſt inceſtus (vt bene docet *Enriq. lib. 12. de matrim. c. 2. n. 2.*) & *Nauar. ſum. lat. c. 12. nu. 7.* id de inceſtu docet: & de aliis *num.* 85.

7 II. Concluſio. Non deſideratur ſcientia prælatorum, vt ea conſuetudo vires obtinuerit aduerſus hæc impedimenta, & hodie liberet à culpa contrahentem cum illis abſque diſpenſatione. Conſtat ex dictis hoc lib. diſp. 4. num. 14. vbi probauimus nunquam eam ſcientiam deſiderari, quamuis ſit circa ſacramentalia: ac textus dicat, non obſtanti quacumque conſuetudine. Nedum vbi ea verba non adijciũtur: vt contingit ex textibus inducentibus hæc impedimenta.

8 III. Concluſio. Iam diu ea conſuetudo inualuit, vt affectus aliquo ex his impedimẽtis minimè petita diſpenſatione ineat matrim. Quod inde cõſtat, quippe Doctores antiqui, & neoterici, & ſanè inſignes, qui in diuerſis orbis partibus ſcripſerũt, ac verſati ſunt, eam conſuetudinem legitimè præſcriptam eſſe teſtantur, conſciis ac conniuentibus prælatis (quamuis hoc non deſideretur, vt dixi num. præced.) & præſertim *Nauarrus*, qui varias regiones longè inter ſe diſſitas peragrauit, ac centeſimũ vitæ ſuæ annum compleuit, ſemper ſtudiis intenſiſſimè vacans, ac vndique circa cõſcientiæ quæſtiones conſultus, & Romæ tandem diu moratus eſt, quò ex vniuerſis orbis partibus diſſoluẽdæ quæſtiones hæ deferuntur, & tamen affirmat *ſum. Latina c. 22. nu. 75.* loquẽs de inceſtu, *& nu. 85.* loquẽs de aliis impedimentis, ſe in tanta ætate nec vidiſſe, nec audiiſſe peti diſpenſationem: & ita eam cõſuetudinem præſcripſiſſe ne diſpẽſatio neceſſaria ſit. Deinde, quòd Doctori excellẽti teſtanti conſuetudinem credi debere, non pœnitẽdi Auctores affirmẽt, ac bonis rationibus ducti, vt *Bartolus repet. l. De quibus, nu. 21. q. 4. ff. de legibus: Iaſon l. Filius à patre, in princ. nu. 27. ff. de liberis, & poſtu. Ant. Gom. lib. 41. Tauri, nu.* 4. & multi alij quos refert *Maſcardus de probat. cõcl. 426. n. 1. & duplici ſeq.* Et quamuis id valde dubium ſit ac meritò impugnetur à *Iaſone* ſibi contrario *d. l. De quibus, nu. 89. Beroio c. Potuit, n. 80. de locato,* quando conſuetudo eſt contra ius, & *Nauar. c. Placuit, de pœnit. d. 6. à n.* 186. & à multis aliis quos refert *Maſcard. ead. concl. 426. nu. 4. & ſeq.* Quòd quæ facta ſunt, vt cõſuetudo, plerumque etiam prudẽtiſſimos fallant *l. 2. ff. de iuris & facti ignor.* Idque etiam probant aliæ rationes, quas *ibi Maſcardus.* affert. At vbi communiter Doctores id teſtantur, & nemo cõtrarium aſſeuerat, eſt vtique habenda fides, vt multis citatis probat *ibi Maſcardus n. 17. & ſeq.* Quod hic cõtingit: nam multi huius conſuetudinis teſtes ſunt, quos ſtatim referam: & neminem inueni cõtradicentem: nec vidi doctorem referentem alios, qui eam conſuetudinem eſſe negent. Præterea, quia *Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 2. col. penult. fine, verſ. Et reuera: & Lud. Lopez 1. p. instruct. c. 299. §. Nunc ſupereſt ad textus,* aiunt cùm ferè omnes textus, hæc impedimenta inducentes, ſint ex conciliis prouincialibus deſumpti, quæ authoritatẽ condendi legem vniuerſalem minimè habent, nil mirum eſſe, ſi iam nunc temporis non tanta eorum habeatur ratio: & fortè olim in vſu fuiſſe quoad pœnitẽtiæ forum, vt confeſſarij illas pœnitentias iniungerent: eumque morem diuturna iam conſuetudine abolitum eſſe. Et ita eam eſſe conſuetudinem teſtantur *Veruecius & Rodenſis,* quos refert & ſequitur *Angelus Matrimonium 3. impedimento 9. initio. Rainerus,* quẽ refert & ſequitur *Aſtenſis 2. p. ſumm. lib. 8. t. 20. a. 1. fin. Monald. in ſum.* vbi de matrim. *tit. Quæ crimina matrim. impediãt, verſ. Item quãuis prædicta. Ioan. de* Friburgo *in ſum. cõfeſſorum, l. 4. t. 9. q. 1. Alber. in ſuo dictionario, litera I. verb. Impedimentum* 8. *paulo poſt princ. Turrecr. c. nullus 31. q. 1. n. 3. Nicolaus de Orbellis 4. d. 35. q. 1. fin. Nic. de Oſmo in ſupplem. ſum. Piſanæ, verb. Impedimentũ* 8. *nu. 1. Nauar. ſumma lat c. 22. n. 75. & 85. & li. 4. conſ. in 1. edit. t. de cõſang. conſ. 2. fin. & in 2. t. de cognat ſpirit. conſ. 8. n. 8. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maiorũ, t. 12. n. 30. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. d.* 408. *Veracruz 1. p. ſpec. a. 27. cõcl. 2. Corduba lib. 1. quæſtionar. q. 12. ar. 2. dict. 3. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 11. de impedim. ordinis, a. 2. in princ.* dicens fortè non eſſe in vſu. *Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 296. §. Nunc ſupereſt, notabil. 2. & 2. p.* vbi de matrim. *c. 46. circa 5. impedimẽtum, Enriq l. 12. de matrim. c. 2. n. 1. in commento, lit. R.* licèt (*n. 1.* non abſolutè dicat eſſe cõſuetudinem, ſed apud quaſdam regiones.) *Et Sarmient. lib. 7. ſelectarum, c. 10. fine, ac Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium, vbi de impedimentis non dirimentibus, fine,* referunt aliquos teſtari hanc conſuetudinem, nec improbant: vnde videntur idem ſequi.

Ex his deducitur, nullius culpæ reos eſſe, qui affecti a- 9
liquo ex his impedimentis matrimonium abſque diſpẽſatione ineunt. Conſtat ex dictis, nam ſi non peccãt ſtãte conſuetudine (vt n. 6. probaui) & eſt talis conſuetudo (vt dixi num. præced.) non igitur peccant. Atque ita ſentiunt viri doctiſſimi neoterici: & omnes DD. nu. præced. allegati ſunt clarè huius ſententiæ, cùm eam conſuetudinem referentes non improbent. Immo hoc eſt verum quamuis amplectamur ſentẽtiam rigidam n. 4. relatam. Quippe hæc conſuetudo ſcientibus prælatis eſt inducta: tãti enim temporis vſum ignorare non potuerunt. Vnde propter hanc conſuetudinem iam hodie ſola impedimenta voti, ſponſalium priorum, ac interdicti Eccleſiæ vim habent.

Circa poſteriorem difficultatem, nimirum, ſtantibus 10
impedimentis his in ſuo robore, quis diſpenſet in illis? Non eſt multum in ea immorãdum, ſi quidem iam non obligare propter conſuetudinem firmauimus. Et breuiter triplex eſt dicẽdi modus. Primus eſt, vt in inceſtu (de hoc enim ſolo impedimento loquitur) vero, nempe, admiſſo cum conſanguineis vxoris poſt conſummatũ matrimonium, ſolus Pontifex diſpenſet, vt inceſtuoſus ineat matrimonium: niſi ratione iuuentutis. quo caſu diſ-

pẽſare poterit Epiſcopus, per *c. Si duo, in fin. 35. q. 6.* Secus ſi inceſtus non ſit verè & propriè talis, vt cum conſanguineis ſpõſæ nondum cognitæ. Quod *c. 2. de eo qui cogno. conſangu.* concedat in hoc euentu poſſe ex diſpenſatione matrimonium iniri: & cum nõ reſeruetur, cẽſetur Epiſcopo commiſſa, iuxta regulam communiter à DD. traditam, *c. At ſi clerici. §. De adulterijs. de iudicijs* Sic *Abb. c. 1. nu. 4. de eo qui cogn. conſang. & ibi Prapoſ. in fin. Alex. de Neuo cap. 2. eo. t n. 7. Angelus verb. Inceſtus, nu. 5. Syluest. verb. Luxuria, q. 4. dict. 5. Rebuff. praxi benefic. regul. de diſpẽſat. in gradibus prohibitis. gloſſ. 5. n. 26. & idem Alex. de Neuo, Angelus, & Rebuff. ibi* docent, quando inceſtus eſt commiſſus cum propriis ſanguineis, nempe, non poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod verè & propriè inceſtus ſit.

11 II. Dicendi modus eſt, ſi inceſtuoſi ſint iuuenes, eos non indigere diſpenſatione ad contrahendum. Quia *c. Interfectores 33. q. 2.* ſtatuentes interfectorem vxoris non poſſe aliud matrimonium inire, excipit iuuenes. Ita *gloſſ. 33. q. 2. c. In adoleſcẽtia, verb. Regulam, Veracruz 1. p. ſpeculi, ar. 23. in dub. quod de hac re mouet, conc. 2. Gutier. l. 1. q. can. c. 23. n. 13. Corduba l. 1. quaſtion. q. 12. d. 2. a. 1. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 229. n. 2.* Et iuuenes appellant *Gutier. & Corduba,* qui ſexagenarij non ſunt.

12 III. Dicendi modus eſt, iuuenes quoque indigere diſpenſatione, at faciliùs cum eis diſpẽſandum eſſe ob incontinẽtiæ periculum. Et ſic intelligitur *c. Interfectores 33. q. 2.* dum excipit adoleſcentes, Et *c. fin. 33. q. 2.* ibi. *Nubat, ſi ſe continere non poteſt,* &c. *In adoleſcentia eadem cauſa & c. iuncta gloſſa. verb. In adoleſcentia, & c. Ex literis de eo qui cognô. conſang. iunct. gloſſ. fin.* Ita *Palud. 4. d. 34. q. 1. a. 2. n. 14.* & conſentiũt DD. num. 10. allegati, qui ſolum ratione iuuentutis concedunt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Et fauet *gloſſa c. 1. de eo qui cognou. conſang. fine,* vbi dicit ratione iuuentutis faciliùs diſpenſari.

13 Sed 2. dico, omnia hæc impedimenta nõn dirimentia eſſe iure Eccleſiaſtico inducta, præter ſponſalia priora, & votũ, quæ iure naturali & diuino obligant fidem ſeruare, illa homini, hoc Deo: & proinde iure eodẽ impediunt matrimonium: vtpote quod præſtitæ fidei aduerſatur. Sic *Caietan. ſumma, verb. Matrimonium, c. 1. §. Secundum verò caput, Veracruz 1 p. ſpeculi, a. 27. paulo poſt princ.* Nec poteſt Epiſcopus in ſponſaliũ impedimento diſpenſare, vt bene docẽt *Caiet. eo. c. 1. §. Et ſcito peccatũ eſſe. Armilla verb. Matrimonium, n. 60. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 1. col. vlt. concl. 2. Veracruz proximè alleg. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 2. n. 2. Lup. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 46. circa 5. impedimentum.* Quod idem probaui latius re hac diſputata alios allegãs l. 1. diſp. 61. nu. 4. & ibi nu. 2. probaui poſſe Põtificem diſpenſare. In voti autem impedimẽto quis diſpenſare poſſit pertinet ad librum ſequentem, vbi latus eſt de diſpenſationibus ſermo habendus.

2. Dico, in impedimento interdicti Eccleſiæ, poſſe Epiſcopum diſpenſare: quando ipſe vel inferior matrim. interdixit, ſecus, ſi ſuperior. Quia inferior nequit legem ſuperioris tollere, nec moderari, *cap. Inferior 21. de clem. c. Romani, de elect.* at propriam aut inferioris poteſt, *ſic Angelus Matrimonium 3. impedim. 18. num. 3.* 14

Vltimo dico, verius eſſe poſſe Epiſcopum diſpenſare in omnibus impedimentis alijs ſolum impedientibus. Quia licèt nullum ius id exprimat, niſi de inceſtu impropriè, *c. 2. eo qui cogn. conſang.* at conſuetudo interpretatur ex ſimilitudine rationis extendi ad alia quoque impedimenta. Et ita docent *Palud. Roſella D. Antonin. Sylu. eſt. n. 4. allegati, Angelus Matrimoniũ 3. impedim. 18. n. 3. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 1. col. 3. verſ. Circa hoc autẽ, Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 85. Bart. à Ledeſma de matrim. dub. 59. §. Annotare hîc oportet. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 295. Toledo l. 7. ſum. c. 15. fin. & c. 18. n. 5. Caiet. ſum. verb. matrimonium, c. 1. §. Et ſcito peccatum eſſe, & ibi Armilla. n. 60. Veracruz. n. 13. relatus, Enriquez l. 12. de matrim. c. 2. n. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 50. art. vn. fin. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 46. circa 5. impedimentum Emmanuel Sa ſum. verb. matrimonium, vbi de impedimẽtis non dirimentib. fin. Viuald. candelabro Sacram. 1. p.* vbi de matr. *n. 110. Ugolinus de Sacr.* vbi de matrim. *c. 20. ad fin. Philiarch. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 4. ad fin.* Et loquentes de inceſtu idem docent *Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 75. Sarmiento l. 7. ſelectarum, c. 10. ad finem. Ouand. 4. d. 41. q. vn. propoſ. 12. Gutier. l. 1. q. canon. c. 23. n. 10. & duplici ſeq. Corduba ſum. q. 53. §. Y ſepa. Enriquez l. 12. de matrim. c. 2. n. 1. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 58. a. 4. dub. 2. paulo ante ſolutionem ad argumenta.* Imo fortè ſatis eſſe licentiam proprij parochi, docent *Veruecius, Rodenſis, Aſtenſis, Monaldus Nicolaus, Turrec. Gaeta, Albericus,* quos retuli num. 8. quod non approbo, quia fundamento caret: parochi enim non eſt diſpenſare. Cum iuuenibus autem credo facilius diſpenſandum, at reuera egere diſpenſatione: niſi iam conſuetudine abolita eſſent prædicta impedimenta, vt bene docent Auctores num. 12. allegati. 15

Vtrùm verè affectus impedimentis impedientibus, eſto ea valerent, ſi matrim. ineat, poſſit petere debitum? dicam l. 10. diſp. 27. n. 5. 16

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBVS.

De impedimento erroris perſonæ, & conditionis ſeruilis.

DISPVTATIO XVIII.

An error perſonæ, qualitatis, aut fortunæ dirimat matrim. & quo iure: & quando error qualitatis in perſonæ errorem redundet?

SVMMARIVM.

Quid diſtet inter ignorantiam & errorem: & an vtrumque dirimat matrim. num. 1.
Error perſonæ deſiderat prauiam illius cognitionem, n. 2.
Error eſt quadruplex, n. 3.
Quid ſint error, ſeu dolus, antecedens, concomitans, dans cauſam contractui, aut in ipſum incidens? n. 4.
Error perſonæ dirimit matrimonium? n. 5.
Quid, ſi ſit concomitans, nec dans cauſam contractui? n. 6.
Quid, ſi error ſit craſſiſſimus? n. 7.
Error qualitatis non dirimit matrimonium, n. 8.
An Eccleſia poſſit ſtatuere vt is error dirimat? n. 9.
Quotuplex quæſtio diſputatur, n. 10.
An error perſonæ iure naturæ dirimat matrimonium. Refertur ſententia negans, n. 11.
Contraria authoris, n. 12.
Iniens matrimonium non tenetur dirigere conſenſum in præſentem, ſed in perſonam, quam putat eſſe, n. 13.
Non valet matrimonium inter infideles cum errore perſonæ, n. 14.
Eccleſia ſtatuere nequit conſtare matrimonium cum hoc errore, n. 15.
Soluuntur argumenta, n. 16.
An error qualitatis, ſeu dolus antecedens, & dans cauſam matrim. ineundo, id vitiet? Proponitur quædam ſententia, n. 17.
Opinio Auctoris, n. 18.
Quid, ſi tantus eſſet dolus, vt conſenſum auferret? n. 19.
An contrahens cum corrupta, quam virginem putat, teneatur conſummare matrimonium? n. 20.
Quid, ſi error qualitatis contingat appoſita qualitate per modum conditionis, ſiue actu, ſiue virtute, ſiue habitu? n. 21.
An Parochus aſſiſtens tali matrim. cognita deceptione circa qualitatem, incurrat triennij ſuſpenſionem? n. 22.
Quid, ſi error qualitatis redundet in perſonæ errorem? n. 23.
Soluuntur argumenta, n. 24.

- *Quando error qualitatis redundet in perſona errorem. Refertur duplex regula, n.* 25.
- *Quoties qualitas non determinat indiuiduam perſonam, eſt error qualitatis, vt ſum filius regis, n.* 26.
- *Si deſignat indiuiduam, vt ſum filius talis regis, eſt perſona, n.* 27.
- *Quid, ſi nulla notitia illius perſonæ præceſſerit, n.* 28.
- *Quid, ſi feminæ ſcienti quempiam multos habere filios, & neminem eorum cognoſcenti ſupponatur ſecundo genitus, tanquam primogenitus, num.* 29.
- *Quid, ſi primogenitus iam obierit, n.* 30.
- *Quid, ſi Rex plures habeat filios, & quis ſe illius filium ſimulet: vel ſi vnicum, id feminam lateat, n* 31.
- *An diſtet, num ea verba, Sum filius regis, ſumantur ſubſtantiuè, aut adiectiuè, n.* 32.
- *Quid, ſi animus errantis eſſet conſentire in præſentem, n.* 33.
- *Quid, ſi perſona fingens qualitatem illam, eſſet antea contrahenti nota, num.* 34.
- *Quid, ſi dum de matrimonio ineundo conuenitur, velit contrahens ſponſæ futuræ pulchritudinem inſpicere: & alia ſupponatur, n.* 35.
- *Quid, ſi quis dicat ſe eſſe vnicum regis Franciæ filium, cum ille habeat plures, num.* 36.
- *An error nominis ſolius matrimonium vitiet, n.* 37.
- *Summatim explicatur quando error qualitatis in perſona errorem redundet, num.* 38.

1 HACTENVS de impedimentis ſolum impedientibus matrimonium, verba fecimus. Iam impedimenta dirimentia aggredimur: quorum numerus & ſufficiētia explicata ſunt diſp. 6. n. 3. & ſeq. Initium autē ſumimus ab impedimento erroris perſonæ & qualitatis, de quo in præſenti: & in ſequentibus de conditionis ſeruilis errore ſermo erit. Et præmittēda ſunt aliqua. 1. præmittendū eſt ex *D. Thom. 4. d. 30. q. 1. a. 1. ad 1. & Soto ibi, q. 1. a. 1. initio corp.* ignorantiam differre ab errore, quod illa ex ſua ratione nullam præuiam cognitionem deſideret, ſed ſolâ ſciētiæ negatione contenta ſit: hic autem iudicium poſitiuum intellectus peruerſum poſtulet: & ideo dicitur ignorātia prauæ diſpoſitionis: vbi autē non adeſt error, ignorātia puræ negationis. Errare enim eſt, vnū pro alio putare: teſte *D. Aug. in Enchiridio, c. 21.* & refertur *c. In quibus 22. q. 2.* vt ſi me prorſus lateat quantum hinc diſtet Roma, non dicar errare, vtpote qui nullum diſtātiæ conceptum formaui: ſi verò exiſtimarē centum leucas diſtare, cum quadringentas diſtet, errarem, vtique, falſum iudiciū habens, vnde (inquiunt *D. Thom. & Sotus ibid.*) licèt ignorantia inſtar erroris impediat conſenſum, efficiátque nè actus ſit volūtarius: nil enim volitum quin præcognitum: teſte *Philoſopho 3. de anima, commento* 39. ignorātia autem cognitionem prorſus tollit, ſicut error verā: vnde quoad dirimendum matrimonium, non differt an dicatur ignorantiam an errorem impedire: quia tamen nunquam contingit ignorantia quæ voluntarium conſenſum auferat, niſi cum errore cōiuncta ſit: quod actus voluntatis præſupponat cognitionem rei in quā fertur, quæ ſi vera ſit, iam actus eſt voluntarius: ſi autem falſa, ac proinde reddit actum inuolūtarium, iam admiſcetur error: ideo potius dicitur error impedire matrim. quàm ignorantia. Quippe ille eſt cauſa proxima defectus voluntatis: & hæc in quantum admixtum habet errorem.

2 Hinc infertur, nunquam poſſe contingere errorē perſonæ abſque aliquanta illius perſonę notitia, ex viſu, aut ſaltem auditu, & fama. Nàm in penitus ignotū, nec conſenſum, nec affectum dirigere poſſumus, argumento ex *l. Cum ab eo, verſ. Menſam ff. de contrah. empt. & l. In lege 77. ff. eodem,* vbi vendito fundo lapidicinas penitùs ignoratas in eo exiſtentes, minimè vendi deciditur: quòd nemo venditioni rei ignotæ conniuere cēſeatur. *Et l. Tres fratres 36. ff. de pactis.* Et ita docēt *D. Th. & Sotus n. præced. allegati, D. Bonau. 4. d. 30. a. vn. q. 1. ad vlt. Hoſtienſis ſum. t. de matrim. §. Qualiter impediatur, n. 26. Hugo, & Laurentius,* quos refert & ſequitur *Archid. 29. q. 1. in ſum. n. 7. & ibi Bellamera n. 3. Turrecr. a. 4. n. 5. Alex. de Neuo c. 2. n. 6. de coniug. ſeru. & ibi Præpoſ. n. 4 q. 2. verſ. Dicit, Henricus ibi n. 5. Monaldus ſumma,* vbi de matr. *t. de errore perſonæ, paulo poſt prin. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. tit. 14. a. 1. q. 2. Ioan. de Friburgo in ſumma confeſſ. l. 4. t. 3. q. 4. Vitalis de Cambanis in tractatu clauſularum, clauſula, Non errore ductus, §. Oſtenſo de errore iudicij, videndum eſt de errore qui in matrim. committitur. n. 2.* (habetur tomo 18. tractatuum.) *Roſella verb. Impedimentum, impedimento 2. in principio. Angelus Matrimonium 3. impedimento 4. n. 3. Supplementum ſum. Piſana verb. Impedimentum, impedim. 2. n. vlt. Syluest. Matrimonium 8. q. 1. dict. 5. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. q. 3. num. 4. Lex 10. t. 2. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Filio, Brunel. de ſponſalib. concl. 32. n. 2. Alex. Carrer. l. 4. de ſponſal. c. 12. Nauar. ſum. c. 22. n. 32. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 326. Ledeſma 2. p. 4. q. 53. a. 1. dub. 4. Ant. Cucl. l. 5. inſtit. maiorum t. 12. n. 46. Enriquez l. 11. de matrim. c. 10. n. 2. comment. lit. I.*

2. Præmittendum eſt cum *Magiſtro 4. d. 30. cap. 1.* quem 3
omnes ſequuntur, quadruplicem eſſe errorem, primum, perſonæ, cùm vna perſona pro alia ſupponitur. II. conditionis ſeruilis, cùm contrahens liber exiſtimat ſe contrahere cum libera, & eſt ancilla. III. qualitatis, cùm credit ſe contrahere cum pulchra, nobili, virgine, & eſt deformis, plebeia, corrupta. Vltimum, fortunæ, cùm putatur diues, & eſt pauper. Qui error poteſt dici qualitatis. Cùm tunc in qualitate diuitiarum ſola erretur.

Rurſus, quicunque ex his erroribus eſt duplex, (ſicut 4
ait *D. Th. 1. 2. q. 6. a. 8.* de ipſa ignorantia) quidam eſt antecedens actum, nimirū, qui cauſam præbet actui faciendo, ita vt eo non exiſtente actus nequaquam fieret: atque ita efficit vt actus ſit inuoluntarius. Cùm nil volitū, quin præcognitum. Alter verò eſt concomitans actum; qui ſcilicet, non inducit ad volendum, ſed ita concomitatur actum, vt eo non exiſtente actus fieret. Quare (vt ait *D. Th. ibi,*) prior error inducit ad volendum, cauſáque eſt actus. Vt ſi quiſpiam per errorem, exiſtimās feminam eſſe Regis filiam, illam ducat, minimè ducturus veritate cognita, erit error antecedens. Poſterior verò nō inducit ad volendum, ſed accidit ſimul eſſe aliquid factum & ignoratum. Vt ſi ille cognitā veritate eſſet adhuc ducturus. Et hic error (ait *ibi D. Th.* cum Philoſopho) non efficit inuoluntarium: quòd non ſit cauſa alicuius repugnantis voluntatis, immo amplectendi ab ipſamet voluntate, eo errore deficienti: quare per accidens ſe habet ad actum: at efficit non voluntarium. Quia non poteſt eſſe actu volitum, quod ignoratum eſt. Priorem errorem, quādo cum alicuius dolo contingit, appellant Iuriſperiti, *l. Et eleganter ff. de dolo,* dolum dantem cauſam contractui, quod ſi is non adeſſet, contractus nō iniretur: poſteriorem autem, vocant incidentem in contractum. Quia eo detecto, adhuc contractus celebraretur, atque ideo non eſt cauſa.

In hac ergo diſp. certum eſt apud omnes, errorē per- 5
ſonæ antecedentem, id eſt, qui cauſa eſt vt matrim. ineatur, aliàs non ineundum, dirimere ipſum. Quòd is error auferat voluntarium. Atque latiùs probabitur n. 12.

Quando autem error perſonæ eſt concomitans, quia 6
contrahens cum Maria exiſtimans eſſe Catharinam, ea voluntate affectus erat, vt cognitam Mariam æquè libenter aut libentiùs duceret. Aliqui poſſent exiſtimare, validum eſſe matrimonium. Quod is error non efficiat inuoluntarium (vt num. 4. diximus.) Et ita cenſerēt, quia affirmant errorem conditionis concomitantem non annullare matrimonium. Quos & eorum rationes retulimus lib. 1. diſp. 65. vbi ea opinione reiecta, contrariam tenuimus & probauimus. Et ideo propter rationes ibi adductas, cenſeo huiuſmodi errore irritari prorſus matrimonium. Quippe vt legitimum ſit, neceſſarius eſt conſenſus, & voluntas poſitiua. Error autem concomitans, quamuis non efficiat actum eſſe inuoluntariū, efficit tamen non eſſe voluntarium, (vt probauimus num. 4.) Atque ita hanc ſententiam tenent *Ledeſma 2. p. 4. q. 53. art. 1. col. 2. §. Sed difficultas eſt, Veracruz 1. p. Speculi, art. 28. ad fin. §. Circa hoc impedimentum, Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 30. concluſ. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 2. concl. vn. in fin. 1. rationis.* Imo quamuis tempore initi contractus matrimonij hunc actum eliceret, ducerem, ſi noſſem hanc eſſe Mariam, non valeret matrimonium. Vt in ignorantia concomitanti conditionis ſeruilis tradunt *Sotus 4. d. 35. q. vn. art. 2. colum. 3. verſ. Quid*

autem

autem, Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 31. col. 2. Lud. Lop. 2. p. inſtructorij de matrim. c. 47. vbi de impedimento cōditionis, col. 3. dicentes deſiderari hunc actum, Duco te, quamuis ſis alia perſona. Matrimonium enim conſenſum de præſenti poſtulat: qualis minimè clauditur in eo conſenſu conditionali, Ducerem, ſi ſcirem.

7 Temperaret hæc forſan aliquis, vbi error ſeu dolus eſſet iuſtus, & qui prudētes falleret, ſecus ſi eſſet fatuus, ſeu craſſiſſimus. Poſſet duci, quòd quando eſt error conditionis ſeruilis, ſic temperant DD. non pœnitendi (vt diſp. ſeq. n. 19. videbimus.) Et in profeſſione religionis temperant multi, dicentes dolo fatuo effectam valere, ſecus dolo qui prudentiſſimum quemque falleret: quos & eorum rationes referam l. 10. diſp. 9. n. 19. & 22. Cæterum quantumuis fatuus & craſſus ſit error, credo eum ſatis eſſe ad dirimendum matrimonium, quando circa perſonam contingit. Quod re vera is auferat conſenſum directum in hanc perſonam, qui omnino ad matrimonij valorem deſideratur. Atque ita eam diſtinctionem circa profeſſionem reprobabo, ſoluens argumenta, & DD. illius explicans, l. 10. diſp. 9. n. 20. & duplici ſeq. & circa errorem conditionis reprobabo diſp. ſeq. n. 20.

8 2. Certum eſt etiam apud omnes, errore qualitatis & fortunæ, minimè vitiari matrim. Quod is circa circumſtantiam matrimonij non contingat, ſed circa accidētia. Et id n. 18. latiùs eſt probandum.

9 Poſſet tamen Pōtifex cauſa iuſta ductus ſtatuere, vt is error matrim. dirimat: ſicut poteſt alia impedimenta dirimentia indicere. Et ita docent *gloſſ. 29. q. 2. in ſumm. verb. Quod autem, Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 1. n. 8. Supplement. Gabrielis 4. d. 30. q. 1. a. 2. concl. 5. Aſtenſ. ſum. 2. p. li. 8. t. 15. a. 1. q. fi. Monaldus ſum.* vbi de matrim. *t. de impedimento conditionis, fine, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. fine, Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 322. Veracruz 1. p. ſpec. a. 29. concl. 2.*

10 Triplex autem quæſt. diſputanda eſt. I. an error perſonæ dirimat iure naturæ matrim. II. an error qualitatis, ſiue dolus antecedens, qui dat cauſam matrim. ineundo, ipſum vitiet. III. an error qualitatis aliquando refundatur in errorem perſonæ, ita vt matrim. dirimat.

11 QVÆSTIO I. An error perſonæ dirimat iure naturæ matrim. *gloſſa 29. q. 1. in ſumma verb. Quod autem*, affirmat ſolo iure Eccleſiaſt. ac proinde integrum eſſe Pontifici ſtatuere, vt is error non dirimat. Probatúrque 1. quod cætera ſacramenta nōn ſint irrita ex perſonæ errore, vt ſi quis baptizet, confirmet, vngat, abſoluat, ſacris ordinibus initiet Petrum, exiſtimans eſſe Ioannem, valent hæc ſacramenta. Differentia ergo hæc inter matrimonium, & cætera ſacramenta, vt illud ſolum ſit irritum ex perſonæ errore, habetur ex ſolo iure Eccleſiaſtico. 2. quia *Geneſis* 27. dum Iſaac benedixit filio ſuo Iacob, exiſtimās eſſe Eſau, errauit in perſona, & tamen fuit valida benedictio, vt conſtat ex litteræ contextu, ibi: *Benedixitque ei, & erit benedictus.* Tertiò, quia error perſonæ cæteros contractus minimè vitiat, ſiue ſit error circa perſonam cum qua contrahitur: vt ſi vendam rem Petro exiſtimans illū eſſe Paulum: vel circa rem venditam, vt ſi venditor emptorem decipiat, dicens eſſe ſericum Granatenſe, cū tamen ſit Giennenſe: ſi vtrumque ſit æquè bonū ac vtile.

12 Cæterùm omnino dicendum eſt, iure naturæ dirimere. Quippe error libertatem & cōſenſum aufert, *l. Si per errorem, ff. de iuriſd. omn. iud.* & errantis nullus eſt conſenſus nec voluntas, *l. Cum teſtamentum, & l. Non idcirco, C. de iuris & facti ignor.* At matrim. abſque conſenſu eſt iure naturæ irritum. 2. quod ſi error circa ſubſtantialia, nempe, circa corpora tradita: quod ad matrimonij eſſentiam pertinet. Tertiò, id oſtendit diſcrimen inter matrim. & reliqua ſacramenta. Illud enim indiuiduas perſonarum cōtrahentium cōditiones reſpicit: & iuxta illas determinatur conſenſus. Cùm hæ cōditiones per ſe & ſuaptè natura conferant ad indiuiduam vitæ conſuetudinem inter coniuges retinēdam: in quo conſiſtit matrimonij eſſentia, iuxta definitionem matrimonij traditam l. 2. diſp. 1. In cæteris autem ſacramentis non ſpectantur conditiones indiuiduæ recipientium, vtpote quæ nil conferunt ad ſacramenti finem, ac proinde per accidēs ſe habent ad intentionem miniſtri vt applicantis tale ſacramentum. Ergo error in perſona, cui cætera miniſtrantur ſacramenta, ipſorum valorem non tollit, quaſi error circa accidentalia: ſecus autem in matr. in quo is error circa ſubſtātialia verſatur. Tandē id probatur ex differētia inter matrim. & cæteros contractus. Quòd iuſtitia cōmmutatiua, ad quam cæteri contractus pertinent, qui onerosi ſunt, vt emptionis & venditionis, ſolam æqualitatem inter rem & pretium, & rei venalis vſum, ac commoditatem reſpiciat, atque ita abs re illorum ſit, erretur nec ne in perſona vendente, vel cui vēditur, vel in qualitate rei venditæ, dummodo æqualitas pretij, idem vſus & commoditas ſeruentur. Quare talis error eos contractus minimè vitiat. Matrimonij autem contractus per ſe primo reſpicit indiuiduas perſonas mutuam corporū traditionem præſtantes: vtpote quæ ad eius ſubſtantiam valdè cōferūt: vt proximè probaui. Vnde fit, vt in eo error perſonæ ſit circa ſubſtātialia, ac ſubindè ipſum iure naturæ dirimat. Et ideo huius ſent. ſunt *Hoſtienſ. ſum. t. De matrimoniis, n. 26. Alex. de Neuo c. 2. n. 9. de coniug. ſeruor. & ibi Calder. & Zochus,* quos refert & ſequitur *Prępoſ. ibi n. 4. q. 1. Henricus ibi n. 4. & 5. Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 1. n. 8. & d. 30. q. 1. a. 1. n. 5.* vbi *Supplementum Gabrielis q. 1. a. 2. concl. 2. Aſtēſis ſum. 2. par. l. 8. t. 15. a. 1. q. 1. fine, Monaldus ſumm.* vbi de matrim. *t. De impedimento conditionis, fi. Ioan. de Friburgo ſumm. confeſſ. lib. 4. t. 3. q. 4. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 2. §. 1. Roſella verb. Impedimentum, imped. 2. in prin.* vbi *Tabiena Impediment. 1. q. 2. n. 3. Syluest. Matrimonium 6. q. 1. verſ. Error perſonæ, Brunell. de ſponſalibus, concl. 32. n. 2. Vitalis de Cambanis tract. clauſularum, clauſula, Non errore ductus, §. Oſtenſo de errore indicij, vidēdum eſt de errore, &c. n. 2. & 4.* (habetur tom. 18. tract.) *Victoria ſum.* vbi de matrim. *n. 270. Sotus 4. diſt. 30. q. 1. a. 1. concl. 1. fi. Ledeſm. 2. p. 4. q. 53. a. 1. paulo poſt prin. Veracruz 1. p. ſpec. a. 29. paulo poſt prin. concl. 2. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 321. 322. 328. Ouandus 4. d. 30. diſp. vn. propoſ. 3. in fine, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 10. n. 3. & lib. 12. c. 4. num. 1. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 1. concl. vn. Viualdus candel. Sacram. 1. p. de matrim. n. 127. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 30. concl. 1. Lud. Lop. 2. par. inſtruct. de matrim. c. 47. vbi de impedimento conditionis, col. 8. verſ. Poſtremo autem.*

13 Hinc infertur diſcrimen inter matrim. & reliqua Sacramenta, quoad intentionem legitimè à miniſtro habendam. In reliquis enim Sacramentis tenetur miniſter non coarctare intentionem ad perſonam quam coram ſe aſtare putat, ſed miniſtrare præſenti, quicumque ille ſit: at in matrimonio contrahentes qui miniſtri ſunt, ad id minimè aſtringuntur, ſed limitatam intentionē contrahendi cum illa quam eſſe exiſtimant, poſſunt habere. Cuius differentiæ ratio eſt ea, quam nu. præced. in 2. ratione aſſignauimus. Et ita docet *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 2. in ſolut. ad 1. & 2. arg.*

14 2. Infertur, non valere inter infideles matrim. initum cum errore perſonæ. Conſtat, quod non valeat inter ipſos matrim. cum impedimento iuris naturalis, *c. Gaudemus, de diuort.* Quale eſt hoc. Ita *Veracruz 1. p. ſpec. a. 29. paulo poſt princip. ante 1. concluſ.*

15 Tertiò infertur, non poſſe Eccleſiam ſtatuere, ne error perſonæ dirimat matrim. Quia nequit efficere, vt abſque conſenſu matrim. conſiſtat, quem error perſonæ tollit. Sic contra gloſſam n. 11. allegatam docent. *Calder. Zochus, Alex. de Neuo, Præpoſ. Henricus, Aſtenſis, Ioan. de Friburgo, Palu. Supplem. Gabrielis, Monaldus, D. Anton. Veracruz, Gaeta, Ouandus,* vbi eos n. 12. retuli.

16 Ad arg. n. 11. propoſita reſp. Ad 1. & 3. conſtat ex dictis n. 12. vbi conſtituimus differentiam inter matrim. & reliqua ſacramenta, atque alios contractus. Ad 2. dic cū *Abulenſ. in id c. 27. Geneſis, q. 7. & ibi Honcala,* & communi ſententia, mentem Iſaac fuiſſe dirigere benedictionem ad filium præſentem, vteruis ex illis eſſet. Vel dic cum

D. Aug.

D. *Aug.lib.6.de Ciuit.c. 37.in fi. D. Theodoret. q. 79. in Geneſ. Andrea Maſio in illa verba Joſue 9. Et non percuſſerũt eos*, illam benedictionem fuiſſe initio inualidam ob perſonæ errorem, at ſortitam valorem ex confirmatione illius poſtea ſecuta, quod diuina inſpiratio intellexerit Iſaac, eam fuiſſe diuinam voluntatem.

17 QVÆSTIO II. An error qualitatis, ſeu dolus antecedens, nempe, qui ineundo matrim. cauſam præbet, alias non ineundo, illud dirimat? Affirmant quidam in foro conſcientiæ id matrim. irritum eſſe: ſecus in foro externo. Ducuntur 1. quod contractus bonæ fidei ex dolo ipſis cauſam præbente initi, ſint ipſo iure nulli *l. Eleganter, in principio, ff. de dolo*: & id quidem defectu libertatis cõſenſus. Nil autem eſt, quod ita conſenſum poſtulet, ac matrim. *c. Cum locum, de ſponſal.* Secundum, quia error cuiuſuis circũſtantiæ tollit voluntarium, teſte *Ariſt. 3. Ethicorum c. 3.* Tertium, quia cum voluntas ſequatur apprehenſionem intellectus, tanquam ducem, eo ipſo quod intellectus apprehendit hanc feminam, vt virginem vel nobilem, voluntas non conſentit in illam, niſi ſub tali qualitate cognitam, exiſtenti igitur illius qualitatis errore, ceſſabit conſenſus, ac proinde matrimonium irritũ erit. Tandem quia ſi quis ficta paupertate eleemoſynas extorqueat, non acquiret dominium defectu conſenſus in conferente. Ergo nec dominium corporis ſibi traditi per matrim. quando ficta aliqua qualitate extorquetur, & cognita veritate tradendum non erat. Et confirm. quia votum tali errore emiſſum non eſſet validum. Ita ſentiunt *Præpoſitus c. vlt. in fine, de coniug. leproſorum, Metina de reſtit. q. 33. paulo poſt prin. verſ. Quibus præmiſſis.* Et dubius manet cogitandum relinquens *Euerardus in ſuis topicis, loco à matrim. ſpirituali ad carnale, n. 2.*

18 Cæterum veriſſima ſententia habet id matrim. minimè irritari. Quod is error ſeu dolus non efficiat matrim. inuoluntarium, ſicut nec profeſſionem religionis: quamuis ſecus eſſet in voto ſimplici, & ſponſalibus, ac aliis contractibus. Quod latè probabo diſparitatis rationem reddens l. 11. diſp. 9. n. 20. Secundum, quia *c. Cum in Apoſtolica, de ſponſal.* deciditur matrimonium non irritari ex mendacio & ſubreptione ad ipſum inducentibus, vt exponũt ibi *Ant. n. 3. Abbas n. 2. Præpoſ. n. 2. Alex. de Neuo n. 3.* Tertium, quia licèt omnis error ſit cauſa inuoluntarij: at non omnis efficit inuolũtarium ſimpliciter, ſed is ſolus, qui eſt circa qualitatem per ſe, & ex natura rei requiſitam ad ipſius contractus eſſentiam: at dum qualitas ſe habet per accidens, ſolum inuoluntarium ſecundum quid conſurgit. Et ratio huius eſt. Quippe cum nihil ſit volitum, quin præcognitum, quando error eſt in apprehenſione rei non neceſſariæ, ad eſſentiã contractus, ipſiúſque finem, ſed in accidẽti quodam, efficit vt contractus ſit quoad eſſentiã voluntarius, ac proinde talis ſimpliciter, inuoluntarius autem ſecundum quid, & quantum ad accidens illud, in quo verſatur error. Et cõfirm. quia cõtractus ſtricti iuris initi ex dolo dante illis cauſam, valẽt: quod cauſa in qua erratur, ſit extra ipſorũ naturam (vt probaui lib. 4. diſp. 8. n. 10. in ſolutione ad 5.) Cum igitur error qualitatis contingat circa accidentia matrimonio, non illud vitiabit. Tandem, quia nulla ratione fulcitur differentia in hoc, fori contentioſi & conſcientiæ. Cum iudicium hoc, quo illud matrimoniũ decernitur validum, non innitatur præſumptioni, ſed veritate conſenſus cognita, idem decerneret forum externum. In quo euentu vtrumque forum idem iudicat, (vt probaui lib. 1. diſp. 5. n. 20.) Et ideò ſententiam hãc amplectuntur *gloſſa l. A D. Pio 58. verb. Actionẽ, ff. de ritu nupt.* quam ſingularem reputat *Baldus l. 1. n. 5. fine, (. Plus valere. Et gl. c. fi. in fi. 20. q. 3. & c. Cum dilectus, verb. Ad fatuitatem, de his quæ vi. Et ibi Abbas n. 13. Imola n. 8. fine, Idem Abbas c. Cum dilecti, n. 7. de empt. & vendit. Et ibi Additionator lit. D. Baldus l. Cum Archimedoram, n. 10. c. Vt in poſſeſſione legatorũ. Et rubr. de iudiciis, lectura 1. n. 7. Jaſon inſtit. de action. §. Actionum, n. 38. Curtius iunior l. Interpoſitas, n. 4. C. de tranſact. & repetitione eiuſdem l. n. 7. verſ. Fallit primo, Joan. Lupus c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. notabili 3. in prin. n. 2. verſ. Et per iſta, Angelus Matrimoniũ 3. Impedimento 4. n. 1. Syluest. Matrimonium 8. q. 1. fine, Marcus Mantuanus ſingulari, 316. Crottus repet. c. In ciuitate, n. 20. de vſuris, Rebuffus praxi beneficior.* vbi de cauſis reſignationem irritãtibus, & 1. *de dolo, n. 8. & 9. Remigius tractatu de immunit. Eccl. fallentia 26. n. 4. verſ. Item ad prædicta, Gom. Arias lib. 62. Tauri, n. 15. & 16. Loazes in tractatu matrimonij Regum Angliæ, dub. 8. n. 37. Sotus 4. d. 35. q. vnic. a. 2. col. 4. verſ. Adhæc, Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 3. & l. 1. var. c. 5. n. 1. Perez lib. 5. ordinamenti, t. 1. l. 1. §. 15. §. Dubitatur vtrum matrim. dolo contractum, Flamin. de reſign. benef. l. 13. q. 3. n. 11. Valentia 2. 2. diſput. 5. q. 20. punct. 4. §. Secundo probatur concl. Molina* dicens ſe mirari, *Ioan. à Metina, n. praced. allegatum,* ſenſiſſe contrarium, *t. 2. de iuſt. tract. 2. diſp. 352. paulo ante 2. concl. §. Illud eſt obſeruandum: & diſp. 259. §. Illud poſtremo, Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 30. concl. 3. Lud. Lopez 2. par. inſtruct. de matrim. c. 47. vbi de impedimento cõditionis, col. 9. verſ. Quibus adde: & lib. 1. de contractibus, c. 43. in prob. 3. concl. & in ſol. ad 3. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 1. dub. 3. paulo ante 2. concl. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum, tit. 12. n. 212.*

Temperant hoc quidã, niſi tantus eſſet dolus, vt conſenſum auferret: tunc enim irritaret matrim. Ita *Abbas c. Cum dilectus, n. 13. de his quæ vi. Curtius repet. l. Interpoſitas, n. 7. verſ. Fallit primo, C. de tranſact. Additionator ad Abb. Angel. Syluest. Perez, num. præced. alleg.* Sed fateor me non capere limitationem hanc, & ideo exiſtimo eam nõ eſſe neceſſariam. Quod cùm dolus iſte circa ſolam qualitatẽ manente illæſa matrimonij ſubſtantia, ſit ſemper circa quoddam matrimonij accidens, nunquam poteſt tantus eſſe, vt conſenſum auferat, ſed quantuſcumque ſit, auferet conſenſum circa illud accidens manente legitimo conſenſu circa matrimonij ſubſtantiam, (vt num. præced. dicebam,) quoad eius valorem ſufficit. 19

Alij aiunt hunc errorem, licèt non irritet matrimonium, aliquãdo tamen efficere, vt coniux illud minimè conſummare teneatur. Vt ſi quiſpiam ducat feminam, credens eam eſſe virginem, cognito ante conſummationem defectu integritatis, non eſt cogendus conſummare. Quia fiet bigamus. Ita *Viualdus candelabro Sacram. 1. par. de matrim. n. 118.* refert pro ſe *Hugonem c. Raptor 27. q. 2. & Sylueſtrum Matrimonium 8. q. 1. dict. 3.* ſed vterque de ſola ſponſa de futuro loquitur: & de eadem loquuntur *Supplem. ſum. Piſana, verbo Impedimentum, impedim. 2. n. 1. Sotus 4. d. 30. q. 1. a. 1. col. 4. verſ. Error fortunæ, Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47. col. 3. notab. 1. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 2. dub. 3. poſt 2. concluſionem, §. Aduertendum eſt etiam:* & optimè dicunt, ſufficiens enim is error eſt, vt ſponſalia diſſoluat. At ſemel matrimonio inito, non erit ſufficiens diuortij etiam quoad torum cauſa: ſed compelletur vir conſummare, niſi ad religionem tranſeat. Cauſæ enim diuortij ſolæ ſunt, adulteriũ corporale aut ſpirituale, aut ſæuitia alterius coniugis, & hæc nõ eſt cauſa perpetui diuortij, vt toto lib. 10. vbi de diuortio erit ſermo, oſtendemus. 20

Id tamen fatebor, nimirũ, ſi qualitas, in qua erratur, apponatur per modũ cõditionis in ipſo contractu, quando, ſcil. matrimonium initur, ſiue verbis exprimatur, ſiue mente contrahentis retenta ſit, irritari matrimoniũ, vt ſi contrahens eam actu intentionem haberet, duco hanc, ſi diues aut nobilis ſit: tunc enim deficiente ea qualitate, deficit conditio, & ſubinde conſenſus ſub illa præſtitus; atque ita matrimonium erit nullum. Conditio enim honeſta eſt. Ita *D. Bonauent. 4. d. 30. in expoſitione literæ, n. 4. Palud. ibi, q. 1. a. 2. n. 9. concl. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 2. fi. Sotus, & Lud. Lopez, Petrus de Ledeſma num. præc. allegati, Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 30. concl. 3.* & omnes. Deſideratur tamen vt ea intentio apponendi talem conditionem, ſit actualis aut virtualis: nimirum, vt contrahẽs habeat tunc illam actu vel virtute, quia antea habuit, nec per contrarium actum reuocata eſt. Hæc enim 21

inten

intentio,ſicut ſufficit ad conſtituendum matrim. ſi affirmatiua ſit: ita ad diſſoluendum, quando eſt negatiua. Non verò ſufficit intentio habitualis. Quare validum eſſet matrim.licèt in hac habituali diſpoſitione eſſet, vt abſtinere matrim.illo,ſi noſſet feminam eſſe corruptam aut ignobilem (vt n. 18.probauimus.) Sicut enim ea intentio habitualis,quando eſt affirmatiua, nõ ſatis eſt ad verum matrim. vbi adeſſet error perſonæ aut conditionis,qui dirimentes ſunt(vt n.6.dixi;) ita non ſatis eſt ad illud irritandum, quando eſt negatiua, exiſtenti errore ſolius qualitatis,qui matrim.minimè vitiat.

22 Quamuis autem error hic qualitatis dans cauſam matrim.ineundo,id minimè dirimat:at Parochus aſſiſtẽs ei matrimonio,conſcius doli, ac voluntatis contrahẽtis, qui veritate cognita non contraheret, incurreret triẽnij ſuſpenſionem, *c.fi.de clandeſt.deſponſ.* Quod doloſè aſſiſtat interdicto matrim.Ita *Maiol.lib.3.de irreg.c.* 25. *n.* 14. vbi de impedimento erroris.Sed illi fidem non habeo, quia *c.illud fi.§. vlt.* dum imponit triennij ſuſpenſionem Parocho aſſiſtenti matrim. interdicto, non loquitur de quocunque matrim. in quo aliqua culpa interuenit, ſed de ſolo interdicto à iure vel à iudice (vt probaui l. 3. diſp. 48.num.5.) At in hoc caſu nulla iuris aut iudicis prohibitio adeſt.

23 Demùm, ſi error qualitatis in errorem perſonæ redundet, fatentur omnes cum *D.Th.4.d.30.q.1. a. 2. ad 5.* dirimi eo matrim. Quod tunc ſit verus perſonæ error. Quando autem id contingat,dicemus n.25.& ſeq.

24 Ad argumenta n.17.propoſita. Ad 1.dic non eſſe irritos defectu conſenſus, ſed alia ratione, vt probaui l. 4. diſp.8.n.10.in ſolut.ad 5. & eſto ea ratione eſſent irriti, at in matrim.non cenſeretur deficere conſenſus (vt probabo tradens differentiæ rationem,l.10.diſp.9.n.20.) Ad 2.dic,eum errorem efficere inuoluntariũ ſecundũ quid, vt probaui n.18. Ad 3. diſtinguendum eſt antecedens, non conſentit in illam niſi ſub tali qualitate cognitam, ſi loquamur de conſenſu omnibus modis volũtario, admittendum eſt:vt enim is actus ſit omnino voluntarius, deſideratur ne etiam in circũſtantia ſit error.Si verò loquamur de voluntario ſimpliciter,cui admixtum eſt inuoluntarium ſecundum quid,negandum eſt ferri cõſenſum in perſonã ſub illa qualitate cognitam, vt error in qualitate ſola tollat voluntarium ſimpliciter, vt n.18. explicui.Ad vltimum dic (quidquid ſit de veritate illius antecedentis,nõ enim minima eſt difficultas) longè diſparem eſſe rationem. Quod is error in eleemoſyna ſit circa illius ſubſtantiá.Nam miſericordia,cuius actus eſt largitio eleemoſynæ, reſpicit per ſe & ſuaptè natura paupertaté illius,cui erogatur.At error ſolius qualitatis in matrimonio reſpicit quoddam accidẽs,nec circa ſubſtantiam verſatur. Ad confirm. dic eſſe diſcrimen inter votum ſimplex,& ſponſalia ex vna parte,& profeſſionẽ, ac matrim.ex altera,quam tradam l. 11.diſp. 9.n.20.

25 QVÆSTIO vltima.Quando error qualitatis redũdet in errorem perſonæ,ita vt tunc verè circa perſonã erretur,ac proinde matrim.ſit nullum? Quæſtio eſt maximi momenti,ac difficillima. Quidam eam regulam tradũt. Si conſenſus contrahentis feratur in perſonam ſibi præſentem,directè& formaliter,error in nobilitate,vel alia ipſius qualitate, non redundat in errorem perſonæ irritantem matrimoniũ:ſi verò feratur directè, & formaliter in perſonam,cui illa qualitas ineſt, vt in filiũ regis, at materialiter & indirectè in perſonam præſentẽ, quatenus exiſtimatur filius regis: error erit perſonæ matrim.irritãs.Hanc tradunt *D.Th.4.d.30.q.1.a.2.ad 5. Alberic.in ſuo dictionar.lit.I.verb.Impedimentum 2.fine, Abulẽſis c.27.Gen.q.47.fi.Sylueſter Matrimonium 8.q.1.d.4. Roſell. verb. Impedimentum,imped.2.in prin.& ibi Supplementum ſum.Piſanæ,impedimento 2.n.vlt.Tabiena ibi Impedimento 1.q.3.n.4. Sotus 4. d.30.q.1.a.1.paulo ante ſol.ad argumenta,verb. Reſpõdetur,Ledeſma 2.p.4.q.53.a.1.ad fi.Viguerius lib.inſt.c.16.§. 7. verſ.9.impedimento 1.Petr.de Ledeſma de matrim. q.51. art.2. dub.3. poſt 2.concl.verſ. Ad cuius expoſitionem, Philiareus de officio ſacerdotis,tom.1. p.2.l.2.c.5. impedimento 1. Lud. Lopez 2.p.inſtructorij,de matrim.c.*47.vbi de impedim. erroris, *ad fi.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.30.poſt 3.concl. Manuel,1. tom.ſum.2.edit.c.223 concl.2.n.2.*Alij tradunt aliam regulã, quæ ferè in idem recidit.Si erretur circa ſubiectum qualitatis,vt nobilitatis, eſt error perſonæ, ſecus ſi erratur circa ipſam qualitatem.Ita *Ricard.4.d.30.a. 1. q. 2. ad 2. Rãiner.2.p.ſum.1.de matrim.c.15.D.Antonin.3.p.t.1.c.2. ad fi. Alex.Carrer.de ſponſalibus,l.4. c.13.* Vtraque regula veriſſima eſt,non tamen exhaurit difficultatem:quæ eò pertinet,vt declaretur quando intentio errantis circa qualitatem cenſeatur directè ferri in qualitatem, atque ita ſit ſolius qualitatis error: quando autem in perſonam, ac ſubinde ſit perſonæ error,matrim.dirimens. Deſideratur igitur ſpecialior regula,quæ difficultatem hanc enodet.Quod Deo duce,vt aſſequi potuero,ex DD.colligẽs, duplici regula explicabo.

Prior regula ſit.Quoties qualitas in qua erratur,nõ determinat indiuiduam perſonam,non eſt error perſonæ, ſed ſolius qualitatis, vt ſi quis ſe filium aut primogenitum regis fingat,minimè explicans cuius regis filius ſit, femina illi nubens,eo errore ducta, in ſola qualitate errat,& ideo valet matrimoniũ.Ratio eſt aperta,quòd perſona ſit intellectualis naturæ indiuidua ſubſtantia: teſte Boëtio,quem refert ac ſequitur *D.Th.1.p.q.29.a.1. corpore,& ad* 1.Error ergo perſonæ debet eſſe circa quid indiuiduũ.Deinde, quod cum cogitatio & apprehẽſio intellectus errantis non ſit circa peculiarem perſonam,conſenſus non ſequitur errorem illum, vt feratur in perſonam ſic in genere apprehenſam,ſed eſt in perſonã *illam* indiuiduam præſentem apprehenſam cum eo qualitatis errore.Conſenſus enim coniugalis,inſtar aliorũ contractuum,*ſpeciales* ac indiuiduos contrahentes amat. Atq; ita docent *D.Bonau.Hoſtienſis, Aſtenſ.Ioan.de Friburgo,Roſella,Sylueſt.Supplem.ſum.Piſanæ,Tabiena,Vitalis de Cabanis, Turrecremata,Gaeta,Nauarrus,Ant.Cucus,*quos n. 2.retuli, *Lex regia 10.t.2.p.4. & ibi Greg. Lopez verb. Filio, Angelus Matrimonium 3 impedimento 4.n.3.Matienzo lib.5.recop. t.1. rub.gl.1.n.116.Palacios 4.d.30.diſp.vn.col.15.verſ.His tamẽ interim miſſis,Toledo lib.7.ſumma,c.3.n. 2.d.3. Ludouicus Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.*47. vbi de impedimento erroris, *in fine,Viuald.candel.ſacram.1.part.de matrim.n.*117.

Poſterior regula.Si qualitas illa, in qua *erratur, deſignat* indiuiduam perſonam,tunc error *circa* qualitatem refunditur in perſonæ errorem; *ac* matrimonium dirimit, vt ſi ille mentiatur dic*ens ſe* eſſe filium talis regis, vt Franciæ. Quia cùm apprehenſio intellectus conſenſum voluntatis quaſi manu *ducat*,in id tendit conſenſus, quod apprehenſio *illa ducens* proponit voluntati. Cùm igitur tunc *temporis* perſona indiuidua apprehenſa ab intellectu,media *illa* qualitate qua indicatur, voluntati proponatur, cõſenſus directè & formaliter in perſonam illam apprehenſam tendit,ac proinde error circa illam, eſt error circa perſonã. Et confirm.nil enim refert, ſiue nomine proprio quis exprimatur,ſiue aliquo ſigno, quo perſona determinata notetur,vt conſtat ex *c.Licet ex quadam,de teſtibus,& atteſt.verſ.Teſtes,& l.Si in rem aliquis 6.ff. de rei vendicat.*Et ita docet *D.Bonau.Hoſt.Aſtenſ.Ioan. de Friburgo,Roſella,Sylueſt.Supplem.ſum.Piſanæ, Tabiena, Vitalis de Cãbanis,Turrecr.Greg.Lop.Nauar.Gaeta,Matienzo, Palacios, Ant.Cucus,Toledo,Viuald.n.*116.quos n.præced.allegaui. 17

Hæc tamẽ poſterior regula eſt primò temperanda, vt 18 intelligatur, ſi errans notitiam prius habuerit ex *fama*, viſu,vel auditu,perſonę illius indiuiduæ circa *quã* errat, putans ſe cum illa cõtrahere.Verbi gratia,ſi habeat notitiam regis Franciæ, vel ipſius filij, quem alter contrahens ſe ſimulat.Ducuntur,quod(vt n.2.probauimus)nequeat circa perſonam prorſus ignotam errari.Ita *D.Bonauent.Hoſt.Aſtenſ.Ioan.de Friburg.Roſella, Sylueſt. Supplem. ſum.Piſanæ,Tabiena,Vitalis de Cambanis, Archid. Bellamera, Hericus,Monaldus,Turrecr.Gaeta,Nauarrus,Antonius Cucus.*

Greg.

*Greg.Lop.*quos nu.2. retuli.Immo non poſſe errari in hac perſona,niſi expreſsè cognoſcatur ab errāti, docent *Ledeſma 2.p.4.q.53.a.1.dub.4.Enriquez lib.11.de matrim.c.10 n.2.in commen.*lit.*I.*At hæc moderatio minimè placet,& iure optimo illā non adhibent *Palacios,Toledo,Viuald.n.præc. alleg.*ſed abſolutè & indiſtinctè tradunt regulam. Et expreſsè eam præuiam notitiam minimè deſiderari docet *gloſſ.29.q.1.in ſum.verb. Quod autem.*Quippe ſatis eſt ea notitia perſonæ cum qua initur matrim.quæ cōcipitur eo tempore,quo de matrimon.contrahendo conuenitur,vt circa illam poſſit errari: & parum videtur ad id referre, an antea,an potius tunc habita ſit notitia: ſi quidem in vtroque euentu habetur iam ante matrim.Intellectus enim apprehendit eo modo,quo ſenſus repræſentant obiectum & proinde ſi tempore quo præſtatur conſenſus, repreſentat ſenſus vt talis regis filium, ita apprehendit intellectus ac volūtatem ducit vt in perſonam illàm indiuiduam filij talis regis consētiat. Deinde in omnibus
6 aliis actibus,vt conceptum erroneum formem, ſatis eſt notitia falſa concepta eo tēpore quo actus fit: vt ſi quis volens inire contractum, cuius honeſtatis nullā apprehenſionem habuerat, decipiatur ab aliquo dicenti eum eſſe licitū:cùm tamē ſit vſurarius: errat quidē in eo contractu ob falſam notitiam tunc cōceptam, quāuis antea nullā habuerit,ſed prorſus ignorarit, ſit licitus, nec ne.

29 Hinc infertur, non eſſe credendum *Hugoni 29.q.1.in princ. Aſtēſi 2.p.ſum.l.8.t.14.a.1.q.4.Joan.de Friburgo in ſumma confeſſorū,li.4.t.3.q.6.Monaldo ſum.*vbi de matrim 1.*De errore perſonæ,paulo autem finem.* vbi dicunt non eſſe errorē perſonæ,ſed qualitatis,ſi femina ſcienti, quēpiam multos habere filios, quorum nullus eſt ſibi notus, aliquis eorum mētiatur dicens ſe eſſe illius primogenitū. Quia nō datur error perſonæ abſque præuia illius cognitione. *Sed illis non eſt habenda fides.* Quod ad errandum *ſatis ſit ea notitia tunc habita,* verè enim femina errore ducta *illi* nubit exiſtimans eſſe perſonam illius filij primogeniti,quam apprehendit,& in meritū eligit Sic *gloſ. 29.q.2.in ſum.verb.Quod autem,Calderin.c.2. de coniug.ſeru. Angelus matrimonium 3.impedim.4.n.3.Supplem.ſum.Piſanæ, verb.Impediment.imped.2.n.2.*vbi *Tabiena Impedimētum 1.q.3.n.4.Greg.Lop.l.10.verb.E vinieſſe,t.2.p.4. Matiēzo lib.5.recop.tit.1.rubrica,gloſſ.1.n.154.* & ita eſt tenendum.

30 Nec refert, ſi primogenitus ille, cui conuentum erat feminam nupturam, ſit poſt cōuentionem vita functus, ac ſecundo genitus, qui tunc primogenitus eſt, ſupponatur feminæ ignoranti: erit enim error perſonæ. Quia conſenſus fertur in priorem, cum quo pactum initum fuerat, qui qualitate illa primogenituræ tempore pacti indicabatur. Nec minus eſt error perſonæ,quamuis perſona circa quā erratur, iam obierit, vt bene tradunt *gloſ. 29.q.1.in ſumm.verb.Putatur. Aſtēſis 2.p.ſum.lib.8.tit.14.a.1.q.3.Joann.de Friburgo ſumma confeſſorum,lib.4.tit.3.q.5. Monald.ſumm.*vbi de matrimon.*tit.De errore perſonæ, paulò ante finem.Syluest.Matrim.8.q.1.dict.7.Roſella verb. Impedimentū, imped.2.n.1.*Atque in noſtris propriis terminis docēt *Sotus 4.d.30.q.1.a.1.paulo ante ſolut.ad argum.verſ. Reſpōdetur, Ledeſma 2.p.4.q.53.art.1.dub.4.Ludouic.Lopez 2.p.inſtruct. de matrim.cap.* 47. vbi de impedimentis erroris,*ad finem. Barth.à Ledeſma de matrimo.dub.30.poſt.3.concluſ. Manuel 1.to.ſumm.2.edit.cap.223.concluſ.2.nu.2.Vega.2.to.ſumm.c.34. caſu* 116.

31 2.Temperatur regula, quando ea qualitas,in qua eſt error, ita deſignat indiuiduā ac præſcriptam perſonam, vt media illa apprehenſione conſenſus voluntatis determinetur ad certam & ſingularem perſonam.Si enim adhuc vaga & cōfuſa maneret apprehēſio,eſt error qualitatis,vt ſi quiſpiam ſe ſimulet filium regis Franciæ,qui vel multos *habet filios*,vel ſi vnicum habeat, latet contrahentem,num vnū an *plures* habeat,eſt qualitatis error:ſecus ſi diceret ſe eſſe primogenitum, aut ſecundò genitum,vel vnicum regis filium: tunc enim eſſet error perſonæ.Quòd in priori caſu,cū certa ac indiuidua perſona non denotetur, ſed qualitas illa in multis reperiri poſſit,perinde eſt, ac ſi perſona indiuidua minimè indicaretur,Cùm illa nota nō ſit circūlocutio expreſſa æquiualens indiuiduæ perſonæ.Atque ita locum habet prior regula,tradēs eſſe tunc qualitatis errorem. In poſteriori autem, deſcribitur omnino certa & indiuidua perſona, atque proinde procedit poſterior regula,docēs eſſe perſonæ errorē. Sed diſplicet, quia cū determinetur pater, nō eſt ſingulare omnino vagū:iuxta ea quæ dicam n.35. fine,& ſic eſt error perſonæ,ſi nō filia illius ſupponatur.

3.Temperatur,vt intelligatur regula, quando ea verba,Sum filius talis regis,vſurpātur ſubſtantiuè: nimirū, vt eum ſenſum efficiāt,Sum *ille* qui eſt filius talis regis. Tūc enim ſi talis nō ſit, errabitur in perſona:ſecus ſi ſumātur adiectiuè,vt is ſit ſenſus.Sum generatus à rege,erit quippe error qualitatis.Sic *Archid.Bellamera, Henric. Monal.n.2.allegat.Brunel.de ſpōſa.concl.32.n.2.*Sed hęc limitatio diſplicet.Tum, quod metaphyſica valde ſit, & vix rei mortali deſeruire poſſit,nunquā enim quātumuis re hac diſcuſſa cōſtare poterit,vtro in ſenſu verba illa prolata atque accepta ſint.Tū etiam, quia adiectiuè quoq; ſumpta, certam & indiuiduam perſonā inducāt,& eundem prorſus ſenſū habēt,ac ſubſtātiuè prolata,vt Sū primò generatus à rege, aut primus regis filius. Erit igitur in vtroq;caſu error perſonę per illā qualitatē deſignatæ. 32

4.Temperatur, niſi contrahēs quocumque errore affectus conſentiret verè in perſonam ſibi præſentē quæcūque illa ſit. Quia tunc nullo errore ducitur ad cōſentiēdum, cùm mens eius ſit cōtrahere cum perſona corā aſtanti quæcunque illa ſit.Ita *Nauar.ſum.c.22.n.32.Petr. de Ledeſ.de matrim.q.51.a.2.dub.3.notab.vlt.ante ſolut. argum.* 33

Vltimò temperatur, niſi perſona cū qua matrimon. initur,& qualitate illa erronea deſignatur,eſſet ante illius qualitatis notitiā cognita alteri cōtrahenti,tūc enim quacunque qualitate indiuidua deſignetur, eſt error ſolius qualitatis,& valet matrim.vt ſi Maria optimè norit Petrum cui nubit, falsò tamen exiſtimet eſſe primogenitū regis Hiſpani,in ſola qualitate errat,& matrim.tenebit. Ratio eſt,quia cùm perſona ante illius qualitatis notitiam ſit altera contrahēti nota, qualitas recens cognita non trahit illum ad perſonæ notitiā, ſed ad ſolius qualitatis nouum cōceptum, ac proinde error circa ſolā qualitatem accidet,manēti vera perſonæ notitia,in quā cōſenſus coniugalis fertur.Fauēt *Ricar.Rainerius. D.Ant. Alexand.Carrer.n.25.allegati:*aſſerūt enim tunc eſſe errorem qualitatis, ſeu circa ſubiecti nobilitatem, quando conſenſus eſt in perſonam contrahenti notam. quòd eā nobilem credat.Et fere expreſsè tenet *Veracruz 1.p.ſpeculi,a.28.fin.* vbi ait eſſe qualitatis errorem,ſi Maria nubāt Ioanni,quem optimè nouit,exiſtimans eum eſſe primogenitum talis Comitis,cùm non ſit.Conſultò dixi,quando contrahens perſonam optimè nouit, quia non ſufficeret ex fama vel auditu notitia habita:nō enim ſic cognitus cognoſci verè dicitur, ac proinde qualitas adiuncta,certam & indiuiduam perſonam denotās, in veram perſonæ cognitionē duceret,atque error circa illā eſſet circa perſonam.Atque ita *Veracruz* eiſdem prorſus verbis vtitur.Prudēs quoque dixi, ſi ante qualitatis notitiā ſit cognita contrahenti. Si enim à principio cognitionis eſſet error in qualitate certam & indiuiduam perſonam deſignanti,iſque error adhuc permaneret, eſſet error in perſona matrim.irritans.Quod re vera cōſenſus directè & formaliter tendat in præſētem, quatenus eſt illa perſona quam ab initio intellectus apprendit. Notitia enim illa circa perſonā erronea,dirigens conſenſum,eadem prorſus tempore contracti matrimonij perſeuerat. 34

Ex dictis deducitur primo,quid dicendū ſit in ea conſcientiæ quæſtione, quam ſuo tēpore diſcuſſam fuiſſe in caſu tunc contingenti,refert *Tabiena verb.Impedimentum, imped,1.q.4.n.5.*Quidam enim duas filias habens,iuueni pulchritudinē minoris capto, eā ſibi in matri. collocari poſtulanti denegauit,offerēs primogenitā;iuuenis petiit 35

eam oſtendi cuidã amico, à quo de illius pulchritudine certior fieri volebat: pater doloſè filiam minorẽ oſtendit amico, quòd primogenita deformis eſſet: iuuenis ergo bene inſtructus de feminæ pulchritudine, eóque errore ductus contraxit cum primogenitã, exiſtimans eſſe eam quæ amico exhibita fuerat: dubitatũ fuit, nũ ſolus qualitatis error eſſet, ac proinde valeret matrim. *Tabiena ibi*: dicit ſe fuiſſe in ea ſententia, vt qualitatis error eſſet, quòd nõ poſſet cõſenſus dirigi in ſecũdò genitã, ea quippe denegata fuerat illi: & ſola primogenita cõceſſa: quare verè direxit conſenſum in primogenitam ſibi oblatã: & ſolum fuit error circa eius pulchritudinẽ. Et optimè in hoc ſenſit *Tabiena*. At ſi ſecundò genita minimè eſſet ſibi denegata, ait caſum eſſe dubium, & videri errorem perſonæ. Sed ſic diſtinguendũ exiſtimo: aut enim oblata eſt alicui ad matrim. cum ea ineũdum, filia, verbi gratia, Petri, ſpeciali aliqua nota deſignata, vt nomine proprio, vel primogenita, aut ſecundò genita: & tũc quamuis volenti pulchritudinẽ per ſe aut per tertiã perſonã inſpicere, oſtẽdatur femina pulchrior, & ipſe eo errore circũuentus ducat feminam priùs ſibi oblatam, non eſt error perſonæ, ſed ſolius qualitatis. Quòd apprehẽſio prioris feminæ ſibi oblatæ permaneat, ac ducat cõſenſũ in illũ, quare nõ errat in perſona quã ipſe exiſtimat, ſed in illius pulchritudine. Si tamẽ nulla nota ſingulari filia illa deſignata eſſet, ſed genericè quædã Petri filia oblata eſſet, & oſtẽſa eſſet alia, eſſet vtiq; error perſonę. Quia apprehenſio alterius cõtrahentis non erat ad ſingularem perſonã determinata: determinatur autem per inſpectionẽ propriã, vel tertiæ perſonæ, ad mulierẽ oſtenſam, quare ſi alia ſupponatur, erit error perſonæ. Si alia (inquã) eiuſdẽ Petri filia: ſecus ſi alterius filia oſtẽdatur, tũc enim ea pulchritudine feminæ oſtenſæ deceptus, ducẽs filiã Petri, nõ errabit in perſona, ſed in qualitate pulchritudinis. Quia licet inter filias eiuſdẽ Petri nõ eſſet apprehenſio determinata, atque ita determinatur ad filiã oſtẽſam: verũ reſpectu aliarũ, quæ eiuſdẽ Petri filiæ nõ ſunt, determinata erat, atque ita per inſpectionẽ nequaquã diſtrahitur ad eã quæ Petri filia nõ ſit volẽdũ in cõiugẽ, ſed in eadẽ voluntate ducendæ filiæ Petri perſiſtit. Ipſam ergo ducẽs nõ errat in perſona, ſed in perſonæ pulchritudine.

36 Secundò deducitur, non eſſe errorem perſonæ, ſi quis mentiatur dicens ſe eſſe vnigenitum regis talis, vt Franciæ, ſi reuera eius filius ſit, at habeat alios filios. Quia cũ non erretur in filiatione, nõ erratur in perſona, ſed in ſola illa qualitate, ſeu potiùs negatione aliorum filiorum. Secus vbi quis dicit ſe eſſe primogenitum regis talis, cũ ſit ſecũdò genitus. Quia ea nota indicat præſcriptũ filiũ.

37 Tertiò deducitur, non vitiari matrim. ex ſolo nominis errore, ſi de corpore cõſtet. Id apertè probat, *l. In venditionibus. 9. ff. de contra. empt.* ibi. *Plane ſi in nomine diſſẽtiamus, verum de corpore conſtet: nulla dubitatio eſt quin valeat emptio & venditio. Nil enim facit error nominis, cum de corpore conſtat.* Et ita docent *Ant. c. Tua. n. 14. de ſponſal. Maioris 4. d. 30. q. 1. notab. vlt. ante 1. cõc. Ledeſma 2. p. 4. 53. a. 1. dub. q. 4. Caeta repetit, c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. n. 324. Lancelot. inſtituta iuris canon. l. 24. de nuptiis, ad finem.*

38 Tandem in ſummam redigẽdo quæ à n. 26. dicta ſunt ad explicandum, quando error circa qualitatem redundet in errorem perſonæ matrim. dirimẽtem: dico breuiter tunc id accidere, quando erratur circa qualitatẽ quæ certam perſonam deſignat, quæ contrahenti priùs nota non erat abſque illa qualitate: nec conſtat mentem contrahentis fuiſſe in perſonam ſibi præſentem, quæcunque illa ſit, conſentire.

DISPVTATIO XIX.

An error conditionis ſeruilis dirimat matrimonium: & quo iure?

SVMMARIVM.

Quotuplex ſit ſeruus: & quid ſit adſcriptitius, vel originarius? n. 1.

Matrimonium liberi cum ancilla, vel libera cum ſeruo, ignorata conditione ſeruili, eſt nullum, 2.

Quid ſi pro tempore determinato concedatur libertas, an eo tempore matrimonium contractum cum ignorantia ſeruitutis, valeat? Et an libertas poſſit ad tempus concedi? 3.

Quid de ignorantia ſtatus liberi, nempe, eius cui conceſſa eſt libertas poſt certum tempus comparanda? 4.

Quid, ſi error conditionis ſit concomitans: quia liber conſcius ſeruitutis ancillam duceret. Et an ita ſit nullum matrimonium, vt ſi liber velit in illo perſiſtere, non ſit cogendus ſeruus. Et an ratificetur per copulam habitam a libero ignaro manumiſſionis poſtea facta: vel per copulam poſt ſeruitutem cognitam? Et an lite pendenti circa coniugis ſeruitutem, poſſit aut teneatur liber reddere debitum? Remiſſiuè, n. 5.

Quid, ſi decennium tranſactum ſit poſt matrimonium liberi cum ancilla, & eo tempore ancilla ſe tanquam liberam geſſerit, 6.

An deſideretur authoritas Eccleſiæ ſeparantis matrimonium cum ſeruitutis errore? 7.

An coniugi libero incumbat probatio ignoratæ ſeruitutis? 8.

An error ſeruitutis aſcriptitiæ vel originariæ dirimat matrim. n. 9.

Quid de errore libertinæ conditionis? 10.

Quotuplex quæſtio diſputatur, 11.

Proponuntur rationes ſuadentes ſeruitutem iure naturali impedire matrimonium, quamuis cognita ſit, 12.

Poteſt eſſe matrimonium inter ſeruos, vel cum liberis, cognita ſeruitute, & ſoluuntur rationes contrariæ, n. 13.

An liber ſcienter ducens ancillam peccet: vel ſeruus ducens liberam conditionis ignaram! Et an liber ducens ancillam ſit irregularis? 14.

An error conditionis ſeruilis dirimat iure naturæ matrimonium? Refertur quædam ſententia, 15.

Contraria Authoris, 16.

Valet matrimonium inter infideles cum errore conditionis ſeruilis, 17.

Satisfit argumentis, n. 18.

An ſi ignorantia conditionis ſeruilis ſit leuiſſima, & valde craſſa, irritetur matrimonium? Refertur quædam ſententia, 19.

Contraria Authoris, 20.

Soluuntur argumenta, n. 21.

An error conditionis paris aut dignioris dirimat matrimonium? Refertur duplex ſententia, 22.

Sententia Authoris, 23.

Satisfit argumentis, n. 24.

CVm quadruplex ſit error: & diſp. præcedenti diſſer- 1
tum ſit de errore perſonæ, qualitatis, & fortunę: iam de errore cõditionis ſeruilis, in præſenti agendum ſupereſt. Et præmittendum eſt, ſeruos eſſe in triplici differentia. Quidam ſunt verè ſerui, qui ita ſunt domini, vt eos venundare poſſit. Alij ſunt aſcriptitij, nimirum qui glebę ſeu prędio colendo ſunt perpetuò addicti, inde nunquam receſſuri, dominiſque prædiorum annuos redditus omnes, præter ſumptus & victum, reddituri, vt bene docet *Abbas c. 2. de Iudæis, n. vnic. notab.* 1. Originarij autẽ (vt notat idem *Abbas ibi*) ſunt orti ex his aſcriptitiis. *Sunt tamen* omnes hi aſcriptitij & originarij verè *liberi*, quamuis *ad* certas operas teneãtur, vt bene docet *gloſ. eo. c. 2. Verb. Sint liberi, & ibi Abb. n. vn. verſ. Itẽ nota.* Quod clarè is textus ſignificat, dum interdicit Iudæis mãcipia Chriſtiana poſſidere, cõcedit autem ſeruos aſcriptitios vel originarios. Aduerte autem cum *Valaſco de iure emphyt. q. 37. n. 9. & ſeq.* eos qui ſe obligant perpetuò ad ſeruitia perſonalia, nõ appellari aſcriptitios: ſunt enim aſcriptitij partes fundi, & cõputãtur intra immobilia, vt habetur *l. Iubemus nulli, 83. in princip. C. de ſacroſ. Eccleſ. iunct. gloſſ. ibi verb. Mãcipia.* at alij non, ſed ſola perſonali obligatione tenentur.

In hac ergo diſp. quædam ſunt concluſiones omnino certæ, aut ferè certæ, quæ præmittendæ ſunt, vt inde ad difficiliora diſputanda gradum faciamus. I. Cõcluſ. apud omnes certiſſima eſt. Error conditionis ſeruilis, quando liber cõtrahit cum ancilla, vel libera cũ ſeruo reddit irritum matrim. Cõcluſio hæc eſt definita *c. 2. & 3. & final. de coniug. ſeru. & c. Si quis ingenuus, 29. q. 2.* quod eſt ex Cõc. apud Vermeriã, *c. 6.* & cõcordãt *Auth. Ad hoc, c. de Latina libert. & l. 11. t. 2. p. 4. & l. 1 t. 5. ead. p.* Rationem autem cur hoc impedimentum dirimẽs inductũ ſit, tradunt *D. Tho. 4. d. 36. q. vn. a. 1. corpore, & ad 1. & ibi Bonauẽt. art. 1. q. 2. Durand. q. 1. nu. 6. Ricar. a. 1. q. 1.* & omnes, quòd is error valdè bonis matrimonij aduerſetur: bono ſacramenti, & indiuiduę cohibitationi: cum ſeruus debeat in domo domini habitare, ab eóque poſſit mitti in partes remotas, ibi vẽdendus: bono fidei, quia non poteſt ad libitum reddere debitũ, ſed cũ ea vacauerit, ſatisfeceritque obſequiis in quibus à domino occupatur: bono prolis, quia nequibit

eam

eam alere: cùm omnia domino acquirat, nec erit in parentis poteſtate vt religioſè educetur.

3 Immo quamuis ſeruitus ignorata nõ ſit perpetua, ſed pro certo tempore concedatur ſeruo libertas, vt biẽnij ſpatio, vt eo tranſacto in priſtinã redigatur ſeruitutem, dirimet matrimon. eo medio libertatis tempore cõtractum. Quod re vera manet ille ſeruilis conditionis, & quidquid interim agit, agit vt ſeruus: atque ita nõ poteſt ad ordines promoueri, nec domicilium mutare, nec poteſt liberè tradere poteſtatem ſui corporis. Sic *Supplem. Gabr. 4.d.36.q.1.a.3.dub.2. Sotus 4.d.35.q. vn. a. col. 4. verſ. Ad hæc. Ledeſ. 2.p.4.q.54.a.1.ad fin. Manuel 1.t.ſum.2.edit. c.223.nu.3. Vega 2.to.ſumm.c.34.caſu 67. §. Nota quæcũque.* Et poſſet aliquis exiſtimare idẽ sẽtire *Angel. Matrimoniũ 3.imped.4.nu.6.& Syluest. Matrimonium 8.q.2.dict.3.* dicunt enim, *liberi matrimonium* cum ancilla, cui data eſt *libertas in tempus, minimè* valere, ignorata per liberum *ea cõditione ſeruili,* quia eo medio tempore ſeruus eſt, per *l. Statu liberũ, ff. de ſtatu lib.* at id neuter sẽtit. Quia loquuntur de ſeruo ſtatu libero, de quo lex illa loquitur, qui eſt ille cui in tẽpus cõceſſa eſt libertas, *l. 1. ff. eod. tit.* vbi *gloſſa* in caſus poſitione explicat, id eſt, cui libertas conceſſa eſt ex certo die: & ideò *d. l. Statu liberum,* dixit medio eo tempore illum ſeruum eſſe: itaque nõ loquũtur *Angel. & Syluest.* de ſeruo cui pro tẽpore determinato conceſſa eſt libertas, vt poſt illud ad priſtinam redeat ſeruitutem: ſed de ſeruo ſtatu libero, cui, nimirum, conceſſa eſt libertas perpetua, non ex tunc, ſed ex certo die cõparanda, vt abhinc vno anno. De quo caſu agã n. ſequ. Sed verè opinati ſunt prædicti. DD. ſi libertas pro tẽpore determinato cõcedi validè poſſet. Quoniã re vera ſimpliciter eſſet ille ſeruus, cùm eo tẽpore conceſſæ libertatis *tranſacto,* ad ſeruitutẽ reduci debeat. Verum fundamentum corruit, *quod libertas concedi nequeat pro tẽpore determinato, ſed ſemel pro quocumque tempore cõceſſa, ſit perpetua,* vt expreſsè habetur *l. Libertas 31.* (alias eſt 32.) iunct. *l. Ideo 34.* (alias eſt immediatè ſequẽs.) *ff. de manumiſſis teſtam.* ibi: *Libertas ad tempus dari non poteſt. ideoq; ſi ita ſcriptum fuerit: Stichus vſque ad annos decem liber eſto: temporis adiectio ſuperuacua eſt.* Et *gloſſa ea l. Libertas, verb. Non poteſt,* ait valere conceſſionẽ libertatis adiecto tempore. Et *d. l. Ideo verb. ſuperuacua eſt,* ait illam temporis adiectionem ſuperuacuam eſſe, libertate ſuum effectum ſortiente. Et huius ratio eſt, quia libertas ſemel data reuocari non poteſt. *l. Et ſi ſine dolo, 8. Quod Papinianus, ff. de minoribus,* vbi minor beneficium reſtitutionis impetrãs *hæreditatis à ſe repudiatæ, aduerſus ſeruũ in ea ſubſtitutum, auferet quidẽ hæreditatem;* at manebit ſeruus liber *in perpetuum:* quamuis libertatem nõ directè aſſecutus ſit, ſed acceſſoriè, eo quod hæres ſubſtitutus. Cuius nulla alia eſt ratio, niſi quia libertas ſemel conceſſa reuocari nequit. Vnde oritur vt attento iure cõmuni dies libertatis nõ cedat, niſi ab adita hæreditate: id eſt ſeruus cui libertas legatur, eam minimè cõſequitur, donec hæres adeat hæreditatem, *l. vn. §. libertatibus, C. de caducis tollẽdis.* Quod aliter eſt in aliis legatis, vt habetur *ead. l. vnic. §. In nouiſſimo.* Eiuſq; ratio eſt, quod nemine adeunte hæreditatem corruant attento iure cõmuni omnia relicta in teſtamento, l. *Nemo. 9. C. de teſtamentaria tutela.* Quia igitur libertas ſemel acquiſita reuocari non poteſt, quod ſecus in aliis *legatis* euenit; ideo iure optimo ſtatutum eſt, vt ſola libertas legata nõ acquiratur ante aditã hæreditatem. Inde etiam fit, vt alienatio aliarũ rerum *facta in* creditorum fraudem, quamuis mero iure valeat, donec reuocetur. *l. 1. ff. quæ in fraud. credit.* ibi: *reuocando ea.* ac libertas in creditorum fraudem conceſſa, ſit nullius mométi, vt *Inſtit. quibus ex cauſis, in princ.* ibi: *nihil agit.* Vbi additio marginalis ait ipſo iure eſſe nullã: aliàs enim eſſet irreuocabilis. Et idem docent *Ioan. de Platea & Aretin.* quos refert & ſequitur *Tiraq. l. Si vnquam, verb. reuertatur, n. 265. C. de reuoc. donat.* Verba enim, Nihil agit, inducunt actum ipſo iure nullum eſſe, *l. Is qui hæres, 13. ff. de acquir. hæred.* iunct. *l. Is poteſt, 18. ff. eod. tit. & l. Obligari 9. §. Tutores, ff. de author. tutor.* Ex dictis igitur ſequitur contra Sotum, & alios allegatos, valere matrim. liberi cum ancilla, cui pro certo tempore donata eſt libertas. Quia ancilla illa eſt iã omnino & perpetuo libera, vt conſtat ex prædictis.

4 Grauius autem dubium eſt, an valeat matrim. liberi cum ancilla ſtatu libera, nimirũ, cui ex tempore aliquo vt ab hinc biennio cõceſſa eſt libertas, ignorante libero eam conditionẽ ſeruilem. *Ang. Matrimonium 3. imped. 4. n. 6. & Sylu. Matrimonium 8. q. 2. dict. 3.* indiſtinctè aiũt non valere matrim. Quod eo medio tẽpore ſit verè ancilla, vt expreſsè habetur *l. Statu liberum, ff. de ſtatu li.* Ac proinde matrim. ſit inter liberum & ancillã, ignorata ſeruitute. Verùm quamuis neminẽm inuenerim hoc temperantẽ, conſultis tamen viris doctiſſimis, illis viſa fuit mea ſententia valde probabilis, nimirũ, vt temperetur hoc, niſi modicum tempus deficiat, vt ſtatu libera plenã acquirat libertatem: tunc enim id matrim. valebit. Ceſſant enim rationes quas n. 2. retuli, quibus Eccleſia ducta irritauit matrim. inter liberum & ancillam: quãdo iam intra breue tempus eſt acquirenda libertas. Nullius enim momenti eſt præiudicium, quòd obligari perfectè & liberè nequeat ad reddendum debitum, & cohabitandũ, quin occupari à domino poſſit: cum breui duraturum ſit impedimẽtum, neque poteſt iam ea ſerua per venditionem ſeparari atque ita nõ erit contra bonum Sacramẽti, nec prolis: & ſi attendas dedecus quod eſt contrahere cum reuera ancilla, idem profecto ſequitur ex matrim. cum liberta: parum enim refert paulo ante fuiſſe ſeruã, & tunc eſſe liberam: aut tunc eſſe ſeruam, & citò futurã liberam. Et tamen matrimoniũ cum liberta valet (vt dicemus n. 10.) ignorata conditione. Nec mirum eſt, ſi valeat matrimonium durante ſeruitutẽ. Quia diſp. ſeq. nu. 14. *dicemus,* cum cõmuniſſima ſententia, valere matrimonium, *quãdo dominus collocat in matrimonium ancillam cum* libero ignorãti ſeruitutem. Quòd ſtatim ac initum fuerit matrimoniũ, conſequatur per illud ancilla illa libertatem. Cùm tamen verè tempore conſenſus coniugalis fuerit ancilla. Quòd ſi quæras, quantum tẽporis deſignãdum ſit, vt ſi eo tranſacto, ſeruitute iam finita, libertas comparanda ſit, valeat matrimonium, cum illius ſeruitutis ignorantia initum? Exiſtimarẽ dum modo breuius ſpatio ſex mẽſium ſit. Ducor, quoniam lib. 3. diſp. 23. n. 13. probaui eſſe modicũ tempus, minus 6. mẽſibus, vt incolatus & parochia acquiratur. Et diſp. 18. nu. 6. eod. 3. lib. probaui quod modico tempore durat, reputari pro nihilo: & n. 9. id modicũ tempus eſſe minus ſex *menſibus.* Nec in hoc tempore poteſt ſequi id prolis damnum, vt ſeruituti ſubiiciatur, quòd ancilla ducta in vxorem nõdum verè ſit libera. Quia legitimus & perfectus partus 7. mẽſe naſcitur, l. *Septimo menſe 11. ff. de ſtatu homini.* Et optimè probat *Menoch. lib. 2. de arbitr. centur. 1. caſu 89. nu. 35.* illos 7. menſes eſſe lunares, atque ita continere 6. menſes, & dies 5. & refert Alciatum.

5 Vtrùm autem iniens matrimonium ignoranter cum ancilla, & poſtea rem habens cum eademmet manumiſſa ignarus manumiſſionis, cẽſeatur ratificare matrimoniũ? dixi lib. 2. diſput. 36. num. 3. ratione 7. non eſſe matrimonium, cõtra aliquos quos ibi num. 2. argum. 5. retuli. Et quid, ſi cognita ſeruitute ſaltem ex auditu, accedat affectu vxorio? dixi ibidem num. 1, & 6. & quid poſt Trident. dixi eod. l. 2. diſp. 37. num. 5. Et an lite pendẽti circa ſeruitutem coniugis, poſſit aut teneatur alter cõiux reddere debitũ? dixi eodem lib. 2. tota diſp. 43. Et quid ſi error conditionis ſit concomitans, quia, nimirum, contrahens ſeruitute cognita, adhuc cõtraheret, an ſit irritum matrim. dixi l. 1. tota diſp. 65. Et an ita ſit nullũ matrim. cum errore conditionis, vt in vtriuſque facultate ſit recedere, an potius ſolius liberi, atque ita illo volente teneatur ancilla conſentire? dixi lib. 4. tota diſp. 15.

6 Temperant aliqui concluſ. propoſitam, ne valeat matrim. liberi cum ancilla cum errore cõditionis ſeruilis:

niſi tranſierit decenium, ex quo illa ancilla eſt in libertatis poſſeſſione. Probant ex *c.penul.de coniug.ſeru.* vbi non auditur femina allegans viri ſeruitutẽ, qui probauit decennio ſe tanquam liberum geſſiſſe, nulla ſibi circa ſtatũ cõtrouerſia mota. Eo enim decennio libertas præſcribitur: immo quinquennio, vt ait *gloſſ.ibi,verb.Decennio, per l. 1.& l.Si pater,C.ne de ſtatu defunctorum.* Ita *Palud.4.d. 36.q. 1.a.2.num.15.* At ipſemet meritò quãuis ſubobſcurè, ait hoc pertinere ad forum externum, vt præſumatur matrim. At in foro conſciẽtiæ non conſurgere matrim. niſi poſt præſcriptam libertatem nouus adfuerit conſenſus, cognita prioris matrim. irritatione, vt quãdo ancilla illa eſſet iam manumiſſa: dixi lib.2.diſp.36.nu.3.rat.7.& clariùs id docet *Palacios 4.d.36.diſp.vnic.col.5.verſ.Porro quidquid,& verſ.ſeq.* Id tamen eſt veriſſimum, ſi ante matrim. initum ancilla illa iam legitimè præſcripſiſſet libertatẽ, concurrentibus ad eam præſcriptionem requiſitis, matrim. eſſe legitimum. Quòd eſſet liberi cum libera. Nec obſtat prior ſeruitus ignorata, vt dicemus n.10.

7 Dubitabis forſan, an coniux ſeruitutis ignarus, poſſit propria authoritate recedere, quando ſeruitutem alterius coniugis detexerit? Et breuiter dicendum eſt licere quoad totum. Quia hoc occultè & abſque ſcandalo fit. Ita *Richard.4.d.36.a.3.q.2.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.15.a.1.q.8. Angelus Matrimoniũ 3.imped.4.n.14.Silu. Matrimoniũ 8. q. 2.dicto 10.Nauar.ſum.c.22.n.33.Sotus 4.d.35.q.vn.a.2.col.4. verſ.Vtrum verò Lud.Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.47.vbi de imped.condit.col.8.verſ.Porro ſolet hîc.Barth.à Ledeſma dub.31. de matrim.immediatè ante 2.concluſ.* Secũdò dico, ſi matrim. ſit occultũ (vt ſi iam teſtibus nec libro Parochi probari poſſit: obiere enim Parochus & teſtes, ac liber amiſſus eſt:) poteſt etiã liber propria authoritate recedere quoad habitationem. Quòd ſit certus matrim. fuiſſe nullum, & ceſſet ſeparationis ſcãdalum. Ita *Ricardus, Aſtenſis, Angel.Syluest. Sotus, Nauar. Lud.Lop.Bar.à Ledeſma ibid. Armilla verb.Matrimonium, nu.7.fin. Enriquez l.11.de matrim.c.10. n.5.* Quando autem matrim. non eſt occultum, dicunt *Sotus, Barth.à Ledeſma, Lud.Lop.* deſiderari iudiciũ Eccleſiæ, ſi coniux deſertus reclamauerit. At *Ricard. Angel. Syluest. Armilla, Enriquez* dicunt abſolutè nõ poſſe tunc propria authoritate recedere, quamuis ſeruitus ſit notoria. Idem ait *Nauar.* quamuis non explicet, ſi ſeruitus ſit notoria: at manifeſtè in eo caſu loquitur. Id enim probat ex *c. Porrò de diuort.* quod de caſu notorio agit. Probat *Enriquez.* quia licèt notoria ſit ſeruitus: at ignotũ eſt an liber habuerit conditionis ſeruilis ignorantiam, neceſſariò requiſitam vt matrim. ſit irritum: quam liber probare tenetur. Sed in hac re multum immorãdum nobis eſſet, ad excutiendum quando exiſtenti cauſa notoria liceat propria authoritate diuertere, ita vt non audiatur cõiux reſtitutionem petens, & circa concilianda *c.Porro,& c. Significaſti, de diuort.* quæ videntur ſecum è diametro pugnare. At de hac re latè agemus l.10.diſp.12.à n.1. Eadẽ enim eſt ratio de hac dimiſſione, & de diuortio propria authoritate faciendo ratione adulterij, de quo eſt illa diſput.12. inſtituenda, vt bene ait *Sotus proximè citatus.* Et ideò breuiter dico, ceſſante ſcandalo id licitum eſſe. Quod etiam fatetur *Enriquez:* & nos dicemus ea diſp.12.n.32.& 33.etiam quando cauſa demiſſionis, vt adulteriũ, vel ſeruitus ſunt occulta. At quando id non ceſſat, quia coniux liber non abit in partes lõginquas, ſed manet in loco vbi publicũ eſt matrim. tunc vera eſt ſententia allegata, aſſerens nõ licere propria authoritate recedere, non quod cõiugi libero incumbat probatio ignorantiæ ſeruitutis (contrarium enim n.ſeq. dicemus:) ſed quia hoc eſt impedimẽtum dirimens omnino matrim. & quando eſt tale impedimentum, non poteſt coniux propria authoritate recedere, quamuis notorium ſit, quin cõcedatur alteri reſtitutio: quamuis ſecus ſit vbi ſit diuortiũ ratione adulterij notorij, vt probauimus diſp.12.nu.37.& ſeq.

8 Rurſus rogabis, petẽti coniuge libero diſſolui matrimon. ratione ſeruitutis à ſe ignoratæ, cui incumbat probatio illius ignorantiæ? *Enriquez li.11.de matrim.c.10.n.5.* ait alleganti ignorantiã ſeruitutis incũbere eam probare. Idque colligi videtur ex *c.finali,de coniug.ſeru.* ibi: *Mandamus quatenus ſi conſtiterit quod miles ignoranter contraxit cum ancilla.* Verùm dicendum eſt, coniugi ſeruilis conditionis incumbere onus probandi ſcientiam ſuæ conditionis in altero: & ignorantiã liberi præſumi, dum contrarium minimè probatur. Quod in alieno facto non præſumatur ſcientia, ſed ignorantia, *Reg.Præſumitur ignorantia, de regul.iur.in 6.& l.Verius,ff.de probat.* Atque ita docent *Hoſt.eo.c.fin.n.3.ſuper verb.Conſtiterit, & ibi Ioan. Andr. n.3. Anton.n.6. Abbas n.6. Cardin.ſtatim in princ. oppoſitione 1. Alexand.de Neuo nu.5. Præpoſ.nu.4.* Quod bene temperant *Abbas, Alexan.de Neuo, Præpoſitus ibid.* niſi tẽpore cõtracti matrimonij conditio cõiugis ſeruilis eſſet communiter in eo loco nota, quòd præſumatur ſcientia eorum quæ communiter innoteſcunt. *c.1.de poſtulat.prælat.c. Quod dictis,d.16.*

II. Concluſio. Quando ſeruitus non eſt vera, ſed aſcriptitia vel originaria, eius error nõ dirimit matrim. Hæc concluſio videtur contra *gloſſ.29.q.2.in ſum.verb.Secundò,* 9
vbi relata opinione Hugonis dicentis valere matrim. liberæ cum aſcriptitio, ait leges cõtradicere. Atque ita videtur ſentire, legibus contrarium decidentibus ſtandum eſſe. Ius enim ciuile nõ permittebat matrim. liberę cum aſcriptitio alieno, *authent. Ad hoc,c.de lat.libertate,* quæ deſumpta eſt ex *auth. de nuptiis, § Aſcriptitio:* vbi additur id non eſſe matrim. Sed hi textus procedunt etiam cognita ea ſeruitutis conditione. Sed non valere id matrim. vbi eſt error aſcriptitiæ vel originariæ cõditionis, docet *Palud.4.d.36.q.1.a.2.nu.13.* Idque probat, quia licet ſeruitus aſcriptitia & originaria nõ ſit tãta, ac ea quæ iure ciuili inducta eſt, nõ enim poteſt ei ſeruituti ſubiectus vendi, at eſt talis, vt ſit contra matrimonij bona, vt contra bonum prolis educandæ: quæ non erit patrimonij paterni hæres, ſed fiſcus totum aut partem occupabit: nec erit habilis ad ordines, vel monaſticam vitam, & contra mutuam habitationẽ. Quia is ſeruus eſt glebæ aſcriptus. *Et ſupplem.Gabr.4.d.36.q.1.a.2.ſtatim in princ.* anceps manet: & *a.3.dub.2.* dicit opus eſſe Eccleſiæ declaratione. Sed his non obſtantibus, noſtra concluſio eſt ferè certa. Quod Eccleſia non irritarit matrim. ex cuiuſcumque conditionis errore, ſed ſolius ſeruilis, vt conſtat ex textibus n.2. allegatis. At ſerui aſcriptitij vel originarij ſunt verè liberi. Vt n.1.probaui: non ergo impedimentũ hoc erroris conditionis ſeruilis, erit ad hanc impropriam ſeruitutẽ extendendum: quamuis in ea aliqui ſeruitutis effectus reperiantur: & ea ſit aliquãtulum contra prolis bonum: id enim ſolum ad coniugij valorem ſpectandum eſt, vt liberè poſſit exigi & reddi debitũ, quod hi efficere poſſunt; nec habenda eſt ratio, vt proles habilis ſit ad ordines, aut monaſticam vitam recipiendam. Et ideò hanc ſent. tenent ex iuris peritis, *Hoſtienſ.ſum.tit.de coniug.ſeruorum,n.5. Alberic.in ſuo dictionario,lit.I.verb. Impedimentum 3. Ioan.Andr.c.2.n.3.de coniug.ſeruorũ,& ibi Anton.n. 4. Abbas n.5. Anchar.n.2. Cardinal.n.2.q.3. Præpoſitus n.6.q.5. Alexand.de Neuo n.7. Henricus n.3. Aſtenſis 2.p.ſum.lib.8.tit.15. a.1.q.2. Ioannes de Friburgo in ſumm.confeſſorum,lib. 4.tit. 4.q. 2. Vitalis de Cambanis de clauſulis,clauſula,non errore ductus, §. Oſtenſo de errore iudicij,videndum eſt de errore qui in matrimon. committitur,n.5. Roſella verb. Impedimentum,impedimento 4.n. 1. Angelus Matrimonium 3.impedim.4.n. 11. Syluest. Matrimonium 8.q.2.dict.7. Supplement.ſum.Piſanæ,verb. Impedimẽtum,impedim.3.n.3.* vbi *Tabiena impedimento 1.fin. Anton.Cucus lib.5. inſtit.maior.tit.12.nu.55. Gaeta repetit.c. Ad liminas 30.q.1.§.4.n.332. Brunellus de ſponſalibus, concluſ. 32. nu.3. caſu 3. Lancelotus inſtituta iuris canon.lib.2.tit. quæ matrimonium impedire poſſunt,paulo poſt princip.* Et ex Theologis, *Durandus 4.d.30.q.1.nu.8.& ibi Maioris, q.1.coroll. 1. Palacios ibi col.3.& col.11.fine,& ſequenti.*

Hinc deducitur, valere etiam matrimon. cum libertá, id eſt, cum ea quæ ancilla fuit, iam tamen libertate donata 10

nata eſt. Quod ſi verè libera: ac proinde eius conditionis error, cum non ſit ſeruitutis præſentis, non obſtat matrimonij firmitati. Ita *Aſtenſis, Ioann. de Friburgo, Roſella, Syluest. Supplementum Piſanæ, Gaeta, Palacios n. præced. allegati. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 2. col. 4. verſ. Ad hæc. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. verſ. primum, Enriquez lib. 11. de matrim. c. 10. num. 3. comment. lit. N. Viualdus candelabro Sacram. 1. p. de matrim. n. 123. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47.* vbi de impedimento conditionis, *col. 8. Vega 2. p. ſum. c. 34. caſu 49.*

11 Triplex autem quæſt. in præſenti diſputanda eſt. I quo iure ſeruitutis error dirimat matrimon. II. an dirimat, quamuis ſeruitutis ignorãtia ſit leuiſſima? III. quid, ſi ſit paris aut dignioris conditionis error?

12 QVÆSTIO I. An error conditionis ſeruilis dirimat iure naturali matrim. *Hæc* quæſtio in duplici ſenſu diſcuti poteſt. *Prior eſt,* an ſeruitus ſuaptè natura præſtet impedi*mentum m*atrim. ineundo: ſicut naturalis impo*potentia ad* copulam coniugalem, ac proinde quamuis *cognita* ſit, dirimat matrim. Poſterior. an error ſeruitutis dirimat iure naturali matrim. Et in priori ſenſu videtur ſeruitus impedimẽtum iuris naturalis ad matrimonium. Quia eſt contra ſubſtantiam matrim. nempè corporis traditionem, quam ſeruus liberè præſtare nequit, vt docet *D. Tho. 4. d. 30. q. 1. a. 2. corpore,* atque ita *d. 36. q. vn. a. 1. corpore,* comparat ſeruitutem naturali impotẽtiæ, ſicut enim hæc impedit omnino matrimonij vſũ, ita illa liberum. Et cõfirm. quia ſi in contractu matrim. ea conditio apponeretur, vt non teneretur cõiux habitare cum coniuge, illive debitum reddere, niſi quando dominus voluerit, matrim. eſſet nullum, ob cõditionem matrim. ſubſtantiæ aduerſam, *c. fin. de condit. appoſ.* at ea conditio tacitè ineſt in ſerui matrim.

13 Verùm certiſſima *eſt* res, ſeruitutem nõ præſtare naturale imp*edi*mentum matri*monio* ineund*o*: *atque ita* validum *eſſe* matrim. ſeruorũ inter ſe, & matrim. *liberi* cum *ancilla, vel liberæ* cum ſeruo, non ignoratá ſeruitu*tis cõditione.* Et ita definitur, *c. 2. de coniug. ſeru. & c. Si quis liber,* quod eſt Zachariæ Pontificis, *29. q. 2. & c. Si quis ingenuus,* quod eſt ex Conc. apud Vermeriam, eadem *cauſa, & q.* Concordat *l. regiâ, 11. t. 2. p. 4. & l. 1. tit. 5. eadem p.* Quia ſeruitus cognita non aduerſatur ſubſtãtiæ matrimonij, (vt de ignorata etiã probauimus n. 16.) Vnde dũ *D. Th. n. præced. allegatus* ait ſeruitutis errorem aduerſari ſubſtãtiæ matrimonij, & comparat naturali impotentiæ, non intendit omnimodam ſimilitudinem inter ea impedimenta ſtatuere. *Sed* vult aliquo modo aduerſari ſubſtãtiæ matrimonij, & vſui libero illius: ſicut naturalis impotentia tollit ſimpliciter vſum, indeque congruentem rationem deſumit, vt iure optimo Eccleſia irritarit matrim. cum conditionis errore initum. Nec eſt ſimile, ſi apponeretur ea conditio in contractu matrimonij, vt nõ teneretur coniux habitare, aut debitũ reddere, niſi cum alter tertius voluerit: in quo caſu eſſet irritum matrim. Quia ſeruus contrahẽs matrim. nec tacitè, nec expreſsè, eam conditionẽ apponit, vt non teneatur habitare, nec reddere, niſi domino volente: ſed tantum ex natura ſtatus ſeruilis ſupponitur non teneri ſeruum reddere debi*tum, quando* ex *iuſta* cauſa impeditur à domino. Quod *nullatenus eſt* contra matrimonij eſſentiam. Hæc enim minimè *aſtringit* ad ſemper & vbique debitum reddendum, ſed quoties *legitimum* impedimentum non obſtiterit. Cum ergo dominus nequeat ſeruo impedire iuſtũ & *rationi* conſonũ matrim. vſum, manifeſtè apparet latam *eſſe* differentiam in eo, qui conditionem apponit non redden*di* niſi altero volente: & in eo qui etiam explicitè *apponeret* conditionem non reddendi, quando ratione *ſtatus legitimũ* obſtaret impedimentum. Et per hoc ſoluuntur *obiecta,* nu. præced. Hinc fit, iure canon. quod in hac re præualet, corrigi *l. Cũ ancillis. C. de inceſtis nuptiis,* decidentem non poſſe conſtare matrimonium inter liberum & ſeruam. *Sed ius canonicũ* id permittens detecta ſeruitutis conditione, eſt præferendum in cauſa hac matrimonij, *c. penul. & finali, de ſecundis nuptiis.* & ita tenet gloſſa *d. c. Si quis liber, in fine. Ioan. Andr. c. 1. n. 3. de cõiug. ſeru. & ibi Hoſt. ſuper verb. Inter ſeruos. Anchar. n. 2. Cardin. n. 3. Abbas c. 2. n. 3. eod. tit. Prapoſ. c. Licet, eod. t. paulo poſt principiũ, Angelus Matrimonium 3. impedimento 4. n. 15. Syluest. Matrimonium 8. q. 2. d. t. 2. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 1. co. 3. verſ. Contra hoc hanc.* Et omnes.

Peccabit tamen (ſi credendum eſt *Soto 4. d. 35. q. vnic. a.* 14
1. col. 3. verſ. Contra hanc.) liber abſque vrgenti cauſa, vel valde commoda ancillam ducẽs, at non mortaliter, niſi graues circunſtantiæ aut ſcandalum accedãt. Verùm ex ſe non video vllam culpæ rationem. Id enim nullo iure prohibetur. Et ita nullam eſſe culpam bene docet *Angelus Matrimoniũ 3. impedimẽto 4. fine.* Eſt tamen irregularis ancillam ducens, per *c. Si quis viduam, & 2. d. 34.* quod deſumptum eſt ex *canonibus Apoſt. c. 18.* ibi; *Si quis viduã aut eiectam acceperit, aut meretricem, aut ancillam, non poteſt eſſe presbyter, aut diaconus, aut ex eorum numero, qui miniſterio ſacro deſeruiũt.* Et ratio eſt, quod vilis & infamis perſona reputetur ancillam ducens. Et ita eſſe irregularem, teſtantur *gloſſa ibi verb. Ancillam, & c. 1. verb. Legem. 29. q. 2. Laurentius & Hugo, d. c. Si quis viduã, & ibi Archid. fine, & ibi Dominicus fine. & Turrec. n. vn. Speculator t. de diſpenſatione, §. Iuxta n. 14. verſ. Item qui contraxit. Aſtenſis ſumm. 2. p. lib. 8. tit. 15. a. 2. q. 2. D. Ant. 3. p. t. 28. c. 3. verſ. 7. Syl. verb. Irregularitas, q. 16. Nauar. ſum. c. 27. nu. 196. Maiolus li. 3. de irreg. c. 1. n. 5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 158. n. 3.* quamuis *Enriquez lib. 14. de irregul. c. 5. n. 4. fine.* dicat hunc eſſe infamem: *& in commento, litt. I,* dicit id non eſſe expreſſum in iure: & ita videatur oppoſitum ſignificare. Et id verum eſt, quamuis ancilla virgo ſit, alias nil decideret is textus, ducens enim etiam liberam non virginem, eſt irregularis ob bigamiam contractam. Deinde, quia textus indiſtinctè loquitur de ancilla. Et ita ſentiũt *Archid. Domin. Turrecrem. D. Anton. Maiolus, Syluest. Nauar. Manuel ibid.* Non tamẽ conſentiunt inter ſe Doctores hi, quãdo liber duceret propriam ancillam virginem. Nam *gloſſa eo cap. Si quis viduam, verb. Ancillam,* quamuis fateatur effici tunc liberam ancillam, ait eſſe eum irregularem. Quod adhuc reputetur vilis. At *Archid. Turrecr.* ibi id negãt, niſi propria ancilla corrupta ſit. Quia cùm per id matrimonium libera efficiatur, ceſſat cauſa prohibitionis. Et *Dominicus ibi* vtramque expoſitionem ſub diſiunctione ſequitur, & ita vtrãque cenſet eſſe probabilem. At dicendum eſt non eſſe irregularem, ob rationem dictam, quando per id matrimonium ancilla redit in libertatem. Quod conſultò dico, quia iure communi verius eſt non per id effici liberam, (vt dicam diſput. ſequ.) at iure Hiſpaniæ efficitur: & ita in illa locum habebit hunc non eſſe irregularem, & in illis regnis vbi libera fit. Et dico ſimiliter nõ eſſe irregularẽ, qui init matrimonium cum ancilla, exiſtimãs eam eſſe liberam. Quia non reputatur vilis, ignorantia excuſante. Et præterea, quod matrim. ſit inualidum, ac caret effectu. Et ſimiliter quoties matrim. illud cum ancilla cognita, eſſet nullum. Quia non ſortitur ſuum effectum id matrimonium. Nec eſt verbum aliquod in *d. c. Si quis viduam,* ex quo colligatur conſiderari in eo factum ipſum, & animum facientis, vt proinde cogamur dicere, incurri eam irregularitatẽ non ſecuto matrim. valido iuxta regulam quã tradidimus lib. 3. diſp. 2. n. 2. ad diſcernẽdum quando pœnæ actui impoſitæ incurrantur, licet actus ſit nullus. At non requiritur matrimonij conſummatio, vt ducens ancillam ſit irregularis. Quia id deſiderari nullo iure probatur. Et quia in familia illa ex ipſo matrimonio cõtracto pullulat. Hactenus de libro ſcienter cũ ancilla contrahente diximus. Si verò loquamur de eo qui cùm ſeruilis conditionis ſit, decipit liberum, & init matrim. cum eo conditionis ignaro, citra dubium peccat lethaliter. Tum, quod reddat matrim. irritum. Tum etiam, quod in re grauiſſima decipiens notabilem irroget iniuriam. Sic *Angelus Matrimonium 3. impedimẽto 4. fin. Nauar. ſumm. hiſpana, c. 22. nu. 33. Enriquez lib. 11. de matrim.*

*c.*10.*n.*3.*Petrus de Ledeſma de matrim.q.*52.*art.*2.*diffic.*1. *ante* 1.*concluſionem.*

15 Potiſſima verò difficultas eſt in poſteriori ſenſu, nimirum eſto ſeruitus cognita nullo iure obſtet matrim.ineundo: an error ſeruitutis ita obſtet, vt iure naturali reddat irritum matrim.initum cum libero ſic erranti: Affirmãt (& ſatis probabiliter) aliqui. Idque ſolet probari rationibus, n.12.adductis. Sed illæ probant etiam ſeruitutem cognitam impedire iure naturali. Et *ideo illas* diſputans in priori ſenſu propoſui ibi, & ſolui nu.13. Sed probatur 1. Quòd *D.Thom.*4.*d.*30.*q.*1.*a.*1.*corpore*, errorem hunc comparet errori perſonæ, dicẽs vtrumque auferre cõſenſum. Et cõfirmatur ratione qua id probat *D.Thom.* Nam cum duo includat matrimonij ſubſtantia, nempe, perſonas, & mutuam corporum traditionem: eius ſubſtantiæ aduerſatur error circa perſonas, & circa cõditionem ſeruilem, quæ liberam corporis traditionem aufert. 2. quia, ſi quis equum vendat, cuius vſus ex alterius voluntate pendet, id tacendo, irrita eſt iure naturæ venditio. Cum eo intrinſecè tendat venditio, vt dominium cum libera vſus rei vẽditæ poteſtate tranſeat in emptorem. At vſus corporis ſerui pẽdet magna ex parte ex domini volũtate. Ergo matrim. per quod ſeruus liberæ tradit dominium ſui corporis, tacito impedimẽto illo liberi vſus, eſt iure naturæ irritum. 3. quòd conditionis error valde aduerſetur bonis matrimonij (vt n.2.probauimus) & ſi dicas eodem argumento probari, ſeruitutẽ à contrahente libero notam impedire. Quippe ſimiliter læduntur bona matrimonij. Dico longe diſparem eſſe rationẽ, quãdo is error accidit. Talis enim error aufert voluntarium conſenſum. Cum enim iniẽs matrim. id principaliter velit, & intẽdat propter primarios matrimonij fines, qui magna ex parte deficiunt: quando liber cõtrahit cum ſerua, cõditionis ignarus, ſequitur vt nõ habeat verum conſenſum in illud matrim. Quod ſecus eſt, quãdo conditionis eſt conſcius, tunc enim cedit iure ſuo, & adeſt plenus conſenſus. 4. quòd naturæ is defectus aſcriberetur, vt in valde neceſſariis deficiẽs eſſet, niſi matrim. cum hoc errore initum, eſſet nullum ipſo naturæ iure. Cum enim grauiſſima iniuria irrogaretur coniugi decepto, nec reparari poſſit exiſtẽti valido matrimonio: natura deficiẽs fuiſſet nõ cõſulens huic errori. Tandem, quia *Alexãd.* 3.*c.*2.*de coniugio ſeru.* rogatus an matrimoniũ ſerui cum libera conditionis ignara ſit validum: reſpondet minimè valere, nõ conſtituens nouam legem irritãtem, ſed ſupponens eſſe inualidum. At nullibi inuenitur textus illud irritans: ſupponit ergo ipſo naturæ iure irritum fuiſſe. Quòd ſi reſpondeas cũ *Petro de Ledeſma de matrim. q.*52 *a.*1.*dub.*1.*ad vlt.* irritatum fuiſſe per Zachariam Põtificem, qui antiquior fuit illo. vt conſtat ex *c.Si quis liber.* 29.*quæſt.*2. Nõ ſatisfacit ſolutio. Quòd ibi Zacharias nil circa hoc decidat, ſed ſolùm decernat valere matrim. inter liberũ & ancillam cognita ſeruili conditione: contra *l.cum ancillis C.de inceſtis nuptiis*, quæ contrariũ ſtatuebat, imò potiùs tanquam certum relinquit, ac ſupponit ſecus eſſe, vbi adeſt conditionis error. Huius ſent. videtur *gloſſ. c.finali, verb.conditionis, de coniug.ſeru. & ibi Hoſtienſ.n.*1.*Goffredus ſumma.eod.t.n.*5.*Magiſter* 4.*d.*30.*c.*1.*paulo poſt princ.& ibi Scotus q.*1.*Mayronis ibi, q.*1.*Celaia ibi q.*1.*Concl.*1. *Petr. do Soto lect.*3.*de matrim.*§.*Iam ex hoc quæ ſequuntur, in fin.Couar.* 4.*decret.*2.*p.c.*3.§.7.*num.*1.*ſtatim in princ. An.Cucus lib.*5.*inſtitutionum maiorum, tit.*2.*n.* 48. qui omnes inde probant hoc matrimonium eſſe nullum, quod is error omnem auferat conſenſum. Quare cùm matrimonium abſque conſenſu ſit iure naturæ irritum, ſentiunt apertè eo iure hoc matrim. irritari. Et tenent expreſsè *Sylueſt matrimonium* 6.*q.*1. *verſ.Error perſonæ & conditionis: & matrimonium* 8.*qu.*2.*dict.*1. *Almain.*4.*d.*36.*q.vn.fin.Palacios* 4.*d.*30.*q.vn. col.*5.*verſ.Rurſus quia Angles floribus* 1.*p.de matrim. q.*10.*de errore conditionis, art.*1.*dub.*1.*concl.*1.

16 Cæterùm probabilius eſt ſolo iure Eccleſiaſt. irritari quamuis id valde iuri naturali conſonũ ſit: prout rationes n.præcedenti allatæ probant. Ducor 1. quoniam ſeruitus non impedit abſolutè & ſimpliciter vſum matrimonij liberũ, ſed tantũ certis temporibus, nimirũ quando iuſtè & rationi cõſentaneæ occupat dominus ſeruũ. At hoc non aduerſatur ſubſtantiæ matrimonij quæ contenta eſt abſoluta poteſtatis corporis traditione, & obligatione ad reddendum debitum, quando legitimum impedimentum non obſtiterit. Et confirm. quia *ſi id impedimentum* traditionis *poteſtatis* plenè corporis, quod in ſeruitute reperitur, obſtaret eſſentiæ matrimonij: cum idem inueniatur in ſeruitute cognita, hæc quoque dirimeret iure naturæ matrim. Quod eſt cõtra Eccleſiæ decretum (vt probaui n.13.) Nec obſtat euaſio, ſi dicas cõſcium ſeruitutis, & adhuc volentẽ inire matrim. cedere iure ſuo. Quia cùm requiſita ad matrimonij valorẽ non poſſint ex contrahentium voluntate *immutari*, ſed ſemper ſtabilia ſint, nõ prodeſt in hoc, cedere *iure* ſuo. Sicut quia naturalis impotentia ad copulã, eſt iuris naturalis impedimentum ad matrimonium, nõ prodeſt eam cognitam fuiſſe ab altero cõtrahente, vt matrimoniũ ſubſiſtat. Rurſus confirmatur, quod lepra vel morbus diuturnus plus impẽdiãt liberum matrimonij vſum, quàm ſeruitus. Cum tamen illa non dirimant matrim. Tandẽ, quia quamuis intercedẽte eo errore, inueniatur in matrim. aliquid inuoluntarij, in quantum ſi quis conditionem ſeruitutis præſciret, non contraheret: at contractus eſt ſimpliciter voluntarius: cum ſimpliciter in hanc perſonam conſentiat. Erit igitur verus contractus attento ſolo naturæ iure. Simile quippe inuoluntarium reperitur, quando adeſt error qualitatis dans cauſam contractui: nec tamen vitiatur matrim. (vt probauimus diſput. præced.n.18.) Et ideo huius ſententiæ ſunt, ex iuriſperitis, *gloſſ.*29.*q.*1.*in ſumma, verb.Quod autem, & ibi Archid.n.*3. *ſuper verb.Nõ admittit, Bellamera ibi n.*2. *Alex.de Neuo c.*2.*in* 9.*de cõiug.ſeru.* vbi *Præpoſ.n.*4.*q.*1.*in fin.& n.*5.*q.*3.*Henricus ibi n.*5.*Ioan.de Friburgo ſum.confeſſorum, lib.*4.*tit.*4.*q.*1. *Monáld.ſum.* vbi de matrim.*t.De impedimento conditionis, fine. Angelus Matrimoniũ* 3.*imped.n.* 4.*Tabiena verb Impedimentum.imped.*1.*q.*6.*n.*7.*Vitalis de Cambanis de Clauſulis, clauſula non errore ductus*, §.*Oſtenſo de errore iudicij, videndum eſt*, &c.*n.* 5.*Aſtenſis ſumma*, 2.*p.lib.*8.*t.*15.*a.*1.*q.*1.*ad fin.Gaeta repetit.c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*n.*322.*&* 327. Et ex Theologis. *D.Th.* 4.*d.*36.*q.vnic.a.*1.*ad* 3.*& ibi D.Bonauen.a.*1.*q.*2. *Durãdus q.*1. *in ſolut. Ad* 2.*Maioris* 4.*d.*30.*q.*1.*in probat.*1.*cõcluſionis, & ad finem totius quæſt.Palud.*4.*d.*30.*q.*1.*a.*2.*n.*6.*& d.*36.*q.*1.*a.*1.*n.* 8.*Supplemẽtum Gabrielis* 4.*d.*30.*q.*1.*a.*2.*concluſ.*3.*& d.*36.*q.*1.*a.*2.*init.Victoria ſum.* vbi de matrim.*n.*270.*D.Antonin.*3.*p. t.*1.*c.*3.*fin.Sotus* 4.*d.*35.*q.vn.a.*2.*poſt* 1.*cõcluſ.verſ.* Dubiũ au*tem eſt.Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*35.*a.*1.*paulo poſt principiũ, & q.*54.*a.* 1.*paulo poſt princ.Veracruz* 1.*p.ſpeculi, a.*29.*paulo poſt princ.cõcluſ.*1.*&* 2.*Ouãdus* 4.*d.*30.*q.vn.propoſit.*3.*fine.Enriquez l.*11. *de matrim.c.*10.*nu.*3.*Petr.de Ledeſma de matrim.q.*52.*a.*1.*dub.* 1.*concl.*1.*Lud.Lopez* 2.*inſtruct.de matrim.c.*47. vbi de impedimento conditionis, *col.*8.*verſ.Poſtremo autem*, *Barthol.à Ledeſma de matrim.dub.*31.*col.*3.§.*Et annotato.Vega* 2.*to.ſum. c.*34.*caſu* 117. *Viualdus candelabro Sacramentorum* 1.*p.de matrim.n.*127.

Hinc deducitur, attenta hac poſteriori ſentẽtia quam 17
amplexi ſumus, valere matrim. inter fideles initum cum errore conditionis: niſi aliqua ſpeciali *eorum* lege irritetur. Quod legibus Eccleſiaſticis id irritãtibus minimè aſtringãtur. Sic *Veracruz cõcluſ.*2.*Barth.à Ledeſma, Enriquez n.*3.*comment.littera N.Vega n.præced.allegati.* At ſatis probabile eſt non valere: ſicut eſt valde probabilis ſententia dicens iure naturæ, cui ſubiiciuntur etiam infideles; id matrimonium eſſe irritum: vt n.15.diximus.

Ad argumẽta n.15.propoſita reſp. Ad 1.*dic*, ſimilitu- 18
dinem nõ eſſe in omnibus, ſed in hoc, vt ſicut error perſonæ tollit omnino cõſenſum: ita error conditionis tollat circa conditionem *illam* ſeruitutis: & licet hoc ſit inuoluntarium tantùm ſecundùm quid; at ius Eccleſiaſticum irritauit, vbi non admittitur voluntariè coniugium

cum

cum ſeruo vel ancilla: quod minimè contingit, quando conditionis ſeruilis error adeſt. Ad confirmationem dic aduerſari aliquo modo, quòd omnino plenam & perfectiſſimam corporis traditionem non patiatur: at patitur abſolutam, & rationi ſtatus conſonam. Quod ad veram matrimonij rationem ſatis eſt, atteto iure naturali, vt n. 16. probaui. Ad 2. negāda eſt cōſequentia. Quia (vt diſp. præc. n. 18. probauimus) eſt lata differētia inter matrim. & cæteros contractus bonæ fidei, qui irritantur ex dolo circa qualitatem dāte cauſam cōtractui: vt in hoc euentu accidit. Quod ſecus ſe habet in matrimonio. Ad 3. fateor aliquo modo aduerſari bonis matrimonij, nō tamē adeò vt ſubſtantiam deſtruat. Quòd ſi ita aduerſaretur, non ſufficeret ſcientia ſeruitutis, nec ceſſio proprij iuris. Nec is error aufert voluntarium ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid. Quæ omnia probaui n. 16. Ad 4. dic, non imputandum eſſe vitio naturæ, ſi nō irritarit hoc matrimonium, nec prouiderit huic iniuriæ reſarciendæ, quæ conſiſtente matrimonio reparari nequit. Nec enim omnes iniuriæ debent reparari in eodem bonorum genere: (vt reſpondens ſimili argumēto probanti matrim. metu extortū eſſe iure naturæ nullum oſtendi lib. 4. diſp. 14. num. 4. in ſolutione ad 5.) Et natura matrimonij indiſſolubilis expoſcit, ne huiuſmodi iniuriis ſatiſfiat, matrimonio diſſoluto. Poſtea autem Eccleſia experiētia comperiens dāna multa inde ſubſequi, irritauit. Ad vltimū, dic verum eſſe illos textus non habere formam ſtatuti, nec conſtare vbi talis irritatio ſcripta ſit: at conſtare ex vſu & traditione Eccleſiæ: & forſam olim ſcriptam fuiſſe, ac periiſſe ſcripturā. Sicut d. diſp. 14. nu. 4. in ſolut. ad 1. probaui, reſpondens ſimili argumento probanti matrim. metu extortū eſſe iure naturæ irritum. Quare non placet ſolutio *Petri de Ledeſma*, Quam num. 15. ad hoc argumentum retuli. Ibi enim ſatis confutata eſt.

9 QVÆSTIO II. An matrim. liberi cū ancilla valeat, ſi ignorātia cōditionis ſeruilis ſit craſſiſſima, ac leuiſſima. Affirmant quidam, quod Eccleſia ideo irritauerit hoc matrim. vt reſarciatur grauiſſima iniuria irrogata coniugi ignorāti. Quæ ceſſat, ac leuiſſima eſt, vbi ignorantia eſt adeò craſſa. 2. quòd metus leuis non irritet matrimonium: ac proinde idem videatur dicendū de ignorantia leui. Sicut enim iura nihili faciūt vani hominis timorē. *leg. metum. 6. ff. de eo quod metus cauſa*. ita & imprudentis fatuam ignorātiam. 3. quòd ignorantia adeò craſſa æquiparetur ſcientiæ, adeò vt in materia pœnali & odioſa, quando ius punit delictum ſciēter admiſſum, hæc ignorātia tam craſſa à pœna minimè eximat (vt dicemus lib. 10. diſput. 32. nu. 39. Et ideo hanc partem ſuſtinet *Sotus 4. d. 35. quæſt. vnica, art. 2. poſt 2. concluſ. verſ. De his concluſionibus. Bartholomæus à Ledeſma dub. 31. de matrimon. concluſ. 1. in prima eius l. init. Ludouicus Lopez 2. p. inſtructorij, de matrimon. cap. 47.* vbi de impedimento conditionis, columna 2. *verſ. Circa prædictam doctrinam, Manuel. 1. tomo ſummæ, 2. editione, c. 223. num. 3. Vega 2. tomo ſummæ, c. 34. caſu 67. ad finem.*

20 Quamuis tamen hæc ſententia ſit valdè probabilis, oppoſitā credo probabiliorem. Quòd vt matrimonium liberi cū ancilla, vel liberæ cum ſeruo valeat, deſideretur libera electio, & omnino volūtaria talis conditionis ſeruilis, vt ſic liberè cedat cōtrahens iure ſuo, quæ ceſſio eſt quædam cōdonatio iuris proprij. At hæc irritatur ex errore quātumuis fatuo. Vt ſi velim dare Petro, & errore leuiſſimo ductus dem Ioanni, non tenet donatio: quia deficit donandi voluntas. Et confirmatur, quia ſicut iure naturæ exigitur conſenſus in perſonam, ad matrimonij valorem: & irritatur quocumque errore craſſiſſimo perſonæ exiſtenti, vtpote qui conſenſum directū & formalem in illam perſonā aufert. (vt probauimus diſp. præcedēti, num. 7.) Ita iure Eccleſiaſtico petitur voluntarius omnino, & conſenſus directus in circunſtantiam illam conditionis ſeruilis, vt ſic conſcius coniux damni ex eo matrimonio ſibi ſubſequuturi, cedat liberè iure ſuo, & ſpōte illud amet. Similiter igitur irritabitur ex quocumque conditionis ſeruilis quātumuis craſſo & temerario errore. Is enim verè tollit directū & formalem conſenſum ac animum iure proprio cedendi. Tandem quia licèt ad culpam, & pœnam illi correſpondentē, hæc ignorantia æquiparetur ſcientiæ: quia actus eſt indirectè, & interpretatiuè volitus, propter obligationem aduertendi. Præceptum enim obligās ad aliquid ſubinde aſtringit ad diligentiam adhibendam ad aduertēdum, ne violetur. At cùm nullum præceptum ſit contrahendi cum perſona liberæ conditionis, non eſt quòd culpæ aſcribatur contrahenti ea inaduertentia: ac ſubinde cenſeatur indirectè volita. Et confirmatur, quòd ius canonicum irritans matrimonium id, abſque ſcientia conditionis ſeruilis initum, non tam attendat modum irrogandi iniuriā ex parte perſonæ ſeruilis cōditionis decipientis tacendo conditionem: quam dolum re ipſa cōtingentem, & damna ex eo ſubſecuta, quæ liberum pati noluit, niſi ſciens ac prudens iure ſuo ceſſerit. Alias valeret matrimoniū, quando nullus dolus nullaq; culpa adeſſet in ſeruo: vtpote qui vel exiſtimabat alterum eiuſdē conditionis eſſe, aut ſi diuerſæ, conſciū ſuæ ſeruitutis. At quando eſt ignorātia hæc fatua & craſſiſſima, idem dolus re ipſa contingit, & eadem dāna pullulant, nec ignorantis animus fuit iuri ſuo renunciare. Et pro hac ſententia ſunt *Abbas, Alex. de Nouo, Prapoſ.* qui (vt n. 8. in fine retuli) quādo ignorantia eſt rei cōmuniter notæ, non dicunt valere matrimoniū, ſed potius ſupponūt non valere, & ſolùm imponunt pro foro externo onus ignorantiam probandi, illā allegantì: quòd tunc ea minimè præſumatur.

Ad argum. n. 19. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. præcedenti: vbi eādem iniuriam re ipſa irrogari, licèt non ex parte modi, probaui. Ad 2. dic, diſparem eſſe rationem. Metus enim non aufert conſenſum, ſed minuit libertatē, quare ſolus is metus ſpectatur, qui id nomen meretur: qualis ſolus eſt, qui in virum conſtātem cadit. At error quicunque ſit, tollit conſenſum circa rē, in qua erratur. Ad 3. conſtat ex differentiâ tradita nu. præced. 21

QVÆSTIO vltima. An quicumque error conditionis ſeruilis irritet matrim. quāuis ſit æqualis aut dignioris conditionis: an potius quando eſt deterioris? Exempli cauſa, liber contrahit cum libera, credens illam eſſe ancillam, errat circa conditionem: at dignior eſt conditio alterius ea quam ipſe putabat. Similiter ſi ſeruus cōtrahat cum libera, putans eam ſeruam, inuenit nobiliorem conditionem: & ſi contrahat cum ſerua credens eam liberam, errat in conditione, ſed inuenit æqualem ſuæ. *Gloſſ. 29. q. 2. in ſum. verb. Secūda*, duas refert opiniones. Altera eſt, vt error in conditione ſiue deteriori, ſiue digniori, ſemper dirimat matrimonium, vt ſi liber vel ſeruus contrahat cum libera, credens eam eſſe ancillā, erit nullū matrimoniū. Altera eſt, vt ſi interueniat error in diſpari conditione, ſit nullum matrimonium, vt ſi ſeruus velit cōtrahere cum ancilla, & contrahat cum libera: vel ſi liber cum ancilla velit, & ſit libera. Quòd in vtroque caſu ſit diſpar cōditio. Secus ſi erretur in pari conditione, vt ſi ſeruus velit cū libera, & ſit ancilla. Quòd æqua ſit vtriuſque contrahentis cōditio. Et hanc ſequitur *gloſſa ibi*. Et probat. Si enim quiſpiam contrahit cum aliquo quamuis ditiori, putans ſe cum alio cōtrahere, non eſt matrim. Eandem ſent. ſequitur *gloſſa c. Si quis ancillam, in fine, ead. cauſa, & quæſt.* & format 2. argum. pro ea. Quod *l. 3. c. de inceſtis nuptiis* irritet matrim. cū ancilla: ius autem canonicum tantum excipiat, quando ſcienter ea ducitur in vxorem. Ergo remanet ius incorrectum, quādo ignoranter: ac proinde quando ſeruus errore conditionis ducit ancillam, putans eam eſſe liberam, erit irritum matrim. Inſuper ſunt aliqua quæ ſuadēt eſſe nullum, quando eſt error circa parem conditionem, vt ſi ſeruus exiſtimet ſe ducere liberam, cùm tamen ſit ancilla. Sit ergo 3. argumentū. Ius Eccleſiaſticum irritat matrimonium, in quo eſt verus cōditionis ſeruilis error, qualis inuenitur in hoc caſu. Ergo erit nullum. Et confirmatur, quòd conſenſus 22

ſenſus ſerui non feratur in illam, vt ancillam, ſed vt liberã. Tandem, quia poſſet eſſe ſeruus tam arrogans, vt nulla ratione ducere vellet ancillã: quin imò prudenter faceret, ne filij eſſent ſerui, & vt liberiùs poſſet vſui matrimonij vacare: & ſi à domino venderetur, poſſet ipſum vxor ſequi. Et ita *Viualdus candelabro Sacramentorum, 1.p.* vbi de matrimon.*num.* 122. dicit forſan ſe eius ſentẽtiæ futurum, vt matrimoniũ ſerui cum ancilla, quam liberam credebat, ſit nullũ, niſi ſingularitatis vitio notaretur: & ideo non audere à cõtraria ſententia, quæ communis eſt, recedere.

23 Nihilominus ac certiſſimum eſt tenendum, non omnem cõditionis errorem efficere vt matrim. ſit nullum; ſed quãdo talis eſt error, vt fiat deterior errantis conditio: ſecus ſi erretur in pari aut digniori cõditione. Quare ſolùm erit inualidum matrim. quãdo liber contrahens erat in ſeruili alterius conditione, quem liberum quoque credebat. Si autem credebat alterũ ſeruum, & ſit liber, ſiue ſit ipſe ſeruus, ſiue liber, valebit matrim. Quod erret inueniens digniorem conditionem, quam ipſe putabat. Similiter valebit, ſi ſeruus contrahat cum ancilla credens eam liberã. Quòd ſerui conditio non efficiatur deterior, ſed æqualem ſuæ conditionem reperiat, (quando autem in exemplo dicimus valere matrim. ſi ſeruus contrahat cum libera, exiſtimãs eam eſſe ancillam, intellige ex parte ſui erroris, vbi femina libera nõ errarat in conditione ſerui, ſciẽs eum eſſe ſeruum, ſi enim crederet eum liberum, ex hac parte eſſet nullum matrim.) Ratio legitima huius ſententiæ eſt. Quòd hoc impedimentum ſit ſolo Eccleſiaſt. iure inductum (vt n. 16. probauimus.) Ius autẽ Eccleſiaſt. ſolùm irritat matrim. inter eos, quorum alter eſt liber, alter verò ſeruus, ac liber inſcius eſt ſeruitutis, vt cõſtat ex textibus, quos n. 2. allegaui, in quibus impedimentũ ſtatuitur. Deinde, quia ratio, quæ induxit Eccleſiam ad hoc impedimentum ſtatuendum, ea eſt, vt reſarciat iniuriã irreparabilẽ illatam libero ignoranti conditionem alterius ſeruilem, & ob grauem contractus inæqualitatẽ; at vbi conditio alterius, in qua erratur, eſt dignior opinione, aut par conditioni errantis, ceſſat ea iniuriæ grauitas, & inæqualitas contractus: nil igitur valori matrimonij obſtabit is error. Atq; ita huius ſententiæ ſunt, ex Iuriſperitis, *Goffred. ſum. tit. de cõiugio ſeruor. n. 6. & 7. Hoſtienſ. ſumma, eod. t. n. 9. & c. fin. nu. 1. eodem tit. Innoc. c. 2. n. vnico, eod. t.* vbi *Ioan. Andr. n. 3. & d. c. fin. n. 2. Anton. eod. c. 2. n. 4. & d. c. fi. n. 5. Abbas eo. c. 2. n. 5. & ibi Anchar. n. 2. Cardin. n. 2. q. 1. & 2. Alex. de Neuo, n. 7. Prępoſ. n. 6. 7. 8. q. 4. 6. 7. Hẽric. n. 3. Hugo 29. q. 2. in ſum. Alberic. in ſuo dictionario, lit. I. verb. Impedimẽtũ 3. fine. Monald. ſum.* vbi de matrim. *tit. de impedim. conditionis, verſ. Item nota. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. tit. 15. a. 1. q. 1. Rainer. 2. p. ſum. tit. de matrim. c. 16. Ioan. de Friburgo ſumma cõfeſſorum, l. 4. tit. 4. q. 1. Vitalis de Cambanis de clauſulis, clauſula, non errore ductus, §. Oſtenſo de errore iudicij, videndum eſt de errore qui in matrimonio cõmittitur, nu. 5. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 3. in princ. Angelus matrimoniũ 3. impedim. 4. n. 4. Syluest. Matrim. 8. q. 2. dict. 2. Supplementum ſummæ Piſanæ verb. Impedimẽtum, impedimento 3. n. 2.* vbi *Tabiena Impedim. 1. n. 1. Armilla, verb. Matrim. n. 5. Brunel. de ſpõſalibus, concl. 32. nu. 3. caſu 1. & 2. Lex 3. tit. 5. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Como el miſmo. & ibi Montaluus in fin. & l. 4. ad finem, eod. tit. Turrecr. 29. q. 2. in ſum. n. 4. Nauar. ſum. c. 22. n. 33. Alex. Carrer. l. 4. de ſponſalib. c. 12. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maiorũ t. 12. n. 52. Gaeta repetitione c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. nu. 331. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. n. 156. Lãcelotus inſtitut. iuris canon. l. 2. t. Quæ matrimonium impedire poſſunt, paulo poſt principiũ.* Et ex Theologis, *D. Bonau. 4. d. 30. a. 1. q. 2. & ibi Durãd. q. 1. n. 7. Scotus ibi q. 1. Ricard. a. 1. q. 1. Marronis q. 1. idem Scotus, 4. d. 36. q. 1. in fine corporis,* vbi *Palud. q. 1. a. 1. n. 9. cõcl. 3. Supplemẽtum Gabr. quæſt. 1. a. 2. corol. 3. & 6. & d. 30. q. 1. a. 2. poſt 3. concluſ.* vbi *Maioris, q. 1. corol. 4. D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 3. ſtatim in princ. Sot. 4. d. 35. q. vn. a. 2. poſt 2. concluſionem. Petr. de Soto lect. 3. de matrim. §. Iam ex hoc quæ ſequuntur. Guillel. Borrillong. 4. d. 36. q. vn. art. 2. paulo ante concluſ. 3. Palacios 4. d. 30. diſp. vn. colum. 8. dub. 2. & 3.* vbi *Ouand. q. vn. propoſ. 3. Toledo l. ſum. c. 3. n. 4. propoſ. 2. Philiar. de officio ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 2. Petr. à Ledeſma de matrim. q. 52. a. 1. dub. 1. poſt ſolut. ad vltimum. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47.* vbi de impedim. conditionis. *col. 2. verſ. Accedit ad hoc. Barth. à Ledeſm. dub. 31. de matrim. in 3. limit. 1. concluſ. col. 2. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu. 120. & 122.* Et valere matrimoniũ ſerui cum ancilla, quam liberam credebat, tenẽt *D. Thom. 4. d. 36. q. vn. art. 1. ad 1. & ibi Nicolaus de Orbellis, q. vn. Baſſolis ibi, q. vn. ar. 3. Nicolaus de Niſa 4. ſententiarũ, tract. 6. p. 3. de matrim. q. 6. concl. 7. Victoria ſum.* vbi de matrim. *nu. 270. Ledeſm. 2. p. 4. q. 53. a. 1. §. Sed difficultas eſt, verſ. 3. eſt aduertendum. Veracruz 1. p. ſpec. a. 29. dub. 1. quod proponit poſt 2. concluſ. Enriquez l. 11. de matrim. c. 10. n. 4.* Et idem dicit *Veracruz,* quando liber duxit liberam, quam putabat ſeruam. Et *Ledeſm. q. 54. a. 2. paulo poſt principium,* dicit idem, quando ancilla nubit libero, credens eum eſſe ſeruum.

Ad arg. n. 22. propoſita reſp. Ad 1. dic, eſſe verum vbi 24
eſſet error circa perſonam; ſecus ſi eadem perſona exiſtenti erraretur circa qualitatẽ, vt quia contrahens credebat eſſe pauperẽ, & eſt diues: vel cum ſit ſeruus, credebat alterum eſſe liberum, & eſt ſeruus: vel ſeruum, & eſt liber. Ad 2. dic, ius canonicum permittere quodcunque matrimonium cum ancilla, modò eam ducens ſit liber, & non ignoret eius conditionẽ. Ad 3. dic non irritare, quoties eſt error conditionis ſeruilis, ſed quando redditur deterior conditio errantis, vt num. præced. explicui. Ad cõfirmationẽ, & ad 4. dic eum errorem tantum eſſe errorem qualitatis, manente eadem perſona, ac proinde minimè obeſſe valori matrimonij.

DISPVTATIO XX.

Quando ancilla vel ſeruus libertatem conſequantur ex matrimonio permiſſu domini inito, & an tunc id ſit validum, ignaro altero conditionis?

SVMMARIVM.

An ſerui liberi fiant, eos domino collocante in matrimonium, cum liberis ignaris ſeruitutis, & quid ſi præcipit alij vt collocet? n. 1.
An deſideretur ad id dolus in domino? numero 2. & ibi an ſit opus ſententia.
Quid, ſi uterque ſeruus ſit, vel alter liber conſcius ſeruitutis? & explicatur, l. 5. tit. 22. p. 4. n. 3.
Quid ſi dominus non collocet, ſed ſciens matrim. ancillæ cum libero conditionis ignaro, taceat? Refertur ſententia, n. 4.
Contraria Authoris, n. 5.
An exigatur tunc dolus in domino. Et ex ſtudio facere, quid ſit? n. 6. & ibi, an deſideretur ſententia iudicis?
An hæc procedant in ſeruo aſcriptitio, n. 7.
Soluuntur argumenta, n. 8.
An ancilla libera fiat, domino conficienti dotalia inſtrumenta? n. 9.
An domino ducenti ancillam, fiat libera: attento iure communi? Refertur quædam ſententia, n. 10.
Contraria Authoris, n. 11.
Quid iure regni Hiſpaniæ; & an filij antea nati libertate donentur? n. 12.
An valeat matrim. quando alter ignorat ſeruitutem: at obtinetur libertas ex matrimonio ipſo? Refertur ſententia, n. 13.
Contraria Authoris, n. 14.

PRÆSENS diſput. duo petit: alterum, quando ſeruus li- 1
bertatẽ ex matrim. permiſſu domini inito aſſequatur: alterum, an tunc ſit validum matrimonium? Circa prius, ſit I. concluſio. Si dominus perſonam conditionis ſeruilis collocet in matrim. cum perſona libera, ignara ſeruitutis, nec eam detegat: eo ipſo perſona illa ſeruituti ſubiecta, ſiue maſculus ſit, ſiue femina, libertatẽ conſequitur. Habetur expreſsè *auth. Ad hoc, C. de latina libertate,* ibi: *Qui ſuam ancillam credenti tradidit in matrim. tanquam liberam, ſiue conceſſerit dotale inſtrumentum, ſiue non, aut ſciens eam duci tacuit ex ſtudio: dominium eius amittit, eaq; ad ingenuitatem rapitur. Idem dicitur de ſeruo.* Quæ deſumpta eſt ex *auth. de nuptiis, collat. 4. §. Si verò decretum, verſ. Hoc autem decernimus,* vbi *gloſſa verb. Credens,* explicat, quando liber credit eam non eſſe ancillam. Et idem dicendum eſt, ſi dominus dicat clerico, vel alij, vt coniungat ſeruum cũ ignoranti

norãti ſeruitutem libera, tacita ſeruitute. Quod perinde ſit, ac ſi ipſe dominus coniungeret. Ita *Veracruz 1.par.ſpec. art.30. fine.* & ratio eſt. Quod dominus in matrim. ſerui conſentiens cum libera perſona, tacẽs ſeruitutem, eo ipſo cẽſeatur libertatem dare, ſine qua matrim. conſiſtere nequit. Conſentiens enim in aliquid, cõſentit ſubinde in id abſque quo illud perfici nequit. Quæ deciſionis ratiò apertè colligitur ex *d.auth.de nuptiis,§.Si vero decretum, verſ.Hoc autem decernimus*, vbi agẽs quando dominus tradit ancillã libero ignorãti in matrim. ſic ait: *Non erit iuſtum, tale non conſtare matrim. ſed tacitam libertatem ſequi, ſiue virũ, ſiue mulierem: cum tale aliquid à domino fit.* Quare non exiſtimo hoc eſſe in pœnam fraudis, ſed fauore matrim. vt valeat. Nec credo deſiderari iudicis ſententiam, vt is ſeruus liber fiat. Quod cõſtat ex illis verbis *d.auth. Dominium eius amittit, eaque ad ingenuitatem rapitur.* Quæ verba ipſo facto libertatẽ comparari, ſatis clarè indicãt. Deinde, quia *ibi* decernitur validum eſſe matrimonium: & vt *id valeat*, cõceditur ea libertas. At valere minimè poſſet niſi ſeruus eo ipſo per matrim. cõſequatur libertatem. Quippe eſſet matrim. liberæ cũ ſeruó, ignorata ſeruitute. Quare non ſunt audiendi *Veracruz 1.p.ſpec. a.30.§. Sed eſt dubiũ circa hoc: & Barth à Ledeſmã dub.31. de matrim. concluſ.6.* dicentes hoc ſtatutum eſſe in pœnam fraudis. Nec *Ledeſma 2.par.4.q.54.a.1. fine.* aſſerens id eſſe in pœnã negligentiæ domini non exprimentis alteri ſeruitutem.

2 Hinc infertur, minimè deſiderari dolum in eo domino tradẽti nuptui ancillam libero, tacita ſeruitute. Quod apertè conſtat ex *auth.de nuptiis,§.Si verò decretum. verſ.Hoc autem decernimus. collat.4.* vbi textus ille agens de eo caſu, in quo dominus collocat ancillam in matrimonium, nõ addidit ex ſtudio: & ſtatim *verſ.Si verò*, agens quando dominus non tradidit, ſed ſciens contractum tacuit, addit, *Ex ſtudio*, & ſtatim paulo inferius, *Siue cõſentit ſiue malignatus eſt dominus*, vbi *gloſſa verb. Conſentit.* ait: *expreſsè*, & *verb. Malignatus*, ait: *Scilicet tacẽdo.* Ergo apertè textus id diſcrimen conſtituit inter expreſſam volũtatem domini, qua ſeruum in id matrimonium collocat, & inter permiſſionem tacendo: vt in priori euentu dolus non deſideretur: ſecus in poſteriori, vt amplius n.6. explicabimus.

3 II. Concluſio. Quando vterque contrahens eſt ſeruus, vel ſi alter liber, eſt conſcius ſeruitutis, quãuis dominus conſentiat, tradatque mancipium in matrimonium, non conſequitur ſeruus libertatẽ. Quod textus n.1. allegati, eam libertatem donantes mancipio, expreſsè loquantur quando liber fuit ſeruitutis inſcius. Deinde, quod fauor valoris matrimonij, eam libertatem neceſſariò petentis, ceſſet in hoc euentu. Cùm valeat matrim. abſque mãcipij libertate: nullus enim in libero adfuit error. At huic textus illi fauori innituntur (vt nu.1. probauimus.) Et ita docent *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.7.nu.1.verſ.Secundo. Ant.Cucus l.5.inſtitut.maiorum t.12.nu.48. Valaſcus de iure emphyteut. q.37.n.5. Veracruz 1.p.ſpec.ar.20. Sed eſt dubium circa hoc. Palacios 4.d.30.diſp.vn.col.12.verſ. Argumentum autem. Enriqu.l.11.de matrim.c.10.nu.4.verſ.4. P. Molina to.1.de iuſt.tract.2. diſp.39.§.Septimus eſt. Viuald.candelab.ſacram.1.p. de matrim. n.124. Barth. à Ledeſma de matrim.dub.31.concluſ.6. Lup.Lop. 2.p.inſtruct.de matrim.c.47.* vbi de imped.cõditionis *col.5. Vega 2.tom.ſum.c.34.caſu 67.§.Nota que aunque.* Vnde *l.reg. 4.tit.22.p.4.* ibi: *Caſãdo ſieruo alguno con muger libre, ſabiendolo ſu ſeñor, è non lo contradiziendo, fazeſe el ſieruo libre por ende. Eſſo miſmo dizimos que ſeria, ſi caſaſſe la ſierua con hõbre libre:* debet intelligi quãdo coniux liber fuit ſeruitutis ignarus, vt explicat *l.1.t.5.ead.p.4.* Et eundem intellectum adiuuat *l.5.t.11.l.4.fori regij*, ibi: *Quien quier que ſus ſieruos caſaren, diziendo que ſon libres, no los pueda mas tornar à ſeruidũbre, mas queden libres.* Et ita explicant *Couarr.* & *Valaſcus*: & addit *Couarru.* ſe vidiſſe ita ſemel in regio pretorio Granatenſi per ſententiam definitum. Vnde non eſt audiendus *Abbas, c.Illud.n.11.de præſumpt.* dicens ſeruũ fortè conſequi libertatem, quando domino ſciente init matrim. Idque probat, quod ſeruus ſciente domino ad ordines promotus efficiatur liber, *c.Si ſeruus ſciẽte, d.54.* quod eſt *D. Leonis Papæ.* Sed textus non eſt ad rem: Id enim expreſsè definitum in ſacri ordinis honorẽ, non eſt cur ad matrimoniũ trahatur, in quo nullo pacto eadẽ ratio inuenitur.

4 Difficultas autem eſt, quando dominus non collocat ancillã in matrim. cum libero ſeruitutis ignaro, ſed conſcius matrimonij tacet ſeruitutem? Quidam enim aiunt eam ex hoc non donari libertate. Quod tacens non cenſeatur conſentire in iis, quæ in ipſius præiudiciũ redundant, vt tradunt omnes DD. *reg. Is qui tacet.44. de reg. iuris in 6. cum gloſſa ibi verb. Is qui tacet. & Dyno ibi nu.4.* Secũdò, quod taciturnitas minimè potentis impedire non operetur conſenſũ. At dominus nequit impedire matrim. ſerui. 3. quod lex concedens libertatem ſeruo in hoc euẽtu, innitatur præſumptioni voluntatis domini, cõcedendæ libertatis: ac proinde nõ obligat, vbi dominus eum animum minimè habuerit. Huius ſententiæ ſunt *Palud.4.d. 36.q.2.a.1.concl.2.n.8.in fine, & ibi Supplementum Gabr.q.1.a. 3.concl.2.fine*, vbi hanc ancillam non effici liberã iure canonico: & licet videatur manumitti iure ciuili, id nõ tenere in hoc caſu, aſſerũt. Et licet neuter explicet, an liber ignoret ſeruitutem: at manifeſtè in hoc euẽtu ambo loquũtur: in hoc enim ſoló diſponit ius ciuile. Et expreſsè tanquam probabilius ſuſtinent *Veracruz 1.p.ſpec.a.30.§. Dubitatur adhuc, Lud.Lop.2.p.inſtruct. de matrim.c.47. vbi de impedim.conditionis, colum.5.*

5 III. tamen concluſio ſit. Satis eſt vt ſeruus vel ancilla conſequantur libertatem, vt domino tacente conditionem ſeruilem conſcioque matrimonij, illud ineant cum perſona libera ſeruitutis ignara. Ita enim expreſsè definitur *auth. Ad hoc. C.de latina lib. & auth.de nuptiis, collat.4.§.Si vero decretum, verſ. Hoc autem decernimus. & l.reg.1.t.5.p.4.* & ratio huius deciſionis eſt, quod dominus tunc non aperiens conditionem ſeruilem ſui mancipij, eſt in culpa, & dolo graui iniuriæ contrahenti libero illatæ. Quare dignus eſt, vt in pœnã illius fraudis, & fauore matrimonij, vt illud ſit validũ, mancipiũ libertatẽ cõſequatur. Quare textus hoc ſtatuentes non fundantur in præſũptione voluntatis domini, ſed in vera voluntate puniendi taciturnitatẽ domini debentis in eo euẽtu manifeſtare ſeruitutem. Et ideo hanc concluſionem docet *gloſ. c. Si quis ingenuus, verb. Faciat el 1.29.q.2. Goffred.ſum.tit.de cõiug ſeru.n. 1. Hoſt.ſum.eod.tit.n.3. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.tit.15.art.2.q.3. Roſella verb. Impedimentum, imped.3.n.3. Sylueſt. Matrim.8.q.2. dict.5. Sotus 4.d.35.q.vn.a.2.col.3.verſ. Ex his colligitur. Couar.4. decret.2.p.c.3.§.7.n.1.verſ. Secundo, Ant. Cucus l.5.inſtitut.maiorum.t.12.n.48. Ledeſm.2.p.4.q.54.ar.4.paulo poſt principiũ, Palacios 4.d.30.diſp.vn.col.12.verſ. Eſt hæſitatio. Valaſc.de iure emphyteut.quæſt.37.nu.4. P. Molina tom.1.de iuſt. tract.2.diſp. 39.§.Septimus eſt. Enriquez l.11.de matrim c.10.num.4.verſ.5. Barth. à Ledeſ.dub.31.de matrim. concluſ.6. Viuald. candel. ſacram.1.p.de matrim.num.124.*

6 Monuerim tamen deſiderari dolum in domino ſic tacente, vt mancipium conſequatur libertatem. Quia *authen. Ad hoc. C.de latina libert.* expreſsè petitur, vt dominus ex ſtudio taceat. Et *idem auth. De nuptiis, collat.4.§. Si verò decretũ, verſic. Hoc autẽ decernimus*: vbi: *gloſſ. verb. Ex ſtudio, & Bald. dẽ auth. Ad hoc, initio*, explicãt, id eſt, dolo malo. Verbũ enim ſtudioſè, vel ex ſtudio aliquid facere, importat, in delictis, doloſè & fraudulenter, efficere, vt docet *gloſſa fin. auth. Vt exactione d'otis inſtante.§.fin. Cald.c. Præterea, de teſtibus cogẽdis n.3. fin. & l.1.§. Huius ſtudij, n.4. quæſt.1. ff. de iuſt. & iure. Felin. d.c. Præterea n.3. verſ. In textu, & cap. Veniẽs n.5. initio, de ſimon. Iaſon d.§. Huius ſtudij, n.2.* alios allegãs *Decius, c. Peruenit, el 2. notab.4. in noua edit.n.11. & 13. de appellat. Pariſius addit. ad Bartolum l.vnica, numer.5. C.de theſauris, lib.10.* Idemque probatur, nam *d.auth. de nuptiis.§.Si verò decretũ. verſic. Si verò.* ſic dicitur, *Siue cõſenſit ſiue malignatus eſt dominus.* Vbi *gloſ. verb. Malignatus*, ait, *Scilicet tacẽdo.* Vnde ignorantia quantumcunque craſſa facti vel iuris excuſabit. Quòd vbi dolus exigitur, nulla ignorãtia iuris vel facti ſufficit (vt latè probabo lib.10.diſp.32.n.36.) Ita *Bal.d.c.*

Præterea.

Præterea.n.3.fine.Felin.ibi.n.3.verſ.In textu. Iaſon proximè citatus. Ex quo infero, non plecti dominũ hac pœna amittendi ſerui, ſi nõ aduertẽs, vel ex ſimplicitate, quantumcũque culpa lata interuenerit, taceat. Quia deficit dolus. Rogabis tamen, an deſideretur ſent. iudicis, vt dominus doloſè tacẽs priuetur ſerui dominio? Eam enim deſiderari fortiter probat id eſſe pœnam fraudis. Verũ non deſiderari eſt mihi certum. Quòd *idem auth. De nuptiis. §. Si vero decretũ*, ſic dicat. *Priuamus dominum ita malignè cogitantem: & ille quidem cadat dominio: ad ingenuitatem verò ſeruilis perſona rapiatur.* Quæ verba latæ ſententiæ ſunt. Deinde quia ibidem dicitur eſſe validũ matrim. cum ea perſona ſeruilis conditionis initum à libero ignorante, quando dominus ſciuit, & tacuit. Quod ſuſtentari minimè poſſet niſi ipſo facto compararetur libertas, donec iudicis ſententia accederet.

7 Quidam extendunt dicta in.1.& 3.concluſ. vt procedant in ſeruo aſcriptitio: atque ita cenſent eũ libertatẽ conſequi, ſi eum tradat dominus in matrim. libero eius ſeruitutis ignaro: vel ſciẽs vt liberum ducere vxorem ignaram, ſubticuerit ſeruitutẽ. Quod libertas conceſſa à vera ſeruitute in hoc euentu, meritò extendenda ſit ad hanc ſeruitutem impropriam. Ita *Valaſc. de iure emphyteut. q.37.n.4.* Sed meritò contrariũ docent *gloſſa auth. De nuptiis. §. Si verò decretum, verb. Mulierem. & Salicetus auth. Ad hoc, num. vnic. C. de Latina libert.* Quod nõ militet ex hac libertate inde conſurgente, idem fauor matrimonij. Nam eadem aſcriptitia ſeruitute manẽte, eius error nõ obſtat valori matrimonij, vt probaui diſp. præc. num. 9. deinde, quod non tanti momenti ſit hæc fraus, ac quãdo eſt vera ſeruitus, ac ſubinde lex pœnalis nõ eſt ad illã extẽdenda.

8 Ad arg. n.4. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, non concedi libertatem ex tacito conſenſu domini, ſed à lege in fraudis pœnam: nec eam inniti præſumptioni voluntatis domini, vt n.5. prob. Per hoc ſoluũtur 2. & 3. argumentũ.

9 IV. Cõcluſio. *Si dominus in matrim. tradat ancillam libero ſeruitutis conſcio, dotis inſtrumentũ ancillæ conficiens, eo ipſo ancilla efficitur libera.* Conſtat ex *l. vn. §. Sed & ſi quis homini. C. de lat. libert.* ibi: *Sed & ſi quis homini libero ſuam ancillam in matrim. collocauerit, & dotem pro ea cõſcripſerit, (quod ſolitum eſt in liberis perſonis ſolum procedere) ancilla non latina, ſed ciuis efficiatur Romana.* Et quamuis textus non explicet an liber noſſet ſeruitutem feminæ: at manifeſtum eſt ita intelligi: vt conſtat ex *auth. ad hoc*, quæ ibi ſtatim inſeritur, vbi quãdo alter ignorat ſeruitutem decernitur ancillam conſequi libertatem ſiue dominus eã in matrim. collocans, dotalia confecerit inſtrumẽta, ſiue non. Atque ita vt ſpeciale aliquid cõtineat *illa l. vn. §. Sed & ſi quis homini*, neceſſariò intelligi debet, quando etiam ſcienti dominus tradit cõficiens dotalia inſtrumenta. idque amplius confirm. quod deciſio illius §. eo innitatur, quod dotem conſtituere pro femina, in ſolis liberis perſonis procedat, vt in eo expreſsè dicitur. Atque ita intelligũt *gloſſa ibi* in caſus poſitione. & *P. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 39. §. Septimus eſt.* Idẽ ait *Abb. c. Illud, n. 11. de præſumpt.* ſi dominus conſtituat dotẽ aut donationẽ propter nuptias, ancillæ vel ſeruo. & refert *d. l. vn. §. Sed & ſi quis homini.* Sed ibi de ſola dote eſt ſermo, & de ſola ancilla: & quãdo lex voluit ſeruum quoque amplecti, id explicuit, vt conſtat ex *auth. Ad hoc, nuper citata*; vnde non credo in hoc Abbati. Nec etiã fidem habeo *Enriquez l. 11. de matrim. cap. 10. n. 4. verſ. 5.* dicẽti ancillam cenſeri manumiſſam, ſi ſeruus præſente domino, & non contradicente, dotalia inſtrumẽta ancillæ conficiat. Nam textus ſolum id decernit, quando ipſe dominus conficit: vnde non eſt cur extendatur ad permiſſionem vt alius conficiat. Nec tandem credo *Valaſco de iure emphyteut. q. 37. nu. 4.* addenti ſeruum quoque aſcriptitium hanc conſequi libertatem, ex confectione dotalium inſtrumentorum facta per dominum. Quod cum non ſit propriè ſeruitus, ſed ij ſerui verè liberi ſint, & ad certas ſolas operas teneãtur, (vt dixi diſp. præced. n. 1.) non eſt cur diſpoſitũ in vera ſeruitute, ob actum qui ſolis liberis proprius eſt, extẽdatur ad ſeruitutem ſecundùm quid, & in qua eſt vera libertas: ac proinde illa confectio dotalium inſtrumentorum nõ repugnat ſtatui. Atque ita n. 7. ſimilem eiuſdẽ Valaſci extenſionem reieci.

Sed quid, ſi dominus ancillam ducat in vxorem, nunquid eã cõſequetur libertatem? *gloſſ. c. Si quis viduã. el 2.34. d. verb. Ancillã*, aſſerit. Et eam ſequũtur *Archid. ibi, fine. Dominicus fine. Turrec. n. vn. Syluest. verb. Seruitus, qu. 4. fine.* Probat *gloſſa per auth. Ad hoc, c. de lat. libert.* quæ quidẽ nec verbum dicit ad hoc conferens, ſed ſolum quando dominus tradit ancillam libero ignoranti ſeruitutem: Et ex *l. libertæ, 8. c. de operis libert.* quæ nil etiã dicit, ſed ſolũ libertam ductam in vxorem non eſſe cogendam operas præſtare. Idem tenẽt *gloſſ. Auth. Vt liberti de cetero aureo. §. Si quis autem, verb. legitimam. Aſtenſis ſum. 2. p. lib. 8. tit. 15. art. 2. q. 2.* 10

Verum cum nullus detur textus eam libertatẽ decernens, iure optimo ab hac opinione recedendum eſt, dicendúmque iure communi attento eam ancillam minimè effici liberam. Et ita ſentiunt *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. verſ. Tertio Palacios 4. d. 30. diſp. vn. col. 13. P. Molina to. 1. de iuſt tract. 2. diſp. 35. §. Sextus eſt. Enriquez l. 11. de matrim. c. 10. n. 4. comment. lit. Z. Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentib. *n. 1. verſ. Si dominus. Viuald. cand. ſacram. 1. p. de matrim. num. 125.* 11

Attento autem iure regni Hiſpaniæ ancilla ducta à domino, fit eo ipſo libera. Sic enim expreſsè diſponitur *l. 1. t. 13. p. 4. fine.* ibi: *Tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que el padre e la madre ſon caſados, ſe fazen por ende los fijos legitimos. Eſſo miſmo ſeria, ſi alguno huuieſſe fijos de ſu ſierua, e deſpues deſſo ſe caſaſſe con ella. (a tan gran fuerça ha el matrimonio, que luego que es fecho, es la madre por ende libre, e los fijos legitimos.* Et ita *Greg. Lopez, ibi, in fine*, ait ex ſolo matrimonio cõpetere matri libertatem. Et fatẽtur omnes DD. num. 1. præced. alleg. Quare deciperetur exiſtimãs deſiderari ad id, filiũ conceptũ eſſe ex ea ancilla ſic ducta, quod in eo euẽtu videatur loqui ea lex. Nam duplicem vim tribuit ibi matrimonio, alteram legitimandi prolẽ antea conceptã, & ad hoc deſideratur proles: Alterã verò, redigẽdi ancillã in libertatẽ: & ad hoc, nil cõfert habitam eſſe prolem ex ea, nec ne. De filiis verò antea cõceptis ab eo domino ex illa ancilla, qui patris ſerui erãt, nil diſponitur expreſsè in ea lege, circa eorum libertatem: at ſatis clarè id indicat, dum eos legitimos fieri, & per conſequẽs hæredes decernit. Quod ſeruituti repugnat. Item, quia ſufficit vt dominus manumittat matrẽ, vt filij quoque, quos ex ea habuit, cenſeãtur manumiſſi, vt bene docẽt *Couar. cum Fulgoſio per eum citato, & Molina nu. præced. alleg.* Quod optimè probatur ex *auth. Vt liberti de cætero aureo. §. Si quis autẽ*, ibi: *Neque enim quilibet eum putaturus erit voluiſſe filiorum quidem matrem legitimam eſſe, & hoc tam magnum donaſſe opus libidinis, proprios autẽ filios ex ſuo natos ſemine, adhuc relinquere ſeruituros.* Meritò autẽ dubitabis, an ſi filij ex ea ancilla nati ſint ſpurij, quod habiti ſint tempore, quo ipſa vel dominus erant coniugati: efficiantur liberi, domino ducente legitimè ancillam, ſoluto iam priori matrimonio? Quia *is §. Si quis autem*, ait per matrimoniũ, & libertatem conceſſam matri, cõſequi filios libertatem, & ius ſuitatis. Quod competere nequit filiis ſpuriis, eo quod non reddantur per matrimoniũ legitimi. Et lex partitæ tantũ decidit filios effici legitimos. Quod de ſolis naturalib. intelligi poteſt. Sed credo etiã ſpurios effici liberos. Et ita *Couar. cum Fulgoſio, & Molina proximè cit.* indiſtinctè aiũt manumiſſa matre, cẽſeri quoque filios manumiſſos. At per id matrimoniũ cenſetur mater manumiſſa. Præterea, ratio nuper adducta ex *illo §. Si quis autẽ*, militat in his filiis: nimirum, non eſſe credendũ voluiſſe patrem fieri matrem legitimã, id eſt, ingenuã, *teſte gloſſa ibi verb. legitimã*, & filios proprios vtriuſque ſeruos manere. 12

Tandem de poſteriori difficultate agẽdũ eſt. An quãdo ancilla vel ſeruus ineũt matrim. cum perſona libera, ignara ſeruitutis, domino tradẽte in matrim. vel ſciente, 13

&

& tacente ſeruitutem: in quibus euẽtibus conſequuntur libertatẽ ex ipſomet matrimonio, iuxta dicta n. 1. 5. & 6. ſit validum id matrimoniũ? Nam *lex regia 2. in fine tit. 5. p. 4.* ait eos libertatem conſequi, at matrimoniũ eſſe nullũ. Et videtur clarè approbare *Greg. Lopez ibi verb. Porque,* dum ait concordare *c. 2. & c. fin. de coniug. ſeru.* idem docet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 7. n. 1. verſ. Secũdò, in fi.* Et ratio ipſa id ita ſuadet. Quod cũ ex ipſo matrimonio inito conſequatur libertas, prius ſit matrimoniũ iniri libertate: ac proinde verè initum ſit inter perſonã liberam, & ſeruituti ſubiectam, cũ conditionis ſeruilis errore: in quo caſu eſt irritum matrimonium *cap. 2. de coniug. ſeru.*

14 Verùm in *auth. de nuptiis, §. Si vero decretum, verſ. Hoc autem decernimus, & verſ. Si verò,* dicitur & eos ſeruos conſequi libertatem, & matrim. conſiſtere. Et ita tenendũ eſt. Nec obſtat *lex regia n. præced. alleg.* Solùm enim arguit cõditores illius fuiſſe in ea opinione, non tamẽ habet vim legis quoad deciſionẽ nullitatis matrimonij, bene tamẽ quoad libertatem dandam ſeruo illi. Quod prius ſit fori Eccleſiaſtici: poſterius autẽ, ſecularis. Nec etiam obſtat ratio contraria. Quia cum ſtatim eodem momento, quo perficitur matrim. maneat coniux ſeruilis cõditionis effectus liber, ſeruitus illa eſt nullius conſiderationis, nec obeſt matrimonij fini, nec affert incõmoda, ob quæ ius Eccleſiaſticum irritauit matrimonium cum errore conditionis initũ. Vt in fortioribus terminis probaui diſp. preced. n. 4. Et ideo hanc partẽ ſuſtinent *gloſſ. c. Si quis ingenuus, verb. Faciat, el 1, 29. q. 2. Goffred. c. fin. de cõiug. ſeru. & ibi Ioan. Andr. fin. Abbas fine, Anchar. ad fin. Cardin. ad fin. Alex. de Neuo, fin. Ant. n. 10. Præpoſ. fin. Ricard. 4. d. 36. a. 2. q. 2. fin. Aſtẽſis sũma 2. p. l. 8. tit. 15. a. 2. q. 3. fin. Angelus Matrimoniũ 3. impedimẽto 4. n. 7. Sylueſt. Matrimoniũ 8. q. 2. d. 5. Tabiena verb. Impedimentũ, imped. 1. q. 12. n. 13. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 2. col. 3. verſ. Ex his colligitur. Ledeſm. 2. p. 4. q. 54. a. 1. in fin. & a. 4. paulo poſt princ. §. Sed eſt dubiũ, in fine: & §. Sed rurſus eſt dubiũ. Veracruz 1. p. ſpec. a. 30. §. Sed eſt dubiũ circa hoc: & in fine. Palacios 4. diſt. 30. diſp. vn. colum. 12. verſ. Argumentũ autem. Angles Floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 10. de errore cõdit. a. 1. dub. 1. concluſ. 3. Ant. Cucus l. 5. inſtitutionũ maiorum tit. 12. num. 48. Enriquez l. 11. de matrim. c. 10. n. 4. verſ. 4. & 5. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 31. concl. 6. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. art. 1. dub. vlt. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 47.* vbi de imped. condition. *col. 5. Emanuel Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de imped. dirimentibus, *n. 1. verſ. Si liber. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 67. & ſeq. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 223. num. 4. cõcluſ. 4. Cañedo ſumma ſacram.* vbi de matrim. *c. 4. n. 28.*

DISPVTATIO XXI.

An ſeruis integrum ſit matrimonium inuitis dominis inire: ac nefas ſit illos impediri: ac vtri tunc potius ſatisfacere teneantur, domino an coniugi?

SVMMARIVM.

Quotuplex quæſtio diſputatur, n. 1.
Proponuntur ſuadentia non poſſe ſeruos inuitis dominis contrahere, 2.
Poſſunt ſerui inuitis dominis matrimonium inire, 3.
An valeat conſuetudo, vt ducens ancillam fiat ſeruus, & excuſet ignorantia? 4.
An peccent domini minitantes damnum inferendum, aut beneficij ſubtractionem ſeruis contra eorum voluntatem contrahentibus? 5.
An peccent domini ob id punientes ſeruos? 6.
An teneantur domini conſenſum præbere? 7.
An dum cogitat ſeruus de matrimonio ineundo, poſſit dominus illum aliò mittere? Proponuntur ſuadentia id nefas eſſe, 8.
Explicatur ſententia Authoris: & ſatisfit rationibus contrarijs, 9.
Soluuntur argumenta. Et enodatur c. fin 29. quæſt. 2. n. 10.
Seruus per contractum matrimonij non eximitur à domini obſequio, quoties non obſtat debito coniugali, 11.
Quid, quando non ſimul ſtant, vtri potius ſatisfaciendum ſit? Referuntur tres ſententiæ, n. 12. 13. 14.
Proponitur ſententia Authoris, 15.
Qualiter dominus conniuens matrimonio ſerui, poſſit illum occupare? 16.
An dominus teneatur concedere locum ſeruo ad debiti exactionem, quando contra eius voluntatem contraxit? 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

DVPLEX eſt quæſtio tractanda. Prior, de licentia ſer- 1
uorum ad ineundum matrimonium inuitis dominis. Poſterior, vtri potius tũc ſatisfacere teneatur ſeruus?

QVÆSTIO prior. An ſeruis integrũ ſit, contra domi- 2
ni voluntatẽ matrim. contrahere? Id enim minimè licere, ſuadetur 1. ex *Concilio Cabilon. 2. c. 30.* & refertur *c. fin. 29. q. 2.* vbi poſtquam decretur eſt cõiugia ſeruorum ſoluenda non eſſe: ſic ſubditur: *Et hoc in illis obſeruandũ eſt, vbi legalis coniunctio fuit, & per voluntatem dominorum.* Vbi *gloſſ. verb. Legalis,* Explicat, id eſt, legitima. Ergo à cõtrario ſenſu, vbi contra domini voluntatem ſunt dirimenda. 2. ex *can. 40. D. Baſilij,* ibi: *Quæ præter domini ſententiam ſe viro tradidit, fornicata eſt. Quæ autem poſtea libero matrimonio vſa eſt, nupſit. Quare illud quidem fornicatio, hoc verò matrimonium. Eorum enim qui ſunt in alterius poteſtate pacta conuẽta, firmi nihil habent.* 3. ex conſtitut. Apoſtol. ibi enim (vt refert *D. Clemens lib. 8. cõſtit. Apoſtol. c. 34.*) ſic habetur: *Fidelis vir, aut fœmina ſerui copulati, vel ſeparentur aut eijciantur.* 4. quod, ſi eſt ancilla contrahens, inferat magnũ damnum proli quæ in ſeruitute naſcitur. 5. quod nequeat ſeruus ad ordines aut religionem tranſire abſque domini licẽtia. Cùm tamẽ huius ſtatus cauſa potior ſit, illo enim diuinis obſequijs mancipatur. Tandem, quia cum ſeruus peculium domini ſit, nec poteſtatem ſui corporis habeat, non poterit eam in vxorem transferre, eo vel maximè, quod id in graue domini præiudicium vergat.

At certa res eſt, poſſe ſeruos inuitis dominis licitè 3
matrimonio copulari. Et ita eſt ſententia *D. Thom. 4. diſt. 36. q. vn. art. 2. corp.* quẽ vniuerſi ſequuntur. Et cõſtat ex *c. 1. de cõiug. ſeru.* ibi: *Nec inter ſeruos debẽt matrimonia vllatenus prohiberi: & ſi contradicentibus dominis & inuitis contracta fuerint, nulla ratione ſunt propter hoc diſſoluenda.* Ratio autem D. Thom. & communis, ea eſt. Quod ius dominorum nõ ſe extendat, vt ſeruis matrim. eiuſve vſum prohibeant. Cùm ius naturale & diuinum id conceſſerit ad naturæ humanæ propagationem, & in remediũ contra concupiſcentiam. Quod ius nec ſublatũ eſt, nec auferri potuit iure gentium, quod ſeruitutẽ induxit. Sicut enim appetitus naturæ fertur naturali quodam motu ad indiuidui conſeruationem, exercendo actus ad id neceſſarios, vt comeſtionem, ſomnum: ita ad ſpeciei conſeruationem per generationis actũ. Quare ſicut ſeruus non ſubditur domino quoad actus priores, nec ab ipſo impediri poteſt: ita nec quoad poſteriorem. Sed hanc rationẽ impugnat *Scotus 4. diſt. 36. q. 1.* quod libertas iure naturę cõpetẽs potuerit iure gẽtiũ impediri, ex iuſta cauſa. Deinde, quia non omnis qui tenetur cõſeruare indiuiduũ, tenetur ſpeciẽ multiplicare: ac proinde non procedit id ſimile, niſi in ſolo caſu, quo ſerui tenerentur ad matrim. ratione conſeruẽdæ ſpeciei. Qui caſus nunquã accidet, cũ iã natura valde propagata ſit. Sed dic diuerſã eſſe rationẽ. Nam libertas homini conceſſa eſt propter particulare ipſius perſonæ bonum, ac proinde ſicut propria ſponte potuit ſe illa priuare ipſemet homo, ita ex iuſta cauſa potuit ius gentium idem efficere. At matrimoniũ conceſſum eſt ob bonum publicum, in remediũ concupiſcentiæ, vt vitarẽtur fornicationes, & alia carnis flagitia; item ob bonum naturæ, ad eius propagatio[illegible]. Quare nulli iuri poſitiuo id datum eſt, vt poſſit omnino matrim. alicui interdicere, niſi ipſemet perfectioris ſtatus auidus, continentiæ voto ſe Deo aſtringat. Quamobrem ſimile allatũ à *D. Thom.* & communi, licet non teneat in omnibus, at tenet in hoc, vt ſicut homo nõ ſubditur domino quoad actus ad indiuidui conſeruationem requiſitos, ita nec quoad actus ad conſeruationẽ ſpeciei neceſſarios, vtrique enim actus inter naturales computantur. Et confirmatur, quia ſeruus non ſubditur domino, niſi quoad ciuilia obſequia. Matrimonium autem ad naturæ officium ſpectat. 2. quia ius hominis ad matrim. contractũ, eſt potius ius ipſius naturæ humanæ, ad ſuam propagationem & conſeruationem, quàm ius priuatum cuiuſlibet indiuidui. At ſeruus amittit quidẽ iura priuata,

quæ

quæ per ſeruitutem ad dominium transferũtur: non tamen ius ipſius naturæ. Tandem, quia ſi aliqua ratione prohibitum eſſet ſeruis matrim. abſque domini cõſenſu & eſſet aliqua culpa, nõ diceret *textus diſt. cap. 1.* nullatenus inter mancipia eſſe prohibenda matrimonia.

4 Valet tamen cõſuetudo, vt libera nubens ſeruo ancilla fiat. Sicut enim ius ex cauſa iuſta potuit nouum ſeruitutis modũ inuenire, ita & conſuetudo. Et tunc femina alienigena in eo loco contrahẽs ligaretur ea conſuetudine, cum viri domicilium ſequatur. At ſi ignoraret conſuetudinem, aut illum eſſe ſeruũ, excuſaretur. Quia ſicut ſtatuta ciuium non ligant ignorantes, vt habetur *c. 2. de conſtit. in 6.* ita nec conſuetudines: Sic *Palud. 4. diſt. 36. q. 1. art. 3. cõcluſ. 5. num. 21. & ibi Supplementum Gabr. q. 1. a. 3. dub. 6. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 3. §. 1. in fine.*

5 Ex his deducitur nefas eſſe domino, matrim. ſerui impedire. Quare iure optimo ſerui ab Eccleſia defenduntur, ac protegũtur aduerſus dominum prohibentẽ. Cum enim ſerui ſint in hoc ſui iuris, nec domino ſubdantur, iniuſtè dominus interdiceret eis ſuo iure vti. Quod omnes DD. fatentur: & licèt non explicent num hæc culpa ſit mortalis: at rei grauitas facilè & apertè docet nõ poſſe eſſe ſolam venialẽ. Quare nec poterit dominus minitari ſeruo aliquod ſupplicium ſeu damnum inferẽdum, ſi matrimoniũ ineat. Cum ob id punire illum nequeat, vt dicemus numero ſequenti. Poteſt tamen ſubtractionem beneficij, quod in ipſum ſua ſponte confert dominus, minari, vt deinceps fore, vt nõ ita ſplendidè ipſum induat, ac delicatè tractet, ac in vilioribus occupet. Quia cum hæc beneficia ſua ſponte conferat, poteſt pro libito auferre: vnde non poterit ſeruus meritò conqueri. Sicut nec pater poteſt matrimonij contractũ filio impedire, mala minando, poteſt tamen quæ iure permiſſa ſibi ſunt minari: vt exhæredationem caſu, quo ius ſibi permittit: ſubtractionem tertiæ partis & quintæ bonorũ, vt leges Hiſpaniæ permittunt, & in ea parte ſubſtantiæ paternæ cæteros fratres præferendos eſſe (vt diximus lib. 4. diſp. 22. n. 5.) Et hoc quando nondũ ſponſalia inijt, vt ibi dixi.

6 2. Deducitur, nec poſſe tuta conſcientia ſeruum à domino puniri, quod matrimoniũ inuito domino inierit. Quia vſus eſt iure ſuo, ac in nihilo deliquit. Ita *Bartholomæus à Ledeſma de matrim. dub. 31. cõcluſ. 4. Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 52. artic. 2. in corollario, quod infert ex 2. cõcluſ.* Quòd ſi roges, an ea culpa eſſet lethalis: Exiſtimo id ex ſupplicij qualitate diiudicandum eſſe. Si enim id eſſet graue, culpa lethalis admitteretur, qualis nõ eſſet, ſi delicto ſupplicium reſponderet.

7 Non tenetur tamen dominus conſentire in ſerui matrimonium, ſed poteſt tutò reniti, nullum obſtaculum afferẽdo. Quia conſulit ſibi, ne id damnum ſubeat, quod ex conſenſu ſibi redũdare plerique DD. affirmant, vt videbimus n. 12. & duplici ſeq. & diſp. ſeq. ſex prioribus numeris. Ita docent *Palacios 4. d. 30. diſp. vnic. colum 8. dub. 4. Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 10. num. 4. verſ. Sexto. Emmanuel Sa ſumma verb. Matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus. *n. 1. verſ. Cum ſeruo.*

8 Sed dubitabis, an domino certiori facto mancipium de matrimonio ineundo tractare, fas ſit illud alio vendendum mittere, quo ſe incolumen ſeruet, damnique immunem, quod ex ſerui matrimonio in ipſum dominum redundat? Et nefas eſſe ſuadet, inde ius ſerui ad matrimonium impedire. Deinde, quod iudex Eccleſiaſticus à mãcipio aditus coget ſtatim dominum, ne aliò amandet, dum de matrimonio tractatur, donec cauſa hæc abſoluatur. Præterea: fauet huic parti quæ attuli lib. 3. diſp. 18. num. 29. ad probandum irritum eſſe matrimonium initum abſque parocho & teſtibus, in loco vbi nõ viget Tridentinum, quando contrahentes data opera eò tendunt, vt ea forma non ſeruata, matrimonio iungantur, Quod nemini fraus & dolus patrocinari debeant.

9 Exiſtimo tamen ſic in hac quæſtione diſtinguendum. Si iam matrimonium cœptũ ſit, quia ſeruus fidem ſuam alligauerat alicui, de matrimonio cum ea contrahendo, nefas erit domino eo medio vti. Quia per illa ſponſalia, quæ quoddã matrimonij initium ſunt, iam eſt cœptum & velut in fieri matrim. Deinde, quod ſeruus inuito domino potuerit fidem ſuam aſtringere, ac proinde legitimum ius cõpararit femina, vt ſeruus promiſſis ſtet etiã renitente domino. Nequit ergo dominus ius hoc alteri acquiſitũ, & à ſua volũtate indepẽdens impedire. Quod ſi dicas, poſſe matrim. iam inito ſeruũ in partibus remotis venundari: cur igitur id poſt ſola ſpõſalia minimè licebit? Reſp. ſuppoſitum à me non admitti, quamuis à multis concedatur, vt dicemus diſp. ſeq. At eſto id eſſet verũ, adhuc diuerſa eſt ratio. Quia matrimonio iam inito, illud nõ impeditur ea venditione: quod ſi impediatur vſus, ſentiũt Auctores admittẽtes eam licere, ius domini ad vendendum antiquius eſſe iure vſus matrimonij, non tamen ipſius contractus, atque adeo illi prævalere. At verò quando ſola ſponſalia ſunt inita, impeditur ius antiquius, & potentius ad matrimonium ineundum inuito domino. Si autem ſpõſalia nondum ſunt inita, poterit vtique dominus ſic venũdare. Quia vſque tũc nulli tertio ius eſt acquiſitũ, ac proinde non eſt ius ſuũ vendendi ſeruum, domino interdicendum. Deinde, quod id non ſit directè impedire matrimonium, ſed vti iure ſuo vendendi ſeruũ, quo dominus ſuæ incolumitati cõſulat. Præterea, quia iure ſuo vtẽs non poteſt dici fraudẽ committere, vt pluribus adductis exornaui, cõtraria ſoluens libr. 3. diſp. 18. n. 29. Item, quia quãuis pater nequeat filij matrimoniũ impedire, minis & terroribus grauibus, at poteſt quando id eum dedecet matrimonium, bono modo iure ſuo vtẽs, illi obſtare, vt probaui *lib. 4. diſp. 22. nu. 5.* & ſeq. *Cur ergo non poterit dominus, vt ſe indemnem ſeruet, bono modo impedire, ſeruum diſtrahendo? Et ex his conſtat ſolutio eorum, quæ num. præcedenti obieci. Et id præceptũ iudicis eſt propter præſumptionem violentiæ illatæ à domino, ne ſerui contrahant.*

Ad argum. nu. 2. propoſita reſpondetur. Ad 1. *dic cum gloſſ. eo c. fin. verb. Voluntatem*, ſupplendum eſſe, maximè: atque ita ſenſus eſt, nunquam ea matrimonia diſſoluenda eſſe, præſertim autem quando domini conſenſere. Ad 2. reſpondet *Turrian. in lib. 8. conſtitutionũ Apoſtolicarum Diui Clementis c. 34.* non ſignificare D. Baſilium, dirimendum eſſe huiuſmodi coniugiũ, ſed non legitimè nupſiſſe ancillam, quæ abſque domini permiſſu ſe in matrimoniũ tradidit, ſed potius intẽperanter ac libidinosè: vt fornicatio potius videatur, quàm matrimonium. Quod (ait) ad exaggerandũ crimen, dictum eſt, non autem vt coniugium fiat irritum. *Sed fateor* me hãc ſolutionem non poſſe capere. Et ita *Balſamon in additione ad eum canonem*, ſentit D. Baſilium in ea fuiſſe ſententia, vt matrimoniũ ancillæ abſque domini cõſenſu ſit irritum. Quod apertè ea verba oſtendunt: *Eorum enim, qui alterius poteſtati ſubditi ſunt pacta conuenta nil firmi habent.* Præterea, quia nulla culpa commiſſa eſt in eo ancillæ, non petito domini conſenſu, matrimonio. Quamobrem non inuenio commodam ſolutionem, ſed verè Diuus Baſilius in ea fuit ſententia. Res enim hæc non erat ita clarè eò tempore deciſa. Ad tertium reſpondet *idem Turrianus in eundem locum*, non intelligi de diſſoluẽdo matrimonij vinculo, ſed de corporum ſeparatione: atque ita ne euangelium blaſpheme vituperaretur, quaſi docens ſeruos fraudare dominum, eumque incõmodo afficere, cum miniſterium conuictu coniugali impeditur: cõſtituerũt Apoſtoli, vt ſerui abſque domini conſenſu ineuntes matrimoniũ, ſepararetur corpore, aut eijcerentur ab Eccleſia. Et placet ſolutio. Tunc enim id expediebat, ad vitandum ſcandalum neophytorum in fide. Quod tamen iam ceſſauit. Ad quartum dic, melius fore proli ſic eſſe, quam non eſſe. Ad quintum dic, lõgè diſparem eſſe rationem. Quia per ordines, & religionem, totum tempus traditur Deo: (vt bene ait *Diuus Thom. 4. diſtinct. 36. quæſt. vnica, artic. 2. ad 5.*) at ſecus per matrimoniũ. Præterea obligatur homo per religionis

religionis profeſſionem,& ordinem, ad opera naturali*bus ſuperaddita*, & in quibus dominus habet poteſta*tem*:qua caret in naturalibus,ad quæ ſe obligat per matrim.Ad vltimum dic, non in omnibus eſſe ſub domini poteſtate,ſed in ciuilibus obſequiis.

11 QVÆSTIO poſterior. Vtri potiùs teneatur ſeruus cõiugatus ſatisfacere, domino, an vxori? Difficultas hæc procedit,vbi ita alterum alteri obſtat, vt ſimul ſtare nequeãt. Alioquin enim certũ eſt,ſeruum per contractum matrimonij minimè eximi ab obſequiis cõſuetis domino præſtãdis, vt conſtat ex *c.1.de coniug. ſeru.*ibi: *Debita tamen & conſueta ſeruitia non minus debent propriis dominis exhiberi.* Vbi *Hoſt.n.9.Super verbo, Conſueta, Ioan. Andr.n.4.Ant. n.7.Anchar.n.5.Alex.de Neuo n.12.*explicãt, maximè conſueta. Quia etiã non conſueta obſequia ſerui debẽt domino. Quippe quicquid ſeruus eſt,domini eſt, §.*Item nobilis,inſtit. Per quas perſonas nobis acquiratur.* Vel ſecũdò, quia ſi alicubi viguiſſet cõſuetudo, vt ſerui cõiugati ad certa quædã obſequia aſtringerẽtur, Eccleſia eã tueri deberet.

12 Tota autem difficultas eò pertinet, quãdo non ſimul ſtant obſequium domini,ac reddere vxori debitum,vt ſi eodem tempore coniux debitum petat, & dominus aliquod ſeruitium,quod tunc debito reddẽdo impedimentum præſtet. Qua in re variæ ſunt ſent. I. dominum præferendum affirmat. Nititur *c.1.de coniug.ſeru.* vbi traditur ſeruum teneri ad cõſueta domino obſequia præſtanda, non minus quàm ſi coniugatus non eſſet. Cùm ergo non ſit minor obligatio erga dominum,ac in ipſo præponderet priùs ſibi obligatum eſſe ſeruũ,& eo affectum onere ad nuptias tranſiiſſe. Res enim cum ſuo onere tranſit ad poſſeſſorem, *c.Ex literis,de pignor.*ius domini præualet. Et confirm.*ex regula, Qui prior eſt tempore,potior eſt in iure de reg. iuris,in 6.* Nec obligatio ſuperueniens cum prioris detrimento induci potuit. Et ideò ſic tenent *Goffredus ſumm.tit. De coniug.ſeru.n.2.Innoc.c.1.n.vn.de coniug.ſeru. & ibi Hoſt.n. 10.ſuper verb.Exhiberi,Lex reg.2.t.5.p.4.* Temperant omnes hi, niſi periculum fornicationis immineret vxori, non reddito ſtatim ſibi debito. Præponderaret enim hæc ratio,vt poſtponeretur in eo euentu dominus, niſi (vt ait *Hoſt.num.11.*)mortis expoſitus eſſet dominus periculo,ſuperueniente inimico.

13 II. Sent. docet ad ferendum iudicium, vtri potiùs ſatiſfaciendũ ſit,ſpeciales circumſtantias occurrentes attendendas eſſe, nimirũ periculum incontinentiæ, aut damnum petẽti coniugi ex dilatione imminens,& detrimentum domino redundans ex mora præſtandi obſequij, ſi prius ſeruus coniugi reddat:& illius cauſam anteponendã eſſe,qui maiori neceſſitate vrgetur, cuiq; mora grauius damnum inferet. Quod ſecũdùm naturalem æquitatem,vrgentioris neceſſitatis habenda ſit ratio:nec ſeruus teneatur domino, aut coniugi, niſi quando iuſtè & ſecundùm rationis limites exigunt. Quos prætergrederetur volẽs ſibi ſatisfieri,poſtpoſita alterius grauiori indigẽtia. At ex natura rei,& vbi cætera eſſent paria,attendendum eſſe,an matrimonium ex domini conſenſu, an potiùs ipſo inſcio,cõtradicentéve initum ſit, vt in priori caſu coniux petens ſit præferendus. Quia dominus matrimonium concedens ceſſit iure ſuo, ac ſubinde omnia quæ ipſum petit, conceſſiſſe viſus eſt. Conceſſo enim principali,conceſſum quoque videtur acceſſorium, *cap. Prudentiam,de officio deleg.* In poſteriori autem, dominus anteponendus ſit. Quod eius ius in ſeruum anterius ſit, vt num.præced.probauimus. Ita ſentiũt *D.Thom.4.d.36. q.vn.a.2.ad 3.*vbi *D.Bonauent.a.1.q.1.ad vlt.Durãd.q.2.n.4. Supplementum Gabriel.quæſt.1.a.3.dub.3.corol.1.& 2.Anton.c. nu.10.de coniug.ſeru.*vbi *Abbas n.6. Alexand.de Neuo nu.10. Maioris 4.d.30.qu.1.ad finem, verſ. Ad ſecũdam partem dubij. Ioan.de Friburgo in ſumma confeſſorum l.4.tit.4.q.10. Aſtenſis ſumma 2.p.lib.8.t.15.a.2.q.3.Supplementum ſum.Piſana,verb. Seruus 3.n.2.Tabiena verb.Impedimentum,impediment.1.q.7.n. 8.Armill.verb.Matrimonium n.6.Turrec.c.2.num.vn.29.q.2. in ſolutione ad 3.Montaluus l.2.ſtatim in princ.tit.5.p.4. & ibi Greg.Lop.verb.De ſu ſeñor,*iuncto *verb.Enemiga,Sotus 4.d.35. q.vn.a.1.ad 2.Ledeſm.2.p.4.q.54.a.4.col.2.* §.*Circa materiam tertij,Palacios 4.d.30.diſp.vn.col.10.dub.6.Petr.de Ledeſma de matrim.q.52.a.2.ad fin.Emman.Sa ſumm.verb.Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus *n.1.verſ.Dominus conſentiens,Bart.à Ledeſm.de matrim.dub.31.concl.4.Lud.Lop.2. p.inſtruct.de matrim.c.47.*vbi de impedimẽto conditionis, *tribus columnis ante fin.§. Circa prædictam.* Inſuper eandem diſtinctionem admittunt,nimirum, vbi ſciente domino matrim.eſt contractum,præferendum eſſe dominum,ſecus quando ignorante,vel contradicente, *Ioan.Andr.c.1. nu.9.de coniug.ſeru.*vbi *Anchar.n.7.Præpoſ.n.6.verſ.In gloſſa vltima,Richard.4.d.36.a.4.q.2.& ibi Palud.q.2.a.2.n.14.cõcl.4.D.Antonin.3.p.t.1.c.3.§.2.notab.1.Roſella verb.Seruus 3. n.1.Angelus Matrimonium 3.impedimento 4.nu.15.Sylu.verb. Seruitus,q.7.Nauar.ſum.c.22.n.34.Arboreus l.11.Theoſophiæ, c.16.dub.2.Veracruz 1.p.ſpec.a.30.concl.2.iunct.concl.4.* Limitant *Ioan.Andr.Anchar.Præpoſ.Roſella,Arboreus,*niſi periculum incontinentiæ ſit in coniuge: tunc enim ille anteponendus eſt. Addũt *Sotus,Emm.Sa,Bart.à Ledeſm.Lud. Lop.* in dubio an cætera ſint paria, & vtrius neceſſitas præponderet,fauendum eſſe matrimonio,præſertim incontinentiæ periculo imminenti. Quod ius naturale matrimonij iuri gentium ſeruitutis præferatur.

14 III. Sent.ait, etiam contradicente domino inito matrimonio,potius morem gerendum eſſe coniugi petenti, niſi dominus graui neceſſitate obſequij ſtatim ſibi præſtandi opprimeretur, vt ſi ab hoſtibus necandus inuaderetur. Ducitur, quod mora reddendi debiti coniugalis modica ſit:ac proinde æquum ſit,ac rationi conſonum, vt dominus eam patiatur, quo matrim. oneribus ſatisfiat. Huius ſententiæ videntur *gl.c.1.verb. Seruitia, de coniug.ſeru.& ibi Card.n.5.q.penult.Henric.ibi n.1.Monaldus ſumma,*vbi de matrim.*t. De impedimẽto conditionis, paulo poſt principium:*dicunt enim abſque aliqua diſtinctione prius ſatisfaciendum eſſe coniugi. Et tenẽt in propriis terminis *Hoſt.ſum.tit.de coniug.ſeru.nu.4.init.Celaia 4.diſt. 36.q.1. dub.2.ex iis,quæ mouet poſt 2.argumenti ſolutionem.*

15 Cæterùm,quamuis videam communiter DD. diſtinguere inter matrim.initum à ſeruo, domino volente, & initum domino ignorante,aut contradicente: nulla tamẽ ratione mihi perſuadere poſſum,aliquid diſcriminis inter matrimonium vtrouis modo cõtractum intereſſe. Quia ſi res hæc attentè perſpiciatur, fundamentum,cui diſcrimen innititur,valde dubium eſt:nimirum, ius domini in ſeruũ antiquius eſſe iure vxoris in ipſum ſeruum acquiſito per matrimonium. Imò dicendũ eſt,antiquius eſſe ius vxoris,ac proinde, id cæteris paribus,anteponẽdum. Quod ſic explico. Dupliciter ius hoc vxoris conſiderari poteſt, vno modo quoad poſſeſſionem actu apprehenſam in corpus coniugis ratione matrimonij initi, & hoc modo loquendo,non dubium eſt, quin ius domini anterius ſit,coniux enim ſeruituti addictus erat,cùm ſui corporis poteſtatem tradidit per matrimonium. Altero modo quoad ſuam primæuam originem, ex qua principium traxit,vireſque aſſumpſit: & hoc modo ius coniugis in ſeruum antecedit iuri domini. Quod proficiſcatur ac robur accipiat ex iure naturali primæuo, quod habent ſerui ad poteſtatem ſui corporis tradẽdam per matrimoniũ. Quod quidem præfertur iuri gentium, ac priùs illo eſt, quo aliqui in ſeruitutẽ redacti ſunt. Vt ex mente D.Thomæ,& communi diximus nu. 3. Quod ius per cõtractum coniugalem transfert ſeruus in coniugem;eo enim ipſo,quod ſeruus ius naturæ habeat antecedens omnem ſeruitutẽ, transferendi poteſtatem ſui corporis per matrimonium in coniugem, coniux ille,in quem trãsfertur,acquirit ius illud primæuum ſerui. Sicut ſi à tempore antiquo domus eſſet tradita Petro, & ſucceſſoribus, cùm hoc onere, vt poſſit ex voluntate Pauli, eiúſque ſucceſſorum, quandocumque ſeruitus imponi in fauorem tertij: cùm poſt longa tempora ſucceſſor quiſpiam Petri ſeruitutem imponeret in Ioannis

fauorem, Ioannes ille ius poſterius haberet iure Petri, & ſucceſſorum, ſi apprehenſionem poſſeſſionis iuris ſeruitutis attendas: prius autem, ſi originem eius, ex qua vim accepit, conſideremus. Nam innititur conditione & pacto, ſub quibus antiquitus tradita eſt domus Petro, quæ cum ſuo onere tranſiit in perpetuum in ſucceſſores, *c. Ex literis, de pignor.* Atq; ita Ioannes hic, cui de nouo ius illud ſeruitutis conceſſum eſt, poteſt inuito domus domino ea ſeruitute vti: eo quod habeat ius antiquius in ſua primęua origine. Ita ergo (ni fallor) cõtingit in matrim. Quando enim ius gẽtium ſeruos aliquos efficit, cum eo onere poteſtatem illorum dominis tradidit, vt ſeruaretur illęſum ius naturæ ſeruorum, ad id grauamen imponẽdum domino, eiúſque ſeruitio, vt poſſent ſerui ipſis renitentibus dominis, poteſtatem ſui corporis per contractum coniugalem in coniugem transferre. Hac igitur poteſtate in coniugem tranſlata, ius illud in coniugem tranſmiſſum, poſterius quidem eſt iure domini, quoad poſſeſſionis apprehenſionem: prius autem quoad originem & fundamentum. Nam fundatur in iure, quod habebat ſeruus ad illam tranſlationem efficiendam, conſurgenti ex conditione, qua iure gentium effectus eſt ſeruus, tradituſque domino. Poterit ergo coniux eo iure vti inuito domino, iúſque domini, vbi cætera ſunt paria, poſtponendum erit. Deinde, cùm quia ſeruus omnino ſui iuris ſit, inſtar liberorum, ad matrim. contractum celebrandum, neque in hoc pendeat à domini voluntate: nil refert, an dominus conſentiat an diſſentiat. Dices nil referre ad matrim. ineũdum: valde tamen ad liberum matrimonij vſum cõducere. Sed id non obſtat, quia cum ex matrim. cõſequatur ius ad ipſius vſum, & inane ſit matrim. abſque eo iure, eo ipſo, quod liberum eſt matrim. liber quoque eſſe debet rationi conſonus vſus ipſius. Ex his ergo mihi perſuadeo, attendendas eſſe circumſtantias ad diſcernendum in euentibus ſpecialibus, vtri potiùs teneatur ſeruus ſatisfacere, domino an coniugi: atque illi potiùs obſequendum eſſe, cuius neceſſitas magis vrget: vti dicebat 2. ſent. nu. 13. relata: at vbi cætera ſunt paria, neutrius neceſſitate præponderanti, potiores eſſe coniugis partes, vt ſibi reddatur debitum poſtulanti, ſiue conniuenti ſiue inuito domino matrim. initum ſit: vt ait tertia ſent. n. præced. relata. Quòd ius coniugis potius & vetuſtius ſit, vt proximè probaui.

16 Hoc tamen prudenti moderatione, & non metaphyſico & exacto rigore accipiẽdum eſt, ſed morali modo. Ius etenim cõiugis, ſiue volenti domino matrim. ſit contractum, ſiue eo inuito, nõ aufert ius ſeruitutis, ac debita obſequia domino præſtanda: atque ita non erit in poteſtate alterius coniugis ſitum, ea paſſim, aut plus iuſto impedire, crebra debiti petitione. Sicut enim viro liberum eſt, vxore deſerta, aliquãdiu abeſſe pro negotiis expediendis: nec ius vxoris eſt obſtaculo huic abſentiæ: ita etiam domino licebit coniugẽ ſeruitute ſibi ſubiectum, in neceſſariis occupare, & cum aliquo proficiſcitur, ſecum deferre, vt ei miniſtret: & aliò mittere cauſa alicuius negotij expediendi. Ius enim vxorium hæc ex mariti voluntate facienda, minimè impediret: ac proinde nec debet impedire facienda ex domini voluntate, cui vir iure ſeruitutis ſubditur. Nõ enim minùs iuris habet dominus in ſeruũ, ne ratione matrimonij etiam ſuo cõſenſu initi impediatur à quotidianis obſequiis, quam habet ſeruus ipſe. Cùm totum quod ſeruus abſq; matrimonij læſione poteſt, ſubiiciatur domino, & tãtùm extra illius poteſtatẽ ſit id, ex quo iuri matrimonij præiudicaretur. Præterea, quia lex matrimonij ſolùm obligat ad rationi conſonam debiti ſolutionem: quæ iuſtis occupationibus minimè obſtat. Sed obiicies, inde ſequi, ſi vxor ſit ancilla, non licere domino, modo expoſito eã occupare: vt ſecum ducendo, relicto viro, quando aliquo tendit ad aliqua peragenda. Quia vxori id non permittitur propria ſponte efficere, abſque matrimonij præiudicio. Sed negandum eſt id ſequi; atque admittimus id licere domino. Quia non eſſe licitã vxori profectionem licitam viro, non conſurgit ex matrimonij lege: coniuges enim in ea ſunt pares, atq; ita vtrique liceret, aut neutri. Sed cõſurgit ex ratione capitis, quæ eſt in viro, atq; ideo vxor illi ſubeſt in gubernatione domeſtica. Quare cũ hoc non ſit cõtra matrimonij legẽ, ſed ſolum cõtra capitis rationem, ac domeſticam gubernationem, quæ potiori iure competit domino reſpectu ancillæ, & ea lege vir eã duxerit, vt ſub domini poteſtate ac domeſtica gubernatione foret, inde eſt vt idẽ liceat domino reſpectu ancillæ.

Hactenus de redditione debiti dicta, ſunt quoque accipienda de ipſa exactione, ſiue enim ſeruus voluntate domini, ſiue abſque illa inierit, matrim. potius & antiquius habet ius ad honeſtã & moderatã debiti exactionẽ, quàm dominus iure ſeruitutis ad obſequia, quæ huic moderatæ exactioni impedimento eſſent. Quod æquè probat ratio nu. 15. adducta. Cùm enim vetuſtius ſit ius ſerui ad matrim. ineundũ, præferendũ quoque eſt quoad honeſtum matrimonij vſum: ne ius illud vanũ & inane ſit. At ad matrimonij vſum & reddere & petere ſpectat.

Ad argum. n. 12. propoſita cõſtat ex dictis n. 15. Is enim textus ſolum probat per matrim. non effici ſeruum ſui iuris, ſed adhuc teneri ad conſueta domino obſequia præſtanda. Et n. 15. probaui ius coniugis eſſe anterius.

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm integrum ſit domino ſeruum coniugatum in partes longinquas vendendum mittere?

SVMMARIVM.

Referuntur variæ ſententiæ, à n. 1. vſque ad 6.

Si vxor libera ſit, & poſſit commodè virum ſequi, poteſt ſeruus vbicunque à domino venundari, n. 7.

Quid, ſi vxor ancilla ſit, vir autem liber, n. 8.

Quid, ſi vterque coniux ſeruituti ſubdatur, aut ſi alter ſolus eſt liber, non poteſt commodè ſeruum ſequi: & conſenſu domini eſt initum matrimonium, n. 9.

Quid, ſi in eo euentu ſeruus malè moratus eſſet, aut dyſcolus, aut grauiſſima neceſſitate ipſum vendendi vrgeretur dominus, n. 10.

Quid, ſi ignorante aut contradicente domino initum eſt matrimonium, an ſit mortale, ſeruum coniugatum in partes remotas diſtrahere, n. 11.

An id peccatum ſit contra iuſtitiam, n. 12.

An vt liceat hæc venditio, ſatis ſit non inuenire iuſtum pretium in loco matrimonij, n. 13.

An dominus iniuſtè vendens in loco remoto ſeruum coniugatum, teneatur reſarcire iniuriam, & qualiter, n. 14.

Vtrùm liceat hæc venditio, quando ſeruus tractat de matrimonio contrahendo. Remiſſiuè, n. 15.

Quid, ſi vterque coniux ſeruus ſit diuerſorum dominorum, diuerſaque loca inhabitantium, n. 16.

Satisfit argumentis, n. 17.

VARIÆ ſunt in hac diſput. Doctorum ſententię. I. ait 1 ſeruum ſine voluntate domini contrahẽtem poſſe vbique locorum venundari: quamuis inde vſus matrimonij impediatur. Ducitur, quia integrum erat domino ante matrimonij contractum, ſeruum vbique locorum venundare: cui iuri non potuit ſeruus matrimonio inito præiudicare, nec à domini poteſtate ampliùs ſubtrahi: ſecus ſi conniuente domino contraxerit. Quia cõniuens dominus matrimonio, ceſſit iure ſuo taliter vendendi vt vſui matrimonij impedimẽtum præſtetur. Deinde, quia cum abſque domini conſenſu collocatur ſeruus in matrimonium, tranſit cum ſuo onere, nimirum, iuris anterioris domini ad illum vbique vendendum. Huius ſententiæ ſunt, *Cardin. cap. 1. de coniug. ſeru. fine, Scotus 4. d. 36. q. 1. §. Dico ergo: & ad finem corp. Alma in ibi, quæſt. vn. art. 3. Supplem. Gabriel quæſt. 1. art. 3. dub. 3. concluſ. 3. & coroll. 1.* ſubdens eſſe probabile non poſſe ita vendi. *Nicolaus de Orbellis ibi q. vn. Guillielm. Borillong. q. vn. art. 2. in 1. probat ſecundæ concluſ. & ad fin. probationum. Celaia q. 1. in ſolut. replicæ contra 1. argum. Ledeſma 2. p. 4. q. 54. art. 4. colum. 2. §. Circa materiam tertij argumenti, ſtatim in princ. Palacios 4. d. 30. diſput. vn. colum. 9. dubio 5. Angles Floribus 1. p.* vbi de matrim. q. 10. *de errore conditionis a. 2. concl. 2. & 3.*

II. Sen

2 II. Sententia abſq; diſtinctione ait, cogẽdum eſſe dominum ne ſeruum taliter vendat, vt reddat matrimonij onera grauiora, non ſuppetente coniugi alteri facultate coniugio vtendi. Quia intereſt reipublicę, ne quis re ſua abutatur, *§. penult. inſtit. De his qui ſunt ſui, vel alien. iur.* Atq; idem probat *l. Poſſeſſionũ 11. C. communia vtriuſque iudicij,* ibi: *Quis ferat liberos à parentibus, à fratribus ſorores, à viris coniuges ſegregari.* Sic *D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 2. ad 4. & ibi Paludanus q. 2. a. 1. concl. 3. n. 9. gl. c. 1. de coniug. ſeru. verb. Seruitia, & ibi Innocent. Hoſt. ſum. eod. n. 5. Monald. ſum.* vbi de matrim. *t. de impedim. conditionis, paulo poſt princ. lex 1. t. 5. p. 4. Mõtalu. l. 2. verb. Apremiar t. 5. p. 4. Turrec. c. fin. n. 2. 29. q. 2. Viguerius l. inſtitutionum c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 2. Lud. Lop. l. 1. de contract. c. 5. fin.* Addunt *D. Th. & Turrecr.* precipuè cùm non deſit facultas ſeruum vbicunque vendendi iuſto pretio. Et *Lud. Lop.* expreſsè limitat hanc ſent. quando poteſt ſeruus in eodem loco iuſto pretio venundari.

3 III. Sent. conſentit cum præcedenti, quando conſentienti domino eſt initum matrimonium: at quãdo ignorãte, aut inuito, dicit non debere dominum in parte remota vẽdere abſq; neceſſitate, vt ſi inueniat iuſtum pretium in eodem loco: at dicit non eſſe culpã lethalem ſic vendere abſq; neceſſitate. Ita ſentiunt *Enriqu. l. 11. de matrim. c. 10. n. 4. verſ. 6 iuncto cõmento lit. G. Toledo l. 7. ſum. ca. 3. n. 3. propoſ. 1. in fin.* Idem videtur tenere *Nau. ſum. c. 22. n. 34.* ait enim, eſſe honeſtum ne ſeruus in parte remota vendatur: at non teneri dominum ad id ſub mortali: ſaltem quãdo in vicinis partibus commodè vendere non poſſet: vbi tamquam certũ relinquit in hoc caſu non eſſe mortale: & propendet vt etiam extra illum. Idem videntur ſentire *D. Antonin. 3. p. t. 1. cap. 3. in fin. principij, Henric. c. 1. ad fin. de coniug ſeru. Roſella verb. Seruus 3. fin. Supplem. ſum. Piſana verb. Seruus 3. n. penult.* dicunt enim non debere vendi in partibus remotis, ſi iuſtus emptor in loco matrimonij reperiatur. Et videtur tenere *Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium vbi de impedimentis dirimentib. num. 1. verſ. Dominus conſentiens,* vbi ait poſſe tunc vendere in partibus remotis, ſi compellatur ad id cauſa aliqua.

4 IV. Sent. ait, quando dominus matrimonio conſenſit, eſſe illicitã venditionem in partibus remotis, at ſi ignorante, conſiderandum eſſe, an abſq; ſuo præiudicio poſſit in eodem loco vendere, & tunc ad id obligari. Ita *D. Bonau. 4. d. 36. in expoſ. lit. n. 6.* vbi *Richard. a. 4. q. 2. Ouãd. ibi, diſp. vn. fine, Angelus Matrimonium 3. imped. 4. n. 15. Sylueſt. verb. Seruitus q. 7. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. a. 2. dub. 1. quod mouet poſt ſolutionem ad 5.* & explicat eſſe culpã mortalem, oppoſitum facere. Id autem præiudicium non adeſſe explicat *Angelus ibi,* quando æquè vtiliter poſſet dominus ſeruum venderẽ, vbi non impediretur vſus coniugalis. Addunt etiam *Sylu. & Ang.* idem eſſe dicendum, quando ſerui ſunt diuerſorum dominorum. Et quidem id peccatum vendendi in parte remota, vbi poteſt dominus in eodem loco vendere, eſſe contra iuſtitiam, ſentit manifeſtè *D. Bonau. ibi,* ait enim, manifeſtam iniuriam irrogari coniugi, & *Richard.* ait enim carere dominum iure taliter vendendi ſeruum. & *Sylueſt.* quia dicit, ſeruum ita venditum lædi iniuſtè. Et tenet in propriis terminis *Petr. de Ledeſm. ibid.* Imò & dicit eſſe probabile, non poſſe quoque ita vendere, quamuis neceſſitas adſit, quamuis ſit etiam oppoſitum probabile. Licet *Ouandus proximè citatus* dicat ſolum eſſe contra charitatem.

5 V. Sent. ait abſolutè, & nulla diſtinctione facta, quando vterque coniux ſeruituti ſubditur, ſiue eidem, ſiue diuerſis dominis, nequaquam permittẽdam eſſe, aut alterius aut vtriuſq; venditionem in partibus ita diſtãtibus, vt nequeant matrim. vſui vacare: quod ſi vxor libera ſit, poſſe ſeruum vbique vendi. Quippe tunc non læditur matrim. Quia vxor libera tenetur virum ſequi, & ſibi imputet, ſcienter ſe mancipio nupſiſſe. (Si enim ignoranter non erit matr.) Ita *Hoſt. c. 1. fine, de coniug. ſeru. & ibi Io. Andr. fin. Abb. fin. Anchar. fin. Alex. de Neuo n. 11. Prepoſ. n. 6. fin. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 1. q. 8. n. 9.*

6 Vltima ſent. ait, quando conſenſu domini eſt contractum matrim. nefas eſſe domino, in lõginquã regionem ſeruum vendendũ mittere, quando verò abſq; licentia, adhuc prohibendam eſſe talem venditionem, præcipuè cùm nõ deſit facultas ſeruum in propria patria vendendi, niſi dominus bona fide cõpulſus id faceret, vt ſi profectus dominus aliquo ſeruum duceret, & illic egeſtate preſſus eum venderet. Et tunc ſi maritus commodè poſſet transferre vxorem, teneri illam obedire: ſecus ſi non poſſet commodè: at nullam eſſe iniuriam. Quod ſciens nupſerit ſeruo. Ita docent *Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 1. in ſolut. ad 2. Bart. à Ledeſm. de matrim. dub. 31. conc. 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 47. col. antepen.* Addunt *Sotus, & Lud. Lop.* forſan aduerſari iuſtitiæ venditionem in partibus remotis extra dictæ neceſſitatis caſum.

7 Ex his omnibus apparet, quàm confuſè & abſque diſtinctione loquantur DD. in re tam graui, & paſſim occurrenti, vt vix liquidò conſtare poſſit, quid hac in re ſentiendum ſit. Et ideo qua potuero claritate & diſtinctione, paucis meam ſent. exponam.

8 I. Concluſio. Si vxor libera ſit, ſiue à tempore matrimonij, ſiue ex poſt facto libertatẽ conſequuta, & cõmodè poſſit ſequi virũ, poteſt ſeruus vbicunq; à domino venundari, quamuis cõſentiente domino matrim. initum ſit. Ducor, quoniam non poſſe liberè vendi, conſurgit ex matrim. vinculo, in quod vel dominus conſenſit, vel eo inuito ius habuit ſeruus, ne eius vſus impediatur. At quando vxor eſt libera, minimè impeditur, quod teneatur virũ ſequi ex propria voluntate, nedum ex cauſa neceſſaria vẽditionis factæ à domino, domicilium mutantem. Quod ſi cũ poſſit commodè ſequi, & ſubinde ad id teneatur, nolit, ſibi aſcribetur culpa, & non domino, qui minimè impedit matrimonij vſum. Et confirm. quia vir ipſe ſi manumitteretur à domino, poſſet vbicunque domicilium conſtituere, abſq; vxoris potentis eũ ſequi iniuria. Cur igitur non dominus eodem iure vtetur? Cùm tantum teneatur minimè obſtare vſui matrimonij, & minori obligatione, quàm vir. Præterea, quia ſi erat libera tempore matrimonij, & ſcienter ſeruo nupſit, ſibi imputare debet: animaduertendum enim ei erat, poſſe ſeruum alio vendendum mitti: nec hoc ius ex conſenſu domini in matrim. amittitur. Cùm is conſenſus ſolùm eum aſtringat ad non impediẽdum matrimonij vſum. Quod ſi tunc erat ancilla, obſeruare debebat, poſſe aliquando ſe manumitti, & ita cogi venditum ſeruum comitari. Tandem, quia nullum onus imponitur vxori, cùm ipſa ex natura rei teneatur virum comitari.

9 II. Concluſio. Idem ſentio, quando vxor eſſet ancilla; poteſt enim vbiq; vendi, viro exiſtẽti libero, ſiue tẽpore matrim. talis fuerit, ſiue poſt manumiſſus, ſi commodè poſſit ancillã venditam alibi ſequi: quamuis cõſentiente domino eã duxerit. Quod adhuc non impediatur matrimonij vſus. Cùm liber poſſit, & ſubinde teneatur, ſequi vxorẽ ex cauſa neceſſaria proficiſcentẽ (vt probaui l. 1. diſp. 41. n. 14.) qualis eſt hic. Nec dominus in ancillæ matrim. conſentiẽs obligauit ſe ad eam minimè in partes remotas diſtrahendã, caſu quo vir poſſet eam commodè ſequi: ac proinde non impediretur vſus matrimonij. Quod ſi dicas grauari virũ, cũ ex natura rei nõ teneretur vxorẽ ſequi, ſed è contra. Dic ei ſe periculo expoſuiſſe ancillã ducẽdo. Euentum enim futurũ libertatis ſuæ, ſi erat ſeruus, conſiderare debebat, manente vxore ancilla; atq; ita cogendũ ſequi vxorem ex cauſa neceſſaria alio migrantem nimirum, quia venditur à domino.

10 III. Concluſio. Quando vterque coniux ſeruituti ſubiectus eſt, vel, ſi alter liber ſit, non poteſt commodè alterum ſequi, ac proinde ab ea obligatione immunis eſt: ſi cõſenſu domini matrim. initum ſit, tenetur dominus legẽ iuſtitiæ non ita diſtrahere ſeruum, quin matrimonio vti poſſit. Quia quamuis dicamus ius ſupereſſe domino vbicumq; ſeruum vendendi, non obſtanti matrimonio: at illo ceſſit, dum matrimonio conniuit. Cõcedens enim princi

principale, concedit ſubinde acceſſorium, *c. Prudentiam, de officio deleg.* Hanc concluſionem admittunt omnes ſententiæ relatæ numeris præced.

10 Hanc tamen tẽperarẽ, niſi ſeruus malè moratus eſſet, ac iniquè animo ac vita conſtitutus, ita vt nequeat à domino abſq; periculo proprio aut rerũ ſuarum ſuſtineri: nec in proprio oppido, aut partibus vicinis inueniretur emptor: poſſet enim tunc in partibus remotis diſtrahi. Quod bene docuit *Palacios* 4. *d.* 30. *diſp. vn. dub.* 5. *col.* 10. *verſ. Iudicarim.* Et ratio eſt. Quia conſenſus domini & ius ſerui non extendenda ſunt ad eũ caſũ, in quo delicta ſerui, & neceſſitas domini ſibi conſulendi, cogunt ad venditionem extra locũ, in quo manet alter coniux. Potiùs enim id culpæ ſerui tribui debet, quam domino. Et cõfir. quia ſicut iudex poſſet in delicti pœnã, ſeruum in triremes coniicere, non obſtãti matrim. iure: ita domino integrum erit, quamuis nõ ea punitione iudiciaria, domeſtica tamen ac dominis permiſſà vti: qualis eſt ſeruum alio vendendũ mittere. Quia ſicut iudicibus prior punitio permiſſa eſt, ita dominis poſterior. Quare neutri ius matrim. obſtaculo eſſe debet, concurrente prædicta neceſſitate in domino. Quod addo, quia ea ſecluſa non liceret domino: vndè non eſt in omnibus ſimile de iudice. Idem exiſtimo, quoties grauiſſima neceſſitas vrgeret dominum ad vendendum ſeruum, & nullo modo poſſet inuenire emptorem in eodem oppido, niſi facta valdè notabili pretij iactura. Quia conſenſus domini, & ius ſerui ad hunc extraordinarium euentum & inopinatum non extenduntur. Sicut enim poſſet ſeruus ipſe, ſi ſui iuris eſſet, relicta vxore ancilla alio migrare, quando aliter graui ſuæ neceſſitati conſulere nequiret: ita dominus qui minus tenetur vxori, quam vir ipſe, eodem iure vti poterit, vbi ſimili propria neceſſitate vrgetur. Credo tamen euentus hos rariſſimè accidere poſſe.

11 IV. Concluſio. *Quamuis in caſu præcedentis concluſionis, ſit initũ matrim. ignorante aut contradicente domino, tenetur dominus ſub culpa mortali ſeruũ nõ diſtrahere in partes remotas, vbi nõ eſt facultas vtẽdi matrimonio: & non cõpellitur vrgenti neceſſitate, eo quod pretiũ iuſtum inuenire poteſt in eodem loco.* Hãc cõcl. tenent DD. relati n. 4. pro 4. ſent. & relati n. 2. pro 2. ſent. & relati n. 6. pro 6. ſent. & n. 5. pro 5. ſent. Et quãuis pauci explicent id peccatũ eſſe mortale: atq; manifeſtè id omnes ſentiunt, qui illicitum hoc eſſe opinantur: & neſcio qualiter potuerũt dicere aliqui Auctores relati n. 2. eſſe illicitum, & non mortale. Cùm res grauiſſima ſit, illicitè impedire in perpetuum matrimonij vſum, ac proinde lõgè excedat culpæ venialis materiam. Et clariùs id ſentiunt opinantes hoc peccatum eſſe contra iuſtitiã: quos n. 4. retuli. Et ita certam exiſtimo hanc concl. vt contrariã nec probabilem reputẽ. Quod ſaltem lex charitatis conſtringat dominum, ne ſimili venditione vtatur, in grauiſſimum ſalutis ſpiritualis vtriuſq; coniugis detrimentum, abſque propria neceſſitate præponderanti.

12 V. Concluſio. Multo probabilius eſt, & mihi ferè certum, id peccatum eſſe contra iuſtitiam. Atque ita tenẽt *DD. n. 4. allegati: & Sotus ac Lud. Lop. n. 6. relati*, dicunt fortè ita eſſe. Et expreſsè id etiam ſentire videtur *Veracruz* 1. *p. ſpec. art.* 30. *concl.* 3. vbi ait non habere ius ad hanc venditionem dominum, contra cuius conſenſum ſeruus copulatus eſt matrimonio: ſicut nec habuit ius ad impediendum matrim. Et ratio eſt aperta. Quoniam eo ipſo quod ſerui habent ius inuitis dominis matrim. contrahendi, habent ſubinde illo vtendi; alias fruſtraneum eſſet ius illud. Ergo ſicut dominus iniuriam irrogat, ac iniuſtitiæ reus eſt, ſi ſeruorum matr. impediat: ita ſi eius vſum. Et confir. quia (vt probaui diſp. præc. n. 15.) ius coniugum potius ac vetuſtius eſt iure domini. Non ergo integrum erit domino abſq; iniuſtitia, vti vendendi iure, niſi manenti illæſo iure priori ſerui coniugati.

13 VI. Concluſio. Vt venditio hæc à labe iniuſtitiæ eximatur, non ſatis eſt minimè inuenire in eo oppido emptorẽ iuſtum ſerui pretium offerentem: ſed deſideratur adeſſe neceſſitatem, quæ iuri ſerui præponderet, & damno ex ea venditione ſequuto: nimirum, quia magna neceſſitas vrget dominum, vt ſeruum diſtrahat, & notabilis eſt diminutio pretij. Quia ſi charitatis legem attendas, magni momenti eſt periculum ſpirituale incontinentiæ vtriuſque coniugis, cui non quamcumque neceſſitatem, & pretij diminutionem præferri, *eſt rationi* conſentaneum. Quod *ſi ius iuſtitiæ* ſerui ad vſum matrimonij potius & anterius (quod adeſſe probauimus diſp. præced. n. 15.) ſpectes, maniſeſtiùs relinquetur deſiderari rationem illi præponderantem, vt iniuſtitia ceſſet. Et ita intelligo DD. n. 4. relatos, qui dicunt non licere abſque iniuſtitia hanc venditionem, vbi ſine graui præiudicio domini poſſet fieri in eodem loco.

Ex dictis infertur, in euentibus, in quibus diximus 14
venditionem hãc ſerui extra locum *matrimonij* eſſe aduerſus iuſtitiam, teneri dominum lege *iuſtitiæ eam* iniuriam coniugibus reſarcire, aut emendo coniugem *derelictum*, vt transferat in locum vbi alter coniux eſt, aut ſeruum venditum iterum emendo, vt in priorem matrimonij vſum reſtituatur: nec remiſſio alterutrius ſufficeret, niſi vterque iure ſuo cederet: vtriuſque enim eſt iniuria. Conſtat, quia lex iuſtitiæ *obligat* iniuriam ita reparari, vt res ad priſtinum ſtatum reducatur, quem ipſa iuſtitiæ lex exigebat.

Vtrùm autem poſſit dominus ſeruum, de matrimonio 15
ineundo tractantem, alio diſtrahere? dixi diſp. præced. num. 8. & ſeq.

Vltima Cõcluſio. *Si* vterque coniux ſeruus ſit diuerſi 16
domini, & diuerſa loca inhabitantis, ita vt mutuo conuenire nequeant, obſequiis dominorum ſatisfaciendo, tunc vt vitetur fornicati*onis periculum, cogẽdus* eſt alter dominus per Eccle*ſiam, vẽdere alteri volenti emere. Sicut* quando ſeruo *communi* multorum *dominorum*, quidam ex illis *cõcẽdit li*bertatem, coguntur *alij partes* ſuas vendere, *vt ſeruus* ille liber fiat, *l.* 1. *C. de commun. ſeruo manumiſſo.* Nam fauorabilius eſt matrimonium, quàm *libertas.* Quod ſi neuter dominus emere velit, cogend*us erit* alter vẽdere cuicumq; extraneo in parte illa, in qua alter ſeruus eſt: & ſi nullus inueniatur emptor, emat Eccleſia, argumento ex *c. Fraternitatem, d.* 54. Ita docent gl. *c. fin. verb. Habeãt.* 29. *q.* 2. *Goffred. ſum. t. De coniugio ſeru. n.* 3. *Aſtenſ.* 2. *p. ſumm. l.* 8. *t.* 15. *a.* 2. *q.* 5. *&* 6. *Henricus c.* 1. *fin. de coniug. ſeru. Roſella verb. Seruus* 3. *n.* 2. *Supplem. Piſanæ ſum. verb. Seruus* 3. *n.* 3. *Hugo*, quem refert & ſequitur *Turrecr. c. fin. n.* 3. 29. *q.* 2. Et id decidit *lex regia* 2. *t.* 5. *p.* 4. quæ ſubdit dari electionẽ iudici, vt quẽ maluerit ex dominis, cogat alteri vendere, ibi: *Deue apremiar a alguno dellos, qual tuuiere por mas guiſado.* Imò ſicut cogit Eccleſia alterum dominũ vt vẽdat, ita poteſt cogere aliquẽ, vt emat in loco vbi alter ſeruus eſt, vt benè docent *Hugo & Turrec. proximè citati.*

Ad argum. n. 1. propoſita, concedendum eſt dominum 17
ante matrimonij contractum potuiſſe ſeruum vbicumque venundare: negandum tamen eſt, non potuiſſe ſeruum huic iuri per matrim. præiudicare. Quia cum ius ſerui ad matrim. ineundum ſit potius & anterius iure domini, potuit quidem iniens matrim. præiudicare domino, obligans ipſum ne taliter diſtrahat, vt *inane* reddatur illud ius ſerui, impedito vſu matrim*onij*. Hinc etiam manet ſolutum 2. argum. *Supponit enim* ius domini ad vbique vendendum, ſeruum *eſſe prius* iure coniugis. Quod non omnino veritati innititur, vt latè explicuimus, & probauimus, diſp. præced. num. 15.

DISPVTATIO XXIII.

An ſeruitus matrimonio ſuperuenire poſſit, alterutro coniuge ſe in mancipium venũdante?

SVMMARIVM.

Refertur quædam ſententia, n. 1.
Poteſt vir ſe vendere abſque debiti coniugalis præiudicio, n. 2.
An ſit mortale, ſi abſque iuſta cauſa ſe vendat, n. 3.

An ſi id in matrimonij fraudem efficiat, ſit contra iuſtitiam, n. 4.
An præbeat iuſtam diuortij cauſam, vel ſi vir captiuus ducatur, n. 5.
An poſſit tunc vir vendi à domino, & vxor teneatur ſequi, n. 6.
Num vxor conſentiens venditioni, redigatur in ſeruitutem, ac ſibi preiudicet, num. 7.
An in regno Hiſpaniæ integrum ſit viro ſe venundare, teneaturque vxor, venditionem retractans, pretium reddere, n. 8.
An vxor poſſit ſe vendere, n. 9.
An ea venditio ſit contra iuſtitiam, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.

1 ET quidem videtur non integrum eſſe viro ſe venundare, ex *c. penult. 29. q. 2.* quod eſt ex Concilio Tribur. vbi de marito, qui ingenuam duxerat, & filiis procreatis, occaſione diuortij celebrãdi ſeruituti ſe ſubiecit, quæritur quid iuris? Et ſic dicitur: *Iudicatum eſt vxorẽ minimè debere dimitti.* Vbi *Turrecr. a. 3. n. 4.* ait nihil ad rem eſſe, filios procreatos eſſe: quia idem eſſet iis non exiſtentibus. 2. ex *l. reg. fin. t. 5. p. 4.* ibi: *Si por auentura el marido ſe tornaſſe ſieruo à ſabiendas, por auer razon de ſe partir de ſu muger, non deue valer, ni ſe departira el caſamiento, antes lo puede la muger demãdar, è ſacarle aun de la ſeruidumbre, ſi quiſiere. E eſto es porque ha derecho en el, e porque nace ende muy grã deshonra a ella, e à ſus fijos, ſi los ouiere.* 3. quia præiudicatur debito coniugali, ea venditione facta. Et votum in eius præiudicium emiſſum nõ valet, nedum venditio. Tandem, quia vxor inuito viro ſe vendere nequit. Cùm igitur in cauſa matrimonij ad pária iudicetur, id quoque non erit integrum viro. Et ideo hanc partem ſuſtinent *gl. c. penult. verb. Diuortij, 29. q. 2. Angles Floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 10. de errore conditionis, a. 3. concl. 1. Palacios 4. diſt. 30. diſp. vn. col. 14. verſ. Quod ſi, etiam:* licèt poſtea ſe explicet, dicens id euenire, quando venditio in debiti coniugalis præiudicium vergeret.

2 Verum dicendum eſt, integrum eſſe viro ſe venundare, renitente vxore. Quia vir ſubditur vxori in iis ſolis, quæ ad debiti redditionẽ pertinent, atque in cæteris eſt ſui iuris. At venditio hæc non vergit in preiudicium debiti coniugalis, eſto vir in eius fraudem ſe venundaret: tenetur enim vxori ad omnia quæ lex matrimonij petit, à quibus retrahi nequit domini præcepto. Et ita docent *D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 3. corp. & ad 1. & ibi D. Bonau. in expoſit. lit. n. 5. Richard. a. 5. q. 1. corp. Palud. q. 1. a. 5. concl. 2. n. 18. Supplem. Gabr. q. 1. a. 3. dub. 4. concl. 2. Durãd. q. 1. n. 4. Hugo c. penul. 29. q. 2. & ibi Archid. n. vn. Bellamera ibi n. vn. Turrecr. ibi, a. 1. n. 1. & n. 2. in ſolut. ad 1. Præpoſ. c. 1. n. vlt. de coniug. ſeru. Henric. c. fi. n. vn. eod. tit. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. lib. 4. tit. 4. q. 3. Aſtenſis ſumma 2. p. l. 8. t. 15. art. 3. q. 1. Angelus matrim. 3. impedim. 4. fin. Supplementum ſummæ Piſanæ verb. Seruus 3. n. vlt. Syluest. Matrimonium 8. q. 2. fin. Armil. verb. Matrimonium, n. 6. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 1. q. 9. nu. 10. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 3. §. 1. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 3. concl. vn. Celaia 4. d. 36. q. 1. dub. 1. in fine, ex iis quæ ponit poſt 2. arg. ſolut. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 10. n. 5. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. a. 3. concl. vn. Viuald. candel. ſacram. 1. p. de matrim. n. 121.*

3 Non tamen vacabit culpa lethali ea venditio abſque iuſta cauſa facta. Quod in dedecus graue vxoris & familiæ, ac iniuriam redundet, nulla iuſta cauſa proponderanti. Sic *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. a. 3. in ſolut. ad vlt.*

4 Sed rogabis, num id peccatum ſit contra iuſtitiam? Quod affirmat *Petr. de Ledeſm. n. præced. allegat.* At verius eſt non eſſe contra iuſtitiam, licèt vir faciat in fraudem. Quod iure ſuo vtatur, nec in vxoris detrimentum cedat quoad debitum coniugale, vt docuit *D. Tho. 4. d. 36. q. vn. a. 3. ad 1.* At in cæteris vir non eſt vxori ſubiectus. Ita docet *Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 3. ad 1.*

5 Præbebit autem iuſtam diuortij petendi cauſam, ſi vir in vxoris fraudem ſe venundet. Sic *Enriq. l. 11. de matrim. c. 10. n. 5. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. a. 3. in coroll.* quod infert ex cõcluſione vnica. Et dicit *Enriquez* id colligi ex *c. Porro, de diuort.* Quod nihil ad rem facit. Et ideo ab hac ſent. recedo. Quia ſolum præbet iuſtam diuortij cauſam adulterium corporale vel ſpirituale, aut timor dãni notabilis & ſæuitiam aut morbum contagioſum alterius coniugis, aut ſi ad peccatum trahere nitatur, vt dicemus toto lib. 10. vbi de diuortio eſt habẽdus ſermo. At nil horum in hoc euẽtu reperitur. Imò vir vtitur iure ſuo abſque detrimento debiti vxorij, vt dixi n. præced. Id tamen placet, quod affirmat *Petr. de Ledeſm. ibid.* nimirum, altero coniuge in captiuitatem ducto, non teneri derelictum ſequi: ſed niti totis viribus vt quàm primum potuerit, ipſum redimat. Quia cùm tanto detrimento non tenetur illum ſequi.

Imò credo, integrum eſſe domino virũ, qui ſe venundedit, aliò vendendum mittere, ſi vxor poſſit commodè eum ſequi. Quia per venditionem tranſtulit maritus in dominum ius omne, quod ipſe habebat libertatis ſuæ, & tantum id reſeruatum eſt, quod matrimonium lędere poterat. At vir ſine matrimonij læſione poterat domicilium mutare, vxore potente eum commodè ſequi. Eodem igitur iure vtetur dominus. 6

Nec vxor venditioni mariti conſentiens redigitur ob 7
id in ſeruitutẽ: ſed ſolum præiudicat ſibi quoad debitum cõiugale, cui præferetur obſequium domini eodem tempore petitum, niſi fornicationis periculum tunc immineat vxori, vt bene ait *Aſtenſis ſtatim allegandus.* Et ideo vxorem non fieri tunc ancillam, docent *gloſſ. c. penult. verb. Secundum ſecularem 29. q. 2. & ibi Turrecr. a. 3. n. 4. Palud. 4. d. 36. q. 1. a. 3. concl. 4. n. 20. Et ibi Supplementum Gabrielis a. 3. dub. 4. ad fin. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 3. q. 2. Henricus, & D. Antonin. n. 2. allegati, Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 3. ad 1.*

Quamuis autem dicta circa viri vẽditionem, ſint ve- 8
ra attento iure communi: at in hoc Hiſpaniæ regno eſt ſeruanda *l. reg. fin. t. 5. p. 4.* cuius verba retuli n. 1. in 2. argumento, quæ expreſſè decidit eam venditionem minimè valere, & poſſe ab vxore reſcindi. Et quamuis loquatur in euentu, in quo vir ſe data opera vẽdit in fraudẽ matrimonij. At *Greg. Lopez ibi, verb. A ſabiendas,* dicit ſupplendũ eſſe, maximè: idem enim ait dicendum, licet nõ fiat venditio ea intentione. Cùm eadem ratio prȩiudicij vxoris, dedecoris ipſius, & filiorum habeat locum in hoc caſu. Et *verb. Sacarle,* ait idem *Greg. Lop.* poſſe venditionem retractari, iuxta illius legis deciſionem, quamuis ea non impediat vſũ cõiugij. Quia ratio dicta dedecoris, quàm aſſignat illa lex, procedit in hoc caſu. Et ſubdit vxorem retractantem hanc venditionem nõ teneri ſoluere pretium: vt alias deciſum eſt in patrono, *l. 2. ff. ſi liber. eſſe dic.* Quia retractat ob ſuum præiudicium: nec vir potuit ſe ſubiicere ſeruituti: & quia lex illa indiſtinctè loquitur.

Si verò de vxore ſermo fiat, manifeſtũ eſt minimè poſ- 9
ſe ſe ipſam ſeruituti mancipare ac vendere, abſque viri conſenſu. Quia vltra obligationem reddẽdi debiti coniugalis; in qua coniuges ſunt pares, ſubditur viro tanquam capiti, in reliquis, quę ad regimen domus & familiæ attinent. Cùm autem hæc ſubiectio non inueniatur in viro, inde eſt, vt non ſit idem in viro, ſed poſſit vxore renitenti ſe vendere, attento iure communi, vt n. 2. probauimus. Atque ita docent *D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 3. ad 3. & ibi, Durand. q. 1. n. 4. Richard. a. 5. q. 1. ad 2. Palud. q. 1. ar. 3. concl. 1. n. 17. Supplem. Gabr. q. 1. a. 3. dub. 4. concl. 1. Turrecr. c. penult. 29. q. 2. a. 2. n. 3. Præpoſ. Henric. Ioan. de Friburgo, D. Antonin. Supplementum ſum. Piſanæ, Tabiena, Armil. Celaia, Enriq. n. 2. allegati, Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 3. q. 3. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 3. ad 2. Greg. Lop. l. fin. verb. Sacar. t. 5. p. 4. Palacios 4. d. 30. diſp. vn. colum. 14. verſ. Quod ſi etiam. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 52. a. 3. in 1. argum.* Quare audiendi non ſunt *Hugo 26. q. 2. c. penul. Archid. ibi n. vn. Bellamera ibi nu. vn.* dicentes poſſe vxorem ſe inuito viro venundare.

Talis autem venditio vxoris abſq; conſenſu viri fa- 10
cta, eſſet contra iuſtitiam. Quod bene docet *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 52. ar. 3. ad 2.* Quod ſit contra rationem capitis, quæ ex natura matrimonij oritur in viro.

Ad argum. n. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic., eum textum 11
ſolum probare, ob talem venditionem non præiudicari vxori: vt ſit dimittenda, eive negandum debitum. Ad 2. conſtat ex dictis, num. 8. Ad 3. conſtat ex dictis, num. 2. Ad 4. conſtat ex dictis num. 9.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrius parentis conditionem filij ſequatur, quoad ſeruitutem & honores?

SVMMARIVM.

Filius ſequitur conditionem patris, quoad honores & nobilitatem, n. 1. & ibi, an id verum ſit de filio naturali?
An ſtatuto aut conſuetudine induci poſſit, vt ſequatur in hoc conditionem matris? n. 2.
An [illegible] ex nobili & ancilla, ſi poſtea manumittatur, nobilis ſit? Proponuntur [illegible] cum non eſſe nobilem, n. 3.
S[illegible] Auctoris, n. 4.
[illegible] ſeruitutem, filij ſequuntur conditionem matris, n. 5.
[illegible] ex propria ancilla, eſt ſeruus patris, n. 6.
An [illegible] matris ſeruitutem? n. 7.
Quid, [illegible] matrim. ſint concepti? Et explicatur cap. finale 32. q. 4. num 8.
An [illegible] conſuetudo, vt filius patris, aut vtriuſque parentis ſeruitutem ſequatur? n. 9.
An ſufficiat [illegible] temporis matrem fuiſſe liberam, dum fœtus erat in vtero, [illegible] liber ſit? n. 10.
An hoc intelligatur, quando ex vi natalium, & ſtatus matris, filius liber aut ſeruus futurus eſt? n. 11.
Explicatur l. finalis, C. de ſeruis fugitiuis, n. 12.
[illegible] l. 2. C. de libertis, n. 13.
An matre grauida capta in bello iuſto, filius ſit ſeruus? n. 14.
An ſi mater fiat ancilla, quod à ſe vel à patre ſit vendita, fœtus poſtea conceptus ſit liber? n. 15.
Quid, ſi tempore venditionis eſſet grauida: & an liceat matri vendere filium, & auo nepotem? Et explicatur l. 2. C. de patribus, qui filios diſtraxerunt, n. 16.
Quid, ſi ancilla communis plurium, ab aliquo manumittatur: an fœtus ſit liber: & quid operetur illa manumiſſio? Et explicantur l. 1. C. de communi ſeruo manum. & l. 2. t. 22. p. 4 n. 17.
Quid, ſi ancilla, cui data eſt libertas ad certum tempus, vel ſub conditione aut modo, interim pariat, an fœtus ſit liber? n. 18.
Quid, ſi ancilla, cui data eſt libertas ſub conditione, ſi tres filios pariat, tertio partu duos aut tres filios edat, n. 19.
Quid ſi libertas ſit pro ſolo certo tempore conceſſa, n. 20.
An domino promittente ancillæ, fore vt certo ab hinc tempore illam manumittat, nec manumittente, ſit eo tranſacto fœtus liber. Afferuntur textus probantes promiſſionem domini factam ſeruo, vel è contra, eſſe nullius momenti, n. 21.
Proponitur ſent. Auctoris, & qualiter valeat talis promiſſio, & explicantur [illegible] in perſonam, ff. de regulis iuris, l. Interpoſitas, fine, c. de tranſact. l. 6. t. 11. p. 5. n. 22.

1 PRIMA Concluſio ſit. Quoad honores & nobilitatem filius ſequitur conditionem patris. Habetur expreſsè *l. Cum legitimæ, ff. de ſtatu hominum, l. reg. 3. t. 21. p. 2. l. 1. t. 11. p. 7.* Cuius rationē reddit *D. Th. 4. d. 36. q. vn. a. 4. corpor.* quod partus eſſe recipiat à patre, tamquam à cauſa efficienti ac nobiliori principio ſuæ ſubſtantiæ: atque ita quę pertinēt ad eſſe, vt honos & dignitas, ſequuntur patrē; vnde qui ex patre fidalgo eſt, & matre plebeia, eſt fidalgus, vt *d. l. 3. t. 21. p. 2.* licèt reuera nobilis non ſit: vt ibi habetur. Verè enim nobilis eſt, qui ex vtroq; parente nobili deſcendit, vt bene *Otalora de nobilit. 2. p. c. 2. n. 4. & ſeqq.* Quod etiā ad filium naturalem extenditur, gaudet enim patris nobilitate. Quamuis enim iure communi inſpecto aliud ſit: vt bene *Tiraquell. de nobil. c. 25 n. 10.* At de cōſuetudine cōtrarium ſeruatur, vt docet *idem Tiraquel. ibi.* Et eſt *l. reg. 1. t. 11. p. 7.* id decidens: vbi id obſeruat *Greg. Lop. verb. Amigo, Cou. in 4. decret. 2. p. c. 8. § 4. n. 3. Tello l. 11. Taur. nu. 2. Villal. [illegible] l. 22 t. 1 p. 7. § 42. n. 4. Auendaño in dictionario, verb. Hyo natural. [illegible] l. Naturalis, n. 10. ff. de præſcriptis verb. Perez l. 1. t. 1. l. 4. ord.* Nec obſtat *regia l. 3. t. 15. p. 4.* quæ contrariū decidere videtur: intelligenda enim non eſt quoad nobilitatem, quam cōſequitur filius naturalis ex patre nobili genitus, ſed quoad alios honores, vt explicat *ibi Greg. Lop. verb. Honras, Auendaño, & Perez proximè allegati.*

2 Et hanc concluſionem adeò veram quidā exiſtimant, vt ſibi perſuadeant nec ſtatuto nec conſuetudine induci poſſe, vt filius quoad nobilitatem ſequatur matris cōditionem. Ita *Bart. l. Exemplo, n. 2. C. de decurion. l. 10. & ibi Angelus, Guill. Benedict. c. Raynutius, in princ. nu. 5. de teſtam. Ioan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & vxor. § 32. num. 4.* & alij multi, quos refert *Tiraq. de nobil. c. 18. n. 22.* Id tamen non paucos contradicentes habet. Nam contrarium ſuſtinent *idem Bart. l. 1. n. 82. verſ. Tertio ex prædictis infertur. C. de dignit. l. 12. Decius c. Nouit, de iudiciis col. 3. [illegible] verſ. Et ad prædicta, Chaſſanæus in catal. gloriæ mundi 8. p. conſider. 8. Otalora* multos referēs, *de nobil. 2. p. c. 2. n. 7. Burgos de Paz alijs relatis in proœmio leg. Tauri, n. 116.* Quia cum nobilitas ſit de iure poſitiuo, poteſt per ſtatutum aut conſuetudinem induci. Alij verò ſic vtramque ſent. cōciliant: vt prior intelligatur, quando ſtatutum, aut conſuetudo eſt inferioris: poſterior verò, quando eſt principis, vel populi non recognoſcentis ſuperiorem. Ita *Decius l. [illegible] nu. 58. & ſeq. ff. de reg. iuris, Tiraq. d. c. 18. n. 24.* Et ſi loquamur de ſtatuto, placet hæc concordia. Statutum enim populi recognoſcentis ſuperiorem nequit legē abrogare, niſi à Principe confirmetur: ſi verò loquamur de conſuetudine, diſplicet. Quod hæc legitimè præſcripta etiam ignorante Principe vincat legem, vt dixi diſp. 4. n. 14.

Non immeritò autē dubitabis, an filius naturalis habitus ex ancilla, & viro nobili, paternā nobilitatem cōſequatur? Et videtur eum nō eſſe nobilem. 1. quia eſt ſeruus ratione ſeruitutis maternæ. At ſerui, quod attinet ad ius ciuile, pro nihilo reputantur, *reg. Quod attinet, ff. de reg. iuris*: & ideo nec habere ſtatutū, nec viuere dicuntur, ſed quaſi mortui habentur, vt docent *Iaſon alios allegans l. Si tibi homo, § Cum ſeruus, n. 2. ff. de leg. 1. Greg. Lop. cum Baldo p. 4. t. 5. in princ. verb. De ſu perſona.* Et ideo incapaces ſunt honorum & dignitatum *l. Barbarius, ff. de offic. præt. c. 1. de ſeruis non ordinand.* Nobilitas autem eſt dignitas, *Bart. l. 1. num. 40. C. de dignit. l. 12.* Secūdò, quia ſi manumittatur, adhuc manet libertinus: *inſt. de libertinis, in princ.* Quia ſtatus ſemper nota quadā & obſcuritate inficitur, vtpote qui memoriam priſtinæ ſeruitutis refricat. Et cōfirm. quia non omnes ingenui ſunt nobiles: cum tamen libertinis præſtantiores ſint. 3. quia cum ab ipſa conceptione & natalibus trahenda ſit nobilitas à ſanguine, & tunc temporis is illius incapax ſit ratione ſtatus ſeruilis, nil conferet libertas poſtea acquiſita. Tranſit enim tēpus, in quo erat nobilitas ex ſanguine trahenda. Sicut capacitas ſuccedēdi tempore, quo ſucceſſio defertur, adeſſe debet, nec tunc incapaci proderit capacitas poſtea ſuperueniens. 3

Cæterùm quamuis compertum ſit hunc non eſſe nobilem, dum ſeruituti eſt ſubiectus: vt probāt rationes n. præced. in 1. argum. allatæ: at pium & ſatis probabile eſt, nobilitatem comparare, cum poſteà manumittitur. Ducor, quod nobilitas ſit quoddam ius ſanguinis incōmutabile, *l. Ius agnationis, ff. de pactis*: & cū *Baldo & aliis* tradit *Tiraq. de nobil. c. 26. n. 5.* vnde & *ſanguini* dicitur inhærere: & comparatur cum eo, quod prouenit à natura, *l. 3. ff. de interdict. & releg. ibi: Quæ verò non à patre, ſed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuuntur, ea manere eis incolumia.* At vt habet *reg. Iura ſanguinis, ff. de reg. iuris, Iura ſanguinis nullo iure ciuili dirimi poſſunt*: vbi pōdero nō dicere, impediri, ſed dirimi. Potuit ergo ius ciuile, quod ſeruos pro nihilo reputādos ſtatuit, impedire nobilitatē, eo ſtatu ſeruili durante, quæ iure ſanguinis comparāda erat, non tamē ita diremit, quin ſublato iuris ciuilis impedimento acquiſita iā libertate, velut reuiuiſcat nobilitas illa, quę ſanguini inhærebat, & erat velo ſeruitutis non omnino extincta, ſed quaſi tecta. Data enim libertate, id quod naturaliter inerat, detegitur, vt in ſimili dicit *gloſſ. inſtit. De libertinis, in princ. verb. Datio.* Et licet neminē inuenerim quæſtionē hanc decidentē, ſatis fauet illi in quodā ſimili *Taleotus de nothis & ſpur. c. 62. n. 2.* vbi contra alios tuetur legitimatū ſpuriū à principe, effici eo ipſo nobilē, abſque alio nobilitatis priuilegio: aufertur enim per eā legitimationē impedimētū illud obſcuritatis ſpurietatis, iure ciuili inductū, ac ſubinde redit ad eā dignitatem, quæ ex ſanguine trahēda erat, niſi id impedimētum obſtitiſſet. Nec obſtāt in contrarium adducta. Non 1. quia fatemur quod intendit. Nō 2. cum cōfirmatione. Quia licet olim notabilis differentia eſſet inter libertinos & ingenuos, vt *inſtit. de libertinis, & inſt. de ingenuis*: at nouo iure ea differētia eſt ſublata, & ciues Romani & liberi ſimul efficiuntur,

tur, *auth. Vt liberti de cætero, in prin. c.* Nec obſtat tertium. Quia cum nobilitas ſanguini inhæreat, poteſt quidē eo obſtaculo impediri ad tēpus, & tegi, non tamen ita extingui & dirimi, quin eo impedimēto ſublato reuiuiſcat.

5 II. Concluſio. Quoad ſeruitutem, filij ſequuntur conditionem matris, atque ita ſi mater ancilla ſit, filij ſunt ſerui eius, cuius eſt mater; & ſi mater ſit libera, filij quoque liberi ſunt, cuiuſcūque conditionis ſit pater. Habetur expreſsè *c. fi. de ſeru. non ordi. l. Partum 7. C. de rei vendicat. Et § pen. inſtit. de iure perſon. & §. Sed & ſi quis, inſtit. de ingenuis.* Et idem continebat lex Vetus: vt conſtat ex *cap. 21. Exodi*, ibi: *Si dominus dederit ancillam ſuam alicui in vxorem, & peperit filios & filias, mulier & liberi eius erunt domini ſui.* Sed quæres, cum libertas ſit fauorabiliſſima, cur non ſequitur vtriuſuis parentis libertatē? Sicut vt proles ſit legitima, ſufficit bona alterius parentis fides, *c. Ex tenore, qui filij ſint legitimi.* Deinde, cum res debeat dominium trahere à principaliori, & ipſum ſequi, *l. Quæritur, ff. de ſtatu hominum*, & ſemen viri ſit principalius in generatione, videtur potius attendēdam eſſe patris conditionem. Diuerſæ rationes huius cōcluſionis aſſignari ſolent, aliquas ex potioribus referā. I. eſt *D. Th.* & cōmunis, *4. d. 39. q. vn. ar. 4. corp.* quod proles corpus recipiat à matre, tanquam adminiſtrante materiam ex qua id formatur, ſeruitus autē ad corpus pertineat. II. ratio eſt *Bald. l. fi. paulo poſt princ. C. de ſeruis fugit. & Salicet. d. l. Partum, in fine*, fauor partus, cui poteſt libertas matris triplici tempore prodeſſe, nimirum, conceptionis, partus, & medio. Quod nō poſſet pater, ſed ſolo conceptionis tempore, quo eſt cauſa efficiens. III. ratio eſt *Angeli inſtit. de ingenuis, §. Sed & ſi quis, n. 1. in fine*, quia quoad libertatem inſpexerunt leges, quod certius eſt. At cōſtare nequit de filio, à quo patre ſit progenitus, cum tamen certo conſtet cuius matris fœtus ſit. Ratio autem huius eſt, quia ſi ſequatur patris nobilitatem, nullum damnum ſequitur domino ſerui, quamuis pater incertus ſit: at ſi ſequatur patris incerti libertatem, poſſet in hoc præiudicium fieri domino. Tādem, quia cum mater pariendo, ſit expoſita mortis periculo, quod periculum pater minimè ſubit, inde fit vt dominus matris, qui hoc damnum ſentit, debeat etiā commodum fœtus adipiſci. Qui enim ſentit damnum, ſentire debet & cōmodum. Adde etiam partum potius fructum matris eſſe, quam patris. Sicut arbores non dicuntur fructus ſeminis terræ mandati, ſed ipſius terræ. Inſuper mater grauida, & filios educans, minus apta eſt obſequiis heri, quod in patre ſeruo nō inuenitur. Maiorémque operā nutriēdis & procreandis filiis impēdit mater.

6 Et adeò vera eſt concluſio, vt quamuis quiſpiā ex ancilla filium habeat, quæ ſua eſt, ſimiliter is proprius filius erit ſuus ſeruus. Sic notat *Padilla l. Naturalis, n. 5. ff. de præſcriptis verbis.* Et conſtat ex *l. 2. C. Si mancipium ita fuerit alienatum*, ibi: *Si ea lege Creſtes filium ſuum & naturalem Creſtem venundedit*: vbi *gl. verb. Filium*, ait, id eſt, qui erat filius. Et idem met prob. ex *l. fi. C. communia de manumiſſionibus*, vbi decernitur, ſi dominus ancillæ retentæ in concubinam vſque ad domini mortē, coniugatus nō ſit, & aliter nō diſponat in ſuo teſtamēto, eam conſequi libertatē, & liberos, quos ex ea dominus genuit, ita vt mors domini ſit libertatis ipſorum initium, vbi *Salicet. n. vn.* ait idē eſſe, ſi ab inteſtato decedat. Quod verificetur in ſuo elogio nihil dixiſſe, cum elogium non fecerit. Conſtat ergo filium ex propria ancilla genitum eſſe ſui patris ſeruum.

7 Præterea eſt vera concl. quamuis filij non ex legitimo matrim. procreentur: ſequuntur enim quoad libertatem, & ſeruitutem, conditionem matris. Habetur expreſsè *l. Et ſeruorum 5. verſ. Ingenui ſunt, ff. de ſtatu hominum*: vbi dicitur nil referre, an ex iuſtis nuptiis, an vulgo conceptus ſit filius. Vulgo autem conceptus dicitur, qui eſt ſpurius, vt expreſsè *l. Vulgo 23. ff. de ſtatu hominum*, vbi *gl. verb. Nec licet*, explicat, vt ſi pater ſit monachus, vel ex inceſtu [illegible] concepta ſit.

8 In [illegible] matrim. concipitur proles, ſunt qui dicant partum non ſequi conditionē matris, ſed patris, per *l. Cum legitimæ, ff. de ſtatu homin.* ibi: *Cum legitimæ nuptiæ factæ ſunt, patrem liberi ſequūtur, vulgo quæſitus matrem.* Et *c. fi. 32. q. 4.* quod eſt *D. Iſid. lib. 9. Etym. c. 5.* de filiis conceptis ex legitimo matrim. ſic dicitur: *Semper qui naſcitur, deteriorem partem ſumit*, & in fin. *Ij vero, qui non ſunt de legitimo matrim. matrem potius, quam patrem ſequuntur.* Et ſic tenet *Guillelmus Naſo*, quem referunt & ſequuntur *Ant. c. 1. n. 9. & c. Licet n. 4. de cōiug. ſeru. Præpoſ. eod. c. Licet n. 1. ſuper gl. in verb. Diſſoluendi.* Verum contraria ſent. eſt veriſſima, nimirum, filios ex legitimo matrim. procreatos ſequi cōditionem matris, quoad libertatem & ſeruitutem. Quod textus n. 5. allegati, decidentes id, loquātur indiſtinctè de filiis: ídque colligitur ex *c. fi. de ſeruis non ordinand. l.* Nec obſtāt textus in contrarium adducti. Quia *l. Cum legitimæ*, bene explicatur à *gl. ibi, verb. Sequantur*, vt filij ex matrim. habiti ſequantur patrem quoad familiā & originem. Et *dict. c. fi. 32. q. 4.* explicatur à *gl. ibi verb. Deteriorem partem*, & cōmuniter, vt tales filij ſequantur, deteriorem partē, id eſt debiliorem, qualis eſt femina. Quę expoſitio apertè colligitur ex eo textu, quia prius in eo dicitur filios ex libero & ancilla habitos eſſe cōditionis ſeruilis: & ſtatim adiungitur: *Semper enim qui naſcitur, deteriorem partem ſumit.* Nec obſtat impugnatio *Soti*, vbi ſtatim eum referam: eo quod is textus in fine concludat illegitimos filios ſequi matrem: intelligitur enim (vt ait *ibi gl. in ſi.*) ſequi matrē, quoad originē. Et ideo vltra gloſſas citatas, tenent etiam hanc ſent. *gl. c. fi. in fin. de ſeruis non ordinand. & ibi Hoſt. n. 1. Ant. n. 2. Abbas n. vn. gl. c. 1. verb. Diſſoluenda, de coniug. ſeru. & ibi Hoſt. n. 7. ſuper verb. Diſſoluēda, Abbas n. 5. Alex. de Neuo nu. 8. Card. n. 4. Præpoſ. n. 6. verſ. Nota ſecundo, Roſella verb. Seruus 1. n. 1. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 4. concl. 1.*

Valet tamen cōſuetudo, ſi alicubi legitimè præſcripta ſit, vt filius non matris, ſed patris, aut vtriuſque parētis, ſeruitutem ſequatur: ita vt ſi vel ſolus pater ſeruus ſit proles ſeruituti ſubdatur, vel ad id deſiderari vtrumque parentem eſſe mancipium. Cum enim res hæc ſit ex iure humano, poteſt præualere conſuetudo, *cap. fi. de conſuetud.* Idémque colligitur ex *c. Licet, de coniug. ſeru.* vbi textus ſupponit ſecundum leges prouinciæ cuiuſdam, fœtum quoad ſeruitutem conſequi conditionē patris, nec improbat. Atq; ita docent *Ioan. And. c. 1. n. 7. de coniug. ſeru. & c. fi. in fi. de ſeruis nō ordinand. Ant. eo. c. fi. n. 2. fin. & d. c. Licet, n. 3.* vbi *Abb. n. 2. Anchar. n. 2. Alex. de Neuo n. 2. Card. d. c. fi. n. vn. oppoſ. 2. Palud. 4. d. 36. q. 2. a. 2. n. 11. Maioris 4. d. 30. q. 1. in probat. primæ concl. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 3. in prin. Angelus Matrim. 3. imped. 4. n. 12. Syluęſt. matrim. 8. q. 2. d. 8. Padilla l. Naturalis, n. 2. ff. de præſcr. verb. Lancelot. inſtit. iuris canon. t. de nuptiis, in l. 2. §. Si quis tamen, verb. Leges. Molina tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 33. ad fi.* Vnde non eſt audiendus *Hoſt.* qui *d. c. Licet*, ait, eā conſuetudinē tanquam abuſum reiiciendam eſſe, atq; ea non obſtanti filios ſequi matris cōditionem. 9

III. Concluſio. Sufficit tempore conceptionis, aut natiuitatis, aut medio tempore, matrem liberam fuiſſe, vt partus libertate gaudeat, vt ſi ancilla prægnās ſit manumiſſa, deindéq; ante partū in ſeruitutem redacta, proles nata libera erit, ob libertatē matris medio illo tempore cōparatam. Habetur expreſsè *inſtit. de ingenuis, §. Sed & ſi quis, & l. Et ſeruorū 5. verſ. Ingenui ſunt, ff. de ſtatu hom.* Et redditur vtrobique ratio, quod nō debeat, calamitas matris proli in vtero exiſtēti nocere, vnde ſufficit vt per minimū temporis momentū, à cōceptione vſq; ad partū, mater libera fuerit, vt ſoboles libera ſit, vt bene expendunt *gl. c. fi. verb. Deteriorē partē 32. q. 4. Hoſt. c. fi. n. 1. de ſeruis non ordin. & ibi Io. And. n. 7. Ant. n. 2. Abb. n. vn. Card. n. vn. oppoſ. 1. Aſteſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 15. a. 4. q. 1. Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 4. col. 2. immediatè ante verſ. Addit vero, Molina n. præced. alleg.* additq; (& bene) id in fauorē libertatis conſtitutum eſſe, natura rei poſtulanti, potius ſolius partus tempus ſpectandum. 10

Intellige concluſ. quādo ex vi natalium, & ſtatus matris, eſt futura ſoboles libera, aut ſeruituti ſubdita. Tunc enim ſatis eſt libertas matris minimo tēporis momēto, 11

quo fœtus fuit in vtero, vt liber ſit. Secus autem quando non iure ſequelæ ſtatus materni, futurum eſt vt fœtus ſit ſeruus. Quod explicabunt corollaria triplici nu. ſeq. inferenda. Ita docent *Iac. Butrican. l. fi. c. De ſeruis fugit. & ibi Alberic. in fi. Salicet. ibi n. vn. oppoſit. 5.*

12 Hinc 1. deducitur intellectus ad *l. fi. C. de ſeruis fugit.* vbi deciditur ſeruos publicis operibus deputatos, qui ſe priuatarum ancillarum conſortiis adiũxerint, redigi in ſeruitutem, cum vxoribus & liberis eorum. Et ita filij ex libera nati, ſunt ſerui, ſequentes quoad hoc conditionẽ patris. Et quidem *gl. ibi, verb. Reſtituatur*, ait id eſſe ſpeciale in odium domini ancillæ. Vel etiam ſequi tunc matris conditionem: nam & mater ſequens virum ſit ancilla. Et hunc poſteriorem intellectum tradit etiam *Bald. ibi, ſtatim in prin.* ſed meritò *Iac. Butrican. & Salicet. n. præced. allegati* reprobant hãc poſteriorem ſolutionem, quia partus ſequitur conditionem, quam mater habebat tẽpore, quo in eius vtero fuit, quamuis poſtmodum mater fiat ancilla: at filij de quibus eſt ſermo *dict. l. fin.* iam erãt nati, vnde non poteſt dici eos ſequi conditionem matris, quæ poſteà in ſeruitutem redacta eſt. Quare legitima ſolutio eſt, quàm iidem tradunt ibi, *& Alberic. ea l. fi. in fine*, huiuſmodi filios non effici ſeruos ex vi natalium, & ſtatus materni, in quo caſu debebant matris liberæ cõditionem ſequi: ſed ob delictum paternum, atque ita patris conditionem ſimiliter ſerui effecti imitari.

13 2. Deducitur intellectus ad textum, in *l. 2. C. de libertis, & eorum liberis, verſ. Filius*, in qua partus ſequitur conditionem patris quoad ſeruitutem: nempe, cùm pater reuocatur in ſeruitutem propter ingratitudinem: nam & filij hoc patre nati poſt commiſſam ingratitudinem, reducuntur in ſeruitutem, etiam ſi libera ex matre orti fuerint. Hoc enim non conſurgit ex vi ſtatus materni, ſed in pœnam inſignis delicti paternæ ingratitudinis, vt benè expendunt *Horeſcius l. E. ſeruorum, §. 1. n. 2. ff. de ſtatu hominum, Padilla l. Naturalis n. 3. ff. de præſcript. verbis.*

14 3. Deducitur, cùm mater prægnans iure belli capta eſt, fœtum quoque fieri mancipium, non obſtante libertate matris tempore conceptionis. Quia non ex vi natalium efficitur ſeruus, ſed quod vna cum matre bello iuſto captus ſit, eóque beneficio affectus, ne vna cum matre interimeretur.

15 Dubitabis autem, an matre effecta ſerua, eo quòd ob neceſſitatem à patre vẽdita ſit: vt permittitur *l. 2. C. de patribus, qui filios diſtrax. & l. 8. t. 17. p. 4.* filius poſt ſeruitutem conceptus, ſit ſeruus? Dico eſſe ſeruum. Quia ex matre verè ancilla, ratione legitimæ venditionis effecta, conceptus eſt. Atque ita docent *gl. ead. l. 2. verb. Vendiderit: & ibi Salicet. n. 6.* Atque idem eadem ratione ductus exiſtimo, ſi mater ſe vendat ad participandum pretium: vt permittitur *l. Ei ſeruorum 5. C. de ſtatu hominum*, ſeruatis cõditionibus petitis ad eius venditionis iuſtitiam, quas refert *ibi gl. verb. Venire*: nam filius poſt venditionem illam in vtero conceptus, erit ſeruus: vtpote qui ex matre verè ancilla concipiatur.

16 Grauius autem dubium eſt, ſi tempore, quo mater ſe vendidit, vel à patre venundata eſt, prægnans eſſet, an fœtus ſit liber? Videtur enim eum minimè libertate donandum. Quod nõ iure ſtatus materni redigatur in ſeruitutẽ, ſed quia ſimul tãquam pars viſcerum, ac mulieris portio, qualis reputatur, dum in vtero eſt, *l. 1. §. 1. ff. de ventre inſpiciendo*, venditus ſit cum matre. Ex quo fit vt vendita ancilla prægnanti, nulla fœtus mentione facta, cenſeatur cum matre venditus, quaſi reputatus vna & eadem res, vt ex multis probat *Ant. Gom. t. 2. var. c. 2. n. 14.* At dicendum eſt in neutro caſu fœtum eſſe ſeruum, ſed liberũ. Quia tẽpore conceptionis mater fuit libera. Nec potuit vendi à matre. Cùm enim filium non habeat in poteſtate, nõ poteſt ipſum vendere, vt docent *gl. l. 2. verb. Vendiderit, C. de patrib. qui filios diſtrax. Et ibi Baldus n. 3. Salicetus n. 2.* ac multis exornans *Pinel. C. de bonis matern. rubr. p. 2. à n. 20.* Et eſt deciſum in Hiſpania, *l. regia 8. tit. 17. p. 4.* Nec etiã auus poteſt nepotẽ vẽdere, ſed id priuilegiũ ſoli patri cõceſſum eſt. Vt docet *Baldus ead. leg. 2. n. 3. Salicetus n. 3. Montal. l. 7. ad fi. t. 17. p. 4.* Nec obſtat fœtũ in vtero conſtitutum, eſſe matris portionem: ac vnum cum ea reputari. Quia in fauorabilibus ipſi partui reputatur iam natus, *l. Qui in vtero ff. de ſtatu hominum, l. Intelligendus, ff. de verb. ſig.* Nec obſtat etiam, ſimul vendi cũ matre. Id enim intelligitur quando mater erat ancilla, atque ita partus eius conditionem ſequens potuit cum illa venundari.

IV. Concluſio. Si communis ancilla duorum, aut plu- 17
rium dominorum, ab aliquo illorum manumittatur, (vt ſolet contingere in ſerua conſtante matrim. acquiſita, & ſic communi vtriuſque cõiugis, vbi lucra inter eos communicantur,) & poſt eam manumiſſionem, antequam ſoluatur pretium alteri domino partis, quam habebat in ancilla, pariat, proles erit ſeruituti ſubdita. Quia ancilla minimè conſequitur libertatem, donec id pretiũ ſoluatur, vt expreſſe colligitur ex *l. 1. C. de communi ſeruo manumiſſ. in prin. verſ. His itaque*, & tenet *ibi gl. verb. Neceſſitatem, & ibi Salicetus n. 1. verſ. Sed gl. hoc dubitat.* Et clarius colligitur ex *l. 2. ad fi. C. eod. tit.* ibi: *Fiat itaque liber ex parte quidem teſtatoris.* Vbi *gl. verb. Fiat*, dicit futurum tempus ſignificari, atque ita comparandam libertatẽ præſtito prius pretio. Et clarius id deducitur ex *l. 2. t. 22. p. 4.* ibi: *E dende en adelante ſera libre.* Vbi *Greg. Lop. verb. E dende*, dicit antea nõ comparari libertatem. Et ratio eſt. Quia cum ſeruitus ſit indiuidua, non poteſt quiſpiam pro parte liber eſſe, & pro parte ſeruus, vt probat *gl. ead. l. 2. verb. Ex parte, ex l. Duobus, ff. de libera. cau. & l. Cum filius, ff. de legat. 2. & l. Iudicare, ff. de except. rei iudic.* Sed dices, cur ergo nõ efficitur tota libera, ſed manet in totum ſerua? Reſpondeo, quia antea erat in totum ſerua, & cũ manumiſſio vnius domini non ſufficiat ad integram libertatem, nec ſit diuidua, manebit integrè ancilla. Rurſus inde inferes, vanam eſſe illam manumiſſionem. Sed dico magni momenti eſſe, idque operari, vt ſerua offerẽte partẽ pretij, quam in ipſa poſſident, aliis dominis, cogẽtur recipere fauore libertatis, cõtra *reg. l. Neque emere, C. de iure deliberandi, & l. Inuitum, C. de contrah. empt.* Et manebit omninò libera. Quod habetur expreſſe, *l. 1. in princ. verſ. His itaque, C. de communi ſeruo manumiſſ. & l. reg. 2. t. 22. p. 4.* Et id verum habet, quamuis ſerua vel ſeruus ſint plurimorum dominorum, & vnus ſolus manumittat, cogẽtur enim cæteri pretium recipere ſuarum partium, vt expreſſe habetur *ea l. 2. in prin. verſ. Et ſi plures*, vnde in hoc eſt ſpeciale fauore libertatis, vt nõ ſtetur iudicio maioris partis, cõtra *l. Et ſuum, & l. Maiorẽ, ff. de pactis.* Et notat *gloſſa ea l. 1. in prin. verb. Vno, & ibi Salicet. n. 1.* Imò id procedit, quantumcumque partem alij habeant, & manumittens minimam, vt colligitur expreſsè ex *d. l. 1. in principio, ibi, quantacumque*, & docet *ibi Bald. n. 2.* inde colligẽs caſum, in quo minimum trahit ad ſe maximum. Idem eſt verũ, licet aliquis ex dominis ſit minor. Quod textus loquatur indiſtinctè. Et eſt caſus ſpecialis, quia non ipſe minor, ſed ſocius manumittit. Quare non obſtat *l. 1. ff. de manumiſſis vindicta*, interdicẽs minori abſque decreto manumittere. Et ita docent *gl. l. 1. C. de communi ſeruo manum. in prin. verb. Imputent, & ibi Salicet. in fine prin. Alberic. n. 2. verſ. Item quærit gloſ.* Et reddit rationem. Quia venditio fit hic auctoritate legis, vbi non eſt opus decreto, etiam in rebus minoris, *l. 2. & 3. ff. de rebus eorum.* Idem docent *Bald. ibi nu. 2. fi. Greg. Lopez l. 2. t. 22. p. 4. verb. Vender.* Et idem diſponitur *ead. l. regia 2.* quamuis quidem tertius velit offerre pretium aliis dominis: cogẽtur enim recipere. Quod bene intelligit *Greg. Lop. ibi verb. Otro alguno*, quãdo ille tertius ad id emit eam partẽ, vt ancilla illa cõſequatur libertatem. Quia hæc eſt mẽs illius *reg. & leg. 1. C. de communi ſeruo manum.* vnde eſt deſumpta. Ex his ergo omnibus fit, prolem habitam ex ancilla à quodam ex dominis manumiſſa, antequã ſoluatur aliis pretium ſuarum partium, naſci ſeruilis conditionis, tamquam ex verè ancilla habitam. Quòd ſi tamen ante partum breui momento ſoluatur pretium, erit ſoboles libera. Quia

iam

iam illo momento ante natiuitatem mater erat libera.

18 V. Concluſio. Si ancilla ſit ſtatu libera, (dicitur autem talis, quæ ſtatutam & deſtinatā habet libertatē, in tempus, vel in cōditionem, *l.1.ff.de ſtatu liberis*: vt poſt annū, aut ſi hoc euenerit, eſto libera.) & ante illius temporis aut conditionis aduentum pariat, fœtus eſt ſeruus. Habetur expreſsè, *l.ſtatu libera 16.ff.de ſtatu liberis, & l.Cùm libertatem 3.C.de fideicōmiſſ.libert.* Et ratio eſt, quia ipſa interim ancilla eſt. Vt expreſsè habetur *l.Statu liberum 9.ff. de ſtatu liberis*. Obſeruandum tamē maximè eſt, ne quis fallatur, num libertas relicta ſit ſub cōditione, an ſub modo. Quia ſi ſub modo, comparatur ſtatim libertas: ſi ſub conditione autem, minimè, donec impleatur conditio. Quia conditio ſuſpendit, & non impleta vitiat actum. Quod ſecus eſt in modo. Vt dixi *l.3. diſp.33. n.2.* vbi etiā explicui, quando ſit modus, & quando ſit cōditio; vt Lego libertatem ancillæ, dūmodo miniſtret 10. annis, vel ſoluat 10. aureos, eſt modus. Quia adiicitur actui perfecto: ſecus, Iubeo, vt ancilla ſit libera, ſi ſeruierit 10. annis, vel cùm ſeruierit, vel ſi dederit, aut cum dederit 10. aureos: adiicitur enim actui imperfecto, & ſic eſt conditio ſuſpendens libertatem. Vt cōſtat ex differentia ibi tradita. Idq; etiā conſtat ex *l.Thais 41.in prin. ff. de fideicōmiſſis liber.* vbi dicitur legatā libertatē ſub hac forma, Cùm hæredi meo ſeruieris annos 10. poſt id tempus comparari.

19 Hinc deducitur, ſi quis leget ancillæ libertatem ſub *hac* conditione, Si tres pepererit filios: & tertio partu duos aut tres fœtus edat, quādo tres, duos vltimò editos eſſe liberos: & quando duos, vltimum eſſe liberū. Quòd vbi primum tertius in lucem editus eſt, impleta fuit cōditio, materque libera manſit, eo vſque ancilla erat: quare fœtus editus poſt tertiū eſt liber tanquā ex libera ortus; nati autem antea ſunt ſerui, quod mater ancilla eſſet. Habetur expreſsè *l.Arethuſa 15.& l.ſeq. ff. de ſtatu hominū.*

20 Secundò deducitur, tradita libertate ancillę pro tempore certo & præfinito, vt pro 4. annis, fœtum eo tempore, & quocūque alio poſt illud, editum, eſſe liberum. Quia libertas illa eſt perpetua. Vt dixi *diſp.19.n.3.*

21 Tandem dubitatur, an domino promittente ſe manumiſſurum certo tempore ſeruā, promiſſione ipſi ancillæ facta, & non impleta tēpore præfixo, fœtus poſt id tempus cōceptus ſit liber, aut ſaltem teneatur dominus eum manumittere. Ratio dubitādi eſt: quòd inter dominum & ſeruum nulla oriatur obligatio, *l.Interpoſitas 13.in fi. C. de tranſact.* ibi: *Neque enim dubij iuris eſt, dominos cum ſeruis ſuis paciſcentes, ex placitis teneri, atque obligari non poſſe.* Vbi *Baldus n.5.* inde colligit, dominū minimè teneri fidē ſeruo datam prҽſtare, quia inter illos nulla cadit obligatio. Deinde, quia *reg. In perſonam, ff.de regulis iuris*, ſic habet: *In perſonam ſeruilem nulla cadit obligatio.* Et *l.Regia 6. t. 11. p. 5.* ibi: *Otro ſi dezimos, que el ſeñor a ſu ſieruo, ni el à ſu ſeñor, non pueden fazer prometimiēto el vno à el otro, de manera que ſe puedan apremiar por aquella promiſſion. E mager la fizieſſen, no valdria la promiſſion.* Quòd ſi dicas cum gl. & multis aliis relatis à *Padilla ea l.Interpoſitas, n.34.* excipi, niſi inter dominum & ſeruū de libertate conuentio fiat. Hanc exceptionem reprobat *ibi n.35.* cum multis aliis. Atque ita *gloſ. l. Cum teſtamentū 8. verb. Non potuerunt, el 1. C. de iuris & facti ignor.* ait, pactum inter dominum & ſeruum de libertate danda in futurum non valere. Quod *Bart. ibi n.5. & Alex. d.l.Interpoſitas, fine*, intelligunt, niſi libertas eſſet naturaliter debita ſeruo. Cùm ergo hoc caſu nullo modo ſit debita, nō valebit promiſſio. Tandem, quia *l. Nec ſeruus 42. ff.de pecul.* ſic dicitur: *Nec ſeruus quiquam debere poteſt, nec ſeruo poteſt deberi.*

Sed dicendum eſt, promiſſionem inter dominum & ſeruum minimè valere quoad obligationem ciuilē, ſecus quoad naturalem. Et ita cautè dixit *l.reg. n. præc. allegata. De manera que ſe puedan apremiar.* Et expreſsè habetur, *l.Si id, quod dominus 64.ff.de cond.indebiti*, ibi: *Si id, quod dominus ſeruo debuit, manumiſſo ſoluerit, quamuis exiſtimans ei aliqua teneri actione, repetere non poterit. Quia naturale debitum agnouit.* Vbi *gl.verb. In conditione* ait, obligationem fuiſſe ſeruo in ſeruitute quæſitam. Et *Bart. ibi* ſummat eam *l. Sic dominus obligatur ſeruo naturaliter.* Et *n.2.* ait obligationem naturalem cadere in ſeruum actiuè & paſſiuè. Et *Bal.c.Cum contingat, n.30.concl.2.de iureiur.* explicat, *l. Interpoſitas, in fi. C. de tranſact.* quæ decidit obligationem non acquiri ſeruo de ciuili, ſecus de naturali. Et eodem modo explicat *Decius reg. In perſonam. n.1.ff. de reg.iuris*, eam regulam idem decidentem. Et *Ioan.de Molina in different. inter forum conſcientiæ & externum, differ.18.* ait promiſſū ſeruo à domino, deberi in foro conſcientiæ. Conſtat etiam ex *l.Non ſolùm 50.§.Si ignorante, ff.de peculio*, ibi: *An debitor vel ſeruus domino, vel domino ſeruus intelligatur, ex cauſa ciuili computandum eſt.* Vbi textus ſupponit poſſe eſſe debitum domini ad ſeruum: & *gl. verb. Ex cauſa ciuili*, ſic explicat, id eſt, quæ cauſa obligaret ciuiliter vnum liberū alteri libero, eadem ſeruum domino, & è contra obligat, licèt non teneatur dominus ſeruo ciuiliter, vel econtra. Et *l. Nec ſeruus 42.ff.de peculio*, quæ definit nec ſeruū debere, nec illi deberi poſſe, explicat *gl.verb.Debere, de ciuili debito.* Et cōſtat hic intellectus. Quia ſeruus naturaliter obligatur: vt eſt textus expreſſus, *l.Naturaliter, ff.de cōd.indebiti, & l.reg.5.t.12.p.5.* Sentit etiam expreſsè *Innoc.cap. Quia plerique, de immun.Eccl.n.1.* vbi ait reſtituendū debitū, ſiue iure naturali, ac ciuili ſit debitū, ſiue ſolo naturali, quale eſt quod debetur ſeruo, & *Ant.ibi n.5.* vbi ait ſeruo poſſe quempiam naturaliter obligari: cum cōſenſum habeat: atque ita ſi ſeruus aliquid acquirat, quamuis id domino acquiratur, poſſitq; dominus ſibi vſurpare, at pacto inito cū eo, vt iis nūmis ſe redimat, id nefas eſſe, propter obligationē naturalem ſeruo quæſitā, vt conſtat ex *l.Is qui 4. ff.de manumiſſ.ſtatim in pr.* vbi dicitur promittentem ſeruo libertatem, ſi ſuis ſe nūmis redimat, teneri. Et *Abb. ibi n. 11.* expreſsè dicit dominum promittētem aliquid ſeruo, non obligari ciuiliter, benè tamē naturaliter, & in foro animæ: & ita explicat *d.l.Interpoſitas.* Tandem idē docent *Molina t.2.de iuſt.tract.2.diſp.38.§.Primus eſt. & Lud. Lop. l. 2.de contract.c.40.paulo poſt pr.§. An autem*, vbi conſtituunt inter caſus, in quibus ſeruo poſſidere proprium fas eſt, hunc ſi dominus cū ſeruo pactū ineat, vt ſingulis diebus, aut hebdomadibus, menſibus, vel annis, certā ſummam ei perſoluat; reliqua ſibi ipſi retenta, vnde benè infert *Molina*, teneri tunc dominū ſtare contractu, nec poſſe vſurpare quæ ſibi ſeruus eo modo cōparauit. Ex his ergo conſtat deberi naturaliter, & in foro cōſcientiæ, libertatē ancillæ à domino promiſſam: at quia tantùm eſt promiſſio, antequā manumittat, nō erit libera ſerua: ac proinde nec filij eo tempore nati: tenebitur tamen ratione damni emergētis ex fidei violatione, donare libertate illos filios. In hoc enim damnū illatum eſt matri & proli. 22

DE IMPEDIMENTO VOTI ſolemnis & ordinis.

DISPVTATIO XXV.

Quæ ſit differentia eſſentialis inter votum ſimplex & ſolemne profeſſionis: & in quo ſolemnitas illa conſiſtat?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, n.1.& 2.
In quo conſiſtat ſolemnitas voti, iuxta ſecundam ſententiam, n.3.
An in voto ſimplici ſit traditio, iuxta eandem ſententiam, n.4.
An ſit tanti vinculi votum ſimplex, quanti ſolemne, iuxta eandem ſententiam, n.5.
An differant ſpecie, retenta eadem ſententia, n.6.
Proponitur ſententia Auctoris, n.7.
Caſtitas, paupertas, & obedientia ſunt eſſentialiter annexa religioni, n.8.
Deſideratur ad ſtatum religioſi, vt hæc tria vota aliquo firmentur, n.9.

Exigitur

Exigitur quoque vt in religione approbata, nec ſat eſt modus viuendi approbatus. Et an eſſentia religionis habeatur ex illa Pontificia approbatione, n.10.

Duplex eſt traditio, n. 11.

Eſſentia profeſſionis conſiſtit in traditione & acceptatione, eſtque profeſſio contractus vltro citróque obligatorius, n.12.

Acceptatio voti ſimplicis ſit immediatè à Deo, ſecus de ſolemni, n. 13.

Explicatur ac probatur qualiter traditio ſit de voti ſolemnis eſſentia: & circumſtantia adiecta ab Eccleſia ſint conditiones ſine quibus non, num. 14.

Qualiter qui in Societate Ieſu ſimplicia biennij vota emiſerunt, ſint veri & ex natura rei religioſi: & in illis reperiatur traditio, n.15.

Eſſentia voti ſolemnis eſt de iure naturali & diuino, at ſolemnitas, quoad circumſtantias, eſt de iure Eccleſiaſtico. Et explicatur c. Vnicum de voto, in 6. n. 16.

In votis ſimplicibus, demptis Societate Ieſu, non eſt traditio, licèt fiant in manu alicuius, n.17.

Non tanti vinculi eſt votum ſimplex, quanti ſolemne religionis, n.18.

Votum ſimplex & ſolemne religionis differunt ſpecie, n.19.

Explicatur qualiter in voto ſolemni ſit promiſſio & traditio, n.20.

An promiſſio ſolius caſtitatis in religione approbata ſit ſolemnis, dirimens matrimonium ſubſequens, n. 21.

An promiſſio facta in religione approbata, trium votorum, non obligando ſe illi religioni, ſed religioni in genere, habeat vim voti ſolemnis dirimentis matrim. Et enodatur cap. conſtitutionem, de regul. in 6. num. 22.

An vota feminarum, & fratrum D. Franciſci, & D. Dominici, non in communi viuentium, & eremitarum, ſint ſolemnia, & matrimonium dirimant, n. 23.

Soluuntur argum. Et enodatur cap. Rurſus, qui clerici, vel vouentes, num. 24.

1 DISPVTATIONES de voti ſolemnis & ordinis impedimentis connectimus, quòd valdè ſibi inuicem affines ſint, & altera ex alterius intelligentia pendeat, & hunc ordinem ſeruabimus. 1. de natura voti ſolẽnis religionis, & qualiter matrim. dirimat, diſputabimus. 2. de natura voti ſolemnis ordinis, & quo pacto per illud diſſoluatur matrim. ſubſequens. 3. de ordinibus minoribus, qualiter cum matrim. pugnent, & culpa ſit ad illos promoueri, animò tranſeundi poſtea ad matrim. 4. qualiter liceat coniugatis ad religionem, ordines, epiſcopatum, cardinalatum, pontificatúmve tranſire. Demùm de damnis, quæ ex matrimonio pullulant clericis minorum ordinum, aut ſacrorum, nempe, de amiſſione beneficiorum, penſionum, priuilegiorum clericaliũ, excommunicatione, irregularitate. Initium igitur ſumendo ab impedimento voti ſolemnis emiſſi in profeſſione religionis, diſput. præſens eſt de differentia eſſentiali inter illud & ſimplex: inde enim pendet reſolutio diſp. ſequentis, quæ de iure, quo matrimonium dirimat, inſtituenda eſt. In hac re tres inuenio opiniones. I. *Sent.* ait eſſentiam voti ſolemnis conſiſtere in benedictione ſpirituali ſeu conſecratione, per quam profeſſus redditur inhabilis ad opera carnis & ſeculi, atque adeò ad matrim. contrahendum. Huius ſent. videtur *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 7. corpore, & a. 11. corp.* Sed hæc ſent. communiter ab omnibus reiicitur. Quòd in aliquibus religionibus promiſſiò ſolemnis profeſſionis abſq; ea benedictione fiat, vt in Soc. Ieſu, & in religione D. Dominici, & in aliis. Deinde, quia profeſſio tacita eſt vera, ac legitimis votis ſolemnibus tacitè emiſſis conſtat: cùm tamen nulla benedictio adhibeatur. Nec *D. Thom.* eius eſt ſententiæ: ſed ſolùm vult eam benedictionem eſſe ceremoniam quandam accidentalem.

2 II. *Sent.* ait votum ſolemne & ſimplex eiuſdem materiæ minimè differre per ſe & eſſentialiter, ex ipſius voti natura & ratione, nec iure diuino, ſed ſolùm accidentaliter, & extrinſecè, ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, decernentis per votum ſolemne dirimi matrim. ſubſequens, non autem per votum ſimplex. Ducitur primò, ex *c. vn. de voto, in 6.* ibi, *Voti ſolemnitas ex ſola Eccleſiæ cõſtitutione eſt inuenta.* Nec poteſt dici id intelligi de ſolemnitate accidentali. Quòd Pontifex rogatus quod votum debeat dici ſolemne ad dirimendũ matrimoniũ, ex eo quòd ſolemnitas voti ſit ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, deducit duplex ſolùm reperiri votum ſolemne eum effectũ producens. Quaſi dicat, quia ex ſolius Eccleſiæ inſtitutione pendet voti ſolemnis natura, & Eccleſia ſolùm admittat vt ſolemne, votũ emiſſum in profeſſione, & ordine, ideo tãtùm eſt duplex votum ſolẽne. Quæ ratio omnino corrueret, ſi textus intelligeretur de ſolemnitate accidẽtali. Non enim ex accidentibus res ea definienda erat. Et cõfirm. quia ſublatò Eccleſiæ ſtatuto, nullum votum eſſet ſolemne, & ideo feminæ, quas beatas vocant, licèt voueant, & ſe tradant ſuperiori, in cuius manibus vouent, non emittũt votum ſolemne: quòd Eccleſia ea vota, tanquam ſolemnia non approbet: & ſi Eccleſia ſtatueret, quodcũque votum coram tribus teſtibus, vel alia ceremonia emiſſum, fieret ſolemne, eſſet vtique. Tota igitur hæc res ad Eccleſiæ inſtitutum referenda eſt, nec ex ipſa rei natura pendet. 2. quia *cap. Rurſus, qui clerici, vel vou.* ait Cæleſtinus Pontifex, votum ſimplex non minùs obligare apud Deum, quàm ſolemne, vbi non intendit, vtriuſque vinculum eſſe omnino æquale, ſed eſſe eiuſdem ordinis, inquantum vtramque traditionẽ importat. 3. quia ante tempora Cæleſtini III. *cap. Rurſus, qui cleric. vel vou.* & Alexand. III. *Inſinuante, & c. Meminimus, eod. tit.* nõ eſt in Eccleſia audita mentio voti ſimplicis & ſolemnis. Quare *D. Auguſt. Pſalm. 75.* cùm nonnullas votorum ſpecies diſtinxerit, non meminit voti ſimplicis & ſolemnis: nec *Hugo de S. Victore ſerm. 53. de inſtit. monaſt. & l. 2. de Sacram. p. 12.* vbi ſolùm diuiſit votum in occultùm & publicum. Quòd ſi Theodorus Archiepiſcopus Cãtuarienſis, qui vixit an. 690. meminit voti ſimplicis, vt refertur *c. Si vir 27. d.* videtur id additum ab aliquo iuris Pontificij doctore, cùm id non habeatur *c. Si quis, votum 27. q. 1.* vbi idem caput refertur. Vnde ſignum eſt, meram Eccleſiæ inſtitutionẽ id diſcrimen inſtituiſſe. Et cõfirmatur quia antiquitus non erat hæc profeſſionis forma, & fuit inuenta ab Eccleſia, ab eáque robur accipit. 4. quia poſſet Eccleſiæ auctoritate cõſtitui, vt vota, quæ nunc in religionibus approbatis vt ſolemnia emittuntur, deſinerent eſſe ſolemnia, nec matrim. poſtea contractum dirimerent: & tamẽ in eis reperitur eadem traditio. Et ſi dicas, id prouenire, quia Eccleſia non *recipit: iam habetur* intentum, nimirum, vota *ſolemnia non in ſola traditione* conſiſtere, *ſed in ea, quam vt ſolemnẽ Eccleſia recipit:* ac *proinde totã voti ſolemnis* celebritatem ſola niti Eccleſię auctoritate. 5. quia ſi quis emittat tria vota ſubſtantialia in religione, quam falsò exiſtimat approbatã, aut approbata in manibus ſuperioris non legitimi, animum reuera habuit ſe tradendi, & verè ſe tradidit: at non ſunt vota ſolemnia, nec ſoluerent matrimoniũ ſubſequens: vt colligitur ex *c. vn. de voto, in 6. fine:* & notat *Abbas* ab omnibus receptus, *c. Rurſus, ad finem, qui clerici, vel vou.* eo quòd Eccleſiæ auctoritas approbantis & admittentis deſideretur. Et confirmatur, quia cùm homo ſit dominus propriæ libertatis, nil obſtat, quo minus ſe poſſit Deo in mancipium per vota tradere: ſicut ſe poteſt cuilibet homini vendere: ac proinde eam traditionem non eſſe ſolẽnem, ac ſufficiẽtem ad matrimonium dirimendum, non prouenit ex ipſa rei natura, ſed ex Eccleſiæ conſtitutione, prohibentis valorem talis traditionis non acceptatæ ab ipſamet Eccleſia. 6. quia cùm Deus ſit vbique præſens, & votum ſimplex ſit res ſibi grata, cẽſetur illud acceptare, tanquam rem ſibi traditam & oblatam, *Regula, Qui tacet, de regulis iuris, in 6.* ac proinde tranſit in pactum, vt traditur *rubr. c. De pactis,* ſicut in profeſſione acceptat ſuperior. Non ergo differentia inter hæc vota conſiſtit, quòd in ſolo ſolemni ſit traditio. Et confirmatur, quia non eſt cur Deus per ſe ipſum immediatè non acceptet, quando ſoli Deo promitto: aliàs non eſſet peccatum fractio voti ſimplicis. Et ſi dicas, acceptare quantum ad obligationem, & religionis virtute, non tamen quantum ad tranſlationem dominij rei promiſſæ in ipſum Deum. Quærenda eſt ratio, cur Deus vnum & non aliud vſurpet. 7. quia nullà alia differentia reperiri videtur inter votũ ſimplex per modum præſentis emiſſum, vt Voueo caſtitatem, & per modũ futuri, vt Voueo me ingreſſurum religionem: niſi quòd in hoc nulla ſit

rei

rei traditio, ſed promiſſio tradendi in futurũ:in illo autem ſit quædã de præſenti traditio, & exhibitio ſui corporis ad abſtinendum ab omni actu carnali, etiam aliàs *licito*. Nulla enim alia differentia apparet. Atque ideo *diſtincta* obligatio in his votis reperitur. Quippe fornicans poſt votum religionis, in quo in virtute caſtitas includitur, non peccat aduerſus votum: ſecus autem eſt in fornicante poſt caſtitatis votum: cuius alia ratio nequit reddi, niſi vouentem religionis ingreſſum ſe ſolùm promiſiſſe, at vouentem caſtitatem ſe etiam tradidiſſe. Non ergo id intereſt inter votum ſolemne & ſimplex, quòd in illo ſolo ſit traditio. 8. quia ex nullo textu conſtat Eccleſiam impedire, quin poſſit homo ſuum corpus immediatè Deo per votum tradere ad perpetuam continentiam ſeruandam: ſed tantùm definitur *cap. vnico, de voto in 6*. eam traditionem non eſſe ſolemnem, quæ matrimonium *poſtea* contractum dirimat. Et confirmatur, quia *ſi Eccleſia* eam traditionem irritaret, non maneret voto *caſtitatis* aſtrictus, qui eam voueret animo ſe tradendi Deo: ſicut vendẽs ſe ſine ſolemnitate iuris impedientis traditionem, nullam contrahit obligationem. Cuius oppoſitum conſtat ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuerſ. coniug.* vbi coniux profeſſus abſque alterius coniugis licentia non ligatur profeſſione ſolemni, bene tamẽ ea valet, vt votum caſtitatis ſimplex. 9. quia Greg. XIII. in bulla conceſſa Societati Ieſu anno 1584. incipienti, *Aſcendente Domino*; decidit vota, quæ poſt biennium emittũtur à religioſis Societatis Ieſu, eſſe ſimplicia, & tamen in eis eſſe veram traditionem, & acceptationẽ Eccleſiæ, ibi: *Statuimus, atque decernimus tria vota huiuſmodi, etſi ſimplicia, ex huius ſedis inſtitutione, ac noſtra etiam declaratione, & confirmatione, eſſe verè ſubſtantialia religionis vota, ac in dicta Societate, tanquam in religione approbata per ſedem eandem, admiſſa fuiſſe, & eſſe, ac per nos admitti.* Ac proinde ibidem decernit diſcedentem poſt ea vota, ſubdi pœnis apoſtaſiæ & excommunicationis. 10. quia cùm de voti natura ſit, promiſſionem factam Deo eſſe: vt ex eius definitione conſtat: non videtur eſſe traditio in voto ſolemni, tanquam de eius eſſentia: aliàs non eſſet eſſentialiter promiſſio, vt ſubinde nec votum. Cùm promiſſio & traditio ſint rationes contrariæ, & tradito toto homine per votum ſolemne, nil ſuperſit, quod in poſterũ promittatur. Et confirmatur, quia votum emiſſum in ordine ſacro caſtitatis ſeruandæ, eſt perinde ſolemne, ac emiſſum in religionis profeſſione: ac æquantur *c. vnico, de voto, in 6*. & tamen non reperitur ibi traditio alia ſpecialis, quam in voto caſtitatis ſimplici (vt probabo *diſput.* 27. num. 17.) Vndecimo, quia traditio habet rationem generis & materiæ in voto ſolemni: at circumſtantiæ ab Eccleſia inſtitutæ rationem differentiæ & formæ: per illas enim completur in eſſe ſolemni: ſed res non à genere & materia, ſed à differentia & forma habet eſſe tale: vt homo non ab animali & materia, ſed à rationali & forma habet eſſe hominis. Non ergo differentia ſpecifica & eſſentialis collocanda eſt inter votum ſimplex & ſolemne, in traditione, ſed in illo ſtatuto Eccleſiæ. Tandem, quia iuſiurandum ſolemne à ſimplici non differt, niſi in hoc, quòd in illo formula ſolemnis iure præſcripta reperiatur, quã hoc caret: & eodem modo ſecernũtur teſtamentum ſolemne, & non ſolẽne: atque ideo in iis ea ſolemnis formula ac celebritas non eſt ex iure naturali & diuino, ſed ex iure ſcripto. Sic igitur votum ex eo tantùm ſolemne dicetur, quod in eo cæremonia & formula iure præſcripta adhibeatur, nec ea ſolemnitas ex alio iure erit, quàm Eccleſiaſtico. Et ideo hanc ſententiam tuẽtur *Scotus 4. d. 38. q. vnic. & ibi Paludan. q. 4. art. 4. concl. 11. n. 49. Caiet. 2. 2. q. 88. a. 7. dub. 1. Abulenſ. c. 30. Num. q. 109. col. 4. verſ. Reſpondendum eſt vt ſupra, Michael Metina de ſacrorum hominum continentia, lib. 4. controuerſia 7. c. 22. & multis ſeqq. Guillelmus Borrillong. 4. d. 38. q. vn. ar. 2. concl. 1. & ibi Palacios diſp. 2. concl. 2. 3. & 4. Ouandus ibi, quæſt. vnic. propoſ. 16. Azor lib. 12. inſtit. moralium c. 6. q. 1.* & eiuſdem ſententiæ videntur omnes, quos diſputatione ſequent. n. 2. referam, quia aſſerunt ſolo iure Eccleſiaſtico dirimi matrimonium per religionis profeſſionem. Et hanc ſententiam dicit probabilem *Valentia 2. 2. diſp. 6. quæſt. 6. punct. 5. col. 3. §. Sed quod attinet.*

Hinc infert hæc ſententia, totam voti ſolemnis ratio- 3
nem eſſe iuris canonici conſtitutione inductam: & proinde in eo ſolo ſitam eſſe, quod ius canonicum inſtituit. Et probat ex *cap. vnic. de voto, in 6.* ſic docet *Azor dict. c. 6. in quæſt. 2.*

2. Infert, omnia quæ in voto ſolemni intrinſecè clau- 4
duntur, in quantum eſt actus voluntatis transferentis dominium rei promiſſæ in Deum, eſſe prorſus æqualia in voto ſimplici, quod in præſens confertur, quale eſt votum ſimplex paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ: atque adeò traditionem non eſſe magis in vno, quam in alio. Quod probant aliquot ex argumentis n. 2. adductis. Et ita docent *Scotus 4. d. 38. q. vnic. & ibi Ouand. q. vn. propoſ. 16. Metina lib. 4. de ſacr. hominum continentia, controuerſia 7. c. 22. ad finem, Azor d. c. 6. q. 7.*

3. Infert, votum ſimplex, quo res præſens vouetur, ex 5
natura ſua, & per ſe, tanti eſſe vinculi, quanti ſolemne, ſed Eccleſiæ ſolius conſtitutione minorem vim habere. Quia æqualis eſt in vtroque traditio facta Deo, & ab ipſo acceptata: differunt autem, quòd Eccleſia per ſolum votum ſolemne dirimi matrim. ſubſequens ſtatuerit. Secus quando votum eſt promiſſio rei futuræ: minoris enim tunc eſt per ſe vinculi, voto ſolemni, in quo eſt vera traditio. Sic *Azor d. c. 6. q. 7.*

Demum infert, votum ſimplex rei præſentis, & ſo- 6
lemne eiuſdem rei, non differre ſpecie, ſed ſola extrinſeca & accidentali differentia. Quoniam extrinſeca Eccleſiæ ſola conſtitutione ſecernuntur. Eccleſia autem rei naturam non mutat, ſed vim & robur adiũgit. Sic *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 7. in fine, Metina de ſacrorum hominum contin. li. 4. controu. 7. cap. 38. §. Hinc iam ſolemne, & §. ſeq. Azor d. c. 6. q. 8.* Quod idem tenet *Petrus de Ledeſma* (quamuis non ſit illius ſecundæ ſententiæ) *de matrim. q. 53. art. 2. dubio vnico, in ſolutione ad* 4. & videtur tenere *Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 5. fin.*

III. Sentẽtia ait, votum ſolemne religionis conſiſtere 7
eſſentialiter in traditione actuali dominij ſui ipſius in manus Dei, & manus eorum, qui vicem Dei tenent: ac in eo diſtare à voto ſimplici. Quam ſententiam ex parte docuiſſe videntur *D. Thom. 4. d. 38. quæſt. 2. a. 2. quæſtiunc. 3. corp. & ad 1. & art. 3. quæſtiunc. 2. corp. & quæſtione 3. corp. & ad 3. D. Bonauent. eadem d. art. 2. quæſt. 1. Durandus ibi, q. 1. n. 7. & in ſolut. ad 1. quæſt. 2. num. 8. Richardus ibi, art. 7. q. 2. corpor. Mayronis q. vn. particul. 4. Capreolus 4. d. 33. quæſt. vn. a. 1. concluſ. 2. & a. 3. in ſolut. ad 1. Scoti contra 2. concl. Deza 4. d. 33. q. vn. art. 3. notabil. 4. Carthuſ. 4. d. 3. p. quæſt. 2. Fortun. Garcias c. 1. de pactis, n. 13. verſ. Quid igitur dicendum, Turrecrem. c. Presbyteris, n. 1. & 2. d. 27. & c. 1. 27. q. 1. a. 2. num. 4. corp. & in ſolut. ad 3. & a. 3. num. 7. in ſolut. ad 1. Tabiena verb. Diſpenſatio, q. 7. num. 8. in ſolut. ad 1. & verb. Impedimentum, impedimento 2. nu. 5. Sotus l. 7. de iuſt. quæſt. 2. a. 5. col. 6. verſ. Igitur ſi opinio, & verſ. Sed ais, & 4. d. 38. q. 2. a. 1. colum. 2. verſ. Ex omnibus: & art. 2. in probatione primæ concluſ. & in ſolutione ad 1. Petrus de Soto lect. 5. de matrim. ad fi. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. num. 7. Ledeſma 2. p. 4. q. 55. art. 1. ſtatim in princip. Alexand. Carrer. lib. 3. de ſponſalib. cap. 6. ad fi. Celaia 4. d. 57. q. 4. & d. 38. q. poſt 7. argumentum, §. Vlterius eſt notand. Viguerius lib. inſtitut. cap. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 3. Stunica de voto q. 6. num. 99. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 7. Vega in ſua ſumm. caſuum, cap. 49. ſtatim in princip. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. num. 3. & 4. iuncto comment. lit. R. Barboſa rubrica. ff. ſoluto matrim. 2. p. à num. 95. vſque ad 100. Aragon 2. 2. q. 88. art. 7. Vgolin. de ſacram.* vbi de matrim. *cap. 19. nu. 4. Valentia 2. 2. diſp. 6. quæſt. 6. puncto 5. colum. 3. §. Sed quod attinet, & 4. part. diſp. 10. de matrim. q. 5. puncto 3. in impedimento voti, Viualdus candel. ſacram. 1. p.* vbi de matrim. *num. 129. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 53. a. 2. dub. vn. concl. vn. poſt 6. probationem: &*

in

in ſolutione ad 5.& 6.Bart.de Ledeſma de matrim.dub.32. concluſ.vnica,& dubio 33.ſtatim in prin.Lud. Lopez 2.p. inſtruct. de matrim.c.48.col.5.§.Circa prædictam doctrinam , & in ſolut. ad 1 Graff.2.p.deciſionum,lib.2.c.12.num.40.Vega 2.tom.ſummæ,cap.57.caſu 21. Et hanc quoque differẽtiam inter votum ſimplex , & ſolemne , agnouere quidam alij antiquiores, quamuis iure ſolo humano dirimi matrimoniũ ſubſequens per profeſſionem aſſerant. Hi ſunt *Ioannes Andr.c.vnico,de voto,in 6.n.1.& ibi,Archid.num.1.Anchar. num.1.notab.3.Domin.n.10.idem Archid.c.fi.n.3.d.27. Cardin. clem.vn.de conſang.n.19.q.24.Altiſiod.l.3. ſuæ ſum. tract. 28. c.2.q.3.quæ incipit,De ſimplici voto,verſ. Quod votum ſolemne, Brunellus de ſponſalibus,concl.31.n.2.* Quamuis autem hæc ſentẽtia multis Auctorum teſtimoniis corroborata ſit, adeò tamen vrgent,& auctoritas Pontificum,& rationes pro ſecunda ſententia allatæ, vt ab ea minimè recedendum putem , ſed ea omnino tenenda eſt tanquam probabilior,& decretis Pontificum congruentior.

8 Sed vt videantur fundamenta huius tertiæ ſententiæ, & corollaria , quæ ex illis inferunt eius defenſores , vt vel ſic faciliùs & meliùs impugnetur , oportet aliqua præmittere.1. iuxta hanc ſent. præmittendum eſt , caſtitatem, paupertatem , & obedientiam eſſe annexa eſſentialiter ſtatui religioſo,ita vt ſine illis cõſiſtere nequeat. Quia religioſi ſtatus eſt, ad perfectionem anhelare , eique adipiſcendę neruis omnibus incumbere:ad eam autem adipiſcendam deſideratur animi auulſio ab iis omnibus, quæ non modico obſtaculo ſunt,ne religioſus expeditè in Deum feratur : qualia ſunt , venereorum vſus, tum ex vehementi delectatione,qua animum ad terrena rapiunt:tum etiam,ex cura familiæ filiiſque prouidendi, quæ variis curis ſolicitudinibúſque animum obruit:cupiditas bonorum temporalium , ac propria voluntas. Quæ tria votis caſtitatis,paupertatis,& obediẽtiæ coërcentur. Præterea, quia per profeſſionem, nuntium prorſus remittit ſeculo religioſus,moritúrque mundo , & ad vitam ſpiritualem ſe transfert omnino,mancipãs ſe Dei obſequio. Quod nequit ſimul ſtare cum matrim.in quo incumbit neceſſitas prouidendi vxori & familiæ. Quare *Apoſt.1.Cor.7.*ait : *Qui cum vxore eſt , ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat vxori , & diuiſus eſt.* Vnde nomen monachi ab vnitate ſumitur, per oppoſitum ad diuiſionem prædictam. Quod clarè docetur *c.16.q.1.*ibi : *Placuit omnibus reſidentibus in ſancta Nicena Synodo , vt monachorum conuerſatio & vita,ſecundum etymologiam nominis, ab omnibus diſcrepet, Monachus enim Græcè, Latinè ſingularis dicitur.* Et melius *c.Placuit,el 2. ea.q. quod eſt ex Eugenio Pontifice* , vbi monachis omnino interdicitur negotiis etiam ſpiritualibus extra clauſtrum vacare. Et redditur ratio,ibi: *Quia mundo mortuus eſt,Deo autem viuit.* Atque ita natura huius ſtatus petit , vt nullo ſibi reſeruato dominio transferatur quiſpiam in Dei poteſtatem,cuius obſequio omnino per eum ſtatum ſe dedicat.

9 2. Præmittendum eſt , deſiderari quoque ad religioſum ſtatum eſſentialiter,vt hęc tria voto aliquo firmentur. Quod docet *D.Th.2.2.q. 186.a.3.* quem vniuerſi ſequuntur.Et ratio eſt , quod ſtatus petat immobilitatem, & obligationem operis ad illum ſtatum pertinentis, ſolemnitate aliqua firmatam,(vt probat *D. Th.2. 2. q. 183. a.1.*)Vt conſtat in ſtatu coniugatorum & Epiſcoporum. Sicut enim inter homines , vt quiſpiam ſerui aut liberi ſtatum adipiſcatur,deſideratur obligatio aliqua,aut abſolutio: Non enim ſeruus quiſpiam efficitur , aut liber, quod ſeruiat,aut ſeruire deſinat. Quia & liberi aliquãdo ſeruiũt,& ſerui fugitiui ſeruire deſinũt.Sic in ſpiritualibus ad ſtatũ deſideratur immobilitas & obligatio aliqua.

10 3.Præmittẽdum eſt,requiri,vt tria prędicta vota conſtituãt verum religioſum , ea emitti in religione approbata pro tali à Sede Apoſtolica, nec ſatis eſſe , vt modus viuendi approbatus ſit,niſi tanquam vera religio approbetur. Quod bene docent *gl.clem.Cum ex eo,verb.Tertio, de ſent.excom.Abb.rubr.de regul.n.1, Angelus, verb, Religioſus, n.1.Sylueſt.Religio 1.q.1. Armilla verb. Religio n.4. Nauar. in antiqua editione, cap. Non dicatis 12.q.1.n.13.14. in noua verò comment.1.de regularibus,quod eſt ſuper c.Cui portio 12.q. 1. nu. 18.corol.23.*Hæc autem Pontificis approbatio non eſt inſtitutio religionis , nec de eius eſſentia , ſed exigitur vt conditio,ſine qua non , quatenus integrum eſt Pontifici impedire, ne hæc vel illa tanquam vera religio habeatur : & exigere conditiones in profeſſione petitas , quo vota ſint ſolemnia.Quod ex eo conſtat:quia eſſentia religionum in Euangelio fundamẽtum habet:atque adeo ex hac parte nõ indigent religiones Pontificis approbatione.Quare SS.Antonius,Baſilius,Auguſtinus, Benedictus,qui fuerũt auctores religionũ, nullam Pontificiam approbationem requiſiêre : nullibi enim legitur eã eſſe quæſitam. Quia nondum erat ius Eccleſiaſticum id præcipiens. Poſtea verò prohibita eſt nouæ religionis inſtitutio abſque Pontificis approbatione, *c.fi. de relig. domib. & c.vn.eo.t.in 6.*Et ita docet *Bellar.lib.2.de monachis, & c.4.*

4. Præmittũt defenſores aliqui huius tertiæ ſent. duplicẽ eſſe traditionẽ, quãdam perfectiſſimam & ſolemnem , quæ tradẽtem ſemetipſum priuat dotali corporis dominio,& ex conſequẽti per ſe & ex ipſa rei natura inhabilẽ reddit ad trãsferendum dominium ſui in alium. Alteram autẽ eſſe non perfectiſſimam, neque ſolemnẽ, quæ nimirũ reddit perſonam ſubiectam, ac mãcipatam illi,cui traditur:at nõ priuat tradẽtem omnino dominio, nec incapacem efficit ex vi illius traditionis , quin validè,peccãdo tamẽ,transmittat ſui dominium in alium.Et huiuſmodi (inquiũt) eſt traditio, qua religioſi Soc. Ieſu finito probationis biennio tradunt ſe Soc. per tria vota ſimplicia.Sũt enim capaces dominij acquirẽdi,ac per ſe & ex natura rei cõtrahendi validè matrim. niſi obſtaret noua Greg.XIII.cõſtitutio,quæ illud irritauit. Iuxta hãc tertiam ſent. votum ſimplex & ſolemne ſpecie differũt ſecundùm diuerſitatem traditionum ſupra explicatam.

5. Supponẽdum eſt,id quod dicitur *eſſentiam voti ſolemnis conſiſtere in traditione,non ita accipiẽdum eſſe,* vt conſtituatur hæc *traditio in ipſo ſolo vouentis actu, quaſi ille actus ſit ex ſola ſui ratione,intrinſecè & eſſen*tialiter,*actualis donatio* , ſiue translatio dominij ſui ipſius:ad differentiam actus , quo emittitur votũ *ſimplex.* Quia ſi *ſolum* actum attẽdamus, quo quis vouet ſolemniter,nil reperiemus eſſentialiter in illo, quod nõ reperiatur in actu voti ſimplicis rei præſentis , vt quo vouetur caſtitas. Sicut enim vouẽs ſolẽniter , obſtringit Deo totam ſuam perſonam , & totam ſuam operandi facultatem , ad caſtitatem ſeruandam : ita etiam vouens ſimpliciter. Sed conſiſtit eſſentia voti ſolemnis in traditione facta per ipſum vouẽtem,& à Deo acceptata. Itaque ad plenam voti ſolemnis *rationem requiritur* eſſentialiter traditio ex parte *vouentis*,& acceptatio ex parte Dei.Conſtat,quia matrimonium carnale nõ perficitur ſola traditione *alterius* coniugis , ſed eſſentialiter poſtulat acceptationem alterius, cum ſit cõtractus mutuus. Ergo ſimiliter matrimonium perfectum ſpirituale,quod profeſſione religionis initur , vtrumque eſſentialiter deſiderat. Et confirm.quoniam profeſſio non eſt contractus gratuitus,inſtar voti ſimplicis , ſed eſt cõtractus oneroſus,vltro citróque obligatorius,quo profeſſus fidem ſuam aſtringit Deo, & obligatur religioni , & religio ipſa Dei nomine obligatur religioſo,ad retinẽdum eum,& alendum, & tractandum ſecundùm religionis inſtitutum.Vt bene docent *Nauar.lib.3.conſ.1.de regularibus, in priori editione,conſ.5.n.1.in poſteriori,conſ.26.n.1. Azor.lib. 12.inſtit,moral.c.4.q.5.fi.*Deinde,quia nec tradit*io* nec donatio perfecta eſſe valent , aut transferre dominium à donante in donatarium , ſola donantis traditione , ſed donatarij quoque acceptatio deſideratur, vt latè probaui l.1.diſp.6.n.2. & ſeq. *Sic* explicant hanc ſententiam *Sotus lib.7.de iuſt.q.2.a.5.col.6.verſ.Igitur ſi opinio,& verſ.Sed ais,Toledo lib.4.ſum.c.18.n.1.Valentia 2.2.diſp.6.q.6.punct.5. col.4.& ſeq.Aragon 2.2.q.88.a.7.* & nemo negat.

Hæc

13 Hæc autem acceptatio, per quam transfertur dominium in voto ſolemni, non fit immediatè à Deo, ſed ex Dei commiſſione, per miniſtros ab Eccleſia ad id deputatos: atque ita cùm votũ ſimplex ſoli Deo fiat, non inuenitur in eo perfecta ratio traditionis, per quam ſe dominio ſui abdicet vouens, hanc autem acceptationem non fieri immediatè à Deo, quamuis vbique præſens ſit, ſic explicãt *Ripa rubr. ff. de verb. oblig. n. 21. & ibi Iacobus Niger n. 78. ad fin. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. nu. 93.* quod conſenſus & acceptatio ſit ex diuerſis animi motibus, duorum idem ſenſus *l. 1. ff. de pactis*: in Deum autem nullum accidens, nullúſque animi motus cadere poteſt. Sed hic explicandi modus minimè placet. Quia complacentia, gaudium de bono opere, acceptatio, diſplicentia de peccatis in Deum cadũt, abſque ipſius mutatione & accidenti. Quare legitima ratio eſt, cur ad votum ſimplex acceptandum ſolus Deus concurrat, non autem ad ſolemne. Quoniam eſt valdè diſſimilis ratio in acceptãdą promiſſione, & acceptanda traditione: nam acceptatio promiſſionis eo ſolùm ex ipſa rei natura pertinet, vt promittens maneat aſtrictus ad ſtandum promiſſis, retẽta poteſtate & cura gubernãdi rem promiſſam, eiúſque dominio, penes ipſummet vouentem. At acceptatio traditionis perfectæ cum acquiſitione poſſeſſionis & dominij, ordinatur ex natura rei ad vſum rei traditę & acquiſitæ, eiúſque gubernationẽ, fruſtra enim eſt dominium ſine vſu. Et hinc eſt Deum nunquam ſe ſolo admittere traditionem totalem alicuius rei ſibi factam, nec vſurpare dominiũ peculiare illius, vltra id, quod illi cõpetit tãquam cauſæ vniuerſali, niſi mediis prælatis. Non enim vult vti immediatè, & tãquam cauſa particularis, re aliqua, & eam gubernare. Quod explicatur exemplo: nam ideo non admittitur peculiare agri dominium, per donationẽ Deo factam, nullo eius nomine acceptãti. Quia Deus de lege ordinaria nequit vti nec frui agro illo, vt cauſa particularis, niſi medio aliquo homine. Adde, quia eſto Deus acceptaret cæteras donationes ſibi factas; at noluit in hac re grauiſſima ſe ipſo immediatè acceptare, non interueniẽti authoritate Eccleſiæ leges præſcribẽtis, vt ea foret legitima. Quòd ſit ſtatus perpetuus, ac valdè difficilis, ac propterea magnã deliberationem petat. Atque ita *c. vn. de voto in 6.* definitum eſt hãc acceptationem non eſſe legitimã, niſi in religione per ſedẽ Apoſtolicam approbata. Tandem, quia cùm perfectè dare & acceptare, conſtituant humanum contractum, oportet adeſſe acceptantem, humano more, ſicut adeſt donans, vt perfectus & irreuocabilis contractus humanus ineatur. At Deus præſens eſt omnibus rebus tanquam cauſa vniuerſalis, non tamẽ tanquam cauſa particularis more humano acceptans. Et hinc eſt, vt promiſſio ſimplex facta Deo non tranſeat perfectè in pactum, vt tranſit facta homini. Hanc enim violare iuxta receptiorẽ ſententiam eſt iniuſtitia: ſecus in voto contingit, cuius violatio ſoli religioni aduerſatur. Oportet igitur ad perfectam acceptationem, adeſſe perſonam viſibilem, quę vices Dei gerat, & quaſi ipſius procurator ſit, habẽs ab ipſo poteſtatem acceptandi, ipſius nomine & vice. Cùm autem pontifex ſit, qui vices Dei in terra gerit, eius erit poteſtatem inferioribus concedere ad acceptandum nomine Dei, & leges præſcribere, quibus ſeruatis, & nõ alias acceptatio legitima ſit, ac dominij tranſlatio in Deum ſequatur: vt diſponere circa ætatem tradentis ſe, tempus nouitiatus, ceremonias in profeſſione ſeruandas. Ratio autem cur nõ cuilibet committatur hæc poteſtas acceptãdi, ea eſt. Quòd cùm tradere hominem volũtatem ſuam, ſeque in perpetuum Dei mãcipium alienare, ſublata ſibi penitus facultate de proprio corpore diſponendi, ſit res ardua, maximíque momẽti, fieri non debet ſine magno iudicio & examine: & ideo non cuilibet cõmittẽda eſt, nec quocunque modo, nec in quacunque ætate, ſed in religione approbata, acceptãte ſuperiore illius, trãſactóq; nouitiatus anno, cõcurrẽtibúſq; cęteris per leges Eccleſię petitis

His ergo præmiſſis, ſent. tertia, nu. 7. propoſita, quam reiicimus, ait eſſentiam voti ſolemnis cõſiſtere in traditione ipſius vouentis, & acceptatione Dei per miniſtros ab Eccleſia ad id deſtinatos: & quamuis neceſſe ſit adhiberi quoque circumſtantias ab Eccleſia præſcriptas: at diuerſo modo concurrunt. Quia natura & eſſentia voti ſolẽnis cõſiſtit in traditione illa ſic acceptata, per quam dominium vouentis perfectè transfertur in Deum, ita vt iam ſit dominus eius, non ſolùm ſicut cauſa vniuerſalis, quale cæterarum rerum dominium habet, ſed comparet ſpeciale dominium huius perſonæ, quod ipſa antea habebat in ſe, tanquam peculiaris perſona, & domina ſuorum operum, ac proinde reddatur incapax per ſe, & ex natura rei, transferendi dominium in alium. Circũſtantiæ autem per Eccleſiam præceptæ, vt legitima ac valida ſit acceptatio, ſunt conditiones ſine quibus eſſentia voti ſolemnis non conſiſteret. Sicut eſſentia matrimonij conſiſtit in traditione corporis vnius coniugis per alterũ acceptata: conditiones autem, quas Eccleſia poſtulat, vt valida ſit ea traditio: vt fieri coram Parocho, & teſtibus, in tali ætate, ne contrahentes ſint conſanguinitate aut affinitate coniuncti, & cæteræ, ſunt conditiones ſine quibus non cõſiſteret matrimonium. Quare ſicut ſponſalia differunt à matrimonio, ita votum ſimplex, verbi gratia, caſtitatis à ſolemni eiuſdem. Sicut enim ſponſalia conſiſtunt in ſola promiſſione, retento dominio, ac facultate validè diſponendi, ac proinde valet matrimonium initum ſpretis illis ſponſalibus, quamuis peccetur: at matrimonium conſiſtit in perfecta traditione, & acceptatione, per quam plenè transfertur dominium, & tollitur libertas validè de propria perſona diſponendi. Ita votum ſimplex conſiſtit in promiſſione, retento dominio penes vouentem, & facultate validè diſponendi contra votum: at ſolemne in perfecta traditione, & dominij, ac facultatis liberè validè diſponendi, tranſlatione. Et hanc ſentent. ſuſtinent Doctores num. 7. allegati. Et ſpecialiter ita explicant eam *Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 6. punct. 5. col. 4. & ſeq. Aragon 2. 2. q. 88. a. 7. Enriquez l. 12. de matrim. c. 5. n. 3. & 4.* iunct. *comment. lit. K.* Et probatur hæc ſent. 1. quia contraria ſent. relata nu. 2. dedecet excellentiam profeſſionis religionis, quę tanta eſt, vt teſte *D. Tho. 2. 2. q. 189. a. 3. ad 3.* per illam omnia peccata quoad pœnam deleantur. Quod idem aſſerunt *D. Bernar. in l. de diſpenſat. & præcept. & D. Anſelm. l. de ſimilitud. ad fin.* Quare *D. Hieron. Epiſt. 25. ad Paulam*, ſentit ſtatum religionis eſſe quaſi ſecũdum baptiſmum. Quæ creditu difficilia ſunt, conſtituta profeſſionis natura in extrinſeco Eccleſię ſtatuto, & non potiùs in perfecta traditione, & omnimoda ſui ipſius dominij in Deum tranſlatione. 2. quia hæc ſentẽtia conſonat teſtimoniis ſanctorum paſſim appellantium profeſſionem religionis, mortẽ ſpiritualem quod n. 8. probauimus. Nõ autem eſſet perfecta mors, niſi conſiſteret in renunciatione omnimoda dominij propriæ voluntatis, corporis, & rerum omnium. 3. quia ſicut homo ſe vendens poteſt ſe dominio abdicare, & in emptorem transferre: ita poſſibilis eſt in Eccleſia ſtatus, in quo non ſolùm promittatur aliquid faciendum, vel omittendum, ob Dei honorem, ſed etiam totum dominium perſonæ transferatur in Deum, conſtituendo ſe ipſius mancipiũ, ita vt iã Deus ſit Dominus eius tãnquã cauſa particularis, quod genus colẽdi Deum eſt multo perfectius mera promiſſione. Ergo reperitur in ſtatu religioſo, quo nullus alius perfectior reperiri poteſt, quoad officiũ perficiendi ſe ipſum, ſecluſo officio perficiendi alios. Tandẽ, quia Gregor. XIII. in bulla quæ incipit, *Aſcendente Domino*, appellat vota biennij Soc. Ieſu ſimplicia, & tamen addit ſtatutũ, quo ſic vouentes reddit inhabiles ad matrim. non ergo votũ ſolemne differt à ſimplici, ſolo ſtatuto annexo per Eccleſiã voto ſolemni, quo ſic vouẽs redditur matrimonij incapax. Ex his ergo conſtat votum ſolemne in perfecta traditione cõſiſtere, quæ perfectio attenditur in tribus. 1. in obiecto, quia circa perfectiſſima 14

obiecta eſt votum ſolemne, nempe, circa caſtitatem, paupertatem, & obedientiam. 2. in perpetuitate & independentia ab omni euentu. 3. in perpetua incapacitate ex natura rei cuiuſcumque dominij & facultatis transferendi in alium. Et hæc vltima perfectio nulli voto ſimplici eſt communicabilis.

15 Quòd ſi ex hac ſent. inferat quiſpiam non eſſe veros religioſos, qui in Soc. Ieſu vota ſimplicia poſt nouitiatus bienniũ emiſere. Quod olim ſenſit *Nauar. c. Nõ dicatis, nu. 15. 12. q. 1.* Et videntur ſentire DD. aſſerentes vota ſolemnia eſſe de religionis eſſentia. Hi ſunt *Caiet. 2. 2. q. 188. a. 1. circa ſolut. ad 4. Angel. verb. Religioſus, init. Sylu. Religio, 1. in princ. Armilla verb. Religio, nu. 1. & ibi Tabiena initio, Sotus l. 7. de iuſt. q. 5. a. 1. concluſ.* 8. Et prob. quia in iis votis nõ eſt traditio perfectiſſima, priuãs dominio ſic vouentes, ac illud in Deũ transferens, vt dixi n. 11. ſed ſolo Eccleſiæ ſtatuto reddũtur inhabiles ad matrimonium. Sed Doctores huius ſent. defendunt eos verè, propriè, & ſimpliciter eſſe religioſos. Quod definiuit Greg. XIII. in bulla incipienti, *Aſcendente Domino*. Qua viſa recantauit palinodiam idem *Nauar. in nouiori edit. comment. 1. de regul. n. 19. corollario 26.* Et conſtat, quia de eſſentia ſtatus religioſi non ſunt vota ſolemnia, ſed eſſe certam vitæ cõditionẽ, qua viuitur in paupertate, caſtitate, & obedientia, voto firmatis, cum quadam immobilitate, & externa ceremonia, per quam res pateat Eccleſiæ, ſub viuendi inſtituto, approbata tanquam verè religioſo per ſedem Apoſtolicam: Quod reperitur in illis votis. 2. quia per ea vota fit traditio, quæ verè reddit perſonam ſubiectam, ac mãcipatam arbitrio & poteſtati ſuperioris: ita vt minimè in poſterum integrum ei ſit, abſq; apoſtaſiæ labe ab eo inſtituto recedere: & vota illa acceptantur à ſuperiore nomine Dei, ex facultate ſedis Apoſtolicæ. Nec obſtat poſſe hos à Soc. dimitti, & ſic dimiſſos manere liberos à votis. Quòd ad ſtatus immobilitatem, ſufficiat ipſos ius nõ habere recedendi propria authoritate, vt conſtat in triplici ſtatuum genere, qui apud omnes verè & propriè ſtatus dicuntur, nimirum, Epiſcopi, religioſi profeſſi, & ſerui: qui omnes in vero & perfecto ſtatu immobili conſtituti ſunt: quòd propria ſpõte ab eo reſilire nequeant, quamuis authoritate aliena auocari poſſint: nempe Epiſcopus & profeſſus ex ſummi Pontificis licẽtia, interueniẽte iuſta cauſa, vel in delicti pœnam: & ſeruus ex Domini voluntate. Nec obſtat etiam doctrina authorum relata, aſſerẽtium naturam religionis petere, vt vota ſint ſolemnia. Quia reſpondetur cum *Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. de matrim. punct. 3.* vbi de impedim. voti, *& Enriquez l. 12. de matrim. c. 5. nu. 3. iuncto comment. lit. N. & nu. 6.* id quidem deſiderari ad ſummam & perfectiſſimam ſtatus religioſi dignitatem, in quo ſtatu ſunt profeſſi Soc. Ieſu: ſecus tamẽ ad veram, propriam, & perfectam religioſi ſtatus rationem, in qua sũt alij è Soc. ſolis votis ſimplicibus aſtricti. Sicut omnes ordines ſacri ſunt verè & propriè ſacramẽta, licèt non attingant perfectionem eſſentialem ordinis ſacerdotalis. Ita etiam ſedes Apoſt. diuerſos religionis gradus à Chriſto inſtitutos approbauit, nimirũ, perfectiſſimum cum votis ſolemnibus, & nõ eam perfectionem attingentem, attamen verum, propriũ, & perfectum, cum votis ſimplicibus, in quibus etiam eſt traditio. Adde, antiquos DD. propterea dixiſſe, ad naturam religionis requiri ſolemnitatẽ, vt ſignificarent traditionem neceſſariam, quę iure antiquo non erat ſine votorũ ſolemnitate, at verò poſt cõfirmationem religionis Soc. Ieſu ſine votorum ſolẽnitate eſt vera perſonæ traditio, per quam Deo mãcipatur, ac proinde acquirit verũ ſtatum religionis. Quare bene concludit *Enriquez co nu. 5. in comment. lit. N.* hunc ſtatum religionis cum prædictis votis ſimplicibus eſſe ex diuina Chriſti inſtitutione. Sed tãtum dices non fieri poſſe in iis votis traditionẽ reperiri: cùm nu. præc. diximus cum communi DD. ſententia in voto ſimplici ſolam promiſſionem reperiri, & in hoc differre à ſolemni, in quo eſt traditio. Quia reſpondeo cum *Valentia proximè cit.* id eſſe verum de voto ſimplici abſtractè & præciſè conſiderato, ſecundùm generalẽ rationem voti ſimplicis, omnibus votis ſimplicibus cõmunem: at vota ſimplicia Soc. Ieſu continẽt etiam traditionem quandam, vt n. 11. explicuimus, nõ præciſè vt ſimplicia sũt, ſed vt talia ſimplicia. Ex quibus omnibus cõſtat eos Soc. Ieſu votis prędictis ſimplicibus ligatos religioſos, nõ eſſe tales ex Apoſtolico priuilegio, ſed verè, & ex rei natura ac Chriſti inſtitutione. Quia iuxta dicta verus religionis ſtatus iis votis ſimplicibus eſt cõtentus.

Hinc 1. authores huius ſent. inferũt aduersùs 1. corollarium ſecundæ ſent. n. 3. relatum, eſſentiam voti ſolemnis eſſe de iure naturali & diuino: circumſtãtias autem, quæ accidentales ſunt, & conditiones ſine quibus non acceptatur ab Eccleſia votum ſolẽne, eſſe de iure Eccleſiaſtico. Sicut eſſẽtia matrimonij eſt perfectè & integrè, ex iure naturali & diuino: quãuis cõditiones ab Eccleſia petitæ, ſine quibus conſiſtere nequit, ſint de iure Eccleſiaſt. Et hinc ſoluuntur pleraque ex argumentis ſecundæ ſent. ſolùm enim probãt non conſiſtere eſſentiã voti ſolẽnis in nuda traditione, ſed deſiderari quoque acceptationem Eccleſiæ. Quod nos n. 12. faſſi ſumus: & inſuper probãt eſſe neceſſarias circũſtantias ab Eccleſia petitas: quod verum eſt, non tanquam partem eſſentiæ, ſed tanquam conditiones ſine quibus Deus non acceptat traditionem, nec Eccleſia eius nomine. Id tamẽ non concludit eſſentiam voti ſolemnis nõ conſiſtere in traditione, & haberi ex iure naturali diuino, ſed eſſe ex mera Eccleſiæ inſtitutione. Quia idem prorſus reperitur in matrim. (vt partim hic, partim n. 12. probaui) cùm tamẽ eius perfectã eſſentiam iure naturali diuino conſiſtere nemo in dubiũ vertat. Eodem modo venit intelligendum, *c. vn. de voto in 6.* dum decernit ſolemnitatem voti eſſe ex ſolo iure Eccleſiaſtico inuentam: non enim loquitur de ſolẽnitate eſſentiali, ſed accidentali, & quæ eſt conditio ſine qua non acceptat Deus votum. Et ſic optima eſt ratio in eo textu reddita, nimirum, cũ ſolemnitas voti ſit ex ſolo iure Eccleſiaſtico: id eſt, cùm nullum votum poſſit eſſe ſolemne, & habere effectum dirimendi matrim. ſubſequens, niſi ſolum quod Eccleſia vt tale acceptat, ſeruatis circũſtantiis per ipsã poſtularis, & ſola vt talia acceptet vota in profeſſione religionis & ordine ſacro emiſſa, inde eſt, vt nullũ aliud ſit ſufficiens ad irritãdum matrim. ſubſequẽs. Sicut idem poſſet dici de matrimonio, nimirũ, cùm nullum ſit legitimum, niſi acceptatum ab altero cõiuge, ſeruatis circumſtantiis ab Eccleſia ad eius valorem præſcriptis, nullũ aliud matrimoniũ dirimet aliud poſt illud contractum. Et ita hoc corollarium videtur clarè docere *D. Th. 4. d. 38. q. 1. a. 2. quæſt. 3. corp.* vbi ait votum ſolemnizari per traditionẽ factam in manu prælati regularis recipientis, ſeruatis aliis circumſtãtiis, quæ ſecundùm iura determinantur. Et docent expreſsè *Deça 4. d. 33. q. vn. a. 3. notab. 4. Victoria relect. de poteſtate Papæ, nu. 1. in ſolut. ad 1. Sotus l. 7. de iuſt. q. 2. a. 5. col. 6. verſ. Sed ais, & col. 8. verſ. Diſcernito: & 4. d. 38. q. 2. a. 1. col. 4. verſ. Quod ergo, & a. 2. in ſolut. ad 1. Pet. de Soto lect. 5. de matrim. §. Iam de voto, Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 4. n. 8. Matien. li. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 70. Aragon 2. 2. q. 88. a. 7. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 5. col. 4. & ſeq. Enriq. li. 12. de matrim. c. 5. n. 6. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 53. a. 2. dub. vn. in ſolut. ad 1. Bãrth. à Ledeſma dub. 33. de matrim. paulo poſt 2. concl. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 48. in ſolut. ad 1.* & ita intelligẽdi ſunt *Gerſon 3. p.* vbi de conſil. euãgel. *alphab. 67. lit. T. & Ledeſma 2. p. 4. pag. 69. a. 7.* ... *mm*, vbi ait vterq; ſolẽnitatem voti eſſe de iure poſitiuo.

2 Inferunt contra 2. coroll. oppoſitæ ſent. n. 4. propoſitum in voto ſimplici, quo res efferetur de præſenti Deo, non inueniri traditionem, ſed nudam promiſſionem (demptis votis Soc. Ieſu, de quibus n. 15. diximus.) Diſtat autem inter ipſa & vota de futuro, vt votum ingrediendi religionẽ. Quod in illis promittatur res ab eo momento implẽda, vt dum promittitur caſtitas, ac proinde ex tunc caſtitatis violatio eſt ſacrilega ... in his ...

promittitur res in poſterum offerēda nimirum,ſtatus in quo eſt promittenda caſtitas,ac proinde fornicatio non eſt contra id votum, donec actu caſtitas Deo promittatur.Et ratio eſt,quia vera traditio, per quam transfertur dominium,conſiſtere nequit abſque aliquo acceptante: vt probaui num.12.At Deus non acceptat ſe ipſo, ita vt transferatur in ipſum dominium, niſi medio homine,vt probaui n.13.idque amplius cōfirmatur, quia fractio talis voti ſoli religioni aduerſatur.Sed dices,fac id caſtitatis votum emitti in manu alicuius acceptātis, vt prælati extra religionem approbatam. Sed reſpōdeo adhuc eſſe meram promiſſionem.Quia promiſſio illa nō ſit homini in eius commodum,ſed Deo in eius honorē. At prælatus ille nō habet poteſtatem acceptandi à Deo. Et hoc corollarium docēt Authores tertiæ ſententiæ n.7.citati.

18 3. Deducunt contra tertium corollarium oppoſitæ ſententiæ relatum nu.5.non tanti vinculi eſſe ex natura ipſa rei,votum ſimplex,quanti ſolemne. Sicut nec in cęteris contractibus ſunt eiuſdem vinculi, ſimplex promiſſio & traditio. Simplex enim promiſſio non priuat dominio promittentem,nec efficit vt inualida ſit donatio alteri facta:quòd ſecus ſe habet in traditione. Quod eſt conforme tertiæ ſententiæ nu.7.propoſitæ, illúdque amplius probabimus diſput.ſeq.

19 4.Deducunt contra 4.corollarium nu.6.citatum,differre ſpecie votum ſimplex & ſolemne.Quod promiſſio & traditio,actus ſint ſpecie diuerſi,ac ſuapte natura lōgè diuerſos effectus producāt,ſicut ſponſalia & matrim. Sic docent *Sotus lib.7.de iuſt.q.2.a.5.in ſolut. ad 1. Aragon 2.2.q.88.a.7.ad fin.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.* 53.*n.*5.& colligitur ex *D.Thom.4.d.38.q.1.a.2.quæſtiunc.2.corp.*vbi ait diſtingui hæc vota,ſicut ſenſitiuum & vegetatiuum.

20 5.Explicant,qualiter in voto ſolemni inueniatur ratio generica voti, nempe, promiſſio, & ſpecifica, per quam conſtituitur in propria ſpecie ſolemnis, nimirum traditio.Quod explicuit *Petr.de Ledeſ.de matrim.q.53.a.2. dub.vn.in ſolut.ad* 6.dicens eſſe traditionem reſpectu corporis & voluntatis,ac potentiæ poſſidēdi,quæ actu ſunt in homine,& ſunt radices quædam operationum ſequētium,ac ipſas virtute continent: promiſſionem verò reſpectu operationum ſequentium.Quia traditio propriè, & in rigore nequit eſſe,niſi eorum quæ actu ſunt.At poteſt etiam dici traditio reſpectu operationum, quatenus virtute tradūtur,traditis earum principiis & radicibus. Quare meritò appellatur profeſſio, traditio totius hominis, ſi quidem actu per illam traduntur Deo radices omnium operationum, & in virtute operationes ab illis procedentes.Nec hæ rationes ſibi inuicem aduerſantur,cùm ſint reſpectu diuerſorum, promittuntur enim operationes,& traduntur radices.

21 6.Deducitur deciſio eius quæſtionis valdè controuerſæ inter DD.an votum caſtitatis in religione approbata in manu prælati illius emiſſum, nō promiſſis paupertate & obedientia,ſit ſolēne, ac per conſequens per illud dirimatur matrim. ſubſequens? Affirmant plerique ex Iuriſperitis. Quod in aliquibus religionibus emittatur profeſſio, ſola obedientia ſecundùm regulam promiſſa. Item,quia *c.fin.qui cleric.vel vouen.* decernitur validā eſſe profeſſionem, ac per eam diſſolui matrim. in qua adiectum eſt pactum,vt profitens maneat in propria domo, ac propria ſubſtantia retenta.Ita ſentiunt *gloſſ.c.Ex parte tua,verb.Propoſitum,de conuerſ.coniug.& ibi Innoc.nu. vn.ſuper verb.Conſummandum. Anton.c.Rurſus,nu.*8.*qui cler.vel vou.& ibi Præpoſ.n.*13.*verſ.Item modus ſolēnizandi votum eſt, quando quis promittit paupertatem,*& *ibi Alex.de Neuo,n.*21.*Ant.Cuc. l.5.inſtitut.maiorum,t.*12.*n.*23.Addunt *Innoc.& Alex.de Neuo* nō ſufficere id votum ad dirimendum matrim.ratum præcedens,niſi tria religionis ſubſtātialia vota præmittantur.At dicendum eſt,id votum non eſſe ſolemne, nec per illud dirimi matrim.ſubſequens.Quia *c.vn.de voto in* 6.petitur ad id profeſſionem emitti in religione approbata,atq; ita vt ſit talis, quæ verè conſtituat religioſum. Qualis non eſt hæc,vt bene docent *Ang. verb.Profeſſio,n.* 1.*& ibi Tabiena q.*1.*n.*2.*Armilla n.*1.*Syluest.Religio* 3.*q.*18.& cōſtat,quia religionis eſſentia petit tria ſubſtantialia vota emitti,vt probaui n.8 & 9. Et ideò hāc partem tuetur *Abbas,d.c.Rurſus,in fin.*Nec obſtant argumenta cōtraria. Quia in eo voto obedientiæ ſecūdùm regulam clauduntur vota paupertatis & caſtitatis,quę in ea regula continentur.Nec obſtat ſimiliter *c.fi. qui cler.vel vou.*quia quāuis in eius intelligentia multum elaborēt Iuriſperiti:at communis interpretandi modus eſt, in ea profeſſione adfuiſſe votum obedientiæ, erat enim ea femina profitens habitatura in propria domo ſub Abbatis obedientia:votum quoque paupertatis: quia reſeruatio propriæ ſubſtantiæ erat quoad ſolum vſum de licentia Abbatis.

7.Deducitur reſolutio alterius quæſt.nempe, an pro- 22
miſſio trium votorum facta in religione approbata, & acceptata per ſuperiorē illius,non obligando ſe illi religioni,ſed religioni in genere,habeat vim voti ſolemnis dirimentis matrim.ſubſequens, an ſolius ſimplicis? Et quidem communis Doctorum ſententia affirmat. Ducitur per *c.Conſtitutionum,de reg. in* 6. vbi deciditur profeſſionem factam tacitè ante finitum nouitiatus annum, per delationem habitus profeſſorum triduò; obligare profitentem,non illi religioni ſpeciali, cuius habitus eſt ſuſceptus,ſed religioni cuicumque. Atque ita ſentiunt *Goffred.ſum.t.de regul.n.*12.*& Hoſt.ſum.eo t.n.* 8.*verſ. Sed quid ſi ingreſſus,& t. Qui cler.vel vou.fin. Ioan.Andr.c.Conſul. n.*7.*de regul.& d.c.Conſtit.n.*2.*& ibi Anchar.n.*2.*notab.*4.*Franc.n.*4. *Domin.ibi.§.In aliis,n.*9.*Anton.c.Rurſus n.*8.*qui cler. vel vou. Abb.c.Cùm virum,in fin.de regul.Palud.*4.*d.*32.*q.*3.*a.*5.*n.*33. 34.*Roſella verb.Nouitius,n.*19.*Guiliel.de Monte Lauduno repetit.in clem.vnic.n.*8.*de conſang.Gaet.repet.c.Ad limina* 30.*q.* 1.*§.*4.*n.*343.*q.*127.At dicendum eſt non habere vim voti ſolemnis dirimētis matrim.ſed vim voti ſimplicis obligantis religioni in genere (intellige ante Triden. & ſic intelligitur *id cap.Conſtitut.*poſt *Tridentin.ſeſſ.* 25. *de regul.c.* 15.Nullam vim etiam voti ſimplicis habet profeſſio expreſsè facta,nedum tacitè,ante annum nouitiatus expletum:vt ibi expreſsè decernitur.)Et ratio huius ſententiæ eſt,quòd profeſſio ſit contractus mutuus, quo religioſus monaſterio & hoc illi obligatur,(vt probauimus nu.12.) cùm nulla igitur religio ei obligetur,ea profeſſio nullius religionis approbatæ potuit eſſe:quod ad valorem votis ſolemnis dirimentis matrim.petitur *c.vnic.de voto in* 6.Et ideò hanc ſent.amplectuntur *Calderinus conſil.*26.*de regul. Angel.verb.Profeſ.n.*1.*&* 2.*& verb.Nouitius, n.* 14. vbi *Armil.n.*9.*Syluest.Religio* 3.*q.*5.*&* 18.*Tabiena verb. Nouitius, q.* 6.*n.*7.*Nauar.comment.*2.*de regul.nu.*5.*corol.* 4. *& comment.*3. *nu.*44.*Anton.Cucus lib.*5.*inſtitut.maiorum, t.*12.*nu.* 23. *Azor lib.*12.*inſtitut.moralium,c.*4.*q.*5.*fin.*

Vltimò infertur, quid dicendum ſit de votis Beata- 23
rum,& aliquorum fratrum D.Dominici, & tertij ordinis D.Franciſci,Eremitarum,Equitum ordinum militarium: an ſint ſolemnia, ac proinde ſufficientia ad dirimendum matrimonium? De qua re egi lib. 2. diſp.18. num.4.5.7.8.Conſulantur ibi dicta.

Sed vt dixi n.7.in fine,nullatenus hæc ſenten.placet, 24
quia minùs bene cōnſtat cum teſtimoniis Pontificum,& minùs bene defendit conſtitutionem Gregor.XIII.nu.2. allegatam,& quod iuxta illam dicitur n.8.circa fin.pugnare videtur directè cum ea conſtitutione definiēte illos, qui retento dominio vota poſt biennium ſimplicia emittunt,eſſe propriè & verè religioſos;non ſecus atque ipſos profeſſos,quod verū non eſſet, ſi natura ſtatus religioſi id peteret,vt nullum reſeruaretur dominium:præterea quod n.11.aſſerit,prædicta ſent. 3.eſſe duplicē traditionem,alteram perfectiſſimam,alteram autem minùs perfectam: pugnare etiam videtur cum dicta conſtitutione Greg.XIII.quia hæc traditionum diuerſitas,manifeſtam traditionum diuerſitatem, ſpecificā denotat;quia per earum alteram profeſſus priuatur ex natura rei quodam corporis dominio,quo non priuatur non profeſſus;

quòd ſi huiuſmodi traditione eſſentialiter differant, palàm fit eſſentiam ſtatus religioſi, quæ per traditionem completur, eſſentialiter imperfectiorem eſſe, & diuerſam in iis Societ. Ieſu religioſis, qui ſola vota ſimplicia emittunt: quos tamen dicta conſtitutio Gregor. XIII. definit verè & propriè eſſe religioſos non ſecus atque profeſſos cuiuſque religionis: tãdem quia malè prædicta explicat ſententia, n. 16. *decretum Bonif. c. vn. de voto in 6.* aſſerentis ſolemnitatem voti eſſe de ſolo iure Eccleſiaſtico inuentam, eſſe intelligendum de ſola ſolemnitate accidentali, & nõ de eſſentiali, quod reſponſum apertè aduerſatur definitioni Greg. XIII. in dicta cõſtitutione, qui dum refert errorem eorum qui malè interpretati fuerant priorem ipſius conſtitutionem, & dixerant eos, qui non ſunt profeſſi per vota ſolemnia, non eſſe verè religioſos, ait eos id dixiſſe non conſiderantes voti ſolemnitatem ſola Eccleſiæ conſtitutione inuentam eſſe: at illi Theologi, contra quos Pontifex loquebatur, ſatis cõſiderauerant ſolemnitatem voti accidentalem eſſe ab Eccleſia inuentam, atque id ad decretum Bonifacij reſponderant, quod decretum illi ſibi in ſuis ſcriptis obiecerant, atque horum reſponſum Greg. XIII. vidit in eiſdem ſcriptis: ergo cõſtitutio Greg. XIII. de ſolemnitate etiam eſſentiali intelligenda eſt, atque eodem Gregor. XIII. interprete decretum Bonifacij de illa eadem eſſentiali ſolemnitate intelligi debet, & ex iis patet ſolutio ad argum. contraria propoſita, n. 15. pro 3. ſent. quam reprobauimus, cum ex his, & dictis n. 2. conſtet eius fundamenta non eſſe ſolida: Sextum tamen, ſeptimum, & vltimum corollarium adducta n. 21. 22. & 23. vt ſunt veriſſima, ita iuxta omnem ſent. amplectenda ſunt.

DISPVTATIO XXVI.

Quo iure votum ſolemne in profeſſione religionis emiſſum, matrimonij contractum poſtea initum dirimat?

SVMMARIVM.

Matrimonium ſubſequens eſt irritum, poſt religionis profeſſionem, n. 1.
Refertur ſententia aſſerens id eſſe ex iure Eccleſiaſtico, 2.
Refertur alia ſententia, n. 3.
Proponitur ſententia Authoris, 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

1 IN hac diſp. illud certiſſima fide tenẽdum, præmittendum eſt, nimirum, matrim. ſubſequens ſolemnem religionis profeſſionem eſſe irritum. Sic enim definitur in *Cõcilio Tolet. 1. c. 16.* & *Tolet. 4. can. 51. Toletan. 8. can. 6. Chalcedonenſi, can. 16. Foroiul. can. 2. Turon. 2. can. 16. Tribürienſi, can. 23. & à Siricio Pontifice Ep. 1. c. 6. Innocent. 1. Ep. 2. c. 12. & 13. Gelaſ. 1. Ep. 1. c. 22.* & *23. Gregor. 1. lib. 1. Epiſtol. 40. Alex. 3.* & refertur *c. Meminimus, qui cler. vel vou. Innoc. 3.* & refertur *c. fin. eod. tit. Bonif. 8.* & refertur *c. vn. de voto, in 6.* & nouiſſimè veritas hæc definita eſt *in Trid. ſeſſ. 24. de matrim. can. 9.* & eandem veritatem docuere SS. Patres, *D. Cyprian. lib. 1. Epiſt. 11. ad Pompon. D. Baſilius l. de virginitate, paulo vltra medium. D. Ambroſ. lib. ad virginem lapſam, c. 5. D. Chryſoſt. epiſt. 6. ad Theodor. D. Hieron. lib. 1. in Iouinian.* Idque latiſſimè aduersùs hæreticos noſtræ tempeſtatis, eorum rationibus confutatis, defendit *Bellarmin. in ſuis controuerſiis, lib. 2. de monachis, à c. 22.* & conuenientiſſimum quidem eſt. Quod religioſi ſtatu imperfectiori relicto, ad perfectiorem tranſeant, magna deliberatione præmiſſa, & annua probatione, ac publicè populo ſpectante ſe Deo per vota conſecrarint: æquum igitur fuit, vt ſaltem Eccleſia prouideret eos non poſſe validè matrim. poſtea inire, ne daretur anſa deſcendendi ad ſtatum imperfectiorem, & ex priori fide violata, ſcandala pullularent.

2 Difficultas autem non modica eſt, quo iure id matrimonium ſit irritum? Quidam enim exiſtimant ſolo iure Eccleſiaſt. id ſtatutum eſſe. Ducuntur 1. quod nulla ſit ratio cogens affirmare id iure naturæ inductum eſſe. Quia traditio rei vel perſonæ ex iuſtitia deſcẽdẽs, eſt alterius rationis ab ea, quæ ex religione exiſtit, neq; hæ duæ traditiones ſuapte natura repugnãt: nec vna alteram expellit, vt manifeſtè conſtat. Coniugatus enim poteſt de licentia alterius coniugis validè profiteri: & ſine licentia, altero adulterãte: vt infrà latè declarabimus: & tamen non diſſoluitur prior traditio: cùm vinculum matrimonij perſeueret. Ergo ex eo quòd religionis profeſſio cõſiſtat in traditione, non ſumitur efficax ratio ad concludendũ traditionem poſtea factam per contractũ matrimonij eſſe irritam. Et cõfirm. nam ſeruitus & matrim. ſimul cõſiſtunt, cùm tamen ſeruus ſit priùs domino traditus, & ſub eius poſſeſſione. Traditiones igitur diuerſæ rationis ſimul ſtant. 2. quia manente eadem prorſus voti ſolemnitate, poteſt Eccleſia ſtatuere, ne dirimat matrimonium ſubſequens. Cùm enim ſolus quidam voti ſolemnis effectus impediatur, nil prorſus eſſentiæ & ſolẽnitatis, qua nunc gaudet, amittet. 3. quia antiquitus profeſſio nõ dirimebat matrim. ſubſequens, vt conſtat, quia *D. Cyprianus Epiſtola 11. ad Pomponium*, rogatus de virginibus, quæ poſt caſtitatis votum nupſerant, quid faciẽdum eſſet, non eas ſeparari præcepit, ſed publicã agere pœnitentiam. Et *D. Auguſtin. lib. 9. de bono viduitatis, c. 9. 10. & 11.* probat falſam eſſe ſent. dicẽtium non eſſe vera coniugia virginum poſt caſtitatis votum nubentium. Et *in concilio Ancyrano, cap. 19.* & refertur *c. Quotquot. 27. quæſt. 1. & Elibertino, canon. 13.* & refertur *c. Virgines. 27. quæſt. 1. & Chalcedonenſi, canone 15.* & refertur *cap. Si qua virgo. 27 qu. 1.* virginibus ſacris, quæ poſt votum continentiæ nubunt, pœna indicitur, nec tamen à nuptiis ſeparari iubẽtur. Signum igitur eſt, eo tempore nondùm legem Eccleſiaſt. editam eſſe, irritantem ea matrim. atque ita attẽto iure *naturali & diuino valida fuiſſe. Quartò, quia* votum ſolemne nõ irritat matrimonium ſubſequẽs, qua *ratione votum* eſt, *aliàs* omne votum irritaret: ſed qua ratione eſt ſolemne. *Cùm igitur ſolemnitas* ſit ex iure Eccleſiaſtico, *c. vnico. de voto. in 6.* ſolo iure Eccleſiaſtico irritabit. Quintò, *quia* nec ſola traditio, nec ſola extrinſeca cæremonia ab Eccleſia ſtatuta, & eius acceptatio, *conſtituunt* votum *ſo*lẽne, ſed ſunt duæ cauſæ *partiales, & traditio habet* rationẽ generis & materiæ, cætera autẽ differentiæ & formæ: ſed res non à genere & materia, ſed à differentia, & forma, ſortitur *proprietates*, vt homo eſſe *riſibilẽ*. Ergo votũ *non dicetur* ſolẽne à traditione, ſed ab accepta*tio*ne & cæremonia Eccleſiæ, & ab illa ſortietur proprietatẽ dirimendi matrim. 6. quia in votis ſimplicibus biennij *Soc.* Ieſu eſt vera traditio & acceptatio: vt nuper definiuit Greg. XIII. in Bulla, quæ incipit, *Aſcendente Domino*: & tamẽ ea vota non irritant matrim. ſubſequẽs *iure* naturæ, ſed virtute illius cõſtitutionis Greg. XIII. irritãtis. Nõ igitur, quòd votũ ſolẽne conſiſtat in traditione, arguit irritari per illud matrim. Tandem hanc ſent. probant omnia argum. allata diſp. præced. n. 2. ad probãdum, votum ſolẽne ſecerni à ſimplici, ſola Eccleſiæ irritãtis matrim. poſteà initum conſtitutione. Et ideo hanc ſent. tuentur, *gloſſ. c. 1. verb. Sub teſtimonio, ad fi. 27. q. 1. & c. Rurſus, quia cler. vel vou. verb. Apud Deũ,* vbi *Ioan. Andr. n. 8. Hoſtien. n. 2. Ant. n. 7. Abbas n. 6. Card. n. 3. q. 2. Anchar. n. 3. Henric. nu. 3. & 7. Alex. de Neuo, n. 10. & 11. & c. Meminimus, n. 3. eod. tit. Idem Hoſtienſ. in ſum. t. Qui clerici, vel vouent. §. Quis vouens, n. 4. verſic. Tu dicas. Goffred. ſum. eo. ti. n. 8. gloſ. c. vn. in caſus p̃ſitione, notab. 1. de voto, in 6. & ibi Ioan. Andr. n. 1. Archid. n. 2. Domin. n. 10. Anchar. n. 2. notab. 3 Franc. n. 1. notab. 2. idẽ Archid. c. fi. n. 1. & 2. 27. d. & 6. 1. n. 4. & 6. 27. q. 1. Card. clem. vn. nu. 19. q. 24. de conſang. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 19. a. vn. q. 1. Roſel. verb. Impedim. imped. 4. n. 2. Angelus Matrim. 3. imped. 5. init. Brunel de ſponſalibus, concl. 31. n. 1. & 2. Gaeta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 194. n. 464. & 465.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 38. q. vn. ad fi.* vbi *Richard. a. 7. q. 2. in ſolut. ad 3. in fi. Palu. ibi. q. 4. a. 4. ad fi. n. 54. & cõcl. 11. n. 49. Supple. Gabr. q. vn. a. 3. §. Circa hũc dicta, occurrũt dubia, poſt dub. 3. cõcl. 4. Albert. Pigius in ſuis cõtro. controu. 15. ad fi. Gãdauo quodlib. 5. q. 38. Herueus quodlib. 11. q. 25. Gerſon 1. p. de reg. moralib. tract. de matrim. alphab. 25. lit. I. Altiſiod. l. 3. ſum. tract. 28. c. 2. q. 3. quæ incipit, De ſimplici voto, verſ.*

Propter

Propter hoc dicimus Abul.c.30.Num.q.59.in ſolut. ad 1.Caiet.2.2.q.88.a.7.db.1.§.Quantum verò ad ſecundam. Aluar. Pelagius de planctu Eccl.l.1.a.46.Guillielm.de Rubion.4.d.38. q.1.a.1.& ibi Gulielm.Borillong.q.vn.a.2.concl.1.in fin.Nicol. de Orbellis ibi,q..§.13.Palacios ibi,diſp.2.concl.3.Ouand. ibi, q.vn.propoſ.16.Nicol.de Niſa ſuper 4.ſent.p.6.tract.3.de matrim.q.7.concl.1.Veracruz 1.p.ſpeculi,a.31.concl.vn.Metina de ſacror.hominum contin.l.4.controu.7.c.22.& multis ſeqq. præcipuè *c.31.paulo poſt princ.Stunica de voto, q.6.n.116. Angles Floribus,1.p.* vbi de matrim.*q.11.de imped.ordinis,a.3.diffic.1. Mozzius de matrim.tit. Qui matrimonium contrahere poſſunt, n.12.Vgolin.de ſacram.* vbi de matrim.*c.19.n.5.Hier.Plat.l.2. de bono ſtat.relig.c.21.fin. Azor lib.12.inſt.moral.c.6.q.3.* & dicit eſſe probabilem, neutram partem definiens, *Bellarm. in ſuis controuerſ.l.2.de Monachis,c.34.col.antepenult. in ſolut. ad 2.*Et *idem Azor eo.c.6.q.4.*dicit ſimiliter ſolo iure Eccleſiaſtico reddi profeſſum per votum paupertatis ſolemne, inhabilem ad acquirendum rei alicuius dominium, & ad transferendum illud in alium.

3 Alij verò cenſent id non ex iure naturali, ſed ex diuino poſitiuo conſurgere. Ita *Almain.in ſuo tract. de poteſt. Eccleſ.c.15.*Ducitur ea ratione, quòd nil referat, votum ſolemne prius ne matrimon.fit, an poſterius: cùm igitur votum ſolemne poſterius matrim. conſummato, illud non dirimat iure naturæ, & ex vi ſua, non dirimet quoque quando votum ſolemne eſt prius matrimonio, ſed id habebit ex iure diuino poſitiuo.

4 III.Senten.ait, votum ſolemne profeſſionis religionis ex vi ſua ac iure naturali diuino vim habere matrim. poſtea initũ irritandi, ſecluſo quocũque iure Eccleſiaſt. Ducitur 1.ex decreto *Syricij Pont.Epiſt.1.c.6.*& refertur *c. Si quis ſacro,§.Velata,27.q.1.*vbi ait contrahentes poſt votum ſolemne ſeparandos eſſe verbo Domini, & authoritate canonica. Non ergo ſolo iure Eccleſiaſtico, ſed diuino quoque id matrim.eſt irritũ. Et confirm. quia *Tridentin.ſeſſ.24 de matrim.canon.9.*ſic ait: *Si quis dixerit clericos in ſacris ordinibus conſtitutos, vel regulares caſtitatẽ ſolemniter profeſſos, poſſe matrimonium contrahere, contractũmque validum eſſe, non obſtante lege Eccleſiaſtica & voto, anathema ſit.* Vbi videtur lex Eccleſiaſtica referri ad ſacros ordines, votũ verò ad profeſſionẽ, quaſi ex natura huius voti ſit, vt matrim. poſtea contractum dirimat. 2. quia iure naturæ res vni tradita, inualidè traditur alij. Nemo enim tráſferre poteſt in alium, quod iam non habet: iuxta regulam traditam *c.Quod autem,de iure patron.*at per votum ſolemne religioſi transfertur dominium perſonæ in Deum, ita vt iã non habeat religioſus dominium ſui corporis ad vſus matrimonij, vt probaui diſp.præced.n.7.& 14. ergo iure naturæ eſt irrita tráſlatio dominij in coniugem per matrim. Et cõfirm. quia hac ratione eſt iure naturæ irritum matrim.initum à coniugato, viuẽti priori coniuge: quòd corpus priori coniugi traditum nõ poſſit validè alij tradi. Et confirm. amplius, quia quamuis irritatio matrimonij ſubſequentis pẽdeat ex Eccleſia quaſi acceptante votum ſolemne, at id nõ obſtat, quo minus vbi acceptauit, dicẽdum ſit, non ex iure Eccleſiaſtico, ſed ex ipſa rei natura diſſolui matrimon. poſtea ſubſequens, vt inſtitutio præbendæ Eccleſiaſticæ ex authoritate Eccleſiæ ortum habeat, at illa inſtitutione ſuppoſita, eſt contra ius naturale diuinum, illam vendere. Similiter cõtractus matrimonij pẽdet ex alterius cõiugis acceptatione, at ea præmiſſa, diſſoluit vi ſua & iure naturæ alium matrimonij contractum ſubſequentem. Et ratio eſt; quia authoritas Eccleſiæ non concurrit, quaſi ſtatuentis dirimi matrim. poſt initum, ſed quaſi acceptantis: vt in matrim. conſenſus alterius coniugis. Sed reſpondebis traditionem per contractum matrimon. non pugnare cum traditione per profeſſionem, vt clarè probat primum argum. oppoſitæ ſententiæ relatum nu.2. At quando duo vincula non ita repugnant, quin ſimul ſtare poſſint, vnum ſuaptè natura non expellit alterum. At ſolutio hæc non exhaurit difficultatem. Quia vinculum matrimonij in fieri, id eſt, quo ad ſui initium, ita aduerſatur profeſſioni religionis præcedenti, vt nullatenus ſimul conſiſtere poſſint: ſecus in facto eſſe, id eſt, poſtquã ſemel eſt legitimè initũ matrim. tunc enim poteſt ſtare cũ profeſſione valida. Ratio diſcriminis ea eſt, quia non poteſt validè inire matrim. abſque plena tranſlatione poteſtatis corporum, & iure ac poteſtate vtendi illo, & obligatione mutuo cohabitandi (vt probaui lib.5.diſput.10.n.2.) quæ tráſlatio & ius aduerſantur è diametro profeſſioni, vtpote quæ plenè tráſfert dominium corporis profeſſi in Deum, cum obligatione perpetua abſtinendi à quibuſuis venereis, & vſu coniugali: atque ita ſuaptè natura obſtat profeſſio matrimonio validè ineundo. At poſtquam ſemel legitimè contractum eſt matrimoniũ, cum plena hac tráſlatione poteſtatis & iuris, poteſt matrimonij eſſentia permanere, amiſſo iure vſus corporis & cohabitationis (vt dixi eadẽ diſput.10.nu.vlt.in ſolutione ad vltimum.) Et conſtat, quando alter adulteratur: vel alter ex cõiugis licentia profitetur. Et proinde cùm tunc ceſſent quæ directè pugnabát cum profeſſione, poteſt validè profeſſio emitti. Ex his ergo conſtat, has traditiones non omnino ſecum ita pugnare in facto eſſe, id eſt, quando profeſſio eſt poſterior matrimonio iam inito, quin ſimul aliquando conſiſtere poſſint: at pugnare quidem prorſus in fieri, quando profeſſio præcedit matrimonium ineundum, & hoc ſuaptè natura, ex vi traditionis prius factæ Deo per profeſſionem. Concluditur igitur ſuaptè natura, ſecluſo quocumque iure Eccleſiaſtico, profeſſionem præcedentem impedire valorem matrimonij ſubſequẽtis. Et ideo hanc partem tuentur *D.Tho.4.d.38.q.1.a.3.quæſtiũc.3.corp. & ibi D.Bonau.a.2.q.1.Duran.q.1.in fine corporis. Maioris q.14.concluſ.1.in fin.Capreolus 4.d.33.q.vn.a.1.concluſ.1.Sotus lib.7.de iuſtit.q.2.a.5.col.7.verſic.Sed interrogas, & 4.d.38.q.2.a.2.col.4.verſic.Et vt claritatis gratia Petrus de Soto lect.5.de matrim.ad fin.Caiet.tom.1.opuſc.tract.27.de diſpenſatione matrimonij in occidentali Eccleſia,q.vn.§.Videtur autẽ mihi.Victoria relectione de poteſtate Papæ,n.1.in ſolut.ad 1.Ledeſma 2.p.4.q.55.a.2.fin.Viguerius lib.inſtitut.c.16.§.7.verſ.9.impedim.3. Stunica de voto q.4.n.25.Enriquez lib.12.de matrim.c.5.nu.2. fin.& n.3.init.& n.1.fin.Valentia 2.2.diſp.6.q.6.punct.5.col.3. §.Eſt igitur:& col.4.§.Altero igitur modo:& §.penult.& in 4.p. tract.de matrim.diſp.10.q.5.punct.3.in impedimento voti. Aragon 2.2.q.88.a.7.col.antepenul.§.Mihi ex his duabus, Petrus de Ledeſma de matrim.q.53.art.2.dub.vn.concluſ.vn.Barth.à Ledeſma dub.33.de matrim.cõcluſ.2.Ludou.Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.48.in ſolut.ad* 1.& dicunt eſſe probabile *Veracruz 1.p.ſpeculi,a.31.fin.& Bellarmin.n.2.allegatus.* Et idem tenẽt ex Iuriſperitis, *Turrecr.c.Presbyteris,n.1.d.27.& c.1.a.2.n.4.& a.3.n.6.27.q.1.Tabiena,verb.Diſpenſatio,q.7.n.8.in ſolut. ad 1.& verb.Impedimentum,impedimento 2.nu.5.Couarr.4.decret.2.p.c.7.§.4.n.7.Alexan.Carrerius li.3.de ſponſalib.c.6.fin. Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubrica,gloſſ.1.n.70.Barboſa rubrica,ff.ſolut.matrim.2.p.nu.98.Vega 2.tom.ſumm.c.57.caſu 11.*

Ex his ſententiis prima omnino amplectenda eſt, dicendumque ſolo iure Eccleſiaſtico dirimi matrim. Vt ſupra diſput.25. iuxta decreta Pontificum tanquam firmiorem & probabiliorem ſententiam defendimus.

Ad argum.autem contraria, n.4. propoſita facilis eſt ſolutio ex dictis diſp.præced.& ex dictis n.2.& latiſſimè videri poſſunt argumentorum reſponſa in *Michaele Medina allegato n.2.* 5

DISPVTATIO XXVII.

An ordini ſacro ſit iure diuino annexa continentia, & obligatio ad illam ſit ex voto annexo, an ex ſola Eccleſiæ lege: & in quo eſſentialiter voti illius ſolemnitas conſiſtat?

SVMMARIVM.

Quotuplex quæſtio diſputanda ſit, n.1.
Continentia eſt annexa ordini ſacro, & conuenientiſſimè, n.2.
Hæc obligat abſtinere à nuptiis, & ab omni actu venereo, n.3.

Refertur ſententia aſſerens, eſſe annexa iure diuino, n. 4.
Ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto eſt annexa, 5.
Nec iuris diuini eſt, nec Apoſtolici, ne ad ſacros ordines eligantur, niſi ij, qui nullo fuerint antea matrimonio iuncti, 6.
Nec ordini Epiſcopali eſt annexa iure diuino continentia, 7.
Soluuntur argumenta, 8.
Poſt numerum 8. inuenies alia ſummaria.

1 NON petit diſputatio præſens, quo iure ordo ſacer matrim. ſubſequens dirimat: id enim diſp. ſequenti diſcutiendum eſt, vbi nu. 8. oſtendam poſſe ſtare, vt continentia ſit annexa iure diuino ordini ſacro, & tamen ſolo iure Eccleſiaſtico matrim. ſubſequens dirimat; petit ergo diſputatio hæc, qualiter obligatio ad caſtitatem ſeruandam ſit ordini ſacro annexa. Triplex igitur quæſtio diſputanda eſt. I. quo iure continentia ſit ordinibus ſacris annexa? II. an ea obligatio ſit ex mera Eccleſiæ conſtitutione præcipientis promotis ad ordines ſacros continentiam, an potius ex voto implicitè emiſſo in eorum ſuſceptione? III. in quo conſiſtat eſſentialiter ſolemnitas illius voti?

2 QVÆSTIO I. An iure diuino, potiúſne ſolo Eccleſiaſtico ſit annexa continentia ordinibus ſacris? Quæſtio hæc non eo pertinet, vt diſcutiatur, num exiſtētes in ſacris teneantur iure diuino & naturali ad continentiam, ſuppoſito voto, quod in eorum ſuſceptione emittunt. Qui enim fatentur id votum (quos n. 10. referam) ſubinde concedent eam obligationem eſſe ex iure diuino naturali, ex quo vim obligādi votum ſortitur. Qui verò id votum non admittunt (quos n. 9. citabo) negabunt eam obligationem ex iure naturali. *Sed* difficultatis punctus in eo ſitus eſt, an continentia annexa ordinibus ſacris, ſiue ex voto, ſiue ex Eccleſiæ cōſtitutione proficiſcatur, ſit iure diuino annexa, an potius ex ſola Eccleſiæ cōſtitutione, ſtatuentis eos teneri ad continētiam, aut ad votum continētiæ emittendum in ordinis ſacri ſuſceptione: ita vt ceſſante Eccleſię cōſtitutione, nulla ratione tenerentur promoti ad ordines ſacros continentiam ſeruare, nec id votum emittere? Et quidem continentiā eſſe annexam ordini ſacro, ita vt illum ſponte ſuſcipiens teneatur in poſterum cōtinere, ídque conuenientiſſimum eſſe, fides catholica eſt. Id enim eſt definitum *cap. Rurſus, qui cler. vel vou. c. 2. de cleric. coniug. clement. vnica, de cōſanguin. c. Si quis eorum*, quod eſt ex 6. *Synod. c. 6. & c. Erubeſcant*, quod eſt ex *D. Gregorio ad dominum Patriarcham, 32. d.* & multis aliis textibus, quos n. ſeq. referam: & nouiſſimè in *Tridēt. ſeſſ. 24. can. 9.* De cuius legis antiquitate & conuenientia lōgus eſſet tractatus inſtituēdus, niſi præter multos Doctores antiquiores, nouiſſimè quęſtio hęc eſſet diſputata ab aliquibus, qui de hac re ſunt omnino conſulendi, vbi etiam argumentis hæreticorum eā legem cœlibatus impugnantium ſatisfaciunt. Hi ſunt *Michael de Metina de ſacrorum hominum continētia toto lib. 2. & 3. Bellarminus in ſuis controuerſiis, lib. 1. de clericis, c. 19. & ſeq. Valentia in ſuis controuerſiis, lib. vnic. de cœlibatu, à cap. 3. vſque ad finem. Et 4. part. tract. de Sacrament. ordinis, diſp. 9. q. 5. toto punct. 5.*

3 Hæc autem continentia clericorum non tantum obligat continere à nuptiis, ſed etiam ab omni actu venereo, perinde ac votum caſtitatis. Quia cùm mācipentur functioni rerum ſacrarum, omnis mundicies eos condecet. Et conſtat, quia textus abſolutè de caſtitate loquūntur. Vt conſtat ex *c. 1. d. 28.* ibi: *Niſi qui ſe caſtè victurū promiſerit.* Et *c. Diaconi, eadē d.* ibi: *Profeſſi cōtinentiā.* Et *c. 1. 31.* ibi: *Niſi quis ſe victurū caſtè promiſerit.* Et *c. Placui, ead. d.* ibi: *Continētes eſſe in omnibus.* Et *c. De iis, d. 28.* quod eſt ex concilio Tolet. 2. vbi de promotis ad ordines ſacros ſic dicitur: *Cauendū tamē eſt iis, ne quando ſuæ ſponſionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltrà concurrāt. Quòd ſi fortè fecerint, vt ſi ſacrilegij rei ab Eccleſia habeantur extranei.* Et *c. 1. 27. d.* quod eſt Martini Pōtificis, ibi: *Si dixerit nō poſſe in caſtitate permanere, hic non ordinetur.* At Concilio *Carthaginenſi 2. c. 2.* & refertur *c. Cùm in præterito d. 84.* ibi: *Gradus iſti tres cōſcriptione quadam caſtitati per conſecrationes annexi ſunt. Epiſcopos, (inquam) Presbyteros, & diaconos, ita placuit, vt condecet ſacroſanctos Antiſtites & Dei ſacerdotes, necnon & Leuitas, vel qui Sacramentis diuinis inſeruiunt, continentes eſſe in omnibus.* Idem etiam cōnſtat, quia conſtituti in ſacris fornicātes, ſunt ſacrilegij rei (vt dicemus hac diſp. n. 9.) Et ſi coniugatus quiſpiā ad ordines ſacros inuita vxore promoueretur, non poſſet debitum petere (vt diximus hoc libro diſp. 38. num. 21.) vtrumque autem falſum eſſet, ſi caſtitas, ad quam tenentur, ſola eſſet reſpectu abſtinentiæ à nuptiis ineundis. Quippe voto non ducendi vxorē aſtrictus, non peccat contra votum fornicans, nec ſi ducat, tenetur debiti petitione abſtinere. Et ideò ita docent *Celaia 4. d. 37. q. 3. Gutierrez lib. 1. q. canon. c. 7. nu. 2. Valentia in ſuis controuerſiis, lib. vnico de cœlibatu, c. 2. & in ſua 4. p. tract. de ſacram. ordinis, diſp. 9. q. 5. punct. 5. §. 1. ſtatim in princip.* Et idem tenentur dicere omnes aſſerentes fornicationem clerici in ſacris conſtituti eſſe ſacrilegium: & coniugatum promotum ad ſacros ordines non poſſe debitum petere: quos referam locis proximè citatis.

His præmiſſis, duplex eſt ſententia circa quæſtionem 4
propoſitam. Prima ſuſtinet iure diuino annexā eſſe continentiam ordini ſacro. Ducitur, quia ab Apoſtolorum tempore Eccleſia Latina & Græca hactenus ſeruauit, ne ad ſacros ordines promoti matrimonium ineāt. At iuris diuini videtur eſſe, quod tamdiu in Eccleſia viguit. 2. ex illo *Lucæ 21.* vbi Chriſtus ſuis diſcipulis dixit: *Attendite ne grauentur corda veſtra crapula, & ebritate, & curis huius ſeculi.* Quod *D. Leo ſermon. 8. de ieiunio decimi menſis*, dicit in primis pertinere ad Eccleſiæ miniſtros. Et 2. *Timoth. 2.* ait D. Paulus, *Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus.* Et *ad Titum, c. 2.* ſuadet Tito Epiſcopo, vt ſecularibus curis depoſitis Deo inſeruiat, & ad hoc ait apparuiſſe Saluatorem noſtrum. 3. quia *Deuter. 33.* dicitur Leuitas neſciiſſe filios ſuos. Quod falſum eſſet, ſi intelligeretur de Leuitis miniſtris veteris legis: ſed intelligitur ſpiritualiter & propheticè de miniſtris noui teſtamēti. 4. quia *Syricius Pontif. in Ep. ad Hymerium Tarraconenſem Epiſc.* præcipiens cœlibatum clericis, eam legem confirmat, quòd Chriſtus voluerit in Eccleſia ſua caſtitatem radiare. 5. quia ſacerdotes apud Ethnicos ſolo naturæ lumine auctos pudicitiam habebant commēdatiſſimam, vt ex variis teſtimoniis conſtat, quæ latè cōgerit *Tiraq. l. 15. connubi. àn. 118.* Signū igitur eſt obligationem hanc ex ipſo iure naturali diuino conſurgere. Et ideo continentiā eſſe iure diuino ordini ſacro annexā, affirmant *Maioris 4 d. 24. tota q. 2. Vualdenſis de ſacramētis, c. 128. n. 5. & c. 129. ſtatim in princ. & de ſacramentalibus, c. 66. n. 6. Frāciſcus Torrenſis l. 2. de dogmaticis characteribus, f. 85. col. 1. & f. 88. col. 2. Celaia 4. d. 37. q. 1. fin.* Et dicit probabilem *Azor l. 13. inſtit. moral. c. 12. q 1. §. Quamquam autem.* Et idem tenent cum quadam moderatione *Clictoueus lib. de cont. ſacerdot. c. 4. & Metin. lib. 2. de ſacror. homin. contin. c. 7. fine, & multis ſeq.* vbi dicunt caſtitatem eſſe annexam iure diuino ordini ſacro, quoad hoc vt ſacris initiatus vxorem non ducat, aut matrim. inito poſt ordinem ſacrum non vtatur: ſecus quoad vſum matrimonij ante ordinem ſacrum contracti.

II. Sententia (cui tanquam veriori adhæreo) ait ſolo 5
iure Eccleſiaſtico annexam eſſe continētiam ordinibus ſacris: quamuis enim ordo ſuaptè natura quādam afferat congruentiam, decentiámque caſtitatis matrimonio repugnantem, non tamen ex ſe parit virtutem pręcepti, vt eo ipſo quod Chriſtus ſacramentum ordinis inſtituerit, ſit ſacro ordine initiatis matrimoniū iure diuino interdictū. Prob. quia licèt ſit aliqualis traditio in ordine ſacro, non tamen eſt totalis, ſed ad cultū Dei, & diuinum officium: cui traditioni non repugnat matrim. iure diuino, cùm tale pręceptum nullibi reperiatur, (vt conſtabit nu. 8. ex argumentorum ſolutionibus) nec iure naturali. Cùm ſit alioquin licitus matrimonij vſus, & permiſſus Græcis, quando matrim. eſt ante ordines initum, *c. Cum olim, de clericis coniug. & D. Gregor lib. 1. epiſt. 42.* ſubdiaconis Siciliæ cōceſſit poſſe vti matrimonio ante ordines contracto. Et cōfirmatur, quòd ſi iure naturæ ordo ſacer pugnaret

gnaret cum matrim. eſſentque incõpatibilia, dirimeret vtique ordo ſacer matrim.ratum præcedens: inſtar profeſſionis ſolemnis. Cuius contrarium definitum eſt in *Extrauag. Antiquæ, Ioan.22.de voto.* Secũdo, quia in *Trid.ſeſſ.14.canon.9.* videtur apertè lex hæc de clericorum cœlibatu vocari Eccleſiaſtica. Vt ponderaui diſp.præc.n.4.in cõfirm.primæ rationis. Et *Calixtus* 1. *c. Presbyteris d.27.* appellat eã Eccleſiaſticam, ibi: *Contracta quoque matrimonia ab huiuſmodi perſonis diſiungi, iuxta ſacrorum canonum definitiones, iudicamus.* Et ideo hanc ſent.tradunt *D. Thom.2.2.q.88.a.11.in fine corporis. Caiet.in opuſc.to.1.tract.27. de diſpenſatione matrimonij in occidentali Eccleſia, q. vn. §. Videtur autem mihi. Gandauo quodl.5.q.38. Abulenſis c.30. Num.q.109.col.4. Deza 4.d.33.q.vn.a.3.notab.3. D. Anton.2.p. tit.20. c.2. §.9. verſ. Papa autem, & 3.p.tit.1.c.8.concl.2. Viguer.lib. inſtit. c.16. §.7.verſ.9.impedim. 4. Claudius Spencæus lib.1. de continentia ſacer.c.3. Palud.4.d.48.q.4.a.4.n.48. Sotus l.7.de iuſt.q.4.a.2. col.4.verſ. De tertia propoſitione, & col.8.verſ. Per hæc ergo, & q.5.a.3.in ſolut. ad 2.& 4. d.38.q.1.a.1.col.3. verſ. Dubium tamen eſt, quo iure. Ouand.4.d.25.q.vn. propoſ.9. Palacios 4.d.27.diſp.2.col.22.verſ. Obiicies forſan, & col.25.verſ. At dices, & d.37.diſp.vn.concl.4.& d.25.diſp.2. concl. 6. Barth. à Ledeſm. de matrim.dub.35.col.2. Enriq.lib.10.de ſacram.ord.c.14.nu.7. Petrus de Ledeſm.de matrim.q.53.a.3.dub.1.concl.3. Bellarm.in ſuis cõtrouerſ.lib.1.de clericis, toto c.18. Valentia 4.p.tract. de ſacram.ord.diſp.9.q.5.punct.5.§.1.& in ſuis controuerſiis, lib.vn.de cœlibatu, c.2. Azor lib.13.inſtit.moralium, c.12.q.1. Aragon 2.2. q.88.a.11.paulo ante ſolut.ad argumenta, notab.3. & col. 3. §. Hoc tamẽ nõ obſtante. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.de matrim. c.48. in ſolut.ad 1. Viuald. candelabro ſacram.1.p.* vbi de matrim. *n.142.144. Vega 2.t.ſum.c.57.caſu 6. Llamas methodo curationis animarũ 3.p.c.4.§.41.* Et ex Iuriſperitis, *Innoc. c. Placet, n.vn.de conuerſ.coniug.& ibi Ioan.* And. *n.4, Hoſtien.ibid. ad fi.* Anton. *n.9.* Abbas *num.7.* Anchar. *ad fi. Card.n.3.q.3. Henricus n.3.* Aret. *conſ.59.n.7.fi. Brunel. de ſponſal.concl.30. n. 3. Syluest. Votum 4.q.5. Tabiena verb. Diſpenſatio, q.7.n.8. in ſolutione ad 1. Couar.4.decret.2.p.c.6.§.3.n.2. Rota in nouiſſimis, deciſ. 561. n.11.& 12.* Anton. *Cucus lib.5. inſtitutionum maiorum, tit. 12. num.219. Stunica de voto, q.6.n.116. Barboſa rubrica, ff. ſoluto matrim.2.p.n.89.*

6 Nec iuris diuini eſt, nec Apoſtolici, ne ad ſacros ordines eligantur, niſi illi, qui nullo fuerint antea matrimonio coniuncti. Quia *D. Paul.1. Timoth.3.& ad Titum 1.* ſcribit oportere Epiſcopum eſſe vxoris vnius virum. Et ex multis aliis probat *Azor.lib.13.inſtit.moralium. c. 12.q.7. Nec* obſtat *D. Clemens Epiſtola* 2. vbi ait ad dominica miniſteria tales eligendos eſſe, qui ante ordines aſſumptos, vxorem non nouerint. Nam eſt intelligendus, id eſt, qui vxoribus ſuis non commiſcentur, atque ita vſum coniugij negat ſacerdotibus.

7 De ſtatu autem Epiſcopali poſſet eſſe maior difficultas, an iure diuino ſit illa annexa caſtitas? Quòd perfectior ſit religioſo, vt tradunt *DD.2.2.q.184.art.7.* cui tamẽ iure diuino & eſſentialiter annexam eſſe caſtitatem diximus diſp.25.num.8. Deinde, quòd Epiſcopi propoſiti ſint populo, vt virtutum exemplar: atque ita *Matth.5.* appellantur *Sal terræ, & lux mundi.* Id autem cum ſtatu coniugali repugnare videtur. At dicendum eſt, ſolo iure Eccleſiaſtico illi annecti ratione ordinis ſacri. Quare, (vt dicemus diſp.ſeq.num.13.) ſi Epiſcopus eſſet tantùm electus, & confirmatus, & nondum in ſacris conſtitutus, non tenetur ratione ſtatus ad caſtitatem. Ducor, quoniam ſtatus coniugalis non habet repugnantiã cum miniſteriis Epiſcopalibus, ſed tantùm ex quadam decentia & honeſtate oportet Epiſcopum à coniugio abſtinere; quod ſecluſo iure Eccleſiaſtico non tranſit in præceptũ. Deinde, quia D. Paulus (vt num. præced. retuli.) dixit oportere Epiſcopum vnius vxoris eſſe virum. Et elegit in Epiſcopum *Dionyſium* Areopagitam Athenienſem, vt in eius vita refertur: quem tamen coniugatum fuiſſe conſtat ex c.17. *Actuum Apoſtolorum,* & *Turonica Synodus 2.canon.13.& 14.* vxorem Epiſcopi appellat Epiſcopam.

Nec obſtat ſtatum Epiſcopi eſſe perfectiorem religioſo: & Epiſcopos eſſe exemplar. Quia ſtatus religioſus licèt ſit imperfectior in ordine ad alios perficiendos: at in ordine ad propriam perfectionem aſſequendam eſt perfectior, & claudit mortem perfectam ſpiritualem. Quare ſicut non obſtante ea maiori perfectione Epiſcopatus, nullo iure eſt ei annexa paupertas, quæ tamen eſt de eſſentia ſtatus religioſi: (vt probaui diſp. 25. n. 8.) ita nec caſtitas, niſi ex iure Eccleſiaſtico, ratione ordinis ſacri, qui neceſſariò præmittitur conſecrationi Epiſcopali. Et ita docet *Palacios 4.d.16.diſput.3.col.14.poſt 1.cõcl. verſ. Vnde non ſat erit. Petr. à Ledeſm. de matri.q.53.a.3.col. antepenult.*

Ad argumenta n.4. propoſita reſp. Ad 1. dic, ex ea an- 8
tiquitate non colligi præceptũ eſſe iuris diuini, ſed eſſe Eccleſiaſticum ab Apoſtolis originem trahẽs. Ad 2. dic, iis in locis non interdici omnino curas ſeculares, ſed nimias, quæ auertãt à ſpiritualis ſalutis cura neceſſaria, quam coniugium minimè impedit, alias eſſet illicitum. Adde, nec ea omnia verba ad ſolos Eccleſiæ miniſtros referri, ſed ad omnes etiã fideles, vt latè & eruditè probat *Valentia in ſuis controuerſiis, libro vnico de cœlibatu, c. 2.* Ad 3. dic, eſto admittamus vaticiniũ eſſe de continentia miniſtrorum nouæ legis, non concludi id fore præceptum diuinum, ſed vaticinium verificari, ſiue lege diuina ſiue Eccleſiaſtica præcipiatur illis continentia. Ad 4. reſpondeo, non inde colligi eſſe diuinum præceptum, ſed conforme volũtati Chriſti, qui voluit caſtitatem in Eccleſia enitere, eo modo, quoad bonum ipſius ſtatus pertineret. Ad vltimum dic, inde argui eſſe conforme rationi naturali, vt ei ſtatui annectatur caſtitas, tanquã res illi decentiſſima, nõ tamen concluditur eſſe omnino neceſſariam.

SVMMARIVM.

An obligatio clericorum ad continẽtiam ſit ex voto? Refertur quædam ſent. num.9.
Hæc obligatio eſt ex voto, 10.
Quid, ſi promotus ad ordines ſacros ignoret votum continentiæ illis annexum, 11.
Quid, ſi noluerit tunc vouere, & an peccet mortaliter? 12.
Quid, ſi ordo ſacer fuit irritus, vel quia fuit collatus à non vero Epiſcopo, vel defuit aliquid ſubſtantiale, 13.
An ſit dicendum, initiatos ſacris teneri duplici obligatione ad caſtitatem, nempe ex voto & Eccleſiæ conſtitutione? 14.
Soluuntur argumenta, n.15.
Poſt n.15. inuenies ſummaria cætera, quæ deſiderantur.

QVÆSTIO II. An obligatio, qua tenentur clerici ſa- 9
crorum ordinum ad continentiam ſeruãdam, ſit ex mera conſtitutione Eccleſiæ præcipientis continentiam illis, vel ex voto, quod Eccleſia annexuit ordini ſacro? Cõſtituto iam ex ſola Eccleſiæ conſtitutione tenere huiuſmodi clericos ad continẽtiam, ſupereſt diſcutere, an ea obligatio ſit ex Eccleſiæ præcepto directè præcipiente illis caſtitatẽ, vt præcipit audire Miſſam diebus feriatis: vel immediatè ſit ex voto caſtitatis in ordine ſacro tacitè emiſſo, mediatè autem ex Eccleſiæ conſtitutione, quæ id votũ ordini ſacro annexuit, quod iure diuino annexũ non erat. Et procedit quæſtio ex ſe, & ſecluſa ignorãtia talis voti, aut contraria voluntate: de quibus euentibus dicitur n.11.& 12. Nec exiſtimet quiſpiã, parum referre ad rem moralem, vnum aut alterum dicere. Nã multum refert, ſi enim eſt merum præceptum Eccleſiaſticũ, valida erit diſpenſatio Pontificia ad contrahendum matrimonium abſque cauſa conceſſa. Secus ſi ſit obligatio ex voto. Præterea, licèt validũ ſit in vtroque caſu matrim. virtute illius diſpẽſationis abſque cauſa conceſſæ initũ. Quod ſolo iure Eccleſiaſtico id votum dirimat contractum matrimonij ſequentem: vt dicemus diſp.ſequenti, n.11. At ſi ſola conſtitutio Eccleſiæ obliget ad caſtitatem, cùm ſit omnino valida diſpenſatio, poterit poſt initum matrimoniũ peti debitum: ſecus ſi obligatio ſit ex voto. Quia cùm inualida fuerit voti diſpenſatio, obligabit votum, in quantum patitur ſtatus matrimonij, nimirum ad non petendum debitum. Quod latiùs libro ſequenti dicemus *diſputat. de diſpenſatione* in voto ſo-

lemni ordinis ſacri. Dicunt ergo quidam in præſenti diſputatione, eam obligationẽ nõ eſſe ex voto, ſed ex Eccleſiæ ſtatuto: atque ita votum iſtud annexum ordini ſacro, quoad rem ipſam attinet, aliud non eſſe, quã illam obligationem iure Eccleſiaſtico inductam ad nõ ducendam vxorem poſt ſacros ordines ſuſceptos, & ad perpetuam continentiam deinceps ſeruandam: eámque obligationem appellari votum continentiæ (ait *Valentia ſtatim allegandus*) implicitum: quod impoſita ſit iis, qui ſacris initiãtur, ob maiorem Dei cultum, qui finis in votis reſpici ſolet, & appellari ſolemne: quia inſtar voti ſolẽnis dirimit ſubſequentem matrimonij contractũ. Ducitur hæc ſentẽtia. Quia cùm votum ſit lex priuata, quam quiſque ſua ſponte ſibimet imponit, nõ videtur qua ratione in Eccleſiæ facultate ſitum ſit, voto aliquẽm obligare, quamuis lege ſua poſſit illi continentiam indicere. Deinde, quia ad ſacros ordines promotus tenetur æquè continere, quamuis ignoret inuincibiliter votũ illis annecti: aut expreſsè nolit vouere. At tũc conſtat non obligari ex voto, quod eſt lex priuata, propria ſpõte ſuſcepta. Et ideo huius ſent. ſunt *Scotus 4.d.37.q.vn.§. Dico igitur, Matheſilanus*, quem referunt & ſequuntur, dicentes eſſe cõmunem ſententiam, *Cardin. clement. Ad noſtram, verſ. 7. n. 3. de hæret. & ibi Imol. num. vlt. Innocent. cap. Placet, num. vn. verſ. Ex hoc apparet de conuerſ. coniug. Archid. c. Cùm in præterito, ſuper verb. Annexi, n. 2. d. 84. & ibi Laurentius, & Hugo per ipſum allegati, & ibi Turrec. ad fin. idem Turrec. cap. Placuit, art. 1. n. 6 in ſolutione ad 5. d. 32. Ioan. de Lignano cap. 2. de cleric. coniug. Præpoſ. rubr. qui clerici, vel vou. num. 3. & num. fin. Henric. cap. Rurſus, in fi. qui cleric. vel vou. Bellamer. cap. De illo, num. 4. d. 32. Palud. 4. d. 37. q. 1. art. 2. num. 14. & d. 38. q. 2. a. 2. vnic. n. 12. Gandauo quodlib. 5. q. 38. Decius cap. At ſi clerici, in principio, in noua editio. num. 235. verſ. 3. Limitari poteſt, de iudiciis. Bonifacius clem. vnic. num. fin. de conſang. Paleotus de nothis & ſpuriis, c. 16. n. 15. Stunic. de voto, q. 4. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 7. n. 45. Valentia 4. p. tract. de ſacram. ordinis, diſput. 9. q. 5. punct. 5. §. 1. paulo poſt prin. & in ſuis controuerſiis, lib. vnico de cœlibatu, c. 2. paulo poſt prin. Balthaſar Mogollon tract. De his, quæ vi, c. 8. §. 2. n. 26.* & eſt probabile.

10 Cæterùm multo probabilius eſt, eam obligationem non cõſurgere immediatè ex conſtitutione Eccleſię, ſed ex voto caſtitatis, quod Eccleſia ſuo præcepto annexuit ordinibus ſacris: cogitque eos, qui ordinem ſacrũ aſſumunt, vt votum caſtitatis emittãt, non expreſsè, ſed facto ipſo & tacitè, quãuis enim non voce voueant, at facto & opere profitentur caſtitatem per ſacrorum ordinum ſuſceptionem: ſicut per delationẽ habitus profeſſorum, & exercitium actuum illis ſolis competentium in religione approbata inducitur tacita ſolẽnis profeſſio, *c. Vidua, de regular.* Et quidem probatur primò id ſubeſſe poteſtati Eccleſiæ, & verè ſic votum ligare. Quia quãuis Eccleſia neminem poſſit abſolutè cogere ad continentiã, quòd ſit res meri conſilij. *c. Integritas 32. q. 2.* At in ordine ſacro, quẽ confert, poteſt apponere conditiones, & leges iuſtas illi ſtatui conuenientes, qualis eſt, vt ad illũ promotus, caſtitatẽ voueat. Sicut quilibet in rei ſuæ traditione poteſt legem apponere, *l. In traditionibus, ff. de pactis.* Et ſuppoſita hac lege, eo ipſo quòd quis vult ſacris initiari, vult ex cõſequenti vouere, ſicut vult obligari ad recitandũ officium canonicum, quod ſimiliter eſt onus ordini annexũ. Quare id votum non eſt abſque propria voluntate, vt qui officium prætoris obit, aut ad epiſcopatum prouehitur, contrahit eo ipſo obligationes ſtatui & officio annexas. Deinde probatur reuera Eccleſiam decreuiſſe, vt promouendi ad ordinem ſacrum id votũ emittant. Nam *D. Gregorius l. 1. epiſt. 42. in fi.* & refertur, *c. 1. d. 28.* ſic ait, *Nullum facere diaconũ præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe victurũ caſtè promiſerit.* Vbi *gl. verb. Promiſerit*, dicit, expreſsè vel tacitè. Et *c. Diaconi, eadẽ d. quod eſt ex Synodo Ancyrana, c. 10.* ſic dicitur: *Quicũque ſanè tacuerunt, & ſuſceperunt manus impoſitionem, profeſſi continentiam.* Cùm ergo Epiſcopi nõ ſint trãſgreſſores huius pręcepti, ſed id obſeruent, ſuſcipientes, intelligũtur ipſo facto vouere caſtitatem, licèt non verbo. Idem probatur ex *c. Cum olim, de cler. coniug.* ibi: *Nos igitur attendentes quod Orientalis Eccleſia votum continentiæ non admiſit.* Ergo ſupponit in Eccleſia Occidentali, quæ eſt Latina, id votum continentiæ eſſe ordinibus annexum. Præterea id appellatur votũ *c. vnico de voto, in 6. & Extrauag. antiqua, Ioannis 22. de voto.* Et in concilio Toletano 2. & refertur *c. de his. d. 28.* Et ideo hanc partem ſuſtinent *D. Thom. 4. d. 37. q. 1. a. 1. corp. & ibi Ricard. a. 1. q. 1. corp. Capreolus 4. d. 33. vnica, à 1. fi. & ibi Deza q. vn. art. 4. ad finem, Caiet.* reprobans contrariam ſententiam, *in opuſc. t. 1. tractat. 27. de diſpenſatione matrimonij in Occidentali Eccleſia, q. vnica. §. Quoad ſecundum. Abulenſis c. 5. Matth. q. 200. paulo poſt prin. Vualdenſis de ſacramentalibus, c. 66. n. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 8. concl. 2. Clictouæus de vita & moribus ſacerdotum, c. 21. paulo poſt principiũ, Arboreus li. 5. Theoſophia, c. 7. paulo poſt prin. verſ. Rurſus obiiciet. Sotus lib. 7. de iuſt. q. 4. a. 2. col. 4. verſ. De tertia propoſit. & q. 5. a. 3. ad 2. & 4. d. 38. q. 1. a. 1. col. 4. verſ. Eſt tamen animaduertendum, & a. 2. col. 3. verſ. Quare profecto. Petr. de Soto lect. 5. de matrim. §. Cæterum rationem. Caſtro lib. 13. aduerſus hæreſes, verb. Sacerdotium, hæreſi 4. Viguerius lib. 1. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 4. paulo poſt principium. Michaël Metina* latè impugnans contrariam ſent. *lib. 5. de ſacrorum hominum continentia c. 2. & ſeq. Ouãd. 4. d. 25. q. vn. propoſ. 9. Palacios 4. d. 37. q. vn. concl. 3. in fine. Toledo lib. 4. ſum. c. 17. n. 21. & lib. 7. c. 8. n. 3. Bellarm. in ſuis controuerſiis, l. 1. de matrim. c. 21. paulo poſt prin. §. Impedimenta.* Et *lib. 1. de clericis cap. 18. paulo poſt prin. §. At beatus. Philiarcus de officio ſacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 9: ſtatim in prin. Aragon 2. 2. q. 88. a. 11. col. 2. §. His conſtitutis, & col. 4. fi. Enriquez lib. 10. de ſacram. ordinis, c. 14. n. 7. fi. & lib. 12. de matrim. c. 5. nu. 9. Emmanuel Sa in ſum. verb. Ordo, n. 28. Bañes 2. 2. q. 12. a. 1. p. 672. §. Secunda concl. Azor* impugnans contrariam ſent. *lib. 13. inſtit. moral. c. 12. q. 6. & c. 14. q. 10. Vega 2. t. ſum. c. 57. caſu 7. & 11. Petr. de Ledeſm. de ſacram.* vbi de ſacram. ord. *c. 6. difficul. 1. dict. 3. & de matrim. q. 53. a. 3. dub. 1. in coroll. quod infert ex 3. concl. Barth. à Ledeſm. de ſacram. Ordinis, dub. 14. col. penult. verſ. 7. Lud. Lopez 2. p. inſtr. de matrim. c. 49. col. 5. verſ. Ad verbum. Manuel 2. t. ſum. editione, c. 96. n. 4. concl.* 4. Et ex Iuriſperitis, *gloſſ. c. Coniugatus, verb. Continentiam, de conuerſ. coniug. & Extrauag. antiq. Ioan. 22. de voto, in fin. & c. vn. de voto, in 6. in caſus poſitione, notab. 3. & verb. Sacri. & ibi Dominicus, n. 5. & ibi Franc. n. 1. notab. 4. gloſſ. c. Cum olim, verb. Votum, de cler. coniug. & ibi Hoſt. n. 1. fi. Anton. n. 8. Abbas n. 4. Card. in fin. Imol. n. 7. Calderin. t. qui clerici, vel vou. cõſ. vnic. ad fi. Idem Hoſt. ſum. t. de ætate, & qualit. num. 5. verſ. Sed nunquid conditionaliter. Speculator tit. De ſtatu monach. §. vltim. n. 42. idem Abbas c. Ioan. n. . notab. 1. de cler. coniug. idem Cardin. c. vnic. n. 1. q. 1. de cler. per ſaltum promoto. Idem Dominicus, c. 1. n. vn. verſ. Nota quod, & c. Diaconi, fin. 28. d. & cap. Quoniam, n. 3. d. 31. & c. Placuit, num. 1. & c. Nemo, paulo poſt principium d. 32. idẽ Imola c. Vt clericorũ, n. 1. de vita, & honeſt. cler. Barbatius conſ. 60. n. 5. vol. 1. Monald. ſum.* vbi de voto. *§. Qualiter poſſit votum redimi. Aſtenſis ſum. 2. p. lib. 8. t. 22. a. 1. q. 3. Lex regia 39. t. 6. p. 1, Turrecr. c. 1. n. 1. d. 28 Roſella verb. Impedimentum imped. 11. n. vlt. Supplementũ ſum. Piſanæ, verb. Ordo 1. n. pen. Syluest. Matrimoniũ 8, q. 12. d. 2. Nauar. ſum. c. 22. n. 52. Alex. Carrer. lib. 3. de ſpõſalibus, c. 3. Greg. Lopez l. 32. verb. Ha tal virtud, t. 6. p. 1. Anton. Cuc. lib. 5. inſtit. maiorum, t. 12. n. 219. Gutier. lib. 2. q. canon. c. 7. n. 2. Stunica de voto, q. 6. n. 119. Barboſa rubrica, ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 100. & 101. Spino ſpecul. teſtament. gl. 12. principali, n. 2. verſ. Votum autem ſolemne.*

Quid autem dicendùm ſit, ſi initiatus ſatis ignorarit votum ordini annexum, non conſtat inter Doctores. 11 Id autem abſque controuerſia eſt, ita initiatũ teneri omnino cõtinere, nec poſſe validè matrim. inire. Quòd potuerit Eccleſia iuſtiſſimã de cœlibatu clericorum legem indicere, atque ea ligare quoſcunque in poſterum promouẽdos, ſiue ſcierint, ſiue ignorarint prædictam legem. Sicut quantũuis ignorent, tenẽtur officiũ recitare, & alias ſtatutas leges obſeruare. Eo vel maximè, quòd lex ſemel legitimè promulgata omnes ligãt, quãtũuis ignorantes:

quamuis

quamuis hi à culpa tranſgreſſionis legis excuſentur, vt tradunt DD. in materia de legibus. Eã autem eſſe Eccleſiæ mentem in lege cœlibatus conſtat ex vſu Eccleſiæ. Et ita docent *Ioan. Andr. c. Ioan. n.17. q.2. & ibi Anton. n.13. Anchar. n.8. q.2. Card. n.6. q.1. Imol. n.15. de cleric. coniug. gl. c. Preſbyter. verb. Ignorantia, d.28.* & cõſentiunt omnes DD. ſtatim allegandi: in ſola enim ratione obligandi diſcrepant. Hóc autem intelligendum eſt, quando quiſpiã nouit ſe ad ſacrũ ordinẽ promoueri, at continentiæ votum annexũ ignorauit. Si enim penitus ignorauit ſe ordinem ſacrum recipere, non cogetur in foro conſcientiæ continentiam ſeruare. Quòd non ſuſceperit ſacrũ ordinem voluntariè: eo quòd fuerit ordinatus ignorans prorſus, quid in eo fieret, vt diſp.30. dicemus idem de infante ordinato, propter eandem rationem. At in foro externo cogetur vtique. Quia ea ignorantia nõ præſumetur probabilis. Ita docet *Azor lib.13. inſtitut. moralium, c.14. q.10.* Diſcrepãt verò DD. num ſcienter ordinatus ignorãs prorſus votum annexum ordini, teneatur cõtinere ex voto, an ex ſola Eccleſiæ conſtitutione. Et quidem ex hac ſola teneri, affirmant *Vincentius & Goffredus, c. Cum olim, de clericis coniug.* quos refert, dicens eorum opinionem eſſe veriſſimã, *Abbas ibi n.4. Monaldus & Roſella n. præc. allegati.* Idem *Sylueſter* quando ignorantia fuit inuincibilis, ſecus ſi talis, vt non excuſarit, *Matrimonium 8. q.12. dicto 2. & Nauar. ſum. Hiſpan. c.25. n.108.* ait teneri tunc (ſaltem ex Eccleſię cõſtitutione.) Quod inde probatur, quia votum eſt lex priuata, quam quiſpiã ſponte ſua ſibi imponit. At ignorans prorſus votum caret voluntate vouẽdi, ac per conſequẽs imponendi ſibi eam legem. Aliis autem placet teneri tunc etiam ex voto. Quia eo ipſo, quòd ſciens & volens eſt ſacris ordinibus initiatus, licèt ignorarit votum annecti, emiſit tacitè votum. Qui enim vnũ ſciẽs, & prudens efficit & vult, facit & vult ſubinde ei annexa. Vt ſcienter ſuſcipiens prætoris munus, voluntariè quoque ſuſcipit onera officio annexa, licèt ea ignorarit: eo vel maximè, quòd aſcendens ad ordinem ſacrum ſemper nouit ſe alium ſtatum eligere, & aſcribi militiæ clericorum, & accedit intẽtione ſaltem virtuali faciendi quod vult Eccleſia, atque ita conſequenter vouendi, vt Eccleſia præſcribit, licèt ipſe ignoret, quid Eccleſia velit ac præcipiat. Et hoc mihi valde placet. Et ita ſuſtinẽt ex voto teneri *Cardinalis d. c. Cùm olim, in fine. Et ibi Imola n.7. Azor lib.13. inſtitutionum moralium, c.14. q.10.*

12 Similis difficultas eſt de promoto ad ſacros ordines, qui in promotione habuit expreſſam intentionem minimè ſe ad continentiam obligandi. Hunc enim adhuc ad eam obligari, ſaltem ex Eccleſiæ cõſtitutione, quæ omnes ſpõte promotos, velint nolint, obligat, nemo eſt, qui dubitet: nec in dubium id vertere poſſit. Atque hũc peccare mortaliter, ſi habuit intentionem non promittendi verè & ex animo continẽtiam, rectè docuit *Palacios 4. d.37. diſp. vnic. concl.3. fine.* Quòd in re grauiſſima contraueniat ſtatuto Eccleſiæ. In dubium autem vertitur, an tunc teneatur ex voto. Id enim aliqui affirmant. Quod id votum annexum ſit ex Eccleſiæ conſtitutione ordini independenter ab ordinati voluntate. Sicut & onus recitãdi officium Canonicum. Ita affirmant *Ricardus 4. d.37. a.1. q.1. corp. Palud. 4. d.38. q.2. a. vn. n.12. Nauar. ſum. c.22. n.25. Palacios 4. d.37. diſp. vn. concl.3. fine.* Alij dicunt idem, quia licèt proteſtetur ſe nolle continere, at accedens poſtea ad ordines, videtur ab ea voluntate per proteſtationem declarata recedere. Sic *Domin. c. Diaconi, ad fi. d.28.* Idem ſignificat *Toledo l.7. Sum. c.8. n.3.* reddit enim hanc rationem: quia illa nolitio eſt ſola quædam noleitas, at abſolutè vult, quãdo vult ordinẽ. Aliam rationem tradit *Turrecrem. c.1. n.1. d.28.* quia habens intentionẽ non vouẽdi, adeò violẽter præſumitur vouiſſe, vt nulla probatio admittatur in cõtrarium. Sed hæc ad forum contentioſum pertinent, in quo præſumitur receſſus ab ea contrariæ voluntatis proteſtatione: nec admittitur oppoſiti animi probatio. Ideo mihi placet, vbi verè adfuit animus non obligandi ſe ad cõtinentiam, ex ſola Eccleſię cõſtutione, teneri ſic promotũ ad cõtinentiam ſeruandam, & abſtinendum à matrim. Quod ad cætera præcepta, & onera ordinibus annexa, poſſit Eccleſia ſpõte ordinatos, velint, nolint, aſtringere; ſecus de voto: id enim eius naturę prorſus repugnat: vtpote quæ eſt, eſſe legem priuatam, quam quiſpiã ſibimet voluntariè imponit. Et ideo hãc partem tuentur *Palud. 4. d.37. q.1. a.2. n.14. Supplement. Gabrielis 4. d.38. q. vn. a.2. ad fi. verſ. Hinc colligi poteſt, & d.37. q. vn. a.2. poſt 2. concl. D. Anton. 3. p. t.1. c.8. poſt 2. concl. Sylu. Matrimonium 8. q.12. dict.2. Durandus 4. d.37. q.1. fine corp. Arboreus l.5. Theoſoph. c.7. paulo poſt prin. verſ. Rurſus obiiciet. Baſſolis 4. d.47. q. vn. a.1. Nicol. de Niſſa ſuper 4. ſent. tract. 6. p.2. de matrim. q.7. paulo poſt princ. Ant. Cuc. l.5. inſtit. maior. t.12. n.220. Palacios 4. d.37. diſp. vna, col.2. ver. Quod verò ſint. Angles Floribus, 1. p.* vbi de matr. *q.11. de impedimẽto ordinis, art.1. diffic.4.*

De promoto verò inualidè ad ſacros ordines, qui verè promoueri voluit, at ordo fuit irritus deficiente aliquo ſubſtãtialiter requiſito: aut quia ordinans ſe finxit Epiſcopum, an validè poſſit inire matrim. dubitauit *Damaſcenus in q. ſua 2. tit. qui clerici, vel vou.* Quòd ſponſalia etiam nulla ex alio defectu, quam conſenſus, pariãt publicæ honeſtatis impedimentũ, *cap. vn. de ſponſal. in 6.* at in eam partem inclinauit, vt matrim. valeat. Quę veriſſima eſt, vt ſtatim probabo: & ita docẽt *gl. c. vn. verb. Approbatis, de voto, in 6. & ibi Archid. n.3. Ioan. And. ad fi. Domin. n.14. Palud. 4. d.38. q.2. a. vn. n.10. & 11. & ibi Supplem. Gabr. q. vn. a.2. verſ. Secunda diuiſio voti. Abul. c.30. Num. q.61. fine. Brunel. de ſponſalib. concl.31. n.7. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n.100.* Diſcordant autem prædicti DD. an hic ſaltem voto ſimplici teneatur ad caſtitatem, ac proinde peccet matrimonium iniens. Quod affirmant *Ioan. Andreas, Dominicus, ac Brunel, ibid.* Ducũtur, quia profitens in religione, quam falsò exiſtimabat approbatã, vel alias inualidè, tenetur ob ſuam profitendi intentionẽ voto ſimplici caſtitatis, *c. Quidam, & c. Placet de conuerſ. coniug.* ſimiliter ergo inualidè ordinatus tenebitur ob intentionem validum ordinem ſuſcipiendi, ſimplici caſtitatis voto. Et confirm. quia procedit in hoc caſu ratio deciſionis illorũ textuũ, nimirum, vt actus, qui nõ valet eo modo, quo fit, valeat modo, quo valere poteſt: iuxta textum *cap. vnico. §. Porro, de deſponſ. impub. in 6.* Cæterùm verius eſt, hũc ad nil prorſus obligari. Quod docent *Palud. Supplementum Gabrielis, Barboſa eiſdem locis.* Qui benè tradit diſparitatis rationem inter inualidè profitentem, & inualidè ordinatum. Quia cum caſtitas ſit eſſentialiter annexa ſtatui religioſo (vt probaui diſp.25. n.8.) non verò ordini ſacro (vt dixi hac diſp. n.5.) ſed ex ſtatuto Eccleſiæ, tanquam acceſſoria ſtatui, & tacitè in eius ſuſceptione promiſſa: hinc eſt, vt profitẽs in religione emittat per ſe, & principaliter, votum caſtitatis: quãuis ergo nõ valeat vt ſolemne propter aliquem acceptationis defectũ, valebit eo modo, quo valere poteſt, nẽpe, vt ſimplex. At ſuſcipiẽs ordinem ſacrum nõ emittit per ſe, & principaliter, votũ caſtitatis, ſed acceſſoriè, & in cõſequentiã ſtatus, ob Eccleſiæ cõſtitutionem. Quãdo igitur principale non valuit, id, quod venit in conſequentiã, nullum effectum producere poteſt, *l.3. §. finali, ff. de ſerui. ruſtic. præd. l. Cum principalis, ff. de regulis iuris.* 13

Ex dictis forſan quiſpiam inferet, ordinatũ ſacris ordinibus ſponte, ac cõſcium voti caſtitatis annexi, duplici obligatione adſtringi ad caſtitatẽ, altera ex voto, altera vero ex Eccleſiæ cõſtitutione. Si enim ea duplex obligatio non concurreret, vbi ceſſaret obligatio voti, nempe, in volẽti nõ mouere, nulla obligatio ſupereſſet. Quod eſt contra omnes, & contra dicta n.11. & 12. Rurſus inde inferet, cõſtitutum in ſacris fornicãtem, duplici malitia vltra ſimplicẽ fornicationem infici, & ea quidem ſpecie diuerſa, vt iudex extrahẽs iniuſtè reum ab Eccleſia, aſtrictus voto non extrahendi, admittat duplex ſacrilegium, alterum, contra Eccleſiæ præceptum iubẽtis, ob loci ſacri reuerentiam, ne extrahat: alterum autem, contra votum id interdicẽs, ob fidem traditam præſtandam Deo. 14

Simili

Similiter ergo peccabit ſic promotus contra voti fidem, ac contra Eccleſiæ præceptum continentiam indicẽs ob reuerentiam ordinis. Sed id omnino negandum eſt. Idq; communis omnium conceptio atteſtatur. Nullus enim aſſerit eam duplicem malitiã: imo (vt n. 30. videbimus,) ſacerdos fornicans, ſi profeſſus ſit, ſat fatebitur dicens ſe eſſe profeſſum, tacito ſacerdotio. Quod verum habere nõ poſſet, ſi in ſacerdote eſſet alia malitia, vltra contra votum, quod eſt in profeſſo. Quare dicendum eſt, præceptum Eccleſiæ non eſſe immediatè de cõtinentia à ſacerdotibus obſeruanda, ſed de voto caſtitatis emittendo, quod vbi emiſſum fuerit, obligabit, ac ab illo cõſurget ea continentiæ lex: ac dicetur mediatè procedere ex Eccleſiæ cõſtitutione, non quaſi Eccleſia nouum continentiæ præceptum ſtatuat (vt cõtingit in exemplo iudicis allato) ſed quia Eccleſia præcepit id votum emitti (vt dixi n. 10.) Et optimè docet *Metina lib. 5. de ſacrorum hominum continentia, c. 3.* Quare hoc ſignificantes dixerũt, *Vincentius, Goffredus, Abbas, Roſella, Syluest. n. 11. allegati,* cõſcium voti annexi dum ad ordines ſacros promouetur, teneri ex voto ad caſtitatem: ignarum autem ignorãtia probabili, ex Eccleſiæ præcepto. Et ſimiliter *Arboreus n. 12. relatus* dixit non habentem contrariam voluntatem teneri ex voto: habentem autem ex Eccleſiæ lege. Quaſi Eccleſia directè voluerit ſolùm ad votum emittendum aſtringere, & eo aſtrictum noluerit ampliùs ligare: quia tamen in facultate ordinati ſitum erat fingere votum, nec Eccleſia poteſt aliquem voto obligare contra eius voluntatem: ne in foro cõſcientiæ ordinatus ille, qui noluit vouere, ab obligatione ſpeciali continentiæ annexa ordini liber maneret, inſtar fictè profeſſi, illum ſua ſpeciali lege Eccleſia aſtrinxit: Nec diuerſus finis allegatus voti, & prædictæ conſtitutionis, duplicem arguit malitiam, vt n. 30. declarabimus.

15 Ad argumenta n. 9. propoſita conſtat ex dictis, nu. 10. 11. & 12. vbi explicuimus qualiter Eccleſia poſſit cogere ad id votum emittendum, illudque ſit voluntarium. Et an nolens vel ignorans voto ligetur.

SVMMARIVM.

An votum ſolemne ordinis conſiſtat in vera traditione, & ſit per ſe & ex natura ſua ſolemne: Refertur opinio, n. 16.

Proponitur ſententia Authoris, n. 17. & ibi enodatur cap. vnicum de voto, in 6.

Solemne ordinis differt ſpecie à ſolemni profeſſionis, non autem à voto ſimplici, nec ex natura rei, 18.

Initiatus ordine ſacro fornicans, eſt reus ſacrilegij, ac tenetur eam circumſtantiam fateri, 19.

Reiicitur ſent: aſſerens monachum, aut clericum ordinis ſacri fornicantes, non eſſe reos voti violati, 20.

Refutantur dicentes concubitum ſacris initiati eſſe ſimplicem fornicationem, 21.

An qui ſimul ſacerdos & profeſſus eſt, ſi fornicetur, ſatisfaciat confitens, ſe ſacerdotem aut profeſſum eſſe? Refertur triplex ſententia, num. 22. 23. 24.

Vota aut iuramenta multiplicata non conſtituunt nouam malitiam neceſſariò fatendam in fractione, 25.

Secus ſi ſit iuramentum & votum de eadem re, 26.

Profeſſus fornicans non ſatisfacit, ſi ſe votum emiſiſſe dicat, 27.

Nec ſi ſit ſimul ſacerdos, & dicat ſe eſſe ſacerdotem, 28.

Nec ſi dicat ſe feciſſe votum ſolemne, ſed debet ſe profeſſum dicere, 29.

Satisfacit dicens ſe eſſe ſacerdotio tacito profeſſum, 30.

Sacerdos non profeſſus fornicans, ſatisfacit dicens ſe eſſe ordinis ſacri, 31.

Imò ſat eſt dicere ſe contra votum deliquiſſe, 32.

Nec Epiſcopus, aut prælatus religionis fornicans, tenetur ſecluſo ſcandalo circumſtantiam dignitatis fateri, 33.

Si religioſus Soc. Ieſu nondum ſolemniter profeſſus fornicetur, ſatis fatetur dicendo ſe peccaſſe cõtra votum caſtitatis: nec peccata religioſi votis non aduerſa continent circumſtantiam neceſſariò fatendam, 34.

Qui facit expreſsè votum caſtitatis, & eſt ſacerdos, & emiſit vota ſimplicia biennij in Societate Ieſu, ſatisfacit explicans ſe votum caſtitatis violaſſe, 35.

Quid, ſi profeſſus, vel ſacerdos, vel habens votum caſtitatis, promiſerit ſe non habiturum mollitiem? 36.

Si profeſſus, aut ſacris initiatus, aut alio voto caſtitatis ligatus, iuret ſe ſeruaturum caſtitatem, tenetur hanc circumſtantiam iuramenti fateri, 37.

Probabile eſt profeſſum ſacerdotem fornicantem ſatisfacere dicendo ſe emiſiſſe votum caſtitatis, 38.

Soluuntur argumenta, n. 39.

QVÆSTIO vltima. An votum ſolemne ordinis ſacri conſiſtat in vera & perfecta traditione, per quam eo ordine initiatus ſe dominio ſui corporis abdicat, & illud trãsfert in Deum, inſtar voti ſolemnis profeſſorum, ſitque per ſe & ex natura ſua ſolemne? Fortiter enim id ita eſſe ſuadet textus *cap. vnico, de voto, in 6.* vbi Eccleſia illud votum vt ſolemne admittit, & æquiparat illud voto ſolemni profeſſionis. Idémque habetur in *Extrau. Antiquæ Ioannis 22. de voto.* Quòd ſi dicas, expreſsè non appellari ſolẽne ſimpliciter, ſed quoad effectum dirimendi [illegible]. Cùm eodem prorſus modo loquatur vterque textus de voto ſolemni profeſſionis, idem de eo dicẽdum erit: atque ita concludetur, aut in neutro aut in vtroque voto eſſe veram traditionem. Et confirm. quia non eſt ratio cogens, cur negemus eam traditionem in ordine, quam concedimus in profeſſione religionis, licèt non quo ad omnia, ad quæ ſe tradit religioſus, quia promotus ad ordines nõ vouet paupertatem, at quo ad caſtitatem ſeruandam, quam vterque ſolemniter vouet. Cùm vterque ſtatus ſit fixus & immobilis omnino: ita vt contra geſta ſint prorſus irrita. 2. quia ordinatus ſe dedicat diuino obſequio ad caſtitatem ſeruandam, & mutat ſtatum: at Epiſc. nomine Eccleſiæ acceptat. Et ſi dicas nullam eſſe formã traditionis nec acceptationis. Obſtat, quia idem contingit in profeſſione tacita: votum autem hoc ſolẽne eſt tacitum. 3. quia Gregor. XIII. in bulla quæ incipit, *Aſcendente Domino,* appellat vota, quæ religioſi Soc. *Ieſu* emittunt finito nouitiatus biẽnio, ſimplicia. Cùm tamen per illa ſtatuat dirimi ſubſequens matrim. Non igitur ſufficeret per votum ſacro ordini annexum dirimi ſequens matrim. vt appellari deberet ſolemne, ſi in eo traditio non eſſet. Et confirm. quia cùm de voti ſolẽnis eſſentia *ſit perfecta traditio, (vt diximus diſp. 25. n. 7.)* ſi *in hoc voto traditio perfecta nõ reperiatur,* neutiquam erit ſolemne. Quod eſt contra *d. c. vnicum:* & contra *d. extrauag. Antiquæ.* Et ita in eo voto eſſe traditionem, per quam transfertur dominium corporis in Deum, affirmat *Ioan. Andr. c. vn. de voto, in 6. n. 1. & ibi Archid. n. 1. Anchar. n. 2. notab. 3. Domin. n. 10. Card. Clem. vnic. num. 19. q. 24. de conſang. Metina l. 5. de ſacr. hominum continentia, cap. 8.* aſſeritque tam verè ſolemne eſſe ac tam veram traditionẽ cõtinere, ac profeſſionem, & tantùm differre quòd ſit traditio ad pauciora. Et *D. Thom. 4. d. 38. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 3. corp. & ibi Ricar. a. 7. q. 2. corp. Brunel. de ſponſal. concl. 31. n. 2. Celaia 4. d. 37. q. 4. Beja in ſua ſum. caſu 49. ſtatim in prin. Matienzo lib. 5. Recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 157. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 90. fi. & n. 98. 99. Graffis 2. p. deciſion. l. 2. c. 12. n. 40.* æquè ponunt traditionem in ordine ſacro, ac in profeſſione. Faciunt etiam docentes votum ſolemne profeſſionis & ordinis eſſe eiuſdem ſpeciei: quos n. 18. referam.

Alij DD. quos diſp. 25. n. 7. retulimus, dicentes eſſen- 17
tiam voti ſolemnis conſiſtere in ea traditione, per quam dominium corporum transfertur iure naturæ, dicerent id votũ non eſſe ſimpliciter per ſe ſolemne, quia nõ reperitur in eo perfecta traditio, qua transferatur dominium corporis in Deũ, ſed eſſe per ſe votum ſimplex caſtitatis, dici autẽ per accidens & extrinſecè ſolẽne, quòd habeat effectũ potiſſimùm ex eccleſiaſtica conſtitutione annexũ voto ſolemni, qui eſt ſubſequens matrimonium dirimere. Nec hic loquendi modus alienus eſt à vero loquendi modo, quo vniuerſi Theologi loquuntur. Nam omnes illi eam vim ſacramentis, ſaltem pœnitentiæ & baptiſmi tribuunt, vt ex attrito efficiant cõtritum: cùm tamen ſubſtantia doloris, & obiectum, eadem perſeuerent, & dolor ille, qui antè ſuſceptum ſacramẽtum erat propter pœnas inferni, non tranſit in dolorem propter Deum, ac proinde per ſe & eſſentialiter dolor ille prior eſt attritionis per ſuſceptionem ſacramenti: appellatur verò per accidens & extrinſecè dolor contritionis, quod virtute ſacramenti habeat eundem effectum, qui competit contritioni abſque actuali ſacramenti receptione, cum ſolo propoſito recipiendi, qui eſt reſtituere peccatorem

torem ad gratiam. Sic ergo votum illud annexũ ordini ſacro eſt per ſe & eſſentialiter ſimplex:at dicitur ſolẽne extrinſecè & per accidens,quia habet eundem effectum voti ſolemnis. Et ideo cautè *c.vn.de voto,in 6.* nõ appellatur ſolemne abſolutè & ſimpliciter,ſed quoad effectum dirimendi matrimoniũ: & quoad hoc æquiparatur voto profeſſionis:& ſicut non obſtante ea æquiparatione,eſt differentia in modo dirimendi, quòd votum ſolemne [illegible] dirimat ex natura ſua,& iure naturali. (vt probauimus diſp.præc.n.4.) at votum ordinis ſola cõſtitutione Eccleſiæ.(vt dicemus diſp.ſeq. n.11.) ita eſt differentia in modo, quo vtrumque eſt ſolemne. Sed dices, eam differentiam non colligi ex eo textu. Id fatebuntur DD.huius ſent. ſicut neque colligitur diſcrimen modo irritãdi, at colligitur ex ratione & authorum doctrina. Et *Caiet.* eſt expreſsè huius ſent.*t.1.opuſc. tract.27. de diſpẽſatione matrimonij in Occidẽtali Eccleſia,q.vn.§. Videtur autem mihi:*vbi ait,id votum nõ eſſe ſolẽne per ſe, ſicut votum profeſſorum, ſed per accidens ſolemne. Quia per accidens cõiungitur ſacro ordini: nec ordinatus exhibet ſeipſum ad caſtitatem, ſed ad ordinũ miniſterium. Vbi expreſsè vocat ſolemne per accidens, & dicit in voto caſtitatis nõ eſſe traditionem. Et ferè expreſsè idem tenet *Sotus l.7.de iuſt.q.5.a.3.ad 2.verſ.Sed inferes,*vbi ait,votum hoc non eſſe ex iure diuino ſolemne, ſed ex iure poſitiuo,hoc eſt,ſolo ſtatuto Eccleſiæ reddens perſonas inhabiles ad matrimoniũ. Vbi clarè totam huius voti ſolemnitatem in eo ſitam eſſe dicit, quòd ex Eccleſiæ ſtatuto dirimat matrimoniũ ſubſequens.Et *eo.lib.7.q.2.a.5.col.6. paulò ante,verſ.Igitur ſi opinio,*ait,ſi votum ſolemne profeſſionis ſolo iure humano dirimeret ſubſequentem matrimonij cõtractum,ablato eo ſtatuto,id votum manere per ſe ſimplex. *Cùm igitur ipſe ſentiat, votum ſolemne ordinis ſolo iure humano dirimere, cenſet apertè id votum nullã aliam rationem voti ſolemnis habere præter illam extrinſecam, & per accidens ſibi coniunctam ſolo Eccleſiæ ſtatuto dirimendi matrim.* Idem non obſcurè ſentiunt Doctores, qui traditionem voti ſolemnis in eo conſtituunt,quod per ordinem cõſtituatur clericus ſub Epiſcopi poteſtate ad cultum Dei, & ad diuina officia, ac ideo ſit aliqualis traditio, cui non repugnat matrim. ſed per accidẽs coniungitur caſtitas.Sic explicãt *Decã 4. diſt.33.q.vn.a.3.notab.4. Valentia in ſuis cantrouerſ.lib. vn. de cœlibatu c.2.Petr.de Ledeſma de matrim.q.53.a.3. dub.1. concluſ.1.in 1.eius prob.& in ſolutione ad* 1.vnde *in ſolutione ad* 2. *cõcludit,* quamuis *c.vnico de voto, in 6.* æquiparetur votum profeſſionis & ordinis ſacri, at reuera eſſe maximã diuerſitatem inter vtrumque votum, quæ colligitur ex ipſa rei natura. Et *ipſemet Valentia eo. c. 2. paulo poſt prin. & in ſua 4.par.tract.de Sacramento ordinis,diſp.9.q.5.puncto 5. §. 1.paulò poſt prin.*dicit votum hoc appellari ſolemne,quòd inſtar voti ſolemnis dirimat matrimonium ex Eccleſiæ ſtatuto.Et idem *Sotus lib.7.de iuſt.q.2.a.5.col.6.verſ.Igitur ſi opinio:& Aragon 2.2.q.88.a.11.col.11.§. Secundò eſt aduertendum* explicant eam traditionem reperiri in ordine, quæ eſt ad diuinum cultum. Atque ita concludit *Aragon notab.*3.eſſe latiſſimum diſcrimen inter traditionẽ, quæ eſt in ordinis ſacri ſuſceptione, & in profeſſione. Conſtat ergo ex his omnibus DD.non eſſe veram traditionẽ,per quam transferatur dominium corporis in Deum,ad caſtitatem ſeruandam:vt in religionis profeſſione:ſed aliqualem tantùm,& non ad caſtitatem, ſed ad miniſteria diuini cultus: ac per accidẽs adiungi votum illud caſtitatis. Erit igitur id votum,ſimplex ex natura ſua, & per ſe:at extrinſecè,ac per accidens ſolemne, quod voti ſolemnis effectum habeat. Deinde,quia vniuerſi ferè Doctores,vno vel altero excepto, aſſerunt votum ſolemne ordinis dirimere ex ſolo ſtatuto Eccleſiæ matrimonium ſubſequens,(vt diſput.ſequẽti videbimus) eſtq; ſententia receptiſſima. Cùm tamen plerique ex illis dicant id competere iure naturali voto profeſſionis,quod ſit traditio,per quam transfertur dominium corporis in Deũ (vt dixi diſp.præced.n.4.) Sentiũt ergo eam traditionem non reperiri in voto ſolemni caſtitatis ordini annexo: aliàs profectò eodem iure naturali dirimeret matrim. Quamuis enim id votum ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto annecteretur ordini,at ſemel annexum, ſi eſſet per ſe ſolẽne, cum vera traditione,inſtar voti profeſſorum, dirimeret vtique iure naturali ſubſequens matrim. Sicut non obſtante annexione ſolius iuris Eccleſiaſt. obligat inſtar voti ſimplicis,iure naturæ & diuino, ac impedit eodem iure matrim.iniri. Adde *D.Th.2.2.q.88.art.* 11. & multos alios abſque controuerſia fateri, poſſe Pontificem diſpenſare in voto ſolemni ordinis ſacri,cùm tamen poſſe in voto ſolemni profeſſionis negent. Cuius differentiæ alia ratio eſſe nequit,niſi quòd in voto ordinis ſacri non reperiatur perfecta traditio,ſecus in voto profeſſi. Tandem ratio huius differentiæ ea eſt,petita ex rerũ natura: vbi enim ius humanum non diſponit, ad ipſas rerũ naturas eſt confugiendum. Cum igitur ex nullo textu conſtet differentia inter ambo vota; imò æquiparentur,*c.vn. de voto in 6.*ex ipſa vtriuſque ſtatus natura,differẽtia hæc petenda eſt. Status ordinis ſacri non habet ſuaptè natura caſtitatẽ adiunctam,ſed ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto(vt n. 5. probauimus) nec promotus ad ſacros ordines, ſuaptè natura renunciat nuptiis, nec moritur ſeculo, quaſi ad aliam ſe transferens vitã, & ita nõ eſt cur dicamus illum alienationem ſui facere:ſed tantùm ob miniſterij ſacri decentiam adiungit Eccleſia votum caſtitatis,ſtatuens vt per illud inſtar voti ſolemnis, dirimeretur matrimonium ſubſequens. Quæ omnia ſecus ſe habẽt in ſtatu religionis,qui cõtinet ſuaptè natura caſtitatem,& eſt perfecta mors ſpiritualis,vt dixi diſp.23.nu.8. Cæterùm retenta noſtra ſent.qua aſſerimus,non differre votum ſimplex & ſolemne per ſolam traditionem,(cùm ea quoque reperiatur in aliquibus votis ſimplicibus, vt ſupra dictũ eſt)ſed ex ſolo ſtatuto Eccleſiæ, dicendũ eſt, votum ordini ſacro annexum per ſe & ſimpliciter eſſe ſolemne inſtar voti profeſſorum,atque ita *Bonifac.VIII. eo c.vnico,*vtrũque votum æquiparat,dicitque eſſe ſolẽne.

Hinc 1.deducitur bene dixiſſe *Cordubam ſum.q.3.Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.29.verſ. Præterea huic affinis eſt.* Votum 18
ſolemne ordinis & profeſſionis nõ differre ſpecie in genere moris,neque eſt audiendus *Manuel 1.to.ſum.2.edit. c. 35.n.5.* dicens vtrumque votum differre ſpecie à voto ſimplici. Sed dicendum eſt, neque hæc duo vota differre inter ſe ſpecie,neque etiam à voto ſimplici, ſed per ſolam Eccleſiæ conſtitutionem decernentis,hæc duo vota dirimere matrimonium,non autem votum ſimplex.

2.Deducitur pro materia cõfeſſionis,quid in ea quæ- 19
ſtione dicendum ſit. An profeſſus in ſacris cõſtitutus fornicãs,teneatur vtriuſque voti circumſtantiam fateri? Et in primis, tanquam res certa, ſupponendum eſt, nõ tantùm profeſſum,ſed etiã ſolo ordine ſacro initiatũ,fornicantem,eſſe reum ſacrilegij: ac poinde teneri fateri illam circumſtantiam voti annexi ordini ſacro: tanquam quæ ſpeciem mutet. Conſtat, quia vltra fornicationem virtuti temperãtiæ aduerſam, delinquit in religionem, violans caſtitatis votũ. Quòd ſi ſentiat quiſpiam, obligationem caſtitatis annexam ordini ſacro, non eſſe ex voto, ſed ex mera Eccleſiæ cõſtitutione: vt ſentiunt Authores n.9. relati: adhuc tenetur dicere ſacrilegam eſſe eam fornicationem. Quia cùm Eccleſia caſtitatem præceperit clericis, ob reuerentiam miniſteriorum ſacrorũ,quibus vacant:id præceptum ad religionem pertinet: ac ſubinde eius violatio ſacrilega eſt. Quòd ſi quis velit dicere,id præceptũ eſſe tantùm de abſtinendo à matrim. reprobatum eſt n.3. Idem etiam conſtat ex *Cõcil. Tolet.2.* quod refertur *c.De his, d.28.* vbi expreſsè clericos fornicantes,tanquam ſacrilegij reos, ab Eccleſia reiiciendos eſſe decernitur. Et ita ſentiunt *Abulenſis c.5. Matth.q. 204.columna 2.verſ.De primo patet. Clictouæus de vita & moribus ſacerdotum,c.21.paulo poſt principium. Nauar. ſumma c. 25.num.108.Celaia 4. diſtinct.37.quæſt.3. Sotus lib.7. de iuſt. quæſt.*

*quæſt.4.art.2.col.4.verſic. De tertia propoſitione.Gutier. quæſtio. canon.lib.2.cap.7.num.3.Aragon 2.2.quæſt.88.art.11. columna 2.§.His conſtitutis.Toledo lib.4.ſum.cap.17.num.21. Azor lib.13.inſtitutionum moralium cap.12.quæſt.6.ad finem.*Et omnes Doctores num.22. & 23. allegandi hoc ſupponunt, & ſolùm diſputant, an qui ſimul ſacerdos & profeſſus eſt, fornicans teneatur ſacri ordinis & profeſſionis circumſtantiam fateri, an ſolam alteram. Idem docet *Siunica de voto,q.4.n.28.*

20 Quare reiicienda prorſus eſt ea ſententia, quam amplectuntur *Gerſon regulis moralibus, tractatu de matrimonio, alphabeto 25.litera I.Supplementum Gabrielis,4.diſt.24. quæſt. vnica,art.3.poſt dubium 3.verſic. Hinc oritur dubium: & diſt. 38.quæſt.1.art.3.§.Circa nunc dicta,poſt 3. dubium, concluſione 5.Tabiena Votum 1. num. 3. notabili 2.* aſſerentes fornicationem ſacerdotis aut monachi non addere circũſtantiam ſpeciei diuerſam à ſimplici fornicatione, ac neceſſariò fatendam. Quod votum non cadat propriè ſupra materiam alio præcepto debitam, ſed ſit tunc quaſi noua confirmatio & ratificatio obligationis præcepti illius, ac proinde nouam non addat, ſicut contingit in eo, qui vota de eadem materia repetit: quorum tranſgreſſionem vni malitiæ obnoxiam eſſe dicemus, n. 25. Sed hanc ſententiam erroneam & lõgè à veritate alienam, & communi ſentiendi modo appellat *Caſtro lib.1.de lege pœnali,c.10. col.5.* Quia cùm altera obligatio ſit ex lege naturali diuina, pertinens ad temperantiæ virtutem, altera autem ſit ex voto, pertinens ad religionis virtutẽ, qua ſtrictiori vinculo ſe obſtrinxit vouens, ad caſtitatẽ, quam iure naturali ſeruare tenebatur, & ad non ducendam vxorem, dicendum eſt, neceſſariò duas eſſe obligationes ſpecie diuerſas, ac proinde in tranſgreſſione duplicem reperiri malitiam.

21 Similiter non eſt admittenda ſententia aliorũ, dicentium concubitum clerici ſacris initiati, eſſe ſimplicem fornicationem. Ducuntur per *c.Quia circa,de bigamis,* vbi loquens textus de presbyteris concubinariis ſic ait: *Cum eis tanquam ſimplici fornicatione notatis.* Et *c.Presbyter, diſt.28.* ibi: *Presbyter ſi fornicatus fuerit, vel adulterium commiſerit.* Sic docent *Card.clem.Ad noſtrum,verſ.7.n.3.de hæret.& ibi Imola n.vlt. Idem Imola c.Vt cleric. n. 8. verſ. Aduerte tamen de vita & honeſt.cler.Felin.c.At ſi clerici,in prin.n.14.verſ.Vtrum autem: & ibi Decius in noua edit.n.229.verſ. Non obſtant, de iudiciis.Bermond.de publicis concubin. §. Et alios non publicos concubin.n.12.Paulus Grillan.de pœnis omnifariam coitus,q.vlt. n.2.Iul.Clar.lib.5.recept.§.Fornicatio,n.18.& §.Inceſtus, nu.1. verſic.Sed nũquid committitur.Boſſius pract.t. de coitu damnato. n.10.& 16.Velaſquez de Auendaño l.9.Taur.in gl. 10.nu. 10. Gutier.q.canon.lib.2.c.7.n.44.* At ſententia hæc confunditur ex dictis n.19. Et ad textus, quibus innititur, reſpondet bene *Azor lib.13.inſtitutionum moralium c.12.q.6.ad finem*, id ſolùm velle eos textus, ne clerici fornicatio ſit appellanda adulterium, ſtuprum, inceſtúſve. Quod nomen non pauci Iuriſperiti illi tribuunt.

22 Potiſſima autem difficultas eſt, an ſacerdos, qui ſimul profeſſus eſt, fornicans, teneatur vtramque circumſtantiam fateri. An potiùs ſatisfaciat alteram explicans, aut ſe voto caſtitatis ligatum eſſe? Quidam aiunt minimè teneri vtramque circumſtantiam fateri; ſed ſatisfacere dicendo ſe ſacro ordine initiatum eſſe, explicãdo. Quòd vota ordinis ſacri & profeſſionis non diſtinguãtur ſpecie, nec alterum notabilem deformitatẽ addat. Sic ſentiunt *Corduba ſum.q.3.Ouand.4.d.25.q.vnic. poſt 9. propoſit. coroll.2. Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.29. col.29. col.9.§. Præterea huic affinis eſt. Manuel 1.tomo ſumma 2.editione,c.53.n.5.* Citatur ab his *Nauar.* pro ſua opinione, *ſum.Hiſpan.c.28. in addit ad n.11.c.6.* ſed ibi ſatis æquiuocè loquitur. Nam quærens, an religioſus ſacerdos fornicans teneatur fateri ſe eſſe religioſum, an ſufficiat fateri ſe eſſe ſacerdotẽ, ait: *Reſpondeo quod non,* vbi æquiuocè loquitur, vix enim dignoſces, an ea reſponſio negans correſpondeat priori parti q. & ſic erit huius ſent. an poſteriori, & ſic erit contrariæ. Et *ſum.Lat.c.6.n.13.in fine*, neutrum etiam explicuit, ſed tantum dicit religioſum fornicantem teneri explicare ſe religioſum eſſe.

Alij cenſent ſacerdotem profeſſum fornicantem non 2 ſatisfacere dicendo ſe ſacerdotem eſſe. Quod votum ſolemne religionis mutet ſpeciem, aut notabiliter aggrauet: & dicunt contrarium non eſſe probabile: & ſimiliter dicunt teneri explicare circũſtantiam ſacerdotij, nec ſatisfacere dicendo ſe profeſſum eſſe, & ordine ſacro initiatum: at ſi ſacerdos non ſit, ſatis fateri, explicando ſe profeſſum eſſe, & ordine ſacro inſignitum, nec teneri explicare, diaconus ne an ſubdiaconus ſit. Quia quãuis ordo ſacer ratione voti nõ addat nouam deformitatem, ſupra profeſſionis votum: eam tamẽ addit, & notabiliter quidem aggrauantem, ratione conſecrationis ad miniſteria diuina: atque inter ipſos ordines ſacros, eam addit ſacerdotium. Quoniam ad longè altius miniſteriũ dedicat. Dicunt etiam, ſi Epiſcopus ſit, teneri explicare epiſcopatum ratione altioris conſecrationis. Ita *Petr. de Ledeſma de ſacram.* vbi de ſacram.pœnitentiæ, *c.19. circa circumſtantiam perſonæ,dub.1.& 2.a fol,619.*

Tandem aliis placet, etiam profeſſum ſatisfacere di- 2 cendo ſe emiſiſſe votum caſtitatis. Ita opinantur quidã, teſte *Henriq.lib.5.de pœnit.c.5. n. 6. in commento. litera G.* & ipſe tantum vocat oppoſitam ſententiam probabiliorẽ. Quare clarè exiſtimat hanc eſſe probabilem.

Sed vt meam ſent. explicem, præmitto eum, qui ſe- 2 mel factum à ſe votum repetit millies, *nullã in ſe obligationem diſtinctam ſuſcipere*, ſed veterem tantum renouare ac confirmare: quare ſi votum id violet, vnius ſolùm culpæ reus erit: nec in confeſſione tenebitur voti ſæpius repetiti mentionem facere. Quia omnia ea vota eodem prorſus modo ad vnam religionis ſpeciem pertinent. *Sicut qui multa conficit inſtrumenta eiuſdẽ obligationis, cum eiſdem hypothecis, non plus aſtringitur, quàm vnico confecto inſtrumento. Et ita docet Medina 1.2.q.72.a.6.col.2.verſ.Sed dices: & l.1.ſum.c. 9. paulo ante §. 1.fol.23.Ouãd.4.diſt.25.q.vn.poſt 9.propoſit.coroll.2.Enriq.l.5.de pœnit.c.5.n.6.Azor l.11.inſtit.moralium c.14.q.1.ad fin. Manuel 8.t.ſum.2.edit.c.23.n.4.concl,2.fi.& 2.t.c.94.n.9.Vega 2. t.ſum.c.129.caſu 8.* Et eadem ratione eſt idem dicendum de iuramentis multiplicatis circa eandem rem, vt bene docet ibi *Enriquez*.

Erit tamen diuerſa malitia neceſſariò in confeſſione 26 detegenda, ſi votum & iuramentum de eadem re facta violentur. Quòd diuerſa ratione pertineant ad religionis virtutem, nimirum, votum ob fidem datam Deo ſeruandam: iuramentum autem, ne Deus adducatur in teſtem falsò. Et ita docet *Enriquez n.præced.alleg.* Et clarè videtur tenere *Azor lib.11.inſtit.mor.c.10.q.2.§. Aliis tamen non videtur*, vbi ait vincula voti & iuriſiurandi ſuper eadem re eſſe diuerſa.

I.Concluſio ſit. Profeſſus fornicans ſatisfacit, ſi ſe vo- 27 tum emiſiſſe dicat, quia id ſolemne votum à ſimplici nõ differt ſpecie, neque alterius rationis vinculum eſt, *ſed* ſolùm accidẽtaliter, vt dixi diſp.25.n.7.& ita docẽt *DD.* quos in hac diſp. n. 24. retuli. Quamuis *Metina lib.1. ſum.c.14.§.18.f.119.p.2.Enriquez l.5.de pœnit.c.5.n. 6.in cõment.lit.G.Petrus de Ledeſma n.23.alleg. Aragon 2.2.q. 88.a. 7.ad fi.Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.35.n.5.* dicant, nunc non ſatisfacere, ſed debere explicare profeſſionem. Quod quidem eſt valdè probabile etiam retenta noſtra ſent. Quia licèt id votum non differat eſſentialiter, & ſpecie à voto ſimplici, addit tamen circumſtãtiam ſtatus religioſi notabiliſſimè aggrauantem.

II. Cõcluſio. Si ſit Sacerdos & profeſſus ſatisfacit di- 2 cens ſe ſacerdotem eſſe. Hæc eſt contra DD.n.23.allegatos, & tenẽt quos n.23.allegaui, quia hæc vota non ſunt diſtinctæ ſpeciei, quamuis probabile eſt non ſatisfacere, quia videtur multo grauior Monachi fornicatio, vt ait *Palæotus de nothis & ſpur.c.16.n.15.* Pro hac quoq; concl. eſt *Palud.4.diſt.38.q.4.a.1.poſt,5.cõcl.n.14.* vbi ait profeſsũ in

in ſacris conſtitutum fornicatem, eſſe duplicis voti reũ. Cuius doctrinam nõ omnino approbo, vt dicam nu.30.

29 Hinc infertur profeſſum ſatis fateri, ſi ſe votũ ſolemne emiſiſſe dicat. Quod conſtat à fortiori ex dictis duplici num. præced.

30 III. Concluſio Sacerdos profeſſus fornicans ſatis fatetur, ſe pfeſſum, tacito ſacerdotio, dicens. Quia cum caſtitas non ſit ex natura rei annexa cõſecrationi ſacerdotij, ſed ex voti ratione annexi: (vt probauimus n.2.) ſola malitia neceſſario confitenda cõſurgit ex voti tranſgreſſione. Tota autem malitia voti ordinis ſacri violati incluſa eſt in voto ſolemni profeſſionis violato. Nec obſtat, ſi dicas duplicem obligationem eſſe in ſacro ordine inſignitis, ad caſtitatem: alteram ex voto, alteram ex Eccleſiæ præcepto. Id enim nu.14. reprobaui. Nec ſimiliter obſtat, ſi quiſpiam obiiciat, Eccleſiam annexuiſſe votum caſtitatis ordini ſacro, ob miniſterij ſacri reuerentiã. At votum obligat propter fidem Deo præſtandam: atque ita videtur diuerſi fines virtutis religionis, ac proinde conſtituũt diuerſam ſpecie malitiam. Sicut ob id diuerſa eſt malitia, ac duplex, vbi votum & iuramentum de eadem re violantur, vt nu.26. diximus. Hoc inquam non obſtat. Quia quamuis Eccleſia præcipiens, vt initiati emittant votum continentiæ, cum finem habuerit: at votum continentiæ emiſſum tantùm obligat ex vi fidelitatis Deo dabitæ. Itaque ſi hi non vouerent in ordinis ſacri aſſumptione, delinquerent cõtra præceptum Eccleſiæ iubentis, vt voueant ob reuerentiam ordinis ſacri: at id votum emittẽtes ſatisfecere huic præcepto & fini Eccleſiæ, & ſolã ſupereſt obligatio voti ad caſtitatẽ, vt ſtetur promiſſo facto, in Dei cultum. Hæc eſt aduerſus, *Petrum de Ledeſ. alleg. nu.23.* Et videtur contrã *Paludan.* cuius verba retuli n.28. Sed cùm docent *Metina l.1. ſum.c.14.§.18. fol.119.p.2. Ouand. & Manuel. alleg. nu.22.* Et clarè tenẽt reliqui eodem n.22. allegati: dicũt enim ſatis eſſe ſacerdotem profeſſum dicere, ſe eſſe ſacerdotem: quia vota ordinis & profeſſionis non variant ſpeciem moralem: à fortiori ergo dicent ſatis eſſe, profeſſionem explicare.

31 IV. Concluſio. Sacerdos non profeſſus fornicans non tenetur ſacerdotij circumſtãtiam fateri: ſed ſatisfacit ſe ſacri ordinis eſſe dicens. Hæc eſt cõtra *Petrum de Ledeſm. cit. num.23.* Et ratio eſt, quod ſacerdotium nullam aliam obligationem ad caſtitatem afferat, quàm eam, quæ conſurgit ex voto emiſſo in ſubdiaconatu, (vt nu. præc. diximus.) Nec reperitur vbi Eccleſia nouam obligationem iniũxerit. Quare ſecluſã ea Eccleſiæ conſtitutione, concubitus ſacerdotis eſſet ſimplex fornicatio. Non ergo diuerſa malitia inuenitur, quàm contra votum, quod in cæteris ordinibus ſacris reperitur. Preterea, quia licèt ea circumſtantia aliquantum culpã augeat, ſicut auget fornicantem eſſe ſanctiorem aut doctiorem, aut maximis Dei beneficiis affectum: hæc tamen non ita notabiliter aggrauãt, vt ſit neceſſarium ea explicare. Et ita tradunt *Palacios 4. diſt.16. diſp.3. col.13. poſt.1. concl. verſ. Vnde non ſat erit. Enriquez l.5. de pœnit. c.5. n.6. comment. lit. G. Lud. Lopez 1. p. inſtructo, c.29. col.9. §. Præterea huic aſſinis eſt.*

32 Imò ſatis puto dicere, ſe voto caſtitatis ligatum eſſe. Quod tota malitia ſpecifica ſuperaddita cõſurgat ex voti fractione (vt n.30. probauimus:) & quamuis votum ordinibus ſacris annexum ſit ſolemne, non differt tamen à ſimplici per ſe & eſſentialiter: ſed ex ſola Eccleſiæ cõſtitutione & accidentaliter, quia Eccleſia conſtituit per id votum diſſolui matrim. vt probauimus n.17. & 18. Quare nullam aliam malitiam ſpecificam reperio, quam in voti ſimplicis fractione: nec auget ea circũſtantia notabiliter (vt nu. præced. declarauimus.) Nec Eccleſiam irritaſſe matrim. poſtea initum. conſtituit nouam circumſtantiam neceſſariò fatendam (vt probaui diſp.5. nu.16.) Hoc eſt contra *Manuelem allegatum n.22.* & cõtra *Petrum de Ledeſ. n.23. relatum*, dicentes nõ ſufficere explicare votum caſtitatis. Sed ita docet *Stunica de voto q.4. nu.28. Enriquez lib.5 de pœnit. c.5. n.6. commento, lit. G. in fine.*

33 Adde idem eſſe dicendum, licet fornicans ſit Epiſcopus, non enim tenetur Epiſcopatus circumſtantiam fateri. Quod (vt probaui n.7.) nullã aliam obligationem ad caſtitatem habeat, quàm ratione voti annexi ordini ſacro: vnde eiuſdem rationis eſt fornicatio Epiſcopi, ac fornicatio cuiuſcumque in ordine ſacro conſtituti. Hoc eſt contra *Petr. de Ledeſma, allegatum num.23.* Et ideo hãc ſentẽtiam dicit forte eſſe veram *Palacios, n.31. allegatus.* Et tenet *Enriquez num. præced. relatus.* Addit bene *Palacios ibidem*, nec Prælatum religionis fornicantem teneri prælationis circũſtantiam fateri, ſed ſolum ſe profeſſum eſſe, ob eandem rationem. Ex quo infero fornicationem Epiſcopi nondum conſecrati, ſed tantùm electi & confirmati, nec ſacro ordine initiati, non excedere malitiam ſimplicis fornicationis, nec continere circumſtantiam neceſſariò fatendam. Quod nulli obligationi ſpeciali ad caſtitatem aduerſetur. Rurſus infero, illi Epiſcopo conſecrato ſatis eſſe fateri ſe cõtrà votũ caſtitatis deliquiſſe, vt num. præced. diximus de ſacerdote. Et docet *Enriquez ibi allegatus.* Et id apertè probat ratio adducta. Sunt tamen hæc accipienda, niſi fornicatio illa ab Epiſcopo, aut à religionis prælato admiſſa, ita publica eſſet, vt ſcãdalum pareret: tũc enim aduerſus ſpecialem officij obligationem delinquerent, qua tenentur ſubditos non ſolo verbo, ſed exemplo paſcere: atque adeò ſpecialis malitia ex ſtatus, ac officij circumſtantia contraheretur, eaque neceſſariò fatenda.

34 V. Concluſio. Si fornicetur religioſus Societatis Ieſu, ſolis votis biennij aut coadiutoris tẽporalis, aut ſpiritalis, ſimplicibus ligatus, nõ tenetur ſe religioſum eſſe explicare: ſed ſatis eſt, vt votum caſtitatis explicet. Conſtat ex dictis nu.27. ibi de profeſſo id diximus. Præterea, quia ſi dicas ſtatum religioſi, in quo illi per ea vota verè & propriè conſtituuntur, eſſe longè perfectiorem ſtatu ſacerdotis in ſeculo (vt docet *D. Thom. 2.2. q.184. a.8.*) atque ita ratione ſtatus augeri malitiam. Id vtique fatebor, at id argumentum non eſt adeo notabile, vt circumſtantiam neceſſariò fatendam conſtituat. Quoniam peccata religioſi non variant ſpeciem, niſi voto aduerſentur, vt docet *Caiet. 2.2. q.7. a.1. paulo poſt princ. Nauar. c. Conſideret, in princ. n.50. de pœnit. diſt.5. & ſum. c.6. Hiſpane n.11. Latine n.13.* qui in vtroque loco addit, nec eam ſtatus circumſtãtiam eſſe neceſſariò fatendam. Et ita hãc concluſionem docet *Enriquez lib.5. de pœnit. c.5. nu.6. in comment. lit. G.* Probabile tamen eſt teneri circumſtãtiam religionis explicare, tanquam notabiliter aggrauantem, vt n.27. dixi de profeſſo fornicante.

35 Ex dictis deducitur, qui expreſsè fecit caſtitatis votum, ac præterea initiatus eſt ſacro ordine, & emiſit ſimplicia vota in ſocietate Ieſu, per quæ redditur verus religioſus, ſi fornicetur, ſatis eum fateri, ſi dicat ſe contra votum caſtitatis peccaſſe. Quia omnia ea vota non eſſẽtialiter differunt à voto ſimplici. Nec votorum multiplicatio efficit, vt ea ſit neceſſariò in confeſſione detegenda, (vt probaui num.25.) Et ita docet *Enriquez num. præcedenti allegatus.*

36 2. Deducitur, profeſſum, qui ſe non habiturum mollitiem vouit, & tranſgreſſus eſt, ſatis fateri ſe profeſſum indicando, tacito eo voto. Quia voto caſtitatis emiſſo in profeſſione ad idem tenebatur, nec multiplicatio votorum nouam affert malitiã. Sic *Llamas in methodo curationis animarum, p.3. c.4. §.39.* Et idem dicendum eſt de clerico in ſacris conſtituto, vel religioſo Soc. Ieſu nondum profeſſo, aut iam profeſſo, & de quocumque alio qui votũ caſtitatis fecit, imo & his omnibus ſatis erit dicere, ſe cõtrã votum caſtitatis, aut contra votum non polluẽdi ſe, deliquiſſe. Quia in iis ſola malitia fractionis voti reperitur, quod enim alterũ ſit ſolemne, alterum verò ſimplex, eſt ſola differentiã accidentalis. Et licèt votũ caſtitatis plura contineat, quàm abſtinentiã à peccato mollitiei: at dum violatur ſola mollitie habita, non amplius violatur, quàm ſi eſſet votũ ſolius abſtinẽtiæ à mollitie.

Si tamen vltra mollitiem admitteret aliud peccatum in ea,caſtitati aduerſum,vt delectationi moroſę in feminę cogitatione , aut concupiſcentiæ ipſius, aut tactuum cum tertia perſona, non ſat eſſe explicare votum abſtinendi à pollutione, ſed aut ſimul eſſet votum caſtitatis explicãdum,aut ſolum id caſtitatis votũ:quia in peccato adiuncto non explicaretur circũſtantia violationis voti.

37 VI.Cõcluſio.Si initiatus ſacris, aut profeſſus,aut qui aliàs votum caſtitatis emiſit, iureiurãdo ſe aſtringat ad caſtitatem,non ſatis fatebitur fornicationem, declarans profeſſionem,ordinem,votum, aut ſolum iuramentum explicans, ſed cum aliis vinculis tenetur iuramentum fateri. Quod ſint diuerſæ rationis vincula neceſſariò in confeſſione detegenda,vt probaui num.26.

38 Ex dictis n.27.& n.28.conſtat ſatis probabile eſſe ſacerdotem profeſſum ſatis fateri,ſi ſe ſacerdoté aut voto ligatum dicat.

39 Ad argum.propoſita num.17.conſtat ex dictis.

DISPVTATIO XXVIII.

Vtrùm ſacer ordo dirimat matrim. ſubſequens: & quo iure?

SVMMARIVM.

Proponuntur textus probantes matrimon. contractum poſt ſacrum ordinem non eſſe irritum,n.1.
Eſt irritum,n.2.
Nunquam licuit in Eccleſia initiatis ſacro ordine matrim. inire,3.
Gracus ſacris initiatus non poteſt mortua vxore aliam ducere,4.
Quid diſtet inter Eccleſ. Latinam & Gracam,quoad matrim. ante ordin. ſacros initum?5.
An peccent Graci in ſacris conſtituti,vtentes matrim.antea inito?6.
Soluuntur argumenta.Et explicantur c. Diaconi,d.28.c. Quoniam, & c. Aliter,d.31.& an canones VI.Synodi, quos vocant Trullanos, ſint authentici?7.
Quo iure ſacer ordo matrimon.poſtea cõtractum dirimat? Explicatur quid diſtet inter hanc quaſtionem, & illam,an ſit annexa ordini caſtitas iure diuino?8.
Refertur duplex ſententia,n.9.& 10.
Proponitur ſententia Authoris,11.
An ordo ſacer iure natura impediat matrim.ſubſequens, licet id non dirimat?n.12.
Epiſcopus, quo iure dirimat matrim.ſubſequens: & quid, ſi is Epicoſpus nondum ſit conſecratus,nec ordinis ſacri?13.
Soluuntur argumenta,n.14.

1 DVPLICEM petit quæſtionem diſput. præſés. Alteram,an ordo ſacer dirimat matrimoniũ poſtea irritum:alteram,quo iure.Et circa priorem quæſt.videtur pars negans vera, 1.ex *canon.6.Apoſtol.* ibi: *Epiſcopus aut presbyter vxorem propriã nequaquã obtentu religionis abiiciat.* 2.ex *conc.Gangr.can.4.*ibi:*Quicumque decernit à presbytero, qui vxorem habuit,quod non oporteat eo miniſtrante de oblatione percipere,anathema ſit.* 3.quia Stephanus Pontifex,& refertur *c.Aliter,d.31.*ait in Orient.Eccleſia Clericos matrim.copulari.Nec eum morem reprehendit.4.quia *D.Aug.l.15. de ciu.c.16.*& refertur *c.vn.35.q.1.ad fin.verſ.Illud autem,*ſic ait:*Eccleſia poſt Apoſtolica inſtituta,quadam conſilia perfectionis addit:vtpote de continentia miniſtrorũ.*5.ex *c.Diacon.28.d.* quod *eſt ex Synodo Ancyrana, cap.10.*ibi:*Diaconi quicumque cũ ordinãtur, ſi in ipſa ordinatione proteſtati ſunt,dicentes,velle ſe habere vxores, nec poſſe cõtinere,ij ſi poſtea ad nuptias venerint,maneant in miniſterio:propterea quod eis Epiſcopus licẽtiam dederit.* Et confirm. quia ſi dicas hanc Sinodum eſſe prouincialem: eſt poſtea approbata à Leone IV.& refertur *c.De libellis, d.20,*ac proinde habet authoritatem Pontificiam. Tandem quia in *VI.Synodo,can.13.*& refertur *c.Quoniã,d.31.*ſic habetur:*Nos antiquũ canonem Apoſtolica perfectionis ſeruantes, hominum,qui ſunt in ſacris, coniugia deinceps ex hoc temporis momento,firma & ſtabilia eſſe volumus.* Quos canones Adrianus Pontifex poſtea recepit,vt habetur *c. Sextam,d.16.*ibi: *Sextam Synodum ſanctam recipio cum omnibus canonib. ſuis.*Et amplius in eo canone reprobatur mos Eccleſiæ Romanæ interdicentis matrim. clericis cõſtitutis in ſacris. Conſtat ergo ex his omnibus non eſſe irritum matrimonium contractum poſt ordinem ſacrum.

Cæterum veritas Catholica eſt,per ordinem ſacrum 2
dirimi matrimonium poſtea initum.Id enim definitum eſt *c.1.& 2.Qui cler.vel vouentes.*Et *c.vnic.de voto,in 6.& c. Vt lex.27.q.1.*quod eſt Innoc.2.Idem definierunt *Nicolaus Põtifex,& Alexan.2.*quorum decreta referuntur *c.Nullus miſſam,& c.Præter hoc,diſt.32.& VI.Synodus c.6.* & refertur *c.Si quis eorũ,diſt.32.*& multa alia decreta referũtur *eadẽ diſt.*Idem definiuit *Ioan.22.in ſuã extrau.Antiquæ,de voto,*& nouiſſimè *Tridẽnt.ſeſſ.24.de matrim.can.9.*De cuius [illegible] conuenientia remiſſiuè diximus diſp. præced. nu[illegible]

Dubitabis autem,an vnquam permiſſum ſit ſacris ordinibus initiatis matrim. inire? *Caiet in opuſc. tom. 1.tract. 27.de diſpenſatione matrimonij in Eccleſia Occidẽtali,q.vn.paulo poſt princ.*dicit olim Græcis diaconis licuiſſe matrimonium inire.probat ex *c. Aliter,& c.Diaconi,allegatis n.1.*Et idem docet *Sotus 4.d.38.q.1.a.1.col.penult.verſic.Colligito,& lib.7.de iuſt.q.6.a.2.concluſ.2.* quando in ipſa promotione proteſtati eſſent ſe continere nolle. *Sed verius* eſt nunquã licuiſſe in Eccleſia,ſiue Latina ſiue Græca, ſacro ordine præditis matrim.inire.Nam *cap.Si quis eorum d.32.& VI. Sinodi generali.*dicitur de Eccleſia Græca,ſic:*Si quis eorum,qui ad clerum accedunt,voluerit nuptiali iure mulieri copulari,hoc ante ordinationem ſubdiaconatus faciat.*Et de Eccleſia Latina hoc certum eſt,ex *c.Sunt quidam, & c.Presbyteris, 27.q.1.& c.Decernimus,d.28.& c.Lectores,d.32.* Id etiã conſtat,quia ab initio naſcẽtis Eccleſiæ id prohibitum fuit, vt conſtat ex *canon.27.Apoſtolorum,*ibi: *Qui ad clerum prouecti ſunt,præcipimus vt ſi voluerint,vxores accipiant,ſed lectores & cantores tantũmodo.*Et inter alios nouiſſimè id probat *Azor l.13.inſtit.moral.c.12.q.3.* Et ſemper apud Græcos fuit irritum matrim.contractum poſt ordinem ſacrum, vt bene probat *Azor eod. c. 12. q.5.* 3

Vnde deducitur Græcum ſacris ordinibus poſt con- 4
iugium initiatũ,non poſſe validè, vxore mortua, ad alias nuptias tranſire.Quod irritum ſit etiam apud illos matrimonium initum poſt ſacros ordines. Sic *Azor l.13. inſtit. moral. c.14.q.7.*

Ea verò eſt differentia inter Græcos & Latinos in ſa- 5
cris ordinibus conſtitutos.Quod illis licuit poſt coniugiũ ad ſacros ordines aſcendere,& vti matrim.antea cõtracto.Quod Latinis eſt interdictũ. Quæ differentia cõſtat ex *c.Cum olim, de cler. coniug. & c. De Syracuſanæ,28. d.* Et Græcis quidem concedebatur vſus matrimonij ante ordinem initi,præter id tempus, quo altaris miniſterio deſeruire vel conſuetudine vel lege debent,vt latè probat *Azor lib. 13. inſtitut. moral. c. 13. q. 1.*

Dubitabis autem,an ſacerdotes Græci, vtẽtes matri- 6
mónio ante ordines inito peccent?Poſſet enim aliquis id ſibi perſuadere,exiſtimãs id permitti Græcis ob eorum duritiem, tãquam minus malum:inſtar permiſſionis lupanarium.Et ita ſentiũt quidam,quos tacito nomine refert *Azor ſtatim allegandus.*Et probant ex *decret.Nicol.1.ad conſulta Bulgaror.c.70.*& habetur *c.fin.d.28.* vbi conſultus à Bulgaris,num presbyteri habentes vxores ſuſtentandi eſſent,reſpódet ſic:*Licet ipſi valdè ſint reprehenſibiles, vos tamen Deum conuenit imitari, qui ſolem ſuũ oriri facit ſuper bonos & malos.*At Bulgari ſemper retinuerunt, & nunc retinẽt Græcorum morem.At dicendum eſt eos minimè peccare.Quod clarè colligitur ex *c.Aliter d.31.* vbi Stephanus Pontifex Græcorum morem refert,nec [illegible]it.Et ſimiliter *Innoc. 2. cap. Cum olim, de cleric. coniug.*Imò [illegible] *III.cap. Quæſitum, de pœnit. & remiſ.* clarè ſupponit [illegible] vſum eſſe licitum,ibi:*Quæſitum eſt [illegible] ſacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licet vti.* Et Conc. Lateranenſ. *ſub Innocent.III. cap.Vt clericorum, de vita & honeſtate cleric. in fine,* id clarè dicit, ibi: *Qui autem ſecundum regionis ſuæ morem non abdicarunt copulam coniugalem, ſi lapſi fuerint, grauiùs puniantur, cum legitimo matrimonio vti poſſint.* Vbi *gloſſ.finalis* ait id dici propter Græcos,qui in ſacris conſtituti vtuntur matrimonio antea contracto. Et ratio eſt, quia cum lex de Sacerdotum cœlibatu ſit Eccleſiaſtica (vt diximus diſputat.præced.nu. 5.) nec ſit apud Græcos

recepta,

receptа,niſi modo prædicto,illos non obligabit: eo vel maximè,quod ſciente Pontifice id effectum ſit. Et ideò hanc partem tuētur *gloſſ.c.De libellis,fin.d.20. Abbas c. Cum olim,n.2.& 3.de cler.coniug.& ibi Imola n.4. Anton.nu.4. Ioan. Andr.n.1.fine.Cardin.n.1.D. Anton.3.p.t.1.c.8.poſt 2.cõcl.Roſella verb.Impedimentum,imped.11.n.penult.Syluest.Matrimonium 8.q.12.fine,Sotus 4.d.38.q.1.a.2.in fine corporis. Azor lib.13.inſtitut.moralium,c.12.q.1.Lud.Lopez 2.p.inſtructorij,de matrim.cap.49.colum.1.verſ.Ad verbum.*Quare textus contrarius forte intelligitur de ducentibus vxores poſt ordinem ſacrum.

7 Ad arg.n.1.reſpondetur.Ad 1.dic,canonem illum intelligi de vxore ante ordines habita non abiiciēda quoad curam victus largiendi,non enim quoad hoc eſt abiicienda.ſecus quoad carnale commercium. Vt dicitur *c. Omnino d.31.*quod eſt ex D.Leone Pontifice. Ad ſecundum dic,ſenſum Concilij hunc eſſe, qui ita damnat nuptias,vt credat eum,qui vxorem habuit, non poſſe ob id ad ordines aſcendere,anathema ſit. Ad tertium dic cum *gloſſ.ibi,verb.Copulant,& Couarr.4.decret.2.p.c.6.§.3.n.1.* intelligi, copulari,id eſt,matrimonio contracto vti. Et ita ſolùm dicit, Græcos vti matrimonio ante ordines contracto.Nam copulari pro coniugij vſu aliquãdo accipitur.Vt conſtat ex *c.Agathòſa 27.q.2.in fine,*ibi:*Poſtquam copulatione cõiugij viri atque mulieris vnum corpus efficitur.*Id eſt, conſummatione & vſu.Et *c.Noſſe 30.q.1.*ibi:*Noſſe deſideras,vtrũ mulier,quæ viri filium de ſacro fonte leuauerit,poſſit cum eodẽ viro copulari.*Vbi *gloſſ.verb. Copulari,*explicat id eſt, carnaliter commiſceri.Et conſtat,quia iam erant matrimonio iuncti.Et eandem ſolutionem tribuunt *Azor lib.13. inſtitut.moral.c.12,q.3.& Bellarmin.in ſuis controuerſ.lib.1.de cler.cap.21.*Ad 4.dic,id non eſſe ex D.Auguſtino, ſed ex Gratiano,& poſſe intelligi, Eccleſiã impoſuiſſe clericis continentiam ſub precepto,quæ antea erat ſub conſilio. Et ad quintum,& confirmationem dic cum *Maiori 4. d. 24.q.2.in ſolut.ad 2,& Azor d.c.12.q.2.& 4.*ibi ſermonem eſſe de more Eccleſiæ Græcæ, & de vxoribus ante Diaconatũ ductis,& ideo dici,*Si cum ordinantur, dixerint velle ſe vxores habere,* id eſt,retinẽtes antea ductas velle ſe matrimonio vti:& cum poſtea dicit:*Si poſtea ad nuptias venerint,*id eſt,ſi nuptiis antea cõtractis vti voluerint.Vel dic cũ *Archidiac.Dominico,Turrecr.eo.c.Diaconi,& Azor proximè citato,*intelligi,ſi ad nuptias venerint,id eſt,ſi cõtraxerint, non de iure, ſed de facto, tunc ſeparentur ab illis vxoribus,quas duxerunt,eo quod matrim.non valeat:& ſeparati ab vxoribus permaneãt in miniſterio, nec à clero eiiciantur.Quod Epiſcopus licentiam dederit. Ad vltimum dic, Canones illos VI. Synodi, quos Trullanos appellant, eo quod apud Trullũ palatium regium editi ſint,non eſſe authenticos,nec Eccleſiaſticam habere auctoritatem: nec editos eſſe à Concilio, ſed poſt illud diſſolutum à quibuſdam Epiſcopis,nullumque Romanum Pontificem eos approbaſſe, ſed apertè improbaſſe Sergium Pontificem illius temporis.Vt ſcribunt *Beda lib.de ſex ætatibus in Iuſtiniano,& Paulus Diac.lib.8.de reb.Rom.c.9.* VI.enim Synodus nullos canones edidit.vt cõſtat ex *VII. Synodo act.4.& 5.*Et ideò hos canones nõ eſſe authẽticos, nec VI. Synodi docent *Anaſtaſ. Theophan. & Vmbertus,* vt eos refert *Simancas de catholicis inſtit.tit.40.n.38.* idem docent *quædam Additio ad decretum correctum iuſſu Greg. XIII. c.Habeo librum,d.16.Canus lib.5.de locis Theol.c.fin.ad 6.Sotus 4.d.38.q.1.a.2.col.4.verſ. Quocirca, & lib.7.de iuſtit.q.6.a.2. col.11.verſ. Hæc ergo. Torrenſ.lib.vno de canonibus VI. Synodi. Bellarmin.in ſuis controuerſ.lib.1.de Concil.c.7.& li.2.de Pontifice,c.18.& lib.1.de clericis.c.21.col.3. verſ.Ad 3. Valentia 4.p. diſp.9.q.5.punct.5 §.2.verſ.Reſpondeo canones illos: & diſp.10. q.5.punct.3.in impedimento diſparitatis cultus, §. Cum infideli autem.Bañes 2.2.q.1.a.10.dub.5.f.159.& Surius 3.tom.concil. in 6.Synodo,* ante hos canones ponit præfationem ad lectorem,ipſum admonens,quoſdam ex his canonibus eſſe ab hæreticis corruptos,& falſo tribui VI. Synodo. Et ad *c.VI.Synodum,d.16.*quod probat eos canones receptos eſſe ab Adriano Pontifice,reſpondet *additio quædam in nouo decret.Gregoriano.in eod.c.Sextam,poſita,* Gratianum non referre propriè verba Adriani,ſed Adrianum referre ea verba ex epiſtola à Taraſio ad ſe miſſa.

QVÆSTIO poſterior. Quo iure ſacer ordo matrim. 8
ſubſequens dirimat? Quæſtio hæc procedit,ſiue teneamus continentiam annexam eſſe ſacro ordini iure Eccleſiaſtico,ſiue diuino,ſiue ex voto,ſiue ex ſola Eccleſiæ conſtitutione.Quodcunque enim horum teneamus,poteſt eſſe locus opinionibus ſtatim referendis. Quoniam lex illa diuina vel votum poſſet ita clericis caſtitatẽ precipere,vt matrimonium poſtea initum minimè dirimeret: ſicut voto ſimplici caſtitatis aſtrictus tenetur lege diuina naturali nuptiis abſtinere,ſi tamen cõtrahat, validæ ſunt.Quare & ſi dicamus lege diuina annexam eſſe continentiam, vel ex voto lege Eccleſiaſtica adiuncto, poteſt eſſe difficultas, an ſola Eccleſiaſtica lege ſit irritũ matrimonium poſt ſacrum ordinem contractum, an lege diuina,an potius ex vi illius voti adiuncti.

Triplex igitur eſt ſent.Prima ait,iure diuino per ordi- 9
nem ſacrum dirimi matrim.ſubſequens.Poteſt probari, quia *c.vn.de voto,in 6.*æquiparantur votum ſolemne ordinis ſacri & profeſſionis.Hoc autẽ dirimit iure diuino (vt diximus diſp.26.n.4.)Et confirmat.quia in ordine ſacro eſt traditio,ſicut in profeſſione (vt docent Authores cit. diſp.præced.nu.16.) Cum igitur votum profeſſionis dirimat iure naturæ,eo quod in illo reperitur traditio:eodem iure dirimet ordo.Tandem,quia ordini eſt iure diuino annexa caſtitas conueniens muniis ſacerdotalibus: quibus coniugales curæ aduerſantur. Huius ſententiæ ſunt *Maioris 4.d.24.tota qu.2.Celaia 4.d.37.q.1.fin. Barboſa rubrica,ff.ſolut.matrim.2.p.n.98.*Et dicunt eſſe probabilem, *Baſſol.4.d.37.q.vnic.art.1.& Nicol.de Niſa ſuper 4.ſententiarum,tract.6.p.3.de matrim.q.7.paulo poſt principium.*

II.Sententia docet, ordinem ſacrum, vt ordo ſacer eſt, 10
nõ habere ex natura ſua & iure naturali diuino dirimere contractum matrimonij ſubſequentem, quod nõ habeat eo iure annexam ſibi continentiam: at ratione voti ſolẽnis annexi id efficere iure naturali & diuino. Ducitur,quia licet per accidens & ex ſtatuto ſolo Eccleſię annexum ſit id votũ ſolemne ordini ſacro: at ſuppoſita annexione,habebit iure naturæ dirimere matri.qui eſt voti ſolemnis effectus.Sicut album per accidens coniungitur corpori,& ideo corpus,vt ſic, diſgregat per accidens viſum: at corpus vt album eſt,id habet eſſentialiter. Et confirm.quia ſi per accidens ex ſtatuto Eccleſię annecteretur votum ſimplex ordini, impediretur iure naturæ matrimonium ſubſequens, non ex vi ordinis, ſed ex vi voti. Cum ergo ſit annexum votum ſolẽne, quamuis ex iure Eccleſiaſtico,dirimetur matrimonium ſubſequens, non ſolo iure Eccleſiaſtico, ſed diuino naturali, ratione voti ſolemnis adiuncti. Perinde enim eſt voti ſolemnis effectus,dirimere iure naturæ matrim. ac ſimplicis impedire.Ita tenẽt aliqui,vt refert *Baſſolis n.præced.allegat.* Et videntur tenere *Ricard.4.d.37.a.1.q.1. corp. Raynerius 2.p. ſum.t.de matrimon.cap.23.Petrus de Soto lectione 5. de matrim. §.Rationem huius.Valentia 4.part.diſp.10.q.5.punct.3.* vbi de impedimento ordinis:dicunt enim reddi matrimonium ſubſequens nullum propter votum ſolemne adiunctum, & propter ſtatutum Eccleſiæ.

III. Sententia (cui adhæreo tanquam communiori, 11
& multo veriori)ait ſolo Eccleſiæ ſtatuto dirimi matrimonium ſubſequens per ordinem ſacrum.Eccleſia enim inhabiles reddidit initiatos ſacris ad matrimonium, ſicut cõſanguineos in ſecũdo & vlterioribus gradibus vſque ad 4.Sententia hæc probatur eiſdem prorſus rationibus,quibus diſp. præcedenti, num.5. probauimus ſolo iure Eccleſiaſtico annexam eſſe continentiam ordini ſacro:eædem enim hanc ſententiam probant. Item probatur,quia hoc votum non eſt per ſe & ex natura ſua ſolemne, ſed per accidens: (vt probauimus *diſp.*præced. num.17.) non ergo dirimet matrimonium iure naturali

diuino, inſtar voti ſolemnis per ſe, quale eſt profeſſionis votum. Et ideò hanc ſentent. tenent vniuerſi DD. quos diſput. 26. num. 2. retuli, aſſerētes votum profeſſionis ex ſolo iure Eccleſiaſtico dirimere contractũ matrimonij ſequentem. Et præter illos tenent hanc ſentētiam *D. Th. 4. d. 37. q. 1. a. 1. corp. Scotus ibi, q. vn. §. Dico igitur. D. Bonau. a. 1. e. 2. corp. Albert. Magnus ibi, a. 1. Durād. q. 1. n. 4. Palud. q. 1. a. 1. n. 8. & a. 3. n. 19. Supplem. Gabriel. q. vn. a. 2. concl. 2. Guilliel. de Rubiõ ibi, q. 1. a. 2. Baſſolis q. vn. a. 1. Mayron q. vn. Albertus Pigius in ſuis cõtrouerſ. cõtrou 15. ad fin. Nicol. de Orbellis 4. d. 37. q. vn. Clictouæus de vita & morib. ſacerdot. c. 21. paulo poſt principiũ. Nicolaus de Niſa allegat. n. 9. Caiet. in opuſc. tom. 1. tract. 27. de diſpenſ. matrim. in Occident. Eccleſia, q. vn. ad fin. §. Quo ad tertium. Catharin. lib. 6. in Caietan. ea qu. An poſſit Põtifex diſpenſare in voto ſolemni ordinis ſacri. Idem Caiet. 2. 2. q. 88. a. 7. dub. 1. §. Quantum vero ad 2 & 3. opinionem. Gerſon 1. p. reg. moralib. tract. de matrim. alphab. 25. litt. I. Capreol. 4. d. 33. q. vn. a. 4. ad fin. in ſolut. ad argumentum Scoti contra 3. concluſ. Victoria ſum.* vbi de matrim. *n. 291. Sotus l. 7. de iuſtit. q. 5. a. 3. ad 2. & 4. d. 38. q. 1. a. 1. col. 3. verſ. Dubiũ tamen eſt, & q. 2. a. 2. col. 4. verſ. Et Vt claritatis cauſa. Metina lib. 4. de ſacrorum hominum contin. controuerſia 7. c. 31. paulo poſt princ. Ledeſma 2. p. 4. q. 55. a. 3. ſtatim in princ. Palacios 4. d. 25. diſp. 2. concl. 6. & d. 37. diſp. vn. concl. 4. Angles Floribus 1. p.* vbi de matri. *q. 11. de imped. ordinis, a. 1. diffic. 4. Valentia in ſuis controuerſ. lib. vn. de cœlibatu, c. 2. Bellarm. in ſuis controuerſ. lib. 1. de clericis, toto c. 18. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 5. n. 9. Idem Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. puncto 5. col. 2. §. Hæc ſentētia. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 53. a. 3. dub. 1. concl. 1. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 34. concl. 2. Gandauo quodlib. 5. q. 38. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 224. nu. 2. Vega 2. tom. ſum. c. 44. caſu 48. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 48. in ſolut. ad 1.* Et ex iuriſperitis, *Innoc. c. Placet, n. vn. de conuerſ. coniug. Hoſtienſ. c. Rurſus, n. 2. qui cleric. vel vou. & ibi Ioan. Andr. n. 8. Anton. n. 7. Abbas n. 6. Anchar. n. 3. Alex. de Neuo n. 10. & 11. Hēricus n. 5. Cardin. clem. vn. n. 19. de cõſang. Bellamera c. De illo, d. 32. n. 4. Turrecr. c. Placuit, a. 1. n. 5. d. 32. Tabiena verb. Diſpenſatio, q. 7. n. 8. in ſolutione ad 1. Aſtenſis ſum. 2. p. li. 8. t. 22. a. 1. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. nu. 2. Stunica de voto q. 4. n. 26.* Et exprimũt nec ratione voti annexi, id competere iure naturali ordini ſacro, *Scotus, Caiet. eo tract. 27. q. vnica, §. Quoad tertium: Baſſolis, Guilielmus, Rubion, Supplem. Gabrielis, Angles* pro hac ſententia allegati. Redditque rationem *Caietan.* quia id votum eſt ſolēne per accidens. Et cæteri DD. allegati, ſũt clarè huius opinionis, vt nec ratione voti id competat ordini: valde enim diminuti eſſent, ſi expreſsè & ex profeſſo tractantes de iure, quo ordo ſacer dirimit matrim. aſſererent id habere iure humano, intelligentes id quoque habere iure diuino, ratione voti annexi.

12 Fatendum tamen eſt, iure diuino naturali impediri matrim. ſubſequens, ratione illius voti caſtitatis annexi: iuxta ſentētiam quam tenuimus diſp. præc. n. 10. At ſentientes nullum eſſe votum, (quos ibi n. 9. retulimus) hoc negabunt. Id tamen votum non dirimit, quia eſt ſolemne per accidens, vt probaui diſput. præcedenti, num. 17.

13 Nec Epiſcopus quoque dirimit iure naturali aut diuino, ſed ſolo Eccleſiaſtico, matrim. ſubſequens ratione voti annexi ordini ſacro, quod eo iure dirimit. Quia nulla alia ratione habet caſtitatē annexam, (vt probauimus diſp. præced. num. 7.) & ita ſētit *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 53. a. 3. in dub. quod mouet circa ſolutionem ad tertium, cõcl. 1. & 3.* Quare *poſt 3. concluſ. §. Sed vt hæc concluſio*, optimè infert, Epiſcopo confirmato, nondum tamen ad ſacrum ordinem promoto, & per conſequens nec conſecrato, nullo iure interdici reſilire & ad nuptias tranſire.

14 Ad argum. nu. 9. propoſita reſp. Ad primum dic æquiparari quoad matrimonij diſſolutionem, nõ autem quo ad ius, quod id competit. Ad confirmat. conſtat ex dictis diſput. præced. nu. 17. vbi probauimus non eſſe traditionem quoad caſtitatem ſeruandam. Ad 2. cõſtat ex dictis diſput. præced. nu. 5. vbi ſolo iure Eccleſiaſtico annecti probaui. Ad argumentum & confirm. ſecundæ ſententiæ propoſita n. 10. dic euidenter concludere, ſi id votum eſſet verè & per ſe ſolēne, inſtar voti profeſſionis. At eſt tantum per accidens ſolemne: atque adeo nec id votum habet ex ſe dirimere.

DISPVTATIO XXIX.

An ordo ſacer, per vim vel metum aſſumptus, obliget ad caſtitatem, ac proinde dirimat matrimonium poſtea initum?

SVMMARIVM.

Quando eſt vis præciſa ad nil obligat, nec impedit matrim. n. 1.
Coniugatus metu ordinatus an poſſit vti coniugio? n. 2.
An metu ordinatus nolens vti ordine, gaudeat priuilegio clericali? n. 3.
An non coniugatus recipiens ordinem ſacrum ob metum viri conſtantis, teneatur continere? Refertur quædam ſent. n. 4.
Sententia Authoris, n. 5.
Poteſt hic matrim. contrahere abſque diſpenſatione. n. 6.
Nec tenetur hic ad recitandum officium diuinum, n. 7.
Quid, ſi metus non fuit cadens in virum conſtantem? n. 8.
Quid, ſi poſtea ratificet verbo vel facto, vtens ordine accepto? n. 9.
Quid, ſi iuſto prælati præcepto compulſus eſt ad ordines? n. 10.
Soluuntur argumenta. Et explicatur regula, Acceſſorium, de reg. iuris in 6. num. 11.

CONSTAT inter omnes, ordinem vi *præciſa* aſſumptum ad nil prorſus obligare. Quia cùm deſideretur voluntas, non valet ordo, nec character recipitur, vt 1
conſtat ex *cap. Maiores, de baptiſmo.* Quare tota difficultas eſt, quando eſt ſolus metus, in quo caſu adeſt volũtas, & valet ordo, imprimitque characterem, vt conſtat ex *eod. c. Maiores*, & fatentur omnes vtriuſque ſententiæ DD.

2. Conſtat inter omnes, eum qui poſt matrim. metu 2
viri conſtantis recipit ordinem ſacrum, nõ teneri continere quoad vſum illius matrimonij, ſed poſſe illo liberè vti, ac ſi ordinem non accepiſſet. Quod rationi conſentaneum minimè ſit, eum iure vtendi matrimonio inito priuari, qui nõ ſua ſponte, ſed metu graui compulſus ad ordines aſcendit. Et ita fatentur omnes DD. contrariæ ſententiæ referendi n. 4. Et id eſt verũ, quamuis matrimonium cõſummatum non ſit, vt fatetur *Abbas c. Maiores, §. vlt. n. 7. de baptiſmo.* Imò habet verum, quamuis vxor continere vellet, vt bene docent *Goffredus ſum. t. de ætat. & qualit. ordinand. n. 11. Hoſtienſ. ſumm. eod. tit. nu. 5. verſ. Sed nunquid conditionaliter.* Nec audiendus eſt *Author ſummæ Armillæ, verb. Ordo, num. 14.* dicens hunc teneri continere, ſi vxor velit.

3. Qui metu ordinatus eſt, dato illum non teneri ad 3
ordinem & ad caſtitatem, cõſtat non frui priuilegijs clericalibus, ſi continere nolit. Æquũ enim nõ eſt, vt qui onus ſentire recuſat, ſentiat commodum. Contra *regul. Qui ſentit, de regul. iuris in 6.* Ita docent *gloſſ. c. Vbi, d. 74. verb. Honorem, Hoſtienſ. c. Maiores, §. vlt. n. 38. ſuper. verb. Conditionaliter, de baptiſm. & ibi Cardin. n. 1. q. 1.* Azor. *lib. 13. inſtit. moralium, c. 14. q. 8.* At vtetur iis priuilegiis, dũm non trãſit ad actum contrarium, vt in ſimili habetur, *c. Quiſquis, d. 84.* & tradunt *Goffredus & Hoſtienſ. n. præced. fine, allegati.* Vnde ſi ante ordines ſuſceptos eſſet coniugatus, & vxor vellet continere, ipſe autē nolit, non gaudebit priuilegijs clericalibus. Quod cum ſibi liberum ſit vti matrimonio, aut ab vſu ſe abſtinere, eligat vti: quod caſtitati annexæ ordini aduerſatur. At ſi ipſa nolit, ipſe autē eligat, in quantum ſibi per matrimonij leges permittitur, continere, nimirum, non petendo debitum, & obliget ſe ad caſtitatem, ac clericorum more viuat, gaudebit priuilegiis clericalibus: iuxta *c. Multorum, 27. q. 1.* Ita docent *Goffredus & Hoſtienſ. n. præced. fine allegati. D. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 16. fine. Roſella Ordo 3. num. 7. Supplementum ſum. Piſanæ, verb. Ordinatus, 1. num. 7. Albericus in ſuo dictionario, litt. O. verb. Ordinatus, 1. verſ. Vtrum coactè ordinatus, Sylueſt. Ordo 4. q. 1. dict. 2. Tabiena Ordo 2. fine.* Quod intellige cum *Alberico Supplemento ſumm. Piſanæ, Syluestro ibidem,* nimirum, hunc debere frui priuilegiis clericalibus, ſi nõ ſit bigamus, & tunc non omnibus, ſed ſolis iis, quibus fruuntur cæteri

clerici

& tunc non omnibus,ſed ſolis *iis*,quibus fruũtur cæteri clerici cõiugati cum vnica & virgine:iuxta *c.vn.de clericis coniugatis in 6.* De quibus nos agemus infra, in hoc eodem impedimento voti & ordinis.

4 Difficultas autẽ eſt,an ordo metu aſſumptus ita obliget ad continentiam,vt ſi initiatus non ſit matrimonio iunctus,teneatur prorſus continere,nec validè poſſit matrim. inire: *ſi* vero ſit coniugatus,non poſſit eo matrim. ſoluto ad aliud migrare,ſed teneatur omnino continere, dempto illius *matrimonij præcedentis* vſu? Quidam (& *valdè probabiliter*) affirmant obligare eum ordinem ad continentiam,& matrim.poſtea initum eſſe irritum.Ducitur hæc ſentẽtia.Quod ſic ordinatus characterem ordinis recipiat,cui annexa eſt caſtitas. Cũ igitur acceſſorium ſequatur naturam principalis,*regul.Acceſſorium.42. de regul.iur.in 6.*ac principale valeat, valebit quoque acceſſoria ad *caſtitatem* obligatio. Et confirm. quia cum Eccleſia *adiunxerit* votum continentiæ ordini ſacro,de *prędicto* voto debet iudicari,iuxta terminos ordinis,cui fuit adiectum,l.*Grege,ff.de legat.1.l.Peculium,ff.de legat.2.*Et pulchrè tradũt *Barth.l.Si conuenerit,la 2.§.Si nuda,n.2.ff.de pign.act.Bald.l.Etiam,n.4.C.de iure dotium*,docentes adiectũ alicui rei deiiudicãdũ eſſe ſecũdum illius rei terminos, Sicut ergo de natura ordinis eſt,vt ad characteris illius impreſſionẽ ſufficiat volũtas coacta metu,etiam volũtas debet ſufficere ad votũ continentię,quod ab ordine pendet:alioquin plus requireretur in acceſſorio,quã in principali.Secũdo metu baptizatus compellitur ſeruare fidẽ ac reliquas Eccleſiæ leges, eo quod characterẽ recipiat. *c.de Iudæis,d.45.*quod ex *Conc. Tolet,5.c.56.* At vt fides & lex Chriſtiana comitantur characterem baptiſmi,ita caſtitas ordinis characterem. Tandem,quia cum voluntas metu extorta,volũtas ſit,*c.Merito 15.q.1.*is qui metu initiatus eſt,voluntariè id fecit:æquũ igitur eſt, vt ad caſtitatem teneatur.Et confirm.ex *Concil.Tolet.*8. ibi: *Quicunque (etiamſi inuiti) ad Eccleſiaſticarum officia dignitatum aſſumantur, deſerere quam ſemel receperunt gratiam donúmque nequaquam audeant. Si verò ad coniugia moréſque ſeculi redire attentauerint, omni Eccleſiaſtica dignitate priuentur, & apoſtatæ habeantur.*& Ideò hanc ſent.tuentur *Goffred.& Hoſtienſ.*vbi eos n.2.fine retuli,*Ioan.*Andr.*c.Maiores,in fine,de bapt,* vbi Anton.*§.vlt.nu.7.*Abb.*eodem §.nu.7.Cardin.clem.fin. in fine, de ætat. & qual. Alberic.in ſuo dictionario lit. O. verb. Ordinatus, 1.verſic.Vtrum coactè ordinatus. Raimundus in ſumm.t. de ætat. & qualit.ordin. Lex reg. 32.t.6. p. 1. & ibi Montaluus in fin. Syluest.Ordo.4.q.1.dict.2.Supplementum ſum.Piſanæ verb. Ordinatus 1.n.6.Tabiena Ordo 2.fin Armilla verb ordo.n.14.Rota in nouiſſ.p.1.deciſ.560.n.7.& ſeqq. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1.§.3.q.19.n.96.*Et ex Theologis:*Palud.4.d.38.q.3.a.4.concl.6.n.28.D. Anton.3.p.tit.14.c.16.in fin.Sotus lib. 7. de iuſt.q.2.a.5.in ſolut.ad argumentum vltimum.*

5 Cæterùm probabilius cenſeo,ſic initiatum nullo iure cogi continentiam ſeruare, quando metus fuit in virum conſtãtem cadens, 1.quia caſtitas perfecta & integra eſt res voti,non præcepti,*c.Integritas,32.q.2.*nec continentia debetur,niſi voluntariè aſſumpta,*c. Ante trienniũ,d.31. & c.Præſens,20.q.3.*Secundo,quòd ordo ſacer nõ obliget ex natura rei ad caſtitatẽ,ſed ratione voti ex Eccleſiæ cõſtitutione *adiuncti* (vt probauimus diſp.27. n. 2. & 10.) votum autem expreſſum, nedum tacitum, quale ordini ineſt, irritum eſt,ſi ob metum viri cõſtantis emittatur,*c. Perlatum,& c.Cum dilectus, de his quæ vi.* Et confirm. quia licet cõſtitutio Eccleſiæ aſtringat ad caſtitatẽ initiatum ſacro ordine,quando ſponte illum ſuſcipiens noluit vouere,vel à voto ratione ignorantiæ excuſaretur. At id procedit,quod ſponte ſua ordines ſuſceperit, ac priuilegiis clericalibus frui elegerit.Quippe rationi conſentaneum eſt, vt onera quoque annexa ſubeat; vt qui ſentit commodum,ſentiat & onus,*regula, Qui ſentit,55. de regul. iur.in 6.*Quæ ratio in coactè ſuſcipiente ordines deficit, Cùm non ſponte ad ordines aſcenderit, nec ſubinde affectum habuerit priuilegiis clericalibus fruendi. Secũdo,quia cõſtitutio Eccleſiæ non obligat clericos directè ad caſtitatem,ſed ad caſtitatis votum emittẽdum. Quare qui votum illud caſtitatis in ſuſceptione ordinis ſacri tacitè emittit,ex ſolo voto ad eam tenetur: (vt probaui diſput.27.num.14.) & ſolum obligat conſtitutio Eccleſiæ,quando hic initiatus votum non emiſit (vt ibidẽ probaui.) At hic cùm in ſuſceptione ordinis non habuerit voluntatem contrariam, verè votum annexum ordini tacitè emiſit, inſtar aliorum clericorum. Cùm ergo ex voto non manſerit obligatus, irritante illud eadem Eccleſia ratione metus, nulla ratione manebit obligatus. Tertiò,quia ius id ſeruat in metu geſtis,vt ea quæ facilè reparari, & ad priſtinum ſtatum reſtitui ope iudicis nequeunt, omnino caſſet: ne deſtituatur remedio iniurioſum metum paſſus. Atque ob eam rationem matrimonium metu initum irritauit: quod ſemel cõtractum diſſolui à iudice nequeat, at cùm cæteri contractus irritari facile poſſint à iudice, eos metu initos nõ irritauit,ſed à iudice reſcindẽdos reliquit (vt probaui li.4.diſp. 8.n.4.) Cùm ergo obligatio ad caſtitatem ordini ſacro annexa, vbi ſemel contracta fuerit,ope iudicis diſſolui nequeat, æquum eſt vt Eccleſia eam obligationem irritarit.Tandem, quia ſi coniugatus nullo modo tenetur ad caſtitatẽ reſpectũ illius matrim.(vt num.2. diximus omnes fateri:) cur non coniugatus ad caſtitatem eſt compellendus? Si enim hic compellendus eſſet,pariter coniugatus obligandus eſſet ad ex parte ſua continendum, non petendo debitum.Cùm ſuſceptio ordinis fuerit in vtroque voluntaria ea coacta voluntate:& vbi eſſet libera volũtas, teneretur coniugatus ad ordines promotus non petere.Et ideo hanc ſententiam amplectuntur *gloſſ.cap.Vbi, verb.Honorem,d.74 & ibi Hugo,& Archid. in fin. & Domin. ibi.fin.gloſſ.c.Maiores §.vlt. verb. Conditionaliter, in fine de baptiſmo, & ibi Hoſtienſ.n.38.verb.Conditionaliter, & ibi Henric. n.7.fi.Calderinus t. Qui cler.vel vouen.conſil.vn.fi, Imola c.Ioannes,n.21.de cler.coniug.& cap.Sacris,n.7. de his quæ vi. Cardin. d.c.Maiores,§.vlt,n.1.q.1.Aſtenſis ſum.2.p.l.6.t.2.a.4.q.2.fin. Ioannes de Friburgo ſum. confeſſ. tit.de ætat. & qualit. ordinand. q. 50. & 51. Petr.Rauennas in compendio iuris canonici,tit.de baptiſmo,Roſella Ordo 3.nu.6.*Angelus *Ordo 3.n.fin. Rota in nouiſſimis,p.1,deciſ.561.n.1,fine & ſeqq.& in fine.*concludit ſtylum curiæ hanc ſententiam approbare,*Præpoſitus d.74.in ſumm.n.2.& Turrecrem.ibi,in ſumma,a.2.ad fin.Nauarr. lib. 1. conſ.tit.de his quæ vi,in priori edit.conſil.2.n.4. & ſeqq. & conſil. 3.n.2.& conſ.4.nu.1.in poſteriori edit.conſil.4.num.4.& ſeqq. & conſil.2.n.1.& 3.& conſ.5.n.2.& ſumma latin.c.22.nu. 51. ad finem,& n.52.Gregor.Lopez l.32.verb. Que le tomara,tit.6.p.1. Balthaſar Mogollon tractatu de his quæ vi,c.8.§.2.n. 13.* & refert *n.5.*tribus ſententiis ſe obtinuiſſe in iudicio hũc non teneri continere.Et hoc forte eſt,quod voluerunt dicere, *Rebuffus in concordatis,rubr.de regia ad prælaturas nominatione facienda §.verb.Sponte: & Barbatius conſ. 60.nu.5.& 6. vol.1.* vbi docent ordinem metu aſſumptum eſſe ipſo iure nullum,ſicut & profeſſionem,fortè enim intelligunt quoad obligationem ad continendum,aliàs falſa prorſus eſſet eorum ſententia.Et ex Theologis,videtur clarè idem tenere *Ricard.4.d.25.a.4.q.2.ad 3.* vbi ait cõtinentiã non eſſe annexam ordini ſacro, niſi quoad eos, qui voluntariè illum ſuſcipiunt.Et tenent *Maioris 4.c.24.q.2.in ſolut.ad 5. Sotus 4.d.25.q.1.a.2.ad 3.verſ. Hinc autem emergit. Enriquez lib.10.de ſacram.ordin.c.14.n.3.& lib.12.de matrim.c.5.n.9.in comment.lit. Q. Azor.lib.13.inſt.moral.c.14.q. 8.Viuald. candel. ſacrum.1.p.*vbi de Sacram.ordinis,*num.26.Petr.de Ledeſma de ſacram.*vbi de Sacramento ordin.*c.6.diffic.3.dict. 2.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.224.nu.5.& 2.tom.c.96. num.4.concl.4. Emm.Sa ſum.verb. Ordo nu.24. Barth. à Ledeſma de Sacram. ordin.dub.14.col.4.§. Annotare hic oportet. Vega 2.tom.ſum. c. 57.caſu 6.*

Hinc infertur, poſſe hunc licitè matrim. contrahere. 6
Quia ſola obligatio ad caſtitatem ordini annexa poſſet obſtaculo eſſe:at non tenetur continere. Et ita credo eſſe de mente omnium DD. quos num.præcedenti retuli.

Quamuis *Petrus de Ledeſma ibi relatus* dicat hoc nõ inferri ex illa ſententia. Et in propriis terminis ita docent, *Imola c. Ioan. nu. 21. de cleric. cõiug. Nauarrus ſum. latin. c. 22. n. 52. & lib. 1. conſ. tit. de his quæ vi, in priori edit. conſ. 4. nu. 3. in poſteriori* autem, *conſ. 2. r. 3. Turrecr. Gregor. Lopez, Azor, Balthaſ. Magolon, Vega nu. præced. allegati. Enriquez lib. 10. de ſacram. ordin. c. 14. n. 3.* Manuel 1. *tomo ſumm. 2. edition. c. 224. num. 5.*

7 2. Deducitur, nec hunc nolentem vti ordine, teneri ad officium canonicum recitandum. Quod id ſit onus adiunctum ordini ſponte aſſumpto, ſicut & onus continentiæ ſeruandæ: & ita docent *Nauarr. ſum. latina, cap. 22. n. 51. ad finem. Tualdo & Emmanuel Sa allegati num. 5. ad finem.*

8 Imò nec tenetur hic continere, quamuis metus nõ ſit cadẽs in virum conſtantem, modo ſit talis, vt pre timore illo initiatus eſſet, eóque ſecluſo nullatenus initiandus. Ita *Nauarr. libr. 1. conſil. t. De his quæ vi, in priori edit. conſ. 3. n. 4. in poſteriori, cõſil. 5. n. 4.* & poteſt probari, nam multi ſentiunt matrimonium ſimili metu initum, eſſe in foro cõſcientiæ nullum. Quos retuli lib. 4. diſput. 17. n. 2. & dixi ibi, n. 4. id eſſe probabile: & ita cenſeo eſſe probabile. At probabilius eſt oppoſitum, (vt ibi retuli multos id tenẽtes num. 3. & dixi probabilius, nu. 4.) & ibi probaui. Atque ita docent cæteri Authores relati hac diſp. num. 5.

9 Id tamen monuerim, ſi metu quantũuis graui initiatus, poſtea ratificet verbo aut facto, ſemel vtens ordine accepto, idque ſine coactione aliqua, in poſterum non eſſe ſibi integrũ reſilire: ſed teneri continere, inſtar aliorũ clericorũ, qui ſponte ad ordines aſſumpti ſunt. Quod per illam liberam ratificationẽ elegerit in ordine permanere, ac proinde ad eius onera ex tunc obligabitur. Sicut etiam profeſſio tacita inducitur faciendo propria profeſſis, *cap. Vidua, de regul.* Et ſic docent *Hoſtienſ. c. Maiores. §. vlt. n. 38. ſuper verb. Conditionaliter, de baptiſm. & ibi Anton. nu. 8, Ioan. Andr. in fine. Henricus num. 7. fin.* Quod intellige, ſi ſciens & prudens exerceat, ſecus ſi per errorem, quo ſe ad ordinis obſeruãtiam aſtrictum exiſtimet: tunc enim non cenſetur ratificare. Quod numquam ſit ratificatio actus nulli, dum ignoratur actum fuiſſe nullum, (vt probaui libr. 1. diſputat. 16. nu. 7.) Et ita docent *Nauar. l. 1. conſ. t. de his, quæ vi, in priori editione, conſil. 2. num. 8. & 9. in poſteriori, conſil. 4. num. 8. & 9. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 224. num. 5. Vega 2. tom. ſum. cap. 57. caſu 6.*

10 Tandem prædicta de iniuſta compulſione accipienda ſunt. Si enim vrgente neceſſitate compellat prælatus iuſto præcepto ad ordines aſſumẽdos, ſic compulſus tenetur ad continentiam, & ad cætera ordinis onera. Cùm nullam iniuriam paſſus ſit. Quod bene docet *Enriquez lib. 10. de ſacramento ordinis c. 14. n. 3. commento, littera T.*

11 Ad argumenta n. 1. propoſita reſp. Ad 1. & cõfirm. dic, acceſſorium ſequi naturam principalis, & connexa diiudicari iuxta terminos eorum, quibus connectuntur, quando ſunt eſſentialiter connexa, & ſecũdum neceſſariam conſequentiam, ac proinde indiuidua: ſecus quãdo ſolo iure humano coniuncta ſunt, vt annectitur caſtitas ordini. Quare per metum, qui humana reſcindit, & non diuina, licèt non impediatur eſſentia ſacramẽti ordinis, quod diuinum eſt, impeditur tamen coniunctio continentiæ, quæ eſt humana. Vel 2. dic eam regulam intelligi, vbi in acceſſorio non reperitur diſpoſitio ſpecialis, vt bene explicat *Dynus in eadem regul. Acceſſorium, nu. 2.* At reperitur diſpoſitio ſpecialis annullãs votum metu emiſſum, *c. Perlatum, & c. Cum dilectus, de his quæ vi.* Ex voto autem acceſſorio ordini debebat conſurgere obligatio ad continentiam, vt num. 5. probauimus. Vel tertiò dic, intelligi, quãdo in principali, & acceſſorio, ac connexis reperitur eadem ratio, vt bene docet *Abbas c. Debitores, n. 2. de iureiur. & ibi Imola nu. 5. Felinus num. 3. Rota in 1. tom. in nouiſſimis, deciſion. 561. num. 13.* Et conſtat ex *eod. c. Debitores,* vbi valet iuramentum acceſſorium promiſſioni ſoluẽdi vſuras: cum tamen principalis promiſſio ſit irrita. Quod ratio diuinæ reuerentiæ, quæ ſeruare iuramentum compellit, minimè in ſimplici promiſſione reperiatur. At nõ eſt eadem ratio in characteris ordinis impreſſione, & in voto continentiæ annexo. Nam ad illam ſat eſt in adulto quæcunque voluntas; imò & ſola voluntas Eccleſiæ in infante. Hoc autem liberam voluntatem deſiderat. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem, quia baptiſmus non eſt tam propriè votum, quam religionis profeſſio, quæ ab Eccleſia irritari nequit, & qualicunque in dulto voluntate contenta eſt: & in infanti ſola Eccleſiæ volũtate: & ideo ex mera natura Sacramenti naſcitur obligatio religionis. Quod in voto ordini annexo non inuenitur. Quare profeſſio religionis eſt iure diuino annexa baptiſmo: at continentia ſoli Eccleſiaſtico annectitur ordini. Ad vltimum fateor fuiſſe voluntarium votum: at petit, amplius vt valeat, ſpontaneam ac liberam voluntatem. Ad confirmationem dic, illud concilium intelligendum de iis, qui poſtea liberè ratificarunt ordinem. Iuxta tradita numero nono, vel ſequutum fuiſſe priorem opinionem valde probabilem. Nec ei fidem habere cogimur: quod ſit prouinciale.

DISPVTATIO XXX.

An facer ordo ante rationis vſum, aut poſt eum, ante pubertatem tamen aſſumptus, obliget ad continendum, ac irritet matrimonium ſubſequens?

SVMMARIVM.

Circa infantem, refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.
Proponitur ſententia Authoris, 3.
An poſſit matrim. inire, poſſit que Eccleſia illum ad matrimonium inhabilem reddere? 4.
Quando poſſit reſilire, & an reſiliens maneat ſuſpenſus, nec gaudeat priuilegiis clericalibus? 5.
An ordinatus poſt vſum rationis, ante pubertatem tamen, teneatur continere? Refertur duplex ſent. n. 6. & 7.
Sententia Authoris, 8.
An poſſit hic matrimonium contrahere? 9.
Quota ætate poſſit reſilire? 10.
An ſit neceſſario interrogandus an velit in ordine permanere, vt cenſeatur ratificare? 11.
An teneatur recitare officium, licet ante tempus legitimum ratificet? 12.
An ſi poſt pubertatem ratificet, vel vtatur ordine, poſſit reſilire, & quid deſideretur, vt ratificet? 13.
An poſſit hic vti ordine ſuſcepto? 14.

DVplex petitur difficultas: altera, de ordine ſacro ſuſcepto ante rationis vſum: altera verò, de ſuſcepto poſtea, ante pubertatem tamen. Circa priorem difficultatem quidam cenſent ordinatum ante rationis vſum teneri cõtinere. Quod verum characterem ſuſcipiat. Sicut de metu ordinato aſſerũt multi, ducti eadem ratione. Quos retuli diſputat. præced. n. 4. & ita docent *Palud. 4. d. 37. q. 1. a. 1. n. 14. Supplementum Gabriel. 4. d. 25. q. 1. art. 2. concl. 8. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 8. in fine ſecundæ concluſionis:* ſubditque matrimonium poſtea contractum non valere, *Ledeſma 2. part. 4. q. 55. a. 4. paulo poſt principium. Gaeta repetitione c. Ad limina, 30. q. 1. § 4. q. 194. n. 465.* Et clarè ſentit hanc ſententiam eſſe probabilem, *Ricard. l. 4. d. 25. a. 4. q. 2. ad 3.* vtramque enim retulit ſententiam, & neutram definiuit. Et vtramque partem ponit ac probabilem *Celaia 4. d. 25. q. 3. §. Contra iſtam opinionem arguitur.* 1

Aliis placet hunc non teneri continere: at nõ certum illis eſt an poſſit matrimonium inire. Sic Azales dicens eſſe probabile, eſſe inhabilem ad matrimonium, *Floribus 1. p.* vbi de ſacram. ord. *q. vn. a. 4. diffic. 1. Petr. de Ledeſm. de Sacramentis,* vbi de Sacram. ord. *c. 6. diffic. 1. col. 6. poſt 3. dictum. §. A eſta duda.* Et reddit rationem, quia licet non ligetur voto, potuit ſtatuto Eccleſiæ inhabilis reddi ad matrimonium. 2

Verum omnino dicendum eſt, hunc nulla ratione aſtringi ad continentiam. Conſtat ex dictis diſp. præced. n. 5. vbi latè probauimus, metu graui ordinatum non teneri continere: quod licèt voluntas adfuerit, non fuit libera: nedum ante vſum rationis initiatum, in quo nulla prorſus fuit voluntas. Et argumenta cõtraria ſoluta ſunt

diſputat.præc.n. vlt. Et ideo hanc partem ſuſtinent omnes quos n.8.referam, dicentes etiam ordinatum poſt vſum rationis, ante pubertatem tamen, non teneri continere. Et vltra eos, docet *gloſ.c.Pueri,verb. Ad ſacros,el 1.q. 1.Hoſt.ſum.t.de temp.ordinatio.§.Sed & præter regul. n.11.verſ. Plus notat Paul.clem.vn.de conſang.& ibi Cardin.n.1.oppoſit.7. Sylu.Matrim.8.q.12.dict.2.Nauar.l.1.conſil.t.de his quæ vi,in priori edit.conſ.2.n.4.in poſteriori, conſ.4.n. 4.Rota in nouiſſim. p.1.deciſ.561.n.6.Ant.Cucus lib.5.inſtit.maiorum t.12.n.221. Gaeta repetit.c.Ad limina,30.q.1,§.3.q.12.n.55. Mogollon tractatu de his,quæ vi,c.8.§.2.n.23.*Et ex Theologis, *Maioris 4. d.24.q.2.arg.5.Palud.4.d.25.q.3.a.1.n.10.Richar.4.d.37.a.1. q.1.corp.Almain.4.d.25.q.vn.& ibi Sotus q.1. a.2,circa ſolut. ad 2.poſt 3.concl.verſ.Quod ſi roges,& l.7.de iuſt.q.2.a.5.ad vlt. Palacios 4.d.25.diſp.1.col.10.verſ.Porro occinet aliquis. Enriq. l.10.de ſacram.ordin.c.14.n.3.& l.12.de matrim.c.5.num.9.in commento.lit.Q.Azor lib.13.inſtitutionum moral.cap. 24. q.9. Manuel 2.to.ſum.2.edit.c.96.nu.4.concl. 4. Viuald.candel.ſacram.1.p.*vbi de ſacram.ordinis,*n.25.Barthol.à Ledeſma de ſacram.ordin.dub.14.col.2.Vega 2.to.ſum.cap.57.caſu 7.*

4 Hinc infertur contra Authores nu.2.allegatos, poſſe hunc liberè, ſi ordine vti nolit, ad matrimonium trãſire. Quia ſola caſtitas ordini annexa poterat impedire, at nulla ratione tenetur ad caſtitatẽ. Conſtat etiã ex dictis diſp.præc.n.6.vbi multis Doctoribus allegatis probauimus idem de ordinato per metum. Idem etiam conſtabit in hac diſp.n.9.vbi referam Authores hoc aſſerentes de ordinato poſt vſum rationis, ante pubertatem tamen. Et ita docent, *Paulus, Cardin.Sotus vtroque loco, Enriquez vtroque loco, Gaeta, Azor, Manuel, Viualdus, Mogollon, n.præced. allegati.* Nec verum eſt, quod dixit *Petrus de Ledeſma nu.2. relatus*, nimirum, poſſe Eccleſiã reddere inhabiles ad matrimonium, initiatos ordine ſacro ante rationis vſum. Quia potuit Eccleſia id imponere ordinatis propria voluntate: & nulla alia ratione eos ad ordines admittere. Quia cùm voluntariè promoueantur ad ordinum dignitatem, voluntariè ſubinde ad caſtitatẽ obligãtur: ad quã nullũ inuitũ poteſt Eccleſia cogere. Quamobrẽ (vt diſp. ſeq.n.4.probabimus) poteſt Eccleſia ſtatuere, ne in poſterũ quiſpiã minoribus ordinibus initietur, niſi promiſſa caſtitate: at iam initiatis id onus imponere nequit, ne inuiti cogantur ad continentiam. Cùm ergo infans abſque omni prorſus voluntate ſit ordine ſacro inſignitus, caret Eccleſia poteſtate ipſum inuitum ad continentiam compellendi, reddens ipſum matrimonij incapacem.

5 2.Infertur, infanti ſic ordinato, dum fuerit ſui compos, dandam eſſe optionem, velit-ne in ordine permanere, an reſilire. Quod ſi velit permanere, iam voto caſtitatis manebit ligatus: ſi autem reſilire eligat, manebit ſuſpenſus vſu ordinis. *Sic Sotus, Enriquez, Azor, Manuel, Vega n.præced.allegati.* Dicunt autem eam optionem dandam cùm peruenerit ad vſum rationis. At de hoc dicemus n.10. An verò fruatur priuilegio clericali? dic idem quod dixi de metu ordinato nolenti in ordine permanere, diſp.præced.num 3.

6 Circa poſteriorem autem difficultatem, eſt grauius dubium de ordinato poſt rationis vſum, ante pubertatem tamen, num continere teneatur? Qua in re triplex eſt ſent. Prima ait eum teneri continere. Quia libera voluntate ad ordinem ſacrum eſt promotus. Quare non eſt cur à voto annexo excuſetur. Ita docent *gloſſ.c.Pueri,verb. Ad ſacros,el 1.1.q.1.& c.vn.verb.Diſcretionis,de clerico per ſaltum promoto.*vbi *Anton.n.4.fin.Card.nu. 2.q.1.in fine. Bonifac. clem.fin.n 26.& 27.de ætat.& qual. Alexan. Carrer.l.3.de ſponſal.c.3.Sotus l.7.de iuſtit.q.2.art.5.ad vltimum*: explicátque quando, dum initiatus eſt, attigerat x. aut xii.annum, & forſan viii. *Vega 2.to.ſum.c.57.caſu 7.*

7 II.Sententia diſtinguit, ſi impubes ille ſit doli capax, cogetur continere: ſecus verò non. Quia in matrimonio carnali malitia ſupplet ætatem, *c.De illis,de deſponſ impub.* cur ergo non in hoc ſpirituali matrim. Ita docet *Imola c. Ioannes n.22.de cler.coniug.*

8 III. Sententia (quam probabiliorem credo) ait non teneri continere, niſi adeptus pubertatem ratificet. Ducitur, quoniam votum ſolemne expreſſum in religione approbata, ante pubertatem emiſſum, niſi poſt pubertatem ratificetur, non obligat *c.1 & c.Illud,20.q.1.& c. Ad noſtram,de regul.* Ergo nec votum ſolemne tacitum emiſſum in ſacri ordinis ſuſceptione. Dices hoc votum ſolemne non tantæ eſſe efficaciæ, cùm non ſit per ſe & ex natura rei ſolemne. Id fateor, at verè conſtituit in ſtatu iure Eccleſiaſtico incompatibili cum matrimonio; & quamuis Pontifex poſſit diſpenſare, at ſumma cùm difficultate diſpenſabit, & propter cauſam valde publicam: quare non eſt credendum velle Eccleſiã voto tanti momenti alligari puerum impuberẽ. Quamuis enim votis ſimplicibus ligari poſſit, at facillimo negotio illi ætati conſulitur; cùm poſſint omnia illa impuberum vota à parentibus vel tutoribus, abſque cauſa aliqua irritari. Et ideò hanc ſent.ſuſtinent *Calder.t.Qui clerici,vel vou.conſ. vn.ad fi. Innoc.c.Vel non eſt compos,n.1.de temp. ordinat. Et ibi Hoſt.ſuper verb.Vſque ad ætatem,n.7.Ioan.And.c.vn. nu.5. de clerico per ſaltum promoto* vbi *Abbas n.3.Anchar.n.8.Henricus n.12.& duobus ſeqq.Hugo c.Subdiaconus,77.de Archid.c. Pueri,n. vn. q.1.Imola clem.fi.n.9.de ætat.& qual.Rebuff.praxi benef.reg.de clericis ad ſacros ord.malè promotis,gl.2.n.10.Bern. Diaz in ſua practica canonica,in noua editione,c.26.n.4. Maiolus li.1.de irregul.c.30.n.6.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.3. q.12.num. 55.* Imo hodie cum votum expreſſum ſolemne profeſſionis non valeat vſque ad xvi. annum completum: iuxta *Trid.ſeſſ.25. de regul. c.15.* idem dicendum erit iuxta hanc ſententiam de initiato ordinibus ſacris ante xvi.annum, nempe, eum non teneri continere. Quia ratio tradita ab hac ſententia prorſus militat in hoc caſu.

9 Hinc infertur, integrum eſſe huic, matrimonium inire, ſi nolit in ordine perſeuerare. Quia ad nullam continentiæ legem obligatur. Ita *Innoc.Hoſt.Ioan.And.Anch. Henricus,Rebuffus,Bernardus Diaz,num præced.allegati.*

10 Sed rogabis, quamdiu poſſit reſilire? Reſpõdeo, ſi amplectatur ſententia aſſerens ordinatum poſt vſum rationis, teneri continere, nõ autem anteà ordinatum: eſt ſubinde dicendum futurã eſſe contradictionem poſt rationis vſum, ita vt ſi tũc ratificet, amplius reſilire nequeat. Et ita docent Authores n.5. allegati. At retenta noſtra ſententia, nõ poſſe eo voto ordini annexo quempiam obligari ante pubertatem, ſubinde dicendum eſt poſſe quandocumque ante pubertatem reſilire, vel ſtatim ac pubertatẽ adeptus eſt: ita vt neceſſe ſit ratificet, pubertatem adeptus. Et ita docẽt *Innoc.Hoſt.Ioan.And.Anchar. Henricus,n.8.allegati. Gaeta repetitione c. Ad limina 30.q.1. §.3.q.12.n.61.* & poſſe adueniẽti pubertate reſilire docent etiã *Abbas & Maiolus n.8.citati.* Et vtrumque etiam tradit *Bernardus Diaz practica canon.in noua edit.c. 26. num.4.* Imo hoc tempus cõtradicendi durat hodie vſque ad xvi. annum: & ſtatim eo expleto. Quia ad profeſſionis valorem hic annus ſucceſſit, nouo iure Tridentini, pubertati, quæ olim ad profeſſionem deſiderabatur, vt notaui n. 8.in fi. Sed rurſus quæres, quamdiu poſt illud tempus reſilire licebit, nempe, poſt pubertatem: (& hodie poſt xvi.annum.) Aliqui cenſent, illud ſtatim accipiendũ eſſe metaphyſicè. Quia *c.Ad noſtrã de reg.* concedens triduum poſt pubertatem, loquitur in diuerſo caſu. Ita *Card.c. vnico,n.2.q.1.in fine,de clerico per ſaltum promoto.* Aliis verò placet dari triduum poſt pubertatem. Quia *c.Ad noſtram,de regular.* cõceditur triduum poſt pubertatem profeſſis ante illam, vt niſi reſipuerint intra id ſpatium, ſed habitum profeſſorum detulerint, non poſſint deinceps retrocedere. Ita *Hoſtienſ.Io.And.Anch. Bernardus Diaz, Maiolus,Gaeta eiſdem locis.* Cui ſentẽtiæ fauet, dici ſtatim fieri, quod poſt triduum fit. Qua ratione ducti diximus li.1. diſp.51.n.14. impuberi, cui pubertatẽ adepto licitum eſt à ſponſalibus reſilire, cõcedi triduum poſt illam, & reſiliẽtem eo temporis ſpatio dici ſtatim reſilire. Sed diuerſa profectò eſt ratio in ſponſalibus. Quia ſponſalia ante

pubertatem contracta,erant omnino valida, nec aliquã ratificationem deſiderabant,ſed tantum in fauorem teneræ ætatis & immaturi conſilij ius cõceſſit poſſe reſilire ſtatim poſt pubertatem. Atque ita ſi tunc non reſiliat pubes,manet omnino firma & irreuocabilia. At profeſſionis & ordinis ſacri vota nõ erãt antea valida,& indigebãt ratificatione poſt legitimam ætatẽ, vt ex tunc valida eſſe inciperet. Quare ſi reuera is poſtea non ratificaret, non aſtringetur:& vbi ratificat,manet ligatus. Illud autem triduum deſeruit præſumptioni fori externi, nã ſi intra illud poſt legitimam ætatem non reclamauerit, præſumetur ratificare,& ampliùs non audietur.

11 Nec ad hanc ratificationem efficiendam poſt legitimam ætatẽ,deſideratur illum rogari, eligat-ne in ordine permanere, an eo deſerto ad nuptias tranſire. Quia nullus eſt textus id probans. Et quamuis id petãt aliqui DD. *c.1.de reg.in ratificanda profeſſ.* diuerſa tamen eſt ratio. Quia in ea nil validè geſtum eſt:in hoc autem euẽtu ordo ſacer validè ſuſceptus eſt. Ita *Innocen.c.Vel non eſt cõpos n.1.de tempor.ordinat.* Quamuis hæc ratio differentiæ diſplicẽat *Hoſtienſi, Ioan. Andr.& Anchar.* vbi eos n.8.retuli.

12 Hinc deducitur hunc non teneri ad recitandum officium canon.donec poſt legitimam ætatẽ ratificet ordinem. Sicut de metu ordinato diximus diſp.præc.num.7. Quia ſola characteris impreſſio,quæ ab Eccleſia irritari non potuit,valet vſque ad eã ratificationem. Et ſicut hic non tenetur ad principale onus annexum ordini, quod eſt continentia:ita nec ad onera minùs principalia.

13 Quod ſi poſt legitimam ætatem verbo vel facto ratificet,nimirum vtendo ordine ſacro,iam non erit integrũ ſibi reſilire,vt diximus etiam diſp.præced.n.9.de ordinato per metum. Et intellige (vt ibi dixi) quando non per ignorantiam,qua ſe ad ordinem aſtringi credebat, eo vſus eſt.

14 Tandem hic ante legitimam ætatem initiatus ordine ſacro, non poterit eo vti, donec ætatem iure ad ordines petitam nactus ſit. Quamuis velit in ordine permanere. Eſt enim illius exequutione interim ſuſpẽſus, *cap.Vel non eſt compos,de tempor.ordin.& c.Ex ratione,de ætate,& qual.* At vbi iam adeptus fuerit ætatem iure ad ordines præſcriptam,ſi bona fide initiatus eſt,ita vt culpæ expers fuerit, poterit abſque alia diſpenſatione vti ordine. Quod iam impedimẽtum ceſſarit:& ratione ignorantiæ & bonæ fidei excuſatus fuerit à ſuſpenſione lata *in Extrauag. Pÿ II.* aduerſus eos,qui ante legitimam ætatẽ ſacro ordine inſigniuntur. Secus ſi culpæ particeps fuerit.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm prima tonſura, & quatuor ordines minores impediant matrimonium, ita vt culpa ſit ab eis reſilire ac matrimonium contrahere: aut ſaltem eos ordines recipere abſque intentione ad ſuperiores aſcendendi?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n.1.
An ordines minores impediant matrimonium? Refertur quædam ſent.n.2.
Proponitur vera ſententia, n.3.
An poſſit Eccleſia ſtatuere vt initiati minoribus, aut in poſterum initiandi ſint ad matrim.inhabiles,perdantq́; priuilegium clericale,ſi continere nolint? Et explicatur c.De his,d.28.n.4.
An teneatur voto initiatus ordinibus minoribus, exiſtimans votum caſtitatis illis annexum dirimens ſubſequens matrim.n.5.
Soluuntur argumenta. Et enodatur qualiter dictio taxatiua non excludat caſus ſimiles, 6.
An ſit aliqualis culpa initiatos prima tonſura, aut minoribus ordinibus, deſerto ordine matrim.inire? Refertur duplex ſententia, n.7.& 8.
Licitum eſt ex cauſa iuſta,quamuis ducant viduam, & explicatur c.Seriatim, diſt.32.n.9.
Non eſt mortale abſque cauſa recedere,etiam ducendo viduam:& dimittendo beneficium, 10.
Id eſt veniale, 11.
Quando cum vnica & virgine,etiam abſque cauſa,nulla eſt culpa, 12.
Licet non ſolo facto,ſed etiam verbe renunciare, ordineſque deſerere minores, 13.
Soluuntur argumenta, n.14.
An peccet mortaliter recipiens primam tonſuram aut ordines minores abſque animo vlterius progrediendi? Refertur quædam ſententia, 15.
Proponitur ſententia Authoris, 16.
Quid,ſi recipiat ſolo animo declinandæ iuriſdictionis ſecularis? 17.
Refutantur aſſerentes peccare Epiſcopos,qui ad ordines minores promouent eos,qui vlterius progredi non intendunt, 18.
An poſſit Epiſcopus petere iuramentum à pueris vel parentibus, antequam primam tonſuram conferat,num vlterius aſcendendi animum habeat? 19.
Satisfit argumentis, n.20.

TRiplex eſt quæſtio breuiter diſcutiẽda. Prima qualiter ordines minores impediant aut dirimant matrim.ſubſequens? Secũda, Qualis culpa ſit ad matrimonium tranſire? Tertia, Qualis culpa ſit ad illos promoueri abſque animo vlterius aſcendendi?

QVÆSTIO I. An ordines minores impediant ſubſequens matrimonium? Quidam credunt tempore Apoſtolorum fuiſſe acolythum incapacem matrimonij. Ducũtur ex *can.27.Apoſtolorum*, ibi: *Qui ad clerum prouecti ſunt, præcipimus, vt ſi voluerint, vxorem accipiant,ſed lectores & cãtores tantummodo.* Et in *nouella conſtitutione Iuſtiniani collat. 4. ſub tit. De nuptiis, §.Sed & ſi quis*, dicitur ne clericus vltra cantorem & lectorem nuptias contrahat. Et ſic *Theodorus Balſamon in ea verba canon.26. Apoſtolici*, ait ante ordines permiſſum eſſe omnibus matrimonio copulari, poſt ordines autem,ſolis cantoribus & lectoribus. 2

Cæterum veritas eſt, ordines minores nullũ prorſus impedimentum matrimonio præſtare. Quia nullus eſt textus id interdicens, vt conſtabit num. 6. ex ſolutione contrariorum. Imo id expreſsè cõceditur *c.Si quis eorum d.32.* quod eſt ex 6.Synodo, *cap.6.cap.Si qui vero,eadem d.* quod eſt ex D.Gregor.Pontifice,*& c.1. de cleric.coniug.* Et ratio eſt,quia ordo ſuapte natura nõ repugnat matrimonio, ſed voti ſolius annexi cauſa: (*vt probauimus* diſp. 27.num,5.& 10.) At Eccleſia ſolis ordinibus maioribus, qui ſacri dicuntur,id caſtitatis votum annexuit,vt cõſtat ex textibus eodem num.10.allegatis. 3

Imo nec Eccleſiæ integrũ eſt, iis qui hactenus ad ordines minores prouecti ſunt,continentiæ legẽ indicere: caret enim poteſtate. Quoniam abſque ea obligatione continentiæ ſunt promoti. At cõtinentia pręcipi nequit, ſed tantum ſuaderi, *c.Integritas 32.q.1.* Deinde, quia eſſet obligare ad vitam longè arctiorem:cõtra notata *c.Geſta, d.74.c.* Id tandẽ probat *c.De his,d.28.* quod ex cõcil.Tolet. 2.deſumptũ eſt, ibi: *Quibus autẽ voluntas propria interrogationis tempore deſiderium nubendi perſuaſerit,conceſſã ab Apoſtolo licentiam auferre non poſſumus.* Atque ita docent *Turrecr. ibi n.7. Syluest. Matrimonium 8.q.12.ad fin. Azor li.13.inſtitutionũ moralium c.13.q.4.* Poſſet tamen Eccleſia conſtituere ne in poſterum ad primam tonſuram aut ordines minores promoueãtur,niſi qui ſe voto caſtitatis ſolẽni aſtrinxerint,ſicut præcepit de ordinibus ſacris. Quia non tam Eccleſia matrimonij ineundi poteſtatem auferret,quam ipſi ſuo facto ea ſe ipſos priuarent,eligentes ſua ſponte ſtatum, cui id votum annexum eſt. Quare textus prædictus accipiendus eſt de iam ad ordines abſque ea continentiæ lege promotis. Ita *Baldus l.Reſcripta,n.8. C.de precibus Imperatori offerendis, Turrecr.& Azor eiſdem locis.* Qui bene addit poſſe Eccleſiam hactenus initiatis præcipere caſtitatem, aut vt omni clericorum priuilegio careant. Sicut *c.vn.de cler.coniug.in 6.* ſtatuit clericos ducentes vxorem bis,aut viduam,deſtitui omni priuilegio. 4

Quando autem recipiens ordines minores credebat illis annexum eſſe votum continentiæ ſolemne,perinde ac ſacris:quidam cenſent illos recipientem eo errore,teneri voto continentiæ ſimplici: ac proinde teneri non inire matr.at ſi ineat, eſſe validum. Quia cùm in animo habuerit facto ipſo vouere caſtitatem, ligabitur vtique voto: at non ſolemni, quamuis id intenderit. Quod in nullius poteſtate ſitum ſit,votum ſolemnizare,niſi in religionis profeſſione,aut vera ordinis ſacri ſuſceptione *c.vn.de voto in.6.* Ita ſentiunt *Ioan. Andr.c. Ioannes.de cler.coniug.n.17,& ibi Ant.n.13. Anchar.n.8.q.2. Cardin.n.7.q.1. Im-*

b.

*la n.*14.*Gaeta repet.c. Ad limina*,30.*q*.1.§.4.*q*.193.*n*.463.Cęterùm quamuis videã viros grauiſſimos huius ſent. illis fidem minimè habeo:ſed credo hũc nullo voto aſtringi. Ducor propter doctrinã traditam diſp.27.n. 13. vbi probaui profitentem in religione, quam putabat approbatam, cùm non eſſet, teneri voto ſimplici:at recipientem inualidè ordinem ſacrum nullo voto teneri:cùm tamen hic quoque facto ipſo intẽderit vouere ſolemniter. Quia promotus ad ordinem ſacrum, nõ facit per ſe & principaliter votum caſtitatis, ſed in conſequẽtiam ordinis ſacri, cui Eccleſia illud annexuit:ac per cõſequẽs, vbi principale, nimirum, ordo non tenuit, cùm nulla ſit voti annexio:nulla conſurget obligatio. Sic ergò in caſu præſenti, initiatus illis ordinibus minoribus non intẽdebat per ſe & principaliter votũ caſtitatis emittere, ſed quatenus exiſtimabat annexũ eſſe ordinibus minoribus, & in eorum conſequentiam:cùm igitur nulla ſit annexio, nulla conſequentia, *nullo* voto ligatus manebit.

6 Ad argumẽtum n.2.propoſitum dic, cum *Bellar. in ſuis controuerſiis, lib.*1.*de clericis c.*19.*col.*5.§.*Probatur tertio. & Azor lib.*13.*inſtitut.moralium c.*13.*q.*4.*fine*, dictionem illam taxatiuam nõ excludere duos alios ordines minores, ſed includere. Quia in illis eſt eadem prorſus ratio:atque ex taxatiuæ dictionis natura, vt ita excludat extranea, & diſſimilia, vt includat omnes caſu ſimiles eandẽ rationẽ habentes, vt latè multis allegatis probat *Euerardus in ſuis topicis iuris, loco à natura dictionis taxatiuæ, n.*4. Atque ita Nouellam conſtitutionem in eodem argumento allatam, explicuit *Iulianus anteceſſor in ead.nouel.*22.*n.* 27. clericos vltra lectores dici diaconos & ſubdiaconos.

7 QVÆSTIO II. an ſit aliqua culpa, initiatos prima tõſura, aut minoribus ordinibus, ab eo ordine retrocedere maximè bis ducendo vxorem, aut non virginem, ſed viduam, aut aliàs corruptam? *Caietanus* 2.2.*q*.12.*art.*1.*dub.*1. cenſent eſſe culpam mortalẽ, ſi abſque iuſta cauſa retrocedant, ducentes *non virginẽ*, aut *binas* nuptias contrahentes:*ac proinde reddentes* ſe *inhabiles* propter biga*miæ irregularitatem* ad exequẽda horum ordinum mi*niſteria. Ducitur*, quod ſit perfecta ab ordine apoſtaſia. *Nec id* fieri valeat abſque ſacramentalium contemptu, ſicut nec recedere ab ordine ſacro abſque ſacramẽti contemptu, cùm neuter ordo iterari poſſit. Sed in ipſius gratiam probatur ſecundo ex *Cap.Seriatim, d.* 32. quod eſt ex D.Leone Pontifice.ibi:*Hoſtiarios, Lectores, Exorciſtas, Acolythos, ſi extra votum & habitum monachi inueniantur, & continentiam profiteri noluerint, vxorem ducere virginem cum benedictione ſacerdotali permittãtur, non autẽ viduam, aut repudiatã. Quia propter hoc deinceps ad Subdiaconatũ prouehi non poterũt.*

8 Alij autem abſolutè nulla diſtinctione præmiſſa docent nullam *eſſe* culpam, *initiatum* minoribus ordinibus retrocedere, tranſeundo ad matrimonium. *Ducuntur*, quod vtatur iure *ſuo*, *nec recedat* à *ſtatu* perfecto, ſed à ſtatu, qui initium *eſt* & via ad *perfectum* ordinis *ſtatum:* ſicut nouitiatus ad profeſſionem: *nec faciat* contra votum, aut aliquod iuris præceptum. Ita docent *Couarr.* 4. *decret.*2.*part.c* 6.§.3.*num.* 3.*fine*, *Toledo libro* 4.*ſummæ cap.*18. *num.*4.*Azor libro* 13.*inſtitutionum moral. c.*14. *q.* 14. addens nõ peccare, quamuis ducat viduam. Et facit clarè *Syluest. verb. Apoſtaſia.q* 3.*n.*7. vbi ait, clericum primæ tõſuræ ex parte *deſertionis* illius nullo modo peccare, ſed ex ſola deſerendi intentione: atque ita ſolùm peccare, quando bona intentio deſideratur.

9 Prima autem concluſio ſit. Quando ex iuſta cauſa retrocedit clericus hic, etiamſi viduã ducat, nulla eſt culpa. *Hanc* probat apertè ratio allata numero præcedẽti. Etſi poſſet videri aliqua inconſtãtia venialis, ab ea excuſat *cauſa* illa iuſta. Sicut nouitius tẽpore probationis retroced*ens ex iuſta* cauſa, excuſatur quidẽ etiam à culpa veniali *inconſtantiæ*. Præterea quia *cap.Seriatim, d.* 32. cuius verba retul*imus* numero ſeptimo, nõ abſolutè interdicit matrimonium *huius cum* vidua, ſed ſi velit mortua vxore ad clericatum redire, maioreſque ordines aſcẽdere Quòd clarè conſtat ex ratione, quam ſubiungit. Et ita interpretantur eum textum *Archid. ibi num.* 1. *Turrecrẽ. ibi artic.*2.*num.*2.*D.Bonauent.*4.*d.* 37.*initio in expoſitione litteræ.* Quare hi doctores ſunt clarè huius ſentẽtiæ: & eam tenet *Caietan. ſumma. verb. Apoſtaſia, Azor numero præcedenti allegatus. Aragon* 2.2.*quæſt.*12.*art.*1.*dubio* 1.*Manuel* 2.*tomo ſũmæ*, 2.*editione*, *cap.*7.*numero* 1. Et faciunt Doctores numero præcedenti allegati, qui indiſtinctè excuſant à culpa. Et *Petr. de Ledeſ. de ſacram.* vbi de ſacram. ordinis, *c.*7.*poſt* 3.*cõcluſionem*, §.*De la primera corona, circa medium, col.* 20.*f.* 842. vbi indiſtinctè ait nullã eſſe culpam retrocedere ab his ordinibus ex iuſta cauſa. Quod idẽ ait *Tabiena verb. Apoſtaſia, quæſtione* 10.*num.*13.

10 II. Cõcluſio. Non eſt culpa mortalis eiuſmodi retroceſſio abſque iuſta cauſa facta, ducendo viduam, aut bis matrim. ineundo. Quia ſtatus, qui his ordinibus cõtinetur, non videtur tanti momẽti, quandoquidem licet abſque mortali culpa nunquam illius miniſteria obire. Pręterea, quia his clericis non interdicitur iudicis munus, ac ſententiam in cauſa ſanguinis ferre, quo efficiuntur irregulares. Demum hoc apertè probat ratio numero 8. allata. Et ideo ita tenet *Caiet. ſibi contrarius, in ſumma. verb. Apoſtaſia. Valentia* 2.2.*diſput.*1.*quæſt.*12.*punct.*1.*column* 3. *Bañes* 2.2.*q.*12.*ar.*1.*pag.*673.§.*Sit tamẽ tertia concl.* Et clarè eſt huius ſententiæ *Angel. verb. Apoſtaſia, n.*2. vbi ait non eſſe mortale deſerere primã tonſurã, licèt ex ſola libidine ſtatus laici deſeratur. Nec ex eo efficietur ea culpa mortalis, quod ſic recedens à ſtatu clericali amittat beneficium, quod poſſidebat, quia ea amiſſio nulli eſt pernicioſa, & poterat ille propria ſponte illud dimittere. Sic *Caiet. ibi. Aragon, Manuel n. præced. alleg. Toledo n.*8.*relatus.*

11 III. Cõcluſio. Venialis culpa eſt, ſine cauſa iuſta recedere à prima tonſura, vel minoribus ordinibus, reddẽdo ſe incapacem ad illorum ordinum munia obeunda, propter bigamiæ irregularitatem, vt ducendo non virginẽ, aut bis cõtrahendo nuptias. *Sicut* nouitius abſque cauſa retrocedẽs à religione, obnoxius eſt *culpę* veniali. Quod ſit inconſtans in bono cœpto, quam inconſtantiam nulla cauſa excuſat, quæ in ea retroceſſione inueniatur. Sic *Caiet. Bañes, num. præcedenti allegati.* Et clarè *Tabiena verb.* Apo*ſtaſia, q.*10.*n.*13. dicit non eſſe culpam abſque iuſta cauſa retrocedere, quamuis qualitatem culpæ ſubticeat. Et videtur etiam ſentire *Syluest. verb.* A*poſtaſia. q.* 3. *num.* 7. vbi ait deſertionẽ hanc nõ eſſe culpam ex ſe, ſed ex ſola deſerendi intentione: atque ita ait peccare deſerentẽ ſine bona intentione. Idem etiam videtur ſentire *Valentia, num. præcedenti allegat.* ſolùm enim dicit non eſſe mortale abſque cauſa iuſta retrocedere. Idem etiã videtur tenere *Angelus verb.* A*poſtaſia, nu.*2. vbi ſolùm à culpa mortali excuſat retroceſſionem hanc, quãdo ex ſola affectione ſtatus laici ſit.

12 IV. Concluſio. Nullam credo eſſe culpam, quando abſque cauſa ſit retroceſſio, ducendo vnicam & virginem. Quia non eſt omnimoda & perfecta retroceſſio, per quam retrocedẽs conſtituatur in ſtatu, in quo eſt incapax exequendi munia illorum ordinum: imo poteſt illa exequi, atq; frui priuilegio duplici clericali: iuxta *c.vn. de cler. coniug. in* 6. Sic docet *Bañes n.*10.*alleg.* & faciunt Doctores num. 8. alleg. abſolutè docentes retroceſſionem hãc vacare culpa. Quamuis A*ngel Sylu. Tabiena nu. præced. relati* abſolutè loquantur de retroceſſione abſque cauſa, dum illam damnare videntur.

13 Nec audiẽdi ſunt A*bbas, c. Tuæ, in fine, de apoſtatis. &* An*gelus verb.* A*poſtaſia. n.*3. vbi retroceſſionem hãc facto ipſo geſtam minimè damnant: ſecus ſi verbo fiat: per *c. Si diligenti, de foro compet.* Quod nil ad rem facit: ſolùm enim decidit nõ poſſe clericos priuilegio fori cedere: quia in totius ſtatus clericalis fauorem eſt conceſſum. Item, quia mirum eſt, fas eſſe cuipiam facto ipſo clericatũ deſerere, ac laicorum more vitam traducere: nefas autẽ dicere ſe velle renunciare. Et ideo merito ab eis diſcedit *Sylu. verb.* A*poſtaſia, q.*3 *n.*7.

Ad

14 Ad argumenta n. [illegible] propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, non eſſe apoſtaſiam ab ordine, qui conſtituit in ſtatu perfecto, ſed in diſpoſitione & via ad illum, cū facultate retrocedendi: & poteſt vtique eſſe, & quotidie fit abſque ordinis contemptu. Ad textum conſtat ex dictis, num. 9. vbi illum explicui. Ad argumentum, num. 8. propoſitum, quatenus probat nunquam eſſe culpam venialem, eam retroceſſionem abſque cauſa factam, dic eam rationem probare non eſſe culpā ex ſe, at ex parte deſertionis horum ordinum: ac poteſt inueniri culpa venialis leuitatis & inconſtantiæ in bono incepto: vt n. 11. explicui: & dixit bene *Sylueſt. ibi allegatus.*

15 QVÆSTIO vltima. Qualiter peccet recipiens primam tonſuram, aut ordines minores, ſine animo vlteriùs aſcēdendi? *Bañes 2.2. q. 12. a. 1. pag. 674. §. Sit vltima concluſio*: & multi ex diſcipulis D. Thomæ cenſent eſſe culpā mortalem. Et quamuis *Bañes ibi* videatur nō ita abſolutè tradere eum ſententiam, ait enim eſſe culpam mortalē, ſuſcipere minores ordines cum animo retrocedēdi ab illis, ea ſola intentione vt interim gaudeat ſuſcipiēs priuilegijs clericalibus: at *col. ſeq. §. Sed eſt argumentū*, clarè ſentit eſſe mortale recipere animo ſolo retrocedēdi. Ducitur, quoniam nouitius tenetur bona fide religionem ingredi, vt experiatur an ſibi conueniens ſit: & delinqueret lethaliter, ingrediens animo retrocedendi. Quia Eccleſiaſtica iura concedunt initiatis ordinibus minoribus facultatē retrocedendi, non tamen vt poſſint animo retrocedendi ſuſcipere. Sicut etiam contingit in nouitio.

16 I. tamen Concluſio ſit. Qui initiatur prima tonſura, aut ordinibus minoribus, non tenetur animum ad ſacros ordines aſcendendi habere: quare abſque ea intentione poteſt illis inſigniri. Prob. quia nullo iure talis intentio petitur in initiādo: nec *Tridēt. ſeſſ. 23. de refor. c. 4.* vbi conditiones initiandi his ordinibus explicuit, huius meminit. Deinde, quod Epiſcopus diſpēſare poſſit cum illegitimo ad ordines minores, *c. 1. de filijs presbyt. in 6.* qui tamen ad ordines ſacros aſcendere nequit, propter irregularitatē. Sic docent *Nauar. ſum. Lat. c. 25. n. 108. & Hiſp. c. 28. addit. 2. ad n. 108. c. 25. Aragon 2.2. q. 12. a. 1. dub. 1. Petrus de Ledeſm. de ſacram.* vbi de ſacramento ordinis, *c. 7. poſt 3. concl. §. De la primera corona, col. 20. f. 842. Manuel 2. to. ſum. 2. edit. c. 17. n. 2. concl. 2. Vega 2. to. ſum. c. 57. caſu 11.* Quare ſi haberet animū retrocedendi determinatum, iudicanda eſſet ea volūtas, ſicut & ipſa retroceſſio: & ſicut retroceſſio nunquam eſt culpa mortalis: (vt probaui n. 10.) ſed aliquādo venialis, & aliquando nulla, iuxta tradita nu. 9. 11. & 12. Ita etiam ipſa voluntas culpa efficietur, aut illa vacabit. Non enim voluntas aliquid faciēdi peior eſt ipſo facto, imò ab ipſo malitiam aut bonitatem accipit. Nec obſtat ſolutio, quā tradit *Bañes*, nimirum, id verum eſſe, vbi eędem circumſtantiæ concurrunt in voluntate & in facto, vt contingit in nouitio, qui non peccat reſiliens, at reus eſſet culpæ mort. eo animo ingrediens. Sed hoc non obſtat: quia teneretur probare malitiā ſpecialē inueniri in volitione hac, quæ in ipſo facto non reperiatur. Cuius contrarium probauimus; cùm nullo iure talis intentio permanēdi in ordinum miniſterio, & ad vlteriores aſcendēdi petatur, Nec eſt ſimile de nouitio, vt n. 20. probabimus, oſtenſa differentiæ ratione. Si autem ſuſcipiēs ordines minores anceps ſit an vlterius progredietur, an potiùs reſiliet, nullo modo peccat. Sicut nec religionem eo animo dubio ingrediēs. Annus enim nouitiatus iure præſcriptus, ad id conceditur, vt nouitius experiatur, firmetque permanendi voluntatem, aut reſiliat.

17 II. Concluſio. Si ordines minores aut primam tonſuram accipiens, ſolum intendat declinare iuriſdictionem fori ſecularis, nonnulla culpa eſt. Quòd deficiat recta intentio ordines ſuſcipiēdi. Imò eam eſſe mortalem exiſtimant *Petrus de Ledeſma Aragon, Manuel citati numero præcedenti, Bañes relatus numero 15.* Ducuntur, quod hic decipiat Eccleſiam in re graui. Et Epiſcopus illius intētionis cōſcius non poſſet cum abſque peccato mortali ad ordines admittere. Contrauenirет enim iuſto Tridentini præcepto, *ſeſſ. 23. c. 4. de reform.* Quare *Victoria ſum. de ſacram. ordinis n. 240.* dicit Epiſcopum initiantē prima tonſura eum, quem nouit recta intentione inſeruiendi choro carere, peccare plus quam venialiter. At non video culpā mortalē. Quia nec finis eſt mortalis, nec debiti finis peruerſio culpam mortalem inducit: maximè in his ordinibus, quos non eſſe ſacramenta, nec gratiam conferre, eſt probabiliſſimum. Nec *Tridentinum* aliquā ipſis initiandis in hac re obligationē imponit. Quare rectius loquutus eſt *Nauar. c. quando Latine c. 7. nu. 15.* vbi tunc agnoſcit peccatum mortale in ſuſcipiente ordines minores, quando intentio mortalis eſt, nimirū, vt ordines ſint ſibi quaſi occaſio, & anſa liberè iniurias vlciſcendi, alioſque offendendi, abſque iudicij ſecularis timore ſubeundi.

Hinc deducitur contra *Barth. à Ledeſma de ſacram. ordin. dub. 5. concl. 2.* non peccare Epiſcopum conferentem ordines minores, aut primam tonſuram ei, *qui* nō habet intentionem vlterius aſcendendi. Quia nullo iure *id* ſibi interdicitur, nec *Trid. ſeſſ. 23. c. 4. de reform. & c. nullus, de tempor. ord. in 6.* quibus ipſe innititur, id probāt. Nam *Trident.* eam intentionem in promouendo non petit, & *c. Nullus*, ſolùm deciditur minores ordines non eſſe cōferendos coniugatis, niſi ad ordines ſacros aut religionem aſcendere velint, caſu quo eum aſcēſum iura permittūt. Vnde potius inde ſumitur, argumēto deducto à contrario ſenſu, eam intētionem in ſolutis minimè deſiderari. Præterea, quia *c. 1. de filijs presbyt. in 6.* cōceditur Epiſcopo, vt ex diſpēſatione promoueat illegitimū ad ordines minores: quē tamē cōſtat nec poſſe ad ſuperiores aſcēdere.

Verùm laude digni ſunt Epiſcopi, qui primam tonſu- 19
ram cōferre nolūt pueris, niſi ipſi ſi adulti ſint, aliàs eorū parentes, iurent, bona intentione aſcendendi poſtea ad ordines ſacros, ſe velle ordines minores, aut primā tonſuram. Quia ſic adeſt bona intentio in ordines ſuſcipiētis: & nō aufertur retrocedēdi libertas. Ita *Nauar. c. Quando, latinè, c. 7. n. 17. & cap. Si quando, de reſcript. except. 13. n. 7.*

Ad argum. n. 15. propoſitum reſp. diſparem eſſe *ratio-* 20
nem. Quia nouitius decipit in re graui religionē, à qua alimenta accipit, & cuius ſecreta & *inſtitutum ipſi panduntur*, nec poſſet admitti, niſi cum animo, quantum in ſe eſt, perſeuerandi. Quæ in initiato minoribus ordinibus non procedunt.

DISPVTATIO XXXII.

An ſola coniugis licentia ſufficiat ad profeſſionem alterius coniugis poſt matrimonium conſummatum, an potiùs vtriuſque profeſſio deſideretur, aut ſaltem votum continentiæ manentis in ſeculo?

SVMMARIVM.

Quid exigatur, vt matrim. conſummato alter coniux ad religionem tranſeat? Refertur quædam ſententia, n. 1.

Proponitur vera ſententia, 2.

An ſit neceſſaria licentia Epiſcopi? & explicatur cap. Si vir & vxor, 27. q. 2. num. 3.

An deſideretur coniugis iuuenis profeſſio; an potius ſat ſit incluſio in monaſterium, ne vagetur: vt alter poſſit legitimè profiteri? n. 4. & ibi, an ſufficiat profeſſio Equitum D. Ioannis.

Vtrum ſat ſit votum temporale caſtitatis coniugis ſenis in ſeculo? 5.

An id votum caſtitatis coniugis manentis in ſeculo, efficiatur ſolemne, eo ipſo quod alter profitetur, ita vt poſt profitentis obitum nequeat validè manens in ſeculo matrim. inire? Refertur duplex ſent. 6. & 7.

Proponitur ſententia authoris, & declaratur an ſi nondum matrim. ſit conſummatum, ſtatim ac alter profitetur, poſſit manens in ſeculo cum voto caſtitatis, valido matrim. copulari? 8.

An ſufficiat ſenem ſuſpectum de incontinentia; votum caſtitatis emittere, vt alter profiteatur? Et quid hac in re diſtet inter iuuenem & ſenem? 9.

An ſufficiat votum coniugis iuuenis in ſeculo, vbi ita honeſta vita eſt, vt nulla incontinentiæ ſuſpicio adſit? 10.

An ſatis ſit idem votum vxoris ſenis non ſuſpectæ de incontinentia, ſed d. alijs prauis moribus: & an tunc ſit retinendus vir profeſſus vt ipſam cohibeat? 11.

An

An coniux ſenex manens in ſeculo cum continentiæ voto, viuens turpiter, aut incontinenter, poſt alterius profeſſionem, cogendus ſit religionem ingredi? 12.

An coniux egreſſus ante profeſſionem ſit reddendus coniugi, de cuius licentia voto caſtitatis emiſſo, ingreſſus fuerat: & id votum adhuc obliget manentem in ſeculo? 13.

An volente coniuge ratam habere profeſſionem coniugis ſine ſua licentia factam, opus ſit ipſum quoque, ſi iuuenis ſit, profiteri? an ſat ſit voueat caſtitatem: & quid, ſi hic viuat incontinenter? 14.

Qua ætate dicatur coniux ſenex, vt ſufficiat votum caſtitatis ad alterius profeſſionem? Refertur quædam ſent. n. 15.

Proponitur ſent. Authoris & explicatur qua ætate reddantur ſteriles ſenes, ſiue maſculi ſiue feminæ, 16.

An eadem ætas reddat ſenes, maſculos & feminas, quò ratione ætatis à ieiunio excuſentur, & quæ ſit ea ætas? 17.

1 HActenus diſputatum eſt, qualiter profeſſio & ordo matrimonium præcedentia, illud diſſoluant. Iam agendum eſt, qualiter matrimonio conſummato ſuperuenire poſſint. Nec ſermo eſt habendus, quando matrimonium nondum conſummatum eſt: aut quando alter in *adulterium* eſt lapſus. Quod de priori quæſtione egerim lib. 2. *diſp.* 18. & ſequentibus. De poſteriori autem acturus ſim libro 10. diſp. 10. & ſequentibus. Quamobrem tantùm in præſenti diſcutiendum eſt, quãdo poſt matrimonium conſummatum, altero coniuge non adulterante, liceat alteri ad religionem, ordines, Epiſcopatũ, Cardinalatúmve tranſire. Et primò quidem de tranſitu ad religionem ſermo erit, deinceps de tranſitu ad alia. Petit ergo diſputatio præſens, quid exigatur vt licitè & ſecundum iuris canonici definitionem poſſit alter coniux de alterius licentia ad religionẽ tranſire? Qua in re *Angelus verb. matrimonium*, 4. *n.* 8. dicit poſſe coniugem de licentia alterius ad religionem trãſire, quamuis manens in ſeculo non voueat continentiam: ac proinde ſolam coniugis licentiam videtur petere. Quo fundamento duci poſſit, me prorſus latet: cùm id ſit cõtra apertam iuris canonici definitionem (vt num. ſeq. oſtendemus.) Quare ſuſpicor mentem eius ſolùm eſſe, id ſufficere, vt valeat profeſſio. Quod veriſſimum eſſe diſp. ſeq. dicemus.

2 *Certiſſimum igitur eſt*, vt ſic licitus ingreſſus alterius *cõiugis poſt* matrimonium conſummatum religionem, *mini*mè ſufficere licentiam alterius manentis in ſeculo, ſed ſi manens in ſeculo ſit ſenex, & abſque incontinẽtiæ ſuſpicione, deſiderari vt votum caſtitatis emittat: ſi autẽ iuuenis, id non ſufficere, ſed opus eſſe vt pariter religionẽ ingrediatur. Habetur expreſsè de ingreſſu viri in religionem, *c. Cum ſit, de conuerſ. coniug.* ibi: *Prohibemus ne virum vel vxorem, (niſi vterque ad religionem migrauerit) tranſire permittas. Verum ſi ita vxor ſenex eſt & ſterilis, quod ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſeculo, diſſimulare poteris vt ea in ſeculo remanẽte, & caſtitatem promittente, ad religionem tranſeat vir eiuſdem.* Et idem definitur *c. Vxoratus, eodem tit.* Atque de alterutrius coniugis ingreſſu deciditur idem *cap. Ad Apoſtolicam, eodẽ t.* ibi: *Non eſt alter coniugum recipiendus ad obſeruantiam regularem, niſi reliquus perpetuã continentiam repromittat; ſed & vitam debet mutare: niſi fortè ſit eius ætatis, vt ſine ſuſpicione incontinentiæ valeat in ſeculo remanere.* Et iuxta horum textuũ diſtinctionẽ debet intelligi *c.* 1, *eod. t.* vbi virum de monaſterio reuocandum decernitur, niſi vxor ad religionem tranſierit, aut continentiam in ſeculo vouerit, non enim alterutrum horum ſemper ſufficit, ſed cùm manens in ſeculo eſt iuuenis, neceſſarius eſt vtriuſque ingreſſus: ſi verò ſenex, ſatis eſt, vt in ſeculo voueat cõtinẽtiã. Prout alij textus expreſſere. Atque ita vniuerſi Doctores in hoc conueniunt. Vel textus hic non agit de requiſitis ad licitam profeſſionem: ſed vt profeſſus non ſit officio iudicis reuocãdus, aut ad coniugis petitionem: ad quod ſatis eſt votum continentiæ manẽtis in ſeculo, quantumcunque iuuenis vt dicemus diſp. ſeq. n. 9.

3 Dubitabis autem, vtrùm ſit neceſſaria licẽtia Epiſcopi? Eam eſſe neceſſariã videtur ſuaderi ex *c. Si vir & vxor.* 27. *qu.* 2. ibi: *Si vir & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe, cõſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat.* Quod eſt deſumptum ex Synodo Eugenij Pontificis, & *c.* 1. *de conuerſ. coniug.* ponderatur ignorãte Epiſcopo præſtitam eſſe licentiam. Atque ita clarè ſupponitur eam fuiſſe neceſſariã. Et ita videtur ſentire *gl. eod. c.* 1. *verb. Reuocari.* dicit enim ſi coniux ſenex ſit, ſat eſſe votum eius in ſeculo, interueniẽti Epiſcopi authoritate. Et eam exigi docent *Hoſtienſ. c. Cum ſis, n.* 3. *ſuper verb. Permittas. de conuerſ. coniug. & c. Vxoratus, n. vnico, ſuper verb. Publicè, eo. t. & ibi Io.* Andr. *n.* 1. *ſuper verb. Cõſpectu Eccleſiæ.* Anchar. *ibi. n.* 4. *notab.* 3. Ant. *n.* 4. *Card. in fi.* Et expreſsè eſſe de ſubſtantia valoris profeſſionis, videtur tenere *Guillelmus Borrilong.* 4. *d.* 52. *quæſtione vn. a.* 2. *poſt* 1. *concl. caſu* 1. vbi agens de coniugis profeſſione, ait vt ſit hoc validum, requiri licentiam vxoris authoritate Epiſcopi cõceſſam, & *Maiolus l.* 1. *de irreg. c.* 4. *n.* 5. vbi ait ad coniugum cõuerſiones validandas decretum Epiſcopi requiri: & *n.* 7. ait deficiente Epiſcopi decreto nudum coniugis conſenſum nõ ſufficere. Verum vt res hæc clarè explicetur: poteſt ea Epiſcopi licentia eſſe ad tria requiſita. I. eſt, ad valorẽ profeſſionis. II. vt rectè fiat, quaſi ſub præcepto ſit ea petẽda. III. ne cõiux quamuis legitimè profeſſus poſſit reuocari ad coniugẽ manẽtem in ſeculo: ſicut reuocari poteſt, quando coniux manẽs in ſeculo non vouit continentiam, at conceſſit licentiam: vt dicitur *c.* 1. *de conuerſ. coniug.* & diſp. ſequenti declarabimus, quamuis tunc profeſſio fuerit valida. Quantum ad primum, cenſeo eam Epiſcopi licentiam nõ eſſe neceſſariam ad profeſſionis valorem. Quia *d. c. Si vir & vxor*, vbi ea licentia petitur, non irritatur profeſſio aliter facta. Idq; apertè colligitur ex *c.* 1. *de conuerſ. coniug. in fine*, à contrario ſenſu, vbi dicitur virum qui ignorãte Epiſcopo de licentia vxoris profeſſus eſt, reuocandum nõ eſſe, ſi vxor vouerit caſtitatem. Sentit ergo textus ex defectu licentiæ Epiſcopi nil offici profeſſioni. Et ita ſentiũt *gl. d. c. Si vir, verb. Cõſcientia, & ibi* Archid. *n.* 1. *Bellamera nu. vn. Turrec. n. vn. Federic. conſ.* 37. *ad fi. Io. And. c.* 1. *n.* 1. *de conuerſ. coniug. & ibi Ant. n.* 5. Abbas *n.* 3. *Card. q.* 2. *idẽ* Abbas *c. Vxoratus, n.* 7. *& c. Ex parte, el* 1. *n.* 2. *eo. t. Aret. cõſ.* 59. *n.* 9. *verſ. Pro his facit.* Et ex Theologis, *Scot.* 4. *d.* 32. *q. vn. & ibi Maioris, q.* 1. *cõcluſ.* 6. *Supplem. Gabr. ibi, q.* 1. *a.* 2. *concl.* 9. *Sotus* 4. *d.* 27. *q.* 1. *a.* 4. *col.* 15. *paulo ante verſ. Id autem.* Quare dum *l. reg.* 2. *tit.* 10. *p.* 4. ait hoc authoritate Epiſcopi faciendum eſſe: non intelligit eam eſſe requiſitam ad profeſſionis firmitatem, vt bene intelligit *ibi Greg. Lopez, verb. Del Obiſpo.* Quoad ſecundũ, vidẽtur ea verba *d. c. Si vir, Nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat*, inducere præceptum. At dicendum eſt non eſſe præceptum, ſed de honeſtate deſiderari licentiam Epiſcopi, vt docent *ibi Archid. numero.* 1. *ſuper verb. Fiat, & ibi Bellamera, num. vn. & ibi Laurent. per ipſos citatus, Ioan. Andr. cap.* 1. *n.* 1. *& ibi Cardin. q.* 2. *de conuerſ. coniug. Federic. proximè alleg.* Tum quia non eſt certum, *id cap. Si vir*, loqui in hoc caſu. Et ita *gloſſa ibi, verb. Conſcientia*, ait poſſe intelligi, quando coniugati volunt monaſterium conſtruere, ad quod tranſeant. Id enim ſine Epiſcopi facultate ædificari nequit, *c. Nemo, de conſecr. d.* 1. Tum etiã, quia conſuetudine receptum eſt, vt ea licentia non petatur, vt teſtãtur *Ioan. Andr. & Cardin. proximè alleg.* Quoad tertiũ, exiſtimo nil ad rem facere defectũ licentię Epiſcopi, aut eam interueniſſe, quoad reuocationẽ. Et ita ſi coniux eſt profeſſus ex licẽtia alterius non intrãtis religionem, nec vouentis cõtinentiam, poterit reuocari, quamuis ex Epiſcopi licentia id effectum ſit: ſi verò alterum fecit, nõ poterit reuocari, quamuis Epiſcopi licẽtia defuerit. Quod, clarè ſentit *Hoſt. c.* 1. *de conuerſ. cõiug. ſtatim in prin. ſuper verb Ignorante*, vbi eum textum põderantem, ingreſſum factũ fuiſſe Epiſcopo ignorãte, explicat, id eſt, maximè Epiſcopo ignorante, quaſi dicat idem eſſe ſi ſciente: atque ita ſcientiam eius vel ignorantiam nil conferre. Et meliùs *Anton. ibi, n.* 5. vbi ait, ſi nõdum facta eſſet profeſſio, poſſe Epiſcopũ reuocare donec cognoſcat, an legitimus fuerit ingreſſus. Sẽtit ergo facta profeſſione, nõ eſſe reuocationi locũ: quod Epiſcopi authoritas in ingreſſu deſiderata ſit. Et de hac reuocatione profeſſi, eo quod manẽs in ſeculo non fecerit votum, eſt latè diſp. ſequ. habendus ſermo.

Rurſus inquires, an hic tranſitus ad religionem cõiugis iuuenis, quo alter licitè profiteatur, debeat eſſe ad profeſſioné emittendã? an potiùs vt ibi incluſus à vagationibus arceatur, ac proinde conſultum ſit incontinétiæ periculo? *Palacios 4.d.27.diſp.2.col 33.verſ. Quocirca fol.* 589. cenſet non deſiderari huius profeſſionem, ſed ſatis eſſe dictã incluſionem. Quod poteſt probari ex *c. Vxoratus, verſ. Si autem talis de conuerſ. coniug.* ibi: *ſi autem fuerit talis, quæ ſuſpicione non careat, voto continentiæ celebrato, a ſecularium hominum conuerſatione remoueatur.* Cæterùm dicendum eſt, neceſſariũ eſſe, vt coniux ille iuuenis profiteatur. Quod apertè probant ea verba, *d.c. Vxoratus*, quæ immediatè ſequũtur. *Et in loco religioſo, vbi Deo ſeruiat, perpetuò commoretur.* Nam ſi ingrediatur ſolũ vt arceatur à vagationibus, monaſterium eſſet ſibi carcer: nõ autem intraret, vt Deo ſeruiat. Et meliùs id probatur ex *c. Cum ſis, de conu. coniug.* ibi: *Niſi vterque ad religionẽ migrauerit.* Et *c. 2. eod. t.* ibi: *Niſi vxor ad religionem tranſierit.* Non enim tranſit ad religionem, qui non profitetur. Et ex *c. Agathoſa, 27.q.* ibi: *Poſtquam copulatione coniugis, viri atque mulieris, vnum corpus efficitur, non poteſt ex parte conuerti, & ex parte manere in ſeculo.* Quod idem traditur *c. Ad Apoſtolicam, de conuerſ. coniug.* At non dicitur conuerti, ſed in ſeculo manere, ſi non profiteatur. Et ideo ita ſentiunt *Abbas eod. c. Vxoratus, n. 3. & c. Accedẽs, n. 2. de conuerſ. coniu.* Et ad *id. c.* vbi vir profeſſus eſt & mulier tranſit ad religionem habitu non aſſũpto, nec animo profitendi, reſpondet *Abbas eo. n. 2.* narrari ibi factum, & non ſtatui ius. Idem *Brunellus de ſponſalibus, conc. 40 n. 16. Sylu. verb. diuortium, q. 13. dict. 2. Sotus 4.d.27.q.1.a.4. col. antepenult. verſ. Poteſt & vnus, Palacios* ſibi cõtrarius *4.d.32. diſt. 3. colum. 10. f. 718. in verſ. At vrgentior eſt. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. vlt. Barth. à Ledeſma de ſacram. ordinis, dub. 14. col. vlt. Cañedo ſumma ſacramentorum, tract. de matrim. c. 7. n. 54. in cõment. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu* 103. Nec ſat eſt, ſi profiteatur vir aſſumpto habitu equitum D. Ioannis. Quia etſi ea ſit poſeſſio ſolemnis, at ij manent in ſeculo cum periculo incontinentiæ. Cuius contrarium petitur *d. c. Vxoratus.*

5 Nec ſufficit votum temporale coniugis ſenis in ſeculo manentis, nimirum dum coniux profeſſus ſuperſtes fuerit. Conſtat ex *c. 1. de conu. coniug.* ibi: *Niſi vxor ad religionem tranſierit, aut perpetuò caſtitatẽ ſeruare promiſerit.* Et *c. Ad Apoſtolicam, eo t.* ibi: *Niſi reliquus perpetuam cõtinentiam repromittat.* Atque ita docent *Hoſt. c. Vxoratus, n. vn. ſuper. verb. Continentiã, de conuerſ. coniug. & ibi Ioan. Andr. n. 1. Idẽ Ioan. Andr. d. c. Ad Apoſtolicã, n. 1. & ibi Ant. 2. Idẽ Ant. d. c. 1. num. 2. Monald. ſum.* vbi de voto, *t. De voto coniug. verſ. Similiter vxor.*

6 Grauior autem eſt difficultas, an id votum caſtitatis coniugis manentis in ſeculo efficiatur ſolemne, eo ipſo quod alter profitetur: ac ſubinde irritũ reddat matrim. contractum contra id caſtitatis votum à manẽti in ſeculo poſt obitum profeſſi. Id enim affirmãt quidam. Quod cum vir & vxor ſibi inuicem actiones communicent, *c. Martinus, de cogn ſpir. c. Si quis vnus 30.q.4.* ſolemnitas cõiugis profeſſi redundet in votum ſimplex coniugis ſecularis reddens illud pariter ſolẽne. Ita docent *Goffred. ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 2. & n. vlt. Hoſt. ſum eod. t. n. 3. & c. 1. in fine, & c. Ad Apoſtolicã n. 1. de cõuerſ. cõiug. Abbas c. Cõſtitutus. n. 3. eod. t. Anchar. c. vn. n. 3. notab. 4. de voto. in 6. & ibi Domin. n. 14. fin. Palud. 4.d.38.q.3.a 5. concl. 1. n. 29. Suppl. Gabrielis 4.d.32.q.1.a.2. immediatè ante 9. cõcluſ. Aſteſis ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 2. q. 9. Turrecr. c. Seriatim, d. 32. a. 4. n. 7.* Quãuis ex his *Supplementum Gabrielis & Turrecrem.* dicant votum ſolemnizari, at nullam huius rei rationẽ explicant. Et per id votũ manẽtis in ſeculo dirimi matrim. ſubſequẽs, affirmat *Henricus, c. Vxoratus, n. 12. de conuerſ. cõiug.* at non reddit rationẽ, Limitat *Goffred. n. vlt. Hoſtienſ. triplici loco allegato: Aſteſis, Henric. Supplem. Gabr.* ſi mulier cõſcia erat præiudicij ſibi ſequuti ex profeſſione viri cui conſenſit votum caſtitatis emittẽs: alias enim ſolo voto ſimplici aſtricta manebit: ac proinde valebit matrim. ſubſequens. At limitationẽ hãc negat *Turrecrem.* Limitat etiã *Aſteſis*, quando id votum in ſeculo emiſſum eſt in manu Epiſcopi, vel de eius licẽtia. Eiuſdem ſentẽtiæ videtur *D. Bonauent. 4.d.37. in expoſit. lit.* vbi dicit, ſi vir de licentia vxoris data in conſpectu perſonæ per quam ſecundũ formam Eccleſiæ poſſit fieri diuortium, profiteatur, vxorem obligari ad perpetuam cõtinentiam cum viro: nec poſſe nubere poſt mortem: nec iuris ignorantia excuſari. Quia eſt eadem caro cũ ipſo.

Alij admittunt per id votum manẽtis in ſeculo dirimi matrimonium ſubſequens: atque id votum ſolemne fieri: diſcrepant tamen in ratione: id enim dicũt conſurgere, non ex actionum communicatione: ſed ex ſtatuto Eccleſiæ, quæ id decreuit quando vir de licentia cõiugis vouentis in ſeculo, ad ordines trãſijt. De qua re dicemus diſputatione 40. Ita ſentire videtur *Ioan. Andr. c. Cum ſis in fine, de cõuerſ. coniug. & ibi Anchar. fine*; referunt enim vtramque ſententiam, & hanc in vltimo loco. 7

At exiſtimo nulla ratione id votũ effici ſolẽne. Quia voti viri ſolemnitas nequit in vxoris votum redundare: exigitur enim vouentis intentio, quæ non adeſt, niſi ad votum continentiæ ſimplex emittẽdum: & eſto ea intentio adeſſet, non poteſt fieri votũ ſolemne, niſi in profeſſione religionis approbatæ: aut in ordinis ſacri ſuſceptione, *c. vn. de voto in 6.* Et textus n. 6. allegati probãtes cõmunicari actiones inter coniuges ob carnis vnitatem loquuntur in actionibus, ad quas nõ tam requiritur interuentus animi, quã corporis actus, vt in cõpaternitate. Et quidquid ſit de ordine ſacro à viro de licentia vxoris aſſũpto: at in profeſſione nullus extat textus decernẽs viro de licẽtia vxoris profitenti, reddi ſolemne votũ ſimplex vxoris in ſeculo factũ, quoad matrim. ſubſequentis diſſolutionem. Et cum ſit res valdè odioſa, & in matrim. præiudicium, non venit extendenda. Atque ideo hanc ſententiam tuentur, *gloſſ. c. Seriatim, verb. Poſt mortem, d. 32. Cardin. c. Cum ſis in fine, de cõuerſ. coniug. & cle. vn. n. 18. q. 22. de conſan. Monal.* vbi de voto, *t. de voto coniugatorum, verſ. Item quid ſi licentiam.* Et addũt hi duo (& optimè) matrim. poſt obitum viri profeſſi initum ab vxore eſſe validum, quamuis peccet contra votum ſimplex. Cauendum tamen eſt à *Palud. 4.d.27.q.3.a.2. concl. 2. nu. 11. & ibi Supplemento Gabr. qu. 2. a. 2. dub. 8. caſu* 2. vbi dicunt, ſi vir profiteatur ante conſũmatum matrim. vxore vouenti in ſæculo caſtitatem, eſſe vxorem inhabilem matrimonio dum viuit coniux profeſſus, non ratione voti *ſimplicis*: ſed quia tunc per profeſſionem coniugis nõ dirimitur matrimonium ratum. Quod reprobaui *libr. 2.* diſp. 20 num. 4. 8

Sed quid ſi coniux ſenex in ſeculo manẽs ſuſpectus ſit de incontinentia: an tunc ſufficiat eius votũ in ſeculo: an potiùs deſideretur vt ad religionẽ trãſeat? Videtur enim votũ ſufficere. Quia aliàs iura perperã ponderarent ætatem, *c. Cum ſis, & c. Ad Apoſtolicã, de conu. coniug.* Si quidẽ potius periculũ incõtinentiæ attendẽdũ eſſet. Præterea quia cum leges reſpiciant quæ cõmuniter accidũt *l. Nã ea ff. de leg.* nil ad legẽ immutãdã cõferre videtur, ſi vnus aut alter cõiux in ætate ſenili ſuſpectus de incontinẽtia ſit: ſed in eo ſeruãdũ erit ius decidẽs ſufficere votũ ſenis in ſeculo manẽtis. Cũ in ætate ceſſet cõmuniter ea ſuſpicio. Exiſtimo tamen dicendũ, non ſat eſſe tũc id votum. Quod iura non abſolutè ponderẽt ætatem, ſed ſimul vt coniux de incontinẽtia ſuſpectus non ſit, *c. Cum ſis*, ibi: *Verum ſi ita vxor ſenex eſt, & ſterilis, quod ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſeculo. De conu. coniug. & c. Vxoratus, eo. t.* ibi: *Si autẽ talis fuerit quæ ſuſpicione nõ careat, & c. Ad Apoſt. eo t.* ibi: *Niſi forte ſit eius ætatis, vt ſine ſuſpicione incõtinentiæ valeat in ſeculo remanere, & c. Significauit, eo. t.* ibi: *Si eſt ita, & eſt talis ætatis, de qua ſuſpicio haberi nõ poſſit.* Præterea, quia iura id decreuere, vt coniux religionem profiteatur, manenti altero cum incontinentiæ periculo: atque ita huic periculo conſulere voluerunt. Ergo in quacunque ætate id periculũ ſit, non ſatis erit votum manentis in ſeculo. Nec obſtant in cõtrarium adducta. Quia iura non ſolam ætatem ponderant, ſed etiam vt non præſumatur incontinẽtiæ periculũ. Quare exiſtenti ſenectute nõ præſumetur tale periculum,

culum,& dabitur licentia profitendi alteri coniugi,manēte ſene in ſeculo,cum ſolo voto. Verùm vbi de eo periculo conſtaret,ceſſabit præſumptio:& proinde ea licētia denegabitur. Nec obſtat etiam ſecundum. Quia lex hæc edita eſt ad conſulendū bono priuato coniugis relicti in ſeculo:vt eius incontinētia caueatur.In quo euētu ſatis eſt ceſſare finem in particulari:vt contingit in lege correctionis fraternæ,quæ ad fratris emendam tendit:& ita ea ceſsāte in hoc particulari,ceſſat in illo.Et ita ſupponant DD.nu.11.allegandi, qui tamquam rem claram ſupponunt quādo vxor ſenex eſt ſuſpecta de incontinētia,non concedi viro ingreſſum in religionem:& ſolùm dubitant,quando de aliis moribus prauis eſt ſuſpecta:& adhuc tunc licere negant. Et ferè expreſsè tenet *Card.c. Cum ſis,n.1.oppoſitione 1.de cōuerſ.coniug.*vbi ait ad viri profeſſionem peti in eo textu duo copulatiuè, nempe, vt vxor ſit ſenex & *ſterilis*,ita vt ſine ſuſpicione incontinentiæ poſſit eſſe in ſeculo.Et *Hoſt.ibi num.4.ſuper verbo Sterilis*,ſic ait:Quaſi dicat,ſi proceſſit in diebus ſuis,ita quod ſit annoſa,honeſta,& maturata.Et *Anton.c.Vxoratus,n.1.eod.tit.* vbi ſic inquit:Niſi remanés in ſeculo trāſierit dies ſuos, ita quod non ſit ſuſpicio incontinentiæ, ſuſpicione autē ſubſiſtente nō poteſt vir ingredi religionem, niſi mulier ingrediatur. Quod eiſdē verbis tradit *Victoria ſum.vbi de matrim.n.253.*& ferè expreſsè docent *gloſ.c.Cōiugatus,verb. Continentiam,de conuerſ.coniug.Goffred.ſum eod.t.n.6.Anton.c. 2.n.7.de cler.coniug.Sotus 4.d.27.q.1.a.4.col.antepen. verſ.Poteſt & vnus,& ibi Palacios diſp.2.col.24.f.584.verſ.Sed quid ſi facta.Ouand.4.d.27.fin.*vbi petunt, vt coniux manens in ſeculo ſit ſenex, & ſine incontinentiæ ſuſpicione: quaſi alterū minimè ſufficiat,& clariùs *Sylueſt. verb.Diuortium, q.13.dict.2.*vbi petit non eſſe timorem de incontinentia, quod coniux ſit grandæuus,& vitæ honeſtæ.Idem *Abbas c. Ad Apoſtolicam,n.1.de conuerſ.coniugat.Couar.3 decret.2.p. c.6.§.3.n.3.Ant.Cuc.l.5.inſtit.maiorum t.12.n. 223.* vbi diſiunctiuè dicunt non ſufficere votum, ſi coniux manens in ſeculo ſit iuuenis,aut de incontinentia ſuſpectus.

10 Nec etiam ſufficiet votum prædictum, vbi cōiux manés in ſeculo eſt iuuenis:quamuis ita honeſtæ vitæ ſit,vt nullus incontinentiæ timor ſubſit.Quòd conſtat ex textibus n.præc.relatis,qui ætatem ponderāt,& nullum ratione illius ſubeſſe periculū.Et ratio eſt aperta,quoniam iuuentus variis ſemper incontinētiæ caſibus valdè ſubiecta eſt,atque ab incœptis facilè deſiſtit:cū variis ac vrgētiſſimis carnis illecebris paſſim agitetur.Et in propriis terminis loquētes de femina iuuene,non ſuſpecta de incontinentia ratione honeſtæ vitæ, nō ſufficere eius votū in ſeculo ad profeſſionem viri tradūt *Ioan.Andr.c.Coniugatus,in fine,& ibi Anchar.in fine,de conuerſ.coniug.& ibi Antonius in fine,& ibi Abbas n.4.*& quamuis feminæ ſpeciali inconſtantiæ nota inurantur, vt eruditiſſimè tradit *Tiraquel.l.9.connub.n.129.& ſeq.* At viri maioribus periculis expoſiti ſunt:eo quod liberius vagentur.Et ita experientia ipſa docet,multo frequentius eſſe, viros iuuenes in incontinentiam labi,quàm feminas.

11 Nec ſimiliter prædictum votū ſatis erit,quando vxor ſenex manens in ſeculo non eſt ſuſpecta de incontinentia:eſt tamē de aliis peruerſis moribus, vt ſi timor ſubſit fore,vt viri cura deſtituta,fiat incantatrix, venefica, vſuraria,vel quid ſimile. Quia eadem ratio videtur in aliis malis moribus,ſicut in ſuſpicione incontinentiæ. Quia cum non expediat vxoris ſaluti virum tunc profiteri: id permittendum non eſt. At ſi contra fiat, tenet omnino ingreſſus. Quia principaliter hic conſideratur incontinentiæ periculum: eo quod illa aduerſetur bono fidei, quod *eſt* vnum ex tribus matrimonij bonis. Ita docent *Ioan. And.c.Ad Apoſtolicam,n.3.de conuerſ.coniug. Anton.n. 3.Abbas n.4.Anchar.ſine.Cardin.fin.Lancelotus inſtit.iuris canonic.l.2.tit.De diuor.§.His exceptis,verb.Incontinentiæ.*

12 Quod ſi coniux ſenex relictus in ſeculo cū continentiæ voto,id non ſeruet poſt viri profeſſionem,ſed incontinenter viuat,cogetur ingredi monaſteriū,vt colligitur à contrario ſenſu,ex *c.Significauit,de conuerſ.coniug.*ibi:*Si eſt talis ætatis,de qua ſuſpicio haberi non poteſt,ipſam votum cōtinentiæ obſeruantem intrare monaſterium compelli nō permittatis.*Sic *Hoſt.c.Placet.n.2.& ibi Card.n.2.q.2.Ioan. Andr.n.2.Anton.n. 7.de coniug.Abb.c.Ad Apoſtolicā,fine,eod.t.Anchar.d.c.Placet,n.4.q.1.in fine.*Qui explicat cogendū quoque eſſe profiteri:cæteri ſolū dicūt cogendū ingredi, & de profeſſione ſubticent:ſicut & *textus d. c. Significauit.* eodem modo locutus eſt. Sed durum mihi videtur cogēdum eſſe profiteri.Quòd nō videam textum expreſsè id decidentem. Præterea,quia coniux hic non nouit religionē:& durum eſt ipſum obligare ad rem tam arduam, vt meliùs ſeruet caſtitatem,& ab incontinentia arceatur.Deinde,quia(vt diſp.ſeq.videbimus)magna eſt diſſenſio,an vxor iuuenis, ac proinde ratione ætatis ſuſpecta,vouens in ſeculo continentiam,ſit cogenda profiteri, an tantùm in monaſterium detrudenda,vt periculum ceſſet.Et quamuis in eo caſu verior ſentētia diſtinguat,an mulier ſit iuris cōſcia, necne: at in hoc euentu non poteſt habere locum ea diſtinctio.Nam iura iubent *c. Cum ſis,cap.Ad Apoſtolicā,de conuerſ.coniug.*vt vxor iuuenis trāſeat ad religionem, quo vir legitimè profiteatur:ac proinde vxor talis iuris conſcia, & dans licentiam viro profitendi, voto caſtitatis à ſe emiſſo,cenſetur ad religionem ſe aſtringere.At quando vxor eſt ſenex,& non ſuſpecta, contētum eſt ius ſolo voto continentiæ in ſeculo. Quare ipſa voto ſuo ad id nec expreſsè nec tacitè ſe obligauit. Non ergo cogenda eſt profiteri, ſed arcenda in monaſterio ab incontinentia.Quod ſi non incontinenter viuat, ſed aliis vitiis vacet,dubitat *Abbas d.c. Ad Apoſtolicam, in fine*, & in eam partem inclinat, vt compelli debeat ad abſtinentiam à vitiis,non autem ad monaſterij ingreſſum.Quia principaliter non delinquit in fidem matrimonij: quæ in his caſibus ſpecialiter ſpectatur. Et hoc mihi placet.

Sed ſi coniux ingreſſus religionem de alterius licētia, 13
exeat nouitiatus tempore, eſt cogendus redire ad coniugem manentem in ſeculo. Quod effectus licentiæ nō ſit ſecutus: ea enim licentia fuit ad ingreſſum cum effectu. Ita *Hoſt.ſum.t.de conuerſ.coniug.n.3.verſ.Illud quidem,l.reg.21. fin.t.7.p.1.& ibi Greg.Lopez verb.Salieſſe*,qui ita intelligit illam legem non diſtinguentem,an tempore profeſſionis an poſt profeſſionem egreſſus ſit.*Hoſt.* tamē loquitur eo caſu quo manēs in ſeculo votū caſtitatis nō emiſerit.Sed melius *Greg.Lop.* dicit idē,quāuis vouiſſet. Quia votū illud cenſetur factū ob cauſam profeſſionis alterius cōiugis:& ſub cōditione tacita,ſi alter profiteatur.Quare dicit profeſſione non ſecuta ceſſare votū, defectu cauſæ & cōditionis. Quod ego intelligo,niſi cōiux habuiſſet animū vouendi indepēdenter ab alterius profeſſione.Tunc enim etiā altero non profeſſo ligaretur ſuo voto.Et altero coniuge ſibi reſtituto nō poſſet petere, vtpote qui voto ſimplici caſtitatis obligatus eſt: at teneretur reddere. Quia cōiux ingrediens licentiā vouendi cōceſſit dependēter à ſua profeſſione.Quod ſi dediſſet licentiam independenter & abſolutè,dicemus l.10.diſp.36.n. 5. & ſeq.

Prædicta autem,quæ diximus deſiderari,vt cōiux le- 14
gitimè profiteatur,intelligenda ſunt ante factā profeſſionem.Si enim alter cōiux abſque alterius licentia profeſſionem faciat,ac manens in ſeculo ratificare velit,nō indiget religionis ingreſſu, quāuis iuuenis ſit, ſed ſatis eſt in ſeculo caſtitatem voueat.Sed dicunt fortè eſſe verum, *Hoſt.c.Placet,n.1.ſuper verb.Educta,de cōuerſ.cōiug.Ioan.And. n.2.Ant.n.7.Anch.n.4.q.1.*Et tenet *ibi Abb.n.6.& Aretin. cōſ.59.n.9.verſ.Pro his facit optimè.*Et quāuis auctores dicāt, manētē in ſeculo debere caſtè viuere, & nō explicēt debere emittere votū caſtitatis:at reuera id intendūt; & ita declararūt *Ant.& Aretin.ibid.*Quod ſi hoc facere nolit, non proderit ratificatio,ſed cogetur repetere.Quia non permittit ius,alterū eſſe in religione, & alterū abſq; voto in ſeculo.Sic *Hoſt.Ant.Andr.Abb.Anchar.*Et idē dicit *Nauar.l.3.conſ.t.de cōuerſ.coniug.priori edit.conſ.3.n.3.poſteriori conſ.6.n.3.*quādo manens in ſeculo viuit incontinenter.

15 Potiſſima tandem difficultas diſcutienda ſupereſt, an ſit præſcripta ſenectutis ætas, quam adeptus coniux non egeat religionis ingreſſu, ſed poſſit in ſeculo manere, caſtitatis voto aſtrictus, vt alter cõiux legitimè ad religionem trãſeat? Neminem ex antiquioribus hoc diſcutientem reperi: ſed primus, qui de hac re locutus eſt, & ſanè breuiſſimè, fuit *Sotus*, qui 4.*d*.27.*q*.1.*a*.4.*col*. 12. §. *Præterea contra eandem* 1.*concl*.*&* *col*.15.*verſ*.*Poteſt & vnus*: *& ad fin*. *art*.*verſ*.*Quod hic de ſeparatione*: *& d*.38.*q*. 1.*a*. 2.*concl*.2.*fi*.*&* *cõcl*.3.*fin*. quibus in locis, dixit feminam dici ſenẽ ad hũc effectum, quando eſt ſexagenaria. Et *d*.*a*.4.*verſ*. *Poteſt & vnus*, dicit idẽ de viro. Et Sotum ſecuti loquentes de viro & femina, *Cordub*.*in ſum*.*q*.178.*verſ*.*Empero ſi el matrimonio*: *Ouand*.4.*d*.27.*q*.*vn*.*fine*, *Angles Floribus* 1.*p*. vbi de matrim. *q*.1.*de eſſentialib*.*ipſius*, *d*.27.*a*.3 *in dub*. *quod mouet poſt* 3.*difficult*. & loquentes de femina dicunt idem, *Azor l*.12.*inſtit*. *moral*.*c*.1.*q*.6.§.*Si quæras*, *& l*.13.*c*. 14. *quæſtione* 11.*ſtatim in principio*. *Barth*.*à Ledeſm*.*dub*.14.*de ſacram*.*ord*.*col*. *vlt*.*&* *dub*. 64.*de matrim*.*concl*.2.*fin*. & ad aliud intentũ, ſimile tamen, nempe, quando quiſpiam dicatur iuuenis, vt ratione periculi incontinentiæ valeat cum ipſo in inceſtu diſpẽſari, dicunt *Cordub*.*l*.1.*ſui quæſtion*.*q*.12.*art*.1.*col*.5.§. *Secundum dictum*: *& Gutier*.*q*.*can*.*l*.1.*c*.23.*n*.13. tunc euenire, quando nondum eſt ſexagenarius, & allegant cõmuniter annotata *c*.1.*de conuer*. *coniug*. vnde eam doctrinam clarè amplectuntur in hoc caſu. Sed neminem inueni *eo*. *c*. 1. annotantem: cùm multis euolutis libris diligẽtiſſimè quæſierim. Nullus ex his Doctoribus quæſtionem hanc diſcutit, nec rationem aut textum, quibus innitatur, affert. Sed poteſt probari, quia communiter DD. exiſtimant ſexagenarios ſenes eſſe, vt ratione ætatis poſſint à ieiunio excuſari: vt n.17. videbimus, & Pius V. ac Pont. ſucceſſores negantes in diplomate cruciato facultatem lacticinia edendi, clericis & religioſis in Quadrageſima, exceperunt ſexagenarios: quaſi hos ſenes reputantes.

16 Sed verè hæc nõ probant hanc partẽ. Quia Pontifices in eo caſu ſpeciali ætatẽ præſcripſerũt: & variis in caſibus diuerſimodè eſt iure præſcripta, vt poteſt videri in *Menochio l*.2.*de arbitrar*.*centur*.1.*toto caſu* 59. vbi n.5. multis allegatis concludit in caſibus, in quibus nulla extat clara iuris cõſtitutio, relinqui iudicis arbitrio, qua ætate ſenex quis cenſeatur. Cùm ergo in hoc ita eueniat, nõ videtur ea ætas ſexagenaria præſcribenda, ſed id prudẽtis arbitrio cõmittendum. Præterea, quia nõ videtur rationi cõſonare, eandẽ ætatem ad ſenectutẽ præſcribi in feminis & in viris, vbi ius nõ ita clarè diſpoſuit. Quod feminæ (vt auctores ſunt *Ariſt*.*l*.7.*de hiſtor*. *animal*.*c*.3.*fine*. *Plin*. *l*.7.*natura l*.*hiſt*.*c*.4.*Tiraq*.*l*.6.*connub*.*n*.38.*& l*.1.*n*.57.) ocyus quam mas & accreſcant, & ætate floreant, ac ſenectute macerentur. Quia vita in calore ſita eſt: teſte *Ariſtot*.*in problem*.*ſect*.3.*problem*.22.*& ſect*.14.*problem*. 10. Cuius ratio eſt, nã anima tamdiu corpus informat, quãdiu in eo vitæ munia obire poteſt: præcipuus verò vitalium fũctionum adminiſter eſt calor: at feminæ frigidiores viris ſunt: vt ex multis probat *Tiraquel*.*l*.9.*connub*.*n*.142.*& ſeq*. Si ergo feminæ breuioris vitæ ſunt, & citiùs ſeneſcunt, non eadẽ ſenectutis ætas aſcribenda eſt illis, ſed minor quàm viris. Præterea, quia textus dũ ſenectutẽ petunt, ſubiungũt ita vt ſine incontinentiæ ſuſpicione poſſit in ſeculo remaneri: (vt n.9. probaui:) vnde ſenectutis menſura ſumenda eſt ex ætate, in qua communiter incontinentiæ periculum non verſatur. At hoc non æquè reperitur in feminis, ac in viris: calor enim qui libidinẽ fouet, eiúſq; eſt cauſa, vt latiſſimè probat *Tiraquel*.*l*.9.*connub*.*n*. 150.*& ſeq*.) minor eſt in feminis: & ideo minùs eas eſſe luxuriæ deditas, latè probat *Tiraquel*.*ead*.*l*.9.*n*. 142. *& ſeq*. & ſenectute ocius feminis appropinquante, citiùs tepeſcit ac remittitur calor. Cùm igitur breuiori ætate & ſenectus adueniat, & periculum incontinentiæ ceſſet in feminis, quàm in viris: immeritò prudens diiudicabit eandem ætatem vtrique ſexui aſſignandam ad ſenectutem. Tandẽ, quia textus *c*.*Cum ſis*, *de conuerſ*.*coniug*. clariùs explicuit qualis ſenectus deſideretur, ibi, *Verũ ſi ita vxor ſenex eſt & ſterilis, quod ſine ſuſpicione poſſit eſſe in ſeculo*. Vbi *gloſſ*.*verb*.*Sterilis*, *& Ant*.*ſin*.*Hoſt*.*n*.4.*ſuper verb*.*Sterilis*, intelligunt ſteriles non ratione naturæ, ſed ratione ætatis. Feminæ enim natura ſteriles præ cæteris libidinoſæ ſunt: teſte *Tiraq*.*id ex aliis comprob*.*l*.9.*connub*.*n*.121. Quia cùm nõ ſatis expurgẽtur, plurimo illas abũdare ſpermate eſt neceſſe. Quare textus nos docet ad diiudicandam ſenectutem, attendendã eſſe ætatem, qua coniux ſterilis efficitur: tũc enim libidinis ardor miteſcit, & minus periculi incõtinentiæ ſubeſt. At minori ætate femina redditur ſterilis, quã vir, teſte *Ariſt*.*l*.7.*de hiſt*.*animal*.*c*.5. vbi ait multas feminas anno quinquageſimo peperiſſe, at vltra id tempus nullam. & *l*.5.*c*.14. vbi ait maribus vltimum gignendi terminum eſſe annum ſeptuageſimum: feminis vero quinquageſimũ, verùm id rarò: ſed magna ex parte feminis eſſe XL V. maribus vero LXV I. Et *l*.7.*Polit*.*c*. 16. ait vt plurimum finem generandi eſſe viris LXX. annum, mulieribus L. Et *Plinius l*.7.*natur*.*hiſtor*.*c*.14. docet feminas poſt L. annum non generare. Quod adeò verum eſt, vt mirabile & rarũ appellarit textus, *l*.*Si maior*.12 *C*. *de legit*.*hære*. ſi femina quinquagenaria cõcipiat. Quod idẽ tradunt *gloſ*.*l*.*Si pater familias*, 15.§.*vlt*.*verb*.*Sexaginta ff*.*de adopt*. *Botton*.*l*.2.*de morbis muliebrib*.*c*.8.*Tiraq*.*l*.6.*connub*.*nu*. 22. *Maſcard*.*de probat*. *concl*.1152.*n*.7.*&* 8.*Menoch*.*de arbitrar*.*l*.2.*centur*.1.*caſu* 89. *n*.56.*& ſeq*.*& de præſumpt*.*l*.5.*præſumpt*. 24.*n*.5.*& ſeq*. & demum ſexageſimum annum eſſe iam communiter viris terminum generandi, attento naturali generandi ſtatu, quod ſi contrarium contingat, accidenti potiùs quã naturæ tribuendum eſſe colligitur ex textu *d*.*l*.*Si paterfamilias*, §.*vlt*. ibi: *Niſi fortè minor ſexaginta annis ſit is, qui arrogat, qui magis liberorum procreationi, ſtudere debeat*. Et docent ibi *gl*.*verb*.*Sexaginta*. *Menochius d*.*caſu* 89.*n*. 58.*& l*. 6. *de præſumpt præſumpt*. 47.*n*.29.*Maſcard*.*d*.*concl*. 1152.*num*. 6. & colligitur ex *Ariſt*.*l*.7.*de hiſ*.*anim*.*cap*. 6.*init*. vbi ait mares plurimos ad LX. annum generare, quem ſi exceſſerint, ad LXX. vſque procedere. Ex his ergo exiſtimo virum ſexagenarium eſſe diiudicandum ad hunc effectum ſenem, vt docent *Authores n*.*præced*.*allegat*. Quod vel ea ætate, vel paulo poſt accidat hodie communiter ſterilitas: & ſit iam proximus interitus, ac calor iuuenilis ferè extinctus: & communis animi *conceptio habeat* ſexagenarios ſenes dici. At feminas quinquagenarias credo eſſe ſenes ad eundem effectum. Quia attento *breuiori* vitæ curſu ipſarum, ac celeriori ſenectutis aduentu, tam ſenex eſt mulier quinquagenaria, quam vir ſexagenarius. Quod communis exiſtimatio teſtatur: & libidinis ardor ita tepeſcit in illa, ac in hoc: & iam in ea ætate eſt ſterilis, & communiter verè ſenex tunc appellatur, & ſuſpicione incontinentiæ libera creditur.

Hinc deducitur pro tractatu de ieiunio, quæ ſenili ætate feminæ à ieiunij præcepto eximãtur. De qua re nullus, quẽ viderim, agit peculiariter, ſed indiſcriminatim de ſenibus, nec diſtinguendo, feminæ ne an mares ſint. 17
Et varij ſunt DD. in hac re. Quidam enim ætatẽ ſeptuagenariam aſſignant, in qua communiter ſenes excuſantur à ieiunio. Quia ea ætate excuſantur ſenes ab oneribus perſonalibus, *l*.*vlt*.*C*.*qui ætatem*, *&c*. At ieiunium eſt onus nõ leue. Sic *Gabr*.4.*d*.16.*q*.3.*art*.1.*dub*.4.*Roſell*. *verb*. *Ieiuniũ*, *n*.15. vbi *Sylu*.*q*.6.*dict*.2.*Tabien*.*ibi q*.17.*n*.18.*Toledo l*.6.*ſum*.*c*.4.*n*.2.*Lud*.*Lopez* 2.*p*.*inſtruct*.*tract*.*de ſacram*. *pœnit*. vbi de ieiunio, *c*.111.*paulo poſt princ*. Cõmunis autẽ ſent. docet eam ætatem eſſe ſexagenariã. Quia cùm dies annorum noſtrorum ſint 70. anni, vt habetur *Pſalm*.89. qui ſexagenarius eſt, prope interitũ eſt: ſi quidẽ teſte *Apoſt*. *ad Hebr*.8. quod antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt. Et ita docent *Caiet*.2.2.*q*.147.*a*.4.*circa ſolut*. *ad* 2.*col*.2. §.*quoad primum de ſenibus*, *& ſum*. *verb*.*ieiunium*, *c*.*Ieiunium*. *quibus perſonis inexcuſabiliter ſit obligatorium*. *Armilla verb*. *Ieiuniũ*, *n*.3.*Nauar*.*ſum*.*c*.21.*Hiſp*.*n*.15.*lat*.*n*.16.*Metin*.*l*.1.*ſum*. *c*.14.§.*f*.100.*Pedraza ſum*.*præcep*.3.§.13.*Angl*.*Floribus* 1.*p*. vbi de ieiun.*q*.6.*diffic*.6.*f*.401.*Valentia* 2.2.*diſp*.9.*qu*.2.*punct*. 5. *col*. 2.

col.2.§.Impotentia ad ieiun. Emman.Sa ſum.verb.Ieiuniũ nu.9. Philiarc.de offic.ſacerd.tom.1.p.2.l.3.c.25.§.Cauſæ ob quas cauſ.2.Graffis 1.p. decisſ.l.2.c.37.n.43. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.cap. 24.*n.*1 & dicit probabilem *Azor l.7.inſtit. moral.c.*28.*q.*4. Alij nullam prorſus ætatem præſcribunt,ſed attendendam complexionem corporis & robur affirmant.Quod quidam ſexagenarij aut ſeptuagenarij fortiores ſint ac robuſtiores aliis quinquagenariis. Quare cenſent arbitrio prudentis remittendum,qui attẽtis viribus obligationem ieiunandi aut exemptionẽ ab eis diiudicabit. Ita docent *D.Ant.2.p.t.6.c.2.§.6.verſ.7.Senes, Metina c.De ieiunio,qu.de his qui ad ieiunia tenentur,col. 2.verſ.Deinde ſenibus. Ledeſm 2.p.4.q.17.a.3.col.3.§.Præterea de pueris. Palacios 4.d.15.diſp.8.col.20.paulo ante 5.concluſ. verſ. Porro quia eſt. Manuel in expoſ.bullæ §.6.dub.2. Vega 1.to.ſum.c.14.dub.*15.Quod idem docent etiam omnes Authores allegati, præter *Angles & Emman.Sa*:dicunt enim nõ ita præſcribi annũ LX. aut LXX. vt generaliter tradendũ ſit ſenes ea ætate excuſari à ieiunio:ſed vires attendendas eſſe dicunt,ac iuxta eas diiudicandũ. At communiter hunc viriũ defectum dicunt priores DD.accidere anno ſeptuageſimo,poſteriores verò anno ſexageſimo:& ita cenſent hac ætate cõmuniter ſenes excuſari. Quare *Caiet.& Pedraza proximè alleg.*dixerunt in ætate ſexagenaria conſtitutos ſemper excuſari, niſi euidẽter conſtet ex complexione robuſtiori poſſe abſque detrimẽto ieiunare. Quia ex quo de ætate conſtat, & de robore eſt ambiguũ,non eſt amplius exſpectandũ. At *Angles* omnes ſexagenarios excuſat,quãuis aliquis ex illis viribus ad ſuſtinendũ ieiuniũ polleret. Quod idẽ docet clarè *Emman.Sa*: ait enim excuſare à ieiunio ætatẽ minorẽ anno vigeſimo primo, vel maiorẽ ſexageſimo:vnde æquiparat has duas ætates: at minor vigeſimo primo ſemper excuſat. Quæ ſent.etiã placet quibuſdam viris doctiſſimis. Mihi quoque valdè arridet. Quòd ſenes nequeant ſimul totum alimentum naturæ ſufficiens ſumere:id enim ob caloris defectũ,qui ſenectutem comitatur concoquere non poſſunt: quare pauciori cibo, quàm iuuenes indigent, ſed frequentiùs ſumpto. Et licèt quidam ſexagenarij in ea ætate robuſti videantur,negari nequit naturã iam prolabi,ac celeriter ad interitum tẽdere. Atque adeò eorum natura adminiculo cibi frequẽtius ſumpti indiget:vt non tam præſenti ſtatui,quàm futuro conſulatur:ne cibo ſuis temporibus eſitato natura deſtituta,citiùs corruat, viréſque omnino deficiant. Nec enim ieiunium ſoluere licèt,attenta ſola præſenti neceſſitate,ſed etiã quando in poſterum lapſus probabiliter timetur. Adde ſanitatem ſenum nõ eſſe firmam & conſtantem,ſed fallacem & incertam, mediámque inter morbum & perfectam ſanitatem, vt pulchrè teſtatur *Galen.l.5.de ſanit.tuenda,pag.*7.& ſtatim ſubiungit hæc verba:*Scire licèt ſenilis corporis ſtatum,quoniã ex leui momento in morbum decidit:ſimili ratione iis, qui ex morbo conualeſcunt,in victu eſſe curandum.* Et *l.6.p.*2.hæc ait:*Senum ſanitas querimoniis non vacat:quamuis enim omnes habeat actiones,nullam validam habet. Atque adeò illa pars artis; quæ de ſenum ductu inſtituitur,huc tantũ conſilia dirigit,vt ſanitatem eorũ quatenus fieri poteſt tueatur.* Si ergo ſanitas eorum non eſt conſtãs,ſed fallax,& apparens, victuque indigent inſtar valetudinariorum,nõ cogendi ſunt vt totum cibum naturæ neceſſarium vnico eſu accipiant,& cætera diei parte abſtineãt;quòd ieiunij eſſentia petit: ſed frequentiùs eſt eis concedendus cibus,vt cõualeſcentibus,vt natura adiuuetur,cibúſque concoqui valeat. Et confirmatur,quia ob eam rationem conualeſcentes ex morbo à præcepto ieiunij excuſantur, donec ad priſtinã ſanitatem reſtituantur. Tandem, quia Pius V. & Pont.ſucceſſores denegantes,clericis & religioſis indultum Bullæ cruciatę veſcendi lacticiniis in quadrageſima,excepe rũt ſexagenarios,quaſi in ea ætate rationi conſonet, vt imbecillitati naturæ conſulatur:ſimiliter ergo ea ætas reputanda erit ſufficiens,vt eam adepti,tanquam imbecilles,& non firmæ valetudinis,à ieiunij onere eximantur. Sed ſupereſt iam enucleanda difficultas de feminis, an ſimiliter ætas ſexagenaria ſit illis præſcribenda,vt à ieiunio eximãtur: an potiùs quinquagenaria? Nã allegata n. præced.quinquagenariam præſcribendam eſſe probãt. Quæ enim in viris eſt ſexagenaria, ea in feminis eſt quinquagenaria, attento breuiori illarũ vitæ curriculo. Deinde, quia ea ætate femina æquè appropinquat morti,ac viri LX.annũ nacti:atque ſimiliter viribus deſtituitur, indigétque cibo frequentiori,vt calor ſenilis paulatim illũ coquere poſſit:ne ſimul toto neceſſario cibo ſumpto, ſenilis ille calor ac tenuis ſuffocetur:eo vel maximè, quòd calor in feminis ſit minor,quam in viris(vt nu.præced. probauimus:)ac proinde is diminutus ratione eius ętatis,minùs capax ſit totius cibi neceſſarij ſimul ſumpti cõcoquẽdi, quàm calor viri ſexagenarij. Quæ potiſſima,imò tota ratio eſt excuſandi maſculos & ſexagenarios. In contrariũ eſt,quod nullus aſſeratę(& quidem meritò)feminas ante XXI.annũ teneri ieiunare,cùm tamẽ ratio naturalis augmenti,quæ viros eã ætatem non adeptos excuſat,ceſſet in feminis:vtpotę quæ ſicut citiùs ſeneſcũt, ita etiam citiùs adoleſcũt,ac incrementum perfectum recipiunt,(vt ex Ariſt.retuli n.præced. Sed poteſt reſponderi,iam conſuetudine ita interpretãdi receptum eſſe,vt lex Eccleſiaſtica neutrum ſexum obliget vſque ad XXI.annũ. Quæ conſuetudo non reperitur explicans ſenectutis terminũ: ac proinde conceditur locus,vt fas ſit rationibus ex vtriuſque ſexus diuerſa natura petitis inniti, ad ſibi perſuadẽdum diuerſum ſenectutis terminum præfigendũ eſſe. Prętere a,quia Pontifices indulgẽtes eſum lacticiniorum virtute Bullæ,religioſis vtriuſq; ſexus ſexagenariis,nullum ætatis diſcrimẽ conſtituerũt. Sed facilis eſt ſolutio, in eo enim indulto fatẽdum eſt eandem ætatem in vtroque ſexu deſiderari: eo quòd Pontifex certam ætatem præſcripſerit:at vbi nõ pręſcripſit,ſed ex ſola imbecillitatis ratione,quæ ex ætate proficiſcitur, iudicium ſumẽdum eſt,ſicut diuerſitas ętatum diuerſum iudicium efficit,ita diuerſitas ſexuum,quæ cauſa eſt ſenectutis ocyùs aduenientis. Deinde,quia ſi ſpectemus maiorum phlegmatum copiã,quæ in feminis reperitur,in quæ calor natiuus agit,vicémq; cibi ſupplẽt,atq; vitã ipſam quietam, ac modicæ corporis exercitatione vacantem, manifeſtè cõperiemus feminas etiã quinquagenarias minimè indigẽre frequẽti cibo,quali viri ſenes indigẽt, ſed paucis naturã earũ contentã eſſe alimentis. Quod & experiẽtia ipſa teſtatur:feminæ enim ſuaptè natura ad ieiunia procliuiores ſunt,& multo faciliùs viris ieiuniũ ferũt. Quare cũ in quinquagenariis feminis ceſſet ratio indigentiæ frequentis cibi,quæ inuenitur in viris ſexagenariis,non excuſandæ ſunt illæ à ieiuniis, inſtar horũ:ſed eadẽ ætas in vtriſq; deſiderabitur:atque maior ſenectus reperta in viro ſexagenario,quã in muliere eiuſdẽ ætatis,cõpenſabitur & adæquabitur minori indigentia cibi exiſtenti in muliere,ratione abundantiæ phlegmatum, & defectus exercitationis corporis. Sed nec hæc ratio cõcludit,nec difficultatem exhaurit. Ex ea enim pariter concludetur, ſenes in nulla ętate à ieiuniis excuſari. Quia ſenes facillimè ieiuniũ ferũt(vt docet *Hippoc.in ſuis aphoriſ.aphor.*13) paucioriq; cibo indigẽt:eo quod frigidiores ſunt. At eos excuſamus,quia(vt dicunt *Galen.& Braſauolus in illũ aphoriſ.Hippocrat.*)tale patiuntur, quale lucernis penè extinctis accidit,quæ continuã exigunt olei ſuffectionẽ,multã autẽ & ſubitã ſimul nequeunt ſuſtinere:ſic(inquiunt) ſenibus exhibere oportet cibũ neceſſarium,at paucum, & hãc ipſam cibi paucitatẽ in multas partiri portiones: nec vlla illis lõga inedia eſt iniungẽda. Idem ergo dicam de feminis quinquagenariis,fateor enim ob phlegmata, & vitã quietã,faciliùs quàm viros ferre ieiuniũ,ac pauciori alimẽto egere:at illã cibi paucitatem,prę ſenectute æquali cum viris ſexagenariis, ac maiori frigiditate,non poſſunt ſimul ſuſtinere,ſed indigẽt vt in multas diuidatur portiones:nec poterũt vnico eſu cibum neceſſarium vitæ tuendæ in poſterum ſumere: ac proinde à ieiunio,

quod in vnica comeſtione conſiſtit,excuſabuntur. Hæc me ancipitem reddunt, & viris doctis à me cõſultis placuit minorem ætatem feminis aſſignandam,quam viris: at dubitarunt de quantitate ætatis.Sed profectò quæ nu. præced. attuli ex virtute ad generandum, quæ ceſſat in femina anno quinquageſimo, & in maribus ad minùs vſque ad ſexageſimũ protenditur;& ex communi exiſtimatione,probãt æquè dici ſenem feminam quinquagenariam,ac virum ſexagenariũ. Et ideo aliis viris doctis hæc pars arriſit.Et re mecum conſiderata, & rationibus perpenſis,exiſtimo nil à ratione deuium, nec mediocriter alienum à probabilitate dicturum,qui feminas quinquagenarias à ieiunio excuſauerit, ſicut viri ſexagenarij excuſantur. At dum aliud non apparuerit clariùs cõuincẽs,tamquam probabiliorem eligo opinionem, quæ ſuſtinet indiſcriminatim de ætate viri & feminæ,ad excuſandum à ieiuniis,loquendum eſſe. Et deſeruient prædicta,ne damnemus amplectentem opinionem,quæ feminas quinquagenarias excuſat, veruntamen licet prædicta oſtendant eam opinionem eſſe probabilem ſpeculatiuè loquendo,at in praxi cenſeo non eſſe tutam.

DISPVTATIO XXXIII.

An profeſſio coniugis de licentia ſpontanea alterius emiſſa abſque aliis iure requiſitis valida ſit: nec profeſſus reuocari poſſit, ſed manens in ſeculo cogendus ſit profiteri, aut vouere caſtitatem?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt,n.1.
Quando coniux etiam iuuenis manens in ſeculo vouit caſtitatem, valida eſt profeſſio alterius de licentia ipſius facta,n.2.
Quid,quando nullum emiſit votum?Refertur quædam ſententia,n.3.
Valida eſt huiuſmodi profeſſio,n.4.
An hic profeſſus ad vxorem reuocatus, teneatur vxore mortua ad religionem redire,nec validè poſſit matrim.iungi,n.5.
An teneatur reddere,ac poſſit debitum petere?n.6.& ibi remiſſiuè, an vxor teneatur ei reddere.
Satisfit argumentis,n.7.
An coniux profeſſus de licentia alterius iuuenis manentis in ſeculo cum voto caſtitatis,poſſit reuocari è monaſterio?Refertur quædam ſent.n.8.
Non poteſt tunc reuocari,n.9.
Quid,ſi votum caſtitatis coniugis manentis in ſeculo ſit temporale,n.10.
Quid,ſi nullum votum emiſit?Referuntur tres ſententiæ,n.11.12.13.
Proponitur ſententia auctoris.n.14.
An quoties poteſt reuocari,poſſit hic propria auctoritate exire,n.15.
An ſit locus huic reuocationi,eo quod Epiſcopi auctoritas non interuenerit, num.16.
An hæc reuocatio fiat iure actionis competentis coniugi manenti in ſeculo, an ſolo iudicis officio interuenienti?Refertur opinio,n.17.
Proponitur Auctoris ſententia,n.18.
An ſi res eſt integra,poſſit ipſe coniux, qui licentiam conceſſit,reuocare? num.19.
An quando Epiſcopus licentiam conceſſit,poſſit fieri reuocatio?n.20.
An poſſit Epiſc. compellere religioſos exemptos impedientes reuocationem hanc ex eorum monaſterio,n.21.
An poſſit in hoc & in aliis caſibus,in quibus iuriſdictionem habet in exemptos,ipſos cenſuris compellere.Refertur quædam ſententia,n.22.
Auctoris ſententia traditur,n.23.
Coniux manens in ſeculo,cum nullum votum fecit, aut illud fecit, & eſt ſenex,nec ſuſpectus,an ſit cogendus ingredi religionem,ſi de eius ſpontanea licentia alter profeſſus ſit,n.24.
Quid,ſi coniux ſit iuuenis aut ſuſpectus de incontinentia. Refertur duplex ſent.n.25.& 26.
Sententia Auctoris,n.27.
Soluuntur argumenta,n.28.

1 SVperiori diſp.egimus de requiſitis, vt profeſſio cõiugis de alterius licẽtia facta ſit licita.In pręſenti diſcutiẽdum eſt,quæ ex illis deſiderentur,vt valida ſit:& quæ exigantur,ne concedatur repetitio, & cogatur profeſſus egredi.Et quia poteſt dari licẽtia ſponte,dolo,aut metu, aut nulla interuenire licentia,aut ſola diſſimulatio abſq; alia licẽtia expreſſa.Diſputatio hæc aget de profeſſione facta ex licentia ſpontanea coniugis, in qua defecerunt alia iure requiſita,nimirum,quia coniux iuuenis nõ pariter ingreſſus eſt religionem, aut nõ emiſit votum, ſiue iuuenis ſiue ſenex eſſet:atque ita procedit quando in licentia ipſa nil vitij interuenit. Et in ſeqq. diſputabitur, quando deficit prorſus licentia,aut ea fuit vitioſa, quia metu aut dolo extorta:aut non fuit expreſſa,ſed ſola diſſimulatio. Quadruplex ergo quęſtio ſub pręſenti diſputatione clauditur,in ea enucleanda.I. de valore profeſſionis coniugis factæ ex ſpontanea alterius licentia,abſque aliis iure requiſitis.II.de facultate reuocandi illum, qui ſine his conditionibus eſt profeſſus.III.an hæc facultas reuocandi competat iure actionis coniugi?IV.quando non conceditur reuocatio, an compellendus ſit coniux manens in ſeculo profiteri religionem?

QVÆSTIO I. An valida ſit coniugis profeſſio de alicentia ſpontanea alterius emiſſa manẽtis in ſeculo cum voto caſtitatis vel abſque illo? Quæſtio hæc in duplici euentu diſcuti poteſt.Prior eſt,vbi cõiux licentiã concedens manet in ſeculo cum voto caſtitatis.Poſterior,quãdo abſque illo. Et quidem in priori euentu,quamuis qui manens in ſeculo votũ caſtitatis emiſit, ſit iuuenis & ſuſpectus de incontinẽtia,certum eſt validam eſſe profeſſionem alterius,cui ſponte ſua licentiam cõceſſit. Quod non ſit de ſubſtãtia profeſſionis coniugis, profeſſio alterius,ſed tantum deſideretur, quando hic eſt iuuenis, vt profeſſio alterius licitè fiat.Nec peruerſio ordinis, quando non eſt de ſubſtantia, vitiat actum, vt *l.1.& ibi per Bald.C. de appellat.& per Bart.l.Prolatam,c.de ſentent.per Abb.Imol.& DD.c.Exhibita,de iudiciis.* Deinde,quia textus *c.Ad Apoſtolicam,c.Cum ſis,c.Vxoratus,de cõuerſ.coniug.* petẽtes vt coniux iuuenis ſimul profiteatur,explicãt quid iure fieri debeat,vt legitimè fiat profeſſio, nõ tamen irritant contra factã. Cùm conſtet multa prohiberi fieri,quæ tamẽ cõtra facta tenent, *c.Ad Apoſtolicam,de reg.* Et ideo ita docent *Frederic.conſ.47.ad fin.Hoſt.ſum.t.de conuerſ.coniug.n.8.Innoc.c.1.n.vn.verb.Seruare,eo.t.& ibi Calder.Abb.ibi n.8.* dicẽs eſſe omniũ, *Anchar.ibi n.3.Card.ibi in fin.& c.Ex parte,* el *1.ad fi. eod.t.Henric.c.Vxoratus,n.9.eo.t. Aretinus conſ.59.n.8.verſ.Si ergo.Palud.4.d.27.q.3.a.2.n.19.Maioris 4.d.32.q.2.§.Pro illa rubr.Roſella verb.Impedimentũ, imped.11.init.Sylu.Matrimoniũ 8.q.12.dict.4.Tabiena Matrimoniũ 1.q.3.n.4. Sotus 4.d.27.q.1.a.4.col.penult.verſ.Caſus autem.Nauar.l.3.conſil.t.de conuerſ.cõiug.in priori edit.conſ.5.n.3.in poſter.conſ.14.n.3.Greg.Lop.l.12.verb.Vale el caſamiento,t.7.p.1.Enriq.l.11.de matrim.c.8.n.9.* & omnes DD.n.4.referendi,qui dicũt valere profeſſionem,quãdo coniux manens in ſeculo nullũ votum emiſit,nedum quando vouit. Et quamuis *Anchar.c.1.n.2.notab.2.de conuerſ.coniug.* dicat, vt tranſitus ad religionem ſit iure validus,non ſatis eſſe votum alterius manẽtis in ſeculo,ſed oportere,vt ſimul ingrediatur,non eſt contrarius:intelligit enim,vt ſit validus,id eſt firmus, ita vt reuocationi nõ ſit locus;vt ibi ferè ſe explicat.Nec audiendus eſt *Angles Floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.1.de effectibus illius,d.27.a.3.in dubio,quod mouet poſt 3.diffic.* vbi docet, profeſſionẽ alterius eſſe nullam, altero iuuene nõ profitente, & ſtatim *diffic.6.* ſibi contradicit, ait enim,nuptias contractas ab hoc coniuge reuocato,poſt alterius obitũ eſſe nullas.Quod verũ eſſe nequit,niſi profeſſio prior eſſet valida,ob quam matrimoniũ ſubſequens irritaretur.

In poſteriori caſu,nimirùm, quando coniux manens in ſeculo nullum votum emiſit; eſt grauior difficultas. Quidam cenſent profeſſionem eſſe nullam.Prob. ex *cap. Vxoratus,de conuerſ.coning.* ibi: *Vxoratus ſine licentia vxoris inter vos nullatenus recipiatur,quæ integræ opinionis exiſtat.* Nam dictio Nullatenus inducit actum ipſo iure nullum. Vt ex multis probaui lib.præc.diſp.32.n.7.Ita docent *Innoc. c.Quidam,ſtatim in princip.& n.3.& 4.de cõuerſ.coniug.Angelus ria ſumma,* vbi de matrim. *n.253.Emm.Sa ſumma,verb.Religio n.33.* Addit Innocentius id votũ in profeſſione ea factum habere vim ſolius voti ſimplicis,ac proinde per illud nõ dirimi matrim.ſubſequẽs.Sicut dicitur *eod.c.Quidã,*de profeſſione abſq; alterius coniugis licentia facta.

Cæterùm veriſſima ſent. probat, eam profeſſionem eſſe validam.Quam probant eædem rationes num. 2. adductæ.Inſuper cõſtat ex *cap.Ex parte,* el *1.de conuerſ.coniug.*

vbi conſultus Pontifex de quodam, qui graui morbo laborãs vxore ſponte conſentiente, in religione profeſſus eſt: ac poſtea ſanitatem adeptus, vxorem retinuit, & ea defuncta alium duxit, ſic ait: *Quia verò prædictus D. licèt vxore ſua remanente in ſeculo, de iure ad religionẽ nequiuerit proficiſci: ea tamen ſublata de medio, votum ſine ſalutis ſuæ periculo nõ potuit violare: mandamus vt prædictũ D. compellas, vt muliere demiſſa, ad ſuum monaſterium reuertatur, ſub regulari habitu de cætero Domino ſeruiturus.* Ergo valuit profeſſio, vbi ſola vxoris licentia adfuit, alias valeret ſecundùm matrimonium. Tandem id probatur ex *c. Agathoſa. 27. q. 2.* quod eſt ex D. Greg. *l. 9. ep.* 44. ibi: *Experiẽtia tuæ præcipimus, vt diligẽti inquiſitione diſcutiat, ne fortè cum eius voluntate conuerſus ſit, vel ipſa ſe mutare promiſerit, & ſi hoc repererit, illum in monaſterio remanere prouideat.* Vbi pondero, Pontificẽ locutũ fuiſſe diſiunctiuè, nimirũ, ſi vxor cõſenſum præſtitit, aut pariter cõuerſa eſt. In quocumque igitur illorum euentuũ valida eſt profeſſio. Et ideo hãc ſent. tuentur ex Iuriſperitis *gloſſ. c. Vxoratus, verb. Nullatenus, de conuerſ. coniug. & c. Ex parte, el 1. eod. t. in fin. Goffred. ſum. t. de conuerſ. coniug. num. 5. Hoſt. ſumm. eod. t. n. 2. fine. & d. c. Ex parte, paulo poſt princ. ſuper verb. Vxorem. Cald. c. 1. de conuerſ. coniug. & ibi Abbas n. 8. idem Abbas d. c. Ex parte, n. 2. 3. & 5. & d. c. Vxoratus, n. 5.* vbi *Ant. n. 5. Aretin. conſ. 59. n. 8. verſ. Tertiò probatur. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 11. a. 2. q. 11. Roſella verb. Impedimentum, imped. 11. init. Sylu. Matrimonium 8. q. 12. dict. 4.* Et ex Theologis, *Durand. 4. d. 32. q. 2. n. 6. & ibi Maioris, q. 2. §. Pro illa rubrica. Richard. 4. d. 27. ar. 2. q. 4. corp. Adrian. quodlib. 1. art. 3. ad 7. Palacios 4. d. 27. diſp. 2. col. antepen. f. 591. & col. 34. verſ. Hæſitas ſecundo, f. 589. Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 9. Azor l. 11. inſtit. moral. cap. 1. q. 6. §. Si quæras.* Eiuſdem ſent. vidẽtur eſſe alij Theologi & Iuriſperiti, qui indiſtinctè docẽt, valere profeſſionem cõiuge manente in ſeculo, nec explicant votũ emiſerit, necne. Sic ex Iuriſperitis docent *Alberic. in ſuo dictionar. lit. V. verb. Votum, 4. Archid. c. 2. n. 2. Et ibi Bellamera n. 3. 33. q. 5. Card. c. 1. n. vn. q. 4. de conuerſ. coniug. Henricus c. Placet, fin. eod. t. Brunell. de ſponſalib. concl. 30. n. 9. Ioan. de Friburg. ſum. cõfeſſ. l. 1. t. 8. q. 50. Angel. Matrimonium, q. 4. n. 10. Sylu. verb. Diuortium, q. 17. dict. 3. & ibi Armill. n. 12.* & ex Theologis, *D. Bonau. 4. d. 27. in expoſit. lit. n. 4. Palud. & Sotus n. 2. alleg. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 54. col. antepen. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 104. Cañedo ſum. ſacram. tract. de matrim. c. 7. nu. 54.*

5 Hinc deducitur profeſſum hũc à monaſterio reuocatum, eo quod deſiderata ſint aliqua iure requiſita, ac cõiugi reſtitutum, teneri, eo cõiuge defuncto, ad monaſterium redire. Quod verè profeſſus ſit, ac ſolùm coactus redire ad coniugem manentẽ in ſeculo, ad conſulendum periculo incontinẽtiæ eius, quod morte ceſſat. Et ita habetur expreſsè *c. Ex parte, el 1. de conuerſ. coniug.* cuius verba n. præc. retuli. Et docẽt *gloſſa c. Agathoſa, verb. Debeas, 27. q. 2. Hoſtienſis ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 8.* Abb. *c. 1. n. 8. eo. t. Calder.* Anton. Alberic. *Archid. Bellamera, Brunell.* Aretin. *Ioann. de Friburgo,* Angel. *præced.* Allegati. *Domin. c. Seriatim, n. 5. d. 32. & ibi Turrec. a. 3. n. 4. caſu 8. Card. c. Ex parte, el 1. paulo poſt prin. & c. Quidã, n. 2. q. 5. ſi. de conuerſ. coniug. Sylu. verb. Diuortium, q. 17. dict. 3. & ibi Armilla, n. 12. Greg. Lopez l. 12. verb. Vale el caſamiento, t. 7. part. 1.* Et ex Theologis, *D. Bonauẽt. Palud. Sotus, Azor, Lud. Lopez, Cañedo eos n. præced. retuli, Angles Floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 1. de eſſentialibus matrim. d. 27. art. 3. diffic. 5.* Quare ſic profeſſus ille aliud matrim. tũc ineat, erit irritũ ratione voti ſolẽnis in illa profeſſione valida emiſſi. Sic *gloſſa,* Alber. *Hoſt. Henric. Greg. Lopez, Palud. Sotus, Azor, Angles diffic. 6. eiſdẽ locis. Abbas* c. Ex *parte, el 1. n. 2. de conuerſ. coniug. Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 9* Et clarè probatur ex eo *c. Ex parte,* vbi iubetur profeſſus hic, vxore poſtea ducta dimiſſa, ad monaſteriũ, à quo ad priorẽ vxorẽ reuocatus fuerat, redire. At ſi matrim. poſterius eſſet validũ, id cõſeruandũ eſſet. Quare nõ audiẽdus eſt *Palacios, qui 4. d. 32. diſp. 2. col. 13. &* 14. dicit eã profeſſionem reuocatione caſſari: ac proinde matrim. poſtea initũ eſſe validum. Et ipſum ſequitur *Vega, 2. to. ſum. c. 34. caſu 104. §. Lo tercero.* Sed cõtrarium eſſe verum, ex dictis conuincitur.

Secundò deducitur, profeſſum hunc reuocatum ad coniugem manentem in ſeculo teneri illi debitum reddere. Quia aliàs fruſtra eſſet reuocatio, nec ea conſuleretur incontinentiæ manẽtis in ſeculo, imò grauiori periculo exponeretur. Et ratio eſt, quoniã etſi cõiux licentiam profitendi concedens videatur iure ſuo renũciare, ac proinde alterum non teneri reddere cenſendum ſit: at quia renunciatio non fuit ſufficiens & perfecta, defectu modi ab Eccleſia præſcripti, ſuſpenditur voti executio ad hunc effectum vt reddere teneatur. Ita docẽt *Scotus 4. d. 32. q. vnic. Paludan. 4. d. 27. q. 3. art. 2. num. 19. & d. 32. art. 2. n. 17. Abbas c. Uxoratus, n. 8. de conuerſ. coniug. Turrec. c. Seriatim, d. 32. art. 3. n. 4. caſu 8. Supplement. Gabriel. 4. d. 32. q. 1. a. 2. in coroll.* quod infert ex *9. concl. Palacios 4. d. 27. diſp. 2. col. antepenult. f. 591.* Addit *Scotus* (& bene) teneri hunc non petere debitum. Quia cùm ſit verè profeſſus, aſtringitur voto caſtitatis: ac proinde tenetur ex parte ſua continere. Imò & *Turrecremata* ait neutrum poſſe exigere. Quia coniux dans licentiam ceſſit iure ſuo. Sed cùm nullum emiſerit votum, ratione cuius interdictum ſibi ſit debiti petitione, exiſtimo eum poſſe. Quia renunciatio illa non fuit ſolida ac perfecta. An verò alter coniux teneatur ei reddere? dicam diſp. 38. n. 22. 6

7 Ad textum contrarium, n. 3. adductum reſpondeo dictionem, Nullatenus, non ſemper reddere actum nullum (vt docent aliqui, quos retuli l. 6. diſp. 32. n. 7.) Idq́ue maximè eſt verum, vbi induceretur iuris alterius correctio, declarantis actum illum eſſe validum, vt contingit hic, vt probant textus n. 4. adducti.

8 QVÆSTIO II. An ille validè profeſſus abſque iure petitis in cõiuge manẽte in ſeculo, poſſit reuocari, vt coniugi reſtituatur, ex cuius licentia profeſſus eſt: ac ipſi integrum ſit propria auctoritate exire? Difficultas hęc verſatur in expoſitione textus *c. 1. de conuerſ. coniug.* vbi ſermo eſt de viro, qui vxore conſentienti profeſſus eſt, & ſic dicitur: *Dicimus quod niſi vxor ad religionem tranſierit, aut perpetuò caſtitatem ſeruare promiſerit, vir poteſt & debet de monaſterio reuocari.* Et quidem hæc quæſt. ſicut & præcedens, in duplici caſu poteſt agitari. Prior eſt, vbi coniux manens in ſeculo voto ſe caſtitatis aſtrinxit. Poſterior, vbi id nõ fecit. Et in priori caſu, quãdo coniux manens in ſeculo vouit, cùm eſſet iuuenis, aut de incontinentia ſuſpectus, poſſe profeſſum reuocari, iuxta deciſionem *d. cap. 1.* admittunt aliqui. Quia manens in ſeculo nõ pręſtitit, quod iure præſcriptum eſt ad alterius profeſſionem: erat enim pariter profeſſurus ratione iuuentutis, ſecus ſi eſſet ſenex, nec dè incontinentia ſuſpectus, *c. Cum ſis, cap. Uxoratus, c.* Ad *Apoſtolicam, de conuerſ. coniug.* Et confirm. quia *c. 1. eo. t.* non corrigit prædictos textus ſub eadem rubrica contentos, imò iuxta illos debet intelligi: oportet enim iura iuribus concordare, *l. vn. c. de inoffic. dotibus.* Atque ita dum *c. 1.* negat reuocationem profeſſi, niſi vxor vouerit caſtitatem, aut religionem profeſſa ſit, intelligi debet, vt in ſene ſufficiat prædictum votum. Quando ergo coniux iuuenis ſolum votum in ſeculo emiſit, erit locus reuocationi. Et ideo hanc ſententiam ſatis poſſe amplecti, ait *gl. cap. Significauit, in fine, de conuerſ. coniug.* Et eam ſuſtinent cum hac limitatione, ſi mulier eſſet iuris ignara, nec de præiudicio ſuo certior reddita, *Hoſt. eo. c. Significauit, n. 2. in fine, & ibi Ioan. Andr. n. vlt.* & abſque limitatione *idẽ Hoſt. ſum. t. de conuerſ. coniug. nu. 8. Greg. Lop. l. 12. verb. Vale el caſamiento, t. 7. p. 1.* Et *Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 9.* ait poſſe Epiſcopum ex diſpẽſatione extrahere maritum ſic profeſſum, ob periculum incontinentiæ vxoris. Et reddit rationem *in comment. lit. R.* quia vrgente periculo incontinentiæ Epiſcopus diſpenſat in voto caſtitatis præcipuè cum coniugato. Sed hoc non credo. Quia hoc eſt votum ſolemne, ac per id acquiſiuit ius religio.

At verior ſent. habet, non eſſe locum prædictæ reuocationi. Quod coniux manens in ſeculo ceſſerit iure ſuo licentiam ſpontaneam alteri profitendi concedens, voto caſtitatis à ſe emiſſo. Quod licèt iura non approbent, vt 9

licitus ſit ingreſſus,quando manẽs in ſeculo eſt iuuenis,
imò fieri interdicant,*c.Cum ſis,c.Vxoratus,c.Ad Apoſtolicã*
*de conuerſ.coniug.*at approbat *c.1.eo.t.*ad hunc effectum, ne
concedatur reuocatio profeſſi.Siquidem diſiunctiuè pe-
tit, vt alter ſimul profiteretur,aut votum caſtitatis emit-
teret.Quare hi textus ſibi ipſis minimè aduerſantur. Et
ideo huius ſent.ſunt *Innoc.c.1.n.vn.ſuper verb. Reuocari, de*
conuerſ.coniug.& ibi Calder.& Abbas n.8.idem Abb.c.Signifi-
cauit,n.3.& c.Vxoratus,n.5.eod.t.Anchar.d.c.1. n. 3. Cardin.c.
Ex parte,el 1.ad fin.de conuerſ.coniug. Aretin.cõſil.59.n.8.verſ.
Si ergo,Maioris 4.d.32.q.2.§.Pro illa rubrica, paulo ante verſ.
Ecce quomodo.Roſella verb.Impedimentũ,imped.11.init.Sylueſt.
Matrimonium 8.q.12.dict.4.Tabiena Matrimoniũ 1. q.3.n.4.
& hoc ſupponit *Archid.c. Agathoſa,n.3.& ibi Bellamera nu.*
2.27.q.2.& Dominic.c.Seriatim,n.5.d.32. vbi ſuſtinẽt hunc
coniugẽ manentem in ſeculo cogendũ eſſe , quo ſeruet
votũ,ingredi religionem. Idémque tamquam notũ ſup-
ponunt *DD.allegãdi n.25.& duobus ſeq.* & ſolũ in dubium
vertunt an hic coniux ſit in monaſteriũ tantùm detrudẽ-
dus,an etiam cogendus profiteri. Et hæc ſent. eſt vera,
quamuis vxor eſſet iuris ignara. Cùm enim non cogatur
ad aliud,quàm ad proprij voti obſeruãtiam, & ne reuo-
cetur profeſſus,cui conſenſum præſtitit , non eſt curan-
dum,an iuris conſcia an potiùs ignara ſit Ita *Abb. duplici*
priori loco alleg.Cald.Card.Sylu.Maioris,Roſella , Tabiena ibid.
10 Imò quamuis votum caſtitatis emiſſum à cõiuge ma-
nenti in ſeculo ſit temporale,non eſſe locum reuocatio-
ni profeſſi ait *Hugo,c.Qui vxorem,33.q.5.* Sed meliùs *Ro-*
denſis,quem referunt & ſequuntur *Alberic.in ſuo dictiona-*
rio,lit.V.verb.Votum 4.Vincent.2.tom.in ſpec.doctrin.l. 9.c. 87.
Aſtenſ.2.p.ſum.lib.8.t.11.a.2.q. 12. Ioannes de Friburgo ſum.
*confeſſ.l.1.t.8.q.40.*ſic diſtinguit,ſi vxor conſcia iuris erat,
non reuocabitur vir,ſed ipſa cogetur,ſi ſenex ſit,votum
perpetuũ emittere:& ſi iuuenis , ingredi monaſterium.
Sicut iura petũt ad eum ingreſſum viri:ad id enim ſe vi-
ſa eſt obligaſſe , eam licentiam conſcia iuris conceden-
do:iuxta ea,quæ dicemus num.14. & 27. ſi verò ignara,
reuocabitur vir profeſſus.Quia *c.1.de conuerſ.coniug.*con-
cedens profeſſi reuocationem,eam concedit quoties cõ-
iux manens in ſeculo non vouet perpetuo caſtitatem.
11 In poſteriori caſu,nempe, quando coniux manens in
ſeculo nullum emiſit votum , eſt quadruplex ſententia.
I.Negat profeſſum reuocandum fore; ſed ait manentem
in ſeculo compellendum caſtè viuere. Quòd profeſſio
tenuerit:& explicat *c.1.de conuerſ.coniug.*concedens reuo-
cationem,quando coniux concedens licentiam non vo-
uit,vt intelligatur de licentia metu aut dolo extorta.Ita
docent quidam antiqui,vt refert *gl.fin.d.c.1.* idem tenet
Duran.4.d.32.q.2.n.6.
12 II.Sent.admittit reuocationem,ſiue vxor eſſet conſcia
iuris,ſiue ignara.Quia textus *c.1.de cõuerſ.cõiu.* indiſtinctè
cõcedit reuocationẽ,vbi manẽs in ſeculo non vouit ca-
ſtitatẽ.Ita ſentiunt *gl.eo.c.1.ad fin.& ibi Innoc.n.vn.verſ.Ser-*
uare,& verſ.Hoc autem.Cardin.ibi,ſine.Henric.c.Vxoratus,n.8.
& 10.de conuerſ.coniug.Palacios 4.d.27.diſp.2.col.36.fol.590.
& idẽ colligitur ex aliis,qui indiſtinctè docẽt profeſſum
hũc reuocandũ,quando cõiux in ſeculo manens non vo-
uit.Hi ſunt *Ioan, And.c.Ex parte,el 1.n.vlt.verſ.In quarto ca-*
ſu,& ibi Anchar.in fi.de cõuerſ.coniug. Archid.c.Agathoſa,n.3.
& ibi Bellamera n.2.27.q.2. Adrian.quodlib.1.a.3.in ſolut.ad 7.
13 III.Sent.abſolutè dicit vxorem ſimpliciter cõſentien-
tem,ſi ſuſpecta ſit,cogi ad religionis ingreſſum : ac pro-
inde reuocationem negat. Sic *Hugo*, quem refert & ſe-
quitur *Goffred.ſum.t.de conuerſ.coniug.n.9.Hoſt ſum.eo.t.n.*10.
14 IV.Sententia(cui tamquam probabiliori adhæreo)ait
cum diſtinctione hac,Si vxor manẽs in ſeculo erat con-
ſcia iuris diſponentis virum non poſſe profiteri,niſi ipſa
licentiam concedens voueat caſtitatem, ſi ſenex ſit:& ſi
iuuenis,ingrediatur religionem:non poteſt vir profeſſus
reuocari:ſecus ſi ipſa huius iuris inſcia erat.Quare *c.1.de*
*conuerſ.coniug.*diſponẽs poſſe reuocari profeſſum,quando
manens in ſeculo non emiſit votũ,quando ea iuris igno-
rantia accidit, venit intelligendum. Ratio huius ſenten-
tiæ eſt,quia manens in ſeculo eius iuris cõſcius, & ſpõte
concedens licentiam profitendi ſuo coniugi,videtur ta-
citè vouere,& ad id ſe aſtringere, quod ad illius ingreſ-
ſus valorẽ irreuocabilẽ deſiderari norat. Volẽs enim ali-
quid videtur velle omne id , per quod peruenitur ad il-
lud.*c.Prudentiam,de offic.deleg.l.Ad rem nobilem,l.Ad legatũ,*
*ff.de procur.*Præterea,quia non videtur velle actũ fruſtra-
neũ efficere.Deinde,quia *c.Qui vxorem,33.q.5.* quod eſt ex
cõcilio Rhemenſi, ſatis fauet huic ſent.ibi: *Qui vxorẽ ſuã*
velare permiſerit,aliam nõ accipiat,ſed ſimiliter conuertatur. Vbi
non dicitur maritum vouiſſe,ſed conſenſum vxoris pro-
feſſioni præſtitiſſe:& tamẽ quia vir præſumitur conſcius
iuris cogitur ſimiliter profiteri.Et ideo hanc ſententiam
tenet *gloſſ.eo.c.Qui vxorem,in fine, & c.Agathoſa,verb.Vel ip-*
ſa,in fin.27.q.2.& c.Seriatim,verb.Poſt mortem,d. 32.& c.Ex
parte,el 1.verb.Conſentiẽte,de conuerſ.coniug. Abbas *d.c.1.n.4.&*
8.& d.c.Ex parte,n.4.& c.Veniẽs,n.3.eo.t.Richard.d.27.a.2.q.
4.corp.Vincẽtius 2.to.in ſpeculo doctrinali,l.9.c.92.Roſella verb.
Impedimẽtum,imped.11.init.Angel.Matrimonium 4.n.9.Sylu.
Matrimonium 8.q.12.dict.4.Tabiena Matrimonium 1.q.3.n.4.
Sotus §.d.27.q.1.a.4.col.penul.Greg.Lop.l.11.verb.Eſto,t.7.p.1.
& l.2.verb.De guardar,t.10.p.4.Enriq.l.11.de matrim.c.8.n.9.
Meritò autẽ omnes hi loquũtur de vxore iuris ignara:ſi
enim eſſet vir,ſiue eſſet iuris cõſcius,ſiue ignarus,eo ipſo
quòd vxori licentiam profitendi concederet, cenſeretur
vouere,ac proinde ceſſaret reuocatio.Quòd in ipſo locũ
habeat *reg.Ignorantia,de reg.iuris,in 6.*quæ habet ignoran-
tiam facti,non iuris excuſare.Ita limitant *Abb.eo.c.1.n.9.*
Greg.Lop.l.2.verb.De guardar,t.10.p.4. Sed hæc *differentia*
intelligitur in foro externo,in quo non præſumitur,nec
excuſat iuris ignorantia,vt dicam *l. 9.*diſp.32.n.10.
Sed dubitabis, an caſu,quo poteſt hic cõiux reuocari, 15
*poſſit propria auctoritate exire?*Id affirmãt *Innoc.c.Qui-*
dam,n.3.de conuerſ.coniug.& Magiſter Abbatis antiqui(vt re-
ferunt *Ioan.And.c.1.n.3.& ibi Ant.n.7.Anchar. in fine* : nec
reprobant,ſed tantùm vocant oppoſitũ tutius,nimirum,
vt reuocatio fiat auctoritate iudicis.)Idem tenet *Turrecr.*
*c.Seriatim,a.3.n.5.d.32.*Quia ſi poteſt reuocari,cur nõ *po-*
terit coactionem præuenire?Deinde, quia quamuis pro-
feſſio teneat,at alienando ſe à coniuge peccauit, præſti-
títque adulterij anſam. Ergo poteſt propria auctoritate
egredi,ne in peccato perſiſtat, & vt ceſſet cauſa adulte-
rij.Imò addunt *Innoc.& Turrecr.*poſſe eum profeſſum pe-
tere,vt coniux manens in ſeculo ſibi reddatur.At dicen-
dũ eſt minimè poſſe propria auctoritate egredi.Quia ve-
rè profeſſus eſt,& tenetur ad obedientiã.Et quamuis ini-
tio peccarit ingrediens religionem non ſeruatis iure
preſcriptis in coniuge manenti in ſeculo:at perſiſtens in
religione non peccat:quia iam non eſt ſui iuris : & licèt
poſſit reuocari,id non eſt iure actionis, competentis al-
teri cõiugi,ſed ex mero iudicis officio(vt dicemus n.18.)
Et eſto eſſet iure actionis,at dũ coniux manẽs in ſeculo
eo iure non vtitur reuocationem petens,nullũ ius egre-
diendi habet profeſſus ille.Et ita docent *gloſſ. c. Vxoratus,*
verb.Nullatenus,de conuerſ.coniug.& ibi Anchar.fin. Cardin.c.
1.n.vnic.q.2.& 4.eod.tit.Vega 1.tom.ſum.c.34.caſu 104.
An autem eo quod licentia Epiſcopi non interuene- 16
rit,detur reuocatio? dixi diſp.præced.n.3.
Q*VÆSTIO* III. An caſu quo profeſſus hic reuocari 17
poteſt,id fiat iure actionis competẽtis coniugi in ſeculo
relicto : an potius ex ſolo iudicis officio? Quibuſdã pla-
cet id fieri iure actionis:atque ita concedunt coniugi in
ſeculo relicto,qui ſponte licentiam illam profitendi de-
dit,ius repetendi profeſſum.Quia cum ea cõiugis licen-
tia fuerit minus legitima, non videtur ipſi ius reuocandi
ademptum.Atq; ita ſentiunt Abbas *antiquus,c. 1.de cõuerſ.*
coniug.Innoc.c.Quidam,n.3.eod.tit.Dominic.c. Seriatim,n.5.d.
32.Richard.4.d.32.a.2.q.2.fin.corporis, & ad 2.fin.Palud.4.d.32.q.
2.a.2.n.17.& d.27.q.3.a.2.n.15.Aſtenſ.ſum.2.p.lib.8.t.10.a.2.
q.7.fin.Supplementum Gabrielis 4.d.32.q.1.art. 2. in corollario,
quod infert ex 9.cõcluſ.Guiliel.Borillong.4.d.32.q.vn.a.2.poſt 1.
con

concl.caſu 1. Palacios 4.d.27.diſp.2.col.36.verſ.Scito tamē. Maiolus lib.1.de irregular.c.4.n.5. Angles Floribus,1.p.vbi de matrim.q.1.de eſſentialib.ipſius,d.27.a.3.diffic.4. Ant.Gom.in expoſitione bullæ cruciatæ,clauſ.10.n.70. Dicunt autē Palud.ea.d.32.q.2.a.2.n.17. Ricardus, Aſtenſis, Supplemēt. Gabrielis eiſdem locis,peccare coniugem manentem in ſeculo reuocando.

18 At multo,verius eſt non poſſe reuocari iure actionis, ad coniugis alterius petitionem, ſed ex ſolo iudicis officio,cuius eſt conſulere periculo incontinentiæ cōiugis in ſeculo relicti, dum id imminere viderit, reuocando profeſſum,& eum illi reſtituendo.Et ita intelligitur c. 1. de conuerſ. coniug.eam reuocationem cōcedens.Quia cum profeſſioni conſenſum præſtiterit, ceſſit iure ſuo, quod in eum habebat:ac proinde amplius actionem nō habet. Et ita opinantur gl.c.Vxoratus.verb. Nullatenus, de conuerſ. coniug. vbi Ioan.And.fin. Anton.n.5. Abbas n.6. Anchar. fin. Card.q.1. Idem Ioan. And.c. Ex parte,el 1.num.4.eod. t. & ibi Anton.n.8. Anchar.n.2.verſ. In 4.caſu. Card. paulo ante fin. Idem Ant.c.1.n.4.eod.t.& ibi Calder. Abbas,n.8. Card.in fine, & oppoſit.2.idem Abb.c.Significauit,n.3.eo.tit. Aretinus conſil. 59.n.8.verſ.Tertio probatur. Aſtenſis ſum.2.p.lib.8.t.11.a.2.q.11. Brunel.de ſponſal.concl.30.n.9. Lex regia 11.t.7.p.1.& ibi Greg.Lopez,verb.De ſu officio. Roſell.verb. Impedimentū, impedim.11.initio. Angelus Matrimonium 4.n.9. Syluest. Matrimonium 8.q.12.d.4. Tabiena Matrimonium 1.q.3.n.4. Azor lib.12.inſtitutionum moralium,c.1.q.6.§.Si quæras.

19 Id tamen certum eſt,ſi res eſt integra,quia coniux,cui data eſt licentia, nondum eſt profeſſus, poteſt licentia à coniuge concedente reuocari: nec factū tenebit geſtum ab altero poſt eam reuocationem.Quod legitima licentia caruerit.Ita docent Palud.4.d.32.q.2.a.2.n.17.& d.27.q.3.a.2.n.15. Supplementum Gabr.4.d.32.q.1.a.2.concl.8.fi.& d.27.q.2.a.3.dub.9. Palacios 4. d. 27. diſp. 2. fine: qui addit nullum eſſe tempus præſcriptum, ad hanç reuocationē, ſed quandocūque fieri poſſe, dummodo res ſit integra. Et explicat Palacios, quando manens in ſeculo nō emiſit votum: indeciſum autem reliquit, quando votū emiſit. At exiſtimo non poſſe reuocare,ſi licentia legitima fuit, vt quia manens in ſeculo erat ſenex. Iam enim perfectè ceſſit iure ſuo:nec res eſt integra:cum ipſe voto aſtrictus ſit pacto mutuo inito: quippe alter conſenſit emiſſioni voti,vt ſibi integrum eſſet profiteri. Si verò non fuit legitima,quia erat iuuenis, peccabit quidem cōtra votum reuocando: at factum tenebit,reuocatioque valida erit. Quia non erat perfecta renunciatio proprij iuris, vt diximus num.6.

20 Vtrum autem ceſſet prædicta reuocatio officio iudicis facienda,quando Epiſc.conceſſit licētiam profeſſioni faciendæ:at fuit minus legitima?iuxta dicta diſp.prec.n.3.

21 Poteſt verò Epiſcopus cōtra religioſos exēptos procedere, quando iniuſtè detinent coniugem hunc profeſſum:impediūntque ne eius officio reuocetur. Quod benè docet Salzedo in additionibus ad pract.Bernardi Diaz c.3. lit.A.§.Punire,in fine: & ita praxi receptum ſe vidiſſe. Et ratio eſt, quod in hoc euētu nō agatur de religionis priuilegiis,ſeu ipſa concernentibus,aut de ſtatu regulariū: ſed de matrimonij inſtauratione, coniugíſque reuocatione,qui minus legitimè profeſſus fuit.Quod ordinarij proprium eſt,c.1.de conuerſ.coniug.Deinde,quia ordinario competit omnimoda iuriſdictio contra extraneos & exemptos impedientes ſuam iuriſdictionem. Vt tenent Innoc.c.Dilectus,in fine, de pœnis. Stephanus Aufrerius tractatu de poteſtate ſeculari ſuper Eccleſiaſticas perſonas, n.23. Rojas de hæreticis,1.part.n.155.& ſeq.ait,ſe,cum eſſet vicarius generalis, pluries in praxi id obtinuiſſe contra canonicos regulares, & quoſdam monachos D. Bernardi exemptos. Quia conceſſa iuriſdictione, cenſetur ea conceſſa, ſine quibus exerceri nequit,l.2.ff.de iuriſdict.omn. iudicum.

22 At in dubium vertitur, vtrum poſſit Epiſcopus cēſuris prædictos exemptos compellere impediētes reuocationem coniugis è ſuo monaſterio: & in omnibus aliis euentibus,in quibus iuriſdictionem habet erga ipſos.Id enim affirmat Salzedo,n. præcedenti allegat. Quia poteſtas excommunicandi eius eſt, qui iuriſdictionem in foro externo ad cogendum habet, vt tradunt Doctores in tractatu de excommunicatione, qualem habet Epiſcopus in his caſibus. Deinde quia alias inanis & fruſtranea eſſet iuriſdictio Epiſcopi ad compellendos exemptos, ſi armis, quibus Eccleſia ſolita eſt compellere, deſtitutus eſſet, nimirum, poteſtate cenſuras ferendi, vt in ſimili dicit gloſſ.c.Super quæſtionum,verb.Executorem,& c.Ex litteris,verb. Si ſubdelegatus:& c.ſi.verb.Cōmiſſum,de offic.iudic. delegat. vbi docet habentem nudum miniſterium poſſe excommunicare impedientes ſuam commiſſionem, ne aliàs inutilis ſit commiſſio.Præterea, quia cui iuriſdictio data eſt, ea quoque conceſſa eſſe videntur, ſine quibus ea explicari non poteſt.l.2.ff.de iuriſdictione omn.iudic.c.Paſtoralis,c. Præterea,de officio deleg.

Sed exiſtimo non poſſe Epiſcopum prædictos exem- 23
ptos excommunicare,ſuſpendere,vel interdicere,ſi priuilegium ſpeciale habeant, ne poſſint excommunicari, ſuſpendi, vel interdici. Quale habent mendicantes, vt conſtat ex eorum compendio,verb.Exemptio,n.9.23.& 24. & Soc.Ieſu,vt cōſtat ex bulla Pauli 3.ipſi cōceſſa an. 1549. & hoc niſi expreſsè cōcedatur Epiſcopis, vt in iis caſib. poſſint cēſuris latis contra exemptos procedere, vt euenit in decreto Trid.ſeſſ.25.de regular. c.16. vbi conceditur Epiſcopis, vt per cenſuras cogant exemptos reſtituere bona nouitiis reſipiſcētibus,& c.5. vt clauſurā monialibus imponāt,& inobedientes aut contradicentes compellāt cenſuris.Et ſeſſ.22.decreto de vitandis & obſeruandis in celebratione Miſſæ, vt procedant per cēſuras contra exemptos celebrantes in oratorio priuato, aut horis non debitis:& quaſcūque ſuperſtitiones ablegent.Et ita docent Gambara de officio legati,lib.8.c.vlt.n.77.habetur to.13. tractatuum,p.2. Enriq.l.7.de indulgentiis c.25.n.7.ad fi. Manuel. 1. tom.ſum.2.edit.c.74.n.4.caſu 1. Ducor ex c.1.de priuileg.in 6. verſ.In eos autem, vbi cum decretū fuiſſet habere Epiſcopum iuriſdictionem in exemptos delinquētes, aut contrahentes extra locum exemptum,ſubdit textus hęc verba:In eos autem,quibus ne interdici,ſuſpendi,vel excommunicari à quoquam valeant,à ſede Apoſtolica eſt indultum, (ſicut ſunt religioſi quamplures) in quorum priuilegiis continetur,ne quiſquam Epiſcopus, vel Archiepiſcopus monaſteriorum ſuorum monachos pro vlla cauſa,vllóve loco,interdicere,ſuſpendere, vel excōmunicare præſumat: ijdem ordinarij iuriſdictionem ſuam quantum ad iſta,vbicūque illi fuerint,penitus exercere non poſſint.Et quidam ſolus caſus ibi excipitur:vbi gl.verb. Quantū ad iſta Hoſtienſ. col.5.ſuper eod.verb.Ioan.And.n.7.verſ.In gl.interdictum. Archid.n.2.verſ.Iſta. Anchar.n.4.notab.7. Dominicus ibi.§.vlt.n.7.& ibi Francus eo.§.vlt.n.2.dicūt poſſe Epiſcopū hos religioſos deponere, & in arctius monaſterium detrudere, aliíſve pœnis punire, non tamen poſſe in eos cenſuras ferre.Quòd quantum ad hoc ſit ligata poteſtas. Quod ſi cenſuras ferat,eas nullius valoris fore,dicunt Hoſt.ibi ſuper verb.Præſumat. Anchar.ibi n.4.notab.8. Domin.ibi.§.vlt.n.6.verſ.Quid ſi ordinarius,& ibi Francus eo.§.vlt.num.1.& ſoli ſummus Pōtifex & legatus à latere excipiuntur,qui poterunt cenſuris hos exemptos cogere, vt teſtantur ibi Hoſt.ſuper verb.Epiſcopus. Archid.n.2.verſ.Epiſcopus. Dominic. n.5.verſ.Quæro an dicatur.Secundò,ex doctrina multorum aſſerentiū exemptos ab ordinario citatos teneri cōparere, vbi exemptio non eſſet notoria,& ſi non compareāt, valere excommunicationem aduerſus eos inflictam:nec vim ſuam amiſſurā, quamuis poſtmodum priuilegium allegent,iuxta c.Suborta,de ſentent.& re iudic.fine:excipiunt tamen niſi exempti priuilegium habeant,ne poſſint excommunicari,cum clauſula irritanti.Hi ſunt, Ioan.Andr. regul.Scienti,de regulis iuris,in 6.n.7.ad fin.verſ. Non obſtat decretalis,quia cunctis,& ibi Francus n.4. Idem Ioan.And.c.1.de conceſ.præb.in 6.n.8.& ibi Anchar.n.6.verſ. Venio ad 3. partē. Dominic.ibi.§.Ex parte,n.4. Franc.eodem §.n.2. Socinus c. Mulier.n.34.de ſent.excomm. Ricard.4.d.18.a.5.q.5. Roſella verb. Exemptus,initio. Syluest.verb.Exemptio,q.8.& ibi Armilla.n.2.

Stat igitur habere Epiſcopum iuriſdictioné in exéptos, & tamen non poſſe illos cenſuris ligare. Adde quoties Tridentinum voluit Epiſcopis iuriſdictionem procedédi per cenſuras cótra exemptos concederé, id explicuiſſe: vt conſtat ex decretis allegatis. In aliis autem decretis, vt *ſeſſ.25.de regular.c.13.* ſubiecit exemptos Epiſcopis quoad compellendos eos vt publicis proceſſionibus interſint, & quoad componendas controuerſias de præcedentia locorum exortas: & *c.14.* quoad punitionem religioſi publicè delinquentis in certo caſu, & *c. 17.* quoad explorandam voluntatem puellæ profeſſuræ: & tamen non adiecit, vt poſſet Epiſcopus cenſuris compellere. Ergo ſignum eſt, eam iuriſdictionem noluiſſe dare. Nec obſtant in contrarium adducta n.præc. Quia habens iuriſdictioné in foro externo ſpiritualem, poteſt excómunicare: & conceſſa ea iuriſdictione, conceduntur ſubinde ea, ſine quibus explicari nequit, niſi per ſpeciale priuilegium ligata ſit poteſtas quoad aliquam ſpecialem pœnã: vt cótingit in caſu præſenti. Nec eſt fruſtranea cogédi poteſtas, quia poteſt aliis pœnis vti, vt explicuimus. Ex his ergo colligitur, exemptis hoc priuilegio fruentibus impedientibus monachi coniugati reuocationem, non eſſe integrum Epiſcopo céſuris eos cogere, ſed aliis pœnis. Quod nullus textus id conceſſerit in hoc caſu.

24 Qvæstio vltima. An coniux manens in ſeculo, qui licentiam alteri conceſſit profitendi, caſu quo nó datur reuocatio, iuxta dicta, cogendus ſit religionem profiteri, aut votum caſtitatis emittere? Et quidé, ſi nullũ votum emiſit, & erat iuris ignarus, ea ignorantia, quæ excuſet: iam n.14. diximus hunc nequaquam ad aliquid cogendum eſſe, ſed profeſſum reuocandum. Si autem votum caſtitatis emiſit in ſeculo, & eſt ſenex, nec ſuſpectus de incontinétia, ad nil eſt cogédus: ſed poteſt in ſeculo manere, & legitima eſt profeſſio, vt diximus *diſp. præc.n.2.*

25 Procedit ergo quæſtio, quoties coniux manens in ſeculo eſt iuuenis, aut ſuſpectus de incontinentia, & votũ emiſit: aut erat conſcius iuris, quo caſu vouere céſetur, nec datur reuocatio, iuxta tradita n.9. & 14. Cùm ergo his caſibus non concedatur reuocatio, merito dubitatur qualiter conſulendum ſit periculo incontinétiæ coniugis in ſeculo relicti? Quidam cenſent hunc non cogendum profiteri, ſed in monaſterium recludendum, ne incontinentiæ periculum incurrat. Quia vltra proprium votum nemo profiteri eſt cogendus, *c.Integritas, 32.q. 2.* ita ſentiunt *Innoc.c.1.n.vn.verb.Seruare, de conuer.coniug. & c.Significauit, n.vn.paulo poſt principium, eod.t. & ibi Anto.n.4. Card.n.vn.oppoſit.4.* & manet dubius *ibi Anchar. in fine,* & cogitãdum relinquit vtra pars ſit verior. Et tenét *Archid. c.Qui vxoré, n.2.33.q. 5. & ibi Bellamera n.3. Nauar. lib.3, cóſ.tit.de conuerſ.coniug.in priori edit.conſ.5.n.4.in poſteriori, cóſ. 14.num.4.* & dicit probabile *Palacios 4.d.27.diſp.2.col.31, verſ.Perro in c.f.588.* addés recluſionem duraturam, quouſque ſit ſenex, & de incontinétia minimè ſuſpectus, & limitat Nauar. niſi votum emiſerit religionis, tũc enim ait teneri ad religionem, & cogendum profiteri.

26 Alij cogendum profiteri aſſeuerant. Probatur ex *cap. Significauit, de conuerſ.coniug.* à contrario ſenſu, vbi de vxore concedenti viro profitendi licentiam ſic dicitur: *Mãdamus quatenus ſi eſt ita, & eſt talis ætatis, de qua ſuſpicio haberi nõ poſſit, ipſam votũ continétiæ obſeruantem, intrare monaſterium compelli non permittas.* Ergo debet compelli, quãdo eſt iuuenis aut ſuſpecta. Nec iuuabit dicere, compelli ingredi monaſterium, ſed non profiteri. Quia cum iis, quę religionem profeſſæ ſunt, non bene conuenit, quæ profeſſa non eſt: & ideo ius commixtionem hanc interdicit, *c. Vt clerici, c.Vidua, de regul.2.* quia cum coniux ille manens in ſeculo non deliquerit, non eſt par eum includendum fore quaſi in carcere, *c.de lapſis, 16.q.6.* Tandem quia licèt aliquis non cogatur inuitus profiteri: id tamé accidit, quando non eſt aliquid, quod ſibi imputetur. Et ideo ita ſentiunt *Goffred.ſum.t.de conuerſ.coniug.n.9.Hoſt.ſum.eod.t.n. 10.& c.2.n.4.eod.t.Henr.c.Vxoratus, n.9.eod.tit.*

Sed ea diſtinctio valde mihi placet in hac quæſt. Aut 27
enim coniux votum religionis emiſit, & tũc cogenda eſt religionem profiteri, aut vouit ſolam continentiam dando marito licentiam profitendi: & tunc diſtinguendum eſt, ſi erat iuris petentis profeſſionem ipſius, vt vir legitimè profiteretur, ignara, non cogetur profiteri, ſed includetur in monaſteriũ, quo à vagationibus arceatur, & ceſſet incontinentiæ periculum, vt ait 1. ſent. relata n. 25. ſi vero eius iuris conſcia erat, cogetur profiteri, vt ait ſententia n.præced.relata. Probatur quando erat iuris ignara non eſſe compellẽdam profiteri. Quia eſt res dura rem tam arduam iniungere ei, quæ nec expreſsè nec tacitè eam promiſit: nec mirũ, ſi compellatur vt ſit intra monaſterium incluſa, quia venit acceſſoriè ad obſeruãtiam caſtitatis, quam promiſit: nec compellitur ingredi, vt ſtet ibi quaſi in carcere, ſed vt honeſtam vitã ducat. Probatur verò quãdo erat iuris conſcia eam compellendam profiteri, ex *c.Qui vxorem 33.q.5.* ibi: *Qui vxorẽ ſuam valere permiſerit, aliam non accipiat, ſed ſimiliter conuertatur.* Deinde, quia ſciens id deſiderari ad legitimum viri ingreſſum, aſſenſum illi præbens videtur ſe ad illud obligare (vt probaui n.14.) & ideo hanc ſent. ſuſtinent *Cald. c.1.de conuerſ.coniug.& ibi Abbas n.8.& c.Significauit, in fine, eod.t.Brunellus de ſponſal.cócl.30.n. 10. Maioris 4.d.32.q.2.§. Pro illa rubrica. Roſella verb. Impedimentum, impedimẽto 11. in prin.Sylueſt. Matrim.8.q.12.dicto 4.Tabiena Matrimonium 1. q. 2. n. 4. Azor lib.12.inſtit.moral.c.1.q.6.§.Si quæras.* Temperant *Abbas eod.c.1.num.8.Roſella, & Sylu.proximè citati,* vt hæc diſtinctio habeat locum in iis, quos iuris ignorãtia excuſat: vt ſunt mulier, minor, miles: ſecus quando non excuſat, tunc enim coniux iuris ignarus cogitur etiam profiteri. *Et mulierem excuſari in hoc caſu,* ignorantia iuris, affirmant etiam *Hoſtienſ.d.c.Significauit, in fine, & Ioã. And.ibi, in fine:* quamuis excuſari negat *Card.c. Ex parte, el 1.ad finem, de conuerſ.coniug.* Sed (vt dixi nu. 14.) diſtinctio hæc ignorantiæ iuris deſeruit foro externo. Nã in foro conſcientiæ æquè excuſat ac facti *ignorantia.*

Ad arg.n.25. propoſitum conſtat ex dictis n. *præced.* 28
ingreſſus enim ille & profeſſio veniunt acceſſoriè ad rem promiſſam, & licentiam præſtitam non ignorato iure. Ad arg.propoſita n.29.dic, ad 1.reſpondeo intelligi de ingreſſu ad profitendum, vbi ignorãtia iuris nó excuſat: vel de incluſione ſola vt ſeruetur caſtitas, quãdo ea excuſat. Nec eſt abſurdum, cauſa iuſta concurrenti non profeſſam eſſe ratione cuſtodiæ inter profeſſas. Ad 2. conſtat ex dictis n.præcedenti, nó enim includitur quaſi in carcerem, ſed ad cuſtodiam. Ad vltimum dic non adeſſe cauſam compellendi ad profeſſionem, niſi quando aderat iuris ſcientia, vt n.præcedenti diximus.

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm profeſſio coniugis poſt conſummatum matrimoniũ facta ignorante altero, aut ſcienti, contradicente tamen, valida ſit? an potius profeſſus reuocandus ſit, & ſic reuocatus ad quid obligetur?

SVMMARIVM.

Profeſſio illa non habet vim voti ſolemnis, n.1.

Votum caſtitatis in ea emiſſum habet vim voti ſimplicis: & obligat coniugem ne exigat, at tenetur reddere, n.2.

Quid, ſi ex fine immediato profitendi in religione, caſtitatem [illegible] & dependenter ab ea: & quid in dubio? n.3.

An liceat huic profeſſo reuocato petere debitum, non tamen exigere? n.4. remiſſiuè an alter coniux teneatur ei reddere?

Num ei liceat ſaltem validè ad aliud matrim. eo ſoluto tranſire, n.5.

An liceat coniugi alteri profeſſum abſque ſua licentia reuocare, quamuis vterque communi conſenſu caſtitatem vouiſſet, n.6.

Non licet è religione illum rapere: & enodatur c. Cum cauſa, de raptor. n.7.

An profeſſio abſque coniugis licentia facta vim habeat voti ſimplicis [illegible]gionis? Refertur duplex ſententia, n.8.& 9.

Nullatenus obligat ad religionem: & traditur differentia inter id votum, & votum caſtitatis in ea profeſſione factum, n.10.

An coniuge reuocante mortuo, ad religionem redire teneatur? Refertur quadam ſententia, n. 11.

Non tenetur redire, n. 12.

An ſemel reuocatus teneatur regredi, ſi coniugem reuocantem pœniteat reuocationis, n. 13.

An coniux hic poſſit propria auctoritate redire, altero non repetente? Proponitur quædam ſent. n. 14.

Poteſt propria auctoritate exire, n. 15.

An volenti coniuge ſpoliato conſentire profeſſioni illi, poſſit profeſſus retrocedere, ac coniugem ſpoliatum repetere, n. 16.

Quando coniux ſic profeſſus permanere vult: quid relictus in ſeculo, volens conſentire, teneatur facere, n. 17.

An hoc dum viuit non conſentiente, poſſit ſtatim eo defuncto, coniux profeſſus reſilire: & an deſideretur in eo notitia nullitatis prioris profeſſionis: & noua acceptatio in ſuperiore, & nouus nouitiatus, n. 18.

Quid, quando ignarus mortis perſeuerauit, & factus illius certior vult ſtatim exire? n. 19.

Si conſcius mortis perſtiterit in religione, an cenſeatur habere ratam priorem profeſſionem, n. 20.

Quid, ſi coniux ſpoliatus viuens nec conſenſit, nec diſſenſit, ſed diſſimulauit? Remiſſiuè, n. 21.

Quid, ſi ſpoliatus dum viueret, conſenſerit, n. 22.

An coniux, ſine cuius licentia alter profeſſus eſt, poſſit eo inuito profiteri, n. 23.

An ſi vterque coniux mutua licentia minimè obtenta profiteatur, ſiue conſcius ſiue ignarus profeſſionis alterius, valeat profeſſio, neutérque alium reuocare poſſit. n. 24.

1 DIſputationis huius difficultas verſatur in intelligentia textuum, *c. Quidam, & c. Placet, de conuerſ. coniug.* Nam eo *c. Quidam*, de viro profeſſo vxore contradicenti, ac ad eius inſtantiam reuocato, ſic dicitur: *Reſpondemus quod votũ non tenuit, vnde ratione voti ad monaſteriũ non tenetur redire: vlterius verò non poterit vxorem accipere: promiſit enim ſe nõ exigere debitũ, quod in eius poteſtate erat: & ideo quoad hoc, votũ tenuit.* Et *c. Placet*, de muliere, *quæ virũ defunctum credens profeſſa eſt, ac poſtea à viro reuocata*, ſic dicitur: *Reſpondemus quod licèt votum eius vſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatoriũ, quatenus ſe poterat obligare: promiſit enim intrando monaſterium ſe non exacturam carnis debitum, quod erat in poteſtate ipſius. Redire verò ad ſeculum non erat in eius poteſtate, ſed in poteſtate mariti: & ideo quantum ad ipſam tenuit votum. Conſultius itaque dicemus, & ei congruentius, ad ſalutem, vt ad monaſterium redeat. Si verò ad hoc induci nõ poterit, ipſam inuitam credimus non cogendam.* Qua in re id abſque cõtrouerſia eſt, profeſſionem illam minimè habere vim voti ſolemnis profeſſionis. Id enim vterq; textus ferè expreſsè ait, dum eum coniugem non teneri ratione voti in monaſterio permanere, nec altero defuncto ad illud redire decidit. Et ratio eſt, quod coniux dominium ſui corporis minimè habeat, quod illud in religionis dominiũ transferre valeat. Sicut eadem ratione, qua quis non eſt poſt profeſſionem ſui corporis dominus, nequit validè illud tradere vxori per matrim. vt diximus diſp. 26. n. 4.

2 2. Conſtat votum illud caſtitatis in ea profeſſione emiſſum habere vim voti ſaltem ſimplicis, & obligare coniugem in quantum ſe obligare potuit: nimirum, vt in eo matrim. abſtineat ſe à debiti exactione, & eo per mortem ſoluto, ab alio matrim. ineundo: & ab aliis quæ caſtitati promiſſæ aduerſantur: at tenetur ad coniugem reuocatus reddere illi debitum. Quod vterque textus n. præc. allegatus decidit, ac eam rationem reddit. Quod votum illud coniugem aſtrinxerit, quatenus ſe obligare potuit: at potuit ſe ad hæc obligare: cum ea non cedant in præſentis matrim. præiudicium. Quod ſi roges, cur votum hoc emiſſum in profeſſione irrita obliget, vt votum ſimplex caſtitatis, cum tamen votum factum in ordine ſacro valore carenti non obliget: dixi diſp. 27. n. 13.

3 Sunt tamen hæc intelligenda, niſi coniux ille emitteret votum caſtitatis in ea profeſſione dependẽter ab illa, & ex fine immediato permanendi in religione. Tunc enim in virtute talis intentionis ad nil voluit obligari caſſata profeſſione illa. Quare vt profeſſionem irritam faciẽs maneat voto ſimplici ligatus, deſideratur intẽtio obligandi ſe independenter à profeſſionis valore. Atque eam intentionem præſumit ius, vbi de contraria non conſtat, vt patet ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuerſ. coniug.* Sicut dum impuberes matrimonio inepti illud ineunt, præſumit ius *c. vn. de deſpõſat. impub. in 6.* voluiſſe ſe aſtringere quatenus potuerũt: ac proinde illud valere vt ſpõſalia præſumit, quę in eorũ poteſtate erat contrahere, & in dubio intentionis credo ſtandum eſſe hac iuris præſumptione, vt dixi lib. 1. diſp. 21. n. 3. Cõferũt ad hoc quæ dixi diſp. 32. n. 13. ex doctrina *Gregorij Lopez*, nimirũ, coniugem vouentem in ſeculo caſtitatem, vt alter poſſit religionem profiteri, hoc non profitente liberum manere à voto. Quod tacitã videatur habere conditionẽ, ſi profeſſio alterius, quæ finis eius voti fuit, ſubſequatur.

Hinc deducitur caſu quo id votum caſtitatis obliget 4
iuxta n. præc. tradita, non eſſe fidem habendã aliquibus aſſerentibus, *c. Quidã, & c. Placet, de conuerſ. coniug.* non negari coniugi inualidè profeſſo, & ad alterum reuocato, facultatem petendi humiliter debitum, ſed ſolam exigendi cogẽdo. Quod vterque textus verbo, exigere, vtatur: quod coactionẽ importat. Hi ſunt *Nauar. ſum. c. 12. n. 60. Enriquez li. 12. de matrim. c. 2. n. 9. & li. 11. c. 15. n. 9.* Quare cõcludit hic vtroque loco immunẽ eſſe culpæ coniugem hunc petendo debitum, ſecus exigendo. Sicut coniux adulter poteſt ab innocẽte debitum petere, nõ verò exigere. Sed ſent. hæc diſplicet: quod valde diſpar ratio ſit: adulter enim priuatur iure exigendi, in fauorẽ innocentis, quo poteſt innocẽs cedere reddendo: ac proinde integrũ eſt adultero ſupplicare, vt cedat, petendo humiliter corpus, non tãquam debitum: ſecus cogendo per exactionem. At coniux hic profeſſus priuatur facultate exigendi, non in fauorẽ relicti in ſeculo, cui hic renunciare poſſit: ſed propter votum caſtitatis, quod obligauit in quantum potuit, vt vterque textus põderat. At ligato caſtitatis voto, non tantum exigere, ſed petere debitum interdicitur. Quia petẽs immiſcet ſe volũtariè actui carnis, nec aſtrictus lege matrimonij, quę ſolá redditionem iubet. Ac proinde abſq; dubio nec textus nec DD. negãtes huic facultatẽ exigendi, vim faciunt in coacta petitione. Cùm voto caſtitatis valido innitãtur. Et aliqui vtũtur verbo, petitionis, dicentes nõ licere huic petere. Ita *Albericus in ſuo diction. lit. V. verb. Votũ 4. Henr. c. Vxoratus, n. 8. de cõuerſ. cõiug. Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 15. Aſtẽſis 2. p. ſum. li. 8. t. 11. a. 2. q. 16. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſorũ, l. 1. t. 8. 49. & 50. Vincẽtius in ſpeculo doctrinal., to. 2. li. 9. c. 91. Supplemẽtum Gabr. 4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 8. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. penult. verſ. Caſus autẽ. Celaia 4. d. 32. q. 2. paulo poſt prin. Azor lib. 12. inſtit. moral. c. 1. q. 6. paulo poſt prin. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 64. a. 4. dub. 1. concl. 1. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu* 104. An verò alter cõiux teneatur huic reddere? dicam diſp. 38. n. 22.

2. Infertur, non audiendos eſſe qui dicunt matrim. 5
contractum ab hoc coniuge inualidè profeſſo, & reuocato, poſt alterius cõiugis obitum, fore inualidum. Quia licèt votum id caſtitatis ſolemne non fuerit, at quia fuit votum in certa religione approbata, habetur pro ſolẽni, eſtq; ſufficiens ad irritandũ ſubſequẽs matrim. Ita *gl. c. Quidã, verb. Non exigere, in priori reſponſo, de conuerſ. coniug. & ibi Hoſt. n. 1. in 1. reſponſo. & ibi Ant. n.* 8. Alij verò in alio extremo ſunt, dicẽtes integrum eſſe huic ſoluto eo matrim. ad aliud tranſire. Sic *Antonius Gomez in expoſitione bullæ cruciatæ, clauſula 10. n. 69.* Et inclinat in hanc partem *Angles Floribus 1. part.* vbi de matrim. *q. 1. de eſſentialibus ipſius, d. 27. a. 3. diffic.* 8. & reddit rationẽ, eo quod votũ fuerit nullum. At dicendum eſt, reum eſſe hunc culpæ lethalis tranſeundo ad aliud matrimonium, tanquam violatorem voti ſimplicis caſtitatis: matrim. verò ratum eſſe. Quia id votum non fuit ſolemne, ſed ſimplex. Et ita docent *gl. c. Agathoſa. verb. Debeas, 27. q. 2. Goffredus ſum. tit. de conuerſ. coniug. n. 3. Hoſt. ſumma, eodem t. n. 8. & c. Placet, eo. tit. n. 4. Innoc. d. c. Quidam, n. 1. ſtatim in prin. Vincentius & Philipp. ibi. Abb. ibi, num. 4. Card. num. 2. 11. in fi. Anchar. num. 4. q. 1. & n. 5. q. 2. ad fi. Alberic. in ſuo diction. litter. V. verb. Votum, 4. Archid. cap. 2. n. 2. & ibi Bellarmer. n. 3. 33. q. 5. Henricus d. c. Placet, n. 8. & c. Vxoratus, num. 8. eod. tit. Brunel. de ſponſ. concluſ. 30. n. 10. Aſtenſ. ſum. 2. p. lib. 8. t. 11. a. 2. q. 16. Ioan. de Friburgo in ſumm. confeſſ. lib. 1. tit. 8. q. 50. Lex regia 12. t. 7. part. 1. & ibi*

& ibi Greg. Lopez verb. Vale. Roſella verb. Impedimentum, impedimento 11. ad ſin. prin. & verb. Votum 2. n. 10. Angel. Matrimonium 4. n. 15. Syluest. Votum 4. q. 2. dict. 4. Matrim. 8. q. 12. dict. 5. & verb. Diuortium, q. 16. caſu 3. Nauar. ſum. c. 12. n. 60. & lib. 3. conſ. tit. de conuerſ. coniug. in priori edit. conſ. 4. n. 4. in poſteriori, conſil. 5. n. 4. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. num. 101. Lancelotus inſtit. iuris canonici, lib. 2. ti. de diuortiis. §. Quæſitum tamen eſt, verb. Non poterit. Et ex Theologis *Vincẽtius 2. tom. in ſpeculo doctrin. lib. 9. c. 91. Durand. 4. d. 32. q. 2. num. 7. Palud. ibi, q. 2. a. 3. n. 22. & d. 38. q. 4. a. 2. n. 29. & d. 37. q. 3. art. 2. n. 19. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. col. 9. verſ. Verum ſi contraxerit, Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. n. 10. Azor lib. 12. inſtit. moral. c. 1. q. 3. §. Si quæras. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 54. col antepen. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 104. Cañedo ſumma Sacram.* vbi de matrim. *c. 7. n. 54.* Quod idem clare docet *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 239. n. 4.* ait enim votũ hoc obligare tanquam ſimplex caſtitatis. Et hunc peccare, quãuis ſubticeat, valeat matrimonium, necne, docent etiam *D. Bonau. 4. d. 27. in expoſitione litt. n. 4. Ricardus ibi, art. 2. q. 4. Sotus ibi, q. 1. a. 4. col. pen. verſ. Caſus autem. Monaldus ſum.* vbi de voto, *tit. De votis coniugatorum, verſ. Item ſi alter coniugum. Celaia 4. d. 32. q. 2. paulo poſt prin.* Temperat *Innoc. eo. c. Quidam, in fine,* prædictum ſent. quatenus ait valere matrim. poſtea initum, vt intelligatur, niſi coniux ille profeſſus in ipſo ingreſſu vouiſſet continentiam. Quamuis enim ſolus ingreſſus abſque licentia non ſufficiat ad reddendum id votum ſolemne: at ſufficit, quando ſimul in ingreſſu fuit emiſſum votum. At caret fundamento hęc limitatio. Quia votum ſolemne eſſe nequit, niſi in ordinis ſacri ſuſceptione, aut approbatæ religionis profeſſione, *c. vn. de voto, in 6.* Hæc autem non fuit vera profeſſio. Et ideo non video, qua ratione poſſit id votum ſolemne effici, ac efficax ad ſubſequens matrimonium dirimendum.

6 3. Infertur, integrum eſſe coniugi, abſque cuius licentia profeſſio facta fuit, ſic profeſſum reuocare. Quod vniuerſi fatentur, & expreſsè habetur *c. Quidam, & cap. Placet, de conuerſ. coniug.* Quippe nequit inuitus iure ſuo expoliari. Idq; placet, etſi communi conſenſu ambo vouiſſent caſtitatem. Quia tunc etiam nõ licet ſine licentia tranſire. Vt probabo l. 10 diſp. 37. n. 14.

7 Non tamen licet rapere de religione, ſed auctoritate iudicis extrahere. Quamuis enim viro fas ſit, de vico ad domũ vxorẽ reducere, quod in eam ius correctionis habeat: at nõ poſſet eam priuato quaſi poſſidẽti vi eripere, nedum monaſterio. Nec obſtat *c. Cum cauſa, de raptor.* ibi enim narratur raptus, at nõ approbatur. Atq; ita docent *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 15. Syluest. verb. Diuortiũ, q. 14. ad ſin.*

8 Potiſſima autem difficultas in hac diſp. eſt, An votum illud religionis emiſſum in ea profeſſione irrita vim aliquam obligandi ſortiatur, ſaltem voti ſimplicis religionis? Quidam enim vidẽtur affirmare vim obligandi habere inſtar voti ſimplicis ingreſſus religionis: ſicut votũ illud ſolemne caſtitatis nõ obligat vt ſolemne, ſed tanquam ſimplex. Et poteſt probari, quia quamuis ea profeſſio non potuerit vim voti ſolemnis religionis habere, defectu dominij in coniuge ad alienandum ſe in monaſterium: at potuit valere vt votum ſimplex, quod ſolam promiſſionem ingreſſus tempore habili importat. Atq; ita ſuccedet *regul. tradita c. vn. de deſponſat. impub. in 6.* ſi non valet actus vt ago, valeat eo modo, quo valere poteſt. Qua ratione id votum caſtitatis, quod voti ſolemnis vim habere non potuit, obligat omni modo poſsibili, nimirũ vt votum ſimplex. Nõ enim ratio aliqua diſcriminis inter hæc vota apparet. Quod ſi dicas, votum caſtitatis eſſe diuiduum, non autẽ religionis. Obſtat votum religionis eſſe quoque diuiduum quoad tempus obligationis: atque ita non aſtringet pro eo tempore quo coniux diſſentiens ſuperſtes fuerit, obligabit tamen eo vita functo ad religionem. Sicut votum caſtitatis admittit eandem temporis diuiſionem. Cum non obliget viuo altero coniuge ad integram continentiam, ad quã poſt eius obitum aſtringit, vt probauimus n. 5. Et ideo huius ſent. ſunt *Calderinus c. 1. de conuerſ. coniug. & ibi Abb. n. 7. & c. Conſuluit, in fine, eodem t. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 11. a. 2. q. 9. fin. Brunellus de ſponſal. lib. concl. 30. n. 9. Syluest. verb. Diuortiũ q. 16. caſu 3. Paludanus 4. d. 27. diſp. 2. col. pen. & finali,* vbi ait profeſsionem hanc ſemper tenuiſſe; quatenus obligat ipsũ profitentem ad manendum perpetuo in religione, ſecus quoad præiudicium coniugis alterius, cui integrum eſt reuocare. Et dicit probabile *Henricus c. Placet, nu. 5. de conuerſ. coniugat.* Eiuſdem ſententiæ eſt *Anton. eo. c. Placet, n. 5.* vbi ait, *hanc profeſsionem non aſtringere in foro externo, ſecus in foro conſcientiæ.* Et videtur tenere *Emmanuel Sa ſumma, verb. Religio, n. 33.* vbi indiſtinctè ait, profeſsionem illam habere vim voti ſimplicis. *Et eiuſdem* ſententiæ videntur Doctores, quos n. 11. 14. & 18. referam, aſſerentes hunc profeſſum non poſſe propria auctoritate egredi: & reuocatum à coniuge teneri eo mortuo redire: & non reuocatũ in vita minimè poſſe poſt mortem reſilire. Hæc enim omnia eo innituntur, quòd hæc profeſſio ſaltem vim habuerit obligandi ad religionem, inſtar voti ſimplicis religionis.

9 Alij videntur ſentire, id votum religionis vim obtinuiſſe obligandi, & reuocatione facta per coniugẽ, abſque cuius licentia factum eſt, vim illius amitti quaſi reuocatio illa ſit irritatio voti. Huius ſententiæ videntur *Abbas c. Quidam, n. 4. de conuerſ. coniug. Et ibi Card. n. 2. oppoſitione 4. Roſella verb. Impedimentũ, imped. 11. ad ſi. prin. Syluest. Matrimonium 8. q. 12. d. 5.* vbi aiunt, per reuocationẽ coniugis ſolutam eſſe obligationẽ, ſi qua erat ex parte profeſſi cum monaſterio contracta. Idem videtur ſentire *Angel. Matrimoniũ, 4. n. 14.* vbi ait, hũc reuocatũ nõ teneri ad religionẽ redire. Quod obligatio ſemel extincta non reuiuiſcat. Et eiuſdẽ ſent. ſunt alij quos l. 9. diſp. 39. n. 36. referã, dicentes eã reuocationẽ fuiſſe voti irritationem.

10 Cæterum exiſtimo, id votũ religionis omnino fuiſſe irritum. Ducor, quod id fortè expreſſis verbis decidatur, *c. Quidam, de conuerſ. coniug.* ibi: *Votum non tenuit, vnde ratione voti non tenetur ad religionem redire.* Et confirm. quia is textus conſtituit diſcrimen inter votũ caſtitatis, & permanendi in religione: quod illud partim obliget, nimirum, quatenus vouens in ſui præiudiciũ obligare ſe potuit: partim autem minimè obliget, nẽpe quatenus vergit in præiudicium coniugis ſpoliati: hoc autem non teneat. At ſi partim teneret, partim autem non, nullũ eſſet diſcrimen. 2. quia neſcio qualiter aſſeri poſſit, eam profeſſionem valuiſſe tanquam votum ſimplex religionis, at reuocatione coniugis vim illam obligandi caſſatam eſſe: vt volunt auctores num. præced. allegati. Quia eadẽ ratione dicẽdum eſſet votum id caſtitatis irritatũ fuiſſe, eo vel maximè, quod *c. Placet, de conuerſ. coniug.* vxor fuit, quæ abſque viri licẽtia profeſſa eſt, & ab ipſo reuocata. Quem probabile ſatis eſt, poſſe omnia vxoris vota irritare: & ipſe ſimpliciter reuocauit: vnde nõ eſt, cur dicatur votũ religionis omnino irritatum, nõ autem votum caſtitatis: præcipuè quia votum religionis, quoad obligationẽ illud implendi poſt mariti reuocantis obitum, nõ videtur in mariti præiudicium: at votũ caſtitatis manens quoad obligationem non petendi debitum, cedit in viri detrimentum. Quippe cogetur ſemper petere debitũ, & ſolicitus eſſe de tacita vxoris voluntate conijectanda ac explorãda, vt ipſi vitans eius incõtinentiæ periculũ reddat. Et ipſa ſtimulis cõſcientiæ vrgebitur, dubitãs, an tacitè petat, necne, ac proinde votum violet. Si ergo votũ illud caſtitatis nullo modo irritatũ eſt, cur id de voto religionis aſſerendũ erit? 3. quia *d. c. Quidã* vxor fuit, quæ virũ profeſſum reuocauit. Quã tamẽ valdè dubium eſt, an poſſit aliquod viri votũ irritare: & certum eſt minimè poſſe, quando in ſuum præiudicium non redundat. Quale eſt votum illud religionis viri, quatenus obligaret ad redeundum in religionem mortua vxore. 4. quia textus *d. c. Quidã*, expreſsè ait, votũ religionis non tenuiſſe, loquens de præterito: & ideo ſubiungit, virum

non

non teneri ad religionem redire. At ſi irritatio ſola votũ eneruaſſet, dicendum eſſet votum tenuiſſe, at reuocatione caſſatum: nec defectus obligationis redeundi ad monaſterium adſcribẽdus eſſet nullitati voti, ſed ipſius irritationis. Quia matrim. initum à cõiugato, viuẽti eius coniuge, nullam prorſus vim obligãdi habet. Quod cum ſui dominio careat, id nequeat validè in alium trãsferre. Ergo nec profeſſio cõiugati, quantum ad obligationem ad religionem. Quia in vtroque caſu eſt alienatio ſui cõtra domini voluntatem. Sed reſpondet *Abb. c. Conſuluit, n. 2. de conuerſ. coniug.* diſparem eſſe rationem. Quia ingrediens religionem, ſemper videtur ingreſſus cauſa diuini obſequij, ac in melius vitæ cõmutandæ. At ſecundas nuptias prioribus nõ diſſolutis celebrãs, prauo affectus eſt animo: nec intendit matrimonium perficere, ſed potius fraudare. Sed hæc ſolutio non exhaurit difficultatẽ. Quia ſi eo matrim. durante conſenſus alterius coniugis eſt inhabilis abſque licentia ſocij ad profeſſionem emittendã, recta eius intentio nil prorſus confert. Sicut non cõferret, vt ex ſecundo illo matrim. vis aliqua obligandi conſurgeret. Vt ſi bona fide illud iniret, ſufficienti atteſtatione fide dignorum deceptus circa mortem prioris cõiugis. Quod ſi petas rationem diſcriminis inter votum caſtitatis & religionis in ea profeſſione facta, ob quam illud partim obliget, hoc autem ſit prorſus obligandi vi deſtitutum, eam cenſeo eſſe. Quippe votum caſtitatis nõ emittitur per modum vnius, & cuiuſdam rei indiuiduæ: ſed continet obligationem diuiduã, id eſt, quæ commodam diuiſionem patitur: cum ſuaptè natura obliget ad abſtinẽdum illicito concubitu & coniugali, & matrimon. ineundo, qui actus cõmodè ſecerni poſſunt. Vnde iure optimo interpretatur Eccleſia, diuidẽdam eſſe hanc obligationem, vt tempore, quo tota hæc obligatio non potuit conſurgere ex voto ob matrimonij impedimentum: ea ſaltem oriatur, cui lex matrimonij prius initi nõ aduerſatur. Nec eſt verum, obligationem hanc diuidi quoad tempus: ſed ſtatim obligat ad omnes actus, quos vinculum fortius coniugij patitur. Sicut ſi quis emiſſo caſtitatis voto vxorem ducat, quamuis conſtante matrimonio teneatur reddere, non eſt dicendũ obligationem diuiſam eſſe quoad tẽpus, ſed ſemper aſtrinxit ad omnes actus: impeditur autem ad tempus ratione vinculi fortioris. At vero obligatio permanendi perpetuo in religione ſub obedientiæ iugo, in qua cõſiſtit votũ religionis in profeſſione factum, dicit obligationem quandam indiuiduam ad vnicum actum permanendi ex tunc in perpetuũ in religione: atque adeo ſi tunc temporis obligatio induci non potuit, eſt omnino irrita. Neque enim quoad tempora diuidenda eſt. Quia obligare ſe religioni de præſenti, nõ claudit temporũ diſtinctionem: ſed ex tunc eſt perpetua obligatio per modum vnius. Velut qui cum ſit cõiugatus, init aliud matrim. obligat ſe de præſenti, & per modũ vnius ad vitam perpetuã coniugalẽ, & quia pro tunc eſt inhabilis, nullam vim habet cõtractus ille, nec matrimonij nec ſpõſalium. Quod ad vtrũque ſit inhabilis. Secus quando impuberes contrahunt matrim. cum enim ſint ſpõſalium capaces, valet vt ſpõſalia. Sic igitur cum cõiugatus ſit pro tunc inhabilis ad tradendum ſe religioni, ſiue voto ſimplici, ſiue ſolemni: vtrumque enim obligat ipſum ad ſeparationem perpetuam à coniuge, inde eſt profeſſionẽ illam nec valere vt votũ ſolemne, nec vt ſimplex. Et hinc cõſtat ſolutio fundamenti cõtrarij n. 8. propoſiti. Huius ſent. videntur *gl. c. Agathoſæ, verb. Debeas 27. q. 2. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. pen. verſ. Caſus autem. Lancel. inſtit. iuris canonici, l. 2. de diuortiis. §. Quæſitũ tamen eſt, verb. Teneri,* vbi abſolutè dicũt id votum nõ tenuiſſe reſpectu ingreſſus religionis. Et ferè expreſsè tenẽt *Innoc. eo. c. Quidã, ſtatim in prin. & ibi Ioan. And. n. 3.* vbi explicantes eum textum, in quantum dicunt votum religionis non tenuiſſe, dicunt non tenuiſſe quoad hoc, quod ſit in monaſterio, cum nõ eſſet perſona idonea ad intrandum: at valuiſſe quoad non exigendum debitum.

Et clarius *Antonius eo. c. Quidam. n. 8.* vbi ait, profeſſionẽ illam nõ obligare quoad paupertatem & obedientiam, ſed ſolum quoad partem caſtitatis. Et *n. 6.* expreſsè ait, id votum valere vt caſtitatis, non vt religionis. Et videntur etiam tenere *D. Bonau. 4. d. 27. in expoſu. lit. n. 4. & Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 239. n. 4.* vbi dicunt, id votum non obligare ad religionem. Et fauent DD. aſſerentes poſſe hũc propria authoritate egredi: ac non teneri poſt coniugis obitum redire ad religionem: quos referam n. 12. & 15.

11 Hinc deducitur ſolutio illius quæſtionis, an coniux abſque licentia alterius profeſſus teneatur ab ipſo reuocatus, redire poſt eius obitum ad religionem? *Gloſſ. c. Quidam, verb. Non tenetur, de conuerſ. coniug.* affirmat eũ ad id teneri, ac peccare non redeundo: & eum textum expreſsè dicentem non teneri redire explicat, id eſt, nõ eſſe cogendum ab Eccleſia: atq; ita *c. Placet, eod. tit.* loquens in eodem caſu dixit inducendum eſſe redire, nõ tamen cogendum. Et gloſſam ſequuntur *Hoſtienſ. eod. c. Quidam, paulo poſt prin. ſuper verb. Non tenetur. Anton. c. Placet, n. 5. eo. t. Albericus in ſuo dictionar. litera V. verb. Votum 4. Hugo, c. Agathoſa. 27. q. 2. & ibi Archid. ad fin. & ibi Bellamera in ſine. Monaldus in ſumma,* vbi de voto, *t. de voto coniug. verſ. Item ſi alter coniugum. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 2. q. 9. fine, & q. 16. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. lib. 11. t. 8. q. 50. Sylueſt. verb. Diuortium, q. 16. caſu 3. Lex reg. 12. t. 7. p. 1.* Et ex Theologis ita docent *Palud. 4. d. 27. q. 3. a. 2. n. 16. Vincentius 2. tomo in ſpeculo doctrinali, lib. 9. c. 91.* Et hanc culpam eſſe lethalẽ tradunt *Alberic. Archid. Bellamera, Sylueſt. Vincentius ibid.* & dicit eſſe probabile *Henric. c. Placet, num. 5. de conuerſ. coniug.* Imo hunc poſſe cogi redire ad religionem, non ad petitionem monaſterij, cui ſe ſubiicere non potuit, ſed ex Epiſcopi officio, cuius eſt cogere à peccato reſilire, teſtantur *Hugo, Archid. Bellamera, Albericus, Vincentius, Aſtenſis ea. q. 9. in ſine.* Et ita interpretantur *d. c. Placet,* dum ait hunc non eſſe cogendum, vt intelligatur ad monaſterij inſtantiam, ſecus ex iudicis officio. Quod etiam cenſet eſſe probabile *Henricus ibidem.* Ducuntur, quod id votum religionis non ſit omnino irritum, ſed vim obligandi habuerit, quantum eſt ex ſe, quæ impedita fuit vinculo coniugali: ac proinde obſtaculo ceſſante tenetur coniux id votum ſeruare, ad religionem redeundo.

12 Sed dicendum eſt hunc culpæ immunem eſſe, quamuis ad religionem non redeat. Ducor, quod id expreſsè videatur decidi *c. Quidam, de conuerſ. coniug.* vbi aſſeritur hunc poſt coniugis obitum non teneri ad religionẽ regredi. Culpa ergo vacat non rediens. Quia vbi obligatio non eſt, trãſgreſſio nullam culpam inducit. Deinde, quia *c. Placet, eod. t.* ſolùm dicitur conſultius & congruẽtius ad huius ſalutem fore, vt ad monaſterium redeat. At ſi id præceptum eſſet, non conſultius & congruentius ad ſalutem vocaretur, ſed neceſſarium. Quid enim abſurdius poſſet dici, quam congruentius eſſe ad ſalutem, nõ fornicari, votum obſeruare, ac reliqua præcepta? Tandem, quia votum illud religionis fuit prorſus irritũ (vt nu. 10. probauimus.) Et ideo hunc coniugem non redeuntem minimè peccare docent *Anton. d. c. Quidam, n. 6. & ibi Abb. n. 4. Cardinalis n. 2. oppoſ. 4. Brunellus de ſponſalibus, concl. 30. n. 10. Roſella, verb. Impedimentum, impedim. 11. ad fin. princip. Sylu. Matrimonium 8. q. 12. dict. 5. Lancelotus inſtituta iuris canonici, li. 2. tit. De diuortiis. §. Quæſitum tamen eſt, verb. Teneri.* Et ferè expreſsè hoc ſentiunt alij, dicentes hunc nõ teneri ad religionem regredi (conſulto dico ferè expreſsè: quia poſſet quiſquam cauillari hos authores nil amplius expreſſiſſe quam textum *d. c. Quidam,* dicendum etiã non teneri: atque ita explicandos eſſe, id eſt, non cogendum: vt contrarij explicant textum.) Hi ſunt *Supplemẽtum Gabriel. 4. d. 32. q. 1. a. 2. concl. 8. & ibi Celaia q. 2. paulo poſt prin. Angelus Matrimonium 4. n. 14. Sylueſt. Votum 4. q. 2. dict. 4. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. col. 9. verſ. Eſt autem. fol. 718. Angles Floribus 1. p. de matrim. q. 1. de eſſentialib. illius d. 27. a. 5. diffic. 7. Beja in ſua ſum. caſu 49. §. Facit pro hac opinione. Caneda ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c. 7. n. 54.*

13 2. Deducitur non eſſe audiendos *Palud.4.d.27.q.3.a.2. n.16. & Sylu.verb.Diuortium,q.16. caſu* 2. aſſerentes hunc coniugem ſine licentia profeſſum, & ab altero reuocatum, teneri ad religionem redire, ſi coniugem reuocantem pœniteat poſtmodum reuocationis. Quorum ſententia ex dictis n.præced.reprobatur. Si enim poſt mortem, quando omnino ceſſauit obſtaculum, non tenetur redire: eo quod votum non ligarit, cur poſt ſolam reuocantis pœnitentiam aſtringendus ad reditum eſt? Atque ita tenentur dicere omnes DD. ibi relati.

14 3. Deducitur, an coniux ille ſine licētia profeſſus poſſit propria auctoritate religionem deſerere, altero non repetente? Quod licere negat *gl.c.Placet,verb. In eius poteſtate,de conuerſ.coniug.* per illum textum, ibi: *Redire verò ad ſeculum in eius poteſtate nō erat,ſed in poteſtate mariti.* Vbi clarè deciditur vxori abſque viri licentia profeſſæ non eſſe integrum ad ſeculum regredi: ſed ſoli marito ius reuocādi concedi. Idem docent *Ant.ibi,n.*11.*Abb. n.3. Palud. 4.d.27.q.3.a.2.Supplem.Gabr.4.d.32.q.1.a. 2.concl. 9. Sylu. verb.Diuortiū,q.14.ſtatim in princ.Nauar.l.3.conſ.t.de conuerſ. coniug.in priori edit.conſ.3.n.3.& 4.in poſteriori,cōſ.6.n.3.& 4. Enriquez lib.12.de matrim.c.5.n.10.Emm.Sa ſum. verb. Religio,n.33.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.239.n.3.Vega 2.t.ſum. c.34.caſu* 104. Et loquūtur caſu quo vxor bona fide profeſſa eſt: quod vir ſe mortuum finxerit, *Nauar.Manuel, Vega,* & adhuc negant licere propria auctoritate egredi.

15 Contrarium tamen mihi perſuadeo. Quod nullius valoris fuerit votum illud religionis, vt probaui n. 10. Deinde, quia aliqui, quos retuli diſp.præc.n.10. aiunt de licentia alterius coniugis profeſſum, nō ſeruatis iure petitis ad licitam profeſſionē, quamuis verè profeſſus ſit, poſſe propria auctoritate exire, ne in peccato perſiſtat præbēs alteri incōtinentiæ anſam. Quod licèt in eo euētu reprobarim ob profeſſionis valorem, & ſpontaneam alterius licentiam, cuius ratione nullam paſſus eſt iniuriā: at in hoc caſu militat fortiter ea ratio. Coniux enim abſq; alterius licentia poſt conſummatum matrim. profitēs, eſt reus iniuſtitiæ lethalis: inſtar rei alienæ raptoris: quod ſi bona fide profeſſus ſit, exiſtimās alterum obiiſſe, aut abſque eius cōſenſu id ſibi licere, excuſatur à culpa per ignorātiam: at veritatis certior factus, habebit ſe in poſterum inſtar rei alienæ bona fide poſſeſſoris, iā rem alienam eſſe cognoſcentis. At vterque tenetur ſtatim reſtituere, nec opus eſt vt verus dominus repetat: niſi liquidò conſtet retētionem eſſe ex illius cōſenſu. Ergo vt iniuriā illatā reſarciat coniugi ſpoliato, poterit hic propria auctoritate exire: imo & tenebitur, ſi cōmodè poſſit. Quare optimè *Sotus 4.d.27.q.1.a.4.col.penult.verſ. Caſus autem,* dixit teneri hunc egredi, ac ſe coniugi reſtituere, quantūuis bona fide profeſſus ſit. Præterea, quia hoc videtur colligi ex *c.Accedens,de conuerſ. coniug.* vbi Pontifex narrat virum de licentia vxoris metu extorta profeſſum, exiiſſe, nec illi aſcribit exitum culpæ. Et melius ex *c.2.* quod eſt ex *Alex.II.33.q.5.* vbi idem factum non reprehēditur, ſed clarè videtur approbari, ibi: *Non enim violentia,ſed ex pari volūtate & conſenſu hoc fieri debet.* Vnde *gloſſa fi. ibi* mota hac quæſtione, dicit videri ex eo textu elici, fas eſſe cōiugi abſque licentia profeſſò, reſilire propria auctoritate. Idem colligitur ex *c.Vna ſola.33.q.5.* quod eſt ex *D. Auguſtino,in Epiſt.* 45. ibi: *Nam & vouenda talia non ſunt à coniugatis,niſi ex cōſenſu & voluntate cōmuni: & ſi præpoſterè factum fuerit,magis eſt corrigenda temeritas, quā perſoluēda promiſſio.* Vbi *gloſſa verb.Corrigēda,* ait inde ſumi argumētum, ad comprobandum poſſe coniugem, qui abſque licentia profeſſus eſt, propria auctoritate exire. Tandē, quia præſumi nequit conſenſus coniugis ſpoliati, ex ſola non repetitione. Tum, quia ſola eius voluntas non ſatis eſt ad licitum ingreſſum, & ad perſeuerandum: ſed ſaltem deſideratur votum caſtitatis in permanente in ſeculo: (vt dixi diſp.32.n.14.) & in dubio non credendum eſt alterū ſe velle voto ligare: ac poteſt etiam præſumi nō reuocare gratia vitādæ litis, aut ignorātia iuris ſibi cōpetentis, aut timore. Quod ſi conſtaret poſſe eum commodè reclamare, & tamen diſſimulat: dicendum eſt diſp.ſeq. Nec obſtat textus, n.pręc.allegat.in contrarium: nam manifeſta mens eius textus eſt, non eſſe in poteſtate vxoris in religione manere: atque ita redire ad ſeculum non *eſſe* in eius poteſtate, accipiendum eſt, id eſt, deſerto marito profiteri, nec redire ad priſtinā cōiugalem vitam. Quod ex ratione textus colligitur, intēdit enim probare votū religionis nō tenuiſſe: at caſtitatis partim tenuiſſe. Quod in eius poteſtate ſit abſtinere à debiti exactione: quod ad votum caſtitatis pertinere conſtat. At manere in religione, quod attinet ad religionis votum, nō ſuberat eius poteſtati, ſed mariti: aliàs ratio illa friuola eſſet. Et ideo huius ſent. ſunt duæ gloſſæ proximè allegatæ. *Inn.c. Quidā n.3.de cōuerſ.coniug.Abb.c. Accedens,n.3.eod.t. Archid.c. fi.& ibi Bellamera fine.33.q.5.Henricus c. Vxoratus n.8.eo. tit.*

4. Deducitur deciſio eius difficultatis, an coniuge, ſine 16
cuius licentia profeſſio facta eſt, conſenſum præſtāte illi profeſſioni, reddatur ea valida, nec integrum ſit profeſſo illi reſilire? *Gloſ.c.Mulier,el 1.verb.Coniugiū 33.q.5.* ait huic profeſſo non licere exitum. Ducitur ex *c.de eo, qui duxit in matrim.* vbi deciditur virū, qui viua vxore contraxit cum alia rei inſcia, non audiendum eſſe, ſi poſt vxoris mortē, diuortiū à poſteriori petat, niſi hæc velit: ne ex proprio dolo commodum reportet. Eam ſequuntur *Turrec. ibi, n. 1.Henric.c.Vxoratus,n.8.de conuerſ.coniug.Enriquez lib.11. de matrim.c.6.in commento fin.Nauar.Manuel,Vega,* quos n.14. retuli; aduertens eos loqui, etiam caſu, quo profeſſio ſit facta bona fide. Sed probabilius eſt, eum poſſe in foro cōſcientiæ exire, non obſtanti conſenſu manentis in ſeculo, & poſſe hunc ab illo repeti. Quod affirmant *Innoc. & Turrec.* in caſu fortiori, (vt retuli diſp. præc. n. 15.) nimirum, quando de licentia coniugis manentis in ſeculo, nullo voto ligati alter profeſſus eſt. Quos quamuis ibi reprobarim; eo quod in eo euentu profeſſio ſit valida: at cùm in hoc fuerit irrita, habebit locū ea opinio. *Ducor,* quòd ea profeſſio ſemel irrita nequit tractu tēporis conualeſcere, abſq; noua ratificatione: nec obligauit vt ſimplex religionis votū (vt n. 10 probaui.) Nec poteſt dici eā profeſſionē non fuiſſe omnino caſſam, ſed ex futuro euētu pendentē. Quia profeſſio nō poteſt eſſe in pendenti, nec Eccleſia poteſt ſupplere cōſenſum, vt valida efficiatur profeſſio: teſte *Nauar.lib.3.conſ.in tit.de reg.in 1.edit.cōſ. 32.n.5.in cōſ.31.n.5.* nec poteſt emitti ſub conditione de futuro: in quo diſtāt matrimoniū carnale & ſpirituale, teſte *Euerardo loco à matrim.carnali ad ſpirit. n.* 10. *in quarta differentia,ex iis quas ibi inter vtrumque matrimonium cōſtituit.* Quare vel tunc debet profeſſio habere ſuum omnimodum valorem & efficaciam, aut valore carere, quando fuit emiſſa. Cùm igitur tunc nullam obligandi vim ſortita ſit, non poteſt conualeſcere accedenti nouo coniugis relicti in ſeculo conſenſu: niſi profeſſus ipſe denuo ratificet. Dixi autem in foro conſciētiæ non teneri. Quia ſi ille decepiſſet religionem tacens coniugium, & accedenti cōſenſu alterius coniugis nollet ratificare priorem profeſſionem, poſſet religio eum cogere in foro externo. Et hoc probat, *c.1.de eo, qui duxit in matrim.* Quod gloſſa. pro contraria opinione retulit. At in foro conſcientiæ ſicut religio cognita veritate, non tenetur eum retinere, vtpote qui verè profeſſus non eſt: ita poteſt ipſe ceſſante ſcandalo exire, vt contractus vtraque ex parte æqualis ſit. Vt latè probaui contra alios l.4.diſp.15.n.5. Hoc etiā amplius conſtabit ex dicendis n.23.

Quòd ſi profeſſus ille velit ratificare profeſſionem: an 17
coniux manens in ſeculo conſenſum præſtans teneatur quoque ingredi: an potiùs ſatis ſit ſolùm caſtitatis votū: dixi diſp.32.n.14.

5. Deducitur, quid in ea quæſt. iudicandum ſit, an con- 18
iux ſine alterius licētia profeſſus, nec ab eo in vita reuocatus, poſſit eo defūcto egredi? Et vt clarè procedamus, poteſt quæſtio hæc in quintuplici caſu diſcuti. Primus eſt, quando cōiux ſpoliatus nūquam expreſsè aut tacitè

con

cōſenſit. Quia aut ſemper reſtitit, aut ſemper ignorauit, aut ſi ſciuit, nec reclamauit, non potuit commodè reclamare: & ipſe profeſſus ſtatim ac cōiux alter mortuus eſt, voluit exire. Secundus, quando ignarus mortis perſeuerauit, atque ſtatim ac illius cōſcius fuit, reclamauit. Tertius, quando cōſcius mortis perſtitit in religione, ac poſtmodum reſilire vult. Quartus, vbi coniux ſpoliatus profeſſionis conſcius, poténſque reclamare commodè, non reuocauit, nec cōſenſit, ſed tacuit ac diſſimulauit. Quintus, quando ſpoliatus expreſsè conſenſit, nec profeſſus exiuit, & poſt mortem ſpoliati vult egredi. Et in primo caſu plerique affirmant eum profeſſum egredi nō poſſe. Ita affirmant *Calderin.c.1.de conuerſ.coniug.& ibi Abbas n.7. & c.Conſuluit, in fine, & c.Placet, n.3.eo.tit. Cardin.c.Ex parte, el 1.n.vn.oppoſit.vnica verſ.Sed pro intellectu, eod.tit. Maioris 4. d.32.q.2.§.Pro illa rubrica, & ibi Supplementum Gabriel.q.1. ar.2.concl.8.Brunel de ſponſalibus conc.30.n.9.Roſella verb.Impedimentum, impedimento 11.paulo poſt princ. Angel.Matrimonium 4 n.13.Sylu.Matrimonium 8.q.12.dicto 4.& 5.& verb. Diuortium, q.14.& q.16.fin. Azor lib.12.inſtitut.moral.c.1.q. 6.§.Si quæras.* Atq; ea mouentur ratione, quia ex quo profeſſus ille reuocatus nō eſt altero ſuperſtite: eo vita functo efficitur incontinenti omnino valida prior profeſſio: eo quòd ablatum ſit obſtaculū eius firmitati aduerſum. Quare non innituntur hi Auctores ratificatione prioris profeſſionis facta poſt alterius coniugis obitū: ſed quòd prior illa profeſſio fuerit ex parte profeſſi valida, impeditus tamē erat firmus & omnino efficax illius valor ob coniugij impedimentum, quare ceſſante eo obſtaculo per alterius mortem conſequitur omnimodam firmitatem. Inſuper prob. ex *c.Conſuluit de conuerſ.coniug.* vbi conſultus Pontifex de coniuge, qui profeſſus eſt, manſítque in religione vſque ad vxoris mortem, an poſſit exire, & vxorem ducere, ductámque retinere? ſic ait: *Reſpondemus, quod prædictus vir, nec habitum poteſt abiicere, quem aſſumpſit, neque aliquam ſibi matrimonio copulare: quod ſi contraxerit matrimoniū, decernimus dirimendum.* Quòd ſi reſpondeas cum *gloſſa ibi, verb.Tranſiens, & verb.Dirimendum*, intelligi textū, quando de licentia vxoris, quæ ſenex erat, vel promiſit vitam mutare, profeſſio eſt facta, vel ipſe poſt mortem vxoris ratā habuit. *Abbas d.c.Conſuluit.n.1.in fine* reprehēdit hunc intellectum, dicēs fundamento carere ad coniectandum interfuiſſe eum vxoris conſenſum: & vanam fuiſſe in eo euentu conſultationem, tamquam omni dubitandi ratione carentem. Verùm gloſſa citata in ea eſt opinione, vt ſit neceſſaria noua ratificatio ad valorem illius profeſſionis, quando abſque licentia emiſſa eſt. Et *Angelus Matrimonium 4.n.16.* ait valere matrim. contractum ab eo profeſſo, qui ſtatim morte cognita egreſſus eſt, licèt peccet ob votum ſimplex caſtitatis: & ita ſenſit profeſſionē illam minimè reſtaurari, nec vires aſſumere ex alterius coniugis morte, niſi noua ratificatio profeſſi accedat. Quod ego mihi omnino perſuadeo, quòd illa profeſſio fuerit prorſus irrita, in ratione etiam voti ſimplicis religionis (vt n.10.defendi.) Quare cùm prior cōſenſus fuerit omnino irritus, tamquā in perſonā illegitimā & inhabilē cadēs, opus eſt eū iterari, (vt probaui l.2. diſp.35.n.2.) Nō igitur ſatis eſt mors coniugis abſq; noua ratificatione. Quare credo hūc poſſe ſcādalo ceſsāte, propria auctoritate fugere (vt in ſimili dixi, n.15.) vtpote qui nec verè profeſſus eſt, nec aliquo religionis voto aſtrictus. An verò ea noua ratificatio deſideret ſcientiam nullitatis prioris profeſſionis, nouámque ſuperioris acceptationem, ac nouitiatum iteratum? id diſp. 37. diſcutiemus. Non obſtat *c.Conſuluit*, pro contraria parte allegatum. Quia diſp. ſeq. eius intellectus enodandus eſt.

19 In 2.caſu, nimirum, quādo coniux ignarus mortis alterius, numquam ſuæ profeſſioni conſenſum præſtantis, perſtitit in religione, ac ſtatim ac illius certior factus eſt, vult exire: quidā ea diſtinctione vtuntur: Si cōiux ille bona fide profeſſus ſit, ignorās impedimentum ſuæ profeſſionis, ratificatur ex ſola alterius morte, ſiue à ſe ſcita, ſiue ignorata: ſecus ſi mala fide, tūc enim ignorata morte nō ratificaretur, ſed cēſeretur in priori conſenſu irrito perſiſtere. Ita docet *Innoc.c.Quidam, n.2.de conuerſ.cōiug. iuncto c.1.n.vnico, verſ.Vel dic, de eo, qui duxit in matrim.* vbi ita diſtinguit, in matrimonio priùs irrito: & ad eam diſtinctionem ſe remittit *eod.c.Quidam.* Et ipſum ſequitur *Hoſtienſis eod.c.Quidam.n.3.* & ratificari indiſtinctè ea profeſſionem, ſiue cōiux ſciuerit mortem, ſiue ignorarit, tenet *Abbas c.Conſuluit, in fine, de conuerſ.coniug.* Et idē ſuſtinebūt Auctores, n.præced. allegati, qui vt ea profeſſio conualeſcat, ſolam impedimēti coniugij ceſſationem petunt. At eam profeſſionē minimè conualeſcere ignorante coniuge mortem alterius, tenet *Innocen.* ſibi contrarius, *c.Cōſuluit, in fine. de conuerſ.coniug.* (ſibi enim eſſe contrariū aiunt *Ioan.And.* Anton.*Card.Henricus*, quos ſtatim referā.) Quāuis id mihi non facilè perſuadeam, quòd remittat ſe ad dicta per ipſum, *c.1.de eo qui duxit in matrimonio.* ad quē locum etiam ſe remiſit, *d.c.Quidā*, in eo autē vſus eſt præfata diſtinctione, quare in ea reſidere videtur.) Sed hanc partem ſuſtinēt *Ioan.Andr.d.c.Cōſuluit, fine, & d.c.Quinam n.2.* vbi *Anton.n.4.Anchar.ad fi.Cardin.n.2.q.3.Idē Anchar. d.c.Conſuluit, fine: & ibi Cardin.fine.* Anton.*fine.Henricus c.Placet, n.4.de conuerſ.coniug.* Eáque veriſſima eſt. Quòd prior profeſſio fuerit prorſus irrita, ac proinde nouo conſenſu indigeat (vt n. præc. declaraui.) At ſi coniux hic quamuis ignarus mortis alterius, ſciēs priorem profeſſionem fuiſſe nullam, vellet denuo ratificare eo modo, quo poſſet: & cōcurrerent ſuperioris acceptatio, iteratúſque nouitiatus, (caſu quo ad cōualeſcendam profeſſionē ea deſiderentur: iuxta dicenda diſp.37. vbi hoc diſcutietur, ſit neceſſarium necne) valebit vtique profeſſio prior. Sicut probaui lib.2.diſp.33.n.2. validum eſſe matrim. inter eos initum, qui impedimentum dirimens ſubeſſe putabant, cùm tamen re ipſa illud non ſubeſſet, vel iam ceſſaſſet: ſi re vera intendebant facere quidquid in ſe erat.

20 In 3.caſu, nempe, quādo coniux profeſſus ſciens mortem alterius, qui numquam cōſenſit, perſtitit in religione: ſupponūt conualeſcere profeſſionem, *Ioan.Andr.Ant.* A*nchar.Cardin.Henric.n.præcedenti allegati*: nam relata opinione Innocent. ſentientis ratificari profeſſionem, ſiue ſcita, ſiue ignorata morte, contradicunt illi, quādo mors ignorata eſt. Et tenent *Innocen.* etiamſi tunc per momentū ſteterit in religione *c.Quidam, n.2.de cōuerſ.coniug.& ibi Hoſt.n.3.* & placet mihi, ſi ſeruētur cætera requiſita, vt ea profeſſio conualeſcere poſſit. De quibus erit ſermo diſp. 37. & ille faciat propria profeſſis ſufficiētia ad inducendā profeſſionem tacitā, animo verò profitendi de nouo.

21 In 4 caſu, nimirum, quando coniux ſpoliatus conſcius profeſſionis ſine ſua licentia factę, poténſque commode reuocare, non reuocauit, ſed diſſimulauit ac tacuit, quid ſentiendum ſit, dicam diſp.ſeq.

22 In vltimo caſu, nempe, quando ſpoliatus dum viueret, conſenſit expreſsè vt profeſſus perſiſteret in religione. A*ngel.Matrim. 4.n. 16.* ait non poſſe poſt mortem exire. Quia perſiſtens in religione, cum illo conſenſu alterius coniugis, videtur ratam habere priorem profeſſionem. Et conſtat ex allegatis, nu.20. Idque veriſſimum eſt: ſi (vt ibi dixi) concurrant cætera requiſita ad illius profeſſionis conſummationem.

23 6. Deducitur, nū coniux in ſeculo relictus, altero abſque eius licentia profeſſo, poſſit quoque inuito profeſſo religionem ingredi: Qua in re quidam ſic diſtinguunt. Si cōiux ſit iam è monaſterio eductus, alteríque recōciliatus, nō poterit ſpoliatus inuito altero ingredi. Cùm iam res non ſit integra, ac matrim ſit inſtauratum, & ſemota diuiſione ad priſtinam vnitatem reſtitutum. Si verò id effectum non ſit, poterit vtique. Ducuntur ad hanc poſteriorem partem affirmandā, quia cōiux ille profeſſus nequit debitū petere. Sed hæc ratio ſimiliter probat cōtra ipſos id licere poſt reconciliationem: tunc, enim non poteſt etiam petere debitū ob votum caſtitatis ſimplex (vt diximus n.4.) Secundò adducūt *c.Agathoſa.27.q.2.* Quòd

nil facit ad rem hanc:ſed ſolùm ibi decernitur virũ ſine
vxoris licentia profeſſum eſſe illi reſtituendum. Huius
ſent.ſunt *gloſſ. c. Quidam, verb. Non exigere, de conuerſ.cõiug.*
& ibi Hoſtien.n.2.& ibi Ioan. Andr.in fine. dicit æquitati cõ-
ſonam eſſe ſententiam hanc. Eandem tenent *idem Hoſt.*
ſumma tit.de conuerſ.coniug.n. 8.verſ. Quid ſi ipſum. Goffredus
ſum.eod.t.n.6. Archid.c.Mulier el 1.fine,& ibi Bellamera ſin.33.
q.5. Albericus in ſuo dictionario,verb.Votum.4.ad finẽ.Henricus
cap.Vxoratus,nu.13.de conuerſ.coniug. Vincentius 2. tom.in ſpe-
culo doctrinali,l.9.c.92.Monaldus ſum. vbi de voto, *tit.de voto*
coniugatorum,verſic.Item quid ſi vterque,Ioannes de Friburgo in
ſum.confeſſ.lib.1.tit.8.q.54.Lex regia 12.tit.7.par.1.ſine: & ibi
Greg. Lopez,verb.Biuieſſen. Imò addunt *Hoſtien.in ſum.eod. n.*
8.Ioan.de Friburgo,& prædicta lex regia, etiam licere coniu-
gi relicto in ſeculo ingredi inuito profeſſo ſibi reſtituto,
ſi poſt reſtitutionem non eſt carnalis copula ſubſequu-
ta. Quod *Greg.Lopez ibidem* dicit non carere ſcrupulo. Li-
mitat etiam Albericus, vt ante reſtitutionem liceat con-
iugi relicto ingredi contra voluntatem alterius, quando
in illius ingreſſu vouit continentiam, ſecus non. At di-
cendum eſt numquam poſſe profeſſo inuito alterum in-
gredi, & ingreſſum poſſe reuocari. Quia profeſſio nõ te-
nuit, nec delictum profeſſi præſtat ius alteri diuertendi,
quãdo delictum non eſt ex iis ob quæ licitum eſt diuor-
tium. Et ideo hanc partem tuentur *Innocent.dict.cap.Qui-*
dam,nu.2.& ibi Anton.in fine.Cardin.ibi n.2.q.2.in fine. An-
char.5.q.2. Aſtenſis ſum.2.p.lib.8.tit.11.a.2.q.13. Addit An-
charanus (& bene) profeſſionem factam à relicto in ſe-
culo, quæ ſine alterius profeſſi licẽtia, ſed ipſo repugnã-
te facta eſt, nõ valere. Quia ipſo inuito profiteri nequit.

24 Tandem ex his deciditur, an ſi vterque coniux mutua
licentia non obtenta profiteatur, ſiue conſcius ſiue igna-
rus profeſſionis alterius, valeat profeſſio. Et quidem v-
triuſque profeſſionem valere in vtroque euentu, & neu-
tri reuocationem alterius permitti, affirmant *Innoc. cap.*
Quidam,n.2.fine,de conuerſ.coniug.& ibi Ioan.Andr.nu.2.fine.
Anton.n.5. Anchar.ad fi. Alber. in ſuo dictionario, lit.V.verb.
Votum 4.ad fin.Henricus c.Vxoratus,num. 13. de conuerſ.con-
iug.Brunell.de ſponſal.concl.30.n.15. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.ar.
2.quæſt.14.& 15.Ioan.de Friburgo ſumma confeſſorum, lib.1.t.
8.q.56.& 57. Quia neuter poteſt cõqueri ſe ab alio ſpo-
liatũ, ſed ſemetipſum proprio facto ſpoliauit: & vtriuſ-
que profeſſio altero profitente rata facta eſt. At placet
diſtinctio *Cardin.d.c.Quidam,nu.2.quæſt. 4. & Guillielmi per*
Henricum relati, nimirum, vt valeat profeſſio, quãdo vter-
que fuit conſcius. Quia facto ipſo ſibi mutuo licentiam
concedunt: ſecus quando fuit ignarus: tunc enim poterit
vteruis exire, & alterum repetere, & neutrius profeſſio
valida erit. Quia neuter licentiam alterius habuit: &
profeſſio prioris profeſſi valere non potuit, quia conſen-
ſus alterius defecit, nec potuit rata fieri abſque noua
ratificatione; nec etiam poſterior profeſſio valida eſſe
potuit. Cùm enim prioris profeſſio non valuerit, nequit
poſterior abſque eius conſenſu profiteri (vt num. præce-
denti diximus.) Nec obſtat quemlibet coniugem ſe-
ipſum ſpoliaſſe, quo minùs reſtitutionem petere poſſit.
Quia coniux ſe ſpolians poteſt eam petere, ſi rediẽs non
admittatur. Ex tunc enim cenſetur ſpoliatus, vt dicemus
lib.10.diſp.12.n.16.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm quando licentia extorta fuit per coniugem profeſſum metu aut dolo: aut nulla interfuit: ſed ſola coniugis manentis in ſeculo diſſimulatio, valida ſit profeſſio: nec ius competat alteri reuocandi?

SVMMARIVM.

Quando licentia fuit metu extorta, an poſſit coniux in ſeculo manens reuocare profeſſum, n.1.
An hic reuocatus poſſit petere & reddere, n. 2.
An ea licentia & profeſſio valida fuerint, obligaritque profeſſio ſaltem vt votum ſimplex religionis, n.3.
An teneatur hic reuocatus redire poſt coniugis mortem ad religionem, n.4.
An peccet exiens propria auctoritate, n.5.
An validè contrahat matrimonium, & peccet, n.6.
An ſi non fuit reuocatus dum viueret coniux, poſſit poſt exire, n.7.
An dicenda ſint omnia de coniuge ſic profeſſo, ac ſi abſque licentia profeſſus fuiſſet, n.8.
Quando licentia fuit dolo extorta, an liceat coniugi decepto reuocare profeſſum, n.9.
An ea licentia & profeſſio valida ſint, n.10.
An ſic profeſſo, nec reuocato, liceat poſt coniugis mortem exire, n.11.
An idem omnino dicendum ſit in hoc euentu, ac quando nulla adfuit licentia, n.12.
Quando coniux in ſeculo relictus nec conſenſit, nec diſſenſit, ſed diſſimulauit, & tacuit, cùm ſciret ingreſſum, an poſſit reuocare, n.13.
An ea profeſſio fuerit valida, n.14.
Si non reuocetur, an poſſit poſt coniugis obitum egredi? n.15.
An perinde cenſendum ſit quoad omnia, ſicut quando abſque licentia profeſſus eſt? n.16.

TRiplicem diſp. præſens caſum enucleãdũ inuoluit. 1
Primus eſt de licentia metu extorta. Secundus de
dolo. Tertius, quando interfuit ſola diſſimulatio. Et qui-
dem in primo caſu, certum eſt quãdo metus fuit cadens
in virum conſtantem, coniugi concedenti licẽtiam inte-
grum eſſe profeſſum repetere: ſecus quando metus leuis
fuit. Cõſtat ex *cap. Accedens, de conuerſ. coniug.* vbi proponi-
tur caſus, de vxore, quæ metu graui coacta ingreſſa eſt
religionem, habitu non aſſumpto, nec voto emiſſo, vt ibi
moraretur; & vir profeſſus eſt religionem: poſteáq; eam
deſerens, repetitus eſt ab vxore, & iubetur vt illi reſti-
tuatur. Quare non ex ſolo iudicis officio ea reuocatio fit;
ſed ad coniugis petitionẽ, cui licentia illa metu per pro-
fitentẽ extorta nil detrimenti affert: ac proinde ius inte-
grũ atque illæſum reuocandi manet. Et ita docent *Ho-*
ſtienſ.eo.c. Accedens, in fine, Ioan. Andr. in fin. Anton. fine. Abbas
fine. Cardin.nu.vn.in 2.oppoſit.Calder.c.1.de conuerſ. coniug. &
ibi Abb.n.7.Henricus c.Vxoratus,n.8.& c.Placet,nu.2.eod.tit.
Albericus in ſuo dictionario,lit.V.verb.Votum 4. ad fin. Aſtenſis
ſumma 2.p.lib.8.t.11.art.2.q.9. Ioannes de Friburgo ſumma cõ-
feſſ.lib.1.tit.8.q.52.Roſella verb.Impedimentum,imped.11.ini-
tio. Angelus Matrimonium 4.n.12. Sylu.verb.Diuortium,q.14.
& Matrimonium 8.q.12.d.4.Turrecr.c.Seriatim.d.32.art.3.nu.
4.caſu 6.Brunellus de ſponſal.concluſ.30.nu.9.Greg. Lopez l. 2.
verb.Gelo otorgaſe,tit.10.p.4. Et ex Theologis, *Vincentius 2.to.*
in ſpeculo doctrinali,lib.9.cap.92.Durandus 4.d.32.q.2.nu. 6.
fine: & ibi Maioris q.2.§.Pro illa rubrica, & ibi, Supplementum
Gabrielis q.1.art.2.concl.8. Azor lib.12.inſtitut.moral.c.1.q. 6.
Petrus de Ledeſma de matrim.q.64.a.4.dub.1.concl. vlt. Ludo-
uicus Lopez 2.p.inſtructorij, vbi de matrim. *cap.54.col.penult.*
Quare etſi *Ioan. Andr.dict.cap. Accedens, in fine, & ibi Ho-*
ſtienſis num.vnico, ſuper verb.Habitu religionis, Anton. *ad finem,*
A*nchar. fine,* dicant præcipuè ponderari in *eod.cap.* Acce-
dens, vxorem iuuenem nullum votum emiſiſſe: vt ſic pro-
feſſio viri non valuerit, ac vxori concedatur repetitio.
A*bbas* tamen *ibi, in fine, & Cardin.num.vnico, in 2.oppoſit.* me-
liùs docent non ponderari vxorem non vouiſſe, ſed li-
centiam fuiſſe metu extortam.

Hic autem coniux reuocatus non poteſt petere debi- 2
tum, tenetur tamen reddere, vt docẽt *gloſ.c.2.33.q.5.verb.*
Cum feſtinatione. Hoſt.cap. Accedens, *de conuerſ. coniug.n.vn. ſu-*
per verb. Exhibeat. Sicut diſp. præced. nu. 4. diximus idem
de profeſſo abſque coniugis licentia. Quia votum caſti-
tatis obligauit illum in quantum potuit. Quod intellige
cum limitatione ibi n. 3. poſita.

Profeſſio autem religionis nulla fuit. Quod coniuga- 3
tus inhabilis ſit ad transferendum dominium ſui in mo-
naſterium per profeſſionem abſque licentia, qua alter
coniux cedat iure ſuo: qualis non eſt per metum extor-
ta. Aliàs nõ daretur coniugi concedenti licẽtiam ius re-
petẽdi, vtpote qui iuri ſuo renunciarit (vt dixi diſp.33.n.
18.) Idémque probatur ex *c.2.33.q.5.* quod eſt *Alex.2.* vbi
vir, qui metu licentiam vxoris extorſerat ad profiten-
dum, poſt profeſſionem exiit, & quæſiuit à Pontifice,
quid faciendum? Et quamuis Pontifex non directè re-
ſpondeat interrogationi, at per conſequentiam oſtendit

talem

talem profeſſionem fuiſſe nullam:dum ait profeſſionem coniugati minimè faciendam abſque communi conſenſu ſpontaneo,vt notat *ibi gloſſa* in caſus poſitione. Et ita dicunt non tenere ingreſſum,*Ioan.Andr.c.Ex parte,el* 1.*n.*4.*verſ.In* 4.*caſu,de conuerſ.coniug.& ibi Anchar.n.*2.*verſ.in* 4.*caſu Card.n.vnico,oppoſitione vnica,verſ.Sed pro intellectu. & Dominicus c.Seriatim,nu.*5.*d.*32. aiunt hunc non poſſe dici profeſſum,ſicut quando abſque licentia profeſſus eſt.Et *Henric.c.Placet,n.*2.*de conuerſ.coniug.*dicit idem omnino de hoc iudicandum eſſe,ſicut de eo,qui abſque licentia ingreſſus eſt.Quod idem clarè docent *gloſ.c.Veniẽs,verb.Captioſè,de conuerſ.coniug.Hoſt.c.Accedens,paulo poſt principium eod.tit.Petr.de Ledeſma de matrim.q.*64.*a.*4.*dub.* 1.*concl.vltim.* vbi dicunt licentiam illã metu extortam fuiſſe ipſo iure nullam.Atq; ideo credo eam profeſſionem nec habuiſſe vim voti ſimplicis religionis,vt dixi diſp.præced.nu.10. de profeſſione,quæ abſque omni licentia facta fuit.

4 Hinc deciditur,an hic coniux teneatur ad religionem redire poſt mortem coniugis reuocantis?Et non eſſe cogendum redire,docent *gloſ.c.*33.*q.*5. *verb. Cum feſtinatione.Hoſt.c.Accedens,n.vnic.ſuper verb.Exhibeat,de cõuerſ.cõiug. Henricus c.Placet,n.*2.*eod.t.Dominicus c. Seriatim,n.*5.*d.*32. Et credo nec in foro conſcientiæ teneri,vt diſp.præc.nu.12. dixi contra alios de profeſſo abſque licentia, & poſtea reuocato.Cùm in neutro caſu voto religionis teneatur.

2.Hinc deciditur,an peccet exiens propria auctoritate à religione?Peccare affirmant *Ioannes Andr. c. Accedens,n.*1.*ſuper verb.Reliquiſſet,de conuerſ.coniug. & ibi Hoſt.n. vnico,ſuper verb.Reliquiſſet,& Cardin.ibi,in fine.* Quòd obligare ſeipſum potuerit.Sed ſicut diſp.præc. 15 hanc ſent. reprobaui in eo,qui abſque licentia profeſſus eſt, ita & diſplicet, vbi licentia fuit metu extorta. Quia in vtroque euentu idem dicendum eſt,vt dixi,*n.*5.

5 3.Deciditur, an profeſſus hic peccet ineundo poſtea matrimonium, ídque ſit validum? Dicendum enim eſt eum peccare cõtra votum ſimplex caſtitatis,at matrim. eſſe validum.Sicut diſp.præc.n. 5. diximus idem de profeſſo abſque alterius coniugis licentia. Nam *Hoſt.Henricus n.*4.*allegati* dicunt in hoc euẽtu dicendum eſſe idem, quod ſtatuitur *c.Quidam, & c.Placet,de conuerſ. coniug.* de eo coniuge,qui ſine licentia profeſſus eſt.

4.Deciditur,an ſi profeſſus hic non reuocetur altero coniuge viuente,valeat poſt eius obitum exire? Quidam exire poſſe negant: eo quod ceſſante obſtaculo valoris profeſſionis,per alterius coniugis mortem,effecta ſit valida.Ita *Cald.c.*1.*de conuerſ.coniug.& ibi Abb.n.*7.*Ioã.Andr. c.Ex parte,el* 1.*n.*4.*verſ.In* 4.*caſu,eod. tit.& Anchar.n.*2.*verſ. In* 4.*caſu.Card.n.vnico,oppoſit.vnic.verſ. Sed pro intellectu.* At dicendum eſt in hoc caſu, quod diximus diſp. præced.n. 18.& ſeqq.in eodem caſu.Quia idem iudicium eſt.

6 Tandem omnia dicta tota diſp.præc. de coniuge abſque licentia profeſſo, dicenda ſunt de profeſſo cũ licentia metu extorta.Quia idem eſt iudicium de vtroque,vt bene cenſuit *Henricus c.Placet,n.*2.*de conuerſ.coniug.*& conſtat ex dictis nu.3.Et quia cùm illa licentia non valuerit (vt diximus eo.n.3.)perinde eſt,ac ſi non interueniſſet, non enim impedimentum præſtat, quod de iure nõ ſortitur effectum,*regula,Non præſtat,de regulis iuris,in* 6.

7 In 2.caſu,nimirum, quando licentia fuit dolo graui extorta,ſimiliter poterit coniux manens in ſeculo reuocare profeſſum.Quòd licentiam non præſtiterit ſpontaneè,ac proinde iure ſuo nõ ceſſerit,nil enim magis contrarium conſenſui,quàm error,*l.Si per errorem. ff.de iuriſd. omn.iudic.*Idque probatur ex *capite Veniẽs,de conuer.coniug.* vbi mulieri concederetur reuocatio viri,qui dolo licentiã extorſerat,niſi fuiſſet fornicata,vt cõſtat ex finalibus illius textus verbis,ibi:*Super reuocatione ipſius nõ eſt aliqualiter audienda:cùm ipſius intentio exceptione poſſit commiſſæ fornicationis elidi. Maximè cum antequam fuerit fornicata, ipſum non duxerit repetendum.*Et ita docent *Ioan.Andr.c.Ex parte, el* 1.*eod.tit.n.*4.*verſ.In* 4.*caſu,& ibi Anchar.n.*2.*verſ.In caſu. Cardin.n.vnic.oppoſit.vnica,verſ.Sed pro intellectu.Anton.nu.*8. *Calder.c.*1.*eod.tit.& ibi Abb.n.*7.*Archid.c.Agathoſa n.*3.*& ibi Bellamera n.*2.27.*q.*2.*Henric.c.Vxoratus,n.*8.*&* 10.*eod.t.Brunellus de ſponſalibus,conc.*30.*nu.*9.*Roſella,Angelus,Syl.Vincentius,Maioris,Supplem.Gabrielis,Greg.Lopez,Azor.Petr.de Ledeſma,Lud.Lopez,*vbi eos retuli n.1.*Tabiena Matrimonium* 1.*q.*3.*n.*4.Quare non ſunt audiendi *gloſ.eo.cap.Veniens.verb. Captioſè: & ibi Hoſt.n.*5.*ſuper verb.Captioſè: Anton.n.* 6.vbi dicunt ideo mulierem in caſu eius textus audiendã fore, niſi adulterium admiſiſſet, quòd non emiſerit votum continentiæ,nec promiſerit religionem ingredi. Quos bene reprobãt *Abbas eo.c.Veniens,n.*4. dicẽs ideo audientiam non fore ipſi denegandam, ſi continuiſſet: quòd ſponte non conſenſerit,ſed dolo.

Sed dubitabis,an ea profeſſio valida fuerit?Quia *gloſ.* 8
*c.Veniens,verb.Captioſè,de conuerſ.coniug.& ibi Abbas,n.*1.*notab.*2.*Anchar.n.*2.*notabil.*3.*Cardin.paulo poſt princip.oppoſit.*1. ſuſtinẽt licentiam fuiſſe validam.Quòd dolus in his ſpiritualibus non noceat.Sed illis fidem non habeo,atque ita exiſtimo profeſſionem illam fuiſſe irritam.Quod fatentur *Innoc.d.cap.Veniens,ſtatim in princ.ſuper verb.Tonſuratus,& ibi Hoſt.n.*1.*ſuper eodem verb.Ioan.Andr.n.* 2.*Card.ſtatim in principio.* Quia licentia dolo extorta fuit ipſo iure nulla, vt bene docent *Palacios* 4.*d.*32.*diſp.*2.*col.*10.*verſ.At vrgentior,fol.*718.*Petrus de Ledeſma de matrim.q.*64.*ar.*4.*dub.* 1.*concl.vlt.*Quamuis enim dolus,qui non contingit circa profeſſionis ſubſtantiam,non vitiet ipſam:at id eſt verũ, quando dolus eſt reſpectu profeſſi. Is enim nõ tollit voluntarium,ſicut nec in matrim.carnali(vt probabo lib. 10.diſp.9.n.21.)at ſecus eſt de licẽtia conceſſa dolo per alterum coniugẽ.Cùm enim talis debeat eſſe,per quam ille cedat iure ſuo,ídque condonet:& dolus volũtarium auferat circa donationem,quę à ſpontanea & libera voluntate oriri debet, inde eſt vt nulla ſit. Quamobrem credo nec vim voti ſimplicis religionis eam profeſſionem habere,ſed ſolius caſtitatis, quoad abſtinendum à debiti petitione,& ab alio matrimonio, quamuis ſi iniretur, validum eſſet, vt dixi diſp. præcedenti, quando nulla licentia interfuit.

Quòd ſi coniux cum ea licentia dolo extorta,non re- 9
uocetur in vita alterius, non poterit eo defuncto exire. Quia ſublato per mortem obſtaculo, firma efficitur ea profeſſio.Ita docent *Calder.Ioan.And. Abbas,Anchar.Cardin.Supplementum Gabrielis,Roſella,Syluester allegati,n.*9.Sed id non credo,niſi noua ratificatio cum cæteris requiſitis adſit,vt num.7.dixi,quando profeſſionis licentia eſt per metum extorta.

Demùm ea omnia dicenda ſunt in hoc euentu, quæ 10
à num.1.vſque ad 9.dixi, quando licentia fuit metu extorta.Quia vtroque caſu eſt nulla.

In 3.caſu,nempe, quando coniux in ſeculo relictus 11
nec cõſenſum nec diſſenſum pręſtitit,ſed ſciens alterius ingreſſum,tacuit,& diſſimulauit:concordant DD. integrum eſſe manenti in ſeculo profeſſum reuocare.Quòd licentia deſideretur,vt coniux eo iure priuetur.Sola autem diſſimulatio non eſt licentia.Ita *Calderinus Ioã.And. Abbas,Cardin.Anchar.Henricus, Brunellus, Supplementũ Gabrielis,Maioris,Angelus,Sylu.Tabiena,Greg.Lopez, Azor allegati n.*9.*Dominicus c.Seriatim,n.*5.*dict.*35.Quamuis *Anto. c.Ex parte,el* 1.*n.*8.*de conuerſ.coniug.*ſentiat nõ ad petitionẽ cõiugis,ſed ex iudicis officio reuocationem faciendam. Et *Palud.*4.*d.*27.*q.*3.*a.*2.*n.*15.ait quando coniux diſſimulans non erat de incontinentia ſuſpectus, ſed erat talis, qui poſſet licentiam concedere, ipſi denegandam fore reſtitutionem.Sed verè DD.allegati de actione coniugis diſſimulantis loquuntur:aiunt enim ipſi concedi ius reuocandi,ſicut quando eo inuito eſt profeſſus. Nec admittenda eſt diſtinctio *Monaldi ſumma,*vbi de voto.*tit.de voto coniugat.verſ.Item ſi vxor ſciuit:& Enriqu.lib.* 11.*de matrim.cap.*8.*n.*9.vbi aiunt ſi coniux diſsimulans norit ius, eam taciturnitatem reputari cõſenſum:ſecus ſi ius ignorarit.At melius *Cald.c.*1.*de conuerſ.coniug.& ibi Abb.n.*8.*&* 7.*Sylu.Matrim.*8.*q.*12.*dict.*4. & alij, quos retuli diſp.35. n.14.

nu.14. eam diſtinctionem ſcientiæ, & ignorantiæ iuris admittunt in coniuge expreſſam licentiam concedente:& ſtatim de ſolo diſſimulante abſolutè docet ei concedi repetitionem, perinde ac quando ipſo inſcio licentia conceſſa eſt.

14 Doctores autem hi non explicant,an profeſſio fuerit valida,necne: at videntur non valere ſupponere, dum omnes illi,& quos nu. ſequenti referam, aiunt coniuge non reuocante in vita,ratam effici profeſſionem, quaſi in vita non valuerit.Et expreſsè id ſentit *Syluest.verb.Diuortium,q.16.caſu 3.* vbi ait ſi coniux viuens reuocet,& reuocatus eo defuncto aliud ineat matrim. id valiturum, at eſſe peccatum cõtra votum caſtitatis.Idem tenet *Angelus Matrimonium 4.n.16. & Palacios numero ſequenti allegandus.* Et clarè videtur tenere *Vincentius 2.tom. in ſpecul. doctrinal.lib. 9.c. 92.* vbi ait taciturnitatem non reputari conſenſum, ſed deſiderari licentiam expreſſam. Et ideo exiſtimo eam profeſſionem nec vim ſimplicis voti religionis habere,ſed ſolius caſtitatis.Sicut dixi diſp.præcedenti,quando licentia non interuenit.

15 Vtrùm ſi toto vitæ ſpatio coniux in ſeculo relictus diſſimulauit,cum poſſet reclamare, rata efficietur profeſſio.Quòd per illam diſſimulationem & ſilentium vſque ad mortem videatur conſenſiſſe. Idque apertè videtur probare *cap.Conſuluit,de conuerſ.coniug.* vbi habetur virum profeſſum non poſſe vxore defuncta ad ſeculum redire,nec aliud contrahere matrim. idque contractum fore irritum.Et ita docent *Auctores n.13.allegati,Ioan.And. relatis Petro,& Abbate antiquo,eo.c.Conſuluit,n. 2 & in fine, & ibi Anton.fine. Anchar.fine, & c. Quidam, eod.tit.ad finem. Cardin.d.cap.Conſuluit,in fine.Henricus cap.Placet,n.4.eod.tit. Roſella,verb.Impedimentum,impedim.11.init. Nauar.lib.3.conſ. titul.de conuerſ.coniug.in priori edit.conſ.4.n.4.in poſteriori,conſ. 5.n.4.Palacios 4.d.27.diſp.2.col.34.verſ. Hæſitas ſecundo, fol. 589.Enriquez lib.12.de matrim.c.5.n.10.Lud. Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.54.col.antepenult.* Sed exiſtimo profeſſionem ratam non effici ſola morte coniugis, niſi noua ratificatio cum cæteris requiſitis accedat, vt dixi n. 7.& n. 11.quando adfuit licentia dolo aut metu extorta.Quòd ſi ſemel fuit irrita profeſſio, non video qualiter ſolo conſenſu illo tacito coniugis poſſit valida fieri:cùm nec etiam conſenſum expreſſum ſufficere probarim diſp. præc.n.16.& ita hanc partem clarè ſenſit *gloſſa eo.c.Conſuluit,verb.Tranſiens,& verb.Dirimendum,* cùm eum textum, quo contrarij innituntur, explicat, quando adfuit conſenſus, vel poſtea ratificata eſt profeſſio. Et tenet expreſsè *Angelus Matrimonium.4.n.16.*

16 Tandem omnia dicta diſp.præcedenti,de cõiuge profeſſo abſque licentia,dicenda ſunt de hoc. Quia ea diſſimulatio non valet pro licentia,vt probaui.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm coniux, qui profeſſus eſt abſque coniugis licentia, aut cum ea dolo aut metu extorta, poſſit reſilire, coniuge altero poſtea adulteranti?

SVMMARIVM.

An coniux hic fornicans poſt alterius profeſſionem,poſſit ſic profeſſum reuocare,n.1.

An liceat huic profeſſo,altero non repetente,exire,an potiùs ius habeat monaſterium,aut monaſterio nolenti,iudex ex officio compellendi. Refertur quædam ſent.n.2.

Proponitur ſententia Auctoris,n.3.

An coniux abſque vxoris licentia ad ordines ſacros promotus, ſit ipſi poſtea fornicanti reſtituendus,n.4.

Soluuntur argumenta,n.5.

1 TAmquam certum præmittendum eſt, coniugẽ abſque licẽtia,vel cum minùs legitima alterius profeſſum,nimirũ,per dolũ aut metum extorta, non poſſe reuocari à cõiuge poſtmodũ fornicanti:ſi ipſe profeſſus innocẽs ſit.Quia per adulteriũ perdidit omne ius,quod in coniugem habebat.Ita habetur expreſsè *c.Veniẽs,de cõuer. coniug.* quando licentia metu fuit extorta:atque redditur ratio,his verbis: *Cùm ipſius intentio exceptione poſſit commiſſæ fornicationis elidi.* Atque ita docent vniuerſi DD. quos n. ſeq.referam. *Et Sotus 4.d.27.q.1.art.4.ad finem,in verſ.Caſus autem.Barth.à Ledeſma dub.64. de matrimonio poſt 3.cõcluſ.§. Annotare oportet ſecundo.* Dubitabis autem,an coniux relictus in ſeculo, cuius adulterium occultum eſt profeſſo, poſſit in foro conſcientię ea reuocatione vti? Deciſio pẽdet ex ea quæſtione,quam lib.1.diſp.68.diſcuſſi, an ſpõſus fornicans poſſit innocentẽ illius fornicationis ignarum cogere ſtare ſponſalibus:& coniux adulter exigere debitum ab innocẽte ignaro?Et retenta parte affirmanti, quam ibi amplexi ſumus, dicendum eſt poſſe vti hac reuocatione.Quia nõ tenetur iure ſuo ſe priuare,donec alter conſcius illum iure ſuo ſpoliet. Et quid, ſi profeſſo opponenti fornicationem coniugi reuocare volenti ſe hic falſis teſtibus tueatur? dicã in ſimili,lib.10.diſp.9.n. 33.Dixi,ſi profeſſus innocẽs ſit.Quia ſi fornicatus ſit in ſeculo,vel poſt ingreſſum etiã profeſſione facta,nec compenſatis iam delictis id adulterium accidit, poterit fieri dicta reuocatio. Quoniã cum profeſſio illa irrita fuerit, (vt tota diſp.præcedenti probauimus) nec iure ſuo ſpoliarit coniugem in ſeculo relictum, cẽſetur res integra: ac proinde illa delicta mutua cõpenſatione abolebũtur. iuxta dicenda lib.11.diſp.per totam.Et quamuis adulterium profeſſi occultũ ſit, nõ poterit opponere alteri cõiugi repetenti adulterium,vt ea diſp.6.n.9.probabo.

Difficultas autem eſt,an cõiugi profeſſo abſque legitima licentia,& innocenti,liceat reſilire,quãdo iam conſtat alterum in adulteriũ lapſum eſſe? Id enim licere videtur,quia quamuis cõtra adulterum repetentem poſſit excipere:at ſicut nemo cõpellitur agere.*l.1.C.vt ne inuitus agere:* ita nec cogitur excipere:poterítque eo beneficio in fauorem ſuum inducto cedere,*c.Ad Apoſtolicam.de regul. Gloſſa.c. Veniens, verbo Sponte.de conuerſ. coniug.* ait profeſſo non excipienti, poſſe monaſterium eo inuito excipere, ac illũ religioſum defendere:ac conſequenter ipſi nõ integrum eſſe à monaſterio exire. Ducitur, quia omne ius reale & perſonale monachi tranſit in monaſterium. Et quia profeſſio illa etſi omnino nõ tenuerit,obligauit tamen ipſum vouentem in ipſiuſmet præiudicium.Quare cum manẽs in ſeculo,per adulterium amiſerit ius repetendi,& ita ſuum præiudicium ceſſarit;ſtatim monaſterium cõparat plenum ius in profeſſum:atque ideo exceptio cõpetens illi,fuit acquiſita monaſterio. Et confirm. quia iam res ad eum ſtatũ peruenit,à quo poterat efficax habere principiũ.Qua ratione vtitur textus, *c. Placuit,de conuerſ.coniug.* ad probandũ coniugẽ, qui ſine alterius licentia profeſſus eſt,teneri eo mortuo omnino cõtinere. Gloſſam ſequuntur *Ioan.Andr.eo.c.Veniens,n.5.Anton.n.7. Abb.n.5.Innoc.n.vnic.ſuper verb.Continuit. Hoſt.n.6.Cardin.n. vn.q.2.Anchar.n.5.Aſtenſis ſumma 2.p.lib.8.tit.11.art.2.quæſt. 7.Brunellus de ſponſal.concl.30.declaratione 8.n.12.verſ.Quartus caſus.* Quòd ſi monaſteriũ nec vir excipere velint,allegantes contra vxorẽ adulterium per ipſam admiſſum, vt à viri profeſſi repetitione excludatur:aiunt *Ioã.Andr. Anton.Anchar.Card.Brunel.n.13.proximò allegati,* integrum eſſe iudici ex officio excipere.Sed ſtatim *Gloſſ.eo.c.Veniẽs, & eod.verb.Sponte,verſ.Sed quid ſi exiret.& Aſtenſis eo.a.2.q.8. Ioan.de Friburg.ſum.confeſſ.l.1.tit.8.q.49.* aiunt virum è monaſterio exeũtem,& nolentem excipere, poſſe vxori cõdonare adulterij iniuriam,ac illã admittere,non obſtante monaſterij cõtradictione:quia votum ex toto non tenuit.quam gloſſam arguũt cõtradictionis, *Anton.ibi.n.6. Abb.n.6.Cardin.q.3.*& vt ab hac contradictione illam defendant,exponunt eam *Anton.& Cardin.* vt intelligatur, ſi cõiux exire velit ante profeſſionem. Sed hæc defenſio meritò impugnatur ibi ab *Abbat.n.6.* nam quæſtio eſſet inutilis & friuola.Cùm in quouis euentu manifeſtum ſit licere exitum ante profeſſionem:vnde non eſt cur gloſſa ponderaret,vt is exitus liceat, vxorem fuiſſe deceptam,& votum viri ex toto non tenuiſſe. Nam tempore nouitiatus non eſt votum,& ſemper exitus licet.

3 His tamen non obſtantibus, exiſtimo meritò gloſſam recantantem palinodiam & ſequaces cenſuiſſe, licere exitum illi profeſſo, nõ obſtante ſui monaſterij contradictione, ac poſſe cõdonata adulterij iniuria vxorem ſibi reconciliare: niſi (vt bene aiunt *gloſſa, Aſtenſis, Ioan. de Friburgo, n. præced. ad finem allegati*) ante profeſſionem fuiſſet vxor fornicata: tunc enim valuit profeſſio, tanquam in nullius præiudicium facta: intelligit cum *Aſtenſi, q. 6. & Ioan. de Friburgo*, ſi ipſe vixit caſtè ante legitimam profeſſionem: alias compenſarentur delicta. Ratio huius ſent. eſt, quòd profeſſio illa abſque vxoris licentia facta, aut cum illa dolo aut metu extorta, fuerit nulla: necè vim aliquam obligandi quoad votum religionis habuerit: vnde donec concurrentibus requiſitis, ea ratificetur, liber manet coniux à iugo religionis, vt poſſit liberè exire, vt hæc late probauimus duplici diſp. præc. Idq́; amplius probatur ex *eo. c. Veniens*, vbi de viro cum licentia metu extorta profeſſo, cuius vxor poſtea fornicata eſt, ſic dicitur: *Mandamus quatenus ſi ita eſt, prædictum Laurentium in monaſterio, quod intrauit, perſeuerare liberè permittatis.* Vbi pondero dici, Permittatis, & liberè: non ergo cogẽdus eſt permanere: & paulò inferius habito ſermone de coniuge manenti in ſeculo fornicante, ſolùm denegatur ipſi actio ad repetendum alterũ: propter fornicationem ab ipſa admiſſam. Id tamen prioribus Auctoribus, quos n. præced. retuli, concedendum erit, nimirum, poſſe ſententia lata cogere hunc profeſſum ſtare ſua profeſſione, in pœnam deceptionis, vt diximus diſp. 34. n. 16. at ante ſententiam non tenebitur ad eam pœnam.

4 Si autem coniux innocens ad ordines ſacros abſque vxoris licentia promoueatur, & poſtmodum ipſa fornicetur, non eſt illi reſtituendus. Quia cùm ius amiſerit vxor ob adulterium, non eſt illi viro concedẽdus recurſus ad vxorem: eo quod ordo valuerit. Sic *Archid. cap. Si cuius. 34. d. n. vn. verſ. In ea gloſſa*, ibi, *Iniuriam faciat. Dominicus ibi, fin. Greg. Lopez l. 8. verb. Eſſo miſmo, tit. 2. p. 4. Hugo de Celſo in repertor. legum regni, verb. Clerigos. §. 10.*

5 Ad arg. n. 2. propoſita conſtat ex dictis, n. 3. Cùm enim profeſsio non valuerit, nullum ius monachi illius trãſiit in monaſterium. Nec obſtat confirmatio ibi adducta ex *c. Placet.* Quia ille textus ponderat votum caſtitatis valuiſſe, in quantum potuit coniugem aſtringere: & quia ſoluto matrimonio ceſſat, obligatio debiti reddẽdi: iam ex tunc incipit perfectè obligare. At votum religionis à principio fuit irritum, vt probaui diſp. 34. n. 10.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm coniux abſque coniugis licentia profeſſus, ac eius mortis conſcius perſiſtens in profeſſione, ignarus illius nullitatis, aut nolens ratificare: eſto non verus profeſſus ſit, poſſit trãſacto quinquennio reclamare, aut occultè religionem deſerere?

SVMMARIVM.

Quot conditiones petantur in Trid. ſeſſ. 25. de regul. c. 19. vt liceat contra profeſſionem tacitam aut expreſſam reclamare; n. 1.

An quo die numeretur quinquennium in profeſſione tacita & expreſſa: & an dies illa termini computetur in termino: & an Tridentinum ſuſtulerit profeſſiones tacitas, n. 2.

An profeſſo dimittenti habitum ex iuſta cauſa liceat intra quinquennium reclamare? n. 3.

Quid, ſi iniuſte dimiſit, ac poſtmodum reſumpſit? n. 4.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 5.

An Tridentinum d. c. 19. ſtatuens quinquennium ad reclamandum, fundetur in præſumptione, nec in conſcientia procedat? Proponuntur ſuadentia procedere in foro conſcientiæ, n. 6.

Quotuplex ſit præſumptio, n. 7.

Quando dicatur iuris, & de iure? n. 8.

Decretum Tridentini fundatur in præſumptione ratificationis profeſſionis, nec habet locum in conſcientia, vbi ratificata non eſt, n. 9.

An ante quinquennium præſumatur ratificatio profeſſionis: & cur actuum profeſſorum exercitio præſumatur profeſſio tacita, vbi nulla expreſſa præceſſit, ſecus hac præcedente? n. 10.

An liceat huic quocumque tempore, dum priorem profeſſionem non ratam habuit, fugere, n. 11.

An profeſſus hic dubitans num intra quinquennium habuerit animum ratificandi, teneatur ſtare profeſſione illa præſumpta, n. 12.

An ſuperior poſſit tranſacto quinquennio ſciens hunc non ratificaſſe profeſſionem, occultè illum dimittere? & an poſſit iudex occultè dimittere, quem innocentem nouit, probatum reum, n. 13.

An ſit credendum in foro conſcientiæ huic dicenti ſe fictè profeſſum, aut eo quinquennio non ratificaſſe, n. 14.

An ſaltem ex officio iudicis poſſit hic tranſacto eo quinquennio audiri in foro externo, n. 15.

Hæc præſumptio Tridentini eſt iuris, & de iure, n. 16.

Soluuntur argumenta, n. 17. & ibi, an ſalarium triennio contra famulos præſcriptum debeatur in conſcientia.

Poſt n. 17. inuenies alia ſummaria.

DIſputatio hæc petit intelligẽtiam decreti *Tridentini* 1
ſeſſ. 25. de regular. c. 19. ibi: *Quicumque regularis prætẽdat ſe per vim & metum ingreſſum religionem, aut etiam dicat ante ætatem debitam profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile: velitque habitum dimittere quacumque de cauſa: aut etiam cum habitu diſcedere ſine licentia ſuperiorum, non audiatur, niſi intra quinquennium tantùm à die profeſſionis: & tunc non aliter, niſi cauſas, quas prætenderit, deduxerit coram ſuperiore ſuo & Ordinario. Quòd ſi antea habitum ſponte dimiſerit, nullatenus ad allegandũ quamcumque cauſam admittatur, ſed ad monaſteriũ redire cogatur, & tanquã apoſtata puniatur: interim verò nullo priuilegio ſuæ religionis iuuetur.* Quod decretũ vtiliſſimum eſt, & paſſim neceſſariũ pro irritis profeſſionibus: & ideo libet aliquantulum circa illius intelligẽtiam immorari: & præmiſſis quibuſdam certioribus circa hoc decretum, aliquas quæſtiones diſcutiam neceſſariò præmittendas ad deciſionem præſentis diſputationis, quæ vltimo loco agitabitur. Tres ergo conditiones petuntur in eo decreto, vt monacho reclamare contra profeſſionem liceat. I. ne ante reclamationem habitum deponat. II. vt cauſas, quas prætendit, coram ſuperiore & ordinario deducat. III. vt id ſit intra quinquennium à die profeſſionis numerandum. Et ſubiungitur in eo dimittentem ſponte habitum, nullatenus admittendum eſſe ad quamcumque cauſam allegãdam, ſed ad religionem redire compulſum, apoſtatæ pœnis ſubiici. Et id decretum procedit in profeſſione quacumque, ſiue expreſſa ſiue tacita. Quia Tridentinum in vniuerſum de profeſſione loquitur. Ita docẽt *Nauar. commẽt. 4. de regularib. n. 73. Azor. lib. 12. inſtitut. moralium, c. 4. q. vlt.*

Dies autem hæc à qua numerandum eſt quinquenniũ, 2
incipit in profeſſione expreſſa; à die ipſa profeſſionis; in tacita verò, à die qua profeſſio tacita inducitur attento iure antiquo: nempe, à die, in qua monachus eſt tacitè profeſſus per annuam delationem habitus nouitiis & profeſſis communis, & ſolùm occultè diſtinctè: iuxta *clem. final. de regularibus.* Nec enim ea profeſsio tacita eſt correcta per Tridentinũ: teſtibus *Nauarro lib. 3. conſ. tit. de regular. in 1. edit. conſ. 35. n. 5. in 2.* verò, *conſ. 28. n. 5. Azor li. 12. inſtitut moral. c. 4. q. 6. fine, & Manuele (2. tom. ſum. 2. edit. c. 8. n. 1.)* & ita incipere illam diem teſtantur *Nauar. commentar. 4. de regular. n. 76. Azor. eodẽ c. 4. q. 10.* Et ſimiliter à die, qua tranſacto nouitiatus anno inducitur profeſſio tacita per delationem habitus profeſſorum, & exercitiũ actuũ, qui ipſis proprij ſunt: iuxta *c. Vidua, de regul.* Sic *Nauar. d. commẽt. 4. de regularibus, n. 76.* Eſt enim generaliter verum profeſsionem tacitam non tolli per Tridentinum, dummodo tranſacto nouitiatus anno inducatur, vt bene docent *Palacios 4. diſt. 38. diſp. 1. col. 32. verſ. Porro autem. Sorbus in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, poſt 3. notabile. §. Primò aliquid operetur.* An verò dies illa profeſsionis computetur in termino quinquennij? conſultò omitto: quia vix in praxi accidet huius difficultatis neceſsitas. Quòd rariſsimum ſit eo temporis puncto quinquẽnium illud expleri, vt ex illa die, qua profeſsio emiſſa eſt, pendeat, an quinquennium exactè impletum ſit, necne. Et ideo pro difficultate illa enucleanda, ex qua deciſio pendet, nimirum, an dies termini computetur in termino, ſunt conſulendi *Tiraquel. de retractu lignag. §. 1. gloſſ. 11. à num. 16. & gloſſ. 2. num. 19. Dueñas regul. 196. & ſequentib.*

*Bernard.Diaz regul.*190.*Gratian.regul.* 133. *Matienzo lib.*5. *recop.tit.*11.*l.*7.*gloſſ.*6.

3 Quatenus verò ait *Tridentinum eod.*ſ*c.*19. dimittentem habitum nullatenus etiam intra quinquẽnium audiendum eſſe,ad allegandas nullitatis profeſſionis cauſas:limitandum eſt, niſi profeſſus is iuſtam dimittẽdi habitus cauſam haberet. Vt ſi non poſſet obtinere licẽtiam eundi ad reclamandum , nec ire niſi habitu diſpoſito : aut non permittitur cauſas nullitatis proponere coram Ordinario:& ob id habitu dimiſſo fugit,vt reclamet. Quippe Tridentinum temerariam habitus dimiſſionem punire intendit; at non temere dimittit, qui vt allegando cauſas nullitatis ſic remedio iure cõceſſo vti poſſit,id efficit. Sic *Nauar.commentario* 4.*de regularibus,num.vlt.* *Azor lib.*12.*inſtitut.moral.cap.*4.*q.vltima.*

4 Secundò intelligitur ex bono & æquo & dum nõ reſumit habitum. Quare illo reſumpto audiri poterit. Videtur enim inhumanum denegare perpetuò audientiã habenti iuſtam reclamandi cauſam,eo quòd temere habitum dimiſerit. Præterea,quia mẽs Tridentini videtur eſſe,ſpolio religionis conſulere : ob quod iura denegant prorſus audiẽtiam ſpolianti, donec ad priſtinam poſſeſſionem ſpoliatum reſtituat, vt conſtat ex *cap.* 1. *de reſtit. ſpoli.*ibi. *Quamquam ante omnem contẽtionem poſſeſſio ei debuerat violenter ablata reſtitui.*& *c.*2.*& multis aliis,eod.tit.* Reſtituta ergo religione ad ſuam poſſeſſionẽ,per reſumptionem habitus,ac reditum religioſi,concedenda erit audientia. Et ita ſentit *Nauar.comment.*4.*de regularibus.n.vlt.*

5 His præmiſſis,in hac valde neceſſaria diſp.8.quæſtiones agitandæ ſunt. I. an hoc decretum fundetur in præſumptione,nec in foro conſcientiæ locum habeat ? II an procedat à die profeſſionis contra ignorantem ? III. an tranſacto quinquennio poſſit religioſus ille remedio reſtitutionis audiri? IV. an Tridentini decretum intelligatur de perſonis inhabilibus perpetuò vel ad tempus,durante inhabilitate toto eo quinquennio? V. an inualidè profeſſus teneatur tranſacto quinquennio ratificare profeſſionem. quod ſi nolit, poſſit ſuffragia ferre , alimenta capere , ad ordines promoueri ? VI. an ad vilidam profeſſionis ratificationem ſit repetendus nouitiatus? VII. an deſideretur noua religioſi ratificatio,nouaque ſuperioris acceptatio, ſciẽte vtroque prioris profeſſionis nullitatẽ: ac repetitis cerimoniis in profeſſione ſolitis adhiberi? Vltima, quid dicendum ſit de ratificatione profeſſionis factæ à coniuge,abſque alterius licentia,& qualiter tranſacto quinquennio denegetur facultas reclamandi?

6 QVÆSTIO I. An decretum *Tridentini,ſeſſ.* 25. *de regular. cap.* 19. denegans audientiam profeſſis,qui tranſacto quinquennio reclamare volunt,allegantes nullam fuiſſe profeſſionem , fundetur in præſumptione ratificationis inductæ per illud quinquennium,prioris profeſſionis irritæ:an potius inducat veram in foro conſcientiæ diſpoſitionem;ita vt inualidè profeſſo, qui verè nõ ratificauit eo quinquennio profeſſionem,non ſit integrum eo trãſacto,in foro conſcientiæ à profeſſione reſilire? Et videtur inducta vera diſpoſitio pro vtroque foro. Quòd Tridentinum id quinquẽnium præfixerit,quo præſcribatur ius à profeſſione reſiliendi. At præſcriptio in vtroque foro locum habet,& reddens poſſeſſorem tutum,priuat eum, aduerſus quem præſcribitur,dominio illius rei, iureque illam via compenſationis vſurpandi: & hoc propter reipublicæ pacem,vt lites exterminentur, & ne diu dominia ſint in incerto in multis aliis citatis docent *Couar.regula poſſeſſor.* 3.*p.*§.2.*n.*3.*Molina to.*2.*de iuſt.tract.*2.*diſput.*61. Ergo eo tranſacto acquirit religio ius & dominium in profeſſum illum,ac proinde nequibit quaſi ſe ſurripiens effugere. Quòd ſi dicas diuerſũ eſſe in profeſsione , quia rerum dominio poteſt lex bono communi conſulẽs ſubditos orbare:at conſenſum ad valorem profeſsionis requiſitum ſupplere,nulli humanæ poteſtati ſubiacet,(vt diximus diſp.34.n.16.) Hoc non exhaurit difficultatem. Quamuis enim Tridentinum non potuerit efficere vt tranſacto quinquennio verus ille profeſſus ſit abſq; ſua voluntate ratificanti:at poſſet eum obligare vt perpetuò maneat,in religione,animumq; profitendi habeat , propter commune religionis bonum. Sicut coniugem,ex cuius licentia alter profeſſus eſt, cogit Eccleſia profiteri, quando in ſeculo nequit propter incontinentiæ periculum commorari. Iuxta probabilem opinionem , quam retulimus diſp.35.n.26. Et cõfirm. quia finis Tridentini fuit paci religionis proſpicere,eamque ſpectauit,ne religioſus ſtatus, quem tranquillitas maximè fouet , paſſim religioſorum litibus detrimẽtum pateretur,ac religioſi ipſi,futuræ exemptioni à profeſſione fidentes,minus religioſam,non ſine modica religionis iactura ac aliorum ſcãdalo, vitam traducerent. Secundò, quia nec verbum eſt in eo decreto,quo præſumptio ſignificetur. Cum tamen moris ſit vbi præſumpto inducitur, verbum eam denotãs opponere,vt conſtat ex *c.Is qui fidem, & c.Ad id, de ſponſal.* Et cõfirm. quia vterque textus,quò eã præſumptionem iuris & de iure ſtatuunt,expreſsè decidit nullam probationem in contrarium admittendam. Cuius rei nulla fit mentio in prædicto Tridentini decreto. Quare qui hanc partem tueretur, nil abſurdũ diceret,aut probabilitate deſtitutum.

7 Cæterùm quia quæſtio hæc baſis ac fundamẽtum eſt intelligentię decreti Tridẽtini,& ex eius deciſione pendet ferè omnium quæſtionum diſſolutio,oportet ſupponere quotuplex ſit præſumptio.& quando dicatur iuris, & de iure. Triplex eſt præſumptio,quædã hominis, quæ eſt coniectatio in animo iudicis,vel cuiuſcunq; hominis ex varijs cõiecturis concepta. Alia eſt iuris, quæ eſt probabilis coniectura ex certo ſigno proueniens iure præſcripto,quę contrario nõ probato,pro veritate habetur, ac onus probandi in aduerſarium transfert. Alia eſt iuris & de iure,quam lex tãquam firmũ ius inducit,ita vt aduerſus illã nulla admittatur probatio, vt hæc cõſtant ex *Menoc.de præſumpt.l.*1.*q.*3.*à n.*16.*& q.*4.*à n.*3.*& q.*5.*à n.*15.

8 Secũdò ſupponendũ eſt,quãdo dicatur iuris & de iure præſumptio:ad id enim non deſideratur iure exprimi ne admittatur probatio in contrarium : ſed ſatis eſt, vt ſua præſumptione innitatur,vt ex ea certum quid ſtatuat,vt apertè colligitur ex *auth.Sed iam neceſſe.C.de donat.ante nuptias,iunct.gloſ.authẽt.de æqualitate dotis,collat.*7.§.*Aliud quoque,verb.Priuilegium,*vnde *authent.Sed iam neceſſe,*deſumpta eſt,ibi enim definitur,viro grauato ære alieno, augmentũ dotis in rebus immobilibus,priuilegio dotis frui, ſecus in rebus mobilib.& fundatur textus in præſũptionẽ fraudis faciendæ,ſi in rebus mobilibus incremẽtum eo quoque priuilegio gauderet. Quia augmentum in immobilibus cõſtare poteſt,ſecus in mobilibus. Ecce qualiter textus nullam probationem in cõtrarium excludit, & fundatur in præſumptione fraudis, quæ fieri poterat: & tamen eo quòd ſuper præſumptione aliquid certo faciendum ſtatuat,nimirum , augmentum in rebus mobilibus dotis,eius priuilegio non gaudere:ait *gloſſa eo. verb. Priuilegium* , non admitti probationem illius augmenti, ſed eſſe præſumptionem iuris & de iure. Atque ita hanc regulam tradit *gloſſa c.Fraternitatem,verb.Dicitur d.*54. vbi eum textum decidentem quoſdam ſeruos vendendos non eſſe,ſed ad libertatem perducendos , reddita ratione, his verbis: *Quia non ad vendendum, ſed ad ſeruitutẽ ſibi dicitur comparaſſe* : explicat, id eſt præſumitur , & ait eſſe præſumptionem iuris & de iure, cùm non tãtum textus præſumat,ſed etiam ſtatuat. Idem docent *gloſſ.c. Ferrum, d.*54.*in fin.& l.Siue poſſidetis.*16.*verb. Facti.ad fin.& ibi Bart. num.*12.*Salicet.num.*16.*init.C.de probationib.Bald.c. Quoniam frequenter , in princ. num.* 7. *verſ.Item vbicumque , vt lite non conteſt.Abbas c.Quanto,num.*2.*de præſumpt.& ibi Felin.n.* 3. *idem Bald.l.Antiquæ.*23.*num.*4.*C.ad S.C.Velleian.& ibi Salicet.num.*1.*Socinus cum Angelo per ipſum allegato,reg.*314.*nu. fin. Alciat.de præſumpt.in præludio.* 2.*p.num.*3.*Couar.*4.*decret.* 1.*p.c.*4.§.1.*nu.*2.*Maſcard.de probat.concl.*1218.*n.*4. *Menoch. de præſumpt.lib.*1.*q.*3.*num.*22.

His

9 His præmiſſis, I. Cõcluſio ſit. Id Tridentini decretum præſumptione ratificationis profeſſionis factæ per illud quinquennium innititur: ac proinde ſi inualidè profeſſus non ratificauit profeſſionem, nunquam quocumque tempore tranſacto eſt verus in foro conſcientiæ religioſus, ſed in ſolo foro externo præſumptus. Ducor, quòd in eo decreto nullum verbum inueniam forum conſciẽtiæ reſpiciens, ſed ſolum denegans audientiam in foro externo, vt conſtat ex illis verbis: *Non audiatur niſi intra quinquennium*, & paulo inferiùs, *Nullatenus ad allegandum quãcumque cauſam admittatur.* Et confirmatur, quia *c.2.de regular.* decernitur puberẽ vi profitẽtem non poſſe poſtmodum anno tranſacto reſilire, ibi: *In clericatu permaneat*: quod omnes ſcribentes ibi explicãt, id eſt, in monachatu. Quæ verba longè ſtrictiora ſunt, quàm Tridentini, aperte enim videntur inducere obligationem permanendi; at in Tridentino ſolam actionem denegatam ſonãt: & tamẽ *eo.c.* 2. ſola inducitur præſumptio ratificationis ex mora annua, vt docent *Gloſſ.fin.ibi.Innoc.ibi.in fine. Hoſt. fine, Abbas in caſus poſitione. Ant.n.9.Cardin.q.7.verſ. Oppono ad hoc.* Et cõfirm. ampliùs, nam *c.Vidua, de regular. dè vidua nouitia, ſe ſponte actibus profeſſarum inſerente*, deciditur ſic: *Velit, nolit, ſanctimoniæ habitum vlterius debet habere.* Et tamen nullus dubitat textum inniti præſumptione animi tacitè profitendi per illos actus. Ergo à fortiori id ſentiendum eſt in hoc Tridẽtini decreto. 2. Quia cùm res duriſſima ſit cogere liberum hominem, nec verè obligatum religioni; & id quidem ſæpe abſque ſua culpa: (cùm textus loquatur de eo, qui per metũ aut ante ætatem legitimã profeſſus eſt: & quamuis per ignorãtiam non reclamet: vt dicemus n.19.) obligare (inquam) vt tranſacto quinquennio maneat perpetuò in religione, omni prorſus audientia ac defenſione denegata: contra leges vetantes perpetuam liberi hominis obligationem ad manendum alicubi, vel ad ſubeundũm onus nimis libertati aduerſum: & contra rationem naturalem, cui illæ legẽs innituntur, *l.Titio.§.Titio centum, ff. de condit.& demonſtr. l. 1. §. Quæ onerandæ, & l.2.fine, ff. quarum rerum actio*: & annotata per *Bart.d.§. Titio centum*: & obligare etiam ad perpetuã caſtitatem illum, qui verè obligatus non erat, contra *c. Integritas 32.q.1.* id nulla alia ratione æquitati conſonum eſſe poſſet: niſi eo quòd Tridentinum ex illo ſilẽtio per quinquennium, ratificationem prioris poſſeſſionis præſumat. Sicut *c.Ad id.de ſponſal.* præſumitur ex diutina cohabitatione coniugum, purgatus metus, quo matrim. inualidè initum erat: illudque ratificatũ, & *c. Is qui fidem, de ſponſal.* præſumebatur matrim. ex copula habita poſt ſpõſalia, nulla in contrarium probatione admiſſa: & ideo coniuges illi in vtroque euentu cogebantur in foro externo ſtare matrimonio. Quamobrem ſicut illi textus præſumptione innitentes non obligant in foro conſciẽtiæ, in quo ſola veritas inſpicitur, vbi ea non fuit intentio ſponte cohabitantis, aut copulam poſt ſponſalia habentis: ita Trident. decretũ præſumptione prædicta innixum, minimè obligabit in foro conſcientiæ, quãdo mẽs profeſſi non fuit profeſſionem ratificare, tacendo illo quinquennio. Et ideo hunc non eſſe verum religioſum docet *Nauar.lib.3.conſ.in 2.edit.tit.de regular.conſ.23. n.5. & conſ.89.n.6.& 7.* & ferè expreſsè *comment. 4. de regul. num. penult.* nam agens de hoc decreto, & proponens ea, quæ decidit, ait id non ligare in foro conſcientiæ, licèt non expreſsè meminerit ibi quinquennij: & ideo non dico expreſsè eum dicere: verùm exiſtimo expreſſã eius mẽtem fuiſſe. Idem tenet expreſsè *Enriquez l.11.de matrim. c. 6.in comment.fin.& c.8.n.9.in comment. lit. S.* & ferè expreſsè tenet *Emman. Sa Sum.verb.Religio, n.71.* vbi ait credentem ſe non eſſe profeſſum, poſſe etiam dimiſſo habitu in foro conſcientiæ fugere, non obſtante Tridentino.

10 Sed dices; cur expectandum ſit quinquennium ad huius profeſſionis ratificationẽ præſumendã? Videtur enim id expectandum non eſſe, quoniam *c.Ad id, de ſponſalibus*, præſumitur per cohabitationem anni & dimidij purgatus metus, quo matrim. eſt contractum, & illius ratificatio. Et tamen communis ferè omnium ſententia habet, id tempus expectandum non eſſe, ſed quoddam arbitrio prudentis ſufficiens, vt cẽſeatur habita opportunitas fugiendi atque reclamandi, vt probaui l.4.diſp.8. n.6. Sed dicendum eſt, ante quinquennium id non præſumi. Quia *d.c.Ad id*, non præfigitur tempus anni & dimidij ad eam præſumptionem, ſed tantùm narratur factum, vt ponderaui d.diſp.18.n.6. Quare iure optimo DD. id tempus arbitrio prudentis definiendum committunt, eo quòd lege præſcriptum non ſit. At in noſtro caſu expreſsè definiuit *Trident.* quinquennium: ergo illo ſtandum eſt. Quod optimè in ſimili docuit *Abbas c.2.n.4.fine de regul.* Cùm enim is textus præſumat ratificari profeſſionem metu factam, per annuã taciturnitatẽ geſtato profeſſorũ habitu, refert *Abbas* quoſdam ſentire oportere citiùs reclamare opportunitate habita, ne cẽſeatur profeſſio ratificata: & eos reprobat dicẽs, ſi id eſſet verũ, fruſtra in eo textu præſcribi annũ. Cùm ergo in noſtro textu præſcribatur quinquẽniũ, id neceſſariò expectandũ erit, vt cẽſeatur per nõ reclamationẽ ratificata profeſſio. Sed adhuc inſtabis, cùm *c.Vidua de regul.* profeſſio tacita inducatur per delationẽ habitus profeſſorũ, & actuũ, qui ipſis proprij ſunt, exercitiũ, nulla temporis mora expectata: cur expectãdũ ſit quinquenniũ, iuxta hoc Tridentini decretũ, & nõ potius dicemus cenſeri factã tacitam profeſsionẽ, ſtatim ac ille profeſſus defert habitũ, & exercet actus profeſſorũ? Dic cùm ibi nulla præceſſerit expreſſa profeſsio, faciliùs præſumi tacitã ex facto ipſo. At cum hîc præceſſerit expreſſa, non præſumitur facilè noua voluntas ratificandi, vt ex tunc incipiat valere: (quod neceſſarium eſſe dicemus n. 49.) ſed perſeuerantia in priori profeſsione irrita. Atque ita *Nauar.l.3.cõſ.tit.de regular.in 1.edit.conſ.35.n.6.& 7.in 2. conſ.28.n.6.&* 7. ait eum, qui nullam profeſsionẽ fecerat, cenſeri tacitè per eos actus profiteri: ſecus dè eo, qui expreſsè profeſſus fuerat. Et *ead. 2.edit.eod.t.conſ.89.nu.*4. ait, geſtationẽ habitus communis nouitiis, & profeſsis per annum, non inducere profeſsionem tacitã, niſi geſtatio illa fiat ante profeſsionem expreſſam. Quia ratio ob quã ex ea geſtatione præſumitur tacita profeſsio eſt, quia nõ poteſt ſumi alia præſumptio, niſi voluntatis profitẽdi finito nouitiatus anno: at ea voluntas non præſumitur in geſtãte poſt expreſſam profeſsionẽ. Quia potiùs ſumitur præſumptio, vt geſtet tamquam profeſſus, & nõ tãquam profeſſurus. Sed adhuc vrgebis, quia ex copula ſpõtaneã ſtatim præſumitur ratificatio matrim. metu initi: vt probaui l.4.diſp.18.nu.4 Cùm tamen ibi præceſſerit expreſſum matrim. Sed dic eã præſumptionẽ ex copula induci: quòd cùm nulla alia ratione à culpa lethali eximi valeat, niſi confirmato matrim. per illam: vt vitetur præſumptio peccati mortalis, præſumitur matrimoniũ cõfirmatum. Quare id nõ ſtatim præſumitur ex cohabitatione ſpõtanea: eo quòd poteſt eſſe ſine culpa. Cùm igitur eo quinquẽnio poſsint actus profeſſorum licitè exerceri ob priorem profeſsionem expreſſam, quãuis irritã aut ſaltẽ id poſsit ignorari, aut ex aliquibus cauſis valeat excuſari, non cẽſetur ſtatim ratificata profeſsio ex illis. Conſtabit etiam ex dicendis n.29. ad 2. cõfirm. 1. argum.

11 Hinc deducitur licere huic profeſſo, tranſacta quocũque tempore, dum priorem profeſsionem non ratificauit, ceſſante ſcandalo, omiſſa reclamatione, nec deductis cauſis corã ordinario & ſuperiore, fugam arripere, nec teneri redire ad monaſterium, nec eſſe apoſtatam. Sicut id poteſt efficere fictè profeſſus, vt probaui multis relatis, l.2.diſp.39.n.11.& l.4.d.15.n.5. Quia in vtroq; caſu cùm vera profeſsio non ſit in foro cõſcientiæ, nullo vinculo aſtrictus eſt religioni. Et ita docent *Nauar.comment. 4.de regul.n.penult.& lib.3. conſ.tit.de regular.in 2.edit.conſ.89. n.6.& 7.* addens (& bene) poſſe tuta conſcientia vxorem ducere. *Enriquez & Emmanuel Sa, relati n.9.in fine.*

Secundò infertur, in dubio an animus fuerit ratificãdi profeſsionẽ, teneri profeſſum trãſacto quinquennio ſta-

re illa profeſſione. Quia in dubio recurrendũ eſt ad cõiecturas,quibus illud dilucidari valeat. At quæ, obſecro, fortiores coniecturæ conſenſus reperiri poterũt,iis quas *Tridentinum* Spiritu ſãcto ductum induxit ad præſumendum conſenſum? Præterea,quia cùm non conſtet de contraria voluntate,præſũptione iuris eiúſque diſpoſitione ſtandum eſt in vtroque foro,vt lib.5.diſp.3.n.15.aliquibus relatis probaui,de adiiciente conditionẽ impoſſibilẽ,& dubitãte an loco an potius ſeriò adiecerit,l.1.diſp.18.n.6.probaui,accedentem ad ſponſam de futuro ante Trident.dubiumque an affectu coniugali an ſolo fornicario acceſſerit,teneri in foro conſcientiæ ſtare pręſumptione iuris præſumentis animum coniugalem & matrimonium. Tandem quòd in hoc dubio ſtet poſſeſſio pro religione:pro qua exiſtit præſumptio iuris, ac habẽs ius retinendi religioſum. Qua ratione lib.2.diſp.41.nu.32. probauimus dubitantẽ de valore profeſſionis teneri illam,eo vel maximè,quòd in dubio pro religione iudicandum ſit,vt bene tradit *Nauar.lib.3.conſ.tit.de regular.in 2.edit.conſ.13.n.10.per l.Sũt perſonæ ff.de relig.& ſumpt.funer.* ibi:*Summa eſt ratio, quæ pro religione facit.*

13 Sed an prælatus regularis poſſit, veritate ſibi conſtãte non ratificatæ profeſſionis, occultè hunc profeſſum tranſacto iam quinquennio dimittere? Pars enim negãs vara apparet. Quòd ſuperioris ſit partes religionis agere quæ ius habet in eũ religioſum. Præterea,quia Trident. in eo decreto expreſsè iubet ſuperiori,ne profeſſũ hunc audiat,ibi:*Non audiatur.* Præceptum enim id nõ dirigitur ad ipſum profeſſum, deberet enim dicere, non alleget cauſas:allegare enim partis litigantis eſt,audire autẽ iudicis. At exiſtimo poſſe,quamuis in foro externo procederet,ſiue ex officio ſiue ad partis querelam,contra hũc profeſſum reſilire volentem. Ducor,quòd ſuperiori conſtet ius religionis in eum non eſſe verũ,ſed in falſa pręſumptione fundatum. Ergo ſecretò eiiciens illum abſque ſcandalo,nulli irrogat iniuriam. Sicut iudicem cõſcium innocentiæ eius, qui ſecũdum allegata & probata eſt reus,poſſe illi occultè copiam fugiendi facere, docent bene *Alenſ.3.p.quæſt.34.membr.1.art.4.ad 1.Sotus l.5. de iuſt.q.4.a.2.concl.2.Corduba in ſua quæſtion.l.1.q.37.verſ.Ex hac opinione.* Et confirm. quia mota lite aduerſus coniugẽ ex præſumpto matrim.reputatũ,quis dubitet licere conſcio veritatis iudici, clam & ſecluſo ſcandalo dimittere coniugem præſumptum vt fugiat. Nec obſtat decretum Tridentini,ſolum enim præcipit ſuperiori,ne audiat in foro externo: Sicut etiam iudex ille tenetur in foro externo,iuxta allegata & probata, ſententiam ferre Conſultò autẽ dixi,ſi cõſtet veritas prælato:alias enim iniurius eſſet religioni, ſpolians eã in dubio poſſeſsione ſua.

14 Nec fides habenda eſt profeſſo dicenti ſe fictè profeſſum eſſe. Quia non eſt maior ratio,cur potiùs tũc credẽdum ſit,quàm antea, dum ſe promittere ſimulauit. Ita *Caiet.2.2.q.88.a.1.paulo ante fin.Sot.l.7.de iuſt.q.1.a.2.col.7. verſ.Arguitur autẽ.Nauar.ſum.c.12.n.27.Turrian.l.2.de votis monaſticis.f.32.p.1.Palacios 4.diſt.48.diſp.1.col.31.cõcl.3.Angles Floribus 2.p.*vbi de voto,*q.vnic.a.1.diffic.4.Valentia 2.2. diſp.6.q.6.punct.1.col.6.§.Ad probationem autem primã. Aragon 2.2.q.88.a.1.col.16.f.968.§.Hoc poſito ſit prima concluſio.* Quod eſt verum licèt ille profeſſus id iuret, vt bene docent *Caietan.Nauar.*Angles *ibid.* Atque ſimiliter in noſtro caſu dicendum eſt:non enim eſt credendum illi profeſſo dicenti ſe nõ ratificaſſe eo quinquennio profeſsionem. Stat enim contra ipſum præſumptio iuris. Et id quidem pro foro externo in vtroque caſu eſt veriſsimũ:& regulariter loquendo idem eſt ſentiẽdum, ne liceat ſuperiori hunc in foro conſcientiæ dimittere. At ſi reuera attentis circumſtãtiis, prudentiſsimus quiſque morali certitudine coniiceret illum veritatem aſſerere, dicẽdo ſe fictè profeſſum,aut non ratificaſſe profeſsionẽ,poſſet vtique ſuperior illi credere, ac dicto remedio vti, eiiciendo illum clam,& ceſſante omnino ſcandalo. Quia in iis rebus metaphyſica certitudo eſt impoſsibilis.

At in foro externo,nullatenus licet ſuperiori reclamationem in foro externo illius profeſſi trãſacto quinquẽnio audire. Id enim interdicit Tridentinum ſuperiori, vt n.13.probaui. Nec id poterit ex officio. Quia iudex officium ſuum parti carẽti actione non impertitur, ob priuatam eius vtilitatem,ſed ſolum quando publica vertitur vtilitas,vt conſtat ex *l.vnic.C.vt quæ deſunt,* ibi:*Nõ dubitandum eſt iudicẽ,ſi quid à litigatoribus,vel ab iis qui negotiis aſſiſtunt,minus fuerit dictũ,id ſupplere, & proferre quod ſciat legibus & iuri publico conuenire.* Et dicemus l.11.diſp.9.n.30. At non ſpectat ad bonum publicum, audire hũc profeſſum,imò ſpectat ad publicam vtilitatẽ religionis, eiuſque pacem,aditum his reclamationibus præcludere. 15

II. Concluſio. Hæc præſumptio qua *Tridentinum* præſumit tranſacto eo quinquennio,ratificari profeſſionem irritam,eſt iuris & de iure. Conſtat,quia *Tridentinum* fundatum in hac præſumptione, ſtatuit denegandam eſſe audientiam profeſſo reclamanti, ac cogẽdum ſtare profeſſione. At tunc eſt præſumptio iuris & de iure, vt n.8. probauimus. Deinde, quia apertè excludit omnem probationem in contrarium:dum audientiam aduerſus illã præſumptionem denegat. Quomodo enim allegare poterit,niſi audiatur? 16

Ad argum.n.6.propoſita reſp. Ad 1. dic id procedere, vbi præſcriptio non fundatur in præſũptione,& vbi non eſt ſola actionis præſcriptio:nam vbi hæc ſola eſt,nõ tribuit ius in foro conſcientiæ conſtante veritate,vt cõtingit in matrim. præſumpto ex copula, & cõtingit etiã in ſtipendio famulis debito. Quod iuxta *l.9.t.15.lib.4.noua recop.regiæ* præſcribitur triennio, ita vt ex tranſacto non ſuperſit famulis actio ad petendum. At quia eſt præſcriptio ſolius actionis, nũquam in foro conſcientiæ amittit ius famulus, vt multis citatis docet *Gutier.l.Nemo poteſt n.477.ff.de legat.1.* Ad confirm.dic ſatis proſpici bono religionis & occurri litibus, clauſo aditu ad reclamandum. Ad 2.& confirm.conſtat ex dictis n.7.8.9.& præced. 17

SVMMARIVM.

An quinquennium præſcriptum in Tridentino ad reclamandum contra pro profeſſionem,procedat à die ſcientiæ. Proponuntur id probantia,n.18.
Proponitur ſententia Auctoris. Et tempus ſtatutum nõ in odium & pœnã alicuius,currit etiam ignoranti;& impedito impedimento iuris non currit præſcriptio,ſecus vbi eſt facti,n.19.
Reſpondetur ad argumenta contraria,n.20.
Poſt num.20.inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An quinquennium deſtinatum in *Trident.ſeſſ.25.de regul.c.19.* ad reclamandum, contra profeſſionẽ irritam,incipiat ab ipſa profeſsionis die,atque adeò ſit continuum:an potiùs à die ſcientiæ nullitatis profeſsionis, & ita ſit vtile? Et videtur à die ſcientiæ. Quia impedito agere nõ currit pręſcriptio.*l.1.in fine,C.de annali exceptione,* ibi:*Quis enim incuſare eos poterit, ſi hoc nõ fecerint, quod & ſi maluerint, minimè adimplere lege obuiante valebant?* At nullum eſt maius impedimentum quàm ignorantiæ. Ignorans enim experiendi poteſtatem non habet *l. Annus,ff.de calum.* Et confirmatur,quippe aliàs ignorans priuaretur iure ſuo ſine culpa & ſine cauſa. Cùm negligẽtia aut culpa ignoranti imputari nequeat,*l.Argentũ,ff.commodati.* Secundò,quia quadriennium ad petendam in integrum reſtitutionem non currit ignoranti, ſed eſt vtile ab initio, licet petita non fuerit reſtitutio centum annis durante ignorantia,vt multis citatis probant *Couar.regul. Poſſeſſor.3.p.§.2.n.3.Matienzo lib.5.recop.t.11.l.8.gloſſ.2.n.9. Zauallos in ſuis quæſt.practicis q.48.n.4.* Ergo quamuis actio reclamandi contra profeſsionem præſcribatur quinquẽnio,id tempus non curret aduerſus ignorantem. 18

At tenendum eſt id tempus eſſe continuum, atque adeò à die ipſa profeſsionis currere, non obſtanti ignorantia, aut alio impedimẽto facti. Ducor,quia & ſi tempus præfixum in negligentium odium non currat ignoranti vel impedimento:at ſecus eſt,quando non in odiũ negligentis, ſed in alterius fauorem præſcribitur, vt optimè docent *gloſ.c.Statutum,verb.numerandum,de præbendis,* 19

dis,in 6.& ibi Archid.n.2.verſ.Vacauerint.Ioan. Monachus n. 2.Dominic.n.9.ſuper verb.Numerandũ.Francus n.3. notabil. 2. Abbas c.Quia diuerſitatem,n.3.de conceſ.præb. & repetit. cap. Cum eſſes,de teſtam.in fine. Roſella in ſua ſum. verb. Beneficium 1.initio.Sylueſter verbo Beneficium 2.q. 6.n. 7. Tiraquel. de retract.lignag.§.35.gl.4.v.26.Barbatius c.3.n.33.de teſtam. & ibi Couar.n.4. Gutier.lib.2.pract.q.91.num.4.& lib.3.q. 22.fin. At quinquennium hoc non videtur ſtatutum in odium negligentiæ profeſſi, ſed propter commune tranquillitatis religionis bonum. Atque ita nec verbum habetur in Trid.vbi mentio fiat negligentiæ profeſſi. Sicut *c. Quia diuerſitatem,de conceſ.præb.*decidens textus tempus ſuſpenſionis non eſſe computãdum in ſemeſtri ibi præſcripto, reddit rationem: quod ea conſtitutio contra ſolos negligentes edita fuerit,& *c.1.de in integ. reſtit. in 6.* volens textus punire negligentiam non petentis reſtitutionem quadriẽnio,eam explicuit ibi: *Et negligenter omiſerit.*Quare *Abb.c.1.n.fin.de præſcript.* dicens id tempus non currere ignoranti,ponderat prædicta verba.2.Quia præſcriptionis non eſt potiſſima ratio, punire negligentiam eius contra quẽ præſcribitur Quia & vſucapio & præſcriptio aduerſus ignorantẽ, atque in re propria procurãda diligentiſſimum, procedunt,ac vires obtinent,*l.ſi. C. de long. tempor.præſcrip.regia l.18.t.29.p.3.* ſed vt lites è republica extermineniur:vt hæc omnia docet *Couar regul.Poſſeſſor.3. p.§.2.n.3.*& melius *Balbus de præſcript.4.p q.28. n.1. & ſeqq.* vbi probat præſcriptionem ipſo iure procedere contra ignorantem,ſiue ignorantia iuris ſiue facti,ſiue in rebus corporalibus, ſiue in actionibus perſonalibus: eamque reddit rationem,quod ignorantia minimè impediat præſcriptionis curſum, ſed iuſtam concedendæ reſtitutionis cauſam præbeat.Et confirm.quia licèt præſcriptio & tempus non currant contra habentem impedimentum iuris denegantis ius ad agendum:vt eſt textus expreſſus *l.1.n fin.c.De annali except.*at ſecus eſt, vbi ſolius facti impedimentum adeſt,tunc enim hæc currunt, cum beneficio tamen reſtitutionis,vt tradunt *Bart.l. Senatus conſulto,n.2.ff.de offic.præſid.& l.1.§.Si quis autem.n.1.ff.de itin.actuque priu.& l.In rebus,n.3.C.de iure dotium,& l.fin.§. Donec,n. 2.C.de iure delib.& ibi Iacobinus de S.Georgio,n.3. Baldus l. 1. n.22.C.qui admitti,& ibi Decius in 1.lectur.n.27.& in 2.num. 67.& ſeq.Abb.c.Ex tranſmiſſa,n.13. de præſcript. & ibi Felin. n.8.Pariſius,n.14.Paulus l.2.§.Si quis in iudicio,n. 4.ff.ſi quis caut.Iaſon § Rurſus,n.24.inſtit.de action.Francus c.Statutum,n. 4.de præb.in 6.Boërius deciſ.40.n.3.Nauar.lib.1.conſ.in vtraque edit.tit.De his quæ vi,conſ.6.n.2.Pinellus auth. Niſi tricennale,n.42.C.de bonis mater.*& aliis citatis. *Matienzo lib.5. recop.tit.1.l.8.gloſſ.9.num.2.*vbi bene explicat impedimentum iuris eſſe, quando ius denegat alicui poſſe in iudicio comparere ad agendum: vt denegatur filiofamilias in aduentitiis, & minori 25.annis, & mulieri in rebus dotalibus,*l.fin.C.in quibus cauſis in integr.reſtit.non ſit neceſſa. & l.1.cum auth.Niſi tricennale.C.de bonis mater.l.1.§.Ne autem.C.de an.ali except.& l. Quacunque,in fine.C. de bonis quæ liberis,& l.In rebus,§. Omnis.C.de iure dotium,& l.regia 8.tit. 29.p.3.*vbi *Greg.Lopez verb. E non el fijo*, id limitat præterquam in caſibus, in quibus iſtis ius agendi conceditur: tunc enim curret præſcriptio contra illos, eo quod ceſſet impedimentum iuris.Cùm ergo ignorantia ſit impedimentum facti:& cõtra profeſſionem irritam iure concedatur cuicumque reclamandi actio,curret tempus illud quinquennij contra quemcumque ignorantem & impeditum.3.Quia non obuiaretur litibus,nec tranquilitas religionis obtineretur, quod fuit intentum illius decreti Tridentini,ſi locus eſſet allegationi ignorantiæ, contra illius quinquennij lapſum. Tandem,quia Tridẽtinum dixit in eo decreto: *Niſi intra quinquennium tantum à die profeſſionis numerandum.* Vbi ponderanda eſt dictio, Tantum,quæ excluſiua eſt,& affirmat id,quod ponit,negans omnes alios caſus præter expreſſos,*l.Ob æs.C.de prædiis minorum,& l.Contractus,ff.de regul.iuris.c.Cum Eccleſ. Sutrina,de cauſa poſſeſ.* Deinde põderandum eſt particulam, Tantum, non fuiſſe neceſſariam,ſed ea non addita,& ſolùm dicendo,à die profeſſionis numerandum, clarè explicabat Tridentinum diem, à qua quinquenium illud numerandum erat.Quare particula, Tantum, eſt quaſi repetitio,& maior declaratio eiuſdem diei. At repetitio dictionis in eadem diſpoſitione ſignificat id eſſe cũ myſterio factum,iuxta *gl.clem.1.verb.Diœceſanis,de iure patron.* quam memorabilem vocat *Nauar.lib.5. conſ. in 1. edit. tit. De ſententia excomm.conſ.56.n.3.*& aliis citatis, tradit *Decius conſ.64.n.5.immediatè ante verſic. Prædictis tamen, vol.1.* Ergo quinquennium illud continuum eſt à die ipſa profeſsionis, procedítque contra ignorantem & impeditũ. Et ita in propriis terminis docens hoc tempus currere contra impeditum quocumque impedimento facti, licèt is poſsit audiri per viam reſtitutionis (de quo dicemus à num.21.) affirmat *Nauar.lib.1. conſ. in vtraque edit. tit.De his quæ vi.conſ.6.num.2.& comment.4. de regul. nu. 71. verſ. Tertio.*

Ad arg.n.18.propoſita reſpondetur. Ad 1.dic,eum textum clarè loqui de iuris impedimento,vt declaraui, nu. 20
præced. Ad confir. dic. id accidere ignoranti ſine culpa, ſed non ſine cauſa. Expedit enim bono communi, vt lites extermineniur.Ad 2.dic,expreſsè in textu illud quadriennium ſtatuenti,peti negligentiam ad illius temporis curſum,vt n.præcedenti declaraui.

SVMMARIVM.

An tranſacto quinquennio poſſit hic profeſſus audiri remedio reſtitutionis in integrum?Refer ur ſententia negans,n.21.& ibi, facilius tollitur remedium extraordinarium priuilegio indultum,quam iuris communis.

Minor non reſtituitur,niſi vbi eſt læſus:nec reſtituitur contra profeſſionem, aut matrimonium,aut in ſpiritualibus,ſed in illis reputatur maior, nu. 21.iuncto,n.22.

Poteſt audiri remedio reſtitutionis in integrum , tranſacto eo quinquennio, ſiue minor, ſiue maior. Et explicatur qualiter remedium hoc per nulla verba generalia cenſeatur excluſum, non facta ſpecifica illius mentione, n.22.

An hæc reſtitutio concedatur maioribus , vel minoribus ſcientibus intra quinquennium nullitatem profeſſionis,& potentibus reclamare, n.23.

Quid,ſi intra id quinquennium tacitè ratificata eſt profeſſio, n.24.

Quid,ſi ignorantia fuit iuris aut facti craſſa & ſupina , n.25.

An concedatur hæc reſtitutio quantocumque tempore durauerit ignorantia, & impedimentum reclamandi : & concedatur aliud quadriennium ad hanc reſtitutionem, n.26.

An hæc ignorantia probetur iuramento ipſius profeſſi, n.27.

An in foro conſcientiæ poſſit maior petere hanc reſtitutionem, ſi intra quinquennium habuit ſcientiam,& ceſſauit impedimentum:poſſitque iurare propriam ignorantiam,ſi non habuit animum ratificandi,n.28.

Satisfit argumentis, n.29.

Poſt num.29.inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An tranſacto eo quinquennio, poſſit ignorans vel impeditus, excluſus à remedio ordinario, audiri remedio extraordinario beneficij reſtitutionis in integrum? Pars enim negans ſuaderi videtur. Primò, quia præſumptio Tridentini eſt iuris & de iure(vt num.16.diximus,) quæ nullam cõtrariam probationem admittit. Quod adeò verum eſt, vt ex ſola huiuſmodi præſumptione poſſit quiſpiam condemnari, denegata ſibi appellatione:quod habeatur tamquam conuictus & confeſſus,vt optimè cum Baldo & aliis per ipſum relatis docet *Maſcar.de probat.concl.1228.n.7.& concluſ.ſeq.n.5.6. 7.*Non igitur concedetur reſtitutio in integrũ:iam enim admitteretur probatio ignorantiæ & impedimenti,contra quæ eſt præſumptio iuris & de iure: aliàs non poſſet præſumi ratificatio profeſſionis. Et confirmatur ex *c.Ad id,de ſponſal.* vbi inducitur præſũptio iuris & de iure ratificationis matrimonij metu initi, ex diutina cohabitatione:& ſubditur ibi:*Nec de cætero recipiendi ſunt teſtes,ſi quos memorata mulier, ad probandum quod non conſenſerit in eundem,nominauerit producendos, cum mora tãti temporis huiuſmodi probationem excludat.*Et adhuc confirmatur,quia ſi minor ante Tridentinum contractis ſponſalibus accederet ad ſponſam, non reſtitueretur aduerſus illam matrimonij præſumptionem,quæ iuris & de iure eſt, *cap.Is qui fidem de ſponſal.* Et amplius confirmatur ex *l. Præſes,ff. de minoribus*, vbi habetur tantum tribui minori ex reſti-

tutio

tutionis beneficio,quãtum ſi maior eſſet, ex appellatione.At appellatio in hoc euẽtu non conceditur.Ergo nec reſtitutio.Secũdo,quia *Tridentinũ* denegat audiẽtiam, ac proinde ingreſſum litis. Ignorantia autem & impedimentum nõ poſſunt in iudicium deduci,niſi ea allegans audiatur lite intentata,vnde *gl.c.1.d.23.verb.Audientia,* cùm ibi denegetur audientia, ait videri non poſſe peti reſtitutionem,ex quo denegatur audientia. Et *ibi Præpoſ. in fi.*inde infert, denegata per ius vel ſtatutum alicui audientia,eum non poſſe agere etiam in iudiciis fauorabilibus:quale eſt poſſeſſionis recuperandæ.Etconfirmatur, quia *Baldus l.2.in fi.c.Si pendente appellatione,*ait ſtante ſtatuto ne bannitus audiatur,eum audiendum non eſſe, ſi petat reſtitutionem in integrum,Tertiò,quia cùm *l.3.tit. 10.lib.4.noua recop.regiæ*, decidatur contumaces tranſacto anno audiendos non eſſe circa pœnas pecuniarias,quib. damnati ſunt,defendunt *Auendaſto reſp.15.n.7.correct.7.& Villalobos in antinomia iuris,lit.A.verb. Abſens,n.7.* minori non competere reſtitutionem.Quartò,quia conceſſa reſtitutione poſt quinquẽnium, idem aditus litibus ac religionis perturbationi pateret.Quæ Tridentinũ audientiam denegãs vitare voluit:atque proinde quod vna via denegatur,altera cõcederetur:contra *regul. Cum quid vna via 84.de regul.iur.in 6.*Quintò, quia reſtitutio læſionem ſupponit,*l. Nã & poſtea.§.Minor.ff.de iureiur.l. Minorib.C. de in integ.reſt.*& optimè probat *Sfortias Oddus* aliis citatis, *tract.de in integr.reſtit.p.1.q.4. toto art.1.* At profitens nullo modo læditur,cum in melius conditionem ac ſtatũ mutarit.*l.Deo nobis,C.de epiſcop. & cler.* qua ratione ducti ferè omnes Auctores citandi docent minorem reſtituendum non eſſe circa religionis profeſſionem.Sic *gl.c. Cum dilectus,fine,de his,quæ vi,& c.Ex parte,verb. Quamuis, de reſtit. ſpoliat.& c.Illud,verb.Videtur,in fi.20.q.1.& c.1. verb. In minoribus 27.q.1.& l.Ait prætor,7.verb. Quid aliud.ff. de minor. Cynus auth.Ingreſſi,n.7.C.de ſacroſanct.Eccl. & ibi Bartolus in repet.n.18.& Roſell.ab* Aretio *n.1.Baldus rubr.de iudiciis,in 1. lectura,n.7.*Archid.*c.final.in fi.20.q.3. & ibi Bellamera nu.3. Speculator tit.de reſtit.in integrum §.Qualiter,n.6.verſ.Sed nũquid minor.*Alberic.*l.Ex cauſa,n.10 ff.de minor.Ioan.* Andr. *c. Cum virum,n.6.de regul.& ibi Hoſt.paulo poſt prin.*Ant. *n.11.* Anchar.*fi.Card.n.3.q.2.*Abbas *d.c.Ex parte,n.16. & d.c.Cum dilectus,in fi.Fel.d.c.Ex parte,n.10.& c.In præſentia,nu.10. de probat.*vbi *Decius in noua edit.n.36.Socin.iun.conſ.41. nu.13. vol.3.Euerard.in ſuis topicis, loco à matrim.ſpirit.n.2. Couarr.1. var.c.5.n.1.fine Greg.Lopez l.5.verb.Porfijado,t.19.p.6.Maurit.tractatu de reſtit.in integr.c.246.num. vnic. Sfortias Oddus eodem tract.2.p.q.6.a.4.n.23. Caldas l.Si curatorem,verb.Contractum,n.28.C.de in integ.reſtit.Flaminius de reſig.benef lib.3. q.7.n.17.* Non ergo poterit minor,nedum maior, petere reſtitutionem contra lapſum quinquẽnij, quo præſumitur valida effecta prior profeſſio irrita. Et confirmatur, quia minor quoad profeſſionem religionis, & cætera ſpiritualia cenſetur maior,*cap.Si annum, de iudic.in 6.* & ideo ob hanc rationem tradunt non reſtitui,*gloſſ. c. Illud. verb.Videtur,in fi.20.q.1.& c.Ex parte,verb.Quamuis.de reſti. ſpol.& l.*Ait *prætor,verb. Quid aliud,ff.de minor.Bart. repet. authent.Ingreſſu,nu.*18. *C. de ſacroſ.Eccl.* Et confirm.ampliùs; quia ideo in cauſa matrimoniali non reſtituitur minor contra probationes omiſſas poſt proceſſus publicationẽ, quod ageretur de matrim.irritando, contra quod, ſicut nec contra profeſſionem,competit illi reſtitutio, vt cum *Lapo alleg.53.*docet *Terretus conſ.139.per totum.*Sextò,quia faciliùs tollitur remedium iure ſpeciali competẽs, quale eſt reſtitutionis in integrum, quàm inductum de iure communi:vt eſt via ordinaria audiri,vt conſtat ex *l. Eius militis,§.1.ff.de milit.teſtam.*& docet *Tiraq.de retract. lignag.§. 35.gl.4.n.42.*& latè *Lud.Gomez regul. de nõ tollendo iure quæſito.q.6.§.Iſtis tamen nõ obſtantibus.*Et ratio eſt,quia quę iure ſpeciali inducũtur,ſunt magis odioſa, quàm quæ ſunt de iure communi.*l.Ius ſingulare,& l. Quod verò cõtra, ff. de legibus:* & illa fragiliora ſunt, hæc autem altiores agunt radices.Vnde *gl.c.Super gratia,verb.Principalis, de officio de- leg.* ait faciliùs tolli viam extraordinariam, quã ordinariam iuris cõmunis. Tandem, quia in pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis in materia reſtitutionis in integrum,inter duos minores,*l.Si minor.35.ff.de minor.*at religio iure minoris fũgitur,*c.1.de in integ.reſtit.* & eſt in poſſeſſione. Ergo contra illam non datur in integrũ reſtitutio.Et ita hanc partem nullo prorſus fundamento adducto,tenet *Zauallos in ſuis q.pract.q.500.in fi* vbi ait minorẽ non reſtitui aduerſus huius quinquennij lapſum: & ita praxi recipi;& ita defendit *Flamin.de reſig.benef.lib.13.q.5. n.46.*dicens ſic declaraſſe Cardinales.

His tamen non obſtantibus, verius eſt competere reſtitutionem in integrum aduerſus quinquennij lapſum, ratione iuſtæ ignorãtiæ, aut impedimenti ad reclamandum,& hoc nõ ſolùm minori,ratione fragilis ætatis,ſed etiã maiori,ex clauſula generali in qua mihi iuſta cauſa, de qua *l.1.fi.ff.Ex quib.cauſis maiores.*Prob.1.quia licèt contra preſumptionẽ iuris & de iure nulla admittatur probatio in iudicio ordinario:admittatur reſtitutio in integrũ, & probatio in eo iudicio extraordinario, vt docent Alex.*l.Si inter ſtipulãtem,§.1.n.3.ff.de verb.oblig. & l. Si infanti, n.9.C.de iure delib.Rui.cõſ.68.n.20.vol.1.Soc.iunior cõſ.104.n. 18.vol.3.Alciat.de præſumpt.in præludiis,2.p.n.18. Maſcar.de probat.in prin.q.10.n.67.Menoch.de præſumpt.lib.1.q.60. n. 1. & 2.*idq; cõſtat ex *l.Si mater,in principio,ff. de except. rei iud.* vbi aduerſus ſententiã,quæ trãſiit in rem iudicatã, ſuccurritur ex cauſa,vbi *gl.verb.Sed ex cauſa,* ait per reſtitutionẽ in integrũ.Et id admittũt omnes,vt teſtatur *Sfortias Oddus de reſtit.in integ.p.2.q.72.toto a.1.*Imò *toto a.4.* probat aduerſus tres ſentẽtias cõformes cõcedi idẽ reſtitutionis beneficiũ:quod aliis citatis dicemus l.10.diſp.9.n.7.Cùm tamẽ cõſtet pro tali ſentẽtia eſſe præſumptionẽ iuris & de iure,adeo vt nõ admittatur probatio in cõtrariũ,*l.Sub ſpecie.C.de ſent.& re iud.*& ne quiſpiã exiſtimet reſtitutionẽ hãc cõtra eam præſumptionẽ ſolis minoribus cõpetere:eã quoq; cõcedi ex clauſula generali,ob quã maiores reſtituũtur,affirmãt *Alex.vtroque loco,Ruinus, Soc. Alciat.Menoch.proximè allegati.*Quamobrẽ licèt contra præſumptionem iuris & de iure nõ admittatur probatio,admittitur tamen quãdo quis probare intẽdit iuſtã cauſam ad effectũ,vt reſtituatur in integrũ ex clauſula generali, vt bene tradũt *Ruin.eo.n.20.*Alex.*l.Inter ſtipulãtem,§.1. n.3. ff.de verb.obl.* Ergo quãuis Tridentinũ induxerit præſumptionẽ iuris & de iure ratificationis profeſſionis per lapſum quinquẽnij, nõ obſtabit quin ex cauſa iuſtæ ignorãtiæ,aut impedimẽti,aut fragilis ętatis,cõcedatur reſtitutio maioribus & minoribus.2.Quia dicẽtè *l.Regia.3.t. 10.lib.4,recop.*cõtumaces non eſſe tranſacto anno audiendos circa pœnas pecuniarias,defendunt *Olanus in cõcord. iuris.lit.A.n.12.& 147.ibi Io.Garçia de nobilit.gl.6.§.1.n.24. Gutier.lib.3.q.pract.q.34.n.7.Azebodo l.3.t.10.lib.4.recop.n.6. & ſeq.*minores cõtumaces reſtituẽdos eſſe.Nec contrarij DD.n.præc.allegati,innitũtur verbis legis denegãtis audientiã,ſed quòd dolus ille præſumptus & delictum minoris in faciẽdo cõſiſtat,aduerſus quæ nõ reſtituitur.Nõ ergo obſtat decretum Tridentini denegare audientiam poſt quinquẽnij lapſum,quominus reſtitutio cõcedatur. 3.Quia Põtifici intruſo denegatur audiẽtia,*c.1.d.23.*ibi: *Nec aliqua ſuper hoc ei audiẽtia reſeruetur.* Et tamen *gloſſ. ibi verb.* Audiẽtia, opponens videri ex iis verbis denegatam reſtitutionem: non in ea ſententia reſidet, ſed dicit omnem ſpoliatum reſtituendum, niſi in caſibus iure exceptis,& *Archid.ibi,ad fi.verſ.In gloſſa.Hic habet & Bellamera,n.14.in eo.verſ.& Præpoſ.n.33.* dicunt audiendum non eſſe,quia non eſt ſuperior,coram quo petatur reſtitutio, ſecus in alio,qui ſuperiorem haberet.Ergo verbum Tridentini,Nõ audiatur,minimè tollit reſtitutionis beneficiũ.Et cõfirmatur,quia *c.Coràm,de in integ.reſtit.* denegatur audientia Eccleſiæ poſt terminũ peremptorium,cùm tamen expreſsè concedatur reſtitutio in integrum, ibi:*Per reſtitutionis beneficiũ id vobis duximus indulgẽdũ.* Vbi *gl. verb. Duximus,Ant.in fine.*Abb.*n.3.notab.vlt.Card.num.1.oppoſit.S.*

Imol.

*ſmol.6.verſ.item gl.fin.*notant limitationem ad *regul. Cũ quid vna via,de regul.iuris, in 6.* vt intelligatur de iure communi,ita vt quod vna via illo iure prohibetur, non debeat alia via eodem iure cõcedi:ſecus de iure ſpeciali per beneficium reſtitutionis. 4.Quia *Trident.eod.c.19.* diuerſimodè loquitur de petẽte audientiam poſt quinquenniũ, & de eo, qui intra quinquennium dimiſſo habitu reclamat.In priori enim caſu,ſolum dicit,*non audiatur.* In poſteriori autem,vrgentioribus verbis vtitur, ibi: *Quod ſi anteà habitum ſponte dimiſerit,nullatenus ad allegandum quamcunque cauſam admittatur.*Ergo ſignũ eſt in priori caſu noluiſſe profeſſum illum omni remedio deſtitui, ſed ſolo ordinario,permiſſo tamen illi extraordinario reſtitutionis: in poſteriori autem, vtrũque remedium denegari. Quia illi ſupereſt mediũ vt ſibi conſulat, nimirum, habitum reſumere:tuc enim debet audiri(vt n.4. probauimus.) 5.Quia cùm generale ſit aduerſus præſcriptionem decẽ vel viginti annorum dari etiã maioribus reſtitutionem in integrum, ex cauſa iuſtæ ac probabilis ignorantiæ,id extendunt multi,quos refert *Tiraq.de retract.lignag. §.35.gl.4.n.37.& Zauallos in ſuis q.pract.q.48.n.1.& 2.*quos ſequũtur *Beccius conſ.12.n.63.& ſeq.vol.1. Sfortias Oddus de reſtit.in integr.1.p.q.15.a.5.n.43.*& latius *2.p.q.90.art.6.per totũ,& Matiẽzo lib.5.recop.tit.11.l.8.gl.12.n.5.& ſeq.* ad præſcriptionẽ quadragenariam, non obſtantibus verbis vrgentiſsimis *l.ſi.c.de fundis patrim. lib. 11.* vbi textus de habente eam præſcriptionem ſic ait:*Nullam penitus actionẽ, vel moleſtiam,aut quamlibet inquietudinem formidare:*& paulò inferiùs,*ita vt in omnibus,ad excludendã omnem quolibet modo ex publico mouendam quæſtionem,nuda ex quocumque titulo, vel etiam ſine tit.XL. annorum iugis poſſeſſionis exceptio poſſit ſufficere,*& *l.Omnes.4.c.de præſcr.triginta vel quadrag.ann.*ibi:*Sit liber, & præſentis ſaluberrimæ legis pleniſſima munitione ſecurus.* Ergo à fortiori, cùm in Tridentino ſit ſimplex verbum, *non audiatur,* non excludetur hoc reſtitutionis beneficiũ. 6. Quia ex verbis quantumuis generalibus nõ excluditur remediũ hoc extraordinarium reſtitutionis, vt conſtat ex *textu l.Poſtquã liti.4.de pactis,*ibi: *Cauſam finitam inſtaurari poſſe nulla ratio permittit.*Vbi *gl.verb. Nulla,*ait communi iure,ſecus ſpeciali:vnde colligunt multi DD. graues, nunquam cenſeri excluſum remedium reſtitutionis in integrum,denegata quacumque actione, nec per verba vniuerſalia negantia quodcumque remedium,ſiue ſint legis ſiue ſtatuti,niſi fiat ſpecialis mentio reſtitutionis in integrum.Quod aliis citatis docent *Molin. li. 3.de primog.c.13.n.65.Perez l.1.t. 8.lib.3.Ordinam. Sfortias Oddus in ſuo tract.de reſtit.in integr.1.p.q.15.a.6.n.44. & 45. Beccius cõſ.12.n.69.& ſeq.vol.1.Pelaez de maioratu.1.p.q. 1.n. 25.& ſeq. Matienzo lib.5.recop.tit.11.l.8.gl.12.n.6.& 7.Caldas l.Si curatorem,verb.implorare in integrum reſtit.n. 45. c. De in integr.reſtit.Gutier.lib.1.pract.q.88.n.3.*& melius *lib.3.q. 32. n.15.& q.34.n.9 Azebedo lib.4.recop.t.17.l.4.n.3.* Imo *Sfortias Oddus eo.a 6 à n.44.vſque ad 48 aliis relatis,* & dicens eſſe cõmune placitũ, ait non tolli hoc remedium, licèt prohibitum ſit appellari,reclamari, recurri, ſupplicari, vel alio modo cõtraueniri,& ſic multis enumeratis iuris remediis,illiſque ſpecialiter prohibitis, additũ quoque ſit generaliter omne aliud iuris remedium interdici. Et ratio eſt, quod beneficium hoc reſtitutionis in integrũ, ſpeciale ſit à iure communi conceſſum,& valde fauorabile; ac proinde verbis generalibus legis non cenſetur excluſum:vnde ait mentem ſtatuẽtis eſſe, per clauſulam illam generalem tollere omnia remedia cõpetentia iure communi:& verba illa,de omni alio remedio, intelligi de ſimili ſpecificatis.Et *n.50.vſque ad 53.*concludit cum aliis nõ cenſeri ablatum hoc remedium, etſi additum ſit, neque quopiam alio prætextu poſſe cõtraueniri:& quamuis excluſum ſit generaliter omne auxiliũ: & inter remedia ſpecialiter prohibita, interdiceretur aliquod iure ſpeciali competens,addita clauſula generali prohibenti omnia alia remedia. Quia non in eo ſola ratione fundatur hoc,diſpoſitionem generalem nõ extendi ad ſpecialiter conceſſa:ſed etiam in alia, quòd reſtitutio in integrum ob maximum ſui fauorem non credatur interdicta,niſi ſpecialiter de ea mentio fiat.Et tandẽ *n.54.*dubitat,quando omnia alia iuris remedia eſſent expreſſa, & ſolum hoc ſupereſſet,& addita eſſet clauſula generalis. Quia propter frequentiam &cognitionem huius remedij,quod omnibus ſtatuẽtibus innoteſcit, poteſt præſumi nõn ſpecialiter enumeratũ: quia noluerit legiſlator illud tollere. Igitur per illa generalia Tridentini verba, Non audiatur, non videtur ablata reſtitutio. Et confirmatur,quia *Beccius conſ.12.à n.70.vſque ad 72.vol.1.* defendit per verba generalia,ne moleſtari vel perturbari quis valeat,directè vel indirectè, non cenſeri negatum reſtitutionis beneficium:nec per ſtatutum tollens exceptionem iuris,vel facti,beneficium appellationis, ſupplicationis, querelæ,nullitatis iuris,ſeu petendæ reductionis ad boni viri arbitrium, vel alicuius alterius modi, per quem pronunciatum poſſit infringi. 7. Quia quamuis nec minor reſtituatur aduerſus matrimonium, aut profeſſionẽ: at verè id non prouenit eo, quòd minor non dicatur deceptus. Quare eam rationem non approbat *Mauritius de reſtit.in integer c.246.n.vnic.* Sed legitima ratio eſt,quam tradidit *Bald.rubr.de iudiciis.in 1.lect. n.7.* dicens ideò non dari reſtitutionem in ſpiritualibus: quia ita adhærent oſſibus,vt auelli nequeant:habent enim diuinam virtutem. Quam eandem ſequuti ſunt *Mauritius tract.de reſt.in integr.c.245.num.vn.Euerard.in ſuis topicis,loco à matrim. ſpiritual. n. 2. Couar.lib.1.var. c.5. n.8. verſ. Rurſus. Sfortias Oddus de reſtit.in integr.2.p.q.60.a.1.n.7.*vnde infert *Couar.* non ob id excludi minorem, quin reſtitui in integrum debeat, quoties in matrimonio & aliis ſpiritualibus læſus fuerit circa ea, quæ vel accidentia ſunt, vel reparari per in integrum reſtitutionem poſſunt. Quod quidem manifeſtum eſt militare in matrimonio & profeſſione, de quorum valore dubitatur. Et confirmatur, quia *Alex.conſ.80.per totum lib.7.& Barth. Beneuent.in quodam conſ.matrim. poſito inter conſilia Zabarellæ, concluſ.6. circa princ. Mauritius de reſtit. in integr. c.327. nu. vnic. Sfortias Oddus eodem tract.2.p.q.60.art.3.nu.20.& duplici ſeq. & a.7. n.93.*defendunt in ſpiritualibus reſtitui minorem,quando ſumus in iudicialibus.Quia tunc non verè reſtituitur quoad ſpiritualia,vt matrimonium & profeſſionem verè contracta: nec intenditur veram eorum obligationem diſſolui, ſed eam obligationẽ cõtractam non eſſe. Quod egregiè explicuit *Abbas c.Ex parte num.12.de reſtitut.ſpoliat.* vbi relata ſentent.gloſſæ, dicentis minorem in ſpiritualibus non reſtitui,dicit id eſſe verum, quando matrimonium à principio tenuit.Quia quos Deus coniunxit,homo non ſeparet, & *num. 16.* ait fortiùs in ſpiritualibus ſubueniendum eſſe captis & deceptis. Et ampliùs confirmatur,quia non modica læſio eſt, inuitum quempiam cogi ad perfectiſſimum religionis ſtatum, qui ſummam libertatem & affectum ad illum deſiderat: & quamuis iſte voluntariè profeſſus ſit, at hodie non tenetur, & eſt liber,cogitúrque eo,quòd tranſactum ſit quinquennium ad reclamandum conceſſum: & id coactionis damnum poteſt reparari per beneficium reſtitutionis. Cur igitur id denegandum eſt? Quare hanc ſententiam nullum afferens fundamentum tenet *Nauar.commen.4.de regul.n.71. verſ.Tertiò:& libr. 1. conſil.in vtraque edit.tit.de his, quæ vi,conſ. 6.num.2.*vbi ait habenti impedimentum ad reclamãdum, currere quinquennium illud,at ipſi concedi beneficium reſtitutionis. *Idem lib.3.conſ.in 2.edit.tit.de regul.conſ.23.n.3. & eodem commen.4.de reg. n.76. verſ.2. infertur.* licet in hoc poſteriori loco non id omnino reſoluat, diſiũctiuè enim loquitur dicens, ſi metus vel impotentia reclamandi pluſquam quinquennio durauerit, poſſe profeſſum eo tranſacto, vel ipſo iure, vel reſtitutionis beneficio audiri.Et videtur clarè tenere *Azor lib.13.inſtit.moral c.4.q.vlt. ad fin.* vbi ait durante metu vel impotentia reclamandi pluſquam quinquennio, poſſe profeſſum audiri & in integrum reſtitui. Et loquens de minori concedit hanc reſti

ſtitutionem *Humada l.4.t.7.p.1.gl.2.n.2.*& refert *Minchacam*,qui tamen ad rem minimè facit.

23 Hoc autem reſtitutionis beneficium diuerſimodè concedendum eſt maioribus ac minoribus. Nam reſtitutio maioribus competens intelligitur, cùm ante perfectam præſcriptionem is,contra quem præſcribitur, nullā habuit ſciētiam huius præſcriptionis & læſionis ex ea imminentis,ita vt non potuerit præſcriptionem ipſam impedire. Nam exiſtente huius præſcriptionis & læſionis ſcientia eo tēpore,quo iure ordinario agere potuit, non concedetur illis reſtitutio. Quia illis datur reſtitutio ex clauſula generali, Si qua mihi iuſta cauſa videtur: ac proinde deſideratur iuſta cauſa, & vt nulla negligentia vel culpa imputari poſſit illis. Quod ceſſat,quādo tempore ordinario ceſſauit ignorantia & reclamandi impedimentum.Idq; conſtat ex *l.Ab hoſtibus,§. Sed quod ſimpliciter.& l.ſeq.ff.ex quibus cauſis maiores*, & docent aliis citatis,*Couar.reg.Poſſeſſor.3.p.§.3.n.3. verſ. Primum illud. Matienzo lib.5.recop.t.11.l.8.gl.12.n.8.Barboſa l.Quia tale.14.n.61.ff.ſol.matrim.*Quod bene intelligit *Matienzo eo.num.8.*ſi ante perfectam præſcriptionem ceſſauit ignorantia per aliquod tempus, intra quod agendi poteſtas commoda fuit:ſi enim modicum reſtabat tempus ad præſcriptionis complementum,non ipſis imputabitur non reclamaſſe. Quantitatem autem huius temporis arbitrio prudentis moderandam eſſe dicit.idem clarè ſignificauit *Couar.eod.n.3.verſ.Primū illud*,dicens non eſſe locum reſtitutioni ex ea cauſa,ſi ignorātia ceſſarit eo tempore,quo commodè maior reclamare potuit. Minorib.autem conceditur reſtitutio contra præſcriptionem,& lapſum temporis, ex *c.Minoris ætatis*, quamuis ipſis ſcientibus & negligentibus præſcriptio finita ſit. Quòd hæc reſtitutio ſolam læſionem ob ætatis facilitatem contingentem reſpiciat, nec aliam ignorantiæ aut impedimenti cauſam deſideret,vt bene docent *aliis relatis Couar.eo.n.3.verſ.2.aduertendum:& Barboſa eo.n.16.* Quare exiſtimo idem dicendum eſſe circa reſtitutionē tranſacti huius quinquēnij ad reclamandū contra profeſſionē.Quippe non video alicubi definitum negari reſtitutionē ratione minoris ætatis cōpetentem contra hoc quinquenniū: ea autem data concedi debet iuxta terminos iuris communis eam minoribus largientis,nimirū,& ſi adfuerit ſcientia & negligentia. Nec oberit, ſi dicas minorē conſcium nullitatis profeſſionis,ac ſublato impedimento non reclamātem, ſed propria ſpōte ſe profeſſorum actibus ingerentem, & eorum habitum geſtantem,cenſeri ratificare profeſſionem in foro externo. At contra profeſſionem validam, cum irreuocabilis fiat,nulla poteſt concedi reſtitutio,vt n.21. diximus, & præſumi ratificationem vel ex eo conſtat. Quod iure communi per eos actus præſumeretur profeſſio tacita,*c.Vidua,de regul.* Solaque ignorātia & impedimentum eam præſumptionem auferebāt:iis ergo ceſſantibus,præſumptio illa ſtabit. Sed dic quando à principio fuit nulla profeſſio expreſsè facta, nō præſumi ratificationē iure nouo *Conc.Trid.ſeſſ.25.de regul. c. 19.* donec quinquennium à die profeſſionis labatur: (vt n.10. diximus)cùm intra illud ius reclamādi concedatur, ac proinde ſciētia intra illud nō oberit minori, quin ſtatim eo tranſacto reclamare poſſit,nō iure ordinario, ſed extraordinario beneficij reſtitutionis in integrum. At maioribus,& ſi non obſtet ſcientia illa, vt præſumantur intra quinquennium ratificare:oberit tamē ne trāſacto quinquennio poſſint beneficio aliquo reſtitutionis iuuari.

24 Hoc tamen intelligendum eſt, niſi ſiue maiores,ſiue minores intra illud quinquennium ratificauerint legitimè profeſſionem, ceſſante metu,vel alio impedimento, quod eam irritabat,conſentiēdo interiùs, & exercendo actus profeſſorum,animo extūc ratam habendi priorem profeſſionem,quam irritam fuiſſe norunt.Id enim abſq; nouo nouitiatu nouáque ſuperioris acceptatione ſufficit ad eam ratificationem, vt tanquam probabilius amplectemur hac eadem diſp.n.47.60.& 64. At cum probabile ſatis ſit,(vt ibi dicemus) exigi nouam acceptationem ſuperioris ſcientis profeſſionem fuiſſe nullam:nec tranſactum ſit quinquennium, quo Trid.præſumens ratificationem profeſſionis, & volens profeſſum non audiri deinceps,illam acceptat nomine religionis; poteſt hanc probabilem opinionem ſequens reclamare.

Ignorantia autem, vt eius cauſa concedatur reſtitutio maioribus, debet eſſe probabilis & iuſta; ſecus ſi ſit craſſa vel ſupina,vt multis citatis tradit *Matienzo lib.5.recop.t.11.l.8.gl.n.10.* Vnde ignorantia iuris ei non proderit.Quia non excuſat, nec reputatur probabilis *regul.Ignorantia 13.de regul.iuris,in 6.* quæ ſaltem in foro externo procedit, ad quod ſpectat audientia hæc profeſſi reclamantis.Et ita *Nauarr.lib.3.conſ.t.de regul.in 2.edit.cōſ.20.n.2.*ait ignorātiam iuris inducentis tacitam profeſſionē, non excuſare in foro externo. At quando profeſſus eſt minor,ruſticus,vel mulier eſt profeſſa,vel miles,in quibus error iuris toleratur, & ad conſtituendum in bona fide eſt ſufficiens,nec impedit præſcriptionem, (vt bene probat *Molina lib.2.de primog.c.6.n.69.*) habebit locum hæc reſtitutio,quamuis ex iuris ignorantia procedat. 25

Hoc autem reſtitutionis beneficium competit etiam 26 centum annis tranſactis, durante eo tempore ignorātia vel impedimento, vt de ignorantia docent multis citatis *Couar.regul.Poſſeſſor,3.p.§.3.n.3. in prin. Matienzo lib.5.recop.t.11.l.8.gl.12.n.9.Zauallos in ſuis q.pract.q.48.n.4.*& de impedimento videtur eadem ratio. Atque ita de illo docent *Nauar.comment.4.de reg.n.71.verſ.Tertiò. Azor li.12.inſtitut.moral.c.4.q.vlt.* Et iure communi conceditur quadriennium à die ſcientiæ,ad hanc reſtitutionem in integrum obtinendam,*c.1.de in integr.reſtit.in 6.& l.fi.c. De tēpor.in integr.reſtit.l.57.ad ſi.t.13.p.5.*& cum aliis multis docent *Couar. Matienzo, Zauallos proximè citati.* At in hoc euentu exiſtimo id tempus non concedi. Quia exiſtente ſcientia,& ſublato impedimēto, exercitiſque actibus profeſſorum,& eorum habitu geſtato, præſumitur profeſſio tacita, nec ſtatim reclamando cenſetur ratificare: & hoc tranſacto iam quinquennio. Et cum hoc ſtatim non ſit iure definitum,definiendum eſt attēto iure communi arbitrio prudentis, vt probant *Nauar. comment.4.de regul.n.71.verſ. Ad quæ reſpondeo. Azor d.q.vlt.proximè allegata*,& in ſimili,nempe,quando matrim. metu contractum ratificandum eſt per diutinam cohabitationem, iuxta *c.Ad id,de ſponſal.*dixi cum multis,lib.4.diſp.19.n.6. Nec *Tridentinum ſeſſ.25.de regular.c.19.* in hoc caſu loquitur. Quia agimus de reſtitutione contra lapſum quinquennij ad reclamandum, ibi præſcripti.

Verùm probanda ſunt ignorantia & impedimentum, 27 ob quæ petitur à maioribus reſtitutio cōtra illius quinquennij lapſum.Et quamuis ignorantia, & cætera, quæ in animo conſiſtunt, probentur ſolo allegātis iuramēto, id tamen eſt verum, quando aliqua iuris præſumptio contraria nō extat,qua ſcientia præſumatur, tunc enim non ſufficeret iuramentum, niſi aliis adminiculis & cōiecturis iuuaretur,vt docent multi,quos retuli li.3.diſp.15.n.12.& vltra illos,*Menochius de arbitrariis lib.2.centur.2.caſu 186.n.7.& de recup.poſſeſſ.remedio 16.n.56.Sfortius Oddus de reſtit.in integrum,p.1.q.38.a.7.n.60.* At huic allegāti ignorantiam aduerſatur præſumptio iuris & de iure,per illud quinquennium inducta,qua ſcientia præſumitur.

Sed dubitabis, an in foro conſcientiæ maior, qui re 28 vera ſciuit profeſſionem fuiſſe nullam, & labi quinquēnium, intra quod ſolum conceditur reclamatio, at nullo modo ratam habuit profeſſionem, poſſit reclamare, & deducere cauſam ad forum externum, petens reſtitutionem in integrum,ratione iuſtæ ignorantiæ, poſſitque petito à ſe ignorantiæ iuramēto,id iureiurādo affirmare?Exiſtimo eſſe valde probabile id poſſe.Quia reuera in foro conſcientiæ nō eſt profeſſus, & poteſt fugere. Quòd ſi denegetur audientia, eſt ob ratificationis præſumptionem. Et iuramentum illud,quo ſe ignoraſſe teſtatur, ſic accipiendum eſt, quia ignorauit, id eſt, non

habuit

habuit ſciẽtiam qua ratam haberet profeſſionem, ſicuti *Triden*.præſumit: Sicut in aliis ſimilib. terminis id licere probaui l.1 diſp.10.n.27.& 28. & diſp.1. à n. 2. Sicut etiam innocens à iudice rogatus an tranſierit per locũ, vbi homo occiſus iacet, vt inde iudiciũ ſumatur homicidium illud à ſe perpetratum eſſe, poteſt iurare ſe non illac tranſiſſe. Quia iudex procedit ex falſa præſũptione, & rogat de tranſitu tamquam de homicidij indicio, quo pacto ille reuera non trãſiit, licèt alias tranſierit, vt bene docet *Sotus lib.de tegen.ſecret.memb.2.q.7.verſ. Alterum dubium*. Sic ergo in præſẽti rogat iudex de ſcientia, vt inde præſumatur ratificata profeſſio. At ille non habuit ſcientiam ratificantem profeſſionem. Sicut etiam qui ante Trident. poſt ſponſalia acceſſit animo fornicario ad ſpõſam, poteſt à iudice de copula rogatus, eam iureiurando negare. Quia iudex rogat, vt ex ea matrim. præſumat; at ille non habuit copulam, qua efficeret, vt ſponſalia in matrim. tranſirent.

29 Ad arg.n.21. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 22. in 1. ratione. Et deinde patet ad 1. confirm. nam vt ibi probaui, non poſſunt recipi teſtes in iudicio ordinario, ſecus in extraordinario reſtitutionis in integrum. Ad 2. cõfir. dic cũ *Maſcard. de prob. in princ. q.10.n.68.& 69.* adeò vehementem eſſe præſũptionem iuris & de iure, quoad vitandam peccati mortalis præſumptionem, ne ille fornicari cẽſeatur, præſumitur copula facta animo vxorio, & ratificandi matrimoniũm: quæ alia ratione à culpa excuſari nequit: vt ea præſũptio nullo pacto elidi poſſit: & quamuis præſumptio iuris & de iure profeſſionis tacitę, quę inducitur per exercitium actuum ſolis profeſſis cõpetentium, eneruetur præcedenti proteſtatione contraria: at præſumptio matrimonij per eã copulam nõ euacuabitur per eam proteſtationem, *ſed per copulam* ſubſequutam *præſumitur ab ea receſſum*. Quod & nos probauimus l.2.diſp.45.n.17.& multis ſeqq.& ideo nil mirum, ſi *aduerſus talem præſumptionem* minor nõ reſtituatur. *Adde, cum in ea præſumptione* non ſit aliquod tẽpus, per cuius lapſum ea præſumptio inducatur, ſi eſſet reſtituendus minor, reſtitueretur vtique directè cõtra ipſum matrimonium, aduerſus quod non conceditur illi reſtitutio: vt diximus n.21. At in profeſſione reſtituitur contra lapſum quinquennij, ex quo inducitur ea præſumptio. Ad aliam confirm. dic cum *Menoch. de retin. poſſeſſ. remedio 3.n.856.* ſenſum illius textus eſſe, caſu quo conceditur reſtitutio, tantum concedi per illam, quantum per appellationem: Quia vtroque caſu geſta in contrarium reſcinduntur: nõ tamen ſenſum eſſe quoties denegatur appellatio, cenſeri denegatum reſtitutionis beneficium: Ad 2. conſtat ex dictis nu.22. vbi probauimus, denegata audientia non negari reſtitutionem, nec Gloſſam reſidere in ea ſent. Et denegatur ingreſſus litis in via ordinaria, ſecus extraordinaria reſtitutionis. Ad confir. dic dubiũ eſſe, quid ſenſerit *ibi Bald.* Nam *Sfortias Oddus de reſtitut. in integer. p.1.q.15.a.4.n.41. in ſolut. ad 2.* ſẽtit contrarium, nimirum, ei bannito concedẽdam reſtitutionẽ, & dicit idẽ ſentire *Baldum in eo loco*, & male allegari pro contraria parte. Ad 3. conſtat ex dictis nu.22. in 2. ratione. Ad 4. dic, id argumentum nil concludere. Probat enim rẽ abſurdiſſimam, nempe, aduerſus nullam præſcriptionem dari etiam minoribus reſtitutionem. Cum finis cuiuſcunque prę̃ſcriptionis ſit litibus occurrere. Quare dicendum eſt, occurriſſe litibus via ordinaria intentandis: at noluiſſe viam præcludere beneficio valde fauorabili reſtitutionis in integrũ, ne profeſſus ille omni remedio deſtitutus, in deſperationem incideret. Et ſatis præcluditur via litibus. Quia remedium ordinarium poſſunt omnes intentare, & poſſent quocunq; tẽpore: ac clauſo illi aditu per quinquennij prę̃ſcriptionẽ non omnes poſſũt reſtitutione iuuari, nec quocunque tempore: tranſacto. Vt conſtat ex *dictis n.32.*& triplici ſeq. Et eſt neceſſariũ probare ignorantiam, aut *impedimentum in* maioribus vt reſtituantur. Vt dixi *n.27. quæ non facilè* probantur.

Ad *regul. Cum quid vna via*, iam reſpondimus n.22. in confirm. ad 3. rationem. Ad 5. conſtat ex dictis n. 22. in 7. ratione, & duplici eius confirm. Ad confirm. dic, eam non eſſe legitimam rationẽ. Quia minor in his rebus reputatur maior ad eum effectum, vt poſſit abſque curatore agere, & poſſit validè abſque illo matrimonium inire, ac profiteri: non tamẽ ad eum effectum, ne læſus circa hęc. quando reuocari poſſunt, reclamare poſſit beneficium reſtitutionis petens. Vt bene docent *Couar. 1. variar. c. 5. n 8. Menoc. de retinenda poſſ. remedio 3. n.856.& ſequenti, Flaminius lib. 3. de reſign. benef. q.7.n.2.* Et clarè *Sfortias Oddus de reſtit. in integr. p.1.q.15. toto a.9.* Ad aliam confirm. dic, eam doctrinam nõ eſſe veram. Vt probaui n.22. in 7. ratione & eius confirm. Ad 6. dic cum *Sfortia Oddo de in integ. reſtitut. 1.p.q.15.a.2.n.33.* id deficere in hoc beneficio reſtitutionis, propter maximum eius fauorem: ob quẽ nõ intelligitur ſublatũ, niſi ſpecialiter exprimatur. Ad vltimũ dic cum *Sfortia Oddo eodem tract. 1.p.q.18.a.5.n.35.* id non eſſe verum, quando minor reſtitutionem petens tractat de damno vitando, & is, contra quem petitur, de non acquirendo lucro. Quod hic contingit. Profeſſus enim tractat de damno vitando, ne, ſcilicet, cogatur manere in religione, ad quam non tenetur. At religio tractat de eo monacho acquirendo.

SVMMARIVM.

An decretum Tridentini ſeſſ. 25. de regular. c.19. intelligatur de habentibus perpetuum impedimentum inhabilitans ad profitendum: vel etiam temporale, quod ideo illo quinquennio durat? Referuntur quæ perpetuo inhabilitant, & quæ ad tempus, tam attento iure antiquo, quam Tridentino, & motibus propriis Sixti V. & Gregorij XIV. & qualiter religionis ſtatuto poſſit aliquis inhabilis effici ad illam num. 30.

Dictio, Quælibet, quid importet, & an claudat inhabiles, n. 31. iuncto nu. 32.

Proponuntur ſuadentia id decretum procedere in his impedimentis n. 31.

Non comprehenduntur, quia perpetuo inhabiles ſunt, ſiue iure communi, ſiue ex Sixti V. conſtitutionibus, ſiue ex religionis ſtatutis à Pontifice approbatis, n. 32.

Inhabiles in perpetuum ſunt via ordinaria audiendi, quocumque tempore reclament. Et explicatur, qualiter contra præſumptionem iuris & de iure admittatur probatio indirecta, n. 33.

Non intelligitur etiam de habentibus impedimentum temporale, ſiue ex iure antiquo, ſiue ex Tridentino, ſiue ex motibus propriis Sixti V. dum id impedimentum durat. Et an ſit quinquennium numerandum à die qua ceſſat impedimentum inhabilitans? n. 34.

Soluuntur argumenta, n. 35.

Poſt n. 35. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO VI. An decretum *Tridentini ſeſſ. 25. de reg. c. 19.* denegans audientiam profeſſis poſt quinquenniũ, intelligantur de laborantibus impedimẽto perpetuo ad profitendum, atque ita inhabilibus: & etiam de impedimentis temporalibus adhuc permanentibus, quæ dum durãnt, reddunt quempiam inhabilem ad profitendum? 30
Præmittendum eſt, quædam eſſe impedimenta perpetuò reddentia inhabilem quempiam ad profitendum: vt diuerſitatem ſexuum, vir enim eſt incapax profitendi in monaſterio monialium, & mulier in monaſterio virorũ, *c. Diffinimus 18.q.2.* Et quidã criminoſi ſunt perpetuò inhabiles ad profitẽdum, iuxta motum proprium Sixti V. incipientem: *Cum de omnibus Eccleſiaſt. ordinibus*, editũ an. 1586. vi. Kalendas Decemb. nimirum, qui furta, latrocinia, rapinas, homicidia, aliave facinora perpetrarũt ſimilia, aut grauiora: & ita rei aut ſuſpecti ſũt, vt propterea ob illa damnati ſint, aut ne damnẽtur, formident: vel reddendis rationibus ita obnoxij ſunt, vt ex huiuſmodi cauſa, lis, vel moleſtia eis iam illata ſit, vel timendũ ſit, ne inferatur: vel ingenti ære alieno ſupra vires ſuarũ facultatum grauati ſunt. Quod quantum ad criminoſos ipſemet Sixtus V. in alio motu proprio declarauit, tũc id locum habere, quando actis publicis conſtiterit ipſum iudicem, & curiam ſecularem, ante ſuſceptionem habitus, de ipſo crimine aduerſus eos accuſationẽ ſuſcepiſſe, vel inquiſitionem inſtituiſſe. Sunt tandem alij perpetuò inhabiles effecti per ſtatuta religionis à Põtifice cõfirmata.

firmata. Nec enim poteſt etiam capitulum generale religionis validum ſtatutum profeſſionem irritans edere, niſi pontificia confirmatio accedat. Sicut nullus poteſt dēpto Pontifice matrim. carnale irritate. Quod bene docent *Nauar.lib.3.conſi.tit.de regul.in 1.edit.conſ. 5.n. 8.& ſeq. & conſ.25.num.2.& in 2.conſ.26.n.8.& ſeqq.& conſ.48.n.2. Manuel.2.tom.ſum.c.5.n.1.& c.6.n.3.Sorbus in compend.priuileg.mendicantium,verb. Nouitius,poſt notabil.7.§. Quinto principaliter, Vega 2.to.ſum.c.5.caſu* 50. At poſſet religio admittere ad profeſſionem præmiſſa proteſtatione non eſſe animum admittendi, ſi profeſſus patiatur vitium contrarium ſtatuto, & tunc profeſſio non valeret, nō ob ſtatutum, ſed quia deficit animus recipientium. Sic *Nauar.li.3.conſ.t.de regularib.in 1.edit.conſil.5.n.11.in 2.conſil.26. n. 2. Manuel 2.to.ſum.c.5.n.2.* Alia autē ſunt impedimēta, quæ inhabilitant, ſed non perpetuò: amoueri enim poſſunt, aut curſu tēporis, vt defectus ætatis, aut ceſſatione cauſæ extrinſecæ, vt metus, ceſſat enim ceſſante metum inferente: aut facto hominis ſupplente quod ad profeſſionis valorem deſiderabatur. Vt contingit in impedimentis, quæ Sixtus V. in ſuo motu proprio induxit contra illegitimè natos, qui nec ex inceſtu nec ex ſacrilegio concepti ſunt, quos habiles efficit præmiſſa quadā informatione, ſecus autem inhabiles. Huius etiam generis ſunt nati ex inceſtu & ſacrilegio. Quippe quamuis Sixtus V. eos perpetuò inhabiles ad profitendū reddiderit: at moderatus eſt Gregorius XIV. eum motum proprium, efficiens eos habiles præmiſſa informatione, de qua in ſuo motu proprio. Et idem Sixtus V. de omnibus maſculis, qui ſedecim annos nacti ſūt, ſtatuit, nō aliter in religionem admitti poſſe, quam præmiſſa certa informatione & approbatione. Et in alio motu proprio, quē in huius declarationem poſtea edidit, declarauit, profeſſionem maiorum ſedecim annis eſſe nullius momenti, ſi nō præmiſſa informatione emiſſa ſit, quamuis ante editū illum motum proprium priorem ſuſceperint habitum, ſi poſt illius promulgationē profeſſi ſint, etiā cum illius ignorantia. Nec Greg. XIV. in hac parte aliquid immutauit vt bene docet *Manuel 2.to.ſummæ cap.3.num. 1.fine.* At ſi minor 16. annis habitum recipiat, ſolum deſideratur vt filius legitimus ſit, & quamuis nulla informatio præmittatur, erit valida profeſſio. Quia de minoribus ea ætate legitimis nil ſtatuit in ſuis motibus propriis. Difficultas ergo in eo verſatur, an qui perpetuò inhabiles ad profitendum ſunt, aut etiā ſolū ad tempus; at id impedimentum, quod profeſſionem irritabat, manet trāſacto quinquennio, comprehendantur in eo Tridentini decreto, ita vt eo tranſacto reclamantes contra profeſſionem audiendi minimè ſint.

31 Et videtur de his omnibus id decretum intelligēdum. Quia cum *Tridentinū* numerarit *eo c.* 19. duo impedimēta temporalia, nempe metū & ætatis defectum, addideritque, *Aut quid ſimile*, quæ verba ad ſola impedimēta ſimiliter temporalia referebantur, ſtatim addidit: *Vel quacunque ex cauſa.* Quæ verba ſi ad ſolas ſimiles cauſas referentur, ſuperfluerent vtique. Cum tamen receptiſſimum ſit, in literis Apoſtolicis nec vnam ſillabam debere eſſe ſuperfluam. Vt probaui l.3.diſp.26.num.6. Secundò, quia dictio, Quicunque, propter eius generalitatem trahit etiam ad caſus improprios. Vt multis citatis tradit *Tiraq. de retract.lignag.§.1.gloſſ.7.n.20.& ſequentibus*, & idem docet *Azebedo lib.4.recop.t.17.l.4.n.6.* Tertiò, quia dictio, Quilibet, ſiue, Quicunque, eius eſt naturæ, vt etſi dictio, Alius, implicet ſimiles cauſas & qualitates: at iuncta cum dictione vniuerſali, Quilibet, Quicunque, complectitur etiam diſſimiles qualitates. Vt notant *Gloſſ. Clem. 1. verb Quauis, de ſent. & re iudic. Et ibi Imola, num.8. Lud.Gomez regul.de triennali q.2.§. Tandem iſtis non obſtantibus, Mandoſius reg.12.Cācellariæ.q.6.n.8.* & aliis relatis, *Couar.q.pract.c.25. num.3. Azebedo lib. 4. recop.t.17.l.4. num.* 7. Et confirmatur quia vbicumque tractatur de fauore publico, verba generalia non reſtringuntur ad perſonas habiles: ſed generaliter intelliguntur etiam de inhabilibus, fauore publico id efficienti. Vt per *l.3.§.Vtrum, verſ.Hic quoque, in fin. ff. ad SC.Siluianum*, docet *Iaſon.* aliis relatis, *l.Si filius familias n.4.& ſeq.ff.Si certum petatur.*

32 I. Concluſio ſit. Id tridentini decretum non comprehendit inhabiles perpetuò ad profitendum. Ducor, quia verba generalia comprehēſa ſub illis verbis, *Ex quacunque cauſa*, ad perſonas habiles reſtringenda ſunt, *l.Vt gradatim, 11.verſ.Et ſi lege, ff.de muner.& honor.* Ad quod comprobandum multa congerit *Iaſon l.2.§.prætor n.3.ff. qui ſatis dare.* Et *n.*4. reddit rationem, nec iuris correctio inducatur, vel abſonus intellectus. Ad idemque probandum multa affert *Lud.Gomez reg.de triennal. q. 2. paulo poſt princip.& regul.de annali poſſeſſore q. 3. §. Non obſtat dictio, & Rebuff.in tractatu de pacificis poſſeſſ.nu.* 172. inde includēs eam regulam loquentem per ſignum vniuerſale, Quicunque reſtringi ad perſonas habiles. 2. Quia euidens abſurdum ſequeretur ex oppoſito, nimirum, mulierem in virorum monaſterio profeſſam ſexu mentito, nō poſſe poſt quinquēnium eiici. 3. Quod oppoſitum cederet in graue religionis detrimentum. Cogeretur enim effectos inhabiles per ſua ſtatuta à Pōtifice cōfirmata retinere; eò quod quinquennium tranſactum ſit à profeſſione irrita, doloque facta. Atque ita decretum fauore religionis editum in ipſius detrimentum redundaret: contra *l. Quod fauore, 6.C.de legibus: & reg. Quod in gratiam, de reg.iuris in 6.* Et inhabilis ille ex ſuo delicto commodum reportaret, contra *cap.Tuæ, de cleric.non reſid.* cum multis ſimilibus, quæ affert *Tiraquel.de retractu lignag.§.1.gl.9.n.* 68. Et ita hanc cōcluſionem videtur expreſſe tenere *Nauar.l.3.conſil.t.de regul, in 1.edit.conſ.5.n.12.& conſ.25.n.2.& vlt.in 2.conſ.26.n.12.& conſ.48.n.2.& fin.* vbi indiſtinctè ait, profeſſum cōtra ſtatutum validum inhabilitans poſſe eiici, teneriq; ipſū egredi, niſi Pontificiam diſpenſationem impetret: nec reſtringi ad quinquennium, vt poſſit expelli.

33 Hinc deducitur, hos inhabiles quocunque tempore tranſacto, reclamantes contra profeſſionem, audiendos eſſe via ordinaria. Tum, quia *Tridentinum* claudens aditum ad reclamādum poſt quinquennium, non loquitur de his inhabilibus. Tum etiam, quia quamuis cōtra præſumptionem iuris & de iure nō admittatur probatio directa: quæ ad eneruandam ipſam præſumptionem tēdat: admittitur tamen indirecta, qua probatur, qualitates ad eam præſumptionem requiſitas minimè reperiri. Sicut cōtra præſumptionem iuris & de iure matrimonij initi per copulam ſponſalia ſubſequentem, admititur probatio concludens non interueniſſe copulam aut ſponſalia, aut prius ea diſſoluta fuiſſe. Quod optimè docent *Gloſſa clem.1.verb.Feciſſe, de probat* Abb.*c.Is qui fidem, n.5. de ſponſal. & ibi Præpoſ.n.*8. & reliqui ſcribētes ibi, *Felin.c. Quanto, n.4.de præſumpt.Soc.in regul.314.n.6. Eu erard.loco à veriſimili, n.20.Couar.4.decret.1.p.c.4.§.1.n.7.* & multi alij, quos referunt & ſequuntur *Maſcard.de probation.in princ.q.10.n.65. Menochius de præſumpt.l.1.q.65.n.1. & ſeq.* Et ratio eſt, quia cum lex cōſtituat certas qualitates ad hāc præſumptionem inducendam, neceſſarium eſt admitti probationes cōcludentes aliquā ex qualitatibus petitis deficere. Sic ergo cum qualitas requiſita, vt ea præſumptio Tridentini locum habeat, ſit, ne profeſſus ſit inhabilis, admittetur vtique probatio eam inhabilitatem concludens.

34 II. Cōcluſio. Nec id Tridentini decretum intelligitur de laborantibus impedimento temporali, quod irritauit profeſſionem, at toto illo quinquennio permanſit. Vnde illegitimè nati quicunque, & legitimi maiores ſedecim annis, qui nō præmiſſa informatione petita in motu proprio Sixti V. cuius n.30. meminimus, recepti ſūt ad religionis habitum, ac profeſſi ſunt, & ij, qui metu adducti, & ante ætatem legitimam profeſſionem emiſerunt, ſi id impedimentum etiam poſt quinquennium *durat*: quia verbi gratia, adhuc nō eſt facta informatio, aut durat idē metus, aut no eſt impleta ætas ad profeſſionem requiſita, poſſunt quocunque tempore tranſacto reclamare, &

audiri

audiri debent remedio ordinario. Et ratio eſt aperta. Quia Tridentini decretum fundatur in præſumptione ratificationis profeſſionis irritæ, quæ per illud quinquẽnium inducitur; (vt probauimus n. 9.) at durante eo impedimento, quod irritabat profeſſionem expreſſam, non poteſt profeſſio tacita effici valida. Eadẽ enim eſt ratio, & par virtus taciti & expreſſi: nec tacitum plus operari poteſt, quam expreſſum. Vt tradunt omnes ſcribentes, *l. Cum quid. ff. Si certum petatur, & l. 3. ff. de leg. 1.* Et ratio eſt quia profeſſio tacita in tantũ vim habet in quantũ inde vera præſumitur: at expreſſa non eſt præſumpta, ſed vera. Et vt docet *Nauar. li. 3. conſ. tit. de regular. in 1. editione, conſil. 5. nu. 15. & in 2. conſ. 26. nu. 15.* cum cæteris paribus difficilius colligatur conſenſus tacitus, quam expreſſus; facilius colligitur actum non valere ex defectu conſenſus taciti, quam expreſſi. Quia quicquid habet propoſitum in propoſito habet oppoſitum in oppoſito, *c. Sciendum 8. q. 1. & l. Si cõtra tabulas ff. de vulg. & pupil.* Et ne ambigendi anſa relinquerunt, Sixtus V. in dicto motu proprio id expreſſit de impedimẽtis per ipſum inductis, dicens profeſſionem, ſiue expreſſam ſiue tacitam, cum illis factam fore nullam. Atque ita, licèt ſit præſumptio iuris & de iure ratificari matrim. metu initum per ſpontaneã cohabitationem diutinam *c. Ad id. de ſpõſal.* defendit *Menochius* alios referẽs *de præſumpt. l. 1. q. 95. n. 3.* admitti probationem indirectam contra eam, qua probaretur perſeuerare metum eo toto cohabitationis tempore. At dubitabis, an ſi impedimentum duret toto quinquennio, vel eius parte, ſit numerãdum quinquennium à die ceſſationis impedimenti? Neminem diſputantem inueni, ſed arbitror dicendum, ſi toto quinquennio duret, non eſſe concedendum aliud quinquennium poſt ablatum id impedimẽtum, quod irritabat profeſſionem, ſed tempus arbitrio boni viri ſufficiẽs, vt poſſit profeſſus reclamare & non reclamans cẽſeatur profeſsionem ratificare. *Sicut num. 26. diximus id attendendum ad facultatem reclamandi, quando impotentia reclamandi durauit toto illo quinquennij ſpatio.* At ſi intra quinquẽnium ceſſauit impedimentum, at manet tempus arbitrio boni viri ſufficiens intra illud, ad reclamandum, non aliud temporis ſpatium indulgendum eſt, ſed locum habet quinquennium in Tridentino ſtatutum. Sicut numero 23. & 26. diximus procedere illud quinquennium quando intra illud ceſſauit ignorantia, aut alia reclamandi impotentia, dummodo maneat tempus arbitrio boni viri ſufficiens ad reclamandum. Et cõſtat, quia *Tridentinum eod. c. 19.* ſtatuens quinquennium, expreſſit profeſsionem metu & ante ætatem factam. At nec metus poterat ſtatim ceſſare: & ad implendam ætatem poterat moraliter loquendo annus integer aut dimidia anni pars deeſſe. Hæc deſeruiant profeſsionibus huc vſque emiſsis, cum impedimentis illis *Sixti V.* vel non ſeruata forma ab ipſo præſcripta. Nam Clemẽs VIII. die 2. Aprilis anno 1602. reuocauit eos motus proprios, in quantum eas profeſsiones in poſterum irritant, ad iuſq; commune reduxit, relictis in ſuo robore pœnis ibi contentis in ſuperiores, qui ea forma non ſeruata, aut illis impedimentis affectos non admittunt.

36 Ad argumenta n. 31. propoſita reſp. Ad primũ dic nõ eſſe ſuperfluam illam particulam, licet non extẽdatur ad impedimenta perpetua. Quia poſita eſt maioris declarationis gratia, vt clarius perciperetur mentem Concilij fuiſſe, loqui de quocunq; impedimento ad tempus profeſsionẽ irritanti. Ad cætera cõſtat ex dictis n. 32. Ea enim intelligẽda ſũt, niſi ex ea generalitate induceretur correctio iuris, & reſultaret abſonus intellectus. Quod hic euenit. Corrigerentur enim omnia iura efficientia quoſdam inhabiles in perpetuum ad profitãdum, & ſtatuentia impedimentum ad tempus, quod profeſsionem irritat. Et reſultaret abſonus intellectus, vt n. 32. probaui.

SVMMARIVM.

An qui inualidè profeſſus & tranſacto iam quinquennio eſt deſtitutus omni remedio ad reclamandum, poſſit fugere, nec teneatur regulam & vota ſeruare, n. 36.

An ſi copia fugiendi non ſit abſque ſcandalo, teneatur ratam habere profeſſionem? proponuntur ſuadentia ad id teneri, n. 37.

Quando bona fide inualidè profeſſus eſt non tenetur ratam habere, n. 38.

Quid, quando mala fide, vt quia fictè profeſſus eſt? n. 39.

An teneatur ſuperiorem certiorem facere nullitatis ſuæ profeſſionis, n. 40.

An teneatur oblata occaſione fugiendi arripere fugam, ſi nolit ratificare num. 41.

An interim poſſit alimenta monaſterij ſuſcipere, & ſuffragia tamquam profeſſus in electionibus ferre, & prælaturam admittere, vti abſolutione & diſpenſatione, iuxta religionis priuilegia, n. 42.

An poſſit titulo illius profeſſionis, habens animum non ratificandi illam, ad ordines promoueri n. 43.

Soluuntur argumenta, n. 44.

poſt n. 44. inuenies alia ſummaria.

Qvæstio V. Vtrũ religioſus profeſſus, qui trãſacto quinquennio verè non ratificauit profeſsionẽ, & ei denegatur audientia, & beneficium reſtitutionis, quia fortè nequit probare ignorantiã, aut iuſtum reclamandi impedimentũ, aut fortè illis non laborauit, & ita caret remedio in foro externo, teneatur regulã & vota ſeruare, & eam profeſſionem ratificare: quòd ſi ad id non teneatur, poſſit interim alimẽta monaſterij recipere, ſuffragia inſtar profeſſi ferre, & ad ordines ſacros titulo illius profeſsionis promoueri? Et quidem hũc tanquã non verè profeſſum poſſe quocunque tempore effugere ceſſante ſcãdalo, diximus n. 11. Quare nõ tenetur ex vi votorũ ſeruare regulam aut vota. Quod nullo voto aſtrictus ſit, ſed ſolum tenebitur, ratione ſcãdali vitandi, ea in publico ſeruare: quoties ex non obſeruantia ſcandalum aliis ſuboriretur. Et ſic de fictè profeſſo aſſerunt *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 1. paulo ante fin. Sotus lib. 7. de iuſt. q. 1. ar. 2. col. 6. verſ. An vero, Angles Floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 1. diffic. 4. Valẽtia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 1. col. 6. §. Ad probationem autem 1. Azor lib. 12. inſtit. moral c. 5. q. 1. Aragon 2. 2. q. 88. ar. 1. col. 16. f. 968. §. Hoc poſito ſit prima concluſio, Manuel 2. tom. ſum. c. 93. concl. 5. n. 5.* Et ratio eſt, quia cum communiter reputetur verus religioſus, & pro ea parte ſit legitima præſũptio, ſcandali anſam merito præberet, peſſimumque vitæ ſpecimen, ea in publico non obſeruans. Ex quo fit in rebus ocultis, in quibus ſcandalum omnino ceſſaret, nec ad regulam nec ad votorum obſeruantiam aſtringi. 37

Potiſſima autem difficultas eſt, num hic, & ſi non ex vi profeſſionis irritæ, ſaltem ad ea damna vitanda quæ ex perſeuerentia in religione, exiſtimato eo verè profeſſo, pullulant, teneatur ratam habere priorem profeſſionem? Et eum teneri poteſt ex ſequentibus perſuaderi. 1. Quia hic inſtar profeſſorum ſuffragia feret, monaſterij bonis aletur, ad ordines titulo profeſſionis promouebitur, diſpenſatio & abſolutio virtute priuilegiorum religionis ipſi concedentur, & abſoluetur à confeſſario, qui fortè ſolam prælati religionis licentiam ad audiendas confeſſiones habet, ac proinde non valebit abſolutio: & iuxta religionis leges iudicabitur. Cum tamen horum omniũ ſit incapax, vt pote qui nec verus profeſſus eſt, nec quaſi nouitius in via ad profitendum ſit cõſtitutus. 2. quia duriſſimum eſt, ac mille abſurdis patens, admittere hunc poſſe toto vitæ curriculo ſic permanere, & moraliter ferè impoſſibile ſibi eſt ab illis cauere: vt ergo illa euitet, obligandus eſt ad priorem profeſſionem ratificandam. Et huius ſententiæ videtur *Nauar. comment. 4. de regularib. num. 74. §. Aduertendum quarto*, vbi ait cum fictè profeſſis, prudenter ſe habiturum confeſſarium, & conſultis viris doctioribus, quibuſdam iniũcturum, vt profeſſionẽ ratificent, aliis verò reſiliant: ſupponit ergo quoſdam teneri ratificare. Et id clarè videntur docere quando non poteſt is profeſſus commodè fugere, *Angles & Manuel n. præced. allegati*: aiũt enim teneri hunc, ſi in eadem religione permaneat, ratificare profeſſionem, ne malè ſuffragia ferat, cum verè non ſit profeſſus. 38

Sed vt meam ſentẽtiam explicem, quotiès profeſſus culpa vacauit, vt quando per metum vel ante ætatem legitimam bona fide profeſſionem emiſit: vel non præmiſſa 39

miſſa informatione neceſſaria, iuxta motum proprium Sixti V. cuius meminimus n. 30. C. nõ enim ipſi, ſed religioni facere incumbit) arbitror nõ eum teneri ad ratificãdam profeſſionem, quo ea damna caueat, ſed poſſe ſic manere expectando commodam fugiendi occaſionem. Probatur, quia cum in culpa non fuerit, vt profeſſio eſſet nulla & reuera liber ſit, non eſt compellẽdus ad coactè tantum onus ſubeundum; quod ſpontaneum cõſenſum propter magnam ſuam perfectionẽ maximè deſiderat. Deinde, quia etſi aliquod damnũ inferat ſuffragia præſtando, & alimenta monaſterij recipiendo, cui non eſt vtilis: (ſi enim ſuis obſequiis, religioni neceſſariis ſatisfaceret alimentorum valori manifeſtum eſt nullam religioni irrogari iniuriam) at id damnum non eſt tanti momenti, vt quo illud reſarciat, teneatur inuitus ad rem tã arduam, qualis eſt profeſſio: ſed alimentis ſatisfacere tenebitur, inſeruiens religioni, ſi illis vtilis eſſe poteſt: ſin minus, tenebitur habere animum reſtituendi, cum ſoluendo fuerit. Non enim eſt medium porportionatum cogi ad profeſsionem emittẽdam, vt ei damno ſatisfiat. Sicut DD. melius ſentientes affirmant, eum qui vi profeſſum religioni vtilifsimum extraxit, nec damnum ſoluendo eſt, nõ teneri eam religionem ingredi, nec ſe in illius obſequia mancipare, quaſi hæc nõ ſint media proportionata: ſed ſatis illi eſſe dicunt habere reſtituendi animum, cum res familiaris ſibi ſuppetat. Et quantũ ad ſuffragia ferenda, ſatis eſt, vt ab illis abſtineat, in quantum ſine ſcandalo & ſua graui nota potuerit: & quando non commodè potuerit abſtinere, ne notetur, aut ſcandalo ſit, ferat ſuffragia, & ſi nullo modo ſe à prælatura religionis illi data excuſare potuerit, admittat. Quæ omnia geſta ratione publicæ profeſsionis, aut publici officij prelati, valida erunt. Cum ſit titulus præſũptus, error cõmunis, & vitium ſit occultum. Iuxta *l. Barbarius ff. de offic. pretor.* quam latiſſimè expoſuimus lib. 3. tota diſp. 22. Et confirmatur, quia ob hanc rationem, qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium init, quamuis iam culpa ſua nequeat votum obſeruare, niſi ingrediendo religionem, nõ obligatur ingredi, iuxta ſaniorem ſent. eò quòd res valdè ardua ſit. Præterea, quia occultus excommunicatus, aut irregularis, nullo modo ſubterfugere valens, quin celebret, aut beneficiũ parochiale admittat, abſque ſui criminis occulti proditione, poteſt iuxta veriorem ſententiam Doctorum in tractatu de excommunicatione, & irregularitate, celebrare, ac beneficium acceptare, vt eam infamiam vitet, animo vel impetrandæ diſpenſationis, vel ea non impetrata, dimittendi quando commodè potuerit. Similiter ergo hic prẽſũptus profeſſus omni medio deſtitutus ad veritatem probandã, & vt poſsit fugere, poterit eos actus profeſsis deſtinatos exercere, quando abſque graui nota deſiſtere nõ potuerit: & vti alimẽtis monaſterij, animo ſatisfaciẽdi, & admittere prælaturam, quando commodè abſque ſcandalo nequit euitare. Dices huic profeſso eſſe remedium, quo ſuæ cõſulat famæ, & ritè ac rectè prædicta exequatur, nimirum, ratificare profeſsionem. Non ergo prædicta licent, ſicut nec liceret excommunicato aut irregulari, qui abſolui poſſet. Sed facilis eſt ſolutio, quia id medium eſt valde arduum, & ad id non tenetur. Tandem, quia licet aliqua culpa huic profeſſo aſcribi poſſet, quòd intra quinquennium non reclamarit, aut profeſsionem ratam habuerit, ſi fortè nouit poſtea aditum claudendum: at non eſt tanti momẽti hæc culpa, vt tam graui pœna ſit mulctanda; ac eſt cogi ad verè profitendum: maximè cum profeſsio fuerit ab initia irrito abſque eius culpa. Ita à fortiori tenet Enriquez, cuius ſent. n. ſeq. referam.

39 Quando autem culpa profeſsi fuit profeſsio irrita, eò quòd fictè profeſsionem emiſerit, longè vrgentius ratio videtur ſuadere eũ teneri verè profiteri. Quòd profeſsio mutuus cõtractus ſit, ac proinde ſicut religio habuit verum animum ſuſcipiendi hunc profeſſum: ita ipſe quoq; tenebatur ſecundũ omnes verò animo ſe obligãdi affectus eſſe. Quare æquũ non eſt vt ipſi ſuccurratur, eo modo quo illi ſuccurritur, abſq; cuius culpa profeſſio fuit irrita: eo vel maximè, quod in cæteris contractibus, vno implente, tenetur alter contrahens implere, quãuis fictè cõtraxerit. At probilius eſt contra auctores nu. 37. in fine allegatos, hunc nõ teneri verè profiteri, ſed poſſe manere quantocunq; tempore in religione, expectando fugiẽdi abſq; ſcandalo opportunitatem. Quod bene docet *Enriquez. l. 11. de matrim. c. 11. n. 11. l. V.* Et ratio eſt, quia religioſus ſtatus eſt tanti momenti, & tam arduus, & ideò omnino deſiderat ſpõtaneum cõſenſum, vt perfectioni acquirẽdæ deſeruiat, qui eius ſcopus eſt: vnde nulla ratione, ac ob nullam culpã, quis ad illum eſt inuitus adſtringẽdus. Id inſuper cõfirmari poteſt rationibus, quibus *lib. 1.* diſp. 10. n. 26. probauimus fictè contrahentem matrim. non teneri verè cõtrahere: non ſequuto alio damno notabili, quod præponderet. Et ibi n. 26. ſatisfecimus rationi cõtrariæ ex aliis cõtractibus petitæ. Ea damna quę ex hac profeſſione irrita ſubſequuntur, non præponderant coactioni ad profeſſionem, vt n. præc. explicuimus.

Nec moraliter loquendo tenebitur hic fictè profeſſus, aut quocunque modo ſit ea irrita, admonere ſuperiorem ſe non eſſe verum profeſſum, quando audiri in foro externo nequit. Quòd fruſtranea ſit admonitio. Cum vix inueniatur *prælatus*, qui occultè & ſine ſcãdalo poſſit ac velit copiam fugiẽdi illi concedere, propter detrimentum, quod ipſi prælato redundabit, non adhibenti debitam diligentiam in quærendo eo religioſo fugienti, ac reuocando ad religionẽ. Adde vix poſſe euenire caſum, in quo prælatus ei poſſit fidem habere, vt illum tuta cõſcientia dimittere poſſit, iuxta n. 14. dicta. At ſi probabiliſſima ſpes eſſet, fore vt admonitio prodeſſet ei effectui; & aliũde nõ ſuppeteret remediũ, teneretur vtique. 40

Ex his deducitur 1. teneri hunc inualidè profeſſũ aut profeſſionem ratificare, aut oblata commoda fugiendi occaſione in partes remotas ſecedere, vbi ſine ſcandalo viuere poſsit: & teneri eam occaſionẽ ſumma ope niti. Quia ſola neceſsitas ipſum excuſat. Quæ ceſſat eo non fugiente, cum commodè poſsit, nec ſolicito ad opportunitatem quærendam. 41

Secũdò deducitur, quamuis qui verè profeſſus nõ eſt, nec ratificare vult profeſsionem, peccet alimẽta monaſterij recipiens: vt bene docet *Nauar. l. 3. conſ. 1. de regul. cõſ. 5. n. 13. in priori edit.* at *in poſterior, conſ. 26. n. 13. & comment.* 4. *de regul. n. 74. §. Aduertendum quarto*, vbi bene addit teneri etiam ad reſtituenda alimenta, niſi adequẽtur obſequiis, quæ religioni exhibet: atq; ſimiliter peccet ſuffragia ferẽs, alioſq; profeſſorũ actus exercẽs: vt docẽt *Nau. vtroque loco prox. allegato. Angles Florib. 2. p.* vbi de *voto, q. vn. a. 1. diffic. 4. Manuel 2. 10. ſum. c. 92. concluſ. 5. n. 5.* & dicũt hi duo eſſe pecatum mort ſuffragia hunc ferre: nõ peccare tamen, dum alimẽta ſuſcipit animo reſtituendi valorem illorũ, quæ detracta mercede ſuis obſequiis debita, ſuperſunt, cum reſtituendo fuerit: & ſuffragia ferendo, admittẽdoque prælaturam religionis, dum nõ poteſt vitare abſque ſcandalo & nota: animo fugiendi habita opportunitate. Quæ cõſtãt ex dictis, n. 38. vbi ea probaui. Nõ tamẽ poterit petere à prælato religionis irritationẽ, aut diſpenſationẽ votorum, aut priuilegiis religionis frui. Quia nec eſt religioſus, nec ille eſt ſuus prælatus. Nec ſimiliter poterit abſolui à reſeruatis Epiſ. aut Pontif. niſi eo modo quo poſſet abſolui quicũq; ſecularis à religioſo illius religionis, cui fatetur: nec ille ſolã prælati religionis licẽtiam habeat ad audiẽdas confeſsiões, poteſt illi fateri, ſed occultè fateatur religioſo aut ſeculari ſacerdoti approbato ab Epiſc. Et poteſt vitare ſcandalũ petita licentia à ſuperiore religionis ad fatendũ alij: vel fingendo ſe fateri illi cõfeſſario per ipſum ſolum expoſito, & declarando ei ſub confeſsionis ſigillo ſe non poſſe ab illo abſolui, eò quòd verus religioſus non ſit. 42

Tertiò deducitur, quamuis hic peccet lethaliter, ſi non ratificata profeſsione ſacris initietur: vt bene docet 43

Nauar.

Nauar.comment.4.de regul.num. 72.§.Non obſtat regula.& li. 1.conſ.t.de his quæ vi,in 1.edit.conſ.vltim.fine,in 2. cōſil.6. fine tum,quia ſine patrimonio, titulo profeſſionis irritæ initiatur:tum etiam,quia literis dimiſſoriis legitimi prælati caret:at non peccare,nec cenſurā aliquam ipſū incurrere ſi non poſſet abſque magna nota ſacrorum ordinū ſuſceptionem vitare. Vt ſi tempore profeſtionis tranſacto quo [illegible] alij profeſsi ad ordines aſcendere, iuberet prælatus vt ipſos ſuſciperet; & tētatis omnibus mediis non poſſet grauem ſui infamiā vitare, eos non recipiendo. Quia licet prælatum religionis ſub confeſsionis ſigillo monuerit ſe non eſſe verum profeſſum, illi fidem non habet, inſtatque vt ordines aſſumat: vel non vitatur nota & infamia apud reliquos religioſos: nec poteſt tūc commodè [illegible] arripere. Cum enim cæteri religioſi, & externi, ipſum tempore ordinibus ſuſcipiendis præſcripto, iuxta ſuæ religionis morem, non initiari videant, & ſingularē eſſe in hac, ſuſpicabūtur aliquod graue ipſius nefas. Quod ſi ab Epiſcopo proprio velit petere literas dimiſſorias, quæ per ſe vel interpoſitam perſonam, detecta ea veritate; nullus Epiſcopus eas concedere poterit abſque patrimonio, aut legitima profeſsione: hic autem vtroque deſtitutus eſt. Præterea, meritiſsimè concipiet de eo religioſo ſiniſtram opinionē; & nullus Epiſcopus tam mētis inops erit, qui rem adeò arduam & difficilem, totque conſcientiæ anguſtiis implicitam, ne manifeſtè iniquam dicā, in ſe ſuſcipere velit; in his ergo anguſtiis conſtitutus poterit abſque metu culpæ & cenſuræ ordines recipere. Ducor, quòd cum lex interdicens ordines ſacros ſuſcipi abſque patrimonio, & litteris dimiſſoriis, merè humana ſit, præponderat illi lex diuina naturalis de cauendo ſcandalo, ac propriæ famæ cōſulendo. Sicut n.38. dicebamus, poſſe irregularem & excommunicatū occultos celebrare, vt ſuæ famæ conſulant, quando abſque illius iactura non poſſunt abſtinere ſe à ſacro faciēdo. Et quamuis huic vnicum ſuperſit remedium, quo & notam propriam, & indignam ordinum ſuſceptionem caueat, nimirum, profeſſionem ratificare: at cum iugum religionis tam oneroſum ſit iis qui non ſua ſponte illud ſibi imponunt, non eſt aſtringendus ad rem tam grauē, & ſuæ libertati contrariam, quo id illegitimæ ſuſceptionis ordinum incommodum vitet, ſed ratione vitādæ infamiæ prædictæ excuſabitur ab ea culpa.

44 Ad argum.n.37. propoſita cōſtat ex dictis n.42.& 43. vbi diximus excuſari illū ab ea culpa ſuſceptionis alimentorum & ordinū, & ſuffragij præſtandi, quando ea non poteſt abſque nota vitare, nec tunc fugere poteſt.

SVMMARIVM.

Quando nouitiatus habitus ab inualidè profeſſo fuit validus, non eſt opus eius iteratione, vt rata habeatur prior illa profeſſio, n.45.

Quid, quando fuit irritus? Refertur quædam ſententia, n.46.

Proponitur ſententia Auctoris, n.47.

Quid, ſi publica eſſet inhabilitas illius profeſſi, & profeſſionis nullitas? num, 48.

Si profeſſio fuit nulla ratione defectus ætatis, non eſt repetendus nouitiatus. Et qua ætate ſit implendus nouitiatus, vt ſit validus, n.49.

[illegible] eſt iterandus, quando profeſſio fuit irrita, eo quod facta ſit non impleto [illegible]uitiatus anno, n.50.

Quid, ſi ratione metus nulla ſit profeſſio, n.51.

Quid, ſi ſit nulla ratione inhabilitatis perpetuæ profeſſi, n.52.

An qui tacito morbo profitetur, quo detecto nullatenus admitteretur, peccét, & ſit validè profeſſus, & poſſit expelli, n.53.

An ſi profeſſio ſit nulla; eo quod maior ſedecim annis profeſſus ſit non præmiſſa informatione [illegible]cripta à Sixto V, ſit poſt factam informationem repetendus nouitiatus? an potius ille non, irritatus ſit à Sixto V. num, 54.

[illegible] ſint non præmiſſa informatione, an nouitiatus ſit irritus & iterandus, n.55.

Quid ſi profeſſio fuerit nulla ratione defectus conſenſus ipſius profitentis, & admiſſi ad nouitiatum, qui fictus fuit: & an admiſſio ad nouitiatum requirat conſenſum nouitij & religionis, n.56.

Traditur norma iterandi nouitiatus abſque nota, caſu quo neceſſario iterandus eſſet, n.57.

Soluuntur argumenta, n.58.

Poſt n.58. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO VI. An volens hic religioſus profeſsionē à ſe inualidè factam ratam habere, indigeat integro nouitiatus anno iterato? Et cum profeſſio poſſit multis ex cauſis irrita eſſe, nimirum, ex defectu ætatis, aut non præmiſſi integri nouitiatus anni, aut ratione metus, aut inhabilitatis perpetuæ aut tēporalis ad profeſſionē, ob omiſſam informationem præmittendā, iuxta motus proprios Sixti V.& Greg.XIV. quorum meminimus n.30. Et tandem defectu cōſenſus profeſſi ficti. Id tamquam certum eſt præmittendum, quoties nouitiatus fuit validus, nulla ipſius iteratione opus eſt ad profeſſionem irritam ratam habendam. Quippe *Trident.ſeſſ.25.c.15.de regular.* ſolum decernit ad profeſſionis valorem eſſe præmittendū integrum nouitiatus annum. Quod verificatur, quoties nouitiatus annus profeſſioni præmiſſus fuit validus. Idq; conſtabit ex DD. allegandis n.47.& ſeqq.

Maior autem difficultas eſt, quando nouitiatus fuit ir- 46
ritus. Qua in re duplex eſt ſent. Prior ſuſtinet nouitiatū iterandum eſſe. Ducitur, quia quod nullum in ſe eſt, nullum iuris effectū operari poteſt: & cū ſemel irritus fuerit, & ad præteritum nō ſit potentia, non poteſt poſtmodum effici, vt præcedens nouitiatus valuerit ad eum effectum, vt verè dicatur præmiſſus profeſſioni denuo faciēdæ. Quod ad ipſius valorem petit *Trident.ſeſſ.25.de Regul. c.15.* Secundò, quia etſi in hoc euentu ceſſet finis Tridentini, eò quòd hic expertus ſit religionis auſteritates integro anno, & aſſūpto nouitiatus habitu: at ceſſat in caſu particulari. Quod nō ſatis eſſe, vt obligatio legis ceſſet, communis & verior habet ſententia. Et ita hæc ſentētia eſt valde probabilis, eamque ſuſtinet *Nauar.lib.3.conſ.t.de regul.in 1.edit.cōſ.5.n.17.& 19.in 2.cōſ.26.n.17.& 19.manuel 2.to.ſum.c.5.n.2.* Et colligitur ex *Palac.4.diſt.27.diſp.2. col.vlt.immediate ante verſ.Argum.autem,* vbi ait, ſi dicamus profeſſionem cōiugati abſque coniugis licentia factam fuiſſe nullam, dicendum ſubinde eſſe oportere ad eius ratificationem nouitiatum iterari.

Poſterior ſententia (cui tanquam probabiliori adhæ- 47
reo) ait eum nouitiatum iterandum nō eſſe. Ducor, quoniam matrimonium ſemel contractum coram parocho & teſtibus, irritum tamē ob impedimentum occultum, non eſt neceſſariò in parochi & teſtiū præſentia iterandum: & id non propter Pij V. declarationem, ſed ex ipſa *Concil. Trident.ſeſſ.24.c.1. de matrim.* petentis ad eius valorem præſentiam parochi, & teſtium, intentione. Quia ex ratione eius decreti id numquam extenſum fuit ad huiuſmodi matrimonium. Ratio enim eius decreti fuit, vt matrimonium conſtaret Eccleſiæ, vitarenturque peccata ex clandeſtinis nuptiis pullulantia, quæ in his matrimoniis, quæ iam ſemel Eccleſiæ conſtiterunt, & reputabantur valida, nunquam locum habuit: ac proinde nec decretum de illis loquutū eſt, (vt hæc omnia probaui lib. 2.diſp.37.num.3.& 7.) Sed idem prorſus cōtingit in hoc euentu. Nam dum *Trident.ſeſſ.25.de regular.cap.15.* decreuit annum nouitiatus præmittendum profeſſioni validè, eo ſpectauit, vt faueret & monaſterio & ipſi monacho; illi quidem, vt mores religioſi experiretur, huic autem, vt auſteritatū religionis experientiam ſumeret. Vt expreſſè dicitur *cap.Ad Apoſtolicam, de regular.* Quæ ratio in hoc euentu nunquam locum habuit, nam verè profeſſus ille poſt habitum ſuſceptū expertus eſt plene religionis auſteritates, inſtar aliorū nouitiorum, & religio illius mores. Cum ergo ratio finalis illius decreti à ſui initio hūc caſum minimè comprehenderit, vt pote in quo reperitur omnino finis iudicendi anni nouitiatus, nec caſus hic ab initio in eo decreto eſt comprehenſus. Præterea, quia ſi ius antiquum conſulamus, ratificatio huius profeſsionis nullatenus indigebat nouo nouitiatu. Vt conſtat ex *c.Cum virum, c. Significatum, de regular.& c.1.eod.tit. in 6.* At iura iuribus concordare oportet, & quanto minus fieri poterit, eorum correctio eſt inducēda, *c.Cùm expediat, de elect.in 6.& l.vn.C.de inoffic.dotibus.* Præterea, quia *Sorbus in compend.priuilegiorum mendicantium, verb.Nouitius poſt 2.notabile, §.Sed an requiratur integer annus,* defēdit reli-

gioſum profeſſum tranſeuntem ad aliam religionem nõ indigere iterato nouitiatu: eò quòd aſperitates religionis expertus ſit: & ita explicat decretum *Trident.c.15.* petẽtis nouitiatum intelligi de ſecularibus ad religionem tranſeuntibus, eiuſque ſtatum minimè expertis. Quod valde confert ad hoc, à fortiori enim cenſeret in hoc caſu non eſſe iterandum nouitiatum, in quo religioſus ille iam expertus eſt auſteritates religionis, in qua profeſſionem ratificat. Eius tamen doctrinam minimè approbo, ſed cenſeo religioſũ profeſſum tranſeuntem ad aliã religionẽ indigere nouo nouitiatus anno in illa, vt profeſſio valeat. Quod bene tradunt *Nauar.li.3. conſil.t.de regular.in.1.edit.conſ.53.n.5.& conſ.49.n.4.in 2.conſ.61.n.4.& conſ.62.n.5.& conſ.77.n.4. Emman.Sa ſum.verb. Religio, n. 35. Manuel 2.to.ſum.c.6.concl.10.n.10.* Et ratio eſt, quia debet experiri auſteritates religionis, quã profitetur: & ea religio mores ipſius. Quòd fieri poſſit, ac paſſim contingat, cuidam inſtituto aptiſſimum, alteri ineptum valdè eſſe. Pro noſtra etiam ſententia eſt *Azor lib.12.inſtit. moral.c.1.q.6.§. Si quæras,* vbi profeſſionem coniugis abſque alterius licentia factã, dicit ſtatim ac alter moritur, ratificari. Sentit ergo non eſſe opus iterari nouitiatum: cũ tamen coniugatus abſque coniugis licentia ſit prorſus inhabilis ad ingreſſum: & ſcripſit poſt Tridentinum.

48 Et credo non eſſe iterandum nouitiatum, quamuis publica eſſet nullitas profeſſionis & nouitiatus, ob profeſſi inhabilitatem. Quia licèt in matrim. quod iam publicè eſt irritum, ſint neceſſariò iteranda verba coram parocho & teſtibus: at in ratificatione huius profeſſionis nõ eſt eadẽ ratio. Quia finis Tridentini, petentis ad matrimonij valorem præſentiam parochi & teſtiũ, nõ ſeruatur quoties publicè cõſtat, prius matrimonium corã illis celebratum fuiſſe nullum: nõ enim tunc cõſtat Eccleſiæ matrimonium reputatum validum. At finis Tridẽtini petentis præmitti profeſſioni annum nouitiatus, nimirũ experiri auſteritates religionis, ac ipſius religioſi mores, æq; ſeruatur, ſiue prior profeſſio & nouitiatus irrita fuerint ob impedimẽtum occultũ, ſiue ob publicũ.

49 Ex dictis deducitur primò, profeſſione exiſtenti irrita defectu ætatis, vt quia ante 16. annum completũ emiſſa eſt, contra decretum irritãs *Trident.ſeſſ.25.de regul.c.15.* non eſſe neceſſarium ad eius ratificationem annum nouitiatus iterari. Ratio eſt, quia attẽto iure communi; (vt videtur ſupponi in *Clem. Eos, de regular.* iuncta *Gloſſ. verb. Aetate.*) deſiderabatur pubertas cõpleta, nec malitia ſupplebat ætatem, ſcilicet, in femina XII. annus, in maribus XIV. vt legitimè inciperet annus nouitiatus, ita vt quãuis ante ætatem admitti quiſpiam poſſet ad religionem, at verus nouitius non incipiebat eſſe, donec eam expleret. Vt bene docent *D. Antonin.3.p.t.16.c.3.§.2. Roſella verb. Nouitius n.9.* vbi *Angel.n.1. Tabiena n.2.q.1. Armilla n.1. Syl. Religio 2.q.12.& Religio 5.q.1. Ant.Cucus li.3.inſtitut. maiorũ t.1.n.66.& ſeq.* Et ratio eſt, quod annus ille nouitiatus iure cõceſſus ſit ad auſteritatũ religionis difficultates experiendas, inter quas ſupremum locum obtinet caſtitatis obſeruantia, cuius difficultatem impuberes minimè ſentiunt. Nec id correctum eſt per *Trident.ſeſſ.25.de regul. c.15.* Solam enim profeſſionem ante decimum ſextũ expletum factam irritat: quare non interdixit incipi, & cõpleri nouitiatum ante eam ætatem ſedecim annorũ. Vt bene tradunt *Nauar.lib.3.conſ.t.de regular.in 1.edit.conſ.30. n.1.in 2. conſ.20.n.1. Enriquez lib.13.de excommun.c.40.num. 2.in fin. Azor lib.3.inſtitut.moral.cap.4.q.9. Emmanuel Sa ſum. verb. Religio, nu.21. Sorbus in compend. priuileg.mẽdicantium, verb. Nouitius, notabili 4.* à quo tamen cauendum eſt, in quantum ait hoc eſſe correctum per motum proprium Sixti V. cuius num.30. meminimus, vbi ſtatuit, nullum 16. annis minorem ad religionem admittendum eſſe. Sed deceptus eſt, quia Sixtus V. id minimè ſtatuit, ſed maiores 16. annis admittẽdos minimè eſſe, non præmiſſa morum & vitæ ipſorum informatione. Ex quibus omnibus conſtat valere omnino nouitiatum poſt pubertatem inceptum, & impletum ante decimum ſextum annum. Cùm igitur nouitiatus ille profeſſioni præmiſſus fuerit omnino validus, nulla indiget iteratione. Et huius ſent. eſt apertè *Nauar.lib.3.conſ.t.de regular.in 1. edit.conſ.46.n.2. in.2.conſ.27.num.2.* vbi ad ratificandam profeſſionem ante legitimam ætatem factam, ſolùm petit, vt cõpleta ætate profeſſus ille priorem profeſſionem ratificet, non mutata prioris religionis voluntate acceptandi. Quãuis *idem Nauar. numer. 51. allegandus* videatur clarè oppoſitum.

Secundò deducitur, non eſſe iterandum nouitiatum, 50
quòd non fuerit præmiſſus anno integro profeſſioni: ſed ſufficit profeſſionem illam ratificari completo tempore, quod deerat illi anno. Quia nullum vitium in nouitiatu interfuit, nec quicquam refert illum expletum eſſe profeſſorum habitu aſſumpto. Et ita videtur expreſsè ſupponere *Palacios 4.d.38.diſp.1.colum.33.folio 824.pag.1.in fine,* quamuis *Nauar. num.ſeq. allegandus* videatur clarè oppoſitum ſentire.

Tertiò infertur, exiſtente profeſſione nulla ratione 51
metus, non eſſe opus iteratione anni nouitiatus. Quia verè religio admiſſioni huius nouitij conſenſit, & ipſe nouitius volũtatem habuit ingrediendi ad experiendũ, licèt coactam: nec ius canonicum irritauit huiuſmodi nouitiatum, ſed ſolam profeſſionem. Nec eſt eadem ratio de ingreſſu in nouitiatum ac de profeſſione. Quippe hæc ſemel valida diſſolui non poterat, nec iniuria illata reſarciri: quod ſecus ſe habet in nouitiatu. Præterea, quia annus ille eſt ad experiendas auſteritates religionis, quas non minus, ſed magis experitur, qui metu ingreſſus eſt. Et hoc credo verum, quamuis *Nauar. lib. 3. de conſ.t.de regul.in.2.edit.conſ.89.n.5.* videatur clarè oppoſitũ ſẽtire, *ait enim eũ, qui profeſſionẽ emiſit inualidã ob ætatis aut anni integri nouitiatus defectũ, aut quia metu profeſſus eſt, non cenſeri tacitè profiteri, niſi poſtquã ſciuit profeſſionem eſſe nullam, perſiſtat integro continuo anno in religione, animo ratificandi illam.*

Quartò infertur, cum profeſſio valore caret ratione 52
inhabilitatis perpetuæ profitentis, ſi impetrata *diſpenſatione* habilis effectus velit priorẽ profeſſionem irritam ratificare, neceſſarium eſſe repeti integrum nouitiatus annum, iuxta priorem ſent. nu.46. relatam: quam ibi valde probabilem dixi. Quia cùm ille fuerit inhabilis, defuit conſenſus in recipientibus, & licet illi reuera cõſcij impedimenti conſentirent receptioni in nouitiatum, defuit poteſtas validè conſentiendi: defuit etiam validus nouitij conſenſus, vtpotè qui incapax erat. Ad validum autem nouitiatum deſideratur conſenſus nouitij & religionis, ſicut & ad validam profeſſionem. Vt bene docet *Nauar. l.3.conſ.t. de regularibus in 1.edit.conſ.5.nu.17.in 2.cõſ. 26.num.17.* At iuxta ſent. quam. num.47. amplexi ſumus, non eſt neceſſaria nouitiatus iteratio; propter rationes ibi propoſitas.

Quintò infertur, quando non extat ſtatutum à Pon- 53
tifice confirmatum efficiens inhabilem profeſſum tegẽtem morbum, vel aliud vitium notabile, licet admiſſus non eſſet eo cognito, nec profeſſionem nec nouitiatum iteranda eſſe, ſed fuiſſe valida. Vt ſi quis morbo gallico laborãs eo tacito reciperetur in religionem, nullatenus eo cognito admittendus, non exiſtenti ſtatuto prædicto inhabilem eum reddẽti, valerẽt profeſsio, nec hic teneretur egrediendi licentiam petere, ſed ſolum de culpa admiſſa dolere, quem Nauar. ſtatim allegandus mortalem eſſe putat. Poſſet tamẽ religio ipſum in pœnam culpæ ſic admiſſæ expellere. Ita docent *Nauar.l.3.conſ.t.de regular.in 1.edit.cõſ.25.n.2.& 3.in 2.conſ.48.n.2.& 3. Manuel 2.tom.ſum.c.6.n.3. Sorbus in compendio priuileg.mendicantium, verb. Nouitius, poſt 7.notabile, §. Quinto principaliter, Vega 2.to. ſumm.c.50. caſu 4.* Et poſſe hunc expelli docet etiam *Emmanuel Sa ſum.verb.Religio, n.34.*

Sextò infertur, quid dicendum ſit, quando profeſſio 54
fuit nulla defectu non præmiſſæ informationis à Sixto V.

quando

quando maior ſedecim annis profitetur, & in nouitiatum ingreditur, petitæ? Pendet enim quæſtio ex cognitione, an ex eo defectu reddatur non ſola profeſſio, ſed etiam admiſſio ad nouitiatum irrita. Placuit enim quibuſdam iunioribus, vtrumque irritari. Et ita retenta hac ſententia, dicendum eſſet iuxta probabilem opinionem num. 46. relatam, iterandum eſſe nouitiatum, tanquam irritum. Secus iuxta noſtram ſententiam, n. 47. poſitam. Ducuntur autem ad ſentiendum, irritari quoque nouitiatum. Quòd Sixtus V. in priori motu proprio, §. *Cæterum quoniam*, hos non aliter recipi poſſe, niſi præmiſſa informatione ſtatuerit. Quæ negatio, adiuncta verbo poſſe, reddit actum omnino nullum. Vt probaui lib. 7. diſp. 38. nu. 10. Et paulò infra idem Sixtus V. ſic ait: *Si qui eorum contra iſtam conſtitutionem admittentur, tam ſuſceptio habitus quam profeſſio nullius valoris exiſtat.* Et ita tenet *Sorbus in compendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius*, notabili 4. Sed verius eſt nõ irritari nouitiatum, ſed ſolam profeſſionem. Quia ea verba motus proprij, vt non poſſint prædicti recipi, niſi præmiſſa informatione, intelligũtur de vera receptione, quæ per profeſſionem fit. Id enim eſt potiſſimum receptionis ſignificatum: & præterea, cum verba pœnalia ſint, ac iuris antiqui correctoria, ſunt vtique reſtrigenda. Eo vel maximè, quod *in eod. §. Cæterum quoniam*, paulò inferius, agens de informatione præmittenda receptioni maiorum ſedecim annis, ſic ait: *Plena & indubitata fide facta, tam ſuperioris generalis, vel prouincialis, quam diffinitorum conſenſu approbati, & ad habitum regularem admiſſi fuerint.* At habitus regularis verè eſt habitus profeſſorum, per quem verus religioſus quiſpiam efficitur. Et verba, quæ inferius ſubiungit proximè relata, quæ clarè irritãt profeſſionem & nouitiatum, apertè intelliguntur de proximo membro in eo motu proprio relato, nempe, de criminoſis, ære alieno grauatis, aut reddendis rationibus obnoxiis, quos proximè ad religionẽ perpetuò inhabiles reddiderat: ac proinde nouitiatum & profeſſionem decidit eſſe nulla. Quòd ſi dicas, clauſulam in fine poſitam ad omnia præcedentia referri. At præceſſerat eos inhabiles non admittendos eſſe: nec 16. annis maiores abſque informatione. Dic clauſulam in fine poſitam tũc ad omnia præcedentia referri, quando in omnibus illis eadem ſubeſt ratio,) vt probaui libr. 6. diſp. 22. num. 19.) Quod apertè hic deficit. Quia illi criminoſi, & ære alieno, ac reddendis rationibus grauati, erant effecti in eo motu proprio inhabiles perpetuò tam ad nouitiatum, quam ad profeſſionem: & ideo vtrumque caſum fuiſſe Pontifex declarat: at maiores 16. annis nullo eo vitio laborantes, ſunt ad vtrumque habiles: vnde non eſt, cur nouitiatus irritetur, ſi poſtea informatione facta non reperiantur inhabiles. Quare valere eum nouitiatum ſuſtinet *Manuel 2. to. ſum. c. 4. n. 7.* concludens, ſi aliud vellet is motus proprius, non eſſe eum receptum quoad hoc: ſed ſolum vt dicta informatio profeſſionem antecedat. Ex his ergo conſequens eſt, vt ad ratificãdam profeſſionem eorum, qui poſt 16. annos habitum nouitiorum receperunt, & nondum præmiſſa informatione & profeſſi, non deſideratur iteratio nouitiatus. Quia prior fuit legitimus. Sed ſatis erit, vt facta informatione profeſſio rata habeatur.

55 Imò quando illegitimi, non ex ſacrilego aut inceſtuoſo concubitu nati, recepti ſũt non præmiſſa dicta informatione, exiſtimo nouitiatum fuiſſe validum. Atque ita *Manuel n. præced. allegatus* loquitur indiſtinctè. Quare præmiſſa poſtea informatione, quã petunt Sixtus V. & Gregorius XIV. in ſuis motibus propriis, non erit neceſſaria iteratio nouitiatus. Ducor, quia Sixtus V. in ſuo motu proprio, §. *Quoad reliquos vero*, ſolum irritat profeſſionem eorum, ibi: *Si quis autem eorum alias quam vt præfertur, recipitur, profeſſio ſimiliter nulla ſit.* Et licèt ſtatim iubeat habitu priuandos, ac expellendos: id tamen intelligi debet, niſi velint præmiſſa informatione denuo profiteri, inuentis qualitatibus per eos motus proprios petitis. Si autem ex inceſtu vel ſacrilegio geniti ſint, tunc exiſtimo nouitiatum fuiſſe irritum. Quia Sixtus V. in eo motu proprio, §. *Ne igitur contingat*, expreſsè dicit ſuſceptionem habitus & profeſſionem horum irrita eſſe. Et Gregorius XIV. non omnino correxit hunc motum proprium, ſed tantùm decreuit, vt præmiſſa quadam informatione capaces eſſent. Ergo ea non præmiſſa, iudicandum quoque eſt, habitus nouitiorum ſuſceptionem irritam eſſe, iuxta prioris motus proprij deciſionem. Quare ſuſtinẽdo priorem ſententiam relatam num. 46. repetendus eſt nouitiatus, vt poſſit profeſſio ratificari: at retenta noſtra relata n. 47. id opus non eſt.

Vltimò infertur, quod quando profeſſio fuit nulla defectu veri cõſenſus profitentis, vt fictè profeſſus ſit, eum non indigere nouitiatus iteratione, vt ſi ratificet profeſſionem: & hoc iuxta vtramque opinionem. Quia cum ingreſſus ſit vero probandi animo, nullum in nouitiatu vitium reperitur. Quòd ſi ficto animo ingrederetur, ſolum vt religionem illuderet: tunc nouitiatus nõ valeret: quia duorum conſenſu indiget, vt diximus nu. 52. Quare iuxta primam ſententiam, iterãdus eſſet ad ratificandam profeſſionem. Secus iuxta noſtram ſententiam. 56

Tandem ſi quis vellet priorem opinionem amplectẽs iterare nouitiatum, vt vel ſic tutior eſſet ratificationis profeſſionis valor, eſſet facile remediũ, ne cum infamiæ nota repeteretur, ſub ſigillo confeſſionis vitio ſuperiori detecto, petere vt ipſum denuo admittat ad nouitiatum peragendum inter ceteros profeſſos, habitu eorum geſtato. Quod ſi non ſufficiat conſenſus prælati ad nouitij admiſſionem, ſed deſideretur ſimul conuentus conſenſus, poteſt petere prælatus cõuẽtus ſuffragia, tacito profeſſi nomine, & explicata prioris profeſſionis nullitate. Vel poteſt, vt id neceſſarium nõ ſit, ac conſcientia pacetur, impetrari ſecretò Pontificia diſpenſatio nouitiatum ſupplens. 57

Ad argu. n. 46. propoſita reſp. Ad 1. dic, Sicut matrim. contractum coram parocho & teſtibus, irritum propter aliquod impedimentum occultum, nõ dicimus eſſe omnino nullum, eſt enim validum quoad præſumptionem Eccleſię ignorantis impedimentum, & ſic non iudicatur de illo, ac ſi omnino factus non fuiſſet, quoad iterandam ſolemnitatem parochi & teſtium, ſed ſolum quoad iterandum cõtrahentium cõſenſum: ita eum nouitiatũ non eſſe omnino irritum, ſed quoad hoc, vt ille coram Deo nõ fuerit nouitius verus priueligiiſque nouitiorum gaudens: at fuiſſe validum quoad eum effectum, vt vere expertus ſit religionis auſteritates, & religio experta ſit eius mores, qui eſt finis anni nouitiatus, & proinde is iterãdus nõ ſit ad ratificandã profeſſionem. Ad 2. cõſtat ex dictis n. 47. vbi non defendimus nouitiatum iterãdum minimè eſſe, eò quòd ceſſet in hoc caſu finis decreti Trid. ſed quia finis illius decreti nunquam hunc caſum comprehendit, ac ſubinde nec decretum ipſum. Quam differentiam in exemplo matrim. ibi adducti latius explicuimus, & probauimus l. 2. diſp. 35. n. 3. 58

SVMMARIVM.

Vt ratificetur profeſſio irrita, opus eſt, vt profeſſus norit profeſſionem fuiſſe irritam, & velit ex tunc valere, n. 59.

Quando profitens erat habilis, ac profeſſio fuit irrita, defectus cõſenſus profitentis ficti, an exigatur noua ſuperioris acceptatio, vt profeſſio illa rata habeatur, n. 60.

Quid, quando profeſſio fuit nulla ratione metus, n. 61.

Quid, quando profeſſus erat inhabilis, ſiue perpetuo, ſiue temporaliter: Referuntur duæ ſententiæ, n. 62. & 63.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 64.

Traditur medium vt abſque nota habeatur noua acceptatio, n. 65.

An ſint cæremoniæ ſolitæ adhiberi in profeſſione repetendæ, n. 66.

An poſſit hic profeſſus retinere locum, & reliqua priuilegia ſua antiquitati correſpondentia? Refertur quænam ſent. n. 67.

Proponitur Auctoris ſententia, n. 78.

Poſt n. 68. inuenies omnia ſummaria, quæ deſiderantur.

QVÆSTIO VII. An ad ratificandam profeſſionem irritam deſideretur nouus conſenſus ipſius profeſſi, noua- 59

que acceptatio ſuperioris religionis,præcedẽte in vtroque ſcientia nullitatis prioris profeſſionis : ac ſint repetendæ cæremoniæ : ratificataque profeſſione poſſit ille profeſſus retinere locũ, ac cætera priuilegia antiquitati prioris profeſſionis irritæ correſpõdentia? Et vt à notioribus incipiamus, manifeſtum eſt, ad veram prioris profeſſionis irritæ ratificationẽ, & vt ea conualeſcat deſiderari, vt profeſſus ſciens fuiſſe nullam, ad eamque minimè obligari, eam ratam habeat, volens vt ex tunc efficax ac firma ſit. Quare quantocumque tempore exerceat actus quoſcũque profeſſorum, ac profeſſionẽ ratificet ignarus illius nullitatis, ea non vires reſumet, nec is verus profeſſus efficietur. Quod latè probaui, ſimilibus quibuſdam adductis, l. 1, diſp. 16, n. 7. & lib. 2, diſp. 36. n. 3. & ſimiliter ob eandẽ rationem dixi aliquibus DD. allegatis hoc 7. lib. diſp. 6. n. 9. non cẽſeri ratum haberi ordinem metu aſſumptum, per ipſius exercitium, dũ exercentem latebat ſe ad ordinis obſeruantiam non aſtrictũ eſſe. Et ita colligitur ex *Caiet. 2. 2. q. 189. a. 5. paulo poſt princ.* Et docent *Nauar. ſum. c. 12. n. 71. & comment. 4. de regular. n. 74. §. aduertendum quarto, & libr. 1. conſil. in prima edit. tit. De his quæ vi, conſil. 5. num. 8. & lib. 3. tit de regular. conſ. 5. n. 15. & 18. & conſ. 39. n. 4. & conſil. 35. fine, & conſil. 37. num. 2. & cõſ. 44. n. 4. & conſ. 96. n. 1. & in 2. edit. lib. 1. t. De his quæ vi, conſ. 4. n. 8. & lib. 3. tit. de regular. conſil. 18. fine, & conſ. 23. num. 2. & conſ. 27. num. 4. & conſ. 26. num. 15 & 18. & conſ. 29. num. 1. & conſ. 28. fine, & conſil. 34. num. 4. & conſ. 89. num. 3. & 5. Azor lib. 12. inſtitut. moralium, cap. 4. q. 7. Sorbus in compendio priuilegiorum mendicantium, verb. Nouitius, notabil. 4. Graſſis 1. p. deciſ. lib. 3. c. 5. Manuel 2. tom. ſum. c. 5. num. 2. & c. 8. concl. 4. n. 5.*

60 Tota autem difficultas eſt, an deſideretur quoque noua monaſterij acceptatio? Et cum poſſit profitens eſſe habilis, & ex alio defectu, vt conſenſus, aut ratione metus, profeſſio ſit irrita: aut quia inhabilis eſt. Quãdo profitens erat habilis, at profeſsio fuit irrita defectu veri cõſenſus, eò quòd ficte profeſſus ſit : an ſit neceſſaria ad eius ratificationem noua quoque acceptatio ſuperioris conſcij nullitatis prioris profeſsionis: pendet deciſio ex ſimili quæſtione, in matrim. carnali: nempe an contracto matrim. inter perſonas habiles, quarum altera fictè cõſenſit, vt id matrim. conualeſcat, ſit quoque neceſſarius nouus conſenſus alterius coniugis, qui legitimè conſenſerat. De qua quæſt. late egi lib. 2. diſp. 32. Et cum ſit probabile requiri nouum conſenſum alterius coniugis: (vt ibi nu. 8. probaui,) ſimiliter dicendum eſt, eſſe probabile deſiderari nouam monaſterij acceptationem, cognita prioris profeſſionis nullitate. At cum ibi n. 9. tanquam probabilius ſequuti ſimus, non exigi nouum conſenſum alterius coniugis, cuius cõſenſus fuerat legitimus: ita in præſẽti verius eſt, quando profeſſus erat habilis ad profitendum, vtpote qui nullo vitio dirimenti laborabat, & anno profeſſionis expleto, legitimamque ætatem adeptus, fecit profeſſionem, at irrita fuit profeſſio ex defectu conſenſus ficti ipſius, non deſiderari nouam religionis acceptationem, ſed ſatis eſſe, vt ipſe profeſſus verè conſentiat, licet internè, & quocunque tempore tranſacto, dummodo ſuperior, qui profeſſionem acceptauit, non reuocarit conſenſum. Quod latius probaui d. diſp. 32. num. 9. & 14. argumento deducto ex matrim. carnali, in quo multos DD. id aſſerentes allegaui. Et id expreſſe tenet in profeſsione *Emmanuel Sa in ſumma, verb. Religio n. 23.* vbi ait, profeſsionem eam ratam effici conſenſu profeſsi ſuperuenienti. Et id ſupponunt *Angles Floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vnica, a. 1. diffic. 4. & Manuel 2. to. ſummæ c. 92, concl. 5. num. 5.* vbi inquiunt teneri hunc ſecretò profiteri, ſi nequeat abſque ſcandalo fugam arripere. Et à fortiori id docent DD. n. ſeq. citandi.

61 Idem cenſendum eſt de eo, qui metu cadenti in virũ conſtantem profeſſus eſt, cum alias eſſet habilis. Cum enim nullũ vitium in cõſenſu acceptãtis interfuerit, ſed ex parte ſua firmus & validus extiterit; ſatis eſt, vt ea profeſsio irrita conualeſcat, accedere liberi profeſsi cõſenſum, quo ſciens nullitatẽ prioris velit eam ratam habere. Quod etiam probaui lib. 2. diſp. 32. n. 14. Et probatur ex *cap. Ad id, de ſpõſal.* vbi deciditur matrimonium ob metum irritum, valorem reſumere per ſpõtaneam paſſi cohabitationem, nec fit mentio noui conſenſus alterius coniugis, qui ſponte ſua illum præſtiterat. Et tenent expreſſe in profeſſione *Nauar. lib. 3. tit. de regular. in priori edit. conſil. 24. n. 1. in poſteriori, conſil. 50. n. 1.* At probabile quoque eſt contrarium, nempe deſiderari nouum conſenſum ſuperioris, vt dixi n. præced.

Grauior autem difficultas eſt, quando neuter conſẽſus fuit legitimus, ratione inhabilitatis profitentis ad profitendũ, ſiue inhabilitas ſit temporalis ſiue perpetua. 62
Vt quando expleto nouitiatus anno, vel ante ſedecim annos completos, emiſſa fuit. In quibus euentibus omnino caſſatur profeſſio in *Trident. ſeſſione. 25. de regular. c. 15.* & eſt illegitimus tam conſenſus profitentis, quam monaſterij acceptantis: ſicut quando matrimonium eſt clandeſtinum, conſenſus vtriuſque coniugis in matrimoniũ eſt omnino irritus ratione inhabilitatis tẽporalis ad ſic contrahendum inductæ per *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* Similiter quando profeſſio facta eſt à quibuſcunque filiis illegitimis, vel à legitimis maioribus ſedecim annis, iuxta motus proprios Sixti V. & Gregorij XIV. quorum meminimus diſp. hac num. 30. Conſiſtit ergo difficultas in hoc, an poſtquam ceſſauit impedimentum, vt quia iam expleta eſt ætas, aut integer annus nouitiatus completus eſt, vel informatio facta eſt: vel ſi fuit impedimẽtum perpetuò inhabilitans, id ceſſauit per Pontificiam diſpenſationem, vt ea profeſſio irrita conualeſcat, ſatis ſit nouus conſenſus profeſſi, vel deſideretur quoque noua religionis acceptatio ſcientis nullitatẽ prioris? Et loquendo de impedimentis, quæ ad tempus reddunt inhabilem quempiam ad profitendum, qualia ſunt defectus ætatis, & integri anni probationis, *Nauar. libr. 3. cõſ. tit. De regular. in 1. edit. conſ. 35. n. 3. & conſ. 46. num. 2. in 2. cõſil. 27. n. 2. & conſ. 28. num. 3. & Graſſis 1. p. deciſ. lib. 3. c. 5. num. 24.* aſſerunt ſufficere vt conualeſcat profeſſio, ratificationem ipſius profeſſi abſque noua ſuperioris receptione. Idque probat Nauar. eò quòd profeſſio ob metum irrita ſola ratificatione ipſius profeſſi vires reſumat. Et faciunt pro eadem ſententia. *Manuel 2. tom. ſum. c. 8. concl. 4. n. 5. & Sorbus in cõpendio priuileg. mendicantium, verb. Nouitius, notab. 4.* vbi aiunt profeſſionem irritam inſtaurari, ſi profeſſus nullitatis profeſsionis cõſcius eam ratam habeat. Idemque aſſerunt omnes hi DD. quando informatio in illegitimorum receptione, aut legitimorum maiorum ſedecim annis, non præmiſſa eſt. Cum id quoque impedimentum ſit ad tempus inhabilitans, nempe, donec informatio præmittatur. At de impedimẽtis perpetuò inhabilitantibus cenſerent oppoſitum *ipſemet Nauar. Palacios, & Manuel,* quos nu. 46. retuli, dum in eo caſu petunt iterari nouitiatum, nedum id dicerent de noua ad profeſsionem admiſsione.

At in contraria ſententia eſt *Azor lib. 12. inſtitut. moralium, c. 4. q. 7.* vbi agens de eo, qui ante annum nouitiatus expletum profeſſus eſt, ait deſiderari, vt ea profeſsio firma reddatur, ſuperiorem conſciũ nullitatis prioris profeſsionis ipſam denuo admittere: atque ſubinde idẽ diceret de omnibus aliis impedimentis, ſiue perpetuo, ſiue ad tempus inhabilitantibus. Et verè eſt ratio vrgentiſſima pro hac ſent. Quia eadẽ eſt ratio de matrim. carnali & de ſpirituali quoad hoc: vtrumque enim contractus eſt mutuus deſiderans traditionem vnius, & acceptationem alterius. At vt matrim. irritum ob cõtrahentiũ inhabilitatem cõualeſcat, neceſſarius eſt nouus vtriuſque conſenſus ſcientis prius matrim. fuiſſe nullum, vt latiſſime probaui lib. 2. tota diſp. 35. & ſeq. Ergo idem eſt in ea profeſſione. Et confirm. quia ideo id contingit in matrim. (vt ibi probauimus) quòd neuter conſenſus ex ſe validus fuerit, vtpote qui in perſonam inhabilem ferebatur, & manente ignorãtia nullitatis prioris matrim. 63

nouus

nouus conſenſus non præſtabatur ad id denuo celebrãdum, ſed ſolum ad validum exiſtimatum ratum habendum, ac proinde vterque cõſenſus, qui à principio deſiderabatur, eſt renouandus cognita nullitate, vt vel ſic animus ſit denuo ineundi matrim. At hæc ratio omnino militat in profeſſione, vt quæ liberum profitentis, & recipientis conſenſum deſiderat: & prior fuit vtriuſque omnino irritus, & tanquã præſtitus circa perſonam inhabilem: & ſi duranti eadem ignorantia ratificetur à ſuperiori profeſſio, ea ratificatio nõ eſt noua acceptatio, qualis deſiderabatur vt denuo inciperet efficax eſſe, ſed eſt confirmatio præcedentis, quæ nulla erat. Requiritur ergo nouus vtriuſque conſenſus cognito prioris profeſſionis vitio. Et amplius confirmatur, quia nõ minus deſideratur ad valorem profeſſionis traditio profitentis, quam acceptatio ſuperioris, vtrumque enim eſt de eius eſſẽtia. Imò potior pars eſſentiæ eſt acceptatio, quæ eſt forma traditionem perficiens. Si ergo ſecundum omnes (vt nu. 59. diximus) vt ea profeſſio irrita reuiuiſcat, exigitur noua traditio profitentis cõſcij nullitatis prioris profeſſionis, cur nõ idem cenſendum erit de noua ſuperioris acceptatione? Et ita hãc ſent. amplexus ſum l. 2. d. 35. n. 4. vbi dixi idem dicendum eſſe, quod de matrimonio. De quo dixi eo l. diſp. 36. n. 4. multo probabilius eſſe deſiderari nouum vtriuſque conſenſum cognita matrimonij prioris nullitate. At dixi n. 8. non eſſe adeo improbabile oppoſitum, quin quando graue damnum timeretur, poſſet amplecti ſententia aſſerens non opus eſſe intimari alteri coniugi, prius matrim. eſſe nullum.

64 At quamuis præcedens ſent. rationi conformior, tutior: ac probabilior ſit: exiſtimo eſſe probabile & tutum in praxi, quod *Nauar. & alij citati n. 62.* exiſtimarũt, nimirum, non eſſe opus noua acceptatione ipſius religionis, ſed ſatis eſſe, ſi profeſſus ille ſublato iam impedimento, & cõſcius nullitatis profeſsionis, ratificet. Nec diſcrimẽ inuenio, ſiue impedimentum ad tempus ſiue in perpetuum inhabilitet. Eadem enim eſt ratio, nam tam inhabilis eſt eo tempore, quo profeſſus impedimẽto temporali inhabilitatur, quam eſt perpetuò, dum impedimentum eſt perpetuum. Ducor, quia quamuis negari non poſsit, deſiderari nouam acceptationem cum ſcientia nullitatis prioris profeſsionis. At ea habetur à Pontifice *cap. Significatum, de regular. & c. 1. eod. t. in 6.* dum ibi decernunt Pontifices, profeſsionem irritam defectu legitimæ ætatis conualeſcere per ipſius profeſſi ratificationem, vel delationem annuam habitus profeſſorum. Atque proinde Pontifices, vt paci ac tranquillitati religionis, & ipſorum religioſorum conſulerent, tamquam ſupremi religionum generales acceptarunt profeſsionem illam, per ſolam ipſius profeſſi ratificationem. Et cõfirmatur, quia *Trident. ſeſſ. 25. de regular. cap. 19.* tractans de profeſſione irrita defectu ætatis, vel quacunque alia ex cauſa, præſumpſit eam ratificari per taciturnitatem quinquennij, exercendo actus profeſſorum, & geſtando eorum habitum: ac proinde clauſit reclamandi aditum: (vt diximus num. 9. & 16.) & hoc abſque religionis nouo conſenſu, & ſcientia nullitatis prioris profeſsionis. Ergo ſupponit Eccleſiam nomine religionis acceptare. At per hoc ceſſant obiectiones in contrarium adductæ nu. præced. Eſt enim diuerſa ratio de matrimonio, (vt bene dixit *Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 45. art. 3. in ſolutione ad vltimum*) nam Eccleſia nõ poteſt acceptare matrimonium nomine alterius coniugis. Nec poteſt etiam ſupplere conſẽſum & traditionẽ ipſius profeſsi, vt profeſsio reddatur valida (vt probauimus hoc libr. 7. diſput. 34. num. 16) At poteſt profeſsionem nomine religionis acceptare, quod ſit ſupremus generalis omnium religionum. Sed obiicies, ſicut induxit profeſsionẽ tacitam, per quam ratificaretur prior profeſsio irrita: ita & conſenſum tacitum, per quem prius matrim. metu initum conualeſcit, nimirum ex diutina habitatione præſumptũ, *c. Ad id de ſponſal.* & ita nulla videtur diſcriminis ratio inter matrimonium & profeſsionẽ. Sed dic id feciſſe Eccleſiam in matrim. perſonarum habilium, quod nullum erat ex vitio extrinſeco exiſtenti in altero cõiuge ſolo, ad cuius ratificationem non erat neceſſarius nouus vtriuſque coniugis cõſenſus, ſed ſolius metum paſſi: vt etiam contingit, quando alter fictè conſenſit. At quando coniux erat inhabilis, eſt neceſſario vtriuſque conſenſus innouandus (vt differentiam hanc explicui lib. 2. diſp. 32. n. 9. & diſp. 36. nu. 2.) Quare cum Pontifex nequeat ſupplere alterutrius coniugis conſenſum, non poteſt inducere nouum tacite aut expreſse ratificãdi modum, ſine ſcientia vtriuſque coniugis, & tacita aut expreſſa voluntate amborũ ratificandi. Sicut poteſt in profeſſione ſupplere religionis cõſenſum, ac nomine ipſius etiam renitentis, nedum ignorantis, acceptare: ſtatuendo (vt ſtatuit in textibus allegatis) profeſſionem irritam cõualeſcere per ſolius profeſſi ratificationem.

65 Quod ſi quiſpiam profeſſus, vt tutius ſuæ conſciẽtiæ prouideat, velit adeſſe nouam acceptationem, facile vti poteſt eo medio, quod n. 57. propoſuimus, ad iterandum nouitiatum. Et ne fortè ſuperior, nolens eum profeſſum, conſenſum reuocet, prius ipſe ratificet: quod iuxta opinionem probabilem n. præced. relatam ſatis eſt: vel non proponatur ſuperiori religioſus, ſed tacito nomine proponatur caſus per interpoſitam perſonam.

66 Id tamen fatendum eſt, vtrauis ſententia amplexa, cęremonias ſolemnes ex regulæ præſcripto, aut conſuetudine adhiberi ſolitas in profeſſione, non eſſe repetendas. Cum non ſint de ipſius ſubſtantia, & ſemel iã adhibitæ ſint; eo vel maximè, quòd non poſſent abſque nota iterari. Et in ſimili de matrim. quod fuit irritum, & occulta diſpenſatione habita ratificatum, non eſſe repetendas nuptiarũ benedictiones, in matrim. prior irrito adhibitas, probaui l. 2. d. 37. n. 13. & in propriis terminis huius profeſſionis docet *Azor l. 12. inſtitut. moral. c. 4. q. 7. fine*, & clarè videtur ſentire *Nauar. li. 3. conſ. t. de regul. in 1. edit. cõſ. 46. n. 2. in 2. conſ. 27. n. 2.* dicẽs non opportere, vt hic denuò publicæ profiteatur.

67 Tandem meritò dubitabit quiſpiam, an hic profeſſus poſsit tuta conſcientia retinere locum, ac cætera priuilegia, antiquitati prioris profeſsionis irritæ debita: Ratio dubitandi eſt, quòd ex tempore ratificationis incipiat eſſe verus profeſſus, vt ex ſe cõſtat, & docet *Nauar l. 3. conſ. 1. de regular. in 1. edit. conſ. 46. n. vlt. in 2. conſ. 27. n. vlt.* vbi etiã tetigit hanc difficultatem, ſed breuiſsimè, & de ſola ſede antiquitati debita egit, dixitq; poſſe ea gaudere, quando bona fide putarat ſe profeſſum, & ſuperuenienti mala fide ratificauit, argumento multorum, quæ de effectibus bonæ fidei, & de euitatione ſcandali, & de rei modicitate adduci poſſent.

68 Sed breuiter dico, ſiue bona fide, ſiue mala in ea irrita profeſsione perſtiterit, ſi de factis tempore prçterito loquamur, quo ſolum profeſſus exiſtimatus erat, nil teneri eum reparare. Quippe omnia illa valida fuerũt (vt probaui n. 38.) Si autem de in poſterũ faciẽdi ſermo ſit, ſi ratione antiquitatis exiſtimatæ profeſsionis aliquid ſibi cõpetat, quod in præiudicium alicuius momenti religionis aut religioſorũ cedat, tunc exiſtimo eũ teneri ſecrete pro foro conſcientiæ diſpenſationem impetrare, vt id retineat: interim tamen dum procurat, vel ſi cõmodè procurare nequeat, nõ tenetur cũ nota ab iis abſtinere, ſed ſolũ quando abſque nota poſſet, vt conſtat ex dictis n. 38. ſi vero competẽtia ratione dictæ antiquitatis ſint modici momenti, vt priorem locum occupare, prius ferre ſuffragium: & alia huiuſmodi, non credo eum compellendum eſſe ad procurandam diſpenſationem. Quia rei modicitas id perſuadet.

SVMMARIVM.

Coniugatus profeſſus ſine valida coniugis licentia non comprehenditur ſub decreto Trident. ſeſſ. 25. de regul. cap. 19. ſed poteſt quandocunque durante coniugio reclamare. n. 69.

An ceſſante coniugio vt ratificet, deſideretur ſcientia nullitatis profeſſionis.

ſionis, iteratus nouitiatus, & noua ſuperioris acceptatio? Et an repetēda ſint ceremoniæ, & poſſit obtinere locū & priuilegia antiquæ profeſſionis irritæ debita: & dicenda ſint omnia de hoc, quæ dicuntur de non legitimo profeſſo, dum non ratificauit, vel poſtquam ratificauit, num. 70.

Si impedimentum coniugij duret toto quinquennio, vel partim, quando liceat reclamare? n. 71.

69 QVÆSTIO vltima. Quando coniux ſine valida licentia coniugis profeſſus, poſſit reclamare contra profeſſionem, an quinquennium præſcriptum in *Trident. ſeſſ. 25. ca. 19. de regular.* procedat in hoc euentu? Et quid exigatur vt profeſſio huius valere incipiat? Prima concluſio ſit, coniugatus huic durante cõiugio non comprehenditur ſub decreto *Trident. ſeſſ. 25. de regul. c. 19.* præſcribēti quinquēnium ad reclamandum contra profeſſionem, ſed eo durante locus erit reclamationi. Quia eſt inhabilis ad profitendum validè abſque valida alterius cõiugis licentia, vt conſtat ex dictis tota diſput. 34. & 35. At inhabiles nū comprehenduntur ſub eo decreto, vt probauimus hac diſput. num. 34.

70 II. Concluſio. Ceſſante impedimento cõiugij, eò quòd cõiux relictus in ſeculo conſenſū præbet, aut fornicatur, altero exiſtēti innocente, aut vita functus eſt, vt ea profeſſio quæ irrita erat conualeſcat, neceſſaria eſt ratificatio ipſius profeſſi cognita prioris profeſſionis nullitate: iuxta dicta n. 59. non tamen deſideratur nouitiatus iteratio, iuxta probabiliorē opinionē, quā amplexi ſumus n. 47. quamuis oppoſitum ſit probabile, vt n. 46. diximus, nec deſideratur noua acceptatio religionis ſciētis priorem profeſſionem fuiſſe irritam, iuxta probabilem ſent. propoſitam n. 64. ſecus iuxta probabiliórem relatam n. 63. Et hæc quidē procedunt retenta noſtra ſentent. quam diſp. 34. n. 16. & 18. vſque ad 22. & diſp. 35. n. 7. 11. & 15. defendimus, nimirum profeſſionē factam à coniuge abſque ſpontanea licentia, vel metu & dolo alterius coniugis, adeò irritam eſſe, vt non conualeſcat alterius conſēſus aut morte, niſi ipſemet coniux profeſſus tunc eā ratam habeat. Et de repetendis cæremoniis in ratificatione huius profeſſionis, & de retinendis loco ac priuilegiis debitis antiquitati prioris profeſſionis, dicenda prorſus ſunt, quæ diximus n. 66. & duplici ſeq. Et denique de obligatione ratificandi poſtea profeſſionem, ac de fugiendi poteſtate, & de cæteris, quæ ratione profeſſionis ei potērant competere: ſunt eadem aſſerēda, quæ de inualidè profeſſo diximus n. 36. & ſeqq.

71 Tandem ſi impedimentum illud duret quinquennio poſt profeſſionem, vel parte quinquennij, quando liceat huic reclamare. Dicenda ſunt quæ diximus n. 34. fine, de habente impedimentum irritans profeſſionem.

DISPVTATIO XXXVIII.

An vir poſſit abſque vxoris licentia ad ordines promoueri: & ſic promotus ad quid aſtringendus ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
Coniugatus nec ante nec poſt matrim. conſummatum, poteſt ad ordines ſacros aſcendere, abſque ſpontanea coniugis licentia. Et remiſſiue, quid quando vxor fornicatur? n. 2.
Quid, ſi maritus nondum conſummato matrim. habeat animum tranſeundi ad religionem, an poſſit ſacris initiari? n. 3.
An id liceat ex Pontificis licentia n. 4.
An poſſit ſine licentia vxoris ad primam tonſuram & ordines minores aſcendere? Refertur quædam ſententia, n. 5.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 6.
Quid, ſi matrim. nondum ſit conſummatum? n. 7.
An ſit exigendum votum continentiæ ab hoc coniugato volente ad primam tonſuram & ordines minores promoueri? n. 8.
Non poteſt ad ordines minores aſcendere, niſi velit ad ſacros, n. 9.
Soluuntur argumenta, n. 10.
Quando vir ſine vxoris licentia promotus eſt ad ſacros ordines, poteſt ab ipſa reuocari, n. 11.
Quid, ſi ad ſummum Pontificatum prouectus ſit, n. 12.
Quid, ſi licentia metu aut dolo extorta ſit, n. 13.
Quid, ſi vxor nec conſenſit, nec diſſenſit, ſed diſſimulauit? Refertur quædam ſent. n. 14.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 15.
An vxore non repetente, poſſit vir promotus ad eam redire, n. 16.
An vir promotus ad ordines matrim. nondum conſummato, abſque vxoris licentia, teneatur ingredi religionem, Refertur quædam ſent. n. 17.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 18.
Quid, ſi promotus ſit animo ingrediendi, n. 19.
An ſi nolit ingredi ſit vxori reſtituendus, & ad quid teneatur, quamuis ſummus Pontifex ſit? Et remiſſiue, quid, ſi poſtea vxor adulterium admittat, n. 20.
An quis matrimonio conſummato initiatus ordine ſacro abſque licentia vxoris poſſit petere, & teneatur reddere, apud Græcos & Latinos, num. 21.
An vxor teneatur huic reddere, vel profeſſo abſque eius licentia, vel cum illa, poſtea tamen ad ipſam reuocato, n. 22.
An valeat matrim. initum poſt vxoris obitum, ab eo qui abſque eius licentia ordines ſacros aſſumpſit? Refertur quædam opinio, n. 23.
Proponitur Auctoris ſententia, n. 24.

CVm diſputatum hactenus ſit de facultate coniugatorum tranſeundi ad religionem, & de conditionibus ad id iure petitis. Iam de facultate aſcendēdi ad ordines, Epiſcopatum & Cardinalatum, tractandum eſt. Quod quatuor diſp. abſoluetur. Præſens tractabit de facultate promouendi viri ad ordines abſq; vxoris licentia, vel cū ea metu vel dolo extorta, vel ſola vxoris diſſimulatione: & de obligatione ſic promoti. Sequens dē petitis vt vir cum licentia vxoris initietur, & de reuocatione viri cum ea licētia promoti, non ſeruatis aliis iure requiſitis. Mox alia ſubſequēs de obligatione vxoris in ſeculo relictæ ad ſeruandam caſtitatem, & de eius habilitate ad validum matrimonium ineundum, defuncto viro ad ordines promoto. Vltima, de requiſitis vt vir ad Epiſcopatum Cardinalatumve aſcendat. Præſens ergo diſputatio continet tres quæſtiones. I. eſt, an viro liceat ad ordines tranſire, abſque vxoris licentia expreſſa & ſpontanea? II. de reuocatione viri ſic promoti. III. de obligatione ipſius viri reuocati. 1

QVÆSTIO I. An vir poſſit ad ordines trāſire abſque vxoris licentia expreſſa & ſpontanea? Hac in re certiſſimum eſt coniugatum nec ante nec poſt conſummatum matrim. poſſe ad ordines ſacros aſcendere abſq; ſpontanea vxoris licentia. Id enim eſt expreſsè definitū de matrim. indiſtinctè, *c. Coniugatus, de conuerſ. cõiug.* & explicando etiam ante matrim conſummatū *extrau. Antiquæ. Ioan. 22. de voto.* Et ratio eſt, quia per ordinis ſacri ſuſceptionem non dirimitur matrim. ratum, vt definitur in ea *Extrauag.* Atque ſubinde præiudicium fieret mulieri, abſq; eius licētia ordine aſſumpto, ac mutato ſtatu: Hoc autem intellige vxore non adulterante. Nam ea adulterante virum innocentem poſſe ad ordines tranſire ipſa inuita defendemus contra alios *l. 10.* diſp. 11. n. 16. 2

Nec liceret viro ante matrimonium conſummatum abſque vxoris licentia ad ordines trāſire, quamuis animum haberet tranſeundi ſtatim ad religionem: ſed id eſſet lethale peccatum conſtat ex *extrauagan: Antiquæ, Ioan. 22. de voto*, ibi: *Diſtrictius inhibentes, ne quiſquam durāte matrimonio, nondum etiam conſummato, aliquem de ſacris ordinibus præſumat ſuſcipere, niſi prout ſacris canonibus nouerit conuenire.* Vbi *gloſſ. verb. Nouerit*, ait, nēpe, petita licentia vxoris cum voto caſtitatis. Cum ergo iura non ſint contenta ſolo animo viri ingredīedi religionem, vt ad ordines promoueatur, ſed petant aliquas conditiones; (vt diſp. ſequenti videbimus) qui ſolo eo animo promoueretur, cõtraueniret illi extrauagānti verbis rigidiſſimis vtenti, grauemque ſtatuenti pœnam, ac in re magni momēti: ac proinde non euaderet culpam mortalem. Adde facillimo negotio mutari animum, ac conſummari matrim. & tunc nullum ſupereſſe remedium: cederetque in grauem ordinis ſacri iniuriam. Et ita ſuſtinēt *Petr. de Ledeſma de matrim. quæſt. 53 ar. 4. dub. 1. quod mouet circa priſtatum coniugati, Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 224. n. 3. Vega 2 tom. ſum. c. 34 caſu. 48.* 3

Imò nec ex Pontificis ſummi licentia poterit coniugatus ante matrimon. etiam conſummatum ad ordines promoueri, abſque vxoris licentia. Quia nequit Pontifex iuri vxoris derogare. Ita docēt *Palud. 4. d. 27. q. 3. art. 3. num.* 4

n.21.Sed illi fidem non habeo.Tum,quia poſſet Pontifex diſpenſare in eo matrimonio rato vt dirimeretur. Tum etiam,quia ſola continentia ordini ſacro annexa obſtaculo eſt promotioni coniugati ad ordines. At cum illa ſolo iure Eccleſiaſtico annexa ſit ordini (vt defendimus hoc l.7.diſp.27.n.5.)poſſet Pontifex in ea diſpẽſare.Quare poſſet coniugatus ex Põtificia diſpenſatione,etiã poſt matrim. conſummatum ad ordines ſacros promoueri abſque vxoris conſenſu.Sola enim conſtitutio Eccleſiaſtica id vetat.

5 Sed ſpecialis difficultas eſt,an poſſit vir ad primam tõſurã & ordines minores promoueri abſq; vxoris licentia?Nam *c.2.de cler.coniug.*ſolũ interdicitur, ne coniugatus ad ordines ſacros promoueatur. Et *c. Coniug. de conu. coniug.& extrau. Antiquæ,Ioan.22.de voto*,vbi ſimiliter prohibetur promotio viri ad ordines, ſermo eſt de ordinibus ſacris.Nullatenus ergo interdicitur ipſi promotio ad ordines minores.Quòd enim de vno negatur,de alio cõceſſum intelligitur,*c. Qualis,d.25*.Adde etiam ordinibus minoribus non eſſe annexam continẽtiã. Quæ ſola promotione viri ad ordines ſacros obſtat. Et ita poſſe hunc ad ordines minores promoueri ex iuſta cauſa,docet *Innoc.eo.c.Coniugatus,ſtatim in princ.& ibi Hoſt. n.1 .Henric.n.6.* dicens textum contrarium,n.ſeqq.allegandum intelligi, niſi ex iuſta cauſa Epiſcopus diſpẽſaret:& ita credo alios DD.citatos intelligere , id licere diſpenſante Epiſcopo. Quorſum enim iuſtã cauſam peterent,vbi nulla diſpenſatio in præcepto aliquo deſideraretur ? Vnde dicũt *Innoc.& Hoſt.ibi*,non eſſe petendum votum continentiæ ab hoc coniugato ad ordines minores aſcendenti.Et hoc eſt probabile.

6 Sed tenendũ eſt tanquam multo probabilius, nec ad primam tonſuram promoueri poſſe abſq; vxoris licẽtia, ſeruatis aliis,quæ iura poſtulant in vxore ad promotionẽ viri ad ordines:de quibus diſp.ſeq.ſermo erit.Probatur ex *c.fin.de temp. ord.in 6.* ibi:*Nullus Epiſcopus, vel quiuis alius clericalem præſumat conferre tonſuram coniugato,niſi voléti religionẽ intrare,aut ad ſacros ordines promoueri, prout eſt ſacris canonibus definitũ.* Vbi *gl.verb.Definitum*,ait,dic vt notatur *c.Coniug. de conuer. coniug.*vbi petitur licentia vxoris cum voto caſtitatis ipſius manentis in ſeculo, vnde ait, *Abb. ſtatim allegandus*,textus cõtrarios n.præc.allegatos, qui de ſolis ordinibus ſacris mentionem fecere,intellexiſſe ordines ſacros ample,ita vt minores & primam tonſuram ſub ſe ambiant.Sed melior ſolutio eſt,illos textus ſolam promotionem ad ſacros ordines interdixiſſe:at *d. c.fin.de tempor.ordin.in 6.*prohibuiſſe quoq; promotionem ad ordines minores,&primam tonſuram.Nec argumentum à contrario ſenſu ex aliis textibus deductum, alicuius eſt momenti:cum id argumentũ nihil probet, quando inde alterius iuris correctio reſultat,vt latè probat *Euerardus in ſuis top.loco à contrario ſenſu.* Et ita huius ſent. ſunt *gl.d.c. fin.verb.Definitum,& ibi Dominicus n.6. idem gl.d.c. Coniugatus,verb. Ad ſacros,& ibi Ioan. Andr.n.3.Ant.n.1. Abbas n.2. Card.q.1.Anchar.n.2.Idem Ioan. Andr.c.3.n.1 .de cler.coniug. & ibi Anton.n.5.Abb.n.3.Anchar.n.3.Card.q. 1.Imola n.1. Brunel.de ſponſal.concl.30.n.16.Ant.Cuc.lib.4.inſt. maior. t.12. n.197.Azor l.13.inſt.moral.c.13.q.7.Maiol.l.1. de irreg.c.34.n. 1.Lancelot. inſt.iuris canon.l.2.t.de diuor. §. His exceptis,verb. Ad ſacros.*

7 Intellige etiam ſi nondum conſummatum ſit matrim. Quia quoad promotionem ad ordines, nil refert an ſolum ratum,an etiam matrim. conſummatum ſit. Ita docent *Ioan. Andr. cap. Coniugatus, n. 1.de conuerſ.coniug.& ibi Card.q.3.Henric.n.6.*

8 Vnde ab hoc coniugato volenti ad primam tonſurã aſcẽdere, vltra requiſita ex parte vxoris,de quibus diſp. ſequenti agam,exigendum eſt votum continentię.Quãuis enim à nõ coniugato promoto ad minores id votum non petatur, ſecus eſt de coniugato. Quòd ille poſſit à clericatu reſilire ac vxorem ducere : & ideo non debet beneficio iuris priuari,petito ab eo continentiæ voto: hic autem non poteſt ad primam tonſuram promoueri, niſi velit quoque ad ſacros ordines aſcendere,vt conſtat ex *c.fin.de tempor.ordin.in 6.*& ideo ne contingat eum antè ſacrorum ordinum ſuſceptionem redire ad vxorem,alligandus eſt continentiæ voto. Sic *gloſ. c. Epiſcopus, verb. Sequeſtrato d.77.Ioan Andr.c.Coniugatus,n.4. de conuerſ.coniug.& ibi Ant.n.3. Abb.n.5.Card.q.2.Anchar.n.2.*

Nec poteſt etiam coniugatus hic ad primam tõſuram promoueri,niſi velit quoque ad ordines ſacros aſcendere,vt conſtat ex *c.fin.de temp.ord.in 6.*& docent *Ioan. And. d.c.Coniugatus,n.3.& ibi Ant.n.3.Abb.n.2.Anchar.n.2.Card. quæſt.1.* 9

Ad arg. n.5. propoſita conſtat ex dictis n.6.vbi ad eos textus reſpondi, & quamuis ordinibus minoribus non ſit annexa continentia,& ideo ex hac parte nõ repugnet eos aſſumi poſt coniugium:at repugnat propter ſpecialem iuris prohibitionem. 10

Qvæstio II.An vir abſque ſpontanea vxoris licẽtia ad ordines promotus,poſſit ab ea reuocari ? Supponendum eſt vxorem poſſe quadrupliciter ſe habere. Primò, concedendo licentiam ſpontaneam & expreſſam, & de hoc eſt ſermo habendus duplici diſp. ſeq.Secundò nullam concedendo licentiam,quia aut viri promotionis ignara fuit,vel illius conſcia contradixit. Tertiò,concedendo licentiam,metu tamen vel dolo extortam.Quartò ſciendo promotionem viri, & nec cõtradicendo,nec conſentiendo,ſed tacendo & diſſimulando.Et de his tribus modis eſt diſputatio præſens.Et quidẽ quando vxor contradixit vel ignara fuit, ac proinde nulla habita eſt licentia,nemo dubitat integrum eſſe vxor illum ad conſortium coniugale reuocare.Quod illi non potuerit vir præiudicare.Idq; expreſſe definitur *Extrauag. Antiquæ Ioã. 22.de voto*,quando matrim. nondum eſt conſummatum, nedum quando iam conſummatum eſt: niſi ante conſummationem placeat viro ad religionem tranſire. 11

Imò ſi vir abſque licentia vxoris ad ſummum eueheretur Pontificatũ,poteſt ab ipſa reuocari,vt ei teneatur debitum reddere.Cum enim hoc ſit ius iuſtitiæ prius,nõ potuit lædi per pontificatum, quantumuis bona fide aſſumptum, eò quod vxor mortua crederetur.Ita docent *gloſſa c.Si quis pecunia verb.Non Apoſtolicus d.79.& ibi Arch. ad fin.& ibi Turr. cit. Hugone.a.3.n.12.Ioã. Andr.c.Cõſtitutus, in fin.de conuerſ.coniug.& ibi Anton.fin. Abb.fin. Anch.fin. idẽ Abb.c.Vxoratus in fin.eod.t.& c. Licèt de vitanda n. 4.de elect. Henric. c. Coniug.n.3. de conuerſ. coniug. Monald.ſum.* vbi de voto *t. de voto coniug.verſ. Item ſi vir ſuſcepit ordinem, Aſtenſis ſum.2.p.l.8.c.22.a.2.q.1.D.Antonin. 3. p.t.1.c.8.fin. Sylu.Matrimonium 8.q.12.d.3.Suppl.ſumma Piſanæ verb. Impedimentũ,imped.11.n.2. Maiol.l.1.de irreg.c.34.n.3.* Quãuis Doctor quidam,quem refert tacito nomine *Bellamera d.c. Si quis pecunia in fine*, ſenſerit minimè reſtituendum eſſe vxori, nec teneri ei reddere debitum.Quòd ob maius commune bonum vxor priuanda ſit abſque culpa iure ſuo: & ipſe cogitandum relinquit.Sed tenendum eſt quod dixi. 12

Idem dicendum eſt,quando licentia vxoris metu viri conſtantis aut dolo graui extorta, vir ad ordines promotus eſt. Quippe vt vxor iure ſuo repetendi priuetur, licentia ſpontanea deſideratur,vt de licentia vxoris, ſic extorta ad profeſſionem viri probauimus hoc 7.l.diſp. 35.num.1.& 9.non auferri vxori ius reuocandi & ita docent *Syluest.verb. Diuortium quæſt.17. dict. 4.*vbi *Armilla n. 13.Ant.Cuc.l.4.inſtitut.maior.t.12.n.194.Azor.l.13.inſt. moral, c.14.q.12.* 13

Maior autem difficultas eſt,quando ſpontanea vxoris diſſimulatio interfuit, quæ conſcia promotionis viri ac potens commodè reclamare, nec conſenſum nec diſſenſum præſtitit,ſed diſſimulando tacuit?Qua in re quidam aſſerunt non eſſe integrum vxori reuocare, ſed cenſeri vouere continentiam. Ita *gloſſ.cap.Quia ſunt,verb. Fuiſſe,d. 28.& ibi Archid. num. fin.Dominic. ad finem, Turrecr.num.4. Hoſt.ſum. tit.de voto, §. Vtrum & per quem n.18.verſ. Igitur ſi coniugatus, Aſtenſ.ſum.2.p.lib.8.t.22.a.2.quæſt.2.Monald.ſum.* 14

vbi

vbi de voto,*t. De voto coniugatorum, verſ. Item licet alicui Henricus c. Vxoratus n. 12. de conuerſ. coning. Aretinus conſil. 59. n. 8. Palud. 4. d. 37. q. 1. a. 1. n. 9. Regula leg. 40. t. 6. p. 1. & ibi Greg. Lopez verb. Tenudas, D. Anton. 3. p. t. 1. c. 8. fin. Suppl. ſum. Piſano. verb. Impedimentum, impedimento* 11. n. 2. Temperant *Henric. Monald. & D. Antonin. ibid.* quando vxor fuit conſcia iuris ſtatuentis quid ipſa efficere debeat viro promoto ad ordines cum eius conſenſu. Tunc enim tacens cum commodè reclamando eſſet, videtur conſenſum præſtare, & ad ea efficienda ſe aſtringere, quæ ius facienda præcipit. Et hæc ſent. eſt probabilis.

15 Sed verius eſt, nullũ ex ea diſſimulatione vxori præiudiciũ generari, ſed ius ſuum viri repetendi illæſum manere. Quia ad rem tam arduam iura non contenta ſunt vxoris diſſimulatione, quæ varias interpretationes patitur, nec ſignum apertũ licentiæ eſt, vt expreſsè definitũ eſt. *c. Conſuluit de conuerſ. coniug.* quãdo vir profitetur vxore diſſimulãti & diximus hoc 7. l. diſp. 35. n. 13. Et ita in propriis terminis docent *Sylu. Arm. Ant. Cuc. Azor, cit. n. 13.*

16 Sed dubitabis, an vxore non repetẽte poſſit vir ad ſacros ordines abſq; eius licẽtia promotus, ad ipſam redire? Doctores negantes poſſe profeſsũ abſque vxoris licẽtia, ad ipſam non repetentem redire, quos retuli hoc l. 7. diſp. 34. n. 14. à fortiori id negabunt in hoc caſu. Et quãuis ea diſp. 34. n. 15. defenderim poſſe eum profeſſum redire ad vxorẽ non repetentem: at contrarium exiſtimo de viro ſic ad ordines ſacros promoto. Quia ea profeſſio non fuit valida: at ordo ſuum omnem valorem habuit: & Eccleſia ordini caſtitatem, in quantum potuit, annexuit: ac proinde cenſetur omnẽ facultatem redeundi ſua ſpõte ademiſſe initiato, ſaluo tamen iure vxoris ad reuocãdum. Et ita ſolum tenebitur dolum & vim illatam mouere, ſignificando vxori animi ſui promptitudinem ad coniugale conſortium ipſa volente. Quòd ſi vxor repetere nolit, non erit ei integrum ad eam redire.

17 QVÆSTIO vltima, ad quid aſtringẽdus ſit vir abſque licentia expreſſa ac ſpontanea vxoris ad ordines promotus, & ab ipſa reuocatus? In duplici caſu poteſt quæſtio hæc & agitari. Prior eſt, quãdo promotio ad ordines ſacros facta eſt nondum conſummato matrim. Poſterior, quando conſummato matrim. Et in priori caſu, quibuſdã (& ſatis probabile eſt) placuit eum teneri ingredi religionem: vt vel ſic poſſit votum ordini ſacro annexum implere. Quod probãt rationes omnes, quas l. 9. diſp. 34. n. 2. referam, ad probandum teneri eum, qui poſt votum caſtitatis vxorem ducit, religionem ingredi, eo quod nõ poteſt aliter caſtitatẽ promiſsã plenè obſeruare. Et DD. illic citati multo fortius ſuſtinebunt hanc ſententiã: cũ multò ſtrictius obliget votũ caſtitatis ordini ſacro annexum: eo vel maximè, quod ordo ſuſceptus ſit, & per conſequens votum caſtitatis illi annexum, emiſſum ſit poſt iam initum matrim. Et ita in terminis docent *Hoſt. ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 6. verſ. Solutio, Archid. c. Deſponſatã n. 4. 27. q. 2. & ibi Bellamera n. 4. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 11. a. 2. q. 5. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 8. fin. Azor lib. 3. Inſt. moral. c. 14. q. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 53. a. 4. dub. 2. quod mouet circa primum ſtatum coniugati, concl. vn.* Et videntur tenere *Man. 1. to. ſum. 2. ed. c. 224. n. 3. & Vega. 2. tom. ſum. c. 34. caſu* 48. & dico videri tenere: quia videtur loqui de coniugato, qui ante matrim. conſummationem initiatus eſt, animo ingrediendi religionem.

18 Sed probabilius eſt non teneri ingredi religionem. Id enim fortiter probat textus, *in Extrauag. Antiqua Ioannis 22. de voto,* ibi: *Ad ingreſſum huiuſmodi ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit, per diœceſanum inſtanter moneri præcipimus.* Sentit ergo textus id non eſſe præceptum, ſed conſiliũ. Id etiã probãt rationes, quibus lib. 9. diſp. 34. n. 3. & 4. probabo emittentem votum caſtitatis, ſiue ante matr. ſiue eo inito, nondum tamen conſummato, minimè teneri religionem ingredi, vt votum ſeruet, & DD. ibi pro ea ſent. allegati tenebunt etiam hanc ſ eadẽ enim eſt vtriuſque quæſt. ratio: vt teſtantur *Azor & Petr. de Ledeſ. n. præced. allegati.*) Et ita in propriis terminis tenet expreſsè *gl. d. extrau. Antiqua* vbi *verb. Præcipimus,* ait Epiſcopũ teneri admonere vt ingrediatur: ita enim præcipitur ibi in eo textu: & verbo Renuerit, ait ſupponere expreſſè eum textum poſſe ſic initiatum renuere. idẽ tenet *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 50. §. Ecce iſte:* & dicit eſſe probabile *Pet. de Ledeſm. n. præced. alleg.* Et videtur tenere *Enriquez l. 12. de matrim. c. 5. n.* 10. vbi dicit hunc hortandum eſſe ad religionis ingreſſum.

Non tenebitur religionem ingredi, quãuis animo ingrediendi religionem initiatus ſit, dummodo id non vouerit, vt de vouente caſtitatem, ac poſtmodum matrim. ineunti animo tranſeundi ad religionem, probabo l. 9. diſp. 34. n. 4. eum minimè teneri ad ingreſſum. 19

Id tamen certum eſt, hunc initiatum ordine ſacro ante matrim. cõſummationem, monitumq; vt religionem ingrediatur, ac renuentem, reſtituendum eſſe vxori petenti, cogendumque conſummare. Id enim expreſsè definitur *d. extrau. Antiqua,* non enim potuit in vxoris præiudicium ordine ſacro inſigniri. Imò id eſſet verũ, quamuis maritus ante matrim. conſummatũ in ſummum Pontificem euectus eſſet, nolens enim ad religionem tranſire, teneretur matrim. conſũmare. Ita *Archid. c. vn. n. 3. de voto, in 6. & c. Deſponſatam n. 4. 27. q. 2. & ibi Bellamera n. 4.* Sed id non credo. Poſſit enim Pontifex effectus diſpenſare in eo matrim. rato, ac ſatis vrgẽs cauſa tunc concurrebat: atq; ita ſolutus eſſet ab obligatione vxoris. At ſi diſpenſare nolit, teneretur ad vxorem repetentẽ redire, ac matrim. conſummare. Idque cõſtat ex dictis n. 12. Vir autem hic reſtitutus vxori tenetur conſummare non petendo, ſed debitũ reddendo: & ad reliqua omnia ad quæ ſtatim dicam eum obligari, quando matrim. conſummato initiatus eſt. Quippe eadem prorſus eſt ratio. An verò vxori poſtea fornicanti ſit maritus hic reſtituendus, dixi hoc *lib. 7. diſp. 36. num. 4.* 20

In poſteriori autem caſu, nimirum, quando matrimonio iam conſummato eſt vir ordine ſacro initiatus, ac ab vxore reuocatus, dicẽdum eſt eum teneri reddere. Quia non potuit per ordinem ſuperuenientẽ præiudicare iuri exigẽdi acquiſito ab vxore. At non poteſt petere. Quia obligatur voto caſtitatis annexo ordini aſſumpto, ad abſtinendum in quantum lex matrimonij permittit. Et ita docent *D. Th. 4. d. 37. q. 1. a. 1. ad 1. & ibi Palud. q. 1. ar. 1. n. 9. Suppl. Gabr. ibi q. vn. a. 2. concl. 5. Henric. de Gandauo quodlibet. 5. q. 38. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 8. fin. Sotus 4. d. 38. q. 1. a. 2. concluſ. 4. Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. v. 9. imped. 4. Palacios 4. d. 37. q. vn. cõcl. 3. & d. 27. diſp. 2. colum. 24. verſ. Sed quid ſi facta, f. 584. Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 9. & lib. 12. c. 5. n. 10. Azor. lib. 13. inſt. moral. c. 14. q. 1. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 53. a. 4. ad fin. concl. 2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 64. concl. 2. verſ. Nec ſic ordinatus Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimẽtibus *de impedimento ordinis, n. 10. Man. 1. to. ſum. 2. ed. c. 224. n. 4. Lud. Lop. 2. p. inſtr.* vbi de matrim. *c. 49. col. 6. §. Accedit ad hoc, Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 48. fin.* Et ex Iuriſperitis *gl. extrauag. Antiqua, Ioan. 22. de voto in fin. Monald. ſum.* vbi de voto, *t. De voto coniugatorum verſ. Item ſi vir ſuſcepit ordinem, Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 22. a. 2. quæſtiunc. 1. l. reg. 40. tit. t. 6. p. 1. & ibi Monald. gl. vn. Angelus Matrim. 4. n. 11. Supplem. ſum. Piſanæ, verb. Impediment. imped. 11. n. 2. Sylu. Matrimonium n. 8. q. 12. dict. 3. Nauar. ſum. c. 22. n. 52. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 2. Gaeta rep. c. Ad limin. 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 467.* [illegible] *l. 1. de irreg. c. 4. n. 9. & c. 34. n. 4. Ant. Cuc. l. 4. inſt. ma*[illegible] *n. 196. & l. 5. t. 12. n. 222.* Idem dicendum eſt, ſi Græcus coniugatus ſacris initietur abſque vxoris licentia: nec ipſis Græcis id permiſſum eſt. Quare poterit [illegible] re reuocari, & ſic reuocatus non poterit debitum [illegible] at reddere tenebitur. Sic *D. Th. 4. d. 37. q. 1. ar. 2. a*[illegible] *l. 13. inſt. moral. c. 14. q. 6.* 21

Sed rogabis, an vxor viro promoto ad ordines abſq; eius ſpontanea licentia, & ſibi reſtituto, petenti debitũ, teneatur reddere? Aliqui ex diſcipulis D. Th. (vt refert Petr.

Petr. de Ledeſma ſtatim allegandus) cẽſent non ita certum eſſe, vxorem non teneri reddere debitũ huic peteti. Quod ius iuſtitiæ nequaquam amiſerit, ſed ſola religione voti impediatur. Et iura ſolum conceſſerint optionem vxori, velit ne ſeruare votum continentiæ à ſe emittendum: an potius libere vti cõiugio, viro ſibi reſtituto. Quare vxore hanc partem eligente, ius iuſtitię ad exigendum debitum manet in viro integrum, quamuis peccet cõtra voti religionem. Et hãc partem cenſeo probabilem. At verius eſt non teneri. Quoniam vir non ſolum caſtitatis votum emiſit, ſed valide mutauit ſtatum, ac proinde viſus eſt omnino & plenè iure ſuo exigẽdi cedere. Et ideo ita docent *D. Th. 4. d. 27. q. 1. ar. 2. ad 1. Aſtẽſis, Supplem. Piſanæ, Syl. Caieta, Manuel, Vega, n. præced. allegati. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. n. 10. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 53. ar. 4. fine.* & videtur clarè tenere *Azor l. 13. inſt. moral. c. 14. q. 1.* dicit enim virum recipiendo ordines ſacros ceſſiſſe iure ſuo exigẽdi debiti. Idem credo de viro iuuene vxore reſtituto officio iudicis, eo quod licet de eius licentia fuit profeſſus, non tamen ipſa votum caſtitatis emiſit: iuxta dicta hoc *lib. 7. diſp. 33. n. 18.* Quia (vt ibi dixi n. 4.) valuit profeſſio: ac proinde valide mutato ſtatu ceſſit profeſſus ille iure exigendi: & iura ſolum vxori, cui ob periculum incontinentiæ iubent eum reſtitui officio iudicis, reddunt ius exigendi, cui renunciarat cõcedens licentiam profeſſionis emittendæ. At quando inualida fuit profeſſio, quia non interuenit ſpontanea coniugis licentia, credo teneri vxorem ei reddere, ad ſe reuocato. Quia mutatio ſtatus fuit irrita: & proinde iuris ceſſio non valuit. Quod conſentaneum eſt iis, quæ diximus hoc 7. lib. diſp. 34. nu. 15. & 16. vbi diximus poſſe hunc propria authoritate exire, ac coniugem in ſeculo relictum repetere.

23 Tandem dubitatur, an ſi vir ſacris initiatus abſque vxoris licentia, ab ipſa reuocetur ad conſortium coniugale: validè tranſire poſſit ad alias nuptias ea defuncta? *Goffred. c. Quidam, de conuerſ. coniug.* affirmat. Quia matrim. contractum à profeſſo, poſt vxoris obitum, abſque cuius licentia profeſſus eſt, & ab ipſa reuocatus fuit, eſt validum: quamuis contrahendo peccarit.

24 Cæterum omnino dicẽdum eſt id matrimonium eſſe irritum. Eſt enim diuerſa ratio de ordine, & de illa profeſſione. Quia profeſſio fuit irrita, & ideo virtute dirimendi matrimonij caruit. At cũ ordo ſacer omnino valuerit, atque eius charačteri annexũ ſit ab Eccleſia votũ caſtitatis, per quod ſubſequẽs matrim. dirimitur, nõ potuit validum eſſe id matrim. cõtračtum poſt ordinem ſacrum verè ſuſceptum. Et ita docent *Innoc. c. Placet. n. vn. de conuerſ. coniug. & ibi Hoſt. n. penul. Ioan. Andr. n. 4. Anton. nu. 9. Abb. n. 7. Anchar. ad fin. Cardin. n. 3. q. 3. Henricus n. 3. idẽ Anchar. c. Quidam, in fine, eodem tit. Francus c. vnic. n. 3. de voto, in 6. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. tit. 11. a. 2. p. 9. Brunel. de ſponſal. concl. 30. n. 3. Angelus Matrimonium 4. n. 14. Supplem. ſum. Piſanæ, verb. Impedimentum, imped. 11. nu. 2. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. quæſtione 1. §. 4. q. 195. n. 467. Ant. Cucus l. 4. inſtitutionũ maiorum, t. 12. n. 196. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 89. & 101. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 9. fine. Lancelotus inſtitut. iuris canon. l. 2. tit. De diuortijs. §. His exceptis, verb. Ad ſacros. Antõ. Gom. in expoſit. bullæ Cruciatæ. clauſula. 10. n. 69.*

DISPVTATIO XXXIX.

An ſola vxoris licentia poſſit vir ad ordines promoueri: quidve ampliùs deſideretur: & ea ſola licentia promotus poſſit ab ipſa vxore reuocari?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputantur, num. 1.

Quid deſideretur vt vir licite ad ordines promoueatur? Referuntur quatuor ſententiæ, n. 2. 3. 4. 5.

Proponitur ſententia Authoris, n. 6.

An deſideretur licentia Epiſcopi? 7.

An poſſit vir licite ſacris initiatus habitare cum vxore? & explicatur c. Voluimus, d. 81. n. 8.

Satisfit argumentis, 9.

An vir ſola vxoris licentia promotus, abſque alijs iure requiſitis, poſſit ab ipſa reuocari? Refertur duplex ſententia, 10. & 11.

Proponitur ſententia Authoris, & ad quid cogenda ſit hæc vxor, quæ licentiam dedit, & ad quid teneatur hic promotus ad ordines reuocatus, 12.

Diluuntur argumenta, n. 13.

Diſputatio præſens duplicem quæſtionem agitandam poſtulat. Prior eſt, de requiſitis vt vir licite ad ordines promoueatur ex vxoris beneplacito. Poſterior, de reuocandi facultate, deficientibus iure petitis in licentia ab vxore præſtita. 1

QVÆTIO prior. Quid deſideretur vt vir, habita vxoris licentia, licitè ad ordines promoueatur? Deciſio pendet ex intelligẽtia *c. Coniugatus, de conuerſ. coniug.* ibi: *Nullus coniugatorum eſt ad ſacros ordines promouẽdus, niſi ab vxore cõtinentiam profitente fuerit abſolutus.* Quintuplex eſt ſententia. I. ait nunquam deſiderari ingreſſum vxoris in religionem, ſiue ſenex ſiue iunior ſit: ſed ſatis eſſe in vtroque euentu, vt caſtitatẽ in ſeculo voueat, idque neceſſarium eſſe, nec ſolam vxoris licentiam abſque prædicto voto ſufficere. Ducitur, quia videtur expreſſa deciſio textus *d. c. Coniugatus*: vbi nulla mẽtio facta eſt ingreſſus vxoris iuuenis in religionẽ, ſed ſolius caſtitatis voti. Cum tamen quãdo neceſſarius eſt prædictus ingreſſus, vt ad viri profeſſionẽ, iura id expreſſerint, *c. Cum ſis, c. Ad Apoſtolicam, c. Vxoratus, de conuerſ. coniugat.* Et confirmatur, quia eſt diuerſa ratio inter hos caſus. Quia dũ in ſeculo vir ad ordines promouetur, tenetur neceſſaria alimẽta vxori ſubminiſtrare, *c. Omnino, diſt. 31.* Quare aufertur vxori occaſio vagandi & incontinentiæ ob alimentorũ penuriam. Inſuper poteſt vxorem incontinentẽ corrigere ac punire. Quæ omnia ceſſant viro profitente. Cum bonorũ & liberi arbitrij proprietate careat. 2. quia coniugati poſſunt in ſeculo manere, cõmuni voto continentiæ ab ipſis emiſſo, in quo euentu carent facultate petẽdi & reddendi. Cur ergo non poterũt in ſeculo vitam traducere, vxore ligata voto caſtitatis, viro autẽ ad ordines ſacros promoto, atque ijs cõmuni placito effečtis? Et hæc ſententia eſt valde probabilis: ac eam ſuſtinent *gloſſ. c. Epiſcopus, verb. Sequeſtrato 77. d. & c. Quia ſunt, verb. Nec religioſam, 28. d. & extrauag. Antiquæ, Ioan. 22. de voto, verb. Nouerit, & d. c. Coniugatus, verb. Continẽtiam*, diſiunčtiuè loquitur relata hãc opinione, & vltima hic referenda; & hanc primã refert in vltimo loco. Et eodem modo loquitur *gloſſa c. 2. verb. Caſtitatẽ, de clericis coniug.* eandem ſequuntur *Hoſtienſ. ſum. tit. De conuerſ. coniugat. n. 5. Henricus d. c. Coniugatus. n. 5. & 8. Monald. ſum.* vbi de voto, *t. de voto cõiugatorũ, verſ. Item licet aliqui. Brunellus de ſponſalibus, concl. 30. n. 6. Supplemẽtum ſum. Piſanæ, verb. Impedimentum, impedim. 11. n. 2. Turrecr. cap. Epiſcopus, n. vn. d. 77. Gaeta repet. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 467. Maiolus lib. 1. de irregular. c. 34. n. 3. verſ. In alijs autem. Francus Marcus deciſione 734. nu. 2. par. 2.* Et videtur tenere *Emanuel Sa in ſua ſum. verb. Diuortiũ, n. 4.* vbi ait virum poſſe ad ordines promoueri, vxore promittente in ſeculo caſtitatem. At id non faciẽdum, niſi illa ſenex ſit.

II. Sent. ait nullum votum deſiderari in vxore, ſed ſatis eſſe, ſi norit virũ ſuum ad ordines aſcendere. Pro hac ſent. poſſet citari *gloſſ. c. Quia ſunt, in fine, d. 28.* ſed reuera tantum vult *gloſſ. ibi*, vt bene explicat *Archid. ibi, n. 4.* vt id ſufficiat, non quo vir licite promoueatur, ſed vt ex ordine ſic à viro recepto præiudicium generetur vxori. Sed hanc ſententiam expreſſè tenet *Angelus Matrimonium 4. n. 8.* Qua autem ratione ducatur, me prorſus latet. 3

III. Sententia ait, ſemper ſatis eſſe votum continentiæ vxoris manẽtis in ſeculo, nec illud ſemper exigi, ſed ſolum, quãdo vxor eſt iuuenis & ſuſpecta de incõtinentia, quare ſi ſenex ſit, vel alias extra incõtinentiæ ſuſpicionem, non eſſe opus eo voto. Ita *Nauar. l. 3. conſ. in poſteriori edit. tit. De conuerſ. coniug. conſil. 13. n. 5. & 6.* Idque probat, quia ſicut ſe habet introitus vxoris in religionem ad introitum mariti profiteri volentis, ita votum continentiæ vxoris ad ordines viri. Quia ſicut in priori caſu 4

ſufficit ille introitus,ita in poſteriori hoc votũ.At quan-
do vxor eſt ſenex non obligatur ingredi religionem, vt
vir profiteatur. Ergo nec tunc tenetur continentiam vo-
uere,vt vir ad ordines promoueatur.

5 IV. Sent.ſic diſtinguit, ſi vxor ſit iuuenis & ſuſpecta
de incontinentia, opus eſt vt religionem ingrediatur,
quo poſſit licitè vir ad ordines promoueri: ſecus ſi iuue-
nis ſit, ſed non ſuſpecta,tunc enim ſatis eſt votum caſti-
tatis in ſeculo:quamuis ad profeſſionem viri ſemper ne-
ceſſaria ſit profeſſio vxoris iuuenis.Quia in vxore iuue-
ne id expreſſè petitur ad viri profeſſionem, *c.Vxoratus,c.
Cum ſis,c. Ad Apoſtolicam,de conuerſ.coniug.* At ad viri or-
dines id non petitur *d.c.Coniugatus, eo tit.* ſed ſolius voti
continentiæ vxoris mentionem facit textus.Ita ſentiunt
*Ioan.And.eod.c.Coniugatus,in fine,& ibi Anchar.ſine.Cardin.
q.4.idem Cardin.c.Ex parte,el 1.nu.vn.oppoſit.vn.verſ. Sed pro
intellectu,de conuerſ.coniug.*

6 Vltima ſent (quam cæteris probabiliorem exiſtimo)
ſic diſtinguit. Si vxor eſt ſenex non ſuſpecta de inconti-
nentia,ſufficit votum continentiæ ipſius in ſeculo,ſecus
ſi iuuenis,tunc enim deſideratur ingreſſus ipſius in reli-
gionẽ.Sicut diſtinguunt textus *c.Vxoratus.c.Cum ſis,c. Ad
Apoſtolicã,de conuerſ.coniug.*vt vir ingrediatur religionem.
Quare ſent.hæc idem prorſus petit in vxore,ſiue vt vir
profiteatur,ſiue vt ad ordines aſcendat.Prob.ex *c. Epiſ.d.
77.*quod eſt deſumptum ex *Conc. Agathenſi,c.16.& 17.ibi:
Sanè ſi coniugati iuuenes conſenſerint ordinari, etiã vxorum vo-
luntas ita requirenda eſt, vt ſequeſtrato manſionis cubiculo, reli-
gione promiſſa, poſtea quàm pariter conuerſi fuerint, ordinentur.*
Nec valet expoſitio *gloſſa ibi.verb.Religione,& Turrec.ibi.nu.
vn.* qui exponunt nomine religionis promiſſæ intelligi
caſtitatem.Quia videtur ea expoſitio ad libitũ.Præterea,
quia ſi vxor iuuenis profeſſi cõpellitur ingredi religio-
nem:à fortiori vxor promouendi ad ordines.Quippe fa-
cilius poteſt clericus ſecularis vxorẽ inuiſere,& conſer-
uato priſtino amore ea familiariter vtetur:vnde poten-
tiſſimo periculo incontinentiæ exponentur: & tantum
aberit vt moraliter loquẽdo ipſe vir clericus factus vxo-
rem inuiſens eius incõtinentiã corrigat,vt potior occa-
ſio incõtinentiæ ſit ipſemet eius curam gerens. Præter-
ea,quia vxor iuuenis quantũuis caſta, eſt incontinentiæ
periculo expoſita manens in ſeculo: eo quod mulieres
inconſtantes & facilè volubiles ſint,*c.Forus,ad fin.de verb.
ſign.*Non ergo credendum eſt,ius canonicum voluiſſe vt
ea manẽti in ſeculo vir ad ordines promoueretur.Et id-
eo huius ſent.ſunt,ex Iuriſperitis,*gloſ.c.Si ſe,verb.Separen-
tur.d.18.& in duplici alio loco*(vt n.2.retuli) poſuit diſiũcti-
uè hanc opinionem,& primam eo.num.2.relatam.*Innoc.
c.Coniugatus,in fine,de cõuerſ.coniug.& ibi Hoſt.fine, Ant.fine,
Abb.n.4.idem Hoſt.c.2.n.1.de cleric.coniug.& ibi Anton.nu.7.
idem Abb.c.1.n.6.de conuerſ.coniug.Dominic.c.Si ſe,d.28.in fin.
Prapoſ.c.Quia ſunt,d.28. Aſtenſ.2.p.ſu.l.8.t.11.ar.2.q.5.Tur-
rec.c.Si mulier,ar.2.n.2.d.28.Roſella,verb.Impedimentum,im-
ped.11.initio.Sylu.verb.Diuortium,q.17.dict.2.& Matrim.8.
q.12.d.4. Armilla verb.Diuortiũ,n.11. Tabiena Matrimonium
1.q.3.n.4.Nau.ſum.c.22.n.52.Lex regia,38.ſi.tit.6.p.1.Greg.
Lop.ibi.verb.Muy vieja:& l.2.verb.En orden,t.10.p.4. Couar.
4.decret.2.p.c.6.§.3.n.3.Ant. Cucus l.5. inſtit.maiorum,t.12.
n.223.* & ex Theologis videtur expreſsè ſentire *D.Th.4.
d.37.q.1.ar. 2. ad 2.*vbi ait vxorẽ de cuius licentia vir or-
dinem ſacrum ſuſcipit,teneri perpetuã continentiã vo-
uere:non tamen teneri religionem ingredi, ſi ſibi nõ ti-
meat de incõtinentiæ periculo. Eiuſque verba tranſcri-
bit *Viguer l.inſtit.c.16.§.7. verſ.9. imped. 4.* & ita videntur
eiuſdem ſent.& eam expreſſe ſuſtinent *Albert. Mag.4.d.
37.ar.4.Palud.4.d.32.q.2.a.2.n.19.& ibi Maioris,q.2.§. Pro
illa rubr.Sot.4.d.27.q.1.ar.4.col.12.verſ. Præterea contra ean-
dem 1.conc.& ad ſi.a.verſ.Quod hic de ſeparatione,& d.38.q.1.
a.2.concl.2. Angles Florib.1.p.* vbi de matrim.*q.1.de eſſentia-
lib.ipſius,d.27.a.3.diffic.9.Palacios 4.d.27.diſp.2.col.24.paulo
ante verſ.Sed quid ſi facta.Ouand.4.d.27.q.vn.ſi. Enriqu.l.12.
de matrim.c.5 nu.10.Corduba ſum.q.178.* (cum quadam ta-
men limitatione,quam ſtatim impugnabo.)*Valentia 4.p.
diſp.10.q.5.punct.3.*vbi de impedim.voti,*in ſi. Azor lib.13.
inſtitut.mor.c.14.q.11.& c.13.q.7.Petr.de Ledeſ. de matrim.q.
53.ar.4.in dub.quod mouet circa 2.ſtatum coniugati,concl.2.&
q.64.a.4.dub.1 concl.7.Barth.à Ledeſ.de ſacram.ord.du.14.col.
vlt.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matr.c.49.col.6.verſ. Adde etiam.*
Temperat *Corduba ſum.d.q.178.* vt intelligatur hæc ſent.
quando vir poſt conſummatum matrim. eſt ad ordines
promouendus;ſi enim nondum conſummatum ſit dicit
in omni euentu deſiderari tranſitum vxoris ad religio-
nem. At profecto fundamento deſtituta eſt hæc limita-
tio,nec rationem differentiæ inuenio,& ideo tenenda eſt
in vtroque caſu ſententia tradita.

Inſuper eſt neceſſaria licentia Epiſcopi:ita vt ea non 7
interueniẽte maneat illæſum matrim. & poterit vir re-
uocari.Ita docet *Maio.l.1.de irregular.c.4.n.9.*Ducituŕque
per *c.Si vir & vxor.27.q.2.*Sed eã minimè deſiderari,pro-
baui hoc 7.l.diſp.32.n.3.& ibi explicui *id c.Si vir & vxor.*

Sed dubitabis,an vir ſacris initiatus ex legitima vxo- 8
ris licentia,manẽtis in ſeculo cum voto caſtitatis,poſſit
ſimul habitare cum vxore? Id enim cõcedit Symmachus
Pontif.& refertur *c.Volumus,d.81.*ibi:*Volumus vt ſacerdotes
probiberi debeant,ne cum mulierib.conuerſentur, excepta dumta-
xat matre,vel ſorore,vel vxore.* At cõtrarium decidi videtur
*c.Epiſc.d.77.*ibi: *Sequeſtrato manſionis cubiculo. Turrecr. eo. c.
Volumus,nu. vn.* refert aliquos velle deciſionem eius tex-
tus referre ad antiqua tẽpora,quibus ſacris initiati vte-
bantur licite matrim. inito. Sed iure optimo eos repre-
hendit:eo quod verba mox ſubiũcta *eo.c.Volumus,* aperte
aduerſentur huic expoſitioni,dum ſubiungitur vxorem
caſtè regendam eſſe.Quare ea diſtinctione vtendũ eſt; ſi
illi coniuges ſuſpecti ſint, nullatenus ſunt permittendi
ſimul habitare:ſecus ſi ſuſpecti minime ſint, tunc enim
ſatis eſt cubiculum ſequeſtrare.Quippe Apoſtoli ſecum
adducebãt vxores,vt eis miniſtrarent,*c.Omnino.d.21.* Ita
docent *gloſ.d.c.Epiſcopus,verb.Sequeſtrato: & d.c.Volumus, in
fin.*vbi *Hugo:& ibi Archid.n.vn.Dominic.n.vn. Turrecr.n.vn.
Abb.ca.Coniugatus,n.5.de conuerſ.coniug.Franc. Marcus deciſ.
734.n.6.p.2.*Addunt(& bene)*Hugo, Arch.Domi.& Turrecr.*
etiam ſi ſuſpicione careant, non eſſe eos permittendos
in eodem lecto,aut in eadem camera eſſe, ſed ſolum in
eadem domo. Imò exiſtimo moraliter loquendo nec in
eadem domo habitare permittendos eſſe,quamuis ex ſe
id ſit licitum.Quia moraliter loquẽdo non vacabit ma-
gno incontinentiæ periculo: aut ſaltem non leuem an-
ſam iniquæ ſuſpicionis & ſcandali præbebit.

Ad argum.n.2.propoſita conſtat ex dictis n.6.vbi ad- 9
duximus *c.Epiſcopus.d.77.* prohibens promotionẽ viri ad
ordines,niſi vxor iuuenis profiteatur:ibiq; probauimus
textus diſtinguentes ad profeſſionem viri,inter vxorem
iuuenem & ſenem, è fortiori habere locum, vt vir ma-
nens in ſeculo ad ordines promoueatur. Quare iuxta
hanc diſtinctionem eſt accipiendũ *c.Coniugatus,de conuer.
coniug.* dum ſolius voti caſtitatis vxoris meminit ad viri
promotionem:intelligitur enim,quando vxor eſt ſenex,
nec de incõtinentia ſuſpecta.Et hinc conſtat ſolutio pri-
mi argum.& confirmationis. Ad 2. dic, longe diuerſam
eſſe rationem.Quia vbi vterque voto ſimplici caſtitatis,
communi conſenſu emiſſo, periclitaretur de incõtinen-
tia,eſſet facile diſpenſationis remedium: & ideo id per-
mittitur: at vbi iam vir in ſacris eſſet conſtitutus, nullo
pacto expediret diſpenſare vt ad vxorẽ rediret. Et ſi ar-
gumentum vim aliquam haberet,probaret pariter inte-
grum eſſe viro ad religionem tranſire, de licentia vxoris
iuuenis promittentis in ſeculo continentiam.Ad argum.
n.4. propoſitum reſp.negando eam ſimilitudinem.

QVÆSTIO poſterior. An vir ad ordines promotus ſo-
la ſpontanea vxoris licentia,abſque alijs iure requiſitis,
poſſit ab ea,aut ſaltẽ ex iudicis officio,ad conſortiũ con-
iugale reuocari?Et poſſe hũc profeſſum reuocari, tenent
*Sotus 4.d.27.q.1.a.3.col.12.paulo ante verſ. Et per hæc ſoluitur
& Barth.à Ledeſma de ſacr.ordinis, dub.14.col.vlt.* & nullam

reddunt

reddunt rationem. At ea poteſt reddi. Quippe cum iure præſcripta ad legitimam viri promotionẽ ſeruata non ſint, licentia ab vxore promotioni præſtita non obſtabit iuri ipſius ad reuocandum. Et confirmatur ex *c.1. de conuerſ.coniug.* vbi reuocatur ex licẽtia vxoris profeſſus, quod illa non vouiſſet caſtitatem: prout iure præſcribitur.

11 Alij verò dicunt, vxorem conſentientem cenſeri ſe ad caſtitatem obligare: ac proinde tenentur dicere non ſupereſſe illi ius reuocandi. Cum ius non habet ad cohabitationem, vel vt ſibi reddatur debitum: eo quod communi conſenſu ſe ad caſtitatem aſtrinxerint, ac vir ſtatum mutarit. Quamuis ex Doctoribus, quos referã, ſoli *Cardin.* & *Palud.* explicent non habere vxorem ius reuocandi. At omnes, quos referam, dicunt cenſeri vxorem obligatam ad continentiam, carereque vſu coniugij, ad quod conſequitur carere quoque iure reuocandi. Ita docent ex Theologis *D.Th.4.d.37. q.1.a.2. ad 2.& ibi Ricar. a.2.q.2.corp.Palud.q.1.a.1.n.9.&d.32.q.2.a.2.n.19.D.Ant. 3.p.t.1.c.8.fin.Viguerius lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.9.imped.4. Veracr.1.p.ſpec.ar.37.concl.5.Azor l.13.inſtitut. moral.c.14.q.1. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.224.n.3.*& ex Iuriſperitis, *Cardin. c.Coniugatus, in fin.de conuerſ.coniug.& ibi Henric.n.5.Domin. c.Quia ſunt, d.28.ad fin.& ibi Turrecr.n.4.idem Turrecr. c. Si mulier, a.1.n.1.d.28. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.tit.22.a.2.q.1.Syluest. Matrimonium 8.q.12.dict.3.Maior.l.4. de irregular.c.34.n.4.*

12 Sed mihi placet hæc diſtinctio, ſi vxor cõſenſum præſtitit, non ignara iuris ſtatuẽtis quid ipſa efficere debeat, vt vir legitimè promoueatur ad ordines, nullatenus reuocabitur vir eius ſolo conſenſu promotus ad ordines: ſecus ſi id ius ignorauit. Ita docent *gloſſ. c. Seriatim, verb. Poſt mortem.d.32.Henric.c.Vxoratus, n.12. de conuerſ. coniug. Angelus Matrim.4.n.9.* Et ratio eſt, quod quãdo ius ignorauit, non cenſeatur votum continentiæ emittere, nec ad illam ſe obligare: ac proinde ius cõcedit reuocationem, quando vxor incontinentiæ periculum patitur, vt conſtat ex *c.1.de conuerſ.coniug.* vbi ſtatuitur virum de vxoris licentia profeſſum, ad ipſam reuocãdum: eo quod nulla illa caſtitatis voto ſe ligarit. At quando vxor dicti iuris conſcia fuit, eo ipſo quod licentiam conceſſit, cenſetur vouere caſtitatem. Sicut in omnino ſimili, nẽpe, in viro profeſſo de licẽtia vxoris in ſeculo abſque voto caſtitatis manentis, probauimus hoc 7.l.diſp.33.n.14. iuxta ſaniorem ſent. poſſe virum reuocari, quando vxor concedens licentiam, ius ignorauit, ſecus quando ſciuit, & in hoc poſteriori euentu cẽſeri illã vouere caſtitatem. Hæc autem reuocatio viri ad vxorẽ, quæ iuris ignara licentiã conceſſit, non fit iure actionis cõpetentis vxori: eo quod actione priuetur per licentiam, quam ſponte conceſſit: ſed ex officio iudicis: qui ne vxoris continentia periclitetur poteſt virum nõ ſeruata forma iure præſcripta ad ordines promotum reuocare ad vxorem. Sicut iuxta veriorem ſent. idẽ diximus de profeſſo ex ſimili vxoris licentia, hoc 7.l.diſp.33.n.18. Quod docet in proprijs terminis *Angelus Matrim.4.n.9.* Quare ſicut ea diſp. 33.n. 24.& 27. diximus vxorẽ, quæ iuris conſcia dedit viro licentiam profitendi, cogendã eſſe ad profitendũ, ſi iuuenis erat, aut ſuſpecta de incontinentia, ſi autẽ ſenex, & non ſuſpecta, cogendã eſſe vouere caſtitatem. Ita in hoc euentu dicendum eſt, retenta ſent. quam n.6. amplexi ſumus, dicente hoc deſiderari ad legitimã viri promotionem ad ordines: & ita docet *Azor lib.13.inſtitut. moral. c.14.q.11.* Cum tamen ſit valde probabile (vt num. 2. diximus) ſufficere ad ordines viri, vt vxor, qualiſcunque ſit, voueat continentiam: erit ſimiliter valde probabile, ad hoc ſolum cogendam eam fore. Tandem hic ad ordines promotus de licentia vxoris, & ad ipſam reuocatus ex officio iudicis tenebitur reddere, nõ tamen poterit petere. Sicut diſp.33.n.6. id diximus de ſimili profeſſo. At vxor non tenebitur ei reddere, vt probaui diſp.præced.n.22.

13 Ad arg.& confir.n.10. propoſita conſtat ex dictis nu. præced. Probãt enim quãdo vxor iuris ignara fuit reuocãdũ virũ ex iudicis officio &c, ſic intelligitur ille textus.

DISPVTATIO XL.

An vxor, cuius licentia vel diſſimulatione vir ad ordines ſacros promotus eſt, ita teneatur ad caſtitatem, vt viro defuncto nequeat validum matrimonium inire?

SVMMARIVM.

An vxor, quæ voto emiſſo dedit licentiam viro ad ordines, poſſit eo mortuo, valide matrimonio copulari? Refertur quædam opinio, n.1.
Refertur ſententia Authoris, tam inter Latinos quàm inter Græcos, 2.
Impugnata ratione ab aliquibus tradita, ponitur vera huius ratio, 3.
An id procedat, quando vxor licentiam non conceſſit? 4.
Quid, ſi diſſimulauit, vel fuit metu aut dolo extorta licentia? 5.
Quid ſi vxor non voueat caſtitatem, ſed ſolum licentiam concedat? 6.
Quid, ſi vxor ius ignorabat? 7.

IN hac diſp. quibuſdam placuit, vxorẽ quæ voto caſti- 1
tatis emiſſo licentiam cõceſſit viro ordinis ſacri aſſumendi, non reddi inhabilem matrim. ineundo poſt viri obitum: ſed ſolum eam peccare contra votum. Et ratio eſt, quia cum id votum ſimplex ſit, impedit quidem, ſed non dirimit matrim. ſubſequens. Ita cenſent aliqui antiquiores, teſte *gloſſ.c.Si ſe, ad fin. d. 28.*& textus oppoſitum probantes explicant, quãdo mulier profeſſa eſt. Idem ſequutus eſt *Sotus l.7.de iuſt.q 5.a 3.in ſolut.ad 2.in fin.* ea ſola ductus ratione, quod nõ ſit, cur id votũ efficiatur ſolemne: non tamen meminit textuũ oppoſitum decidentium.

Verum dicendum eſt, id matrim. fore irritum. Id enim 2
probat textus *c.Quia ſunt, d.28.* quod eſt *D.Greg. Põtif.l.2. epiſt.59.* vbi eſt caſus, vxor conſcia promotionis viri ad ordines, mortuo viro iam facto diacono, ad alias nuptias trãſiit, & ait *D.Greg.* ibi: *Si in cõiugio diaconi mulierem, de qua agitur, fuiſſe conſtiterit, ij qui malè ſociati ſunt, diſiungantur.* Vbi *gl.verb.Fuiſſe,* ait, ſupple, & ipſum ordinatum vxore ſciente, & *c.Si ſe d.28.* quod eſt ex cõc. Aurelian. ibi: *Si ſe cuiquã mulier duplici coniugio presbyteri vel diaconi relicta, coniunxerit, ſeparẽtur.* Colligitur etiam ex *c.Si qua vidua, d.28.* quod eſt ex Conc. Martini Põtif, & ex *c.Seriatim, in fi.diſt, 32.* quod eſt deſumptum ex Leone Pontif. contra Epiſt. Nicetæ Abbatis. Et vltra omnes DD.n.ſeq. allegandos, qui hoc tanquam certum ſupponẽtes, diſputant de eius ratione, tenent *Hoſt.c. Ad Apoſt.n.1.de conuer.coniug. Ioan. Andr. c. Cum ſis, ad fin.eo.ti.& ibi Ant.ſin.Franc.c.vn.n.3. de voto.in 6. Turrec.c.Seriatim, a. 4. n. 7. d. 32.*& dicit eſſe rem certam. *Azor, l.13.inſtitut.moral.c.14.q.11.* Et idem eſt apud Græcos, quia licet illi non promittant continentiam reſpectu præſentis matrim. at promittunt reſpectu futuri. Sic *gl.c.Quoniam, verb.Continentes, d.28.Gaeta repetit. c. Ad limina.30.q.1.§.4.n.469.contra* Archid.*eo.c.Quoniam, in fine,* dicentem non habere locum apud Græcos, quod ipſi ad ordines promoti minimè voueant continentiam.

Diſcrepant autem DD. in huius ratione reddẽda. Qui- 3
dam enim id euenire dicunt, quod vir & vxor actiones communicent *c.Martinus, de cognat.ſpirit.* Atque ſubinde ex ſolẽni voto tacitè emiſſo à viro in ſacri ordinis ſuſceptione, redundat per actionum communicationem, vt vxoris votum ſimplex efficiatur ſolẽmne. Ita docẽt gloſſa aſſerens id poſſe dici, *c.Seriatim, verb.Poſt mortem. d. 32. Hoſt.c.1.in fin.de conuerſ.coniug.& ſum.eo.t.nu.3.* vbi *Goffred.in ſum.n.fin. Abb.c.Conſtitutus, n.6.eo.t. Arch.c. Quia ſunt, n. 3.d. 28.& ibi Dominic.in fine. Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.11.a.2.q.9.& t. 22.a.2.fin.l.reg.40.t.6.p.1.& ibi Greg.Lop.verb.Que ha en ſi la orden.Gaeta repetit.cap. Ad limina.30.q.1.§.4.num.469.*& ex Theologis *D.Bonau.4.d.37.in expoſit. lit.* limitans quando licentia conceſſa eſt in conſpectu perſonæ publicæ. *Palud.4.d.38.q.2.art.5.num.31.concluſione 1.D.Antonin.3.p.tit 1.cap.8.fine.* Sed hanc rationem reprobaui hoc 7.lib.diſp. 32.num.8. Et ideo legitima ratio cur hoc matrim. irritum ſit, non eſt votum ſimplex vxoris effici ſolemne per actionum communicationem. Sed quia Eccleſiaſtica cõſtitutio, ob reuerentiam ordinis aſſumpti à viro, & licentia vxoris vouentis caſtitatẽ, reddidit eam ad ſubſequẽs matrim. inhabilem. Sic ait poſſe dici *gloſſa c.Seriatim, verb. Poſt mortem.d.32.*& tenent *gl.cap.Si ſe, in fin.d.28.Hoſt.ſum. t.de voto.§.Vtrum & per quem, n.18.verſ.Igitur ſi coniugatus.* Et

hanc quoque rationem reddidit l.reg.40.proximè alleg. Et in hanc partem declinare videntur Monald. ſum. vbi de voto tit.de voto coniugatorum,verſ.Item ſi clericus eſt Occidentalis, Azor.l.13. inſtitut. moral.c. 14 q. 11.relata enim vtraque ſententia,hanc referunt in vltimo loco.

4 Aliqui hoc extendũt, vt ſit irritum quoque matrimonium vxoris poſt obitum viri contractum, quando vir ea reluctanti eſt ſacris initiatus. Sic tacito nomine refert aliquos ſentire Azor lib.13.inſtitut.moraliũ,cap.14.queſtion.11. Quod rationi valde diſſonum eſt. Ratio enim minimè patitur, vt ex viri delicto, contra eius voluntatem promoti, id detrimentum vxori innocenti ſubſequatur. Quare meritò D.Th.4.diſt.37.queſt. 1.a.2.ad 4. dixit non videri ad aliquid vxorem obligandam, abſque cuius cõſẽſu vir promotus eſt. Et glo.c.Quia ſunt,diſt.24.verb.Fuiſſe, intelligit eum textum irritantem matrimonium vxoris, quando eius conſenſu ſaltem tacito vir initiatus eſt.

5 Alij id extendunt ad vxorem, quæ nec expreſsè conſenſit, nec diſſenſit, ſed cõſcia promotionis viri ad ordines diſſimulauit, eo quod tunc cenſeatur vouere continentiam. Ita docẽt gloſ.c.Quia ſunt, verb.Fuiſſe,diſt.28.& ibi Archid.num.ſin.& ibi Dominic.ad ſin.Hoſtienſ.ſum.t.de voto.§. Vtrum & per quem,n.18.verſ.Igitur ſi coniugatus, Hẽricus cap. Cõiugatus,n.5.de conuerſ.coniug. Aſtenſ.2.p.ſum.lib.8.t.22.a.2. q.2. Supplem.ſum.Piſanæ,verb.Impedimentum,imped.11.nu.2. Turrec.c.Si mulier,a.1.n.1.in ſolut.ad 1.& in fine totius ar.d.28. lex reg.40.tit.6.p.1. Idemque cum hac limitatione, quãdo vxor ſciuit ius, tenent Henric.c.Vxoratus,n.12.de cõuerſ.coniug.D.Ant.3.p.t.1.c.8.fin.Gaeta repetit.c. Ad limina,30.q.1.§. 4.q.195.n.469. Sed hoc non credo, exiſtimoque vxorem diſſimulatem id non pati detrimentum. Sicut nec pateretur concedens licentiam dolo vel metu extortam. Sola enim diſſimulatio in re tam ardua non reputatur cõſenſus: nec iuri vxoris præiudicat, vt probaui diſp.38.nu.15.

6 Id tamen concedo his DD. quando mulier conſenſum præſtitit promotioni viri, quamuis nullum emitteret votum caſtitatis. Redderetur enim inhabilis ad aliud matrimonium. Quia textus c. Quia ſunt d.28. id matrimonium irritans non meminit voti: nec hæc irritatio ex voto prouenit, ſed ex Eccleſiæ conſtitutione (vt n.3. probauimus.) Et ita docet gloſ.d.c.Quia ſunt,in fine. Et à fortiori DD. allegati num. præcedenti.

7 Tãdem omnia prædicta temperant quidam Doctores volentes vt tunc matrimonio ineũdo reddatur inhabilis vxor promotioni conſentiens, quando fuit conſcia iuris reddentis eam inhabilem, & adhuc conſenſum præſtitit, ſiue cum voto, ſiue abſque voto. Non enim rationi conſonat vxorem huius, ſibi detrimenti ſubſequuti ex illius licentiæ cõceſſione, illud perpeti. Et ita docẽt Hoſt.c. 1.de conuerſ.coniug.in fine:& in ſum.eod.tit.n.3.& ibi Goffred. in ſua ſum.in fin. Aſtẽſ.2.p.ſum.l.8.t.11.a.1.q.9.& t.22.ar.2.fin.Gaeta repetit.c. Ad limina.30.q.1.§.4.n.469. & eſt opinio pia, ac probabilis. At verius eſt, id procedere quamuis vxor iuris ignara eſſet. Quia textus indiſtincte loquũtur. Preterea, quia non video rationem, cur ad hoc impedimẽtum dirimens deſideretur ſciẽtia iuris, cum id nõ proueniat ex volũtate vxoris, eiuſque voto, ſed ex iure Eccleſiaſtico (vt n.3. diximus.) Et in cæteris impedimẽtis dirimẽtibus ea ſcientia nõ deſideratur. Ita D. Bonau.4.d.37.in expoſit.lit.Turrec.c.Seriatim, a.4.n.7.diſt. 32. & in hãc partem inclinat, licet dubius Greg.Lop.l.40.verb.Nõ vale,tit.6.p.1.

DISPVTATIO XLI.

Quid exigatur, vt integrum ſit marito ad Epiſcopi aut Cardinalis dignitatem iure promoueri?

SVMMARIVM.

Quid exigatur, vt vir fiat Epiſcopus? Refertur quadam opinio, num. 1.
Proponitur ſententia Authoris, n 2.
An ſi vxore vouente in ſeculo caſtitatem, cum vetula ſit, vir profiteatur, & iam profeſſus, ſit in Epiſcopum promouendus, deſideretur vxorem profiteri? num. 3.
Quid exigatur, vt vir fiat Cardinalis? num. 4.

1 QVIDAM cẽſent idem ſufficere, ac neceſſarium eſſe, vt maritus ad Epiſcopi dignitatem promoueatur: quod ſufficit, & neceſſarium eſt, vt vir trãſeat ad religionem, nimirum, ſi vxor ſit ſenex, vt ea voueat caſtitatẽ in ſeculo: ſi autem iuuenis, vt tranſeat ad religionẽ. Ita cenſent gl.c.Sanè,in fin.de cõuerſ.coniug. Sotus 4.d.27.q.1.a.4.ad ſin.in verſ. Quod hic de ſeparatione. Angles Florib. 1.p. vbi de matrim.q.1.de eſſentialib. ipſius d.27. ar.3.diffic.9. & ad d.c. Sanè, petens ad id ingreſſum vxoris in religionem reſpõdet gl.finalis,ibi, intelligi de vxore iuuene, & eſt probabile.

2 Sed multo verius eſt, ſemper eſſe neceſſariam profeſſionem vxoris in religione, vt poſſit vir ad Epiſcopatum promoueri. Id enim videtur decidi c.Sanè,de cõuerſ.coniug. ibi: *Prohibemus ne vxoratũ præſumatis in Epiſcopum ordinare, niſi vxor prius profeſſa continentiam, ſacrum ſibi velamen imponat, & religioſam veſtem vel vitam aſſignat.* Et ratio eſt, propter ordinis Epiſcopalis excellentiã, & vt auferatur occaſio, vt Epiſcopus viſitetur à feminis. Et ideo hanc ſententiã ſuſtinent, ex iuriſperitis, gloſ.c.Si ſe,verb. Separentur, d.28.& c.Quia ſunt, verb.Nec religioſam, d.28. Inno.c.Cum ſis, in fine,& c.Coniugatus,n.vn.de conuerſ.coniug. Hoſtien.ſum.eo.t. n.5.& c.Ad Apoſtolicam,n.1.& c.Sanè,in fine,de conuerſ.cõiug. Ioan.And.d.c.Coniugatus in fine.& d.c.Sanè,n.3.& ibi Anton. n.3. Abb.n.2.Card.n.2.q.1.Anchar.ad fin.idem Abb.c.1. nu.6. eod.tit.idem Card.c.Ex parte,el 1.n.vn.oppoſit. vn.verſ. Sed pro intellectu,eod.t.Hẽric.d.c.Cõiugatus,n.4.Dominic.c.Si ſe, n.vn. d.28. Monald.ſum.vbi de voto,tit.De voto coniugatorũ,verſic. Item licet aliqui dixerint.Roſella,verb.Impedimentum,imped.11. init. Angelus Matrimonium 4.n.8.Supplem.ſum.Piſanæ, verb. Impedimẽtũ,imped.11.ad ſin.Sylueſt. Matrimoniũ 8.q.12. dict. 4.& verb.Diuortiũ,q.17.dict.2.Armilla ibi,n.11.Tabiena Matrimonium 1.q.3.n.4.Turrecr.c.Si mulier,ar.2.n.2.d.28.Couar. 4.decret.2.p.c.6.§.3.n.3.Brunel.de ſponſalib.concl.30.nu.7.fine. Greg.Lop.l.2.verb.En orden.t.10.p.4.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.q.195.n.468.Ant.Cuc.l.5.inſtit.maior.t. 12. num. 223.& l.4.tit.12.n.193.Fr.Marcus deciſ.734.n.6.p.2.Maiol. l.1.de irreg.n.34.n.2. Et ex Theologis, Maioris 4.diſt.32.q.2. §.Pro illa rubr.Palacios 4.d.27.diſp.2.col.24.verſ.Sed quid ſi facta, f. 584. Azor lib.13.inſtit.moral.c.13.q.7. Petr.de Ledeſ.de matrim.q.64.a.4.dub.5.concl.6.Lud.Lop. 2.p. inſtruct. vbi de matrim.c.49.col.6.verſ.Adde etiã. Et eſt cõmune placitum.

3 Hinc infertur, viro effecto religioſo, vxore vetula manẽte in ſeculo cum caſtitatis voto, ſi vir ad Epiſcopatum prouehendus eſſet, neceſſarium fore vt vxor illa religionem ingrediatur. Conſtat ex dictis num. præced. & docet Anchar.c.Sanè,ad finem,de conuerſ.coniug.

4 Tandem dubitatur, quid deſideretur, vt poſſit maritus ad Cardinalis dignitatem promoueri? Ioan.Andr.c.Sanè,in fine,de conuerſ.coniug. indeciſum reliquit, vt Pontifex ſtatueret: additque honeſtum fore vt idem ſeruetur, quod n.2. diximus exigi, vt vir Epiſcopus crearetur: nimirum, vt qualiſcunque ſit vxor, religionem ingrediatur. Quod Cardinales in ſuis titulis habeant benedictionem quaſi Epiſcopalem, vt notatur c.His quæ,de maior.& obed. & illũ omnino ſequuntur Ant.eo.c.Sanè,in fin.Abb.n.3. Card.in fine Anchar.fin. Sed Maiol.l.1.de irreg.c.34.nu.2. quæſtionem hanc decidit, aſſerens ſemper deſiderari ingreſſum vxoris in religionem. Sed exiſtimo non amplius deſiderari, quam ad ordines à viro aſſumẽdos. Quod non inueniam textum aliquid ſpeciale in hoc caſu decidentem: nec rationem, quæ ad aliud ſentiendum cogat.

DISPVTATIO XLII.

Vtrùm per contractum matrimonij validum amittat clericus in minoribus conſtitutus beneficia?

SVMMARIVM.

Per ſponſalia non amittit clericus beneficia, nec illis eſt priuandus. num. 1
Quando beneficia non vacant ipſo iure, poteſt beneficiarius lite pendente, antequam priuetur, ipſa reſignare, non obſtante quod alius ea impetrarit, ſi clericus iis priuetur. Et non obſtante ea impetratione, ſi Epiſcopus poſſet diſpenſare, vt ille obtineret beneficium, non impediretur ea diſpenſandi facultas, num. 2.
An beneficia vacent per matrimonium, non expectata iudicis ſententia? Refertur quadam opinio, 3.

Proponitur

Proponitur ſententia Authoris,n.4.

Vacant beneficia,quamuis matrimonium non ſit conſummatum,5.

Nec recuperat ea ſponſus ſponſa profitente,6.

Admittuntur etiam ius ad rem,acceſſus & regreſſus ad beneficia,7.

Quid, ſi illegitimus, aut alias inhabilis impetraret diſpenſationem ad beneficium,vel quiſquam ad plura,an mox iniẽs matrimonium perdat valorem diſpenſationis,ita vt ipſi facto viduo non proſit? Refertur quadam opinio,8.

Sententia Authoris traditur,& qualiter diſpenſatio non conferat ius ad rem,9.

Clericus valido matrimonio copulatus peccat mortaliter,ſi retineat beneficium,10.

Poſſunt eius beneficia,tanquam vacantia, ſtatim impetrari, & alteri conferri,11.

Si retineat beneficium,tenetur fructus reſtituere,12.

Nec pote[illegible]gnare in fauorem alterius,13.

Coniugatus eſt incapax beneficij, & laicus quamuis ſtatim initiandus, 14.

An hic recipiens beneficium,aut alij inhabiles iuuentur regula de triennali poſſeſſore? 15.

Quid,ſi coniugatus voueat caſtitatem,an tunc ſit beneficij capax? n.16. & ibi, an ſit capax, quando vxore adulteranti ad ordines promouetur.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare,vt coniugatus obtineat beneficium? Refertur quadam ſententia,17.

Broponitur ſententia Authoris. Et explicatur c.Ioannes, de clericis coniugatis,18.

Soluuntur argumenta. Et enodantur c. Si quis verò, d. 32. & c. Quia tua. 12. q. 1. n. 19.

1 HActenus egimus qualiter ordo impedimentũ præſtet matrimonio,illíque ſuperuenire poſſit.Iam diſputandum occurrit de damnis,quæ clericus ad matrimonium tranſiens incurrit. Inter quæ principem locum obtinet beneficiorum amiſſio Et præſens diſputatio tractat, qualiter amittantur,quando matrim.eſt validum: ſubſequens autem,quando eſt irritum.In præſenti ergo diſput. conſtat apud omnes.beneficia nequaquã amitti per ſponſalia de futuro. Quia ſicut per adeptionem poſterioris beneficij incompatibilis prius minimè vacat, dum plenè non eſt poſterioris obtenta poſſeſſio,*c.Commiſſa,de elect.in 6*:ita per ſponſalia, quæ ſtatum plenè incompatibilem nõ inducunt,ſed ſolum via ſunt ad illud comparandum,non vacant beneficia. Atque ita docent *Ioan. Andr.c.1.n.1. & c. Ioannes,n.23.de cleric.coniug. Ant.eo.c.1.n.6.& eo.c. Ioannes, n.19. Abb eo.c.1.n.5. Anch.eo.c.1.ad fin.& eo c.Ioannes.nu 14. Card.eo.c.1.n 2.q.2.& d.c.Ioannes,n.8.q.11. Imola eo.c.1.n.4. & eo.c.Ioannes,n.24.& Clem.Gratiæ,n.25.de reſcrip.Henric.c. de diuerſis,n.10.de cleric.coniug.Franc.c.vn.in princ.n.3.de cleric.coniug.in 6.& ibi Domin.in prin n.3. Anchar.n.1.notab.1. Philip.Prob.ibi,addit.ad Monachum n.10. Gygas de penſionib. q.54.n.7.Staphilæus de lit.gratiæ, vbi de variis modis vacationis 5.vacationis,modo,n.5.Bernard. Diaz.pract.canon.in noua edit.c.80.n.6.& ibi Salzedo in addit.verb. Beneficia, Rebuff. de pacif.poſſeſ.n. 187.& praxi beneficiorum,reg.de public.reſignat. gl.18.n.40.Benedict.Capra repet.Clem.Gratiæ,de reſcript.n.45. Roſella verb.Clericus 4.n.22. Sylu. Beneficium 3.q 22. Armilla verb.Beneficium,n.20. Tabiena Beneficium 2.q.12.n.14. Bermondus de publicis concubinariis.§.Qui verò ſolutus eſt,ſi continere nolit,n.2. Aufrerius deciſ. Tholoſana 240.n.3. Nau.ſum.c. 25.Hiſp.n.119.Lat.n.120.Couar.4.decr.2.p.c.6.§.3.n.4.Minchaca de ſucceſſionum creat.l.3.§.22.n.47 Iulius Clar.li.5.recep. § fin.in pract.crimin.q.73.n.3.Ant. Gabr.to.1.commun.in mea edit.l.2.f.67.verb.Beneficiatus.Perez l.5.ordinam.t.1.l.1.fol.4. §.Tamen ſponſalia.Maſcard.de probat.concl.182.n.1.& vlt.* Et ex Theologis, *Azor l.13.inſtitut.moral.c.13.q.6.& 8. Emanuel Sa ſum.verb.Beneficium,n.24.Manuel 1.to.ſum.2.edit.ca. 30.fine.Vega 1 to.ſum.c.36.caſu 20.§. Alo ſexto.Lud.Lop.1.p. inſtruct.c.256.col.5.§.Interim iſthinc pullulat.* Et *2.p.cap.49.de matrim.paulo ante tit.de impedimento conſanguinitatis.* Additque ſecundum omnes priuandum eſſe hunc clericum beneficiis. Sed neminem inuenire potui id dicentem:nec eſt verum. Quia nec eſt textus id probans: nec ratio id ſuadens. Cum hic minimè delinquat,& nondum ſtatum incompatibilem aſſumpſerit.

2 Difficultas autem eſt, quando clericus validum matrimonium init, an eo ipſo beneficia amittat, an potius ſententia iudicis priuans deſideretur? Magni enim effectus eſt,vtrum horum dicamus.Si enim ipſo iure vacent beneficia, nullatenus poterit contrahens matrim. ea renuntiare. Ea quippe eſt regula, vt priuatus ipſo iure beneficio, non poſſit in fauorem alicuius reſignare. Quod nullum ius in id beneficium ipſi ſuperſit. Et ita multis citatis, & aſſerens eſſe omnium, docet *Flamin.l.3. de reſign.benef.q 1. n.21 & duplici ſeq.* At ſi non ipſo iure vacent,donec priuetur, poterit ante priuationis ſententiam, adhuc lite pendenti ea in alterius fauorem renunciare. Nam priuandus per ſententiam beneficio, vt qui eo adepto homicidium admiſit, aut aliam irregularitatem contraxit, poteſt lite adhuc pendenti ante ſentẽtiam reſignare in fauorem tertij. Quia donec priuetur, eſt ſuum beneficium illud. Vt cum *Gloſſ. cap.2 verb. Finita,vt lite pendenti,* tradunt *multis aliis allegatis,Rebuff de pacific.poſſeſſor.n. 261. Couar. Clem.Si furioſis de homicid.2.p.§.3.n.7 Flamin.de reſign.benef.l.3.q.16. n.8.Enriqu.l.13.de excommun.c.56.n.4. Zauallos in ſuis quæſt. pract.q. 147. n. 7.* Et ita hanc differentiam in his terminis clerici beneficiarij ineuntis matrimonium docẽt *Barnardus Diaz pract. can.in noua edit.c.80.n.5. Zauallos ea.q.147. n.6.* Et videndus eſt omnino *Flamin. d.q. 16. per totam,* vbi latiſſimè de hac reſignandi facultate tractat.Imò ſi poſſet Epiſcopus diſpenſare, vt ille delinquens retineret id beneficium, id vtique poſſet, non obſtante quod alias à Pontifice id beneficium impetrarit, poſt delinquentis priuationem ſibi conferendum: ſicut & ipſe delinquens poſſet non obſtanti ea impetratione reſignare in fauorem tertij. Quia impetrans non obtinuit ſimpliciter illud beneficium,ſed ſub ea conditione,ſi homicida, aut alius delinquens illo priuaretur. Quam priuationem impediuit diſpenſatio Epiſcopi, aut ipſius delinquentis reſignatio. Ita docet *aliis citatis,Couar.eodem num.7.*

Hoc ergo ſuppoſito, quidam aiunt per contractum 3
matrimonij validum non vacare ipſo iure beneficia, ſed expectandam eſſe iudicis ſententiam. Sic videtur ſentire *gloſſ.c.Coniugatus,verb. Ad ſacros,de conuerſ.coniug.* vbi dicit clericos in minoribus conſtitutos ineuntes matrimonium debere beneficiis priuari.Et tenent expreſsè *Alex.Carrer. l.3.de ſponſalib.c.3. Manuel tom.ſum.2.edit.c 224.n. 1.* Et poteſt probari, quia communis ſententia habet non vacare beneficium ante ſententiam, quamuis canon ſtatuat ipſo iure amitti: addátque,abſque alia declaratione. Vt poteſt videri apud *Couar.4.decret.2.p.c.6.§.8.num.10.* Secundò ex *c.1.de cleric.coniug.* ibi: *Si qui clericorum infrà ſubdiaconatum acceperint vxores,ipſos ad relinquenda beneficia Eccleſiaſtica,& retinendas vxores, diſtrictione Eccleſiaſtica compellatis.* Et *cap. Quod à te,eod.tit.* ibi: *Beneficiis ſunt priuandi.* Quibus in textibus videtur apertè decidi, hunc clericum non eſſe per matrimonium beneficiis ipſo iure priuatum, ſed priuandum.3 quia inhabilitas medio tempore ſuperueniẽs non nocet,ſi habilitas in principio adfuit. *l. Sed ſi in conditione. §.Solemus.ff.de hæred.inſtit.* Sicut obtinens beneficium ante irregularitatem, non id deperdit, illa ſuperuenienti, & reddenti inhabilem ad tunc obtinendum. Cum ergo clericus ille fuerit habilis tempore, quod obtinuit beneficium, non ipſum lædendum dicemus ratione coniugij, quod inhabilem efficit ad tunc obtinendum. Tandem, quia *c.Si qui verò d.32.* quod reperitur *c. Quia tua, 12.qu.1.* & eſt D.Greg. dicitur, clericos in minoribus conſtitutos, qui continere nequeunt, in matrimonium collocandos eſſe,& ſtipendia ſua accepturos.

Nihilominus certiſſimum eſt, per contractum matri- 4
monij validum vacare ſtatim ipſo iure beneficia illius clerici in minoribus ordinibus conſtituti contrahentis. Ratio autem potiſſima ea eſt,quod hoc minimè ſtatutum ſit in pœnam delicti,vt ſic ſententia iudicis deſideretur:nullum enim delictum eſt,hos matrim. inire:ſed id cõſurgit, eo quod ſe vinculo incompatibili cum beneficio ſponte ſua innodet:ac proinde eo ipſo per ſpontaneam dimiſſionem illud videtur repudiare. Contrario enim facto, iure proprio ceditur *l.1. C.de furtis.l. Quod in hærede 9.§. Eligere. ff. de tribun. actione.* Et contrariò renuntiatur beneficio,

& tanquam derelictum habetur, c. Ex tranſmiſſa, de renunciat. & c. Cum renunciatur 32. q. 1. Præterea quia ex tacita conditione cenſetur clericus obtinere beneficium, ne ſtatum incompatibilem eo retento aſſumat. Quare eo aſſumpto deperditur ſtatim beneficium, tanquam conditione deficienti. Et ideò ita ſuſtinent gloſ. c. vn. verb. Clericalis, de clericis coniugatis, in 6. & ibi Ioannes Andr. n. 3. Anch. in 5. q. 2. & n. 1. notab. 1. Prob. addit. ad Monachũ, ibi, n. 10. Dominic. ibi, in princ. n. 3. Franc. ibi, in princ. n. 3. idem gloſ. cap. 1. verb. Relinquenda, de cleric. coniug. & ibi Ioannes Andr. n. 6. Ant. nu. 7. Abb. n. 4. & 5. Anch. n. 2. notab. 2. Card. n. 2. oppoſit. 1. & q. 2. Imola n. 4. Idem Ioann. Andr. c. Ioannes, eod. t. n. 23. & ibi Ant. n. 19. Anch. n. 14. Card. n. 8. q. 11. Imola n. 24. idem Ant. c. Coniugatus, n. 2. de conuerſ. coniug. Speculat. t. de clericis coniugatis, §. vn. fine. Goffred. ſum. eod. t. n. 1. Hoſt. ſum. eod. tit. n. 1. Henricus c. Quod à te, n. 5. & c. Diuerſis, n. 2. eod. tit. Arch. c. Placuit, in fine, d. 32. & ibi Dominic. in fin. Imola Clem. Gratiæ, n. 25. de reſcript. Pariſius conſ. 40. n. 3. vol. 4. Aimon de antiquit. p. 4. §. Videamus, n. 14. Ioan. Lup. rub. de donat. inter vir. & vxo. §. 55. nu. 7. Deciſio Tholoſana 240. & ibi Aufrerius n. 2. Benedict. Capra Clem. Gratiæ, nu. 45. de reſcript. Tiraqu. de retract. lignag. §. 26. gloſ. 2. n. 9. Rebuff. de pacific. poſſeſ. n. 187. & praxi benef. reg. de public. reſign. gloſ. 18. n. 38. Roſella, Sylu. Armilla, Tabiena, n. 1. alleg. Idem Sylu. Cleric. 2. n. 2. verſ. Peccat verò in iſtis. Ang. Cleric. 5. n. 1. Bernard. Diaz pract. can. in noua edit, c. 80. n. 5. & ibi Salzedo in addit. verb. Beneficia. Bermond. de public. concubinar. §. Qui verò ſolutus eſt, n. 1. Gygas de pẽſionib. q. 54. n. 5. & 6. fine. Lud. Gom. regula de annali poſſeſ. q. 21. paulo poſt prin. Staphyl. de lit. gratiæ, vbi de variis vacationis modis, in 5. modo, n. 2. Rauennas in compendio iuris can. tit. de cleric. coniug. Nauar. ſum. c. 25. Lat. n. 120. Hiſp. 119. & c. Quando, de conſec. d. 1. Lat, c. 21. n. 53. & li. 1. conſ. t. de renuntiat. in 1. edit. conſ. 3. n. 1. in 2. conſ. 8. n. 1. Montal. l. 41. gl. vn. tit. 6. p. 1. & ibi Greg. Lop. verb. El beneficio, Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 3. n. 4. Iul. Clarus l. 5. recept. §. fin. in pract. crimin. q. 73. n. 5. Minchaca de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 22. n. 45. Anton. Cuc. lib. inſtitut. maior. tit. 12. n. 215. Perez l. 5. ordinam. t. 1. l. 1. f. 4. §. Hinc infertur. Maſcard. de probat. concl. 182. n. 1. & 2. Maiol. l. 1. de irregul. c. 34. n. 5. Spino ſpec. teſtam. gl. 16. nu. 93. Matienzo li. 5. recop. t. 8. l. 7. gloſ. 12. n. 2. & t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 158. fine. Gutier. l. 2. q. pract. q. 104. n. 3. Ant. Gabr. to. 1. commun. in mea edit. l. 2. f. 67. verb. Beneficiatus, & l. 3. f. 180. verb. Cleric. beneficiatus, Euerard. conſ. 111. circa prin. Flam. de reſign. benef. l. 3. q. 1. n. 28. & l. 4. q. 2. n. 101. & l. 1. q. 1. n. 13. & l. 3. q. 10. n. 2. Zauallos in ſuis qu. prac. q. 147. n. 1. Humada in addit. ad Greg. Lop. l. 41. t. 6. p. 1. n. 2. Et ex Theologis, D. Ant. 3. p. t. 1. c. 8. concl. 1. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 4. Enriq. l. 7. de indulgẽtis, c. 36. n. 1. comment. lit. G. Azor. li. 5. inſtit. moral. c. 8. q. 3. & l. 13. c. 13. q. 6. & 8. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 30. n. vlt. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. vbi de matr. c. 49. col. 6. verſ. Sed & tunc. & 1. p. cap. 256. col. 4. §. Inſuper & circa fructus. Viuald. candel. Sacr. 1. p. vbi de matr. n. 227. Vega 2. to. ſum. c. 36. caſu 2. §. Alo quarto. Et explicant Ant. Cucus, & Azor vtroque loco allegato nulla opus eſſe iudicis ſententia. Et melius id docẽt, quos n. 10. referam, aſſerentes hunc peccare, ſi beneficium retineat.

5 Hoc autem eſt verum, licet matrim. nondum conſummatum ſit. Statim enim ac matrim. per verba de præſenti initur, vacant beneficia. Quamuis enim textus c. 1. de cleric. coniug. decidens clericos per matrim. perdere beneficia, loquatur expreſsè de clericis ducentibus vxores, & vxor maximè in materia odioſa intelligatur iam conſummato matrimonio: at in hoc euẽtu comprehẽditur etiam ſponſa de præſenti nondum cognita. Militat enim eadem ratio: quippe verè eſt aſſumptus ſtatus incompatibilis cum beneficio. Atque ita docent Ioan. Andr. eo. c. 1. n. 1. Hoſtien. ibi n. 2. Ant. n. 7. Abb. n. 5. Anch. ad fin. Card. n. 2. q. 2. Imola nu. 4. Archid. c. Placuit, in fin. d. 32. & ibi Domin. in fin. Henric. ca. Quod à te, n. 5. de cleric. coniug. Speculat. Io. Lud. Domin. Franc. Anch. Philip. Probus, Bernard. Diaz, Salzedo, Staphylaus n. 3. Gygas n. 5. Couar. Aufrerius, Angel. Ant. Cuc. n. 226. Enriq. Viuald. Vega, vbi n. præced. alleg. ſunt. Sylu. verb. Clericus 2. num. 2. verſ. Peccat verò in iſtis, Matienzo li. 5. recop. rubr. t. 1. gloſſ. 1. n. 158. fine. Azor li. 13. inſtitut. moralium, c. 13. q. 8. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. t. 256. col. 4. § Inſuper & circa fructus: Nauar. ſum. c. 25. Hiſpanè n. 119. Latinè n. 120.

Nec clericus hic recuperat beneficium nondum alteri collatum, quamuis ſponſa nondum cognita decedat, aut ad religionem tranſeat. Quod cum ipſum ſemel vacarit, non poteſt ad id abſque noua collatione redire. Ius enim ſemel extinctum non reuiuiſcit ampliùs, licèt cauſa extinguens ceſſarit, c. Quam periculoſum. 7. q. 1. & c. Quæris, de conſecrat. d. 4. & melius clem. Gratia, de reſcrip. vbi habetur cenſeri tacitè renuntiatum gratiæ, vt de beneficio curato alicui prouideatur, per adeptionem pacificam alterius beneficij incompatibilis, quamuis velit hoc beneficium reſignare. Vbi Gloſ. verb. Reſignaueris, infert [illegible] pérépram nõ reuiuiſcere, licet res in priſtinum ſtatum redeat. Ita docent Gloſ. ea. clem. Gratiæ, verb. Reſignaueris. Et ibi Card. n. 10. qu. 17. Paul. ibi. Imola ibi, n. 25. Boniſac. ibi, in fine. Ioan. Andr. c. 1. n. 2. de cler. coniug. & ibi Abb. n. 6. Ant. nu. 7. Anch. fine, Cardin. fine. Imola n. 4. Henricus c. Quod à te, n. 5. eod. t. Archid. c. Placuit, in fine, & ibi Domin. in fine, d. 32. Idem Domin. c. vn. in prin. n. 3. de cleric. coniug. in 6. & ibi Franc. n. 3. Anch. n. 5. qu. 2. Bernard. Diaz, Speculat. Gygas n. 8. Aufrerius n. 4. Angelus, Sylu. Nauar. Couar. n. 6. Salzedo. Maſcard. num. 4. Azor, Lud. Lopez, Viuald. Vega, n. præced. allegati. Iul. Clarus lib. 5. receptarum in pract. criminali. §. finali, q. 73. n. 5. Maiol. l. 1. de irregul. c. 34. n. 5. Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. cap. 30. num. vlt. 6

Admittuntur inſuper per matrim. validum, acceſſus, regreſſus, ac quælibet alia iura ad beneficium Eccleſiaſticum ipſi contrahenti competentia. Vacant enim ſtatim ipſo iure, inſtar beneficiorum. Vt ſi quiſpiam impetrauit reſcriptum ad præbendam vacaturam, & antequam vacaret, iniit matrim. ac defuncta vxore vacauit, non poteſt eam petere. Quia cùm matrim. ſit ſtatus incompatibilis cum beneficio, per ipſius contractum non ſola beneficia, ſed omnia iura ad illa tanquam derelicta habentur. Idque probatur ex clem. Gratia, de reſcript. vbi habetur tacitè renuntiari gratiæ de beneficio curato alicui conferendo, ſi is ante collationem adipiſcatur pacificè beneficium incompatibile: quamuis illud poſtea reſignarit. Vbi Anchar. nu. 6. reddit rationem, nam ſi per acquiſitionem ſecundi beneficij incompatibilis, vacat beneficium prius, à fortiori vacabit ius ad illud. Multo enim fortius eſt ius in re, quam ius ad rem, & faciliùs hoc deperditur, c. Quemadmodum, de iureiur. l. Seruus, cum ibi notatis. C. de pactis. Et probat bene Nauar. c. Si quando, exceptione 6. n. 1. de reſcrip. Sic gloſ. c. vn. verb. Clericalis, de cleric. coniug. n. 6. & ibi Ioan. Andr. nu. 3. verſ. In gloſ. Huic ergo. Anch. n. 5. q. 2. Domin. in prin. n. 6. Philip. Probus ibi, in addit. ad Monachum, n. 16. Ant. c. 1. n. 7. de clericis coniug. Henric. c. Quod à te, n. 5. eod. tit. Tiraq. de retractu lignag. §. 26. gloſ. 2. n. 9. Couarruu. 4. decret. 2. p. c. 6. § 3. n. 5. Iul. Clar. l. 5. recept. in pract. crimin. §. fin. q. 73. n. 5. Flamin. de reſignat. benef. l. 1. q. 1. n. 14. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz in pract. c. 80. §. Admittit etiam. Zauallos in ſuis q. pract. q. 147. n. 1. Humada addit. ad l. 41. t. 6. p. 1. gloſ. 2. n. 2. Azor lib. 13. inſtitut. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lopez 2. p. inſtructorij, vbi de matr. cap. 49. colum. 7. Et neminem diſcrepantem inueni. 7

Sed quid, ſi illegitimus aut aliàs inhabilis impetraret diſpenſationem ad obtinendum beneficium, aut quilibet alius ad plura beneficia, eáque impetrat, tranſiret ad nuptias, an illa diſpenſatio caſſa fiat, ita vt diſſoluto matrim. ei minimè proſit? Philip. Probus addition. ad Monachum, c. vn. de cleric. coniug. in 6. à nu. 6. latiſſimè defendit extingui diſpenſationem hanc. Quia per matrim. extinguitur omne ius ad beneficium, eo quòd ſit ſtatus incompatibilis cum beneficio. Extinguitur ergo ſimiliter diſpenſatio ab obtinendum beneficium. 2. quia priuilegium ratione [illegible] conceſſum extinguitur cum officio iuxta doctrinam [illegible] l. Maximarum. C. de exequut. muner. l. 10. Tertio, quia conceſſio facta intelligitur rebus in eodem ſtatu durantibus. Vt tradit Monachus, c. Statutum, el. 2. n. 9. de hæret. in 6. Quartò, quia mutatione perſonę mutatur priuilegium, l. Per procuratorem, 89. aliàs incipit, Paulus, ff. de acquirenda hæredit. ibi, Caſtrenſia eſſe mutatione perſonæ deſierunt. 8

Sed

9 Sed exiſtimo eam diſpenſationem minimè extingui, atque ita ſoluto matrimonio poſſe virtute illius obtineri beneficium, aut plura illa beneficia. Ducor, quòd per diſpenſationem nullum ius acquiratur, nec in re, nec ad rem, ſed tantum amoueatur impedimentum, quod incapacem & inhabilem quempiam reddebat, & manet ſubinde capax & habilis. Vt optimè docet *Monachus c. de filiis presbyt. in 6. n. 12.* Et fetetur *Philip. Probus addit. ad Monachum, c. vn. de cleric. coniug. in 6. n. 30.* At matrimonium non aduerſatur omnino capacitati & habilitati prius obtentæ ratione alicuius impedimenti ad beneficium: ſicut nec aduerſatur capacitati naturali, quam habet ad illud, qui nullo impedimento canonico laborat. Alias nullus coniugatus eſſet capax beneficij, vxore mortua. Atq; ita eſt apertum diſcrimen inter ius ad rem, vel in re, & habilitatem ad beneficia. Prioribus enim iuribus aduerſatur matrimonij ſtatus, eſtque incompatibilis, ac proinde eo aſſumpto tacitè illis renunciatur. Secus autem de habilitate. Præterea, quia per diſpenſationem ſemel ablatum eſt impedimentum, & ille habilis effectus eſt: ac diſpenſatio ſuum omnimodum ſortita eſt effectum, qui non eſt ius aliquod ad beneficium præbere, ſed ſolum auferre impedimentum, quod habilitati naturali obſtabat. Qualiter ergo poteſt per matrimonium impedimentum id ſemel omnino extinctum reuiuiſcere? Nec obſtant argumenta contraria. Non primum, iam enim oſtenſum eſt diſcrimen. Non alia tria. Quia diſpenſatio illa ſuum omnino effectum conſequuta eſt, nimirum, auferre impedimentum: atque ideò ex nullo futuro euentu pendet.

10 Ex dictis deducitur primò, clericum contrahentem matrimonium, nullatenus poſſe retinere priora beneficia, ſed teneri ſtatim ea dimittere. Quod eo ipſo vacent. Ita *Nauar. ſum. c. 25. Hiſp. n. 119. Lat. n. 120. Angel. verb. Apoſtaſia, n. 2. & verb. Clericus 5. n. 1. Sylu. verb. Apoſtaſia, q. 3. n. 8. fine, & verb. Clericus 2. n. 2. verſ. Peccat verò in iſtis, Maiol. l. 1. de irregul. c. 34. n. 5. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 30. n. vlt. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 256. col. 4. §. Inſuper & circa fructus.* Quare peccaret mortaliter retinendo. Eſſet enim iniuſtus retentor rei nõ ſuæ, & in re grauiſſima. Et ita tradũt *Angel. & Syluest. duobus locis allegatis, Nauar. Toledo ibid.*

11 2. Deducitur, poſſe ſtatim eius beneficia tanquam vacãtia impetrari, ac alteri conferri. Quia inito matrimonio, non iure, ſed ſolo facto poſſidet. Sic *Anchar. c. Quod à te, n. 4. de cleric. coniug. Azor lib. 5. inſtitut. moral. c. 8. q. 3.*

12 3. Infertur, teneri hunc, ſi beneficium retineat, ad reſtituendos omnes fructus à ſe poſt matrimonium initum perceptos. Quia iniuſtè occupat beneficium, quod non eſt ſuum. Ita *Azor n. præced. alleg. Vega 1. to. ſum. c. 36. caſu 20. §. Alo quarto.*

13 4. Deducitur, non poſſe hunc, matrimonio iam contracto, reſignare beneficium in fauorem tertij. Conſtat ex dictis n. 2. Et docent *Bernard. Diaz & Zauallos ibi allegati, Flamin. lib. 3 de reſign. benef. q. 1. n. 28.*

14 5. Deducitur, coniugatum eſſe incapacem obtinendi beneficij. Quod omnes nemine diſcrepante admittunt: & ſolum diſſentiunt circa facultatem diſpenſandi in hoc. (vt vidimus n. 17. & 18.) Et ratio eſt manifeſta, quia laicus eſt beneficij incapax, *c. cum adeo, de reſcript.* quod adeò eſt verum, vt quamuis ad plurimos iuris effectus proximè accingendus habeatur pro accincto: ad beneficium obtinendum, non ſufficit quempiam habitum clericalem geſtantem, animum habere ſtatim obtento beneficio aſſumendi ordinem clericalem, ſed hic ordo debet neceſſariò præcedere. Vt contra *gloſ. v. 2. de inſtit. in fine*, docent *Abbas c. Ex literis, n. de tranſact. Felin. c. Cum adeo, n. 4. de reſcript.* dicens omnes ibi id tenere, & multa ad id probandum congreſſis, *Lambertinus de iure patron. l. 2. p. 1. q. 7. a. 29. n. 9, & 10. Mandoſius regula 24. Cancellariæ q. 4. n. 12.* & multis aliis citatis 11. *Zauallos in ſuis q. pract. q. 523. n. 2.* At coniugatus reputatur in omnibus laicus, præter ſola priuilegia canonis, & fori, & hoc ſeruatis quibuſdam conditionibus. (vt late dicemus diſp. 46.) Eſt ergo beneficij incapax. Inſuper id conſtat ex *cap. 2. de cler. coniug.* ibi. *Prouideas attentius, ne deinceps clericus coniugatus ad beneficia Eccleſiaſtica, aut ſacros ordines, vel adminiſtrationes Eccleſiaſticas admittatur.* Tandem quia cum coniugatus beneficia antea habita amittat, à fortiori erit incapax ad noua acquirenda. Multa enim impediunt, quæ non eiiciunt, *c. Quemadmodum, de iureiur.* Quare ſi beneficium conferretur clerico coniugato, collatio eſſet nulla, tanquam incapaci facta. Vt bene docent *Anton. c. de diuerſis, n. 7. de clericis coniugatis, & ibi Anchar. n. 6. Imola num. 6.*

Imò quamuis aliqui inhabiles, vt excommunicatus & irregularis obtinentes beneficium, iuuentur *regula De triennali*, atque ita non poſſint moleſtari, poſtquam triennio pacificè poſſederũt beneficium. Vt contra *Rebuff. de pacifi. poſſeſſ. n. 126. & multis ſubſequentis*, docent *Pariſ. conſ. 96. nu. 2. vol. 4. Philip. Probus additione ad Coſmã in pragmatica ſanctio. t. De pacificis poſſeſſoribus, ſuper verb. Moleſtari, gloſ. 3. Lud. Gomez reg. de triennali, q. 26. §. Quibus non obſtantib. & q. 27. Nauar. c. Si quando, exceptione 10. n. 9. de reſcript.* At coniugatus obtinens beneficium non iuuatur ea regula, ſicut nec laicus. Eſt enim quoad hoc omnino vt laicus, (vt n. præced. diximus.) Et ita tenet *Rebuff. de pacifi. poſſeſſorib. nu. 187. fine. Lud. Gomez regula De triennali, q. 26. §. Sed breuiter.* Et ratio differentiæ eſt, quod excommunicatus & irregularis non ſint omnino incapaces beneficij: quamuis enim illud eo tempore obtinere nequeant, at antea obtento non priuantur, ſed retinere illud poſſunt. At laicus & clericus coniugatus nullatenus poſſunt beneficium aut acquirere, aut acquiſitum ante matrimonium retinere. 15

Temperanda tamen eſt hæc incapacitas clerici coniugati ad obtinendum beneficium, iuxta deciſionem *c. 2. de cleric. coniug.* ibi: *Ne deinceps clericus cõiugatus ad Eccleſiaſtica beneficia, vel ſacros ordines, aut adminiſtrationes Eccleſiaſticas admittatur, niſi forte caſtitatem voueret perpetuam, & qui vnicam & virginem habuiſſet vxorem.* Qui textus non modicam habet difficultatem. Nam intellectus, vt prima facie ſonat, euidens contineret abſurdum, maneret enim in coniugio cum voto caſtitatis, vtpote quod non præiudicat vxori, ſed ſolum vouentem iure petendi debiti priuat, & beneficium Eccleſiaſticum poſſideret. Quare inueſtiganda eſt intelligentia textus. *Gloſ. ibi, verb. Caſtitatem*, intelligit, quando ambo coniuges communi conſenſu vouerent caſtitatem, ſi eſſet vxor ſenex, & ipſe quoque: aut ſi iuuenes tranſirent ad religionem: & addit poſſe dici vt ipſamet dicit, *c. Coniugatus, de conuer. coniug. verb. Continentiam*, vbi in fine concludit, ſatis eſſe votum continentiæ vtriuſque in ſeculo. Et hanc poſteriorem expoſitionem ſequitur *Innoc. ibi*, nempe, *eo. c. 2. n. vn.* Sed priorem ſequitur *Hoſt. ibi, n. 1.* explicans, vxore conſentiente, & habitum mutante, ſi ſuſpecta ſit. Et clarius *Anton. ibi, n. 7.* dicens eum textum intelligendum eſſe, iuxta deciſionem *c. Cum ſis, & c. Coniugatus, de conuerſ. coniug.* Vt ſi vxor ſenex ſit, ſatis ſit votum caſtitatis: ſi autem iuuenis, exigatur ipſius profeſſio. *Abb. eod. c. 2. n. 3.* ſatis diminutè loquutus eſt, ſolũ enim dixit, vxore mortua vel conſentiente. Et non poteſt intelligi textus, vxore mortua. Quorſum enim nunc exigendum eſſet votum caſtitatis à viro, vt beneficij capax eſſet. Cum iam omni impedimento careat, nec à nõ coniugatis id votum petatur? *Car. eo. c. 2. p. 1. & Anchar. n. 4.* explicant, ſi vxor profiteatur continentiam. *Rebuff. praxi beneficiorum, reg. De publicandis reſignat. gloſſ. 18. n. 45.* explicat, ſi vterque vouerit caſtitatem perpetuam, & ingreſſus fuerit religionem. Ego exiſtimo mentem horum Doctorum eſſe, vt textus intelligatur, niſi vir legitimè ad ordines promotus fuerit. Tunc enim eſt beneficij capax: cùm matrimon. ſit ſolutum, quoad vſum & cohabitationem. Quare iuxta varietatem ſententiarum diuerſa petentium, quoad ad hoc, eſt diuerſimode iudicandum. Qui enim ſolum petunt votum caſtitatis vxoris qualiſcunque ætatis, vt vir legitimè ad ſacros ordines aſcendat: ſolum id petunt, vt obtineat beneficium, poſtquam promotus, fuerit ad ordines ſacros. Et ita procedit opinio poſterior Gloſſæ, & 16

ſequacium. Qui verò diſtinguunt, an vxor ſit iuuenis an ſenex, & priori caſu petunt ipſius profeſſionem, poſteriori autem ſolum caſtitatis votum, id quoque in hoc euentu dicent. Et ita procedit prior expoſitio Gloſſæ, & ſequentium ipſam. Et ita intelligendus erit textus *d.c. Iuxta hanc diſtinctionem.* Quare cùm hanc diſtinctionem amplexus ſim hoc lib. diſput. 39. num. 6. dicendum eſt, tunc coniugatum capacem eſſe beneficij, quando legitima vxoris licentia obtenta ad ſacros ordines promouetur, ipſa ſene promittente continentiam, aut iuuene profitente religionem, vel eſt in via ad ipſos, quia præcedenti hoc in vxore, minoribus voto caſtitatis emiſſo initiatur animo ad ſacros aſcendendi; (non enim poteſt aliter etiam prima tonſura initiari, vt dixi diſp. 38. n. 8. & 9. Quare cenſerem, ſimiliter eſſe capacem beneficij coniugatum, qui ob vxoris adulterium legitimè ad ordines promouetur. Quia iam ceſſat omnino vſus coniugij, & non eſt recurſus ad vxorem, non aliter quàm ſi ipſa vouente caſtitatem, aut profitente, promotus eſſet. Vt dicemus lib. 10. diſput. 11. num. 16.

17 Tandem eſt difficultas, quis poſſit diſpenſare cum cõiugato hoc, non præſtitis quæ n. præced diximus, vt poſſit obtinere beneficium. Quidam enim diſtinguunt inter beneficium ſimplex & curatum, vt hoc ſola Pontificis diſpenſatione obtinere poſſit clericus, illud autem Epiſcopo diſpenſante. Prob. ex *c.* Ioannes, *de cler. coniugatis,* vbi dicitur non cogendum fore coniugatum ad deferenda habitum & tonſuram, dummodo nullum percipiat beneficium Eccleſiaſt. Supponit ergo poſſe id ex Epiſcopi diſpenſatione obtinere. Deinde, quia diſpenſat in beneficio ſimplici cum homicida & cum irregulari. *c. Henric. de cleric. pugnant. in duello. c. Ad audientiam, de homicid.* Et cum depoſito. *c. Salonitæ, d. 63.* qui ſunt caſus grauiores. Et ideò huius ſententiæ ſunt *Speculator tit. de diſpenſat. §. Nunc de Epiſcoporum, n. 4. verſ. 25. Hoſtienſ. ſum. tit. de cleric. coniug. n. 1. verſ. Vtrum autem. Idem Hoſt. c. 2. n. 1. de cler. coniug.* vbi *Io. Andr. n. 1. Anchar. n. 2. Card. ſtatim in princ. oppoſit. 1. Imola n. 2. Idem Hoſt. c. Cum decorem, n. 2. & c. Diuerſis n. 8. eo. t. Anto. eo. c. Diuerſ. n. 7. & d. c. Ioan. n. 6. Anchar. eo. c. Diuerſ. n. 7. & ibi Henric. referens Goffredum & Philip. n. 3. & ibi Imola, n. 5. & c. 1. eo. t. n. 4.* Limitant tamen *Imola. Hoſtienſ. Anton. Anchar. Henric.* in aliquibus ex locis proximè citatis, niſi beneficium illud ſimplex ſit dignitas. Tunc enim ſolius Pontificis erit diſpenſare.

18 Sed multo verius eſt, ſolum Pontificem poſſe diſpenſare, vt coniugatus qualecunque beneficium obtineat. Ducor ex *c. Diuerſis, de cler. coniugatis,* vbi iubetur Epiſcopo, vt clericos coniugatos beneficiis poſt coniugium adeptis priuet, & ſtatim additur ſic. *Niſi fortè talibus ſcienter contuleris Eccleſiaſtica beneficia, quibus eos non per te, ſed per ſuperiorem decernimus ſpoliandos.* Ergo non ſatis eſt diſpenſatio Epiſcopi. Alias non eſſent illi ſpoliandi beneficiis ab Epiſcopo collatis. Deinde, quod clericus coniugatus cenſeatur in omnibus merè laicus, præterquam in priuilegio canonis & fori, (vt diſp. 45. probauimus.) Laicus autẽ eſt incapax beneficij Eccleſiaſtici, & contra canones eſt ei illud conferre, *c. Cum adeo, de reſcrip.* At Epiſcopus non diſpenſat contra canones, niſi ſibi expreſsè concedatur. Vt communiter notatur *c. At ſi clerici, §. De adulteris, de iudic.* Cùm ergo hoc non ſibi expreſsè concedatur, non poterit diſpenſare. Et confirmatur, quia expreſsè Epiſcopis interdicitur conferre beneficia coniugatis, *c. 2. & c. Diuerſis, de clericis coniugatis.* Non ergo ipſorum eſt, in hoc diſpenſare. Præterea, quia clerico coniugato non permittitur adminiſtratio Eccleſiaſt. *c. 2. de cler. coniug.* Non ergo erit capax ex Epiſcopi diſpenſatione beneficij. Hoc enim quantumuis ſimplex ſit, datur ratione adminiſtrationis vel officij Eccleſiaſt. *c. Propoſuit, de filiis presbyt. c. Conquerente, de cleric. non reſid.* Tandem, quia rationes propoſitæ n. præced. quibus contraria ſententia innititur, parum vrgent. Nam *c. Ioannes, de cler. coniug.* ſupponit clericum coniugatum poſſe aliquando habere beneficium. At cum non declaret modum, intelligi debet ex legitima Pontificis diſpenſatione. Nec vrget etiam 2. ratio. Quia (vt bene ait *Abbas ſtatim allegand.*) in materia diſpenſationis, quæ eſt exorbitãs, non valet argumen. à caſibus permiſſis ad non permiſſos, etiamſi permiſſi maiores ſint. Et ideò hanc partem tuentur *Aegidius & Florianus,* quos refert, dicens eſſe tutiorem *Imola, c. Ioannes, n. 9. de cler. coniug.* Et videtur eam clare ſupponere *gloſſ. ibi, verb. Beneficium,* vbi illum textum, ſupponentem poſſe coniugatum habere beneficium, explicat ex Pontificis diſpenſatione. Eandem videtur tenere *ibi Ioan. And.* n. 12. refert enim vtrãque ſent. & hanc in vltimo loco. Eandem tenet *Abbas eo. c. Ioannes, n. 7. Selua beneficiorum 1. p. q. num. 17. & 18. Benedict. Capra reg. [illegible] Angel. verb. Beneficium, n. 15.* vbi *Armilla n. 10. Syluest. verb. Beneficiũ 3 q. 4. n. 8. Tabiena beneficium 2. q. 12. n. 14. Archid. c. Placuit, n. 3. d. 32. Card. d. c. Ioannes nu. 5. oppoſit. 4. Bermondus de publicis concubin. §. qui verò ſolutus eſt, ſi continere nolit, nu. 1. Alex. Carrer. l. 3. de ſponſal. c. 3. Flamin. de reſign. benef. l. 4. 2. n. 28.*

Ad argum. num. 3. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic id 19 procedere, vbi priuatio beneficij incurritur in delicti pœnam. Quod hic non contingit, vt n. 4. explicui. Ad 2. dic, eos textus non decernere compellendos eſſe clericos cõiugatos ad beneficia dimittenda, quaſi ea non vacarint ipſo iure, ſed quia ipſo iure vacabant, ſpoliandi ſunt poſſeſſione, quam iniuſte retinebant. Ad 3. dic id intelligi, quando quis à beneficio excluderetur ob inhabilitatem: at hic excluditur ob tacitam renuntiationem. Ad vltimum dic, eos textus eſſe hodie correctos: vt docent *Gloſſ. c. 1. verb. Relinquẽda. de cler. coniug. Et ibi Innoc. n. vn. Hoſtienſ. n. 1. Abb. n. 2.* Vel dic illud factum fuiſſe ex miſericordia, vt dicunt iidem DD. vel (vt dicunt *Innoc. & Hoſtien.*) fuit diſpenſatio. Vel tandem (vt ait *Abb. ibidem*) poteſt intelligi, vt habeant prædicti clerici coniugati aliquid ab Eccleſia in ſtipendium, ſi pauperes ſint, non tamen in titulum. Quod & hodie ſeruari poſſe affirmat.

DISPVTATIO XLIII.

An per contractum matrimonij irritum amittat clericus ipſo facto beneficia Eccleſiaſtica?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.
Proponitur ſententia authoris, n. 3.
Quid quando matrim. eſt irritum, quod contrahens ſit in ſacris? 4.
Quid, ſi contrahens ſit in minoribus, & matrimonium non valeat ob conſanguinitatem, aut aliud impedimentum dirimens? 5.
Quid, ſi ſit nullum ex defectu ætatis requiſitæ? 6.
Quid, vbi eſt nullum ex defectu conſenſus: quia alter vel vterque contrahens fictè conſenſit aut ob viri conſtantis metum: vel alter mentis compos non fuit? 7.
Quid, quando eſt nullum, quia clandeſtinum? 8.
An quoties matrimonium eſt nullum, poſſit clericus reſignare beneficium in fauorem Alterius?
Soluuntur argumenta, n. 10.

DISPVTATIO hæc grauiſſima eſt, ac variis in euentibus, ob quos matrim. poteſt eſſe irritum, diuerſimodè, loquuntur Authores. Qua breuitate autem & claritate potuero, ab illa me expediam. Generaliter autem loquendo, eſt triplex ſent. I. non admitti eam regulã, vt in omni euentu, in quo matrim. eſt irritum, beneficia nõ vacent ipſo iure, ſed neceſſaria ſit ſententia iudicis priuantis: ſed in quibuſdam caſibus, in quibus eſt irritũ, dicit vacare ipſo iure: in quibuſdam autem negat. Et circa hos caſus valde varij ſunt DD. huius ſent. Quæ varietas conſtabit ex corollariis inferendis, nu. 4. & ſeq. vbi & Authores vniuſcuiuſque caſus referam. Ducitur autem hæc ſent. 1 ex *c. Nuper, de bigamis,* vbi clericus in ſacris cõſtitutus, qui ante ordinem aſſumptum fuerat coniugatus, ac mortua vxore tranſiit ad ordines, reputatur bigamus, & vt talis punitur, ſi ordine ſacro iam aſſumpto tranſeat de facto ad aliud matrim. Et redditur ibi ratio, quod quantum in ipſo fuit, ſecundam duxerit vxorem. Et melius *c. Eum qui, de præb. in 6* decernitur textus *c. Relatum de cleric. non reſid. & c. Cum ſingula, de præb. in 6.* decidentes per ſecundi beneficij adeptionem, ſi curatum ſit, vacare primum curatum ipſo iure

iure,procedere quamuis irrita ſit adeptio ſecũdi ac redditur rationis verbis: *Non enim decet vt ſtultus melioris,quã peritus conditionis exiſtat,vel quod inuaſor eo,qui iuſte ingreditur priuilegio gaudeat potiori.* At in noſtro caſu militat prorſus ratio vtriuſque textus. Si enim iuſtè iniẽs matrim. amittit eo ipſo beneficia,à fortiori illud amittet inuaſor, qui iniuſtè & irritè illud iniuit:cum quantum in ſe eſt, ſtatũ incompatibilem aſſumere voluerit. Alias potiori priuilegio gauderet inuaſor,conſtat *d.c.Eum qui 2.* quia ratio vacationis beneficij prioris curati per poſterioris adeptionem ea eſt, quod adipiſcens beneficium incompatibile cenſeatur primum tanquam derelictum habere. Sicut duo contraria, quia ſimul ſtare nequeunt, ſe expellunt. Quæ eſt etiam ratio vacationis beneficiorum per validum matrim. Eſt enim tacita renũciatio per ſtatum inconmpatibilem cum beneficiis aſſumptum. Sicut ergo ſatis eſt in priori caſu ad vacationem,vt clericus,quantum in ſe eſt,acceptet beneficium incompatibile,quamuis irrita ſit collatio. Ita ſufficiet in poſteriori,vt quantũ in ſe eſt,clericus elegerit ſtatum matrimonij incompatibilem. Quamuis ex aliqua cauſa id irritum fuerit. *3.* quia *c.Quanto de tranſlat.Epiſc.* habetur Epiſcopum transferentem ſe ad aliam Eccleſiam, carere habita & ambita. Ita ergo in præſenti in odium huius qui de facto matrimonium contraxit,cõſurgit effectus vacationis beneficiorum contra eum,ac ſi matrimonium valuiſſet. Tandem,quia ſponſalia irrita, prætérquam ex defectu conſenſus,attento iure antiquo producebant iuris effectum, nimirum impedimentum publicæ honeſtatis matrimonium dirimens,*c.vn.de ſponſ.in 6.* Non ergo nimirum eſſe debet, ſi matrimonium irritum inducat vacationem ipſo factô benef. Et hæc ſentent.eſt valde probabilis.

2 II. Sent.ita diſtinguit. *Si matrimonium irritum contrahens ſit illius nullitatis conſcius,beneficia non amittit,donec cõdemnetur;ſecus ſi ignarus ſit. Ducitur,* quia *ratio huius amiſſionis eſt tacita* renunciatio collecta ex *contrahentis voluntate,* eo quod ſtatum cum beneficio *incompatibilem* aſſumat. Quod quantum in ſe eſt,efficit *putans* matrimonium irritum quod init, eſſe validum: ſecus de ſciente irritum eſſe,non enim ſtatum incompatibilem aſſumere vult, ſed deludere alterum contrahẽtem. Ita docent, *Imola Clem.Gratia, n. 25. de reſcript. & ibi Benedictus Capra in quadam repet.n.35.Philippus Probus addit ad Monachum,c.vn.n.15. & 16.de cleric.coniug. in 6. Decius conſil.166.n.1.vol.1.* & eſt etiam valde probabilis.

3 *III.* Sent.cui tanquam probabiliori adhæreo) generaliter aſſerit, quomodocumque & ex quacumque cauſa matrimonium ſit irritum,non amitti beneficia ipſo iure, ſed in *dilecti pœnam,ſententia iudicis accedente,cõtrahentem priuandum eſſe. Ducor 1.* quia aut hic amittit beneficium in pœnam *delicti,*& tunc exigitur ſententia: aut ex tacita renunciatione:non habita ratione ſtatus incompatibilis aſſumpti,& hoc etiam, non,quia tacita renuntiatio non poteſt maioris eſſe virtutis,quam expreſſa (vt probaui diſp.37.n.34.) At renuntiatio expreſſa non inducit beneficij vacationem, niſi fiat in manibus Epiſcopi vel ſuperioris,*c.Niſi cum pridem, c.Admonent.c.Quod in dubiis,de renuciat.* Vel tandem ex tacita renuntiatione, cum aſſumptione ſtatus incompatibilis. Et hoc etiam nõ habet locum. Quia verè non aſſumitur ſtatus incompatibilis:nec voluntas aſſumendi quãtum in ſe eſt, & proinde dimittendi beneficium ſufficit:ſicut nec renuntiatio expreſſa non facta in manibus ſuperioris legitimi ſufficeret. 2. quia non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectũ,*reg.Non præſtat,de reg.iur.in 6.*& quod nullum eſt,nullum poteſt producere effectum,*l.4.§.Condemnatus,ff.de ſent.& re iud.* nec eſt conſiderabile, vt bene tradunt *Flam.de reſign.benef.l.11.q.6.n.118.& Pariſius per ipſum alleg.conſ.109.n.1.vol.3.*& nulla non facta pacificantur.*c.Proueniens de filiis presb.* Et notant Doctores, *c.in præſentia,de probat.& Flamin.de confidentia beneficiorum,q.46.nu.30.* Cùm ergo id matrimonium irritum ſit,non inducet iuris effectum,nec ad id erit in cõſideratione. Si quidem nullus textus inuenitur diſponens in hoc euentu, ſolam attentationem facti ſufficere. Nec id in aliis euentibus diſpoſitum eſſe ſufficit. Hæc enim pœnalia non ſunt extendenda,maximè cùm in contrarium extent omnia iuris principia,clamantia quod irritum eſt,null ũproducere effectum,alias poſſet argui iniuſtum, occiſorem feræ, putantis eſſe hominem ſibi inimicum eſſe irregularem. Quia iuſtus occiſor veri hominis eſt irregularis: & non debet eſſe peioris conditionis,quàm iniuſtus, qui quantum in ſe eſt,& ex parte ſuæ volũtatis interfecit,& apud Deum eſt reus veri homicidij. Tandem quia multi Doctores(vt n.ſeq.videbimus)aſſerunt initiatum ſacris cõtrahentem matrimonium,quod reuera eſt irritũ, & valde ſacrilegum non amittere beneficia donec cõdẽnetur. Et non poteſt congrua diſcriminis ratio aſſignari,cur ob id impedimentum exiſtenti irrito matrimonio nõ amittantur beneficia:ac vacent quando eſt irritum ob impedimentum conſanguinitatis, & ob cætera dirimentia. Quia in omnibus illis verè non eſt aſſumptus ſtatus incompatibilis,ſed ſola voluntate cum ipſo facto irrito:& procedit eadem ratio: nimirum ex parte ſua illũ aſſumpſiſſe ſtatum incompatibilem:& ſi non perdat ipſo facto beneficia,erit vtique iniuſtus potioris conditionis quàm iuſtus,qui legitimum matrimonium iniit. Et confirmatur,quia impubes volens verè contrahere matrim.illudque contrahens,at irritum, quod malitia non ſuppleat ætatem, minimè amittit beneficia (vt ex omnium ferè ſententia dicemus:) cùm tamen facto ipſo quantum ex parte ſuæ voluntatis eſt,verè contraxerit matrim.nec illud caruit omnino effectu: induxit enim ſponſalium obligationem,*c.vn.de deſponſ.impub.in 6.* Ergo à fortiori matrimonium prorſus irritum, nullámque vim obligandi habens,non inducit beneficiorum vacationem. Et ideò huius ſententię ſunt *Ioan.de Lignano,c.1.de ſponſal.in 6.Cardin.* ipſum referens *clem.Gratia n.10.q.17.de reſcript.Decius conſ.166.in fin.vol.1.* nam licet prius diſtinxerit (vt retuli n.præced,)at tandem omiſſa ea diſtinctione, hanc partẽ amplectitur tanquam veriorem.

Hinc 1.deducitur quid dicendum ſit quando matrim. 4
eſt irritum,eo quod contrahens ſit in ſacris conſtitutus. Quidam (& ſatis probabiliter) aſſeuerant,ipſo iure abſque alia ſententia perdi beneficia. Ducuntur argumentis,n.1.propoſitis. Ita docet *Abb.n.7.c.1.de cler.coniug.& ibi Card.n.2.q.1.& c.Ioan.eod.t.n.8.q.11. Anchar.eo.c.1.n.2.not.2.& c.vn.eo.t.in 6.n.5.q.2.Roman.conſ.483.n.6. Staphil.de literis gratiæ,*vbi de variis vacationis modis, *quinto vacationis modo,n.8.Aimon de antiquit.4.p.§.Videamus. n.14.Auferius deciſ.Capella Tholoſana 240.n 4.& 5.Montal.l.41.gloſſa vn.t.6.p.1.Sylu.Clericus 2.n.2.verſ.Peccat verò in iſtis.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.3.n.4.fin.Anton.Cuc. 5 Inſtitutionum maiorũ,t.12.n.215.Azor.l.13.inſtit.moral.c.13.q.6 Zauallos in ſuis q.pract.q.147.n.5.*& dubius cogitandum relinquit *Gygas de penſionib.q.54.n.6.& 11.*& idem tenet cum hac limitatione,ſi copula fuit ſubſequuta,*Humado l.41.gl.2.n.3.t.6.p.1.* At contrarium eſt probabilius,nimirum, nõ vacare beneficia ipſo iure,ſed deſiderari ſent. Quod probatur rationibus numero pæcedenti adductis. Præterea ex *c.1.de cler.coniux.* vbi de clericis minorum ordinum ducentibus vxores,deciditur vxores retinendas,beneficia autem dimittẽda: & ſtatim fit ſermo de conſtitutis in ſacris tranſeuntibus ad matrimonium,& ſolum dicitur vxores dimittendas,& ita tenent *Ioan.Andr.c.Ioan.n.23.de cler.coniug.& ibi Anton.n.19.fin. Anchar.n.14. Imola n.24. Idẽ Anton.c.1.in fin.eod.t.& ibi Imola fin. Henric. c.Diuerſis,n.11.eod.tit.Francus cap.vn.in princ.nu.4.eod.tit. nu. 6. Roſella Clericus 4.num.22.Sylueſt.Beneficium,3.q.22.Tabiena Beneficium 2.q.12.n.14.Armilla verb.Beneficium,n.20.Bermond.de publicis concubinariis,§.Qui vero ſolutus eſt,ſi continere nolit, n.2.Nau.ſum.c.25.hiſp.num.119.lat.nu.120.Greg.Lopez.l.41.verb. El benef.t.6.p.1.*& manifeſtè videtur idem ſentire *ea lex,Anton.*Grabat.*addit.ad conſ.166.Decij vol.1.lit.*A *Iul.Clarus l.5.*

recept.

recept.§.fin.in pract.crim.quæſtione.73. num.5. Maſcard.de probat.concl.182.n.6.& ex Theologis, Enriquez t.7.de indulg.c.36.n.1.in comm.lit. G. Manuel.1.to.ſum.2.edit.c.30.n.vlt. Emm. Sa ſum.verb.Beneficium,n. 24. Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.256. col.5.§. At ſi de conſtituto, & 2.p.vbi de matrim. c.49. col.8. immediate ante tit.de imped.conſanguin. Vega 1. tom. ſum.c.36. caſu 20.in fine.

5 Secundò deducitur,quid dicendum quando contrahit matrimonium irritum ob conſanguinitatem, vel aliud impedimentum dirimens,is qui ſolis minoribus ordinibus eſt initiatus. Communis ferè omnium ſent. aſſerit, nulla expectata iudicis ſententia vacare ipſo facto beneficia.Quod cùm ille ſit habilis ad contrahendum,videatur velle efficaciter mutare vitam, ac ſubinde beneficia dimittere.Ita docet Brixienſis, quem referunt ac ſequuntur Ioan. And.c.1.n.2.& c.Ioannes n.23.de cleric.coniug.Anton. eod.c.Ioan.n.19.Abb.d.c.1.n.7.Cardin.ibi,in fine,& d.c.Ioan.n. 8.q.11.Anchar.ibi n.14.& d.c.1.nu.2.Imola d.c.Ioan. nu.24. Henricus c.Diuerſis n.11.& c.Quod à te,n.5.eod.t.Francus c.vn. in princ.n.4.de cler.coniug.in 6. & ibi Anchar. n. 5.q.2.Romanus conſ.483.n.6.Iaſon l.Vbi pactum,n.25.C.de tranſact.Rebuf. praxi benefic.reg.de publicandis reſignat.gloſſ.18. n.44.Aufrerius deciſione Capellæ Tholoſanæ 240.n.5.Roſella verb.Clericus 4.n. 22.Angelus Clericus 5.n.1.Syluest.verb.Clericus 2.n.2.v.Peccat vero in iſtis:& verb Beneficium 3. q. 22.Tabiena, verb. Beneficium 2.q.12.n.14.Armilla verb.Beneficium,n.20. idem Rebuf. de pacif.poſſeſſ.n.187.Gygas de penſionib.q.54 n.11.Bern. Diaz in addit.ad Ioan.Lupum,rubrica de donat. inter vir, & vxor.§. 55.addition.2.verſ.Adde,hoc procedit.Nau. ſum c.25.hiſp.nu. 119.lat.num.120.Staphil.de litteris gratiæ, vbi de vacationis modis,in quinto vacationis modo, n. 9.Couar.4.decret.2.p.c.6. §.3.n.4.Tiraq.de retractu lignag.§.26.gloſſ.2.n.9.Greg.Lop.l.41. verb.El beneficio,tit.6.p.1. Minchaca de ſucceſſionū creat.l.3. §. 22.n.47.Ant.Cuc.l.5.inſtit.maior.t.12.n.226. Perez l.5.ordin. t.1.l.1.f.5.verſ.Quæro clericus quidam.Ant.Gabr.to.1.commun. in mea edit.l.3.fol.108.verb.Clericus beneficiatus. Flam.de reſig. benef.l.1.q.1.n.12.Salzedo addit.ad pract. Bernardi Diaz c.80. verb.Sit nullam Zauallos in ſuis quæſt. pract.q.147.n.5. Et ex Theologis, Azor l.13.inſtit.moral.c.13.q.6.& 8.Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.256.col.5.§.Interim iſthinc pullulat, & 2.p. inſtruct.c.49.de matrim.col.7. Manuel 1. to.ſum. 2.edit.c.30.n. vlt.Vega 1.to.ſum.c.36.caſu 20.§. Alo quinto. Et dicunt Couar.Greg.Lop.Salzedo,Zauallos hoc procedere, ſiue ſcienter,ſiue ignoranter id matrim.initum ſit.Temperant autem Nauar. Azor,q.8.Lud.Lop.in vtroque loco, Manuel,ſi in clerico verus contrahendi animus adfuerit. Aliis verò placet hæc diſtinctio,ſi clericus nouerat impedimentū, non vacāt beneficia ipſo facto,ſecus ſi ignorabat. Quæ diſtinctio eſt conformis ſententiæ, n. 2. ſupra allegatæ, vbi eius fundamentum propoſui. Ita docent Bernard. Diaz pract.ſua canon.in noua edi.c.80.n.5.Bermond.de publicis concubin.§. Qui vero ſolutus,n.2. Iul.Clarus l.5.receptar. §.fin.in pract.crim.q.73.n.5.Humada addit.ad l.41.gloſſ.2.n.2.t.6.p.1. Temperant autem Bermondus Iul. Clar. Humada, vt non vacent beneficia,quando ſcienter eſt contractum matrimonium,niſi copula ſubſequuta ſit. Quæ omnia quamuis ſatis probabiliter dicta ſint:at retenta noſtra ſententia,quam n.3 propoſuimus, dicendum eſt beneficia non vacare, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter id matrimonium contractum ſit.Idq; probatur rationibus, & authoritate Doctorum,vt ibi allegaui.

6 Tertiò deducitur,quid dicendum ſit,quando matrim. eſt irritum defectu ætatis,quod vterque contrahens aut alter ſit impubes,nec malitia ſuppleat ætatem Staphilæus de literis gratiæ,vbi de variis vacationis modis,quinto modo, n.9.ait poſſe non abſurdè dici vacare beneficia, vteruis ex contrahētibus ſit impubes. Quia clericus fecit quod potuit,& quantum in ſe eſt,habuit Eccleſiam pro derelicta.At communis ac veriſſima ſententia eſt, quando ſponſus eſt impubes, minimè vacare beneficia. Quod matrimonium id habeat vim ſponſalium,c. 1. de deſponſ. impub.in 6.At per ſponſalia non vacant (vt probaui diſp. præc.n.1.(Atque ita docent Ioan. Andr. c. Ioannes, n. 23.de cler.coniug.& ibi Anton.n.19.Card.n.8.q.11. Anchar. n. 14. Imola n.24.Abb.c.1.n.7.eod.t.Henricus c.Diuerſis,n.10.eod.tit. Philippus Probus addit.ad Monachum ca. vn.nu.16.eod.t.in 6. Staphilæus d.modo quinto vacationis,n.6.Gygas de penſionib. q. 54.n.9. & à fortiori ad tenentes quando ſponſa ſola eſt impubes, (quos ſtatim referam) tenentur hoc aſſerere. Maior autem difficultas eſt, quando clericus erat pubes, aut femina,cum qua contraxit,impubes. Nam Philippus Probus proximè allegatus aſſerit vacare. Quippe non ſtetit per ipſum clericum. Aliis hæc diſtinctio placet, vt nō vacent beneficia,ſi pubes nouerat feminam impuberē eſſe;ſecus ſi id ignorabat.Sic tradunt Minchaca l.3.de ſucceſſionum creat.§.22.n.47,fin.Salzedo add.ad Bernard. Diaz. in pract.c.80.in fine.At dicendum eſt minimè vacare. Quia militat eadem ratio ſolam enim ſponſaliū vim habet id matrim.iuxta deciſionem d.c.vnic.de ſponſ.impub. in 6.Sic Ioan. And.Anton.Abb. Anchar. Card. Imola,Henricus,Staph. n.5.Gygas proximè citati,Bernard.Diaz pract.in noua edit.c.80 n.6.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.3.n.4.Iul.Clarus l.5.recept.§.fin. pract.crim.q.73.n.5.Azor.lib.13.inſt.moral.c.13.q.8.Lud.Lopez.2.p.inſtruct.de.matrim.c.49.col.7.

7 Quartò deducitur, quid ſentiendum ſit matrimonio exiſtenti irritò defectu conſenſus. Quod tripliciter euenire poteſt.1.quia alter contrahens non eſt mentis compos.2.quia metu viri conſtantis conſenſit. 3. quia fictè conſenſum præſtitit. Et generaliter quando matrimoniū fuit irritum defectu conſenſus, quidam ſic diſtinguunt. Si defectus conſenſus fuit in vtroque contrahente, aut in ſolo clerico,non vacant beneficia.At ſi fuit in ſola femina apta ad matrim.vacāt,ſecus ſi ea inepta erat.Quia quando fuit conſenſus in clerico,& femina fictè cōſentiens apta erat ad matrimonium, illud non fuit irritum ex parte voluntatis clerici.Sic Imola clem.Gratiæ, n.25. de reſcriptis,& ibi Benedictus Capra in quadam repet.n.45.Philip. Probus addit.ad Monachum,c.vn.n.16.de cler.coniug.in 6.Alij ita diſtinguunt,ſi defectus conſenſus fuit in ipſo clerico, non vacant:ſecus ſi fuit in femina, quæ metu compulſa eſt,aut non erat ſanæ mentis. Sic Bernardus Diaz pract. canon in noua edit.2.c.80.n.5.Alij quando defuit conſenſus in clerico,dicunt eum non amittere beneficia: nec amplius explicant quid ſentiant, quando defuit conſenſus in femina.Sic Nau.ſū.c.25.hiſp.n.119.lat.n.120.Azor.l.13. inſt. moral.c.13.q.8.Manuel 1.to.ſum. 2.edit. c.30.nu.vlt.Lud. Lopez 2.p.inſtruct.vbi de matrim.c.49.col.1. Sed dicendū eſt, ex parte vtriuſuis deficiente legitimo conſenſu ad valorem matrimonij requiſito non vacare beneficia. Quod maximè verum eſt in noſtra ſent.Et poteſt probari rationibus pro ea adductis n.3. & inſuper quando deficit conſenſus legitimus, quia vteruis contrahens non fuit ſanæ mentis, aut metu viri conſtantis coactus eſt, non vacare beneficia,docēt [illegible] Andr.c.Ioan.n.23. de cler. coniug.& ibi Ant.n.19.Anchar.n.14.Imola n.24. Abb.c.1.n.7. eod.t.Henr.c.Diuerſis,n.10.& 11.eod.t.Gygas de penſionib.q.54. n.9.& 10.Staphil. de literis gratiæ, vbi de variis vacationis modis,quinto vacationis modo, n.7.& n. fin. & quando defectus conſenſus prouenit ex amentia alterius contrahētis concordat Card.d.c.Ioan.n.8.q. 11. & conſtat, quia non amitteret beneficium,ſi contraheret cum dormienti femina aut mortua,licet diſcrepet, vbi conſenſus non fuit legitimus ratione metus, dicit enim amitti beneficium, at ſubueniri actione quod metus cauſa.

8 Quintò deducitur,non vacare beneficia, quando matrimonium eſt irritū: eo quod eſt clandeſtinum, nempe non celebratum coram parocho & teſtibus. Quod probatur ex rationibus & doctoribus nu. 3. allegatis,& docent Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.30.n.vlt.Vega 1.to.ſum.c.36. caſu 20.§.Alo quarto.

9 Tandem deciditur, poſſe clericum reſignare beneficium in fauorem cuiuſcumque poſt matrimonium à ſe contractum,quod ex quauis cauſa eſt irritum,antequam eo priuetur per iudicis ſententiam:retenta noſtra [illegible] ſententia

tia iuxta quam non vacat ipſo facto. Atqui ſuſtinent vacare dictur: ſunt eum non poſſe reſignare in fauorem tertij. Quod conſtat ex doctrina tradita diſp. preced. n. 2.

Ad argum. 1. propoſita conſtat ex dictis n. 3. in 2. & vltima ratione.

DISPVTATIO XLIV.

An per contractum matrimonij amittantur penſiones inſtar beneficiorum?

SVMMARIVM.

Refertur quædam opinio, n. 1.
Non vacant, quando dantur laico pro miniſterio temporali? n. 2.
Idem, quando Pontifex concedit laico penſionem pro re in defenſionem Eccleſiæ vtiliter gerenda aut geſta? n. 3.
Idem, ſi clerico concedatur pro miniſterio temporali? n. 4.
Quando datur penſio titulo clericali, qualiter vacet? n. 5.
Quid, ſi tunc nullo onere ſpirituali adiecto conſtituta ſit? n. 6.
Quid, ſi ex penſionis aſſignatione colligatur mens Papæ vt non vacet? n. 7.
Quid, ſi penſio aſſignetur à Pontifice alicui ea lege, vt poſſit eam retinere, ſi tranſeat ad ordinem militarem, & profeſſione legitimè in eo emiſſa ineat matrim. & ille profiteatur non tranſacto anno nouitiatus: an vacet illa penſio & an Trid. ſeſſ. 25. c. 15. de regular. petens præmitti ante annum nouitiatus profeſſioni validæ, procedat in his ordinibus militaribus. n. 8.
An clericus coniugatus ſit capax penſionis, iuſteq́ aſſignetur ei à Pontifice abſque famulatu præſtito Eccleſiæ? n. 9.

1 IN hac difficultate ſentiunt aliqui non vacare pẽſiones per matrimonij contractum, quando non ſunt aſſignatæ in beneficium Eccleſiaſticum, ſed pro officio vel ſeruitio temporali. Sic citato Laurentio tradunt *Card. clem. 1. §. tad. q. 6. n. 5. de ſupplenda negligentia prælati.* Et *ibi Imola nu. 16. verb. Quæro quot ſunt ſpecies. Cacialup. tract. de penſionib. q. 15. Lud. Gom. reg. de annali poſſeſſ. q. 21. paulo poſt princ.*

2 I. tamen concluſio ſit. Quando penſio datur laico pro miniſterio merè tẽporali, vt pro pulſandis campanis, organis: non vacant per matrimonium penſiones ſic conſtitutæ. Quia ſicut ſtatus laici non eſt cum ipſis incõpatibilis, ita nec ſtatus coniugati: æquè enim non repugnat cum beneficio vterque ſtatus. Ita tenent *DD. n. præced. alleg. Gigas de penſionib. q. 54. n. 1.*

3 Hinc fit, Pontifice concedente laico penſionem pro re in defenſionem Eccleſiæ vtiliter geſta, aut gerenda, eam non vacare per matrim. Quod conceſſa fuerit pro miniſterio temporali. Ita *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. nu. 6. Greg. Lop. l. 41. verb. El beneficio, t. 6. p. 1. Salzedo addit ad pract. Bernardi Diaz. c. 80 §. Admittit etiam. Azor. l. 13. inſt. moral. c. 13. q. 8. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. vbi de matrim. c. 49. col. 7.*

4 Idemque dicendum eſt, vbi penſio conſtituta eſſet clerico in minoribus ordinibus aut in ſacris conſtituto, pro miniſterio merè temporali: vt quia eſt aduocatus Eccleſiæ, ſacriſta, pulſat organa. Quia ea penſio datur tanquam laico, & pro re merè temporali, & ideo eadem eſt ratio ac ſi conferretur laico, vt non vacet per matrimonium iure contractum, vt ſi clericus ſit in ſacris. Ita *Gygas de penſionib. q. 54. n. 3. & 6.*

5 II. Concluſio. Penſio alicui collata titulo clericali, vt loco beneficij, quod vel cuius iuſ ad rẽ reſignauit, vacat eodem prorſus modo per matrim. quo duplici diſp. præced. diximus per illud vacare beneficia: & ita eædẽ prorſus ſunt opiniones circa illarum pẽſionum vacationem, vbi matrim. eſt irritum: quæ ſunt circa beneficiorum vacationem. Ratio eſt manifeſta, quia cum dentur titulo clericali huiuſmodi penſiones per aſſumptionem ſtatus coniugalis incomparabilis cum beneficio, cenſetur illis renunciari, ſicut & beneficijs. Præterea, quia beneficiorũ loco ſubrogantur, at quod loco alicuius ſubrogatur, eius naturam ſapit *l. Si eum. §. Qui iniuriarum, ff. ſi quis caut.* & ita docent *Gygas de penſionib. q. 54. num. 4. & ſeq. Ioan. Baptiſt. eo. tract. q. 30. Puteus deciſ. 469. lib. 4. Ioan. Paulus deciſ. 188. lib. 2. Bermond. de publicis concubinar. §. Qui vero ſolutus eſt ſi continere nolit. n. 3. Couar. Iul. Clarus, Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop.* vbi eos n. ſeqq. referam. *Azor. n. 3. alleg. Flamin. referens diuerſas Rotæ deciſiones l. 1. de reſign. benef. q. 1. n. 15. & lib. 6. q. 2. n. 115. Zauallos in q. pract. q. 147. n. 3. Emmanuel Sa ſum. verb. Penſio, num. 4. Nauar. c. Quando de conſecr. d. 1. c. 21. num. 53.*

6 Imò ſtylus curiæ, qui facit ius, *c. Quam graui de crimine falſi*, habet eiuſmodi penſiones per matrim. vacare, etiã ſi nullo ſpirituali onere adiecto ſint conſtitutę. Ita *Couar, Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. n. 3. allegati, Iul. Clarus l. 5. recept. §. 5. n. in pract. crimin. q. 73. n. 5.*

7 Sunt tamen prædicta limitanda, niſi ex tenore literarum aſſignationis penſionis apparet mentem Pontificis eſſe, penſionem illam durare toto vitæ penſionarij tempore, etiam ſi vt laicus in poſterum haberet. Tunc enim ex ea tacita Pontificis voluntate non vacaret per matrimonij contractum. Sic *Gygas de penſionib. q. 54. n. 4. fin. Ioan. Baptiſt. Cacialup. eod. tract. q. 30. Couar. Greg. Lop. Salzedo, Lud. Lop. n. 3. allegati.*

8 Sed dubitabis, quid ſi Pontifex reſeruet penſionem alicui ea lege, vt poſſit eam retinere, ſi ad ordinem militarẽ tranſiens, ac legitimè in eo profeſſione emiſſa ineat matrim. iuxta eius ordinis inſtitutum: & hic ante annum nouitiatus tranſactum profeſſione facta, poſtea vxorem ducat, an poſſit penſionem retinere? Quæſtio hæc pẽdet ex cognitione eius an decretum *Tridentini ſeſ. 25. c. 15. de reg.* ſtatuentis nullam profeſſionem validam eſſe non præmiſſo integro nouitiatus anno, locum habeat in his ordinibus militaribus, qui vitam in communi non tranſigunt, nec perfectam caſtitatem vouent, ſed coniugalẽ? Si enim in illis locum habeat, amittet hic pẽſionem per matrimonij contractum, vtpote qui ante profeſſionem legitimè emiſſam matrim. iniit contra conceſſionis formam. Si verò non habeat locum, non amittetur penſio: eo quod profeſſio valuerit, ac proinde forma ſeruata ſit, *Flaminius de reſign. benef. l. 3. q. 2. à n. 115. vſque ad 120.* ait occurrente hoc caſu dubitatum fuiſſe de hac re, & reſolutũ fuiſſe, ac ita ipſe quoque reſoluit nõ habere locum prædictum decretum in ordinibus militaribus. Tum, quia milites illorum non ſunt in propriſſimo rigore loquẽdo religioſi: & quando illos comprehendere voluit Trident. fecit expreſſam de illis mentionem, vt *ſeſſ. 23. de reform. c. 18.* tum etiam, quia *eadem ſeſſ. 25. de regular. c. 16.* loquitur continuatiuè ad *c. 15. præced.* vt conſtat ex dictione, Quoque, poſita ſtatim in principio, ibi: *Nulla quoque renunciatio.* At *id c. 16.* agens de bonorum renunciatione, manifeſtè loquitur de religioſis paupertatem veram vouentibus quales non ſunt hi. Ergo & *c. 15. præced* loquens de ætate, & nouitiatu requiſitis ad profeſſionis valorẽ, non loquitur de his. Et ita ipſe ſenſet, & dicit maiorem partem Cardinalium congregationis Concilij Trid. id ſenſiſſe: licet poſtea contrarium decreuerit congregatio in militibus D. Ioannis, ex nouo ipſorum ſtatuto huic decreto adhærenti. Quare apertè vult ſecluſo eo ſtatuto nec eos comprehendi. Et ita probat ratio ab eo adducta, ex continuatione *c. 16.* loquens de religioſis ſolis veram paupertatem promittentibus. Et hæc ſent. mihi placet: quamuis *Nau. l. 1. conſ. t. de his quæ vi in priori edit. conſ. 5. n. 4. & ſeq. in poſteriori conſ. 9. à n. 4. & Manuel 2. tom. ſum. c. 8. n. 2. concl. 1.* velut id decretum habere locum in omnibus ordinibus militaribus. Quod vniuerſaliter loquatur de religionibus. Sed iam contrarium probauimus.

9 Ex dictis infertur, coniugatum clericum incapacem eſſe veræ penſionis, quæ titulo clericali conferri ſolet. Si enim antea habitam verè perdit ob ſtatum incõpatibilem: à fortiori erit incapax nouæ acquirendæ: Præterea, quia incapax beneficij eſt, etiam incapax penſionis, ſaltẽ de ſtylo Curiæ, vt bene docet *Nauar. lib. 1. conſil. t. de temp. ord. in priori editione, conſil. 23. num. 2. in poſteriori, conſil. 11. n. 2.* At coniugatus eſt incapax beneficij (vt probaui diſp. 42. nu. 14.) Dixi autem eſſe incapacem, niſi ex Pontificis ſummi diſpenſatione. Pontifex autem poteſt iuſtè illam concedere cõiugato, non ſolum ob miniſteria, quæ coniugatus Eccleſiæ præſtitit, ſed ratione paupertatis, aut alia iuſta cauſa concurrenti. Quia non eſt Pontificis poteſtas in conferendis penſionibus alligata, vt ex ſola cauſa famulatus Eccleſię illas cõcedat. Quare prorſus culpa va-

cant

cant penſiones coniugati accipientes à Pontifice, abſque tali famulatu. Sic docent *Victoria relectione* 1. *de ſimonia, nu.* 50. *Nauar. ſumm. latin. cap.* 25. *n.* 119. *hiſp. cap.* 38. *addit ad nu.* 125. *cap.* 25. *& miſcellaneo* 45. *de oratione, in noua edit. num.* 4. *Gutierrez, quæſt. canon. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 26. *Manuel* 2. *tom. ſum. ca.* 21. *num. penultim. Ludouic. Lopez.* 1. *part. inſtruct. c.* 256. *col.* 3. *§. Porro dubitari. Vega* 2. *tom. ſum. c.* 65. *caſu* 3. Quamuis *Sotus lib.* 10. *de iuſt. q.* 5. *a.* 6. *col.* 4. *verſ. De penſion. autem*, id non approbet, dicens non carere abſurditate, ſi penſiones ob aliam cauſam, quàm ob Eccleſiæ famulatum, concedantur.

DISPVTATIO XLV.

An non tantum peccet retinens beneficium vel penſionem poſt initum matrimonium: ſed etiam ea recipiens aut retinens animo non permanendi in ſtatu clericali, ſed tranſeundi ad matrimonium?

SVMMARIVM.

Recipiens beneficium parochiale animo recipiendi ſacerdotium intra annum, nec poſtea recipiens ſua culpa non tenetur reſtituere fructus perceptos eo tempore, quo voluntas durauit, n. 1.

Tenetur reſtituere fructus, ſi à principio non intendebat, nec poſtea promotus eſt, & ipſo non reſtituente, tenetur qui conſcius eius iniqui animi ei contulit beneficium. n. 2.

Non eſt expectanda ſententia ad hanc reſtitutionem, & an in foro externo poſſit hic cogi reſtituere? n. 3.

Peccat mortaliter parochiale acquirens aut retinens abſque animo aſſumẽdi ſacerdotij intra annum, & tenetur aut mutare voluntatem, aut illud dimittere: at valuit collatio, n. 4.

An taliter teneatur fructus reſtituere, vt illorum dominium non acquirat: & quid diſtet ſiue acquirat, ſiue non? n. 5.

Proponuntur caſus, in quibus verſatur difficultas, n. 6.

An recipiens curatum animo per annum fruendi fructibus, ac poſtea eo relicto tranſeundi ad nuptias: at mutata voluntate promotus eſt, teneatur fructus reſtituere? n. 7.

Quid, ſi mutata voluntate promotus eſt ad ſubdiaconatum, Epiſcopo diſpẽſante ratione ſtudij ne ad ſacerdotium promoueatur intra ſeptennium: & initiatur ſacerdotio intra id ſeptennium? n. 8.

Quid, ſi mutet voluntatem, & tandem non initietur tempore præſcripto, an excuſetur à fructuum reſtitutione, quos perceperit tempore rectæ intentionis? n. 9.

Quid, ſi animo dubio aut conditionali acceperit curatum? n. 10.

An ſi intendens promoueri accepit, at mutata voluntate non eſt promotus, teneatur reſtituere fructus mutata voluntate receptos? n. 11.

Quid, ſi acceptet non animo permanendi in illo, ſed donec pinguius obtineat, aut id cum alio permutet, aut renuntiet penſione reſeruata? n. 12.

An teneatur reſtituere fructus beneficij ſimplicis, cui ordo ſacer annexus eſt, illud recipiens abſque animo ordinis aſſumendi, ſed fruendi ad tempus fructibus, & eo relicto ducendi vxorem? n. 13.

Lethale eſt recipere aut retinere beneficium ſimplex, cui ordo ſacer annexus eſt, animo ordinis illius non aſſumendi: & quid, quando eſt conditionalis, aut dubius animus? n. 14.

Quando dicatur ordo ſacer annexus, & an ſit mortale recipere capellanias, quibus onus miſſarum iniunctum eſt, animo non aſſumendi ſacerdotij? n. 15.

An ſit mortale recipere beneficium ſimplex, cui ordo ſacer non annectitur animo non perſeuerandi in clericatu, ſed vxoris ducendæ? Refertur quædam ſententia, n. 16.

Non eſt culpa recipere huiuſmodi beneficium animo ordinis ſacri non aſſumendi, at perſeuerandi in clericatu, n. 17.

An huiuſmodi beneficiarius teneatur habere animum aſſumendi ordinis ſacri inſtante neceſſitate aut vtilitate Eccleſiæ, aut Epiſcopo cogente? num. 18.

Sola culpa venialis eſt, recipere beneficium ſimplex, cui ordo ſacer non annectitur, animo fruendi ad tempus fructibus, & poſtea eo relicto ducendæ vxoris? n. 19.

Similis culpa eſt, recipere eo animo penſionem, quæ titulo clericali confertur, n. 20.

1 DISPVTATIO hæc pendet ex intelligentia textus *c. Commiſſa, verb. Cæterum, de elect. in* 6. vbi decernitur obtinentem beneficium parochiale abſque animo aſſumendi intra annum ſacerdotij, prout diſpoſitum eſt *cap. Licet canon. eod. tit. & lib.* teneri fructus reſtituere. ibi: *Cæterum ſi promoueri ad ſacerdotium non intendens, parochialem receperis Eccleſiam, vt fructus ex ea per annum percipias, ipſam poſt modum dimiſſurus, (niſi voluntate mutata promotus fueris) teneberis ad reſtitutionem fructuum eorundem: cum eos receperis fradulenter.* Poteſt ergo quæſtio hæc tractari tã de beneficio curato, quàm ſimplici. De quibus ſeorſim diſſeram. Priùs ergo agendo de beneficio curato, id tanquam certum prætermittendum eſt, hunc recipientem beneficiũ curatum animo aſſumendi ſacerdotij intra annum, non teneri fructus perceptos eo tempore quo ſanam habuit intentionem, reſtituere: quamuis poſtea mutata voluntate minimè promoueatur intra annum ad ſacerdotium. Quod *d. c. Commiſſa*, ſolus accipiens curatum, nec promoueri intendens, obligetur ad fructus illius reſtituendos. At hic reuera intendebat promoueri. Atque ita docent *ibi gloſſ. verb. non intendens.* Et *ibi Dominicus, §. Cæterum, n. vn. notabil.* 2. *D. Antonin.* 3. *p. t.* 15. *c.* 1. *§. tertio ad finem Sylu. verb. Beneficium* 3. *q.* 2. *Armil. verb. Beneficium, nu.* 86. *Tabiena verb. Beneficium* 3. *quæſt.* 22. *num.* 25. *Sotus lib.* 10. *de inſtit. q.* 5. *a.* 6. *col.* 2. *concl.* 1. *Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. c.* 255. *col.* 4. *propoſ.* 2. *Manuel.* 1. *t. ſumm.* 2. *edit. c.* 30. *concl.* 6. *n.* 6. *Vega* 1. *to. ſumm. cap.* 36. *caſu* 23.

Similiter eſt certum, eum qui recepit curatum, non intendens promoueri intra annum ad ſacerdotium, nec promotus eſt teneri fructus perceptos eo tẽpore iniquæ volũtatis reſtituere. Eſt enim expreſſa deciſio textus *d. c. commiſſa verſ. Cæterum.* Et fatentur omnes. Imò & textus iubet, & qui ſciens prauam illam intentionem contulit illi beneficium, teneatur Eccleſiam ſeruare indemnem, reſtituendo illi fructus. Quod intelligitur in ſubſidium, nimirum non reſtituente principali, tunc enim ipſe tãquam cooperator ad iniuſtitiã tenetur fructus reſtituere: à quo illo reſtituente ipſe excuſabitur. Satis enim cõſultum eſt damno Eccleſiæ. Atque ita docent *Gloſſ. eod. c. Commiſſa, in fine. Et ibi Dominicus, §. Illum, n.* 2. *Angelus Clericus* 7. *nu.* 5. Deducendumque ex ea reſtitutione eſt ſalarium, quod præſtitum eſt vicario, qui eo tempore curato beneficio inſeruiuit. Id enim in neceſſarium Eccleſię miniſterium eſt impenſum. Ita docent *Gabriel.* 4. *diſt.* 15. *q.* 8. *a.* 3. *dub.* 1. *Angles floribus* 2. *p.* vbi de reſtitutione, *q. vn. de clericis reſtitutioni obnoxiis, a.* 1. *dub.* 6. *Gutier. quæſt. canon. l.* 2. *c.* 5. *num.* 23. 2

Hæc autem reſtitutio obligat in foro conſcientiæ, & ita non deſideratur iudicis ſententia. Quamuis enim rationem aliquam pœnæ ſubeat, & res odioſa ſit, at potius eſt damni illati Eccleſię compenſatio, cuius fructus fraudulenter acquiruntur, non habita intentione aſſumendi ordinis neceſſarij ad miniſterium illius beneficij: quod ſub ea tacita conditione confertur, vt fructus minimè abſque ea intentione ita acquirantur, quin neceſſario reſtituendi ſint. Ita docent, *Gloſſ. eod. c. Commiſſa, in fi. Et ibi Francus §. Porro, n.* 2. *Dom. ibi, §. Illum, n.* 2. *Rebuf. praxi benef. t. de nõ promotis intra annum, n.* 15. *Sotus l.* 10. *de iuſt. q.* 5. *a.* 6. *col.* 3. *v. Percontaris. Nauar. c. Quando de conſecr. d.* 1. *c.* 21. *n.* 47. *&* 49. *Angles floribus p.* 2. vbi de reſtitut. *q. vn. de cler. reſtitutioni obnoxiis, a.* 1. *dub.* 5. *Gutier. q. canon. l.* 2. *c.* 3. *n.* 20. *fine, Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. c.* 256. *col.* 2. *§. Nihilominus reſpondetur.* At *Rebuf.* dicẽs ita cenſuiſſe Senatum, & *Gutier. n.* 21. negant actionem Eccleſiæ ad eos fructus repetendos: nec in foro externo coactionem ad id admittunt, ſed id confeſſario relinquendum aſſerunt, vt obliget ad eam in foro conſciẽtiæ reſtitutionem. Nec quo ducantur fundamento explicant. Nec illud video, & ideò melius dicunt *Gloſſa Franc. & Domin. proximè allegati*, deciſionem illius textus in vtroque foro locum habere, ac proinde probata fraude dari actionem ad eos fructus repetendos. Si enim iniuſtè ac fraudulenter (vt ait textus) acquiſiti ſunt: cur fraudulenter acquirens nõ erit in foro externo reſtituere compellendus? 3

Hinc infertur peccare mortaliter recipientem beneficium curatum, neque intendentem promoueri ad ſacerdotium intra annum. Tum, quia contrauenit præcepto iuſtiſſimo Cõcilij Lugdunenſis, *c. Licet canon. de elect. in* 6. Tum etiam, quia recipit fructus contra iuſtitiam. Cum eos teneatur reſtituere. *Sic docent Angelus verb. Clericus* 7. *num.* 5. *Sotus lib.* 10. *de iuſt. q.* 5. *a.* 6. *col.* 3. *verſ. Sed ex prædictis, Nauar. ſumm. cap.* 25. *latinè, num.* 118. *verſ.* 10. *Hiſpane, n.* 124. 4

Toledo

Toledo libr. 6. ſumme, cap. 5. nu. 5. Graffis 1. p. deciſ. lib. 2. cap. 97. num. 54. Quare tenetur hic aut mutare voluntatem, aut dimittere id beneficium cum fructibus, alias peccabit mortaliter, vtpote qui in priſtina volũtate iniqua perſeuerat. Sic Sotus ibidem, & Nauar. cap. Quando, de conſil. d. 1. c. 21. num. 51. Addit tamen bene Sotus, licèt non intenderit promoueri, ſed propoſitum habuerit ducendi vxorem, illum acquiſiuiſſe verum beneficij titulũ, & ideo ſi mutata voluntate voluerit intra annum presbyter fieri, poſſe abſque noua prouiſione retinere beneficium. Quia cap. Licèt canon, de elect. in 6. tantum priuat hunc beneficio, quando intra annũ non promouetur: & c. Commiſſa, verſ. Cæterum, eod. t. & lib. ſolum priuat fructibus recipientem abſq; legitima intentione: at non irritat titulum. Et idẽ docet Nauar. d. c. Quando n. 48.

5 Immo hunc ſine legitima aſſumendi ſacerdotij intẽtione recipientem beneficium curatum, non acquirere dominium fructuum durante ea intentione perceptorum, affirmant Francus c. Commiſſa, §. Porro, n. 2. de elect. in 6. Syluest. Beneficium 3. q. 2. D. Antonin. 3. p. t. 15. c. 1. §. 3. ad fi. Sotus lib. 10. de iuſt. q. 5. a. 6. col. 3. verſ. Sed eſt præterea. & verſ. Percontaris: dicunt enim hunc non efficere fructus ſuos. Sed merito ab eis diſcedit Nauar. c. Quando, de conſec. d. 1. c. 21. nu. 48. Quia cum habeat verum illius beneficij titulum, nec textus d. c. Commiſſa, §. cæterum, eum priuet dominio fructuum, ſed tantum obliget ipſum ad reſtituẽdos eos: non eſt cur deneganda ſit illi acquiſitio dominij illorum fructuum. Cum fructus beneficij acquirantur habenti legitimum eius titulum. Nec eſt quæſtio de nomine, ſed multum refert vtrum horũ dicatur. Sic enim hic parochus ſit dominus fructuum, & donet aliquos in propria ſpecie, non effectus ob id impotẽs ad reſtituendum, non tenebitur donatorius illos reſtituere, parocho non reſtituente, vtpote qui rem à vero domino accepit. Quod ſecus eſſet, ſi non eſſet dominus.

6 Difficultas autem in quatuor caſibus conſiſtit. I. eſt, quando recipiens curatum, non intendebat promoueri, & tandem mutata voluntate intra annum promotus eſt, an teneatur reſtituere fructus perceptos eo tẽpore quo caruit intentione? II. quando animus recipiẽdi ſacerdotij fuit dubius aut conditionalis. III. quando initio verus animus adfuit, at poſtea mutata voluntate nõ eſt promotus. Vltimus, quando animus adfuit implendi omnia ad quæ tenetur, at non permanendi in eo beneficio, ſed donec pinguius aſſequatur, aut illud renuntiet penſione reſeruata, aut permutet.

7 In primo igitur, Sotus lib. 10. de iuſt. quæſt. 5. art. 6. colum. 3. paulo ante verſ. Percontaris, affirmant teneri hunc fructus reſtituere perceptos eo tempore, quo intentione caruit. Quare parentheſim illam textus cap. Commiſſa, verſ. Cæterum. de elect. in 6. ibi, (niſi voluntate mutata promotus fueris,) ait non referri ad fructus antea perceptos, quaſi illos acquirat parochus ob voluntatis mutationem: ſed ad fructus percipiẽdos ex tunc, illos enim acquirit. Idem videtur ſentire Toledo lib. 6. ſumm. c. 5. n. 5. vbi dicit ſuſcipientẽ beneficium curatum animo non recipiendi ordines, teneri reſtituere fructus perceptos toto tempore antecedenti mutationem voluntatis. Sed abſque dubio tenendum eſt, nullos fructus teneri eũ reſtituere. Primo, quia expreſsè textus d. c. Commiſſa, §. Cæterum, non obligat hunc abſolute ad fructus reſtituendos, ſed ſub conditione, niſi voluntate mutata promotus eo anno fuerit. At hic deficit conditio, cum iam promotus ſit. Nec valet expoſitio Soti: ad libitum enim explicat eum textum de fructibus in poſterum percipiendis: eo vel maxime, quod textus aperte loquatur de fructibus iam perceptis, vt conſtat ex ratione quam ſubdit, ibi: Cum eos receperis fraudulenter. Præterea, quia ratio deciſionis eius textus eſt, fraus Eccleſiæ facta recipiendo fructus beneficij integro anno, ac poſtea amittẽdo illud defectu ſacerdotij aſſumpti: prout expreſsè in ipſomet textu dicitur. Quæ ratio nõ habet locũ in hoc euẽtu. Cum fraus intẽtata nõ ſortita ſit ſuum effectum, nec damnum Eccleſiæ excogitatum ſit ſubſequutum: illo intra eum annum aſſumente, prout tenebatur, ſacerdotium. Et ita clare huius ſententiæ ſũt gloſſa eod. c. Commiſſa, verb. Mutata, & verb. Promouendum: & ibi archid. in fin. Dominicus ibi. §. Illum, num. 2. ſuper gloſſa, verb. Promouendum, vbi dicũt promotione ſequuta purgari fraudem. Et tenent impugnato Soto, Nauar. c. Quando, de conſecrat. d. 1. cap. 21. num. 46. & 50. Lud. Lopez 1. part. inſtructorij cap. 255. ad finem.

Immo ſi Epiſcopus, poſtquam parochus ille mutauit, voluntatem diſpenſaret cum eo, ne ratione ſtudij promoueretur ad ſacerdotium per ſeptennium, iuxta c. Cum ex eo, de elect. in 6. prout poteſt dummodo intra illum annum ſubdiaconus fiat, adhuc non amitteret fructus tempore præterito iniquæ volũtatis perceptos: etiamſi in fine anni Epiſcopus diſpẽſet, quando iam non poterat ad ſacerdotium promoueri, (poteſt enim tunc Epiſcopus diſpenſare, modo intra eum annum fiat ſubdiaconus: cum non ſit priuatus, donec labatur annus, teſte Rebuffo praxi benef. t. de non promotis intra annum, n. 43. & 44. vbi & alios refert.) Ratio eſt, quia textus d. c. Commiſſa, verſ. Cæterum, eximens à reſtituendi obligatione fructus temporis prauæ illius volũtatis, dummodo parochus ille mutata volũtate promotus ſit, nil aliud intẽdit, quã vt parochus illæ ſuæ obligationi ſatisfaciat, recipiens ordines intra tempus iure præſcriptum. At tempus iure præſcriptum eſt, vt intra annũ ſacerdos fiat, vel ſi Epiſcopus diſpẽſet ratione ſtudij per aliud ſeptẽnium, vt intra illum annũ ad ſubdiaconatum, & intra illud aliud ſeptenniũ ad ſacerdotium aſcendat. Nõ igitur fructus amittet tempore prauæ voluntatis perceptos, ſi intra illorum octo annorum ſpatium, Epiſcopo ſic diſpenſãte, ſacerdos fiat, & intra illum annum ſubdiaconus. 8

Hinc infertur recipientem beneficium parochiale animo non aſcendendi tempore iure præſcripto ad ſacerdotium, & poſtea mutata voluntate id intendentem, ſi tãdem tempore præſcripto non correſpõdit ſuæ obligationi aſcendens ad ſacerdotium, non poſſe retinere fructus aliquos illius beneficij. Quia verè recepit beneficium non intendens promoueri: in quo caſu textus dict. cap. Commiſſa, verſ. Cæterum, obligat eum ad fructus reſtituendos: & ſolum caſum excipit, in quo voluntate mutata promotus eſt. Ergo quamuis mutet voluntatem; ſi reuera ea mutatio non habuit effectum, tenebitur integros fructus reſtituere. 9

In ſecundo caſu, quando quis recipit beneficium curatum hæſitãs an promoueatur, aut intẽtione conditionali, nimirum, aſcẽdendi ad ordines tẽpore ſibi iure præfixo, niſi interim felicius quid ſibi cõtingat, vt mors fratris primogeniti, & ſit ipſe futurus hæres, vel quid ſimile, Sotus l. 10. de iuſt. q. 5. a. 6. colum. 2. verſ. & nota, in vtroque caſu obligat ad fructus reſtituẽdos, perinde ac ſi verè reciperet beneficium nõ intẽdens promoueri. Et ipſum ſequitur Gutierrez li. 2. quæſt. canon. c. 5. n. 22. Ducuntur, quod textus d. ca. Commiſſa, §. Cæterum, abſolutam recipiendi ſacerdotij intẽtionem poſtulet, vt parochus tuta cõſciẽtia fructus comparet: cum enim abſolute percipiat fructus, abſoluta quoq; debet eſſe intẽtio. Aliàs verificatur ratio textus, nimirum, fraudulẽter hunc fructus percipere. At verius eſt, recipientem ea intentione conditionali non teneri fructus reſtituere. Ducor, quia textus d. c. Commiſſa, §. Cæterum, loquitur de illo, qui à principio cum accipit Eccleſiam, habet animum non aſſumendi ſacerdotij, ſed fructibus fruendi, (vt expreſsè docet Anchar. dict. ca. Commiſſa nu. 3. notabil. 6.) Atque ita loquitur de volenti fraudulenter lucrari fructus anni dati ad aſſumendũ ſacerdotium. Quod in hoc non verificatur, nec enim beneficium animo doloſo ſuſcepit, nec caruit intentione aſſumendi ſacerdotij, ſed illam firmam habuit, niſi felicius illo tempore quicquam contigerit. Et cõfirmatur, quia negatio illa præcedens illud participium, intendens, dict. §. Cæterum, negat quicquid poſt ſe inuenit & eius, 10

oppoſitum ponit. Cum ea ſit negationis natura. Quare intelligitur de nullam habenti intentioné. At intentio, conditionalis eſt intentio:ſicut diſpoſitio conditionalis eſt vera diſpoſitio, quãuis non tãti effectus ac ſimplex, *§. Omnis, inſtit. de verb. oblig. & cap. Si pro te, de reſcript. in 6.* & ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Nauar. ſum. latin. c. 25. nu. 118. ad fin. & c. Quando, de conſecr. diſt. 1. c. 21. nu. 45. verſ. 34. & Miſcellan. 45. de oratione, in noua editione, n. 5. verſ. Sexto, Graffis 1. par. deciſ. lib. 2. c. 97. n. 55. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. 1. 30. n. 6. concluſ. 6. Lud. Lopez 1. part. inſtruct. c. 255. col. 7. §. Poſt hæc ſupereſt. Vega 1. tom. ſummæ. cap. 36. caſu 23.* Vnde nec peccat accipiens curatum ea intentione cõditionali. Quod bene docet *Nauar. eiſdem locis:* & colligitur ex reliquis allegatis contra Sotum. Quia textus intentionem petit, & hic reuera illam habet. Quãdo autem animus eſſet verè dubius, crederẽ eum peccare mortaliter, & teneri fructus reſtituere. Quippe hæſitans non habet veram intẽtionem. Et ita cum Soto, & Gutier. ſentiunt *Manuel, Lud. Lopez. Vega ibid.* Nec credo *Nauarrum* ſentire oppoſitum, confundit enim animũ dubium cum cõditionali: & rationes, quas affert, de ſolo conditionali probant, ac proinde de illo ſolo intelligitur ſua ſententia.

11 In tertio caſu, nimirum, quando recepit curatum intendens promoueri, & poſtea mutata voluntate non promotus eſt, an teneatur fructus perceptos à tempore quo mutauit voluntatem, reſtituere? Quidam aſſerunt eum teneri, vnde dum textus *c. Commiſſa verſ. cæterum, de elect. in 6.* ſolum obligat ad hanc reſtitutionem, recipientem curatum abſq; intentione ſacerdotij aſſumendi: dicũt intelligi textũ de fructibus perceptis ante volũtatis mutationẽ, ſecus de perceptis poſtea. Quod militet eadem ratio, ac quando à principio non habuit intentionem: iam enim ex tunc verificatur hunc intentionem non habere. Inſuper militat ratio reddita in textu, ex tunc enim fraudulenter recipit fructus: & Eccleſia patitur id damnum, vt hic retineat reſiduo tẽpore illius anni fructus beneficij, & eo tranſacto vacet, eo quod ad ſacerdotium promotus non ſit. Ita docet *gloſſa d. c. Commiſſa verb. Non intendens, & ibi Dominicus §. Cæterum, nu. vn. ſuper eam gloſſam, Sotus libr. 10. de iuſt. q. 5. art. 6. colum. 2. concl. 1. Nauar. ſumm. Hiſp. c. 25. n. 124. Angles Floribus 2. p.* vbi de reſtitut. *q. vn. de clericis reſtitutioni obnoxiis, a. 1. dub. 6. Gutierrez lib. 2. quæſt. can. cap. 5. n. 2. Toledo lib. 4. ſum. c. 18. n. 4. Graffis 1. p. deciſ. lib. 2. c. 97. n. 2. 54.* At verius eſt non teneri eos fructus reſtituere. Quia textus ſolum obligat recipientẽ beneficium nec intendentem promoueri: at hic intendens promoueri illud recepit. Nec eadẽ ratio militat in vtroque caſu. Quod lõge grauioris culpæ reus ſit, qui ab initio fraudulenter accipit Eccleſiam carens animo ſacerdotij aſſumendi, quam bona intentione recipiens, & poſtea ea mutata retinens. Et ita docet *Nauar. c. Quando de conſec. d. 1. c. 21. n. 50. & ſum. lat. c. 25. n. 118. verſ. Decimo,* & in effectu hãc partem ſuſtinent *Lud. Lopez 1. part. inſtruct. c. 255. col. 3. Manuel. 1. tom. ſum. 2. ed. c. 30. n. 6. concl. 6. Veg. 1. tom. ſumm. c. 36. caſu. 23.* Quamuis enim hi temperent, ſi eo tempore ſufficiẽtem vicarium præpoſuerit, qui parochi munia obeat: non eſt diſputatio præſens, niſi an ſit reſtituendi obligatio ob ſolam voluntatis aſſumendi ſacerdotij mutationem. Et fauent *D. Antonin. 3. p. t. 15. c. 1. §. 3. ad fin. Syluest. verb. Beneficium 3. q. 2.* vbi dicunt habentem à principio intentionem non teneri fructus reſtituere, licet tantum temporis ex eo anno tranſierit, vt iam nequeat ad ſacerdotium promoueri.

12 In vltimo caſu, quando quis recipit beneficium, animo non retinendi illud in perpetuum, ſed donec pinguius habeat. Quidam id damnant, nec qualitatem culpæ explicant, ſed dicunt eum peccare: nec explicant de quali beneficio loquantur, ſed indiſtinctè de beneficio agunt. Adduntq; non teneri hunc dimittere beneficium, ſed mutare propoſitum. Ducuntur, quia ſicut contrahẽs matrimonium carnale tenetur habere animum permanendi perpetuo cum vxore; ita aſſumens beneficium tenetur id animo habere: vt pote qui matrimonium ſpirituale cum Eccleſia init. Ita docent *Hoſt. c. R[illegible]tum, n. 2. de cler. non reſid. & ibi Ant. n. 8. Abbas in fin. Ang. Clericus 7. n. 6. Sylu. verb. Beneficium 3. fin. Gabriel. 4. d. 15. q. 1. a. 3. dub. 1.* Qui addit teneri hunc dimittere beneficium aut propoſitum mutare. Cæterum nullam culpam video, ſi is firmum habeat animum inſeruiendi illi beneficio, qualecumq; ſit, dum illud tenuerit; & implendi omnia ad quæ beneficium obligat: quamuis propoſitum habeat ſolum retinendi illud, donec pinguius obtineat. Non enim eſt textus iubens vt recipiens habeat animum perpetuo id beneficiũ, retinendi. Nec ſimilitudo ex matrimonio carnali deducta id ſuadet. Cum longè diuerſa ratio ſit: matrimonium enim carnale eſt vinculum perpetuũ, ſecus de hoc ſpirituali: Et ita docent *Nau. ſum. c. 25. lat. n. 118. &c. 10. hiſpane, n. 124. fin. Manuel & Vega, n. præced. allegati.* Vnde bene *Nau. lib. 3. conſ. in 1. edit. t. de præbẽdis, conſ. 24. n. 2.* ait nõ peccare recipientem beneficium parochiale firmo animo inſeruiendi illi tempore, quo id habuerit, donec illi renuntiet reſeruata penſione ex Pontificis licentia, vel permutet cum alio, & ſi proponat vnico ſolo die tenere illud, dummodo eo die impleat quod tenetur.

Hactenus de beneficio curato habitus eſt ſermo, iam 13 de beneficio ſimplici agendum eſt, qualiter peccet, ac teneatur reſtituere fructus, illud accipiens fraudulenter, animo nimirum fruendi ad tempus illius fructibus, & nõ aſcẽdendi ad ordines ſacros, ſed relinquendi ſtatum clericalem, ac tranſeundi ad matrim. Et a fructibus incipiendo quibuſdam placet teneri hunc ad fructus reſtituendos. Quia quãuis *c. Commiſſa, verſ. Cæterum, de elect. in 6.* præcipiens hanc reſtitutionem, loquatur de beneficio parochiali, at ratio in textu tradita, nempe fraudulenter recipi fructus, non habita ea intentione recipiẽdi ordines, procedit quoque in beneficio ſimplici. Huius ſententiæ ſunt *Rebuffus praxi benef. tit. de non promotis intra annum. n. 83. Gabr. 4. d. 15. q. 8. a. 3. dub. 1. Adrian. 4. materia de reſtit. q. de Eccleſiaſticis conſumentibus redditus beneficij vltra decentem neceſſitatem §. Pro reſponſione ad quæſitum, verſ. Ex qua concluſione, in paruis voluminibus eſt f. 128. pag. 1.* Sed dicẽdũ eſt eum non teneri reſtituere fructus. Quia id ſolum cõſtitutum eſt *d. c. Commiſſa, verſ. Cæterum,* de habentibus beneficia parochialia: quare cum multo leuius delictũ ſit recipere ſimplicia abſque intentione aſſumendi ordinis ſacri eis annexi, non eſt cur decretum illud pœnale & odioſum ſit extendendum ad beneficia ſimplicia. Et ita tradunt *Sotus lib. 10. de iuſt. q. 5. a. 6. col. 3. verſ. De aliis autem, Nau. ſum. lat. c. 25. n. 118. hiſp. n. 124. & c. 28. addit. ad n. 125. c. 25. & c. Quãdo, de conſecr. d. 1. c. 21. n. 51. Angles Floribus 2. p.* vbi de reſtitutione, *q. vn. de clericis reſtitutioni obnoxiis, a. 1. dub. 4. Gutier. q. canon. l. 2. c. 5. n. 24. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 4. & l. 5. c. 5. n. 5. Emm. Sa ſum. verb. Beneficium, n. 38. Lud. Lopez 1. part. inſtruct. c. 256. §. Tertio alia. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 97. n. 55. Manuel. 1. to. ſum. 2. ed. c. 30. n. 4. concl. 3. Vega 1. tom. ſum. c. 36. caſu 20. §. Alo ſegundo.*

Grauior autem eſt difficultas de culpa, qualis ſit bene- 14 ficium ſimplex accipere animo non perſeuerandi in ſtatu clericali, aut non aſcendendi ad ordines ſacros? Et quidem quãdo eſt annexus ordo ſacer illi benficio ſimplici eſt culpa mortalis id accipere, aut retinere animo non recipiendi ordinem annexum illi beneficio. Quia iure naturali, diuino, & humano, accipiens officium, debet curare eſſe habilis ad illud, *l. Idem iuris, ff. ad l. Aquili. c. Non eſt putanda, 1. q. 1.* & ita tenent *Sotus l. 10. de iuſt. q. 5. a. 6. col. 4. paulo ante verſ. De penſionibus autem Gutier. l. 2. q. canon. c. 5. n. 25. Toledo l. 5. ſum. c. 5. n. 5. & l. 4. c. 18. n. 4.* vbi addit eum abſoluendum non eſſe, donec aut animum mutet, aut beneficium dimittat *Ludouicus Lopez 1. part. inſtruct. c. 256. colum. 3. §. Iam & alia minutiora.* Et videtur ſentire *Nauar. c. Quando, de conſecr. d. 1. c. 21. num. 51.* vbi dicit eſſe peccatum, quamuis non explicet an ſit veniale; an potius mortale. Quamuis *idemmet Nauarrus ſumma latin. c. 25. n. 118. ad finem,* dicat habẽtem ſimplex beneficium abſque

animo

animo recipiédi ordinis ſacri, & incedēdi in habitu clericali, delinquere mortaliter, nō ratione intentionis nō aſſumendi ordinem, ſed defectu habitus clericalis. Sed forte poteſt intelligi de beneficio ſimplici non habente ordinem ſacrum annexum. De quo agemus n. 16. & ſeq. Idem colligitur ex *Emm. Sa ſum. verb. beneficium. n. 39.* vbi ait habentem beneficiū, cui eſt ordo ſacer annexus teneri intra annum ordinem ad illud requiſitū recipere. Similis eſſet culpa, ſi animus eſſet dubius, vt de beneficio curato probaui. n. 10, ſecus ſi animus eſſet conditionalis: tunc enim non peccaret, vt eod. n. 10. dixi de recipiente curatū. Et quamuis *Gutier.* id neget in beneficio curato, admittit tamen in ſimplici, *l. 2. quæſt. can. 5. n. 27.*

15 *Sed petes*, quando dicatur annexus ordo ſacer beneficio ſimplici? Id quidē bene & breuiter explicuit *Sotus lib. 10. de inſt. q. 5. a. 6. colū. 4. verſ. De aliis*, dicens cui eſt annexum clericale obſequium. Idem. *Nauar. c. Quādo, c. 21. num. 51.* vbi reddēs rationem, cur teneatur habere animum accipiendi ordinem ſacrum, recipiēs beneficium, cui ille eſt annexus, ait, quia accipiens munus aliquod, debet curare eſſe habilem ad illud obeundum. Sentit ergo id beneficium habere ordinem ſacrum annexum, quod obligat ad obſequium aliquod clericale, quod abſque ordine illo ſacro exerceri nequit. Præterea, quia petēte fundatore capellanię, vt capellanus tot faciat ſacra, eſt omnium ſententia, exigi ordinem ſacerdotalem ad illam: ac ſolum maxime controuerti inter DD. an is ordo actu exigatur in capellano eligendo: an potius ſufficiat vt poſtea initietur, vt poteſt videri in *Lambertino de iure patron. lib. 2. p. 1. q. 7. toto a. 29. Gutierrez toto cōſil. 1. Spino ſpeculo teſtament. gloſſ. 4. principali, num. 68. Zauallos in quæſt. pract. qu. 693.* Concludo ergo id beneficium dici habere ordinem ſacrum annexū, quod obligat ad onus aliquod petens ordinem ſacrum: quod autem non obligat ad miniſterium requirens ordinem ſacrum, non habere illum annexum. Ex quo rurſus fit, accipientem capellaniam, aut retinentem abſque animo ſaltem conditionali aſcēdendi ad ſacerdotium, quando ea habet miſſarum onus annexum per capellanum implendum, peccare lethaliter iuxta dicta num. præced. Nam ea habet ordinem ſacerdotij annexū, ſine quod id onus miſſarum iniunctū impleti nequit. Id verò temperarem, quando capellania eſſet magni momenti, vt ſi excederent redditus centum nummos aureos: alias reputarem eam tenuem ad hunc effectum, vt eſſet culpa lethalis illam accipere abſque animo ſacerdotij aſſumendi, implendo tamē fideliter ea, ad quæ capellania obligat: niſi inſtitutor verba rigida apponeret, quibus ſuam mentem eſſe explicaret, nō poſſe per ſubſtitutum illi deſeruiri. Et ducor, quoniam capellania tenuis non obligat eo rigore, quin conſuetudo habeat, vt illi per alium deſeruiatur.

16 Quando vero non eſt annexus ordo ſacer beneficio, non ita clarè loquutur DD. quali culpa ſit illud recipere animo nō aſcendendi ad ordinem ſacrum, nec perſeuerandi in clericatu, ſed ducendi vxorem. *Sotus lib. 10. de iuſt. q. 5. ar. 9. colum. 4. paulò ante verſ. De penſionibus autem*, dicens eſſe mortale recipere beneficium, cui eſt annexus ordo ſacer abſque intentione ordinis illius aſſumendi, ſubdit, ſi nullus ordo ſacer ſit annexus, ſaltem neceſſariā eſſe intentionem clericorum more viuendi, abſurdū enim dicit eſſe retinere cum animo ad matrim. conuolādi, aut ſeculariter viuēdi: imo ait non vacare culpa poſſidentem præſtimonia cum eiuſmodi ſeculari animo & habitu. Vbi videtur cenſere non eſſe mortale, beneficia ſimplicia nullum ſacrum ordinem annexū habētia recipere animo non aſſumendi ordinem: at eſſe mortale, ea recipere cum intentione non permanēdi in ſtatu clericali, ſed tranſeundi ad nuptias. Quia in priori membro de culpa lethali egit, & ita mentem Soti eſſe vt ſit culpa lethalis, intellexit *Nauar. c. Quando, de conſ. d. 1. c. 21. n. 52.* Sotum ſequitur *Gutier.* cum eadem confuſione loquens, *lib. 2. quæſt. canon. c. 5. num. 25.* & videtur ſentire *Toledo li. 3. ſummæ, c. 18. nu. 4. & lib. 5. c. 4. n. 5.* quibus in locis indiſtinctè ait reum eſſe culpæ mortalis, accipientē aut retinētem beneficiū ſimplex animo vxoris ducendæ. Et in terminis propriis *Nauar. miſcell. 44. de oratione, in noua edit. n. 2.* dicit eſſe peccatū mortale recipere beneficiū ſimplex, animo mutādi poſtea ſtatum clericalem in coniugalē. Et quamuis hic non explicet, ſi id beneficiū nō habeat ordinem ſacrum annexum: at dicit ſententiā, quam ipſemet habuerat *c. Quando, c. 21. nu. 52.* vbi expreſſe dixit nō eſſe mortale recipere beneficium non habens ſacrū ordinem annexum, cum propoſito poſtea eo relicto tranſmigrandi ad matrimonium, intelligendam eſſe, quando intentio mutandi ſtatum non eſt abſoluta, ſed ſub conditione, ſi aliquid felicius obtigerit. Vnde clarè tenet in hoc caſu eſſe culpam lethalē. Et *Idem Nauar. miſcellaneo 45. num. 5. & lib. 3. conſil. tit. de prebenb. in 1. edit. conſil. 16. nu. vn. Flaminius de reſignat. benef. l. 4. q. vlt. num. 42. Gutierrez l. 2. quæſt. canon. c. 5. num. 26.* dicunt peccare, non explicantes qualitatem culpæ, recipientem beneficium, cum intententione poſtea ſtatū clericalem deſerēdi. Et loquūtur indiſtinctè de beneficio. Et fundamentum huius ſententiæ eſt, beneficia inſtituta eſſe ad ſuſtentandum clericum in ſtatu clericali, quare ordo peruertitur, & debitus finis, quando ea ſuſpiciuntur animo fructus ad tempus capiendi, ad ſuſtentandum poſtea ſecularem ſtatum ac coniugalem.

I. Tamen Concluſio ſit. Quando beneficium ſimplex nullum ordinem ſacrum annexum habet, vacat prorſus culpa, illud recipere cū intentione nullius ſacri ordinis recipiendi: at in ſtatu clericali perſeuerandi, ac ſatisfaciendi oneribus ad quæ beneficium obligat. Cum enim nullum ius obliget hunc ad ſuſcipiendos ordines ſacros, nec beneficium eos petat, nullius præcepti reus eſt carēs eo animo: ac ſubinde nec venialiter peccat. Et ita videntur ſentire *Sotus & Gutierrez num. præcedenti allegati.* & tenent *Nauarr. ſumma latina c. 25. num. 18. Ludouicus Lopes. 1. par. inſtruct. c. 256. colum. 3. §. Iam & alia minutiora, Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 30. n. 6. concl. 6. num. 4. concl. 3. Vega 1. tom. ſummæ, cap. 36. caſu 23.* 17

Hinc deducitur poſſeſſorem beneficij, cui non eſt ordo ſacer annexus, non teneri habere abſolutam volūtatem recipiendi ſacros ordines extāte vtilitate vel neceſſitate Eccleſiæ: ſed ſatis ei eſt habere volūtatem abſolutam ſubeundi omnia onera beneficio annexa tempore, quo id poſſederit: & diſiunctiuam aſſumendi ordines ſacros cū Epiſcopus cogente neceſſitate vel vtilitate Eccleſiæ iuſſerit, aut dimittendi beneficij. Ita *Nauar. l. 3. conſ. in vtraque editione, de prabend. conſil. 1. fin. & miſcellan. 44. de orat. in noua edit. in fine.* 18

II. Concluſio. Probabilius credo non peccare mortaliter recipientem aut retinentem beneficiū ſimplex cui ſacer ordo annexus non eſt, animo illud ad tempus retinendi, & eius fructibus fruendi: poſteaque eo deſerto ad ſecularem vitam aut coniugalem tranſeundi: dummodo eo animo accipiat & retineat, vt velit ei ſufficiēter inſeruire, donec illud mutato ſtatu relinquat. Quod nullo iure probetur teneri hunc habere animū ſub culpa mortali perſeuerandi in ſtatu clericali: imo iura liberū ei cōcedunt tranſitum ad nuptias, modo beneficium relinquat, *c. Ioannes, c. Diuerſis, de cler. coniug.* Ita docet *Nauar. cap. Quando, c. 21. n. 52.* Id tamen concederem Doctoribus, n. 16. allegatis, nempe, eſſe culpam venialem. Quia negari non poteſt eſſe aliqualem debiti ordinis peruerſionem, vt probat ratio nu. 16. in fine adducta, non tamen ea eſt tanti momenti, vt culpam lethalem conſtituat. 19

Vltima Concluſio. Similis culpa venialis eſt, acceptare penſionem titulo clericali collatam, animo ea ad tēpus fruendi, & poſtea tranſeundi ad ſtatum coniugalē, Quia aliqualis debiti ordinis eſt peruerſio: cū ea ſimiliter conſtituatur ad ſuſtentandū clericū in ſtatu clericali, vt conſtat ex bullis conceſſionū penſionis: quibus appellat Pontifex clericum eū, cui illā concedit, & ſubdit: 20

Vt commodius te ſuſtentare poſſit. Et ita intelligo *Nauarrum miſcellaneo 45.in noua edit.de oratione,nu.6.verſ.6.* dicentem hunc peccare. Qui bene addit, *num.6.verſ.7.* non teneri hunc fructus reſtituere. Quod conſtat ex dictis nu. 13. vbi idem probauimus de fructibus beneficij ſimplicis eo animo recepti.

DISPVTATIO XLVI.

An clericus in minoribus conſtitutus per matrimonij contractum amittat priuilegia clericalia?

SVMMARIVM.

Quot conditiones deſiderentur, vt clericus coniugatus retineat priuilegia, num.1.
Nullo priuilegio gaudet,niſi vnicam & virginem ducens,tonſurámque ac veſtes clericales deferens miniſtret Eccleſiæ,n.2.
Quando non incurrit bigamiam ex duplici matrimonio, aut ex eo inito cũ corrupta:aut non veram bigamiam, quia duxit virginem , & eam poſt adulterium cognoſcit,non perdit priuilegium canonis & fori,num.3.
Effectus bigamus gaudet priuilegio fori quoad delictum antea commiſſum: & quoad hoc ſpectatur delicti tempus,n.4.
An ſit opus omnes veſtes internas & externas eſſe clericales?n.5.
Quæ dicendæ ſint veſtes clericales?n. 6.
Cuius iudicis ſit hæc cognitio,& an clericus habeat conditiones requiſitas? & in quo carcere debeat eſſe pendenti hac lite,n.7.
An amittantur hæc priuilegia per vnicam habitus dimiſſionem?n.8.
Quid,ſi clericus non deferat tonſuram,quod capillis careat?n. 9.
An debeant tempore delicti & capturæ,veſtes clericales deferri, ac tonſura: & quid ſi poſt delictum dimittantur? n.10.
Explicatur c.Ioannes,de cleric.coniug.n.11.
Clericus coniugatus,extra duo priuilegia,reputatur in aliis laicus , & eſt incapax omnium,quæ clericatum poſcunt,n.12.
An perdat priuilegia per ſponſalia,& per matrimonium ratum?n.13.
Non poteſt eſſe Vicarius Epiſcopi, nec delegatus ad cauſam ſpiritualem. At poteſt eſſe aſſeſſor.Et qualiter intelligatur,ſi eum Epiſcopus Vicarium nominet?n.14.
Nec poteſt intereſſe diuinis, n.15.
Nec eſt exemptus à gabellis,muneribus,& obſequiis,n.16.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint,n.17.
An deſideretur aliqua monitio vel ſententia iudicis,vt clericus coniugatus amittat priuilegia?Proponuntur ſuadentia deſiderari,n.18.
Non deſideratur monitio, nec ſententia aliqua,n.19.
Soluuntur argu.Et explicatur motus proprius Pij V.cõtra Sodomitas,an deſideretur ſentẽtia,vt illi amittãt priuilegia clericalia. Et Trid.ſeſſ.7.c. 10. de reform. an abſque ſententia perdat priuilegia qui initiatur cum literis dimiſſoriis capituli ſede vacanti , non potentis eas concedere?num.20.
An clericus coniugatus ſeruans omnia requiſita , gaudeat in ciuilibus priuilegio fori?Refertur quædam ſententia n.21.
Proponitur ſententia Auctoris,n.22.
An poſſit in carcerem detrudi per iudicem ſecularẽ pro cauſa merè ciuili num. 23.
Soluuntur argumenta,n.24.
An ſi vacet negotiationi,& arma portet,fruatur priuilegiis?Refertur quædam ſent.n.25.
Proponitur Auctoris ſententia,n.26.
An ſemel dimittens habitum & tonſuram, gaudeat priuilegiis , illa reſumens?Refertur duplex ſent.n.27.& 28.
Proponitur ſententia Auctoris,n.29.
An gaudeat omnibus priuilegiis defuncta vxore?n.30.
Soluuntur argumenta,n.11.

1 DISPVTATIO hæc verſatur circa intelligentiã textus,*c.vn.de cler.coniug.in 6.*vbi ſtatuitur duplici ſolo priuilegio poſſe gaudere clericum in minoribus cõſtitutum,ineuntem matrimonium,nimirũ *can. Si quis ſuadente* 17.*q.*4.vt violentas manus in ipſum iniiciẽs incurrat excommunicationem:& fori,nẽpe, vt non pertineat ad forũ iudicis ſecularis,in cauſis criminalibus,ſiue criminaliter ſiue ciuiliter agatur:prout clericis conceſſum eſt *c.2.de foro compet.*Et petitur ibi duplex conditio, vt his priuilegiis gaudeat. Altera, vt vnicã & virginem duxerit.Altera verò,vt tonſuram & veſtes clericales deferat. Quod ſi vtramque conditionem non ſeruet,decernitur ibi eum nullo priuilegio gaudere.Idque decretum confirmatum eſt in *Trident.ſeſſ.23.c.6.de reform.*& additur tertia conditio,vt iis priuilegiis gaudeat clericus coniugatus nempe,vt alicui Eccleſię deputatus ab Epiſcopo inſeruiat.

2 Hinc deducitur 1.clericum bis coniugatum,aut cum corrupta,aut ſi cum vnica & virgine, nõ deferat tõſuram & veſtes clericales,aut nõ miniſtrat Eccleſiæ ex Epiſcopi deputatione,minimè gaudere priuilegio aliquo clericali,vt expreſſe deciditur in textibus nu. præcedenti allegatis.Quia omnes hæ conditiones in eis petuntur.

3 Intellige tamen hoc verum eſſe, quando ex duplici matrimon.vel cum corrupta contrahitur vera bigamia. (Quod quando eueniat, dicemus in impedimento ligaminis,tractantes de bigamia.) Si enim non contrahatur bigamia,vt quia clericus ille duxit à ſe ſolo corruptam, aut ſi ab alio,non cõſummauit matrimonium,vel ſi duplex inijt matrimonium, alterum non conſummatum eſt.Nam ratione bigamiæ priuat textus *cap.1.de cler.coniug.in 6.*clericũ, qui non cum vnica & virgine cõtraxit, omnibus priuilegiis clericalibus. Quare tale matrimoniũ id non operabitur vbi ex eo non contrahitur bigamia.Imo ſi clericus poſt initum matrimonium cum vnica & virgine efficiatur interpretatiuè bigamus cognoſcens vxorem adulterij quantumuis notorij ream , non ob id obſeruãs cætera requiſita,perdet priuilegium canonis & fori.Quia cõditiones petitæ *d. c.vn.* vt iis priuilegiis gaudeat,inueniuntur in eo, vt pote qui vnicam & virginẽ duxit.Et ita ſentiunt *Aufrerius*,dicens ita deciſũ eſſe Tholoſæ ,& eſſe ex mẽte omnium,*deciſione Tholoſana 64.nu.vn.& deciſ.235.nu.2.& 3.Iul.Clarus lib.5.receptarũ,§.fin.in pract.crim.q.36.n.10.Ant.Cucus lib. 3. inſtit.maior.t.9. n.18.Farinac.pract.crimin.t.de inquiſit.q.8.n.8.*

4 Inſuper vt clericus coniugatus amittat priuilegium fori propter bigamiam , deſideratur vt tempore delicti commiſſi illam contraxerit, ſi enim antea , habens omnia requiſita vt fori priuilegio gaudeat , delictum perpetret,fruetur fori priuilegio quoad id delictum,quamuis poſtea effectus ſit bigamus , iniens aliud matrimonium priori vxore defuncta. Quia ad gaudendum foro, ſpectatur ſemper tempus delicti admiſſi , vt argumento,*l.1.ff.de pœnis* tradunt *Baldus l.Affinitatis,in fin. C. communia de ſucceſ.Alex.conſ.8.ad fin.li.1.& conſ.149.n.9.lib.6.* & multi alij , quos refert & ſequitur *Barboſa ſtatim allegandus.* Et ita docent in noſtris terminis , *Iulius Clarus ead.q.36.n.11.Ant.Cucus eod.tit.9.nu.19. allegati nu. præced. Barboſa l.Titia 35.nu.33.ff.ſolut.matrim.*

5 Non tamen ſatis eſt clerico coniugato, vna aut altera veſte clericali indui , ſed omnes veſtes extrinſecus apparentes debent clericales & honeſtæ eſſe,vt priuilegio aliquo gaudeat. Quia *cap.vn.de cler.coniugat.in 6.* ibi: *Veſtes deferant clericales*,non petitur veſtis in ſingulari,ſed in plurali veſtes petuntur. Idem conſtat ex *cap. Si iudex, de ſent. excommun.in 6.* vbi etiam in plurali petitur clericum veſtes clericales deferre , vt donec de contrario conſtet, clericus præſumatur.Et redditur ratio ibi , his verbis:*Iuſtum eſt enim vt is talis,quem geſtat,ex habitu præſumatur.* Et ideo ita docent *gloſſa d.cap.vn.in caſus poſitione, verſ.Nota,ibi,veſtes.* Et ibi *Ioannes Andreas num. 2. Anchar. num.4. notabil. 2. Dominicus ibi , in princip. num.5. Francus in principio, num.1. Aufrerius deciſion.Tholoſana 53.num. 1. & 2.Couar.quæſt. practicis, cap.31.nu.7.verſ.2. Farinac.pract. crimin.titul. de inquiſitione,q.8.num.65. Azor lib.13.inſtitut. moralium cap. vltim. quæſt.fin.* Vnde ſi veſtis non clericalis lateat , quod exterior ita longa ſit , vt illam contegat, gaudebit priuilegio clericali. Et conſtat ex *clem. 2. de vita & honeſt.cler.* vbi ponderatur publica veſtis indecentia,ibi: *In publico portare.* Et ita docent *gloſſa, Ioan. And. Dominicus, Ancharan.Francus,proximè allegati.*

6 Sed quæres , quænam ſint veſtes clericales? Fatentur omnes id certis limitibus præſcribi non poſſe.Quia *c. penult.de vit.& honeſt.cler.& clem.2.eo tit.* certis quibuſdam veſtibus tamquam indecentibus interdicitur clericis, non tamen præſcribitur quibus vti debeant. Quare id communi vſui relinquendũ eſt, vt illæ clericales veſtes cenſeantur , quæ communi clericorum vſui in ea prouincia receptæ ſunt , & ex quarũ aſpectu à quocumque

clerici

clerici indicentur. Ita *gloſſ. d. cap. penult. verb. Deauratis*, ibi communiter approbata, *& clem. 1. verb. Secularis, in fine, de elect. & ex quis virorum verb. Veſte 30. d. Philippus Probus addit. ad Monachum, c. vn. de cler. coniug. in 6. n. 4. Roland. conſ. 4. n. 27. lib. 1. Couar.* multos alios referens, *quæſt. pract. c. 31. n. 7. verſ. Iul. Clarus lib. 5. recep. §. fin. in pract. crim. q. 36. n. 13. & 14. Anton. Cucus lib. 3. inſtit. maiorum, tit. 9. nu. 71. & 74. Burgos de Paz conſ. 22. n. 5. Farina. pract. tit. de inquiſitione, quæſt. 8. num. 69. Azor lib. 13. inſtitut. moral. c. vltim. q. fin.* Quod quidem non ita accipiẽdum eſt, vt ſatis ſit eos clericos coniugatos ijs veſtibus vti, quibus laici vxorati iuxta regionis conſuetudinem vtuntur. Sed illis indui debent, quibus ex regionis vſu honeſte clerici coniugati vtuntur. Nam cum ius canonicum veſtium qualitatem minime præſcripſerit earum definitio conſuetudini relinquitur: nec cogendi ſunt ijs veſtibus vti, quibus clerici nõ coniugati miniſterio Eccleſiæ vacãtes vtuntur, vt conſtat ex *c. Ioannes, de cler. coniug.* ibi: *Cum de conſuetudine terra tua clerici coniugati non cogantur inuiti portare tonſuram.* Ita cum alijs docet *Couar. eod. n. 7. verſ. 4.*

7 Cuius autem iudicis ſit cognitio, num veſtes ſint clericales, & an conditiones requiſitæ concurrant in clerico cõiugato, vt gaudere debeat priuilegio fori: & an lite hac pendenti cuſtodiendus ſit in carcere ſeculari, an potius in Eccleſiaſtico: præter Auctores antiquos, quos ipſi referunt, conſulendi ſunt *Couar. quæſt. pract. c. 33. nu. 1. & ſeqq. Iulius Clarus lib. 5. receptarũ §. fin. quæſt. 36. n. 21. Burgos de Paz conſ. 22. nu. 5. Anton. Cucus lib. 3. inſtit. maior. t. 9. n. 76. Maſcard. de prob. concl. 689. n. 9 Farinac. in ſua pract. t. de inquiſit. q. 8. n. 34. & ſeqq. Salzedo pract. c. 62. n. 14. & 19. Barboſa l. Titia 35. n. 34. ff. ſolut. matrim.*

8 Non amittit tamen clericus coniugatus priuilegia, per vnam aut alteram habitus dimiſſionem, dummodo continuo habitum deferat. Quod nõ videatur habitum deſerere, qui ſtatim eſt reſumpturus *l. 3. ff. de diuor.* Ita *Aufrerius deciſ. 104. Capellæ Tholoſ. n. vn. Ant. Cucus l. 3. inſtit. maior. t. 9. n. 69. Farinac. pract. t. de inquiſit. q. 8. n. 68.*

9 Nec ſimiliter amittit, ſi tonſuram non deferat, quod caput raſũ ſit pre morbo Neapolitano aut caluicie. Quia nemo ad impoſſibile obligatur. Ita *Iul. Clarus li. 5. recept. §. fin. q. 36. n. 17. Farinac. in pract. t. de inquiſit. q. 8. n. 67.*

10 At debet clericus coniugatus tonſuram & veſtes clericales deferre tempore commiſſi delicti, vt quoad illud gaudeat fori priuilegio: nec ſatis erit poſtea aſſumere. Sic *Couar. quæſt. pract. c. 31. n. 8. verſ. 5. Ant. Gom. to. 3. var. c. 10. n. 5. Iul. Clarus lib. 5. receptarũ, §. fin. q. 36. n. 15. Auendaño de exeq. mand. c. 22. n. 12. Farinac. pract. t. de inquiſit. q. 8. n. 66. Barboſa* alios referens, *l. Titia 35. n. 33. ff. ſolut. matrim. Azor lib. 13. inſtitut. moral. c. vlt. q. fin. Et in noua recop. huius regni, l. 1. t. 4. l. 2.* refertur Pium IV. in quadam bulla declaraſſe ad vitãdas fraudes, deſiderari vt ſex menſibus præcedentibus delictum, deferat habitum clericalem & tonſuram. Addit Barboſa *eod. n. 33.* deſiderari quoque delationem habitus tempore capturæ. At id non credo. Quia quamuis poſt delictũ deferat habitum & tonſuram, gaudebit vtique fori priuilegio quoad id delictũ, vt cum Alexandro, dicens eſſe ex mente omnium, docet *Couarr. proxime citatus.* Idemque docẽt *Iul. Clarus & Farin. proxime allegati*, & cõſtat ex dictis, nu. 4. vbi probauimus ad gaudendum fori priuilegio non attendi niſi tempus commiſſi delicti: non ergo refert tempore capturæ relictas eſſe veſtes clericales modo tempore delicti delatæ ſint.

11 Secundo deducitur intellectus ad *c. Ioannes, de cler. coniug.* ibi: *Quoniam igitur ipſe etiam tonſuratus non poteſt priuilegio clericali gaudere.* Ex quo textu conſtat, clericum coniugatum nõ poſſe gaudere priuilegiis clericalibus. Sed debet intelligi iuxta *c. vn. de cler. coniug. in 6.* de reliquis priuilegijs præter priuilegia canonis & fori, vt bene docet *gl. eo. c. vn. verb. Declaramus, & Abb. d. c. Ioannes, n. 3.*

12 Tertio deducitur, clericum coniugatum ſeruantem omnes conditiones requiſitas vt gaudeat priuilegijs canonis & fori, & reliquis omnibus præter hæc duo, reputari mere laicum, ac proinde eſſe incapacem eorum omnium quæ clericalem tonſuram deſiderant. Conſtat ex *c. vn. de cler. coiug. in 6.* ibi: *In cæteris autem eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* Et ita docent *gloſſ. eod. c. vn. in caſus poſit. notabil. antepenult. Et ibi Ioan. Andr. n. 2. Dominic. §. fin. n. 3. Franciſcus eod. §. nu. 3. Anton. c. Ioannes, num. 16. de cler. coniug. & ibi Imola nu. 18. Decius, cap. 2. q. 8. in noua edit. num. 154. de iudic. Lambertin. de iure patron. l. 2. p. 1. q. 7. art. 3. num. 4. Couar.* alios referens *quæſt. pract. c. 31. n. 9. vlt. Flaminius de reſignat. benef. lib. 4. q. 2. num. 100.*

Vt autem ea priuilegia perdat præter illa duo, ſatis eſt 13 matrim. nondum conſummatum. Quia tũc vere aſſumptus eſt ſtatus contrarius clericatui. Quare non ſufficit contractus ſponſalium de futuro. Quia non eſt iſte vere clericus coniugatus, quem textus *d. c. vn.* priuat cæteris priuilegijs clericalibus. Sic *Anchar. eo. c. vn. notab. 1. n. 1.*

Huic rurſus infertur non poſſe huiuſmodi clericum 14 coniugatum eſſe vicariũ Epiſcopi in ſpiritualibus. Quod iuriſdictio ſpiritualis & Eccleſiaſt. non cadat in laicum. *c. 2. de iud.* At hic extra ea duo priuilegia reputatur omnino laicus. Ita *gloſſ. Ioan. And. Domin. Franciſ. relati nu. 12. Ioan. Andr. cap. Ioannes, n. 20. q. 5. de cler. coniug. & ibi Anton. n. 16. Cardin. n. 6. q. 4 Anchar. n. 11. q. 5. Imola n. 18. Abbas c. 2. eo. tit. num. 2. Henric. c. Diuerſis n. 7. eod. t. idem abbas c. 2. nu. 12. de iud. & ibi Felinus. nu. 6. verſ. Fallit primo, & ibi Decius, q. 5. in noua edit. num. 123. Lambertin. de iurepatr. l. 2. p. 1. q. 7. a. 3. nu. 3. Angel. verb. Beneficium. nu. 15. & ibi Armilla num. 19. Syluest. verb. Beneficium 3. q. 4. nu. 8. Tabiena verb. Beneficium 2. q. 12. nu. 14. Anton. Cucus l. 2. inſtitut. maiorum, t. 8. nu. 48. Maiol. de irregul. l. 1. c. 34. n. 8. Sbrozzius* alios referens *de officio vicarij, q. 31. n. 5.* Nec etiã poteſt eſſe delegatus ad cauſam ſpiritualem, nec ſententia eius tenebit. Quod feratur à non competenti iudice, *c. clericum nullus, 11. q. 1* Ita *Ioan. Andr. d. c. Ioan. n. 10. Anton. Ancha. Card. Imola Henric. Decius, n. 154. proxime alleg.* Poteſt tamẽ ſi Epiſcop. habeat iuriſdictionem temporalem, eſſe vicarius in ea iuriſdictione temporali. Quia cum ea ſecularis iuriſdictio poteſt laico competere. Ita *Decius c. 2. de iudiciis, q. 5. in noua ed. n. 125. Zacharias addition. ad Abbat. c. 2. lit. B. de cler. coniug.* & multis citatis *Sbrozzius d. q. 31. n. 11.* Inſuper poteſt eſſe aſſeſſor Epiſcopi. Nã & laicus poteſt id munus obire. Ita *Hoſt. c. 2. ad fin. de iudicijs, & ibi Ant. n. 6. fin. Abbas n. 13. Alex. de Neuo n. 32. Decius n. 131. Ripa n. 17. Bald. n. 10. fin. Felin. n. 6. Archid. c. Plures, ſuper gloſſ. Per arbitrium, 16. q. 1. Domin. c. Statutum, §. Aſſeſſorem, nu. 5. in princ. de reſcrip. in 6. Ant. Cucus n. 49. Maiol. Sbrozz. n. 12.* alios allegãs, proxime citati. Quare ſi Epiſcopus laicũ aut clericũ coniugatum conſtitueret ſuum vicarium in ſpiritualibus, ne diſpoſitio vana eſſet, deberent verba improprie ſumi pro aſſeſſore. Sic *Baldus, Felin. Maiol. Sbrozzius, n. 10. proxime allegati.* Ratio autem cur aſſeſſoris officiũ poſſit laico competere, ea eſt. Quia officium aſſeſſoris eſt conſulere, *l. 1. ff. de offic. aſſeſſor.* At tale conſilium poteſt etiam in Eccleſiaſticis laicus conferre, vt tradit *Inno. c. 2. de iudic. in fine.*

Nec ſimiliter poterit intereſſe diuinis tempore interdicti talis clericus coniugatus. Quod ſolis duobus dictis 15 priuilegijs fruatur, & ita docent *Nauar. ſumma c. 27. num. 174. Toledo l. 1. ſum. c. 20. num. 3. Aragon. 2. 2. q. 12. a. 1. dub. 1. Manuel 1. tom. ſumm. 2. edit. c. 116. concl. 4. n. 4.* Qui bene id temperat cum *Nauarro d. n. 174.* niſi alicubi conſuetudo legitime præſcripta contrarium obtinuiſſet.

Nec ſimiliter ob eãdem rationem habet priuilegium 16 immunitatis quoad gabellas, munera ſecularia, indictiones, & quæcunque alia obſequia. Hæc enim omnia onera ſubire tenetur inſtar meri laici. Sic *gl. c. vn. verb. In cæteris*, & ibi omnes, *de cler. coniug. in 6.* & multi alij, quos refert & ſequitur *Couar. q. pract. c. 31. nu. 9. Azor l. 13. inſtit. moral. c. vlt. q. fin.* & extat lex regia de hoc, *l. 1. recop. t. 4. l. 2.*

Quatuor tamen potiſſimũ quæſtiones diſputãdæ ſunt. 17 I. An deſideretur monitio aliqua, an ſententia, vt clericus cõiugatus amittat priuilegia? II. An gaudeat in cauſis ciuilibus priuilegio fori? III. An perdat priuilegia canonis &

& fori, quod negotiationibus vacet? Vltima, quid ſi habitum & tonſuram deſerat, & iterum aſſumat?

18 QVÆSTIO I. An vt clericus coniugatus ſeruans conditiones requiſitas, amittat cætera priuilegia clericalia, præter duo canonis & fori: aut eas conditiones non ſeruans amittat hæc duo, deſideretur monitio aliqua, aut ſententia iudicis? Et deſiderari perſuadetur ex ſequētib. Primò, quia *Trident.ſeſſ.7.de reform.c.*10. ſtatuit ne gaudeat priuilegiis clericalibus initiatus minorib. ordinib. cum literis dimiſſoriis Capituli ſede vacanti, quādo eas concedere nequit. Et tamen *Nauar.l.1.conſ.t.de tempor.ordin.in priori edit.conſ.19.in poſter.conſ.28.per totum*, defendit deſiderari ſententiam iudicis. Quod Tridentinum vtatur verbo, Nō gaudeat, quod eſt futuri temporis. Quo ſimili verbo vtitur *Trident.ſeſſ.23.c.6.de reform.* dicens clericum minorum ordinum non gaudere priuilegio fori, niſi veſtes clericales deferat, aut beneficium habeat. Et ſtatim loquens de clericis coniugatis, confirmat decretum *c.vn. de cleric.coniug.in 6.* priuans coniugatos omnibus priuilegiis, niſi cōditiones ibi petitas obſeruent, & ſi obſeruēt, omnibus aliis, præter canonis & fori, indulta. Ergo ſimiliter priuatio hæc ſententia iudicis indigebit. Et confirmatur, quia cum *clem.1.de vita & hon.cleric.* decidatur clericos, à certis officiis non deſiſtētes poſt monitionē perdere eo ipſo priuilegium clericale, tuētur *Imola ibi, in fin. & Ioan.Andr.c.Ioan.q.4.de cler.coniu.* deſiderari ſententiam iudicis declarantis crimen. Ergo à fortiori in noſtro caſu, in quo Tridentinum tantum dicit, Non gaudeat: & *d. c.vn.* dicit, Nolumus gaudere. Secundò, quia motus proprius Pii V. contra clericos exercentes ſodomiam editus ſic ait: *Præſentis canonicis auctoritate priuamus omni priuilegio clericali.* Et tamen contra *Nauarrum ſum.lat.c.27.nu.* 249. dicentem non exigi ſententiam iudicis, tuentur eam neceſſariam eſſe, *Enriquez l.14.de irregul.cap.5.num.1.in comment lit.F.Graffis 1.p.deciſion.l.2.c.90.nu.5.& ſeq. Manuel 1. tom.ſum.2.edit.c.210.n.2.Vega 2.tom ſum.c.*102. *caſu 2. ad fin.* Tandem quia *Sotus lib.1.de iuſt.q.6.a.6.concl.2.* defendit legem priuantem eo ipſo priuilegiis, non obligare ante ſententiam. Et confirm. quia trina monitio deſideratur, vt clericus in minoribus conſtitutus non deferens tōſuram amittat priuilegium clericale, *c.Si vero aliquis, c. In audientia, c.Contingat, de ſent. excom.*

19 At veriſſima ſent. eſt, nullam exigi monitionē, aut iudicis declarationē, ſed eo ipſo amitti priuilegia per contractum matrimonij, & ſi non ſeruentur conditiones requiſitæ, amitti priuilegium canonis & fori. Ratio huius eſt, quod priuatio hæc non imponatur vt delicti pœna, ſed ob defectum conditionis requiſitæ ad gaudendum priuilegio clericali. Quod & praxis ipſa demōſtrat: & ex eo conſtat, quòd nullius culpæ reus ſit clericus in minoribus conſtitutus non deferēs veſtes clericales: duas vxores ducens, aut viduam vnicam. Deficiente ergo conditione ceſſabunt eo ipſo priuilegia. Deinde, quia cōtrario ſtatu aſſumpto amittuntur hæc priuilegia, ſicut & beneficia. Sicut ergo hęc perdūtur per contractum matrimonij abſque alia ſententia: vt diximus diſp.42.nu. 4. ita & illa. Atque ideo huius ſententiæ ſunt *Abbas c.Ioannes, n.4. de clericis coniug. Angelus Excommunicatio, 5.n.22. Ant. Cuc.l. 3.inſtit. maior. t. 9.n.67. Boſſius pract.t. De foro competenti. n.* 128. *Iul.Clarus l.5.recept.pract.crim.§.fin.q.36.nu.19.*

20 Ad argum. nu.18. propoſita reſp. fatendo ad incurrendam eam priuationem priuilegii clericalis inductam in *Trident.ſeſſ.7.c.10.de reform.* & in motu proprio Pii V. & in *clem.1.de vita & honeſt. cler.* deſiderari ſententiam iudicis declarantis crimen, vt docent DD. ibi allegati. At id cōſurgit ex eo, quòd illa priuatio inducta ſit in pœnam delicti. Quod ſecus contingit in noſtro caſu (vt nu. præced. explicui.) Et eodem modo intelligenda eſt doctrina *Soti*, quando priuatio eſt in delicti pœnam. Et per hæc patet ad omnia argumenta, præterquam ad vltimam confirm. Ad quam reſpondeo cum *Abbate, c.Ioan.n.4.de cler.coniug.* in illis textibus eſſe ſermonem de clerico non coniugato, qui attento illo iure non amittebat priuilegium per habitus dimiſſionem, donec ter moneretur. Secus attento nouo decreto *Trident.ſeſſ.23.c.6.de reform.*

QVÆSTIO II. An clericus coniugatus ſeruans omnia 21
requiſita, gaudeat in cauſis ciuilibus priuilegio fori, an in ſolis cauſis criminalibus? Duplex eſt ſententia. Prima affirmat tam in criminalibus, quæ deſcendunt ex delicto, quam in ciuilibus, quæ ex contractu vel quaſi contractu originem ducūt, gaudere hunc priuilegio fori. Probatur ex *c.vn.de cler.coniug.in 6.* nam poſtquam textus ille decreuit non poſſe huiuſmodi clericos trahi ad iudicium ſeculare, ſiue criminaliter, ſiue ciuiliter, ſubdit hæc: *Nec ab ipſis ſecularibus iudicibus eos debere perſonaliter, vel etiam pecunialiter, (ne per vnam viam concedatur eiſdem iudicibus, quod per aliam denegatur) vllatenus cōdemnari.* Ne ergo verba hæc fruſtranea ſint, & vt aliquid operentur, debent intelligi de cauſis merè ciuilibus. Nā in criminalibus eos gaudere priuilegio fori, ſatis expreſſerat textus. Secundò, quia *conc. Pariſienſe relatum c.2.de foro compet.* interdicens iudicibus ſecularibus quemcunque clericum condemnare, loquitur indiſtinctè de cauſis, ſiue criminalibus, ſiue ciuilibus: & procedit etiam in clerico coniugato: (vt teſtatur *ibi Ioan.Andr.n.2.*) nec corrigitur per *c.vn.de cler.cōiug.in 6.* imò per id declaratur, vt conſtat ex contextu illius c.vn. ibi: *Et cum iuxta Pariſienſe concilium nullus clericus diſtringi aut condemnari debeat à iudice ſeculari, præſenti declaramus edicto.* Cum ergo hæc conſtitutio non reſtringat, ſed declaret illam, debet recipere omnes interpretationes, quas conſtitutio declarata recipiebat, vt eſt textus cum *gloſſ. clem. Statutum, verb. Conſuetudine, de elect. & c.Is qui. verb. Vel electi, eod.t.in 6.* & hoc procedit, licet noua lex declarās loquatur ſtrictius. Et conſtat ex textu, in *auth.de filijs ante dotalia inſtrumenta natis, collat.5.ad fin.* ibi: *Cum omnibus manifeſtum ſit oportere ea quæ adiecta ſunt per interpretationem in illis valere, in quibus interpretatis legibus ſit locus,* Vbi *gloſſ.fin.* ait notandum mirabile verbū. Et Bartolo multiſque aliis relatis, docent *Aretin.conſ.59.fin.Beroius c.Nulli, n.87.de rebus Eccl. nō alien.& c.In præſentia, n.190.& n.384.de probat.Burgos de Paz l.1.Taurin.* 288. *Matiēzo lib.5.recop.t.4.l.2.gloſſ.9.n.10.* Tertiò, quia verbum illud, *Pro cōmiſſis ab eis exceſſibus,* poſitum *d.cap.vn.* quod generale eſt, comprehēdit etiam illum, qui contrahendo promiſit, ac promiſſa non implet, propter quod conuenitur. Is enim verè exceſſum admittit. Tandem, quia alias potior eſſet conditio clerici coniugati delinquentis, & furto acquirētis pecuniam, quam innocentis, qui mutuò accepit contra *c.Eum, qui de præb. in 6.* Ille etenim non poteſt coram iudice ſeculari cōueniri: ſecus de hoc. Et ideo ſent. hanc (quæ verè probabilis eſt) ſuſtinent *Lapus alleg.118.ad fin. Francus c.vn.§. Et cum, nu.4.de cler.coniug.in 6. Angel.inſtit.de nuptijs, §.illud, n.5.*

II. Sent. (cui tamquam multo probabiliori & communi- 22
niſſimæ adhæreo) docet huiuſmodi clericos coniugatos in ſolis cauſis criminalibus gaudere priuilegio fori: ſiue criminaliter, vt dum petitur vindicta, ſiue ciuiliter agatur, vt cū petitur reſtitutio dāni illati: at in cauſis merè ciuilibus deſcendentibus ex contractu, vel quaſi cōtractu, eos non eximi à iuriſdictione iudicis ſecularis, ſed coram eo conueniendos eſſe. Quod probatur ex *c. vn. de cler.coniug.in 6.* vbi expreſsè habetur huiuſmodi clericos trahi non poſſe ad iudicium ſeculare pro delictis ab eis admiſſis, ſiue criminaliter ſiue ciuiliter agatur: & ſubditur in cæteris nullo eos gaudere priuilegio. Ergo in cauſis merè ciuilibus non iuuātur aliquo fori priuilegio. Atque ita docent *Ioan. Andr.eod.c.vn.n.2. Arch.in fin. Anch. n.4.notab.4. Domin.ibi, §.Et cum iuxta, n.7.in princip. Abb. c. Ioan.n.3.de cleric.coniug.& c.2.nu.7.de foro compet.* vbi *Imola n.3. Aretin.ibi nu.1.notab.1. Decius c. At ſi clerici, in princip.in noua edit.nu.151.verſ.Non tamen videtur recedendum de iudicijs: idem Imola ca.Ex parte, num.3. de clericis coniugatis, & ibi Card.in q.3. Montaluus l.25.paulo poſt princip.t.9.p.1. Velluga in ſpeculo Princip.rubr.11.§.Videamus, n.1.& 6.& ibi Camillus Borrel.in addit.lit.A.Roſella, verb.Clericus 2.n.6. Syluest. verb.*

Clericus

clericus 1.q.6.Tabiena verb.Cleric.5.n.pen.& verb. Excomm.5. ...n.27.... ned.Capra concl.97.n.85.Couar. q.pract.c.31.n. 7.verſ.Primo igitur Auiles in c. Pratorum proœmio,gl.1.nu. 29. Tallada de ...ſitat.carceris,c.5.n.17.Gonzalez in variis q.c.12. n.2...zius de contract.1.de matrim.§.Qui poſſint contrahere matrim.n.21.Anaſt.Germonius de ſacror. immun.l.3.c.15. n.68.Gutier.de iur.1.p.c.17 n.11.& 12.Farin.in ſua pract.t.de inquiſ.q.8.n.7.Bobadilla in ſua polit.l.2.c.18.n.110.Aragon.2. 2.q.12.a.1.dub.1.Azor.l.13.inſt.mor.c.vlt.q.fin. & eſt approbata hæc ſent.per legem regiam 2.t.4.l.1.noua recop.

Sed retenta hac poſteriori ſententia, non modicum controuertitur inter Doctores illius,an licet poſſit iudex ſecularis de cauſa merè ciuili huiuſmodi clerici coniugati cognoſcere atque illam decidere,an tamen poſſit eũ capere,ac pro executione cauſæ merè ciuilis in carcerẽ detrudere?Quidam enim id negant poſſe,quia quamuis in ciuilibus nõ gaudeat priuilegio fori:ac proinde in iis ſit iudex competens ſecularis:at gaudet priuilegio can.ſi quis ſuadente 17.q.4.interdicenti ſub excommunicatione lata manus in eum iniici:ac proinde eam incurreret iudex ſecularis manus in eum iniiciens, per diſtrictionem perſonalem.Et ita ſentiunt Anchar.c.vn.n.4.notab.4.de cleric.coniug.in 6.& ibi Domin.§.vlt.n.8.Francus ibi §.Et cum, n. 2.Lapus alleg.41.n.vn.& alleg.118.paulo poſt princip. Card.c. Ex parte,q.3.de cler.coniug.& ibi Imola n.3.referens ibi Florianum,Ripal.1.reſponſ.c.13.Roſella verb.Clericus 2.n.7.Syluest. verb.Clericus 1.q.6.Tabiena,verb.Clericus 5.n.pen.Auiles, c. Pratorum proœmio,gloſſ.1.n.29.Farinacius in ſua pract. t. de inquiſ.q.8.n.7.Zauallos quaſt. pract.q.593. n. vn. Sed profectò miror tot tantoſque viros tam leui fundamento ductos ad hanc partem tuendam.Nam textus d.c.Si quis ſuadente,excommunicat iniicientem manus violentas in clericum gaudentem eius canonis priuilegio. At iudex ſecularis detrudens in carcerem huiuſmodi clericum coniugatũ, ad executionem contractus aut ſententiæ in cauſa ciuili latæ,non vtique manus violentas iniicit in eum,ſed potius iuſtas, vt pote qui in ea cauſa eſt competens iudex, at clericus ille nullo fori priuilegio in ea iuuatur.Et ideò hanc partem tuentur Montalu Couar. Gutier.n.praced. alleg. Et dicunt hi duo paſſim apud Hiſpanos abſque vlla controuerſia praxi admitti.Et meritò eam admitti exiſtimo: eſt enim veriſſima.

24 Ad argumenta nu.21. propoſita reſpondetur.Ad primum dic ea verba non eſſe ſuperflua, ſed priuilegium magis declarare:quia prius in eo textu erat habitus ſermo de tractatione coram iudice ſeculari:& de condẽnatione per eum facienda nil expreſſum erat:de qua in eis verbis agitur:& declaratur inſuper nec criminaliter nec ciuiliter poſſe clericum coniugatum à iudice ſeculari in cauſa criminali condemnari: & parenteſis illa textus (Ne per vnam viam concedatur ſecularibus iudicibus, quod per aliã denegatur)intelligitur iuxta Ioan. Andr.ibi nu.2.ſic, ne per viam condemnationis pecuniariæ concedatur iudici ſeculari punire clerici delicta, quod per viam condemnationis corporalis denegatur.Ad ſecundum dic id c.vn.nõ eſſe præciſam conſtitutionem declarantem Conſilium Pariſienſe, vt ſic iuxta illud ſit omnino intelligendum: ſed reuera inductum eſſe ad reſtringenda priuilegia clerici coniugati,& ad declarandas conditiones ab ipſo obſeruandas,vt aliquo illorum gaudeat.Atque proinde sẽſus eorum verborum is eſt, Quamuis Concilium Pariſienſe indiſtinctè ſtatuerit nullum clericum ſubdi foro iuris ſecularis:at quoad clericum coniugatum declaratum ... accipiendum eſſe in poſterũ in cauſis criminalibus.Ad tertium dic, exceſſum non appellari propriè,ſicut nec delictũ,qui admittitur in cauſa merè ciuili non adimplendo contractum: quamuis negari nequeat id eſſe peccatum:ſed exceſſus & delictum appellantur in cauſa criminali,quæ ex ſe ad publicam vindictã tẽdit. Ad vltimum dic non eſſe abſurdum,in hoc melioris eſſe conditionis delinquentem. Quòd ſic in iure ſtatuatur: quia multo indecentius eſſet in cauſa criminali, quæ ad vindictam de reo ſumendam pertinet, clericum ſubdi iudicio ſeculari,quam in cauſa merè ciuili,quæ ad ſolius damni reparationem dirigitur.

Qvæstio III. An clericus coniugatus ſeruans omnes conditiones requiſitas,amittat priuilegium canonis & fori, ſi negotiationibus vacet?Plerique Doctores ſentiunt hũc non gaudere priuilegio aliquo clericali.Quia immiſcere ſe negotiis ſecularibus cum tõſura,quam neceſſario geſtare debet,vt gaudeat aliquo priuilegio, tendit in opprobrium cleri,c.Ioan.de cleric.coniug. At non decens eſt quempiam vti beneficio legis, ſi in illam delinquat,c.Quia fruſtra de vſuris. Et ideò hoc ſuſtinent (quod probabile eſt)Ioan.Andr.cap.vn.n.3.de cler.coniug.in 6.& ibi Archid.n.1.verſ.Retinent Dominic.§.fin.n.6. Anton. c.Ioan. in fine,de cler.coniug.& ita intelligit gloſſam ibi,verb.Non poteſt, in fine.Sed re vera gloſſa non loquitur niſi de priuilegio, ne vexetur clericus gabellis.Idem Imola,ibi,n.6.fatens tamen non carere hanc partem dubitatione Boſſius practiqua,t.de foro compet.n.128.Iulius Clarus lib.5.recept. §. fin.q. 36.n.12.Farinacius in practica,tit.de inquiſit.quaſt. 8.num.93. Azebedo lib.1.recop.tit.4.l.2.fin.& fauet gloſſa c. Si quis vero, verb.inuigilent,d.32.vbi ait clericum coniugatum debere à negotiationibus abſtinere:iuxta eum textum interdicentem clericis vacare illicitis.Et Innocentius d.c.Ioannes, in fine,ait excepto priuilegio canonis,nullo gaudere huiuſmodi clericum.Addit tamen Boſſius proximè allegatus deſiderari ad hanc priuilegiorum amiſſionem, vt prius clericus ille moneatur vt deſiſtat à negotiatione.Id enim petitur c.final.de vita & honeſt.cleric.ſed Archid. nuper allegatus nullam monitionem exigi docet.Quod id c.finale,trinam poſtulans monitionem, loquatur de clericis non coniugatis:qui difficilius priuilegiis priuantur. 25

At multò verius eſt,non ob id priuari priuilegiis clericalibus.Quia his clericis coniugatis licita eſt negotiatio honeſta victus cauſa,licet aliis clericis ſit interdicta, argumento deducto ex cap.Ioannes,de cler.coniug. nec huic indecens eſt tonſuram deferendo huic negotiationi honeſtæ vacare.Et ideo huius ſententiæ ſunt Monal. l.15. tit.9.p.1.paulo poſt principium,Francus c.vnic.§. Et cum, nu. 5. de cleric.coniug.in 6.Anchar.ibi,num.2.notabil. 2.Angelus verb. Clericus 9.nu.3.Syluest.verb.Clericus 3.quaſt. 3. Tabiena verb. Cler. 3.q.1.n.2.Couar.q.pract.c.31.n.8.verb. Sexto,Azor.l.13.inſtitut.moralium,c.vltim.quaſt.final. Addunt tamen Anchar.& Montaluus,fortè non debere defendi ab Eccleſia hos clericos coniugatos, ſi poſt trinam monitionem non deſiſtant à negotiatione.Sed melius Angelus,Syluest.& Tabiena docent,non poſſe cogi deſiſtere per priuationem priuilegiorum clericalium, quibus gaudent. Quia nullibi id cauetur de clericis coniug. & rei licitè operam dant. Addit Azor.ead.q.fin.gaudere priuilegiis, ſi arma deferat. Sed id non credo:nec auctores,quos ipſe refert, id dicũt. Quia non incedit in habitu clericali portans publicè arma. At omnes veſtes apparentes debent neceſſariò eſſe clericales,vt probaui n.5. 26

Qvæstio vltima.An clericus coniugatus cum vnica & virgine, veſtes clericales & tonſuram deponens, ita amittat priuilegia clericalia,vt ea nequaquã recuperet, reſumptis veſtibus & tonſura? Triplicem inuenio ſententiam. Prima docet eum nequaquam recuperare priuilegia.Quia cum ſemel vitam laici elegerit,reſipiſcere nequit.Quod enim ſemel placuit,amplius diſplicere non poteſt,regula,Quod ſemel de regulis iuris, in 6.& maxime in his preiudicialibus,ca.1.de poſtulat.pralat.in 6.ibi: Redeundi ad aliam poſtquam vnam elegerit, ſibi licentia penitus interdicta,& c.Vt quis duas,de elect.in 6.in fin.Secũdò,quia cũ facto proprio priuilegiũ clericale amiſerit,ad illud ſolo proprio facto ſe habilem reddere nequit,l.1.§.Fuit quaſitum.ff. ad Senatusconſult.Trebel.ibi: Quia in rem ſuam auctor eſſe non poſſit,& cap. Per noſtras, de iurepatron. Sic tenuere communiter Doctores Paduæ vt referunt Ioan. Andreas cap.Ioannes,q.4.n.19.& ibi Anchar. n.10.q.4.de cleric.coniug. & ipſi manent dubii,dicuntque eſſe neceſſariam Ponti- 27

ficis declarationem. Eandem ſententiam tenent *Afflictis l.conſtit.rub.3.n.22. Auedaño de exequend.mandat.regum l.1.c.22.nu.15.*

28 Secunda ſent.diſtinguit ſic,ſi clericus ille ſit monitus, & ſententia lata priuetur priuilegiis, ita ea amittit,vt numquam recuperare poſſit: & ſimiliter ſi monitus ſit cum commutatione amittendi priuilegia:ſecus ſi monitus nõ ſit:aut monitus abſque prędicta comminatione, nec ſententia priuans præceſſit,ita *Ant.d.c.Ioan.n.15.*

29 Tertia ſent.(cui adhæreo)ait recuperari priuilegia ab huiuſmodi clerico reſumente veſtes clericales & habitum. Quod non omnino huiuſmodi clericum deponententem veſtes iura clericali priuilegio denudent, ſicut bigamum:ſed ſolo priuilegiorum exercitio. Quod apertè indicant ea verba *c.vn.de cler.coniug.in 6. in fine*,ibi: *Eos gaudere nolumus priuilegio clericali.* Quæ verba ſolum exercitium reſpiciunt,ergo recuperant ſeruãdo conditiones requiſitas ad gaudendum. Et confir. quia quando ob aliquã cauſam priuatur aliquis priuilegio clericali;intelligitur quoad poſſeſſionem, non quoad proprietatem, vt tradit *Alex.de Neuo conſ.62.à.n.6.* Secundò probatur ex *c.Cler.el.2.de vita & honeſt.cler.* vbi de clerico,qui dimiſſa tõſura vxorem duxit,dicitur vt iterum tondeatur. Quem textum dicit *ibi Abb.n.4.* fortiter probare ex tonſuræ dimiſſione non perdi priuilegium abſque ſpe recuperandi. Quorſum enim tonderi deberet,niſi vt iterum priuilegio gaudeat? Tertiò,quia humanitas iuſtæ pœnitentiæ auferri non debet,*c.Si quis libellos,2.q.6.* Quartò,quia non eſt abſurdum ad id quempiam proprio facto reſtitui, quod proprio facto amiſerat,*c.Quia ſæpe,de elect.in 6.* omnis enim res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdẽ diſſoluitur *c.1.de reg.iuris.* Quintò, facit doctrina *Innocent. c.fin.de vita & honeſt.cler.in fin.& ibi Hoſtienſ.n.9. Anchar.nu.5.* dicentium clericos negotiatores amittere priuilegiũ clericale:at id tamen redire dimiſſa negotiatione. Sextò probatur ex *clem.de vita & honeſt. cler.* vbi de clericis qui ter moniti non deſiſtunt à carnificis officio, ſic dicitur. *Qui ſi taliter moniti ab is non deſtiterint, aut ipſa exercendo reſumpſerint quandocumque coniugati, omnino coniugati vero in rebus, & ſi omnino incedant vt laici, in perſonis priuilegium clericale quamdiu præmiſſis inſtiterint, eo ipſo amittant.* Vbi licet varia ſic interpretatio Auctorum, an verbum, omnino, denotet priuationis perpetuitatem, an ſolam priuationem omnium priuilegiorum, quibus gaudet clericus coniugatus,reuera non denotat perpetuitatem,ſed particula,quamdiu, refertur ad omnia. Nam eſt vnica oratio, & clauſula omnia contenta in eadem oratione determinat,*l.in repetendis,ff.de leg.3.* Non ergo per contrariũ actum amittitur perpetuum priuilegium,ſed dum ab illo non deſiſtitur. Tandem,quia priuilegium,hoc in nullius damnum vergit:cum in ſola immunitate perſonæ & fori quoad cauſas criminales conſiſtat. Et ideo hęc ſẽtẽntia fuit deciſa Bononię:vt teſtatur *Ioan.Andr.c.Ioan.q.4.n.19.de cler.coniug.* & quamuis ibi ipſe dubius maneat, tenet hanc ſent. *Idemmet,c.vn.n.2.& in fin. de cler.coniug. in 6.& ibi Archid.n.1.verſ.Retinent,& ibi Ioan. Monachus,n.2. Probus in addit.ad ipſum,n.4.& ibi Anchar.num.6.quæſt.3. Dominic.ibi,§.Et iuxta ad fin. Abbas c.Clericus,el 2.num.4.& ca.fin.num.de vita honeſt.cler. Florian.* quem refert & ſequitur, *Imola d.c.Ioan.n.17. Francus d.cap.vn.§.Et cum,num.6. Alex. conſ.149.n.7.volum.4.& conſ.8.n.4.vol.1. Ant.3.p.t.24.c.1.in princ. col.1.verſ.de percutiente clericum coniug. Angel. Excommunicatio 5.n.23. Syluest. Excommunicatio 6.§.4.verſ.Si autem talis, Tabiena Excommunicatio 5.caſu 1.n.27. Additio ad deciſionem Tholoſanam,104.n.2. Couar.quæſt.pract.cap.31.n.8.verſ.5.in fin. Iulius Clarus l.3.recept.§.fin.q.36.num.15. Anton.Cucus l.3.inſtitut.maior. t.9.num.67. Barboſa l.Titia 35.nu.33.ff. ſoluto matrim.*

30 Hinc deducitur, clericum coniugatum, qui vnicam vxorem & eam virginem acceperit,conſequi ea mortua omnia priuilegia, quæ clerici non coiugati primæ tonſuræ iure habent, ſi redeat ad propria clericorum miniſteria. Quia ea extincta non erant,ſed ſuſpenſa, vt num. præced.probaui. Et ita docent *Abb.ca.Clericus,el 2.nu.4.de vita & honeſt. cler. Ioan. Anar.& Archid.n.præced.alleg. Dominic.c.vn.§.fin 5.& Francus eod.§.num.4.de cleri.coniug. in 6. Addit ad deciſion.Tholoſanam, Couar. Iulius Clarus n.18. Ant. Cucus, Barboſa num.præced.relati, Azor l.23.inſtitut.moral.cap.vlt.q.fin.*

Ad argum.n.27.propoſita,dic illa procedere, vbi pri- 31
uilegia omnino extincta eſſent. At in hoc euentu ſunt ſolum ſuſpenſa,dum non reſumuntur habitus & tonſura, vt probaui num.9.

DISPVTATIO XLVII.

An vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio canonis & fori, gaudeat eiſdem priuilegiis?

SVMMARIVM.

Non gaudet priuilegio canonis, quo fruitur vir, n.1.
An vxor clerici in minoribus conſtituti fruatur priuilegio fori, vt maritus? Refertur quædam ſent.n.2.
Proponitur auctoris ſententia n.3.
Eſto gauderet priuilegio fori, id, eſſet dumtaxat viuo viro. Et explicatur quando priuilegium competens alicui tanquam principali, & inde ad alios deriuatum, extinguatur extincto principali, n.4.
An vxor clerici in ſacris conſtituti, qui ad ordines de eius licentia promotus eſt, gaudeat omnibus priuilegiis clericalibus viri? Refertur duplex ſent. n.5.& 6.
Proponitur Auctoris ſent.n.7.
Satisfit argumentis, n. [illegible]

CONSTAT apud omnes vxorem minime gaudere 1
priuilegio *canon. Si quis ſuadente 17.q.4.* ac proinde manus violentas in ipſam iniicientem non incurrere in excommunicationem. Quod hoc priuilegium ſit perſonale ipſius clerici conceſſum in ordinis clericalis reuerentiam. Atque ita tanquam certum fatentur *Imola c.2.n.3.de foro compet.& ibi Alex.de Neuo nu 21. Felin.* dicens eſſe omnium,*d.3. Tiraquell.poſt leges connubial.gloſſ.2.n.61. Auiles c.Prætorum,in proemio,gl.1.n.28. Perez. l.1.ord.t.5.l.1.f.58.§. Contrarium tamen.*

De priuilegio autem fori eſt difficultas. Et poteſt in 2
duplici caſu quęſtio hęc diſputari. Prior eſt,de vxore clerici in minoribus conſtituti gaudentis priuilegio fori. Poſterior,de vxore clerici,qui ipſa conſentiente tranſiit ad ordines ſacros. Et in priori caſu, quidam exiſtimant ipſam gaudere priuilegio fori. Ducuntur, quod familia gaudeat priuilegio domini, *c.fin.de offic. Archid.* ibi: *Hominum ac familiæ ſuæ cauſis dumtaxat exceptis.* Vxor autem cenſetur de viri familia *l.fin.ff.ad municip.l.Mulieres,C.de dign.l.12.* Secundò,quia generaliter tradit vxorem ſortiri debere forum ex perſona viri,*l.Cum quædam puella,ff.de iuriſd.omn.iud.* Tertiò,quia,*l.2.C.de Epiſcop. & cler.* priuilegium immunitatis,quoad publicas exactiones ipſis conceſſum clericis,extenditur ad eorum vxores. Tandem, quia in diſpoſitione quauis ſtricta, conceſſa viro cenſetur quoque vxori concedi:iuxta doctrinam *gloſſ.in c.Admonere,verb.Partem 33.q.2.* vbi ait excipientem ſibi alimẽta,excipere quoque vxori,eo quod ſint vna caro. Et ideo huius ſententiæ(quæ verè eſt probabilis) ſunt *gloſſ. c. Clericum,el 1.verb.Cleric. 11.q.1.& c.Eos qui verb.Eos d.42. Speculat.1.de clericis coniug.§.vn.n.5.verſ.Et nota, Ioan.Monach.c.vn.num.1.de cler.coniug.in 6.& ibi Domin.§.fin.n.7.fin. Abb.c.2.n.7.de foro compet.& ibi Imola n.3. Felin.n.3. Aretin. num.10. Velluga in ſpeculo principum,tit.de propoſit.grauaminum, §.Videndum,colum.2. Tiraquell.poſt leges cõnubiales,gloſſ.2.num.54. Angel.verb. Excommunicatio 7.caſu 5.num.8. Syluest. verb. Excommunicat.9.caſu 5.num.21.fin. Tab.Excommun. 5.caſu 16.7.num.8. Auila in cap. Prætorum proemio. gloſſ.1.num.28. Ant. Cucus l.3.inſtitut.maiorum,t.9.n.20. Perez.l.1.ord.t.3.l.1.f.57.§. Vxor etiam clerici.*

At verius eſt minimè gaudere. Ducor, quod hoc priui- 3
legium fori,ſicut & canonis,ſit perſonale, vtpote quod conceditur ratione dignitatis ordinis, ſicut & religioſis ratione religionis:cum ergo ordo ſit in ſolo viro, & om-

nino

nino diuiſus à coniunctione coniugali, nec vxor capax ſit participationis alicuius ordinis, non ſequeretur id viri priuilegium ratione ſolius ordinis conceſſum. Secundo, quia teſte *Innoc.c.1.n.1.de maior. & obed.* priuilegium fori cōceſſum eſt clericis: quod omnino animam & corpus in Dei obſequium tranſtulerint. Quod in vxore nō reperitur. Tandem, quia contraria fundamenta non probant. Et ex dicendis num.8. conſtabit, vbi eis ſatisfiet. Et ideo hanc ſent. tuentur *Ioan.Andr.addit.ad Speculatorem, tit.de cler.coniug.§.vn.ſuper num.5.verb.Vxores, & c.vn.num.3.in princip.de cler.coniugat.in 6. & ibi Ioan.de Lignano. Franc.ibi, §.fin.in fin. Ant.cap.2.num. 6.de foro compet. & ibi Alexand.de Neuo n.21.*

4 Id tamen fatendum eſt, quamuis teneamus priorem ſententiam nimirum, vxorem ſolum gaudere eo fori priuilegio, dum vir eius ſuperſtes eſt. Quod fatentur gloſſ. loquens de filiis *l.2.verb.Filij,c.de Epiſcop.& cler.& ibi Bald.* loquens de vxore *n.5. Alex.de Neuo c.2.n.22.de foro compet.* Et probat *Bald.* tradens hanc regulam, quotieſcumque ratio, ob quam conceditur pluribus priuilegium, non ineſt cuilibet ipſorum, ſed vni ſoli tanquam principali, & inde ad alios deriuatur, morte principali extinguitur priuilegium. Cum ergo ratio huius priuilegij fori competentis clerico, nempe ordo, in ipſo ſolo reperiatur, morte ipſius clerici ceſſabit id priuilegium in vxore. Quare audiendus non eſt *Perez.n.2.alleg.* dicens eo priuilegio gaudere vxorem, etiam dum vidualis vita durat. Quod in priori matrim. cenſeatur eſſe. Quod quidem verum eſt quoad alios effectus, non tamen quoad hunc: vt probat ratio adducta.

5 In poſteriori autem caſu, quando vir de licentia vxoris ad ſacros ordines tranſiit, quidam dicunt vxorem gaudere omnibus priuilegiis clericalibus, ſicut & virū. Quia videtur iam vxor effecta perſona Eccleſiaſtica. Sic *Abb.c.2.n.9.de foro cōpet. Et ibi Sebaſt.de Sapia eius additionator, verb.Priuilegio fori, Franc.n.3.relatus.*

6 Alij id admittunt apud Græcos, ſecus apud Latinos. Quod apud illos licita ſit cohabitatio viri ſacris initiati cum vxore: his autem minimè. Ita docent *Imola, Felinus, Aretinus allegat.n.2.*

7 Sic dicendum eſt, eam nullo priuilegio gaudere. Vt probant rationes num.3. adductæ. Nec efficitur perſona Eccleſiaſtica, licet voto ſimplici caſtitatis ligetur in ſeculo: vt conſtat in aliis fœminis ita vouentibus. Et ita tenet *Alex.de Neuo c.2.n.22.de foro compet.*

8 Ad omnia argumenta n.2. propoſita, præter 3. reſp. ea procedere in aliis in quibus datur communicatio inter virum & vxorem: ſecus vbi priuilegium conceditur ratione dignitatis, ordinis, cuius vxor eſt incapax. Ad tertium, dic eſſe ſpeciale in eo caſu. Quod in eo ita diſpoſuerit legiſlator.

DISPVTATIO XLVIII.

An conſtituti in ordine ſacro, religioſi, conſanguinei, affines, & quocumque alio impedimento laborantes: incurrant excommunicationem ineundo matrimonium?

SVMMARIVM.

Explicatur quot perſonæ ineuntes matrimonium ligentur excommunicatione lata in clem.vnica, de conſang. nec ea eſt reſeruata, n.1.
Moniales nubentes, & qui ipſas ducunt, incurrunt, ſecus de femina nubenti profeſſo, aut in ſacris conſtituto. Et quid, ſi conſanguineo, aut affini nubat? n.2.
An incurrant mandantes, conſulentes, opem præſtantes, & quid exigatur, vt incurrant excommunicationem latam, c. Nuper, &c. Si concubina, de ſent.excom. in participantem in crimine criminoſo? n.3.
An incurrat Sacerdos aſſiſtens nuptijs interdictis, eas celebrando? n.4.
Quæ exigitur conditio, vt incurratur hæc excommunicatio? n.5.
Non exigitur matrimonium eſſe conſummatum, n.6.
Nec ſatis ſunt ſponſalia, copula affectu coniugali ſubſequuta, n.7.
Nec ſatis matrimonium clam abſque parocho, & teſtibus initum, n.8.
Quid ſi ita impeditus, fictè ineat matrimonium, n.9.
Quid, ſi ipſe conſenſerit, altero interius, aut exterius diſſentiente: aut internum conſenſum nec verbis nec ſignis exprimente? n.10.
Quid, ſi impubes contrahat, aut pubes cum impubere? n.11.
Quid, ſi matrimonium metu celebretur? n.12.
Quid, ſi conſenſus præſtetur ſub conditione? Remiſſiuè, n.13.
An incurratur ob matrimonium initum cum aliis impedimentis: aut cum affinitate imperfecta orta ex matrim. rato? n.14.
Quid, ſi contrahatur in gradu conſanguinitatis diuina lege interdicto? num.15.
Quid, ſi intercedat iuſta diſpenſatio? n.16.
Quid, ſi religioſus Societatis Ieſu poſt ſimplicia biennij vota matrimonium ineat? n.17.
Quid, ſi contrahens falſò exiſtimet ſubeſſe ea impedimenta? n.18.
Quæ ignorantia excuſet contrahentem cum conſanguineo vel affini, profeſſo, vel ſacris initiato: & quid, ſi alter ſciat ignorante altero? num.19.
Quid, ſi ignorans contrahat, at poſtea conſcius perſeueret? n.20.
Quid, ſi ipſi conſtituti in ſacris aut profeſſi ignorent? n.21.

QVÆSTIO hæc eò pertinet, vt explicetur *clem. vn.de conſanguin.* vbi in quoſdam ineuntes matrimonium fertur excommunicatio his verbis: *Eos, qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis vel affinitatis conſtitutione canonica interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: nec non religioſos, & moniales, & clericos in ſacris ordinibus conſtitutos matrimonia contrahentes, refrenare metu pœnæ ab huiuſmodi eorum temeritatis audacia cupientes: ipſos excommunicationis ſententia ipſo facto decernimus ſubiacere.* Ex quo textu conſtat tria perſonarum genera excommunicari. Primo excommunicantur ineuntes matrimonium inceſtuoſum in gradu conſanguinitatis, vel affinitatis conſtitutione canonica interdicto: vel ſacrilegum cum moniali. Secūdò religioſi aut moniales contrahentes matrim. ſacrilegum. Tertiò clerici in ſacris ordinibus conſtituti matrim. ſacrilegè contrahentes. Nec ea excommunicatio alicui reſeruatur. 1

Quare moniales profeſſæ incurrunt hanc excommunicationem, cuicumque nubant: & ſimiliter illas accipientes in vxores. Quod non ita euenit in femina nubente profeſſo, aut in ſacris conſtituto: ſoli enim hi incurrunt eam. Quia *clem. vn. de conſanguin.* diuerſimodè loquitur in is caſibus: moniales enim & cum eis contrahentes excommunicat: loquens autem de matrimonio inito à profeſſo, vel ſacris initiato, ſolos hos excommunicat, nulla de mulieribus ab eis ductis facta mentione. Atque ita animaduertunt *Card. ea clem. vn. num. 1. oppoſ. 4. in priori ſolut. Anchar. ibi quæſt.fin. Bonifacius n.8. D. Ant.n.3.p.2.24.c.34. Caiet.ſum. verb. Excommunicatio cap.47. Nauar.ſumma Hiſpan.cap.22.num. 52. Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.art. 9.dub.1.paulo ante ſolut. ad argum.* Ex alio capite poſſet dubitari, an illam incurrat femina hæc profeſſo aut clerico nubens: nempe, quod participet in crimine criminoſo ob quod alter in excommunicationē incidit. Sed nec ex hac parte incurrere docent bene *Card. & Anchar. proximè allegati.* Et conſtabit ex dicendis n. ſequent. Femina vero nubens conſanguineo aut affinis & hi eam ducentes, ligantur excommunicatione *d. clem. vn.* Quia indifferenter excommunicat contrahentes in gradu conſanguinitatis aut affinitatis prohibito. Et ita fatentur omnes. 2

De conſulentibus autem huiuſmodi matrimonium iniri, & id mandantibus, atque opem ad id ferentibus, aiunt aliqui eos excommunicatione ligari. Quod pari pœna digna ſint, vt pote qui eiuſdē criminis participes fiunt. Ita docent *Roſella Excommunicatio 9.caſu 43.fine, Sylueſter Excommunicatio 1.caſu 41.dubio 8.num.79.* Sed merito ab eis recedunt, dicentes neminem horum incurrere, *Caietan.ſumma, verb. Excommunicatio cap. 47. & ibi Armilla caſu 45.n.vn. Tabiena verb. Excommunicatio 5. caſu 49.num. vltim. Nauar.ſumma, c.27. Hiſpane num. 142. Latine nu.141. Petr. de Ledeſma de matrim.quæſt.55.art.9.dub.1.poſt dubium, quod mouet circa ſolutionem ad 9.argumentum principale.* Et ratio eſt, quia *d.clem vn.* ſolos ineuntes matrimonium excommunicat. At communior & veriſſima ſententia habet, tunc non comprehendi mandantes, conſilium, auxilium, vel fauorem præſtātes. Vnde optimè ait *Petrus de Ledeſma ibidem*, non incurrere hanc excommunicatio- 3

nem

nem procuratorem,per quem initur matrimonium;nec parentes, qui nomine filiorum conſenſum in matrimonium explicant. Quia hi non ſunt verè contrahentes matrimonium; ſed verorum contrahentium inſtrumenta.Dices hos omnes ſaltem ligari excõmunicatione lata *cap.Nuper,verſ.In ſecunda vero quæſt.& cap. Si cõcubinæ,de ſent.excommunicatione.*vbi excommunicantur omnes participantes,conſilium,auxilium,vel fauorem pręſtãdo in crimine,ob quod contrahit alter excommunicationem. Quod hic contingit,nam participant in eo matrimonio, ob quod illud iniens ſubditur excommunicationi latæ. Verum nec hanc incurrunt. Quia multo verior ſententia habet,deſiderari,vt is,cum quo in crimine participatur,iam incurrerit excommunicationem:& ſit nominatim excommunicatus. Vt expreſſe petitur *d.cap. Nuper,* iuxta quod intelligendum eſt *d.cap. Si concubinæ*, quod huius conditionis non meminit.Immo cum ibi petatur ſciẽter participare cum excommunicato, & ſcientia excommunicationis poſt Cõcilium Conſtantienſe ſit eius denuntiatio,iure optimo defendũt *Nauar.ſumma.Latina & Hiſpana,c.27.num.112.& Hiſp.c.28.addit.ad num. 32. c. 27.Enriquez.l.13.de excommun.c.9.num.1. & 2. Emman. Sa ſumma,verb.Excõmunicatio,in princ.nu.24.*deſiderari, vt excommunicatus, cum quo in crimine participatur, ſit prius denuntiatus.Et bene dicit *Enriquez eod.nu.2.* nõ ſat eſſe,ſi notorius clerici percuſſor ſit.Quia quamuis id ſufficiat vt vitandus ſit:non tamen vere eſt nominatim excommunicatus, donec proprio nomine talis denuntietur.Quæ conditio petitur *d.cap.Nuper,*vt participãs cum illo in crimine incurrat excommunicationem ibi latam. Cum igitur hi participantes in eo matrimonio participent antequam iniens contraxerit excõmunicationem: (ea enim per ipſum contractum eſt incurrenda) & eſto incurriſſet,non eſt denuntiatus,non *ligabuntur excommunicatione lata in participãtes in crimine criminoſo.*

4 De parocho etiam, qui auctoritatem ei matrimonio præſtat ſua præſentia,coniungendo ineũtes illud, nimirum,dicendo conſueta verba:Vis hunc in maritum,Vis hanc in vxorem,dicunt *Caietan.Armilla,Nauar.num.141. Petrus de Ledeſma nu.præced.allegati,Emmanuel Sa ſum. verb. Excommunicatio,*vbi de excommun.nulli reſeruatis, *num. 10. in d.clem. vn.* excommunicari huiuſmodi parochum. Fundamentum eorum me latet:niſi id ſit, quod *Caietan. ibi* referens textum huius clementinæ, referat quoque hæc verba:*Et inter eos ſcienter eadem celebrantes matrimonia.* Quæ verba non reperi in eo textu,quamuis diuerſos codices illius euoluerim.Et *Roſella ac Syluеſt.num.præced.allegati* cum incurrere negant ex ſola auctoritate præſtita, niſi auxilium aut conſilium ei matrimonio ineũdo præſtiterit,(cenſent enim,vt ibi retuli,omnes auxiliãtes innodari ea excommunicatione.)*Et Tabiena vbi num.præcedenti allegaui*,etiam in hoc caſu ſentit eum nõ incurrere. Quod veriſſimum eſſe credo.Quia in *ea clem.*ſoli ineuntes matrimonium excommunicantur. Et ſi velis dicere (prout ſentit *Maiolus l.3.de irreg.c.25.nu.15.vbi agit de voto ſolemni)*hunc incurrere excommunicationem,*cap.Nuper de ſent excommun.* quod participet in crimine criminoſo: ſatis oppoſitum conſtat ex dictis n.præced.

5 Triplex ergo conditio petitur *d. clem. vn.* vt illius excommunicatio incurratur.Prima eſt,vt contrahatur matrimonium.Secunda,cum impedimento conſanguinitatis,vel affinitatis in gradibus lege canonica interdictis, vel religionis,aut ordinis ſacri.Tertia,vt ſcienter id matrimonium ineatur.

6 Ex prima conditione infertur primò,incurri eam cẽſuram,licet matrimonium non ſit conſummatum.Quia *d.clem.vn.*nõ punit copulam inceſtuoſam, ſed ſolum matrimonij contractum, cuius eſſentia perfecta eſt ante conſummationem per copulam. Et ideo ita ſentiũt *Gloſſa d.clem.vn. verb. Contrahere, & ibi Imola num. 9. Angelus verb.Excommunicatio 7.caſu 41.num.4. Syluеſt. verb. Excommunicatio 9.caſu 41.num.76.dub.1. Tabiena verb. Excommunicatio 5.caſu 49.q. 1.num.2.Petrus de Ledeſma de matrim.q. 55.a.9.dub.1.paulo ante ſolut.ad argum.*

Secundo deducitur, non eſſe locum illi excommunicationi per ſolum ſponſalium de futuro contractum. 7 Quia licet interdicto matrimonio cenſeantur quoque ſponſalia interdicta:at pœna impoſita cõtrahẽtibus matrimonium(qualis eſt hæc)non extenditur ad ſola ſponſalia contrahentes,(vt probaui lib.1.diſp.13.nu.1. & 2.) Et ita docẽt *Gloſſa d.clem.vn.verb.Cõtrahere.Et ibi Cardin.*referens Stephanum & Paulum,*num.15.q.19.Anchar.nu.7. Bonifacius n.56.Imola nu.10.D.Antonin.3.p.t.24.c.34.Caiet. ſumma verb.Excommunicatio c.47.& ibi Armilla caſu 45.Angelus Excommunicatio 7.caſu 41.nu.2.Syluеſt.Excommunicatio 9.caſu 41.nu.78.dub.6. Tabiena Excommunicatio 5.caſu 49. q.1.nu.2.Nauar.ſum.c.27.Hiſp.n.142.Lat.n.141.Graffis 1.p. deciſionum l.4.c.24.n.14.Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.a. 9.dub.1.paulo ante ſolut. ad argument.* Et quamuis fere omnes hi DD.hoc temperent, niſi poſt ſponſalia ſequatur copula affectu coniugali: at id erat verum attento iure antiquo,*c.Is,qui fidem,de ſponſal.*quando ſponſalia per eam copulam tranſibant in matrim. At cum hodie iam non tranſeant attento *Tridentino ſeſſ.24.de matrim.c.1.* non incurritur hæc excommunicatio per ſponſalia quantumcunque ſequatur copula affectu coniugali.Quia ſemper manent intra ſolos ſponſalium limites. Sic *Nauar. ſum. Lat.c.27.n.141.Graffis eo.c.24.n.15.Petr.de Ledeſma eod.a.9. dub.1.in dub. quod mouet circa ſolutionem ad 7. argumentum.*

Tertio deducitur,nec ſatis eſſe ad hanc excommunicationem incurrendam inire matrimonium clandeſtinum, 8 nimirum abſque parocho duplicique teſte. Quod is contractus non habeat hodie formam veri matrimonij: nec contrahentes faciant quicquid in ſe eſt,vt illud ineant.Quod colligitur ex dictis num.præcedenti, ideo enim non ſufficiunt hodie ſponſalia cum copula coniugali, quia iam defectu præſentiæ parochi & teſtium nõ conſtituunt legitimum conſenſum ad matrimonium. Quæ ratio prorſus militat in matrimonio clandeſtino. Et ita ſentit *Petrus de Ledeſma de matrim.q.65.art.9. dub. 1. in dubio quod mouet circa ſolutionẽ ad 4.* Et clare ſentit *Enriquez lib.12.de matrim.c.5.nu.9.*ait enim initiatum in ſacris contrahentem matrimonium coram parocho & teſtibus, eſſe excommunicatum.

Quarto deducitur, nec eſſe locum huic excommuni- 9 cationi,quando quis ficte conſenſit. Quia *d.clem. vn.* punit affectum,ac contrahendi voluntatem cum illis impedimentis,quamuis ea praua volũtas effectum ſuum ſortiri nequeat iure dirimẽti matrimonium. Huius ſententiæ aperte ſunt *Gloſſa d.clem.vn.verb.Matrimonialiter, & ibi Imola num.8.D.Antonin.3.p.tit.24.ca.34. Sylueſter Excommunicatio 9.caſu 41.n.78.dub.5.Tabiena verb.*Excommunicatio 5. *caſu 49.q.3.num. 4.* aiunt enim contrahentem metu viri conſtantis matrimonium hoc interdictum, non ligari hac cenſura,eo quod deficiat liber conſenſus:ac proinde conſenſum petunt vt ſit locus huic excommunicationi. Et in propriis terminis docent *Adriã.4.quæſt. 3.de matrim. dub.10.ad finem,Couar.4.decret.2.p.c.3.§. 2.n.8.& §.7.num.2. ad finem,Petrus de Ledeſma de matrim. q.55.a.9.dub.1.in dub. quod mouet circa ſolutionem ad 2.concluſione 2.* Et bene addit oppoſitum eſſe probabile, nimirum,incurri in hoc caſu excommunicationem. Partem enim hanc tuebuntur, qui cenſent,exiſtente impedimento dirimenti non poſſe dari conſenſum in matrimonium, ac proinde illud non poſſe valere,quamuis contrahentes *falſo* exiſtimaſſent ſubeſſe impedimentum. Quos Doctores retuli lib.1.diſp. 33.num.1.Conſequenter enim dicent non exigi conſenſum ad matrim.inter conſanguineos, vel voto ſolemni aut ordine impedienti, vt incurratur hæc excommunicatio.Et eandem defendent aſſerentes ſubdi excommunicationi negantem ore tenus fidem.

Maior autem *difficultas eſt*,an contrahens cum con- 10 ſenſu legitimo matrimonium hoc interdictum incurrat hanc excommunicationem, ſi conſtet defeciſſe conſen-

ſum

ſum in altero contrahente? *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. in dubio quod mouet circa ſolut. ad 3. principale*, dicit non eſſe omnino improbabile hunc conſentientem non incurrere: at eſſe ferè certum eum incurrere. Quia punitur affectus & iniqua voluntas ineũdi matrimonij interdicti, quæ in hoc non deficit, ſed quidquid in ſe fuit, pręſtitit, vt iniret matrimonium. Et *in ſolut. ad* 2. fatetur incurrere etiam hunc conſentientem, quamuis alter contrahens non reſpondeat, nec ſuum Conſenſum explicet. Quamuis autem hæc ſint valde probabiliter dicta: at mihi perſuadeo non incurrere, ſi alter non conſentiat etiam interius. Ducor, quod contrahens cum conſanguinea impubere, vel furioſa furoris tempore non incurrit, quamuis effecerit quod in ſe eſt, & ex ſuæ parte voluntatis non ſit defectus conſenſus, (vt dicemus n. ſequenti) Item quia *d. clem. vn.* punit matrimonium initum contra illam prohibitionem, at non dicitur matrim. donec accedat vtriuſque contrahentis conſenſus, ſed ſolum eſt quoddam matrimonij initium. Quare dicendum eſt puniri prauam voluntatem contrahendi, quãdo adeſt conſenſus ex ſe ſufficiens vt illud ſit matrimonium, niſi aliunde obſtaret impedimentum. Quod non euenit altero diſſentiente.

11 Quintò deducitur, impuberem contrahentem matrimonium hoc interdictum non ſubiici huic excommunicationi. Quia is conſenſus non eſt efficax ad matrim. ſed ſola ſponſalia conſtituit interpretatione iuris, *c. vn. de deſponſ. impub. in 6.* Ita docent *Card. clem. vn. de conſanguin. n. 14. q. 18. & ibi Anchar. n. 8. q. 3. Imola n. 8.* Nec incurrit pubes contrahens cum impubere. Quia ſimiliter conſenſus ille ſola ſponſalia efficit iuxta *d. c. vn.* Et ita tenent *Angelus Excommunicatio 7. caſu 41. n. 2. Sylu. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 78. dub. 7. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. q. 1. n. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. paulo ante ſolutionem ad argumenta.* Et quamuis *ipſemet ibi, in dub. quod mouet circa ſolutionem ad 3. principale, in ſolutione ad vltimum,* hoc temperet, niſi vellet efficere totũ, quod in ſe *eſt* ad contrahendum matrimonium. At adhuc in eo euentu verius eſt non incurrere, iuxta n. præcedenti dicta, quia conſenſus alterius impuberis eſt inefficax, ſimiliter non incurreret contrahens cum furioſa. Vt bene dicit *Angelus ibid. n. 3.* Et quamuis *Sylu.* limitet & ſimiliter *Petrus de Ledeſm. paulo ante ſolutionem ad argumenta*, niſi furioſa habeat lucida interualla: at *Angelus* nihil aliud intellexit. Manifeſtum enim eſt incurri excommunicationem hanc ex matrimonio inito cum furioſa tempore lucidi interualli. Tũc enim nullus eſt defectus in vtriuſque conſenſu.

12 Sextò deducitur, nec incurri hanc excommunicationem, ſi matrimonium illud metu viri conſtantis ineatur. Tum, quia eſt conſenſus inefficax defectu libertatis. Tũ etiam, quia Eccleſia non tam graui cenſura punit tanto metu compulſum. Sic tradunt *Gloſſ. de clem. vn. verb. Matrimonialiter, Card. ibi n. 14. q. 27. Anchar. n. 8. q. 3. Imola nu. 8. Bonifacius n. 23. D. Antonin. 3. p. t. 24. c. 34. Sylu. verb. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 78. dub. 5. Tabiena verb. Excommunicatio 5. caſu 49. q. 3. n. 4. Nauar. ſum. c. 27. hiſp. n. 142. Lat. n. 141. Emm. Sa ſum. verb. Excommunicatio*, vbi de excommun. nulli reſeruatis, *n. 10. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 55. a. 9. dub. 1. in dubio, quod mouet circa ſolut. ad 5. principale.* Imò exiſtimo, nec eum, qui liberè cõtraxit cum talem metum patiẽti incurrere. Propter dicta n. 10. Claudicat enim matrim. ex parte conſenſus alterius contrahentis, qui defectu libertatis eſt inefficax ad illud ineundum.

13 Septimò deducitur, quid dicendum ſit, quando conſenſus eſſet conditionalis; vt Contraho tecum, ſi non es conſanguinea: vel ſi licet cum conſanguinea: vel ſi Pontifex diſpenſarit: vel cum quacumque conditione impoſſibili aut turpi, quæ iure reiicitur. De quibus omnibus dixi l. 5. diſp. 1. n. 14. & diſp. 3. n. 21. & diſp. 4. n. 10. & diſp. 5. n. 18.

14 Octauò ex ſecunda conditione nu. 5. relata infertur, non incurri hanc excommunicationem, quod matrimonium ineatur cum infideli, cognata legali vel ſpirituali, vel cum impedimento publicæ honeſtatis, vel quocumque alio dirimenti, & extra tria illa, nimirum conſanguinitatis, affinitatis voti, ſolemnitatis emiſſi in religione aut ordine ſacro. Quia *d. clem. vn.* ſolum de his mentionem fecit, & cum ſit pœnalis, non eſt extendenda. Ita docent *Gloſſa d. Clem. vn. verb. Eos. Et ibi Cardin. n. 2. q. 1. Anchar. ſtatim in princip. Imola num. 4. Bonifac. num. 10. D. Antonin. 3. p. t. 24. cap. 34. Caietan. in ſumma verb.* Excommunicatio *cap. 47. Roſella verb. Excommunicatio 1. caſu 43. n. 2. Syluest.* Excommunicatio *9. caſu 41. num. 77. dub. 1. Nauar. ſum. Lat. & Hiſp. cap. 27. n. 141. & Lat. c. 22. n. 45. Tabiena verb.* Excom*municatio 5. caſu 49. q. 1. n. 2. Graſſis 1. p. deciſionum, l. 4. c. 24. n. 14. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 9. dub. 1. paulo ante ſolut. ad argumenta.* Qui *in dub. quod mouet circa ſolut. ad* 6. *principale*, tractat de matrim. inito cum impedimento publicæ honeſtatis, quod oritur ex matrim. rato. Vt ſi quis ineat cum Maria, & ea ante conſummationem matrimonij defuncta, ducat eius ſororem. Et ait probabile eſſe eum incurrere hanc excommunicationem. At probabilius eſſe eum nõ incurrere. Quod mihi certum eſt. Quia impedimentum ex eo matrim. conſurgens non eſt affinitatis, quæ ex ſola carnis commixtione oritur, ſed publicæ honeſtatis. Vt ſuo loco agentes de his impedimentis videbimus.

15 Nono poſſet aliquis deducere, non incurri hanc excommunicationem, ſi quis contrahat matrimonium cũ conſanguinea in gradu lege diuina & naturali interdicto. Vt cum matre vel ſorore. Quod *d. clem. vn.* expreſſè dicat in gradu lege canonica vetito. Sed dicendum eſt incurri. Tum, quia conſtitutio pœnalis comprehendit caſum omnino ſimilẽ in quo fortior ratio militat. Tum etiã, quia lex canonica prohibens matrim. inter cõſanguineos vſque ad 4. gradum *c. Non debet, de conſang.* comprehendit etiam primum gradum lege naturali vetitũ, vt pote qui intra 4. clauditur. Atque ita verè eſt ille canonica lege interdictus. Sic *Gloſſa d. clem. vn. verb. Canonica, Card. n. 1. oppoſ. 3 & ibi Paulus D.* Anton. *3. p. t. 24. c. 34.*

16 Decimo infertur non incurri, quando legitima diſpenſatione initum eſt matrim. inter conſanguineos, vel affines. Quod eſſet culpa, & temeritas, quam *d. clem. vn.* punit. Et ita docet *Gl. ibi verb. Eos*, nemine contradicente. Quia eſt euidens.

17 Vndecimò poſſet aliquis ex eadem conditione inferre, religioſos Soc. Ieſu, qui profeſſionem ſolemnem non emiſere, ſed ſimplicia biennij vota non ligari hac excõmunicatione ineundo matrimonium. Quia *d. clem. vn.* excommunicat religioſos. Et *ibi Gloſſ. verb. Religioſos*, ab omnibus recepta explicat tacitè vel expreſſè profeſſos. At dicendum eſt eos ligari. Vt bene docet *Valentia 4. p. diſp. 10. de matrim. q. 5. punct. 3. vbi de impedimento voti, §. Porro qui huiuſmodi.* Quia *d. clem. vn.* veros religioſos excommunicat. At hi ſunt veri religioſi, nec ſunt iã nouitij. Vt conſtat ex bulla Greg. XIV. Vnde Gloſ. & cæteri DD. explicarunt, quando ſunt tacitè vel expreſſè profeſſi. Quia communiter ſoli hi ſunt religioſi veri. Non tamen excluditur, quin ſi aliqui ſint verè & propriè religioſi per vota ſimplicia comprehendantur ſub dicta pœna.

18 Duodecimò infertur non ligari hac excommunicatione, qui putans falsò ſubeſſe impedimentum conſanguinitatis, affinitatis, aut voti ſolemnis, iniret matrim. Quia re vera non contraxit cum tali impedimento: nec *d. clem. vn.* punit prauam voluntatem opere non ſubſequuto: vt non ligaretur excommunicatione putans falsò Petrum, quem percutit, eſſe clericum. Sicut annotãt cõmuniter DD. *c. Si vero, el. 2. de ſent. excommun. cum Gloſſ. ibi verb. Ignorauerit.* Et ita docent *Gloſſ. d. clem. vn. verb. Scienter,* E*t ibi Card. n. 3. q. 4. Anchar. n. 6. q. 1. Imola. n. 5. D. Anton. 3. p. t. 24. c. 34. Roſella verb.* Excommunicatio *1. caſu 43. n. 5. Syluest. verb.* Excomm. *9. caſu 41. n. 77. dub. 3. Tabiena verb.* Excommu*nicatio 5. caſu 46. q. 2. n. 3. Graſſis 1. p. deciſionum, l. 4. c. 24. n. 14.*

Petr.

Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 55. ar. 9. dub. 1. paulo ante ſolutionem ad arg. Nauar. ſum. c. 22. n. 43.

19 Vltimo infertur ex tertia conditione requiſita, relata n. 5. minimè incurri hanc excommunicationem, vbi ignoranter initum eſt matrimonium cum prædictis impedimentis. Quia *d. clem. vn.* petit expreſſis verbis ſcienter contrahi matrim. cum conſanguinitatis vel affinitatis impedimento, vel cum moniali. Quare contrahentē in his caſibus excuſaret ignorantia. Quod omnes fatentur. At de qualitate ignorantiæ excuſantis non eſt leuis controuerſia. Plerique enim ſentiunt excuſare ignorantiam probabilem facti, & non affectatam, vt ſi contrahens ignoraret conſanguinitatem, aut affinitatem, aut feminam eſſe monialem: ſecus ſi eſſet ignorātia iuris, vt quia ſciebat gradum, at ignorabat in eo interdici matrimonium: Quod ignorantia facti & non iuris excuſet: *reg. Ignorantia, de reg. iuris in 9.* Sic *Gloſſa d. clem. vn. verb. Scienter, Et ibi Paulus Card. ibi n. 2. q. 2. Anchar. n. 1. notab. 2. D. Anton. 3. p. t. 24. c. 34. Caiet. ſum. verb. Excommunicatio, caſu 47. Armilla ibi caſu 45. Roſella Excommunicatio 1. caſu 43. num. 2. Sylueſt. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. dub. 1. Tabiena verb. Excommunicatio 5. caſu 49. q. 2. n. 3. Graſſis 1. p. deciſ. l. 4. c. 24. n. 14.* Cæterum multò verius eſt, excuſare quamcumque ignorantiam etiam craſſam iuris vel facti, dummodo nō ſit affectata. Quod docent *Imola d. clem. vn. n. 4. ſuper Gloſſ. Scienter & ibi Bonifac. n. 15. & 19. Nauar. ſum. Lat. c. 27. n. 141. Emm. Sa in ſum. verb. Excommunicatio,* vbi de excom. nulli reſeruatis *n. 10. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 55. a. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa ſolut. ad* 8. Et ratio eſt, quia *d. clem. vn.* petit ſcienter iniri id matrim. At quotieſcunque ſcientia petitur ad incurrendam aliquam pœnam, exigitur dolus: ac proinde excuſat quæuis ignorantia, modo non ſit affectata, vel ingens temeritas, (vt latè probabo lib. 10. diſp. 32. n. 36. 39. & 40) & non obſcurè probant verba textus *eiuſdem clem. vn.* quæ ponderabo. num. 21. Quod ſi aliter ex conſanguineis, aut affinibus aut monialis ſciuit, alter vero contrahens ignorauit: incurret excommunicationem ſciens, excuſato ignoranti ab ea. Quia in illo reperiuntur omnes conditiones petitæ *d. clem. vn.* ad incurrendum Atque ita docent *Gloſſ. d. clem. vn. verb. Et moniales, & verb. Scienter, & ibi cardin. n. 1. oppoſ. 4. & n. 2. q. 2. Paulus ibi Imola ibi n. 4. Bonif. n. 19. D. Anton. Roſella n. 3. Sylu. Tabiena, Graſſis, Petr. de Ledeſma d. dub. circa ſolut. ad 8. in ſolut. ad 3. proximè alleg.*

20 Sed quid, ſi ignorans contraxit, & poſtmodum conſcius perſeuerauit in cohabitatione & copula? Quidam dicunt eum non contrahere. Quod *d. clem. vn.* non puniat cohabitationem, ſed contractum. Sic *Gl. ibi verb. Scienter, Card. n. 3. q. 3. Roſella Excommunicatio 1. caſu 43. n. 4. Angelus Excommunicatio 7. caſu 41. n. 1. Nauar. ſum. c. 27. Hiſp. n. 142. Lat. n. 141. Graſſis 1. p. deciſ. l. 4. c. 24. n. 14.* Alij vero diſtinguunt, ſi copula illa ſit affectu coniugali, dicunt incurrere excommunicationem. Quod ea ſit ſufficiens conſēſus ad matrim. conſtituendum, niſi obſtaret impedimentum dirimēs. Secus ſi affectu fornicario. Sic *Paul. ea clem. vn. & ibi Anchar. n. 5. Imola n. 4. ſin. Bonifac. n. 47. & ſeqq. D. Anton. 3. p. t. 24. c. 34.* Caiet. *ſum. verb. Excommunicatio c. 47. & ibi Armil. caſu 45. Sylu. Excomm. 9. caſu. 41. n. 77. dub. 2. Tabien. verb. Excomm. 5. caſu 49. q. 2. n. 3. Sed Petr. de Ledeſm. de matrimon. quæſt. 55. a. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa ſolution. ad* 9. bene expendit controuerſiam hanc: & dicit Tridentin. veram fuiſſe hanc ſolutionem. Quia tunc copula habita conſenſu, atque affectu cōiugali perficiebat matrim. ſecus poſt Tridentinum, quando quidem id iam ceſſauit. Quare eſt vera ſent. Gloſſæ & ſequacium.

21 Tandem obſeruandum eſt, textum *d. clem. vn.* quando excommunicauit ipſos religioſos, moniales & clericos contrahentes matrimonium, non repetiiſſe particulam, ſcienter, quam appoſuerat, dum excōmunicauit consāguineos, aut affines ineuntes matrimonium, aut cum monialibus. Quia licet poſſet ignorare quiſpiam, an cōtrahat cum moniali conſanguinea, vel affini, at propriū ſtatum ignorare nequit. Verū ſi adeſſet probabilis ignorantia in hoc euētu, excuſaretur ab excommunicatione is contrahens. Ita *Gloſſ. ad clem. vn verb. contrahens, Card. n. 1. opp. 7. Imol. n. 14. Ant. D. 3. p. t. 24. c. 34. Sylu. Excommun. 9. caſu 41. n. 80. dub. vlt. Tabien. Excommunicatio. 5. caſu. 49. q. 2. n. 3. Naua. ſum. Lat. c. 7. n. 141. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 55. art. 9. dub. 1. in dub. quod mouet circa ſolut. ad* 8. Imo exiſtimo excuſare etiam in hoc caſu ignorantiam, quantumuis craſſam iuris vel facti, dummodo nō ſit affectata. Quod non obſcurè probant ea verba textus *d. clem. vn.* dum fulminans excommunicationem in hoc caſu & præcedenti, ſic ait *Refrænare metu pœnæ ab huiuſmodi eorum temeritatis audacia cupientes, ipſos excommunicationis ſententiæ ipſo facto decernimus ſubiacere.* At dum fulminatur excommunicatio in temere audentes, deſideratur ſcientia, & excuſat quæuis ignorantia non affectata, & dummodo non ſit ingens temeritas. Vt probabo l. 10. diſp. 32. n. [illegible]

DISPVTATIO XLIX.

An coniugatus ordines abſque vxoris licētia recipiēs ſit irregularis: & ſimiliter clericus in ſacris conſtitutus matrim. iniens?

SVMMARIVM.

An Clericus in ſacris conſtitutus matrim. iniens ſit irregularis? Remiſſiue, num. 1.

Coniugatus abſque vxoris licentia recipiens ordinem ſacrum, an ſit irregularis, ac [illegible] officij Eccleſiaſtici incapax etiam poſt ſolutum matrim. n. 2.

An deſideretur dolus excuſetque quæuis ignorantia iuris vel facti? n. 3.

Quid ſi matrimonium præcedens fuerit nullum? n. 4.

Quid ſi promoueatur de licentia vxoris manentis in ſæculo abſque voto? Referuntur quædam ſent. n. 5.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 6.

Quid, ſi vxor ſolum diſſimularit, aut metuve conſenſerit? n. 7.

An vero ingreſſo licitè religionem, etiam Soc. Ieſu, tollatur hæc irregularitas, & inhabilitas, ſaltem Epiſcopo diſpenſante, n. 8.

Vir promotus ad ordines maiores abſque licentia vxoris, an incurrat hanc pœnam, n. 9.

An incurrat pœnam motus proprij Sixti V. contra male promotos: & qualiter ſit ille reuocatus per Greg. XIV. n. 10.

An ſi ante reuocationem promotus fuiſſet, & ita incurriſſet irregularitatem Pontifici reſeruatam, in eo inflictam, maneat poſt reuocationem reſeruatam? Referuntur ſuadentia partem affirmantem, n. 11.

Non manet reſeruata, n. 12.

DVo petit diſputatio præſens. Alterum eſt, an clericus in ſacris cōſtitutus ad nuptias trāſiens, efficiatur irregularis? Et de hoc diſputandum eſt in impedimēto ligaminis inter agendum de bigamia. Alterum vero de pœna cōiugati tranſeuntis ad ordines abſque vxoris licentia. De qua re eſt diſputatio præſens. 1

Et quidem ſi coniugatus nondum etiam conſummato matrimonio ad ordinem ſacrum abſque vxoris licētia tranſeat, nequit conſtante matrimonio, aut eo ſoluto in ſuſcepto ordine miniſtrare, aut ad ſuperiorem prouehi: nec poteſt ad officium aliquod aut beneficiū promoueri. Eſt expreſſa definitio *Ioannis XXII. in extrau. ſua, Antiquæ, de voto:* vbi *Gloſſa verb. Nec matrimonio,* ait hoc procedere, ſiue ſoluatur matrimonium morte, ſiue ingreſſu alterutrius coniugis in religionem ante conſummationem. Quia indiſtinctè loquitur textus. Et *verb. Officium, iuncto verb. Nec ad aliquod,* ait non poſſe promoueri hunc ad quantumuis modicum beneficium aut officium Eccleſiæ, etiam minoribus ordinibus deputatum. Propter generalitatem qua vtitur d. Extruagans. Quare hic ita promotus ad ordinem ſacrum efficitur irregularis. Hanc etenim pœnam vocant irregularitatem *[illegible] 4. d. 27. quæſt. 1. artic. 4. columna 12. immediate ante verſ. Et per hæc Et diſtinct. 38. quæſt. 1. art. 2. concluſ. 3. Couard. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 3. num. 2. Anton. Cucus lib. 5. inſtitut. minorum. tit. 12. num. 222. Veracruz 1. part. Spec. artic. 37. concl. 4. [illegible] lib. 1. de irregul. cap. 4. n. 10. Azor. lib. 13. inſtitut. moralium c. 13. q. 3. Petrus de Ledeſm. de matrim. q. 53. art. 4. paulo poſt princ. 9. Circa iſtum ſtatum. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 49. col. 6. verſ. Accedit ad hoc.* 2

Exiſtimo

3 Exiſtimo autem ad incurrendā hanc irregularitatem deſiderari dolum, atque ita quamcumque ignorantiam craſſam iuris vel facti, dummodo non ſit affectata, nec ita craſſa, vt ſit ingens temeritas, excuſare coniugatum ſic promotum ab hac pœna. Ducor, quod d. Extrauagans vtatur verbo, *Non præſumat*, & ſtatim, *Quod ſi ſecus à quoquam forſitan attentatum fuerit.* Atque ita ſolū præſumentem aſcendere ad ſacrum ordinem punit. Pœna autem præſumenti impoſita dolum requirit, & excuſat ab ea quæuis ignorantia, quæ nec affectata, nec ingens temeritas ſit. Vt probabo lib. 10. diſp. 32. n. 38.

4 Quid autem, ſi matrim. ſit irritum, an is cōiugatus ad ordines ſacros promotus incurrat hāc irregularitatem? *Gloſſ. d. Extraua. antiqua, de voto, verb. Nec matrimonio*, diſtinguit ſic: Si vir conſcius erat nullitatis matrimonij, vxore ignara, incurrit. Quia non debet eſſe potior cōditio huius vxorem decipientis, quàm eius, qui legitimo matrimonio inito ad ordines migrat, contra *c. Eum qui, de præb. in 6.* Nec ex ſua perfidia commodum reportare debet *c. De eo qui duxit in matrim.* Idem dicendum eſt, ſi virum latebat matrimonij nullitas. At ſi vterque coniux nullitatem norat, fortè non incurreret. Quia cùm mulier decepta non ſit, & vterque conſcius fuerit nullitatis, nullum præſtare debet impedimentum is matrimonij contractus. Cæterùm exiſtimo non incurri hanc irregularitatem, quotieſcumque fuerit matrimonium irritum, ſiue vterque ſcierit, ſiue ignorarit, ſiue ſolus vir norit matrimonium fuiſſe irritum. Quia Extrauagans illa non punit deceptionem vxori factam contrahendo cum illa cum impedimenti ſcientia: nec etiam ſolū affectum irrogandæ ordini ſacro iniuriæ, eo illegitimè contra canonicas ſanctiones aſſumpto ob impedimētum matrimonij: ſed iniuriā reuera cum eo impedimento irrogatam. Qualis non eſt, vbi impedimentum non extat, eo quod matrim. non erat verum. Quare ſuccedet *reg. iuris, Non præſtat, de reg. iuris, in 6.* non præſtat impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. Et confirmatur, quia nullus diceret, promotum ad ordines ſacros incurrere hāc irregularitatem, ſi falſo putabat ſe matrimonio ligatum, quòd procuratorem deſtinarat ad contrahendum, qui ſe iam contraxiſſe mētitus eſt: vel cùm iam defuncta eſſet vxor, ipſo ignorāte. At idem quoties matrimoniū eſt irritum. Quia cùm verè non ſit ille coniugatus, non verificatur coniugatum aſcendiſſe ad ord. ſacros. Quod delictum irregularitatis pœna plectit Extrauagans illa. Præterea, quia non incurreret, ſi verè ordinem ſacrū non recepiſſet. Quod miniſtrans ordinis ſe Epiſcopum fingeret: aut aliquid de ſubſtantia ordines deſideratum ſit. Ergo nec incurreret, vbi matrimonium eſt nullum. Quia vt locus ſit huic pœnæ, æquè neceſſariū eſt, vt aſcendens ad ordines ſit coniugatus: & vt verè aſcendat. Adde exiſtimantem falſo ſe excōmunicatum aut ſuſpenſum eſſe minimè incurrere irregularitatem latam contra celebrantes cum iis cenſuris, ſi celebret cum ea falſa exiſtimatione: nec putantem ſe hominem perimere, cùm feram perimat, fore irregularē: nec credentem ſe clericū percutere, cùm percuſſus ſit laicus, eſſe excommunicatum. Quorū omnium ratio eſt, pœnas has non ferri contra iniquam voluntatem deſtitutam veritate actus externi. Idem igitur cenſendum erit in noſtro caſu. Cùm praua voluntas iniquæ aſſumptionis ordinis caruerit veritate actus externi puniti illa irregularitate. Nec obſtant argum. Gloſſæ. Quia reſpectu ordinis aſſumpti plus delinquit facto ipſo externo, qui reuera coniugatus erat. Nec hic ex ſua iniquitate commodum reportat. Sed quia veritas externi facti ſubiecti irregularitati defuit.

5 Quæſtio verò grauior eſt, quādo de licentia vxoris vir ad ordines ſacros aſcendit, nō ſeruatis tamen conditionibus iure petitis, vt aſcenſus legitimus eſſet: quòd vxor in ſeculo abſque caſtitatis voto permanſerit? Videtur enim eum ſubdi huic irregularitati. Quia *d. Extrauagans Antiquæ, de voto* interdicens coniugato ad ordines promoueri ſub irregularitatis pœna ſubdit, *Niſi prout ſacris canonibus nouerit conuenire.* At ſacri canones id non permittunt vxore manenti in ſeculo abſque caſtitatis voto. Vt ſatis diximus hoc 7. lib. diſp. 39. n. 6. Et ita huius ſententiæ expreſſè videtur *Gloſſ. ea extrauag. verb. Nouerit*, vbi explicans prædicta verba ait: *Puta de licentia coniugis vel religionem ingredientis, vel votum caſtitatis emittentis in ſeculo.* Idem tenent *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 12. immediatè ante verſ. Et per hæc, Batholomæus à Ledeſma de ſacramento ordinis, dub. 14. col. vlt. Maiolus lib. 1. de irregul. c. 34. n. 1. verſ. Sacros verò*: at ſubdit poſſe coniugatū in hoc euentu vxore mortua ordines exercere abſque aliqua diſpenſatione. Et vtrumque repetit *lib. 1. cap. 4. num. 11.*

6 Sed verius eſt, eum non incurrere hanc irregularitatem: ſed verè ſuſcipere ordinis executionem, ſi obtenta vxoris licentia, etiam nullum votum emittentis in ſeculo, ad ordines ſacros aſcendat. Quod *d. extrauag. Antiquæ*, apertè loquatur, quando vir abſque vxoris licentia promouetur: vt ex fine eius conſtat, vbi decernitur ſponſum illum nolentem ad religionem conuolare, eſſe compellendum cum ſponſa illum petenti habitare, ac conſummare matrimonium. Quod non habet locum, quando ſponſa conſenſerat. Caret enim actione ad repetendum. (vt dixi hoc 7. lib. diſp. 39. num. 12.) Deinde quia, cum in hoc euentu poſſit vir caſtitatem ſeruare, quam exigit Eccleſiæ conſtitutio, meritò poterit, in ſacris ordinibus miniſtrare. Ceſſat enim prohibitionis ratio. Sic docet *Aret. conſ. 59. n. 7. fine & ſeqq.* Et ea verba prædictæ extrauagātis, *Niſi prout ſacris canonibus nouerit cōuenire*: explicat, vt intelligatur quoad ſubſtantialia per ſacros canones requiſita, vt legitima ſit ordinis receptio, ita vt vxori nō ſuperſit ius repetendi, licèt aliqua fuerint omiſſa, quæ potius de ordine iuſtitiæ, quā de ſubſtātia deſiderantur. Eiuſdem ſent. vidētur eſſe alij, qui indiſtinctè aiunt non incurrere hanc pœnā coniugatum de vxoris licentia ad ordines ſacros promotū, nec diſtinguunt, an ipſa emiſerit votū, nec ne. Hi ſunt *D. Thom. 4. d. 37. q. 1. a. 2. corp. Ricar. ibi. a. 2. q. 2. corp. Palud. q. 1. a. 1. n. 8. Additionat. ad Abbatē, c. Coniugatus, lit. A. verb. Cōiugatus, de cōuer. cōiu. Aſterſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 22. a. 2. q. 1. Sylu. Matrimonium 8. q. 12. dicto 3. Viguer. lib. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 4. Veracruz 1. p. Spec. a. 47. concl. 9. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 195. n. 466. Gutierr. l. 1. q. can. c. 25. n. 17. fin. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 90.*

7 At incurreret, ſi licentia, dolo vel metu viri conſtātis extorta eſſet: vel ſi vxor non conceſſiſſet licentiam, ſed ſciens diſſimulaſſet. Quia cùm in his euentibus competat ipſi vxori ius repetendi, (vt probaui hoc lib. diſp. 38. nu. 13. & 15.) non ceſſat ratio prohibitionis. Ita *Ant. Cucus l. 4. inſtitut. maior. t. 12. n. 194.* At cùm ſit probabile vxori diſſimulanti non competere ius repetendi: (vt dixi ea diſp. 38. nu. 14.) ſimilem probabilitatem habebit virum tunc non incurrere hanc irregularitatem. Quòd ceſſet ratio prohibitionis, iuxta num. præced. tradita.

8 Et quamuis aliqui Doctores ſignificent aboleri hanc irregularitatē, ſi vir legitimè tranſeat ad religionem, vt ante matrim. conſummatum, vel eo per mortem vxoris ſoluto: aut ea concedenti licentiam cum conditionibus iure petitis. Sic clarè videtur ſētire *Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. n. 9. fine*, ait enim hunc manere ſuſpenſum ab ordinis officio, niſi ad religionem tranſeat, aut cum eo diſpenſetur. Idem ſignificant *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 35. a. 4. col. penult. verſ. Certū tamen eſt, & Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 48.* vbi dicunt hunc mortua vxore non poſſe actus ordinis exercere, niſi in religione profiteatur. At dicendum eſt eam irregularitatem non aboleri, ſed id indulgeri ingreſſui religionis, vt tunc poſſit Epiſcopus cum ſic promoto diſpenſare, & eum ad omnia efficere habilem. Quod expreſsè habetur *d. extrauag. Antiquæ de voto.* Vbi *gloſſ. verb. Diœceſanus.* ait hanc diſpenſationem competere Epiſcopo diœceſis, in qua is coniugatus eſt religionem ingreſſus: quāuis religio illa exempta ſit. Quia conditor illius Extrauagantis id concedens Epiſcopo,

bene norat aliquas religiones eſſe exemptas. Et deſiderari Epiſcopi diſpēſationem, ſi ingrediatur religionem, docet etiam *Sotus 5.d.58.q.1.a.2.cōcluſ.3.* Et quãuis extrauagans hoc concedens Epiſcopo, loquatur de coniugato tacitè, vel expreſsè profitente. At idem credo poſſe Epiſcopum, ſi coniugatus ille vota biennij ſimplicia emittat in Soc. Ieſu. Quod mens Pontificis in ea extrauaganti ſolùm ſit, ne diſpenſetur cum eo tempore nouitiatus, in quo poteſt liberè egredi, nec verus eſt religioſus: explicuit autem, ſi ſit profeſſus: quia ſuo tempore nullus erat religioſus, & extra nouitij ſtatum, niſi profeſſus. Cùm igitur ea vota cōſtituant quempiam verum religioſum, & claudant liberam redeundi ad ſæculum facultatem: idem dicendum eſt de emittenti ea vota.

9 Quòd ſi coniugatus abſque debita licentia ad ſolos ordines minores promoueatur, quamuis peccet: (vt dixi diſp. 38.n. 6.) at nullam irregularitatem aut cenſuram incurrit. Quia iure antiquo nulla erat pœna ſtatuta coniugato abſque vxoris licentia aſcendenti ad ordines, præter ſtatutam *d. extrauag. Antiqua, de voto.* Vt bene docent *Simanchas lib. inſtitut. Catholicarum, t.40.n.14. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c. 8. §. Sed qua pœna punietur* Nec audiendus eſt *Aretin. conſ. 59.n. 8.* dicens hunc eſſe ſuſpendendum attento iure antiquiori: & refert *Speculatorem tit. de reſcripti præſentatione, §. Ratione formæ, n. 35. verſ. Item ſi mulier.* Quia nec *Speculator* id dicit, nec eſt textus id probans. Atque proinde vt alij relati DD. teſtantur, ſola eſt pœna irregularitatis lata in *d. extrauag. Antiquæ,* at illa de ſolo coniugato aſcendenti ad ordines ſacros agit. Non ergo conſtitutio illa pœnalis eſt extendenda ad ſolis ordinibus minoribus initiatum.

10 *Sed dices* hunc incurrere ſuſpenſionem, quam tulit Sixtus V. in ſuo motu proprio anno 1588. quinta die Ianuarij, in omnes illicite ad quoſuis ordines promotos, cuius abſolutionē ſibi reſeruauit. Sed dico id verū eſſe, ſi ante eius motus proprij reuocationē ſit initiatus. Nam Clem. VIII. an. 1595. die vlt. Februar. reuocauit eam conſtitutionem, quoad malè promotos & promouētes, præterquam ſi ſimonia in promotione admittatur, & eam ad terminos iuris reduxit his verbis.: *Hac noſtra perpetuo valitura conſtitutione ſupradictas literas ad terminos ſacrorum canonum, ac cōſtitutionis felicis memoriæ Pij Papæ II. prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Cum ex ſacrorum, ſub datis Romæ apud S. Petrum. 5. kal. Decemb. an. incarnationis Domini 1461. Pontificatus ſui anno 4. cuius tenorem præſentibus pro expreſſo haberi volumus: & ad diſpoſitionem decretorū ſacri Concilij Tridentini reſtringimus & reducimus. Nec non cenſuras & pœnas, in eiſdem Sixti literis contra quoſcumque, præterquam contra ſimoniacè ordinantes & ordinatos, inflictas, quas volumus in ſuo robore permanere, (aliis etiam pœnis & cēſuris, per eoſdem canones, & conſtitutionem Pij II. Conciliumque Tridentinum inflictis, ſaluis & firmis remanentibus,) moderamur & abolemus.*

Sed merito dubitabis, an ſi initiatus eſt minoribus ordinibus, ante eius motus proprij Sixti V. reuocationem, ac proinde ligatus eſt ſuſpēſione in eo lata, ac Pontifici reſeruata, cum expreſſa derogatione bullę Cruciatæ, ac facultatis cōceſſæ Epiſcopis in *Tridentino ſeſſ. 24. cap. 6. de reform.* diſpenſandi in omnibus caſibus deſcendentibus ex delicto occulto: poſſit ab ea cenſura & peccato ibi reſeruatis abſolui ab eo, qui aliàs poterat, ea reſeruatione non exiſtenti: Et videtur non poſſe. Quia iam peccatum & cēſura reſeruata Pontifici incurſa erant: nec Clementis VIII. conſtitutio ad iam incurſa extēditur. Nam dum reuocauit motum proprium Sixti V. nō explicuit ſe reuocare quoad præterita. Nec conſtitutio noua ad præterita extenditur, ſed ſola futura reſpicit, niſi in ea aliud exprimatur. Vt deciditur *c. 2. de conſtit.* Et cōfirmatur, quia mos eſt Pontificū volentium per ſuas conſtitutiones reuocatorias auferri pœnas incurſas, id exprimere. Vt *clem. vnica de immun. Eccl.* ibi: *Et quidquid ex eis ſecutum eſt, vel ob eas, penitus reuocamus.* Et *extrauag. 1. inter comm. §. Nos itaque, de ſchiſmaticis,* ibi: *Ita quod nec etiam pro præterito tempore poſſint ſuper eis aliqua perſona impeti quæ incurriſſēt eas:* Et *Extrauag. vnic. Ioan. XXII. de torn. ami. in fine.* Et nouiſſimè Greg. XIV. reuocans pœnas à Sixto V. ſtatutas cōtra procurantes abortum, id etiam explicuit, ibi: *Ad terminos iuris communis, ac ſacrorum canonum & Concil. Tridentini diſpoſitionem, tam quoad præterita, quam quoad futura perpetuo reducimus.* 11

Cæterum dicendum eſt penitus ceſſaſſe reſeruationē. 12 Quia reſeruatio non ſe habet ad modū pœnæ ipſo iure incurſa, ſed tantum eſt negatio facultatis confeſſori, aut cuicunque inferiori abſoluendi reum illum, ac proinde eſt velut pœna tunc infligenda remittendo illum, vt obtineat abſolutionem à ſuperiori. Si ergo eo tempore reuocata ſit conſtitutio reſeruans, ceſſabit reſeruatio. Sicut ſi quis emitteret votum caſtitatis, quod nunc eſt Pontifici reſeruatū, poſſet ab Epiſcopo diſpenſationem obtinere, eo ipſo quod Pontifex eius voti reſeruationem auferet. Et confirmatur, quia delinquens ante cōſtitutionis reuocationem, non punitur legis poſtea reuocatæ pœna, ſi non impoſita ſit ipſo iure. Vt docent *Domin. c. fin. n. 9. de elect. in 6. Felin. c. fin. n. 14. de conſtit.* Nec obſtant in contrarium adducta. Quia id non eſt conſtitutionem extendi ad præterita, Cum ea pœna potius ſit in poſterum imponenda. Nec obſtat Pontifices id aliquando explicuiſſe. Quòd id maioris claritatis gratia fecerint.

DE IMPEDIMENTO cognationis carnalis.

DISPVTATIO L.

Quid ſint conſanguinitatis, linea, & gradus & ſtipes: & qualiter conſanguinitatis gradus computentur?

SVMMARIVM.

Explicatur conſanguinitatis definitio, n. 1.
Quid ſint gradus, linea, & quotuplex hæc ſit, n. 2.
Quid ſit ſtipes, n. 3.
Traditur triplex regul. ad computandos gradus conſanguinitatis, attento iure can. n. 4. 5. 6.
Proponitur regula computandi attento iure ciuili, n. 7.
Quibus in rebus diuerſæ hæ computationes ſeruandæ ſint, n. 8.

Acturi de conſanguinitatis impedimento, priùs in præſenti diſp. diſcutiemus eius definitionē ac graduum cōputationem. Deinde in ſequentibus agemus de conſanguinitatis gradib. qui iure naturali matrimoniū dirimunt. Demum de illis, qui iure Eccleſiaſtico. De diſpenſatione autē in illis eſt latè habendus ſermo in toto libro ſeq. Et incipiendo ab ipſa nominis etymologia: cōſanguinitas dicitur quaſi ſanguinis vnitas: conſanguinei enim ab eodem ſanguine originē trahunt: & menſtruum mulieris, ex quo generatio fit, immediate ex ſãguine efficitur. Eſt autē conſanguinitas vinc, ulū perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentiū, carnali propagatione contractum. Ita definitur à *D. Thom. 4. d. 40. q. vnica a. 1.* & cōmuniter à Theologis & Iuriſperitis: quamuis à nonnullis impugnetur. At eorū impugnationibus ſatisfiet ex eius definitionis declaratione. Dicitur ergo vinculum, quòd conſãguinei maiori affectu & neceſſitudine inter ſe cōiungãtur: & ſic cōſanguinitas eſt formaliter ipſa cōiunctio in communicatione eiuſdem ſanguinis fūdata. Neminē enim latet ſpeciali quodam vinculo colligari ſanguine coniunctos. Quod nō obſcurè ſignificauit *Cic. l. 1. de Officijs,* dicens ſanguinis cōiunctione & beneuolentia deuinciri charitate homines. At omne vinculum inter homines eſt vinculū amicitiæ fundatū in aliqua cōmu-

nica

nicatione:ex *Ariſt.8.Ethic.c.12.* Quare cùm vinculũ conſanguinitatis fundetur in naturali eiuſdẽ ſanguinis cõmunicatione, qui eo inter ſe connectũtur, dicuntur conſanguinei. Traditur autẽ hæc definitio per vinculũ, non quòd ſit formaliter vinculũ: ſed vinculum ſecundùm diuerſas acceptiones, aut eſt cauſa, aut effectus cõſanguinitatis. Si enim vſurpetur vinculum pro iure ipſo amicitiæ, tunc cõſanguinitas eſt cauſa vinculi: ſi vero pro ſanguine ipſo, tunc vinculũ eſt cauſa cõſanguinitatis. Et ita conciliantur *Ricard.4.d.40.a 1.q.1.& Sotus ibi q.1.a.1.* Ille enim exiſtimat conſanguinitatẽ eſſe vinculi cauſam: hic autem è contra, eſſe illius effectũ. Dicitur autem vinculum perſonarum. Quia bruta ab eodẽ ſtipite procedẽtia non ducuntur conſanguinitate cõiuncta, (vt bene docet *D.Thom.4.d.40.q.vn.a.1.ad 5.*) eo quòd non cõiunguntur ad amicitiæ vnitatem propter propagationẽ multorũm ex vno parente proximo. Dicitur ab eodem ſtipite, nec additum eſt propinquo. Quare aduerſus eã definitionem inſurgunt *Palud.4.d.40.q.1.a.1.& Couar.4.decret.2 p.c.6 §.6.n.1.& 3.* eam redarguẽtes, quod diminuta ſit, ea particula non expreſſa. Ex ea enim vniuerſos homines conſanguineos eſſe colligitur, vt pote qui ab eodem Adamo deſcendunt. Sed bene *D.Thom.4.d.40.q.vn.ar.1. ad 1.* rem hanc explicat: nec fuit opus eã particulã explicare. Quia eo ipſo quòd mentio ſit in definitione de ſtipite, intelligitur de ita propinquo, vt virtus eius in deſcendentibus perſeueret. Quamuis enim virtus primi parentis Adami perſeueret in omnibus deſcendentibus ſecundùm ſimilitudinem ſpecificã: at non perſeuerat ſecundùm ſimilitudinem indiuiduã, iuxta quam auus, & parentes aſſimilant ſibi prolem, quæ eorum imaginem, complexionisque ac morum effigiem, refert. Nam virtus paterna non ſecundùm totam ſuam perfectionẽ deſcendit in filium, ſed imperfectius, & eo debilior ac imperfectior eſt, quo in plures generationes deriuatur: ac tandem in tot protendi poteſt, vt omnino debilitetur: & ſic conſanguinitatis ratio deficiat. Vt auctor eſt *D.Iſidorus l.11.Etymolog.c.6.* & refertur *c.Conſanguinitatis 35.q.4.* Redarguit ſimiliter eandẽ definitionem *Couar.eodem n.1.& 3.* quia deficit; Vel quorum vnus ab alio deſcendit: qua parte non addita ſequeretur, Adamum & Cain eius filium, non eſſe conſanguineos. Quod à nullo cõmuni ſtipite originem trahant. Cæterùm quamuis ad rationem conſanguinitatis ſatis ſit, vnum ab altero deſcẽdere, licet à nullo communi ſtipite procreentur; ac ob eam rationem vera conſanguinitas ſaluetur inter Adamum & Cain: nõ fuit tamen opus eam partẽ in definitione addere: quod res illa ſingularis ſit: in omnibus enim aliis præter primos parentes, & eius filios, reperitur eos à cõmuni ſtipite procedere. Vt pater & filius procedũt ab auo, auus & nepos à proauo. Dicitur tandem in definitione, Carnali propagatione contractũ, vt ſic inter Angelos excludatur conſanguinitas: quãuis enim ab eodẽ Deo immediatè proceſſerint, at non per carnalẽ propagationem. Similiter etiam Eua minimè fuit Adamo conſanguinea, ex cuius oſſe formata eſt. Quia non fuit per carnalẽ propagationem. At verè, ac propriè eſt conſanguinitas inter Chriſtum Dominũ, & Virginem beatiſſimã eius matrẽ. Quia adminiſtrauit cõceptioni Chriſti totum illud materiæ, quod veræ matres naturales adminiſtrant. Qua ratione docet *D.Th.3.p.q.33.a.4.corp.* generationẽ Chriſti ex parte materiæ per matrẽ miniſtratæ fuiſſe omnino naturalem.

2 Diſtinguitur autẽ cõſanguinitas per lineas, & gradus. Dicitur verò linea ordinata collectio perſonarũ ab vno ſtipite deſcẽdentium diuerſos continens gradus: ſeu potius ipſæmet perſonæ conſanguineæ collectiuè ſumptæ. Vt aceruus lapidum dicuntur ipſimet lapides in vnum coacti. Ducitur que ſimilitudo à linea Mathematica, in qua plura ordinatim continentur puncta. Gradus eſt habitudo, ſeu menſura diſtantium perſonarũ, qua cognoſcitur quota conſanguinitatis diſtantia aliqui cõſanguinei coniungantur. Et ſunt gradus ad ſimilitudinẽ graduũ ſcalæ, per quos à proximo in proximũ tendimus ſurſum aſcenſuri, aut deorſum deſcenſuri, *l.Iuriſconſ.verſ.Gradus, ff.de gradibus.* Rurſus, linea conſanguinitatis eſt triplex, quædam aſcendentiũ, in qua cõtinentur perſonæ, à quibus origo deducitur, vt pater, auus, proauus, atauus: alia deſcendẽtium, quæ claudit perſonas originem ab eo ſtipite trahentes, vt filios, nepotes, pronepotes, trinepotes: & hæc duplex linea eſt re ipſa eadem. Nam eodẽ gradu aſcenditur & deſcẽditur in ſcala, diſtinguitur autem ratione. Quia quatenus per illam aſcẽditur ad ſtipites, dicitur aſcendentium: quatenus autem deſcenditur ad ſobolem à ſtipite procedentem, dicitur deſcendentium. Et hæc appellatur linea recta. Quod cõtineat directos gradus, per quos ad progenitores aſcenditur, & ad prægenitos deſcẽditur: & ad neutrum latus deflectitur. Tandem eſt alia linea collateralis, ſeu tranſuerſa, in qua cõtinentur perſonæ, quæ ex latere, & ex tranſuerſo iunctæ ſunt, à quibus nos non ducimus originem, nec ipſæ à nobis; & tamen ab eodẽ ſtipite & ſanguine deſcendimus. Vt fratres, & eorum filij, patruus, amita. Hæc autem tranſuerſa linea eſt duplex, quædã æqualis, nimirum, in qua continetur gradus conſanguinorum æque à ſtipite diſtantium. Vt ſunt duo fratres, aut duorum fratrum filij. Alia vero inæqualis, nempe quando conſanguinei tranſuerſi, ſeu collaterales, diſtant inæqualiter à cõmuni ſtipite, in quo vniuntur. Vt contingit in patruo, & amita reſpectu conſobrini, diſtat enim conſobrinus ab illis in ſecundo gradu diſpari. Quòd patruus, & amita diſtent à cõmuni ſtipite, nempe ab auo cõſobrini, in quo proximè vniuntur, in ſolo primo gradu: vtpote qui eius filij ſunt. At cõſobrinus diſtat ab auo in ſecundo gradu tamquam eius nepos. Tandem diuidi ſolet linea in maternã, cuius ſcilicet eſt caput mater, & in paternã, cuius caput eſt pater. Sed diſtinctio hæc minimè deſeruit matrimonio.

Stipes eſt perſona illa, à qua omnes perſonæ, de qua- 3
rum coniunctione tractatur, deſcẽdunt, & originem ducunt. Quamuis enim iuxta *D.Iſidor.relatum c.Series, 35.q.5.* truncus, ſeu ſtipes huius arboris cõſanguinitatis non ſit primus parens, à quo alij deſcẽdunt, ſed prima eius generatio, nẽpe, filij ipſius: at iam diu Eccleſia recepit primum parentem, à quo procedunt omnes, de quorum conſanguinitate tractatur, eſſe truncum, ſeu ſtipitem. Vt conſtat ex *c. Ad ſedem,* quod eſt Alexan. II. & ex *c.Parentelæ,* quod eſt Zachariæ Pontif. *35.q.5.*

Triplex autẽ ſolet aſſignari regula ad computandos 4
conſanguinitatis gradus. Et traditur à *D.Thom.4.d.40.q.vn.a.2.* quem vniuerſi Theologi ſequuntur: & à *gloſſa, tit. de conſanguin.& affin.in fi.& 35.q.5.in expoſit.arboris conſanguinit.* Quas gloſſas vniuerſi iuris vtriuſque interpretes recipiunt. Prima traditur pro linea recta, duæ aliæ pro trãſuerſa. Prima regula eſt, quãdo perſona, cuius gradus quæritur, eſt in linea recta aſcendentiũ, vel deſcendentium, cum alia; ſi inter ipſam, & alterã perſonam nulla perſona mediet, ſunt illæ in primo cõſanguinitatis gradu lineæ rectæ. Vt ſunt parentes, & filij. Si verò inter ipſas aliqua perſona, aut multiplex mediet, tũc numeratis omnibus perſonis, mediis, & extremis, dematur de numero illo vna perſona, & quot perſonæ reſtant, tot ſunt gradus. Verbi gratia, nepos diſtat ab auo in ſecũdo gradu lineæ rectæ. Quia ſunt duæ perſonæ extremæ, nimirum, nepos, & auus, & vna media inter ipſas, nempe pater nepotis, & ita dẽpta vna manent duæ, & ſic duo gradus. Et proauus diſtat à pronepote, vulgò, *biſabuelo del biſnieto,* in tertio gradu. Quia ſunt duæ perſonæ extremæ, nẽpe abauus, & pronepos: & duæ mediant, nimirũ, pater, & auus pronepotis, ſublata ergo vna ex his quatuor, manẽt tres, & ſubinde diſtant in tribus gradibus. Ratio autẽ huius regula eſt, quia pater ſecundùm ſe non conſtituit gradũ, ſed in ordine ad illum, qui ab ipſo deſcendit: ergo pater cum filio ab ipſo deſcendenti conſtituit primũ gradum, & præterea ipſe filius cum altero filio, qui ab ipſomet procedit, cõſtituit alterum gradum. Iam igitur inter has

tres perſonas, videlicet auum, patrem, & nepotem, dantur duo tantùm gradus. Et conſequenter tot ſunt in hac linea computandi gradus, quot ſunt perſonæ inuicē procedentes, vna dempta. Vnde dum *D. Iſidor. relatus c. primo, gradu 35. q. 5.* ait in primo gradu ſuperioris lineæ contineri patrem & matrem; & in primo inferioris filios, non ſentit ſolos parentes conſtituere vnum gradum, & filios alium, ac proinde diſtare inter ſe in ſecūdo gradu. Quod eſt contra priorem regulæ traditæ partem, & contra veritatem ipſam. Sed mens eius eſt, parentes conſtituere extremum ſuperius primi gradus, filios autē extremum inferius eiuſdem gradus. Hic enim ex duobus extremis conſtare debet. Et ita intelligit *Sotus 4. d. 40. q. vnic. art. 2. col. 2. verſ. Gradus vero.* Et ſatis probatur ex *l. 1. §. 1. ff. de gradibus: & §. Primo gradu, inſtitut. eodem tit.*

5 Secunda regula ſit pro linea trāſuerſa æquali. Quando perſonæ, quarū gradus quærūtur ſunt in linea tranſuerſa æquali, eodem gradu diſtant inter ſe, quo diſtant à cōmuni vtriuſque ſtipite proximo. Vt duo fratres diſtāt inter ſe in primo grado, quia in eo diſtant à proximo ſtipite, in quo coniunguntur, qui eſt parens. Filij duorum fratrum ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quia in eodem coniunguntur in communi vtriuſque ſtipite proximo, qui eſt auus. Ratio autem eſt, quia cùm tota, & adæquata coniunctionis horum ratio ſit vnio cum ſtipite, iure optimo computantur gradus penes diſtantiam ab illo: nec magis aut minus poſſunt inter ſe diſtare quàm à ſtipite. Et ita regula hęc traditur *c. Ad ſedem*, quod eſt Alex. II. & *c. Parentelæ*, quod eſt Zachariæ Pontif. *35. q. 5.* Quod ſi obiicias, filium coniunctiorem eſſe parentibus, quam fratri. Ergo ineptè in eodem gradu computantur; Dic coniunctiorem eſſe parentibus intenſiua perfectione propinquitatis: perfectior enim eſt propinquitas filij ad parentes, cùm ſit effectus ad cauſam: quàm fratris ad fratrem: cùm ſit propinquitas effectuum ab eadem cauſa promanantium. Non autem eſt propinquior parentibus extenſiuè. Hæc enim propinquitas extenſiua ſolùm attenditur penes diſtantiam ab eodem ſtipite: at non magis diſtant fratres inter ſe, quàm à parentibus.

6 Tertia regula pro linea tranſuerſa inæquali eſt. Quoties perſonæ in linea tranſuerſa conſanguineæ diſtant inęqualiter à cōmuni ſtipite, eo gradu diſtant inter ſe, quo remotior diſtat à ſtipite. Vt patruus & filius ex fratre diſtāt inæqualiter ab auo, in quo vniuntur; ille enim diſtat in primo gradu, eſt enim eius filius: hic verò diſtat in ſecundo, vtpote qui eſt eius nepos: diſtabunt igitur inter ſe in ſecundo cōſanguinitatis gradu. Hæc traditur expreſsè *c. fin. de conſang.* Et ratio eſt cur nō attēdatur gradus penes diſtantiā propinquioris, ſed remotioris à ſtipite. Quia cū adæquata ratio propinquitatis aut diſtātiæ collateralium inter ſe, ſumatur per ordinem ad proximum ſtipitem, in quo vniuntur, implicat coniunctiores eſſe inter ſe, quam cum ſtipite. At ſi propinquioris habenda eſſet ratio ad hanc conſanguinitatis computationem, collateralis diſtans in 2. aut 3. gradu à ſtipite, eſſet coniunctior cum collaterali diſtante in primo gradu, quàm cum ipſo ſtipite. Cum illo enim eſſet in 1. gradu, cum hoc autem in 2. vel 3. Adde etiam, ſic cōputatione facta penes diſtantiam propinquioris, fore vt minimè poſſent gradus commodè diſtingui. Nam quando alter eſſet in 1. gradu cū ſtipite, alter verò in 4. eſſent cōiuncti inter ſe in 1. gradu, atque ita æque ac fratres. Quare graduum confuſio non immodica inde conſurgeret.

7 Obſeruandum tamen eſt in hac graduum cōputatione in linea recta concordare ius conon. cū ciuili: ac proinde 1. regulam iuris vtriuſque cōputationi deſeruire: at diſſidere in cōputatione graduum in linea tranſuerſa: ius enim canonicum eos cōputat modo tradito in duabus poſterioribus regulis; at ius ciuile lōgè aliter cōputat. Non enim numerat gradū, in quo altera perſona diſtat à ſtipite, vt facit ius can. ſed numerat gradus omnes vtriuſque perſonæ: & tot cōſtituit gradus diſtātiæ inter illas, quot habēt diſtantiæ à ſtipite, numeratis vtriuſque perſonæ gradibus. Verbi gratia. Duo fratres diſtāt à cōmuni parēte in 1. gradu, numerat ius ciuile gradū 1. quo vterque diſtat à parente, tāquam duplicem, alterum in vno fratre, & alterū in altero: & ita iure ciuili diſtāt inter ſe in 2. gradu. Similiter filij duorum fratrū diſtant in 4. gradu: quia quilibet diſtat à ſtipite in 2. gradu. Patruus & conſobrinus diſtant in 3. gradu. Quia ille diſtat à ſtipite in 1. hic autem in 2. ac ſubinde triplex conſtituitur gradus. Quare breuiter pro computatione graduū in linea tranſuerſa, attēto iure ciuili, hæc ſit regula: Si linea eſt æqualis, quoto gradu quis diſtat à communi ſtipite, toto duplicato diſtat inter ſe: ſi verò linea ſit inæqualis, quot ſunt perſonæ, cōputatis extremis & mediis, ſtipite dempto, tot ſunt gradus. Vt duo fratres iure canonico diſtant inter ſe in linea æquali in 1. gradu, iure ciuili diſtant in duplici gradu. Patruus & filius ex fratre diſtant in 3. gradu: quia ſunt duæ perſonæ extremę, & vna mediat inter communem ſtipitem, nempe auum, videlicet pater illius cōſobrini. Ita colligitur ex *authent. de hæred. ab inteſt. venient. collat. 9.* & habetur *c. Ad ſedem, 35. q. 5.* vbi ea diuerſitatis huius ratio traditur. Quòd leges numerant gradus, vt hæreditas ab vna perſona ad alteram deferatur: & ideò in ſingulis perſonis ſingulos perficiunt gradus. At ius canonicum cōputat gradus propter matrimonia: & quia hæc nō poſſūt niſi inter duas perſonas cōſiſtere, idcirco duas perſonas in vno gradu conſtituit.

Id demum obſeruandum eſt computationē graduum 8
iuris canonici ſeruandum eſſe quoad matrimonia. Quia circa hæc ius ciuile diſponere nequit. At quoad ſucceſſiones ſeruādam eſſe iuris ciuilis cōputationē: cuius eſt de his diſponere. *Sic Palud. 4. d. 40. q. vn. a. 3. con. 3. n. 20. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 14. §. 2. concl. 3. Alex. de Neuo c. fin. num. 5. de conſang. Lez 3. t. 6. p. 4. Ang. verb. Matrimoniū 3. imped. 6. inn. Armilla verb. Matrimoniū, n. 22. Tabiena verb. Impedimētum, imped 3. n. 2. q. 1. fin. Carrer. l. 2. de ſponſal. c. 3. ad fin.* Et multos alios referens *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 6. n. 8. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *cap.* 49. vbi de impedimento conſanguinit. *notabili* 4. Addūtque *Couar.* alios referens, & *Ludouic. Lop.* ſic ſeruandum eſſe tam in foro ſeculari, quàm in Eccleſiaſt. At in aliis contractibus, actibuſque cæteris ſimilibus, dicunt quamlibet computationem in proprio foro ſeruandam eſſe: nimirum, ciuilem in foro ſeculari, canonicam autem in foro Eccleſiaſtico.

DISPVTATIO LI.

Vtrùm in recta aſcendentium & deſcēdentium linea ſit iure naturali irritum matrim. in quocumque gradu in infinitum: an potiùs vſque ad præſcriptum gradum, & quotum conſanguinitatis.

SVMMARIVM.

Cui vſui deſeruiat noſſe qui gradus ſint iure naturali prohibiti, n. 1.
Quot quaſtiones diſputanda ſint, n. 2.
Non eſt idem matrimonium eſſe prohibitum in aliquo gradu attento iure natura, & eſſe irritum, n. 3.
Qua dicantur pracepta naturalia, & quotuplicia ſint? n. 4.
Vnde colligendum ſit ita iure natura prohiberi matrim. vt ſit irritum, num. 5.
Proponuntur argumenta probantia non eſſe irritum iure natura matrim. inter parentes & filios, n. 6.
Eſt irritum iure natura inter parentes & filios, n. 7
Idem eſſet perſeuerante natura integra, Adamo non peccante, n. 8
Non eſt ita intrinſecè malum, quin Deus diſpenſare poſſit, n. 9.
Quid, ſi eſſet neceſſarium ad ſpeciei conſeruationem, vt ſi ſoli pater & filia, aut filius & mater ſupereſſent, n. 10.
Soluuntur argumenta, n. 11.
Poſt n. 11. inuenies alia ſummaria.

Diſputatio de gradibus cōſanguinitatis & affinitat. iure naturæ impedientibus ac dirimētibus matrimonium, non exigui momenti eſt: valde enim ad ... confert. Alterum eſt, vt dignoſcantur gradus, in quibus Pontifex diſpenſare poteſt. Nam recepta ſentētia eſt, vt

lib.

lib.ſeq.latiùs videbimus,)illi nõ eſſe permiſſam diſpenſationem in gradibus lege naturali diuina interdictis: conceſſam autem,vbi ſola lex canonica obſtat. Alterum verò, vt innoteſcant,quando infideles ad fidem reducti, à matrimonio tempore infidelitatis inito ſeparandi ſint. Si enim coniuncti ſint in gradibus iure naturali irritanti vetitis ſeparandi ſunt:ſecus ſi ſola lege can. Vt definitur *c. Gaudemus de diuortiis.* Quippe illi non ſubſunt legi canonicæ,bene autem naturali.

2 Poteſt igitur diſputari quæſtio hæc in gradibus conſanguinitatis & affinitatis:inſuper in vtriſque in linea recta, & in tranſuerſa. Et quidem in præſenti ſolùm eſt ſermo de gradibus conſanguinitatis : nam de affinitatis gradibus agendũ eſt in ipſo affinitatis impedimẽto. Præſens ergo diſp.inſtituitur de cõſanguinitatis gradibus in linea recta:ſubſequens autẽ de linea tranſuerſa aget. In hac autẽ diſputatione triplex quæſt.agitanda eſt. Prima, an in primo gradu lineæ rectæ ſit irritũ iure naturæ matrim. vt inter parentes & filios?II.an prohibitio in ea linea protendatur in infinitum?III. eſto non protendatur in infinitum,vſque ad quotum gradum?

QVAESTIO I. An in 1.gradu lineæ rectæ aſcendentium, & deſcendentium, & nimirum inter parẽtes & filios,ſit ita iure naturæ interdictum matrimonium,vt ſit irritum.Tria præmittenda ſunt, vt clariùs procedamus. Primò præmittendum eſt, non eo ipſo quod matrimonium iure naturæ interdicatur in aliquo gradu, cõſequi eodem iure ipſum irritum fore.Quod conſtat,quia matrimonium contra priorem ſponſalium fidem, aut aduerſus ſimplex caſtitatis votum initum, aduerſatur iuri naturali dictanti fidem Deo per votum, & homini per ſponſalia datam,præſtandam eſſe. Cùm tamen conſtet in neutro euentu matr.fore irritum. Atque ita animaduertunt *Victoria relectione de matrim.2.p.patris ſecundæ,nu.1. & 2.Sotus 4.d.40.q.vn.art.3.col.5.verſ. At vero fortaſſe. Ledeſ. 2.p.4.qu.56.art.4.col.3.§. Et pro deciſione.Veracruz 2.p. Speculi,art.25.pag.penultim.§.Contra iſtorum.Valentia 4.p.diſp.10. q. 5.puncto 3.* vbi de impedimento conſanguinitatis. §. *Secundo conuenit.Petrus de Ledeſm.de matrim.q.54.art.3. diffic. vltim.notabil.3.Ludouicus Lopez 2.p.inſtruct.de matrim. c.* 49.vbi de impedimento conſanguinitatis.*f.* 1138.*col.*2. *fin.Vega 2.tom.ſum.cap.34.caſu 163.Barth.a Ledeſma de matrim.dub.37.col.antepenult.*

4 Secundò præmittendum eſt, ea dici naturalia præcepta, quæ ſolo naturali lumine, ſine aliquo diſcurſu, aut ſaltem facillimo dignoſcuntur, & apud omnes nationes bene inſtitutas ſunt eadem, habentque eandem rectitudinem.Et hæc quidem aut prohibent rem ita intrinſece malam;vt nulla ratione in nulloque euentu cohoneſtari poſſit:quale eſt mentiri aut fornicari.Vel rem ſemper malam,& apud omnes,talem tamen,vt ratione extremę indigentiæ excuſari poſſit:vt eſt furtum.

5 Tertiò præmittẽdum eſt,ex quibus deduci poſſit prohibitio matrimonij, eiuſque irritatio iure naturæ. Prohibitio quippe debet colligi ex eo, quod rationi naturali apud omnes nationes ipſo lumine naturali dictãte repugnet. At ea ratio non ſufficiens erit ad eius irritationem deducendam,(vt *n.3.*probaui.) Quare irritatio petenda eſt ex ipſa natura , & intrinſeco matrim. fine qui eſt ſobolis procreatio, & remedium concupiſcentiæ. Si enim naturæ ipſi, & fini opponatur,irritum erit; quod ſi natura & finis matrimonij illæſa maneant , & ex aliqua ſola extrinſeca circũſtantia ius naturale violetur, ex tali matrimon.contractu,erit quidem iure naturali interdictum, validum tamen. Vt contingit in matrimon. contra votũ ſimplex caſtitatis,aut priora ſponſalia celebrato. Et ita colligitur clare ex *Victoria relect. de matrim. 2.p. partis 2.n.5.Soto 4.d.41.qu.vn.art.3.col.4.verſ. Quod ergo noſtra.Ledeſm. 2.p.4.q.56.a.4.f.486.col.4.§.Præterea lex Euangelica.Bart.à Ledeſma de matrim.dub.42.improbat.concluſ. ſecunda,* vbi ex eo probant matrimonium in linea tranſuerſa affinitatis non eſſe irritum iure naturæ, quod non aduerſetur primario,nec ſecundario matrimonij fini.Et *D.Thom.4.d.40.q.vnica, ar.3.corp.* volens probare fore iure naturæ irritum matr. initum inter parentes & filios, ex ipſa matr.natura & fine id probauit : eiſdemque rationibus vſi ſunt cæteri Theologi.Et ratio eſt manifeſta, quia ſola aduerſantia rei naturæ, & ipſius intrinſeco fini,ſubſtantiam ipſius deſtruunt:ac proinde illa ſola irritabunt. Ex his igitur inueſtiganda erit irritatio matrim. attento ſolo naturæ iure.

Difficultas ergo præſentis quæſtionis eo pertinet, vt 6
diſcutiamus num matrimoniũ in primo gradu lineæ rectæ,nempe inter parentes & filios,aduerſetur ſubſtantię aut fini intrinſeco matrimonij , vt vel inde colligamus, an ita ſit iure naturæ prohibitũ.vt eodem iure irritetur. Et videtur non eſſe irritum;quod quidem deducetur, ſi probauerimus id matr.nec naturæ ipſius nec fini aduerſari,nec apud omnes nationes ſolo lumine naturali exiſtimatum eſſe prohibitum.Primò ergo prob.non aduerſari naturæ matrimonij. Quia poſſunt parentes & filij mutuam ſibi corporum poteſtatem tradere, tanquã illorum veri domini,ad indiuiduam vitam tranſigendam in quo conſiſtit ſubſtantia matrimo. Nec fini primario aduerſatur.Poteſt enim inde ſubſequi generatio prolis: & tantum abeſt,vt rectæ eius educationi obſit,vt potius mirum in modum ei deſeruiat. Nihil enim ita conducit bonæ prolis educationi,ac mutuus amor,mutuaq; coniugum habitatio.Quæ maximè ſeruantur inter parentes & filios inter ſe coniugatos. Nec etiam ſecundario fini repugnat;immo ad extinguendum libidinis ardorẽ conducit. Quia ex conuictu maris & feminæ quorumcumque excitari ſolet ſæpius ardor concupiſcentię,& maximè inter parentes & filios,ob incautã, & nimiam familiaritatem.Qui vtique extinguetur matrimon. inter ipſos inito.Et confirmatur,quia eo magis ſatisfit effrenato libidinis ardori, quo inter coniuges ardentior eſt amor: atque huius augumentum minuit apetitum extranei coitus. Cũ igitur parentes & filij multo arctiori amore connectantur , quam extranei matrim. copulati : illud coniugum plus deſeruiet feruori concupiſcentiæ extinguendo. Secundò,quia non repugnat huic coniunctioni coniugali æqualitas inde conſurgens inter filios,cũ parẽtibus,quibus per omnia eos ſubditos eſſe oportet:nec ſuperioritas capitis quæ cõſurget in filio,cui mater nupſerit.Nam æqualitas inter parentes & filios quoad aliquid,nõ repugnat omnimodæ ſubiectioni ratione filiationis debitæ.Vt ſi parentes & filij contractum ſocietatis in re familiari inirent,æquales eſſent in eo cõtractu, nõ diminuta filiali ſubiectione.Nec illi ſimiliter aduerſatur,filiũ aliqua ratione ſuperiorẽ eſſe.Vt ſi filius crearetur iudex aut Epiſcopus.Tandẽ,quia non apud omnes nationes,lumine naturali ductas,nefas exiſtimatum eſt parentes cum liberis matrimonio copulari. Nam apud Perſas hæc connubia admittebantur.Vt referunt *Strabo lib.15.ad finem. Athenæus lib.5.c.14. Q.Curtius li.7. Tertullianus in Apologetico, c.9.D. Aug.lib.3.q.in Leuit.c.61. D.Hieron.li.2.in Iouinianam.D.Chriſoſt.in 2.part. homiliarum in D. Matth.homil.2.& in ſerm.Pentecoſtes, ad fi.D.Clemens lib. 9. recognit.* Et idem de Aſſyriis & de Parthis teſtatur *Lucan. lib.4.*Et de Medis & Æthiopibus,Indis & Scotis teſtatur *D.Hieronym.lib.2. in Iouinian.* Et de Hybernis *Strabo lib.4.* Et de Naura regione teſtatur *idem Curtius li.* 8.Et de Nomadum natione refert *D.Chryſoſt.2.Pauli ad Corinth.homil.* 8.Conſtat ergo ex his , matrimonium inter parentes & filios non eſſe iure naturæ irritum.

Verum apud omnes DD. compertum eſt , matrimo- 7
nium in 1.gradu conſanguinitatis lineæ rectæ,nẽpe inter parentes & filios,eſſe iure ipſo naturę irritum.Prob. primo,quia omnes gẽtes bene inſtructæ,ſolo naturæ lumine edoctæ , nuptias inter hos nefandas exiſtimarunt: & Perſæ ea connubia permittentes, notantur tanquam barbari.Vt à *Tertulliano in Apologetico c.9.à D. Aug.lib.3.qu. in Leuiticum,q.61. D.Chryſoſtom.homil. de Pentecoſte , in fine,*

Theodoret. libro de legibus. Vnde *Catullus in Gellium* impia & nefanda ea coniugia vocat, ſic dicens:

Naſcatur magus ex Gelli matriſque nefando
Coniugio, & diſcat Perſicum aruſpicium.
Nam magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera eſt Perſarum impia religio.

Et *Ouidius lib. 7. Metamorphoſeos* ferina vocat hæc connubia, ſic dicens:

Dextera Syllene eſt, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat ſæuarum more ferarum.

Et *Ariſtot. lib. 2. Politic. c. 2.* inde reprehendit vxorum cōmunionem: quia ſequeretur filios parentibus iungēdos. Et *D. Ambroſ. epiſt. 66. ad Paternum* dicit, connubiū patris cum filia pugnare cum lege naturæ in ſingulorū cordibus ſcripta. Secundò, quia etiā bruta inſtinctu quodam naturali ducta, concubitum cū parentibus refugiunt, vt teſtantur *Ariſtot. l. 9. de hiſt. animal. c. 47. & Plinius l. 8. natur. hiſtoriæ, c. 42.* vbi Camelos & equos non poſſe adigi, vt cū matribus admiſceantur, duo mirabilia exempla referētes narrant. Tertiò, quia etiam Gentes abhorrent matr. fratrum cum ſororibus, (vt diſputatione ſequenti probabo) nedum parentum cum filiis. Quartò, quia ea cōiunctio aduerſatur quodammodo ſubſtantiæ ipſius matrim. Cùm enim hoc ſit quidam contractus, & coniugalis amicitia, deſiderat duo extrema diſtincta, quorū vnū non ſit alterius pars. Iuxta id *Geneſ. 2. Et erunt duo in carne vna.* At filij ſunt quædam parentum pars. Non ergo poſſunt matrimonio iungi. Et confirm. quia cum ſint vna caro per coniunctionem naturalem, non ſunt naturaliter habiles vt ex eis denuo fiat vna caro: ad quod tendit cōiugium. Vnde Adamus *Geneſ. 2.* afflatus Spiritu ſancto antequam pronunciaret coniuges effici vnam carnem, excluſit parentes à liberorum coniugiis, ſignificans id dictante ipſo naturæ iure alios à parentibus debere eſſe liberorum coniuges, ibi: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærit vxori ſuæ.* 5. quia aduerſatur primario matr. fini, non ſimpliciter, ex concubitu enim parentum cum filiis poteſt ſubſequi proles atque apud eos educari: ſed vt conuenienter fiat. Natura enim matrim. vt conuenienter ineatur ad generationem prolis, petit vxorem eſſe viro ſubditam, ac eius ſociam, eique parem in actu cōiugali. At repugnat naturæ filium æqualem ac ſocium parentibus fieri in quodam actu naturali: quamuis in contractu ciuili ſocietatis id non dedeceat: vbi æqualitas eſt parui momenti, ac facile diſſolui poſt contractus ille. Inſuper repugnat ei coniunctioni coniugali reuerētia parētibus pręcepto naturali à filiis debita. Huic enim reuerentiæ maxime aduerſatur coniugalis actus, qui ſine turpidine quadam & irreuerentia exerceri nequit, vt teſtatur *D. Auguſt. lib. 15. de ciu. Dei, c. 16.* Tandem, quia repugnat fini ſecundario matr. qui eſt concupiſcentiam reprimere. Quod parentes & filij in eadem domo habitent, & aſſidue noctu & interdiu ſimul verſentur: quamobrem ſi natura inter eos non irritaſſet matr. maximus inceſtibus aditus pateret. Quippe facilius cum eis peccata hæc perpetrantur, cum quibus ius eſt matrim. ineundi. Inſuper iuncti amore naturali ſanguinis & cōiugij, vacarent effrenatę libidini. Et ideo hanc ſent. cum D. *Th. 4. d. 40. q. vn. a. 3. corp.* vniuerſi Theologi, & iuris vtriuſque profeſſores, nemine diſcrepante tenent, & quamuis nec D. Thom. nec plerique ex antiquioribus explicent id matrim. iure naturæ eſſe irritum, ſed tantum dicant eſſe contra ius naturæ: at vere rationes, quibus ad id probandum vtuntur, oſtendunt eorum mentē eſſe, iure naturæ irritari. Idque nominatim explicant dicentes nulla humana poteſtate diſpenſari poſſe vt id matr. valide ineatur, *Caiet. 2. 2. q. 154. art. 9. circa ſolut. ad 3. Loazes de matr. Regis Angliæ, dub. 2. in ſolut. ad 2. fundamentum partis negatiuæ, n. 3. Ruardus Tapper. a. 20. Louanienſ. pag. 6. immediate ante §. Ex quibus manifeſtum eſt, Sot. 4. d. 40. q. vn. a. 3. concl. 2. Ledeſma 2. p. 4. q. 56. a. 4. col. 3. in prima propoſ. Veracruz 2. p. ſpeculi, a. 22. concluſ. 1. Viguer. libr. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 5. Palacios 4. d. 40. diſp. vn. col. 18. verſ. Porro autem. Angl. Florib. 1. par. de matr. q. 13. d. 3. diffic. 1. Bart. à Ledeſma de matr. dub. 37. concluſ. 2. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 9. num. 3. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de cognationis impedimento, §. *Quartò conuenit. Ludouicus Lopez 2. part. inſtruct. de matrim. c. 49.* vbi de conſanguinitate, *f. 1139. col. 1. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 54. a. 3. diffic. 1. concl. 1. Viualdus candelabro ſacram. 1. part.* vbi de matr. *n.* 189. bene addens id verum eſſe, quamuis filius ſit illegitimus. Id enim ſuadent rationes allatæ.

8 Quod non tantum in ſtatu naturæ corruptæ verum habet, imo ſi natura integra permaneret Adamo non peccante, idem dicendum eſſet. Et ita Adamus ante lapſum protulit verba, quibus ſignificauit parentes à coniugio liberorum excludi. Quia quamuis in eo ſtatu non eſſent inordinati concupiſcentiæ motus, filij tamen parentibus eandem reuerentiam, quam modo deberent: cui matrimonium inter eos repugnat, & ita docent *Sotus 4. d. 40. q. vnica, a. 3. col. 10. verſ. Quod ſi ſciſciteris. Enriquez, Barth. à Ledeſma, Lud. Lopez, n. præced. allegati.*

9 Non tamen eſt ita intrinſecè malum ac mendacium: atque ideo poſſet Deus optimus maximus diſpenſare vt id matrim. iniretur. Quia nullus gradus tollit omnino finem matr. licet aliquo modo impediat. Ex eo enim coniugio naſci poſſunt liberi, & educari, & ita innuit *Caiet. 2. 2. q. 154. art. 9. circa ſolut. ad 3. ad fi.* & tenent *Sotus d. 40. q. vn. art. 3. col. 11. verſ. Igitur quidquid. Ledeſma, Lud. Lopez. n. 7. allegati. Bellarm. lib. 1. de matr. c. 28. col. 3. notab. 3. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 37. col. 7. verſ. Ex his iam aperte. Petrus de Ledeſma de matr. q. 54. a. 3. diff. 1. concluſ. 2.*

10 Diſſident autem Doctores, an ita malum ſit, vt in nullo euentu citra ſpecialem Dei diſpenſationem liceat? Quidam enim affirmant: ac proinde aiunt non licere in caſu extremæ indigentiæ, vt ſi ſoli filius & mater, aut pater & filia in mundo ſupereſſent. Quod matrimon. illud cadat ſuper indebita materia, & naturaliter ad illud inhabili. Ita *Caiet. Ledeſma, Lud. Lopez, Petr. de Ledeſ. concl. 3. Loazes n. 9. allegati n. 7. & Sotus li. 2. de iuſt. qu. 3. art. 8. ad 4.* idem viſus eſt ſentire: tantum enim dixit nō prorſus carere probabilitate contrarium. At verius eſt tunc licere. Primo, quia ſic *D. Chryſoſt. homil. 44. in Geneſim, & D. Ambroſius li. 2. de Abrahā c. 6.* excuſant filias Loth à culpa, dū cum patre concubuere: exiſtimabant enim nullum virū ſupereſſe, qui generationi deſeruire poſſet. Gen. 19. Deinde, quia malum ordinis inferioris cohoneſtari poteſt propter ſuperioris ordinis bonum: vt damnum vitæ propter bonum rationis. Cum ergo malum priuatum irreuerentiæ paternę conſurgens ex tali matrim. ſit inferioris ordinis reſpectu boni communis, ad quod ſpectat conſeruatio ſpeciei, poterit cohoneſtari, vt huic conſulatur. Atque ita docent *Mart. de Magiſtris tract. de intemperant. q. de inceſtu. Sotus 4. d. 40. qu. vn. art. 3. col. 11. verſ. Igitur quidquid. Verac. 1. p. ſpeculi, a. 43. immediate ante 2. concluſ. Palacios 4. d. 40. diſp. vnic. col. 24. fol. 926. Angles, Enriquez, Viualdus, num. 190. citati n. 7. Valentia 4. part. diſp. 16. q. 5. punct. 3.* vbi de cognatione, §. *Quin etiam. Barth. à Ledeſma citatus n. 9. Vega 2. tom. ſum. cap. 34. caſu 125. Canedo ſumma ſacram.* vbi de matrimon. *cap. 6.* vbi de conſanguinit. *numer. 43. in commento.*

11 Ad arg. n. 6. propoſita reſp. Ad 2. dic. id matrimonium non aduerſari ſimpliciter & omnino ſubſtantiæ matrimonij, & eius fini: at aduerſari debito eius ordini & conuenientiæ: vt oſtendimus num. 7. in 4. & 5. rationibus. Ad aliam partem primi argumenti, & eius confirm. dic. quamuis ex ea parte aliquo pacto deſeruiat id matrimonium temperando concupiſcentiæ ardori: ex alia parte magis inflammari, vt probaui n. 7. in vltima ratione. Adde, experientia teſte ex mutua parentum & filiorum habitatione non inflammari veneris ardorem inter illos: eo quod natura ipſa id dictanti ſit tam nefanda inter illos coniunctio. Quod lōge aliter eueniret, natura illorum connubia permittente. Ad 2. quoad priorē partem

con

conſtat ex dictis num.7.in 5.ratione. Quoad poſteriorem partem dic,iudicem aut Epiſcopum fungi publica auctoritate,ratione cuius præcellit omnes alias priuatas perſonas? At maritus in matrimonio priuata auctoritate eſt ſuperior. Repugnat ergo vt idem homo ſit priuata auctoritate ſuperior & inferior. Adde Epiſcopum, & iudicem ſecularem ſuperiores eſſe in gubernatione ſpirituali, & ciuili ac politica:quā ſupeririotas paterna, & mariti non reſpicit;ſed tantum eſt quoad gubernationem domeſticam.At repugnat matrem reſpectu eiuſdē filij, ac eiuſdem gubernationis domeſticæ, ſuperiorem eſſe,ac inferiorem. Ad vltimum conſtat ex dictis n.7.in in prima ratione,vbi probaui eas gentes barbaras reputatas fuiſſe.

SVMMARIVM.

Refertur ſententia aſſerens matrim.in recta linea aſcendentium & deſcendentium prohiberi in quocumque gradu in infinitum,n.12.
Proponitur contraria Auctoris ſententia,n.13.
Soluuntur argumenta,n.14.
Poſt n 14.inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

12 QVÆSTIO II. An prohibitio & irritatio matrimonij inter aſcendentes & deſcendentes iure naturæ inducta protrahatur ad quemcumque gradum in infinitum? Affirmant quidam (licet non omnes explicent quo iure id ſit:at nominatim explicabo,dicentes id eſſe iure naturæ inductum.) Ducuntur,quod natura reſpuat matrim.inter parentes & liberos ratione reuerentiæ illis ab his debitæ.At maior ſubiectio & reuerentia debetur aſcendentibus remotioribus:& eo maior, quo aſcendens remotior eſt.Et quamuis hominum ingratitudine,ſeu potius aſcēdentium remotiorum morte,amicitia inter aſcendentes & deſcendentes remotiores euaneſcat, non tamen ob id tollitur naturale reuerentiæ & ſubiectionis debitum. Repugnat igitur naturæ æqualitas ſocialis matrimonij inter hos.2. *quia licet in* gradibus remotioribus minor ſit *propinquitas ſanguinis* ac proinde minor indecentia *coniugij appareat*,quam inter parentes & liberos,at eſt *maior* inęqualitas ætatis & conſequenter maior indecē*tia ratione* illius:& ſubinde defectus ille propinquitatis cōpenſatur inæqualit. hac.Tertiò,quia omnes aſcendētes habent rationem principij iure naturali, ac ſubinde rationem ſuperioris:& ideo Chriſtus Seruator noſter appellatur Matth. 1. filius Abrahæ & Dauid, à quibus remotiſſimè deſcēdit.Ergo iure naturali impeditur æqualitas per matrimonium conſtituenda.Vltimo, quia iure ciuili ſtatutum eſt, prohibitionem hanc nullis finibus contineri:ſed in infinitum protrahi,*inſt.de nuptiis*, §. *Ergo non omnes l.Nuptiæ 53.l.Et nihil,54.ff.de ritu nupt.* vbi & ad aſcendentes illegitimos extenditur,& *l.regia 4.f.n.t.6.p.4.* Nec eæ leges iure canonico corriguntur. Quippe *c.Non debet,de conſang.& affin.* vbi conſanguinitas ad 4.reſtringitur gradum, intelligendum eſt de conſanguinitate in linea tranſuerſa:in qua ex vlteriori prohibitione nō modica damna pullulabant.Quæ fuit reſtrictionis illius ratio:nō autem de conſanguinitate in linea recta: ex cuius infinita prohibitione inducta per ius ciuile,nullum conſurgit damnum. Cùm prodigium ſit naturæ id matrim. appeti.Nec per verba generalia credendum eſt abrogatum eſſe ius ciuile cōtinens prohibitionem iuris naturalis,aut ſaltem illi valde conſonam.At vbi ius ciuile nō corrigitur per canonicum; eſt ſeruandum etiam quoad matrim.(vt probaui lib.1.diſp.6.nu.24.) Quare patroni huius ſententiæ ex ea inferunt,Adamum hodie reſurgētem nullam vxorem ducere poſſe:vt pote qui communis vniuerſi generis humani parens eſt,& ideo hanc ſententiam ſuſtinent ex iuriſperitis *Gloſſ.35.q.5.in expoſitione arboris conſanguinitatis,verſ.Quæro an inter aſcendentes,gl.l.Nuptiæ,verb.Ad infinitum ff.de ritu nupt.& inſt.de nupt.§.Ergo nō omnes,verb.in Infinitum:& ibi Angelus n.2.Hoſt.ſum.t.de conſanguinitate,n.9.*iuncto,*n.17.q.6.Abbas c.Non debet, n.8.de conſang.& ibi Card.paulo poſt princ.Præpoſ.n.10.Hēricus, nu.1. Alex.de Neuo ibi §.Prohibitio,n.7.&* 8.*Anchar.c.fin.n.1. eodē t.Imola c.Literas,n.12.de reſtit.ſpoliat.*Alberic.*in ſuo dictionario, litera I.verb.Impedimentum 5.Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.17.a.vn. q.2.& t.25.a.vnic.fin.Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſorum, l.4. t.6.q.7.Lambertinus de iure patronatus,l.2.p.1.q.9.a.18.n.10. Supplem.ſumma Piſana,verb.Impedimentum,impedim.5.n.vlt. & ibi Tabiena impedimento 3.qu.3.nu.4.Sylu.verb. Matrim. 8.q.6.dict.5.Armilla,verb.Matrimonium,n.25. Montaluus l. 4.paulo poſt princ.t.6.p.4.& ibi Greg. Lopez,verb. Nunca.Brunellus de ſponſalibus,concl.23.n.4.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10. n.4.Ant.Cucus l.5.inſt.maior.t.12.n.72.& t.13.n.3.& 6.Gaeta repet.c.Ad limina.30.q.1.§.4.q.132.n.358.Matienzo lib.5. recop.t.1.rubr.gl.1.n.176. Lancelotus inſt. iuris canonici,l.2.t.de triplici cognatione,*vbi de conſanguinit.§. *Conſtitutum igitur, verb.Quartum Humada p.1.t.1.l.2.gloſſ.2.num.24.Soaccius de ſponſal.2.p.ſuper inſtitut.de nuptiis,§.Ergo non omnes, n.9.*Et ex Theologis *Scotus 4.d.40. q.vn.ar.2. & ibi Durandus q.vn.n. 9.& 10.Ricard.a.vn.q.4.Palud.q.vnic.a.3.concl.1.n.15.Mayronis q.vnic.diffic.1.Maioris q.2.arg.2.propoſit.3. Supplem. Gabrielis q.vn.a. 2.concl.1.Baſſolis q.vn.a.2.Guilielm. Rubion q.1 q.1.a.2.concl.2.D.Anton. 3.t.1.c.14.§.2.*Abulenſis *l.1.Reg.c.8. q.151.152.155.Victoria ſum.*vbi de matrim.*n. 295. Petrus de Soto lect.10.de matrim.propoſ.1.Franciſ.Somnius l.1.demonſtrat.tractatu 7.de matrim.c.vlt. Philippus Archintus in edicto fidei,p. 2.cap.14.*Ambr. *Catharinus lib.6.contra Caietan. ca.de matrim.Viguerius l.inſt.c.16.§.7.verſ.9. impedimento 5.Toledo l. 7.ſum.c.5.in fine Bellarm.l.1.de matrim.c.28.paulo poſt principium.Vaſquez 1.2 q.74.a.8.diſp. 112. nu.7.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.54.a.3.diffic.2.concl.vn.Philiarc.de off.ſacerd.to.1.p.2. l.2.c. 12 §. Conſanguinitatis & affinitatis. Viualdus candelabro ſacram.1.p.*vbi de matrim.*n.191.Cañedo ſumma ſacr.tractatu de matrim.c.6.*vbi de conſanguin.*n.43.*& dicit eſſe probabiliſſimum(& vere ita eſt) *Barth. de Ledeſm. de matrim. dub. 37. concl.* 4. Atque hanc prohibitionem eſſe de iure naturæ explicant.*Scotus.Durand.Ricard.Supplem.Gabr.Palud. D. Anton. Abulenſ. Petr.de Soto,Armilla, Couarr.Viguer. Humada,Vaſquez.Petr.de Ledeſm.Canedo.*Et eodem iure irritale matrim.declarant *Abul. ea q.175.Viguerius, Petr.de Ledeſma.*

Cæterum probabilius eſt,ad aliquē gradum eam pro- 13
hibitionem terminari.Ratio potiſſima eſt, quia cum cōſanguinitatis ratio ſit participatio eiuſdem ſanguinis communicata à virtute generante ſtipitis,& hæc eo debilior reddatur,quo in plures generationes protenditur (vt explicui diſp.præced.n.1.)nequit in infinitum extendi,ſed tandem extinguetur ac deficiet. Ergo impoſſibile eſt in quacumque linea conſanguinitatem in infinitum protrahi: ac ſubinde dicendum neceſſario erit impedimentum hoc conſanguinitatis in recta linea certis finibus,attento iure naturæ contineri. Quod ſi ius humanū ſpectemus,ius canonicum,*c.Non debet de conſang. & affin.* omnes conſanguinitatis gradus matrimonio obſtantes intra quartum gradum concluſit: nec diſtinxit an linea eſſet recta aſcendentium, an potius collaterialium trāſuerſa.Nec refert ius ciuile ſtatuiſſe impedimentum hoc in recta linea in infinitum.Quia ſolius iuris canonici eſt inter fideles matrimonij impedimenta decernere: nec quidquam confert prohibitio iuris ciuilis, niſi expreſſe iure canonico approbetur(vt probauimus hoc 7. l. diſp. 3.)At hæc prohibitio non eſt iure canonico approbata, quin potius reprobata *d.c.Non debet.*Inſuper probatur rationibus, quas n.19.referam ad probandum in ſolo primo gradu id matrimonium iure naturæ irritari. Et ita docent vniuerſi Doctores,quos n.15.&ſeq. vſque ad 20. referam: omnes enim illi fatentur prohibitionem hanc certis finibus contineri:ac ſolum diſcrepant circa gradus:vt ſtatim videbimus.

Ad argum. propoſita nu. 12. reſpondetur. *Ad 1. & 3.* 14
conſtabit ex dicendis, n. 19. & 23. Ad ſecundum dic, ætatis diſparitatem non efficere vt matrim. ſit iure naturæ irritum, vt conſtat. Ad vlt. conſtat ex dictis num. præcedenti.

Theodoret.libro de legibus. Vnde *Catullus in Gellium* impia & nefanda ea coniugia vocat, ſic dicens:

Naſcatur magus ex Gelli matriſque nefando
Coniugio, & diſcat Perſicum aruſpicium.
Nam magus ex matre & nato gignatur oportet,
Si vera eſt Perſarum impia religio.

Et *Ouidius lib.7.Metamorphoſeos* ferina vocat hæc connubia, ſic dicens:

Dextera Syllene eſt, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat ſæuarum more ferarum.

Et *Ariſtot.lib.2.Politic.c.* 2. inde reprehendit vxorum cõmunionem: quia ſequeretur filios parentibus iungẽdos. Et *D.Ambroſ.epiſt.66. ad Paternum* dicit, connubiũ patris cum filia pugnare cum lege naturæ in ſingulorũ cordibus ſcripta. Secundò, quia etiã bruta inſtinctu quodam naturali ducta, concubitum cũ parentibus refugiunt, vt teſtantur *Ariſtot.l.9.de hiſt.animal.c.47. & Plinius l.8.natur. hiſtoriæ, c.42.* vbi Camelos & equos non poſſe adigi, vt cũ matribus admiſceantur, duo mirabilia exempla referẽtes narrant. Tertiò, quia etiam Gentes abhorrent matr. fratrum cum ſororibus, (vt diſputatione ſequenti probabo) nedum parentum cum filiis. Quartò, quia ea cõiunctio aduerſatur quodammodo ſubſtantiæ ipſius matrim. Cùm enim hoc ſit quidam contractus, & coniugalis amicitia, deſiderat duo extrema diſtincta, quorũ vnũ non ſit alterius pars. Iuxta id *Geneſ.2. Et erunt duo in carne vna.* At filij ſunt quædam parentum pars. Non ergo poſſunt matrimonio iungi. Et confirm. quia cum ſint vna caro per coniunctionem naturalem, non ſunt naturaliter habiles vt ex eis denuo fiat vna caro: ad quod tendit cõiugium. Vnde Adamus *Geneſ.2.* afflatus Spiritu ſancto antequam pronunciaret coniuges effici vnam carnem, excluſit parentes à liberorum coniugiis, ſignificans id dictante ipſo naturæ iure alios à parentibus debere eſſe liberorum coniuges, ibi: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærit vxori ſuæ.* 5. quia aduerſatur primario matr. fini, non ſimpliciter, ex concubitu enim parentum cum filiis poteſt ſubſequi proles atque apud eos educari: ſed vt conuenienter fiat. Natura enim matrim. vt conuenienter ineatur ad generationem prolis, petit vxorem eſſe viro ſubditam, ac eius ſociam, eique parem in actu cõiugali. At repugnat naturæ filium æqualem ac ſocium parentibus fieri in quodam actu naturali: quamuis in contractu ciuili ſocietatis id non dedeceat: vbi æqualitas eſt parui momenti, ac facile diſſolui poſt contractus ille. Inſuper repugnat ei coniunctioni coniugali reuerẽtia parẽtibus præcepto naturali à filiis debita. Huic enim reuerentiæ maxime aduerſatur coniugalis actus, qui ſine turpidine quadam & irreuerentia exerceri nequit, vt teſtatur *D. Auguſt.lib.15.de ciu.Dei, c.16.* Tandem, quia repugnat fini ſecundario matr. qui eſt concupiſcentiam reprimere. Quod parentes & filij in eadem domo habitent, & aſſidue noctu & interdiu ſimul verſentur: quamobrem ſi natura inter eos non irritaſſet matr. maximus inceſtibus aditus pateret. Quippe facilius cum eis peccata hæc perpetrantur, cum quibus ius eſt matrim. ineundi. Inſuper iuncti amore naturali ſanguinis & cõiugij, vacarent effrenatæ libidini. Et ideo hanc ſent. cum *D. Th.4.d.40.q.vn.a.3.corp.* vniuerſi Theologi, & iuris vtriuſque profeſſores, nemine diſcrepante tenent, & quamuis nec D. Thom. nec plerique ex antiquioribus explicent id matrim. iure naturæ eſſe irritum, ſed tantum dicant eſſe contra ius naturæ: at vere rationes, quibus ad id probandum vtuntur, oſtendunt eorum mentẽ eſſe, iure naturæ irritari. Idque nominatim explicant dicentes nulla humana poteſtate diſpenſari poſſe vt id matr. valide ineatur, *Caiet.2.2.q.154.art.9.circa ſolut.ad 3. Loazes de matr.Regis Angliæ, dub.2.in ſolut.ad 2.fundamentum partis negatiuæ, n.3. Ruardus Tapper.a.20. Louanienſ.pag.6. immediate ante §. Ex quibus manifeſtum eſt, Sot. 4.d.40.q.vn.a.3.concl. 2. Ledeſma 2.p.4.q.56.a.4.col. 3. in prima propoſ. Veracruz 2.p. ſpeculi, a 22, concluſ.1. Viguer.libr.inſtit.c.16.§.7.verſ. 9. impedimento 5. Palacios 4.d.40.diſp.vn.col.18.verſ. Porro autem. Angl.Florib.1.par.de matr q.13.d.3.diffic.1. Bart.à Ledeſma de matr.dub.37.concluſ.2. Enriquez lib.12.de matrim.c.9.num.3. Valentia 4.p diſp.10.q.5.punct.3.* vbi de cognationis impedimento, §. *Quarto conuenit. Ludouicus Lopez 2.part.inſtruct. de matrim.c.49.* vbi de conſanguinitate, *f.1139.col.1. Petrus de Ledeſma de matrim. q.54. a.3.diffic.1.concl.1. Viualdus candelabro ſacram.1.part.* vbi de matr. *n.* 189. bene addens id verum eſſe, quamuis filius ſit illegitimus. Id enim ſuadent rationes allatæ.

Quod non tantum in ſtatu naturæ corruptæ verum 8
habet, imo ſi natura integra permaneret Adamo non peccante, idem dicendum eſſet. Et ita Adamus ante lapſum protulit verba, quibus ſignificauit parentes à coniugio liberorum excludi. Quia quamuis in eo ſtatu non eſſent inordinati concupiſcentiæ motus, filij tamen parentibus eandem reuerentiam, quam modo deberent: cui matrimonium inter eos repugnat, & ita docent *Sotus 4.d.40.q.vnica, a.3. col. 10.verſ. Quod ſi ſciſciteris. Enriquez, Barth.à Ledeſma, Lud. Lopez, n.præced.allegati.*

Non tamen eſt ita intrinſecè malum ac mendacium: 9
atque ideo poſſet Deus optimus maximus diſpenſare vt id matrim. iniretur. Quia nullus gradus tollit omnino finem matr. licet aliquo modo impediat. Ex eo enim coniugio naſci poſſunt liberi, & educari, & ita innuit *Caiet. 2. 2. q. 154.art.9.circa ſolut.ad 3.ad fi.* & tenent *Sotus d.40. q.vn.art.3.col.11.verſ.Igitur quidquid. Ledeſma, Lud. Lopez. n.7.allegati. Bellarm.lib.1.de matr.c.28.col.3.notab. 3. Barth. à Ledeſma de matr.dub.37.col.7. verſ. Ex his iam aperte. Petrus de Ledeſma de matr.q.54.a.3.diff.1.concluſ.2.*

Diſſident autem Doctores, an ita malum ſit, vt in nul- 10
lo euentu citra ſpecialem Dei diſpenſationem liceat? Quidam enim affirmant: ac proinde aiunt non licere in caſu extremæ indigentiæ, vt ſi ſoli filius & mater, aut pater & filia in mundo ſupereſſent. Quod matrimon. illud cadat ſuper indebita materia, & naturaliter ad illud inhabili. Ita *Caiet. Ledeſma, Lud. Lopez, Petr.de Ledeſ. concl. 3. Loazes n.9. allegati n.7. & Sotus li.2.de iuſt.qu.3.art.8. ad 4.* idem viſus eſt ſentire: tantum enim dixit nõ prorſus carere probabilitate contrarium. At verius eſt tunc licere. Primo, quia ſic *D.Chryſoſt.homil.44.in Geneſim, & D. Ambroſius li.2.de Abrahã c.6.* excuſant filias Loth à culpa, dũ cum patre concubuere: exiſtimabant enim nullum virũ ſupereſſe, qui generationi deſeruire poſſet. Gen. 19. Deinde, quia malum ordinis inferioris cohoneſtari poteſt propter ſuperioris ordinis bonum: vt damnum vitæ propter bonum rationis. Cum ergo malum priuatum irreuerentiæ paternæ conſurgens ex tali matrim. ſit inferioris ordinis reſpectu boni communis, ad quod ſpectat conſeruatio ſpeciei, poterit cohoneſtari, vt huic conſulatur. Atque ita docent *Mart.de Magiſtris tract. de intemperant.q.de inceſtu. Sotus 4.d.40.qu.vn.art.3.col.11.verſ.Igitur quidquid. Verac.1.p.ſpeculi, a.43.immediate ante 2.concluſ. Palacios 4.d.40.diſp.vnic.col.24.fol.926. Angles, Enriquez, Vualdus, num.190.citati n.7. Valentia 4.part.diſp.16.q.5.punct. 3.* vbi de cognatione, §. *Quin etiam. Barth.à Ledeſma citatus n.9. Vega 2.tom.ſum.cap.34. caſu 125. Canedo ſumma ſacram.* vbi de matrimon. *cap.6.* vbi de conſanguinit. *numer.43.in commento.*

Ad arg. n.6. propoſita reſp. Ad 2, dic, id matrimonium 11
non aduerſari ſimpliciter & omnino ſubſtantiæ matrimonij, & eius fini: at aduerſari debito eius ordini & conuenientiæ: vt oſtendimus num.7. in 4. & 5. rationibus. Ad aliam partem primi argumenti, & eius confirm. dic, quamuis ex ea parte aliquo pacto deſeruiat id matrimonium temperando concupiſcentiæ ardori: ex alia parte magis inflammari, vt probaui n.7. in vltima ratione. Adde, experientia teſte ex mutua parentum & filiorum habitatione non inflammari veneris ardorem inter illos: eo quod natura ipſa id dictanti ſit tam nefanda inter illos coniunctio. Quod lõge aliter eueniret, natura illorum connubia permittente. Ad 2. quoad priorẽ partem

con

conſtat ex dictis num.7.in 5.ratione. Quoad poſteriorem partem dic, iudicem aut Epiſcopum fungi publica auctoritate, ratione cuius præcellit omnes alias priuatas perſonas. At maritus in matrimonio priuata auctoritate eſt ſuperior. Repugnat ergo vt idem homo ſit priuata auctoritate ſuperior & inferior. Adde Epiſcopum, & iudicem ſecularem ſuperiores eſſe in gubernatione ſpirituali, & ciuili ac politica: quā ſupeririotas paterna, & mariti non reſpicit; ſed tantum eſt quoad gubernationem domeſticam. At repugnat matrem reſpectu eiuſdē filij, ac eiuſdem gubernationis domeſticæ, ſuperiorem eſſe, ac inferiorem. Ad vltimum conſtat ex dictis n.7.in in prima ratione, vbi probaui eas gentes barbaras reputatas fuiſſe.

SVMMARIVM.

Refertur ſententia aſſerens matrim.in recta linea aſcendentium & deſcendentium prohiberi in quocumque gradu in infinitum, n.12.
Proponitur contraria Auctoris ſententia, n.13.
Soluuntur argumenta, n.14.
Poſt n 14.inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

12 QVÆSTIO II. An prohibitio & irritatio matrimonij inter aſcendentes & deſcendentes iure naturæ inducta protrahatur ad quemcumque gradum in infinitum? Affirmant quidam (licet non omnes explicent quo iure id ſit: at nominatim explicabo, dicentes id eſſe iure naturæ inductum.) Ducuntur, quòd natura reſpuat matrim. inter parentes & liberos ratione reuerentiæ illis ab his debitæ. At maior ſubiectio & reuerentia debetur aſcendentibus remotioribus: & eo maior, quo aſcendens remotior eſt. Et quamuis hominum ingratitudine, ſeu potius aſcēdentium remotiorum morte, amicitia inter aſcendentes & deſcendentes remotiores euaneſcat, non tamen ob id tollitur naturale reuerentiæ & ſubiectionis debitum. Repugnat igitur naturæ æqualitas ſocialis matrimonij inter hos. 2. quia licet in gradibus remotioribus minor ſit propinquitas ſanguinis ac proinde minor indecentia coniugij appareat, quam inter parentes & liberos, at eſt maior inæqualitas ætatis & conſequenter maior indecētia ratione illius: & ſubinde defectus ille propinquitatis cōpenſatur inæqualit. hac. Tertiò, quia omnes aſcendētes habent rationem principij iure naturali, ac ſubinde rationem ſuperioris: & ideo Chriſtus Seruator noſter appellatur Matth. 1. filius Abrahæ & Dauid, à quibus remotiſſimè deſcēdit. Ergo iure naturali impeditur æqualitas per matrimonium conſtituenda. Vltimo, quia iure ciuili ſtatutum eſt, prohibitionem hanc nullis finibus contineri: ſed in infinitum protrahi, *inſt.de nuptiis*, §. *Ergo non omnes l.Nuptiæ 53.l.Et nihil, 54.ff.de ritu nupt.* vbi & ad aſcendentes illegitimos extenditur, & *l.regia 4.ſ.n.t.6.p.4.* Nec eæ leges iure canonico corriguntur. Quippe *c.Non debet, de conſang.& affin.* vbi conſanguinitas ad 4. reſtringitur gradum, intelligendum eſt de conſanguinitate in linea tranſuerſa: in qua ex vlteriori prohibitione nō modica damna pullulabant. Quæ fuit reſtrictionis illius ratio: nō autem de conſanguinitate in linea recta: ex cuius infinita prohibitione inducta per ius ciuile, nullum conſurgit damnum. Cùm prodigium ſit naturæ id matrim. appeti. Nec per verba generalia credendum eſt abrogatum eſſe ius ciuile cōntinens prohibitionem iuris naturalis, aut ſaltem illi valde conſonam. At vbi ius ciuile nō corrigitur per canonicum; eſt ſeruandum etiam quoad matrim. (vt probaui lib. 1. diſp. 6. nu. 24.) Quare patroni huius ſententiæ ex ea inferunt, Adamum hodie reſurgētem nullam vxorem ducere poſſe: vt pote qui communis vniuerſi generis humani parens eſt, & ideo hanc ſententiam ſuſtinent ex iuriſperitis *Gloſſ. 35.q.5.in expoſitione arboris conſanguinitatis, verſ. Quæro an inter aſcendentes, gl.l. Nuptiæ, verb. Ad infinitum ff.de ritu nupt.& inſt.de nupt.§.Ergo nō omnes, verb.in Infinitum: & ibi Angelus n.2. Hoſt.ſum.t.de conſanguinitate, n.9.* iuncto, *n.17.q.6. Abbas c.Non debet, n.8.de conſang.& ibi Card.paulo poſt princ. Præpoſ.n.10. Hericus, nu.1. Alex.de Neuo ibi §.Probibitio, n.7.&* 8. *Anchar.c.fin.n.1. eodē t.Imola c.Literas, n.12.de reſtit.ſpoliat.* Alberic. *in ſuo dictionario, litera I.verb.Impedimentum 5. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.17.a.vn. q.2.& t.25.a.vnic.ſ.n.Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſorum, l.4. t.6.q.7. Lambertinus de iure patronatus, l.2.p.1.q.9.a.18.n.10. Supplem.ſumma Piſanæ, verb.Impedimentum, impedim. 5.n.vlt. & ibi Tabiena impedimento 3.qu.3.nu.4. Sylu.verb. Matrim. 8.q.6.dict.5. Armilla, verb.Matrimonium, n.25. Montaluus l. 4.paulo poſt princ.t.6.p.4.& ibi Greg. Lopez, verb. Nunca. Brunellus de ſponſalibus, concl.23.n.4. Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10. n.4. Ant.Cucus l.5.inſt.maior.t.12.n.72.& t.13.n.3.& 6. Gaeta repet.c. Ad limina.30.q.1.§.4.q.132.n.358. Matienzo lib.5. recop.t.1.rubr.gl.1.n.176. Lancelotus inſt. iuris canonici, l.2.t.de triplici cognatione,* vbi de conſanguinit.§. *Conſtitutum igitur, verb Quartum Humada p.1.t.1.l.2.gloſſ.2.num.24. Soaccius de ſponſal.2.p.ſuper inſtitut.de nuptiis, §.Ergo non omnes, n.9.* Et ex Theologis *Scotus 4.d.40. q.vn.ar.2. & ibi Durandus q.vn.n. 9.&* 10 *Ricard.a.1.n.q.4. Palud.q.vnic.a.3.concl.1.n.15. Mayronis q.vnic.diffic.1. Maioris q.2.arg.2.propoſit.3. Supplem. Gabrielis q.vn.a. 2.concl.1. Baſſolis q.vn.a.2. Guilielm. Rubion q.1 q.1.a.2.concl.2. D.Anton. 3.t.1.c.14.§.2.* Abulenſis *l.1.Reg.c.8. q.151.152.155. Victoria ſum.* vbi de matrim. *n.295. Petrus de Soto lect.10.de matrim.propoſ.1. Franciſ.Somnius l.1.demonſtrat.tractatu 7.de matrim.c.vlt. Philippus Archinius in edicto fidei, p. 2.cap.14.* Ambr. *Catharinus lib.6.contra Caietan. ca.de matrim. Viguerius l.inſt.c.16.§.7.verſ.9. impedimento 5. Toledo l. 7.ſum.c.5.in fine Bellarm.l.1.de matrim.c.28.paulo poſt principium. Vaſquez 1.2 q.74.a.8 diſp. 112. nu.7. Petr.de Ledeſm.de matrim.q.54.a.3.diffic.2.concl.vn. Philiarc.de off.ſacerd.to.1.p.2. l.2.c.12 §. Conſanguinitatis & affinitatis. Viualdus candelabro ſacram.1.p.* vbi de matrim. *n.191. Cañedo ſumma ſacr.tractatu de matrim.c.6.* vbi de conſanguin. *n.43.* & dicit eſſe probabiliſſimum (& vere ita eſt) *Barth. de Ledeſm. de matrim. dub. 37. concl.* 4. Atque hanc prohibitionem eſſe de iure naturæ explicant. *Scotus. Durand. Ricard. Supplem. Gabr. Palud. D. Anton. Abulenſ. Petr.de Soto, Armilla, Couarr. Viguer, Humada, Vaſquez. Petr.de Ledeſm. Canedo.* Et eodem iure irritale matrim. declarant *Abul. ea q.175. Viguerius, Petr.de Ledeſma.*

Cæterum probabilius eſt, ad aliquē gradum eam prohibitionem terminari. Ratio potiſſima eſt, quia cum cōſanguinitatis ratio ſit participatio eiuſdem ſanguinis communicata à virtute generante ſtipitis, & hæc eo debilior reddatur, quo in plures generationes protenditur (vt explicui diſp. præced. n.1.) nequit in infinitum extendi, ſed tandem extinguetur ac deficiet. Ergo impoſſibile eſt in quacumque linea conſanguinitatem in infinitum protrahi: ac ſubinde dicendum neceſſario erit impedimentum hoc conſanguinitatis in recta linea certis finibus, attento iure naturæ contineri. Quod ſi ius humanū ſpectemus, ius canonicum, *c.Non debet de conſang. & affin.* omnes conſanguinitatis gradus matrimonio obſtantes intra quartum gradum concluſit: nec diſtinxit an linea eſſet recta aſcendentium, an potius collaterialium trāſuerſa. Nec refert ius ciuile ſtatuiſſe impedimentum hoc in recta linea in infinitum. Quia ſolius iuris canonici eſt inter fideles matrimonij impedimenta decernere: nec quidquam confert prohibitio iuris ciuilis, niſi expreſſe iure canonico approbetur (vt probauimus hoc 7. l. diſp. 3.) At hæc prohibitio non eſt iure canonico approbata, quin potius reprobata *d.c.Non debet.* Inſuper probatur rationibus, quas n.19. referam ad probandum in ſolo primo gradu id matrimonium iure naturæ irritari. Et ita docent vniuerſi Doctores, quos n.15. & ſeq. vſque ad 20. referam; omnes enim illi fatentur prohibitionem hanc certis finibus contineri: ac ſolum diſcrepant circa gradus: vt ſtatim videbimus. 13

Ad argum. propoſita nu. 12. reſpondetur. Ad 1. & 3. conſtabit ex dicendis, n. 19. & 23. Ad ſecundum dic, ætatis diſparitatem non efficere vt matrim. ſit iure naturæ irritum, vt conſtat. Ad vlt. conſtat ex dictis num. præcedenti. 14

SVMMARIVM.

Dato matrimonij in linea recta non protendi in infinitum prohibitionem, ad quotum gradum protendatur? Referuntur varia ſent. nu. 15. 16. 17. 18.

Preponitur ſententia Auctoris, n. 19.

Aliquam indecentiam habet iure naturali hoc matrimonium inter aſcendentes, & deſcendentes, nõ tamen eſt irritum vltra primum gradum iure natura, n. 20.

Infideles coniuncti matrimonio cum aſcendentibus in primo gradu ſeparãdi ſunt conuerſi ad fidem ſecus in vlterioribus gradibus, n. 21.

Iure Eccleſiaſtico ſolum prohibetur hoc matrim. inter fideles vſque ad 4. gradum, n. 22.

Satisfit argumentis, n. 23.

15 QVÆSTIO vltima. Dato prohibitionem matrimonij in linea recta aſcendentium, & deſcendentium, certis finibus cõtineri, ad quotum gradum protrahatur iure naturali attento? Qua in re varias inuenio ſentẽtias. Prima ait durare hoc impedimentum, quãdiu durat amicitia, & communicatio proprietatum indiuidualium inter aſcendentes, & deſcendentes: nec conſtare quamdiu hæc durent. Ita *Ledeſm. 2. p. 4. q. 56. a. f. 3. 482. col. 4. concl. 2.* & cõcordat *Veracruz.* in eo, quod non eſt deſignare certum limitem, ſed tantum dicit non protendi in infinitum, ſed vſque ad certum gradum, *2. Speculi, a. 22. concl. 1.*

16 II. Sententia docet non excedere prohibitionem hanc vigeſimum gradum: at non præfinit certum gradum. Sic *Couar. 4. decret. 2. p. ca. 6. §. 6. fine.* Alij vero dicunt protendi vſque ad 7. gradum, ita tamen vt vltra 4. ſit integrum Pontifici diſpenſare. Ita *Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 49.* vbi de conſang. *f. 1140.*

17 III. Sent. principalis docet vſque ad 4. gradum protendi. Iuxta *c. non debet de conſang. & affin.* quod gradus conſanguinitatis in quibus interdicitur matrim. ad 4. reſtrinxit. Ita *Goffredus ſum. tit. de conſanguin. n. 7. Monaldus ſum.* vbi de matrim. vbi de impedimento conſanguin. *Roſella verſ. Impedimentum, imped. 5. n. 6. Angelus Matrimonium 3. impedimento 6. in additione ad n. 1. & Palacios 4. d. 40. diſp. vnic. col. 22. f. 925.* ait eſſe probabile, at non certum, irritari iure naturę huiuſmodi nuptias vſque ad quartum gradum, & *Enriquez, lib. 12. de matrim. c. 9. n. 3.* ait in 2. gradu eſſe irritũ matrim. iure naturæ: & probabile videri etiam in quarto gradu, at non vlterius, & *c. 1. n. 2.* ait forſan ius naturæ irritari in 2. & 3. gradu.

18 IV. Sentent. docet protrahi prohibitionem iuris naturalis in hac recta linea vſque ad 2. gradum, & vſque ad illum eſſe irritum eodem iure matrimonium: vt inter parentes & filios auos, & nepotes: nec vlterius progredi, ratio autem eſt. Quod nepotes reuerentiam quãdam exhibere debeant auis ſicut parentibus: in vlterioribus autem gradibus non eſt tanta propinquitas. Sic docent. *Sot. 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. antepen. verſ. Vtraque vero opinio: & d. 41. q. vn. a. 3. col. pen. verſ. Faciamus,* Angles *Floribus. 1. part.* vbi de matrim. *q. 13. a. 3. dub. 2. Valentia 4. par. diſp. 10. q. 5. p. 3.* vbi de impedimento cognat. *verſ. Verum hac in re.*

19 Vltima ſent. (cui tamquã probabiliori adhæreo) ſuſtinet in ſolo 1. gradu aſcendentium & deſcendentium eſſe ita interdictum matrim. iure naturæ, vt irritum ſit eo iure attento, vt inter ſolos parẽtes & liberos. Ducitur, quia auus, & cæteri aſcendentes non ſunt principium nepotũ per ſe, ſed per accidens ad rationem enim filii, vt filius eſt, ſolum deſideratur vt à parẽtibus originem trahat: ac per accidens eſt, vt ſuus pater alium patrem habuerit: filij enim Adami parentes auo, ita veri filij fuerunt, ac illũ habentes. Ac proinde reuerẽtia debita auis à nepotibus, non eſt debita neceſſariò, & per ſe, ſed per accidens, vt pote quæ in ſola ratione principij, & cauſæ per accidens fundatur. Non ergo ea reuerentia, & ſuperioritas per accidens, ita impedimentum de iure naturæ præſtabit matrimonio inter eos, vt illud eodem iure irritet. Et confirmatur, quia auus reſpectu nepotis non habet rationem genitoris, ſed ſolam rationem cauſæ quaſi applicãtis genitorem: at cauſa applicans aliam cauſam ſuo effectui, non eſt per ſe, ſed per accidens cauſa illius effectus. Quare loquendo de reuerentia naturali, non eſt verum maiorem exhiberi auo. Quia reuerentia naturalis reſpectu aui eſt per accidẽs: at reſpectu patris eſt per ſe. At eſt verum de reuerentia politica: auum enim vt primum dominum, & primum in gubernando principium reueremur. Et ideo huius ſententiæ videtur expreſſe D. *Thom. 2. 2. q. 154. a. 9. in ſolut. ad 3.* vbi ait in commixtione perſonarum coniunctarum aliquid eſſe, quod eſt ſecũdum ſe indecens, & repugnans naturali rationi, ſicut quod commixtio fiat inter parentes, & filios, quorum eſt per ſe; & immediata cognatio; alias vero perſonas, quæ non coniunguntur per ſe ipſas, ſed per ordinem ad parentes, nõ habere ita ex ſe ipſis indecentiam: ſed variari circa hoc decentiam vel indecentiam, ſecundum conſuetudinem, & legem humanam, & *4. d. 40. q. vn. a. 3. corp.* quæſtionem mouens de gradibus conſanguinitatis iure naturæ vetitis: ſolum in reſponſione meminit primi gradus in linea recta: & tenent expreſſe *Caiet. eo art. 9. circa ſolutionem ad 3. & c. 18. in Leuiticum ad finem Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. ad fin. n. 54. Albertus pighius controuerſ. 15. ad fin. Armilla, verb. Diſpenſare, num. 9. & 10. Victoria relectione de matrim. 2. p. 2. part. n. 6. dict. 2.* dicens fortaſſe ita eſſe. *Leazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 1. in ſolut. ad 1. fundamentum partis negantis, a n. 1. vſque ad 19. Tapper. a 20. Louanienſi, pag. 6. immediate ante §. Ex quibus manifeſtum eſt. Ledeſm. 2. p. 4. q. 56. art. 4. colum. 3. propoſitione 1. & 2 Veracruz 1. part. Speculi, ar. 43. concluſ. 1. &* clarius *cõcl. vlt. & 2. p. a. 25. triplici pag. ante fin. §. Ex omnibus iſtis. Roffenſis de matrim.* Regis Angliæ, *f. 3. Anchona in ſumma Eccleſiæ, q. 53. ar. 5. & 6. Bartholomæus à Ledeſm. de matrim. dub. 37. concl. 4. Emm. Sa ſum. verb. Matrim.* vbi de impediment. diriment. *n. 4. verſ. Cum parentibus. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 164.* & melius, *caſu 127. ad finem. Llamas in methodo curationis 3. part. c. 8. §. 19. ſtatim in principio.* Et docet eſſe probabilem, *Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 54. art. 3. diffic. 2. concl. vnica.*

Dixi autem in aliis gradibus vltra primum non prohiberi matrim. iure naturali irritanti: nam negandum non eſt, eſſe aliquo modo contra ius naturæ, quando non eſt aliqua cauſa iuſta. Quod indecentiam quandam naturalem præ ſe ferat, niſi aliqua iuſta cauſa cohoneſtetur. Et ita docent *Victoria & Ledeſm. n. præced. allegati.* Et latius explicabo diſp. ſeq. n. 7. 20

Ex his deducitur 1. infideles matrimonio coniunctos cum quocumque aſcẽdente, demptis patre & matre, dũmodo non contra leges ſuas, aut conſuetudines matrim. irritantes illud inierint, non eſſe conuerſos ad fidem ſeparandos. Quia in lege naturæ, qua ſola aſtringuntur, & iuxta leges ſuas id matrimonium eſt validum: nec conuerſi ad fidem ſeparandi ſunt à matrimonio non inito contra ius naturæ irritans: iuxta *cap. Gaudemus de diuort.* ſi ſpeciali aliqua lege eorum non irritetur, & ita docent *Veracruz 1. p. Speculi, a. 43. fine: & 2. p. art. 25. col. antepen. §. Ex omnibus iſtis. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 37. poſt 4. concluſionem. §. Ex dictis. Vega 2. tomo ſummæ cap. 34. caſu 127 ad finem.* 21

Secundò deducitur, poſſe fideles contrahere matrimonium in linea recta aſcendentium & deſcendentium. vltra 4. gradum. Quia iure naturæ ſolus primus interdicitur, & iure Eccleſiaſtico prohibitio non excedit 4. gradum *c. Non debet de conſang.* 22

Ad argum n. 18. propoſitum conſtat ex dictis n. 19. vbi diximus auis non exhiberi reuerentiam tamquam principiis & cauſis per ſe. 23

DISPVTATIO XLII.

An omnes gradus conſanguinitatis in linea trãſuerſa prohibiti Leuitici 18. impediant ac dirimant iure naturali matrim. ac proinde nunc obligent: & eſto non omnes illi, an ſaltem in aliquo gradu lineæ tranſuerſæ ſit iure naturæ interdictum ac irritum matrimonium?

SVM

SVMMARIVM.

Explicatur qui gradus fuerint prohibiti Leuitici 18.n.1.
Nullum eſt præceptum iuris diuini poſitiui in lege noua, demptis præceptis fidei & ſacramentorum: nec eſt aliquod diuinum poſitiuum negatiuum, ſed omnia alia iuris diuini ſunt etiam naturalis, n. 2.
Quot ſunt quæſtiones diſputandæ, n, 3.
Certum eſt gradus Leuitici 18. vetitos non obligare nunc, quatenus ſunt in ea lege ſtatuti, n. 4.
Refertur ſententia aſſerens omnes illos eſſe de lege naturali, & ita nunc obligare, n. 5.
Non omnes illi ſunt de iure naturali, nec obligant modo, n. 6.
Explicantur qualiter in illis gradibus reperiatur aliqua indecentia naturalis, & prohibitio iure naturæ, n. 7.
Soluuntur argumenta, & explicantur c. de infidelibus, de conſang. & c. Literas, de reſtit. ſpoliat. & c. fin. de diuort. & c. Quædam lex 35. q. 3. & ca. Pitacium 30. q. 3. n. 8.
An aliquis gradus conſanguinitatis in linea tranſuerſa impediat ac dirimat iure naturali matrim. Refertur ſent. affirmans in linea inæquali impedire in infinitum, n. 9.
Refutatur alia ſent. aſſerens in nullo gradu, n. 10.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 11.
Infideles coniuncti cum conſanguineis collateralibus, quando ſint conuerſi ad fidem ſeparandi, n. 12.
Ex gradibus diuina lege prohibitis, qui obligent in lege noua: n. 13.
Satisfit argumentis, n. 14.

1 AD clariorem huius diſputationis deciſionem, duo præmittere oportet. Primò præmittendum eſt, qui gradus Leuit. 18. interdicti ſint. Continentur enim ibi quidam gradus conſanguinitatis & alij affinitatis. Conſanguinitatis duplex gradus in linea recta, nempe parẽtum cum filiis, auorum cum neptibus, & auiarum cum nepotibus. In linea etiam tranſuerſa 1. gradus, vt fratrũ cum ſororibus, ſiue ex vno, ſiue ex vtroque parente. Et partim ſecundus in linea inæquali, vt ex nepotis cum amita, aut matertera, id eſt, *de ſobrino con tia, hermana de padre o madre.* Non tamen vetitum erat cõiugium cum patruo vel auunculo, id eſt, *con tio hermano de padre o madre,* vt bene aduertunt *Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 5. verſ. At vero fortaſſe Victoria relectione de matrim. 2. p. ſecundæ partis, n. 5. Ledeſm. 2. p. 4. q. 56. a. 3. ad fin. Verac. 2. p. Speculi, a. 25. in ratione 6. 1. concl. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 24. col. antepen. §. Et quidem, Enriquez l. 12. de matrim. c. 9. n. 5.* Affinitatis ſimiliter erant prohibiti alij gradus, vt primus lineæ rectæ aſcẽdentium: vt ſoceri cum nuru, vitrici cum priuigna: & è contra, priuigni cũ nouerca, ſocrus cum genero: & quidam ſecundus, vt vitrici cum filia priuignæ. In tranſuerſa autem linea erat prohibitum coniugium in quodam duplici gradu, vt cũ vxore fratris, & cum ſorore vxoris, vxore viuente, & cũ vxore patrui.

2 Secundò præmittendum eſt, in noua Euangelica lege nullum eſſe præceptum iuris diuini poſitiui, demptis fidei & Sacramentorum præceptis: alia autem præcepta diuina eſſe ſimul iuris naturalis: in quo diſtat à veteri lege, quæ multa alia præcipiebat. Quod eſt commune Theologorũ axioma & tradunt *D. Thom. quodlib. 4. a. 13. & 1. 2. q. 108. ar. 1. in fin. corp. & a. 2. in fin. corp. Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 4. col. 2. verſ. Quemadmodum Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 1. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3. vbi de imped. cognationis, §. Primo conuenit Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. ca. 49.* vbi de conſang. impedimento, *f. 1142.* Vnde nullum eſt præceptum diuinum poſitiuum hodie purè negatiuum, vt bene *Victoria relect. de matrim. 2. p. ſecundæ p. n. 3.*

His præmiſſis, duplex eſt agitanda quæſtio. Priora, in omnes dictis gradus Leuit. 18. interdicti ſint de iure naturali, ac proinde nunc in lege Euangelica obligent? Poſterior, eſto non omnes illi ſint legis naturæ, an ſaltem iure naturæ vetitum ſit matrim. in aliquo conſanguinitatis gradu lineæ tranſuerſæ.

3 Conuenit inter omnes circa priorem quæſtionẽ, gradus illos non obligare in lege Euangelica, ex eo quod in lege veteri interdicti ſint: imo eſſet hæreticum aſſerere ideo interdictos eſſe nũc eos gradus, quod in Leuit. prohibiti ſint, vt benè docet *Victoria n. 2. allegatus, & Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 4. verſ. Igitur Doctores.* Quia de fide eſt legem veterem ceſſaſſe. Nec poteſt etiam dici ex mero iure diuino nunc obligare. Tum, quia nullus eſt locus in nouo teſtamento, in quo ea prohibitio contineatur. Tum etiam, quia nullum eſt hodie ius merè diuinũ præter fidei & Sacramentorum præcepta (vt n. 2. probaui.) Quare Doctores contendentes eam prohibitionem nunc vigere, neceſſariò tenentur dicere non fuiſſe meri iuris diuini peculiariter Hebræis traditi: ſed pertinuiſſe ad prohibitionem moralem iuris naturalis diuini: vt fuere præcepta Decalogi illis tradita.

Quidam igitur in ea ſunt ſent. vt omnes gradus Leuitici 18. expreſſi obligent in lege noua, ac proinde in illis fuerit prohibitum iure ipſo naturę matrim. Quare iuxta hanc ſent. erit prohibitus iure naturæ primus gradus cõſanguin. in linea tranſuerſa æquali, vt inter fratres, & ſorores: & ſecundus in eadem linea tranſuerſa inæquali, vt inter nepotem & amitam, vel materteram. Ducuntur, quia, Deus ipſe Leuit. 18. tradens ea præcepta, videtur manifeſtè declarare prohibitionem illorum graduum non pertinuiſſe ad præcepta iudicialia aut ceremonialia illius peculiaris legis, quæ morte Chriſti peritura erant, ſed ad præcepta moralia iuris naturalis, quæ ad omnes homines, ac ad vniuerſa tempora pertinent. Quia poſtquã tradidit ea præcepta, ſubdit: *Ne polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ ſunt vniuerſæ gentes, & quib. polluta eſt terra, cuius ergo ſcelera viſitabo.* Et paulò inferius: *Non faciatis ex omnibus abominationibus iſtis, omnes enim execrationes iſtas fecerunt acolæ terræ, qui fuerunt ante vos, & polluerũt eam.* Ergo manifeſtè declarat prohibitionem illam fuiſſe iuris naturalis: aliàs gentes ſoli iuri naturali ſubiectæ, minimè ſceleris & abominationis arguerẽtur, quod in gradibus ibi prohibitis contraxerint. 2. quia ratio quã tradit Deus in his præceptis ad rationem moralem pertinet. Nam eã cauſam aſſignat, ne reueletur turpitudo perſonarum in his gradibus attinẽtium. Quæ quidem ratio moralis eſt pertinens ad prohibitionis matrim. decentiam, vt docet *D. Th. 4. d. 40. q. vn. a. 3. corp.* Et confirmatur, quia in ſingulis præceptis de gradibus illis repetitur turpitudo: quaſi id iure naturali turpe ſit. Tertiò, quia illa præcepta non ſũt cæremonialia, vt conſtat, nec etiam iudicialia. Cum hæc ſint quę reddunt vnicuique quod ſuum eſt, ac paces conciliant: ad quæ illa non videntur pertinere. Sunt igitur moralia, ac proinde obligabunt in lege Euangelica. Et cõfirmatur, quia *D. Auguſt. l. 3. q. in Leu. q. 53. alias 65.* videtur prohibitionem illam graduum leuiticam ad decalogum reducere tamquam in eo præconceptam. Quarto, ex *c. de infidelibus, de conſang.* vbi Innocent. III. definit infideles ſecundum veteris legis inſtituta matrimonio coniunctos ſeparandos non eſſe poſt conuerſionem ad fidẽ. Ergo à cõtrario ſenſu ſentit ſeparandos eſſe, ſi contra illius legis præſcripta coniuncti ſint. Et *idem Innoc. III. cap. Literas de reſtit. ſpoliat. verſ. Sanè circa,* expreſſe ait in gradibus conſanguinitatis diuina lege prohibitis Papam diſpenſare non poſſe: vbi *gloſſa verb. Diuina lege,* explicat de gradibus interdictis Leuit. 18. & paulo inferius, *verſ. Nos autem, & verſ. Propterea.* dicit idem Pontifex, quando opponitur à coniuge ſpoliante alterum impedimentũ conſanguinitatis præſertim diuina lege ſtatutum, & probationes offeruntur incontinenti, eſſe denegandam reſtitutionem. Supponit igitur gradus illos diuinæ legis obligare modo, & non vt illius legis ſunt: cum iam ceſſarit: nec etiam vt ſunt legis humanæ: quia ſic ineptè diceret. Præſertim diuina lege. Obligabunt ergo tamquã de iure naturali diuino. Et *idem Innocent. III. c. fin. de diuort.* approbat matrimonia infidelium, qui contraxerunt cum vxoribus fratrum defunctorũ, ſi tamen deceſſerunt ſine prole, vt ſemen defuncti iuxta legem Moyſis ſuſcitaretur. Ergo cenſet gradibus illis veteris legis infideles arctari: alioquin non indigerẽt matrim. illa noua approbatione, ſed valida eſſẽt, ſiue cum liberis, ſiue abſque liberis frater obiiſſet. Et Zacharias Potif. ſcribens Theodoro Epiſcopo, & habetur *c. Pitacium 30. q. 3.* textum Leuit. 18. affert ad probandum non licere cognatam ſpiritualem ducere,

Quia ſi Dominus prohibuit ibi matrim.cum conſanguinea carnali,à fortiori interdictum erit cum cognata ſpirituali.At ſi ea prohibitio vim non haberet modo ineptū eſſet argumentum.Tandem,quia *D.Gregor. ad Auguſtinū Anglorum Epiſcopum, in reſponſ.ad 6.quæſitum*,& refertur *c. Quædam lex* 35.q.3.reprehendens legem Romanam permittentem fratres & ſorores,& filios duorum fratrū matrimonio copulari,ſic ait:*Experimento didicimus ex tali coniugio ſobolem non poſſe ſuccreſcere:& ſacra lex prohibet,cognationis turpitudinem reuelare.* Sentit ergo vim habere legis veteris prohibitionem. Et *c.penult.de præſumpt.* dicitur non eſſe credendum quempiam literarum ſcientia præditū cum propria conſobrina inceſtum commiſiſſe,& redditur hæc ratio:*Cum etiam ſecundum ſententias æthnicorum naturale fœdus nihil permittat fœdi criminis ſuſpicari.*Et *cap.penultimo,de cohabitatione cler.& mulier.* interdicitur clericis cohabitatio cum feminis,& additur exceptio.ibi:*Niſi de talibus perſonis exiſtant,cum quibus naturale foedus nihil permittit foedi criminis ſuſpicari.*Quare *Conſilium Toletanum* 4.c.41. permittit clericis cohabitare cum matre,ſorore, amita. Ergo ius naturale abhorret copulam cum amita,vel cōſobrina:ac proinde matrim.in his gradibus erit iure naturali interdictum. Quamobrem gradus illos Leuitici, 18.interdictos obligare etiam modo tamquam lege naturę vetitos docent expreſſè ex Theologis *D. Thom.4.d.30.q.vn.a.3.ad 3.& ibi D.Bonau.a.2.q.4.corp.Ricard.4.d.40. art.vn. qu.5.*vbi docent infideles coniunctos in gradibus illis Leuitici 18.prohibitis, conuerſos ad fidem ſeparandos eſſe:ſecus de gradibus ſola lege Eccleſiaſtica interdictis,& tenent *idem Ricardus ead.d.40.a.vn.q.2.& ibi Durand. vn.n.9.Maioris q.3.poſt 2.concluſ.Palud.4.d.41.q.1.a.5.concl. 5.n.27.*& *d.40.q.vn.a.3.n.16.& n.23.D. Ant.3.p.t.1.c.11.§. 1.ſtatim in principio,& ca.14.§.2.concl.2.& poſt.3.concl.Vvaldenſis de ſacrament.c.134.num.1.* Altiſiodorenſis *lib.4.ſuæ ſum. tract.9.q.6.in ſolut. ad 2.Petrus de Soto lect.10.de matrim.propoſ.2.Viguerius l.inſtit.cap.16.§ 7.verſ.9.impedimento 6.* & ex iuriſperitis,*Gloſſ.c.Gaudemus, verſ. In ſecundo de diuort. & c. Literas,verb.*Diuina lege *de reſtit.ſpoliat.Abb.d.ca. Gaudemus, n.11.& d.c.Literas, num.6.& 12. Anchar.d.c.Gaudemus,oppoſit.2.n.18.& c.Per venerabilem,nu. 22.qui filij ſint legit. & ibi Alex.de Neuo,n. 24.& d. c.Gaudemus,nu.12.& 13.Imola d. Literas,nu.6.Bermond.de publicis concubinar.§.Statuimus,n.13. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.17.art.vn quæſt.1. & 5.& tit.25. a.vn. quæſt.12.Gozadinus conſ.51.nu.28.verſ. Decimo. Pariſius conſ. 68.n.369.& multi ſeq.volum.4.Turrecr.c.Quædam lex n.2.& c.Coniunctiones,n.3.& 4.35.q.3.Roſella, verb. Impedimentum, imped.5.n.5. Angelus verb.Matrimonium 3.imped.18.n.2.Syl. verb.Papa q.17.Tabiena verb.Diſpenſatio q. 4.n.5. & verb.Impedimentum:imped.3.q.3.n.4.*

6 Cæterum veriſſima ſent. habet, non omnes illos gradus conſanguinitatis,vel affinitatis Leuitici 18. prohibitos,eſſe de iure naturali irritanti matrim. in illis initum, atque adeo non obligare omnes illos in lege Euangelica. Prob.primò,quia vt bene docet *Gaiet.2.2.q.154.a.9.circa ſolut.ad 3.)*præcepta illa Leuitici 18.certos gradus in matrimoniis prohibentia,erant ſecundum quid moralia,in quantum decentiam aliquam naturalem præ ſe ferebat abſtinere ab illis matrimoniis(vt n.ſeq.explicabimus)at reuera erant ſimpliciter iudicialia. Quippe ad iuſtitiam, & Reipublicæ ſtabiliendam pacem tendebant. Si enim matrim.conſanguineorum interdicebatur,neceſſariò inter extraneos ineundum erat:per quorum coniunctionē pax dilatatur. Secundò,quia Leuit.18.interdicitur matrim,nepotis cum amita,vel matertera :cum tamen non vetetur neptis cum paterno vel auunculo coniunctio(vt diximus n.1.)& tamen ſunt in eodem 2.gradu lineæ trāſuerſæ inæqualis,ergo ſignum eſt eam prohibitionem nō eſſe iuris naturæ,ſed pertinere ad ceremoniam peculiarem illius gentis Hebrææ. Et confirm. quia prohibetur coniugium cum vxore fratris defuncti,& non cum ſorore vxoris defunctæ:& tamen eſt idem prorſus affinitatis gradus. At ſi omnia ea præcepta de gradibus eſſent iuris naturalis, aſtringerent vtique in vniuerſum ad vitanda matrim.intra eundem gradum inita. 3. quia n.11.oſtendemus non eſſe prohibitum iure naturæ mātrimonium in 2.conſanguinitatis gradu.Cum tamen eo c. 18.Leuit. interdicatur quidam 2.gradus in linea tranſuerſa:vt inter nepotem,& amitam,vel materteram.4. quia agentes de impedimento affinitatis oſtendemus aliquos eius gradus in Leuit.contentos, imo omnes non eſſe de iure naturæ. Quintò,quia in *Trid.ſeſſ.24.de matrim. can.3.*hæreticum eſſe definitur aſſerere non poſſe Pontificem diſpenſare in aliquot gradibus ex prohibitis in Leuitic. Ergo cenſet Trident.non omnes illos gradus eſſe iure naturæ interdictos:aliàs non eſſet hæreticum negare in Pontifice facultatem diſpenſandi. Quare hanc partem tuentur *Scot.4.d.40.q.vn.a.2.Caiet.c.18.Leuit.ad fin.& 2.2.q.154.a. 9.circa ſolut.ad 3. Alber Pighius controu.15.ad fin.Ruard. Tap. a.20.Louan.pag.6.immediatè ante §.Ex quibus manifeſtum eſt. Abul.1.Reg.c.8.q.149.Armil. verb.Diſpenſare,n.9.Loazes de matrim.Regis Angliæ, dub.2.in ſolut.ad 2.fundamentum partis negantis,n.14.15.17.18.Victoria, relectione de matrim.p.2.2.p. n.5.Sotus 4.d.40.q.vn.toto a.3.& d.41. q.vn.toto a.3.Caſtro l. 1.de leg.poenali,c.12.pag.5.Nauar.l.4.conſ.in 2. edit.t.de ſponſ. conſ.14.n.8.Couar.4.decr.2.p.c.6.§.10.n.2.Supplem.Gabr.4.d. 42.q.vn.a.3.dub.3.Ledeſm.2.p.4.q.56.a.4.f.486.col.4.§.Praeterea lex Veracruz 2.p.ſpec. art.25.concl.1.Nicol.de Orbell.4.d. 40.q.vn.& ibi Celaia q. vn.fin.Palacios ibi, diſp. col.2.Angles Floribus 1.p.*vbi de matrim.*q.13.a.3.diffic.2.concl.2.Bellarm.l. 1.de matrim.c.27.in princ.*& late probat *Magdal. de num.teſtium 3.p.c.3.n.234.Enriquez,l.18.de matrim.c.1.n.2.& c.9.n. 3.Valentia 4.p.diſp.10.q.5.puncto 3.*vbi de impedim.cognationis *§.In aliis autem gradibus:*additque omnes orthodoxos iam in hoc conuenire,& nullo modo eſſe tolerandū contrarium errorem,quē olim Catholici auctores,num. præced.allegati ſenſere *Philiarc.de officio ſacerd.tom.1.p.2.l. 2.c.15.§.Sed poſſet dici.Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matrim.ca.49.* vbi de impedimento conſanguinitatis,*f.1142.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.54.a.3.diffic.vlt.Barth. à Ledeſm.de matrim. dub.37.concl.1.Vega 2.tom,ſum. c.34.caſu 126.*

7 Id tamen valde obſeruandum eſt,matrimonia in illis gradibus Leuit.18.vetitis inita,licet non ſint aduerſa iuri naturali primæuo,& irritāti:aduerſari tamen iuri naturali ſecundario, quatenus nudè ac ſecundum ſe conſiderata,&pro libito priuatorū inita ſine peculiaribus circumſtantiis cohoneſtantibus, indecentiam quādam naturalem continent.Quod natura dictet reuerentiā quandam conſanguineis in illis gradibus coniunctis deberi: cum qua pugnat copula coniugalis.Quare Gētiles peccabant indifferenter,& abſque delectu & cauſa contrahentes ea matrim.Et hanc partem probant textus, & rationes adductæ n.5.& ita intelligendi ſunt ſancti, dicentes hæc matrim.eſſe iure naturali interdicta.Sicut *D. Ambr.epiſt.66.ad Paternum*, dicit illicitum eſſe iure naturæ,vt patruus ducat neptem. Cum tamen is gradus nō ſit prohibitus in Leuit.(vt diximus n.1.) Quare optime *Caiet.c.in Leu.ad fin.*ait neque hęc matrim.eſſe ſuaptè natura mala,quæ nulla ratione licita ſunt,neque indifferētia quę paſſim liceant:ſed media inter hęc penitus mala, & indifferentia,vtpote quę nude ſumptā culpā continēt, ſecus vbi aliqua iuſta ratione cohoneſtantur. Et ita animaduertunt *Caiet.ibid.& 3.tom.opuſc.tract.14. ad Clemētem VII.de coniugio cum relicta fratris,c.5.Loazes de matrim. Regis Angliæ.dub.2.in ſolut.de fund.partis negantis.n. 37.Tap. n.præc. alleg.Victoria relect.de matrim.p.2.ſecundæ partis,n.6.d.2. ſect. n.8.Sotus 4.d.40.q.vn.a.3.col.6.verſ.Reſtat ergo,& d.41.q.vn. a.3.poſt 2.concl.verſ.Quod ergo.Ledeſ.2.p.4.q.56.a.4.f.488.co. 1.Veracruz 2.p.Speculi, a. 27.in ſolut. ad obiect. contra 1.concl. Bell.l.1.de matrim.c.27.col.12.§.Reſpondeo omnia illa præcepta, & col.2.§.Iam igitur Valentia 4.diſp.10.q.5.p.3.*vbi de impedim.cognat.*§.Tertiò conuenit,& §.Ad fundamentū autē,& in ſolut.ad Barth.à Ledeſ.de matrim.dub.37.poſt* 4.concl.*Petrus de Ledeſ.de matrim.qu.54.a.3.dif.4. concluſ.2.& qu.55.a.6.circa primum ſtatum affinitatis, diffic. 2.in explicatione 1.concluſionis,*

Qui

Qui optime addit vtroque loco cum aliquibus Theologis, quos tacito nomine refert, non fore culpam lethalé ſecluſo iure humano inire matrimonia in iis gradibus lineæ tranſuerſæ, qui iure naturæ irritanti vetiti non ſunt (quos n. 11. explicabimus) etiã ſi nulla ſit cauſa cohoneſtans. Et ratio eſſe poteſt, quia (vt bene dicunt *Veracruz.* & *Bellarminus d.c.27.col.2.§. Hoc igitur tertio modo, proximè allegati*) vt hæc, quæ aliquam indecẽtiam naturalem nude ſumpta continent, cadant propriè ſub præcepto, oportet vt aliqua lege humana ſanciantur. Atque ideò ea ſecluſa, cõtrauenire abſque omni prorſus cauſa non excedet culpam venialem aliqualis indecentiæ.

8 Ad arg.n.5.propoſita reſp. Ad 1.2.& confir. conſtat ex dictis n.præc. probãt enim matrimonia in illis gradibus eſſe iure naturæ aliquo modo prohibita, nimirum, nudè ſumpta, & abſque cauſa aliqua cohoneſtãti. Sed fortiſſimè vrget aduerſus hanc ſolutioné, ibi appellari abominationes & ſcelera gentiũ, matrim. in ijs gradibus inita. Quod culpam lethalem grauiſſimã ſonat. Cùm tamen n.præc. dixerim eſſe ſolã culpam venialem ſecluſa lege humana, cui Gentiles minimè ſubduntur, & Leuit. 20. poſt enumeratos gradus, dicitur, *Cuſtodite leges meas atque iudicia, ne & vos euomat terra.* At tantã pœna merita culpæ venialis ſuperat. Dic cum *Bellarm.l.1.de matri.c.27.* multa alia Gentium peccata enumeraſſe Dominũ in illis locis, vt idololatriã, adulteria, ſodomias, beſtialitates, nec dicit Scriptura ſingula peccata eſſe abominationes, & ſcelera, ac tanta pœna digna, ſed hæc & alia flagitia ſunt referenda. Ad 3. conſtat ex dictis n.6. ſtatim in princ. Ad confirm. dic cum *eodẽ Bellarm. d.c.27. in ſolut. ad 6.* mentem D. Auguſtini fuiſſe, probare præcepta illa Leuitici non debere accipi de vxore fratris, patris, aut patrui viuentium, ſed mortuorũ. Quia alioquin ſuperuacanea eſſent: cum omnia iſta adulteria ſint, & iam in Decalogo prohibita. Ad 4. dic, argumentum illud deductũ à contrario ſenſu, ex *c. de infidelibus*, nil prorſus valere. Quia Pontifex non decidit matrimonia infideliũ, iuxta veteris legis ſtatutũ inita, eſſe valida: quaſi limitans, dũmodo iuxta illud ſtatutum ineantur, vt ſic liceat formare argum. à contrario ſenſu: ſed rogatus eſt expreſsè, an matrim. iuxta illius legis permiſſos gradus celebrata infidelitatis tẽpore, ſint valida. Et reſpondet directè quæſtioni, valida eſſe. Quod infidelitatis tẽpore validè poſſit cõtrahi matrimonium, dummodo nõ ſit in gradu lege naturali irritanti prohibito. Ad *c. Litteras* dic Papam diſpẽſare non poſſe in illis gradibus, intelligi, id eſt, nõ debere, nec expedire, & cõſtat ſic accipiendum: quia ſtatim additur ibi, non cõſueuiſſe Pontificem in illis diſpenſare. Quod additũ ſuperfluũ eſſet, ſi verè non poſſet. Et dixit in gradibus præſertim diuina lege prohibitis. Quod quãmuis ea lex diuina ceſſarit, at in reuerentiam diuinæ legis, quæ aliquando de illis fuit, maior eorũ ratio habita eſt in aliquibus ſacris canonibus, vt bene aduertit *Nau.lib.4.cõſ. in 2. edit. t. de ſponſal. conſ.15.n.8.* Ad *c. fin. de diuort.* reſpondetur cum *Abulenſ.1.Reg.c.8.q.163. fine*, ibi haberi ſermonem de matrimoniis tẽpore infidelitatis initis quę irrita erant cum vxoribus fratrũ defunctorũ cum liberis, & permittebantur quãdo ſine liberis deceſſerãt, ad ſuſcitandũ ſemé fratris mortui, nõ ratione legis antiquæ Moſaicæ, quæ iam ceſſarat, ſed ratione conſuetudinis, quæ inter illos aliter irritabat ea matrim. Diſpenſat ergo Põtifex, vt conuerſi ad fidé maneãt in illis matrimonijs, maximè ſi ad ſuſcitandũ ſemé defuncti fratris cõtracta eſſent: vnde etiã diſpẽſat, licet nõ ad eũ finem eſſent inita: in quo euẽtu erãt nulla iuxta eorũ conſuetudiné, vnde ea verba textus. *Si tamẽ fratribus decedentibus ſine prole*, nõ accipiuntur conditionaliter: ſed accipitur, ſi, pro maximè. Vel ſecundò reſpõdet *Couar.4.decret 2.p.c.6.§.10.n.3.* ea matrim. fuiſſe cõtracta poſt cõuerſioné ad fidem, ac proinde fuiſſe irrita: at eã nõ diſſolui à Pontifice, ſed diſpenſare propter fragilitatem illorũ, qui nouiter Chriſti fidem profeſſi fuerant. Ad *c. Tracium*, dic nõ afferri teſtimoniũ illud Veteris legis, quaſi nũc obliget: ſed in argumẽtum, ſi Deus prohibebat matrimoniũ cum cognata carnali, eo quòd id dedecebat, æquũ eſt vt ob indecentiã prohibeatur ab Eccleſiæ matrim. cum cognata ſpirituali. Ad vltimum dic, omnes eos textus probare eſſe aliquam turpidinem iuri naturæ aduerſam in iis matrimoniis abſque cauſa cohoneſtanti initis, non tamen tantam, vt ſint nulla iure naturæ, vt n.præcedenti eſt ſatis explicatum.

QVÆSTIO poſterior, an eſto omnes gradus in linea tranſuerſa cõſanguinitatis prohibiti Leuit.18. nõ ſint de iure naturali: ſit ſaltem aliquis gradus in ea linea, qui ita iure naturæ interdicat matrim. vt illud irritet? Qua in re triplex eſt ſent. I. ait, in linea inęquali paterna tranſuerſa prohiberi iure naturæ matrim. in infinitũ. Ducitur, quia fratres patris, aui, proaui, abaui, & ſic in infinitum, ſunt loco parẽtum, quibus paterna reuerentia exhibetur, quę repugnat ſocieati maritali. Vnde quia propter hanc rationem nuptiæ in linea aſcendentium & deſcendentium in infinitum prohibentur, inde etiam eſt, vt inter quemcumque inferioré & ſuperiorem, cui vt patri honos defertur, ſit ſimilis in infinitum prohibitio. Ita tenet *Palud. 4.diſt.40.q.vn.a.3.n.22.* Sed quamuis id daremus eſſe verũ inter aſcendentes & deſcendentes: caret prorſus fundamento, inter dictos collaterales adeſſe eandem prohibitionem in infinitum. Quòd longè diuerſa ſit reuerentia aſcendentibus debita, tamquam ſuperioribus, & primis principijs, à reuerentia his collateralibus exhibenda. Quare dicta ſent. tamquam ſingularis, ac fundamento deſtituta, contrariaque Eccleſiaſticæ cõſuetudini paſſim in his gradibus diſpenſandi, eſt omnino reiicienda. 9

II. Sent. cenſet in illo gradu lineæ tranſuerſæ conſanguinitatis, eſſe ita iure naturæ matrim. interdictũ, vt eodem iure attento irritum ſit: ac proinde attento ſolo naturæ iure validum eſſe matrim. inter fratres & ſorores. Ducitur 1. quia Abraham vir ſanctiſſimus duxit Saram, de qua tamen ipſe *Geneſ.20.* ait: *Verè ſoror mea eſt, filia patris mei, & non filia matris meæ.* Et ita fuiſſe veram ſororem teſtãtur *D. Hiero. q. heb. in Geneſ. Clemens Alex. lib.2. Strom. Caiet. in verba Geneſ. proximè citata, & ibi Lipoman. & in ea verba Gen.12. Dic ergo obſecro quòd ſoror mea ſis.* Et latius probat *Sotus l.2. de iuſt. q.3. a.8. ad 4.* Secũdò, quia *2. Regum 13.* cùm Thamar filia Dauid à fratre ſuo Amon opprimeretur, ſic dixit: *Noli frater mi, noli opprimere me, noli facere ſtultitiã hanc, quin potiùs loquere ad regem, & non negabit me tibi.* Non ergo inuſitatum erat, ac nefas exiſtimatũ connubiũ inter fratres & ſorores. 3. quia inter Aſſyrios olim lege lata licuit matrim. inter fratré & ſororem, teſte *Luciano lib. de ſacrificiis*: & Romanis leg. peculiari id licuit, vt teſtatur *D. Greg. reſpon.6. ad Aug. Angliæ Epiſc.* & refertur, *c. Quadam lex. 35. q.3.* & plura alia exempla refert *Tiraq. l.7. connubiali, n.32. & ſeq.* Ergo lumen naturale non dictat id matrim. prohibitum eſſe. 4. quia mundi initio fratres ducebant ſorores ſuas: nec conſtat de diuina diſpẽſatione. Imò adeò dedecet ſtatim ipſo mũdi exordio ius naturæ infringi, vt potiùs credendũ ſit, ſi id eſſet cõtra ius naturæ, fore vt Deus plures maſculos & feminas crearet, ne cogerentur fratres iure naturæ violato matrim. cum ſororibus inire. 5. quia cũ frater, & ſoror non ſint directè vna caro: vt ſunt pater & filius: nec inter ipſos repugnet æqualitas, nec ſit mutua reuerentia debita. Cùm neuter ſuperior ſit: non videtur matrim. inter eos aduerſari ſubſtãtiæ coniugij: ac proinde nõ erit iure naturæ irritũ. Et hæc ſent. eſt valde probabilis. Quare immeritò *Sotus 4.d.40. q. vnic. a.4. col.8. v. Veruntamen*, eam appellat erroneã: & ducitur ex textu, *c. Gaudemus, de diuor.* qui id nõ probat (vt n. ſequenti explicabo.) Quare ſent. hãc clarè videtur tenere *D. Th. 2.2. q.154 a.9. in ſol. ad 3.* vbi ait in cõmixtione perſonarum coniunctarũ aliquid eſſe quod eſt ſecundùm ſe indecens & repugnans naturali rationi, ſicut commixtionem fieri inter parentes & filios, quorum eſt per ſe, & immediata cognatio: alias verò perſonas quæ non cõiunguntur per ſe ipſas, ſed per ordinem ad parẽtes non habere ita ex ſe ipſis 10

ipſis indecentiam, ſed variari circa hoc decẽtiam vel indecentiam ſecundum conſuetudinem, & legem humanam, & 4.d.40.q.vn.a. 3.mota quæſt.de gradibus conſanguinitatis lege naturali prohibitis, ſolum de reſponſione meminit parentum & filiorum. Et D.Bonau. 4.d.40.a.vn. q.2.ſtatuens quando impediatur matrim.iure naturali, ſolùm vinculum ſtipitis ad prolẽ poſuit. Et expreſſè tenet Alex.Alenſis 2.p.q.269.membro 2.& 3.p.q.27.membro 4.a.3. §.2.Scotus 4.d.40.q.vn.a.2.& ibi Supplem.Gabrielis q.vn.a.3. dub.2.& 3.Baſſolis ibi q.vn.a.1.fin.& ibi Nicolaus de Orbell.q. vn.Rainer.2.p.ſum.t.de matrim.c.18.Mayronis 4.d. 41. qu.vn. diff.Caiet.in c.18.Leuitici, ad fin.& 2.2.q.154.a.9.circa ſolut. ad 3.Thomas de Argentina 4. d. 42. a. 4. concl. Anchona in ſum.Eccleſiæ, q.53.a.5.& 6.Abul.1.Reg.c.8. q. 176.& q.149. 151.152.Lipomanus in catena in Geneſim.c.20.in ea verb. Verè ſoror mea eſt.Palud.4.d.38.q.4.a.4.ad fin.nu.54.Ruardus Tapper a.20.Louanienſi, pag.6. immed.ante §. Ex quib. manifeſtum eſt.Rubion Leu.18.q.1.Albertus Pighius, cõtrouerſia 15.ad fin. Loazes de matrim.regis Angliæ, dub. 2. in ſolut. ad 2.fundam. partis negantis, à nu.1. vſque ad 19. Victoria dicens forſan ita eſſe relect.de matrim.2.p.partis 2.n.6.dict. 2.Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.t.de ſponſalibus, conſ.14.n.8.fin.Armil.verb. Diſpenſare, n. 9.10.Veracruz 2.p.ſpeculi, a.22.concl.2.& a.25.concl.2. & a. 23.col.antepen.§.Ex omnibus iſtis, & a. 27.concl.1.& in ſolut. obiectionis contra illam, & 1.p.a.43.concl.vlt.Palacios 4. d.40. diſp.vn.col.24.fol.926.verſ. Veruntamen quia frater Ioan. Heſſels in expoſitione Decalogi, præcept.6.c.10.fin.Ant. Cuc. dicens fortè hanc eſſe veriorem l.5.inſt.maiorum, t.13.n.11.Barth. à Ledeſma de matrim.dub.38.concl.2.Manuel 1.to.ſum. 2.ed. c.225.n.2.Philiarcus de officio ſacerd. to.1.p.2.lib.2.c.14.§.Sed poſſet dici.Vega.2.to.ſũ.c.4.caſu 3.127.ad fin.& caſu 129.ad fin. & caſu 165.& dicunt eſſe probabilem Led.2.p.4.q.56.a.3. dub.4.concl.1.Enriquez l.12.de matrim.c.9.n.4.Viualdus cand. ſacram.1.p.vbi de matrim. n. 192. & videtur ſentire eſſe probabilem Couar.4.decr.2.p.6.§. 10.n.5. ſolùm enim vocat oppoſitam probabiliorem.

11 III.Sent.(cui tanquam probabiliori adhæreo) affirmat in ſolo 1.gradu lineæ tranſuerſę, vt inter fratres & ſorores, eſſe interdictum ac irritum iure naturæ matrimonium. Probatur prior pars, nempe, in 1.gradu eſſe irritũ. Quia Innoc. III. c. Gaudemus de diuort. decernit infideles conuerſos ad fidem non ſeparandos eſſe à matrim. tempore infidelitatis inito: in 2.& aliis vlterioribus conſanguinitatis gradibus: quod legibus Eccleſiæ non arctẽtur. Ergo à contrario ſenſu quando ſunt coniuncti in 1.gradu, cenſet Pontifex ſeparandos eſſe: quod is gradus iure naturali matrim. irritet. Hunc textum ita fortem ad hãc partem probandam exiſtimauit Sotus, (vt ex eo retuli n. præc.) vt eo ductus damnarit contrariam ſent. tamquam erroneã. Sed (vt ibi dixi) eſt valde probabilis. Et hic textus parum probat hanc ſent. quia Innoc.III. in eo ſolum declarauit id, quod certum erat, relinquens 1.gradum, qui ſub iudice eſt, num iure naturæ matrim. dirimat. Sicut ex eo quòd Trid.ſeſſ. 14. de matr.can. 7. definiuit circumſtantias mutantes ſpeciem eſſe neceſſariò confitendas non ſumitur efficax argumentum ad probandũ eas, quæ non mutant, ſed intra eandem ſpeciem notabiliter aggrauant, non eſſe neceſſariò in confeſſione explicãdas. 2.quia Ariſt.1.polit.c.2. ſolo naturali lumine ductus, turpiſſimam cenſet coniunctionem parentum cum filiis, & fratrũ cum ſororibus, & D. Aug.l.15.de ciuit.Dei, c.16.& l. 22.contra Fauſt.c.35.cẽſet matrimonia inter fratres & ſorores ſolo mũdi exordio licuiſſe neceſſitate generis humani propagandi compellente, & Tertul. in Apol.c. 9. & Theod.l.de legib.conſuetudinem quarundam barbararum nationum, coniugia hęc permittentem, tanquam peruerſam, & legi naturali aduerſantem impugnant. 3.quia Abrahamus Geneſ.20.propterea ſuaſit Saræ, vt diſſimulans ſe vxorem ipſius eſſe, diceret ſe eſſe ſororem: quaſi compertum genti illi barbaræ ſupponens, eam, quæ ſoror eſſet, non poſſe fratris vxorem eſſe. Quapropter vbi primum Abimelech cognouit Saram vxorem eſſe Abrahæ, ſine dubitatione intellexit non eſſe veram ſororem: & ideo conqueſtus eſt, quòd ipſum decepiſſet, dicens ſororem ipſius eſſe. 4.quia id matrim. inter fratres, & ſorores aduerſatur fini ſecundario ipſius: cum enim conuiuãt ſimulque ab incunabulis nutriãtur, ſi inter eos iure naturæ matrimonia non eſſent irrita, maxima præberetur anſa inflammandæ concupiſcentiæ, & paſſim inceſtus committerentur inter eos, vt vel ſic matrimonio iungerentur. Cùm notiſſimum ſit facilius quemquam ab earũ feminarum concubitu abſtinere; cum quibus nõ eſt ſpes futuri matrimonij poſſibilis. Et confirmatur, quia his matrimoniis iure naturæ permiſſis, tantum aberit vt ea ardori concupiſcentiæ reprimendo deſeruiant, (qui finis eſt ſecundarius matrimonij) vt potius ille ardentius flagraret. Quippe cum amor naturalis tam arctæ conſanguinitatis coëat cum coniugali, arderet vtique concupiſcẽtia, & effrenatè vſui cõiugali vacaretur. At recta ratio dictat, vt inter eas ſolas perſonas natura matrim. permittat, inter quas poſſit eſſe moderatus matrimonij vſus. 5.quia inter fratres & ſorores eſt quidam naturalis pudor, & quædam naturalis reuerentia, cui valde aduerſatur actus coniugalis turpitudinem alterius detegens. 6. quia omnes gentes bene inſtructæ ab huiuſmodi matrimoniis abſtinent: & quæ illa permittebant, tãquam incultæ & barbaræ notantur à viris probis, vt in 2. ratione probaui. 7.quia numquã Eccleſia in hoc gradu diſpenſauit: cum aliquando petitum fuerit à Pontifice. Nã teſte Paulo Æmil.in Lud.11.Comes Armeniacus Pontificia diſpenſatione ementita ſororem duxit: eo quòd verã numquam impetrare potuiſſet. 8.probatur 2.pars, nimirum, dempto primo gradu conſanguinitatis lineæ tranſuerſæ, in vlterioribus gradibus non eſſe iure naturæ irritum matrim, Quia d.c.Gaudemus deciditur in aliis gradibus vltra primum infideles matrimonio coniunctos non eſſe ſeparandos, dum ad fidẽ conuertuntur. At ſeparandi eſſent, ſi id matrimonium eſſet contra ius naturę: cùm illi infideles ſubdantur. 9.quia Trid.ſeſſ.24. de matrim.c. 5. in fin.decidit, vt cum magnis principibus ob publicam cauſam diſpenſetur in 2.gradu conſanguinitatis: ac paſſim videmus Pontificias in illo diſpenſationes in linea ęquali, & inęquali, vt inter patruum, vel auunculum cum nepte: & inter amitam, & materteram cum nepote. 10.quia in ſanctiſſima familia Thare patris Abrahæ, Nachor duxit Melcham filiam Aram fratris ſui, Geneſ.11.& Abrahã duxit Saram filiam ſui fratris Aram, (vt n. 14.dicemus.) Tandem, quia conſanguinei in vlterioribus gradibus non ſimul habitant, nec tanta eſt familiaritas, ac reuerẽtia inter illos: ac ſubinde matrimonium inter illos contractum nõ adeo fini matrimonij aduerſatur, vt iure naturæ irritum ſit. Sed quia iure ipſo naturæ aliquam continet indecentiam, & aliqualem inceſtibus viam aperit, irritatur ab Eccleſia vſque ad quartum gradum, (vt diſputat. ſequenti dicemus.) Et ideo huius ſententiæ ſunt communiter Doctores; & quamuis non omnes explicent eſſe iure naturæ irritum matrimonium inter fratres & ſorores: ſed multi dicant eſſe eo iure interdictum ſubticentes ſic quoque irritum, nec negat verè rationes, quibus id probant, oſtendunt clarè eos ſentire eſſe irritum. Doctores ergo qui dicunt eſſe iure naturæ irritum, ſunt Sotus 4.d.40.quæſt.vn.ar.4.col.3.concluſ.1.& d.42.quæſt. vnic.art.3.col.penultima, verſ.Faciamus: Caſtro lib.3. de iuſta hæreticorum punitione, cap.7.col.11.Ledeſma 2.p.4. quæſt. 56.art. 4.col.3.propoſit.1.Angles Floribus 1.p. vbi de matrim. quæſt. 13.art.3.diffic.2.Toledo l.7.ſummæ, cap.7.n.2.Valentia 4.p.diſp. 10.qu.5.punct. 3. vbi de impedimento cognationis, §.Sed tamen contraria ſententia.Petrus de Ledeſm. de matrimon.quæſt. 54. artic.3. diffic. 3. concluſion.1. & Enriquez lib. 12. de matrim.c.9.n.4.& c.1.n.2.Viualdus candelabro ſacram.1.p.vbi de matrim.n.192. Ludouicus Lopez 1.p.inſtruct.de matrim.c.49. vbi de conſanguinitate, f.1142.Humada l. 2.gl.2.n.14.n.1. p.1.Doctores autem aſſerentes prohiberi iure naturę, nec explicantes an eodem iure ſit irritum, ſunt gloſſa, cap.Pi-

tacium

tacitum,verb.Sororis 30.q.3.*Abulenſis c.18.Leuit.q.5.& c.11. Geneſis,q.22.Petr.de Soto lect.10.de matrim.propoſit.2.Sonnius lib.1.demonſtr.tract.7.de matrim.c.vlt.Philippus Archintinus in edicto de fide,p.2.c.14.Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10.n.5. Bellarminus li.1.de matrim.c.28.ſtatim in principio,& col.3.§.Quartum eſt*, explicat id verum eſſe, ſiue ſint fratres ex vtroque, ſiue ex altero ſolo parente. *Pereira tom.2. in Geneſim, lib.16.diſput.14.nu.221.Catharinus lib.6.in Caietanum, ad finem illius quæſtionis, an poſſit Pontifex diſpenſare cum profeſſo. Emmanuel Sa ſumm.ver.Matrimonium*,vbi de impedimentis dirimentib.*n.4.verſ.Cum parentibus.Vaſquez 1.2.q.74.a.8.diſput.112.n.7.Llamas methodo curationis, 3.p.c.8.§.19.ſtatim in princip.Cañedo ſum. de matrim.c.6.* vbi de conſanguinitate,*n.43.*& dicit hoc eſſe probabile *Victoria ſumm.* vbi de matrim.*n.295.*& tandem hanc ſuſtinent omnes Doctores relati n.5.aſſerentes gradus prohibitos Leuit.18. eſſe de iure naturæ: nam inter illos numeratur quidam gradus 1.conſanguinitatis in linea tranſuerſa.At diſcrepant in alia parte huius ſententiæ, quatenus ait cæteros gradus in ea linea nõ interdici iure naturæ.Nam 2.gradus in linea inæquali tranſuerſa(vt explicui n.1.) continebatur in illis gradibus Leuitici,ac ſubinde dicunt iure naturæ illum vetari,

12 Hinc deducitur 1.infideles matrimonio cõiunctos in primo gradu conſanguinitatis lineæ tranſuerſæ,vt ſunt fratres, ſeparandos eſſe, dum ad fidem conuertuntur. Quia id matrimonium iure naturæ eſt irritum.Et ita tenentur dicere DD. nu. præced. allegati. Et docent *Sotus 4.d.40.q.vn.a.4.in ſolut.ad 1.argum.Caiet. & d.41.q.vn.a.3. col.penul.verſ.Faciamus,Caſtro & Toledo,num.præced. allegati,* Cum tamen ſit valde probabilis ſent.n.10.allegata, dicens hoc matrimo.ſola lege Eccleſiaſtica irritari,cui illi tempore infidelitatis non ſubiacebant: habet ſubinde eandem probabilitatem,ſeparãdos non eſſe,niſi ſpeciali lege aut conſuetudine eorum tale matrimonium irritetur. Et ita tenentur dicere Authores illius ſententiæ eo. n.10.relati.Et expreſsè docent *Veracrus 2.p. ſpeculi,a.22. concl.2.& a.25.pag.antepenult.§.Ex omnibus iſtis.Vega 2.tom. ſum.c.34.caſu 127.ad fin.* Et ſanum cõſilium exiſtimo vbi ægrè ferrent ſeparationem, amplectẽdam eſſe hanc partem,& ſic in priſtino matrim.relinquẽdos:vt vel ſic ſuauius ac facilius ad fidem inuitẽtur.In reliquis verò gradibus lineæ tranſuerſæ coniuncti,nullatenus ſeparandi ſunt,vt deciditur *c.Gaudemus,de diuort.*Quippe omnes illi ſola lege Eccleſiaſtica irritant matrimonia,(vt n.præcedenti probaui)à qua infideles ſunt exempti.

13 *Secundo deducitur*,ex dictis in hac diſp.& præced.ex gradibus conſanguinitatis prohibitis Leuit.18.ſolos eſſe de lege naturæ irritanti matrim.& obligare nunc ſecluſa lege Eccleſiaſtica, primũ in linea recta, nempe,inter parentes,& filios:& 1.in linea tranſuerſa,nimirum, inter fratres & ſorores. De gradibus autem affinitatis ibi interdictis, dicemus in impedimento affinitatis,nullum eſſe de iure naturæ.

14 Ad argumenta n.10.propoſita reſp. Ad 1. dic, Saram non fuiſſe veram Abrahæ ſororem,ſed vocaſſe illam Abrahamum filiã patris ſui Thare: quia erat neptis eiuſdem Thare, ex eius filio Aram fratre Abrahæ,vt aſſerũt. *D.Auguſt.lib.16.de ciuit.Dei,c.12.& 19.& quæſt.in Geneſim. q.26.*& refertur *c.Quæritur,22.q.2.Ioſephus lib.1.antiquit.c.14.& 15.D.Tho.2.2.q.110.a.3.ad 3.Gloſſa ordinaria & Lyra. in ea verba Geneſ.10.Verè ſoror mea eſt, & ibi Abulenſis: & c. 11.q.22.& Leuitici 18.q.5.Sotus* ſibi cõtrarius *4.d.40.q.vn. a.4.col.8.verſ.At vero.*Et latè probant *Pereira to.2.in Geneſim,l.16.diſp.14.à n.214.Bellar.lib.1.de matrim.c.28.in ſolut. ad 2.*Ad 2.dic non poſſe firmũ argumentum duci ex opinione vnius puellæ exiſtimãtis,vel id matrimonium licitum eſſe,vel minùs malũ quàm vi ſtuprari. Ad 3. dicas eas gentes tanquam barbaras notari,vt n.11.probaui.Ad 4.dic tunc temporis non fuiſſe opus diſpenſatione diuina:cùm enim non eſſent alij, quàm fratres, qui generationi vacare poſſent, præpõderabat præceptum conſeruationis naturæ: vt etiã inter parentes & filios, probaui diſ.præc.n.10.Ad vltimũ dic,id argum. probare non ita ſtricte prohiberi iure naturæ matrim.inter fratres & ſorores,ac inter parentes & liberos.Quod veriſſimũ eſt:at inter vtrumque gradum verè interdicitur iure naturæ.

DISPVTATIO LIII.

Ad quotum conſanguinitatis gradum extendatur prohibitio matrimonij attento iure Eccleſiaſtico?

SVMMARIVM.

Explicatur quoto conſanguinitatis gradu olim Eccleſia interdixerit matrimonium,& nunc interdicat,n.1.

Proponuntur errores hæreticorũ,& impugnationes huius prohibitionis, n.2.

Oſtenditur eius conuenientia,n.3.

Si contrahentes diſtent à communi ſtipite inæqualiter, dummodo alter eorum diſtet vltra quartum gradum,poſſunt inire matrimonium,4.

Quid ſi alter eorum diſtet à ſtipite in primo gradu, alter verò vltra quartum? Et explicatur cap.fin.de conſang.n.5.

Satisfit obiectionibus hæreticorum,n.6.

EGIMVS de prohibitione matrimonij iure naturali 1
inducta in aliquibus cõſanguinitatis gradibus: iam de prohibitione iuris Eccleſiaſtici eſt ſermo habendus. Et olim quidem Eccleſia coniugium interdixerat vſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradũ,vt conſtat ex *c.Ad ſedem 35.q.5.*quod eſt deſumptum ex *Epiſt. Alexan.II.ad omnes Epiſc.*& ex *c.Nullum.35.q.3.*quod eſt Iulij Pontif.& *c.de conſ.*quod eſt Nicolai II. & *c.Nulli,* quod eſt ex Concilio Lugdu & *c.*quod eſt D.Greg.*in Conc.Meldenſi 35. q.3.*& ex *D.Greg.li.12.epiſt.ep.31.ad Felicem,& ex Conc.Tole. 2.c.5.*Poſtmodum autem ſub Innoc.III.in Conc. Lateranenſi reſtricti ſunt gradus cõſanguinitatis vſq; ad quartum,& habetur *c.Non debet,de conſang.*Quæ reſtrictio intelligenda eſt non ſolùm in linea collateraliũ, ſeu tranſuerſa,ſed etiam in recta aſcendentiũ & deſcendentium linea:ita vt quicũque conſanguinei vltra quartũ gradum poſſint matrimonio iungi,(vt probaui diſp.51.n.22.)At intra quartum gradũ lineæ rectæ vel tranſuerſæ eſt matrimonium ipſo iure nullum,vt conſtat ex *d.c.Non debet.*

Hæretici autem noſtræ tempeſtatis variè inſurgunt 2
aduerſus hanc Eccleſiaſticam prohibitionem, Vuiclef enim eam vocat humanam inuẽtionem, affirmans poſſe conſiſtere matrim.inter quoſuis cõſanguineos, dempto primo gradu lineæ rectæ.Lutherus & Bucerus ſolos gradus Leuit.18.vetitos admittunt, atque alios ab Eccleſia additos omnino deſpiciunt.Alij,vt Philippus Melanchthon & Kemnitius,admittunt gradus ab Eccleſia prohibitos;ac poſſe alios ab ea prohiberi, dũmodo culpa vacet, in illis gradibus interdictis matrim.inire. Quos & alios hæreticos refert,& latè impugnat *Bellarmin.lib.1.de matrim.c.25.& ſeq.* Inſurgũt ergo hæretici aduerſus hanc prohibitionem.1.quòd Chriſtus(cuius vices gerit Rom. Pontifex) venerit ad verbum Dei annunciandum, non autem ad condendas leges politicas, quales ſunt matrimonia interdicentes.2. quia cum Deus meliùs norit inter quas perſonas expediat cõiugium iniri: ac ſolùm ſecundum gradum in linea cõſanguinitatis diſpari,& primum interdixerit *Leuit.*18. ineptè Eccleſia diuinum inſtitutum corrigens, alios addidit gradus vſque ad quartum.3.quod noua ſit ea prohibitio,ac olim incognita in Eccleſia.Nam *concil.Epanenſe c.30.Turonenſe 2.can.12.Papienſe 1.c.4.* ſolum 2. gradum prohibebant.Atque ita *D. Gregor.reſponſo 6. ad Auguſt. Anglicum Epiſc.* & refertur *c. Quædam lex,35.q.3.* docet matrimonia inter conſanguineos vltra ſecundũ gradum permiſſa eſſe.Tandem, quia ridicula & puerili ratione inductum eſt *Conc.Lateran.relatum,c.Non debet,de conſan.* ad reſtringẽdos gradus vſque ad quartum,nimirum, quia corpus humanũ ex quatuor humoribus compoſitum eſt.

Nihilominus conuenientiſſima eſt prohibitio cõſan- 3
guinitatis in gradibus ab Eccleſia interdictis. 1. propter reuerentiã quam cognati ſibimetipſis exhibere debent,

ob originem ab eodem ſtipite tractã; & ſanguinis communionem. Cui reuerentiæ valde detrahit actus coniugalis, habetque turpitudinem quandam ipſi cõtrariam. Quamobrem ipſimet coniuges pudore quodam ſuffunduntur, & verecundia quadam inter ſeipſos concepta, actu illo vtuntur. Quæ ratio affertur à *D. Thom. 2. 2. q. 154. a. 9. corp.* & deſumpta eſt ex *D. Augu. l. 15. de ciuit. Dei, cap. 16.* Secundò, quia decet matrimonia iniri eo pacto, vt deſeruiant bono publico politico. Cùm enim homo ſit ſuapte natura animal politicum, ex *Ariſtot. 1. polit. c. 2.* debet eo matrimonio copulari, quod ad publicum ciuitatis bonum conducat. Hoc autem petit conſanguineos & affines non iungi matrim. Quòd hi fœdere conſanguinitatis & affinitatis ſatis deuincti ſint: & eo inito impeditur amicitiæ vincula protẽdi, quam eſſe maximum ciuitatis bonum aſſerit *Ariſtot. 2. polit. c. 2. ad fin.* Et hanc rationem affert *idem D. Auguſt. eo. c. 16. & D. Ambro. Epiſt. 66. ad Paternum.* Tertiò, quia cum cõſanguinei & affines, aut in eadem domo commorẽtur aut paſſim ſe inuiſant, domoſque inuicem frequentent, ſi non interdiceretur matrim. inter illos, magnus inceſtibus aditus pateret: à quibus valde arcet non poſſe matrimonium inter eos conſiſtere. Tandem ob moderatũ coniugij vſum: ſi enim naturalis amor ex conſanguinitate aut affinitate ortus coniugali adderetur, inflammata libidine effrenatè coniuges copulæ vacarent. Iure autem optimo prohibitionem hãc reſtrinxit denuo Eccleſia ad quartum gradum. Quòd vſque ad illum duret conſanguinitatis amicitia, & vlteriùs tepeſcẽte iam charitate, vix ſit qui ſe alterius conſanguineum agnoſcat.

4 Hinc infertur, duos conſanguineos inæqualiter diſtantes à ſtipite, ſi alter diſtet vltra quartum gradum, alter verò intra illum, poſſe matrimonio copulari. Habetur expreſſe *c. final. de conſang.* Et ratio eſt, quia (vt probaui diſput. 50. n. 6.) tunc attenditur gradus conſanguinitatis penes diſtantiam remotioris à ſtipite, ita vt quoto gradu remotior diſtat à ſtipite, eodem conſanguinei illi diſtent inter ſe. Cùm ergo remotior à ſtipite diſtet vltra quartum gradũ, ambo erunt conſanguinei inter ſe vltra quartum gradum: ac proinde nulla erit prohibitio matrimonij inter illos, iuxta *c. Debet, de conſanguin. & affin.*

5 Hanc tamen deciſionem *c. fin. de conſanguin.* temperant quidam, niſi alter eorum diſtet à ſtipite in primo gradu, tunc enim non valebit matrim. inter ipſum & alium diſtantem ab eodẽ ſtipite in quinto aut alio vlteriori gradu. Verbi gratia, abnepos, vulgò *el quarto nieto*, diſtat à quarto auo 5. cõſanguinitatis gradu, non poterit autem matrim. inire cum filia illius quarti aui, quæ ab eo auo diſtat in 1. gradu. Quia perinde eſt ac contrahere cum ipſo ſtipite. Cum filia ſtipitis ſit cum ipſo vna caro: vnde in infinitum eſt hæc prohibitio, ſicut cum ipſis aſcẽdentibus, & deſcendentibus. Sic docet *Faber inſt. de nuptiis, in §. Inter eas, in n. vn.* & eandem ſent. tenet *Hoſt. ſum. t. de conſang. §. Vſque ad quotũ gratum, n. 11. verſ. Sed nunquid in quinto: & c. Quod dilectio, n. 1. & c. Tua, n. 2. de conſang. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. lib. 4. tit. 6. q. 7. & Henricus, c. Non debet, n. 5. de conſang.* licet dicat contrariũ eſſe in rigore verius, at dicit hoc eſſe tutius, & amplectendum, atque occurrenti caſu conſulendum fore Pontificem. Cæterum iure optimo ab hac limitatione illius textus indiſtinctè loquentis recedunt communiter DD. aſſerentes poſſe inter illos conſiſtere matrim. vtpote qui vltra quartũ conſanguinitatis gradum ſunt inter ſe coniuncti. Atque ita reprobata contraria ſent. docent *Ioan. And. c. fi. n. 2. de conſang. & ſuper arbore conſanguin. in fin. Anton. eo. c. fin. n. 4. & c. Tua, eod. t. in fine. Ancha. ibi n. 2. & d. c. fi. in fine. Card. d. c. Tua, n. 3. Præpoſ. d. c. fin. in fine. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 17. a. vn. q. 4. Roſella verb. Impedim. imped. 5. fin. & ibi Supplem. ſum. Piſana, impedim. 5. n. vlt. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 6. n. fi. Sylueſt. Matrim. 8. q. 6. dict. vlt. Brunel. de ſponſa. concl. 25. fin. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 6. fin. Gaeta, c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 132. n. 358. Enriquez l. 12. de matrim. c. 9. n. 2. fin. Toledo l. 7. ſum. c. 5. n. 4. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 54. a. 2. col. pen. §. Et aduertendum. Scaccius de ſponſ. 2. p. ſuper inſtit. de nuptiis, §. Ergo non omnes, n. 11.* Et eſt communiſſima ſententia.

Ad argum. nu. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic, leges de ma- 6
trim. eſſe etiam ſpirituales: cùm matri. ſit Sacramẽtum: atque Chriſtus leges aliquas de illo tulit, auferens polygamiam ac repudium. Ad 2. dic Eccleſiam minimè corrigere diuinum ſtatutum. Sed Deus cõmiſit Eccleſiæ facultatem prolatandi, ac reſtringendi gradus, vt viderit pro temporum diuerſitate expedire. Et Hebræis quidem expediuit, ne plures conſanguinitatis gradus Deus prohiberet. Quod rari eſſent illi: ac valde proni ad repudiũ, à quo arcerentur ducentes cõſanguineas. Quæ rationes ceſſant modò, & ideo expediens fuit plures ab Eccleſia gradus interdici. Ad 3. dic eam prohibitionẽ eſſe valde antiquam. Nam (vt n. 1. retuli) prohibitionem vſq; ad 7. gradum ſtatuerũt Alex. II. qui ſedit anno 1060. & diuus Greg. qui 400. annis illum anteceſſit. & *l. 12. Epiſt. Epiſt. 31. ad Felic.* ſcribit ſe cum ſolis Anglis diſpẽſaſſe vt vltra 2. gradum matrim. inirent, ob recentem eorum conuerſionem ad fidẽ, & Iulius II. qui plus 200. annis præceſſit D. Greg. Ad vltimum dic, eam nõ eſſe præcipuam rationem illius reſtrictionis graduum, ſed quandam conuenientiam eſſe, nec ineptam, aut ridiculã, ſed planè phyſicam (vt bene docet *D. Thom. 4. d. 40. q. vn. a. 4.*) Quia cum homo ex 4. elementis conſtet, colligitur probabiliter vltra quartum gradũ deficere vim eiuſdem ſanguinis à 1. ſtipite tracti. In permixtione enim ſanguinis à patre accepti cum alio extraneo, quæ fit in generatione, vis ignea, quæ ſubtiliſſima eſt, 1. confunditur & perit. 2. vis aëria, 3. vis aquea, 4. terreſtris, quare vltra 3. generationem tota illa vis ſanguinis omnino extincta videtur.

DE IMPEDIMENTO cognationis ſpiritualis.

DISPVTATIO LIV.

Quid ſit cognatio ſpiritualis: ex quibus ſacramentis, & inter quas perſonas conſurgat: & quo iure matrimonium dirimat?

SVMMARIVM.

Explicatur definitio cognationis ſpiritualis, n. 1.
Hæc cognatio eſt ſolo iure Eccleſiaſtico inducta, & habet fundamentum in iure diuino, 2.
Impedit & dirimit matrimonium ſubſequens iure ſolo Eccleſiaſtico, 3.
An impediat vſum, quando ſuperuenit matrimonio? remiſſiuè, 4.
An dirimat ſponſalia præcedentia, 5.
Ex aliis ſacramentis, præter Baptiſmum & Confirmationem, non oritur cognatio, 6.
Quid ex Catechiſmo? Remiſſiuè, 7.
Non extinguitur morte perſonæ, qua mediante contracta eſt, 8.
Inter quas perſonas iure antiquo contrahebatur, 9.
Quid ex iure nouo Tridentini? 10.
An hodie trãsfundatur hæc cognatio in coniugẽ baptizantis vel patrini? 11.
An contrahatur inter maſculum & feminam ſimul effectos patrinos, ita vt nequeant matrimonium inter ſe inire? 12.
Vir & vxor ſimul alieni pueri patrini non priuãtur debiti exactione. n. 13.
An Tridentinum auferens vel reſtringens cognationem loquatur etiam de ante illud decretum contracta? n. 14.
An ſi plures patrini deſignati, ante Tridentinum tangendo puerum cognationem contraxerant, ſit illa nunc ſublata? 15.
An contrahatur cognatio ſpiritualis cum parentibus naturalibus, illegitimis tamen ipſius baptizati vel confirmati: & cum adoptiuis? 16.
An poſſint duo adinuicem eſſe patrini filij alterius, & ſic duplici ex parte cognatione ſpiritali deuinciantur? n. 17.

CVM actum ſit de cognatione carnali, iã de ſpiritua- 1
li differendum eſt. In quo tractatu hunc ordinẽ ſeruabo. Priùs in hac diſputatione agã, ex quibus Sacramentis, & inter quas perſonas oriatur. Deinde in ſequenti,

an

ãn ex ſacramento pœnitentiæ. Mox de qualitate actus requiſiti ex parte patrinorum, & eorum intentione, & an debeat eſſe actus perſonalis ad contrahendam hanc cognationem. Mox de qualitatibus in patrinis requiſitis, vt contrahant. Tandem de qualitate ipſius Baptiſmi, an debeat eſſe ſolemnis, & validus. Cognatio ergo ſpiritualis ſic cõmuniter à Doctoribus definitur. Eſt propinquitas quædam perſonarum ex ſtatuto Eccleſiæ conſurgens propter collationem Baptiſmi, vel Confirmationis, vel ſuſceptionem recipientis hæc ſacramenta. Quæ ex corollariis ſequentibus manifeſta relinquetur.

2 Hinc deducitur 1. cognationem hanc ſpiritualem ex Baptiſmo & Confirmatione ortam, non eſſe ex iure diuino naturali, aut ex diuino poſitiuo, ſed ex ſolo Eccleſiaſtico. Quod affirmat *D.Thom.* ab omnibus receptus 4. *d.*42.*q.*1.*a.*1.*corp.* Et nõ eſſe ex iure naturali cõſtat. Quod hæc ſacramenta nullum in iure naturali fundamentum habeãt, *ſed* ex ſola Chriſti inſtitutione inceperint. Quare cognatio ex ipſis cõſurgens nequit eſſe de iure naturæ. Nec etiam eſt de iure diuino poſitiuo. Quia nullus in ſacra pagina locus inuenitur, vbi de illa mentio fiat. Reſtat ergo, vt ex ſolo iure Eccleſiaſt. ortum habeat. Statuta autem eſt, *c.De eo,& c.Si quis filiaſtrum:* & multis aliis in locis; 30.*q.*1.*c. Veniens*, & in multis aliis textibus, *de cognat.ſpirit.& c.*1*.eod.t.in* 6. Ratio autẽ, cur Eccleſia inſtituerit ex his duobus ſacramentis oriri cognationẽ ſpiritualem, per eorum adminiſtrationem, vel in eis ſuſceptionẽ, optimè redditur à *D.Th.*4.*d.*42.*q.*1.*a.*1.*corp. iunct. a.*2.*ad* 1. Quia ſicut per carnalem generationẽ homo accipit eſſe naturale; ita per hæc ſacramenta recipit eſſe ſpirituale, per modum cuiuſdã ſpiritualis regenerationis ac natiuitatis. Sicut enim in puero eſt duplex natiuitas naturalis, prior in vtero, quãdo *in illo adhuc* debilis formatur: Poſterior, *quando iã roboratus ad ſuſtinenda aliqua vitæ aduerſa, ex vtero in lucem editur. Sic eſt in homine duplex natiuitas ſpiritualis, altera in Baptiſmo, per quã regeneratur tener, & quaſi intra Eccl.* vterũ *fouendus:* altera verò in Cõfirmatione, per quã fortis *effectus in* lucem prodit, vt periculis exponatur. Et in his Sacramentis miniſtrans eſt quaſi pater generans, & ſuſceptor ſiue patrinus eſt quaſi mater, quę nomine Eccleſiæ in ſuo gremio baptizatum & confirmatũ ſuſcipit. Sicut ergo per generationem carnalẽ cõtrahitur cognatio naturalis, ita per generationẽ hãc ſpiritualem in his Sacramentis *factam inſtituit* Eccleſia cognationẽ quãdam *ſpiritualẽ* contrahi. Item vt mentibus hominũ altiùs hæc *natiuitas* imprimeretur. Cùm viderent cognationem ex ea oriri, inſtar cognationis naturalis ex naturali natiuitate promanãtis. Quamuis autem hęc cognatio ſit ex ſolo iure Eccleſiaſtico inducta, negandũ non eſt ei funda*mentũ* aliquod in iure *diuino* poſitiuo. Nã 1.*Pet.*1. appellatur regeneratio per Chriſtũ facta per hæc ſacramẽta.

3 Secundò infertur, iure optimo Eccleſiam inſtituiſſe, vt cognatio ſpiritualis ex duplici hoc Sacramẽto orta impediat ac dirimat ſubſequens matrimonium. Quod expreſsè deciſum eſt *cap.*1*.de cognat.ſpirit.in* 6*.& c. Veniens*, & multis aliis textibus, *de cognat. ſpirit.* & ſupponitur in *Trident.ſeſſ.*24*.de matrim.c.*2. Rationes autem huius ſtatuti ſunt ferè eædem, quas diſp. pręced. n. 3. attulimus ad probandum expediiſſe in quibuſdam conſanguinitatis gradibus interdici ac irritari matrim. Quia recipiẽs ab alio eſſe ſpirituale, debet illi quandam reuerentiam. Atq; ideo baptizantibus tanta olim exhibebatur reuerentia: vt ob eã cauſam zelus eſſet ac contentio inter Chriſtianos, à quo quiſpiã baptizatus eſſet. Vt teſtatur *D.Paul.*1*. Corinth.*3. *Secundo*, quia inde contrahitur quoddam amicitiæ ac *familiaritatis* vinculum. Quare oportuit inter hos cognatos *interdicere* matr. vt cum *extraneis inito dilataretur* in *plures amicitia.* 3. *Quia ſicut* ex generatione carnali, per quam *quis eſſe naturale* accipit, cõſanguinitas orta dirimit matrim. ita *expediens fuit*, vt ſpiritualis cognatio profecta ex *ſpirituali* generatione in eius reuerentiam impediret ac dirimeret coniugiũ inter eas perſonas eo vinculo coniunctas. Quare male *Conradus Lagus in method.iuris, tit.de nuptiis*, dixit prohibitionẽ matrimon. in cognatione ſpirituali ſine cauſa factam eſſe: eamque valere authoritate Eccleſiæ, quantum poſſit. Hæc autem cognatio ſolo iure Eccleſiaſtico obſtat matrim. ineundo. Cum enim ex ſolo illo iure inſtituta ſit (vt n. præc. probaui,) fieri nequit, vt iure naturali aut diuino poſitiuo is effectus ſibi competat. Et ita teſtatur *D.Thom.*4.*d.*42.*q.*1.*a.*1*.corp.* Et eſt ab vniuerſis receptum: teſte *Couar.*4*.decret.*2*.p.cap.*6*.§.*4*.num.*1.

4 Quando autem cognatio ſpiritualis ſuperuenit matrimonio, vt quia alter coniux fuit patrinus alterius in Confirmatione, aut leuauit de ſacro fonte filium alterius, aut communem, certum eſt matrim. præcedens diſſolui non poſſe. An verò, qui in culpa fuit, priuetur facultate exigendi debiti? dicam lib. 10. diſp. 26. & ſequ.

5 At ſi ſola ſponſalia de futuro contracta ſint, diſſoluẽtur per cognationem ſpiritualem ſuperuenientem inter illos, ſicut & per affinitatem. Quia cùm non ſint vinculum indiſſolubile, ſoluentur ſuperueniẽti obſtaculo dirimenti ſubſequens matrimim. Atque ita docent *Hoſt. c.Veniens, in fine, de cognat.ſpirit. Et ibi Ioan. Andr. in fine, Anton. in fin. Anchar. n.*2*. Carain. in fin. Alexand. de Neuo c.*2*.n.*5*. eod.tit. Roſella ve b. Impedimentum, impedimento* 6*.n.*16.

6 Tertio infertur, ex alijs ſacramentis præter Baptiſmũ & Confirmationem, minimè oriri cognationẽ ſpiritualẽ, quæ matrim. aut dirimat, aut impediat. Sic deciditur expreſsè *c.fin. in ſp. de cognat.ſpirit.in* 6. Cuius ratio eſt iuxta *D.Thom.*4.*d.*42.*q.* 1. *ar.* 2. *ad* 8. quia licèt reliqua ſacramenta conferant eſſe ſpirituale gratiæ, at non id efficiunt per modum ſpiritualis regenerationis, ſed per modum alimentationis, vt Euchariſtia, aut ſanationis *ſeu reconciliationis*, vt Pœnitentia.

7 Vtrùm verò ex Catechiſmo contrahatur aliqua cognatio *ſpiritualis:* atq; ea reſtricta aut ſublata per Tridentinum, diximus hoc 7. lib. tota diſp. 10.

8 Quartò infertur, hoc impedimentũ cognationis ſpiritualis eſſe perpetuum, ac proindè non extingui morte perſonæ, qua mediante contracta eſt. Vt in affinitate & reliquis impedimẽtis contingit. Iura enim abſolutè hoc impedimentum ſtatuunt, nec inuenitur textus id limitans, dum ea perſona ſuperſtes eſt. Deinde, quia ſpeciale eſt in cognatione legali tranſuerſæ lineæ, vt ſit impedimentum temporale: quòd iura id ſtatuentia ita explicẽt. Atque ita docent *Supplementum Gabrielis* 4. *d.* 42. *quæſt.* 1. *a.*2*.concl.*5 *Gallego de cognat.ſpirit.cap.*15*.n.*6.

9 Quod ſi quæras, inter quas perſonas cognatio hæc ſpiritualis contrahatur? Diuerſimodè reſpondendũ eſt attento iure antiquo, & attento nouo Tridẽtini. Quia iure antiquo triplex erat cognationis ſpiritualis ſpecies, nimirũ, paternitas, cõpaternitas, & fraternitas. Paternitas inter baptizantem & baptizatũ, & inter confirmantẽ & confirmatum: & ſimiliter inte patrinum baptizati vel confirmati, & baptizatum, vel confirmatum. Compaternitas inter parentes baptizati vel cõfirmati, & baptizãtem vel confirmantem, & patrinos baptiſmi vel confirmationis. Atque ita parentes baptizati vel confirmati, erant compatres baptizantis, vel confirmantis, & patrinorum. Et duplex hæc cognatio transfundebatur à viro in vxorẽ, *c. Martin. de cognat. ſpirit.* ita vt eo ipſo quòd vir baptizaret aut cõfirmaret, (poteſt enim coniugatus fieri Epiſcopus, ſeruatis quibuſdam cõditionibus: vt latè dixi diſp. 41.) vel eſſet patrinus, vxor contrahebat eandẽ cognationis ſpiritualis ſpeciẽ cũ eiſdẽ perſonis: eo quòd ſit vna caro cum viro. Et magna erat cõtrouerſia, an etiam transfunderetur in mulierem fornicariè cognitam. Tandem fraternitas erat inter filios carnales baptizantis vel confirmantis, vel patrinorum, & ipſum confirmatum, vel baptizatum. Itaque baptizatus, vel confirmatus erat confrater filiorum baptizantis, vel confirmantis, & filiorum ipſius patrini, & matrinæ. *Hæc* habẽtur *c. De eo.* 30.

q.1.c.*Veniens,& c.Martinus,de cognat.ſpirit.& c.eod.t.in 6.*

10 Verùm cognatio hæc ſpiritualis partim ablata eſt,& partim reſtricta,per *Tridentin.ſeſſ.21.de matr.ca.2.* Ablata enim omnino eſt fraternitas:& ſic baptizatus, vel cõfirmatus nullam ſpiritualem cognationem contrahit cum filiis baptizantis, vel confirmantis, vel patrinorum. Reſtricta autem eſt paternitas, ne trãsfundatur ad vxorem, nec ſimiliter compaternitas: (vt nu. ſeq.declarabimus.) Et ſimiliter reſtricta eſt compaternitas, vt non cõtrahãtur inter baptizantem, vel confirmantem, & patrinos. Quare hodie duplex ſola eſt huius cognationis ſpiritalis ſpecies,nempe paternitas,& compaternitas. Paternitas contrahitur inter baptizantem cum baptizato,& inter patrinos cum ipſomet baptizato. Et ſimiliter inter confirmantem cum confirmato,& inter patrinos confirmationis cum ipſomet cõfirmato.Compaternitas autem contrahitur inter baptizantem cum patre & matre baptizati,& inter hos parentes carnales baptizati cum patrinis baptiſmi, & ſimiliter inter hos parentes confirmati cum confirmante,& cum patrinis confirmationis. Quod conſtat ex verbis expreſſis dicti decreti Tridentini.Et notant vniuerſi Doctores.

11 Et quamuis poſt dictum Tridentini decretum dubitatum ab aliquibus fuerit:an cognatio ſpiritualis à viro contracta, eo quod aliquem baptizarit, aut tenuerit in baptiſmo vel confirmatione, transfundatur ad vxorem, & è cõtrà,eo quod ſint vna caro.Vt iure antiquo diſpoſitum erat,*cap.Martinus,de cognat.ſpirit.* At Pius V.in quodam proprio motu incipienti, Cùm illius vicem, edito anno 1566.declarauit non transfundi. Quòd Tridentinum expreſſe in eo decreto decidat, cognationem non contrahi ab aliis perſonis, preter ibi numeratas, inter quas non continetur vxor patrini vel baptizantis. Et ita notant *Nauar.ſum.Latin.c.22.n.39. Suarez 3.p.q.67.a.8. col.3.§.Secundo explicat. Matienzo lib.5.recop.tit.1. rubr.gloſſ. 1.n.168.Petr.de Ledeſma de matr.q.56.a.3.fol.490.§.Concluſ. ſit.Veracruz appendice ad Specul.*vbi de cognat ſpirit. *f.75. Palacios 4.d.42.diſp vnic.col.26. verſ.Rurſus vxores, f. 927. Ouandus ibi,q.vn.propoſ.4.Toledo l.7.ſum.c.4.n.5.Enriq.l.12. de matr.c.11.n.2.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matr. *c.51. col.6.Manuel,1.to.ſum.2.edit.c.226.n.1.fine. Barth.à Ledeſma de matrim.dub.46.poſt.2.concluſ.notabili 3.*

12 Hinc infertur,nec cognationem hanc contrahi inter ipſomet patrinos. Quare ſi vir & femina ſint ſimul patrini,poſſunt inter ſe matrimonio iungi.Quia omnes fatentur iure antiquo id impedimentum non oriri inter eos.Nec Trident.voluit cognationem hanc protendere, ſed coarctare.Quare dum *Trid.ſeſſ.24 de matr.c.2.* ſic ait: *Ad ſummum vnus & vna baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum cognatio contrahatur:* non eſt ſenſus illius particulæ,*Inter quos*, vt inter illos patrinos inter ſe hęc cognatio oriatur,ſed inter illos & alias perſonas ibi numeratas,nimirum, baptizatum & ipſius parentes.Et ita docent *Nauar.& Suarez num. præced.allegati, Gallego de cognat.ſpirit.c.9.n.8.Palacios 4.d.42.diſp.vn.col.34. verſ. Vir autem & vxor,fol.631.Lud.Lopez 2.p.inſtructorij, c. 51.de matrim.col.2.& ibi de baptiſmo,cap.62.§. Secundo recolendum eſt. Manuel 1.tom.ſumm.2.edit. c. 226, n.1.notabili 1, Vega 1.tom.ſumm.c.33.caſu 40.*

13 Quare ſi vir & vxor ſimul alienum puerum de ſacro fonte leuent, nullatenus priuantur iure exigendi debiti. Quippe nullam contrahunt inter ſe cognationem. Sic *Palacios,Suarez,Manuel,Vega,n.præced.relati.*

14 Explicuit etiam Pius V.in quodam motu proprio,decretum Tridentini allegatum non ſolùm accipiendum eſſe de cognatione ſpirituali in poſterum contrahenda, ſed etiam de contracta ante illud decretum, vt ſimiliter reſtricta cenſeatur. Quare qui ante prædictum decretũ cognationem ſpiritualem inter ſe cõtraxerant in caſibus ſublatis per illud, poterunt modo abſque diſpenſatione vlla matrimonio iungi. Verbi gratia, filij baptizantis vel patrinorum contraxerunt confraternitatẽ cũ baptizata femina ante decretum Tridentini,vt n.9. diximus) tunc non poterant matrimonio iungi,at poſſunt illi met nunc inire coniugium. Quia Tridentin.auferens cognationem ſpiritualem confraternitatis non ſolum abſtulit in poſterum contrahendam, ſed etiam antea contractã. Et ita obſeruant.*Gallego de cognat.ſpirit.c.7.nu.27. Veracruz appendice ad Speculum,vbi de cognat.ſpirit.in fini fol. 76. Enriquez l.12.de matrim.c.11.n.5.Petr.de Ledeſma de matr.q.56. a.3.col.3.§.Circa iſtud decretum,Manuel 1.tom.ſum.2.edit.cap. 226.n.1.notab.3.Barth.à Ledeſma dub.46.de matr. col. 9.* licet ſub aliquali dubio: quia motum proprium nõ vidit.

An verò ſi plures tetigerant baptizatum ante prædictum Tridentini decretum, ac proinde cognationem ſpiritualem contraxerant,maneant ab illa liberi poſt id decretum?dicam diſput.57.n.finali.

15 Dum autem dicitur in prædicto Tridentino decreto, parentes baptizati vel confirmati contrahere cognationem ſpiritualem cum baptizante vel confirmante,& cũ patrinis,intelligẽdum eſt de patre & matre carnalibus, ſiue legitimis,ſiue illegitimis. Quia ante Tridentinum eam contrahebant. Vt docent *gloſſ.c.1.verb. Et matrem, de cognat.ſpirit.in 6. & ibi Francus n. 4.* At Trident. cognationem hanc cum parentibus contractam nullatenus reſtrinxit.Vt conſtat ex contextu.Et ita ſentiunt *Nauar.& alij,*quos diſput.62.nu.11.referam,qui poſt Tridentinum ſcripſere, & tamen docent eum, qui filium ſuæ concubinæ baptizat,non poſſe eam ducere, ratione cognationis ſpiritualis inter eos ex illo baptiſmo conſurgentis. Quare parentes legales,nimirum,adoptiui ipſius baptizati vel confirmati, nullam prorſus cognationẽ contrahunt cum ea ſacramenta conferentibus, aut cũ patrinis. Quia nec antiquitus eam contrahebant: & textus loquens de parentibus eſt intelligendus de naturalibus, vt pote qui ſoli veri parentes ſunt.Ita *Gallego de cognat.ſpirit.c.7.nu.12.*

Tandem poſſunt duo ad inuicem eſſe patrini, alter 16 alterius filij, & rurſus hic filij eius, qui ſuum filium de fonte leuauit. Cùm nullus ſit textus id interdicens. Sic *Abbas c.Super eo n.2.de cognat.ſpirit. & ibi Alexand. de Neuo n.2.Prapoſ.n.1.nota.1.Angel.Matr.3.imped. 7. nu.18. Emm. Sa ſum.verb.Matrim.* vbi de impedim. dirim. *num. 5. verſ. Poteſt quis.* Quare tunc duplex inter parentes compaternitas orietur,ratione vtriuſque filij. Vt tradunt *Abbas, Alexander de Neuo,Prapoſ.ibidem.*

DISPVTATIO LV.

Vtrùm per Sacramẽtum Pœnitentiæ contrahatur aliquod cognationis vinculum, ratione cuius ſit ſpecialis luxuriæ circunſtantia neceſſariò fatenda, accedere ad confeſſionis filiam?

SVMMARIVM.

Quando confeſſio vt medium ſumitur, quia femina ſolicitatur in confeſſione,eſt ſacrilegium fatendum,n.1.

Quid,quando longo tempore tranſacto? Refertur duplex ſent. nu.2.& 3.

Proponitur ſententia Auctoris,n.4.

Satisfit argumentis,n.5.

IN diſputatione hac, abſque controuerſia eſt, immane 1 eſſe ſacrilegium,ac mutans luxuriæ ſpeciem, quando confeſſionis ſacramentum acciperetur, vt medium ad hoc peccatum perpetrandũ. Vt ſi Sacerdos in ipſa confeſſione ſolicitaret pœnitentem. Eſt enim grauis iniuria irrogata ſacramento, ac proinde habet ſpecialem ſacrilegij malitiam. Quare iure optimo de hoc crimine cognoſcunt hodie Fidei Inquiſitores.

At difficultas eſt, quando non accipitur confeſſio vt 2 medium, ſed vt multo tranſacto tempore Sacerdos rem habet cum femina, cuius aliquando cõfeſſionẽ excepit: an hęc circũſtãtia ſit neceſſariò fatẽda. Qua in re duplex eſt ſent.I.negat.Quoniã ex pœnitentiæ ſacramẽto nulla cognatio contrahitur. Vt conſtat ex *c. fin.in fin. de cognat. ſpirit.*

ſpirit.in 6. vbi poſtquam deciſum eſt cognationem hanc oriri ex baptiſmo & confirmatione, ſic dicitur: *Ex datione verò aliorum ſacramentorum cognatio ſpiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel diſſoluat.* Ergo non eſt cur accedere ad filiam confeſſionis ſit circumſtantia neceſſario fatenda. Et confirm. quia non reperitur in toto iure canonico deciſum, cognationem aliquam aut vinculum aliquod ſpeciale ex confeſſione oriri, vnde conſurgat ſpecialis hæc luxuriæ circumſtantia. 2. quia ſecluſa cognatione ſpirituali, quæ iure Eccleſiaſt. oritur ex baptiſmo vel confirmatione, non eſſet ſpecialis circumſtantia fornicari baptizantem, vel confirmantem, vel ſuſceptorem, cùm à ſe baptizata, confirmata, vel ſuſcepta in his ſacramentis. Cùm ergo talis cognatio non naſcatur ex confeſſione, ſimiliter non erit ſpecialis circumſtantia. 3. quia hoc peccatum non eſt inceſtus, vt conſtat: non enim eſt acceſſus ad cognatam: nec ſacrilegium. Quia iniuria non infertur ſacramento. Cũ illud non ſumatur vt medium ad hoc peccatum: atque ſacramentum iam trãſierit. Nec poteſt dici eſſe circumſtantiam notabiliter aggrauantem, quamuis ſpeciem non mutet. Quia ſublata dicta cognatione, nõ eſt cur notabiliter aggrauet. 4. quia ſi Sacerdos incitet ad alia peccata ſimul perpetranda illũ, cuius confeſſionẽ aliquando audiuit, vt ad ſimul vindicandam iniuriam, furandum, nemo dicet conſurgere circumſtantiam neceſſario fatendam, ex eo quod eius confeſſionem audierit. Tandem, quia *Bernardus Diaz in pract. can. in noua edit c.82. n.3.* ait hoc peccatum eſſe multo leuius inceſtu cum cognata ſpirituali. Non ergo continet circumſtantiam neceſſario fatendam. Et ita tenet *Emm. Sa ſum. verb. Confeſſio, nu.26.* Et *Petrus de Ledeſm. de matrim. q.56. a.2. dub. vlt. col antepenult. & ſum. de ſacram.* vbi de Sacram. Pœnitentiæ, *c.19. fol.631. §. Digo lo ſecundo,* aſſerit vtramque ſententiam eſſe valde probabilem, & à viris doctiſſimis ſuſtineri, ac ipſe neutram definit.

3 *II. Sent.* ſuſtinet eam circumſtantiam eſſe neceſſariò confeſſione detegendã. Ducitur ex *c. Omnis 30. q. 1.* quod eſt ex Symmacho Papa, vbi hæc ait: *Omnes quos in pœnitentia accepimus, ita filij noſtri ſunt, vt in baptiſmate ſuſcepti.* Ex quibus verbis colligit idem Pontifex ibi, Sacerdotem non debere fornicari cum muliere ſibi confitenti: & ſic concludit: *Quapropter hoc ſcelus ſi quis perpetrauerit, non ſolum dignitatis honorem amittat, verum etiam vſque ad exitum vitæ ſuæ iugi pœnitentiæ ſe ſubdat.* Et *Cœleſtinus Pontif.* relatus *c. Si quis Sacerdos 30. q. 1.* ſic ait: *Si quis ſacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit, ſciat ſe graue adulterium commiſiſſe.* Et *cap. fin. 30. q. 1.* idem Pontifex ſic inquit: *Non debet Epiſcopus aut presbyter commiſceri cũ mulieribus, quæ ei ſua fuerint peccata cõfeſſa. Si fortè (quod abſit) hoc contigerit, ſic pœniteat quomodò de filia ſpirituali, Epiſcopus quindecim annos, presbyter duodecim, & deponatur.* Quare per *d. c. Omnes,* aſſerunt *Domin. c. fin. n.3. in fin. de cognat. ſpirit. in 6. Et ibi Francus in fine, Palud 4. d. 42. q. 1. a. 1 concluſ. 2. n.7. & ibi Suppl. Gabr. q.1. a.2. concluſ. 1.* oriri ex ſacramento pœnitentiæ cognationem ſpiritualem, non tamen ad effectum impediendi matrimon. Quare cautè *eo c. fin.* non dicitur ſimpliciter non oriri cognationem, ſed cum addito, nimirum, ad effectum impediendi matrimonij. Atque *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. a. 2. ad 8. & Turrecr. 30. q. 1. in ſum. a. 2. n. 4.* dicunt contrahi quoddam fœdus ſimile cognationi ſpirituali: & inductam eſſe prohibitionem peccandi cum filia ſpirituali confeſſionis, vt tollatur peccandi occaſio, quæ conſurgeret ex nimia familiaritate, quæ eſt inter confeſſarium & pœnitentem, in manifeſtandis peccatis, & aperiendo corde. Si ergo eſt ſpecialis prohibitio in iure humano in textibus allegatis inducta, ob ſpecialem ſacramenti reuerentiam, in quo cõtrahitur quædam familiaritas, & cor aperitur confeſſori, ipſique eſt debita quædam reuerentia, & ſubiectio: peccatum fornicationis, admiſſum contra hanc ſpecialem prohibitionem in ſacramẽti reuerentiam ſtatutam, habebit iure Eccleſiaſt. ſpecificam ſacrilegij malitiam neceſſariò fatendam. Sicut quòd Eccleſia ſpecialiter interdixerit vinctum de loco ſacro extrahi, aut ibi peccata carnis cõmitti: habent ſpecialem hæc ſacrilegij circumſtantiam neceſſario fatendam. Inſuper erit quodammodo inceſtus ratione illius cognationis contractæ. Et confirm. quia ob hanc rationem *D. Th. Palud. Turrecr. Supplementum Gabrielis ibid. Viguer. lib. inſtitut. c.16. §.7. verſ. 9. impedimento 8. fin Gallego de cognat. ſpirituali, c.10. n.13.* dicunt eſſe tam graue nefas accedere ad filiam confeſſionis, ſicut ad filiam baptiſmi. At hic acceſſus habet ſecundùm omnes circumſtantiam ſpecificam fatendam. Et addit *Gallego* eſſe inceſtum cum ſacrilegio. Et *Alexand. de Neuo, c. fin. in fine. de cognat. ſpirit.* ait maius peccatum eſſe hunc acceſſum adulterio. Et *Sotus 4. d.42. q.1. a. 2. col. 3. verſ. Quod ſi canonem,* quamuis dicat peccatum hoc non eſſe inceſtum, ait tamen eſſe graue ſacrilegium. Præterea, quia *Nauar. lib. 5. conſ. t. de hæreticis, in 1. edit. conſ. 1. n.6. in 2. conſil. 2. n. 6.* vocat ſcelus hoc inceſtum: & concordat cum *Simancas in ſuis inſtitut. t. 40. n.15.* dicens hunc ſacerdotem deponendum eſſe, ac grauiter plectendum, non tamen per Inquiſitores, ſed per Ordinarium. Tandem, quia eſto negetur eam circumſtãtiam mutare ſpeciẽ, at negari nequit notabiliter aggrauare. Cum ſit contra reuerentiam ſacramento debitam: tollitur enim reuerentia, quam filij ſpirituales debent adhibere confeſſori, & eſt contra ſecuritatem, quæ debet eſſe in illo arcano iudicio, ac inde arceantur homines à confeſſione. Quare omnes Doctores allegati ſunt expreſſe huius ſententiæ. Et in propriis terminis docent eſſe circumſtantiam neceſſariò fatendam, *Tabiena verb. Circumſtantia, fine. & ibi Armilla nu. 12. Viualdus Candelabro ſacrament. 1. p.* vbi de confeſſione, *n.50. Lud. Lopez 1. p. inſtructorij. c.35. col.4. §. Secundo reſpondendo. Bart. à Ledeſma de ſacramento pœnitentiæ,* vbi de confeſſione, *dub. 10. col. penultim.* addens eſſe ſpeciale peccatum, quod ad inceſtum vel ſacrilegium reducitur: & quamuis ea circumſtantia non mutaret ſpeciem eſſe illam neceſſario fatendam. Et *Manuel, 1. tom. ſum. 2. edit. c. 209. num. 1. & Vega 1. tom. ſum. c. 55. caſu 19.* aiunt circumſtantiam hanc notabiliter aggrauare, ac proinde neceſſariò detegendam eſſe in confeſſione: iuxta ſententiam docentem circumſtantias notabiliter aggrauantes eſſe neceſſario fatendas. Et *Enriq. lib.12. de matrim. c. 11. n. 1.* ait circumſtantiam hanc multum grauare. Et denique multi viri doctiſſimi neoterici huius ſunt ſententiæ.

Fateor mihi omnino placere hanc poſteriorem ſententiam. Et ita cenſeo, circumſtantiam hanc eſſe neceſſario fatendam, non ſolum tanquam notabiliter aggrauantem, ſed quia mutat ſpeciem, & eſt ſpeciale ſacrilegium ratione ſpecialis prohibitionis Eccleſiæ, & quodammodo inceſtus ratione vinculi ſimilis cognationi ex eo ſacramento contracti. Vt numer. præcedenti probaui, & ſentiunt ferè omnes ibi citati: vt eos referens annotaui. 4

Ad argum. n. 2. propoſita reſpondetur. Ad 1. & confirmationem conſtat ex dictis numer. 3. vbi textus attuli, ex quibus probatur, aliquam cognationem ſpiritualem contrahi, non tamen obſtantem matrimonio. Et eſto ea non contraheretur, ſufficeret (vt ibi probaui) ſpecialiter hoc prohiberi in reuerentiam ſacramenti. Ad 2. conſtat ſimiliter ex dictis. Nam etiam ex pœnitentia oritur quædam cognatio. Et eſto non oriretur, eſt diſcrimen, quod cum filia baptiſmi vel confirmationis non ſit ſpecialiter prohibita copula, niſi in quantum ex eis ſacramentis iure ſtatutum eſt cognationem oriri: at in noſtro caſu eſt ſpecialiter interdicta ob ſacramenti reuerentiam. Ad 3. conſtat ex dictis. Ad 4. dic *eſſe latam* differentiam: quia alia peccata non opponuntur reuerentiæ debitæ ſacramento ac confeſſori, nec ſpeciali prohibitione interdicuntur. Ad vltimum dic, eſto ea doctrina admittatur, non *inde probari circumſtantiam* hanc non eſſe confitendam: *ſed non eſſe tantæ* malitiæ, ac coitum cum cognata *ſpirituali.* 5

DISPVTATIO LVI.

Quis actus in patrinis deſideretur, vt cognationem hanc ſpiritualem in Baptiſmo & Confirmatione contrahant.

SVMMARIVM.

Non ſufficit ad hanc cognationem reſponſio patrinorum, niſi confirmatum aut baptizatum teneant, dum hæc ſacramenta ſuſcipiuntur, aut hunc de ſacro fonte leuent, n. 1.

Nec ſatis eſt, puerum ante baptiſmum in ſacro fonte tenere, 2.

Deſideratur tenere in ipſo baptiſmo, aut immediatè de manibus baptizantis ſuſcipere, 3.

An ſatis ſit quicunque tactus, dum baptizatur puer, vel de ſacro fonte leuatur? 4.

An ſufficiat aſſiſtere tunc tanquam ſuſceptorem abſque tactu? 5.

An neceſſe ſit puerum immediatè tangere? 6.

An deſideretur reſponſio patrinorum ad cognationem hanc contrahendam? Refertur triplex ſententia, n. 7. 8. 9.

Proponitur ſententia Auctoris, 10.

Soluuntur argumenta, n. 11.

1 CONSTAT igitur inter DD. quos n. 7. & triplici ſequenti referam, deſiderari vt patrini cognationem hanc ſpiritualem contrahant, vt baptizatum aut confirmatum teneant, dum hæc ſacramenta conferuntur, nempe dum aqua infunditur puero in baptiſmo, vel in confirmatione, dum ab Epiſcopo chriſmate vngitur, in quibus horum ſacramentorum ſubſtantia conſiſtit: aut ſtatim ac puer in ſacro fonte baptizatur; ipſum de ſacro fonte leuent. Nam teſte *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3.* in aliquibus locis Baptiſmus celebratur per aquę infuſionem, ſuſtētantibus patrinis puerum, in aliis autem tenet puerum baptizans, & ſtatim tradit patrinis. Conueniũt igitur DD. non ſatis eſſe ad hanc cognationem, vt patrini reſpondeant in catechiſmo pro baptizando: ſed deſiderari tentionem dum baptizatur, vel ſtatim de ſacro fonte ſuſceptionem. Quia textus hanc cognationem ſtatuentes vtruntur his verbis, Suſcipit, accipit, tenet, leuat, tangit. Vt conſtat *ex primis 5. capitibus, & c. Omnes 30. q. 1. & c. 1. 2. 3. & c. Poſt ſuſceptum 30. q. 3. & ex c Si quis vnus 30. q. 4.* Et ex *c. 2.* ibi: *De ſacro fonte ſuſceperit.* Et *cap. Martinus,* ibi: *Filium de ſacro fonte ſuſcepit.* Et ex *c. Veniens, de cognat. ſpirit.* Et ex *c. 1.* ibi: *Qui eum ſuſcepit.* Et ex *c. fin.* ibi: *Ad ſuſcipiendum de baptiſmo, de cogn. ſpirit. in 6.* Et ex *Trident. ſeſſ. 24. de matr. c. 2.* ibi: *Baptizatum de baptiſmo ſuſcipiãt.* Et paulo inferiùs, *Quod ſi alij, vlt a deſignatos, baptizatum tetigerint.*

2 Hinc deducitur, non ſatis eſſe catechumenum tenere ſuper fontem ante baptiſmum. Quia hæc cognatio non contrahitur niſi ex ipſo baptiſmi ſacramento, quod nondum eſt. Ita docent *Sotus 4. d. 4. q. vn. a. 5. col. penult. Barth. à Ledeſ. de baptiſmo, dub. 11. ad fin.*

3 Nec quicunque leuantes de ſacro fonte cognationem hanc contrahunt, ſed qui primùm ſuſcipiunt puerum de baptizantis manibus, vbi primùm baptizatus eſt. Quare accipientes de manibus ſuſceptoris non contrahũt. Quia hi nõ dicuntur leuare de ſacro fonte, ſed ex manibus leuantis ſuſcipere. Atque ita docent *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. q. 146. nu. 386. & 387. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. col. 5. Viguerius lib. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 8. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 46. col. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 51. col. 4. Enriquez li. 12. de matr. c. 11. n. 3. Vega 1. tom. ſum. c. 33. caſu 41. fine. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 56. a. 3. col. antepen.* vbi refert decretum congregationis Cardinalium, qui cenſuerunt exiſtente conſuetudine in Epiſcopatu Abulenſi, vt commater non tangat infantem, donec compater leuarit de ſacro fonte, & commatri tradat, commatrem non fieri cognatam ſpiritualem infantis: eo quod non leuarit ipſum immediatè.

4 Nec ſimiliter ſatis eſt quicunque tactus momentaneus digito vel manu; ſed exigitur patrinos ſic infantem tangere, vt verè teneant, vel leuent ex ſacro fonte. Hoc enim ſolum eſt verè eſſe ſuſceptorem. Ita *Sotus, Gaeta, Lud. Lopez, n. præced. allegati.*

5 Diſplicet verò quod aliqui ſentiunt, nimirum, dum adultus baptizatur, vel confirmatur, non opus eſſe contactu, ſed ſufficere aſſiſtentiam patrini quaſi in ſuam curam ſuſcipientis. Ducuntur, quod tentio illa cæremonia ſit, atque adultus per ſe ſtare poſſit. Ita docent *Sotus & Lud. Lopez n. 3. allegati. Emm. Sa ſum. verb. Matr.* vbi de impedimentis dirimentib *numer 5. verſ. Sufficit.* Sed diſplicet. Quod contactus ſit cæremonia neceſſaria ad contrahendam hanc cognationem; vt clare ſignificant textus n. 1. allegati. Et docent omnes DD. quos n. 6. & tribus ſeq. referam. Et *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 226. n. 1.* refert Cardinales declaraſſe eſſe neceſſarium contactum. Et *Cardin. c. Veniens, n. 2. de cognat. ſpirit. & ibi Præpoſ. n. 2. q. 2.* docent non ſatis eſſe aſſiſtere patrinos, ac leuationi de ſacro fonte cõniuere, niſi ipſimet leuent. Et *Veracruz 1. p. Speculi, a. 56. concl. 7. & Enriquez lib. 12. de matrim. c. 11. nu. 3.* dicunt non contrahi cognationem à patrinis deſignatis & aſsiſtentibus, niſi puerum tangant. Præterea, quia nil refert, baptizatus aut cõfirmatus, infans ſit, quid in propriis pedibus ſubſiſtere nequit, an adultus, qui per ſe ſtare valeat. Nam cæremonia *ſuſceptionis* ac *ſuſtentationis patrini*, inducta non eſt ab Eccleſia ad ſupplendam *corporis imbecillitatem*, ſed ad ſignificandam infantiam & imbecillitatem ſpiritualem, quaſi in fide enim imbecillis, confirmãdus indiget aliquo ſe ſuſtentante. Vt docet *D. Th. 3. p. q. 72. a. 30. corp.* vnde *in ſolut. ad 1.* dicit nil referre, ſi confirmandus ſit corpore adultus, quia nondum eſt ſpiritualiter adultus. Si ergo hæc cæremonia non ſeruetur à patrinis, tenendo baptizatum vel confirmatum, vel illum de ſacro fonte ſuſcipiendo, non obibunt patrinorum munus modo ab Eccleſia inſtituto: ac proinde nec veri ſuſceptores erunt, nec ſpiritualem cognationem ex eo munere conſurgentem contrahent.

6 *Non tamen deſideratur, vt patrini immediatè puerum tangant: ſed ſatis eſt, quamuis veſtibus contectus ſit. Quia illud eſt verè tangere ac tenere.* Ita docent *Supplementum Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 1. col. 2. verſ. dicitur ex datione. Angelus verb. Matr. 3. impedim. 7. n. 13. Sylu. Matr. 8. q. 7. dict. 13. Roſella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 23. Et ibi Tabiena imped. 5. n. vlt. Armilla verb. Matrimonium, n. 12. Viguer. lib. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 8. Veracruz 1. p. Speculi, a. 56. in corollario, quod infere ex 7. concluſ.* Immo eadem ratione idem dicendum eſt, ſi puerum patrini teneant in quodam linteo. Ita *Archid. c. fin. 30. q. 4. n. 3. & ibi Bellamera n. 2. Idem Archid. c. finali in fi. de cognat. ſpirit. in 6. & ibi Ioan. Andr. n. vn. Anchar. n. 1. Domin. n. 5. Franc. n. 2. Turrecr. c. Quod autem, n. 2. 30. q. 4. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 3. Cardin. c. Veniens, n. 2. de cognat. ſpirit. & ibi* Alexan. *de Neuo n. 7. Præpoſitus n. 4. q. 4. Roſella & Syluest. proxime allegati. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. col. 5. & ibi Guil. Borillong. q. vn. a. 3. initio. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 46. col. 4. §. Annotare oportet. Emm. Sa ſumm. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentib. *n. 5. verſ. Sufficit.* Et eadem ratione ſufficeret puerum in diſco tenere. Quod bene docent *Sotus. Barth. à Ledeſma. Emm. Sa ibid. Viuald. candelabr. ſacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 159. Vega 1. tom. ſum. c. 33. caſu 44. Lud. Lopez 2. 2. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 51. col. 4.*

7 Difficultas autem eò pertinet, an ſola illa ſuſceptio baptizati in ipſo baptiſmo, aut leuatio de ſacro fonte ſufficiat ad contrahendam hanc cognat. ſpiritualem: an potiùs ſimul neceſſaria ſit patrinorum pro puero reſponſio, dũ Catechiſmus fit? Qua in re quatuor ſunt ſentent. Prima docet ita neceſſariam eſſe eam reſponſionem verbis expreſſam, vt non ſufficiat ſignis. Ducitur ex *c. Prima igitur, de conſecr. d. 4.* quod eſt ex D. Auguſt. iuncta *glo. verb. Cautione,* & ex *c. Vos ante omnia, de cõſecr. d. 4.* quod eſt ex D. Aug. Ex quibus conſtat. patrinos fideiubere pro paruulis. Vt autem ſint fideiuſſores, verba ſunt neceſſaria, *l. 1. ff. de verb. oblig. l. Blanditus, C. de fideiuſ.* Secundò, quia patrini tenentur reſpõdere, ac fidẽ profiteri pro paruulo, *d. c. Vos ante omnia, & c. Paruuli, el 1. de conſecr. d. 4. quod eſt ex D.* Iſidoro. Ergo ea reſpõſione ore expreſſa deficienti, non erunt veri patrini, nec ſubinde contrahẽt hanc cognationem. Et hanc ſententiam forte eſſe verã docent *Hoſt. ſum. t. de matrim. §.*

Qualiter

*Qualiter contrahatur.n.*11*.verſ.Sed contra.Archid.d.c.Paruuli, n.vn.& ibi Bellamera ſtatim in princ.*Et tenent *Francus c.*1*.in princ.n.*2*.de cognat.ſpirit.in* 6*.Brunellus de Sponſalibus,concl,*20*. n.*19*.Lancelotus Gaulial.l.*1*.in princ.ff.de verb. oblig.* Vnde inferuent *Hoſtienſ.*Archid,*Franchus, Brunellus*, mutum incapacem eſſe huius cognationis ſpiritualis, quæ ex baptiſmo oritur, ac obeundi muneris patrini in illo.

8 II.Sent.fatetur, eam reſponſionem eſſe neceſſariam: at dicit non exigi verbis expreſſam, ſed ſatis eſſe ſignis reſponderi. Ita docent *Dominic.cap.*1*.in princ.n.*12*.de cognat. ſpirit.in* 6*. Alexand.de Neuo c.Contracto,in fine, & ibi Præpoſ. in fine,de cogn.ſpir.Gaeta repet.c.Ad limina,* 30*.q.*1*. §.*4*.q.*147*. num.*388*.*389.

9 III.Sent.diſtinguit, dicens, ſi baptizatus ſit adultus, ac pro ſe reſpondeat, non eſſe patrinorum reſponſionem neceſſariam: ſecus vbi eſt infans. Ita *Henric.c.Veniens,nu.*5*. de cognat.ſpirit.Alciat.l.*1*.in fine principij.ff.de verb.oblig.Montaluus l.*4*.ſine.tit.*7*.p.*4.

10 IV.ac veriſſima ſent. docet, per ſolam ſuſceptionem contrahi, & nullatenus ad id reſponſionem patrinorum deſiderari. Prob.ex *c.*1*.de cognat.ſpirit.in* 6. vbi ter ſola ſuſceptio ponderatur, ac dicitur contrahi cognationem ſpiritualem. Atque omnia iura n.1.relata, mētionem facientia de hac cognatione ſpirituali, ſolius ſuſceptionis meminere. 2. quia reſponſio patrinorũ pro baptizato ad Catechiſmum ſpectat, in quo hæc cognatio minimè cōtrahitur: at in Baptiſmo, vbi contrahitur, nulla eſt interrogatio nec reſponſio. Tandem, quia *c.*2*.de cogn.ſpirit.in* 6*. & in Trident.ſeſſ.*24*.de matrim. c.*2. parificantur cognationes ortæ ex Baptiſmo & Confirmatione. At in hac contrahenda nulla patrinorum verba ſunt de eſſentia. Ergo nec in illa. Et ideo hanc ſent.ſuſtinent ex Iuriſperitis *Archid.c.*1*.n.*4*.verſ.Et eadem cognat.ſpirit.in* 6*.Et ibi Ioan. Andr. n.*2*.Anchar.n.*3*.idem Anchar.cap.Martinus,n.*4*. de cogn.ſpir. Dominicus conſ.*150 *n.vn Albericus in ſuo dictionario, litera I. verb.Impedimentum* 6*.verſ.An filij duorum compatrum Aſtenſis* 2*.p.ſummæ,l.*8*.t.*18*.a. vn. fine Ioan.de Friburgo in ſum. confeſſorum,l.*4*.t.*7*.q.*22*.Monaldus ſumma*, vbi de matrim. *tractatu de cognat.ſpirit.de fraternitate,Roſella verb. Impedimentũ, imped.*6*.n.*21*.Et ibi Supplem.ſum.Piſanæ imped.*6*.n.*12*.Tabien. ibi,Imped.*5*.n.vlt.Angel.verb.Matrim.* 3*.ibi imped.*7*.nu.*12*. Syluest.verb.Matrim.*8*.q.*7*.dicto* 13*.Armilla verb. Matrim.nu.* 12*.Nauar.ſum.Hiſpana,c.*22*.n.*38*.Couar.*4*. decret.*2*. c.*6*.§.*4*. nu.*7*.Ant.Cucus, lib.*5*. inſtitut.maior.t.*14*.*2*.*12*.Mantienzo lib.*5*.recop.t.*1*.rubr.gloſſ.*1*.n.*168*. Gallego de cognat.ſpirit. c.*12*. n.*2*.&* 5. Et ex Theologis, *Palud.* 4*.d.*42*.q.*1*.art.*1*.cōcl.*1*.n.*6*, &* 10*.Et ibi Nicolaus de Orbellis, q.*1*.§.*3*.D.Ant.*3*.p.t.*1*.c.*15*. §.*3*.Sotus* 4*.d.*4*.q.vn.a.*5*.col.penult.& d.* 42*. q.*1*.a.*2*.col.*5*.Ledeſm.*2*.p.*4*.q.*58*.a.*2*.ad fin.Veracruz* 1*.p.Speculi,a.*56*. concl.*8*. Enriquez l.*12*.de matrim.c.*11*.n.*3*.Barth.a Ledeſma de Baptiſmo,dub.*11*.ad finem: & de matrim.dubio* 46*.columna* 3*.notabili* 3*.Lud.Lop.*2*.p.inſtructorij,de matrim.c.*51*.columna* 4*,Petrus de Ledeſma ſumma ſacrament.*vbi de Baptiſmo, *c.vlt. concl.*4*. Vega* 1*.to.ſum.c.*33*. caſu* 42*.Viuald.candel.ſacram.*1*.p.* vbi de matrim.*n.*162.

11 Ad arg.n.7.propoſita reſp. in illis textibus ſermonem eſſe de patrino Catechiſmi, in quo fiunt interrogationes, & nomine infantis reſpondet patrinus. At in Baptiſmo, in quo ſpiritualis cognatio dirimens matrimonium contrahitur, nulla eſt interrogatio nec reſponſio.

DISPVTATIO LVII.

An cùm plures duobus baptizatum vel confirmatum tangunt, vel illum de ſacro fonte leuant vniuerſi illi cognationem hanc ſpiritualem contrahant?

SVMMARIVM.

*An attento iure antiquo culpa eſſet & qualis, plures vno adhiberi patrinos in Baptiſmo vel Confirmatione? n.*1.

*An integrum erat Epiſcopo in hoc diſpenſare? n.*2.

*An eodem iure attento omnes tangentes contraherent cognationem? n.*3.

*Attento Tridentino poſſunt ſoli duo diuerſi ſexus, non tamen eiuſdem ſexus adhiberi patrini in Baptiſmo, n.*4.

*An poſſint vir & vxor ſimul eſſe patrini? n.*5.

*An ſit mortale plures duobus patrinos, aut duos eiuſdem ſexus eſſe? n.*6.

*An poſſit poſt Tridentinum Epiſcopus in hoc diſpenſare? n.*7.

*An poſt Tridentinum omnes tangentes baptizatum cognationem contrahant? n.*8.

*An idem omnino circa numerum patrinorum, & cognationem contrahendam, cenſeatur diſpoſitum in Tridentino circa Confirmationem? n.*9.

*Quot difficultates ſuboriantur circa hanc cognationem poſt Trident. n.*10.

*An quando nulli patrini deſignantur, omnes ſuſcipientes contrahant cognationem? Refertur quædam ſent. n.*11.

*Proponitur ſentent. Auctoris? n.*12.

*An vbi plures duobus deſignantur, vel duo eiuſdem ſexus, & admittuntur à parocho, contrahant cognationem? Refertur quædam ſententia? n.*13.

*Proponitur ſent. Auctoris? n.*14.

*Quid, ſi non omnes illi admittantur à parocho, ſed duo diuerſi ſexus, at omnes tangunt? n.*15.

*Quid, quando parentes deſignarunt patrinos, at parochus non præmiſit diligentiam inquirendi, qui ſint deſignati, & ſuſcipere ſoli deſignati, vel alij plures? n.*16.

*Quid, quando parentes duos deſignarunt, parochus autem plures admiſit, & omnes ſuſcipere, vel ſoli à parocho admiſſi vltra parentum voluntatem? n.*17.

*Quid, quando neutrum ex deſignatis, aut vnum ſolum admiſit parochus, & ambo ſuſcepere? n.*18.

*Quid, quando parentes neminem deſignarunt, at parochus deſignauit? n.*19.

*Quid, quando patrini legitimè deſignati non tetigere, at quidam alius non deſignatus tetigit? n.*20.

*Quid, ſi ante Tridentinum plures patrini deſignati tetigerant, ac proinde contraxerant cognationem: an ea cognatio ceſſarit poſt Tridentinum, ac proinde poſſint illi matrimonio iungi? n.*21

IN hac diſp.præmittam, quæ iure antiquo ſtatuta ſunt: 1
& inde gradum faciam ad nouo Tridentini iure præſcripta. Præmittendum igitur eſt, iure antiquo præſcriptum eſſe, ne plures patrini in Baptiſmo vel Confirmatione adhibeantur: ſed vnus ſolus, ſiue vir, ſiue femina. Vt cōſtat ex *c.Nō plures,* quod eſt Leonis Pontif. *de conſecr. d.*4*.& c.fin.de cogn.ſpir.in* 6. Quare vbi id præceptũ nō erat conſuetudine abolitum, nonnulla culpa erat illud tranſgredi, duos aut plures adhibendo patrinos. Quippe violabatur præceptum iuſtum, eaque ratione inductum, ne cognatio ſpiritualis matrim. dirimens inter tot perſonas oriretur. Deinde, quia cum munus ſuſceptoris ſit baptizatum inſtruere, *c.Vos ante omnia, de conſecrat.d.*4. oportuit vnum ſolum ſuſceptorem adhiberi, ne multis inſtructoribus exiſtentibus, altero in alterum reiiciente hoc onus inſtruendi, penitus negligeretur. Vulgare enim prouerbium dictitat, vbi eſt multitudo, ibi eſſe confuſionem. Præterea, quia cognatio ſpiritualis naturalem imitatur, in qua eſt vnus pater. Atque ideo culpam eſſe, vbi cōſuetudo non excuſabat, aſſerunt *Additio ad gloſſ. cap. fin.verb. Contrahitur,de cogn.ſpirit.in* 6*.& ibi Ioan.Andr.ad fin.Domin. ad fin.Anchar.n.*1*.Francus n.*2*.Archid.ſtatim in princ. & c. fin.* 30*.qu.*4*.ſtatim in princ.& ibi Bellamera ſtatim in princ. Sotus* 4*.d.*42*.qu.*1*.a.*2*.col.*5*.Roſella verb.Impedimentum, imped.*6*.n.*4*.Syluest.verb.Matrim.*8*.q.*7*.dicto* 11. Hanc autem culpam ſolum venialem eſſe eò quod non tanti momenti ſit prohibitio hæc non immeritò teſtantur *Additio ad gloſſ. Ioan. Andr.Domin.Anchar.Roſella, Sotus proximè allegati.* Immo id multis in locis conſuetudine non ſeruari affirmant ferè omnes Doctores allegati.

Vtrum autem poſſet Epiſc.diſpenſare, vt plures adhi- 2
berentur patrini, non conſtabat inter Auctores. Quidam enim aſſerebant. Eo quod non reperiatur ſpecialiter prohibita diſpenſatio. Sic *Francus & Syluest.n.præced.relati. Angel.verb.Matrim.*3*.imped.*7*.n.*19*.Tabien.verb.Impediment. imped.*5*.n.*3*.qu.*2*.concl.*6*.D.Anton.*3*.p.t.*1*.c.*15*.§.*3*.Ledeſma* 2*. p.*4*.qu.*58*.a.*2*.col.penult,verſ.Ad quod dico.Gaeta repet.c. ad limina.* 30*.qu.*1*.§.*4*.qu.*140*.n.*378*. Præpoſitus relato Zocho,ca. Veniens, in fine de cogn.ſpirit.* vbi de ratione conſuetudinis tuetur. Alij verò negant. Quod iure interdictum ſit, nec reperiatur conceſſa Epiſcopis diſpenſatio. Ita *Alexand.de Neuo c. Contracto, n.*16*.de cogn.ſpirit.* Vtra harum opinionũ placeat, dicam n.7.

2. Præmittendum eſt, attentò iure antiquo, quotquot 3

baptizatum vel confirmatum tãgebant, dum hæc ſacramenta miniſtrabantur, quamuis præcepti huius trangeſſores eſſent, contraxiſſe cognationem ſpiritualem hanc impedientem ac dirimentem ſubſequens matrim. Vt expreſsè deciditur *c.finali de cognat ſpirit.in 6.*

4 Nouiſſimè autem Tridentini decretò *ſeſſ. 24. de matrim. c.2.* vtrumque correctum eſt. Nam 1. ibi permittitur, vt poſſint ad ſummũ eſſe duo patrini, vir ſcilicet & mulier, ibi. *S. Synodus ſtatuit, vt vnus tantum, ſiue vir, ſiue mulier, iuxta ſacrorum canonum ſtatuta, vel ad ſummum vnus, & vna baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant.* Vbi obſeruãdum eſt, minimè permiſſum eſſe, vt duo viri duæve feminæ munus patrini obeant: ſed ſi duo adhibeantur, diuerſi ſexus eſſe debent. Et ita animaduertunt *Anton. Cucus*, dicens ita declaraſſe Cardinales *l.5. inſt. maior. t. 2. n. 9. & t. 14. n. 25. Toledo l. 2. ſũc. 23. n. Suarez 3. p. qu. 67. a. 8. col. 2. §. Sed quæres. Gallego de cogn. ſpirit. c. 7. num. 9.* Et ratio eſt congruentiſſima: vt generatio ſpiritualis carnalem imitetur, in qua nec duo patres, nec duæ matres reperiuntur, ſed vnus pater & vna mater.

5 Sed quæres, an patrini hi poſſint eſſe ſimul maritus & vxor alienæ ſobolis? Eos enim peccare venialiter affirmat, *Suarez 3. p. q. 67. a. 8. col. 3. §. Secundo explicat.* Quia licet Vrbanus II. *c. fin. 30. q. 4.* dicat nullibi reperiri id prohibitum, at ipſe decernit, vt id efficere minimè præſumant, propter maiorem decentiã. Cum tamen materia ſit leuis, eius tranſgreſſio eſt venialis. Quod ſi vſu contrarium receptum eſſet facile à culpa veniali poſſe excuſari aſſerit, Et id eſſe interdictum docet etiam *Gallego de cogn. ſpirit. c. 9. n. 7.* Verum nullam eſſe culpam exiſtimo. Tum, quia conſuetudine id obſeruari videmus, tum etiam, quia attento iure antiquo poſſe vtrumque coniugem ſimul eo munere fungi, licet non ita decens ſit, affirmant *D. Th. 4. d. 42. q. 1. a. 3. quæſt. 2 ad 4.* Et tamẽ vidit textum Vrbani citatum, illum enim affert *Magiſt. in lit. Maioris ea d. 42. q. vn. ad fin. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 18. a. vn. q. 5. Angelus, verb. Matrim. 3. imped. 7. n. 9. Syluеſt. verb. Matrimonium 8. q. 7. d. 10. Roſella verb. Impedimentum imped. 6. n. 8. & ibi Tabiena imped. 5. nu. 3. q. 2. concl. 7.* Et poſt Trident. id licere affirmant *Nauar. ſum. Lat. nouiori. t. 22. n. 39. Viuald. candel. ſacram. 1. p.* vbi de matrim. *n.* 153. Et vbi de Baptiſmo, *n. 69. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedimento dirimentib *num. 5. verſ. Poteſt quis Ludouicus Lop. 2. p. inſtr.* vbi de Baptiſmo, *c. 62. §. Secundo recolendum eſt.*

6 Inſuper poteſt dubitari, an tranſgreſſio huius præcepti adhibendo plures patrinos, ſit mortalis? Nam *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 226. n. 1. Vega 1. to. ſum. c. 33. caſu 39.* affirmant parochum plures patrinos admittentem reum eſſe culpæ lethalis. Atque idem ſubinde dicerent, ſi duos viros aut duas feminas admitteret. Cum idem præceptũ tranſgrederetur. At id non credo. Quod eodem rigore prohibitũ fuerit antiquo iure plures adhibere patrinos: immo Tridentinum nouam prohibitionem non addiderit, ſed ſolũ antiqua ſacrorum canonum inſtituta ſeruari præceperit: permittens tamen duos diuerſi ſexus adhiberi patrinos. Vt conſtat ex illis verbis: *Iuxta ſacrorum canonum inſtituta.* At eam prohibitionem non eſſe tanti momenti, vt obliget ad culpam mortalem, diximus nu. 1. Ergo nec modo ſub lethali obligabit: eò vel maximè quod præcipua huius prohibitionis ratio fuerit, nec cognatio ſpiritualis multiplicetur: & ſit valde probabile omnes alios, vltra duos tangentes, eam non contrahere. Vt dicemus nu. 14. ex aliquorum ſententia. Atque ita poſt Tridentinum nõ eſſe mortale, docet *Ludouicus Lopez 2. p. inſtructorij*, vbi de matrim. *c. 41. columna 4.*

7 Exiſtimo autem non poſſe Epiſcopum diſpenſare, vt plures duobus patrini adhibeantur, vel vt ij ſint duo viri aut duæ feminæ contra Tridentini præſcriptum. Quia DD. affirmantes olim potuiſſe Epiſcopum, quos n. 2. retuli, ſi attento iure loquebantur, minus bene ſentiebant. Quia veriſſima ſent. habet in præcepto Pontificis aut Concilij generalis non poſſe Epiſcopum diſpenſare, niſi ea facultas ſibi expreſsè concedatur: aut ſemel aut iterum quando neceſſitas vrget, nec patet ad Pontificem aditus: (vt lib. ſeq. dicemus.) At in hoc caſu nulla poteſt vrgere vtilitas, nedum neceſſitas: & nullibi facultas diſpenſandi in eo inuenitur Epiſcopis conceſſa. Si autem conſuetudine innitebantur. (vt n. 2. ex *Præpoſito* retuli,) bene ſentiebant: at iam Tridentinum prohibitionem illam innouãs, aboleuit veterem conſuetudinem. Et ita videmus id decretum vſu ſeruari. Atque ita ſentit *Gallego de cognat. ſpirit. c. 7. n. 9.*

2. Quoad contrahendam cognationem ſpiritualem, correctum eſt idem ius antiquum contẽtum *c. fin. de cogn. ſpirit. in 6.* per *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* ibi *Parochus antequam ad Baptiſmum conferendum accedat, diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, ſciſcitetur, quem vel quos elegerint, vt baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiant: & eos vel eum tantum ad illum ſuſcipiendum admittat. Quod ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint, cognationem ſpiritualem nullo pacto contrahant.* Quare attento hoc decreto illæ ſolæ perſonæ baptizatum ſuſcipientes contrahent hanc cognationem, quæ ſunt ad hoc munus ſpecialiter deſignatæ per eos, ad quos eas eligere ſpectat, & per parochum ad idem munus fuerint admiſſæ: Vt expreſſe habetur in eo decreto. 8

Sed dubitabis, ac omnia ſtantia in eo decreto *Trident. c. 2.* ſolum habeant locum in patrino Baptiſmi: ac proinde 9
in patrino Confirmationis maneat ius antiquum in ſuo robore: ac ideo vnus ſolus poſſit in ea adhiberi patrinus: & quotquot confirmatum tetigerint, contrahant cognationem: prout iure antiquo deciſum erat *c. fin. de cogn. ſpir. in 6.* Et ita eſſe, id videtur eſſe perſuadere. Quod cum hoc decretum correctorium iuris antiqui ſit, debet reſtringi, nec ampliari poteſt vltra terminos in quibus loquitur. At de ſolo Baptiſmi patrino loquitur. Et confirmatur, quia in *d. c. 2. fine*, habetur ſermo de confirmatione, & ſolùm ſic dicitur: *Ea quoque cognatio, quæ ex confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum illiuſque patrem & matrẽ, ac tenentẽ non egrediatur.* At quando textus idẽ prorſus quod de Baptiſmo ſtatuerat, vult in Confirmatione ſeruari id explicat. Vt conſtat ex *c. finali, de cognat. ſpirit. in 6.* ibi: *De cõfirmatione in ſuper quantum ad hoc, idem iudicium eſt habendum.* Et *c. 1. in fine eodem tit. in 6.* dicitur idem. Profectò negari non poteſt, rem hanc non eſſe claram, ſed difficultatem habere. At exiſtimo idem omnino voluiſſe Trid. quoad omnia ſtatuere in patrino Confirmationis, nempe, poſſe adhiberi duos patrinos diuerſi ſexus: ac nullum alium tangentem, præter patrinos deſignatos, hanc cognationem contrahere. Ducor quòd clara mens *Tridentini* fuerit, eodem modo vtramque cognationem reſtringere: vt conſtat ex proœmio, vbi declarat velle ſe impedimentũ cognationis reſtringere. Cõſtat etiam ex fine, vbi cognationem ortam ex Confirmatione ad eaſdem prorſus perſonas reſtringit, ad quas reſtrinxerat cognationem ortam ex Baptiſmo. Vnde aperta eius mens eodem prorſus modo vtrãque cognationem coarctare colligitur. Quod vtique minimè fieret ſi omnes confirmatum tangentes contraherent. Cùm non omnes tangentes baptizatum, ſed ſolum deſignati contrahant. Et ita huius ſent. videtur apertè *Nauar. ſum. Latina, c. 22. n. 40. notabili 3.* vbi ait, eodem modo eſſe reſtrictam cognationem ortam ex Baptiſmo & ex Confirmatione. Et ſubdit *totum caput finale, de cognat. ſpirit. in c. 6.* reſtringi per Tridentinum. Cùm ergo deciſio *d. ca. fin.* ſit, vt omnes tangentes in Baptiſmo vel Confirmatione cognationem contrahant: in vtroque ſacramento eſt id reſtrictum per Tridentinum ad ſolos patrinos deſignatos. Nam aliàs non eſſet verum totum id *cap. fin.* reſtrictum eſſe. Eiuſdem ſent. eſt apertè *Suarez 3. part. qu. 72. a. 10. ad fin.* vbi poſtquam dixit vnum ſolum debere eſſe ſuſceptorẽ in Confirmatione, & ſi plures adhibeantur, omnes contrahere: ſubdidit hoc; & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem, *limitãda* eſſe iuxta tradita in *Trid. d. c. 2. & q. 97. art. 8. fine*, vbi poſtquam retulerat omnia ſtatuta circa Baptiſmi patrinos & cognationem, *d. ca. 2.* concludit eadem in Confirmatione dicenda

eſſe,

eſſe. Et *Toledo l.2.ſum.c. 24.nu.* 11. dicit in Confirmatione poſſe adhiberi vnum vel duos patrinos, ſicut in Baptiſmo. Atque ita ſentit decretum Tridentini de vtroque ſacramento æquè intelligi: aliàs vnum ſolum patrinum adeſſe liceret in Confirmatione, prout iure communi ſtatutum erat. Vt diximus num. 1.

10 Septem autem ſpecialiter difficultates breuiter enodandæ inſurgunt circa *id Trid.decr.ſeſſ.24.de matrim.cap.2.* Prima, an ſi nulli patrini deſignentur, omnes tangentes contrahant hanc cognationem? II. quid ſi plures duobus deſignentur, aut duo viri, duæve feminæ? III. quid, quando parentes deſignarunt patrinos, at parochus non inquiſiuit quinam deſignati eſſent: & acceſſerunt ad ſuſcipiendum deſignati, & quidam alij? IV. quando parentes deſignarunt duos patrinos, at parochus plures admiſit, & omnes tetigere, vel à parentibus deſignati non tetigere, ſed ſoli à parocho admiſſi? V. quid quando neutrum ex deſignatis vel vnum ſolum admiſit parochus, & tamen ambo ſuſcepere? VI. quid, quando parentes neminẽ deſignarũt, at parochus duos aut plures deſignauit? VII. quid quando patrini legitimè deſignati non tetigere, at quidam alius non deſignatus tetigit?

11 Circa 1. difficultatem, quando nulli deſignantur, quidam cenſent omnes tangentes baptizatum contrahere hanc cognationem. Ducuntur, quod à iure antiquo recedendum minimè ſit, niſi quoad excepta in nouo, *l. Præcipimus. C. de appellat.* Caſus enim omiſſus remanet in iuris antiqui diſpoſitione, *l. Commodiſſimè, ff. de liber. & poſth.* At Tridentinum nil diſponit in caſu, in quo nulli patrini deſignati ſunt, ſed ſolum exprimit caſum, in quo aliquibus deſignatis, alij tangunt. Ergo vbi nulli deſignati fuere, ſtandum eſt iuris antiqui diſpoſitione, *ca. fin. de cognat. ſpirit. in 6.* vbi decidebatur, omnes tangentes contrahere. Et ita ſuſtinent *Nauarr. ſum. Lat. cap. 22. num. 39. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 11. num. 3. Emman. Sa ſum. verb. Matrim.* vbi de impediment. dirimentib. *num. 5. verſ. Cognatio ſpiritualis, Philiarch. de officio Sacerd. tom. 1. part. 2. lib. 2. cap. 11. Graffis, part. 1. deciſionum, l. 2. c. 85. num. 4. Vivald. candelabr. ſacram. 1. p.* vbi de Baptiſmo, *num. 70. Petrus de Ledeſma,* dicens ita tenuiſſe viros doctiſſimos etiam ex iis, qui Concil. Trident. interfuerunt, *de matrim. q. 56. §. Eſt aliud dubium annexum. Lud. Lopez 2. p. inſtr.* vbi de matrim. *c. 51. col. 3.* Et vbi de Bapt. *ca. 62. §. Ex prædictis ſequitur.* Hanc etiam partem probant, quæ n. 20. afferam.

12 Quamuis autem exiſtimem prædictam ſententiã eſſe valde probabilem: at probabilius credo neminem tunc contrahere hanc cognationem. Quod Tridentinum, ne cognationis huius impedimentum multiplicaretur, & vt certi eſſent illud contrahentes: tãquam conditionem vt veri eſſent patrini, ſuſcipiẽtes baptizatum, petit eos deſignari ab iis, quibus incumbit. Ergo deficiente deſignationis conditione, non ſunt veri patrini: ac ſubinde nec huius cognationis participes. Et confirmãtur, quia alias nõ vitaretur cognationis multiplicatio, & ſuſceptorum incertitudo: quæ Tridẽtinum vitare voluit: atque proinde illius decreti mens fruſtraretur. 2. quia *Tridentinum eo c. 2. fine,* ſic concludit: *Omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimẽtis omnino ſublatis.* Cum ergo perſonæ ibi contentæ huius cognationis participes nominentur patrini deſignati ad id munus obeundum: omnes perſonæ, quæ deſignatæ non ſunt, minimè erunt capaces illius. Et confirm. quia mens Tridentini fuit, vt ex *præmio eius c. 2.* conſtat, omnino coarctare ius antiquum de hac cognatione contrahenda loquens, vt tantum extendatur ad perſonas in eo decreto contentas: & ita concludit omnino auferri inter alias, præter ibi numeratas. At patrini non abſolutè ibi numerantur, ſed cum ea qualitate, vt deſignati ſint. Nemine ergo deſignato, à nullo contrahetur ea cognatio. 3. quia decretum irritans ſemper inducit nouam actus formam. Vt ex alijs probat *Felin. c. Cum dilecta, n. 6. in 5. ſigno, de reſcr. Et eod. n. 6. ampliat. 1. regulæ* probat cum alijs, non ſolum ſi fiat aliquid contra formã ſubſtantialem, ſed etiam ſi fiat preter eſſe irritum. Cum ergo decretum Tridentini irritet cognationem inter patrinos non deſignatos, petet deſignationem, tanquam formam, qua non ſeruata corruet cognatio. Tandem quia depoſitio Tridentini, reſtringens hoc impedimentum ad pauciores perſonas, non tanquam odioſa & reſtringenda, eſt concipienda, ſed tanquam fauorabilis, & proinde extendenda. Quamuis enim corrigat ius commune, at reducit matrim. ad ſuam priſtinam naturam, iuxta quam validũ erat inter omnes eas perſonas: & coarctat eius impedimentum dirimens. Edictum enim de matrim. non contrahendo eſt odioſum, *c. Licet ex quadam, de teſtibus, c. Cum apud de ſponſalibus.* Inſuper tendit ad vitanda ſcandala ac peccata ex prohibitionum multitudine pullulantia: vt ex *eius cap. 2. præfat.* conſtat. Atque ideo Pius V. in quodam proprio motu declarauit, eam Tridentini reſtrictionem non de ſola cognatione in poſterũ contrahenda accipiẽdã eſſe, ſed etiam de contracta ante illud decretum Contra *reg. textus, c. 2. de conſtitut.* quæ habet conſtitutionem ſola futura reſpicere. Nil mirum ergo ſi cenſeamus illud decretum extendendum eſſe, vt iuxta illud cognatio hæc non contrahatur, vbi patrini deſignati non ſunt. Et ex his conſtat ad contrariæ ſent. arg. Clarè enim Tridentinum non omiſit hunc caſum, ſed petit, tanquam conditionem & formam patrinorum deſignationem. Et ideo huius ſent. ſunt *Gallego de cogn. ſpirit. c. 2. num. 9. & ſeq. Suarez 3. p. q. 67. a. 8. in fine.* (At immeritò appellat contrariam ſententiam falſam, cùm ſit valde probabilis.) *Manuel 1. tomo ſummæ 2. edit. cap. 226. num. 1. notab. 3. Vega 1. tomo ſummæ, cap. 33. caſu 40. fine.*

Circa 2. difficultatem, quando plures duobus patrini deſignantur: aut duo viri, duæve feminæ contra præſcriptum *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. ca. 2.* Aliqui cenſent omnes illos, ſi à parocho admittantur, contrahere hanc cognationem. Quia Tridentinum prohibẽs plurium admiſſionem, aut duorum eiuſdem ſexus, non irritat factum aduerſus id decretum. Sicut *ca. fin. de cogn. ſpirit. in 6. & c. Non plures, de conſecrat. d. 4.* ſimiliter prohibebatur plurium admiſſio: & tamen *eo c. fin.* deciſum erat non irritari contrarium factum: ſed omnes cognationem hanc contrahere. Et confirm. quippe *Tridentinum eo c. 2.* id ſtatuens, eoſdem ſacros canones confirmauit, addens poſſe vnum & vnã in patrinos aſſumi, ibi: *Vt vnus tantum, ſiue vir ſiue mulier, iuxta ſacrorũ canonum inſtituta.* Ergo eodẽ modo intelligẽdũ eſt, quo illi. At illi non irritabãt pluriũ admiſſionem, ſed ſolum interdicebãt. 2. quia in omnibus deſignatis & admiſſis à parocho inueniuntur omnes conditiones petitæ in Tridentino ad hanc cognationem. Cum re vera deſignati ſint ab iis, quibus incumbit, admiſſique à parocho. Ergo licet cum peccato admittantur, contrahent. 3. quia communis Doctorum ſent. *l. Non dubium, C. de legib. cum Barthol. l. Prætor ait, num. 3. ff. de noui operis nunciat.* tradit actum geſtum contra legem eſſe firmum, vbi lex non adiicit decretum irritans, pœnamque erga tranſgreſſores indicit. Quod in hoc Tridentini decreto reperitur: iubet enim parocho, ne plures, quàm duos admittat, nec addit decretum irritans: ac iubet eum plures admittentem puniri arbitrio ordinarij. Tandẽ quia poſt prohibitionem admiſſionis plurium, quàm duorum patrinorum diuerſi ſexus, vbi Conſilium adiicit clauſulam irritantem, ſolum comprehendit tangentes non deſignatos: quòd ſi vellet irritare factum, quando plures duobus deſignarẽtur, facilè id poſſet exprimere, dum dixit, *Quod ſi alii vltra deſignatos,* addens vltra duos deſignatos. Cum ergo id non expreſſerit, ſignum eſt noluiſſe irritare. Et ita docent *Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 39. & l. 4. conſ. 1. de cogn. ſpirit. in 1. edit. conſ. vlt. n. 2. in 2.* verò, *conſ. 7. n. 2. Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impediment. dirimentib. *num. 5. verſ. Cognatio ſpiritualis. Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. c. 226. nu. 1. notabili 4. Vega. tom. ſum. c. 33. caſu 39.*

Sed *Suarez, 3. p. qu. 67. a. 8. col. 2. §. Sed quæres,* duo dicit. 1. eſt, ſi non ſimul omnes ſuſcipiant illum puerũ, ille ſolus 14

contrahe

contraheret hãc cognationẽ, qui primo baptizatum ſuſceperit, vel ad ſummum duo, ſi fuerint vir & femina. Nam re vera illi tantùm ſunt ſuſceptores: & quando iam accedit tertius, miniſterium illud iam exhibitum eſt, iuxta Tridentini formam. Quamobrem reliqui iam non ſunt capaces illius miniſterij: ac proinde non contrahent cognationem. Quod idem docet *Palacios 4.d.42. diſp.vn.col.26 verſ.Et quidem, fol.927.* & valde mihi placet: nec credo eſſe contra ſent.n.præced.relatam. 2. dicit *Suarez ibidem*, ſi ille plures deſignati ſimul ſuſcipiant, probabile eſſe, nullum eorum contrahere. Quia nullus eorum munus illud obit eo modo, quo ab Eccleſia ſtatutum eſt, ac proinde nullus eſt verus ac legitimus ſuſceptor. Tridentinum enim hoc reſtrinxit ad illum, qui fuerit vel totalis ſuſceptor vel ita partialis, vt ſolum habeat alium ſocium diuerſi ſexus. Et in hanc partem magis inclinat: quamuis dicat aliis probabile videri poſſe omnes contrahere: & ideo quia res eſt dubia, abſtinendũ eſſe à matrim. At hoc non ita mihi placet, ſed multo verius eſſe reputo, omnes illos cõtrahere eam cognationem. Quod ſuſtinent DD.nu.præced. relati: & ibi latè probaui. Et ſuſtinet *Palacios proximè allegat.* Nec obſtat id munus obiri ab illis eo modo, quo Tridentinum præcepit. Quia non ſtatuit eum modum tamquam formam & conditionem requiſitam ad contrahendam cognationem. Vt probaui n.præced.

15 Quòd ſi plures illi ſuſceptores non admiſſi fuerint à parocho, aut ſi ſint eiuſdem ſexus, ſed vnum & vnam admittat, alios repellens, iuxta præceptum Tridentini: illi ſoli contrahent, quos parochus non repulerit. Et ita DD.nu.13.alleg.cautè dixerunt plures illos à parentibus deſignatos contrahere, ſi admiſſi ſint à parocho. Et ratio eſt. Quia eo ipſo quòd parochus Tridentini præceptum exequens, expellit alios, præter duos diuerſi ſexus cenſentur illi expulſi, perinde ac ſi deſignati nõ eſſent. Cùm parocho incumbat indagare, qui patrini deſignati ſint & ita eos admittere, vt ſeruentur numerus patrinorum & diuerſitas ſexuum, præcepta in Tridentino.

16 Circa tertiam difficultatem, quando parentes deſignarunt ſiue duos, ſiue plures patrinos, at parochus non præmiſit diligentiam præſcriptam in Tridentino, inquirendo qui deſignati eſſent, vt legitimos admitteret, alios expellens: credo omnes à parentibus deſignatos contrahere: retenta ſentent. quam num.14.tenuimus. Quia in illis reperitur conditio neceſſaria in patrinis, cum verè deſignati ſint ab iis quibus incumbit deſignare: nec expulſi ſunt à parocho, qui numerum debitum excedebant vt ſic cenſeatur deſignatio ablata. Nec vt admittantur à parocho ponitur in *Tridentino d.c.2.* tamquam forma & conditio neceſſaria, vt illi contrahant: ſed præceptum illud inquirendi qui ſint deſignati, imponitur parocho, vt norit qui deſignati ſint, eorumque nomina in libro ſcribat. Quod vel inde conſtat. Quia in clauſula irritanti ſolum dicitur ſic: *Quod ſi alij vltra deſignatos baptizatum tetigerint.* Nec dicitur vltra deſignatos, & à parocho admiſſos. Sed ſi plures deſignatis à parentibus tangerent, illi non contraherent. Nam deſignati non ſunt.

17 Circa 4.difficultatem quando parentes duos deſignarunt, at parochus plures admiſit: & omnes infantem ſimul ſuſcepere, exiſtimo ſolos à parentibus deſignatos contrahere. Quòd munus parochi non ſit alios patrinos deſignare, quando parentes, vel ij, quibus incumbit, deſignarunt: ſed ſolum indagare quinam deſignati ſint. Quare ijs, qui vltra deſignatos a parentibus iniquè à parocho admittuntur, deficit aſſignationis conditio neceſſaria ad hanc cognationem. Sed ſi deſignati à parentibus non tetigere infantem, ſed ſoli quos parochus nominauit: idẽ dicendum eſt, quod dicam n.20.

18 Circa 5.difficultatem, quando neutrum ex deſignatis, aut vnum ſolum parochus admiſit & ambo ſuſcepere: credo vtrumque contrahere: quando parochus non habuit legitimam expellendi cauſam. Qualis eſſet, ſi ambo eſſent eiuſdem ſexus, & vnum ſolum admitteret: aut eſſent religioſi, aut hæretici, quibus eſſe patrinos interdictum eſt, quia verè & legitimi deſignati ſunt: & admiſſio parochi non eſt de eſſentia (vt probaui n.16.) At ſi parochus vtrumque aut alterum legitimè expuliſſet, ac contra eius voluntatem ſe ingereret, puto eum non contracturum. Per ea, quæ n.15.fin. dixi.

Circa 6.difficultatem quando parentes, aut ij, quibus 19
incumbit neminem deſignarunt, at parochus duos aut plures deſignauit: credo hos contrahere. Quia cum parocho incumbat cauere, vt Baptiſmus legitimè iuxta ceremonias ab Eccleſia inſtitutas miniſtretur, quarum vna eſt adhibere patrinum: eo ipſo quod nullus eſt deſignatus, ipſi incũbit deſignare patrinos: ac proinde in deſignatis per ipſum verificatur conditio aſſignationis petita à Tridentino. Atque ita videmus vſu receptum in Confirmatione, dum enim Epiſcopus multos pueros confirmat, non ſolent parentes deſignare patrinos: ſed Epiſcopi deſignant aliquem, qui id munus ergà omnes confirmandos obeat.

Circa vltimam difficultatem, quando nullus ex deſi- 20
gnatis in patrinos puerum ſuſcepit, ſed quidam non deſignatus, poſſet alicui videri hunc contrahere, quia cùm nullus ex deſignatis id munus exequutus ſit, puerum ſuſcipiendo perinde eſt, ac ſi nullus fuiſſet deſignatus. In quo euentu valde probabilis opinio num. 11. relata affirmat omnes tangentes contrahere. 2. quia dum Tridentinum ſtatuit neminem præter deſignatos contrahere cognationem, verè intelligitur quando deſignatio ſuum effectum ſortita eſt. Noluit enim Baptiſmum ſolemnem carere patrino, quando deſignatio inefficax fuit. Et confirmatur ex illis verbis: *Quod ſi alij vltra deſignatos tetigerint.* Vbi clarè Tridentinum loquitur, quando deſignati tetigerunt. *Præpoſitio* enim, *Vltra*, ex vi *ſuæ ſignificationis denotat perſonas, quibus ipſa præponitur, exercere etiam actum per verbum denotatum.* Quòd clarè tenet *Enriquez lib. 12.de matrimon.cap.11.nu.3.* vbi ait, vnum ſolum tenentem infantem, quamuis non ſit à parentibus deſignatus, ſed ipſis inuitis id munus obeat, effici verum patrinum, ac contrahere hanc cognationem. At quamuis hoc valde probabile ſit, probabilius tamen exiſtimo, illum non effici verum patrinum, nec contrahere cognationem. Quòd ei deficiat qualitas aſſignationis, quam nu.12.diximus eſſe neceſſariam. Et licet verba illius decreti Tridentini videantur ſupponere deſignatos tetigiſſe, ponderata ſignificatione illius particulæ, Vltra, at re vera id non ſupponunt, ſed petunt deſignationem, tamquam conditionem neceſſariam: & ſenſus illius præpoſitionis, Vltra, eſt, id eſt præter, vt ſit ſenſus, nulli tangentes contrahunt, niſi à parentibus aſſignentur.

Tandem dubitabis, an plures patrini deſignati, qui 21
ante Tridentinum contraxerant cognationem, eò quòd puerum ſuſceperant in Baptiſmo vel Cõfirmatione, modo maneant eadem cognatione deuincti? *Petr.de Ledeſm. de matrim. quæſt.56 art.§. Mihi videtur quod in iſto caſu,* affirmat in illis manere eandem cognationem. Quia quamuis Pius V. (vt diximus diſp.54.n.14.) reſtrictam eſſe declararit per Tridentinum, etiam cognationem ante illud contractam, vt in poſterum abolita ſit in illis perſonis, quæ non numerantur in *Tridentino ſeſſ.24.de matrim.cap.2.* vt illam contrahant. At perſonæ patrinorum, quales verè fuerunt omnes illæ tangentes plures deſignatis, ibi numerantur. Sed verius eſt, adhuc non perſeuerare in illis dictam cognationem, ſed per Tridentinum abolitã: atque adeo poſſe illos abſque diſpenſatione matrimonio copulari. *Quia Tridentinum non numerat quoſcunque tangentes, vt nunc contrahant, ſed cum ea qualitate vt ab iis, quibus incumbit, deſignati ſint. Atque ita ſentiunt Bartholomæus de matrimon.dub.46.pagina.1497. Manuel, 1. tomo ſumma 2. editionis, capite 226. numero 1. notabili, 3.*

DISPVTATIO LVIII.

An ad contrahendam cognationem ſpiritualem exigatur aliqua intentio in patrinis vltra externã baptizati vel confirmati ſuſceptionem?

SVMMARIVM.

Quotuplex poſſit eſſe patrinorum intentio, num. 1.
An deſideretur aliqua intentio? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.
Authoris ſententia explicatur, num. 4.
Qui ſolùm materialiter tenet puerum, non tanquam patrinus, non contrahit cognationem, num. 5.
Quid, quando errore ductus patrinus leuat filium cuiuſdam, putans ſe alterius filium leuare, an contrahat cognationem? Refertur quædam opinio, num. 6.
Proponitur ſententia Authoris, n. 7.
An credatur iuramento patrini teſtantis defectum intentionis, num. 8.
Satisfit argumentis, num. 9.

1 DVPLEX poteſt in patrinis deſiderari intentio. Altera autem contrahendæ paternitatis ſpiritualis. Altera autem ſuſcipiendi infantem, exercendo cæremoniam ab Eccleſia inſtitutam: hoc eſt, efficiendi quod ex Eccleſiæ inſtituto efficiunt patrini. Dubium ergo eſt, vtra harum intentionum deſideretur?

2 Aliqui cẽſent, vltra ſuſceptionem, exigi intentionem contrahendæ paternitatis ſpiritualis. Probant ex *l. 2. & l. In omnib. negot. 56. ff. de action. & oblig.* ex quibus conſtat ex conſenſu oriri obligationem, & abſque illo nullam contrahi. 2. quia volens vouere, non tamen obligari, non aſtringitur iuxta veriorem ſententiam, voti obligatione. Ergo ſimiliter volens ſuſcipere puerum in baptiſmo, nolens tamen aſtringi vinculo paternitatis, non aſtringetur. 3. quia expreſſis verbis, & quocunque actu exercito abſque vero animo ineundi matrimonij, illud minimè initur *c. Tua nos de ſponſal.* 4. quia procurator tenens nomine alterius in baptiſmo, non contrahit cognationem ſpiritualem, defectu intentionis: iuxta veriorem ſententiam, quam diſput. ſequẽti amplectemur; cùm tamen verè tenere intendat. Non ergo hæc intentio ſufficit, deficiente intentione paternitatis cõtrahendæ. Ita tenent *Dominic. conſ. 130. n. vn. & conſ. 110. n. 5. & 6. Philip. Probus addit. ad Monachum c. vn. de deſponſ. impub. in 6. & ibi Francus in princ. n. 2.* dicit fortè hoc eſſe verum.

3 Alij verò nullam in patrinis intentionem poſtulant, ſed dicunt in illis oriri hanc cognationem, ſi infantem ſuſcipiant, velint, nolint. Quia Eccleſia intendit ſuper illos eam ſuſceptorum obligationem inducere, ac per conſequens vinculum cognationis inde conſurgens: ne baptizati aut confirmati maneant ea cura deſtituti. 2. Quia affinitas ex copula carnali, abſque alia intentione, imo quamuis copula ſit prorſus violenta, neceſſario oritur: & ſimiliter cognatio carnalis ex eiuſdem ſanguinis participatione. Ergo idem dicẽdum eſt de cognatione ſpirituali, quæ naturalem imitatur. Tandem, quia quę ſunt ex Eccleſiæ inſtituto, non pendent ex ſubditorum intentione. Et ideo hanc ſent. ſuſtinet *Galleg. de cogn. ſpir. c. 14. n. 7. Lud. Lop. 2. p. 1. inſtruct.* vbi de matr. *cap. 51. col. 6.*

4 Ac dicendum eſt, non deſiderari vt ſuſceptor intendat cognationem aliquam paternitatis aut compaternitatis contrahere: ſed exigi, & ſatis eſſe, vt intendat efficere quod patrini efficiunt, nimirum, exercere actum illum ſuſcipiendi ab Eccleſia inſtitutum. Prob. deſiderari aliquam intentionem argumentis primæ ſententiæ adductis n. 2. quę hanc partem probant. Deinde, quia baptizans abſque animo vero faciendi quod per illum intendit Eccleſia, nec verè baptizat, nec cognationem ſpiritualem contrahit. Ergo qui infantem ſuſcipit materialiter tamen, & non animo obeundi muneris ſuſceptoris ab Eccleſia ſtatutum, non fit verus ſuſceptor, nec ſubinde huius cognationis particeps. Probatur autem ſatis eſſe intentionẽ efficiendi quod patrini efficiunt. Quod intendens baptizare, velit, nolit, cõtrahit cognationem. Quia hæc cognatio non à propria voluntate deſcendit, ſed eſt acceſſoria actui verbi baptiſmi. Similiter ergo volens verè munus patrini obire, ſeu efficere quod patrini efficiunt, contrahet neceſſariò cognationem. Quia æquè ex collatione baptiſmi & ex ſuſceptione in eo oritur. Et confirmatur, quia volens principale, conſequenter vult acceſſorium, quod ex eo ſequitur *l. Si is qui, ff. commodati.* Et ideo huius ſent. ſunt *Monald. ſum.* vbi de matrim. *tract. de imp. cognat. ſpirit. tit. de fraternit. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. tit. 18. ar. vn. fine. Ioan. de Friburg. in ſum. confeſſ. li. 4. tit. 7. q. 22. Supplemen. Gabr. 4. d. 42. q. 1. ar. 2. immediate ante 5. concl. Roſella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 22. & ibi Suppl. ſum. Piſanæ, impedim. 6. n. 12. Tabiena ibi, impedim. 5. nu. vlt. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 7. n. 16. Syluest. verb. Matrim. 8. q. 7. dict. 13. Armilla, verb. Matrim. nu. 12. Gaeta repet. c. Ad Limina. 30. q. 1. §. 4. q. 147. n. 388. Veracruz. 1. p. ſpeculi, a. 56. concl. 8. Barthol. à Ledeſma de matr. dub. 46. col. 3. notab. 3. poſt 1. concl. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de baptiſmo, *c. 62. ad fin. Vega 1. to. ſum. c. 33. caſu 42. & 43.* & eiuſdem ſententię videntur *Palud. 4. d. 42. q. 1. ar. 1. n. 10.* vbi ait contrahere cognationem, intendentem facere quod faciunt alij patrini. Et *Nauar. ſum. hiſp. c. 22. n. 38.* vbi ait contrahi compaternitatem à tenente in baptiſmo vel confirmatione, licet teneat animo, vt nõ efficiatur compater, & *Suarez 3. p. q. 67. ar. 8. dub. vlt. & Emanuel Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 5. v. Sufficit,* vbi dicunt non ſufficere actionem externam, ſed requiri intentionẽ aliquam faciendi quod alij patrini efficiunt, ſeu exercendi actum illum ab Eccleſia inſtitutum.

Hinc deducitur 1. non contrahi hanc cognationem 5
ab eo, qui materialiter tantùm teneret puerum, non tamquàm patrinus tenet, neque id intendens, ſed ſolùm gratia maioris commoditatis, ne puer humi ſit: vel vt verum patrinum, qui fortè ſenex eſt & debilis, ſuſtentaret: vel vt morem parentibus gereret, fingens ſe velle tanquam patrinum tenere. Quod conſtat ex dictis num. præcedenti.

2. Deducitur deciſio illius quæſt. An qui per erro- 6
rem leuat filiũ Petri, exiſtimans ſe Pauli filium leuare, contrahat hanc cognationem? Et quidem manifeſtũ eſt eam minimè contrahi cum filio Pauli, nec cum eius parentibus. Quia reuera ille non leuauit filium Pauli: ac proinde non eſt vnde inter illos oriatur hæc cognatio. Difficultas autem eò tendit, an cõtrahatur cum filio Petri, quẽ reuera leuat is de ſacro fonte, ac cum eius parentibus? Qua in re quidã id affirmant. Quia ſæpe id attenditur id quod externè agitur *l. Si is qui, ff. commod. ad fin.* Et colligitur ex *c. 1. 30. q. 1. & ex c. 2. de cognat. ſpirit.* in quibus ſupponitur vxorem per ignorãtiam leuantẽ filium mariti, cõtrahere cum marito cognationem. Secundò, quia nemo ſanæ mentis negabit baptizantem per errorem filium Petri, quem Pauli credebat cõtrahere cognationem cum baptizato, ac eius parentib. Ergo idem dicendum eſt de leuante. Et hoc eſt ſatis probabile. Et ita docent *Ioan. Andr. reg. Poteſt quis per alium, paulo ante ſolut. ad arg. de reg. iuris. Card. c. Veniens, n. 2. de cog. ſpir. Francus, c. 1. in princ. n. 2. de cogn. ſpir. in 6. Gallego, de cog. ſpir. c. 14. n. 10. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de baptiſmo, *c. 62. fin.* additque niſi pro foro externo proteſtatus eſſet ſe nolle eſſe compatrem illius, niſi ſit filius Pauli, vt putat eſſe: & pro foro conſcientiæ, niſi hanc exceptionem in mente formaret.

Cęterum verius exiſtimo, eam cognationẽ non con- 7
trahi. Ducor ex *c. 2. de cogn. ſpir.* vbi deciditur coniugem, quę per ignorantiam leuauit filium mariti, non arceri à debiti petitione: ex quo tex. *Abb. ib. n. 4. & Alex. de Neuo, nu. 6.* colligunt requiri ſcientiam & animum ad contrahendam cognationem. Quæ prorſus in hoc euentu deſiderantur. 2. quia reuera hic non intendebat exercere actionem illam veri patrini erga hunc, quem leuauit. Ergo deficit intentio, quam num. præced. neceſſariã eſſe dixi. Nec eſt ſimile de baptizante. Quia miniſtri ſacramentorum tenẽtur animum habere miniſtrandi ſacramentũ præſenti, quicunque ille ſit: ac proinde quamuis

erretur

erretur in perſona, cùm verus ſit baptiſmus, vera cognatio orietur. At patrinus non tenetur habere eã intentionem, & verè eligitur ad perſonam determinatã: vt contingit in matrim. quod ratione erroris perſonæ vitiatur. Neque obſtat *l. Si is qui*, quã pro ſe allegat cõtraria ſent. Quia illi ſatisfiet diſp. ſeq. num. fin. Nec alij duo textus. Quippe non ſupponunt contractam eſſe cognationem ſpiritualem: quin potiùs ex illis colligunt *Abb. & Alex. de Neuo* (vt proximè retuli) animum & ſcientiam neceſſaria eſſe. Et ideo huius ſent. eſt *Abb. c. 2. de cog. ſpir. nu.* 4. vbi dicens deſiderari ſcientiam & animum, ſubdit inde inferri tenentem filium Petri, cum crederet eſſe alterius filium, non effici patrem ſpiritualem baptizati, ſaltem vt dirimatur matrim. poſtea contractum: & licèt addat ſatis de hoc poſſe dubitari: concludit tamen ſentiendum eſſe, vt in ſimili dicit *c. Veniens, eo. tit. n.* 4. vbi docet deficienti conſenſu nõ contrahi hanc cognationem: & ideo procuratorem, qui nomine alterius tenet infantem, illam non contrahere. Quare manifeſtè ibi tenet hanc opinionem. Idem tenet *Alex. de Neuo eo c. 2. n. 6.* vbi dicens requiri ſcientiam & animum, infert errantem in perſona non contrahere cognationem. Et quamuis ibi hoc non definiat, ſed definit *c. Veniens n. 10. eo. tit.* ad quod ſe remittit, dicens leuantem filium Martini, cùm crederet eſſe Petri, cum neutro contrahere cognationem. Idem docet *Franc. Marcus deciſ. 736. n. 2. p. 2.* Idem docent ſaltem ad dirimendum matrim. poſt initum, *Brunel. de ſponſal. concl. 20. n. 20. Supplem. Gabr. 4. d. 42. q. 1. a. 2. immediatè ante 5. concl. Lancelot. inſt. iuris canon. lib. 2. tit. de triplici cognat.* vbi de ſpirituali, §. *Diximus autem, verb. Ignorantia.* Hoc autem temperarem, niſi ita caſu eſſet quiſpiam patrinus eſſet illius pueri, vt nullo modo eligeretur perſona: ſed nil referret eſſetne puer filius huius, vel illius. Tunc enim intentio patrini manifeſtè fertur in puerum illum præſentem: ac proinde illius intendit eſſe patrinus.

8 Rogabis tandem, an ſit credendum iuramento patrini teſtantis ſe non habuiſſe animum tenendi, inſtar veri patrini, vt vel ſic iudicetur eum non contraxiſſe cognationem? Id enim affirmat *Dominic. conſ.* 110. *in fine.* Nullum affert fundamentum: ſed fortè illud eſt: quòd res hęc pendeat ex animo, & ſit interna. At hoc minimè eſt verum, vt latè probaui in ſimili, l. 3. diſp. 15. num. 9.

9 Ad argum. num 2. propoſita reſp. Ad 1. dic, eas leges habere verum, quando nil voluntariè efficitur. At patrinus hic licet nolit contrahere paternitatem, vult tamen tenere inſtar patrini, cui actioni eſt acceſſoria paternitas: & ideo tenetur conſequenter eam velle. Ad 2. dic, aliud eſſe de impedimento, quod canon inducit citra conſenſum illud incurrentis: quale eſt hoc: aliud verò de vinculo quod naſci omnino debet ex propria voluntate: quale eſt votum & matrimonium. Minor enim voluntas requiritur in priori caſu, vt in ſimili docet *Nau. ſum. Latin. c. 16. n. 34. verſ. Interrogatus autem.* Ad 3. conſtat ex ſolutione præcedenti. Ad vltimum dic, procuratorem non tenere nomine proprio, & ideo nec principale, nec acceſſorium velle. Ad argum. nu. 3. adducta reſp. Ad 1. dic, Eccleſiam tunc velle id onus imponere ſuſcipienti, quando verus ſuſceptor eſt, nimirum, intendens id efficere, quod Eccleſia inſtituit à veris patrinis efficiendum: ſecus quando materialiter tantum ſuſcipit, vt num. 5. explicuimus. Ad 2. dic, affinitatem & conſanguinitatem per naturalem ſequelam conſequi, ac omnino independenter à propria voluntate: & ita oriri ex copula tempore ſomni aut amentiæ habita (vt in impedimento affinitatis dicemus.) Sic enim Eccleſia inſtituit id impedimentum affinitatis. Quod ſecus in cognatione ſpirituali euenit: ſi enim quiſquam furioſus aut dormiens puerum de baptiſmo ſuſciperet, nemo diceret eum cognationem contrahere. Ad vltimum dic, illud eſſe verum, quando Eccleſia independenter à ſubditorum voluntate aliquid ſtatuit, vt dixi in affinitate.

DISPVTATIO LIX.

An ſuſceptio requiſita in patrinis ita perſonalis ſit, vt per procuratorem exerceri non poſſit, nec per ipſum contrahi cognatio: & an ſaltem ipſe procurator alieno nomine tenens eam contrahat.

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputantur, n. 1.
An cognatio ſpiritualis poſſit contrahi per procuratorem. Refertur duplex ſententia, n. 2. *&* 3.
Proponitur ſententia Authoris, n. 4.
An ſaltem poſſit contrahi per nuncium? n. 5.
An ſi conſuetudo habeat vt hoc munus exerceatur per procuratorem, contrahatur cognatio à conſtituente procuratorem? n. 6.
An poſſit vniuerſitas, per Syndicum conſtitutum ad leuandum infantem, contrahere hanc cognationem? n. 7.
An ſi procurator ille reuocatus eſſet, nec de reuocatione factus certior leuaret infantem, contraheretur cognatio ab ipſo conſtituente? num. 8.
Satisfit argumentis, num. 9.
An dato Dominum non contrahere cognationem, ſaltem ipſe procurator illam contrahat? Refertur duplex ſententia, n. 10. *&* 11.
Declaratur ſententia Authoris, num. 12.
Soluuntur argumenta, num. 13.

DVPLEX inuoluitur quæſtio in hac diſputatione. 1
Prior eſt, de conſtituente procuratorem ad leuandum infantem, an contrahat cognationem ſpiritualem? Poſterior de ipſomet procuratore, an ſaltem ille tanquam verus ſuſceptor illam contrahat?

QVÆSTIO prior. An ſuſceptio infantis requiſita in 2
patrinis ſit ita perſonalis actio, vt nequeat per procuratorem exerceri: ac proinde conſtituens illum vt nomine ſuo ſuſcipiat infantem, nõ contrahat cognationem? *In qua triplex eſt ſententia. Prima* ſuſtinet non eſſe ita actum perſonalem, quin poſſit per procuratorẽ exerceri, & contrahi cognationẽ ſpiritualem ab *ipſo conſtituente.* Ducitur primò, quia poteſt quis per alium ſatisfacere, quod poteſt per ſeipſum, *regula, Poteſt quis de regulis iuris, in 6.* 2. quia procurator ad omnia negotia conſtitui poteſt. *l. ff. de procur.* & nullibi inuenitur in hoc euentu prohibitum. 3. quia cũ matrim. ipſum quod ſacramentum eſt, ac ſubinde maximè perſonale, poſſit per procuratorem iniri, *c. fin. de procur. in 6.* à fortiori poterit cognatio, quæ effectus ipſius eſt. Quartò quia iuramentum eſt actus perſonalis. *c. Quoties 1. q. 7. c. Ego enim, de iureiur.* & tamen præſtatur per procuratorem. *c. Tibi Domino. d. 63. & c. Procurator, de elect. in 6. & c. fin. de iure calum.* Ergo quamuis ſuſceptio infantis ſit actus perſonalis ipſius patrini, non obſtat quo minus poſſit per procuratorem exerceri. 5. quia eſt cõſuetudo ſcita ac tolerata à Prelatis, vt magnates deſtinẽt procuratores, qui nomine ſuo infantem de ſacro fonte leuent, vt teſtatur *Bald. ſtatim allegandus.* 6. quia actus hic nemini præiudicat, nec eſt electa perſonæ induſtria in leuatione è ſacro fonte, ſed bene in obligatione inſtruẽdi leuati: à qua minimè eximitur leuans per procuratorem. 7. quia iure communi antiquo contrahebatur cognatio ſpiritualis per actionem alterius. Quando enim puerum leuabat de ſacro fonte, ex illa viri actione transfundebatur cognatio ſpiritualis in eius vxorem, *c. Martin. de cogn. ſpirit.* Poteſt igitur per procuratoris actionem oriri cognatio in illum conſtituentem. Tandem quia patrinus per baptizati ſuſceptionem nil aliud videtur efficere, quàm ſe fideiuſſorem ipſius pro perſeuerantia in fide cõſtituere: ac ſe obligare ad illum erudiẽdum, *c. Vos ante omnia de conſec. n.* 4. Hęc autem obligatio, ſicut & quæcunque alia, poteſt per procuratorem contrahi. Et ideò hanc ſent. (quæ valde probabilis eſt) ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Bald. l. vn.* §. *Ne autem, n.* 16. *C. de caduc. tollen. & l. Poſt mortem.* §. *Neque adoptare, ſtatim in princ. ff. de adopt. Abbas. c. Veniens, n. 4. de cog. ſpirit. & ibi Card. n. 2. Alex. de Neuo n. 7. Prapoſ. n. 2. q. 2. Alciat. l. Gallus.* §. *Forſitan, n. 21. & ſeq. ff. de lib. & poſth. Fel. c. Licet ex quadã n. 1. col. 3. v. Et ratio prædict. eſt de teſt. Euerard. in ſuis top. loc. à matr. carnal.*

ad

ad fi. Marſilius magiſter Ioan. And. (vt ipſemet refert in regula poteſt quis per alium, de reg. iuris.) Alex. Carre. lib. 2. de ſponſal. c. 8. Gaet. repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 184. n. 390. & ſeq. Et hanc ſententiam eſſe probabilem, & praxi receptã, dicit Angel. inſtit. de nuptiis, §. illud. n. 4. & Nauar. in poſt. edit. ſuorum conſiliorum, in fine totius 5. lib. refert congregationem ſacri concilij tenuiſſe hanc partem. Et ex Theologis, illã ſuſtinent Emm. Sa ſumma, verb. Matrimonium. vbi de imped. dirimentibus, nu. 5. Cum quis per procuratorem. Philiare. de offic. ſacerdotis, to. 1. p. 2. c. 11. Supplem. Gabrielis 4. d. 42. q. 1. a. 3. dub. 1.

3 II. ſententia dicit, ante initum matrimonium tenendã eſſe præcedentem ſententiam, vt contrahatur cognatio ſpiritualis per procuratorem, vt ſic impediatur contrahi matrim. inter perſonam leuantem per procuratorem, & ipſam leuatam: at ſemel inito inter illas matrim. tenendum eſſe non contrahi cognationem, ne matrim. illud dirimatur. Hæc ſententia tribuitur Abb. c. Veniens, n. 4. de cogn. ſpirit. ſed falſo. Quia tantùm dicit procuratorem non admittendum vt nomine alterius teneat: at ſi admittatur, dicit oriri per actionem procuratoris cognationem in ipſo conſtituente: quare expreſsè tenet primam ſententiam relatam. Sed hanc tuentur Angelus verb. Matrim. 3. impedim. 7. n. 14. Deciſio Tholoſana 157. & ibi Auferius n. 2.

4 III. ſent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait non poſſe contrahi cognationem hanc ſpiritualem per actionem procuratoris, ſed deſiderari ſuſceptionem perſonalẽ ipſiuſmet patrini. Prob. 1. Quia canones inducentes hãc cognationem ſpiritualem, explicantes actum patrini per quem contrahitur, vtuntur his verbis, Suſcipit, accipit, tenet, leuat (vt probaui diſp. 56. num. 1.) quæ omnia propriam ipſius patrini actionem denotant. 2. Quia parificantur cognatio naturalis ac ſpiritualis, c. Debitum, de baptiſ. At in illa actus perſonalis parentum deſideratur. Et confirm. Quia nec cognatio legalis poteſt contrahi adoptando per procuratorem, l. Poſt mortem, 25. §. Neque adoptare. ff. de adopt. At cognatio ſpiritualis naturalem & legalem imitatur. 3. Quia c. De his, 30. q. 1. quod eſt ex Nicol. Papa, explicatur ſuſceptio patrini neceſſaria ad contrahendam cognationem, his verbis: De his qui filiaſtros ſuos ad confirmationem coram Epiſcopo tenent, id eſt, qui filios vxoris ſuæ, dum Chriſmantur, ſuper ſe ſuſtinent. Et cap. Ad limina 30. q. 1. quod eſt ex Ioanne Pontif. Eumq; ipſe propriis manibus retinendo ſuſcepit. Et c. Omnes, ibid. quod eſt ex Symmacho Papa: Nobis ſuſcipientibus. Quæ verba actum pure perſonalem patrini expoſcunt, vt verus ſuſceptor ſit atque ſubinde huius cognationis particeps. 4. Quia cùm inducere impedimenta matr. dirimentia ſit valde odioſum, inducenda minimè ſunt, vbi non eſt ius expreſſum. At iure expreſſum non extat, poſſe cognationem ſpiritualem, ſubſequens matrim. dirimentem contrahi, per procuratorẽ: imò textus potius contrarium ſignificant. Ergo non eſt in hoc dubio aſſerendum contrahi, atque id impedimentum dirimens inducendum. 5. Quia, cõſtituens procuratorem vt nomine ſuo puerum baptizet, nõ contrahit cognationem. Ergo nec cõſtituens vt nomine ſuo ſuſcipiat. Quia eadem videtur in vtroq; euentu ratio. Et ideo huius ſententiæ ſunt, ex Iuriſperitis, Federic. conſ. 15. Ioan. Andr. regula poteſt quis per alium 68. de reg. iur. in 6. paulo ante ſolutionem ad argum. & c. 1. n. 1. de cognat. ſpirit. in 6. & ibi Archid. n. 1. Anchar. n. 4. Dominic. ibi in princ. n. 6. Franc. ibi, in princ. nu. 6. Ant. c. Veniens n. 2. de cogn. ſpirit. & ibi Anchar n. 4. & 5. Henr. n. 3. & 4. & Bald. l. Si quis, ad fi. C. de nuptiis. Bartol. l. Gallus, §. Forſitan, in fin. ff. de liber. & poſthu. & ibi Alex. n. 6. Paulus nu. 3. Angel. de Peruſio ibi, verſ. Ergo, ad finem. Franciſcus Aret. n. 47. Iaſ. n. 16. Imola n. 57. & c. Accedens, in fine, de prabend. Alberic. c. de procurat. rubrica, n. 3. & l. Poſt mortem, §. fin. in fine, ff. de adopt. Romanus ſingulari 53. in alia edit. 54. §. Quæro an filiatio. Fulgoſius d. l. Poſt mortem, fine. Angel. Aret. inſtituta de nuptiis, §. Illud, n. 4. Cotta in memorabilibus iuris, memorabili incipienti, ſtatuta. Quod bannitus. Tiraquel. l. Si vnquam, verb. Suſceperit filios, n. 41. C. de reuoc. donat. Bertachinus in ſuo repert. lit. C. verb. Compater, verſ. Compaternitas de iure, Brunellus de ſponſal. concl. 20. n. 21. Roſella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 18. & ibi Supplementum ſum. Piſana, imped. 6. n. 13. Tabiena impedimento 5. n. vlt. Syluest. verb. Adoptio, q. 2. fi. & Matrimonium 8. q. 7. dict. 14. Armilla verb. Matrimon. n. 12. Nauar. l. 4. conſ. 1. de cogn. ſpirit. in 1. edit. conſ. 2. n. 7. in 2. conſil. 6. n. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 6. Ant. Cucus li. 5. inſtit. maiorum, tit. 14. n. 13. Mandoſius de ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes matrimoniales, §. An per procuratorem. Petr. Lorioius l. Non facile, §. Cognationis, ff. de gradibus. Paulus Fuſcus toto ſingulari 148. Franciſ. Marcus deciſ. 830. n. 8. p. 2. Mocius de contractibus, tit. de matrim. §. Pro declaratione, n. 22. Gallego de cognat. ſpirit. c. 13. n. 14. Zauallos in ſuis quæſt. practicis q. 369. fi. Et ex Theologis D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 3. Sotus 4. d. 42. q. 1. art. 2. col. 6. verſ. Conſueuit autem. Ledeſ. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fin. Nicolaus de Orbellis 4. d. 42. q. 1. §. 4. Toledo lib. 7. ſumm. c. 4. n. 6. Enriquez li. 12. de matrim. c. 11. n. vlt. Petrus de Ledeſm. de matrim. q. 56. a. 3. pag. penult. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. vbi de matrim. c. 51. col. 5. & de baptiſm. c. 62. ad finem. Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 46. col. 4. notabil. 3. Viualdus candelabro ſacram. 1. p. vbi de matrim. nu. 160. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 226. n. 9. Vega 1. tom. ſumm. cap. 33. caſu 44. Azor lib. 2. inſtitutionum moralium, cap. 12. paulo poſt principium.

Quidam quamuis negent poſſe contrahi hanc cognationem per procuratorem, affirmant poſſe contrahi tenendo puerum per nũcium ad id ſpecialiter deſignatum. Quod vere cenſeatur faciens, qui per nuncium efficit ſicut per epiſtolam, l. Dixit. ff. de conſt. pecu. Hæc ſententia cõmuniter tribuitur Angelo l. Callus §. Forſitan. ff. de liber. & poſth. ſed falſo illi imponitur, & neminem eam tenentem inueni. Et ideo dicendum eſt nec per nuncium poſſe cõtrahi. Cùm enim ad hanc cognationem deſideretur actus perſonalis verè perſonæ cohærens, eadem prorſus eſt ratio de procuratore & de nuncio. Et lex in contrarium allegata procedit in actibus, qui ſolo cõſenſu perficiũtur, & ideo non ſunt perſonales. Quare hanc partem ſuſtinent Alex. d. §. Forſitan, nu. 6. & ibi Imola nu. 57. & cap. Accedens, in fin. de præben. Francus cap. 1. in principio n. 6. de cognat. ſpirit. in 6. & ibi Dominicus nu. 6. Brunell. de ſponſal. concl. 20. num. 25. Roſella verb. Impedimentum, impedimento 6. num. 20. Sylu. verb. Matr. 8. q. 7. dicto 16. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 4. nu. 6. Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 58. art. 2. ad finem. Antonius Cucus lib. 5. inſtitutionum maiorum tit. 14. n. 13. Gallego de cognat. ſpirit. c. 13. n. 19. Sotus n. præced. relatus. Azor n. præced. relatus. 5

Poſſet tamen conſuetudine induci vt contrahatur cognatio hæc ſpiritualis tenendo per procuratorem aut nuncium. Quia quod poteſt lex inducere, poteſt etiam conſuetudo legitimè præſcripta. Et conſtat ex dictis diſp. 4. numer. 11. vbi probauimus poſſe conſuetudine induci impedimenta matrimonium dirimentia, & qualis conſuetudo exigatur. Et ideo ita docent Nauar. lib. 4. conſil. 1. de cognat. ſpirit. in 1. editione, conſ. 2. num. 8. in 2. conſ. 6. numero 8. Manuel 1. tom. ſumma 2. editione cap. 226. num. 9. Enriquez lib. 12. de matr. cap. 11. comment. penul. At bene aiunt Nauar. & Manuel eam conſuetudinem nõ eſſe. Quare Sotus 4. d. 42. quæſt. 1. art. 2. ad finem, verſ. Conſueuit autem, & Gallego de cognat. ſpirit. cap. 13. num. vltimo, dicunt admitti aliquando principes ad leuandum infantem per procuratorem, vt inter ipſos principes, & baptizatum, eiuſque parentes amicitia concilietur, & conciliata conſeruetur: non autem inde ſequitur inductum eſſe conſuetudine, vt cognatio ſpiritualis per procuratorem contrahatur. 6

Sed eſto vera eſſet opinio prima aſſerens contrahi poſſe hanc cognationem per procuratorem: merito in dubium vertunt DD. an vniuerſitas poſſit per ſyndicum, ad id ſpecialem poteſtatem habentem, ſuſcipere infantem, ac contrahere cognationem hanc ſpiritualem? Et non eſt dubium, de ipſa vniuerſitate, vt vniuerſitas eſt, cùm enim ſit perſona ficta ac incerta, eſt huius cognationis expers. Sed dubitatur, an ſinguli de illa vniuerſitate contraherẽt? Abbas cap. Veniens, n. 5. de cognat. ſpirit. affirmat ſingulos contrahere. Quod diſpoſitio concepta in vniuerſi- 7

tate, quando actus vniuerſitati competere nequit reſoluitur in ſingulos illius vniuerſitatis, vt res non pereat. *c. Si ſententia, de ſent. excomm. in 6. & Brunel. de deſponſ. concl. 20. n. 26.* anceps cogitandū relinquit. At alij dicunt, ante initum matrim. cenſendum eſſe eos contrahere: ſecus poſt. Ita *Angelus, verb. Matrimon. 3. imped. 7. n. 14. Aufrerius deciſ. Tholoſana 157. n. 2.* At verius eſt nec ſingulos contrahere. Quoniam aliud eſt vniuerſitas, aliud ſinguli vniuerſitatis. *c. Qui manumittitur 12. q. 2. & l. In tantum, §. Vniuerſitatis, ff. de rerum diuiſ.* Sic tenent *Federicus conſ. 15. Franc. Aretinus l. Gallus, §. Forſitan, n. 48. & ibi Imola nu. 57. ff. de liber. & poſth. idem Imola, c.* Accedens, *in fin. de præbend. Anchar. c. Veniens n. 7. de cognat. ſpirit. & ibi Alex. de Neuo, n. 12. idem Anchar. c. 1. n. 5. de cognat. ſpirit. in 6. & ibi Francus in fine princ. Roſella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 20. Syluest. verb. Matrim. 8. q. 7. dict. 16.* Nec obſtat textus, quem pro ſe adducit *Abbas.* Quia reſpondet bene *Alex. de Neuo proximè allegat.* eum textum loqui in delictis, ne delictum maneat impunitum, & ſententia careat effectu.

8 Quamuis etiam verum eſſet, poſſe per procuratorem cognationem ſpiritualem contrahi, ſi tempore quo infantem procurator ſuſciperet, quamuis non factus de reuocatione certior, verè reuocatus eſſet, non contraheret illum conſtituens cognationem. Quòd ſicut in matrim. contrahendo nil efficit procurator, quantumuis reuocationis ignarus, ſi verè reuocatus ſit: ita in hac cognatione contrahenda. Quia in his actibus requiritur conſenſus domini verus perſeuerans: & non fictus. Ita *Bald. c. Audita, n. 3. verſ. Quæro nunquid, de reſtit. ſpoliat. Felin. c. Ex parte decani, n. 10. ampliat. 2. de reſcript.*

9 Ad argumenta n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic, & ſimiliter ad 2 illud intelligi in iis negotiis, quæ ſolo conſenſu perficiuntur, ſecus in iis in quibus actio perſonalis deſideratur. Ad 3. dic matrimonium eſſe contractum, qui ſolo cōſenſu perficitur: atque ita nil mirum ſi poſſit per procuratorem iniri. Ad 4. dic id eſſe ſpeciale, & à iure ſtatutum propter frequentiam & neceſſitatem iuramenti ad litium expeditionem: & hoc in aliquibus caſibus iure expreſſis, ſecus in caſibus non expreſſis. Ad 5. conſtat ex dictis n. 6. Ad 6. dic non poſſe contrahi hanc cognationem per procuratorem, non inde prouenire, quod electa ſit perſonæ induſtria: aut actus hic alicui præiudicet: ſed quia ius canonicum hanc cognationem ſtatuens, petit actionem perſonalem patrini, vt illam contrahat. Ad 7. dic, id ſpecialiter ſtatutum eſſe in iure canonico, propter vnitatem carnis inter coniuges. At in procuratore id ſtatutum minimè eſt: & datur vnitas carnis inter procuratorē & dominum. Ad 8. dic non eſſe id per ſe primò eſſe patrinum: ſed per ſe primò eſſe, conſtituere ſe patrem ſpiritualem, ad quod deſideratur realis ille cōtactus: vt ſeruetur analogia ad patrem carnalem. Vnde ſicut ad paternitatem carnalem ſequitur obligatio erudiendi filium quoad eſſe naturale, ita ad paternitatem ſpiritualem ſequitur obligatio ad ſpiritualem eruditionem.

10 Qvaestio poſterior. An ſaltem ipſe procurator, qui nomine alieno ſuſcipit infantem, contrahat hanc cognationem ſpiritualem? Quidam affirmant. Quia hic procurator vera actione reali & perſonali baptizatum ſuſcipit. Secundo, ex *l. Si is qui. 13. §. ſi libero, ff. commodati,* ibi; *Plerunque enim accidit vt extra id, quod agitur, tacita obligatio naſcatur.* Ergo licèt procurator non intendat nomine proprio tenere, vt ſic contrahat hanc cognationem, illam vtique contrahet. Tertiò, quia nō eſt abſonū ex actu geſto à procuratore nomine alieno, ipſum procuratorem obligari: *l. Procurator qui pro euictione 67. ff. de procur.* vbi qui tanquam procurator de euictione promittit, tenetur etiam finito officio. Tandem, quia ſi Epiſcopus committat cuicumque, vt nomine ipſius Epiſcopi baptizet puerum, ipſe, nomine alieno baptizans contrahit hanc cognationem. Ergo idē dicendum eſt, ſi committat aliqui vt nomine ſuo teneat, procurator hic nomine alieno tenens contrahet cognationem, & hoc eſt ſatis probabile. Et ita ſuſtinent *Ioan. Andr. reg. Poteſt quis per alium 68. paulo ante ſolut. ad argum. de reg. iuris in 6. Franc. Aretin. l. Gallus, §. forſitan, n. 47. ff. de liber. & poſth. & ibi Imola n. 57.* & hoc appellat tutius *idem Imola c. Accedens, nu. 22. de præbend.* & tenent etiam *Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. ad fin. verſ. Conſueuit autem, Gallego de cognat. ſpirit. c. 14. n. 3. Toledo l. 7. ſum c. 4. n. 6. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. a. 3. pag. penul. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matr. *c. 51. col. 4. Manuel 1. to. ſum. in 2. editione c. 226. n. 9. Viuald. in candelabro ſacrament.* vbi de matrim. 1. p. 160. Addunt *Ioan. Andr. & Gallego ibidem* hoc eſſe verum, licet procurator nullam contrahendæ cognationis intentionem habeat. Sed *Toledo proximè allegatus* tunc tantum cenſet hoc eſſe verum, quando procurator animum huius contrahendæ cognationis habet.

Alij volunt dicendum eſſe, ante initum matrimonium 11
procuratoris cum ea, quam ſuſcepit de baptiſmi fonte, contrahi cognationem à procuratore, vt ſic contractus ille matrimonij impediatur: ſecus poſt illud ſemel iam initum: tunc enim ſentiendum eſt minimè contrahi, ne matrimonium illud dirimatur. Sic *Angelus Matrimon. 3. impedim. 7. n. 15. Aufrerius deciſ. Tholoſana 157. in fin.*

Cæterùm multo probabilius exiſtimo, hunc procura- 12
torem minimè contrahere cognationem ſpiritualem. Quod ad illam contrahendam animus deſideretur obeundi muneris patrini (vt probaui diſp. præc. n. 4.) At procurator eo animo deſtituitur: cùm non intendat nomine proprio tenere, nec eſſe verus patrinus: ſed id munus nomine ipſum conſtituentis exercet, volens illum cōſtituere patrinum. 2. Quia exercens actum ex quo inducitur obligatio, non manet obligatus, ſi verè conſtet illum non animo ſe obligandi exercuiſſe, vt notat *gloſ. fin. clem. Eos, de regular.* Quod hic contingit. Et ideò hanc partem tuentur *Abb. c. Veniens, n. 4. de cognat. ſpirit. & ibi Anchar. in fin. Card. n. 3. Alex. de Neuo, n. 9. & 10. Præpoſ. n. 3. q. 3. idem Anchar. c. 1. n. 5. de cognat. ſpirit. in 6. & ibi Dom. in princ. n. 9. Franc. ibi, in princ. n. 6. q. 2. Alexand. l. Gallus, §. forſitan, n. 6. ff. de liber. & poſth. & ibi Paulus n. 3. Sylu. verb. Matrimonium, 8. q. 7. dict. 15. Roſella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 19. Tabiena ibi, imped. 5. n. vlt. Armilla verb. Matrimon. n. 12. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. n. 7. ſi. Ledeſ. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fi. Caieta. repetitione c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 149. n. 395. Anton. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum, t. 14. n. 14. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 11. ſi. Emman. Sa ſum. verb. Matrim.* vbi de impedimentis dirimentib. *nu. 5. verſ. Cum quis per procuratorem. Lud. Lop. 1. p. inſtruct.* vbi de baptiſmo, *c. 62. ad finem.* Et congregatio Cardinalium hanc partem decreuit, teſte *Nauar. in fin. totius l. 5. conſil. in 2. edit.* Hanc ſententiam temperat *Lud. Lopez proximè alleg.* niſi procurator ille intenderet nomine proprio tenere, ac eſſe patrinus: tunc enim contraheret. At exiſtimo nec in hoc euentu illum contrahere. Quia cum non ſit deſignatus ab iis quibus incūbit, vt nomine proprio teneat, ac efficiatur patrinus, deſideratur in eo conditio aſſignationis: quam neceſſariam eſſe probauimus diſp. 57. *n. 12.*

Ad argum. n. 10. propoſita reſp. Ad 1. dic non ſufficere 13
cōtactum illum naturalem, niſi deſignatus ſit vt ſuo nomine infantem ſuſcipiat. Ad 2. dic cum *Alex. & Dominico, n. præcedenti allegatis, in caſu illius l. Si is qui. §. Libero,* eum qui commodauit, voluiſſe commodare, & commodatarium ſibi obligare, licèt crederet ſe commodare ſeruo, qui tamen liber erat: ac proinde non fuit defectus voluntatis ex parte commodantis. At in procuratore deficit animus tenendi nomine proprio. Ad 3. dic cum Alex. intelligi eam *l. Procurator,* quando alieno nomine facienti acquiritur aliquid: ibi enim obligatio directa acquirebatur procuratori: ſecus vbi nil venit quærendum, vt notant *Barto. & omnes d. l. Procurator.* At in noſtro caſu nil venit quærendum procuratori, nec animum habet *ſibi* quærendi. Ad vltimum dic eſſe diſcrimen. Quia baptizans etiam vt delegatus, verè baptizat: per collationem autem veri baptiſmi cōtrahitur hæc cognatio. At nomine alterius ſuſcipiens exercet nudam Eccleſiæ cæremoniam: quæ vt pariat cognationem, exigit vt nomine proprio fiat.

DISPVTATIO LX.

An infidelis vel hæreticus ſit capax huius ſpiritualis cogn.actiuæ vel paſſiuæ: vel ſi non confirmatus ſit confirmationis aut baptiſmi patrinus?

SVMMARIVM.

Explicatur titulus quæſtionis, & proponuntur quæſtiones diſputandæ, n.1.
Hæreticus baptizans, vel confirmans, vel in his ſacramentis ſuſcipiens, verè contrahit cognationem ſpiritualem, 2.
An infidelis baptizans, vel ſuſcipiens in baptiſmo, aut confirmatione, contrahat cognationem? Refertur quadruplex ſententia, n.3.4.5.6.
Proponitur ſententia Auctoris, 7.
Non contrahit infidelis, ſiue baptizet, ſiue ſit patrinus, 8.
Idem dicendum eſt de catechumeno hæc faciente, 9.
Nec ſi hic infidelis baptizatum comitetur in pueri ſuſceptione, aut alter ſuſcipiat, altero baptizante, contrahet cognationem infidelis: at infidelis illam contrahet, 10.
Nec infidelis baptizatus poſtea, contrahet cognationem ex actu tempore infidelitatis exercito: & poterit ducere perſonam à ſe baptizatam, vel ſuſceptam, vel eius matrem, 11.
Satisfit argumentis, 12.
An infidelis ſit capax cognationis paſſiuæ, ita vt fidelis baptizans, vel ſuſcipiens eius filium, contrahat cognationem cum ipſo infideli? Refertur quædam ſententia, 13.
Infidelis eſt incapax eius cognationis paſſiuæ, 14.
Quamuis poſtea infidelis baptizetur, non conualeſcit ea cognatio, 15.
Poteſt fidelis baptizans, aut ſuſcipiens filium infidelis, iungi matrimonio cum infideli redeunti ad fidem, non autem cum perſona à ſe baptizata vel ſuſcepta, 16.
Soluuntur argumenta, n.17.
Si fidelis non confirmatus ſit patrinus in baptiſmo, cõtrahit cognationẽ? 18.
Quid, ſi ſit patrinus in confirmatione? Refertur quædam ſententia, 19.
Verius eſt eum non contrahere cognationem, 20.
Religioſi patrini baptiſmi, vel confirmationis peccant: at verè contrahunt cognationem ſpiritualem, n.21. & ibi, quid de Epiſcopo non confirmato, confirmante?

1 BIfariam poterat infidelis eſſe capax cognationis ſpiritualis. 1. actiuè, nimirum, ita vt baptizans, vel ſuſcipiens filium fidelis verè contrahat cognationem cũ perſona à ſe baptizata, vel ſuſcepta, ac cum eius parentibus. 2. paſſiuè, nẽpè, ita vt ſi fidelis baptizet filium infidelis, ipſumve ſuſcipiat, ipſe infidelis non cõtrahat cognationem cum fideli, bene tamen è contra fidelis cum infideli. Triplex ergo eſt quæſt. diſputanda. I. an infidelis ſit capax cognationis actiuæ. II. an ſit capax cognationis paſſiuæ. III. quid de fideli non confirmato.

2 QVÆSTIO I. An infidelis baptizans, ſuſcipienſve in baptiſmo, aut confirmatione, filium fidelis, contrahat cognationem ſpiritualem cum perſona baptizata vel ſuſcepta, ac eius parentibus? Et quidem hæreticum baptizantem, vel illam perſonam in baptiſmo aut confirmatione ſuſcipientem, contrahere hanc cognationem, fatentur omnes ſtatim allegandi pro omnibus ſent. Quia charactere baptiſmi inſignitus eſt, ac proinde ex hac parte eſt capax cognationis ſpiritualis; ac legibus Eccleſiæ ſubiicitur. Et quamuis peccet patrini munere fungens, at nullibi expers efficitur huius muneris obeundi; ac proinde verus patrinus eſt.

3 Circa infidelem autem hæc munera obeuntem verſatur difficultas. Quintuplex eſt ſent. I. ait infidelem baptizantem filium fidelis contrahere cognationem cum baptizato, ac eius parentibus; ſecus ſuſcipientem. Ducitur 1. quia infidelis validè baptizat, nõ autem validè ſuſceptoris munus exequitur. Quippe eum non poſſe eſſe ſuſceptorem decernitur *cap. In baptiſmate, de conſecr. d.4.* 2. quia puer baptizatus ab infideli, recipit vere ab illo eſſe ſpirituale. Ergo manet verè filius ſpiritualis illius, & ſubinde vera cognatio contrahetur. 3. quia per catechiſmum vera cognatio ſpiritualis cõtrahitur, *c.2. de cogn. ſpirit. in 6.* Ergo nondũ baptizatus eſt capax cognationis ſpiritualis. 4. quia ex factis infidelitatis tempore, bene oritur impedimentũ poſt conuerſionẽ, vt infidelis nõ valeat poſt baptiſmũ ducere eã, quæ infidelitatis tempore ſibi facta eſt cõſanguinea. Et confirm. ex *c.1. de conuerſ. infidel.* ex quo conſtat infidelem occidentẽ virũ Chriſtianæ, machinante hac in viri mortẽ non poſſe conuerſum ad fidem cum ipſa validè inire matrimonium. Huius ſent. ſunt *Gloſſa c. In baptiſmate, verb. Suſcipere, de conſecr. d.4. Angelus, verb. Baptiſmus 8. n.1. & verb. Matr. 3. impe. 7. n.10. Sot. 4. d.4. q. vn. a.5. col. antepen. Ledeſm. 1. p.4. q.8. a.7. dub. vnico, concl. 4. Enriq. l.12. de matr. c.3. n.4. verſ. Tertio, iuncto comment. lit. T. & c.11. n.2.* Vnde vtrobiq; infert conuerſum ad fidem poſſe contrahere cum matre fideli filij, quem de fonte leuauit: ſecus cum matre fideli filij à ſe baptizati, vel cum filia baptizata à ſe.

4 II. Sent. docet, infidelem baptizantem filium fidelis nõ contrahere cognationem, ſecus ſi teneat in baptiſmo vel confirmatione. Quod baptizans non exerceat eum actũ nomine proprio, ſed vice Sp. ſancti, at tenens non exerceat nomine alterius, ſed proprio. Ita *Guillelmus*, quem refert ac ſequitur *Roſella, verbo Imped. imped. 9.26.*

5 III. Sent. ſuſtinet, infidelem ſuſcipientem in baptiſmo, vel baptizantem filium infidelis, cõtrahere cognationem cum infideli, atque ita ſi ambo conuertantur, non poſſe eos matrimonio iungi. Sic *Archid. cap. 1. n.1. de cognat. ſpirit. in 6. & c.1. n.3. 30. q.1.*

6 IV. Sententia docet, omnino non baptizatum minimè contrahere, ſecus ſi ſit catechumenus: tunc enim contrahet cognationem etiam tenendo in Baptiſmo vel confirmatione. Quia Catechumenus eſt iam baptizatus baptiſmo flaminis, quaſi in vtero natus, licet nondum editus. Ita *Palud. 4. d.42. q.1. a.1. con l.3. n.8. ad medium. Gaeta repet. c. Ad limina. 30. q.1. §.4. q.151. n.398.*

7 V. Sent. tanquam veriſſima tenenda docet, infidelem incapacem eſſe huius ſpiritualis cognationis contrahendæ. 1. quia ſicut non habens vitam carnalem non poteſt eſſe cognatus carnaliter, ita non habens vitam ſpiritualẽ nequit eſſe ſpiritualiter cognatus. Et confirm. quia ſicut ad carnalẽ cognationem inter aliquos deſideratur proceſſio vtriuſque ab eodem ſtipite ſecundum carnalem propagationem, ita ad ſpiritualem exigitur proceſſio vtriuſque ab eodem ſtipite, nempe Chriſto, ſecũdùm ſpiritualem regenerationem mediante viſibili ſacramento baptiſmi. 2. quia infidelis eſt incapax iuriſpatronatus, quod quaſi ſpirituale eſt, *c. Quicunque 16. q.7.* nedum cognationis verè ſpiritualis. 3. quia cùm cognatio hęc ſit ex merè Eccleſiæ inſtituto, nequit ab infidelibus cõtrahi, vtpote qui Eccleſiæ legibus minimè ſubduntur. Et ideo ſic tenent ex Theol. *D. Tho. 4. d.42. q.1. a.3. quæſtiun. 1. ad 3. Durand. ibi. q.1. n.9. fin. Ricar. a.1. q.3. ſtat. in princ. Suppl. Gabr. qu. 1. a.3. dub. 2. D. Ant. 3. p. t.1. c.15. §.3. col. 3. Sotus 4. d.42. q.1. a.3. col. 3. & ibi Ouand. q. vn. propoſ. 6. Petr. de Soto lect. 11. de matrim. §. Eſt autem huius cognationis. Veracruz. 1. p. Speculi. a.56. concl. 6. Palacios 4. d.7. diſp. 3. quadruplici col. ante fin. verſ. Ego vero. Angles Floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. fi. a.1. concl. 1. Valentia 4. p. diſp. 4. q.2. punct. 3. §. pen. & diſp. 10. q.5. punct. 3.* vbi de impedim. cognat. *paulo poſt prin. §. Iam tamen per conciliũ. Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium* vbi de impedim. dirimen. *n.5. verſ. Cum non baptizato. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.56. a.1. paulo poſt prin. & a.3. col. pen. & ſum ſacram.* vbi de baptiſmo, *c. vlt. concl. 6. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de baptiſmo, *c.62. ad fin.* & vbi de matrim. *c.51. col. 6. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 46. poſt 1. concl. notab. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.226. num. 10. concl. 4. Viuald. candel. ſacram. 1. p.* vbi de matrim. *n.157. Vega 1. to. ſum. c.33. caſu 45. Cañe lo ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c.6.* vbi de cognit. ſpirit. *n.48.* Et ex Iuriſperitis. *Ioan. And. reg. Ex eo non debet. de reg. iur paulo ante ſolut. ad argum. Et c.1. ſtatim in princ. de cogn. ſpirit. in 6. & ibi Anch. n.1. Domin. ibi, in prin. n.4. Francus ibi, in prin. n.4. Alberic. in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum 6. ad fin. Bellamera c.1. n.2. 30. q.1. Prap. rubr. de cogn. ſpirit. p.1. n.1. Alex. de Neuo c. Contracto, n.12. eod. tit. Henric. c. Veniens, n.1. eod. t. Aſtenſis 2. p. ſum. l.8. t.18. a. vn. q.6. Brunel. de ſponſal. concl. 20. n.18. Syl. verb. Matrimonium 8. q.7. dicto 12. Turrecr. c. Ita diligere, n.3. 30. q.3. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 5. n.2. q.1. & n.3. q.2. concl. 11. Armilla verb. Matrim. n.11. Nau. ſum. lat. c.22. n.36. & n.4. verſ. Tertiũ, & l.3. cõſ. in 1. edit. t. de bapt. conſ. 3. n.1. in 2. l.4. t. de cogn. ſpir. conſ. 1. n.1. Greg. Lop. l.6. verb. Eſtos, t.4. p.1. Alex. Carr. l.2. de deſp. c.8. Matien. li.5. rec. t.1. rub. gl. 1. n.169. Gallego de cogn. ſpir. c.8. n.4.*

Hinc deducitur, infidelem ſiue baptizet, ſiue ſuſceptor

in Baptiſmo aut Confirmatione ſit, minimè contrahere hanc cognationem. Quia ſi illius incapax eſt, (vt n. præced. probaui) in neutro euentu poterit illam contrahere. Sic contra 1. ſent. relatam n. 3. docent omnes DD. relati n. præced. cum dicant infidelem eſſe huius cognationis incapacem. Sed ſpecialiter in neutro euentu eam contrahere explicant *D. Tho. Durand. Ricard. Supple. Gabr. Ioan. And. d. reg. Ex eo non debet, paulo ante ſolut. ad argum. Alberic. Alex. de Neuo, Præpoſ. Turrecrem. Brunel. D. Anton. Sotus, Petr. de Soto, Nau. duplici conſilio cit. Veracruz, Angles, Lud. Lopez vtroque loco. Ouand. Gallego, Vega, Viuald. Cañedo, Barth. à Ledeſm. Matienzo n. præc. allegati. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 56. a. 1. paulo poſt princ. & art. 3. columna penultima.*

9 Secundò infertur, catechumenum eſſe quoque incapacẽ huius cognationis. Quòd non procedat ab eodem ſtipite, videlicet, Chriſto, per ſpiritualem regenerationẽ, mediante viſibili ſacramento baptiſmi: ſicut nec ſacramentorum eſt capax. Ita contra 4. ſent. nu. 6. relatam, docent *Sotus, Ouandus, Angles, Cañedo allegati n. 7. Petr. de Ledeſma vtroque loco relato præced. Lud.* Lop. *2. p. inſtruct.* vbi de matrim. c. 51. col. 6.

10 Tertiò deducitur, ſi Chriſtianus vna cũ infideli ſuſcipiat puerum, vel alter ſuſcipiat altero baptizante, non contrahi cognationem cum infideli: vtpote qui illius expers eſt; bene tamen cum Chriſtiano. Quia vtile non vitiatur per inutile, quando commodè ſeparari poſſunt, *reg. Vtile, de reg. iuris, in 6.* Ita docent *Ioan. Andr. reg. Ex eo non debet, in fine, de reg. iuris.*

11 Quartò deducitur, infidelem baptizantẽ, vel ſuſcipiẽtem, non contracturum cognationem ex eo actu tempore infidelitatis geſto, quãuis poſtea baptizetur. Quia quod à principio nullum fuit, conualeſcere nequit. Hoc videtur contra *Toledo l. 2. ſum. c. 23. in fine*, vbi hæc ait: Cùm non baptizatus eſt ſuſceptor, non cõtrahitur hæc cognatio, *licet* contrahatur quando baptizatur. *Sed noſtrum* corollarium ſuſtinent, *Alex. de Neuo, c. Contracto. nu. 13. de cognat. ſpir. Sot. Barth. à Ledeſ. n. 7. alleg. Gallego de cogn. ſpirit. c. 8. numer. 24. Petr. de Ledeſ. n. 8. relatus. Lud. Lopez, n. 9. cit.* Ex quo rurſus infertur, poſſe infidelem illum poſtea baptizatũ copulari matrimonio cum perſona à ſe baptizata, vel ſuſcepta, & cum eius matre. Quod cum neutra contraxerit cognationem ſpiritualem, tanquam illius incapax, & dicemus de matre idem, in ſimili caſu, numero 16.

12 Ad argum. nu. 3. propoſita reſp. Ad 1. dic non ſatis eſſe baptiſmum ab infideli collatum eſſe validum, vt ex eo oriatur cognatio ſpiritualis, ſed deſiderari perſonam baptizantem eſſe capacem illius contrahendæ: qualis non eſt infidelis. Ad 2. dic, non ſatis eſſe recipere eſſe ab alio, vt recipiens ſit eius filius. Exigitur enim vt recipiat eſſe à principio viuenti ſimili in natura. At baptizatus recipit eſſe ſpirituale ab infideli, non tanquã à principio ſimili ſibi in natura regenerationis per baptiſmũ, quamuis ſit ille catechumenus, habeátque fidem, & ſit in gratia conſtitutus. Ad 3. dic eam cognationem eſſe valde imperfectam, & ſecundum quid, ac diſpoſitionem quandam ad cognationem perfectam, quæ ex baptiſmo conſurgit: ac proinde nil mirum, ſic ex catechiſmo, qui ad baptiſmum diſpoſitio eſt, Eccleſia ſic ſtatuente, contrahatur. At cognationis perfectę ſpiritualis quicunque non baptizatus eſt incapax. Ad quartum dic conſanguinitatem eſſe quid naturale, & ideo eã contrahi ab infidelibus. At cum cognatio ſpiritualis ſit ex ſolo iure Eccleſiaſtico, cui infideles non ſubſunt, non poteſt ab infidelibus contrahi. Ad confirmationem dic, in eo textu imponi pœnam Chriſtianæ illi in odium eius delicti, ne vnquam poſſit illi infideli conuerſo ad fidem nubere: & ſubinde nec infidelis conuerſus poterit eam ducere: quamuis ipſum infidelem non potuerit ligare Eccleſia. Sed quia matrim. poſtulat vtrumque coniugem habilem eo ipſo quod alter ſubiectus Eccleſiæ redditur ab ipſa inhabilis, nequit inter ipſos matrimonium conſiſtere. At cognatio ſpiritualis, vtpote res ex Eccleſiæ iure inuenta, non poteſt contrahi ab infidelibus: nec etiam poteſt in ſolo fideli, vt numero 4. dicemus.

QVAESTIO II. An infidelis ſit capax cognationis 13 paſſiuæ: ita vt ſi fidelis baptizet, vel teneat in baptiſmo filiũ infidelis, cõtrahat fidelis ex parte ſua cognationem cum parentibus infidelibus illius pueri, quamuis parentes infideles eam non contrahant: ſed terminent illam cognationem actiuam à fideli contractam? Quidam affirmant fidelem ex parte ſua contrahere cognationem cum parentibus illis infidelibus, quamuis illi non contrahãt: & proinde infideles eſſe capaces cognationis ſpiritualis paſſiuæ: vnde inferunt, non poſſe conſiſtere matrim. inter parentes illos poſtea baptizatos cum fideli, qui eorum filium baptizarat aut ſuſceperat. Ducuntur, quia quamuis infidelis ex parte ſua expers ſit cognationis ſpiritualis: at fidelis capax eſt illius, ac legi Eccleſiaſticæ ſubditur ſtatuenti, vt quicũque baptizans vel ſuſceptor illam contrahat. Ergo ex parte ſua contrahet, tanquã verè baptizans, verúſque ſuſceptor. Et confirmatur, quia ſtat impedimẽtũ ex parte alterius, qui eſt fidelis, ſolùm incurri, vt cõſtat ex *c. 1. de conuerſ. infid.* & dixi n. præced. in ſolut. ad vlt. Ita ſuſtinent *gloſ. cap. 1. verb. Ex lauacro. 30. q. 1. & ibi Archid. n. 3. idem Archid. c. 1. n. 1. de cogn. ſpir. in 6. Præpoſ. rubr. de cogn. ſpirit. q. 2. n. 2. & q. 3. n. 3. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. Impedimentum 6. ad fin. D. An. 3. p. tit. 1. c. 15. §. 3. col. 3. Roſella, verb. Impediment. impedim. 6. n. 26. & ibi Supplem. ſum. Piſana, impedim. 6. n. penult. Angelus verb. Matrimonium 3. impedim. 7. num. 10. Sylu. verb. Matrimonium 8. q. 7. dict. 12. Greg. Lopez p. 4. tit. 7. in rubrica, Nicolaus de Orbellis 4. d. 42. q. 1. §. 5. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. q. 151. n. 398. Veracruz 1. p. ſpeculi, a. 56. concl. 6 Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gl. 1. nu. 169. Enriquez l. 12. de matrim. c. 11. n. 3. fine. Viuald. candelabro ſacram. 1.* vbi de matrim. *n. 163.*

At dicendum eſt, infidelem eſſe incapacem cognatio- 14 nis illius ſpiritualis paſſiuæ, ac proinde nec fidelẽ baptizantem, aut ſuſcipientem filium infidelium, contrahere cognationem aliquam cum parẽtibus infidelibus. Ratio eſt aperta. Quia cùm cognatio ſpiritualis ſit quædam relatio, non poteſt ab altero contrahi, quin ab vtroque cõtrahatur. Quippe relatio duo extrema neceſſariò petit. Cum igitur infidelis incapax ſit cuiuſcunque cognationis ſpiritualis, nequibit fidelis cùm infideli eam cõtrahere. Et confirmatur, quia nec matrim. nec cognatio carnalis nec legalis poteſt cõſiſtere niſi inter duo extrema habilia. Et ideo hanc partem defendunt *Durand. 4. d. 42. q. 1. n. 9. fine. Alex. de Neuo, c. Contracto, n. 13. de cognat. ſpirit. Henr. c. Veniens, n. 1. eod. tit. Bellamera. c. 1. n. 23. 30. q. 1. Sotus 4. d. 42. q. 1. art. 3. col. penult. verſ. Poſtrema ex his. Palacios ibi. diſp. 1. col. 27. verſ. Non me latet, fol. 927. Gallego de cogn. ſpirit. c. 8. n. 11. Bart. à Ledeſma de matrim. dub. 46. poſt 2. concluſ. notab. 1. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. a. 3. fine. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 226. num. vlt. Vega 1. to. ſum. c. 33. caſu vltimo, in fine.*

Hinc deducitur, nec eam cognationem ſpiritualem 15 conualeſcere, ac oriri cum parẽtibus illis infidelibus, licet poſtea illi baptizẽtur, vt dixi n. 11. in caſu ſimili. Quia quod à principio irritum fuit, conualeſcere nequit, *reg. Non firmatur, de reg. iuris, in 6. & reg. Quod ab initio. ff. de regul. iuris. Sic Alexand. de Neuo, Barth. à Ledeſma, n. præcedenti relati. Gallego de cognat. ſpirit. cap. 8. nu. 14.*

Rurſus ex hoc ſubinfertur, poſſe conſiſtere matrimo- 16 nium inter fidelem ſic baptizantem, vel ſuſcipientem, & parentes illos infideles, ſi poſtea baptizẽtur. Quod nulla inter illos cognatio ſpiritualis ſuborta ſit. Ita *Durand. & Alex. de Neuo, n. 14. relati. Gallego de cognat. ſpirit. c. 8. n. 15.* At non poterit fidelis ipſe matrimonium inire cum perſona à ſe baptizata vel ſuſcepta. Quia cum illa nil obſtitit, quo minus verè contraheret cognationem ſpiritualem. Quamuis contrarium dixerim in caſu relato, c. 11. Quia in illo caſu baptizans vel *ſuſcipiens erat infidelis*, & ita cognationis incapax: at in hoc eſt *fidelis*.

Ad argum. n. 13. propoſitum dic, non ſufficere fidelem 17 eſſe capacem contrahendæ cognationis, niſi aliud extremum

mum,cum quo contrahenda eſt,ſit capax, vt probaui nu. 14. Ad confirm. dic, vt aliqua perſona ſit impedita ne cōtrahat, ſatis eſſe dari impedimentum in illa: quamuis in alia ex parte ſua non ſit, vt homo ſolutus nullo laborat impedimento ad matrimonium, at nequit monialem ducere, propter impedimentum ipſius monialis. Cognatio autem cum ſit relatio, inueniri nequit, niſi inter duo extrema habilia.

18 QVAESTIO vltima: An non confirmatus ſuſcipiens in confirmatione puerum, contrahat cum illo, eiuſque parentibus cognationem ſpiritualem? Si enim ſuſcipiat in baptiſmo, manifeſtum eſt ipſum contrahere. Quod nullibi ea ſuſceptio interdicatur non confirmato.

19 Specialis autem difficultas eſt, ſi in confirmatione ſuſcipiat? Qua in re eſt duplex ſent. I. (& ſatis probabilis,) affirmat eum contrahere. Quia habet eſſe ſpirituale, & eſt membrum Eccleſię per baptiſmum. 2. Quia licet religioſis interdicatur ſuſcipere in baptiſmo vel confirmatione, *c. Placuit commune 16. q. 1. & c. Non licet, de conſ. d. 4.* At ſi teneant, fiunt veri compatres. Tandem, quia Epiſcopus non confirmationis ſacramento inſignitus, verè contrahit cognationem, ſi puerum confirmet. Ergo ſimiliter ſi in confirmatione illum teneat alio Epiſcopo confirmante. Nulla enim diuerſitatis ratio apparet. Et ideo hanc ſent. tuentur *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 3. nu. 8. Roſella verb. Impedimentum imped. 6. fine, verb. Matrimonium. 8. q. 7. dict. 12. Tabiena verb. Confirmat. ſacramentum, q. 7. n. 8. & verb. Impedimentum. imped. 5. nu. 2. q. 1. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 3. col. 3. verſ. Ex quo fit. Nauar. l. 3. conſil. in priori edit. t. de baptiſmo, conſ. 3. fin. in poſter. l. 4. tit. de cognat. ſpirit. conſ. 1. fine. Gallego de cognat. ſpirit. c. 9. n. 1. finali. Emmanuel Sa ſumm. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentib. *n. 5. verſ. Non confirmatum, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 226. n. 10. concl. 4. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 51. col. 6. verſ. Ex quo fit.*

20 II. ſent. (cui tanquam probabiliori accedo) ait eum non contrahere cognationem ſpiritualem. Quia quamuis habeat vitam ſpiritualem ratione baptiſmi, at nō habet cōditiones petitas ab Eccleſia, vt verus ſuſceptor ſit, vt conſtat ex *c. In baptiſ. de conſecr. d. 4.* ibi: *In baptiſmate, vel in chriſmate non poteſt alium ſuſcipere in filiolum ipſe, qui non eſt baptizatus vel confirmatus.* Quod verbum, poteſt, præpoſita negatione tollit potentiam, & reddit actum nullum (vt probaui l. 6. diſp. 38. n. 20.) Qua ratione ductus *Valentia 4. p. diſp. 4. q. 2. puncto 3. §. penult.* ait infidelem non modo illicite, ſed inualide etiam ſuſcipere. Quia is textus decidit infidelem non poſſe eſſe ſuſceptorem in baptiſmo: quod idem decidit textus de fideli non confirmato, dicens eum non poſſe eſſe ſuſceptorem in Confirmatione. Et ratio huius deciſionis fuit, quia ſicut in naturalibus, vt quiſpiam generare valeat, exigitur vltra vitam, debitum eiuſdem vitæ robur: ita ad ſuſceptionem in confirmatione, quæ habet rationem regenerationis, in quantum robur ad conſeruandam vitā ſpiritualem baptiſmi confert, oportuit vt patrinus robur vitæ per confirmationem obtinuerit, vtpote qui repræſentat, tenens puerum, eius imbecillitatem in fide, ac indigentiam vt ab alio fortiori ſuſtentetur. Et ideo huius ſent. ſunt *Gloſſa d. c. In baptiſmate, verb. Suſcipere, Angel. verb. Confirmationis ſacrament. nu. 11. verb. Matr. 3. imped. 7. n. 10. fi. Victoria ſum.* vbi de confirm *n. vlt. Palacios 4. d. 7. diſp. 3. quadruplici col. ante fin. verſ. Ego vero. Suarez 3. p. q. 72. a. 10. fin. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 11. n. 2.* [illegible] *ſum. confirm. n. 3. n. 3. Toledo l. 2. ſum. c. 24. num. 11. Barth. à Ledeſma in ſum. ſacram.* vbi de confirm. *dub. 8. Viual. candel. ſacram. 1. p.* vbi de baptiſmo, *n. 69. Vega 1. tom. ſumm. c. 64. caſu 11.*

21 Religioſi verò quāuis peccent, ſi in baptiſmo aut confirmatione ſuſceptores ſint, vt probant textus n. 19. in 2. argumento allegati. Quia tamen nullum eſt verbum in eis irritans factum, veri ſuſceptores erunt, & ſubinde cōtrahent ſpiritualem cognationem. Ita docent *Angel. verb. Baptiſmus, 8. init. Syl ueſt. verb. Baptiſmus 5. q. fin. Tabiena verb. Baptiſmus. 5. fin. Ledeſm. 1. p. 4. q. 8. a. 7. dub. vnic. concl. 2. Gaeta repet. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 152. num. 399. Petr. de Ledeſm. ſum. ſacram.* vbi de baptiſmo, *c. fin. concluſ. 6. Gallego de cognat. ſpirit. c. 9. fin. Viuald. candel. ſacramen. 1. p.* vbi de baptiſmo, *n. 69.* Similiter Epiſcopus non inſignitus ſacramento confirmationis, quamuis ſuſcipiens in confirmatione non contrahat cognationem, at contrahet confirmans. Quia verum Sacramentum confert, iuxta omnes: at non eſt verus ſuſceptor, vt n. præc. probaui. Et ex dictis conſtat ad argumenta n. 19. propoſita.

DISPVTATIO LXI.

Vtrùm in quacūque ætate poſſit quiſpiam legitimus eſſe patrinus, ac cognationem contrahat?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſent. circa ætatem in patrino neceſſariam, n. 1. & 2.
Non exigitur vt patrinus ætate excedat baptizatum, n. 3.
Deſideratur & ſufficit vſus rationis neceſſarius ad culpam mortalem in patrino, vt legitimus ſit & cognationem contrahat, n. 4.
Si in maiori ſeptennio acceleretur is vſus rationis, poteſt eſſe patrinus, & contrahet cognationem, n. 5.
Satisfit argumentis, n. 6.

IN hac diſp. quidam petunt, quo poſſit quiſpiam baptizandi patrinus eſſe, vt illum excedat octodecim annis. 1 Ducuntur, quod id in adoptione legali ſtatutum ſit, *§. Minorum, inſtit. de adopt.* vt vel ſic certiſſimum ſit poſſe ipſius patrem carnalem eſſe. Et confirm. quia patrini ſunt parentes ſpirituales ipſius baptizati. Et ita ſuſtinent *Abbas c. Debitum n. 3. de baptiſmo. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de baptiſmo, *c. 62. §. At nota.*

Aliis placet exceſſum quatuordecim annis exigi. Quia in ea ætate eſt quiſpiam pubes, & poteſt eſſe pater. Ita *Anchar. c. Debitum, n. 7. de baptiſ.* 2

Verum dicendum eſt, non deſiderari vt patrinus ætate excedat baptizatum: nec certam ætatem præſcribi in patrino, vt id munus obire poſſit. Probatur ratione optima *D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 1. ad 5.* vbi conſtituit differentiam inter paternitatem legalem adoptionis, & ſpiritualem ſacramentorum Baptiſmi & Confirmationis. Quod hæc ſit quædam regeneratio in Chriſto, in quo non differt maſculus à femina, ſeruus à libero, iuuenis à ſene, & ideò indifferenter poteſt quilibet effici pater ſpiritualis alterius. Illa autem tendat ad hæreditatis ſucceſſionem, & quandam ſubiectionem adoptati adoptanti. Dedecet autem antiquiorem iuueni ſubdi in cura rei familiaris. Et ideo leges petunt adoptantem ſeniorem eſſe adoptato. 2. quia in nullo textu reperitur ętas preſcripta in patrinis. 3. quia ſimiliter baptizans vel cōfirmans efficitur pater ſpiritualis baptizati vel confirmati. Et tamen nullus petit illum maiorem natu eſſe. Et ideò huius ſent. eſt apertè *D. Th. loco proximè alleg.* dum indiſtinctè ait poſſe quemlibet effici patrem ſpiritualem alterius, nulla maioris aut minoris ætatis ratione habita. Et in propriis terminis docet *Nau. l. 4. conſ. t. de cogn. ſpirit. in 1. edit. conſ. 3. n. vnic. in 2. conſ. 4. n. vn. Enriquez l. 12. de matrim. c. 11. n. 2. in comm. lit. T. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 226. n. 1. col. 4. Vega 1. to. ſum. c. 53. caſu. 39.* 3

Hinc deducitur puerum cuiuſcumque ætatis, dummodo rationis vſum neceſſarium ad culpam lethalem contrahendam habeat, poſſe eſſe legitimum ſuſceptorem in Baptiſmo vel Confirmatione, ac ſuſcipiendo contrahere veram cognationem ſpiritualem: ſecus ſi rationis vſu careat. Conſtat prior pars ex dictis n. præc. vbi certam ætatem iure præſcriptam non eſſe ad id munus obeundum probauimus. Deinde, quia tunc reperiri poteſt legitima intentio faciendi quod alij patrini efficiunt, vna cum actione tenendi in ſuſceptione illorum ſacramentorum. Ergo vera cognatio ſpiritualis orietur. Cōſtat etiam poſterior pars. Quia non fruens rationis vſu nequit exercere illam ſuſceptionem cum legitima intentione, ſed tantum materialiter, inſtar bruti. At intentionem efficiendi quod alij patrini faciūt, deſiderari probaui diſp. 58. n. 4. & ideò hanc ſent. tenent *Nauar. l. 4. conſ. tit. de cognat. ſpirit. in priori edit. conſ. 1. in fin. in poſteriori, conſ. 2. fine, & conſ. 3. n. vnic. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 138. n. 371. & 372. Enriquez l. 12. de matrim. c. 11. n. 2. Manuel & Vega n. præced. alleg.* 4

5 Imo ſi in minori ſeptennio acceleretur vſus rationis ſufficiens ad mortale peccatum, eſſet ille ſuſceptor legitimus, ac veram ſpiritualem cognationem contraheret. Ita *Enriq.n præcedenti alleg.* Et conſtat ex ibi dictis.

6 Ad argum.& confirm.n.1.propoſita, conſtat ex ratione *D.Thomæ*, quam n.3. retuli. Deinde congruentia illa ac ſimilitudo arguit id decens eſſe, non tamen eſſe præceptum. Cùm iure ſtatutum non reperiatur.

DISPVTATIO LXII.

An ſi baptiſmus vel confirmatio irrita ſint, aut baptiſmus in neceſſitate priuatim miniſtretur, oriatur cognatio ſpiritualis, tam ex parte miniſtri, quàm ex parte patrini?

SVMMARIVM.

Quando puer domi baptizatur, & poſtea in Eccleſia adhibentur ſolemnitates catechiſmi, an contrahatur aliqua cognatio in illis ſolemnitatibus? num. 1.

An teneatur parochus in libro ſcribere patrinum fuiſſe ſolius catechiſmi, puero iam domi baptizato? Remiſſiuè, n. 2.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 3.

An ex iteratione ſolemni baptiſmi validi priuatim collati oriatur cognatio? Refertur quædam ſententia, n. 4.

Nullatenus contrahitur ex ea iteratione, nec quoties baptiſmus & confirmatio irrita ſunt, 5.

Quid, ſi aliquis ratione dubij prioris baptiſmi rebaptizetur? 6.

Quid, ſi nondum integrè natus baptizetur, & poſtea rebaptizetur? 7.

Soluuntur argumenta, n. 8.

An baptizans in neceſſitate non ſolemniter, ſiue laicus, ſiue femina, contrahat cognationem? Refertur quædam opinio, n. 9.

Explicatur ſententia Auctoris. 10.

An pater baptizans in neceſſitate filium concubinæ poſſit illam ducere? 11.

Soluuntur argumenta, n. 12.

An tenens in baptiſmo non ſolemni contrahat cognationem? Refertur quædam ſententia, n 13.

Verius eſt, tenentem non contrahere, 14.

Quid, ſi in eo baptiſmo priuato velit ſuſceptor munus patrini obire? 15.

Soluuntur argumenta, n. 16.

1 IN hac diſp. tanquam certum præmittendum eſt quando baptiſmus domi confertur, & poſtea in Eccleſia adhibentur ſolemnitates baptiſmo minimè iterato, non contrahi cognationem ſpiritualem in iis catechiſmi ſolemnitatibus, quę matrimonium ſubſequens dirimat; ſed ſolùm quæ illud contrahendum impediat. Cùm ibi ſolus catechiſmus miniſtretur. Et ita conueniunt omnes Doctores allegandi. Et latè tractaui hoc l. diſput. 10. & ibi nu. 12. defendi hoc impedimentum eſſe prorſus ablatum per Tridentinum.

2 An verò parochus in libro, in quo nomina patrinorum ſcribit, teneatur aduertere hunc ſuſceptorem non fuiſſe patrinum niſi ſolius catechiſmi? dixi eadem diſp. 10. n, 13.

3 Triplex autem quæſtio diſputanda eſt. I. An quando baptiſmus domi verè collatus iteratur ſolemniter in Eccleſia, ex hac iteratione oriatur cognatio? II. An baptizans priuatim in extrema neceſſitate contrahat cognationem. III. An illam contrahat tenens puerum in eo baptiſmo priuato.

4 QVÆSTIO I. An ex iteratione ſolemni baptiſmi priuatim validè collati, oriatur cognatio aliqua ſpiritualis? Aliqui cenſent ex hac iteratione oriri cognationem ſpiritualem perfectam, dirimentem ſubſequens matr. Ducuntur, quia licet poſterior baptiſmus ſit irritus, ſufficit ad impedimentum dirimens inducendum, actum effici de facto, & ſi non de iure, ſed irritus ſit, vt conſtat ex *c. vn. de ſponſal. in 6.* vbi deciditur ex ſpõſalibus irritis oriri impedimentum publicæ honeſtatis dirimens matrimoniũ. Ita tenent *Domin. conſ. 33. n. 5. & 6. Philipp. Probus addit. ad monachum, c. 1. de cognat. ſpirit. in 6. n. 2. & 3.* & teſte *Mandoſio de ſignat. gratiæ, t. Diſpenſationes matrimoniales, §. Magna fuit,* in Concilio Rotæ magna fuit ſuborta quæſtio circa hanc rem, & aliqui affirmabant hanc partem, inter quos erat *Felinus*, qui tunc erat Rotæ auditor.

5 Cæterum abſque dubio tenendum eſt, ex ſolemni illa baptiſmi iteratione nullam prorſus cognationem oriri ſiue in rebaptizante, ſiue in patrinis. Quod concluſum eſſe in Concilio Rotæ teſtatur *Mandoſius, nu. præced. alleg.* Quia iura decernunt ex baptiſmo oriri cognationem, eo quod ſit regeneratio quædã ſpiritualis. At hic poſterior baptiſmus, nec eſt vere baptiſmus, nec vera ſpiritualis regeneratio. Vnde ſuccedit *regula iuris, Non præſtat. de reg. iur. in 6.* non præſtat impedimentum quod de iure nõ ſortitur effectum. Præterea quia nullus eſt textus decidens ex baptiſmo penitus inani oriri hoc impedimentum. Et inducere matrim. impedimenta, eſt valde odioſum. Et ideò hanc partem tenent *Roſella verb. Impedimentum, imped. 6. n. 13. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 7. fin. Syluest. verb. Matr. 8. q. 7. dicto 17. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 5. ad fi. Armilla, verb. Matrim. n. 13. & 14. Sotus 4. d. 42. q. 1. a. 2. col. penult. verſ. Atque adeo. Nauar. l. 3. conſ. tit. de baptiſmo, in 1. edit. conſ. 1. n. 1. in 2. conſ. 2. n. 1. Ledeſ. 2. p. 4. q. 58. a. 2. ad fin. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 46. col. 2. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 11. Emmanuel. Sa ſum. verb. Matrimon.* vbi de impedimentis dirimentib. *n. 5. verſ. Etiam in baptiſmo. Viuald. candel. ſacram.* vbi de matrim. *nu. 164. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 56. a. 2. paulò poſt princ.* Et generaliter quoties baptiſmus vel confirmatio ſunt irrita, dicendum eſt, ex iis nullam oriri cognationem. Quod probant rationes adductę: & docent *Ledeſ. 1. p. 4. q. 13. a. 10. notab. 3. Gallego de cognat. ſpirit. c. 10. n. 8.*

Hinc deducitur ex baptiſmo iterato ſub conditione, 6
eo quod de prioris baptiſmi veritate dubitabatur, poſtquam conſtiterit priorem fuiſſe validum, non oriri cognationem. At dum id non conſtat, pręſumet Eccleſia cognationem. Ita *Sotus & Barth. à Ledeſm. n. præced. alleg.* Quod intelligo quando eſt merum dubium. Nam ſi ſint variæ opiniones probabiles, dicam n. ſequenti.

Secundò deducitur, oriri cognationem ſpiritualem, 7
dum quis nondum integrè natus baptizatur, quando baptiſmus eſt validus: nec oriri poſtea ex baptiſmo ſub cõditione iterato in Eccleſia propter dubium valoris prioris baptiſmi. Sic *Nauar. l. 3. conſ. tit. de baptiſmo, in 1. edit. conſ. 1. n. 1. in 2. conſ. 2. n. 1.* Et dicit id eſſe verum, licet in quacũque corporis parte fiat baptiſmus. Quia cenſet quãcunque partem aqua intingi ſufficere ad baptiſmi veritatem. Sed bene dixit *Alex. de Neuo, c. penult. in fine, de cognat. ſpirit.* hoc pendere ex ea quæſt. an baptiſmus in quacunque corporis parte collatus ſit validus. Vnde exiſtimo non ita abſolute loquendum, vt loquutus eſt Nauar. Sed ſi in ea parte conferatur baptiſmus, vbi eſt ita certum, eum eſſe validum; vt non ſit ſub conditione iterandus, contrahetur ex eo cognatio, non autem ex iteratione: ſi autem dubiũ ſit inter viros doctos an in ea parte collatus ſit validus, eadem dubitatio inſurget viro ex baptiſmo cognatio ſpiritualis conſurgat: & ſi ſint duæ opiniones probabiles, quarum altera neget prioris baptiſmi valorem: altera autem affirmet, poterit tuta conſcientia quiſpiam vtram harũ eligere: & tenendo baptiſmum non fuiſſe validum, dicet conſequenter probabile eſſe ex eo nõ oriri cognationem, ſed ex iteratione. Contrarium verò dicet, ſi eam opinionem amplectatur, quæ ſuſtinet priorem fuiſſe validum. Et cum vtraque opinio ſit probabilis, poterit vtrauis illarum tuta conſcientia amplecti.

Ad argum. n. 4. propoſitum, dic in eo caſu eſſe textum 8
expreſſum, nec eum caſum cùm valde ſpecialis ſit, poſſe extendi ad alios. Aliter poſſet inde probari ex omni actu irrito ſequi impedimenta omnia iure ſtatuta, ac proinde diceremus irregularem eſſe, qui putans ſe hominem interficere, verè feram necaret.

QVÆSTIO II. An laicus in neceſſitate baptizans contrahat cognationem ſpiritualem? Quidam aſſerunt eam contrahi non poſſe niſi ex baptiſmo ſolemniter à ſacerdote miniſtrato. Probant ex *c. vlt. de cognat. ſpirit.* ibi: *Pro eo quod ipſum pater mulieris eiuſdem, qui ſacerdos extitit, baptizauit.* Vbi ponderatur baptizantẽ fuiſſe ſacerdotẽ, vt cognatio ſpiritualis cõtraheretur. 2. quia *c. Ad limina 30. q. 1.* declarãtur parentes, qui proprios filios in neceſſitate baptizãt, non arceri à petitione debiti. Quod iniuſtum ſit propter

actum

actum præcepti,pœnã ſubiri. Quæ ratio æquè militat in laico,qui neceſſitatis tempore baptizat puerum:ſi enim ob id oriretur inter ipſum & pueri parẽtes cognatio ſpiritualis,priuaretur propter actum præcepti libertate ineundi matrim.cum illis :ac proinde pœnam incurreret. Negari enim non poteſt,priuari hac libertate eſſe quoddam pœnę ac grauaminis genus,& ideò hanc partem ſuſtinent quidã,quos tacito nomine refert *Palud.4.d.42.q.1.a.1.concl.4. n.9.Et Monald.cit.Rainero in ſua ſum.* vbi de matrim.vbi de cogn.ſpir.*1.de paternitate*,at laico in articulo neceſſitatis baptizanti puerum eſſe ſanum conſiliũ,vt matrẽ eius minimè ducat:aut puellam à ſe tunc baptizatam,at ſi duxerit; conſulendum eſſe Pontif. vt decernat an id matrim.valdè initum ſit.Quia fortè aliud eſt de baptiſmo in neceſſitate collato,& aliud de bapt.ſolemni.

10 At dicendum prorſus eſt,baptizantem etiam laicũ in extremo neceſſitatis articulo contrahere cognationem perfectam ſpiritualem ſubſequens matrim.dirimentem cum baptizato eiuſque parentibus.Quia omnia iura clamant ex vero baptiſmo oriri cognationem ſpiritualẽ:& ſolùm excipitur *c.Ad limina 30.q.1.* quando coniugis filium alter coniux in neceſſitate baptizat, & hoc quoad vſum matrim.iam contracti,ne,ſcilicet,per illum actum præiudicetur debiti petitioni. Quæ ratio non æquè procedit in matrim.contrahendo.Quia priuari cõiugem iure debiti exigendi, eſt in pœnam delicti admiſſi baptizãdo filium coniugis alterius(vt probabo l.10.diſp.30 n.1. & 2.)At iniquum eſt pœnam incurri propter obſeruãtiã præcepti.Contrahi autem cognationem, quæ ſubſequẽs matrim.dirimat, ac reddat inceſtuoſum concubitum cũ perſona baptizata,vel eius parentibus, nullatenus habet rationem pœnæ vel grauaminis, ſed pertinet ad quoddã amicitiæ genus & coniunctionis, quam ſtatuit Eccleſia inter has perſonas:ob quam vetuit matrim.inter illas.Et confirm.quia parochus tenetur Baptiſmum ſolemniter miniſtrare,& tamen nullus negabit eum contrahere hãc cognationem.Tandem,quia quãdo impedimentum aliquod non ſtatuitur ab Eccleſia in delicti pœnam, ſed ob alias rationes,incurritur propter actum præcepti.Vt iudex obligatus ad ſuſpendendum delinquentem,irregularis efficitur illum ſuſpendendo.Et ideò hanc partẽ tuentur ex Iuriſperitis,*Hoſtienſ.ſum.t.de cognat ſpirit.§.Et an aliquis.n.8.Abb.c.fin.n.vlt.de cogn.ſpir.& ibi Henric.in fine. Prapoſ.c.pen.n.3.eod.t.Archid.c.Omnes n.2.30.q.1.& ibi Bellamera n.2.Alberic.in ſuo diction.lit.I.verb.Impedimentum imped.6. Ioan.de Friburg.in ſum.Confeſſ.l.4.t.7.q.14.& 15.Aſtenſ.ſum. 2.p.l.8.t.18.a.vn.q.7.Brunel.de ſponſ.concl.20.n.20.Roſel. verb. Impedimẽtum, imped.6.n.12.Et ibi.ſupplem.ſum.Piſanæ,imped. 6.n.9.*Angel.*verb.Matrim.3.imped.7.n.16.Sylu.verb. Matrim. 8.q 7.Couar.4.decr.2.p.c.6 §.4.n.4 Ant.Cuc.l.5.inſt.maiorũ,t. 14.n.7.Greg.Lop.l.1.verb.Clerigo,t.7.p.4.Matienzo l.5.recop. t.1.rubr.gl.1.n.170.Gaeta repet.c.Ad limina.30.q.1.§.4.q.144. n.383.Nau.ſum.Lat.c.16.n.34.fine & c.22.n.40.fine. Et l.4. conſ.in 1.edit.t.de ſponſ.conſ.53.n.2.in 2.t.de cognat.ſpir. conſ.5. n.2.Gallego de cogn.ſpir.c.11.n.5.*Et ex Theologis *Palud 4.d. 42.q.1.a.1.concl.1.nu.6.& concl.4.n.9.Suppl.Gabr.ibi q.1.a.2. concl.4.& a.3.dub.3.D.*Anton.*3.p.t.1.c.15.§.3.Sotus 4.d.4.q. vn.a.5.ad fin.& d.42.q.1.a.1.col.penult.verb. Profecto rationes. Barth.à Ledeſma de matr.dubio 44.ad fin.Palacios 4.d.42.diſp. vn col.34.verſ.Dubitas forſan f.931.Enriq.l.21. de matr.c.11.n. 1.Emm.Sa ſum.verb.Matr.vbi imped.dirimentib.n.5.verſ.Etiã In Baptiſmo.Phil.de offic.Sacer.t.1.p.2l.2.c.11.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.85.c.2.verſ.Cæterum,& 2.p.vbi de matr.c.51.col.3.Petr. de* Ledeſma *de matrim.q.56.a.1.dub.2.Manuel 1.to.ſum.2.edit. c.226.n.2.concl.2.& n.11.concl.5.Vega 1.to.ſum.c.33.caſu vlt. Viuald.candel.ſacr.1.p.*vbi de Baptiſmo *n.42.* & vbi de matrim.*n.155.& 158.Llamas in methodo curat.3.p.c.8.§.19.fine.* Quare *idem dicendum* eſt de femina baptizante in extrema neceſſitate. Contrahit enim cognationem ſpiritualem:Vt probant rationes adductæ.Et ita docent *Abbas.Brunel.Gaeta eiſdem locis.*

11 Hinc deducitur patrem, qui in neceſſitate filium ſuæ concubinę baptizat,non poſſe eam ducere.Quoniam obſtat cognatio ſpiritualis,quam ex eo Baptiſmo in neceſſitate collato oriri,ad dirimendum ſubſequens matrim. probauimus n.præced.Et ita docent *Nau. triplici loco, Palacios,Philiarch.*Lud.Lop.*duplici loco, Petrus de* Ledeſma.*Vega, Llamas allegati n.præced.Manuel.1.to.ſum.2.edit.c.226.n.11. concl.5.Viuald.candel.ſacr.1.p.*vbi de Baptiſmo *n.42.* & vbi de matrim.*n.155.*

12 Ad arg.nu.9.propoſita reſp.Ad 1.dic narrari in eo textu factum, nec vim effici ad contrahendam cognationẽ ſpiritualem in ſacerdotio miniſtri baptizantis.Ad 2.conſtat ex dictis n.10.vbi probauimus non habere rationem grauaminis & pœnæ:ac diſcrimen inter vtrumque caſũ conſtituimus.

13 QVÆSTIO vltima.An tenens puerum in Baptiſmo nõ ſolemniter miniſtrato cõtrahat cognationem ſpiritualẽ. Quibuſdam placet(quorum opinionem cenſeo probabilem)ſic tenentem eam contrahere. Quòd is verus ſuſceptor ſit,nec iura ſtatuentia ſuſceptorem in Baptiſmo cõtrahere,diſtinguunt inter Baptiſmum priuatum & ſolẽnem:1.Quia tunc baptizans contrahit. Cùm tamen iura eodem pacto & tenore loquantur de baptizante & de ſuſceptore.Vt conſtat ex *c.1 de cogn.ſpir.in 6.& ex Trid.ſeſſ. 24.de matrim.ca.2.*Ita tenent *Angelus verb.Matrimonium 3. imped.7 n.21.Viuald.candel.Sacr.1.p.* vbi de matrim. *n.154. Lud.Lop.2.p.inſtr.*vbi de matrim.*c.51.col.3.§.Ex quo corollariè ſequitur:*quamuis paulo inferius relato *Soto* in oppoſitum trepidet.Et videtur tenere *Barth.à* Ledeſm.*de matrim. dub.44. ad fin.* quamuis enim in ſua opinione de ſolo baptizante in extrema neceſſitate loquatur:at eam rationẽ aſſignat,quod canones indiſtinctè loquantur de baptizãte & de ſuſceptore,ac proinde clare ſentit idem de vtroque.Eiuſdem ſent.videtur *Nau. Philiarc. Emm. Sa citati n.* 10. qui abſolutè docent, in Baptiſmo priuatim collato contrahi cognationem.

14 At probabilius eſt,eam nõ contrahi à ſuſceptore.Quia cum adhibere ſuſceptorem ſit ceremonia ab Eccleſia inſtituta pro Baptiſmo ſolemni,vbi hic non eſt,non dicitur propriè & verè ſuſceptor,qui tenet:imo valde contingẽs eſt,vt puer tũc ab aliquo teneatur:in vlnis enim matris, aut in incunabulis poſitus ſolet baptizari: quòd ſi ab aliquo teneatur, eſt per accidens maioris commoditatis gratia.Quare(vt bene ait *Suarez ſtatim allegand.*) nil peccaretur omiſſo patrino in eo Baptiſmo. 2.Conſtat ex cõmuni modo loquendi,vulgique opinione: à quibus arg. petitum efficax eſt:(vt latè probat *Euerard. in ſuis topicis, loco ab opinione vulgi n.1.*)nam tenentes infantem in prædicto caſu,nec compatres nec patrini appellantur,nec tales ſolent exiſtimari:ſed illi ſoli qui in Baptiſmo ſolemni id munus obeũt.Et ideo in hanc ſent. inclinat *Sotus 4. d. 42. q.1.a.1.col.pen.verſ. Profecto rationes.* Et eam tenent *Gallego de cogn.ſpirit.c.11.n.5.Suarez 3.p.q.67.a.8.dub.vlt. Man.1.to. ſum.2.edit.c.226.n.2.concl.2.Vega 1.to.ſum.c.33.caſu vlt.ad fin.*

15 Addit *Suarez nu.præced allegatus*, quamuis in Baptiſmo priuato cæremonia ſuſceptoris neceſſaria non ſit, at ſi verè & propriè adhibeatur,& tenens velit munus ſuſceptoris obire, eſſe probabile eum contrahere. Quia ille eſt tunc verè ſuſceptor, Sed ego verius exiſtimo, etiam, tunc minimè contrahere. Quòd non ſit in poteſtate tenentis ſitum,hanc cognationem contrahere, niſi petita ab Eccleſia ſeruentur: at munus ſuſceptoris non obitur propriè, niſi quando Baptiſmus eſt ſolemnis (vt docent *Sotus,Galleg.Manuel,Vega,& ipſemet Suarez, n.præced.alleg.*) nec obſtat baptizantem in ea neceſſitate contrahere. Quia baptizans confert verum ſacramentum; at qui ſic tenet,vel ſuſcipit,non dicitur propriè tenere vel ſuſcipere,eo modo,quo ab Eccleſia ſtatutum eſt.Suſceptio enim eſt cæremonia ab Eccleſia inſtituta ad Baptiſmum ſolẽnem:ac proinde ſolemnitate deficienti, deficit quoque vera ſuſceptoris ratio.

Ad 1.arg.n.13.propoſitum conſtat ex dictis, n.14.Ad 16
2.conſtat ex dictis n.præcedenti.

DE IMPEDIMENTO cognationis legalis.

DISPVTATIO LXIII.

Quid & quotuplex ſit adoptio:& quando cognatio legalis ex illa conſurgens obſtet matrimonio, illudque dirimat?

SVMMARIVM.

Enodatur definitio adoptionis, n. 1.
Quotuplex ſit adoptio, & quid diſtet inter perfectam & imperfectam, n. 2.
Quis poſſit adoptare? n. 3. & ibi quis poſſit adoptari?
Quot modis ſoluatur adoptio, n. 4.
Explicatur definitio cognationis legalis, n. 5.
Quotuplex ſit cognatio legalis, n. 6.
Quot ſint quaſtiones diſputandæ? n. 7.
An ex adoptione imperfecta oriatur cognatio legalis, quæ matrimonium impediat aut dirimat? Refertur quadam ſent. 8.
Non oritur impedimentum dirimens, n. 9.
Neque impediens, n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.
Poſt n. 11. inuenies alia ſummaria.

1 DIſputationi de impedimento cognationis legalis breuiter præmittere oportet, quid & quotuplex ſit adoptio, & quis adoptare poſſit. Eſt enim cognatio legalis effectus adoptionis, ex eaque oritur, ſicut affinitas ex copula. Definitur ergo adoptio communiter à Iuriſperitis ſic: Eſt actus legitimus, per quem fit filius aut nepos, qui non eſt penè naturam imitans. Sed à *D. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 1.* & communiter à Theologis ſic definitur: Eſt extraneæ perſonę in filium vel nepotem, vel deinceps, legitima aſſumptio. Vtraque autem definitio in idem coincidit. Dicitur extraneæ perſonæ, id eſt, eius quæ non eſt in adoptātis poteſtate, ſiue ſit conſanguinea, ſiue non. Dicitur, filium vel nepotem, vel deinceps; ſub quibus comprehēduntur feminina, vt filia neptis. Quia non poteſt quiſpiam adoptari in fratrem vel parentem. *l. Nec apud. C. de hæred. inſtit.* Dicitur legitima, id eſt, ſecundum legum formam. Cùm enim ab ipſis inſtituta ſit, vt valeat & effectū cognationis producat, debet in ea ſeruari forma legibus præſcripta. (Vt n. 18. dicemus.) Dicitur aſſumptio, id eſt, electio. Cùm enim tanta homini propenſio inſita ſit ad ſuam ſucceſſionem in poſterum propagandam, fuit iure introductum, vt naturalibus liberis orbati poſſint ſuæ ſucceſſioni conſulere, adoptantes alios in liberos. Ars enim naturam imitatur, ac illius defectum ſupplet. Vnde adoptio eſt quædam legalis ſeu artificialis generatio.

2 Eſt autem duplex adoptio. Quædam eſt perfecta, per quam adoptatus tranſit in adoptantis poteſtatem, & illi ſuccedit: & hæc dicitur arrogatio. Altera eſt imperfecta, per quam adoptatus non tranſit in adoptantis poteſtatē: & hæc dicitur ſimplex adoptio. Hæc diſtinctio ab omnibus traditur: & habetur §. *Adoptio, inſtit. de adopt. & l. 7. ti. 7. p. 4.* Differunt autem quintupliciter 1. Quia per ſimplicem adoptionem adoptatus nō tranſit in adoptantis poteſtatem, nec eſt eius hæres neceſſarius ex teſtamento, bene tamen ab inteſtato. At per arrogationem tranſit in poteſtatem arrogantis, inſtar filij naturalis: & eſt eius hæres neceſſarius ab inteſtato: ex teſtamēto autem in quarta bonorum parte. *inſtit. de adoptione §. Sed hodie.* 2. Differūt, quia adoptari poteſt, qui non eſt ſui iuris, vt filius ſub patris poteſtate conſtitutus: at arrogari nequit: niſi qui ſui iuris eſt, nempe emancipatus & liber homo. Quia cum per arrogationem tradatur quiſpiam in arrogantis poteſtatem, oportet eum eſſe ſui iuris, vt tradere ſe valeat, *l. 2. §. vlt. ff. de adopt.* 3. Differunt, quia adoptio fit cuiuſlibet iudicis competentis auctoritate, dum tamen apud eum plena ſit actio, id eſt, merum & mixtum imperium. Arrogatio verò fit ſola principis authoritate, *l. 1. C. de adopt, & inſtit. eodem t. in princ. & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Quartò, quia arrogator tenetur ſatiſdare de reſtituendis bonis arrogati illis perſonis, ad quas eſſent peruētura, ſi arrogatus in ſuo ſtatu manſiſſet, *l. Nec ei, §. final. ff. de adopt.* Vltimò, quia in adoptione non requiritur verbum vtriuſque expreſſum: at in arrogatione exigitur verbū vtriuſque. Deſideratur enim, vt Rex interroget arrogantem. Vis habere hūc in filium, nepotem, vel pronepotem? Et arrogans reſpondeat: Volo. rurſus, vt interroget arrogatum: Vis habere hunc in patrem, auum, vel proauum? & ipſe reſpondeat: Volo. & deinde Princeps exprimat ſibi placere. Vnde infans adoptari poteſt, non verò arrogari. Habetur hæc differentia *l. In adopt. l. 1. ff. de adopt l. reg. 7. t. 7. p. 4.*

Multæ conditiones deſiderantur, vt alicui integrum ſit alium adoptare. I. vt adoptās ſit ſui iuris, & maior 25. annis. Ratio eſt, quia ſi nō ſit ſui iuris, & maior 25. annis, bona ſua adminiſtrare nequit. II. eſt vt ſit vir. Nam feminæ adoptare nequeunt, niſi ex priuilegio Principis. Cum nec filios carnales habeant in poteſtate. III. vt poſſit generare, vel ſi non poſſit, id non ſit ex defectu naturali, ſed ex caſu accidentario. Quare frigidi adoptare nō poſſunt, eo quod ſunt naturaliter impotentes, *l. 2. ff. de adopt.* Et ratio eſt, quia adoptio inſtituta eſt ad ſupplendum liberorum defectum: & ideo illis ſolis conceditur, qui naturaliter generare poſſunt. At gladio caſtrati adoptare poſſunt. Quia ſunt impotentes ex accidenti. IV. vt ita excedat ætate adoptatū, vt poſſit eſſe eius pater naturalis, immo 18. annis debet eum excedere. Arrogare verò nequit, qui 40. annos non nactus eſt. Hæc omnia habentur inſtit. de adopt. Et tradit latè *Sylueſt. verb. Adoptio, qu. 5.* Hinc fit, Sacerdotem poſſe adoptare. Quia naturaliter non eſt impotens ad generationem. *Sic Hoſt. c. vn. num. 4. de cognat. legal. & ibi Abb. n. 4. Roſella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 1. Sylu. verb. Adoptio, q. 5. & ibi Armilla n. 9. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 6. q. 1. n. 1. fine.* Poteſt autem adoptari quilibet, ſiue maſculus ſiue femina, dummodo ſit præſens. Quippe abſens nec adoptare, nec adoptari poteſt, etiam per procuratorem, *l. Neque, & l. Poſt mortem, §. Neque, ff. de adopt.* Latè *Angel. verb. Adoptio, n. 4. Sylueſt. ibi q. 2. & q. 6. & omnes.*

Sex autem modis ſoluitur adoptio: nēpe naturali morte adoptantis: morte eius ciuili: ob nuptias inceſtuoſas: ob dignitatem vt Epiſcopalem: per ſententiam, per emācipationem. Quod latius tradunt *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 2. Armilla verb. Adoptio n. 10.* 4

His præmiſſis de adoptione, cognatio legalis ſic communiter definitur: Eſt propinquitas ex adoptione proueniens. Dicitur propinquitas, vt oſtendatur conuenientia quā habet cum cognatione carnali. Dicitur ex adoptione proueniens, vt eius cauſa ſignificetur, ac differentia à cognatione carnali. 5

Eſt verò triplex cognationis legalis ſpecies. I. eſt linea recta inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati deſcendentes. Hæc habetur *inſtit. de nuptiis, §. Ergo non omnes, l. Quinetiam, ff. de ritu nuptiar. & l. reg. 7. t. 7. p. 4.* Secunda eſt lateralis, ſeu in linea tranſuerſa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Habetur *inſt. de nupt. §. Inter eas, & l. Per adoptionē, 17. ff. de ritu nuptiar. & d. l. reg. 7. & in iure can. c. vn. de cognat. leg.* Et *c. per adoptionem,* quod eſt ex Paſchali Pōt. 30. q. 3. Tertia eſt per modum cuiuſdam legalis affinitatis, ad ſimilitudinem affinitatis naturalis, quæ eſt inter adoptantem & vxorem adoptati. Et è contra inter adoptatum & vxorem adoptantis. Habetur *l. Adoptiuus, 14. ff. de ritu nupt. & l. reg. 8. t. 7. p. 4.* Et traditur hæc diſtinct. à *D. Thom. 4. d. 42. q. 2. a. 3. corp.* quem omnes ſequuntur. 6

Triplex igitur in hac diſp. eſt agitanda quæſtio. I. An ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis obſtans matrim. II. an omnes tres cognationis legalis ſpecies impediant ac dirimant matrim. III. an triplex illa legalis cognationis ſpecies perpetuò obſtet matrim. contrahendo: & ad quas perſonas, & vſque ad quotum gradum extendatur. 7

QVÆSTIO

8 *Quæſtio* I. An ex adoptione imperfecta oriatur hæc cognatio legalis, matrim. impediens ac dirimens: an potius ex ſola perfecta, quæ arrogatio dicitur? Duplex eſt ſent. Prior & ſatis probabilis affirmat; etiã ex adoptione imperfecta oriri cognationem legalem ſubſequens matrim. dirimentem. Ducitur, quia omnes textus, quos n. 6. retuli, in quibus hæc cognatio legalis ſtatuitur, de adoptione indiſtinctè loquuntur. 2. Quia licet ſic imperfectè adoptatus non tranſeat in adoptantis poteſtatem: acquiruntur tamen ei quædam iura ex adoptione, quæ per emancipationem diſſoluuntur, *l. penult. §. de adopt.* Et ideo hanc ſent. ſuſtinent ex Iuriſperitis, *gloſſ. c. vn. ad fin. de cogn. leg. Et ibi Hoſtienſ. fine, Abbas, n. 5. Ancha. n. 8. Damaſus, Laurentius, Tancred. Philip. Vincentius*; quos refert & ſequitur *Alex. de Neuo eo. ca. vnic. n. 11. Præpoſit. ibi. n. 7. Henric. ad fin. Speculat. t. de cognat. legali §. vn. n. 1. Goffredus ſum. eod. t. ad fin. Alberic. in ſuo dictionar. lit. I. verbo Impedimentum 7. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 19. art. 2. q. 8. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſorum lib. 4. tit. 8. q. 10. Menald. ſum. tract. de matrim.* vbi de imped. cognationis legalis. *Angelus verb. Matrim. impediment. 8. n. 4. Roſella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 4. Et ibi Tabiena impedim. 6. quæſt. 1. n. 2. Lex 7. t. 7. p. 4. & ibi Greg. Lopez verb. Que Proſijaron. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 5. n. 2. Ant. Cuc. l. 5. inſtitut. maior. t. 14. n. 28. Gaeta repet. c. Ad limina. 30. q. 1. §. 4. q. 155. n. 404. Vgolin. de ſacram.* vbi de matrim. *c. 19. n. 3.* Et ex Theologis, *Scotus 4. d. 42. q. paulo poſt princ. Et ibi Ricard. a. 2. q. 2. ad 2. Palud. q. 1. a. 2. concl. 7. nu. 25. Baſſolis q. vn. a. 4. Nicol. de Orbellis q. 2. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 13. Nicol. de Niiſa ſuper 4. ſent. tract. 6. p. 3. de matrim. q. 8. notabili 5. Petrus de Soto lect. 21. de matrim. §. De cognatione legali Angles floribus, 1. p.* vbi de matrim. *q. fin. a. 2. concl. 2. Toledo l. 7. ſum. c. 4. n. 4. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 51. ad finem.*

9 Poſterior ſent. (cui tamquam probabiliori adhæreo) aſſerit cognationem hanc legalem, quæ matrim. dirimit, ex ſola adoptione *perfecta*, quæ arrogatio eſt ortum habere. Ducor, quia (*vt dicemus n. 16.*) cognatio hæc introducta *eſt à iure poſitiuo*, ad impediendam fornicationẽ, *quæ facile* eſſe poteſt inter perſonas in eadem domo cõmorantes. Sed per adoptionem imperfectam non traducitur adoptatus in domum nec in adoptantis poteſtatem. Ergo ea non obſtat matrim. 2. quia cum matrim. ſit res valde fauorabilis, iura illud prohibentia potius debent reſtringi, vel ſaltem coarctari ad propriam & perfectam verborum ſignificationem: at ſimplex adoptio cùm ſit imperfecta, non dicitur abſolutè talis, immo iuxta *D. Thom. 4. d. art. 1. ad 1.* eſt potius dicenda, diſpoſitio quædam ad perfectam adoptionem. 3. Quia oppoſita ſentent. quãuis communiſſima innititur leuiſſimis fundamentis: vt ex eorum ſolutione conſtabit *n. 11.* Et ita hanc ſent. poſſe teneri, ait *gloſſa, 30. q. 1. in ſum. ad fin.* Et illam tuetur *Innoc. c. vn. num. vn. de cognat. legali. Sylueſt. verb. Matrim. 8. q. 8. diſt. 4. Sotus 4. d. 42. q. 2. a. 2. ad fin. corp.* licet ſub aliquali dubio. dicit enim fortaſſe ſic eſſe *Ledeſma 2. p. 4. q. 59. a. 3. fine, Enriquez, l. 12. de matrim. c. 13. n. 3. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 57. a. 2. concl. 2.* Eiuſdem ſent. videtur *Viguerius l. inſtit. c. 16. § 7. verſ. 9. impedim. 9.* vbi tractans, quando contrahatur cognatio legalis, ait eam contrahi inter patrem perfecta adoptione adoptantem, & filium adoptatum. Nec longè ſunt ab hac ſent. *Anton. c. vn. n. 5. de cogna. legali, & Supplem. ſum. Piſanæ, verb. Impedimentum, imped. 7. n. 3.* nam vtraque ſent. relata neutram definiunt: & addit *Supplem.* non eſſe ſent. præcipitandam.

10 Aſſerunt tamen aliqui ex hiſce DD. oriri ex ea adoptione imperfecta impedimentum impediens, non tamẽ dirimens ſequentem matrim. contractum. Qua adoptio illa imperfecta eſt via & diſpoſitio ad perfectam, ſicut Catechiſmus ad *Baptiſmum*. Sicut ergo per Baptiſmi Catechiſmum contrahitur quædam cognatio *ſpiritualis* imperfecta, quæ *ſolum impedit matrim. c. Per Catechiſmũ, de cogn. ſpir. in 6.* ita per adoptionem imperfectam contrahetur cognatio legalis imperfecta, quæ ſolum impediet ſubſequens matrimonium. Ita docent *Enriquez & Petr. de Ledeſma ibid.* At hoc diſplicet: & ideo exiſtimo nullum ſubeſſe impedimentum: ſed poſſe licitè contrahi matr. vbi ſola eſt imperfecta adoptio. Vt docent *Innoc. & Sylu. n. præc. allegati.* Quia in Catechiſmo eſt expreſſus textus id decidens, non autem in adoptione imperfecta, nec poteſt ex rationis ſimilitudine induci impedimentum matrim. Aliàs dicendum eſſet, ex ſolo exorciſmo oriri, eo quod ſit ad Baptiſmum diſpoſitio.

Ad arg. n. 8. propoſita reſp. Ad 1. dic, quamuis textus nõ diſtingant, at rationes n. 9. adductæ cogunt ea diſtinctione vti. Ad 2. dic, ea iura, quæ per adoptionem imperfectã acquiruntur, non eſſe cauſam adoptionis matrim. & ita nil conferre. 11

SVMMARIVM.

Prima cognationis legalis ſpecies in linea recta dirimit matrimonium. n. 12.
Quid de affinitate legali? n. 13.
Quid de cognatione legali linea tranſuerſa? Refertur quædam ſententia, n. 14.
Proponitur ſent. Auctoris, n. 15.
Traduntur rationes prohibitionis matr. ob cognationem legalem? n. 16.
Explicatur qualiter hoc impedimentum vim habeat, cum legibus inducatur? num. 17.
An ſit neceſſe ſeruari formam legalem in adoptione, vt cognatio oriatur? n. 18.
An cognatio legalis ſuperueniens matrimonio impediat debitum peti? n. 19.
An ſuperueniens ſponſalibus ea dirimat? n. 20.
Hoc impedimentum eſt ſolo iure humano inductum, n. 21.
Infideles cum eo contrahens an poſt Baptiſmum ſint ſeparandi? n. 22.
Soluuntur argumenta, n. 23.
Poſt num. 23. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

Quæſtio II. An omnes tres legalis cogitationis ſpecies impediant ac dirimant matr. Et quidem de I. ſpecie aſcẽdentium in linea recta nullus dubitat, quin ſubſequens matrim. dirimat, nempe inter arrogantem, & perſonas arrogatas, ob textus quos n. 6. allegaui. Et in hoc conueniunt omnes Doctores. 12

De 3. ſpecie nimirum de affinitate legali, nonnihil eſt dubitationis. Quidam enim, quos tacito nomine refert, *Hoſt. c. vn. n. 3. de cogn. legali*, affirmarunt, eam non obſtare matr. contrahendo. Quod ius canon. à quo ſolo poſſunt matrim. impedimenta promanare, eius cognationis non meminerit. Sed iure optimo hanc ſent. reprobant *Hoſt. ibi, Ioan. Andr. eo c. vn. n. 5. Anton. n. 6. Anchar. n. 5. Alex. de Neuo. n. 9.* Et cæteri omnes DD. quotquot potui videre, tamquam rem exploratam ſtatuunt, eam cognationem dirimere. Et ad fundamentum contrarium dicam, n. 17. 13

Potiſſima verò difficultas eſt de tertia ſpecie cognationis legalis, nimirum, in linea tranſuerſa, an ea dirimat matrim. Quidam enim negant eam dirimere, ſed ſolùm impedire concedunt. Quod fruſtra eſſet ſeparatio inter eos fratres naturalem, ſcilicet, filium patris adoptantis, & filium adoptiuum. Cum ſtatim poſſint matrim. copulari; ſoluta adoptione per emancipationem, vel alio modo, (vt dicemus n. 24.) Secundò, quia *c. Ita diligere 30. q. 3.* quod eſt ex Nicol. Pontif. dicitur leges ciuiles non permittere inter huiſmodi cognatos matrim. quaſi aliud ſit ſecundum canones. Argumento ex *c. Nonne, de præſumpt.* Ita docet *Speculat. t. de cogn. legali. §. vn. n. 2.* Et videtur eiuſdem ſent. *Ibi Ioan. And. in addit.* Idem tenent *Præpoſ. c. vn. in fin. de cogn. legali. Gaeta repet. ca. Ad limina 30. quæſt. 1. §. 4. qu. 156. n. 405.* 14

At dicendum eſt per huiuſmodi cognationem dirimi ſubſequens matrim. Quia *c. vn. de cogn. legali* dicitur nuptias conſiſtere non poſſe inter filium legitimum & ſororem adoptiuam: at verbum, non poſſe conſiſtere, ſonat eſſe diſſoluendas, vel non poſſe permanere. Adde, verbũ, Poteſt, propoſita negatione tollere potentiam, & reddere actum nullum (vt probaui l. 6. diſp. 38. nu. 20.) Et ideo huius ſent. ſunt ex Iuriſperitis, *gloſſ. 30. quæſt. 3. in ſum. verb. Quod autem, & c. vn. de cogn. legali, in fine. Innoc. ibi, n. 1. n. Ant. n. 6. Abb. n. 6. Anchar. n. 7. Card. n. 2. verſ. Quæro an hoc impedimentum, Alex. de Neuo n. 12. Henric. n. 6. Goffred. ſum. tit. de* 15

cogn.

cogn.leg.in fin.Hoſt.ſum.eod. t.n. 1 2. *Alberic.in ſuo diction. lit.I. verb.Impedimentum* 7. *Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſ.l.*4 *t.*8 *q. Monald ſum.tract.de matrim.* vbi de cognat.legali. *Aſtenſ.* 2. *p.ſum.l.*8.*t.*1 9 *a.*2.*q.* 1 1. *Roſella verb. Impedimentum,imped.*7 *n.*7.*& ibi Suppl.ſum.Piſanæ imped.*7.*n.*4.*Tab.ibi,imped.*6.*n.*1. *n.*1. Angelus *Matrimonium* 3.*imped.*8 *n.*2.*Syluest.verb. Matrimonium* 8.*q.*8.*dict.*1.*&* 7. Armilla *verb, Matrim.n.*16. *Lex* 8.*t.* 7 *p.* 4 *Et ibi Greg.Lop.verb.Mas desfaze.Nau.ſum.c.*22. *n.*44 *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*6.§.5.*n.*2.*&* 3. Ant. *Cucus.l.* 5.*inſt. maiorum,t.*1 4.*n.*28. *Alexand. Carrar.l.*2. *de ſponſal. c.*1 0.*fine. Lancelot.inſtit.iuris can. lib.*2.*t. De triplici cognat vbi de legali.* §.*Legalis cognat.verſ.Donec.Zaualios in ſuis qq.practicis,tota q.* 728.*& q.*25 0.*fine.* Et ex Theologis, *Durand.*4.*d* 42.*q.*2.*n.*7. *& ibi Palud.q.vn.a.*1.*concl.*6.*in fin,n.*24.*& concl.*7.*n.*29.*Baſſ. q.vn.a.*4.*Nicol.de Orbellis ibi,q.* 2.*Sotus ibi qu.*2.*a.*2.*col.*3.*verſ. Vnica hic.Supplem.Gabr.q.*1.*a.*1.*concl.* 6. *Caiet.ſum. verb Matrim.c.*1.*imped.*4.*Petrus de Soto lect.*11.*de matrim.*§. *de cognat. legali.Ledeſm.* 2.*p.*4.*q.*59.*a.*3.*ad fin.Viguer.l.inſt.c.*16.§.7.*verſ.* 9.*impedim.*9.*Veracruz* 1.*p.Speculi,a.*6.*concl.* 3.*fine.* Angles *Floribus* 1.*p.* vbi de matrim. *q.fin.a.*2. *concl.*2.*D.* Ant. 3.*p.tit.*1.*c.* 13.*Valentia* 4.*p.diſp.*10.*q.*5.*punct.*3. vbi de impedim. cogn. *col.*2.*Toledo l.*7.*ſum.c.*4.*n.*7.*&* 8.*Enriquez l.* 12. *de matrim.c.* 12.*n.* 3.*ad finem.Emman.Sa ſum.verb.matrim.* vbi de impedim.dirimentib.*n.*6.*verſ.Cognatio regalis.Petr.de Ledeſma de matrim.q.*57.*a.*2.*dub.*1.*Barth. à Ledeſma de matrim. dub.*47. *concl.* 3.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*227.*nu.* 2. *Philiarc. de offic. Sacrd.to.*1 *p.*2.*l.*2.*c.*11.*fine Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.* vbi de matrim.*c.*51.*ad fin.Vega* 1.*to.ſum.c.*10.*caſu* 1.*Viuald.candel.ſacram.*1.*p.* vbi de matrim.*n.*175.178.*Cañedo ſum.ſacram.* vbi
16 de matrim.*c.*6.vbi de cognat.legali,*n.*50.

Conuenientiſſimè autem ſtatutum eſt, vt cognatio legalis dirimat ſubſequens matrim. Quia ex ea oritur quędam coniunctio ſimilis naturali: ex qua oritur quædam reuerentia debita inter ſic cognatos,& amicitia. Vt ergo ea reuerentia ſeruetur,& dilatetur amplius amicitia matrim.cum extraneis inito, cautum eſt,vt inter ſic cognatos nequeat matrim.conſiſtere. Adde cum *D.Th.*4.*d.*42.*q.* 2.*a.* 2.*corp.* id quoque effectum eſſe, quia ſic cognati debēt habitare in eadem domo:oriretur autem maximum fornicandi periculum,matrimonio noninterdicto inter eos. Quæ ſunt rationes ob quas diſp.53. n. 3. diximus irritari iure Eccleſiaſtico matr. inter conſanguinitate coniūctos.

17 Sed meritò dubitabis, qualiter hoc impedimentum vim habeat,cū ſolis legibus ciuilibus indictum ſit, quas carere poteſtate ſtatuendi impedimenta matrim.inter fideles,diximus diſp.3.n.4. Dic id impedimentum vim habere:eo quod leges id impedimentum ſtatuentes ſint iure canonico approbatæ. Vt conſtat ex *c.Ita diligere* 30.*q.*3. quod eſt ex Nicolao Pontif. *ad conſulta Bulgarorum* ibi: *Quandoquidem nec inter eos, qui natura & eos,qui adoptione filij ſunt, venerandæ Romæ leges matrimon. contrahi permittunt.* Vbi approbatur prima ſpecies cognationis legalis in linea aſcendentium,*& c.vn.de cogn.legali,& c.Per adopt.* 30.*q.* 3. Quod eſt ex Paſchali Pontif. approbatur impedimentum cognationis legalis in ſecunda ſpecie, nempe in linea tranſuerſa. Quamuis autem tertia ſpecies affinitatis legalis non reperiatur expreſsè approbata in iure canonico. At cum rubrica iuris canonici ſit generalis, nimirū, de cognat.legali:& ſit eadem ratio de hac ſpecie, dicendum eſt cenſeri ſubinde approbatam illam, ſicut & reliquas. Adde conſuetudine Eccleſiaſtica omnes tres illas ſpecies receptas eſſe, Pontificibus id ſcientibus. Et ideo ex hoc id impedimentum vim habere,quod ab Eccleſiaſtica iure approbatum ſit,tradunt, *D.Th.*4.*d.*42.*qu.*2.*a.*2. *corp.& ad* 4.*Et ibi D.Bonau.a.*2.*q.*2.*Palud.qu.*1.*a.*2.*concl,*7.*n.* 25.*Abb.rub.de cogn.legali n.vn.* Alex.*de Neuo,c.vn.nu.*10.*eod, t.Aſtenſ.*2.*p ſum.l.*8.*t.*19.*a.*2.*q.*5.*Brunel.de ſponſ.concl.*27.*n.*1. *Turrec.c.Ita diligere,a.*6.*n.*17.30.*q.*3.*Syluest.verb. Matrim,*8. *q.*8.*dicto* 1.*Tabiena verb.Impedim.imped.*6.*n.*1.*Suppl.Gabr.*4. *d.*42.*q.*1.*a.*2.*conl.*6.*Sotus ibi,q.*2.*a.*1. *col.*2.*verſ. de adopt.& a.* 2.*fin.Ouand.ibi,q.vn.propoſ,*11.*fine.Greg. Lopez. l.*7. *verb.Porque,tit.*7.*p.*4.*Gallego de cogn.ſpirit.c.*3.*nu.*56.*Lancelot.inſt.iuris canon.l.*2.*t De triplici cognat.* vbi de legali §. *Legalis cognatio, verb.Proueniens.*

Quo verò cognatio hæc obſtans matrimonio oriatur 18
ex adoptione, oportet in adoptione facienda ſeruari formam legibus præſcriptam, quam n.2. declarauimus: ea enim non ſeruata,ſed priuatim coram vicinis aut alijs honeſtis perſonis, non interueniente magiſtratu, corrueret actus: ac proinde nullum matrimonio impedimentū produceret. Quia cùm forma det eſſe rei. *cap.Tua de ſponſal.c. Quia propter de elect.* deficiente forma deficit actus. *Sic Hoſt. c.vn.n.*1.*de cogn.legal.& ibi Ioan* And.*n.*1.*Abb.n.*3. Anchar. *n.*3. Alex.*de Neuo n.*6.*Card.fine.Præpoſ.n.* 2. *Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſ.l.*4.*t.*8.*q.*4.*Supplem.Gabr.*4.*d.*42.*q.*1.*a.*2.*concl.*6. *Roſella verb.impedimentum,imped.*7.*n.*1. *Angel. verb. Adoptio, n.*3.*& ibi Syluest.q.*8.*Armilla n.*9.*Greg.* Lop.*l.*7.*verb.Su carta, t.*7.*pag.*4.

Quando hæc cognatio legalis ſuperuenit matrimonio 19
iam contracto, poſſet aliquis exiſtimare eam impedire debiti petitionem, reſpectu coniugis, qui eam contraxit. Quia omne impedimentum, *quod præcedens* matrim. *illud ſimpliciter dirimeret,ſi ſubſequatur, dirimit illud ſecundum quid,nimirum, impediens eius vſum, quoad* debiti exactionem. Iuxta doctrinam *Syluestri, verb.Matrimonium* 8.*q.*7.*dict.*2. Verùm eam doctrinam non approbo, niſi textus expreſſus inueniatur, qui eam debiti petitionem in eo caſu interdicat. Quare cum in cognatione legali is non reperiatur, exiſtimo eam non impedire debiti petitionem. Quod aliis placere dicens, ſuſtinet *Petr. de* Ledeſma *de matrim.q.*57.*a.*2.*ad finem.*

At ſponſalia præcedentia dirimeret cognatio legalis 20
ſuperueniens. Quòd cum ſola ſint futuri matrimonij promiſſio, ſuperuenienti impedimento, quod illud dirimeret,ſi contraheretur, diſſoluuntur prorſus, vtpote quæ nequeunt validè ſuum effectum conſequi. Ita docent *Ioan.* Andr *c.Veniens,in fine,de cognat.ſpirit.Hoſt.ibi. fin.* Anton. *fine, Anchar.n.*2.*Card.fine. Alex.de Neuo c.*2.*nu.*5.*eodem t.Roſella verb.Impedimentum,imped.*6.*n.*16.

Ex dictis infertur hoc impedimentum eſſe ſolo *iure* 21
humano interdictum. Cum conſtet nec iure naturæ adoptionem eſſe inuentam, nec ex ea cognationem matrim. obſtantem conſurgere. Et ita vniuerſi fatentur.

Quamobrem ſi apud infideles hæc adoptio fieret,& ea 22
non obſtanti iniretur matrim.inter adoptantem, & filiā adoptatam, valeret vtique: niſi ſpeciali eorū lege id matrim.irritaretur. Quòd illi Eccleſiæ legibus *minimè ſubdantur,* à cuius approbatione vim obligandi *hoc impedimentum* habere diximus, n.17. Atque ita *docent* dicentes poſt cōuerſionem ad fidem non eſſe ab eo matrim.ſeparandos, *Veracruz* 1.*p.Speculi,a*60.*fin.Barth.à* Ledeſma *dub.*47.*de matr.concl.*1.*Vega*1.*to.ſum.c.*10.*caſu* 1.

Ad arg nu.14.propoſita reſp. Ad *primum* dic, non eſſe 23
fruſtra id impedimentum, quia perpetuò dirimit ante emancipationem: & quamuis hac facta poſſit denuò matrim.iniri, at antea initum eſt perpetuò irritum, niſi poſtea ratificetur. Ad 2. dic, non dicere textum. Secundum leges, quaſi contrarium ſit ſecundum canones: ſed ad denotandum impedimentum hoc fuiſſe legibus ciuilibus inductum, quas ibi approbat vocans eas venerandas.

SVMMARIVM.

Quamdiu duret cognationis legalis impedimentum in triplici illius ſpecie? n. 14.

Vt ceſſet in linea tranſuerſa, debet ſeruari debita ſolemnitas in diſſoluenda adoptione.n. 25.

Nulla eſt cognatio inter adoptantem & adoptiui parentes.n. 26.

Poteſt filius adoptiuus ducere filiam legitimam carnalem adoptantis, aut mortuo patre, aut ſi is ſuperſtes ſit, ſi ipſa vel ipſe emancipentur: aut aliq modo ceſſet adoptio aut patria poteſtas,n. 27.

An inter fratres adoptiuos poſſit conſiſtere matrim.n. 28.

Quid de filiis duorum fratrum adoptiuorum? n. 29.

An filius adoptiuus poſſit ducere filiam carnalem illegitimam adoptantis: vel filia adoptiua nubere filio illegitimo adoptantis? n. 30.

Ad quotum gradum extendatur matrim. prohibitio inter adoptantem & adoptati deſcendentes? Refertur triplex ſent.n. 31.32.33.

Proponitur ſent. Auctoris,n. 34.

Nulla

Nulla eſt cognatio inter patrem adoptantem, & filiam filia adoptata, & poſſunt matrim. iungi. n. 35.

Poteſt adoptans contrahere matrim. cum liberis illegitimis adoptati, n. 36

24 Quæſtio vltima, An triplex cognationis legalis ſpecies perpetuò obſtet matrim. cõtrahendo, & ad quas perſonas, & ad quotum gradum extendatur? Hac in re conſtat primã ſpeciem rectæ lineæ, & tertiam affinitatis legalis impedire ac dirimere perpetuò matr. id eſt, id impedimentum non ceſſare ſoluta quãdocumque adoptione. Atque ſubinde non poterit etiam adoptione ſoluta, adoptatus cum adoptante, eiuſve vxore, neque adoptãs, cũ adoptatis, vel vxore adoptati matrim. inire. De prima ſpecie ſic deciditur expreſsè l. Quin etiam 55. ff. de ritu nupt. Et inſt. de nupt. §. Ergo non omnis; & l. reg. 7. t. 7. p. 4. Et de tertia ſpecie deciditur l. Adoptiuus, 14. ff. de ritu nupt. & l. reg. 8. t. 7. p. 8. Conſtat etiam, ſecundam ſpeciem cognationis legalis nimirum, in linea tranſuerſa inter filios carnales adoptantis, & filios eiuſdem adoptiuos; non impedire in perpetuum, ſed quamdiu durat adoptio, & filij ſiue legitimi ſiue adoptiui ſunt in patris poteſtate. Vnde vt filius carnalis poſſit ducere ſororem adoptiuam, vel filia carnalis fratrem adoptiuum, eſt facile mediũ, nẽpe vt vteruis eorum emancipetur. Sic habetur expreſsè, c. vnic. de cognat. leg. & c. per adoptionem, quod eſt ex Paſchali Pontif. 30. q. 3. & l. Per adoptionem 17. ff. de ritu nuptiar. & inſtit. de nuptiis. §. Inter eas, & l. reg. 7. t. 7. p. 4. Et ratio diuerſitatis harum prohibitionum in perpetuũ vel ad tempus, ea eſt. Quia prima & tertia prohibitio eſt propter reuerentiam, quam debet exhibere adoptatus cum ſua vxore adoptanti, & vxori eius: & cum hæc ſit perpetua, ſimiliter eſt perpetua prohibitio vtraque illa. Secunda verò eſt ob interpretatiuam filiationem ex adoptione prouenientem, & ideo ea durante durat, & ceſſante ceſſat.

25 At debet ſeruari ſolemnitas legibus præſcripta in diſſoluenda adoptione per emancipationem, vt ceſſet impediment. matr. ineundi inter filium adoptiuum cum filia carnali adoptantis, vel inter filiam adoptiuam cum filio carnali. Sicut enim adoptio ſine auctoritate magiſtratus contrahi nequit, (vt n. 2. diximus) ita nec diſſolui. Quia omnis res per quaſcũque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, c. Omnis res, de reg. iuris. Vnde non ſeruata forma in diſſolutione, durat impedimentum. Sic Hoſtienſ. c. vn. ad fin. de cognat. leg. Ioan. Andr. ibi fin. Alex. de Neuo, n. 8. Præpoſ. n. 8.

26 Ex his deducitur 1. inter adoptantem & filij adoptiui parentes nullam contrahi cognationẽ, ac proinde poſſe inter illos conſiſtere matr. Quia nullo iure cauetur eam cõtrahi. Ita docent D. Th. 4. d. 42. q. 1. a. 3. ad 1. & ibi Suppl. Gabr. q. 1. a. 1. in fin. Et ibi Guillelmus Borrilong. q. vn. a. 1. ad fi. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 13. Roſella verb. Impedimentũ imped. 7. fine Suppl. ſum. Piſana ibi imp. 7. fin. Tabiena ibi, imped. 6. q. 1. n. 2. Angelus verb. Matrim. 3. imped. 8. n. 1. Sylu. Matrim. 8. q. 8. dicto 2. Armilla verb. Matrim. n. 17. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. Imped. 7. Nauar. ſum. c. 22. n. 45. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 158. n. 407. Greg. Lopez, l. 7. verb. Nunca, t. 7. p. 4. Ioan. de Friburgo in ſum confeſſ. l. 4. t. 8. q. 13. Nicol. de Orbellis 4. d. 42. q. 2. Toledo l. 7. ſum. c. 4. fin. Philiarc. de officio Sacerdotis, to. 1. p. 2. l. 2. c. 11. in fin. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 47. in notabili poſt 2. concluſionem.

27 Secundò deducitur, integrum eſſe filijs legitimis contrahere cum adoptiuis matrim. poſt parentis adoptantis obitũ. Quia iã tunc ceſſarunt adoptio & patria poteſtas. Similiter quoque id erit licitum, ſi aut filij legitimi aut adoptiui ſint iam emancipati, quamuis pater adhuc ſuperſtes ſit. Quia cognatio tranſuerſa inter hos conſiſtẽs, ſoluitur his modis, vt probaui n. 24.

28 Tertio deducitur, quid ſentiendum ſit de ipſis fratribus adoptiuis inter ſe, id eſt, adoptatis ab eodem parẽte, Aliqui cenſent inter illos non poſſe conſiſtere matrim. Quod in eadem domo commorari debeant cum parente, & ita eſt idem fornicationis periculum: cuius vitationẽ fuiſſe cauſã huius prohibitionis, diximus n. 16. inter fratres adoptiuos & carnales. Deinde, quia c. vn. de cogn. leg. ſic dicitur. Si qua per adoptionem mihi ſoror eſſe cœperit, quamdiu durat adoptio, nuptiæ inter me & ipſam conſiſtere non poſſunt. At ſoror adoptiua eſt ſoror fratris adoptiui. Huius ſent. ſunt Angelus inſt. de nupt. §. Inter eas, fin. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 6. t. 19. a. 2. q. 10. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 8. fin. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 57. a. 3. in fin. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 47. fin. Et temperant Aſtenſis, & vterque Angelus, quando adoptio eſt perfecta, nempe, arrogatio. Sed in hoc caſu intelligunt etiam alij: quia adoptatio imperfecta non parit cognationem legalem, quæ matrim. dirimat, (vt ex eod. Petro de Ledeſma & aliis diximus nu. 9.) At dicendum eſt, nullam inter illos oriri cognationem: atque ita poſſe matrimonio illos inter ſe copulari. Quia nullo iure eſt cognatio inter hos ſtatuta. Et c. vn. de cogn. legali, quod pro contraria parte citatur, loquitur de vera filia patris adoptantis, quæ incipit eſſe ſoror adoptiua, filij adoptiui ſui legitimi patris. Nec hæc impedimenta ex ſola rationis ſimilitudine inducenda ſunt. Adde inter filios ſpirituales eiuſdẽ patris ſpiritualis, qui magis cõiuncti ſunt inter ſe, quam legales poſſe conſiſtere matrim. Ergo à fortiori inter legales. Et ideo hanc partem ſuſtinent Gloſſ. c. vn. verb. Quamdiu, de cogn. legali. Et ibi Ant. n. 5. Henric. n. 4. Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. n. 25. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 13. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. t. 8. q. 11. Monald. ſum. tract. de matrim. vbi de cognat. legali. Roſella verb. Impedimentum, imped. 7. n. 6. & ibi Supplem. ſum. Piſanæ, imped. 7. n. pen. Sylu. verb. Matrim. 8. q. 8. dict. 6. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 6. fin. Armilla verb. Matrim. n. 19. lex reg. 7. fin. & ibi Greg. Lopez fin. t. 7. p. 4. Petrus de Soto lect. de matrim. §. de cogn. legali. Albericus in ſuo diction. lit. I. verb. Impedim. 7. Guillelmus Borrilong. 4. d. 42. q. vn. a. 2. ad fin. Nicol de Niiſa ſuper 4. ſent. tract. 6. p. 3. de matrim. q. 8. notab. 5. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 5. fin. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 154. n. 403. & q. 157. n. 406. Anton. Cucus l. 5. inſtitut. maiorum t. 14. n. 28. Enriquez l. 12. de matrim. c. 12. n. 3. fin. Toledo l. 7. ſum. c. 4. fin. Emm. Sa ſum. verb. Matr. vbi de impedimentis dirimentibus, nu. 6. verſ. Duo adoptati. Manuel. 1. to. ſũ. 2. edit. cap. 227. Lancelotus inſtitut. iuris canon. lib. 2. tit. De triplici cogn. vbi de legali §. legalis cogn. verb. Donec. Ugolin. de Sacr. vbi de matrim. c. 19. n. 3. Vega 1. to. ſũ. c. 10. caſu 1. Viuald. candel. ſacr. 1. p. vbi de matrim. nu. 180. Et ſpecialiter, Roſella & Sylu. reprobans limitationem Angeli.

29 Quartò deducitur, à fortiori poſſe inire matrimoniũ filios duorum fratrum adoptiuorum. Quòd nullo cognationis nexu inter ſe vinciantur. Sic Alex. de Neuo c. vn. nu. 16. de cogn. leg. & ibi Præpoſ. nu. 5. & 8. Sylu. Matr. 8. q. 8. dicto 2. Tabiena verb. Impedimentũ, imped. 6. n. vlt. Et meritò hi duo reprobant Angelũ verb. Matrimoniũ, 3. impedimento. 8. nu. 1. hoc limitantem, quando ſunt filij duorum fratrum adoptatorum ſimpliciter, ſecus ſi ſint filij perfectè adoptatorum, id eſt, arrogatorum. Quia hæc limitatio nullo iure probatur.

30 Vltimo deducitur, quid dicendum ſit, quando filia carnalis eſt illegitima adoptantis, an poſſit adoptato nubere: aut filius illegitimus carnalis ducere adoptatam? Quidam negant inter hos poſſe cõſiſtere matrimonium. Quia ſicut filius illegitimus nequit contrahere cum cõſanguineis patris, ita nec cum filiis eius adoptiuis. Item quia c. Ita diligere, 30. q. 3. ait inter filiũ naturalem, & adoptatum non poſſe eſſe matrimonium. Ita docent Abbas c. vn. in fine de cognat. leg. Card. ibi n. 2. verſ. Quæro quid ſi filius, & ibi Præpoſ. n. 8. Angel. verb matrimonium 3. impedimento 8. n. 4. fin. Gregor. Lopez l. 7. verb. Los filios t. 7. p. 4. Et dicit probabile Petrus de Ledeſma citandus pro contraria ſententia: At multo probabilius eſt, inter hos nullam eſſe cognationem: & ita poſſe eos matrimonio copulari: Quia cũ cognatio orta inter filios legitimos, & adoptiuos, ceſſet ſoluta patria poteſtate, (vt num. 24. oſtendimus) à fortiori nõ contrahetur, vbi carnalis filius eſt talis, vt nõ tranſeat in patriam poteſtatem. Quales ſunt illegitimi, inſtitut. de nuptiis. §. vlt. Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum, quia illegitimus eſt coniũctus vinculo naturalis

turalis conſanguinitatis cum patre, & ſic cum eius conſanguineis. At cum adoptiuis nullum eſt vinculum naturale, ſed ſolum ciuile: & cùm hoc ſolum duret inter fratres illos, qui in patriam poteſtatem minimè tranſeunt. Nec etiam obſtat ſecundum: quia nomine filij naturalis intelligit textus carnalem, vt diſtinguitur contra filium ſpiritualem. Et quamuis filius illegitimus ſit verè carnalis, at ratio adducta cogit nos, vt intelligamus eum textum de filio carnali legitimo. Atque ita ſentiunt *Gloſſ. 30. quæſt. 3. in ſum. verb. Quod autem. Et c. vn. verb. Quamdiu, de cogn. legal. & ibi Innocen. in fin. Hoſtienſ. in fine. Anton. nu. 5. Anchar. nu. 6. Alexand. de Neuo, nu. 13. Henricus, n. 4. & 5. Idem Hoſtienſ. ſumma eodem titul. in fin. Albericus, Nicolaus de Nuſſa, D. Anton.* vbi citati ſunt, num. 28. *Angelus inſtitut. de nuptiis. §. Inter eas, n. 2. in fin. Ricard. 4. d. 42. art. 2. quæſt. 2. ad 3. Et ibi Nicolaus de Orbellis quæſt. 2. Guillelmus Borrillong. ibi quæſt. vn. a. 2. ad finem. Monald. ſumma tract. de matrim.* vbi de cognat. legali, *Ioannes de Friburgo ſumma confeſſorum, lib. 4. tit. 8. quæſt. 9. Roſella, verb. Impedimentum, imped. 7. num. 8. & ibi Supplementum ſumma Piſanæ, impedimento 7. num. 2. & ibi Tabiena impedimento 6. quæſt. 1. num. 2. Sylueſt. verb. Matrimonium 8. q. 8. dicto vlt. Armilla verb. Matrimonium num. 18. Aſtenſis ſumma 2. p. lib. 8. t. 19. art. 2. fin. Nauar. ſum. c. 22. n. 45. Couar. 4. decret. 2. p. cap. 6. §. 5.* Ad fin. *Anton. Cucus l. 5. inſtitut. maiorum, t. 14. fin. Gaeta repetit. cap. Ad limina 30. q. 1. §. 4. quæſt. 154. n. 403. Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 22. num. 3. fine Toledo l. 7. ſum. c. 4. n. 7. Manuel 1. to. ſum. 2. editione ca. 227. num. 2. & 3. Barth. à* Ledeſma *de matrim, dubio 47. ad fin. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 57. art. 3. dubio 1. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 172.* Lud. Lop. *2. p. inſtruct.* & vbi de matrim. *c. 51. fin. Vivald. candel. Sacr. 2. p.* vbi de matrim. *num. 178. Vega 1. tom. ſum. c. 10. caſu 1.*

31 Potiſſima autem difficultas eſt, ad quotum gradum extendatur cognatio legalis impediens ac dirimens matrimonium inter adoptantem, & adoptatum, eiuſque deſcendentes? Quidam enim protrahi in infinitum hanc cognationem aſſeuerant: atque ita adoptantem nec cum adoptato, nec cum aliquo eius deſcendente, poſſe vſque in infinitum matrimonio iungi. Ducuntur per textum *inſtit. de nupt. § Ergo non omnes verſ. Et hæc adeo,* vbi poſtquam textus decidit in linea conſanguinitatis aſcendentium & deſcendentium, prohiberi matrim. in infinitum, hæc addit: *Et hæc adeo vera ſunt, vt quamuis per adoptionem, parentum liberorumve loco ſibi eſſe cœperint, non poſſint inter ſe matrim. iungi.* Et ita *Angel. eo §. Ergo non omnes, n. 1.* ſic ſummat *illum §. Matrim.* non poteſt contrahi inter aſcendentes & deſcēdentes vſque in infinitum, etiam ſi per adoptionem ſit contracta parentela. Quare cum hoc impedimentum cognationis legalis ſit iure ciuili inductum, & id ius ciuile ſit approbatum indiſtinctè quoad hoc impedimentum, iure canonico, *c. ita diligere 30. q. 3.* dicendum eſt hoc impedimentum extendi ad omnes deſcendentes in quocūque gradu vſque in infinitum. Huius ſent. videtur apertè *D. Thom. 4. d. 42. quæſt. 2. a. 3. corp. & ibi Palud. q. 1. ar. 2. concl. 6. n. 24. D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 13. Sylu. verb. Matrimonium 8. quæſt. 8. dicto 2. Tabiena, verbo Impedimentum, imped. 6. q. 1. num. 2. Veracruz 1. p. Spec. a. 60. concl. 1. Barth. à Ledeſma dub. 47. de matrim. concl. 2. Vgolin. de Sacram.* vbi de matrim. *c. 19. n. 3. Scaccius 2. p. de ſponſ. ſuper inſtituta de nuptiis. §. Ergo non omnes, num. 12.* vbi aiunt cognationem legalem, quæ eſt quaſi deſcendentium, contrahi inter patrem adoptantem, & filium adoptatum, & filium filij adoptiui, & nepotem, & ſic deinceps.

32 Alij verò aſſeuerant ſolùm dirimi matrim. inter adoptantem & adoptatum, ac adoptati deſcendentes vſque ad 4 gradum. Sic *Faber inſtit. de nuptiis. §. inter eas, verſ. Itaque nu. vn. Sotus 4. d. 42. q. 2. a. 2. concl. 2. Nauar. ſum. c. 22. num. 45. Ouand. 4. d. 42. q. vn. propoſ. 11.* Toledo *l. 7. ſum. c. 4. n. 7. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentib. *n. 6. verſ. Cognatio legalis. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedim. cognationis, *col. 2. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. lib. 2. c. 11. ad fin. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 57. art. 3. paulo poſt princip.* Huius autem rationem reddit *Faber.* Quia cùm ſit reſtricta conſanguinitas ad 4. gradum, vt in ijs gradibus ſolis obſtet matrimonio per *c. Non debet, de conſang.* à fortiori vſque ad eundem gradum videtur reſtricta cognatio legalis. Sed hæc ratio non concludit. Tum, quia in linea recta aſcendentium & deſcendentium non modica eſt difficultas, vtrum reſtricta ſit conſanguinitas vſque ad 4. gradum (vt latè vidimus diſp. 51. nu. 2. & ſeq.) Tum etiam, quia *cap. Non debet*, in ea reſtrictione ſolus meminit conſanguinitatis & affinitatis. Non ergo extendenda eſt reſtrictio ad cognationem legalem: eo vel maximè, quòd diuerſiſſima militet ratio. Cùm enim lex reſpiciat ea quæ communiter accidunt, *l. Nam ad ea ff. de legibus.* atque impedimenta conſanguinitatis & affinitatis ſint frequentiſſima, oportuit ea reſtringi. At impedimētum cognationis legalis eſt rariſſimum, & ideo nulla eſt ratio reſtringendi hoc impedimentum, nec vt lex illa reſtringens extēdatur ad hoc. Et confirm. quia in reſtrictione graduum conſanguinitatis & affinitatis occurſum eſt periculis, quæ ex impedimentorum multiplicitate oriri experientia ipſa docuit, vt conſtat ex *proemiis d. c. Non debet, &* Tridentini *ſeſſ. 24. de matrim. c. 2.* At ex impedimento cognationis legalis, vt pote quod rariſſimum eſt, non potuit docere experientia, periculum aliquod ſuboriri. Non ergo ea reſtrictio ad hoc impedimentum extenditur. Et ideo hæc ſententia non admodum mihi placet.

Hinc deducitur non admittendam eſſe ſentent. quam 33
tradit *Enriquez l. 12. de matr. c. 12. n. 3.* vbi ait quamuis cognatio legalis, in recta linea deſcendentium extendatur iure ciuili vſque ad 4. gradum: at iure nouiſſimo *Tridentini ſeſſ. 24. de matrim. c. 4.* reſtrictam eſſe vſque ad 2. gradum. Duciturque, quia ibi reſtringitur affinitas ex fornicatione orta ad 2. gradum. At in cognatione legali militat eadem ratio: cum vtrumque impedimentum ſit merè humanum: & ſit quoddam propinquitatis genus: ac cognatio legalis ſit debilior. Sed hoc nullatenus placet propter rationes nu. præced. adductas. Et quia nullam video ſimilitudinem, aut rationis paritatem, vt reſtricta illa affinitate cenſeatur quoque reſtricta cognatio legalis. Et ita non eſſe reſtrictam docent *Maiol. lib. 3. de irreg. c. 25. nu. 14. §. Cognatio legalis,* Lud. Lop. *2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. fin.* Præterea omnes Doctores n. præced. allegati, præter Fabrum & Sotum, ſcripſere poſt Tridentinum, & dixerunt extendi ad quartum gradum eam cognationem.

Quare veriorem eſſe cenſeo ſententiam, quam tradit 34
Greg. Lopez *l. 7. verb. Nunca, & lib. 8. fin. tit. 7. p. 4.* vbi *§. Ergo non omnes, inſtit. de nuptiis*, in quantum decidit cognationem legalem inter adoptantem & adoptati deſcendentes protrahi in infinitum, intelligit de aſcendentibus adoptantibus, & deſcendentibus adoptatis, & non de *aliis.* Itaque in hac linea dicit ſolùm prohiberi matrim. inter aſcendentem adoptantem & deſcendentem adoptatum. Quare non poterit adoptans contrahere matrimonium cum filiis ſuis adoptiuis, neque cum filiis aut nepotibus eius filij adoptiui, aliiſve eius deſcendentibus, qui in eius filij, dum fuit adoptatus, poteſtate conſtituti erant: at poterit vterque contrahere cum filiis vel quibuſcumque deſcendentibus filij adoptiui, qui extra eius poteſtatem erant tempore adoptionis. Et ratio eſt, quia adoptata aliqua perſona, cēſentur adoptati filij & deſcendentes omnes ſolùm, qui in adoptati poteſtate erant tempore adoptionis. Vt expreſsè decidit, *l. Si pater familias 15. in princ. ff. de adopt.* Cùm ergo illi deſcendentes in quouis gradu, qui tunc erant ſub adoptati poteſtate, ſint etiam vere adoptati, iure optimo cum illis interdicitur matrim. Si autē erant extra adoptati poteſtatem, cùm non cenſeatur adoptati nulla ratione prohibetur matrim. adoptantis cum illis: vt pote inter quos nulla cognatio legalis intercedit. Et huius ſententiæ eſt ferè expreſsè *D. Thomas 4. d. 42. quæſt. 2. artic. 3. ad 4.* vbi reddens rationem cur cognatione, quæ fortior eſt, non tranſeunti ad nepotes, nimirū ſpiri-

tuali

ritnali, tranſeat legalis: ait ideo id contingere, quia per cognationem legalem tranſit filius adoptiuus in poteſtatem patris adoptantis, & ideo quicquid eſt in poteſtate illius filij adoptiui, tranſire debet in adoptātis poteſtatem: & ſic adoptato filio, adoptātur quoque nepotes ſub filij adoptiui poteſtate tunc conſtituti. Eiuſdem ſententiæ ſunt expreſsè *D. Antonin. 3. p. tit. 1. cap. 13. paulo poſt princip. & Syluest. verb. Matr. 7. quaſt. 8. dict.* vbi dicentes cognationem legalem deſcendentium protrahi ad filios, nepotes, & alios deſcendentes, non dixere hoc abſolutè, ſed addidere, ad deſcendentes adoptatos. Et rationem reddit *Syluest.* quod adoptato filio, cenſeantur pariter adoptati omnes deſcendētes, qui in eius poteſtate tunc ſunt. Et conſtabit amplius ex corrollario numer. ſequenti inferendo, & ex Doctoribus illius. Nam eius veritas in hac doctrina fundatur.

Hinc deducitur, nullam cognationem contrahi, & ſic 35
poſſe conſiſtere matrim. inter patrem adoptantem, & filiam filiæ adoptiuæ. Quia cum mulier neminem habeat in ſua poteſtate, §. *Feminæ, inſtit. de adopt.* filia mulieris adoptatæ tranſire nequit in poteſtatem patris adoptantis matrem, & ſic non cenſetur adoptata. Ita docent *Aſtenſis ſum. 2. p. lib. 8. t. 19. a. 2. q. 9. Angelus verb. Matrim. 3. imped. 8. n. 5. Roſella verb. Impedimentum, imped m. 7. n. 5. Sylueſt. verb. Matrimonium, 8. q. 8. d. 5.*

Tandem infertur, poſſe adoptantem inire matr. cum 36
quibuſcumque filiis illegitimis adoptati. Quod hi non poſſint eſſe in adoptati poteſtate, §. *vlt. Inſtitut. de nuptiis.*

DE IMPEDIMENTO affinitatis.

DISPVTATIO LXIV.

Quid ſit affinitas, & qualiter in ea gradus computentur: & quid ad eam contrahendam deſideretur?

SVMMARIVM.

Affinitas vnde dicatur, & quid ſit, n. 1.
Affinitas durat poſt mortem, n. 2.
Non habet gradus, ſed computantur iuxta gradus conſanguinitatis n. 3.
Quis ſit in affinitate ſtipes, & quotuplex eius linea, n. 4.
Vir & vxor non ſunt affines, ſed principium affinitatis: nec ex affinitate oritur alia affinitas, n. 5.
Quot ſint quaſtiones diſputanda, n. 6.
An oriatur affinitas ex apertione clauſtri feminei abſque intus ſeminatione. Refertur quadam ſententia, n. 7.
Non oritur affinitas, n. 8.
An in dubio praſumatur ſemen effuſum intra vas tali copula habita: nec credatur coniugibus oppoſitum aſſerentibus? Et explicatur c. Extraordinaria 35. q. 5. n. 9.
Non contrahitur licet femina ſeminet viro non ſeminante, n. 10.
An ex congreſſu Spadonum contrahatur affinitas? n. 11.
Non contrahitur ex pollutione extra vas & tactibus, n. 12.
Nec ex copula Sodomitica, n. 13.
An copula Sodomitica propter criminis enormitatem impediat matrimonium cum conſanguineis illius, cum quo habita eſt? n 14.
Satis eſt copula extra vas habita, ſi virile ſemen quacumque arte etiam dæmonis miniſterio, intra vas mittatur? n. 15.
An oriatur affinitas ex copula, ſiue licita ſiue illicita? n. 16.
Quid ſi copula ſit cum femina renitente, dormienti, inſana, vel ignoranti, vel mortua? n. 17.
Quid ſi copula, ſit occulta? n. 18.
Satisfit argumentis? Et explicatur, c. Iuuenis, de ſponſal. & c. Fraternitati, de eo qui cogn. conſang. n. 19.
Poſt n. 19. inuenies alia ſummaria.

1 IN hoc affinitatis impedimento eum ordinem ſeruabimus. Primo diſputabimus quid ſit affinitas, & de eius gradibus, & qualiter contrahatur. De qua re eſt præſens diſputatio. Deinde in ſequenti diſputatione, an affinitas ſit quid naturale, ita vt infidelitatis tempore cōtrahatur. Mox an in aliquo gradu dirimat matrim. iure naturali. Tandem quoto gradu, & inter quas perſonas iure Eccleſiaſtico matrimonium diſſoluat. Et conſulto prætermitto quæſtionem, qualiter impediat debiti petitionem, quando matrimonio iam contracto ſuperuenit. Quia de illa agam l. 9. diſp. 27. & ſeq. Dicitur ergo affinitas (ſi ad nominis ſignificationem reſpicias) quaſi finiū propinquitas: vnde affines teſte *Cicer. in act. 4. in Catilinam*, dicuntur aliqui, quia vnus trahitur ad fines alterius. Sicut enim agri dicūtur affines, quia finis vnius eſt proximus fini alterius: ita affines, ſunt conſanguinei alterutrius coniugis alteri coniugi: quod duæ cognationes inter ſe diuerſæ copulentur per nuptias, & altera ad alterius fines accedat. Vt ait *Iuriſconſult. l. Non facile, ff. de gradibus affinitatis.* Ratio autem ea eſt, cum enim vir & vxor efficiantur per copulam vna caro, ſanguis vnius dicitur alterius ſanguinem tāgere: ac proinde conſanguinei vnius trahuntur ad quandam alterius cognationem, quæ affinitas nuncupatur. Vnde D. *Greg. relatus c. Fraternitatis 35. q. 10.* ſic ait: *Si vna caro fuerit, quomodo poterit aliquis eorum propinquus vni pertinere, niſi pertineat alteri?* Definitur autē affinitas ſic à Theologis, & Iuris vtriuſque profeſſoribus, cum *D. Tho. 4. d. 4. q. a. 1. quæſtiunc. 3. arg. 2. Et Gl. 35. q. 5. in arbore affinitatis.* Eſt propinquitas perſonarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela. Dicitur propinquitas, quia in hoc conuenit cum cognatione carnali. Ex carnali copula proueniens, in quo ab illa diſtinguitur: & dicitur generaliter, ex copula, quia oritur ex copula licita, vel illicita, (vt dicemus n. 16.) Omni carens parentela, intelligitur per ſe, & ex parte affinitatis, cui per accidens eſt, vt aliquando affinitas & conſanguinitas in eodem reperiantur. Vt bene docet *D. Th. ad quæſtiunc. 3. ad 2.*

Durat autem affinitas poſt mortem eius, qui affinitatis 2
contrahendæ cauſa fuit, ſicut & conſanguinitas. Quare mortuo alterutro coniuge, vel alterutro ex fornicātibus, nō diſſoluitur affinitas producta ex copula. Vt eſt expreſſa deciſio Gregorij Pōtificis, & refertur *c. Fraternitatis. 35. q. 10.* Cuius rationē reddit *D. Th. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæſtiunc. 2. corp.* quia quoties relatio cōſurgit ex præterita actione, nec illius continuationem deſiderat, non perit deſtructa cauſa, ſed tantum deſtructo altero extremorū, inter quæ verſatur. Vt contingit in conſanguinitate. At affinitas ortum habet ex carnali commixtione, nec exigit eius copulæ perſeuerentiam: atque proinde non perit deſtructa perſona, quæ copulam habuit, & per eam cauſa fuit eius affinitatis producendæ.

Nec propriè affinitas gradus habet, ſed menſurantur 3
gradus inter affines, iuxta gradus conſanguinitatis. Omnes enim cōſanguinei vxoris Petri, vel mulieris ab eo illicitè cognitæ, ſunt Petro affines in eo gradu in quo ſunt conſanguinei talis mulieris: & è contra cōſanguinei Petri ſunt mulieri affines in eo gradu, in quo ſunt cōſanguinei Petri. Vnde ſuccedit regula, quam refert *Gl. c. Non debet, verb. In ſecundo, de conſang. Perſona addita perſonæ per carnis copulam mutat genus, & non gradū.* Vt Petrus & Paulus fratres ſunt conſanguinei in 1. gradu, additur perſona per carnis copulam, quæ Petro cōmiſcetur, illa perſona mutat genus attinentiæ cum Paulo, nam Petrus eſt conſanguineus Paulo, illa autem perſona eſt affinis: at nō mutat gradum: quia in eodem 1. gradu affinitatis coniungitur Paulo, quo cōſanguinitatis coniuncti ſunt Petrus & Paulus. Quia cum affinitas ex cōſanguinitate oriatur diſtinctio graduum illius, menſuratur per diſtinctionem graduum huius. Atque id colligitur ex *c. Porro 33. q. 5.*

Quare ſtipes in affinitate dicitur duplex illa perſona, 4
quæ per carnis copulam commiſcetur. Cum vtraque ſit origo & radix huius affinitatis. Vnde linea affinitatis eſt duplex, ſicut & conſanguinitatis, quædam eſt recta aſcēdentium & deſcendentium. Aſcendentes ſunt, ſocer, ſocrus, vitricus nouerca: deſcendentes verò, gener, nurus, priuignus, priuigna. Alia verò eſt linea tranſuerſa collateralium,

teralium. Hi ſunt, qui alterutri coniugi ſunt conſanguinei in linea tranſuerſa, nam alteri ſunt affines in eodem gradu lineæ tranſuerſæ: & ſi conſanguinei ſunt in linea tranſuerſa æquali, vel inæquali, ſimiliter erunt affines.

5 Hinc fit, virum & vxorem non eſſe inter ſe affines, ſed principium affinitatis. Quod eſt manifeſtum: ac multis citatis docet *Couar.4.decret.2.p.c.6.§.7.n.7.* Nec ex affinitate oritur alia affinitas, vt latius dicemus diſp.67.n.2.

6 His præmiſſis, triplex quæſtio in præſenti diſp. eſt agitanda. I. an affinitas neceſſario petat emiſſionem ſeminis intra vas? II. an petat vtriuſque coniugis ſemen? III. an ex matrim. rato oriatur affinitas?

7 QVÆSTIO I. An ad contrahendam affinitatem deſideretur copula perfecta, in qua virile ſemen intra vas femineũ recipiatur: an potius ſufficiat penetratio vaſis ſemine non intra emiſſo? *Michael Metina in l.5. de ſacr. hominum continen.c.76.* in ea eſt ſingulari ſententia, vt ſufficiat penetratio vaſis feminei abſque ſeminis immiſſione, vt affinitas contrahatur. Duciturque eo ſolo fundamento, quòd iura clament ex copula oriri affinitatem: ac proinde in affinitatis definitione n.1. poſita, ſolius copulæ mẽtio fit. Secundò, vrgentius probari poteſt ex *cap. Iuuenis, de ſponſal.* vbi dicitur iuuenem, qui puellam nondum ſeptẽnem duxit, & forſan tentauit conſummare, neç potuit, non poſſe permanere in matrimonio poſtmodum cum conſobrina eius contracto, vbi *Gl. fin.* opponit *c. Extraordinaria, 35.q.3.* vbi deciditur ex pollutione extraordinaria non oriri affinitatem; & reſpondet ibi habitam eſſe pollutionem extra vas non animo coniugali; at in caſu *d. cap. Iuuenis*, tentatam eſſe copulam intra vas, ac animo maritali. Inſuper ex *c. Fraternitati, de eo qui cognou. conſanguin.* ibi: *Diuortij ſententiam approbamus, quam in eum canonice promulgaſti, qui illam ſibi poſtea copulare præſumpſit, cuius antea ſororem adhuç ſeptennem contractis ſponſalibus, extraordinaria libidine noſcitur polluiſſe.* Conſtat ergo ex his, non deſiderari ad affinitatem ſemen virile intra vas feminæ effundi. Tertiò, per effuſionem ſeminis extra vas, eſt probabile concedi diuortium; & per vaſis penetrationem abſque ſemine conſummari matrimonium; ergo eandem probabilitatem habebit, inde affinitatem oriri.

8 At citra dubium eſt tenendum, ex ſola vaſis feminei penetratione, nõ emiſſo intra virili ſemine, minime oriri affinitatẽ. Quia tota ratio ob quam ex copula oritur affinitas, eſt, quod per eã vir & femina vna caro efficiãtur, ac proinde conſanguinei vnius fiunt affines alterius (vt probauimus n.1. ex *c. Fraternitatis, 35.q.10.*) At nõ efficiuntur vna caro, niſi per copulam perfectã ac ſufficientem ad prolis generationẽ, qualis eſt ſola illa, in qua virile ſemen intra vas femineum recipitur, (vt latè probaui l.2. diſp.21.n.5.) Secundo, idem cõſtat ex *c. Lex diuina 27.q.2.* vbi benedictus Pontifex ſic ait: *Sed neque oſculũ parit propinquitatem, quod nullam facit ſanguinis commixtionẽ.* Et ex *c. Extraordinaria 35. q.3.* vbi Vrbanus II. ait pollutionẽ nõ impedire matrimoniũ cum conſanguineis mulieris pollutæ, niſi in naturalibus admiſſa ſit. Ergo ad affinitatem deſideratur pollutio intra vas. Tertiò, quia ſi abſque vaſis penetratione, ac corporum commixtione, reciperetur ſemẽ virile intra vas femineum, produceretur affinitas, (vt ex omnium mẽte dicemus n.15.) Atque proinde tota ratio affinitatis producẽdæ eſt ſeminis intra vas receptio, nec ad rem pertinet vaſis penetratio. Quarto, quia ad affinitatem ea copula deſideratur, ex qua apta nata eſt ſequi generatio: ob id enim ex copula Sodomitica intra vas præpoſterũ recepto ſemine, nulla affinitas conſurgit, (vt n.13. dicemus) quod ea copula nõ ſatis ſit ad generationem. At ad hanc nullatenus ſufficit vaſis legitimi penetratio abſque ſemine. Neq; ergo ſufficiet, vt inde affinitas oriatur. Et ideo huius ſententiæ ſunt, ex Theologis *D. Thom.4.d.41.q.vn. art. 1. quæſtiunc.3. corp. & quæſtiunc.4. ad 2. Et ibi D. Bonau. art. vn. q. 1. Durand. q.1.n.7. Ricardus a.1.q.1. corp. Palud. q.1.a.3. concl.1.n.18. Supplem. Gabrielis q.vn.ar.1. col.2. verſ. Ex illo ſequitur. D. Anton. 3.p.t.1.c.15. in princ. paulo ante notabile ſecundum. Guillel. Pariſienſis lib. de Sacram. t. de matrim. c.30. Abulenſis cap.5. Mat.q.222. Petrus de Soto lect. 10. de matrim. col. penult. verſ. Tertium eſt, Sotus 4.d.41.q. vn.a.2.col.3.verſ. Ex quo fit, & ibi Nicol. de Orbel. q.1. Guillel. Borrilong. q.vn.ar.2. Cuandus q.vn. propoſit.1. Ledeſma 2.p.q.57.a.3. ad fin. Veracruz 3. part. Speculi, a.47. fine, Viguerius lib. Inſtitut. cap.16.§.7.verſ. 9. impedimento 6. Valentia 4.p.diſp.10.q.5.punct.* vbi de affinitate, initio, *Enriquez lib.12. de matrim. c.16.n.1. Toledo l.7. ſum. c.11.n.3. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.40. concl.2. Manuel. tom. ſum. 2. edit. c.228.n.1. Petr. de Ledeſma de matr. q.55. art.3. dub.2. concl. 1. & 2. Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentib. *n.13. verſ. Affinitas contrahitur. Philiarc. de offic. Sacerd. to.1.p.2. lib.2. ca.12. verſ. Affinitas eſt propinquitas, Viuald. candelabro Sacram. 1.p.* vbi de matrim. *n.198. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c.50.f.1147. Vega 2. to. ſum. c.34. caſu 171. concl.4. & 6. Graffiis 1.p. deciſion. l.2.c.80.nu.7. & 8.* Et ex Iuriſperitis, *Gloſ. c. Extraordinaria, in fin. 35.q.3. & ibi* Archid. *n.3. Bellamera n.2. Idem Archid. c. vn. de ſponſ. impub. in 6. n.2. & c.vn.n.3. de ſponſal. in 6. & ibi Dominicus in princ. n.9. Innoc. c. Fraternitati, n.vn. de eo, qui cognou. conſang. Et ibi Alex de Neuo, n.10. Henr. n.8. Albericus in ſuo dictionar. lit. A. verb. Affinitas, Cardin. clem. vn. q.14. nu.11. de conſang.* Ioan. de Friburgo *in ſum. confeſſ. li.4.t.15.q.5. Monaldus ſum. tract. de matrim.* vbi de impedimento affinitatis, *Aſtenſis 2.p. ſum. lib.8.t.25.a.vn. q.5. Roſella verb. Impedimentum, imped.14.n.9. & ibi Supplem. ſummæ Piſanæ, imped.14. nu. antepen. Angelus verb. Matrimonium 3. impedimento 15.n.5. Syluest. verb. Matrimonium 9.q.15. dicto 2. Tabiena verb. Impediment. impedim.4.q.2.n.3. Armilla verb. Matrimonium, n.26. Nauar. ſum. c.22. latin. n. 42. hiſpanen.41. & lib.4. conſ. in t. de conſanguinitate in 1. edit. conſ. 8. nu. 5. in 2. concl.4.n.5. Ant. Cucus lib.5. inſtit. maiorum t.12.n.243. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.q.212.n.501. Moccius de contractibus t. de ſponſal. §. de naturalibus ſponſalium n.3. Cenedo in ſuis collectaneis ad ius canonicum, collect. 19. num. 1. Franc. Marcus deciſ.467.n.7.p.2. Azebedo lib.8. Recop. t.20.l.7.n.17. Soaccius de ſponſal. l.1.p. ſuper inſtit. de nuptiis, §. Affinitatis n. 1.*

Non tamen haberetur fides niſi in ſolo conſcientiæ 9
foro, copulam habentibus, ac ſeminis effuſionem negantibus. Quia ex ea copula ſatis præſumitur ſeminis effuſio. Sic *Archid. c.vn.n.3. de deſponſ. impub. in 6 & c. Extraordinaria, n.3. 35.q.3. & ibi Bellamera n.3. Alex. de Neuo c. Fratern. n.8. de eo qui cognouit conſang. & ibi Henric. n.9. & n.11. Palud. Monald. Roſella, Syluest. & D. Antonin. n. præced. allegati, Aſtẽſ. 2.p. ſum. l.8.t.25.a.vn.q.8. Supplementum Gabr.4.d.41.q. vn. ar. 1. paulo poſt princ. Greg. Lopez l.5. verb. Carnalmente t. 6. partit. 4.* Nec obſtat *cap. Extraordinaria 35.q.3.* Vbi Vrbanus II. ait credi ſacramentis dicentium pollutionẽ fuiſſe extra vas. Nam *Gloſſa verb. Sacramentis*, explicat, polluentis & pollutæ, & ait mirum eſſe contra tam violentam præſumptionem admitti probationem; & fortè id obtinere, cum virgo eſt femina, idque vult per corporis aſpectum probare: iuramentumque adhiberi ad maiorem cautelam.

Hinc 1. deducitur, non contrahi affinitatem ex copu- 10
la, in qua ſola femina ſeminat. Quia ea non ſatis eſt ad prolis generationem: Et ita ſentiunt omnes DD. nu.8. alleg. cum petant copulam ſufficientem ad generationem. Et in propriis terminis docent *Aſtenſis q.7. Syluest. Supplem. Gabr. Toledo, Barthol. à Ledeſm. Lud. Lopez, Petrus à Ledeſma, Manuel, n.8. relati.*

Secundo deducitur, ex congreſſu Spadonum conſum- 11
mantium intra legitimum vas minimè oriri affinitatem. Quod non verum ſemen emittant, ex quo generatio ſubſequi poſſit. Et ita bene docet *Ledeſma 2.p.q.57.a.3. ad fin. verſ. At hoc dico.* Quamuis relato Hugone dicat oppoſitum eſſe tutius *Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l.4.t.16.q.13.*

Tertio infertur, ex quacunque extra vas legitimum 12
pollutione, & à fortiori ex quibuſcunque tactibus, nullam produci affinitatem. Quod fatentur omnes citati n. 8. & de pollutione extra vas, extat textus expreſſus Vrbani II. *c. Extraordinaria 35.q.3.*

Quarto infertur, ex copula Sodomitica non oriri affi- 13
nitatem

nitatem. Quia ex ea non poteſt ſequi generatio. Et ita tenentur fateri Doctores omnes, num. 8. allegati. Et in proprijs terminis docent *D. Bonauen. Durand. Ricardus, Petrus de Soto, Abulenſis, Nauar. Guillielmus Borrillong. nu.* 8. *relati, Archid. c. vnic. n. 3. de ſponſal. in 6. Prapoſ. in arbore affinitatis, n.* 14. *Caietan. ſumm. verb. Matrimonium c.* 1. *impedimento* 11. *Supplementum Gabr.* 4. *d.* 41. *q. vn. a.* 1. *col.* 2. *verſ. Ex illo ſequitur, Et ibi Sotus quaſt. vn. art.* 2. *col.* 3. *verſ. Quapropter, Angelus verb. Matrimonium* 3. *impedimento.* 5. *num.* 5. *Syluest. verb. Matrimonium* 8. *q.* 15. *dict.* 1. *Armilla verb. Matrimonium, num.* 26. *Tabiena verb. Impedimentum, impedimento* 4. *q.* 2. *n.* 3. *Angles Floribus de matrim. q.* 14. *art.* 1. *initio, propoſitione* 3. *Toledo lib.* 7. *ſumma cap.* 11. *num.* 3. *Azebedo lib.* 8. *recop. t.* 20. *l.* 7. *num.* 20. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 55. *a.* 3. *diffic.* 1. *concl.* 2. *Barth. à Ledeſma de matrim. dubio* 40. *concl.* 1.

14 Sed aliqui cenſent, quamuis non ratione affinitatis contractæ cum conſanguineis eius, cum quo copula Sodomitica eſt habita, impediatur matrimoniũ: nulla enim orta eſt, impediri tamen propter criminis enormitatem. Ita dicit forte eſſe *Gloſſa c. Extraordinaria, verb. Sæpius* 35. *q.* 3. Et quidam id docent abſque illa nota dubitationis, vt teſtantur *ibi Archid. n.* 1. *& Bellamera n.* 1. nec ipſi reprobãt. Idem tenet *Lambertinus de iure patron. lib.* 2 *p.* 1. *q.* 9. *a.* 18. *n.* 9. Et probant ex *eo c. Extraordinaria*, à contrario ſenſu. Quia ibi dicitur pollutionem non niſi in naturalibus admiſſam impedire matrimonium. Ergo impediet ſi eſt in vaſe cõtra naturam, quale eſt præpoſterum, ne poſſit contrahi matrimonium ab alterutro Sodomita cum conſanguineis alterius. At omnino tenendum eſt, nullum prorſus oriri impedimentum. Quia enormitas criminis nil prorſus conducit ad impedimentum matrimonij ſtatuẽdum, niſi ea pœna in iure expreſſa ſit. At hæc pœna nullibi exprimitur: imo *dict. c. Extraordinaria* videtur expreſſe deciſum contrarium. Cùm ibi expreſsè decidatur in eo ſolo euentu pollutionem impedimento eſſe matrimonio contrahendo cum conſanguineis alterius, quando in vaſe naturali recipitur ſemen. Secus ergo eſt, quando in vaſe præpoſtero, & contra naturam. Quare bene *Petr. de Ledeſma de matrim. q.* 55. *art.* 3. *dub.* 1. *in coroll. quod infert ex* 2. *concl.* dicit ſi duo viri nefando congreſſu ſe polluerint, poſſe alterutrum ducere alterius filiam.

15 Quintò infertur, ſat eſſe ad affinitatem contrahendã, copulam extra vas, ſi virile ſemen quacumque arte, vel matrice feminea illud attrahente, in vas femineum ſubintret. Quia id ad prolis generationem ſufficit. Sic *Card. clem. vn. n.* 12. *q.* 15. *de conſanguin. Henricus c. Fraternitati, num.* 6. *de eo, qui cogn. conſangu. Palud.* 4. *diſt.* 41. *q.* 1. *art.* 3. *concluſ.* 2. *num.* 19. *Et ibi Supplementum Gabr. q. vn. art.* 1. *col.* 2. *verſ. Ex illo ſequitur; D. Antonin.* 3. *p. t.* 1. *c.* 11. *in principio, paulo ante notabile ſecundum. Roſella verb. Impedimentum. impedimento* 14. *n.* 8. *& ibi Tabiena impedimento* 4. *q.* 2. *n.* 3. *Angelus verb. Matrimoniũ* 3. *impedimento* 15. *n.* 5. *Syluest. verb. Matrimonium* 8. *q.* 15. *diũ.* 2. *Armilla verb. Matrimonium, n.* 26. Aſtenſis 2. *p. ſum. lib.* 8. *t.* 25. *a. vn. q.* 6. *Greg. Lopez l.* 5. *verb. Carnalmente t.* 6. *p.* 4. *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 57. *a.* 3. *ad finem, Veracruz* 1. *p. ſpec. a.* 47. *ad finem, Gaeta repet. cap. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *q.* 212. *n.* 502. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 55. *a.* 3. *dub.* 2. *in ſolut. ad* 4. *Manuel.* 1. *tom. ſumma* 2. *edition. cap.* 228. *num.* 1. *Barthol. à Ledeſma dub.* 40. *de matrim. concluſ.* 6. *Viualdus candelabro Sacrament.* 1. *p.* vbi de matrim. *num.* 198. *Lud. Lopez* 2. *part. inſtruct.* vbi de matrim. *cap.* 50. *folio* 1147. *Vega* 2. *tom. ſummæ c.* 34. *caſu* 171. *concl.* 3. Et id eſt etiam verum, quamuis miniſterio dæmonis ſemen virile intra vas feminæ immittatur, cum id ad generationem ſufficiat. Ita docent *Paludanus, Supplementum Gabrielis, D. Antoninus, Roſella, Angelus, Sylueſter. Tabiena, Gaeta, Petrus de Ledeſma ibid.*

16 Sexto infertur, non audiendos eſſe quoſdam Doctores, aſſerentes ex copula illicita naturali non oriri affinitatem, ſed ſolũ ex copula coniugali. Sic *Tancredus & Vincent.* quos refert *Archid. c. vlt. n.* 6. *de ſponſal. in* 6. Ducuntur quia *c. Tuæ, paulo poſt princ. & c. Diſcretionem, verſ. Nos igitur, de eo, qui cognou. conſanguin.* appellatur publica honeſtas impedimentum, quod ex copula illicita conſurgit. Præterea, quia *l. Nõ facile* 4. *verſ. Sciendum, & verſ. Affines, ff. de gradibus*, expreſſe dicitur ex ſolis iuſtis nuptiis produci affinitatem. Vnde *Coraſius l.* 1. *miſcellan. c.* 3. ſuſtinuit idem. Sed meritò *Archidiac.* prædictos Doctores reprehendit, *dict. c. vn. num.* 7. Quia *eodem cap. Diſcretionem, paulo inferius, verſ. Et ſi, & eodem cap. Tuæ, in fine*, appellatur hoc impedimentum affinitas. Et *Gloſſa eodem cap. Diſcretionem, verb. Publicam, & eodem cap. Tuæ. verb. Honeſtatem*, explicat eos textus, dum hoc impedimentum appellant publicam honeſtatem: vt nomine illius intelligant affinitatem: vt ipſimet textus ſe ſtatim explicant. Nec obſtãt *dict. l. Non facile*, quia reſpondet *ibi Gloſſa verb. Per nuptias*, non oriri affinitatem quoad delationem hæreditatis vel tutelæ, ſecus quod matrimonij prohibitionem. Et ratio differentiæ eſt, quia leges ciuiles in fauorabilibus, qualia ſunt delatio hæreditatis & tutelæ, noluerunt fauere illicitæ copulæ: at verò ius canonicum ob reuerentiam ineundi matrimonij reſpexit coniunctionem præcedentem, quamuis illicitam. Tandem conſtat ex *Tridentino ſeſſ.* 24. *de matrim. cap.* 4. oriri ex fornicatione affinitatem. Et ita vniuerſi alij Doctores admittunt.

Septimo infertur, oriri affinitatem ex copula habita cum femina prorſus inuita, ignoranti, dormiente, ebria, inſana. Quia ea copula ſatis eſt ad generationem. Item, quia quando femina eſt prorſus inuita, id decernitur *cap. Diſcretionem, de eo, qui cognou. conſanguin.* cum ergo voluntas feminæ ad affinitatem contrahendam non deſideretur, nil refert ipſam ignorare, aut dormientem, ebriam, inſanamve eſſe. Et ita docent *Hoſtienſis ſum. ti. de ſponſalibus, §. Et qualiter diſſoluantur. nu.* 10. *verſ. Hanc doctrinam, Cardin. d. c. Diſcretionem n.* 2. *& ibi Præpoſitus nu.* 3. *notab.* 6. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. *§.* 7. *num.* 2. *Ant. Cucus l.* 5. *inſtitut. maiorum t.* 12. *num.* 241. *Gaeta repet. c. Ad limina* 30. *q.* 1. *§.* 4. *qu.* 212. *n.* 502. *Matienzo li.* 5. *recop. tit.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 173. *Azebedo li.* 8. *recop. ti.* 20. *l.* 7. *n.* 13. *Viuald. candel. Sacrament.* 1. *p.* vbi de matrim. *nu.* 220. *&* 201. *Soacius de ſponſal.* 1. *p. ſuper Inſtit. de nuptiis, §. Affinitatis, n.* 1. Ex copula vero habita cum muliere mortua, non oritur affinitas. Quod perinde ſit ac cum ligno, nec ea copula ſatis ſit ad generationem. 17

Tandem infertur, ex copula quantumuis occulta oriri affinitatem: Cum iura non diſtinguant, an copula ſit occulta, necne. Ita *Lambertin. de iure patron. l.* 2. *p.* 1. *q.* 9. *a.* 18. *n.* 11. *Nauar. l.* 4. *conſ. t. de conſang. in* 1. *edit. conſ.* 9. *n.* 1. *&* 2. *in* 2. *conſ.* 1. *n.* 1. *&* 2. *Azebedo lib.* 8. *recop. t.* 20. *l.* 7. *n.* 19. 18

Ad argum. n. 7. propoſita reſp. Ad 1, dic iura docentia ex copula oriri affinitatem, intelligi de copula perfecta & conſummata, qualis non eſt, vbi viri ſeminatio deſideratur. Et cõſtat hic intellectus ex ratione huius productionis affinitatis, quam num. 8. attulimus. Ad 2. dic varios, eſſe Doctores in expoſitione illorum textuum, *cap. Iuuenis & c. Fraternitati*: at facile reſpondetur *cum Soto* 4. *diſt.* 41. *q. vn. a.* 2. *col.* 3. *verſ. Ex quo fit, & verſ. Quod ſi obiicias*, impedimentum dirimens nõ eſſe inductum in illis textibus propter nixum ad copulam, quaſi ex illo oriatur affinitas: ſed propter publicam honeſtatem ex ſponſalibus de futuro, quæ ibi præceſſerant, ortam. Et ita *dict. cap. Iuuenis*, dicitur propter honeſtatem Eccleſiæ id impedimentum eſſe. Ad tertium dic, quidquid ſit de veritate antecedentis, diſparitatem eſſe, quod per ſolam clauſtri penetrationem infertur iniuria feminæ, & damnum, ſi liceat tranſitus ad religionem, & ideo ius cenſet conſummari matrim. ad eum effectum, ne viro liceat ad religionem tranſire: inſuper eſt violatio fidei coniugalis, talis acceſſus ad non ſuam, & ideo ſufficit ad diuortium, iuxta illam ſentent. At vero affinitas petit virum & feminam ſic copulari, vt inde poſſit ſubſequi generatio. Quod in ea copula imperfecta non reperitur. 19

SVMMARIVM.

An deſideretur vtrumque coniugem ſemen emittere, atque ita feminæ commiſceri, vt oriatur affinitas? Refertur quadam ſent. n. 20.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 21.

Soluuntur argumenta, & explicatur c. Lex diuina 27. q. 2. n. 22.
Poſt n. 22 inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

20 QVAESTIO II. An ad affinitatem contrahendam requiratur vtrumque cõiugem ſemen emittere, & ſic ſeminum commixtionem fieri? Quidam id requiri affirmant. Et probatur ex c. *Lex diuina* 27. q. 2. vbi Benedictus Pontifex ſic ait: *Sed neque oſculum parit propinquitatem, quod nullam facit ſanguinis commiſtionem.* Secundo, quia copula, in qua ſolus vir ſeminat, non eſt ſufficiens ad generationem. Cur iuxta communem medicorum ſententiam, vtrumque ſemen ad generationem deſideretur. Et ita tenere videtur *D. Th. 4. d. 41. q. vn. ar. 1. quæſtiunc. 1. corp.* vbi ait ex carnali copula, in qua eſt commiſtio ſeminum, oriri affinitatem. Et clarius id videntur docere *idem D. Thom. eo. a. 1. quæſtiunc. 4. ad 2. D. Bonau. 4. d. 41. art. vn. q. 1. & ibi Durand. q. 1. n. 7. Viguer. l. inſtitut. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedim. 6.* vbi aſſerunt ex nullo concubitu affinitatem oriri, niſi ſeminum commiſtio ſequatur. Et videtur tenere. *Præpoſ. c. Fraternitati. ad fin. de eo, qui cognouit conſang.* quamuis enim obſcurè loquatur, at clare dicit ſemen feminæ eſſe neceſſarium ad generationem, & viro ſeminante, præſumi quoque feminam ſeminaſſe, & ideo contractam eſſe affinitatem. Et expreſsè tenent. *Innoc. c. Fraternitati, nu. vn. de eo qui cognou. conſang. Archid. c. vn. num. 3. & 4. de ſponſal. in 6. & ca. Extraordinaria nu. 3. 35. q. 3. & ibi Bellamera nu. Cardin. clem. vn. nu. 10. q. 13. in fine, de conſang. Aſtenſis 2. p. ſummæ, l. 8. tit. 25. a. vn. q. 8. Lambertinus de iure patron. l. 2. p. 1. q. 9. art. 18. num. 9. Nicol. de Orbellis 4. d. 41. q. 1. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 216. num. 516. fin. Cenedo in collectaneis iuris, collectaneo 19. num. 1. Franciſcus Marcus deciſione 467. nu. 8. p. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtructorij,* vbi de matrim. *c. 50. f. 1147. col. 2. Graſſis 1. p. deciſion. l. 2. c.* 80. *n.* 8. Et videtur tenere *Viualdus candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim *nu.* 149. vbi definiens affinitatem dicit eſſe propinquitatem perſonarum ex ſeminum miſtione ortam. Et hanc partē defendi eſſe probabilem, l. 2. diſp. 21. n. 11. Et rationem reddidi, & auctores alios pro ea ponderaui. Quod ſit probabile (vt ibi oſtendi) ſemen femineum eſſe neceſſarium generationi. Et nunc quoque hanc ſent. exiſtimo eſſe probabilem.

21 At multo probabilius eſt & communius, nullatenus deſiderari ſemen feminæ, ſed ſufficere ad affinitatem, ſi vir intra clauſtra pudoris feminei ſeminet. Quia iuxta veriorem ſententiam (vt probaui l. 2. diſp. 21. n. 10.) ea eſt copula & perfecta & ſufficiens ad generationē: & ſubinde ad affinitatem, iuxta tradita in hac diſp. nu. 8. Et ita tenent citato *Federico*, (non enim potui locum inuenire) *Ioannes And. c. Fraternitati, n. 2. de eo, qui cogn. conſang. Hoſt. ibi, ad fin. Abbas in fi. Anchar. n. vn. paulo poſt princip. Alex. de Neuo n. 10.* Et videtur tenere *Cardin. ibi, fine*, quamuis ſatis ſubobſcurè. Et hanc ſent. vocat tutiorem *Henricus ibi, in fi.* Et eam etiam defendunt *Palud. 4. d. 41. q. 1. a. 3. conc. 2. n. 19. Et ibi Supplem. Gabriel. q. vn. a. 1. col. 2. verſ. Ex illo ſequitur, Ioa. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. ti. 15. q. 5. Monaldus ſum. tractatu de matrim.* vbi de imped. affinit. *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 11. in princ. notabili 1. ad fin. Roſella verb. Impedimentum, imped. 14. n. 8. Et ibi Supplem. ſum. Piſanæ, imped. 14. n. antepen. Angel. verb. Matrimonium 3. imped. 15. n. vlt. Syllueſt. verb. Matr. 8. q. 15. dicto 2. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 4. q. 2. n. 3. Armilla verb. Matrimonium n. 26. Ledeſm. 2. p. 4. q. 57. art. 3. ad fin. Veracruz 1. p. Spec. a. 47. ad fi. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 243. Lācelot. inſtit. iuris canon. li. 2. t. de triplici cognat.* vbi de affin. *§. Si quis autem verb. Commiſcuit, Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 55. a. 3. dubio 2. in ſolut. ad 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 228. n. 1. Barthol. à Ledeſm. de matrim. dub. 40. concl. 5. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 171. cõcl. 5. & Syllueſter* nititur hanc ſent. eſſe omnium, volens explicare, vt DD. dicētes exigi ſemen feminæ, intelligant vel aliquid loco ſeminis, nempe, ſanguinem menſtruum paratum à natura ad generationem prolis. Et pro eadem ſent. eſt, *Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. col. 2. verſ. Hoc autē perplexū.* vbi ait non exigi ſemen feminæ, vt dicatur matrim. conſummatum. Idem enim requiritur vt matrim. ſit conſummatum, & vt producatur affinitas.

Ad argumenta n. 20. propoſita reſp. Ad *cap. Lex diuinæ*, 21
dic Pontificem tantum intendere ſtatuere non oriri affinitatem abſque immiſſione virilis ſeminis intra vas: & ideo ait per oſculum non produci. Ad 2. dic verius eſſe non deſiderari ſemen feminæ ad generationem, vt dixi num. præcedenti.

SVMMARIVM.

Non eſt quæſtio de nomine, diſputare an ex matrimonio rato oriatur affinitas, an potius publica honeſtas, num. 23.
Refertur ſententia aſſerens oriri ex illo affinitatem, n. 24.
Proponitur Auctoris ſententia, n. 25.
Vnde colligatur publicam honeſtatem oriri ex matr. rato? Remiſſiue, n. 26.
Satisfit argumentis, n. 27.

QVÆSTIO vltima. An ex matrimonio rato oriatur 23
affinitas, an potius ſola publica honeſtas? Quidam cenſent quæſtionem hanc eſſe de nomine. Quod vtrumque impedimentum dirimat matrimonium, & ad quartum vſque gradum protendatur. Et ideo ad rem moralem nil videtur conferre vtrouis nomine impedimentum hoc appelletur. Ita *Sylueſt. verb. Matrimonium 8. q. 14. dicto 2. Sotus 4. diſt. 41. q. vn. a. 2. ad fin. Ledeſma 2. p. 4. q. 57. art. 3. col. 2. verſ. Ideo dico, Veracruz in append. ad Speculum, dubio penult. concluſ. 4.* At melius *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 10. n. 1. comment. lit. H.* dicit eſſe quæſtionem de valde conferenti re. Quia impedimentum publicæ honeſtatis reſtrictum eſt per *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 3.* ad primum gradum: non autem affinitatis ex matrimonio conſurgentis. Sed hæc ratio non efficit quæſtionem eſſe de re. Quamuis enim dicamus oriri publicam honeſtatem, dicendum eſt extendi id impedimentum ad quartum vſq; gradum. Quia ſola publica honeſtas ex ſpõſalibus orta, eſt reſtricta per Tridentinum (vt dicemus diſp. 70. nu. 15.) Deſeruit ergo hæc quæſtio, ne ſit de nomine, excommunicationi *latæ clem. vn. de conſangu.* vbi excommunicatur contrahentes cum affinibus, & tamen eam non incurrere, qui contrahunt cum conſanguineis prioris ſponſæ de præſenti non cognitæ, eo quod ex matrim. rato non oriatur affinitas, vt diximus diſp. 48. n. 14.

Quidam ergo ſentiunt ex matrimonio rato oriri affi- 24
nitatem. Ducuntur, quod per matrimonij contractum de præſenti aſtringuntur coniuges multo arctiori vinculo, quam per contractum ſponſalium de futuro. Ergo vir cum conſanguineis vxoris, & è contra, multo perfectiori vinculo & maiori propinquitate coniunguntur. Cùm ergo ex ſpõſalibus oriatur publica honeſtas, nec ſit aliqua propinquitas media inter affinitatem & publicam honeſtatem, dicendum eſt ex matrimonio rato oriri affinitatem. Secundò, quia per vinculum coniugale cum poteſtate ad copulam, vir & vxor vniūtur in ratione vnius principij ad generationem: oritur ergo inter ipſos affinitas. Et ita ſentiunt *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. ar. 1. quæſtiunc. 4. ad 2, & ibi Maioris q. 1. ad finem, Rainerius 2. p. ſum. tit. de matrim. c. 25. Alex. de Neuo c. Sponſam, n. 6. de ſponſal. Sot. 4. d. 41. q. vn. a. 2. ad fin, Petrus de Soto lect. 10. de matrim. colum. penult. verſ. Tertium eſt, Ledeſm. 2. p. 4. q. 57. a. 3. colum. 2. verſ. Ideo dico. Veracruz in appendice ad Speculum, dub. penult. concl. 4. Viguer. l. inſtitut. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 6. Bellarm. li. 1. de matrim. c. 24. fine, Philiarcus de officio ſacerd. to. 1. p. 2. c. 12. Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. n. 1. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matr. *c. 50. col. 3.* Alij dicunt oriri affinitatem, non propriè, ſed initiatiuè & largè. Sic *Scotus 4. d. 41. q. vn. paulo poſt princip. Richardus ibi, a. 1. q. 2. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 25. art. vn. q. 9. Syllueſt. verb. Matrimonium 8. q. 14. dicto 2. Petrus de Ledeſma de matr. q. 55. art. 1. diffic. 2.*

Cæterum quamuis poſſit dici oriri affinitatem impropriè & largè, ſeu quoddam affinitatis initium: quòd poteſtas corporum tradita per matrimonium eſt initium actus coniugalis, vnde affinitas oritur: at verè & in rigore non eſt, inde oriri affinitatem. Et ita cenſeo impedimentum, quod oritur ex matrimonio rato, eſſe verè & propriè publicæ honeſtatis, & non affinitatis. Quia (vt num. 8. probauimus) affinitas oritur ex eo quod

vir

vir,& vxor efficiuntur vna caro per copulam perfectam & conſummatum. Quod non reperitur in matrim. rato. Item,quia hoc impedimentum ſic appellatur *c.finali 35.q.3.* & ideo non oriri affinitatem, ſed impedimentum publicæ honeſtatis,docent *Gloſſa c.Si quis deſponſauerit, in fin. 27.q.2. Abbas c.Iuuenis n.4.& c.Sponſam n.2.de Sponſal.Cardin.eo.c.Iuuenis,in fin.Præpoſ.eo c.Sponſam,nu.2. Angelus verb. Matrimonium 3.impedimento 14.nu.1.Palud.4.d.41.q.1.ar.3. concl.1.n.18.& q.2.a.1.n.8.Loazeʒ de matr.Regis* Angliæ, *dubio 1.n.103.& 104.Armilla verb. Matrimonium, n.46. Brunellus de ſponſal.concl.10.n.6.& concl.26.n.2.Roſella verb. Impedimentum impedimento 13.n.1.Tabiena ibi,imped.11.num.vn. Archid.c.vn.n.5 de ſponſal.in 6.& c.Cum igitur 35.q.1.num.3. & ibi Bellam. n.2.Lex regia 5.t.6.p.4.Nau.li.4.conſ.in 1. edit. t.de ſponſal.conſ.33.n.2.& t.de conſang.conſ.8.n.5.in 2.t.de ſpõſalibus,conſ.11.n.2.& t.de conſang.conſ.4.n.5. Couar. 4. decret. 2.p.c.6.§.2.n.1.& §.7.n.3. Ant. Cucus l.5.inſtitut.maior.t.13.n. 34. Alex.Carrerius l.2.de ſponſal.cap.13. Monaldus ſum.tract.de matrim.*vbi de impedimento affinitatis, *Ioann. de Friburgo ſum.confeſſ.l.4.t.14.q.3.Supplem. Gabr.4.diſt.41.q.vn ar. 1.col. 3.notabili 2.Baſſolis ibi q.vn.a.4.Nicolaus de Orbellis ibi q.1.Azebedo li.8.recop.t.20.l.7.n.15.& 16.Matienzo li.5. Recop.t.1. rubr.gl.1.n.162.173.Ouandus 4.d.41.q.vn.fin. Cañedo in collectan.iuris,collect.19.n.1. Angl. Florib.1.p.*vbi de matr.*q.14. a.3.concl.1.Toledo l.7.ſum.c.10.n.1.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c. 228.n.1.& c.234.fin.Bart. à Ledeſma dubio 39. de matr. concluſ.vn.Viuald.candel.Sacram.1.p.*vbi de matrim. *n.197.*

26 Quod ſi quæras, ex quo textu habeatur hoc impedimentum publicæ honeſtatis ex matrim.rato ortum? dicam diſp.70.n. 1.

27 Ad argum.propoſita n.24.facile reſp. Quippe probant arctius vinculum publicæ honeſtatis oriri ex matrim.rato, quam ex ſponſalibus, & initium quoddam affinitatis,non tamen verè affinitatem.

DISPVTATIO LXV.

An affinitatis vinculum ortum ex copula coniugali aut illicita,ſit naturale:atq; ita infidelitatis tempore contrahatur, vt obſtet matrimonio ineundo cum conſanguineis coniugis aut cõcubinæ,poſt conuerſionem ad fidem?

SVMMARIVM.

Aliud eſt eſſe vinculum naturale, & aliud iure naturæ dirimere matrim. num. 1.

Infideles ad fidem conuerſi nequeunt validè ducere proprias conſanguineas intra quartum gradum, n.2.

An affinitas ex matrim.orta ſit vinculum naturale, & ita infidelis conuerſus ad fidem nequeat ducere conſanguineam prioris vxoris? Refertur quædam ſententia,n.3.

Affinitas ex matrim.orta, eſt vinculum naturale, & oritur tempore infidelitatis, n.4.

Infidelis nequit poſt baptiſmum validè ducere conſanguineam intra 4. gradum vxoris habitæ tempore infidelitatis, n.5.

Idem dicendum eſt,quamuis matrimonium non eſſet conſummatum,n.6.

An ex ſponſalibus tempore infidelitatis initis,oriatur aliquod vinculum naturale dirimens matr. poſt baptiſmum, cum cognatis ſponſæ intra 1.gradum? n.7.

An affinitas ex copula fornicaria orta,ſit vinculum naturale,& ita oriatur tempore infidelitatis? Refertur quædam ſententia, n.8.

Proponitur ſententia Auctoris,n. 9.

An infidelis conuerſus ad fidem poſſit ducere validè conſanguineam intra 2. gradum feminæ, cum qua tempore infidelitatis eſt fornicatus? Refertur quædam ſent.n.10.

Poteſt ducere, n.11.

An ſi fidelis rem habeat cum infideli vel fideli, at mulier ſororem infidelem habeat, nullam contrahat fidelis cum ſorore infideli affinitatem, & poſſit eam poſt baptiſmum ducere, & quid, ſi infidelis habeat ſororem fidelem? n.12.

Quid, ſi fidelis cognoſcat infidelem, quæ poſt baptiſmum concepit ex alio filiam,an poſſit fidelis ille eam filiam ducere, n. 13.

Soluuntur argumenta:& explicatur c.Nec eam 35.q.3.n.14.

1 PRÆMITTENDVM eſt,aliud eſſe quærere, an affinitas ſit vinculum naturale, & aliud, an iure naturali dirimat matrimonium. Non enim ex primo ſequitur ſecundum. Conſanguinitas quippe in ſecundo & vlterioribus gradibus eſt quid naturale, ac tempore infidelitatis oritur,cum tamen non dirimat iure naturali matrim. Vnde quærere an affinitas ſit quid naturale,nil aliud eſt, quam quærere an ſtando in iure naturæ oriatur affinitas aliqua ex copula coniugali,aut fornicaria, & ita inter infideles conſurgat, ſicut conſanguinitas:an potius ſit merum Eccleſiæ inuentum,ſicut cognatio ſpiritualis.

Et quidem conſanguinitatem eſſe quid naturale, & ſecluſa omni lege Eccleſiaſtica inueniri etiam apud infideles, dubitat nemo. Quia natura ipſa dictat ex communicatione eiuſdem ſanguinis oriri quamdam coniunctionem & amicitiam naturalem. Quare infideles nequeunt valido matrimonio coniungi poſt baptiſmum cũ conſanguineis intra quartum gradum:quamuis tempore infidelitatis poſſent vltra primum gradum. Quia cum conſanguinitas tempore infidelitatis oriatur,vtpote quę quid naturale eſt, illi poſt baptiſmum manent conſanguinei, & cum iam ſubiiciantur legi Eccleſiæ irritanti matrimonium intra quartum cõſanguinitatis gradum, non poſſunt validum matrimonium, intra eum gradum inire. At poterant tempore infidelitatis ſecluſo primo gradu. Quia conſanguinitas non dirimit matrimonium in vlterioribus gradibus, niſi ſolo iure Eccleſiaſtico, cui infideles non ſubſunt. Atque ita docent *Nauarr. libr. 4. conſil.in 1. edition.titul.de ſponſal. conſil.7. num. 7. & 8.in 2.tit. de conſanguinit.conſil. 12. num. 7. & 8. Enriquez l.12.de matr. cap. 3.nu.5.* 2

De affinitate autem ex copula coniugali vel fornicaria eſt difficultas. Et incipiendo ab orta ex copula coniugali. *Enriq.l.12.de matr.c.3.n.4.* ait infidelem,qui cum vxore conſummauit matrimoniũ tempore infidelitatis, poſſe poſt baptiſmum eius ſororem ducere. Redditq; eam rationem, quia affinitas ex copula coniugali quamuis habeat fundamentum in re, at non irritat matrim. cum ſorore,& aliis conſanguineis coniugis iure naturæ,ſed ſolo Eccleſiaſtico: infidelis autem non erat ſubditus legi Eccleſiaſticæ,quando libero contractu factus fuit affinis. 3

At proculdubio dicendum eſt, affinitatem ex copula coniugali ortam non eſſe Eccleſiæ inuentum, ſed quid naturale,inſtar conſanguinitatis. Ducor, quia ob id conſanguinitas eſt quid naturale, quia naturalis cuiuſdam amicitiæ & coniunctionis fundamentum eſt. Quod idem inuenitur in affinitate orta ex copula cõiugali:teſte enim *Ariſt.8.Ethic.c.12.* duplex eſt naturulis amicitię cauſa,altera quæ per carnis propagationem deſcendit: altera verò quæ per carnis vnitatem & coniunctionem ad eandem generationem: qualis in copula coniugali reperitur. Et confirmatur, quia coniuges eſſe vnam carnem, eſt de iure naturæ: & ita Adamus ſolo naturæ inſtinctu ductus dixit *Gen.2.Et erunt duo in carne vna,*& ſi re vera eſſent vna caro, neceſſario conſanguinei vnius eſſent conſanguinei alterius, cum tamen ſint quodam modo vna caro, quodam modo etiam iure naturæ conſanguinei vnius pertinent ad alterum,nimirum per affinitatem. Deinde,quia experientia ipſa docet, apud quãtumuis barbaras nationes conciliari naturalem quandam amicitiam ex matrimonio inter conſanguineos coniugum, ac ipſos coniuges: ob idque ſunt nomina impoſita ad ſignificandam hanc affinitatis coniunctionem, vt ſocer, ſocrus,priuignus,nurus,gener,nouerca.Eſt ergo vinculum affinitatis quid naturale.Atque ita docent *D. Thom. 4.d.41.quæſt.vn. art.1.quæſtiunc.1.corp.Durand.ibi,q.1.num.7. Palut. q.1.art.1. num.10.conclu.2.Sotus qu.vn art. 1. colum. 2. in probat 2. primæ conclu.D. Antonin.3.p.t.1.c.11.in fine princ.Victoria in ſum.* vbi de matrim.*num.296.Ledeſm.2.p.4.q.57.ar. 1.paulo poſt princ. Veracruʒ 1.p.Speculi,a.47.concl.1.Ouand.4.d.41. q. vn. propoſ. vlt.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.55.a.1.diffic.1.in ſolut.ad 2. Vega 2.to. ſum.c.34.caſu 172.* 4

Hinc deducitur contra *Enriquez nu 3. allegatum*, infidelem, qui cum vxore conſummauit matrimoniũ tempore infidelitatis, non poſſe poſt baptiſmum, validum inire matrim. cum conſanguinea illius vſque ad 4. gradum. Conſtat ex *c. fin. de diuort.* vbi deciditur infideles cõuerſos 5

ad fidem non poſſe ducere vxores, quibuſcum illorum fratres tempore infidelitatis matrim. contraxere. Secundo, quia cum talis affinitas ſit vinculum quoddam naturale, (vt num. præced. probauimus) oritur tempore infidelitatis cum conſanguineis vxoris. Naturalia enim ſunt eadem apud omnes, ſiue fideles, ſiue infideles: nec per baptiſmum tolluntur. Cùm ergo poſt baptiſmum maneant illi affines, & ſubdantur legibus Eccleſiæ irritantis matrim. intra quartum affinitatis gradum, non poterunt tunc valide contrahere. Quamuis validum eſſet matrim. ſi tempore infidelitatis contraxiſſent. Quia affinitas illa non dirimit iure naturali matrim. ſed ſolo Eccleſiaſtico, à quo illi exempti ſunt. Et confirmatur, quia ob eandem rationem probauimus num. 2. non poſſe infideles conſanguineos intra quartum gradum valido matrimonio iungi poſt baptiſmum. Nec obſtat argum. *Enriquez n. 3.* relatum. Quippe quamuis infideles non ſubſint legibus Eccleſiæ quando contraxerunt affinitatem, & ſic tunc poſſet inter eos conſiſtere matrimonium: at ſubſunt tempore, quo illud inire volunt, & tunc irritat Eccleſia inter affines. Et ita docet *Veracruz 1. p. Specul. artic. 50. concluſ. 1. & 2.* Et à fortiori id docent, quos referam num. 10, docentes idem de copula fornicaria. Hoc autem intelligo, quando matrim. prius infidelium fuit validum, vt nu. ſeq. dicam.

6 Idem dicendum prorſus eſt, quamuis tempore infidelitatis ſit initum matrimonium, non tamen conſummatum. Quia etiam ex matrimonio rato oriri quoddam amicitiæ naturale vinculum, docent *Ledeſma 2. p. q. 57. a. 3. col. 2. verſ. Ideo dico, Veracruz append. ad Speculum, dub. penult. concl. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 55. art. 1. diffic. 2. in 3. ratione 2. concluſionis.* Et id probant rationes adductæ num. 4. Quia per id matr. tradunt ſibi coniuges mutuam poteſtatem ad prolis generationem. Si ergo eſt vinculũ propinquitatis naturale, durabit poſt baptiſmũ, quo tempore iá infideles ſubſunt legibus Eccleſiæ irritantibus matrim. cum conſanguineis intra 4. gradum ſponſæ de præſenti, etiam nondum cognitę, vt dicemus diſp. 70. n. 16. Hoc autem intelligo quando matrimonium illud tempore infidelitatis initum fuit validũ. Si enim fuiſſet irritum, eo quod contra ius naturale, vt quia alter eorum erat legitime cum altero coniuge copulatus, vel in gradu lege naturæ irritanti contractum eſt: vel contra leges eorum irritantes, exiſtimo nullum inde vinculum naturale oriri quamuis matr. ſit conſummatum, ſed ſolo iure Eccleſiaſtico, cui illi non ſubduntur. Quia non verè tradunt ſibi poteſtatem corporum ad generationem, per illud matr. irritum: & copula illa fuit fornicaria, ex a qua nullũ vinculum naturale oriri dicemus n. 9. & 11. Deinde, quia ratio naturalis dictat id, quod nil eſt, nullum poſſe producere effectum. Vnde ſucceſſit *reg. iuris, Nec præſtat, de regulis iuris, in 6.* quæ rationi naturali innitens decidit non præſtare impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. Vnde (vt dicemus diſp. 68. num. 5.) *D. Thom.* non viſo textu contrarium decidenti, ſed ſola ratione naturali ductus, dixit ex ſponſalibus irritis nullum oriri impedimentum. Si ergo ex eo matrim. irrito tempore infidelitatis nullum eſt ortum vinculum naturale, quando poſtea baptizatur infidelis, nullo impedimento aſtringitur, quin poſſit iungi matrim. cum quacunque conſanguinea prioris vxoris putatiuæ (vt n. 11. dicemus in ſimili de affinitate ex copula fornicaria.)

7 Ex ſponſalibus autem tempore infidelitatis initis nullum vinculum naturale oritur cũ conſanguineis alterius ſponſi de futuro. Quia nulla ratio ex adductis n. 4. id ſuadet. Vnde poſt baptiſmum poteſt infidelis ille ducere cõſanguineam in primo gradu illius prioris ſponſæ. Quia impedimentum dirimens, quod ſolo iure Eccleſiaſtico inductum eſt, non potuit oriri tempore infidelitatis, nec orta eſt aliqua tunc naturalis coniunctio, quæ maneat poſt baptiſmum, & tunc impediat matrim. (Et ita etiam dicemus n. 11. in quodam ſimili.) Sic docet *Enriquez l. 12. de matrim. c. 3. n. 4. & Veracruz 1. p. Speculi, a. 51. in coroll. quod infert ex 2. concl.* quamuis titubet, & dicat eſſe probabile non valere id matr. Ita dicit in fine illius articuli. Et ducitur, quia factus Chriſtianus tenetur legibus Eccleſiæ. Sed id non credo eſſe probabile: & eius argumento ſatisfiet n. 11. in quodam caſu omnino ſimili.

8 Hactenus de affinitate orta ex copula coniugali eſt habitus ſermo. Iam de copula fornicaria eſt differendũ. Qua in re aliquibus videtur affinitatem ex copula fornicaria ortam eſſe vinculum naturale, atque ſubinde tempore infidelitatis oriri. Idque probatur, nam tota ratio ob quam ex copula coniugali oritur affinitas iure naturali (vt diximus n. 4.) eſt, quia vir & vxor per copulam efficiuntur vna caro ad prolis generationem, ac proinde iure naturali conſanguinei vnius efficiuntur affines alterius. At hoc idem ſecluſo quocunque iure Eccleſiaſtico inuenitur in copula fornicaria. Vnde *D. Paulus 1. Corint. 9.* ante omne ius Eccleſiaſticum dixit: *Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea.* Secundò, quia *D. Gregor. epiſt. ad Felic.* quæ habetur *l. 12. epiſt. epiſt. 31.* & refertur *c. Nec eam 35. q. 3.* expreſsè ait inceſtuoſum eſſe coitũ, & abominabilem Deo & cunctis hominibus, ſi quis ducat aliquam, quæ vxor fuit proprij conſanguinei, vel ab eo illicite eſt cognita. Sentit ergo eſſe contra ius naturæ, alias non eſſet coitus ille inceſtus & abominabilis cunctis hominibus. Et in fine videtur concludere eſſe naturæ ordine eum inceſtum prohibitum. Et ideo huius ſentent. ſunt expreſſe *Ioan. And. c. 1. n. 3. de conuerſ. infidel.* Et *ibi Anton. num. 2. oppoſit. in cardin. ibi, in principio nu. 1. oppoſit. 1.* vbi dicunt per baptiſmum tolli peccatum adulterij, at non affinitatem ex eo ortam, quæ matrim. impedit. Et videtur ſentire eſſe probabiliorem, aut ſaltem probabilem, *Veracruz*, qui (vt num. ſequenti referam) ſolum vocat probabilem contrariam ſent.

9 Cæterum dicendum eſt, affinitatem ortam ex copula fornicaria non eſſe naturalem, & ideo ſecluſa omni lege Eccleſiaſtica, nullum vinculum naturalis amicitiæ oriri inter cõſanguineos viri & feminam ab eo fornicarie cognitam, nec è contra. Ducor, quia experientia teſte, potius inter eos oriuntur odia & inimicitiæ. Et confirm. à ſigno, cum enim ſint nomina impoſita affinibus per copulam coniugalem: nulla ſunt impoſita affinibus ex copula fornicaria, ad ſignificandam amicitiam aliquam inter eos. Secundò, quia filius non inclinatur naturaliter ad exhibendam reuerentiam aliquam feminæ cognitæ à ſuo patre. Ergo nullum naturale vinculum inde oritur. Tandem, quia ex illicito coitu non oriebatur affinitas iure antiquo Romano, ſed ex ſolis nuptiis. Vt conſtat ex *l. Non facilè, §. Affines, & §. Sciendum, ff. de gradibus affinitatis.* Et ideo ita ſuſtinent *Nauar. l. 4. conſ. in 1. edit. tit. de ſponſalib. conſ. 7. n. 3. & duplici ſequenti in 2. t. de conſang. conſ. 12. n. 3. 4. & 5. Victoria ſum.* vbi de matrim. *n. 296. Ledeſma 2. p. q. 57. a. 3. paulo poſt princ. Enriq. lib. 12. de matrim. c. 1. nu. 2.* Et dicit eſſe probabile *Veracruz 1. p. Speculi, a. 47. in probat. 2. concluſ.*

10 Sed rogabis, an ſi quis tempore infidelitatis aliquam fornicarie cognouit, poſſit poſt baptiſmum ducere conſanguineam eius intra gradum prohibitum? Id negant *Veracruz 1. p. Speculi, a. 50. concl. 3. & 4. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 129.* Et probant, quia licet hæc affinitas non ſit naturalis, at ille poſt baptiſmum ſubditur legibus Eccleſię irritantibus matr. in eo affinitatis gradu. Et confir. quia ſicut poteſt infidelis inire matrimonium cum conſanguinea in ſecundo & vlterioribus gradibus, at poſt baptiſmum nequit impediente lege Eccleſiaſtica, cui iam ſubiacet. Ita poteſt tempore infidelitatis valide cõtrahere cum facta ſibi affini per fornicationem: at factus fidelis nequibit. Tandem, quia crimen tempore infidelitatis admiſſum, nempe, machinatio in mortem viri vxoris fidelis, ipſa inſidiante, non impedit matrimonium cum infidelitatis tempore, at impedit poſt baptiſmum, vt habetur *cap. 1. de conuerſ. infidel.* Ergo idem dicendum eſt de impedimento affinitatis.

At

11 At verius eſt,poſſe id matrim.conſiſtere.Quia cum ea
affinitas non ſit vinculum naturale,& ſubinde non con-
trahatur tempore infidelitatis,nil eſt quod poſt baptiſmũ
impediat matrim.inter illum infidelem & conſanguineã
mulieris ante Baptiſmum fornicarie cognitæ. Niſi dicas
affinitatem , quæ infidelitatis tempore orta non eſt,ſub-
oriri poſt baptiſmũ. Quod dici nõ poſſe probaui diſp.60.
n.15.Secũdò, quia nõ enti nequit ineſſe qualitas aliqua,
*l.Si ſeruum,§.1.ff.de act.empt.*Ergo ei, quæ non eſt affinitas,
non poteſt ineſſe qualitas aliqua matrimon. impediens.
Tandem,quia non obſtant argum. contraria n.præcedẽ-
ti poſita.Non primum,quia nulla eſt affinitas poſt baptiſ-
mum,quæ tunc impediat, vt probaui. Nec obſtat etiam
confirmatio. Quia conſanguinitas eſt quid naturale , &
proinde orta eſt tempore infidelitatis: & cum maneat
poſt baptiſmum,impediet tunc. At affinitas ex fornica-
tione non eſt tunc orta. Nec obſtant etiam ſecundum
argumentum. Quia Eccleſia in eo caſu non impediuit
directè infidelem,ſed mulierem fidelem , in quam iuriſ-
dictionem habebat, nec illi infideli poſt Baptiſmum nu-
bat.Quod idem poterat ſtatuere in noſtro caſu,at id non
ſtatuit.Et ideo hanc ſent.ſuſtinent *Nauarr.l.4.conſil.in 1.
edit.tit.de ſponſalibus,conſ.7.numero, 6. & 7. in 2.tit.de conſan-
guin.conſ.12.num.6.& 7. Enriquez l.12.de matr.c.1.n. 2 & c.
3.num.4.*

12 Similiter ſi fidelis rem habeat cum fideli vel infideli
femina,& illa habeat ſororem infidelem , non contraxit
affinitatem cum illa ſorore infideli, ac proinde eam effe-
ctam Chriſtianam poteſt ducere:ſi rem prima facie con-
ſideremus. Quia illa affinitas cum ſit relatio,non poteſt
abſque duobus extremis conſiſtere , at infidelis illa non
potuit eam contrahere:cum non ſubdatur legi Eccleſia-
ſticæ,à qua ſola vim habet ea affinitas.Non ergo orta eſt
in eo fideli fornicante.Quod ſi tunc non eſt orta,videtur
eam oriri non poſſe, cum ſoror altera baptizatur. Quia
hæc relatio oriri nequit ſine copula carnali noua , quæ
eſt illius fundamentum. Nec enim poteſt intelligi poni
de nouo aliquam relationem, ſine ratione fundãdi in a-
liquo extremorum.Et confirmatur,quia ob hanc rationẽ
diſp.60.n.14.& 15 dixi fidelem baptizantem filium fe-
minæ infidelis,nullam cõtrahere cognationem ſpiritua-
lem cum matre, quæ tunc eſt incapax:& matre baptiza-
ta eam non conualeſcere:ac proinde poſſe eum baptizã-
tem ducere poſt baptiſmum illam baptizati matrem.
Hæ igitur rationes valde vrgere videntur ad hanc par-
tem tuendam.At tenendum eſt contrarium,attenta con-
ſuetudine Eccleſiæ,quæ habet fidelem fornicantem cum
femina fideli, contrahere affinitatem cum ſorore, quæ
poſt multum temporis ſpatium naſcitur ex parentibus
illius feminæ : quæ non poteſt contrahi ſtatim ac ſoror
illa in lucem editur,ſed cum baptizatur:& ſi diu non ba-
ptizetur,non orietur ante baptiſmum.Quia ſoror illa nõ
ſubiacet legibus Eccleſiæ, donec baptizetur. Item quia
obſtat quod n.ſeq.ſtatuemus , neſcio enim qualiter ſtare
poſſit,niſi hoc dicamus.Et ideo exiſtimo quando alter ex
fornicantibus eſt fidelis , eum contrahere per illam co-
pulam affinitatem,cum conſanguineis alterius fidelibus,
ſtatim:cum infidelibus autem quandocumque baptizati
fuerint , & ideo inter fidelem illum cum eis non poſſe
conſiſtere matrim.Quia fidelis ille tempore copulæ ſub-
iacebat legi Eccleſiæ ſtatuenti ex ea copula oriri affini-
tatem cum conſanguineis alterius quandocumque nati
fuerint & baptizati :vt ipſius Eccleſiæ conſuetudo legem
illam explicat. Vt probat exemplum adductum. Quod
nec lex Eccleſiaſtica nec conſuetudo habent in contra-
henda cognatione ſpirituali, quando tempore baptiſmi
collati alterum extremum incapax erat.Et cum hæc affi-
nitas ſit ex mero Eccleſiæ ſtatuto, non eſt menſuranda
inſtar aliarum relationum,quæ ex rei natura conſurgũt,
ſed vt Eccleſia ſtatuit.Et per hoc ceſſant rationes contra-
riæ.At infidelis,cum qua fidelis eſt fornicatus , nec tunc
nec poſt baptiſmum contrahet affinitatem cum conſan-
guineis fidelis:quia tempore,quo erat contrahenda,non
ſubiacebat legibus Eccleſiæ:& nullibi ſtatutum extat,vt
poſt baptiſmum conualeſcat. Abſque dubio autem fide-
lis habens rem cum infideli habente ſororem fidelem,
contrahet affinitatem cum ſorore fideli.Quia tunc vtrũ-
que extremum ſubiacet legibus Eccleſiæ.

Hinc infertur,fidelem cognoſcentem carnaliter infi- 13
delem,ſi illa infidelis poſtea facta fidelis cõcipiat ex alio
filiam,& baptizetur,cõtrahere affinitatem cum illa filia:
& idem,ſi adhuc mater permanens in infidelitate pare-
ret illam filiam, & poſtea filia baptizaretur. Quia ſatis
eſt ad affinitatem contrahendam, alterum ex fornicanti-
bus , qui illam contracturus eſt,fidelem eſſe & conſan-
guineum alterius cum quo contrahenda eſt,vel tunc eſ-
ſe fidelem,vel poſt effici,vt n.præced.probaui.

Ad arg.n.8.propoſita reſp.Ad 1.dic, diuerſam eſſe ra- 14
tionem in copula coniugali ac fornicaria. Quia per illã
ita vir & femina coniunguntur,& fiunt vna caro,vt inde
naturaliter oriatur amicitia. Quod ſecus cõtingit in hac:
potius enim odia & rixæ pullulant.Preterea,licet illa ra-
tio probet,iure naturæ optimo Eccleſiam ſtatuiſſe hanc
affinitatem:at non probat eſſe eam de iure naturali.Nõ
enim omnia quæ iure naturali innituntur,ſunt de iure na-
turali:ſed quæ ſunt per ſe nota , vel ex per ſe notis infe-
runtur. Quippe omnis lex iuxta ratione naturali inniti-
tur:nec tamen omnis ius naturale continet.Ad 2.dic, D.
Gregorium non ſignificare ibi , eum coitum eſſe ordine
naturæ inceſtum , ſed tunc eſſe inceſtum , quando prius
eſt habitus coitus ordine naturæ,id eſt,intra vas natura-
le cum conſanguinea illius , cum qua admittitur modo
fornicatio.Vt bene explicat *gloſſa eodem cap. Nec eam verb.
Natura.*Quam ſequitur *Nauar.num.4.in duplici conſ.ipſius,
quod n. 9.allegaui.*Et dum dicit eſſe inceſtum apud omnes
homines,non dixit id abſolutè , ſed bonos homines : &
apertè loquitur de Chriſtianis. Cum dicat, Chriſtianos
non poſſe id matrim.inire:quia apud bonos homines eſ-
ſet incèſtus.

DISPVTATIO LXVI.

An aliquis gradus affinitatis in linea recta vel trãſ-
uerſa,ſit ita iure naturæ interdictus , vt atten-
to eodem iure matrim.irritet.

SVMMARIVM.

*Proponitur vtilitas quæſtionis, & qualiter cognoſcatur matrim. iure naturæ
irritari.Remiſſiue,n.1.*
Indecentia quædam eſt in huiuſmodi coniugiis, n.2.
*Quando affinitas eſt ex fornicatione,in nullo gradu irritat iure naturæ ma-
trim.n.3.*
Quot ſunt quæſtiones diſputandæ, n.4.
*An affinitas dirimat matrim.iure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ? Re-
fertur duplex ſent.n.5.& 6.*
Proponitur ſent. Auctoris,n.7.
*An infideles coniuncti in primo affinitatis gradu lineæ rectæ ſint ſeparandi
poſt Baptiſmum?n 8.*
Soluuntur argumenta,nu.9.
*An in linea affinitatis tranſuerſa detur aliquis irritans iure naturali ma-
trim.Refertur quadam opinio,n.10.*
Proponitur Auctoris ſententia,n.11.
Satisfit argumentis,n.12.

HIc præmittendum eſſet,cui vſui quæſtio hæc deſer- 1
uiat:& qualiter dignoſci poſſit,an matrim. iure na-
turæ interdicatur, vt eodem iure ſit irritum.Sed hæc pro-
poſita ſunt hoc l.diſp.51.n.1.& 5.

Nec dubitamus,an ſit indecentia quædam naturalis in 2
matrim.initis cum affinibus in aliquibus gradibus, niſi
cauſa aliqua præponderans iuſtas eas nuptias efficiat:id
enim faſſi ſumus hoc l.diſp.52,n.7.Sed difficultas eo per-
tinet,an ita iure naturali in aliquo affinitatis gradu nu-
ptiæ interdicantur,vt eodem iure ſint irritæ.

Et quidem quando affinitas oritur ex fornicatione, 3
tamquam certum tenendum eſt, eam in nullo cuiuſcũ-
que lineæ gradu dirimere iure naturali matrimonium.
Quia ea affinitas ex ſolo iure Eccleſiaſtico conſurgit (vt
probaui diſp.præced.num.9.)Si ergo ſtando in iure natu-

turæ ea affinitas non erat, quomodo poterat, eo iure attento, obſtare matrimonio? Et ita dicit eſſe certum *Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.art.6.circa 1.ſtatum affinitatis, diffic.2.concl.3.* Quare audiendus non eſt *Celaia 4.d. 40. quæſt. vnic.poſt.4.arg.dub.1.* vbi ait, interdictum eſſe iure naturæ matr. inter filiam & eum, qui cum eius matre fornicatus eſt. Nec etiam fides habenda eſt *D. Anton. 3.p.t.1.cap. 11. §.1 ſtatim in princ.* vbi ait eſſe iure diuino vetitum matrim. in primo gradu lineæ rectæ affinitatis ex fornicatione ortæ.

4 Difficultas autem eſt de affinitate conſurgenti ex matrim. Quare duplex eſt diſcutienda quęſtio. Prior de gradibus lineæ rectæ. Poſterior de gradibus tranſuerſæ.

5 Quæſtio prior. An affinitas ex matrim. conſurgens dirimat iure naturæ matrim. in aliquo gradu lineæ rectæ inter aſcendentes & deſcendentes? Triplex eſt ſententia. Prima docet, in ea linea prohiberi iure naturæ matrimon. in quocumque gradu in infinit. Ducitur iiſdem rationibus, quibus id probatum eſt de cōſanguineis in hac linea diſp.51.n.12. Quia eadem reuerentia debetur affinibus ac conſanguineis: & eodem modo ab vtriſque abſtinendum eſt. Vt n.ſeq. probabitur. Et hanc ſent. ſuſtinent *Ioan. Andr. in arbore affinit. & ibi præpoſ.n.10. & 26. Henricus cap. Non debet, num. 2. de conſang. Palud. 4.d.41.quæſt. 1.art.5. concluſ.1.num. 26. Aſtenſ. 2. part.ſum. l. 8.titul. 24.artic.vn. fin. Supplem. Gabr. 4.d.41.qu.vn.a.2.concl.2.* Lambertinus *de iure patron.l.2.p. 1.q.9.a.18.n.10. Montaluus l. 4.paulo poſt princip.tit.6.p.4. Gregor. Lopez lib. 5.in fine, tit. 6.p. 4. Syluest. verb. Matrimonium 8.q.15.dicto 6. Petr. de Soto lect. 10. de matrim. verſ. Secundum cum hæc affinitas,* Ant. *Cucus lib.5.inſt.maior.tit. 12.n.239. Gaeta repetit.c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.213.n.504. & num. 511. Philiarch. de offic. Sacerd.to.1.p.2.lib.2.c.12.verſ. Conſanguinitatis, Soaccius 1.p. de ſponſal. ſuper inſt. de nuptiis, §. Affinitatis.*

6 Secunda ſent. tenet in primo gradu affinitatis lineæ rectę prohibitum ac irritum eſſe matrimonium iure naturæ. Vt inter priuignum & nouercam, vel priuignam & vitricum, ſocerum & nurum, ſocrum, & generum. Ducitur primo, quia eodem modo abſtinendum eſt ab affinibus, ſicut à conſanguineis, *c.1. de conſanguin. & c. Æqualiter, & c. De propinquis 35.q.3.* At in 1. gradu conſanguinitatis lineæ rectæ fatentur omnes iure naturæ irritari matrim. Et confirmatur, quia teſte *Philoſopho 8. Ethic.c.12.* Sicut per propagationem carnis naturale quoddam amicitiæ vinculum contrahitur: ita per coniunctionem cōiugalem ad propagationē carnis ordinatam. Sicut ergo illud irritat matrim. in primo gradu lineæ rectæ, ita & hoc. Secundo, quia filius eandē fere reuerentiā debet nouercæ aut vitrico, quam parentibus: ſi quidem pater & nouerca, vitricus & mater, ſunt facti per matrim. vna caro: & nurus ſocero debet eandem fere reuerentiam quā debet ipſe vir, qui ęſt filius eius cum quo nurus facta eſt vna caro: & idem dicendum eſt de genero reſpectu ſocrus. Et confirmatur, quia hic gradus proximè accedit ad 1. conſanguinitatis gradum in linea recta. In cuius ſignum Leuit.18. ſimul proponuntur: T*urpitudinem matris tuæ & vxoris patris tui non diſcooperies.* Et redditur vtriuſque eadem ratio. T*urpitudo enim patris tui eſt.* Atque proponitur ibi gradus hic ante primum gradum conſanguinitatis lineæ tranſuerſæ. Quem verior ſent. habet iure naturę irritare matrmonium, (vt diximus diſp.52.n.11.) Tertio, quia *D. Paulus 1 Corinth.5.* ſic ait: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat.* Si ergo gentiles legi Moſaicæ minimè ſubiecti, ſed ſolo naturæ lumine ducti, exiſtimabant nefas eſſe vxorem patris ſui ducere: id vtique iure naturæ interdictum erit. Quartò, quia *Geneſ.49.* Iacob morti vicinus ſpiritu prophetico malè dixit Ruben primogenito ſuo, quod paternum thorum maculaſſet dormiens cum patris vxore. Cum tamen aliis liberis grauioribus ſceleribus infectis minimè maledixerit. Signum ergo apertum eſt, cum concubitum habere ſpecialem deformitatem iure naturæ aduerſus reuerentiam patri debitam. Nondum enim lex ſcripta illū ſpecialiter prohibens lata erat. Et confirmatur, quia *Amos 2.* Inter alia nefanda refertur hoc, vt pater & filius cum eadem puella concubuerint, vt nomen Dei blaſphemaretur. Quia exaggeratione minime vtitur ſacra Scriptura, niſi in ſceleribus, quæ talia apud Gentiles reputantur, ac inde ſcandalizantur, ac anſam aſſumunt irridendi legem Dei. Tandem, quia numquam hactenus auditum in Eccleſia eſt, vt Pontifex diſpenſarit in hoc affinitatis gradu. Ergo ſignū eſt, interdictum eſſe illum iure naturæ. Et hęc ſententia eſt valde probabilis. Cui mirum in modum fauet *D. Auguſt.l.22.contra Fauſt.ca.61.* relatus *cap. Si vir & vxor 35.q.3.* vbi ſic ait: *Si vir & vxor non duo, ſed vna caro ſunt, non aliter eſt nurus deputanda, quam filia.* Et ideo huius ſent. ſunt *D. Thom. in illud 1. Corinth.5. Omnino auditur inter vos fornicatio, lect.1. Palud.4.d.41.quæſt.1.art.5.concluſ.2.n.27. D. Ant.3.p.t.1.c.11.§.1. ſtatim in princ. Sylu. verb. Matr.8.q.15.d. 6. & verb. Papa q.17. Franciſc. Somnius l.1. demōſtrat. tract.7. de matrim.c. finali, Victoria relect. de matrim. 2.p.partis 2.n.5. fine Catharinus in Caietan.l.5.de matrim.f.493. Sotus 4.d.41.quæſt. vn.art.3.colum.antepen. Nauar.l.4.conſil.in 2. edit. t. de ſponſal. conſ.14.n.8.ad fin. Couar.4.decr.2.p.cap. 6.§. 10.num.6.* Ledeſ. *2.p.4.qu.56.art.4.f.487.colum. 4.paulo ante 6. dubium, Virdeſius in opuſc. de matrim. Regis* Angl. *in probat. 6. Hypotheſis,* An*gles floribus* 1.*p.* vbi de matrim.*qu.14.art.1.diffic.2. Bellarm.l. 1.de matr.c. 28.paulo poſt princ.toto notab. 2. Valentia 4.p.diſp. 10.qu.5.puncto 3.* vbi de impedim. cogn. *verſ. Tertio controuerſia eſt, Vazquez 1.2.q.74.art. 8.diſp.112. num.7. Bart. à Ledeſma de matrim.dub.42.concl.1. Lud. Lop.2.p.inſtruct.* vbi de matrim.*cap.50.fol.1148.verſ. Igitur pro deciſione. Viuald. candel. ſacram.1.p.* vbi de matrim.*num.204. Humada 1.p. tit.1.l. 2.gloſſ.2. fine, Cañedo ſum. ſacram. tract. de matrim. c.6.* vbi de affin.*num.47.in comment.* Et dicunt eſſe probabilem *idem* Ledeſ*ma 2.p.4.qu.56.art.3.dub.3. concl.2. & q.57.a.3. ad fin.* Et *Petrus de* Ledeſ*ma de matrim.q.55.a.6. circa 1. ſtatum affinitatis, diffic.2.concl. 1. & 2.* vbi addit eſſe quoque probabile de affinitate imperfecta, quæ ex matrim. rato oritur. Et quamuis non omnes hi Doctores explicent id matrim. fore irritum iure naturæ, ſed dicant eſſe eo iure interdictum, ſubticentes ſit irritum, nec negat id (ni fallor) volūt dicere. Et videntur clarè ſentire *D. Thom, Victoria,* Ledeſ*ma, Couar. ibid.* nam æquiparant prohibitionem matrimonij cum parentibus & cum vitrico ac nouerca. *Et Sotus d.a.3. col.vltim. verſ. At verò graduum,* dicit forte eſſe irritum iure naturæ matrim. in hoc 1. gradu. Et expreſsè id docent *Angles, Valentia, Barth. à* Le*deſma, Lud. Lop. Humada, Viualdus eiſdem locis.* In aliis autem gradibus non interdici iure naturæ matrim. Affirmant *Sotus, Valentia, Vazquez, Barth. à Ledeſma ibidem.*

Tertia ſent. (cui tanquam probabiliori accedo) ait, af- 7
finitatem ex matrimonio ortam in nullo gradu lineæ rectæ ita prohibere iure naturæ matrim. vt illud irritum reddat: ac proinde ſecluſo iure Eccleſiaſtico, in quocumque gradu eſſe validum. Probatur primò, quia non apud omnes gentes id matrim. cenſetur interdictum. Nam *Val. Maximus l.5.cap.7. & Plutarchus in vita Demetrij* referunt, Seleucum tradidiſſe filio ſuo Antiocho in matrim. Stratonicem propriam vxorem: ac id factum laudat ipſe *Val. Maximus.* Et *3. Reg.2.* Adonias filius Dauid petijt Abiſag. Sunamitidem in vxorem: & illa erat vxor Dauid, vt conſtat ex *Reg.c.vlt.* Signum ergo eſt, id matrim. non eſſe iure naturæ interdictum. Secundò, quia matrim. in nullo gradu affinitatis lineæ rectę initum opponitur primario aut ſecundario ipſius matrimonij fini. Cum poſſit ordinari ad ſobolis propagationem, & remedium concupiſcentię, & mutuum coniugum obſequium in rebus domeſticis. Nec violatur in eo matrim. debitus coniunctionis ordo, licet ineatur in primo gradu lineæ rectæ, vt inter priuignum & nouercam, vel vitricum & priuignam, qualis violatio contingit in matrim. inter parentes & filios. Non enim datur aliqua relatio naturalis ſuperi[illegible]tatis inter ſic af-

fines

fines,quę debito coniũctionis ordini opponatur:ac datur
inter parentes & filios.Quia relatio naturalis ſuperiori-
tatis,ex qua oritur naturalis reuerentia debita ſuperiori,
ſolum fundatur inter eas perſonas, quæ dant & accipiũt
eſſe naturale per naturalem generationem. Quales ſunt
parentes,non autem affines in primo gradu lineæ rectæ.
Tandẽ,quia(vt dicemus n.11.)certum eſt, attẽto iure na-
turę,validum eſſe matr.in primo gradu lineæ trãſuerſæ,
vt cũ vxore fratris:cum tamẽ facta ſit vna caro cũ fratre
per matrim.& inter fratrem & ſororem ſit iure naturæ
irritum matrimonium.Ergo nouercam & vitricum effe-
ctos eſſe per matrimonium vnam carnem cum parenti-
bus non efficit,vt ſicut cum his eſt iure naturæ irritum
matrimoniũ,ita ſit cum illis. Et ideo huius ſentẽtiæ vi-
detur expreſsè *D.Thom.2.2. q.154.a.9. in ſolut.ad* 3.vbi in-
ter ſolos parẽtes & filios clarè dicere videtur prohiberi
iure naturæ matrimoniũ.Et tenẽt *Alex.Alenſ.2.p.qu.169.
membr. 2.& 3.p.q.27.membr.4.a.3.§.2.& q.35.membr.6.Ca-
ietan.22.q.154.art.9.circa ſolut.ad 3.Abulenſ.1.Reg.8.q.176.*
149.151.152.*Albertus Pighius controu.* 13.*ad fin. Supplem.
Gabr.4.d.41.q.vn.a.3.dubio 3.Anchona in ſum.Eccleſ.q.53.ar.
5.& 6.Loazez de matrim. Regis Angliæ,dub.2.in fine ſolut.ad
2.fundamentum partis negantis,à n.1.ad 19.& n.20.Tapper a.
20.Louan.pag. 6. immediate ante verſ. Ex quibus manifeſtum
eſt,Armilla verb.Diſpenſare,n.9.& 10.Ledeſma 2.p.4.q.56.a.
3.dub.3.concl.1.Veracruz 2.p.ſpeculi,a.25.concl.* 3. & melius
*pag.pen.verſ.Ex omnibus iſtis,Ouandus 4.d.41.q.vn.propoſ.vlt.
Enriquez l.12.de matrim.c.1.n.2.& c.9.nu.5.Petrus de Ledeſ-
ma de matrim.q.55.a.6.circa 1.ſtatutum affinitatis diff.2. concl.
1.& 2.Emm.Sa ſumma,verb.Matrimonium,*vbi de impedim.
dirimentib.*n.4.verſ.Cum parentibus,Vega 2.to.ſum.c.34.caſu
126.ad fin. Llamas. methodo curat.3.p.cap.8.§.19.initio.*Et di-
cunt eſſe probabilem *Sotus,Barth.à Ledeſma,Lud.*Lopez *n.
præced.allegati.*

8 Hinc deducitur, quamuis retenta ſecunda ſententia
dicendum ſit, infideles coniunctos in primo affinitatis
gradu lineæ rectæ ſeparandos eſſe, cum baptizantur: vt
pote qui coniuncti ſunt in gradu iure naturæ irritanti:&
ita dicit eſſe forte verum *Sotus 4.d.41.q.vn.a.3.col.vlt.verſ.
At vero:*at retenta noſtra ſent.eos ſeparandos non eſſe:ni-
ſi legibus eorum id matr.irritetur. Quia id matrim.non
eſt iure naturæ irritum, ſed ſolo Eccleſiaſtico, cum ipſi
non ſubſunt,*c.Gaudemus,de diuort.*Sic docent *Veracruz 2.p.
Speculi,art.25.colum.antepen. verſ. Ex omnibus iſtis,Enriquez
l.12.de matr.c.9.n.5.*

9 Ad arg.num.6.propoſita reſp.Ad I.dic,dum ea iura di-
cunt æqualiter eſſe abſtinendum ab affinibus, ac à pro-
priis conſanguineis, intelligi non de æqualitate abſolu-
ta,attento ſolo naturæ iure:ſed de æqualitate impedien-
di matrim.attenta lege Eccleſiaſtica, quæ cum vtriſq; ir-
ritat.Ad confirm.reſp.inde ſolum probari,ex matrim.af-
finitatem ortam eſſe quoddam naturale amicitiæ vincu-
lum:quod diſp.præced. n.4. faſſi ſumus:at(vt ibi n.1.pro-
baui)non inde ſequitur affinitatem iure naturali dirime-
re matrim.Ad ſecundum conſtat ex dictis, n. 7.in ſecun-
da & vltima probatione noſtræ ſent. Ad confirm.dic, ſi-
mul poni eos gradus ob maximam, quam inter ſe habẽt
ſimilitudinem:non tamen quia in iis eodem modo ſit in-
terdictum matrim Ad aliam partem eiuſdem confirma-
tionis dic, reddi eamdem rationem, non quaſi prorſus
eadem ſit,quia eſt ſimilis: & ob id proponi ante primum
gradum lineæ tranſuerſæ conſanguinitatis: quamuis in
hoc prohibeatur matrim.arctiori iure,nempe, naturali.
Ad tertium dic,loqui D. Paulum de vxore patris adhuc
viuentis(vt teſtantur *Caiet.& Sedulius, & multi alij in eum
locum.*)Alias non dixiſſet D. Paulus, eiuſmodi peccatum
nõ eſſe auditum inter Gentes.Quia (vt n.7.probauimus)
volente patre adhuc viuo Antiochus vxorem eius duxit:
& Perſæ,mortuo patre,vxorem eius ducebant. Vnde vt
teſtantur præfati auctores,loquitur D. Paulus de vxore
patris adhuc ſuperſtitis& renitentis.Ad quartum & con-
firmationem dic, peccatum Ruben fuiſſe grauiſſimum
propter grauiſſimam adulterij iniuriam illatam patri:
ob quam rationem id peccatum fuit contra ius naturæ:
quamuis eo attento,non eſſet inceſtus. Et eodem modo
accipiendus eſt locus A*mos.*2.in confirmatione adductus.
Ad vltimum dic,id arg.probare contrariam ſentent.eſſe
valde probabilem:& habere indecentiam magnam eiuſ-
modi matr. attento iure naturæ, niſi cauſa aliqua iuſta
pręponderet,(vt n.2.diximus.)Et ob id Pontifices nolunt
in eo gradu diſpenſare.Non tamen inde conuincitur,ita
eſſe iure naturæ vetitum,vt ſit irritum tale matrim.

Quæſtio poſterior. An aliquis gradus affinitatis ex 10
matrim.ortæ ita impediat in linea tranſuerſa,iure natu-
ræ attento,matrim.vt eodem iure illud irritet? Quidam
aiunt in primo gradu affinitatis lineæ tranſuerſæ eſſe iu-
re naturæ interdictum matrim. Vt ſi quis ducat vxorem
fratris:vel ſi fæmina nubat viro ſuæ ſororis. Ita ſentiunt
Auctores,exiſtimantes omnes gradus L*euitici* 18. prohi-
tos obligare nunc,eo quod lege quoque naturali inter-
dicti ſint:(quos retuli diſp.52.n.5.Et ibi eorum rationes
attuli:hic enim gradus erat quidam ex ibi vetitis.)Et pre-
ter rationes ibi adductas prob.1.quia inter fratrem& ſo-
rorem eſt iure naturę irritum matrim.At vxor fratris re-
putatur ac ſoror,vt pote quæ matrim.effecta eſt vna ca-
ro cum fratre.Secundo,quia D.Ioan. Baptiſta,(vt conſtat
ex *c.14.Matth.& c.6.Marci*)grauiter increpauit Herodẽ,
quod vxorem fratris ſui duxiſſet. Et *D. Auguſt. de fide &
operib.c.*19.dicit ambiguum eſſe, an Philippus frater He-
rodis tunc viueret.Et eſſe mortuum tenet *D.Chryſoſt.hom.*
41.*in Matt.*At Herodes, qui Gentilis erat, non aſtringe-
batur lege Moyſis, ſed ſola naturali. Tertio, quia, *cap.
Gaudemus de diuort.*decernitur infideles coniunctos in ſe-
cundo gradu ſeparandos non eſſe. Vbi tamquam notum
relinquitur,ſecus eſſe in primo gradu.At proinde in hoc
gradu erit irritum iure naturæ matrim. Alias infideles
ſeparandi non eſſent.

Sed dicendum eſt, nullum gradum affinitatis in linea 11
tranſuerſa adeo eſſe prohibitum iure naturæ, vt eo attẽ-
to irritet matrim. quamuis aliquam præſeferat naturalẽ
indecentiam,niſi cauſa aliqua iuſta cohoneſtetur, (vt di-
xi n.2.) Prob.1.quia *Innoc.III.c.fin. de diuort.*diſpẽſauit cũ
infidelibus recens conuerſis propter infirmitatem eorũ,
vt vtantur matrimonijs initis cura relictis fratrum.Et A-
lexander VI.diſpenſauit in eodem gradu cum Rege Lu-
ſitaniæ.Et Iulius II.cum Henrico VIII. & Catharina Re-
gibus Angliæ.Et poſtea Clemens VII,conſultis totius or-
bis illuſtribus vniuerſitatibus, & maturiſſimo conſilio
habito decreuit auctoritate Pontificia fuiſſe legitimam
diſpenſationem. Quod decretum refert ad verbum *Ca-
ſtro l.1.de lege pœnali c.*12. & multi viri doctiſſimi varios
edidere tractatus in huius veritatis confirmationem.Se-
cundo,quia Iacob vir ſanctiſſimus duxit Liam & Rache-
lem ſorores,*Geneſ.*29.Et Iudas *Geneſ.*38.dedit eidem mu-
lieri duos fratres in viros. *Et Deuteronom.* 27. iubebat lex
vetus,vt frater duceret vxorem fratris ſine liberis defũ-
cti.Tertio probatur omnibus rationibus adductis n.7.ad
probandum,in nullo gradu affinitatis lineæ rectæ irrita-
ri iure naturæ matrim. Nam à fortiori probant in linea
tranſuerſa.Quartò quia arctius eſt vinculum inter con-
ſanguineos in ſecundo gradu lineæ tranſuerſæ,quam in-
ter affines in primo gradu eiuſdem lineæ:illi enim ab in-
trinſeco per eiuſdem ſanguinis participationem coniũ-
cti ſunt:hi vero quaſi ab extrinſeco.At inter illos non eſt
irritum iure naturæ matrim. ſed ſolo Eccleſiaſtico. Vt
cõſtat ex *c.Gaudemus,de diuort.*Tandem, quia rationes co-
gentes ad dicendum iure naturali irritari matrim.in pri-
mo gradu conſanguinitatis in linea tranſuerſa,quas re-
tuli diſp.52. n.2.non procedunt inter affines in eodem
gradu lineæ tranſuerſæ.Quia hi non ſimul habitare co-
guntur,tamquam ab eiſdem parentibus educandi, imo
cum vxoribus domicilium paternum mutant:nec tã ar-
ctæ neceſſitudine coniunguntur,ac fratres & ſorores.Et
ideo hanc certiſſimam ſent.tuentur omnes DD.n.7.rela-
ti,&

ti, & multi alij viri doctiſſimi, qui varios tractatus edidere in fauoré matrimonij Regis Angliæ Henrici VIII. cum Catharina qui ob id irritum eſſe contendebat, nec potuiſſe Pontificem diſpenſare, quod ea prius nupſiſſet fratri ipſius Henrici, ac matrim. cum duobus fratribus ſit iure naturæ irritum. Et *Caiet. tom. 3. opuſc. tract.* 13. *de coniugio cum relicta fratris, ad Regem Angliæ, & tractat.* 14. *de eod. coniugio ad Clem. VII. Victoria relect. de matrim.* 2. *p. partis* 2. *n.* 6. & 8. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 10. *n.* 7. 8. 9. 10. *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 56. *a.* 4. *f.* 488. *col.* 1. *Bellarm. l.* 1. *de matrim. ca.* 28. *ſtatim in princip. & col.* 2. *notab.* 2. *Valentia* 4. *p. diſp.* 10. *q.* 5. *puncto* 3. vbi de imped. cognationis, *verſ. in aliis autem gradibus, Sotus* 4. *d.* 41. *qu. vn. a.* 3. *concluſ.* 2. *Barthol. à Ledeſm. de matrimon. dub.* 42. *concl.* 2. *Petrus de* Ledeſma *de matrimon. qu.* 55. *a.* 6. *circa* 1. *ſtatum affinitatis, diff.* 3. Lud. Lop. 2. *inſtruct.* vbi matrim. *c.* 50. *f.* 1148. *Manuel* 1. *tom. ſum.* 2. *edit. c.* 228. *n.* 3.

12 Ad arg. nu. 10. propoſita dic. Ad primum, eos non eſſe verè & propriè vnam carnem, & ita non concludi, tam arcto vinculo prohiberi matrimon. inter illos, ac inter fratres. Ad 2. dic, Herodem viuente fratre Philippo, vxorem eius contra omne ius duxiſſe. Vt teſtantur *D. Th. in illum locum Matth. & Beda in eum locum Marci* 6. *& Ioſeph. l.* 18. *Antiq. c.* 6. & multi alij. Vel ſecundo dic, Herodem tamquam filium cuiuſdam Iudæi aſtrictum fuiſſe lege Moyſis, quæ tunc nondum ſpirarat vſque ad mortem Chriſti, idque matrim. vetabat: quod eius frater liberos reliquiſſet. Ad vltimum dic, eſſe ibi ſermonem de gradibus conſanguinitatis.

DISPVTATIO LXVII.

Ad quotum affinitatis gradum extendatur prohibitio matrim. iure Eccleſiaſtico, ſiue affinitas ex copula illicita ſit?

SVMMARIVM.

Enodatur quotuplex affinitas olim fuerit, & quot eius gradus vetiti, num 1.

Hodie vnicum eſt affinitatis genus. Nec ex affinitate oritur affinitas inter conſanguineos affinium. Et enodatur, qui horum poſſint inter ſe matrimonio copulari, n. 2.

Ad quotum gradum extendebatur olim prohibitio matrimonij inter affines ex copula licita vel illicita, n. 3.

Per Tridentinum reſtricta eſt affinitas ex fornicatione ad 2. *gradum, vltra quem nec impedit etiam ſponſalia, licet ante Tridentinum ea affinitas contracta eſſet, n.* 4.

Affinitas ex matrimonio non eſt reſtricta, n. 5.

An ſola affinitas ex ſimplici fornicatione reſtricta ſit? n. 6.

An ſit inceſtus acceſſus ad conſanguineam eius, cum qua quis fornicatus eſt, vltra ſecundum gradum? Refertur ſententia, n. 7.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 8.

An diſpenſatione facta cum conſanguineis duobus, vt matrimonio copulentur, copula inter illos ſit inceſtus? n. 9.

Quando ſuperuenit affinitas matrimonio, an impediat debitum peti: & ſi matrimonium eſt ratum teneatur inceſtuoſus religionem ingredi? Remiſſiue. Et an dirimat priora ſponſalia, n. 10.

1 ANTIQVITVS triplex erat affinitatis genus matrimonij contractũ ſubſequentẽ irritans. Primũ erat inter perſonam copula licita vel illicita cognitã, ac eius conſanguineos: & è contra inter eam perſonam cognitã, & conſanguineos cognoſcẽtis. Vt conſtat ex toto *t. de eo qui cognou. conſangu.* Secundum erat inter verum affinem & maritũ, ſeu vxorem ſui affinis. Verbi gratia, Petrus eſt affinis Mariæ vxoris fratris ſui, ſi mortuo fratre Maria nubat alicui, cum hoc viro habet Petrus affinitatem ſecundi generis. Tertium erat cum marito vel vxore illius coniuncti ſecundo affinitatis genere. Vt in exẽplo poſito ſi vir ille poſterior Mariæ ducat factus viduus aliã, hæc eſt coniuncta Petro tertio affinitatis genere. Habentur hæc duo genera *c. Porro, & c. De propinquis* 35. *q.* 3. & ita ex affinitate oriebatur affinitas.

2 Cæterum hodie ſolum primum affinitatis genus vim habet, nempe, inter habentem carnalem copulam, ſiue licitam ſiue illicitam, & conſanguineos mulieris cognitæ, & è contra inter mulierem cognitam, & cognoſcentis conſanguineos. Nec ex affinitate oritur iam affinitas. Sic enim ſtatutum eſt in Conſilio generali Lateranenſi, & habetur, *cap. Non debet, de conſanguin. & affin.* Quare hodie conſanguinei vxoris efficiuntur affines mariti, & è contra; at inter conſanguineos mariti, & conſanguineos vxoris nulla prorſus eſt affinitas, nec inter affines oritur aliud vinculum cum quacumque alia perſona. Vnde filia vxoris ex alio matrimonio habita aut ex fornicatione cum altero, poteſt nubere filio aut fratri viri. Et duæ ſorores poſſunt nubere duobus fratribus. Habetur expreſſe *c. Quod ſuper his, de conſanguin. & affin.* Item poteſt quis in vxorem accipere relictam à propriæ vxoris fratre. Item diuerſis temporibus poteſt, quis plures feminas vxores ſibi accipere, quæ cum pluribus fratribus matrim. contraxerant. Vt Ioanna & Maria nupſere duobus fratribus, poteſt Petrus Ioannam viduam effectam ducere, & ea mortua Mariam. Similiter Petrus duxit vxorem Pauli & Paulus quandam non coniunctam Petro, nec ſibi, ſed extraneam, poſſunt ſoluto vtroque matrimon. Illud inter ſe inire Petrus, & illa vxor Pauli. Quod nulla hodie ex ea affinitate coniunctio pullulet. Sic aliis citatis docet *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 7. *n.* 6.

Rurſus iure antiquo interdictum erat ac irritum matrimonium cum alterutrius coniugis conſanguineis, ſicut cum propriis, vſque ad ſeptimum gradum, & ita vſque ad illum extendebatur affinitas. Vt conſtat ex *cap. Nullum, & c. Aequaliter,* quæ ſunt ex Iulio Pontifice 35. *q.* 3. At reſtricta eſt per *c. Non debet, de conſang. & affin.* ad 4. gradum. Et quamuis nec in antiquiori iure dum extendebatur ad ſeptimum gradum, nec in nouiori reſtringente ad quartũ, mẽtio fiat de affinitate ex copula illicita, ſed de orta ex coniugali, nec ius inuenerim explicans in illa gradum. At cum iure canonico conſtet, ex copula illicita oriri affinitatem, ſicut ex licita. *cap. Diſcretionem, de eo, qui cognou. conſanguineam,* iure optimo vniuerſi Doctores, conſuetudine ſic explicante, metiuntur gradum affinitatis ex copula illicita, iuxta gradum ortæ ex illicita: & vtramque ad eundem gradum extendunt, attento iure antiquo. Et ita ſupponit fuiſſe, *Tridentin. ſeſſ.* 24. *de matrimon. c.* 4. dum affinitatem ortam ex fornicatione reſtringit ad ſecũdum gradum. Rationes autem huius prohibitionis ſunt eædem, quas diſputatione 53. num. 3. attuli de prohibitione graduum eorundem conſanguinitatis. 3

4 Nouiſſimo autem *Tridentin.* decreto *ſeſſ.* 24. *de matrim. cap.* 4. reſtricta eſt affinitatis ex fornicatione conſurgens ad ſecundum gradum, his verbis: *Sancta Synodus impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium poſtea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo & ſecundo gradu coniunguntur reſtringit: in vlterioribus vero gradibus ſtatuit, huiuſmodi affinitatem matrimonium poſtea contractum non dirimere.* Et quamuis dubitatum fuerit à quibuſdam viris peritis, an affinitas ex fornicatione impediret ſubſequens matrimonium, quamuis illud non dirimeret inſtar voti ſimplicis & aliorum impedimentorum tantum impedientium. Anſamque nõ modicam dubitandi præbebat prædictum Tridentini decretum. Quod non videatur omnino eam affinitatem reſtringere, ſed limitare, quatenus matrimoniũ dirimebat, & à iure veteri ſtatuenti eam impedire & dirimere, recedendum non ſit, niſi quatenus ius nouum corrigit. *l. Præcipimus, C. de appellat.* Qua ratione conuictus *Nauar. ſumma Latina antiqua cap.* 22. *numero* 43. tenuit hanc partem. Sed poſtea viſo motu proprij Pij V. in quo declarauit oppoſitum, mutauit ſententiam *in noua editione.* Eum motum proprium edidit anno 1566. & incipit: *Ad Romanum Pontificem,* Verba autem declarationis ſunt hæc: *Declaramus & auctoritate Apoſtolica decernimus nullum hodie impedimentum remanere, quo minus in vlterioribus gradibus huiuſmodi liberè & licitè matrimonium contrahi poſſit.* Quod decretum merito vtitur verbo, Declaramus, quaſi

quaſi non ſit nouum ius, ſed declaratio decreti Tridentini, quaſi re vera ipſum voluerit auferre prorſus prædictũ impedimentum, licet verbis limitatis videatur vti, ibi: *Matrimonium poſtea cõtractum non dirimere.* Et ratio eſt, quia omne impedimentum dirimens ex eo ſolum habet impedire, quod dirimat (cum impedimentum dirimens ſit eminenter impediens:) & proinde cum tollitur impedimentum quatenus eſt dirimens, tollitur etiam quatenus impedit. Quare nec affinitas ex fornicatione dirimit, aut impedit ſponſalia ſubſequentia, aut præcedentia, vltra ſecundum gradum. Quia etiam ſola ratione, qua impedit matrim. impedit ſponſalia: ſi ergo illud non impedit vltra ſecundum gradum, nec etiam impediet hæc. Et ita docent referentes ſic declaraſſe Cardinales. *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 55. a. dubio 3. vlti. Manuel 1. tomo ſummæ 2. edit. c. 228. n4. Vega 2 tom. ſum. c. 34. caſu 53.* Nec affinitas contracta ex fornicatione ante Tridentinum vſque ad quartum gradum, durat poſtea, ſed ſimiliter reſtricta eſt vſque ad ſecundum. Vt declarauit Pius V. in quodam proprio motu. Vt referunt *Veracruz appendice ad Speculum,* vbi de impedimento affinitatis, *in fine Petr. de Ledeſm. dub. 6. & Manuel proximè allegati.*

5 Hinc deducitur affinitatem ex matrimonio ortam non eſſe reſtrictam per Tridentinum, ſed hodie dirimere matrimonium vſque ad quartum gradum: ſicut ſtatutum erat *c. Non debet, de conſanguin. & affin.* Quia *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 4.* reſtringens affinitatem expreſſit ex fornicatione contractam. Et cum ſit fortius vinculum affinitatis ortæ ex copula coniugali, non ſequitur, vt illa reſtricta cenſeatur hæc quoque coarctata. Adde Tridentinum voluiſſe reſtringere affinitatem ex fornicatione, quod hæc ſæpiſſimè occultè contrahatur, & ex hac non oriatur vinculum aliquod amicitiæ inter affines. Quæ rationes ceſſant in affinitate orta ex copula coniugali. Et ita tamquam rem certiſſimam, docent *Nauar. ſumm. lat. c. 22. num. 43. Veracruz appendice ad Speculum,* vbi de impedimento affinitatis, *f. 77. Ouandus 4. d. 41. quæſtione vn. propoſit. 6. in fine, Maiolus lib. 3. de irreg. cap. 25. n. 13. §. Affinitas,* Lara, *l. Si quis à liberis, in principio, n. 90. ff. de liber agnoſc.* An*gles Floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 14. ar. 1. diffic. 1. Palacios 4. d. 41. diſp. vn. colum. 33. verſ.* Affinitas, *f. 930. Perez lib. 8. ordinam. tit. 15. l. 5. colum. 3. f. 315. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 7. n. 9. Ceruantes l. Tauri n. 33. Metina l. 1. ſum. c. 4. §. 18. Toledo l. 7. ſummæ c. 11. num. 4. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. puncto 3.* vbi de impedimento affinitatis, *Barth. a* Ledeſm. *de matr. du. 41. concl. 1. Enriquez l. 12. de matrim. c. 10. n. 1. in commment. lit. H. Emm. Sa ſum. verb. Matrim.* vbi de impedimentis dirimẽtibus, *n. 13. Graffis 1. p. deciſion. lib. 12. c. 80 n. 4. Petrus de* Le*deſma de matr. q. 55. a. 6. paulo princ. Philiarc. de officio Sacerdotis to. 1. p. 2 l. 2. cap. 12. verſ. Conſanguinitatis,* Manuel 1. *tom. ſum. 2. edit. c. 228. n. 4. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 53. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu. 205. Llamas 3. p. methodi curat. c. 8. §. 19. & omnes.*

6 Sed an nomine fornicationis intelligat Tridentinum, dum affinitatem ex ea ortam reſtrinxit ad ſecũdum gradum, omnem illicitum concubitum, an ſolam fornicationem ſimplicem condiſtinctam contra adulterium, ſtuprum, & cæteras luxuriæ ſpecies: non videtur conſtare ex ipſo Tridentini contextu. Quia *ſeſſ. 24 de matrim. c. 4.* reſtringens eam affinitatem, ſolam ex fornicatione ortam expreſſit. At fornicatio propriè loquendo eſt nomen ſpeciale ſimplicis fornicationis, quæ habetur inter ſolutos, & diſtinguitur contra alias luxuriæ ſpecies. Vt docet Gelaſius Pontifex relatus *c. 1. 36. quæſtione* 1. Et verba in decretis ſunt propriè accipienda, maximè ſi correctoria ſint, quale eſt hoc. Et ita *Veracruz in appendice ad Speculum,* vbi de impedimento affinitatis, dicit, non ſatis ſibi conſtare, quid ſit definiendum. Verum abſque dubio mens Tridentini fuit, fornicationem accipere generice, prout omnem illicitum concubitum complectitur. Quod in ſacris literis valde frequens eſt. Vt *Tobiæ 4.* *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione.* Et *ad Epheſ. 5. ad Coloſſ. 3. Actuum 15.* Quia in omni copula illicita procedit ratio mouens Tridentinum ad prædictam reſtrictionem, nempe, ex ea non oriri amicitiæ vinculum: & communiter ignorari: ac proinde multa damna pullulare ex eo impedimento, niſi reſtringatur. Quare hanc partem tuetur licet titubans, *Veracruz ibidem.* Eandem tenet *Ouandus 4. d. 41. quæſt. vn. propoſit. 6. in fine.* Pro eadem ſententia ſunt *Nauarrus,* Lara, *num. 91.* A*ngles, Perez, Palacios. Azebedo, Toledo, Valentia, Barthol. à Ledeſma, Petrus à Ledeſma, Graffis, Philiarcus, Viualdus num. præced. allegati, Salzedo addit. ad Bernardum Diaz practica canon. c. 84. ad finem, Gutierrez lib. 1. quæſt. canon. c. 23. num. 3. Lud. Lopez 2. part. inſtructorij,* vbi de matrim. *cap. 50. fol.* 1159. vbi indiſtinctè dicunt, affinitatem ex copula illicita ortam, eſſe reſtrictam per Tridentinum.

Vlterius dubitabis, an hodie ſit inceſtus, an potius ſimplex fornicatio, acceſſus ad conſanguineam intra tertium gradum eius, cum qua prius idemmet fornicatus fuerat? Videtur enim inceſtus. Quia *Tridentinum ſeſ. 24. de matrim. cap.* 4. non prorſus abſtulit affinitatem ex fornicatione conſurgentem, ſed in quantum matrimonio ineundo obſtabat. Vt ex eius contextu conſtat: nec voluit fauere fornicantibus. At limitata cauſa limitatum producit effectum, *l. Age cum Geminiano, C. de tranſact.* maxime cum id decretum ſit correctorium. Remanet ergo affinitas in eo tertio gradu ex priori fornicatione producta, ad eum effectum, vt acceſſus perſonæ ſic affinis ſit inceſtus. Præterea, quia etſi expediat matrimonij impedimẽta reſtringi: at non licet ampliari licentiam admittendi delicta. Quæ vtique ampliaretur, ſi iam vltra ſecundum gradum illius affinitatis non eſſet inceſtus punibilis. Et ideo hanc partem cẽſet probabilem, *Petrus de Ledeſma de matrim. quæſt. 55. art. 3. dub. 5. & ipſemet in ſumma ſacrament.* vbi de ſacramento pœnitentiæ, *c. 19. fol. 630. verſ.* Ha *ſe de aduertir,* tantum appellat valde probabilem contrariam ſententiam, quaſi hanc quoque probabilem reputet. Et *Azebedo libr. 2. recopil. tit. 20. l. 7. num. 42. fine.* quæſtione hac vtrimque diſputata, anceps manet, ac cogitandum relinquit. 7

At mihi certum videtur, eum non eſſe inceſtum. Ducor, quia nullibi reperitur ſpecialis prohibitio acceſſus ad affines, ſed tantum eſt inceſtus, ac ſpecialiter prohibitus, eò quod inter illos interdicitur matrimoniũ, ob reuerentiã affinibus debitam: quæ etiã ratio inuenitur in copula illicita: & ideo tota prohibitio copulæ promanat à matrimonij prohibitione, eſtque illi acceſſoria (vt probaui diſp. 5. num. 7. & 8.) Ergo ceſſante matrimonij prohibitione, ceſſat tamquam acceſſoria prohibitio copulæ ſpecifica, ac proinde acceſſus ille non erit inceſtus, ſed ſimplex fornicatio. Secundo, quia iure communi impediebatur matrimonium vſque ad ſeptimum conſanguinitatis & affinitatis gradũ (vt dixi nu. 3.) & poſtea reſtricta eſt conſanguinitas & affinitas ad 4. gradũ, *c. Nõ debet, de conſang. & affin.* & vniuerſi fatentur iam acceſſũ vltra 4. gradum ad conſanguineos vel affines non eſſe inceſtũ. Cùm tamen textus *d. c. Non debet,* nil dicat de inceſtu, ſed tãtum non prohiberi deinceps matrim. vltra 4. gradum, ibi: *Prohibitio quoque copulæ coniugalis quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat.* Ergo vt acceſſus ad affines ex copula fornicaria non ſit inceſtus vltra 2. gradum, ſatis eſt vt vltra eum ſit iã ſublata ea affinitas ad effectũ impediendi matrim. Tandẽ hoc conſtat ex doctrina Caietani & aliorũ, quos n. ſeq. referam. Nec obſtãt argumenta contrariæ ſent. relata nu. præc. Quia ex dictis patet ſolutio, cum enim pendeat eũ acceſſum eſſe inceſtũ ex prohibitione matrim. eo ipſo quod hæc ceſſat, ceſſat quoq; inceſtus ratio: vnde nõ dicẽda eſt illa limitata cauſa reſpectu effectus impediẽdi matr. ita vt excludat tolli ſimul rationẽ inceſtus. Quia hic effectus pẽdet in fieri & cõſeruari ex priori, nec obſtat, ſi quiſpiã ob ſuã malitiã inde peccãdi liberius anſã ſumat. Quia id nõ intẽdit Eccleſia, Et ideo hanc ſent. ſuſtinent. *Metina, Salzedo,* Llamas, 8

num. 6.

n.6.allegati,Gutier.l.1.qq.can.c.23.nu.3. Alcozer ſum.cap.20. verſ El penitente.Ceruantes l.9.Tauri,n.33.& 38.Em.Sa ſum. verb.Luxuria,n.2. Manuel,1.to.ſum.2.edit.c.209.n.2.conc. 2. & hanc dicit multo probabiliorem *Petr.de Ledeſm.de matrim.q.55 art.3.dub.5.* & manifeſte eſt huius ſententiæ *Veracruz append.ad Speculum,*vbi de imped. affinit *ad fin.f.* 80.vbi ait alios gradus affinitatis ex fornicatione, vltra 2. ita ſemotos eſſe per Tridentinum, ac ſi numquam fuiſſent.

9 Ex his deducitur,quid dicendum ſit, ſi poſtquam duo conſanguinei aut affines obtinuere diſpenſationem ad ineundum matrim.fornicentur,an is acceſſus ſit inceſtuoſus.Et quidem ſi ordinarius,cui Pōtifex (vti fieri ſolet) commiſit,vt ſi preces veritate nitantur,diſpenſet,nondū diſpenſarit:manifeſta res eſt,illum eſſe inceſtum. Quia nōdum eſt ablata inter illos prohibitio matrimonij per diſpenſationem.Quare ſi tunc illud contraherent, eſſet vtique irritum.Difficultas autem eſt,poſtquā ordinarius diſpenſauit.Quoniam *Maioris 4.d.40.q.2.argum.4.propoſ. 8.& Gallego de cognat.ſpirit.c.24.n.17.verſ.Tertio,* ſentiūt diuerſum eſſe quando lege communi, & quando priuilegio ſpecialis diſpenſationis,tollitur impedimentum affinitatis vel conſanguinitatis:& ſic quamuis in priori caſu ceſſet ratio inceſtus,non tamē ceſſare in poſteriori.Quia lex communis omnino tollit conſanguinitatem vel affinitatem in eo gradu. At Pontifex ſolum diſpenſat ad effectum contrahendi matrimonij.Ceterum mihi multo probablius eſt(ne dicam certum) nullum eſſe inceſtum. Tum propter doctrinam quam tradūt *Caiet.ſum.verb.Inceſtus.init.& ibi Armilla init.Vega 2.te.ſum.c.5.caſu 1.init.*vbi dicunt inceſtum eſſe, quando inter conſanguineos vel affines ſit commixtio abſque diſpenſatione matrimoniali.Quæ cum hic adſit, manifeſtè non erit inceſtus. Tum etiam,quia n. præc. probaui iure communi tantum tolli alios conſanguinitatis & affinitatis gradus, ad effectum non impediendi matrimonium: & non poſſe eſſe inceſtum ablata matrimonij prohibitione. Quæ æque tollitur quoad hos per ſpecialem diſpenſationem:ſicut quoad omnes per legem generalem.

Tandem quando affinitas ſuperuenit matrimonio, 10
qualiter impediat eius vſum:& ſi matrim. non ſit consūmatum,an teneatur inceſtuoſus ingredi religionem:dicam l.9.diſp. 27.& ſeqq.Id tamen eſt apud omnes indubitatum affinitatem ſponſalibus de futuro ſuperueniētem illa diſſoluere.Quia matrim.perfici nequit,propter impedimentum affinitatis dirimens.

DE IMPEDIMENTO *publicæ honeſtatis.*

DISPVTATIO LXVIII.

Quid ſit impedimentum publicæ honeſtatis? & an oriatur ex quibuſcunque ſponſalibus certis & abſolutis,quamuis irritis: & ad quotum vſque gradum extendatur?

SVMMARIVM.

Quid ſit publica honeſtas,& quo iure matrim.dirimat?n.1.

An inter infideles oriatur hoc impedimentum, ita vt ſit irritum matrim. quando ducunt conſanguineam eius,cum qua ſponſalia iniere, vel ſaltē ex ſponſalibus tempore infidelitatis initis oriatur vinculum naturale, quod impediat poſt baptiſmum iniri matrim cum talis ſponſæ conſanguineis?num.2.

An ex ſponſalibus oriatur impedimentum cum ſponſæ affinibus?n.3.

An oriatur cum conſanguineis illegitimis alterutrius ſponſi?n.4.

Qualiter tanto iure antiquo oriebatur hoc impedimentum ex ſponſalibus irritis?n.5.

Quid ſi Monachus,ſacerdos,aut quocumque impedimento dirimenti laborans,contraheret ſponſalia cum aliqua:an impedirent conſanguineos ne valide poſſent illam ducere?n.6.

Quid ſi hæc ſponſalia irrita ſint contracta per ſcientes aut ignorantes id impedimentum?n.7.

Attento iure communi durabat impedimentum vſque ad quartum gradum num.8.

An vſque ad illum duraret,quando ſponſalia erant irrita?n.9.

Attento Tridentino non oritur ex ſponſalibus irritis, & quando ſunt valida,non excedit primum gradum lineæ rectæ vel tranſuerſæ,n.10.

An reſtricta ſit publica honeſtas orta vltra primam gradum ante Tridentinum,num.11.

An quando quis eſt frigidus vel maleficiatus,& in tenella ætate antequam defectus potentia,per experientiam explorari valeat,contrahit ſponſalia, illa ſint valida & pariant impedimentum?n.12.

An ex ſponſalibus irritis defectu ſolius conſenſus interni,oriatur hoc impedimentum?Refertur quædam ſent.n.13.

Proponitur ſent. Auctoris,n.14.

Quid,ſi ſint irrita ex alio defectu qui probari nequit?n.15.

Quid ſi talia ſponſalia ex defectu interno irrita ſint clandeſtina?n.16.

Quid ſi impedimentum illud occultum,poſtea falſis teſtibus probetur, vel illa ſponſalia clandeſtina falſis teſtibus probentur?n.17.

Quid ſi parentes vel alij ineant ſponſalia pro infantibus vel maioribus præſentibus vel abſentibus?n.18.

Quid ſi non conſtet de ratificatione filiorum,an ſit ipſis credendum?n.19.

Hoc impedimentum eſt perpetuum,nec morte alterius extinguitur,n.20.

An ceſſet diſſolutis communi conſenſu ſponſalibus?n.21.

An oriatur ex conatu ad copulam?n.22.

An hoc impedimentum diſſoluat præcedentia ſponſalia?n.23.

An ſi ſponſalibus cum quadam initis, contrahat ſponſus matrimonium cum eius ſorore,poſſit priorem ducere, aut ſaltem ex eo matrimon. irrito oriatur impedimentum ad matrim.cum conſanguineis huius poſterioris ſponſæ.& quid ſi priorem ſtatum cognouiſſet, non data fide de matrim. num.24.

An ſi quidam inijt ſponſalia cum aliqua,& poſtea eius frater eā ducat, liceat priori eam ducere?n.25.

IN hoc impedimento is ordo obſeruandus eſt. Primo 1
quidem in præſenti diſput. diſſeretur de impedimento publicæ honeſtatis orto ex ſponſalibus certis & abſolutis,ſiue validis,ſiue irritis.Deinde in ſequenti de orto ex ſponſalibus conditionalibus. Demum de orto ex matr.rato.Publicæ honeſtatis iuſtitiæ impedimētum ſic definitur à *D.Th.4.d.41.q.vn.a.1.quæſt.4.corp.*quem omnes ſequuntur,eſt propinquitas ex ſponſalibus proueniens, robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione, propter honeſtatem eius.Dicitur, propinquitas, vt denotetur conueniētia,quam habet cum affinitate. Dicitur, ex ſponſalibus proueniens, quia in hoc diſtinguitur ab affinitate, quæ ex copula oritur. Dicitur robur trahens ab Eccleſiæ inſtitutione, vt denotetur hoc impedimentum ſolo iure Eccleſiaſtico inductum eſſe.Quod vniuerſi fatentur. Et habetur hoc impedimentum *c.Literas de ſponſ.impub.c.Iuuenis,c.Veniens,c.Ad audientiam,c.Sponſam, de ſponſ.* & melius *c.de ſponſ.in 6.*Dicitur,propter eius honeſtatem, vt denotetur cauſa, ob quam Eccleſia hoc impedimentum ſtatuit. Hanc enim rationem huius impedimenti reddidit textus *d.c.Iuuenis.* Quia nimirum æquum & conſonum honeſtati Eccleſiæ eſt, vt propter inchoationem matrimonij,quæ in ſponſalibus reperitur,conſanguineis alterutrius ſponſi interdicatur matrim.cum altero.Cuius honeſtatis meminit *Iuriſconſult.l.Si qua.§.1.& l. Semper ff.de ritu nupt.& §.Vxor,Inſt.de nupt.* Et ratio eſt,quia per ſponſalia coniunguntur ſponſi, non tamen perfectè,ſicut per matrim.ſed imperfectè tanquam per quoddam matrim. initum. Conuenientiſſimum ergo fuit, vt ſic per matr. affinitas contrahitur ſubſequentes nuptias dirimens:ita ex ſponſalibus aliud vinculum coniunctionis oriretur, minus tamen perfectum affinitate, quod ſimiliter ſubſequens matrim.diſſolueret.

Hinc deducitur,infideles validè tempore infidelitatis 2
inire matrim.cum conſanguineis prioris ſponſæ. Quod non ſubdātur legibus Eccleſiæ,à qua eſt hoc impedimētum:niſi legibus eorum id matr.irritetur. Quod omnes fatentur. An vero ex ſponſalibus oriatur vinculum aliquod naturale,quod poſt baptiſmum impediat matrim. cum conſanguineis alterutrius ſponſæ?dixi diſputat. 65. numer.7.

Quidam

3 Quidam volunt oriri hoc impedimentum non tantùm cum conſanguineis alterius ſponſi, ſed etiam cum illius affinibus. Sic *Ioan. Monac. c. vnico, paulo poſt princip. de ſponſal. in 6.* Sed hoc prorſus fundamento caret. Quia textus, nu. 1. relati hoc impedimentum ſtatuentes, cum ſolis conſanguineis interdicunt nuptias. Deinde, quia coniuges non arcentur à matrim. cum affinibus alterius coniugis, (vt diximus diſp. præced. nu. 2.) nedùm ſponſi de futuro, & ita reprobato Monacho docent *Ioan. Andr. c. vn. n. 4. de ſponſal. in 6. & ibi* Franc. *num. 4. notab. 7. Domin. ibi §. Quare, n. 3. Brunel. de ſponſal. concl. 10. n. 2. Gaeta repetit. c.* Ad *limina 30. q. 1. §. 4. q. 205. n. 490.*

4 Videtur autem non oriri cum conſanguineis illegitimis alterius ſponſi: ſed cum ſolis ex legitimo matrim. natis. Quod hoc impedimentum ex ſolo humano iure ſit: at hoc atēto illegitimi non ſunt filij nuncupandi, & ſunt legibus odioſi, *auth. Ex complexu. C. de inceſtis nupt.* At certiſſimum eſt contrarium. Quia in cōtrahendis matrimoniis ius naturale & pudor inſpicienda ſunt, *l. Adoptiuis. §. Seruiles ff. de ritu nupt.* At cùm hi ſint veri naturales cōſanguinei, eadem honeſtas naturalis verſatur in abſtinendo à matrimonio cum cōſanguineis ſponſi legitimis ac illegitimis: quamuis hi quoad aliquos iuris ciuilis effectus non reputentur ac filij. Deinde, quia conſanguinitas, ac affinitas, & cognatio ſpiritualis æquè contrahuntur cum conſanguineis illegitimis ac legitimis. Cur ergo nō idem dicendum erit de publica honeſtate? Et ita docēt *Anchar. c. Sponſam, n. 3. de ſponſal. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 1.*

5 Conſurgebatque hoc impedimētum, attento iure antiquo, ex quibuſcumque ſpōſalibus certis, id eſt, cum determinata perſona initis & abſolutis, id eſt, abſque conditione ſuſpendenti, quæ nondum impleta eſt, contractis, quamuis ea irrita eſſent ex quacumque cauſa, dummodo non eſſent irrita ex defectu conſenſus, vt ſi contracta eſſent ab infante vel furioſo, qui conſenſus incapaces non ſunt, minimè oriretur hoc impedimentum. At ſi ratione impotentiæ ordinis, aut voti, aut alius impedimenti dirimentis eſſent irrita, oriretur vtique. Eſt expreſſa deciſio textus in *c. vn. de ſponſal. in 6.* Cauſaque huius deciſionis fuit, vt fraudibus obuiaretur, atque propelleretur iniquitas eorum, qui contra iuris impedimenta contrahere ſponſalia nituntur: arcebuntur enim ſcientes inde publicam honeſtatem oriri, quæ ſubſequens matrimonium dirimit. Quare *D. Thom. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæſtiun. 4. ad 3.* dum dixit ex ſponſalibus irritis nō oriri hoc impedimentum: excuſandus eſt, eo quòd textum non vidit decidentem contrarium: atque ſola ratione naturali ductus verum dixit: hæc enim dictat ex nihilo nihil produci. Nec dicendum eſt quod ait *Sylu. verb. Matrimonium 8. q. 14.* nempe, tempore D. Thomæ deciſionem hanc Pontificiam nondum emanaſſe. Quia (vt bene aduertit *Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 2. col. 5.*) Alex. 3. multo antiquior D. Thoma idem ſtatuerat *c. ad audientiam, de ſponſal.*

6 Hinc deducitur, attento iure antiquo, ſi conſanguineus, affinis, frigidus, ſacris initiatus, religioſus, aut alio impedimento dirimenti laborans, ſponſalia cum aliqua ineat, quamuis ea prorſus irrita ſint, illa tamen non carere aliquo effecto: eum enim habebunt, nempe impedire proprios conſanguineos vſque ad 4. gradum, ne poſſint validè eam feminam ducere: propter impedimentum illud publicæ honeſtatis ex illis ſponſalibus irritis conſurgens. Sic expreſsè deciditur *c. vnico, de ſponſ. in 6.* Vnde non eſt audiendus *Calderin. cap. Ad audientiam de ſponſ.* vbi negat ſponſalia à Monacho inita hoc impedimentum producere. Quia ſunt irrita defectu conſenſus, eo quòd hic nec velle, nec nolle habeat. *c. Si religioſ. de elect. in 6.* At audiendus non eſt, quia habet conſenſum naturalem, *l. 1. ff. de pactis*, qui ſatis eſt, ne illa ſponſalia dicātur irrita defectu conſenſus. Dum enim textus *d. c. vn.* decidit ex ſponſalibus nullis defectu conſenſus non oriri hoc impedimētum, intellexit, defectu conſenſus naturalis, qualis eſt in furioſo & infante. Et ita expreſsè is textus decidit ex ſpōſalibus irritis ratione religionis produci hoc impedimētum, vbi neſcio quid nomine religionis intelligi valeat, niſi votum ſolemne profeſſionis. Et ita docent *gloſſ. eo c. vn. verb. Diſſoluendum, & ibi Francus n. 3. Dominic. ibi, in princ. n. 2. ſuper gloſſ. verb. Diſſoluendum, Innoc.* (quamuis cū aliqua dubitatione, dicit enim fortè ita eſſe,) *c. Ad audientiā, in fin. de ſponſal. Hoſt. ibi, paulo poſt princ. & ibi Præpoſ. n. 6. Alex. de Neuo n. 6. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 24. a. vn. q. 3. Monald. ſum. tract. de matrim.* vbi de impedim. affinit. *Roſel. verb. Impedimētum, imped. 13. n. 3. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 14. n. 11. Supplem. Gabr. 4. l. 41. q. vn. a. 2. poſt 3. concl. verſ. Dicitur dummodo, & ibi Sotus q. vn. a. 2. col. penult. verſ. Vbi tamen. Nauar. ſum. hiſp. c. 22. n. 58. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. 2. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maiorum, t. 10. n. 43. Gaeta repet.* Ad *limina 30. q. 1. §. 4. q. 203. nu. 486. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 50. f. 1148.*

Sed prædictam deciſionem textus *c. vnic. de ſponſ. in 6.* 7
in quantū continet ex ſponſalibus irritis quacumque ratione, præterquam defectu conſenſus, oriri hoc impedimentum, temperant quidam, vt intelligatur, quādo ſponſalia contrahuntur ab ignorantibus impedimentum: ſecus ſi illud noſſent. Quia quando ſcienter contraherent, ille conſenſus contra ius habitus, pro non conſenſu habetur: argumento ex *l. Non dubium. C. de legibus.* Ita *Anchar. c. Ad audientiā, nu. vlt. de ſponſ. & d. c. vn. n. 3. Durand. 4. d. 41. q. 2. n. 5. Veracruz 1. p. Specul. a. 52. concl. 3.* Sed iure optimo alij ab hac limitatione recedunt, dicuntq; idem eſſe dicendum, ſiue ſcirent, ſiue ignorarent impedimentum. Tum quia textus indiſtinctè loquitur. Tum etiam, quia fortior adeſt conſenſus, quando norunt impedimentum, quàm dum illud ignorant. Cùm nil ita conſenſum excludat, ac error, l. *Si per errorem. ff. de iuriſdict. omn. iudi.* Ita *Francus d. c. vn. n. 3. notab. 4. Palud. 4. d. 41. q. 2. a. 2. n. 12.* Hinc etiam conuincitur non eſſe veram limitationem, quam tradit *Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 13.* nempe, vt textus intelligatur, quādo contrahens ſciebat impedimentum, ſecus quando id ignorabat. Quia ſicut affinitas non pendet ex ſcientia, ſed ex copula, ſcienter ſiue ignoranter habita naſcitur: ita de hoc impedimento aſſerendum eſt. Et abſque fundamento limitatur textus loquens indiſtinctè

Durabat etiam impedimentum publicæ honeſtatis ex 8
ſponſalibus conſurgens attento iure antiquo vſque ad 4. gradum, vnde contrahens ſponſalia de futuro non poterat cum conſanguineis alterius ſponſi vſque ad 4. gradum matrim. validè inire. Quia etſi textus n. 1. relati hoc impedimentum ſtatuentes, gradum non explicent, ſed indiſtinctè loquantur de conſanguineis: at cùm conſanguinitas ad quartum gradum extendatur, intelligendi ſunt de conſanguineis intra quartum gradum. Et ita tenent ex Theologis *D. Tho. 4. d. 41. q. vn. a. 1. quæſtiun. 4. corp. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 10. notab. 1. Caiet. ſum. verb. Matrimonium c. 1. imped. 10. Victor. ſum.* vbi de matrim. *n. 297. Sotus 4. d. 41. q. vn. a. 3. concl. 1. & a. 2. col. penult. Petrus de Soto lect. 10. de matr. §. penul. Ledeſm. 2. p. 4. q. 57. a. 4. init. Veracruz append. ad ſpecul.* vbi de publica honeſt. *fol. 76. Enriq. l. 12. de matrim. c. 10. n. 2. Toledo l. 7. ſum. c. 10. n. 2. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impedim. publicæ honeſt. *Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. c. 10. initio. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 234. fin. Barth. à Ledeſm. dub. 43. de matrim. col. 2. Viuald. candel. ſacram. 1. p.* vbi de matrim. *n. 234. concl. 2.* Et ex Iuriſperitis, *gloſſ. c. vn. de ſponſal. in 6. verb. Conſanguinitatis, & ibi Archid. nu. 11. Ioannes Andr. n. 4. Anchar. n. 3. Francus n. 3. Dominic. ibi, § Quare, n. 3. Goffred. ſum. t. de eo qui cogn. conſang. in fin. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. imped. 1. 3. Hoſtienſ. c. Sponſam n. vn. de ſpōſal. ibi Ioan. Andr. fine, Anton. n. 21. Abbas n. 9. Alex. de Neuo, n. 1. Præpoſ. n. 3. Abbas c. Iuuenis, n. 4. de ſponſal. Henric. c. Non debet, fine, de conſang. Lex reg. 12. t. 1. p. 4. Roſella, verb. Impediment. 13. n. 1. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 14. n. 1. Sylu. verb. Matrim. 8. q. 14. dict. 4. Armil. verb. Matr. n. 36. Tabien. verb. Imped. imped. 11. n. vn. Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 57. & l. 4. conſil. 1. de ſponſ. in 1. edit. cōſil. 33. n. 3. in 2. conſil. 11. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maiorum, t. 10. n. 42. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 204. n. 489.*

Hoc autem intelligit *Franciſc. Vercellin. relatus ab Ant. c.* 9

*Ad audientiam,n.*10.*de ſponſal.* quando ſponſalia ſunt valida: quando enim ſunt irrita, dicit ſolùm extendi impedimentum ex illis conſurgens ad primum vſque gradum. Quia *c. Ad audientiam, de ſponſal.* decidens ex ſponſalibus irritis oriri hoc impedimentum, loquitur vbi quiſpiam duxit ſororem eius, cum qua priùs ſponſalia irrita contraxerat. Et *c.vnic.de ſponſal.in 6.* quod poſtea editum eſt, & abſolutè loquitur de conſanguineis, accipiendum eſt iuxta prius decretum *d.cap. Ad audientiam*, quando ſunt in 1. gradu conſanguinei. Sed meritò hanc ſententiam reprobant, dicentes impedimentum ex ſponſalibus irritis deſcendens extendi quoque ad 4. vſque gradum, *Ioan. Andr. eo c. Ad audientiam ſin. Anton.n.*10.*Abb.n.*3.*Anchar. n.*1.*Alex.de Neuo n.*8.*Prapoſ.ſtatim in princ.Henric.n.*3.*Armilla,& Ant.Cuc.nu. præced. allegati. Gaeta repet.c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*203.*n.*483. Quia cum *ca.vnico,de ſponſal.in 6.* æquiparentur prorſus ſponſalia valida & irrita, quoad hoc impedimentum inducendum: ad eundem gradũ protendi debent. Nec obſtat *d.c. Ad audientiam*, quia ibi nil decidit Pontifex de gradu, in quo ſponſalia irrita producunt hoc impedimentum, ſed ad caſum ſpecialem, in quo ducta erat ſoror prioris ſponſæ, de quo cõſultus fuit, reſpondet. Quare non poteſt inde efficax argumentum ſumi, vt *d.c.vnic.* in ſolo 1. gradu intelligatur.

10 Hodie autem hoc correctum eſt per *Trident.ſeſſ.* 24. *de matrim.c.*3. quantum ad duo. Alterum eſt, quoad ſponſalia quacumq; ratione irrita, ex quibus deciditur nullum prorſus oriri impedimentum. Alterum verò, quoad gradum, ad quem extenditur hoc impedimentum, quando ſponſalia valida ſunt. Deciditur enim ad 1. ſolum conſanguinitatis gradum extendi. Vnde cùm indiſtinctè loquatur Trident. intelligi debet, vt id impedimẽtum non excedat 1. gradum cõſanguinitatis, ſiue in linea tranſuerſa, ſiue in recta. Quare iniens ſponſalia non poteſt validum matrim. inire cũ patre, matre, fratribus, ſororibus, vel filiis ſponſi alterius, vel ſponſæ: at poteſt cum aliis conſanguineis ſiue aſcendentibus, ſiue deſcendentibus, ſiue collateralibus. Quod omnes alij ſint cõiuncti ſponſis vltra primum conſanguinitatis gradum, quem impedimentum hoc non excedit. Sic *Petrus de Ledeſma de matrim.q.*55.*a.*4.*dub.*1. *Manuel* 1.*to.ſummæ* 2.*edit.c.*234.*nu.*4. *Vega* 2.*to.ſum.c.*34 *caſu* 16.

11 Nec hæc reſtrictio inducta per Trident. intelligenda eſt de ſolo impedimento publicæ honeſtatis poſt id decretum incurrendo ex ſponſalibus: quamuis *Nauar.ſum. lat.c.*22.*n.*58.*fine* id clarè ſignificet. Sed ſimiliter reſtricta cenſetur publica honeſtas orta ex ſponſalibus ante Tridentin. initis. Vnde qui ante Tridentinum contraxerat ſponſalia irrita cum aliqua perſona, & ſubinde non poterat copulari matrimonio cum eius conſanguineis, poteſt modò perinde ac ſi ſponſalia illa non contraxiſſet: & ſi fuerunt ſponſalia valida, ac ideo tunc impeditum erat matrim. vſque ad 4. gradum, iam nunc tantùm impeditur vſque ad primum. Quia in reſtrictione impedimenti affinitatis, & cognationis ſpiritualis, eodem prorſus tenore loquitur *Trident.ſeſſ.*24.*de matrim.c.*2.*& c.*4. quo *c.*3. reſtringens hoc impedimẽtum publicæ honeſtatis: at Pius V. rogatus de duobus illis impedimentis, in duplici motu proprio declarauit intelligi non tantùm in futurum, ſed etiam in præteritum. Ergo eodem modo intelligendum eſt de hoc impedimento. Et ita docent *Veracruz append.ad Specul.* vbi de imped.affinit.*in fine,fol.*80. *Enriquez l.*12.*de matrim.c.*10.*n.*2.

12 Id tamen monuerim, quando impedimentum dirimens matrimonium eſt tale, vt in ea ætate, in qua contrahuntur ſponſalia, explorari per experientiã nequeat, ea non reddere irrita, ſed eſſe vera & legitima, ac proinde producere impedimentum publicæ honeſtatis, vt ſi puer in tenella ætate reuera frigidus aut maleficiatus ſponſalia cõtrahat. Ratio eſt, quia impedimentum illud adhuc non erat in actu impediendi: cum in ea ætate puer frigidus & non frigidus quãtum ad generationis actum ſit æquè impotens. Ita docent *D.Thom.*4.*d.*41.*q.vn.a.*1.*quæſtiunc.*4.*ad* 3.*& ibi Sotus, qu.vn.a.*1.*col.penul.verſ.Aliud verò: Sylu.verb.Matrimonium* 8.*q.*14.*dicto* 1. *Lud. Lopez* 2.*p. inſtruct.* vbi de matrim.*c.*50.*fol.*1148.*col.*1.

13 Difficultas autem potiſſima eſt, an quando ſponſalia ſunt valida de iure, eo quod nullum iuris impedimentũ intercedat, at ſolum ſunt irrita defectu conſenſus interni, conſurgat ex illis hoc impedimentum? Quidam cenſent non conſurgere. Quia attenta ſola ratione naturali ex ſponſalibus irritis, id impedimentum non oritur; (vt diximus n.5.) ſed ideo tantum oriebatur, quia id deciſum erat *cap. vn. de ſponſal. in 6.* ſed id quoad hoc eſt omnino correctum per *Trident.ſeſſ.* 24.*de matrim.c.*3. vbi decernitur ſponſalia quacumque ratione valida non ſint, minimè inducere hoc impedimentum. Et confirmatur, quia ea particula, Quacũque, eſt vniuerſalis, & ita vniuerſas rationes, ob quas poſſunt eſſe irrita, complectitur. Quarum quædam & potiſſima eſt defectus conſenſus. Secundò, quid hoc impedimentum oritur ex vnione ac propinquitate quã efficiunt ſpõſalia, vt pote quæ ſunt quoddam matrimonij initium: at vbi ficta ſunt, nec eius propinquitatis ſunt cauſa nec matrimonij initium. Huius ſent. videtur *Nauar.ſum.lat c.*22.*n.*57. nam cùm *in hiſpana eod.c.n.*58. dixiſſet ex ſponſalibus irritis defectu cõſenſus interni oriri hoc impedimentum *in lat.nu.* 57. dixit poſt Tridẽtinum ex nullis ſponſalibus irritis oriri. Et expreſsè tenent *Veracruz in append. ad Specul.* vbi de imped. publicæ honeſt.*f.*76.*Petr.de Ledeſma* dicens eſſe certum. *de matrim.q.*55.*a.*4.*in dub.*1.*quod mouet circa ſolut.ad* 3.

14 Cæterum nulla ratione perſuadere mihi poſſum, quin verè hoc impedimentum ex talibus ſponſalibus oriatur. Quia huiuſmodi impedimentum eſt inſtitutum ob publicam honeſtatem, & ad vitandum ſcandalum. At quado ſponſalia in exterioribus ſunt omnino valida, & ſolus conſenſus internus ad eorum valorem deſiratur, tantum ſcandalũ eſſet, & tanta inhoneſtas, ac ſi vero animo contracta fuiſſent. Cum defectus ille interni conſenſus vniuerſos lateat. Ergo ex ratione, qua Eccleſia inducta eſt ad hoc impedimẽtum ſtatuẽdum, expreſſa in ipſomet iure *c.Iuuenis, de ſponſal.* manifeſtè conſtat mentem eius fuiſſe, vt defectus conſenſus, ob quem ſunt irrita, ſit externus, ne inducant hoc impedimentum. Secundò, quia Tridentinum nõ omnino corrigit textum *c. vn.de ſponſal. in 6.* quoad hoc, ſed tantum quoad ſponſalia habentia conſenſum, alia ratione irrita. Hæc enim iuxta *Illud c. vnicum* inducebant hoc impedimentum, at iuxta Tridentinum non inducunt. At quoad ſponſalia irrita defectu cõſenſus illæſum manet *d.c.vn.* Quia nec iuxta illud, nec iuxta Tridentin. inducunt hoc impedimentum. At non obſtante ea deciſione multi & non pœnitendi Doctores dicunt id cap. vnicum intelligi, quando defectus conſenſus eſt externus, qualis eſt in furioſo, infãte, & loco apparenti ac manifeſto præbente conſenſum: vt ſunt *gloſſa eo cap.vnic.verb.Conſenſus. Archid.ibi,num.*9. *Ioan. Andr.n.*5.*Francus n.*8.*ad finem Dominic.ibi,in princ.num.*12. *Vincentius c.Ad audientiam de ſponſal.& ibi Henric.nu.*3. *Durandus* 4.*d.*41.*q.*2.*n.*5.*& ibi Palud.q.*2.*a.*3.*concl.*2.*n.*15.*& d.* 27.*q.*2.*a.*5.*concl.*3.*n.*31. *D. Anton.*3.*p.*1.*c.*10.*notab.*1.*Suppl. Gab.*4.*d.*42.*q.vn.ar.vn col.*4.*verſ.Cùm autem dicitur, & ar.*2. *concl.*3.*&* 4.*d.*27.*q.*3.*a.*3.*d.*2.*Brunel de ſponſal.concl.* 10.*n.*4. *Roſella verb.Impedimentum,imped.*13.*n.*3. *Angel.verb. Matr.* 3.*imped.*14.*n.*9.*Syl.verb.Matrimon.* 8. *qu.*14.*dict.*6. *Tabiena verb.Impedimentum,imped.*[illegible]*n.vn.Nauar.ſum.hiſp.c.*22.*n.*58. *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*6.§.2.*n.*3.*Ant.Cuc.l.* 5.*inſtitut. maior. tit.* 10.*n.*45.*Veracruz* 1.*p.Spec.a.*52.*ad fin.Gaeta repet. c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*206.*n.*493. Ergo idem prorſus poſt Trident. dicendum eſt. Quod in proprijs terminis docent *Enriquez lib.*12.*de matrim.c.*10.*n.*2.*Bart. de Ledeſma de matrim.dub.*43.*col.*4.*verſ.Annotato hic. Manuel.*1.*tom ſum.*2.*edit. c.*234.*concl.*3.*n.*3.*Vega* 2.*to.ſum.c.*34.*caſu* 3. Nec obſtãt argumenta contraria, n. præced. adducta. Quia cõſtat ex dictis non omnino corrigi *d.c.vn.& Trid*[illegible] intelligi quacum

cumq; ratione externa & apparenti ſint irrita. Nec opus eſt, vt veram coniunctionem & vnionem producant, ſed ſatis eſt vt ſit apparens, & in foro externo præſumpta.

15 Hinc infero idem dicendum eſſe, quoties ſponſalia eſſent nulla ex defectu alio quocumque occulto: vt ex voto caſtitatis, vel religionis, vel non nubendi interno. Quia eadem eſt prorſus ratio. Et ita *Palud. D. Antonin. Supplem. Gabrielis n. præced. allegati*, dixere omnia ſponſalia, quæ Eccleſia iudicat vera, & talia eſſe præſumit, inducere verum impedimentum publicæ honeſtatis, & hoc in vtroque foro.

16 Sunt tamen temperanda dicta duplici n. præced. niſi ſponſalia illa irrita ob defectum conſenſus interni, vel alterius impedimenti omnino occulti ratione, ſint adeò clandeſtina, vt probari nequeant. Tunc enim cum ratio dicta publicæ honeſtatis ac ſcandali deſit, ac ex altera parte ea non ſint valida, id impedimentum non orietur. Ita tradunt *Palud. 4. d. 27. q. 2. art. 5. concl. 3. n. 31. Nauar. vtraque ſum. c. 22. n. 58. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maiorum tit. 10. nu. 52. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4 q. 203. n. 483.*

17 Rogabis autem quid dicendum ſit, ſi impedimentum illud omnino occultum, ob quod irrita erant ſponſalia publicè contracta, poſtea falſis teſtibus probetur, vt votum illud caſtitatis, quod verè interiùs ſponſus ille emiſerat: vel è contra, quando impedimentum erat omnino occultum, & ſimiliter ſponſalia erant clandeſtina, & ita non oriebatur impedimentum, & poſtea falſis teſtibus probata ſunt ſponſalia, an oriatur impedimentum? Exiſtimo loquendo conſequenter ad dicta, ſentiendum eſſe ortam fuiſſe publicam honeſtatem, dum impedimẽtum illud erat occultum, & ſponſalia publica: non tamen omnino firmiter, & irreuocabiliter, ſed dependenter ab illius impedimenti improbabilitate, & ignorãtia externa, vnde quoties ſiue veris ſiue falſis teſtibus id impedimentum probatum fuerit, & iam cõſtiterit, ceſſabit publica honeſtas orta. Quippe illa ſponſalia verè erant irrita coram Deo, & proinde non erant ex ſe ſufficientia ad inducendam publicam honeſtatem: inducebant autem illam ex eo ſolum, quòd erant præſumpta in foro Eccleſiæ, & ſubinde inhoneſtum eſſet conſanguineam illius ſponſæ ducere. Ceſſante ergo improbabilitate & præſumptione, ceſſabit impedimentum publicæ honeſtatis. Quia iam verificatur ſponſalia eſſe nulla ex defectu apparenti, quamuis falsè probato. At matrimonium antè initum cum conſanguineis illius ſponſæ vſque ad gradum prohibitum, erit nullum, indigebitq; vt conualeſcat, nouo conſenſu. Quia ante hanc probationem verè impedimentum erat in vtroque foro. Similiter è contra dicendum eſt, quando impedimentum erat omnino occultum, & ſponſalia ſimiliter omnino clãdeſtina, quamuis verè tunc non oriretur impedimentũ, non tamen irreuocabiliter id erat, ſed erat quaſi ſuſpẽſum, & in pendenti, pro eo ſolo tempore quo ſpõſalia clandeſtina fuerint. Quia tunc ratione clandeſtinitatis id euenit: quare ea ceſſante, probatiſque ſponſalibus, orietur vtique. Si tamen matrimoniũ ante hanc probationem initum eſſet, quamuis validum ſit in foro conſcientiæ, quia ſponſalia illa tẽpore, quo initum eſt, tamquam verè irrita & clandeſtina non producebant impedimentum: & ſemel validum nequit caſſari: in foro tamen externo, in quo non conſtat veritas: caſſabitur.

18 Quando verò parentes vel alij contrahunt ſponſalia pro pueris præſentibus & tacentibus, licet ſint infantes, vel ipſis abſentibus, an oriatur ex iis ſpõſalibus impedimentum publicæ honeſtatis nec ne, pendet ex ea quæſtione, quando ea ſint vera ſponſalia. Si enim ſint verè ſponſalia, oritur: ſecus ſi non ſint vera. Et cum circa hoc ſint diuerſæ ſententiæ, diuerſimodè iuxta illas loquendum eſt. De qua re latè egimus l. 1. tota diſp. 23. Id tamen ſolum addiderim, quando parẽtes pro filiis præſentibus & tacentibus, ac doli capacibus ſpõſalia ineunt, oriri id impedimẽtum, licet ipſi pueri interiùs diſſentiant. Quia quamuis non ſint in foro conſcientiæ vera, ſunt tamen talia in foro Eccleſiæ, & habẽt omnia externa requiſita ad ſponſalium veritatẽ, ſoluſque internus conſenſus deſideratur. Illud enim ſilentium reputat Eccleſia ſufficiẽs interni conſenſus iudicium (vt probaui l. 3. diſp. 23. n. 3.) An quando ſponſalia in exterioribus ſunt legitima, oritur hoc impedimentum: iuxta proximè dicta n. 14.

Inſuper quando filij erant abſentes, vel ſi præſentes, 19 erant minores ſeptennio, & nõdum doli capaces, quamuis eorũ ratificatio poſtea facta deſideretur, ſi de hac nõ conſtet, debent cautè interrogari filij, & ſi affirmarint, eſt eis habenda fides, maximè ſi matrimonium appetebant cum conſanguinea prioris illius ſponſæ. Quia cõtra ſe teſtificantur. Sic. *Manuel. 1. tom ſum. 2. edit. c. 234. n. 4. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 43. in notabil. poſt. 4. concluſ. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 16.* Et bene addit *Barth. à Ledeſma*, ſimiliter eis negantibus habendam eſſe fidem: niſi aliunde oppoſitum duobus teſtibus probetur. Et ratio eſt, quia ſcientia illa non præſumitur, & ratificatio, vtpote quæ in facto conſiſtit. Prior tamen pars intelligenda eſt, niſi iam matrimonium eſſet initum cum conſanguinea prioris illius ſponſæ. Tunc enim cùm ratificatio priorum ſponſalium impedientium valorem huius matrimonij non præſumatur, profeſſio erit in fauorem valoris matrimonij, ad quod diſſoluẽdum non ſtatur ſola coniugum confeſſione, vt ex *c. Super eo, de eo qui cogn. conſang.* colligunt Doctores, quos refert & ſequitur *Maſcard. de prob. 1 concl. 1030. n. 7.*

Præterea hoc impedimentum eſt perpetuum, ita vt 20 nec morte alterius ſponſi extinguatur. Et hoc eſt quod *c. Sponſam, de ſponſ. l. & c. Si quis vxorem, & c. Si quis deſponſauerit, el 2. 27. q. 2.* decidunt, dicentia nullum ex conſanguineis alterius ſponſi poſſe ſponſam ducere: non enim poteſt eſſe ſenſus, vt extendatur ad omnes cõſanguinitatis gradus: ſed ſenſus eſt, nullum ex cõſanguineis intra gradum prohibitum poſſe in perpetuum id matrimonium inire. Idemque colligitur ex *cap. Fraternitatis 35. q. 10.* Et ita docent *Gloſſa c. vn. de ſponſal. in 7. verb. Publicè, & ibi Ioan. Andr. n. 5. Francus n. 6. Dominic. in fine principij. Abbas c. Spõſam n. 2. de ſponſ. & ibi Alex. de Neuo n. 7. Præpoſ. fin. Sotus 4. d. 424. vn. ar. 2. col. 4. verſ. Secunda concl. in fine. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 203. n. 485. Toledo l. 7. ſum. c. 10. n. 2. Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. c. 234. n. 1.*

Quare neſcio quo fundamento ductus *Emm. Sa ſum. m. verb. Matrimonium*, vbi de impedimẽtis dirimentib. *n.* 12. 21 ait contrahi hoc impedimentũ ex ſponſalibus de futuro, niſi ſoluta fuerint communi vtriuſque ſponſi conſenſu. Quia ita impedimentum hoc non eſſet perpetuum, contra probata n. præced. Deinde quia nulla maior ſponſalium diſſolutio accidere poteſt, quam morte alterius ſponſi, at tunc durat impedimentum.

Sed dubitabis, an non ex ſolis ſponſalibus, ſed etiam 22 ex conatu ad copulam cum aliqua fœmina hoc impedimentum pullulet? *Archid. c. vnic. num. 10. ſi n. de ſponſal. in 6.* ait ex ſolo conatu ad copulam abſque prævia matrimonij fide oriri impedimentum publicæ honeſtatis. At meritò id improbant *Ioan. Andr. ibi n. 3. Anchar. ad fin. Dominicus in princ. n. 12. Alexand. de Neuo c. Iuuenis, n. 20. de ſponſ.* Quia nullo fundamento id innititur. Nec enim ex copula ipſa oritur hoc impedimẽtum, ſed affinitas: nedum ex nixu ad copulam. At in hoc caſu fatentur (& bene) oriri: quando infantes ſponſalia irrita defectu ætatis inierunt, & poſt conſcij priorum ſponſalium, quando iam legitimam ætatem ad ea ratificanda aſſecuti ſunt, nixi fuerunt ad copulam. Tunc enim oritur, non ratione nixus ad copulam, ſed quia eſt tacita ratificatio priorum irritorum ſponſalium, *c. vn de ſponſ. impub. in 6.* & perinde eſt, ac ſi tunc ſponſalia contraherentur. Et ideo tunc oritur ex illis publica honeſtas.

Demum obſeruandum eſt, peculiare eſſe in hoc impe- 23 pedimento publicæ honeſtatis, vt per poſteriora ſponſalia inita cum quacumque perſona conſanguinea prioris

ris ſponſi,aut ſponſæ, non oriatur impedimentum publicæ honeſtatis dirimens priora ſpōſalia. Quamuis affinitas, cognatio legalis, aut ſpiritualis ſuperuenientia dirimant priorē ſponſalium contractum. Sic enim deciditur expreſſe *c.vnico de ſponſal.in 6.*ibi:*Ex ſponſalibus puris & certis,dummodo non ſint nulla ex defectu conſenſus,oritur efficax ad impediendum & dirimēdum ſequentia ſponſalia, vel matrimonia,non autem ad precedētia diſſoluendum, impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis.*Vbi *gloſſa,verb.Derogatur,*rationem reddit, quia poſteriora ſponſalia prorſus irrita ſunt ratione publicæ honeſtatis iuſtitiæ ex prioribus inductæ: ac proinde ex poſterioribus non poteſt honeſtas prioribus derogans conſurgere. Quod hodie apertū etiam eſt, attento decreto *Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.3.*decidentis ex ſponſalibus irritis minimè oriri hoc impedimētum. Exiſtimo autem attento iure antiquo textus in *d.c.vn.* ex iis poſterioribus ſponſalibus conſurgere impedimentū publicæ honeſtatis,licèt non ad diſſoluenda priora ſponſalia,bene tamen ad dirimenda ſponſalia,vel matrimonia cum alia cōſanguinea intra primum gradum ſponſi vel ſponſæ poſterioris. Quia ex ſponſalibus irritis alia ratione quàm defectu cōſenſus,oriebatur hoc impedimentum(vt diximus n.5.) At in his ſpōſalibus non erat defectus conſenſus. Hodie autem attento decreto Trident. nullum prorſus impedimentum oritur ex talibus ſponſalibus,vtpote quæ irrita ſunt,iuxta dicta n.10.

24 Hinc infertur, quid dicendum ſit,ſi poſt ſponſalia de futuro cum certa perſona, contrahat ſponſus matrimonium de præſenti cum eius ſorore, & nondum conſummarit,an teneatur priori fidem ſponſalium præſtare, ineundo cum illa matrimonium? Videtur enim cum neutra valere matrimonium.Non cum poſteriori,quòd eius valori obſtet impedimētum publicæ honeſtatis ex prioribus ſponſalibus validis cum ſorore initis.Non cū priori:quia licèt poſterius matrimonium ſit irritum:cùm tamen non ſit irritum ex defectu conſenſus, ſed propter ſolum publicæ honeſtatis impedimentū, orietur ex illo hoc impedimētum publicæ honeſtatis. (Ex matrimonio enim irrito,etiam poſt Tridentinum oritur: vt dicemus diſp.70.n.5.) Cæterùm abſque dubio tenendum eſt, obligari illum ad ſeruandum priori fidem,ineundo cum illa matrimonium. Quòd matrimonium illud poſterius irritum non inducat impedimentum publicæ honeſtatis derogans prioribus ſponſalibus(vt nu.præced.probauimus.)Quare cum priori validū erit matrimon. vt bene docent *Maioris 4.diſt.41.q.1.ad fin. Angelus,verb. Matrim. 3.imped.14.n.10.Nauar.ſum.c.22.n.57.Gaeta repetit.c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.207.n.495.Palacios 4.diſt.41.diſp. vn. col. 30.verſ.de impedim.autem.f.929.Lud.Lopez 2.p. inſtruct.*vbi de matrim.*c.50.f.*1147.Quod ſi matrim.cum poſteriori conſummaſſet,cum neutra poſſet validè illud inire. Nō cum priori, ob impedimentum affinitatis conſurgēs ex copula cum ſorore habita. Non cum poſteriori,propter impedimentū publicæ,honeſtatis ex ſponſalibus validè contractis cum eius ſorore.Quod manifeſtum eſt.Et docent *Gloſſ.c.vnico,verb.Idem fecit,de ſpōſal.in 6.Maioris, Nauar.Palacios,Lud,* Lopez *proximè allegati.*Si autē hic priori non dediſſet fidem de matrim contrahendo, ſed cum illa rem habuiſſet,& poſtea eius ſororem duxiſſet, neutrā poſſet vxorem habere.Non priorem;obſtat enim impedimentum publicæ honeſtatis. Quòd ex matrim. irrito illud oriatur(vt dicemus diſp.70.n.5.) cùm nulla præcedant ſponſalia cum priori, in quo euentu non oriretur Nō cum poſteriori,propter affinitatem ortam ex copula præcedenti cum ſorore. Tandem exiſtimo quando priori ſorori data eſt fides, & poſtea cum poſteriori initum eſt matrimonium abſque conſummatione, indici impedimentum ad contrahendum validè matrim. cum quacūque intra quartum gradum conſanguinea huius poſterioris,dempta illa cui fides data eſt. Quia ex matr. irrito perſeuerat nunc impedimentum vſque ad 4.gradum (vt dicemus diſp.70.n.5.)& ſolùm textus diſponit non oriri impedimentum ad præcedentia ſponſalia diſſoluenda,vt aduerti n.præced.

Hinc ruſus deducitur ſolutio cuiuſdam quæſt. conſcientiæ,de qua conſultus ſum. Quidam ſponſalia contraxit cum femina, quam poſtea eius frater duxit, nec matrim.conſummauit:rogatus ſum an prior ille frater poſſet eam feminā ducere? Et reſpondi id licere. Quia matrimonium poſterioris fratris cum ea femina irritum fuit propter impedimētum publicæ honeſtatis ex prioribus ſponſalibus cum fratre ortum:neque hoc matrim. irritum potuit inducere impedimentum publicæ honeſtatis, quod precedentibus ſponſalibus cum fratre præiudicaret. Si autem hoc matrim. conſummaſſet, cum neutra poſſet contrahere,vt n.præced.aduerti. 25

DISPVTATIO LXIX.

An ex ſponſalibus incertis vel conditionalibus oriatur impedimentum publicæ honeſtatis.

SVMMARIVM.

Ex ſponſalibus incertis nullum oritur impedimentum,n.1.
Quid, ex conditionalibus, ante conditionis euentum:& an tunc valeat matrim.cum ſorore ſponſæ:& quid poſt conditionis euentum?n.2.
Quid,ſi ſub conditione detur fides feminæ,& non expectato euentu,contrahantur ſponſalia abſoluta cum eius ſorore?n.3.
Quid,ſi conditio ſit de præterito vel de præſenti, an oriatur ſtatim impedimentum?n.4.
Quid,ſi conditio ſit neceſſaria?n.5.
Quid, ſi ſit impoſſibilis, aut taliter turpis, vt habeatur pro non adiecta? num.6.
Quid ſi defuit conſenſus internus in his euentibus?n.7.
Quid ſi conditio tacitè inſit?n.8.
Quid ſi opponatur hæc conditio:ſi Deo & Eccleſiæ placuerit?n.9.
Quid,ſi opponatur hæc conditio,niſi fornicationem admiſeris?n.10.

PRIMA Concluſio ſit.Ex ſponſalibus incertis nullum impedimētum oritur, vt ſi quis det fidem de ducenda quadam ex filiabus Titij,nulla ſignata ex illis. Habetur expreſſè *c.vn.de ſponſal.in 6.*& maximè eſt vera ex *Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.3.*vbi deciditur ex ſponſalibus irritis non oriri hoc impedimentum. Hæc enim ſunt irrita,vt probaui l.1.diſp.26.n.1.& tota ea diſp. egi de his ſponſalibus. 1

Secunda Concluſio. Ex ſponſalibus conditionalibus nulla oritur publica honeſtas ante conditionis euentū. Quare valebit matrim. initum cum ſorore eius ſponſæ, conditione nondum extante. Hæc ſimiliter habetur expreſſè *eod.c.vn.in fin.*Et redditur ibi ratio.Quia cum conditio ſuſpendat conſenſum vſque ad eius aduentum,antequam impleatur, ſponſalia non ſunt valida ex defectu conſenſus:ac proinde non orietur impedimtēum publicæ honeſtatis.Quare à contrario ſenſu,oritur poſt euentum conditionis:iam enim tunc ſunt ſponſalia pura, & habentia perfectum conſenſum. Nec hoc eſt correctum per *Trident.ſeſſ.24.de matrim.c.3.* imò corroboratum.Quia nondum extante conditione ſunt ea irrita: extante verò remanent prorſus firma & abſoluta. Et ita poſt Tridentinum docent *Enriquez l.12.de matr.c.10.n.2. Barth.à Ledeſma de matrim.dubio 43.concl.2. Petr. de Ledeſm.de matr.q. 55.a.4.f.426.verſ. Nihilominus concluſio ſit. Manuel.1.10. ſummæ 2.edit.cap.234.concl.3.num.3.in fine.* 2

Sed rogabis,quid dici debeat ſi cōtractis ſponſalibus ſub conditione cum Maria, ineantur ſponſalia abſoluta cum eius ſorore?*Gloſſ.c.vn.verb. Præſenti, de ſponſal.in 6. & Tabiena,verb.Impedimentum,impedim.11.num. vn.* dicunt ex poſterioribus ſponſalibus oriri impedimentum publicæ honeſtatis: ac proinde non poſſe iam priorem ſororem duci.Et optimè dixerunt attento iure textus *eo c.vn.*Quia ex ſponſalibus irritis alia ratione quam defectu conſenſus,oriebatur id impedimentum. At in his ſponſalibus poſterioribus non deſiderabatur conſenſus.Quòd ſi opponas *eo c.vn.*decerni,per poſteriora ſponſalia non derogari prioribus:dicit bene *Gloſſa ibid. verb. Præſenti,* non derogari prioribus,quæ ſunt vera ſponſalia: at conditionalia pendente conditione non ſunt vera ſponſalia: eo 3

quod

quòd deficiat conſenſus. At hodie poſt *Trid. ſeſſ. 24. de matrim. c. 3.* exiſtimo ex poſterioribus ſponſalibus id impedimentum non induci. Quia ſunt irrita, vt pote quæ ſunt contra priorem promiſſionem. Nam (vt dixi lib. 5. diſp. 6. fin.) tenebatur, qui ſub conditione fidem dedit, expectare eius euentũ: ac contra iuſtitiam eo non expectato reſilit. Et cum pendente conditione non poſſet licitè aliud matrim. inire, promiſſio de eo ineundo non fuit valida, tanquam promiſſio de peccato admittendo. Atque ſubinde impedimentum non pariet.

4 Intelligitur autem concluſio præcedens, quando eſt conditio de futuro: ſi enim ſit conditio de præſenti aut præterito, orietur ſtatim impedimentum publicæ honeſtatis: ſi conditiones verè extent. Ita colligitur expreſè ex *c. vnico de ſponſal. in 6.* ibi, *Ante conditionem extantem.* Quia quando conditio eſt de præſenti, aut præterito, & eſt vera, iam extat, conſenſum ſuſpendit: ac proinde ſunt vera & abſoluta ſponſalia. Et ita docent *Ioan. Andr. eo c. vn. in fi. Anchar. n. 4. Franc. ad fin. Dom. ibi. §. Ille, n. 3. Alex. de Neuo c. Ad audientiam, n. 14. de ſponſ. Sylu. verb.* Matrim. 8. *q.* 14. *dicto 7. Tabien. verb. Impedim. imped.* 11. *n. vn. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 2. n. vlt. Ant. Cucus l. 5. inſtitut. maiorum, tit. 10. n. 50. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 2. §. 4. q. 203. n. 486.* & clarè ſentiũt idem *Sotus 4. d. 41. q. vn. art. 2. col. penult. & Nauar. ſum. hiſp. c. 22. n. 57. Barth. à Ledeſ. dub. 45. de matrim. col. 6.* dum petunt talem eſſe conditionem vt contractum ſuſpendat, ne ante eius euentum oriatur impedimentum. At conditio de præſenti vel præterito non ſuſpendit.

5 Secundò intelligitur, quando conditio de futuro eſt contingens. Si enim ſit neceſſaria, cùm iam eius euentus ſit certus, non ſuſpendit: & ita oritur ſtatim impedimentum publicæ honeſtatis, vt; Si ſol cras orietur, ducam te. Ita docent *Sylueſt. Tabiena, Couar. Ant. Cucus n. præced. alleg.*

6 Tertiò intelligitur, ſi conditio de futuro ſit poſſibilis & honeſta. Si enim ſit impoſſibilis aut turpis taliter vt nõ ſit contra matrimonij ſubſtantiam, orietur ſtatim hoc impedimentum. Quia cùm ea conditio habeatur pro nõ adiecta: manẽt ſponſalia omnino abſoluta, iuxta ea quæ latè tradidimus lib. 5. diſp. 3. & multis ſeqq. Atque ita docent *Gloſſa c. vn. verb. Conditionem, de ſponſal. in 6. & ibi Ioann. Andr. fi. Franc. ad fin. Brunel de ſponſal. concl. 10. n. 3. Supplem. Gabriel 4. d. 41. q. vn. a. 2. poſt 3. concl. verſ. dicitur puris. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 24. a. vn. q. 6. Roſella, verb. Impedimentum, imped. 13. n. 4.* Angel. *verb.* Matrim. 3. *impedimento 14. n. 7. Sylueſt. Sotus, Barth à Ledeſ. n. 4. allegati. Veracruz 1. p. Specul. a. 54. concluſ. 2.*

7 Nec refert, ſi adiiciantur tales conditiones impoſſibiles aut turpes, & ioco & abſque cõſenſu interno abſoluto: niſi iocus ille patẽs ſit, aut defectus conſenſus. Quippe (vt dixi diſp. præced. n. 14. & duplici ſequenti) quoties ſponſalia reputantur legitima in foro externo, ſi ſolus conſenſus internus ad eorum valorem deſideretur, oritur impedimentum publicæ honeſtatis.

8 Quartò intelligitur, niſi conditio expreſſa tacitè inſit, vt, Si vixero, ducam te, vel ſi tu conſenſeris. Quòd talis conditio expreſſa nil prorſus operetur nec ſuſpendat: ſed ſponſalia ita abſoluta maneant, ac ſi ea adiecta non fuiſſet (vt latè probaui lib. 5. diſput. 1. numer. 6.) & docent omnes. Intellige tamen (vt ibidem probaui, numer. 7.) quando apponitur eo modo, quo tacitè ineſt; ſecus ſi alio modo.

9 Hinc deducitur ſolutio illius quæſt. an ex ſponſalibus initis ſub hac conditione, Si Deo & eccleſiæ placuerit, oriatur ante euentum cõditionis impedimentum publicæ honeſtatis? Pendet enim ex intellectu, an ea conditio non tacitè inſit, ac reddat ſponſalia conditionalia: an potiùs tacitè inſit, ac ſint ſponſalia abſoluta. De qua re latè egi l. 5. diſp. 1. n. 8. & ſeqq.

10 Tandem deducitur, quid dicendum ſit de hac conditione: Ducam te niſi fornicationem admiſeris. Videtur enim ex his ſponſalibus ſtatim oriri impedimentum publicæ honeſtatis. Quia ea conditio tacitè ineſt: intelligitur enim ſponſalium contractus rebus in eodẽ ſtatu permanentibus (vt probaui libr. 1. diſp. 67. num. 2.) At exiſtimo ſponſalia verè eſſe conditionalia, atque proinde nõ producere impedimentum publicæ honeſtatis, ante aduentum conditionis. Quia non adiicitur ea conditio ſponſalibus, eo modo, quo tacitè ineſt. Nam ineſt tacitè ad eum ſolum effectum vt alterutro ſponſo fornicante liceat alteri innocenti à ſponſalibus reſilire, non tamen manent eo ipſo diſſoluta: at cùm exprimitur conditio, eſt ad obligandam ſponſam, cui adiicitur ad vitam honeſtam, qua fornicante nil effectum manet.

DISPVTATIO LXX.

An ex matrim. rato, abſoluto, aut conditionali, valido ſeu irrito, oriatur publica honeſtas: & ad quotum vſque gradum?

SVMMARIVM.

Ex matrim. rato non oritur affinitas, ſed publica honeſtas, n. 1.
An ſit ex ſolo iure humano, & dirimat iure naturæ in aliquo gradu lineæ rectæ vel tranſuerſæ matrimonium? n. 2.
An infideles validè contrahant cum ſorore vel matre prioris ſponſæ de præſenti nondum cognitæ, n. 3.
An conuerſi ad fidem non poſſint ducere conſanguineam eius, cum qua ante baptiſmum inierant matrimonium ratum? oriente inde vinculo aliquo naturali, n. 4.
An ex matrim. rato irrito oriatur poſt Tridentinum impedimentum, n. 5.
Quid, ſiue contrahentes ſcirent ſiue ignorarent impedimentum irritans, 6.
Quid ſi Monachus, frigidus, ſacris initiatus, vel quocumque impedimento laborans contrahat irritum matrimonium, an poſſint eius conſanguinei illam ducere, n. 7.
Quid ſi matrim. ſit inter impuberes, vel alter ſit impubes, n. 8.
Quid ſi matrimonium ſit metu initum, n. 9.
Quid ſi ſit irritum ratione erroris perſonæ, n. 10.
Quid ſi ſit irritum defectu conſenſus interni, n. 11.
Quid ſi cum incerta perſona, n. 12.
Quid ſi clandeſtinum, n. 13.
Quid ſi matrimon. ſit contractum per parentes vel alios nomine filiorum, num. 14.
An inter infideles ex matrim. rato irrito oriatur hoc impedimentum, ſiue id conſummatum ſit, n. 15.
An impedimentum ex matrimonio rato, etiam irrito, duret vſque ad quartum gradum poſt Tridentinum, n. 16.
Non contrahitur hoc impedimentum affinibus ſponſæ, n. 17.
Eſt perpetuum, nec morte alterius diſſoluitur, n. 18.
An impedimentum ex matrimonio rato irrito diſſoluat priora ſponſalia, ita vt matrimon. contracto cum ſorore prioris ſponſæ de futuro, vel ſi frater ſponſi ſponſam illam ducat, nequeat cum illa prior ſponſus matrimon. iungi num. 19.
An oriatur hoc impedimentum ex matr. conditionali? Refertur ſententia aſſerens oriri ante euentum conditionis, n. 20.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 21.
Quid poſt euentum conditionis, n. 22.

IN hac diſp. vſque ad nu. 20. erit ſermo de matrimonio 1
abſoluto: deinde à n. 20. de conditionali. Et quidem ex matrim. rato quamtumuis abſoluto non oriri affinitatẽ, ſed publicam honeſtatem, dixi diſp. 64. num. 24. & duplici ſeqq. Et remiſi huc, vnde hoc impedimentum colligatur. Vix enim reperitur textus diſponens ex matrim. rato oriri impedimentum publicæ honeſtatis. Nam *cap. Si quis vxorem,* quod eſt deſumptum ex D. Greg. & *cap. Si quis deſponſauerit, el. 2.* quod eſt ex Iulio Pontif, 27. *q.* 2. vbi deciditur nullum de conſanguinitate ſponſi poſſe ſponſam illius in vxorem accipere. *Gloſſa eo cap. ſi quis vxorem, ſtatim in princip.* dicit textum poſſe intelligi in ſponſa de præſenti, & in ſponſa de futuro. Et ita ex eo textu nil certum concludi poteſt, & *c. fin. 35. q. 3.* aſſerens eandem coniugẽ non poſſe nubere duobus conſobrinis propter publicam honeſtatem: potiùs intelligitur de matr. conſummato. Non enim antea appellatur quiſpiam coniux, ſed ſponſus. Nec obſtat id impedimentum appellari publicam honeſtatem, cum reuera ex matrimonio conſummato non oriatur niſi affinitas: quia aliquando affinitas apellatur publica honeſtas, vt conſtat ex *c. Tua,* iuncta *Gloſſa verb. Honeſtatem, & c. Diſcretionem,* iuncta *Gloſſa, verb. publicam, de eo, qui cogn. conſang.* Quare dicendũ eſt colligi deducto argumento à fortiori. Si enim ex ſpõſalibus conſurgit publica honeſtas impediens matrimonium cum conſanguineis ſponſæ illius de futuro; à fortiori conſurget ex matrim.

rato, quod fortius vinculum eſt, & maiorem coniunctionem importat. Et ita docent *Ioan. Andr.c. Sponſam, init. de ſponſal.& ibi Abb.n.1. Præpoſ.n.2. idem* Abb.*c. Non debet n.13. de conſang. Sotus 4.d.41.q.vn.a.2.col.penult.verſ. Sequitur tandem Nauar.l.4.conſ.t.de ſponſ.in 1.edit.conſ.33.nu. 3. in 2.conſ. 11.n.2. Veracruz append.ad Specul.dubio penult.concl.1.*

2 Hinc deducitur, hoc impedimentum eſſe ſolo iure eccleſiaſtico inductum, nec in aliquo gradu lineæ tranſuerſæ vel rectæ dirimere iure naturæ matr. Tum quia in affinitate vera orta ex matrim.conſummato id defendimus diſp.66.n.7. & quamuis in eo euentu ſit probabile in 1. gradu lineæ rectæ dirimi iure naturæ matr. at in hoc non inuenio tantam probabilitatem. Quia verè ante matrim. conſummatum non oritur affinitas, nec tantum vinculū: & ſolùm colligitur impedimentum à fortiori, ex prohibitione iure Eccleſiaſtico facta in ſponſalibus. Tum etiam, quia nulla ratio oppoſitum ſuadet.

3 Secundò infertur, validè infideles ducere ſororem vel matrem prioris ſponſæ de præſenti ante conſummationē defunctæ: niſi ſpeciales leges ſint apud illos ea matrimonia caſſantes. Quia ipſi nō ſubduntur legibus Eccleſiæ, à qua hoc impedimentum robur habet. Et quia in affinitate orta ex matr.conſummato, idem diximus diſp.66.n.8.

4 Vtrùm verò oriatur aliquod vinculum naturale ex matrimonio rato, ita vt infideles conuerſi ad fidem nequeant validè ducere conſanguineam ſponſæ de præſenti habitæ infidelitatis tempore, & nondum cognitæ? dixi diſp.65.n.6.

5 Tertiò infertur, ex matrim. rato irrito quacumque ex cauſa, modo non ſit ex defectu conſenſus, oriri hoc impedimentum. Quia quamuis non reperiatur textus expreſſus id decidens: at id definitum erat *c. vnico de ſponſal. in 6.* & quamuis per *Trident.ſeſ.24.de matr.c.3.* id correctum eſſe non tantum in ſponſalibus, ſed etiam in matrim. rato, teſtentur *Nauar.ſum.lat.c.22.n.58 coroll.2. Couar.4. decret. 2. p.in noua edit.c.6.§.2. Lud.* Lopez *2.p.instruct.* vbi de matrim. *c.50.fol.*1147. quia cùm ſit correctum in ſponſalibus irritis, & hoc impedimentum non inueniatur expreſsè deciſum oriri ex matrim.rato nullo, ſed id deducatur per quandam conſequentiam, eo quòd id deciſum ſit in ſpōſalibus irritis: eo ipſo quòd Tridentinum id correxit in ſponſalibus nullis, videtur quoque in matrimonio rato irrito id correctum. Acceſſorium enim ſequitur naturam principalis, *reg. Acceſſorium, de reg.iuris, in 6.* Verùm certiſſimum eſt, id minimè correctum eſſe, ſed adhuc ſtare, & ideo oriri ex matrimonio rato irrito quacumque ex cauſa, præterquam defectu conſenſus, hoc impedimentum. Sic enim peculiariter declarauit Pius V. in motu proprio, qui incipit, Ad Romanū ſpectat, edicto anno 1568. vbi Pontifex præmittit multos dubitaſſe, an decretū *Trid. ſeſſ.24. de matrim. c. 3.* quo cauetur impedimentum publicæ honeſtatis vbi ſponſalia valida non fuerint, prorſus tolli, vbi verò valida fuerint, non excedere primū gradum; intelligatur de ſponſalibus de futuro, vel etiam de matrim.de præſenti non conſummato, & ſic ait: *Auctoritate Apoſtolica tenore præſentium declaramus, & definimus decretum concilij huiuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio ſic (vt præfertur) contracto; ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus & gradibus, quibus de iure veteri ante prædictū decretum concilij introductum erat.* Et ita aduertunt *Nauarr. ſum.lat.c.22.n.57. Enriquez lib.12.de matrim.c.10.n.2. Valentia 4.p.diſp.10.q.5 puncto 3.* vbi de impedimēto publicę honeſtatis. Nec placet temperamentum, quod adhibet *Emman. Sa ſum. verb.* Matrim. vbi de impedimentis diriment. *n.12.* vbi ait, ſi id matrimonium irritum ſit occultum, aut manifeſtum ſit fuiſſe irritum, non oriri impedimentum. Sed eius fundamentum me latet: cùm *c. vnic.de ſponſal. in 6.* decidens ex ſponſalibus nullis oriri hoc impedimentum, ſola ſponſalia exceperit, quibus deeſt conſenſus: & ſimul deciderit ex ſponſalibus irritis ratione religionis, conſanguinitatis, affinitatis, frigiditatis conſurgere hoc impedimentum. Quæ impedimenta manifeſtè reddunt matrim. nullum. Vide etiam quæ n.11. dicemus, vbi priorem partem limitationis eius examinabimus.

Vnde hoc eſt verum, ſiue contrahentes ſcirent, ſiue ignorarent impedimentum, ob quod id matrim. eſt irritum. Sicut dixi in ſponſalibus reprobata contraria opinione diſp.68.n.7. 6

Quare ſi monachus, aut conſanguineus, aut affinis, aut frigidus, aut quodcumque aliud impedimentum dirimēs habens, ineat matrim. quamuis id ſit irritum, non carebit aliquo iuris effectu. Quippe eum habebit, nimirum, impedire ne conſanguinei vſque ad quartum gradum validè ducant eam feminam: ob impedimentum publicæ honeſtatis ex eo matrim.irrito conſurgens (vt in ſponſal. dixi diſp.68.n.6.) Quamuis enim ius commune in illis ſit correctum, at in matrimonio manet illæſum. 7

Si tamen matrim. ſit inter impuberes, vel alter ex contrahentibus ſit impubes, malitia non ſupplente ætatem, & ſit ob aliud impedimentum id matrim. irritum, non orietur ex eo impedimentū publicæ honeſtatis. Quia iuris interpretatione is contractus reſoluitur in ſpōſalia de futuro, *c.vn.de deſponſ.impub.* in 6. At ex ſponſalibus irritis non oritur hodie impedimentum (vt dixi diſp.68. n. 10.) Ita *Nauar.& Valentia, n.5. allegati.* Si verò id matrim. ex ſolo ætatis defectu eſſet irritum, oriretur ex illo impedimentum publicę honeſtatis vſque ad ſolum 1. gradum: vt ex ſponſalibus validis oriri attento decreto Tridentini diximus eadem diſp.68.n.10. Cùm id matrimonium vim habeat legitimorum ſponſalium. 8

Ex his deducitur, non oriri hoc impedimentum, quoties matrim. eſt irritum ratione metus cadentis in virum conſtantem. Quia eſt nullum defectu liberi conſenſus. Ita *Gloſſ. clem. vnic. verb. Matrimonialiter, de conſang. & ibi Imol.n.8. Sotus 4.d.41.quæſt.vn.ar.2.col. penult. Petrus* de Soto *lect.10.de matr.ad finem.* 9

Secundò deducitur, nec oriri vbi matrimonium non valet ratione erroris perſonæ. Quod ſit nullum defectu conſenſus. Ita *Sotus n.præced. allegatus.* 10

Conſurget tamen hoc impedimentum, ſi matrim. ſit irritum ratione ſolius interni conſenſus defectus, vt in ſponſalibus probaui diſp. 68. num. 14. Et quamuis ibi num.16. id temperarim, niſi ſponſalia ſint clandeſtina: & in matrimonio eandem limitationem admittant *Palud. Nauar. Caieta. ibi allegati.* Et poſt Trident. *Nau.ſum.lat.c.22. n.58.& Emman.Sa, quem hac diſp.n.5. ſi. allegati.* At ſi ſit omnino clandeſt. id eſt, ſine parocho & teſtibus contractum, dicam n.13. numquam oriri hoc impedimentum. Si verò coram illis celebretur, iam non eſt occultum, & ita orietur publica honeſtas. 11

Tertiò deducitur, non oriri hoc impedimentum, vbi matrim. eſt cum incerta perſona, vt duco vnam ex filiabus Titij. Quòd deſit conſenſus legitimus ad matrim. petitus, qui debet eſſe inter perſonas determinatas. Et ita in ſponſalibus incertis non oriri ex eis impedimentum, deciditur *c. vnico de ſponſal. in 6.* 12

Quartò deducitur, nec oriri quando matrim. eſt clandeſtinum, cui, nempe, deficit præſentia parochi & duplicis teſtis. Quia id matrim. claudicat ex parte formæ, non enim habet formam & figuram matrimonij, quæ poſt Tridentinum eſt conſenſus præſtitus coram parocho & teſtibus. Et ideo l.1.diſp.20.n.3. concluſimus, nec id matrim. vim ſponſalium habere. Et doctores huius ſententiæ retuli hac n. diſp. 11. Si tamen amplectatur ſententia probabilis, aſſerens matrim. clandeſtinum valere hodie vt ſponſalia, modò aliud impedimentum non interueniat (quam retuli l.1. diſp.20.n.2.) dicendum ſubinde eſſet oriri inde impedimentum vſque ad ſolum primum gradum, tanquam ex ſponſalibus validis. 13

Si autem matrim. initum ſit per parentes vel alios, nomine filiorum præſentium & tacentium, vel abſentium, dicendum eſt idem quod dixi diſp.68. n. 18. circa ſponſalia ſic inita. Quippe vtriuſque quæſtionis deciſio pendet 14

ex

ex valore talium ſponſalium aut matrimonij. De qua re egi in loco ad quẽ ibi me remiſi. Quamuis enim ex matrimonio irrito oriatur hoc impedimentũ:at non oritur vbi non valet defectu conſenſus (vt n.5. diximus,) & in hoc euentu,ſi non valeat,eſt defectus cõſenſus: quia aut filij non ratificarunt matrimonium ipſis abſentibus cõtractum : aut ſi præſentes erant eorum taciturnitas non fuit ſufficiens interni conſenſus ſignum. Conſenſus autem ad matrim. deſideratur ſigno aliquo externo manifeſtatus.Quòd ſi parentibus contrahentibus pro filiis tacentibus ac præſentibus,ipſi interius diſſentirent:quamuis matrimonium eſſet irritum defectu conſenſus, ſuboriretur hoc impedimentum.Iuxta tradita,nu.11. Quia taciturnitas illa fuit ſufficiens conſenſus indicium : ac proinde matr.illud in exterioribus habuit omnia requiſita ad eius valorem vt in ſimili diximus de ſponſalibus, diſp.68.n.18.

15 Vtrùm verò inter infideles,ex matrim. etiam conſummato inualido oriatur aliquod vinculũ naturale impediens poſt baptiſmum iniri coniugium cum conſanguineis illius coniugis?dixi diſp.65.n.5.& 6.

16 Nec hoc impedimentum eſt reſtrictum per *Trid.ſeſſ.* 24.*de matrim.c.*3.ad primum gradum,quamuis oriatur ex matrim.irrito,ſed durat vſque ad quartum gradum,ſicut olim.Sic enim declarauit Pius V. in motu proprio,cuius verba nu. 5. retuli:vbi decidit durare in omnibus gradibus,in quibus antea dirimebat matrim.At ante Trident. impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex ſponſalib, etiam irritis:durabat vſque ad quartum gradum(vt probaui diſp.68.nu.9.) nedum ex matrim. Et ita aduertunt *Veracruz appendice ad ſpeculum,* vbi de imped. affinitatis, *in fin.Valentia* 4.*p.diſp.*10.*q.*5.*punct.*3.vbi de impedim.publicæ honeſt.*Barth.à Ledeſ.dub.*43.*de matrim.f.*1480.*Emman. Sa ſum.verb.matrim.*vbi de impedim.diriment.*n.* 12.*Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*edit.c.*234.*n.fin.*Quare non viderunt motum proprium aliqui Doctores, qui dixere impedimentum publicæ honeſtatis conſurgens ex matrim.rato, reſtrictum eſſe per *Trident.d. c.* 3. ad primum gradum, inſtar conſurgentis ex ſponſalibus.Hi ſunt *Ouand.* 4.*d.* 41. *q.vn.fin.Toledo l.*7.*ſum.c.*10.*fin.Lud.Lop.*2.*p. inſtruct.* vbi de matr.*c.*50.*f.*1147.

17 Non tamen contrahitur hoc impedimentum cum affinibus ſponſæ de præſenti,ſed cum ſolis conſanguineis. Quòd textus hos ſolos explicent.Sicut dixi de ſponſalibus diſp.68.n. 3.

18 Eſtque hoc impedimentum perpetuum nec morte alterutrius ſponſi de præſenti extinguitur,vt de ſponſalibus probaui diſp.68.n.20.

19 Vtrùm autem matrim.contractum cum conſanguinea prioris ſponſæ de futuro, diſſoluat priora illa ſponſalia, ita vt nequeat iam ſponſus ille priorem eam ſponſam de futuro accipere in vxorem:& idem ſi frater ſponſi priorem illã ſpõſam ducat?dixi diſp.68.nu.23. & duplici ſeq.

20 Hactenus egimus de matr rato abſoluto.Iam de conditionali habendus eſt ſermo.Et quidem ſi loquamur de illo,quando eſt initum ſub conditione verè ſuſpendenti,vt pote de futuro,honeſta,ac contingenti,(nam quãdo eſt turpis aut impoſſibilis,aut de præterito vel præſenti, & eſt vera : vel quando eſt neceſſaria,aut tacitè ineſt,diximus,diſp.præc.n.4.5.6.7.& 8.contractum non ſuſpendi,ſed eſſe abſolutum & oriri ſtatim impedimẽtum publicæ honeſtatis) vt accipio te in vxorem, ſi pater tuus voluerit:*Petr.de* Ledeſ.*de matr.q.* 55.*art.*4.*dub.penult.*cenſet diuerſimodè loquendum eſſe iuxta diuerſas ſent. Nam retenta ſent.Iuriſperitorum dicentium id matrim.ſtatim impleta conditione effici validum abſque nouo conſenſu,dicendum eſt oriri ex eo impedimentum publicæ honeſtatis:tamquam ex ſponſalibus validis abſolutis, quãuis conditio impleta minimè ſit.Quia tale matrim. cùm ſit perfectior contractus ſponſalibus,includit eminenter ante conditionis euẽtum vim ſponſalium abſolutorum. At ſecus dicendum eſt,retenta ſent. ſuſtinenti non effici matrim.impleta conditione, niſi nouus accedat conſenſus.Quia cùm iuxta eam ſent. is contractus ſolam ſponſalium conditionalium vim habeat, nullum ex eo ante conditionis euentum orietur impedimentum.

21 Sed verius multo eſt,iuxta neutram ſent. oriri ex tali matrim. ante conditionis euentum impedimentum aliquod.Quia nulla ratione habet vim contractus alicuius abſoluti,ſed ſolum ſponſalium ſub cõditione initorum, aut matrimonij conditionalis,& proinde ante conditionis euentum nullus adeſt perfectus conſenſus.Non ergo orietur impedimentum. Quippe ob hãc rationem deciditur,*c.vn.de ſponſ.in* 6.non oriri impedimentum ex ſponſalibus conditionalibus, ante euentum conditionis. Et ita tenet *Enriq.l.*12.*de matrim.c.*10.*n.*2.

22 Poſt euentum autem cõditionis,ſi teneamus non perfici matrim.abſque nouo conſenſu,ſed eum contractum tunc habere vim ſponſalium abſolutorum (vt ſuſtinet valde probabilis ſent.quam retuli lib.5.diſp.8.n.3.)dicẽdum eſt, ante nouum conſenſum perficientem matrimonium, oriri impedimentum publicæ honeſtatis,ſicut ex ſponſalibus abſolutis, nimirum, vſque ad primum gradum.Et ita tenet *Petrus de Ledeſma:num.*20.*relatus.* At tenendo ſtatim euenienti conditione perfici abſque nouo conſenſu matrimonium abſolutum (quod tenuimus eadem diſp. 8. num. 5.) dicendum omnino eſt,oriri impedimentum vſque ad quartum,ſicut ex matrimonio.Et ita ait *Idem de Ledeſma* dicendum eſſe retenta hac ſententia.

DE IMPEDIMENTO *diſparis cultus.*

DISPVTATIO LXXI.

An inter diſpares cultu, vt inter fidelem & infidelem,& iam catechumenum, ſit irritum matrimonium:& quo iure?

SVMMARIVM.

*Matrimonium inter fidelem & infidelem eſt irritum,n.*1.
*Idem inter fidelem & catechumenum,n.*2.
*Idem ſi infidelis ficte baptizatus contrahat cum Chriſtiana,n.*3.
*Idem ſi hæreticus contrahat cum infideli,n.*4.*& ibi remiſſiuè de ſponſalibus initis ſub conditione,ſi conuertatur infidelis.*
*Matrimonium fidelis cum infideli eſt iure diuino naturali vetitum,n.*5.
An ſit eodem iure irritum?Refertur,quædam ſent.n. 6.
*Proponitur ſent.Auctoris,n.*7.
*Irritatio hæc non habetur ex lege aliqua Eccleſiaſtica, ſed ex vſu Eccleſiæ, num.*8.
*An inter Indos [illegible] conuerſos valeat matrimonium fidelis cum infideli? num.*9.
*An Pontifex diſpenſare poſſit vt fidelis cum infideli contrahat, & ea diſpenſatio abſque cauſa valeat?n.*10.
*Satisfit argumentis,n.*11.

1 CIrca impedimenti huius difficultates enucleandas eum ordinem ſeruabimus. Primò quidem de matr. inter diſpares cultu, aut fide, ſermo erit in hac & ſeqq. diſp. Deinde de contracto inter ipſos infideles quoad eius valorem,& diſſolutionem per tranſitum alterius ad fidem.Tandem de facultate tunc conceſſa fideli tranſeũdi ad aliud matrim.religionem,aut ordines, & ſimiliter de facultate conceſſa ipſi infideli. In præſenti ergo diſp. id tamquam certiſſimum ſupponendum eſt matr. inter diſpares cultu,nempe inter fidelem & infidelem eſſe irritum. Quod vniuerſi Theologi, ac iuris vtriuſque profeſſores abſque controuerſia fatentur. Et conſtabit ex dicendis n.7.& 8.

2 Inò & inter perſonam baptizatam,& catechumenam eſt irritum matrim. Quod catechumena baptiſmo, qui ſacramentorum ianua eſt,careat, quamuis fidem teneat, & in gratia conſtituta eſſe poſſit.Et hoc eſt quod ait text. *c.Caue,28.q.1. Si Chriſtiana ſit,non eſt ſatis, niſi ambo initiati ſint ſacramento baptiſmatis.*Vbi *gloſſa, verb. Si Chriſtiana.* explicat, id eſt, catechizata. Et ita docent ex Theologis. *D.Thom.4.d.39.q.vn.a.1.ad 5. Albert. Magnus ead.39.a.4. D.Bon.ibi in expoſit.lit.n.1.Richard.a.1.q.1.in fine corp.Palud. q.vn.a.1.n.7.Supplem.Gabr.q.vn.a.1.fin.D.Ant. 3.p.t.1.ca.6. ſtatim in princ.Sotus 4.d.39.q.vn.a.2.col.6. verſ.Hinc fit,& ibi Palacios diſp.vn.col.5.verſ.Et ſi alter.Ouād.ibi,diſp.vn propoſ.8. Viguerius, l.inſt.c.16.§.7.verſ.9.imped.10.Veracruz 1.p.Spec.a. 32.dub.1.poſt.7.concl.verſ.Sed tamen Enriq.l.12.de matrim.c. 13.n.3.Toledo l.7.ſum.c.7.n.1.Philiarc. de officio ſacerd.to.1.p. 2.l.2.c.fin.Valentia 4.p.diſp.10.q.5.punct.2.*vbi de imped.diſparis cultus.*Petr.de Ledeſm.de matr.q.59.a.1.fin.* Lud.*Lop. 2.p.inſtr.*vbi de matrim.*c.53.notab.2. Barth.à Ledeſ.de matrim.dub.54.poſt.3.concl.Vega 2.to ſum.c.34. caſu 78.& 138. Viuald.cand.ſacr.1.p.*vbi de matr.*n.217.Hieron.Llamas 3.p. methodi curat.animar.c.8.§.12.fin.*Et ex Iuriſp.*Gloſſ.cap. Caue, verb.Alienam,28.q.1.Alberic.in ſuo dictioca.litera I.verb.Infidelis,verſ.Quid de fidelibus.Rainer.2.p.ſum.tit.de matr.ca.21. Ioan.de Friburgo in ſum. confeſſ.l.4.t.10.q.16.Aſtenſ.2.p.ſum. l.8.t.21.a.1.q.1.Roſella,verb.Impedimentum,impedim.9.num.1. Supplem.ſum.Piſanæ ibi,impedim.9.n.penult. & ibi Tabien.imped.8.n.1.Angel.verb.Matrim.3.impedim.10. init. Sylu.verb. Matr.8.q.10.dict.3.Turrecr.c.Si quis gentilis,a.1.n.2.in ſolut. ad 3.& c.Caue,n.1.28.q.1.Nauar.ſum.c.22.n.49.& l.4. conſ. 1.edit.tit.de clandeſt.deſponſ.conſ.vlt.n.16.Antonius Cucus l.5. inſtit.maior.t.12.n.92.Gaeta repetitione c.ad limina 39.q.1.§. 4.q.169.n.423.Vgolinus de ſacram.*vbi de matri.*c.10.nu.6.* Nec obſtat decretum *concil.Chalcedon.c.14.*vbi permittitur contractus fidelis cum infideli ſpondente ſe fidem recepturum: intelligitur enim de ſponſalibus de futuro ſub ea conditione cum infideli initis,Si ad fidem conuertatur.Quæ valida eſſe dicemus n. 4. & ita explicat *Sotus proximè allegatus.*

3 Hinc deducitur,non eſſe audiēdos *Archid.c. Non oportet n.4.28.q.1.& ibi Bellameram n.3.*aſſerentes valere matrim.Catholici cum fide baptizata. Cùm enim ea ſit rè vera infidelis, vt pote quæ coram Deo verum baptiſmū non ſuſcepit,nequit valide fideli nubere.

4 Rurſus deducitur,nec valere matrim.ſi hæreticus aut apoſtata cum infideli contrahat.Quòd illi tamquam verè baptizati ſubdantur legibus Eccleſiæ matrim. hoc irritātibus.Quod bene docet *Enriquez li.12.de matr.1.c.3.n. 4.fine.*An vero valeant ſponſalia inter fidelem,& infidelem,ſub ea cōditione, Si hic conuertatur,& impleta cōditione fiant omnino legitima?dixi l.5.nu.22.& ſeqq.

5 Secundò ſupponendum eſt,matrim. fidelis cum infideli vetitum eſſe iure diuino naturali,ac proinde ſecluſo quouis iure Eccleſiaſtico nullatenus licere,niſi in aliquo ſpeciali euentu ita vrgens cauſa occurreret,vt recta ratio id matrim.tunc ineundum dictaret.Quod fatentur *Sotus 4.d.39.q.vn.a.2.col.4.verſ. Apparet ergo Petrus de Ledeſm.de matr.qu.59.a.1.dub.3.Bartholom.à* Ledeſm.*dub.54.de matrim. poſt 2 concluſ.Vega 2.to.ſum. c.34. caſu 136.* Et id ſupponit *Bellarm.l.1.de Matrim.c.23.concl.* 1. Et probatur ex *cap.7. Deuteron.* Vbi Deus interdixit matrimonium Hebreorū cum Gentilibus. Atque id præceptum fuiſſe partim morale,manifeſtè oſtēdit ratio ibidem eius præcepti ſubiūcta: *Quia ſeducet filium tuū,ne ſequatur me & vt magis ſeruiat diis alienis.*Quæ eadem ratio eiuſdē præcepti redditur. *3. Reg.c.11.*ibi.*Certiſſimè auertent corda veſtra,vt ſequamini deos alienos.*Secundò id conſtat ex eo loco *D.Pauli 2.Corinth.6. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas luci ad tenebras: aut quæ pars fideli cum infideli.*Quem locum *D.Hiero.l.1. in Iouinianum,& epiſt.ad Gerontiam*, intelligit de coniugio fidelis cū infideli.Quòd ſi de omni commercio cū infidelibus vitando,cum Theophylacto,& communiter expoſitoribus eum locum intelligamus,à fortiori contractus matrimonij interdictus cenſebitur, in quo eſt ſumma coniunctio & familiaritas.Et *1. Corinth.7. Mulier, ſi dormierit vir eius. liberata eſt:cui autem vult,nubat,tantum in Domino.*Quod *D. Ambroſius,Theophylactus,D.Anſelmus,D.Thom. Sedulius,Caietan.in eum locum,*intelligunt de matrim. cum fideli ineūdo.Et ſimiliter intelligunt. *D. Hieronym.l.1.aduerſus Iouinian.& Tertullian.l.2.ad vxorem.*Et quamuis *D.Auguſt.*dubius ſit circa hoc,at hunc ſenſum admittit. *libr.1.de adult. coniug.c.25* Tertiò,quia huiuſmodi matrimonium fini ipſius aliquo modo aduerſatur. Cùm enim finis matrimonij non ſola prolis generatio ſit, ſed etiam legitima eius educatio,prolesq; apud vtrumque parentem educari debeat,vbi parētes religione diſpares ſunt, nequibit proles bene educari;vteruis enim parens ad ſuā religionem pertrahere conabitur. Et confirm. quia aduerſatur quoque alteri matrimonij fini rectè comparando, qui eſt mutua coniugum habitatio. Ea quippe inter religione diſpares vix quieta & trāquilla eſſe poterit,ſed innumeris diſcordiis plena. Quartò,quia ius diuinū naturale dictat, peccandi periculum totis viribus cauēdum eſſe. At præſentaneum valde periculum imminet peruerſionis cōiugis fidelis,ac in lapſus ipſius infidelitatē,ob mutuū amorem, & arctiſſimam neceſſitudinem,qua coniuges deuinciuntur,ſi alter ſit infidelis.Quod lapſus Salomonis viri mira ſanctitate ac ſapiētia præditi teſtatur:ob cōiugium enim cum feminis idololatris ad earum idola colenda tractus eſt. Nedum id timendum erit cæteris fidelibus, qui nec ea ſanctitate,nec ea ſapiētia pollēt. Deinde proles etiam in magnum lapſus in infidelitatem diſcrimen adducitur,& vt in ritu Gentilitio ab infideli educetur. Tandem impediuntur vniuerſa religionis Chriſtianæ officia,quæ fidelis coniux præſtare tenetur,infidelis enim ea ægerrimè feret.

Tota verò difficultas eſt,an ita id matrimonium iure 6
diuino interdictum ſit, vt eodem iure ſit etiam irritum? Quidam id affirmant.Ducuntur teſtimoniis ſacræ paginæ n.præced.adductis. Secundò quia alias Eccleſia non poſſet irritare matr. cum infidelibus, vtpote quæ in eos poteſtate caret. Tertiò, quia nec reperitur locus,vbi id irritet.Textus enim,qui de ea irritatione loquuntur, vel ſunt ex ſanctis,vel ex Cōciliis prouincialibus deſumpti: nec clarè dicunt eſſe irritum:vt n.8.dicemus. Quartò, quia cùm Chriſtus inſtituerit, in noua lege matrim. eſſe ſacramentum, & tale nequeat eſſe fideli contrahente cū infideli, eo quod hic ſit ſacramenti incapax, videtur eo ipſo id matrim.irritum reddidiſſe.Quintò,quia rationes adductæ n.præced.videntur ſuadere id matrim. iure naturæ irritum eſſe:vt pote qui fini ipſius repugnat. Tandē quia matrim. obligat ad cohabitandum ac reddendum debitum,ad quod aſtringere nequit matrim. fidelis cum infideli.Sed ille nec tenetur habitare, nec reddere debitum.Vt ex teſtimonio *D.Pauli 1. Cor. 7.* colligunt DD.& dicemus diſp. 73. ergo id matrimonium iure ipſo naturali eſt irritum.Et ideo iure diuino eſſe irritum tenet *Catharinus l.5.contra Caiet.cap.de matrim.Viguer.l.inſtit.cap.16.§. 7.verſ.9.imped.10.*& dicit eſſe probabile *Petrus de Ledeſm. allegandus nu.ſeq.*Et eſt clarè huius ſent. *Paulus Grilland.de pœnis omnifariam coitus.q.12.nu.4.* vbi ait Pontificem non poſſe in hoc diſpenſare.Et citatur pro hac ſent. *Arboræus l.11.Theoſop.c.16.*at id non dicit.

Cæterum multo verius eſt,non eſſe id matrimonium 7
irritum aliquo iure naturali diuino, aut diuino poſitiuo,ſed ſolo iure Eccleſiaſtico. Et non eſſe diuinum naturale inde probatur, quia coniunctio fidelis cum infideli non aduerſatur omnino fini matrimonij, poteſt enim inde procreari ſoboles, ac in cultu Chriſtiano educari, quamuis rectæ & facili eius finis conſecutioni obſtet. Secundò, quia in lege naturæ aliquot eiuſmodi matrimonia inita ſunt. Quale fuit Iacob cum filiabus Laban ethnici,*Geneſ.29.* Ioſeph cum Ægyptia Putipharis filia, *Geneſ.41.*Moſis cum filia Ietro Æthiopiſſa.Item tale fuit

ma

matrimonium in lege ſcripta Eſther cum Aſſuero. *Eſther.*
2. Salomonis cum filia Pharaonis, *Regum 3. cap. 3.* Et in
lege gratiæ ea matrimonia frequentiſſima fuiſſe ſuo tē-
pore teſtes ſunt *D. Hieronym. li. 1. in Iouinianum, D. Auguſt.*
lib. de fide & operibus ca. 19. nec irritabantur, quamquā ea
non vacare culpa exiſtimaretur. Et ſancta Monicha pa-
gano nupſit, teſte *D. Auguſtino lib. 9. Confeſſ. cap. 9.* Tertiò
quia matrim. perſonæ fidelis cum hæretica ferè eadē in-
commoda contra matrimonij finē affert, ac fidelis cum
infideli. Aduerſatur enim bonæ prolis educationi mu-
tuæ coniugum tranquillitati; creatque non immodicum
coniugis catholici peruertendi diſcrimen. Et tamē nul-
lus dicit, hoc matrimonium eſſe iure naturali irritū. De-
inde non eſſe iure diuino poſitiuo inde oſtenditur, quòd
in lege noua nullum ius diuinum poſitiuum ſit, præter-
quam fidei & ſacramentorum, (vt oſtendimus diſp. 52. n.
2.) Cùm ergo præceptum hoc non pertineat ad fidem,
aut ſacramenta ſuſcipienda, ſed ad contractum naturalē
à Chriſto eleuatū ad ſacramenti rationem ritè celebrā-
dum, ſi diuinum naturale non eſt (vt probauimus) nec di-
uinum poſitiuum erit. Et confirmatur, quia Chriſtus in
matrim. nil immutauit, quod ad ius naturæ pertineret,
ſed tantum id, quod contractus quidam naturalis erat, e-
leuauit ad eſſe ſacramenti. Vt habet commune Theolo-
gorum axioma. Secundò quia teſtimonia ex vtroque te-
ſtamento relata n. 5. ſolùm probant, id matrim. iure diui-
no interdictū eſſe: nec in illis de eius irritatione mentio
fit. Cùm tamen ſtet matrim. iure diuino naturali vel po-
ſitiuó interdici, nec eſſe irritum eodem iure. (vt probaui
diſp. 56. n. 3.) nec inuenitur teſtimoniū aliquod, irritans,
niſi *Eſdræ 1. c. 9. & 10.* vbi Eſdra interpretāte legem Do-
mini in Deut. latam, ſeparati sūt Hebræi è cōiugibus in-
fidelibus, quas duxerant. Sed id præceptum quatenus ir-
ritans prædicta matrimonia iudiciale fuiſſe, ac ſubinde
morte Chriſti expiraſſe, vel ex eo manifeſtū eſt, quòd cū
ſolis infidelibus incolis terræ Chanaan cōiugia interdi-
cta ſint. Quare cum *1. Eſdræ. ca. 9.* numerantur Egyptij
inter eos infideles, ſermo eſt de Egyptiis eiuſdem terrę
Chanaan incolis. Vt annotauit *Caietanus.* Tandem eſſe
irritum iure Eccleſiaſtico colligitur à ſufficienti diuiſio-
ne. Si enim eſt irritum ex mente omnium, & nō iure na-
turali, aut diuino poſitiuo, (vt probauimus,) reſtat, iure
Eccleſiaſtico. Vbi autem ſit hoc ius, nu. ſeq. dicemus. Et
ideo huius ſent. ſunt ex Theologis *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 2.*
& ibi D. Bonau. a. 1. q. 1. Duran. q. 1. n. 8. Richard. a. 1. q. 1. May-
ronis q. vn. Thomas de Argentina q. 1. a. 1. Palud. q. vn. a. 1. nu. 7.
Maioris q. vn. col. 2. verſ. Fortè dicis. Suplem. Gabrielis q. vn. ar. 1.
ſtatim in princ. & a. 2. init. Sotus q. vn. a. 2. col. 3. verſ. His tamen
nihil obſtantibus: & col. 4. concluſ. 2. Guillel. Rubion. q. 1. a. 2. cōcl.
3. Nicol. de Orbellis q. vn. Boſſolis q. vn. a. 3. in fin. corp. Guill. Bor-
rilong. q. vn. a. 2. immediatè ante 3. concluſionē Echius homil. 71.
de ſacram. Victoria ſum. vbi de matrim. *nu. 284. Petr. de Soto*
lect. 9. de matrim. in imped. diſparis cultus Nicol. de Nyſa ſuper
4. ſent. tract. 6. p. 3. de matrim. q. 6. concluſ. 3. Ledeſma 2. p. 4.
q. 61. a. 2. ad fin. Veracruz 1. p. Speculi, a. 32. dub. 1. cōcl. 3. An-
gles Floribus 1. p. vbi de matr. *q. 12. a. 1. in princ. Palacios 4. d. 39.*
diſp. vn. col. 6. verſ. Vnde quod, & col. 15. ver. Sufficit igitur, f. 911.
Ouand. ibi, diſp. vn propoſ 8. Bellarm. l. 1. de matr. c. 23. concl. 2.
& 3. Enriq. l. 12. de matrim. c. 13. n. 2. & 3. Valentia 4. p. diſp. 10.
q. 5. punct. 3. vbi de diſparitate cultus. *Manuel 1. to. ſum. 2.*
edit. c. 230. n. 2. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 59. a. 1. dub. 2. in 2.
concl. Barthol. à Ledeſma dub. 54. de matrim. concl. 2. & 3. Graſ-
ſis 1. p. deciſ. l. 2. c. 85. n. 31. Viuald. candel. ſacrā. 1. p. vbi de ma-
trim. *n. 218. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 136.* Et ex Iuriſperitis,
Calderin. c. fin. de condit. oppoſ. Alex de Neuo, ibi nu. 11. Roſella
verb. Papa n. 6. Syl. verb. Matrimon. 8. qu. 10. dict. 3. Armilla
verb. Matrimonium n. 36. Tabiena verbo Impedimentum, imped.
8. n. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 11. num. 1. Ant. Cucus l. 5. inſtit.
maiorū t. 12. n. 94. Matiēzo l. 5. recop. t. 1. rub. gloſ. 1. n. 159. Moz-
zius de contractibus. vbi de matrim. *ti. qui poſſunt matr. cōtra-*
here, n. 27. Alex. Caryer. l. 5. de ſponſal, c. 20. Vgolin. de ſacrament.
vbi de matrim. *c. 19. n. 6.* & eſt communiſſima ſententia.

Quòd ſi obiicias, nullum eſſe ius Eccleſiaſticum irri- 8
tans matrim. fidelis cum infideli. Quippe omnes cano-
nes, qui ad hoc allegantur, vel ſunt ex ſanctis, vel ex Cō-
ciliis prouincialibus deſumpti: vel loquūtur de ſpeciali
coniugio inter Chriſtianam & Iudæum: nec expreſsè di-
cunt matrim. fore irritum, ſed tantùm illud prohibent:
vt conſtat ex *c. Caue, c. Non oportet, c. Si quis Iudaicæ, c. Iudæi*
28. q. 1. Adde aliquos ex iis canonibus eodem tenore in-
terdicere matr. fidelis cum hæretica: vt *d. c. Caue, & c. Non*
oportet, & Concil. Chalcedon. gener. c. 4. Quod tamē non eſſe
irritum dicemus diſp. ſeq. n. 2. Fatendum quidem eſt nul-
lum eſſe textum, quo hæc irritatio inducatur, & ita eam
non haberi ex lege aliqua Eccleſiaſtica ſcripta: ſed ex re-
ceptiſſimo Eccleſiæ vſu vim legis obtinente, & ex Apo-
ſtolorum traditione. Et ita docent *Sotus 4. d. 39. q. vn. ar. 2.*
col. 5. verſ. Hæc autem. Petr. de Soto, Ledeſma, Valentia, n. præced.
alleg. Veracruz 1. p. Specul. a. 32. dub. 1. concluſ. 4. Bellarm. l. 1. de
matrim. c. 23. propoſit. 2. & 3. Enriquez l. 12. de matri. c. 23. n. 3.
fine, Petrus de Ledeſma de matrim. q. 59. a. 1. dub. 1. concl. vn.
Lud. Lopez 2. p. inſtruct. vbi de matrim. *c. 53. notab. 2.*

Hinc infert *Veracruz 1. par. Speculi, a. 32. dub. 1. concluſ. 7.* 9
videri probabile, inter Indos noui orbis recens ad fidem
conuerſos valere matrim. fidelis cum infideli. Quòd ceſ-
ſet ratio conſuetudinis, nempe, timor peruerſionis infi-
delis. Verùm meritò ſtatim addit id non eſſe dicendum.
Tū, quia lex generalis Eccleſiæ ex antiquiſſimo eius v-
ſu deducta non obligat, eo quòd in quodam ſpeciali ca-
ſu eius ratio deficiat. Tum etiam, quia non ſola ea eſt ra-
tio, ſed plures alias n. 5. retulimus.

Secundò deducitur, poſſe ex Pontificia diſpenſatione 10
matrim. iniri inter fidelem & infidelem. Cùm Pontifex
diſpenſare poſſit in omni iure Eccleſiaſtico, quo attento
eſt matrimonium hoc irritum, (vt n. 7. probauimus.) Et
ita docēt *Calderinus, Alex. de Neuo, Syluester, Thomas de Ar-*
gentina, Mozzius, Vgolinus, Graſſis eod. num. 7. allegati. Tabiena
verb. Impedimētum, impedimento 8. n. 1 fine. Armilla verb. Ma-
trimoniū n. 35. Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 2. in fine corporis. Manuel
1. to. ſum. 2. edit. c. 230. n. 2. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 59.
a. 1. dub. 2. in corollario, quod infert ex 3. concl. Bart. de Ledeſma
de matrim. dub. 54. poſt. 3. concluſ. Viualdus candel ſacrament. 1. p.
vel de matrim. *n. 220.* Immo quamuis abſque vrgentiſſi-
ma cauſa eam diſpenſationem concedi nefas ſit, at vale-
bit matrimonium virtute illius initum. Vt bene tradunt
Sotus & Barth. à. Ledeſma ibid. Quia ſolo iure Eccleſiaſti-
co irritum eſt, in quo diſpēſatio, ſine legitima cauſa cō-
ceſſa non fruſtratur ſuo valore. Quòd ſi obiicias, id ma-
trim. eſſe iure diuino naturali interdictum, (vt nu. 5. dixi-
mus.) Reſpondeo, quando Pontifex ex iuſtiſſima cauſa
diſpenſaret, fore omnino validam diſpenſationem, vt
matrim. valeat, & vt omni prorſus culpa vacet, ſi autem
iuſta cauſa deſideraretur, ea diſpenſatio minimè excuſa-
ret contrahentes à peccato lethali contra ius diuinū, at
efficeret validum matrim. vtpote quod ſolo iure Eccle-
ſiaſt. irritetur. Sicut Pontifice diſpenſante abſque legiti-
ma cauſa, vt ſacerdos vxorem duceret, valeret matrim.
quod ſolo iure Eccleſiaſtico erat irritū, at peccaret mor-
taliter Sacerdos contra votum, quod iure diuino matri-
monium impedit.

Ad argum. n. 6. propoſita reſp. Ad 1. dic, ea teſtimonia 11
probare, id matrimoniū eſſe iure diuino vetitum: quod
n. 5. conceſſimus: non autem eſſe eodem iure irritum. Ad
2. dic, ſatis eſſe, Eccleſiam poteſtatem habere in perſonā
fidelem, vt poſſit eius matrim. cum infideli irritare. Cùm
enim matrim. poſtulet duos contrahentes habiles, eo ip-
ſo quòd Eccleſia reddit inhabilem fidelem, vt cum infi-
deli contrahat, corruit omnino matrimonium, quod
claudicare nequit. Ad 3. cōſtat ex dictis n. 8. Ad 4. dic eſ-
ſe irritū in ratione ſacramenti, quod nequit iure diuino
conſiſtere, niſi inter duos fideles. At erit validum attento
ſolo iure diuino, vt quidam contractus naturalis eo pa-
cto, quo inter ipſos infideles valet. Ad 5. dic eas rationes
probare iure naturæ eſſe illicitum, tamquam aduerſum

rectæ conſecutioni finis ipſius matrimonij:non tamẽ eo iure eſſe irritum.Quia non omnino aduerſatur fini. Vt n.7.oſtendimus.Ad vltimum dic,ex eo matrim.oriri obligationem cohabitandi, & reddendi debitum ex vtraque parte. Nam ſi infidelis poſtea conuerti velit,abſque alio nouo contractu adeſt ea obligatio. Si verò infidelis reſpuat conuerti,durante ea voluntate, ſuſpenſa erit ab extrinſeco ea obligatio:ſicut ſi poſt matrimonium coniux adulteretur.

DISPVTATIO LXXII.

An matrimonium perſonæ fidelis cum hæretica, vel apoſtata à fide,validum ſit?

SVMMARIVM.

Refertur ſententia negans validum eſſe,n.1.
Proponitur contraria Auctoris ſententia n.2.
An valeant ſponſalia inter perſonam catholicam & hæreticam vel apoſtatam?n.3.
Qualis culpa in hoc matrimonio inueniatur?n.4.
An id matrim. culpa vacet in Germania & aliis locis, in quibus fideles cum hæreticis permiſſi ſunt,n.5.
An licita ſint pacta in iis matrimoniis inita, vt educentur quidam ex liberis in fide, alij verò hæreſi adhæreant,n.6.
Satisfit argumentis,n.7.

1 QVidam exiſtimant,matrim.perſonæ fidelis cum hęretica vel apoſtata eſſe irritum. Ducuntur, quia id expreſsè habetur *can.72.ſextæ Synodi gener.*ibi:*non licere orthodoxum cũ hæretica coniugi,nec orthodoxam cũ hæretico:ſed & ſi quid einſmodi factum apparuerit,irritas nuptias exiſtimari, & nefarium coniugium diſſolui.*Nec poteſt dici,hæreticum pro infideli vſurpari. Quia valde impropria eſſet locutio:& quia *in princ.illius canonis* ſermo habetur de hæretici cum catholica matrimonio:in fine autem de coniugio fidelis cum infideli.Secundò,quia *c.non oportet 28. q.1.* quod eſt ex Concil.Agathenſi c.67. interdicitur matrimoniũ catholici cum hæretica.Et *c.Caue.28.q.1* æquè interdicitur ac matrim.fidelis cũ infideli,& ob eaſdem rationes, nimirum, ne fides catholici ex cõſortio infidelis aut hæretici periclitetur:& ne proles in eo errore educetur.Si ergo hoc eſt irritũ:ergo & illud.Tãdem, quia ob dictas rationes aliqui DD.cenſent(& probabiliter) vt diſp. præced.n.6.retuli,matrim.fidelis cum infideli eſſe iure diuino irritum.Eandem ergo probabilitatem habebit, eſſe irritum catholici cum hæretica eodem iure diuino.Cùm eædem rationes in vtroque caſu militent. Et ideo hanc ſententiam amplectuntur *Gloſſ.c.finali,verb.Contra ſubſtantiã,de condit.appoſ.Hoſtienſis c.2.n.1.de coniug.ſeru.& ibi Anchar.n.1. Lex.reg.15.tit.1.p.4. Carrerius de hæreticis n.157.* (habetur to.11.tract.p.2.)*Simancas de cathol.inſtit.tit.40.n.46.Rojas ſingulari 228.n.vnico.*

2 At proculdubio tenendum eſt,id matrim.quamuis illicitum,eſſe validum.Probatur primò,quia *c.Decreuit, de hæret.in 6.*videtur ſupponi id matrim.valere,dum ibi decernitur vxores,quæ ſcienter hæreticis nupſere,priuandas eſſe dote in pœnam delicti, & tamen non iubentur ſeparari. Secundò, quia cùm in aliquibus textibus num. præcedenti relatis id matrim.vetetur,nullibi tamen declaratur fore irritũ:nec vſus Eccleſiæ obtinuit,id nõ valere:ſicut in matrim.fidelis cum infideli vſum obtinuiſſe diximus diſp.præced.n.8 Immo valere obtinuit vſus, ſiquidem ferè omnes antiqui & neoterici(vt mox referemus)validum eſſe teſtantur:cùm cõtrarium, nemine dubitante,aſtruant de matrim.fidelis cum infideli.Nec *can.ſextæ Synodi relatus n.præced.*id matrim irritans, auctoritate aliqua Concilij pollet.Vt de canonibus illius VI.Syn. probauimus hoc lib.diſp.28.n.7.Tandem,quia cùm matrim.ſit Sacramentum,quoad Sacramenti neceſſitatem ſolùm petit paritatem Baptiſmi ſuſcepti ab aliquo cõtrahente,quamuis in fidei profeſſione diſparitas ſit.Et ideo huius ſent.ſunt ex Theologis *D.Thom.4.d.39.q.vn.ar.1.ad 5.Albert.Magnus ea d.39.a.4.D.Bon.ibi.a.1.q.1.Durãdus q.1.ad.2.Ricard.a.1.q.1.ad 2.& in expoſit.lit.Pal.q.vn.a.1.n.7.Supplem.Gabr.q.vn.a.1.fine.Thomas de Argentina,q.1.a.1.Carthuſian.q.vn.Caiet.ſum.verb.matrimonium c.1.impedim.5.D.Anton.3.p.tit.1.cap.6.notabil.2.Petrus de Soto l.ect. 9. de m[...]. in impedimento diſparis cultus.Sotus 4.d.39.q.vn.art.2.ad vlt. Nicolaus de Orbellis ibi.q.vn.Palacios ibi diſp.vn.col.6.verſ.Vnde quod.Ouand.ibi diſp.vn.prop.11.Idem Palacios 4.d.30.diſp.vn.co.16.f 636.Celaia eadem d.30.q.1.fine.Ledeſma 2.p.4.q.61.a.2.fine.Viguer.lib.inſtitut.c.16.§.7.verſ.9.impedim.10.Veracruz 1.p.Speculi,a.32.dub.1.concl.6.Angles florib.1.p.*vbi de matrim.*q.12.a.1.dub.1.concl.2.Bellarm.l.1.de matr.c.23.ſtatim in princ.Petr.de Ledeſ.de matr.q.59.a.2.dub.4.Barth.à Ledeſ.de matrim.dub.54.cõcl.4.Enriquez l.2.de matrim.c.13.n.4.* Toledo *l.7.ſum.c.7.n.1.Valentia 4.p.diſp.10.q.5.punct.3.*vbi de impedimento diſparis cultus.*Azor l.8.inſtit.moral.c.11.q.5. Philiarc.de offic.Sacerd.to.1.p.2.l.2.c.5.fine.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matrim.*c.53.col.5.Manuel 1.t.ſu.2.edit.c.230.n.2.Viuald.cande.ſacram.1.p.*vbi de matrim.*n.219.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.85.n.14.Hier.Llamas meth.curat.3.p.c.8.§.12.fine,Vega 2.t.ſum.c.34.caſu 140.Cañedo ſumma ſacram.* vbi de matrim.*c.6.paulo poſt princ.*Et ex Iuriſperitis *gloſ.c.Nõ oportet,verb.Hæreticis 28.q.1.& ibi Arch.n.4.Ballamera n.3.Speculat.t.de diuor.§.vn.n.2.Ioan.Andr.c.fin.n.8.de cõdit.appoſ.& ibi Ant.n.7.Abbas n.5.Car.n.3.Præpoſ.n.7.Alex. de Neuo n.12.Henricus n.2.fine,& n.3.Idẽ.Ioan.And c. Decreuit,n.vn.de hæret.in 6.& ibi Arch.n.vn.Anchar.ad fin.Dominic.n.2.Frãc.n.1.Idem.Henric.c.Quanto,fine de diuor.Alberic. in ſuo dictionar.lit.I.verb.Infidelis,verſ.Quid de fidelib.Rainer.2.p.ſum t.de matr.c.21.Ioan.de Fribur.in ſum.confeſ.l.4.t.10.q.14.Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.21.a.1.q.1.Monaldus ſum.*vbi de matr.*t.de diſpari cultu,in fine.Brunel.de ſponſal.cõcl.32.n.4. Roſella verb.Imped.impedim.9.n.1.& ibi ſupplementũ Piſanæ,impedim.9.n.penult. Tabiena ibi,impedim.8.n.1.Angel.verb.Matr.3.imped.10.n.8. Syl.verb.Matrim 8.q.10.dicto 3.Armil.verb.Matr.n.36.Turrecr.c.Si quis Gentilis,a.1.n.2.in ſolut.ad 3.&c.Caue,n.1.28.q.1.Segura de bonis lucratis conſtante matrim.n.96. & ibi Perez in addition.Nauar.ſum.c.22.n.49 & l.4.conſil.1.edit.t. de clãdeſt.deſponſ.conſ.vlt.n.16.& t.de ſponſal.conſil.38.nu.6.& l. 5. conſtit de hæreticis,conſ.1.n.6.in 2.edit.l 4.t.de ſponſal.conſ.5.n.6.& l.5.t.De hæretic.cõſil.2.n.6.& in vtraque edit.lib.1.t.de cõſtit.conſ.26.n.63.Couar.4.decret.2.p.cap.6.§.11.n.4.Greg.Lop.l.15.verb.Nin con hereja,tit.2.p.4.Gaeta repetit.c. Ad limina 30.q.1.§ 4.q.169.n.423.*Anton.*Cucl.5.inſtit.3.maiorum,t.12.n.90.Matienzo lib.5.recop.tit.1.rubr.gloſſa 1.n.161.Alexand.Carrer.l.5.de ſponſal.cap.20. Mozzius de contractibus.* vbi de matrim.*tit.Qui poſſunt matrimonium contrahere n.27.Ugolin.de ſacram.* vbi de matrim.*c.19.n.6. Peña ſuper Directorium Inquiſitorum,2.p.ſuper verb.Decreuit n.2.f.210.Petr.Bollo œconomica canon.2.claſſe c.4.§.Diſparitas cultus.*

Sponſalia verò inita inter perſonam catholicam & hęreticam,vel apoſtatam, ſunt irrita. Quia promiſſio illa eſt de re turpi,& omnino illicita, ac proinde nullã ſponſalium obligationẽ inducere poteſt. Et ita docet *Nauar.lib.4.conſ.t.de ſponſal.1.edit.conſ.38.n.6. in 2.*

Fatentur autem omnes,matrimon.catholicæ perſonę cum hæretica,vel apoſtata,eſſe peccatũ:immo multi explicant eſſe mortale:& id quidem eſt veriſſimum. Quia contrauenitur iuſtiſſimo Eccleſiæ præcepto interdicẽtis ea matrimonia,propter periculum fidei imminens cõiugi catholico ac proli. Vt conſtat ex *Concil.gener. Chalcedonenſi,can.13 & Concilio Eliber.c.16.& Laodiceno c.10.& 31.& Carthaginẽſi 3.c.12.& Agathẽſi c.67.*quod refertur *c.Nõ oportet,28.q.1.*Quæ,dempto primo, quamuis prouincialia ſint,at ſunt approbata à Pontificibus,vt refert *Simancas de inſtit cathol.t.40.n.21.*Et ita eſſe culpam lethalẽ huiuſmodi matrimonium inire,docẽt *Sotus 4.d.39.q.vn.a.2.ad vlt.Nauar.ſumma Hiſpana c.22.n.49.Veracruz 1.q.Speculi,a.32.concl.6.Palacios 4.d.39.q.vn.col.6.verſ.Vnde quod.Petr.de Ledeſma de matr.q.59.a.1 ad fin.Valentia,Philiarc.Cañedo,allegati n.2.Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium,* vbi de impedimentis dirimentibus,*n.8.fine*: vbi hoc temperat, niſi eſſet ſpes certa conuerſionis.Sed non placet. Durat enim præceptum,quamdiu non redit ad fidem:& faciliimo negotio poſſet inito matrim.non conuerti. 4

Hinc

5 Hinc tamen excipi debẽt loca,in quibus hæretici non denunciati,nec notorij clericorum percuſſores,cum catholicis permiſti conuiuũt,vt in Germania,Gallia,Polonia,in iis enim ex conſuetudine recepta & tolerata,licẽt coniugia catholicæ perſonæ cum heretica, dũmodo catholica libere permittatur, & abſque peruerſionis periculo in fide permanere.Quia ea cóiugia ineuntur inſtar aliorum contractuũ ciuiliũ ob amicitiæ leges, & ad cómunem pacem, & Reipublicæ tranquillitatem tuenda. Et ita colligens ex *Nauarro l.1.conſ.tit.de conſtit.in vtraque edit.conſ.1 m.59.& 60.* docet *Azor l. 8.inſtit. moral.c.11.q.5.*

6 Pacta verò,quæ in coniugiis quandoque ineuntur,vt quidam ex liberis naſcituris fidei, alij autem hæreſi adhæreant,ſunt prorſus impia & irrita. Quòd ſint contra ius Eccleſiaſticum, præſcribens vt ſoboles ſequatur códitionem patris fidelis, (vt dicemus diſp.ſeq.n.vlt.) Pugnat enim cum iure diuino, quo attento, incumbit parentibus cura educandi liberos in fide, iiſque moribus, vt remedia ſaluti ſpirituali neceſſaria adipiſcantur. Et ita docent *Nauar.eo conſ.1.n.63. Azor eo c.11.q.6.*

7 Ad argumenta n.1.propoſita reſp.Ad 1.conſtat ex dictis num.2. vbi diximus,eos canones auctoritate Cócilij deſtitutos eſſe. Ad 2.dic, in iis canônibus prohiberi ea coniugia perſonæ hæreticæ cum catholica, at minimè reddi irrita.Nec militant eædem rationes,quæ in coniugio fidelis cum infideli. Quia inter hos nequit matrim. eſſe ſacramentum:& ſunt inter ſe magis diſpares:ac infideles ſunt obſtinatiores.Et per hoc patet ad 3.

DISPVTATIO LXXIII.

An matrim.inter fideles inito,liceat coniugi iam ad fidem conuerſo cum infideli habitare, poſſitve ab illo diuertere?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones ſunt diſputandæ,n.1.
An apud infideles ſit verum matrim. & efficiatur ſacramentorum vtroque conuerſo ad fidem,& an ſit ſacramentum ex parte fidelis, ſi cum diſpenſatione ducat infidelem?n.2.
Valet matrim ſola lege canonica interdictum, ſecus ſi lege naturali, aut ſpeciali ipſorum infidelium lege irritum ſit,n.3.
An infidelis, repudiata vxore, aliam ducens poſſit poſt conuerſionem cum poſteriori manere? Et enodatur c.Si quis Gentilis 28.q.1.n.4.
Quid ſi infidelibus pluribus matrimonio coniunctus conuertatur?n.5.
Matrimonium infidelium diſſoluitur ſola alterius conuerſione,n,6.
An tempore primitiuæ Eccleſiæ poſſit fidelis diuertere à fidelis cohabitatione,eſſetque conſilium cohabitare?n.7.
An ſi poſt conuerſionem haberet rem fidelis, cum infideli, amitteret ius diuertendi,& cohabitans reddere teneretur?n.8.
Infidelis recedens,aut nolens legitimè cohabitare,peccat in matrimonium, num 9.
An quando infidelis eſt obſtinatus, nec eſt ſpes eius conuerſionis, teneatur fidelis recedere ab eius habitatione?n.10.
An poſt tempus primitiuæ Eccleſiæ & præſenti,liceat coniugi ad fidem conuerſo habitare cum infideli? Refertur quædam ſententia,n.11.
Non eſt licitum habitare,n.12.
Quid.ſi ſpes ſubſit conuerſionis infidelis?n.13.
An tunc teneatur fidelis habitare cum infideli.n,14.
Quid,ſi infideli conuerſo ad fidem magnum detrimentum ſequatur, vt vitæ periculum,niſi habitet cum infideli,n.15.
Quando alter ſolùm ex parentibus eſt fidelis,quem debeat ſequi proles, 16.

1 QVÆSTIO hæc ſupponit inter infideles verum eſſe matrimonium:& de cohabitandi neceſſitate, quádo alter fidem conuertitur, tractat. Et poteſt diſputari pro tempore primitiuæ Eccleſiæ, & pro tempore poſteriori.Et ideo triplex eſt quæſtio diſputanda.I. an & quádo ſit validum matrim.infidelium?II.an tempore primitiuæ Eccleſiæ liceret alteri conuerſo ad fidem habitare cum infideli?III.an id liceat tempore præſenti?

2 QVÆSTIO I. An matrim.infidelium ſit verum? Cui breuiter ſatisfit, aſſerendo, apud infideles eſſe verum & legitimum matrim.non tamen ita perfectum,ſicut inter fideles.Quod quidem certiſſimum eſt. Et prior pars cóſtat 1.*Cor.*7. vbi D.Paulus conſulit ad fidem cóuerſo, ne ab infideli coniuge diſcedat.Quod amplius n.7.oſtendemus.At id nefas eſſet,niſi tempore infidelitatis verũ iniretur matrim.Idque etiam definitur *c.De infidelibus de cõſanguin.c.Quanto,& c. Gaudemus,de diuort.* Et ratio eſt, quia matrim.eſt non tantum ſacramentum,ſed etiam contractus naturalis:quamuis igitur inter ipſos non poſſit conſiſtere matrimonium, quatenus eſt ſacramentum, vtpote qui tamquam non baptizati ſunt ſacramenti incapaces;poteſt tamen, quatenus eſt contractus naturalis, inſtar aliorum contractuum.Poſterior etiam pars eſt certa contra Lutherum, dicentem ſacramenta infidelium ita eſſe perfecta,ac fidelium. Aduerſus quem conſulendus eſt *Caſtro aduerſus hæreſ. verb. Nuptiæ,hæreſ. 3.* Et inde conſtat,quia matrim.fidelium eſt ſacramentum,gratiamque confert,& ſi ſit conſummatum, numquam diſſolui poteſt quod ad vinculum : & ratum poteſt diſſolui per ſolã religionis profeſſionem, vel iuxta veriorem opinionem, etiam per Pontificis diſpenſationem.At matrim. infidelium nec eſt ſacramentum, nec gratiam confert,& quátumuis conſummatum ſit, poteſt diſſolui per conuerſionem alterius coniugis ad fidem, (vt diſputatione ſequẽti latiùs dicemus.)Et ideo *c.Quanto de diuort.* dicitur matrim.infidelium non eſſe ratum : quia nimirum diſſolui poteſt per conuerſionem alterius ad fidem. Vt bene explicat *ibi Gloſſa,verb.Ratum.* Vtrum autem matrim.infidelium efficiatur ſacramentum,vbi primùm ad fidem conuertuntur, abſque alio nouo conſenſu:& ſi fidelis cum infideli contrahat, Pontifice diſpenſante, ſit ex parte fidelis ſacramentum?Dixi lib.2.diſp.8. & 9.

Tunc autem eſt validum infidelium matrim.quando non adeſt in ipſorum matrimon. impedimentum iure naturali dirimens, quamuis iure canonico dirimat. Vt expreſsè decernitur *cap.Gaudemus, de diuort.* eo quòd ipſi conſtitutionibus canonicis minimè arctentur.Erit tamẽ irritum,ſi contra leges ipſorum irritantes ineatur.Vt diximus diſp.3.nu.5. & ſeqq.vbi etiam de aliis ad hoc ſpectantibus egimus. 3

Hinc infertur, quid dicendum ſit de matrim. infideliũ,qui repudiata legitima vxore aliam duxere. Si enim conuertantur ad fidem, cogendi ſunt à matrimonio poſteriori tanquam irrito recedere, & ad prius redire, (vt probabo l.11.diſp.1.n.11.)Et ſi poſſit diſſolui matrim. illud prius, eo quòd verus ille cóiux infidelis pertinax ſit in infidelitate,altero conuerſo,iuxta dicẽda diſp.ſeq. liberum eſſet infideli conuerſo matrimonium illud poſterius inire de nouo, ſi is coniux conuertatur quoque. Vt expreſsè deciditur *c.Gaudemus,in fine de diuort.*Et ita intelligitur *c.Si quis Gẽtilis 28.q.1.*quod eſt ex Eutychiano Pótifice, ibi : *Si quis Gentilis vxorem dimiſerit ante Baptiſmum, poſt Baptiſmum in poteſtate eius erit eam habere vel non habere.* Intelligitur enim ſic,Si demiſſa eſt per repudium,& noluit ad fidem conuerti,poteſt conuerſus cum illa habitare,ſi poſſit abſque periculo, vel non habitare, iuxta dicenda nu. 7. Et in aliquo caſu nouum inire matrim. diſſoluto illo priori, iuxta dicenda diſp.ſeq. Et ita explicat *Gloſſa ibi,verb.poſt Baptiſmum.* 4

Secundò infertur, ſi infidelibus conuerſis plures ſint vxores,eos ſeparandos eſſe ab aliis, dempta prima, quæ ſola eſt legitima vxor. Vt expreſsè deciditur *c.Gaudemus de diuort.* quòd plures habere vxores aduerſetur iuri naturæ. Quòd ſi legitima vxor monita noluerit conuerti, ita vt liceat conuerſo prius illud matrimonium dirimere,iuxta dicenda diſputatione ſequenti,poſſet conuerſus quamcumque aliam,quæ conuertitur,ducere,ſicut poſſet quamuis aliam perſonam fidelem. Et ita docet *D. Thom.*ab omnibus receptus *4.d.39.q.vn.a.3.ad 4.*Et *ibi Sotus,q.vn.a.3.ad 5.*animaduertit,cum nulla alia ex prioribus illis vxoribus,dempta prima,conuerſis ad fidem,teneri infidelem illũ conuerſum inire matrim. cùm nulla alia fuerit legitima vxor. Et addit, idem dicendum eſſe de Iudæis. Quia etſi olim vxorum multitudo eſſet illis permiſſa,iam id lege Euangelica abolitum eſt. 5

QVÆSTIO II. An tempore primitiuæ Eccleſiæ integrum 6

grum eſſet coniugi ad fidem conuerſo diuertere à renuente conuerti, eſſetque conſilium cohabitare? I. Concluſio ſit. Non eo ipſo quòd alter ex coniugibus infidelibus ad fidem conuertitur, altero manente in infidelitate, diſſoluitur coniugium. Concluſio eſt de fide. Probatur ex 1. *Corinth.*7. vbi *D. Paulus* conſulit coniugi fideli, ne ab infideli diuertat, ſi infidelis habitationem admittat. Et rationem reddit *Innoc. III. c. Gaudemus, de diuort.* ibi: *Cum per ſacramentum Baptiſmi non ſoluantur coniugia, ſed crimina dimittantur.* De qua re latiſſimè diſputat *D. Aug. contra Pollentium* con[illegible] aſſerentem *l.* 1. *de adult. in coniug. c.*18. *& ſeq.* & refertur *c. Sic enim* 28. *q.* 1. Et ratio eſt quia matrim. iure naturæ conſiſtit inter infideles, at profeſſio fidei nec naturam nec eius iura tollit.

7 II. Concluſio. Coniux ad fidem conuerſus nunquam obligatus fuit ad cohabitandum cum infideli, ſed integrum fuit ei ſemper ab eo diuertere, quamuis infidelis vellet cohabitare abſque Dei cõtumelia, & ſine pertractione fidelis ad peccatum: ſed tempore primitiuæ Eccleſiæ fuit conſiliũ traditum à *D. Paulo*, 1. *ad Corinth.*7. ne in hoc euentu diuerteret fidelis, ibi: *Nam cæteris ego dico, non Dominus, Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam: & ſi qua mulier virũ habet infidelem, & hic conſentit habitare cum illa, nõ dimittat illum.* Contrarium huius concluſionis, dicentes fuiſſe pręceptum impoſitũ non à Domino, ſed ab Apoſtolo pro tempore illo, quo crebræ erant infidelium conuerſiones ſuſtinent *D. Ambroſ. in eum locum: & ibi* Theodoretus, *Oecumẽ Gagneius, Iſidor. Clarius, Em. Sa.* Idem Abulenſ. 1. *Reg.*8. *q.*132. *& q.*133. [illegible]*ne Veracruz* 2. *p. Spec. a.*32. *concl.* 1. Cæterum cõcluſio noſtra vel ex eo colligitur, quòd *D. Paulus* ait, *dico ego, non Dominus.* Si enim id Dominus nõ præcipit, nõ neceſſario fieri debet ex ipſa coniugij lege, quæ diuina eſt, nec credendum eſt, D. Paulum onus tam graue imponere voluiſſe infideli, qui ad fidem cõuertitur, cũ Chriſtus id onus non impoſuerit, noluit enim Chriſtus, vt fidelis obſtrictus eſſet ad conuiuendũ infideli in conſuetudine vitæ tã arcta & familiari, ac eſt cõiugalis. Huius autẽ rei duplicem rationẽ reddit *D. Th.*4. *d.*39. *q. vn. a.*3. *&* 4. Prior eſt, quòd adulterium & infidelitas pari paſſu currãt, quia vtrumque contra bonum prolis eſt. Sicut ergo vir innocens poteſt cum adultera habitare, quando in adulterio obſtinata non eſt, ſed ſpes emendæ ſupereſt, ad id tamen non tenetur. Ita ad fidem conuerſus poteſt habitare cum infideli, cuius conuerſio ſperatur, ad id verò nõ obligatur. Poſterior eſt, quia per Baptiſmum, qui eſt generatio quædam ſpiritualis, moritur quiſpiam priori vitę, ac proinde liber manet à ſeruitute in illa contracta, quãuis in aliquo caſu poſſit ea vti. Sicut profeſſus, quòd vitę priori mortuus ſit, non tenetur ad vota ſimplicia, in ſeculo emiſſa, quãuis poſſit, ſi velit, ea implere. Nec obſtat ſeruum infidelem non eximi à ſeruitute per conuerſionem ad fidem. Quia hæc ſeruitus fidei Chriſtianæ non repugnat, imò eius humilitati conuenit: at eſſe alligatum cõiugem fidelẽ infideli dedecet Chriſtianam religionem. Et quamuis *Durandus* 4. *d.* 39. *q.*2. *n.*8. vtramque rationẽ confutet. At immerito, quia neutram vt concludentem, ſed vt congruentem permiſſionis huius, ac priuilegij Chriſti in fauorẽ fidei explicati à D. Paulo in verbis allegatis, attulit *D. Thomas.* Quare locum illum Paulinũ ita intelligunt, docentes non fuiſſe præceptum cohabitandi, ſed tantùm conſilium, & ita noſtram concluſionẽ ſuſtinent *D. Auguſt. in epiſtol. contra Pollentium*, & refertur *c. Iam nunc, & c. Sic enim.*28. *q.*1. & ferè omnes expoſitores in eũdem locum Pauli, vt *D. Hieronym. Gloſſa interlin. & Gloſſa ordin.* quæ deſumpta eſt ex *D. Auguſtin. l.*1. *de ſerm. Domini in monte, D. Anſelm.* D. Tho. *Nicol. de* Lyra, *Petr. Lõbardus, Sedulius, Hugo, Carthuſianus, Beda, Treius,* Arboreus, *Catharinus.* Et ferè omnes DD. ſcholaſtici, vt *D. Thom.*4. *d.*39.4. *vnic. ar.*3. *&* 4. *& ibi D. Bonau. a.*2. *q.*1. *Durand. q.*2. *n.*8. *Ricard. a.*2. *q.*1. *Palud. q. vn. a.*2. *n.*10. *Supplementum Gabr. q. vn a.*2. *conc.*6. Altiſiodorenſis *l.*4. *ſum. tract.*9. *c.*6. *q.*1. *Ruardus* Tapper. *a.*18. *Louanienſi, §. Quod matrimonium inter infideles. Abul.* 1. *Reg.*8. *q.*47. *Arboreus lib.*6. *Theoſoph. c.*10. [illegible] *princip. D. An*[illegible]. 3. *p. t.*1. *c.*6. *notabili* 3. *Sotus* 4. *d.*39. [illegible] *a.*3. *concl.*3. *&* 4. *Ledeſm.*2. *p.*4. *q.*61. *a.*3. *fin. Viguer. l. inſt.* [illegible] 16. *§.*7. *verſ.*9. *impedimento* 10. *Angles Floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q.*12. *art.*2. *in princ. concl.*1. *Ouandus* 4. *d.*39. *diſp. vn. propoſ.*10. *Enriquez lib.*11. *de matrim. c.*15. *n.*12. *Valentia* 4. *p.* [illegible] *q.*1. *puncti* 7. *col.*2. *& in controuerſiis, lib. vnic. de indiſſol*[illegible] *matrim. c.*2. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.*59. *a.*4. *dub.*1. *& dub.*2. *in* 1. *ſuppoſito. Barth. a* Ledeſma *de matrim. dub.*55. *conc.*3. *Lud. Lop.*2. *p. inſtr.* vbi de matrim. *c.*53. *notab.*3. *Graſſis* 1. *p. deciſ. l.*2. *c.*85. *n.*12. *Viuald. cancel. ſacram.*1. *p.* vbi de matrim. *c.*221. *fin. Cañedo ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c.*7. *n.*66. *Vega* 2. *tom. ſum. c.*54. *caſu* 143. Et ex Iuriſperitis, *Card. c. Gaudemus, n.*1. *de diuort. & ibi Alex. de Neuo in princ. n.*4. *Præpoſ. c. Quanto, n.*5. *eod. t. & ibi Henricus n.*2. Ioan. *de Friburgo in ſum. confeſſ. l.* 4. *t.*10. *q.*2. Aſtenſ. 2. *p. ſum. lib.*8. *t.*21. *a.*2. *q.*5. *Monald. ſumma*, vbi de matrim. *t. de diſpari cultu, paulo poſt princ. Roſella verb. Impedimentum impedim.*9. *n.*3 *& ibi Supplem. ſum. Piſanæ, imped.*9. *n.*3. *Tabiena ibi impedim.*8. *q.*2. *nu.*3. A*ngelus verb. matrim.*3. *impedim.*10. *n.*3. *Sylu. verb. Matri.*8. *q.*10. *dict.*5. *Turre. c. Si quis Gentilis* 28. *q.*1. *ar.*2. *n.*3. *Nauar. ſum. c.*22. *n.*49. *Couarr.*4. *decret.*2. *p. c.*6. *§.*11. *n.*2. *& c.*7. *§.*4. *n.*5. *Gaeta repetit. c. Ad limina* 30. *q.*1. *§.*4. *q.*171. *nu.*425. *Matienzo l.*5. *recop. t.*1. *rubr. gloſſ.* 1. *num.*160.

Adde nec teneri fidelem habitare cum infideli, quã- 8
uis conuerſus ad fidem copulam habuerit cum eo cõiuge infideli: & ſi ſecus ſit in adulterio carnali. Quod culpa adulterij poſſit à coniuge condonari, in cuius fauore cõceditur diuortium: & per copulam cenſetur condonata. At culpa infidelitatis nequit à cõuerſo ad fidem remitti, nec id diuortiũ datur in fauorem ipſius; ſed in fauorem fidei, quam dedecet vt coniux fidelis aſtrictus ſit cõiugi infideli tam arctę vitę conſuetudine, ac eſt coniugalis. Ita *Sotus* 4. *d.*39. *q. vn a.*3. *ad* 2. *verſ. Arguitur autem.* Vnde non eſt audiendus, *Abul.*1. *Reg.*8. *q.*127. vbi ait fidelẽ habitantem cum coniuge infideli, teneri ei debitũ reddere. Quia non eſt cur priuetur infidelis hoc iure petendi. At dicendũ eſt eũ non teneri. Quoniam cũ eo priuilegio gaudeat in fauorem fidei, vt ſolutus ſit à vinculo ſeruitutis cõiugalis quoad thorum, & cohabitationẽ, nec ob copulã eo priuetur, numquam conſtringitur reddere debitum: ſicut nec cohabitare, dum alter in ſua infidelitate perſiſtit.

Hinc deducitur, infidelẽ qui non conuertitur vna cum 9
altero coiuge ad fidem reducto, peccare in Deum, & in legem matr. vt ait *D. Ambroſ.*1. *Corint.*7. *relatus c. fin.*28. *q.*2. Quia ius ipſum diuinum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod omnes obligat, aſtringit in hoc euentu infidelem illum peculiari ratione matrim. Cùm enim lex matrim. obliget illum vt ſequatur coniugem conuerſum, & ne præbeat illi iuſtam diuortij anſam, obligat ſubinde vt fidem ſuſcipiat, quoad neceſſarium eſt. Quare illam reſpuẽs peccat aduerſus generalem Dei legem obligantem omnes ad fidem ſuſcipiendam, & aduerſus ſpecialem matr. legem, quæ ad id aſtringit, quo diuortij cauſa vitetur, vt bene explicat *Sotus* 4. *d.*39. *q. vn. ar.*3. *ad fin. corp.* & melius *a.*4. *col.*8. *verſ. Contra hoc tamen.*

Quando autem infideli ita obſtinatus eſt, vt eius cõ- 10
uerſionis nulla ſpes probabilis ſubſit, an teneretur fidelis recedere, quãuis vellet infidelis pacificè & ſine creatoris contumelia habitare, non inuenio Doctores cõcordes. Nam *Monald. ſum.* vbi de matrim. *t. De diſpari cultu, Durand.*4. *d.*39. *q.*2. *n.*10. *& ibi Sotus, q. vn. a.*3. *concl.*2. *Veracruz* 2. *p. ſpec. a.*28. *p.*7. *caſu* 2. *&* 3. *Barthol. a* Ledeſ. *de matr. dub.*55. *concl.*2. *Viuald. candel. ſacram.*1. *p.* vbi de matr. *n.*221. *concl.*2. explicantes quãdo teneatur fidelis recedere, dicunt quãdo infidelis habitare renuit abſque creatoris cõtumelia: vnde clarè ſentiunt illo valente abſque ea contumelia habitare, non eſſe præceptũ fideli recedendi. At *D. Th.* 4. *d.*39. *q. vn. a.*3. *Turrec. c. Si quis Gẽtilis* 28. *q.*1. *a.*2. *n.*3. *Ledeſ.*2. *p.*4. *qu.*61. *a.*3. *ad fin. Viguer. l. inſt. c.*16. *§.*7. *verſ.*9. *imped.*10. *Enriq. l.*11. *de matrim. c.*15. *n.*12. expreſsè dicunt ſolùm li-

cere

cere fideli habitare, quando infidelis non eſt ita obſtinatus, quin aliqua conuerſionis eius ſpes ſuperſit. Sicut (inquiunt) tenetur maritus ab adultera nolente corrigi recedere, ne patronus eius turpitudinis videatur. Atque ita ſimiliter ſentiunt teneri fidelem recedere ab infideli ita pertinaci, vt eius conuerſio deſperetur: ne videatur fidelis eius infidelitati fauere. Præterea, quia ex tali cohabitatione nullus fructus ſperatur: & ex alia parte ſemper moraliter loquendo imminet aliquod periculum coniugi fideli ex infidelis obſtinati conſortio. Tenebitur ergo recedere. Et hoc exiſtimo verius.

11 QVAESTIO III. An poſt tempus primitiuæ Eccleſiæ & præſenti liceat fideli cum infideli nolente conuerti habitare? Difficultatem in hac re ingerit decretum *concilij Toletani 4.c.62.relatum,c.Iudæi. 28. q.1.* vbi decernitur vt vxores Iudæorum ab ipſis ſeparentur, niſi ab Epiſcopo admoniti fidem ſuſcipere Iudæi voluerint. *Gloſſa ibi, verb. Iudæi* diuerſas tradit expoſitiones. Prima eſt, eum textum loqui quando mulier ſola conuertitur: vnde diuerſum eſt, quando vir ſolus conuerteretur. Quia cùm mulieres faciliores ſint, ac magis ſubditæ viris, multo magis præſentaneum peruerſionis periculum ipſis imminet ex viri infidelitate, quàm è cõtra. Secunda expoſitio eſt, vt intelligatur, quando Iudæus habitare nequit abſque creatoris contumelia: vel ſi vniuerſaliter intelligatur, eſſe correctum per *c. Quanto de diuort.* quod multo poſt tempore in lucem editum eſt. Tertia eſt, vt intelligatur: quando tempore contractus matrimonij vterque coniux fidelis erat: & mox vir à fide apoſtata effectus tranſiit ad Iudæorum ſectam. Et quarta expoſitio poſſet eſſe, non eſſe, ibi ſermonem de vniuerſis infidelibus, ſed de ſolis Iudæis, qui obſtinatiores ſunt in ſua perfidia: & ideo canon ille nõ videtur extendendus ad reliquos infideles, in quibus non militat eadem ſeparationis ratio. Quare *Gloſſæ* manifeſtè eſt eius ſententiæ, vt hodie liberum ſit infidelem relinquere, aut cum illo habitare, quando infidelis abſque Dei cõtumelia & attractione ad peccatum eligit habitationem. Quod etiam expreſsè tenet ſequens ſecundam expoſitionem, *Monald. ſumma*, vbi de matrim. *tit. De diſpari cultu, verſ. Item ſicut notauit.* Et addit non eſſe diſcrimen inter infideles quoſcunque & Iudæos, ſi velint cum conuerſo ad fidem coniuge habitare abſque Creatoris contumelia. Idem ſequitur *Abulenſis 1. Regum 8. q. 81.* ſequens ſecundam expoſitionem. Idem tenet *Veracruz 2.p.Speculi a.32.concl.3.& in fine totius artic.* amplectitur vltimam expoſitionem traditam. Et idem videtur ſequi *Nauar.ſum.c. 22.n. 49.* vbi nulla eius decreti mentione facta ait melius eſſe, ne fidelis recedat ab infidelis conſortio.

12 Cæterum verius eſt tria ſecula diſtinguenda eſſe. Primum eſt ab Apoſtolorum tempore, & ſexcentis poſtea annis quo ſpatio frequens erat conuerſio & Iudæorum, & quorumuis aliorum infidelium: atque ideo eo tempore permittebatur, iuxta conſilium *D. Pauli. Cor. 7.* habitatio coniugis ad fidem conuerſi cum infideli, propter ſpem eius conuerſionis, quando habitare volebat abſque Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Et eo ſeculo floruit *D. Auguſt. relatus c. Si enim 28 q.* & ita tenuit hanc partem. Secundum ſeculum ſubſecutum eſt, quo rariſſimè Hæbræi ad fidem reducebantur, erantque peruicaciores in ſua perfidia, quo tempore edita eſt ſynodi Toletanæ conſtitutio, n. præced. relata: qua decretum eſt, ne vxores fideles habitare permitterentur cum Iudæis fidem admittere renuentibus. Ad de cæteris infidelibus nihil ibi ſtatutũ eſt quòd nõ ita obſtinati in ſua perfidia eſſent, vt meritò eorum conuerſio deſperanda eſſet. Tertium tandem ſeculum ſucceſſit, quo Eccleſiæ conſuetudine receptum eſt, ac præceptum inductum, ne coniux ad fidem conuerſus permittatur cum infideli cuiuſcunque ſectæ habitare. Quod ſucceſſu temporis experientia docuerit, non modicum peruerſionis periculum imminere coniugi alteri fideli ex infidelis conſortio. Nec hic eccleſiaſticus mos aduerſatur conſilio D. Pauli. Quia præcepta humana, nedum conſilia, poſſunt neceſſitate id ſuadente variari ſucceſſu temporum, vt habetur *c. Non debet, de conſang. & affinit.* Quare hodie non licet alterutri coniugi fidem profitenti permanere in conſortio coniugis infidelis, ſed tenetur ab eo nolente ad fidem conuerti diuertere, quantumuis poſſit abſque Creatoris contumelia habitare. Et ratio diuerſitatis huius eſt, quod initio naſcentis Eccleſiæ tam efficax gratia & affectus ad fidem in tyronibus fidei erat, vt formidanda minimè eſſet eorum peruerſio, quin potiùs probabiliſſimè ſperanda infidelis coniugis conuerſio ex fidelis conſortio. Quæ refrigeſcente poſtea charitate ac feruore mutata ſunt. Adde in principio magnam fore tranquilli ſtatus Reipublicæ perturbationem, ſi quando tanta erat infidelium copia, non liceret coniugi ad fidem reducto habitatio cum infideli: valdeq́; à ſuſcipienda fide deterrerentur infideles præcepto impoſito dimittendi coniugis infidelis. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *D. Tho. 4.d.39.q.vn.a.3.ad 2. D. Bonauent. ibi, in expoſitione literæ, num. 2. Durand q.2.num.11. Ricardus a. 2.q.1. Maioris, q. vn. col. 2. verſ. Fortè dicis. Supplementum Gabr. q. vn. a. 2. concl. 5. Nicolaus de Lyra in illud 1. Cor. 7. Si quis frater. vxorem habet infidelem, n. 8. & ibi Dionyſius Carthuſianus, Ledeſma 2.p.4.q. 61.a. 3. paulo poſt princ. Sotus 4.d.39 q.vn.a.3. circa ſolut. art. 3. & ibi Palacios diſp. vn. col. penult. verſ. Admonendus. Orandus ibi, diſp. vn. propoſi. 10. Enriquez l.11. de matrim. 15. n. 12. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 230. n. vlt. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 59. ar. 3. fin. & a.4. dub. 2. in 3. præſuppoſito. Lud. Lop 2 p. inſtruct.* vbi de matrim. *c.53. poſt 3. notabile. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 55. poſt 3. concl. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 143. Cañedo ſumma ſacram.* vbi de matrim. *c.7.n.66.* Et ex Iuriſperitis, *Henricus c. Quanto n. 2. ne diuortiis. Ioan. de Friburgo in ſumma confeſſor. lib. 4. tit. 10. q. 2. Aſtenſis 2.p. ſum. lib. 8. tit. 21. art. 2 q. 1. Turrecr. cap. Si quis Gentilis 28. q. 1. art. 2. n. 3. in ſolut. ad 2. Sylueſt. verb. Matrimonium 8. q. 10. dicto 5. fin.*

Sed quid, ſi ſpes ſubeſſet conuerſionis infidelis coniugis ex fidelis conſortio, an liceret tunc fideli cohabitare. *Sotus 4.d.39.qu.vn.art.3. in ſolut. ad 3. verſ. Quòd ſi roges. Et Bart. à Ledeſma dub. 55. de matrim. ad fin. Lud. Lop. & Vega, n. præced allegati,* negant id licere: & addit *Sotus*, quacunque ſpe affulgente conuerſionis infidelis. Sed *Palacios 4.d.39. diſp. vn. col. penult. verſ. Arbitror autem, & Petr. de Ledeſma de matrim. q. 59. art. 3. fine,* ſentiunt id licere, quando breui conuertendum infidelem ſpararetur. Quòd tunc ceſſet ratio legis cohabitationem interdicentis. Sed quamuis hoc in caſu rariſſimo poſſet amplecti: at caſus eſt ita rarus, vt verius exiſtimem abſolutè quod priores DD. aſſerunt. Eo quod tunc ratio legis ceſſet in caſu quodam particulari. At lex non reſpicit quæ raro accidunt, *l. Non ad ea ff. de legibus.* Poſſet tamen ex Epiſcopi diſpenſatione ea cohabitatio admitti in iis infidelium inſulis, vbi crebrior eſt eo conuerſio: atque ita poſſet Epiſcopus amplius temporis ſpatium concedere, vt infidelis conuerſio expectaretur, quando nullum ſubuerſionis periculum ſubeſſet: & ſpes probabilis eſſet fore vt infidelis conuerteretur. Sic *Sotus eadem ſolut. ad 3. verſ. In inſulis verò. Barth. à Ledeſma.* Lud. Lop. *& Vega proximè allegati. Ouand. 4. d. 39. diſp. vn propoſit. 10. Angles Glorib. 1. p.* de matrim. *q. 12. a. 2. dub. 1. concl. 1. Cañedo ſum. ſacram.* vbi de matr. *c. 7. n. 66.* 13

Hinc deducitur non approbandum eſſe, quod docent *Veracruz 2.p. Speculi a.32. concl. 4. Angles Floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 12. a. 2. in princ. concl. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 59. a. 3. notab. 3.* nimirum, teneri conuerſum præcepto correctionis fraternæ non recedere ab infideli, quando eſt certa ſpes eius conuerſionis. Et ita ſubdit *Veracruz* apud Indos noui Orbis videri hoc eſſe in præcepto. Quod bona de eorum conuerſione cõcipiatur ſpes. Sed quamuis hoc ſit probabile, at verius exiſtimo contrarium, & confert quod diximus n. præc. Si enim in hoc euentu non licet habitare fidelem: à fortiori ad id non tenebitur. Et omnes Doctores n. 7. allegati, valde fauent 14

huic parti, dum dicunt fuiſſe tantum conſilium tempore Apoſtolorum habitare fidelem cum infideli, quando ſpes aliqua cõuerſionis infidelis aderat. Nam ea ſpe deficiente præceptum erat fidelem recedere, vt ex *D.Tho. & aliis* probaui n.10. Nec obſtat præceptum correctionis fraternæ obligans ad conſulẽdum ſaluti ſpirituali proximi. Quia cùm Chriſtus priuilegium conceſſerit in fauorem fidei, vt coniux fidelis recedere poſſit ab infideli (vt dixi n.7.) non eſt ab eo priuilegio is caſus rarus excipiendus. Nec præceptum correctionis fraternæ cum tanto coniugis fidelis detrimento obligat, vt cogatur cum coniuge diuerſę religionis habitare, cedereq; priuilegio ſuę libertatis in fauorem veræ religionis aſſumptæ ſibi conceſſo.

15 Id tamen fatendum eſt, præceptum hoc diuertendi à coniuge infideli nolẽte conuerti, non obligari cum vitæ diſcrimine, ſicut nec alia præcepta humana cum eo obligant. Quare ſi infidelis apud ſuos cõuerteretur ad fidem, & ne proderetur cum vitæ periculo, commaneret cum coniuge infideli, ſeruato iure diuino peruerſionis diſcrimen cauendum dictanti, vacaret culpa. Atque ita docent *Sotus 4.d.39.q.vn.a.3.in ſolut.ad 3.fine Petr.de Ledeſm.de matrim.q.59.ar.3.fine, & a.4.dub.2.præſuppoſito 3. Lud. Lop. 2.p. inſtruct. de matrim.cap.53.poſt 3.notabile, verſ. Deinde poſtremò. Graffis 1.part.deciſ.lib.2.c.85.nu.13.* Quamuis minus bene contradicant *Angles Floribus 1.p.*vbi de matrim.*q.12.ar.2.dub.1.concl.2.& Vega 2.to.ſum.c.34.caſu* 147.dicentes teneri ſtatim ad Eccleſiam Catholicam migrare.

16 Tandem rogabis, quando alteruter parens ſolus fidelis eſt, vtrum eorum ſequi debeat proles? Breuiter ſic diſtinguendum eſt, ſi proles ſit doli capax, non eſt cogenda ad fidem, ſed ſuæ libertati relinquenda. Nullus enim ſui compos ad fidem cogendus eſt, vt definitur *in Cõc.Tolet.4.c.56.*& refertur *c.de Iudæis 45.d.*& docet *D. Auguſt.contra literas Petiliani li.2.c.83.relatus c. Ad fidem 23.q.5.* Si autem non ſit doli capax, eius cõditionem ſequi debet, qui ad fidem conuertitur, vt ſi pater conuertatur, decernitur in fidei fauorem, *c. fin. in fine, de conuerſ. infid.* & ſiue pater ſiue mater conuertatur, decernitur in *conc. Toletan.4.c.62.*& refertur *c.Iudæi 28.q.1.* & ratio eſt, quia eo ipſo quod alteruter coniux eſt fidelis, ius habet Eccleſia compellendi ipſum vt prolem doli minimè capacem baptizet, vt decernitur eodem decreto *Toletano relato d.c. Iudæi,* vbi *Gloſſa verb. Iudæi,* ait ideo id eſſe: quod parens conuerſus ſit iam de Eccleſiæ foro, ac proinde filij eius, *c.Cum multæ 15.q.vlt.* Et ita tenet *D.Tho.4.d.39.q.vn.art.4.ad 4,* ab vniuerſis Theologis receptus. Et vniuerſi Iuriſperiti *c.fin.de conuerſ.infid.*vt *Hoſt.ibi, in fin.Ioan.And.n.7. Ant.n 9. Abb.n.8.Cardin.q.5.fin.Anchar in fin.Henricus n.4.* In dubio autem an vſu rationis proles gaudeat, in fauorem fidei inclinandum eſt, vt bene docent *Sotus 4.d.39.q.vn.art.3.in ſolut.ad 2.verſ.Dubitatio tandem.Emm.Sa ſumma verb.Matrimonium.*vbi de impedimentis dirimentibus, *nu.8.verſ. Conuerſus.* Quamobrem licet iure attento filius minor triennio apud matrem educandus ſit, maior autem apud patrem, *l.Neque, C.de patria poteſt.* At id fallit, quando alter parens infidelis eſt: tunc enim infans, etſi triennio minor, eſt apud patrem fidelem educandus: & quamuis ſit maior, apud matrem fidelem. Quòd ratio ætatis & patriæ poteſtatis cedant fauori fidei. Sic docent *Gloſſ. c. fin.in fine, de conuerſ.infid. & ibi Henricus nu. 4. Abulenſ.1.Reg.8.q.89.* Quamuis *Lancelotus inſtit. iuris can.l.2.t. De diuortiis. §. Item ſi alter, verb. Aſsignabitur,* minus bene dicat puerum minorem triennio ſemper apud matrem educandum: maiorem verò apud parentem fidelem.

DISPVTATIO LXXIV.

An coniugi ad fidem conuerſo integrum ſit prius matrim. diſſoluere, ac ad aliud tranſire, vbi alter conuerti renuit, aut ſaltem habitare non vult abſque Dei contumelia, aut pertractione ad peccatum?

SVMMARIVM.

Quando vterque coniux ad fidem conuertitur, neutri licet prius matrimon. diſſoluere, n. 1.
Quotuplex difficultas pertractanda ſit, n. 2.
An infideli nolente habitare ſine Dei contumelia, aut ſine pertractione ad peccatum, liceat conuerſo id matrim. diſſoluere & ad aliud tranſire? Refertur quædam ſententia, n. 3.
Poteſt, & tunc prius matrim. diſſoluitur ex Chriſti priuilegio, n. 4.
Quid, ſi infidelis cohabitare nolit ob fidelis adulterium, n. 5.
Quid ſi nolle habitare ſine Dei contumelia, & abſque pertractione ad peccatum, n. 6.
Satisfit argumentis, n. 7.
An quando infidelis conuerti renuit, at vult habitare ſine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, poſſit fidelis diſſoluere prius matrimon. & aliud inire? Refertur quædam ſententia, n. 8.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 9.
Tunc diſſoluitur matr. ex Chriſti priuilegio, nec id mutatum eſt, n. 10.
An deſideretur iudicis ſententia, vt id matrim. diſſolui poſſit, n. 11.
An prærequiratur infidelem moneri, an velit conuerti, aut legitimè habitare, num. 12.
Quid, ſi aliunde moraliter conſtet obſtinatio infidelis, n. 13.
Quid, ſi infidelis adeò diſtet, vt commodè requiri nequeat, n. 14.
An ſufficiat facto conſtare voluntatem infidelis, vt quia ille tranſit ad nuptias, n. 15.
Quid, ſi dubium ſit de infidelis voluntate: vel quidam nuncius illam teſtetur, n. 16.
An deſideretur iudicem præfigere terminum intra quem infidelis conuertatur, n. 17.
An infideli inducias petenti ad conuerſionem, ſint annuendæ, n. 18.
An ſit opus adhibere teſtes obſtinationis infidelis, n. 19.
Soluuntur argumenta, n. 20.

ALIVD eſt quęrere an poſſit diſſolui matrimoniũ 1 altero infideli renuente conuerti, aut legitimè habitare: de quo eſt præſens diſput. Aliud autem, an ipſo facto diſſoluatur tunc matrimonij vinculum: de quo ſubſequens inſtituetur. Et quidem quando vterque infidelis ad fidem conuertitur, omnibus eſt compertum minimè diſſolui poſſe prius matrimonium, ſed omnino firmum manere. Quia nil eſt cur diſſoluatur.

Duplex autem difficultas pertractanda eſt. Prior, an 2 quando infidelis aut omnino renuit cohabitare: aut non vult ſine contumelia Saluatoris, aut ſine pertractione fidelis ad peccatum mort. integrum ſit fideli id matr. diſſoluere, ad aliudq; tranſire? Poſterior, an id liceat, quando infidelis conuerti renuit, at vult habitare ſine contumelia Chriſti, & ſine pertractione fidelis ad peccatum?

Circa priorem difficultatem, *Caiet.in eum locum 1. Cor. 7. Non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater,* non ſolùm ſe mirari 3 dicit, ſed etiam ſtupere, quòd excipiente Chriſto ſolam fornicationis cauſam, vt liceat innocenti coniugi receſſus, non admittant DD. in eo euentu coniugij vinculum diſſolui: & tamen D. Paulo id non ita clarè aſſerente, colligãt ex eo teſtimonio poſſe matrim. dirimi altero infideli coniuge nolente habitare cum conuerſo ad fidem, aut non ſine contumelia creatoris, aut ſine pertractione ad peccatum mort. habitare volenti. At ſtatim quaſi ſe corrigens ſubdit admittendum eſſe eum ſenſum teſtimonij D. Pauli, eo quod antiquo Eccleſiæ vſu receptus ſit, & is textus eum ſenſum patiatur. Et audacius locutus eſt *Arbor l.6.Theoſop.c.10.* vbi tanquam opinionem relinquit, an poſſit tunc diſſolui matrimonium, & dicit liberum eſſe cuicunque vtram eligere velit opinionem. Et probatur tunc non poſſe diſſolui. Primò ex illo Matth. 16. vbi Chriſtus dixit, *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet,* vbi indiſtinctè id de quocunque matrim. valido aſſeruit quale eſt infidelium. Secundò quia *D. Paulus Rom. 7.* ſola coniugis alterius morte poſſe diſſolui matrim. conſummatum cenſuit. Nec 1.Cor. 7. dixit non habitante legitimè infideli diſſolui matrimonium: ſed licere fideli diſcedere, nec ſubiectum eſſe ſeruituti. Quod ſatis verificatur conceſſo tunc diuortio, abſque vinculi diſſolutione. Sicut verificatur teſtimonium Chriſti dicentis *Mat.* 19. poſſe coniugem dimitti fornicationis cauſa. Tandem quia *concil. Meldenſe, c.1.*relatum *c.1. 28. q.2.* videtur contrarium decidere, ibi: *Si quis habuerit vxorem virginem ante baptiſmum, viuente illa, poſt baptiſmum alteram habere non poteſt. Crimina enim in baptiſmo ſoluuntur, non coniugia.*

Cæterum

Cæterum concluſio certiſſima eſt, de qua abſque errore manifeſto in fide dubitari minimè poteſt. Matrim. infidelium quantumuis conſummatum poteſt diſſolui, ſi alter coniux ad fidem conuertatur, alter autē in infidelitate pertinax, aut omnino cohabitationem reſpuat, aut habitare nolit abſque creatoris contumelia, vel abſque eo quod coniugem fidelem ad peccatum lethale pertrahat: & tunc integrum eſt conuerſo ad alias nuptias migrare. Probatur ex teſtimonio *D.Paul.1.Cor.7. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat; non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror in huiuſmodi.* Quem locum ita intelligit *D. Ambr. in eum locum*, relatus *c.fin.28.q.2.* (quanquam falsò is textus tribuatur D. Greg. non enim apud ipſum reperitur) & ita etiam intelligunt ferè omnes expoſitores. Et quod plus eſt ita intelligit id teſtimonium *Innoc. III.c. Quanto, de diuort.* vbi & hanc concluſionem definit, his verbis: Si *alter infidelium coniugum ad fidem Catholicam conuertatur, altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volenti: qui relinquitur, ad ſecunda, ſi voluerit, vota tranſibit. Et in hoc caſu intelligimus, quod ait Apoſtolus, ſi infidelis diſcedit, diſcedat: frater enim vel ſoror non eſt ſeruituti ſubiectus in huiuſmodi: & canonem in quo dicitur, contumelia creatoris ſoluit ius matrimonij circa eum, qui relinquitur.* Idemque definit *idemmet Pontifex c. Gaudemus, verſ. Qui autem, de diuort.* Et conſtat is intellectus. Quippe ſi infideli diſcedente, aut nolente legitimè habitare infidelis ita alligatus eſſet eo matr. vt non poſſet ad aliud tranſire, ſeruituti ſubiectus eſſet propter infidelis malitiam, contra Paulinum teſtimonium. Vnde poſſe diſſolui matrim. in his euentibus, non eſt ex iure aliquo Pontificio: matrimon. enim conſummatum non poteſt iure Pontif. diſſolui, quamuis in infidelitate initum ſit, ſaltem lege generali. Sed diſſoluitur ex priuilegio Chriſti, id in fidei fauorem concedentis: quod priuilegium *D.Paul.* explicuit *1.Cor.7.* in verbis allegatis, ita intellectis ab Eccleſia. Et ita haberi hoc ex Chriſti priuilegio docent *Abulenſ.1.Reg.8.q.32. D.Bonauent.4.d.39.art.2.q.2. Et ibi Sotus q.vn.a.4.col.3* & melius *col.5.verſ. Ad primum igitur. Et ibi Ouand.diſp.vn.ad fin. Veracr.2.p.Speculi, art.28.concl.2.& col.antepen. Angles Floribus 1.p.* vbi de matrim. *q.10.art.2.dub.4.diffic.1. Enriquez l.11.de matr. c. 8. nu. 4.& lib.12.c.13.n.5. Gallego de cognat.ſpiritu.c.3.n.71. Petr. de Ledeſma de matrim.q.59.a.5.concl.4. Barth.à Ledeſma dub.56. de matrim.poſt.2.concl.* Lud. *Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim. *c.53.col.4.* Cañedo *de Sacram.* vbi de matrim. *c.7.n.67. in commento.* Quamuis alij aſſerant iure Pontif. tunc diſſolui, Eccleſia ſic interpretante ius diuinum de matrimonij indiſſolubilitate. Sic *Abbas c. Quanto n.5. de diuor.& ibi Alex. de Neuo n.9. Præpoſ.in fi. Palud.4.d.49.q.vn.a.2.n.* 12. Huius autem priuilegij ac diſpenſationis Chriſti in matrimonij indiſſolubilitate (vt tradunt vniuerſi DD. & fuſius *Abul. 1.Reg.8.q.32.fin & q.100.& 108.101.104*) ratio fuit, ob neceſſitatem, qua aſtringitur fidelis ad vitandam cohabitationem coniugis infideli in his euentibus. Et ideo in fauorem fidei inſtituit Chriſtus integrum eſſe tunc fideli matrimonij vinculum diſſoluere. Quia cùm Chriſtus noluerit quempiam obligare abſque propria voluntate, & culpa, ad vitam cœlibem ducendam: nec fideli in iis euentibus liceat cum infideli habitare, & conſequenter, nec habitare poſſit: (id enim poſſumus, quod honeſtè poſſumus) æquum fuit vt daretur coniugi fideli facultas alterius matrim. incundi. Grauiſſimum enim onus eſſet, nec ſuauitati iugi Chriſti conſentaneum, imperfectos, ac in fide tyrunculos obligare ad actus heroicos caſtitatis: de quibus Chriſtus *Matth.19.* dixit, *Non omnes capiunt verbum iſtud.* Et confirmatur, quia maximè deterrerentur infideles à conuerſione, ſi fide ſuſcepta tenerentur à coniuge infideli, renuente debito modo cohabitare, recedere, nec ad fidem conuerſo liceret periculo ſuæ incontinentiæ cōſulere, aliud matrim. ineundo. Cùm ergo maius ſit bonum fidei, quàm coniugij, conſentaneum rationi fuit, vt Chriſtus, fidei ac coniugiorum auctor, fauorem fidei præferens ſtatueret poſſe in his euentibus diſſolui matrim. Tandē, quia (vt optimè ait *Abul. 1. Reg. 8.q.108.*) quāuis *Apoſt.1.Cor.7.* ſolùm caſum explicuerit, quo infidelis diſcedit, ibi: *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater:* vt liceat fideli recedere atque à prioris matrim. vinculi ſeruitute ſe eximere: nec expreſſerit quando infidelis non recedit, ſed habitare eligit cum creatoris contumelia, aut pertrahens ad mortale, meritò tamen ac iure optimo Pontifices & vniuerſi DD. ex iis verbis Pauli colligunt idem dicendum eſſe, quando infidelis non omnino recedit, ſed modo prædicto habitare vult. Quippe tunc verè dicitur infidelis diſcedere: quia etſi non recedat corpore, cogit tamen fidelem recedere. Nam fidelis tenetur tunc recedere ab infidelis conſortio, (vt probaui diſp. præc. n. 10.) atque ita præbens cauſam neceſſariæ fugæ, ipſum fugat: ac conſequenter infidelis dicitur recedere à fideli, quem fugat. Sicut quādo aliquis recto tramite aliquò tendit, qui tramitem illum ſequi renuit, obliquum eligens, verè dicitur recedere ab alio, cum illac tendere deberet. Hinc eſt quod dixere *Innoc.III.c. Quanto de diuort.& D.Ambr.1.Cor.7. relatus c.fin.28.q.2.* contumeliam creatoris ſoluere ius matrimonij circa eum, qui reliquitur: vbi fidelem dicunt relinqui ab infideli nolente habitare ſine Dei contumelia, vel ſine pertractione ad peccatum. Quia eo modo admittit, quo non licet fideli eius conſortio vti. Vnde *Hoſt. eo c. Quanto, n.1. ſuper verb. Qui relinquitur, & ibi Ioann. And.n.3. Abb.n.6. Anchar.n.10. Alex.de Neuo n.7. Præpoſit.n.2 verſ. Item nota*, explicantes eum textum aiunt infidelem dici relinquentem, & fidelem relictum: eo quòd cùm ambo fidem amplecti teneantur, infidelis eam reſpuit, fideli illam amplectente.

Temperat autem hoc (& bene) *Abul.1. Reg.8.q.55.* niſi 5
infidelis iuſtè ac iure ſuo vtens renuat habitare cum fideli: vt ſi infidelis ſit innocens, fidelis autem adulterij reus, aut tempore infidelitatis, aut poſt fidem receptam, nec adulterij illius iniuria ab innocente remiſſa ſit: tūc enim ſi ratione adulterij diuertat infidelis, non poterit fidelis prius matrim. diſſoluere. Quia priuilegium hoc Chriſti diſſoluendi prius matrim. conceſſum eſt conſulendo imbecillitati tyrunculi in fide, ne abſq; culpa ſua cœlibem vitā traducere cogatur, & timore continentiæ ſeruandæ deterreatur à fide ſuſcipienda. At in hoc caſu nō cogitur ad continentiam propter fidem ſuſceptā, ſed ob culpam adulterij, qua infectus eſt, & cuius ratione infidelis iuſtè diuertit. Non igitur cur infidelis poſſit diſſoluere matrimon. ratione fugæ infidelis. Et cōfirmatur, quia tunc infidelis recedens nō delinquit in matrim. legem, imò ipſa concedente diuertit. Cùm ergo nulla fideli iniuria irrogetur, non concedetur ipſi prius matrim. dirimere. Si tamen poſtea infidelis in adulterium incidat, vel adulterij iniuriam fideli condonet, ex tunc locū habebit doctrina n. præc. tradita. Quia iam infidelis diſcendendi iure caret.

Sed rogabis, quid ſit infidelem nolle habitare ſine 6
contumelia creatoris, vel ſine petractione ad peccatum mortale? Et vt clarè procedamus, priùs dicemus quid ſit nolle abſque contumelia Dei habitare. Deinde quid nolle abſque pertractione ad peccatum mortale. Et quidem id certum eſt, nolle habitare ſine creatoris contumelia, non eſſe velle infidelem in ſuo deorum cultu, aut in alio ritu ſuo infideli perſiſtere. Nam quoties conuerti renuit, manifeſtum eſt, eum in ſua lege velle permanere, & fore vt is legis ſuæ præcepta & ritus infideles obſeruet. Et ita non eſſet cur *Innoc.III.c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* & omnes Doctores diſtinguant, an infidelis renuens conuerti, velit habitare ſine creatoris contumelia, nec ne. Et ita docent *Ledeſm.2.p.4.qu.61.a.4. fine Veracruz 2.p.Speculi, a.30. concl.1. Petr. de Ledeſma de matr. q.59.art.5.dub.vnico, poſt 2.conclu. Barthol. à Ledeſma de matrim.dub.56. ſtatim in princ. fundament.2.* Difficultas autem eſt, an deſideretur quo infidelis dicatur nolle habitare abſque contumelia creatoris, vt id peccatum infideli-

tatis aliquo modo redundet in coniugem fidelem, eo quòd infidelis eum peruertere nitatur trahendo ad infidelitatem? Id enim deſiderari, ſentire videtur expreſsè *D. Thom. 4. d. 39. q. vn. a. 5. corpore*, vbi hæc ait: *Si autem infidelis nolit cohabitare ſine contumelia creatoris, in verba blaſphemiæ prorumpens, & nomen Chriſti audire nolens, tunc ſi ad infidelitatem pertrahere nitatur, vir fidelis poteſt alteri per matrimonium copulari.* Ecce qualiter expreſsè petit vltra verba blaſphemiæ, & nolle audire nomen Chriſti, vt infidelis nitatur fidelem peruertere. Et eodem modo loquuntur *Durand. 4. d. 39. q. 2. n. 10. Nauar. ſumm. c. 22. n. 9. Palacios 4. d. 39. diſp. vn. col. 13. f. 910. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 1. punct. 7. verſ. Prima igitur. Enriquez l. 11. de matrim. c. [illegible] n. 4.* & expreſsè tenet *Ledeſma 2. p. 4. q. 61. a. 4. fin. Veracruz 2. p. Spec. a. 30. concl. 1. Toledo l. 7. ſum. c. 7. n. 3.* Vnde ait *Veracruz eo ar. 30. conc. 2.* velle habitare cum contumelia creatoris, nil aliud eſſe, quàm efficere infidelem coram fideli quæcunque ad infidelitatis ritum pertinentia, vel aliud quodcunque in fidei contumeliam, per quod periclitetur fides infidelis coniugis ad fidem conuerſi. Ex altera autem parte videtur id non eſſe neceſſarium. Quòd textus *c. Quanto, & c. Gaudemus de diuort.* apertè diſtinguant inter nolle habitare ſine contumelia creatoris, & inter nolle ſine pertractione ad peccatum mortale, ibi: *Altero vel nullo modo, vel non ſine blaſphemia diuini nominis, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente.* Vbi non petunt textus tractionem ad diuini nominis contumeliam, ſed tractionem ad aliud peccatum mortale. Et ita expreſsè ſignificat *Scot. 4. d. 39. q. vn. a. 2.* vbi explicat nolle infidelem ſine contumelia creatoris habitare, quia blaſphemias in Deum iactitat, vel ſolicitat conuerſum ad infidelitatem. Et eodem modo explicant *D. Bonauen. 4. d. 39. a. 2. q. 1. & ibi Ricard. a. 2. q. 2. Supplem. Gabr. q. vn. ar. 2. concl. 6. Sotus q. vn. art. 3. in fine corp. Petr. de Ledeſm. de matr. q. 59. a. 5. dub. vn. concl. 2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 56. ſtatim in princ. fundam. 2.* Sed exiſtimo vtroſque Doctores vere non diſcordare. Quia quoties infidelis coram fideli conuitia iactitat in Chriſtum & fidem, fidelis non debet id ſuſtinere, & ita cogitur recedere (vt bene docet *Abulenſ. 1. Reg. 8. q. 111.*) Alias reputabitur patronus eius turpitudinis, ac conniuens illis conuitiis: eo vel maximè, quòd tanquam recens conuerſus ſit non modicum de fide ſuſpectus. Et ſi vir retinens adulteram cenſetur adulterij patronus: cùm ſit res tam viris odioſa, ac in eorum maximum deducus cedēs: quanto fortius coniux fidei tyrunculus, qui imbiberat toto vitæ ſuæ curriculo infidelitatem, & illa fidei conuitia, reputabitur illorum fautor, ſi paſſim illa audiens non recedat? Addeque non modicum obiici periculum perperſionis coniugi illi fideli tenerrimo in fide, ex crebro illorum conuitiorum in Chriſtum auditu. Et ita ſemper verificatur ea conuitia coram fideli iactitata ab infideli coniuge, redundare in ipſummet fidelem, niſi recedat. Et ſatis eſt verbis vel factis inducere. Pertractio autem ad peccatum mortale non dicitur quando infidelis ſuggerit fideli, vt leuiter ſuadet aliquod peccatum mortale. Quia textus *c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* expreſsè dicunt quando infidelis pertrahit fidelem ad peccatum mort. At tractio motionem quamdam violentam importat, & præpoſitio illa, per, petit conſummationem. Quare deſideratur vt talis ſit perſuaſio, vt quaſi vim aliquam inferat. Et ita docent *Abulenſ. 1. Reg. 8. q. 108. Veracruz 2. p. Specul. a. 31. concl. 2. & 3. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 59. a. 5. dub. vnic. concl. 2.* Quamuis *Barth. à Ledeſm. de matr. dub. 56. ſtatim in princ. fundam. 3.* dicat non exigi motionem violentam, quali homo dicitur cogi ad peccatum, ſed ſatis eſſe ſuggeſtionem aut ſuaſionem. Idque probat ex *D. Aug. lib. de fide & operib. c. 16. relato c. Vxor legitima 28. q. 1.* quem ſequitur *Beda in illud 1. Cor. 7. quòd ſi infidelis diſcedit*, vbi vterque dicit tunc licere viro fideli receſſum, quando vxor dicit, fore vt cum illo non commaneat, niſi de latrocinio diuitias congreget, aut aliud peccatum admittat. Cæterum hoc teſtimonium nil contra prædicta probat: intelligendum enim eſt, quando iis verbis aliquid pertractionis ad peccatum ineſt, iuxta *d. c. Quanto. & c. Gaudemus.* Quare concludunt bene *Abulen. d. c. 8. q. 111. & Veracruz eod. a. 31. ad finem* pertractionem hanc eſſe, quoties fidelis attenta propria fragilitate periculo lapſus exponitur, ſiue monitione leui, ſiue quodammodo violenta & importuna, aut ſuggeſtione infidelis. Vnde dicunt periculum hoc non æqua lance in omnibus librandum eſſe. Femina enim facilius labetur, & inter ipſas feminas, ſeu viros, quidā aliis proniores ad ruinam in peccatum ſunt. Facile autē periculum hoc coniectabimus, cùm infidelis recens conuerſus facillimus ſit ad ruinam, vtpote qui neq; in fide neq; in bonis moribus radices egerit, ſed peſſimos imbiberit, illiſq; aſſiuefactus ſit. Et ratio eſt manifeſta. Quia hoc inſtitutum eſt, vt fidelis imbecillitati conſulatur. Ergo ea ſuaſio, verbis vel factis inducta, ſpectanda eſt, quæ, attēta fidelis fragilitate, periculū ruinæ ei offert. Adde tunc teneri fidelem recedere, ne amans periculū pereat in illo: & conſequenter tunc dicetur infidelis nolle habitare.

Ad argum. num. 3. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis 7
n. 4. vbi probauimus id matrim. non diſſolui humanā ſed diuina auctoritate. Ad 2. conſtat ex ibidem dictis, vbi oſtendimus eam eſſe Pauli mentem in eo loco *1. Cor. 7.* & dum *Rom. 7.* cenſet matrim. conſummatum ſola morte diſſolui, intelligendus de matrimon. fidelium conſummato, quod perfectè repræſentat vnionem Verbi cum humana natura indiſſolubilem, & eſt ſacramentum. Quæ in matrim. infidelium conſummato deſiderantur, & ideo non omnimoda indiſſolubilitate gaudet. Ad 3. dic cum *Soto 4. d. 39. q. vn. art. 4. col. 5. verſ. Propter canonem*, eum textum intelligendum eſſe iuxta interpretationem pontificiam, *cap. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* nempe, quando infidelis aut omnino recedit, aut habitare vult cum creatoris contumelia, aut pertrahendo ad peccatum. Nec myſterium aliquod claudit, quòd ibi ſermo fiat de virgine infideli ducta, idem enim eſſet de corrupta: ſed fortè de ſola virgine quæſitum eſt, vt bene ait *Gloſſ. eod. c. 1. ve b. Virginem.*

Poſterior difficultas eſt. Verùm quando infidelis con- 8
uerti renuit, vult tamen habitare ſine contumelia creatoris, ſine pertractione ad peccatum, [illegible] alteri ad fidē conuerſo matr. illud diſſoluere, ad [illegible] tranſire? Duplex eſt ſent. Prima ait non poſſe diſſolui, nec aliud iniri: quamuis tunc non teneatur fidelis habitare cum infideli. Ducitur, quia hoc matrimon. diſſoluitur ex ſolo Chriſti priuilegio Eccleſiæ manifeſtato per *D. Paulum 1. Cor. 7.* (vt n. 4. diximus.) Sed *D. Paulus* loquitur quando aut infidelis omnino recedit, aut non vult habitare ſine creatoris contumelia, aut pertractione ad peccatum, vt illum explicat *Innoc. III. c. Quanto, & c. Gaudemus, de diuort.* ergo extra hos caſus nequit diſſolui. Et confirmatur, quia *eo c. Gaudemus*, expreſsè dicit *Innoc. III.* non diſſolui poſſe matrim. niſi in illis 2. caſibus. Et amplius confirm. quia poſt D. Pauli tempora nullam aliam huius diſſolutionis reuelationem factam eſſe Eccleſiæ conſtat. Cum tamen Eccleſia nequeat diſſoluere abſque Chriſti priuilegio, nec aliter de illo certior fieri, quam vel ex ſacris literis, vel ex reuelatione. Secundò, quia ſi priuilegium Chriſti, per D. Paulum manifeſtatum fuit, vt in ſolis illis duobus euentibus matrimon. hoc poſſet diſſolui, ſicut nec tunc poterat extra illos dirimi, ita nec modò poterit. Priuilegij enim illius mutationem factam eſſe minimè conſtat. Tertiò, quia omnes opinionis huius Auctores poſt tempora illa ſcripſere, quibus interdicta erat habitatio fidelis coniugis cum infideli nolente conuerti, quamuis pacificè & ſine Chriſti contumelia habitare vellet (vt conſtat ex dictis diſp. præced. num. [illegible] vbi omnes illos hoc fateri retuli.) Et tamen cenſuere extra duplicem caſum prædictum non poſſe dirimi matrimonium. Ergo temerarium videtur aſſerere poſſe diſſolui quoties infidelis conuerti reſpuit. Quartò, quia eſto res hæc eſſet dubia, fauendum eſt in dubio valori

matri

matrimonij, eiuſque indiſſolubilitati: vtpote quod in eius poſſeſſione eſt, attento iure naturali diuino. Tandem quia in his euentibus conceſſit Chriſtus diſſolutionem matrimonij in fauorem Dei, eo quòd tunc cum illa pugnaret. Quod minimè euenit, quando permittitur fideli pacificè fidem ſeruare, atque infidelis abſque illius iniuria cohabitationem amat. Et ideo huius ſentent. ſunt ex Theologis *D.Th.4.d.36.q.vn.a.5.corp.& ibi D.Bonauent.ar.2.q.1.Ricard.a.2.q.2.Durand.q.2.n.12.Palud.q.vn.ar.2.n.12. Supplem.Gabr.q.vn.a.2.concl.6.D.Anton. 3.p.t.1.c.6.notab. 3. Abulenſ.1.Reg.8.q.30.32.47.92.101.Arbor.li.11. Theoſoph. c.16.verſ.Quartæ rationis dilutio.Et in ea verba D.Pauli* 1.Cor. 7.*Filij veſtri immundi eſſent. Claudius in eundem locum, explicãt ea verba, Nam cæteris ego dico. Photius & Gagnæius in eund. locum, ſuper illa verba; Quòd ſi infidelis diſcedit. Ruardus Tapper. a.*18.*Louanienſ.§. Quod matrimonium inter infideles.* Ledeſ.*2.p.* 4.*q.61.a.4.col.2. Ouand. 4.d.39.q. vn propoſ.2. & ibi Celaia q. vn.col.2. Toledo lib.7.ſum.c.7.num.3. Valentia 4.p. diſp.10.q.1. punct.7.col.2. & in ſuis controuerſ.l.vn. de indiſſolubilit.matrim. c.3. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.5.fin. Pet. de Ledeſm. de matrim. q. 59. a. 4. dub. 2. concl. vn. Cañedo de ſacram.* vbi de matrim.*c.7.*n.*67.*]& hi duo nominatim reprobant ſecundam ſent. ſtatim proponendam: atque *Petr. de* Ledeſm. ita mordicus hanc tuetur, vt dicat eam eſſe certiſſimam. Et ex Iuriſperitis eandem tuentur *Gratian. c. fin. 28. q. 2.Goffred.ſum.tit.de diuort.num.9.Hoſtienſis c.Gaudemus,n.13.de diuort.& ibi* Anton.*n.3.Prępoſ.c.Quanto nu.5.eod.tit. Henric.d.c. Gaudemus,nu.2.& 3.Rainerius 2.p.ſummæ, tit. de matrim.c.21. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ l. 4.tit.10.q.2.Roſella verb.Impedimentum,imped.9.nu.7.& ibi Supplem.Piſanæ imped.9.nu.7. Tabiena imped 8.q.2.n.3. Angel.verb. Matrimonium 3.imped. 10.num.2.Syluest.verb.* Matrimonium 8.*q.* 10.*dicto* 6. *Armilla verb.*Matrimonium *n.38.Nauar.ſum.c.22.n.49.Turrec.c.Simili modo n.vn.28.q. 1.Gaeta repetit.c. Adlimina 30.q. 1.§.4.q.* 175.*n.*429.Matienzo *lib.5.recop.t.1.rubr.Gloſſa 1.n.160.*

9 Secunda ſentent. (quam veriorem exiſtimo, quamuis præcedens ſit valde probabilis) ait, quamuis tempore primatiuæ Eccleſiæ, quod licebat fideli habitare cum infideli volenti habitationem abſque creatoris contumelia, & ſine pertractione ad peccatum, non poſſet diſſolui matrim. volenti infideli ita habitare, & ſi conuerti ad fidem renueret: at poſtquam iam non licet talis habitatio, niſi infidelis conuerti eligat ad fidem, poſſe dirimi vinculum prioris matrim. & ad aliud tranſiri, quoties infidelis conuerti reſpuit, quantumuis pacificè habitare velit ſine Dei contumelia, nec pertrahens fidelem ad peccatum. Ducor, quia iuxta Pauli teſtimonium 1.*Cor.*7. tunc fidelis nõ eſt ſubiectus ſeruituti prioris matrim. ſed liber eſt ad aliud ineundum, quoties infidelis diſcedit, ac relinquit fidelem, tunc autem dicitur fidelis relictus ac deſertus ab infideli recedente, quoties vel infidelis omnino recedit, vel eam cohabitationem eligit, quæ fideli illicita eſt (vt ex textibus & Auctoribus probaui nu.4.) Cùm ergo hodie illicitum ſit fideli habitare cum coniuge infideli in infidelitate pertinaci, etſi velit ſine Dei contumelia & pertractione ad peccatum habitare (vt probaui diſp.pręc. n.12.) infidelis nolens conuerti, dicetur reuera recedere, & fidelem relinquere: & conſequenter, integrum erit fideli id matrim. diſſoluere, & ad aliud tranſire. Et confirm. quia priuilegium diſſoluendi matrim. in hoc euentu expreſſum eſt in prædicto teſtimonio *D. Pauli* 1. *Cor.* 7. quippe (vt aduertimus nu.4. ex Abulenſi) Paulus ſolum explicuit caſum, quo infidelis renuit cohabitare, & ex eo ſequuntur alij duo caſus, nimirum, quando non vult habitare ſine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum, quia tunc verè dicitur infidelis recedere eam ſolam cohabitationem amans, quæ fideli interdicta eſt. At in præſenti caſu eadem prorſus ratio hodie militat: cùm infidelis nolens conuerti, & habitare volens etiam ſine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, eligat habitationem fideli vetitam. Ergo is caſus comprehenſus erit hodie in eo priuilegio Chriſti explicato à D. Paulo. Secundò, quia in hoc caſu non integrum eſſet fideli ad alias nuptias trãſire, ſubiectus eſſet ſeruituti prioris matrim. abſque ſua culpa, & propter ſolius infidelis culpam non poſſet illo vti. Cuius contrarium tradidit *Apoſtolus in loco allegato*, docens non eſſe fidelem ſubiectum ſeruituti in huiuſmodi. Tertiò, quia ratio huius priuilegij concedendi fuit, ne fidelis coactus præcepti neceſſitate recedere ab infideli, nolenti legitimè habitare, compelleretur abſque ſua culpa vitam cœlibem traducere, & ne timore continentiæ ſeruandæ retraherētur infideles à fide ſuſcipienda. Quæ ratio omnino militat in præſenti euentu. Cum hodie quoties infidelis renuit conuerti, neceſſariũ ſit fideli diuertere: & ſi nequeat ad alias nuptias migrare, compellatur abſq; ſua culpa in cœlibatu permanere. Ergo in hoc caſu habet locũ priuilegium à Chriſto conceſſum diſſoluendi prioris matrim. & alterius ineundi. Et ideo huius ſent. ſunt *Victoria in ſuis prælect. Salmanticæ habitis*(vt eum refert *Pet.de Ledeſ.n.præc.alleg.)Turrec.c.Iudæi a.3.n.3.28.q.1. Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.col.3. verſ. Eſt tamen hic. Veracr.2.p.Spec.a.29.ad fi. Palacios 4.d.39.diſp.vn.col.pen.verſ. Admonendus. Enriq.l.11.de matr.c.8.n.4.fin.& in commẽt.lit.S. fin.Emm.Sa ſum.verb.*Matrim.*vbi de impedim.dirimentib.nu.8. verſ.Conuerſus ad fidẽ.Bart.à Ledeſ.de matr.dub.56.poſt 2. concl.* Lud.*Lopez 2.p.inſtruct. vbi de matr.c.53.col.4. verſ. Circa illum ar.*Man.*1.to.ſum.2.edit.c.230.fin.Vega 2.to.ſum.c.34.caſu* 143.

10 Hinc deducitur, non eſſe dicendum, priuilegium Chriſti nunc mutatum eſſe, ſed à principio conceſſum fuiſſe pro omnibus illis euentibus, in quibus eſſet illicita coniugi fideli habitatio cum infideli in infidelitate permanenti. Quia tunc infidelis recedere dicitur, (vt num. præced. probauimus) & *D.Paulus* 1.*Cor.* 7. declarauit id priuilegium concedi fideli, quoties infidelis recedit. At cùm eſſe interdictam habitationem pendeat à præcepto humano eam prohibenti, variatur ſucceſſu temporum. Tempore enim primitiuæ Eccleſiæ, in quo frequens erat infidelium conuerſio, neq; erant ita obſtinati, licita erat cohabitatio, quando infidelis conuerti reſpuens volebat habitare ſine Dei contumelia, & ſine pertractione fidelis ad peccatũ. Et ideo tunc in illis ſolis euentibus, quibus nolebat infidelis ſic habitare, locum habebat priuilegium hoc diſſoluendi matrim. Poſtea verò cùm interdicta ſit habitatio, etiam ſi velit infidelis ſic habitare, manens tamen in ſua infidelitate, diſſolui vtique poterit ex eodem Chriſti priuilegio per D. Paulum explicato id matrim. quoties infidelis conuerti renuerit, quantumuis velit habitare ſine Dei contumelia. Quæ diuerſitas non contingit ex ipſius priuilegij mutatione, ſed ex mutatione præcepti. Sicut olim matrim. clandeſt. validum erat, nunc tamen eſt irritum, non per aliquam materiæ vel formæ Sacramenti mutationem: ſed per mutationem conſenſuum legitimorum. Semper enim fuit materia conſenſus legitimus: at qui olim clam præſtitus erat legitimus, redditus eſt ab Eccleſia illegitimus. Sic ergo priuilegium Chriſti immutatum perſeuerat, quod ab initio fuit vt fidelis poſſet diſſoluere matrimonium, quando infidelis non vult modo licito habitare cum fideli: ſolùm autem facta eſt mutatio per Eccleſiæ præceptum, circa hunc modum licitum. Nam qui olim licitus erat, eſt hodie illicitus. Vt explicuimus.

11 Secundò deducitur, nullam iudicis ſententiam deſiderari, vt infideli renuente conuerti (ſeu iuxta aliam opinionem habitare ſine Dei contumelia, vel pertractione ad peccatum) poſſit fidelis matrimonium diſſoluere, ad aliudque tranſire. Quod conſtat ex *c. Quãto, de diuort. & c.final.*28.*q.*2. vbi habetur contumelia Creatoris ſoluere ius matrimonij circa eum, qui relinquitur: & huic liberum eſſe ad alias nuptias migrare. Non ergo deſideratur ſententia aliqua iudicis. 2. Quia facultas hæc matrimonium diſſoluendi ex ſolo Chriſti priuilegio habetur (vt num.4. oſtendimus) ſicut ex eodem priuilegio matrimonium ratum diſſoluitur per profeſſionem. Sicut ergo in hoc caſu diſſolutio matrimonij non indiget iudicio

ſententia, ita nec in illo. Tandem quia *D. Paul. 1. Cor. 7.* vbi hoc priuilegium manifeſtauit, nullam iudicis ſentẽtiam petiit: ſed abſolutam à ſeruitute matrimonij libertatem dixit competere fideli in illis euentibus. Et ita tuentur *Gloſſ. cap. Si infidelis, verb. Libertatem 28. q. 1. & c. fin. verb. Soluit. 28. q. 2. & c. Quanto, verb. Qui relinquitur, de diuort. & ibi Innoc. n. vn. paulo poſt princ. Hoſtien. 3. Anton. n. 9. Abb. n.* 7. Quod idem videtur clarè tenere *Prapoſ. ibi n.* 5. ſolùm enim petit declarationem Eccleſiæ, vt ipſi conſtet. Idem tenent *Goffred. ſum. tit. de conuerſ. infid. n. 2.* Abulenſ. 1. *Reg.* 8. *q.* 119. & 121. *Nauar. l. 3. conſ. tit. de conuerſ. infidel. in 1. edit. conſ. 2. n. 5. in 2. conſ. 1. n. 5. Sotus* dicens forte ita eſſe 4. *d.* 39. *q. vn. a. 4. col. 6. verſ. Nihilominus. Et ibi Ouand. q. vn. propoſit. 3. Verac. 2. p. Speculi, a. 35. concl.* 3. Vnde non eſt audiendus *Turec. c. Iudæi 28. q. 1. a. 3. n. 3. &* 4. vbi ait deſiderari iudicis ſententiam, nec poſſe fidelem ea non præmiſſa ad alias nuptias tranſire. Bene tamen verum eſt, quod docent Hugone citato *Alber. in ſuo dictionar. lit. I. verb. Infidelis, verſ. An in dictis tribus caſibus.* Monald. *in ſum. tract. de matrim.* vbi de diſpari cultu, *verſi. Item patet ex his. Ioan. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. t.* 10. *q.* 9. nempe, deſiderari ſententiam Eccleſiæ, quando caſus eſt occultus, matrimonium autem publicum: non vt diſſolutio hæc matrimonij & aliud initum firma ſint, ſed vt ritè & rectè id fiat, ob ſcandalum vitandum. Sicut quando adulterium eſt occultum, & ita ex diuortio oriretur ſcandalum, exigitur ſententia Eccleſiæ, vt diuortium licitè fiat: abſque ea tamen validum eſſet, & ritè etiam fieret, ſi ſcandalo occurreretur.

12 Tertiò deducitur neceſſariam eſſe monitionem infidelis, aut interrogationẽ, an velit conuerti, (ſeu iuxta aliam opinionem, an velit habitare ſine Dei contumelia, nec ad peccatum pertrahens) vt poſſit fidelis matrimonium diſſoluere, & ad aliud tranſire. Conſtat, quia id effici nequit, niſi infideli renuente conuerti, aut iuxta aliam ſententiam renuente legitimam cohabitationem, vt ergo validè id fieri poſſit, neceſſarium eſt conſtare de voluntate infidelis renuentis conuerſionem, aut legitimam cohabitationem: ac proinde vt hæc voluntas conſtet, neceſſe eſt ipſum moneri, ſeu interrogari. Et confirm. quia qui ſtatuit aliquid, videtur ſtatuere illa ſine quibus id commodè fieri nequit, *l. penult. ff. de vſufruct. & l. Quicunque, §. Si ei quem ff. de conſtit. actio.* At non poteſt commodè ſciri voluntas coniugis non conuerſi ad fidem, niſi interrogetur, ſeu moneatur. Ergo ſtatuens matrim. non poſſe diſſolui ſine prædicta voluntate infidelis renuentis conuerſionem, vel legitimam habitationem, ſtatuit cõſequenter monitionem deſiderari, vt hæc voluntas cognoſcatur. Tandem probatur ex *Conc. Tolet. 4. c. 62. relato c. Iudæi 28. q. 1. ibi: Quòd ſi admoniti fuerint, & noluerint, ſeparentur.* Et ita tenent ex Theolog. *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 5. ad 4. & ibi Ricard. a. 2. q. 1. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 5. Abulenſ.* 1. *Reg.* 8. *q.* 30. 31. 47. 91. 105. *Sotus 4. d. 39. q. vnic. a. 4. col. 3. verſ. Eſt tamen: & col. 8. verſ. Sed alia. Palacios ibi, diſp. vn. col. pen. Ouand. q. vn. propoſ. 10. Verac. 1. p. Spec. a. 29. pag. penult. Toledo l. 7. ſum. c. 7. n. 2. Enriquez l. 11. de matrim. c. 8. n. 5. in comment. lit. S.* Manuel *1. tom. ſum. 2. edit. c. 230. fine. Emm. Sa ſum. verb.* Matrimonium, *vbi de impedit. dirim. n. 8. verſ. Conuerſ. Conuerſus ad fidem. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 59. a. 4. in fin. in ſolut. ad 4. Barth. de Ledeſ. dub. 59. de matr. ſtatim in prin. fundamento 2. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 53. col. antepen. verſ. At quæſtio hæc Vega 1. tom. ſum. cap. 13. caſu 15. & tom. 2. c. 34. caſu* 143. 144. Et ex Iuriſperitis *Archid. c. Iudæi 28. q. 1. n. 2. & ibi Bellamera paulo poſt princ. Turrec. ibi a. 3. n. 3. Rainer. 2. p. ſum. de matr. c. 21. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. tit. 21. art. 2. q. 1. Roſel. verb. Impedimentum, imped. 9. n. 11. & ibi Supplem. Piſanæ imped. 9. n. 8. Angel. verb.* Matrim. *3. imped. 10. n. 6. Sylueſt. verb.* Matr. *8. q. 10. dicto S. Armilla verb.* Matrim. *n. 38. Nauar. l. 3. conſ. t. de conuerſ. infideliũ, in 1. edit. conſ. 2. n. 4. in 2. conſ. 1. n. 4. Ant.* Cuc. *lib. 5. inſt. maior. tit. 12. n. 103. Gaeta repet. c.* Ad *limina 30. q. 1. §. 4. q. 176. n. 430.*

13 Hoc tamen moderandum eſt, niſi aliunde moraliter conſtet obſtinatio infidelis: tunc enim monitio non deſideratur. Quòd ea monitio ſolùm petatur, vt de infidelis pertinacia conſtet. Non ergo ea opus eſt, quoties aliunde habetur certitudo moralis. Id etiam conſtat ex motu proprio Pij V. pro Indis nouæ Hiſpaniæ conceſſo, vbi Pontifici propoſitum fuit, multos ad fidem conuerſos iniiſſe matrim. relicto coniuge infideli, qui an adhuc ſuperſtes ſit, eos latet, nec eum inuenire poſſent. Et definit Pontifex, eos in matrim. poſt conuerſionem inito perſiſtere debere. Cuius rationem reddit *Vazquez 1. 2. q. 19. ar. 6. diſp. 66. c. 5. n. 26.* quia iure præſumebatur fore vt cõiuges illi, qui ab Indis recens conuerſis inueniri non poterant, nollent conuerti, aut habitare legitimè: & ideo ait iudicaſſe Pontificem poſſe diſſolui prius matrim. ac proinde integrum eſſe conuerſis ad fidem cum poſterioribus coniugibus vitam ducere. Non ergo neceſſaria eſt monitio, vbi moraliter eſt certa obſtinatio. Et ideo huius ſent. videtur expreſſè *Nauar. l. 3. conſ. tit. de conuerſ. infidel. in 1. edit. conſ. 2. n. 4. in 2. conſ. 1. n. 4.* vbi ait neceſſariam eſſe monitionem, vel aliam probationem ſufficientem, per quam innoteſcat obſtinatio infidelis. Et *Enriquez l. 11. de matr. c. 8. n. 5. in comment. lit. S.* vbi ait, quando infidelis eſt abſens & diſtans, ſatis eſſe aliam probationem eius obſtinationis. Vbi apertè vterque ſentit, ſatis eſſe certitudinem moralem obſtinationis qualitercunque habitam. Et idem tanquam probabile ſequitur *Verac. 2. part. Speculi, art. 29. ad finem.* Idem tenet *Petrus de Ledeſm. de matrim. q. 59. art. 4. in fine, in ſolut. ad 4.*

14 Ex quo infertur, quoties infidelis adeò diſtat, vt commodè requiri nequeat, non eſſe opus hac monitione. Quia vt res modò ſe habent, eſt moraliter certum fore vt nolit conuerti, & relinquere ſuos, vt legitimè cohabitet. Atque requiſitio eſt moraliter impoſſibilis. Et conſtat etiam ex motu proprio n. præcedenti allegato. Et tenet *Pet. de Ledeſ. ibi alleg.* Et tanquam probabile ſequitur *Veracr. ibi etiam relatus.* Et ita ſentit *Enriquez ibidem alleg.* dum in hoc caſu ait ſatis eſſe aliam probationem. Quare audiẽdi non ſunt *Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 56. conc. 6. & Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu* 149. dicentes, quãtumuis diſtet infidelis, & ſit impoſſibilis monitio, eam eſſe neceſſariam. Sicut vt coniux poſſit ad alias nuptias tranſire, eſt opus certitudinem haberi de prioris coniugis obitu, & dum ea non habetur, quantumcunque impoſſibile ſit diligentias ad eam habendam præmitti, non eſt licitus tranſitus. Quia in vtroque caſu idem eſt effectus, nempe, diſſolutio prioris matrimonij. Sed non ſunt audiendi: quia valde diuerſa eſt ratio: non enim mors prioris cõiugis præſumitur, & ideo neceſſario eius certitudo præmittenda eſt. At vt res modo ſe habent, iure præſumitur, ac moraliter certa eſt infidelis adeò diſtantis obſtinatio.

15 Sufficiet quoque facto ipſo conſtare voluntatem infidelis, vt non ſit neceſſaria monitio. Quia voluntas ita factis ſicut verbis declaratur, *l. Paulus. ff. rem ratam haberi.* Et copioſè ſcribit Menoch. *de recup. poſſeſ. remed.* 15. *n.* 124. Quare ſi infidelis tranſeat ad aliud matrim. quamuis eo inito non diſſoluatur prius, (vt dicemus diſp. ſeq. n. 7.) at nõ erit neceſſaria monitio infidelis. Quia non poteſt clarius eius voluntas explicari, qua renuit fidelis conſortiũ. Et ita videtur ſentire *Abul. 1. Reg. 8. q.* 105. vbi dicit, adhuc in eo euẽtu vtilem eſſe monitionem, quare videtur ſentire non eſſe neceſſariam. Et ita tenet *Veracruz 2. p. Spec. a. 29. ſtatim in princ.* At ſi vxor illa infidelis repudiata erat, & ideo alij viro nupſerat, vir prior poſtea ad fidem conuerſus monitionem præmittere tenetur. Quia matrim. illud ex neceſſaria repudij cauſa prius initum non explicat voluntatem infidelis renuentis legitimam cohabitationem. Sic docet *Abulenſ. ibid.* Et idem credo, quando vxor illa repudiata nuberet alteri poſt viri prioris conuerſionem. Quia cùm tunc exiſtiment infideles ſolutum eſſe prius matrim. illa ex cauſa neceſſaria repudij, & videns ſe à viro expelli, alias amat nuptias: quare non explicat liberam voluntatem recedendi à prioris viri conſortio.

Si verò coniux ad fidem conuerſus eſſet dubius de infidelis obſtinatione, non poſſet ad aliud matrimonium

tranſire

tranſire abſque præuia monitione,qua certior redderetur,quia tunc minimè conſtat de infidelis voluntate. At ſufficiet nuncius certus ac fide dignus,qui per verba veriſimilia deponat de coniugis infidelis obſtinatione. Sic *Barth.à* Ledeſm.*de matrim.dub.*56.*concl.*8 *Vega* 2.*to.ſum.c.*34. *caſu* 151. Quippe iuxta multorum opinionem (vt dixi l. 2.diſp.46.)id ſufficit,vt conſtet de prioris viri morte,liceatque ad aliud matrim. tranſire. Et quamuis hoc ſatis dubium ſit,quando de probanda coniugis morte agitur, (vt ibi dixi)at in præſenti caſu valdè placet. Quia adiuuat vehemens præſumptio obſtinationis quorumcumque infidelium.

17 Sed rogabis,an deſideretur Eccleſiæ auctoritate præfigi infideli terminum , vt conuertatur, quo poſſit prius matrim.diſſolui?Id enim affirmant *Hoſt.c.Gaudemus,n.*13. *ſuper verb. Compelletur,de diuor.Ioan.Andr.ibi n.* 15.*Ant.nu.* 20.*Anchar.n.*26.*Archid.c.fin.*28.*q.*2.*n.*2.*& ibi Bell.n.*2.*Hen. c.Quanto n.*3 *de diuort.*Sed verius eſt contrarium,quamuis id fieri vtiliſſimum ſit:vnde ſatis erit,qualitercũque conſtet de infidelis voluntate.Quia cum hoc matrimon.ſolo iure diuino diſſoluatur,non eſt aliquod iudicis miniſterium neceſſarium.Et ita docent *Abb.d.c.Gaudemus,n.*15. *& ibi Præpoſ.*§.*Qui autem n.*14.Abulenſ.1.*Reg.*8.121.*Angel. verb.Matrim.*3.*imped.*10.*n.*3.Veracr. 2.*p.Spec.ar.*33.*concl.*3. Atque ita ſignificant idem *Hoſt.ca.Quanto,n.*3.*& ibi Ant. n.*9.*de diuort.*tantum enim dicunt tutum eſſe,vt iudex cũ terminum præfigat.

18 Non ſunt tamen negandæ induciæ ad conuerſionem infideli,ſi citra fraudẽ eas petat.Quia tunc non declarat contradictionem,ſed tempus deliberandi poſtulat. Sic docet *Palac.*4.*d.*39.*diſp.vn.col.pen.* At ſi procraſtinauerit, non eſt immorandum diutius, ſed licebit fideli aliis nuptiis copulari.Vt bene docẽt*Sotus* 4 *d.*39.*q.vn.a.*3.*in ſolut. ad* 3.*verſ Quòd ſi roges.Barth.à* Ledeſm.*dub.*55.*de matr.ad fin.* Lud.*Lop.*2.*p.inſtr.*vbi de matrim.*c.*53.*col.*4.*poſt.* 3. *notabile.*

19 Tandem monuerim , ſanum conſilium eſſe, quamuis nõ neceſſarium,teſtes adhiberi,dum infidelis monetur, ac renuit conuerti , ac legitimè habitare, vt hoc teſtentur,ſi fortè lis poſtea intentetur de valore matrimonij poſtea à fideli initi.Ita monent *Gloſſ.* *c. Quanto verb. Qui relinquitur,de diuor.& ibi Hoſt Anton.n.*9.*Henr. n.*2. *Goffred. ſum.t.de diuort n.*10.*& t.de conuerſ.infidelium,n.*2.*Præpoſ.cap. Gaudemus* §.*Qui autem n.*4.*de diuor.Abulenſ.*1.*Reg.*8.*q.*105. *Veracruz* 2.*p.Speculi,arg.*29.*pag.penult.*

20 Ad arg.nu.8.propoſita conſtat ex dictis. Ad 1.reſp.D. Paulum neutrum illum caſum expoſuiſſe,ſed ſolũ quando infidelis recedit.At quia infidelis eam ſolam habitationem amans , quæ fideli interdicta eſt, qualis eſt, cum contumelia Creatoris,vel pertractione fidelis ad peccatum mortale,dicitur re vera recedere, ideo Pontifex iure optimo ex eo teſtimonio duplicem illum caſum intelligit,pro eo tempore:quo in illis ſolis duobus caſibus interdicebatur habitatio fidelis cum infideli. Atcùm iam hodie ſit interdicta quoties infidelis conuerti renuit,ſatis eſt iam,vt poſſit diſſolui id matrim.nolle infidelem conuerti,qualemcumque habitationem amet.Quæ latius,n. 9.Explicuimus.Et per hęc conſtat ſolutio prioris confirmationis.Ad poſteriorem confirm.& 2.argum.conſtat ex dictis n.10.vbi id effectum eſſe ex priuilegio per Paulum explicato oſtendimus,& abſque iuris mutatione, ſed ob ſolam præcepti Eccleſiaſtici relaxationem. Ad 3.fateor, eam Doctorum auctoritatem cõcludere oppoſitam ſent.eſſe valde probabilem. Quod nos n.9.faſſi ſumus. At non eſt mirum,oppoſitam pauciorum : nec tantæ auctoritatis,eſſe probabiliorem. Quia quotidie nouæ rationes põderãtur, quæ oppoſitam partem communi ſententię probabiliorem eſſe ſuadent.Ad 4.dic,in dubio fauendum eſſe valori matrimonij,niſi cauſa alia magis fauorabilis oppoſitum ſuadeat. At hic concurrit ex altera parte fauor fidei,qui ſũmus eſt ob quem Chriſtus huius matrim.diſſolutionem conceſſit. Ad vltimum dic , non eſſe rationem diſſolutionis , quòd ea habitatio cum fide pugnet: ſed quia tunc infidelis dicitur recedere volens habitationem fideli interdictam,(vt num.4.& 9.oſtendimus.)Et eſto ea eſſet ratio,ſatis cum fide pugnat,ac illam dedecet,habitare fidelem cum infideli in tam arcta vitæ conſuetudine,ac eſt coniugalis in hac tempeſtate,in qua infideles ſunt adeò obſtinati, vt merito ex tali conſortio eorum ſalus deſperetur.

DISPVTATIO LXXV.

An in prædictis caſibus,quibus licet fideli matrimon. diſſoluere, & ad aliud tranſire, diſſoluatur ſtatim matrimonium,an potius tunc,quãdo fidelis ad alias nuptias tranſit?

SVMMARIVM.

*Non ſtatim ac infidelis euertitur ad fidem,diſſoluitur matrim.n.*1.
*An diſſoluatur ſtatim ac infidelis renuit legitimè habitare cum fideli? Refertur duplex ſent.n.*2.*&* 3.
*Non diſſoluitur donec fidelis ad alias nuptias tranſeat. Et infidelem ante eum traſitum conuerſum tenetur fidelis recipere,n.*4.
*Non diſſoluitur quamuis Eccleſiæ ſententia interceſſerit , donec fidelis ad aliud matrim.migret, n.*5.
*Infidelis nequit valido matrim iungi, donec fidelis aliud ineat,n.*6.
*Non diſſoluitur id matrimonium per tranſitum infidelis ad aliud,n.*7.
*Si infidelis adulter conuertatur ad fidem nondum fideli alio matr deuincto, non tenetur fidelis eum admittere , at nequit ad alias nuptias fidelis migrare,n.*8.
*Si ante nouas fidelis nuptias conuertatur coniux infidelis,non eſt opus nouo inter ipſos matrim contractu n.*9.
Si poſt nuptias fidelis,eoque iam viduo effecto,conuertatur coniux infidelis, non tenetur fidelis illum admittere, nec poteſt niſi nouum cum eo matr. ineat,n. 10.
*An ſi infidelis poſt fidelis conuerſionem actus infidelitatis exercuerit,teneatur fidelis eum admittere,ſi conuertatur ante matrim.nouum ab ipſo fideli initum?n.*11.
*Satisfit argum.n.*12.

CErtiſſimum eſt(vt probauimus diſp.73.num.6.non ſtatim ac alter coniux ad fidem conuertitur,altero in infidelitate remanente,diſſolui prius matr.Difficultas autem eo pertinet , an in caſibus in quibus diſp.præced. diximus integrum eſſe coniugi ad fidem conuerſo tranſire ad aliud matrim. quia , nimirum iuxta noſtram ſent. alter renuit ad fidem conuerti:vel iuxta alteram non vult cohabitare abſque contumelia Creatoris : aut ſine pertractione ad peccatum , diſſoluatur eo ipſo matrimonium:an potius tunc, quando fidelis tranſiit ad alias nuptias. 1

Triplex eſt ſent.Prima ait , ſtatim diſſolui non expectato tranſitu fidelis aliud matrimon.Ducitur ex *c.fin.*28. *q.*2.quod eſt deſumptum ex *D.Ambr.*1.*Cor.*7.ibi:*Contumelia Creatoris ſoluit ius matr.circa eum qui relinquitur.* 2.quia id videntur docere verſiculi,qui communiter circumferũtur & recitantur à *Gloſſ.c.Quanto, verb.Contumelia de diuor.* 2

Spernas ſpernentem,vel blaſphemare volentem.
Nam ſunt abſque mora ſic vincula rupta priora.

Tertiò,quia poſterius matrim.iniri priori permanente non poteſt.Ergo prius matrim. diſſoluitur, antequam ſecundum ineatur.Et ideo huius ſentent.ſunt ex Iuriſperitis *Ioan.Doctor antiquus relatus à gl.c.Gaudemus,verb.Compelletur,de diuor.gloſſ.c.Si infidelis,verb.*Libertatem 28.*qu.*1.*& c fin.verb Ius* 28.*q.*2.*& c.Quanto,verb. Qui relinquitur de diuor.& ibi Innoc.n.vnic.paulo poſt princ.Hoſt.n.*3.Abb.*n.*7.*Præpoſ.n.*5.*Idem Abb.d.c.Gaudemus,n.*15. vbi *Præpoſ.*§. *Qui autem,n.*4.*Goffred.ſum.tit.de diuort. n.*7. *& de conuerſ.infid.a.nu.*2. *Aſtenſ.*2.*p.ſum.l.*8.*t.*21.*a.*2.*q.*5.Angel.*verb. Matrimonium* 3. *imp.*10.*n.*3.*Ant.Cuc.l.*5.*inſt.maior t.*12.*n.*100. Et ex Theologis *Ricard.*4.*d.*39.*a.*2.*q.*2.*Antiſiodor.l.*4.*ſum.tract.*9.*c.* 6.*q.* 2.*ſtatim in princ.Abulenſ.*1.*Reg.*8.*q.*30. *Manuel* 1. *to. ſum.*2. *edit.c.* 230.*fine.* Et dicunt eſſe probabilem *Barth.à Ledeſm. & Vega n.*4.*allegandi.*

Secunda ſent. concordat cum præced. quoad hoc, vt diſſoluatur prius matrim. ante poſterius à fideli initum, ſed differt in hoc , quod præcedens ait diſſolui ſtatim ac infidelis monitus renuit legitimè habitare : hæc autem 3

ait non ſtatim diſſolui,ſed quando auctoritate Eccleſiæ conceſſo termino infideli non vult legitime cohabitare fideli:tunc enim elapſo termino diſſoluitur eo ipſo matrim.& licet ſolutum ſit matrim.ſi conuertatur infidelis ante tranſitum fidelis ad alias nuptias,reſtitueretur infidelis iure poſtliminij ad prius matrimonium,& cõpelletur fidelis ipſum recipere,& iterum contrahere cum illo:ſi verò pendente compulſione ineat fidelis aliud matrimonium,dicit hæc ſent.id fore validũ, eò quòd prius ſit omnino ſolutum.Ita ſuſtinent *Hoſt.ca.Gaudemus,n.13. ſuper verb.Compelletur,de diuor.Ioan.Andr.nu.15. Ant. n.20. Anchar.n.26.Archid.in fin.n.1.28.q.2. & ibi Bellamera nu.2.* Henric.*c.Quanto,de diuor.n.3.*Sed diſp.præced.n.17.probauimus,non eſſe neceſſarium aſſignari terminũ à iudice.

4 Tertia ſent.(cui adhæreo) ſuſtinet non diſſolui prius matrim.donec fidelis ad alias nuptias tranſeat,ita vt generatio vnius ſit corruptio alterius. Quare ſi fidelis nũquam mutet ſtatũ, perſeuerabit prius matrimonij vinculum,& quotieſcumque infidelis conuerſus fuerit ad fidem tenebitur fidelis illum tãquam verum coniugem admittere.Prob.ex *c.Gaudemus,ad fin.de diuor.*ibi: *Quod ſi conuerſum ad fidem & illa conuerſa ſequatur, antequam propter cauſas prædictas legitimam ille ducat vxorem,eam recipere compelletur.*Si ergo compellitur recipere, non erit ſolutum prius matr.Nam ſi ſolutum erat,non poteſt compelli ad recipiendum eum, qui verus coniux non eſt. Huius arg. vim perpendentes DD.contrarij varias excogitarunt ſolutiones.Prima eſt,quam tradunt DD. ſu.præc.allegati, reſtitui vinculum prioris matrim.quaſi iure poſtliminij. Vt *c.Cum per bellicam 34.q.3.*Secunda ſolutio eſt, *Goffredi allegati n.2.*compelli tunc fidelem ad recipiendum infidelem denuo conuerſum,non virtute prioris matrimon. quod omnino ſolutum eſt, ſed virtute noui matr.quod cõpellitur inire fauore religionis Chriſtianæ aſſumptæ. Sed prior ſolutio inde cõfutatur,quia non eſt reſtitutio, vbi nullum ius competit ei,cui reſtitutio facienda eſt.At ſemel diſſoluto matrimonio nullum ius competit infideli denuo conuerſo ad quod reſtituatur.Præterea, quia ius poſtliminij tunc habet locum, quando quiſpiam exiſtimabatur ius amiſiſſe, quod verè nõ amiſerat,ac idcirco,ſi aliquæ res eius ad alium peruenerant, ei reddũtur.Atque ideo *c.Cum per bellicam 34.q.3.* reſtituitur vxor ſecundo nupta priori viro: quem defunctum falsò putabat,eo quod verè inter illos ſupererat matrimonium.At in noſtro caſu nullũ ſupereſt ius coniugi infideli ſuppoſita vera prioris matrim. diſſolutione. Non ergo habet locum ius poſtliminij. Poſterior etiam ſolutio inde redarguitur, quòd nullus ad matrimonium cum perſona determinata cõpelli poſſit,niſi vel ex propria promiſſione,*c.Ex literis,el.2.de ſponſ.*vel ex delicto, vt quia virginẽ deflorauit inuitam,*c.1.de adult.*Atque ita *DD. eo ca.* 1.dicunt illum caſum eſſe ſpecialem:vt *Innoc. ibi n.2. Hoſt.n. 2.Ioan.Andr.fine.Anton.nu.6.Ancha.n.4.Card. n.1.oppoſit.3. Ananias n.4.*Immo nec tunc preciſè compellitur,ſed caſu quo deflorans non vult dotem defloratæ cõſtituere.Vt conſtat ex *cap.2.de adult.*& docet Hoſt.*Ioan.And.Anchar. Card.Anan.Anton.eiſdem locis.* Cum ergo in hoc euentu nullum ſit fidelis delictum, nullaque promiſſio ſuperſit diſſoluto omnino priori matrimonio: non eſt cur compellatur.Nec rationi conſonat ex conſequentia prioris matr.in fidei fauorem compulſionem hanc ſtatui. Cum etenim prius matr.omnino deſierit,& iam nihil ſit,nullum ius & conſequentia ipſius ſupereſſe poſſunt. Sicut quia morte diſſoluitur matr. aut ſi ſit ratum, profeſſione religionis,ſi mortuus reſurgeret,vel cũ monacho prius ſponſato diſpenſaretur in voto ſolemni, nullũ ius prioris matrimonij iam diſſoluti ſupereſſet, ſed liberũ eſſet huic,priori vxore viuente, ad alias nuptias tranſire. Et confirm.quia licet fauor fidei multus ſit, non tamen eſt tantus,vt cogat coniugem admittere ad conſortium cõiugale alterum,qui ante conuerſionem ad fidem adulterium admiſit,*c.Gaudemus,in fine,de diuort.*Ergo multo minus ſufficiet,vt cogat recipere eum,qui coniux legitimus non eſt. Minus quippe eſt retinere verum coniugem, quam nouo matrimon.copulari.Secundò, principaliter probatur noſtra ſententia,quia *c.Quanto de diuor.*declarauit *Innoc.III.c.finali.28.q.2.*decidens contumeliam Creatoris ſoluere ius matrimonij circa eũ, qui reliquitur: vt intelligatur,tunc fas eſſe fideli ad alias nuptias tranſire. Sentit ergo Pontifex, tunc non eſſe ipſo facto diſſolutũ prius matrim. ſed ius eſſe fideli ad illud diſſoluendum, alio matrimonio inito.Tertiò quia,*c.Gaudemus,de diuor.in fine.*dum dicitur teneri fidelem ad infidelem poſtea conuerſum admittendum, ſi nõdum ad ſecundas nuptias fidelis tranſierat,temperatur, niſi infidelis fuerit fornicatus.Ergo prius matrim.non diſſolutum erat. Sola enim fornicatio tempore legitimi matrimonij admiſſa obiici poteſt ad diuortium,vt pote quæ ſola matrimonio iniuriam irrogat. Tandem, quia ſi ſolutum eſſet prius matr. fidelis & infidelis illi coeũtes rei eſſent fornicationis:& ſi infidelis ſtatim aliud iniret matrim. antequam fidelis ad aliud tranſiret, eſſet validum. Quæ nullus admittet. Nec valet, ſi dicat ſolutum eſſe prius matr.ex parte ſolius fidelis,qui relinquitur. Quia matrimonij vinculum claudicare nequit,& ita ex parte vtriuſque vel neutrius ſolutum eſſe debet.Et ideo huius ſent.ſunt ex Theologis *D.Th.4.d.39.q.vn.a.5.ad 2.D.Bouauent.ibi,art.2.q.2.fin.Durand.q.2.n.14.Palud. q.vn.a.2.n.12. Maioris q.vn.col.2.verſ. ad aliud.Sup.Gabr.q.vn.a.2.fine.D.Anto.3.p.t.1.ca. 6. ad fin.* Abulenſis *1.Reg.8.q.36.47.& q.115.vſque ad* 118. *Ruardus Tapper n.18.Louan.§. Quod matrimonium. inter fideles. Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.col.6.verſ. Nihilominus.Palacios ibi, diſp.vn. col.18.verſ.Mihi verò Celaia ibi q.vn.col. pen. Ledeſma 2.p.4. qu.61.a.5. in ſolut.ad arg.Viguerius lib. inſtit.c.16.§.7.verſ.9. impedim.10.Veracruz 1.p.Speculi, art.33. concl.1.Angles Florib. 1.p.*vbi de matrim.*q.12.a.2 dub.5.Enriquez l.11.de matrim.c.8.n.4.Valentia 4.p.diſp.10.q.1.puncto 7. col.2. & in ſuis controu.l.vn.de indiſſolubilit.matrim.c.2. Emm.Sa ſumm. verb. Matrim.*vbi de impedim. dirimentib.*nu.8.verſ. Conuerſus ad fidem.Petr.de Ledeſ.de matr.q.59.a.5.dub.vn. concl. 5.Bart. à Ledeſ.dub.56.de matr.concl.3 Lud.*[illegible] de matrim.*c.53.col.4.verſ.Huiuſmodi* [illegible] *c.13. caſu 15.& 2.to.c.34.caſu 145.Viuald.* [illegible] *1.p.* vbi de matr.*n.221.Cañedo ſum.ſacram.* vbi [illegible] *c.7.nu.66.* Et ex Iuriſperitis *gloſſ.c.Gaudemus verb. Compelletur de diuor.* magis inclinat in hãc ſent. Et eam tenent *Hoſtienſ. ſum.t. de diuor.n.12.verſ.non ſolum. Alex.de Neuo d. c. Gaudemus §. Qui autem n.9.Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.4.t.10.q.8.Sylu. verb.Matrim.8.q.10.dicto 6.Armilla verb.Matrim.n.38.Tabiena verb.Impedimentum,imped.8.q.2.n.3. Turrecr. ca.Simili modo,n.vn.in ſolut.ad 2.28.q.1. Nauar.ſum.c.22.n.49.& l.3. conſ.tit.de conuerſione infidelium,in 1.edit. conſ.1.nu.6.& 9.& conſ.2.n.5.in 2.conſ.1.n.5.& conſ.3.n.6.& 9. Couar. 3.decret. 1.p.c.7.§.4.n.5.*Lancelot, *inſtit.iuris canon.l.2.tit. de diuort.§. Quod ſi conuerſum,verbo Compelletur.*

Hinc infertur,quamuis Eccleſiæ ſententia interceſſerit declarans liberum eſſe fidelem ad aliud matrim.tranſire,adhuc per illam ſent.minimè dirimi prius matrim. donec fidelis ad alias nuptias tranſeat. Quod ſententia illa Eccleſiæ non dirimat, ſed ſolum declaret ius dirimẽdi competens fideli.Sic *Sotus 4.d.39. qu.vn.a.4. col.6.verſ. Nihilominus.* 5

Secundò infertur, ſi ante matrim. à fideli contractum tranſeat infidelis ad alias nuptias, eas fore irritas,& ita ſi poſtmodum ad fidem conuertatur, eſſe ab illis eum ſeparandum,& reddendum coniugi prius conuerſo. Quia priuilegium hoc diſſoluendi matrim. prius per alias nuptias ſequentes,non conceſſum eſt à Chriſto infideli, ſed fideli in fauorem fidei,vt expreſſè habetur *cap.Quanto,de diuor.& c.final.28.q.2.*Et quamuis matrim. claudicare nequeat quoad vinculum, ſed eo diſſoluto ex parte vnius coniugis,diſſoluatur quoque ex parte alterius, at claudicare poteſt quoad effectum & obligationem, vt altero coniuge ſolo adultero claudicat matrimonium quoad obli- 6

obligationem cohabitandi. Cùm ſoli innocenti diuertere liceat. Et ita tenent *Ricard.4. d. 39.a.2.qu.3.in ſolut.ad 2. Altiſiodor.l.4.ſum.tract.9.c.6.qu.1.fin.Nauar. l.3.conſil.tit.de conuerſ.infidel.in 1.edit.conſi.1.n.10.in ſolut.ad 2.n. 2. conſ. 3. eod.n.10.Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.col.7.paulo ante verſ. Ad verb. Et ibi Ouand.q.vn propoſ.4. Abulenſ.1.Reg.8.q.36. Enriq.lib. 11.de matrim.c.8.nu.5.Veracr.2. Spec.a.34.Petr. de Ledeſ. de matrim.q.59.a.5.in corollario illato ex 5.concl.*

7 Tertiò infertur,non diſſolui matrim.per alias nuptias ab infideli initas.Quia cum eæ irritæ ſint,(vt n.præced. probauimus)nihil poſſunt operari.Præterea, quia priuilegium hoc diſſoluendi ſoli fideli conceſſum eſt (vt ibidem probaui.)Atque ita docent *Abul.1.Reg.8.q.105.Veracruz 2.p.Spec.a.33.concl.4.Vega 2.to.ſum.cap.34. caſu 148.* Vnde minus bene *Palacios 4.d.39.diſp.vn ad finem,verſ.Admonendus,* ait diſſolui matrimon. quando vel fidelis vel infidelis tranſit ad aliud matrimonium.

8 Quartò infertur,ſi infidelis fornicetur, & poſt conuertatur ad fidem, ante 2. matrim.à fideli initum,quamuis fidelis poſſit eum expellere ob id adulterium : vt dicitur expreſsè *cap. Gaudemus, de diuort. in fine,* non tamen poſſe fidelem ad aliud matrimonium tranſire. Quia ceſſauit infidelis pertinacia, quæ facultatem illius matrimonij diſſoluendi præbebat.Sic *Abulenſis 1.Reg.8.q.55.& 127.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.56.concl.4.Vega 1. tomo ſum.c.13.caſu.15.*

9 Quinto infertur, ſi ante matrimonium à fideli coniuge initũ,alter conuertatur,minimè opus eſſe nouo conſenſu,ad matrimonium præcedens inſtaurandum. Quia nondum diſſolutum eſt, & ita docet *Syluestr.verb. Matrimonium 8.q.10.dicto 6.fine.*

10 Sextò infertur,non eſſe habendam fidem *Innocentio,c. Quanto,n.vn verſ.Per hanc,de diuort.*vbi docet fidelem,qui legitimè ad aliud matrim.tranſiit,eo quod infidelis monitus legitimam habitationem renuit teneri ſoluto eo matr. per mortem alterius coniugis admittere in conſortium coniugale priorem coniugem infidelem,ſi tunc ad fidem reducatur.Quem ſequũtur *Hoſtienſ.c. Gaudemus n.13.ſuper verb.Ille,de diuort.& Ibi Ioan. Andr.n.15.*Quòd ſoluto poſteriori matr. ceſſarit iam impedimentum obſtans admiſſioni prioris coniugis iam fidem cõuerſi. Sed iure optimo hanc ſent.impugnat *Abulenſ.1.Reg.8.q.117.* Quia cùm priùs matrim. ſolutum omnino ſit poſteriori contracto,non eſt cur poſt huius diſſolutionem ſit cogẽdus fidelis ſtare priori. Deinde,quia *c.Gaudemus,in fine,de de diuort.*ſolùm dicitur compellendum fidelem ad receptionem infidelis iam conuerſi, quando ille nondum tranſiit ad ſecundas nuptias: eo quòd tunc perſeueret prioris matrimonij vinculum: Cùm ergo in hoc caſu iã trãſierit ad ſecũdas nuptias,ac per illas legitimè ceſſarit prius matrimonium, minimè compellendus eſt. Adde nec poſſe illum admittere,niſi nouo matrimonio inito. Cùm priùs omnino extinctum ſit.

11 Vltimo infertur,nec credendum eſſe *Ricardo 4.d.39.a. 2.q.1.Supplem.Gabr.ibi, q.vn.a.3. concluſ. 5. Aſtenſis 2.p.ſum. l.8.tit.21.a.2.q.1.*vbi dicunt fidelem coniugem non poſſe expellere infidelem poſtea conuerſum ante tranſitum fidelis ad alias nuptias,ratione infidelitatis præcedentis. Quia in ea ambo coniuges æquè extiterunt : niſi poſt prioris conuerſionem poſterius conuerſus actus aliquos infidelitatis exercuerit. Tunc enim ab eo diuortium facere poterit,non tamen aliud inire matrim. Ducunturque ſimilitudine fornicationis carnalis,ob quam neuter coniux,qui innocens non eſt, poteſt diuortium celebrare,at ſi poſt alterius emendam relabatur alter in adulterium,poteſt emendatus diuertere. Sed aduerſus hos eſt apertè textus *c.Gaudemus in fine,de diuort.* decidens teneri fidelem ad admittendum infidelem,qui præteritæ pertinaciæ pœnitentia ductus reducitur ad fidem ante tranſitum ipſius fidelis ad alias nuptias.At is fidelis actus infidelitatis exercuit poſt alterius cõuerſionem. Quia nolle conuerti,nec habitare ſine creatoris contumelia, ſunt actus infidelitatis:& moraliter etiam eſt certum,fore vt medio illo tempore infidelis pertinax verſetur in deorum cultu,& aliis ſuæ ſectæ cæremoniis;eò vel maximè, quod textus minimè præſcribat tempus quo infidelis poſt prioris conuerſionem ad fidem redire debeat,vt neceſſario à fideli admittendus eſt; ſed generaliter admittendum eſſe decernat, quoties conuertitur ante tranſitum fidelis ad ſecundas nuptias. Et ad fundamentum contrarium reſpondet optimè *Abulenſ.1.Reg.ca.8.qu. 69.*vbi opponit contra prædictam deciſionem *d. c. Gaudemus,* non teneri fidelem ad infidelis poſtea conuerſi admiſſionem : quòd hic in fornicatione ſpirituali infidelitatis maneat. Et reſpondet non eſſe ſimile de fornicatione ſpirituali & carnali : nam ratione huius diuortium perpetuum conceditur : at ratione illius ſolùm temporale,quam diu illa durat. Quod latius probabo lib.10. diſp.15.

Ad arg.n.2.propoſita reſp.Ad 1.conſtat ex dictis nu.4. 12
vbi adduximus textum explicantem, contumeliam Saluatoris ſoluere ius matrim.id eſt,concedere ius fideli ad illud diſſoluendum alio matr.inito.Ad 2.dic verum eſſe quod in illis verſiculis continetur. Quippe intelligitur ſtatim eſſe rupta vincula priora, non quod ſtatim deſinat eſſe prius matrim. ſed quia ſtatim incipit fidelis habere ius diſſoluendi prius matrim. & alterum ineundi, quaſi nullum præceſſiſſe,& ita dicitur ex tũc rumpi vinculum illius,quaſi ex tunc non maneat firmum & indiſſolubile. Ad 3. dic, ſatis eſſe prius natura diſſolui prius matrim. in genere cauſæ materialis, in quantum ea diſſolutio eſt diſpoſitio requiſita ad valorem poſterioris matrim,at poſterius natura in genere cauſæ efficientis quatenus illa diſſolutio eſt poſterioris matrim. effectus. Sicut contingit in generatione vnius expulſioneque formæ contrariæ.

DISPVTATIO LXXVI.

Vtrùm quoties licet fideli tranſire ad alias nuptias propter infidelis obſtinationem, liceat ſimiliter eidem fideli tranſire ad religionem, vel Ordines,aut ſimplex caſtitatis votũ emittere:atque per hæc diſſoluatur prius matrim. ac per nuptias?

SVMMARIVM.

Licet fideli tranſire ad religionem ad ordines, aut votum caſtitatis emittere, ſi infidelis renuat conuerti, etſi habitare velit abſque Dei contumelia,n.1.

An id poſſit exiſtente probabili ſpe conuerſionis infidelis,n.2.

An deſideretur monitio,n.3.

An ſi infidelis renuens conuerti, poſtea reducatur ad fidem ante mutationem ſtatus fidelis,liceat huic tranſire ad ordines vel religionem,n.4.

Quid,ſi ſententia Eccleſiæ ſeparatio facta fuiſſet,n.5.

An fidelis iam profeſſus, vel ſacris ordinibus inſignitus, vel voto caſtitatis ligatus,ſit reddendus infideli poſtea ad fidem conuerſo,n.6.

Quid,ſi fidelis tunc nondum profeſſionem emiſerit,ſed nouitius ſit,n.7.

An id matrimonium conſummatum diſſoluatur per hanc profeſſionem? Refertur quædam ſent.n.8.

Proponitur ſent.Auctoris,n.9.

An diſſoluatur per profeſſionem à fideli factam, eo quod infidelis conuerti renuat,volens tamen habitare ſine Dei contumelia, n.10.

An diſſoluatur per ſuſceptionem ſacrorum ordinum,n.11.

Quid,per ſimplex caſtitatis votum à fideli emiſſum,n.12.

Satisfit argumentis,n.13.

Hac in re certum videtur licere fideli tranſire ad religionem,vel ordines aut votum ſimplex caſtitatis emittere, quoties infidelis monitus conuerti renuit,licèt habitare velit abſque creatoris contumelia, & ſine pertractione ad peccatum, Quia ſiue teneamus poſſe tunc diſſolui matrim. quando infidelis renuit conuerti volens prædicto modo habitare, ſiue contrarium:vtraque tamen ſententia fatetur licitum eſſe tunc diuortium,(vt diximus diſp. 37.num.7.) Sicut ergo coniugi, legitimè diuortium facienti ob adulterium, integrum eſt hæc efficere, quamuis matrimonij vinculum perſeueret 1

ueret: ita celebrando diuortio in hoc caſu id licebit: quãuis ſuſtineatur non dirimi matrimonij vinculum. Et ita docent *D.Tho.4.d.39.q.vn.a.5 ad 4. Alberic. in ſuo dictionar. lit. I. verb. Infidelis, verſ. At conuerſus ad fidem. Aſtenſ.2.p.ſum.l. 8.t.21.a.2.q.11 Rainerius, 2.p.ſum. de matrim. cap.21. Roſella verb. Impedimentum, imped. 9.n. 11. & ibi Supplem Piſanæ imped. 9.n.8. Angelus verb. Matrimon. 3. impedim.10.n.6. Syluest. verb. Matrimon. 8.q.10 dicto 8. Sotus 4.d.39.q. vn.a. 4.ad fin. corp. Gaeta repetit. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.q.76.n.430. Anton. Cucus l.5. inſtitut. maiorum* ... *num.* 103. Et idem ſupponit *Petr. de Led. de matr. q.59.a.5. dubio vn. concl. 6.* quamuis ſit eius ſent. vt nequeat diſſolui matrimon. quando infidelis renuens conuerti, vult habitare ſine Dei contumelia, & pertractione ad peccatum. Quod idem concedunt alij patroni illius ſent. (vt teſtatur *Enriq. l.11. de matr. c.8.n.4. in comm. lit. S.*) Quæ autem ſit differentia quoad hoc inter DD. vtriuſque opinionis, dicemus n. 10.

2 Secundo ſupponendum eſt, eſſe conſilium exiſtente probabili ſpe conuerſionis infidelis, vt coniux ad fidem conuerſus non tranſeat ad religionem vel ordines, aut votũ caſtitatis emittat. Ne per hoc impediatur infidelis coniugis conuerſio deſtituti ſpe recuperandi coniugis. Et hoc colligitur ex *D. Thom. Alberico, Aſtenſ. Raineri, Roſella, Supplem. Piſanæ, Angelo, Syluest. Armilla, Soto, Caeta, Anton. Cuco, n. præc. relatis*: dicunt enim non debere fidelem hæc efficere, quamdiu talis ſpes ſubeſt. Quòd ſi ea ſpe nõ extincta, fidelis votum emitteret caſtitatis, tenetur id ſeruare. Vt bene docent *Syluest. & Ant. Cucus ibidem.* Quia cùm legitimè poſſit diuortium celebrare fidelis altero renuente conuerti, legitimè etiam tali voto ſe alligat.

3 Ante monitionem autem infidelis non poteſt fidelis ad religionem aut ordines tranſire: ſicut de tranſitu ad aliud matr. probaui diſp.74.nu.12. & ſeq. Monitio enim in caſibus, quibus ibi diximus prærequiri ad matrim. deſideratur etiam ad tranſitum ad religionem vel ad ordines, vel etiam vt fidelis emittat votum caſtitatis obligans ad non reddendum. Quod optimè docet *Soto 4.d. 39.q.vn. ar 4. ad fin. corp. in dubio 3.* & ſubdit id non ſolùm eſſe eo quod infidelis coniux tunc difficilius conuertetur, verùm etiam quia ante cognitam infidelis voluntatem, qua baptiſmum renuat, non eſt fidelis abſolutus ab obligatione reddendi debiti, ac cohabitandi: atque ita nequit celebrare diuortium. Quod idem apertè docent *D. Thom. & omnes Doctores n.1. allegati*, vbi dicentes licere hunc tranſitum fideli, ſubdunt; ſi monitus infidelis renuat conuerti. Quare non eſt audiendus *Abulenſis 1. Reg. 8.q.39. in ſolutione ad 4.* vbi diſcrimen conſtituit inter tranſitum ad religionem, & aliud matrimonium, vt illi liceat nulla infidelis monitione præmiſſa: ſecus de hoc. At ipſemet *eod. c.8.q.63.* melius ſenſit in vtroque caſu eſſe neceſſariò præmittendam monitionem. Cùm nulla diſcriminis ratio appareat.

4 Imò ſi initio renuat infidelis conuerti & legitimè habitare, poſtea autem nondum ſtatu fidelis mutato conuertatur, non poterit iam fidelis ad ordines religionem, aut votum caſtitatis obligans ad non reddendum, tranſire: ſicut nec aliud matrimonium. Quòd tunc ita alligatus ſit fidelis priori matrimon. vt teneatur priorem coniugem ad conſortium coniugale admittere. Vt dixi diſp. præced. num. 4.

5 Hoc temperant quidam, niſi ſententia Eccleſiæ ſeparatio matrim. facta eſſet, eo quod infidelis noluerit conuerti: tunc enim aſſerunt conuerſo poſtea infideli, integrum adhuc eſſe fideli ad religionem migrare. Idque probant ex *c. fin. de conuerſ. coniug.* Sic *Gloſſa cap. Gaudemus, verb. Compelletur, in fine, de diuor. Anton. c. Quando, n.11. eod. t. Hoſtienſ. ſumm. eodem tit. 12. verſ. Non ſolum in fine.* Et facit *Goffredus ſum. tit. de diuor. n.7.* vbi ſub diſiunctione ſequitur hanc partem, vel contrariam. Sed meritò *Abul. 1. Reg. 8. q.64.* hoc reprobat. Quia *c. fin. de conuerſ. coniug.* loquitur de fideli in hæreſim lapſo, & ob id ab Eccleſia damnato: tũc enim conceditur alteri religionis ingreſſus, eo quod per ſentenitiam abſoluitur fidelis ab habitationis obligatione. At non eſt idem de infidelibus qui minùs delinquunt; & magis eis conuerſis ad fidem fauetur: nec ſentẽtia Eccleſiæ punit eos, abſoluendo fidelem ab obligatione cohabitandi, ſed tantùm declarat huic liberum eſſe diuertere, ad aliumque tranſire ſtatum, niſi re integra alter conuertatur. Deinde quia non minus læditur coniux infidelis conuerſus ad fidem per tranſitum fidelis ad religionem, quàm per matrimonium ſequens, at hoc non poteſt inire, ſed compellitur priori ſtare, *cap. Gaudemus in fine de diuort.* Ergo nec poterit profiteri.

Quòd ſi infidelis conuertatur, poſtquam iam fidelis 6
profeſſus eſt, vel ſacris initiatus, non eſt ſibi fidelis reſtituendus: ſed imputet ſibi tardam conuerſionem. Quia legitimè is ſtatus eſt aſſumptus Et ita docent *Diuus Thomas, & omnes Doctores allegati numero 2.* nec aliquis diſcrepat. Sed ſolum diſcordant Auctores circa matrimonij diſſolutionem: (vt ſtatim videbimus.) Et licèt prædicti Doctores non loquantur de voto caſtitatis emiſſo à fideli: at idem dicendum eſt. Sicut ſi tempore diuortij ob adulterium emiſiſſet coniux innocens votum caſtitatis abſolutæ. Quia tempore habili emiſſum eſt.

Imò ſi infidelis conuertatur fideli ingreſſo iam in re- 7
ligionem, nondum tamen profeſſo, exiſtimant aliqui non cogendum fidelem redire ad coniugem conuerſum. Quia licet non ſolutum ſit matrim. at ius cohabitationis amiſſum eſt, eo quod infidelis monitus renuerit conuerti, nec res eſt integra, eſt enim fidelis in ſtatu qui vſui matrim. repugnat: & ingreſſus eſt tempore *habili*. Sicut fornicante coniuge non diſſoluitur matrim. & tamen innocens ingreſſus religionem non poteſt nouitiatus tempore extrahi. Sic *Abulenſ. 1. Reg. 8. q.66. & 74.* Sed contrarium dicendum eſt cum aliis, quos tacito nomine refert *ibi Abulenſ. q.66.* Quod res ſit integra, nõ enim eſt fidelis tempore conuerſionis infidelis in ſtatu repugnãti, ſed in probatione, & via ad alium ſtatum. Nec eſt ſimile de adulterio carnali, quod diuortij perpetui cauſa eſt: & ita ſicut innocens exiſtens in ſeculo nunquam eſt compellendus recipere adulterium, ita nec poſt nouitius. At infidelitas non eſt cauſa diuortij perpetui, (vt dixi diſp. præced. num. 11. fine) ſed dum ea durat: quare ea ceſſante tempore quo coniux fidelis nondum mutauit, inſtaurandum eſt prius matrimonium.

Difficultas autem eſt, an eo caſu quo diſſoluitur matri- 8
mon. conſummatum fidelis ob eius obſtinationem, per tranſitum fidelis ad aliud matrimonium, diſſoluatur quoque profitente fideli in religione approbata? *Abulenſis 1. Reg. 8. q.68. & 74.* id negat. Et poſſet probari, quia nullibi habetur id dirimi profeſſione fidelis. Imò *Innocent. III. c. Gaudemus, in fin. de diuort.* abſolutè decidit compellendum fidelem admittere infidelem conuerſum antequam iſte aliam legitimam ducat vxorem. Secundò, quia priuilegium Chriſti conceſſum fideli ad diſſoluendum prius matrim. poſteriori inito, fuit, ne fidelis cogatur vitam cœlibem ducere (vt diximus diſp. 74. nu. 4.) Cùm ergo huic neceſſitati manendi in cœlibatu ſolum occurratur tranſeundo ad aliud matrim. per eum ſolum tranſitum diſſoluentur priores nuptiæ.

Cæterum omnino tenendum eſt, diſſolui prius matr. 9
conſummatum per profeſſionem illam, ſicut diſſolueretur per ſubſequens coniugium. Quia licet nec in iure nec in diuinis literis hoc decretum reperiatur, at commune Theologorum placitum hoc à ſimili deducit. Si enim ea vis conceſſa eſt profeſſioni religionis à Chriſto, vt diſſoluat vinculum prioris matrim. rati inter fideles initi: nedum diſſoluet matrim. tempore infidelitatis conſũmatum quod ratum non eſt, *c. Quanto de diuort.* Et confirmatur, quia magis indiſſolubile eſt matrim. ratum fidelium, quam conſummatum infidelium. Illud enim vltra contractum naturalem habet eſſe verum ſacramentum.

tum,nec per ſubſequẽtes nuptias dirimi poteſt. Hoc autem non eſt ſacramentum, ac poteſt diſſolui per ſubſequens matrim. Tandem, quia matrim. tãtum poſterius diſſoluit prius conſummatum,tempore infidelitatis initum, & ita illud eſt fortius, ac vincit hoc. Cùm ergo illud vincatur à profeſſione religionis, & per eam diſſoluatur;à fortiori hoc diſſoluetur.Quippe ſi vinco vincẽtem te,à fortiori vincam te.*l. de acceſsionibus ff.de diuerſ. ac temporal.præſcript.* Et ideo hanc partem tuentur *D. Bonau.4.d.39.a.2.q.2.Ricard.ibi,a.2.q.3.Maioris q.vn.col.2.verſ. Ad aliud.Sotus q.vn.a.4.ad fin.corp.dub.3.Palacios diſp.vn.col. 19.fol.913.verſ.Cæterum.Celaia,q.vn col.penult.Angles Flori-1.p.*vbi de matrim.*q.12.a.2.dub.7.concl.1.Enriquez l.11.de matrim.c.8.n.5.Emm.Sa ſumm. verb. Matrim.* vbi de impedim.dirimentibus,*n.8.verſ.Conuerſus ad fidem.Pet.de Ledeſ. de matrim.q.59.a.5.dub.vn.concl.6.Lud.Lop. 2.p. inſtruct.*vbi de matrim.*c.53.col.antepen.verſ. Sed grauius. Vega 2.ſum.c. 34.caſu 145.Cañedo ſum.Sacram.*vbi de matrim.*c.7.n.67.*

10 Et tamen eſt differentia iuxta diuerſas ſent. Quòd DD. aſſerentes non licere fideli ad aliud matrim. tranſire,priuſque diſſoluere, quando infidelis renuens conuerti, vult habitare ſine creatoris contumelia, & ſine pertractione ad peccatum, fatentur poſſe tunc fidelem ad religionem tranſire(vt diximus nu.1.) at cenſent non dirimi prioris matrim.vinculum.Sicut coniux innocens poteſt ab adultero diuertere,ac religionem ingredi, nec per id vinculum matrim. dirimitur. Et ita tenent *Petrus de Led.n.1. alleg.*Et aduertit *Enriquez ibi quoque relatus*, ita ſentire Doctores huius ſententiæ.At ſuſtinendo diſſolui poſſe matrim.quando infidelis renuit conuerti,quamuis prædicto modo habitare velit,eſt dicendum per profeſſionem æquè diſſolui,ſicut per nuptias ſubſequentes,vt probant rationes n.præced.adductæ.

11 Similiter ſuſtinent aliqui DD. diſſolui quoque matrim. vinculum per tranſitum coniugis fidelis ad ordines ſacros, quemadmodum per alias nuptias, aut religionis profeſſionem. Cùm ſit ſtatus priori coniugio repugnans.Ita ſentiunt *D.Bonau.4.d.39.a.2.q.2.& ibi Ouand. diſp.vn.ad.fin.* Et expreſſe id videtur ſentire *Maioris ibi q. vn.col.2.verſ.ad aliud*,ait enim diſſolui quando fidelis cum alia contrahit vel profitetur,vel ad frugem melioris vitę tranſit.*Et Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.ad fin.corp.dub.3.*ait ſe valde perplexum eſſe in hac quęſtione.At dicendum eſt non dirimi.Quia nulla eſt ratio id probans, nec is ſtatus dirimit matrim.ratum fidelium.Et ita tenent *Sotus* quamuis aliquantulum anceps *proximè allegatus,Angles Floribus 1.p.*vbi de matrim.*q.12.ar.2.dub.7.concl.2.Enriquez, Emm. Sa,Cañedo citati nu.9.Petrus de Ledeſ.de matr.qu.59.a.5.dub. vn.col.penult.concl.7.Lud.Lop.2.p.inſtruct.* vbi de matrim.*c 53 col.antepen.verſ.Sed grauius Vega 2.to.ſum.c.34.caſu.*144. Et eiuſdem ſent.ſunt clarè *Palacios & Celaia,n.9.relati*,dicunt enim non diſſolui matrim.niſi fideli tranſeunte ad religionem,vel aliud matrimon.

12 Hinc deducitur à fortiori non diſſolui matrimonium, ſi fidelis emittat ſimplex caſtitatis votum. Quamuis cõtrarium ſignificet *Maioris* in verbis, quæ ex ipſo retuli num.præced.

13 Ad argum.n.8.propoſita reſp.Ad 1.conſtat ex dictis n. 9.quamuis enim de hoc non ſit textus: at deducitur ex ratione:vt ibi probaui.Ad 2. admiſſo antecedenti negãda eſt conſequentia. Quia eo ipſo quod ita liber eſt fidelis ad diſſoluendum prius matrim. vt poſſit ad aliud tranſire,& ſic dirimere prius, à fortiori poteſt id efficere tranſeundo ad profeſſionem,vt n.9.probauimus.

DISPVTATIO LXXVII.

An quoties diſſoluitur matrim. per tranſitum fidelis ad aliud coniugium,vel profeſſionem,liceat infideli ad alias nuptias tranſire, ſiue conuertatur,ſiue infidelis permaneat?

SVMMARIVM.

An quando fidelis ad aliud matrimonium,profeſſionem,vel ordines tranſijt aut vouit caſtitatem,infidelis validè matrim.ineat.num.1.

An quando fidelis ad ordinem ſacrum tranſijt aut vouit caſtitatem, poſſit infidelis poſtea conuerſus ingredi religionem, n.2.

An peccet infidelis tranſiens ad alias nuptias, vbi diſſolutum eſt prius matrimonium profeſſione, aut nouis nuptiis coniugis fidelis? Referuntur tres ſentent.n.3.4.5.

Proponitur ſententia Auctoris,n.6.

Soluuntur argumenta,n.7.

Certiſſimum apud vniuerſos eſt, diſſoluto matrim. 1 per tranſitum fidelis ad alias nuptias, vel profeſſionem,validè infidelem ad aliud matrim.tranſire.Quia cùm matr.vinculum claudicare nequeat, eo ipſo quòd diſſoluitur ex parte fidelis, diſſolutum manet ex parte vtriuſque:ac proinde nil eſt quod valori matrim. tunc per fidelem initi obſtet. Quando autem matrimonium nondum diſſolutum eſt,quia fidelis non tranſiit ad alias nuptias vel religionem, iam diximus diſp.57. nu.6.irritum fore matrim. infidelis. Similiter iuxta ſententiam aſſerentem non diſſolui matrim. per profeſſionem, vel alias nuptias fidelis,quando infidelis renuens conuerti, vult habitare abſque Dei contumelia, & pertractione ad peccatum, dicendum eſt non poſſe tunc infidelem validè alio matrimonio deuinciri. Quia iuxta eam ſent. nequit in eo euentu fidelis diſſoluere prius matrimoniũ: atque ita ea retenta ſententia eius nuptiæ fuerunt irritæ:(vt dixi diſp.74.nu.8.) & quamuis profiteri valeat,ac eius profeſſio non diſſoluit tunc vinculum prioris matrim.conſummati(vt dixi diſp. præced. num. 10.) At retenta noſtra ſentent. aſſerenti poſſe diſſolui per matrimon.quoties infidelis conuerti renuit qualitercumque habitare velit,per aliud matrim.fidelis (vt dixi diſp.74. num.9.)& per fidelis profeſſionem: (vt dixi diſp.præced. num.10.)dicendum eſt validè tunc infidelem tranſire ad alias nuptias. Si autem fidelis ad ſolos ordines ſacros tranſierit,non poterit infidelis validè aliud contrahere matrimonium.Quia prius non diſſoluitur. Vt dixi diſp. præced.n.11.

Poterit tamen infidelis poſtea conuerſus, quando fi- 2 delis ad ordines ſacros trãſiit,ingredi religionem Quòd in nihilo priori matrim. nondum diſſoluto præiudicet. Vt contingit quando celebrato diuortio ratione adulterij vir innocens eſt ſacris initiatus; (vt dicemus lib.11. diſp.10.à n.6.) vbi etiam dicemus quando innocens caſtitatis votum emiſit. Idem enim in hac quæſt. dicendũ eſt.Cùm vtrobique ſit ſolum diuortium celebratum manente illæſo matrimonij vinculo.

Difficultas autem in eo verſatur, an peccet infidelis 3 tranſiens ad alias nuptias, vbi prius matrim. nouis nuptiis aut profeſſione fidelis diſſolutum eſt? Diuerſæ ſunt ſententiæ. Prima indiſtinctè ait peccare infidelem contrahendo aliud matrim. Ducitur,quia in pœnam delicti infidelitatis interdicitur illi coniugium:quamuis nõ ex vi prioris matrimonij, quod iam penitus eſt diſſolutum.Et ſi quæras,quo pacto Eccleſia,carẽs iuriſdictione erga infideles, potuerit illis hanc pœnam infligere? Reſpondent *Sotus,Barht. à Ledeſm.Vega ſtatim referendi, ac Lud.Lop.n.ſeq.allegandus*,prohibitionem hanc non ab Eccleſia promanare,ſed ab ipſo iure naturali diuino, quod coniugem infidelem ex matrimonij lege obligabat vt fidelem ſequeretur.Secundo,quia infidelis ille nolens cõuerti,non ſolum in ius diuinum omnes ad baptiſmum obligans delinquit,ſed etiam contra matrim. legem, (vt probauimus diſp.73.n.9.) Ergo contra eandem matrim. legem peccat,ſi ad aliud tranſeat. Tertiò, quia matrim. prius tantum diſſoluitur quoad coniugem fidelem, qui relinquitur.Vt deciditur, *c. Quanto de diuort. & ca.fin.28. quæſt.* 2. Non ergo infideli integrum erit ad alias migrare nuptias.Et ita docent ex Theologis *D. Thomas 4. d.39. qu.vn. a.5.ad 3. Altiſiodorenſ.l.4.ſum.tract. 9.c. 6. qu. 1. verſ. Ad vltimum dicimus. Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.col.8.verſ.Contra hoc tamen.Angles Floribus* 1.*p.*vbi de matrim. *q.12.a.2.dub. 6.Barth.à* Ledeſm.*dubio 56.de matrim. poſt.4.concl.*Vega *1.to. ſum.c.13.caſu 15,& 2.to.c.14.caſu 146.fin.*Et ex Iuriſperi-

tis

ritis, *Gloſ. c. Quāto verb. Qui relinquitur, de diuor. & ibi Innoc. n. vn. ad medium. Hoſtienſ. n. 2. Anton. n. 9. Præpoſ. n. 5. Goffred. ſum. de diuor. n. 9.* Et explicant eſſe peccatum lethale *Sotus Angles, Barth. à Ledeſ. Vega.* Et *D. Th.* expreſsè videtur ſentire hoc verum eſſe, ſiue infidelis matrim. illud ineat, ante conuerſionem, ſiue poſtea: ait enim poſt conuerſionem diſpenſatiuè concedi poſſe infideli, vt ad alias nuptias tranſeat.

4 II. ſent. ita diſtinguit. Si infidelis ante conuerſionem aliud ineat matrimonium, peccat: ſecus ſi poſt conuerſionem. Quia in pœnam peccati dimiſſionis coniugis fidelis, eſt ei interdictum aliud coniugium. Et cum ratione baptiſmi abſoluatur à culpa, extinguitur quoque pœna illi correſpondens. Sic ſentiunt *D. Bonauent. 4. d. 39. art. 2. q. 2. Aſtenſ. 2. p. Sum. l. 8. t. 21. art. 2. q. 12. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 10. q. 8. Turrecr. c. Simili modo, 28. q. 1. n. vn. in ſolut. ad 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 53. col. antepen.* Et *Ricard. 4. d. 39. a. 2. qu. 3.* problematicè ſuſtinet hanc & 4. ſent. n. 6. referendam: quare hanc cenſet eſſe probabilem.

5 III. ſent. ſuſtinet infidelem pertinacem in infidelitate, ſi ſit Principibus Chriſtianis ſubiectus, peccare ineundo aliud matrim. ſecus ſi illis ſubiectus, non ſit. Probat quia infideli non ſubiecto Principibus Chriſtianis, nulla lege ſeculari id matrim. interdicitur, & Eccleſia eum ligare nequit: at ſubiecto Principibus Chriſtianis interdicitur lege ſeculari, quæ quamuis nullibi ſcripta reperiatur, habetur tamen ex vſu vim legis obtinente: & hūc vſum probat ex tot Doctoribus id matrim. prohiberi affirmantibus. Sic *Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 59. a. 4. dub. vn. concl. 3.* Sed hæc ſent. diſplicet. Quia Doctores hanc prohibitionem aſſerentes, de quibuſcunque infidelibus ſermonem faciunt, nec vſu eam prohibitionem inductam eſſe dicunt, ſed iure naturali, ex ipſa matrimonij lege. Vt dixi n. 3.

6 IV. ſent. (cui prorſus adhæreo) ait licere infideli, diſſoluto ſemel fidelis matrim. ad aliud tranſire. Ducor, quod nullo iure interdicatur infideli hic tranſitus. Non enim humano Eccleſiaſtico, cùm Eccleſia careat iuriſdictione in infideles: ius verò ſeculare nullibi reperitur. Nec ius diuinum naturale id infidelibus prohibet. Quia etſi peccarit violans ius diuinum naturale legis prioris matrimonij, quia aſtringebatur ſequi priorem coniugem ad fidem conuerſum: at priori illo matrim. iam penitus diſſoluto nulla lex diuina naturalis prioris matr. quod iam nihil eſt ſupereſt, qua hic infidelis arceatur ab alio matrim. Nec aliud ius diuinum id vetans reperitur: nec id adducitur à patronis contrariæ ſent. Et confirm. quia mortuo coniuge ad fidem conuerſo, nullus negaret integrum eſſe infideli, ad aliud matrim. migrare non obſtante peccato quod in legem prioris matrim. admiſit. Similiter ergo id licebit poſtquam fidelis ad alias nuptias aut profeſſionem tranſiit. Quia æquè in his caſibus diſſoluitur matrim. prius ac coniugis morte. Tandem, quia non maior prohibitio concedenda eſt reſpectu infidelis, quàm reſpectu fidelis eiuſdem criminis rei contra matrim. legem: cùm grauius ſit infidelis delictum. At fidelis peccans in legem matrim. nolens abſque iuſta cauſa coniugem ſequi, ſed ab eo prorſus recedens, diſſoluto eo matrim. per mortem aut profeſſionem alterius coniugis, poteſt ad aliud matrim. tranſire. Cur ergo id negandum eſt infideli ſimilem matrim. legem peccanti? Et ita ſuſtinent *Gloſſ. c. fin. verb. Et in matrim. 28. q. 2. Durandus 4. d. 39. q. 2. n. 25. Et ibi Mayron. q. vn. Guillelmus Borrilong. ibi q. vn. a. 3. difficil. 2. Abulenſ. 1. Reg. 8. q. 127.* Ledeſma *2. p. 4. qu. 61. a. 5. ad fin. Veracruz 2. p. Speculi, a. 34. concl. 2. Viguerius l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 10. Ouandus 4. d. 39. diſp. vn. propoſ. 2. Et ibi Celaia q. vn. in fine Enriquez lib. 11. de matr. c. 8. n. 5. fine.* Et hoc explicant eſſe verum, quamuis infidelis minimè ad fidem conuertatur, *Durandus, Abulenſis, Celaia, Enriquez:* Et eſt veriſſimum, vt rationes adductæ probant.

Ad arg. nu. 3. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis nu. 7
præced. vbi probauimus nulli talem pœnam infligi. Ad 2. dic cum *Gloſſ. eodem c. fin. verb. Et in matrim.* illum peccare in matr. prioris fractione, at non contrahendo ſecundum, (vt num. præced. explicui.) Ad 3. dic diſſolui quoad vtrumque, quando verè dirimitur illud matr. eo quod claudicare nequeat quoad vinculum. Quare dum illi textus aiunt diſſolui quoad fidelem, qui relinquitur, intelligunt ius diſſoluendi per aliud matrimon. aut profeſſionem, ſoli fideli competere: (vt explicuimus diſp. 75. nu. 6. & 7.) at ſemel per fidelem diſſoluto, quilibet liber eſt ad aliud ineundum.

DE IMPEDIMENTO criminis.

DISPVTATIO LXXVIII.

Vtrum crimen machinationis mortis alterius coniugis dirimat matrimonium?

SVMMARIVM.

An adulterium ſolùm dirimat: ac quotuplex ſit crimen dirimens? Et enodantur c. 1. de eo, qui duxit: & c. 1. c. Illud 31. q. 1. n. 1.

Machinatio mortis coniugis cum adulterio dirimit matrimonium, ſiue alter coniux eam machinetur ſiue adulter, ſiue adultera, licèt non interueniat promiſſio matrimonij, n. 2.

Quid, ſi alter ſit infidelis, & ad eius conuerſionem procurandam, intentatum eſt id matrim. media coniugis occiſione, n. 3.

Quid ſi infidelis uxorem ſuam enecet, vt cum adultera contrahat, n. 4.

An ſatis ſit mandatum vel conſilium coniugis interficiendi, n. 5.

Quid de ratihabitatione occiſionis coniugis ſuo nomine facta, n. 6.

An deſideretur mortem coniugis ſubſequi, nec ſufficiat conatus, n. 7.

An incurratur hoc impedimentum, ſiue vir vxorem enecet, ſiue è contra, num. 8.

An deſideratur adulterium cum mortis machinatione, n. 9. & ibi an deſideretur, vt copula & ſemine ſit conſummatum.

Quid, ſi adulterium ſubſequatur machinationē, at præcedat mortem, n. 10.

Quid, ſi abſque adulterio adſit occiſio coniugis, fide data de matrim. n. 11.

An adulterium debeat eſſe vtrique contrahentis notum, n. 12.

An deſideratur occiſionem coniugis veſtiri fine ineundi matr. n. 13.

Quid ſi ſolus alter ex machinantibus mortem, id intendat, n. 14.

Quid, ſi coniugatus dicat adulteræ, niſi coniugatus eſſem, te ducerem, & poſtea vxorem occidat, non animo ducendæ adulteræ, n. 15.

Quid, ſi vir & adultera vxorem necēt, vt liberius libidini vacent, n. 16.

Quid, ſi coniux mortem coniugis machinetur animo contrahendi cum adulterante, nec mors ſubſequatur & adulterans caſu illum occidat, non communi conſilio, nec animo matrim. ineundi, n. 17.

Quid, ſi animo ducendi fœminam incertam, vel vnam ex pluribus, coniux interficiatur, n. 18.

An probata coniugis interfectione cum adulterio, præſumatur in foro externo animo matrim. effectam fuiſſe, & in illo reputetur impedimentum, n. 19.

Quid, ſi matrim. non ſit verum, aut non ſit conſummatum, n. 20.

An hoc impedimentum reddat perſonas inhabiles ſolum ad inter ſe contrahendum. an potius ad quod vis aliud matrim. n. 21.

An hoc impedimentum ſit ſolo iure Eccleſiaſtico inductum, n. 22.

Proponuntur ſummatim omnes conditiones contentæ in hac diſp. quæ neceſſariæ ſunt ad hoc impedimentum, n. 23.

DVo ſunt crimina, quæ matrimon. ſubſequens dirimunt, ad quæ reducuntur tria, quæ *D. Th. 4. d. 35. in fin. in expoſit. lit.* & communiter DD. referunt. Prius eſt, adulterium cum machinatione mortis alterius coniugis. Poſterius verò, adulterium cum fide data de contrahendo poſt coniugis mortem: vel cùm contractu matr. de præſenti cum adultera. Quare adulterium ſolum non obſtat matrimonio contrahendo: vt expreſsè dicitur *c. Significaſti, de eo, qui duxit, & c. Si quis viuente 31. q. 1.* Vnde *c. 1.* deſumptū ex Leone Pontif. & *c. Illud verò*, deſūptū ex *conc. apud Althæum, c. 6. 31. q. 1.* in quibus ſtatuitur nulli licere ducere in vxorem eam, quam prius per adulterium polluit, intelliguntur, quando cum adulterio concurrit duplex crimen prædictum: alias enim licitum eſt matrimonium cum illa: vt probant textus prædicti:

& docet D. *Aug. lib. 1. de nuptiis c. 10.* relatus, *c. 2. 31. q. 1.* Nec obſtat huic veritati, *c. 1. De eo qui duxit*, ibi: *Licèt autem in canonibus habeatur, vt nullus copulet matrimonio quam prius polluerat adulterio: & illam maximè, cui fidem dederat vxore ſua viuente.* Ergo idem eſt, quamuis fides minimè data ſit. Sed dicendum eſt, dictionem illam, maximè, accipi pro tantùm; & ita explicant *ibi Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 6. Præpoſ. n. 2.* Aliũ intellectum tradit *ibi Abb.* qui mihi non placet, atque illum reprobat *Alex. de Neuo eo. n. 6.* Ratio autẽ huius duplici impedimenti eſt, vt caueatur ſpe contrahendi matrim. machinatio mortis alterius coniugis. Quę iuſtiſſima ratio eſt: nil enim atrocius in coniugio reperiri poteſt, quàm inſidias parari, vel dari anſam parandi vitę alterius coniugis. Cùm vterque coniux arctiſſimo ac ſummo amicitiæ vinculo deuinciri debeat. Hinc patet ſtultitia impugnationis Lutheri & Philippi Melanchthonis, Eccleſiam carpentium, quòd hæc duo impedimenta induxerit, nulla iuxta ratione ducta: quin potiùs cõtra exẽplum ſanctiſſimi Dauidis, qui Berſabee Vriæ vxorem duxit, cùm eius virum interfici iuſſerit. Cæterùm ineptiſſima eſt impugnatio. Quia iuſtiſſima ratione ductam eſſe Eccleſiam probauimus. Nec Dauidis exemplum obſtat: non enim tunc erat hoc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum. In præſenti ergo diſput. ſermo erit de impedimento prioris criminis. & in ſeq. de impedimẽto poſterioris.

2 Prius ergo crimen, quod impedit ac dirimit matrim. ſubſequens, eſt, quando cum adultero interuenit machinatio mortis alterius coniugis. Quod conſtat ex *cap. Super hoc, de eo qui duxit in matrim.* ibi: *Si adultera eſt aliquid in mortem vxoris machinata, ſiue fidem dedit, ſiue non, quod ea defuncta hanc eſſet ducturus, ſecundum canones ab eius conſortio prohibetur.* Et idem habetur *c. 1. & c. Significaſti, eod. t. & c. 1. de conuerſ. infid. & c. Si quis viuente 31. q. 1.* quod eſt deſumpt. ex cõ*cil. Triburienſi.* Vnde ſiue adulter, ſiue adultera, ſiue vir ipſe vxoris mortem machinetur, nequit inter coniugem ſuperſtitem & adulterantem conſiſtere matrim. Vt expreſsè habetur *c. 1. & c. Super hoc. de eo qui duxit in matrim.* Nec deſideratur etiam ad hoc impedimentum incurrendum, vt adſit promiſſio futuri matrim. Vt expreſsè etiam deciditur *d. c. Super hoc.* Et fatentur vniuerſi.

3 Nec excuſat quo minùs in hoc impedimentum incidatur, ſi alter ex machinantibus alterius coniugis mortẽ, infidelis exiſtat, ac fidelis eam intentarit, vt cõiugis morte ſequuta, alliciat infidelem ſpe ineundi cum ipſo coniugij, vt ad fidem reducatur. Vt deciditur *c. 1. de conu. infid.* vbi ea ratio redditur, quod tale damnum eo lucro Eccleſia compenſare nolit. Atque ita docent *D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 5. in 1. crimine dirimenti, Sylueſt. verb.* Matrimonium 8. *q. 9. d. 1. Nauar. ſum. c. 22. n. 46. Ant. Cucus lib. 5. Inſtit. maior. t. 12. n. 87. Toledo l. 7. ſum. c. 6. n. 2. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 4.* Multum autem negotij faceſſit Doctoribus *c. 1. de conu. infidel.* in explicando qualiter potuerit Eccleſia infidelibus hoc impedimentum indicere, in pœnã delicti tempore infidelitatis admiſſi: & qualiter ea pœna non extinguantur per baptiſmum, qui omnino præterita delicta abolet. Et quidem dupliciter ſatisfaciunt huic difficultati. Primò dicunt id impedimentum commune eſſe infideli & fideli mortem coniugis machinantibus, quare etſi ceſſet per baptiſmũ, ex parte infidelis, manet ex parte fidelis. Secundò dicunt deleri per baptiſmum peccata, ac ipſorum pœnas, non tamen impedimenta. Sic *Hoſt. eo. c. 1. n. 2. Ioan. Andr. n. 3. Ant. n. 2. Anchar. n. 7. Card. in princ. n. vn. oppoſit. 1.* Verùm neutra ſolutio difficultatem exhaurit: non enim explicat qualiter Eccleſia pœnam hãc infidelibus à ſua iuriſdictione exemptis ſtatuere potuerit: & ſupponit illis ſtatutam eſſe: & ſolùm declarat qualiter per baptiſmum extincta non ſit. Et ideò reſpondeo, infideli eam pœnam indictã non eſſe, nec iudici potuiſſe ab Eccleſia, ſed ſoli fideli, vt perpetuo nequeat cũ illo infideli quantumcunque ad fidem conuerſo matrim. contrahere. Sicut hodie ex Eccleſiæ pręſcripto irritũ eſt matrimonium fidelis cum infideli, non ob impedimentum infidelis, ſed quòd fidelis eo impedimento Eccleſiaſtico afficiatur. Et ita declarat *Enriquez l. 12. de matr. c. 14. n. 2.*

4 Hinc deducitur minimè audiendum eſſe *Palacios 4. d. 39. diſp. vn. col. 24. fol. 791. verſ. Obſerua tamen*, vbi ait infidelem, qui vxorem interfecit animo ducendi adulteram, eſſe inhabilem poſt baptiſmum ad eam ducendam: *per c. 1. de conuerſ. infid.* Sed id non credo, nec ille textus id comprobat. Quia ibi eſt ſermo de infideli, qui ex fidelis cõſilio coniugem interemit: quare cùm fidelis reus fuerit illius mortis, iure optimo punitur ab Eccleſia, ne illud matrim. inire valeat, cuius ineundi cauſa homicidium ſuo conſilio perpetratum eſt. At in noſtro caſu nullus eſt fidelis quem pœna Eccleſiaſtica comprehendere poſſit. Quoniam adultera illa fidelis non eſt homicidio obnoxia, nec pœna hæc ob adulterium abſque illo impoſita eſt, vt n. 1. probauimus.

5 Satis autem eſt, quo impedimentum hoc dirimens contrahatur, conſilio aut mandato ad coniugis mortem cooperari. Conſtat ex *c. 1. de conu. infid.* vbi vxor fidelis non interficit virum, ſed infidelis vxoris machinatione & inſidiis illum occidit: & tamen ſtatuitur ibi id eſſe impedimentum dirimens. Et *c. 1. & c. Significaſti, de eo, qui duxit in matrim.* ſolùm ponderatur coniugis mortis machinatio, quę non petit propriis manibus mortem inferri, ſed qualicunque cooperatione. Et ita docent ex Iuriſperitis *Alberic. in ſuo dictionar. lit.* A. *verb.* Adulter, *verſ. Naſci de adulterio: & lit. I. verb. impedim. 8. verſ. Crimina verò. Ioan. de Friburg. ſum. confeſſ. l. 4. t. 9. q. 2. Aſtenſis 2. p. ſumm. l. 8. t. 20. art. 2. in princip.* Monald. *ſum.* vbi de matrim. *t. de impedimento criminis, col. 3. Roſella verb. Impedimentum, imped. 8. n. 6. & ibi Supplem. Piſanæ imped. 8. n. 4. Tabiena imped. 7. n. 2. q. 1. Angelus verb.* Matrim. *3. impedim. 9. n. 6. Sylueſt. verbo* Matrimonium *8. q. 9. d. 3. Turrecr. c. Si quis viuente 31. q. 1. n. 5. Nau. ſum. c. 22. n. 46. Gaeta repet. c.* Ad *limina, 30. q. 1. §. 4. q. 163. n. 415.* Matiẽzo *li. 5. recop. t. 1. rubrica, Gloſ. 1. n. 178.* Mo*zzius de contract. t. Qui matrim. poſſunt contrahere, n. 25. Vgolin. de Sacram.* vbi de matrim. *c. 19. nu. 9.* Et ex Theologis, *D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 5. in 1. crimine. Veracruz 1. p. Speculi, art. 33. concl. 2. Palacios 4. d. 35. diſp. vn. col. 24. verſ. At forſan, fol. 791. Eman. Sa ſum. verb.* Matrimon. vbi de imped. dirimentib. *nu. 7. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matrim. *nu. 212. concluſ. 2. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 74. notab. 4.* vide dicenda n. 7.

6 Sed dubitabis, an ſufficiat ratihabitio occiſionis cõiugis factę, vna cum adulterio. Pars enim affirmãs inde ſuaderi videtur, quòd ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparetur etiam in delictis, & etiam quoad excommunicationis ſententiam incurrendam, *c. Cum quis, de ſententia excom. in 6.* Verùm dicendum eſt, minimè ſufficere eam ratihabitionem. Quia ratihabitio ex ſola fictione iuris trahitur retro, & mandato ęquiparatur, at vt fictio locum habeat, exigitur duo extrema eſſe habilia ad illum actum exercendũ. Vt quidã nomine infantis hominẽ occidit, infans maior factus ratã occiſionẽ habet, nequit ratihabitio illa retrotrahi. quia infans nequibat tunc mãdare. Similiter conceſſo termino ad aliquid agendũ, amicus nomine alterius fecit, tranſacto termino non proderit ratihabitio alterius. Quia poſt terminum nõ poterat vere efficere: ac proinde nec ficte, *l. Bonorum. ff. rem ratam hab.* Ad rem ergo, petunt textus ad hoc impedimentum, machinationem ad coniugi necem inferendam: & cùm ea illa interuenire machinatio nequeat, ratihabitio illa non poteſt retrotrahi. Et ita hanc partem ſuſtinent ex Iuriſperitis *Gloſſ. c. Si quis viuẽte, verb. Occidiſſe 31. q. 1. Et c. 1. in fi. de conuerſ. infid. & ibi Hoſt. n. fin. Ioan. And. fi.* Anton. *fin.* Abbas *fin.* Anchar. *fi.* Car*din. fin. idem* Anton. *c. Super hoc, n. 2. de eo qui duxit in matrim. Et ibi Præpoſ. n. 2.* Alex. *de Neuo in fin. Domin. c. Cùm quis, in fine. de ſentent. excomm. in 6. Alberic. Ioan. de Friburg. Aſtenſ.* Monal, *Roſella, Supplem. Piſanæ,* Angelus *num. 7. Sylueſt. Tabiena, Nau. Gaeta,* Matzienzo, Mo*zzius, Vgolinus n. præced. alleg. Armil. ver. Ratihabitio, n. 5.* M*aiolus l. 5. de irregul. c. 48. in princ. n. 5.* Et ex Theologis, *Scot. 4. d. 35. q. vn. col. penul. Et ibi Guliel. Borrillong. q. vn. art. 2. poſt 3. concl. dub. 3. Veracruz 1. Spec. art. 33. concl. 33.*

Enriquez l.12.de matrim.c.14.n.2.in comment.lit. Q. D. Ant. Palacios, Emm.Sa, Vega n præced.relati. Atque hoc verum eſt, quamuis nomine ratum habentis occiſio facta fuerit. Id enim ratio adducta probat. Et ita docent *Ioann. And. Anton. Abb. Anchar. Cardin. Præpoſ. Aleſcan.de Neuo, Syluest. Nauar. Vgolinus, Vega iiſdem locis.*

7 Deſiderantur autem aliquot conditiones, vt hoc impedimentum locum habeat. I. eſt, vt machinatio illa effectum ſortiatur: ſi enim coniux mortem coniugis machinetur, nec ea ſubſequatur, locus non erit huic impedimento, ſed poterunt adulter & coniux ſuperſtes altero defuncto matrimonium inire. Quia *c. Si quis viuente 31. q. 1.* vbi hoc impedimentum ſtatuitur, manifeſte petitur actus conſummatus, ibi, *Occidiſſe notetur.* Et quãuis alij textus, vt *c. Super hoc, & c. Significaſti, de eo qui duxit*, de ſola machinatione mortis coniugis mentionem faciant. At verba cum effectu ſunt accipienda, *c. Relatum, de cleric. non reſid.* Et ita docent vniuerſi Theologi cum *D. Thom. 4. d. 35. qu. vn. in fin. in expoſit. lit. Magiſtri*, & vniuerſi Iuriſperiti cũ *Gloſſa fin. c. 1. de conuerſ. infid. & c. Super hoc, verb. Machinata, & c. fin. in fin. de eo qui duxit, & Hoſtienſ. eo c. Super hoc n. vn. paulo poſt princ. & ibi Ioan. Andr. n. 6. Anton. n. 2. Abb. n. 4. Alex. de Neuo n. 4. Præpoſ. n. 1. Sylu. verb. Matrimonium 8. q. 9. dict. 1.* & omnes alij: & neminem reperi de hoc dubitantẽ. Quamuis *Gloſſa d. c. Super hoc, verb. Machinata*, referat quoſdam dixiſſe ſufficere conatum. Vnde tradita n. 5. nempe ſufficere mandatum, vel conſilium de coniuge occidendo, intelligenda ſunt, quando id mandatum vel conſilium cooperata ſunt aliquid ad mortem: ſi enim nullius effectus ad illam fuerunt, eo quòd interficiens erat iam omnino ad eam inferendam determinatus, nec conſilio animoſior factus eſt: vel fuit conſilium aut mandatum ita reuocatum, vt nullum prorſus effectum habuerit, ita vt excuſet à reſtitutione & irregularitate mandantem vel conſulẽtem, iuxta ea quę Doctores in tractatibus de reſtitutione, & irregularitate tradunt de mandante, vel conſulente, non erit locus huic impedimento. Cùm petat effectum mortis ſubſequi ex actione coniugis vel adulteri.

8 II. conditio eſt, vt occiſio ſit vxoris: ſi enim vxor virum interficiat ad contrahendum cum adultero, nullum incurritur impedimentum, quin poſſit inter eos matrim. conſiſtere. Quippe textus hoc impedimentũ decernentes loquuntur de vxoris interfectione: vt *c. 1. c. Super hoc, & c. Significaſti, de eo, qui dux.* nec eã deciſionem poſſe extẽdi ad viri occiſionem, eo quòd non tam ſit frequens, defendimus *diſp. 16. n. 6.* dicentes vxoricidium eſſe impedimentũ impediens matrim. non tamen viricidium. Et ita in propriis terminis docent *Victoria ſum.* vbi de matrim. *nu. 292. Ledeſma 2. p. 4. q. 62. art. 2. poſt 3. propoſit. Cañedo ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 5. ad fin. in comment. n. 38.* Et dicit eſſe probabile *Enriq. l. 12. de matr. c. 14. n. 2. in comment. l. V.* Sed nullatenus hęc conditio placet: ſed mihi certũ eſt, incurri hoc impedimentum dirimens, ſiue vir interficiat vxorem, ſiue vxor virum, ad contrahendũ cum adulteranti. Quamuis non idem cenſuerim de interfectione viri facta ab vxore, alia cauſa quàm contrahendi matr. tunc enim nõ eſt impedimentum impediens: quãuis tale ſit vxoricidiũ, (vt defendimus diſp. 16. n. 6.) Quod in hoc euentus textus ſolũ loquantur de vxoricidio, non autẽ de viricidio. At in illo loquuntur etiam de viricidio, vt ex *c. Si quis viuẽte 31. q. 1.* conſtat: vbi eſt caſus, Quidam cum cõiugata adulterium admiſit, & poſtea vir illius coniugatæ obiit: & deciditur poſſe adulterum vxorem illam ducere: & additur hæc limitatio: *Niſi fortè adulter aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidiſſe notetur.* Et *c. 1. de conuerſ. infid.* vbi idem impedimentum dirimens ſtatuitur, ſermo eſt de vxore, quæ medio infidelis cuiuſdam miniſterio virum interfecit. Nil ergo refert ad hoc impedimentum dirimens incurrendum, ſiue vir vxorem, ſiue vxor virum perimat gratia migrandi ad alterum matrimon. Et ita docent ex Theologis *Palud. 4. d. 34. q. 1. art. 3. num. 17. & diſt. 37. q. 2. ar. 2. nu. 8. Supplem. Gabr. 4. d. 35. q. vn. a. 2. ad fin.* vbi *Maioris q. 2. col. 2. caſu 2. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. col. 3. Verac. 1. p. Spec. a. 33. concl. 6. Palacios 4. d. 35. diſp. vn. col. 12. verſ. At vero ſi alia, f. 790. Pedraza ſum. præcepto 6. verſ. 14. Bellarm. l. 1. de matrim. c. 22. caſu 6. Enriq. l. 12. de matrim. c. 14. n. 2. Emm. Sa ſum. verb. Matrim.* vbi de imped. dirimen. *n. 7. Viuald. candel. ſacram. 1. q.* vbi de matrim. *n. 212. concl. 3. Barth. à Ledeſ. dub. 58. de matrim. concl. 3. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 54. col. 3. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 74. notab. 3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 229. n. 5. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 85. n. 6.* Et ex Iuriſperitis, *Gloſſ. fin. c. fin. de eo qui duxit. Goffred. ſum. eod. t. n. 1. Abbas c. 1. nu. 3. eod. t. Alex. de Neuo, c. Significaſti, n. 5. eod. t. Ioan. de Friburgo in ſum confeſſ. l. 4. t. 9. q. 2. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 20. a. 2. ſtatim in prin.* Monaldus *ſum.* vbi de matrim. vbi de impedim. criminis, *col. 1. Rebuff. praxi benefic. regul. de diſpenſ. in gradibus prohibitis, gloſſ. 5. n. 27. Supplementum Piſanæ, verb. Impedimentum, imped. 8. n. 2.* Et *ibi Roſella impedimento 8. n. 1. Tabiena imped. 7. n. 1. q. 2. Syluest. verb. Matrim. 7. q. 6. dict. 1. &* Matrimonium *8. q. 9. dict. 1. Armilla verb.* Matrimonium. *n. 58. Lex reg. n. tit. 2. p. 4. & ibi Montalu. ſin. Ant. Cucus l. 5. Inſtit. maiorum t. 12. n. 76.* Matienzo *lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 179. Maiolus l. 5. de irreg. c. 25. nu. 17. verſ. Idem quoque erit, Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 160. n. 411. Vgolinus de Sacram.* vbi de matr. *c. 19. n. 9.* Idem fere expreſsè ſentiunt alij Theologi & Iuriſperiti, qui indiſtinctè tradunt hoc impedimentum incurri, quoties alter cõiux alterius coniugis mortem machinatur. Hi ſunt *Caiet. ſum. verb. Matrimonium c. 1. impedim. 5. Petr. de Soto lect. 9. de matrim. in impedim. criminis, caſu 2. Nauar. ſum. c. 22. num. 46. Toledo l. 7. ſum. c. 6. n. 2. Ouand. 4. d. 35. q. vn. ad ſin. in caſu 3. & 4. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de imped. criminis, *Philiarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim. 4. Petrus de Ledeſma de matr. q. 60. a. 2. circa 4. concluſ. caſu 1.*

III. conditio eſt, vt cum mortis machinatione interueniat adulterium, quando ſolus alter coniux alterius cõiugis mortem machinatur: ſecus quando coniux, & alter cum quo matrim. ineundum eſt, machinantur alterius coniugis mortem. Hæc conditio non admittitur ab omnibus. Quibuſdam enim placet in neutro caſu adulterium deſiderari, ſed ſatis eſſe coniugem interfici animo contrahendi matrim. cum alio. Quod & ſi canones hoc impedimentum ſtatuentes loquantur fere ſemper de adulteris, at nullibi adulterium poſtulant. & *c. 1. de conuerſ. infid.* nullam de adulterio mentionem facit. Deinde, quia cũ ratio huius imped. ſit, ne ob matr. ſpem detur anſa coniugis interficiendi, rationi conſonat, ex ſola cõiugis interfectione abſque adulterio, impedimentum hoc conſurgere. Ita docet *Innoc. c. Super hoc, n. vnico, in fin. de eo qui duxit. Hoſt.* relato Hugone *ſum. eod. tit. n. 3. & c. Super hoc, nu. vn. ad med. & c. fin. n. 2. & 3. eo t. & c. 1. n. 4. & 5. de conuerſ. infidel. Ant. d. c. Super hoc, n. 2. & d. c. fin. n. 4. in fi.* Et *ibi Henricus n. 7.* Alber. *in ſuo dictionario lit. I. verb. Impedim. 8. verſ. Crimina vero.* Aſtenſis *2. p. ſum. l. 8. tit. 20. a. 2. in princ.* D. Anton. *3. p. t. 1. c. 5. in primo crimine Supplementum Piſanæ, verb. Impedimentum, imped. 8. n. 2. Verac. 1. p. Speculi, a. 33. concl. 4. & 6. fin. Philiarc. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 5. impedim. 4.* alij vero in alio ſunt extremo, petunt enim ſemper adulterium, vt huic impedimento locus ſit. Sic Monaldus *ſumma, tractatu de matrim.* vbi de imped. criminis, *col. 3. Ioan. de Friburgo in ſumm. confeſſ. l. 4. tit. 9. q. 2.* & dicit eſſe probabile *Baſſolis 4. d. 34. q. vn. a. 2. verſ. Ex prædictis patet.* At media via eligenda eſt, vt ſi vterque copulari matrimonio volens, cooperantes ſit ad mortem alteri coniugi inferendam, vt cum ſuperſtite contrahat, minimè deſideretur adulterium: ſecus ſi alter abſque alterius conſilio coniugem enecet. Conſtat prior pars ex *cap. 1. de conuerſ. infidel.* vbi quidam Sarraceni ſuggeſtione vxorum fidelium viros earum perèmere, nec de adulterio cum illis admiſſo mentio aliqua fit: & tamen iis Sarracenis poſtmodum baptizatis interdicitur matrimonium cum illis mulieribus, & ab eo inito iubentur ſeparari. Et quamuis textus loquatur de vxore fideli virum medio Sarraceno vita priuanti, at (vt egregiè animaduertit *ibi Abb. n. 4.*) non cõſtituitur vis in eo quòd interficiens Sarracenus ſit, ſed idem eſt, quamuis ille 9

Chriſtianus eſſet: ſed dubitatum potius fuit de infidelibus, propter lucrum conuerſionis gratia illius matrimonij ineundi ſubſequutum. Poſterior etiam pars conſtat, quia vbi ſolius alterius machinatio interuenit, textus de adulterio admixto loquuntur, vt cõſtat ex *c.1.c.Super hoc. c.Significaſti, de eo qui duxit, & c.Si quis viuenti* 31.*q.*1. Et cum ſit res pœnalis, ac matrimonium caſſans, extendi minimè debet: ſed valdè reſtringi. Et ideo huius ſent. ſunt, ex Theolog. *Palud.* 4.*d.*34.*q.*1.*a.*3.*n.*17. *Maioris* 4.*d.*35.*q.*2.*col.* 2.*caſu* 2. *& ibi Supplem.Gabr.q.vn.ar.*2. *ad finem. Caiet. ſumma verb.* Matrimonium *cap.*1.*impedim.* 5. *Baſſolis* 4.*d.* 34. *q.vnica, art.*2.*verſ. Tertio dico, Nicolaus de Orbellis* 4.*d.*35. *q. vnica ad fin. Nicolaus de Niiſa ſuper* 4.*ſent.tract.*6.*p.*3.*de matr.q.*6.*concl.* 4. *Sotus* 4.*d.*37.*qu.vn.a.*4.*col. penult. Petrus de Soto lect.* 9. *de matrim.* vbi de impedim. criminis, *caſu* 2. *Palacios* 4.*d.*35. *diſp.vn.col.*33.*verſ.Reſpondebis, fol.*790. *Ouandus ibi, diſp.vnica, ad fin.in caſu* 4. Angles *Floribus* 1.*p.* vbi de matrim.*q.*9.*ar.*3.*in princ.conc.*2. *Pedraza ſum.præcepto* 6.*verſ.*14. *Bellarmin.l.*1. *de matr.c.*22.*col.* 2. *verſ. Crimen autem homicidij. Petr.de Ledeſm. de matrim.q.*60.*a.*2.*col.vlt.in fine ſecundi caſus. Toledo l.* 7. *ſum. c.*6.*n.*3. *Enriquez l.*12.*de matrim.c.*14.*n.*2. *Emm.Sa ſum. verb.* Matrimonium, vbi de impedim.dirimentibus *nu.*7. *Valentia* 4.*p.diſp.*10.*q.*5.*punct.*3. vbi de impedimento criminis. *Philiarc. de officio Sacerdotis, to.*1.*p.*2.*l.*2.*c.*5.*impedim.* 4. *Barthol. à Ledeſ.de matrim.dub.*58.*concl.*3. *Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct.* vbi de matrim.*c.*54.*col.*3. *Graffis* 1.*p.deciſionum, l.*2.*c.*85.*n.*6. *Vega* 2. *tom.ſumm.c.*34.*caſu* 74.*notab.*1. *Viualdus candel. Sacram.* 1.*p.* vbi de matrim. *num.* 212. *concluſ.* 3. *Cañedo ſumm.* vbi de matrim. *c.*5.*ad finem.* Et ex Iuriſperitis, *Goffred. ſumma tit. de eo qui duxit, n.*2. *Ioannes Andr.c.*1.*n.*2.*de conuerſ.infidel. & c. Super hoc, in fine de eo qui duxit.* Anton.*d.c.*1.*n.*2. *& ibi* Abb.*nu.* 8. *Idem* Abb. *c.*1.*n.*3. *& c.Super hoc, in fine, de eo qui duxit. Anchar.c.*1.*n.*7.*de conuerſ.infidel. Cardin.c.*1.*in fine, & c.Super hoc, in fine, de eo qui duxit. Alex.de Neuo c.*1.*n.*9. *& c. Significaſti n.* 5. *& c.Super hoc, n.*4.*de eo qui duxit. Præpoſ.c.*Super hoc, *n.*2. *& c.fi.n.*2.*eod.t.* Angelus *verb.*Matrimon. 3.*impedim.*9. *n.* 5. *Sylu. verb.*Matrimonium 8.*q.* 9. *dicto* 1. *Roſella verb. Impedimentum impedim.*8.*n.*1. *& ibi Tabiena Impedimento* 7.*q.*1.*n.* 2. *Armilla verb.*Matrimonium *n.*30. *&* 31. *Brunel.de ſponſal.concl.*34.*n.*6. *Nauar.ſum.c.*22.*n.*46. Montalu.*l.fin.in fin.t.* 2.*p.*4. *& ibi Greg. Lopez verb. Qualquier. Gaeta repetit.c.* Ad *limina* 30.*q.*1.§.4. *qu.*162.*n.*414. *Ant.Cucus l.*5.*inſtitut.maior.t.*12.*n.*76. *&* 77. Matienzo *lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſſa* 1.*n.* 179. *Vgolinus de Sacr.* vbi de matrim.*c.*19.*n.*9. *Lancelot. Inſtit.iuris can.l.*2. *t. de diuort.§.Cum ea autem, verb.*Machinati. Huius etiam ſent. apertè videntur quidam alij Theologi, qui tunc ſuboriri hoc impedimentum cenſent, quando quiſpiam vxorem propriam interficit, vt adulteram ducat: vel ſi quis rem habeat cum coniugata, & vt illius matrimonio fruatur, virum eius interimit. Ecce qualiter machinationem vnius ſemper coniugunt cum adulterio. Hi ſunt *D. Thom.* 4. *d.* 35.*q.vn.in fine, in expoſit lit.*Magiſtri, *& d.*37.*q.*2.*art.*2.*corp. & ibi D.Bonauent.a.*2.*q.*2. *Durand.q.*2.*n.*6. *Ricard.art.*2.*qu.*2. *Victoria ſum.* vbi de matrim.*n.*292. *Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*62.*a.* 2. *in* 3.*propoſit.* An autem exigatur adulterium copula conſummatum, dicam diſp.ſeq.n.2. fine.

10 At ſatis eſt adulterium alterius ſubſequens machinationem, dum tamen ante mortem coniugis contingat adulterium. Vt ſi vir venenum propinet vxori, vt feminam quandam ducat vxore interfecta, cum qua nondum adulteratus eſt: at cum ea adulteratur, nondum vxore defuncta. Quia verificatur intercedere adulterium cum interfectione cõiugis: ſecus ſi defuncta vxore, copula accidiſſet. Quòd ea non ſit adulterium: & ſic deficeret adulterium. Sic M*onaldus ſumma, tractatu de matrim.* vbi de impedim.criminis, *col.*2. & dicam in ſimili, in diſp.ſequenti.

11 Temperant aliqui tertiam conditionem propoſitam, nimirum, requiri adulterium, niſi interueniat fidei datio de futuro matrim.ineundo: tunc enim ſufficit ad hoc impedimentum incurrendum machinatio alterius in mortem coniugis, ea ſubſequuta, quamuis adulterium deſit. Ita *D.Bonau.*4.*d.* 37.*a.*2.*q.*2. *Cardin.c.*1.*in fin. de eo, qui duxit. Præpoſ.in rubr.illius t.n.vnico. Guillelm.Borillong.*4. *d.* 35. *q. vn. a.*2.*concl.*3. Cæterum diſplicet hæc limitatio: & ita reliqui DD.n.9. allegati petunt adulterium abſolutè, & abſq; hac limitatione: & id etiam exigunt textus, quos ibi retuli: nec eſt textus aliquis, qui ſola fidei datione, cũ machinatione alterius contentus ſit, ad hoc impedimentum contrahendum.

IV. conditio eſt, vt adulterium illud, quod altero ſolo coniugis mortem machinanti requiritur, ſit vtrique matrim.contracturo notum. Quare ſi vir coniugatus cũ femina coniugij ignara adulteretur, & vt illam ducat, vxorem propriam occidat, nullum erit impedimentum dirimẽs inter illos. Quia adulterium illud fuit à femina ignoratum. Et ita tenet *Emm.Sa ſum.verb.Matrimonium,* vbi de impedim.diriment.*n.*7. Et dicam in ſimili, in diſp.ſequenti, vbi ſcientiam vtriuſque deſiderari probabo, & explicabo qualis debeat eſſe ignorantia. Imò idem exiſtimo, quamuis femina illa, ignorans alterius coniugium, eſſet coniugata: adulterium enim cum illa, ſolo adultero machinante mortem propriæ vxoris, non caſſaret matrim. cum adultera illa, ſoluto vtriuſque coniugio. Quia adulterium reſpectu coniugis interfecti eſt, quòd vna cum mortis ipſius machinatione dirimit matrim. at reſpectu coniugis interfecti nullum adulterium admiſit femina illa, vt pote coniugij illius ignara. Et ita textus *n.*9. allegati, de adulterio reſpectu coniugis perempti loquuntur. 12

V. conditio eſt, vt illa coniugis interfectio veſtiatur fine ineundi alterius matrim. quando enim alius finis adeſt, non eſt impedimentum dirimens, (an verò ſit impediens, diximus tota diſp. 16.) Hæc conditio diſplicet aliquibus, eo quòd in iure minimè reperiatur. Atque ita illam deſiderari negant *Caiet.ſum.verb.*Matrimonium, *cap.*1. *impedim.*5. *Scot.*4.*d.*35.*q.vn.col.antepenult. Petrus de Soto lect.* 9. *de matrim.in impedim.criminis, caſu* 2. Armilla *verb.Matrimonium, n.*30. Angles *Floribus* 1.*p.* vbi de matrim.*q.*9.*ar.*3.*dubio* 1.*concl.*1. *Ouand.* 4.*d.*35.*diſp.vn.fin. Pedraza ſum. præcepto* 6.*verſ.*14. Et ex Iuriſperitis, *Alex.de Neuo c.Significaſti, n.* 5. *& c.Super hoc, n.*5.*de eo qui duxit. Præpoſ.eo c.Super hoc, in fine.* At eam admittendã eſſe verius eſt. Tum, quia etſi non reperiatur expreſſa in textu, colligitur tamen ex eius verbis, *c.Si quis viuente,* 31.*q.*1. ibi: *Occidiſſe noteiur.* Verbũ enim *noteiur,* denotat malitioſam procurationem mortis coniugis, ac nota infamiáque dignam, qualis eſt, quando eò dirigitur, vt matrimonium cum adulterãti ineatur. Tum etiã, quia ex fine huius impedimẽti colligitur. Ratio enim & finis inductionis huius impedimenti fuit, ne cõiux cõiugẽ vita orbaret, vt eo matrim.ſoluto ad aliud migraret, cũ perſona, quã deamat. Quæ ratio nunquã habet locum, quoties cõiugis interfectio non eò tendit, vt aliud matrimoniũ cum ea perſona ineatur. Atque proinde iura inducentia hoc impedimentum, minimè ad hunc caſum extenduntur. Atque ideo hanc partem ſuſtinent ex Theologis *D.Th.*4.*diſt.*37.*q.*2.*a.*2.*corp. & ibi D.Bonauent.ar.*2.*q.*2. *Durand.q.*2.*n.*6. *Ricard.a.*2.*q.*2. *& d.*35.*a.*5.*q.*3. *Palud.* 4. *diſt.* 34.*q.*1.*a.*3.*n.*17. *& d.*37.*q.*2.*ar.*2.*n.*8. *Maioris* 4.*d.*35.*q.*2. *col.* 2.*caſu* 2. *Supplem.Gabr.ibi q.vn.a.*2.*ad fin. Nicol.de Orbel.ibi q. vn.ad fin. Baſſolis* 4.*diſt.*34.*q.vn.art.*2.*verſ.Tertio dico. Nicol.de Niiſa ſuper* 4.*ſent.tract.*6.*p.*3.*de matr.q.* 6. *concl.* 4. *D. Anton.* 3. *p.t.* 1.*c.*5. *in* 1. *crimine. Sotus* 4.*d.*37.*q.vn.a.*4.*col.antepenult. Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*62.*ar.*2.*propoſit.*3. *Palacios* 4.*d.*35.*diſp.vn.col.* 22.*verſ.At vero ſi alia, f.*790. *Guill.Borrillong.ibi qu.vn.a.*2.*poſt* 3.*concl.dubio* 1. *&* 2. *Viguerius l.Inſtitut.c.*16.§.7.*verſ.* 9. *in fine. Veracruz* 1.*p.Speculi, a.*33.*conc.*1. *Bellarmin.l.*1.*de matrim. c.* 22.*in fin. Toledo l.*7.*ſum.c.*6.*n.*2. *Enriquez l.*12.*de matrim.c.* 14. *n.*2. *Valentia* 4.*p.diſp.*10.*qu.*5.*pũcto* 3. vbi de imped.criminis, *Emm.Sa ſumma verb. Matr.* vbi de impedim.dirimentibus *n.*7. *Petr.de Ledeſma de matrim.q.*60.*a.* 2.*col.penult. Viualdus candel.Sacram.*1.*p.* vbi de matr.*n.*212.*conc.*2. *Philiarcus de officio Sacerd.to.* 1.*p.*2.*l.*2.*c.*5.*impedim.*4. *Barth. à Ledeſma dubio* 58.*de matr.concl.*3. *Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.* vbi de matrim.*c.*54. *col.*3. *Beia in ſua ſumma, caſu* 5. *Vega* 2.*tomo ſum.c.*34. *caſu* 74. *notab.*2. Manuel 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*229.*nu.* 5. Et ex Iuriſperi- 13

tis, Gloſ. c. Super hoc verb. Machinata de eo qui duxit, & c. Si quis viuente. verb. Occidiſſe 31. q. 1. Calderin. c. Super hoc, de eo qui duxit, & ibi Hoſt. n. vnic. ad mediũ, & ſum. eod. t. ad fin. verſ. Quid ergo. Henricus c. fin. n. 6. eod. t. Albericus in ſuo diction. lit. A. verb. Adulter, verſ. Naſci de adulterio, & lit. I. verb. Impedimentum 8. verſ. Crimina vero. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. ti. 20. a. 2. ſtatim in principio, Monaldus ſum. tractatu de matrim. vbi de impedi. criminis, col. 2. Rainerius 2. p. ſum. tit. de matrim. c. 14. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 9. q. 2. Suppl. Piſanæ, verb. Impedimentum, imped. 8. n. 3. & ibi Roſella imped. 8. n. 5. Tabiena imped. 7. n. 2. q. 1. Angelus verb. Matrim. n. 3. imped. 9. n. 6. Sylueſt. verb. Matrimonium 8. q. 9. dicto 2. Brunel. de ſponſalib. concluſ. 34. n. 5. Turrecrem. c. Si quis viuente, n. 4. 31. q. 1. & c. Interfectores, a. 2. n. 5. 33. q. 2. Nau. ſum. c. 22. n. 46. Et lib. 4. conſ. in vtraque edit. tit. De eo qui duxit, toto conſ. 1. Lex regia fin. t. 2. p. 4. Anton. Cuc. l. 5. inſtitut. maior. tit. 12. n. 76. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 178. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 160. & q. 162. n. 411 & 414. Vgolin. de Sacram. vbi de matrim. c. 19. n. 9.

14 Satis tamen eſt, ſi alter ex morte coniugis machinantibus intendat matrim. inire. Quia tunc concurrit mortis machinatio, & cum effectu ac animo contrahendi, & nullibi decernitur vtriuſque intentionem deſiderari. Idque conſtabit amplius ex dicendis n. 18. Doctores enim, quos ibi referam, tenentur hoc dicere.

15 Hinc deducitur, non eſſe impedimentum dirimens, ſi coniugatus dicat adulteræ; Niſi matrimonio ligatus eſſem, te ducerem: & poſt occidat vxorem, non ductus fine matrimonij cum adultera contrahendi. Quia ea verba non continent futuri matrimonij promiſſionem: nec machinatio illa abſque fine matrimonij impedimentum dirimens præſtat. Sic Calderinus c. Super hoc, de eo qui duxit & ibi Iacobus de Zochis, quos refert Alex. de Neuo ibi, n. 5. Idem tenet Syluest. verb. Matrimon. 8. q. 9. fine. Quamuis Præpoſ. d. c. Super hoc in fine: & ibi Alex. de Neuo nu. 5. ſentiant eſſe impedimentum dirimens: eo quod credunt ad hoc impedimentum non eſſe neceſſariam prædictam intentionem. Et hoc dicit Angelus verb. Matrimonium 3. impedim. 9. fine. tenendum eſſe ante initum matrim. ſecus eo inito: quia oppoſitam ſententiam, nimirum, non eſſe impedimentum dirimens, ait eſſe iure veriorem. Cui abſque ſcrupulo aliquo ante & poſt cõtractum matrimonium adhærendum cenſeo, ob prædictam rationem.

16 Secundò deducitur, nec eſſe impedimento huic locum, ſi coniux, & cum ipſo adulterans, interficiant communi conſilio alterum coniugem, nõ vt matrimonio inter ſe copulẽtur, ſed vt liberius libidini vacent, vel ne ob adulterium ab ipſo coniuge interfecto occidãtur, vel ob alium finem. Quia illi machinationi deeſt finis matrimonij ineundi, quem deſiderari n. 12. probauimus. Et ita docent Emm. Sa ſum. verb. Matrimon. vbi de impedimentis dirimentibus, n. 7. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 229. n. 5. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 120.

17 Tertiò deducitur, quid dicendum ſit, ſi vir mortem vxoris machinetur, animo ducendi adulteram, nec mors ſequatur, at poſtmodũ adultera vxorem illam caſu enecet, nec communi conſilio, nec animo nubendi coniugi ſuperſtiti, ſed alio fine ducta? Ant. c. 1. nu. 2. de conuerſ. cenſet hoc eſſe impedimentum dirimens: At id non approbo. Quippe machinatio viri in vxoris mortem, quæ fine ineundi matrim. veſtiebatur, caruit effectu, in quo euentu nullum præſtat impedimentum, (vt diximus n. 7.) Et occiſio illius vxoris facta ab adultera, quæ impedire futurum matrimonium debebat, caruit fine matrimonij contrahendi cum coniuge ſuperſtite.

18 Quartò deducitur, quid ſentiendum ſit, quando vir vxorem perimit, animo ducendi feminam incertam, aut vnam ex pluribus? Veracruz 1. p. Speculi. a. 33. concluſ. 7. & 8. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubrica gloſſ. 1. n. 180. & Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 74. notab. vltim. dicunt non eſſe impedimentum dirimens, quando animus fuit ducendi non certam & determinatam feminam, ſed incertam: ſecus ſi animus eſſet ducendi hanc vel alteram, aut vnam ex pluribus: dummodo omnes illæ ſint expreſsè intentæ: tunc enim eſſet impedimentum dirimens cum quauis earum. Et bene quidem ſentiunt, intelligendo eos cum hac limitatione, nempe, quando cum omnibus illis expreſsè intẽtis præceſſit adulterium. Quod aliàs, cùm ſolus vir machinatus ſit in mortem vxoris, non erit impedimentum iuxta dicta n. 9. Quare ſi interfecit vxorem, animo ducendi feminam indeterminatam, poterit poſtea ducere quamcũque, etiam eam cum qua vxore ſuperſtite adulteratus eſt. Quia intentio matrimonij determinati ad hoc impedimentum incurrendum petita defuit: ſimiliter poterit adulteram illam ducere, quando animum habuit aliquam aliam determinatam, vel vnam ex pluribus determinatis ducendi, præter adulteram; imo & tunc poterit quamuis ex illis ducere. Quoniam cum omnibus aliis non fuit adulterium requiſitum ad hoc impedimẽtum: & cum adultera non fuit animus contrahendi, qui ſimul cum adulterio deſideratur. At ſi in mente ſua expreſſerit adulteram, ſiue ſolam, ſiue inter alias, reſpectu ſolius adulteræ erit impedimentum dirimens. Quia reſpectu illius reperitur adulterium cum animo contrahendi matrimonij cum illa.

Monuerim tamen circa intentionem requiſitam ineundi matrimonij ad hoc impedimentum, præſumi eam in foro externo, quando quiſpiam coniugem perimit, & cum alio coniuge, cum quo adulterium præceſſerat, inire matrim. vult; vel coniux ſuperſtes, qui coniugem peremit, vult cũ adulteranti matrimonio copulari. Et ita reputari in foro externo impedimentum dirimens: quamuis tale non ſit in foro conſcientiæ, quando ea intentio verè non adfuit. Ita Sotus 4. diſt. 37. q. vn. a. 4. col. antepenult. Beja in ſua ſum. caſu 5. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 229. n. 5. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 74. notab. 2. Quare niſi ex magnis coniecturis probaretur oppoſita intentio, non eſt conceſſurus iudex eccleſiaſticus, qui fori externi præſumptione ſtare debet, dum oppoſitum non probatur, licentiam talis matrimonij ineundi. 19

Vltima conditio neceſſaria ad hoc impedimentum incurrendum eſt, vt matrim. prius ſit verum, ſi enim ſit irritum, quamuis bona fide exiſtimatum legitimum, interfectio illius cõiugis, cum adulterio cum alio coniuge, non erit impedimentum dirimens. Quia textus n. 9. allegati, impedimentum hoc ſtatuentes, petunt coniugis occiſionem & adulterium, quæ ambo verè deficiunt, vbi veritas matrimonij deſideratur. Et ita tenent Henricus c. fin. n. 1. de eo qui duxit. Anton. Cucus l. 5. inſti. maior. t. 12. n. 84. Veracruz 1. p. Spec. a. 33. concl. 6. fi. Palacios 4. diſt. 35. diſp. vn. col. 24. verſ. Obſeruandum ſecundo, f. 791. Satis tamen eſſet, ſi matrimonium foret verum, quamuis non conſummatum. Vt bene docent Ant. Cucus nu. 85. & Palacios ibid. Et quamuis celebratum eſſet diuortium. Vt bene tradit Anton. Cucus nu. 86. Quia in vtroque adſunt vera interfectio coniugis & adulterium. Quæ omnia in ſimili caſu latiùs probabimus diſput. ſequenti. 20

Demum duo obſeruanda ſunt, prius eſt, deceptum eſſe Palacios 4. diſt. 35. diſp. vn. col. 22. verſ. Et vero, vbi ait impedimẽtum hoc reddere ſimpliciter quempiam inhabilem ad quodcunque aliud matrim. Id enim longè à veritate abeſt, qui enim coniugem perimit, vt cùm adulteranti matrim. ineat, reſpectu ſolius adulteræ is ſit inhabilis: quare ad quodcumque aliud matr. validè migrare poteſt, (dixi validè, quia quando ſit impedimentum impediens, non eſt præſentis diſputare, & late diſcuſſi tota diſp. 16.) Quia textus hoc impedimentum dirimens decernentes, ſolùm irritant matrimon. inter machinantes mortem & adulteros, vt conſtat ex c. 1. c. Super hoc, & c. Significaſti, de eo qui duxit, & c. 1. de conuerſ. infid. & c. Si quis viuente 31. q. 1. Et ita docent D. Th. 4. diſt. 37. q. 2. a. 2. corp. Et ibi D. Bonau. a. 1. q. 2. Durand. q. 2. n. 6. Ricardus a. 2. q. 2. Maioris 4. d. 35. q. 2. paulo poſt princ. Rainer. 2. p. ſumm. t. de matrim. c. 14. Syluest. verb. matrim. 8. q. 9. dict. 2. Pet. de Soto, lect. 9. de matrim. vbi de impedim. criminis, caſu 2. Turrecrem. c. Interfectores, a. 2. n. 5. 33. q. 2. 21

Anton.

*Ant.Cuc.l.5.inſtitut.maior.t.12.nu.78.Viguer.l.Inſtit.c.16 §.7.verſ.9.in fine.Vgolinus de Sacram.*vbi de matrim.*c.19.num.9. Enriquez l.12 de matrim.c.14.n.2.*

22 Poſterius obſeruandum eſt, hoc impedimentum eſſe ſolo iure Eccleſiaſtico inductum. Quare non incurrent illud infideles, niſi ſpeciali ipſorum lege ſtatutum ſit. De qua re nemo dubitat. Non enim naturæ repugnat eiuſmodi matrimonium.

23 Tandem vt ſummatim complectamur conditiones, quas ad hoc impedimentum dirimẽs deſiderari, tota hac diſputatione diffuſè diximus, eæ ſunt 5. Prima eſt, vt adſit machinatio mortis alterutrius coniugis, ſiue ab alterutro coniuge, ſiue ab adultero facta, effectu ſubſequuto; nimirum, vt reuera ſequatur cõiugis illius interfectio machinata. Sufficit autem mandatum vel conſilium: non tamẽ ratihabitatio eius interfectionis, etiam nomine alterius coniugis effectæ. II. vt machinatio fine veſtiatur ineundi matrim. inter coniugem ſuperſtitem & adulterũ, vel ſimul mortis machinatorem. III. vt adſit adulteriũ, quando ſolus alter ex contrahentibus, mortem coniugis machinatus eſt: vel ſi adulteriũ deſit, vterque illius machinationis reus ſit. IV. vt adulterium requiſitum ſit vtriq; contrahenti notum. Vltima, vt matrim. prius fuerit verum, quamuis non conſummatum fuerit, diuortiumve celebratum ſit. Nec impedimentum hoc reddit machinantem inhabilem ſimpliciter ad quodcumque aliud matrim. ſed tantum reſpectu adulterantis, vel eius, qui ſimul in coniugis mortem machinatus eſt, ad ineundum inter ſe matrim.

DISPVTATIO LXXIX.

Adulterium interuenientibus promiſſione futuri matrim. aut ipſius contractu de præſenti cum adultera, dirimat ſubſequentes cum illa nuptias?

SVMMARIVM.

Adulterium cum promiſſione matrimonij, vel contractu ipſius de præſenti eſt impedimentum dirimens, n.1.
Non ſufficit fides data, aut matrim. ſine adulterio, nec ſufficit conatus, nec copula non conſummata: nec fides matrim. ineundi viuente altero coniuge, 2.
Satis eſt, ſiue adulterium præcedat, ſiue ſubſequatur fidei dationem, aut contractum matrimonij, 3.
An ſatis ſit, ſi fides detur adulteræ de matrimonio ineundo cum perſona, quam quidam tertius deſignabit? 4.
Fides data, aut contractus matrim. ac adulterium concurrere debent durante coniugio: nec ſatis eſt, ſi alterutrum præcedat, aut illud ſubſequatur, 5.
An ſatis ſit, vt in diuerſis coniugijs intercedant? 6.
Quid, ſi fides data remiſſa ſit ante adulterium, aut poſt illud remittatur? 7.
Quid, ſi matrimonium illud ſit clandeſtinum? 8.
Quid, ſi promiſſio ſit interna, nullo ſigno externo expreſſa? 9.
Quid, ſi promiſſio ficta ſit, & ore tenus? 10.
Quid, ſi promiſſio ſit conditionalis? 11.
Quid, ſi ſit impoſſibilis aut turpis conditio? 12.
Quid, ſi contra ſubſtantiam matrimonij? 13.
Quid, ſi de præſenti, aut præterito, vt Si es virgo, vel vir tuus obijt? 14.
Quid, ſi adulter promittat coniugatæ, de cuius viri obitu dubitatur ob ſeptem annorum abſentiam, ſi oſtenderis id licere, ducam te? 15.
Quid, ſi ita promitteret, Si non eſſem coniugatus, ducerem te? 16.
Quid, ſi ita, Si voluero, ducam te, vel niſi aliud arbitratus fuero, vel mihi viſum fuerit? 17.
Quid de promiſſione his verbis concepta, Non ducam aliam niſi te, vel præter te, vel alijs verbis æquiuocis? 18.
An deſideretur promiſſio mutua matrimonij? Refertur quadam ſententia, & explicatur qualiter differant inter ſe pollicitatio & promiſſio? 19.
Refertur contraria ſententia, 20.
Explicatur quando cenſeatur promiſſio facta per modum contractus oneroſi ac reſpectiui, & per modum gratuitæ & liberalis promiſſionis? 21.
Exigitur promiſſionem illam acceptari ab eo cui ſit, 22.
Quid, ſi altero promittente, adultera ſic reſpondeat. Incolumen ſeruet Deus virum meum: vel dirigat quod diuino eius obſequio expedientius fuerit? 23.
Satis eſt promiſſio alterius ſufficienter acceptata, 24.
An ad incurrendum impedimentum hoc ſufficiat altero promittente, alterius taciturnitas, eaque ſit acceptatio, ſiue promiſſio fiat per modum promiſſionis liberalis, ſiue per modum contractus oneroſi, & reſpectiui? 25.
An ſi fiat per modum contractus oneroſi, ſat ſit expreſſa alterius acceptatio, eaque ſit virtute repromiſſio? 26.
Soluuntur argumenta, n.27.
An ſufficiat ſimplex ac nuda promiſſio? Refertur quadam ſententia, 28.
Proponitur ſententia Authoris: & explicatur, an fidei interpoſitio ſit iuramento, 29.
An neceſſarium ſit, matrimonium prius eſſe validum, conſummatum, nec diſſolutum quoad habitationem? 30.
An exigatur vtrumque adulterum noſſe alterius coniugium: & quid, ſi vterque ſit coniugatus, at vtrumque alterius coniugium lateat? 31.
An requiratur poſt ſcientiam prioris coniugij matrimonium de facto iniri, & copulam haberi: an potius ſufficiat matrimon. ante ſcientiam initum, habita poſt ſcientiam copula? 32.
Quid, ſi tempore copulæ, iam illi à matrimonio reſilierant? 33.
Quid, ſi fides præceſſit ſcientiam, at copula eam ſequuta eſt? 34.
Quid, ſi copula fuit ante ſcientiam, fides autem aut contractus matrimonij poſt ſcientiam? 35.
Quid, ſi dubitetur, an quando fides data eſt, vel adulterium admiſſum, ſuperſtes erat alter coniux: vel an fides vel adulterium interuenerint? 36.
Quando cenſebitur ſcientiam adeſſe coniugij in altero? 37.
An excuſet quæuis ignorantia an ſola probabilis? 38.
An quando initum eſt matrimon. à perſona coniugata cum ſoluta ignara eius coniugij, vel vtraque ignorante, liceat vtriuis, ſoluto per mortem priori coniugio, à poſteriori reſilire? 39.
An ſit peccatum promittere futurum matrimonium, poſt præſentis diſſolutionem, ac ea promiſſio valeat? 40.
An hoc impedimentum reddat perſonam ſimpliciter illegitimam ad quodcunque matrim. 41.
An ſolum ſit de iure humano, nec contrahatur inter infideles? 42.
Quid, ſi alter ſit infidelis, alter vero fidelis, vel alterum, vt contractus matrim. aut fides illius præcedat baptiſmum: alterum verò, vt adulterium, illum ſequatur? 43.
Rediguntur in ſummam conditiones ad hoc impedimentum petita, 44.

EGimus diſp. ſuperiori de impedimento criminis adulterij cum machinatione mortis coniugis. Iam in præſenti, de 2. & 3. crimine diſſerendum eſt: nimirum, quando quiſpiam fide data de matrimonio contrahendo, adulterium admittit, vel de facto cum eadem adultera matr. init, priori coniuge ſuperſtite. In vtroque enim euentu matrim. inter illos dirimitur, vt conſtat ex *c. Relatum*, 31. *q.*1. quod eſt deſumptum ex conc. Triburienſi, & ex *c.1. & c. Veniens, de eo qui duxit*, & melius ex *c. fin. eod. tit.* ibi: *Si quis vxore viuente fide data promiſit aliam ſe ducturum, vel cum ipſa de facto cõtraxit, ſi nec ante nec poſt legitima eius ſuperſtite cognouit eandem, non eſt matrimonium, quod cum ea contraxit poſt vxoris obitum, dirimendum. Cæterum tolerari non debet, ſi prius vel poſtea, dum vixerit vxor ipſius, illam adulterio polluiſſet.* Ratio autem huius impedimenti ſecundùm omnes eſt, ne propter futuri matrimonij ſpem detur anſa captandæ mortis coniugum. 1

2 Deſiderantur autem aliquæ conditiones ad hoc impedimentum incurrendum. I. eſt, vt adulterium concurrat cum futuri matrimonij promiſſione, aut cum matrimonio de facto inito, ſuperſtite altero coniuge. Quare nec ſufficit matrim. nec fides data, ſine adulterio, nec adulterium ſine alterutro illorum, vt conſtat ex *c.* 1. *cap. Veniens, & c. fin. de eo qui duxit*, vbi hæc duo ſimul petuntur, & docent vniuerſi. Nec exiſtimo ſufficere, ſi adulteri ſibi fidem dent de matrimonio inter eos ineundo ante alterius coniugis obitum; ſed oportet vt de facto ante coniugis obitum matrimonio copulentur, vel de eo poſt ipſius obitum contrahendo dent ſibi fidem. Quòd prædicti textus ſolum matrimonium de præſenti viuente altero coniuge ponderent: & licèt dum explicant futuri matrim. promiſſionem, non clarè dicant eam eſſe de matrimonio ineundo poſt vxoris obitum, at id explicuit *c. Relatum*, 31 *q.*1 ibi: *Inſuper mœchæ viuente viro ſuo iuramentum dediſſe, vt poſt mariti legitimi mortem, ſi ſuperuixiſſet, duceret vxorem.* Et paſſim DD. ita eam promiſſionem explicant & ita intelligũt *c. fin. de eo qui duxit*, vbi dicitur graue peccatum perpetrari in hac promiſſione, DD. quos n. 40. referam. Nec ita hac promiſſione datur anſa captãdæ mortis alterius coniugis: quæ eſt ratio huius impedimenti. Cùm non expectetur mors alterius coniugis ad matrim. perficiendum: nec eo vſque promiſſio differatur. Nec ſatis eſt conatus ad copulam ipſa minimè ſequuta cum ea,

ea, cui futuri matrim. fides data eſt, vel cum qua de facto initum eſt. Quòd textus prædicti adulterinam copulam expoſcant, quæ delictum conſummatum importat: & maximè in his pœnalibus, & impedimentis matrim. dirimentibus, quæ valdè reſtringenda ſunt. Et ita docent *Gloſ. c. fin. verb.* Cognouit, *de eo qui duxit, & ibi Ioan. Andr. n. 4. Ant. n. 4. Abbas fine. Cardin. Anchar. n. 4.* Alexand *de Neuo relato Vincentio, n. 9. Præpoſit. ſtatim in princ. & n. 4. fine Speculator tit. De eo qui duxit. §. vn. n. 6. Brunel. de ſponſal. concl. 34. n. 4. Lancelot. Inſtit. iuris canon. l. 2. tit. de diuort. §. Sed & ſi fidem, verb. Copula.* Quamuis minus bene *Hoſt. eod. c. fin. n.* 1. in eam partem inclinet, vt conatus ſufficiat: dubiuſque maneat. Imo eiſdem rationibus ductus cenſeo non ſufficere vaſis feminei penetrationẽ, virili ſemine non intromiſſo. Quod id non ſit adulterium conſummatum, ſed inceptum, & conatus ad perficiendum. Vnde ſufficeret quacunque arte ſemẽ intra vas abſque illius penetratione reciperetur. Cùm id ſatis ſit ad copulæ conſummationem: nec feminæ ſemen exigatur. Vt diximus diſp. 64. per totam.

3 Sufficit verò, ſiue fidei dationem, ſiue matrim. de facto initum præcedat, ſiue ſequatur adulterium à coniuge illo admiſſum. In vtroque enim caſu incurritur impedimentum hoc dirimens. Habetur expreſsè *c. fin. de eo qui duxit.* Et docent vniuerſi. Quippe in vtroque caſu præbetur anſa captandæ mortis coniugis.

4 Nec refert ſiue adulter fidem dederit adulteræ de cõtrahendo matrim. cum ipſa, ſiue cum perſona, quam tertius quidam ab adultera ſignatus deſtinauerit: quando fraudulenter ea fides petitur, vt tertius ille adulteram deſignet. Quia perinde eſt, ac ſi fides adulteræ ipſi daretur. Nec fraus alicui patrocinari debet, *cap. aduerſus, de immun. Eccleſ.* Quod ſi ea fraus nõ interuenerit, ſed fides illa petita eſt bona fide, eo quod credebatur fore, vt tertius ille conueniens adultero matrimon. conſuleret, non eſt locus huic impedimento: ſed poterunt illi defuncto coniuge matrimonio copulari. Non enim adfuit promiſſio futuri matrimonij cum illa. Et ita docent *Ricard. 4. d. 35. a. 5. q. 5. Maioris ibi q. 2. in argum. 1. contra 1. impedimentum.* Aſtenſ. *2. p. ſum. l. 8. tit. 20. a. 2. in princ. D. Anton. 3. p. t. c. 5. in 2. crimine dirimenti, verſ. Item ſi qua. Angelus, verb. Matrimonium 3. imped. 9. n. 4. Sylueſt. verb. Matrimonium 8 q. 9. dict. 6. Roſella verb. Impedimentum, imped. 8. n. 3. & ibi Tabiena imped. 7. n. vlt. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. ad finem corporis.* Lud. Lopez *2. p. inſtructorij,* vbi de matrim. *c. 54. col. 4. verſ. Aduertendum eſt. Vega 2. tom. ſum. c. 34 caſu 77.* Atque id verum eſt, licèt bona fide adulter promitteret, vt bene docent *Sotus & Lud. Lopez.* Imò ſatis eſt, ſiue fidem dans ſiue acceptans exiſtimet fore, vt tertius ille conſulat matrim. inter illos adulteros. Quia ex parte vnius datur fides, vel acceptatur, de illo ſpeciali matrimonio cum adultera, quod conſulendum credit: & ita fraus ex parte illius interuenit. Et quãuis alter ſit in bona fide cõſtitutus, at ex parte ſua ei periculo ſe expoſuit, vt tertius ille id matrim. conſuleret. Et ſic docet *Angel. & Syluest. proximè allegati.* Vnde non eſt audiendus *Veracruz 1. p. Spec. a. 34 poſt 9. concluſ. dub. 2.* vbi cõtra omnes Authores allegatos ſuſtinet nõn eſſe impedimentum, quando prædicta fraude concepta datur illa fides. Quia verè non promittitur cum adultera matrim. Sed ex dictis diluitur hæc ratio. Atque eius opinionem *ſuſtinere* tenentur Doctores, quos n. 19. referam, cenſentes deſiderari mutuam promiſſionem matrimonij ad hoc impedimentum incurrendum. Nam in hoc caſu ſolam dantis fidem promiſſionem intercedere conſtat. Sed num. 24. probabo eam mutuam fidem non eſſe neceſſariam.

5 II. Conditio eſt, vt adulterium, & fides matrim. ſiue contractus de præſenti concurrant durante priori matrim. Quare ſi copula, aut fides, ſiue matrim. de præſenti de facto initum, præcedant illud matrimonium, aut eo diſſoluto per coniugis mortem eueniant, non contrahetur hoc impedimentum, vt ſi fides data eſt viuente coniuge, at copula poſt eius obitum eſt habita, aut è contrà copula eo ſuperſtite, fides autem eo mortuo. Quia textus *c. fin. de eo qui duxit,* expreſsè petit vtrumque ſuperſtite coniuge contingere. Et ita docent *Speculator eo. tit. de eo qui duxit. §. vn. n. 4. Anton. eod. c. fin. n. fin. Anchar. n. 2. Henric. n. 3. Tabiena, verb. Impedimentum, imped. 7. q. 2. n. 3. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. col. pen.* Matienzo *li. 3. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. n. 188. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 54. col. 4. in tertio crimine.*

6 Non conſtat autem inter DD. an neceſſarium ſit, vt fides data & adulterium durante eodem coniugio intercedant: an potius ſufficiat, in diuerſis nuptiis. Quidam enim credunt ſufficere in diuerſis nuptiis: vnde cenſent impedimentum hoc dirimẽs incurri, ſi coniugatus fidem matrim. ineundi poſt vxoris obitum Mariæ dederit, non exiſtente inter illos adulterio: & mortua vxore aliud matrimon. coniugatus ille inierit, quo durãte adulterium cum ipſamet Maria admiſit, non renouata fide matrimonij. Quia verificatur adulterium & promiſſionem ſuperſtite coniuge euenire: quod ſolum petitur, *c. fin. de eo qui duxit.* Atque ita docent *ibi Ioan. Andr. n. 3.* Anton. *n. 5. Anchar. n. 3. Henric. num.* 8. Et hanc ſententiam tenendam eſſe ante factum, ſecus poſt factum, docet *Angelus, verb. Matrimonium 3. imped. 9. n. 2.* & eſt probabile. At multo verius eſt, exigi vt durante eodem coniugio intercedant: atque ita in prędicto caſu nullum oriri impedimentum. Quod per poſterius matrim. recedatur à fide data: ac proinde ſolum adſit adulterium. Deinde, quia ideò hoc impedimentum inductum eſt, quod ex ea promiſſione concipiatur ſpes futuri matrim. ac ex ea ſpe machinationi mortis mariti, aut vxoris, anſa præbeatur. At ea ſpes extinguitur inito poſteriori matrimonio. Et ita docent *Calderin. d. c. fin. & ibi Abbas, n. 5. Alexan. de Neuo, n. 8. fin. Ioan. de Lignano,* quẽ refert ac ſequitur *Syluest. verb. Matrimonium 8. q. 9. dict. 5. Roſella verb. Impedimẽtum, impedim. 8 n. 4. & ibi Tabiena imped. 7. n. fin. Brunel. l. de ſponſal. concl. 34. n. 4. Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 4. col. pen. verſ. dubium autem. Anton. Cucus l. 5. inſtitut. maior. tit. 12. n. 80. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 54. col. 4. verſ. Aduertendum eſt etiam Vega 2. to. ſumm. c. 34. caſu* 76. Non explicant verò hi Authores, quid è contra dicendum ſit: quando durante priori coniugio, adulterium *cum* illa Maria admiſſum eſt, abſque matrimonij fide: & durante poſteriori, data eſt fides abſque adulterio. Nec ratio extinctionis prioris fidei datæ per poſterius matrim. cui innituntur, militat in hoc caſu, cùm fides in poſteriori matrim. data ſit, nec poſſit dici prius adulterium admiſſum extingui. Verùm exiſtimo nec in hoc euentu locum eſſe huic impedimento. Quia textus rectè inſpecti eodem coniuge viuente petunt adulterium & promiſſionem: vt eidem matrimonio iniuria irrogetur, pręſtita anſa coniugis eiuſdem interficiendi. Et ita *c. fin. de eo qui duxit,* dicitur, *Dum vixerit vxor ipſius,* & *c. 1 eod. t. Et illam maximè, cui fidem dederat vxore ſua viuente.* Vbi de eodem coniugio, cui per adulterium & fidem datam iniuria infertur, manifeſtè videtur eſſe ſermo.

7 Hinc deducitur, ſi ante adulterium admiſſum fides data eodem matrimon. durante ſoluta iam ſit per vtriuſque contrahentis mutuam remiſſionem, vel vterque pœnitentia ductus à matrim. de facto contracto, durante priori coniugio reſiluit, nondum ſecuta copula, & poſtea caſu ſubſecuta eſt, priori contractu nõ iterato, non eſſe impedimentum. Quia prior ille contractus fidei datæ, aut matrimonij, omninò extinctus erat: & ſic non concurrit adulterium & fides, ſeu contractus de præſenti. Quod prorſus neceſſarium eſt ad hoc impedimentum. Et ſic tenentur dicere DD. poſterioris ſent. n. præced. relatæ, innituntur enim ad dicendum in eo caſu non eſſe impedimentum, eo quòd iam prior fides extincta erat. At ſi fides data remiſſa ſit poſt adulterium, vel poſt illud reſiliatur à matrimonio illo de facto inito, nil conferet ad euadendum hoc impedimentum. Quia iam illi id incurrerant, nec propria authoritate ſe eximere poterunt.

8 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, quando eſt clandeſtinum matrim. illud de facto initum, & cõcurrit cum illo adulterium? Videtur enim non eſſe impedimentum.

Quod

Quòd huiuſmodi matrim. ſit prorſus irritum, ac vi etiam ſponſalium deſtitutum (vt probaui l. 1. diſp 20. num. 3.) At contrarium tenendum eſt. Non enim ponderatur valor matrimonij aut ſponſalium, quo impedimentum hoc conſurgat: imò matrim. illud ſemper eſt irritum impedienti altero coniugio tunc durante: nec promiſſio illa valet, vt dicemus n. 40.

9 III. conditio eſt, vt promiſſio illa ſit aliquo ſigno externo expreſſa: promiſſio enim interna matrimonij cum adulterio non præſtat hoc impedimentum. Quòd ea tanquam alteri ignota non prębeat anſam machinandi mortem coniugi. Ita *Veracruz 1. p. Spec. art. 34. poſt 6. concl. dubio 2. in fin.*

10 Hinc deducitur, quid dicendum ſit quando promiſſio matrimonij eſt ficta & oretenus. Exiſtimant quidam non oriri ex ea hoc impedimentum. Quòd ea non ſufficiat ad ſponſalia contrahenda. Sic *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 14. n. 3. fin. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirimentibus, *n. 7.* & fauet *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 229. n. 7.* vbi tunc in ſolo foro externo videtur cenſere incurri hoc impedimentũ, propter conſenſus præſumptioné. Idquę ampliùs probari poteſt à ſimili. Nam ficte rebaptizans, atque fictè proferens hæreſim, excuſantur ab irregularitate contra rebaptizantes, & ab excommunicatione contra hæreticos impoſitis. Cuius rationem benè reddit *Suarez 3. p. q. 71. ar. 4. ſect. 6. col. 7. dub. 4.* quòd pœnæ Eccleſiaſticæ, delictis abſolutè & ſimpliciter impoſitæ, intelligantur de delictis perfectis & conſummatis in propria ſpecie. Cùm ergo impedimentum hoc matrimonij ſit pœna Eccleſiaſtica adulterij cum promiſſione matrimonij, accipiendum eſt de perfecta & conſummata promiſsione in ſua ſpecie, qualis non ęſt ficta & ore tenus. Cęterùm ex ea hoc impedimentum oriri credo. Quia textus inducentes hoc impedimentum innituntur ea ratione, ne ſpe futuri matrimonij ſumatur anſa captandæ coniugis. Quæ æquè militat vbi promiſsio eſt ficta. Cum alteri contrahenti ea fictio prorſus ignota ſit. Et ob ſimilem rationem diſp. 68. n. 14. diximus ex ſponſalibus irritis ob ſolum interni conſenſus defectum oriri hoc impedimentum. Nec obſtat ſimile in contrarium adductum, cum eius ratione. Quia id habet verum, niſi ex illius pœnæ fine coniiciatur oppoſita Eccleſię intentio, vt contingit in caſu rebaptizationis: finis enim illius pœnæ eſt in odium hæreticorum rebaptizantium. At ficte rebaptizans neque id animo hęretico efficit: nec propriè conuenit cum hæreticis in ea actione, vt à ſua intentione procedit. Et ſimile contingit in ficto hæreſis prolatore. Cùm nec reuera neget fidem, nec verè hæreticus ſit. At in noſtro caſu, ex fine Eccleſiæ inducentis hoc impedimentum colligitur eius mentem eſſe comprehendere hanc fictam promiſsionem. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Ioan. Andreas, c. Significaſti, n. 2. fin. de eo qui duxi. Et ibi Anton. n. 8. Anchar. n. 2. Alex. de Neuo, nu. 9. Veracruz 1. p. Specul. a. 34. concl. 9. Matienz lib. 5. recop. t. 1. rubrica, gloſſ. 1. n. 186. Barthol. à Ledeſma, de matrim. dubio 58. concluſ. 5. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 124. Graſſis 1. part. deciſion. lib. 2. c. 85. num. 8.* At tunc exiſtimarem veram priorem opinionem, quando ex modo promiſsionis colligeret adulter, cui fit, fictè & ioco eam fieri. Tunc enim ea non præſtaret anſam ſperandi futuri matrimonij: ac ſubinde nec machinandi mortem coniugi: nec ſimilis promiſsio tanquam ficta & iocoſa acceptatur. Quod ad hoc impedimentum deſiderari dicam n. 22.

11 IV. conditio requiſita poſſet alicui videri, vt promiſsio illa ſit abſoluta: ſi enim conditionalis ſit, videtur nullum ex ea conſurgere impedimentum: vtpote quæ non parit obligationem aliquam ante conditionis euentum. Et confirm. quia ideo ſponſalia ſub conditione non producunt impedimentum publicæ honeſtatis, ante conditionis euentum: quia non habent perfectum conſenſum, *cap. vn. de ſponſal. in 6.* Secundo, quia ſi conditio non impleatur, perinde prorſus eſt, ac ſi nil actum fuiſſet, & actus pro non facto habetur, *l. Cedere diem, ff. de verb. ſignif. l. Pecuniam. ff. Si certum petatur, l. Qui hæredi. §. vlt. ff. de condit. & demonſtr.* At dicendũ eſt ſufficere eam promiſsionem, vt ex ea pullulet hoc impedimentum. Quia licet promiſsio conditionalis non obliget ad implendam rem promiſſam, antequam conditio extet: habet tamen effectum ad hoc, vt verè dicatur data fides, & obligationem innuit non reſiliendi ab ea, donec conditio defecerit: & concipitur ex ea ſpes futuri matrim. & proinde datur anſa machinationis mortis coniugis. Quæ eſt ratio inducendi huius impedimenti. Deinde, quia non requiritur valor promiſsionis ad hoc impedimentum (vt n. 8. probaui.) Et ita ſuſtinent *Nauar. l. 4. conſ. in vtraque edit. t. de eo qui duxit, conſ. 2. n. 1. Manuel. 1. tom. ſum. 2. edit. c. 229. n. 5. fin. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 70. fin.* In hoc tamen euentu cenſeram nullum ex ea oriri impedimentum, nimirum, quando deficeret conditio ante habitum adulterium. Tunc enim deficiente conditione diſſoluta eſſet prorſus promiſsio, & quaſi nunquam extitiſſet: quare adulterium ſuperueniens deſtitutum eſſet promiſsione: ac proinde non pareret hoc impedimentum. Secus ſi habito iam adulterio deficeret conditio. Quia iam impedimentum pullularet ex vera promiſsione cum adulterio. (Sicut in ſimili diximus n. 7.) Si enim poſita illa promiſsione conditionali, & adulterio, penderet hoc impedimentum ex conditionis futura impletione, maniſeſtiſsimum abſurdum ſequeretur, nimirum, matrimonij abſolutè initi valorem pendere ex futuro euentu. Nam ſi antequam conditio deficiat, vel impleatur, decederet coniux adulteræ, & nuberet adultero, qui ſub conditione fidem ſibi dederat, dicendum eſſet id matrim. abſolutè contractum pendere ex futuro euentu conditionis, & ea poſtea non impleta fuiſſe validum, impleta autem irritum. Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum, quia conſtat ex dictis aliquam conſurgere obligationem, antequam conditio extet. Nec obſtat confirmatio. Quia in eo ſpeciali caſu ſic iure diſpoſitum eſt. At in noſtro nil deciſum reperitur: & in eo militat ratio huius impedimenti. Tandem non obſtat ſecundum arg. quia deficiente conditione diſſoluitur prorſus promiſsio, & pro non facta habetur, quoad effectus nondum productos ex ea, ſecus quoad iam productos, vt proximè explicui.

12 Hinc à fortiori infertur, oriri hoc impedimentum ex promiſsione facta ſub conditione impoſſibili aut turpi, quæ non eſt contra matrimonij ſubſtantiam. Et ita de conditione impoſsibili docet *Nauar. l. 4. conſ. in vtraque edit. t. De eo qui duxit, conſ. 2. nu. 2.* & conſtat, quia talis promiſsio reputatur abſoluta: cùm eæ conditiones reiiciantur. Hoc tamen temperarem de conditione impoſsibili, niſi ex modo promittendi appareret eam ioco appoſitam: id eſt animo non ſe obligandi, ſed irridendi (vt proximè in ſimili de promiſsione ficta probaui num. 10.) De conditione autem turpi ſimiliter limitarem, niſi ex modo promittendi deprehenderetur eam ſerio appoſitam eſſe, & animo nullatenus ad matrimonium ſe obligandi, niſi ea impleta. Tunc enim non habetur pro non appoſita in foro conſcientiæ, & ita in hoc foro iudicandum eſſet idem, quod de conditionibus contingentibus & honeſtis diximus n. præc. Nempe oriri impedimentum, niſi ante habitum adulterium deficeret conditio. At in foro externo, in vtraque conditione ſemper iudicabitur impedimentum, non admiſſa probatione contraria modi conditionis appoſitæ. Quia eſt præſumptio iuris & de iure, contra quam nulla contraria probatio admittitur, eas conditiones pro non appoſitis haberi, ac conſenſum eſſe abſolutum. Iuxta *cap. fin. de condit. appoſ.*

13 Imò exiſtimo impedimentum hoc conſurgere ex promiſſione conditionali, quamuis conditio ſit contra matrimonij ſubſtantiam. Quia quamuis talis conditio vitiet ac irritet matrim. & promiſſionem: vt conſtat ex *c. fin. de condit. appoſ.* at impedimentum hoc non pendet ex promiſſionis valore (vt nu. 8. probaui.) Quare niſi talis eſſet conditio, vt alter adulter eam reiiceret, nec promiſſionem acceptaret, aut ex modo promittendi appareret, ioco

& ficte fidem ſub ea conditione dari, cenſerem ex tali promiſsione oriri hoc impedimentum: ſicut quando eſt conditio honeſta & contingens, dixi num. 11.

14 Intelligo tamen ex promiſsione conditionali oriri hoc impedimentum, quando eſt verè conditionalis, eo quòd conditio ſit de futuro, & ſic ſuſpendit conſenſum. Secus ſi conditio ſit de præſenti vel præterito, vt ſi quiſpiam copulam habeat cum femina, ſpondens ei matrim. ſi vxor ſpondentis vel vir feminæ iam obierit, vel ſi eam virginem inuenerit. In priori enim caſu nunquam eſt impedimentum, ſi enim iam coniux obierat, & ſic vterque erat ſolutus, iam promiſſio eſt facta poſt coniugis obitum, & ſubinde non præſtat impedimentum. Si verò nondum obierat, nil promiſſum eſt, cum promiſſionis tempore defecerit conditio. Nec datur anſa captandæ mortis coniugis, eo quòd eo poſtea defuncto vi careat promiſſio. In poſteriori autem caſu, ſi reuera conditio illa extat, quia reuera illa erat virgo, oritur impedimentum. Quia interfuere promiſſio & adulterium. Si verò conditio tunc non extabat, nil promiſſum eſt, ſed vana prorſus fuit promiſſio, & ſic conditione iam non extante adfuit adulterium promiſſione deſtitutum (vt in ſimili dixi num. 11.) Quòd ſi obiicias, conditiones has eſſe impoſſibiles, & ita pro non adiectis haberi. Si enim femina illa iam deflorata ſit, vel vir ſuperſit, impoſſibile eſt illam eſſe virginem, aut virum obiiſſe. Dic huiuſmodi conditiones, quæ ex natura ſua contingentes ſunt, & ſolum per accidens ex ſuppoſitione alicuius facti ſunt impoſſibiles, non reiici, nec haberi pro non adiectis, vt probaui l. 5. diſp. 4. num. 16. & 17.

15 Ex dictis infertur 1. quid dicendum ſit de promiſſione hac conditionali, quando vir abfuit per ſeptem annos, & datur *fides matrimonij* adulteræ, ſub ea conditione, ſi probauerit *licitum* eſſe propter talem abſentiam ad alias nuptias tranſire. Videtur enim non eſſe impedimentum. Quia illa conditio eſt reuera de præterito: cum perinde ſit, ac dicere, ſi licitum eſt ob talem abſentiam abſque alia morte coniugis certitudine ad alias nuptias migrare: & cum conſtet conditionem deficere, non enim id eſt licitum, euaneſcet promiſſio, & ſolum adulterium manebit. *Nauar. Manuel, & Vega n. 11. allegati* dicunt eſſe impedimẽtum. Et probant rationibus à me adductis num. 11. ad probandum ex promiſſione conditionali oriri hoc impedimentum. Sed eæ rationes non verè probant hoc impedimentum: quod hæc conditio non ſortiatur naturam veræ conditionis de futuro ſuſpendentis contractum. Et ideò melius *Nauar eod. conſ. n. 11, à me allegato, in n.* 2. melius hoc probauit, quòd hæc conditio ſit de iure impoſſibilis, non enim id poteſt eſſe licitum, & non ſolæ conditiones natura impoſſibiles, ſed etiam iure tales, habentur pro non adiectis, iuxta deciſionem *c. fin. de condit. appoſ.* & conſenſus manet abſolutus (vt probaui lib. 5. diſp. 4. num. 7. Quare idem prorſus dicendum eſt, quod diximus numero 12. de promiſsione facta ſub conditione impoſsibili.

16 Secundo infertur, non eſſe locum huic impedimento, ſi coniugatus ſic dicat adulteræ, *Si non eſſem coniugatus, te ducerem* (vt ex aliquibus DD. retuli diſp. præced. num. 15.) Quod ea verba promiſsionem minimè importent: non enim datur fides aliqua de matrimonio in poſterum contrahendo, ſed tantum ſignificatur voluntas imperfecta (quam Theologi velleitatem appellant) matrimonij contrahendi, niſi obſtaret præſens. Atque ita quamuis tunc temporis vxor deceſsiſſet, nulla ex vi dictorum verborum obligatio conſurgeret.

17 Tertiò deducitur, ex promiſsione ſub hac conditione, ſi voluero te ducam, nullum conſurgere impedimentum. Quippe nulla prorſus eſt promiſsio, vtpote quæ ad propriam futuram voluntatem refertur. Secus eſſet, ſi aliud non viſum mihi fuerit, vel niſi aliud iudicauero, vel arbitratus fuero, vel iuſtum fuerit. Quia verba hæc non ad liberam voluntatem referuntur, ſed ad boni viri arbitrium rationi conſentaneum (vt latè tradit *Bartol.* ab omnibus receptus *ſuper extrauaganti Ad reprimendam, verb. Videbitur, n. 3. & ſeqq.*) Et ita ſi noua mutatio non ſuperueniat, obligat, & eſt promiſſio verè conditionalis: & proinde de illa cenſendum eſt, ac de promiſſione conditionali diximus nu. 11. niſi ex modo promittendi appareat, & ex aliis circumſtantiis, verba hæc ad liberam voluntatẽ relata eſſe.

Quarto infertur, ex promiſſione cõcepta ſub his verbis, Nõ ducam aliam niſi te, vel præter te, vel aliis æquiuocis, an conſurgat impedimentum, pendere ex cognitione, an ea conſtituant matrim. quando ſunt de præſenti, vel ſponſalia, quando ſunt de futuro: ſi enim hoc habeant, pullulat hoc impedimentum: ſecus ſi neutrum claudant. Quia nec eſt matrimonium, nec eius promiſſio ex vi talium verborum. Quando autem id eueniat, dixi latè lib. 1. tota diſp. 18. & ſequenti. 18

Quinta conditio ad hoc impedimentum incurrendũ 19
requiſita eſt iuxta aliquos, vt promiſſio illa matrimonij ſit mutua: ſi enim alter ſolus adulter promittat, altero nõ repromittente, cenſent non oriri hoc impedimentum. Sic tenent *Enriquez l. 12. de matrim. c. 14. num. 3. Vgolinus de Sacramen.* vbi de matrim. *c. 19. n. 8.* & addit *Enriquez* non ſatis eſſe eam promiſsionem iureiurando firmatam, & ab altero acceptatam, niſi alter repromittat, appellátque oppoſitam ſent. falſam. Et huic ſent. fauet *Gloſſa c. Significaſti, in caſus poſitione, de eo qui duxit:* ſed potiùs *Abbas ibi. n.* 1. cuius arbitror eſſe illam caſus poſitionem, caſum enim illius textus, in quo impedimentum hoc ſtatuitur, ſic in ſummam redigit, ſi vxore viuenti, adulteri ſibi ad inuicem fidem dederunt de matrimonio contrahendo. Similiter fauet *Bellarmin. l. 1. de matrim. c. 22. in caſu* 2. vbi explicans hoc impedimentum, ait quando mutua fides data eſt. Fauent etiam *Baſſolis 4. d. 34. qu. vn. a. 2. verſ. Tertium ſolum & Nicol. de Niiſa ſuper 4. ſent. tract. 6. p. 3. de matrim. q. 6. concluſ. 3.* vbi dicunt adulterium cum mutua promiſſione, quæ fidei æquipollet, dirimere matrim. Et tandem fauet *Sylu. verb. Matrim. 8. q. 9. dicto* 4. vbi dicens ſufficere ad hoc impedimentum promiſsionem ſimplicem ſine iuramento; ſubdit hanc promiſsionem eſſe deſponſationem de futuro. Ducitur autem *Enriquez* eo ſolo fundamento, quod promiſsio non mutua, quantumuis acceptata, non ſufficiat ad ſponſalia conſtituenda. Sed hoc parum probat: tenebatur enim probare textus inducentes hoc impedimentum petere cum adulterio promiſsionem ſufficientem ad conſtituenda ſponſalia. Et ſic eſt petitio principij. Sed vt fortius probetur, præmittenda eſt differentia inter promiſsionem & pollicitationem. Pollicitatio eſt ſolius offerentis promiſsio, vt ſi fiat abſenti abſque epiſtola vel nuncio, vel præſenti, hoc nec acceptante, nec recuſante, *l. Pactum, in princ. ff. de pollicit.* Quare in pollicitatione non adeſt conſenſus duorum, nec eſt pactum, ſed quædam pacti pars: petit enim hoc duorum conſenſum, *l. Sciendum. §. Pactum. ff. de ædil. edicto.* Promiſsio autem ſi non ſumatur impropriè & genericè, vt eſt genus ad pollicitationem, ſimplicem promiſsionem & ſtipulationem, ſed propriè & ſpecificè, eſt pactum quoddam deſiderans mutuum conſenſum promittentis, & eius cui fit promiſsio. Et ſi fiat per modum liberalis cuiuſdam & gratuitæ promiſsionis, ſatis eſt ne ſit pollicitatio, ſed pactum, ac ſimplex promiſsio, vt fiat præſenti & tacenti. Iuxta *l. Tale pactum, in princ. verbo Te. ff. de pactis.* Quòd nil oneris contineat, ſed tota ſit fauorabilis: ac proinde taciturnitas illa ſufficiat pro conſenſu & acceptatione (vt latè probaui li. 1. diſp. 6. num. 11.) At ſi fieret per modum contractus titulo oneroſo, præſens & tacens non cenſeretur conſentire. Iuxta notata *reg. Is qui tacet, de reg. iuris, in 6. & l. Quæ dotis. ff. ſoluto matrim.* quia tunc non erit promiſsio, ſed pollicitatio: eo quòd ſit ſolius offerentis promiſsio. Quæ omnia optimè & latè alios referens tradit *Iaſon rubr. de verb. oblig. n. 6. & 7.* Qua ratione l. 1. diſp. 6. num. 26. probaui promiſsionem matrimonij gratuitam, & liberalem, non exigere expreſſam acceptationem, ſed ſola eius, cui fit, taciturnitate contentam eſſe. Hoc ergo ſuppoſito probatur hæc ſent. ex *c. fin. de eo qui duxit,* ibi, *Si quis fide data promiſit.* Et ex *cap. Veniens, eod. tit.* ibi,

Dum

Dummodo non præſtiterit fidem adulteræ. Quæ verba non ſolam pollicitationem important,ſed pactum duorum (vt proximè probaui.)2.quia impedimentum hoc eſt in pœnam vtriuſque contracturi matrim. vtrumque enim afficit impediens valorem matrimonij cum altero:ac ſubinde rationi conſonat,vt vterque, quo eam pœnam incurrat,reus ſit delicti illius promiſſionis, ex qua ſimul cum adulterio conſurgit impedimentum hoc,ne ob vnius delictum alter puniatur.At ceſſat delictum in eo,qui audita promiſſione minimè repromittit.

20 Cæterum pro contraria ſent.vt non deſideretur mutua promiſſio,fortiter vrget textus *c.Significaſti,de eo qui duxit,* ibi:*Niſi alter eorum in mortem vxoris defunctæ fuerit machinatus,vel ea viuente fidem illi dederit de matrim.contrahendo.*Particula enim alter,de vnius promiſſione verificatur.2.quia *ibid.& c.1.c. Veniens, eod.tit.* æquiparantur ad hoc impedimentum inducendum, machinatio mortis coniugis, & futuri matrim. promiſſio. At illa ſufficit ex parte alterutrius,quando adeſt adulterium (vt dixi diſp.præc.nu.9.) Ergo idem cenſendum eſt de promiſſione. Tertiò, quia ratio inducendi huius impedimenti,nempe,ne ſpe futuri matrim. coniux interficiatur, locum habet altero ſolo promittēti.Quartò, quia textus *c.1.c. Significaſti,c.Veniens, cap.fin.de eo,qui duxit,& c.Relatum. 31.q.1.*hoc impedimentum ſtatuentes,ſolius fidei datæ cum adulterio meminere:& nullibi inuenitur deſiderari repromiſſionem alterius. Et ideo huic opinioni ſatis fauet *Rebuff us praxi beneſic.reg. de diſpenſat. in gradibus prohibit. Gloſſa 5. nu.* 30.vbi explicat hoc impedimentum, ſi alter fidem dederit de matrimon. cum altero contrahendo.Et fauent etiam *Palud. 4.d.34.q. 1.a.3.n.17.in caſu 2. & Almain.4.d.35.q.vn.*aiunt enim incurri impedimentum hoc,ſi adulter promittat adulteræ, vel è contra, & tenent in propriis terminis,*Sotus 4.d.37. q.vn.a.4.col.antepen.verſ.Secundus caſus. Angles Floribus.1.p.* vbi de matrim.*qu.9.ar.3. dub.2.Lud.*Lop.*2.par.inſtruct.c.54. col.4.in ſecundo crimine, vbi de matrim.* Et tenent etiam expreſſe DD.quos nu. 4. retuli:nam in eo caſu non data eſt mutua fides(vt notaui ibi in fine) & tamen aiunt incurri hoc impedimentum.

21 Sed vt quid ſentio explicem, meminiſſe oportet eorum,quæ diximus l.1.diſp.5.n.15.quando cenſeatur promiſſio matrimonij facta per modum contractus oneroſi, ac repromiſſionem expectantis: & quando per modum gratuitæ, & liberalis promiſſionis, vbi diximus quando de matrim.contrahendo inter aliquos tractabatur, cenſeri promiſſionem per modum contractus oneroſi fieri: quando verò de hoc non erat ſermo, ſed ob aliquod beneficium acceptum quaſi gratum ſe exhibens quis promiſit,cenſeri per modum liberalis promiſſionis & in dubio reputari per modum contractus, iuxta ſponſalium naturam.Quod poſt ibi ſcripta reperi mirabiliter dictum in *Fortunio Garcia c.1.de pactis,n.15.verſ.Ego æqualiter,*vbi ait promittentem matrimonium tacenti,non obligari.Quoniam promittens vult paciſci,at dum alius non reſpondet,deficit actus ex parte alterius: & ſic concludit nihil agi. At in præſenti euentu, credo in dubio non cenſeri promiſſionem reſpectiuam,& per modum contractus repromiſſionem ſperāns. Quia cum alter adulter vel vterque matrimonio tunc ligatus ſit, non agitur tunc de pacto futuri matrim.ineundi, ſed ad ſignificandam amoris adulteri magnitudinem,vel in pręmium adulterij admiſſi,ſeu ſub ſpe admittendi,ea promiſſio liberaliter fit.Sicut inter turpiter ſe amantes,alia dona conferri ſolent.

22 Hoc præmiſſo I.concluſio ſit. Non ſatis eſt ad hoc impedimentum, promiſſio alterutrius, niſi ab altero acceptata ſit.Hanc manifeſtè probat prior ratio quam n.19.ad finē propoſui prō ſent. ibi relata. Neque enim eſſet promiſſio, nec fidei datio, quæ textus expoſtulant, ſed mera pollicitatio, deficienti alterius acceptatione. Secundò, quia verba cum effectu accipienda ſunt, *c.Relatum,de cler. non reſid.*Ergo verba illa textus *cap.fin.de eo qui duxit,Si fide præſtita promiſit adulteræ,* cum effectu ſunt accipienda. At effectu carent,& inania ſunt, quando alter non acceptat. Tandem quia æquiparantur *c.1.c.Veniens.cap.Significaſti,de eo qui duxit,*machinatio mortis coniugis, & matrimonij promiſſio, ad effectum inducendi huius impedimenti, accedente adulterio. At illa effectu carens non producit hoc impedimentum (vt probaui diſp. præced.numero 7.) Hanc tenentur tueri Doctores petentes mutuam promiſſionem,quos nu.10.retuli. Et tenet in propriis terminis, *Emm.Sa in ſum.verb.Matr.* vbi de impedimentis dirimentibus,n.7.

Hinc deducitur duplicis quæſt. conſcientiæ deciſio,de 23 qua his diebus conſultus ſum.Quædam adultera adultero ſpondenti futuras nuptias ſic reſpondit,Faxit Deus,vt vir meus incolumis perſtet.Altera verò eidem ſponſioni hoc reſponſum præbuit: Dirigat Deus quod diuino eius obſequio expedientius fuerit.Et in neutro euentu incurri impedimentum hoc reſpondi.Quòd ea reſponſionis verba non acceptationem, ſed repulſam fidei datæ indicent.

II.concluſio.Quando adeſt promiſſio alterius adulteri 24 acceptata ab altero,incurritur hoc impedimentum, nec deſideratur alterius repromiſſio.Hæc eſt contra ſent. n.9. relatam,& tenent eam DD. contrariæ ſent. relatæ n. 20. & probatur rationibus ibi adductis.

III.concluſio. Numquam ſufficit taciturnitas eius, cui 25 promittitur.Quia ea promiſſio, etiā liberaliter facta eſt nociua acceptanti. Cùm per eam incurrat delictum (vt dicam n.40.(& impedimentum dirimens.Quare licet in aliis euentibus,in quibus id damnum non ſequitur, taciturnitas ſit ſufficiens acceptatio promiſſionis liberaliter factæ,(vt num.19.dixi)ſecus in hoc,propter rationem dictam.Sed obiicies,adulteram ignorare hoc damnum, ac proinde cenſeri acceptare tacendo. Dic hanc ignorantiam,vtpote quæ iuris eſt non præſumi, *reg. Ignorantia de reg.iuris,in 6.*ac proinde cū illa taciturnitas ſit ex ſola iuris præſumptione conſenſus,non reputabitur in hoc caſu niſi aliud conſenſus ſignum ſit.

Vltima concluſio.Satis eſt expreſſa acceptatio, quam- 26 uis promiſſio illa fiat per modum contractus oneroſi & reſpectiui.Quia licet poſſet quis exiſtimare eam non ſufficere, quòd non ſit acceptatio, ſed potius repulſa talis promiſſionis, vbi acceptans non repromittit:nō enim acceptat eo modo, & cum repromittendi conditione ſub qua fit,(vt probaui l.1.diſp 5.n.5.) ac proinde eſt ac ſi nil promiſſum foret(vt ibi n.14.dixi.) At verius eſt,illam acceptationem eſſe repromiſſionem,& ita ſufficientem acceptationem.Et quod dixi d.diſp.5. n. 5. expreſſam acceptationem non cenſeri repromiſſionem, intelligendum eſt,quando promiſſio eſt liberalis. At quando fit per modum contractus,acceptatio eſt repromiſſio: & in hoc caſu verum habet ſententia,quam ead.diſp.5.n.4.retuli,dicens acceptationem eſſe repromiſſionem.Quia cuiuſcūque contractus acceptatio eſt virtute contrahere, vt ſi quis promittat equum certo precio dato tradendum, acceptans promiſſionem cenſetur precium repromittere. Alias irriſoria eſſet acceptatio, ac rem ſeriam in nugas transferre, acceptare illum equum gratis tradendum. Item quia actus dubius eam interpretationem recipere debet vt valeat,*l. Quoties ff.de rebus dubiis:*& tradit latè *Menochius de præſumpt.l.3.præſumpt.29.nu.45.*& reſponſio, ne extra rem ſit,debet eſſe iuxta ſubiectam materiam.Tandem,quia ſi quis dicat,Accipio te in meam,& fœmina reſpondeat,placet,eſt matrimonium. Ergo ſi verba ſint de futuro,erunt ſponſalia.Nec valeat dicere,poſſe hanc promiſſionem acceptari,vt liberalem, & obligantem ſolum promiſſionem.Quia id non contingit quando promiſſio eſt per modum contractus,ſed talis actus eſſet irriſorius.

Ad argum.n.19.propoſita reſp.Ad 1.dic,id concludere non ſatis eſſe ad hoc impedimentum pollicitationē, ſed exigi promiſſionem acceptatam ab altero,quæ vera promiſſio eſt,quamuis non adſit repromiſſio. Ad 2.dic culpam reperiri in altero, eo quod ſimilem promiſſionem iniquam acceptat. Vel 2.dic non deſiderari culpam in vtroque

troque,ſed ſatis eſſe in altero:non enim innocens incurrit directè illud impedimentum, ſed indirectè,eo quòd reus illud contrahat,nec poſſit matrimon.conſiſtere niſi inter duos. Sicut machinationem alterius cum adulterio ſufficere ad impedimentum dirimens inducendum, diximus diſp.præced.n.9.

28 VI conditio iuxta aliquos Authores ad hoc impedimentum requiſita eſt, vt promiſſio illa non ſit nuda & ſimplex,ſed fide vallata. Ita cēſent quidam DD.antiqui, quos tacitō nomine refert *Ricard.4.d.35.a.3.q.4.*& relata contraria ſent.in vltimo loco,neutram definit, Et ita tenent *Nicolaus de Orbellis 4.d.35.q.vn.§.Tabiena,verb.Impediment. impemedimento n.7.q.3.nu. 4.Gaeta repet.c.*Ad *limina, 30.q.1.5.4.q.161.n.413.*& dicit eſſe probabile,ac tutò amplecti poſſe ad non dirimendum iam initum matr. *Veracruz 1.p.ſpec.a. 34.poſt 9 concluſionem,dub.*1.Et fauet huic ſētentiæ *Caiet.ſum.verb.Matrimonium c.1.impediment. 5.verſ. Tertius caſus eſt.*vbi ſic proponit hoc impedimētum, cùm eſt adulterium mixtum promiſſioni fide vallatæ. Fauent etiam *Baſſolis 4.d.34.q.vn.art.2,verſ.2.dico,*iuncto *verſ. Tertium,Nicolaus de Niſa ſuper 4.ſentent.tract.6.p.3.q.6.concl.3.* Quoniam aſſerunt ambo fidei dationem, vel promiſſionem,quæ eſt iuramento firmata, quæ pro eodem reputantur,producere hoc impedimentum. Et id perſuaderi videtur ex *c.1.de eo,qui duxit.*ibi *Cui fidē dederat,*& *c. Significaſti,*ibi:*Sibi fidem dederit,*& *cap.fin.eodem titul.* ibi : *Si quis vxore viuēte fide data promiſit.*Vbi manifeſtè omnes textus fidei dationem petunt: & *id c.fin.*non contentum eſt ſola promiſſione,ſed addidit,*Fide data promiſit.* Quod verbum ſuperfluum eſſet, ſola promiſſione ſimplici ſufficienti. Cùm tamen verba decreti Pontificij aliquid debeant operari, ita vt nec vna ſyllaba debeat eſſe ſuperflua (vt probaui lib.3.diſp.26.nu.6.)Imò videtur deſiderari iuramentum. Quia concilium antiquiſſimum Triburienſe, vnde deſumptum eſt *cap.Relatum 31.q.1.* vbi hoc impedimentum,decernitur iuramētum oppoſuit,ibi:*Viuente viro ſuo iuramentum dediſſe.*Vbi *Gloſ.verb.Viuente,*ait,*Et ita viuente viro fidem dedit,*Vnde pro eodem vſurpare videtur,fidem dare & iurare. Et quod id Concilium Triburienſe dixit iuramentum præſtitum eſſe, videntur explicuiſſe *Alexanu.III. Innoc.III.Greg.*IX.*c.1.& c.Significaſti fin.de eo qui duxit,* vtentes hoc verbo,fidem dedit. Præterea,quia *cap.*Ad *aures,de his quæ vi,*iuramentum & fides pro eodem vſurpantur,ibi,*Niſi fortè iuramento vel fide interpoſita ſit confirmata.*Vbi *Innoc.ad finem,Hoſtienſ.n.2.ſuper verb.Iuramento, & verb.Fide interpoſita,Ioan.And.n.3.*Ant.*n.4.Imol.n.4 Archid.c.1.de ſepult.in 6.n.1 verb.Iurādum,& verb. Fides interp. & ibi Dominic.in princ.n.6.*fidem interpoſitam aſſerunt eſſe iuramentum, & eam ſolam differentiam conſtituunt, quod iuramentum ibi appelletur,quando re ſacra tacta præſtatur,fides verò interpoſita,quando per Deum vel fidem propriam abſque ſacræ rei contactu iuratur.Et *Abbas d.c.Ad aures.n.3.* ait fidei præſtationem eſſe quandam iuramenti ſpeciē. Et *Card.ibi q.fin.& Tabien.verb.Iurare,qu. 31.nu.32.*volunt etiam eſſe iuramentum:& id ſolùm diſcrimen conſtituūt,quòd cùm exprimitur verbū, iuro appelletur *eo c.ad aures,*iuramentum : ſi autem eo non expreſſo promittatur per fidem propriam , ſit fidei interpoſitio:nulla autem particula adiecta verbo , promitto , ſit ſimplex promiſſio. Et *Gloſſa c.conſtitutus, verb. fide,de tranſact.*explicat eum textum dicentem,*fide præſtita.* Id eſt iuramento.Et *Gloſſa fin.c.2.de fideiuſ.*cùm dicat ille textus,*Si religionem fidei & iuramenti ſui illos violaſſe conſtiterit:*ait idem eſſe venire contra fidem promiſſam , & contra iuramentum.Et *Ioan.Andr.c.1.de ſepult.in 6.num.*1.*& ibi Dominic. in princ.n.7.Francus ibi in princ.n.4.*aſſerunt nullam eſſe differentiam, ſiue quis dicat, Iuro per ſancta Dei Euangelia, vel;Promitto ſub fide mea.Et tandem id eſſe iuramētum tenēt aliis citatis,*Alciatus,l.Si quis maior,n.51. C.de trāſact. & ibi Padilla n.35.Auendaño de exequend.mand.2.p.c.27.n.6. Azebedo l.5.recop.t.10.l.3.fin.*Ex quibus omnibus concludi videtur promiſſionem futuri matrimonij abſque iuramento factam, vel ſaltem eſto dicamus non eſſe iuramētum,abſque fidei interpoſitione,nullum eſſe impedimētum futurarum nuptiarum.Quare *D. Anton.3.p.t.1.cap.5. in crimine ſecundo dirimenti* manet anceps,an nuda promiſſio,nec fide,nec iuramento firmata , impedimentum hoc pariat,& ait Pontificem eſſe conſulendum.

In contrarium tamen facit doctrina A*bbatis,c.1.nu.2.de* 29
ſponſa duorum,& ibi Alexandri de Neuo,n.2. vbi docent pactionem quantumcunque ſimpliciter initam poſſe appellari fidem:atque ita venientem contra promiſſionem poſſe dici venire contra fidem præſtitam:& ita vſurpari,*l.1. ff.de conſtit.pecun.& l.1.ff.de pactis.*Secundò,quia verius eſt, fidei propriæ interpoſitionem non eſſe iuramentum, vt docent aliis citatis,*Caiet.2.2.qu. 89.a.6.Sylu.verb.Iuramentum 1.q.6.Armilla,verb.Iurare,n.32 Sotus l.8.de iuſt.qu.1.a.1. & de cauendo iuramento,c.4.Nauar.ſum.c.12.nu. 2.Couar.cap. Quamuis pactum,1.p.§.2.n.Bolognetus l.Si quis maior,n.6.C.de tranſact.Pinellus l.2.p.3.c.1.nu.13.C.de reſcind.vendit.Gutier. auth.Sacramenta puberum,num.145.C.ſi aduerſus venditionem.* Tertiò,quia qualitercunque promittatur matrim.militat eadem ratio , qua Eccleſia ducta hoc impedimentum indixit,nimirum, periculum interficiendi coniugis ſpe ineundi matrim.Quartò,quia ſimplex promiſſio ſatis eſt ad ſponſalia conſtituenda.Quintò,quia ſecundum communem loquendi vſum dicitur dare fidem , qui ſpondet vel promittit:& ita ſponſalia quibuſcumque verbis contrahentes,dicuntur verè dediſſe fidem matrim. Nec obſtant in contrarium adducta. Quòd Pontifices non innitantur fidei datione, ſed quia inter adulteros ſolent verba multiplicari,fideſque interponi,ac iuſiurandum,ideo ſic propoſuerunt hoc impedimentum.Quare etſi ex rigore verborum textuum videatur non ſufficiens ſimplex & nuda promiſſio, ad hoc impedimentum inducendum:at attenta illorum ratione videtur ſufficiēs:eò vel maximè , quòd ſic explicuerit conſuetudo , & communis ferè omnium DD.ſent.Quamobrem ab hac nō exiſtimo recedendum, & ex Theologis,huic ſententiæ videtur adhærere *Ricard. 4.d.35.ar.3.q.4.*cùm hanc in poſteriori loco referat. Et tenent *Palud.4.d.34.q.1.a.2.n.17.& ibi Supplem. Gabrielis,qu. vn.a.2.concl.12.*M*aioris 4.d.35.q.2.col. 3. in argumento contra 2.impedim.Sotus 4.d.37.q.vn.a.4.col.penult.Veracruz. 1.p.ſpeculi.a.34.poſt 9.concl.dub.1.Pedraza ſum. præc.6.verſ.14. Enriquez l.12. de matrim.ca.14.n.3.Philiarc.de off.ſacerd.to.1.p.2. lib.2.c.5.impedimento 4.Lud.Lop.2.p.inſtruct.* vbi de matrim, *c.54.col.4.verſ.*A*duertendum eſt.Vega 2.to ſumm.c.34.caſu 71.* & ex Iuriſperitis,*Ioan.de Friburgo ſumma confeſſorum, lib.4.t. 9.q.2.Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.20.a.2.in princ.Angelus, verb.*Ma*trimonium 3.impedimento.n.1. & ibi Patauinus in addition. Syl ueſt.verb.Matrimon.8.q.9.dicto 4.Supplem.Piſana verb. Impedimentum,imped 8.n.2.Matienzo lib.5 recop.tit.t.1.rubr.Gloſſ.1. n 187.*& non exigi iuramentum docent etiam *Speculat. t. de eo qui duxit.§.vn.num.4.Ioan.Andr.c.Significaſti,eod.t.n.2.& ibi* A*nton.n.7.*A*lex.de Neuo n.9.Henric.c.fin.n.5.eod.t.Alberic. in ſuo dictionar.lit.* A. *verb.*A*dulterium verſ. Naſci de adulterio. D.*A*ntonin.3.p.1.c.5.in 2.crimine dirimenti.Roſella,verb.Imped. imped.8.n.2.Graffis 1.p.deciſion.l.1.c.85.n.8.*Neque exiſtimo neceſſarium eſſe vti verbo , promitto , ſed ſatis eſſe nudis verbis promittere , vt Ducam te. Quod bene docent *Veracruz,Pedraza,Vega proximè relati.* Quia hæc verba ſatis eſſe ad ſponſalia conſtituenda probaui lib. diſp. 18.nu.12. Atque proinde eadem militat ratio.

VII.conditio eſt,vt matrim.prius contractum ſit vali- 30
lidum:ſi enim eſſet rē vera irritum adulterium illud exiſtimatum cum futuri matr. promiſſione nullum præſtaret impedimentum,vt expreſsè deciditur *c.2. de eo qui duxit* , vbi decernitur matrimonium metu contractum,nec poſtea tacitè vel expreſsè ratificatum,eo quod irritum ſit non obſtare valori matrimonij alterius initi cum adultera.Præterea,quia vbi matrimonium prius non eſt verum, minimè verificatur adeſſe verum adulterium & promiſſionem durante vero matrim. nec datur anſa veri coniugis necandi.Et ita docent ex Theologis *D.Tho.4.d.35.q. vn.*

vn.in fine,& expoſit.lit. & ibi Maioris qu.2.col.3.in arg.contra 2.imped.Supplem.Gabr.ibi,q.vn.a.2.poſt 12. concl.verſ.Dictum etiam fuit.Petr.de Soto lect.9. de matrim. vbi de impedimento criminis.Veracruz 1.p.Speculi,a.34.concluſ.9.Palacios 4.d. 35.diſp.vn.col.24.verſ.Obſeruandum ſecundo fol.791. Graſſis, 1.p. denſ.lib 2.c.85.nu.7.Em.Sa,ſum.verb.Matrimonium,vbi de impedim.dirimentib.n.7.Viuald.candel.Sacram. 1.p.vbi de matr.n.213.Et ex Iuriſperitis,Hoſt.ſum.t. de eo qui duxit n.2.verſ.Si vero neuter,& c.fin.n.4.eod.t.Ioan.Andr. ibi n.6.& c.2.eod.t.n.4.Ant.eo c.fin.n.8.& ibi Præpoſ.n.6.Anchar.eo c.2. n.3.& ibi Alex.de Neuo n.4.Henric.eo c.fin.n.1. Alberic.in ſuo diction.lit.I.verb.Impedimentum 8.verſ.Quid ſi initio, Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſorum,l.4.t.9.q.3.Aſtenſ.in ſum. 2.p.l.8. t.20.a.2.in princ.Brunel.de ſponſalib.concl. 34.n.1. & 4.Angelus verb.Matrimonium 3.imped.9.a.fin.Sylu.verb.Matrimon.8. q.9.dict.4.Tabiena verb.Impedimentum,imped.7 n.2.q.3.Nau. ſum.c.22.hiſp.n.47. lat.n.46. Anton. Cucus libro 5.inſtitutio. maiorum,t.12.n.84.Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloſſ.1.nu. 183.Non tamen eſt neceſſarium,vt prius matrim. ſit copula conſummatum. Idque conſtat ex c. 1. de eo qui duxit, vbi expreſsè deciditur ſufficere matrimonium ratum, modò non ſit irritum.Et traduntibi omnes ſcribentes,& Supplement.Gabrielis,Angelus.Sylueſt.Tabiena,Nau. Palacios proximè relati. Quamuis aliqui antiquiores, quos tacito nomine refert Innoc.cap.finali.in fine, de eo qui duxit, aſſerant non ſatis eſſe matrim. ratum. Quos iure optimo reprobat ibi Innoc.per d.c.2.Sufficit etiam, quamuis illud matrimonium ſit per diuortium diſſolutum quoad habitationem. Vt eſt textus expreſſus c. Ex litterarum, de eo qui duxit.Et docent ibi omnes.Et Angelus,Sylu. Tabiena,Graſſis,Nauar.vbi nuper eos allegaui.

31 VIII.Conditio eſt, vt vterque adulterãs norit alterius coniugiũ,altero enim illud ignorante,non eſt locus huic impedimento. Quod non ſit adulterium formaliter ex parte vtriuſque.Habetur expreſsè c. 1.de eo qui duxit,& c. Veniens,eod.t.Et docent vniuerſi Theologi cum D.Th.4.d. 35.q.vn.in fin.in expoſit.lit.Et omnes Iuriſperiti cum gloſſa, c.Super hoc,verb.Copulauit,& c.Veniens,in fin.& c. Significaſti, verb.Fidem de eo qui duxit. Nec ſufficeret, ſi vterque eſſet coniugatus,& noſſet proprium coniugium, ſi neuter alterius coniugium nouit.Quod clarè colligitur ex c.1.de eo qui duxit,ibi:Inſciam quod ille aliam haberet vxorem, vbi ſola matrimonij alterius adulteri ponderatur ignorantia. Et idem ſolum ponderatur,c.Veniens,eod.t. Quia impedimẽtum hoc inſtitutum eſt propter iniuriam irrogatam ab vtroque adultero eidem matrim.committendo aduerſus illud adulterium, data futurarum nuptiarum: at in hoc euẽtu ignorans non infert iniuriam eidem matrimonio, ſed ſoli proprio.Et ita expreſsè ſentiunt Maioris 4.d. 35. q.2.col.2.caſu 1.Et ibi Supplem.Gabr.q.vn.a.2.concl. 12.Palacios ibi,diſp.vn.col.24.verſ.Obſeruandum tertio,fol.761.Angel. verb.Matr.3.imped. 9.n.1.Syleuſt.verb.Matr.8.qu.9.dicto 4. dicentes neceſſarium eſſe, vt vterque adulter norit reliquam habere coniugẽ:& altero ignorante poſſe inter eos conſiſtere matrim.poſt coniugis obitum.

32 Difficultas tamen ea eſſe poteſt, an deſideretur poſt ſcientiam coniugij alterius matrim. de facto iniri,& copulam haberi:an potius ſufficiat, ſi ante ſciẽtiam ineatur matrim.& habita ſcientia, adſit copula?Et quidem dicẽdum eſt,id ſufficere ad hoc impedimentum incurrendũ. Quod in eodem matrim. perſeuerando, & eo poſt ſcientiam prioris coniugij vtendo, cenſeatur quaſi contractũ matrim.poſt ſcientiam,& anſa præbeatur machinandi in mortem coniugis.Et ita docent ex Iuriſperitis Goffred. sũ. t.de eo qui duxit.n.1.Hoſt.ſum.eod.t.n.1.verſ.Sed quid ſi ab init. Et c.1. eod.t.paulo poſt princ.& n.4.& ibi Ioan.Andr. n.2.Ant. n.8.Abb.n.3.Alex.de Neuo,n.7.& 10.Præpoſ.c.Veniens,nu.3. eod.t.Henric.c.fin.n.3.eod.tit.Alberic. Ioan.de Friburgo, Angel. Sylu.Tabiena allegati nu.30.Supelem.Piſanæ,verb.Impedimentum,imped.8.n.5.Et ibi Roſella imped.8.n.1.Armilla verb.matrimonium n.33.Brunel.de ſponſ.concl.34.n.3.Montalu. l.fin.ad fin.t.2.p.& ibi Greg.Lopez fin.Nauar.ſum Latina,c.22.nu.46. & l.4.conſ.2.edit.t.de eo qui duxit,conſil.3.n.1. Ant. Cucus l. 5. inſtit.maior.t.12.n.80.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4. q. 164.n.416.Lancelotus Inſtit.iuris.can,l.2.t.de diuort.§. Fornicationis quoque,verb.Prohibeatur. Et ex Theologis Maioris, & Suppl.Gabr.nu præc.alleg.D.Anton.3.p.t.1.ca.5.in tertio crimine dirimenti.Caiet.ſum.verb.Matr.c.1.imp. 5.caſu 4.Veracr. 1.p.Spec.a.34.concl.4.Pedraza ſum.præcept.6. verſ.14.fin. Barthol. à Ledeſma dub.58.de matr.concl.7.Man. 1.to.ſum.3.edit.c. 229.n.6.Philiarc.l.2.de off.ſacerd.to.1.p.2.c.5.imped.4.fin.Vega 2.tom.ſumm.c.34.caſu.71.

Hoc tamen intelligo,niſi iam habita ſcientia reſilierãt 33
illi ab eo matrim.de facto inito, & poſt caſu adulterium admiſere.Quod probatur ex dictis n.7.

Quando autem fides futuri matrim.præceſſit coniugij 34
ſcientiam,at habita ſciẽtia ſubſecuta eſt copula, videtur non eſſe impedimentum.Quia æquiparantur promiſſio, & adulterium,c.fin.de eo qui duxit.Sicut ergo hoc ante cõiugij ſcientiam non præſtat impedimentum:ita nec illa, Et ita videntur ſentire Sot.4.d.37.q.vn.a.4.col.pen. & Lud. Lop.2.p.inſtr.vbi de matr.c.54.col.4.in tertio crimine, dicunt enim,tunc eſſe locũ huic impedimento,quando vir poſtquam nouit feminam eſſe coniugatam, illam fide data cognouit:atque ita videntur petere vtrumque poſt coniugij ſcientiam. Cæterum dicendum eſt, ſufficere fidem dari ante coniugij notitiam,dummodo ea habita ſequatur adulterium,nondum priori fide diſſoluta. Quia non eſt maior ratio de matrim.quam de fide data:imò quoad hoc impedimentũ inducendum æquiparantur omnino, c.fin.de eo qui duxit.Sicut igitur ſufficit matrim.ante ſcientiam,ita & fides.Præterea,quia copula poſtea habita nõdũ fide diſſoluta,illi innittitur:& non minus anſa captãdæ mortis coniugis præbetur, quam ſi vtrumque poſt ſcientiam contigeret. Nec eſt ſimile de adulterio ſcientiam præcedenti:quod id ex parte ignorantis verũ adulterium minimè ſit.Et ita ſentiunt Abbas, Angelus, Roſella, Veracruz n.32.allegati.Henric.c.fin.n.5.de eo qui duxit.

Imo Henric.nu præced.relatus vult hoc impedimentum 35
incurri,quando copula præceſſit coniugij ſcientiam, hãc ſubſequenti matr.vel eius fide data.Quod in vtroque caſu eadem ratio militet,& altero poſt ſcientiam admiſſo, videatur alterum ſcientiam præcedens approbari. At nõ eſt illi credendum. Quia textus & DD.petunt adulteriũ ex parte vtriuſque:vt conſtat ex c.1.Super hoc,cap.fin. de eo, qui duxit,& ideo vbi alter ignorat coniugium, dicunt nõ incurri hoc impedimentum, quia ex parte illius non eſt adulterium. Quod ſemper contingit, quando copula ſcientiam præcedit.

Quando autem dubitatur,an dum adulterium admiſ- 36
ſum eſt,vel fides data,ſuperſtes eſſet alter coniux,incurretur hoc impedimentum, ſi verè tunc viuebat. Quod præſumatur eo viuente hæc contigiſſe, dum contrarium non conſtat,vt bene ait Nau.l.4.conſ.2.edit.t. de ſponſ. conſ. 17.n.3.Mors enim non præſumitur,niſi id tempus tranſactum ſit,ad quod vita humana moraliter, non extenditur,vt centum annorum.Si vero dubitaretur an fides data eſſet, vel adulterium commiſſum, in dubio non eſſet locus huic impedimento. Quia cùm ea ſint quid facti,nõ præſumuntur: & voluntas poſſeſſione ſuæ libertatis ad validè ineundum matrimonium in dubio priuanda non eſt.

Et tunc dicitur haberi ſcientiam prioris coniugij,quã- 37
do adeſt certitudo,aut probabilis opinio.Non enim cuilibet leui inſinuationi fides habenda eſt,c. Inquiſitioni,debent excõ.& ita docent Alex.de Neuo,c.Veniens,n.8. de eo qui duxit. Maioris 4.d.35.q.col.2.caſu 1. Angelus verb.matrim.3. imped.9.n.1.Syleuſt.verb.Matr. 8.q.9.dicto 4. Sotus 4. d.37.q. vn.a.4.col.pen verſ. Quod dicimus. Barth.à Ledeſma de matr. dub.58.concl.7.Lud Lop.2.p.inſtruct.vbi de matrim.c.54.col. 4.in tertio crimine.

Dubitatur autem, an excuſet ab hoc impedimento 38
incurrendo quæuis ignorantia coniugij alterius, an potius ſola probabilis? Et quidem communiter DD.tradũt

eam

eam ignorantiam debere eſſe probabilem & iuſtam. Nec, enim iuſtum eſt, ignorantiam minimè vacantem culpa excuſare: ſicut à nullius præcepti tranſgreſſione excuſat Ita ſentiunt Hoſt. *ſumma t. de eo qui duxit n. 2. verſ. Sed quomodo, & c. 1. n. 3. de eo qui duxit, & ibi Ioan. Andr. nu. 5. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. Imped. imped. 8. verſ. Qualiter intelligatur. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 5. fin. Sylu. verb.* Matrim. 8. *q. 9. dict. 9. Suppl. Piſanæ, verb. Impedimentum, imped. 8. nu. 8. & ibi Roſella Imped. 8. n. 13. Tabiena ibi, Impedim. 7. n. vlt. Petr. de Soto lect. 9. de matrim.* vbi de impedimento criminis. *Nau. ſumm. c. 22. lat. n. 46. hiſp. n. 47. Gaeta repetit. c.* Ad *limina 30. q. 1. §. 4. q. 167. nu. 419. Palacios 4. d. 45. diſp. vn. col. 24. verſ. obſeruandum tertio, fo. l. 0791. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. puncto* 3. vbi impedim. criminis *Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 5. impedim.* 4. Verùm quamuis hæc communis ſent. ſit, & ſatis probabilis, at veriorem puto contrariam, nimirum excuſare ignorantiam craſſam & ſupinam. Tum, quia ignorantia hæc eſt facti, quæ excuſare ſolet iuxta *reg. Ignorantia de reg. iuris, in 6.* Tum etiam, quia adulterium eſt neceſſarium, quod tamen abſque dolo non committi fatentur omnes, *per l. penult. ff. ad l. Iul. de adulter.* At vbi dolus exigitur, non ſatis eſt lata culpa. Iuxta *Gloſſam receptam l. Magna negligentia, 226. verb. Dolus, ff. de verb. ſignif.* Et ita hanc partem relato Calderino tuetur Al*ex. de Neuo, c. 1. nu. 3. & 4. & c. Ex literarum in fine, de eo, qui duxit.* Et dicit eſſe probabilem, *Veracruz 1. p. ſpeculi, art. 36. concl. 7. fine.*

39 Id tamen monuerim, quando contractum eſt matrim. à perſona cóiugata, cum ſoluta illius matrimonij ignara, quamuis matr. irritum ſit, mortuo coniuge eſſe in optione perſonę deceptæ cogere alteram, vt ſecum denuo matrim. ineat, vt expreſsè habetur *c. 1. de eo qui ducit*, ibique ea redditur ratio, ne deceptor lucrum ex ſuo dolo reportet, & docent ibi vniuerſi. Quando autem vterque contrahens ignorabat, in optione vtriuſvis erit, alterum cogere. Quòd iam vterque ex parte ſua conſenſum præbuerit. Et ita docent *Innoc. eo. c. 1. fin. & ibi Præpoſ. fin.* Vtrum autē coactio hæc deſideret iudicis ſententiam vt obliget? diximus l. 4. tota diſp. 15.

40 Tria demum obſeruanda ſunt. Primum eſt grauem culpam admitti promittendo matrim. poſt obitum coniugis ineundum. Quia datur anſa captandæ mortis coniugis, & ita expreſsè hos dantes ſimilem fidem peccare grauiter, deciditur *c. fin. de eo qui duxit:* & ſubiungitur, illis pœnitentiam iniungendam *eſſe*, & tradunt ibi omnes ſcribentes. Quare ſimili culpa inuoluetur acceptam eiuſmodi promiſſionem, vtpote qui culpæ alterius conſenſum præbet. Imò eam prohibitionem irritam eſſe tradunt *Abbas eo c. fin. n. 2. & ibi* Alex. *de Neuo n. 4.* A*nchar. c. Super hoc, n. 2. eod. t. Lancelot. Inſt. iuris canon. l. 2. t. de diuort. §. Cum autem, verb. Dederint.* Ducunturque quòd ob eandem rationem non valeat promiſſio vacaturi beneficij *c. 2. de conceſ. præb.* ergo nec promiſſio matrimonij carnalis. Et quidem hoc conſtat, quando ex ea promiſſione conſurgit impedimentum dirimens. Eſt enim inter perſonas inhabiles. At eo non conſurgente poſſet eſſe difficultas, cùm referatur promiſſio ad tempus habile. Sed puto non recedendum à prędicta ſent. Quòd ius ſimilibus pactis reſiſtat, vt caueatur anſa captandæ mortis, vt conſtat ex teſtibus adductis & ex *l. finali, ff. de pactis.*

40 Secundum obſeruandam eſt, hoc impedimentum non reddere adulteros ſibi fidem dantes, vel matrimonium de facto ineuntes, ſimpliciter inhabiles ad quoduis aliud matrimonium, ſed ſolùm, vt inter ſe illud contrahant, vt expreſsè habetur *c. Ex literarum, in fine, de eo qui duxit.* & docent *ibi Alex. de Neuo. n. 5. D. Bonau. 4. d. 37. ar. 2. q. 2.* M*aioris 4. d. 35. qu. 2. paulo poſt princ. Vgolin. de ſacram.* vbi de matr. *c.* 19. *n.* 8.

41 Poſtremum obſeruandum eſt, hoc impedimentum eſſe ſolo iure Eccleſiaſtico inductum: atque ita non habere locum inter fideles: niſi ſpeciali lege ſit apud ipſos indictum. Quod nemo negat: cùm conſtet nullum eſſe illius fundamentum attento ſolo naturæ iure.

Maior autem difficultas eſt, quando alteruter fidelis erat: aut quando alterum, vt adulterium, vel fides, ſeu cōtractus matrimonij de facto conſtante altero, præceſſit baptiſmum: alterum autem illum ſubſequutum eſt? Et quidem quando alter fidelis erat, vt ſi infidelis legitimè coniugatus adulteretur cum fideli vel hic coniugatus ſit, & neutrum pateat alterius coniugium, adſitque aut fides matr. futuri, aut contractus de præſenti non videtur dubium quin ſit impedimentum dirimens, ne infidelis ille baptiſmo ſuſcepto poſſit cum fideli matrim. inire. Quia quamuis infidelis nequierit impedimento hoc ligari ab Eccleſia: ligatur tamen fidelis, cum concurrant omnes conditiones petitæ, & cùm matrimon. non poſſit conſiſtere niſi inter duos, & conſequenter & indirectè ligabitur infidelis. Sicut *c. 1. de conuerſ. infid.* decernitur, nō poſſe conſiſtere matrimonium inter infidelem iam baptizatum & fidelem, quando exiſtens ille infidelis, & hic fidelis, communis conſilio coniugem interficere. Et ita docent *Veracruz 1. p. Spec. art. 34. poſt 9. concluſionem, dubio 3. Vega 2. tomo ſummæ, cap. 34. caſu* 123. Quando autem inter ipſos infideles alterum ante baptiſmum contingit, vt promiſſio matrimonij, vel contractus, alterum verò poſt, vt adulterium, *Veracruz d. art. 34. poſt 9. concluſ. dub. 4. Vega d. caſu 123. & Barth. à Ledeſm. dub. 58. de matrim. fin.* fatentur eſſe impedimentum. Quia ſicut ſatis eſt promiſſio matrimonij ſcientiam coniugij præcedens, modo adulterium poſt ſuperueniat: ita ſat erit promiſſio ante baptiſmum, ſubſequente illum adulterio. In vtroque enim euentu videntur coniugi virtute priorum verborum. Et cōnfirmat, quia à principio promiſſio illa non impediebat, impediuit autem addito adulterio cum matrimonij notitia. Ergo ſimili modo fides ante baptiſmum data, quæ tunc matrimonio non obſtat, poterit obſtare ſuperuenienti adulterio poſt baptiſmum. Secundò, quia machinatio mortis coniugis tempore infidelitatis habita, nocet infideli, ne fidelis factus poſſit inire matrimonium cum vxore coniugis interfecti, *c. 1. de conuerſ. infidel*, Addit tamē *Veracr. ibi cū Abulen. 1. Reg. 8. q.* 38. quos ſequitur *Enriquez lib. 12. de matr. c. 14. n. 3.* ſicut exigitur ſcientia adulterij ad hoc impedimentum, ita quoque deſiderari eius exiſtimationē, vt ſi duxit infidelis repudiatam ab alio, & legitimo viro, qui repudiarat ſuperſtite, poſt conuerſionem, eam cognoſcat, exiſtimans ſolui matrim. repudio, prout infidelitatis tempore credebat, non erit impedimentum: quòd deſit adulterij exiſtimatio. Cæterùm exiſtimo contra prædictos. DD. nullum creari impedimentum, quando alterutrum horum ante vtriuſque contrahentis baptiſmum contingit. Quia cùm neutrum ſeorſum puniatur ab Eccleſia hac pœna, ſed vtrumque coniunctum: oportet vtrumque contingere tempore habili, nempe, ſubiectionis delinquētium legibus Eccleſię Sicut Eccleſia excommunicante percutientē hominem, & ab eodem bona ſurripientem, ita vt ambo delicta deberent coniūgi: illam non contraheret percutiens ante baptiſmum, & poſt illum bona rapiens. Item quia dans fidem ante matrim. & poſt illud adulterans non renouata fide, minime ligatur hoc impedimento: quod illa tempore inhabili cōtigerit. At non minùs eſt tempus inhabile, tempus infidelitatis, quando delinquens nullatenus eſt ſub Eccleſiæ poteſtate. Et per hæc ſoluitur prius argum. cum ſua confirm. Quia in hoc euentu vtrumq; contingit tempore habili. Nec obſtat poſterius. Quoniam in caſu illius textus, alter erat fidelis, vt proximè dixi.

Tandem in ſummam redigendo quæ latè tota hac 42
diſput. circa hoc impedimentum diximus: ad illud incurrendum deſiderantur aliquæ conditiones. Prima eſt adulterium cum ſeminis intra vas effuſione. Secunda, vt cum adulterio concurrat promiſſio etiam ſimplex, vt ducam te, futuri matrim. aut contractus matrimonij de prçſenti, ſiue adulterium præcedat, ſiue ſubſequatur illa, dum modo nō ſit remiſſa fides matrimonij, aut matrim. illud de facto initum iam diſſolutum, quādo adulterium ſuperuenit,

ſuperuenit.Satis autem eſt, fidem dari adulteræ de ineũdo matrim.cum perſona, quam quidam tertius deſignauerit, ſi id fraudulenter effectum ſit, vt tertius ille adulteram deſignet. Sufficit etiã quamuis matrim.illud clandeſtinum ſit. At debẽt eſſe fides aut matrim.& adulteriũ eodẽ coniugio durante. III. conditio, vt adulterium perpetratum ſit, ſciente vtroque adultero alterius matr.nec ſufficit, licet vterque adulter cõiugatus ſit, & norit proprium coniugium: & excuſat ignorantia etiã non probabilis, ſed craſſa & ſupina. Sufficit verò ſi fides detur, aut matrim. ineatur ante ſcientiam alterius cõiugij, ſi habita ſcientia accedat copula: at non ſufficit copulam ante ſcientiam haberi, & poſt ſcientiam dari fidem, aut matrim.de facto iniri.IV. conditio, vt promiſſio matrim.ſit externa, quamuis ficta ſit, fictione non apparente exterius: & quamuis promiſsio ſit conditionalis, niſi conditio ſit de præterito aut præſenti, & nec conditio extiterit, neque tunc extet.V.conditio, vt promiſsio ab altero acceptata ſit, quamuis non repromittat. Taciturnitas autem eius, cui promiſsio fit, abſque alio acceptationis ſigno, numquam ſufficit ad hoc impedimentum incurrendum. Vltima conditio, vt prius matrim.validum fuerit, quamuis non ſit conſummatum, & diſſolutum ſit quoad thorum per diuortium.

DE IMPEDIMENTO LIGAMINIS,
Secundis nuptiis, Benedictione earum, Bigamia, ac aliis pœnis ex ſecundis nuptiis conſurgentibus.

DISPVTATIO LXXX.

An ſecundæ nuptiæ primis non diſſolutis, ſed conſiſtentibus, ſint iure naturæ interdictæ atque irritæ?

SVMMARIVM.

Pluralitas vxorum ſimul eſt interdicta in lege noua iure diuino, n. 1.
Confutatur hæreſis concedentium pluralitatem vxorum, n. 2.
Confutatur ſententia quædam Caietani, n. 3.
Pluralitas virorum ſimul eſt contra prima iuris naturæ principia, n. 4.
An pluralitas vxorum ſimul ſit quoque contra ius naturale, an potius contra peculiarem legis Euangelicæ prohibitionem? Refertur duplex ſententia, n. 5 & 6.
Iuris naturæ præcepta duplicia ſunt, n. 7.
Explicatur, qualiter pluralitas vxorum ſit contra ius naturæ, n. 8.
Pontifex nequit in vxorum pluralitate diſpenſare, n. 9.
An conſuetudine poſſit reddi licita vxorum pluralitas? n. 10.
Poteſt Deus in illa diſpenſare, n. 11.
Qualiter antiqui patres excuſabantur plures ducentes vxores? Et an id liceret vniuerſo populo Iſraëlitico? n. 12.
An ea diſpenſatio extenderetur ad populum Gentilium, ita vt in eo non peccaretur plures ducendo vxores? n. 13.
An in lege Euangelica ceſſarit omnino illa diſpenſatio, ita vt non ſolis Chriſtianis, ſed etiam infidelibus ſit illicita vxorum pluralitas, & reddat irritum matrimonium n. 14.
An vlla diſpenſatione licitum fieri poſsit, vt vna vxor pluribus viris nubat? num. 15.
Satisfit argum. Et explicantur, c. Obiiciuntur 32. q. 4. & c. Quod propoſuiſti 32. q. 7. n. 16.

1 PER impedimentum ligaminis ſignificatur vinculum prioris matrim.quo durante poſterius eſt irritum. Et in hoc impedimento eum ordinẽ ſeruabimus. 1.quidem de pluralitate nuptiarũ, primis cõſiſtentibus aut diſſolutis, ſermo erit. Deinde de ſecundarũ nuptiarum benedictione. Demum de bigamia ac pœnis ciuilibus, quibus ſecundæ nuptiæ afficiuntur. Præſens ergo diſp. petit, an poſteriores nuptiæ prioribus cõſiſtẽtibus interdictę ſint iure naturæ. atq; ita pluralitas coniugum in nullo euentu liceat? Et ea quidem veritas tãquã catholica prçmittenda eſt, nunc in lege Euangelica prohibitum eſſe iure diuino plures ſimul habere vxores. Quod definit *Tridentinum ſeſſ. 24. de matrim. can. 2.* his verbis: *Si quis dixerit, licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege diuina eſſe prohibitũ, anathema ſit.* Eandẽ veritatem olim definiuit *Innoc. III. c. Gaudemus, de diuort.* Et eſſe prohibitum, ita vt poſterius matrimon, priori ſubſiſtente ſit irritum, decidunt *Siricius Papa in epiſt. 1. & In. I. epiſt. 9. & Alex. III. c. Licet, de ſpõſa duorum. Innoc. III. c. fin. eo. t. & Nicol. Papa,* & refertur *c. An non 24. q. 3.* Et probat *Innoc. III.* hanc veritatem, *d. c. Gaudemus*, ex teſtimonio Chriſti *Matt. 19. Quicunque dimiſerit vxorẽ ſuã, niſi ob fornicationem, & aliã duxerit, mœchatur.* Vbi Seruator noſter volẽs reſtituere matr. ad eam rectitudinem & decorem, quę in prima ſui inſtitutione habuit à Deo, ſuſtulit omnino polygamiã, quaſi primæuæ matrim. inſtitutioni aduerſam. Cum enim interdicat, dimiſſa vxore propter fornicationem, ad alias nuptias tranſire, à fortiori is tranſitus, vxore retenta, interdictus cenſendus eſt. Quod ideò mœchari dicatur, poſteriorem ducens priori dimiſſa, quia ob adulterium non deſinit prior eſſe vera vxor. Cum ergo vxor retenta potiori iure gaudeat vxorio, retinet enim ius ad thorum & cohabitationẽ, quo dimiſſa ob adulteriũ caret, multo magis, ea retenta, illicitum erit aliam ducere. Præterea, quia Chriſtus *Matt. 19.* reuocat matrim. ad primæuam ſuam inſtitutionem, dicens: *Qui fecit hominem, ab initio maſculum & feminam creauit eos, & dixit: propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.* At matr. in prima ſui inſtitutione pluralitatem vxorum ſimul penitus excluſit. Illa enim verba *Geneſ. 2. Maſculum & feminã fecit eos, & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna*, apertè ſignificant vnici cũ vnica coniunctionẽ. Quod etiam ſignificauit Chriſtus *Matth. 19.* quãdo, relatis iis verbis, concluſit. *Itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.* Quæ verba indicant matrimonij initio inſtituti effectum eſſe, cõiuges ita vniri, vt vna caro efficiantur. At ex vnius viri cũ pluribus vxoribus matrimonio nõ vna caro, ſed multiplex conſurget, nec tam vnio, quã diuiſio pullularet. Et ideo *D. Hieron. D. Anſelm. Beda, Theophilact. in eum locũ, c. 19. Matth. D. Chryſoſt. hom. 63. in* Matth. *idem D. Hieron. l. 1.* in *Iouin. D. Ambroſ. in l. de viduis, D. Aug. lib. 1. de nuptiis & cõcupiſc. c. 9.* docent vxorum pluralitatem primæuæ matrimonij inſtitutioni aduerſari. Quod idẽ multis teſtimoniis probatè latè *Arboreus l. 1. Theoſop. c. 1.* Itẽ quia *D. Paulus* vbicumque de matrim loquitur, ſemper de vxore in numero ſingulari meminit, vt *1. Corinth. 7. Vnuſquiq; ſuam vxorem habeat.* Et alibi ſæpe. Tandem, quia ſi matrim. cõſideretur quatenus eſt legis Euangelicæ Sacramentum, iure diuino cum vnica femina, dum ea ſuperſtes eſt, ineundum eſt, vt ſaluetur eſſentialis ſignificatio huius ſacramenti, nimirum, matrimonij Chriſti cum Eccleſia, quæ eſt vnica, ob vnam fidem & vnum baptiſma, quãuis in ea multi fideles exiſtant.

Hinc confutatur aperta hæreſis Lutheri & Anabpa- 2
tiſtarum, impiè defendentium pluralitatem vxorũ. Quã & ſpurciſſimus Mahumetus in nefanda ſua lege ſuis ſectatoribus conceſſit.

Secundo deducitur non ſine errore poſſe defendi 3
ſententiam Caietani, qui *1. Timoth. 3. paulo poſt principium, explicans ea verba: Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virũ*, ait tunc temporis multum habuiſſe plures vxores: eo quod nullibi id reperiatur interdictum. Et *Marci 10. paulo poſt princ. explicans ea verba: Quicunque dimiſerit vxorem*, ait legẽ de vxoris vnitate nullibi in canonicis libris eſſe ſcriptã. Et *c. 19. Matth.* ſatis indicat, nec explicitè nec implicite extare talem legem in ſacra Scriptura: atque adeo nullam diuinam prohibitionem de vxorum pluralitate eſſe. Ducitur, quod locus *Matth. 19.* ex quo n. 1. diximus

hanc prohibitionem deduci,referatur *Marci* 10.ſic.*Quicunq; dimiſerit vxorem ſuam,& aliam duxerit, adulterium cõmittit ſuper eam.* Vbi non abſolutè dicitur hunc eſſe adulterum,ſed eſſe talem erga vxorem iniuſtè dimiſſam,atq; ipſa renitente migrantem ad ſecundas nuptias.Nõ ergo ex eo loco concluditur, vxorum pluralitatem in omni euentu eſſe iure diuino illicitã.Sed hoc argumentũ Caietani minimè obſtat.Tum quia *Innoc.III.ca.Gaudemus, de diuort.*& ante eum *Innoc.I.in epiſt.3.ad Exuperium c.6.*ex eo loco Mat.19.hanc vxorum pluralitatem à Chriſto ſeruatore noſtro vetitam eſſe probant.Tũ etiam, quia *D. Auguſt.l.1.de adulter.cõiug.c.11.& Beda in c.10.Marci*,ita exponunt ea verba:*Mœchatur ſuper eam*, non quod auferãt adulterium,ſed quod duplicem iniuſtitiam implicent,alteram iniuſti repudij vxoris: alteram verò adulterij, alio inito matrimonio,priori vxore ſuperſtite.

4 Potiſſima autem huius diſp.difficultas eo pertinet, nũ prohibitio hæc ſit peculiaris legis Euangelicæ,ita vt ante illam nulla extiterit lex naturalis aut diuina poſitiua interdicẽs coniugũ pluralitatem? Et quidem vniuerſi fatentur pluralitatẽ virorum reſpectu vnius vxoris interdictam iure naturali prorſus eſſe:atq; id matrim.cũ aliis præter primum virum eodem iure irritari.Quod aduerſetur primario matrim.fini:incerta enim erit proles,impedieturque generatio ex plurium virorum commiſtione:aut enim nunquam aut rarius ſubſequetur.Vt in meretricibus experientia teſtatur.Inſuper aduerſatur etiam fini ſecundario.Nam domeſtica ſocieta & communicatio operarum,quæ ad vitam tuendam deſiderantur, minimè obtinebũtur,vbi multa capita vnius corporis ſunt, nẽpè,multi viri in eadẽ familia. Quare licet multi ſerui ſint commodè vnius domini, at nullus ſeruus poteſt cõmodè multis dominis ſubiici,ac illis inſeruire. Vt teſtatur Chriſtus *Matth.6.*nec id matr. tuendæ paci deſeruiet, ſed innumeras excitabit rixas,quas vnica vxor tanquam ſubdita ſedare nequibit. Quibus rationibus *D. Aug. l.3. de doctr.Chriſt.c.12.& l.de bono coniug.c.* 17. veritatem hanc comprobat:atque SS. Patrum veteris Teſtamenti exemplo, cum quibus ſæpè in Sacris litteris diſpẽſatum legitur:vt plures vxores ducerent: cum tamẽ nullibi habeatur permiſſio,vt vnica vxor pluribus viris nubat. Ideque probat *D.Th.4.d.33.q.1.a.1.ad 7.* quẽ vniuerſi ſequuntur.

5 At num idem dicendum ſit de pluralitate vxorum reſpectu vnius viri,non cõuenit inter omnes. Quidã enim eam nec iure naturali nec diuino antiquo poſitiuo prohibitam eſſe cenſent. Ducuntur 1.quod vxorum pluralitas non aduerſetur primario matrim.fini,ſed illum optimè aſſequatur. Cùm vnus vir multis fœcũdandis mulieribus,earumque liberis educandis ſufficiens ſit.Qui primarius eſt matrimonij finis. Et confirmatur, quia ſecundario matrimonij fini, nimirum, tranquillæ coniugum cohabitationi, non obſtat per ſe hęc vxorum pluralitas, ſed ipſarum malitia ac proteruia. Quippe vnica vxor contentioſa iurgia excitat, tranquillitatemque domus perturbat: quam tamen plures pacificæ conſeruant. At quæ per accidens ac ex malitia eueniunt, attendenda minimè ſunt, nec ſub artem cadunt. Et confir.2. quia ſecundarius finis cedit primario id petenti. Quando ergo generatio prolis ac eius multiplicatio,qui finis primarius eſt,petit vxorum pluralitatem, quod prima ſterilis ſit,ea non repugnabit iure naturæ, quamuis ſecundarius finis non ita perfectè comparetur.Et 3 confirm. quod vniuerſæ operæ,ad domeſticam gubernationem ſpectãtes, melius per virum,quã per mulierem præſtari poſſint.Quod docuit *D. Auguſt.*explicans ea verba Geneſ.2.*Faciamus ei adiutorium.*Atque idem tradit *D. Th.1.p.q.92.ar.1.corp.* docens feminam formatam eſſe non in adiutorium alicuius operis, cum ad quodlibet opus conueniẽtius iuuari poſſit vir per alium virum, ſed in adiutorium generationis. Secundo principaliter prob.hæc ſent. Quia *D. Aug.li.vn. de bono coniug. c.fin.in princ.* expreſsè docet,antiquis Patribus illicitam non fuiſſe vxorum pluralitatem. Cùm nec contra naturam id efficerent: eo quod non cauſa libidinis,ſed prolis multiplicandæ ducebantur:neque contra legem, nec contra morem. Quia eo tempore prohibita non erat.Et confirm.quia *idem D. Auguſt.lib. 22. cõtra Fauſtum c.47.& 48.*& refertur *c.Obiicitur,32.q.4.* excuſat Iacob,qui quatuor vxores duxit,ratione cõſuetudinis, ibi: *Quando mos erat,crimen non erat.*Vbi *Gloſ.verb. Crimẽ*, inde infert conſuetudinem aliquando à culpa excuſare.Et *Ioſephus lib.17.de antiq.c.1.* aſſeuerat Iudæis more maiorum licuiſſe ſimul plures vxores habere. At conſuetudo non poteſt præualere aduerſus ius diuinum aut naturale,ſed aduerſus ſolum ius humanum,*c.fin.de conſuet.*Atq; *D.Tho. 4.33.q.1.art.1.ad 1.* fatetur conſuetudinem poſſe ob hac vxorum pluralitate excuſare. Tertio, quia *idem D. Augu. lib.1.de nuptiis c.9.& l.de bono viduit. c. 7.ex Conc. Colonienſi tractatu de matrimonio,c.incipienti, Cæterum nec naturæ*, clarè probat virorum pluralitatẽ naturæ matrimonij aduerſaſari, non autem vxorum multitudinem. Quod vir caput ſit,ac principem in familia locum obtineat, femina autem ſit ſubdita.At ea principij & dominantis natura eſt, vt ſingularitatẽ amet,ſecus autem eſt de ſubiecti natura. Vt in corpore animato multi pedes ſunt,at vnum ſemper caput. Et gubernationi domeſticæ plures dominos vni ſeruo præeſſe valdè obſtat, non tamen plures ſeruos vni domino ſubiici.Quarto,quia *D. Hier.epiſt. ad Oceanũ* manifeſtè ſentire videtur,antiquitùs nulla lege interdictam eſſe polygamiam.Quod idem tradit *D. Auguſt. l. 3. de doctr.Chriſt.c.12.& l.16. de ciuit. Dei c. 38.* Quinto,quia *Gre.III.epiſt.4.ad Bonifaciũ*,& refertur *c.Quod propoſuiſti 32. q.7.*vxorem ſecundam ducere cõceſſit cuidam ob primæ ægritudinem.Quam diſpenſationem concedere nequiſſet, ſi hoc iuri naturæ aduerſaretur. Sexto, quia creditu difficillimum eſt plurimas Gẽtes lumine ac ratione naturali deſtitutas eſſe, apud quas vxorum pluralitas permittebatur. Quas vltra *Tiraquellum l.7.connub.n.16.& Alexandrum ab Alexandro lib.1.dierum genialium,c.24.* latè refert *Menochius de arbitrar.lib.2.cẽtur.5.caſu 420.à n.72.*Imo Valentianus ſenior(vt refert *Socrates lib. 4. ſuæ hiſt. c.31.*) legẽ tulit,vt cuilibet plures vxores ducere liceret. Et Iulius Cæſar,teſte *Sueton.in eius vita,cap.52.* hãc etiam promulgari legem iuſſit.Et confirm. quia viri ſanctiſſimi in veteri lege plures ſimul vxores habuere. Vt Abrahamus Sarram & Agar, *Geneſ.6.*Iacob Liam & Rachel, Balaam & Zelphã,*Geneſ.29 & 30.*Helcana Annam & Phenennã, *1.Reg.1.*Moyſes Mariam & Æthiopiſſam,*Num.12.*nec de diſpenſatione diuina conſtat. Septimo, quia ſi licet vxori in totum iure ſuo cedere, conſenſum præſtans vt vir profiteatur;cur non licebit atento ſolo naturæ iure, ſibi in parte præiudicare,conſentiẽs vt aliæ ſimul vxores poteſtatem corporis viri ſui habeãt, legitimo cum eis matrim.inito?Et ideo huius ſent.ſunt *Durandus 4.d.33.q.1.n. 9.& 10.Gerſon 2.p.in regulis moralibus*,vbi de matrim.*alphabeto 25.lit.I.Caietanus c.16.in Geneſ.paulo poſt princ.Abulenſis 1.Reg.8.q.25.& c.19.Matt.q.30.in ſolutione ad 2.& q.33.cor. & ad 1.Metina l.4.de ſacrorum hominum continentia,controue. 1.toto ca.9.Veracruz 2.p.ſpeculi ar.5.concl.1.& 2. Palacios 4. d.33.diſp.1.col.16.f.732.* Atque id non eſſe contra ius naturæ, benè tamen contra diuinum poſitiuum vetus, affirmant,quamuis ſubobſcurè,*Scotus 4.d.33. q. 2. art.2. & ibi Supplem.Gabr.q.1.a.2.fine.*

Alij ſunt in alio extremo, opinantes polygamiam adeo iure naturæ interdictam eſſe,vt pugnet cum coniugij veritate, ita vt nullo modo poſſit verum coniugiũ iniri cum ſecunda vxore.Prob.quia matrimonium conſiſtere nequit abſque mutua corporum traditione, at omnino repugnat rem vni traditam alteri tradi.Et confirm. quia 1.Cor.7.ſic dicitur:*Mulier ſui corporis poteſtatem non habet,ſed vir, ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet,ſed mulier.* Vbi vir & mulier æquiparantur quoad mutuam corporum poteſtatem tradẽdam. Sicut ergo naturæ matrimonij prorſus repugnat, mulierem non ita in ſolidum tradere ſui corporis poteſtatem vni viro,vt eo ſuperſtite ea 6

poſſit

poſſit alteri viro tradi:(vt nu. 4.probauimus,) ita ſimiliter repugnabit, ne omnino & in ſolidum tradat vir eam ſui corporis poteſtatem vxori, vt integrum illi ſit alij ſimul vxori eam tradere. Secundò, quia ſi mulier non tradat in ſolidum ſui corporis poteſtatem viro, non erit legitimum matrimonium. At cum contractus hic ſit reciprocus, & vtrinque æqualis, non cenſetur eam tradere mulier, niſi vir ſimiliter tradat. Tertiò, quia per matrim. ſe obligat vir ad reddendum debitum vxori, quotieſcumque illa petierit. Quod vtique præſtare nequiret, ſi ſalua matrim. ſubſtantia poſſet ſe cum pluribus vxoribus copulare. Si enim ſimul eæ peterent, eis ſatisfacere minime poſſet. Quartò, quia contra primum iuris naturæ principium eſt, vt vir erga vxorem id faciat, quod erga ſe ab vxore fieri meritò ac iure optimo recuſat. Cum ergo merito renuat vxorem alij viro nubere, contra prima naturæ principia erit, vt ipſe poſſit vxorem aliam ſimul habere. Tandem quoniam id quod in prima ſui inſtitutione matrim. ſortitum eſt, illud natura dictante, videtur ita eſſe de iure naturæ, vt abſque illo coniugij eſſentia conſiſtere nequeat. At in prima matrimonij inſtitutione tantum licebit vxoris vnitas.(vt n.1.probaui.) Et ideo hanc ſententiam tuetur *Aureolus relatus à Capreolo 4.d.33.q.1.art.2.* Et videtur tenere *Victoria relectione de matri.priori parte p.primæ,n.3.* vbi ait eſſentiam matrimonij petere obligationem mutuam certi viri & certæ fœminæ, quamuis non declaret quid per hæc intelligat. Eandem videtur tenere *Menochius de arbitrariis, lib.2.centur.5.caſu 420.à n.46.* rationes enim, quibus vtitur ad probandum pluralitatem vxorum aduerſari iuri naturæ, clare hanc partem probant. Eiuſdem videtur *Petr.de Ledeſm.de matrim.q.65.a.1.concl.2.& duplici ſeq.* vbi probat ita pluralitatem vxorum eſſe contra ius naturæ, vt ſit etiam contra primarium matrimonij finem.

7 Cæterum vt quid tenendum ſit explicem præmittendum eſt, duplicia eſſe præcepta ad ius naturæ pertinentia. Quædam vniuerſalia, quæ ſunt velut prima principia iuris naturæ, quæ certiſſimam ac inuiolabilem rectitudinis regulam continent: ac proinde in ea nulla cadit diſpenſatio. Vt ſunt præcepta Decalogi. Alia verò ſunt quæ ex primis principiis tanquam concluſiones deriuantur, quæ quidem licet rectitudinis regulam contineant, non tamẽ ita inuiolabilem, quin ab ipſo naturæ Autore propter aliquas circumſtantias mutari valeant.

8 Hoc præmiſſo, media ſent.inter duas extremas, n. 5. & 6.relatas, amplectenda eſt, & dicẽdum polygamiam vnius viri cum pluribus vxoribus non eſſe omnino contra ius naturæ: atque adeò non eſſe contra prima ac vniuerſalia eius principia: ſed aliquo modo aduerſari iuri naturæ, quatenus eſt contra concluſiones ab ipſis primis principiis deriuatas: eo quòd non repugnet matrimon.naturæ, nec primario eius fini: ſed non ſatis cum matrim.cõgruat, ſi omnes illius fines ſpectemus: atque proinde matrim. illud cum alia vxore initum priori ſuperſtite, eſſe attento ipſo naturæ iure nullum. Priorem partem probat argum. 1.nu.5.relatum. Præterea quia alias Deus non poſſet diſpenſare circa vxorum pluralitatem. Cuius contrarium num.11.oſtendemus. Poſterior verò pars inde ſuadetur. Quòd vxorum pluralitas aduerſetur ſecundario matrimonij fini, nimirum, tranquillæ ac pacificæ cohabitationi coniugum, ac gubernationi domeſticæ: qui finis eſt ſecundarius,(vt teſtatur *Philoſophus 8.Eth.ca.9.*) Vxor enim non ſubditur viro vt famula, ſed vt ſocia & collateralis, ac in domeſtica gubernatione principatum tenens,(vt fuſius probant *D.Chryſoſt.homil.20.in epiſt.ad Epheſ.D.Thom. 1.p.q.92.art.3.*) At omnis principatus, quo pax ſeruetur, ſuapte natura ſingularitatem amat, (vt docet *D. Aug.libr. de bono coniug.c.17.*) Et ideo non eſt ſimile de ſubiectione, qua plures ſerui vni domino ſubduntur. Et confirmatur, quia pax nequit eſſe in familia in eo euentu. Tum quia facillimo negotio inuidiæ & rixæ inter vxores illas pullulabunt: & id maximè, ſi vna præ aliis à viro diligatur. Tum etiam, quia participatio plurium in eodem officio lites non modicas affert. Vnde vulgare prouerbium emanauit: *Quien es tu enemigo, ſino el que es de tu oficio*: Cuius rei ſingulare teſtimonium eſt, inter ſanctas etiam fœminas, eidem viro coniugatas, huiuſmodi rixas ſubortas eſſe. Sicut de Sara & Agar, Lia & Rachele, ſacræ literæ commemorant, *Gen.16.& 30.* Et de Anna & Phenenna *1.Reg.1.* Cuius etiam rei teſtimonium non mediocre eſt reſponſum Socratis, qui (vt tradit *Aulus Gellius, libr.1.noct.Attic. cap.17.*) admiranti Alcibiadi, quòd duas ferret domi vxores reſpondit: *Hæ me domi docent tolerantiam, qua in publico vtendum eſt.* Atque Euripides, qui pariter duas vxores habuit, dicebat in Andromache, teſte eodem *Aulo Gellio lib. 15.noct.Atticarum cap.20.*

Nunquam duplicia connubia collauda vero mortalium,
Neque binas matres habentes liberos,
Rixas quidem domorum, triſteſque offenſas.

Neque id per accidens, ſed ex natura rei oritur, attento fœminarum natiuo ingenio, & amore, quo vxor virum proſequitur. Non enim fert amor conſortium in re amata. Imò è contra raro, & ex fœminarum bonitate accideret has rixas non oriri. Cum multitudo vxorum eas afferat. Ars autem ſicut & lex ea, quæ rarò accidunt, minime ſpectat, ſed quæ frequenter & in plurimum, *l.Nam ad ea, ff.de legibus.* Et confirmatur amplius, quia quædam opera ſunt in domeſtica gubernatione propria vxoris, & alia propria viri, teſte *Ariſt.,.Oecon.* Vnde *D.Thom.1.p.q.92.ar. 2.corp.* ait fœminam formatam eſſe in adiutoriũ viri, quoad domeſticam gubernationem. Quod latius ibi explicat *Caietan.* Secundò, quia vxorum pluralitas aduerſatur alij fini ſecundario matrimonij, nempe quatenus eſt in remedium concupiſcentiæ. Non enim vir poterit ſatisfacere concupiſcentiæ vxorum plurium. Et contingit illas ſimul debitum petere, & cum vir nequeat illis correſpondere, periclitabitur continentia illius, cui debitum negatur. Tertiò, quia *Innoc.III.cap.Gaudemus, de diuort.* ait nulli vnquam licuiſſe abſque diuina diſpenſatione plures ſimul habere vxores. Atque *D.Chryſoſtomus homil. 56. in cap. 30. Geneſis*, docet conſuetudinem habendi plures vxores fuiſſe iniquam citra diuinam diſpenſationem. At ſi ſola lege humana prohibita, aut nulla conſuetudo præualeret, nec diuina diſpenſatione opus eſſet. Et confirmatur, quia ſi ſola lege euangelica poſitiua eſſet interdicta hæc vxorum pluralitas, minime ligaret infideles: ac proinde illis licita nunc eſſet. Cum ante ſuſceptum baptiſma, peculiaribus populi Chriſtiani legibus minime aſtringantur. Cuius tamen contrarium decidit *Innoc.III.d.cap.Gaudemus*, dicens infideles pluribus vxoribus coniunctos, cum ſola prima debere poſt baptiſma remanere. Si enim ea matrimonia eſſent legitima, non diſſoluerentur per baptiſmum. Vt conſtat ex *eod.cap.Gaudemus, & c. Quanto, de diuort.* Tandem, quia nec lege ciuili apud Ethnicos vnquam permiſſa fuit vxorum pluralitas, tanquam rationi naturali aduerſa, (vt late probat *Menoch. de arbitr. libr.2. centur.5.caſu 420.num.89.& ſeqq.*) Immò reiecta fuit lex, quæ iuſſu Caij Cæſaris ſcripta eſt, eam permittens, teſte *Sueton.in Iulij Cæſ.vita cap.52.* Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *D.Thom.4.d.33.q.1.a.1.corp.& ad 1.6.& 9.ar.2.corp. Ricardus ibi a.1.q.1.Palud.q.1.a.1.n.9.Capreol.q.1.ar.1.concl. 1.Deza q.1.a.3. notabili 1. Sotus q.1.toto a.1.D. Antonin.3.p.t. 14.c.10.§.1.Dried.l.1.de libert. Chriſt.cap.fin. paulo poſt principium, Catharinus l.5.contra Caiet.c.de matrim.Ferrara 3.contra Gentes c.224.Couar.4.decret.2.p.c.7.§.3.nu.1.& 2. Ledeſma 2. p.4.q.67.a.1.Viguerius lib.inſtitut.c.16.§.7.verſ.12.Corduba in ſuo quæſtion.l.4.q.3.dub.2. Angles floribus 1.p.de matr.q.7.ar. 1.in princip.ex 1.vſque ad 4.concluſ.Bellarm.l.1.de matrim.ca. 11.propoſit.2.Valentia 4.p.diſp.10.q.1.pũct.3.col.3.verſ.Quinto, Pereira in c.16.Geneſ.diſp.1.n.22.Enriquez l.12.de matr.c.6. n.1.Celaia 4.d.33.q.1.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matri. *c.56.Barth.à Ledeſma, dub.72.de matrim.quatuor primis concl. Maioris 4.d.32.q.1.*

Hinc deducitur nullatenus poſſe Pontificem in hac 9
vxorum pluralitate diſpenſare. Quòd tum lege naturali,

tum etiam lege Chriſti ob veram Sacramenti ſignificationem interdicta ſit. (Sicut probaui n.1.) Conſtat ex *c. Gaudemus, de diuort.* vbi eam numquam licuiſſe citra diuinam diſpenſationem deciditur. Atque ita docent *D.Th.4.d.33.q.1.a.2. corp.& ibi Durand.q.1.n.11.Ricard.a.1.q.2.Palud.q.1.a.1.n.17.Supplem.Gabr.q.1.a.2.concl.6.& 8.Maioris q.1.in argum. contra 3.conc.Capreolus q.1.a.3.in ſolut.ad 1. Aureoli, Deza, q.1. a.3. notab.1.Abul. c.19.Matt.q.36.Driedo l.1. de liber. Chriſt.c.1.vlt.fin.D.Antonin.3.p.t.14.c.10.§.2.Sotus 4.d. 33.q.1.a.2.col.10.concl.4.Ledeſma 2.p.4.q.67.a.2.col.antepenul.Couar.4.decret.2.p.c.7.§.3.n.1.Ferrara 3.cõtra Gentes c.124. Bellarm.l.1.de matri.c.11.propoſ.1.Angles floribus 1.p.*vbi de matrim.*q.7.a.1.diffic.5.Enriq.l.12.de matrim.c.6.n.3.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.65.a.2.dub.1.cõcl.5.& dub.4.concl. 1.Barth. à Ledeſma dub.72.de matrim. concl.5.Palacios 4. d.33. diſp.1. col.17.* Nec audiẽdi ſunt aliqui quos tacito nomine refert *Durand.proxime allegatus,* dicentes poſſe Pontificem diſpẽſare: atque id ſaltem non eſſe contra rationem.

10 Secundò deducitur, nulla conſuetudine effici poſſe licitam hanc vxorum pluralitatem. Quod conſuetudo præualere nequeat aduerſus ius naturale, & diuinum poſitiuum, ſed ſolum contra humanum, *c.fin.de conſuet.* Sic tradunt *D.Antonin.& Driedo n.præc.allegati, Sotus 4.d.33.q.1.a.2.col.8.verſ. Et per hoc diluuntur, Cou.4.decret.2.p.c.7.§.3.n.1.*

11 Tertiò deducitur, poſſe Deum diſpenſare in hac vxorum pluralitate. Quia nulla inuenitur repugnantia: nec eſt contra prima iuris naturæ principia. Idque amplius conſtabit ex dicendis n.ſeqq.

12 Quartò deducitur, veteres patres legis antiquæ pluribus vxoribus coniunctos, culpæ immunes fuiſſe, eo quod Deus cum illis diſpenſarit. Quod aſſerit *Innoc. III. c. Gaudemus, de diuort.* Atq; multis relatis, & exploſa eorum ſententia, qui dicunt numquam licuiſſe vxorum pluralitatem, ſed permiſſam fuiſſe tanquã minus malã, probat late *Bellarm.lib.1.de matrim.toto c.11.* Hæc autem diſpenſatio non conceſſa eſt externa aliqua ſcriptura, aut loquutione, ſed inſpiratione interna facta Patriarchis, quæ deriuata eſt vi exempli & conſuetudinis ad reliquos ex populo Iſraëlitico, ac proinde omnibus illis pluralitas vxorum licebat. Quod tanquam notum ſupponitur *Deuteron. 20.* ibi, *Si habuerit homo duas vxores.* Et ita docent *D.Th.4.d.33.q.1.a.2.corp.& ibi D.Bonauent.a.1.q.3.Ricard.a.1.q.2.Supplementum Gabrielis q.1.a.3.dub.1.Capreol. q.1.a.3.in ſolut.ad 4.Durand.Sotus q.1.a.2.col.7.verſ.Sed dubitatur, Ledeſ.2.p.4.q.67.a.2.Bellarm.d.c.11.propoſit.3.& 4.Valentia 4.p.diſp. 10.qu.1.punct.3.colum.3.*

13 Et quidem ſatis probabile eſt, eam diſpenſationem extenſam eſſe ad populum Gentilium, atque ita eis antiquitus fuiſſe licitam vxorum pluralitatem. Idque docere videtur *D.Aug.li.22.contra Fauſtum c.47.* Et dicunt eſſe probabile, *Bellarm.li.1.de matrim.c.11.propoſ.6.Ledeſ.2.p.4.q.67.ar.2.Valentia 4.p.diſp.10.qu.1.punct.3.col.4.* At probabilius eſt, non eſſe extenſam. Quod in eo ratio diſpenſationis nõ militaret, nempe fidelis populi multiplicatio. Quare niſi ignorantia excuſarentur, peccati rei erant Gentiles polygamia vtentes. Atque ita docent *Sotus 4.d.33.q.1.a.2.col.7.verſ.Longe tamen, Angles floribus 1.p.de matrim.q.7.a.1.diffic.3.Enriq.l.12.de matrim.c.6.n.2.& lib.11.c.2.n.3.Barth.à Ledeſm.de matrim.dub.72.concl.6.*

14 Cæterum iam in lege Euangelica eiuſmodi diſpenſatio caſſata eſt à Chriſto ſeruatore noſtro, quando *Matt.19.* reduxit matr. ad primæuũ ſtatũ, in quo vnica vxor licebat; (vt n.1.probauimus.) Quare nullis fidelibus nec infidelibus licita eſt hodie polygamia, & dum infideles baptiſma ſuſceperint, cogendi ſunt ad primam vxorem legitimam redire, ſeparandique ſunt ab aliis matrimoniis ea ſuperſtite initis, tanquam ab omnino irritis Quod expreſſe decidit *Innoc.III.c.Gaudemus, de diuort.* Quia lege naturali, qua omnes etiam infideles aſtringuntur, id matr.erat irritum: & ex ſola Dei diſpenſatione valebat; (vt conſtat ex dictis nu.8.& 12.) caſſata ergo diſpenſatione per Chriſtum, iam matrimon. illud manebit in terminis iuris naturæ irritum. Itaque non dico eſſe irritum reſpectu infidelium, propter legem poſitiuam Chriſti: ea enim non obligat infideles ante ſuſceptum baptiſma: ſed propter ius diuinũ naturale id irritans, ad quod ſublata diſpenſatione per Chriſtum, reductum eſt matrimonium. Et ita nunc minimè licere infidelibus polygamiam, & ſecundas nuptias eſſe irritas, docent *Sotus 4.d.33.q.1.a.2.col.9.concl.3.Bellarminus lib.1.de matrim.c.11.ad fin.Valentia 4.p.diſp.10.q.1.puncto 3.colum.4. Enriquez lib.11.de matrim.c.2.n.3.in comment. litera M.& li.12.c.6.n.2.Ledeſm.2.p.4.q. 67.a.2.col.antepenult.Veracruz 2.p.Speculi,a.18.concl.2.Petrus de Ledeſma de matrim.q.65.a.2.dub.3.concl.5.* Quare tolerandum non eſt quod dicit *Abulenſis cap.19.Matthæi,q.35.paulo poſt princ.* vbi ait poſſe ſuſtineri, infideles nunc non peccare accipiendo plures vxores. Et ad *cap.Gaudemus, de diuort.* reſpondet, cogi infideles dimittere poſteriorem vxorem, quando ad fidem veniunt, non quod peccarint accipiendo, ſed retinendo: cum iam legi Chriſti ſubiecti ſint. Verum hæc euaſio ex eo confunditur, quòd baptiſmus non ſoluat coniugia. Vt habetur *eo.c.Gaudemus, & c.Quanto, de diuort.* Atque minus tolerari debet *Veracruz 2.p. Speculi,a.17.concl.5.* dicens eſſe valde probabile, infideles non delinquere plures nunc ducendo vxores. Quòd ſola lege poſitiua Chriſti ipſos non obliganti ante baptiſmum interdicatur. Quod eſt contra expreſſam Innocentij III. deciſionem *dict.cap.Gaudemus.* Quare merito *Enriquez* id erroneum appellat; & *Petrus de Ledeſma* temerarium, ac errori proximum.

Vltimo deducitur, quid in ea quæſtione ſentiendum 15
ſit. An Deus poſſit diſpenſare, vt vna vxor pluribus viris nubat? Communiter enim tradunt DD. in id non cadere diſpenſationem. Et *Bellarm.l.1.de matrim.c.11.poſt 2.propoſ.* expreſſit nec Deum poſſe diſpenſare: eo quod ſit contra prima principia iuris naturæ. Verum nullam video repugnantiam, nec hoc ita intrinſece malum eſſe, quin Deus poſſit diſpenſare. Quod docent *Maioris 4.d.33.q.1.in 1.arg. contra 1.concl.* Et latius probans *Petr.de Ledeſm.de matrim.q.65.a.2.dub.2.concl.2.*

Ad argum.num.5.propoſita reſp. Ad 1.argum. dic illud 16
probare, non eſſe vxorum pluralitatem contra prima iuris naturæ principia. Quod n.8.faſſi ſumus. Ad 1.confirmationem conſtat ex dictis num. 8. vbi probaui oriri per ſe. Ad 2.confirm.dic, tunc non ſemper cedere finem ſecundarium, ſed ſolum diſpenſante eo, cuius eſt in illo præcepto diſpenſare, qui in præſenti eſt ſolus Deus. Ad 3. confirmationem conſtat etiam ex dictis n.8. vbi probauimus quædam opera domeſtica fœminis peculiaria eſſe, & in adiutorium viri ad ea præſtanda formatam eſſe mulierem. Et *D.Auguſt.ac D.Thom.* loquuntur de fœmina & viro abſolutè; (vt explicat *Caietan.eod.art.1.fin.*) nam omnia opera domeſtica poſſunt ita bene ac melius per alium virum exerceri. At comparando vxorem ad virum, ad quædam aptior eſt vxor, imò dedecent virum: & meliùs præſtantur per vxorem propter arctum amicitiæ cum marito vinculum, quam per alium virum. Ad 2. principale & confirmationem dic, ea teſtimonia intelligi, ſuppoſita diuina diſpenſatione: quæ conſuetudinem *illam licitam* reddebat, & efficiebat non eſſe contra legem. Et ita *D.Auguſt.* ibi non dixit, *quia mos erat, peccatum non erat. Sed quãdo mos erat*: quaſi mos non ſit cauſa, ſed diuina diſpenſatio morem excuſans. Et quamuis mox ſubdat: *nũc quia mos non eſt, crimen eſt:* intelligitur iuxta præmiſſa. Quia non eſt mos diuina diſpenſatione approbatus. Ad 3.dic, mentem *D.Auguſt.* ſolum eſſe, non ita iuri naturæ aduerſari pluralitatem vxorum, ac pluralitatem virorum. Et ad ſimilitudinem adductam de ſeruis conſtat ex dictis num.8. Ad 4.dic ſicut dixi ad 2. Ad 5. dic cum *Gloſſa eo cap. Propoſuiſti, verb.Nubat, Soto 4.d.33.q.1.art.2.in fine corp. Menoch. de arbitr.l.2.centur.5.caſu 420.num.95.Bellarmin.lib.1.de matrim.c.11.fine,& l.4.de Pontif.c.12.colum.1.* priorem non fuiſſe legitimam vxorem ob impedimentum perpetuum: idque ſolum declaraſſe Pontificem. Quòd ſi obiicias, non videri iudicare prius matrimon. nullum: cum dicat non debere

virum

virum à priori vxore debitum ſubſidium auferre, dic cum *Gl. eo verb. Nubat*, intelligi de dote reſtituẽda: aut ſi de alio ſubſidio accipiatur, eſſe conſilium. Ad 6. dic, id non eſſe mirum, ſicut aberrarunt colendo deos falſos. Ad confirmationem conſtat ex dictis nu. 12. Ad vltimum dic, poſſe quempiã iuri ſuo renuntiare, quando nulla alia ratio prohibitionis adeſt: præter alterius præiudicium: vt contingit in negatione debiti. Secus vbi aliunde oritur prohibitio: vt contingit hic. Plures enim habere vxores eſt illicitum, non ob iniuriam vxori illatam, ſed quia eſt contra rectæ rationis dictamen, ad finem ſecundarium matrimonij. Ad 1. argum. ex propoſitis num. 6. dic, poſſe virum tradere ſui corporis poteſtatem vxori, ſalua matrimonij eſſentia, non omnino in ſolidum, ita vt ſimpliciter vni ſoli mulieri tradatur, ita vt non poſſit alteri tradi ad ſimiles generationis actus: ſed ſufficere ad matrimonij veritatem, tradere quantum ſatis eſt ad liberorum procreationem. Ad confirm. dic, virum non habere poteſtatem ſui corporis, in quantum eam tradit vxori. Vel loquitur, vt contingit de facto in matrimonio poſt legem Euangelicam, in quo eſt mutua ac æqualis traditio vtrinque in ſolidũ. Non tamẽ ex natura rei ſimiliter vtrumque repugnat. Ad 2. dic, de facto rem iam ſic ſe habere. At ſic non ſe haberet Deo diſpenſante in vxorum pluralitate. Sed neceſſario, vt verum conſiſteret matrim. deberet mulier totam ſui corporis poteſtatem tradere viro: nec iure vellet ſimiliter virum ei in ſolidum poteſtatem tradere, ſed quatenus ſobolis procreatio petit. Ad 3. dic cum *D. Th. 4. diſt. 33. q. 1. a. 1. ad 6.* Si attendamus finem matrimonij primarium, id non petere, vt vir reddat debitum vxori, quotieſcunq; illa petierit, ſed quantum ſufficit ad concipiendum. Ad id poſtulat, quoad finem ipſius ſecundarium, qui eſt concupiſcentiæ mederi, cauendo fornicationis periculum. Et ideo ducens plures, non ſe obligat ad impoſſibile, attento primario matrimonij fine. Ad 4. dic, eſſe contra prima iuris naturæ principia, vt quis erga alterum efficiat quod erga ſe fieri non vult, ſeruata proportione. Non enim ſi prælatus vult ne ſubditus ei reſiſtat, ſed obediat, debet ſimiliter velle non reſiſtere ſubdito, & ei obedire. At non eſt eadem proportio. Vt conſtat ex dictis n. 1. & 8. Ad vltimũ dic, cum natura humana omni defectu vacans inſtituta ſit, non ſolum eſſe ei indita illa, ſine quibus primarius matrimonij finis obtineri nequit, ſed etiam ſine quibus ſecundarius difficile obtinetur.

DISPVTATIO LXXXI.

An ſecundæ & vlteriores nuptiæ, prioribus morte alterius coniugis diſſolutis, licitæ ſint.

SVMMARIVM.

Refertur quædam hæreſis, n. 1.

Secundæ & vlteriores nuptiæ prioribus diſſolutis licitæ ſunt, ac verum Sacramentum, num. 2.

Qualis certitudo mortis prioris coniugis deſideretur ad trãſitum ad alias nuptias? Et an liceat illis contractis ante petitam certitudinem mortis, petere & reddere? Remiſſiue, n. 3.

Soluuntur argumenta. Et explicantur c. Quomodo, c. De his. c. Hac ratione 31. q. 1. n. 4.

1 Quidam hæretici ſecundas & vlteriores nuptias etiam prioribus morte alterius coniugis diſſolutis damnarunt. Ita Montanus, & Cataphrygæ, teſte *D. Aug. l. de hæreſibus, c. 26.* & Cathari, teſte *eod. c. 38.* Atque in eodem errore fuit *Tertull. l. de monogam.* teſte *eod. D. Aug. ibi. c. 86.* Eãdem hæreſim tuentur Nouatiani, vt conſtat ex *Conc. Niceno, can. 8.* Et probant. 1. ex *D. Ambroſ. 1. Cor. 7.* vbi ſecundas nuptias affirmat minime eſſe bonas. At *Auctor operis imperf.* (quod à quibuſdam D. Chryſoſt. tribuitur) *homil. 32. in Matth.* & refertur *c. Hac ratione 31. q. 1.* eas fornicationem appellat. Et *D. Hieron. l. 1. contra Iouinian.* & refertur *c. Quomodo 31. q. 1.* eas expreſſe damnat. Et *l. 2. contra eundem* multa in ſecundas nuptias congeſſit. 2. quia in *Concil. Neocæſarienſi, c. 3. & 7.* & refertur *c. De his 31. q. 1. & in concilio Laodic. can. 1.* ineuntibus ſecundum matrimonium imponitur pœnitentia. 3. quia Eccleſia ſtatuit tranſeuntes ad ſecundas nuptias eſſe bigamos, eoſque ab ordinibus ſuſcipiendis expellit. Vt conſtat ex *toto t. de bigamis*, ac in aliquo euentu denegat ſecundis nuptiis benedictionem, *cap. 1. & c. Vir, de ſecund. nupt.* Quod iniquum foret, ſi licitæ eſſent. 4. quia eæ non perfecte ſignificant coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Et ideo defectu Sacramenti inducunt bigamiam, *cap. Debitum, de bigamis.* Non ergo ſunt Sacramentum. Tandem, quia multæ leges editæ ſunt diuerſas ſtatuentes pœnas tranſeuntibus ad ſecundas nuptias in odiũ illarum: nempe *l. Fœminæ, l. Generaliter, l. Si quis prioris, §. In illo, l. Hac edictali, in princip. auth. Ex teſtamento, C. de ſecund. nupt.* & multæ aliæ. Et quàm apud ipſos etiam Ethnicos fidei lumine deſtitutos odioſæ fuerint ac abominabiles, conſtat ex multis per *Tiraquell.* adductis, *l. Boues, §. Hoc ſermone, in princip. num. 143. & multis ſeq. ff. de verb. ſign.* Sunt ergo illicitæ.

At veritas catholica eſt, 2. 3. 4. & vlteriores nuptias, prioribus diſſolutis, licitas eſſe, ac verum Sacramentum. 2
Prior pars, nimirum, eſſe licitas, conſtat ex *cap. 7. ad Rom. Quæ ſub viro eſt mulier, alligata eſt legi, ſi autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri, vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Et 1. *Corinth. 7. Si dormierit vir eius, liberata eſt, cui vult nubat.* Quem locum expendens *D. Auguſtin. libr. de bono viduali cap. 12.* animaduertit non dixiſſe D. Paulum, ſi dormierit primus vir, aut 2. aut 3. ſed indefinite. Et 1. *ad Timoth. 5.* loquens D. Paulus de viduis voto caſtitatis minime aſtrictis, ait: *Volo iuniores nubere.* Et *Concil. Nicenum, c. 8.* petit à Nouatianis redeuntibus ad Eccleſiam vt fateantur ſe communicaturos cum his, qui ad ſecundas nuptias tranſiere. Et *Conc. Florentinum* in Armenorum inſtructione, ſecundas & quaſuis alias vlteriores nuptias approbat. Et *c. 1. & c. Vir, de ſecund. nupt.* eas licitas eſſe ſupponitur, & tantum illis denegatur benedictio, quando ſaltem alteri coniugi in priori matrim. impertita eſt, ne repetita in vilipendium eat. Et vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo eas approbat. Atque ex ſanctis Patribus *D. Aug. l. 2. contra aduerſar. legis c. 11. Et 1. Corinth. 3.* relatus *c. penult. & c. fin. 31. q. 1. Et l. 16. de ciuit. c. 34. D. Hieron. in apolog. contra Iouinian.* & refertur *c. Aperiant 31. q. 1. Et epiſt. 11. ad Ageruchiam cap. 3. D. Chryſoſt. hom. 20. in epiſt. ad Epheſios.* Et probatur hac ratione, quia cum primæ nuptiæ morte penitus diſſolutæ ſint, nullum poſſunt aliis legitime ineundis impedimentum præſtare: id etiam conſtat ex primæuo matrimonij fine, nimirum, ſobolis procreatione; fieri enim poteſt, vt prius matrim. ea careat. Et ex alio matrimonij fine, qui eſt ardorem concupiſcentiæ temperare: feruentior enim eſſe ſolet in viduis, ob copulæ conſuetudinem. Tandem prob. poſterior pars, nempe, illas eſſe Sacramentum. Quòd inueniantur in eis omnia ad Sacramentum requiſita, ſicut in primis, nimirum, perſonæ legitimæ, quæ ſunt debita materia remota: Expreſſiones conſenſuum, quæ ſunt materia propinqua & forma. Item, quia matrim. legitimum in noua lege eſt Sacramentum, vt definit *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. can. 1.* At ſecundæ & vlteriores nuptiæ, primis diſſolutis initæ, ſunt legitimum matrim. nouæ legis. Ergo erunt Sacramentum.

Qualis autem certitudo mortis prioris coniugis deſideretur, vt liceat tranſitus ad alias nuptias, dixi l. 2. tota diſp. 42. Et an in dubio matrim. poſteriori inito liceat petere & reddere, dixi ibi, à diſp. 41. vſque ad 45. 3

Ad argum. num. 1. propoſita reſp. Ad 1. & 2. dic in omnibus illis teſtimoniis non damnari ſecundas nuptias, quod illicitæ ſint, nec per ſe reprobari, ſed per accidens ob nimiam concupiſcentiam & intemperantiam, ex quibus illarum repetitio proficiſcitur: atque ob illam intemperantiam imponitur pœnitentia. Ad 3. dic eam irregularitatem indici, non eo quòd ſecundæ nuptiæ improbentur, aut à vera Sacramenti ratione deficiant: ſed quia non ita perfecte coniunctionem Chriſti cum Eccleſia repræſentant: denegatur etiam benedictio ob rationem num. 2. traditam. Ad 4. dic, non eſſe de eſſentia Sacramenti, vt perfecte 4

perfecte ſignificent vnitatem vnici ſponſi cũ vnica ſponſa, qualis reperitur in coniunctione Chriſti cum Eccleſia: ſed vt coniunctionem illam ſignificent. At accidentaria eſt vnitatis illius ſignificatio. Ad vltimum fateor eas legibus ciuilibus odioſas fuiſſe: at omnes eæ pœnæ in odium ſecundarum nuptiarum inflictæ ſunt iure can. correctæ, tamquam contra bonos mores & debitam matrimonij libertatem. Vt latius diſp.87. dicemus.

DISPVTATIO LXXXII.

An ſecundis nuptiis benedictio impertienda ſit: & quam pœnam incurrat ſacerdos benedicens?

SVMMARIVM.

Explicatur antiquitas benedictionum nuptialium, & earum conuenientia, num.1.

Benedictiones hæ à quo conferendæ ſint: & quam pœnam incurrat ſacerdos abſque proprij parochi licentia eas impertiens, n.2.

An ſuſpenſio hæc incurratur, quando ſacerdos non benedicit alieno parochiano, ſed dat licentiam benedicendi. Et qualis ignorantia excuſet ab illa. Et an per hanc ſuſpenſionem Tridentini ſublata ſit excommunicatio contra regulares ſolennizantes matrim. n.3.

An ſufficiat parochus vtriuſuis contrahentis? n.4.

Quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius ad has benedictiones conferendas: & an priuilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat eſſe ſpecialis: & qualis parochus eam concedere valeat? Remiſſiue, n.5.

An ſit peccatum omittere benedictiones: & an ſint dandæ infidelibus coniugatis ad fidem conuerſis? n.6.

Quale damnum ſequatur coniugi differendo benedictiones? Et an filius à patria poteſtate eximatur etiam quoad odioſa eis receptis? Et an nepos natus aut conceptus ante ſuſceptas à patre benedictiones, & ita ſi ipſo nondum emancipato naſcatur, ſit ſub aui poteſtate? n.7.

Quale peccatum ſit, matrimonium ante benedictiones conſummare? n.8.

Quibus temporibus eas dari interdicatur: & an tempore interdicti & ceſſationis à diuinis? n.9.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n.10.

An attento iure liceat ſecundis nuptiis benedictionem impertiri? Referuntur variæ ſententiæ, n.11.12.13.14.

Proponitur ſententia Auctoris: & explicatur an mulieri corruptæ ſint benedictiones dandæ, n.15.

Explicatur quæ ſit ratio, cur ſecundis nuptiis denegetur benedictio, 16.

An correxerit Tridentinum textus has benedictiones interdicentes, n.17.

An vt valeat conſuetudo circa has benedictiones, & cætera ſacramentalia deſideretur ſcientia Pontificis? Refertur duplex ſent. n.18.19.

Explicatur auctoris ſententia, n.20.

Quid habeat conſuetudo circa ſecundarum nuptiarum benedictionem? Referuntur varia placita, n.21.22.

Proponitur ſententia Auctoris, n.23.

An ſtante conſuetudine benedicendi ſecundis nuptiis, ea obliget? n. 24.

An quando primæ nuptiæ ſunt irritæ, ſit ſecundis benedicendum? Refertur quædam ſententia, n.25.

Proponitur ſententia Authoris, n.26.

An ſacerdos benedicens ſecundis nuptiis in caſu vetito, ſit ſuſpenſus, num.27.

An ea ſuſpenſio reſeruetur Pontifici, n.28.

An ea ſuſpenſio ſit neceſſario ferenda, tanquam eius delicti pœna ordinaria? Refertur ſententia affirmans, n.29.

Contraria Auctoru ſententia, n.30.

1 PRæmittendum eſt benedictiones nuptiales, & ritus in ipſis conſuetos conuenientiſſime ab Eccleſia adhiberi. Et de his benedictionibus extant teſtimonia *Innoc. I epiſt.2.c.6. Siricij Papæ epiſt.1.cap.4. D. Ambroſ. epiſt. 70. ad Vigil. & l.1. de Abraham c.vlt. Tertulliani lib.2. ad vxorem, D. Iſidori l.2 de offic.c.19. Concil. Conſtant. contra VViclef.* Et tandem *Trident. ſeſſ.24. de matrim. can.* 1. damnat anathemate eas improbantes. Quæ quidem inſtitutæ ſunt tum propter ſacramenti dignitatem: tum etiam, quod matrim. ordinetur ad actus valde appetitui carnis conſonos, ac proinde ad eos rite peragendos maxime decuit benedictiones Eccleſiæ præmitti.

2 Secundo præmitto, benedictiones has à proprio contrahentium parocho impendendas eſſe, & à nullo alio, niſi de licentia ordinarij, vel parochi, non obſtante quacunque conſuetudine etiam immemorabili, vel priuilegio. Quod ſi alienus parochus, vel quicumque alius ſacerdos ſiue ſæcularis, ſiue regularis, etiamſi id ſibi ex conſuetudine immemorabili, vel priuilegio licere contendat, alterius parochiæ ſponſis, ſine parochi proprij vel ordinarij licentia, benedictiones impertiri auſus fuerit, manet ipſo iure tamdiu ſuſpenſus, quamdiu ab ordinario eius parochi, à quo benedictio ſuſcipienda erat, abſoluatur. Sic deciditur in *Trident. ſeſſ.24. de matrim. c.1.*

Vtrum autem ſuſpenſio hæc incurratur, quando parochus ipſe non benedicit alieno parochiano, ſed dat licentiam benedicendi: & qualis ignorantia excuſet ab illa: & an per hanc ſuſpenſionem à Tridentino impoſitam, ſublata ſit excommunicatio lata in *Clem.1. de priuileg.* contra regulares abſque parochi licentia ſolennizantes matrimonium? late diximus l.3. tota diſp.48. & 49. 3

Quibuſdam vero placet, non integrum eſſe vtriuſuis contrahentis parocho benedictiones has impertiri, ſed id eſſe parochi mulieris. Sic *Zauallos in ſuis pract. q.604. nu.* 148. & refert *Paulum Fuſcum de viſitat. l.2. c.3. n.21. & Canalcanum 2.p. deciſ.11. à nu.21.* dicentes ſic deciſum eſſe à congregatione Cardinalium. Sed exiſtimo ſufficere parochum vtriuſuis contrahentis. Quia eodem tenore & in eadem clauſula petitur in *Trident. ſeſſ.24. de matri. cap.1.* vt proprius parochus interſit matrimonio, & vt benedictiones conferat. Sed ad illud ſufficit parochus vtriuſuis contrahentis, (vt probaui l.3. diſp.19. n.4.) Ergo & ad hoc. Et ita docet *Cenedo collect. ad decret. 81. n.8.* 4

Quòd ſi quæras, quis dicatur proprius parochus, vel ordinarius: & an priuilegium bullæ concedat aliquid circa hoc: & an licentia debeat eſſe ſpecialis & expreſſa: & qualis parochus eam concedere valeat: dixi late l.3. diſp. 19. & ſeq. vſque ad 38. in matrim. Et eadem eſt ratio in his benedictionibus. 5

Eſt autem præceptum recipiendi benedictiones has nuptiales. Vt colligitur ex *c. Noſtrates 30. q.5.* quod eſt ex Nicol. Pontifice ad conſulta Bulgarorum *c.30. & c.1. 30. q.5.* quod eſt ex Euariſto Papa, *epiſt.1. ad Epiſc. Africæ, & c. Sponſus 30. q.5.* quod eſt ex *Concil. Carthagin. 4. cap.13.* idque atteſtatur Eccleſiæ conſuetudo. Compelluntur enim ſponſi in omnibus diœceſibus ad eas recipiendas. Quod fieri nequiret, ſi ſolum eſſet conſilium. Idque fatentur omnes *DD. ſtatim allegandi cum Gloſſa fin. d. ca. Noſtrates.* Et quidem eſſe peccatum mortale, ſi ex contemptu omittantur, nullus dubitare poteſt. Eſt enim expreſſa definitio Conc. Conſtantienſ. contra VViclef. Hunc verò contemptum explicat *Barthol. à Ledeſma de matri. dub. 61. poſt 2. cõcluſ. notabili* 1. non tantum quando adeſt formalis contemptus, ſed etiam quando ita ſe habet quiſpiam, ac ſi non eſſet præceptum. Sed hoc non eſt verum. Nullam enim contemptus rationẽ video, vbi quis benedictiones omitteret, eo quod non eſt præceptum obligans ſub mortali ad illas recipiendas: vel exiſtimans eas vtiliſſimas eſſe, minime reciperet, quaſi præceptæ non eſſent. *Sicut* nec eſſet contemptus, ſimili modo omittere ſacrum. Quare melius dicunt alij hunc contemptum tunc reperiri, quando quiſpiam perinde eas nihili faceret, ac ſi eſſent res vanæ. Ita *Sotus 4. d.28. q.1. a.2. col.6. verſ. Poſtrema. Graffis 1.p. deciſ. l.2. c.82. n.1.* Et ita *Nauar. ſum. Lat. c.22. num.83.* tũc exiſtimat mortalem eſſe omiſſionem hanc ex contemptu, qnando talis eſſet omiſſio cuiuſlibet conſilij ex contemptu. Et circa ſacramentum Confirmationis omiſſum ex contemptu, docent idem *Victoria ſum.* vbi de confir. *n.48. Sotus 4. d.7. q. vn. a.8. in fine, Enriquez l.3. de confirm. c.1. nu.6. Suarez 3.p. q.72. a.12. diſp.72.38. ſect.1. colum. vlt.* vbi dicunt contemptum eſſe, quando pro nihilo duceretur id ſacramentum aut effectus eius. Similiter reputo eſſe contemptum mortalem, quando quiſpiam benedictiones has omitteret, quaſi vile & puerile exiſtimans, ſe eis ſubiicere. Vt de confirmatione loquentes tradunt *Enriquez, & Suarez proxime allegati.* Non conſtat autem inter Doctores, an omiſſio harum benedictionum citra contemptum, vt ex mera negligentia, ſit mortalis. Quidam enim eam exiſtimant eſſe mortalem. Et prob. ex *epiſt. Siricij Pontif. ad Pomerium c. 4.* vbi cuiuſdam ſacrilegij inſtar eſſe ait, ſi huiuſmodi benedictiones vlla tranſgreſſione violentur. 6

Item

Item quia ſi de illis ſuſcipiendis eſt præceptum, materia vtique grauis eſt, & ideo per ſe loquendo earum obligatio aut debet eſſe ſub mortali, aut omnino nulla: neq; eſt dare medium. Quamuis ex accidenti poſſet eſſe venialis, ſi cenſeatur irrationabilis quædam prodigalitas ſpiritualis. Et ita eſſe mortalem, cenſet *VValdenſ. tom. de Sacram. c. 133. nu. 3.* Et idem à fortiori cenſent Auctores, quos retuli l. 3. diſ. 12. n. 1. & 2. aſſerentes eſſe culpam lethalem; conſummare matrim. his benedictionibus nondum receptis, nedum illas prorſus omittere. Quamuis autem hæc opinio ſatis probabilis: at probabilius eſt, ſolam venialem culpam in hac omiſſione inueniri. Cum enim non ſint Sacramentum, ſed ſacramentale quoddam, nec tanti momenti, quanti ſacramentalia, quæ Baptiſmo præmittuntur, non video cur earum omiſſio deficiente contemptu cenſenda ſit mortalis. Quod ſatis innuit *Sotus 4. diſt. 24. q. 1. a. 2. col. 6. verſ. Poſtrema.* & expreſſe docent *Veracruz 1. p. ſpec. a. 12. concl. 2. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. Gloſſa 1. n. 134. Emm. Sa ſum. verb. Matrimonium, in princ. n. 6. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 61. concl. 2.* Vtrum autem infideles coniugati ad fidem conuerſi teneantur benedictiones has ſuſcipere; dixi l. 2. diſp. 9. n. 2.

7 Patiuntur verò in hoc regno Hiſpaniæ non modicum detrimentum filijfamilias coniugati, ſi benedictiones nuptiales non recipiant aut differant. Nã per contractum matrimonij nondum receptis benedictionibus nuptialibus, non eximuntur à patria poteſtate, nec ceſſant in eis illius effectus, & retentio vſusfructus patris in eorũ bonis aduentitiis. Vt conſtat ex *l. 47. Tauri, hodie l. 8. t. 1. lib. 5. recop. Reg.* & notant vniuerſi ſcribentes ibi. Quia attento iure communi, per contractum matrimonij non eximebatur filius à patria poteſtate. Atque ita lex illa in hoc ius commune corrigens, ſtricte intelligenda eſt. Cum ergo ad hanc exemptionem, copulatiue petat matrimonium, & ſuſceptionem benedictionum Eccleſiæ, ibi, *Caſado y velado.* non ſufficiet ſolum matrim. At illis receptis manet filius omnino ſui iuris. Et quamuis quidam eam legem intelligant, vt maneat omnino ſui iuris in iis, quæ ipſi filio fauorabilia ſunt, & vtilis eſt ei talis exemptio. Secus in odioſis, vbi talis exemptio eſſet ei damnoſa & grauis: in his enim manet intra patriam poteſtatem. Sicut in exemptione ratione dignitatis à patria poteſtate diſtinguunt omnes. Quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia. Et vtraque in filiorum fauorem inducta eſt: atque proinde non debet eſſe eis damnoſa & grauis. Ita opinantur *Suarez l. 1. leg. Fori t. 11. l. 9. n. 23. verſ. Conſidera vltra, Meres de maioratu, in 1. edit. 4. p. q. 1. limitat. 1. n. 5. Barahona additionibus ad Ioan. Lup. ſtatim allegand. Boſchius & Pirrus*, quos refert *Baeza de non melior. fil. ab. c. 16. nu. 35.* ipſe tamen dubius manet. At multo verius eſt, in omnibus eximi à patria poteſtate. Id enim expreſſe cum hac generalitate decidit illa lex: quod in exemptione ratione dignitatis non ita deciſum reperitur. Et ita docent *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 43. n. 2. Caſtill. l. 47. Taur. n. vn. verb. Por emancipado, & ibi Ant. Gomez n. 3. Gutier. in rep. de hæredum qualitate §. Sui, n. 121. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 8. Gl. 3. n. 1. Azebedo ead. l. 8. n. 50. Gratian. reg. 198. num. 2.* Et idem innuit *Gomez Arias l. 47. Tauri, n. 77.* Quod ſi naſcatur proles ex filio cõiugato ante ſuſceptas Eccleſiæ benedictiones, naſcetur ſub aui poteſtate. Vt bene docent *Ant. Gomez ea l. 47. in fine, Matienzo dict. Gloſſa 3. n. 1.* Imo idem erit, ſi filius concipiatur ante emancipationem patris per matrim. cum Eccleſiæ benedictionibus, licet naſcatur illis iam ſuſceptis, & ſic patre emancipato: is enim filius naſcetur ſub aui poteſtate, & ſub illa manebit ſemper, donec ipſe emancipetur, quamuis poſtea pater recipiat benedictiones Eccleſiæ, & ſic emancipetur. Quia per illas benedictiones cautum eſt *dict. l. 47. Tauri*, filium eximi à patris poteſtate, non autem nepotem conceptum ex filio nondum emancipato, & ſic ſemel ſub aui poteſtate natũ. Sicut natus ex ancilla, & ſic ſemel ſeruus effectus, talis manebit, libertate poſtea matri donata. Et cõſtant hæc ex §. *Illud autem, Inſt. Quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluatur*, ibi: *Illud autem ſcire oportet, quod ſi nurus tua ex filio tuo cõceperit, & filium poſtea emancipaueris, adoptionẽ dederis, nihilominus quod ex ea naſcitur, in poteſtate tua naſcitur.* Vbi *Angelus ſtatim in princ. notabili 1. & num. 1.* inde infert, quamuis fauore libertatis, vt proles libera naſcatur, inſpiciatur tempus conceptionis ſeu natiuitatis, ſufficiatq; alterutro matrem eſſe liberam, vt proles libera ſit: at vt cognoſcamus in cuius poteſtate naſcatur filius, ſolum conceptionis tempus ſpectari.

Quòd ſi quæras, quale peccatum ſit conſummare matrimonium ante ſuſceptas Eccleſiæ benedictiones; dixi late l. 3. tota diſp. 12. 8

Similiter quibus temporibus interdicatur ſuſceptio harum benedictionum: & quid tunc prohibeatur: & an liceat eas ſuſcipere tempore interdicti & ceſſationis à diuinis: dixi hoc l. 7. tota diſp. 7. & 8. 9

Quatuor autẽ quæſt. diſcutiendæ ſunt in præſenti diſp. 10
I. quid iure Eccleſiaſtico ſancitum ſit circa ſecundarum nuptiarũ benedictiones. II. quid vſu ſeruetur, & an ſummi Pontificis approbatio deſideretur, vt is vim habeat: III. quid, quando priores nuptiæ in quibus benedictio collata eſt, reperiuntur irritæ? IV. quam pœnam incurrat Sacerdos ſecundis nuptiis benedictionem impertiens?

Quæstio I. An iure Eccleſiaſtico attento, liceat ſecundis nuptiis benedictionem impertiri? Varias in hac reperio opiniones. I. ait, ſecundis nuptiis, quæ tales ſunt ex parte vtriuſque coniugis, aut ex parte ſolius fœminæ non eſſe benedictionem impendendam, ſecus ſi ſint ſecundæ ex parte ſolius viri: ac proinde licitam eſſe benedictionẽ, quando virgo nubit viduo. Ratio huius ſententiæ ea eſt, quòd ideo interdicatur ſecundarum nuptiarum benedictio, quia deficiunt à plena Sacramenti ſignificatione, cum in eis non ſit vnica ſponſa vnius ſponſi, vt contingit in matrimonio Chriſti cum Eccleſia. At dum ſecundæ nuptiæ ex parte ſolius viri ſunt, licet non reperiatur plena Sacramenti ſignificatio, non tamen omnino ab ea deficiunt: ſed aliqualis ſignificatio Sacramenti in eis inuenitur. Quia etſi Chriſtus vnicam ſponſam habeat, ſunt tamen in Eccleſia vna plures animæ deſponſatæ: at anima nequit eſſe alterius ſponſa, quam Chriſti. Hanc ſententiam tuentur *D. Thom. 4. diſt. 42. q. 3. art. 2. ad 2. D. Bonauent. ibi, a. 3. q. 2. ad finem, Turrecrem. c. fin. a. 1. num. 2. & 3. 31. quæſt. 1. Syluest. verb. Nuptia, q. 2. Alber. in ſuo dictionario lit. N. verb. Nuptiæ, Viguerius l. Inſtitut. c. 16. §. 7. verſ. 13. Petrus de Ledeſm. de matrim. q. 63. a. 2. ad fin.* Et huius etiam ſententiæ videtur *Nauar. ſumm. Hiſp. c. 25. num. 137.* vbi abſolute dixit peccare Sacerdotem, qui ſecundis nuptiis, quando tales ſunt ex parte fœminæ, benedictionem impertitur. Et *Menochius de arbitrar. lib. 2. centur. 5. caſu 417. fine*, relata hac ſententia, anceps manet, atque de eius veritate deliberandum relinquit. Et quidem *Syluest. verb. Nuptia q. 2.* explicat hanc ſententiam eſſe veram attento iure, & ſecluſa quacunque conſuetudine. Et *qu. vltim.* licet neuter coniux in priori matrimonio benedictiones ſuſceperit. Et eodem modo illam intelligit *Tabiena loco num. 13. allegando.* Et verè ratio huius ſententiæ id probat. Non enim innititur benedictioni ſemel ab alterutro aut ab vtroque coniuge acceptæ, ſed bigamiæ, & defectui ſignificationis plenæ Sacramenti, qui ſemper inuenitur in ſecundis nuptiis ex parte vtriuſque, aut ex parte ſolius fœminæ, etiam ſi numquam benedictiones receptæ ſint. Et poteſt id probari ex *c. Vir, de ſecund. nupt.* quod interdicens ſecundarum nuptiarum benedictionem, expreſſe ponderat bigamiam, id eſt, defectum ſignificationis Sacramenti, ibi: *vir autem vel mulier ad bigamiã tranſiens non debet à presbytero benedici.* Et quamuis ſtatim textus ſubiungat rationem, ne iteretur benedictio: at prior ratio præſtantior videtur.

Secunda ſententia ſuſtinet, iura interdicentia ſecundarum nuptiarum benedictionem, intelligi durantibus primis, quare illis diſſolutis morte alterius coniugis, vel ob aliquod impedimentum, licitam eſſe benedictionem. Ducitur, quia cum benedictio hæc Sacramentum 12

 minime

minime ſit, nil obſtat quin iterari poſſit. Hanc ſuſtinet *lex Regia 2.t.12.p.4.& ibi Greg.Lop.verb. Non debent.*

13 III. Sent. ſuſtinet, attento iure nullis ſecundis nuptiis benedictionem conferendam eſſe, ſiue ſint ſecundæ ex parte vtriuſq; coniugis, ſiue ex parte alterutrius. Quod *c. Vir, de ſecund. nupt.* interdicens hanc benedictionem innitatur bigamiæ, nec diſtinguat ex parte cuius ſint 2.nuptiæ. Sic *Tabiena verb.Impedim.imped. 14. q.penul. & ſtatim q.vlt.* intelligit eum textum, licet in primis nuptiis neuter benedictionem accepiſſet. Eandem videntur tenere *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.241.fine, & Vega 2.to.ſum. c.34. caſu 179.fin.* vbi abſolute aiunt interdici ſecundarum nuptiarum benedictionem, quamuis ex parte vnius tantum coniugis ſecundæ ſint.

14 IV. Sent. ait, ſolum interdici benedictionem, quando ſunt ſecundæ nuptiæ ex parte mulieris, cui ſemel benedictio impertita fuit. Quia tota ea benedictio videtur reſpicere mulierem, quare ab ea ſemel ſuſcepta non debet iterari. Sic *Durand.4. diſt.42.q.3.in fine corp.*

15 Cæterum verior ſent. habet ſic diſtinguendum eſſe: Si vterq, vel alter coniux in primis nuptiis benedictionem acceperit, non eſt 2.nuptiis benedictio impertienda, ſecus autem ſi neuter coniux in 1.nuptiis benedictionem accepit. Prob. ex *c.Vir, de 2.nupt.* vbi: *Vir autem vel mulier ad bigamiam tranſiens nō debet à presbytero benedici. Quia cum alia vice benedicti ſint, eorum benedictio iterari non debet.* Vbi textus non ponderauit, ſiue nuptiæ ſint ſecūdæ ex parte viri, ſiue ex parte fœminæ, ſiue ex parte vtriuſquē, ſed ſolā benedictionem in prioribus nuptiis acceptam, ne ea iteretur. Et loquitur diſiūctiue, *Vir vel mulier.* (Sic enim habetur in Decretalibus Gregorianis emendatioribus.) Ergo vbi alteruter illam accepit in priori coniugio, prohibetur tantummodo eius iteratio. Nec obſtat textum dicere in plurali, *Quia cum alia vice benedicti ſint,* & ſic videtur petere vtriuſq; in primis nuptiis benedictionē. Cum enim præmiſiſſet, *Vir vel mulier,* vſus eſt numero plurali, vt vel ſic comprehēdat vtrumque coniugē quaſi dicat, ſiue vir ſiue mulier benedicti ſint. Nec obſtat etiam textum dicere, *Vir vel mulier ad bigamiam tranſiens,* non enim bigamiæ innititur, vt ratio ſtatim in textu ſubiuncta demonſtrat. Sed ſenſus eſt, *Ad bigamiam tranſiēs,* id eſt, ad 2.nuptias, vt optime explicant *Hoſt.ſum.t.de 2.nupt.n.3.verſ.Sed contra, in fine, & Henr.d.c.Vir, n.7.* & ita quod *in c.Vir,* dicitur, *Ad bigamiā tranſiens,* explicatur *c.1.eo.t.* quando ſecundum initum eſt matrim. Quod amplius conſtabit ex vera ratione deciſionis huius textus, quam num. ſequenti tradémus. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent *Hoſt.ſum.t.de 2.nupt.nu.3. verſ.In aliquibus, & d.c.Vir, n.2.verb. Benedicti, & ibi Ioan.Andr.n.2. Ant.n.6. & 8. Cardin. nu.vn.q.vn. Abbas n.3. Anch.n.1. & in fin. Præpoſ.n.1.ſuper 2.Gloſſam, & n.2. Alex. de Neuo n.7. & 8. Henr. n.2. & 7. Roſella verb.Nuptia nu.1. & 2. & ibi Supplem. Piſana in fin. Angel. ibi n.2. Armilla verb. Matr.n.71. Bernard. Diaz, in ſua pract.can.in 2.edit.c.47.nu.1. Nauar.ſum.Lat.c.22.n.83. Couar.4.decret.2.p.c.8.§.11.n.1.fin. Perez. lib.5.ordinam.t.1.l.5. col.4.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.42.q.3.a.1.concl.2. nu.6. & ibi Supplementum Gabr.q.2.a.1.concl.3. Veracruz 1.p.ſpec.a.13. paulo poſt princ. Enriquez l.11.de matr.c.16. nu.2. Valentia 4.p. diſp.10.q.6.punct.1.ad fin.verſ. Deinde etiam, Emman. Sa ſum. verb.Benedictio, n.2. Philiarc. de offic.Sacerd. tom.1.p.2.l.4.c.19. verſ.5.fin. Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.82.n.2.* Et hoc habet verum, licet mulier ſit corrupta. Quia ſolæ ſecundæ nuptiæ ponderantur, *d.c.Vir.* Sic *Alex.de Neuo ibi n.8. & Præpoſ.n.2.*

16 Sed non conſtat inter hos DD. quæ ſit ratio huius prohibitionis. Quibuſdam placet eam eſſe rationem, vt continentia ſuadeatur, relictis ſecundis nuptiis. Ita *Goffred. ſum.t.de ſecund.nupt.n.2.* Sed merito ab ea diſcedit *Hoſt.c.1. n.1.eod.t.* Quod ſecundæ nuptiæ iure ipſo Pontificio non improbentur. *Gl.c.Viri iterari, de ſecund. nupt.* ait rationem eſſe, ne Sacramenta iterentur. Quam omnes improbant. Tum, quia ea benedictio non eſt Sacramentum: Tum etiam, quia ſola Sacramenta imprimentia charácterem nunquam poſſunt iterari. Aliam rationem retuli ex D. Thoma, & quibuſdam aliis nu.11. ſed ab ea receſſi num. præcedenti. Alij cauſam eſſe aſſeuerant, quod benedictio ſemel accepta permaneat, ac coniux, cui impertita eſt, illam communicet coniugi ſocio illa carenti. Sicut aqua benedicta addita non benedictæ reddit totam per communicationem benedictam, *cap. Quod in dubiis, de conſecr. Eccl.* Et probatur ex *dict.c. Vir,* ibi: *Quia cū alia vice benedicti ſint,* vbi ambo benedicti appellantur, cum tamen ille textus intelligatur, quando alter benedictionem recepit, (vt num. præced. probauimus.) Sic *Ant.eo.c.Vir, in fine, Hoſt. fine, Ioan. And.n.2. Anchar.n.2. Idē Hoſtienſ.ſum.t.De ſecundis nuptiis, nu.3.verſ.In aliquibus, Menochius de arbitrar.l.2. cent. 5.caſu 417.num.7.* Sed iure optimo hanc rationem improbant *Abbas eo c.Vir, num.3, & Alex.de Neuo ibi num. 4. Sylu. verb.Nuptia, q.2.fin.* Quia licet vir cōmunicet vxori actiones ſpirituales, iuxta *c.Martinus, de cognat ſpirit.* non tamen communicat paſſiones, vt tradūt ibi DD. Item, quia tunc habet id verum, quando res commiſtæ fiunt vna numero res, vt contingit in commixtione aquæ. Quod ſecus euenit in viro & vxore, qui per matrimonij conſummationem efficiuntur vna caro, non vere, ſed per metaphoram, ac ſimilitudinem. Quare vera ratio eſt, ne iteretur benedictio in perſona ſemel benedicta, cum in illa benedictio maneat, & neuter coniux abſque altero benedici valeat. Dedecere enim videtur, vt ſolennes rerum aut perſonarum benedictiones, quales ſunt conſecratio Eccleſiæ, altarium, virginum, nuptiarum, in eadem perſona iterentur, ne vilipendantur. Atque ita eam rationem reddidit textus. Nec dixit in numero plurali, *Quia cum alia vice benedicti ſint,* quaſi benedictio vnius alteri communicetur. Sed ad comprehendendum, ſiue vir ſiue mulier benedictionem receperint, (vt nu. præc. explicui.) Et ideo hanc rationem tradunt *Abbas & Alexand.de Neuo proxime allegati, Durand.4.d.42.q.3. in fine corp. Roſella verb.Nuptiæ, n.1. Bernard. Diaz, Nauarr. & Valentia nu.præced.allegati, Montaluus l.2.fin.cap.12.p.4. Bellarm.l.1. de matr. c.9.col.2.verſ.Ad id quod obiicitur.*

Nec textus interdicentes ſecundarum nuptiarum be- 17
nedictionem, quando in primis alterutri coniugi impertita eſt, corriguntur per *Trident.ſeſſ.24.de matrim.cap.1.* vbi ſimpliciter conſtituitur nuptiis eſſe benedicendum: intelligitur enim de primis, aut ſi de ſecundis, in caſu non prohibito per ius can. Sic *Menochius de arbitrar.l.2.centur.5. caſu 417.n.3. Zauallos in ſuis quæſt.pract.q.604.n.134.*

QVÆSTIO II. Quid liceat attenta conſuetudine, circa 18
ſecundarum nuptiarum benedictionem? Et primo quidem de huius conſuetudinis valore diſſerendum eſt. Deinde, quid de facto conſuetudo obtineat. Aliqui cenſent deſiderari ſcientiam huius conſuetudinis in Pontifice ſummo, & tacitam permiſſionem, quæ ex eius taciturnitate & patientia præſumitur. Ducuntur, quia licet ea ſcientia non deſideretur, vt in reliquis conſuetudo vim habeat derogandi legi: id tamen fallit in ſacramentalibus, qualis eſt nuptiarum benedictio, in quibus conſuetudo legitima Pontifice eius ignaro induci nequit. Quod probatur ex *Clem.fin.de ætat. & qual.* vbi Clem. V. decernens ætatem Ordinibus ſuſcipiendis neceſſariam, ſic ait: *Generalem Eccleſiæ obſeruantiam, volentes antiquis iuribus in hac parte præferri? Decernimus.* Vbi eſt nouum ius, & nō declaratio antiqui. Vt notat *ibi Gloſſa, verb. Decernimus.* Et dicit *In hac parte.* Ergo excepto eo caſu nō valet conſuetudo quantumuis generalis? & in illo valet: quod ſic ſtatuerit ibi Pontifex. Ita tradunt *Gloſſa ca. Vir, in fine, de ſecund.nupt. & ibi Anton.nu.7. Abbas in fine, Præpoſ.nu.3. & 5. Alexan.de Neuo n.8. & c. Accedentes, n.12.de præſcript. & c. Super eo, nu. 19.de cognat.ſpirit. Ricard.4.diſt.42.art.3.q.2.corp. Roſella verb. Nuptiæ, n.2 Syluest.verb.Conſuetudo, q.7. Lancelotus inſtit. iuris can.l.2.t.de diuortiis, in fine.* Et addit *Alex.de Neuo eo c. Super eo, nu.19.* hoc eſſe verum, quamuis ea conſuetudo ſit generalis. Quamuis *Imola d.Clem.fin.num.1. notabili 1.* ſuſtineat hanc ſent. quando conſuetudo eſt particularis alicuius Eccleſiæ, ſecus ſi ſit generalis.

Aliis

19 Aliis vero placet non ſufficere Pontificis ſciẽtiam cum taciturnitate, ſed deſiderari illius approbationem ex certa ſcientia. Sic volunt *Hoſt. ſum. t. de ſecund. nupt. n. 3. verſ. In aliquibus, & c. Vir, n. 2. eo. t.* vbi *Henr. n. 2. & c. 1. de ſponſ. in fin.*

20 Sed verius eſt, nec in ſacramentalibus deſiderari ſcientiam Pontificis, ſed poſſe eo ignorante legitime induci, quæ legem aboleat, atque ab eius tranſgreſſionis culpa excuſet. Quia textus *c. fin. de conſuetud.* decidit generaliter conſuetudinem rationi conſentaneam vim obtinere cuiuſcunque legis deſtruendæ: nec petit ſcientiam Pontificis: nec maior diſcriminis ratio inuenitur circa ſacramentalia. Et ita *Rochus de Curte, c. fin. de conſuetud. ſect. 4. n. 27.* ait ſe dubitare de prædicta limitatione, & in partem contrariam valde inclinat. Et expreſſe noſtram ſent. tuentur *Palud. 4. diſt. 42. q. 3. a. 1. concl. 3. n. 7. & ibi Supplem. Gabr. q. 2. ar. 2. concl. 3. fin. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 19. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. num. 550. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 46. col. 6. verſ. Deinde dubitare.* Et fauet *Tab. verb. Impedimentum, impedim. 14. fin.* vbi ait ſeruandam eſſe circa has benedictiones conſuetudinem, & maxime quando ſcitur à Pontifice, & non prohibetur. Fauent etiam *Angelus verb. Nuptiæ n. 2. Armill. verb. Matr. n. 71. Nauar. ſum. Lat. c. 22. n. 83. Enriq. l. 11. de matr. c. 16. n. 2. & c. 2. nu. 3. in comment. lit. G. Emm. Sa ſum. verb. Benedict. n. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 241. fin. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 179. fine,* vbi abſolute docent ſeruandam eſſe cõſuetudinem circa has benedictiones, non limitantes, ſi à Pontifice nota ſit. Et ad *Clem. fin. de ætat. & qual.* cui innititur oppoſita ſent. n. 18. relata, poteſt reſponderi, cum Pontifex poſſit eam conſuetudinem abrogare, atque antiquum ius ad ſuã priſtinam vim reſtituere, voluiſſe nõ abrogare, ſed vt ea ſeruaretur: & hoc eſt quod ait, *Volumus:* quaſi dicat, nolumus abrogare, ſed volumus vt ſeruetur: & quod ait, *in hac parte*, eſt quaſi dicat, non eſſe conſuetudinem circa alia, ac proinde circa alia non derogari legi. Vt bene explicat *ibi Bonifac. num. 10.* Quod autem ait, *decernimus*, nil aliud eſt quam confirmatio conſuetudinis, quæ licet vim antea haberet, poterat denuo à Pontifice aboleri.

21 Hoc ergo præmiſſo, dubitatur quid obtinuerit conſuetudo circa ſecundarum nuptiarum benedictionem? Qua in re quidam dicunt conſuetudine quaſi vbique ſeruari, vt ſecundis nuptiis, quæ tales ſunt ex parte vtriuſque coniugis, aut ſolius mulieris, benedictio minime conferatur: ſecus ſi ſolum ſint ſecundæ ex parte viri. Ita *Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 14. num. 5. q. penult. & ſtatim q. vlt. ad fin.* ait hoc ita ſeruari quamuis in priori matrimonio benedictio ſuſcepta eſſet à viro illo. Alij hoc idem dicunt conſuetudine ſeruari, non explicant tamen an præceſſerit benedictio in primis, necne. Sic *Gloſſa, cap. vir, in fine, & ibi Henricus n. 5. de ſecund. nupt. Ricard. 4. d. 42. a. 3. q. 2. corp. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 32. a. vn. q. 6. Armill. verb. Matrimonium n. 71. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 63. a. 2. ad fin.*

22 Alij verò dicunt praxi receptum eſſe, ne ſecundis nuptiis benedictio impertiatur, ſi vterque coniux aut fœmina ſola benedictionem in priori coniugio recepiſſet: ſecus ſi fœmina ſola minime ſuſcepiſſet. Quam ſententiam concordare omnino credo cum præcedenti: ſic enim exiſtimo DD. ibi allegatos intelligere. Nam quando priores nuptiæ omnino benedictione deſtitutæ fuerant, non erat curandum de conſuetudine benedicendi ſecundis nuptiis. Cum ipſummet ius in eo euentu benedictionem permittat, (vt probaui n. 15.) Ita tenet *Roſella verb. Nuptiæ, n. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 11. nu. 2. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c. 74. ſuper verb. Iterari.*

23 Tandem alij cenſent, conſuetudine ſeruari, vt ſemper conferatur benedictio ſecundis nuptiis, qualitercunque ſint ſecundæ, vbi alteruter coniux benedictionem minime ſuſcepit, ſiue ſit vir, ſiue fœmina: ac proinde attenta conſuetudine hodierna, ſolam ſecundarum nuptiarum benedictionem interdici, quando vterque coniux illam ſuſceperat in alio coniugio. Cuius conſuetudinis ea eſt ratio, quòd in alio euentu, non cenſeatur proprie ea benedictio iterari, cum per ſe ſolum impendatur ratione coniugis nunquã benedicti: & per accidens ratione ſocij, ne ille benedictione deſtitutus maneat: & cum illi abſq; ſocio, quẽ matrim. neceſſariò deſiderat, cõferri nequeat, datur etiam ſocio. Quæ conſuetudo approbata eſt in *extrau. Concertationi, Ioan.* XXII. nondum typis excuſa, quam refert *Perez li. 5. ordin. t. 1. l. 5. col. 4* ibi: *Cõcertationi antiquæ finem imponere cupiẽtes, præſenti declaramus edicto, quod licet vir, vel mulier ad ſecundas nuptias tranſiens benedici nõ debeat, cum alias ſit benedictus: contrahens tamen ſecũ benedici debebit. Quia ſi forſitan alter eorum vel ambo ad ſecundas nuptias tranſeũtes, in primis benedicti non fuerunt, danda erit benedictio in ſecũdis.* Sic aiunt vbiq; ſeruari *Enriq. l. 11. de matr. c. 2. n. 3. in comment. lit. G. & c. 16. n. 2. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 63. fin.* Atq; *Veracruz de matrim. 1. p. ſpeculi a. 13.* ad finẽ dicit ita ſeruari in aliquibus locis, vt in India, & in diœceſi Hiſpalenſi. Et *Perez proxime alleg.* aſſerit etiam in aliquibus locis ita ſeruari. Et hoc ſeruandum eſſe cenſeo: quòd hæc extrauagans ius conſtituat: at in dubio ius ſeruandum eſt, dum non conſtat de contrario præcepto conſuetudine inducto.

24 Ea autem conſuetudo vt ſecundis nuptiis benedictio impendatur, vbi alter ſolus coniux in primis benedictionem accepit, quamuis excuſet à tranſgreſſione iuris communis, *c. Vir, de ſecund. nupt.* interdicentis eam benedictionem: at non inducit præceptum, ſed poſſunt tunc benedictiones omitti, iuxta iuris communis præſcriptum. Quia non eo rigore inducta eſt, vt obligationem pariat. Sic *Enriquez l. 11. de matrim. c. 2. n. 3. in comment. lit. G. & c. 16. n. 2.*

25 QVÆSTIO III. An quando priores nuptiæ, in quibus vterque coniux benedictiones accepit, reperiuntur irritæ, ſint in poſterioribus repetendæ? Videtur pars affirmans vera. Cum enim priores irritæ fuerint, perinde eſt ac ſi benedictiones illis impenſæ non eſſent, *Tabiena verb. Impedimentum, imped. 14. q. fin.* ſic diſtinguit, ſi ex parte ſolius viri ſint ſecundæ nuptiæ, quia vir qui benedictiones in matr. irrito receperat, virginem ducit, ſunt iterandæ benedictiones. Secus ſi ſint ſecundæ ex parte mulieris, quæ in priori coniugio irrito benedictiones recepit. Quòd quantum eſt ex parte ipſius, ſecundò contraxerit, atque ita non ſeruatur perfecta ſacramenti ſignificatio.

26 At dicendum eſt, non eſſe repetendas: ſicut non iterarentur, quando fuiſſent priores nuptiæ validæ, in quibus ambos volentes contrahere reperitur benedictiones accepiſſe: ſiue ſint iidem, qui inter ſe inualide contraxerant, & ſublato iam impedimento velint reſtaurare prius illud matrimonium: ſiue vterque aliud matrimonium irritum iniiſſet receptis benedictionibus, & nunc inter illos aliud matrimonium celebretur, (quamuis enim Doctores, quos referam, non ita diſtincte hoc explicent, ſed generaliter & indiſtincte aſſerant obſtare benedictionem in primis nuptiis irritis collatam, eius repetitioni in ſecundis. At ratio, cui innituntur, in vtroque caſu idem probat: idem quoque ipſi clare ſentiunt: cum indiſtincte loquantur.) Ratio autem eſt. Quòd benedictio non proprie reſpiciat nuptias, ſed perſonas: nec ſemel recepta amittatur. Nec obſtat, ſi dicas deficienti principali deficere quoque acceſſorium, *l. Cum principalis, ff. de reg. iuris.* At benedictiones ſunt acceſſoriæ matrimonio. Sed dic tunc eam regulam eſſe veram, quando veritas acceſſorij pendet ex principali. Quod hic non contingit: nam benedictio non proprie impenditur nuptiis, ſed perſonis. Vt conſtat ex *cap. Vir, de ſecund. nupt.* vbi interdicitur benedictio ſecundarum nuptiarum, vbi ſemel ab altero coniuge recepta eſt, ne repetatur benedictio. At ſi nuptiis proprie benedictio impertiretur, non diceretur repetita in ſecundis, quæ prorſus diuerſæ ſunt. Cum ergo benedictio proprie reſpiciat perſonas, & non nuptias, licet nuptiæ irritæ fuerint, benedictio ſuum valorem & effectum ſortita eſt. Nec obſtat etiam intentionem prioris benedictionis defeciſſe. Quia etſi intentio nuptiarum deficiat, non tamen intentio benedictionis. Quia eam impertiens, & recipiens, intentionem habuerunt:

& benedictio valida fuit. Quare hanc partem defendunt *Hoſtienſ.ſum.t.de ſecund.nupt.n.3.verſ.Sed contra, Henr.c. Vir, num.5.eod.t.Palud.4.d.42.q.3.a.1.concl.2.n.6.& ibi Supplem. Gabr.q.2.a.2.concl.3.Roſell.verb.Nuptiæ n.3.& ibi Syluеſt.q.3.*

27 QVÆSTIO vltima. Quam pœnam incurrat ſacerdos benedictionem ſecundis nuptiis impertiens in caſu non permiſſo? De hac re *Alex.III.c.1.de ſecund.nupt.* ſic ſtatuit: *Capellanum, quem benedictionē cum ſecunda conſtiterit celebraſſe, ab officio beneficioq; ſuſpenſum, cum literarum teſtimonio, ad Sedem Apoſtolicam nullatenus deſtinare poſtponas.* Quæ ſuſpēſio non eſt lata, ſed à iudice ferenda. Quia non habetur in illo textu eum Sacerdotē eſſe ipſo iure ſuſpenſum, ſed præcipitur Epiſcopo vt ipſum ſuſpenſum remittat abſoluendum ad Pontificē. Quaſi dicat, Ipſum ſuſpende, & vbi ſuſpenderis, à ſolo Pontifice poteſt abſolui. Atque ita docēt *Ant.eo.c.1.n.4.Abbas n.5.Alex.de Neuo n.5.Prap.n.1.ſtatim in princ.Henr.fin.Palud.4.d.42.q.3.a.1.nu.8.concl.4. Roſell.verb. Nuptiæ n.5.& ibi Angelus fin. Sylu.q.1. Bern. Diaz pract.can. edit.noua c.74.n.2.& ibi, Salzedo in addit.verb.Secundum communem, Nauar.ſum.Hiſp.c.25.n.137.Couar.4.decret. 2.p. c.8.§. 11.n.2.Veracruz.1.p.Speculi, a.13.fin.Iul. Clarus l.5.receptarum, in pract.crim.§.fin.q.74.n.2.Perez li.5. ordin.t.1.l.5.col.5. verſ. Intelligas, Enriq.l.11.de matr.c.16.n.2.Manuel 1.to.ſum.2. edit. c.241.fin.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.63.a.2. ad fin. Barthol.à Ledeſm.de matrim.dub.63.conclu.2.* Vnde non ſunt audiendi *Ioan.And.d.c.1.n.1.verb.Suſpenſum, & Durand.4.d.42.q.3.in fin.corp.* explicantes eam ſuſpenſionem ipſo iure incurri.

28 Reſeruatio quoque talis ſuſpenſionis ad ſedem Apoſtolicam, iam ſublata eſt, per *extrau. Concertationi, Ioan.* XXII. nondum typis excuſam, cuius meminimus nu.23. Ita docent *Couar.Perez.Veracruz.Salzedo, verb. Ad ſedem Apoſtolicam, Petr.de Ledeſm.Barth.à Ledeſm.n.praced.relati.*

29 Sed controuertitur inter DD. an ea pœna ſuſpenſionis infligenda clerico benedictionem impendenti ſecundis nuptiis, in caſu non permiſſo, ſit pœna ordinaria eius criminis, ita vt iudex Eccleſiaſticus teneatur eam imponere clerico eius criminis reo? Quibuſdam placet eam pœnam imponi benedictioni ſecundarum nuptiarum iure interdictæ: atque adeò eſſe pœnam ordinariam eius criminis. Quòd textus *c.1.de ſecund.nupt.* eam pœnam indicens loquatur clare de clerico ſecundis nuptiis benedicenti: nec verbum in eo textu reperiatur indicans ſermonem in illo eſſe de clerico benedicenti ſecundis nuptiis, quando primæ non ſunt diſſolutæ (vt volunt contrariæ ſententiæ patroni.) Ita tenent *Palud.Syluеſt.Barth.à Ledeſm.Petr.de Ledeſm.n.27.allegati,* & videtur tenere *Couar.4.decret.2.p.c.8. §.11.n.2.* hanc enim ſent.refert in vltimo loco.

30 Cæterum frequentior ac verior Doctorum ſent. eſt, eam ſuſpēſionem non eſſe pœnam ordinariam huius delicti, ſed iure non eſſe ſtatutam pœnam ſacerdoti benedictionem impertienti ſecundis nuptiis legitime initis, nec *c.1.* eam ſuſpenſionē indicens, intelligi in hoc caſu: quare pœnam arbitrariam imponendam eſſe, attentis circumſtantiis, quæ grauius aut leuius reddunt delictū. Ducitur, quòd pœna commenſurari debeat grauitati delicti, at nō eſt adeo graue delictum, benedictio ſecundi matrim. legitime contracti, vt tanta pœna dignum ſit, quanta eſt, ſuſpenſio ab officio & beneficio ſedi Apoſtolicæ reſeruata. Non ergo credendum eſt: *c.1.de ſecund.nupt.* eam pœnā imponēs intelligi in hoc caſu. Et ita docent *Abb.ibi n.5. Aegidius & Bonaguida,* quos refert ac ſequitur *Alex.de Neuo ibi n.5.& 6.Prap.n.1.notab.3.& 4.Roſel.verb. Nuptiæ, nu.5.Tab. verb. Imped.imped.14.q.penul. Bern. Diaz, pract. in noua edit. c.74.n.2.& ibi Salzedo in addit.verb. In hoc delinquens, Nau. ſum.Hiſp.c.25.n.137.Conrad.in templo omniū iudicum l.2.c.12. n.21. Menoch.de arbitr.li.2.centur.5.caſu 417.n.8.Perez l.5.ordin.t.1.l.5.col.5.verſ.Intelligas, Zau.in ſuis pract.q.604.n.135. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.241.fin.Graff.1.p.dec.l.2.c.82.nu.2. Vega 2.to.ſum.c.34.caſu 179.fin.* Vnde poterit iudex huiuſmodi clericū ſuſpendere, ſicut poteſt alia pœna arbitraria punire. Cum ius non imponat præciſe ſuſpenſionem. Sic *Nau.eo.n.137.* Quare textum *d.c.1.* imponentē ſuſpenſionē, intelligunt *ibi Ioan.And.n.1.verb.Suſpēſum, Ant.n.3.Prapoſ.n.1.notab.3.& 4.Alex.de Neuo n.6.Angelus verb.Nuptiæ, in fin.Bern. Diaz, & Men.n.9.proxime alleg.Lex reg.2.t.12.p.4.& ibi Greg.Lop.verb. Entiendeſe,* quando impenditur benedictio ſecūdis nuptiis, nondū diſſoluto priori matrim. ſed initis priori coniuge ſuperſtite. Alij autem reſpondent, eſto intelligeretur de benedictione ſecundi matrim. legitime contracti, Pontificem eam pœnam ſtatuiſſe in facto illo ſpeciali: nec conſtitutum ibi ius eſſe, vt ea ſit pœna ordinaria huius delicti. Sic *Abb.eod.c.1.n.15.Alex.de Neuo ibi, num.6.referens Iacobum de Zochis.*

DISPVTATIO LXXXIII.

Quid, ac quotuplex ſit bigamia: & qualiter ex vera bigamia irregularitas oriatur?

SVMMARIVM.

Bigamiæ irregularitas cur inducta ſit, & cur dicatur ex defectu ſacramenti oriri? n.1.
Quotuplex ſit ſpecies bigamiæ, n.2.
Non incurritur bigamia per multiplicem concubinatum, deficienti matrimonio de iure vel de facto inito, n.3.
Nunquam bigamia incurritur abſque copula.n.4.
Reprobatur quædam ſententia contraria, n.5.
An deſideretur in copula illa ſeminis effuſio intra vas, atque ſemen fœminæ? num. 6.
An ſit bigamus, ducens eam quæ ab alio corrupta eſt, non tamen recepto ſemine: vel quæ integra manens ſemen virile recepit; aut extraordinarie ſodomiticéve cognita eſt? num.7.
An matrimonium ante Baptiſmum initum conferat ad bigamiæ irregularitatem, ita vt ea non deleatur per Baptiſmum? Refertur quædam ſententia, num. 8.
Proponitur ſententia authoris, num. 9.
Quid, ſi bigamia illa contracta ſit ratione delicti? num.10.
Satisfit argumentis, n. 11.

BIgamiæ irregularitas appellatur irregularitas quædam ex ſacramenti defectu orta, ſeu ex defectu ſignificationis ſacramēti. Cum enim ad ordines promoti creentur ſacramentorum miniſtri, decuit promouendos nullum circa ſacramenti ſignificationem defectum pati. Bigamus autem defectum in matrimonij ſacramento patitur: eo quòd matrim. ideo rationem ſacramenti induit, quòd ſignificet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quæ coniunctio eſt vnius cum vna. At bigamia hoc tollit: bigamus enim cum pluribus matrim. init. Quæ ratio traditur à Cæleſtino III. *c. Debitum, de bigamis.* Solet etiam alia ratio tradi. Quòd duplici matrim. copulari ſignum nimiæ incontinentiæ ſit, quæ valde Eccleſiæ miniſtros dedecet. 1

Triplex autem ſolet communiter ſpecies bigamiæ aſſignari à Doctoribus, cum *Speculatore, t.de diſpenſatio.§.Iuxta, nu.6.* quamuis *Gl.c.2.verb.In bigamis, de bigamis,* duas ſolas priores bigamiæ ſpecies conferat, nempe, veræ & interpretatiuæ, & ideo *Montagna tractatu de bigamia q.4.n.1.* duas ſolas has ſpecies contendit eſſe, & ſimilitudinariam non dici bigamiam, quamuis irregularitatem inducat. Sed cōmunis fere omnium ſent. cū Speculatore tres ſpecies aſſignat. Prima eſt bigamiæ veræ quæ eſt, quoties quis duplex legitimū matrim. init, vtrumque conſummans. Diciturque hæc vera bigamia: quia in hoc duplici matrimonio vere deficit repræſentatio vnius matrimonij Chriſti cum vnica Eccleſia. Habetur autē hæc ſpecies *c. Debitum, de bigamis, c. Præcipimus, d.34.* quod eſt ex D. Gregorio in epiſtolis, *epiſtola 23. lib.2. & c.fin.ead.d.* quod eſt ex Gelaſio Papa, & *c.fin.d.51.* quod eſt ex Concilio Tol.4.c.18. Secunda eſt bigamiæ interpretatiuæ: quæ eſt, cū duplex matrim. initur, & conſummatur vtrumque, non tamen vtrumque validum eſt, ſed ſolum alterum, aut neutrum. Vel cū quis ducit non virginem: vel ſi virginem duxit, eam poſt adulterium cognouit. De qua ſpecie eſt late diſp.ſeq. differendum. Tertia eſt bigamiæ ſimilitudinariæ, nempe, cum in ſacris conſtitutus aut profeſſus matrim. init, ac conſummat, etiam cum vnica & virgine. De qua ſpecie habendus eſt ſermo diſput.85. & tandem de diſpenſatione circa ſingulas has ſpecies diſſeretur diſp.86. At in præſenti de ſola bigamia vera diſcutiendum eſt. 2

Ex

3 Ex his deducitur, nunquam bigamiæ irregularitatem cōtrahi abſque matrim. de iure vel de facto inito, id eſt, valido vel irrito. Quare nullo modo contrahitur ob plurium cuiuſcunque ſtatus concubinatum, vt expreſſè de presbytero plures concubinas habenti decernitur, *c. penult. de bigamis*; & docent omnes. Et ratio eſt, quia cum deſit matrim. cum illis, & affectus ad matrim. cōtrahēdo illud irritum, coniunctio illa concubinaria nil habet cū coniunctione Chriſti cum Eccleſia, nec inſtituta eſt ad illā ſignificandā, atque ideo ab eius ſignificatione minimè deficit. Qui defectus ratio eſt irregularitatis bigamię.

4 Id autem tanquam fundamentum in quauis bigamiæ ſpecie ſtatuendum eſt. Nullam bigamiæ ſpeciem cōtrahi nec ratione illius irregularitatē, quæcunque matrim. ineantur, & cum femina cuiuſuis ſtatus, niſi carnalis cōmixtio in illis matrim. intercedat, vt expreſſè definitur *c. Debitum, de bigamis*, de contrahente duo matrimonia, vel cum vidua. Si enim non ſit in vtroque coniugio copula, non eſt bigamia. Et ſimiliter decernitur ibi, contrahentē cum vidua à priori viro nō cognita, minime eſſe irregularem, quamuis cum illa conſummet: nec ſimiliter, ſi cōtrahat cum vidua à priori viro cognita, vel qualitercūq; corrupta, ſi cum illa copulam non habeat. Idemque decernitur de ducente viduam *c. fin. d. 34.* quod eſt ex Gelaſio Papa. Et ratio redditur *d. c. Debitum*, quod matrim. copula non conſummatum, minime ſufficiat ad ſignādum matrim. Chriſti cum Eccleſia per incarnationis myſteriū cōtractum: nec vir ille dicatur carnem ſuam in plures diuiſiſſe; ac proinde eiuſmodi matrim. qualitercunque cōtractum, aptum non eſt ad tollendam perfectam ſacramentalem matrimonij ſignificationem. Idem conſtat ex *c. fin. de bigamis*, vbi ſermo habetur de ſubdiacono ineunti matrim. atque ita vt bigamus & irregularis ponderatur affectus intentionis cum opere ſubſequuto: vbi *Gl. finalis* explicat, cū opere, ſcilicet, carnali. Atque ita in ſingulis bigamiæ modis tradunt paſſim DD. Et ſpecialiter cū hac generalitatē docent *D. Th. 4. d. 27. q. 3. a. 1. queſt. 1. ad 3. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 10. & 11. Villadiego tractatu de irreg. c. 13. ad fin. Sylueſt. verb. Bigamia, ſtatim in princ. & ibi Armill. n. 2. ſi. Tabiena q. 3. fine, Petr. de Soto lect. 18. de matrim. pag. 4. verſ. Hæc igitur, Couar. clem. Si furioſus, de homicid. 1. p. §. 2. nu. 2. verſ. Primum, Palacios 4. d. 27. diſp. 4. col. 5. Toledo l. 1. ſum. c. 26. n. 5. Humada p. 1. t. 5. l. ſuper gloſſ. 34. fine, Viualdus candel. ſacr. 2. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 21. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 66. a. 3. concl. 5.*

5 Quamobrem nō eſt audiendus *Magiſter 4. d. 27.* dicēs per matrim. ratum cōtrahi bigamiam. Quèm omnes reprobant per textum expreſſum *c. Debitum de bigamis*. Nec ſimiliter audiendi ſunt *Roſella verba. Bigamia, n. 2. Mōtaigna tractatu de irregul. q. 4. n. 1. & 4. q. 6. n. 7.* vbi aiunt profeſſum ineuntem matrim. nec illud conſummantem, effici irregularem. Quia *cap. Quotquot 27. q. 1.* ſola voti tranſgreſſio conſideratur, quæ in matrim. non cōſummato etiam reperitur. Quod idē ſupponit *Antonius c. Qui clerici, vel vouent. n. 8.* vbi dicit tunc poſſe Epiſcopum diſpenſare in ea bigamia ſimilitudinariā. Atque idē docent *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 73. concl. 2. & Vega 1. tom. ſum. c. 38. caſu 4.* agentes de irregularitate bigamiæ contracta ex delicto, ob duplex matrim. quorum ſaltem alterum eſt irritū, vel contra ſolemne caſtitatis votum: licet dicāt non eſſe tūc propriè bigamiam. Sed dicendū eſt prorſus, nullam tunc contrahi irregularitatem. Quia etſi *d. cap. Quotquot*, non fiat mentio copulæ, at in aliis textibus n. præc. allegatis, petitur copula ad bigamiam contrahendam. Et in clerico voti ſolemnis trāſgreſſore per initum matrim. pōderatur copula, *c. fin. de bigam.* (vt probaui nu. præc.) At profeſſus hic inſtar clerici irregularis eſt, ob bigamiæ ſimilitudinem (vt probabo diſp. 85) Quare copula neceſſaria eſt vt irregularitatem incurrat, ſicut in bigamia vera & interpretatiua. Et ita docent *Ant. c. Nuper, n. 7. de bigam. & ibi Abb. n. 3. Tabiena verb. Bigam. q. 3. fin. Palacios 4. d. 27. diſp. 4. col. 6.* Eiuſdē ſent. videtur clarè eſſe alij DD. qui explicātes caſum bigamiæ ſimilitudinariæ, quam ordine ſacro aut profeſſione ligatus, matrim. iniens incurrit, aiunt ſi matrim. ineat, & conſummet. Hi ſunt *Ricardus 4. d. 27. a. 4. q. 1. corp. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 12. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 6. t. 7. a. vn. quæſt. 2. Nauar. ſum. c. 27. num. 195. Ant. Cucus l. 4. inſtitut. maior. t. 12. n. 160. 167. Toledo l. 1. ſum. c. 26. nu. 7. Valentia 4. p. diſp. 7. q. 19. punct. 3. in prima ſpecie irregularitatis, Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas, in irregularitate ex bigamia, n. 4. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7. Viuald. cādel. ſacram. 2. p.* vbi de irregularitate bigamiæ, *n. 12. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 66. a. 3. col. antepen. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de irregul. *c. 22. in 1. ſpecie irregularitatis, Graffi 1. p. deciſ. l. 4. c. 27. num. 38.* 6

Maior autē difficultas eſt, an requiratur in copula illa ſeminis virilis emiſſio intra vas femineum? Quidam enim id negāt, aſſerentes ſatis eſſe ad bigamiæ irregularitatem, vaſis feminei abſque ſemine immiſſo penetrationem. Ducūtur, quod per eam copulam præſumat Eccleſia ſeminis immiſſionem, ac proinde matrimonium perfectè conſummatum eſſe. Atque ideo vult cōtrahi irregularitatem hāc per talem copulam, quia deficit à perfecta ſacramenti ſignificatione quoad externa. Hoc colligitur ex doctrina *Paludani, n. ſeq. alleganda*, & docent *Tabiena verb. Bigamia, q. 3. fine, & ibi Armilla n. 2. Palacios 4. d. 27. diſp. 4. col. 5. Viuald. candel. ſacram. 2. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 22. Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 3.* addens hunc in vtroque foro eſſe bigamū. Pro quo ſent. fortiſſime vrget quod diſp. 68. n. 15. tradidimus ex communi ſent. nimirū, ex ſponſalibus, quibus deeſt internus conſenſus, & proinde in ſolo foro externo, & quoad Eccleſiæ præſūptionem valida ſunt, oriri impedimētum publicæ honeſtatis in vtroque foro. Quia id inductū eſt ob publicam indecentiam, quæ in eo caſu reperitur, perinde ac ſi ſpōſalia eſſent valida. Cum iuxta hominum, quos cordis interna latent, ſint valida. Quæ ratio militat in hoc euētu. Et ita hæc pars eſt valde probabilis. At probabilius exiſtimo non oriri bigamiā nec irregularitatem in foro cōſcientiæ ex eiuſmodi copula, ſed in ſolo foro externo, ob præſumptionem perfectæ copulæ. Quare ſi hæc res occulta eſſet, ac poſſet ille abſque ſcādalo ad ordines promoueri: ea copula non obſtaret, nec diſpenſatione indigeret, vtpote qui verè bigamus nō eſt. Ducor, quia *c. Debitum, de bigamis*, expreſſe petitur coniugium commixtione corporum conſummatum, ſufficiens ad repræſentandam coniunctionem Chriſti cum Eccleſia per incarnationis myſterium. At nō eſt conſummatum ſola vaſis penetratione (vt probaui l. 2. diſp. 21. n. 5.) nec id matrimonium repæſentat vnionem Chriſti cum Eccleſia per incarnationem, ſed ſolùm quando copula conſummatur, (vt probaui eod. 2. l. diſp. 13. n. 1.) non ergo inducit bigamiam deficiente ſeminis effuſione. Præterea, quia hic nō diuidit carnem ſuam in plures, quemadmodū ſi copula non interueniſſet. Non enim fit vna caro cum vxore ſic cognita: cum matrim. minimè conſummarit, vt habetur *c. Lex. 27. q. 2. & c. 2. de conuerſ. coniug.* Præterea, quia diſp. ſequēti n. 12. ſimiliter dicemus, ex vnico matrim. cum corrupta, quando illud reuera non eſt matrim. ſed præſumptum in foro Eccleſiæ, non oriri veram bigamiam. Pariter ergo nō orietur quando matrimonij cōſummatiō eſt ſolū præſumpta, & non vera. Hoc etiā magis cōſtabit ex dicendis n. ſeq. Nec obſtat ratio contraria. Quia ſponſalia id impedimentum pariunt, eō quod publicæ honeſtati aduerſetur iniri matrim. cū conſanguinea prioris ſpōſæ de futuro. Quæ inhoneſtas reperitur quoties in exterioribus ſunt vera ſponſalia: & ſolùm ob defectum conſenſus interni irrita ſunt At bigamia inducit irregularitatē ob defectum ſignificationis matrimonij Chriſti cum Eccleſiā: qui non reperitur, quoties matrim. non eſt omnino copula conſummatum. Et ita hanc partem ſuſtinēt *Borgaſius de irregularitate p. 5. t. de bigam. n. 21. & 22. Vega 1. to. ſum. c. 38. caſu. 4.* Qui bene addit minimè deſiderari feminam quoque ſemen emittere. Quāuis ij qui probabiliter dicunt non conſummari matrim. femina non ſeminante,

nante,(quos retuli lib.2.diſp.21.nu.11.)dicerent ſimiliter tunc non indici bigamiam.

7 Hinc deducitur contrahentem ac conſummantē matrim.cum ea,quę non membro naturali viri non ſeminis effuſione corrupta eſt,ſed aut inſtrumēto aliquo,aut membro virili,nō intromiſſo ſemine, minimè effici bigamum aut irrigularem. Quod vere carnem ſuā in plures non diuiſerit: in priori enim copula femina illa nō effecta fuit vna caro cum viro,deficiēti ſeminis immiſſione.Et ita docet *Bell.c.2.q.4.n.9.fine de bigamis.* Quāuis *Palud.4.d.27 q.4.a.2.n.*10. *& Suppl. Gabr.ibi q.3.a.1. verſ. Bigamia interpretatiua*,ſentiant ſatis eſſe eam feminā corruptam eſſe abſque ſeminis effuſione.Imò *Llamas metho do curationis* 1.*p.c.*12.*§.*3. ſatis eſſe ait, ſi vir tentaſſet illā corrumpere.Quia illa ſolum materialiter eſt virgo.Sed hoc nil ad rem facit,non enim ad bigamiam conſideratur virginitas formalis , ſed diuiſio carnis in plures. Quippe violēter rupta cum ſeminis immiſſione,eſt formaliter virgo,& tamen illam ducentem reddit bigamū, (vt probabo diſp.ſeq.n.8.) & ſimiliter volūtariè polluta abſque virili congreſſu,eſt ſolum materialiter virgo,illā ducens nō eſt irregularis.Et è contra dicendū eſt,quāuis femina verè virgo ſit quoad corpoream integritatē, ſi tamen virile ſemen ex concubitu quacunq; arte receperit , id ſufficiet ad bigamiam. Quia ea copulā matr. conſummatur , & efficitur femina vna caro cum eo, cū quo cōcubuit(vt probaui l.2.diſp.21.n.4.Ita *Viualdus cādelabro ſacram, 2.p.*vbi de irregular. bigamęi,*nu.* 24.)Non tamen erit bigamus aut irregularis, ſi prior vxor aut femina,quam ducit,ſit ſola copula extra vas cognita, aut ſodomiticè.Vt bene docet *ibi Viualdus n.*23.*&* 25.& cōſtat ex ratione tradita.

8 Tandem dubitatur, an matrim. duplex cōtractū ante baptiſma,vel vnum ante,& aliud poſtea:vel vnicū cū corrupta ante baptiſmum,vel cognouiſſe vxorem adulteram,& tandem omne illud matrim. quod poſt baptiſmum contractum afficeret contrahentem bigamum & irregularem , efficiat ſimiliter ſi ante baptiſma ineatur? Qua in re magna orta eſt quæſtio inter D.Auguſt.& D. Hieron.Nam *hic epiſt.*83,*Ad Occanū*,& refertur *c.*1.*d.*26. *& in epiſtolam D.Pauli* 1.*Timoth.*3.& refertur *c.*1.28.*q.*3. *& in epiſt.ad Titum c.*1,ſenſit ea matrimonia ante baptiſmū inita nō imputari ad hanc irregularitatem contrahēdā. Idem ſuſtinent *Gl.ord.& Lyra* 1.*Timoth,*3.*Maioris* 4. *d.*27.*q.*6.*du.vlt. Almain* 4.*d.*25 *q.*1. Ductus eſt autē Hieron. quod ea iam baptizato non imputentur quaſi nouus homo per baptiſmum effectus ſit. Sicut nec ſtupra & adulteria ante baptiſmum patrata ei imputantur.Secundo poteſt probari ex *c.*1.33.*d.* quod eſt ex *cā.*17.*Apoſtolorum*,ibi:*Si quis poſt acceptum baptiſma ſecūdis nuptiis fuerit copulatus,nō poteſt fieri Epiſcopus, nō presbyter,nō diaconus.* Secus ergo à cōtrario ſenſu,quādo ante baptiſma. Tertiò,quia cum hæc irregularitas ſit iure Pontificio inducta,nō poteſt afficere infideles.Et confirm. quia priuatio ſupponit habitum , vt eſt commune axioma dialecticū, & ex *c.De infidelibus,de conſang.*colligit *ibi abbas n.*5.Cùm ergo infidelis ſit incapax ordinis,erit quoq; incapax irregularitatis, quæ priuationem habilitatis ad ordines ſuſcipiendos importat. Tandem, quia cum bigamia nō ſit impedimentum naturale ad ordines , ſed ſolo iure ecclesiaſt.inductum , ſicut affinitas ex fornicatione conſurgens non eſt quid naturale,non potuit contrahi ante baptiſmum.Et ſic non obſtabit poſt baptiſma ordinum ſuſceptioni.Sicut nec hæc affinitas cōtrahitur ante baptiſmum,nec impedimentum aliquod præſtat matrimonio poſt illum,vt dixi diſp.65.n.11.

9 In contrariā tamen ſententiam iuit *D.Aug. in epiſtolam ad Titū,& de bono coniug.c.*18.& refertur,*c. Acutius d.*26.*& c.fin.*28.*q.*3.*& D.Ambroſ.lib.*1.*de offic.c.vlt.*& refertur *c. penul.d.*26.quos vniuerſi Theologi demptis paucis,n.præced.allegatis,ſequuntur cum *D.Th.4.d.27.q.3 a.2.corpore.* Et omnes DD.iuris Pontificij *cap.Gaudemus, de diuort.* cū *Gloſ.c.*1.*verb. Poſt baptiſmum d.*26.*& c.*2.*verb.Diſpenſare, de bigamis.*Et iam eſt hoc definitum ab *Innocentio.Epiſt.*22.*c.* 2.*& epiſt.*2.*c.*5.& refertur *c.Deinde d.*26.*& c.Si quis viduā el* 1.34.*d.*ibi:*Si quis viduam licet laicus duxerit vxorem , ſiue ante baptiſmum ſiue poſt baptiſmum,non admittatur ad clerum. Quia eodem vitio videtur excluſus. In baptiſmo enim crimina dimittuntur, non accepta vxoris conſortium relaxatur.* Quare iā certum eſt,omne illud matrimonium , quod propter ſignificationis defectum reddit bigamum & irregularē:ſi poſt baptiſmū ineatur, impedire quoque ante baptiſmū initum,ne infidelis ille poſſit poſt baptiſma ſuſceptum promoueri ad ordines. Et ratio eſt manifeſta, quod Eccleſia non induxerit impedimentū hoc ad ordines ſuſcipiendos, in alicuius delicti pœnam, vt ea per baptiſmum vna cum delicto remittatur:ſed quia id matrim. non eſt aptum ad ſignificandam coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Qui defectus æquè inuenitur in matrimonio ante baptiſmum,ac poſt illum inito. Sicut ante baptiſmum corrupta non conſecratur poſt illū inſtar virginū.Et confir.quia ſi Eccleſia ſtatuiſſet ſolos eos poſſe ad ordines aſcendere, qui nunquam fuerunt coniugati;nullus diceret poſſe infidelē,qui eo tempore infidelitatis matrim.iniit, poſt baptiſma ſuſceptū, & mortua iā vxore, ad ordines aſcendere.Quia verificatur hūc fuiſſe coniugatum.Deinde , quod quamuis hoc eſſe impedimētum ad ordines, ſit iure Eccleſiaſt.inductū:at nō eſſe matrimoniū aptum ad ſignificādam coniunctionē vnius Chriſti cum vnica Eccleſia intacta , vtpote quod ea qualitate,in qua aſſimilari debeat,omnino caret, eſt quid naturale:atque ita tēpore infidelitatis adeſt , licet non quatenus eſt impedimentū ordinis ſuſcipiēdi. Poſt baptiſmum ergo obſtabit ordinibus ſuſcipiendis. Quia tunc lex Eccleſiaſtica obligat , quæ interdicit eū ad ordines promoueri,qui matrim.inepto ad eam ſignificationem eſt quandocunque iunctus. Sicut conſanguinitas in ſecūdo & vlterioribus gradibus eſt quid naturale in ſe,at in quantum obſtat matrimonio,eſt merè quid Eccleſiaſticum. Vnde ante baptiſmū non erit impedimētum, at poſt baptiſmum erit vtique,quia illud naturale manet:& iam lex Eccleſiaſtica id impedimentum inducens obligat, vt dixi diſp.65.n.1.& 2.

Tempetat autē hoc *Enriq.l.* 17. *de irregul.c.* 17.*n.* 2. vt 10 intelligatur de bigamia , quæ ob ſignificationis defectū contrahitur:illa enim quæ ratione delicti,ac in eius pœnā,tolletur per baptiſmum,ſicut & delictum ipſum.Sed nullam inuenio bigamiam,quæ ex mero delicto contrahatur,in qua poſſit hoc verificari.Nam ſimilitudinariam quæ incurritur ob matrim. initum aduerſus votū ſolēne ordinis ſacri aut profeſſionis,fateor eſſe ex merè delicto:aut huic non poſſe locum eſſe tempore infidelitatis conſtat.Interpretatiuā vero contractā ob duplex matrim.irritum,aut ſaltem alterum irritum,communis ſētentia habet,nō eſſe ex mero delicto(vt videbimus diſp. ſeq.n.6.)At retenta opinione probabili, (quam ibi referemus) quæ docet eam eſſe ex delicto,eſt quoq; probabile eam non incurri per illud duplex matrim. ante infidelitatem contractum.

Ad argum,n. 8. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis 11 nu.9.quæ enim peccata ſunt,illorum pœnæ remittūtur per baptiſmū : non autem inducta defectu ſignificationis.Ad 2.dic cum *Gloſſ.ibi verb.Poſt acceptū*, intelligi , maximè ſi poſt baptiſmum. Vel argumentū à contrario ſenſu vim non habere , quando contrarium eſt iure deciſum , vt ex multis teſtatur *Euerardus loco à contrario ſenſu*.Quod contingit in hoc caſu.Ad 3. cum ſua confir. & ad vltimum, conſtat ex dictis num. 9. Nam ante baptiſmum nec contrahitur irregularitas nec bigamia,quatenus eſt impedimentum Eccleſiaſticum ad ordines,ſed quatenus eſt quid naturale.

DISPV

DISPVTATIO LXXXIV.

Qualiter contrahatur irregularitas ex bigamia interpretatiua?

SVMMARIVM.

Quare dicatur bigamia interpretatiua,n.1.
Quotupliciter contrahitur,n.2.
An contrahens duo matrimonia irrita, vel quorum alterum ſolum eſt irritum,ſit bigamus & irregularis,n.3.
An ſit irregularis,qui prima legitima ſuperſtite,& nondum vxore cognita, ad alias nuptias tranſiit, illaſq́; conſummauit, ſi poſtea coactus ab Eccleſia ad priorem vxorem redeat,ac illam cognoſcat,n.4.
Quid ſi quiſpiam prioris matrimonij nullitate cognita, aliud ineat, n.5.
Quid,ſi quiſpiam priori matrimonio diſſoluto, ad aliud irritum defectu impedimenti à ſe ignorati tranſeat: & an hæc irregularitas duplici ex matrim. irrito, aut altero irrito naſcens ſit irregularitas ex delicto, n 6.
An ſit bigamus,& irregularis, vnicum iniens matrim. cum vidua, vel corrupta:& an deſideretur corruptio cum ſeminis immiſſione,n.7.
Quid,ſi contrahens putaret vxorem eſſe virginem,vel eſſet vi corrupta: vel è contra putaret corruptam,cùm eſſet virgo,n.8.
Traditur vera ratio, cur corruptus ducens virginem non ſit irregularis. Secus ſi corruptio ſit ex parte feminæ: & improbatur ſententia ſuſtinens hîc non oriri bigamiam,n.9.
An hæc irregularitas contrahatur ex matrimonio vnico cum vidua vel corrupta, irrito tamen ob aliquod impedimentum. Refertur ſententia affirmans,n.10.
Contraria Auctoris,n.11.
Quid ſi in foro externo præſumatur illud matrim.valere,n.12.
An ducens feminam à ſe ſolo defloratam, ſit bigamus & irregularis. Refertur quædam ſententia,n.13.
Proponitur Auctoris ſententia,n.14.
Quid, ſi ducens virginem cognoſcat illam poſt adulterium,etiam occultum,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter,quamuis vi cognita ſit,n.15.
Quid,ſi coactus ab Eccleſia reddat debitum adulteræ.Refertur quædam ſententia,n.16.
Proponitur ſententia Auctoris,n.17.
Satisfit argumentis, n.18.

1 Bigamia interpretatiua ob id dicitur, quòd à vera bigamia partim deficiat, partim verò illi aſſimiletur. Deficit à vera, quòd ea contrahatur carnis vera diuiſione facta per duo conſummata ac legitima matrimonia. At in interpretatiua non verè diuiditur caro in plures; ſed ex quadam iuris interpretatione: aut propter affectum contrahentis, qui duo contraxit ac conſummauit coniugia,quamuis non validè vtrumque, aut ſaltem alterum: ac proinde ex parte ſuæ voluntatis & affectus carnem ſuam in plures diuiſit: aut propterea quòd cùm per matrim. conſummatum efficiatur vna caro cum vxore, ducens viduam à priori viro cognitam, vel quamcunque corruptam, atque cum ea conſummans, vel ducens virginem,& poſt adulterium illam cognoſcens, cenſeatur ex iuris interpretatione carnem ſuam in plures diuiſiſſe: ſicut vxor cum qua efficitur vna caro, in plures diuiſit, nempe, in ipſum virum cognoſcentem, & in eum, à quo aliàs cognita fuit. Quare deficit id matrim. à ſignificatione matrimonij Chriſti cum Eccleſia: quod eſt vnius cum vna intacta.

2 Hinc deducitur, 4. modis poſſe bigamiam hanc interpretatiuam incurri. I. eſt, quando quiſpiam duo init & conſummat matrimonia, alterum de iure,id eſt, validum, alterum de facto, id eſt, irritum, ſiue priori coniuge viuente, ſiue defuncta. II. eſt, quando duo init matrimonia de facto, id eſt, ambo irrita. III. quandò ducit viduam à priori viro cognitam, vel per fornicationem corruptam, & cum ea conſummat matrim. Vltimus, quando virginem à ſe ductam, atque poſtmodum adulterij ream, carnaliter cognoſcit. De quibus modis eſt ſeorſum agendum in hac diſputatione.

3 Primus ergo modus & ſecundus ſunt, quando quis duo init matrimonia irrita, vel ſaltem alterum irritum, & alterum validum. Neuter modus inuenitur in iure expreſſus, ſed vtrumque colligunt DD. ex ratione tradita, *c.Nuper in fine,de bigam.* vbi ſermo habetur de clerico, qui ante ſacrum ordinem matrim. contraxit, atque in eo iam conſtitutus aliud iniit, atque deciditur eum tanquam bigamum reputandum, non propter ſacramenti defectum, cum ſaltem poſterius matrim.irritum ſit, ſed ob intentionis affectum ad duo matrimonia, cum opere carnali ſubſecuto. Verè enim affectus eſt ad duo matrim. ineunda, & ex parte ſua vtrumque contraxit, licet obſtante ordine ſacro poſterius ſit irritum. Cùm ergo ſimilis affectus cum opere ſubſecuto reperiatur in his duobus bigamiæ modis, idem in vtroque dicendum eſt: atque ita ſic contrahens erit in iuris interpretatione bigamus & irregularis.Atque ideo priorem modum, nempe, quando vtrumque matrim. eſt irritum, docent ex Theolog. *Ricard.* 4. *d.* 27. *a.* 4. *quæſt.*3.*ad* 1. *& ibi Palud.q.*4. *a.* 2. *num.* 10. *Suppl. Gabr. q.*3.*a.*1.*ad fin.Sotus q.*3.*a.*1.*col.*4.*D.Anton.*3.*p.t.*28.*c.*3.*Petr. de Soto lect.*18.*de matr.pag.*4.*verſ.Hæc igitur. Ledeſma* 2.*p.*4. *q.*26.*a.*2.vbi de irregularitate,*col.*3.*Palacios* 4. *d.* 27. *diſp.*4. *col.*2. *Angles floribus p.*1.vbi de matr.*q.*1.*a. vlt.in prin.concl.* 3.*Toledo l.*1 *ſum.c.*26.*n.* 4. *Bellarm.l.*1.*de clericis c.*24.*col.pen, in* 2.*ſpecie.Valentia* 4.*p.diſp.*7.*q.*19.*punct.*3.*in* 1.*ſpecie irregularitatis.Emm.Sa in ſum.verb.Irregularitas*, vbi de irregul. bigamiæ *n.*1.*Petr.de Ledeſ.de matrim.q.*66.*a.*3.*col.antepen.Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*158.*n.*1.*paulo ante* 1.*concluſ.Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct.*vbi de irregul.*c.*22.*in* 1.*ſpecie irregular. Barth. à Ledeſma de matrim.dub.*73.*col* 2.*Vega* 1.*tom.ſum.c.*38.*caſu* 2. *Llamas methodo curat.*1.*p.c.*12.*§.*3.Et ex Iuriſperitis *Innoc.c. Nuper,de bigam.in fi.& ibi Hoſt.n.*4. *& hic idem in ſum.eodem t.n.*3.*caſu* 4.*Goffred.ſum.eod.t.n.*1. *Aſtenſis* 2.*p.ſum.l.*6.*t.*7.*ar. vn.quæſtiunc.*2.*Angelus verb. Bigamia,n.*7.*Supplementum Piſanæ ibi,n.*1.*Sylueſt.ſtatim in princip.Tabiena q.*1. *Armilla n.*1. *Mõtaigna de bigamia,q.*4.*n.*2.*& q.*6.*n.*2.*Lex regia* 35.*t.*5.*p.*1. *Aufrerius in deciſ.Capellæ Toloſanæ,*235.*n.*5.*Nauar.ſum.c.*27. *n.*195.*Turrecr.c.Vnius vxoris,n.*7.*d.*26 *Maiolus l.* 1. *de irregular.c.*33.*n.*3.*Humada p.*1.*t.*5.*l.*5.*ſuper gloſſa* 33.*n.* 2. Vnde non eſt fides habenda *Enriquez l.*12. *de matr. c.* 6. *n.* 9. vbi hanc eſſe bigamiæ ſpeciem negat. Quòd nec ſacramento vero defuerit ſignificatio: cùm nullum verum matrimonium interfuerit:nec in iure caſus ſit expreſſus.Sed dic ſatis eſſe ad huiuſmodi bigamiam, vt affectu duo inita ſint de facto matrimonia: & quantum eſt ex parte contrahentis, ſignificatio ſacramenti deficiat. Cùm irregularitas in hoc euentu non incurratur ob ſacramenti veri defectum, ſed propter affectum cum opere ſubſecuto: vt dicitur *c. Nuper, de bigamis.* Poſteriorem autem modum, nimirum, quando alterum matrim. eſt validum,alterum autem irritum, ſiue ſimul ſiue ſucceſſiuè inita ſint,docent ex Theologis *D.Thom.*4.*d.*27.*q.*3.*a.*1.*quæſtiuncula* 1.*corp.& ibi Durandus q.* 4. *n.* 7. *Maioris quæſt.* 6.*paulo poſt princ. Viguer. lib. inſtitut.c.*16.*§.*7.*verſ.*14. *Ricardus, Paludan. Supplem. Gabr. D.Antoninus,Sotus,Palacios col.*5.*Angles,d.a.vlt.in prin.Bellarmin.Valentia,*Enriquez,*Toledo,Pet.de Ledeſma,Lud.Lopez, Philiarcus,Manuel,Llamas,Vega proximè allegati.Celaia* 4. *d.* 27.*quæſt.*4.*ſtatim in prin.Viualdus candelabro ſacram.*2.*p.*vbi de irregular.bigamiæ,*n.*3.Et ex iuriſperitis *Gloſſ. c.*2.*de bigam.verb.In bigamis.Speculat.t.de diſpenſat.§.Iuxta n.* 6. *verſ. Et ſcias,Goffredus ſum.t.de bigamis,n.*1.*& ibi Hoſt.n.*3.*caſu.*4. *Archidiac.c.vn.*1.*de bigam.in* 6.*& ibi Ioa.Andr.n.*1.*Anchar. n.*5.*Dominic n.*5.*idem Ioa.Andr.c.Nuper,n.*3. *de bigam.& ibi Anton.n.*8.*Abbas n.*4.*Card.ad fin. Anchar.n.*1.*notabil.*3.*Bellamera q.*2.*n.*5.*Alberic.in ſuo dictionar.lit.B.verb. Bigam. Rebuff.de pacific.poſſeſſor.n.*194.*Villadiego de irreg.c.*13.*n.*2.*Roſella verb.Bigamia,n.*1.*Aſtenſ.Angelus,Supplem.Piſana, Syluest. Armilla,Tabiena,Aufrerius,Mõtaigna,lex reg.*31. *Nau. Turrecr.Maiolus proximè allegati.Couar.clem.Si furioſus,de homic.* 1.*p.§.n.*2.*Borgaſius de irreg.p.*5.*t.de bigamis,n.*23.*Anto. Cuc. l.*4.*inſtitut.maiorum t.*12.*n.*160. Quamuis aliqui ex his Doctoribus appellent bigamiam in hoc duplici caſu ſimilitudinariam, vt *Ang. Syluest. Maioris, Supplem. Gabr.Petr. de Ledeſ.*At communiter appellatur interpretatiua.

Hinc deducitur, irregularem eſſe qui vera vxore non- 4
dum cognita, eáque ſuperſtite ad aliud de facto matrim. tranſit, illud conſummans, ſi poſtea coactus ab Eccleſia redire ad legitimam vxorem, eam carnaliter cognoſcat. Quòd ex tunc verificetur hunc duo iniiſſe ac conſummaſſe matrimonia, alterum de iure, & alterum de facto.

Ita *D.Thom.4.d.27.q.3.a.1.quæſtiunc.2.ad 3.Aſtenſ.2.p.ſum. l.6.t.7.a.vn.quæſtiunc.2.*

5 Temperat autem *Enriquez l.12.de matr.c.6.n.9 in comment.lit. X.* vt ſit irregularis qui duplex matrim.init, niſi vbi ſemel matrim.irritum contraxit, cognita eius nullitate ad aliud tranſeat. Ducitur, quòd iterans baptiſmum, quando prior fuit irritus, non ſit irregularis. Sed hoc non credo, nec video qualiter cohærere poſſit cùm poſteriori caſu, n.3.propoſito. Cùm hic reuera quantum eſt ex parte ſui affectus duo matrimonia ineat. Neque eſt ſimile de baptiſmo. Quia irregularitas non eſt inflicta propter iterationem baptiſmi irriti, imò præceptum eſt illius iterandi. At bigamia incurritur ob ſolùm affectum duo matrim. ineundi, cum opere ſubſecuto, vt n.3.probauimus.

6 Alij autem temperant, irregularem eſſe dicentes, qui priori legitimo matrim. diſſoluto, contrahit aliud de facto, id eſt, irritum, quando conſcius impedimenti irritantis, poſterius iniuit. Quare ignorans impedimentum, & putans ſe validè contrahere, minimè incurreret hanc bigamiæ irregularitatem. Ducuntur, quòd hic ad ſecundas nuptias tranſeundo minimè deliquerit, & ex parte altera fuerit irritum matrim. poſterius, ac proinde nocere non debet, non enim præſtat impedimentum, quod iure non ſortitur effectum, *reg.Non præſtat, de reg iuris, in 6.* Quòd ſi dicas bigamiæ irregularitatem non indigere culpa vt incurratur. Reſpondent id verum eſſe in aliis bigamiæ modis, qui ob ſacramenti defectum inſtituti ſunt, ſecus in hac bigamiæ ſpecie, quę non ob ſignificationis defectum, ſed ob delictum incurritur, vt conſtat ex *c. Nuper, de bigamis*, ex quo hanc irregularitatem deduci probauimus, n. 2. vbi delictum ponderari videtur ad hanc incurrendam, principio textus, *verſ.Vnde illum, & verſ.Sicut in canone,* vbi Innocent. III. author illius canonis duo argumenta de criminoſis affert, vt inde deducat iure optimo irregularitate affici ineuntem de facto poſterius matrimonium. Alterum eſt, iure ciuili notari infamia duas ſimul vxores ducentem, *l.Eum qui, C.de adulter.* Alterum verò, iure canonico *c. Presbyterum, d.28.* presbyterum qui non legalibus nuptiis detinetur puniri. Ergo verè textus intelligitur, quando in poſteriori matrimonio culpa adfuit. Et confirmatur, quia *Hoſt.eo c. Nuper, n.5.verb.In ipſis,* reddit rationem deciſionis illius textus punientis affectum. Quià in maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus, *l. Diuus, ff. ad l. Corneliam, de ſicariis.* Hanc ſent.ſuſtinent *Archid.c. vn.de bigam.in 6.n.1.& c.Cognoſcamus, n.1.d.34.* dicit fortè ita eſſe, & *Bellamera, c. Nuper, q.2.num.5.de bigamis.* Idem ſuſtinet dicens fortè ita eſſe, *Aſtenſ.2.p.ſum. l. 6. tit. 7. art. vn. quæſtiunc.2.* Et iuxta hanc opinionem idem dicendum eſt de irregularitate contrahentis duo matrimonia irrita. Si enim ignoret vtrumque eſſe irritum, illam non incurret. Quia deficit delictum, & ex altera parte fuit vtrumque matrim. nullum, & ideo nullo pacto præſtabit impedimentum aliquod ad ordines. Conſtat etiam, quoniam hic caſus ſimiliter deducitur ex *d.c. Nuper*, ſicut & quando alterum matrim. fuit irritum, & alterum validum, (vt n. 2. probatum reliqui.) Ergo eodem modo vterque caſus intelligendus eſt, quando adfuit delictum. Item poteſt probari hæc limitatio. Quia *eo.c.Nuper,* expreſsè dicitur, in eo caſu non incurri bigamiam, & irregularitatem ob defectum ſacramenti, quando ſaltem alterum matrim. eſt irritum: nulla enim ibi deeſt ſacramenti ſignificatio, cùm matrim. irritum non ſit aptum ad ſignificandam coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſicut nec concubinatus, & ideo ab illa nequit deficere: validum verò, cùm ſit vnicum, non deficit: ſed dicitur ibi incurri hanc irregularitatem, propter affectum duplicis matrim. ineundi. Cùm ergo non incurratur defectu ſignificationis, incurretur ob ſolum delictum. Non enim datur alius modus incurrendi, niſi ob delictum, vel ob ſignificationis defectum. Item quia irregularitas ſimilitudinaria, quam contrahit clericus in ſacris conſtitutus ducens vxorem, oritur ex delicto, (vt probabo diſp. ſeq. num. 10.) eo quòd matrimonium duplex verè non concurrat, nec vera diuiſio carnis in plures per copulam matrimonialem, quod bigamia producens irregularitatem defectu ſignificationis poſtulat. Sed eſt duplex ſimilitudinarium matrim. (vt diſp. ſeq. nu. 3. explicabimus.) At re vera non eſt duplex matrim. in noſtro caſu, nec diuiditur caro in plures per matrimon. aliquod verum. Non ergo oritur inde irregularitas ex ſignificatione, ſed ex ſolo delicto. Si autem alterum norit eſſe irritum, quamuis crederet alterum eſſe validum: vel vtrumque norit eſſe irritum, incurret hanc irregularitatem. Quia in vtroque caſu inuenitur affectus ad duplex matrimon. cum opere ſubſecuto. Nec deſideratur delictum in vtroque, vt conſtat: quando enim contrahitur alterum irritum ſcienter, & alterum validum, ſiue hoc ſiue illud præcedat, incurritur hæc irregularitas (vt diximus n.3.) & fatentur etiam DD. huius limitationis. Et tamen in ſolo altero matrimonio delinquitur. Aliis verò limitatio dicta diſplicet, & cenſent irregularitatem hanc contrahi, ſiue poſterius matrim. de facto iniens ſciat, ſiue ignoret id eſſe irritum. Quia textus, *d. c. Nuper*, non ponderat affectum delinquendi, ſed affectum duplicis matrimonij ineundi, eo ſubſecuto de facto, & conſummato. Cùm ad bigamiam delictum minimè deſideretur. Neque obſtat textum *d. c. Nuper*, argumentis ex duplici delicto petitis vſum fuiſſe ad demonſtrandam huius bigamiæ iuſtitiam. Ea enim non induxit ad probandum illam ex delicto contrahi, ſed ad oſtendendum non eſſe nouum in iure, affectum effectu carentem puniri. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Ioan. Andr. cap.vn n.1. ſuper Gloſſ.3.de bigam.in 6 & ibi Anchar.n.5. Domin.n.5.verſ. In ea Gloſſ.ibi. Franc.ibi num.4. Idem Ioan. Andr. d.c.Nuper, n.3.& ibi Anton.n.8.Cardin.ad fin.Abbas n.4.Anchar.n.1.notab.3.Henric.n.23. Angel. verb. Bigamia, n. 9.& ibi Syluest.q.7.Montaigna de bigam.q.6.n.4.* Et quamuis vtraque opinio ſit ſatis probabilis, & hæc ſit communior; prima tamen magis mihi placet. Quia fortioribus innititur fundamentis.

Tertius modus bigamiæ interpretatiuæ eſt, quando quis vnicum matrimonium cum vidua cōtractum, dummodo ſit à priori viro cognita, aut cum corrupta per coitum illicitum conſummat. Hic modus habetur *c. 1. & c. Debitum, de bigamis, & c.vn.de cleric. coniug. in 6. & c. Curandum, d.34.* quod eſt ex Hilario Papa in Synodo Romana *c.2.& c. Præcipimus, eadem d.* quod eſt ex D. Gregor. in *epiſt.lib.2. epiſt. 25. & cap.fin.eadem d.* quod eſt ex Gelaſ. Papa, *& c.Si quis viduam, el 1.eadem d.* quod eſt ex Innoc. Papa, *epiſt.2.c.5 & c.Si quis viduam, el 2.eadem d.* quod eſt ex *can.18.Apoſt.& c.Si quis viduam, 50. d.* quod eſt ex concilio Martini Papæ, *c.26. & c.final. d. 51.* quod eſt ex concilio Tolet.4.*c.18.& c. Qualis, 30.qu. 5.* quod eſt ex Leone Papa, & *c.Nemo,* quod eſt ex Synodo Meldenſi, *d. 32.& c. Matrimonium d.33.* quod eſt ex D. Greg. Papa. Huius autem irregularitatis ratio eſt tradita num.1. Qualis autem debeat eſſe hæc corruptio, dixi diſp.praced. n. 7. 7

Vtrùm autem excuſet ab hac irregularitate, contrahentem exiſtimaſſe eam, quam ducit eſſe virginem, cùm tamen ſit corrupta: vel eam omnino violenter cognitam eſſe, dicam hac eadem diſp. n. 15. Non contrahetur tamen hæc irregularitas, ſi quiſpiam virginem ducat, exiſtimans eam eſſe corruptam. Quia cenſuræ nunquam incurruntur ob ſolam intentionem, deficienti facto. Vt excommunicatus non eſt, credens ſe percutere clericum, cùm laicum percutiat: nec eſt irregularis enecans feram, putans eſſe hominem. Et *l. Eum qui §. Iniuriarum. ff. de iniur.* habetur verberantem Seium, cum crederet Titium, teneri actione iniuriarum, non illi, quem intendit, ſed quem verberauit. Et ita docent *Borgaſius de irregul.p.5.t.De bigam.n.12.Ant. Cucus l.4 inſtitut. maiorum, t. 12.n.176.* Sed fortiter videtur contra hoc eſſe ratio tradita *cap. Nuper, in fine, de bigam.* vbi ponderatur affectus duplicis matrimonij ineundi ad hanc irregularitatem quamuis caruerit affectu. Quia aut vtrumque 8

aut

aut ſaltem alterum eſt irritum, (vt dixi n. 3. Sed reſpondeo, ibi cum affectu concurriſſe factum, nam re vera duplex ille contraxit de facto matrimonium, quamuis aliunde irritum fuerit. At in noſtro caſu non interuenit factum cum effectu. Credebat enim ille ſe corruptam ducere, at de facto ipſo non duxit, ſed virginem.

9 Rogabis tamen, cur matrimonium vnicum corrupti cum virgine non reddat hunc irregularem: cùm tamen efficiat, quando femina eſt corrupta? Nam potior vratio in priori euentu. Quòd verè vir ille carnem diuiſerit in plures, nimirum, in vxorem, cum qua conſummat, & in feminam prius fornicariè cognitam. Quod non contingit in poſteriori caſu: ſed fictè & interpretatiuè dicitur carnem ſuam in plures diuiſiſſe, (vt n. 1. explicui.) Adde in vtroque caſu deficere ſignificationem matrimonij Chriſti cum Eccleſia, in quo vterque intactus eſt. Difficilis eſt aſſignatu ratio: & ideo defatigantur Auctores in ea quærenda. Et *Gloſſa communiter recepta à iuris Pontif. profeſſoribus, c. Debitum, verb. Cognitam, de bigam.* varias rationes aſſignat. Quas tamen elegantiſſimè confutans *D. Th. 4. d. 27. q. 3. a. 1. quæſtiunc. 3.* hanc veram rationem tradit, communiterque à Theologis recipitur, & à nonnullis Iuriſperitis. Quippe conſenſus matrim. ineuntis non cadit ſupra ſeipſum, ſed fertur in alterum coniugem: atque ita ipſemet contrahens eſt quaſi terminus, à quo; is autem, cum quo contrahit, eſt quaſi terminus, ad quem fertur alterius coniugis conſenſus. At nullus actus ſortitur ſpeciem à termino, à quo; ſed à termino, ad quem. Vitium ergo corruptionis ipſius viri, qui eſt terminus, à quo, reſpectu ſui matrim. non debet ipſi nocere, vt irregularis efficiatur, ſed vitium corruptionis in termino, ad quem. Atque ſubinde ſi ipſa femina irregularitatis capax eſſet, efficeretur vtiq; irregularis propter viri corruptionem: ſicut vir talis efficitur ducens corruptam. Sed aduerſus hanc rationem fortiſſimè inſurgit *Bellarm. l. 1. de cleric. c. 24. ad fin.* nam duo conſummans matrimonia legitima cum duplici vxore virgine, eſt verè bigamus & irregularis. Cùm tamen in termino, ad quem, non ſit vitium, ſed in ipſomet viro ad duplices nuptias tranſeunti. Et ideo concludit, hunc ducentem corruptam non eſſe irregularem irregularitate bigamiæ, ſed quod ita ſtatuerit Eccleſia ob dignitatem ordinum. Cum nulla differentiæ ratio poſſit aſſignari. Item, quia *c. Si quis viduam, el 2. 34. d.* vbi prohibetur, ſacerdotem fieri, qui duxit fornicariam: ſimiliter prohibetur, ducentem ancillam, aut comœdiarum actricem. Vbi nullum locum habet bigamia, ſed ſola infamia. Sed à communi omnium ſent. recedendum non eſt. Omnes enim alij, & Theologi, & Iuriſperiti, quos n. 3. retuli, hanc irregularitatem inter bigamiæ interpretatiuæ modos numerant. Et ratio aſſignata à D. Thoma differentiæ, petita ex ſimilitudine actuum naturalium, qui ſpeciem à termino, ad quem, ſortiuntur, eſt optima congruentia: quamuis non omnino conuincat: vt in cæteris rebus moralibus euenit. Nec obſtat prior ratio Bellarmini. Quia conſummans duplex matrim. non efficitur irregularis propter vitium matrim. initi, ſed ob ipſius multiplicitatem: ac proinde non ſpectatur, an vitium ſit à termino, à quo, vel ad quem, ex quo actus ſpeciem ſumit. At quando eſt vnicum matrim. cum corrupta, conſurgit irregularitas ex ipſius matrim. vitio: ac proinde iure optimo petitur, vt id vitium conſurgat ex termino, ad quem. Neque obſtat etiam poſterior eius ratio. Quòd in eodem textu plures irregularitates ſanciri ex diuerſis cauſis nihil obſtet.

10 Triplex autem difficultas breuiter diſcutienda inſurgit circa hunc bigamiæ interpretatiuæ modum. I. eſt, vtrùm hanc irregularitatem incurrat ducens vxorem viduam, vel fornicariè cognitam, inualidè tamen propter aliquod impedimentum? Et ſermo eſt de eo, qui nec profeſſus, nec in ſacris conſtitutus eſt. (de hoc enim eſt habendus ſermo diſp. ſeq.) Plerique affirmant hunc irregularem eſſe, ducti per *c. fin. de bigam.* vbi redditur ratio, cur in ſacris conſtitutus contrahens vnicum matrim. irritum ob ordinis impedimentum ſit bigamus & irregularis: eo quòd habuerit affectum contrahendi cum opere ſubſecuto. Quæ ratio militat in præſenti euentu: hic enim habuit affectum contrahendi cum corrupta, & de facto quãtum eſt ex parte ſua cum illa contraxit. Hanc partem ſuſtinent *Ricardus 4. d. 27. a. 4. q. 3. corp. & ad 1. & ibi Palud. q. 4. a. 4. n. 28. & d. 38. q. 3. a. 5. concl. 2. fin. n. 34. Goffred. ſum. t. de bigam. n. 10. & ibi Hoſt. n. 3. caſu 4. Alberic. in ſuo dictionar. lit. B. verb. Bigam. in fin. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 6. t. 7. a. vn. quæſtiunc. 2. Montaigna de bigam. q. 6. n. 2. verſ. 4. Couar. clem. Si furioſus, de homicid. 1. p. §. 2. n. 2. verſ. 2. & 3.* dicens eſſe communem ſententiam, *deciſio quadam Rotæ à Nauar. n. ſeq. allegando citata.*

At verius eſt non incurri irregularitatem in hoc caſu. 11
Quod nullo iure id caueatur: & ita ſuccedit *regula, Non præſtat, de reg. iuris, in 6.* vbi traditur generaliter, minimè præſtare impedimentum, quod de iure non ſortitur effectum. Item quia quamuis ratio reddita *c. Nuper, de bigamis, & c. fin. eod. t.* videatur hunc caſum amplecti, (vt probauit contraria ſent. n. præced. relata) at minimè amplectitur. Quod ibi ſit ſermo de clerico in ſacris conſtituto, qui vel ante ordines aliud matrim. iniit, vel poſt ordines ducit viduam: & illa ratio, quòd habuerit affectum contrahendi opere ſubſecuto, non eſt integra ratio, ſed in ea ſuppleri debet, cum iam aliud matrim. contraxiſſet, ſiue verum ante ordinem, ſiue ſimilitudinarium per votum ſolemne ordini ſacro annexum. Vnde nil refert ad eam irregularitatem, ſiue viduam ſiue virginem duxerit (vt dicemus diſp. ſeq. n. 5.) Et ideo huius ſent. ſunt *Nauar.* dicens ſic nuper in ſacra pœnitentiaria deciſum fuiſſe, *in ſum. lat. c. 27. n. 195. & lib. 1. conſil. in vtraque edit. t. de bigamis, toto conſil. 1. Valentia 4. p. diſp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. ſpecie irregularitatis. Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 9. fin. & in comment. lit. Y. Farin. in ſua pract. t. de inquiſit. q. 8. n. 8. in fine. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 158. n. 5. concl. 4. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 6. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de irregul. c. 22. *in 1. ſpecie irregul.* Et videtur cenſere eſſe probabilem *Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas,* vbi de irregular. ex bigamia, *n. 2.* vbi relata vtraque ſententia neutram definit.

II. difficultas eſt, an ſi illud vnicum matrim. cum vidua, vel corrupta, ſit validum iuxta Eccleſiæ præſumptionem, quamuis in foro conſcientiæ non ſit tale, incurratur hæc irregularitas? Vt ſi conſenſus fuit fictus, vel ante Tridentin. adfuit copula animo fornicario habita poſt ſponſalia. Affirmant aliqui, propter rationes adductas diſp. præc. n. 6. Sic docent *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 3. n. 20. a. 4. n. 29. Suppl. Gabr. ibi q. 3. a. 3. dub. 2. Tabiena verb. Bigamia, q. 5. fine.* Et id in vtroque foro verum eſſe affirmant *Palud. & Supp. Gabr. ibi.* Sed probabilius eſt non incurri. Quia cum id matrimonium ſit irritum, dicendum eſt quod diximus n. præc. Quare ſi id vitium corruptionis feminę occultum eſſet, aut id matrim. ita vt ſine ſcandalo poſſet ille ad ordines promoueri, non indigeret diſpenſatione (vt in ſimili dixi diſp. præc. nu. 6. vbi contrariæ rationi ſatisfeci.) Ita tradunt *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 9. in comment. lit. Y. Viuald. candel. ſacram. 2. p.* vbi de irregular. bigam. *n. 8.* 12

III. difficultas eſt, an ducens feminam à ſe ſolo defloratam efficiatur irregularis? Duplex eſt ſent. Prior affirmat. 13
Ducitur ex *c. Qualis 30. q. 5.* quod eſt ex Leone Papa, vbi de ſponſa habenda, ne quiſpiam bigamus efficiatur, ſic dicitur: *Qualis debeat vxor eſſe, quæ habenda eſt ſecundùm legem, virgo, caſta & deſponſata in virginitate.* Et *c. vn. de cleric. coniug. in 6.* ibi: *Qui cum vnicis & virginibus contraxerunt.* vbi clarè petitur virginitas vxoris tẽpore initi matrimonij: quæ tunc in hac defuit. 2. quia per id matr. non poſſunt ſignificari nuptiæ inter Chriſtum & Eccleſiam: cùm reuera adſit corruptio tempore conſenſus & conſummationis matrim. nec poteſt dici matr. hoc retrotrahi, ac fingi initum tempore, quo deflorata eſt vxor, ac proinde fictione iuris ductam eſſe virginem. Quia id ſtatutum eſt *c. Tanta, qui filij ſint legitimi,* fauore legitimationis prolis ante matr. conce

conceptæ: quem defectũ ius ſupplere potuit. At defectum ſignificationis in hoc matrim. inuentum ſupplere nequit. 3. quia eadem res nequit contraria operari. At matrimon. efficit, vt ducens corruptam ſit bigamus. Ergo nequit efficere vt ducens corruptam à ſe, non ſit bigamus. Et ideo hanc partem ſuſtinent *Gloſſ. c. Maritum, verb. Concubinam, d. 3. 33. Et c. Nemo, in fi. d. 32. Hoſt. ſum. tit. de bigam. poſt arborem bigam. q. 6. & c. 2. n. 2. verb. Virginem, de cleric. coniug.* vbi *Ioan. Andr. ad fin. Imol. n. fi. Anchar. n. vlt. & c. vn. n. 5. q. 1. eod. t. in 6. & ibi Archid. ſtat. in prin. Aſt. ſum. 2. p. l. 6. t. 7. a. vn. q. 2.*

14 Poſterior ſent. (cui adhæreo) ait hunc non eſſe bigamum nec irregularem. Prob. quia irregularitas ducentis corruptam ideo contrahitur, quod cum femina cum qua vir efficitur vna caro, diuiſerit carnem ſuam in plures, cenſeatur etiam virum diuiſiſſe ex iuris interpretatione (vt diximus n. 1.) quod hic nullatenus reperitur. Vxor enim non diuiſit carnem ſuam in plures: cùm ab vno ſolo cognita fuerit. Præterea, quia matrimonium illud retrotrahitur purgans præcedens vitium, *c. Tanta, qui filij ſint legit.* atque ita perinde eſt, ac ſi à principio, quando ipſam virginem deflorauit, duxiſſet. Et argum. contraria non obſtant. Non 1. quia ij textus petunt virginitatem in vxore tempore initi matrimonij, ad hunc ſenſum, vt ea non ſit ab alio corrupta. Adde retrotrahi matrim. Non 2. quia falsò ſupponit ibi reperiri defectum ſignificationis. Non 3. quia matrimon. non eſt per ſe cauſa bigamiæ, ſed id matrimonium, ex quo conſurgit defectus ſignificationis: & eo caſu quo bigamiam inducit, non poteſt operari contrarium. Et ideo hanc ſent. tuentur, ex Theologis *D. Th. 4 d. 27. q. 3. a. 1. quæſtiunc. 3. ad 2. Ricard. ibi a. 4. q. 1. corp. Palu. q. 4. a. 2. n. 10. Maioris q. 6. col. 2. verſ. Et ex illo. Suppl. Gabr. q. 3. a. 2. ad fin. Sot. q. 3. a. 1. col. penult. in fine quarta concl. Palacios diſp. 4. col. 2. Celaia q. 4. ad fin. D. Anton. 3. p. t. 28. c. 3. Pet. de Soto lect. 18. de matrim. pag. 4. verſ. Hæc igitur, in fine. Ledeſma. 2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregular. *col. 2. f. 263. Toledo l. 1. ſum. c. 26. n. 5. Pet. de Ledeſma de matrim. q. 66. a. 3. col. 7. poſt. 6. concl. verſ. Sed circa hoc. Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 10. Valentia 4. p. diſp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. ſpecie irregularit. col. 1. Emm. Sa, ſum. verb. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n. 2. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7. Lud. Lopez 2. inſtruct.* vbi de irregular, *c. 22. in 1. ſpecie irregularitatis Barth. à Ledeſma de matr. dub. 73. fin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 158. n. 3. concluſ. 2. fi. Viuald. candel. ſacram. 2. p.* vbi de irregul. bigamiæ, *num. 4. Vega 1. to. ſum. c. 38. caſu vlt. Llamas methodo curat. 1. p. cap. 12. §. 2.* Et ex Iuriſperitis *Gloſſa c. Debitum, in fi. de bigam. & c. Qualis verb. Deſponſata, 30. q. 5. & c. vn. verb. Contraxerunt, de cleric. coniug. in 6. & c. 2. de cleric. coniug. in fin.* vbi *Anton. ad fin. Abbas n. 4. idem Ant. c. Tanta, n. 16. qui filij ſint legit. & d. c. Debitum, n. 10. Ioan. And. d. c. Tanta, n. 3. in fin, idem Abbas d. c. Debitum, n. penult. Card. d. c. 2. q. 3. Franc. c. vn. in prin. n. 2. & ibi Dominic. in princ. n. 6. de cler. coniug. in 6 idem Dominic. c. Nemo, in fi. d. 32. & ibi Archid. n. vn. Turrec. ibi, a. 2. n. 2.* & dicit eſſe celebriorem *Goffred. ſum. t. De bigam. n. 5.* Eam etiam tenent *Alber. in ſuo dictionar. lit. B. verb. Bigam. Monald. ſum.* vbi de irregul. propter bigamiam, *col. 2. verſ. Item ſi aliquis. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 3. t. 3. q. 5. Alb. Trotius l. 2. de vero & perfecto cleric. c. 11. n. 3. Roſella verb. Bigam. n. 3. & ibi Suppl. Piſanæ, n. 2. Angel. n. 5. Sylu. in prin. Armil. n. 6. Tab. q. 3. Montaigna de bigam. q. 6. n. 4. & 5. Villadiego de irreg. c. 13. n. 2. 1. ex reg. 35. t. 5. p. 1. & ibi Greg. Lopez verb. El miſmo. Nauar. ſum. c. 27. n. 195. Couar. Clem. Si furioſus, de hom. 1. p. § 2. n. 2. fi. Ant. Gomez 3. var. c. 10. n. 4. Borgaſ. de irreg. p. 5. t. de bigam. n. 47. Ant. Cuc. l. 4. inſtit. maiorum, t. 12. n. 177. Maiolus l. 1. de irreg. c. 33. num. 5. Farinac. in ſua pract. t. De inquiſitione, q. 8. n. 8. Lancelot. inſt. iuris canon. l. 1. tit. Qui promoueri non poſſunt. §. Item repellendi ſunt, verb. In plures. Zauallos in ſuis pract. q. 556. n. vn.*

15 [illegible]timus bigamiæ interpretatiuæ modus eſt, quam incurrit ducens virginem, ſi poſtquam adulterata eſt, illam carnaliter cognoſcat. Hic caſus habetur expreſſè, *c. Si cuius, d. 34.* quod eſt ex *conc. Neocæſarienſi, c. 8.* cuius rationem reddidi num. 1. Hunc caſum quidam intelligunt, quando vir ſciens & prudens adulteram cognoſcit, ſecus ſi ignarus adulterij. Ducuntur, quia licèt officij lege coactus hominem enecans ſit irregularis, vt iudex, at ſecus eſt de omnino ignorante. 2. quia cùm homo non quatenus ſenſualis eſt, ſed quatenus rationalis incurrat irregularitatem: neceſſe eſt, vt actiones illæ, ob quas irregularitatem contrahit, ſint rationales, id eſt, ex iudicio rationis profectæ, ac proinde voluntariæ. Quod aufert ignorantia. Et confirm. quia ſignificatio hominis, vt homo eſt, procedit ex ratione & arbitrio. Quæ deſunt, exiſtente ignorantia. Sic docere videntur *Gloſſ. c. 2. de bigam. verb. [illegible] bigamis. Rebuff. de pacific. poſſeſſ. n. 194. Lex reg. [illegible] p. 1 [illegible]* proponentes hunc caſum, dicunt, quando ſcienter agnoſcit vxorem adulteram maritus, incurri hanc irregularitatem. Et *Greg. Lopez ea l. 5. 35. verb. Quemer,* dicit hanc ſent. eſſe æquiorem. Et tenent expreſſè *Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n. 3. & Petr. de Ledeſma de matrim. q. 66. a. 3. col. penult.* Et in quodam ſimili, nempe, quando quis ducit corruptam, putans eam virginem, docent hunc excuſari ab irregularitate, *Petr. de Ledeſma ibi. Emm. Sa n. 3.* & fortaſſe ita eſſe tradit *Anton. Cuc. l. 4. inſtit. maiorum, t. 12. n. 175.* niſi cognita eius corruptione, eam poſtea cognoſcat. Alij verò ſentiunt, cognoſcentem ignoranter vxorem adulteram repelli ab ordinibus ſuſcipiendis, non verò à receptorum executione. Sic *Præpoſ. d. c. Si cuius. Bernard. Diaz practica can. in noua edit. c. 16. ad fi. Ant. Cuc. l. 4. inſtit. maior. t. 12. nu. 164.* Sed tenendum eſt, contrahi hanc irregularitatem, ex quacunque adulterij ignorantia cognoſcatur vxor. Quod hîc non agatur de vitio promouendi ad ordines, ad quod deſideratur ſcientia: ſed de ſignificationis defectu, quem poteſt pati ignorans. Et lex promotionis factum requirit, non voluntatem, *c. vlt. 15. q. 1.* Nec obſtant argum. contraria. Non 1. quia longè alia ratio eſt de irregularitate ex occiſione iuſta conſurgente, & de hac. Quòd illa oriatur ex defectu perfectæ lenitatis, qui nullatenus inuenitur in ignaro occiſionis. Hæc autem ex defectu ſignificationis ſacramenti, qui æquè inuenitur, ſiue ſcientia ſiue ignorantia adſit. Non obſtat etiam 2. cum ſua confirm. quia ſatis eſt copula illa ſit voluntaria, & ex arbitrio procedat, ac proinde ſit actus humanus; quamuis ignoretur corruptio, vel adulterium vxoris. Et ideo iſta ſuſtinent ex Theologis *Ricard. 4. d. 27. a. 4. q. 1. corp. Et ibi Maioris, q. 6. paulo poſt princ. corrol. 4. & 1. argum. contra 1. concl. Suppl. Gabr. q. 3. a. 1. verſ. Secundo contrahitur. Palud. q. 4. a. 2. n. 11. & d. 35. q. 1. a. 4. n. 27. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 72. ad 4. Sotus 4. d. 27. q. 3. art. 1. col. penult. concluſ. 5. Pet. de Soto lect. 18. de matrim. pag. 4. verſ. Hæc igitur. Ledeſma 2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregular. *col. 2. f. 363. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 14. corol. 2.* quod infert ex 1. *concl. Angl. floribus 1. p.* vbi de matrim *q. 1. a. vlt. in princ. Toledo l. 1. ſum. caſu 26. n. 6. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7. Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 10. Manuel 1. to ſum. 2. edit. c. 158. concl. 3. n. 4. Viual. cand. ſacram. 2. p.* vbi de irreg. bigam[illegible] *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 83. col. antepen, verb. Ingreſſurus, & 2. p.* vbi de irreg. *c. 22. in prima ſpecie Palacios 4. d. 27. diſp. 4. col. 4. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 73. col. 2.* Et ex Iuriſperitis *Goffred. ſum. t. de bigamis, n. 8. & ibi Hoſt. n. 3. Ioan. And. c. 2. [illegible] eod. tit. Anton. n. 11. Cardin. q. 1. Abb. n. 8. Bellamera q. 7. n. 6. Henricus c. 1. eod. t. n. 16. Idem Abb. c. Si vir, n. 2. de adul. & ibi Ananias n. 2. idem Card. clem. ex eo, n. 4. oppoſit. 1. de ſent. excom. Alberic. in ſuo dictionar. lit. B. verb. Bigam. Felinus c. Ius generale, d. 1. col. 6. verſ. Maritus adulteræ. Guliel. Benedict. c. Raynutius, de teſtam. verb. Cuidam Petro, n. 92. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 6. t. 7. a. vn. [illegible] Turrec. c. Si cuius, a. n. 2. & 3. d. 34. Montaigna de [illegible] 6. n. 6. Supplem. Piſanæ verb. Bigamia, n. 1. Angel. [illegible] n. 2. Sylu. in prin. Armilla n. 2. Deciſio Capellæ Thol. 220. fin. [illegible] ibi Aufrerius n. 1. 2. 3. & dec. 235. n. 4. & deciſ. 256. n. 1. [illegible] Trotius l. 2. de vero & perfecto clerico, c. 11. n. 2. Tabiena verb. Bigamia q. 3. Villadiego de irreg. cap. 13. nu. 1. Nauar. ſum. [illegible] n. 27. & c. 27. n. 195. Couar. Clem. Si furioſus, de homi. [illegible] n. 3. verſ. 4. Greg. Lopez l. 35. verb. Que ver. t. 5. p. 1. [illegible] 5. recept. §. fin. in pract. crimin. q. 36. n. 10. Maiolus l. [illegible] c. 33. nu. 6. Borgaſius de irregular. p. 5. tit. de bigam. [illegible]*

[illegible]

Matienzo lib.5.recop.t.2.rub.gloſ.1.n.102.Gutier.q.canon.l.1.c.25.n.15.Burſat.conſ.218.n.5.Cenedo collect.ad Decr.166.n.vl.Salzedo ſuper pract.Bernard.Diaz.c.16.verb.Siue ignoranter. Et in alio, quod omnino eſt ſimile, docent idem aſſerentes ducentem corruptam, quam credebat eſſe virginem, fieri bigamum & irrgularem, ex Theol. D.Th.4.d.27.q.3.a.1.quæſt.3.ad 3.& ibi Palud.q.4.a.2.n.10. Supp. Gabr.q.3.a.1.verſ.Bigam.interpretat.Ricar.D. Ant. Maioris, Palios, Bart.à Ledeſ.proximè allegati Sotus 4.d.27.q.3.a.1.col. verſ.Quintus ergo, & col.5.in 4.concl.Ledeſ.2.p.4.q.26.a.2.de irreg.col.3.fol.363.Angl.floribus 1.p. vbi de matrim.q.1.a.vlt.in princ.Et ex Iuriſperitis, Gloſſ.c. Nemo, verb. Virgo,d.32.Hoſt.ſum.t.de bigam.poſt arborem bigamiæ,q.7. & ibi Goffred.n.6.Gloſſ.c.vn.verb.Virginibus,de cleric.coniug.in 6. & ibi Archid.ſtat.in princ.Anchar.n.1. Domin.in princ.n.6. Francus in princ.n.2.Ioa.Andr.c.2.n.7.de bigam.& ibi Card.q.1.Abb.n.8.Bellamer.q.5.n.10.ſi.Turrecr.de Nemo,a.1.n.1. Alberic.Aſtenſis,Paul.Borgaſius nuper relati.Roſell.verb.Big.n.4.& ibi Suppl.Piſan.nu.3.Angel.n.4.Sylu. in princ. & q.3. Rebuf.de pacificis poſſeſſorib.n.194.Montaig.de biga.q.6. nu.5. Aufrerius deciſ.Tholoſ.235.n.4.& 256.n.2.Couar.clem.Si furioſus,1.p.§.2.n.2.verſ.3.Maiol.l.1.de irreg.c.33.n.4. Humada p.1.t.5.l.5.ſuper gloſſ.33.n.2. Limitat autem Bernardus Diaz in ſua pract. in noua edit.c.16. ad ſi. vt ſi irregularis vir cognoſcens adulteram, ſi poſſit probare adulterium. Quia, c.Si cuius d.34.vbi hæc ſtatuitur irregularitas, petitur, vt vxoris adulterium ſit euidenter probatum. Sed dicendum eſt cum Caſtro l.2.de lege pœn.cap.14.coroll.2. quod infert ex 1.concl. hanc facti euidentiam ad hoc ſolum ibi peti, vt ſi vir tentaret ſacros ordines recipere, iuſtè poſſet repelli in foro externo, non autem vt vir ipſe ſit irregularis. Vnde optimè Nauar.ſum.c.16.n.27.ait quoad forum conſcientię nil referre, poſſit vir probare adulterium.nec ne. Tandem idem dicendum eſt, quamuis femina ſit vi præciſa cognita, illam enim ducens, aut iam ductam virginem cognoſcens poſt id adulterium violentum, efficitur irregularis & bigamus. Quia vis illa præciſa excuſat feminam à culpa: at non efficit matrim. illud eſſe aptum ad ſignificandam coniunctionem Chriſti cum Eccleſia. Atque ita docent Gloſ.c.Nemo,verb.Virgo,d.32.& ibi Turrec.a.1.n.1.Montaig. de bigam.q,6.n.5.Enriquez l.12.de matrim.c.6.n.10.Maiol.l.1.de irregul.c.33.n.6.Palac.4.d.27.diſp.4.col.4.Viuald. cand. ſacram.2.p.vbi de irreg.bigam.n.7.

16 Tandem dubitatur, an maritus cognoſcens vxorem adulteram, Eccleſia præcipiente, vel eo quod lis pendeat, vel quia nequit adulterium probare, incurrat hanc irregularitatem? Quidam negant. Quia iniuſtè puniretur ob actum, ad quem tenetur, contra c. Nabuchodoſor. 23.q.4. Secundò, quia aliàs eodem actu mereretur vir & demereretur: ac dignus eſſet præmio ac pœna: contra c. Sciendum,8.q.1. & eadem res contrarios haberet effectus, contra l. Qui hominem.§.vlt.ff.ſolu.matrim. Tandem, quia vir tunc non ſibi præiudicat, quia poſſit accuſare vxorem de adulterio, eo quod potius dicatur cognoſci, quam cognoſcere vxorem. Ergo nec ſibi præiudicabit ad irregularitatem incurrendam. Et ita ſuſtinent Innoc.c. Inquiſitioni, n.1.de ſentent.excom.& ibi Ioan. And.n.3. Ant.n.12. Anchar.n.3.& ita affirmat poſſe dici Gloſſ.fi.c.Si cuius,d.34.& dicit eſſe probabile Palacios 4.d.27.diſp.4.col.4.

17 Cæterum dicendum eſt, hunc incurrere irregularitatem. Idque probatur iiſdem rationibus, quibus n.15. probauimus eum incurrere, quando ignarus adulterij cognoſcit vxorem: & ideo hanc partem tenent ex Theolog. D.Th.4.d.27.q.3.a.1.quæſtiunc.3.ad 4.& ibi Palud.q.4.a.2.n.11.Supp.Gabr.q.3.a.1.verſ.Secundò contrahitur.Durand.4.d.35.q.1.a.2.n.7.Abul.c.19.Matth.q.72.ad 4.Caſtro l.2.de lege pœn.c.4.duplici pag.ante ſi,Sotus 4.d.27.q.3.a.1.col.penul.concl.5.Veracruz 3.Speculi,a.5.concl.4.D.Ant.3.p.t.28.c.3. Enriquez l.12.de matrim.c.6.n.6.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.66 a.3.col.pen.Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.83.col antepen. verſ. Ingreſſurus, & 2.p.vbi de irreg.c.22.in 1. ſpecie irregularitatis. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.158.n.4.concl.3.Viuald.candel.ſacram.2.p.vbi de irreg.bigam.n.6. Et ex Iuriſperitis Gloſſ.c. Si cuius, in fine 34.d. ait ita probabiliter dici poſſe, & tenent Hoſtienſ.c.Inquiſitione. ſtatim in princ. de ſentent. excom. Card.ibi n.vn.verſ.Quid ſi reddit ad præceptum.Henric.c.1.n.18.de big.& c.Significaſti,n.10. de diuort.& c.ſi.n.5.de adult. Idem Hoſt.ſum.t.de bigam.poſt arborem bigam.q.9.& ibi Goff.n.9.Alberic.in diction.lit.B.verb.Bigam.& lit.M. verb. Matrim.S.verſ.Quid ſi aliquis.Dom.d.c.Si cuius, q. penult. & ibi Turrecr.a.2.n.5.Montaigna de bigam.q.6.n.6. Aufrerius deciſ.Capellæ Thol.235.n.4.& 256.n.1.Berniard. Diaz.in pract.can.in noua edit.c.16 ſi.& ibi Salzeldo in addit.fin.Alber. Trotius de vero & perfecto cleric.c.11.n.2.Roſell.verb. Bigam. n.6. & ibi Suppl.Piſanæ,n.5.Angel.n.2. Sylu.ſtatim in princ. Armill.n.2.Tabiena q.3.Nauar.ſum.c.16.n.27.Couar.clem.Si furioſus,de homicid.1.p.§.2.n.2.verſ.4. Gaeta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.256.Iul.Clarius,l.5.receptar.§.fin.in pract. crim. q.36.n.10.Maiolus lib.1.de irreg.c.33.n.7.Borgaſius de irreg. p.5.t.de bigam.n.46.Anton.Cuc.l.4.inſtit.maiorum. tit. 12. nu. 165.Gutier.q.canon.l.1.1.c.25.n.15.Flamin.de reſignat.ben.l.5.q.3.n.189.Cenedo in collectan.ad decret. 166. n.vlt. Atque hæc ſententia receptiſſima eſt apud omnes ferè Doctores.

Ad argum.num.16.propoſita reſp.Ad 1.dic, bigamiam hanc non inducere rationem punitionis & pœnæ, & ita nil mirum eſſe, ſi contrahatur abſque delicto, imò ob actum meritorium & obligatorium. Sicut iudex tenetur pœnam mortis reo inferre, atque illam inferens incurrit irregularitatem, non ex delicto, ſed ex ſignificationis defectu conſurgentem. Ad 2.dic, illo actu non mereri & demereri reſpectu eiuſdem. Quia meretur augmentum gratiæ & gloriæ: demeretur autem reſpectu irregularitatis, nec hoc eſt propriè demereri: cum hæc irregularitas non ſit pœna. Atque proinde hi effectus non ſunt contrarij. Ad vltimum dic, longè diuerſam eſſe rationem. Quia ius accuſandi amittitur per copulam poſt adulterium habitam, eo quod cum illa ſit actus amicitiæ, præſumitur ac cenſetur condonatio iniuriæ: quod habere nequit, vbi copula non eſt ſpontanea, ſed præcepto iudicis coacta. At irregularitas incurritur, eo quod deficiatur à coniunctionis Chriſti cum Eccleſia ſignificatione. Ad quod nil refert copulam coactam eſſe. 18

DISPVTATIO LXXXV.

Qualiter incurratur irregularitas ex bigamia ſimilitudinaria, eo quòd in ſacris conſtitutus aut profeſſus vxorem ducat?

SVMMARIVM.

Ducens viduam in ſacris conſtitutus eſt bigamus & irregularis, n.1.
Quid, ſi virginem ducat. Referuntur variæ ſententiæ, n.2.3.4.
Proponitur ſententia Auctoris, n.5.
An deſideretur copula, & qualis, ad hanc irregularitatem, n.6.
An profeſſus matrimonium iniens ſit irregularis. Refertur opinio, n.7.
Exponitur ſententia Auctoris, n.8.
An exigatur copula, & qualis, n.9.
An hæc irregularitas oriatur ex delicto, n.10.
An qui votum ſimplex caſtitatis emiſit, efficiatur irregularis, matrimonium contrahens, n.11.
An laicus monialem profeſſam ducens ſit irregularis, n.12.

QVæſtionem hanc difficilem reddit diuerſus loquendi modus Doctorum. Et quia non omnes loquuntur de clerico in ſacris conſtituto, & de profeſſo, & aliqui diuerſimodè de illis ſentiunt, ideo priùs ſermonem habebo de clerico in ſacris conſtituto, & deinceps de profeſſo. Et quidem non cadit in dubium, quin clericus in ſacris conſtitutus viduam cognitam à priori viro vxorem ducens, ac cum illa conſummans, efficiatur irregularis. Id enim expreſsè deciditur c.fin. de bigamis, vbi dicitur hunc non eſſe propriè bigamum, quod vnicum tantum matr. idque irritum inierit, & ſic non defecerit à ſignificatione ſacramenti matrimonij, ſed ob affectū intentionis ineundi matrimonij, cum opere carnali ſubſecuto, eſſe irregularem inſtar bigami. Huius autem irregularitatis rationem reddam n.5. 1

2 Dubium autem eſt, de clerico in ſacris conſtituto virginem ducente, an ſit irregularis? Varios inuenio modos hanc irregularitatem explicandi. Quidam aiunt tunc ſacris initiatum effici irregularem, quando ante ordinem contraxit vnum matrim. & poſt ordinem aliud, vtrumque conſummans: ſecus ſi vnicum cum virgine ineat, ac conſummet. matrim. Quia textus hanc irregularitatem inducentes, loquuntur de conſtituto in ſacris, qui duplex matrimonium iniit, licèt alterum ante ordinem ſacrum, & alterum poſtea: vt *c. Nuper, de bigam.* vel quando poſt ordinem ducit vnicam, viduam tamen: vt *c. fin. l. de bigam.* Et cùm ſint pœnalia hæc, non ſunt extendenda ad conſtitutum in ſacris, vnicam, & eam virginem ducentem: eo vel maximè, quòd longè diſpar ratio ſit in his euentibus. Nam in primò & ſecundò eæ nuptiæ efficerent bigamum & irregularem, laicum eas ineuntem. Atque proinde verificatur in eis ratio reddita in illis textibus, nimirum, concurrere in eis affectum intentionis cum opere ſubſecuto ad nuptias de ſe bigamiam inducentes. At in vltimo caſu, id matrimon. nullam bigamiam laico inferret: ac proinde non inuenitur in clerico illud contrahenti affectus ad matrim. eo vitio laborans. Ita docent *Anton. c. Nuper, n. 7. de bigam. & ibi Abb. n. 3. Palac. 4. d. 27. diſp. 4. col 7. Enriquez l. 14. de irregul. c. 4. ſtatim in princ. in comment. & l. 12. de matrim c. 6. n. 10. in comment. lit.* I. & fauet valde *Toledo lib. 7. ſum. cap. 8. fin.* vbi ait nullo textu probari hanc irregularitatem clerici ineuntis matrimon. & ita eſſe incertam; & fauent etiam alij, qui explicantes hanc irregularitatem, dicunt eam incurrere exiſtentem in ſacris, qui cum vidua vel ſecunda vxore contrahit, nec amplius explicant. Sic *Domin. c. vn. n. 6. & ibi Franc. nu. 5. de bigam. in 6. Pet. de Soto lect. 18. de matr. pag. 4. verſ. Hæc igitur. Ant. Cuc. l. 4. inſtitut. maiorum, t. 12. n. 160* 161. & ſimiliter fauent *Goffr. ſum. t. de bigam. n. 1. & Villadiego de irreg. c. 13. n.* 2. explicant enim hunc eſſe irregularem, ſi ante ordinem quoddam matrim. poſt ordinem verò aliud contraxerit.

3 Alij aiunt, clericum in ſacris contrahendo matrimon. eſſe ſuſpenſum, non ea ſuſpenſione, quæ irregularitatem inducat celebrando, ſed eſſe ſuſpenſum inſtar cuiuſlibet notorij criminoſi: ac proinde ſi matrimonium non ſit notorium, ſed occultum, minimè indigere diſpenſatione. Ita *Hoſtienſ. cap. Sanè ſacerdotes, n. 2. verb. Ex indulgentia, de clericis coniug. & ibi Abb. n. 2. Imo. n. 2.*

4 Alij diſtingunt ſic: Profeſſus vel in ſacris conſtitutus, propter duo eſt irregularis, primò ob ſimilitudinem ad verè bigamum, & hoc modo ſolum eſt talis, quando corruptam ducit: quia ſi ordo non adeſſet, adhuc eſſet bigamus. Alio modo ratione præſumptionis de incontinentia, & ad maiorem ſacri ordinis reuerentiam, & ſic eſt irregularis, quamuis ducat vnicam & virginem. Ita *Sylu. verb. Bigamia, in princ.* & ita conciliat diuerſas de hoc opiniones.

5 At verius eſt, incurri hanc bigamiæ irregularitatem ſimilitudinariæ, quamuis in ſacris conſtitutus cum vnica & virgine contrahat. Probatur ex *c. 1. Qui clerici. vel vou.* vbi de diacono, qui vxorem accepit, dicitur poſſe Epiſcopum cum ipſo poſt peractam pœnitentiam diſpenſare, vt diaconi officium exequatur. Et *c. 2. eod. tit.* de ſubdiacono, qui matrimonium iniit, deciditur, vt ſi ad religionem tranſeat, concedat ei Epiſc. aſcenſum ad ordines ſuperiores: quòd ſi tranſire nolit, minimè permittat eum in ſubdiaconatu miniſtrare, nec ad alios ordines promoueri, ſed ſolum in minoribus miniſtrare. Ratio autem huius ſimilitudinariæ bigamiæ ea eſt. Quia hic poſt matrim. ſimilitudinarium initum cum Chriſto per votum ſolemne caſtitatis ordini annexum, de facto ad alias nuptias tranſiuit, eas conſummans copula. Atque proinde verificatur in ipſo ratio tradita in *c. Nuper, & c. fin. de bigam.* nimirum, dari quandam ſimilitudinem bigamiæ in hoc euentu propter affectum ad duplex matrimonium cum opere ſubſecuto. Quòd ſi nolis hanc irregularitatem appellare bigamiæ ſimilitudinariæ, ſed propter ordinis reuerentiam, & in pœnam incontinentiæ inductam, & ſic velis conciliare Doctorum varias ſententias, vt conciliat *Sylueſt. numer. præced. alleg.* non contradicam. Quia textus adducti probant hunc eſſe irregularem, at non probant hunc eſſe bigamum. Nec ad rem moralem confert, ſiue vnum ſiue alterum dicamus, modo fateamur hunc eſſe irregularem. Nam licet dicamus eſſe bigamiæ ſimilitudinariæ irregularitatem, tenebimus numer. 10. non ob defectum ſignificationis, ſed ob delictum contrahi. At probabilius eſt, dici hanc irregul[aritatem] bigamiæ ſimilitudinariæ, ob rationem ſimili[tudi]nis dictam; & ita ferè omnes DD. allegandi nume[rant] hanc inter modos bigamiæ ſimilitudinariæ: quamuis alij ex citandis dicant eum eſſe irregularem, & non explicent modum. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent *Gloſſ. fin. c. Sanè ſacerdotes, de cleric. coniug. Abbas c. 2. n fi. qui clerici vel vou. & ibi Alex. de Neuo in fin. Aſtenſ. ſum. 2. p l. 6. t. 7. a. vn. quæſtiunc. 2. Monald. ſum. tractatu de irregular.* vbi de irregular. *propter bigamiam, col. 2. verſ. Item ſi aliquis. Turrec. c. Rector, diſt. 34. a. 2. n. 10. conc. 4. Roſella verb. Bigamia, n. 1. & 2. & ibi Armilla n. 7. Tabiena q 3. Nauar. ſum. c. 27. n. 195. Couar. Clem. Si furioſus 1. p. §. 2. n. 2. verſ. 3 Maiol. lib. 1. de irreg. c. 33 n 7. Flam. de reſignat. benef. l. 5. q. 3. n. 190. Humada p. 1. t. 3. l. 5. ſuper Gloſſ. 34. n. 1.* Et ex Theologis *Ricard. 4. diſt. 27. a. 4. q. 1. corp. & ibi Palud. q. 4. a. 2. n. 12. & a. 5. n. 35. Supple Gabr. q. 3. a. 1. ad fin. Ledeſma 2. p. 4. q. 26. a. 2.* vbi de irregularitate, *col. 3. fol. 363. Toledo l. 1. ſum. c. 26. n. 7. Valentia 4. p. diſp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. ſpecie irregularitatis. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 158. n. 1. paulo ante 1. concl. Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n. 4. Philiar. de offic. Sacerd. to. 1. p. 1. l. 4. c. 7. Viuald. candel. Sacramen 2. p.* vbi de irregular. bigamiæ, *n. 12. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de irregular. *c. 22. in 1. ſpecie. Graffis 1. p. deciſ. l. 4. c. 27. n 38.* Quod idem ſupponunt alij diſp. ſeq. nu. 20. referendi, docentes poſſe Epiſcopum diſpenſare cum hoc clerico, quando virginem duxit. Eiuſdem ſent. videntur alij, qui indiſtinctè docent clericum ſacris initiatum, ineundo matrim. effici irregularem. Hi ſunt ex Iuriſperitis *Abbas c. 1. n. 3. qui cleric. vel vouen. & ibi Alex. de Neuo n. 4. Hoſtienſ. ſum. t. de bigam. n. 3. Angel. verb. Bigamia, n. 7. Aufrerius deciſione Toloſana 235. n. 5 Rebuffus de pacificis poſſeſ. n. 194. Sylueſt. verb. Irregular. q. 16. & verb. Matrimonium 8. q. 12. dict. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. n. 1. Borgaſius de irregul. p. 5. t. de bigam. n. 47. Ant. Cuc. lib. 5. Inſtitut. maiorum, t. 12. nu. 214. Matienzo l. 5. recopilat. t. 1. rubr. Gloſ 1. n. 157. Zauallos in ſuis quæſt. pract. q. 558. n. vnico* Et ex Theologis *Durand. 4. d. 27. q. 4. n. 7. & ibi Maioris q. 9. ſtatim in princ. Palud 4. d. 37. q. 1. a. 1. n. 8. & ibi Suppl. Gabr q. vn. a. 2. concl. 2. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 8. poſt 2. concl. Sotus 4 d. 27 q. 3. a. 1. col. 3. verſ. Septimus demum, & col. vlt. concl. 6. Celaia ibi q 4. ſtatim in princ. Veracruz 1. p. Speculi, a. 37. concl. 3. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 1. ar. vlt. in princ. Azor. l. 13. Inſtitut. moralium, c. 13. q. 6. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 66. art. 3. col. anetpenult. & q. 64. a. 4. concl. 1. & q. 53. a. 3. paulo poſt princ. verſ. Circa iſtum artic. Barthol. à Ledeſma dub. 7[...] de matr. col. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matr. *c. 49. col. 6. verſ. Circa eandem. Viuald. candel. Sacrament. 1. p.* vbi de matr. [...] 230 *Vega 1. t. ſum. c. 34. caſu 5. Llamas methodo curat. 1. p. c. 12. §.*

An verò requiratur copula, & qu[a]lis, ad incurrendam 6
hanc irregularitatem; dixi hoc lib. 7. diſp. 83. n. 4. & duplici ſequenti.

Hactenus egimus de clerico in ſacris conſtituto matr. 7
contrahenti. Iam de profeſſo ad nuptias tranſeunti agendum eſt. Quidam nègant hunc irregularitatem incurrere. Quod ea irregularitas in iure non non reperiatur. Nam *c. Quoquot 27. q. 2.* cui oppoſitum aſſerentes innituntur, loquitur de ſolis feminis, quæ virginitatem promiſſam præuaricatæ ſunt, interdicens eas inter virgines aut diaconiſſas conſecrari. Sic *Enriquez l. 12. de matrim. c. 6. n. 10. Et Palacios 4. diſt. 27. diſp. 4. col. 7.* Idem ſequitur quando cum virgine contraxit, ſecus quando cum corrupta.

Sed dicendum eſt idem prorſus quod nu. 5. diximus de 8
conſtituto in ſacris matrimon. contrahente. Quia eadem ſimilitudo bigamiæ reperitur in hoc: cum poſt ma[trim].

ſimilitudi

ſimilitudinarium per profeſſionem cum Chriſto initum, affectet aliud matrim. contrahere. Et hoc colligunt ex *c. Quotquot* 27.*q*.2. quod eſt ex *Synodo Ancyrana c.* 18.communiter DD.ita illum textum intelligentes,ibi, *Quotquot virginitatem pollicitam prævaricatæ ſunt profeſſione contempta, inter bigamos, id eſt,qui ad ſecundas nuptias tranſierunt, haberi debebunt.* Vbi licet ſermo ſit de feminis,id à fortiori in vi[illegible] procedit. Atque ita eſſe irregularem hunc ex bigamia [illegible]tudinaria,quamuis vnicam & virginem ducat, tra[illegible] [illegible] ex Theologis *Ricard. Palud.vtroque loco.Supplem.Gab. Le[illegible]a,Valentia,Emm.Sa,Lud.Lop.Manuel,Philiarc. alleg. n.*5.*T[illegible]edo l.*1.*ſum.cap.*26.*n* .7. Et ex Iuriſperitis *Montaigna tract.de bigamia,q.*4.*n.*4.*&* *q.*6.*n.*7.*Turrecr. Roſella, Armilla. Tabiena,Nauar.Maiol.Flamin.Aſtenſ.relati n.*5.*Couarr.Clem. Si furioſ.de homicid.* 1 *p.*§.2.*n.*2.*verſ.*3. Et idem ſupponunt, quos referam diſp. ſeq. nu.22.aſſerentes poſſe Epiſcopum cum hoc diſpenſare, quando cum virgine contraxit. Et eiuſdem ſent.videntur alij, qui indiſtinctè tradunt profeſſum ad nuptias tranſeuntem effici irregularem.Sic docent ex Theologis *Palud.*4.*diſt.*37.*q.*1.*a.*2.*nu.*12. *Durand. Maioris,Sotus,Celaia, Angles, Petr.de Ledeſ. Barth. à Ledeſ. Vega,Llamas,n.*5.*allegati.Viualdus candelabro Sacram.*vbi de irreg.bigamiæ,*in* 2.*p.n.*13.Et ex Iuriſperitis *Speculat. tit. de diſpenſat.*§.*Iuxta,n.*6.*verſ.Et ſcias.Monald.ſum.tractatu de irregul.*vbi de irregul.propter bigamiam,*col.*2.*verſ. Item, qui poſt votum. Alberic.Angelus,Borgaſius,n.*5.*citati. Nauar.l.*1.*conſ.tit.de bigam.in vtraque edit.conſ.*1.*n.*6.*Humada p.* 1.*t.*5.*l.* 5.*ſuper Gloſ.* 33.*n.*2.Eiuſdem ſent.ſunt alij aſſerentes idem dicendum eſſe de hoc profeſſo, quod de clerico in ſacris conſtituto matrimonium ineunte. Hi ſunt *Goffred. ſum. t.de bigam.n.*1.*Innoc.c.Nuper,in fine,eod.tit.& ibi Hoſt. nu.* 4. *Ioa.Andr.n.*4.*Card.in fine.Bellamera q.*1. *n.* 3. *Petrus de Soto lect.*18.*de matrim.pag.*4.*verſ.Hæc igitur.*

9 An verò exigatur copula carnalis, & qualis: dixi hoc lib.7.diſp.83.n.4. & duplici ſequenti.

10 Hæc autem irregularitas clerici in ſacris conſtituti,aut profeſſi matrimonium ineuntis non oritur ex ſignificationis defectu, ſed ex delicto.Conſtat ex *c. Nuper, & c.fi. de bigam.*quæ latè ponderaui diſp.præced.n.6.aliis rationibus adductis ad hoc probandum. Et ita hanc eſſe ex delicto tenent *Ant.c.fi.n.*9.*de bigam.Et ibi Abbas n.*6. *Enriquez l.*12.*de matr.c.*6.*n.*11.*Manuel,*1.*tom.ſum.*2.*edit.c.* 158. *n.penult.Vega* 1.*tom.ſum.c.*38.*caſu* 1.*fine.*

11 Aliqui extendunt hanc irregularitatem ad eum,qui poſt ſimplex caſtitatis votum ad nuptias tranſit. Sic *Paulus Borgaſius de irreg.p.*5.*t.de bigam.n.*29.*Maiolus l.*1.*de irreg. c.* 33.*n.*7.*Lud. Lopez* 2.*p.inſtruct.*vbi de irreg *c.*22.*in* 1.*ſpecie irregularitatis.*Sed hoc non credo, cùm non reperiatur in iure. Nec ſit eadem ratio, quæ de profeſſo matrim. contrahente:in quo etiam aliqui negant(vt n.7.retuli)nedum in votum ſimplex habenti.

12 Quare audiendi non ſunt alij, qui dicunt eandem irregularitatem contrahere, qui ducit vxorem voto caſtitatis aſtrictam,quamuis ipſe ſolutus ſit.Hi ſunt *Maiol.eod.c.*33. *n.*8.*Viuald.candel.Sacram.*1.*p.*vbi de irregular.bigamiæ, *n.* [illegible] Sed merito ab his diſcedit *Enriquez l.*12. *de matr.c.*6.*n.* 10.Quòd nullò iure probetur.

DISPVTATIO LXXXVI.

An bigamiæ irregularitas extinguatur per baptiſmum,religionis profeſſionem,vel diſpenſationem,& quis in ea diſpenſare poſſit?

SVMMARIVM.

An irregularitas bigamiæ tollatur per baptiſmum? Remiſſiuè,*n.*1.

*An tollatur per ingreſſum religionis,& aliæ irregularitates. Referuntur duæ ſententiæ,n.*2.*&* 3.

*Proponitur ſententia Auctoris, n.*4.

*An Pontifex poſſit diſpenſare in irregularitate bigamiæ vera:& quo iure ſit inducta.Refertur quædam ſententia, n.*5.

*Declaratur opinio Auctoris, n.*6.

*Refutantur diſtinguentes in hoc,inter potentiam ordinariam & abſolutam Pontificis, n.*7.

*An poſſit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate bigamiæ vera vel interpretatiua.Referuntur variæ ſententiæ, n.*8.9.10.

*Proponitur ſententia Auctoris, n.*11.

Quid,ſi ea bigamia ſit occulta,n 12.

*Quid, ſi bigamus tranſeat ad religionem, an poſſit Epiſcopus in illa diſpenſare,n.*13.

*Quid,quando neceſſitas miniſtrorum vrget:vt apud Indos,n.*14.

*Satisfit argumentis, n.*15.

*An in bigamia ſimilitudinaria clerici ineuntis matrimonium,poſſit Epiſcopus diſpenſare.Referuntur variæ opiniones,n*16.17.18.19.

*Proponitur ſententia Auctoris,n.*20.

*An poſſit Epiſcopus diſpenſare, vt clericus in ſacris conſtitutus viduam ducens, obtineat beneficium, n.*21.

An integrum ſit Epiſcopo diſpenſare in irregularitate bigamiæ ſimilitudinariæ profeſſi matrimonium ineuntis,n 22

*An poſſit Epiſcopus diſpenſare in hac bigamia ſimilitudinaria occulta, nu.*23.

*An ad impetrandam in bigamia diſpenſationem, ſit opus explicare ternas vel quaternas nuptias interueniſſe, an ſufficiat binas vel bigamiam ſimpliciter explicare. Et quid, ſi concurrant ſimul bigamia ſimilitudinaria & interpretatiua, n.*24.

QVANDO per baptiſmum deleatur irregularitas 1
bigamiæ,ſatis dixi diſp.83.num.8.& ſeqq. Quare in præſenti ſolum diſcutiendum eſt, quando tollatur per religionis profeſſionem aut diſpenſationem.

Et quidem loquendo de profeſſione religionis: *Anton.* 2
*c.fin.n.*9.*de bigam.& ibi Abbas, n.* 2.ſentire videntur, bigamiæ irregularitatem contractam ante religionis profeſſionem deleri hac emiſſa, ſecus ſi poſtea contracta ſit. Addúntque non deleri ſimilitudinariam clerici in ſacris conſtituti ineuntis matrimonium: eo quod irregularitas hæc ex delicto oriatur.

Alij è contra aiunt, per profeſſionem deleri omnem ir- 3
regularitatem ortam ex proprio delicto; ſecus de ea,quæ ex ſignificationis defectu conſurgit. Ita *Gloſſa fin. c.* 2. *de Apoſtatis.*

Cæterum dicendum eſt nullam deleri irregularitatem, 4
præterquam in caſibus in iure expreſſis,nimirum,quando oritur ex defectu natalium,id eſt, eo quod quiſpiam illegitimus ſit.Conſtat,quia *c.*1. *de filiis presbyt.*tanquam quid ſpeciale decernitur, tolli hanc irregularitatem defectus natalium,& quidem non omnino, ſed quoad ordines recipiendos; manente dignitatum incapacitate. Ergo ſecus eſt in aliis irregularitatibus, quas tolli non eſt in iure expreſſum. Fatentur tamen DD.huius ſent.profeſſionem religionis cauſam facilioris diſpenſationis præbere. Huius ſent. ſunt *Abbas c.*2.*fine,de apoſtatis,& ibi Ananias ſi. Socin. c. Ad audientiam,col.vlt.de homicid.Syluest.verb.Irregularitas, q.fin.Et ibi Armilla n.*88. *Angelus verb. Irregularitas vltimo, n.vn.Villadiego de irregular.c.*16.*n.vn.verſ.Vlterius quæro. Couarr.Clem.Si furioſus,de homicid.*1.*p.*§.2.*n.*6.*Enriq.l.*14.*de irregular. c.* 17.*n.* 2. Atque non deleri hanc irregularitatem bigamiæ affirmant etiam *Sotus* 4.*d.*25.*q.*1.*a.*3.*col.*2.*& Flaminius de reſign.ben.lib.*5.*q.*3.*n.*194.Subdit *Sotus ibi* vſu obtentum eſſe, vt omnis irregularitas quoad ordinum ſuſceptionem aboleatur profeſſione religionis: dempta ea, quæ ex bigamia aut homicidio voluntario proficiſcitur. Sed iure optimo ab eius ſent.recedit *Enriquez l.*14.*de irregular.c.*8.*n.*10.Quod non conſtet de eo vſu.

Circa diſpenſationem autem,quidam negant Pontifici 5
ſummo integrum eſſe, in hac bigamiæ veræ irregularitate diſpenſare. Quod vitium bigami conſurgat ex defectu Sacramenti, quod tollere non ſubeſt poteſtati pontificiæ. 2. quia hæc irregularitas habetur ex iure diuino. Iuxta illud *D. Pauli* 1. *Tim.* 3. vbi admonet Epiſcopum debere eſſe vnius vxoris virum, id eſt,non bigamum:vbi nomine Epiſcopi omnes ſacerdotes comprehendit. Et ideo *c.*2. *de bigam.* deciditur propter hoc Paulinum teſtimonium non licere cum bigamis diſpenſare. Sic videtur tenere *Gloſſ. c.* 2.*verb.Diſpenſare,de bigam.* Alij verò licèt concedant irregularitatem hanc eſſe de iure diuino, admittunt tamen Pontificem poſſe diſpenſare.Ita *Pet.de Soto lect.*18.*de matr. pag.*3.*verſ.Ex quibus denique,& pag.*5.*verſ.Reſtat iam.*

Cæterum abſque dubio tenendum eſt, irregularitatem 6
hanc ſolo iure Pontif. inductam eſſe: ac proinde poſſe Pontificem in ipſa diſpenſare. Ducor,quod in lege Euangelica nullum præceptum diuinum poſitiuum exiſtat.

præter fidei & Sacramentorum præcepta, (vt probaui diſp.52.n.2.) Cùm ergo hoc non pertineat ad materiam & formam Sacramentorum, nec ad ipſa ſuſcipienda ſub præcepto, & non ſit naturale, non erit diuinum poſitiuum. Deinde, quia licet irregularitas hæc ſit inducta à D. Paulo, eſt tamen de iure humano. Quia Apoſtoli erant etiam Epiſcopi, & vt Apoſtoli condebant ſacram Scripturam, vt Epiſcopi verò leges Eccleſiaſticas. Vt *Actor.15.* & conſilia præbebant, vt 1. *Cor.7.* Nec obſtat Pontificem non poſſe auferre defectum ſignificationis Sacramenti. Quia ad diſpenſandum id minimè deſideratur, ſed ſolum vt Pontifex tollat irregularitatem ex eo defectu ortam. Nec ſimiliter obſtat textus *c. de biga.* ibi enim dicitur non licere diſpenſare: ita vt verbum, Non licet, importet difficultatem, non autem impoſſibilitatem. Atque ita ſenſus eſt, non facilè & abſque graui cauſa diſpenſari poſſe: vel dic non licere Epiſcopis inferioribus, qui Pontificem conſulebant, an poſſent ipſi bigamos promouere. Rurſus probatur hæc ſent. Quia *c. Lector. diſt.34.* Martinus diſpenſauit cum bigamo, vt ſubdiaconus fieret. Et *ibi Gloſſ. verbo Fiat.* refert Lucium diſpenſaſſe cum Epiſcopo Panormitano, qui bigamus fuerat. Deinde, quia etiam *D. Paul. 1. Tim.3.* petit Epiſcopum non percuſſorem. Et tamen nullus negat diſpenſationem in hoc Pontifici. Item, quia in Conc. Gāgrenſi diſpenſatum eſt in ſtatuto Apoſtolorum, qui ſtatuere presbyterum ob crimen fornicationis deponendum eſſe, *c. fin. 82. diſt.* cuius oppoſitum fuit *eo c. fin.* decretum. Et ideo hanc ſentent. ſuſtinent *D. Tho.4. diſt.27. q.3. a.3. corp. & ibi Ricardus a.4. q.4. Palud. q.4. a.5. n.33. Maioris q.6. concl.2. Supp. Gabr. q.3. a.3. dub.4. Sot. q.3. a.3. concl.1. Metina c. de ieiunio, q. de diſpenſatione in Quadrageſima, verſ. His tamen nō obſtantibus:* & reliqui omnes Theologi. Et ex Iuriſperitis *Gloſſa d. c. Lector. verb. Fiat. Et ibi Archid. n.2. & Turecr. a.1. n.2. Speculat. tit. de diſpenſatione, §. Iuxta, n.3. & 4. Goffred. ſum. tit. de bigam. n.11. & ibi Hoſtienſ. ad fin. Et idem Hoſt. c.2. n.4. eod. t. & ibi Innoc. n.2. Ioan. Andr. à n.9. Ant. n.9. Abb. n.6. Cardin. q.2. Anchar. n.2. Bellam. n.1. Henric. c.1. de bigamis, n.22. & ſeqq. Idem Anchar. c. vn. n.6. de biga. in 6. & ibi Francus, n.4. lex Reg. 5. t.5. p.1. & ibi Greg. Lopez verb. Dos mugeres. Ananias c. Si vir, n.3. de adulter. Staphilæus de lit. gratiæ, col. vlt. Couar. Clem. Si furioſus, de homicid. 1. p. §. n.4.* Et reliqui omnes Iuriſperiti & Summarum auctores, vt *Angelus verb. Bigamia, n.8. Sylu. ibi q.6. Tabiena q.7. Armilla n.9. Nauar. ſum. c.27. n.197.*

7 Nec audiendi ſunt *Henricus & Staphil. n. præc. alleg.* qui hoc limitant, vt Pontifex poſſit poteſtate abſoluta diſpenſare, ſecus ordinaria. Quos bene reprobat *Couar. eod. n. allegatus.* Quia cùm hæc irregularitas ſit ex ſolo iure humano, poteſt Pontif. poteſtate ſua ordinaria illi derogare.

8 Potiſſima autem quæſtio eſt de facultate Epiſcopi circa diſpenſationem in bigamiæ irregularitate. Et quidem loquendo de bigamia vera vel interpretatiua, variæ ſunt ſententiæ, quas refert *Gloſſa c.2. verb. Diſpenſare. de bigam.* Sed potiſſimæ ſent. ſunt 4. Prima ait poſſe Epiſcopos diſpenſare etiam quoad maiores ordines. Probat, quia Epiſcopi diſpenſant cum criminoſis, *c. At ſi clerici, de iudiciis.* Qui inſtar bigamorum ſunt, & pariter *Apoſtolus 1. Tim.3.* interdicit eis promotionem ad ordines. Hanc refert taci o Auctore *Gloſſa citata.*

9 II. ſent. ſuſtinet non poſſe Epiſcopum diſpenſare cum huiuſmodi bigamis etiam ad ordines minores. Ducitur quod *c. vn. de bigam. in 6.* deſumptum ex Conc. gen. Lugdunenſi, interdicit bigamis in minoribus ordinibus conſtitutis deferre tonſuram clericalem: nec committit diſpenſationem Epiſcopo. At hic nequit in decreto generalis Concilij diſpenſare, niſi ſpecialiter ſibi committatur, (vt tradit communis ſent. *c. At ſi clerici, de iudiciis.* Et confirm. quia *Trident. ſeſſ.23. de reform. c.17. fine,* ſtatuit minorum ordinum munia obeuntes debere eſſe cœlibes, & non bigamos. Hanc tenent *Ioan. Andr. c. vn. de bigam. in 6. nu.1. verſ. In gloſſa 2. ibi Lector. Et ibi Anchar. n.6. Dom. n.5. verſ. In fine gloſſæ. Francus n.4.* quamuis enim non explicent de qua bigamia loquantur: at loquuntur de bigamia, de qua ille textus: qui de vera & interpretatiua intelligitur teſte *ibi Gloſſ. verb. Bigamos.* Idem tenent loquentes de bigamia vera, *Ioa. And. c.2. in fine, de bigam. Et ibi Cardin. fine. Anchar. n.2.* Idem de vtraque bigamia tenet *Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de irregular. *c.22. in 1. irregularitatis ſpecie.* Idem docent indiſtinctè loquentes de bigamia *Anton. c.2. n.8. de bigam. & ibi Abbas n.5. fin. Villadiego de irregular. c.16. n.1. verſ. Epiſcopus. Supp. Piſanæ verb. Bigamia, n. penult. & ibi Angel. Greg. Lopez l.5. verb. Dos mugeres. t.5. p.1. Flamin. l.5. de benef. q.3. n.196. Toledo l.1. ſum. c.26. n.8. Humada p. 1. [illegible] 5. gloſſa 33. n.3.* Et ita eſſe regulariter, licet poſſit Epiſcopus diſpenſare ſuſtinenti legitima & euidenti cauſa, vt nobilitate, ſcientia, tradit *Lud. Gomez in tractatu Breuium, n.21.* Et poſſe tantum hanc diſpenſationem admitti, quando merus laicus bigamiam contraxit, qui nondum ſtatum aut priuilegium clericalia habuit, ſecus quando clericus, vtpote qui iam omne priuilegium amiſit, tradunt *Henricus c.1. de bigam. n.26. Couar. clem. Si furioſus, de homicid. 1. p. §.2. n.4. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c.16. verb. Diſpenſare.* Addunt *Couarr. & Salzedo* poſſe etiam cum clerico diſpenſare, vbi maxima diſpenſandi cauſa ſubeſſet. Et ſubdit *Couar.* adhuc in his caſibus rem eſſe valde dubiam.

III. ſent. ait non poſſe etiam quoad ordines minores 10
recipiendos diſpenſare Epiſcopum cum bigamo vero vel interpretatiuo: at poſſe admittit vt valeat diſpenſare in vſu ordinum minorum antea receptorum: per *c. Lector. d.34.* Ita tradunt *Nauar. ſum. c.27. n.197. Valentia 4. p. diſp.7. q.19. punct.3. in 1. ſpecie irreg. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.158. concl.5. n.6. Philiarc. de offic. ſacerd. tom.1. l.4. c.7. fine. Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas,* vbi de bigam. *in fine. Vega 1. to. ſum. c.38. caſu 1. Viual. cand. ſacram. 2. p.* vbi de irreg. bigam. *n.34.*

Vltima ſent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) aſſe- 11
rit, nullatenus integrum eſſe Epiſcopo quoad ſacros ordines diſpenſare: ſecus quoad ordines minores ſuſcipiendos, ſuſceptiſque vtendum. Probatur ex *c. Lect. d.34.* quod eſt ex Martino Papa ibi: *Lector ſi viduam alterius vxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut ſi forte neceſſitas ſit, ſubdiaconus fiat. Nihil autem ſupra. Similiter & ſi bigamus fuerit.* Vbi ſi ſermo eſſet de ſolo Pontif. non eſſet verum in ſolo ſubdiaconatu poſſe eum diſpenſare. Et quamuis in principio dicat textus, *in lectoratu permaneat*: & ſic ſolum videatur Epiſcopo concedere facultatem diſpenſandi in vſu ordinis minoris antea recepti. At mox ſubdit: *aut ſi fortè neceſſitas ſit, ſubdiaconus fiat.* Vbi apertè conceditur Epiſcopo facultas diſpenſandi in ſubdiaconatu recipiendo, occurrenti legitima cauſa. Qui tunc temporis non erat ordo ſacer (vt notat *Goffred. ſum. t. de bigamis, in fine, & Hoſt. in fine.*) Et ratio eſt. Quia cum ſacris ordinibus ſit votum caſtitatis ſolemne annexum, per illos deputatur quiſpiam ſimpliciter & perfectè diuino cultui, ita vt amplius reſiliendi facultas non ſuperſit. Quod ſecus in ordinibus minoribus contingit. Et ita non eſt cur circa hos denegetur Epiſcopo facultas diſpenſandi. Et ideo huius ſent. ſunt ex Theologis *D. Th. 4. d.27. q.3. a.3. corp. & ibi Albert. Magnus a. vlt. Durand. q.4. in fine corp. Palud. q.4. a.5. n.35. Suppl. Gabr. q.3. fine Sotus q.3. a.3. concl.2. Petr. de Soto lect.18. de matrim. pag.5. verſ. Reſtat. [illegible] 4. d.27. diſp.4. col.14. Angles floribus 1.* vbi de matrim. *q.1. a. vlt. diffic.1. concl.2. Enriquez l.12. de matr. c.6. n.11. Petr. de Ledeſ. de matr. q.66. a.5. concl.3. Graffis 1. p. deciſion. l.4. c.27. nu.38. Barth. à Ledeſma de matr. dub. vlt. col. penult. Llamas methodo curat. 1. p. c.12. §.3.* Et ex Iuriſperitis *Gloſſa c.2. verb. Diſpenſare, in fine, de big. Et ibi Hoſt. paulo poſt princip. & in ſum. eod. t. in fine.* Et ita fortè eſſe tenet *Archid. d. c. Lector. n.1.* Et tenent etiam *Alberic. in dictionar. lit. B. verb. Bigam. ad fin. Aſtenſis 2. p. ſum. l.6. t.7. a. vn. q.8. Monald. ſum. tract. de irregul.* vbi de bigamia, *ad fin. Turrec. d. c. Lector, a.2. n.7. concl.1. Sylueſt. verb. Bigamia, q.7.* Vbi *Armil. n.9. Tabiena q. vlt. Borgaſius de irreg. p.5. tit. de bigamis, n.8.* Idem ſaltem in aliquo caſu tenent quidam DD. (vt retuli num. 4. fine.) Idem quando bigamia eſt interpretatiua, ſecus quando vera, tenet

tenet *Anton.Cuc.l.4.inſtit.maiorum,tit.12.n.186.187.*

12 Aliqui temperant priorem partem huius ſent. nimirum non poſſe Epiſcopum cum bigamo ad ordines maiores diſpenſare, vt intelligatur, niſi bigamia occulta ſit: tunc enim poterit. Ita docent *Palud.Supplem.Gabr.Tabien.Armilla,n.præc.allegati. Turrecr.c.Lector.d.34.a.2.n.11. concl.* 5. Qui ſublimitat cum *Paludano*, quando ea bigamia occulta conſurgit ex facto,quod ſuapte natura occultum eſt. prtſi quis vxorem occultè adulteram cognoſcat. Secus ueno exiſtenti occulto per accidens, cum ſuapte natura pis i icum eſſe deberet. Vt ſi bigamia conſurgat ex matrimonio clandeſtino. Sed cui fundamento innitatur hæc limitatio, me latet: & ideo illam non admitto. Verum quando eſt bigamia interpretatiua ex delicto conſurgens, (qualem diſput.84.n.6. diximus eſſe, quæ oritur ex duplici matrim.neutro exiſtente valido, aut altero valido,& altero irrito) ſi delictum ſit occultum, poteſt Epiſcop.diſpenſare. Quia *Trident.ſeſſ. 24. de reform.c.6.* concedit Epiſcopis facultatem diſpenſandi in omni irregularitate ex delicto occulto,dempto homicidio voluntario.Et ita loquens de hac bigamia contracta ob duplex matrim. irritum,ſentit *Enriq.l.12.de matr.c.6.in fine.*Et ita limitationem dictam reprobat *Lud.Lopez n.ſeq.allegandus.*

13 Alij temperant eandem priorem partem, niſi bigamus ille ad religionem tranſeat: tunc enim dicunt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sic referunt aliquos tenere nec improbant *D.Thom.Durand.Alberic.Sylu.Tabiena, Armilla n.11.allegati.*Et tenet *Albertus Magnus 4.d.27.a.vlt.Enriquez l.12.de matr.c.6.11.Viuald.candel.Sacram.2.p. vbi de irregul. bigamiæ,n.24.*Et dicit *Enriquez* fauere *c.Qui cler.vel.vou.*& intelligi hoc, ſi ex licentia ſui prælati ſubiiciatur religioſus,qui exemptus eſt,Epiſcopo. Verum nec ille textus fauet,vtpote qui loquitur de bigamia ſimilitudinaria. Nec video qua ratione aut textu poſſit prædicta limitatio probari.Nec id more & vſu probatur. Vt teſtantur *Palud.4.d.27.q.4.a.5.n.35.Suppl.Gabr.ibi,q.3.ad.fi.Sotus quæſt. 3. a. 3. in fine corp.Turrec.c.Lector d.34.a.2.n.9.concl.3. Lud.Lop.2.p. inſtructorij*,vbi de irregul.*c.22.in 1.ſpecie irregul.Barth.à Ledeſ.dub.vlt.de matr.ad finem.*

14 Tandem alij limitant, niſi neceſſitas vrgeat ob miniſtrorum penuriam, vt apud Indos:poterit enim tunc Epiſcopus diſpenſare vt bigamus ad ſubdiaconatum promoueatur. Probatur ex *c. Lector. d. 34.* vbi ea facultas conceditur Epiſcopo. Nec obſtat tunc ſubdiaconatum non fuiſſe ſacrum ordinem. Quia quamuis iam inter ſacros ordines aſcriptus ſit, nullibi ea iuris diſpoſitio ſublata inuenitur: ac proinde ſeruanda eſt. Ita docent *Palud. & Supplem.Gabr.n.præc.allegati.Turrec.eo c.Lector,a.2.n.8.*Idem ſequitur *Enriquez l.11.de matrim.c.6. n. 11.* alio tamen ductus fundamento, nimirum ob tacitam Pontificiam commiſſionem ratione vrgentis neceſſitatis. Cæterùm poſſe Epiſcopum iure ordinario per *d.c.Lector*, (vt priores volunt Auctores) nullo modo admitto. Sed credo cum DD. n.11.allegatis non poſſe. Quamuis enim ea textus deciſio non inueniatur expreſſe correcta. At tacita correcta cenſetur: cùm omnino cauſa illius conceſſionis ceſſarit, effecto iam ſubdiaconatu ordine ſacro,inſtar aliorum: & ſic eadem eſt ratio de illo, ac de aliis ordinibus ſacris. Ad quos conſtat ex verbis expreſſis Pontificis *eo c. Lector*, denegatam eſſe facultatem diſpenſandi Epiſcopo. At poſſe ex tacita Pontificis diſpenſatione Epiſcopum in hoc diſpenſare, (vt voluit *Enriquez*) quando ingens vrgeret neceſſitas penuriæ miniſtrorum, nec eſſet aditus ad Pontificem, ob magnam loci diſtantiam, placet vtique propter rationem generalem, ob quam in ſimili neceſſitate probauimus lib. 2. diſp.40. n. 3. poſſe Epiſcopum in lege Concilij generalis vel Pontificis diſpenſare. Sed non video cur hæc facultas ſit tunc ad ſubdiaconatum reſtringenda. Sed poterit in omnibus ſacris ordinibus diſpenſare. Quia eadem neceſſitatis ratio militat. Imo neceſſitati fidelium ob miniſtrorum penuriam nullatenus conſulitur, niſi Epiſc. ad ſacerdotium diſpenſet, Quia ſoli ſacerdotes poſſunt conficere Euchariſtiam, excipere confeſſiones, ac Extr. vnctionem miniſtrare. Quæ ſunt Sacramenta,quibus fideles indigent.

Ad argum. primæ contrariæ ſent. n. 8. propoſitum dic 15
cum *Gloſſa c.2.verb. Diſpenſare, de bigam.*aliud conſideraſſe Apoſtolum, quando crimínoſum ad ordines promoueri interdixit, & aliud,quando bigamum. Quippe illum excluſit ob perſonæ indignitatem, quæ pœnitentia aboletur. Et ſic non mirum, ſi poſſit Epiſcopus diſpenſare. At hunc, ob defectum ſignificationis, qui per pœnitentiam minimè reſtauratur. Ad argum.2. ſent. n. 9. propoſitum dic, eum textum non probare intentum. Quod tantum decidat bigamos omni priuilegio clericali nudatos eſſe: at de diſpenſatione mentionem non facit. Atque ita intelligi debet dum non obtinuerint legitimam bigamiæ diſpenſationem. Et eodem modo dicendum eſt ad confirmationem. Quare bene ait *Enriquez l.12.de matrim.c.6.n.11.in comment. lit. T.* non auferri per id decretum facultatem iure Epiſcopis conceſſam ad hanc diſpenſationem. Ad *c. Lector*, cui innititur tertia opinio, n.10.relata,conſtat ex dictis n.11.

Hactenus de diſpenſatione in vera vel interpretatiua 16
bigamia diſcuſſum eſt. Iam de diſpenſatione in ſimilitudinaria clerici in ſacris conſtituti ineuntis matrim. eſt differendum. Qua in re variæ ſunt ſent. Quidam negant Epiſcopo facultatem diſpenſandi, quamuis clericus ille vnicam ac virginem duxerit.Ducuntur, quia *c. Nuper, de bigamis*, dicitur non licere cum clericis ineuntibus matrimonium diſpenſare. Sic *Maiolus l.1.de irregul.c.33. n.7.*

Aliis placet, ſi in ſacris conſtitutus maneat in ſeculo, 17
non poſſe Epiſcopum diſpenſare: ſecus ſi religionem ingrediatur. Sic reprobata diſtinctione communi Gloſſæ, & aliorum, ita concordantes *c.1. & 2. Qui clerici, vel vou.* docent.*Ioan. And.eo c.1.n.2.& eo.c.2.fine, & ibi Card.in fine.*

Alij cenſent tunc poſſe Epiſcopum diſpenſare, quan- 18
do contraxit cum virgine vel vidua, & eam non cognouit,ſecus quando cognouit.Sic *Anton.cap.1.Qui clerici, vel vou. n.9. & c.2..fin.*atque ita textus illos conciliat. Sed hoc iam reprobaui diſp. 83. n. 5. vbi probaui nullam incurri bigamiam abſque copula; ac proinde non opus erit diſpenſatione.

Tandem alij volunt poſſe Epiſcopum diſpenſare, 19
quamuis corruptam duxerit. Sic Supponere videtur *Enriquez l.12 de matrim. c.6.n. 11.* vbi ait difficiliùs diſpenſare Epiſcopum, quando clericus cum vidua aliàs corrupta contraxit. Et *Palacios 4.d.27.diſp.4.col.15.* ait quando ante ordinem ſacrum nullo matrim. copulatus eſt, ſed poſtea corruptam duxit, poſſe Epiſcopum diſpenſare, non vt promoueatur hic ad vlteriores ſacros ordines, ſed vt in ſuſceptis miniſtret. Addit tamen ſtatim quaſi dubitans, quale quale ſit hoc, iuriſperitorum eſſe decernere.

His tamen minimè obſtantibus, ſic diſtinguendum 20
eſt: Si clericus ille cum vnica & virgine contraxerit, poteſt Epiſcopus diſpenſare:ſecus ſi cum vidua vel corrupta, vel duplex iniit matrim. Et poſſe Epiſcopum diſpenſare quando cum virgine contraxit, probatur ex *c. Sanè ſacerdotes,de clerc.coniug.*ibi:*Sanè ſacerdotes illi, qui nuptias cõtrahunt,poſt longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes,officio ſuo reſtitui poterunt,& ex indulgentia ſui Epiſcopi, eius habere executionem.* Et *c.1. Qui clerici, vel vouent.* dicitur poſſe Epiſcopum diacono, qui vxorem accepit, poſt peractam pœnitentiam ei reddere diſpenſatiuè diaconatus officium. Et quamuis textus hi non explicent, quando cum virgine & vnicum eſt initum matrimonium: ita neceſſariò intelligendi, ne aduerſentur duplici textui neganti in his caſibus diſpenſationem. Quippe c. *Nuper,de bigam.* deciditur non licere cum clericis diſpenſare, qui in ſacris conſtituti ſecundas mulieres ſibi matrimonialiter coniunxere. Et *c.fin.eod. tit.* dicitur non licere diſpenſare, quando tales clerici cum vidua contraxerunt.Et ratio huius ſententiæ redditur à *Couar.ſtatim allegando*, quòd hic clericus ducens virginem, nec verus, nec

interpre

interpretatiuus, nec fictus bigamus ſit, quamuis appelletur bigamus, ſaltem ſecundùm aliquam ſignificationem ac ſimilitudinem, eo quòd indigeat diſpenſatione. Nec obſtat textus *c. 2. Qui cler. vel vou.* vbi ſolum conceditur Epiſcopis facultas diſpenſandi cum his clericis, quando verè pœnitentes ſunt, ac religionem ingrediuntur. Quia is textus intelligitur de conſilio: iure enim ſuo poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt dicitur *cap. 1. eod. tit.* Sic explicant *Gloſſa eo. c. 2. verb. In ſubdiaconatu.* Et ibi *Innoc. n. vn.* Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Gloſſa c. 1. verb. Diſpenſatiuè, &c. 2. verb. In ſubdiaconatu, qui clerici, vel vou. & c. Sanè ſacerdotes, verb. Ex indulgentia, de cler. coniugat, & c. Nuper, verb. diſpenſari, de bigam. Abbas d. c. 2. in fi. & ibi Alex. de Neuo in fi. Anchar. c. 1. n. 1. notab. 2. qui cleric. vel vou. Et ibi Præpoſ. n. 8. Ant. d. c. Sanè ſacerdotes, in fine, Aſtenſis ſum. 2. p. l. 6. t. 7. art. vn quæſtiunc. 2. Monald. ſumma, tract. de irregular.* vbi de bigamia, *col. 2. v. Item ſi aliquis, Turrec. c. Lector, diſt. 34. a. 2. n. 10. concl. 4. Roſella verb. Bigam. n. 2. Et ibi Angel. n. 9. Sylueſt. q. 8. Tabiena q. vlt. Armilla n. 9. Couar. clem. Si furioſus, de homic. 1 p. §. 2. n. 2. v. 2. Nauar. ſumma c. 27. n. 197. fin. Borgaſius de irregul. p. 5. t. de bigam. n. 9. Anton. Cuc. l. 4. inſtitut. maiorum, tit. 12. n.* 188. Et ex Theologis *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 2 n. 13. & ar. 5. n. 35. Toled. lib. 1. ſum. c. 26. n. 8. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 66. a. 5. fin. Valentia. 4. p. diſp. 7. q. 19. punct. 3. in 1. ſpecie irregularitatis, in fin. Philiarc. de offic. ſacerdot. tom. 1. p. 1. lib. 4. cap. 7. fin. Emman. Sa ſum. verb. Irregularitas,* vbi de bigamia, *n. 4. Lud. Lopez 2. p. p. inſtruct.* vbi de irregular. *c. 22. in prima ſpecie irregularitatis.* Temperant autem *Angelus, Syllueſt. Roſella, Armilla,* dummodo clericus ille pœnitens ſit, aliàs non poterit Epiſcopus diſpenſare: per *c. 2. qui cler. vel vou.* petens hanc conditionem, vt poſſit Epiſcopus diſpenſare. Sed iam dixi ex mente Gloſſæ & Innocentij, conditionem eam peti ex ſolo conſilio. Quod idem non obſcurè ſignificant *Abbas & Alex. de Neuo proximè allegati,* tantùm enim dicunt non debere Epiſcopum diſpenſare, quando clericus ille pœnitentiæ ſigna minimè exhibet.

21 Intellige autem non poſſe Epiſcopum diſpenſare cum clerico in ſacris conſtituto viduam ducente, quoad officium, ſecus in beneficio: per *c. Presbyterum, diſt. 28.* quod eſt ex 6. Synodo in Trullo, *c. 26.* ibi: *Presbyterum non legalibus nuptiis detentum cathedram quidem habere, ſed ab officio abſtinere præcipimus.* Vbi *Gloſſ. verb. Habere,* ait beneficium hunc retinere, ſed abſtinere debere ab officio. Et ſic docent *Ioan. Andr. c. fi. in fine, de bigam. & ibi Anton. fine, Cardin. oppoſit. 2. Abbas fine, Bellamera in fine.*

22 Similiter poterit Epiſcopus diſpenſare in irregularitate bigamiæ ſimilitudinariæ profeſſi tranſeuntis ad matr. propter eandem rationem, ob quam poteſt cum clerico. Et hoc quando cum vnica & virgine contraxit, ſecus quãdo cum vidua, vel duplex iniit matrimonium, (vt n. 20. diximus de clerico ineunte matrimonium.) Atque ita docent *Supplementum Gabr. 4. d. 27. q. 3. a. 3. ad fin. Palud. vtroque loco. Turrecr. Roſella, Emman. Sa. Lud. Lopez citati n. 20.* Quamuis *Aſtenſ. ibidem allegatus* oppoſium ſuſtineat. Hoc tamen intelligendum eſt, quando profeſſus eſt exemptus, ſi ex licentia ſui ſuperioris ſubiiciatur Epiſcopo. Vt in ſimili retuli ex *Enriquez n. 13.*

23 Poterit etiam Epiſcopus diſpenſare in hac irregularitate ſimilitudinaria bigamiæ, ſi ex delicto occulto oriatur per *Trident. ſeſſ. 24. de reform. c. 6.* Quia eam ex delicto, & non ex ſignificatione oriri probaui in diſput. præced. nu. 10. Et ita docent *Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. c. 158. n. penult. Vega 1. to. ſum. c. 38. caſu 1 fin.* Quod eſt verum, quamuis clericus ille in ſacris conſtitutus aut profeſſus viduam duxerit poſt ſacrum ordinem, vel profeſſionem, cùm antea nullo matrimonio iunctus eſſet. Quia hic ex ſola bigamia ſimilitudinaria eſt irregularis. Matrimon. enim vnicum irritum cum vidua non inducit interpretatiuam bigamiam, (vt probaui diſput. 84. n. 11.) Imò idem dicendum eſt, quando ante ordinem ſacrum, vel profeſſionem, vnicum matrim. validum cum virgine contraxit, & poſt ordinem, aut profeſſionem, aliud irritum cum quacunque. Vel ante ordinem & profeſſionem duxit viduam vel corruptam inualidè, & poſtea aliud matrimonium iniit, ordine iam ſuſcepto, aut profeſſione emiſſa. Vel poſt hæc contraxit plura matrim. cum quacunque femina. Quia in his euentibus cùm duo matrimonia non inueniantur valida, nec vnicum validum cum corrupta; ſolum reperitur, vltra bigamiam ſimilitudinariam, alia interpretatiua: & cùm hæc quoque ex ſolo delicto conſurgat (vt probaui diſp. 84. n. 6) & illud ſit occultum, poterit Epiſcopus in vtraque diſpenſare: iuxta conceſſionem *Tridentini eod. c. 6.*

Tandem obſeruandum eſt, in diſpenſationis biga- 24
miæ impetratione non eſſe neceſſariam mentionem ternarum vel quaternarum nuptiarum, aut vlteriorum, ſed ſatis eſt referre binas nuptias. Quia nullus textus trigamiæ meminit, ſed ſolius bigamiæ. Præterea, quia adeò incapax eſt ordinis ſuſcipiendi ac repræſentandæ coniunctionis Chriſti cum Eccleſia trigamus, ac bigamus. Item, quia iudex plures latrones ſuſpendens, non opus eſt in diſpenſatione impetranda, vt mentionem faciat de illis, ſed ſatis eſt, vt dicat ſe morte damnaſſe hominem. Et ita docent *Nauar. l. 1. conſ. t. de bigamis, in vtraque edit. toto conſ. 2. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 6. n. 9.* Quamuis contrarium ſignificet *Maiolus lib. 1. de irregul. cap. 33. ad fin.* ait enim tot poſſe multiplicari in bigamo connubia, vt nulla omnino expectanda foret diſpenſatio. At non ſatis eſt, ſe eſſe bigamum explicare: ſicut nec eſſe illegitimum vel affinem. Sunt enim variæ horum ſpecies. Similiter eſt neceſſariò facienda mentio bigamiæ veræ, & interpretatiuæ, & ſimilitudinariæ, ſi ſimul concurrant. Quia ſunt diuerſæ ſpecies. Vt ſi duo quiſquam init matrimonia valida, & alterum cum corrupta. Quia adeſt bigamia vera ratione duplicis matrimonij, & interpretatiua, eo quòd alterum cum corrupta fuerit: & ſic in reliquis caſibus, in quibus plures ſpecies concurrerint. Nam omnium mentio facienda eſt. Quod amplius conſtabit ex tradendis libro ſequenti, vbi conſanguinitatis & affinitatis concurrentium, vel plurium conſanguinitatis graduum, mentionem faciendam eſſe probabimus.

DISPVTATIO LXXXVII.

Quæ ſint pœnæ iure ciuili ſecundis nuptiis intra luctus annum contractis ſtatutæ: & an ſint iure canonico correctæ?

SVMMARIVM.

Explicatur vtilitas quæſtionis: & quot diſputentur, n. 1.
Annus hic luctus an numeretur à die mortis viri ſcientiæ, n. 2.
An vidua anno luctus nubens ſit ipſo iure infamis, & in his pœnis non ſit neceſſaria iudicis ſententia, n. 3.
An poſſit dare poſteriori viro vltra tertiam bonorum partem: & quid extraneo: & an hæc ſit deductis legatis computanda, n 4.
Quid, ſi in integrè inſtituat poſteriorem virum hæredem, n. 5.
An nubens infra annum, & poſtea vidua nubat poſt annum, poſſit huic viro vltra tertium bonorum relinquere, n. 6.
An nubens eo anno luctus ſit expers cuiuſcunque relicti, & donationis, & hæreditatis reſpectu extranei, n. 7.
An teneatur ſic accepta reſtituere. Et traditur regula, quando lex reddat incapacem quempiam hæreditatis, & teneatur eam reſtituere, n. 8.
An hæc pœna intelligatur de relictis à quouis extraneo, vel coniuncto, num 9.
An priuetur omnibus relictis à viro, etiam in conſcientia, n. 10.
Quid de accepto titulo donationis à viro, n. 11.
An perdat ante ſententiam ſponſalitiam largitatem, n. 12.
An amittat habita à priori viro titulo oneroſo, n. 13.
An ducens viduam intra annum luctus amittat hæc, n. 14.
An priuetur ſucceſſione ab inteſtato prædicta vidua, n 15.
An teneatur medietatem ſuorum bonorum dare filijs prioris matrimonij, n. 16.
An eximatur ab his pœnis, ſi ſit minor, n. 17.
Quid, ſi vel prius matrimonium vel poſterius ſit irritum, n. 18.
Quid, ſi alterutrum non ſit conſummatum, n. 19.
An has pœnas incurrat viduus intra luctus annũ ducens vxorem, n. 20.
Poſt n. 20. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

HActenus egimus de pœna, iure canonico per ſecundas nuptias incurſa, (ſi bigamia propriè pœna dici poteſt.) Iam de pœnis iure ciuili inductis, & de iis quæ a

teſtato

teſtatoribus apponi ſolent, differendum eſt. Et illæ quidem ſunt in duplici differentia. Quædam enim imponuntur nuptiis infra annum luctus contractis. Aliæ verò ſecundis nuptiis abſolutè imponuntur, in fauorem, nimirum, prolis ex priori matrimonio habitæ. De his ergo omnibus pœnis ſeorſum agendum eſt. Et in hac diſput. agemus de pœnis ſecundarum nuptiarum infra annum luctus. Et in diſp ſeq. 88. de pœnis in fauorem filiorum prioris matrim. Et in diſp. 89. enodabitur qualiter reſeruentur filiis prioris matrim. bona per coniugem ſecundis nuptiis copulatum, acquiſita à priori coniuge. In diſp. 90. diſſeretur, qualiter pœnæ ſecundis nuptiis indictæ, locum habeant in vidua fornicante. Et tandem diſp. 91. de pœnis à teſtatoribus impoſitis coniugi ad ſecundas nuptias tranſeunti. In præſenti ergo duplex eſt quæſtio diſputanda. Prior, de pœnis, quas incurrit vidua intra annum luctus nubens. Poſterior, qualiter eæ iure can. correctæ ſint. Nec exiſtimet aliquis inane eſſe pœnas has enumerare: cùm eas iure canonico correctas eſſe dicturi ſumus n. 23. Imò id vtiliſſimum eſt. Quòd eæ pœnæ vim habeant aduerſus viduas luxurioſè viuentes, (vt diſp. 90. n. 1. dicemus.) Et præterea incurruntur eædem pœnæ, nec iure canico corriguntur (vt diſp. ſeq. nu. 13. & 41. explicabimus) quando mater filiorum tutrix tranſit ad alias nuptias tutore minimè petito filiis. Et ideo deſeruiet pœnas has enucleare, vt ſciatur, quæ pœnæ in iis euentibus incurrantur.

2 QVÆSTIO I. Quas pœnas ſubeat vidua intra annum luctus ad alias nuptias tranſiens? Supponendum eſt, annum hunc luctus eſſe primum poſt viri obitum. Atque annus hic luctus numeratur à die mortis prioris viri: atq; cedit ignoranti. Conſtat ex *l. Genero ff de iis, qui notantur infamia*, ibi: *Sed cùm tempus luctus continuum eſt, merito & ignoranti cedit ex die mortis mariti.* Atq; ita docent *Gloſ. l. Si qua mulier, verb. Feſtinatione C. ad Senat. conſul. Tert. & l. 1. ver. Feſtinatione. C. de ſecund. nupt. Et ibi Garro. in noua edit. n.* 105.

3 Prima ergo pœna viduæ nubentis intra annum luctus eſt, vt efficiatur infamis, tam ipſa, quàm vir eam ducens. Conſtat ex *l 1. C. de ſecund. nupt.* ibi: *Ex iure quidem notiſſimo ſit infamis.* Idem habetur *l. Reg 3. tit. 6. p. 7.* Et hæc infamia incurritur ipſo iure. Quod conſtat ex *auth. de nuptiis. §. Prima ſiquidem, collat. 4.* ibi: *Infamia mox ſequetur, & erit omnino mulier propter nuptiarum feſtinationem infamis.* Quod particula illa, Omnino, etiam adiecta verbo futuri temporis, importet paratam eſſe executionem, & pœnam ipſo iure incurri. Vt docet multis aliis relatis *Tiraquellus, l. Si vnquam verbo reuertatur, à n. 76 C. de reuoc. donat.* Quod idem importat dictio, Mox, vt docent multis citatis ibi *Tiraquel. à n. 109. & Felin. cap. Rodulphus, n. 34. de reſcript* Et in propriis terminis ita docent *Gloſſa final. l. Decreto. C. ex quibus cauſis infamia irrog. Et ibi Salicetus fin. Bald. d. l. 1. n. 1. verſ. ibi, infamis. Et ibi Salicetus n. 1 notab. 1. Garro n. 12. notabil. 4. Decius n. 4 fi. notab. 5. Azo ſum. t. de ſecund. nupt. nu.* 2. Exigitur tamen ſententia iudicis declaratoria facti, vt incurratur hæc infamia. Et ita tradit *Decius proximè citat.* Quare *Gloſſa final. d. l. Decreto*, dum ait incurri infamiam hanc non expectata aliqua iudicis ſententia, intelligi debet de ſententia condemnatoria. Et eodem modo intelligitur *Garro. d. l. 1. n.* 12. dicens incurri abſque aliquo iudicis miniſterio. Atque ita ſtatim *numer.* 17. ad videndum, an deſideretur ſententia facti declaratoria, vt vidua illa tanquam infamis repellatur à teſtimonio ferendo, & aliis actibus, remittit ſe ad *Francum, c. Pro humani, numer. 6. notabil. vlt. de homicid. in 6. & c. Felicis §. 1. in fin. de pœnis, eod. l.* vbi & *Felin. c. Rodulphus, nu. 35. verſ. Sed declaratoria, de reſcript.* docent in his pœnis ipſo iure incurſis non exigi, vt iudex per ſententiam puniat, pœnámque pronunciet: bene tamen deſiderari, vt per ſententiam declaret delictum ſeu factum: & iudice pronunciante commiſſum eſſe, pœna iure eſt inflicta, vt tradit *Bart. l. Eius qui delatorem, ad finem tunc ff. de iure fiſci.*

4 Secunda pœna eſt, vt poſteriori viro non poſſit dare in dote, nec in vltima voluntate relinquere vltra tertiam bonorum ſuorum partem. Conſtat ex *l. 1. C. de ſecund. nupt.* vbi expreſſe hæc pœna ſtatuitur. Et quamuis ibi ſermo ſit de relictis in teſtamento, at nec inter viuos poteſt vltra eam quantitatem illi donare. Vt docent ibi *Gloſſa verb. Teſtamento, & Salicet. num. 4. quæſt.* 1. Quia ea donatio inter viuos eſt irrita, vt pote inter coniuges facta, niſi morte mulieris donantis confirmetur. At nunc quando confirmanda eſt, habet vim relicti in teſtamento, *l. Papinianus, & l. Donatis ff. de donat. inter. vir. & vxor.* At relictum in teſtamento vltra tertiam partem non valet. Atque adeò; vltra *Gloſſam & Salicetum allegatos*, docent hoc *Albericus ea. l. 1. n. 3. Cynus ibi, q. 3. n. 3. Garro. ibi, in noua edit. n.* 110. At ea tertia pars computanda eſt deductis legatis. Sic *Salicetus ea. l. 1. n. 5. & ibi Garronis n.* 113. At non interdicitur tali viduæ donare vltra eam tertiam partem extraneo. Vt bene docent *Gloſſ. aut. de nuptiis, collat. 4. §. Prima ſiquidem. verb. Neque meritò. Azo ſum. C. de ſecund. nupt. nu. 2. Prapoſ. rubr. de ſecund. nupt. n. 2 Alberic. l. 1 n. 1. C. de ſecund. nupt. & ibi Garro. notab. 5. n. 30. & nu.* 111. qui bene vtroque in loco hoc temperat, niſi donet in fraudem, ea, nimirum, lege, vt ille poſtea donet marito.

Quod ſi integrè vxor poſteriorem maritum inſtituat hæredem: tunc vel dicendum eſt, poſteriorem virum in ſolidum eſſe hæredem. Quia nequit quiſpiam partim teſtatus & partim inteſtatus decedere: *reg. Ius noſtrum 7. ff. de reg. iuris.* At tenebitur reſtituere hæredibus ab inteſtato quod vltra tertiam partem habuit. Sic *Gloſſa l. 1. verb. Teſtamento. C. de ſecund. nupt. & ibi Cyn q. 1. Salicet. n. 5.* Addit *Gloſſa* vel fiſcum auferre tanquam ab indigno. Quod *Salicet. ibi n. 5. & Garron. ibi nu.* 112. dicunt procedere, in ſubſidium, nempe, deficientibus hæredibus ab inteſtato. Vel ſecundò poteſt dici, virum non futurum in ſolidum hæredem: eo quod ſit caſus ſpecialis hic, in quo poteſt mulier partim inteſtata decedere. Ita *Bart. ea l. 1 n. 1. Bald. ibi n. 10. Garr. n.* 114. 5

Si autem intra annum luctus fœmina ſecundò nupſerit, viduáque effecta, & iam tranſacto anno luctus ſecundi viri nubat tertio, poteſt huic vltra tertiam bonorum ſuorum partem relinquere. Quòd pœna hæc limitata ſit quoad virum intra luctus annum acceptum. At huic extra illum annum nupſit. Sic *Bald. l. 1. n. 2. C. de ſecund. nupt. & ibi Gar. in noua edi. n.* 27. 6

Tertia pœna eſt, vt ſi expers cuiuſcunque hæreditatis, legati, fidei commiſſi, donationis cauſa mortis. Vt conſtat ex *l. 1. C. de ſecund. nupt.* ibi: *Omnium præterea hæreditatum legatorum fidei commiſſorum, ſuprema voluntate relictorum, mortis cauſa donationum ſit expers. Hæc namque omnia ab hæredibus, vel cohæredibus, aut ab inteſtato ſuccedentibus vendicari iubemus.* Vbi *Gloſſ. verb. Ab inteſtato. & Alberic n. 1. Garr. n.* 44. intelligunt, quando hæc vidua fuit ſola inſtituta, ſuccedere hæredes ab inteſtato: ſi verò alij cohæredes inſtituti ſunt, eos ſuccedere. Hæc autem pœna non intelligitur de relictis à viro, ſed ab aliis præter virum: (quos nu. 9. explicabimus) nam paulo inferius loquitur eadem lex de relictis à viro: & nos de illis dicemus n. 10. Et ita docent *Gloſſ. ea l. 1. verb. Relictorum. Et Garron. nu. 38 & omnes ſcribentes ibi.* Atque conſtat ex textu expreſſo *§. Prima ſiquidem, verſ. Sed neque extrinſecus, auth. de nupt.* Poterit autem per donationem inter viuos accepta retinere. Quia expreſſus eſt ſermo in hac pœna de relictis in vltima voluntate, aut donatione cauſa mortis acceptis. Et ita fortè eſſe verum dicit ibi *Gloſſ. verb. cauſa. & tradunt ibi Cynus, n. 4. q. 4. Bald. n. 3 fi. Decius n. 10. notab. 8. Salicet. n. 5. q.* 3. 7

Ex his videtur neceſſariò dicendum, huiuſmodi viduam intra annum luctus nubentem reddi omnino incapacem, ac proinde attenta hac legum diſpoſitione teneri in conſcientia ſic accepta in vltima voluntate reſtituere aliis hæredibus, (dixi attenta legum diſpoſitione, ne aliquis decipiatur: nam num. 23. dicam omnes has pœnas eſſe iure canon. correctas) Quod inde conſtat, quia quoties hæreditas vel legatum auferuntur alicui 8

tanquam

tanquam indigno, ſi redditur incapax & inhabilis per legem ad ſuccedendum, illa non applicantur fiſco, ſed hæredibus veniẽtibus ab inteſtato, vel aliis cohæredibus, ſi alij inſtituti ſint. Quòd talis inſtitutio habeatur, ac ſi ſcripta non eſſet, *l. 3. ff. de iis, quæ pro non ſcriptis habentur.* Incapax enim pro mortuo reputatur, *l. 1. §. Sed ſi patrono* ibi: *Pro mortuo habetur. ff. de coniungendis cum emancipato.* Ac proinde ſuccedunt alij teſtatoris hæredes: qui ea inſtitutione non facta ſuccederent. Item, quia iniquum eſſet, hæredem illum, vel legatarium puniri in re, cuius dominium non acquiſiuit, impediente acquiſitionem incapacitate. Si verò non redditur incapax & inhabilis, applicantur hæreditas & legatum fiſco. Quia cùm iam hæredi illi vel legatario acquiſita ſint, ac inſtitutio valida fuerit, nullum ius ſupereſt hæredibus: eo quòd bona illa deſierint eſſe teſtatoris, ac acquiſita ſint ei, cui relinquuntur: & ideo ſi ab hoc tanquam ab indigno auferantur, ſuccedet fiſcus. Quam differentiam notant *Bartol. l. Hæreditas, n. 3. C. de his quibus, vt indignis: & ibi Bald. n. 6. Paulus, n. 5. Salicet. n. 10. Iaſ. n. 10. & reliqui ſcribentes ibi. Cynus l. 1. n. 6. q. 8. C. de ſecund. nupt. & ibi Decius n. 10. notabil. 8. Garronis ibi, in noua edit. n. 40. Gulielm. Benedictus, cap. Raynutius. verb. Mortuo itaque, el 1. n. 37. de teſtament. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 5. n. 9. fin. Greg. Lop. l. 2. t. 2. p. 7. verb. Ni puedan. & l. fi. verb. Coſas, t. 7. p. 6.* & ex *ea l.* habetur apertè hæc differentia. *Molina l. 1. de primogen. c. 9. n. 26. & 27. Boſſius pract. tit. de his quibus, vt indignis, bona auferuntur, n. 3. Pelaez in 1. edit. de maior. 1. p. q. 1. n. 93. Ceruantes l. 4. Tauri, n. 38.* Poſterior tamen hæc pars, nempe, quoties hæres vel legatarius non redditur incapax, applicatur fiſco, intelligenda eſt, niſi delictum illud reſpiceret offenſam certæ perſonæ, tunc enim illi, & non fiſco applicaretur. Vt docent *Bart. Paulus, Salicet. Iaſon ibid.* Hinc infertur, quando lex priuans aliquem hæreditate, aut legato, vocat alios hæredes ad eam ſucceſſionem, induci priuationem ipſo iure. Nam aliàs hæredes non admitterentur, ſed fiſcus. Quod conſtat ex dictis. Et tradit *Iaſon l. Si ab hoſtibus, n. 4. ff. ſolut. matr.* Cùm ergo mulieri ſecundò nubenti intra annum luctus, auferat lex hæreditatem & legatum, & ad ea vocet alios hæredes, manifeſtum eſt, eam reddi incapacem illius relicti. Præterea, quia *illa l. 1. C. de ſecund. nupt.* dicit: *Expers ſit:* expers autem dicitur ſine parte. *l. Expertes litterarum. C. de decurion. l. 10.* quaſi partem nullam habeat in eo relicto. Tandem quia *eadem l. 1.* ait poſſe vendicare ab hæredibus hæreditatem illam, vel legatum. Quod rerum, quæ in dominio vendicantis exiſtunt, eſt proprium, *l. in rem actio 23. ff. de rei vendic.* Et ita reddi incapacem hanc hæredem docent *Albericus dict. l. 1. n. 1. in fin. Et ibi Cynus in princ. notab. 3. & n. 6. q. 8. Salycetus, n. 1. notab. 2. Decius, n. 10. notab. 8. Garronis in noua edit. notab. 7. n. 38.* Et ſubdunt *ibi Decius & Garronis, n. 39.* eam diſpoſitionem haberi pro non ſcripta, & eiuſmodi viduam non capere cum effectu.

9 Intelligunt autem hanc pœnam aliqui de relictis à quocunque extraneo, vel à coniunctis vltra tertium gradum. Quia *l. illa prima. C. de ſecund. nupt. in fine*, de his ſic coniunctis loquitur. Sic ſentiunt *Odofred. d. l. 1. & ibi Alberic. n. 1 Salycetus, n. 1. notab. 4. Garronis ibi, in noua edit. n. 38. & 42.* Sed merito *Decius ea l. 1. n. 10. notabil. 8.* hoc improbat. Quia quod in fine illius legis dicitur de coniunctis vltra tertium gradum: expreſſè eſt de ſucceſſione ab inteſtato. Et vbi ſermo habitus eſt de relictis in teſtamento, indiſtinctè dicitur eam viduam eſſe incapacem.

10 Quarta pœna eſt. Priuatur mulier infra annum luctus nubens omnibus relictis à viro priori in ſuprema eius voluntate, ac priuatur non tantùm quoad proprietatem, ſed etiam quoad vſumfructum. Vt conſtat ex *l. 1. C. de ſecund. nupt.* ibi: *Eis etiam amittendis, quæ maritus ſuprema voluntate reliquerit.* Vbi cùm abſolutè dicatur ea amitti, manifeſtum eſt, perdi quoad proprietatem & vſumfructum. Quamuis dum nubit poſt annum luctus, ſolam proprietatem retento vſufructu perdat: & hoc extantibus filiis prioris matrimonij (vt dicemus diſp. 89.) Conſtat etiam ex *l. 3. t. 12. p. 4.* ibi: *Deue deperder las arras, e la donacion, que le fizo el marido finado, e las otras coſas que le vuieſſe dexado en ſu teſtamento. e deuenlas de auer los fijos que fincaren del: e ſi fijos non dexare, los parientes que vuieren de heredar lo ſuyo.* Et ita docent *Gloſſ. auth. Eiſdem pœnis, verb. Priuatur. C. de ſecund. nupt. Baldus dict. l. 1. n. 6. & ibi Decius nu. 15. notabil. 13. Garronis ibi, in noua edit. n. 65. notab. 11. Paulus à Montepico. l. Titia. §. Titia cùm nuberet, q. 64. n. 166. ff. de legatis, 2. Surdus de alimentis, t. 7. q. 22. n. 14.* Atque ad horum relictorum ſucceſſionem vocantur illa l. 1. hæredes ab inteſtato. Et docet *ibi Gloſſa verb. Suprema,* hæc poſſe ab illis vẽdicari. Quare iuxta dicta nu. 8. niſi hæc lex eſſet iure canon. correcta, nulla exigeretur ſententia, vt vidua hæc amitteret, ſed ipſo iure teneretur reſtituere.

11 Intelligitur autem hæc pœna etiam de acceptis titulo donationis à priori viro: ea enim omnia perdit mulier tranſiens ad nuptias intra annum luctus. Et conſtat ex ratione, quam nu. 4. tradidi. Quod apertis verbis deciditur *l. 3. Regia cit. n. præc.* Et docent *Gloſ. l. 1. verb. Suprema. C. de ſecund. nupt. & ibi Cynus. n. 3. q. 3. Alberic. n. 3. Salycetus n. 5.*

12 Perdit etiam hæc mulier ſponſalitiam largitatem, *l. 2. C. de ſecund. nupt.* Sed ad hoc exigitur ſententia. Quia textus ſolum dicit, *amittat.* Quod eſt verbum futuri. Et ita tradunt *Gloſſ. ea l. 2. verb. Amittat: & ibi Cynus q. 1. Bald. in princ. verſ. Tertiò dicit. Salycetus ibi, n. vn. Azo ſum. t. de ſecund. nupt. n. 2. fine.* dicens fortè ita eſſe.

13 Sed temperanda eſt hæc pœna, vt intelligatur de ſolis acceptis à priori viro titulo lucratiuo: quæ enim titulo oneroſo ab eo capit, non amittit prædicta vidua. Quòd *l. 1. & 2. tit. de ſecund. nupt. & l. regia 3. tit. 12. p. 4.* de ſolis acceptis titulo lucratiuo loquantur. Ita *Decius l. 1. n. 15. C. de ſecund. nupt. Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 50. n. 35. & l. 31. Tauri, n. 36.*

14 At ducens viduam infra annum luctus non perdit relicta ſibi à viro: quamuis ac indignus eis priuaretur, ſi illam cognoſceret extra matrim. Quia *l. 1. C. de ſecund. nupt.* hac pœna ſolam viduam plectit, & vbi ducentem illa voluit comprehendere, vt in infamia, id expreſſit. Sic *Garronis ea l. 1. in noua edit. n. 77.*

15 Quinta pœna eſt. Vidua intra luctus annum nubens non poteſt ſuccedere ab inteſtato ſuis conſanguineis vltra tertium gradum. Habetur expreſsè *l. 1. in fine, C. de ſecund. nupt.* quare filio fratris non ſuccedet ab inteſtato. Quia iam egreditur tertium conſanguinitatis gradum, & eſt in quarto, ſecundùm iuris ciuilis computationem: quam in his rebus ciuilibus & ſucceſſionibus ſeruandam eſſe tradidimus hoc l. diſp. 50. n. 8. Et docent *Bald. ea l. 1. n. 8. Decius n. 20. notab. vlt. Gar. in noua edit. n. 103. notab. 17.*

16 Vltima pœna eſt. Tenetur dare medietatem bonorum filiis prioris matrimonij. Habetur *l. Si qua mulier, 4. C. ad SC. Tertul. Et §. Prima ſiquidem. auth. de nupt. coll. 4.*

17 Nec excuſatur ab his pœnis vidua intra annum luctus nubens, ratione minoris ætatis. Quod *l. 1. C. de ſecund. nup.* eas pœnas indicens loquatur generaliter, nec in malis moribus minori ſubuenitur. Ita *Bald. ea l. 1. paulo poſt prin. & ibi Dec. n. 2. & 21. Et ibi Garron. in noua edit. n. 5. notab. 1.*

18 Sed dubitatur 1. An eæ pœnæ incurrantur, ſi matrimonium contingat eſſe nullum? Et quidem vbi matrim. prius irritum fuerat, cenſeo eas pœnas minimè incurri. Quòd offenſa nulla priori legitimo matrim. illata ſit: non enim illud erat legitimum. Item quia 2. matrim. legitimè contractum pœna non eſt dignum. Quod enim legitimè factum eſt, non meretur pœnam, *l. Gracchus. C. ad l. Iuliam, de adult.* Et tradit. *Ripa alios referens rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. n. 14. verſ. Sed de alio dubitari poteſt.* Et idem exiſtimo vbi vtrumque matrimonium eſſet irritum. Nam ceſſat offenſa veri prioris viri. Cùm is talis non eſſet. At quando prius matrimonium validum fuit, poſterius autem irritum, non conſtat inter Doctores. *Albericus l. Feminæ 8. n. 5. ff. de ſenatorib.* ſic diſtinguit. Si fœmina illa impedimenti ignara ſecundò nupſerit, non incurret. Quia vitioſè factum videtur non factum, *l. Quod ... ff.*

qui ſatiſdare cogantur. Nec præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum. *Reg. non præſtat. de regul. iuris, in 6.* Secus ſi conſcia. Ne melior ſit conditio feminæ delinquentis. Contra *l. Non ſolùm, ff. de noxal.* Idem ſuſtinet *Iac. de Rauenna* per Albericum allegatus. At *Garronis l. 1. in noua editione, C. de ſecund. nupt. num.* 10. *notabil.* 3. dicit incurri has pœnas conſummatis ſecundis nuptiis, quamuis irritæ ſint, ac ignorato impedimento contractæ. Quòd iam priori viro iniuria ſit irrogata. Sed quidquid ſit in foro externo, in quo prior ſententia plus mihi placet: at in foro conſcientiæ credo non incurri pœnas has, etiam ſi ſcienter id poſterius matrim. ſit initum, & conſummatum. Quia non futuram meliorem delinquentis conditionem ſpectat ad delicti pœnam, quæ in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam non ligat. Nec ratione fornicationis admiſſæ in illa cônſummatione incurruntur, niſi præcedenti iudicis ſententia. Vt diſp. 90. n. 11. dicemus

19 Secundò dubitatur. An incurrantur, ſi matrim. non ſit conſummatum? *Ripa rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. nu. 16. & 17. verb. Ex his reſultat,* ait minimè euitari has pœnas, licèt prius coniugium conſummatum non fuerit. Quod non ſola turbatio ſanguinis, hoc eſt, incertitudo vtro ex matrim. naſcatur proles, eſt cauſa harum pœnarum: ſed etiam deſpecta coniugis defuncti reuerentia, qui tam velociter dehoneſtatus eſt. Nec obſtat reiici conditionem abſtinendi à ſecundis nuptiis, vbi primæ conſummatæ non ſunt. Id enim intelligitur de perpetua abſtinentia: ſecus ad tempus, vt ad annum luctus. At tenendum eſt non incurri, quando prius matrim. non fuit conſummatum. Quia *l. 1. C. de ſecund. nupt.* ſupponit matrim. prius conſummatum eſſe, ibi: *Nuptiarum feſtinatione.* Et paulo inferiùs. *Iis etiam amittẽdis, quæ prior maritus.* At in odioſis, ac pœnalibus, nomine nuptiarum, matrimonij, ac mariti, ſolùm matrim. conſummatum, & vir qui conſummauit, comprehenduntur, (vt probaui libro 1. diſp. 1. nu. 3.) Idem probatur ex *l. Vxores 9. ff. de his qui notantur infamia,* ibi: *Sponſi nullus luctus eſt.* Vbi *Gloſſa verb. Sponſi,* dicit poſſe intelligi, vt ſponſo non ſit neceſſe ſponſæ mortem lugere, nec è contra, & *l. Solet, 10. ff. eod. t.* ibi: *Quæ virum eluget, intra id tempus ſponſam fuiſſe non nocet.* Et quamuis *Gloſſa ibi, verb. Sponſum,* explicet per verba de futuro. At *l. reg. 3. tit. 12. p. 4.* id explicuit de ſponſa de præſenti, ibi: *Pero la muger que fueſſe deſpoſada, ſi el eſpoſo ſe murieſſe ante quel matrimonio fueſſe cumplido, puede caſar ſin pena, quando quiere.* Et ideo hanc partem ſuſtinẽt *Decius l. 1. n. 4. C. de ſecũd. nupt. Et ibi Garronis in noua edit. n. 7. notabil. 2. & rubr. C. eod. tit. n. 7. Ant. Gabriel to. 3. commun. opin. l. 3. ti. de ſecund. nupt. concl. 5. n.* 8. Imò nec incurrit has pœnas vidua, quæ prius matrim. conſummauit, poſterius autem minimè. Quia *l. 1. C. de ſecund. nupt.* dicit, *nuptiarum feſtinatione.* Nuptiarum autem nomine in hac materia pœnali ſolæ conſummatæ clauduntur, (vt proximè dixi.) Non ergo incurret has pœnas vidua, quæ poſterius matrimonium non conſummauit. Propterea, quia *Alberic. l. Feminæ, 8. n. 4. ff. de ſenatoribus,* vbi ſtatuitur viduam retinere dignitatem prioris viri, quamdiu inferiori non nupſerit: ait non extendi ad ſponſam de præſenti. Et ita docent *Garronis ea. l. 1. n. 8. notab. 3. & ibi Decius n. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 9. n. 6. Lud. Lopez 2 p. inſtruct.* vbi de matrim. *c.* 41. *col.* 3. Et idem dicendum eſt, ſi poſterius coniugium intra luctus annum initum poſt illum conſummetur. Quia nuptiarum feſtinatio, quæ his pœnis ſubiicitur, deficit. Non enim dici poſſunt nuptiæ illæ initæ intra annũ, cùm eo tempore conſummatæ nondũ ſint: nec plenè eſt iniuria priori viro irrogata: nec incertitudo vtro ex matrimonio ſit proles, ſubſequi poteſt. Et ita docet *Garronis ibid.*

20 Id demum monuerim, has pœnas feminæ ſecundò nubenti intra annum luctus ſtatutas, non afficere viduum intra annum ſecundam vxorem ducentem. Quòd maior honeſtas exigatur in feminis, quàm in viris: nec hi vxores lugere compelluntur, *l. Vxores, ff. de his, qui notantur infamia,* Item quia *l. 1. C. de ſecund. nupt. & l. Si qua mulier, C. ad ſenat. conſul. Tertul.* vbi pœnæ hæ imponuntur, eſt ſermo de muliere. Et tandem id conſtat ex *§. Prima ſiquidẽ, auth. de nupt. collat. 4.* ibi. *Sed viri quidem ibunt omni obſeruatione ſecuri.* Et ita docent *Hoſt. ſum. t. de ſecund. nupt. n. 5. verſ. Sic vidiſtis. Angelus auth. de non eligẽdo ſecũdo nubẽtes. §. Quia verò, n. 15. Nicol. Arelatanus l. Generaliter, n. 8. q. 1. C. de ſecund. nupt. Ripa l. Feminæ, in princ. q. 1. n. 2. in noua editione. C. eod. t. Garronis* multos referens, *l. 1. C. eodem tit. in noua edit. nu. 4. notabil. 1. Et ibi Decius n. 1. Boerius deciſ. 187. col. fi. n. 2. Tiraquel. l. Boues. §. Hoc ſermone, in princip. n. 159. ff. de verb. ſignif. Acoſta l. Cũ tale, §. Si arbitratu, in fine, n. 33. ff. de cond. & demonſtr. Tello l. 15. Tauri, n. vn. Ant. Gabr. to. 3. comm. opin. l. 3. t. de ſecund. nupt. concl. 5. n. 7. Matienzo li. 5. recop. t. 1. l. 4. gloſ. 3. n. 1.* & alij, quos hi referũt.

SVMMARIVM.

An hæ pœnæ correctæ ſint iure canonico? Refertur duplex ſent. n. 21. & 22.

Sunt correctæ iure canonico, n. 23.

An attento iure canonico, vidua intra annum luctus nubens priuetur omnibus, quæ ex liberalitate viri ad ipſam peruenere? n. 24.

An priuetur hæreditate viri, per ſecundas illas nuptias? n. 25.

An correctæ ſint hæ pœnæ, quando vidua eo anni tempore nubit, vt incertitudo ſubeſſe poſſit, vtro ex viro ſit proles? n. 26.

An hæ pœnæ ſint in ſolo foro canonico & Eccleſiaſtico correctæ? n. 27.

An corrigatur iure canonico, vt ea vidua teneatur bonorum medietatem ſeruare filiis prioris matrimonij? n. 28.

An legatum vtriuis coniugi relictum, ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis, debeatur ante annum: & an hoc ſit correctum iure canonico? & qualiter correcta ratione legis corrigatur lex: & an leges iuris communis vim habeant in Hiſpania? n. 29.

An alimenta debeantur viduæ, dum ei non reſtituitur dos, & quid, ſi ſecundò nubat: ſitque iure canonico hoc correctum? n. 30.

An viduæ ſint præſtandæ veſtes lugubres, & teneatur ſecundò nubens eas reſtituere? num. 31.

An lectus quotidianus ſit dandus coniugi ſuperſtiti, & qualis: ſitque reſtituendus à tranſeunti ad ſecundas nuptias, & reſeruandus filiis prioris matrimonij: & ex quibus bonis extrahendus? n. 32.

Soluuntur argumenta, n. 33.

Qvæstio poſterior. An pœnæ hæ feminis ſecundò nubentibus intra annum luctus ſtatutæ, ſint iure canonico correctæ? Qua in re quidam cenſent ſolam infamiæ pœnam correctam eſſe. Quòd ius canonicum *c. penult. & c. fin. de ſecund. nupt.* ſolùm decidat huiuſmodi feminas non incurrere infamiam lege ſtatutam. Remanebunt ergo cæteræ pœnæ legales in priſtino robore. Ita docent *Cynus l. 1. fin. C. de ſecund. nupt. Oldrad. Goffred. Iac. de Aretio,* vt eos refert & ſequitur *Baldus ibi n. 7. Lucas de Peña, l. Mulieres, C. de incolis, lib. 10. col. 6. verſ. Contrarium tenet.* 21

Aliis verò placet, nullã pœnã eſſe correctã. Quia vbi nõ eſt quæſtio de peccato, quòd lex ciuilis foueat, nõ eſt iuris canonici corrigere leges ciuiles. At nulla verſatur culpa in iis pœnis ſtatuendis: imo iuſtiſſima ratione arcetur femina à tã celeri trãſitu ad alias nuptias, ac conſulitur certitudini prolis. Et cõfirm. quia ius ciuile non punit ſecundas nuptias, nec eas damnat, ſed nimiã feſtinationem. Secũdò, quia *l. 1 C. de ſecund. nupt.* infamiã inducens his feminis, eſt iure canon. approbata. Cùm in Decreti canone locata ſit, *c. Infames, ad finem, 3. q. 7.* Sic ſentiunt *Gloſſa l. Decreto, verb. Contrahere. C. ex quibus cauſis infamia irrogetur. & ibi Paulus in fine. Mat. Curtius l. 3. coniectur. c. 9.* Et *Gloſſa* aliquantulum dubitauit *c. Cùm ſecundum, verb. Certo, de hæret. in 6.* nam quaſi dubitans dixit fortè eas pœnas correctas eſſe. 22

Cæterùm veriſſima ſententia eſt, pœnas has feminæ ſecundò nubenti intra annum luctus ſtatutas, corrigi iure canonico: atque adeo poſſe impunè ad ſecundas nuptias viduam tranſire quocumque tempore. Probatur ex *c. fin. de ſecund. nuptiis,* vbi quamuis textus ſolius infamiæ mentionem fecerit: at ratio, quam reddit, amplectitur omnes pœnas, ibi: *Non debet legalis infamiæ ſuſtinere iacturam, quæ licèt poſt viri obitũ, infra tempus luctus ſcilicet vnius anni ſpatium nubat, conceſſa ſibi tamen ab Apoſtolo vtitur facultate.* Cùm ergo hæc ratio æquè militet in omnibus pœnis illius anni luctus, cenſetur ius canonicum omnes illas abolere: non enim æquitas canonica patitur, vt mulier rem licitam faciens ac iure ſuo vtens puniatur. Inſuper conſulere voluit libertati matrimonij, ac iuri ad illud tranſeundi, ad ſedandas carnis illecebras, vitandamque incontinentiam. 23

Poſſet enim accidere vt vidua carnis tentationibus vexata, paſſim illis ſuccumberet,non audens intra illum annũ nubere,timore pœnarum.Et ideo hanc ſentent. ſuſtinent Gloſſa l.1.verb.Honorarias,C.de ſecũd.nup.& ibi Bar.fine. Additio ad Gloſſ.l.Decreto 19.verb.Contrahere,in fine,C.ex quibus cauſis infam.irrog.vbi Baldus in fin.Idem Bart.l.Liberorum,in fine prin.ff.de his,qui notantur infamia. Et aut.de nuptiis collat. 4.§.Primæ ſiquidẽ,n.2.Idem Baldus,d.l. Liberorum.§.Et ſi talis,n.3.& l.Si qua mulier,in fi.C.ad SC.Tertul.Goffred.ſum.t.de ſecund.nup.n.3.4.& 5.Innoc.c.fin.n.vnico,de ſecund.nup.& ibi Hoſt.n.2.& 3.Ioan.Andr.n.5.Anto.n.2.Cardin.n.1.q.1. Abbas n.3.Anch.n.9.q.2 & n.10.q.3.fine.Alex.de Neuo n.12.& 13. Henricus n.vlt.Præpoſ.n.3.col.penul.Idẽ Anton.c.1.de ſponſal. n.12.Idem Anchar.repetit.c.Canonum ſtatuta,n.55.verſ.Iuxta prædicta accedat, de conſtitut. & conſ.17.ex prædicto themate,in princ.Dominic.c. Placuit,col.2.d.32. Albericus l.1.fine.C.de ſecund.nupt.& ibi Salycetus fine.Ang.de Peruſio auth.de non eligendo ſecundò nubentes,in princ.n.6.& l.Si qua mulier,n.vn.& repetit.l.Mater,n.4 C.ad Tert. Corneus ea l.Si qua mulier,n.1. & ea l.Mater,n.2.Socin.regul.272.fin.Roman.cõſ.182.n.1.Decius rubr.c.de ſecũd.nupt.n.6.Ripa ea.rubr.in fine. Garronis l.1. in 2.edit.n.133.C.eod.t.& ibid.auth.Eiſdem pœnis.n.11.Nicolaus Arelat.l.Generaliter.q.5.n.20.C. eod. t. & in ſuis reſponſis, reſp.1.n.3.Bertachin.in ſuo dictionar.lit.V.verb.Vidua nubẽs infra annum luctus, Bapt.de S.Blaſio in repetit. rub.decreti,n.64. Gulielm.Bened.c.Raynutius,de teſt.verb.Et vxorem,deciſ.5.vbi de ſucceſſ.ab inteſtato,n.90. Sylua nuptialis l.2.verb. Diuiti non eſt nubendum,n.78.Nicol.de Vbaldis de ſucceſſ.ab inteſtato, part.2.n.8.Bologninus in addit.ad Mattheſilanũ de ſucceſ.ab inteſtato,a.2.in princip.membr.1.n.31.Boerius deciſ.186.n.7.Anton.de Roſellis de ſucceſ.ab inteſtato.n.194.(habetur tom.8 tract. p.1.)idem Bolognimus addit.ad conſil.73.Ananiæ.in fine.Capra conſ.70.n.10.Nouellus de dote,p.6.priuil.16.nu.6.Beroius conſ. 32.n.13.vol.2.Rebuffus 1.to.conſtitutionum regiarum,tit.de conſtitut.in proœm.gloſſa 5.nu.66.Brunell.de ſponſal.concl 19.nu.6. Montalu.l.3.fori.tit.1.l.13.verb. Pierda. Rolandus conſil.86 n. 45.vol.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.5.& 6.Gregor. Lopez l.3. verb.Faſta in año t.12.d.4. Acoſta c.Si pater,verb. Legauit,n. 34.de teſt.in 6.Villalobos in comm.opin.lit.B.n.28.Iulius Clarus lib.5.receptarum,§. Stuprum,n.6.Tello l.6. Tauri.n.19. Anton. Gabriel.to.3.comm.opin.l.3.t.de ſecund.nupt.concl.5.n.1.Anton. Cucus l.5.inſtitut.maiorum, t.12.nu.187. Minchaca de ſucceſſ. progreſſu,l.3.§.27.nu.29.Sarmiento l.1.ſelect.c.4.nu.4.Valaſcus conſ.16.n.3.to.1.Perez li.5.ordinam.t.1.l.fi.f.53.verſ.Eſt tamen inquirendum.Gutier.l.Nemo poteſt,n.19.ff.de legat.1.li 2.practic.q.95.n.5.Surdus de alimentis,t.7.q.22.n.15.Matienzo li.5. recop.t.1.l.3. Gloſſa 1.n.vn.& Gloſſa 2.n.1.& n.44.& t.9.l.5. gloſſ.8.n.5.Azebedo ea l.3.n.1.& 2.Lancelot.Inſtit.iuris canon. l.2.t.de diuortiis,§.vlt.verb. Abolita. Spino ſpeculo teſtam. gloſ. 14.princ.n.99. Zauallos in ſuis quæſt.pract.q.742.nu.2. Et ex Theologis, Palud.4.d.42.q.3.a.1.concl.6.num.10. Lud. Lopez 2.p.inſtru.vbi de matrim.c.41.col.3. Et hæc ſent. deciſa eſt in hoc Regno,l.3.t.1.lib.5.nouæ recop.

24 Hæc tamen ſent. temperatur à quibuſdam, vt intelligatur de cæteris pœnis præter quartam relatam n. 10.illa enim non corrigitur iure canonico: ac proinde vidua infra annum luctus nubens amittet ante nuptialem donationem,& omnia,quæ ex liberalitate viri ad ipſam peruenere,ſiue donatione inter viuos, ſiue legato. Per auth. de reſt.& ea quæ parit.§.fin. Et ratio eſt,quia cùm virum ſuum ita velociter dehoneſtarit,iure optimo ac viro ingrata perdit ab ipſo liberaliter accepta.Præterea,quia donatio facta à marito vxori,continet tacitam conditionem,ni tranſeat intra luctus annum ad ſecundas nuptias.Quilibet enim in dubio cenſetur diſponere iuxta leges: vnde cùm facta ſit ſub hac conditione, non ſuſpenſiua, ſed reſolutiua, non dicitur pati detrimentum, quando per ſecundas nuptias vidua illam perdit: ſed tantum non acquirere lucrum. Ita videtur tenere Gloſſa c. final. verb. Legalis, de ſecund.nupt.licet variet. (vt ibi aduertit Abbas n.3.) ſed expreſsè tenent Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.32.a.vnico q.4. Anto. de Burgos in repet. c.Eccleſia, de conſtitut.num. 267. 272. At tenendum eſt,eam quoque pœnam eſſe correctam: cùm ſimiliter tollat matrimonij libertatem: nec iure aliquo probatur eam tacitè ineſſe conditionem tali donationi abſolutè factæ à viro. Nec cenſetur vir diſponere iuxta leges, quæ iam iure canonico ſunt abolitæ. Et ita hanc partem videntur ſuſtinere omnes alij, n. præcedenti allegati, cùm abſolutè & generaliter tradant pœnas anni luctus correctas eſſe. Et in propriis terminis docent Federicus conſ. 31. caſus talis eſt. Anton. Anchar.eo c.fin.n.9 Abbas,Couar. Ant.Cucus,nu.189. Surdus n.14.& 15.Perez eo fol.53.verb. Ex qua doctrina,Ludou. Lopez n.præc.relati, Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloſſa 1. n.vnico,& ibi Azebedo n.1.Garronis l.1.in noua edit.nu.67.C. de ſecund. nupt. Vnde inferunt Garronis. Couar. Anton.Cuc. Matienzo, Azebedo, Lud. Lopez, hanc viduam nubentem infra annum luctus,nec perdere proprietatem,nec vſumfructum relictorum à viro. Quod intellige, niſi habeat filios ex priori matrim.Tunc enim amittet proprietatem, & tenetur eam reſeruare filiis illis, (vt bene aduertit ibi Azebedo. n.2.Et latius dicemus diſp.89.n.2.) Sed hoc non eſt, eo quod ſit pœna infra annum luctus nubentis: ſic enim & proprietatem & vſumfructum amitteret, licèt nullos filios haberet: (vt n.10. diximus.)ſed priuatur ſola proprietate,retento ſibi vſufructũ,non in pœnam feſtinati matrim.ſed perinde ac ſi poſt annum luctus nuberet, in fauorem filiorum prioris matrim.

Hinc deducitur, quid ſentiendum ſit, quando vxor inſtituta hæres à marito nupſit intra luctus annum? Alex.addit ad Bart.l.1.verb.Si qua mulier.C.de ſecund.nupt. varia refert conſilia Baldi & Angeli, aſſerentium eam priuari hæreditate, tanquam ingratam, & offendentem maritum. Cui ſent. & ipſe videtur adhærere, cum eam minimè improbet. At optimè ab his recedit Garronis, l.1.n.84.& ſeq. in noua edit. C. de ſecund. nupt. latè defendens eam non priuari. Quia cùm hæ pœnæ ſint correctæ iure canonico permittenti impunè eas nuptias, non poteſt dici ingrata, nec offendens virum. Præterea, quia hoc expreſsè volunt Auctores, num. præced. relati. Quamuis enim de legatis agant: fortior ratio eſt in hæreditate: illa enim ſola tacita teſtatoris voluntate reuocantur: hæc autem minimè.l. Ex parte,cum ibi notatis,ff.de adim.legat. Tandem quia non debet vna via permitti, quod alia eſt prohibitum.l. Scire oportet.§.1.ff de tutor.& curat. 25

Secundò temperant alij prędictam ſent.vt ſint correctæ pœnæ viduæ nubentis intra annum luctus, niſi ea anni parte nubat,vt meritò dubitari poſſit,an prioris an poſterioris viri ſit proles: tunc enim omnes incurrit. Quia tunc verè delinquit in prolem. Ita ſuſtinent allegatis Paulo de Liaza,& Rainerio de Forliuio, Bald.l. Liberor.§. Et ſi talis n. 3.ff.de his qui notant.infamia. Et l.1.fine.C.de ſecund.nupt. Anc. repet.c.Canonum ſtatuta,n.51.verſ. Iuxta prædicta accedat qu. de conſtit.& c.fin.n.9.q.2.fine,de conſtit.& c.Cùm ſecund. leges, in fine,de hæret.in 6.Corneus conſ.21.n.20.vol.1. Sylua nuptialis,l.2.verb Seni non eſt nubendum,n.47.verſ. Aduertas igitur. Brunel.de ſponſ.concl.19.n. 6. Et Abbas ſtatim allegandus dicit videri prima facie opinionem hanc valde probabilem. Et Greg.Lopez l.3.verb.Faſta,tit.12.p.4. dicit eſſe multùm æquam,ac rationi conſonam. Verùm tenendum eſt etiam in hoc caſu correctas eſſe. Quòd textus c.fin. de ſecundis nupt. decidat liberam concedi facultatem viduæ tranſeundi ad alias nuptias infra annum luctus. Ergo conceſſa eſt in qualibet anni parte: & proinde cùm mulier à principio licitè nubat, non debet ei nocere futurus euentus incertitudinis prolis. Et ideo hanc partem tenent Gloſſ. d.l. Liberor.verb. Collocare,in fine.Goffred.ſum.t.de ſecund.nupt.n.5.Ioan.Andr.c. fin.in fine,de ſecund.nupt.& ibi Anton.n.6.Abbas n.3.Alex.de Neuo n.12.fine,& 13.Idem Abb.c.Eccl.n.15.de conſtit.& repetit. eiuſd.c.n.20.Aretin.ibi,ad finem.Felinus n. 57.fine, in 2.declarat.Couar.4. decret.2.p.3.§.9.n.5. Greg. Lopez l.5.fine t.3.p.6. dicit eſſe tutiorem: & d.l.3.verb.Faſta,dicit fortè eſſe probabiliorem. Ant. Gabr.to.3.comm.opin.l.3.tit.de ſecund.nupt. concl.5.n.6. Perez lib.5.ordin.tit.1.l.fin.f.53. verſ. Ex qua doctrina.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.vbi de matrim.c.41.col.3. 26

Tertiò

27 Tertiò alij temperant, vt correctæ ſint hæ pœnæ quoad forum Eccleſiaſticum, ſecus quoad ſeculare, in quo ſeruanda eſt legum has pœnas ſtatuentium deciſio. Sic *Cynus l.1.q.vlt.C.de ſecund.nupt.* Sed contrarium eſt veriſſimum: nempe, in vtroque foro ſublatas eſſe. Quod clarè probat textus *c.finali de ſecund.nupt.* ibi: *Non debet legalis infamiæ ſuſtinere iacturam.* Ergo vidua illa nec quoad forum ciuile erit infamis. Nam alias non eſſet ſine iactura. Idem probat *id c.final.in fine*, dum ait leges non dedignari imitari ſacros canones. At non imitarentur, ſi in foro ciuili hæc eſſet infamis. Et ita docent *Gloſſa eo.c.fin.verb.Legalis, & ibi Ioan.Andr.nu.5. Alex.de Neuo nu.12. Henricus nu.vlt. Aſtenſis 2.p.ſummæ,lib.8.t.32.a.vn.quæſt.4. Couar. Perez num. præced.allegati. Surdus de alimentis t.7.q.22.n.15.*

28 Tandem poſſet quiſpiam temperare quoad ſextam pœnam relatam nu. 6. & exiſtimare eam non eſſe correctam, ac proinde teneri eam viduam reſeruare filiis prioris matrim. medietatem bonorum. Quod ea pœna cedat in filiorum fauorem: ſicut & viduam amittere proprietatem acquiſitorum à marito, & reſeruari filiis. Sicut ergo hæc pœna non eſt correcta, ita nec illa. At dicendum eſt correctam eſſe. Quia hæc pœna non eſt principaliter inducta in fauorem filiorum, ſed in odium feſtinationis nuptiarum: & proinde eis contractis poſt annum luctus, minimè incurritur. Quod non contingit in reſeruatione proprietatis bonorum filiis. Et ideo hanc ſent. dicit fortè eſſe veram *Gloſſa fin.c.vlt.2.q.3.* & tenet expreſsè *Garronis rubr. C.de ſecund.nupt.in noua edit. nu.128. in 5. remedio & l.1.nu. 106.* Et videntur tenere DD. omnes nu.25. relati, dum generaliter tradunt pœnas anni luctus eſſe correctas.

29 Ex dictis deducitur deciſio eius quæſtionis, an iure canonico correcta ſit deciſio *auth.Cui relictum,C.de indic. vidui tollẽd.& auth.de nupt.§. Quæ verò,verſ.Vnde ſancimus*: vbi deciditur legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel à quocumque extraneo, ſub ea conditione, ſi ad ſecundas nuptias non tranſierit, minimè poſſe intra annum peti, niſi ſpes nuptiarum deficiat: poſt annum verò poſſe peti præſtita cautione de re cum fructibus reſtituenda, ſi conditioni paritum non fuerit. Qui annus numerandus eſt à die mortis teſtatoris, quicumque ſit ille, & non à die ſcientiæ mortis. Vt bene tradunt *Bald.ea auth.Cui relictum n.12.cum Gloſſa ibi verb.Intra annum, & Iacob.de Belloviſo ibi. Acoſta l.Cùm tale,§.Si arbitratu,in fine,n.34.ff.de condit.& demonſt.* Et quidem videtur ea deciſio iure canonico correcta. Quod ratio illius deciſionis ſit, vt tradunt *ea auth. Cui relictum, Oldrad.& Albericus n.1. Iacob.de ſancto Georgio n.3. Paulus nu.4.* quia intra id anni tempus potius à ſecundis nuptiis abſtinere cenſetur vidua metu pœnarum, quas incurrit, *l.1.C.de ſecund.nupt.* quàm vt pareat voluntati defuncti. Quod ſi hæc eſſet legitima eius deciſionis ratio, manifeſtum eſſet (vt docet *Acoſta d.§. Si arbitratu,in fine,n.31.& duplici ſeq.*) correctam eſſe eam deciſionem. Cùm enim attento iure canonico poſſit vidua impunè nubere intra annum luctus: ac proinde correcta ſit ratio *d. auth. Circa anni dilationem*, cenſebitur quoque deciſio illius correcta: ac proinde integrum erit viduæ ſtatim id legatum exigere, eiúſque fructibus potiri. Correcta enim legis ratione, eius quoque deciſio ablata cenſetur. Vt docent *Gloſſa l.1.verb.Prohibentia,ff.de legitimis tutor. Alex.l.1.nu.6. verſ. Vnum tamen ff.ſolut.matrim.* vbi & alios refert *Iaſon l. Quod dictum,n.5.ff.de pactis.* At ea non eſt ratio huius deciſionis. Nam ibi idem decernitur de viro, cui vxor vel extraneus reliquit ſub prædicta conditione, & tamen vir aliud iniens matrim. intra annum luctus, nullis afficitur pœnis (vt nu.20. probauimus;) nec reſpectu extranei teſtatoris ſunt aliquæ pœnæ ſtatutæ viduæ tranſeunti ad alias nuptias intra annum à morte illius. Cùm tamen eo tempore non poſſit petere id legatum, vt ibi deciditur, Quare dicendum eſt, eam deciſionem non eſſe iure canonico correctam. Quia hoc non imponitur in pœnam feſtini tranſitus ad ſecundas nuptias, nec rationem aliquam pœnæ induit, cùm nulli iuris ciuilis prohibitioni aduerſetur, viduum intra annum luctus ſecundam vxorem ducere, nec viduum vel viduam intra annum à morte extranei teſtatoris. Solæ autem pœnæ iuri ciuili inductæ in odium accelerationis nuptiarum corriguntur iure canonico, (vt diximus n.23.) Atque ita *Alberic. Bald. Paulus, Iaſon, d.auth. Cui relictum*, & cæteri ſcribentes ibi, non meminere huius correctionis: quod non obſcurum ſignum eſt, nõ eſſe correctam eam deciſionem. Et ita ſuſtinet *Garronis rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.poſt 9.pœnam, nu. 22.* Et id ſupponit *Acoſta d.§.Si arbitratu,in fine,n.34.* id etiam ſupponũt *Paulus à Montepico, l.Titia.§.Titia cùm nuberet,q.64.nu.167.ff. de legat.2.& Mantica de coniect.vlt.vol.li.11.tit.19 n.3.* dicentes id legatum non poſſe peti intra annum. Si enim id correctum eſſet iure canonico, poſſet vtique ſtatim mortuo teſtatore peti. Sed in Hiſpania poſſet alia ratione contendi, legatum hoc ſtatim mortuo teſtatore deberi. Quod leges Imperatorum in ea non vigeant, niſi quatenus ratione naturali innituntur, *l.1.regia Tauri, & l.reg.6.tit.4.part.3.* Et latè agit de hoc *Burgos de Paz in proœm.leg.Tauri,n.32.* Cùm ergo hæc deciſio *d. auth. Cui relictum*, ratione careat: (vt teſtantur *ibi Baldus nu.12.& Acoſta d.§. Si arbitratu,in fine, num.35.*) & ſit contra mentem teſtatoris, qui nullum tempus ad legatum præſtandum deſtinans, cenſetur velle ſtatim conferri, in Hiſpania vim non obtinebit: ac ſubinde ſtatim debebitur id legatum. Et in hanc partem inclinat *ibi Acoſta nu.36.* Sed dicendum eſt, ſeruandam eſſe prædictam deciſionem etiam in Hiſpania, & iuxta illam iudicandum. Quia quamuis leges iuris Cæſarei quatenus ab Imperatoribus editæ ſunt, & reſponſa Iuriſconſultorum in libris ff. contenta, vt illorum reſponſa ſunt, nõ habeant vim legum in Hiſpania: at vim legum obtinent, quatenus conſuetudine huius regni vt leges recepta ſunt. Quod vel praxis ipſa teſtatur, quotidie enim paſſim in tribunalibus regiis vt leges allegantur: nulliſque iudices ſententiam ferunt, niſi iuxta illas, vbi iure regio non corriguntur. Quod latè probant *Burgos de Paz l.1.Tauri, à n.520.vſq. ad 565. Pinel.rubr.C.de bonis mater.p.2.n.12. Ciſuentes l.3.Tauri, n.3. Ant.Gomez l.1.Tauri,init. P.Molina tom.1.de iuſt.tract.2. diſp.176.fin.* Vnde legatum ſub conditione viduitatis ſeruandæ, viduo vel viduæ à quocunque relictum, minimè debebitur etiam in Hiſpania, niſi tranſacto anno à teſtatoris morte: iuxta deciſionem *d.auth. Cui relictum*, niſi deficiente nuptiarum ſpe: vt ibi dicitur. Vt ſi viduus ſub tali conditione inſtitutus, ad ſacerdotium tranſeat. Vt expreſsè dicitur *auth.de nupt.§. Quis vero,verſ. Vnde ſancimus, collat.4.* vbi *Gloſſa verb.Sacerdotij*, ait idem eſſe, ſi ad ordinem ſacrum tranſeat: vel ſi mulier ſub ea conditione legataria fiat monialis, vel aliter voueat continentiam. Et *d. auth. Cui relictum, verb.Deficiat*, ait *Gloſſa*, vt ſi vidua monialis efficitur, aut conuerſa, aut vir ſacerdos. Et opponunt *Paulus ibi nu.4. Iaſon nu.6.* poſſe eam viduam poſt profeſſionem egredi, & de facto nubere. Et reſpondent id ſpectandum non eſſe, vt nihil ad rem faciens, at ſi id eueniret, priuandam eſſe viduam legato illo, tanquam conditioni viduitatis minimè parentem. Nec melioris conditionis ſit delinquens, quàm quæ legitimè nupſit, ac in nullo deliquit. At credo hanc non teneri reſtituere, donec condemnetur. Vt dicam diſp.91.num.42.

Secundò infertur, quid ſentiendum ſit, circa correctionem opinionis communis, ſentiẽtis alimẽta debita viduæ ab hæredibus viri, primo anno à morte viri, quo dotem conſiſtentem in pecunia aut aliis rebus mobilibus non reſtituunt, prout poſſunt, non deberi, ſi intra eum annum luctus nubat. Quod ſuſtinent dicentes viduæ iam nuptæ intra annum luctus non deberi ex tunc alimenta, nec eam dotem reſtituendam, donec labatur annus à morte viri. 30 *Iaſon §.Fuerat,n.25.inſt.de action. Garronis rubr. C.de ſecund. nupt.in noua edit.n.39.pœna 17. Practica Ferrarienſis in forma libelli quo vxor agit ad dotem, verſ. Ac etiam alimenta, Rebuff. conſtit.reg.to.1.tit. De ſententiis prouiſionalibus,a.3.nu.13.fin. Couar.cit.Cyno,4.decret.2.p.c.3.§.9.n.9. Ant.Cucus li.5.inſtitutionum maiorum,tit.12.nu.160. Matienzo lib.5.recop.tit.1.* gl[illegible]

Poſſet enim accidere vt vidua carnis tentationibus vexata, paſſim illis ſuccumberet,non audens intra illum annũ nubere,timore pœnarum.Et ideo hanc ſenten:. ſuſtinent *Gloſſa l.1.verb.Honorarias,C.de ſecũd.nup.& ibi Bar.fine. Additio ad Gloſſ l.Decreto 19.verb.Contrahere,in fine,C.ex quibus cauſis infam.irrog.*vbi *Baldus in fin.Idem Bart.l.Liberorum,in fine prin.ff.de his,qui notantur infamia. Et aut.de nuptiis collat. 4.§.Primæ ſiquidẽ,n.2.Idem Baldus,d.l. Liberorum.§.Et ſi talis,n.3.& l.Si qua mulier,in fi.C.ad SC.Tertul.Goffred.ſum.t.de ſecund.nup.n.3.4.& 5.Innoc.c.fin.n.vnico,de ſecund.nup.& ibi Hoſt.n.2.& 3.Ioan.Andr.n.5.Anto.n.2.Cardin.n.1.q.1. Abbas n.3.Anch.n.9.q.2 & n.10.q.3 fine.Alex.de Neuo n.12.& 13. Henricus n.vlt.Præpoſ.n.3.col.penul.Idẽ Anton.c.1.de ſponſal. n.12.Idem Anchar.repetit.c.Canonum ſtatuta,n.55.verſ.Iuxta prædicta accedat, de conſtitut. & conſ.17.ex prædicto themate,in princ.Dominic.c. Placuit,col.2.d.32. Albericus l.1.fine.C.de ſecund.nupt.& ibi Salycetus fine.Ang.de Peruſio auth.de non eligendo ſecundò nubentes,in princ.n.6.& l.Si qua mulier,n.vn.& repetit.l.Mater,n.4 C.ad Tert.Corneus ea l.Si qua mulier,n.1. & ea l.Mater,n.2.Socin.regul.272.fin.Roman.cõſ.182.n.1.Decius rubr.c.de ſecũd.nupt.n.6.Ripæ ea.rubr.in fine. Garronis l.1. in 2.edit.n.133.C.eod.t.& ibid.auth.Eiſdem pœnis.n.11.Nicolaus Arelat.l.Generaliter.q.5.n.20.C. eod. t. & in ſuis reſponſis, reſp.1.n.3.Bertachin.in ſuo dictionar.lit.V.verb.Vidua nubẽs infra annum luctus, Bapt.de S.Blaſio in repetit. rub.decreti,n.64. Gulielm.Bened.c.Raynutius,de teſt.verb.Et vxorem,deciſ.5.*vbi de ſucceſſ.ab inteſtato,*n.90. Sylua nuptialis l.2.verb. Diuiti non eſt nubendum,n.78.Nicol.de Vbaldis de ſucceſſ.ab inteſtato, part.2.n.8.Bologninus in addit.ad Mattheſilanũ de ſucceſ.ab inteſtato,a.2.in princip.membr.1.n.31.Boerius deciſ.186.n.7.Anton.de Roſellis de ſucceſ.ab inteſtato.n.194.(habetur tom.8 tract. p.1.)idem Bolognimus addit.ad conſil.73.Ananiæ.in fine.Capra conſ.70.n.10.Nouellus de dote,p.6.priuil.16.nu.6.Beroius conſ. 32.n.13.vol.2.Rebuffus 1.to.conſtitutionum regiarum,tit.de conſtitut.in proœm.gloſſa 5.nu.66.Brunell.de ſponſal.concl 19.nu.6. Montalu.l.3.fori.tit.1.l.13.verb. Pierda. Rolandus conſil.86 n. 45.vol.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.5.& 6.Gregor. Lopez l.3. verb.Faſta in año t.12.d.4. Acoſta c.Si pater,verb. Legauit,n. 34.de teſt.in 6.Villalobos in comm.opin.lit.B.n.28.Iulius Clarus lib.5.receptarum,§. Stuprum,n.6.Tello l.6. Tauri.n.19. Anton. Gabriel.to.3.comm.opin.l.3.t.de ſecund.nupt.concl.5.n.1.Anton. Cucus l.5.inſtitut.maiorum,t.12.nu.187. Minchaca de ſucceſſ. progreſſu,l.3.§.27.nu.29.Sarmiento l.1.ſelect.c.4.nu.4.Valaſcus conſ.16.n.3.to.1.Perez li.5.ordinam.t.1.l.fi.f.53.verſ.Eſt tamen inquirendum.Gutier.l.Nemo poteſt,n.19.ff.de legat.1.li 2.practic.q.95.n.5.Surdus de alimentis,t.7.q.22.n.15.Matienzo li.5. recop.t.1.l.3. Gloſſa 1.n.vn.& Gloſſa 2.n.1.& n.44.& t.9.l.5. gloſſ.8.n.5.Azebedo ea l.3.n.1.& 2.Lancelot.Inſtit.iuris canon. l.2.t.de diuortiis,§.vlt.verb. Abolita. Spino ſpeculo teſtam. gloſ. 14.princ.n.99. Zauallos in ſuis quæſt.pract.q.742.nu.2.* Et ex Theologis, *Palud.4.d.42.q.3.a.1.concl.6.num.10. Lud. Lopez 2.p.inſtru.*vbi de matrim.*c.41.col.3.* Et hæc ſent. deciſa eſt in hoc Regno,*l.3.t.1.lib.5.nouæ recop.*

24 Hæc tamen ſent. temperatur à quibuſdam, vt intelligatur de cæteris pœnis præter quartam relatam n. 10.illa enim non corrigitur iure canonico: ac proinde vidua infra annum luctus nubens amittet ante nuptialem donationem,& omnia,quæ ex liberalitate viri ad ipſam peruenere,ſiue donatione inter viuos, ſiue legato. Per *auth.de reſt.& ea quæ parit.§.fin.* Et ratio eſt,quia cùm virum ſuum ita velociter dehoneſtarit,iure optimo ac viro ingrata perdit ab ipſo liberaliter accepta.Præterea,quia donatio facta à marito vxori,continet tacitam conditionem,ni tranſeat intra luctus annum ad ſecundas nuptias.Quilibet enim in dubio cenſetur diſponere iuxta leges: vnde cùm facta ſit ſub hac conditione, non ſuſpenſiua, ſed reſolutiua, non dicitur pati detrimentum, quando per ſecundas nuptias vidua illam perdit: ſed tantum non acquirere lucrum. Ita videtur tenere *Gloſſa c.final. verb. Legalis, de ſecund.nupt.*licet variet. (vt ibi aduertit *Abbas n.3.*) ſed expreſsè tenent *Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.32.a.vnico q.4. Anto. de Burgos in repet. c.Eccleſia, de conſtitut.num.*267. 272. At tenendum eſt,eam quoque pœnam eſſe correctam: cùm ſimiliter tollat matrimonij libertatem: nec iure aliquo probatur eam tacitè ineſſe conditionem tali donationi abſolutè factæ à viro. Nec cenſetur vir diſponere iuxta leges, quæ iam iure canonico ſunt abolitæ. Et ita hanc partem videntur ſuſtinere omnes alij, n. præcedenti allegati, cùm abſolutè & generaliter tradant pœnas anni luctus correctas eſſe. Et in propriis terminis docent *Federicus conſ. 31. caſus talis eſt. Anton.Anchar.eo c.fin.n.9 Abbas,Couar. Ant.Cucus,nu.189. Surdus n.14.& 15.Perez eo fol.53.verb. Ex qua doctrina,Ludou. Lopez n.præc.relati, Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloſſa 1. n.vnico,& ibi Azebedo n.1.Garronis l.1.in noua edit nu.67.C. de ſecund. nupt.* Vnde inferunt *Garronis. Couar. Anton.Cuc. Matienzo, Azebedo, Lud. Lopez,* hanc viduam nubentem infra annum luctus,nec perdere proprietatem,nec vſumfructum relictorum à viro. Quod intellige, niſi habeat filios ex priori matrim.Tunc enim amittet proprietatem, & tenetur eam reſeruare filiis illis, (vt bene aduertit *ibi Azebedo.n.2.*Et latius dicemus diſp.89.n.2.) Sed hoc non eſt, eo quod ſit pœna infra annum luctus nubentis: ſic enim & proprietatem & vſumfructum amitteret, licèt nullos filios haberet: (vt n.10. diximus.)ſed priuatur ſola proprietate,retento ſibi vſufructũ,non in pœnam feſtinati matrim.ſed perinde ac ſi poſt annum luctus nuberet, in fauorem filiorum prioris matrim.

Hinc deducitur, quid ſentiendum ſit, quando vxor inſtituta hæres à marito nupſit intra luctus annum? *Alex.addit ad Bart.l.1.verb.Si qua mulier.C.de ſecund.nupt.* varia refert conſilia Baldi & Angeli, aſſerentium eam priuari hæreditate, tanquam ingratam, & offendentem maritum. Cui ſent. & ipſe videtur adhærere, cum eam minimè improbet. At optimè ab his recedit *Garronis, l.1.n.84.& ſeq. in noua edit. C. de ſecund. nupt.* latè defendens eam non priuari. Quia cùm hæ pœnæ ſint correctæ iure canonico permittenti impunè eas nuptias, non poteſt dici ingrata, nec offendens virum. Præterea, quia hoc expreſsè volunt Auctores, num. præced. relati. Quamuis enim de legatis agant: fortior ratio eſt in hæreditate: illa enim ſola tacita teſtatoris voluntate reuocantur: hæc autem minimè.*l. Ex parte,cum ibi notatis,ff.de adim.legat.* Tandem quia non debet vna via permitti, quod alia eſt prohibitum. *l. Scire oportet.§.1.ff de tutor.& curat.* 25

Secundò temperant alij prędictam ſent.vt ſint correctæ pœnæ viduæ nubentis intra annum luctus, niſi ea anni parte nubat,vt meritò dubitari poſſit,an prioris an poſterioris viri ſit proles: tunc enim omnes incurrit. Quia tunc verè delinquit in prolem. Ita ſuſtinent *allegatis Paulo de Liaza,& Rainerio de Forliuio, Bald.l. Liberor.§. Et ſi talis,n. 3.ff.de his qui notant.infamia.Et l.1.fine.C.de ſecund.nupt.Anc. repet.c.Canonum ſtatuta,n.51.verſ. Iuxta prædicta accedat qu. de conſtit.& c.fin.n.9.q.2.fine,de conſtit.& c.Cùm ſecund. leges, in fine,de hæret.in 6.Corneus conſ.21.n.20.vol.1. Sylua nuptialis,l.2.verb Seni non eſt nubendum,n.47.verſ. Aduertas igitur. Brunel.de ſponſ.concl.19.n. 6.* Et *Abbas ſtatim allegandus* dicit videri prima facie opinionem hanc valde probabilem. Et *Greg.Lopez l.3.verb.Faſta,tit.12.p.4.* dicit eſſe multùm æquam,ac rationi conſonam. Verùm tenendum eſt etiam in hoc caſu correctas eſſe. Quòd textus *c.fin. de ſecund. nupt.* decidat liberam concedi facultatem viduæ tranſeundi ad alias nuptias infra annum luctus.Ergo conceſſa eſt in qualibet anni parte: & proinde cùm mulier à principio licitè nubat,non debet ei nocere futurus euentus incertitudinis prolis. Et ideo hanc partem tenent *Gloſſ. d.l. Liberor.verb. Collocare,in fine.Goffred.ſum.t.de ſecund.nupt.n.5.Ioan.Andr.c. fin.in fine,de ſecund.nupt.& ibi Anton.n.6.Abbas n.3.Alex.de Neuo n.12 fine,& 13.Idem Abb.c.Eccl.n.15.de conſtit.& repetit. eiuſd.c.n.20.Aretin.ibi,ad finem.Felinus n. 57.fine, in 2.declarat.Couar.4. decret.2.p.3.§.9.n.5. Greg. Lopez l.5.fine t.5.p.6.* dicit eſſe tutiorem: & *d.l.3.verb.Faſta,*dicit fortè eſſe probabiliorem. *Ant. Gabr.to.3.comm.opin.l.3.tit.de ſecund.nupt. concl.5.n.6. Perez lib.5.ordin.tit.1.l.fin.f.53. verſ. Ex qua doctrina.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matrim.*c.41.col.3.* 26

Tertiò

27 Tertiò alij temperant, vt correctæ ſint hæ pœnæ quoad forum Eccleſiaſticum, ſecus quoad ſeculare, in quo ſeruanda eſt legum has pœnas ſtatuentium deciſio. Sic *Cynus l.1.q.vlt.C.de ſecund nupt.*Sed contrarium eſt veriſſimum: nempe, in vtroque foro ſublatas eſſe. Quod clarè probat textus *c finali de ſecund.nupt.* ibi: *Non debet legalis infamiæ ſuſtinere iacturam.* Ergo vidua illa nec quoad forum ciuile erit infamis. Nam alias non eſſet ſine iactura. Idem probat *id c.final.in fine*, dum ait leges non dedignari imitari ſacros canones. At non imitarentur, ſi in foro ciuili hæc eſſet infamis. Et ita docent *Gloſſa eo.c fin.verb.Legalis, & ibi Ioan.Andr.nu.5.Alex.de Neuo nu.12. Henricus nu.vlt. Aſtenſis 2.p.ſummæ,lib.8.t.32.a.vn.quæſt.4.Couar.Perez num. præced.allegati.Surdus de alimentis t.7.q.22.n.15.*

28 Tandem poſſet quiſpiam temperare quoad ſextam pœnam relatam nu. 6. & exiſtimare eam non eſſe correctam, ac proinde teneri eam viduam reſeruare filiis prioris matrim. medietatem bonorum. Quod ea pœna cedat in filiorum fauorem: ſicut & viduam amittere proprietatem acquiſitorum à marito, & reſeruari filiis. Sicut ergo hæc pœna non eſt correcta, ita nec illa. At dicendum eſt correctam eſſe. Quia hæc pœna non eſt principaliter inducta in fauorem filiorum, ſed in odium feſtinationis nuptiarum: & proinde eis contractis poſt annum luctus, minimè incurritur. Quod non contingit in reſeruatione proprietatis bonorum filiis. Et ideo hanc ſent. dicit fortè eſſe veram *Gloſſa fin.c.vlt.2.q.3.* & tenet expreſsè *Garronis rubr. C.de ſecund.nupt.in noua edit.nu.128.in 5. remedio & l.1.nu.*106. Et videntur tenere DD. omnes nu.25. relati, dum generaliter tradunt pœnas anni luctus eſſe correctas.

29 Ex dictis deducitur deciſio eius quæſtionis, an iure canonico correcta ſit deciſio *auth.Cui relictum,C.de indic. vidui tollẽd.& auth.de nupt.§. Quæ verò,verſ.Vnde ſancimus:* vbi deciditur legatum relictum alterutri coniugi ab altero, vel à quocumque extraneo, ſub ea conditione, ſi ad ſecundas nuptias non tranſierit, minimè poſſe intra annum peti, niſi ſpes nuptiarum deficiat: poſt annum verò poſſe peti præſtita cautione de re cum fructibus reſtituenda, ſi conditioni paritum non fuerit. Qui annus numerandus eſt à die mortis teſtatoris, quicumque ſit ille, & non à die ſcientiæ mortis. Vt bene tradunt *Bald.ea auth.Cui relictum n.12.cum Gloſſa ibi verb.Intra annum,& Iacob.de Belloviſo ibi. Acoſta l.Cùm tale,§.Si arbitratu,in fine,n.34.ff.de condit.& demonſt.* Et quidem videtur ea deciſio iure canonico correcta. Quod ratio illius deciſionis ſit, vt tradunt *ea auth. Cui relictum,Oldrad.& Albericus n.1.Iacob.de ſancto Georgio n.3. Paulus nu.* 4. quia intra id anni tempus potius à ſecundis nuptiis abſtinere cenſetur vidua metu pœnarum, quas incurrit, *l. 1. C.de ſecund.nupt.* quàm vt parcat voluntati defuncti. Quod ſi hæc eſſet legitima eius deciſionis ratio, manifeſtum eſſet (vt docet *Acoſta d. §. Si arbitratu,in fine,n. 31. & duplici ſeq.*) correctam eſſe eam deciſionem. Cùm enim attento iure canonico poſſit vidua impunè nubere intra annum luctus: ac proinde correcta ſit ratio *d. auth. circa anni dilationem*, cenſebitur quoque deciſio illius correcta: ac proinde integrum erit viduæ ſtatim id legatum exigere, eiúſque fructibus potiri. Correcta enim legis ratione, eius quoque deciſio ablata cenſetur. Vt docent *Gloſſa l.1.verb.Prohibentia,ff.de legitimis tutor. Alex.l.1.nu.6. verſ. Vnum tamen,ff.ſolut. matrim.* vbi & alios refert *Iaſon l. Quod dictum,n.3.ff.de pactis.* At ea non eſt ratio huius deciſionis. Nam ibi idem decernitur de viro, cui vxor vel extraneus reliquit ſub prædicta conditione, & tamen vir aliud iniens matrim. intra annum luctus, nullis afficitur pœnis (vt nu.20. probauimus;) nec reſpectu extranei teſtatoris ſunt aliquæ pœnæ ſtatutæ viduæ tranſeunti ad alias nuptias intra annum à morte illius. Cùm tamen eo tempore non poſſit petere id legatum, vt ibi deciditur, Quare dicendum eſt, eam deciſionem non eſſe iure canonico correctam. Quia hoc non imponitur in pœnam feſtini tranſitus ad ſecundas nuptias, nec rationem aliquam pœnæ induit, cùm nulli iuris ciuilis prohibitioni aduerſetur, viduum intra annum luctus ſecundam vxorem ducere, nec viduum vel viduam intra annum à morte extranei teſtatoris. Solæ autem pœnæ iuri ciuili inductæ in odium accelerationis nuptiarum corriguntur iure canonico, (vt diximus n.23.) Atque ita *Alberic.Bald.Paulus,Iaſon,d.auth. Cui relictum*, & cæteri ſcribentes ibi, non meminere huius correctionis: quod non obſcurum ſignum eſt, nõ eſſe correctam eam deciſionem. Et ita ſuſtinet *Garronis rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.poſt 9.pœnam,nu.* 22. Et id ſupponit *Acoſta d.§.Si arbitratu,in fine,n.*34. id etiam ſupponũt *Paulus à Montepico,l.Titia.§.Titia cùm nuberet,q.64.nu.167.ff. de legat.2.& Mantica de coniect.vlt.vol.li.11.tit.19 n. 3.* dicentes id legatum non poſſe peti intra annum. Si enim id correctum eſſet iure canonico, poſſet vtique ſtatim mortuo teſtatore peti. Sed in Hiſpania poſſet alia ratione contendi, legatum hoc ſtatim mortuo teſtatore deberi. Quod leges Imperatorum in ea non vigeant, niſi quatenus ratione naturali innituntur, *l.1.regia Tauri,& l.reg.6.tit.4.part.3.* Et latè agit de hoc *Burgos de Paz in proœm.leg.Tauri,n.32.* Cùm ergo hæc deciſio *d. auth. Cui relictum*, ratione careat: (vt teſtantur *ibi Baldus nu.12.& Acoſta d.§. Si arbitratu,in fine, num.35.*) & ſit contra mentem teſtatoris, qui nullum tempus ad legatum præſtandum deſtinans, cenſetur velle ſtatim conferri, in Hiſpania vim non obtinebit: ac ſubinde ſtatim debebitur id legatum. Et in hanc partem inclinat *ibi Acoſta.nu.36.* Sed dicendum eſt, ſeruandam eſſe prædictam deciſionem etiam in Hiſpania, & iuxta illam iudicandum. Quia quamuis leges iuris Cæſarei quatenus ab Imperatoribus editæ ſunt, & reſponſa Iuriſconſultorum in libris.ff contenta, vt illorum reſponſa ſunt, nõ habeant vim legum in Hiſpania: at vim legum obtinent, quatenus conſuetudine huius regni vt leges recepta ſunt. Quod vel praxis ipſa teſtatur, quotidie enim paſſim in tribunalibus regiis vt leges allegantur: nullíque iudices ſententiam ferunt, niſi iuxta illas, vbi iure regio non corriguntur. Quod latè probant *Burgos de Paz l.1.Tauri,à n.520.vſq; ad 565.Pinel.rubr.C.de bonis mater.p.2.n.12.Ciſuentes l.3.Tauri, n.3.Ant Gomez.l.1.Tauri,init.P.Molina tom.1.de iuſt.tract.2. diſp.176.fin.* Vnde legatum ſub conditione viduitatis ſeruandæ, viduo vel viduæ à quocunque relictum, minimè debebitur etiam in Hiſpania, niſi tranſacto anno à teſtatoris morte: iuxta deciſionem *d.auth.Cui relictum*, niſi deficiente nuptiarum ſpe: vt ibi dicitur. Vt ſi viduus ſub tali conditione inſtitutus, ad ſacerdotium tranſeat. Vt expreſsè dicitur *auth.de nupt.§. Quis vero,verſ. Vnde ſancimus,collat.4.* vbi *Gloſſa verb.Sacerdotij*, ait idem eſſe, ſi ad ordinem ſacrum tranſeat: vel ſi mulier ſub ea conditione legataria fiat monialis, vel aliter voueat continentiam. Et *d. auth. Cui relictum,verb.Deficiat*, ait *Gloſſa*, vt ſi vidua monialis efficitur, aut conuerſa, aut vir ſacerdos. Et opponunt *Paulus ibi nu.4. Iaſon nu. 6.* poſſe eam viduam poſt profeſſionem egredi, & de facto nubere. Et reſpondent id ſpectandum non eſſe, vt nihil ad rem faciens, at ſi id eueniret, priuandam eſſe viduam legato illo, tanquam conditioni viduitatis minimè parentem. Nec melioris conditionis ſit delinquens, quàm quæ legitimè nupſit, ac in nullo deliquit. At credo hanc non teneri reſtituere, donec condemnetur, Vt dicam diſp.91.num.42.

Secundò infertur, quid ſentiendum ſit, circa correctionem opinionis communis, ſentiẽtis alimẽta debita viduæ ab hæredibus viri, primo anno à morte viri, quo dotem conſiſtentem in pecunia aut aliis rebus mobilibus non reſtituunt, prout poſſunt, non deberi, ſi intra eum annum luctus nubat. Quod ſuſtinent dicentes viduæ iam nuptæ intra annum luctus non deberi ex tunc alimenta, nec eam dotem reſtituendam, donec labatur annus à morte viri, 30 *Iaſon §.Fuerat,n.25.inſt.de action.Garronis rubr. C.de ſecundis nupt.in noua edit.n.39.pœna 17.Practica Ferrarienſis in forma libelli quo vxor agit ad dotem,verſ. Ac etiam alimenta, Rebuff. conſtit.reg.to.1.tit. De ſententiis prouiſionalibus,a.3.nu.13.fine. Couar.cit.Cyno,4.decret.2.p.c.3.§.9.n.9.Ant.Cucus li.5.inſtitutionum maiorum,tit.12.nu.160. Matienzo lib.5.recop.tit.1.l.3.*

gloſſa 2.n.34. Azebedo ead.l.3.n.6.& 7. Surdus de alimentis t. 7.q.22.n.9. Molina tom.2.de iuſtitia,tract.2.diſp.332. col.antepenult.verſ.Interim dum vxori.Ludou. Lopez 2.part.inſtr. vbi de matrim. *c.41.col.4.* Cuius ratio eſt,quia hæredes mariti ſolum tenentur ad alimenta eo tempore viduę præſtanda, quando vidua ita pauper eſt,vt aliunde alimenta non habeat.At vbi ſecundò nupſit, adeſt vir,cui eã alere incumbit:ac proinde ceſſat obligatio hæredem viri. Ex qua ratione colligitur,ſi vir ſecundus ita egeat, vt vxori alendæ non ſit, minimè eximi hæredes viri ab ea obligatione vel dotem prædictam ſtatim reſtituendi, vel præſtandi alimenta eo priori anno, quõ dotem reſtituere non tenentur. Quòd ratio, ob quam ea obligatio extinguenda erat, non deficiat. Atque ita docent *Couar. Ant. Cucus, Matienzo, Azebedo, Molina ibid.* Addunt *Rebuffus & Surdus proximè allegati*, quamuis ſecundo marito habente vnde alat vxorem, extinguatur ius ad petenda alimenta reſidui illius anni,quo dos non reſtituitur ab hæredibus, poſſe tamen vxorem petere id, quod intereſt ob retardatam dotis ſolutionem:iuxta *c.Salubriter,de vſuris.* At hoc non approbo. Quia tantum tenentur ad id, quod intereſt,quando in mora ſunt hæredes non reſtituentes dotem tempore,quod ſolutioni deſtinatum eſt, ac inde mulier patitur damnum lucri ceſſantis, aut damni emergentis: inſtar aliorum debitorum, qui eius detrimenti cauſa ſunt,dilata iniuſtè debiti ſolutione. Vt tenet frequentior ac verior ſent. quam referunt & ſequuntur *Couar.3. var.c.1.num.3. verſ.Sexto. Valaſc.conſ.8.nu.4 vol.1.* Cùm ergo hæredes viri non teneantur eo anno prædictam dotem reſtituere, non ipſis imputabitur culpæ,quòd non reſtituant:vnde nec ad lucrum ceſſans, nec ad damnum inde mulieri emergens tenebuntur. Si tamen vir legaſſet vxori alimenta, tenerentur hæredes ad ea pręſtanda,quamuis ſecundus vir diues eſſet.Quia tunc non debentur alimenta in ſubſidium, ſed iure directo actionis.Sicut quamuis dos in rebus mobilibus conſiſtens non poſſit peti intra annum: at quando à marito relinquitur in teſtamento, debetur ſtatim,vt legatum illud aliquid operetur, *l. 1.ff. de dote prælegata §. Sed ſi vxori,inſt.ad l.Falcid.* Sic *Surd.d.q.22.n.11.& 12.* Dubitatur ergo an hoc ſit correctum iure canonico: ac proinde non obſtante tranſitu viduæ ad 2.nuptias intra annum luctus, teneantur hæredes viri illo anno, quo dotem non reſtituunt, alimenta illi viduæ pauperi miniſtrare, perinde ac tenerentur, ſi ad ſecundas non tranſiſſet nuptias. Videtur enim id correctum eſſe iure canonico, apparet enim pœna feſtinationis nuptiarum ea denegatio alimentorum. Sed abſque dubio dicendum eſt, id non eſſe correctum iure canonico.Quòd in pœnam inductum minimè ſit, ſed eo quòd ceſſarit ratio obligationis præſtandi illi alimenta,(vt proximè diximus.) Atque ita omnes Auctores citati huius correctionis non meminere,quaſi manifeſtum relinquentes id correctum non eſſe, idque expreſsè docent *Garronis rubr.C.de 2.nup.in noua edit.remedio 4.contra pœnas ſecundò nubentium,n.125. Ant.Cuc.l.5.inſt.maiorum,t.12.n.190. Matienzo lib.5.recopil.t.1.l.3.gloſſa 2.n.19.*

31 Tertiò deducitur deciſio illius quæſtionis,an vidua infra annum luctus nubens teneatur reſtituere veſtes lugubres ex ſubſtantia prioris mariti ſibi traditas:nec hoc iure canonico corrigatur: Qua in re breuiter præmittendum eſt,quid iure ciuili circa hoc cõſtitutum ſit.Quidam cenſent hæredes mariti teneri dare viduæ veſtes lugubres:& ſi eæ ſint vilis pretij,& ad vſum quotidianum,effici omnino vxoris: ſi autem feſtiuæ & magni valoris, non cenſeri eas donatas, ſed traditas vt ſeruiant honori mariti defuncti:vt in aliis veſtibus traditis vxori à marito diſtinguunt communiter DD. Et ideo ſi mulier tunc nuberet, poſſe hæredes mariti tales veſtes pretioſas repetere: niſi conſuetudo regionis aliud obtinuiſſet. Ita aliis citatis docent *Ioan Lupus,rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.11.n.8. Auendaño c.Prætorum 2.p.c.10.n.13 fine:* quamuis enim hic non diſtinguat, ſintne viles an pretioſæ veſtes, ſed dicit veſtes lugubres datas viduæ eſſe ab ipſa, dum ſecundò nubit reſtituendas:at refert Ioan. Lupum loco prædicto,atque ita videtur intelligere cum eius diſtinctione. At neuter diſtinguit, nec explicat, an ad hanc reſtituendi obligationem deſideretur nuptias ſecũdas eſſe intra luctus annum. Sed *Couar.* alios referens *4 decr.2.p.c.3.§.9.nu.10. Perez l.1. ordin. t.1.l.7.verb. Veſtir de luto. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3. gloſſa 2.n.36 Gutier.l.2.pract.q.95.à n.6.vſq. ad 12. Ioan.Garcia de expenſis c.8.à n.37. vſq. ad 41. Lud. Lopez 2.part.inſtr.* vbi de matrim. *c.41. col.4.* dicunt teneri hæredes mariti dare viduæ veſtes viduales ac lugubres, etiam pretioſas, attenta regionis & perſonarum qualitate: & ſi dederint caſu quo dare non tenentur, præſumi donaſſe ei pro tempore viduitatis: nec viduæ incumbere onus probandæ conſuetudinis deducendi has veſtes ex bonis mariti, ſed probandi ſolam conſuetudinem, qua viduæ his vel illis veſtibus ſolent lugere maritos. At ſi vidua intra luctus annum nubat, teneri reddere has veſtes ipſis viri hæredibus,ſiue ſint pretioſæ, ſiue viles. Et teneri viduam ſic nubentem reſtituere veſtes lugubres ſibi datas,docent etiam *Queſada in ſuis quæſt.iuris, c.25.n.vlt. verſ. Circa quas veſtes, Ant.Cuc.l.5.inſtit.maiorum t.12.nu.190. Padilla l. Fideicommiſſum,nu.12. C.de fideicommiſ. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.3.n. 8.* Alij, vt *Vitalis & Romanus*, quos refert & videtur ſequi *Gregor.Lopez l.2.verb.Las diſpenſas,ad fin.titul.11.p.6.* (hanc enim ſent. refert in vltimo loco) dicunt quando hæredes tenentur viduam alere, quia manſit prægnans, vel dos conſiſtebat in rebus mobilibus, nec reſtituitur ſtatim, & vidua eſt pauper, teneri ſimiliter hæredes ad veſtimenta lugubria: ſecus quando non tenentur ad alimenta: ſi tamen tunc veſtes, ad quas non tenentur, dederint, & ſint viles, effici omnino vxoris: ſi verò ſint magni valoris, cenſeri tradi ad vſum, & non animo donandi: ac proinde reſtituendas eſſe à vidua tranſeundo ad ſecunda vota: & hæc, niſi aliud obtinuerit regionis conſuetudo, quæ omnino ſeruanda eſt. Sed placet in hac controuerſia ſententia,quam multis citatis amplectitur *Barboſa l. Quæ dotis 34.n.81.& 82 ff.ſolut.matrim.* vbi docet caſu quo hæredes tenentur viduam alere, teneri quoque ad has veſtes præſtandas,ſecus autem non, niſi adſit conſuetudo. 2. *ait,* non videri verum veſtes eas lugubres, ſi ſint modici pretij,cenſeri donatas: ſed ſic dicit diſtinguendum: Si hæres tenetur eas veſtes dare, eo quod teneatur eam alere, vel quia conſuetudo id induxerit, debent indiſtinctè remanere eæ veſtes apud viduam tranſeuntem ad ſecundas nuptias. Quia cum hæres illas præſtans ſatisfecerit propriæ obligationi, nil repetere poteſt,*l.Si quis pro vxore 22. ff.de donat.inter vir.& vx.l.penu.ff.de impenſis.* Item quia veſtes illæ alimentorum nomine continentur,*l.Verbo victus, ff.de verb.ſign.* Sicut ergo alimenta ſemel præſtita non reſtituuntur, ita nec illæ veſtes. Si verò non tenebatur eas præſtare, cenſetur donaſſe, & cùm nulla conditio ſit expreſſa, ſemper retinebuntur per viduam tranſeuntem ad ſecundas nuptias. Vel recurretur (inquit) ad diſtinctionem traditam, an ſint viles & quotidianæ, & tunc retinebuntur: an pretioſæ & feſtiuæ, & tunc vidua ſecundò nubens intra annum luctus eas reſtituet. Et in hoc euentu plus placet mihi hæc diſtinctio cum Auctoribus citatis. His ergo præmiſſis dicendum eſt, caſum, quo vidua ſecundò nubens tenetur iuxta præmiſſa reſtituere veſtes lugubres, minimè eſſe correctum iure canonico. Quod colligitur ex DD. citatis, qui eiuſmodi correctionis non meminere. Et docent expreſsè *Ant.Cuc.l.5.inſtit. maiorum t.12.nu.190. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloſ.2.nu. 39.* Et ratio eſt manifeſta. Quia hoc non ſtatuitur in pœnam ſecundarum nuptiarum, ſed quod in eo euentu cenſeantur veſtes illæ accommodatæ viduæ, dum in vita viduali permanſerit: quare ea ceſſante per ſecundas nuptias, expletur tempus commodati, ac proinde ſuccedit obligatio illius vero domino reddendi.

Vltimò infertur, quid dicendum ſit de lecto quoti- 32
diano coniugi ſuperſtiti tradendo ex bonis defuncti, an
id procedat quamuis tranſeat ad ſecundas nuptias, ita

tunc

tunc non ſit reſtituendus attento iure canonico corrigenti in hoc diſpoſitionem iuris ciuilis. Pręmittendum eſt, lectum quotidianum deberi vtriuis coniugi ſuperſtiti, eumque reſtituendum, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, iuxta *l.3 fori regij, tit.6.l.6.* ibi, *Si el marido o la muger muriere, el lecho que auian quotidiano finque al viuo, è ſi ſe caſara, tornen lo à particion con los herederos.* Atque lectus hic quotidianus non intelligitur ſericus vel pretioſus, quo tempore matrimonij coniuges vtebantur: ſed is qui ſtatui viduali conueniẽs eſt. Vt latè probat aliis relatis *Gutier.l.2.pract.q.93.nu.6.* Et conſtat ex doctrina *Baldi, Angeli, Felini, Corſeti,* & aliorum, quos refert & ſequitur *Menoch.de præſump.l.4.præſump.134.n.5.* vbi dicunt lectum vxori per virum non intelligi ſericum, ſed ſtatui viduæ competentem. Et hanc legem fori eſſe in vſu teſtantur *Queſada in ſuis qu.iuris, c.25.n.vlt.verſ. Circa quas veſtes*, dicens iuxta illam pronuntiatum eſſe in regia cancellaria Pinciana, *Aluaradus de coniectur.mente defuncti, l.4.c.2.nu.39.* dicens iuxta illam deciſum eſſe in Regio Granatenſi prætorio, *Gutier.d.q.93.nu.5. Salazar in ſuo tract.de vſu & ſtylo, c.2.in n.28. Azebedo li.5.recop.t.1 l.3.n.9.* Et tamquam receptam eam referunt, dicentes quod iuxta illam ſicut vxor, quæ mortuo viro lucratur lectum quotidianum, perdit medietatem ſecundò nubens, & reſtituit hæredibus viri: ita vir ſecundam vxorem ducens perdit illius meditatem, ac reſtituit vxoris hæredibus, *Ioan. Lupus l.15.Tauri n.4. Caſtillo ibi, paulo poſt prin. Gomez Arias, l.13.Tauri, n.2.* Et eum eſſe reſtituendum à coniuge ſuperſtite tranſeunti ad ſecundum coniugium, tradunt etiam *Queſada proximè alleg. Perez li.1 Ordin.t.1.l.7.verb. Veſtir por luto. Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.431.col.9. & 3.tomo, diſp.607.col.2. Lud. Lopez in ſuo inſtr.1.p.c.176.col.5.verſ. Lectulus autem.* Nec explicant tempus intra quod ſint futuræ ſecundæ nuptiæ, vt ſit ille lectus reſtituendus. Nec debetur hic lectus coniugi ſuperſtiti, ſi defunctus non ſit ſoluendo æs alienum. Hoc enim tamquam ex iuſtitia debitum præferendum eſt: nec defuncti bona dicuntur niſi eo deducto. Sic latiùs probant *Gutier.l.2.pract.94 n.1.& 2. Zauallos in ſuis pract q.1.n.10.* Et vult quidem lex illa fori, vt per tranſitum ad ſecundas nuptias, lectus ille quotidianus coniugi acquiſitus diuidatur inter ipſum, ac coniugis defuncti hæredes, ibi: *Tornen los à particion con los herederos del muerto.* Hoc enim eſt diuidere cum eiſdem: argumento *l.29.Tauri, in princ.* Atque ita *Gutier.l.2.pract.q 95.nu 15.* tenet, dicens ſe multoties vidiſſe praxi receptum, & ſententiis iudicum lite mota deciſum, vt coniux cui adiudicatur is lectus quotidianus, caueat ſe reſtituturum dimidiam partem heredibus defuncti, ſi alias elegerit nuptias. Et ita diuidendum tradunt etiam *Ioan. Lupus, Caſtillo, Gomez, Arias, Azebedo proximè allegati, Zauallos in ſuis pra q.1.n.8.& 9.* Lectulus verò hic deducendus eſt ex aceruo lucrorum, quæ conſtante matrimonio acquiſita ſunt: quod ſi talia lucra non ſuperſint, deducetur ex capitali coniugis defuncti: vt docent *Gutier.l.2.pra.q.95.n.17. Aluaradus, Lud. Lopez, proximè allegati. Zauallos d.q.1.n.8 & 10.* & refert *Aluaradus* ſic definitum eſſe in regio Granatenſi prætorio Vnde dicũt *Gutier.ea.q.95.n.18 & Zauallos ea.q.1.n.8.* ſi lectus hic deductus ſit ex dictis lucris, cum alias communis eſſet vtrique coniugi, ſuperſtitem, qui illum integre habet, ſi ſecundis nuptiis copuletur, diuiſurum cum hæredibus alterius medietatem, & ſi filij ex priori matrim. ſuperſint, ſolam illam medietatem illis reſeruari, reliquam autem medietatem, tamquam ex bonis propriis habitam, eſſe prorſus coniugis illius ſecundo coniugati. Addit *Gutier.* lectum hunc deductum ex capitali coniugis defuncti, quod non ſuperſint lucra aliqua, teneri ſuperſtitem, ad 2. nuptias tranſeuntem integrè reſtituere, ac reſeruare filiis prioris matrimonij ſi illi ſuperſint, vtpote qui ex bonis coniugis defuncti eſt omnino habitus. Intellige autem reſtituendum eſſe hæredibus defuncti, quando ſuperſtes trãſiit ad aliud matrim. intra annum luctus. Vt docet *Perez lib.5.ordinam titul.1.l.fin.fol.54.verſ. Item per matrim.* Cætera de hoc lecto quotidiano videnda ſunt apud DD. allegatos. Dubitatur ergo, an correctum ſit attento iure Canon. lectum hunc reſtituendum eſſe à coniuge ſecundò coniugato intra annum luctus? Reſpondetur negatiuè. Quia non eſt propriè pœna nuptiarum ſecundarum, & ita eſt communis coniugi vtrique: cùm tamen pœnæ anni luctus ſolam viduã afficiant: (vt n.20. probauimus) ſed lex ea conditione lectum applicauit coniugi ſuperſtiti. Et ita tradit *Ioan. Lupus l.15.Tauri, n.6.* Et cæteri DD. relati tamquam rem manifeſtam ſupponunt.

Ad arg.n.21.& 22. propoſita reſp. Ad propoſitum n.21. 33
conſtat ex dictis nu.23. quamuis enim is textus ſolam infamiam expreſſerit, at ratio in eo tradita ad omnes pœnas extenditur. Ad 1. cum ſua confirm. propoſitum nu.22. dic ſatis eſſe, vt iuris Canonici ſit legem ciuilem corrigere, per huius deciſionem impedit libertatem à Chriſto permiſſam tranſeundi quandocumque ad poſterius matrim. ſoluto priori: adde ex ea prohibitione foueri quoque peccatum: cùm auferatur libertas vtendi medicina incontinentiæ, atque ita præbeatur fornicationibus anſa. Ad ſecundum dic, leges inſertas in Decreto non habere vim iuris Canonici, niſi à Pontifice aliquo aut à Concilio generali approbentur. (vt dicam lib.10.diſp.12.n.5) Quod hîc non contingit: imo reprobatæ ſunt *c.fin.de 2.nupt.*

DISPVTATIO LXXXVIII.

Quæ ſint pœnæ ſecundis nuptiis iure ciuili indictæ in fauorem filiorum prioris matrim. & an eæ iure Canonico corrigantur?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint: & nomine ſecundarum nuptiarum etiam tertiæ & vlteriores intelliguntur, n.1.
Coniux ſecundo coniugatus reſeruat filiis bona ab altero quæſita, n.2.
Vidua ſecundo nubens, quid poſſit dare marito: & quid, ſi vnicum habeat filium, incapacem tamen ſucceſſionis: & ſi plus det, an totum ſit irritum: & ſit hæc pœna communis quoque viro? n.3.
An ea vidua perdat filiorum tutelam, n.4.
Quid, per ſponſalia de futuro, vel ſi iudicem adeat, tutorem petitura, vt ſecundo nubat, n.5.
Quid ſi poſterius matrim. non ſit conſummatum? vel non ſit facta traductio? n 6.
Quid, ſi matrimonium ſit nullum? n.7.
Quid, ſi tutela ſit teſtamentaria, n.8.
Quid, ſi vir conceſſit facultatem ſecundo nubendi, vel vt retineat tutelam, n.9.
An abſque ſententia iudicis perdat ipſo iure tutelam, n.10.
Quid, ſi vidua curatrix ſit filiorum? n.11.
An pater ſecundo coniugatus perdat tutelã & adminiſtrationem, n.12.
Quas pœnas incurrit ſecundo nubens non petito filiis tutore: & quid de viduo ſecundo coniugato: & an bona poſterioris viri ſint tacitè obligata pro mala vxoris adminiſtratione, n.13.
An perdat ſimiliter munus executricis teſtamenti viri? n.14.
An amittat facultatem nomine viri teſtandi n.15.
An amittat educationem filiorum? Refertur quædam ſententia, n.16.
Proponitur ſententia Auctoris: & præſumptio iuris & de iure ex ſolis actibus præteritis poteſt deſumi, n.17.
An in hac educatione præferenda ſit mater concurrentibus paribus qualitatibus in ipſa, n.18.
Quid, ſi ea ſit filiis ſucceſſura, n.19.
Quid de patre tranſeunte ad ſecundas nuptias, n.20.
An mater hac teneatur in foro conſcientiæ hanc educationem relinquere, n.21.
An poſſit exemplariter filio amenti, ſubſtituere? Refertur duplex opinio, n.22. & 23.
Proponitur ſententia Auctoris, n 24.
An ea facta ante ſecundas nuptias euaneſcat per eas, n 25.
An pater ſecundo coniugatus priuetur ea poteſtate ſubſtituendi, n.26.
An mater ſecundo nubens excludatur per tacitam pupillarem? Refertur quædam ſententia, n.27.
Proponitur ſententia Auctoris, n.28.
An excludatur mater per tacitam pupillarem, quando ei legat aliquid vir cum conditione non nubendi, n.29.
Quid, ſi leget ei, donec vitam vidualem ſeruauerit, n.30.
An perdat ſecundò nupta priuilegia honoris & fori viri, n 31.
An filij teneantur alere & dotare matrem ſecundo nubentem, n.32.
An ea poſſit reuocare donationem ratione ingratitudinis: & quid de patre, n.33.
An ſecundo nubens amittat ius prælationis in priori dote, n.34.
An pater ſecundo coniugatus teneatur ſatiſdare de reſtituenda hæreditate filiis, & de bono vſu aduentitiorum? n.35.
An mater ſecundo nubens teneatur de modicis rationem reddere, quamuis à teſtatore releuata ſit, n.36.

An valeat pœna ſub qua coniuges ſe obligant ad abſtinendum ab alio coniugio: vel pœna ſub qua ſe obligat quiſpiam ad ingreſſum religionis, niſi ſponſalia perfecerit, n.37.

Poſt n.37. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

1 DVplex eſt agitanda quæſtio. Prior, de pœnis iure ciuili ſtatutis ſecundis nuptiis, in fauorem filiorum prioris matrimon. Poſterior, de earum correctione iure can. Quæſtio ergo prior eſt, quæ ſint hæ pœnæ? Et id quidem tamquam certum præmittendum eſt, 2. nuptias non ſolas dici quæ ſecundæ ſunt, ſed etiam tertias, & vlteriores reſpectu præcedentium. Quod conſtat ex *l. Cum aliis 4. C. de ſecund. nupt.* ibi: *Omnis poſteritas ex quocumque ſuſcepta viro.* Et paulò inferiùs, *Ex quocumque coniugio ſuſcepti filij.* Et *l. Hac edictali, 6. ſtatim in princ. C. eod. tit.* ibi: *Ad ſecunda, vel tertia, aut vlterius repetiti matrimonij vota migrauerit.* Et docent *Gloſſa rubr. C. de ſecund. nupt. & ibi Bart. n. vnico. Decius n.5. Ripa in noua edit. nu.6. verſ. Prò declarat. Azo, ſum. eod. t. n. 1. Nicol. de Vbaldis de ſucceſſ. ab inteſtato. 2. par. n.10. Bolognin. in addit. ad Matheſ. de ſucceſſ. ab inteſtato, art. 2. princip. membr. n.19. fin. Ioan. Lupus l.15. Tauri n.8. & ibi Caſtillo nu.1. Anton. Gomez num.6. fine.*

2 I. ergo pœna eſt, vt eo ipſo quòd coniux tranſit ad ſecundas nuptias, amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge defuncto conſecutus eſt, & eam transferat ad filios prioris matrim. retento ſolo vſufructu. Conſtat ex *l. Femina, C. de ſecund. nupt.* De cuius pœnæ explicatione eſt inſtituenda tota diſp. ſequens.

3 II. pœna eſt, non poteſt in dotem dare marito, nec alio titulo ei relinquere, pluſquam dederit vni ex filiis prioris matrimonij, cui minus reliquit. *l. Hac edictali, 6. in princ. C. de ſecundis nupt.* & an ſit plus minúſve, inſpicitur tempus mortis: vt ibi habetur §. *Huic obſeruationi.* Hæc autem minor pars data filio, quam nequit excedere relicta ſecundo viro, eſt computanda penſatis non ſolùm, quæ filius habuit in teſtamento parentis, ſed etiam quę ab ipſo ſuperſtite habuit. Quare ſi filius coniugis ſecundo nubentis conſecutus eſt ab ipſo centum vitæ tempore, & totidem in teſtamento, poterit hic dare poſteriori coniugi ducenta. Quod clarè colligitur ex *d. l. Hac edict. in princ.* ibi: *Quam filius vel filia habet, cui minor portio vlt. voluntate relicta, aut data fuerit, aut donata.* Et docet *Angelus auth. de nup. in princ. n.14.* Quòd ſi ſecundò nubens vnicum filium habeat ex priori matrimonio, iſque ſit incapax ſucceſſionis, vt quia profeſſus eſt in ordine Minorum, poteſt omnia bona poſteriori viro relinquere. Quia cùm is ſit incapax, reputatur ac mortuus: *l. Si neceſſe. §. Deportatus. ff. de bonis libert.* Sic *Angelus ibidem num.15.* Si verò plus relinquat viro, quam vni ex filiis, cui minus reliquit, illud ſolum vlterius erit irritum. Vt conſtat ex *dict. l. Hac edictali, in fine prin.* ibi: *Sin verò plus quàm ſtatutum eſt, aliquid nouercæ vel vitrico relictum, vel donatum, aut datum fuerit, tamquam non ſcriptum, neque relictum, vel donatum, aut datum ſit, ad perſonas deferri liberorum, & inter eas diuidi iubemus.* vbi non integrum relictum, ſed illud plus irritatur. Atque ita tradunt *Angelus ibid. n.13. Gloſſa dict. l. Hac edictali, verb. Diuidi. Alex. de Neuo c. fin. n.8. de ſecund. nupt.* Tandem hæc pœna eſt communis viro & feminæ tranſeunti ad 2. nuptias. Vt conſtat ex *l. d. Hac edictali, ſtatim in princ.* ibi: *Pater materve.* Et docet *Garronis rubr. C. de ſecund. n.9. pœna 2.* Et alia multa circa hanc pœnam poſſunt videri in *Anton. Gabr. tom. 3. commun. opin. l.3. t. de nuptiis, tota concl.4.*

4 III. pœna eſt, mater tranſiens ad 2. nuptias amittit filiorum tutelam. Conſtat ex *l. fin. & auth. Sacramentum, C. quando mulier tutelæ officio, & auth. Vt ſine prohibitione matres, §. vn. collat.7. & l.5. t.16. p.6.*

5 Circa quam pœnam dubitatur 1. an hoc procedat, quando ſunt ſola ſponſalia de futuro? Quidam partem affirmantem ſuſtinent. Nam ab initio denegaretur tutela matri, niſi abſtinentiam à 2. nuptiis ſponderet: quare ſtatim ac adeſt animus ſecundò nubendi, incipit eſſe ſuſpicio quæ in cauſa eſt, vt amittatur per ſecundas nuptias. Ita *Bart. auth. Sacramentum, nu.3. c. Quando mulier tutelæ officio. Angelus §. Actionum q.20. n.41. Inſt. de actionib.* Imo quando adit iudicem, ſignificans ſe velle nuptias contrahere, petitque tutorem filiis, tradunt aliqui tutelam perdi. Quòd iam incipit mater eſſe ſuſpecta. Sic *Bart. & Angel. ibidem. Idem Bart. l. Si quis ſub conditione, 1. nu.28. ff. de teſtam. tutela. Decius c. Ex parte M. in noua editione, n.29. & 30. de appellat. Sylua nupt. l.2 verb. Vidua non eſt nubendum, n.50. Ant. Gabriel. to.3. commun. opin. l.3. tit. de 2. nuptiis, concl.9. n.13.* At verius eſt, minimè perdi per ſponſalia de futuro. Quia *Auth. Sacrament. Quando mulier tutelæ officio,* tantum dicit. *Contractis ſecundis nuptiis, & l.5. tit.16. p.6. Caſando la madre.* Et cum hoc ſit pœna, non eſt extendendum. Præterea, quia poteſt poſtmodum renunciare ſponſalibus, & ſic ceſſabit ſuſpicio. Deinde quia facilius quiſquam impeditur habere, quam rem habitam retinere, *l.1. §. Caſum ff. de poſtulando.* Quamuis ergo mater, quæ ſponſalia contraxit, admittenda non ſit ad filiorum tutelam, at ſi antea admiſſa ſit, non ob id ſtatim repellenda eſt, donec matrimonium ineat. Quare hanc partem ſuſtinent *Speculat. tit. De tutore, §. Nunc dicendum, n.4. Salycet. d. auth. Sacramentum, n.4. Ruinus conſ. 87. n.3. vol.5. Menochius de arbitr. lib.2. caſu 151. n.7. Gutier. de tutelis 1. p. c.9. n.2. Greg. Lopez l.5. verb. Caſando, t.16. p.6.* Nec licet adeat iudicem petens tutorem, eo quod ad 2. nuptias tranſire velit, eam perdit, donec tranſeat. Quia textus petunt contractas eſſe nuptias. Deinde, quòd ſuſpecta non reputetur, quæ obtemperans legi actum facit, per quem omnis ſuſpicio debet amoueri, nimirum, petere tutorem. & offerre ſe ad reddendam tutelæ rationem. Et ſic ſuſtinent *Salycetus, n.3. & Greg. Lopez Gutier. & Menochius ibid.*

Secundò dubitatur, an ſi matrim. nondum conſumma- 6
tum ſit, perdatur tutela? Pars enim negans inde probari poteſt, quod in materia hac pœnali id non reputetur matrim. nec nuptię (vt in ſimili dixi diſp. pręc. n.19.) At dicendum eſt perdi tutelam. Quod iura ſolum ponderent fractam eſſe promiſſionem factam in tutelæ acceptione, abſtinendi à 2. nuptiis, & ſuboriri ſuſpicionem malæ adminiſtrationis, quæ in matrim. nondum conſummato reperiuntur. Et ita ſuſtinent *Baldus l. Omnem n.10. C. ad SC. Tertul. Alex. de Neuo, c. fin. nu.10. de ſecund. nupt. Ant. Gabr. tom.3. comm. opin. l.3. tit. de ſecund. nup. concl.9. n.13.* & DD. quos retuli n. præcedenti dicentes amitti per ſponſalia de futuro, nedum per matrimonium ratum. Quòd ſi non ſit facta traductio ad domum, non amitti tutelam, tenent multi, quos refert & ſequitur *Menochius d. caſu 151. n.8.* limitans cum Boerio, & aliis, niſi ante traductionem conſummetur matrim. Sed melius *Gutier. eo. cap.9. n.9.* tenet per traductionem perdi, ante conſummationem.

Tertiò dubitatur, an amittatur per matrim. irritum? 7
Affirmat *Bald. c. Ex parte M. n.20. de appel.* dummodo interueniat carnalis copula. Ducitur, ne plus concedatur luxuriæ, quàm caſtitati, per quam deperditur, nempe, per 2. nuptias, quæ caſtæ ſunt. At hoc ex[illegible] pertinere ad pœnam fori externi: & ita in conſcientia non perdi ante iudicis ſent. (vt latius dicemus infr. [illegible] nu 11) Quia [illegible] matrim. non eſt verum, atque ita non verificatur feminam illam ad ſecundas tranſiiſſe nuptias, vt ſic ipſo iure vacet tutela.

Quartò dubitatur, an hoc procedat in tutela etiam teſta- 8
mentaria, nimirum, quando mater relicta eſt in teſtamento viri tutrix filiorum? Partem negantem ſuſtinent aliqui. Quia *l. Omnem, C. ad Tertul.* vbi eſt ſermo de matre ad ſecundas nuptias tranſeunte, non petito filiis tutore, ſolùm eſt ſermo de tutela legitima, quaſi ea ſola amittatur per tranſitum ad ſecundas nuptias, ibi: *Si ea legitima liberorum tutela ſuſcepta.* Et nulla lege cauetur teſtamentariam perdi: neque eſt eadem ratio ſicut in legitima. Quia in teſtamentaria eius fides, à teſtatore eſt approbata, & ideo non cogitur ſatiſdare, *Inſtit. de ſatiſdat. tutor. in princ.* Et cum potuerit vir cogitare fore, vt vxor ſecundò nuberet, & nil dixerit, præſumitur eum paruipendiſſe. Hanc partem ſuſtinet *Baldus auth. Eiſdem pœnis, nu. vlt. C. de ſecund. nupt.* Et eam forte de iure veriorem eſſe dicunt *Angel. de Aretio §.*

Actionum

Actionum q.19.n.41.Inſtit.de actionibus, & Angelus de Gambellionibus tract. de teſtam. Gloſ.96.nu. 12. Sed dicendum eſt, perdi etiam tutelam teſtamentariam filiorum tranſeunte matre ad ſecundas nuptias. Probatur ex §. *Sin autem tutelã, verſ. Nos autẽ, auth.de nuptiis, collat.*4. ibi, *Simpliciter æqualem eam ponimus propter nuptiarum immaturitatem ei, quæ ante lugubre tempus nupſerit.* At nubens intra luctus tempus, tãquam infamis, ac ſuſpecta, & odioſa memoriæ defuncti, & legi ad nullam tutelam aſpirare poteſt. Præterea, quia textus generaliter loquuntur de tutela. Vt conſtat ex textibus, quos n 4. retuli. Et militat eadem ratio in hac tutela, quæ in aliis, nempe, præſumi malam adminiſtrationem, ac bonorum diſſipationem propter affectum ſecundi viri. Et ideo ita tenent Gloſſa *d.l.Omnem, in fine, & ibi Bart.n.vn. Baldus n.7. Albericus n.*1. dicens ſe vidiſſe ita obſeruari, ac in iudicio obtinuiſſe. *Salycet.n.5. Corneus num.2. Idem Bart. auth.de nupt.collat.* 4. *§. Sin autem tutelam n.*8. *Idem Bald.authent.Sacramentum, in fine, c. Quando mulier. & conſil.249. iſta quæſtio eſt dubia, in fine, vol.1. quod eſt conſil.51. in 3. vol. in nouiori edit & c.Ex parte M.n.2.de appellat.* vbi & *Francus n.2. notabil.3. Ruinus conſ.87.n.2. & 3 vol.5. Garronis auth.Eiſdem pœnis, n.fin.C.de ſecund.nupt.Guido decíſ.539 ſtatim in princip. Sylua nuptialis l.1.verb.Viduæ non eſt nubendum, n.50.Boerius deciſ.124.n.12.Viuius deciſ.364.n.7. Greg. Lopez l.5.verb Sacar, t.16.p.6. Ant.Gomez l.14.Tauri n.11.verſ.Item adde. Tello l.6.Tauri n.31.Villalobos in antiq.iuris ciu.& reg. lit. M. nu.8. Baeza de decima tutoris, c.4.n.51.Gutier.de tutelis 1.p.c.9.n.16. & Olanus in ſua concord.lit.M.n.15. Molina lib 1. de primog. c.9.n.49. Padilla l.Fidei commiſſum, n.8.cap.de fideicomm. Anton.Gab.to.3.com.opin.l.3.t.De ſecund.nupt.concl.9.n.6. Oldradus, Cynus, Iocobus Butrican.* quos refert & ſequitur *Matienzo lib.5. recop.t.1.l.3.Gloſ.2.n.9.Spino ſpec. teſtam.gloſſ. 29. princip.n.9. &* 10. Et videtur hoc deciſum *l.reg.4.t.16.p.6.* (vt aduertit *ibi Greg.Lopez, verb.No caſara*) cum ibi in tutela teſtamentaria decidatur petendam eſſe renunciationem ſecundi coniugij.

9 Imo *Ant.Gomez.n præced. relatus* ait poſſe attentari matrem tranſeuntem ad ſecunda vota amittere tutelam teſtamentariam filiorum, quamuis maritus in teſtamento contrarium iuſſerit. Quòd vertatur in maximũ liberorum præiudicium, retenta per matrem tutela, quibus lex matrem priuãs proſpexit: nec vir potuit liberis præiudicium inferre. Idem ſuſtinet *Ruin.conſil.87.n.10.vol.5.* fatetur tamen voluntatem hãc viri id operari, ne mater perdat ipſo iure tutelam, donec aditus iudex eam priuet, prout tenetur: atque adeo valere interim ab ea geſta, tamquam à vera tutrice. At verius eſt contrarium. Quia ea fiducia, quam maritus de illa habuit, tranſeunte ad ſecundas nuptias purgat ſuſpicionem: ſicut & poſſet maritus quemcumque extraneum tutorem relinquere. Et ita ſuſtinent *Bald.c.Ex parte M.n.2.de appel.Francus, Garronis, Sylua nuptialis, Matienzo n. præcedenti allegati.* Vnde non ſufficiet, ſi non expreſſe conſtat de voluntate viri: ſed fortè dixit, ſit tutrix, quamdiu vixerit. Quippe ea verba accipienda ſunt rebus in eodem ſtatu permanentibus. Ita *Guido, Garron. Spino, n.præced.relati.*

10 Quintò dubitatur, an ipſo iure ceſſet tutela, matre ad ſecundas nuptias tranſeunte? Videtur enim pars negans vera. Quod non reperiatur textus ipſo iure priuans. Nam *l.fin. C.quando mulier*, ſolum ſic dicitur, *Iuramentum antea præſtet, quod ad nuptias non perueniat*, & *auth. Sacramentum: eod.t. Sacramentum non exigitur, ſed contractis ſecundis nuptiis expelli eam à tutela conuenit.* Quæ verba expreſsè denotant eam non ipſo iure expelli, ſed à iudice expellendam. Et *l.5. t.16.p.6.* ibi, *El juez del lugar deue ſacar luego los moços de ſu guarda.* Non ergo ipſo iure ceſſat tutela, ſed iudicis miniſterium ea matrem priuantis deſideratur. Sed citra dubium tenendum eſt, ipſo iure amitti tutelam. Quia licet, *d.auth.Sacramentum,* dicatur *expelli eã conuenit,* quibus verbis miniſterium iudicis deſiderari ſignificatur: at loquitur de expulſione facti, quaſi ipſo iure deſierit Et eodem modo, *d.l.5.reg.* accipienda eſt. 2. quia *d.l.fin. C. Quando mulier*, petens vt mater filiorum tutrix futura renunciet ſecundis nuptiis, clarè denotat tutelam dari matri ſub conditione ab illis abſtinendi. At tutor ſub conditione datus expirat non parens conditioni, *l.Tutor datus, 8.in princ.ff.de teſtam. tutel.* Tertio, quia eo ipſo quod mater ad ſecundas migrat nuptias, videtur renũciare tutelæ cum eo ſtatu incompatibili attenta iuris diſpoſitione. Quare ex tacita renunciatione ceſſat, inſtar beneficij per contractum matrimonij vocantis. 4. id probat textus *aut. Vt ſine prohibitione matres, §. vn.verſ.Propterea igitur ſancimus, collat.7.* ibi *Mox tamen vt ſecundas contraxerit nuptias, repente expelli à tutela.* Quod idem ſupponitur *c.Ex parte M de appellat.* ibi: *Et prædicti filij eius ſub poteſtate & tutela ipſius minimè permanerent, cùm iam ad ſecunda vota tranſiſſet.* Et ita ſuſtinent *gloſſ.d.c.Ex parte M. verb. Sub poteſtate, ad fin. & ibi Ant.n.15. Specul. tit. de tutore, §. Nunc dicendum, n.5. Garronis auth. Eiſdem pœnis, in noua edit.n.26.C.de ſecund.nupt.* vbi dicũt quam citò mater ad ſecundas nuptias tranſierit, ſolutam eſſe tutelam, ac ſi mortua eſſet. Eandem ſent. tenet *Gloſ. l. Omnem, 6. in fin.C.ad Tertul. & ibi Bart.n.vn.Bald.n.7.Paul.n.1. idẽ Bart. l. Si quis ſub conditione 11.n.27.fi ff.de teſtam.tutel. & d.auth. Sacramentum n.2.fine: & ibi Salycet.n.2.verſ.Ego probo. idẽ Salycetus d.l.Omnẽ n.4. Abbas d.c.Ex parte, paulo poſt princ. notab.2. & ibi Decius in noua edit.n.5.notabil.2. & n.29. Bellamera ibi n.vlt. Idem Bald.d.auth. Eiſdem pœnis, n. vlt. & d.c.Ex parte M.n.2 & ibi Francus n.2.notabil.3. Præpoſ.n.4. Corneus d.l.Omnem n.2. Angelus de Peruſio repetit l. Mater, n.5.C. ad Tertul. Angelus de Aretio inſtit.de action.§. Actionum, quæſt.19. n.41. Angelus de Gambellionibus tract. de teſtamentis, gloſ.96.n 12. Aimon.conſ.18.nu.1.vol.1.Guido deciſ. 539. ſtatim in princ. Sylua nuptialis libr.2.verb.Viduæ non eſt nubendum, n.50. Lucas de Peña l. Mulieres, col.1.verſ.Sed cum mulier.C.de incolis, l.10.Ruin.conſil.87.n.2. & 10.vol.5.Greg.Lopez l.5.tit.16.p.6. verb.El mas cercano. Nauar.ſum.c.25.n.67.* addens eam peccare lethaliter, ſi poſt tranſitum ad ſecundas nuptias retineat tutelam, *Ant.Gomez.l.14.Tauri n.10. & n.11.verb.Item adde. Tello libr. 6. Tauri num.31. Emm.Sa ſumma verb. Curator, fin.* Quare nullum exigitur iudicis miniſterium. ſed eo ipſo iudice nil agente amittitur. Quod apertè docent DD. allegati, dicentes ſtatim expirare tutelam, ac ſi mater obiiſſet. Et in terminis propriis docent *Bart.d. l. Si quis ſub conditione, n.27, fine, Bald.d.l.Omnem n.7. & ibi Corneus n.2. Greg.Lopez d l. 5. verb. El mas cercano.* Et melius omnibus *Nau.d.c.25.n 66.* cum dicat eam ream eſſe culpæ mortalis, ſi vbi ſecundò nupſit, retineat tutelam. Non enim peccaret retinens donec condemnaretur, ſi iudicis ſententia opus eſſet ad priuandam eam tutela.

Quæ dicta autem ſunt de amiſſione tutelæ per tranſi- 11
tum matris ad ſecundas nuptias, accipienda ſunt ſimiliter, ſi mater ſit curatrix filiorum: id enim munus eo ipſo amittet per eum tranſitum, ſicut & munus tutricis. Quippe diſpoſitum in vno, habet locum in alio, *l. Quod ſi nolit. §. Quod in procuratore ff.de ædil. edicto.* Et docẽt *Gloſ.auth. Matri & auiæ, verb.Tutelam.C.Quando mulier. Decius multis citatis c.Ex parte M.in fine, de appel. Auiles procemio c.Prætorum, Gloſ.1.n.42.Greg.Lopez l.4.verb.La guarda, t.16.p.6.* addens *cum Gloſſa alleg.* idem eſſe dicendum, ſi mater ſit curatrix filij mente capti vel furioſi.

Tandem circa hanc pœnam dubitatur, an pater ſecun- 12
dam vxorem ducens perdat ſimiliter filiorum tutelam? Præmittendum eſt, longè inter ſe diſtare, patrem eſſe legitimum adminiſtatorem bonorum filij, qui ſub ſua poteſtate conſtitutus eſt: & eſſe eius tutorẽ (quamuis enim filiis patrem habentibus non detur regulariter tutor: at datur aliquando ſi pater eos emancipet, *l. Si infanti, C. de iure delib. & ibi Bart.*) Quippe pater legitimus adminiſtrator totum commodum habet & vſumfructum, ſoláque proprietas eſt filij: & ideo non tenetur rationem reddere, nec cautionem præſtare: nec bona eius tacitè obligantur pro adminiſtratione. Quæ ſecus ſe habent, vbi pater eſſet tutor. (vt multis citatis tradit *Pinel, l.1.p.2.n.27.C.de bonis matern.*) Hoc ſuppoſito manifeſtum eſt, pa-

ter ad ſecundas non venerit nuptias, apud matrem nutriantur. Et adhuc clariùs *l. Reg. 19. ti. 16. p. 6.* ibi: *Pero ſi uvieſſe madre que fueſſe muger de buena fama, bien le puede dar el fijo que lo crie, e ella puedo lo tener mientras mantuviere biudez, e no caſare: mas luego que caſare, deuen ſacar el huerfano de ſu poder.* Vbi apertè diſcrimen conſtituitur inter viduam bonæ famæ, dum vidua permanet: & quando eſt ſecūdò nupta: in priori enim caſu voluntarium eſſe iudici, tradere matri prolem educandam ſignificatur, ibi *Pueda dar el fijo que lo crie.* Nā verbum, Poteſt, affimatiuè prolatum importat actum voluntarium, vt optimè tradunt *Bart. l. Gallus in princ. n. 4. ff. de liber. & poſtum. Ruin. conſil. 69. n. 12. vol. 1.* cū innumeris filiis, quos refert & ſequitur *Celſus conſ. 112. nu. 6.* vnde dicit *ibi Bart.* verbum, Poteſt, affirmatiuè poſitū in legibus, reſcriptis, vel contractibus, numquam reperiri importare neceſſitatem præciſam. In poſteriori autem caſu, vbi eſt ſermo de vidua ſecundò nupta, ſic dicitur: *Mas luego que caſare, deuen ſacar el huerfano de ſu poder.* Et ita præciſam neceſſitatem ea verba important. Nam verbum, Debet, eā dicit, (vt ex multis probaui l. 4. diſp. 23. nu. 2.) Præterea addidit, *Luego,* cui correſpondent Latinè aduerbia, Ilico, ſtatim, quæ eam denotant celeritatem, vt omnem dilationem excludant, ac ſententiam latam importent. Vt multis citatis docent *Tiraquel. l. Si vmquam, verb. Reuertatur. 109. & ſeqq. c. de reuocand. dona.* Et *Gutier. de iurament. 1. p. c. 62. n. 4.* Et confirmatur, quia aliàs nullum eſſet diſcrimen inter priorem & poſteriorē caſum, ſi in vtroque cōcederetur arbitrium iudici circa hanc educationem. Et ſecundò confirmatur, quia eodem tenore loquitur agens de tutela, *l. Reg. 5. t. 16. part. 6.* ibi: *Deue ſacar los moços luego de ſu guarda, y de ſu poder:* ac *l. dict. 19.* loquens de educatione, ibi: *Mas luego que caſare, deuen ſacar al huerfano de ſu poder.* Si ergo ipſo iure ſtatim per ſecundas nuptias amittitur tutela, (vt n. 10. probauimus) amittetur ſimiliter ius educationis: eo vel maximè, quòd ille *l. 5.* non tantùm dixerit ſtatim matrem priuandam eſſe tutela, quod ſignificant ea verba, *De ſu guarda,* ſed etiam educatione: quod ſignificant ea verba: *Y de ſu poder.* Id enim verbum ad educationem refertur, vt cōſtat ex *d. l. 19.* quæ de educatione agens eodē verbo vſa eſt, ibi, *Deuen ſacar al huerfano de ſu poder.* Et adhuc tertiò confirmatur, quia dum dicit, *Mas luego que caſare, deuen ſacar al huerfano de ſu poder:* neceſſariò intelligit textus de vidua bonæ famæ, apud quam proximè dixerat educandam eſſe ſobolem: quandò enim non eſſet bonæ famæ, ſed ſuſpecta, educationis incapax eſſet, vtpote quæ conditione ibi ad educationem petita caret. Quare in eo euentu non eſſent expectandæ ſecundæ nuptiæ, vt educatione priuaretur. Secundò principaliter probatur hæc ſententia, quia mater tranſiens ad ſecundas nuptias, tamquam ſuſpecta priuatur eo ipſo tutela etiam teſtamentaria (vt num. 8, & 10. probauimus) nec in hoc vllum iudicis arbitrium verſatur. Ergo à fortiori priuanda eſt educatione. Nam tutor principalius datur perſonæ, quàm bonis. Vt conſtat ex tutelæ definitione tradita, *l. 1. ff. de tutelis,* & ex §. *penult. Inſtit. Qui teſtamento tutores,* ibi: *Perſonæ, non cauſa vel rei tutor datur.* Vbi *Gloſſ. verb. Perſonæ,* ait principaliter dari perſonæ pupilli, vt eum bonis moribus inſtruat, & ſecundariò rebus. Et ſimilis textus eſt *l. Reg. 1. titul. 16. p. 6.* Et ideo *Bald. l. Precibus, num. 18. C. de impuberum, & aliis ſubſtitut.* dicit adminiſtrationem bonorum pupilli eſſe quid acceſſorium ipſi educationi, quæ eſt quid principale. Cùm ergo iura, eo ipſo quòd ad ſecundas nuptias mater tranſit, priuent ipſam tutela, non eſt dicendum priuationem hanc intelligi quoad partem minùs principalē & acceſſoriam, quæ eſt adminiſtratio bonorum, retenta educatione, quæ eſt principalior. Tunc enim potius verificaretur non amitti tutelam: cùm principaliùs maneat, à quo ſimpliciter fit denominatio. Et confirm. quia fidelior, atque omni ſuſpicione liberior perſona deſideratur ad pupilli educationem, quàm ad eius bona adminiſtranda, & ideo quamuis iure permittatur vitricum eſſe pupilli tutorem: vt notatur *l. fin. C. de contrario iudicio tutelæ:* at ipſi non integra tutela conceditur, ſed ſola bonorum adminiſtratio, denegata educatione tanquam perſonæ ſuſpectæ. Vt optimè *Gloſ. ſa l. 1. verb. Si non vitricum, C. vbi pupilli educari debeant: & l. ſi. verb. Proponis, C. de contrario iudicio.* Si ergo ea mater ſuſpecta reputatur ad bonorum adminiſtrationem, & ideo ab ea repellitur, à fortiori ſuſpecta credetur ad educationem, eáque priuanda erit. Atque ita *Gloſ. auth. de nupt. §. Eiuſdem, verb. Dat ei, collat. 4.* magis ſuſpectam reputat hanc matrem ad educationem, quam ad bonorum adminiſtrationem. Quærens enim cur matri huic non detur educatio, cum vitricus poſſit eſſe tutor, dicit hæc verba: *Reſponde aliud in educatione, quæ poſſet plerumque vita eius eſſe inſidioſa, quàm in tutela.* Idē ſequitur *Ruin. conſ. 87. n. 2 li. volum. 5.* Tertiò, quòd ius hanc matrem educatione priuauit, præſumens fore, vt mariti amore obcæcata, & quaſi in nouercam conuerſa, non ſolùm filiorum curam negligeret, ſed etiam eos odio quaſi nouercali proſequeretur: eorúmque vitæ inſidias pararet, vt vitrico eius viro morem gereret. Vt conſtat ex *l. Lex quæ tutores, C. de adminiſtr. tutor.* ibi: *Quæ vt plurimum nouis maritis non ſolùm res filiorum, ſed etiā vitam addicunt.* Et *authent. de nuptiis. §. Sin autem, verſic. Nos autem, collat. 4.* ibi: *Neglecta filiorum charitate optima.* Et *l. 19. t. 16. part. 5.* ibi: *Porque dixeron los ſabios, que la muger ſuele amar tanto al nueuo marido, que no tan ſolamente le daria los bienes de ſus fijos, mas aun que conſentiria en la muerte dellos, por fazer plazer a ſu marido.* Et confirmatur, quia tunc ceſſat ratio, ob quam lex matri fidens ipſam in educatione cæteris præfert, quam reddit textus *auth. de nupt. §. Eiuſdem quoque,* ibi: *Quoniam omnium mater fide dignior ad filiorum educationem videbatur.* Vbi enim ſecundò nubit, valde ſuſpectam eam leges reputant, (vt probaui) nedum ei fidunt. Atque ita eodemmet §. idem textus, poſt prædicta verba immediatè ſubdit: *Niſi ad ſecundas acceſſerit nuptias.* Significans tunc præcisè matrem educatione priuandam eſſe, ceſſante fiducia quæ credendæ ei educationis ratio erat. Quartò, quoniam præſumptio hæc ſuſpicionis huiuſmodi matris eſt iuris & de iure. Vt teſtatur *Ruinus conſil. 87. n. 7. & 10. volum. 5.* Et conſtat, quia ius huic præſumptioni innitens ſtatuit matrem educatione priuandam. Quæ eſt definitio huiuſmodi præſumptionis, (vt diximus hoc l. 7. diſp. 37. n. 8. & 9.) Non ergo admittenda eſt contraria probatio bonæ famæ huiuſmodi matris, qua elidatur dicta ſuſpicionis præſumptio. Tandem, quia eſto in ſpeciali aliqua femina ceſſaret hæc ſuſpicio, non ideo ceſſare debet legum diſpoſitio eam educatione priuantium. Cùm communis ſententia ſit, legem ob bonum commune editam non ceſſare, ceſſante eius ratione in aliquo ſolo ſpeciali caſu. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Gloſſa authent. Vt liceat matri & auiæ. §. Illud quoque, verb. Non venerit, collat. 8. Anchar. conſil. 316. in cauſa quæ vertitur, num. 4. Ruin. conſi. 87. fine, vol. 5.* addens quamuis tutrix remaneret, priuari eam educatione. *Aimon. conſ. 18. nu. 3. vol. 1. Guido deciſ. 539. n. 1. Garron. rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. n. 16 pœna 5. Montaluus l. 19. fin. t. 16. p. 6. Menoch. de arbitrar. centuria 2. caſu 168. nu. 10. Matienzo lib. 5. recopil. tit. 1. l. 3. Gloſſ. 2. num. 8. Spino ſpeculo teſtam. Gloſſa 29. principali. num. 13.*

Quamuis autem hæc ſent. ſit valde probabilis, at probabilius reputo non excludi præcisè hanc matrem à prolis pupillæ educatione, ſed ſolam præſumptionem iuris eſſe contra illam, quòd ſuſpecta ſit, atque adeò in dubio ſtandum eſſe hac præſumptione, & excludendam eam ab educatione: poſſe tamen iis coniecturis honeſtæ vitæ matris, ac vitrici, præſumptionem hanc infirmari, vt educatio matri non deneganda ſit: quare arbitrio iudicis committi, an mater in hac educatione præferenda alij ſit. Ducor ex *l. 1. C. vbi pupilli educari debeant,* vbi textus priùs tradit hanc reg. generalem: Pupilli educatio nulli potiùs, quàm matri committenda eſt. Vbi manifeſtum eſſe ſermonem de matre vidua, indicat limitatio ſtatim ibi adiuncta, *Si non vitricum eis induxerit.* In qua limitatione iam eſt ſermo de matre ſecundò nupta. Et ſtatim ſubiicit textus hæc verba: *Quando autem inter eam, & cognatos, & tutores* 17

ſuper hoc orta fuerit dubitatio, aditus præſes prouinciæ inſpecta perſonarũ qualitate & conditione, perpendet vbi puer educari debeat. In qua clauſula conſiſtit punctus difficultatis huius quæſt. Nam contraria ſent. vult nõ referri ad matrem ſecundò iam nuptam, ſed viduam. Huic autem ſent. noſtræ placet referri ad matrem ſecũdò iam nũptam, ita vt quod proximè dixerat ille textus, nimirum, matrem ſecundo nuptam priuandam eſſe educatione, limitetur per eam clauſulam, niſi iudex attenta matris & vitrici conditione, aliud arbitratus fuerit. Quem intellectũ ſic probo. Quia deſcendens textus ad hanc clauſulam, vtitur pronomine, Eam, ibi: *Quando autem inter eam.* Cuius eſt natura, vt repetat, referat, ac reſtringat præcedentia cum omnibus ſuis qualitatibus. Vt latè multis relatis *Rolandus conſil. 79. n. 54. volum. 3. Menochius conſil. 390. num. 13. volum. 4.* Cùm ergo referat matrem, de qua, & vidua, & ſecundo nupta textus ille egerat: neceſſariò prædicta relatio facienda eſt ad caſum propinquiorem, qui eſt, quando mater ſecundò nupſerat. Id enim relationis natura habet, vt referat proximè præcedentia. *Gloſſa fin. l. Si idem cum eodem 11. ff. de iuriſd. omn. iudic.* quam omnes ſcribentes ibi ſequuntur, *Iaſon l. Legat. n. 12. ff. de legat. 1.* Sentit ergo textus arbitrio iudicis committi, an educatio hæc matri ſecundò nuptæ concedenda ſit. Et confirmatur, quia ſi in ea clauſula non ſit ſermo de matre ſecundò nupta, minimè eſt cur poſſit agitari lis inter ipſam, & cognatos, ac tutores circa prolis educationem: nec eius litis deciſio iudicis arbitrio committenda foret; cùm initio illius textus, & *auth. de nuptiis, §. Eiuſdem quoque, collat. 4.* decidatur, in educatione hac matrem viduam omnibus anteponendam eſſe. Secundò, quia fortius excluditur vitricus ab educatione hac, vt pote qui cauſa eſt ſuſpicionis, ob quam excluditur mater. At hic ſi ita bonis moribus imbutus ſit, vt omni ſuſpicione vacet, non excluditur à priuigni educatione. Vt conſtat ex *l. Si paterno 15. C. de negotiis geſtis*, ibi: *Si paterno effectu priuignas tuas aluiſti.* Vbi id notant *Paulus n. 3. Alexãd. n. 1. notabil. 2. Baldus l. Omnẽ 6. n. 11. C. ad Tertul. Curtius iunior conſil. 94. n. 9. Cuiacius l. 6. obſeru. c. 29. Greg. Lopez l. 19. verb. Que caſare, tit. 16. p. 6. Caldas l. Si curatorem, verb. Sine curatore, nu. 110. verſ. Unde quarta & vltima. C. de in integr. reſtit.* Tãdem prob. quia ſapientiſſimus *Plato lib. 11. de leg.* lege cõſtituendum dicebat, educationem apud matrem ſecundò nubentem non eſſe ex toto reiiciendam: ſed concilio habito id ex circumſtantiis perpendendum. Nec obſtant argumenta in contrarium adducta. Non 1. ductum ex *l. 1. C. vbi pupilli.* quia latè probauimus arbitrium illud non ad matrem viduam, ſed ad ſecundò nuptam eſſe referendum. Nec valet contraria probatio, nempe, priuationem ſupponere habitum. Id enim verum eſt, at ea verſatur differentia, nam quamdiu mater vidua manet, ſatis eſt præſumptio iuris, qua quilibet præſumitur bonus, & honeſtus, ne educanda ſobole priuetur: & in negantem hanc morum honeſtatem transfunditur onus probandi: atque tunc ſufficit vulgaris bonitas & honeſtas morũ. At quando iam ſecundò nupta eſt, cùm præſumptio ſuſpicionis ſit contra illam, deſideratur peculiaris bonitas & honeſtas, & talis, vt merito præponderet ſuſpicioni ex ſecundis nuptiis ortæ; & tali ſecundo nuptæ incumbit ea honeſtatis morum probatio. Nec cæteri textus in eo argumento adducti obſtant, intelligendi enim ſunt iuxta *d. l. 1.* vt regulariter ſit ea mater priuanda educatione, niſi ex circunſtantiis arbitretur contrarium iudex. Nec *l. illa reg. 19. t. 16. p. 6.* quæ preſſiùs vrget, corrigit ius commune. Tum, quia leges Partitæ numquam à iure communi deuiare cenſentur, niſi expreſſis verbis contrarium in eis contineatur, (vt probaui l. 3. diſp. 41. n. 8.) quod tantum abeſt vt hîc contingat, vt nec *Montalu. & Greg. Lopez* illius legis commentatores, nec *Olanus*, qui *in ſua concord. iuris, in fine*, exactiſſimè explicuit quæ leges Partitarũ ius cõmune corrigant, hanc correctionem notarint. Quin potius *Montalu. ibi, in fine, & Greg. Lopez verb. Que caſare: & Matiẽzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloſſ. 2. n. 8.* aſſerunt eam legem concordare cum iure communi. Tum etiam, quia *l. illa 19.* in eo quòd decidit prolem apud matrem bonæ famæ educandam eſſe, niſi ſecundò nupſerit, expreſsè concordat cum *l. 1. C. vbi pupilli educari debeant*: at penitus omiſit limitationem illam *ea. l. 1.* contentam, nimirum, orta contentione ob ſecundas nuptias matris, iudicis eſſe arbitrari. Quare tamquam caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris cõmunis, *l. Commodiſſimè, ff. de liberis, & poſtum.* Neque alicuius momenti eſt ponderatio verborum, Debet, & poteſt, quibus vſa eſt *d. l. 19.* Namque manifeſtè ea verba ibi confunduntur: & verbum, Poteſt, importat ibi neceſſitatem. Si enim mater honeſta ſit, ac vidua permaneat, non ſolum poteſt iudex illi committere educationem (vt decidit illa lex) ſed ad id tenetur. Vt eſt textus expreſſus *d. l. 1. & auth. de nuptiis, §. Eiuſdem quoque.* Nec verbum, Debet, ſemper importat preciſam neceſſitatem: maximè ſi inde inducatur correctio alicuius legis, (vt ex Bartolo & aliis probaui l. 4. d. 23. nu. 2.) Et verbum, *luego*, ibi poſitum debet intelligi iuxta deciſionem iuris communis, niſi mater ſecundò nupta probarit morum honeſtatem ſuſpicioni præponderantem. Ad 1. & 3. confirm. conſtat ex dictis in præcedenti ſolut. Iam enim conſtituimus diſcrimen inter duos illos caſus. Ad 2. confirm. dic eodem tenore loqui vtramque legem: atque ita ex illis nequire hanc differentiam patere. At ea conſtat ex aliis textibus. Eſt enim textus priuans ipſo iure tutela, (vt n. 10. probaui.) At non eſt textus priuans educatione, ſed arbitrio iudicis committit. Ad 2. principale dic, non valere argumentum. Quia licèt horum caſuum eſſet par ratio, at eſt diſtincta iuris prouiſio, tutela enim diſpoſitum eſt matrem priuari ipſo iure; ſecus de educatione. Nec ratio quantumuis generalis comprehendit caſus ſpeciali aliqua lege deciſos. *l. fin. iunct. Gloſſ. verb. Nolentes, C. de ſilentiariis, l. 10.* de qua per *Vincentium de Franchis deciſ. 162. n. 14.* Et quamuis in tutela in ſe conſiderata principalius ſit educatio perſonæ: at quando iura de tutela diſponunt ad effectum priuandi matrem ſecundò nuptã, manifeſtè conuincitur intelligere de tutela, pro vt bonorum adminiſtrationem importat, Cùm diſtinctus ſit titulus de tutelis, & educatione: ac diſtincta ſit iuris diſpoſitio in vtroque caſu. Ad confirm. & ad 3. cum ſua confirmat. dic verè ea ſuſpicione laborare matrem; & ceſſare fiduciam, qua innitens lex illi educationem concedit: atque ita regulariter ea priuandam eſſe. At ea ſuſpicio poteſt probationibus honeſtæ vitæ famæ præponderantibus elidi. Et ad ſimile de vitrico adductum conſtat ex dictis in 2. probatione huius noſtræ ſententiæ, vbi oſtendimus poſſe ipſi aliquando educationem quoque concedi. Ad quartum dic, hanc non eſſe præſumptionem iuris & de iure, ſed iuris tantum: aduerſus quam probatio admitti poteſt. Quod inde conſtat, quia ius non decidit ea præſumptione innixum, matrem omnino priuandam educatione: ſed id iudicis arbitrio relinquit. Deinde, quia præſumptio hæc deſumitur ex cõiecturatis in futurum diſſipatione bonorum, ac inſidiis vitæ pupilli moliendis: cùm tamen ea ſit natura præſumptionis iuris & de iure, vt ſolum ſumi poſſit ex actibus præteritis. Vt bene docet *Euerard. in ſuis topicis, loco à tẽpore ad tempus, n. 2. Et Menoch. de præſumptionib. l. 1. q. 3. fine.* Et ideo eſſe arbitrarium an mater hæc ſecundò nupta ſit priuanda educatione, tradunt *Gloſ. l. 1. verb. Quando autem, C. vbi pupilli. & ibi Alberic. nu. 3. Baldus l. Omnem, n. 11. verſ. Sed nunquid. C. ad Tertul. Paulus l. Si paterno 25. n. 3. C. de negotiis geſtis. Angelus inſt. de action. §. Actionum, q. 31. n. 48. Ripa l. Ex facto n. 66. ff. de vulgari. Curtius iunior conſ. 94. n. 9. Greg. Lopez l. 19. verb. Que caſare, t. 16. p. 6. Vincentius de Franchis deciſ. Neapolit. p. 2. deciſ. 350 nu. 3. Caldas l. Si curatorem, verb. Sine curatore, n. 110. C. de in integ. reſtit. Viuius deciſ. 16. n. 3. Surdus de alim. t. 4. q. 13. n. 18.* Ex his diebus lite mota in hoc Granatenſi prætorio, ita ſupremorum iudicum ſententia deciſum eſt. Idem tenent *Molina tom. 1. de iuſt. diſp. 224. col. 2. verſ. Quando mater. Gutierrez de tutelis, 2. p. c. 8. n. 22.*

Concurrentibus autem paribus qualitatibus in matre 18

ſecundò nupta, & aliis cognatis, vel tutoribus educationem pupilli prætendentibus, præferenda eſt mater. Quia textus *l.1.C.vbi pupilli*, ait qualitatem & coniunctionẽ cõtendentium circa pupilli educationem ſpectanda eſſe. At paribus qualitatibus in matre & aliis, qui contendũt, exiſtentibus, ſuperat mater in coniunctione. Præferenda igitur erit. Quando enim duo contendunt circa idem, prævalet qui potentius ius habet, *l.Contra pupillum.* § *fi.ff.de re iudic.* & tradunt *Roman.conſ.*47.*n.*1.*& Barboſa l.*1.*p.*7.*n.*59. *ff.ſolut.matri.* At mater tunc potentiori iure gaudet.

19 Quando verò mater eſt ſucceſſura filio, vt quia ſubſtitutio pupillaris ipſam excludens facta non eſt, tunc abſque dubio dicunt quidam ipſi educationem pupilli denegandã. Quòd vehemens oriatur ſuſpicio, fore vt vitæ pupilli inſidietur, importunis vitrici precibus adducta, vt in ea hæreditate ſuccedat. Sic *Aymon conſ.*18.*n.*3.*vol.*1. Atque ita *Alberic. Curtius Iunior, Greg.Lopez, Vincent. de Franchis, Viuius, Surdus, ac Gutier, n.*23.*citati n.*17.*in fine*, dum dicunt matrem ſecundò coniugatam ſuſpicione vacantem præferendam in educatione, exẽplificant, vt ſi non eſt ſucceſſura filio: quaſi ſupponẽtes ac manifeſtũ, eam excludi tamquam ſuſpectã, quando filio ſucceſſura eſt. Imò *Curtius & Vincẽtius ibid.* aiunt ceſſare ſuſpicionem, ſi mater nõ ſit in tota hæreditate ſucceſſura, ſed in tertia eius parte. Quos *Surdus de aliment.tit.*4.*q.*13.*n.*19.*& Gutier.d.n.*23. reprobat. Quia ea pars hæreditatis ſuſpectã quoque reddit matrem. Sed hæc minimè placent. Poteſt enim in matre pupillo ſucceſſura, ac vitrico, ea morum honeſtas reperiri, vt ſuſpicionem inſidiandi vitæ ob ſucceſſionem vincat. Quare non eſt cur tunc educatione priuanda ſit. Id tamen concedo, tunc reddi magis ſuſpectam matrem, & hoc eſt quod prædicti Auctores volunt, atque ita maiori morum honeſtate lucere tunc debet, ne educatio ſibi denegetur.

20 At in patre tranſeunte ad ſecundas nuptias, certum eſt hanc pœnam non habere locum. Quòd nullo iure caueatur eum educatione prolis priuandum: nec ob id priuetur tutela: vt probaui n.12. vbi & rationem diſcriminis inter ipſum & matrem tradidi. Et ſic docent *Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*l.*3.*gloſ.*2.*n.*8.*Spino ſpeculo teſt.gloſ.*29.*n.*14.

21 Ex his infertur, matrem ad ſecundas nuptias tranſeuntem non priuari ipſo iure prolis educatione: ac proinde non teneri abſtinere ab ea, donec à iudice priuetur. Quod iuxta vtramque ſent. relatam exiſtimo dicendum. Quod nullus ſit textus priuans ipſo iure, & nullus Doctor, quem viderim, id affirmet.

22 VII. pœna eſt, iuxta aliquos Auctores, vt quamuis mater filio mente capto, muto & ſurdo, ac prodigo, cui bonis interdictum eſt, qui teſtari nequeunt, poſſit exemplariter ſubſtituere: iuxta *l. Humanitat.*9. *C. de impub. & aliis ſubſtit.& l.reg.*11.*t.*5.*p.*6.*cum ibi notatis.* At ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, ea poteſtate priuatur. Quia poteſtas hæc introducta eſt cauſa humanitatis, vt expreſsè habetur *d.l. Humanit.* Quæ ceſſat in matre tranſeunte ad ſecundas nuptias: imo filiorum inimica & quaſi nouerca reputatur, *l. Lex quæ tutores, C. de admini. tutor.* Secundò, quia priuatur tutela. Ergo & actu vltimæ voluntatis. Si enim reputatur ſuſpecta ad bonorum adminiſtrationem filio ſuperſtite, fortiùs cenſebitur ſuſpecta ad adminiſtrationẽ poſt mortem. Tandem, quia non obſtat poteſtatem hanc ſubſtituendi eſſe in fauorem filiorum, ne abſque hærede decedãt: nam etiam tutela in filiorũ fauorẽ cedit, & ipſa priuatur huiuſmodi mater. Et ideo huius ſent. ſunt *Bartol. l.Ex facto, in princ.n.*12.*ff.de vulgari, & ibi Alexand.* quamuis aliquantulum dubius, *n.*32.*verſ.Sed ſi teneremus, & Angelus de Peruſio ibi, n.*4.*verſ.*4.*Franc.Aretinus n.*13.*fine, & n.*14.*& d.l. Humanitatis, n.*5. citatur etiã *Cumanus d.l.Ex facto, in princ. n.*18. ſed malè, quia dubius manet. Eandem tenent *Garron.rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.*46.*pœna* 22.*Ioan.Lupus rubr.de donat.inter vir.& vxor.*§.67.*n.*14.*verſ.Ex iſtis.Ferrara in ſua pract.in t.de forma libelli, quo agitur ex ſubſtitutione, in gloſ.verb. Exemplaris, col.*3. *Lancelo. Polytus tract.ſubſtit. vbi de exẽplari, n.*8. habetur to.8.tract.p.1.) *Bartolus de Hucio tract.ſubſtit.c.*3.*de exemplar., n.*7. (habetur eod. to.) *Bald. de Vbaldis tract.ſubſtit.vbi de exemplari, n.*7. (habetur eod.to.) *Paul.Leonius de ſubſtit.* vbi de 3.ſpecie quæ eſt exẽplaris, *n.*47. (habetur eod.tom.) *Matien. lib.*5.*recop.t.*1.*l.*3.*gloſſa* 2.*n.*37.*Spino ſpeculo teſtam.glo.*25.*principali, n.*7.*&* 8. Et ab hac dicit non recedendum in conſulendo & iudicando, eo quod cõmunis ſit, *Hier.Verius in repetit.d.l. Ex facto, n.* 240.

Alij verò non ita indiſtinctè hanc pœnam admittunt, 23
hac diſtinctione vtentes, ſi mater tranſiens ad 2. nuptias, ſubſtituat piè & honeſtè, inſtituens ſuccedentem filio ab inteſtato aut alium, quem veriſimiliter filius inſtitueret, ſi ſanæ mentis foret, valida eſt ſubſtitutio: ſecus ſi corrupto animo taliter nomine filij teſtaretur, vt diſpliceret filio, ſi ſui compos eſſet. Veluti ſi eius amaſium aut vitricũ inſtitueret. Quia cùm ſubſtitutio hæc humanitatis cauſa introducta ſit, diſſonat à ratione eam valere, quoties inhumana & impia eſt. Ita ſuſtinent *Angel.de Aretio inſtit.de pupillari.*§.*Qua ratione, n.*8.*Angelus de Gambellionib.tract.de teſtamentis gloſ.*81.*n.*8. (habetur tom. 8. tract. p.1.) *Rolandin. tract.de teſta.rubr.*25.*de exemplari ſubſtitut.num.*10. (habetur eod.tom.) *Gulielm.Benedict.c.Raynutius.verb. Si abſque liberis, el* 2.*in materia exemplaris ſubſtitut.n.*16.*Boerius deciſ.*188.*n.*3.*Greg.Lopez.l.*11.*verb.Las madres, tit.*5.*p.*6.*Molina tom.*1.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*185.*col.*3.*verſ.Vtrùm mater.*

Quamuis autem duæ ſent. præcedentes ſint valde pro- 24
babiles, at probabilius reputo non priuari eam matrem, facultate exemplariter ſubſtituendi. Quia nullibi in iure ea pœna reperitur ſtatuta. Deinde, quia cùm hoc in maximum filij furioſi fauorem cedat, non eſt æquum matrem hac poteſtate priuari, in filiorum detrimentum. Et confirm. quia quando tutor eſt ſuſpectus, quòd non ſatiſdederit, aut non fecerit inuẽtarium, poteſt facere quæ pupillo vtilia ſunt, *l.*1.*&* 2 *C.de tutor.& curat.* Nec obſtat tutelã eſſe fauorabilẽ filiis, & extingui per tranſitum matris ad ſecundas nuptias. Quòd tutela abſolutè bene ſit filiorum fauor: at matrem ſecundò nuptam eſſe tutricem filiorum, non eſt fauor, ſed damnum. Item eam remoueri à tutela parum præiudicat filio, cum iudex alium tutorẽ aſſignare poſſit. At matre non ſubſtituente exemplariter, non poteſt iudex ſubſtituentem aſſignare: atque ita ſine hærede decedet filius. Tandem, quia quoad noſtros terminos non valet argum. à tutela deſumptum. Quia patre ſuſpecto denegatur tutela & cura filio ſuperſtite, *l. Si cùm dotem.*§.*Eo autem tempore, ff. ſolut. matrim.* & tamen non priuatur poteſtate ſubſtituendi pupillariter. Et ideo hãc ſent. ſuſtinent *Bald.l.Humanitatis, n.*35.*C.de impuberum, & aliis ſubſtit. & ibi Barbatius in additionib.verſ.Quæro ergo. Et ibi Corneus n.*7.*Salycetus n.*15.*q.*2.*Imol.*6.*Raynutius, n.*137.*de teſtam.& l.Ex facto, in princ.n.*19.*ff. de vulgari, & ibi Ripa n.*67.*Iaſon nu.*25. *Hieron. Verius nu.*230. dicens hanc de iure eſſe veriorem. *Antoninus Gomez to.* 1. *variarum, c.* 6.*n.*9. Et hanc videtur ſequi *Bartachinus in ſuo repert.lit.S. verb. Subſtitutio exemplaris. verſ. Subſtitutio exemplaris facta per matrem.* Hanc enim ſent. refert in vltimo loco.

Sed eſto eſſet vera prior ſententia, eſt grauis difficultas, 25
an ſubſtitutio exemplaris facta per matrem viduam, fiat irrita ea poſtea ad ſecundas nuptias tranſeunte? Quidam id affirmant. Quia actus nondum perfectus & conſummatus vitiatur, ſi ad tempus deueniat, in quo initium ſumere non potuit, *l.Si ſub vna,*§.*Si quis viam, ff.de verb. oblig.* At hæc ſubſtitutio non eſt perfecta ſuperſtitibus filio & matre. Cùm ergo poſt ſecundas nuptias effici non potuerit, euaneſcet quoque ante illas facta. Secundò, quia incapacitas ſuperueniens ſubſtituto irritat. *l. Cohæredi.* §. *Cùm filio, ff.de vulgari.* Ergo à fortiori incapacitas ſubſtituentis ſuperueniens. Ita ſuſtinet *Bart.l.Ex facto, in princ.n.*13.*ff.de vulgari.& ibi Alex.n.*32.*verſ. Vel potes reſpondere. Iaſon n.* 26. *Imol.c.Raynut.n.*137.*de teſtam. Baldus de Vbaldis. Bartolus de Huſio, Spin.n.*22.*allegati.* Alij dicunt nõ vitiari, ſi piè & humanè facta ſit, qualiter à filio ſui compote fieret, ſecus ſi aliter. Sic *Angelus de Aretio, Angelus de Gambellionibus, Gulielmus Benedictus, Boerius, allegati n.*23. Alij dicunt, ſi ſtatim ac fecit

fecit ſubſtitutionem exemplarem, tranſeat ad ſecundas nuptias, eam euaneſcere, ſecus ſi ex interuallo. Quia in priori caſu adeſt ſuſpicio ſubſtitutionis dolo factæ, quæ ceſſat in poſteriori. Sic *Franciſcus de Aretio, d.l. Ex facto, in principio, n.14. & ibi Ripa n.68. Paulus Leonius n.* 49. & 50. Sed verius eſt, adhuc retenta ea ſententia, illam ſubſtitutionem minimè euaneſcere. Quia cùm trãſitus ad ſecundas nuptias non ſit delictum, non eſt cur ſpectandum ſit mortis tempus ad valorem ſubſtitutionis tempore habili factæ. Secundo, quia poteſtas hæc ſubſtituendi denegatur huic matri ratione ſuſpicionis, quæ ceſſat in ſubſtitutione facta ante eum tranſitum, ex quo ſuſpicio conſurgit. Tertio, quia non obſtant rationes oppoſitæ, non prima. Quia ea ſubſtitutio eſt actus perfectus & conſummatus, licèt executio pendeat in futurum, id eſt, ſucceſſio: & conſtat, quia furioſus nequit teſtari, §. *Furioſi, inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum*: & tamen teſtamentum ab eo ante furorem factum non extinguitur. §. *Item furioſi, inſtit. eod.t.* Nec obſtat etiam §. *Cum filio.* Quod loquatur quando incapacitas ſuperuenit in perſona illius, cui ſubſtituitur ex capitis diminutione, quia fuit emancipatus. At in caſu noſtro incapacitas ſuperuenit in ſubſtituente, nec mater ſecundò nubens diminuitur capite: maximè cùm teſtamentum matris valeat. Vel 2. dic procedere in ſubſtitutione pupillari. Et ratio differẽtiæ eſt manifeſta. Quia pupillaris eſt inducta de rigore iuris ob patriam poteſtatem, quare ea ceſſante ceſſat. At exemplaris ex humanitate. Vnde legitimè antea facta non euaneſcet per ſecundas nuptias ſubſequentes. Et ita docent *Baldus l. Humanitatis, C. de impub. & aliis ſubſtit. n.35. & ibi Salicetus q.3. n.16. Cuman. d.l. Ex facto, in principio. n.18. Hieronymus Verius n.23. Bartachinus n.24. allegatus.*

26 Pater autem tranſiens ad ſecundas nuptias poteſt abſq; dubio filiis exemplariter ſubſtituere. Quia legiſlatores magis ei quàm matri fidunt, & ideo eum non priuãt tutela, ſicut priuant matrem. Sic docent *Alexand. l. Ex facto, in princ. n.32. ff. de vulgari, & ibi Angelus de Peruſio n.4. Hier. Verius n.231. Frãc. Aretinus n.12. Garronis rubric. C. de ſecũd. nup. in noua edit. n.47. pœna 22. Boerius* dicens in hoc omnes cõuenire, *dec.188. n.2. Matiẽzo lib.5. recep. tit.1. l.3. gloſſ.2. n.37.*

27 VIII. pœna eſt. Quamuis mater non excludatur per tacitam ſubſtitutionem pupillarẽ, at fallit iuxta aliquos, quando mater ſecundò nubit. Quod vt intelligatur, ſupponẽdum eſt, ſubſtitutionem pupillarem expreſſam, qua pater hæredem ſubſtituit filio ſub ſua poteſtate cõſtituto decedenti intra ætatem pupillarem, excludere matrem etiam in legitima iure ſibi debita, vt ſi pater dicat, Si filius meus intra ætatem pupillarem deceſſerit, inſtituo hæredem illius Caium, decedente filio intra ætatem pupillarem ſuccedet plenè Caius excluſa penitus matre, *l. Papinianus. §. Sed nec impuberis, ff. de inoffic. teſtam. l. Precibus, cap. de impuber. C. ſi pater, de teſtam. in 6.* At tacita pupillaris ſub vulgari expreſſa contenta non excludit matrem, vt ſi teſtator dicat, Inſtituo meum filium hæredem: & ſi ille hæres meus non fuerit, inſtituo Antonium, tunc eſto filius poſt patrem moriatur, ſi tamen intra pupillarem ætatem decedat, ſuccedet Antonius excluſo hærede ab inteſtato, idque propter tacitam pupillarem incluſam in illa ſubſtitutione vulgari ex vno ſolo capite expreſſa. Ita habetur expreſsè *l. Iam hoc iure. ff. de vulgari.* At ſi pupillus ille matrem habeat, ea non excludetur ex hac tacita pupillari, ſed ſuccedet in bonis, Antonio ſubſtituto excluſo, vt tenet *Gloſſa communiter recepta, l fin.* per illum textum. *C. de inſtitut. & ſubſtit. & l. Precibus, C. de impuberum, & aliis ſubſtit.* Fallit tamen hoc, quando ſufficientes coniecturæ ſunt fuiſſe teſtatoris voluntatem, vt excludatur mater, vt cum *Gloſſa d.l. Precibus, verb. Omni modo* ſuſtinent omnes argumento textus *l. Teſtamento, la t. in fine, C. de militari teſtament. l. Iam hoc iure. ff. de vulgari.* Hoc ergo ſuppoſito, difficultas eſt, an ſufficiens coniectura ſit voluntatis patris vulgariter ſubſtituentis filio impuberi, excludendæ matris per tacitam pupillarem ibi incluſam, ſi ea ad ſecundas nuptias tranſierit? Qua in re duplex eſt ſententia. Prima ſuſtinet excludi. Quòd iniuria marito ac filiis inferatur (vt diſp. ſeq. n.2. oſtendemus.) Sic tenent *Angelus de Peruſio l. 2. §. finali, n. penult. ff. de vulgari, & l. Precibus, n.5. in fine, C. de impuberum, & ibi Decius n.19. verſic. Et retenta. Iacobus de ſancto Georgio l. finali. C. de inſtitutione & ſubſtit. Corneus conſ.28. n.3. verſ. Prima quia dicta mater, vol.4. Menochius de præſumpt. l.4. præſumpt.39. num.65.* & alios nouè refert *Marc. Aquilinus l. Centurio, p 4 n.198. ff. de vulgari.*

28 Secunda ſent. (cui tamquam probabiliori accedo) tenet minimè excludi eam matrem. Quia nullo iure per tranſitum ad ſecundas nuptias priuatur iure ſuccedendi filio, contra ſubſtitutum in tacita pupillari. Et in hac materia priuationis per ſecundas nuptias valet optimè, Non reperitur lex, ergo non debet indici hæc priuatio, vt eſt textus *auth. De non eligẽdo ſecũdo nubentes, §. Cum igitur, verſ. Sicut enim,* ibi: *Nec qualibet eſt lex aliquid tale dicẽs.* Quẽ textum ad hoc põderat *Bald. auth. Ex teſtamẽto, n.5. C. de ſecund. nupt.* Itẽ, quia per tranſitum ad ſecunda vota non priuatur ſucceſſione filij ab inteſtato, dummodo ſi tutrix illius ſit, petierit ei tutorẽ dari, *l.2. §. Si mater, ff. ad Tertul.* Ergo nec priuabitur per tacitam pupillarem. Tãdem, quia nõ quælibet iniuria inducit legati ademptionem, vel hæreditatis, ſed quæ grauis eſt, *l.3. in fin. cum ibi notatis, ff. de adim. legatis.* Ad hæc iniuria non cenſetur grauis. Sic docent *Imola c. Raynutius, n.118. de teſtam. Alexand. l.2. in princ. n.33. in fine. ff. de vulgari, & ibi Aretin. n.10. idem Imol. ibi n.11. Iaſon n.39. Ripa n.53. & l. Centurio n.138. ff. de vulgari. Idemmet Franc. Aretin. conſ.155. alias 154. Periculoſum eſt, n.10. & 11. Corn. l. fin. n.5. verſ. Præterea in terminis C. de inſtit. & ſubſtit. & conſil. 322. l.3. ad fin. Seueri inus l. Precibus n.11. C. de impuberũ. Garronis rubr. C. de ſecũd. nupt. in noua edit. n.44. pœna 20. Gulielm. Benedictus c. Raynutius, verb. Si abſque liberis, el* 2. vbi de pupillari ſubſtitut. *n.95. Lancelot. Pol in tract. ſubſtitut.* vbi de vulgari, *part.6. q.7. n.44.* (habetur to.8. tracta. p.1.) *Alexander conſil.51. n.16. vol.7. Decianus conſil.82. n.37. in fine, & ſequenti, lib.3. Antonius Gomez to.1. variar. c.4. n.11. Mantica de coniectur. vlt. vol. l.5. tit.15. n 28. & 29.* & communis.

29 Quod ſi maritus legatũ reliquerit vxori ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis, cõmunis ac verior ſententia habet, ſufficientẽ eſſe coniecturam adeo exoſas habuiſſe virum ſecundas vxoris nuptias, vt voluerit per tacitã pupillarẽ excludere matrẽ ſecundo nubẽtem. Si enim teſtator voluit vxorem ad eos tranſeuntem nec partẽ legati habere, à fortiori nec in vniuerſo filij patrimonio eã ſuccedere voluit, Sic *Bald. l. Precibus, n.13. C. de impuberum, Alex. l.2. in princ. n.32. ff. de vulgari. Garro. rubr. C. de ſecund. nuptiis, in noua edit. n.44. pœna 20. Guliel. Bened. c. Raynutius, de teſtam. verſ. Si abſque liberis, el* 2. vbi de pupillari ſubſtitut. *n.94. Menochius de præſumpt. l.4. præſumpt.39. n.58. Mantica de coniect. vlt. vol. l.5. tit.15. n.15. & 16.* Quamuis contrarium (& quidem probabiliter) ſuſtineant *Imol. c. Raynu. n.118. de teſtam. Ripa l.2. n.56. ff. de vulgar. Lancelot. Polytius tractatu ſubſtitution.* vbi de vulgari, *in 2. effectu, n. 44. fin.* Ducuntur, quòd ad excluſionem legati in caſu ſecundarum nuptiarum tractatur de matre excludenda à parte bonorum teſtatoris: at quando tractatur de excludenda matre à filij pupilli ſucceſſione, non agitur principaliter de excludenda matre à bonis teſtatoris, ſed ab hæreditate filij, ad quã de iure ab inteſtato vocatur. Deinde, quod mater ſecundo nubens priuetur legato, *l. Femina, C. de ſecũd. nupt.* at non priuatur iure ſuccedendi. Sed reſpondeo cum *Mantica eo n.16.* in diſpoſitione legis non eſſe bonam cõſequentiam, Priuatur legato, ergo hæreditate: valere tamen in diſpoſitione teſtatoris: in qua per cõiecturas proceditur. Si enim vir noluit vxorem ſecundo nubentem gaudere beneficio legati ob ſecundarum nuptiarum odium: fortius creditur noluiſſe eam frui commodo ſucceſſionis ipſius pupilli.

30 Similiter ſi vir reliquit vxori legatum donec vitam vidualem ſeruarit, coniectura eſt ſufficiẽs excluſionis ipſius per tacitam pupillarem, ſi ſecundo nupſerit. Quia cum id legatum annuũ duret toto tempore vidualis vitæ vxoris,

poteſt

enim votum minimè obligabit, quamuis iuramento id firmetur (vt de pœna iuramento firmata ibidem diximus.) Quamuis enim *c. Gemma, de ſpon.* vbi pœna ſponſalibus appoſita irritatur, agat de pœna temporali: ſic enim caſus eſt propoſitus Pontifici: at ratio ibi in textu reddita, *Cum itaque matr. libera eſſe debeant*, æquè procedit in omnibus pœnis etiam ſpiritualibus. Non enim minùs timor caſtitatis ſeruandæ, aut religionem ingrediendi impediret libertatem matrim. eo vel maximè quòd modica pœna etiam ibi caſſatur (vt illic probauimus.) Præterea, quia textus *eod. c. Gemm.* reddita ratione libertatis matrimonij, ſtatim ſubiicit, *Et ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit meritò improbanda*: quod idem procedit in quauis alia ſtipulatione pœnali cuiuſcunque rei, vtpote quæ libertatem in matrim. contrahendo deſideratam aufert. Et re hac cum viris ſapientibus, quos conſului, tractata approbarunt illi hanc meam ſent. atque ita bis conſultus reſpondi. At principalis difficultas eſt, an valeat contractus iureiurando firmatus, quo in contractu matrimonij coniuges ſub certa pœna ſe obligant ad abſtinendum à poſterioribus nuptiis, prioribus illis diſſolutis? videtur enim id pactum non valere, per *d. c. Gemma.* vbi ſtipulatio pœnalis reiicitur ob matrimonij libertatem, & *l. Titia. ff. de verb. oblig.* idem deciditur & per *l. Quoties, 22. ff. de cond. & demonſt.* vbi conditiones, ſi non nupſerint aliqui, reiiciuntur, & per *l. Adigere, 6. ff. de iure patronat. in fine.* ibi: *Lege Iulia de maritandis ordinibus remittitur iuſiurandum, quod liberto in hoc impoſitum eſt, ne vxorem duceret, liberta ne nuberet, ſi modo nuptias contrahere rectè velint.* Vbi *Gloſſ. verb. Remittitur*, ait hæc, *Nota legem vim apoſtolicam retinere, vt remittat iuramentum.* Et ſtatim quærit, quid ſi aliquis ſponte iurarit, aut vouerit caſtitatem, aut abſtinentiam à coniugio ineundo, num poſſit matrimonium contrahere? Et non reſpondet. Et *Alberic. auth. Cui relictum, nu. 2. C. de indicta viduit.* mota priori quæſtione, de pacto iurato abſtinendi ab aliis nuptiis, ait poſſe dici id pactum non valere in virgine, ſecus in vidua: in qua conditio non nubendi minimè reiicitur, *per illam auth.* & ait idem eſſe ſiue in vltima voluntate, ſiue in contractibus apponatur virgini conditio non nubendi. Vnde concludit poſſe illos abſque periurij metu, & pœnæ, iure ciuili contrahere: at fortè attento iure canon. non poſſe contrauenire abſque iuramenti relaxatione. Et *deciſ. Tholoſ. 292. item fuit quæſitum, per totam*, ait pœnam nec iuramentum obligare: quia eſt contra bonos mores: Idem ſequitur *Garronis rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. col. vlt. totius rubr. n. 145.* vbi ait prædictam deciſionem idem velle de iure canonico. Et ſubdunt *d. deciſ. Tholoſ. & Garronis eod. loco*, id etiam procedere in vidua: nec obſtare *d. authent. Cui relictum*, vbi in vidua admittitur conditio, ſi non nubat. Quia id verum eſt, ne vidua admittatur ad relictum ſub ea conditione ſibi factum, & ſic ad lucrum; ſed non vt incidat in pœnam & periurium, contraueniens pacto vel conditioni abſtinendi à ſecundis nuptiis. Sed fateor magnam eſſe horum DD. authoritatem: non poſſum tamen adduci, vt iis fidem habeam. Quia *c. Gemma, & l. Titia*, quibus hi DD. innituntur, ſolum decidunt non valere pœnam, qua quis ſe obligat ad matrim. ineundum, ne in eo contrahendo libertas deſiderata metu pœnæ deficiat. Quippe matrim. coacta difficiles ſolent exitus habere, *c. Requiſi. de ſponſ.* At hic agitur de abſtinendo à ſecundis nuptiis, in quo euentu nullus eſt textus, qui faueat libertati talis matrim. ineundi: imò conditio ab illis abſtinendi valida eſt, ac iure ciuili admittitur, *auth. Cui relictum, C. de indicta vidui.* Et quamuis in primis nuptiis reiiciatur à legato conditio illas non contrahendi, fauore prolis: at iuramentum vel votum ſub certa pœna valent iure canon. aliàs votum caſtitatis non valeret in virgine.

SVMMARIVM.

An pœna ſtatuta ſecundò nubentibus in fauorem filiorum, ſint correcta iure can. Refertur quædam ſententia, n. 38.

Proponitur ſententia Authoris, n. 39.

Non corrigitur pœna, vt ſecundò nubens teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij bona habita à coniuge defuncto: nec vt nequeat dare marito plus quàm vni ex filiis, n. 40.

Nec corrigitur, vt ea mater perdat tutelam, nec pœnæ, quas incurrit ob non petitum tutorem, corriguntur, n. 41.

An corrigatur, matrem ſecundò nubentem priuari educatione filiorum, & non poſſe exemplariter ſubſtituere: & excludi per tacitam pupillarem? n. 42.

An ſit correctum, vt femina ſecundò nubens perdat priuilegia honoris mariti: & ne filij teneantur eam dotare: & ne poſſit reuocare donationem ratione ingratitudinis: & vt teneatur pater ſatiſdare, & vt mater teneatur rationem de modicis reddere? n. 43.

Satiſfit argumentis, n. 44.

QVÆSTIO poſterior. An prædictæ pœnæ, in fauorem 38
filiorum prioris matrim. ſtatutæ, ſint correctæ iure can. Quidam affirmantem partem tuentur. Quia *c. fin. de ſecund. nupt.* aſſeritur mulierem habere liberam facultatem ſecundò nubendi. At non poteſt dici libera facultas, vbi adeſt metus pœnæ, *c. Gemma, de ſponſ.* Secundò, quia fauor filiorum non debet anſam dare auferendæ libertatis à Deo conceſſæ tranſeundi ad ſecundas nuptias, & negari non poteſt metu earum pœnarum auferri. Et confirm. quia aliquæ pœnæ infra annum luctus ſtatutę concernunt fauorem filiorum, vt medietatem bonorum eſſe illis reſeruandam. Et tamen omnes eſſe correctas iure can. probauimus diſp. præced. Tertiò, quia lex ciuilis caret poteſtate pœnas indicendi matrim. libertatem impedientes. Hanc ſent. ſuſtinet *Abb. c. Eccl. n. 15. & in repetit. eiuſdem c. n. 20. de conſtit.* quamuis *c. fin. n. 3. de ſecund. nupt.* non ita audacter, ſolum enim dicit ſe illam defenſurum, niſi audax notaretur. Eandem tenet *Felinus d. c. Eccleſia, n. 56. in 1. declar. & Decius ibi, nu. 125. verſ. In puncto iuris, in noua edit.* dicit in puncto iuris eſſe veriorem, & *ibi Franciſc. Aretin. ad fin* ait de iuris ſubtilitate poſſe defendi tanquam meliorem; quamuis in iudicando minimè ſit à contraria recedendum, & *Præpoſ. d. c. fin. n. 3. col. penul. verſ. Et ex his infero*, ait ſe in diſputationibus hanc defenſurum opinionem, at in iudiciis non auſurum. Et *Ripa l. fin. q. 26. nu. 98. C. de reuoc. donat.* dicit facile poſſe defendi, & *Minchaca de ſucce. progreſſu, l. 3. §. 27. n. 29.* dicit omnes pœnas, *l. 1. & toto tit. C. de ſecund. nupt.* eſſe hodie iure canon. ſublatas, & hanc eſſe communem ſententiam: in quo titulo omnes pœnæ prædictæ continentur, vt conſtat ex dictis in tota hac diſputatione.

At tenenda eſt communis ferè omnium ſententia, aſ- 39
ſerens pœnas iure ciuili inductas ſecundis nuptiis poſt annum initis, vtpote quæ in filiorum fauorem ſunt, minimè eſſe correctas iure canon. atque ita hodie in vtroque foro ſeruandas eſſe. Quia pœnæ poſt annum luctus ſtatutæ non ſunt merè pœnæ, ſed filiorum prouiſio, ad quas ſtatuendas iuſtiſſima ratione ius ciuile ductum eſt: attendit enim ſæpiſſime euenire, vt parentes poſt tranſitum ad 2. nuptias, amore poſterioris coniugis allecti, filios prioris coniugij odio proſequantur: atque adeò illos, inquantum poſſunt, velint bonis priuare, vt ea omnia poſteriori coniugi relinquant. Deinde, quia non vt pœnæ ſunt indictæ, ſed quia æquitati naturali conſonat, vt bona laboribus prioris coniugis, quæſita non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatem, exiſtentibus filiis ex priori coniugio habitis. Tandem, quia aliud eſt pœnam pati, & aliud, ad lucrum ex mariti bonis proueniens ſub ea conditione delatum, vt ſi ad ſecundas tranſeat nuptias, amittat proprietatē, & reſeruetur filiis prioris matrim. inuicti. Pœna enim qua ſecundæ nuptiæ interdicuntur, reiicitur. At nullibi habetur in iure canonico, lucrum illud ex bonis mariti ſub ea conditione alteri coniugi ſuperſtiti lege delatum, plenè acquiri, non ſeruata conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis. Et ideo hanc ſent. tenent *Gloſſ. l. 1. verb. Honorarias. C. de ſecund. nupt. & ibi Cynus ſin. Bar. fin. Bald. n. 8. Alber. fin. Salicet. fine. Idem Bart. auth. de nuptiis, collat. 4. §. Primæ ſiquidem, n. 3. Addit. ad Gloſſ. l. Decreto. 19. verb. Contrahere, c. Ex quib. cauſis infamia irrogetur, & ibi Bald. fin. & l. Liberor. §. Et ſi talis, n. 3. ff. de his qui notant. infam. Innoc. c. fin. in fin. de ſecund. nupt. Hoſt. ibi. n. 3. Ioan. And. n. 5. Ant. n. 2. Cardin. n. 1. q. 1. Anchar.*

*char.n.9.q.2.& n.10.q.3.fin.Alex.de Neuo n.14.Henr.n.vlt. idem Anton.c.1.n.12.de ſponſal.idem Anch.repetit.c.Canonum, n.55.verſ.Iuxta prædicta accedat,de conſt.& conſil.17.ex prædicto themate, in princi.Dominicus c.Placuit,col.2.d.32.Angelus de Peruſio auth.de non eligendo ſecundo nubentes,in princip.n.6. & repetitione l.Mater,nu.4.& l.Si qua mulier,n.vn. C ad Tertul.*vbi & *Corneus n.1.& d.l.Mater,n.2.& conſ.125.nu.3.l.3. Ripa rubr.C.de ſecund.nup.in fine,& l.fin.q.26.n.98.C.de reuo. donat.Decius rubr.c.de ſecund.nup.n.6.Guliel.Benedict.c.Raynutius,verb.Et vxorem,deciſ.5.*vbi de ſucceſſ.ab inteſtato,*n.90.Alex.conſ.3.n.12.l.7.& ibi Molinæus in addit.lit.C.Matt. de Afflictis,deciſio Neapolit.75.n.5. Romanus conſil.182.nu.1. Paxiſius conſil.29.n.8.vol.3. Nicol. de Vbaldis de ſucceſſ.ab inteſtato p.2.n.8.Bolognin.addit.ad Matth.ad ſucceſſ.ab inteſtato, a.2.principali,membr.1.n.31.& additionib.ad conſ.73.Ananiæ in fine.Sylu.nuptialis li.2.verb. Diuiti non eſt nubendum,n.78. Boërius deciſione 186.n.2.Garronis l.1.nu.133.in noua edit.& auth.Eiſdem pœnis,nu.11.C.de ſecund.nupt.Ioan.Lupus lib.15. Tauri,n.6. Brunel. de ſponſalibus.concl.19.n.6.Nicol.Arelat.in ſuis reſponſis,reſp.1.nu.3.Rebuff.1.to.conſtitut.tit. de conſtitut. in proœmio.gl.5.n.66.Montalu.3.fori,ti.1.l.13.verb.Pierda.Ant. de Roſellis de ſucceſſ.ab inteſtato,n.194.* (habetur to.8.tractat. p.1.)*Cou.4.decr.2.p.c.3.§.9.n.5.Greg.Lopez l.3.verb.Faſta vn. año,t.12.p.4.Villalobos in communib.opin.lit.B.n.29. Acoſta c. Si pater,1.p.verb. Legauit,n.34.de teſtam.in 6. Tello l.6.Tauri, n.19.Sarmiento lib.1.ſelect.c.4.n.4. Ant.Gabriel to.3.commun. opin.l.3.t.de ſecund.nupt.concl.6.nu.1.Ant.Cucus lib.5.inſtitut. maiorum,t.12.n.187.Valaſcus conſil.16.n.3.vol.1.Gutierrez l. Nemo poteſt,n.20.ff.de legat.2.& lib.2.practic.q.95.n.5.Celſus conſ.38.n.7.Matienzo li.5.recop.t.1.l.3.gloſ.2.n.1.& n.44.& t.9.l.5.gloſſa 8.nu.5. Perez lib.5.ordin.t.1.l.fin.f.53.verſ. Eſt tamen inquirendum. Azebedo li.5.recop.t.1.l.3.n.1.& 2.Lancelot. Inſt.iuris canon.l.2.t.de diuortiis,§.vlt.verb. Abolita.Spino.ſpeculo teſta.gloſſ.14.principal.n.100.Fuluius Pacian.de probationib.l.2.c.3.n.80. & Zauallos in ſuis quæſt.pract.q.742.n.5.*& ex Theologis, *P. Molina to.2.de iuſtit.tract.2.diſp.431.col.8. Lud.Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matrim,*c.41.col.3.*

40 Hinc infertur 1.non eſſe correctam 2.pœnam,n.2.relatam, vt coniux tranſiens ad 2. nuptias amittat proprietatem bonorum, quæ à defuncto coniuge habuit, & reſeruetur filiis prioris matrim. Quod fatentur omnes DD. n. præced.relati.Quod ſit in filiorum fauorem inducta. Nec corrigitur 2.pœna relata n. 3. ne poſſit mater illa dare ſecundo viro pluſquam vni ex filiis prioris matrim.cui minus dedit. Quia ſimiliter eſt in fauorem filiorum ſtatuta. Sic *Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.8. Matienzo lib.5.recop.tit.1. l.2.gloſſa 2.num.6.*

41 Secundò infertur, nec eſſe correctam 3. pœnam relatam num. 4. nimirum, vt mater ſecundò nubens amittat tutelam. Quia id ſtatutum eſt, vt indemnitati filiorum conſulatur, atque euitetur bonorum diſſipatio, quæ ſubſequenda preſumitur ex ſecundis matris nuptiis.Sic *Matienzo ead.gloſ.2.n.9.Azebedo li.5.recop.tit.1.l.3.n.5.Spino ſpeculo teſtam.gloſſ.14.n.102.*& apertè ſentiunt *DD.ſtatim allegandi.*ſi enim non perderet tutelam,non opus eſſet,vt tutorem alium peteret, cùm tamen dicant incurrere omnes pœnas,quas nu.13.retulimus,ſi non petito tutore, ac reddita adminiſtrationis ratione, ad ſecundas nuptias tranſeat:nec hoc eſſe correctum iure canonico. Hi ſunt *Innoc. c.fin.in fin.de ſecund.nupt.& ibi Anton.n.2. Abbas nu.3.in fin. Anchar.n.9.q.2.& repetit. c. Canonum,n.55. de conſtit. Idem Abb.c.Eccleſiam.n.15.de conſt.& repetit. eiuſd. c.n.20.& ibi Felinus,n.56.in 3.declar.Idem Hoſt.eo.c.fin.n.3 Ioan. And.ibi nu. 5.Cardin.n.1.q.1.fin.Bar.auth.de nupt.collat.4,§.Sin autem tutelam,n.2.& auth. Eiſdem pœnis,n.vn. C.de ſecund.nupt.& ibi Cynus fine.Alberic.n.vnico.Bald.l. Si qua mulier,in fine,cap.ad Tertul.Angelus auth.de non elig.ſecundo nuben.in princ,n.9.& auth.de reſtit.& ea quæ parit.§.Vnum,n.6. Garronis rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.24.pœna 12.fine, & d.auth. Eiſdem pœnis n.7.Alex.de Neuo,d.c.fin.n. 17. Nicol. Arelat.in ſuis reſponſis,reſp.1.n.2.Ant.de Roſellis de ſucceſſ.ab inteſtato,nu.195. Montalum li.3.fori.t.1.l.13.verb.Pierda.Couar.4.decret.2.p.c. 3.§.9.n.6.Ant.Cucus l.5.inſtitut.maiorum,tit.12.n.188. Ant. Gabr.to.3.commun.opin l.3.tit de ſecundis nuptiis,concl.9.n.2. Perez li.5.ordin.tl.1.l.fin.f.54.verſ. Deducitur etiam. Fuluius Pacian.l.2.de probation.b.c.3.n.81.& Lud.Lop.in 2.p.inſt.*vbi de matrim. *c.41.col.3.* Et ratio eſt,quia non punitur femina illa eo quòd ſecundo nupſerit, ſed quod malè adminiſtrarit filiorum bona, non petito eis tutore, nec redditis rationibus,vt tenebatur.

Tertiò infertur,nec corrigi iure canonico 6. pœnam,n. 42
16.relatam, vt mater ſecundo nubens priuetur filij pupilli educatione,vt bene docet *Matienzo li.5.recop.tit.1. l.3.gloſ. 2.num.8.* nec ſeptimam,nempe,vt non poſſit exemplariter ſubſtituere:ſi ſuſtineamus eam pœnam verè incurri, cum DD. n.22.allegatis:nec vt excludatur per tacitam pupillarem:ſi verum eſt eam excludi,vt ſuſtinent quos retuli nu. 27. Quippe omnes hæ pœnæ ſunt principaliter in filiorum fauorem ſtatutæ, & colligitur ex DD. ibidem citatis. Si enim eæ pœnæ correctæ eſſent, non affirmarent matrem illis ſubiici.

Vltimò infertur, nec 9. pœnam relatam nu.31.corrigi, 43
nempe, vt perdat priuilegia & honorem mariti. Quod non propriè pœna dici poſſit, ſed ex actus natura conſurgat,eo quòd per ſecundas nuptias ceſſet omnino ratio huius conceſſionis (vt probaui num.31.) ſic *Garronis rubrica, C.de ſecund. nupt.in noua edit.remedio 4.contra ſecundo nubentes,n.125.Matien.lib.5.recop.t.1.l.3.gl.2.nu.5.& t.9.l.6.gloſ.2. in fin.Spino ſpeculo teſtam.gl.14.nu.* 101. 102. Nec corrigitur etiam 10.pœna relata n.32.vt filij non teneantur matrem ſecundo nubentem dotare. Quòd colligitur ex DD. ibi allegatis, non enim eam affirmarent, ſi correcta eſſet. Et ratio eſt, quia non eſt propriè pœna, ſed non compelli filios arma ad ſuum dedecus miniſtrare.Nec 11.relata,num. 33. ne poſſit reuocare donationem cauſa ingratitudinis. Quod ſit in fauorem filiorum priorum, ne potiùs mater reuocet contemplatione vitrici. Sic *Matienzo ea l.3.gloſ.2. n.7.*Nec tandem corriguntur pœnæ 13.& 14.relatæ n.35. & 36. vt pater teneatur ſatiſdare, & mater rationem reddere de modicis.Quod vtraque ſimiliter ſit in filiorum fauorem.Et colligitur ex DD.ibidem allegatis illas aſſerentibus,nullámque correctionis mentionem facientibus.

Ad argum.nu. 38. relata conſtat ad 1.2. & 3.ex ratione 44
vltima meæ ſent.39.adducta. Non enim omnis pœna auferens aliqualiter libertatem matrimonij eſt iure can. reprobata: ſed quæ conſiſtit in proprio matrim. perdendo: ſecus de ea quæ potiùs conſiſtit in lucro non acquirendo, vel eo ſub conditione acquiſito perdendo.Ad confirm.ſecundi dic eam pœnam non impoſitam eſſe principaliter ad fauendum filiis, ſed ad puniendam nuptiarum intra annum luctus accelerationem.

DISPVTATIO LXXXIX.

Qualiter coniux ad ſecundas nuptias tranſiens teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij bona à coniuge defuncto habita?

SVMMARIVM.

Quot ſunt quæſtiones diſputandæ,n.1.

Mater anno luctus,vel poſt, ſecundò nubens,amittit etiam in foro conſcientiæ proprietatem bonorum,quæ à viro habuit, etiam ex filij ſucceſſione, vſufructu ſibi reſeruato, & illa transfertur ad filios priores, hunc tamen non reſeruat illis,2.

An poſſit in aliqua parte horum bonorum aliquem ex illis filiis præferre: & ſit hoc iure Regni correctum?3.

An in bonis,quæ ex ſucceſſione filij ab inteſtato habuit,poſſit aliquem ex illis præferre? 4.

Si prætulit aliquem ex filiis in tertio,inſtituens virum hæredem quinti, qualiter ſuccedet hic filius cum aliis fratribus in illo quinto? 5.

An poſſit de proprietate illa, quam tenetur reſeruare prioribus filiis, diſponere: & filiis cauere de ea reſtituenda?6.

An parente alienante,poſſint filij eo ſuperſtite aut defuncto reuocare?7.

An ſi parens non diſtraxit,ſed conſumpſit,teneantur hæredes ad æſtimationem?8.

Quot conditiones deſiderentur,vt huic reſeruationi locus ſit?9.

An pater ſecundo coniugatus teneatur ad eandem reſeruationem?10.

An teneatur illis reſeruare vſumfructum, quem in bonis ipſorum maternis acquirit: & an vſusfructus, quem vteruis retinet parens in

bonis, quæ tenetur reſeruare filiis prioribus, extinguatur filio emancipato? 11.

An aui & alij aſcendentes teneantur ad hanc reſeruationem deſcendentibus? 12.

Quid, ſi poſterius matrimonium conſũmatum nõ ſit, aut ſit irritum? 13.

An legatum à coniuge defuncto relictum reſeruetur filiis prioris matrimonij? 14.

An teneatur mater reſeruare quæ habuit ex ſubſtitutione pupillari filij? 15.

Quid, quando ex teſtamento vel donatione coniugis defuncti habuit aliquid ſuperſtes non ex bonis ipſius defuncti, vt ſi quis det viro facultatem teſtandi vel diſtribuendi, & vir det aut leget vxori? Et quid, ſi tunc det vxori committẽtis facultatem, & illa ſecundo nubat? 16.

Quid de bonis coniugi acquiſitis contemplatione alterius coniugis? 17.

Quid, ſi ſuccedat ab inteſtato in bonis filij, quæ habuit à parente defuncto, ſiue tranſeat ad ſecundas nuptias ante filij mortem, ſiue poſt? 18.

Quid, in legitima parenti ſuperſtiti debita in bonis illius filij? 19.

Quid, quando vir & vxor ex bonis communibus filiam dotant? 20.

Quid de bonis, quæ ex renunciatione filij parens habuit: vel quia femina à ſucceſſione excluditur? 21.

An parens ſecundò coniugatus ſuccedens poſtea filio, ſuccedat plenè illi in proprietate bonorum, quam amiſerat per ſecundas nuptias, & erat illius filij: an potius ea cæteris fratribus reſeruetur? 22.

Quid de bonis, quæ ex ſubſtantia aui peruenere ad filium? 23.

Quid de bonis aliunde filio acquiſitis, ſiue parens ſuperſtite filio, ſiue eo mortuo, ſecundis nuptiis copuletur? 24.

Quid, ſi filij non ſint hæredes, quod renunciarint, ſintve incapaces, ingrative. 25.

Quid, de acquiſitis titulo oneroſo, an ſint prioribus filiis reſeruanda? 26.

Quid de arris, ſponſalitia largitate, donatione remuneratoria, lecto quotidiano, veſtibus vidualibus? 27.

An parens ſuccedens filio in bonis, quæ ille habuit titulo oneroſo à coniuge defuncto, teneatur ea reſeruare filiis prioribus? 28.

An lucra acquiſita conſtante matrimonio, ſiue lege, ſiue conſuetudine communia ſint, reſeruentur filiis prioris matrimonij? 29.

Quid, de bonis quæ coniux ſuperſtes lucratur ex patrimonio defuncti, ita diſponente ſtatuto, conſuetudine? Refertur opinio, 30.

Explicatur ſententia Authoris, 31.

Quid, de eo quod coniux lucratur ex pacto inter ipſos inito, vt ſuperſtes acquirat? 32.

Quid, de quarta debita coniugij ſuperſtiti ex bonis defuncti? Et remiſſiuè, an extrahenda ſit de quinto, ac debeatur ſuperſtite habente patrem diuitem? 33.

An reſeruationi huic ſit locus, quando ex priori matrimonio, non ſunt filij ſuſcepti, at defunctus ex alio matrimonio filios habuerat, 34.

An ſi filij prioris matrimonij obierint, ſuccedat parens ſecundo coniugatus plenè quoad proprietatem & vſumfructum? Refertur duplex ſententia, n. 35. *&* 36.

Proponitur ſent. Authoris: & quid dicendum extantibus tunc nepotibus, 37.

An non extantibus filiis prioris matrimonij, remittantur pœnæ non in ipſorum fauorem inducta? 38.

An filio prioris coniugij diſponente de tertia bonorum parte in parentis præiudicium, ſit illa extrahenda de ſolis bonis omnino filij propriis: an etiam de proprietate bonorum, quam conſequutus eſt parente tranſeunte ad ſecundas nuptias, 39.

An ſi parens priuatus proprietate ob ſecundas nuptias retento vſufructu moriatur fructibus eorum bonorum pendentibus, pertineant ij fructus ad filios prioris matrim. quorum erat proprietas, 40.

Poſt n. 40. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

1 DVPLEX eſt quæſtio diſputanda. Prior de conditionibus petitis, vt coniux ad ſecundas nuptias tranſiens teneatur reſeruare bona filiis prioris matrimonij. Poſterior de caſibus, in quibus ab hac obligatione abſoluitur.

2 QVÆSTIO prior. Quæ conditiones deſiderentur, vt coniux tranſiens ad ſecundas nuptias teneatur bona reſeruare filiis prioris matrimonij? Præmittendum eſt, vxorem aliquid quocunque titulo lucratiuo à marito accipiẽtem, ſiue ex donatione inter viuos, ſiue ex vltima voluntate, teneri tranſeundo ad ſecundas nuptias, id totum integrè reſeruare filiis prioris matrim. vt expreſsè deciditur *l. Feminæ. in princ. C. de ſecund. nupt.* ibi: *Feminæ quæ ſuſceptis ex priori matrimonio filiis, ad ſecundas poſt luctus tempus ſtatutum tranſierint nuptias, quicquid ex facultatibus priorum maritorũ ſponſalium iure, quicquid etiam nuptiarum ſolemnitate perceperint, aut quicquid mortis cauſa donationibus factis, aut teſtamento iure directo: aut ſi fideicõmiſſi, aut legati titulo, vel cuiuſlibet munificæ liberalitatis præmio ex bonis priorum maritorum fuerint aſſequutæ, id totum ita vt perceperint, integrum ad filios, quos ex præcedenti coniugio habuerint, tranſmittant.* Idem habetur *l. Hac edictali, §. His illud, C. eod. t. & l. 2. C. de indicta viduit. & l. Mater. C. ad Tertull. & auth. de nuptiis, §. Si verò expectet, collat.* 4. & concordat *l. reg. 26. tit. 13. p. 5.* & priuatur ſtatim ipſo iure dominio omnium lucrorum, quę à coniuge defuncto perceperat, applicaturque communibus liberis retento ſibi dum vixerit, ſolo vſufructu. Sic habetur *l. Generaliter, in princ. C. de ſecund. nuptiis.* ibi, *Dominium autem verum, quæ liberis per huius legis, vel præteritarum conſtitutionum authoritatem ſeruantur, ad liberos pertinere decernimus: itaque defuncto eo, qui liberis ſeruabat, extantes ab omni poſſeſſore liberi vendicabunt.* Nam verbum, *Vendicabunt*, dominium ſupponit, & eo non habito non datur vendicatio, *l. In rem. ff. de rei vendi.* Et paulo inferius: *Adminiſtrare patri vtiliter concedimus.* Si ergo ſola adminiſtratio parenti conceditur, dominiũ iam erat filiorum. Et clarius *auth. de nupt. §. Si vero expectet, collat.* 4 ibi: *Omnis eam deſerit proprietatis modus in iis, quæ à priori viro in eam venerunt, & filij ea percipient, & proprietatis erũt domini, mox quo mater coniuncta eſt alii viro.* Idem habetur, *d. l. Feminæ, in principio*, ibi, *Poſſidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ.* Et *auth. Ex teſtam. C. eod. t.* ibi: *Eorum ſolum vſumfructum percipiet.* & *auth. In donatione. C. eod. tit.* ibi: *Deſerit eam proprietas.* Quod procedit, quamuis ea bona mariti ad vxorem peruenerint, ex ſucceſſione filij: quia, nimirum, filius in illis ſucceſſit patri, & filio defuncto ſucceſſit in eiſdem mater (vt n. 18. latiùs dicemus.) Quòd ſi opponas, dominia rerum non transferri niſi ſequuta traditione, *l. Traditionibus C. de pactis.* Reſpondet *Nicolaus Arelatanus, l. Generaliter, n. 96. in noua edit. C. de ſecund. nupt.* poſſe legem alicui auferre dominium rei ſuę, & transferre in aliũ abſque traditione. Huius autem rei duplex eſt ratio. Prior, ob iniuriam priori viro & filiis illatam, per tranſitum ad ſecunda vota. Quæ iniuria conſtat ex *auth. de nuptiis, §. Si autem tutelam, verſ. Nos autem*, ibi: *Tribus maximè neglectis. Deo defuncti memoria, & charitate filiorum.* Et *auth. de non eligendo ſecundò nubentes, §. Proſpeximus*, ibi: *Quoniam omnibus ſimul ſecundis nuptiis fecit iniuriam.* Et *auth. de nuptiis, §. Quæ verò nunc ſequuntur, verſ. Nos igitur*, ibi: *Defuncti animum contriſtarit.* Et *verſ. Qui igitur*, ibi: *Et per omnia contriſtandi priorem maritum.* Et *§: Nec illud.* vbi agitur de filiis, ibi: *Et illi iniuriam paſſi ſunt nuptiis.* Et *§. Si verò*, ibi: *Et filios ex hoc exhonoratos.* Et *§. Soluto.* ibi: *Et non procreatam ſobolem ſequentibus matrimoniis forſitan contriſtare.* Quæ ratio legitima eſt, (vt fatentur omnes DD. quos num. 43. & 49. referam) ob id enim ab hac pœna excuſant feminam tranſeuntem ad ſecundas nuptias de conſenſu viri, aut filiorum prioris matrim. quod ipſis conſentientibus ceſſet iniuria. Et clarè redditur hæc ratio. *auth. de non elig. ſecundo nub. in principio, verſ. Proſpeximus*, ibi: *Et nullam eſſe licentiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare: quoniam omnibus ſimul ſecũdis nuptiis fecit iniuriam.* Et *§. Venient autem, auth. de nupt.* ibi: *Venient autẽ talia lucra ad filios omnes ex prioribus offenſos nuptiis.* Quamuis *Sarmiento liq. 1. ſelect. c. 4. nu. 3.* eam contra communẽ ſententiam impugnet. Poſterior ratio eſt, quam tradit *ibi Sarmiento.* Quòd ęquitati naturali & rationi conſonet, vt bona prioris viri laboribus quæſita, non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatem, ſed reſeruentur filiis coniugis, qui illa acquiſiuit, Hęc autem ratio ſola nõ ſufficeret. Nam bona ex poſterioris cõiugis ſubſtantia parta, ſi non tranſeat ad tertias nuptias, minimè tenetur reſeruare filiis ſecundi matrimonij: ſed poteſt de eis diſponere inter filios prioris matrimonij, ſicut de propriis bonis. Cùm tamen militet illa ratio, nempe, comparata eſſe ſudore ſecundi viri. Quod cõtingit, quia nec ſecundo viro nec eius matrimonij filiis iniuria aliqua irrogata eſt. At id efficere nequiret tranſiens ad tertias nuptias, ſed priuaretur dominio, & transferretur ad filios ſecundi matrimonij: eo quod iam illi eorúmque pater iniuria affecti ſunt. Nõ ergo ſola illa æquitas naturalis eſt cauſa huius deciſionis, ſed illa ſimul cũ iniuria irrogata, imò hæc eſt potiſſima. Quamuis autem *d. l. Feminæ, in principio*, dum hanc reſeruationem ſtatuit, loquatur de femina tranſeunte ad ſecundas nuptias poſt annum luctus, at à fortiori eſt idem dicendum, ſi tranſeat intra annum luctus. Cùm longè grauior iniuria viri memoriæ, ac eius filiis tam accelerato tranſitu inferatur. Præterea, quia creditu non eſt dignum, leges, quæ tam

tam acerbis pœnis feminam intra annum luctus nubentem plectunt, (vt diſput.87.explicuimus) velint eam eximere ab hac, quæ æquitati naturali conſonat, ac in fauorem filiorum valde cedit. Vnde dum *prædicta l.Feminæ*, explicuit, vltra annum luctus, noluit contrarium decidere, ſi intra annum illum luctus nuptiæ ſecundæ contingerent, ſed id ſolum declarauit, quod difficultatem ingerere poterat. Nec valet argumentum à contrario ſenſu petitum, quando inde conſurgit abſurdus intellectus (vt tradit *Euerardus in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n.7.*) & ita tradunt *Gloſſa d.l.Feminæ, verb.Statutum: & d.l.Generaliter, verb. Generaliter. Et ibi Bald. ſtatim in princ. ante primum notabile. Ripa d.l.Feminæ, in princ. in noua edit. q.10.n.10. Azebedo lib. 5.recopil.tit.l.3.n.2.* Quod ſi opponas, quod ex multis retulimus diſp.87.n.24. nempe correctum eſſe iure canonico, vt femina intra annum luctus nubens perdat proprietatem. Ibi huic obiectioni ſatisfeci, hoc explicans. Et vt mater per tranſitum ad ſecundas nuptias perdat dictam proprietatem, ac teneatur reſeruare filiis prioris matrim. nulla exigitur iudicis ſententia. Quia hoc non eſt propriè pœna, ſed iuris diſpoſitio in filiorum fauorem. Atque id ſignificant verba textus citata, dum dicunt, ſtatim eam perdere proprietatem, *auth.de nupt.§.Si verò expectet.* Et ita docent *Nicol. Arelatan l. Generaliter. in noua edit.n.93. C. de ſecun.nupt. & citato Corneo, Anton. Gabr. to 3.commun.opin.l. 3.t.de ſecund.nupt.concluſ.1.n.10.* Vſumfructum verò quem mater ſecundo nubens ſibi retinet in bonis prioris viri, quorum proprietatem perdit, non tenetur filiis prioris matrim. reſeruare. Quod omnes textus allegati ad ſolam proprietatem ſeruandam obligent. Et ita docet *Ioann. Lupus l.15.Tauri, n.10.*

3 Quamuis autem *l.Generaliter. in princ. verb. Diuidendi, & l.Feminæ, in princ.C. de ſecund. nupt.* concedebatur matri, vt pro ſuo arbitrio poſſet inter filios prioris matrim. diuidere acquiſita à priori coniuge, quorum proprietatem amiſerat, ac in eis præferre quem ex illis mallet: at hęc electio & diuiſio ſublata ſunt per ius authenticorum, quod prædictas leges corrigens, ſtatuit ea lucra æque inter filios prioris matrim. diuidenda, nec integrum eſſe parenti, aliquem illorum in quantumuis modica parte præferre. Vt conſtat ex *auth. Lucrum, C.d.ſecund.nupt.* ibi: *Lucrum hoc æqualiter inter liberos diſtribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur *auth.de nupt.§.Venient.collat.4 & auth.de non elig.ſecundo nubentes.§.Proſpeximus, coll.at.1.* Et quamuis *Pelaez de Meres de maior. in 1. edit.1.p.q 54. fine*, dicat ſatis dubium eſſe, an hoc correctum ſit per *l. reg.19.Tauri, hodie l.3.t.6.li.5.nouæ recop.* quæ abſolutè & indiſtinctè permittit parentibus in 3 & 5. bonorum ſuorum parte quemlibet ex filiis vel deſcendentibus præferre: atque addit in hoc dubio non eſſe recedendum ab huius legis regiæ deciſione. Cæterùm nullo pacto correctas eſſe prædictas leges aſſerendum eſt. Quia *l.reg.* loquitur in bonis propriis ipſorum coniugum, ibi: *Puedan ſeñalar en cierta coſa, o parte de ſu hazienda, el tercio y quinto de mejora.* At hæc bona reſeruanda prioribus filiis, non ſunt proprium tranſeuntis ad ſecundas nuptias patrimonium, ſed ſolum vſumfructum in eis retinet (vt n.præc.probauimus.) Præterea, quia *l.15.Tauri, hodie l.4.t.1.li.5.nouæ recop.* ſtatuitur, vt diſpoſitum in femina ſecundò nubente, quoad perdendam bonorum à viro acquiſitorum proprietatem, abſque obligatione reſeruandi filiis prioris matrimonij, habeat locum etiam in viro ſecundam vxorem ducente. Cùm ergò attenta *ea l. 15.reg.* bona illa reſeruanda filiis prioris matrimonij non ſint proprium patrimonium coniugis ſecundis nuptiis copulati, cùm poſtea concedit *l.regia* 19 facultatem, præferendi filios in tertia & quinta patrimonij parentum parte, non intelligit de bonis illis reſeruandis filiis prioris matrim. Præterea, quia non eſt credendum quod tot Authores, qui *leg. illas reg.15. & 19.Tauri* commentati ſunt, huius correctionis immemores fuerint. Tandem, quia DD.num.4. allegandi ex Regnicolis ſunt, & tanquam rem manifeſtam ſupponunt in iis bonis denegari parentibus facultatem præferendi aliquem ex filiis prioris matrimonij, nec id in dubium vertunt.

4 Hoc tamen temperandum eſt, nempe, non poſſe in his bonis præferri aliquem ex filiis prioris matrim. vt intelligatur, quando coniux ſecundo coniugatus habuit immediatè ea bona à coniuge defuncto: ſi enim ex ſucceſſione filij prioris matrim. habeat aliqua bona, in quibus filius parenti defuncto ſucceſſerat, poteſt coniux ſuperſtes ea diuidere inter filios reliquos prioris matrimonij, ac in eis quemlibet illorum præferre: ſicut poteſt id efficere de propriis ſuis bonis, hoc tamen excepto, quod illa bona ſunt neceſſariò reſeruanda filiis prioris matrimon. ac inter ipſos ſolos diuidenda: hęc autem minimè, ſed inter vtriuſque matrim. filios. Et ratio eſt, quia attento iure Codicis (vt diximus num.2.) quamuis bona quælibet à defuncto coniuge titulo lucratiuo acquiſita teneretur ſuperſtes reſeruare filiis prioris matrimon. poterat tamen illa inter eos diuidere, & aliquem ex illis præferre. Et quamuis facultas hæc adempta ſit per ius authenticorum, vt *authent. de non eligendo ſecundo nubentes.§.Proſpeximus, & auth.de nuptiis, §.Venient. & auth. Lucrum, C.de ſecund. nupt.* At textus hi de lucris nuptialibus habitis immediatè à marito, vel ex legato, vel ex donatione eius loquuntur. Quare videntur non corrigi, ſed in ſuo priſtino robore manere iura Codicis quoad hæc bona: vt cæteri textus tanquam correctorij reſtringi debeant. Et confirm. quia *auth.de nuptiis, §. Hinc nos, verſ. Si autem inteſtatus*, loquens textus de bonis paternis quæ ex filij ſucceſſione conſequitur mater ad ſecundas nuptias tranſiens, ſolum decidit ea bona quoad proprietatem reſeruari filiis prioris matrim. nulla mentione facta poteſtatis vel impotentiæ inter illos diſtribuendi. Ergo ſeruandum eſt ius codicis tanquam illæſum manens, quod permittebat hanc diſtributionem in bonis, quorum proprietas reſeruabatur filiis prioris matrim. Sed dices, ius illud Codicis, quod permittebat eam diſtributionem inter illos filios, & alicuius prælationem, non loqui de bonis habitis ex ſucceſſione filij: ſed de habitis immediatè à viro, (vt conſtat ex dictis num.2.) ac proinde nullo iure permiſſa eſſe diſtributionem, & prælationem, inter filios prioris matrimonij, in his bonis habitis ex filij ſucceſſione. Nam authenticum loquens de his bonis, reſeruationem ſolam decidit, nulla facta mentione diſtributionis (vt proximè dixi.) Fateor hoc: at cùm hæc ſimul ſtent, reſeruari bona filiis matrim prioris, & poſſe parentem inter eos diſtribuere: vt conſtat ex *l Feminæ, in princ. & l.Generaliter, in princ, C.de ſecund.nupt.* Et textus ſolum reſeruarit hæc bona, non denegando poteſtatem diſtribuendi: ac vbi eam denegari voluit, id expreſſit: ſignum eſt in his bonis non eſſe denegatam poteſtatem. Et 2. probatur, quia cùm hoc ſit iam effectum patrimonium filij, ſatis eſt vt retineat qualitatem reſeruationis: cùm lege expreſſa non ſit negatio facultatis diſtribuendi. Et ita ſuſtinet *Sarmiento li.7.ſelectar.c.11.n.1.* Sed quamuis hoc ſit acutè & probabiliter dictum: multo magis placet non eſſe integrum parenti hæc bona inter filios prioris matrim. diſtribuere, nec in eis quemquam illorum præferre: ſed æquè reſeruare filiis illis. Ducor, quod ex natura rei, & vbi nulla eſt contraria iuris permiſſio, ex reſeruatione bonorum, amiſſa proprietate, eáque in prioris matrimonij filios tranſlata, neceſſario infertur, parentem, qui ſolum vſumfructum retinet, nullo pacto poſſe diſponere de proprietate, vtpote, quæ non eſt ſua, ſed filiorum: & ſi id poterat attento iure Codicis, id eueniebat, quia ius illud priuans proprietate, ſpeciali permiſſione conceſſit eam poteſtatem diſtribuendi & præferendi. Quare cùm ius illud non loquatur de bonis habitis ex ſucceſſione filij: circa hæc nulla eſt ſpecialis deciſio, vt dicamus illam corrigendam eſſe. Ius autem authenticorum, quod circa hæc bona reſeruationem ſtatuit: ac matrem priuari illorum proprietate, tranſeundo ad ſecundas nuptias, cùm non expreſsè permittat hanc diſtributionem & prælationem, nec alibi circa hæc reperiatur permiſſa, ex neceſſaria conſequentia amiſſio-

bonis, quæ tenetur reſeruare filiis prioribus, extinguatur filio emancipato? 11.
An aui & alij aſcendentes teneantur ad hanc reſeruationem deſcendentibus? 12.
Quid, ſi poſterius matrimonium conſummatum nõ ſit, aut ſit irritum? 13.
An legatum à coniuge defuncto relictum reſeruetur filiis prioris matrimonij? 14.
An teneatur mater reſeruare quæ habuit ex ſubſtitutione pupillari filij? 15.
Quid, quando ex teſtamento vel donatione coniugis defuncti habuit aliquid ſuperſtes non ex bonis ipſius defuncti, vt ſi quis det viro facultatem teſtandi vel diſtribuendi, & vir det aut leget vxori? Et quid, ſi tunc det vxori committẽtis facultatem, & illa ſecundo nubat? 16.
Quid de bonis coniugi acquiſitis contemplatione alterius coniugis? 17.
Quid, ſi ſuccedat ab inteſtato in bonis filij, quæ habuit à parente defuncto, ſiue tranſeat ad ſecundas nuptias ante filij mortem, ſiue poſt: 18.
Quid, in legitima parenti ſuperſtiti debita in bonis illius filij? 19.
Quid, quando vir & vxor ex bonis communibus filiam dotant? 20.
Quid de bonis, quæ ex renunciatione filij parens habuit: vel quia femina à ſucceſſione excluditur? 21.
An parens ſecundò coniugatus ſuccedens poſtea filio, ſuccedat plenè illi in proprietate bonorum, quam amiſerat per ſecundas nuptias, & erat illius filij: an potius ea cæteris fratribus reſeruetur? 22.
Quid de bonis, quæ ex ſubſtantia aui peruenere ad filium? 23.
Quid de bonis aliunde filio acquiſitis, ſiue parens ſuperſtite filio, ſiue eo mortuo, ſecundis nuptiis copuletur? 24.
Quid, ſi filij non ſint hæredes, quod renunciarint, ſintve incapaces, ingratiue 25.
Quid, de acquiſitis titulo oneroſo, an ſint prioribus filiis reſeruanda? 26.
Quid de arris, ſponſalitia largitate, donatione remuneratoria, lecto quotidiano, veſtibus vidualibus? 27.
An parens ſuccedens filio in bonis, quæ ille habuit titulo oneroſo à coniuge defuncto, teneatur ea reſeruare filiis prioribus? 28.
An lucra acquiſita conſtante matrimonio, ſiue lege, ſiue conſuetudine communia ſint, reſeruentur filiis prioris matrimonij? 29.
Quid, de bonis quæ coniux ſuperſtes lucratur ex patrimonio defuncti, ita diſponente ſtatuto, conſuetudine? Refertur opinio, 30.
Explicatur ſententia Authoris, 31.
Quid, de eo quod coniux lucratur ex pacto inter ipſos inito, vt ſuperſtes acquirat? 32.
Quid, de quarta debita coniugij ſuperſtiti ex bonis defuncti? Et remiſſiuè, an extrahenda ſit de quinto, ac debeatur ſuperſtite habente patrem diuitem? 33.
An reſeruationi huic ſit locus, quando ex priori matrimonio non ſunt filij ſuſcepti, at defunctus ex alio matrimonio filios habuerat, 34.
An ſi filij prioris matrimonij obierint, ſuccedat parens ſecundo coniugatus plenè quoad proprietatem & vſumfructum? Refertur duplex ſententia, n. 35, *&* 36.
Proponitur ſent. Authoris: & quid dicendum extantibus tunc nepotibus, 37.
An non extantibus filiis prioris matrimonij, remittantur pœnæ non in ipſorum fauorem inductæ? 38.
An filio prioris coniugij diſponente de tertia bonorum parte in parentis præiudicium, ſit illa extrahenda de ſolis bonis omnino filij propriis: an etiam de proprietate bonorum, quam conſequutus eſt parente tranſeunte ad ſecundas nuptias, 39.
An ſi parens priuatus proprietate ob ſecundas nuptias retento vſufructu moriatur fructibus eorum bonorum pendentibus, pertineant y fructus ad filios prioris matrim. quorum erat proprietas, 40.
Poſt n. 40. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

1 DVPLEX eſt quæſtio diſputanda. Prior de conditionibus petitis, vt coniux ad ſecundas nuptias tranſiens teneatur reſeruare bona filiis prioris matrimonij. Poſterior de caſibus, in quibus ab hac obligatione abſoluitur.

2 QVÆSTIO prior. Quæ conditiones deſiderentur, vt coniux tranſiens ad ſecundas nuptias teneatur bona reſeruare filiis prioris matrimonij? Præmittendum eſt, vxorem aliquid quocunque titulo lucratiuo à marito accipiẽtem, ſiue ex donatione inter viuos, ſiue ex vltima voluntate, teneri tranſeundo ad ſecundas nuptias, id totum integrè reſeruare filiis prioris matrim. vt expreſsè deciditur *l. Femina. in princ. C. de ſecund. nupt.* ibi: *Femina quæ ſuſceptis ex priori matrimonio filiis, ad ſecundas poſt luctus tempus ſtatutum tranſierint nuptias, quicquid ex facultatibus priorum maritorũ ſponſalium iure, quicquid etiam nuptiarum ſolemnitate perceperint, aut quicquid mortis cauſa donationibus factis, aut teſtamento iure directo: aut ſi fideicõmiſſi, aut legati titulo, vel cuiuſlibet munificæ liberalitatis præmio ex bonis priorum maritorum fuerint aſſequutæ, id totum ita vt perceperint, integrum ad filios, quos ex præcedenti coniugio habuerint, tranſmittant.* Idem habetur *l. Hac edictali, §. His illud, C. eod. t. & l. 2. C. de indicta viduit. & l. Mater. C. ad Tertull. & auth. de nuptiis, §. Si verò expectet, collat.* 4. & concordat *l. reg. 26. tit. 13. p. 5.* & priuatur ſtatim ipſo iure dominio omnium lucrorum, quę à coniuge defuncto perceperat, applicatur que communibus liberis retento ſibi dum vixerit, ſolo vſufructu. Sic habetur *l. Generaliter, in princ. C. de ſecund. nuptiis.* ibi, *Dominium autem verum, quæ liberis per huius legis, vel præteritarum conſtitutionum authoritatem ſeruntur, ad liberos pertinere decernimus: itaque defuncto eo, qui liberis ſeruabat, extantes ab omni, [illegible] deſore liberi vendicabunt.* Nam verbum, *Vendicabunt*, dominium ſupponit, & eo non habito non datur vendicatio, *l. In rem. ff. de rei vendi.* Et paulo inferius: *Adminiſtrare patri vtiliter concedimus.* Si ergo ſola adminiſtratio parenti conceditur, dominiũ iam erat filiorum. Et clarius *auth. de nupt. §. Si verò expectet, collat.* 4 ibi: *Omnis eam deſerit proprietatis mobilis [illegible], quæ à priori viro in eam venerunt, & filij ea percipient, & proprietatis erũt domini, mox quo mater coniuncta eſt alteri viro.* Idem habetur, *d. l. Feminæ, in principio*, ibi, *Poſſidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ.* Et *auth. Ex teſtam. C. eod. t.* ibi: *Lucrum ſolum vſumfructum percipiet.* & *auth. In donatione. C. eod. tit.* ibi: *Deſerit eam proprietas.* Quod procedit, quamuis ea bona mariti ad vxorem peruenerint, ex ſucceſſione filij: quia, nimirum, filius in illis ſucceſſit patri, & filio defuncto ſucceſſit in eiſdem mater (vt n. 18. latiùs dicemus.) Quòd ſi opponas, dominia rerum non transferri niſi ſequuta traditione, *l. Traditionibus C. de pactis.* Reſpondet *Nicolaus Arelatanus, l. Generaliter, n. 96. in noua edit. C. de ſecund. nupt.* poſſe legem alicui auferre dominium rei ſuę, & transferre in aliũ abſque traditione. Huius autem rei duplex eſt ratio. Prior, iniuriam priori viro & filiis illatam, per tranſitum ad ſecunda vota. Quæ iniuria conſtat ex *auth. de nuptiis, §. Si autem tutelam, verſ. Nos autem*, ibi: *Tribus maximè neglectis. Deo defuncti memoria, & charitate filiorum.* Et *auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §. Proſpeximus*, ibi: *Quoniam omnibus ſimul ſecundis nuptiis fecit iniuriam.* Et *auth. de nuptiis, §. Quæ verò nunc ſequuntur, verſ. Nos igitur*, ibi: *Defuncti animum contriſtarit.* Et *verſ. Qui igitur*, ibi: *Et per omnia contriſtandi priorem maritum.* Et *§. Nec illud.* vbi agitur de filiis, ibi: *Et illi iniuriam paſſi ſunt nuptiis.* Et *§. Si verò*, ibi: *Et filios ex hoc exhonoratos.* Et *§. Soluto.* ibi: *Et non procreatam ſobolem ſequentibus matrimoniis forſitan contriſtare.* Quæ ratio legitima eſt, (vt fatentur omnes DD. quos num. 43. & 49. referam) ob id enim ab hac pœna excuſant feminam tranſeuntem ad ſecundas nuptias de conſenſu viri, aut filiorum prioris matrim. quod ipſis conſentientibus ceſſet iniuria. Et clarè redditur hæc ratio. *auth. de non elig. ſecundo nub. in principio, verſ. Proſpeximus* ibi: *Et nullam eſſe licentiam matri alios quidem filiorum eligere, alios autem exhonorare: quoniam omnibus ſimul ſecũdis nuptiis fecit iniuriam.* Et *§. Venient autem, auth. de nupt.* ibi: *Venient autẽ talia lucra ad filios omnes ex prioribus offenſos nuptiis.* Quamuis *Sarmiento liq. 1. ſelect. c. 4. nu. 3.* eam contra communẽ ſententiam impugnet. Poſterior ratio eſt, quam tradit *ibi Sarmiento.* Quòd ęquitati naturali & rationi conſonet, vt bona prioris viri laboribus quæſita, non cedant in vitrici aut eius filiorum vtilitatem, ſed reſeruentur filiis coniugis, qui illa acquiſiuit. Hęc autem ratio ſola nõ ſufficeret. Nam bona ex poſterioris cõiugis ſubſtantia parta, ſi non tranſeat ad tertias nuptias, minimè tenetur reſeruare filiis ſecundi matrimonij: ſed poteſt de eis diſponere inter filios prioris matrimonij, ſicut de propriis bonis. Cùm tamen militet illa ratio, nempe, comparata eſſe ſudore ſecundi viri. Quod cõtingit, quia nec ſecundo viro nec eius matrimonij filiis iniuria aliqua irrogata eſt. At id efficere nequiret tranſiens ad tertias nuptias, ſed priuaretur dominio, & transferretur ad filios ſecundi matrimonij: eo quod iam illi eorúmque pater iniuria affecti ſint. Nõ ergo ſola illa æquitas naturalis eſt cauſa huius diſpoſitionis, ſed illa ſimul cũ iniuria irrogata, imò hæc eſt potiſſima. Quamuis autem *d. l. Feminæ, in principio*, dum hanc reſeruationem ſtatuit, loquatur de femina tranſeunte ad ſecundas nuptias poſt annum luctus, at à fortiori eſt idem dicendum, ſi tranſeat intra annum luctus. Cùm longè grauior iniuria viri memoriæ, ac eius filiis tam accelerato tranſitu inferatur. Præterea, quia creditu non eſt dignum, leges, quæ

tam acerbis pœnis feminam intra annum luctus nubentem plectunt, (vt diſput.87.explicuimus) velint eam eximere ab hac, quæ æquitati naturali conſonat, ac in fauorem filiorum valde cedit. Vnde dum *prædicta l.Feminæ*, explicuit, vltra annum luctus, noluit contrarium decidere, ſi intra annum illum luctus nuptiæ ſecundæ contingerent, ſed id ſolum declarauit, quod difficultatem ingerere poterat. Nec valet argumentum à contrario ſenſu petitum, quando inde conſurgit abſurdus intellectus (vt tradit *Euerardus in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n.7.*) & ita tradunt *Gloſſa d.l.Feminæ, verb.Statutum: & d.l.Generaliter, verb. Generaliter. Et ibi Bald. ſtatim in princ. ante primum notabile. Ripa d.l.Feminæ, in princ. in noua edit. q.10.n.10. Azebedo lib. 5.recopil.tit.l.3.n.2.* Quod ſi opponas, quod ex multis retulimus diſp.87.n.24. nempe correctum eſſe iure canonico, vt femina intra annum luctus nubens perdat proprietatem. Ibi huic obiectioni ſatisfeci, hoc explicans. Et vt mater per tranſitum ad ſecundas nuptias perdat dictam proprietatem, ac teneatur reſeruare filiis prioris matrim. nulla exigitur iudicis ſententia. Quia hoc non eſt propriè pœna, ſed iuris diſpoſitio in filiorum fauorem. Atque id ſignificant verba textus citata, dum dicunt, ſtatim eam perdere proprietatem, *auth.de nupt.§.Si verò expectet.* Et ita docent *Nicol. Arelatan l. Generaliter. in noua edit. n.93. C. de ſecun.nupt. & citato Corneo, Anton. Gabr. to 3.commun.opin.l. 3.t.de ſecund.nupt.concluſ.1.n.10.* Vſumfructum verò quem mater ſecundo nubens ſibi retinet in bonis prioris viri, quorum proprietatem perdit, non tenetur filiis prioris matrim. reſeruare. Quod omnes textus allegati ad ſolam proprietatem ſeruandam obligent. Et ita docet *Ioann. Lupus l.15.Tauri, n.10.*

3 Quamuis autem *l.Generaliter. in princ. verb. Diuidendi, & l.Feminæ, in princ. C. de ſecund. nupt.* concedebatur matri, vt pro ſuo arbitrio poſſet inter filios prioris matrim. diuidere acquiſita à priori coniuge, quorum proprietatem amiſerat, ac in eis præferre quem ex illis mallet: at hęc electio & diuiſio ſublata ſunt per ius authenticorum, quod prædictas leges corrigens, ſtatuit ea lucra æque inter filios prioris matrim. diuidenda, nec integrum eſſe parenti, aliquem illorum in quantumuis modica parte præferre. Vt conſtat ex *auth. Lucrum, C.d.ſecund.nupt.* ibi: *Lucrum hoc æqualiter inter liberos diſtribuitur, non arbitrio parentis permittitur.* Idem habetur *auth.de nupt.§.Venient.collat.4 & auth.de non elig. ſecundo nubentes.§.Proſpeximus, collat.1.* Et quamuis *Pelaez de Meres de maior. in 1. edit. 1.p.q 54. fine*, dicat ſatis dubium eſſe, an hoc correctum ſit per *l. reg. 19.Tauri, hodie l.3.t.6.li.5.nouæ recop.* quæ abſolutè & indiſtinctè permittit parentibus in 3 & 5. bonorum ſuorum parte quemlibet ex filiis vel deſcendentibus præferre: atque addit in hoc dubio non eſſe recedendum ab huius legis regiæ deciſione. Cæterùm nullo pacto correctas eſſe prædictas leges aſſerendum eſt. Quia *l.reg.* loquitur in bonis propriis ipſorum coniugum, ibi: *Puedan ſeñalar en cierta coſa, o parte de ſu hazienda, el tercio y quinto de mejora.* At hæc bona reſeruanda prioribus filiis, non ſunt proprium tranſeuntis ad ſecundas nuptias patrimonium, ſed ſolum vſumfructum in eis retinet (vt n.præc.probauimus.) Præterea, quia *l.15.Tauri, hodie l.4.t.1.li.5.nouæ recop.* ſtatuitur, vt diſpoſitum in femina ſecundò nubente, quoad perdendam bonorum à viro acquiſitorum proprietatem, abſque obligatione reſeruandi filiis prioris matrimonij, habeat locum etiam in viro ſecundam vxorem ducente. Cùm ergò attenta *ea l. 15.reg.* bona illa reſeruanda filiis prioris matrimonij non ſint proprium patrimonium coniugis ſecundis nuptiis copulati, cùm poſtea concedit *l.regia* 19 facultatem, præferendi filios in tertia & quinta patrimonij parentum parte, non intelligit de bonis illis reſeruandis filiis prioris matrim. Præterea, quia non eſt credendum quod tot Authores, qui *leg. illas reg.15. & 19.Tauri* commentati ſunt, huius correctionis immemores fuerint. Tandem, quia DD.num.4. allegandi ex Regnicolis ſunt, & tanquam rem manifeſtam ſupponunt in iis bonis denegari parentibus facultatem præferendi aliquem ex filiis prioris matrimonij, nec id in dubium vertunt.

4 Hoc tamen temperandum eſt, nempe, non poſſe in his bonis præferri aliquem ex filiis prioris matrim. vt intelligatur, quando coniux ſecundo coniugatus habuit immediatè ea bona à coniuge defuncto: ſi enim ex ſucceſſione filij prioris matrim. habeat aliqua bona, in quibus filius parenti defuncto ſucceſſerat, poteſt coniux ſuperſtes ea diuidere inter filios reliquos prioris matrimonij, ac in eis quemlibet illorum præferre: ſicut poteſt id efficere de propriis ſuis bonis, hoc tamen excepto, quod illa bona ſunt neceſſariò reſeruanda filiis prioris matrimon. ac inter ipſos ſolos diuidenda: hęc autem minimè, ſed inter vtriuſque matrim. filios. Et ratio eſt, quia attento iure Codicis (vt diximus num.2.) quamuis bona quælibet à defuncto coniuge titulo lucratiuo acquiſita teneretur ſuperſtes reſeruare filiis prioris matrimon. poterat tamen illa inter eos diuidere, & aliquem ex illis præferre. Et quamuis facultas hæc adempta ſit per ius authenticorum, vt *authent. de non eligendo ſecundo nubentes.§.Proſpeximus, & auth.de nuptiis, §.Venient. & auth. Lucrum, C.de ſecund.nupt.* At textus hi de lucris nuptialibus habitis immediatè à marito, vel ex legato, vel ex donatione eius loquuntur. Quare videntur non corrigi, ſed in ſuo priſtino robore manere iura Codicis quoad hæc bona: vt cæteri textus tanquam correctorij reſtringi debeant Et confirm. quia *auth.de nuptiis, §. Hinc nos, verſ. Si autem inteſtatus,* loquens textus de bonis paternis quæ ex filij ſucceſſione conſequitur mater ad ſecundas nuptias tranſiens, ſolum decidit ea bona quoad proprietatem reſeruari filiis prioris matrim. nulla mentione facta poteſtatis vel impotentiæ inter illos diſtribuendi. Ergo ſeruandum eſt ius codicis tanquam illæſum manens, quod permittebat hanc diſtributionem in bonis, quorum proprietas reſeruabatur filiis prioris matrim. Sed dices, ius illud Codicis, quod permittebat eam diſtributionem inter illos filios, & alicuius prælationem, non loqui de bonis habitis ex ſucceſſione filij: ſed de habitis immediatè à viro, (vt conſtat ex dictis num.2.) ac proinde nullo iure permiſſa eſſe diſtributionem, & prælationem, inter filios prioris matrimonij, in his bonis habitis ex filij ſucceſſione. Nam authenticum loquens de his bonis, reſeruationem ſolam decidit, nulla facta mentione diſtributionis (vt proximè dixi.) Fateor hoc: at cùm hæc ſimul ſtent, reſeruari bona filiis matrim prioris, & poſſe parentem inter eos diſtribuere: vt conſtat ex *l Feminæ, in princ. & l.Generaliter, in princ, C.de ſecund.nupt.* Et textus ſolum reſeruarit hæc bona, non denegando poteſtatem diſtribuendi: ac vbi eam denegari voluit, id expreſſit: ſignum eſt in his bonis non eſſe denegatam poteſtatem. Et 2. probatur, quia cùm hoc ſit iam effectum patrimonium filij, ſatis eſt vt retineat qualitatem reſeruationis: cùm lege expreſſa non ſit negatio facultatis diſtribuendi Et ita ſuſtinet *Sarmiento li.7.ſelectar.c.11.n.1.* Sed quamuis hoc ſit acutè & probabiliter dictum: multo magis placet non eſſe integrum parenti hæc bona inter filios prioris matrim. diſtribuere, nec in eis quemquam illorum præferre: ſed æquè reſeruare filiis illis. Ducor, quod ex natura rei, & vbi nulla eſt contraria iuris permiſſio, ex reſeruatione bonorum, amiſſa proprietate, eáque in prioris matrimonij filios tranſlata, neceſſario infertur, parentem, qui ſolum vſumfructum retinet, nullo pacto poſſe diſponere de proprietate, vtpote, quæ non eſt ſua, ſed filiorum: & ſi id poterat attento iure Codicis, id eueniebat, quia ius illud priuans proprietate, ſpeciali permiſſione conceſſit eam poteſtatem diſtribuendi & præferendi. Quare cùm ius illud non loquatur de bonis habitis ex ſucceſſione filij: circa hæc nulla eſt ſpecialis deciſio, vt dicamus illam corrigendam eſſe. Ius autem authenticorum, quod circa hæc bona reſeruationem ſtatuit: ac matrem priuari illorum proprietate, tranſeundo ad ſecundas nuptias, cùm non expreſsè permittat hanc diſtributionem & prælationem, nec alibi circa hæc reperiatur permiſſa, ex neceſſaria conſequentia amiſſio-

idem Bart.auth.de nõ elig.ſecundo nubentes,§.Cum igitur, n.12. Anchar. c. fi.n.8.q.1.fin de ſecund.nupt.Prapoſit.rubr. eod.tit. n.3.Paulus l.Mater n.3. C.ad Tert. & ibi Angelus de Peruſio in repetit.n.5.fi. Angelus de Aretio inſtit.de SC.Tertul.§. Praferuntur,n.16.verſ.Secundo caſu.Roma.conſ.182.n.1.Corneus cõſ. 242.ad fi.vol.2.Pariſius conſ.29.n.77.vol 3.Nicol.de Vbald. de ſucceſ.ab inteſtato p.2.n.10.Matheſil.eod. tract.a. 2. principali, membr.1.n.25.& 26.& ibi Bologn.in addit. Ant. de Roſell. eo tract.n.195.Angel.de Gambel tractatu de teſtam. gloſ.46. nu.7. (habentur omnes hi to.8.tractat.p.1.) *Nicol. Irel.n.l.Generaliter,n.1.11.12.q.2 & 3.C.de ſecund.nupt.Boerius deciſ.187. n.1.Guliel.Benedictus.c. Raynutius,de teſtam. verb.Et vxorem, deciſ.5.*vbi de ſucceſ.ab inteſt.*n.88.Tiraqu.* alios allegans,*l. Boues,§.Hoc ſermone,in princ.n.156.ff.de verb.ſign. Montalu l. 3.fori t.1.l.13.verb.Pierda,Ioan.Lupus l.14.Tauri n.3.Caſtillo ibi n.8.Ciſuentes l.15.Tauri,n.2.Gomez Arias l. 12. Tauri, in fine.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.7.Ant.Gom.l.15.Tauri,nu.4. & ibi Tello n.vn. Auendaño ibi,Gloſ.vn.n.vn.Molin.l.2. de primog.c.20.n.59.Gutier.l.2.pract.q.95.n.3.Matiẽzo lib.5. recop. tit.1.l.4.gloſ.3.n.1.Azebedo ead.l.4.nu.29.Villalob. in ſuis commun.opin.lit.B.n.42.Ant.Gabr.tom.3.commun.opin.l.3.t.de ſecund.nupt.concl.1.n.2.* At quidquid ſit de iure communi, in hoc Caſtellæ regno,hæc opinio eſt deciſa,*l.15.Tauri,hodie l.4.t.1.l.5.noua recop.reg.* vbi expreſsè deciditur in vtroque coniuge idem quoad hoc eſſe ſeruandum.

11 Non tamen tenetur pater vſumfructum, quem in bonis maternis filiorum lege acquirit, reſeruare filiis prioris matrimonij. Quia illo potitur ex legis diſpoſitione ratione patriæ poteſtatis, quæ minimè extinguitur tranſitu ipſius ad 2.nuptias.Sic *Gom.Arias,l.12.Tauri,n.16.*Et quãuis hic vſusfructus,quem habet pater in bonis aduentitiis filij,ceſſet in hoc regno conſtituto filio extra patriam poteſtatem per matrimonij contractum, receptis Eccleſiæ benedictionibus; iuxta *l.48. Taur. hodie l.9.t.1.lib.5. nouæ recop.* At vſusfructus,quem vteruis parens habet in bonis ex præmortui coniugis ſubſtantia à ſe acquiſitis, quorum proprietatem amiſit per tranſitum ad 2. nuptias, non extinguitur qualitercunque filio extra patriam poteſtatem conſtituto. Quod hic vſusfructus toto parentis tempore vitæ duret,*l.Femina,C.de ſecund.nupt.*ibi *Poſſidendi tantum, atque fruendi in diem vitæ*, nec à patria poteſtate pendeat. Cùm mater ſimiliter eum retineat, quæ patriæ poteſtatis eſt incapax. Sic *Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.35.*

12 Secundò dubitatur,an idem procedat in auis, proauis, & aliis aſcendentibus ad ſecundas nuptias migrantibus? Videtur enim pars negans vera.Quippe *leges n.2. allegatæ* de ſolis parentibus loquuntur, quorum nomine maximè in materia odioſa, qualis eſt hæc, non comprehenduntur niſi ſoli pater & mater.Et *l.Feminæ,in princ.C.de ſecund.nup.* dicitur,*Suſceptis ex priori matrimonio filiis.* At dictio,Ex, denotat cauſam immediatam *l. 1. §. Ex incendio,ff.de incend. ruin.naufrag.& ibi Bar.& auth.de nuptiis,§.Quoniã infirmas,* ibi:*Filiis quibus ſolis hæc ſeruauimus.*Vbi ponderanda eſt dictio,Solis,quæ excludit nepotes, *l.Iubemus,§.fi. C.ad Trebel.*Atque ita hanc partem tenet P.*Molina to.1.de iuſt.tract. 2.diſp.163.col.3 notabil.3.* At dicendum eſt idem de nepotibus,& aliis deſcendentibus, iis enim tenentur aui & reliqui aſcendentes bona reſeruare à coniuge præmortuo acquiſita,tranſeuntes ad ſecundas nuptias. Probatur ex *l.Feminæ,§.Illud.C. de ſecund. nupt.* ibi, *Nullam ex priori matrimonio habuerit ſucceſſionem.* Et *l.In quibus,7.C.eod.t.*ibi: *Filio vel filia,nepote vel nepte,vel pluribus derelictis.*Et *l.Si quis prioris,8.C.eod.t.*ibi: *Filiis à ſe,vel nepotibus, vel pronepotibus relictis.*Vbi manifeſtus eſt ſermo de quibuſcunque aſcendentibus & deſcendentibus. Et *d.l.Feminæ, in fine princip.* dicitur bona hæc ſeruari quoad proprietatem liberis. Et *auth. Lucrum C.de ſecund.nupt.*ibi: *Lucrũ hoc æqualiter inter liberos lege diſtribuitur.*At appellatione liberorũ cõtinentur nepotes,& reliqui deſcendentes,vt expreſsè habetur *l.Liberorũ, 220.ff.de verb.ſign.*Tãdem,quia eadem eſt ratio,imo maior in aſcendentibus. Quia magis debetur hæreditas parentibus,quàm aliis aſcendentibus, *auth. Defuncto,C.ad Trebel.*ſi ergo per tranſitum ad ſecundas nuptias priuantur parentes proprietate bonorum,à fortiori priuabũtur alij aſcendentes. Atq; ita docent *Gloſ.l.Generaliter,in principio, verb. Generaliter,C.de ſecund.nupt.Hoſtien.ſum.t.de ſecundis nuptiis, §.Quare & qualiter,n.5.verſ. Et quod dixi. Angel.de Peruſio repetitio.l.Mater,in fin.C.ad Tertul. Angel.Aret.inſtit.Senatus conſulto Tertul.§.Præferuntur,n.16.verſ.Tertio caſu. Ripa l.Feminæ.in princip.n.9 q.6.C.de ſecund.nupt. Matheſil.in tractatu de ſucceſſione ab inteſtato,a.2.princip.membr.1.n.28.& 29.& ibi Bolognin.in addit.Nicolaus de Vbaldis eod.tract. in 2.p.nu.10. Garron.auth.Et teſtamẽto,in noua edit.poſt notab.7.C.de ſecũd. nupt.n.44.Boerius deciſion.187.n.2.Guliel.Bened. cap. Raynut. verb.Et vxorẽ.deciſ.5.*vbi de ſucceſſ.ab inteſt.*n 89.de teſtam. Caſtillo l.15.Tauri,n.1.col.2.verb.Las mugeres,& ibi Tello fi.& l.6.n.20.Greg.Lop.l.26.verb.Fincan, tit.13.p.5. Menoch. conſ. 155.n.31.vol.2.Azebedo lib.5.recop. tit. 1.l.4.n.vlt. & n.9. & ti.9. l.6.n.2.Ant.Gabr.to.3.comm.opin.l.3.tit.de ſecun.nup.concl.3.n.4.Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloſ.3.fin.Burſatus conſil. 12.n.9.vol.1.*Hoc tamẽ intelligendũ eſt, quo ad bona quæ peruenerè ad auiam ex ſubſtantia ipſius aui ſui coniugis, & è contra ad auum ex ſubſtãtia auiæ, & ſic de aliis aſcẽdentibus, etiam ſi ea bona ad nepotes priùs peruenerint, quibus ab inteſtato auus vel auia ſucceſſerunt: tenentur enim auus vel auia ad ſecundas nuptias tranſeuntes ea reſeruare nepotibus ſuperſtitibus ex priori matrim.habitis,ſecus autẽ erit,ſi pater vel mater bona aliunde quam ab auo vel ab auia quæſita reliquerit filiis ſuis. Nam hæc quamuis ad auiam per ſucceſſionem ab inteſtato perueniant,non tenetur ea reſeruare dictis nepotibus.Sicut nec parentes tranſeuntes ad ſecunda vota priuantur ſubſtantia auiæ vel aui,(vt n.23.dicemus.)Sic *Angelus Aretinus eo §. Præferuntur,nu.17.verſ.Ex prædictis ergo.Matheſil. Gulielmus Benedictus,Garronis, Greg.Lopez, Matienzo proximè alleg.Tello l.6.Tauri,n.20.Antonius Gabriel eadem concl.n.17.*

Tertio dubitatur, an locus ſit huic reſeruationi, quando ſecundum matrim. à parente initum non eſt conſummatum,aut eſt irritum? Et quidem quando non eſt conſummatum,neminem inueni diſputantem: at cum *l.Feminæ,C.de ſecund.nupt.* & cæteri textus de hoc loquentes, ac rubrica illorum, de nuptiis ſecundis loquantur, & res ſit pœnalis: vt conſtat ex *auth. de nuptiis,§.Si verò expectet.* ibi: *Et hæc communis mulieris & viri multa ſit.*Exiſtimo iuxta dicta in ſimili,diſp.87.n.19.intelligendum eſſe, quando poſterius matrim.eſt cõſummatum.Deinde,quia ratio huius pœnæ eſt iniuria irrogata priori viro & filiis, (vt probaui n.2.) quæ non plenè ac perfectè infertur, donec matrim. conſummatio accedat.Quando autem prius matrim. irritum fuit, dicendum eſt locum eſſe huic reſeruationi, ſi ex eo geniti filij legitimi ſint ob bonam vtriuſque vel alterius parentis fidem. Quia in his filiis legitimis militãt rationes traditæ n. 2. Et ita docet *Ripa rubr.C.de ſecund.nupt. in noua edit.n.14.verſ.Sed de alio dubitari poteſt,* & pollicetur latiùs de hoc ſe acturũ *l.Hac edictali,C.eod.t.* ac interim cogitandum eſſe dicit.At ſi non ſint legitimi,conſtat nullam eſſe reſeruationem. Si verò poſterius matrim. ſit irritum, *Garronis l.1.in noua editione,notabil.3.nu,10.C. de ſecund.nupt.* ait incurri hanc reſeruationis pœnam, ſi tales nuptiæ conſummentur, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter contractæ ſint. Sed exiſtimo ſi ignoranter contractæ ſint, non locum eſſe huic pœnæ: per ea quæ dixi diſp.87.num. 18. Si autem ſcienter, cùm ſit fornicatio, pendet ex ea quæſtione, quàm diſput. ſeq. diſcutiemus, an parens viduitatis tempore fornicans teneatur ad hanc bonorum reſeruationem, perindè ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiiſſet. In qua quæſtione defendemus ibi num. 11. non teneri, donec iudicis ſententia accedat. Quare in præſenti quæſt. idem dicendum eſt. 13

Ex ſecunda conditione, nimirum, vt bona ſint acquiſita ex prioris coniugis defuncti patrimonio, infertur. Primo,ſi vir legatum aliquod relinquat vxori, vel vxor viro, teneri vtrumuis tranſeuntem ad 2. nuptias id reſeruare filiis prioris matrim.Sic habetur expreſsè *l.Feminæ, in princ.* 14

 C.de

C. de ſecund. nupt. ibi: *Teſtamento, iure directo, aut fideicommiſſi, aut legati titulo.* Quia id titulo lucratiuo habetur ex bonis coniugis præmortui. Et docet *Oldradus conſ.* 33. *n.* 5. *ripa d. l. Feminæ, in princ. in noua edit. q.* 19. *num.* 51. *Ioan. Lupus, l.* 14. *Taur. n.* 22. *Boerius deciſione* 185. *n.* 7. addens (& bene) idē eſſe ſi alteri donet. *Caſtillo l.* 14. *Tauri, n.* 8. *Ciſuentes l.* 15. *Tauri, num.* 2. *verſ. In* 2. *caſu principali. Et ibi Antonius Gomez num.* 2. *Molina lib.* 2. *de primog. c.* 10. *n* 60. *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.* 1. *l.* 3. *gloſ.* 2. *n.* 3. *Azebedo eod. t.* 1. *l.* 4. *nu.* 21. *&* 29. *Alter Molina tom.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 431. *col.* 7. *verſ. Dubium eſt.* Sed eſt fortis obiectio contra hoc. Quia ſi filius leget vtriuis parenti, non tenetur is ſecundò poſtea coniugatus id legatū reſeruare filiis prioris matrim. *auth. Ex teſtamento, C. de ſecund. nupt.* & ea redditur ratio, quòd tūc capiat à filio, tanquam ab extraneo. Et dicemus latius hac diſp. nu. 41. Ergo idem dicendum eſt, quando coniux legat coniugi. Cùm ſimiliter capiat tunc coniux inſtar extranei. Solam enim quintam bonorum partem, quam extraneo dare poterat, poteſt ei legare in præiudicium filiorum. Atque proinde videtur correcta deciſio illa *l. Feminæ*, per *d. auth. Ex teſtamento.* Sed dic cùm doctoribus allegatis nō eſſe correctam, ſed in ſuo robore perſiſtere: eſſeque caſum ſpecialem, in quo eſt deterioris conditionis coniux ille, cui legatum relictum eſt, quàm quilibet extraneus. Et poteſt eſſe ratio iniuria irrogata coniugi mortuo per coniugem ſecundas nuptias amantem: quam minimè infert extraneus: & ſic nil mirum, ſi deterioris conditionis ille ſit.

15 Secundo infertur, quid dicendum ſit in ea quæſtione, Si pater in ſuo teſtamento ſubſtituat pupillariter matrem filio impuberi: an bona illa, quæ ex ſubſtitutione pupillari patris per mortem filij mater conſequuta eſt, teneatur reſeruare filiis prioris matrim. Cuius difficultatis enodatio pēdet ex cognitione, an ſubſtitutio illa pupillaris cenſeatur teſtamentum patris, an potius filij impuberis. Si enim patris ſit, tenebitur reſeruare, iuxta n. præced. dicta. Vtpote quæ ex teſtamento viri ea bona aſſequuta eſt. Si autem filij ſit, non tenebitur, iuxta dicenda n. 41. Quia tunc ſuccedet ex filij teſtamento. *Baldus conſil.* 42. *ad euidentiam, nu.* 3. *& conſ.* 216. *Caſus talis eſt ſtatuto, in fine, l.* 3. cenſet non teneri matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias ea bona reſeruare filiis prioris matrimonij: ſed pleno iure ea acquirere quoad proprietatem & vſumfructum. Quòd teſtamentum illud cenſeatur patris & filij, illius, quoad ordinationem: pater enim illud ordinat: huius autem, quoad ſucceſſionem: verè enim per illud ſucceditur filio *l. Papinianus. §. Sed nec impuberis, ff. de inoffic. teſtam.* Et ita fauorabilior via eligenda eſt, vt ſuccedat mater tanquam ex teſtamento filij. Idem approbat dicens ſingulare *Boerius dec.* 186. *nu.* 2. Idem tenet *Ant. Gabr. to.* 3. *comm. opin. l.* 3. *tit. de ſecund. nupt. concl.* 3. *n.* 24. Alij cenſent teneri reſeruare. Quoniam pupillare teſtamentum non eſt propriè filij, ſed patris. Quod vel inde conſtat, nam in teſtamento filij eſt neceſſario mater hæres inſtituenda, nec poteſt grauari in legitima iure ſibi debita. An in eo teſtamento poteſt mater exhæredari ac grauari. Iudicandum ergo eſt de iis bonis, quæ mater ſic habet, ſicut de illis omnibus, quæ ex viri teſtamento conſequuta eſt: quæ tenetur reſeruare. Deinde, quia hæc bona cenſetur mater habere ex propria viri liberalitate: cùm potuiſſet alij cuiuis relinquere excluſa penitus matre. At ea omnia, quæ mater habet ex largitione viri liberalis, tenetur reſeruare filiis prioris matrim. *l. Feminæ, in princ. C. de ſecund. nupt.* Et hæc ſent. mihi placet. Quā ſequi videtur *Franc. Aretinus conſ.* 40. *in fine.* Et tenet *Garronis auth. Ex teſtamento, in noua edit. à n.* 15. *vſque ad* 18. *C. de ſecund. nup.* vbi idem bene ait, ſi mater ſit ſubſtituta cōpendioſè, in quo caſu decedente pupillo intra ætatem pupillarem, valet vt pupillaris iure directo, etiam quando facta eſt per verbum commune. Iuxta frequentiorem ſent. de quā in *l. Centurio. ff. de vulgari.* Idem tenet *Acoſta c. Si pater,* 3. *p. verb. Cenſendum, n.* 19. *de teſtam. in* 6. optimè limitans, vt intelligatur de bonis, quæ pupillus ille à patre habuit. At ſi quid pupillus patre ſuperſtite aut defuncto aliunde habuit, id pleno iure retinebit mater. Quia quamuis ſuccedat ex mariti teſtamento: at *l. Feminæ, & l. Generaliter. C. de ſecund. nupt.* loquuntur de iis bonis, quæ ex prioris viri facultatibus vxor conſequuta fuit. Quare cùm hæc bona non fuerint mariti, nō habebunt locum eæ leges. Præterea, quia non eſt eadem ratio in bonis impuberis propriis, etiam ſi id teſtamentum ſit patris, ac in bonis ipſis paternis. Vt conſtat ex *l. Si is qui ex bonis, 6. ff. de vulgari,* ibi: *Si is qui ex bonis teſtatoris ſolidum capere non poterat, ſubſtitutus ſit ab eo, impuberi filio eius: ſolidum ex ea cauſa capiet, quaſi à pupillo capiat.* Ergo quamuis bona paterna ex ea ſubſtitutione parta teneatur mater reſeruare, non idem dicendum erit de bonis ipſius impuberis.

Tertio infertur, quando ex teſtamento vel donatione coniugis defuncti, non tamen ex bonis ipſius, conſequitur aliquid alter coniux, id minimè reſeruandum eſſe filiis prioris matrimonij. Vt ſi quidam committat viro facultatem nomine ſuo teſtandi, vel ex bonis propriis diſtribuendi certam quantitatem: & vir leget aut diſtribuat vxori, conſequetur, pleno iure vxor, quamuis poſtea ſecundo nubat. Quia (vt num. præcedenti cum Acoſta probauimus) ea reſeruatio ſolum habet locum, quando bona coniugi relicta ſunt ex defuncti coniugis ſubſtantia. Deinde, quia hæc bona non cenſetur conferre exequutor ipſe vxori, cum non ſit eorum dominus, & ita omnino liberam habeat electionem, nequit grauare: ſed cenſentur collata ab eo, qui commiſit. *l. Vnum ex familia, §. Si de falcidia, ff. de legat.* 2. Præterea, quia huiuſmodi faciens diſtributionem poteſt ea bona dare proprio filio ſpurio, iuxta communem omnium ſent. Cùm tamen interdictum ei ſit aliquid illi ex bonis propriis relinquere. Quia in hoc euentu non cenſetur ipſe pater diſtribuens dare. Secus autem eſſet, ſi commiſſarius ille ad legendum vel diſtribuendum dediſſet aut legaſſet coniugi illius, cui poteſtatem commiſit: tunc enim coniux ille ad 2. coniugium migrans tenetur ſic accepta reſeruare filiis propriis matrim. Quia verè reputantur à coniuge defuncto liberaliter accepta: & ſic vera omnium ſententia fatetur non poſſe commiſſarium diſtribuere aut legare filio ſpurio committentis facultatem. Quod tamen intelligerem, quando ea diſtributio gratuita eſſet. Quoniam ſi ea bona coniux cuidam commiſiſſet diſtribuenda pauperibus, vt ſe leuaret onere reſtituendi debita ignoti domini, tūc enim ſi coniugi verè pauperi committentis facultatem aliquid ex eis bonis diſtributum eſſet, non teneretur tranſiens ad ſecundas nuptias reſeruare filiis prioris matrim. Nec enim ea bona cenſeretur conſequi ex ſui coniugis liberalitate, ſed nomine creditoris incerti, cuius perſonam repræſentat, vt verè pauper, tanquam verè debita.

Quarto infertur, quid cenſendum ſit de bonis, quæ coniux tranſiens ad ſecundas nuptias acquiſiuit ſibi data contemplatione coniugis defuncti. Quidam cenſent ea non reſeruari filiis prioris matrim. Quia lex priuans coniugem proprietate acquiſitorum ex alterius coniugis ſubſtantia, & reſeruans eam filiis prioris matrim. eſt pœnalis: (vt n. 13. probauimus) Atque proinde loquens in caſu vero vel ſimpliciter, non debet trahi ad caſum fictū, qualis eſt, vt contemplatione coniugis, donata coniugi cenſeantur data à coniuge, cuius contēplatione donata ſunt. Præterea, quia *l. Feminæ, ſtatim in princ. C. de ſecūd. nupt.* dicit, *Ex facultatibus priorum maritorum.* Et ſtatim paulo inferius. *Ex bonis (vt dictū eſt) priorum maritorum.* At [illegible] ratio verborum præciſam mentem demonſtrat, ac verita[illegible] requirit, *c. Si qui iratus,* 2. *q.* 3. & comprobat *Felinus c. fin. p[illegible] de officio deleg.* Et ideo hanc partem ſuſtinent *Decius c. Eccleſia, de conſtit. in noua edit. n.* 125. *Rom.* latius probās *conſil.* 405. *à n.* 1. *vſq. ad* 4. *Gulielm. Benedictus, c. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia, n.* 199. *Ripa l. Feminæ, in princ. in noua edit. q.* 16. *n.* 34. *& ſeqq. C. de ſecund. nupt. Chaſſan. in conſuetudinibus Burgundiæ, rubr.* 7. *§.* 7. *num.* 2. *Cremenſis ſingul.* 82. *Mulier tranſiens. Garronis auth. Ex teſtamento, in noua editione, poſt notabil.* 7. *n.* 43. *fine, & n.* 45. *C. de ſecūd. nupt. Nicolaus Arelatanus, l. Generaliter,*

raliter in noua edit.C.eod.t.n.69.Caſtillo l.15. Tauri col.3.nu.2. verſ.Sed primum verius.Villalobos in ſuis communib.lit.B.n.38. Ant.Gabr.to.3.commun.opin.l.3.tit.de ſecund.nupt.conc.3. nu. 32.Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.num.42. Aliis verò placet, hæc bona reſeruanda eſſe filiis prioris matrim. Quod cenſeantur profecta ex bonis coniugis, cuius contemplatione data ſunt. Sic *Anton.Gom.l.14.Tauri,n.7. Valaſcus conſ.16.n.2. vol. 1. P. Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.431.col.7,verſ. Dubiũ eſt.* Cæterum in hac quæſt. nulla videtur eſſe ratio dubitandi, quando ita ea bona dantur coniugi, contemplatione alterius, v.g. vxori contemplatione viri, vt cenſeantur ipſi viro & nõ vxori donata, tunc enim nullatenus acquiruntur vxori etiam quoad vſumfructum, quamuis non ſecundo nubat, nedum ſi nubat: ſed hæredibus mariti ſunt danda. Iuxta ea, quæ latè tradidi l. 6. tota diſp.26. Quamobrem controuerſia hæc procedit, quando ita dantur vxori, licet contemplatione viri, vt omnino proprietas acquiratur vxori: tunc enim videntur ex mariti ſubſtantia profecta, & ita cenſet poſterior ſententia eſſe reſeruanda. At multo verior ſententia eſt, non reſeruari, vt ſuſtinent priores DD. allegati. Et probant rationes dictæ. Atque ita *Ioan.Lupus,l.15. Tauri n.* 12. cautè dixit non perdere vxorem quæ habuit contemplatione viri, niſi fuerint taliter data, vt viro acquirantur.

18 Quintò infertur, coniugem ſuccedentem ab inteſtato filio prioris matrimonij in bonis, quæ is filius ex parentis ſubſtantia habuit, teneri tranſeundo ad ſecundas nuptias ea bona reſeruare filiis prioris matrimonij, ac amittere illorum proprietatem, ſolo vſufructu retento. Conſtat ex *auth.de nuptiis §.Hinc nos,collat.4.verſ.Si autem inteſtatus*, ibi: *Si autem inteſtatus filius moriatur, iam ad ſecundas veniẽte matre nuptias, aut poſtea veniente, vocetur quidem & ipſa ad eius ſucceſſionem ab inteſtato. Sed quanta quidẽ: quæ ex paterna ſubſtantia ad filium peruenerunt, eorum ſolummodo habet vſum.* Vbi *Gloſ.verb. Vſum*, ait, id eſt, vſumfructum. Idem habetur *l.Feminæ,§.Illud, C. de ſecund. nupt.* Nec refert, ſiue parens tranſeat ad ſecundas nuptias poſt obitum filij, cui in bonis parentis ab inteſtato ſucceſſit, ſiue ante illum. Vt expreſsè habetur *d.§.Hinc nos,verſ. Si autem inteſtatus.* Dixi ab inteſtato. Quia quando ſuccedit ex teſtamento filij, dicemus diſp.hac n.41.

19 Hoc autem adeò verum eſt, vt etiam procedat in legitima iure debita parenti ſuperſtiti; ex illis bonis paternis, in quibus filio ab inteſtato ſucceſſit, eam enim tenetur reſeruare filiis prioris matrim. Quòd textus allegati n. præced. minimè diſtinguant. Et quamuis *Ripa l.Feminæ,§.Illud, in fine.C.de ſecund.nupt.* in partem contrariam videatur inclinare, vel ſaltem dubius maneat: at hanc partem tuentur *Fabian.de Giochis auth.Nouiſſima, q.12.in fine. C.de inoffic.teſtam.Garronis auth. Ex teſtamento,in noua edit.nu.30. & ſeqq. notabili 5.C.de ſecund.nupt.Boerius deciſ.185.n.6. Sarmiento l. 7.ſelect.c.11.fine. Villalobos in ſuis commun.opin.lit. B.num.45. Ant.Gabr.to.3.comm.opin.l.3.tit.de ſecund.nupt.concl.1.num.8. Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloſſa 2.n.41.*

20 Sextò infertur, quid dicendum quando vir & vxor filiæ communi nupturæ dotem conſtituunt: in quo euentu ex communibus vtriuſque coniugis bonis dos extrahenda eſt: nimirum, ſi lucra conſtante matrimonio acquiſita ſufficiant, ex illis: ſin minus, ex aliis quibuſcunque bonis vtriuſque cõiugis propriis; iuxta *l. reg.53.Tauri.hodie l.8.t. 9.lib 5.recop.* Dubitatur ergo, an filia hac abſque deſcẽdentibus mortua, altero parente iam defuncto, parens ſuperſtes, qui ad ſecundas nuptias tranſiit, teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij totam illam dotem ex bonis parentis defuncti habitam? *Azebedo lib.5.recop.tit.1.l.4.n.57.* mouet quæſtionem, & quamuis dubius tanquam verius ſuſtinet teneri totam dotem reſeruare filiis prioris matrimonij. Quòd dos illa iam proprium filię patrimonium effecta ſit: atque adeò non poſſit attendi, pars-ne patris an matris ſit. Sed alius cauſidicus (quem tacito nomine ibi refert) ſuſtinuit ſolam partem à coniuge defuncto habitam reſeruari. Quod mihi veriſſimum eſt. Quia licet illa dos proprium ſit iam filiæ patrimonium: at non omnia filiorum bona reſeruantur filiis prioris matrimonij, ſed ea ſola, quæ coniugis defuncti fuerint, in quibus alius ad ſecundas nuptias tranſiens ſucceſſit. Vt diximus num. 15.

Septimò infertur, quid ſentiendum de bonis, quæ pa- 21
rens conſequutus eſt per ipſius filij renunciationem: vel quia femina ſtatuto excluditur à ſucceſſione: an ea reſeruentur filiis prioris matrimonij, parente tranſeunte ad ſecundas nuptias. De priori quæſt. conſulendus eſt *Boerius tota deciſ.184.* De poſteriori autem *Salycetus l.Feminæ, §.Illud,C.de ſecund.nupt.Pariſius conſ.29.n.78.vol.3. Garron.aut. Ex teſtamento,in noua edit.n.19.C.de ſecund.nupt.*

Octauò infertur deciſio eius quæſtionis. Succeſſit con- 22
iux filio prioris matrimonij in bonis paternis, proprietas eſt vbi ſecundo nupſit, aliorum filiorum eiuſdem matrim. dubitatur ergo an alij filio eiuſdem matrim. obeunti ſuccedat is coniux in proprietate illa, quam habebat in parte hæreditatis fratris præmortui: an potius in ea ſuccedant alij fratres eiuſdem matrim. *Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.5.* tenet ſuccedere in ea proprietate alios fratres. Quod *Baldus auth Ex teſtamẽto,n.1.verſ. Ex paterna ſubſtãtia. C. de ſecund.* dicat bonorum originem ſpectandam eſſe. Cùm ergo bona huius filij in ſua origine paterna fuerint, ſemper coniux ad ſecundas nuptias veniens erit incapax acquirendæ proprietatis illorum. Iuxta dicta n.18. At verius eſt, in ea proprietate ſolum coniugem ſecundo coniugatum ſuccedere, ac eam conſolidari cum vſufructu, quem is habebat. Quia *auth. Ex teſtamẽto.C.de ſecund.nupt.* & cæteri textus, decidentes bona paterna comparata ex ſucceſſione filij à coniuge tranſeunte ad ſecundas nuptias reſeruari filiis prioris matrim. intelliguntur quando ex ſucceſſione paterna immediatè, aut mediante priori ſucceſſione filij comparata ſunt. At coniux ille non comparat hanc proprietatem ex immediata filij ſucceſſione in bonis paternis, ſed ex immediata ſucceſſione illius in bonis fratris, reſpectu cuius parens non priuatur proprietate, per tranſitum ad ſecunda vota. Et ita *Salycet.d.auth. Ex teſtamento, paulo poſt princ.ſuper verb.Peruenerunt*, intelligit quãdo immediatè peruenerunt, dicens cætera bona, quæ ex paterna ſubſtantia profecta ſunt, pleno iure pertinere ad matrem, nec teneri ea reſeruare. Et in propriis terminis tenent hanc ſent. *Corneus conſ. 286.n.3.l.1.* referens Imolam & Florianum idem conſuluiſſe. *Boerius deciſ.192 nu.3. Garronis d.auth.Ex teſtamento,in noua edit. n.41. & ſeqq.notabil. 7.* dicens, *n.42.* ſic tenuiſſe plurimos DD. Auinionenſes, & ita fuiſſe ſententia iudicum deciſum. *Barboſa l.Poſt dotem, 41.n.76.fine,ff.ſolut.matrim.*

Nonò infertur, quid dicendum ſit de bonis, quæ per- 23
uenerunt ad filium ex ſubſtantia aui, aut aliorum adſcendentium, præter patrem aut matrem, an parens ſuccedens filio in ea ſubſtantia auita, amittat proprietatem tranſiens ad ſecũdas nuptias, & teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij? Affirmant *Matienzo lib.5.recop.t.1.l.3.gloſ.2.n. 15. & P.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.163.col.3.notabil.3.* Quod ea bona à parentibus profecta ſint. At dicendum eſt contrarium. Quia textus allegati n. 18. de bonis quæ ex ſubſtantia paterna venerunt ad filium, loquuntur: & in materiã hac pœnali, nomine ſubſtantiæ paternæ, minimè claudi debet auita. Item, quia per tranſitum illum ad ſecundas nuptias, iniuria principaliter infertur memoriæ coniugis præmortui, non autem aliis aſcendentibus. Et ideò ita tuentur *Bartolus auth.Ex teſtamento, nu.2.C.de ſecundis nupt. Angelus Inſtit.de SC.Tertul.§.Præferũtur, n.15.verſ.Quid autem.Matheſ.de ſucceſ.ab inteſtato,a.2.princ.memb.1.n.21.& ibi Bologn.in addit.n.30.Gulielm.Benedict.c.Raynutius,de teſtam. verb.Et vxorem,deciſ.5.* vbi de ſucceſſ.ab inteſtato, *n.86.Boerius deciſ.192.n.5.Greg.Lop.l.26.verb.Fincan, t.13.p.5.Garro. d.auth.Ex teſtamento,in noua edit.poſt notabil.7.n.43. Ant.Gomez l.14.Tauri num.2.Villalobos in ſuis commun. opi lit. B.nu. 39. Anton.Gabriel tom.3.commun. opin.l.3.tit. de ſecund. nupt. concl.3.n.16.Azebedo lib 5.recop.t.1.l.4.n.43 & t.9.l 6.num.3.* Addunt *Garronis,ibi,& Azebedo ea.l.4.num.43.* hoc habere

verum,

verum,licet contemplatione patris fuerint hæc bona acquiſita filio,ita vt ſint ipſius filij.Quod verum eſt,iuxta ea quæ diximus num.17.

24 Vltimo infertur, à fortiori in bonis, quæ aliunde prouenerunt filio, quam ex ſubſtantia parentum, vt quæ ab extraneo accepit, aut propria induſtria comparauit, ſuccedere pleno iure parentem tranſeuntem ad ſecundas nuptias, quoad proprietatem & vſumfructum: & nil ex ejs reſeruari. Conſtat ex dictis nu.præced. Et expreſsè deciditur *l. Mater.5.C.ad Tertul.& auth de nuptiis.§. Hinc nos alia,verſ.Sed quanta quidem,collat.* 4.& tradunt omnes. Difficultas autem eſt, an hoc indiſtinctè procedat, ſiue ſucceſſio in illis bonis filij mortui præcedat ſecundum parentis coniugium, ſiue illud ſequatur? Et ratio dubitandi eſt,quia quamuis circa bona paterna, quæ ſuperſtes coniux ex ſucceſſione filij habuit,nil referat vt ea teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij, ſiue tranſeat ad ſecundas nuptias ante mortem, ac ſucceſſionem filij, ſiue poſt; (vt diximus n. 18.) quia ita expreſsè deciditur *auth. de nuptiis. §.Hinc nos.* At quando bona,in quibus ſucceditur ſunt extrinſecus à filio acquiſita, id non deciditur ibi. Imò *Gloſſa d.l.Mater,verb.Coniugium*, dicit multum referre, an nubat mater poſt mortem filij,cui in his bonis ſucceſſit:vel ante illam: in priori enim caſu ait ſuccedere pleno iure in illis bonis,in poſteriori autē,in ſolo vſufructu,reſeruata proprietate filiis prioris matrimonij. Et Gloſſam ſequuntur *Barto.ibi,n.vnico,Faber.ibi,Paulus n.2.Præpoſ.rubr. de ſecund. nup.in fine.Et Ioan.Lupus rub.de donat.inter vir.& vxor.§.50. in fine*,dubius cogitādum relinquit. Et *additionator ibi verſ. Adde quod iudicio meo,* ſequitur prædictam diſtinctionem: quam ſibi nō diſplicere ait *Azebedo lib.5.recop.t.1.l.3. n.44.* Et probāt ex *d.l.Mater*,vbi textus loquitur de matre trāſeunte ad nuptias poſt filij obitum, & diſtinguit inter bona paterna,& aliunde acquiſita,vt in paternis ſolo vſufructu gaudeat,in aliis verò pleno iure.Ergo à contrario ſenſu, non gaudet hoc pleno iure, quando ante filij obitum ſecundo nubit.Et *l.Feminæ,§.Illud,C.de ſecund. nupt.* eadem diſtinctio adhibebatur. Cæterū in vtroque euentu, nempe, ſiue parens ſecundo matrim. copuletur ante mortem filij,ſiue poſt, multo verius eſt, eum ſuccedere pleno iure quoad proprietatem & vſumfructum. Per *auth. de nupt.§. Hinc nos alia,verſ.Et quanta quidem,*ibi:*Et quanta quidē,quæ ex paterna ſubſtantia ad filium peruenerunt, eorum ſolummodo habet vſum, ad ſecundas omnino ſiue prius ſiue poſtea veniēs nuptias:in reſiduis verò omnibus rebus,quæ aliunde erāt filio præter paternā ſucceſſionem,veniat ſecundum vocationem noſtram.* Per quod corrigitur diſtinctio, quæ colligitur ex *d.l.ſi Mater,* Et ita ſuſtinet *Gloſ.eo.§.Hinc nos,verb.Si autem, & verb. Et hæc dicimus.Et ibi Barth.n.1.verſ.Et ſic illud.Idem Bart.auth. de non eligendo ſecundo nubētes.§.Cùm igitur,n.8.collat.*1.Et *ibi Angelus de Peruſio,in princ.n.7.Idē Angelus d.l.mater,n.3.& repetit.eiuſdē legis,n.8.& ibi Corneus n.3.Cynus auth.Ex teſtamento,n.vn.C.de ſecūd.nup.Et ibi Garronis in noua edit.n.4.& notabil.6.n.37.Et auth.Eiuſdem pœnis,n.12.C.eod.t.Ripa l.Feminæ, §.Illud, in noua edit.n.2.dub.2.C.eodem tit.Guliel.Benedict.c.Raynutius,de teſtam.verb.Et vxorem,deciſ.5.*vbi de ſucceſt.ab inteſtato,*n.86.Ananias conſ.73.in fine. Mattheſ. tractatu de ſucceſ.ab inteſtato,ar.2.principali:& ibi Bolognin.in addit.Boërius deciſ.190.fine.Ciſuentes l.15.Tauri,col.1.nu.2.verſ. Sed dubitatur.Matienzo lib.5.recop.t.l.3.gloſ.2.n.15.*

25 Omnia autem prędicta intellige,quamuis filij non ſint hæredes coniugis defuncti,eo quod hæreditati renunciarint:adhuc enim coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecunda vota tenetur illis reſeruare bonorum proprietatem,quæ à defuncto coniuge acquiſiuit:& hoc,niſi filij repellantur à ſucceſſione ratione ingratitudinis. Sic habetur expreſsè *auth.Hæ res, C. de ſecund.nupt.*ibi, *Hæ res lucro cedunt liberis, licèt hæredes non ſint patris,aut matris,aut vtriuſque,niſi fuerint, ingrati:& probetur ingratitudo.*Et ratio eſt,quia in tali renūciatione conſideratur facultas ſuccedendi ratione ſanguinis,quæ per eam tollitur, *c.Quamuis pactū,de pactis,in 6.*At deberi ea lucra filiis prioris matrimonij, prouenit ex diſpoſitione legis.Quare hoc eſt verum, quamuis ea renunciatio iureiurando firmata ſit. Cùm eadem ratio ſimiliter. Sic *Oldrad.conſ.294.num.3.Boërius deciſ.185.n.*18.Intellige tamen, quando poſt renunciationem illud lucrum ſuperuenit: ſecus ſi renunciationis tempore iam acquiſitum eſſet. Quòd generalis renunciatio extendatur ad lucrum tempore renunciationis iam delatum. Sic tradūnt *Decius conſ.206.in fine,vol.2.& rubr.C.de ſecund.nupt.n.7. Ripa l. Femina in princ.q.9.n.* 19. licèt aliquātulum dubius:vbi quæſtionem hanc latiùs diſputat,*C.de ſecunt.nupt.* Quando autem ſunt ingrati, & ratione ingratitudinis à ſucceſſione expelluntur,ideo non habet locum hæc reſeruatio, (vt ait *Angelus repetit.l.Mater,n.4.C.ad Tertul.*) Quod ingrati habeantur ac ſi non exiſterent, ſed mortui eſſent. §.*Quoniam infirmos, verb.Vbique tamen, inſtit.de nuptiis.* Vnde infertur, nec eſſe locum huic reſeruationi,quandò filij alia ratione incapaces eſſent. Vt ſi profeſſi eſſent in ordine minorum. Eſt enim eadem ratio, cùm tanquam mortui habeantur. Et in ſimili diximus diſp.præc. n.3.Et tenet *Ripa.d.l.Feminæ,in princ.in noua edit.n.15.q.8.* Qualis autem ingratitudo filiorum exigatur, vt huic reſeruationi locus non ſit, & quis tunc ſuccedat,conſulendi ſunt *Gulielm.Bened.c. Raynutius,de teſtam.verb.Et vxorem,deciſ.5.*vbi de ſucceſſ.ab inteſtato,*n.84.Et Garron.auth. Ex teſtamento:in noua edit. not. 11.& 12.n.60.& multis ſeqq.C.de ſecund.nupt.*

26 Ex 3. conditione ad hanc reſeruationem petita, nempe, vt bona ſint à coniugis defuncti ſubſtantia ſuperſtiti parta titulo lucratiuo,deducitur acquiſita titulo oneroſo, vt ex contractu, effici coniugi ſuperſtiti omnino propria, nec proprietatem amitti per ſecundas nuptias.Conſtat ex *l.Feminæ,in princ.C.de ſecund.nupt.*ibi,*Donationibus factis,vel cuiuſlibet munificæ liberalitatis præmio.*Et ex *auth. Hoc lucrum, C.eod.tit.* vbi bona reſeruanda filiis prioris matrim. appellantur lucra, at ſola acquiſita titulo lucratiuo ſunt digna hoc nomine. Et tradunt paſſim omnes Doctores, nemine dubitante.

27 Vtrum autem arræ, donatio remuneratoria,ſponſalitia largitas à priori viro habita,cenſeantur ex contractu *oneroſo* acquiſita, vt ſic non ſint, matre ſecundo nupta, reſeruanda filiis prioris matrim. dixi latè lib. 6. diſp. 41.per totam. Et quid dicendum ſit de veſtibus vidualibus,ac lecto quotidiano habitis ex bonis coniugis defuncti: dixi hoc 7.l.diſp.87.n.31.& 32.

28 Imò in iis, quæ filius habuit à parente defuncto ex titulo oneroſo, ſuccedit coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias pleno iure, nimirū, in proprietate & vſufructu, nec tenetur reſeruare filiis prioris matrimonij. Quia hæc bona cenſentur omnino propria filij, nec acquiſita ex patris ſubſtantia,ſed inſtar extranei per contractum ea acquirentis.Sic tradit *Garronis auth.Ex teſtamento, in noua edit.notab.10.fine,n.29.C.de ſecund.nupt.*

29 Secundò deducitur, quid ſentiendum ſit de lucris acquiſitis conſtante matrimonio,quæ attenta lege, ſunt cōmunia vtrique coniugi: an coniux ſuperſtes,ad ſecundum matrimonium migrans teneatur medietatem illorum lucrorum,quam ſibi acquiſiuit, reſeruare filiis prioris matrimonij,ac eius proprietatem amittat? Et quidem ſi ſolū ius commune ſpectemus, aliquid affirmant reſeruari. Quod titulo lucratiuo cenſeantur acquiſita. Sic tradunt *Ciſuentes l.14.Tauri,n.1.Mincbaca de ſucceſſ. creatione,lib.1.§. 1.n.25.fine.*Cæterùm tenendum eſt contrarium.Quia cenſentur dicta bona labore ac induſtria vtriuſque coniugis acquiſita:& ſic titulo potiùs oneroſo, quàm lucratiuo deferuntur. Cùm enim vtrique coniugi lucra & iacturæ cōmunia ſint, contractus potius eſt oneroſus, quàm lucratiuus. Nec obſtat,poſſe euenire ſola coniugis defuncti induſtria parta eſſe. Quòd id per accidens ſit: & ſufficiat poſſe euētum ſe habere ad lucrum & iacturam, *l. De fideicommiſſo, C. de tranſaction.* Et ita docent *Ripa l. Feminæ, in princ.in noua edit.q.22.n.59.C.de ſecund.nupt.Ioa. Lupus l.14. Tauri.n.5.& ibi Caſtillo n.2.Tello ibi n.vnico. Auendaño ibi.glo. 2.n.4.Comez Arias l.12.Tauri n.3. Couar.4.decretal.2.p.c.3.§. 9.n.8.*

*9.n.8.Pinellus l.1.p.1.n.37.C.de bonis matern.Ioan. Garcia de coniugali acquæſtu,c.13.n.17. Gutier. lib.2.practicarum,qu.95. n.21.Azebedo lib.5.recop.tit.9.l.6. n.1. & ibi Matienzo gloſ.2. n.2.*Addit *Pinel.ibi* idem eſſe, ſi attenta ſola conſuetudine ea lucra eſſent communia. Quod placet ob eandem rationem.Quamuis *Tello proximè allegat.* dicat ſe non omnino id affirmare. Quia poteſt eſſe titulus ille lucratiuus, quamuis cónſuetudo ſit vtrique coniugi communis. At quidquid ſit de iure communi, de iure huius regni deciſum eſt *l.14.Tauri,hodie l.6.tit.9 lib.5.nouæ recop.reg.* medietatem illam lucrorum effici omnino coniugis, nec per tranſitum ad 2. nuptias reſeruari filiis prioris matrimonij.

30 Vltimò infertur,quid ſentiendum ſit de aliis bonis,quæ coniux ſuperſtes lucratur ex patrimonio defuncti,ita diſponére lege, ſtatuto, aut conſuetudine? Vt ſi lex deferat coniugi ſuperſtiti ex bonis alterius coniugis aliquam partem. Aliqui cenſent ea bona non reſeruari. Quòd ea non conſequatur coniux ſuperſtes à defuncto, ſed ex legis prouidentia ac diſpoſitione. At textus decernentes hanc reſeruationem, loquuntur de acquiſitis ex mariti liberalitate.Vt conſtat ex *l.Feminæ,in princ.C.de ſecund.nupt.* Quod in hoc lucro verificari nequit,cùm acquiratur etiam altero coniuge inuito: nec in neceſſitate cenſeatur quis liberalis.*l.Relegatam.ff.de adim.legat.* Quæ ſententia valde probabilis eſt, & eam ſuſtinent *Baldus l.fin. in fine.C. de bonis quæ liberis,& ibi Corneus in fine,Idem Corneus auth.Ex teſtamento,n.9.C.de collat. Aretinus l.Si ab hoſtibus,§.fin.ff.ſolut.matri.Signorol.Barbatius,Franc. Pepus*, quos refert *Menochius conſ.155.n.32.vol.2.Montalu.l.3.fori,t.1.l.13.in fine. Caſtillo l.14.Tauri nu.2.& ibi Ant.Gomez n.3.Gomez Arias l.12.Tauri num.16.& 17.Segura de bonis lucr. conſtante matrim. num.86. Greg. Lopez l.26.verb. Las arras,t.13.p.5.* Et in hanc inclinat,quamuis dubius,*Ioan.Lupus l.14.Tauri n.7.*

31 At verior ſententia habet, ea lucra reſeruari filiis prioris matrimonij coniuge tranſeunte ad ſecundas nuptias. Quippe titulo lucratiuo acquiſita cenſentur, cùm matrimonij occaſione abſque alterius coniugis opera & induſtria comparentur.) Item quia etſi in tali lucro non appareat liberalitas, eſt vtique, nam mulier à principio dans dotem videtur cõſentire huic lucro poſtea ſequuto. Item, quia hoc lucrum dicitur matrimonij cauſa acquiſitum. At *l.Feminæ,in princip.C.de ſecũd.nupt.*dicitur, *Quidquid nuptiarum ſolemnitate.* Vnde nõ dicitur acquiſitum ex cauſa oneroſa, conſiderata cauſa immediata & proxima, quæ eſt ipſum matrim. Atque ideo hanc partem tuentur *Bartol.l. vn.n.2.verſ.Item poſſumus.C.de inoffi.dotibus.Baldus auth. Ex teſtamento,n.6.C.de ſecund.nup.Decius lib.1.n.17. & 18.C.eodem t. Bertrandus l.Hac edictali,num. 41. C. eodem t. Chaſſanæus de conſuetud.Burgundiæ,rubr. 7.§.7. num. 1. Boerius deciſ.185.num.7.& 8. Gulielmus Benedictus c. Raynutius, de teſtam.verb.Et vxorem,deciſione 5.* vbi de ſucceſſione ab inteſtato,*n.87.& verb.Qui cum alia,n. 205. Garronis d. auth. Ex teſtamento,in noua edit.n.86.& ſeqq.Cremẽſis* referens quoddam *Antonij de Butrio conſilium,ſingulari vlt. Ripa d. l. Feminæ,in princ.in noua editione,quæſt.23.num.61.Nicol. Arelatan. l.Generaliter,n.49.& multis ſeqq.C. de ſecund. nupt. Sylua nuptialis lib.2.verb.Diuiti non eſt nubendum, nu.76. Ioan. Lupus rubrica de donat.inter vir.& vxor.§.50.n.35.Bertachinus in ſuo repertor.lit.V.verb. Vxor ſecundo nubit, verſ. Vxor ſecundo nubens.Couar.4.decret.2.p.c.3.§.9.n.7.Pinel.l.vlt.n. 2. C. de bonis mater.Villalobos in ſuis commun.opin.lit.B.n.42.Ant. Cucus l. 5.inſtitutionum maiorum,t.12.n.189.Paulus & Alciatus,*quos cum aliis refert, & ſequitur *Matienzo lib.5.recõp.t.9.l.6.gloſ. 2.n.3.Ioan Garcia de coniug.acquæſtu.n.8. & de expenſis, c.13. n.16.Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.nu.27.& l.3.nu.2. Gutier.l.2. pract.q.95.n.20.Auendaño l.14.Tauri,gloſſa 2.n.4.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim. *c.41.col.3.*

32 Idem dicunt aliqui de eo, quod coniux lucratur ex pacto mutuo inter ſeipſos inito, vt ſuperſtes altero defuncto lucretur certam alterius bonorum partem. Sic *Boerius,Guliel.Benedictus vtroque loco,Garronis,Ioan.Garcia vtroque loco,relati n.præced.* At ab his diſcedit *Ripa l. Feminæ, in princ.q.17.n.39.C.de ſecund.nupt.in noua edit.* Et in hãc partem quamuis dubius magis inclinat *Ioan.Lupus l.14.Tauri n.7.*Quòd non ſit mera donatio, vel merum lucrum, ſed magis conuentio reciproca, & quaſi permutatio inter coniuges facta. Atque ita ſic acquiſitum, ex vero titulo oneroſo proficiſcitur.Et hoc mihi placet.

33 Quidquid tamen ſit de hac quæſtione,illud eſt certum, quartam coniugis defuncti bonorum partem debitam ſupeſtiti paupertate laboranti, iuxta *auth. Præterea, C. vnde vir, & l.regiam 7.t.13.p. 6.* reſeruari filiis prioris matrim. Quod habet verum, quamuis non tranſeat coniux ille ſuperſtes ad ſecundas nuptias. Quia hoc non inductum eſt in pœnam ſecundarum nuptiarum: ſed quia *eadem auth. Præterea*, quæ in hoc conſuluit paupertati coniugis ſuperſtitis, ſimul decidit reſeruare filiis prioris matrim. ibi: *Vt tamen eiuſdem matrimonij liberis proprietatem ſeruet,ſi extiterint.* Et notat *Angulo de meliorat.l. 2. gloſſ.1. num. 7.* Qui conſulendus eſt de ea quæſtione, an ſit hæc quarta ex quinto bonorum extrahenda, an potius tanquam debitum legale ex tota hæreditate,*l.9.gloſſa 2.num.50.& multis ſeqq.*Et an debeatur coniugi pauperi habenti patrem, aut filios diuites,à quibus poſſit petere alimenta: conſulendi ſunt *Greg.Lopez l.7.t.13.p.6.*& latè *Barboſa l. Maritum 13. n.99.ff.ſolut.matri.*

34 Circa vltimam conditionem, nempe, vt ſuperſint filij ex priori matrim.certum eſt, coniugem tranſeuntem ad ſecundas nuptias non amittere proprietatem bonorum à coniuge defuncto ſibi relictorum, ſi ex eo matrim. filij non ſint ſuſcepti. Conſtat ex *l.Feminæ, in princ.C.de ſecund, nup.*ibi:*Femina quæ ſuſceptis ex priori matrimonio filijs.* Et *aut. de nuptiis.§. Si verò expectat,collat.*4.ibi:*Si quidem non habeat filios, ſine periculo eſt totum ex hoc.*Et *eod. auth.4. Primæ ſiquidem, verſ.Si igitur,*ibi:*Si igitur ſine filiis manſerint.* & *l.Generaliter,in princ.C.de ſecund. nupt.* ibi: *Liberis communibus.* Et ratio eſt,quòd id in fauorem liberorum primi matrimonij inſtitutum ſit:& ideo non ſuſceptis illis ceſſat fauor. Nec habet locum etiamſi coniux defunctus ex alio matrim. liberos relinquat, non enim tenetur ſuperſtes ea bona illis reſeruare. Quia *d.l.Feminæ,* loquitur de femina quæ habẽs liberos ex priori matrim. ad aliud tranſiit. Et *l.Generaliter,* quando liberi communes extant. Quæ hîc deficiunt. Atque ita docent *Corneus conſ.242.num.6.fine,volum.2. Ripa l. Feminæ,§.illud,n.penult.dub.4.C.de ſecund.nupt.*

35 Difficultas autem potiſſima circa hanc vltimam conditionem eſt, an coniux tranſiens ad ſecundas nuptias ſuccedat pleno iure abſque obligatione reſeruationis, in bonis à coniuge defuncto profectis, ac ſibi acquiſitis, quando filij ſuſcepti ſunt ex priori matrim. at omnes abſque prole obierunt? Quibuſdam placet coniugem in ſolo vſufructu ſuccedere,ac proprietatem,quæ ad vltimum filium defunctum pertinebat, transferri ad hæredes illius filij ab inteſtato.Quia *l.Feminæ,& l.Generaliter.C.de ſecund. nupt.* petunt liberos ſuſceptos eſſe ex priori matrimon. Quod hic verificatur: atque ita iàm plenè irrogata eſt iniuria priori viro, ac filiis eius matrimonij, ratione cuius priuatio hæc inducitur:& cùm ſuperfuerint ex matrim.illo filij, & per tranſitum parentis ad ſecundas nuptias priuetur ea proprietate parens ille, non eſt cur ob mortem filiorum poſtea ſequutam conſolidetur proprietas ſemel amiſſa cum vſufructu per parentem retento,atque redeat ad ipſum. Sic ſuſtinent *Gloſſa auth.Ex teſtamento,verb.Filij. C.de ſecũd.nupt. Corneus* latiſſimè probãs *conſ.242.n.6.vol.2.* licet aliquantulum dubius. *Lud.Roman.conſ.279.fine. Pontanus, & Reginald.*& duo alij cauſidici Romani, vt eos refert *Garronis d.auth.Ex teſtamento,in noua edit.n.46.*

36 Aliis arridet diſtinctio hæc. Si filij hærede non inſtituto, ſed ab inteſtato decedant, ſuccedet parens ſecundò coniugatus in ea proprietate: ſecus autem ſi filius vltimo defunctus hæredem inſtituerit:tunc enim ille ſuccedet in ea proprietate. Nec obſtat ceſſaſſe filiorum fauorẽ. Quod eodem tempore militet alia cauſa, videlicet, vltimum filium legitimè teſtatum eſſe: ac hæredem ab eo inſtitutum

repræ

repræſentare eius perſonam.Præterea,quia nõ ſolus filiorum fauor eſt cauſa huius reſeruationis, ſed etiam iniuria illata viro & filiis,per poſterius matrimonium. Sic tenent *Bologninus addit.ad Mathesilanum de ſucceſſ.ab inteſtato,art.2.princip. membr.1. num.22.Garron. rubr.C.de ſecund.nupt. in noua editione, remedio 3. ad euitandas pœnas ſecundò nubentium,n.124.& auth.Ex teſtamento,n.79.C.eodem tit.*

37 Sed tenendum eſt, ſuccedere tunc parentem pleno iure,ac proprietatem conſolidari cum vſufructu.Quia liberis mortuis ceſſat eorum fauor, qui potiſſima huius reſeruationis cauſa eſt. Secundò, quia paria ſunt, nullos ex priori matrimonio liberos ſuſcepiſſe, & habuiſſe,ſuperſtite tamen parente defunctos eſſe,vt conſtat ex *l. Feminæ,* §. *Illud, ad finem.C.de ſecund.nupt.*ibi: *Quòd ſi nullam ex priori matrim.habuerit ſucceſſionem:vel natus natiue deceſſerint.* At in priori caſu conſtat matrem pleno iure ſuccedere.Idem ergo in poſteriori dicendũ eſt.Tertiò,quia §. *Quoniam infirmas,auth.de nupt.*generaliter loquitur,nec diſtinguit,an filij teſtati ſint,an ab inteſtato obierint,ibi: *Si verò moriantur omnes.* Præterea, quia *eod.* §. ſic dicitur: *Quis enim hoc etiam infringat, filiis quibus ſolis hoc ſeruauimus, non exiſtentibus?* Vbi textus vult indiſtinctè nemini licere liberis præmortuis infringere alienationem prædictorum lucrorum factam à parente, qui per ſecundas nuptias eorũ proprietate priuatus erat. At ſi hæres filij in ea ſuccederet, poſſet vtique reuocare.Deinde idẽ probat idem textus, ibi: *Quibus ſolis hæc ſeruauimus.* Tandem probatur ex *l.Hac edictali.* §.*His illud,verſ.Hoc quoque caueat.C.de ſecund. nupt.* ponderando rationem, quam reddit ille textus,ibi: *Vt ad eandem lucrum redeat luctuoſum.* Quæ ratio militat generaliter, ſiue teſtatus ſiue inteſtatus deceſſerit filius:nimirũ, ne parenti ob mortem filiorũ afflicto vlterior addatur afflictio, priuando illum eo proprietatis lucro amiſſo, quod luctuosè reſtaurauit ob filiorũ interitum. Nec obſtant rationes oppoſitæ adductæ n.præc. Non prima: nam hæres non verè repræſentat defuncti perſonam,vtpote, qui verè diſtincta perſona eſt:ſed tãtum fictè. Quod clarè denotat *auth.de iureiur.à morien.in princip.* dum ait hæredem quodãmodo videri eandem perſonam cum defuncto. Nam dictio, quodãmodo,improprietatem importat.*l.In ſuis,ff.de libe.& poſtum.* vnde cum hoc ſit per fictionem & impropriè,nõ debemus in re hac iuris priuante,& pœnali, extendere verba legis propria ad impropria ſiue ficta; eo vel maximè quòd textus vtitur dictione, Solis,quæ excluſiua eſt. Nec obſtat etiã ſecunda ratio. Quia duplex eſt huius deciſionis ratiò ita cõiunctim requiſita, vt neutra ſola ſufficiat:nẽpe, iniuria illata ob ſecundas nuptias,& filios ſuperſtites eſſe, quorũ fauori proſpicitur. Quare ſicut ceſſante iniuria ob filiorum remiſſionem ceſſat hæc reſeruatio:(vt n.43.diximus:)ita ceſſare debet ceſſante eorum fauore, iis omnib. defunctis.Et ideo hanc ſent.ſuſtinent *Bartol. conſ. 54. fine, vol.1.& auth.de non eligendo ſecundo nubentes,§. Hoc autem,n.1.& 2.collat.1.auth.de nuptiis,collat.4.§. Ingratitudinem, n.1. & §, Primæ ſiquidem,n.1. & auth.Ex teſtam.n.1.C.de ſecund. nupt.& ibi Bald.n. 2. Et Alexand.ibi,in addit.ad Bald. verb. Nupſit.Salycet.ibi ſtatim in princ.idem Bald.conſ.42.n.3.vol.3. Anchar.c.fi.n.9.q.2.de 2.nupt.& ibi Alex.de Neuo n.7.Decius c. Eccleſia,in noua edit.num.124.verſ. Item intelligitur, de conſtitut. Angelus de Perusio auth.de non elig.ſecund. nuben.in fine. Angelus de Aretio Inſtit.de SC.Tertul.§. Præferuntur, nu.16. verſ.Itẽ dubitari poteſt.Ripa l.Feminæ,in princ. in noua edit. q. 4.n.5.& §.* Illud,*n.penult.in fine.C.de ſecund. nup. Nicol. Arelatan.l.Generaliter,n.106.C.eod.t. Ananias cõſ. 101. n. 2.& ibi Bologn. in addit.in fine. Alex.conſ.68. n.4.vol.4. Ruinus conſ.8. n.18.& conſ.21.n.2.vol 3.Frãc.Aretin.conſ.40.n.4.Boerius deciſ.185.n.17.Guliel.Bened.c.Raynutius,de teſtam.verb.Et vxorẽ,deciſ.5.*vbi de ſucceſſ.ab inteſtato,*n.81.Anton.de Roſel.de ſucceſſ.ab inteſtato num.195.*(habetur 8.to.tract.p.1.)*Fabian. auth.Nouiſſima,q.12.principali,ad fin.C.de inoffi.teſtam. Matheſ.de ſucceſſ.ab inteſtato,ar.2 principali,membr.1.n. 18.& ibi Bologn.in addit.Anton.Gomez l.14.Tauri,n.1. Tello l.6. Tauri, n.19.fi.Villalobos in ſuis commun.opin.lit.B.n.40. Matiẽzo li.5. recop.t.1.l.3.gloſ.2.n.15. Zauallos in ſuis q.pract.q.671.n. vnd.* Idem eſt dicendum, quando ſupereſſet filius vnicus, vel plures,ſed omnes incapaces: perinde enim eſt, ac ſi mortui eſſent, vt dixi n. 25. vbi etiam egi,quid ſi filij non ſint hæredes, vel eſſent ingrati. Quòd ſi omnes obierint filij ſuperſtite nepote, an ſit locus huic reſeruationi, diximus nu. 12. vbi explicuimus quando aui teneantur nepotibus hæc bona reſeruare.

38 Eſt autẽ abſque controuerſia, deficientibus omnino filiis,minimè eas pœnas remitti, quæ non in filiorum fauorem ſtatutæ ſunt.Vt ſecundo nuptam non retinere prioris viri dignitatem: non debere ali ab hæredibus viri: iuxta dicta diſp. 87. n.30.perdere legatum relictum ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis. Quia cùm filiorum fauori in his minimè proſpectum ſit, nil refert vita filiorum,vt incurrantur,Sic *Garron.rubr.C.de ſecund. nup. in noua edit.remedio 4.contra pœnas ſecundò nubentium,n.125.*

39 Ex his infertur explicatio ad *l.6.Tauri,hodie l.1.tit.8.lib.5.nouæ recopil.Regiæ,*in qua diſponitur poſſe filium deſcendentibus carentem, diſponere de tertia bonorũ ſuorum parte in aſcendentium præiudicium.Et hoc eſt verum,licèt ſit filius familias,pubes tamen, *l.reg.5.Tauri hodie lib.5. nouæ recop.t.4.lib.* 4. Poterat enim dubitari, an 3. hæc pars computanda ſit,attentis ſolis bonis, quæ eius filij omnino propria ſunt: an potius extrahenda quoque ſit de bonis paternis, in quibus ſucceſſerat parens, quorum proprietatẽ retento ſolo vſufructu amiſerat per tranſitũ ad ſecundas nuptias: ita vt comprehendatur quoque 3. illa pars eius proprietatis? Pars enim affirmans inde ſuaderi videtur. Quippe filius familias in bonis aduentitiis ſolam habet proprietatem,& tamen cùm teſtatur de tertia bonorũ parte, ſolùm diſponere poteſt de proprietate illius tertiæ partis,retento patri vſufructu dum vixerit, conſolidando poſt eius mortem cum illa tertia proprietatis parte, (vt communiſſima ac veriſſima ſententia habet.) Ergo cum ſimiliter parens tranſiens ad ſecundas nuptias ſolũ vſumfructũ habeat in bonis paternis,ac proprietas filiorum *ſit:* dum filius de 3.bonorum parte teſtatur, ea tertia *pars deducenda* quoque erit ex illa proprietate, & vſusfructus illius erit apud parentem,dum ſuperſtes fuerit: redibitque poſt eius obitũ ad hæredem illius 3. partis. Sed dicendum eſt,non deduci ex illa 3.parte proprietatis,ſed ex ſolis bonis propriis filij: & per mortem filij proprietatem, quam habebat in bonis paternis, quam parens ob ſecundas nuptias amiſerat, pertinere omnino ad parentem, qui illa priuatus fuerat:iuxta ea quæ n. 22. diximus. Quod valde diuerſa ratio ſit. In caſu enim in argumento allato pater non priuatus eſt proprietate aliqua aduentitiorum, quæ ad ſe pertinere debebat,in fauorem filiorum: ſed ea bona ſunt omnino filiorum, & ad ipſos pertinentia, ſolúmque vſumfructũ retinet pater ratione patriæ poteſtatis:& ideo poteſt filius teſtari de tertia illius proprietatis parte,reſeruato tamen patri vſufructu dum vixerit. At in caſu noſtro proprietas & vſusfructus ad parentem iure pertinebant, vtpote qui in illis bonis ſucceſſit:priuatus autem eſt per ſecundas nuptias proprietate, in fauorem ſolùm filiorum prioris matrim. quibus illa reſeruatur: atque adeò cùm ipſis deficientibus ceſſet fauor ille, conſolidatur ea proprietas cum vſufructu,atque redit ad parentem, qui ea priuatus fuerat.Quod bene docet *Guliel. Benedictus c.Raynutius,de teſtam.verb.Et vxorem,deciſione 5.*vbi de ſucceſſione ab inteſtato,*n.83.*Quod ſi in contrariũ vrgeas. Quamuis iure communi attento filius familias teſtari non poterat, at concedebatur ſibi teſtari de lucris, quorum proprietatem habet per tranſitum patris ad ſecundas nuptias. Per textum *authent.de nuptiis.* §. *Veniens autem, verb. Diſponant,& verb.Inteſtati decedant,*iunct.*l.1.in principio ff. de ſuis & legit.hæred.* Et tradit *Alexander l.1.§.Hoc autem,n.7.ff.ad Trebel.& l.fi.n.penult.C.qui teſtam.facere poſſunt.* Sed dic illa iura non ſimpliciter concedere filio familias poteſtatem teſtandi de illis lucris, ſed ſolùm diſponendi quibus portionibus inter filios debeat fieri diuiſio. Vt bene tradunt

Iaſon

Iaſon ea l.fi.num.5.limitat.1.Garr.rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.53.pœna 27.

40 Tandem id aduertendum eſt. Si parens, qui ad ſecundas nuptias tranſiit, & ob id in bonis, quæ ex ſubſtantia alterius coniugis habuit, ſolum vſumfructum retinet, decedat fructibus nondum perceptis, ij fructus pertinebunt ad filios prioris matrimonij, quorum erat proprietas illorum bonorum. Quia vſufructuarius non tranſmittit ad hæredes fructus nondum perceptos, nec illos facit ſuos. *l.Si fur, & l.Defuncta.ff.de vſufructu.l. Si vſufructuarius meſſem, ff.quemadmodum vſusfructus amittatur, & §.Is verò, Inſtit. de rerum diuiſ.* Sic docent *Chaſſan. in conſuet. Burg. rubr.6.§.7.fi. Auendano reſponſo 5.n.7.verſ.Ex iſta concluſ. Azebedo lib.5.recop.t.1.l.4.n.56.*

SVMMARIVM.

An ſi filius in teſtamẽto vel codicillo relinquat parenti bona, quæ ab altero parente defuncto habuit, vel donet ei inter viuos, teneatur hic parens tranſiens ad alias nuptias, reſeruare proprietatem filiis prioris matrimonij? n.41.

Quid, ſi poſt mortem illius filij tranſeat ad eas nuptias? 42.

Quid, ſi filij conſentiant ſecundis parentis nuptiis? 43.

An ſatis ſit taciturnitas: aut tacitus conſenſus ex aliis coniecturis deprehenſus vel ratificatio matrimonij antea initi? 44.

An exigatur conſenſus omnium filiorum? 45.

An ſatis ſit conſenſus nepotum deficientibus liberis? 46.

Quid, ſi filij ſint impuberes, aut ius ſibi ipſis competens ignorent: aut tutor nomine ipſorum conſentiat: 47.

An conſenſus filiorum excuſet parentem à pœnis non in eorum fauorem inductis? 48.

Quid, ſi coniux conſentiat, vt ſuperſtes ad ſecundas nuptias tranſeat? 49.

An is conſenſus excuſet quoque nubentem infra annum luctus à pœnis? 50.

An ſat ſit etiam tacita coniugis licentia? 51.

An ſufficiat, ſi leget aliquid illi ſecundo coniugato? 52.

An ſufficiat facultas ampla diſponendi in vita vel in morte de legatis coniugi à ſe relictis? 53.

An coniuge concedente licentiam tranſeundi ad ſecundas nuptias, excuſetur alter tranſiens ad tertias & vlteriores? 54.

An deſideretur ſimul conſenſus filiorum? 55.

Quid, ſi coniux concedens licentiam ignoret damnum, quod filij incurrent ex ea licentia? 56.

An credendum ſit coniugi aſſerenti rem ſuam, quam habet coniux perſtes, eſſe huic acquiſitam titulo oneroſo? 57.

An ſi vxor tranſiens ad ſecundas nuptias ſit minor, teneatur ad hanc bonorum reſeruationem filiis prioris matrimonij? 58.

Quid, ſi ij filij moriantur intra pupillarem ætatem? 59.

An excuſet à pœnis licentia Principis ad tranſeundum ad alias nuptias? 60.

41 QVÆSTIO poſterior. In quibus caſibus parens tranſiens ad ſecundas nuptias eximatur ab obligatione reſeruandi bona ex coniugis defuncti ſubſtantia habita, filiis prioris matrimonij? Aliqui caſus numerantur à DD. Primus eſt, Si filius decedens teſtetur & inſtituat parentem hæredem bonorum, quæ à parente defuncto conſequutus eſt: tunc parens ille ſuperſtes ad ſecundas nuptias tranſiens ſuccedit plenè in illis bonis quoad proprietatem & vſumfructum: atque poteſt de illis diſponere, ſicut de aliis propriis. Conſtat ex *auth.de nuptiis, collat.4.§. Hinc nos, verſ.Si igitur. & auth.Ex teſtamento, C.de ſecund.nupt.* vbi hoc expreſsè deciditur: eaque redditur ibi ratio. Quod tunc parens ſic inſtitutus bona illa capiat inſtar cuiuſcunque extranei hæredis inſtituti. Sicut ergo ille ſuccederet plenè in proprietate & vſufructu, ita & parens. Et ita tradunt omnes. Atque idem dicendum eſt, ſi filius ille per modum legati vel fideicommiſſi relinquat ea bona parenti. Et conſtat ex *d.§.Hinc nos, verſ.Si igitur.* ibi: *Ita & matri relinquens ſiue inſtitutionem, ſiue legatum.* Idem, ſi in codicillo filius parenti relinquat, vel donet inter viuos. Quod in omnibus his euentibus capit parens ex expreſſa filij diſpoſitione, inſtar extranei, atque adeo militet eadem ratio, quæ in ſucceſſione teſtamentaria. Quæ omnia tradunt *Garr.dict.auth.Ex teſtamento, in noua edit.n.11. & triplici ſeq. Anton.Gabr. 3. to. comm.opin.l.3.tit.de ſecundis nupt. concl.3.n.10. & tribus ſeq.* Et quando per donationem, docent etiam *Anton. Gomez l.14.Tauri, nu.1. Matienzo lib.5. recop.tit.1.l.3.gloſſ.2.n.15. Azebedo ead.l.3.n.4.*

42 Difficultas autem eſt, an hoc tantùm procedat, quando filius obiit ante ſecundas parentis nuptias? Nam *Bald. l.Mater, nu 4.C.ad S C. Tertul.* id affirmat. Quia cum filio, obeunti ante ſecundas parentis nuptias, nondum ſit iniuria illata, ea non cenſetur remiſſa. Præterea, quia ea *l. Mater* hac diſtinctione vtitur, an filius deceſſerit ante nuptias parentis, an poſt. Cæterum tenendum eſt, eam diſtinctionem, *d.l.Mater*, eſſe correctam per *auth.Ex teſtamẽto, C.de ſecund.nupt.* vbi indiſtinctè deciditur bona, in quibus parens ex filij teſtamento ſucceſſit, non reſeruari filiis prioris matrimonij, eo tranſeunte ad ſecundas nuptias. Quare ita dicendum eſt, ſiue ante filij mortem, ſiue poſt tranſierit. Hæc enim diſpoſitio non innititur remiſſione filij: tunc enim eo obeunte ante ſecundas nuptias, ac proinde illarum inſcio, non poſſet locum habere: ſed innititur ſucceſſione parẽtis inſtar cuiuſcunque extranei, Sicut expreſsè ea redditur ratio, *d. auth. Ex teſtamento,* Quamobrem nil refert, ante poſtve mortem tranſierit. Quare ita docent *Barth.auth.de nuptiis.§.Hinc nos, nu.1. & auth.de non.elig.ſecundo nub.collat.1.§.Cùm igitur, n.7.* vbi & *Angelus in princ.n.7. Idem Bald.d.l.Mater n.1. & ibi Paulus n.2. Corneus n.3. Garr.d.auth.Ex teſtam.in noua edit. notab.1. n.9. & 10. & notab.3.n.21. & notab.5.nu.22. Ciſuentes l.15. Tauri, n.2.poſt 4.limit.verſ.In ſecundo caſu quando mater Villalobos in ſuis commun.opin.lit.B.n.37. Ant.Gab.to.3.comm.l.3.de ſecundis nuptiis, concluſ.3.n.26.*

Secundus caſus eſt. Quando filij prioris matrimonij 43
conſenſum præſtitere ſecundis parentis nuptiis. Hunc caſum negat *Sarmiento l.1.ſelect.c.4.n.1. & 2.* & concludit *n.4.* quamuis filij ſint authores ſecundi matrim. parentis, nedum ſi ſolum conſenſum præſtent, teneri parentem reſeruare bona illis, niſi expreſsè dicant ſe remittere ius, quod in illis bonis habent. Ducitur autem, quod filij conſentientes ſecundis parentum nuptiis effecerint, quod iure diuino & humano efficere debuerunt, ac impediendo peccato obnoxij forent. Succedit ergo regula, non contradicens actui, qui abſque eo geri poteſt, non cenſetur conſentire, ac nullum ſibi præiudicium parat *l.Caius,* cum ibi notatis *ff.de pignor.act. & l.Quæ dotis, ff.ſolut. matrim.* & latè *Tiraquel.de retractu lignagier.§.1.gloſſ.6.num.149. & ſeq.* Deinde, quod optimè fecerit filius conſentiens iis nuptiis, vt vel ſic ſuo conſuleret honori, euitans ſuum dedecus, quod ex inhoneſta parentis vita ſibi redundaret. Non ergo iuſtum eſt, vt ex pio facto filius detrimentum patiatur. Tandem, quia hæc reſeruatio non tam eſt pœna ſecundi matrim. quàm fauor filiorum. Nil ergo refert, vt illa ceſſet, non inferri iniuriam filiis conſentientibus. At neminem alium negantem inueni: & ideo cum communi omnium ſent. affirmandum eſt, quoties filij conſenſere ſecundis parentis nuptiis, ceſſare hanc bonorum reſeruationem. Ducor, quòd hæc reſeruatio rationem pœnæ habeat: (vt dixi num.10.) & ſit inducta ratione iniuriæ illis illatæ (vt probaui num.2.) ceſſante iniuria per ipſorum conſenſum (ſcienti enim & volenti non fit iniuria) ceſſabit quoque pœna. Nec obſtant rationes cõtrariæ. Non prima, quia ſolum probat ſcientiam cum taciturnitate non inducere conſenſum hunc ſufficientem. Quod & nos fatebimur num. ſeq. Non obſtat etiam ſecunda. Quia licèt filius optimè faciat conſentiens, id damnum reportabit. Sicut dominus annuens ſerui coniugio rem valdè meritoriam facit, ac in tenetur non impedire, cum tamen conſentiens id damnum ſuſtineat, ne poſſit ita liberè ſeruum venundare, ac in domeſticis miniſteriis detinere. At vtriſque integrum eſt, id damnum cauere, vitando etiam peccatum: non contradicendo, nec etiam conſentiendo. Quamuis enim teneantur non contradicere, at non tenentur conſentire. Tandem nec 3. ratio obſtat. Quia iam probauimus eſſe pœnam. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent *Gloſſa auth.de non elig.ſecund.nub.collat.1.in princip.ver. Copulantur. Angelus ibi nu.8. & l.Mater, nu.5.C.ad Tertul. & repetitione eiuſdem legis, nu.4 & 8. Romanus ſingular.248. incipienti: Tu ſcis. Socinus reg.272. fallentia 1. ſtatim in princ.*

Dec. l.Nemo fraudare,n.5.ff.de reg.iur & conſil 206.n. 3.vol. 2.Cepeda cautela 23.Alex.de-Neuo c.fi.n.7.de ſecund. nupt. & ibi Præpoſ.ad fin.Iaſ.l.2.n.4.C.de indicta vidui.& conſ.53.n.1. vol.1.Ripa l.Feminæ,in princ.in noua edit.q.14.nu.29.C.de ſecund.nupt.Cremenſis ſingul.74 Si maritus legauit.Sylua nupt.l. 2.verb.Diuiti non eſt nubendum,n.76 fi.Pariſius conſ.29.n.81. vol.3.Chaſſan.in conſu.Burg.rub.7.§.7.n.1.Ioa.Lup.l.32.Tauri n.38.Boerius deciſ.185.n.20.Guliel.Benedict.c.Raynutius,de teſtam.verb.Qui cum alia,n.210.Nicol.de Vbaldis de ſucceſ.ab inteſt 2.p.q.4.n.11.Bologn.addit. ad Mattheſil.de ſucceſſ.ab inteſtato,a.2.princ.membr.1.n.19.Ciſuentes l.15.Taur.n.2.limit.1. Caſtillo ibi,col.vlt.n.15.verſ.Vnum tamen.Garronis rub.C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.116.remedio 2.ad euitandas pœnas ſecundo nubentium.Gualdenſ.de arte teſtandi,t.6.cautela 18. n.3. Roland.conſ.81.n.13.vo.3.Crottus repet.l.1.n.90.ff.ſolut. matrim.Ant.Gabr.t.3.comm.opin.l.3.to.de ſecund nupt.concl.3.nu. 36.& concl.6.n.3.& concl.1,n. 33. Simon de Pretis de interpr. vlt.volun.l.1.interpret.1.circa legata, dub. 10.n.120. Menoch. conſ.153.n.13.multos referens,vol.2.Padil.l.Cum donationis, n.5.C.de tranſact.Perez lib.5.Ordinam.t.1.l.fi.fol.54.verſ.Item tenetur.Matienzo lib.5,recop.t.1.3.Gloſſa 2.n.43.Azebedo eod. t.1.l. 4. 36. Quod eſt verum etiam quoad pœnas anni luctus:vt dicit Boer.ibid.n.27.&.dicemus in ſimili,n.50.

44 Quidam caſum hunc extendunt, vt ſufficiat tacitus filiorum conſenſus.Sic Decius conſ.206.n.4.& 5.vol.2.Pariſ. Guald.Rolan.n.13.Menoch.n.16.Padilla allegati n.præc. Ant. Gabr.ead.concl.1.n.34.Exemplificant Dec. Rolan. n. 15. Pariſ.n.84.Menoch.latè probans,Ant.Gabr. dicentes hunc tacitum conſenſum eſſe, quando filius nunquam cõqueſtus eſt de ſecundis parentis nuptiis,ſed ſemper tacuit. Similiter exemplificant Pariſ.n.84.Roland.n.18.Ant.Gab.d.concl. 1.n.36. quando filij valdè diligebant vitricum vel nouercam:tunc enim tacitè ratificant & approbant matrim. ſecundum præcedens. Quod ſatis eſt ad euitandam hanc pœnam. Cæterum ab his omnibus libentiſſimè recedo, & exiſtimo minimè ſufficere præſentiam cum taciturnitate:nec eum tacitum conſenſum, qui ex dictis coniecturis elicitur.Quod apertè probat prima ratio,quam n.præc. adduximus ex Sarmiento. Deinde, quod in rebus præiudicium inferentibus,qualis eſt hæc taciturnitas, & non cõqueri,non ſit ſignum conſenſus. Et ita tenent Ripa, Garron.n.118.verſ.Sed an ſufficeret,Perez,Azebedo,n.præc. allegati. Qualis verò conſenſus tacitus ſufficiat,dicam n.51.

45 Exigitur tamen conſenſus omnium filiorum, de quorum ſucceſſione tractatur. Quare ſi aliqui annuant, alij verò renuant, euitabit parens ſecundò coniugatus pœnas, quoad annuentes ſolos,quibus non tenebitur reſeruare proprietatem bonorum ex ſubſtantia parentis defuncti acquiſitorum : ſecus tamen erit quoad renuentes. Quia cùm de omnium præiudicio tractetur, omnium conſenſus deſideratur:nec conſenſus quorundam diſſentientibus nocere poteſt. Sic Garronis, latiùs probans rubr. C.de ſecund.nupt.remedio 2.ad euitandas pœnas,in noua edit.n. 121.Perez lib.5. Ordinam.tit.1.l.fi.col.antepenul.Azebedo lib. 5.recop.t.1.l.4.n.36.

46 Quòd ſi ſuperſtitibus nepotibus filij deceſſerint, ſatis eſſet nepotum conſenſus. Tum, quia ſuorum parentum perſonam repræſentant : ac in ipſorum fauorem cedit reſeruatio. Tum etiam, quia ſicut ſuperſtitibus nepotibus, nec conſenſum præſtantibus ſecundis nuptiis, incurruntur dictæ pœnæ:ita ipſis conſentientibus vitari debet. Sic tradunt Garronis n.117.verſ.ſed an id.Perez l. fi.fol. 54. verſ. Item tenetur,n.præc.relati.Menoch.conſ.155 n.22.& 31.vol.2.

47 Exigitur verò vt filij vel nepotes ſint puberes, & certiores facti conſentiant. Non enim impuberum conſenſus tanquam in ætate conſilij ignara præſtitus ſufficeret. Sic docent Boerius deciſ.185.n.23.Baeza de non melior.fil.c. 10.n. 57. Nec ſufficiet licentia tutoris,atque conſenſus ab ipſo præſtitus.Cùm ſit valdè præiudicium inferens pupillis.Vt latè probat Garron. rub. C.de ſecund.nupt.in noua edit. remedio 2.contra pœnas ſecundo nubentium,n.122.verſ.An ſi filij. Quamuis ſufficere tutoris licentiam affirmet relato Bertrando Ant. Gab.3.t. commun.opin.l.3.t.de ſecund. nupt. concl. 1.nu.36.Sed poteſt merito dubitari, an deſideretur filios puberes conſentientes ſecundis parentis nuptiis,noſſe ius reſeruationis bonorum, quod amittunt,eo conſenſu præſtito ? Et pro foro externo videtur id minimè deſiderari. Quia ea ignorantia eſt iuris, quæ in eo foro minimè excuſat,reg.Ignorantia,de reg.iur.in 6. Cum autem ea excuſet in foro conſcientiæ (vt probabo l.10.diſp.32.n.10.) videtur in eo foro deſiderari ſcientiam huius iuris. Remiſſio enim liberam remittendi voluntatem petit : quam ignorantia tollit. At conſenſus ille in tantum excuſat, in quantum eſt quædam remiſſio iuris cõpetentis ipſis filiis.Verũ exiſtimô non deſiderari ſcientiam illius iuris. Quia ceſſatio huius pœnæ, dum filij conſentiunt,non innititur tacita remiſſione filiorum:ſed ceſſatione cauſæ, quæ eſt iniuria filiis irrogata(vt probaui n.43.) quæ nullatenus ſcienti ſecundas iniri nuptias, & liberè conſentienti infertur.

Tandem circa hunc caſum obſeruandum eſt, hunc fi- 48
liorum conſenſum minimè eximere à pœnis, quæ non in filiorum fauorem ſtatutæ ſunt:vt in ſimili probauimus n. 38. vbi, quæ pœnæ ſint hæ,explicuimus. Quamobrem ſi vir legatum relinquat vxori, ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis, nil operabitur conſenſus filiorum, nec expreſſa remiſſio. Quia talis iniuria per tranſitum ad ſecunda vota, contra expreſſam teſtatoris voluntatem, irrogatur principaliter ipſi teſtatori, ipſiúſque fauorem concernit conditio illa.Vnde dicta filiorum licentia operatur in pœnis legalibus concernentibus filiorum fauorem:ac in bonis abſque ea conditione relictis. Sic Garronis rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.remedio 2. contra pœnas ſecundo nubentium,n.123.verſ.Pone ſi coniux.

Tertius caſus eſt. Si coniux defunctus conſenſum præ- 49
ſtet, vt ſuperſtes ad ſecundas nuptias tranſeat : tunc enim euitabit hic pœnas, & ſubinde non tenebitur ad prædictám bonorum reſeruationem filiis prioris matrimonij. Hunc caſum ſicut & præcedentem negat Sarmiento l. 1. ſelect.c.4.n.3.ductus rationibus, quas retuli & ſolui nu.43. Et dicit exigi,vt expreſſerit coniux velle ſuperſtitem eximi à pœnis,ſi ad ſecundum coniugiũ migret.Et Gloſ.auth. de nuptiis,in princip.verb.Siue vir,collat.4.quam pro ſe referunt authores contrariæ ſententiæ,potius fauet huic, ait enim hanc pœnam ceſſare, ſi coniux dicat;Nolo ſuperſtitem amittere bonorum proprietatem. Et eodem modo id dicit Angelus de Peruſio repetit.l.Mater,n.4. C. ad Tertul. At minimè recedendum eſt à communi ferè omnium ſententia, aſſerentium, ſufficere conſenſum coniugis defuncti ſecundis nuptiis ſuperſtitis præſtari, vt hic euitet pœnas, & hanc bonorum reſeruationem. Quod eæ pœnæ ſtatutæ ſint ob iniuriam coniugi illatam, quæ ipſo conſentiente ceſſat (vt in ſimili diximus nu.43.) Sic tradunt Bald.conſ.42.ad euidentiam,n.1.vol.3.& l.Filium quem, nu.4. C.familiæ hercis. Et ibi Paul.n.3.in princ.Iaſ.n.13.& auth.Cui relictum,n.5.C.de indicta viduit.Præpoſ.c.fin.nu.vlt. de ſecund. nupt.Rom.ſingul.248.& conſil.219.n.5.Socin.reg.272.num.2. fallentia 1.Decius c.Eccleſia,in noua edit.n.123.de conſt.& rub. C.de ſecund.nupt.n.7.& 8. Et ibi Garr.in noua edit. remed. 1. contra pœnas ſecundo nubentium,nu.112.& l.1.n.80.& 82.C. eod.tit.Guliel. Benedict.c.Raynutius,de teſtam.verb.& vxorem, deciſ.5.vbi de ſucceſſione ab inteſtato, n. 90.& verb. Qui cum alia,n.193.Boer.deciſ.185.n.21.Chaſſan.in conſuet.Burg. rub.7.§.7.n.1.Sylua nuptialis,l.2.verb.Diuiti nõ eſt nubendum, n.76.fi.Ioa.Lupus l.31.Taur.n.38.Ciſuentes l.15. Tauri nu. 2. limit.2.& ibi Caſtillo col.vlt.n.5. verſ. Vnum tamen. Cremenſis ſingul.74.Si maritus legauit, Pariſ. conſ.29.n.83.& 86.vol.3. Rolandus conſ.62.n.26.vol.1.& conſ.81.n.13.vol.3. Ant. Gom. l.14.Tauri,n.6.Villalobos in comm.opin.lit.B.n.56. Ant.Gab. 3.t. comm.l. 3. tit.de ſecund.nupt.concl.1.n.31.& concl.3.n.15. & concl.6.n.2.Simon de Pretis de interpret.vltim.vol.l.1.interpret.1.circa legata,dub.10.n.118.Perez lib.5.ordin.t.1.l fin.ad fi.Gutier.l.Nemo poteſt,n.17.ff.de legat.1. Matienzo lib. 5. recop.t.1.l.3.Gloſſa 2.n.43.Azebedo eod.t.1.l.4.n.37.

At non conueniunt hi DD.circa pœnas viduæ inter an- 50
num

num luctus nubenti ſtatuta. Quidam enim cenſent non ſufficere conſenſum viri, vt eæ pœnæ remittantur. Quod teſtatoris voluntas contra bonos mores diſponentis ſit nullius momenti. At nubere intra annum luctus eſt contra bonos mores iure ciuili inductos. *l.1.C.de ſecund.nupt.* ibi: *Ne in his quidem correctionem morum.* Atque ita tenent *Bald.ea l.1.n.6.Præpoſit.Socin.Roman.vtroque loco.Iaſon vtroque loco.Guliel.Benedict.vtroque loco, allegati num.præced.* At tenendum eſt contrarium. Quia militat eadem ratio ceſſationis iniuriæ viri, ob quam prædictæ pœnæ ſtatutæ ſunt. Cùm enim ſecundo nubere nullo pacto delictum ſit, non poteſt dici eas pœnas verè ob delictum indictas eſſe: ſed ob feſtinatam viri iniuriam, qua ceſſante per prædictam licentiam, non eſt contra bonos mores ſic nubere. Et ita tenent *Paulus l.Filium quem, n.3.in princ. C.familiæ herciſcundæ.Decius rubr.C.de ſecund.nupt.n.8.Ripa l.Feminæ, in prin.q.13.n.27.in noua edit.C.eod.tit.Boerius deciſ. 185. nu. 27.Garr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.l.1.n.81.& duplici ſeq. Ant.Gabr.concl.1.n.32.Perez & Gutier.allegati n.præc.* Et *Ioa. Lup.* in hanc inclinant, *l.31.Tauri, n.39.* dicit enim ſe dubitare de veritate contrariæ ſententiæ. At hodie nil refert vtra opinio verior ſit, (vt benè aduertit *Boerius eod.n.27.*) cùm nullæ ſint pœnæ intra annum luctus nubentibus, ſed iure canon.corriguntur. Vt probaui diſp.87.n.23.

51 Affirmant verò quidam ſatis eſſe licentiam expreſſam vel tacitam viri vel vxoris, vt alter coniux ſuperſtes tranſiens ad ſecundas nuptias euitet pœnas. Sic *Boerius deciſ. 185.n.27.Guliel.Benedict.c. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia, n.207.Roland.conſ.62.n.27.l.1.Et conſ.81.n.13.l.3. Simon de Pretis de interpret.vlt.vol.lib.1.interpret.1.circa legata dub.10.n.118.& 120.* At non exiſtimo hoc ſufficere, (vt in ſimili dixi n.44.) niſi coniecturę taciti illius conſenſus valdè apertæ ſint, ita vt de eius voluntate dubitari nequeat. Vt contingit in caſu n.ſequenti proponendo.

52 Hinc deducitur, coniuge legante aliquid coniuge ſuperſtite, caſu quo tranſeat ad ſecundas nuptias, coniugem ſuperſtitem habiturum id legatum plenè quoad proprietatem & vſumfructum, nec tenetur tranſiens ad ſecundum matrimonium aliquid reſeruare filiis primi. Quod ea ſit licentia tranſeundi impunè quoad illud legatum. Sic *Baldus l.1.n.6.C.de ſecund.nupt.Iaſon l.filium quem, n.13. C.familiæ herciſ.Franciſcus Cremenſis ſingulari 74.Gulielm.Benedict.Simon de pretis, n.120.allegati n. præced. Chaſſanæus in conſuetud.Burgundiæ rubr.7.§.7.n.1.Sylua nuptiali lib.2.verb. Diuiti non eſt nubendum, n.77.* Temperant *Baldus, Iaſon, Gulielm.Benedictus*, ſi poſt annum luctus ea vxor tranſeat ad ſecundas nuptias: nam ſi intra annum luctus, nequit vir remittere pœnam ſtatutam, *l.1 C.de ſecund.nupt.* nempe, vt perdat id legatum quoad proprietatem & vſumfructum. Sed iam n.50.hanc limitationem reiecimus.

53 Secundò deducitur, non eſſe indicium ſufficiens huius taciti conſenſus, ſi vir concedat vxori facultatem amplam diſponendi in vita, vel in morte, de legatis à ſe relictis: quare non obſtanti ea facultate, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, non poterit de proprietate illius legati diſponere, ſed filiis prioris matrim.reſeruabitur. Tum, quia in generali conceſſione non veniũt caſus ſpeciali nota digni: & de quibus diſponens, ſi cogitaſſet, non eſſet veriſimiliter diſpoſiturus *c.fin.de offic.vic.in 6.* Tum quia his verbis expreſſum fuit, quod tacitè inerat de iure communi. Sic *citatis Fulgoſio & Bertrand*, docet *Ripa l.Feminæ, in prin. in noua edit.q.12.n.27.C.de ſecund.nupt.Ant. Gabr.t.3.commun.opin.l.3.t.de ſecund.nupt.concluſ.1.n.11.*

54 Sufficit autem licentia conceſſa à coniuge tranſeundi ad ſecundas nuptias, vt ille ſuperſtes poſſit impunè tranſire ad tertias & vlteriores, vnde ſi coniux leget vxori aliquid, quamuis tranſeat ad ſecundas nuptias, plenè conſequetur vxor, ad quaſcumque tranſeat. Quia vir conſenſum præſtans ſecundis nuptiis, cenſetur iniuriam remittere ſibi inferendam ex alienis nuptiis. Quæ iniuria ſemel remiſſa perpetuo durat. *l.Si non conuitij C.de iniurijs.* Sic *Ripa rubr. C. de ſecund.nup.n.13.verſ.Contrarium videtur verius*

Sed dubitari iure optimo poterit, an ſatis ſit licentia à cõiuge conceſſa tranſeundi ad ſecundas nuptias, an potius requiratur ſimul conſenſus filiorum: *Corraſius l. 3. miſcellan.c. 1.n. 12.* ſuſtinet ſimul exigi conſenſum filiorum. 55
Quia iniuria irrogatur filiis, & ſequitur illis detrimentum: cum priuentur proprietate. At pater nequit ſuo conſenſu præiudicare filiis. Et hanc ſentent.dicit non ratione deſtitui *Azebedo li.5.recop.t.1.l.4.n.37.* quamuis dicat communem ſententiam eſſe ſeruandam. Alij ſentiunt paternum conſenſum ſolùm nocere filiis, quando hæredes patris ſunt, ſecus ſi non ſint hæredes. Sic *Ripa l Feminæ, in princ.C.de ſecund.nupt.q.11.n.25.* Sed dicendum eſt, ſufficere ſolius viri conſenſum in ſecundas vxoris nuptias, vel è contra. Quia poteſt pater afferre præiudicium filiis, ex quo eis ſolùm in quandam conſequentiam ob illatam viro iniuriam acquiritur proprietas dictorum bonorum. Vt bene ait *Menochius conſ.155.n.33. in ſolut.ad 3.v.2.* Et ita tenent *Decius rurbr.C.de ſecundis nupt.n.8.Garronis ead.rubr. remedio 1.ad euitendas pœnas ſecundo nubẽtium, n.12.* & addit ſufficere hanc licentiam nõ tantùm in bonis, quæ immediatè habuit coniux ab alio coniuge, ſed etiam in iis, quæ habuit ab ipſo, medio filio, cui ſucceſſit. Sed *idemmet Garronis ibi. 115.* dicit non ſatis eſſe ſolum conſenſum paternum, vt euitet mulier ſecundò nubens pœnam *l.Hac edictali, in princ.C.de ſecund.nupt.* nempe, ne poſſit relinquere ſecundo viro pluſquam vni ex filiis prioris matrim.cui minus relinquit. Quia ea pœna eſt principaliter & omnino in fauorem filiorum prioris matrim.nec procedit à bonis viri, nec aliquo pacto concernit eius bona, ſed ipſius ſecundo nubentis. Sed *Decius dict.rubr. n. 8.* videtur ab hac limitatione recedere, dicens poſſe dici, principaliter eſſe iniuriam illatam viro, & ob eam priuari viduam tranſeuntem ad ſecundas nuptias ea facultate: quare ceſſare pœnam ceſſante iniuria per conſenſum viri. Et hoc magis placet. Quia communis Doctorum ſententia, quam n.49. retuli, vult. indiſtinctè ſaltem pœnas poſt annum luctus impoſitas remittit: inter quas hæc annumeratur.

Sed an habeat locum hæc ceſſatio pœnarum conſenſu præſtito per virum ignarum iuris per conſenſum amiſſi: dic vt dixi in ſimili, n.47. 56

Ex his omnibus infertur, credendum eſſe coniugi dicenti aliqua, quæ alter ab ipſo acquiſiuit, nõ titulo lucratiuo, ſed oneroſo acquiſiiſſe: credendum (inquam) ad eum effectum, ne tranſiens ad ſecundas nuptias teneatur ea bona reſeruare filiis prioris matrim. Quia ſola eius voluntas ſatis eſt, vt alter liberè acquirat, & abſque hoc reſeruationis onere. Sic aliis citatis docet *Simon de Pretis de interpret.vlt.volunt.l.1.interpret.1.circa legata, dub.10.n.121.* 57

IV.caſus eſt, quando femina tranſiens ad ſecundas nuptias eſt minor. Tunc enim non amittit proprietatem per tranſitum ad 2.nuptias, nec tenetur eam filiis prioris matrimonij reſeruare. Sic tradunt *Socinus reg. 272. nu. 3.Boerius dec.185.fi.Villalob. in ſuis com.opin.lit. B.n. 30.Ant.Gab. 3.t.com.opin.l.3.t.de ſecund.nup.concl.1.n.46.* Sed contrarium tenendum eſt, quod nullo iure probetur hęc limitatio. Adde hic tractari non de damno vitãdo, ſed de lucro captando: in quo euẽtu minor ætas nil proficit. Et ita tenent *Cifuentes l.15.Taur.n.2.lim.3. Azeb.li.5.recop..t.1.l.4. num.38.* quãuis aliquãtulum trepidè id affirmet *Ciſuentes*, ait enim hoc eſſe verius, at caſum eſſe dubium, & cogitandum. 58

Quintus caſus eſt. Quando filius moritur poſt ætatem pupillarem, tunc enim parens illi ſuccedens in bonis paternis non tenetur ad hanc reſeruationem, quæ ſolùm habet locum filiis intra pupillarem ætatem decedentibus. Ita ſentire videtur *Paulus l. Omnem, n.2. C. ad Tertul.* ſed verè id non dicit, ſed in alio caſu loquitur. Quamobrem dicendum eſt, locum eſſe huic reſeruationi, ſiue intra ſiue poſt ætatem pupillarem filius decedat. Quod conſtat ex *auth.de nupt.collat.4.§.Hinc nos.verſ.Si igitur,* vbi diſcrimen conſtituitur, an mater ſuccedat filio ex teſtamẽto, an ab inteſtato: & deciditur tantũ eſſe locũ huic reſeruationi, quando ab inteſtato ſuccedit. Ergo ſupponitur capa 59

capacitas filij ad teſtandum. Cùm priuatio habitum ſupponat. Et ita docent *Ciſuentes l. 15. Tauri, n. 2. limit. 4. Azebedo lib. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 41.*

60 Vltimus caſus eſt. Si coniux de licentia Principis ad matrim. tranſeat, tunc enim eximitur ab hac bonorum reſeruatione. Prob. ex *l. Solet*, 10. *ff. de his, qui notantur infamia*, ibi: *Solet à principe impetrari, vt intra legitimum tempus mulieri nubere liceat.* Vbi *Gloſſa verb. Liceat*, ait eam non incurrere tunc pœnas ſecundarum nuptiarum. Et ita docent *Angelus repet. l. Mater, n. 5. C. ad Tertul. Decius l. n. 20. & 21. C. de ſecund. nupt. Garr. rub. C. eod. t. in noua edit. remedio 5. cōtra pœnas ſecundo nubentium, n. 128. Ant. Gomez* alios referens, *l. 15. Tauri, n. 6. Boerius deciſ. 185. n. 25. Ant. Gabr. to. 3. commun. lib. 3. t. de ſecund. nupt. concl. 1. n. 45.* Quod ſi opponas *Gloſſam c. Reſcriptum, verb. Petenti, 25. q. 2.* quæ intelligit *d. l. Solet*, vt licentia à principe conceſſa nubendi intra annum luctus, ſolam remiſſionem infamiæ, & cæterarum pœnarum illius anni operetur, non autem pœnarum, quæ ſunt in filiorum fauorem. Quod priuilegium à principe conceſſum intelligatur abſque preiudicio tertij. At dicunt *Decius & Garronis* hodie non poſſe procedere attento iure canon. Quia cum illud abſtulerit pœnas illius anni luctus, ſi de illis ſolis intelligeretur priuilegium, nil operaretur. Cùm tamen verba priuilegij debeant aliquid operari, *c. Si Papa, de priuileg. in 6.*

DISPVTATIO XC.

Vtrùm pœnæ coniugi tranſeunti ad ſecundas nuptias ſtatutæ locum habeant in vidua fornicante: nec iure canonico tollantur?

SVMMARIVM.

Pœnæ hæ non ſunt correctæ, quatenus efficiunt feminā fornicantem, n. 1.
Vidua ſemel fornicans anno luctus perdit legatum à viro relictum, ac incurrit omnes pœnas nubentium intra illum annum, 2.
Quid, ſi intra illum annum alij nubat, & ſic nupta eo anno fornicetur? 3.
Quid, ſi poſt annum luctus vidua fornicetur? Refertur opinio, 4.
Proponitur ſententia Auctoris, 5.
An attento iure regni Caſtellæ vidua fornicans poſt annum luctus incurrat eas pœnas? 6.
An vidua quandocunque fornicans ſubiiciatur pœnis poſt annum luctus ſtatutis, & quid de amaſio cum illa fornicanti? 7.
An luxurioſè viuens amittat lucra conſtante matrimonio acquiſita? 8.
An amittat dotem? 9.
An in foro conſcientiæ vidua hæc amittat illa lucra & legata, patiaturque alias pœnas, non expectata iudicis ſententia? Refertur opinio, 10.
Refertur Authoris ſententia. Et explicatur quando cenſeatur diſpoſitum, quod teſtator ſi meminiſſet, diſpoſuiſſet, 11.
An viro inſtituente vxorem vſumfructuariam, dum honeſtè & vidua vixerit, legantiq; ei centum, cum ſecundo nupta fuerit, obtineat hoc legatum, ſi prius vitam luxurioſam ducat, & poſt nubat, 12.
An alteruter coniux fornicans viduus effectus, teneatur reſeruare bona, ex ſubſtantia defuncti acquiſita filiis prioris matrimonij, perinde ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiiſſet? Refertur opinio, 13.
Sententia Authoris, 14.
An vidua fornicans, vel tactus inhoneſtos patiens, amittat filiorum tutelam? Refertur quædam ſententia, 15.
Proponitur ſententia Authoris, n. 16.

1 PRæmittendum eſt vt ferè certum, quamuis pœnæ feminis ſecundò nubentibus intra luctus annum ſtatutæ, ſint canonico iure correctæ (vt diximus diſp. 87. n. 23.) minimè tamen eas correctas eſſe, quatenus comprehendunt coniugem viduam fornicantem. Quod iura canonica voluerint fauere ſecundis nuptiis tanquam licitis, ne earum libertas impediatur. Quam rationem reddit textus, *c. fin. de ſecund. nupt.* pœnas illarum delens. At quis dicat voluiſſe quoque viduis fornicationis omni iure reprobatæ reis opitulari? Et ita docent *Cardin. c. fin. n. 2. q. penult. de ſecund. nup. & ibi Alexan. de Neuo, n. 16. Alberic. auth. eiſdem pœnis, nu. vnic. C. de ſecund. nupt. & ibi Garronis in noua edit. n. 4. & 18. & rubr. C. eod. t. n. 24. pœna 12. fin. & n. 66. pœna 19. verſ. Plus dico, & l. 1. n. 14. 19. 31. 32. Decius ead. l. 1. nu. 3. Angel. auth. de reſt. & ea quæ parit, §. Vnum, n. 6. Nicol. Arelatanus l. Generaliter, q. 5. n. 20. C. de ſecund. nupt. Gulielm. Bened. c. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cum alia, n. 200. Beroius conſ. 32. n. 13. vol. 2. Rolandus conſ. 86. n. 45. vol. 2. Ant. de Roſellis de ſucceſ. ab inteſtato, n. 195.* (habetur to. 8 tract. p. 1.) *Montal. li. 3. fori, t. 1. l. 13. verb. Pierda. Accoſta c. Si pater, 1. p. verb. Legauit, n. 34. de teſt. in 6. Iul. Clarus l. 5. recept. §. Stuprum, n. 6. Ant. Gab. 3. t. com. opin. l. 3. t. de ſecund. nupt. concl. 3. n. 12. Matienzo li. 5. recop. t. 9. l. 5. gloſſ. 8. n. 5. Surdus de aliment. t. 7. q. 23. n. 4. & 5.* Quamuis vnus *Corneus* (quem ego viderim) clarè ſignificet, *l. Fideicom. n. 4. verſ. Et ex prædictis C. de fideic.* eſſe correctas has pœnas, quatenus etiam viduam fornicantem afficiunt.

Difficultas autem grauis eſt, quales pœnas ex ſtatutis 2 ſecundò nubentibus incurrat vidua fornicans? Et quidem conſtat inter omnes Doctores pœnas ſtatutas, *l. 1. C. de ſecund. nupt.* quas latè retuli diſp. 87. feminis intra annum luctus nubentibus, incurri à feminis, quæ intra eundem annum poſt viri mortem fornicantur: ac proinde huiuſmodi viduas amittere ante nuptialem donationem, & quicquid ex virorum liberalitate conſequutæ ſunt: vt ſi eis aliquid legarunt. Conſtat ex *auth. de reſtit. & ea quæ parit, §. fi.* ibi, *Sancimus ſi quid tale contigerit & ante luctus tēpus pepererit mulier circa terminū anni, vt indubitatum ſit, ſobolem non ex priori conſiſtere matrimonio, modis omnibus eam priuari ante nuptiali donatione, & ſecundum proprietatem, & ſecundum vſum: ſubdēdam quoque aliis omnibus pœnis, ac ſi ſecundas eā contigiſſet ante luctus tēpus legit. celebraſſe nuptias. Non enim aliquid amplius habebit caſtitate luxuria.* Vbi quamuis textus videatur petere partum viduæ, intra eum luctus annum; attentè tamen inſpectus non petit, ſed ſolam fornicationem (quam in vidua textus ille & communiter Iuriſperiti ſtuprum vocant.) Quod vel apertè inde colligitur, quod is textus petat ſobolem eo tempore naſci, vt indubitatum ſit eam non eſſe ex marito genitam: & ita ſolum petere id videtur, vt euidenter conſtet fornicatio viduæ. Cui enim vſui eſſe poſſet partus à lege ponderatus, qui citra omne dubium non ſit ex viro. Præterea, quia textus ille ſtatim ſubdit hæc verba, *Sed ſubiiciatur quidem & ipſa pœnis, periculumque ſuſtineat etiam circa ſpem ſcripturæ propter ſtuprum.* Quod idem non obſcurè ſignificat ratio reddita in eodem textu, ibi: *Non enim aliquid amplius habet caſtitate luxuria.* Si enim id nō procederet in fornicatione admiſſa abſque partu, iam luxuria admiſſa quid amplius caſtitate haberet? Cùm eæ pœnæ incurrantur propter ſecundas nuptias, quæ caſtæ ſunt: & non incurrerentur propter fornicationem. Atque ita docent *Gloſſ. authent. Eiſdem pœnis verb. Parit, C. de ſecund. nupt. & ibi Bald. paulo poſt princip. Salycet. ſtatim in princ. Garron. in noua edit. ibi, notab. 2. n. 3. Azo ſum. t. de ſecund. nupt. n. 5. Alex. de Neuo, c. fi. nu. 15. verſ. Quæro vltimo, de ſecund. nupt.* & Doctores quos ſtatim referam, dicentes ob vnicam fornicationem eas incurri. Et clarius id decidit *l. reg. 3. tit. 12. p. 4.* vbi de vidua intra annum luctus nubente ſic dicitur: *Deue perder las arras, è la donacion que le fizo el marido finado, è las otras coſas que le vuieſſe dexadas en ſu teſtamento, è deuē las de auer los fijos que fincaren del, è ſi fijos non dexare, los parientes que vuieren de heredar lo ſuyo. Eſſe miſma pena deue auer ſi ante que paſſaſſe el año fizieſſe maldad de ſu cuerpo.* Et quamuis plerique Authores, tractantes quando vidua incurrat has pœnas, dicant viduam incontinenter ſiue luxurioſè viuentem eas incurrere: & ſic videantur petere conſuetudinem fornicandi: quod vita inhoneſta & luxurioſè importat (vt num. 8. probauimus.) Hi ſunt *Bart. l. Hu ſolis, fi. C. de reuoc. donat. Abb. c. Vxoratus, n. 2. de conuerſ. coniug. & ibi Anchar. n. 1. Ripa l. fi. q. 26. n. 68. C. de reuoc. donat. Decius l. 1. n. 3. C. de ſecund. nup. Angel de Aretio Inſtit. de legitima patron. tutela, §. fin. in fi. Hippol. l. vn. num. 56. C. de raptu virgin. Ioa. Lup. rub. de donat. inter vir. & vxor. § 67. n. 3. Beroius conſ. 32. n. 11. & 13. vol. 2. Roſella ver. Adulterium, n. 8. Natta repet. c. Quamuis pact. de pactis, in 6. n. 365. Barbat. c. Ex parte B. de foro compet. col. 1. nu. 2. verſ. Ego limito, Garr. rubr. de ſecund. nupt. in noua edit. pœna 28. n. 59. verſ. Ex quo infero. Auil. præ. c. Pretorū, gl. 1. n. 41. Gom. Arias l. 13. Tau. n. 3. Ant. Gom. l. 14.*

Taur.

Taur.n.17.Pinellus l.fin.18.C.de bonis matern. Minchaca l. 2. de ſucceſſ.creat.§.12.n 39.Tello l.6.Taur.n.21. Vil.in ſuis commun.opin.lit.B.n.31.& lit.M.n.244.Ant.Gabr.to.3.commun. opin.l.3 t.de ſecund.nupt.concl.8.n.1. Surd.de alim.t.7.q.24.n. 2.Angul.de melio.l.2.gloſ.1.nu.6. At re vera non intendunt deſiderari conſuetudinem,ſed vnicam fornicationem appellant vitam inhoneſtam. Quod inde patet, quia textus, §.fi. auth. de reſti. & ea quæ parit, cui ipſi innititur, de vnico ſtupro loquitur,vt conſtat ex illis verbis, ibi:propter ſtuprum.& quia vnica fornicatio ſufficit ad prolis partum, & l.3.t.12.p.4.nuper citata explicans illud authenticum, ait Fiziere maldad de ſu cuerpo. Quæ verba vnicum fornicationis actum ſonant. Quod idem denotat ratio reddita eod.§ fi.ibi:Non enim aliquid amplius habebit caſtitate luxuria. Præterea, quia maior iniuria infertur viro, ac citius eius memoria aboletur fornicando ſemel: eademque incertitudo prolis, quæ ex ſecundo matrimonio ita accelerato ſequeretur, ſubſequitur etiam ex vnica fornicatione. Atque ita de vnica fornicatione clarè loquuntur Gloſſa & DD, proximè citati,qui illud auth. eo §.fin.petens prima facie partum viduæ, explicant intelligi de ſtupro abſque partu, vel cum illo. Et idem videntur ſentire alij DD.aſſerentes viduam ob ſtuprum ſubdi illis pœnis. Hi ſunt Anchar. c. fi.n.6.fi.de ſecund.nupt.& ibi Card.n.2.q.2.Alex.de Neuo,n. 15.verſ.Quæro vltimo.Præpoſ.col.pen.n.3.fine:& c. Tanta,q.9. n.16.qui filij legitimi.Corneus l.Fideicommiſſum.n.3.verſ.Et ex prædictis,C.de fideicom. Ioa. Lupus rubr.de donat. inter vir. & vx.§.11.n.7.Guliel. Bened.c. Raynut.de teſtam.verb.Qui cum alia,n.191.Gar.l.1.in noua edit.n.73.verſ.Et plus dico,C.de ſecund.nupt.Montal.l.13.verb.Pierda,t.1.l.3.fori. Roland.conſ. 86.n.42.vol.2.Iul.Clarus l.5.recept.in pract. crim. §. Stuprum n.6.Atque hæc duo cõfundunt, nunc appellantes viduam fornicantem, nunc luxurioſè & inhoneſtè viuentem, alij Authores.Nam Anchar.c.Vxorem,n.1.de conuerſ.coniug.Nicolaus Arelatan.l. Generaliter,q.5.n.20.C.de ſecund.nupt.Gar. l.1.in noua edit.n.30.C.eod.tit.Ioa. Lupus rubr.de donat. inter vir. & vx.§.67.n.3.Ant.Gomez l.14.Tauri,nu.17.Molina l. 1.de primog.c.9.n.54.Surdus de alimentis,t.7.q.24.n.12. & n. 6.loquuntur de vidua inhoneſtè viuenti:& tamen idemmet Anchar.c.fi.q.1.n.6 fin.de ſecund.nupt.Nicol.Arelatan.ead.q. 5.n.24.verſ.tum & tertiò,& verſ.Ex quibus reſtat.Garron.ead. l.1.n.73.Ant.Gomez l.53.Tauri fi.Surdus ead.q.24. n. 13. & 16.Molin.eod.c.9.n.50.loquuntur de vidua fornicante, vbi tanquam ſynonyma in his pœnis incurrendis confundũt illa duo.Et Rolan.conſ.86.n.45 vol.2.& n.42. relatis pœnis, quas ait incurrere viduam fornicantem intra annum luctus,ait n.43.incurri ob vitam luxurioſam:vbi quod duobus numeris præcedentibus appellarat fornicationem,vocat vitam luxurioſam, quaſi hæc duo confundens. Et n. 45.clariùs hæc confundit,ſic loquens: Si vidua poſt annum luctus ſtuprum committat, ſeu luxurioſè viuat.Et Ripa l.Feminæ,in princ.in noua edit.q.15.n.31.C.de ſecund.nupt.apertiſſimè hæc confundit,ſic loquens: Omnes pœnæ contra ſecundò nubentes cenſentur impoſitæ contra inhoneſtè viuentes. Nam vidua propter ſtuprum digna eſt acerbiori pœna,quam ob ſecundas nuptias.Et Iul.Clar.l.5.recept.§.Stuprum,eodemmet nu.6. hæc confundit,nunc dicens viduam incontinenter viuentem, nunc fornicantem.Et in propriis terminis docent ſufficere vnicam viduæ fornicationem intra annum luctus admiſſam ad eas pœnas incurrendas.Acoſta dicens id eſſe indubitatum c.Si pater,1.p.verb.Legauit,nu.40.de teſtam. in 6. Couar.4.decret.2.p.c.7.§ 6.in edit.n.12.fin.Ioan.Garcia de coniugali acquæſt.n.45.Matienzo li.5.recop.tit.9.l.5.gloſſ.8.nu. 5. Barboſa l.2.p.1.in princ.n.67.ff.ſolut.matrim.

3 Hoc tamen temperandum eſt,niſi eo anno luctus, quo femina illa fornicatur, iam ſecundò nupſerat ante fornicationem illam admiſſam, tunc enim non perdit accepta ex prioris viri liberalitate, nec alias pœnas anni luctus incurrit.Quia iam non cenſetur eſſe in eodem matrimonio. Sic allegata quadam doctrina Andreæ de Iſernia,& Nicolai de Neapoli,docet Garron.l.1.in noua edit.n.l.1.84.& 75.C.de ſecundis nuptiis.

At difficultas potiſſima eò pertinet, quando poſt an- 4
num luctus fornicatur vidua, an ſubiiciatur his pœnis. aut ſaltem illis, quæ ſtatutæ ſunt tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, poſt annum luctus (quas retuli latè diſp.88.) Qua in re quidam DD. valde ſtrictè loquuntur, dicentes pœnas iure ſecundis nuptiis ſtatutus incurrere viduam fornicantem, non aliter quàm ſi ſecundò nupſiſſet; nec exprimunt, an loquantur de omnibus pœnis, an de ſolis anni luctus: nec an fornicatio ſit admiſſa anno luctus,an poſtea: atque ita ſine vlla diſtinctione loquuntur tam de pœnis incurrendis, quàm de fornicatione admiſſa. Poteſtque probari, quia licèt textus auth.de reſtit.& ea quæ parit, § fin.decernens viduam fornicantem anno luctus incurrere pœnas nubentium eo anno, limitatè loquatur de pœnis, ac de tempore fornicationis admittendæ: at ratiò ibi reddita eſt vniuerſalis, ac amplectitur vniuerſas pœnas, omnéque tempus: nimirum, Ne plus habeat caſtitate luxuria. Quia nubens poſt annum luctus incurrit pœnas poſt id tempus ſtatutas. Secundò poteſt probari ex l.His ſolis,7.C.de reuoc.donationis, vbi poſtquam ſtatutum eſt feminam tranſeuntem ad ſecundas nuptias non poſſe reuocare donationem ratione ingratitudinis: ſic dicitur in fine:De cæteris autem, quæ portentoſæ vilitatis abiectæq; pudicitiæ ſunt,ſatis etiam tacitè cautum putamus. Quis eſt enim qui his aliquid arbitretur tribuendum eſſe?Cùm etiam illis,quæ iure ſecundas tantùm contraxerunt nuptias, nihil ex his priuilegiis tributum eſſe velimus? Vbi Gloſſa verb. Velimus reddit rationem,ne amplius habeat caſtitate luxuria. Et confirm. quia c. Vxoratus,de conuerſ.coniug.æquiparantur velle ad ſecundas nuptias tranſire:& incontinenter viuere,quod ad hoc põderat ibi Abbas,n.2.Sic docent Bart.d.l.His ſolis,fine. Et ibi Salycet.n.1.Ripa l.fi.q.26.n.98.C.de reuoc.donat. & l. Feminæ in prin.in noua edit.q.15.n.31.C.de ſecund.nup.Angel.de Aretio inſtit.de legit.patronor.tutela.§.fi.in fin.Garron.rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit pœna 28.n.59.verſ.Ex quo infero.Hippolyt.l.vn.n.56.C.de raptu virg.Barbatius c.Ex parte,C de foro compet.col.1.n.2.verſ.Ergo limito,Sylua nuptialis l.2.ver.Seni non eſt nubendum,n.46. imò exprimit feminam luxurioſam incurrere omnes pœnas ſiue intra annum luctus ſiue poſt illum indictas ſecundò nubentibus,Ioan. Lup.rubr. de don.inter vir.& vxor.§.67. n. 3.Gomez Arias l.13 Taur.n.3. Pinel.l.fi.n.18.C.de bonis mater.Minchaca l.2.de ſuc. creat. §. 12.n.39.Villalob. in com.opin.lit.B.n.31.& lit.M.n.244.Ant. Gab.t.3.com.opin.l.3.t.de ſecund.nup.concluſ.8.n.1. Angulo de meliorat.l.2.gloſ.1.n.6.Azebedo lt.5.recop.t.1.l.4.n.10.Surdus de alimentis,t. 7.q 24.n.12. qui explicat verius eſſe eam viduam poſt annum luctus fornicantem perdere legatum factum à marito,& ad § fin.auth.de reſt.& ea quæ parit, vbi deciditur huic pœnæ ſubdi viduam anno luctus fornicãtem,reſpondet n.16. ob facti contingentiam loqui de ſtupro commiſſo intra luctus tempus, & ideo non excludere quin idem ſit in commiſſo poſt annum illum luctus.

Cæterum multo probabilius eſt, attento iure commu- 5
ni, viduam poſt annum luctus fornicantem non ſubiici pœnis ſtatutis viduæ intra annum luctus nubenti: ac proinde non amittere legata, ſibi abſolutè & ſine conditione relicta,vel donata à viro.Probatur,quia textus §.fin. auth.de reſtit.& ea quæ parit,eam pœnam imponens loquitur expreſsè de vidua intra annum fornicanti: neque eſt eadem ratio de fornicanti poſt illum.Quod ſit multo grauior iniuria mariti fornicari intra annum luctus,ac multo maior feminæ impudentia. Nec ratio ibi adducta,nempe, ne plus habeat caſtitate luxuria, amplius probat. Quia caſtitas, id eſt, ſecundum matrimonium poſt annum luctus initum,non ſubiicitur illis pœnis anni luctus. Nec l. His ſolis, n.præced. adducta pro contraria ſent. obſtat noſtræ. Quippe ibi ſermo eſt de pœnis poſt annum luctus, quæ cùm afficiant ſecundò nubentes tranſacto eo anno, debent quoque afficere eo tempore fornicantes. Et ita hanc partem ſuſtinent Gloſ. eo §.fi.ver.Maligne, & verb.Perfecto, & ibi Ang.§ Vnum,n.7.Alex.de Neuo c.fin.n.15.verſ.Quæro vltimo,de ſec.nup.Corneus l.Fideicom.n.3.verſ. Et ex prædictis,

C.de fidei comm. Alciat. de præſum. reg. 2. præſumpt. 9. fine. Garr. auth. Eiſdem pœnis, in noua edit. n. 19. C. de ſecund. nupt. Rolandus conſ. 86. n. 42. & 45. vol. 2. Acoſta, Tello, Matienzo, Barboſa, n. ſeq. allegandi.

6 At in Hiſpania eſt ſpecialis difficultas, ob *l. 9. reg. t. 12. l. 3. fori*, ibi: *Si deſpues de la muerte de ſu marido non fiziere buena vida, pierda lo todo quanto le dexo.* Quæ lex cum indiſtinctè loquatur, nec reſtringat ad fornicationem admiſſam intra annum luctus, videtur generaliter intelligenda. Atque ita viduam fornicantem anno luctus, vel poſt illum, amittere ea legata, ſuſtinent *Ant. Gomez, l. 14. Tauri, nu. 17. Auiles in prœmio c. Prætorum, gloſſa 1. n. 38. Ioa. Garcia de coniugali acquæſtu, n. 45. & ſeq.* & videntur ſentire *Ioan. Lupus rubr. de dona. inter. vir. & vxor. §. 67. n. 4.* vbi indiſtinctè hoc tenet citata prædicta *l. 9. Fori.* At melius *Acoſta c. Si pater, de teſt. in 6. verb. Legauit, 1. p. n. 38.* iuncto *n. 35. & n. 40. Tello l. 6. Tauri, n. 21. Matienzo lib. 5. recop. t. 9. l. 5. gloſſ. 8. nu. 5. & 6. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 67. & 68. ff. ſolu. matr.* dicunt eam pœnam non extendi ad viduam committentem fornicationem poſt annum luctus. Et ad *l. 9. fori* reſpondent *Acoſta n. 36. & Barboſa eod. n. 68. ad finem*, ſi intelligatur de vnico ſtupro, diſcrepare à *l. reg. 3. t. 12. p. 4.* quæ expreſsè loquitur de vidua intra annum luctus fornicanti: atque ita ſeruandam eſſe hanc legem 3. Cum leges fori vim legum non obtineãt, niſi vſus eas comprobarit. Vel. 2. reſpondent *Acoſta n. 41. verſ. Ex quibus omnibus, Matienzo 6. nu. 6. Barboſa eo. n. 68. fine*, cum prædicta lex fori loquatur in vidua, quæ honeſtam vitam non agit, eam intelligi in vidua, quæ malè viuendi habitum contraxit, ac more meretricio ſtupra admittit.

7 Incurret tamen vidua fornicans ſiue intra annum luctus, ſiue poſt, alias pœnas ſtatutas ſecundò nubentibus poſt annum luctus, quas latè retuli diſp. 88. Quod probant textus n. 4. allegati. Si enim tunc vidua nubens ſubditur illis pœnis, à fortiori tunc fornicans: ne plus habeat caſtitate luxuria: contra *auth. de reſtitut. & ea quæ parit, §. fin.* Et pro hac parte ſunt *DD. eod. n. 4. relati.* Et late probant *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vx. §. 67. à n. 3. vſque in fin. Auiles in prœm. c. Prætorum gloſ. 1. n. 36. & ſeq. Padilla l. Fideicommiſ. à n. 1. vſque ad 13. C. de fideicommiſ. Tello l. 6. Taur. n. 21.* vbi expreſsè dicit hanc viduam, quæ poſt annum luctus fornicatur, non affici pœnis anni luctus, bene tamen pœnis poſt annum luctus ſtatutis. Et amplius conſtabit ex corollariis, quæ hinc inferunt DD. quæ n. 13. & 15. referam. Imò *Garronis rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. pœna 28. num. 57. & multis ſeqq.* latè probat non ſolum ipſam viduam iis plecti pœnis, ſed eius quoque amaſium.

8 Inſuper in hoc Caſtellæ regno vidua luxurioſè viuens amittit lucra conſtante matrimon. acquiſita, vt conſtat ex *l. reg. 5. fi. t. 9. lib. 5. recop.* ibi: *Otro ſi mando y ordino, que ſi la muger fincare viuda, y ſiendo viuda, viuiere luxurioſamente, que pierda los bienes que ouo, por razon de ſu mitad de los bienes que fueron ganados, y meiorados por ſu marido, y por ella, durante el matrimonio entre ellos: y ſean bueltos los tales bienes à los herederos du ſu marido defuncto, en cuya compañia fueron ganados.* Quem textum intelligunt (& bene) plerique Authores nõ de vidua, quæ ſemel aut iterũ fornicatur, ſed de ea quę fornicationis vitio aſſuefácta eſt. Id enim ſonat luxurioſè viuere, *l. Et mulieri, 15. ff. de curatorib. furioſ.* ibi: *Et mulieri, quæ luxurioſe viuit.* Vbi *Gloſſ. verb. Et mulieri*, explicat de meretricio more viuenti. Et ita docent *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 12. fi. in 2. edit. Acoſta c. Si pater, 1. p. verb. Legauit, à n. 38. de teſtam. in 6. Minchaca in quæſt. illuſtrib. c. 104. n. 6. Padil. l. Fideicom. n. 7. C. de fideicom. Matienzo ea l. 5. Gloſ. 8. n. 7. Azebedo li. 5. recop. t. 1. l. 4. n. 19. Gutierr. l. 2. practic. tota q. 122. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 69. ff. ſolut. matrim. Zauallos in ſuis qu. pract. q. 708. n. 16.* Vnde non ſunt audiendi *Mexia l. Toleti, p. 10. fundamento 2. n. 14. fin. & Ioan. Garcia de coniug. acquæſtu, n. 45. & ſeqq.* dicentes prædictam legem intelligi, quamuis vnicus fornicationis actus ſit. Et illis fauet *Ant. Gom. l. 53. Taur. n. vlt.* Intelligitur autem hæc lex, ſiue ante annum luctus, ſiue poſt, vidua illa vitio carnis aſſuefacta ſit. Quia indiſtinctè loquitur. Ita *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vx. §. 97. n. 2. Acoſta, n. 41. verſ. Ex quibus omnibus. Matienzo n. 7. Gutier. n. 1. proximè allegati.*

9 Imo multi cenſent viduam ſemel fornicantem amittere dotem. Alij hoc admittunt, ſi anno luctus fornicetur, ſecus ſi poſt. Quos omnes referunt, ac iure optimo latè reprobant, probantes in neutro caſu amittere dotem: eo quod ea pœna nullo iure ſancita ſit, *Acoſta c. Si pater 1. p. verb. Legauit, n. 44. de teſtam. in 6. Molin. l. 1. de primog. c. 9. nu. 55. Matienzo li. 5. recop. t. 9. l. 5. gloſ. 8. n. 10. & ſeq. Barb. l. 2. p. 1. in princ. n. 65. & ſeqq. ff. ſolut. matr. Zauallos in ſuis quæſt. pract. q. 708. & ſequentibus.*

10 Sed potiſſima difficultas eſt in hac diſputatione, an in foro conſcientiæ locum habeant eæ pœnæ, ita vt vidua fornicans intra annum luctus, nulla iudicis ſententia expectata, teneatur reſtituere omnia, quæ ex prioris viri largitione liberali, ſiue inter viuos, ſiue in vltima voluntate conſequuta eſt: & lucra conſtante matrim. acquiſita, ſi luxurioſè viuat eo anno luctus, aut poſt illum? Partem enim affirmantem vrgentiſſimè probant quæ ſequuntur. *l. Quia, auth. de reſt. & ea quæ parit. §. fin.* de vidua anno luctus fornicanti dicitur eam modis omnibus priuari ante nuptiali donatione, & ſecundùm proprietatem, & ſecũdùm vſum: ac ſubdi omnibus pœnis nubentium anno luctus. Atque donata, vel legata, à priori viro applicanda eſſe hæredibus ab inteſtato, niſi alij cohæredes inſtituti ſint, vt diſponitur, *l. 1. C. de ſecund. nupt.* de vidua ſecundò nubenti intra annum luctus, docent *Garr. ea l. 1. in noua edit. n. 73. verſ. Et plus dico. Acoſta c. Si pater 1. p. verb. Lega. n. 34. de teſt. in 6. Matien. lib. 5. recop. t. 9. l. 5. gloſſ. 8. n. 5.* Quod clarè colligitur ex *l. 3. t. 12. p. 4.* vbi poſtquam deciditur hæc perdi à vidua nubenti intra annum luctus, & applicari *legitimis* hæredibus, ſubditur: *Eſſa miſma pena deue auer, ſi antes que paſſaſſe el año fizieſſe maldad de ſu cuerpo.* Ergo in foro conſcientię ſunt ſtatim reſtituenda, nec deſiderabitur ſentẽtia iudicis. Cùm non vocetur fiſcus ad hæc capienda: ſed hæredes, quaſi prior inſtitutio aut donatio facta fuerit *ſub* conditione reſolutiua non fornicandi intra annum *luctus*: atque ita vidua tunc fornicante ceſſabunt eo ipſo tunc relicta. Hac enim ratione ducti diſp. 87. n. 8. diximus leges priuantes viduam infra annum luctus nubentem legatis à viro relictis obligare ſtatim in foro conſcientiæ: quòd ea legata applicet lex non fiſco, ſed aliis hæredibus: vbi & eam regulam generalem tradidimus, nimirum, non exigi ſententiam quoties lex ad ſucceſſionem non fiſcum, ſed hæredes vocat. Atque idem argumen. formari poteſt de lucris conſtante matrimon. acquiſitis. Cùm vidua fornicanti anno luctus, vel poſt, applicet ea lex hæredibus viri (vt nu. 8. diximus.) Et confirmatur, quia cum ad perdenda legata, quando vidua anno luctus nubit, non exigatur iudicis ſententia, ſi ea exigeretur vt fornicans perderet, plus vtique tribueretur fornicationi; quàm caſtis nuptiis: contra expreſſam rationem traditam *d. auth. de reſt. & ea quæ parit*: vt perdantur legata per fornicationem, ſicut per nuptias: ne plus tribuatur luxuriæ. Secundò, quia id diſpoſitum cenſetur, quod interrogatus teſtator vel id aduertens diſpoſuiſſet, vt tradunt *Gloſſa fin. l. Tale pactum, ff. de pactis*: & multis citatis *Tiraquel. l. Si vnquam, in præfatione, n. 56. C. de reuoc. donat. Euerard. in ſuis topicis; loco à veriſimili, n. 3. Menochius de præſ. lib. 4. præſum. 26. n. 8. & 21. & præſumpt. 39. n. 75. & præſumpt. 65. n. 5. & præſum. 67. n. 18.* & alij multi, quos refert *Mantica de coniect. vlt. vol. l. 3. t. 19. n. 4.* At nulli dubium eſt, quin rogatus vir donans aut legans vxori, an vellet eam fornicantem anno luctus retinere legata, reſponderet nullatenus id velle. Ergo id ex tacita ac præſumpta teſtatoris voluntate cenſetur diſpoſitum. At quando ex tacita ac præſumpta mente donantis vel teſtatoris fit reuocatio, nulla deſideratur iudicis ſententia, ſed ſtatim eſt reſtituendum, vt bene tradunt *Cou. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 8. n. 17. fine. Mexia taxa panis, concl. 6. n. 109.* Et confirma. quia aliqui DD. cenſent legatum vel donatum à viro vxori, ſi ipſa poſt viri obitũ fornicetur, cenſeri reuocatum

ex

ex tacita ac præſumpta teſtatoris mente. Hi ſunt *Abbas c. Vxoratus,n.2.de conuerſ.coniug.Baldus l. Fideicommiſſum,n.1. C. de fideicommiſ.* ita intelligens *Gloſſam fin. ibi Angelus de Gambellionibus,tract.de teſtamentis gloſ.33.n* 3.& 4. (habetur to.8.tract.p. 1.) Tertiò, quia cum vidua ſecundo nubens intra annum luctus ſit valde viro ingrata, atque ei grauem irroget iniuriam: atque ob id priuetur legato in foro conſcientiæ: cur non idem fortius dicendum erit, ſi tunc fornicetur? Cùm hæc iniuria ac ingratitudo maiora ſint. Et huius ſent. videntur expreſsè *Præpoſitus, c.Tanta, q. 9.nu. 16.qui filij ſint legitimi*,vbi & Cardinalem refert. Et *Garro. l.in noua edit.n.73.verſ.Et plus dico,C.de ſecund.nupt.* vbi dicunt viduam intra luctus annum fornicantem non recuperare redeundo ad meliorem frugem legata relicta à viro. Et eam reddunt rationem, quod iam ius quæſitum ſit hæredibus mariti ad illa vendicanda, ſtatim vbi commiſſa eſt fornicatio. Sentiunt ergo id legatum ipſo iure perdi, ac dominium transferri ad hæredes: aliàs non competeret eis vendicatio. Eiuſdem ſent. videtur *Corn.l.Fideicom.nu. 3. verſ.Et ex prædictis, C. de fideicom.* vbi conſtituens differentiam inter viduam fornicantem anno luctus, & poſt illum, ait in priori caſu perdi ipſo iure legatum: non autem in poſteriori: ſed fiſcum auferre. Idem videtur ſentire *Tello l.6.Tauri,nu.21.*vbi ait hanc viduam ipſo iure perdere proprietatem & vſumfructum talis donationis. Idem videtur clarè tenere *Padill.d.l.Fideicommiſſ.nu. 12.*vbi ait viduam luxurioſè viuentem teneri reſtituere hæredibus viri veſtes lugubres ab ipſis acceptas. Et eam tradit rationem, quod ad id teneatur ſecundò nubens intra luctus annum. Et id tenet ferè expreſsè *Surdus de alimentis, t.7.q. 24.n.12.*vbi ait id legatum reuocari ex tacita teſtatoris voluntate, & *n.23.* vbi ait quæcunque relicta à viro vxori, cenſeri in præmium pudicitiæ data: ac proinde extingui ea contra pudicitiam delinquenti, tanquam cauſa relicti ceſſante.

11 Cæterum quamuis rationes hæ valdè vrgeant, mihi perſuadere nequeo viduam fornicātem etiam intra luctus annum incurrere pœnam aliquam antè iudicis ſententiam: atque ideo exiſtimo, quamuis luxurioſè viuat, non teneri eam reſtituere accepta à viro, nec lucra matrimo. conſtante acquiſita, donec iudicis ſenten. ſaltem criminis declaratoria accedat. Ducor, quod priuatio hæc in fornicationis pœnam ſit manifeſtè ſtatuta Et ita *l.regia 3.t.12.part.4.*appellauit pœnam, ibi: *Eſſa miſma pena deue auer.* Et quamuis etiam vocetur pœna reſpectu viduæ intra annum luctus nubentis: at illud eſt largè ac impropriè, cùm tunc nubere omni culpa vacet. At reſpectu fornicationis, vtpote quæ verum delictum eſt, ac grauiſſima viri prioris iniuria, veram ſubit pœnæ rationem. Communiſſimum autem Doctorum axioma eſt, pœnam non deberi ante iudicis ſententiam ſaltem declaratoriā criminis. Imò quamuis textus dicant incurri abſque alia declaratione, intelligi debent de declaratione pœnæ: vnde adhuc deſiderabitur declaratio criminis facta per iudicis ſentētiam, vt ſuſtinet verior opinio, quam refert *Couar.4.decret.2.p. c.6.§8.n.10.verſ.Tertiò.* Atque in ſtrictioribus legis verbis docent hoc ipſum *Azebedo lib.5.recop.t.11.l.5.num.1.& ibi Matienzo glo.1.n.4.* Cùm enim illa lex dicat hęc verba. *Por eſſo miſmo hecho ſin preceder à ello, ni para ello otro conocimiento de cauſa ni otra ſentencia, ni declaration alguna ayā perdido las mercadurias.* Dicunt adhuc requiri ſententiam. Quare *P. Molin.to.1.de iuſt.tract.2.diſp.96.f.*591. docet exigi verba legiſlatoris luce clariora explicantia ipſius mentem eſſe, nullam deſiderari ſententiam. At in hoc caſu talia verba non inueniuntur. Dicēdum ergo erit eam pœnam non incurri ante iudicis ſententiam. Et confirm. quia cùm vidua abſolutè effecta ſit domina illorum lucrorum, atque illius legati, vtpote quod abſque vlla conditione ſibi relictum eſt: non eſt dicendum illis omnino eam priuari in fornicationis nefariæ pœnam, nulla deſiderata iudicis ſententia. Cùm verba legis id ſtatuentis non ſint clara: ac ſit contra rationem pœnæ propriis priuantis bonis. Secundò quia multi (& quidem merito) eam differentiam conſtituunt inter iniuriam teſtatori illatam dum ſuperſtes eſt, & poſtquam obiit: vt in priori euentu cenſeatur legatum reuocatum ipſo iure, ex præſumpta teſtatoris voluntate: in poſteriori autem non ſic reuocetur: cum defuncti nulla ſit voluntas: ac proinde non extinguatur ipſo iure, ſed auferendum ſit legatario. Hi ſunt *Bartol.l. 1. nu.3. & 4.ff. de his quibus vt indignis: & l.Fideic. in fi.C.de fideicommiſ.*vbi & *Paul.n.3.Salycet.n.3.Ripa l.fi. q. 45.n.153.C.de reuoc.donat.Sylu.verb.Legatum 2 fin. Ant. Gomez 1.variar.c.12.n.6.Padill.d.l.Fideic.nu.2.fin. Molin.l.1.de primog.c.9.n.46.Mantic.de coniect.vltima vol.l.12.t.5.n.6. Simon de Pretis de interpretation.vltima volunt.lib.1.interpret.1. circa legata,dub.12.n.121.*Vnde *Syl. & Padilla ibid. & alter Molin.tom 1.de iuſtit.tract.2.diſp.212.ad finem*, dicunt legatarium poſt mortem teſtatoris rem habentem cum vidua, non teneri in conſcientia legatum à marito viduę ſibi relictum reſtituere, donec condemnetur. Eo quod priuetur illo in pœnam. Secundò, quia ſi bene aduertatur ad verba *auth.de reſtit.& ea quæ parit,§.fi.*videtur hęc ſententia ex illis probari. Quod agens de pœnis his, quas patitur vidua fornicans anno luctus, vtatur verbo futuri, ſic dicens *Subdendam quoque aliis omnibus pœnis, ac ſi ſecundas eam contigiſſet ante luctus tempus legitimas celebraſſe nuptias.* At verbum futuri ſententiam ferendā importat, vt ex multis tradit *Tiraq.l.Si vnquam,verb.Reuertatur.n.39.C.de reuoc.donat.* Nec obſtat vocari legitimos hæredes ad ſuccedendum in bonis, quibus vidua hæc fornicans priuatur. Quia non ſemper hoc indicat inſtituti incapacitatem: nam (vt dixi diſp. 87.n.8.) quando delictum reſpicit offenſam certæ perſonæ, quamuis hæres vel legatarius non reddatur incapax, ſed verè acquirat, applicatur aliquando à lege hæreditas vel legatum illi certæ perſonæ. Quod in hoc caſu contingit. Nam (vt ponderat *Salicetus l. 1.n.5.verſ.In contrarium facit,C.de ſecund.nupt.*) cùm iniuria per fornicationem admiſſa ſit priori viro irrogata, in cuius matrimonio cenſetur permanere vidua hæc, & hæres viri cenſeatur vna perſona cum eo, cenſetur irrogota ipſi hæredi, ac proinde amiſſa illa per viduam fornicantem, merito applicantur à lege hæredibus viri. Quare non inde colligitur inſtitutionem fuiſſe nullam, ſed irritari per ſententiam iudicis, in pœnam fornicationis. Sicut *l. Sciant 10.C.de legit. hæredib. & l.reg.12.t.16.p.6.*decernitur matrem non petentem pupillo tutorem priuari eius ſucceſſione: quod *d.l.Sciant*, dicitur his verbis: *Omne ei, ſiue ab inteſtato ſiue iure ſubſtitutionis ſucceſſionem eius, ſi impubes moritur, denegandam.* Et *d. l. reg. 12. Pierden porende el derecho que auian de heredar en los bienes del huerfano ſi murieſſe ſin teſtamento.* Et *Gloſ.ea.l.Sciant. verb.Denegandam*, ait excluſa hac matre non ſuccedere fiſcum, ſed ſequentem hæredem, vt habetur *l. 2.ff.ad Tertul.* Et tamen optimè *P. Moli. to.1.de iuſtit.tract.2.diſp 220.column.12.*ait leges has eſſe pœnales, & non obligare ante iudicis ſententiam. Quod ſi replices, inde ſequi non probari ex verbis *l.1.C.de ſecund.nupt.* priuantis viduam nubentem anno luctus legatis à viro relictis, nullam expectandam eſſe iudicis ſententiam: eo quòd lex illa vocet hæredes ab inteſtato ad eam ſucceſſionem. Cuius contrarium diximus diſp.87.nu.8. Poteſt enim eadem reſponſio dari: nempe applicari illis tanquam offenſis ex iniuria ob ſecundas nuptias irrogata viro, cuius perſonam ipſi repræſentant. Reſpond. *illam l.* 1. ſtrictiſſimis loqui verbis de ea vidua, ait enim, *Expers ſit*: id eſt omnino ſine parte: (vt ponderaui d.diſput.87.nu.8.) & ſtatim vocat ad ſucceſſionem hæredes ab inteſtato, non quaſi perſonas ex nuptiis offenſas, ſed quaſi inſtitutio nulla ſit. At in caſu fornicationis, *auth.de reſtit.& ea, quæ parit,§.fi.* non ita ſtrictis vtitur verbis, ſed per verbum futuri dixit eiſdem ſubdendam pœnis. Tertiò, quia quamuis *eo.§.fin.* pœnæ nubentis intra annum luctus extendantur ad eo anno fornicantem, ea reddita ratione, ne plus luxuriæ quàm caſtitati tribuatur: non tamen oportet, extenſionem eodem modo verificari: ita vt ſi ſecundas nuptias eæ pœnæ afficiant, non

expectata iudicis ſententia, ſit idem quoque de fornicatione cenſendum: diuerſa enim eſt ratio. Cùm illæ culpa vacent: hæc autem graue delictum ſit: atque ita pœna fornicationis debet ſequi naturam pœnæ delicti, quæ eſt, vt aliqua iudicis ſententia præcedat ad eam incurrendam. Et hoc eſt, quod decreuit ille textus, vt eiſdem pœnis mulctetur à iudice vidua ſic fornicans, quas ipſo iure, vtpote quæ non verè delicti pœnæ ſunt, incurreret ſecundò nubens. Ne iudex concedat plus luxuriæ, quàm caſtitati. Quód non obſcurè ſignificauit illis verbis futuri temporis: *Subdendam quoque aliis omnibus pœnis*. Quartò, quia non obſtat, quod Doctores oppoſiti (vt n. præc. videmus) pro ſe allegant, nimirum, cenſeri diſpoſitum à teſtatore, quod interrogatus vel aduertens diſpoſuiſſet: id enim ita generaliter dictum à veritate deuiat. Cùm voluntas corde retenta nihil operetur, niſi tranſeat in diſpoſitionem. Quare tantum verum erit, quando ex verbis teſtatoris aut diſponentis ita deducitur, vt dici poſſit non omnino omiſſum, ſed tranſiſſe in diſpoſitionem. Vt cum *Baldo l. vn. nu.* 10. *fine. C. de his qui ante apertas tabulas: & Ruino conſil.* 74. *n.* 11. *l.* 1. docet multos referens, & latiùs probans *Mantica de cõiect. vlt. vol. lib.* 3. *t.* 19. *n.* 5. *&* 6. *Menochius de præſump. l.* 4. *præſumpt.* 35. *n.* 20. At cum maritus abſolutè legarit vxori, ex verbis legati deduci nequit conditio, niſi fornicationem admiſerit. Tandem, quia huic ſententiæ fauet doctrina Nauarri & Bernardi, quam referam diſput. ſequ. num. 42. dicentium, legatum à viro vxori ſub conditione non nubendi, minimè amitti ea fornicante. Et ex dictis conſtat ſolutio ad rationes contrariæ ſententiæ.

12 Hinc deducitur primò. Si maritus vxori leget vſumfructum omnium bonorum, donec caſtam, honeſtam, & vidualem vitam ſeruarit: & caſu quo voluerit ad ſecundas nuptias tranſire, leget ei centum, ſi vitam turpem ducat, eam perdere vſumfructum: at ſi poſt vitam illam turpem nubat, non perdere illa centum legata. Quia ea relicta ſunt ſub conditione; & in euentu ſecundarum nuptiarum, quæ tunc implentur. Nec poteſt dici tacitè reuocata eſſe ex tacita teſtatoris voluntate (vt num. præced. probauimus.) Et ita docet *Simon de Pretis de interpret. vlt. voluntatis, l.* 1 *interpret.* 1. *circa legata, dubio* 10. *n.* 121.

13 Secundò deducitur, quid dicendum ſit de vidua fornicanti, an priuetur proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum, & teneatur eam reſeruare filiis prioris matrim. perinde ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiiſſet? Communis ferè omnium ſententia affirmat. Ducuntur, ne plus operetur luxuria, quàm caſtitas. Contra § *fin. auth. de reſtit. & eam quæ parit.* Secundò quia femina fornicans, ſiue intra annum luctus, ſiue poſt, incurrit omnes pœnas ſecundò nubentibus poſt annum luctus ſtatutas, (vt diximus n. 7. quarum vna eſt hæc. Atque ita docent *Ripa l. Feminæ, in principio, in noua editione, q.* 15. *nu.* 25. *C. de ſecund. nupt. & l. fi. q.* 26. *n.* 98. *C. de reuocand. donat. Nata repetit. c. Quamuis pactum, de pactis, in* 6. *n.* 365. *Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vx.* §. 67. *n.* 2. *& l.* 14. *Tauri n.* 11. *Garro. auth. Ex teſtamento, C. de ſecund. nupt. in noua edit. poſt* 7. *notabile, n.* 47. *& ſeq. Nicol. Arelatan. l. Generaliter, C. eod. t. q.* 5. *n.* 20. *& ſeq. Ciſuentes l.* 15. *Tauri, ad fi. verſ. Item dubitatur ſi prædicta mulier. Pinel. l. fi. n.* 18. *C. de bonis maternis. Tello l.* 6. *Tauri n.* 21. *Villalobos in com. opin. lit. B. n.* 31. *Anton. Gab.* 3. *to. comm. opin. l.* 3. *tit. de ſecund. nupt. concl.* 1. *n.* 12. *& concl.* 3. *n.* 10. *&* 11. *Perez l.* 1. *ordin. t.* 1. *l.* 7. *verb. Veſtir por luto. Angulo de meliora. l.* 2. *gloſſ.* 1. *n.* 6. *Azebedo lib.* 5. *recop. t. l.* 4. *nu.* 10. *&* 11. *& alij, quos hi referunt.* Et quamuis omnes hi DD. loquantur de vidua luxurioſè viuente: at idem ſentiunt, ſi admittat vnicum ſtuprum. Vt probat ratio, qua innituntur, nempe, ne plus luxuriæ, quàm caſtitati tribuatur. Item, quia (vt notaui n. 2. confundunt DD. quoad hoc, luxurioſè & incontinenter viuere, ac ſtuprum admittere: & pœnæ ob vnicum viduæ ſtuprũ incurruntur. Et ita *Nicolaus Arelatanus ea q.* 5. *n.* 20. proponit quæſtionem de vidua luxurioſè viuenti: & tamen quaſi hæc confundens, *numero* 14. *verſ. Tum & tertiò, & verſ. Ex quibus reſtat*, explicat ob ſtuprum priuari viduam proprietate horum bonorum: ſumpto argumento ex ſecundis nuptiis. Imo *Nicolaus Arelatenus ea quæſt.* 5. *nu.* 22. *& ſequentibus, Bologninus addit. ad Matthæſilanum de ſucceſſ. ab inteſtato, artic.* 2. *principali Ciſuentes l.* 15. *Tauri, ad finem, verſ. Item nota*, dicunt virum viduum inhoneſtè viuentem teneri reſeruare bona, ex ſubſtantia prioris vxoris acquiſita, filiis prioris matrimonij: ſicut de vidua proximè dictum eſt. Et *Tello l.* 6. *Taur. num.* 25. quamuis fateatur contrariam ſententiam in viro viduo eſſe ſatis æquam, ait tamen ſe timere ne ſecundum ius periculoſa ſit, & re latè diſputata, tandem *numero* 26. *in fine*, relinquit cogitandum, magis in eam ſententiam inclinans, vt eadem reſeruandi bona obligatio habeat quoque locum in viro. Ducuntur ex doctrina *Bart. l. His ſolis, in fi. C. de reuoc. donat.* dicentis pœnas ſtatutas contra ſecundò nubentes habere quoque locum in his, qui non honeſtè viuunt: vbi cum in genere maſculino loquutus ſit, comprehendit apertè virum. Et clarius id dixit *Ripa l. fin. q.* 26. *n.* 98. *C. de reuoc. donat.* ait enim dicta de parentibus tranſeuntibus ad ſecunda vota, procedere etiam in parentibus turpiter viuentibus. Vbi clarè de vtroque parente loquitur. Item quia prorſus militat eadem ratio, nempe ne magis tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati. Cùm enim vir tranſiens ad ſecundas nuptias, quæ caſtæ ſunt, teneatur ea bona reſeruare filiis prioris matrimonij: (vt probauimus diſput. præcedenti num. 10.) ſi ad id non teneretur fornicans, plus tribueretur luxuriæ, quàm caſtitati. Quare ſicut in femina fornicante id fatentur Doctores, quamuis in iure ea pœna expreſſa nõ reperiatur: quòd tacitè cenſeatur impoſita, iuxta *d. l. His ſolis*: ob rationem traditam *auth. de reſtit. & ea, quæ parit.* §. *fin.* ne plus faueatur luxuriæ: ita idem de viro ſentiendum eſt, in quo eadem prorſus ratio militat. Nec obſtat grauius delictum eſſe vitam viduæ inhoneſtam, quàm vidui: atque illam eſſe multo grauiorem iniuriam. Quod licèt hoc abſolutè & in ſe verum ſit: at leges non abſolutè loquuntur, ſed per comparationem ad ſecundas nuptias, id eſt, eo quod *non* debet eſſe melioris conditionis luxuria, quàm *caſtitas.* Quæ ratio prorſus æquè militat in viro fornicanti, quamuis abſolutè & in ſe eius delictum leuius ſit. Sed *Pinellus l. vlt. n.* 19. *C. de bonis mater.* tenet contrarium in viro. Quia quamuis ratio illa, ne plus tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati, æquè militet in viro viduo fornicanti. At ex alia parte eſt longè diuerſa ratio. Quod mater ob feminei ſexus leuitatem, & imprudentiam, ac iudicij defectum, reddatur æquè ſuſpecta filiis prioris matrimonij, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, ac ſi fornicetur, fore in vtroque euentu vt obcæcata poſterioris viri amore, ſit illis infenſa, & ſimiliter amore amaſij, ac bona dilapidet: & propterea iura conſulentia filiis ſtatuerunt eam reſeruationem, cum tranſit ad ſecundas nuptias: & cum ſit eadem ratio in fornicatione, cenſetur in illa idem tacitè diſpoſitum. At in viro, vtpote qui maiori iudicio, & prudentia, ac ſtabilitate pollet, non eſt eadem ſuſpicio damni filiorum, per fornicationem, ac per tranſitum ad ſecundas nuptias: & ideo diſpoſitum in his non cenſetur tacitè in illa diſpoſitum. Nec mirum, ſi in hoc euentu tribuatur magis luxuriæ, quàm caſtitati. Quia aliundè ad id cogit ratio: qua non cogente intelligendi ſunt textus decidentes non plus luxuriæ, quàm caſtitati tribuendum.

Ego autem exiſtimo cum *Antonio Gomez l.* 15. *Tauri, n.* 14
16. viduam fornicantem non priuari ea proprietate, *nec* teneri reſeruare filiis prioris matrimonij, nedum *virum.* Quod etiam in femina fornicante non militet eadem ſuſpicio, quæ fuit cauſa huius reſeruationis, ac in ſecundò nupta. Ac proinde non eſt cenſendum idem tacitè in vtroque euentu diſpoſitum (vt num. præcedenti, in fine, dixi de viro.) Et non eſſe eandem ſuſpicionem, inde mihi perſuado. Quòd amor mariti ſit multo ardentior in femina, ac ſtabilior, & filij ex matrimonio ſecundo geniti multo ardentius amentur, quam ex fornicatione habiti. Hi enim communiter exponuntur alendi, & reiiciuntur:

& amor

& amor mariti quotidie augetur, amaſij autem ſæpè tepeſcit. Et quamuis in foro externo non careret hæc opinio difficultate: eo quod contraria ſit communis, ac tantorum Doctorum authoritate fulcita. At in foro conſcientiæ credo nullatenus eſſe locum huic reſeruationi bonorum, ob fornicationem viduæ, donec ſententia iudicis ea pœna damnetur. Quamuis dum tranſit ad ſecundas nuptias, eam ſent. non deſiderari dixerimus diſp. præced. n. 2. Ducor, nam fundamentum, cui innititur hæc ſententia, nempe, non tribuendum plus luxuriæ, quàm caſtitati, procedit accedenti iudicis ſententia: eo quod in luxuriæ pœnam ſit, vt ſatis n. 11. probauimus.

15 Vltimo deducitur, quid in ea quæſt. ſentiendum ſit, an vidua fornicans amittat filiorum tutelam, perinde ac tranſiens ad 2. nuptias? DD. communiter ſentiunt eam amittere. Ducuntur ex *l. fin. C. quando mulier tutelæ officio*, ibi: *Iuramentum autem præſtat quod ad nuptias non perueniat, ſed pudicitiam ſuam intactam conſeruet.* Vbi promiſſio non tranſeundi ad 2. nuptias & pudicitiæ intactæ conſeruandæ æquiparantur, atque vtriuſque promiſſio exigitur à vidua tutrice filiorum futura. Sicut ergo violans promiſſionem priorem amittit tutelam: ita & violans poſteriorem. Secundo ex ratione *textus §. fin. auth. de reſtit. & ea quæ parit*, ne plus tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati: dicendo amitti tutelam per ſecundas nuptias, quæ caſtæ ſunt: non autem ob fornicationem. Atque ita ferè omnes Authores docent, ſed quidam videntur explicare vnum actum, dicentes viduam fornicantem amittere tutelam: alij autem loquuntur de vidua incontinenter & luxurioſè viuenti. Sed vtroſque exiſtimo idem ſentire, nimirum, deperdi per vnicam fornicationem (vt ſimiliter num. 2. aduerti.) Quia omnes innituntur deciſ. *d. l. fin.* quæ pudicitiam intactam ſeruari poſtulat. Quod vel vnica fornicatione violatur. DD. ergo aſſerentes per fornicationem viduæ perdi tutelam, ſunt *Gloſſa auth. Sacramentum, verb. Contractis, C. quando mulier tutelæ officio: & ibi Salycet. n. 1. q. 2. Specul. t. de tutore. §. Nunc dicendum, n. 2. verſ. Item excipitur. Bartol. l. Si quis ſub conditione, n. 26. ff. de teſtamentaria tutela: & auth. de reſtit. & ea quæ parit, §. fin. in fine: & auth. de nuptiis, §. Si autem tutelam. n. 5. Bald. l. His ſolis, n. 4. C. de reuoc. don. Alex de Neuo c. fin. n. 9. de ſecund. nupt. Ananias c. Qualiter & quando, el 2. §. Licet autem, n. 12. de accuſ. Paul. l. Omnem, n. 2. C. ad Tertul. Garron. auth. Eiſdem pœnis, in noua edit. num. 23. & 26. C. de ſecund. nupt. Gulielm. Benedictus c. Raynut. de teſtam. §. Qui cum alia, n. 203. Nauar. ſum. hiſp. & lat. c. 25. n. 67. Greg. Lopez l. 3. verb. Maldad. t. 12. p. 4. Villalob. in communibus opin. lit. B. n. 33. Perez l. 5. ordinam. t. 1. fi. verſ. Idem dicendum erit. Azebed. li. 5. recop. t. 1. l. 4. n.* 14. DD. vero explicantes, ſi incontinenter & luxurioſè viuat, ſunt *Abb. c. Vxoratus, n. 2. de conuerſ. coniug. Decius c. Ex parte M. in noua edit. q. 6. n. 13. verſ. In 2. caſu, de appel. & ibi Sebaſt. Sapia addit. ad Abbatem, ſtatim in princ. Angel. de Aretio inſtit. de legitima patronorum tutela. §. fin. in fi. & inſt. de action. §. action. q. 19. n. 41. Hippol. l. vn. n. 54. C. de raptu virg. Angel. de Gambell. tract. de teſtam gloſſ. 96. nu. 13. Ioa. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vx. §. 67. n. 14. Sylua nupt. l. 2. ver. Viduæ non eſt nubendum, n. 50. Roland. conſ. 86. n. 49. vol. 2. Aull. in proœmio, c. Prætorum, gl. 1. n. 40. Mincacha de ſucceſ. creat. l. 2. §. 12. n. 39. Molina l. 1. de primog. c. 9. n. 49. Ant. Gom. l. 14. Tauri n. 13. Padilla l. Fideic. n. 8. C. de fideicom. Pinel. l. fi. n. 18. C. de bonis mater. Ant. Gab. t. 3. com. opi. l. 3. t. de ſecund. nupt. concl. 8 n. 2. & concl. 9. n. 14. Surdus de aliment. t. 7. q. 24. nu. 18. Gut. de tutel. 1. p. c. 9. n. 19. Gail. in obſeruationib. l. 2. obſer. 98. n.* 16. & ex Theologis, *P. Molina t. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 220. col. 8. Emm. Sa in ſum. verb. Curator, in fine.* Imò & per ſolos tactus inhoneſtos, vt mamillarum, oſcula impudica perdi tutelam, eo quod nō ſeruetur intacta pudicitia, aſſeuerant *Gratus conſ. 115. n. 8. vol. 1. Ant. Gabr. d. concl. 8. n. 3. & d. concl. 9. n. 15. Salzedo addit. ad Bernard. Diaz, reg. 216. fine.* Et videntur ſentire hi DD. omnes allegati amitti tutelam ipſo iure. Cum doceant amitti, ſicut per tranſitum ad ſecundas nuptias, imo multo fortius. At per illum tranſitum perditur ipſo iure, & nulla iudicis ſententia expectata (vt diximus diſp. 88. n. 10.) Atque id ex expreſsè ſupponunt *Angel. de Aretio, Angel. de Gamb. Hippol. Garr. Ant. Gom. proximè allegati*, inferunt enim ex hac ſententia fore vt multæ tutelæ expiraſſent, ſi multæ ſecretæ fornicationes pateficerent. Supponunt ergo fornicatione admiſſa expiraſſe iam tutelam: idque ob id non mandari exequutioni, quod de fornicatione minimè conſtet. Et in propriis terminis docent ipſo iure ceſſare, *Iac. de Bellouiſo auth. de reſti. & ea quæ quæ parit. §. fi. in fi. Garr. d. auth. Eiſdem pœnis, n. 23. Nau. ſum. Lat. & Hiſp. c. 25. n. 65.* vbi addit viduam hanc fornicantem peccare lethaliter retinendo tutelam. Diſcrepant tamen inter ſe aliqui ex his Doctoribus. Quippe aliqui non vniuerſaliter admittunt perdi tutelam per viduæ fornicationem, ſed quando ea commiſſa eſt intra annum luctus. Ita *Gloſſa auth. de reſtit. & ea quæ parit. § fin. in fin. Et ibi Angelus de Peruſio in fine, & n. 7. verſ. Item pœnæ. Petrus de Monte acuto ibi, in fine.* Et videtur ſuſtinere *Speculator proximè relatus:* ait enim viduam, quæ peccauit in corpore tempore anni luctus perdere tutelam. Alij verò idem volunt, licet poſt annum luctus fornicetur. Sic *Bartol. eod. §. fi. in fi. auth. de reſt. & ea quæ parit. Et ibi Iacobus de Bellouiſo fi. Garr. Roland. Perez, Azebedo proximè allegati.* Et clarè ſuſtinent cæteri, cùm indiſtinctè loquantur.

Sed vt meam ſent. explicem, nulli dubium eſſe poteſt, 16
viduum fornicantem non amittere filiorum tutelam. Quod eam non amittat, ſecundam vxorem ducendo: & ita nulla huius rei promiſſio exigitur ab ipſo tutelam aſſumpturo. Tota autem difficultas eſt de vidua. Et quidem in foro externo accuſatam de fornicatione, non dubito fore priuandam tutela. Quia DD. omnes, quos viderim, id ſentiunt, (vt eos & non paucos retuli numer. præced.) quamuis non videam textum id clarè probantem (vt ſtatim eos expendam.) Nec ſit eadem ſuſpicio dilapidationis bonorum ob fornicationem, ſicut eſt ob ſecundas nuptias (vt n. 14. probaui.) At ſobolis educatione abſque dubio priuanda eſſet, ob malos mores. Cum in matre educante honeſtatem morum petant iura, (vt probaui diſp. 88. n. 16.) At non teneretur ab educatione ſe abſtinere, donec iudex priuet, id enim nullo iure cauetur. Sed loquendo in foro conſcientiæ, & ante iudicis priuantis tutela ſententiam, exiſtimo eam non amitti per vitam luxurioſam, nedum per vnam fornicationem, aut tactus. Ducor, quod *auth. Matri & auiæ. C. quando mulier tutelæ officio*, ſolum petitur à matre tutrice, vt renunciet ſecundis nuptiis, & Velleiano, & *l. 4. t. 16. p. 6.* idem ſolum petitur, & *l. 95. t. 18. p. 3.* proponuntur verba inſtrumenti, in quo mater aſſumit filiorum tutelam, & ſolum dicitur: *La qual dona Vrraca prometio è juro à mi fulano eſcriuano publico recibiente por el huerfano, de non ſe caſar mientras tuuieſſe ſus bienes è ſu fijo en guarda.* Quare *l. fin. C. Quando mulier tutelæ officio*, dum ait: *Iuramentum autem præſtet, quod ad nuptias non perueniat, ſed pudicitiam ſuam intactam conſeruet*, non videtur velle fidem ſeruandæ caſtitatis dandam eſſe, ſed videntur ea poſteriora verba intelligi iuxta priora, id eſt, vt ſeruet pudicitiam intactam à ſecundis nuptiis. Siquidem videmus alia iura clarè ſolam abſtinentiam à ſecundis nuptiis poſcentia. Et confirmatur, quia dato id ſtatutum eſſe, hodie eſt certum ſolam promiſſionem abſtinēdi à nuptiis peti, vt conſtat ex textibus citatis, & ex praxi, de qua certior factus fui à iuriſperitis doctiſſimis & tabellionibus. Et fortius adhuc confirmo, quia quamuis ſimiliter exigeretur promiſſio pudicitiæ intactæ ſeruandæ, ſicut abſtinendi à ſecundis nuptiis, non deducitur ex eo textu amitti eo ipſo tutelam, quod ea promiſſio violetur. Sed per ſecundas nuptias ideò ipſo iure amittitur, quia eſt textus expreſſus (vt probaui diſp. 88. nu. 10.) At nullus eſt textus decidens amitti ipſo iure per fornicationem. Nec obſtat non eſſe plus tribuendum luxuriæ, quàm caſtitati. Quia id ad fori externi pœnam ſpectat, quæ iudicis ſententiam expoſtulat (vt latè probaui hac diſp. n. 11.) Quare concludo nullatenus peccare viduam inhoneſtam vitam agentem; retinendo filiorum tutelam, donec à iudice ea priuetur.

tur. Quod vel ipſa experentia teſtatur: nullus enim confeſſarius (quod audierim) negauit abſolutionem viduæ fornicanti, nec omittenti tutelam. Cùm viduas in id crimen labi non rarum ſit.

DISPVTATIO XCI.

An pœnæ, quas teſtatores in ſuis teſtamentis apponunt tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, ſint correctæ iure canonico: & quando ex tacita mente teſtatoris, vel expreſſa, id legatum perdatur à coniuge turpiter viuenti?

SVMMARIVM.

Pœnæ teſtamentariæ ſecundis nuptiis impoſitæ non corriguntur iure canonico, n. 1.
An eæ pœnæ obligent in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam? 2.
An coniux, cui vſusfructus vel aliud legatum relicta ſunt cum conditione caſtè viuendi, vel aliis, non parens conditioni teneatur reſtituere? 3.
Quid, ſi fornicatio ſit occulta? 4
Conditio excludens nuptias valida eſt in vtroque foro, reſpectu viduæ vel vidui, qui prius matrimonium conſummarunt, 5.
Inſtitutus hæres vel legatarius ſub conditione negatiua, quam cautionem debeat præſtare, vt legatum capiat. Et conditione non ſeruata, an teneatur rem cum fructibus reſtituere? 6.
Legato facto alicui, donec fuerit vidua, aut donec caſta, an teneatur, vbi non paruerit conditioni, reſtituere fructus antea perceptos? 7.
Quid importent hæ conditiones, Si vidua erit., Cùm vidua erit, Si vidua manſerit, Quamdiu, Quouſque, vel Donec vidua manſerit; Vidualiter vixerit, Viduitatem ſeruauerit, Stante vel manente viduaꝫ Remiſſiuè? 8.
An ſi conditio non ſit perpetua, vt, Dum erit vidua, exigatur cautio? 9.
An legato annuo relicto ſub conditione temporanea, debeantur fructus vltimi anni, quo ceſſat conditio? 10.
An legatum ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis poſſit intra annum peti? 11.
An vſusfructus, vel alimenta relicta à viro vxori, perdantur ea ſecundò nupta? 12.
Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, 13.
An legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur per tranſitum ad ſecundas nuptias? Refertur duplex ſent. n. 14. & 15.
Proponitur Authoris ſententia, 16.
Quid, ſi legatum ſub ea conditione relinquatur à filio matri? 17.
Quid, ſi à filiis viri præmortui? 18.
Quid, ſi ab aliis conſanguineis viri? 19.
Quid, ſi ab eo, qui erat arctiſſima amicitia viro coniunctus? 20.
An eadem dicenda ſint, ſi vxor, vel eius filij, aut conſanguinei, aut filij viri relinquant viro ſub eadem conditione? 21.
Quid, ſi coniux ſic inſtitutus non conſummaſſet prius matrimonium? 22.
Quid, ſi legatum ſub conditione, Si lectum meum cuſtodierit, vel, Donec cuſtodierit? 23.
Quid, ſi tranſeat ad tertias & vlteriores nuptias, an amittat legatum relictum ab extraneo ſub conditione caſtæ vitæ? 24.
An viro legante vxori vſumfructum, quamuis tranſeat ad ſecundas nuptias, amittat illa legatum, ſi tranſeat ad vlteriores? 25.
Quid, ſi ſecundæ nuptiæ repugnarent ſtatui aut ætati viduæ? 26.
An mulier ex quauis alia cauſa effecta infamis perdat hoc legatum? 27.
Quid, ſi mulier nubat contra iuramentum aut votum non nubendi? 28.
Quid, ſi ſecundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi? 29.
Soluuntur argumenta, 30.
Poſt n. 30. inuenies alia ſummaria.

1 IN hac diſp. quædam certiora præmittenda ſunt: atque inde ad quæſtiones aliquot diſputandas gradum faciemus. Primò quidem præmittendum eſt pœnas à teſtatoribus impoſitas in ſuis teſtamentis tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, non eſſe iure canonico correctas. Quia *c. fin. de ſecund. nup.* pœnas corrigens loquitur de pœnis legalibus. Vt conſtat in illis verbis: *Legalis infamiæ ſuſtinere iacturam.* Et paulo inferiùs: *Cum in his præſertim ſeculares leges non dedignentur ſacros canones imitari.* Nec eſt eadem ratio, quia pœnæ legales auferunt lucrum, quod ipſæ leges non deferunt. At teſtator aufert lucrum, quod ipſemet concedit. Et quilibet rei ſuæ poteſt conditioné honeſtam apponere. Qualis eſt hæc; honeſtum enim eſt à ſecundis nuptiis abſtinere: *c. fi. 31. q. 1.* Nec iure etiam ciuili reprobatur conditio retrahens à ſecundis nuptiis, quando primæ ſunt conſummatæ, (vt n. 5. dicemus.) Et ideo docent *Garr. rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. poſt. 9. pœnam, n. 22. & remedio 4. contra pœnas ſecundo nubentium, n. 125. & l. 1. C. eod.* *133. fine, verſ. Aduerte tamen. Ioa. Lupus l. 15. Tauri n. 5.* iunct. *n. 6. Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de teſtamento, ver. Qui cum alia, n. 166. fine, & n. 197. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. § 9. num. 11. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maiorum, t. 12. n. 190. Mantica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 19. nu. 2. fine. Ant. Gabr. t. 3. com. opin. l. 3. t. de ſecund. nupt. concl. 5. n. penult. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. gloſſ. 2. n. 14. Spino Spec. teſtament. gloſſ. 14. principali, n. 100.*

Secundò præmittendum eſt, quamuis regulare ſit pœ- 2
nam minimè obligare ante iudicis ſententiam, id fallere in pœna à teſtatore adiecta, debetur enim ſtatim ac incurritur, in foro conſcientiæ, nulla expectata iudicis ſententia aut exequutione. Quod ea nec verè nec propriè rationem pœnæ ſubeat, ſed conditio ſub qua, & non alias teſtator legare voluit. Quod integrum illi eſt efficere, *l. Ab eo. C. de fideicom.* cum ſimilibus. Adde voluntatem teſtatoris omnino implendam eſſe. Quare ſicut in aliis à teſtatore diſpoſitis non deſideratur iudicis ſententia, vt executioni mandentur: ita neque ad pœnam ſuſtinendam. Tandem quia inter hæredem teſtamentarium, vel legatarium, ac teſtatorem, quidam initur contractus, Do vt des, vel do vt facias: qui firmus redditur hærede vel legatario acceptante relicta: ac proinde ſicut acquirunt dominium & ius in illa, per acceptationem: ita ſuo ſe conſenſu obligatunt ad conditionem illam ſeruandam, atque non ſeruata reſtituendum, tanquam conditione deficienti. Atque ita tenent ex Iuriſperitis *Abbas c. Raynut. n. 25. de teſtam. Cremen. ſingular. 7. Sylu. verb. Legatum 2. fin. Armilla verb. Pœna nu. Nauar. ſum. lat. c. 23. n. 62. ſtat. in princ. & hiſpana c. 28. addit. ad n. 67. c. 23. & vtraque ſum. c. 25. n. 65. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 8. n. 17. verſ. Vndecimo. Mexia pragmatica panis, concl. 6. n. 107. Azebed. li. 2 recop. t. 1. rubr. n. 28. & l. 5. t. 1. l. 4. n. 18. Gutier. q. canon. l. 2. c. 5. n. 16. Cenedo collectan. 154. ad decretales, n. 9 & 10. Zeuallos in q. pract. q. 151. n. 7.* Et ex Theologis, *Caiet. ſum. verb. Pœna. Sotus l. 1. de iuſt. q. 6. a. 6. in ſolut. ad 4. ſtat. in prin. Caſtro l. 2. de lege pœnal. c. 11. pag. penult. Palacios l. 4. de contract. c. 5. col. 10, verſ. ſecus eſt. Metina 1. 2. q. 96. a. 4. col. 13. verſ. Præterea poteſt defunctus, f. 878. Nieua ſum. t. 104. ad fin. Valentia 1. 2. diſp. 7. q. 5. punct. 6. col. 17. verſ. Item intelligendum eſt, f. 963. Enriquez l. 13. de excom. c. 56. n. 2. in comment. lit. VV. P. Molin. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 96. fin. Emm. Sa in ſum. verb. Pœna, n. 1. Salon 2. 2. q. 62 a. 3. controuer. 1. col. 5. verſ. Ita vidua. Graff. 1. p. deciſ. l. 2. c. 11. n. 57. Lud. Lopez l. 2. de contractib. c. 45. col. 3. verſ. Accedit etiam. & 1. p. inſtructorij, c. 295. col. 13. Beia in ſua ſum. caſu 41. verſ. Nihilominus tamen. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 96. n. 4. Philiarc. de offic. ſacerdotis, t. 2. p. 2. l. 6. c. 22. verſ. Maritus vxorem, Vega 2. to. ſum. c. 32. caſu 9. 1. to. c. 94. caſu 2. ad fin.*

Hinc deducitur, coniugem, cui vſusfructus vel aliud 3
legatum relicta ſunt, hac lege, vt caſtè viuat, teneri in conſcientiæ foro vſumfructum ac legatum reſtituere defuncti hæredibus, ſi caſtitatem violet. Quod expreſsè colligitur ex *auth. Cui relictum, C. de indicta vidui.* vbi ſermone habito de perſona, cui relictum eſt ſub conditione nõ tranſeundi ad ſecundas nuptias, & tranſiit, ſic dicitur: *Contractis nuptiis res data vendicari poteſt, quod ſic admittitur, ac ſi ei relictum vel ordinatum nõ eſſet.* Et ita docent *Caiet. Syl. Caſtro, Nauar. vtroque loco. Couarr. Metina, Enriquez, Molina, Salon, Beia, Lud. Lopez vtroque loco. Mexia, Graf. Manuel, Palacios, Gut.* Cenedo, *Philiar. Vega vtroque loco allegati n præced. Azebedo lib. 5. recog. t. 1. l. 4. nu.* 18. Atque idem dicendum eſt, ſi ſub conditione hæres inſtituatur, nam vbi conditioni non paruerit, tenetur in vtroque foro hæreditatem reſtituere. Quod militent rationes num. præced. adductæ. Et docent *Cremenſis, Couar.* C*aſtro, Molina, Palacios ibi allegati.*

Nec refert quantumuis occultè non pareatur conditioni, ſed violetur caſtitas. Quia cùm non ſit pœna hæc ad forum externum pertinens, minimè petit delictum probari poſſe. Item quia deficit tunc relictum ex defectu voluntatis teſtatoris, qui noluit legare violanti cõditionem. At reuera violatur, ac proinde deficit voluntas teſtatoris, 4
quamuis id occultiſſimum ſit. Succedet ergo obligatio reſtituendi relicta ſub ea conditione. Et ita docent *Caiet.*

ſum.

ſum.verb.Pœna,ad fi.& ibi Armilla n.1.fi. Lara l.Si quis à liberis, §. Si quis ex his,n.145. & ſeqq.& maximè *n.117.ff.de liberis agnoſ.Azebedo lib.5.recop.t.1.l 4.n.19.Cenedo collectan. 154.ad decret.n.9.Enriquez,Beia,Philiarc. Vega vtroque loco allegati,n.2.*& fauent reliqui ibi citati: quia indiſtinctè loquuntur. Vnde non eſt audiendus *Menchaca de ſucceſſ. progreſſu,in præfat.l.1.n.98.ad fin.*qui ſingularis contra omnes, quos viderim,ſuſtinet cõtrarium.Et ducitur ex pœnarum legalium ſimilitudine,quæ minimè incurruntur,quamdiu delictum latitat.Sed diuerſa eſt ratio,quòd hæ pertineant ad forum externum: ac iudicis ſententia indigeant, qui eam ferre nequit,vbi delictum non probatur. Quare non fauet eius ſententiæ *Pinel.l.vltim.n.4.C.de bonis matern.*vbi diſcutiens an vidua luxuriosè viuens amittat priuilegia & honores mariti,ſuſtinet partem negantem, niſi palam inhoneſta ſit.Quia hæc quoque pœna eſt legalis,ac fori externi ſententiam deſiderans.

5 Tertiò præmittendum eſt, conditionem excludentem nuptias reiici quidem, quando is, cui imponitur, nunquam matrim. iniit,aut initum minimè conſummauit:ſecus quando ſemel iniit, & conſummauit. Et hoc in vtroque foro procedit, (vt probaui l.1.diſp.34 num.30.iuncta diſp.33.n.1.) Quare in vtroque foro valebit conditio non tranſeundi ad 2.nuptias, viro vel vxori impoſita,qui primas conſummarunt, valet enim appoſita non ſolùm viduæ, ſed etiam viduo (vt cum communi probaui contra Paulum,ead.diſp.34.n.31.) Quare *Matienzo lib.5.recop.t.1. l.3.gloſſ.2.n.14.*optimè dicit,virum, cui vxor legatum reliquit,ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias, illud amittere tranſeundo.

6 Quartò præmittendum eſt, qualis cautio deſideretur ad capienda lagata ſub his conditionibus relicta. Quoties aliquis inſtituitur hęres aut legatarius,ſub conditione negatiua, vt ſi nó ſecundò nupſerit, ſi caſtitatem ſeruauerit, (hæc enim quamuis appereat affirmatiua, ac verè eſt negatiua,perinde enim eſt, ac ſi fornicationem non commiſerit) quia hæc conditio integrè ſeruari nequit ante inſtituti mortem, donec enim ſuperſtes eſt,poteſt illi contrauenire,ideo iure cautum eſt, ne hæreditatis aut legati traditio differatur, ea eſſe tradenda poſt teſtatoris obitum, præſtante hærede vel legatario cautionem ea reſtituendi cum fructibus omnibus ab initio perceptis, *l. Mutiana, & l.Hæres meus, §.Qui poſt Mutianam, & §. Quamuis,ff. de condit.& demonſtrat.l.Cum filius,§.Qui Mutianam,ff.de legat. 2.l.reg.7.tit.4.p.6.*vbi *Gregor.Lopez. verb. No quiſiere, & P. Molina tom.1.de iuſt.tract.2.diſp.206.col.penul.verſ. Quando aliquis,*dicunt ſufficere iuramentum, quãdo quiſpiam præ paupertate fideiuſſori præſtando non eſt. Et ibi vterque tractat cum *Acoſta l.2.ſelectar.c.5.*quale priuilegiũ habeant libertas & cauſa pia ſub prædicta conditione legata, nec cautio dari poteſt. Appellatur autem cautio hæc Mutiana, quia à Mutio introducta eſt. Quare hæres vel legatarius poſteà non parens conditioni tenetur reſtituere rem cum fructibus inde à principio perceptis. Quòd conditione non ſeruata fingatur retro cum legatarium vel hæredem non fuiſſe. Sic habetur expreſſe *auth. Cui relictum, C.de indicta viduit.*ibi: *Quod ſic admittitur,ac ſi ei relictum vel ordinatum non eſſet.*Et notant *ibi Paulus n.4. Iaſon.n.7.& reliqui ſcribentes Molina l.2.de primog.c.12. n. 21. Mantica de coniect.vlt.vol.l 11.t.19 n.22.alter.Molin.to 1.de iuſt.tract.2. diſp.207.col.2.verſ.Poſtea de iure,*& addit bene *Mantica eo. n.22.*quamuis ſit annuum legatum, reſtituẽda eſſe omnia percepta.Imo non ſolos fructus perceptos, ſed etiam percipiendos tenetur hìc reſtituere.Vt cum aliis docent *Molin.eo.c.12.n.21.Mantica eo.n.22.* Atque teneri etiam hunc reſtituere fructus, qui potuerunt percipi, tradunt *Paulus & Iaſon proximè relati,*quòd fingatur hunc retro fuiſſe prędonem,ac malæ fidei poſſeſſorem. At hoc non ita vniuerſaliter tenendum eſt, ſed quoad forum conſcientiæ temperandum eſt, quando eos fructus qui percepti non ſunt, verè percepiſſet is, cui ſunt reſtituendi. Quia in foro animæ poſſeſſor malæ fidei non tenetur ad fructus qui percipi potuerũt,ſi dominus non erat percepturus,ſed ad ſolos fructus à domino percipiendos, vt cum aliis benè docent *Angel.verb.Reſtitutio 1.verſ.Quis dicitur malæ fidei poſſeſ. Metin.q.6.de reſtit.in ſolut.ad 2.Couar.reg.Peccatũ.2.p.§.6.n.4.*

7 Hæc tamen intellige, quando conditio negatiua eſt perpetua:vt ſi non nupſerit, ſi caſtitatem ſeruauerit:ſecus eſt,quando eſt conditio diſtributiua. Vt ſi alicui perſonæ legetur, quamdiu, vel quouſque,vel donec vidua fuerit, vel caſtitatem ſeruauerit:in hoc enim euentu conditio diuiditur, ita vt fructus perceptos dum vidua fuit,vel caſtiſtatem ſeruauit,non teneatur reſtituere,ſecus de perceptis poſtquam conditioni non paruit,imò neque ſi fundus eſſet legatus, reſtituet fructus perceptos eo tempore, quo conditionem impleuit.Vt colligitur ex *l. Filiæ,ff.de annuis legat.*& argumento ex *l.Pater Seuerinam,§.vlt.ff.de condit.& demonſtrat.*& docent *Baldus l.Cum filius,§.Qui Mutianam, n.vn.& ibi Imola ad fi.ff.de legat.2.Salycet.l.fi.n.3.C. de indict. vidui. Aymon conſ.300.n.5. verſ. Tertio dubitatur. Ruin.conſ. 170.n.2 fine,vol.3.Nata conſil.159.n.17.Alciat.l. Stichum,n. 12.verſ.Exiſtimarim.ff.de legat.2.& rubr.ff. ſolut.matr.in 13. Mantica de coniect vlt.vol.l.10 t.2.n.14. & l.21.t.19.n.22.*

8 Vtrùm autem hæc verba,Si vidua erit, vel Cùm vidua erit, Si vidua remanſerit,Quamdiu,Quouſque,Donec vidua remanſerit,vel Viduitatem ſeruauerit, vel Vidualiter vixerit, vel Stante vel Manente vidua, efficiant eundem ſenſum,& inducant conditionem perpetuam,an ſolùm ad tempus?Conſulantur *Mantica eo ti.19.à n.17.vſque ad 28. Menochius de præſumpt. l. 4. tota præſumptione 187.* & quos ipſi allegant.

9 Vnde quando conditio eſt diſtributiua,vt Donec caſtitatem ſeruauerit,nulla opus eſt cautione.Quia fructus ante violationem cõditionis percepti legitimè acquiruntur: percipiendos poſtea capiet is,qui ſucceſſurus eſt, nó impleta conditione. Quare cùm legatarius ille nil percipiat, quod reſtituere teneatur, non eſt cur cautionem præſtet. Sic*Salycetus l.fin.n.3.C.de indicta vidui.Ruin.conſi. 170. n. 2. in fi.vol.3 Mantica de coniect vl.vol.l 11.t.19.n.22.ad finem.*

10 An autem relicto annuo legato ſub hac cõditione temporanea, ac diſtributiua, debeantur fructus vltimi anni, quo ceſſat conditio:vt ſi vidua inſtituta ſit in annuo legato donec nubat,vel dum non nubit,an dandi ſint illi integri fructus illius anni, quo nubit? Diſcordant DD. nam *Imola l.Cum filius §.Qui Mutianam,nu.vnico ff.de legat.2.& Acoſta li.2.Select.c.18.n.4.*ſentiunt nó deberi ei fructus eius anni,quo nupſerit.Secus(inquit Acoſta)relato Signorolo, quando obiit initio anni. Quia cum tunc per ipſam non ſteterit, debetur integrum eius anni legatum. Sed veriùs eſt, in quocunque euentu deberi viduæ illi fructus eius anni, quo nupſit. Quòd initio cuiuſuis anni ſpectetur, an conditio extiterit, ſufficiatque eam per momentum extitiſſe. (Vt probaui l.1.diſp.33.nu.15) Quare in legatis annuis ſat eſt cœptum eſſe,vt debeatur integrè legatum,*l.Filiæ,& l.A nobis.ff.de annuis legat.* Sic tenent *Alber.l. Defuncta,num.3.ff.de vſufr.& quemadmodum quis vtatur.Iaſ.l.Diuortio,in principio,n.7.ff.ſolut.matr.Signorolus conſil.66.Mantica de coniect.vlt.vol.l.10.t.2.n.14.*Quod intelligit *Mantica eod.n.14.cum Bartolo d.l.A nobis, & Crotto l.Nemo poteſt,nu. 54.in fine,ff.de legatis 1.* quãdo annuum legatum ſimpliciter relictum eſt: nam ſi reſpectu alicuius facti à legatario exequendi, debebitur quidem legatum pro quota anni parte,qua legatarius id pactum expleuit.

11 Quintò præmitto, legatum relictum à coniuge, vel à quocumque extraneo, ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias,minimè deberi, quamuis cautio præſtetur done celabatur annus à teſtatoris morte numerandus: niſi ſpes nuptiarũ deficiat. Vt latè diximus diſp. 87. n.29.

12 Vltimò præmitto, legatum à coniuge abſolutè relictum coniugi minimè amitti per tranſitum ad ſecundas nuptias. Quia abſque conditione relictum eſt, ac nullo iure cauetur id amitti, niſi quando vidua intra annum luctus ſecundo nuberet. Atque id iure canonico correctum eſſe probauimus diſp. 87.num. 24.Et vltra DD.ſtatim alle-

g in los id fatentur *Cou.r. 4. decret.2.p.c.3.§.9.n.11. Acoſta l.Cum tale,§.Si arbitratu,limitat. fin.nu.32.ff. de condit. & demonſtrat. Aretin. conſ. 40.nu. 2.verſ.Circa ſecundam.Hippolyt. ſingular.577.in fine,& l.vn.n.186.C.de rapt.virg.Mantica de conie l.vlt.l.10.t.5.n.21.Cephal. conſ. 500 à n. 14.vſque in finem,vol.5 Azebedo lib.5.recop.t.1.l.3.n.2.* Quod procedit, licet ea conditio ad tertias & vlteriores nuptias tranſierit. Vt cum *Cephalo ibid.* docet *Sardus de aliment.ti.7.q.23.n.18.* De vſufructu autem & alimentis legatis eſt aliqualis difficultas. Quidam enim exiſtimant ea deperdi, ſi tranſeat ad ſecundas nuptias. Quòd id legatum contineat tacitam conditionem, quamuis à viro non adiiciatur, ſi mulier manſerit in domo viri. Quæ conditio excludit 2 nuptias. (vt dicemus n.51.) Sic docent *Beroius conſ. 32. n.9.vol. 2. Ferrara in ſua pract.tit.de forma libelli, quo petitur dos reſtitui, gloſſ. Donec vitam,col.2.Bertachin.in ſuo repet.lit. V.verb.vſufructus finitur morte,verſ. Vſusfructus ſimpliciter relictus.* At contrarium prorſus dicendum eſt. Tum,quia eam conditionem tacitè ineſſe nullo iure probatur. Tum etiam,quia ſi cætera legata non perduntur eo tranſitu, cur legatum vſusfructus & alimentorum,quæ ſunt pleniora, ac pluribus fauoribus iure afficiuntur,perdenda ſunt? Atque hanc partem non obſcurè videntur ſentire DD. quos n. 48. referam,dicentes legatum hoc perdi, quando adiecta eſſet conditio habitandi cum filiis: quaſi contrarium ſentiant ea non adiecta conditione. Et in propriis terminis docent *Paul.de Montepico,l.Titia §.Titia cum nuberet,q.64.n.164.ff. de legat.2.Garron.rubr.C.de ſecund.nupt. in 2 edit.n. 36. pœna 16. Ripa l. Femina, in princ. in noua edit. num.56. quæſt. 21. C de ſecund.nupt. Surdus de aliment.t.7.q.23.n.6. & ſeq. Ant. Gabr.t.3.commun.opin.l.3.t.de ſecund.nupt.conſ.1. n.43.*

13 His præmiſſis, 6. quæſtiones diſputandæ ſunt. I. an legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur per tranſitum ad ſecundas nuptias? II. an per vnicam fornicationem? III. an per amplexus & alios tactus? IV. an legatum ſub conditione abſtinendi à ſecundis nuptiis, deperdatur per fornicationem,vel tranſitum ad ſecundas irritas,aut non conſummatas? V. an legatum ſub conditione commorandi cum filiis, amittatur per ſecundas nuptias? Vltima,legatum feminis maritandis, quibus poſſit dari?

14 QVÆSTIO I. An legatum relictum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi,amittatur per tranſitum ad ſecũdas nuptias. Triplex eſt ſent. Prima tenet vxorem conſequi id legatum ſub ea ſibi conditione relictum à viro, quamuis ſecundo nubat: vnde vt excludatur, debet expreſsè dici in legato, Dummodo vitam vidualem ſeruauerit. Ducitur, quòd ſecundæ nuptiæ ſint caſtæ, *c. Nicena d. 31.* quod deſumptum eſt ex *tripart.Hiſtoria,l.2.c.14.* vbi refertur Paphnutium ſic dixiſſe: *Honorabiles confeſſus nuptias, & caſtitatem,eſſe dicens.* Atque Synodus eius ſententiã laudauit, vbi refertur. Et *l. Mulier, §. Cùm proponeretur. ff. ad S C.Trebel.* ibi: *Mulieris pudicitiæ congruit.* Vnde *D.Thom.2. 2.q.152.a.3 corp.* docet virginitatem excludere quemcunque actum venereum, etiam licitum: caſtitatem autem ſolùm illicitum. Secundò, quia imputandum eſt marito, quòd legem ſuam in teſtamento non apertius explicuerit dicẽs, Si vitam vidualem ſeruarit. Iuxta ea quæ habentur *l. Veteribus.ff.de pactis.* Et ideo hanc amplectuntur *Oldrad.* quem refert ac ſequitur *Bart.eo.§.Cum proponeretur,n. 5.& auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §. Cum igitur, n.1. & l.2 in fi.C.de indicta viduit. Abb.c. Quod à te,n.3. init. de cler.coniug.& c.Vt clericorum,n.5.de vita & honeſt.cler. Alber. l.6. n.2 in C.de bonis mater. Iac. de Aretio, & Rainerius* (prout eos refert *Ant.Gom.n.16. allegant.*) *Hippol.ſingul. 577. Fel. c.Si cautio n 40.verſ.Et hinc eſt quod licèt de fide inſtru. Armil. ver.Legat n.34. Euerar.in ſuis topicis,loco à vi geminationis, n. 9. ver.17.Castil l.15.Taur.n.1.col.3.verſ. Quod eſt verũ Mincl. de ſucceſ. progreſſu,l.3.§ 27.n 29. verſ. Et noſtra ſententia.* Et ex Theologis, *P. Molina to.1.de iuſt. tract.2. diſp. 207. col 4 Lud. Lopez,2.de contract.c.45.col.2.verſ. Tamen verior eſt. [illegible] ſum.c.32.caſu 9.* Et videtur eam tenere *Emman.Sa in ſum verb. Legat.n.43* cum hoc referat in vltimo loco. Et hæc ſent. eſt probabilis Limitatur tamen,niſi de teſtatoris voluntate, aut cõmuni vſu loquendi habenti per ea verba excludi nuptias,aliud appareret. Sic *Bart.eo §.Cum proponeretur,n.5.Abb.d.c. Quòd à te,n.3. Armilla & Vega proximè allegati.* At dum non probatur is cõmunis loquendi vſus,ait *Bart.d.§. Cum igitur, num.1.* ſtandũ eſſe prædicta ſententia.

Secunda ſent. ſic diſtinguit, ſi teſtator erat doctus,qui ſecundis nuptiis caſtitatem ineſſe noſſet, non amitteretur legatum. Secus ſi eſſet ſimplex, quem id latebat: Ita ſuſtinent aliqui,quos tacito nomine refert *Roſell.verb. Adulter. n.6.* dicens ita poſſe dici. 15

III. Sent. (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) ſuſtinet eam conditionem appoſitam à viro vxori excludere ſecundas nuptias, atque adeò per illas amitti legatum: ſecus ſi apponatur ab extraneo nullatenus cõiuncto, priori viro, aut à parentibus, aliiſve conſanguineis ipſius viduæ tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, Probatur prior pars. Quia ex perſonis dicta penſanda ſunt, *l. fi.in fin.ff. de act. & obli.* Ergo cum viris ſint odioſæ valdè ſecundæ nuptiæ vxoris, (vt oſtendimus diſp.89.n.2.) meritò ac iure optimo ea verba ex mente perſonæ proferentis accipienda ſunt de omnimoda caſtitate: & non de ſola illa, quæ ſecundis nuptiis ineſt, ac grauiter ipſi viro infeſta eſt. Secũdo, quia voluntas teſtatoris tacita, cõiecturiſque deducta, habetur pro expreſſa, & attendenda eſt, *l. In conditionib. primum loc. ff. de condit. & demon. l. Cùm acutiſſimi. C.de fideicom.l.pen.ff.de legat.1.l.Fidei.§.Item ſi quis,ff.de lega.3. l. Cùm proponeretur,in fi.& l.Qui ſolidũ,§.1.ff.de legat.2.* At ex odio viri ad ſecundas vxoris nuptias, apertè coniicitur tacitam eius mentem poſcentis vitam caſtam & honeſtam vxoris eſſe de caſtitate ſibi gratiſſima, quæ nuptias ſecundas excludit. Et confirm. quia licet ſecundæ nuptiæ ſint in ſe caſtæ & honeſtæ,& ita vidua ſecundo nubens dicatur, ſecundùm ſe re, hac conſiderata, caſtè & honeſtè viuere: at non habent eam caſtitatem, quæ decet virum relinquentem legatum,& quam ipſum velle præſumitur. Quare ex tacita teſtatoris voluntate corruit id legatum. Tertio, quia per ea verba videtur vir velle ſibi fidem ſeruari, ac iura prioris coniugij inuiolata perſiſtere. At ſecundò *nubens* non dicitur fidem ſeruare priori coniugi. *§.Cum igitur paulo ante verſ.Sin autem, auth. De non eligendo ſecundo nub.* ibi: *Seruent inuiolatum morientium thorum.* Quod optimè docuit *Philoſtr.in vita Apollon,l.3:* aſſerens hanc vxorem iura coniugij violare. Ad quod probandum plura alia adducit *Tiraquel l.Boues,§.Hoc ſermone,in princ.n.146.& ſeq.ff.de ver.ſignif.* Tandem partem hanc probant aliæ rationes, quas nu. 33. afferam ad probandum aliud ſimile. Poſteriorem autem partem probant rationes prioris ſententiæ relatæ n. 14. Quia ſecundæ nuptiæ non ſunt in ſe impudicæ,ſed caſtæ & honeſtę: ac proinde ex vi illorum verborum non excluduntur: nec etiam ex tacita voluntate teſtatoris, quia conſanguinei viduę non offenduntur ex ſecundis eius nuptiis, imò gratæ illis ſunt, ne dedecore afficiantur turpi viduæ vita: & vt parentela dilatetur. Et ideo hanc ſent. ſuſtinent *Bald. l.Cum filius. §. Qui Mutianam,n.vn ff.de legat.2. & l.Deo nobis,in princ.n.9.C.de epiſc.& cleric.& l.vnica n.15. C.de raptu virg.& l.fi.n.4.C.de indicta vidui. Et ibi Albericus num.* 8. dicens ſic conſuetudine ſeruari. *Salycet. ibi num. 5. Iaſon n.32.Corneus n.2.fin.Et idem Corneus relato Benedicto de Plumbis,l. Legem Iuliam.n.2.fine.C.eod.t.Paulus conſ.11.ad fi. vol.2. & l.Mulier,§.Cum proponeretur,n.5.ff. ad Trebel. Et ibi Angel.de Peruſio n.3.& 4.Et ibi Imola n.5. Alex.n.5.6.& 10. Idem Angel.l.Iuſtitia,§.Iuris præcepta,n.1.ff.de iuſt. & iure,& auth.de non elig.ſecundo nub.§.Cum igitur,n.17.Idem Imola d. l.Cum filius,§.Qui Mutian.in fine:& c. Quod à te,n.7 de cler. coniug.* vbi *Anchar.n.8 ſtatim in princ.Felin. in prœmio decr.§. In gloſſa 1.n.7.Præpoſ.c.Nicena,n 4 d.31. Ant.Franc.addit.ad Abbatem,c.Vt clericorum,n.5 de vita & honeſt.cleri.Ripa rubr. C.de ſecund.nupt.n.13.verſ.Contrarium videtur verius,in noua edit.Garronis eadem rubr.in noua edit.n.105. pœna 68. Gabriel. Benedict.* latiſſimè, *c.Raynut.de teſtam.verb. Qui cum alia, à n. 171.vſque ad 210.Tiraq.l.Boues,§.Hoc ſermone,in prin.n.149.* 16

ff.de

ff.de verb.ſign.Nicol.de Vbaldis de ſucceſ.ab inteſtato, 2.p.n.13. verſ. Poſſet decidi etiam quæſtio(habetur 8.tom. tractat.p.1.) *Boerius conſ.30.nu.4.vol.2. Bermond. de publicis concubinar.§. Concubinam dimittat,nu.8.Nicol.Fabianus in queſt.quadam de huiuſmodi legato,n.8.quæ habetur to.9.tractat. Angel.de Gambellionibus tract.de teſtamentis,gloſſa 46 num.1. & 2.* (habetur tom.8 tract.p.1.) *Roſella verb. Adulterium,nu.6.Sylueſt. verb. Legatum 1.q.5.n.9.Bertach.in ſuo repertor.lit.L.verb.Legatum vxori,verſ.Legatum vxori factum ſub conditione:& verb.Legatum conditionale,verſ.Legatum vxori:& lit.V.verb. Vxor vſufructuaria,verſ.Vxor ſi vſufructuaria,Gomez Arias l.13. Tauri,n.23. Durans de arte teſtandi in t.6.cautela 39.nu.4. Claud. Aquenſis,l.Mulier,§.Cum proponeretur,n.1.ff.ad Trebel.Couar. 4.decr.2.p.c.3 §.9.n.vlt. Ant.Gomez l.14. Tauri,n.9. Greg.Lopez l.1 verb.O mas,t.12.p.4.Villalobos in commun. opin.lit. V. verb. Vxor n.126. Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.nu 31. Lara l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his,n.147 ff.de liber.agnoſ. Lud.Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matrim,*cap.41.col.5.verſ.Denique vlt.dicitur.*Idem tenent loquentes in caſu quo vir diceret, ſi in domo mea caſtè & honeſtè vixerit, *Riminal.conſ. 532.n.10.vol.5.* Et *Perez lib.5.ordin.t.2.l.1.f 79.verſ. Quæri etiam poteſt,legatum eſt factum:*in quo caſu dicit *Mantic. eo.t. 19.n.31.*abſque omni dubio vxorem amittere id legatum. Eandem tenet *Zanallos in ſuis qu.pract.q.151. nu. 3.* & loquens de filio leganti tenet *Spino n.ſeq.allegandus.*

17 Vtraque pars huius ſent. quibuſdam modis extenditur,& aliis reſtringitur. Prior pars, nempe,vt conditio illa, ſi honeſtè & caſtè vixerit, excludat ſecundas nuptias, quando apponitur à viro, extenditur vt idem dicendum ſit, quando filij legant ſuæ matri. Quod ſimiliter ex ſecundis nuptiis offendantur,ac dedecori illis ſint, (vt probaui diſp.89.n.2.) Atque ita extendunt *Paulus l. Mulier, §. Cùm proponeretur,n.5.ff.ad Trebel. Et ibi Imola n.5. Alex.n.6. & 10. Angel.de Peruſio n.4. & §.Cùm igitur,n.17.auth.de non elig.ſecundo nubentes,Præpoſ.c.fin.ad fin.de ſecund.nupt.Garron. rubr.C.de ſecund nupt.in noua edit.n.105.pœna 68.Angelus de Gambellionibus tract.de teſtament.gloſſ.46. nu.2. Anton.Gomez l.14. Tauri n.9 Spino ſpeculo teſtam.gl.14.principali n. 94.*iuncto *n.99.*Quod idem colligitur ex DD. n. ſeq.allegandis, qui indiſtinctè dicunt, eam conditionem à filiis appoſitam excludere ſecundas nuptias.

18 Secundò extenditur eadem prior pars, vt idem ſit, ea conditione appoſita à filiis viri præmortui.Quòd iniuria parenti illata ob ſecundas nuptias,in ipſos quoque redundet. Quod ſignificant quidam indiſtinctè, dicentes amitti id legatum per ſecundas nuptias, quando conditio apponitur à filiis. Cùm enim vniuerſaliter ac indiſtinctè loquantur,poſſunt intelligi de filiis coniugis tranſeuntis ad ſecundas nuptias,ac de filiis coniugis præmortui.Hi ſunt *Angelus l.Iuſtitia,§.Iuris præcepta,n.1.ff.de iuſt.& iure, Præpoſit.c.Nicena,n.4.d.31.Nicol.de Vbaldis de ſucceſſ.ab inteſtato, n.13.verſ Poſſet etiam decidi, Gulielm.Benedictus c.Raynutius, de teſta.verb. Qui cum alia,n.171.& 227.Roſella verb. Adulterium,n.6.Sylueſt.verb.Legatum 1.q.5.nu.9. Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.nu. 31.* Atque in propriis terminis docent *Garronis rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.105.pœna 68.Couar.4. decret.2.p.c.3.§.9.nu. vlt. Zanallos in ſuis quæſt. pract.q.151.n.3.Lud. Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matrim.*c.41. col.5.verſ.Denique vltimo dicitur.*

19 Tertiò extenditur eadem pars, ſi conditio illa apponatur à conſanguineis viri præmortui. Quia ipſorum aliquatenus intereſt proſpicere iniuriæ inferendę per ſecundas nuptias viro præmortuo. Item, quia iis ſecundis nuptiis triſtitia afficiuntur: eo quod prioris viri memoria deleatur, atque amicitia ex affinitate cum ipſis contracta ferè ceſſet, ac extinguatur: & transferatur in poſterioris coniugis conſanguineos. Quam partem non obſcurè ſignificant DD.n.16.allegati,dum ſolum volunt non excludi ſecundas nuptias, quando ea conditio apponitur ab extraneo, vel à conſanguineis ipſius viduæ. Et ferè expreſsè hanc partem ſuſtinet *Couar. nu.præced. allegatus*, dum ait prædictam conditionem adiectam à patre viduæ, alióve extraneo,qui non eſſet prioris viri conſanguineus, minimè excludere nuptias: quaſi clarè ſentiat ſecus eſſe, ſi à conſanguineis viri præmortui.Et in propriis terminis tenet *Lud. Lopez n.præced.relatus.*

20 Quartò eandem partem extenderem, quando apponeretur conditio ab eo, qui erat arctiſſima neceſſitudine priori viro coniunctus. Et fauent DD. nu.16.allegati,qui dicunt à penitus extraneo, in quorum numero minimè computandum eſſe, arctiſſima neceſſitudine coniunctum nemo dubitabit. Poteſtque id probari ex iis, quæ adduximus lib.4.diſp. 4. num. 9. ad probandum inferri timorem viri conſtantis ex graui malo comminato perſonæ arctiſſima amicitia deuinctæ cum contrahenti:inſtar mali ipſimet comminati.

21 Vltimò extenditur, vt eadem prorſus dicenda ſint, ſi vxor, vel eius filij,aut conſanguinei, aut arctiſſima amicitia coniuncti, aut filij ipſius viri legatum relinquant viro ſub ea conditione, ſi caſtè & honeſtè vixerit: id enim amittet vir tranſiens ad ſecundas nuptias. Quia ſimiliter ij offenduntur ex ſecundis viri nuptiis, & quaſi coniunctio illa & amicitia ex prioribus nuptiis contracta tunc extinguuntur.Huius ſent.videtur *Paulus à Montepico l.Titia,§.Titia cum nuberet,n.166.ff.de legat.2.*vbi referens *Paulum l.fin. C. de indicta viduit.* dicentem tranſeuntem ad ſecundas nuptias non amittere legatum relictum ab vxore ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi, vel abſtinendi à ſecundo matrimonio: ait eſſe peregrinam deciſionem, & valde dubiam. Quare ipſe in contrariam partem inclinat, licèt cogitandum relinquat. Nec obſtat ea *Pauli de Caſtro* doctrina, quia vult ipſe non valere conditionem abſtinendi à ſecundo matrimon. appoſitam viro, ſecus quando vxori: ac in hoc diſpares eos efficit. Quia ea differentia communiter à DD. reiicitur: ac eos pares faciunt,vt dixi n.5.

22 Temperant autem prædicta, niſi coniux, cui legatur ſub prædicta conditione caſtè & honeſtè viuendi, minimè conſummaſſet priùs matrim. tunc enim ea conditio non excluderet ſecundas nuptias. Quia conditio illa nuptiis interdicens reſpectu huiuſmodi coniugis vidui eſt nulla,& reiicitur(vt probaui lib.1.diſp.34.n.29.& 30.) At in dubio ea interpretatio ſumenda eſt, ne actus corruat, *l.3.ff.de teſtam.milit. l. Quoties,ff.de rebus dubiis.* Quod adeò verum eſt, vt clauſula teſtamenti, quæ alioquin ad omnia præcedentia non referretur, referatur tamen ex præſumpta teſtatoris mente,vbi aliàs diſpoſitio redderetur inutilis. Vt cum aliis probat *Menochius de præſumpt.l. 4 præſump. 180.num.36. & ibi à num.32.* refert alia, in quibus receditur à regulis iuris, ex præſumpta teſtatoris mente, ne diſpoſitio irritetur.

23 Similiter de his verbis ſentiendum eſt, quando coniux legat coniugi ſub hac conditione, ſi lectum meum cuſtodierit, vel donec cuſtodierit, per ea enim cenſentur excluſæ ſecundæ nuptiæ:ac proinde alteruter coniux ad eas tranſiens illud amittet. Quia tunc non ſeruatur inuiolatus thorus prioris viri. Vt probaui n.16.Sic tenent *Paulus à Montepico,l.Titia,§. Titia cum nuberet,q.64.nu.165.ff.de legat.2.Mantica de coniect.vlt.vol.l.11.t.19.n.25.* Nec audiendus eſt *Albericus l.fin.num.vn.C.de bonis matern.*vbi ait non perdi id legatum per nuptias, ſed quando illicitè violatur caſtitas.

24 Poſterior etiam pars noſtræ ſent. inquantum habet non excludi nuptias ſecundas, per conditionem caſtè & honeſtè viuendi,quando apponitur à conſanguineis coniugis ad illas tranſeuntis,vel ab alio extraneo,intelligitur vt ſolæ ſecundæ nuptiæ non excludantur. Quare coniux tranſiens ad tertias nuptias illud amitteret. Quia 3. & vlteriores nuptiæ à caſtitate deficiunt, atque incontinentiæ ſignum ſunt.Sic *Paulus l.Mulier,§. Cùm proponeretur,nu.5. ff.ad Trebel. Angelus ibi,n.4 Hippolytus ſingulari 577.fine,Felinus c. Si cautio,n.40.verſ. Et hinc eſt quod licèt,de fide inſtrum. Romanus d.l.Mulier,n.9.Pariſius conſ 190.num.9.vol 4.Sylua nuptialis l.2.verb. Seni non eſt nubendum,num.35.Roſella verb.*

Adulterium n.6.Syluest.verb.Legatum,1.q.5.n.9. Et explicat *Angelus*, quicunque ſit teſtator. Quamuis alij non explicent,ſed indiſtinctè loquantur. At contrarium tenendum eſt. Nam iure canonico omnes nuptiæ approbantur, & honeſtæ ſunt. Et ita ſuſtinent *Imola d.l. Mulier,§.Cùm proponeretur,n.5.& ibi Alex.n.10.Ripa rubr. C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.13.verſ.Contrarium videtur verius,Gulielm. Benedict.c. Raynutius,de teſtam. verb. Qui cum alia,à n.221.vſque ad n.228.Euerard.loco à vi geminationis n.6.verſ.17. Couar.4. decret.2.p.c.3.§.9.in fin. Ant.Gom.l. 14. Tauri,in n.9.fin.Greg. Lopez l.1.verb.Omas,tit.12.p.4.Mantica de coniect.vltim.vol. l.11.tit.19.num.32.fine.*

25 Hinc deducitur,legatum vſusfructus,vel alimentorum, relictum vxori à viro,expreſſa conditione, quamuis tranſeat ad ſecundas nuptias, non amitti per tranſitum ad tertias & vlteriores.Vt probaui hoc l,diſp.89. n.54.

26 Secundò limitatur eadem poſterior pars:niſi ſecundæ nuptiæ ita repugnarent ætati, aut ſtatui viduæ, vt merito in communi prudentium æſtimatione reputarentur inhoneſtæ,ac eius famam denigrantes.Vt ſi vidua ſexagenaria eſſet, vel aſſumptis iam tertij ordinis D. Franciſci nuberet. Cùm enim eæ nuptiæ ſint inhoneſtæ: meritò ad eas tranſeundo, non cenſeretur paritum conditioni caſtæ & honeſtæ vitæ. Atque ita docent *Alexand. l. Mulier,§. Cum proponeretur,num.6.& 10.ff.ad Trebel.& ibi Claud.Aquenſis, num.1.Gulielmus Benedictus c. Raynutius,de teſtam.verb. Qui cum alia,num.213.Mantica de coniect.vlt.volunt.l.11.t.19 nu. 33.* dicens id eſſe verum, à quibuſcunque perſonis hæc conditio apponatur.

27 Imò ſi mulier quacunque alia ex cauſa efficiatur infamis, etiam propter delictum damnata, dici non poteſt honeſtè viuere, vt id legatum conſequatur. Sic *Paulus de Montepico,l.Titia,§.Titia cum nuberet,nu.169.q.68.ff.de legat. 2.Mantica eod.t.19.in fine.*

28 Similiter ſi femina iuraſſet aut vouiſſet ſe à ſecundis nuptiis abſtenturam, non dicetur caſtè viuere tranſiens ad ſecundas nuptias, ad obtinendum id legatum à quocunque relictum.Ita docent *Angelus auth.de reſtit.& ea quæ parit,§.Vnum,n.8.verſ.Ibi caſtitate, Ant.Franciſc. addit.ad Abbatem,c.Vt clericorum,n.5.de vita & honeſt.cleric.*

29 Tandem limitatur eadem poſterior pars: niſi ſecundæ nuptiæ cederent in dedecus relinquentis legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi: tunc enim per illas perderetur. Vt ſi conſanguinei viduæ legent illi ſub ea conditione,& ipſa nubat perſonæ ita inferioris conditionis,vt ſit dedecus totius proſapiæ. Tales enim nuptiæ repugnant votis relinquentium legatum, ac ab illis reputantur inhoneſtæ, tamquam totius proſapiæ illorum famam obſcurantes.Sic docent *Angelus l.Iuſtitia,§ Iuris præcepta,n.1.ff.de iuſt.& iure:& l. Mulier,§. Cùm proponeretur,n. 4.ff.ad Trebel.*vbi *Alexand.n.6.& 10.Imola n.5.Guliel.Benedict.c.Raynutius,de teſtam.verb. Qui cum alia,n.212. Angelus de Gambellionib.tractatu de teſtament.gloſſ.46.n.1.Roſella verb. Adulterium,n.6.Syluest.verb.Legatum 1.q.5.n.9.*

30 Ad argumenta contrariæ ſent.nu.14.propoſita conſtat ex dictis nu.16.vbi diximus eas ſecundas nuptias eſſe in ſe caſtas, non tamen conſiderata relinquentis legatum conditione:& ex eius mente colligitur talibus verbis excludi ſecundas nuptias.

SVMMARIVM.

An legatum relictum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur per vnicam fornicationem? Refertur duplex ſent.n.31.32.
Proponitur ſententia Auctoris, n.33.
Quid,ſi vxor viro leget ſub prædicta conditione,n.34.
An vidua quæ fornicando id legatum amiſit, id recuperet rediens ad meliorem frugem,n.35.
An legatum relictum feminis honeſtis,aut honeſtè viuentibus maritandis,poſſit dari ei,quæ ſemel fornicata eſt,n.36.
Satisfit argumentis,n.37.
Poſt n.37.inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An legatum relictum alicui ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur per vnicam fornicationem? Quidam viri docti exiſtimarunt id legatum minimè perdi, admiſſa vna vel altera fornicatione: ſed quando femina ita paſſim ſui corporis copiam facit, vt meritò dici poſſit inhoneſtè viuens. Ducuntur ex §. *Item lex Iulia,de adult.in verſ.Eadem lege,inſt.de publicis iudic.* Vbi dicitur *l.Iul.* etiam ſtupri flagitium puniri, cum quis ſiue vi vel virginem vel viduam honeſtè viuentem ſtuprauerit. Supponit ergo feminam ſtupri ream honeſtè viuere. Secundò ex *l.Stuprum 41.ff.de ritu nuptiar.* ibi: *Stuprum intelligitur etiam in his mulierib. eſſe,quæ turpiter viuerent,vulgoque quæſtum facerent.* Vbi pondera textum connectentem hæc duo,quaſi poſterior pars priorem explicet:ac illa turpiter viuere dicatur,quæ vulgò quæſtum facit.Tertiò quia vnicus actus non denominat quempiam bonum vel malum.Vt ex *proœmio inſtit.§.Cumque,*ibi: *Quorum omnium ſolertiam,& legum ſcientiam, & circa noſtras iuſſiones fidem,iam ex multis rerum argument. accepimus.*Colligit ibi:*Gloſſa marginis,*ex mente *Petri de Bellapert.& aliorum.*Et tradit *Sebaſt. de Medicis de reg.iuris 2 p.reg.21.n.10.*Vnde in prouerbium abiit:*Vna hirundo non facit ver.* Et confirm. quia mercator non dicitur niſi qui negotiationem exercet, *l. 1.§. 1.ff. de trib.*Et tradunt *Bart.in proœm.ff.veteris,n.10.Abbas c.1.de iudiciis n.38.& ibi Decius in 2.lectura, in noua edit,nu.113.verſ. Tertio,Anch.c.vn.de vita & honeſt.cler.in 6. nu.1.poſt.4.notab. verſ.Quæris etiam,& ibi Dominic.n.8.Franc.us n.3.* Et 2.confir. ex communi modo loquendi, nemo enim quempiam prodigum appellarit, quòd ſemel tantùm prodigè luſerit:aut liberalem, aut auarum, ex vnico auaritiæ aut liberalitatis actu: nec dicet illum ſplendidè viuere, aut lautè edere, aut potare, quòd ſemel tantùm hæc fecerit. Quod non mediocre ſignum eſt, hæc omnia habitum importare, & ſic ex ſola actuum frequentia denominationem ſumere.Tertiò,principaliter probatur,quia luxurioſè viuere opponitur caſtè & honeſtè viuere: atque ita illa femina dicetur non caſtè & honeſtè viuens, quæ luxurioſè viuit. At non dicitur luxurioſè viuere, quæ ſemel aut iterum fornicatur, ſed quæ fornicationis vitio aſſuefacta eſt, (vt ex multis probaui diſp.præced.n.8.) Et confirmatur,*quia* filia exhæredari nequit ob vnam vel alteram fornicationem:eò quòd textus petant luxurioſam vitam,(prout probaui l.4 diſp.24.num.6.) & tradit latè *Surdus de aliment.t. 7.q.4.num.32.& 33.*Tandem, quia cum *l. 9.t. 12. lib.3.fori,* ſic dicat, *Si deſpues de la muerte de ſu marido nõ fiziere buena vida,pierda todo quanto le dexo.*Et tamen *Acoſta ca. Si pater, de teſtam,in 6.1.p.verb.Legauit,nu.41.verſ.Ex quibus omnibus, & Barboſa l.2.p.1. in princ.nu.68.ff.ſolut. matrim.* aiunt prædictam legem loqui in vidua,quæ bonam vitam non agit: & proinde in ea,quæ habitum malè viuendi contraxit, & ſtupra more meretrico admittit. Ergo inhoneſtè & non caſtè viuere habitum fornicandi petit: ac ſubinde non contrauenietur conditioni caſtæ & honeſtæ vitæ,vt amittatur legatum ſub illa relictum,per vnam vel alteram fornicationem.Huius ſent.videtur *Azebedo lib.5. recop.t.1.l.4. nu. 19.* vbi dicit non ſufficere vnicum viduæ ſtuprum: & quamuis non ſatis explicet,an loquatur in ſolo caſu,*l.5.ti. 9.eiuſd.l.5.*petentis luxurioſam vitam viduæ,vt amittat lucra conſtante matrimonio acquiſita:an etiam in omnibus caſibus quos præmiſerat:at immediatè *n.18.*dixerat luxurioſè viuentem teneri in conſcientia reſtituere legatum à viro ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi relictum:& ita videtur etiam in eo caſu intelligere, non contrauenire conditioni per vnicam fornicationem.

Aliis verò placet eiuſmodi conditioni non pareri vni- 32
ca fornicatione admiſſa, atque ita amitti in vtroque foro id legatum. Ducuntur 1. quia nomina verbalia delictum importantia, vnico contenta ſunt actu. Vt prævaricator, calumniator,raptor,ſpoliator,fractor,*l. Athletas,§. Præuaricator,ff.de his,qui notantur infamia,l. Quis ſit fugitiuus,ff.de ædil.edicto,c.pen.& c fin.de raptor.* Et docent *Bart. in proœm. ff.veteris,n.10.Abb.c.1.n.38.de iudiciis,& ibi Deci. in 2.lectura,in noua edit.n.112.Dominic.c.1.de vita & honeſt.cler.in 6.n. 8.& ibi Franc.n.3.Acoſta c.Si pater, de teſt.in 6.1.p.verb.Legauit,*

*uit,num.*39.& ſolum excipiunt delictum erronis,& plagij, *Bart. & Abbas ibid.* At caſtè & honeſtè viuens eſt nomen verbale: dicetur ergo non caſtè & honeſtè viuens, committens vnicam fornicationem. Et confirmatur, quia *Dominic. & Franciſcus ibid.* eam differentiam conſtituunt inter nomina verbalia ſignificantia officium, vel artem, ſiue actum voluntarium & licitum: & verbalia importantia delictum, vt illa exercitium petant: hæc autem vnicum actum. Cùm ergo inhoneſtè & impudicè viuens ſit nomen verbale delicti, vnum actum ſolum petet: atque ita per vnicam fornicationem violabitur conditio in legato perita. Secundò, quia *D. Greg.l.1.epiſt.epiſt.42.in fine,* & refertur, *c.1.d.28.* ſic ait: *Nullum facere ſubdiaconum præſumant Epiſcopi, niſi qui ſe victurum caſtè promiſerit.* Et *Concil. Toletan. 4.c.26.*& refertur, *c. Quando, eadem d.* ſermonem habens de presbyteris & diaconis, qui parochiis præficiendi ſunt, ſic ait: *Oportet eos primum profeſſionem facere, vt caſtè & honeſtè viuant.* At conſtat omnes hos votum id violare vnica fornicatione. Et confirm. quia in nonnullis religionibus hac ſola forma emittitur profeſſio trium votorum ſubſtantialium, Promitto me victurum iuxta talem regulam. Et ſi quis voueret ſe caſtè victurum, vbi de vouentis intentione nil conſtaret, ſed ex ſolis promiſſionis verbis res hæc iudicanda eſſet; reus eſſet voti ſemel fornicans: ſicut & illi profeſſi ſuę profeſſionis violatores exiſterent, vnico inobedientiæ, luxuriæ, proprietatis, actu commiſſo. Tertiò, quia DD. confundunt hæc, viduam luxurioſè & inhoneſtè viuere, ac ſtuprum committere, vt incurrat pœnas ſecundò nubentibus impoſitas. Et ita nunc dicunt eas incurrere viduam luxurioſè viuentem: nunc autem viduam ſtupri ream: hæc duo pro eodem reputantes, (vt aduertimus diſp. præced. num. 2. & cum textus eod. num. 2. allegati manifeſtè loquantur de vnica viduæ fornicatione, vt ea ſubdatur pœnis nubentium intra annum luctus, (vt ibi probauimus) plerique ibi relati agentes de vidua incurrenti eas pœnas, vtuntur hoc termino, vidua luxurioſè & turpiter viuens. Communis ergo loquendi modus habet, idem reputari, inhoneſtè & turpiter viuere, ac in vitium carnis vel ſemel labi. Et confirm. quia cum *l.fin.C.quādo mulier tutelæ officio,* dicatur vt vidua futura filiorum tutrix promittat ſe intactam pudicitiam conſeruaturam, multi Doctores, quos retuli diſp. præced. nu. 15. dicunt relato illo textu, viduam hanc turpiter & impudicè viuentem perdere tutelam. Quòd contraueniat promiſſioni ſeruandæ intactæ pudicitiæ per illum textum petitæ: quaſi ſentientes idem eſſe, impudicè viuere, & non ſeruare intactam pudicitiam: quod ſonat vnicum actum. Imò DD. ibi allegati confundunt, impudicè viuere, & fornicationem admittere, (vt eo nu.15. aduerti.) Quartò, quia leges puniunt vnicum fornicationis viduæ actum: atque ita vidua ſemel fornicans intra annum luctus, perdit omnia à viro ſibi liberaliter relicto, (vt diximus diſp. præced. num. 2.) Et quamuis verior ſent. habeat, ea non perdere, ſi poſt illum annum fornicetur: at aliqui contrarium probabiliter tenent, (vt ibidem retuli num. 4. & 6.) Si ergo diſpoſitio & pœna legalis vno actu contenta ſunt: à fortiori pactum conditionale teſtatoris, legantis ſub conditione vitæ honeſtæ & caſtæ, vnica fornicatione frangetur. Et confirmatur, quia in dubio teſtatoris verba iuxta legum diſpoſitionem accipienda ſunt. Vt multis citatis probat *Mantica de coniect. vlt. vol. l.5.t.4.nu.* 16. Quintò, quia multi DD. non pœnitendi cenſent viduam ſemel fornicantem amittere dotem, (vt retuli diſp. præced. n.9.) idque eſt probabile: quamuis ac probabilius ſequuti ſimus ibi oppoſitum. Si ergo dos, quæ proprium vxoris patrimonium eſt, nec ex viri ſubſtantia profecta eſt, nec appoſita eſt conditio caſtitatis ſeruandæ, perditur vnico actu: nedum idem dicendum erit de legato ex mariti bonis relicto ſub ea conditione. Sextò, quia cum *l.5.t.9.lib.5. nouæ recop. reg.* decidat viduam luxurioſè viuentem amittere medietatem lucrorum, aliqui cenſent ſatis eſſe vnicum luxuriæ actum (vt retuli diſp. præced. nu.8.) Septimò, quia viduam caſtè & honeſtè viuere, nil aliud eſt, quam eſſe caſtam & pudicam, ſeu caſtitatem ſeruare. At talis deſinet eſſe ſemel fornicans, nec verè caſtitatem ſeruat. Vt probat *Caſtillo l.52. Tauri n.21. verſ. Non enim dicitur.* Octauò, ex *l. Si vxor 13.§. Iudex adulterij, ff. ad l. Iul. de adult.* vbi deciditur iudicem adulterij inquirere debere, num maritus de eo vxorem accuſans, viuens pudicę auctor fuerit mulieri bonos mores colendi: & ſubditur ea ratio, quod periniquum ſit, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipſe non exhibeat. Vbi *Gloſſa verb. Non exhibeat,* inquit, committendo lenocinium. Ergo vir ſemel committens lenocinium dicitur non caſtè viuens: is enim caret poteſtate vxorem adulteram accuſandi. Nono, quia *l. 9. t.11. lib.2. nouæ recop. reg.* deciditur viduam gaudere nobilitate viri: & ſubditur, *Si mantuuiere caſtidad,* quod perinde eſt, ac dicere ſi caſtè vixerit. At conſtat ea priuilegia vel vnica fornicatione perdi. Decimò, quia l.6.diſp.27.nu,3. ex *Baldo & aliis* retuli, donationem factam à viro vxori, præſumi in præmium pudicitiæ eſſe. Ergo pudicitia non ſeruata, quod per vnum actum fit, ceſſat quaſi ceſſante cauſa, eo vel maximè quod adiecta ſit clauſula petens caſtitatem. Tandem, quia *auth. de non eligendo ſecundo nubentes, §. Cùm igitur,* quaſi explicans textus, quid ſit caſtè viuere, ſic ait: *Quoniam non licèt legaliter caſtè viuere, contra leges luxurientur.* Vbi *Gloſ. verb. Non licèt,* ſic explicat, id eſt, non poſſunt caſtè viuere feminæ, quæ contra leges luxuriantur. At luxuriari, ſeu mulierem eſſe luxurioſam; diſtat à viuere luxurioſè: quod illud in vnico luxuriæ actu verificetur: hoc autem in ſola frequentia. Vt bene tradit *Acoſta c. Si pater, de teſtam. in 6.1.p. verb. Legauit, n.*40. Ergo non dicitur caſtè & honeſtè viuens vidua ſemel fornicans, ac proinde legatum ſub ea conditione relictum amittet. Atque aliàs rationes afferam numero ſequenti id probantes, ſpecialiter de marito legante. Atque ideò huius ſent. videntur expreſsè *Baldus l. penult. in princ. n. vn. ff. de excuſat. tutorum,* vbi loquens de legato relicto à viro vxori, dicit id perdi, ſi vidua ſtuprum comittat. Et *Præpoſit. c. Nicena nu* 4.*d.*31. vbi explicans eam conditionem appoſitam à viro vel filiis, ſi caſtè & honeſtè vidua vixerit, ait intelligi, id eſt, ſi alteri non nupſerit, vel corpus ſuum aliter non corruperit. Et *Iaſon l. fin. n.31. verſ. In vltima parte, C. de inſtit. viduit.* loquens in legato, de quo agit *Gloſſa fin. ibi.* nimirum relicto à viro ſub ea conditione, ait viduam obtenturam id legatum, donec perſeuerauerit in caſtitate. At non dicitur in caſtitate perſeuerans, quando ſemel fornicatur. Et expreſſius *Beroius conſ.30.n.2.vol.2.* vbi dicit hanc conditionem, ſi honeſtè & caſtè vixerit, deficere, ex quo ſemel caſtè & honeſtè deſiit vidua viuere. Et *Angelus de Gambellionib. tract. de teſtamentis, gloſſa 46.nu.5.* explicat eam conditionem de vnico actu, ait enim, *Licèt non dicat teſtator, ſi caſtè & honeſtè vixerit, perdit legatum, ſi ipſa inhoneſtam vitam ducat. Vt quia concubuit cum ſeculari.* Et *Zephalus conſ.* 500.*nu.*39.*vol.*4. vbi hæc ait; *Non reuocatur legatum abſolutè relictum vxori per ſecundas nuptias, ſecus ſi ducat vitam inhoneſtam. Vt quia cubat cum aliquo.* Ecce qualiter vterque eam conditionem de vnico actu explicat. Idem videtur ſentire *Guliel. Benedictus, c. Raynutius, de teſta. verb. Qui cum alia, nu.*28. Vbi ait vxorem perdere legatum ſub ea conditione relictum, fornicando & meretricando. Et ſubdit hanc rationem his verbis: *Quia tunc ob fornicationem vel adulterium inhoneſtè viuendo perderet.* Ecce qualiter coniunxit, fornicando & meretricando, quaſi ſentiens idem eſſe vtrumque quoad hunc effectum. Et poſtea fornicari vel adulterari, quæ vnicum actum important, appellauit inhoneſtè viuere. Et ferè expreſsè idem ſentit *Bertachin. in ſuo repertor. lit. V. verb. Vxor vſufructuaria, verſ. Vxor vſufructuaria donec caſtè,* vbi hæc dicit: *Perdit legatum cōmittendo ſtuprum, licèt poſtea caſtè viuat.* Et eiuſdem ſententiæ videtur *Nata conſil.* 473. *in fine,* vbi dicit, honeſtè dici viduam viuere, quæ non paſſim copiam ſui corporis facit, quoad alia remoto crimine quod ſibi tunc obiicitur. Sentit ergo non dici talem quoad eam vnicam fornicationem tunc ſibi

frugem redeundo. Sicut non recuperatur legatum ſub conditione non nubendi relictum, adueniente viduitate. Quod cùm iam verè defecerit conditio, expirarit legatum. Sic tradunt *Baldus l.penult in princ.nu.vn ff.de excuſat. tutorum, Beroius conſ.30.nu.2.vol.2. Bertachin.in ſuo repert.lit. V.verb. Vxor vſufructuaria, verſ. Vxor vſufructuaria donec caſtè, Menochius de præſumpt.l.4.præſumpt. 188 nu.12. Simon de Prætis de interpret.vlt.vol.l.1. interpret. 1.circa legata, dub.* 10. *n.* 114. Qui benè addit non reuiuiſcere actionem ad id lagatum, ingrediendo religionem.

36 Tertiò deducitur, quid ſentiendùm ſit de legato annuo relicto, vt quotannis diſtribuatur ad collocandas in matrim. feminas honeſtæ vitæ, ſeu honeſtas: non explicando, vt ſint virgines. Videtur enim iuxta dicta n.33. diſtinguendum, an id legatum relinquatur conſanguineis ex teſtatoris familia, an abſolutè quibuſcumque feminis: vt in priori caſu excludatur ex præſumpta teſtatoris voluntate conſanguinea ſemel fornicata, quamuis attenta verborum proprietate non poſſit ob vnicum actum appellari inhoneſta, aut vitæ inhoneſtæ: in poſteriori autem, minimè: ſed quando habitum inhoneſtè viuendi imbibit. Quod tunc proprietate verborùm ſtandum ſit: cùm nil occurrat, ex quo teſtatoris voluntas coniici poſſit contraria verborum proprietati. Sicut ratione conſanguinitatis eſt in priori caſu coniectura contrariæ voluntatis. Verùm re attentius conſiderata, exiſtimo in vtroque euentu non eſſe recedendum à verborum proprietate: & ſic poſſe diſtribui feminæ, quamuis conſanguineæ, quæ ſemel vel iterum fornicationem admiſit. Ducor, quòd id legatum non relictum ſit alicui ſpeciali conſanguineæ, vt vel ſic coniiciamus teſtatorem deſideraſſe in ea ſpecialem quandam honeſtatem & pudicitiam, proſpiciendo honori ſuæ proſapiæ: ſed conſanguineis in perpetuum, quæ iam vltra quartum gradum habentur, vt extraneæ, nec fornicatio earum redundat in dedecus teſtatoris, aut eius familiæ: atque ita non videtur ſpecialis caſtitas peti in conſanguineis, præ extraneis. Adde conſanguineas in eo legato ſolum ius prælationis habere: nam ipſis deficientibus, eſt diſtribuendum extraneis. Et ſubinde cum ſub eiſdem verbis legatum relictum ſit, non videtur maior caſtitas exigi in conſanguineis, quam in extraneis ad id legatum obtinendum.

37 Ad argum. 1. ſent. n.31. propoſita conſtat ex dictis n.33. Ea enim probant attenta verborum proprietate, illa verba, caſtè & honeſtè viuere, importare habitum: at ab ea receditur quandoque ex coniecta teſtatoris mente. Ad 1. & confirm. ex propoſitis nu.32. dic ea nomina verbalia, quoad affectum puniendi delictum in foro externo, vnico actu contenta eſſe. Quod leges vnicum delictum intendant punire ob damnum reipublicæ inde illatum. Præterea quædam verba inueniuntur, quæ in communi concipiendi modo ſolum vnicum actum poſtulant, vt verè homicida, Sodomita, raptor virginis, quiſpiam dicitur, ſi vel ſemel id delictum perpetrarit: at quis dicet hominē mendacem, quod ſemel mentitus ſit: aut auarum, ob vnicum auaritiæ actum, aut inhoneſtum, turpiterve viuentem, ob fornicationem ſemel admiſſam? Ad 2. cum ſua confirm. dic, ex ſubiecta materia manifeſtam eſſe intentionem exigentium illam promiſſionem, & emittentium, obligare ad omnimodam caſtitatem: quamuis verba propriè non illam importent: atque ita in dubio iudicarem de vouente victurum ſe caſtè, vbi nil de eius intentione conſtare poſſet. Quia in materia voti ſic communiter ea verba concipiuntur, vt plena caſtitas Deo offeratur. At in legatis non eſt ea communis conceptio, niſi coniecturæ mentis teſtatoris aliud ſuadeant. Ad 3. cum confirm dic eos Doctores non ita ſermonis proprietatem attendiſſe, dum hæc confundunt: atque quoad illum affectum, de quo erat ſermo, verè confunduntur. Quia donatis vel legatis à viro, & tutela filiorum, ob vnicam fornicationem priuatur vidua, ſicut per vitam luxurioſam, (vt probauimus diſp. præced. nu.2.& 15.) Atque ita quando verborum proprietatem & rigorem attenderunt, conſtituerunt differentiam inter viuere luxurioſè & ſemel fornicari, (vt conſtat ex dictis diſp. præced nu 8.) Ad 4. dic, leges exprimere verba vnicum actum importantia: qualia non exprimuntur in prædicto legato. Præterea loquuntur de fornicatione viduæ, quę iniuria priorem virum afficit: in quo euētu nos quoque faſſi ſumus n.33. amitti id legatum ex coniecta teſtatoris mente. Ad confirm. dic, verba teſtatoris loquentis in eodem caſu legis, vt quando vir legat vxori, intelligi inſtar legis, atque ita de vnico actu. Præterea id eſt verum, quando ſunt eadem verba teſtatoris & legis. Secus autem eſt, quando lex verbis vnicum actum importantibus vtitur: verba autem teſtatoris habitum indicant. Ad 5. & 6. dic, contrarium eſſe multo verius: vt in locis ibi allegatis probauimus. Ad 7. dic, non importare eſſe caſtam qualitercunque, ſed per modum habitus, cui non repugnat vnus aut alter lapſus. Ad 8. dic, nullatenus ibi ſermonem eſſe de vita ipſius mariti pudica in ſe, nam quantumuis impudicitiis deditus ſit, poteſt criminaliter vxorem de adulterio accuſare. Sed tantum denegat lex actionem viro, qui leno eſt vxoris, turpitudini eius aſſenſum præſtans: ad quod, ſicut ad cætera delicta per leges punienda, ſatis eſt vnicus actus. Et in ſolut. ad 1. diximus. Ad 9. & 10. dic, nil probare contra noſtram ſententiam. Quia reſpectu viri legantis fatemur inhoneſtè viuere feminam viduam ſemel fornicantem. Ad vltimum dic, nil ad rem facere: tantum enim eſt ſermo ibi de ſecundis nuptiis impunè concedendis, ne vidua incontinentiæ periculum ſubeat: & ita ſenſus eſt, ſi ſecundæ nuptiæ viduis interdicantur, difficilè caſtè viuent, ſed in fornicationes incident. Vt explicat *ibi Gl. verb. Non li et, & verb. Viuere:* & ita non ſit in verbis vis aliqua, an luxuriari importet vnicum actum, necne: & viuere caſtè, habitum.

SVMMARIVM.

An legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur per amplexus, ac alios tactus minus licitos? Refertur duplex opinio, n 38 39.
Proponitur ſententia Auctoris, n 40.
Poſt n.40 inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO III. An legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi amittatur à femina amplexus virorum aut tactus impudicos patienti. Qui lam cenſent id legatum amitti. Quod non dicatur vita caſta huius mulieris. Et confirm. quia multi DD. & non permittendi cenſent adeò hos amplexus aduerſari caſtitati, vt præſtent iuſtam diuortij cauſam, ac priuandi viduam dote, inſtar adulterij. Quos referam l.10. diſp.4.n.11. Item quia ſaltem ſi vir leget, intelligitur legatum de omnimoda caſtitate: (vt probauimus nu.16.) & ideò diximus ibi excludi ſecundas nuptias. Cùm tamen hæ minus caſtitati repugnent, quàm tactus libidinoſi. Et ideò huius ſent ſunt *Bald. conſ.207.n.1.& 2. vol.4. Angel. de Gambellion. tractatu de teſtam gl.46.n.4. Paul. à Montepico, l. Titia, §. Titia cum nuberet. q.64 n. 164. ff. de legat. 2. Ant. de Prato inter conſilia diuerſorum Doct. ad vlt. volumen, conſ.136 n.32.& ſeqq l.1. Couar. 4. decret. 2.p.c.7.§.6.n 3. fin. Mantua de coniect. vlt. volunt l.11.tit.19.nu.34. Menoch. de præſump. l.5 præſump.41.n.38. Salzedo addit ad Bernard. Diaz reg.216. in fin. Cened. coll. 154. ad decretales, n.9. in fin. & nu. 10. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, nu.147. ff. de liber. agnoſc. Graff. 1 p. deciſ. l.2.c.11. num.58. Manuel 1.to. ſum. 2. edit. c.99. nu.1.* & videtur eam tenere *Emman. Sa ſum. verb. Legatum, nu.* 43. hanc enim ſent. refert in vltimo loco. Et omnes hi DD. generaliter loquuntur, præter *Manuelem* loquentem de viro leganti vxori. 38

39 Aliis placet id legatum non amitti fracta caſtitate, mente, verbo, vel alio actu laſciuo, præter copulam. Quia etſi tales tactus libidinoſi ſint contrarij pudicitiæ & caſtitati viduali, at cùm non ſint actus conſummati in genere impudicitiæ, ſed inchoati & præuij, non denominant feminam ſimpliciter impudicam, ſed inchoatiue. Inſuper probari poteſt per ea, quæ afferam l.10. diſp.4 n.12. ad probandum pœnam amiſſionis dotis non incurri per amplexus, & tactus impudicos, ſicut per adulterium. Atque huius ſententiæ eſt *Nau. ſum. Lat. c.32. n 92. [illegible]*

Th. Sanchez de matrim. Tom. II. Eee 3 ...

47 Qvæstio V. An legatum coniugi à coniuge relictum quamdiu cum filiis cõiugis legantis commoratus fuerit, amittatur, ſi coniux ſuperſtes ad ſecundas nuptias migret, velitq; cum prædictis filiis habitare? Quidam aſſerunt id legatum non amitti. Quod tranſitus ille ad nuptias minimè impediat pareri conditioni appoſitæ: ac tranſiens parere velit. Quod ſi filij renuant, ipſorum culpæ imputabitur, in eorumq; damnum cedet. Secundo prob. ex *l. Caeterum, 4. verſ. Quid ergo viduæ, iunct. verſ. Mulieri, ff. de vſu & habitatione*, nam poſtquam *verſ. Mulieri*, dixit *Iuriſconſultus*, vſu relicto mulieri, poſſe eam cum marito habitare: *ſtatim, verſ. Quid ergo*, ſic ait: *Quid ergo, ſi viduæ legatus ſit: an nuptiis contractis poſt vſum conſtitutum, mulier habitare cum marito poſſit: Et verum eſt poſſe eam cum viro, & poſtea nubente habitare.* Huius ſent. videtur expreſsè *Gl. l. Cum tale. verb. Sententia, ff. de condit. & demonſtrat.* ait enim per hanc conditionem, ſi à filiis non diſceſſerit minimè induci viduitatem. Quod idem docent *Barth. & Paulus ibi ſtatim in princip.* vbi ex prædicta *Gloſſæ* doctrina concludunt, nòn eo ipſo quod coniux viduus ſecundis nuptiis copulatur, videri eum, cui ſic legatum eſt, à liberis diſcedere. *Idem Paulus l. Si vir vxori, §. Cum vir, n. 1. ff. eod. t.* Idem tenet *Imola d. l. Cum tale, in princ. n. 1. verſ. Et per prædicta*, vnde concludit fore, vt non perdat legatum, ſi non ſtaret per mulierem, vel eius virum quominus liberi ſecum commorarentur. Idem videtur tenere *Oldrad. conſ. 214. n. vn.* dum vult hanc mulierem ſecundo nuptam, & cum poſteriori viro habitantem, amittere hoc legatum: quaſi ſentiat ſecus fore, ſi habitaret cum filiis, vel per eos ſtaret. Idẽ videtur velle *Salycetus l. 1. nu. 4. C. de legatis*, vbi ait conſulendũ tunc eſſe filiis, ne matrem expellerent: ne tunc per filios videatur ſtetiſſe: ſed vt ſolum maritũ expellãt: & tũc mater ex debito ſequetur virũ: ac legatum perdet: nec filiis imputari poterit matris receſſus. Eandem ſententiã ſuſtinent *Angelus de Gambellionibus tract. de teſtam. gl. 20. n. 2.* (habetur to. 8. tract. p. 1.) *Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 196. & 197. ff. de lib. agnoſc.*

48 Quamuis autem præcedẽs ſent. ſit ſatis probabilis, contrariã reputo probabiliorem, nimirũ, per ea verba cenſeri interdictas ſecundas nuptias: atq; adeò viduam ad eas tranſeuntem amittere id legatũ. Quod filij habeant tunc iuſtam diuertendi à matris habitatione cauſam, vtpote, quæ eis ſuſpecta eſt. Quare per filios non ſtat. Deinde quia dũ vir reliquit alimenta vxori habitandi cum filiis, videtur filiorũ educationi proſpicere. Et ideò huius ſent. eſt *Oldradus, nu. præced. relatus*, ideò enim dixit habitantem cum marito, quaſi ſupponens id ita futurum, iuxta ſuam obligationem, ac tunc iuſtam recedẽdi cauſam eſſe filiis. Et ita eum intelligunt & pro hac ſent. referunt *Præpoſ. & Pariſius*, quos ſtatim referã. Eandem ſuſtinẽt *Bald. l. 1. n. vn. C. vbi pupilli educari debeant, & l. 1. in fi. C. de legatis, & ibi Angel. Iaſon ibi n. 5. Præpoſ. c fi. de ſecund. nupt. col. penult. n. 4. verſ. Sed quid ſi relinquat, Pariſius addit. ad Bartol. l. Mulier. §. Cum proponeretur, addit. penult. ff. ad Trebellian. Alex. addit. ad eundẽ Barth. l. Qui concubinam, §. Vxori, verb. Eo annò, ff. de leg. 3. Ripa l. Feminæ, in princ. in noua edit. quæſtiunc. 21. n. 57. C. de ſecũd. nup. Gulielm. Benedict. c. Raynutius, de teſtam. verb. Qui cũ alia n. 170. Garronis rubr. C. de ſecund. nupt. in noua edit. pæna 15. n. 33. Paulus de Montepico l. Titia, §. Titia cũ nuberet, n. 164. quæſtione 64. ff. de legat. 2. Vitalis de Cabanis in tractatu de clauſulis, clauſul. renuntiauit omnib. bonis paternis & maternis, §. Sed an iuri alimentorum, Bertachin. in ſuo repertorio, litera V. verb. Vidua, verſ. Vidua legataria ſi ſtabit in domo viri. Et verb. Vxor ſecundo nubit, verſ. Vxor ſecundo nubens, Ioan. Lup. l. 15. Tauri, n. 5. & ibi Caſtillo paulò poſt princ. verſ. Idem ſi maritus, Gomez Arias l. 13. Taur. n. 1. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloſ. 2. nu. 18.* referens *Ferrarienſem in ſua practica, Spino Speculo teſtam. gl. 14. principali nu. 104.* Atque idem dicendum eſt, vxore legãti viro ſub eadem conditione. Cum filiis iuſta ſit diuertendi cauſa ob timorem odij nouercæ. Ita *Gulielm. Benedict. Ioan. Lupus, Caſtillo, Gomez Arias, proximè allegati.*

49 Quod ſi tamen ſuperſtitibus filiis mater ſemper cum eis vita viduali ſeruata habitarit, non amittet id legatum, quamuis eis vita functis ad ſecundas tranſierit nuptias. Quod id legatum relictum ſit cõtemplatione ipſius vxoris, & liberorum, atque horum mors ſuperueniens impedierit, ne poſſit ſtare cum eis. Nec nocet is tranſitus ad alias nuptias, cum ſolum interdictus ſit coniugi ſuperſtiti, quatenus ei obſtaculo erat ad habitandum cum filiis. Sic *Garronis rubr. C. de ſecund. nupt. pœna 15. n. 34. in noua edit.*

50 Imò legatum habitationis abſolutè relictum à viro vxori, extinguitur ea ſecundò nubente. Quod per eas ceſſet memoria mariti. Sic *Albericus*, quẽ refert ac ſequitur *Greg. Lopez l. 21. verb. E le ſu muger, t. 31. p. 3. Perez lib. 5. Ord. t. 2. l. 1. f. 115. p. 1.* Nec obſtat *Gloſ. inſtit. de vſu & habit. §. Itẽ his qui*, vbi textus ait: *Et cõuenienter ſi ad mulierẽ vſus adiũ pertineat, cum marito ei habitare liceat.* Vbi *Gloſſa, verb. cum marito*, ait præſenti & futuro. Quia (inquit *Greg. Lopez*) intelligitur: quando id legatum non eſt relictum à marito, ſed ab alio.

51 Similiter ſentiendum eſt de legato relicto à viro vxori, dum ſteterit in domo ipſius viri: intelligitur enim in vita viduali: atq; ita perdetur per ſecundas nuptias. Quod iam in viri prioris domo non cenſeatur perſiſtere. Sic *Bald. l. Voluntatis, n. 10. C. de fideicommiſ. Iaſon l. 1. n. 5. C. de legat. Surdus de aliment. t. 7. q. 23. n. 22.*

52 Ex his deducitur, legato relicto alicui ſi ſteterit cum vxore teſtatoris, deberi ea vidua tranſeunte ad ſecundas nuptias. Cum iam enim deſinat vidua illa eſſe ſub priori matrimonio, ſub quo cenſebatur eſſe, ac vxor teſtatoris, dum viduitatem conſeruabat: iuxta *l. vlt. C. de bonis matern.* iam cenſetur conditio impleta, nec ſtat per legatarium non famulari vxori teſtatoris. Sic per plura probat, *allegatis Alexandro & Socino, Simon de Pretis de interpret. vltim. vol. lib. 1. interpret. 1. circa legata, dub. 10. n. 5.*

53 Ad argum. nu. 47. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 48. Ad 2. reſp. cum *Ripa l. Feminæ, in princ. in noua edit. q. 21. nu. 58. C. de ſecund. nupt.* eum textum intelligi in legato habitationis facto viduæ, & ſic ab alio quam à marito: quare non aduerſatur noſtræ ſententiæ.

SVMMARIVM.

An legatum feminis maritandis poſſit dari viduis ſecundò nupturis? Refertur quadam ſententia, n. 54.

Non poteſt dari viduis maritandis, n. 55.

Quid, ſi ea vidua prius matrim. non conſummarit: vel illud fuerit irritum, n. 56.

Quid, ſi deficerent ætate nubiles feminæ numquam nuptæ, n. 57.

An legatum relictum vxori nomine proprio, debeatur etiam ei, quam teſtator poſtea vxore priori mortua duxit, n. 58.

Quid ſi, ſub nomine appellatiuo relinquatur vxori, n. 59.

An alimenta legata vxori debeantur etiam illi poſteriori? n. 60.

An legatum feminis maritandis poſſit dari ei, quæ nondum eſt ætate nubilis, n. 61.

An id legatum poſſit peti ante ætatem nuptiis aptam, n. 62.

Legatum puellis dotandis relictum an poſſit dari iam nuptis? n. 63.

Quid, ſi dicatur, puellis maritandis, n. 64.

Quid, ſi certæ puellæ maritandæ, & illa ſit iam maritata, n. 65.

Quid, ſi conſanguineis maritandis, & quædam ſit maritata, n. 66.

An legatum cuidam maritandæ relictum, debeatur quoad reſiduum, quando poſtea teſtator eam minori ſumma data in matrim. collocauit, n 67.

An legatum feminis maritandis relictum, poſſit dari ingredientibus religionem, n. 68.

54 Qvæstio vltima. Quibus poſſit conferri legatum maritandis feminis relictum? Et 1. quidam aſſerunt poſſe conferri viduis ſecundò nupturis. Sic videtur docere *Gloſſa ca. Aperiant, verb. Trigamos, 31. q. 2.* vbi ait per nuptias non ſolas primas, ſed vlteriores deſignari: & ſic eſſe argumentum contra *l. Boues, §. Hoc ſermone, ff. de verb. ſignif.* Idem videtur tenere *Ripa rubr. C. de ſecund. nupt in noua edit. num. 4. & 5. verſ.* contrarium determinat, vbi dicit recurrendum ad coniecturas voluntatis teſtatoris, & ſi ea non magis primis, quàm ſecundis nuptiis adaptari poſſit, poſſe id legatum eiuſmodi viduis dari Vbi apertè ſentit poſſe abſolutè dari, niſi coniecturæ voluntatis teſtatoris ſuadeant eum de primis ſolis intellexiſſe. Et *Decius rubr. C. de ſecund. nupt. num. 3.* dicit ex proprietate ſermonis poſſe in eo legato comprehendi viduas: ſecus ex

veriſimili teſtatoris mente. Et *Syluest.verb.Legatum*, 1.q.5.n.9.ait poſſe id legatum dari ſecundò nubentibus, non autem ad vlteriores nuptias tranſeuntibus.

55 At multo verior ſent. & omnino tenenda docet, id legatum non poſſe conferri viduis ſecundò nubentibus. Quod ea teſtatoris verba de ſolis primis nuptiis intelligantur. Vt conſtat ex *l. Boues*, §. *Hoc ſermone,ff.de verb ſign.* ibi: *Hoc ſermone dum nupta erit,primæ nuptiæ ſignificantur.* Et ita hanc partem ſuſtinent *Bald.in proœm.decret.n.*25.*Præpoſ. rubr.de ſponſal.n.*14.*Iaſon l.Duobus*, §. *Si ei qui,n.*12.*ff.de iurei. Gulielm. Bened. c. Rainutius,de teſtam.verb. Qui cum alia,nu.*79.*Garronis rubr. C.de ſecund.nupt.in noua edit.n.*5. *Tiraquel.* multis citatis *dict.*§.*Hoc ſermone,in princ.n.*111. *Roſella verb. Adulterium,n.*6.*Mantica de coniect.vlt.vol.l.*8.*t.*5.*n.*21.

56 Hoc tamen temperãdum eſt, niſi vidua nuptura prius matrim.minimè conſummarit:tunc enim poteſt capere id legatum. Quod perinde ſit, ac ſi nunquam nupſiſſet: vt enim benè ait *Ripa rubr.C.de ſecund.nupt.n.*15.*verſ. Sed an dicatur,in noua editione*, quamuis attento verborum rigore dicatur viduam hanc binas contraxiſſe nuptias: at ſecus ſe habet quoad effectum nuptiarum. Et ita quamuis conditio non nubendi admittatur in vidua, *auth. Cui relictum, C.de indicta vidui*,ac omnes intelligunt, quando prius matrimonium conſummauit.Et ideò hanc limitationem amplectuntur *Decius rubr.C.de ſecund.nupt.num.*4. *Et ibi Garron.in noua edit.nu.*5.Similiter temperarem, niſi prius matrimonium irritum fuerit. Quod ex dictis nu.43. probari poteſt. Deinde, quia re vera ea non eſt vidua, & primas contrahit nuptias.

57 Deinde temperandum eſt, niſi nullæ eſſent feminæ ætate nubiles, quibus poſſet id legatũ impertiri: tunc enim ex veriſimili teſtatoris mente ne opus pium differatur, poteſt conferri viduis. Quia (vt dicam n.61.) non poteſt id legatum dari feminæ, quæ non eſt ætate nubilis. Sic *Garron.rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit n.*5.

58 Hinc infertur deciſio illius quæſt. An legatum relictum à viro vxori, debeatur ſecundæ, quam poſt teſtamentum priori defuncta duxit? Qua in re manifeſtum eſt non deberi ſecundæ, quando proprio nomine expreſſo legauit primæ. Vt lego vxori meæ Mariæ. Quod tunc apertum ſit indicium affectionis ad ſingularem illam perſonam. Et ita docet alios referẽs *Menoch.de præſump.l.*4.*præſump.*122.*n.*14. Quia aliis relatis hoc limitat *n.*15. niſi poſteriori vxori nomen prioris impoſuiſſet. Tunc enim cenſeretur loco prioris ſubrogata per text. *l.Filia,vlt.ff.de condit.& demonſt.* Quia tranſlatio nominis ſignificat eandem affectionem, & animi beneuolentiam prioris ad poſteriorem eſſe tranſlatam.

59 At difficultas eſt, quando ſub nomine appellatiuo legatum relictum eſt. Vt lego vxori meæ. Quidam enim aiunt,& quidam negant deberi poſteriori. Quos referunt *Couar.de teſtam.c.Requiſiſti,n.*3.*& Mantica de coniect.vlt. vol. lib.*8.*t.*15.*n.*1. *&* 2.*& Menoch.de præſump.l.* 4.*præſumpt.*122. *num.*8.& ipſe ſuſtinet *nu.*11.*&* 12. deberi poſteriori vxori. Quod affectio ad eam, cui tẽpore teſtamenti teſtator coniugatus erat, transferatur ad poſtmodum ductãm: atque ita, cum legatum non ſit reuocatum, ei debebitur. Verùm quamuis hoc ſit ſatis probabile; at placet concordia, quam ex aliis Doctoribus referunt ac ſequuntur *Couar. eod. num.*3. *& Mantica nu.*3. nempe ſi teſtator coniugatus erat tempore teſtamenti, intelligitur id legatum de ſola vxore præſenti. Quippe teſtator duci potuit, ac ductus præſumitur ob ſpecialem erga præſentem vxorem affectum, eiuſque merita. Si autem tunc minimè coniugatus eſſet, debebitur cuicumque vxori, quam tempore mortis teſtator habebat. Quod hic actus ſit fauorabilis, ceſſetque coniectura illa ſingularis affectionis ac meritorum: ac propterea legatum intelligitur relictum ex ſola generali maritali affectione: quæ in quacumque vxore locum habet.

60 Temperandum autem eſt, non deberi poſteriori vxori, quando ſub nomine appellatiuo relictum eſt, ac teſtator eo tempore ſolutus matrimonio erat: vt intelligatur, niſi id quod relinquitur vxori ſit etiam fauorabile, quale eſt alimentorum legatum: tunc enim concurrente duplici fauore, ſcilicet vltimæ voluntatis & ipſius rei legatæ, de quacuncumque vxore videtur teſtator intellexiſſe. Ita *allegatis Alexan. & Socino* ſuſtinet *Barboſ.l. Diuortio*, §. 8. *quod in anno* 10.*ff.ſolut.matrim.*

Id etiam monuerim, legatum maritandis non poſſe 61
conferri niſi feminis, quæ ſunt ætate nubiles: nimirum, 12.annos nactæ. Quod tunc nequeat impleri cauſa finalis eius diſpoſitionis, argumento *l. Nec ſemel*, §. *Si inhabitat.ff. quando dies legat. ced.it.* Poteſt etiam hoc ex communi doctrina comprobari, quæ habet, patrono non integrum eſſe præſentare ad beneficia, niſi eum, qui tempore præſentationis idoneus eſt, ac qualitates petitas habet. Et ita docent *Bald. l. Sancimus,ſi.C. de nuptiis,Garron.rubr.C.de ſecund.nupt.in noua edit.num.*5.dicens ita communiter ſentire Doctores, id tamen bene militat *Bald.* niſi legatum relictum eſſet pro certa perſona maritanda. Et ratio diſcriminis eſt: quia vbi perſonæ incertæ relinquitur legatum, debet per exequutores perſona idonea eligi: at quando perſona eſt certa, teſtator eam eligens reddidit habilem ad legatum obtinendum.

Quare legatum relictum certæ maritandæ, quæ æta- 62
te non eſt nubilis, peti nequit ante ætatem nuptiis aptam. Quippe deſideratur vrgere vel inſtare cauſam ob quam legatum relictum eſt. Sic *Mantica de coniect.vlt.vol. lib.*11.*tit.*21.*num.*5.

Sed dubitatur, an legatum relictum feminis maritan- 63
dis poſſit dari iam maritatis? Et quidem ſi verba teſtatoris ſic ſe habeant, Dentur mille ad puellas dotandas, poſſunt conferri iam nuptis ſine dote, vel cum modica dote, quando vir ea inopia laborat, vt ſuſtinendo matrimonij onera minimè ſit. Quia adhuc ſubeſt cauſa pia, & neceſſitas oneris matrimonij ſuſtinendi: & verè illud eſt dotare feminas. Ita ſentiunt *Baldus Nouell. de dote* 5.*p. num.* 12. *Ioan. Lupus c.Per veſtras, de donat. inter virum & vxor notabil.*3.§.12.*num.*8.

Quod ſi puellis maritandis legatum relictum ſit, con- 64
ferri nequit iam maritatæ. Quia verè illa puella non eſt maritanda: & ita verba legati in ea minimè verificantur. Sic *Baldus l, fi.n.*11.*C.de ſent.quæ ſine certa quantitate. Iaſon l. Quominus,nu.*133.*verſ. Quinto pro eadem parte ff.de fluminibus,Bald.Nouellus & Ioan.Lupus,n.præced. allegati, Perez l.* 5.*ordin.t.*2.*l.*1.*f.*79.*verſ.Dubium eſt quotidianum.*

Maius dubium eſt, quando pro perſona certa mari- 65
tanda legatum relictum eſt: & ea tempore teſtamenti erat maritata? *Mantica de coniect.vlt.vol.l.*12.*t.*1.*n.* 13. ait ſi quis legarit certam quantitatem ad certam feminam maritandam, & ea viuo teſtatore, ac eo inſcio nupſerit, extingui legatũ, quaſi cauſa eius ceſſante. Secus ſi teſtator nuptiarum conſcius, ac potens teſtamentum mutare, minimè mutauit. Tunc enim præſumptio eſt, ipſum voluiſſe in eadẽ voluntate perſiſtere. Et refert *Paulũ conſ.*254.*in fin.vol.*1.*& conſ.*148.*in fi.vol.*2.*& Tiraquel.l. Si vnquam,verbo,Suſceperit liberos,n.*178.*C.de reuocand.donat.in mea edit.eſt nu.*219. *verſ.Huc denique ſpectat.* Et nullum aliud fundamentũ, cui innitatur, affert, prẹter doctrinam *Bartoli l.Lucius,l:*1.*ff.de legat.*2. Quæ omnino extra rẽ eſt: ac in caſu valde diuerſo loquitur: nimirum, quando minori ſumma in dotem data ipſemet teſtator poſtea matrimonio eandem puellam tradidit: tunc enim coniectura eſt, ipſum voluiſſe à priori legato recedere. Et ideò dicendum eſt, legatum pro certa perſona maritanda deberi, quamuis ea tẽpore teſtamenti maritata eſſet: & à fortiori, ſi poſtea nubat teſtatore ſuperſtite, (quamuis hoc vltimum DD. non explicent, at ex ratione ipſorum apertè colligitur.) Probatur ex *l. Si iam facta*, 11.*ff.de condit.& demonſt.* ibi: *Si verò neſciat, præſenti die debetur.* Ex qua cũ multis probat *Greg.Lopez l.*21.*verb.Venit, t.*9.*p.*6. ſufficere conditionem, per verba futuri temporis conceptam, impletam eſſe teſtatore ignorante tempore, quo actus geritur. Et ex eadem colligit *alios relatis*

Couar.c.Officij,num. 10. *de teſtam.* cauſa legati contingente, potius confirmari, quam extingui legatum. Et ratio eſt, quia eo legato certæ perſonæ facto, ductus eſſe videtur teſtator ob ſpecialem illius affectionem: quæ cum non ceſſet, quamuis ipſa tunc nupſerit, aut viuo & ignoranti teſtatore nupſerit poſtea, non extinguitur, ſed ſtabilitur id legatum. Atque ita docent *Baldus, Iaſon, Baldus Nouell. Perez n.præced.allegati, Hippolyt.rub.ff.de fideiuſſoribus,nu.*85. *Ioan.Lup.c.Per veſtras,de donat.inter vir.& vx.notab.*3.§.20. *n.*6. *Tiraquel.tract.ceſſante cauſa,limitat.*18.*fin. Sarmiento l.*2. *ſelect.c.*1.*n.*10.*Mexia l.Toleti p.*12.*fundam.*1.*nu.*35. *Spino ſpecul.teſtam.gl.*14.*princ.n.*152. *Zauallos in ſuis qu.pract. q.*138. *n.*6. & explicant *Spino & Zauallos*, quamuis ignorante teſtatore ſit iam teſtamenti tempore coniugata. Id enim probat *l. Si iam facta*, cui hæc doctrina innititur. Et ita id clarè ſentiunt reliqui allegati.

66 Similiter credo legatum relictum conſanguineis maritandis, quamuis nequeat, conferri conſanguineæ tempore teſtamenti coniugatæ: ob dicta nu.64. vtpote quòd eſt relictum incertis perſonis: at ſi teſtatore mortuo nupſiſſet, exiſtimo cum duobus Iuriſperitis ex doctioribus huius regij prætorij Granatenſis poſſe illi dari. Quòd non omnino incertæ perſonæ relictum ſit, ſed quodammodo certæ, nempe, perſonis ex teſtatoris genere. Et quando nupſit, habebat iam ius aliquale ad hoc legatum, acquiſitum à teſtatoris morte.

An verò legatum relictum certæ perſonæ maritandæ, 67
eodem teſtatore poſtea eam in matrim. collocante, minori ſumma in dotem tradita, debeatur quoad reſiduum? conſulendi ſunt *Bart. & Doctores l.Lucius, l.*1.*ff. de legat.*2. *& ibi Peralta n.vlt.Couar.c.Officij,n.*9.*&* 10.*de teſtam. Baeza de non melior.filiab.c.*2.*fine.*

Tandem an legatum feminis maritandis poſſit dari in- 68
gredientibus religionem? dixi l.1.diſp,33.n.29.

DE IMPEDIMENTO Impotentiæ.

DISPVTATIO XCII.

An impotentia coëundi, & qualis impediat ac dirimat matrim. ſubſequens?

SVMMARIVM.

*Explicatur quotuplex ſit impotentia: & an frigiditas detur in femina: & nimius calor viri aliquando ſit impotentiæ dirimentis matrimonium cauſa? n.*1.
*Impotentia perpetua dirimit matrim. non autem temporalis, n.*2.
*Quid, ſi impotentia temporalis ſit ignota alteri contrahenti? Refertur quædam ſententia, n.*3.
*Proponitur ſententia Authoris, n.*3.
*An laborans impotentia temporali peccet tunc contrahens? n.*5.
*Impotentia, quæ eſt maxima difficultas, non obſtat valori matrimonij, num.*6.
*Potentia ſeminandi intra vas eſt opus ad matrimonij valorem, nu.*7.*& ibi, quid ſi vir non intra poſſit, ſed matrix feminæ attrahat?*
*Improbantur dicentes eam non peti, ſed ſolam coeundi potentiam? n.*8.
*Satis eſt femina capax ſit ſeminis ſuſcipiendi, quamuis non ſeminet, n.*9.
*Quid, ſi vir ſolam ſeminis partem intra vas emittat? n.*10.
*Quid, ſi femina tam arcta ſit, vt nequeat ſemen intra vas ſuſcipere, aut ſuſceptum non retineat: vel præ latitudine aut alio morbo cognoſci à viro nequeat? n.*11.
*Quid, ſi femina conſcia impotentiæ viri ad ſeminandum, cedat iure ſuo? num.*12.
*Quacunque ex cauſa contingat impotentia, ſiue ex nimio viri calore, ſiue ex abominatione mulieris, dirimit matrimonium? n.*13.
*Matrimonium eunuchi carentis altero ſolo teſticulo valet, n.*14.
*Quid, ſi vtroque teſticulo orbatus ſit? Refertur duplex ſent. n.*15.*&* 16.
*Id matrimoniũ non valet, quamuis femina conſcia defectus fuerit, n.*17.
*Quid, ſi eunuchus daretur verum ſemen emittens? n.*18.
*An ſenes validè contrahant? n.*19.
*Quid, ſi in ætate decrepita ſint? n.*20.
*An ratione ſenectutis poſſit alicui matrimonium denegari? n.*21.
*An mulier quantumuis vetula validè nubat? n.*22.
*Quid, ſi ſenex ita ſit exhauſtus, vt iam ſit impotens? Refertur quædam ſententia, n.*23.
*Proponitur ſententia Auctoris, n.*24.
*An ſteriles ad matrimonium ſint habiles? Refertur quædam ſent. n.*25.
*Sententia Auctoris, n.*26.
*An valeat matrim. quando mulier nequit abſque vitæ periculo parere? Refertur quædam ſententia, n.*27.
*Proponitur Auctoris ſententia, n.*28.
*Quid, ſi femina mortuos filios pariat, n.*29.
*Satisfit argumentis, n.*30.

1 DISPVTATIO de hoc impedimento apprimè neceſſaria eſt, quòd frequenter in tribunalibus Eccleſiaſticis accidat, & in confeſſionibus occurrat: facillimúmque ſit circa illud aberrare, tum ob nimiam eius difficultatẽ: tum etiam, quia ſatis obſcurè diſputatum inuenitur. Et ideò qua claritate potuero, illud enodabo. In hoc ergo impedimento is ordo ſeruabitur. Primò loco agetur qualis impotentia matrim. dirimat: vbi de impotentia naturali, abſoluta, vel reſpectiua, accidentali ratione ſenectutis, abſciſſionis teſticulorum, vel maleficij. Secundò loco de impotentia, quando ab altero potente cognoſcitur: & de iure, quo matrim. dirimat. Tertiò loco quando matrim. ratione impotentiæ ſeparatum, reſtaurandum ſit, inuento errore, ex ſecundis nuptiis, aut fornicatione impotentis. Vbi & qualiter lis intentanda ſit contra ſententiam latam, & qualiter in cauſa matrimonij nũquam tranſeat in rem iudicatam. Et num liceat diuortium ratione illius copulæ in fornicatione aut matrim. habitæ. Quartò loco quando impotentia ſubſequitur matrimonium: & quando dubitatur an pręcedat, an potiùs ſequatur: & qualiter tunc liceat vſus matrimonij. Quintò loco de impotentia temporali ratione ætatis puerilis, ſtatus morbi, vt de matrimonio conſtituti in mortis articulo. Et de matrimonio hermaphroditi. Tandem qualiter probanda ſit impotentia, & de computatione triennij experientiæ potentiæ ad coeundum. Præmittendum eſt, quid & quotuplex ſit impotentia. Eſt enim vitium naturale aut accidentale impediens coitum. Poteſt autem conſurgere ex cauſa intrinſeca naturali, vt ex viri frigiditate, aut ex feminæ arctitudine. Frigiditas enim reddens coniugem impotentem ſoli viro accidit. Vt egregiè docet *D. Thom.* ab vniuerſis receptus 4.*d.*34.*q.vn. art.* 2. *ad.*6. ea ductus ratione, quod mas ſit agens in generatione, femina verò ſolum patiatur. At frigiditas paſſioni non obſtat, ſed ſoli actioni reprimens membri virilis motionem. Quare minus benè. *Ant.c.fin.num.*6. *verſ. Hæc doctrina, de frigid. & malef. & ibi Præpoſ.n.*5.*verſ. Quæro generaliter*, aiunt poſſe in femina reperiri frigiditatem matrim. dirimentem, iura tamen illius non meminiſſe, quod ferè impoſſibile ſit eam probare. Vocatur autem impedimentum hoc frigiditas: cùm quandoque etiam caloris exceſſus poſſit virum impotentem reddere, ac matrim. dirimere (vt dicemus nu.13.) Quod auctore *D. Thom.* 4. *d.*34.*q.vn.a.* 2. *corp.* ſuperfluus calor vix poteſt eſſe impedimentum perpetuum. Impotentia hæc poteſt duplici ex capite prouenire: nempe ex cauſa intrinſeca & naturali, vt frigiditate in viro, aut arctatione in femina: aut ex cauſa extrinſeca accidentali, vt ex maleficio, quod vtrique ſexui commune eſt: aut ex caſtratione, quæ viris eſt peculiaris. Rurſus impotentia quædam eſt perpetua, quædam temporalis. Deinde alia eſt impotentia ad copulam: alia verò ad ſolam generationem, quæ vocatur ſterilitas. Tandem impotentia perpetua, quædam eſt abſoluta reſpectu omnium: quædam verò reſpectiua reſpectu huius vel alterius ſimilis.

Præſens ergo diſputatio petit qualitatem impotentiæ 2
deſideratæ, vt matrimonium ſubſequens irritet, quando ea eſt generalis reſpectu omnium. Quam aliquibus concluſionibus ac corollariis ex eis deductis explanabo. Prima concluſio. Impotentia perpetua ad copulam reddit irritum ſubſequens matrimonium: ſecus de temporali.

Hæc

Hæc eſt apud omnes certiſſima. Et de impotentia perpetua conſtat ex *c.2.de frigid. & malef.& ex toto eo t.* Quando autem impotentia eſt temporalis, eam nō dirimere, conſtat ex *c.Fraternitatis, verſ.Quamuis igitur, eodem tit.* Et ratio vtriuſque partis ea eſt: quòd perpetuæ impotentiæ repugnet obligatio ad copulam coniugalem ex matrimonij contractu conſurgens. Impoſſibilium enim nulla poteſt eſſe obligatio, *l.Impoſſibilium, ff.de reg.iuris, & c.Nemo ad impoſſibile, de reg. iuris in 6.* Secus de impotentia temporali. Qui enim in præſenti non eſt ſoluendo, cùm tamen ſit ſpes fore in futurum, poteſt ad ſoluendum obligari: cuius obligationis incapax eſt, qui nunquam ſoluendo foret. Quòd ſi obiicias, matrimonium impuberis irritum eſſe: cùm tamen ſola temporali impotentia laboret. Dic id eſſe peculiare in eo caſu, quòd ius Eccleſiaſticum matrim. impuberum irritarit, quamuis impotentia eorum temporalis ſit. Quod in alia impotentia temporali minimè ſtatuit. Quare exiſtente eodem impotentiæ temporalis impedimento, ex ætatis debilitate conſurgente, poſt pubertatem valeret vtique matrim. eò, quòd ius Eccleſiaſticum vſque ad illam ſolam ætatem irritarit, vt dicemus diſp.104.num.18.

3 Quidam temperant poſteriorem huius concluſionis partem, vt impotentia temporalis non dirimat, quando à coniuge potenti eſt tempore contractus ſcita: ſecus ſi ipſum lateret. Ducuntur, quia *D.Thom.4.d.36.q.vn.art.1. corp.* æquiparat impotentiam ſeruituti. At hæc licet temporanea dirimit, ſi à coniuge libero ignoretur (vt probaui hoc lib.7.diſp.19. nu.4.) Et confirm. quia vtraque non ſimpliciter, ſed ad tempus actum matrimonij impediunt, imo multo magis impotentia temporalis, vtpote quæ prorſus impedit: cum ſeruitus ſolum liberum vſum impediat. Secundò, quia ignorantia qualitatis ſuapte natura ad contractus finem petitæ ipſum vitiat. At huiuſmodi videtur hæc impotentia: cum ad copulam habēdam, quæ matrimon. finis eſt, deſideretur coëundi potentia. Huius ſent. videtur clarè *Sotus 4.d.34.q.vn.a.2.colum. 4.immediatè ante verſ.Rogas autem*, vbi ait impotentiam hanc temporalem non eſſe impedimētum neceſſarium, inſtar cognationis, ſed voluntarium. Et *eo.a. col. 8.verſ. Poſtremum denique* explicat eſſe impedimentum ſpontaneum: quia ſi contrahentes permanere velint, ſunt veri cōiuges. Atq; ita clarè ſentit ſi alter potens ignorarit, & nolit ſtare matrimonio, dirimendum eſſe: inſtar matrim. cum ſeruitutis ignorantia contracti. Eandem tenet *Enriq.l.11. dé matrim. c.10.nu. vlt.* vbi ait viro impotenti ad tempus, valere matrimon. ſi vxor impedimenti conſcia cedat iure ſuo.

4 Sed nullatenus mihi placet hæc limitatio: atque ita tenendum eſt, eam impotentiam quantumuis ignoratam ab altero minimè obſtare valori matrimon. Ducor, quod is error circa impotentiam temporalem non dirimat iure Eccleſiaſtico matrim. nullum enim ius irritans reperitur: imò eius valori valde ſuffragantur textus de hoc impedimento loquentes, abſque aliqua enim diſtinctione decidunt quando impotentia eſt temporalis, non irritari matrimonium, vt conſtat ex *c.Fraternitatis, de frig.& malef.* Nec etiam iure naturali dirimat. Quippe ea impotentia non tollit ſimpliciter matrimonij finem, ſed ſecundum quid, ſcilicet pro aliquo tempore: ac proinde non efficit inuoluntarium ſimpliciter, ſed ſecundum quid, inſtar erroris qualitatis. Et confirmatur, quia ſi hæc impotentia ignorata dirimeret iure naturali matrim. valde deficiens eſſet iuris canonici deciſio, ſi in re ad mores valde neceſſaria, & vbi de grauiſſimo animarum periculo tractabatur, hoc tacito diſponeret (vt diſponit *c.Fraternitatis, de frigid.& malefic.*) matrim. ſemel diſſolutum ratione impotentiæ exiſtimatæ perpetuæ, reſtaurandum eſſe, comperto impotentiam eſſe temporalem. Tandem quia potentia coëundi perpetua non eſt de matrimonij eſſentia: alias impotentes ad tempus nullatenus poſſent contrahere. Non ergo iure naturali, nec Eccleſiaſtico, impotētia temporalis ignorata dirimit matrimonium. Nec obſtant in contrarium adducta num.præcedenti. Non primum, quia *D.Thom.* de impotentia perpetua loquitur: & eſt in ea ſententia, vt ea non dirimat matrimon. niſi quando eſt ignorata (vt dicemus diſp.97.n.1.& ab ea recedemus ibi nu.2.) Nec eſt ſimile de errore ſeruitutis, & errore impotentiæ temporalis. Quia ius Pontificium irritat matrim. initum cum errore ſeruilis conditionis, *c.2.de coniug.ſeru.* At non inuenitur textus irritans, quando eſt error impotentiæ temporalis. Et hinc patet ad confirmationem. Nec obſtat etiam ſecundum. Quia negandum eſt eam qualitatem eſſe ſuapte natura ad finem matrimonij requiſitam: ſolùm enim petitur ne ſit impotentia perpetua. Et ideò pro hac ſententia ſunt vniuerſi alij Theologi & Iuriſperiti, qui cum *D.Th.4.d.34.q.vn.a.2. corp.* indiſtinctè tradunt impotentiam temporalem non obſtare valori matrimonij. Et in propriis terminis docent *Petr. de Ledeſ.de matri. q.58.a.1.in difficult.principali, paulò ante ſolutionem ad argum. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.235.n.1.fine.*

Sed adhuc ſupereſt difficultas, an ſaltem reus alicuius culpæ ſit, conſcius ſuæ impotētiæ temporalis, ſi ea durante matrim. ineat? Id enim affirmant quidam, nec explicant culpane mortalis ſit, an ſola venialis. Videtur enim à recto ordine deuiare obligare ſe ad ſoluendū eo tempore, quo impotentia ſoluendi adeſt. Sic docent *Ricard.4.d.34.a.2.q.1. Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.26.a.vn.q.1. Turrecr. 33.q.1.in ſum. a.1. n.9. Sotus 4.d.34.q.vn.a.2, col.3. in fine primæ concl.* Idq; limitant *Ricard. & Aſtenſ.* niſi magna neceſſitas vel vtilitas id ſuadeat. Verū in contrarium vrget, nullā videri culpam, ſi graui morbo laborans matrimoniū ineat, quamuis tunc reddere debitum nequeat. Quia lex matrimonij obligat ad reddendum debitum, inſtar præceptorū affirmatiuorum, nimirum, ſemper, non tamen pro ſemper, ſed ſalua incolumitate perſonæ, & temporib. commodis. At hic poteſt obligari ad reddendum tēpore quo fuerit potens. Deinde, quòd impotens ad tempus ad ſoluendum debitum pecuniarium, nullius culpæ reus eſt, ſi ſe ad ſoluendum obliget tempore quo certus eſt ſe ſoluendo fore. Et ideò exiſtimo nullam eſſe culpam ex natura rei: at poſſet eſſe ratione deceptionis coniugis potentis, quando diu duratura eſſet impotentia, & non ei detegeretur. Quia eſſet deceptio in qualitate valde neceſſaria: exponereturque alter incontinentiæ periculo: nec ipſi poſſet imputari non inquiſiuiſſe circa hoc, ſicut imputatur quando de aliis viri partibus non curat certior fieri. Quia alię poſſunt diligentia præmiſſa ſciri, nec tenetur quiſpiam proprios defectus detegere: at defectus ille potentiæ eſt occultus, & de eo numquam inquiri ſolet. 5

Secunda concluſio. Impotentia coëundi, quæ non eſt vera impotentia, ſed ſolùm maxima difficultas, non dirimit matrim. vt ſi poteſt eſſe vera commiſtio, ſed cum maxima difficultate, & periculo ægritudinis. Hæc concluſio eſt certiſſima: & conſtat ex *c.2.de coniug.leproſ.* vbi deciditur matrim. cum leproſo eſſe validum. Et ex *c.Fraternitatis, de frigid.& malef.* vbi quando per inciſionem abſque mortis periculo factam poteſt mulier arcta reddi apta copulæ, definitur valere matrimonium. Et tamen in vtroq; euentu eſt maxima difficultas. Et ita docet *Petr. de Ledeſma de matrim.q.58.a.1.col.antepen.in ſolut.ad 5.* 6

Tertià concluſio. Ad valorē matrim. nō ſatis eſt potentia vas femineū penetrandi, ſed deſideratur potētia ſeminādi intra illud: quare potēs coire, impotēs tamen perpetuò ad ſemen emittendū in vas, vel quia nullo modo ſeminat, vel quia præ nimio calore, ita præpropere, vt vas expectare nequeat, eſt incapax matrimonij, ſi id vitium ſit perpetuū, vt nulla medicinæ ope tolli poſſit. Quia de ratione matr. eſt traditio poteſtatis corporis ad copulam coniugalē. At non reputatur copula coniugalis deficienti ſemine. Coitus enim ſolùm eſt via ad actum coniugalé perficiendum. Secundò, quia ad matrimonij valorem deſideratur copula, per quam coniuges vna caro efficiantur, vt conſtat ex *c.Laudabilem, de frigid.& malef.* ibi: *Vterque iureiurando dicat, quod nunquam per carnis copulam vna caro ef-* 7

fecti

fecti fuiſſent : & tũc videtur quod mulier poſſit ad ſecundas nuptias conuolare. Quod idẽ habetur ex epiſt. D.Greg. relata c.2. 33.q.1. At non fiunt coniuges vna caro abſq; ſeminatione intra vas (vt probaui l.2.diſp.21.nu.5.) Et ideo hanc concluſionem docẽt ex Theologis, Palud.4.d.34.q. 2.a.1. concl. 2.n.8.& a.2. con.3.n.14.& ibi Sotus q vn.a.2.paulo poſt princ. Ouand.ibi, diſp.vn.prop.1. D. Antonin.3.p.t.1.c.12.§.1. & 2.fi. Ledeſm.2.p.4.q.60.a.1.col.antepen. Veracruz. 1.p.ſpec.a.38.con. 6. Angles floribus 1.p.vbj de matrim. q 8.a.1 dub.1.diffi.1. Petrus de Ledeſm.de matrim.q.58.a.1.dub.4 quod mouet circa ſolut.ad 4.principale, Val.4.p.diſp.10.q.5.punct.3.vbi de imped. impotentiæ; verſ. De huiuſmodi impotẽtia, Enriq.l.11. de mat. c.10.n.vlt.& l.12.c.7.n.5. & c.8.n.1. Toledo l.7.ſum.ca.12.n.2. Manuel 1 to.ſum.2.edit.c.235.n.2.fin. Cañedo ſum.ſacram. vbi de matrim.c.5.ſtatim in princ. Bart. à Ledeſm.de matrim. dub. 48.concl.3. Viualdus candel.ſacram.1.p.vbi de matrim.n. 235. Lud.Lop.2.p.inſtruct.vbi de matrim.c.52. ſtatim in princ.notab.1. Vega 2.to.ſum.c.34.caſu 113. Hieron. Llamas methodo curat.3.p.c.8.§.13.fin. Et ex Iuriſperitis, Abb.c.2.n.5.de frigid.& malefic.& ibi Alex.de Neuo n.5. Rainerius 2.p.ſum.t. de mat.c. 27. Angelus verb. Matrim.3.imped.16.n.3. Sylueſt.verb. Matri. 8.q.16.dict.3.& 7. Roſella verb. Impedimentum; imped.15.n.3, & ibi Supplem. Piſanæ, impedim.15.n.4 Rebuff. praxi benef.reg. de diſpenſ.in gradib.prohibitis, glo.5.n.49. Roland.de lucro dotis, q.184.num.3. (habetur tom.9.tractat.) Sylua nuptialis, verb. Seni non eſt nubendũm, in l.2.n.12. Turrecr. 33.q.1. in ſum.a.3. n.15.concl.5. Nauar. ſum.lat.c.22.n.59. Ant. Cucus l.5. inſtitut. maiorum, t.12.n.218.& 259. Gutier.l.1.q. canon.c.16.n.18. Caual.2.p.dec.18.n.6. Matienzo li.5.recop.t.1.rub.gl.1.n.159. Barboſa l.1. p.1.nu.92.96.97.ff.ſolut.matrim. Lancel. inſtitut. iuris canon. l.2. tit. quæ matrim. impedire poſſunt, §. Item frigiditas, verb. Natura, Gaëta cap. Ad limina 30.q.1.§.4.nu. 538. Quid autem ſi vir non intra ſeminet, ſed matrix attrahat? dicam dip.99.n.37.

8 Quare minus bene Doctores aliqui de hoc dubitant, & Pontificem conſulendum docent, quando vir membrum erigit, nec eſt maleficiatus, at nullatenus conſummat, ſed ſtatim ſemen emittit extra vas, nec medicinis poteſt iuuari. Hi ſunt Hoſtienſ.ſumm.t. de frigid. §. Qualiter & quando, n.13. Alberic. in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedimẽtum, impedimẽto 15. Aſtenſ.2.p.ſum.l.7.t.37.a.1.q.5. Brunel. de ſpõſalib. concluſ.28. limitat 5.n.22. Et quandò poteſt coire, non tamen ſeminare, validum eſſe matrimonium, ſuſtinebunt omnes aſſerentes Eunuchos validè contrahere, quos referam. nu.15. illi enim non verum ſemen emittunt. Et in hanc partem licẽt dubius inclinat Author Supplem. Gabr.4. d.34.q.vn.ar.1.notab.4.& dubius manet Borrillong. ibi q. vn. a.3. diffic.2. Et tenet Hugolin. de matrim.c.19.n.1. Et clarè videtur tenere Emm. Sa ſum.verb. Matrimonium, vbi de impedimentis dirimentib. in impedim, impotentiæ, num.14. At nullatenus recedendum eſt à doctrina communi, quæ veriſſima eſt: & maximè poſt motum proprium Sixti V. quem n. 17. referam, vbi decidit matrim. Eunuchorum eſſe irritum, cum tamen experientia conſtet eos poſſe coire: ſed irritum eſt, quòd verum ſemen non emittant.

9 Valeret tamen matrimonium, ſi vir ſeminare poſſet intra vas, ac femina capax eſſet ſeminis virilis recipiendi, quamuis ea impotens eſſet ad ſeminandum. Quippe femineum ſemen non eſt præciſè ad generationem neceſſarium, quamuis valde conferat. Et ita docent Nauar. l.4. conſil.tit.de frigid.& malefic.in priori edit. conſil.3. num. 12. & 13.in poſt. conſil.2.nu.12.& 13. Ladeſma & Barboſa nu.7. allegati, Veracruz. 1.p. ſpeculi art.38.concluſ. 9. Gutierrez quæſt. canon.l.1.cap.16.n.16.& 17. Matienzo lib.5. recopil.t.1.rubr. gloſſ.1.num.198. Enriquez l.12.de matrim.cap.7.nu.4. Non tamen eſt hoc adeo certum, quia innititur illi principio philoſophico, ſemen femineum non eſſe neceſſarium ad generationem: cuius oppoſitum eſt probabile. Quare ſentientes eſſe neceſſarium, dicent quoque eam feminam eſſe matrimonij incapacem: ſicut eſt vir, qui ſemen nequit emittere. Sicut in ſimili aduerti lib. 2. diſp.21.num. 11. & hoc lib.7.diſp.64.num.21.

Nec cenſendum eſſet matrimonium nullum, ſi vir non 10
totum ſemen poſſit intra vas fundere, ſed partem. Quod ea ſeminis pars intra vas recepta ſufficiens ſit ad conſummandum matrimonium, & efficiendum coniuges vnam carnem. Sic Ouand.4.d.34, diſp.vnic. coroll.3. quod infert ex 5. propoſitione.

Quòd ſi femina tam arcta eſſet, vt non poſſet ſemen 11
intra vas recipere, nec arte aliqua iuuari poſſet, incapax matrimonij foret. Quia nil refert an ex parte viri an ex defectu feminæ conſurgat impotentia ſeminandi intra vas, atque ita conſummandi matrimonij, vt coniuges efficiantur vna caro. Quod ad matrimonij valorem deſiderari probauimus num.7. Sic Supplem. Gabr.4.d.34.q.vn.a. 2.propoſ.4. Toledo lib.7.ſum.c.12.nu.2. Similiter eſſet incapax matrimonij femina, ſi præ latitudine aut alia latenti ægritudine cognoſci minimè poſſet à viro. Conſtat ex eadem ratione. Et docent Hoſtienſ.ſum.t.de frigid.& malefic.§. Quæ impotentia, n.5.& 6.& c. Conſultationi, n.1.eod. tit. & ibi Ioan. Andr.n.2. Ant. in fine, Albericus in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped.15. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.27.q.1. Greg. Lopez l.2.verb. Tan eſtrechas, tit.8.p.4. Gaeta c. Ad limina 30.q.1. §.4.q.233.nu.536. Secus eſſet, ſi femina recipere poſſet ſemen intra vas, quamuis ſemel ſuſceptum retinere nequiret: tunc enim valeret matrim. Quippe tunc verè conſummatur matrim. ac efficiuntur coniuges vna caro: & ipſa ſolum ſterilis eſt: quod valori matrimonij non obſtare dicemus n. 26. Sic Ouand. n. præced. relatus.

Temperant quidam concluſionem, vt tunc non valeat 12
matrimonium, eò quòd vir coire potens nequeat ſeminare, quãdo mulierem is defectus latuit: ſecus ſi eius conſcia cedat iure ſuo. Huius ſententiæ videntur Abb. c.2.n.5. & ibi Alex.de Neuo n.5.de frigid. & malefic. Roſella verb. Impedim.imped.15.n.16. Angel. Matrim.3.impedim.16. num.3. Syluest.verb. Matrimonium 8.q.16.dict.3. Eam enim reddunt rationem, ob quam matrim. non potentis ſeminare ſit irritum, quod mulier clamare poſſit velle ſe eſſe matrem: & ita ſentire videntur validum fore, vbi mulier reclamare nequiret, vtpote quæ conſcia defectus fuit. Et tenent expreſsè Ant. Cucus l.5. inſtitut. maiorum, t.12.n.259. Enriq. l.12. de matrim.c.7.nu.4. Idem dicunt ſentientes matrim. Eunuchorum valere, quando femina conſcia fuit, quos n.14. referam. Idem docent opinantes nullam impotentiam cognitam dirimere matrim. quos referam diſp.97.nu.13. Sed non placet hæc limitatio. Quia ſi natura matrimonij petit ſeminandi intra vas potentiam, vt ſic poſſit tradi poteſtas corporum ad actum coniugalem, non video qualiter voluntas coniugum efficere valeat, vt abſque ea potentia conſiſtere poſſit matrim. Qua ratione ducti defendemus diſp. 97. num.2. impotentiam etiam vtrique coniugi notam dirimere matrim. Adde Sixtum V. in quodam motu proprio, quem nu. 17. referam, declaraſſe coniugium Eunuchorum eſſe irritum, quamuis ſciente altero coniuge initum fuerit.

Nec refert qua ex cauſa impotentia hæc in viro con- 13
ſurgat: quamuis enim frequenter impotentia coeundi ex frigiditate viri conſurgat, & raro ex nimio calore: at aliquando poteſt etiam ex nimio calore procedere: & tunc ſi id impedimentum ſit perpetuum, quod nec arte medicinæ nec triennio experientiæ ceſſat, dirimet matrimonium. Quia eadem prorſus eſt ratio. Sic tradunt D. Thom. 4.d.34.quæſt.vnic.art.2.& ibi Albertus Magnus art. 4. ad 6. quos vniuerſi ſequuntur. Idem dicendum eſt, ſi impotentia in viro proueniat ex abominatione mulieris. Sunt enim viri qui ad pulchram mouentur, & non ad deformem: & contingit aliquando ita abominabilem feminam apparere viro, vt nullatenus poſſit moueri ad coitum cum illa, nec excitare poſſit concupiſcentiam: tunc enim perinde cenſendum eſt, ac de impotentia ex maleficio prouenienti. Si enim mediis adhibitis ac experientia triennali præmiſſa non ceſſet, diſſoluetur matrimonium. Ita docent D. Thom. 4.d.34.q.vn.ar 2.ad 5. & ibi Albertus Magn.a.6.in 2.arg.& eius ſol. Vigner. l.inſtit.c.16.§.7. verſ. 9.

impedim.

*impedim.*11. Et ex Iuriſperitis, *Alberic. in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedim. impedim.* 15. *Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.29.a.vn.in fi. Angel. verb. Matrimonium 3. imped 16.n.14. Syluest. Matrim.* 8. *q.16. dict.* 3. *Roſell. verb. Impedim. impedim.* 15.*n.* 8. *& ibi Supplementum Piſanæ imped.*15.*n.*7. *Tabiena Imp.*12.*q.*7.*n.*8. *Turrecrem.*33.*q.*1. *in ſum.a.*2.*nu.*13. *Gaeta c. Ad limina*, 30.*q.*1.§.4.*q.*226.*n.*529. Quare non intelligo qualiter *Sotus* 4.*d.* 34. *q. vna, rt* 2.*col.*7. *verſ. Quod autem de deformi*, dicat nil ad valorem matrimo. referre, ſi vir valeat excitari ad copulam cum pulchra, non autem cum deformi. Quia cum conditio illa ſit nimis per accidens, non ob id diſſoluetur matrimonium cum deformi initum. Sed apertè contradicunt illi DD. omnes allegati. Quid enim refert, ſiue à natura, ſiue ex accidenti impotentia promanet, ad irritandum matrimonium? Si verè impotentia vtraque ſit, impediatque poteſtatem tradendi corporis ad copulam coniugalem: eò quòd illud accidens reddat eam impoſſibilem. Adde, impotentiam ex maleficio conſurgentem eſſe valdè accidentariam, & tamen coniugium dirimit. Tandem quia (vt docet *Albertus Magnus proximè allegatus*) ſunt quidam ex ſua natura deſtituti calore ſufficienti ad coitum, qui tamen excitati ex feminæ pulchritudine poſſunt ad coitum perfectè moueri: non autem quando ea pulchritudo deficit. Eſt autem monenda huiuſmodi femina, (vt bene tradunt *Albert. Magnus & Turrecrem. ibid.*) vt munditie, ornatu, affabilitate ſe amabilem viro exhibeat: ac ipſe vir monendus eſt, vt excogitet cauſas, quibus ad feminæ amorem excitetur, vt vel ſic abominatione illa ceſſante poſſit illam cognoſcere. Quòd ſi hæc non proſint præmiſſa triennij experientia, ſeparabitur matrim. illud, ſicut quando ex maleficio impotentia prouenit. Tandem quacunque ex cauſa impedimentum perpetuæ impotentiæ conſurgat, diſſoluetur matrim. ea cognita, vtpote quod irritum fuit. Cùm reuera impediat eſſentiam coniugij, quacunque ex cauſa oriatur. Sic *Hoſt. c. Conſultationi, n.*1. *de frigid. & ibi Ioan. Andr. n.*2. *Greg. Lopez l.*2. *verb. Friot. t.*8.*p.*4.

14 Ex dictis deducitur primò, quid ſentiendum ſit de matrim. Eunuchorum, qui ſana & integra virilia habent, at altero ſeu vtroque teſticulo carent. Et quidem quando ſolo altero teſticulo orbati ſunt, nemini dubium eſt, eos aptos eſſe ad matrim. Quod verum ſemen idoneúmque generationi emittant. Teſticulus enim ille poteſt miniſterium generationi neceſſarium exercere, ſpiritus ad illam requiſitos retinens, & tanquam follis membra commouens. Sicut alter ſolus oculus videndi actum perfectè exercet. Imò cum virtus vnita ſit fortior ſe ipſa diſperſa, & in illum vnum teſticulum omnes ſpiritus generationi neceſſarij coëant, qui in vtrumque confluere deberent, ſolent ij ad generandum potentiores eſſe. Idem probatur ex *l. Si ſerua*, 40. §. *Si ſpadoni, ff. de iure dotium*, ibi: *Si ſpadoni nupſerit mulier, diſtinguẽdum arbitror, caſtratus fuerit, nec ne: vt in caſtrato dicas dotem non eſſe: in eo qui caſtratus nõ eſt (quia eſt matrimonium) & dotem & dotis exactionem eſſe.* Vbi *Gloſſa fin.* ait ſpadonem in eo textu appellari, qui generare poteſt: eò quòd vnum ſaltem teſticulum habeat, & *l. Sed eſt quæſitum* 6. *verb. Spadonem, ff. de liber. & poſtum.* ibi: *Spadonem quoque poſtumum hæredem ſcribere, & Labeo & Caſſius ſcribunt: quoniã nec ſterilitas ei rei impedimento eſt.* Vbi *Gloſ. verb. Impedimento*, ait quia validè contrahit, *& verb. Poſſe*, explicat de ſpadone, cui alter ſolus teſticulus deeſt. Et ideo præter omnes DD. triplici nu. ſeq. allegandos, qui in hoc conueniunt, ita docent *Anchar. c.*2. *in fi. de frigid. Caual.* 2.*p. dec.*18. *nu.*6. *Petr. Greg. in ſyntagm. iuris, l.*7. *cap.*2. *nu.*18. *Lancel. inſtit. iuris canon. l.*2. *t. quæ matrim. impedire poſſunt*, §. *Item frigiditas, verb. Natura, Philiarc. de offic. ſacerd. to.*1.*p.*2.*l.*2.*c.*10.

15 Difficultas autem eſt de Eunuchis vtroque teſticulo carentibus. Quidam cenſent hos ad matrimonium ineundum idoneos eſſe, ſi virgam erigere valeant, ac ſubinde coire, quamuis ſemen emittere nequeant. Ducuntur, quod hi ſatisfacere valeant concupiſcentiæ mulieris, & ita obtinetur finis matrimonij ſecundarius; nec primarius, nimirum generatio prolis ad eius valorem deſideratur, vt in ſterilibus conſtat. Secundò probari poteſt ex doctrina *Ariſt. l.*1. *de gen. anim. c.*4. vbi tradit teſticulos non deſiderari ad generationem, quamuis expediant, tamquam pondera textrinis appenſa conferunt, ne liciatorij curſus inter ſtamina impediatur. Idque comprobat experientia tauri, qui recens caſtratus cum vacca coiens, illam prægnantem reddidit. Item quia ſerpẽtes & piſces coëunt: cum tamen teſticulis careant. Tertiò perſuaderi id poteſt, quod *Gen.* 37. Putiphar appelletur Eunuchus Pharaonis. Cùm tamen genuerit filiam, quam duxit Ioſeph. Et ideo huius ſent. ſunt *Gloſſ. c. Hi qui, in fi.* 32.*q.*7. *& c. Nuptiarum bonum, verb. In quibuſdam* 27. *q.*1. *Anch. c.*2. *in fi. de frigid. Alciatus l. Spadonũ*, 128.*n.*3. *ff. de verb. ſign. & l. Si is qui, n.*54. *ff. de vſucap. Bart. Socinus l.*1.*n.*26 *&* 28. *ff. ſolut. matrim. Cepola l. Pomponius ff ſpadonem, n.*11. *ff. de ædil. edicto. Corraſius l.*1. *in* 1. *lectura, n.*16. *ad fi. ff. ſolut. matrim. Angel. verb. Matrim.* 3. *imped.*16.*n.*11. *Tabiena verb Impedimentum, imped.* 12.*q.*6.*n.*7. *Armil. verb. Matrim. n.*51. *Gutier. lib.*1.*q. can. c.*16.*n.*8. *in ſua priori edit. Hugelin. de matrim. c.*16.*nu.*1. Idem cum hac limitatione, quando alter coniux id impedimentum nouit, tenent *Metina lib.* 5. *de ſacror. homin. continentia cap* 47. *fi. &* 77. *paulo poſt principium. Palacios* 4 *d.*34. *diſſ.*1. *immediatè ante* 4. *concl. Philiarcus de offic. ſacerd. to.*1.*p.*2.*lib.*2.*c.*10.

Alij verò docent eos validè contrahere, ſi poſſint ali- 16
quale ſemen emittere, quamuis ad generationem ineptum. Quoniam verè copula ſemine intra vas emiſſo, quamuis inefficaci ad generationem, contenta eſt, vt in ſterilium copula euenit. Atq; ita docent *Alexander de Neuo conſ.* 9.*n.*4. *Palud.*4.*d.*34.*q.*2.*ar.*1. *concl.*2.*n.*8. *D. Antonin.* 3.*p.t.*1.*c.*12.§.2. *Conan. l.*2. *commentariorum c.* 25. *num.*9. *ad fi. Syluest. verb. Matrimonium* 8.*q.*16. *dicto* 7. *Veracruz* 1 *p. Speculi, art.*38. *concl.*6. *Turrecrem.*33.*q.*1. *in ſum. art.*2.*nu.*11. *Barth. à Ledeſma de matrim. dub.*48. *concl.*3. *Angles floribus* 1.*p.* vbi de matrim. *q.*8.*a.*1. *dub.*1. *diffic.*1. *coroll. vlt.* quod infert ex 1. *concluſ. Gaeta c. Ad limina*, 30.*q.*1.§.4.*q.*234.*n.*539. *Matienzo lib.* 5. *recop. tit.*1. *rubr. gloſſ.*1. *nu.*195. *Lud. Lopez* 2.*p. inſtruct.* vbi de matrim. *cap.*52. *colum.*3. *verſ. Vnde infertur, Ouandus* 4. *diſ.* 34. *diſp. vn. corol.*2. quod infert ex 5. propoſ. limitans *quando* emittunt ſemen eius rationis cum vero ſemine. Et abſque ea limitatione *Barboſa l.*1.*p.*1.*n.*92. *ad fin. & nu.*93. 94. *ff. ſoluto matrim.*

Sed indubitata ſent. eſt, Eunuchos vtroque teſticulo 17
carentes eſſe matrimonij incapaces, ac proinde irritum eſſe matrimonium, quod inierint. Quia ad matrimonij veritatem deſideratur potentia verum ſemen intra vas femineum emittendi (vt probaui num. 6.) At Eunuchi quamuis membrum erigant, atque quandam aquoſam materiam emittant: ea tamen non eſt verum ſemen, nec eiuſdẽ rationis cum vero ſemine: nec agitatio fit in principalibus membris, deficientibus teſticulis, qui ſunt tanquam folles omnia membra commouentes. Nam cor, iecur, & cerebrum, quæ ſunt tres noſtri corporis præcipuæ partes, tranſmittunt ſuos ſpiritus ad teſtes, qui virtutem habent hos ſpiritus retinendi, ex quibus totum corpus calefit. At ſi teſtes deficiant, ſpiritus non retinentur, ſed euaneſcunt illuc tranſmiſſi: nec calor per totum corpus reflectitur: vnde frigidiores fiunt, & inepti ad verum ſemen emittendum, vt optimè probant ex Galeni doctrina *Ant. Muſa in aphoriſmos Hippocrat. & Galeni, l.*6. *aphoriſ.*28. *& Nicol. Florentinus de membr naturalib. ſerm* 6. *tract.*1. *c.*3. *ad fin.* Atque *Ariſtot. in problem. ſect.*11. *problem.* 16. vocat ſpadones ſeminis expertes. Sunt ergo Eunuchi incapaces matrimonij. Quare ita declarauit Sixtus V. in quodam motu proprio edito an. 1587. quẽ verbo ad verbũ referunt *Gutier. & Petrus de Ledeſma ſtatim allegandi*, cuius verba directa ſunt ad Nuntium Apoſtolicũ, & ita ipſe declarauit. Verba hoc decidẽtia in eo motu proprio ſic ſe habent: *Committimus fraternitati tuæ, & mandamus, vt coniugia per dictos & alios quoſcunque Eunuchos, & ſpadones vtroque teſte carentes, cum quibuſlibet mulieribus defectum prædictum, ſiue ignorãtibus, ſiue ſcientibus contrahi prohibeas: eoſq; ad matrimonia contrahenda inhabiles auctoritate noſtra declares: & tam*

locorum

locorum ordinariis, ne huiuſmodi coniunctiones de cetero fieri quoquo modo permittant, interdicas: quàm eos etiam qui ſic de facto contraxerint, ſeparari cures, & matrimonia ipſa ſic de facto contracta, nulla, irrita, & inualida eſſe decernas. Quare hodie dubitari nequit hos Eunuchos eſſe incapaces veri matrimonij, quamuis femina eius defectus conſcia velit iure ſuo cedere. Quippe iam id in hoc etiam euentu deciſum eſt in eo motu proprio. Nec obſtant argumenta contraria, n.15. propoſita. Nam ad 1. reſp. Eunuchos non ſatisfacere feminæ per veram copulam ſuapte natura aptam ad generationem. Nec finis matrimonij eſt remedium concupiſcentiæ habitum per copulam quamcumque, ſed per copulam aptam generationi. Et quamuis ſenes deſtituti ſint ſemine ſufficienti ad generationem, at verum ſemen eiuſdémque rationis cum ſemine fœcundo emittunt, ac per accidens non generant. Ad teſtimonium Ariſtot. dic, eius doctrinam in hoc non eſſe amplectendam: nam ex doctrina Galeni & ſaniori conſtat teſticulos eſſe neceſſarios ad generationem, non abſolutè, cùm animalia imperfecta his careant, & tamen generant: ſed in animalibus perfectis. Nec obſtat taurum illum recens caſtratum generaſſe. Id enim contigit ex ſemine ante caſtrationem recentem deciſo. Ad tertium dic Eunuchum ſumi in ſacris litteris pro miniſtro Regis, Sicut *Geneſ*,40. pincerna & piſtor regis appellantur eunuchi, vt cum *Caietano Abulenſi*, & & aliis per ipſum relatis probat *Pereira tom.* 4. *in Geneſ. ca.* 37. *diſp.* 9. *paulo poſt principium*. Quare hæc ſententia etiam ante motum proprium Sixti V. communis erat Theologorum ac Iuriſperitorum; eámque tenebant ex Theologis *D. Thom.* 4. *d.* 34. *in fine, in expoſitione litteræ. Et ibi Albert. Magnus a.*4 *corpore. Almain. q. vn. Sot. q. vn. a.* 2. *col. antepenul. verſ. Atque hinc iudicium. Victoria ſumma*, vbi de matrim. *nu.* 283. *Ledeſma* 2. *p.* 4. *q.* 60. *a.* 1. *col.* 2. *Toledo l.* 7. *ſum. c.* 12. *n.* 2. & poſt motum proprium docent *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 10. *n. vlt. & l.* 12. *c.* 8. *n.* 1. *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 58. *ar.* 1. *dub.* 3. *quod mouet circa ſolut. ad* 3. *principale. Valentia* 4. *p. diſp.* 10. *q.* 5. *punct.* 3. vbi de impotentia, *in fin. Manuel* 1, *to. ſum.* 2. *edit. c.* 235. *concl.* 2. *nu.* 2. *Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 113. *Viuald. candel. ſacr.* vbi de matrim. 1. *p. n.* 237. Et ex Iuriſperitis antè motum proprium, *Goffred. ſum. ti. De frig. & maleſ. n.* 5. *&* 6. *ibi Hoſtienſ.* §. *Quæ impotentia, n.* 7 *verſ. Quidam autem dicunt. Ioan. And. c.* 2 *in fin. de frigid. & ibi Ant. n.* 6. *Abbas n.* 5. *Alex. de Neuo n.* 5. *Præpoſ. n.* 4. *Idem Ant. c fin. n.* 8. *eod. t. & ibi idem Præpoſ. nu.* 6. *& c. Tanta, n.* 7. *qui filij ſint legit. idem Ant. c. Laudabilem, n.* 14. *de frigid. & ibi Alex. de Neuo n.* 15. *caſu* 1. *Arch. c. Hi qui, n.* 2. *&* 3. 32. *q.* 7. *& ibi Bellam. nu.* 1. *Bart. Socin. l. Sed eſt quæſitum, n.* 2. *limit.* 2. *ff. de liber. & poſtum. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 16. *q.* 12. *Roman. ſingul.* 634. *Anton. de Roſellis tract. de legitim. l.* 1. *t. de cauſa materiali legitimat. n.* 31. (habetur to. 8. tract. p. 2.) *Supplem. ſum. Piſanæ, verb. Impedimentum, impedim.* 15. *n.* 15. *Roſella ibi, impedim.* 15. *n.* 16. *Bolognet. l.* 1. *nu.* 50. *ff. ſoluto matr Montalu. l.* 2. *fin. t.* 8. *p.* 4. *Greg. Lopez l.* 6. *verb. Caſtrado, t.* 2. *p.* 4. *Conſtanus tract. de ſponſalib. tit. De his qui nuptias contrahere non poſſunt, n.* 72. *Alex. Carrer. de ſponſal. l* 5. *c.* 16. (habetur vterque tomo 9. tractat.). *Plaza de delictis l.* 1. *c.* 24. *n.* 5. *Spino ſpeculo teſtament. gloſ.* 15. *principali, n.* 99. *Franc. Marcus deciſ.* 677. *Parlam. Delphin. n.* 6. & poſt motum proprium Sixti V. *Gutier. q. canon. in* 2. *edit. l.* 1. *c.* 16. *nu. vlt.* retractans ſent. quam in 1. editione tenuerat, antequam motus proprius ille in lucem ederetur.

18 Non tamen approbo quod tradit *Enriquez li.* 12. *de matr. c.* 8. *n.* 1. *in comment. lit. R.* nempe, ſi daretur aliquis Eunuchus verum ſemen emittens, eum non eſſe iure naturæ inhabilem ad matrimonium, ſed motu proprio Sixti V. eſſe matrimonij incapacem. Sed hoc non approbo: quod Sixtus V. in eo motu proprio nil nouum ſtatuerit, ſed ſolum ius antiquum & naturale declararit, vt conſtat ex illis verbis: *Authoritate noſtra declares.* Item quia nõ ſola matrimonia in poſterum contrahenda irritauit, ſed etiam iam contracta: quod Pontificem efficere non poſſe conſtat, ſi valida fuerant. Quare mens Pontificis fuit declarare attento omni iure matrim. Eunuchorum eſſe irritum, ac eos ſemper fuiſſe matrimonij incapaces: vtpote qui verum ſemen emittere non poſſunt. At admiſſa hypotheſi impoſſibili, vt daretur quiſpiam rarus Eunuchus veri ſeminis emittendi compos, is nõ excluderetur iure antiquo à matrimonio, ac ſubinde nec eo motu proprio, qui nil denuo ſtatuit, ſed ſolum ius antiquum declarat. Quare Auctores n. 15. relati verum dixere, aſſerentes Eunuchos, qui ſeminare poſſunt, eſſe aptos ad matrimonium: ſi quod ſupponunt, eſſet verum. At cùm id ſit impoſſibile, iure optimo Sixtus V. in vniuerſum matrimonia Eunuchorum vtroque teſticulo carentium irrita eſſe declarauit.

Secundò infertur, quid cenſendum ſit de matrimonio 19
ſenum. Nam eos validè contrahere non poſſe, ſuadere videtur, quod eorum ſemen ſit ſterile, & non prolificum. Vt ex *Ariſto. Galeno, & Alber. Magno* affert *Tiraquel. l.* 6. *connub. gloſ.* 1. *p.* 6. *n.* 19. Item quia *lex Papia Poppea* interdixit viris ſexagenariis, ac feminis quinquagenariis nuptias. Verùm certiſſimum eſt apud omnes, vsúſque Eccleſiæ id comprobat, ſolam ſenectutem non obſtare valori matrimonij. Quare legem illam Papiam tamquam iniquam primus omnium abrogauit Claudius Cæſar, (vt auctores ſunt *Sueton. in eius vita, c.* 13 *& Alexan. ab Alexan. l.* 4. *dierum genial. ca.* 22.) & eum ſecutus eſt *Iuſtinianus l. penult. C. de nuptiis.* Deinde id probatur ex *D. Auguſt. de bono vidui. ca.* 8. & refertur *c. Nuptiarum*, 27. *q.* 1. vbi agens de nuptiarum bono, ait in quibuſdam eſſe humanitatis ſolatium. Vbi *gloſſ. verb. In quibuſdam*, explicat in ſenibus. Idem probatur ex *l. Sed quæſit.* 6. *ff. de liber. & poſtum* ibi: *Quoniam nec ætas impedimento eſt.* Præterea, quia etſi ſenes deſtituantur propinqua, & expedita generandi facultate: eſt enim in eis veluti ſuſpenſum exercitium potentiæ generandi, poſſunt tamen habere perfectum actum coniugalem, veréque intra vas ſeminare. Quod ad matrimonij firmitatem ſufficit. Tandem quia nullus eſt adeò ſenex, quin aliquando natura, vel ſaltem medicinę arte adiutus poſſit ad coitum calere. Vt docent *Gloſ. d. c. Nuptiar. verb. In quibuſdam*, & alios allegans *Tiraquel. proximè relatus.* Et ideò hoc docet *D. Th.* quem cuncti ſequuntur 4. *d.* 34. *q. vnic. art.* 2. *ad* 3.

Quare immeritò de ſene decrepito id negauit *Portius* 20
inſtit. de nupt. in prin. col 4. *ad fi. verſ. in fin. gloſ.* & dubius manſit *Ant. Gomez l.* 9. *Taur. n.* 57. *fin. & Enriqu. l.* 12. *de matr. c.* 7. *n.* 3. *in comment. lit. X.* dixit non eſſe improbabile. Sed dicendum eſt, ſenes etiam decrepitos capaces eſſe matrimonij, ſi nullo alio impedimento præter ſenectutem laborent. Quod vſus Eccleſiæ nullos ſenes à matr. ineũdo reiicientis comprobat. Idque ſuadent rationes adductæ, n. præced. maximè vltima. Et ita docent ex Theologis, *Nicola. de Lyra* 3. *Reg. c.* 1. in ea verba: *Quæramus domino noſtro Regi adoleſcentulam. Maioris* 4. *d.* 34. *q.* 1. *col.* 2. *arg.* 1. *contra* 2. *concluſ. Emm. Sa ſum. verb. Matrim.* vbi de impedimentis dirimentib. *in imped. impotentiæ n.* 14. *ſtatim in prin. Enriqu. d. c* 12. *n.* 3. *Manuel in ſuis qu. regular. to* 1. *q.* 13. *a.* 1. Et ex Iuriſperitis, *Iaſon l.* 1. *n.* 43. *ff. ſolut. matr. Angel. l. Sed eſt quæſitum, n.* 1. *ff de liber. & poſtum. Lud. de Sardis de naturalib. liberis* 2, *p. ti. de legit. per verum matr q.* 1. *nu.* 3. (habetur to. 8. tract. p. 1.) *Brunel. de Sponſ. concl.* 2. *ampliat.* 4. *n.* 21. *verſ.* 2. *Conſtan. de Sponſ. t. qui nuptias contrahere poſſunt nu.* 64. (habetur to. 9. tract.) *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 8. §. 2. *nu.* 10. *verſ.* 9. *Dueñas regul.* 350. *limitat.* 1. *Manticar de coniect vlt. vol l.* 11. *t.* 13. *Andr. Gail. l.* 2. *practic. obſeruat. c.* 141. *n.* 8. *Rojas epitome ſucceſſ. c.* 2. *n.* 21. *Matien. li.* 5. *recop. t.* 8. *l.* 10. *gloſſ* 3. *n.* 4 *Barboſa l.* 1. *p.* 1. *n.* 94 *ff. ſolut. matrim.*

Vnde numquam ob ſenectutem deneganda eſt alicui 21
ab Eccleſia facultas ineundi matrimonij: niſi aliud impedimentum allegetur, & probetur. Conſtat ex dictis duplici n. præcedenti. Et tradit *Enriquez*, dicens ita vſum Eccleſiæ ſe habere, *l.* 12. *de matrim. c.* 7. *n.* 3.

Atque hoc in femina quantumcumque vetula certius 22
eſt. Quia frigiditas coitum viri ſenis impediens, ipſi non obſtat, vtpote quæ patiens eſt, & ſemen recipit: ad quod calor iuuenilis minimè deſideratur. *Sylu. Matrimonium* 8. *q.* 16. *dicto* 4. *in fin. Ant. Cuc. l.* 5. *inſtitut. maiorum t.* 12. *n.* 262. *Barboſa l.* 1. *p.* 1. *n.* 97. *ff. ſoluto matrim.*

23 Sed difficultas eſt,an quando vir ſenex eſt adeò exhauſtus, vt omnino impotens ſit ad copulam habendam, nec iudicio medicorum iuuari arte poſſit, ſit capax matrim. ineundi? Quibuſdam placet eum non eſſe incapacē.Nam ſemper habitu retinet intrinſecam ſeminādi intra vas potentiam,ac ſenio per accidens impeditā. Ita videntur ſentire *Ant.c.2 n.5.de frig.& malef.Iaſon l. Sed eſt quæſitum,n.1. notab.1.ff.de liber.& poſtum. Rolandus de lucro dotis q.103.nu.* 17. (habetur tom.9. tractat.) aiunt enim ſenes validè poſſe matrim. inire: eo quod per accidens ſint impotentes, ac impotentia accidentalis non dirimat matrimonium. Et ſuſtinent expreſsè *Tabiena verb.Impedimentum,impedim.12. q.3.n.4.Nau.l.4.conſ.in priori editi.de ſponſalib conſ.39.& 15. & 18.& in poſter.t.de ſponſ.impub.conſ.4.n.15.& 18. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.235.concl.5.n.5.Vega 2.to.ſum.c.34.caſu* 61.

24 At veriſſima ſent.eſt,eum ſenem eſſe matrimonij incapacem. Quòd nil referat, ſiue à natura ſiue ex accidenti impotentia perpetua conſurgat, ac nulla arte reſtaurabilis,(vt n.13.probaui.)Cùm is non poſſit ad copulam vtpote ſibi impoſſibilem obligari. Atque huius ſent. videntur *Gloſſa c.2.fine,de frigid.& malef.& ibi Innoc.n.vn. Abbas n.5. Anch.n.2.Alberic in ſuo diction.lit. I. verb.Impedimentum,impedim.15.Montalu.l.2.ad fin.tit.8.p.4.*dicunt enim ideò matrim.ſenum valere: quòd poſſint medicinæ beneficio adiuuari:vbi videntur ſupponere irritum eſſe, quando iuuari nequeunt. Atque in propriis terminis docent ex Iuriſperitis *Gloſſ.l.Sed eſt quæſitum,6. verb. Nec ætas ff.de liber. & poſtum. Additio ad Gl.l.Sancimus,verb. Homines,C.de nuptiis. Hoſtienſ.c.2.in fine.de frig.& malef.& ibi Præpoſ.n.4. Alex.de Neuo n.4. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.ti.26.a.vn.q.1. Roſella verb.Impedimentum,impedim. 5.n.16.& ibi Supplem. Piſanæ impedim. 15.n.2. Angel. verb.Matrimonium 3.impedim.16.n.2.Syl.verbo Matrimon. 8.q.16.dict.3. Greg. Lop.l.1.in fine,t.8.p.4.Zephalus conſ.384.n.48.vol.3.Gaeta c.Ad limina 30. q.1.§.4.qu. 220.n.521.Ant.Cuc l.5.inſtitut.maiorum,t.12.n.257.Gutier.q. canon.l.1.c.16.n.13.Matien.li.5.recop.t.1.rubr. Gloſſ.1.nu.193. Barboſa l.1.p.1.n.94.ff ſolut. matrim.* Et dicit eſſe probabile *Sylua nupt. l.2.verſ. Seni non eſt nubendum,n.* 7. Et ex Theologis *Scotus 4.d.34.q.vn.in ſolut ad 2.& ibi Ricard.a.2.q.1.ad 2.Abulenſ.3.Reg.c.2.q.25.Scotus 4.d.34.q.vn.a.1.penul.Et ibi Borrillon.q.vn.a.2.concl.3.& a.3.ad 2.Palacios ibi diſp.1.col.13. Ouand.diſp.vn.propoſ.1.Ledeſma 2.p.4.q.60.a.1.col.4.verſ.Sed dices.Veracruz 1.p.Speculi,ar.38.concl.6.Nicol.de Niiſa ſup.4. ſent.tract.6.p.3.de matrim.q.6,ad 1.Angles floribus 1.p.*vbi de matrim.*q.8.a.1.dub.1.diffic. 1. in 2. corollario quod infert ex 1. concl. Petr.de Ledeſ.de matrim.q.58.a.1.in dub. 4. quod mouet circa ſolut.ad 4,dubij principalis,in fine.Viuald.candel.Sacram. 1.p.*vbi de matrim.*n.238.Lud.Lopez 2.inſtr.*vbi de matrim. *c.52.ſtatim in princ.notab.1. Barth.à Ledeſma de matrim.dub. 48.concl.* 3. Atque idem dicendum eſſet,ſi ſenex ille poſſet quidem coire, non tamen ſeminare intra vas. Tunc enim irritum eſſet matrim.iuxta dicta n. 7. Et ita docent *Sotus, Veracruz,Angles,Lud.Lopez,Petr. de Ledeſma,Viuald.Bart, à Ledeſm.Matienzo,Barboſa eiſdem locis.*

25 Tertiò infertur,quid dicendum ſit de matrim.ſterilium. Id enim non valere ſuadetur:quia ſicut matrim.ordinatur ad copulam ,ita ad prolis generationem: imò eſt potiſſimus finis prolis generatio. Cùm ergo impotentia ad copulam irritet matrimonium:à fortiori ſterilitas,quę impotentia eſt ad generandam prolem,irritabit. Secundò, quia vbi nequit efficax volūtas finis inueniri,nequit etiam mediorum. Cùm media ſint propter finem. At in ſterilibus nequit inueniri efficax voluntas generationis prolis, quæ eſt finis coniugij: vtpote quę eſt illis impoſſibilis.Non poterit igitur in eis reperiri efficax voluntas coniugij, quod eſt medium.At ſine efficaci voluntate matrim. conſiſtere non poteſt.Tertiò,quia *c.1.de frigid.& malef.* id videtur decidere,ibi:*Si mulier proclamauerit, dicens. Volo eſſe mater,volo filios procreare.*Ei idem habetur *c.2.33.q.1.*Ex quibus textibus conſtat diſſolui matrimon. ratione impotentiæ viri, muliere clamante ſe velle eſſe matrem. Cùm ergo ſimiliter clamare poſſit, idem allegans, viro exiſtente ſterili, diſſoluetur eadem ratione matrim. Quartò, quia id videtur docere *D.Auguſt.l.de bono coniug.c.5.*relatus *c.Solet 32.q.2.* vbi cenſere videtur non eſſe matrim. quando ſpes ſobolis deficit.Et ideò hanc partem tenet *Felinus c.Cùm ſit n.1.verſ.Demum ſcito,de foro compet.*vbi ait matrim.non eſſe, quando mulier natura ita ſterilis eſt, vt deficiat ſpes concipiendi. Idem cenſuit *Iaſon conſ.115.n.1.vol.1.* dicens non eſſe propriè matrimon. vbi mulier ſexagenaria illud init. Quòd vt verè & propriè dicatur matrimon. deſideretur ſpes ſobolis ſaltem in habitu & potentia. Conferre etiam videtur ,quod tradunt *Præpoſ.c. Tanta, n.7.ad finem, qui filij ſint legit.& Barth.Socinus l.Sed eſt quæſitum,n. 2.ff.de liber.& poſtum.* vbi docent, quando matrix feminæ eſt deſtructa, non valere matrimonium. Sed hæc doctrina nil fauet huic ſententiæ: intelligitur enim, quando nullatenus ſemen recipere poſſet.

His tamen non obſtantibus, certiſſimum eſt ſterilitatem 26 nil obeſſe valori matrimonij. Quòd Eccleſiæ vſus ita habeat,numquam enim auditum eſt,diſſoluiſſe aliquod coniugium ratione ſterilitatis: imò paſſim admittit ſenes ad illud ineundum: cùm tamen eorum ſemen conſtet eſſe ſterile(vt nu.19.probaui.) Et inter parentes D. Ioann.Baptiſtæ conſtat verum fuiſſe matrim. Cùm tamen illa eſſet ſterilis,*Luc.*2. Tandem,quia etſi id matrim. fruſtretur fine primario, qui eſt prolis generatio: conſequitur tamen finem ſecundarium,nempe,ſatisfacere concupiſcentiæ,vera copula habita.Quod ad eius valorem ſufficit. Et ita ſuſtinet *D.Th.4.d.34.q.vn.a. 2. ad 3.* receptus paſſim ab omnibus Theologis, & iuris pontificij profeſſoribus, deinceps paucis relatis n.præcedenti: quos optimè impugnat *Barboſa c.1.p.1.n.98.ff.ſolut.matrim.* Nec obſtant arg. pro ipſis nu.præced.adducta. Quia ad 1. neganda eſt conſeq. Nam quando eſt impotentia ad copulam, neuter matrimonij finis reperiri poteſt. At quando eſt ſola ſterilitas, ſaluatur finis ſecundarius. Ad 2. dic, illam maximam eſſe veram, vbi eſt finis vnicus:ſecus vbi eſt duplex, & alter ſaltem reperitur,vt in ſterilium matrimonio euenit. Ad 3.dic cum *D.Thom.4.d.34.in expoſit.lit. Magiſtri,* & cum *D.Bonau.in eadem expoſit.n.* 2.ſenſum eorum verborum eſſe, *Volo cognoſci à viro*: ſanctos verò loqui iuxta muliebrem pudorem vtentes verbis modeſtis: & ideò non dicunt feminam petiiſſe coitum: id enim femineum pudorem dedecebat. Ad 4. dic eum textum apertè loqui, quando id pactum deducitur in matrimonij contractu, vt proles vitetur. Tunc enim irritum eſt matrim. illud vitiante conditione ipſius bonis contraria,*c.fin.de condit.appoſ.*

Tandem infertur, quid dicendum ſit de coniugio fe- 27 minæ non potentis parere abſque manifeſto mortis propriæ periculo: cùm tamen apta copulæ ſit. Quidam ſuſtinent ea impotentia matrim. dirimi. Ducuntur 1. quòd mulier impotens ad reddendum debitum abſque vitæ periculo, eſt incapax matrimonij. Et ideò *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* decernitur mulierem arctam,quæ ſine vitæ periculo aptari nequit congreſſui viri, eſſe ineptam matrimonio:atque eam impotentiam cenſeri perpetuam. At femina non potens abſque vitæ periculo parere, nequit abſque eo reddere debitum,& cognoſci à viro. Reddens enim exponitur periculo conceptionis & partus.Secundò,quia cùm actus cōiugalis ſit propter prolem,ſi mulier ſit proli habendę inepta abſque vitę periculo erit matrimonij incapax: perinde ac ſi copulæ aptari non poſſet abſque vitæ diſcrimine. Tertiò, quia non poteſt vti actu coniugali,ſiue petendo,ſiue reddendo,ob vitę periculum. Ergo ad id obligari nequit: in quo eſſentia matrimonij conſiſtit. Et ideò huius ſent. fuit *doctiſſimus Victoria in ſuis prælectionib.*vt eum refert ac ſequitur *Petr.de Ledeſm.de matr.q.54.a.1.in fine.Mart.à Ledeſm. 2.p.4.q.60.a.1.col.5. verſ. Sed circa hæc eſt dubium. Bart. à Ledeſma de matrim. dub.58. concl.2.Manuel.1.to.ſum.2.edit.c.235.concl.6.n.6. Vega 2.tom. ſum.c.34.caſu 109.Veracruz 1.p.Speculi,a.38.concl.8.Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr.gloſ.1.n.197.*& dicit probabile referre aliquos neotericos *Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. num.8.*

cum

comment.lit. R. limitántque *Petr.de Ledeſma, Manuel, Vega ibid.* niſi aliàs conſtaret de illius feminæ ſterilitate. Cùm enim tunc ceſſaret periculum, valeret matrimonium.

28 Sed quamuis hæc ſent.ſit ſatis probabilis, mihi probabilius eſt, matrimon. illius feminæ fore validum. Ducor, quod matrimonij contractus eſſentialiter cõſiſtat in mutua obligatione ad copulam perfectã ſuapte natura aptam ad prolis generationem: nec refert, ſi accidentaliter nequeat ſequi proles, vt in ſterilibus conſtat. At hic reperitur obligatio, & traditio poteſtatis corporum ad copulam perfectam. Erit ergo matrimonium. Et confirm.quia eſto id matrim. abſque culpa iniri non poſſet, minimè inde colligitur id fore irritum. Quia ſatis eſt copulam ſuapte natura licitam eſſe: quamuis ex aliquo accidenti reddatur illicita, vt contingit in iis, qui voto caſtitatis obſtricti ſunt. Secundò, quia illa periculoſi partus circumſtantia non eſt perpetua. Senectutis enim tempore, quando iam mulier ſterilis erit, ceſſabit. At impotentia, quæ non eſt perpetua, ſed temporalis, minimè dirimit matrim.vt probaui n. 2. Tandem, quia impotentia pariendi abſque vitæ periculo, tamquam quid poſterius ipſa matrim. eſſentia, illud vitiare nequit. Et ideò huius ſententiæ videtur *Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ.l.4.t.16. qu.* 11. vbi ait, quemcumque defectum patiatur mulier, dummodo poſſit debitum reddere, non dirimi matrim. Et tenent *Enriquez l.* 12. *de matrim.c.7.nu.8.fine. Emm.Sa ſum.verb. Matr.* vbi de impedim.dirimentib. *in impedim.impotentiæ n.14.verſ. Quæ ſine periculo.* Et in hanc ſentent. magis inclinat *Ludou.Lopez 2. par.inſtruct.* vbi de matrim.*cap.52.col.5.verſ. Præterea ambiguitatem.*

29 Similiter valeret matrim.ſi mulier potens ſit ad reddendum debitum, & ſit taliter affecta eſſet, vt certum eſſet fore, vt filios omnes mortuos pareret. Conſtat ex rationibus adductis n.præc. Et ita docent *Hoſtienſ.ſum. t. de frigid. & malefic.§. Quæ impotentia, n.6. Alber.in ſuo dictionar.lit.1.verb. Impedimentum, impedim.15. Ioan.de Friburgo, n.præced.allegat. Brunel.de ſponſal.concl 28.limit.3.n.18.fin. Henricus cap. Fraternitatis, nu.5.de frigid.& malef. Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.27. art. vnico, q.1. Franciſcus Marcus deciſ. Delphinali 677.n.16.*

Ad arg.n.27.propoſita reſp. Ad 1.dic id periculum eſſe temporale, vt n.28.explicui. Adde eſſe remotum: nõ enim ſequitur ex ipſo actu coniugali, in cuius obligatione eſſentia matrimonij conſiſtit: nec id periculum ſubeũdum eſt, vt actus cõiugalis ſit poſſibilis, in quo caſu decidit textus *eo.c.Fraternitatis*, eſſe impotentiam perpetuam dirimentem matrim. ſed ſequitur id periculum ex partu, qui incertus eſt, ac poſterior quàm matrimonij eſſentia. Ad 2.neganda eſt conſequentia. Quamuis enim matrim.ſit propter prolem, at de eſſentia eius non eſt obligatio ad prolem, ſed ad actum coniugalem, vnde quamdiu hic poſſibilis eſt, nullo vitæ periculo præmiſſo, vt coniuges apti reddantur ad illum, valet matrim. Ad tertium dic, eſto illicitus eſſet tunc actus coniugalis, (de quo dicemus diſp.102. nu.10. & 11.) non inde ſequi matrimonium fore irritum. Quia vt matrimonium valeat, ſatis eſt actum coniugalem ex ſe eſſe licitum, quamuis ex aliquo accidenti illicitus reddatur. Adde temporaliter fore illicitum, nempe, tempore iuuentutis, in quo libeſt concipiendi ſpes.

DISPVTATIO XCIII.

An impotentia naturalis perpetua, non abſoluta erga omnes, ſed reſpectiua erga mulierem aliquantulum arctam, aut virginem, dirimat reſpectu illius matrim. & quando cenſeatur perpetua?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſcutiuntur, n.1.

An detur aliqua impotentia naturalis reſpectiua, dirimens matrim.reſpectu ſolius certæ perſonæ? Refertur opinio, n.2.

Si quis ſit impotens tantum reſpectu alicuius, non valebit cum illa matrim.ſecus cum aliis, n.3.

An valeat matrimonium, quando vir nequit ob membri magnitudinem aut groſſitiem cognoſcere feminam n.4.

Datur impotentia naturalis reſpectu vnius irritans matrim. & non reſpectu aliorum, n.5.

Satisfit argumentis, n.6.

Poſt n.6.inuenies alia ſummaria.

DIſp. præſens triplici quæſt. abſoluenda eſt. I. eſt, an detur impotentia naturalis reſpectiua dirimens. II. quando cenſeatur perpetua, ſiue conſurgat ex parte viri, ſiue ex parte arctitudinis, aut virginitatis feminæ? III. quando femina teneatur medicamina aut inciſionem pati, vt apta reddatur congreſſui virili? 1

QVÆSTIO I. An detur aliqua impotentia naturalis reſpectiua, ac perpetua, dirimens matrim. reſpectu vnius tantum, aut alterius feminæ? Quidam negant. Ducuntur primò, ex *c.2.33.q.1.*ibi: *Nam ſi huic nõ poterit concordare naturaliter, quomodo alteri conueniet?* Secundò, quia *c.Fraternitatis, de frigid.& malef.* definitur matrim, diſſoluto eo quod vir nõ poſſit vas feminæ penetrare, ſi poſtmodum ea alteri nubat, & ab eo cognoſcatur, inſtaurandum eſſe prius matrim. Ac Eccleſia inſufficienter iudicaret, ſi eſſet aliqua impotentia reſpectiua dirimens matrim. Poſſet enim fieri, vt prior vir ſit impotẽs reſpectu illius feminæ, ad quam cognoſcendam poſterior vir potens fuit. Tertiò, quia *cap. Laudabilem, eod. tit.* decernitur, virum ſeparatum à muliere, quod triennio cohibitationis tranſacto iurarit ſe non potuiſſe cum ea conſummare, cogendum eſſe ad eam redire, & tamquam periurij reum puniendum, ſi feminam aliam cognoſcat. At erronea eſſet deciſio, ſi eſſet poſſibilis impotentia reſpectiua dirimens. Non enim ex ſequenti copula cum alia concluditur prius matrimon. fuiſſe validum, neque illum reum eſſe periurij. Cùm poſſit allegare ſe fuiſſe impotentem reſpectu illius. Tandem, quia cenſetur impotentia temporalis, nec dirimens matrimonium, quando per artem abſque vitæ periculo poteſt illi ſubueniri, *cap. Fraternitatis, de frigid.& malef.* At huiuſmodi eſt hæc impotentia: quando quiſpiam inuenitur potens ad corruptam, non autem ad virginem. Ideò huius ſentent. videntur apertè *D.Thom.4.d.34. q. vn. a. 2. ad 5. & ibi D. Bonau.a.2.q.2.ad vlt. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.ti.29.a.vn.q.1. Turrecr.33.q.1.in ſum.a.1.nu.9. Syl ueſt.verb. Matrimonium 6.q.1. verſ. Quælibet perpetua, Ledeſma 2.p.4.qu.60. a. 1. col.6.verſ. Circa illud autem. Viguerius l.inſtit.c.16.§.7.verſ. 9. impedim.* 11. vbi aiunt non poſſe eſſe perpetuum impedimentum naturale in viro reſpectu vnius perſonæ, quin ſit reſpectu omnium. At impedimentum, quod non eſt perpetuum, non dirimit. Et in propriis terminis eam docent *Innoc.d.c. Fraternitatis n.1. & ibi Alex.de Neuo §. Quamuis, n.17. Tabiena verb. Impedimentum, impedim.12.q.5.n.6. Armilla verb. Matrimon.n.50. Sot.4.d.34.q.vn.a.2.col.6.verſ. Sed ais. Petr. de Ledeſma de matrim.q.58.a.1.dub. 5. quod mouet circa ſolut. ad 5.dub.principal. Barth.à Ledeſma de matrim.dubio 48.fine, Hier. Llamas 3.p.methodi curat.c.8.§.13.* 2

Hac in re dubitari nequit, quin ſi re vera detur impedimentum naturale perpetuum reſpectu vnius, & non reſpectu alterius feminę, vndecumque id conſurgat, dirimat matr. reſpectu illius feminæ ſolius, ergà quam eſt impotentia. Conſtat, quia *c.fin.33.q.1.* conceditur impotenti ob maleficium, vt diſſoluto priori matrim, ad aliud tranſeat: atque proinde prius matr. ob impotentiam illam reſpectiuam accidentalem irritum fuit. Si ergo impotentia non naturalis, ſed ex accidenti extrinſeco maleficij conſurgens dirimit matrimonium, reſpectu illius perſonæ, ad quã eſt; à fortiori dirimet impotentia naturalis reſpectiua, ſi ea daretur. Secundò id probat *c. Fraternitatis, de frig.& malef.* At id ponderabo, nu.5. Tertiò, quia ſic ſe habet abſolutum & totale impedimentum reſpectu matrimonij abſoluti, ſicut reſpectiuum, & particulare, reſpectu particularis. Sicut ergo illud dirimit omnem matrimonij contractum, ita hoc dirimet peculiarem. Quartò, quia matrim. reſpicit indiuiduam perſonam, & cum illa debet iniri. Si ergo reſpectu illius inueniretur impotentia vndequaque 3

conſurgens, cui nullatenus ope aliqua medicinæ ſubueniri poſſet, reſpectu illius dirimeret matrim. non autem reſpectu aliarum, ſi cum alijs non eſſet ea impotentia. Quia reſpectu illius priuatæ perſonæ non poſſet eſſe obligatio ad copulam, vtpote quæ reſpectu illius eſt impoſſibilis: at poteſt eſſe obligatio cum aliis, cum quibus eſt poſſibilis. Atque ita fatentur *Martin. de Ledeſ. & Viguerius pro contraria ſent. n. præced. allegati.* Ac diſp. præc. n. 13. retuli ex ſent. D. Thomæ, & aliorum, abominationem mulieris dirimere matrim. quando reſpectu illius impedit perpetuò coitum: quamuis ea impotentia ſit reſpectiua.

4 Hinc deducitur, quando propter membri virilis exceſſum femina non poteſt cognoſci, nec arte aliqua huic impedimento ſuccurri poteſt, eſſe irritum matrim. cum illa: quamuis non ſit tale cum aliis, erga quas exceſſus ille membri copulam non impedit. Conſtat ex dictis n. præc. Atque ita docent *Ricard. 4. d. 34. a. 2. q. 2. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 15. n. 5. & ibi Supplem. Piſanæ, imped. 15. n. 5. Sylu. verb. Matrimonium 8. qu. 16. dicto 3. Brunel. de ſponſalibus, concl. 28. n. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 224 n. 527. Matienzo lib. 5. recop. ti. 1. rubr. gloſ. 1. n. 197.* Quare minus benè aliqui Pontificem in hoc euentu conſulendum eſſe dicunt quaſi res ſit dubia. Hi ſunt *Hoſtienſis ſum. t. de frigid. & malefic. col. vlt. n. 15. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. Impedim. imped. 15. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. t. 16. q. 21. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 26. a. vn. q. 4. D. Ant. 3. p. ti. 1. c. 12. §. 1. fine. Franc. Marcus deciſ. Delphin. 673. n. 2.* Similiter quando ob membri virilis groſſitiem impeditur copula cum certa femina, nec id impedimentum poteſt medicinis auferri, impeditur ac irritabitur matrimonium cum illa, reſpectu cuius eſt impedimentum. Et ita docent *Hoſtienſis ibid. nu. 16. Aſtenſis q. 5. Roſella num. 6. Ricardus, Matienzo eiſdem locis. Greg. Lopez l. 17. verb. En miembros t. 2. p. 4.*

5 Difficultas autem eò pertinet, an detur impotentia naturalis perpetua reſpectiua? nam DD. n. 2. allegati negant. At quamuis id ſit probabile, mihi tamen probabilius eſt, eam dari poſſe. Ducor, quia ſtat mulierem tam arctam naturaliter eſſe & virum ita pinguem, vt illius mẽbrum penetrare nequeat vas feminæ ita arctæ: cum tamen vir ille aliis feminis non ita arctis idoneus ſit: ac illa femina non ſit inepta aliis viris non ita pinguibus. Item ſtat naturaliter quempiam virum ita debilis virtutis eſſe, vt feminam virginem penetrare nequeat, cũ tamen poſſit corruptam: vel ita calidum eſſe, vt ſtatim ac congredi conatur, ſemen effundat, & ita virginem cognoſcere non poſſit: at poſſet corruptam, reſpectu cuius nullus conatus exigitur ad vas penetrandum. Nec hęc ſemper arte medicinæ auferri poſſet docet experientia. Secundò fortius probat hanc partem textus in *c. Fraternitatis, de frig. & malefic.* vbi ſeparato matrim. quòd vir mulierem arctam cognoſcere non poſſe, atque illa alij nubente, qui ipſam corrupit, non deciditur abſolutè prius matrim. inſtaurandum eſſe, ſed quando poſterior vir ſimilis eſt priori (vt nu. 12. explicabimus) inde coniectura ſumpta ſicut potuit poſterior, ita potuiſſe priorem: atque ita non fuiſſe impotentiam reſpectiuam perpetuam, ibi: *Cùm pateat ex poſt facto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſcetur.* Supponit ergo textus non reſtaurandum eſſe, ſi prior vir debilior erat, atque ita poſteriori diſſimilis: atque adeò eſſe impotentiam naturalem reſpectiuam perpetuam, quæ dirimat matrim. reſpectu certæ feminæ. Idem conſtat ex eodem textu, in fine, vbi Pontifex ait ex præmiſſis in eo textu decidi quæſtionem hanc, An mulier quæ viro, cui nupſit, adeò arcta eſt, vt ab eo deflorari nequeat, & alij nubens reddita eſt apta priori per poſterioris concubitum, ſit reddenda priori? *vbi Gloſſa, verb. Debeat,* ait Pontificem ſentire non reddendam, quando priori non poterat reddi apta per artem medicinæ abſque vitę periculo. Ergo iam conceditur impotentia reſpectiua perpetuò dirimens. Et ideò huius ſent. ſunt *Gloſſa eo c. Fraternitatis, verb. Simili, & verb. Debeat. Abb. ibi nu. 19. & 20. Goffred. ſum. t. de frigid. & malefic. n. vlt. Albericus in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedimentum, imped. 15. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. tit. 16. q. 9. Monald. ſumma, tract. de matrim.* vbi de impotentia, *tit. de impoſſibilitate coeundi quid ſit, & quot eius ſpecies? Brunel. de ſponſalib. concl. 28. limitat. 6. nu. 25. Sylu. verb. Matrim. 8. q. 16. dict. 3. fine, & dicto 4. & 6. Roſella verb. Diuortium, n. 3. & verb. Impedimentum, impedim. 15. nu. 15. & ibi Supplem. Piſanæ, impedim. 15. n. 10. & 14. & verb. Diuortium, n. 3. Turrec. 33. q. 1. in ſum. a. 3. n. 15. concl. 3. & 5. Lex re. 3. tit 8. p. 4. & ibi Montaluus, verb. Diuorcio. Greg. Lopez ibi verb. Del ſegundo, & l. 17. fin. t. 2. p. 4. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maior t. 12. n. 262. Matienzo li. 1. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. n. 194. 197. Barboſa l. 1. p. a. n. 95. ff. ſolut. matr. Hugolin. de matrim. c. 19. nu. 1.* Et ex Theologis, *Scot. 4. d. 34. q. vn. col. penult. in breuioris pa. volum. & ibi Durand. q. 2. num. 8 fin. Ricard a. 2. q. 2. Palud. q. 2. art. 2. concl. 2. n. 13. & concl. 3. n. 14. & a. 1. concl. 4 n. 10. & a. 3. conc. 2. n. 17. Maioris q. 1. ad fin. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. corol. 3. quod infert ex 1. propoſ. Baſſolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Borril. q. vn. a. 2. concl. 2. Carthuſian. q. 2. fine, Sotus q. vn. a. 1. col. 6. verſ. Verumtamen. Palacios diſp. 1. col. 7. & 8. D. Ant. 3. p. t. 1. cap. 12. §. 1. Nicol. de Niiſa ſuper 4 ſentent. tract. 6. de matrim. p. 3. q. 6. concl. 1. Veracruz 1. p. Speculi, a. 38. concl. 5. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3.* vbi de impotentia, *verſ. Et huiuſmodi impotentia. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Enriquez l. 12. de matr. c. 7. n. 4. & 9. eod. n. 9. in comment. lit. P.* & melius *lit. Q. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedimen. diriment. *in impedim. impotentiæ, n. 14. verſ. Quæ ſimpliciter.*

Ad arg. nu. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic textum intelligi, 6
quando feminæ alicui concordare non poteſt vir naturaliter, id eſt, naturali frigiditate impediente, vt explicant ibi *Gloſſa, verb. Naturalit. & ibi Turrecr. paulò poſt principium, verb. Requiſiuiſti.* Secus quando vir non eſt frigidus, ſed ob membri debilitatem, exceſſum, aut groſſitiem non eſt aptus alicui feminæ: tũc enim fieri poteſt, vt aliis aptus ſit. Ad 2. dic, non decidi ibi abſolutè reddendam priori viro, ſed quando vterque ſimilis eſt. Ad 3. dic, eum textum procedere quando allegata eſt frigiditas viri, (vt conſtat ex initio textus) tunc enim non poteſt eſſe impotentia reſpectiua. Cùm frigidus ſit prorſus impotens. Ad vltimum negandum eſt ei impotentiæ poſſe ſemper ſubueniri.

SVMMARIVM.

Traditur regula ad dignoſcendum quando cenſeatur impotentia perpetua, n. 7.

An impotentia ablata per miraculum valeat matrim. prius initum? n. 8.

Quid, ſi auferri nequeat abſque peccato, n. 9.

Quid, ſi femina aptari nequeat viro, abſque copula cum altero, n. 10.

An eo ipſo quod comperitur feminam potuiſſe cognoſci à viro potentiori, vel exiſtimetur poſſe cognoſci, præſumat ius potuiſſe à priori, ac indicet prius matrim. fuiſſe validum? Refertur opinio, n. 11.

Proponitur ſententia Auctoris: & declaratur an ſit præſumptio iuris & de iure, vt femina vni cognoſcibilis, aut arcta, ſit talis omnibus, numer. 12.

Quid, ſi non ſit notabilis diſparitas inter vtrumque virum, n. 13.

An in dubio an ſit cognoſcibilis à priori viro, ſicut fuit à poſteriori, cenſeatur prius matrimonium validum, & ita reſtauretur, n. 14.

An valeat matrimon. quando impotentia poteſt medicinis aut inciſione reparari abſque corporis periculo: & coniux ea experiri renuit: & quando id eſt dubium an poſſit? n. 15.

Quid intelligatur nomine corporalis periculi? Refertur duplex opinio, n. 16. 17.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 18.

Quid, ſi abſque mortis periculo ſubueniri poſſit impotentiæ: at breui duratura eſt potentia? n. 19.

An valeat matrim. ſi femina arcta, cui iudicio medicorum nequit abſque periculo ſuccurri, patiatur inciſionem, nec moriatur, ac conſtet nulli vitæ diſcrimini eam expoſitam eſſe: ac teneatur vir eum euentum expectare, n. 30.

Quid, ſi diſſolutum ſit matrimonium, quod iudicarunt medici feminam non poſſe abſque vitæ diſcrimine parere, & poſtea parit, n. 21.

An feminam fauore matrimonij patientem inciſionem, ac læſam manentem, teneatur vir alere, ſi iudicetur id irritum, n. 22.

An matrimonium antè inciſionem initum valeat, iudicantibus medicis poſſe arctitudinem per inciſionem abſque periculo tolli, n. 23.

An quando impotentia viri ex ſola feminæ virginitate conſurgit, cenſeatur impotentia perpetua, ac dirimatur matrim. reſpectu virginis, quamuis arte medicinæ poſſit iuuari viri imbecillitas, n. 24.

Quid ſi is iuuari nequeat, ſed opus ſit medicamenta feminæ applicari aut clauſtrum incidi? Refertur opinio, n. 25.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 26.

An eo ipſo quod vir impotens ad virginem, potens ad corruptam, præſu-

ma

maturfore, vt longo vſu ſit potens ad virginem: & iudicetur validum matrim. cum virgine? Refertur quædam ſententia, n.17.

Proponitur ſent. Auctoris: & explicatur quid præſumatur in dubio, n.28.

An poſſit tũc vir clauſtra virginis inſtrumento aliquo ligneo, aut ferreo reſeruare: atque ſi id tentet, ſit femina in loco tuto conſtituenda? n.29.

Poſt n.29 inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur,

7 QVÆTIO II. Quando impotentia cenſeatur perpetua, ſiue conſurgat ex parte viri, ſiue ex arctitudine aut virginitate feminæ, ita vt reſpectu illius, ad quam eſt, dirimat matrimonium? Difficultas huius quæſtionis pendet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* vbi textus loquens de femina arcta, quæ à viro cui nupſerat, cognoſci nequibat, tradit regulam generalem ad dignoſcendum, quando impotentia cenſeatur perpetua, ac ob id matrim. dirimat, ibi: *Nos tamen perſpicaciter attendentes, quod impedimentũ illud non erat perpetuum, quod præter diuinum miraculum, per opus humanum, abſque corporali periculo poterat remoueri.* Ex quo textu vniuerſi DD. colligunt eam impotentiam cenſeri pertuam, quæ nulla arte humana abſque corporali periculo remoueri valet. Quare concludunt vniuerſi, ſi ſolo miraculo auferri poſſit, eſſe perpetuam: & ſimiliter ſi poſſet per opus humanum, non tamen abſque corporis periculo: at eſſe temporalem, quando naturaliter ſine eo periculo auferri poteſt.

8 Hinc deducitur, matrim. initum cum ita impotenti viro, aut cum muliere ſic arcta, vt illi defectui abſque miraculo ſubueniri non poſſit, eſſe tamquam irritum diſſoluendum, etſi ante diſſolutionem ceſſarit iam per miraculum impotentia illa. Quod natura ac valor matrimonij ex miraculo non pendeat: ac iam verificetur, impedimentum id, perpetuum fuiſſe, vtpote quod abſque miraculo ceſſare non poterat: & proinde matrim. ea impotentia durante contractum fuit irritum, nec conualeſcere poteſt, niſi vbi ceſſauit impotentia, denuo ineatur. Et ita docent *Henricus c. Fraternitatis, n.12. de frigid. Sotus 4. d.34. q. vn. a.2. col.7. immediatè antè verſ. Sed quid ſi. Angles Florib. 1. p.* vbi de matri. *q.8. a.1. dub.7. Lud. Lopez 2. p. inſtructor.* vbi de matrim. *c.52. col.5. verſ. Ex quo ſecundo. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.58. art.2. paulo ante 1. dub. Cañedo ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c.5. n.34.* Sed obiicies, quando maleficium non poteſt amoueri niſi per orationes ac Eccleſiæ exorciſmos, non cenſeri perpetuum, nec irritari matrim. Vt conſtat ex *cap. fin. 33. q.1.* & fatentur omnes. Cùm tamen tunc non ceſſet abſque diuino miraculo. Dic cum *Soto 4. d.34. q. vn. a.3. col.6. verſ. Verumtamen*, non quidquid ſupernaturaliter diuináque virtute efficitur, cenſendum eſſe miraculum: ſed id, quod inſueto fit modo. Vt remiſſio peccatorum per ſacramenta efficitur ſola virtute ſupernaturali: at quia vſitato fit modo, vacat miraculo.

9 Secundò deducitur cenſeri impedimentum perpetuum, ac proinde dirimi coniugium ratione illius, quando nequit auferri per opus humanum abſque peccato. Cùm enim id ſolum dicamur poſſe, quod licitè poſſumus præſtare: impedimentum, quod ſine peccato auferri minimè valet, dicitur impoſſibile ablatu, ac perpetuum. Quod textus *c. Fraternitatis, de frigid.* decidens eſſe impedimentum tẽporale; quod per opus humanum auferri poteſt: intelligitur de opere humano licito. Atque ita docet *Durand. 4. d.34. q.2. n.8. Palud. ibi q.2. a.2. concl.2. n.13. Supplem. Gabr. q. vn. a.2. corol.5. quod infert ex 3. propoſit. Sot. q. vn. a.2. col.7. verſ. Sed quid ſi. Palacios ibi, diſp.1. col.2. D. Anton. 3. p. t.1. c.12 §.1. Ledeſ. 2. p.4. q.60. a.1. col.6. verſic. Sed hæſitabis. Petr. de Ledeſ. de matr. q.58. a.1. paulo poſt princ. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 235. concl.3. n.3. Enriquez l.12. de matr. c.7. n.4. & n.9. & c.8. n.2. Em. Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de impedim. dirim., in impedim. impotentiæ, *n.14. verſ. Impotentia eſt. Valentia 4. p. diſp.10. q.5. puncto 3.* vbi de impotentia, *ſtatim in princ. Lud. Lop. 2. p. inſtr.* vbi de matrim. *c.52. col.6. verſ. Adde denique.* Et ex Iuriſperitis *Rainer. 2. p. ſum. t. de matrim. c.27. Ioan. de Friburg. in ſum. confeſſ. l.4. t.16. q.24. Turrecr. 33. 1. in ſum. a.3. n.15. concl.3 Syl. verb. Diuortium, q.19. & verb. Matrimonium 8. q.16. dicto 6 Nauar. ſum. c.22. n.59. Gregor. Lop. l.3. verb. Del ſegundo t.8. p.4.* Atque idem docent *D. Thom.* & alij Theologi ac Iuriſperiti, quos diſp. ſeq. nu. 9. referam, qui ob id cenſent maleficium cenſeri perpetuum, ac ſufficiens ad dirimendum coniugium, quando ſolo alio maleficio auferri poteſt: quod is auferendi modus illicitus ſit:

10 Tertiò deducitur, quid dicẽdum ſit de femina arcta, quæ viro minimè frigido nupſit, & ab eo cognoſci nequit: at per coitum alterius viri potentioris poteſt ei aptari, aut iã aptata eſt. Et quidem ſi conſtaret per vſum cuiuſcumque temporis prioris viri, aut arte medicinæ abſque corporis periculo non poſſe aptari, concordant omnes nu. præc. allegati, ac ſtatim pro vtraque ſententia referendi, ad matr. eſſe irritum. Quod ſit verè inepta illi viro, à quo immediatè cognoſci non poteſt, cùm non poſſit abſque culpa lethali fornicationis ei reddi apta per coitum cum alio.

11 Difficultas autem eò pertinet, an eo ipſo quod facti experientia comperitur, eam feminam arctam potuiſſe ab alio viro cognoſci, vel matronæ peritæ iudicẽt poſſe à viro potentiori, præſumat ius potuiſſe quoque cognoſci à priori illo viro, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat: ac proinde iudicet matrim. cum illo initum eſſe validum? Quibuſdam placet id præſumi, ac proinde matrim. eſſe validum, & ſi ſic diſſolutum fuerit, reſtaurandum eſſe. Ducuntur, quod cognoſcibilis vni, præſumatur omnibus non frigidis nec maleficiatis cognoſcibilis: atque arcta vni præſumatur omnibus arcta. Quare præſumit ius potuiſſe quoque à priori illo viro per longioris tẽporis vſum cognoſci, ac id impedimentum non eſſe perpetuum. Idque probant ex *c. Fraternitatis, de frigid. & malefic.* ibi: *Cùm pateat ex poſt facto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſcetur.* Quare ſimilitudinem hanc in eo conſtituũt, quod vterque eſſet vir, nec frigiditate nec maleficio affectus. Secundò, quia hæc præſumptio videtur iuris & de iure, contra quam nulla admittitur probatio. Cùm textus *eo c. Fraternitatis, verſ. Quamuis igitur*, ex eo ſolo quod ab alio viro cognoſcitur ea femina arcta, præſumens eſſe à priori viro cognoſcibilem, ſtatuat illi reddendam: ac prius matrim. ſemel iam Eccleſiæ ſententia diſſolutum inſtaurandum. Tertiò, quia vniuerſi ſuper eo textu ſcribentes inde colligunt, feminã vni cognoſcibilem, vníve arctam, præſumi talem omnibus. Tandem, quia ſi femina illa re tam molli, ac eſt membrum virile alterius viri, potuit aperiri, ac apta reddi congreſſui prioris viri: cur id non poterit inſtrumento ligneo aut ferreo, quæ duriora ſunt, abſque vitæ periculo fieri? At impedimentum, quod ſic auferri poteſt, nec eſt perpetuum, nec matrim. dirimit. Iuxta regulam relatam n.7. ex *d. c. Fraternitatis.* Et ideò hãc ſent. ſuſtinent *Innoc. eo c. Fraternitatis, n.1.2.3. & 7. Hoſtienſis ibi, n.7. & duplici ſeq. & n. penult. ſuper verb. Redire. Ioan. Andr. nu. 14. 26. & 29. Ant. n.22. & 25. Cardin. n.5. verſ. Oppono in eodẽ verſ. Anch. n.10. notabil. 14. & n.16. verſ. Secundò quæro. Præpoſ. n.18. verſ. in fine Gloſſæ, & n.20. in fine. Henr. n.12. & duplici ſeq. Alex. de Neuo* dicens eſſe communem, *ibi. §. Quamuis, n.17. Sotus 4. d.34. q. vn. a.2. col.7. verſ. Sed quid ſit: & col. 6. verſ. Sed ais.* Idem *Hoſtienſ. ſum. tit. de frigid. in fine.*

12 Cæterùm multo verius eſt, non ex eo quod potuit ab alio cognoſci, præſumptionem eſſe concludentem potuiſſe quoque à priori viro: & ita non inde concludi validum fuiſſe prius matrim. ſed inſpiciendum eſſe, an vterque vir ſimilis ſit ætate, robore, ac membro virili: & ſi ſimiles ſint, præſumi potuiſſe quoque cognoſci à priori viro: & proinde id coniugium validum: ſecus ſi diſſimiles ſint: quia prior vir erat ſenex, vel debilis, vel alium defectum in virili membro patiebatur: poſterior autem iuuenis, vel robuſtior, vel eo defectu membri virilis carebat. Probat ex *c. Fraternitatis, de frigid.* vbi non vacat myſterio, non dixiſſe textum abſolutè, cognoſcibilem à poſteriori viro, eſſe quoque à priori: ſed quando poſterior vir eſt priori ſimilis, ibi: *Cuius ſimili commiſcetur.* Quæ verba non poſſunt accipi de ſola ſimilitudine in natura humana: id enim manifeſtum erat: ſed de ſimilitudine inſtrumenti generationis, ac ætatis, roboriſque. Hæc namque præſumptionem generat, vt ſicut cognoſci

ſci potuit à poſteriori,cognoſci quoque à priori potuerit. Et confirmatur, quia quamuis ab vno cognita præſumatur omnibus cognoſcibilis, & arcta vni, omnibus arcta: at hæc præſumptio non eſt iuris & de iure, ſed iuris tantùm,ac proinde recipit probationem in contrarium ob vtriuſque viri diſſimilitudinem. Vt optimè docent *Abbas dict.c.Fraternitatis,nu.7.& ibi Præpoſ.nu.6. Alex.de Neuo ibi,§. Quamuis,nu.3. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.37.art.2.paulo poſt prin.Enriquez lib.*12.*de matrim.c.7.n.9.*Nec obſtant argumenta contraria propoſita nu. præcedenti. Quoniam ad 1. 2. & 3. conſtat ex proximè dictis, textus enim non abſolutè dixit cognoſcibilem vni, eſſe & alteri cognoſcibilem, ſed quando vterque eſt ſimilis. Ad quartum dic diſparem eſſe rationem, quod apertio facta membro virili eſt connaturalis vaſi fœmineo, atque ab eo appetitur, at ligno vel ferro eſt contra naturam, ac omnino violenta:& ideò nil mirum, ſi ex hac periculum corporis timeatur, quod ex illa non imminet. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Abbas antiquus d.c.Fraternitatis,n.2.& 3.& ibi Gloſſa verb.Simili,& verb.Debeat,alter Abbas n.19.Hoſtienſ.ſum.t.de frigid.& malef.§. Qualiter & quando,n.13.fin. Ioan de Friburgo in ſum.confeſſ.l.4.t.16.q.5. Aſtenſ.2.p. ſum.l.8.t.27.a.vn.q.2. Monald.ſum.*vbi de matrim.*tit.de impoſſibilitate coeundi,quid ſit. Albericus in ſuo diction.lit.I.verb. Impedimentum,impedim.15. Goffred.ſum.t.de frigid.n.vlt.Brunel.de ſponſalib.concl.28.limitat.6.n.25.Turrecr.33.quæſtione 1. in ſum.3.n.15. Angelus verb.Matrimonium,3.impedim.16.n.4.Roſella verb.Impedimentum,impedim.15.nu.11.& verb.Diuortium,n.3.*vbi *Supplem.Piſanæ,n.3. & verb.Impedimentum, impedim.15.n.12. Sylu.verb. Diuortium, q.19.nu.22.& verb. Matrim.8.q.16 dict.4.lex Reg.3.t.3.p.4. & ibi Montalu.verb. Diuortio.Greg.Lopez l.17.verb.En miembros,t.2.p.4. Ant.Cucus l.5.inſtit.maiorum,t.12.n.263.Gaeta c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.222.n.525. Matienzo lib.5.recop.t.1.rub.gloſ.1. num.197. Lancelot. Inſtit.iuris Canon.l.2.t.de diuortiis, §. Si quis tamen, verb.Redire.*Et ex Theologis,*Ricard.4.diſt.34.a.2.q.2.& ibi Durand.q.2.nu.8.Palud.quæſtione 2.a.2. concl.3.num.14.Supplem.Gabr.q.vn.a.2.corol.3. & 4. quæ infert ex 3.propoſ.Borrilong.q.vn.a.2.poſt 2.concluſ Palacios diſp.1.col.8. D. Anton.3.p. t.1.c.12.§.1.ad fin. Angles floribus.1.p.*vbi de matrim.*quæſt.8. a.1.dub.6.Enriquez l.12.de matrim.c.7.n.9.Vega 2.tom.ſum.c.34. caſu* 107. Et hoc idem ſupponunt alij DD. iure optimo aſſerentes non reſtaurari prius matrimonium ratione arctitudinis feminæ diſſolutum, quando per concubitum proprij prioris viri nequit reddi apta copulæ cum illo, quamuis per concubitum cum altero aptat ſit. Hi ſunt *Durand.Palud.D.Ant.Rainerius,Ioan.de Friburgo,Syl. Martin.de Ledeſma.Turrecr.Greg.Lopez,vbi eos nu.8.retuli.Palacios 4.diſt.34.diſp.1.ad fin. Veracruz 1.p. Speculi,art. 38.concl. 5.Barboſa l.1.p.1.n.95 ff.ſolut.matrim.*

13 Hoc autem intelligendum eſt, quando eſt notabilis diſſimilitudo inter vtrumque virum. Cùm enim præſumptio iuris ſit, vt femina, quæ vni non eſt arcta,ſed ab eo cognoſci poteſt,nulli ſit arcta, ſed ab omnibus cognoſcibilis: (vt nu.præced.dixi) oportet,vt hæc præſumptio elidatur, notabilem differentiam inter vtrumque virum reperiri.Sic *Durandus.lex reg. Enriquez n.præced.allegati.*

14 Quare dum hæc differentia non conſtat, ſed res eſt dubia, ſtandum eſt ea iuris præſumptione, vt præſumatur potuiſſe eam feminam à priori viro cognoſci, ac proinde eius matrim. ſit validum, & inſtauretur,ſi iam diſſolutum erat. Quia in hoc dubio potiores ſunt prioris viri partes, vtpote,qui iuris præſumptionem pro ſe habet.Huius ſententiæ ſunt *Abbas & Matienzo n.12.allegati,& Roſella verb. Diuortium.nu.3.* vbi aiunt ſi non conſter de diſcrimine inter vtrumque virum,præſumi feminam potuiſſe cognoſci à priori viro.Et melius *Angelus & Enriquez eod.num.12.relati.* vbi aiunt oportere apertè conſtare de diſſimilitudine,ne præſumatur prius matrimon.validum,ac reſtaurandum ſit. Et in propriis terminis dubij tradunt.*Sylueſt.verb. Matrimonium 8.q.16.dicto 4.& verb.Diuortium,q.19.nu.22.* vbi *Supplem. Piſanæ,n.3.* Adduntque *Roſella, Supplem. Piſanæ,& Sylu.*(ac benè)id verum eſſe quamuis maritus prior, iis nuptiis diſſolutis, iam ad alias migraſſet, Imò & *Hoſtienſ.Ioan.Andr. Anchar.*pro contraria ſent n.11.relati fatentur, vbi euidenter diſſimilitudo hæc appareret, non præſumi validum prius matrim. Quandò autem conſtat notabilis, inter vtrumque virum diſſimilitudo, non eſt femina priori viro reddenda, quamuis ſit dubium an per vſum illius potuerit quoque reddi apta. Quod ſit contra illum præſumptio.Ita *Palud.4.diſt.34.q.2.a.2.in fine.*

Quartò deducitur, ſi iudicio medicorum impedimentum impotentiæ medicabile ſit abſque corporali periculo, quamuis femina renuat inciſionem, aut medicamenta neceſſaria, quibus apta reddatur viro, firmum eſſe matrimon. Quod eius firmitas ac valor minimè ex feminæ voluntate pendeant: ſed ex ipſa rei natura, iuxta quam impedimentum illud temporale eſt, vtpote quod poteſt per artem abſque corporis periculo tolli. Deinde, quia ſi femina poſtea pœnitentia ducta acceptaret medicamina, ſeu inciſionem, & iis apta redderetur priori viro, id matrim. eſſet validum, cum impotentia ſit temporalis, & tamen non eſt denuò contractum.Ergo antea erat validum. Et ita docent *Palud. 4. diſt.34.qu. 2.art. 2.concl.2. num.13. D.Anton.3.p.tit.1.c.12.§.1.Turrecr.33.q.1.in ſum.a.3.nu.15. concl.1.Sot 4.diſt.34.q.vn.a.2.col.6.verſ. Sed ais. Angles floribus,1.p.*vbi de matrim.*q.8.a.1.dub.9.fine Gaeta cap. Ad limina 30.q.1.§.4.q.229.nu.532.Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim.*c.52.col.5.paulo ante verſ.Ex quo ſecundo. Petr.de Ledeſma de matrim.quæſt. 58.a. 1. dub.5. quod mouet circa ſolut. ad 5. dubij principalis.* Qui benè addit hoc eſſe verum,quãuis femina renueret inciſionem, eo quod ad illam ſuſtinendam minimè teneatur. Cùm enim adhuc poſſit abſque periculo auferri, erit temporale, ac ſubinde non irritabitur matrim. Quod ſi medici dubitent, an immineat mortis periculum,ex inciſione illa,tunc ſubeſſe mortis periculum iudicatur. Sicut medicis iudicantibus an cibus aliquis lethalis ſit, peccaret mortaliter eo vtens, vtpote, qui verè periculo mortis expoſitus eſt. Et ideò dubius an res aliqua ſit culpa mortalis, nec illam vitans, delinquit mortaliter. Quia vero rei mortalis periculo exponitur. Similiter ergo, quando dubitatur de periculo mortis ex inciſione, verè nequit femina inciſionem illam pati, quin mortis periculo ſubdatur: ac ſubinde id impedimentum auferri non poterit abſque mortis diſcrimine. Et ſic matrim.erit nullum. 15

Difficultas autem eſt, quid nomine corporalis periculi intelligatur,dum *c.Fraternitatis.de frig.*deciditur eſſe impedimentum temporale,quod abſque corporali periculo auferri poteſt? Quidam cenſent intelligi mortem ipſam, & ideò ſi impedimentum tolli re vera poſſit ſuperſtite perſona,etiam cum mortis periculo,non irritari matr. Quare exiſtimant in quocunque euentu, & cuiuis vitę periculo expoſita fuerit mulier patiens inciſionem, ſi mortem euadat, validum fuiſſe prius matrim. & id inſtaurandum, quamuis prior vir aut femina illa ad aliud trãſierit. Quod verè id impedimentum non fuerit perpetuum, experientia detegente potuiſſe abſque morte reparari.Ita ſuſtinent *Innoc.c.Fraternitatis,in n.1.2.3.7.de frig & malef. & ibi Ioan. Andr.n.26.Ant.n.22.& 33. Anch.n.16.q.2.Cardin.n.5.verſ. Oppono in eod.verſ. Præpoſ.n.18.verſ.in fine Gloſſæ & n.20.fine Alex.de Neuo* dicens eſſe communem ſent.§. *Quamuis,nu.17.Brunel.de ſponſal.concl. 28. ampliat.4.nu.19.ſtatim in princ. Ant.de Roſellis de legitim. l. 1.t. de cauſa materiali legitimationis,n.36.*(habetur to.8.tract.p.2) qui limitat,quando ſperatur tolli breui etiam cum eo periculo. 16

Aliis placet nomine huius corporalis periculi intelligi periculum probabile vitæ,aut grauis morbi. Quod text.*c. Fraternitatis,verſ. Quamuis igitur,de frigid.*ſolius corporalis periculi meminerit:cuius nomine non ſolũ vitæ periculũ, ſed quodcũque graue, quale eſt grauis morbi,cõprehendi poteſt.Sic videtur ſentire *Supplem. Gabr 4 diſt.34.q.vn.a.1. notab.6.* vbi ait cenſeri perpetuum impedimentũ, quando tolli nõ poſſet abſque notabili corporis læſione.Et *Enriq.*

l.1

*l.*12.*de matrim.c.*7.*n.*6.dicens,quãdo tolli nequit abſq; periculo grauis ac diuturni morbi. Et apertè tenet *Vega to.*2.*ſum.c.*34.*caſu.*111.vbi ait reputari perpetuũ impedimentũ, cui ſubueniri non poteſt abſq, grauiſſimo morbi incommodo,ac ſi nõ poſſet abſque mortis periculo. Atq; fauent huic ſententiæ DD. aliqui dicentes irritari matrim. ratione impedimenti, quod nequit tolli ſine graui periculo: eo quod id perpetuum cenſeatur. Nam grauis morbi periculum verè dicitur graue periculũ. Hi ſunt ex Theologis, *Ricard.*4.*d.*34.*a.*2.*q.*2.*& ibi Palud.q.*2.*a.*2.*cõc.*2.*n.*13.*Maioris q.*1.*col.*2.*cõc.*4.*Celaia q.*1.*ad* 3.*D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*12.§.1.*Pet. de Soto lect.*5.*mat.p.*2.*verſ.His autem proximum. Valentia* 4.*p. diſp.*10.*q.*5.*punct.*3. vbi de impotentia, *ſtatim in princ. Enim. Sa ſum.verb.Matrimonium,*vbi de impedim.dirim. *in impedimento impotentiæ,n.*14.*ver.Impotentia eſt.*Et ex Iuriſperitis, *Gloſſa d.c.Fraternitatis, verb.Corporali, de frigid.& ibi Henricus nu.* 12.*Hoſt.ſum.eod.tit.*§. *Quæ impotentia,n.*3.*Ioan.Andr. tractatu de matr.n.*16.*Alberic.in ſuo dictionar. lit.I.verb. Impedimentũ,imped.*15.*Rolãdus de lucro dotis,q.*104.*n.*4.*&* 5.*Sylu. verb.Matrimonium* 8.*q.*16.*dict.*4.*Roſella verb. Impedimentum, impedim.* 15.*n.*11.*& ibi Supplem.Piſanæ impedim.* 15.*in n.*10.*&* 12.*Lex reg.*2.*t.*8.*p.*4.*& ibi Greg.Lopez verb.Grande Montal.l.*1.*verb.Flaqueza,tit.*8.*p.*4. *Gaëta c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*229.*n.*532.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſſ.*1.*n.*197.

18 At quãuis hæc ſent.ſit probabilis,mihi probabilius eſt, ſolius mortis periculum intelligi in *eo c. Fraternitatis*, nomine corporalis periculi. Ducor, quod idemmet textus *c. Fraternitatis,verſ.Per hac autẽ,* ſe explicuit, appellãs mortis periculum,quod paulo antea in *verſus Quamuis,*appellarat corporale periculũ, ibi: *Niſi per inciſionem,aut alio ſibi modo violentia inferatur,non ſolummodo leuis,ſed forte tam grauis, vt ex ea mortis periculũ timeatur.* Et ita docent *Card.eod.c. Fraternitatis,n.*5.*ver.Nota caſum,in fine.Angelus verb.Matrimoniũ* 3.*imped.*16.*n.*2.*Tabiena verb.Impedimentum,imped.*2.*quæſtione* 1.*n,*2.*Caualcan.*2.*p.deciſ.*18.*n.*4. Et ex Theologis,*Sotus* 4.*d.*34.*quæſtione vn.a.*2.*col.*7.*verſ.Dubiũ autem.Et ibi Palacios diſp.*1.*col.*5.*Angles floribus* 1.*p.*vbi de matr *q.*8.*a.*1.*dub.*1.*difficult* 1.*concl.* 3.*& in coroll.*2. *quod ex illa infert. Ouandus* 4.*d.* 34.*diſp.vnica,corol.*4 *quod infert ex.* 5.*propoſ.Barth. à Ledeſ.de matrim.dub.*48.*cõcl.*2.*Graffis* 1.*p.deciſ.l.*2.*c.*85.*n.*22.*Manuel* 1.*to.ſum.in* 2.*edit.c.*235.*concl.*1.*n.*1.*ad fi.Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct. c.*52.vbi de matrim.*col.*6.*ver.Porro prædictarũ q.Cañedo ſum. Sacram.c.*5.*de matrim.n.*32.Et credo hanc ſent.non differre moraliter loquendo à præcedenti. Quoties enim grauis morbus timetur, ſubeſt moraliter periculum mortis.

19 Quod autẽ hactenus diximus ex *d.c.Fraternitatis,*cẽſeri impedimẽtum temporale, quod medicabile eſt abſq; vitæ diſcrimine,limitãdum eſt, ſi potẽtia illa ope medicinæ reſtituta eſt duratura, non ſuperueniẽti breui alio perpetuo impedimento. Secus eſt, ſi breui temporis ſpatio duratura eſt,arbitrio iudicis limitanda: ac poſtea ex eademmet cauſa primæua adeò arcta reuerteretur femina,vt commiſceri non poſſet abſque mortis periculo. Tunc enim perinde matrim. non valeret, ac ſi immedicabile eſſet impedimentum.Quia non dicitur ceſſare impedimentũ, quando non durat.Sicut non dicitur medicum ſteti ſſe conuentis medendi infirmo, ac reſtituendi in priſtinã ſanitatem, quando hac breui durante, redit ex eadem cauſa morbus. Vt tradit *Gloſſa recepta à Bartolo & aliis ſcribentib. l.Maritus* 61.*ad finem.ff.locat.*Sic *Caualcan.*2.*p. deciſione* 18.*n.*4.

20 Hinc deducitur, quando impotentiæ non poteſt ſubueniri abſque vitæ periculo,quamuis mulier velit id periculum ſubire vt apta reddatur viri,non teneri virũ id expectare,ſed poſſe matrimonij diſſolutionem petere, atque ad alias tranſire nuptias. Quia tunc verificatur id impedimentum perpetuum eſſe, vtpote quod ceſſare nequit abſque vitæ periculo. Sic *Enriquez l.*12.*de matrim.c.*7.*n.*9.*Pet. de Ledeſ.de matri. q.*59.*a.*1.*col.penult.in dubio quod mouet circa ſolut. ad* 5. Qui addit ſi ſuſcepto medicamine habilis efficiatur femina, prius matrimon. fuiſſe abſque dubio validum. Cùm impedimentũ ceſſarit abſq; miraculo & periculo corporali. Et rectè quidẽ dicit,ſi experientia ipſa docuerit nulli corporali periculo eam fuiſſe expoſitã, ac medicos deceptos eſſe.Si enim conſtet reuera mortis periculum ſubiiſſe, quãuis illud incolumis euaſerit, fuit irritum matrimonium: & vtrique coniugi liberum erit ad alias nuptias tranſire: vel priores denuo ratificare. Quia tunc ex ipſa experientia conſtat, impedimentum non potuiſſe abſque vitæ periculo auferri: ac proinde verum fuiſſe iudicium Eccleſiæ ex medicorum atteſtatione iudicãtis illud perpetuum, & ob id diſſoluentis matrim. Et hoc tenent *Aſtenſis* 2.*p.ſum.l.*8.*t.*27.*a.vn.q.*2 *Enriquez eod.c.*7.*n.*6. Et omnes Auctores,quos n.23.referam.

Et iuxta hæc intelligendum eſt, quod tradunt *Veracruz* 21
1.*p. Speculi,a.*38.*concl.*8. *& Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſſ.* 1.*n.*197.*fine*, nimirum, diſſoluto matrim.eo quod medici iudicarunt non poſſe feminam abſque vitæ periculo parere:(ſecutus eſt enim iudex ſententiam probabilẽ, quàm retuli diſp. præced.nu.27. dicentem ex hac impotentia dirimi matrim.)ſi poſtea pariat,inſtaurandum eſſe prius matrim. Sed vt hoc verum ſit, intelligendum eſt iuxta dicta num.præced.quando experientia comprobauit eam abſq; periculo peculiari, quod medici iudicarunt, peperiſſe. Secus ſi id periculum reuera adfuerit,quamuis femina incolumis euaſerit. Vt ibi probaui.

Sed dubitabis, an eam feminam, quæ in fauorem ma- 22
trimonij eam inciſionem periculoſam experta eſt, & læſa ac immedicabilis manſit, diſſoluitúrq; matrim. teneatur vir ille alere? *Enriquez l.*12.*matrim.c.*7.*n.*6. affirmat. Idque probat ex *c. Requiſiuiſti* 33.*q.*1. quod nil probat. Et ex *c. Quod propoſuiſti* 32.*q.*7.*iunct.Gloſ.* Sed nec textus,nec Gloſſa id probant,Quippe textus ait:*Non tamen ei ſubſidij opem ſubtrahat.* Et *Gloſ. verb. Opem*, explicat,id eſt,dotem acceptam ratione matrimonij illi reddat: eo quod illud tamquam irritum declaratum eſſet. Et ideò quamuis magna æquitate innitatur, vt vir huiuſmodi feminæ in ſui fauorem perpeſſæ inciſionem alimenta miniſtret, nullam tamen obligationis rationem inuenio. Quapropter illam non imponendam viro cenſeo.

Ex dictis etiam infertur, qualiter intelligendũ ſit,quod 23
multi & non pœnitendi Auctores aſſeuerant, nimirum, matrim.initum cum femina, quæ per ſolam inciſionẽ poteſt reddi apta congreſſui virili, eſſe irritum, ſi antè inciſionem ineatur, quare vt facta inciſione incipiat valere, deſiderari nouum conſenſum, aut ſaltem perſeuerentiã in priori.Hi ſunt *Alberic.in ſuo diction.lit.I.verb.Impedimẽtum, imped.* 15. *Aſtenſ.*2.*p.ſum.l.*8. *t.* 27.*a. vn.q.*5.*Ioan.de Friburgo in ſum. confeſſ.l.*4.*t.*16. *q.* 8. *Monald.ſum.* vbi de matrim.*t.de impoſſibilitate coëundi quid ſit,col.*3.*verſ.Item pone. Roſella ver. Impedimentum,impedim.*15.*n.*14.*& ibi Supplem.Piſanæ,impedim.*15.*n.*13.*Tabiena ibi impedim.*12.*q.*6.*n.*7.*Syl.Matrimoniũ* 8.*q.*16.*dict.*4.*Armilla verb Matrimonium,n.*51.Sed hæc doctrina ita generaliter intellecta eſt omnino à veritate aliena,& cõtra textum *c Fraternitatis, de frigid.* Si enim inciſio illa iudicio medicorũ poterat fieri abſq; vitæ periculo,impedimentũ non erat perpetuũ,& valebat matrim.iuxta illius textus deciſionẽ.Et ideò eã reprobat. *Supplementũ Gabrielis* 4.*d.*34.*q.vnica,a.*2. *corollario* 1. *quod infert ex* 3.*propoſ.* Et *idemmet Aſtenſis eod.a.vn.q.*4.fatetur validè contrahi ante inciſionem, quando per eam abſq; mortis periculo poteſt femina reddi apta copulæ. Quare vt ea doctrina vera ſit,intelligenda eſt iuxta à nobis tradita n. 20. quando inciſio periculoſa erat, nec experientia docuit dicto periculo carere. Tunc enim cum à principio non valuerit matrim. indiget nouo conſenſu, vel in priſtino perſeuerantia,vt vel ſic ex tunc valere incipiat.

Sed adhuc diſputandum ſupereſt,an conſurgẽte impe- 24
dimento, non ex peculiari feminæ arctitudine, præ cæteris feminis, ſed ex ſola virginitate:quia,nempe,vir ita debilis eſt, aut ſenex, vt virgineum vas penetrare nequeat, cum poſſet corruptæ, cenſeatur impedimentum perpetuum reſpectu virginis:ita vt matrim.cum illa initum diſſoluendum ſit?Contingit enim teſte *Alber.Magno.* 4.*d.*34.*poſt ſolut.ad argum. in fine,* quoſpiam debilis caloris eſſe,qui

ſufficiat ad membrum erigendum, & ad primum impetum, ac citò remittitur, & euaporatur: quare hi poſſent corruptam cognoſcere, in quo coitu non eſt reſiſtentia aliqua ob vaſis feminei clauſuram, non autem virginem, prædicta clauſura reſiſtẽte: nam antequam illa ſuperetur, extinguitur debilis ille calor, ac membrum ſoluitur. Et quidem quando ope medicinæ iuuari poſſet illi viri imbecillitas, vt virginem cognoſcere poſſet, manifeſtum eſt valere matrimonium. Quod impedimentum ſit temporale, & abſque aliqua virginis læſione reparabile.

25 At difficultas eſt, quando imbecillitati viri nulla ratione conſuli poteſt, ſed opus eſt apertione clauſtri virginei, inſtrumento aliquo aut medicamine applicato? Nec diſputamus hic an teneatur virgo id pati. Quia hoc pertinet ad 3. qu. à num. 30. diſputandam. Nec inde pendet huius quæſt. reſolutio. Quamuis enim teneatur nec velit pati, ſi iudicamus id impedimentum eſſe temporale, valebit matrim. (vt diximus n. 15.) Ratio autẽ dubitandi eſt, quod cum nullum peculiare impedimentum ſit ex parte feminæ, ſed ſola naturalis virginitas cæteris virginibus cõmunis; nulla ratio poſtulat, vt ipſi inciſio aut medicamina adhibenda ſint, vt apta reddatur, atque inde valor matrimonij pendeat. Quod vtique conſentaneum eſſet rationi, quãdo impedimentum ſe teneret ex parte feminæ, quod præ cæteris arcta ſit. At cum in hoc euentu impedimẽtum ſe teneat omnino ex parte viri, ſoli viro medendum videtur. Medicina enim nõ ſano, ſed ægro inſtituta eſt. Quod ſi nulla medicinæ arte remediũ viro adhiberi poſſit, cenſebitur impedimentum perpetuum, ac proinde iudicabitur ineptus ad virginem, & diſſoluetur matrim. cũ illa initum. Præterea, quia textus *c. Fraternitatis, de frig. & maleſic.* decidens eſſe impedimentum temporale, quando ope medicinæ feminæ ſubueniri poteſt, nec dirimi matrim. expreſsè loquitur, quando vitium feminã afficit, quod præ cæteris arcta ſit: & in toto eo textu nulla fit mentio, quando femina nullo arctitudinis vitio laborat, ſed ſola naturali obſeruatione virginea. Nec DD. iuris Põtificij huius caſus meminere, cùm tamen frequens ſit. Quod non leuiter indicat textus, ac doctores ſupponere, nullam tunc feminæ medicinam adhibendam eſſe, ex qua valor matrimonij pendeat: ſed totum hoc negotium in viri impedimentum eſſe refundendum. Et ita hanc partem tenere videtur *Gaëta repetit. c. Ad limina 32. q. 1. §. 4 q. 225 n. 528.* nam ea quæſtione mota, an impotens ad virginẽ, potens tamen ad corruptã, validè ducat virginem? refert ſent. D. Thomæ dicentis poſſe medicinæ arte clauſtra virginis reſerari: & & ipſe ſubdit hæc. Sed aliter videtur velle Palud. vt dixi *q. 222. vbi n. 525.* ait, qui nequit ad virginem accedere, benè tamen ad corruptam, cum ſola corrupta poſſe cõtrahere. Verum Palud. non illi fauet. Solum enim vult. (vt ex ipſo & aliis referam n. 28.) impotentem ad virginem non poſſe validè eam ducere in vxorem, benè tamen corruptam, ſi ad eam potens ſit. Quod & nos fatebimur nu. 28. Sed adhuc ſtat difficultas, an cenſeatur perpetuo impotens ad virginem, quando arte medica poteſt virgo reddi apta. Et ideò *Sylueſt.* qui (vt nu. 28. referam) amplectitur eandem Paludani doctrinam, cenſet non eſſe impedimentum perpetuum dirimens matrimonium cum virgine, quando medicamine virgini adhibito poteſt aptari: vt ex ipſo referam num. ſequenti.

26 Sed proculdubio tenendum eſt, ſi ope medicinæ, abſq; mortis periculo poſſit ſubueniri feminæ virgini, vt apta reddatur congreſſui illius viri imbecillis, validum eſſe matrimoniũ. Quia textus *d. cap. Fraternitatis*, eam regulam generalem tradidit, ad dignoſcendum an impedimentum perpetuum ſit, ac dirimens matrim. quando per opus humanum abſque corporis periculo tolli nequit. Et quamuis textus loquatur de femina arcta, id non efficit, quaſi ad ſolam arctã reſtringens diſpoſitionem: ſed quia ſatisfacit quæſtioni propoſitæ, quæ de ſola muliere arcta fuit. Atq; ita dum tradit regulam, generaliter loquitur, non reſtringens ad arctam, ſed ex ea generali regula deſcendit ad decidendum caſum ſpecialẽ quæſitum de arcta. Vt conſtat ex illis verbis: *Nos tamen perſpicaciter attendentes quod impedimentum illud non erat perpetuũ, quod præter diuinũ miraculũ, per opus humanum abſque corporali periculo potuit remoueri.* Et confirm. quia ſi vir ſenex aut debilis coire nequeat, niſi ope medicinæ adiutus, fatentur omnes id impedimẽtum temporale eſſe, nec dirimere matrim. Quod poſſit illi ſubueniri abſque corporis periculo. Cùm tamẽ textus ille *c. Fraternitatis*, ex quo hoc arg. deducitur, de ſola femina arcta verba faciat. Ergo neceſſario fatendum eſt, regulam in eo textu traditam eſſe generalem: nec reſtringi ad peculiarem mulieris arctæ caſum. Nec quidquam refert, vitium tunc non ſe tenere ex parte feminæ, ſed ex parte imbecillitatis viri. Matrimonij enim valor minimè reſpici ex parte cuius ſe teneat impedimentũ: æquè enim irritum eſt, ex parte alterutrius ſe teneat, ſi perpetuum ſit: & validum, ſi ſit temporale. Quare licèt femina tunc ex natura ſua medicamine non indigeat, vtpote quæ nullo morbo laborat: at eo per accidens indiget, nimirum, ratione matrimon. initi, cuius valor pendet ex cognitione, an id viri impedimentum erga virginem temporale ſit an perpetuum. Quæ cognitio haberi nequit, niſi ſciatur an medicamine vtrique coniugi adhibito auferri valeat. Et per hoc ſoluuntur rationes ſententiæ contrariæ. Quare hanc ſent. tuentur ex Theologis *D. Th. 4. d. 34. q. vn. a. 2. ad 5. Et ibi Alber. Mag. ar. 4. poſt ſolut. ad argum. in fine. Sotus q. vn. a. 2. col. 6. verſ. Sed ais. Palacios ibi, diſp 1. col. 7. Celaia q. 1. in ſolut. ad 3. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 12. §. 1. Ledeſma 2. p. q. 60. a. 1. col. 4. ver. Sed tunc oritur. Viguer. l. Inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 11. Angles florib. 1. p.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1. poſt dub. 9. diffic. 2. Lud. Lopez 2. p inſtr.* vbi de matrim. *c. 52. col. 5. verſ. Ex quo ſecũdò, Petrus de Ledeſ. de matrim. q. 58 a. 1. col pen. in dub. quod mouet circa ſolutionem ad 5. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 48. fine, Vega 2. tom. ſum c. 34. caſu 109. Cañedo ſum. Sacrament.* vbi de matrim. *c. 5. n. 33. Huron. Flamin methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13.* Et ex Iuriſperitis, *Alberic in ſuo dictionar. lit. I. verb. Impedimẽtum, imped. 15. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. t. 16. q. 22. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 26. a. vn. q. 1. Turrecr. 33 q. 1. ſum. a. 2. nu. 12. Roſella verb. Impedimentum, imped. 15. n. 7. & ibi* Supple. *Piſana, impedim. 15. nu. 6. Sylueſt. verb. Matrimonium 8. q 16. a. 3. Armilla verb, Matrimonium, n. 50. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. q. 5. n. 6 Greg. Lopez l. 2. verb. Maëſtrias, t. 8. p. 4. Anton. Cuc. l. 5. inſtitut. maiorum, t. 12. n. 261.*

Verùm adhuc ſupereſt diſcutiendum, an eo ipſo quòd 27
vir ad virginem impotens valet corruptæ cõmiſceri, præſumatur eum fore potentem ad virginem, & ita matrim. nullatenus diſſoluendum ſit, quod cum virgine initũ eſt? Hoc procedit ſuppoſito non intereſſe maleficiũ aliquod: id enim communiter eſt reſpectu vnius (vt diſp. ſeq. dicemus, vbi & trademus ſigna ad illud cognoſcẽdum.) Atque id ſupponere videntur *D. Thom. D. Antonin. Alberic. Aſtenſ. Turrecr. Roſella, Supplem. Piſana, Tabiena, Armilla, Gre. Lopez, Viguerius, Lud. Lopez, Vega n. præc. allegati*, dicũt enim quãdo vir nequit virginem deflorare, cùm tamen potens ſit erga corruptam, poſſe medicinis clauſtrum virginis aperiri, aptúmq; reddi congreſſui illius viri. Quare ſupponunt ſemper id matrim. firmum eſſe, quòd ſemper ope medica ei impedimento ſubueniri poſſit: & ita fieri non poſſe, vt quis aptus ſit ad validè ducẽdam corruptam, ineptus autem ad virginem. Atque id apertius ſupponit *Albert. Magnus ibid. allegatus*, ait enim poſſe digitis aperiri tunc virgis clauſtrum. Et adhuc clarius id cenſent *Sotus, Petr. de Ledeſ. Barth. à Ledeſma. Lud. Lopez, Vega, Cañedo ibidem relati*, aiunt enim quando ſola virginitas obſtat viro potente accedere ad corruptam, non cenſeri impotentiam perpetuam ſed poſſe arte auferri, ac valere matrimonium.

Sed quamuis maxima tunc præſumptio ſit, fore vt me- 28
dicaminibus adhibitis vtrique, ſit vir ille potens ad virginem, atque ita valeat matrim. cum illa: non tamen eſt ita cõcludens, quin oppoſitũ euenire poſſit. Et pro hac parte ſunt expreſsè *Palud. 4. d. 34. q. 2. a. 1. n. 10. concl. 4. Et ibi Supplem. Gabriel. q. vn. a. 2. corol. 3. quod infert ex 1. propoſ. D. Anton-*

3. p. t.

3.*p.t.*1.*c.*12.*Syluest. verb. Matrimonium* 8.*q.*16.*dict.*6. vbi dicunt viro impotenti ad virginem, potenti verò ad corruptam, concedendam eſſe facultatem ducendæ corruptæ, non autem virginis. Et ſic clarè ſentiunt poſſe dari impotentiam perpetuam reſpectu virginis, quæ cũ illa matrim. diſſoluat: ſtante poteſtate cognoſcendæ, ac validè ducendæ corruptæ. At fateor maximam tunc præſumptionem ſtare pro viri potentia ad virginem. Quia conſtat tunc eũ non eſſe frigidum, & ſubinde eſſe potentem naturaliter: nec maleficiatum: (vt ſupponimus,) nec præſumitur impotentia reſpectiua: cùm præter naturam aut ſaltem rara ſit, quando ex maleficio non conſurgit. Quare in dubio id impedimentum cenſebitur temporale & medicabile, ac non diſſoluetur matrim. Et hoc eſt quod volunt Auctores n.præc.relati, & in ſimili diximus n.14. At ſi vir hic ad virginem impotens, non probat ſe potentem ad corruptam, ſuccumbet, ac diſſoluetur matrim. Quia in dubio impotens ad vnam præſumitur talis ad omnes. Sicut n.12. diximus feminam cognoſcibilẽ vni, aut vni arctam, talem erga omnes præſumi. Qualiter autem potentia ad corruptas probanda ſit: dicemus n.35.fine.

29 Tandem dubitabis, an integrum ſit huic viro impotenti ad virginem, potenti autem ad corruptam, propria auctoritate inſtrumento aliquo ligneo aut ferreo ad id apto, digitiſve, clauſtra huiuſmodi virginis à ſe ductæ reſerare, vt vel ſic conſummare poſſit matrimonium? Id eſſe licitum clarè ſentire videntur *D. Thom. Ioann. de Friburgo, Aſtenſ. Tabiena relati n.*26. nam verba *D.Tho*, quæ cæteri tranſcribunt, ſunt hæc: *Si non poſſet implere carnalem actum cum virgine, & poſſit cum corrupta, tunc medicinaliter aliquo inſtrumento poſſet clauſtra pudoris frangere, & ei coniugi.* Quod idem clarius docere videtur *Albert. Magnus ebd.n.*26.*relatus*, dicens poſſe virum digitis aperire viam. At credo id nõ ſentire D.Thomam, nec eius ſequaces, non enim abſolutè dixere poſſe virum, ſed prudenter addidere, medicinaliter, quaſi dicant iuxta medicorum præſcriptum. Quod innuunt. *Alberic. Turrecrem. D. Anton. Roſella, Supplementum Piſana, Greg. Lopez, Martinus à Ledeſma, Viguerius eod.n.*26. *allegati*, dum allegato pro ſe D.Thoma, his verbis vtuntur: *Poſſent tunc medicinaliter aliquo inſtrumento clauſtra aperiri.* Nec explicant à quo, quaſi ſupponentes id conſultis medicis faciendũ iuxta medicinæ leges. Et id ſolum velle *D. Thomã* clarius indicat *Ant. Cucus lib.*5.*inſtit. maiorum, tit.*12. *n.*261. vbi D. Thoma pro ſe allegato ait poſſe clauſtra aliquo inſtrumento ex arte medica reſerari. Nec ratio, cui innititur D.Thom. aliud probat: quæ eſt hæc: Sic reſerare clauſtra non eſt contra naturam, cùm nõ delectationis, ſed medicinæ adhibendæ gratia fiat. Quæ ratio ſolùm probat id ex ſe licere: non autem poſſe à viro propria auctoritate fieri. Et id non poſſe, clarè ſentiunt *Hoſtienſ. c. fin. n.*30. *ſuper verb. Continuum, de frigid. & maleſ. & ibi Ioan. Andreas n.*9. *Ant. n.*10. *Anchar. ad finẽ. Præpoſit. n.* 4.*verſ. Dehinc quærit. Alex. de Neuo n.*19, *Brunel. de ſponſalibus, concl.*28.*limit.*5. *nu.*22. dicentes quoties ſuſpicio eſt, fore vt vir inſtrumento aliquo defloret vxorem, confugiendum eſſe ad remedium traditum *c. Cùm locum, de ſponſal.* quod eſt, vt mulier à viro ſeparetur, ac in loco tuto conſtituatur, dum impotentiæ lis deciditur. Si enim id liceret viro propria auctoritate facere, iniuſta eſſet ſeparatio à viro nil iniuſtum facientе, ſed iure ſuo vtenti. Adde etiam peritiam medicorum deſiderari ad iudicãdum an in illo medio ſit timor magni damni vxoris: & an ſuauioribus medicamentis id poſſit fieri: & an potius obſtet maleficium. Quæ omnia maturè prius expendenda ſunt, quam ad medium adeò rigidum perueniantur: & quando ad illud deueniendum eſt, chirurgi peritia deſideratur, vt iuxta artis præſcriptum fiat. Quare exiſtimo id non licere viro propria auctoritate efficere: & ſi probabilis timor ſit fore vt id intentet, ſeparandam mulierem, ac in loco tuto conſtituendam, (vt docent Auctores proximè allegati) donec lis decidatur, aut plena ſecuritas detur. Sicut quando ratio ſæuitiæ ſit ſeparatio, iuxta *c. Literas, in fine, de reſtit. ſpol.*

SVMMARIVM.

*An feminæ nuptæ & arctæ teneantur inciſionem neceſſariam, vt viro aptentur, pati? Refertur duplex ſententia, n.*30. *&* 31.
*Proponitur ſententia Auctoris, n.*32.
*Quid, vbi ſola virginitas obſtat? Refertur opinio, n.*33.
*Explicatur Auctoris ſententia, n.*34.
*Quid, ſi non conſtet de potentia viri ad corruptas: & qualiter ea probari poſſit, n.*35. *Et ibi, quàm cautè iudices præcipere debeant hanc inciſionem.*
*An virgine vel arcta renuente inciſionem qua poteſt apta reddi viro, liceat illis vſus coniugij, n.*36.
*An matrim. ſeparato ratione frigiditatis, aut arctitudinis, abſolutæ, vel reſpectiuæ, ſit vtrique coniugi interdicendus trãſitus ad aliud matrim. Et an peccet potens tranſiens abſque Eccleſiæ licẽtia, & valeat, n.*37.
*Quid, ſi facta inciſione, aut reſtituta femina priori marito, eo quod à ſimili cognita ſit, adhuc non poſſit ab eo cognoſci? Remiſſiuè, n.*38.

QVÆSTIO vltima. An femina nupta, cuius arctitudini iudicant medici poſſe per inciſionem abſque mortis periculo ſubueniri, vt reddatur apta viro, teneatur illam pati? In duplici euentu poteſt quæſtio hæc diſputari. Prior eſt, quando mulier naturaliter eſt præ cæteris arcta. Poſterior, quando arcta non eſt, ſed ſolùm naturale virgineum ſignaculum congreſſui virili obſtat. Et quidem in priori euentu, *Gloſſ. c. Fraternitatis, verb. Corporali, de frigid. & maleſ. Greg. Lopez l.*2 *verb. Grande, t.p.*4. *Caualcanus deciſ.*18.*nu.* 4.*Lancelot. inſtitut. iuris Canonici, lib.*2.*tit. Quæ matrimonium impedire poſſunt.* §.*Item frigiditas, verb. Ope medicorum*, dicunt leue periculum debere mulierem arctam pati: atque ita videntur à contrario ſenſu ſentire, non teneri pati graue. 30

31 Alij in altero extremo ſunt, ac ſtrictè loquuntur, dicunt enim teneri pati inciſionem, vbi non imminet periculum graue mortis. Sic *Palacios* 4.*diſt.*34.*diſp,*1.*colum. penult. verſ. Quinimò reſpondebis. Et ibi Ouandus diſp. vn. coroll.*4. *quod infert ex* 5.*propoſ.* addẽs dũmodo non timeatur perpetuũ aliquod corporale incõmodum. *Angles Florib.* 1.*p.* vbi de matrim. *q.*8.*a.*1 *dub.*1.*difficult.*1.*coroll.*2.*quod infert ex* 3.*concl.* Et fauet *Supplementum Gabr.*4.*diſt.*34.*q.vn.a.*1.*notab.*6 dicens teneri pati inciſionem dummodo enormis nõ ſit. Et tenet etiam *Cañedo ſum. Sacram.* vbi de matrim. *cap.*5.*in Gloſſa nu.*32.

32 Sed placet media via, nimirum, teneri pati inciſionem illam cũ moleſtia, & graui dolore & cauterio faciendam, ac grauiſſimum morbi incommodum non teneri perpeti. Ratio prioris partis eſt, quod id neceſſarium ſit ad ius copulæ, quod in verum maritum tranſtulit: & ne cogatur vir innoxius ſine matrimonij fructu vitam cœlibem perpetuò ducere. Præterea, quia in eas anguſtias ſe conicit mulier ſua culpa: debuiſſet enim ſibi proſpicere ante nuptias. Poſterior pars ſic probatur, quia non videtur mulier cum tanta iactura obligari ad debitum coniugale: ex qua obligatione conſurgere debet ius viri ad cogendam feminam pati eam inciſionem. Et ita hanc ſent. ſuſtinent *Sotus* 4.*d.*34.*q.vn.a.*2.*col.*7.*verſ. Dubium autem. Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct. c.*79.*col.*1.*verſ. Teneturque mulier. Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.*48.*concl.*2.*Manuel* 1.*to. ſum.*2.*edit. c.*235.*nu.*1. *Enriquez lib.*12.*de matrim. c.*7.*n.*8.*Vega* 2.*tom. ſum. cap.*34.*caſu* 111. Et idem à fortiori docent, quos nu.34. referam, hoc idem aſſerentes, quando impedimentum eſt ſolius virginitatis feminæ.

33 In poſteriori autem euentu, nempe, quando ſolum eſt naturale virginitatis impedimentum, grauior eſt difficultas. *Petrus de Ledeſma de matr. q.*58.*a.*1. *col. penult.* ſuſtinet non teneri feminam medicamentum vllum admittere, quamuis eo admiſſo poſſit abſque periculo reddi apta viro: & ſic matrimonium validum ſit. Ducitur, quòd nullam patiatur ægritudinem aut defectum, nec per eam ſtet, quo minus viro debitum reddat. Ac proinde non illi, ſed viro incumbit remedium quærere.

34 Sed doctrina hæc non placet. Quia cum verum ſit matrim. ius ſui corporis tranſtulit in virum. Ergo vbi poteſt abſque magno incommodo ſe aptam reddere viro, tenetur. Nec obſtat ex parte viri hunc defectum conſurgere. Quia cũ vir culpa vacet, & naturali illi imbecillitati mederi nequeat, quærendum eſt remedium ex parte feminæ, vt ipſi viro aptetur. Et confirm. ſi enim vir non poſſet

moueri

moueri ad vxorem cognoſcendam, niſi certo ſitu, aut pulchra ornatáve precioſis veſtibus ſit: quis dubitabit teneri feminam eo ſitu vti, ac pretioſis indui veſtibus, fucíſq; faciem decorare, ad viri imbecillitatem adiuuandam? Cùm tamen impedimentum non oriatur ex parte feminæ. Dices, ex his non ſequi feminæ detrimentum: at maximũ ſequitur ex apertione clauſtri. Quod fortè decepti ſint medici, & poſtea non poterit vir eam cognoſcere, & diſſoluetur matrim. ac illa innupta manebit. Quia alij non credent à viro incognitam. Sed reſpondeo, dato ex hac parte illam deobligari, haberi iam intentum, nempe, non oriri deobligationẽ hanc ex eo, quod impedimentum non ſe teneat ex parte feminæ: (quod intendit ſent. contraria) ſed orietur ex dãno ſubſecuto. Sed etiam hinc non oriri, inde perſuadetur. Quòd cùm id matrimonium cenſeatur validum, ius nullum habet femina ad virginitatem tuendam. Quare hoc non eſt reputandũ damnum: eo vel maximè, quod ſi poſtea diſſoluatur matrim. durãte viri impotentia, notoria erit per ſententiam Eccleſiæ præcipientis inciſionem, & declarantis virum impotentem innocentia feminæ. Deinde, quia inciſioni illi & medicaminibus ſuſceptis, præponderant ius ad vſum matrimonij, periculum incontinentiæ maximum, ac pollutionum vtriuſque coniugis, cùm perpetuò cohabitare debeãt tamquam veri coniuges. Tandem, quia hæc obligatio naſcitur ex eo, quòd quicumq; tenetur ad aliquod obſequium, tenetur ſubinde ad requiſita ad illius exhibitionẽ. Quare hæc obligatio non naſcitur ex impedimento præſtito per mulierem: ſed ex iure matrimonij, cui aliter ſatisfieri nequit. Et ideò exiſtimo teneri, ſimiliter virginem hanc pati inciſionem, quando ſine corporis detrimẽto fieri poteſt. Sicut n.32. diximus de arcta. Et ita ſuſtinent *Ledeſma 2. p. 4. q. 60. a. 2. col. 5. verſ. Sed dubitabis. Angles floribus 1. part.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1. poſt dubium 9. diffic. 2. Lud. Lopez. 2. p. inſtructorij*, vbi de matrim. *cap. 52. col. 5. verſ. Sed iam hic annotaſſe. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu* 109. *Cañedo ſumma Sacram.* vbi de matrim. *c. 5. n. 38.* Et fauet *Caleia 4. d. 34. q. 1. in ſolut. ad 3.* vbi ſolùm virginem excuſat ab inciſione & medicina notabiliter corpori nocente.

35 Temperãt *Angles & Lud. Lopez n. præc. alleg.* vt id verum ſit, quoties potẽtia viri cum corruptis eſt manifeſta. Quia ea non cõſtante fortè vir eſt frigidæ naturæ, nec eius frigiditatem poterit virgo ſemel reſerata probare, eo negãte: ac iacturã virginitatis irreparabilem patietur, nec alij ita commodè nubet. Et vtique placet mihi hæc limitatio. Quare cautiſſimè iudex procedere debet, antequam ad hoc mediũ perueniatur: & priùs conſiderare debet an vir ſit frigiditate aut maleficio affectus: ex præſumptionibus quas diſp. ſequenti referemus. Et quando ex illis conſtiterit neutro eũ vitio laborare: & ex viri inſpectione nullus in membro virili defectus declaretur, conſtabit eum eſſe potentem ad alias, & ſolam huius feminæ arctitudinem aut virginitatem obſtare. Poteſt etiam probari eum potentem ad corruptas, ſi ipſe iuret ſe eas cognouiſſe, & ipſæ ſimiliter ſe ab eo cognitas. Vt bene docet *Deciſio Capellæ Tholoſ.* 581. *dub.* 1 *nu.* 1. Res enim turpiſſima hæc aliis teſtibus ocularibus probari nequit.

36 Quod ſi femina nolit inciſionẽ eam pati, ſiue quia non vult, ſiue quia ad eam patiendã non tenetur, cum matrim. tunc validũ ſit iuxta dicta n. 15. & nulla ſit ſpes fore vt vir femineũ vas penetrare valeat, experientia trieñij iam habita id demonſtrante, licebunt his tactus abſque pollutionis periculo, non tamen copula. Sicut de coniuge, cui poſt matrim. impotẽtia accidit, dicemus l. 9. diſp. 17. n. 21.

37 Quoties autem matrim. diſſoluitur, ſi id fit ob vtriuſque coniugis perpetuum impedimentum, vtrique aliæ nuptiæ interdicendæ ſunt: ſi verò ob alterius tantum impedimentum, illi interdicuntur, conceſſa non impedito licentia ad alias tranſeundi. Ita *D. Th. 4. diſt. 34. in fine, in expoſit. literæ*: quam vniuerſi ſequũtur. Et de viri impedimento cõſtat ex *c. Laudabilẽ, de frigid. & c. 2. in fine 33. quæſtione* 1. vbi viro ratione frigiditatis ſeparato, conceditur feminæ licentia nubendi alij, ea viro denegata. Et de impedimẽto feminæ conſtat ex *c. Ex literis, eod. t.* vbi feminæ arctæ ſeparatæ interdicto alio coniugio, id nõ denegatur, ſed cõceditur viro. Quòd ſi opponas *c. 2. 33. q. 1. paulo poſt princ.* vbi allegata ſolius viri frigiditate, ſic cõcluditur: *Maneant vtrique innupti.* Dic cum *Gloſſ. vbi verb. Innupti, & Archid. n. 3. Bellamera paulo poſt principiũ. Turrecrem. paulo poſt princip.* eſſe præceptũ quoad virum, & quoad feminam cõſilium: nec eſſe abſurdum idem verbum ſemel poſitum teneri æquiuocè. Vt *c. Presbyterum, d. 28.* & ita id fecit *Ouidius* in eo carmine: *Demophoon ventis & verba, & vela dediſti.* Et hæc quidem ita ſe habent, quando impotentia eſt abſoluta: ſi enim ſit reſpectiua, datur vtriq; coniugi licentia contrahendi cùm alia perſona, erga quam non eſt ea impotẽtia. Vt bene tradit *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 7. in comment lit. Q.* Quod ſi coniux potens aliud iniret matrim. non expectata Eccleſiæ ſententia, peccaret, at eſſet validum. Sic *Sotus 4. d. 34. quæſtione vn. a. 2. in fine corp. Bart. à Ledeſm. de matrim. dub. 48. in fi. prima concl.* Qui tamẽ ſubdit poſt Tridentinum non eſſe validum. Quia poſt illud eſt irritũ matrim. ſine Eccleſiæ licentia initum. Sed hæc limitatio non eſt vera, quia valet coram parocho & teſtibus initum, abſque omni Eccleſiæ licentia, imò ipſa contradicente, ac parocho renitenti. Vt ſatis probaui l. 3. diſp. 39. à n. 7.

Tandem dubitabis, quid faciendũ ſit, ſi facta inciſione, aut reſtituta femina priori viro, eo quod à ſimili cognita ſit, non poſſit ab eo cognoſci? dicam diſp. 99. n. 35. & 34. 38

DISPVTATIO XCIV.

An impotentia ad copulam ex maleficio conſurgens dirimat matrim. ſubſequens?

SVMMARIVM.

Maleficiis poteſt impediri potentia coëundi, n. 1.
Quibus modis id contingat, n, 2.
Viris & feminis contingit, & qualiter feminis, & quæ ſit differẽtia, n. 3.
Maleficium raro impedit reſpectu omnium. Et in plurimum reſpectu vnius, n. 4.
Ex quibus ſignis cognoſcitur frigiditas, n. 5.
Ex quibus poſſit cognoſci maleficium, n. 6.
An maleficium dirimat matrimonium? Refertur opinio, n. 7.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 8.
An cenſeatur maleficium perpetuũ, ſi ſolo alio maleficio auferri poſſit, n. 9.
Quid, ſi per miraculum aut exorciſmos Eccleſiæ poſſit tolli: & an ſit in hoc aliqua differentia inter maleficium & frigiditatem, n. 10.
Quid, ſi à ſolo malefico tolli poſſit, licitè tamen? n. 11.
An cenſeatur perpetuum, ſi triennio duret? & remiſſiuè à quo tempore triennium computetur: & an ſit continuum, n. 12.
An qui maleficium illius, cum quo poſtea matrim. inijt, procurauit, poſſit petere ratione illius id diſſolui, n. 13.
Satisfit argumentis, n. 14.

IN hac diſp. ad maleficiorum notitiam habentem, præmittenda ſunt aliquot fundamenta. Primum ſit. Dubitari non poteſt, valere maleficos ſuis maleficiis reddere hominem impotentem ad copulam. Tum, quia id cõmuni Theologorum omnium ſententia, cum *D. Tho. 4. d. 34. quæſtiõn. vn. a. 3. & 3. p. q. 58. a. 2.* & iuris Pontificij profeſſorum, *c. fin. de frigid. & malefic.* receptum ſit: idque praxis Eccleſiæ approbarit, quæ ſic maleficiatos poſt trieñij experientiã à matrimonio inito ſeparat, *d. c. fin. de frig. & c. fi. 33. q.* 1. Tum etiam, quod id doceat experientia quotidiana multis exemplis cõprobata: quæ latè affert *Martinus Delrius l. 3. diſquiſit. magic. p. 1. q. 4. ſect. 8. ſtatim in princ.* Et ratio id ſuadet. Quia impotẽtia hæc poteſt conſurgere ex caſtratione, eliſione, ruptione, deſiccatione, infrigidatione, ac ſimilibus ex cauſis. Cùm ergo hæc demonẽ nõ lateant, poterit illis vti. Præterea, quia duo reddunt virum ad venerem aptum, nempe calor & ſpiritus. At dæmon poteſt calorẽ minuere, ac ſpiritus impedire, viã illis præcludens. Adde, triſtitiam, timorem, nec nõ & alios animi affectus, ſanguinem tranſmutantes & ſpiritum cordis afficientes, omnem rei venereæ facultatem impedire. Vt notum eſt medicis, & fatetur *Cardanus l. 2. contradict. medic. tract.* 2. At dæmon illas affectiones excitare poteſt. Cùm animos turbare & homines dementes reddere valeat: vt ex lunaticis *Matth. 17.* & Saule furenti, *1. Reg. c. 16.* cõſtat. Tandem, quia 1

quia experientia compertum eſt, maleficiatum quandoque ad omnes, quandoque ad vnam ſolam, quam maximè amat, impotentem eſſe: atque ablato ligamine potentem eſſe. Quæ diuerſitas ex cauſa naturali conſurgere nequit. Cùm ergo non proueniat ex cauſa ſupernaturali, erit effectus dæmonis.

2 Secundum fundamentum ſit. Quinque modis ſolent dæmonis arte malefici viros impotẽtes ad copulã reddere. Quos refert *Palud.4.d.34.2.a 3.nu.16.* & ex ipſo omnes deſumpſere: & nouiſſimè eos effert illuſtrans variis exẽplis ex diuerſis DD. petitis *Mart. Delrius l.deſquiſit. magic. p.1.q.4.tota ſect.8.* Primus modus eſt, corpora impediendo ne ſibi mutuo appropinquent ad coitũ, vel directè ſecernendo ea, detinendove in diuerſis locis, vel indirectè, interponendo ſe in corpore aſſumpto, & quando copulari contendunt, iniiciendo inter medium phantaſma, vel quid aliud. Secundus eſt, ita inflammando ad actum, vt ante coitum effundatur ſemen: vel refrigerando ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum quas optimè nouit. Tertius eſt, turbando imaginationem, & æſtimatiuam, qua reddit mulierem viro exoſam, menti obiiciendo ſpeciem feminæ deformis, vt eam exoſam habeat: vel alterum alteri vel inuicem odioſos reddendo, per calumniam ſuſpicionemve, aut morbi alicuius immiſſionem. Et refert *Delrius proximè alleg.* aliquando dæmonem efficere, vt cùm ardentiſſimo vir & femina mutuo amore flagrẽt, quando veneri vacare volunt, ſubito odio exardeſcant, ita vt alter alterum cædat, vel vnguibus laceret. Quartus eſt, prohibendo rigorem membri, reddita viri virga flaccida, ſaltem quando coire vult. Sicut & poteſt dæmon motum cuiuſcumque membri impedire. Quintus modus eſt, prohibendo miſſionem ſpirituum ad membra, in quibus eſt virtus motiua, quaſi intercludendo vias ſeminis, ne ad vaſa generationis deſcendat: vel ne excidat: vel ne emittatur: vel ſemen ſubtrahendo. His modis addit alium licèt rariorem *Delrius proximè alleg.* nempe, obſerando aut nimiùm arctando vas muliebre: aut viri genitalia abſcondendo, retrahendo, vel re verà adimendo.

3 Tertium fundamentum ſit. Non ſoli viri, ſed etiam feminæ poſſunt maleficiis impotentes ad copulam reddi. Quod omnes fatentur. At frequentius id malum in viros ſerpit. Quòd plus operæ, & inſtrumentorum in eis deſideretur. Adde, quia plures ſunt maleficæ, quàm melefici, & & ideo potiùs viros quàm feminas maleficiis lædere conantur. Sic aduertit *Delrius l.3.diſquiſi.magicarum, p.1.q.4. ſect.8.pag.1.* Ea autẽ eſt differentia, (vt optimè notat *Abulẽſis c.19.Matth.q.90.col.3.*) quod maleficia cira viros fiunt cõmuniter per operationem aliquã realem, aut per motũ ipſius dæmonis, nulla re applicata. Poteſt enim inuiſibiliter membrũ viri aptum iam ad coitũ cõprimere, ac cogere ſubito relaxari, ignorante prorſus cauſam viro ipſo: aut per applicationẽ alicuius rei naturalis, illam applicãte dæmone intra organa genitalia, qua appoſita remittitur ſubito rigor membri exſufflato toto ſpiritu inflante. At femina cõmuniter maleficiatur per ſolam opinionem, ſeu phantaſiæ læſionem: poteſt enim vir accedere, nec rigor membri relaxatur: at cùm conatur accedere, illa ſubito horret genitale viri, quaſi improportionatæ magnitudinis, & nulla ratione ſinit ſe cognoſci. Cùm tamen reuera non ita ſit, ſed dæmon efficit ſpeciem in phantaſia mulieris, vt membrũ aliter appareat, quàm reuera ſit. At quamuis communiter ita accidat: ſolet tamen quandoque dæmon vas femineum arctare. Vt n.præced. retuli ex *Delrio:* & id quoque affirmant *Ioannes Nider in ſuo formicario de maleficiis c.5.pag. 5. verſ. Idem etiam: & Iacobus Sprenger in malleo malefic.p.1.q.8.pag. 3.verſ. Poſt vult. Sotus 4.diſt.34.q. vn.ar.3.colum.5.verſ. Verumtamen quia. Barthol. à Ledeſma de matrim.dub.49.paulo poſt principium.*

4 Quartum fundamentũ ſit. Maleficium quandoque impedit potentiã abſolutè, & quoad omnes: quandoque tamen reſpectu vnius. Sic tradit *D.Tho.* ab omnib. receptus *4.d.34.q.vn.a.3.ad 4.* atque eam reddit rationẽ: Quia cùm diabolus voluntariè & nõ ex naturæ neceſſitate agat, poteſt reſpectu vnius impedire, relicta potentia nõ impedita erga alias perſonas. Deinde, quia impedimentum maleficij poteſt eſſe ex dæmonis impreſſione in hominis imaginatione, ex qua tollatur viro cõcupiſcentia mouens ad talem mulierem, & non ad aliam. At raró contingit circa omnes, & communiter eſt erga vnam vel alteram perſonam maleficiũ. Vt benè docent *Abulenſis c.19. Matth.q.90.col.3.& Supplem.Gabr.4.diſt.34.q.vn.a.2.conc.6.* & fatentur omnes.

Quintum fundamentum ſit. Ex quibus ſignis poteſt 5 dignoſci, an impotentia ex frigiditate, an potius ex maleficio conſurgat. Et in hoc fundamento ſigna frigiditatis ſtatuam: in ſequẽti verò ſigna maleficij. Et quidem ex ipſa membri externa apparentia facilè dignoſci ex his ſignis teſtatur *Guido Gauliacus tract.6.de decoratione,* quem refert ac ſequitur *Fragoſus in chirurgia vniuerſali, tract.2.de declarationibus, tit.Como declarara el Cirujano, acerca de los que recien caſados ſe piden diuorcio, por razon de alguna impotencia,* nimirum, ſi modicum membrũ vir habeat, & quaſi in nihilũ redactum, malè compoſitum, corrugatum, & à colore debito degenerans. Ab effectu autem cognoſci poteſt, ſi vir numquã virgam erigat, quantũuis pharmacis ad membri erectionem deſtinatis vtatur. Vt teſtatur *ibi Fragoſus ex Guidone.* Si enim aliquando erigat, frigidus nõ eſt. Quippe deſtituitur frigidus calore neceſſario, vt inflentur organa. Et ita *Hoſtienſ.ſum.t.de frigid.§. Qualiter & quando, n.10.verſ. Eſt autem hoc rectum indicium: & Ioan. Andr.c.1.n.3.verb.Nõ potuiſſes, de frigid.* allegationem frigiditatis viri explicantes, aiunt, *Quia non mouetur ad coitum.* Et ita docent *Abbas antiquus c. Laudabilem, in fin.de frigid. & ibi Ioan. Andr.n.5.fine, Anton.c.fi.n.8.de frigid.Ioan.de Friburgo in ſum.Cõfeſſ.l.4.t.16. q.26.Aſtenſis ſum.2.p.t.29,a.vn.q.2.Supplem.Piſanæ, verb.Diuortium, n.2.& ibi Roſella n.1.Sylu.q.18.n.21.Iacob.Sprenger in malleo maleſic.p.1.q.8 pag.4.verſ.Præterea cùm impotentia. Deciſio Capellæ Tholoſanæ, 381.dub.1.n.2.Matienzo lib.5.recop.ti. 1.rubr.gloſ.1.num.201.* Sed hoc intelligendum eſt, quando pharmacis ad erectionem deſtinatis iuuari nequit. Vt bene addidit *Fragoſus.* Idémque addidit *Ioan.Andr.eo.c.1.n.3. verb. Non potuiſſes.* Poſſet enim ex morbo aliquo contingere defectus erectionis. Inſuper ſi vir polluatur in ſomnis, vel in vigilia, frigidus non eſt. Quod hic calore deſtituatur neceſſario ad excitandam veneris cõcupiſcentiam, ſeménque emittendum. Sic *Abbas antiquus d.c. Laudabilem, in fine, & ibi Ioan. Andr.n.5 fine. Anton. & Deciſio Capellæ Tholoſanæ proximè allegati.* Præterea non mediocre ſignum frigiditatis eſt, quando vir venerea non appetit, nec ſtimulos carnis ſentit. Cùm enim appetitus hic adeò naturalis ſit, ac dæmon inſtiget: iure optimo præſumetur frigiditas, quando is appetitus deficit. Id enim prouenit, quia frigidis deeſt calor excitans ad venerea. Sic *Ioannes Andr.* explicans frigiditatis allegationem, *c.1.n.3.verb.Non potuiſſes, de frigid. Abulenſis c.19.Matth.q.90.col.3.*

Vltimum fundamentum ſit. Maleficij ſignũ eſt, quan- 6 do coitum quis appetit, & virgam erigit, ita ad copulam aptus ſit: & cùm ad vas femineum penetrandum appropinquat, relexantur ac concidunt ſubito organa, nec poteſt complere: atque iterum rigent, & ſi iterum copulari nitatur, denuò laxantur. Id enim ex radice naturali conſurgere nequit: quippe ſemel organa rigentia non laxarentur, quouſque exſufflarentur vel conſumerentur ſpiritus ea inflantes. Præterea, quia id nequit ex viri frigiditate prouenire. Cùm enim membrum erigat, non eſt frigidus. Sic *Abulenſ.c.19.Matth.q.90.paulo poſt principium, in 5.ratione. Sotus 4.d.34.q.vnic.a.3 paulo poſt princip.in 1.concl. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim. *c.52.col.verſ. Circa 2.articulum.* Item quando vir mouetur ad coitum, & membrum erigit, ac perficere nequit, eſt maleficij ſignũ. Quod tunc nequeat eſſe frigidus, iuxta dicta n.præc. Ita docent *Hoſt. ſum.t.de frigid.§. Qualiter & quando, n.10 iuncto n.12.Ioan.de Friburgo ſumm.confeſſ.l.4 tit.16.q.16. Aſtenſis, Roſella, Supplementum Piſanæ, Syluest. Iac.Sprenger, Deciſio Capellæ Tholoſ. allegati n.præced.* Sed hoc non eſt ita vniuerſaliter verum, poteſt

poteſt enim abſque frigiditate & maleficio id conſurgere ex aliquali feminæ arctitudine, aut virginitate: quod vir eſſet debilis ac ſic arctam aut virginem. Quare vt maleficij ſignum ſit, oportet vt ſimul adſit quod in præcedenti ſigno diximus, nempe, vt remittatur rigor membri, ac ſubito laxetur, cum vir conatur accedere. Id enim non poteſt ex viri vel feminæ defectu naturali conſurgere. Vel ſecundo, vt nulla arctitudo aut virginitas in femina reperiatur, quæ obſtaculo eſſe poſſit illi penetrationi. Cùm enim tunc nullum obſtaculum naturale dari poſſit, tribuendum eſt dæmoni impedienti cõgreſſum: iuxta primum impediendi modum n. 2. traditum. Præterea maleficij ſignum eſt, ſi vir ille ad vnam ligatus ſit, potens autem ad alias. Quare *Gl c.fin.verb.Cognoſcendi, de frigid.* allegandi viro ſe non poſſe vxorem cognoſcere, cum tamen poſſit ad alias accedere, infert inde, allegari maleficium. Quòd id ex frigiditate prouenire non poſſit: vtpote, quæ ad omnes vniuerſalis eſt. Et *Gloſſam* ſequuntur *Hoſt. in verb. Cognoſcẽdi, n. 1. Abb. ibi n. 6. Alex. de Neuo n. 13. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 37. a. 1. q. 2. Deciſio capellæ Thol. 381. dub. 1. n. 1. Ouandus 4. diſt. 34. diſp. vn. col. pen. Enriq. l. 12. de matrim. c. 8. n. 2.* Imò *Victoria ſum.* vbi de matrim. *n. 286. & Ledeſm. 2. p. 4. q. 60. ar. 2. col. 2. verſ. Sed eſt dubium*, dicunt maleficij ſignum eſſe, quando vir poteſt cum alia femina, & non cũ propria vxore commiſceri. Sed vt dixi de ſigno præcedenti, neque hoc ſufficiens eſt. Quod poterit eſſe impedimentũ ex arctitudine aut virginitate feminæ. Quare *Fragoſus n. præced. relatus* addidit, ſi per aſpectũ nullus reperiatur defectus in tẽperamento ac membri proportione. Imò *Scotus 4. d. 34. q. vn. in fine corporis*, abſolutè tradidit maleficium præſumi, quoties in virili membro non apparet defectus. Sed adhuc non ſufficit, niſi ex parte feminæ non detur arctitudinis aut virginitatis obſtaculum. Quia diſp. præced. n. 5. & 28. probaui dari poſſe hanc impotentiam reſpectiuam ratione arctitudinis aut virginitatis feminæ. Tandem ex modis, quibus impotentia effici ſolet ex maleficiis, quos num. 2. retulimus, erit optimus cognoſcendi modus an ex maleficio viri conſurgat impotentia, v. g. ſi vir appetens coitum, ſubitò accedere tentans exhorreſcat, nec accedere poſſit: manifeſtum eſt, id non poſſe ex cauſa naturali procedere: quare maleficio tribuendum eſt. Quòd bene docuit *Enriquez lib. 12. de matrimon. c. 8. num. 2.* Similiter ſi femina viri coitus auida, cum vir accedit, ſubito illo horrore capiatur, erit ſignum maleficij: quod hoc modo feminis ſolere accidere diximus nu. 3. Et ita tradunt *Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 3. paulò poſt principium, in 1. concl.* Et Doctores, quos nu. 3. retuli, aſſerentes ſic contingere maleficium feminis. Ex quibus autem cognoſcatur meleficium eſſe vniuerſale reſpectu omnium, dicã diſp. 99. n. 24. fine.

7 His præmiſſis, difficultas eſt, an impotentia perpetua ad copulam ex maleficio conſurgens dirimat ſubſequens matrim. cum perſona illa, ad quam eſt impotentia? Quidam negãt. Ducuntur, quòd nullum maleficium ita perpetuum ſit, quin auferri poſſit per ipſum maleficij auctorem abſque peccato. Et confirm. quia aliàs cum in dæmonis poteſtate ſit, efficere, impedimentum temporale ex maleficio proueniens, eſſe perpetuum: & è contra perpetuum eſſe temporale, tollendo obſtaculum, poſſet vtrique ex matrimonio non matrim. & ex non matrimonio matrim. conſtituere. Secũdo, ex *c. Ex literis, de frigid.* ibi: *Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec opere medicorum potuerit adiuuari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem*, Ergo à contrario ſenſu aliud dicendum eſt, vbi impedimentum non eſt à natura, ſed ex maleficio. Hanc ſent. tuentur *Gl. c. fin. verb. Nequibunt, in priori ſolut. 33. q. 1. & c. Fraternitatis, verb. Diuinum in priori ſolut. de frigid. & malef. Innoc. c. Laudabilem, n. vn. verb. Triennium, eod. tit. & c. fin. n. 2. ibid. Almain. 4. d. 34. q. vn. ad fin.*

8 Sed proculdubio tenendum eſt, impotentiam ex maleficio conſurgentem, ſi illud ſit perpetuum, dirimere ſubſequens matrim. Id conſtat ex *c. fin. 33. q. 1.* Qui textus quãuis ſit ex quodam Archiepiſcopo deſumptus: at vſu Eccleſiæ quoad hoc tamquam textus receptus eſt. Id etiam conſtat ex *cap. fin. de frigid. & malef.* quem textum vniuerſi ſcribentes de impedimento maleficij intelligunt: præter vnum Innocentium de impedimento frigiditatis illud intelligentem. Cuius intellectus non conſonat litteræ. Tum quòd vir ille, matrimonij ſeparationem in eo textu petens, allegauit ſe ad omnes feminas potentem eſſe, præterquam ad vxorem. Quod frigiditati repugnat. Tum etiam quia iniunctum eſt vtrique, vt pœniteniam de peccatis agerent. Et per pœnitentiam non tolluntur impedimenta naturalia. Secundò, quia ratio id ſuadet. Si enim impotentia illa perpetua ſit, non poteſt perſona illa maleficiata tradere poteſtatem ſui corporis, obligando ſe ad actum coniugalem, vtpote qui ratione maleficij perpetui eſt ſibi impoſſibilis. Quare eadem ratio militat, ac quando ratione frigiditatis vel cuiuſcunque accidentis impotens eſt. Tandem quia à veritate alienum eſt, nullum maleficium eſſe perpetuum. Nam ſi dæmon ſemel vel ſæpius poteſt impedire copulam permittente Deo: cur non ſemper? Cum per voluntatem operetur. Deinde quia falſum eſt, ſemper poſſe tolli à ſuo auctore. Neminem enim latet, plura poſſe dæmonem deſtruere, quam reparare. Præterea, quia quidam modus maleficij eſt, membrũ præſcindendo: (vt diximus num. 2.) at membrum ſemel amputatum reſtituere nequit dæmon: ſicut nec vitam ademptam poteſt reparare. Adde, poſſe contingere iam maleficij auctorem obiiſſe, & ſic maleficium erit perpetuum. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent ex Theologis *D. Thom. 4. diſt. 34. q. vn. art. 3. corp. & ibi Albert. Magnus a. 10. D. Bonauent. a. 2. q. 2. Scotus q. vn. col. penul. & in ſolutione ad vlt. Durandus q. 2. n. 7. Ricardus a. 3. q. 1. corp. & ad 1. Palud. q. 2. a. 3. concl. 2. n. 17. Maioris q. 2. ſtatim in princip. Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. cõc. 5. Baſſolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Sotus q. vn. a. 3. cõcl. 2. Borrillong. q. vn. a. 2. Palacios diſp. 1. concl. 5. Celaia q. 2. paulo poſt princip. Ouandus diſt. vn. propoſ. 6. Caiet. ſumma, verb. Matrimonium c. 1. impedimento 12. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. Abulenſis c. 19. Matth. q. 90. ad finem corp. Victoria ſumma*, vbi de matrim. *nu. 286. Petr. de Soto lect. 5. de matrim. pag. 2. verſ. His autem proximum. Ledeſm. 2. p. 4. q. 60. a. 2. paulo poſt princip. Viguer. l. Inſtitutionum ca. 16. §. 7. verſ. 9. impedimento 11. Veracruz 1. p. Speculi, a. 40. cõcl. 1. Angles florib. 1. p.* vbi de matrim. *q. 8. art. 2. in princ. Bellarm l. 1. de matr. c. 18. col. 2. verſ. Ex his, Petr. de Ledeſ. de matr. q. 58. a. 2. paulo poſt princ. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. 7. Bart. de Ledeſm. de matrim. dub. 49. concl. 3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 235. concl. 3. n. 3. Toledo l. 7. ſum. c. 12. n. 2. Enriq l. 12. de matrim. c. 8. nu. 2. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 85. n. 25. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 110. Cañedo ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 5. n. 36. Hier. Llamas in methodo curat. 3. p. c. 8. §. 13.* Et ex Iuriſperitis, *Gloſ. c. Fraternitatis, verb. Diuinum, in poſt. ſolut. de frigid. Specul. t. de frigidis, §. vn. n. 4. Goffred. ſum. eo. t. n. 3. Hoſt. ſum. eod. t. §. Quæ impotentia, n. 9. Et c. fi. n. 1. eod. t. ſuper verb. Cognoſcendi, & nu. 6. & d. c. Fraternitatis n. 4. ſuper verb. Præter diuinũ:* vbi *Ioan. And n. 4. Ant. n. 20. Anchar. n. 16. q. 1. Abb. n. 13. Præp. n. 12. Henricus n. 9. & 10. Alex. de Neuo ibi. §. Quãuis, n. 4. Idẽ Ioan. And. d. c. fi. n. 15. Anchar. n. 10. q. 1. Abb. n. 1. & 6. Gard. n. 2. & 3. Idẽ Ioan. And. in tractatu de matrim. n. 16. Archid. c. fi. n. vn. c. 33. q. 1. & ibi Ballemera n. vn. Alber. in ſuo diction. lit. I. verb. Impedim. imped. 15. Rom. rub. ff. ſolut. matrim. n. 12. verſ. Idem nullum eſt Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 1. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. t. 16. q. 14. Brunel. de ſponſalib. concl. 28. limit. vlt. n. 28. Monald. ſum.* vbi de matrim. *t. de impotentia accidentali, Turrecrem. 33. q. 1. c. fin. a. 2. n. 2. Coſtanus tract. de ſponſal. t. De his qui nuptias cõtrahere non poſſunt. n. 78. Alex. Carrer. l. 5. de ſponſal. c. 18. Iac. Sprenger [illegible] maleſic. 1. p. q. 8. ad fin. Supplementum Piſanæ, verb. Impedimentum, impedim. 15. n. 16. Et ibi Tabiena impedim. 12. q. 8. n. 8. Roſella verb. Diuortium q. 4. Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 16. n. 12. Armilla. verb. Matrim. n. 47. Deciſio Capellæ Tholoſ. 381. nu. 4. Nau. ſum. c. 22. n. 59. Lex reg. 5. t. 8. p. 4. Et ibi Greg. Lop. verb. Entiendeſe, Montaluus l. 7. ad fin. t. 8. p. 4. Gaëta c. ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 234. num. 537. 538. Petr. Greg. in Syntagm. iuris, l. 34. ch.*

c.9.n.4.& l.9.c.12.n.6.Matienzo li.5.recop.t.1.rub.gl.1.num. 202.& 203.*Hugolin.de Sacram.c.19.de matr.n.1.Ant.Cucus l.5.inſtit.t.12.n.266.*

9 Cenſetur autem maleficium perpetuum, ſi non poſſit auferri per opus humanum, niſi per aliud maleficium. Quòd (vt diximus diſp.præc.n.6. impedimentum cenſetur perpetuum, quod abſq; peccato auferri nequit. At maleficium maleficio tollere grauiſſimum eſt ſcelus (vt probabo diſp.ſeq.n.1.) Et ita docent *D.Th.4.d.34.q.vn.ar.3.ad.3.& ibi D.Bon.a.2.q.2.ad 2.Ricard.ar.3.q.1.ad 1. Palacios diſp. 1. ad fi.corp.col.antepenult.Abulenſ.c.19.Matth.q.90.in ſolut. ad 3.D.Ant.3.p.t.1.c.12.§.3.Viguer.lib.inſtit.c.16.§.7.verſ.9.imped.11.Vega 2.t.ſum.c.34.caſu 110.Enriq.l.12.de matrim.c.8.n.2.Lud.Lop.2.inſtruct.de matr.c.52.col. 6. verſ. Deinde aduertendum, Petr.de Ledeſ.de matr.q.58.a.1.paulo poſt princ.* Et ex Iuriſperitis, *Alberic.in diction.lit.I.verb.Imped.imped.15. ad fi. Ioa.de Friburgo in ſum.confeſſ.l.4.t.16.q. 24. Aſtenſ.2.p. ſum.l.8.t.29.a.vn.q.2.Turrec.c.fi.n.vlt. 33. q. 1. Deciſio capellæ Tholoſ.381.n.7.Angel.verb.Matrim.3.imped.16.n.13.Armil. verb.Matrimonium n.49.Tabiena verb.Impedimentum, imped. 12.q.8.n.9.Gaeta c.Ad limina 30.q.1.§.4.q.236.n.541.*

10 Similiter cenſebitur perpetuum, quamuis tolli poſſit per diuinum miraculum: ſecus per Eccleſiæ exorciſmos. Vt conſtat ex *c.fi.33.q.1.* Quia (vt dixi diſp.præc.n.8.) non cenſetur miraculum per exorciſmos tolli. Et ſic fatentur omnes. Non tamen capio differentiam, quam conſtituit *Petr.de Ledeſm.de matrim.q.58.a.2.paulo poſt princ.* inter frigiditatem & maleficium, quod illa ſi tollatur per miraculum, non efficiat valere matrim. prius initum: at ſi maleficium tollatur orationibus, ieiuniis, exorciſmis, valebit matrim. contractum antequam illud auferretur. Quod ablatum ſit per remedia naturalia contra dæmonis incurſus. Sed non intelligo hoc diſcrimen: nam idem dicã de quocunq; impedimento, quod naturaliter amoueri poteſt: ſi enim orationibus & ieiuniis ſanitas impetretur à Deo, nõ modo miraculoſo, ſed naturali, validum erit matrim. initum antequam id impedimentum ceſſaret: & ſi his obtineretur à Deo ceſſatio miraculoſa maleficij, quod ſolo miraculo auferri poterat, non erit validum matrim. antea contractum. Quia oratio, ieiunium, & alia huiuſmodi opera non tantum ad tollendum maleficium inſtituta ſunt, ſed etiam ad impetrandam cuiuſcumque morbi ſanitatem: nec conſequutio illius his mediis appoſitis cenſetur miraculoſa.

11 Cenſebitur etiam perpetuum impedimentum maleficij, iuxta aliquos DD. ſi à ſolo maleficij auctore, etiam modo licito, auferri poteſt. Ducuntur, quia non videtur poſſibilis remotio maleficij, cum pendeat ex voluntate vnius. Et probant ex *l.Apud Iulianum* 40.*§.fi.in fin.ff.de leg.*1. ex quo colligunt Doctores, pendens ex ſola Principis voluntate reputari impoſſibile. Item ex doctrina *Dyni reg.Semel Deo* 51.*§.fi.de reg.iuris in* 6. vbi per *d.l.Apud Iulianum*, docet reputari impoſſibile, quod pendet ex vnius voluntate. Sic docent *Abbas c.Fraternitatis, de frigid.n.15. & ibi Præpoſ. n. 12.verb.In ea Gloſſa, in 1.ſolut.& Alex.de Neuo ibi, §. Quamuis, n.6.Roſella verb.Diuortium, n.4.* Et quamuis hi DD. non explicẽt, & ſi modo licito poſſit auctor maleficij id auferre: at ratio, cui innituntur, clarè probat hanc eſſe eorum mentem: quamuis enim modo licito poſſit auferre, reputabitur impoſſibile ablatu: eò quòd à voluntate vnius pẽdeat. At nullatenus hanc doctrinam approbo, ſed cenſeo eſſe tunc maleficium temporale, nec per illud dirimi matrim. Ducor, quia iam verificatur poſſe abſq; diuino miraculo, per opus humanum licitum, id impedimentum auferri: in quo eſſentu reputatur impedimentum temporale, nec dirimit coiugium. Iuxta regulam quam tradidimus ex *d.c.Fraternitatis*, diſp.præc.n.7. Deinde, quia l.5.diſp.5.n.12. latè probaui pendens à voluntate Principis, largè & impropriè dici impoſſibile, & potius appellari difficile: nedum pendens à cuiuſdam priuati voluntate.

12 Quando autem conſtare nequit, perpetuum ne ſit an temporale maleficium, præſumetur perpetuum, ac diſſoluetur coniugium, quando triennio coniuges dedere operam carnali copulæ, nec perficere potuere. Iuxta *cap.fin de frigid.* (à quo autem tempore incipiat triennium, & an debeat eſſe continuum, & qualiter computandum; eſt quæſtio ſpecialiter infra in hoc eodem impedimento inſtituenda.) Et ita docent ex Theologis, *D.Tho.Scotus, D.Bonau. Ricard.Palud.Supplem.Gab.D.Anton.Victoria, Petr.de Soto, Borrillong.Viguer.Enriq.Sotus, Abulenſ.Ledeſ.Celaia, Ouand. Barth.à Ledeſm.Manuel, Graſſis, Vega, Lud.Lop.Cañedo, Hier. Llamas, quos retuli n.*8. Et ex Iuriſperitis, *Gloſſ.Hoſtienſ.Ioan. Andr.Ant.Anchar.Abb.Goffred.Præpoſ. Alex.de Neuo, Archid.Bellamera, Henric.Aſtenſis, Ioan.de Friburgo, Brunel. Coſtanus, Alberic.Monald.lex regia, Montaluus, Greg.Lop.Alex. Carrerius, Iac.Sprenger, Turrecr.Ant.Cucus, Matienzo, Gaeta, Hugolin.* quos omnes eod.n.8.retuli.

13 Tandem volunt aliqui DD. eum, qui procurauit maleficium, non poſſe petere ratione illius diſſolutionem matrimonij. Cum ſua culpa id euenerit. Sic *Gl.c.fin. verb. Separari 33.q.1.Alber.in ſuo diction.lit.I. verb. Impedimentum, imped.15.Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.29.a.vn.q.2. Gaeta c. Ad limina 30.q.1.§.4.q.234.n.*538. Sed fundamẽtum huius non video. Quid enim refert ad matrimonij firmitatem, ſiue coniux ſiue alter maleficium procurarit? Cum enim data impotentia perpetua, non pendeat ex coniugum voluntate valor matrimonij, vteruis quantacumque culpa laboret, poteſt eius diſſolutionem petere.

14 Ad argumenta n.7. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n.8. falſum eſſe, poſſe omne maleficium per eius auctorem licitè tolli. Ad confirmationem fateor poſſe dæmonem de matrimonio non matrim. facere: non ad hunc ſenſum, vt matrim. ſemel validum poſſit irritare. Non enim irritatur per quamcunque impotentiam ſuperuenientem. Sed poteſt ad hunc ſenſum, quia poteſt perſonas habiles ad matrim. reddere ineptas, tollendo maleficiis potentiam coeundi. Et ad aliam partem, nego poſſe dæmonem de non matrimonio matrim. conſtituere, ad hunc ſenſum, vt ſi ſemel non valuerit matrim. ratione maleficij perpetui, poſſit dæmon efficere vt valeat, auferendo maleficium. Si enim maleficium reuera erat perpetuum, quod modo licito auferri nequeat: quamuis arte dæmonis ſit factum temporale, aut ſublatum, non valebit prius illud matrim. At in hoc ſenſu fateor id, nempe, quia poteſt dæmon efficere tollendo maleficium, vt perſona quæ illo impedita non erat habilis ad matrim. ineundum, reddatur habilis illo ſublato. Ad 2. dic, id argumentum à contrario ſenſu ductum nullius eſſe momenti, vbi contrarium eſt in iure deciſum, vt ex multis probat *Euerard.in ſuis topicis, in loco à contrario ſenſu.* At maleficium dirimere, eſt in iure expreſſum, vt n.8.probaui.

DISPVTATIO XCV.

An licitum ſit à maleficio parato ad ſoluendum maleficiis maleficium, id petere?

SVMMARIVM.

Maleficium maleficio tollere ob nullum finem licet, n.1.
An liceat vanis rebus? Refertur opinio, n.2.
Proponitur ſententia Authoris, n.3.
An liceat vti his rebus vanis & ſuperſtitioſis, proteſtando animum eſſe non vtendi illis tanquam vanis & à dæmone inſtitutis? n.4.
Vnde dignoſci poſſit quæ media ſint licita, & quæ vana? n.5.
An liceat petere à maleficio parato vt maleficium maleficio ſoluat? Refertur quædam ſententia, n.6.
Proponitur ſententia Auctoris, n.7.
An liceat petere, non explicando vt maleficio ſoluat, quando alio modo neſcit ſoluere? n.8.
An liceat minis cogere maleficos, vt maleficium maleficio tollant? n.9.
An culpa vacet, cogere iudices vt malefici benedictione quadam maleficium ſoluant? n 10.
An quando maleficus poteſt medio licito maleficium ſoluere, liceat abſolutè ab eo petere, vt maleficium ſoluat? Refertur opinio, n.11.
Proponitur ſententia Auctoris, n.12.
An in dubio, an nourit modum licitum, fas ſit eum petere? Et traditur modus inueſtigandæ veritatis, n.13.
An à malefico, qui auctor maleficij non fuit, liceat eius ſolutionem petere, num.14.

An quando medio licito poteſt maleficium ſolui, liceat petere à dæmone vt ſoluat? n.15.

1 PRÆMITTENDVM eſt, nunquam ob quemcunque bonum finem, licitum eſſe vti maleficio ad tollendum quodcunq; maleficium. Quod ſit intrinſecè malum dæmonis auxilium per maleficia inuocare. Atque ita docet *D.Tho.4.d.34.q.vn.a.3.ad* 3. quem omnes ſequuntur. Et conſtat, quia in ſacris literis id Deus prohibuit, *Leuit.* 19. *Non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid ſciſcitemini,* & *c.*20. *Anima quæ declinauerit ad ariolos, & magos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam.* Idem habetur *Deut.* 18. Item *D. Paulus Rom.* 3. docet minimè facienda mala vt eueniant bona. Et *Alexand. III. c.2.de ſortilegiis,* presbyter. damnauit, qui bono fine ſuperſtitioſam diuinationẽ expertus fuit. Item quia hoc damnat *D. Aug.* cuius teſtimonium refertur *c. Qui ſine ſaluatore,* 26.q.2. ibi: *Omnis curatio quæ à diuinis, vel magis, vel ab ipſis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potius dicenda eſt, quàm vita: & qui ea ſectantur, ſi ſe non correxerint, ad æternam perditionem tendunt.* Idem refertur ex *D. Aug. c. Admoneat,* & *c. Non obſeruetis,* 26.q.7. & *c. Illos* 26.q.2. Idem docent *D. Chryſoſt. hom.* 8. *in epiſt. ad Coloſſ. D. Leo ſerm.* 19. *de Paſſ. Domini.* Quare iure optimo *a.* 5. & 7. *Pariſienſi* deciſum fuit, erroneum eſſe affirmare, licere ob quemcunque bonum finem maleficiis vti: vel circa hoc diſpenſationẽ cuiquam fuiſſe conceſſam. Quare à veritate abhorret quod deciditur, *l. Eorum* 4. *C. de maleficiis,* & *l. reg.* 3. *t.* 23. *p.* 7. Et tradit *Azo in ſum. t. de maleficiis,* nempe, maleficos bono fine maleficia exercentes, ne fructus terræ vi ventorum ac grandinis abſumãtur, excuſari. Et ita *Bart. d. l. Eorum, n. vn.* & *ibi Salicet. n. vn. Greg. Lop. ea. l.* 3. *verb. Razon, Azebedo li.* 8. *recop. t.* 1. *l.* 5. *nu.* 13. dicunt in foro conſcientiæ hoc nullo modo licere, quamuis attento iure ciuili id delictũ minimè puniatur. Quare illæ leges intelligendæ ſunt, vt id delictum vacet pœna in foro ciuili: non autem culpa careat.

2 Sed an liceat vana vanis reiicere? *Hoſt. c. fin. n.* 6. *de frigid.* & *malef.* & *ibi Ioan. Andr. n.* 16. dicunt ſatis poſſe id tolerare Eccleſiam. Quod idem docent, intelligendo vana vanis, non illicitis & ſuperſtitioſis, ſed quæ ſuapte natura indifferentia ſunt, *Albericus in ſuo diction. lit. I. verb. Impedimẽtum. imped.* 15. *ad fin. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 16. *q.* 24. *D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 12. §. 3. *Roſella verb. Imped. imped.* 15. *n.* 19. & proponit hoc exemplum, vt ſi maleficiati facerẽt tria ſacra celebrari, ac poſtea omnino nudi vacarent operæ coniugali, credentes fore vt ſic maleficium ceſſet. Et reddit rationem *Roſella,* quia hoc ſecundum eſt vanum, at indifferens, non enim eſt illicitum de ſe: cùm non ſit inuocatio dæmonis, nec ſortilegium, nec aliqua ſuperſtitio.

At iure optimo hoc reprobant alij. Quia omnia media non naturalia, ſed vana, illicita ſunt, nec ſuperſtitione vacant, iuxta reg. n. 5. tradendam. Deinde, quia cuiuſcunque rei vanæ vſus, vt vanæ, eſt culpa venialis: vt vanæ locutionis vſus. Præterea, quia in exemplo illo tradito, rem ad certorum ſacrorum numerum reſtringere, ſuperſtitioſum eſt. Et aliud medium indecens eſt, nec culpa vacat. Sic *Iac. Sprenger in malleo malefic. p.* 2. *q.* 2. *c.* 6. *verſ. De ſecundis verò remediis, Gaeta repe. c. Ad limina* 39. *q.* 1. §. 4. *q.* 236. *n.* 541. *Delrius l.* 6. *diſquiſit. magic. c.* 2 *ſect.* 1. *q.* 2. *pag.* 4. *verſ. Alij itaque, Philiarc. de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 11. *concl.* 4. Sed admittit *Delrius ibi cum Syluestro, verb. Maleficium q. vlt.* hoc licere, quando quis ea vana nec ſuperſtitioſa experiri volens efficeret: aut credens per ea maleficium ſolui, non dæmonis operatione cooperantis ad maleficij ſolutionem, ſed per ceſſationem ipſius dæmonis ab operando: quod ſciret dæmonem pactum iniiſſe cum malefico, fore vt à vexatione deſiſteret, re illa vana exercita. At mihi hoc non placet. Quia cùm illa vana nulla virtute naturali ad eum effectum prædita ſint, non carent ſupeſtitione: iuxta num. 5. dicenda. Deinde, quod in dæmonis honorem cedat, ac eius voluntati conniueatur, ſi re illa vana quis vtatur.

4 Nec excuſat à culpa, aliquorum cautela, qui cum videant mirabiles effectus ex rebus vanis & ſuperſtitioſis operationibus conſurgentes, eis vtuntur, proteſtantes animum eſſe non vtendi illis, quatenus res vanæ ac ſuperſtitioſæ ſunt; nec conſequendi effectum, ſi ex dæmonis pacto obtineatur: ſed ſolum vtendi, quatenus ſunt res licitæ: & effectus à Deo obtinetur. Nam tunc hæc cautela bona eſt, & prodeſt, quando dubium eſt, an hæ obſeruationes ſint ſuperſtitioſæ & vanæ. Sic docet *Philiarc. n. præc. allegat.* Quare merito *Caiet. ſum. verb. Incantatio, verſ. Quinto,* dicens ſe vſum fuiſſe quibuſdam verbis ſacris, quibus annulus in gyrum vertebatur, addit ſe non experiendi gratia id feciſſe, quaſi ſentiens id illicitum eſſe: ſed ad conuincendam diabolicam inſtitutionem, propter fidelium aſtantium vtilitatem: idque fecit præmiſſa proteſtatione, ſe non dicere ea verba tanquam inſtituta à dæmone, ad mouendum annulum, ſed tanquam verba ſacra ad Dei honorem, & propalandam diabolicam fraudem.

Sed quæres, vnde dignoſci poſſit, an media per quæ ma- 5
leficium aufertur, licita ſint? (præter ipſam ſigni ablationem quam conſtat medium naturale eſſe.) Et manifeſtum eſt, ſi adhibeantur exorciſmi Eccleſiæ, opera pœnitentiæ, Sacramentorum receptio, ad placandum Deum, vt vel ſic miſericorditer dignetur coërcere dæmonem, ne amplius vexet, ea media licita eſſe, & à Deo ordinata ad hunc finem conſequendum. Vt conſtat ex vſu Eccleſiæ: & ex *c. fin.* 33. q. 1. Quando autem media non ſunt huiuſmodi, hæc regula accipienda eſt. Quidquid efficitur, aut dicitur gratia alicuius boni obtinendi, aut mali vitandi, quod nec vim naturalem nec ſupernaturalem ad eum effectum habet, vanum eſt & ſuperſtioſum: ac proinde effectus ſic comparatus eſt tribuendus occultæ dæmonis operationi. Et ratio eſt, quia tales res non adhibentur vt cauſæ: cum nulla virtus ad eum effectum operandum illis inſit. Ergo adhibentur vt ſigna: & non diuina, quippe quæ non ſunt ſacramenta, nec ſacramentalia. Ergo vt ſigna vana pacti occulti cũ dæmone initi. Deinde, quia illud vanum ac ſuperſtitioſum eſt, quod non prodeſt ad finem, ad quem adhibetur. At hæ res ſunt huiuſmodi: ac ſubinde vanæ. Deus autem non delectatur vanis, ſed dæmon. Præterea, quidquid denuo efficitur, ab aliqua cauſa prouenire debet. Cauſarum autem triplex eſt ordo. Aliæ ſunt naturales, quæ virtutem naturalem habent ad operandum. Quales non interueniunt in hoc euentu: huiuſcemodi enim res adhibitæ carent virtute naturali ad eum effectum. Aliæ cauſæ ſunt ſupernaturales, qualis eſt Deus ſupernaturaliter operans. Sed in his rebus nulla virtus ſupernaturalis reperitur. Cum id neque ex Eccleſiæ auctoritate, neque ex Scripturæ teſtimonio habeatur: nec vlla neceſſitas miraculi patrandi nunc extet, neque id præſumatur. Aliæ dæmum cauſæ ſunt boni Angeli: hi verò non operantur mediis rebus vanis, nec illis gaudent. Manifeſtum ergo eſt, dæmonum operationem interuenire, qui rebus vanis delectantur. Et ideo hanc regulam tradit *D. Aug. lib.* 21. *de ciuit. Dei,* quem refert & ſequitur *D. Th.* 2. 2. *q.* 96. *a.* 2. ab omnibus receptus. Atque idem dicendum eſt, quando licet res illæ virtutem habeant ad eum effectũ, adiunguntur tamen conditiones vanæ, & nil ad rem conducentes, tanquam neceſſariæ. Quia cum ea conditio vana ſit, non à Deo vel à natura procedit, ſed ex dæmonis pacto effectum conſequitur. Quod bene præter alios docent *Nauar. ſum. c.* 11. *n.* 25. *Iac. Sprenger in malleo malefic. p.* 2. *q.* 2. *c.* 6. Et melius *Caiet. in ſum. verb. Incantatio, per totum,* vbi ait deprehendi tacitam dæmonis inuocationem, ex conditionibus vanis appoſitis vt neceſſariis in rebus ſacris. Vt ſi apponatur virtus in verbis ſacris, dummodo ſcripta ſint in pelle, aut tali hora: vel apponantur aliæ ſimiles conditiones, quæ nec ad Dei cultum, nec ad rectam rationem ſpectant; vel in modo dicendi, vt ſi dicatur Pater noſter ad aures equi.

Potiſſima autem huius diſp. difficultas eſt, an à malefi- 6
co parato ad maleficiis maleficia ſoluenda, liceat id petere? Quidam enim licere exiſtimant. Quod petens non

cenſeatur ad peccatum inducere maleficum, ſed peccato vti ad ſalutem comparandam. Sicut contingit in petente mutuum ab vſurario parato: vel iuramentum ab infideli parato ad iurandum per idola. Sic ſuſtinent *Aureolus 4. d. 34. q. 2. Angelus verb. Superſtitio, n. 13.*

7 Verum certiſſimum eſt, nullatenus id licere. Quia ſolùm licet à parato petere id, quod ipſe licitè poteſt præſtare, quando petentis intereſt, vt neceſſitati ſuæ conſulat. Tunc enim nõ eſt petere peccatum, nec cooperari peccato alterius: ſed res petita poteſt licitè fieri, & alter malitia ſua illicitè præſtat. Quare petens ſolum vtitur malitia alterius, illi minimè cooperans. Vt contingit in petente mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli. At maleficus non poteſt licitè maleficium maleficio ſoluere ob nullum bonum, (vt n. 1. probaui.) Deinde, quia (vt ibi probaui) grauiſſimè in ſacris literis condemnãtur confugientes ad magos & ariolos. Cùm tamen ſemper hos eſſe paratos conſtet. Quare hanc ſententiam ſuſtinent, reiecta priori tanquam erronea, ex Theologis *Alb. Magnus 4. d. 34. a. 9. & ibi Sotus q. vn. a. 3. col. 5. verſ. Eſt tamen citra dubiũ. Palacios ibi diſp. 1. poſt 5. concl. Caiet. ſum. verb. Maleficium, ad fin. & in opuſc. to. 2. tract. 12. de maleficiis, q. vn. Abulenſ. c. 19. Matt. q. 90. in ſolut. ad 3 Caſtro l. 1. de iuſta hæret. punit. c. 15. col. 7. Ledeſ. 2. p. 4 q. 60. a. 2. ad fi. Ciruelo de ſuperſtitionib. 3. p. c. 15. Margarita confeſſ. in 1. præcep. f. 60. Viguerius l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 11. Angl. Floriб. 1. p.* vbi de matr. *q. 8. a. 2. dub. 2. Toledo l. 4. ſum. c. 16. n. 9. Bañez 2. 2. q. 78. a. 4. dub. 2. in ſolut. ad 4. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 58. a. 2. dub. 2. Enriq. l. 5. de pœnitentia, c. 6. fi. & l. 12. de matr. c. 8. fin. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 11. ad fin. Delrius l. 6. diſquiſ. magic. c. 2. ſect. 1. q. 2. pag. 7. dict. 3. Barth. à Ledeſ. de matr. dub. 49. concl. 5. Lud. Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. 7. verſ. Præterea quæritur, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 7. concl. 11 n. 11. & c. 235. n. 3. concl. 3. Hier. Llamas in methodo curat. 3. p. c. 8 §. 13. ad fin. Cañedo ſum. ſacram.* vbi de matr. *c. 5. n. 37. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 6. nu. 10. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu* 110. Et ex Iuriſperitis, *Turrecr. c. fin. 33. q. 1. a. 3. n. 3. Roſella verb. Impedim. imped. 15. n. 19. & ibi Tabiena impedim. 12. q. 9. n. 10. Sylueſt. verb. Maleficium, q. 8. & ibi Armil. n. 2. Nauar. ſumm. c. 11. n. 29. Couar. c. Quamuis pactum, 1. p. §. 1. n. 10.*

8 Nec licet petere à tali malefico ſolutionem maleficij, non explicando vt maleficio ſoluat, quando conſtat eum neſcire ſoluere abſq; alio maleficio. Quia petitur res quã nequit licitè præſtare. Sic colligitur ex DD. n. præc. allegatis: nam ratio, cui innituntur, etiam militat in hoc caſu.

9 Temperant aliqui prædictam ſententiam, dicentes non licere precibus opem malefici quærere: licere tamẽ vi eam extorquere. Quod ea extorſio vacet omni pacto cum dæmone, ac in eius dedecus cedat. Præterea, quia licitum eſt rem meam vi eripere, quã alio pacto recuperare nequeo. Sic ſuſtinet *Remigius l. 3. dæmonol. c. 3.* Sed meritò illum impugnat vocans falſam eius ſententiam *Delrius l. 6. diſquiſ. magicarum c. 2. ſect. 1. q. 2. pag. 6.* Quod nihil præſtent minæ, cum hoc ſit intrinſecè malũ, ac proinde nulla ratione poſſit licitè fieri à maleficis. Deinde, quia hoc cedit in dæmonis honorem: cùm cogatur maleficus dæmonis ope & inuocatione, maleficio mederi. Nec ſimile eſt de violenta rei propriæ ereptione: quia non cogitur alter ad rem malam faciendam, ſed rem bonam, ad quam ex iuſtitia tenetur, coactus facit.

10 Hinc deducitur nullatenus à culpa excuſari iudices cogentes maleficum benedictione quadam maleficium auferre. Quod benedictio ea malefici nil aliud ſit, quam formula & cæremonia, qua ex pacto dæmon ceſſaturum ſe ſpopondit. Quod ſi benedictione aliqua ſit obtinenda ſanitas, præſtaret vtiq; vti pij hominis aut ſacerdotis benedictione quàm miniſtri diabolici. Et ſimiliter peccat maleficus obtemperans. Quia nulla ratione id licitè fieri poteſt. Ita *Delrius d. q. 2. pag. 3. coroll. 1.*

11 Sed vrgentior eſt difficultas, an quando maleficus plura media ad ſoluendum maleficium noſſet, quædam licita & quædam illicita, integrum ſit ab eo abſolutè petere, vt maleficium ſoluat: *Caiet. in ſuis opuſc. to. 2. tract. 12. de malefic. q. vn. in fin. corp.* id negat. Ducitur, quod malẽfici vt ſic opus petatur, cum abſolutè petitur. Sicut dum aliquid à quolibet alio artifice expoſcitur. Præterea, quia peculiare opus eſt neceſſe petere: & non vage relinquendo arbitrio hominis diabolici petitionem propriam. Et ſtatim in ſolut. ad argum. concedit licitum eſſe petere abſolutè mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli: quamuis conſtet illum vſuras exacturum, & tunc per idola iuraturum. Et *Delrius d. q. 2. proximè alleg. pag. 4. dict. 4.* ait non licere petere à malefico ſciente media licita, vt maleficium ſoluat, quando petens eſt moraliter certus, fore vt maleficus medio illicito ſoluat. Et hoc dicit ſibi certum eſſe, nulla tamen ratione probat.

Cæterum nullam percipere poſſum differentiam inter 12
vtrumque caſum. Et ideo exiſtimo licitum eſſe petere ab eo malefico abſolutè vt maleficium ſoluat, quamuis conſtet petenti fore vt medio illicito vtatur. Ducor quod omnes fateantur licitum eſſe petere ab vſurario mutuum, & ab infideli iuramentum, quando petens eis indiget: quamuis exploratum illi petenti ſit, fore vt ille ſub vſuris mutuet, & hic iuret per falſos deos, nec oportet illis explicare vt modo licito faciant: & nulli alij rationi innituntur, niſi vtrumque poſſe vti modo licito, ac culpa ſua illicito. Quæ ratio prorſus militat in caſu noſtro: nam petitur à malefico ſolutio maleficij, quam poteſt medio licito facere, nempe, auferendo ſignum: quod ſi alio maleficio faciat, ſibi tribuendum eſt. Ergo vel illi caſus negandi ſunt contra omnium mentem: vel hic concedendus. 2. quia rationes Caietani non vrgent. Non enim petitur opus vagè à malefico, ſed determinatum, nempe, vt maleficium ſoluat: quamuis modus operandi vagè petatur. Quod idem prorſus reperitur in petitione illa mutui ab vſurario, & iuramenti ab infideli. Nec petitur à malefico vt maleficus eſt, quo pacto peteretur miniſterium artis maleficæ: ſed petitur ab illo in quantum poteſt licitè maleficium auferre. Sicut petens à Iudæo publicè vſurarij munus obeunte, non petit ab eo mutuum, quatenus vſurarius eſt, ſed quatenus poteſt licitè mutuare. Imò ſicut petens mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli, poteſt recipere acceptata conditione dandi ſub vſuris, & iurandi per idola: nec apparet cooperatio aliqua, ſed ſolus vſus peccati alterius, qui culpa ſua prauè facit. Quod vniuerſi fatentur. Ita ſi maleficus nollet ſoluere modo licito maleficium, vti nouit: poteſt acceptari vt alio maleficio ſoluat. Nec petenti tribuetur culpæ: vtpote qui minimè cooperatur peccato alterius, ſed eo vtitur, vt propriæ ſaluti conſulat. Et huius ſententiæ videtur *Petr. de Ledeſ. de matr. q. 58. a. 2. dub. 2.* Quamuis enim non ita diſtinctè explicet, ſed generaliter loquatur, dicens licere petere ab hoc malefico ſolutionem maleficij: at id probat, eo quod ab vſurario parato liceat petere mutuum, quamuis petenti conſtet fore vt vſuras exigat: & ideo videtur idem omnino ſentire de petitione ſolutionis maleficij. Duo tamẽ monuerim; alterum eſt, nullatenus licere admittere, ſi maleficus applicare velit medicinam aliquam vanam & ſuperſtitioſam. Quia eſt vti medicina vana ac ſuperſtitioſa, nullam vim ſanandi habenti, niſi ope & inuocatione dæmonis: quod eſt intrinſecè malum. Nec poteſt dici, hoc tantum eſſe vti peccato alterius, ſicut quando maleficus alio maleficio ſoluit, nulla medicina ſuperſtitioſa applicata. Quia conſentiens medicinam illam ſibi applicari, reuera vtitur ea, atq; ita medio ſuperſtitioſo & illicito. Alterum verò eſt, quando ſpes eſſet fore vt prodeſſet monitio, teneri petentem ex lege charitatis illum monere, vt medio licito faciat. Quod idem neceſſariò fatendum eſt de petente mutuum ab vſurario, & iuramentum ab infideli. At in omnibus his caſibus omittens monitionem illam, nõ eſſet reus peccati inductionis malefici, ſed ſolius præcepti correctionis fraternæ violati.

Quando autem dubium eſſet, an maleficus medium 13
aliquod ſoluendi licitum noſſet, nullatenus liceret ſolutionem

tionem maleficij ab eo petere. Quod præſumptio ſit contra illum: eo vel maximè, quod (vt ait *Delrius lib. 6. diſquiſ. magic. c. 2. ſect. 1. q. 2. pag. penult.*) frequentius ſola media ſuperſtitioſa norint malefici: & petitur tolli maleficium, quod non nudam priuationem importat, ſed aliquid actus poſitiui. Quare ad vincendum hoc dubium, conſulit ibi quærendum eſſe à malefico quæ media norit: ſi renuat explicare, ait vehementem eſſe ſuſpicionem contra illum. Si autem explicet, tunc videndum eſt an medium ſit licitum, iuxta reg. n. 5. traditam, & dicenda ſeq. diſp.

14 Hinc deducitur, ab eo malefico, qui auctor maleficij illius non fuit, rariſſimè licere petere medelam maleficij: niſi de loco & modo maleficij ab ipſo auctore vel ab alio certior factus ſit. Quia talis moraliter neſcit mederi ſine alio maleficio, & noua dæmonis cooperatione. Sic docent *Delrius d. q. proximè allegata, p. antepen. dicto 4.*

15 Tandem non eſt admittendum, quod docet *Briancon. in collect. ſuper 4. ſent. q. 13. concl. 3.* vbi ait non ſolum à malefico peti poſſe vt ſoluat medio licito maleficiū: ſed etiam ab ipſo dæmone, ſi is maleficia dediſſet. Sed bene impugnat ipſum *Delrius eo dicto 4. n. præc. allegato*, cum *Soto 4 diſt. 34. q. vn. a. 3. col. 4. verſ. Quodſi quis ſciſcitetur.* Quia omnis familiaritas & amicitia cum dæmone prohibita eſt, ac cum eo perpetuum bellum indictum: ideo precibus ab eo peti minimè licet: imperio autem nemini integrum eſt vti. Quod dæmon ei non ſubiiciatur, ſed duntaxat Dei nomine, per exorciſmi modum ei poſſumus imperare.

DIPVTATIO XCVI.

Vtrùm liceat maleficij ſignum deſtruere, ad obtinendam maleficij ſanitatem?

SVMMARIVM

Qualiter malefici ſoleant aliquo ſigno appoſito ex pacto cum dæmone nocere: & quotupliciter pactum id ineatur: & in quo caſu conſtet non licere: & in quo verſetur difficultas? n. 1.

An liceat id ſignum deſtruere animo obtinendæ ſalutis? Refertur quædam ſententia, n. 2.

Proponitur ſententia Auctoris, n 3.

Num poſſit interrogari alia malefica, an norit in quo maleficium id conſiſtat: & ſi id didicerit à dæmone, fas ſit ea ſcientia vti ad maleficiati medelam? n. 4.

An id maleficij ſignum deſtruere liceat, quando damnum in ipſam maleficam, quendámve tertium, ex pacto maleficæ cum dæmone redundare debet? 5.

Satiſfit argumentis, nu. 6. & ibi, an liceat maleficum torquendum tondere, aut eius corpus lauare.

1 SOLET à maleficis pactum cum dæmone iniri, vt quandiu ligatura aliqua fuerit, vel dum res aliqua in tali loco defoſſa permanſerit, aut quid ſimile, duret maleficium: & ea ablata ceſſet. Hoc autem pactū dupliciter iniri ſolet (vt notat *Delrius l. 6. diſquiſ. magic. c. 2. ſect. 1. q. 3. pag. 5. notabil. 3.*) Priori modo, duplici intercedente pacto: vt cum conuentum eſt, fore vt dæmon vexet adhibito tali ſigno: eoq; remoto ceſſet. Tunc enim duplex eſt pactum: prius de nocendo, ſigno appoſito: poſterius de ceſſando, eo remoto. Poſteriori modo, quando vnicum adfuit pactum, vt quando magus cum dæmone ſolum conuenit, vt poſito tali ſigno teneatur nocere. Vis enim huius pacti non obligat ad deſiſtendum à damno illato, ablato ſigno, ſed tantum ne tunc teneatur nocere, liberúmque ſit ei nocere aut deſiſtere. Quando ergo duplex initur pactum, ſi maleficus auferens ſignum, intendat ſibi ſeruari à dæmone poſterius cum ipſo pactum initum, vel alius auferens, id ſeruari malefico intendat: manifeſtè id iniquum eſt. Quod ſit confirmatio & approbatio illius pacti, ac virtute illius ſperare ſalutem. Nec in hoc euentu eſt controuerſia præſens. Procedit ergo, vel quando vnicum fuit pactum: tunc enim ablatio ſigni eſt omnimoda illius deſtructio, nec ſuperſt pactum, quod confirmetur, vel ſi duplex interceſſerit, maleficus auferens non intendit ſibi poſterius pactum ſeruari, ſed potius ductus pœnitentia pacti initi intendit illud prorſus reſcindere, & ideo aufert ſignum, quod eſt pacti vinculum, non quatenus eſt ſignum poſterioris pacti, ſed quatenus eſt deſtructio prioris, & ad illud penitus diſſoluendum. Sic notat *Delrius ibid.*

Dubitatur ergo, an liceat id maleficij ſignum deſtruere, aut remouere, quo maleficij ſalus obtineatur? *Ioa. Heſſels Louanienſ. auctor in ſuis prælect.* quem ſui diſcipuli mordicus poſtea ſecuti ſunt (vt refert *Delrius d. quæſt. 3. ſtatim in princip.*) defendit id licere, animo irridendi dæmonis, ac vanitatis earum rerum oſtendendæ, ſecus animo obtinendæ ſalutis maleficij. Ducitur 1. quod tunc à dæmone ſperetur ſalus, & negari nequeat beneficium aliquod dæmonis eſſe, ab incepta vexatione deſiſtere. Et confirm. quia ſaltem mediatè ſperatur ſalus à dæmone, & eſt quaſi tacita eius inuocatio, petendo vt ſtet pactis. 2. quod ſalutem hoc modo expetens, ſit particeps pacti cum malefico à dæmone initi, nempe, vt ſigno remoto deſiſtat à nocumento illato. Quippe illa remotio nil confert ex natura rei, ad maleficij medelam, ſed ex pacto dæmonis. Confirm. quia cognitio illa modi medendi ſublato ſigno habetur à dæmone, qui pactum iniit cum malefico: aliàs nec maleficus nec maleficiatus id noſſent. Salus ergo experitur vtendo ſcientia acquiſita à dæmone. 3. quia æquè ſigni appoſitio valet ad damnum inferendum, ac deſtructio ad ſalutem: & vtrumque eſt dæmonis adinuentio, ac ex eius inſtitutione vim lædendi ac medendi habet. Ergo ſicut ponens ad nocendum, exercet opus diaboli: ſic & amouens. Sicut ſi ars medica doceret modum medendi, auulſo aliquo extrinſeco lædente, vt tonſis capillis, medicus præcipiens capillos ægri tonderi ne capitis dolore vexetur, opus artis medicæ exerceret. 4. quia id ſignum auferre cedit in diaboli cultum. Eſt enim eius fidelitatem proteſtari, ſtando pacto cum ſuis inito: ac poſſe ipſum nocere, & à nocumento illato deſiſtere. Confirm. quia dæmon minimè deſiſteret, niſi ablato ſigno ſe honorari exiſtimaret: atque ideo deſiſtit, quod in ſui honorem id cedere credat. 5. quia aliàs integrum eſſet iudicibus, quo magorum confeſſionem extorqueant, capillos totius corporis abradere: quod credatur illis non abraſis, fore eos doloris tormentorum expertes. Quod tamen ſuperſtitioſum apparet. Tandem; quia *D. Hieron. in vita D. Hilarionis* refert noluiſſe ſanctum pati ſigna amoueri: quibus ablatis dæmon faſſus eſt, ſe à puella exiturum. Et ſubdit *D. Hieron.* ea ductum eſſe ratione, ne aut ſolitis incantationibus dæmon receſſiſſe videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem.

His tamen non obſtantibus dicendum prorſus eſt, licere ipſi malefico, vel cuicunque alij, ſigna illa maleficij amouere, animo deſtruendi pacti cum dæmone initi, & obtinendæ ſanitatis maleficiati. Hanc ſent. latiſſimè multis exemplis ex variis Auctoribus petitis, & communi praxi virorum piorum ſic ſanantium, & rationibus variis probat *Delrius l. 6. diſquiſ. magic. c. 2. ſect. 1. q. 3. per totam.* Sed breuiter probatur vna aut altera ratione. Quia dubitari nequit, finem intentum licitum eſſe, nimirum, ſanitatis recuperationem. Quare tota malitia refundi debet in medium ei fini aſſequendo adhibitum. Sed id medium culpa vacare ex eo conſtat, quod auferendo ſignum intentione prædicta nec pactum nec amicitia cum dæmone confirmentur, nec illi honos exhibeatur: imò potiùs illa ſoluantur, ac dæmone contempto, ab eius amicitia recedatur: ob idque ſignum fœderis ſeparatur, aut comburitur. Quod ſi dicas, eſſe malum credere, eo ſigno ablato maleficium ceſſaturum. Id à veritate alienum eſt. Quia id credere, nullo iure interdicitur: nec eſt aliqua infidelitas, credere dæmonem deſtiturum à damno (vt optimè explicuit *Scotus 4. d. 34. q. vnic. verſ. Et ex hoc patet.*) Quia deſtruens non acquieſcit operibus malignis: ſed credit dæmonem poſſe & velle vexare manente ſigno, & eo deſtructo impoſiturum vexationis finem. Nec eſt vanum, cum coniecturis rectæ rationis innitatur. Valde enim veriſimile eſt, fore vt dæmon, qui pacto ligatus erat ad nocendum, ſoluto pacto, eiuſque ſigno ablato ceſſet. 2. quia ſi magus in foro interno vel externo fatetur ſe dānum

num intuliſſe, eo quod ſignum aliquod alicubi collocarit: quis dubitet vtrumque iudicem compulſurũ, vt ſignũ amoueat, vt maleficiatus ad priſtinam reſtituatur ſanitatem? Non ergo peccabit maleficus amouens. 3. quia in damno inferendo per ſigni appoſitionem dæmon cooperatus eſt vexans. At in reſtituenda ſanitate per ſigni ablationem nulla actio dæmonis eiuſve auxilium interuenit, ſed mera priuatio, hoc eſt, non agere vexando: atque adeo non expectatur vt dęmon aliquid faciat, ſed deſinat facere. At expectare effectum dæmonis priuatiuum, culpa vacat. Sicut fas eſt, expectare dæmonis fugam ab energumeno, vel ceſſationem tentationis, & ſimilia. Quod effectus ille non expectetur, vi alicuius pacti conuenti cum dæmone: ſed potius ſolutione pacti & amicitiæ cum illo. Tandem, quia hoc non eſt opus malefici, vt maleficus eſt, ſed hominis ſcientis impedimentum boni proximi ſui. Nulla enim hîc dæmonis inuocatio adeſt, eiuſve auxilium, ſed ſola ſigni deſtructio, quo durante ſtatuerat dæmon damnum maleficiati conſeruare. Et ideo huius ſententiæ in proprijs terminis ſunt, *Scotus* addens id eſſe meritoriũ. 4. *d.34.q.vn.* quem diſcipuli eius ad vnum ſequuntur, vt *Baſſolis ibi, q.vn.a.1. Ant. Andr. eod. 34 in fin. Nicol. de Orb. ibi, q. vn. Brianzonus in coll. ſuper 4. ſent. in quæſt. 13. concl. 3. Pelbert. Temeſuar. in 4. p. Roſarij, verb. Matrim. 5. §. 38. Gabr. 2. d. 8. q. 2. a. 4. dub. 2. Caie. in opuſ. to. 2. tract. 12. de maleſ. q. vn. Roſel. verb. Impedim. imped. 15. n. 18. 19. Ledeſm. 2. p. 4. q. 60. a. 2. fin. Angles Flor. 1. p.* vbi de matr. *q. 8. a. 2. dub. 2. Delrius tota q. 3. proximè allegata.* Idem abſq; dubio ſuſtinent alij, quia quamuis non explicent id licere gratia obtinendæ ſalutis maleficiati, ſed indiſtinctè loquantur, at reuera ibi diſputant de mediis licitis ad medendum maleficiato, & negant id licere alio maleficio exercito, affirmant autem, ſigni deſtructione facta: ac proinde apertiſſimè volunt id licere ad hunc finem. Hi ſunt *Caiet. ſum. verb. Maleficium. Et ibi Armilla n. 2. & ibi Sylueſt. q. 7. verb. His præmiſſis, Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 2. ad fin. Tabien. verb. Impedim. imped. 12. q. 9. n. 10. Caſtro l. 1. de iuſta hæret. punit. c. 15. col. 10. Naua. ſum. c. 11. n. 29. Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 3. col. 6. ante verſ. Vnum autem. Et ibi Borrillong. q. vn. a. 2. Ouandus diſp. vn. pag. penul. Enriq. l. 12. de matri. n. 9. fine. Bañez 2. 2. q. 78. a. 4. dub. 2. in ſolut. ad 4. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 49. poſt. 5. concluſ. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 6. n. vlt. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 235. n. 3. conc. 3. Philiarc. de off. ſacerdotis, to. 1. p. 2. l. 3. c. 11. ad fin. Pet. de Ledeſm. de matr. q. 58. a. 2. fin. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c. 52. de matrim. col. antepenult. verſ. Concluditur ergo, Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 110. Hier. Llamas in method. curat. 3. p. cap. 8. §. 13. ad fin. Cañedo ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c. 5. in comment. n. 37.*

4 Adde poſſe interrogari alium maleficum, an norit in quo tale maleficium conſiſtat, vt ſignum deſtruatur: quod ſi ille ignoret, minimè poteſt induci vt per ſuam artem id inueſtiget. At ſi fortè is addiſcat nouo pacto cum dæmone inito, poſſum ea ſcientia ad deſtruendũ ſignum maleficij in meum commodum vti. Ita *Ouandus n. præc. allegatus.* Et id mihi ſuadeo, quia quamuis culpa ſit grauiſſima, inquireſe à dæmone, vt ex cognitione ab ipſo parta, vtilitati noſtræ conſulamus: id enim eſt quoddam amicitiæ fœdus. At ſi veritatem aliquam ab ipſo edocti ſimus, præter culpam in ea inquiſitione admiſſam, nulla eſt iam culpa, vti ea ſcientia ad bonum finem, quãdo ea vera eſt, nec dæmonis opera poſtea concurrit. Vt ſi quempiã veram grammaticam aut philoſophiam dæmon doceret, peccaret lethaliter ſic addiſcendo, at poſtea careret culpa, illa tãquam vera ſcientia vtens, & non tanquam à dæmone accepta.

5 Imo quamuis ſublato maleficij ſigno debeat damnum in ipſam maleficam refundi, quod ita pactus ſit dæmon, vacat culpa illud auferre. Quia auferens nulla ratione cõcurrit ad maleficæ damnum, ſed ſolum ſibi conſulit auferens ſignum: & damnum quod inde maleficæ ſequitur, eſt præter intentionem, nec ex illa ſigni remotione ſequitur, ſed ex dæmonis pacto, cui auferens nullatenus cooperatur. Sic docet *Ouandus 4. d. 34. diſp. vn. pag. vlt.* Et idem credo, quamuis damnum illud in quendam tertium, malefico ita paciſcente cum dęmone, redundare debeat. Quia auferens nil operatur ad alterius damnum, ſed ſe tuetur ablato ſibi nocente: & per accidens ex meo actu ſequitur damnum innocenti: nec teneor ego conſulere bono alterius cum eo damno. Sicut in femina grauida indigenti pharmacis ad ſuam ſalutem tuendam ordinatis, admittunt DD. id licere: quamuis inde præter ſumentis intentionem ſequatur periculum proli. Sed ſi opponas, non licere fugienti in equo proterere puerum exiſtentem in via, quamuis id neceſſarium ſibi ſit, vt mortem euadat, vt bene docet *Corduba in ſuis q. l. 1. q. 38. dub. 2. & 3. in fin.* Dic diuerſum eſſe, nam in hoc caſu efficit actionem poſitiuam proterendi damnificantem puerum. At in noſtro nulla eſt actio poſitiua, ſed ſigni remotio, quæ licèt in ſe ſit actio, at non eſt actio alicui nocens. Quod ſi præter ſigni ablationem eſſet aliqua actio poſitiua neceſſaria damnificans maleficum, vt maleficiatus incolumis euadat, bene ait *Ouandus ibi*, non licere auctoritate priuata illam exercere: additq; non eſſe improbabile licere auctoritate publica, ſi nullum dæmonis pactum in illa actione ſit. Quod mihi veriſſimum videtur. Quippe publicæ poteſtatis eſt, innocentes eruere cum nocentium damno.

Ad arg. n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic conſtare ex dictis 6
n. 3. nullam culpam eſſe expectare effectum priuatiuum à dæmone, non quaſi ille beneficiũ aliquod conferat deſiſtendo, ſed quia remoto ſigno, quo ad vexandum ex pacto ligabatur, ſperetur fore, vt deſiſtat. Ad confir. conſtat ſimiliter ex dictis eo. n. 3. Non enim interuenit ibi aliqua dæmonis inuocatio, nec petitur vt ſtet promiſſis: imò diſſoluitur pactum: nec ſperatur ſalus à poſitiua dæmonis actione: ſed à priuatione actionis. Ad 2. patet ex dictis nu. 1. & 3. Quia non expetitur ſalus per ablationem ſigni, virtute poſterioris contractus cùm dæmone geſti: ſed diſſoluendo priorem. Et quamuis ea ablatio ſigni non habeat ex natura ſua mederi maleficio, ſed ſuppoſito pacto cum dæmone: ſi nullum enim eſſet pactum, nec noceret, nec ſanaret: at ſanat ſuppoſito pacto, non quaſi dæmon cooperetur, vel quaſi pactum cum ipſo initum confirmetur, ſed per ipſius diſſolutionem. Ad confirm. conſtat hîc dæmonem nil docuiſſe: ſed ex pacto cum dæmone inito, naturaliter conſequitur ſcire maleficum, & quibus ipſe detexerit, fore vt eo ſigno ablato ceſſet vexatio. Adde eſto dæmon id docuerit, non eſſe illicitum poſtea vti ea ſcientia (vt n. 4. probaui.) Ad 3. negatur ea æqualitas. Quia ad lædendum concurrit actio dæmonis, ſecus ad medendum: ſed ſola priuatio actionis. Ad 4. negatur cedere in dæmonis cultum, imò in dedecus. Nec enim tollere ſignum, eſt dæmonis fidelitatem proteſtari, ſed ſperatur fore vt non noceat, poſtquam cauſa ad nocendum alliciens eſt ablata. Adde vacare culpa credere dæmonem fore fidelem, ſtando pactis: non quaſi ipſe verax & fidelis ſit: ſed quia id ſibi vtile ad homines decipiendos putet. Ad confirm. dic nil referre falſam dæmonis ſui cultus exiſtimationem, ſi res ipſa nec ex ſe, nec ex agentis intẽtione, in ipſius cultum cedat. Adde falſum eſſe, ob id dæmones deſiſtere, ſed potius vt ſe fideles pactis præbentes, decipiant homines. Ad 5. dic cum *Delrio lib. 5. diſquiſ. magic. ſect. 9. dub. 3. cautela 3.* id non eſſe illicitum iudicibus, ſi fiat duntaxat, ne maleficium lateat corporis foraminibus inſertum, vel crinibus inſperſum: ſicut etiam licet corpus abluere, ne aliqua vnctio ſubſit. Quod ſi tonſio fieret ex opinione amiſſi roboris per illã, inſtar Samſonis, eſſet ſuperſtitioſum. Ad vltimum dic D. Hilarionẽ id feciſſe gratia ſcandali vitandi: ne vulgus putaret eam dæmonis expulſionem incantationibus niti. Deinde, quòd ad maiorem Dei gloriam cederet, per miraculum expellere: cuius dono præditus erat.

DISPVTATIO XCVII.

An impotentia perpetua vtriq; coniugi nota, vel ſaltem illi, qui potens eſt, dirimat ſequẽs matrimonium: aut ſaltem poſſint illud inire, vt tanquam fratres habitent, & ad id teneantur?

SVMMARIVM.

An impotentia perpetua contrahentibus nota dirimat matrimonium? Refertur quad⸗m opinio, n. 1.
Proponitur ſententia Authoris, n. 2.
Satisfit argumentis, n. 3.
An ſi poſt matrimonium conſtet impotentia illud præcedens, poſſint coniuges illi ſimul eſſe vt fratres: & liceant eis ta⸗lus? n. 4.
Quando incontinentiæ periculum ſubeſt, eo quod vacant tactibus, aut ſunt in eodem lecto, non ſunt permittendi, n. 5.
Periculoſiſſima eſt hæc confæderatio, n. 6.
An iudex Eccleſiaſticus debeat eos permittere volentes habiture tamquam fratres, n. 7.
Quando impotens contraxit matrimonium, & ſi velit vterque coniux habitare inſtar fratrum, eſt periculum incontinentiæ, an teneatur vteruis coram iudice petere diſſolutionem, n. 8.
An impotens qui ſuæ ſententiæ conſcius duxit feminam illius ignaram, teneatur eam vt ſororem habere & alere? Refertur quædam ſententia, n. 9.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 10.
An ſi ambo coniuges impotentiæ conſcij iniere matrimonium, teneantur ita vt fratres habitare, vt neuter altero inuito reſilire poſſit: & ſi alter ad nuptias tranſeat, teneatur ad eandem habitationem cum priori, & ipſi alimenta dare? Refertur opinio, n. 11.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 12.
An cognita vtriuſq; vel alterius impotentia, liceat nondum matr. inter ſe inito, quoddam ſocietatis vinculum inter ſe contrahere, vt tanquam fratres habitent, ac ad mutua obligentur obſequia, n. 13.
An per tranſitum potentis ad nuptias ceſſet prædicta obligatio, n. 14.
An ſi incontinenter viuant, aut in eodem lecto dormiant, ſeparandi ſint, n. 15.

1 DISPVTATIO præſens duo petit. Prius eſt, an quando contrahentes non latet impotentia alterius, vel vtriuſque, poſſint valido matrim. copulari? Poſterius, an ſaltem copulari poſſint, vt tanquam fratres ſimul habitent? Circa priorem quæſt. quibuſdam placet id matrim. validum eſſe. Ducuntur primò, quod impotentia ignorata dirimat matrim. non ob aliam rationem, niſi quia cum ſit contra præcipuum matrimonij finem, tollit virtualiter conſenſum. Quæ ratio prorſus ceſſat, vbi impotentia pręcognita fuit. 2. quia quamuis procreatio filiorum ſit præcipuus matrimonij finis, at non eſt ita neceſſarius, quin abſque illo poſſit eſſe validum. Poteſt enim contrahi propter ſolam ſocietatem & animorum coniunctionem, atque erit verum matrim. ſicut fuit inter D. Ioſeph & B. Virginem. 3. quia c. Conſultationi, & c. Laudabilem, de frigid. & malef. decernitur reperta poſt matr. impotentia, integrum eſſe his tanquam fratres permanere. At ſi hi mutuo conſentientes & iure ſuo cedentes, minimè contraherent coniugale vinculum, cum magno animarum diſcrimine ſimul manere permitterentur. Quod reſpublica mediocriter inſtituta reſpueret. 4. quia non deſideratur conſenſus in carnalem commiſtionem, ad matrimonij veritatē, vt conſtat in matr. B. Virginis. Quod ſi dicas actum non requiri, bene tamen poteſtatem. Contra, quia cum poteſtas non ſi propter ſe, ſed propter actum, fruſtra eſſet. Si ergo actus non eſt neceſſarius, neque poteſtas. 5. quia in matrimonij definitione, nulla coitus mentio fit, ſed ſolius habitationis. Poteſt ergo matrimonium propter ſolām cohabitationem iniri. Tandem, quia nil vetat coniuges poſſe cedere ſuo iuri quod ad coniugij vſum. At pro⸗i⸗le impotentia illa nullum damnum inferet. Sicut ſeruitus ignorata dirimit matrimonium, ratione damni alterius coniugis: non autem ſcita, eò quod id damnum ceſſet. Et ideo huius ſententiæ ſunt Magiſter 4. d. 34. c. 1. D. Th. 4. d. 56. q. vn. a. 1. corp. & ad 4. & d. 34. q. v. a. 2. ad 4. & ibi Maioris q. 1. concl. 3. & ad fi. totius q. verſ. Ecce quomodo, Palud. 4. d. 30. q. 1. a. 2. n. 6. & d. 34. q. 2. a. 1. concl. 3. n. 9. & a. 3. concl. 3. n. 18. & ibi Suppl. Gabr. q. vn. ar. 1. ad fin. & a. 2. concl. 1. & concl fin. Nicol. de Lyran. 3. Reg. c. 1. in ea verba: Quæramus domino noſtro regi adoleſcentulam, Gerſon 1. p. in regulis moralibus, tract. de matr. alphabeto 25. lit. I. ad fin. D. Ant. 3. p. t. 1. ca. 12. §. 1. & 3. & c. 15. §. 3. col. 4. Petr. de Soto lect. 5. de matrim. pag. 3. verſ. De ratione verò, Metina de ſacrorum hominum continentia, l. 5. toto c. 74. 75. & 77. Veracruz 1. p. Speculi, a. 38. in 2. edit. immediatè ante 8. concl. Celaia 4. d. 34. q. 1. in ſolut. replicæ 1. argum. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Viuald. candelab. ſacram. 1. p. vbi de matr. nu. 236. Hier. Llamas methodo curat. 3. p. c. 8. §. Et ex Iuriſperitis, Rainerius 2. p. ſum. t. de matrim. c. 27. Turrec. 29. q. 2. in ſum. in n. 4. ad 3. Sylu. verb. Matrimon. 6. q. 1. verſ. Quælibet frigiditas; Tabiena verb. Impedim. imped. 1. q. 6. n. 7. & imped. 12. q. 4. n. 5. & vlt. Angel. verb. Matr. 3. imped. 16. nu. 2. Armilla verb. Matrimon. n. 48. Nauar. l. 4. conſ. in 1. edit. t. de ſponſalib. conſ. 39. n. 15. in 2. t. de deſponſ. impub. conſ. 4. n. 15. Bolognetus l. 1. n. 212. ff. ſolut. matr. Petr. Greg. in ſyntagmate iuris l. 9. c. 12. n. 6. Atque hoc eodem l. diſp. 92. n. 12. retuli alios ſentientes, matrimonium dirimi per impotentiam ſeminandi intra vas, quando fuit ab alio contrahente præcognita.

2 Cæterum tanquam veriſſima ſent. eſt ſuſtinenda, nil referre, ſiue ſciatur, ſiue ignoretur à contrahentibus, impotentia coeundi perpetua: & ita in vtroque euentu matrim. eſſe irritum. Ducor, quod ea coniunctio repugnet mutuæ corporum traditioni ad vſum coniugalem: in quo eſſentia matrimonij conſiſtit. Cum enim vſus is ſit impoſſibilis, non poteſt dari obligatio ad illum. At vbi contractus eſſentia non poteſt reperiri, nequeunt contrahentes, cedentes iuri ſuo efficere vt is contractus valeat. Et confirm. quia nemo poteſt obligari ad impoſſibile, etiam altero admittente obligationem. 2. quia c. Conſulationi, de frig. & malef. conſultus Lucius III. de contrahenti matrim. cum arcta, ſic ait. Reſpondemus quòd licet incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matrim. Romana tamen Eccleſia conſueuit in conſimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores. Qui textus manifeſtè loquitur dē contrahēte ſcienter cum arcta, vt ait ibi Ibi Innoc. n. vn. & conſtat ex contextu. Quia dicit videri incredibile, vt quis arctam ducat: quod falſum eſſet de matrim. inito cum impotentiæ ignorantia. Et tamen decidit textus, inter eos non poſſe conſiſtere matrim. Et c. Laudabilem, eod. tit. vbi Cæleſtinus III. agens de matrim. ignoranter cum frigido contracto, ait id ſeparandum, & ſubdit hęc: Quod ſi ambo conſentiant ſimul eſſe: vir eam etſi non vt vxorem, ſaltem habeat vt ſororem. Tandem, quia Sixtus V. in motu proprio circa eunuchorum matrimonia edito, cuius verba retuli diſp. 92. num. 17. expreſſis verbis decernit matrimonia cum iis ſcienter contracta eſſe irrita: eò quòd impotentes ſint. Et ideo huius ſent. expreſsè videtur Scotus 4. d. 34. q. vn. in ſolut. ad 2. vbi ait ſenem omnino impotentem eſſe matrimonij incapacem: at poſſe aliquam in ipſum conſentire ad cohabitandū inſtar fratris & ſororis. Et tenent ex Theologis Abulenſ. 3. Reg. c. 2. q. 26. Baſſolis 4. d. 34. q. v. a. 1. & ibi Sotus q. v. a. 2. col. 8. verſ. Poſtremū denique, & in ſolut. ad 3. & ibi Palacios diſp. 1. col. 11. concl. 2. Ledeſm. 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. 3. verſ. Sed maius dubium eſt, Nicol de Niiſa, ſuper 4. ſent. tract. 6. p. 3. de matr. q. 6. concl. 1. Veracruz 1. p. ſpeculi, a. 38. in 1. edit. concl. 7. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. vbi de matr. c. 52. col. 3. verſ. Tertiò dicitur, Petr. de Led. de matr. q. 58. a. 1. in diffic. principali, quam ibi mouet in corol. quod infert ex 1. concl. Valentia 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 3. vbi de impotentia, verſ. Ex quo fundamento, Enriq. l. 11. de matr. c. 10. in comment. fin. & l. 12. c. 8. n. 1. Toledo l. 7. ſum. c. 12. nu. vlt. Emm. Sa in ſum. verb. Matr. vbi de imped. diriment. in imped. impotentiæ, n. 14. verſ. penul. Bart. à Ledeſ. de matr. dub. 48. in 14. concl. Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. c. 235. n. 1. Vega 1. t. ſum. c. 34. caſu 113. Et ex Iuriſperitis Hoſt. ſum. t. de frig. & malef. §. Quæ impotētia n. 6. verſ. Hæc autē omnia, Inn. d. c. Conſultationi n. v. & ibi Ant. n. 2. Abb. n. 2. Alex. de Neuo n. 2. & 3. Præpoſ. n. 1. oppoſ. 2. & c. 2. fin. eo t. Henr. c. Fraternitatis n. 5. eo. t. Fel. c. Lator n. 2. declar. 1. de ſent. & re iud. Alber. in ſuo diction. lit. 1. verb. Imped. imped. 15. Monald. ſum. vbi de matr. t. Qualiter & quando fiat diuortium ob impedimentū coeundi, in fi. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 28. a. 2. in quæſt. quam mouet poſt 1. q. Brunel. de ſponſalib. concl. 28. limit. 4. n. 19. Ioa. de Friburgo in ſum. confeſ. l. 4. t. 16. q. 11. & q. vlt. Roſcl. verb. Imped. imped. 15. n. 10. & ibi Supplem. Piſana, imped. 15. nu. 9. Sylu. verb. Matr. 8. q. 16. dict. 5. Bolognet. l. 1. n. 52. ff. ſolut. matr. Montal. l. 1. verb. Mas como, t. 9. p. 4. & ibi Greg. Lop. verb. Marido, Zephal. conſ. 384. n. 43. vol. 1. Ant. Cucus lib. 5. inſtit. maiorum, t. 12. nu. 268. Nauar. ſum. c. 22. n. 60. & lib. 4. conſ. in 2. edit.

*edit.tit.de frigid.conſ.3.n.2.Gaeta repetit.c.Ad limina,30.qu.1.§.4 q.228.n.531.Cenedo in collectan ad decretales,collect.38.n.2.Barboſa l.p.1.n.92.ff.ſolut.m.itr Matienzo lib. 5. recop.tit.1.Rubr.gloſſ.1.n.196.*Et eſt communiſſima ſent.

3 Ad argum nu.1.propoſita reſp. Ad 1. negatur ideo dirimi matrim. quod impotentia virtualiter auferat cõſenſum: ſed quia repugnat eſſentiæ matrimonij,& ideo conſenſus coniugum cedentium iure ſuo nil confert. Ad 2.fateor non deſiderari ad matrimonij valorem coniuges habere animum vacandi copulæ coniugali ad ſobolem procreandam:at deſiderari, vt tradant ſibi mutuam poteſtatem ad copulam:quæ traditio coniugi impotenti impoſſibilis eſt.Hæc autem traditio inuenta eſt in matrimonio B. Virginis (vt probaui lib.2.diſp.28.n.4.) Et ita licèt poſſit verum matrimonium iniri propter animorum coniũctionem & mutuam ſocietatem : at eſt neceſſe, vt ſeruetur eſſentia, nempe traditio poteſtatis. Ad 3.dic, eam coniunctionem permitti ab Eccleſia, vbi non eſt inter eos periculum incontinentiæ, ac proinde incontinenter viuentes ſeparandos eſſe. Ad 4. conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia : quia de eſſentia matrimonij eſt conſenſus implicitus in copulam coniugalem,quantum eſt ex parte contractus, quamuis is conſenſus ex parte contrahentis non deſideretur, ſed poſſit adeſſe intentio abſtinendi perpetuò à copula (vt probaui d.diſp.28.n. 4.) Eſt tamen neceſſarius etiam in contrahente conſenſus obligationis ad copulam. Ad replicam dic non eſſe fruſtra poteſtatem ad actum,quamuis actus minimè ſequatur, quia poteſt ſequi licitè. Quod nefas eſſet, non tradita ea poteſtate. Ad vltimum conſtat ex dictis, non poſſe coniuges in hoc cedere iure ſuo. Nec eſt ſimile de ſeruitute,vtpote quæ non repugnat eſſentiæ matrimonij.

4 Circa poſteriorem quæſt. an cognita impotentia præcedenti poſt matrimonij contractum, vel ante, poſſint aliqui copulari,non verum matrim.ineuntes,ſed ad ſolam vitæ ſocietatem, permanendumque ſimul tanquam fratres ? Et quidem in duplici ſenſu poteſt hæc quæſtio diſputari. Prior eſt,quando initio eſt bona fide matrimoniũ contractum,& poſtea detecta impotentia,ac ſubinde matrimonij nullitate,& volunt ſic permanere tanquam coniuges. Poſterior eſt,quando ab initio cognita impotentia, volunt ſic contrahere.Et in priori euẽtu eſt citra dubium id poſſe fieri. Quia id expreſsè conceditur *c. Conſultationi, & c.Laudabilem de frig.& c.2.*quod eſt ex epiſt. *D.Greg.33.q.1.& in motu proprio Sixti V.de matrim.eunuchorum*, quem retuli diſp.92.n.17. At non licent his tactus, qui ſolutis interdicuntur. Quod reuera coniuges minimè ſint, & ita docent *Sotus 4.d.34.q.vn.a.2.ad fi.corp.Nauar.l.4.conſ.in.2.edit.t.de frig.conſ.3.n.1.Barth.à Ledeſma de matrim. dub. 48. ad fi.1.concl.Enriq.l.12.de matrim.c.7.n.7. Angles Floribus 1. p.* vbi de matr.*q.8.a.1.dub.9.Barboſa l.1.p.1.num.92.ff.ſolut.matr.Cenedo in collectan. ad decretales,collect.38.nu. 2. Petr.de Ledeſma de matrim.q.58.a.1.dub.3.quod mouet circa ſolut ad 3.dubij principalis. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.235.n.1. Lud. Lop.2.p.inſtruct.*vbi de matr.*c. 52. col. 3. verſ. Tertiò dicitur. Vega 2.tom.ſum.c.34.caſu 113.*

5 Ex quo fit,nullatenus permittendos eſſe ſic manere, quando incontinenter viuunt, vacando tactibus,aut in eodem lecto dormiunt, vt conſtat ex motu proprio Sixti V.edito circa eunuchorum matrimonia, ibi:*Eos autem qui iam ſic de facto cõtraxerunt,ſi appareat eos non vt caſtè ſimul viuant contraxiſſe,ſed actibus carnalibus & libidinoſis operã dare: ſimulve in vno eodemque lecto cum prædictis mulieribus dormire conuincantur, omnino ſimiliter ſeparari cures.* Quare Epiſcopi eſt tunc eos ſeparare, vt bene tradunt *Hoſt.c. Conſultationi, in fi.de frigid. & ibi Ioan.And.fin. Ant.n.2. Anchar.fi. Henr.c. Fraternitatis,n.6.eo.t.Greg.Lop.l.verb.Para aiuntarſe, t.9.p.4.*

6 Secundò infertur,periculoſſimam eſſe huiuſmodi confœderationem. Cum enim ſint ſimul vir & mulier, & ſi impotentia eſt ex parte ſolius feminæ, vir patiatur ſtimulos carnis, à quibus nec femina arcta eximitur, facillimo negotio ad tactus impudicos prouocabuntur. Quod ſi ipſe frigidus ſit,ipſa carnis illecebris angetur,ac mutuo amore illecti facilè ad amplexus, oſcula, ac turpiores tactus prorumpent.Sic *Sotus,Cenedo, Barth.à Ledeſma; Lud. Lopez n.4.allegati.* Quare merito *Philiarc.de officio ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.10.verſ.Sed dubium eſt*,dicit hanc cõiunctionem non facilè concedendam, ob incontinentiæ periculum.

Iudex tamen Eccleſiaſticus non poterit, his volentibus 7 inſtar fratris & ſororis cohabitando permanere, denegare hanc cohabitationem. Quia habent pro ſe iuris præſumptionem, cum textus expreſsè eam concedant (vt diximus n.4.) Præterea, quia Sixtus V.in ſuo motu proprio (vt n.5.retuli)ſolum eos ſeparari iubet, quando incontinenter viuunt, aut in eodem lecto dormiunt. Deinde, quia *Nauar.l.4.conſ.t.de frigid.in 1. edit. conſil.3.n. 14. in ſolut.ad 6.in 2.conſil.2.eod.n.& ſolut.*ait quamuis talis habitatio ſit aliquando periculoſa:at frequenter eam carere periculo. Subditque iudicem non eos ſic habitare permiſſurum, ſi eſſent adeo iuuenes ac infirmi & in venerea propenſi,vt iure optimò eſſet incontinentiæ timor.

Tertiò infertur, quando poſt matrimonium conſtat 8 iam de impotentia, nec illi poſſunt continenter vt fratres viuere,teneri eos reclamare, vt auctoritate Eccleſiæ diſſoluatur matrim. Cùm aliter abſque ſcandalo ſeparari nequeant, ſtante matrimonij præſumptione in foro Eccleſiæ.Ita *Cañedo ſum.ſacram.* vbi de matrim. *c. 5. num.37.* Quod ſi ceſſante ſcandalo ſeparari poſſent, ad id non tenerentur. Quia ceſſat cauſa obligans ad reclamandum:& poſſunt tunc propria auctoritate ſeparatim viuere.

Controuertitur autem inter DD.an impotens,qui ſuæ 9 impotentiæ conſcius decepit feminam, ipſam ducens, teneatur eam vt ſororem habere & alere ? Quibuſdam placet ad id teneri.Quia fraus non debet ei patrocinari.Item quia *c. Conſulationi, de frigid.*ſic dicitur? *Rom.tamen Eccleſia conſueuit in ſimilibus iudicare, vt quas tanquam vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores.* Quæ verba præceptum importare videntur. Cum per ſententiam iuſtam nec pœnalem,nec falſæ præſumptioni innitentem,cogat ad hoc Eccleſia.Et ita docent *Gloſ.cap.2.verſ.Idcirco,& c.penult.in fin. 33.q.1.Præpoſ.d.c.Conſultationi,n.1. Archid.c.pen.n.vn.& ibi Bellamer.n.vn.Monald.ſum.*vbi de matr.*tit.Qualiter & quãdo fiat diuortium propter imped.coeundi.Roſella verb. Impedim. impedim.15.n.10.Sylu.verb.Matr.8.q.16.dict.5.Armil. verb. Matrim.n.52.Turrec.33.q.1.in ſum.n.7.concl.4.Staphilæus de lit.gratiæ,t.d.vi & effectu clauſularum.§.Succeſſiuè in huiuſmodi literis,num.5.Zephal.conſ.584 n.44.vol.3.Greg. Lopez l.1. verb.Marido,t.9.p.4.Ant.Cuc.l.5.inſtitut.maiorum, t. 12.nu. 268.Lancel.inſtit.iuris can.l.2.tit.de diuortiis,§. Planè ſi ſcienter,verb.Vt ſorores.Montal.l.1.d.t.9.p.4.verb.Mas como.*Et id affirmant eſſe verum,quamuis potẽs iam ad alias nuptias tranſierit,*Montal.Roſel.Syl.Arm.Ant.Cuc.& Lancelot. ibid.*

Sed verius eſt,id non eſſe præceptum.Quia cũ reuera id 10 matr.ſit irritum,nõ eſt cur obligetur vir ad eam feminam tanquam ſororem habendam & alendam.Nec *c. Conſultationi. de frig.* dixit ſic ſententiã ferre Eccleſiam præcipiendo, ſed omnino diſſoluendo matr.ac permittendo huiuſmodi cohabitationem,ſi communi conſenſu eam eligant. Et ideo merito ſuſtinent hanc partem *Gloſ. c. Laudabilem, verb.Quod ſi ambo.de frigid.& malef.& ibi Ant.n.16.Alex.de Neuo,n.11.fi.Præpoſ.n.6.ſuper gloſ.3. Hoſt.ſum.eod. t. §. Quæ impotentia,n.6.verſ.Sed certè.Ioa.de Friburgo ſum.confeſſ.l. 4.t. 16.q.11.Aſtenſ.2.p.ſum.l.8.t.28. a. vn. in quæſt. quam poſt 1. q.mouet.Turrec.c.Requiſiuiſti,ſtatim in princ. verb. Requiſiuiſti, 33.q.1.Brunel.de ſponſalib.concl.28.limitat.4.n.20. Suppl. Piſanæ,verb.Impedim.impedim.15.nu.9.fine.Gaeta c.Ad limina 30.q.1.§.4 q.228.n.531.Vega 2.to.ſum.c. 34. caſu 113.*

Sed quid, ſi ambo coniuges tempore initi matrimonij 11 norant impotentiam ? Tunc enim videtur eos teneri tanquam fratres conuiuere, ac ad alimenta : ita vt neutri liceat altero inuito reſilire. Quod cùm is contractus non poſſit vim matrimonij habere, videtur obligare ad id, ad quod poteſt, nimirum, ad vitam ſociorum & fratrum peragendam.Et ideo hanc partem tuentur *Innoc.c.Conſul-*

tioni,n.vn.de frig.& ibi Ant.n.2. Abb.n.2. Alex.de Neuo n.3. Henric.c.Fraternitatis,n.6.eod.t. Felin.c.Lator,n.2.declarat. 1. *de ſent.& re iudic. Alber.in ſuo dictionar.lit.I.verb.Impedimentum,impedim.*15.*Monald.ſum. tract. de matr.tit. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, Roſella verb.Impedimentum,impedim.*15.*n.*10.*Sylu.verb. Matr.* 8.*q.* 16.*dict.*5.*Armilla verb.Matrim.n.*52.*Montal.l.*1.*verb. Mas como,t* 9.*p.*4.*& ibi Greg.Lopez verb. Marido. Ant. Cucus l.* 5. *inſtitut.maiorum t.*12.*n.* 268. *Franc. Marcus deciſione Parlamenti Delphin.*677.*n.*3. Imò non eximi ab hac obligatione alterutrum, qui potens eſt,quamuis ad alias nuptias tranſeat:ſuſtinent *Innoc.Ant. Abb. Alex de Neuo.Henric. Alberic. Montal.Roſella, Syluest. Armilla, Ant.Cuc.ibid.*

12 Verum adhuc exiſtimo verius eſſe, ad id non teneri. Quod nullum indicatur præceptum, *d.c. Conſultationi*, ſed ſolum permittatur ſic coniunctos manere tamquam fratres (vt diximus n.10.) Nec contrahentium mens fuit, ad eam habitationem inſtar fratrum ſe obligandi, ſed ad verum matrim. quare cùm verum matrim. minimè fuerit, nulla inde obligatio conſurgit. Et ita docent *Gloſſa finalis d.c.Conſultationi. Ricard.*4.*d.*34.*art.*2.*q.*2.*Ioan. de Friburgo in ſum.confeſſ.l.*4.*t.*16.*q.*11.*Nauar.ſum.*22.*n.*60.*Gaeta c. Ad limina,*30.*q.*1.§.4.*q.*228.*n.*531.*Barth. à Ledeſm.de matr. dub.* 48.*concl.*1.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſ.*1.*n.*196.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*235.*n.*1. Atque eiuſdem ſent. videntur expreſsè *Hoſt.d.c.Conſultationi,in fine,& ibi Ioan. Andr.fine, & Anchar. fine*, vbi dicunt, ſcienter inito hoc matrimonio, permiſſam eſſe habitationem inſtar fratrum: non ergo ſentire videntur eſſe præceptam.

13 In poſteriori autem caſu, nimirum, quando ab initio cognita impotentia, volunt vir & femina non vero matrim. copulari, ſed quoddam ſocietatis vinculum inire, quo ſimul habitantes, ad mutua ſe ipſos obſequia obligent, vt femina inſeruiat viro, & hic illi alimenta miniſtret:dicendum eſt,id licitum eſſe, dummodo periculum incontinentiæ non ſubſit. Quia cùm poſſint alios contractus ciuiles inter ſe inire:non eſt cur hic interdicendus eis ſit. Deinde,quòd impotentia ſoli matrimonij vero cōtractui obſtet. Rurſus,quia ſi comperta matrimonij nullitate poſſunt ſic permanere: cur non à principio ſic conuenire poterunt? Cùm in vtroque euentu nullum ſit coniugale vinculum, atque idem ſit periculum:nec referat,ad licitè ſic permanendum, coniugale vinculum bona fide priùs contractum: vtpote quod tamquam irritum, nullum ius ſic manendi concedere poteſt. Et ideo hanc partem ſuſtinent ex Theologis, *Scotus* 4. *d.*34.*q.vn.in ſolut.ad* 2. *& ibi Sotus q.vn.a.*2.*ad ſi.corp. Abulenſis* 3.*Reg.c.*2.*q.*25.*Petr.de Soto lect.*5.*de matr.pag.*3.*verſ. De ratione verò. Barth. à Ledeſ. de matr.dub.*48.*col.*3.*Petr.de Ledeſ.de matr.q.*58.*a.*1.*dub.*3.*quod mouet circa ſolut.ad* 3.*dubij principalis. Ludou. Lopez* 2.*p. inſtruct.* vbi de matr.*c.*52.*col.*3.*verſ.Tertio dicitur. Philiarc.de officio ſacerdotis,to.*1.*p.*2.*lib.* 2.*c.*10.*verſ.Sed dubium eſt.* Qui benè addit non facilè permittendam huiuſmodi confœderationem. Et ex Iuriſperitis, *Hoſtienſ.ſum.tit.de frigid.§. Quæ impotentia,n.*6.*verſ.Hæc autem omnia. Aſtenſis ſum.*2.*p. lib.* 8. *t.*28.*a.vn.in quæſtiunc.quam mouet poſt* 1.*quæſt. Henricus cap. Fraternitatis, n.*5.*de frigid. Cañedo collectan. ad decretal. collectaneo* 38. *n.*2.

14 Et quamuis poſtea vir potens tranſeat ad aliud matr. tenetur feminam illam, cum qua id pactum inierat, alere:ſicut & ipſa tenetur ei inſeruire. Quia non eſt cur per poſterius matr.id pactum diſſoluatur:non enim ſibi repugnant. Ita *Sotus & Lud. Lopez n. præced. allegati.* Idémque tradunt DD.quos nu.9 & 11.retuli, aſſerentes per tranſitum ad matr. non ſolui prædictam obligationem.

15 Quòd ſi tactibus vacent, aut in eodem lecto dormiant, ſunt omnino ſeparandi, vt in ſimili caſu diximus n.5.

DISPVTATIO XCVIII.

An impotentia perpetua ad copulam, ſiue abſoluta ſit, ſiue reſpectu alicuius, dirimat iure naturæ matr. an ſolo Pontificio?

SVMMARIVM.

*An impotentia perpetua ad copulam dirimat iure naturæ matrimonium? Refertur quædam ſententia,n.*1.
*Proponitur ſententia Auctoris,n.*2.
*Quid de impotentia non totali, nempe, quando eſt potentia coeundi, non tamen verè ſeminis intra vas emittendi,n.*3.
*Quid de impotentia ſeminandi intra vas,ob nimium calorem, vel indebitam membri figuram,n.*4
*Quid de impotentia reſpectiua,n.*5.
*Quid de impotentia conſurgenti ex maleficio,n.*6.
*An infideles impotentes ad copulam,validè contrahant,n.*7.
*Sati ſit argumentis,n.*8.

Dvplex eſt in hac diſp.ſent. Prior tuetur ſolo iure Pōtificio dirimi matrim. per impotentiam perpetuam ad copulā. Ducitur ex *c.*2.*de frigid.*ibi:*Sicut puer,qui non poteſt reddere debitū,non eſt aptus coniugio:ſic qui impotentes ſunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.* At matrim. impuberum ſolo iure Eccleſiaſtico eſt irritum (vt probabo diſp.104.n.9.) Et confirm. quia ſicut ſe habet ad matrim. impotentia temporalis, tempore quo durat, reſpectu illius temporis: ita impotentia perpetua reſpectu vniuerſi temporis. Cùm illa ita impediat traditionem poteſtatis ad copulam, pro eo tempore, ſicut hæc pro vniuerſo. At illa nullatenus dirimit iure naturæ matr. Secundò,quia voto ſimplici religionis aſtrictus,validè init matr. Cùm tamen numquam poſſit obligari ad reddendum debitum, imò peccet reddendo. Similiter ergo valebit attento iure naturæ matrimonium impotentis, quamuis obligari nequeat ad reddendum debitum. Quòd ſi dicas diſcrimen eſſe, quòd ligatus voto ſit tantùm moraliter impotens, frigidus verò naturaliter. Solutio eſt nullius momenti. Quia in hac re æquiparantur potentia naturalis & moralis. Et ideo mulier arcta reſpectu alicuius, quamuis naturaliter per copulam cum alio poſſit illi aptari, quia tamen non poteſt moraliter, id eſt abſque peccato, dicitur inepta & impotens ad illi nubendum (vt diximus diſp.93.n.9.) Et ideo huius ſent.ſunt, *Palud.* 4. *diſt.* 30.*q.*1.*a.*2.*nu.*6.*Maioris* 4.*diſt.*34.*q.* 1. *col.*2.*concluſ.* 3. *& ibi Supplementum Gabrielis,q.vnic.art.*2.*concl.*1. *D. Anton.*3.*p.t.* 1.*c.*15.§.3.*col.*4.*Angelus verb.Matrimonium* 3.*imped.*18. *nu.* 2.*Tabiena verb.Impedimentum,impedim.*12.*n.*1.*Armilla verb. Matrimonium.n.*47.*Gaeta c. Ad limina,*30.*q.*1.§.4.*q.*118. *nu.* 328.*&* 329. Et hanc ſentent. tueri tenentur DD. quos retuli diſp.præced.n. 1. aſſerentes ſolum dirimi matrimon. per hanc impotentiam, quando ignorata eſt ab altero contrahenti, inſtar conditionis ſeruilis, quæ cognita non obſtat valori matrimonij.

2 Poſterior ſententia (& veriſſima) ſuſtinet, iure naturali dirimi matr. per huiuſmodi impotentiam. Quia carens perpetua potentia ad copulam coniugalem habendam, non poteſt tradere alteri poteſtatem ad eum actum. Cùm impoſſibilium nulla ſit obligatio. *l. Impoſſibilium. ff. de reg. iur.& cap.Nemo ad impoſſibile,eod.t. in* 6. & nemo dare poteſt,quod non habet, *c. Quod autem de iure patronatus. l. Si vniuerſi. C. de legibus.* At eſſentia matrimonij conſiſtit in perpetua obligatione, & traditione poteſtatis corporis ad copulam coniugalem. Cùm ergo res naturaliter abſque ſua eſſentia conſiſtere nequeat, repugnat naturæ matrimonij id validum eſſe, exiſtenti ea impotentia:ac proinde attento ipſo naturæ iure irritum erit. Et ideo huius ſent. videntur apertè quidam DD. qui prædicta vtuntur ratione ad probandum dirimi matrimonium per impotētiam. Quamuis enim non explicent quo iure dirimatur, at ratio cui innituntur, clarè probat iure naturæ dirimi. Hi ſunt *D.Thom.*4.*d.*34.*q.vn.a.*2.*ad.*1.*& ibi Durand.q.*2.*n.*6.*&* 9.*D.Bonnau.*2.*q.*1.*ad* 1.*Ricard.a.*2.*quæſt.*1.*corpore, & ad* 1. *Turrecr.*33.*q.*1.*in ſum.n.*8.*in ſolut.ad* 1.*Sylu.verb Matrimon.* 8.*q.*16.*fine Viguer.lib.inſtitut. c.* 16. §. 7. *verſ* 9.*impedim.* 11. Atque improprijs terminis docent ex Theologis, *Scotus* 4.*diſt.*34.*q.vn.ſtatim in princip.& ibi Almain.quæſt.vnica. Sotus qu.vn.art.*2.*col.*3.*concluſ.* 1. *Palacios diſp.* 1.*ad finem. Rubion* 4.*diſt.*39.*q.*1.*art.*1.*concl.*1.*Abulenſis* 3. *Regum c.*2.*q.*25. *Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*60.*art.*1.*colum.*2.*verſ.Sed dubium eſt. Victoria ſum.* vbi de matrim. *num.* 283. *Petrus de Soto lect.* 5. *de matrim.*

matrim. pag. 5. paulo ante verſ. Dicendum iam. Veracruz 1.p. Speculi, a.38. poſt 7. concl. verſ. Quia hoc impedimentum. Enriq. l.12. de matr. c.7. n.5. Barth. de Ledeſma de matr. dub.48. concl. 1. Lud. Lopez 2. par. inſtruct. vbi de matr. *cap.52. col.2. Valentia 4. p. diſp.10. q.5. puncto 3.* vbi de impotentia, *verſ. Conſtat autem Petr. de Ledeſ. de matr. q.58. a.1. dub.7. quod mouet circa ſolut. ad 7. principale, concluſ.1.* Et ex Iuriſperitis, *Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l.4. t.16. init. Sylu. verb. Matrimonium 6. q.5. dict.3. Spino Speculo teſtam. gloſſ.15. principali, in 96.*

3 Hinc deducitur, quid ſentiendum ſit de impotentia non totali, vt quando quiſpiam poteſt coire, non tamen verum ſemen emittere: vt contingit Eunuchis vtroque teſticulo orbatis, *Petr. de Ledeſma, n. præced. relatus*, ait non eſſe omnino improbabile, minimè dirimi matrim. iure naturæ per huiuſmodi impotentiam, ſed ſolo iure Eccleſiaſtico. Quia ſaluatur quodam modo finis matrimonij ſecundarius, qui eſt concupiſcentiæ ſatisfacere. Deinde, quia ante motum proprium Sixti V. multi grauiſſimi Doctores cenſuere id matrim. nullo iure irritum eſſe: & quamuis Sixtus V. declararit irritum, at non explicuit, num ſolo iure Eccleſiaſtico antiquiori, an potius iure naturæ (vt hæc vidimus diſp.92. num.15. & duplici ſeq.) At iure optimo dicit *idem Pet. de Ledeſm. ibi*, multo probabilius eſſe, dirimi iure naturæ matrimonium per huiuſmodi impotentiam. Quod idem ſuſtinet *Enriquez l.11. de matr. c.10. n. vlt. & l.12. c.7. n.5. fine, & c.8. n.1.* Quia cùm non dicatur copula, quæ non conſummari poteſt, vero ſemine intra vas emiſſo (vt probauimus diſp.92. nu.17.) impotens ad hanc emiſſionem dicitur verè & abſolutè impotens ad copulam coniugalem, ac proinde nequit tradere poteſtatem ſui corporis ad copulam coniugalem, in quo conſiſtit natura matrimonij. Quare ratio n.2. adducta, qua probauimus per impotentiam totalem dirimi iure naturæ matrimonium, procedit in hoc caſu.

4 Secundò deducitur, dirimi quoque iure naturæ matr. quando vir non eſt omnino frigidus, vt quia ſemen verum emittit, at præ nimio calore ſtatim ſemen ſpargit extra vas, aut ex indebita membri figura aut debilitate non poteſt intra vas ſeminare, nec his morbis aliqua medica arte ſuccurri poteſt. Quia verè hic eſt impotens ad copulam coniugalem: ac proinde in eo militat ratio nu.2. tradita. Quamuis *Enriquez l.12. de matrim. c.7. nu.4.* dicat in his caſibus ſaltem iure Eccleſiaſtico dirimi matrim. ſi femina eam impotentiam ignoret: vbi videtur cênſere non dirimi iure naturæ. Sed profectò ratio adducta probat iure naturæ dirimi. Quod veriſſimum reputo, nec quidquam refert ad eius valorem, non latuiſſe feminam eam viri impotentiam, vt probaui diſp.92. n.12.

5 Tertiò deducitur, ſimiliter dirimi iure naturæ matrim. per impotentiam perpetuam, quæ non eſt abſoluta reſpectu omnium, ſed tantum reſpectiua ad aliquam perſonā: nam cum illa perſona, ad quam eſt, nequit iure naturæ conſiſtere matr. Quia ita impedit poſſe tradi poteſtatem corporis ad copulam illi perſonæ, ſicut impotentia abſoluta reſpectu omnium. Quare reſpectu illius perſonæ, ad quam eſt talis impotentia, non poteſt eſſentia matrimonij ſaluari: ac proinde cum illa erit iure naturæ irritum.

6 Quartò deducitur, non eſſe approbandum quod tradit *Enriquez l.12. de matrim. c.8. n.2.* de impotentia ex maleficio conſurgente, vbi ſic diſtinguit. Si maleficium perpetuo impediat reſpectu omnium, reddit iure naturæ incapacem matrimonij maleficiatum: ſi verò tantùm ſit reſpectu vnius perſonæ: reddit ſaltem iure Eccleſiaſtico incapacem reſpectu illius. At ego in vtroque caſu dirimi iure naturæ matrim. cenſeo: in priori quidem, reſpectu omnium, in poſteriori autem, reſpectu illius ad quam eſt impotentia illa perpetua ex maleficio conſurgens. Et ad hoc ſentiendum adducor ob rationem n. præcedēti traditam. Quod cenſuit *Martin. de Ledeſma 2.p.4. q.60. a.2. paulo poſt princip.* dicens abſolutè per impotentiam perpetuam maleficij dirimi iure diuino naturali matrimonium.

7 Vltimò infertur, etiam inter infideles eſſe matrim. irritum, ob impotentiæ ad copulam coniugalem impedimentum. Conſtat ex dictis: cùm hoc impedimentum ex ipſo iure naturæ etiam infideles liganti proficiſcatur. Et ita docet *Rubion 4. d.39. q.1. a. concl.1.*

Ad argum. n.1. propoſita reſp. Ad primum dic non in 8
omnibus æquiparari, ſed quoad effectum matrim. dirimendi. Ad confirm. dic negandum eſſe maiorem. Diuerſa enim eſt ratio, quòd perpetuæ impotentiæ repugnet ex ipſa rei natura obligatio ad copulam coniugalem, ex matrim. contractu pullulans: ſecus de impotentia temporali. Qui enim nunc ſoluendo non eſt, poteſt obligari ad ſoluendum in futurum, quando ſperatur fore, vt facultates ſuppetant: cuius obligationis incapax eſt, qui nūquam ſoluendo foret, vt ſi rem impoſſibilem promitteret: vt montem aureum. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem. Quia vbi eſt impotentia, repugnat traditio poteſtatis corporis ad copulam, vtpote rei impoſſibilis: at vbi ſolum obſtat votum ſimplex, cum vterque coniux ſui corporis dominus maneat, ac vſus eius, poteſt validè poteſtatem illius tradere. Quod ad matrimonij eſſentiam ſufficit: quamuis vſus aliunde ſit illicitus. Adde falſum eſſe, ligatum ſimplici religionis voto non teneri debitum reddere, ſi matrim. ineat. Nam ex lege matrimonij tenetur, niſi ad religionem tranſeat, vel quia tranſire non vult, vel quia non admittitur. Et licèt votum minimè emiſiſſet, non teneretur reddere debitum, ſi ante conſummationem eligeret tranſitum ad religionem. Quia ſatis eſt ad matrimonij eſſentiam, vt ex vi ipſius obligatio oriatur, non electo ſtatu perfectiori religionis, qui vim habet ipſum dirimendi.

DISPVTATIO XCIX.

An matrim. ratione impotentiæ naturalis, aut maleficij alterutrius coniugis diſſolutum, ſit reſtaurandum, quando coniux impotens ad alias nuptias trāſiit, aut fornicatus eſt, & quoties reſtaurandum ſit: & quid, ſi vir ſit iam profeſſus, aut ſacris ordinibus initiatus?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n.1.
Quanta cautela debeant iudices diſcutere cauſas, ex quibus impotentia oritur ad iudicium ferendum, n.2.
Proponitur textus, cap. Laudabilem, de frigid. in quo ſtat difficultas, & proponuntur aliquot contra eum, n.3.
Poſterius matrimonium à frigido initum abſque eius conſummatione, non arguit deceptionem in ſententia, qua prius diſſolutum eſt, ſed quando eſt conſummatum, n.4
Eandem deceptionem arguit, quando vir ille frigidus cum alia fornicatur, n.5.
Separatus à matrimonio ratione frigiditatis, ſi aliud ineat, ſtatim abſque alia probatione diſſoluendum eſt poſterius, n.6.
Vt reſtauretur prius frigidi matrimonium, probanda eſt poſterioris conſummatio, aut alia frigidi fornicatio, n.7.
Quid efficere debeat iudex, cum inuenit frigidum ad alias nuptias tranſiiſſe, n.8.
An ſi mulier ab eo frigido ſeparata, alij nupſerit, ſit ſtatim ac frigidus ſecundum iniit matr. ſeparanda à poſteriori viro, n 9.
An mulier illa poſſit petere ac reddere debitum, dum lis illa diſcutitur, num.10.
An ſi mulier illa nondum nupſerit, ſit ei permittendum nubere: & ſi contra iudicis præceptum nupſerit, ſit ſeparanda, n.11.
An in foro conſcientiæ ſint illi feminæ permittendæ nuptiæ, & ſi ad illas tranſeat, poſſit petere ac reddere, n.12.
Qualis probatio plena poſſit haberi conſummationis matrimonij, aut copulæ fornicariæ, vt prius matrim. diſſoluto poſteriori inſtaurandum ſit, n.13.
Soluuntur argumenta n.14.
Poſt n. 14. inuenies alia ſummaria.

QVadrupliciter poteſt matr. ratione impotentiæ diſ- 1
ſolui. Primò, ratione frigiditatis viri, ad quam reducitur omnis impotentia eius abſoluta naturalis, vndecunque proueniat. Secundò, ratione arctitudinis feminæ, quia, nempe, ita arcta eſt, vt à nemine cognoſci valeat, vel ſaltē ab illo, cui nupſerat. Tertiò, ratione maleficij alterutrius coniugis. Quartò, in genere ratione impotentiæ, non allegata eius cauſa. De his ergo modis ſeorſum diſſerendum eſt, & ideò ſex ſunt quæſt. inſtituendæ. I. quando ſoluitur matrimon. ratione frigiditatis viri. II. quando

ratione arctitudinis feminæ, aut abſolutæ, aut reſpectu huius. III. quando ratione maleficij. IV. quando in genere allegata eſt impotentia. V. quoties femina ſeparata à priori matr. ſit illi reſtituenda, ſi adhuc ab eo viro cognoſci nequeat? Vltima, quid dicendum ſit, quando vir ſic ſeparatus iam ad religionem ordineſve ſacros tranſierat?

2 QVÆSTIO I. An matrim. ratione frigiditatis viri ſeparatum ſit inſtaurandum, ſi poſtmodum vir ille frigidus ad alias nuptias tranſeat, aut fornicationem admittat? Præmittendum eſt, quanta debeat diligentia iudex diſcutere, an impotentia proueniat ex frigiditate viri, arctitudine feminæ, an ex maleficio, ne pernicioſè erret diſſoluens matrim. validum: aut reſtaurans quod irritum erat. Cùm diuerſimodè iudicium ferendum ſit iuxta diuerſitatem harum impotentiarum. Vt conſtabit ex dicendis tota hac diſputatione.

3 Verſatur autem difficultas huius quæſtionis circa intellectum *c.1.& c.Laudabilem, de frigid.& malefic.& c.1.33. q.1.* quod deſumptum eſt ex *Greg. Papa ad Venerium Calaritanum Epiſc.*& *c.2. ibid.* quod eſt ex *epiſt.eiuſdem Greg.* in quibus textibus decernitur, diſſolutum matrim. ratione frigiditatis viri, inſtaurandum eſſe, ſi poſtea contingat frigidum illum ad alias nuptias tranſire. Contra quorum textuũ deciſionem valdè vrget, quòd ex poſteriori matr. inſufficienter præſumere videatur Eccleſia, virum illum minimè eſſe frigidum, atque adeò priori vxori reſtituendum: inde enim non præſumitur copula, quæ viro frigido eſt impoſſibilis. Et quamuis poſterior vxor concipiat, aut ex aſpectu appareat corrupta, fortior eſt præſumptio pro ſententia lata de prioris matr. diſſolutione: cũ ad eam ferendam præceſſerint triennij experientia, iuramenta ipſorum coniugum, ac ſeptimæ manus propinquorum, atque vtriuſque coniugis aſpectus. Quæ omnia ad illius diſſolutionem deſiderabantur. Et confirm. quia potius videtur Pontifices debuiſſe decernere, poſterius matrimon. diſſoluendum eſſe, nec prius inſtaurandum. Quòd ſit præſumptio iuris & de iure, ex ſententia lata manans, pro viri frigiditate: atque ſubinde pro vtriuſque matrim. nullitate. Secundò, quia omnes fatentur ſolum matrim. contractum non inducere præſumptionem contra viri frigiditatem priori ſententia declaratam: ſed ſi poſterius matrimonium ille conſummet: atque idem fatentur, ſi fornicariè quamcumque feminam cognoſcat. Quia copula repugnat frigiditati. At non videtur poſſe in praxim deduci, vt ita certò conſtet, vt præponderet priori ſententiæ tot probationibus munitæ. Quippe reperiri ſolum cum ſola, ac in eodem lecto nudos, clauſiſque ianuis, ex quibus copula præſumitur, ac probatur, iuxta *cap. Literis, de præſumpt.* non ſufficienter probat copulam in hoc euentu. Quòd obſtet præſumptio frigiditatis viri, comprobatæ, ac per ſententiam declaratæ: ſiquidem ea præſumptio eliditur per res leuiores, vt ratione proximitatis, & cõiunctionis ſanguinis. Vt probat *Maſcard. de probat. concl.* 312. *n.* 7. At multo vehementior eſt ad elidendam eam coitus præſumptionem, præſumptio frigiditatis viri præcedens. Nam viro frigido eſt impoſſibilis copula per naturam, conſanguineis verò minimè. Cùm ergo copula numquam oculis pateat, ſed ſecreto in loco habeatur, ac ex ſolis præſumptionibus probanda ſit: & nulla appareat tam vrgens, vt priorem frigiditatis vincat, videtur fruſtranea horum textuũ deciſio, ac impoſſibilis vt in praxim deducatur. Tertiò, quia contingere poteſt, vt femina illa à frigido ſeparata, alij nupſerit: & tunc iniuſtum videtur, poſteriores hos coniuges, bona fide & Eccleſiæ auctoritate coniunctos, poſſeſſione ſua ſpoliare, in fauorem prioris matrim. aduerſus quod eſt præſumptio ex priori ſent. diſſolutionis orta. Tandem, quia poſſet vir ille probare, ſe non omnino frigidum & impotentem, ſed reſpectu prioris vxoris eſſe.

4 Tota huius quæſt. difficultas eo pertinet, vt cognoſcatur qualiter probanda ſit copula viri ratione frigiditatis ſeparati, cum poſteriori vxore, vel fornicaria cum quacumque, vt probatio hæc vincat præſumptionem frigiditatis per ſententiam declaratæ, vt vel ſic reſtauretur prius matrim. Quippe conſtat ſolùm poſterius matrim. non eſſe ſufficiens indicium deceptionis Eccleſiæ in priori ſententia diſſoluente matrim. ratione frigiditatis. Nam id contrahere non arguit contrahentem eſſe potentem. Præterea, quia eſt præſumptio pro ſententia, qua vir ille frigidus declaratus eſt, & ob id prius matrim. diſſolutum. Quare dum textus n. præced. relati ponderant poſterius matrim. à frigido contractum, vt reſtauretur prius, intelligendi ſunt, ſi conſtet poſterius conſummatum eſſe. Quia ex poſterioris conſummatione conſtat clarè virum illum non fuiſſe frigidum, ac proinde Eccleſiam deceptam eſſe. Atque ita docent ex Iuriſperitis, *Hoſtienſ. ſum. ti. de frigid.& malef. §. Qualiter & quando, n.* 10. *verſ. Et ſi quidem. Et c.1. n. 1. verb. Acceperis, de frigid.& malef. Ioa. And. c. Laudabilem, n. 3 eod. t.& ibi Ant. ad fi. Alex de Neuo n.4. Præpoſit. n.2. notab. 3. Alberic. in ſuo diction. litera D. verb. Diuortium, paulo poſt princ. Ioa. de Friburgo in ſumma confeſſorum, l.4. t.16. q.16. Aſtenſis 2. par. ſum. l.8. t.37. a.1. paulo poſt princip. Supplementum ſummæ Piſanæ, verb. Diuortiũ n.1.& ibi Roſella n.1. Sylu. q. 18. n.21. Turrec. 33. q.1. in ſum. n.7.& a.1. n.9. in fine corp. Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.4. 229. n.532. Ant. Cucus l.5. inſtitut. maiorum t.12. n.* 264. Et ex Theologis, *Sotus 4. d. 34. q. vn. col. penult. verſ. Alter autem. Et ibi Durand. q.2. n.7. Ricard. 2. qu. 1. Supplem. Gabr. q. vn. art. 2. in coroll. primo, quod infert ex 1. propoſit. Sotus q. vn. a.2. col.5. concl 4. Celaia ibi quæſt. 1. poſt 2. concl. Borrilong. q. vn. art. 2. poſt 2. concluſ. Lud Lopez 2. p. inſtruct. c.52. de matrim. col.4. verſ. Quartò dicitur. Vega 2. tom. ſum. c.34. caſu* 107. Quòd ſi contra hoc opponatur, ex ſecundo matrim. induci præſumptionem iuris & de iure, fraudis, & odij: reſpondebo n.13. fine.

Hinc deducitur, ob eandem rationem reſtaurandum 5 eſſe prius illud matrim. ſi feminam quamcunque cognoſcat fornicariè vir ille ratione frigiditatis ſeparatus. Cum iam conſtet falſam fuiſſe frigiditatem. Atque ita docent *Ioa. Andr. Ant. Alexand. de Neuo, Prapoſ. Turrec. Supplem. Gabr. n. præced. allegati. Monald. ſum.* vbi de matr. *t. de impoſſibilitate coeundi quid ſit. Abulenſ. c.19. Matth. q.90. ad fin. corp. Ledeſ. 2. p.4. q.60. a.1. col.6. verſ. Circa illud autem. Palacios 4. d.34. diſp.1. concl.5. Barth. à Ledeſ. de matr. dub. 48. fine.*

Prima ergo concluſio ſit. Diſſoluto matrim. ratione fri- 6 giditatis viri, ſi is ad aliud trãſeat, ſtatim eſt poſterius hoc matrim. diſſoluendum, abſque aliâ probatione. Quòd cùm ille ſit per Eccleſiæ ſententiam declaratus frigidus, ſtat præſumptio ineptitudinis ad matrim. contra illum. Deinde, quia ſiue ſit verè frigidus ſiue non, concluditur hoc poſterius matrim. eſſe nullum. Nam ſi verè frigidus ſit, obſtat valori matrimonij frigiditas: ſi autem non ſit frigidus, obſtabit prius matrim. quod falſa frigiditatis probatione diſſolutum eſt. Et ita docent *Ioan. Andr. c. Laudabilem, n.8. de frig.& malef.& ibi Ant. n.* 14. *Prapoſitus n. vlt. Alex. de Neuo n.*15.& 16. Quòd ſi tẽpore quo frigidus hic ad alias nuptias tranſit, prior vxor obierat, adhuc ſtatim ſeparandus eſt à poſteriori matrimonio, donec ſe potentem probet, & deceptam fuiſſe Eccleſiam. Quòd ſit interim præſumptio impotentiæ contra ipſum.

II. Concluſio. Vt reſtauretur prius frigidi matrimo- 7 nium tanquam validum, nec ſufficit nec deſideratur frigidum ad alias nuptias tranſiſſe: ſed legitimè probandum eſt, eum poſteriores nuptias conſummaſſe, aut fornicatum fuiſſe. Conſtat ex dictis n.4.& 5.& DD. ibi allegatis.

Hinc deducitur, non inſtaurandum eſſe prius illud 8 matrim. donec legitimè probetur poſterioris conſummatio, aut alia fornicatio. Quare iudex, ſtatim ac nouerit tranſitum frigidi ad ſecundas nuptias, debet ex officio eas diſſoluere tanquam irritas: & diſcutere debet num eas conſummarit, vt vel ſic decernat an prius matrimon. inſtaurandum ſit. Iuxta id quod ſibi præſcribitur *c. Laudabilem, de frigid.& malef.*& aliis textib. n.3. allegatis. Et cõſtat, quia in iis textibus iniungitur iudici, vt frigido tranſeũte ad aliud matrim. prius inſtauret, ac frigidum cum priori vxore tamquam reos periurij puniat. Ergo tenetur iudex

diſcu

diſcutere an poſterius matrim. à frigido conſummatum ſit. Nam nec eo nondum probato, poteſt prius inſtaurare: nec conuincitur reos periurij fuiſſe coniuges, affirmando cum iuramento viri frigiditatem. Præterea, quia iudicis eſt matrim. irrita diſſoluere, & valida inſtaurare. Cùm maximum animarum periculum vertatur, non declarato an validum fuerit prius matrim. Nam fortè mulier à frigido ſeparata ad alias nuptias tranſibit, vel iam tranſiit: & illæ irritæ erunt, ſi priores valuerant.

9 Secundò deducitur, ſi vxor à frigido ſeparata iam alij nupſerat, nullam eſſe illi intendendam litem de valore poſterioris ſui matrim. ſed pacificè in eo reliquendam, donec legitimè probatum ſit, frigidum conſummaſſe poſterius matrim. aut fornicatum fuiſſe. Quod dum non probatur contrarium, in pacifica ſui matrim. poſſeſſione ſit, fauente ſibi Eccleſiæ ſententia.

10 Sed rogabis, an mulier illa à frigido ſeparata, ac ſecundo nupta, poſſit in hoc euentu petere ac reddere? De redditione non eſt dubium: eo quod poſterior vir ſit in poſſeſſione. De petitione autem poteſt eſſe difficultas. Quod quamuis mulier bona fide nupſerit, iuſtum ſuperueniat dubium valoris matrim. At exiſtimo non interdici ſibi petionem debiti. Quoniam non habet iuſtam dubitandi rationem de ſui matrim. valore. Cùm in illius fauorem habeat Eccleſiæ ſententiam: contra illud autem, ſolùm viri factum tranſeuntis ad ſecundas nuptias, quo profitetur ſe non eſſe frigidum. At propter coniugis aſſertionem non præſtatur ſufficiens dubitandi anſa, vt teneatur alter coniux bona fide poſſidens dubitare, ac proinde abſtinere à debiti petitione, (vt dixi l. 2. diſp. 41. n. 52.) Eo vel maximè quod in priori iudicio ſe frigidum iureiurando teſtatus eſt, accedenti iuramento ſeptimæ manus propinquorum, & triennalis cohabitationis experientia. Quæ præponderant contrariæ aſſertioni coniugis facto ipſo denotatæ.

11 Tertiò deducitur, ſi mulier illa nondum nupta ſit, velitque nubere, denegandam eſſe ſibi licentiam, donec diſcutiatur an maritus ſeparatus ob frigiditatem conſummarit cum poſteriori vxore, vt ſic inſtauretur prius matrim. Ducor, quod iudicis tunc ſit, diſcutere an prius matrim. inſtaurandum ſit, (vt probaui num. 8.) Extante ergo dubio hoc, litéque pendenti, non eſt concedenda licentia feminæ, alij nubendi: eo vel maximè, quod ad impediendum matrimon. multo minor probatio deſideratur, quam ad initum diſſoluendum (vt probaui libr. 1. tota diſp. 71.) Quod ſi de facto nupſerit orta iam lite, ſeparanda eſt, donec lis decidatur. Iuxta ea quæ dicemus nu. 36. in ſimili caſu. Cùm iam poſſeſſio ſibi non faueat, vtpote quæ ob litem pendentem perturbata eſt.

12 Quartò deducitur, nec in foro conſcientiæ permittendum eſſe huic feminæ alteri, nubere, donec diſcutiatur an prius matrim. inſtaurandum ſit. Tum quia periculo exponit poſteriorem virum, vt illuſus maneat, ſi poſtea prius matrim. inſtauretur: & grauis ſibi lis intentetur circa poſterioris matrimonij valorem: nec poſſit ſibi conſulere ad aliud tranſeundo, donec omnino terminetur lis, an prius matrim. inſtaurandum ſit. Tum etiam, quia cùm non ſit in poſſeſſione matrimonij, quod inire tentat, iuſtam habet rationem deſiſtendi à matrim. ineundo, donec veritas diſcutiatur. Quòd ſi de facto nubat, tamquam dubia fide contrahenti non ſuffragabitur poſſeſſio. Iuxta dicta l. 2. diſp. 42. n. 2. & ſequentibus. Quare ipſi non licebit petere, tenebitur tamen reddere. Iuxta ibidem probata. Quod ſi vterque mala fide contraxerit, ibidem latè diſputauimus quid dicendum ſit.

13 Tandem videndum eſt, qualis probatio plena poſſit haberi conſummationis poſterioris matrim. ſeu copulæ fornicariæ frigidi, vt vel ſic inſtauretur prius matrim. Id enim improbabile eſſe ſuadent argum. n. 3. propoſita. Sed dic, cùm ſententia matrimonij non tranſeat in rem iudicatam, (vt tota diſp. ſeq. videbimus,) per eam non induci præſumptionem iuris, & de iure, contra quam nulla probatio admittatur. Vt docet *Felinus c. Quoniam contra, n. 30. in verſ. Item nota, de probat.* Præterea, ex poſteriori matrim. inito à frigido iam non leuis præſumptio diſſolutionis prioris matr. ex odio prioris vxoris inducitur, & mèdacij, dum ſe frigidum poteſtatus eſt. Si enim frigidus eſſet, cum iam experientia norit ſemel diſſolutum eſſe matr. non ita facilè auderet ad aliud tranſire. Et quamuis præſumptio hæc non concludat priorem frigiditatis aſſertionem falſam fuiſſe, & hunc non eſſe frigidum: at aliis indiciis adiuta concludet, vt ſic inſtauretur prius matrim. Vt ſi accedat confeſſio vtriuſque coniugis de copula habita, & cùm ipſa eſſet virgo, (vt præſumitur.) reperitur per aſpectum corrupta: vel ſi conceperit, ac in membro viri nullus defectus frigiditatem denotans patet. Et copula fornicaria probabitur diuerſis feminis, cum quibus is frigidus fornicatus eſt, id teſtantibus. Cùm ſint teſtes oculati: & quamuis ſint ſingulares, & de propria turpitudine deponant, ſufficiũt in re tam difficilis probationis: & in qua non poſſunt dari conteſtes ipſius copulæ nec teſtes oculati poſſunt eſſe perſonæ aliæ, niſi cum quibus ea turpitudo admiſſa eſt, (vt in ſimili dixi probari copulam, diſp. 93. n. 35.) Atque ita *Maſcard. de probat. concl.* 1365. *n.* 1. probat in his, quæ occultè fiunt, vt in fornicatione, admitti teſtes aliàs inhabiles. Ex quibus omnibus infero intellectum ad *Gloſſam c. 2. verb. Patet,* 33. *q.* 1. quam ſequitur ibi *Turrecrem. n.* 2. vbi aiunt ſeparatione facta ratione frigiditatis prioris matrimonij, ſi frigidus ad ſecundum matrimonium tranſeat, eſſe præſumptionem iuris, & de iure, contra quam nõ admittitur probatio, dimiſsionis prioris vxoris ex odio. Et conſtat ex eo textu, ibi: *Si igitur vir aliam vult vxorem accipere, manifeſta patet ratio, quia ſuggerẽte diabolo, odij fomite, exoſam eam habuit.* Sed hæc doctrina intelligenda eſt, quando legitimè cõſtat conſummatio huius poſterioris matrim. Solus enim contractus præſumptionem aliquam fraudis generat, at non concludentem; donec probetur conſummatio. Iuxta ea quæ diximus nu. 4.

Ad argum. nu. 3. propoſita conſtat ex dictis nu. præced. 14
vbi explicuimus, qualis probatio concludat poſterioris matrim. conſummationem, vel copulam fornicariam; & ex priori ſententia, vtpote quæ non tranſit in rem iudicatam, non conſurgere præſumptionem iuris, & de iure, conſurgere autem eam præſumptionem odij & fraudis in diſſolutione prioris matrim. quando poſterioris conſummatio probatur.

SVMMARIVM.

An ſi femina ratione arctitudinis ſeparata, alij nubat, ab eoq; cognoſcatur, ſit inſtaurandum prius matrim. Refertur quædam opinio, n. 15.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 16.
An ſtatim ſeparandum ſit poſterius hoc arctæ matrim. & inſtaurandum prius: & priori viro ſeparato, qui aliam duxerat, interdicendum ſit petere & reddere: vel ſi nondum duxerit, prohibenda ſit ductio, n. 17.
Quid, ſi arctitudo, ob quam prius matrimonium eſt diſſolutum, ſit tantum reſpectiua, n. 18.
Qualis probatio poſterioris copulæ cum hac femina arcta, ratione arctitudinis ſeparata, adhibenda ſit, vt prius matrimonium inſtauretur, poſteriori diſſoluto, n. 19.
Poſt n. 19. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An ſi femina ratione arctitudinis à 15
priori matrim. ſeparata, alij nubat, ab eoque cognoſcatur, ſit inſtaurandum prius matrimonium, poſteriori diſſoluto? Difficultas huius quæſtionis pendet ex intellectu *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* vbi textus de hac femina loquens, ſic ait: *Sententiam diuortij per errorem licèt probabilem nouimus eſſe prolatam. Cùm pateat ex poſt facto, quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili commiſcetur. Et ideò inter ipſam & primum virum dicimus matrim. extitiſſe. Quare inter eam & præfatum Gu. matrim. non eſſe cenſemus: eoſq; præcipimus ab inuicem ſeparari.* Difficultas ergo eſt, an quoties femina ratione arctitudinis ſeparata à priori viro, cognoſcitur ab alio copula coniugali aut fornicaria, ſit reſtituenda priori marito: an potius ſit attendendum, an vterque vir ſit ſimilis complexionis? Et quidem deciſio huius quæſtionis pendet ex illa, quam diſcuſsimus diſputatione 93.

an tunc temporis prius matrimonium cenſeatur validum, præſumátque Eccleſia id impedimentum eſſe temporale. Nam qui cenſent (quos retuli ea diſp.93.n.11.) impedimentum eſſe temporale, ac ſubinde prius matrim. fuiſſe validum à quocumque viro, ſiue ſimili ſiue diſſimili, femina illa poſtea cognoſcatur, ſubinde dicunt prius matr. tanquam validum eſſe reſtaurandum: & ſic vxorem hanc priori viro eſſe reſtituendam. Quorum fundamenta ibi retuli. Atque idem cenſent quos ibi retuli n. 16. dicentes, qualitercumque reddatur apta femina priori viro, etiam cum mortis periculo, ſi illud euadat, valere prius matrim.

16 At iuxta veriorem ſent. quam diſp.93.nu.12.& ſeq. amplexi ſumus, nimirum, prius matrim. irritum fuiſſe, quando abſque mortis periculo verè non potuit aptari priori viro, nec per proprium vſum, ſed per vſum viri longè potentioris: dicendum eſt, attendendum eſſe, an ſit talis diſſimilitudo inter vtrumque virum: & tunc non eſſe inſtaurandum prius matrimon. ſecus ſi ea diſſimilitudo non ſit. Itaque reſolutio huius quæſtionis pendet ex valore prioris matrimonij: quem latè ibi diſcuſſimus. Quando enim eſt validum, inſtaurandum eſt, ſecus quando eſt irritum.

17 An verò femina hæc arcta, quæ alij nupſit, ſit ſtatim ſeparanda à matrim. poſteriori, & ſi fortè vir prior aliam duxerit, ſeparandus quoque ſit, & interdicenda ſint petitio ac redditio debiti: atque aliæ nuptiæ, ſi nondum prior ad alias tranſierat? Sic dicendum eſt. Si femina illa abſolutè & omnino arcta iudicata ſit reſpectu omnium, & ideò diſſolutum eſt prius matrim. ſtatim ſeparandum eſt poſterius matrim. Quòd cuiuſlibet matrim. incapax declarata ſit: & ita ſit contra ipſam præſumptio: iuxta ea quæ diximus n.6. de matrim. frigidi. Circa reſtaurationem autem prioris matrim. & interdictionem poſterioris, ac redditionis & petitionis debiti, dicendum eſt prorſus quod dixi à n.7. vſque ad 13, quando ſeparatur matrim. ratione frigiditatis. Cùm eadem prorſus ſit ratio: tam incapax enim eſt femina omnino arcta matrim. cuiuſuis, quàm vir omnino frigidus.

18 Quòd ſi impotentia, ſeu arctitudo feminæ, non abſoluta, ſed reſpectiua iudicata eſt, non ſeparanda eſt à poſteriori matrim. nec aliquæ ſunt partes iudicis ad perturbandum hoc poſterius coniugium, litemve intentandam. Cùm legitimè nubere potuerit: non enim ſibi interdici potuit aliud matrim. iuxta dicta diſp. 93. n. fin. Quare niſi conſtet virum hunc, qui illam cognouit, eſſe ſimilem priori, vel abſque vitæ periculo potuiſſe aptari, in quibus caſibus prius matrim. fuit validum, at conſtat deceptam fuiſſe Eccleſiam, iuxta ea quæ dixi diſp.93.n.12. & 18. cum ſeq. non ſeparandum erit poſterius matrimonium, ac inſtaurandum prius. Quòd ſi aliquis adiret iudicem denuncians prius matrim. validum fuiſſe, cauſámque allegaret: non perturbandum eſt poſterius matrimon. donec id ex probatis conſtat. Cùm iuſta ac legitima poſſeſſio ſit pro illo matrim. Quare iudex tunc ſummariam informationem recipiet, & ſi nil conſideratione dignum reperèrit, rei iciet denunciantem: ſi verò probationes reperèrit, citabit partes, & data eis proceſſus copia proſequetur iudicium: nec interim donec lis terminetur, eos ſeparabit à poſteriori matr. pro quo eſt poſſeſſio.

19 Tandem rogabis, qualis probatio poſterioris copulæ cum femina iudicata omnino arcta, & ob id à priori matrim. ſeparata, adhibenda ſit, vt prius matrim. inſtauretur? Reſp. idem cenſendum eſſe, quod n. 13. diximus de matrim. frigiditatis viri cauſa diſſoluto. Et in hoc euentu ad reſtaurandum prius matrim. id quoque conſtare poteſt ex inſpectione vtriuſque viri, an ſint ſimiles ætate & robore naturali: & ex inſpectione feminæ, ac teſtimonio medicorum iudicantium, an potuerit reddi apta priori viro, abſque mortis periculo.

SVMMARIVM.

An diſſoluto matrimon. ratione maleficij, ſi poſtea maleficiatus ad aliud tranſeat matrim aut fornicetur, ſit prius matrim. inſtaurandum. Refertur duplex opinio, n. 20. & 21.

Separato matrim. ratione maleficij, conceditur vtrique coniugi licentia ad aliud tranſeundi: & eo inito non eſt prius reſtaurandum, n. 22.

Quid, ſi ſententia diſſolutionis prioris matrim. non ſit legitimè lata, n. 23.

Quid, ſi maleficium ſit generale reſpectu omnium, n 24.

Quid, ſi feminam, reſpectu cuius erat maleficium, vir ille poſtea cognoſcat, n. 25.

Satiſfit argumentis, n. 26.

Poſt n. 26. inuenies alia ſummaria.

Qvæstio III. An diſſoluto matrim. ratione maleficij, aut vtriuſque aut alterutrius coniugis, ſi maleficiatus aliud ineat, aut fornicetur, ſit reſtaurandum prius? Difficultas huius quæſt. verſatur circa intelligentiam textus *c. fin. 33. q. 1.* qui ex Hincmaro Rhemenſi Archiepiſcopo, vbi de maleficiatis loquens, ſic ait: *Quòd ſi fortè ſanari non potuerint, ſeparari valebunt: ſed poſtquam alias nuptias expetierint illis in carne viuentibus, ſi diſiuncti fuerant, prioribus, quos reliquerant, etiam ſi poſſibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.* Vbi manifeſtè ſentit textus, ſeparatum ratione maleficij, ſi ad alias nuptias tranſierit, non reſtituendum eſſe priori coniugio, ſed in poſteriori relinquẽdum, quamuis potentia concumbendi ceſſante maleficio ſit ei reſtituta. Quæ deciſioni textus *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* videntur repugnare. Nam ibi traditur regula generalis, docens impedimentum impotentiæ non eſſe perpetuum, nec dirimere matrim. quoties per opus humanum abſque vitæ periculo remoueri poteſt. Cùm ergo experientia doceat, iam ceſſaſſe maleficium, ac impotentiam ex illo conſurgentem, & hoc abſque diuino miraculo, quod non præſumitur: iuxta deciſionem *d. c. Fraternitatis,* conſtabit impotentiam non fuiſſe perpetuam, ac ſubinde prius matrim. fuiſſe validum: & per falſam perpetuitatis maleficij exiſtimationem diſſolutum eſſe. Ergo reſtaurandum erit, contra expreſſam deciſionem *d. cap. fin.* Secundò, quia ſeparatione facta ratione frigiditatis viri, ſi is alias nuptias conſummet, forniceturve, inſtauratur prius matrim. iuxta *c. 1. & c. Laudabilem, de frigid. & malef.* Ergo idem ſentiendum eſt, quando ratione maleficij diſſolutum erat. Cùm in vtroque euentu conſtet ex copula ſubſecuta, Eccleſiæ ſententiam falſa perpetuitatis impedimenti exiſtimatione innixam fuiſſe. Et ideo *Gloſſa eo c. fin. verb. Nequibunt, in priori ſolutione,* ait auctorem eius textus potius ignarum dicendum eſſe, nec eius deciſionem eſſe veram. Et *Gratianus ibi, in fine,* notat eam deciſionem videri repugare deciſioni *cap. Laudabilem, de frigid. & malefic.* Atque ita deciſionem eius textus ſeruandam nõ eſſe, ſed inſtaurandum prius matrim. tradunt *Innoc. c. 1. nu. 2. & c. Laudabilem, nu. vnico, ad finem, verb. Separentur, de frigid. Alex. Carrer. l. 5. de ſponſalibus, c. 18.*

Alij dicunt, ſi legitimè facta ſit ſeparatio prioris matrim. nempe, præmiſſis cohabitatione triennali iuramentis coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum, id non reſtaurari ceſſante poſtea maleficio: ſecus ſi ob aliud impedimentum facta eſſet prioris matrim. ſeparatio. Idque probant ex *d. c. fin. 33. q. 1.* Sic *Brunel. de ſponſal. concl. 28. limit. 6. n. 25.* Idem tenent quando iam alter ex ſeparatis ratione maleficij, ad aliud matrim. tranſierat, *Supplem. Piſana verb. Impedimentum, imped. 15. n. penul. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 245. n. 540. Enriq. l. 12. de matrim. c. 8. n. 2. & n. 3. in comment. lit. L.* vbi Idem dicit, ſi iam vir ſic ſeparatus legitimè, ad alium ſtatum tranſierat, vt quia iam ſacris initiatus erat. Et reddit rationem, quòd in his euentibus prius matrim. ſaltem iure Eccleſiaſtico erat irritum, per *d. c. fin.* Et fauet expreſsè *Gloſſa final. eo cap. fin. in vlt. ſolut.* dum explicat eum textum, in quantum ſignificat reddita potentia non reſtaurari prius matrim. vt intelligatur, quando poſt triennium reddita eſt. 21

His tamen non obſtantibus dicendum eſt, textum *d. c. fin. 33. q. 1.* vim habere quoad hoc, nec eſſe correctum iure aliquo: ac proinde eius deciſionem ſeruandam eſſe, ſano modo intellectam. Quamuis enim is textus non ſit ex aliquo Pontifice aut cõcilio generali deſumptus, ſed ex Archiepiſcopo, ac proinde ex hac parte vi canonici decreti deſtituatur, at communi Eccleſiæ vſu & approbatione receptus eſt quoad hoc, & ideo vim deciſionis can. habet. 22

Quare

Quare iuxta eum textum tenendum eſt, diſſolutione matrimonij facta legitimè per Eccleſiam ratione maleficij, ſiue alterius, ſiue vtriuſq; coniugis, concedendam eſſe vtrique cōiugi licentiam ad alias nuptias trāſeundi: ac proinde eis ineuntibus aliud matrim. idque conſummantibus, nequaquā prius inſtaurandum eſſe. Quòd, id interſit inter frigidum & maleficiatū, vt frigidus ſit impotēs erga omnes: quare ſi ab initio matrim. ſeparetur, quoties aliud conſummarit, aut fornicatus fuerit, reſtituendus eſt prioribus nuptijs: eò quod manifeſtè tunc conſtet eū non fuiſſe frigidū, atque ita Eccleſiam deceptam. At maleficiatus eſt regulariter impotens reſpectu vnius vel alterius tantum, (vt probaui diſp. 94. n. 4.) quare poteſt legitimo matrim. iungi cum alia perſona, reſpectu cuius non eſt impotēs ratione maleficij: & ideò ex hoc matrim. inito & conſummato nō probatur potentia reſpectu prioris coniugis, atque Eccleſiæ deceptio. Quare prius matrim. reſtaurandū non eſt. Atque ita docent ex Iuriſperitis, *Gloſſa c. 1. verb. Reparare, & c. Laudabil. verb. Separentur, & verb. Redire, & c. fin. verb. Cognoſcendi. de frig. & malefic. Ant. eo c. 1. nu. 17. Abbas ibi in fine. Alex. de Neuo n. 10. Præpoſit. n. vlt. verſ. In fine Gloſ. Idem Ant. c. Fraternitatis, n. 20. de frig. & ibi Abbas n. 13. Præpoſ. n. 12. fine. Henr. n. 12. & ibi Alex. de Neuo. §. Quamuis, n. 6. fine. Goffred. ſum. ti. de frig. n. 3. & 8. Ioan. Andr. tract. de matrim. n. 16. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. Impedimentum, impedim. 15. ad fin. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 2. Monald. ſum.* vbi de matr. *t. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, col. 1. verſ. Item frigid. Rainerius 2. p. ſum. tract. de matr. c. 27. fin. Turrec. c. fin. 33. q. 1. a. 2. nu. 2. in fin. corp. Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 16. n. 12. Sylu. verb. Matrimon. 8. q. 16. dicto 8. Armilla verb. Matrimon. nu. 49. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 12. q. 7. n. 8. Lex reg. 5. fine, ti. 8. p. 4. & lex fin. in fine, eod. tit. & p. & ibi Greg. Lopez verb. Tornar. Deciſio capellæ Tholoſ. 381. dub. 1. n. 1. Franciſ. Marc. deciſ. Parlamenti Delphinalis 677. nu. 14. Hugolin. de matr. c. 19. n. 1.* Et ex Theologis, *D. Th. 4. diſt. 35. q. vn. a. 3. corp. & ibi Albert. Mag. a. 10. Sot. q. vn. D. Bonau. ibi, in expoſit. lit. n. 7. Durand. q. 2. n. 8. Ricard. art. 3. q. 1. Palud. q. 2. a. 3. concl. 2. n. 17. Supplemen. Gabr. q. vn. art. 2. concl. 6. Baſſolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis q. vn. Scot. q. vn. ar. 3. concl. 2. & ad fin. corp. Borril. q. vn. a. 2. Palacios diſp. 1. concl. 5. Ouand. diſp. vn. propoſ. 6. Celaia q. 2. paulo poſt prin. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. Abulenſis c. 19. Matt. q. 90. ad fin. corp. Petr. de Soto lect. 5. de matr. pag. 2. verſ. Dubitatur. Ledeſ. 2. p. 4. q. 60. art. 2. col. 2. verſ. Sed an ſi poſt factam. Viguerius li. inſtit. c. 19. §. 7. verſ. 9. Impedimēto 11. Veracruz 1. p. Speculi, a. 40. fine. Angl. Florib. 1. p.* vbi de matr. *q. 8. art. 2. dub. 1. Et poſt dubium 2. diffic. vn. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 58. a. 2. paulo antè 1. dub. Bert. à Ledeſma de matr. dub. 49. concl. 3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 235. concl. 3. n. 3. Toledo l. 7. ſum. c. 12. fin. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 10. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8. num. 2. Vega 2. tom. ſummæ, c. 34. caſu 108. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. penult. Cañedo ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 5. n. 36.*

23 Hoc tamen temperandum eſt primo, quando legitimè lata eſt ſeparationis matrimonij ſententia. Vt lapſo triennio experientiæ, & adhibitis legitimis probationibus, quas ius ad dicti matrim. diſſolutionem petit, (de quibus eſt inferiùs diſputandum.) Si enim non legitimè diſſolutum ſit, debet inſtaurari, vt error ſententiæ diſſolutionis reparetur: donec adhibeantur omnia requiſita ad diſſolutionem. Sic *Greg. Lop. l. fin. ti. 8. p. 4. verb. Tornar. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 8. n. 2. & in comment. litera T. & n. 3. in commento litera L.* Nec aliquis hoc negabit, & ita *Nauarr. li. 4. conſil. vtraque editione, tit. De frigid. toto conſ. 1.* iudicauit inſtaurandum matrimon. quod non ſit diſſolutum præmiſſis his.

24 Secundò temperandum eſt, vt intelligatur quando maleficium eſt particulare reſpectu vnius aut alterius tātum: (vt regulariter contingit.) Si enim conſtaret maleficiū eſſe generale reſpectu omnium, tunc ſi maleficiatus diſſoluto priori matr. per Eccleſiam, ad aliud tranſiret: idque conſummaret, ſeparandus eſſet, & inſtaurandum prius matr. Quòd de huiuſmodi maleficiato eadem ſit ratio ac de frigido: cùm vterque impotēs ad omnes præſumatur. Quare experientia ex copula deſumpta docente ceſſaſſe impotentiā illam ex maleficio ortam, & ita eam non fuiſſe perpetuā, conſtat Eccleſiæ ſententiā innixam fuiſſe falſa præſumptione perpetuitatis impotētiæ, quare inſtaurandum erit prius matrim. tamquam validum. Sic tradunt *D. Tho. 4. diſt. 34. in fine, in expoſit. lit. Magiſtri. D. Bon. ibi. in ead. expoſit. lit. n. 7. & a. 2. q. 2. n. 24. Palud. ibi. q. 2. a. 3. concl. 2. n. 17. Baſſolis q. vn. a. 1. Nicol. de Orbellis, q. vn. Sot. qu. vn. a. 3. ad fin. corp. verſ. At verò. Palacios diſp. 1. concl. 5. D. Ant. 3. p. tit. 1. c. 12. § 3. Bart. à Ledeſ. de matr. dub. 49. concl. 3. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 8. n. 3. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 108. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 58. a. 2. dub. 1. Lud. Lopez 2. p. inſtr.* vbi de matrim. *c. 52. col. penult.* Et ex Iuriſperitis, *Alberic. Angelus, Sylu. Aſtenſ. n. 22. allegati. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſ. l. 4. t. 16. q. 15. Greg. Lop. l. fin. verb. Tornar. t. 8. p. 4.* Atque idem dicendum eſt, ſi maleficiatus ille reſpectu omnium fornicaretur cum aliqua: inſtaurādum enim eſſet prius matr. Quòd copula illa declararit ceſſaſſe maleficium, & impotentiam fuiſſe temporalem. Sicut nu. 5. diximus de frigido fornicanti. Sed petes, qualiter cognoſci poſſit maleficiū eſſe vniuerſale? Reſpondent benè *Sot. Bart. à Ledeſ. & Lud. Lopez proximè allegati*, difficile eſſe cognitu, at poſſe id deprehendi, quando plurimas feminas maleficiatus ille tentauit cognoſcere, & nullam potuit: cùm tamen eum non eſſe frigidum conſtet.

Tandem temperandum eſt, niſi vir ille eandem vxorem 25
cum qua maleficiatus erat, & à qua ratione maleficij disiunctus fuerat, fornicariè cognoſcat: tunc enim inſtaurandum eſt matrim. cum illa. Quòd experientia ipſa docuerit, Eccleſiam diſſoluentem matr. deceptam eſſe, dum impotentiam illam ex maleficio ortam iudicauit perpetuam. Atque ita docent ex Iuriſperitis, *Gloſſa c. fin. verb. Concumbendi 33. q. 1. & c. Fraternitatis, verb. Diuinum, in fine, de frigid. & maleſ. & ibi Ant. n. 20. Præpoſ. n. 12. fine. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 6. Sylu. verb. Matrimonium 8. q. 16. dicto 8. Greg. Lopez l. fin. verb. Tornar. t. 8. p. 4.* Et ex Theologis, *Durand. 4. diſt. 34. q. 2. n. 8. & ibi Richard. a. 3. q. 2. corp. & ad 1. Sot. Barth. à Ledeſma, Petr. de Ledeſma, Vega, Lud. Lopez n præc. allegati. Martin. de Ledeſ. Ouandus, Manuel, Cañedo, quos n. 22. retuli.* Atque id veriſſimum eſt, contra DD. n. 21. relatos, quamuis maleficiatus ille aut vterque iam ad aliud tranſiiſſet matrim. Cùm enim ex ea copula cōſtet maleficium non fuiſſe perpetuum, non eſt cur non ſit reparandum prius matrim. quod reuera validum fuerat, & ex falſa æſtimatione perpetuitatis impedimenti diſſolutum, dirempto poſteriori, quod verè irritum eſt. Et caret fundamento dicere, in hoc euentu prius illud matrim. eſſe iure Eccleſiaſtico irritum: per *c. fin. 33. q. 1.* nā verba in eo poſita ſunt alio modo intelligenda: vt n. ſeq. explicabimus. Et ita docent *Ricard. Aſtenſis, Syl. Martin. à Ledeſma, Greg. Lopez proximè allegati.*

Ad argum. nu. 20. & 21. propoſita ex *c. fin. 33. q. 1.* partim 26
conſtat ex dictis nu. 22. Nam quatenus ibi deciditur poſſe maleficiato, quando maleficium non eſt vniuerſale, ſed particulare, diſſoluto priori matrim. concedi licentiam tranſeundi ad aliud, nec eo conſummato, inſtaurandum eſſe prius matr. iam ibi oſtendimus id non aduerſari deciſioni aliorū textuum, qui de frigidis loquuntur: ac conſtituimus differentiā inter frigidos & maleficiatos. At grauior eſt difficultas quoad aliam partem, in qua textus ille decidit, reddita illis concumbendi potentia nō reſtaurari prius matrim. *Ricardus, Aſtenſis, Sylu. Martinus à Ledeſ. nu. præc. allegati* ſentiunt cum DD. quos n. 20. retuli, non eſſe verā, quoad hoc, deciſionem illius Archiepiſcopi, ex quo is textus deſumptus eſt. Sed meliùs *Gloſ. eo c. fin. verb. Concumbendi, Sot. Bart. à. Ledeſ. n. præced. allegati*, intelligunt eum textum, quando exiſtit potentia concumbendi cum aliis, ſecus inter ipſoſmet. Quia cùm maleficium illud ſit particulare, & ſubinde non impediat reſpectū omnium, ex potentia concumbendi cum aliis non arguitur potentia copulæ cum illa ad quā eſt maleficium. Secus de copula cum illamet. Quòd ſi opponas hanc expoſitionem aduerſari literæ textus. Quia textus ſic ait: *Si poſſibilitas concumbendi eis reddita ſit, reconciliari nequibunt.* At quando male-

ficiatus ſolum poteſt cum alijs concumbere, nulla ei vere redditur potentia: eo quod ad concumbendum cum feminis aliis nunquam fuerat ablata. Dic eam particulam, reddita, non ſumi propriè, quaſi importet potentiam ſemel ablatam reſtitutam fuiſſe. Sed ſenſus eſt, cognita per experientiam potentia concumbendi cum aliis, non inſtaurandum eſt prius matrim. Quia maleficium non impedit regulariter reſpectu omnium.

SVMMARIVM.

An quando coniugis impotentia in genere allegata eſt, & diſſolutum matrim. ſit inſtaurandum, ſi coniux impotens ad alias nuptias tranſeat? num. 27.

Quid teneatur tunc diſcutere iudex, ad iudicandum, vtrum ex iis coniugiis valeat, n. 28.

An iudex ratione impotentiæ diſſoluens matrim. teneatur ſpeciem impotentiæ explicare? n. 29.

An quoties inſtauratio prioris matrimonij facienda eſt, ſit differenda, donec vterque coniux pœnitentiam agat de periurio, dum in ſeparatione iurarunt impotentiam? n. 30.

Poſt n. 30. inuenies alia ſummaria.

27 QVÆSTIO IV. An ſi mulier allegarit virum impotentem, nulla ſpeciali impotentiæ cauſa expreſſa, (quod poſſe dicam diſp. 108. nu. 20.) & vir poſt ſeparationem matrimonij ad aliud tranſierit, ſit inſtaurandum prius matrimonium? *Gl. c. Requiſiſti, verb. Acceperit* 33. *qu.* 1. quam ſequitur *Aſtenſis* 2. *p. ſum. li.* 8. *t.* 37. *a.* 1. *q.* 2. docet non inſtaurandum eſſe ſtatim prius matrimonium. Quod femina totum ſuũ ius videatur in iudicium deduxiſſe, vnde idem eſſet, ac ſi ob frigiditatem vel maleficium eſſet diſſolutum matr. At quando ob maleficium diſſoluitur, non inſtauratur matrim. ex hoc quod maleficiatus ad aliud tranſeat, (vt n. 22. probauimus.) Et hoc placet in eo ſenſu, vt non ſtatim ac conſummatur poſterius matrim. à viro illo, ſit prius inſtaurandum, donec cauſa impotentiæ diſcutiatur.

28 Tenetur tamen iudex inquirere cauſam impotentiæ viri, ob quam diſſolutum eſt prius matrim. vt inde diſcernat vtrum ex iis matrim. valeat. Nam diuerſimodè iudicium feret, ſi fuit frigiditas, aut impotentia ſolum reſpectiua, aut maleficium: iuxta tradita tota hac diſp. Quod ſi iudex qui diſſolutionis prioris matrim. ſententiam tulit, cauſam non expreſſit impotentiæ, erit à præſenti iudice conſideranda ex probatis in priori proceſſu: & ex cauſis quas teſtes, matronę, & medici reddidere, quòd ſi nec ex eis conſtet, ipſe denuo inquiret. Et cùm mulier illa legitimè nupſerit, & ſit poſſeſſio pro eius matrimonio, non eſt contra id matrim. aliquid intentandum, nec ſeparandum, donec conſtet prius validum fuiſſe, & inſtaurandum. At ſeparandum eſt poſterius impotentis matrim. vtpote contra quod eſt præſumptio ratione impotentiæ, donec cauſa diſcutiatur.

29 Hinc deducitur, quamuis pars non teneatur allegare cauſam impotentiæ, ſed ſatis ſit, ſi impotentiam in genere alleget, iudicem tamen teneri eam explicare in ſua ſententia, & explicitè diſcutere. Quia iudicis eſt, conſiderare an impotenti debeat perpetuo interdicere matrim. vt ſi ſit omnino frigidus, aut mulier omnino arcta: an ſolùm cum ea femina aut ſimilibus, eò quòd ſit impotentia ſolùm reſpectiua: aut cum ſola illa: eo quod ſit cum illa maleficiatus: item an inſtaurandum ſit prius matrim. ſi impotens aliud conſummarit, aut fornicatus fuerit. Quæ præſtare nequit, non cognita impotentiæ ſpecie. Et licet iudex non teneatur in ſententia exprimere cauſam, *cap. Sicut, c. Cum Bertoldus, de re iudic.* at tenetur, quando ex diuerſitate cauſæ varij conſurgunt effectus, vt probat *Socinus ſenior, l. Si à te, n. 3. ff. de exceptione rei iudic.*

30 Tandem rogabis, an quoties inſtauratio prioris matrim. facienda eſt, ſit differẽda donec vterque coniux pœnitentiam agat de periurio commiſſo, dum in ſeparatione impotentiam iurarunt? Id enim prærequiri ſuadet textus, *ca. Laudabilem, de frigid. in fine*, ibi: *Et peracta pœnitentia cogantur ad priora connubia redire.* Quod idem præcipitur, *c. Requiſiſti* 33. *q.* 1. Sed benè *Turrecr. eo. c. Requiſiſti, in fine*, ait ſatis eſſe, ſi incepta pœnitentia ſit. Imò ego credo ſatis eſſe, illis iniũctam fuiſſe. Ea enim mens textus videtur, vt iudex, declarans prius matrim validum fuiſſe ac inſtaurandum, iniungat ſimul periurij pœnitentiam coniugibus. Nec videtur mens textus, vt inſtauratio illa matrim. prioris differatur cum animarum vtriuſque coniugis iactura; eo quod illi non inceperint implere pœnitentiam: aut quod grauem iudicarint, aut ab ea appellauerint.

SVMMARIVM.

Quoties femina reſtituenda ſit priori viro, à quo tamquam arcta eſt ſeparata, vt experiatur, an ſit potens ad illam? Refertur triplex ſent. n. 31. 32. 33.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 34.

Quid, quando ratione maleficij generalis, aut frigiditatis, aut impotentiæ reſpectiuæ ſeparatio facta eſt, & adhibitis medicaminibus non poteſt vir feminam ſibi reſtitutam noſſe? n. 35.

An durante triennio experientiæ priori viro concedendo ad experiendum, an poſſit feminam cognoſcere, ſit interdicẽdum poſteriori viro, cui illa nupſerat, tranſire ad alias nuptias, & ſi tranſeat, ſit ſeparandus, num. 36.

Poſt n. 36. inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

31 QVÆSTIO V. Quoties femina à viro ſeparata, quod ab eo cognoſci nequiit, & ei reſtituta, propter deceptionem circa impotentiã deprehenſam, ſit illi reſtituenda, ſi ab eo adhuc nequeat cognoſci: *Quidam Ioan. Doctor antiquus* (vt refert *Gl. c. Fraternitatis, verb. Fornicario, in fine, de frig. & malef.*) cenſuit in infinitum hanc reſtitutionem faciendam eſſe. Quare licet ſemel & iterum, & ſic in infinitum, ſeparetur à priori viro, ſi poſtea cognoſcatur ab alio, erit reſtituenda priori. Quia quoties femina illa ratione arctitudinis ſeparata cognoſcitur ab alio, præſumit Eccleſia falſam fuiſſe arctitudinis allegationem, ac proinde potuiſſe per frequentiorem vſum à priori viro cognoſci.

32 *Tancredus* verò, *ab eadem Gl. allegatus*, cenſuit reſtitutionem hanc vſque ad tertiam vicem faciendam tantum. Quod abſurda appareat reſtitutio in infinitum multiplicata: & ideò aliqua moralis regula prudentiæ conſentanea ſumenda ſit, ex qua cognoſcatur perpetua arctitudo feminæ reſpectu huius viri. Nulla autem ita prudens videtur, quam vſque ad tertiam vicem reſtitutionem fieri. Et hanc ſententiam ſequuntur *eadem Gloſſa ibi, & Monald. ſum. tract. de matrim. t. De impoſſibilitate coeundi quid ſit.*

33 Alij dicunt reſtitutionem faciendam eſſe, dum ex inſpectione dubitatur, an poſſit femina illa à priori viro cognoſci. Quod contingit, quando non eſt diſſimilitudo membrorum, & roboris vtriuſque viri. Sic *Innoc. c. Fraternitatis, n. 6. verb. Dubitabilis, de frigid. & malef.*

34 Sed dicendum eſt, ſemel tantum reſtituendam priori viro, & cum eo remanſuram triennio, & ſi eo tempore cognoſcatur, firmum manere prius matr. ſi autem eo triennio cognoſci nequeat ab illo, præſumi ſaltem eum virum maleficiatum reſpectu illius, ac impotentem ad illam, ac proinde in perpetuum declarandum eſſe irritum prius illud matrimonium: ac reddendam poſteriori viro, cui nupſerat, feminam illam. Quia *c. Laudabilem, de frig.* triennium datur ad experiendam impotentiam, & eo elapſo iudicatur perpetua. Cùm ergo in hoc euentu conſurgat ex poſt facto dubium impotentiæ, ſufficiet triennium experientiæ, vt victo dubio veritas pareat. Et ita ſentiunt *Hoſt. ſum. t. de frig. & malef. §. Qualiter & quando, n. 13. ad fin. & c. Fraternitatis, n. 11. eo. t. & ibi Ioan. And. n. 28. Ant. n. 32. Ab. n. 20. Anch. n. 16. verſ. Secundò quæro, Præpoſ. n. 18. verſ. In eadem Gl. verb. Fornicario, Henr. nu. 14. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 27. a. vn. q. 3. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 16. q. 5. Alber. in ſuo dictio. lit. I. verb. Imped. imped. 15. Brunel. de ſponſ. concl. 28. limit. 6. n. 25. Turrecre. 33. q. 1. in ſum. a. 3. n. 16. Supplem. Piſanæ, verb. Impedim. imped. 15. n. 12. & ibi Roſella imped. 15. n. 13. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 231. n. 534. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maior. t. 12. nu. 262.* Qualiter ſit computandum triennium, & an in ſenibus deſideretur, eſt ſpecialiter dicendum infrà diſp. 108. n. 21. & tota diſp. 110. & 111.

35 Atque idem dicendum eſt quando ratione frigiditatis viri, aut maleficij exiſtimati alterutrius coniugis, generalis reſpectu omnium, ſeparatum eſt matrim. & poſtea experientia compertum eſt, eum virum aliud iniiſſe ac conſummaſſe,

ſummaſſe matrim. aut fornicatum eſſe, in quibus caſibus prius matrim. inſtaurandum diximus: ſi enim eo inſtaurato, & reddita priori vxore huic frigido vel maleficiato, non potuerit triennio illam cognoſcere, ſeparabitur iterum matrim. abſque reſtitutionis ſpe. Quippe tranſacto illo, conſtabit ſaltem maleficium reſpectũ illius, aut impotentia frigiditatis non abſolutæ, ſed reſpectiuæ ad illam. Atque idem dicendum eſt, quando iudicarunt medici, per inciſionem aut medicamina poſſe mulierem reddi aptam viro, & ea adhibita ſunt: tunc enim ſi tranſacto poſtea triennio, hæc mulier viro reſtituta non potuerit ab eo cognoſci, cenſebitur impotentia reſpectu huius perpetua, & in perpetuum ſeparabitur matrimonium. Quia eadem prorſus militat ratio in his caſibus, & in caſu n. præced. relato, quem communiter DD. approbant. Quod cum in omnibus his euentibus credatur impedimentum ceſſaſſe, & Eccleſiam deceptam eſſe circa impedimenti perpetuitatem, atque ita probabile ſit dubium de hoc, nulla alia melior regula præſcribi pòteſt ad veritatem indagandam: quàm triennium experientiæ conceſſum in dubio huius impotentiæ, *c, Laudabilem, de frigid. & malef.*

36 Hinc deducitur, durante eo triennio, quo femina cum priori viro commorari debet, ad experiendum num prius matr. fuerit illegitimè diſſolutum, ſitque tamquam validum inſtaurandum, interdicendum eſſe poſteriori viro, cui femina illa nupſerat, ne aliam ducat: quod ſi contra interdictum duxerit, ſeparandum ab hac vxore, donec eo triennio conſtet, an femina priori viro reſtituta potuerit ab eo cognoſci: ſtatim enim, ac ab eo cognita fuerit, liquet prius matr. fuiſſe validum, ac per errorem diſſolutum eſſe, ac proinde inſtaurabitur diſſoluto poſteriori matrim. illius feminæ cum ſecundo viro: quare iudicabitur etiam validum aliud coniugium, quod hic ſecundus vir contra Eccleſiæ interdictum inierat. Quod ſi triennio tranſacto non potuerit cognoſci à priori viro, cui reſtituta eſt, reddetur poſteriori viro, ac declarabitur prius matrim. irritum fuiſſe, & poſterius validum: atque diſſoluetur aliud, quod hic ſecundus vir contraxerat. Sic tradunt *Hoſtienſ. Ioan. Andreas, Ant. Anchar. Præpoſ. Henric. n. 34. allegati.*

SVMMARIVM.

Quid faciendum, quando inuento errore diſſolutionis prioris matrimon. alter coniux eſt iam profeſſus, aut vult profiteri, etiam ſi ante ſeparationem immiſſum eſſet ſemen intra vas feminæ abſque corruptione. Et an reputetur validum, quando vir nequit intra ſeminare, ſed caſu matrix attraxit, a. 37.

An ſi coniux in ſeculo relictus tranſiiſſet ad aliud matrim. hoc poſterius ſit diſſoluendum, exiſtenti coniugi priori profeſſo, n. 38.

Quid, ſi vir ratione huius falſæ impotentiæ ſeparatus, ſit iam in ſacris: & an vxor ſeparatim viuere volens teneatur promittere caſtitatem, n. 39.

An vir hic ſacris initiatus, reſtitutus vxori, poſſit petere & reddere. 40.

37 QVÆSTIO vltima. Qualis reſtitutio facienda ſit: quandotempore, quo inuenitur deceptio Eccleſiæ circa diſſolutionis matrimonij ſententiam, eſt iam alter coniux profeſſus, aut ſacris initiatus? Et quidem ſi alteruter coniux ſit iam profeſſus, aut profiteri velit, manifeſtum eſt apud omnes, nullam reſtitutionem faciendam. Quod iam prius matrimon. quod conſummatum non erat, diſſolutum ſit per profeſſionem, aut per illam diſſolui poſſit, *ca. Ex publico, de conuerſ. coniug.* Atque ita in hoc euentu decidit *c. Fraternitatis, de frig. & malef.* & docent omnes allegandi cum *Gloſſa ibi, verb. Remaneat.* Eſt tamen maximè attendendum, an virgo illa, quam Eccleſia arctam iudicauit, & nũc experientia inuenitur apta priori viro, ſalua integritate receperit ſemen illius prioris intra vas, quacumque arte, aut matrice attrahente: tunc enim cum conſummatum iam fuerit, minimè diſſoluetur profeſſione. Quod benè aduertit *Enriquez l. 12. de matrim. c. 7. in comment. penult.* Quod ſi reuera femina ita arcta ſit, aut vir ita debilis aut calidus, vt non poſſit cum femina hac coire, vt ſemen intra vas emittat, ſed foras fundat: in quo caſu quando hoc iudicatur perpetuum & immedicabile impedimentum, diximus diſp. 92. n. 7. & ſeqq. matrim. eſſe nullum, mihi perſuadeo (quamuis in nullo auctore inuenerim) adhuc eſſe verè irritum, ac proinde non conſummari, licet arte aliqua abſque viri penetratione ſit receptum ſemen intra vas, aut per matricis attractionem. Quia valor matrimonij non poteſt pendere ex caſu raro ac fortuito. Deinde, quia verificatur virum illum eſſe impotentem ad ſeminandum intra vas. Et aliàs nùmquam hæc impotentia poſſet dirimere matrim. contra DD. ibi allegatos. Quippe ſemper poteſt ſemen illud, ſaltem vaſe aliquo vitreo receptum, intra vas femineum immitti. Caſu autem quo profeſſione non dirimitur hoc matrim. dicendum erit de hoc profeſſo idem, quod de conſtituto in ſacris dicemus n. 39. & 40.

Et ſi coniux relictus in ſeculo ad aliud tranſiiſſet matrimonium, aduertendum maximè eſt, an matrimonium inierit ante, an poſt alterius profeſſionem: ſi enim poſt profeſſionem, valebit, quamuis conſtet poſtea impotentiæ falſitas, ac ſubinde valor prioris matrim. Secus ſi ante profeſſionem: tunc enim hoc poſterius matrim. erit irritum, niſi altero iam profeſſo, perficiatur nouo conſenſu, cognita eius nullitate. Ratio eſt clara, quod in priori euentu primum matrim. quod verè validum fuit, diſſolutum ſit profeſſione, & ita obſtare nequit valori ſecundi matrim. at in poſteriori, cum diſſolutum non fuerit, impediuit valorem ſecundi matrim. Quod optimè animaduertit *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 58. a. 2. dub. 1. concl. 7.* 38

Quando autem vxore manente in ſeculo vir iam ſacris eſt initiatus, fatentur omnes detecto errore ſententię, quæ prius matr. diſſoluit, virum reſtituendum eſſe vxori repetenti: quia matrim. non eſt diſſolutum. Sic tradunt *Alberic. in ſuo dictionar. lit. D. verb. Diuortium. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 29. a. vn. q. 6. Supplem. Piſana, verb. Diuortium, n. 7. & ibi Roſella n. 6. Syueſt. q. 21. n. 24. Enriquez l. 12. de matrim. c. 8. n. 3. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 8. a. 2. dub. 1.* Limitat benè *Enriquez*, niſi vxor fornicata eſſet. Quia tunc ratione fornicationis, ſi vir eſſet innocens, poſſet illam repellere. Secundo limitat *eod. c. 8. n. 3. in comment. lit. L.* niſi impedimentum eſſet ex maleficio, & tranſacto triennio, ac aliis diligentiis præmiſſis, facta eſſet matrimonij diſſolutio. Tunc enim quamuis experientia conſtet iam maleficium ceſſaſſe, non reſtituetur vir in ſacris conſtitutus vxori repetenti. Sed hæc limitatio non placet: eo quod nullo iure probetur. Sicut nec approbauimus n. 22. quod *idem Enriquez* cum aliis cenſuit, non poſſe diſſolui aliud matrimonium ab hoc maleficiato initum. Quod ſi vxor non repetat virum, nequibit vir ad ipſam redire. Cum per ordinem ſacrum ſibi præiudicarit. Ita docent *Alberic. Supplem. Piſanæ, Sylu. ibid.* Subdit *Petr. de Ledeſma proximè allegatus*, vxorem nolentem repetere hunc virum, ſed ſeparatim viuere, teneri vouere caſtitatem. Sed mihi diſplicet: nec video cur ad hoc teneatur femina. Quod textus hoc votum petens in vxore, *c. Coniugatus, de conuerſ. coniug.* ſolum hoc petit, vt vir de conſenſu vxoris legitimè ad ordines ſacros aſcendat, at cum ipſe aſcendit iam; nullus textus id petit, quamuis vxor ſua libertate vtens nolit ipſum repetere. 39

Atque vir ſic reſtitutus vxori tenetur reddere debitum. 40 Quod illa iure coniugali priuata non ſit. Atque ita fatentur *Ricard. 4. diſt. 34. a. 3. q. 2. ad 3. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 29. art. vn. q. 7. Roſella, Supplem. Piſanæ, Sylu. n. præced. allegati.* Sed an poſſit is vir petere, non conueniunt Doctores. Nam aliqui auctores, quos tacito nomine referunt *Ricard. & Aſtenſis & ibid.* ſentiunt integrum ſibi eſſe petere: & eorum opinionem videntur ſequi: cum eam in vltimo loco referant. Quia ille ex falſa vinculi coniugalis exiſtimatione ſolutionis ad ordines aſcendit, votóque ſe aſtrinxit. At tenendum eſt, non poſſe petere. Quia is error fuit circa cauſam impulſiuam, & ita non vitiat (vt latiùs probabo lib. 10. diſp. 9. num. 23.) Atque ita docent *Supplem. Piſanæ, Roſella, Sylueſter, n. præced. allegati.*

DISPVTATIO C.

An ſi ſententia diſſoluens prius matrim. bis confirmata ſit: aut ab ea legitimo tempore non ſit appellatum, retractanda ſit comperto errore: & quo remedio: at coram quo iudice, & ita ſententia in cauſa matrimonij non tranſeat in rem iudicatam?

SVMMARIVM.

Sententia matrimonij; ſiue bis confirmata, ſiue lapſo termino ad appellandum, numquam tranſit in rem iudicatam, ſed comperto errore retractatur: & de huius ratione diſcutitur. n. 1.

In ſententia matrimonij, & aliis, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, poteſt tranſacto appellandi termino probari iniuſtitia cauſæ, tam ex meritis eius, quam ex ordine proceſſus, n. 2.

Iudex ex officio poteſt parte inuita retractare dictam ſententiam, n. 3.

An poſſit retractare per appellationem, an per ſolam querelam, n. 4.

An poſſit audiri impugnans hanc ſententiam, abſque cauſæ cognitione, & citari debeat pars, & ſi iudex non præmittat cauſæ cognitionem, poſſit appellari: & in dubio an cauſa ſit iuſta, poſſit audiri, n. 5.

Quoties audiendus ſit volens prædictam ſententiam impugnare, n. 6.

An præſumptio pro ſententia illa, à qua appellatum non eſt, exiſtat: & alleganti iniuſtitiam, incumbat onus probandi, n. 7.

An quoad inſtantiam cauſæ tranſeat ſententia in cauſa coniugali in rem iudicatam: ita vt nouo libello nouaque querela vtendum ſit? n. 8.

An hæc noua querela poſſit coram Archiepiſcopo, inter ſubditos Epiſcopi ſuffraganei proponi: & coram quo iudice proponenda ſit, n. 9.

An poſſit coram Archiepiſcopo de retractatione huius ſententiæ agi, ſi eius nullitas ſeu principaliter ſeu incidenter proponatur, n. 10.

An ſententia hæc tranſeat in rem iudicatam, quoad expenſas, quarum condemnatus eſt ſuccumbens in priori ſententia, n. 11.

An tranſeat in rem iudicatam reſpectu tertij opponentis contra valorem matrimonij, n. 12.

An tranſeat in rem iudicatam in ſponſalibus: & in matrimonio quod nouo conſenſu contrahi legitimè poteſt, n. 13.

An quando ſententia lata eſt in matrimonij fauorem, tranſeat in rem iudicatam, n. 14.

An tranſeat, quando coniux allegauit potentiæ defectum in genere, & ſuccubuit, n. 15.

An ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam? Remiſſiuè, n. 16.

1 PRæmittendum eſt, id matr. ſpeciale eſſe, vt ſententia in coniugali cauſa lata, quacumque circūſpectione præmiſſa, ſiue bis ab ea prouocatum fuerit, confirmatáque ſit, ſiue lapſus terminus ad appellandum ſit, numquam tranſeat in rem iudicatam, ac proinde non ita efficacem auctoritatem ſortiatur, quin retractanda ſit, quoties cōpertum fuerit, eam errore quodam latam fuiſſe. Cōſtat ex *c. Lator, de ſent. & re iudic.* ibi *Mandam. quaten. ſi vobis conſtiterit eos per iudic. Eccl. non fuiſſe legitimè ſeparatos, Eccleſiāque deceptam, ipſos faciatis ſicut vir. & vxor. inſimul permanere.* Idem decernitur *c. Conſanguinei, & c. Tenor, eod. t. & c. Fraternitatis, de frig. & malef.* Et ita docēt *Ant. eo c. Fraternitatis, n. 32. & ibi Abb. n. 21. Præp. n. 19. Alex. de Neuo ibi, §. Quamuis, n. 26. Id. Ant. d. c. Lator, n. 8. & ibi Alex. de Neuo, nu. 11. Decius n. 5. declar. 4. Imola n. 7. verſ. Item videtur: & clem. 1. nu. 1. de ſent. & re iudic. idem Alex. de Neuo d. c. Conſanguinei, n. 15. Id. Deci. c. Sua, ampliat. 4. n. 16. in noua edit. de appellat. Franc. rubr. de appellat. nu. 30. & c. Nicolao, ad fin. eod. t. Cou. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. n. 12. init.* Et quamuis *Gloſ. d. c. Fraternit. verb. Fornicario, in fine,* quam tranſcribit *Monald. ſum. ira. de matr. t. de impoſſibilitate coeundi quid ſit, col. 3.* videatur contrarium ſentire: ait enim in matr. triplicem tantum ſententiam eſſe ferendam, nec tertio appellare licere: vnde videtur ſentire trāſire in rem iudicatā, quando duplici ſententia eſt cōfirmata. Et ita quaſi hoc ſentientem impugnat. *Ant. c. Fraternit. n. 23.* At re vera non ſentit contrarium: ſed tantū vult tranſire in rem iudicatam, ad hunc ſenſum, vt per viam appellationis nequeat amplius retractari, ſed per viam querelæ. Quōd veriſſimū eſt, & nos dicemus n. 4. Et ita intelligūt Gloſſam *Abb. eo c. Fraternit. n. 21. Præpoſ. n. 19. Alex. de Neuo §. Quamuis n. 26.* Ratio autē cur ſententia hæc non tranſeat in rem iudicatā, lapſo ad prouocandū termino, aut bis confirmata: atque ita reſcindi valeat, cum contrarium in ferè omnibus aliis ſententiis contingat, communiter traditur. Quod in reliquis ſententiis conſenſus omittentis debito tempore appellare poſſit aliquid operari: ac eo ipſo quod non appel, lat, videatur conſentire. Ex quo conſenſu ſentētia vires rei iudicatæ aſſumit, *c. Quoad conſultationem, de ſent. & re iudic.* ibi, *Cùm per hoc videatur per interpretationē iuris latæ ſententiæ paruiſſe.* At in cauſa coniugali nequit conſenſus omittentis appellationem efficere, vt matr. cum impedimento dirimenti initum, ſit validum: vel vt legitimè contractum diſſoluatur. Quare ſententia per errorem decidēns illud eſſe validum; vel hoc diſſoluēdum, nulla ratione aſſumere poteſt vires rei iudicatæ: ſiue quod bis confirmata ſit, ſiue quòd ab ea non appellans cenſeatur conſentire. Quiá ſententia illa tranſiens in rem iudicatam foueret peccatum, ſeparando veros coniuges, vel vniendo eos, qui tales eſſe nequeunt. At nullum vinculum quantumcunque multiplicatum poteſt firmare actum, ex quo peccatum cōſurgit. Sed aduerſus hanc rationem pugnat fortiter duplex obiectio. Prior, quòd ſententia pœnæ corporalis damnans, à qua non appellatur, tranſeat in rem iudicatam, ita vt reuocari nequeat comperta rei innocētia, niſi ex ſpeciali Principis indulgentia, *l. 1. ad fin. ff. de qu. l. Diui, ff. de pœnis.* Cùm tamen pœnę mortis nemo aſſenſum pręſtare poſſit, *l. Lib. homo, ff. ad l. Aquilia.* Nemo enim propriæ vitæ dominium habet. Poſterior obiectio eſt, quia omittens appellationem non cenſetur conniuere ſententiæ: vt apertè probat text. *in c. Concertationi, de appell. in 6.* vbi deciditur, ei, qui à ſententia non appellauit, integrum eſſe contra eam aliis remediis agere, niſi in eam conſenſerit. Ergo ex ſola appellationis omiſſione non deducitur conſenſus in ſententiam. Séd vtrique obiectioni egregiè ſatisfacit *Couarr. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. n. 16. & dupl. ſeq.* Priori ſic reſpondet, quamuis expreſſus conſenſus nil operetur, vt poſſit quis corporaliter puniri: at tacitus conſenſus, ſeu potius patientia ea, qua non appellans ſinit ſententiam tranſire in rem iudicatam, ei valde nocet, iure ſic diſponenti. Poſteriori verò ſic ſatisfacit. Non appellans cenſetur tacitè conſentire, admixta ipſius legis auctoritate id præſumentis præſumptione iuris & de iure, non ad omnes effectus, ſed ad hunc, ne amplius de illius ſententiæ iuſtitia ex rigore diſcuti poſſit: non tamen ne aliis remediis ad varios effectus ſibi competentibus vti valeat, nimirum, vt iudicium illud nullum eſſe conſtet, vel vt iudicis iniquitas puniatur.

Atque in his ſententiis non tranſeuntibus in rem iudicatam poteſt probari iniuſtitia ſententiæ, tam reſpectu meritorū cauſæ: quàm reſpectu ordinis proceſſus per acta cauſæ, quamuis trāſierit decennium à tempore ſententiæ. Sic *Abb. c. Lator, n. 5. de ſent. & re iudic. & ibi Alex. de Neuo, n. 4.* 2

Poteſt etiam iudex ex officio parte inuita procedere ad retractandam huiuſmodi ſententiam, vbi de errore certior factus fuerit. Quod benè docet *Card. c. Lator, nu. vn. verſ. In Gloſ. fin. de ſentent. & re iudic.* Et conſtat ex *c. Porro, ad finem, de diuort.* ibi: *Tui officij intereſt matrim. illa adhibita grauitate diſſoluere, quæ illicitè contracta noſcuntur.* Imò ad id teneri iudicem probat hic textus. Quia ſua intereſt, peccata auferre. At grauiſſimum eſt, illegitimè coniunctos in matrimonio perſeuerare: aut legitimè coniunctos ſeparari.

Intellige tamen 1. non tranſire in rem iudicatam ſententiam matrimonij, à qua decennio appellatum non eſt, vel duplici ſententia confirmatam, ad hunc ſenſum, quin per viam querelæ poſſit contra eam allegari. At aſſumit auctoritatem rei iudicatæ, vt præ textu appellationis corrigi nequeat. Et hoc eſt quod tradit *Gloſſa ca. Fraternitatis, verb. Fornicario, in fine, de frig. & malef.* vt eam intelligunt ac ſequuntur *Ab. ibi, n. 21. Præp. n. 19. Ale. de Neuo, §. Quamuis, n. 26.* idem tenet *Gloſ. c. Ad reprimendam, verſ. Suſpendatur, de offic. in ordin. & ibi Abb. n. 6. Ant. c. Lator. n. 8. de ſent. & re iud.* vbi *Ab. n. 10 Imola n. 7. init. & verſ. Item videtur, Alex. de Neuo n. 10. 11. Felin. n. 4. declarat. 3. & n. 5. declarat. 4. Idem Abb. c. Sua, n. 7. de appellat. & ibi Decius ampliat. 4. n. 16. in noua edit. Idem Imola clem. 1. n. 1. de ſentent. & re iudic. Franc. c. Venerabilibus, § Porro n. 2. de ſent. excom. in 6. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 12. verſ. Sententia verò.* Et hanc doctrinam colligunt hi DD. ex *Hoſtienſ. c. Tenor, in fin. de ſentent. & re iudic.* vbi ait ſententiam matrimonij non tranſire in rem iudicatam quoad veritatem, benè tamen quoad ſubtilitatem. 3

Secundò intellige, quamuis non omnino tranſeat in 4

rem

rem iudicatam, tranſire tamen quo ad hoc, vt nō indiſcriminatim eam impugnare volēs audiatur, ſed oportet allegare aliquā veriſimilem iniuſtitię cauſam, quę iure optimo iudicē ad id credendū ducat: ne in infinitum pars contrauenients audiatur. Quippe valdè abſurdum eſſet, vt paſſim & indiſcriminatim audiretur contrauenientis ſententię lapſo appellandi termino, vel bis confirmatæ. Quare iuſtitiæ cauſæ impugnationis cognitio pręmittenda eſt à iudice vt pars contrauenients audiatur. Atque ita docent *Innoc.c.Tenor,nu.vn.ad medi.de ſent.& re iudic. & ibi Hoſtienſ. ſtatim in princ.Ioan.Andr.n.1.fine.Ant.n.11.Card.n.vn.verſ.Oppono ad hoc.Bald.n.1. Anch.n.4.Imola n.7.fin. Abb.c.Fraternitatis,n.21. de frig.& ibi Præp.n.19. Alex.de Neuo §. Quamuis,n.26.idem Abb ca.fin.in fin.de clandeſt.deſp.& ibi Alex.de Neuo fine.idem Abb.c.Lator,n.11.de ſent.& re iud* vbi *Card.fin.Alex.de Neuo, n.11.Felin.nu.6.declarat. 5.* Quare iudex debet præmittere ſummariam cauſæ cognitionem, non citato aduerſario, & ea apparenti iuſta, audiri debet volens impugnare ſententiam: ſecus non. Sic docent *Innoc.Hoſtienſ.Ioan.Andr.Ant. Anch.Bald.Imola,Felinus eiſd.locis.Card.d.c. Tenor,n.vn.verſ. Oppono ad hoc,& verſ. Quæro circa.* Et in dubio an cauſa iuſta ſit, audiri debet. Quod animę periculum vertatur. Iuxta *c. Cum ſpeciali,§.fin verſ. Exceſſu quoque dubio, de appellat.* Sic *Hoſtienſ.d.c.Tenor,n.2.Ioan.Andr.n.11.fin.Ant.n.11.Anch.n.4.Card.nu.vn.verſ. Quæro circa,* qui benè ſubdit, ſi non præmiſſa tali cognitione iudex audiat petentem ſententiam reuocari, non poſſe aduerſarium opponere, nec appellare, ſed poſſe puniri iudicem à ſuperiori: aitque poſſe etiam dici, integrum eſſe aduerſario opponere & appellare.

6 Hinc deducitur primò, certa regula præſcribi minimè poſſe quoties audiendus ſit volens prædictam ſententiam impugnare: ſed id arbitrio iudicis committendum, attenta cauſa, quæ coram eo allegatur. Sic *Abb.c.Lator,num.11.de ſent.& re iud.& ibi Alex.de Neuo,n.11.Felin.n.6.declarat.5.*

7 Secundò deducitur, præſumi pro ſententia ac proceſſus iuſtitia, quando ab ea intra legitimum tempus non eſt appellatum, donec eius iniuſtitia conſtiterit. Quare eius iniuſtitiam alleganti incumbit onus probandi. Ita *Innoc.cap. Bonæ,el 1.de elect.n.8. Arch.2.q.6.in ſum,n.3.Ioan.And.c.Lator,n.3.de ſent.& re iud.& ibi Ant.ad fin. Abb.n.3.& 11.Imola n.3.& 7.verſ.Item tranſit. Alex.de Neuo,n.3.& 11.Cou.*alios allegans,*4.decret.2.p.c.8.§.12.verſ.Ex quibus conſtat.*

8 Tertiò deducitur, vt hæc ſententia reſcindatur, oportere condemnatum vti noua querela, nouóque libello, in quo petat eam cauſam coniugalem ſemel iam definitam iterum ad iudicium deduci: & ſententiam reuocari ratione erroris detecti. Nam quoad inſtantiam cauſę tranſiit in rem iudicatam. Vt conſtat *c.Ex literis,ad finem,de in integr. reſtit.* ibi, *Et ad audientiam reſtituimus eam pro matrimonio poſtulantem.* vbi non dicit textus, contra ſententiam reſtituimus: quod ea numquam tranſierit in rem iudicatam, quantum ad veritatem, ſed ait: *Ad audientiam reſtituimus,* id eſt, vt perinde audiatur, ſicut poterat audiri ante ſententiam. Et ita docent *Hoſtienſ.eo c. Ex literis,n.13. Abb.ca. Lator,n.12.de ſent.& re iudic.& ibi Alex.de Neuo,n.12.Felin. n.8.declarat.7.Henric.n.2.Imola n.7.& c. Conſanguinei,in fine, eod.t.Couar.4.decr.2.p.c.8.§.12.n.12.verſ. Secundo.*

9 Quartò deducitur, hanc nouam querelam minimè proponi poſſe à ſubditis ſuffraganei: coram Archiepiſcopo, vtpote, qui inter eos ſolum eſt iudex in cauſa appellationis, & non per viam querelæ. Vt eſt textus expreſſus *c. 1. de offic.legati,& c. Paſtoralis,in princ.de offic.ordin.& cap. Venerabilibus, in princ. de ſentent. excomm. in 6.* Quamobrem querela hæc proponenda eſt coram eo iudice, qui adiri poteſt per ſimplicem querelam. Sic *Abb.cap. Ad reprimendam,nu.6.de offic.ordin.& cap. Lator,nu.10.de ſent & re iudic.* vbi *Felin.n.4.declarat. 3. Alex.de Neuo,n.10.& c. Conſanguinei,n.16 eod.t.Couarr.4.decr.2.p.c.8.§.12.num.12.verſ. Tertiò.* Hic autem iudex, qui per viam querelæ adiri poteſt, eſt ipſemet, qui primam ſententiam tulerat. Sic *Couarr. ibi.* Pontifex etiam, vel eius legatus, vt habetur *c.1.de offic.legati.* Et docet *Alex.de Neuo,d.c.Lator,n.10.*

Nec poteſt in hac cauſa etiam principaliter deducta 10
Archiepiſcopus adiri: quamuis aduerſus priorem ſententiam opponatur eam nullam fuiſſe. Quia cùm à ſententia minimè appellatum ſit, aditur per ſolam querelæ viam: in quo caſu Archiepiſcopum non eſſe iudicem competentem inter ſuffraganei ſubditos, probauimus n.præcedenti. Sic *Francus c.Dilecto,q.27.de appellat.Felinus c.In literis,in fine,de offic.deleg.& ibi Deci.ad fin.Couar.4.decr.2.p.c.8.§.12.n.12.verſ.Quartò.* Quamuis *Abb.d.c.In litteris,n.pen.& n.fin.* aliter diſtinguat cum *Bartolo,l.Si expreſſim,n.14.de appellat,* ſic enim diſtinguit. Quādo cauſa nullitatis ſententiæ non principaliter, ſed incidenter allegatur: vt ſi quis petat iterum pronunciari ſententiam, & deducit nullitatem incidenter, tunc non poteſt adiri ſuperior. Quod eſt veriſſimum. Quia cauſa numquam deducitur ad ſuperiorem, niſi per appellationem, vel aliud remedium æquiualens. Aut deducitur nullitas ſententiæ principaliter: quia, nimirum, directè petitur ſententiam pronunciari nullam: & tunc ait *Abbas cum Bartolo*, poſſe adiri eum iudicem, qui ſententiam tulit, vel ſuperiorem. Ex quo infert *Abbas* poſſe adiri Archiepiſcopum, quando ſententia lata eſt ab Epiſcopo ſuffraganeo. Sed (vt benè aduertunt DD. citati,) non eſt verum poſſe tunc adiri Archiepiſcopum. Nec Bartolus locutus eſt de Archiepiſcopo, qui limitatam iuriſdictionem habet in cauſis ſuffraganei, nempe, ad cognoſcendum per ſolam appellationem: ſed intelligitur Bart. de eo ſuperiore, qui poteſt etiam per viam querelæ adiri: qualis eſt legatus, *c.1.de offic.legati.*

Tertiò intellige ſententiam matrimonij non tranſire in 11
rem iudicatam, quoad ipſum coniugium: ſecus quoad expenſas, quarum ſuccumbens condemnatus fuit per eam ſententiam, à qua non eſt appellatum. Nec enim reſtituentur reclamanti poſtea, ac docenti errorem ſententię. Et ratio eſt aperta, ſententia enim matrimonij ideò non tranſit in rem iudicatam, ne foueatur peccatum, ſuſtinendo matr. irritum, aut diſſoluendo validum, (vt 1. diximus.) Quæ ratio in expenſarum condemnatione ceſſat: & ideò ſortitur naturam aliarum ſententiarum, quæ in rem iudicatam tranſeunt. Sic *Felinus c. Lator,nu.10.in declarat.9.de ſent. & re iud.*& tenent in ſimili, nempe, in excommunicationis ſententia, quæ in hoc par eſt ſententiæ coniugali, cum neutra in rem iudicatam tranſeat, *Ioan. Andr.c.Venerabilibus,paulo poſt princ.verb. Querimoniam,de ſent.excom.in 6.& ibi Anchar.in princ.notabili 3.nu. 9. Domin. §. Porro,n.5.verſ. Quæro de qua querimonia.Francus eod.§.n.2.notabil.5. Anto.c. Conſanguinei,ad fin. de ſent.& re iudic.& ibi Abbas,n.9.Alex. de Neuo n.16.Imola ad fin.Idem Abb.c. Ad reprimendam,nu. 7.de offic.ord.* Et hoc eſt quod dixere *Hoſtienſ.eo c.Conſanguinei,in fine,& ibi Card.fine,* ſententias has tranſire in rem iudicatam quoad vtilitatem priuatā, ſecus quoad publicam.

Quartò intellige, non tranſire in rem iudicatam reſpectu 12
coniugum, at tranſire reſpectu tertij contra matrimonium agentis, & ita ſi quidam tertius oppoſuit impedimentum, & ſuccubuit, ſententia contra ipſum lata, à qua nō appellauit legitimo tempore, ita tranſit in rem iudicatam, vt nemo deinceps audiatur volens id impedimentum proponere. Quod actio populari vno agente conſummetur, *l. Eum qui,§.In popularib. ff.de iureiur.* Ita *Goffred.c.fin.de clandeſt.deſponſ.* At hæc limitatio diſplicet omnino, quia ea retenta foueretur peccatum, ſuſtinendo matr. irritum. Et ita eam impugnant *Hoſt.c. Conſanguinei,nu.3.de ſent.& re iudic. Ant.eo c.fin.n.21.q.7.& ibi Abb.fine.Alex.de Neuo,fine.Præpoſ.n.4.fine.Felinus c.Lator,n.13.declarat.11.de ſent.& re iud.*

Quintò intellige, non tranſire in rem iudicatam, quando 13
ex illius ſententiæ obſeruantia nutritur peccatum, nec conſenſu partis vtriuſque poteſt ceſſare culpa. Vt ſi lata ſit contra legitimum matrim. declarans id eſſe irritum: aut in fauorem matrimonij cum impedimento dirimenti initi. At trāſit in rem iudicatam, quando conſenſu vtriuſque poteſt ceſſare culpa, & matrim. conſtare. Vt ſi litigetur an aliquod fuerit legitimum matrim. allegante altero metum, vel conditionem ſeruitutis alterius coniugis à ſe

ignoratam, ſuccubuit hic, & ſententia pronuntiatum eſt, valuiſſe coniugium, ſi non appellauit legitimo tempore, tranſit in rem iudicatam, ita vt amplius ob eam rationem retractari nequeat. Quia ex obſeruatione illius ſententiæ nulla conſurgit culpa: poſſunt enim partes denuo conſentire: & compellentur non deſiſtere. Et (vt ait *Couar. ſtatim allegandus*) eſt præſumptio iuris & de iure, aduerſus quam nulla admittitur probatio, conſenſum nouum præſtitum eſſe ab ipſo per ſententiam victo, qui appellationem omiſit. Atque ita hanc limitationem docent *Gloſ. fin. c. Lator, de ſent. & re iudic. & ibi. Ant. n. 8. Bald n. 5. Ioan. Andr. fin. Abb. n. 9. Alex. de Neuo n. 8. Felin. n. 2. declar. 1, Henr. n. 3. & 4. idem Ant. c. Iurauit, n. 6. de probat. & ibi Abb. n. 5. Deci. in noua edit. n. 18. concl. 2. idem Abb. conſ. 60. n. 2. vol. 2. Coua. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 12. nu. 19. verſ. Tertiò.* Quare hinc conſtat ſententiam in ſponſalibus de futuro latam tranſire in rem iudicatam, quando ea diſſoluuntur probato aliquo impedimento, nec à ſententia appellatum eſt. Quia poſſunt partes ſibi præiudicare non appellando. Cùm etiam poſſunt, omni ſententia ceſſante diſſoluere ſponſalia abſque aliquo peccato. Secùs ſi ſententia lata ſit in fauorem ſponſalium, non probato impedimento dirimenti matrim. ea enim non poteſt in rem iudicatam tranſire. Quia foueretur peccatum, compellendum virtute illorum ſponſalium ad matrim. irritum ineundum. Atque ita docent *Ant. eo c. Iurauit, n. 6. Abb. ibi n. 5. Decius in noua edit. n. 18. concl. 2.*

14 Hinc deducitur 1. non omnino eſſe veram doctrinam aliquorum, quos tacito nomine refert *Felin. cap. Lator, n. 3. declarat. 2. de ſent. & re iudic.* dicentium, ſententiam in fauorem matrimonij latam tranſire in rem iudicatam. Quia cum non tranſire emanarit in matri. fauorem, non debet contra illud operari, *l. Quod fauore, C. de legib.* Sed benè *Felin. ibi* dicit hanc doctrinam tantum eſſe veram, quando is qui matrim. impugnat, non allegat impedimentum dirimens. Quia tunc poſſunt partes conſenſum nouum præſtare in matrim. iuxta dicta n. præced. Secus ſi impedimentum dirimens allegaretur: tunc enim quantumuis in fauorem matrimonij emanarit ſententia, declarando id eſſe validum, nequit in rem iudicatam tranſire. Quod peccatum foueretur: & quia ita eſt matrimonij fauor, irritum diſſoluere, ac validum tueri. Et ita docent *Hoſt. eo c. Lator, in fin. Ant. c. Series, n. fin. de teſtib. & atteſtat. & ibi Abbas n. 5.*

15 Secundò deducitur, tranſire ſententiam matrimonij in rem iudicatam, quoties coniux allegans eſſe irritum ratione impotentiæ alterius, non allegauit ſpeciem impotentiæ, ſed in genere impotentiam: & contra ipſum lata eſt ſententia, à quo non appellauit. Quod in hoc caſu ceſſet animæ periculum, ratione cuius non tranſit: nam ſi nequeunt vt coniuges habitare ratione veræ impotentiæ, poſſunt vt frater & ſoror, *ca. Conſultationi, de frigid. & maleſ.* Item quia ſuccumbens in hac generali petitione, non poſſet poſtmodum allegare aliquam impotentiæ ſpeciem: vti poſſet, ſi ſolam ſpeciem aliquam allegaſſet. Sicut docent *Ioan. Andr. c. fin. n. 2. de frig. & ibi Ant. nu. 6. Abb. n. 4. Cardin. ſtatim in princ. Anch. n. 1. notab. 3. Alex. de Neuo n. 6. Præp. n. 1.* Et ita in hoc caſu tranſire in rem iudicatam, docent *Abb. eo. c. fin n. 4. Alex. de Neuo ibi nu. 7.* limitans, niſi potenti immineret periculum incontinentiæ; tunc enim eo quod foueret peccatum, non tranſiret in rem iudicatam. *Felinus c. Lator, n. 2. declar. 1. de ſent. & re iud.* ait in caſu huius periculi, doctrinam hanc eſſe dubiam, & forte dici poſſe, iudicem ex officio prouiſurum. Verùm nullo modo hæc limitatio placet: & ita exiſtimo ſententiam hanc non tranſire in rem iudicatam: ſed ſuccumbentem, nec appellantè, poſſe poſtea probare ſpeciem impotentię: ſicut allegans conſanguinitatem, & ſententia à qua nō appellauit, condemnatus, poteſt ſemper via querelæ contra ſententiam reclamare, vtpote quæ in rem iudicatam non tranſiit. Ducor, quod in vtroque caſu foueatur peccatum, cum declaretur validum matrim. quod conſenſu partium nequit valere, obſtante impedimento dirimenti: & datur coniugibus facultas ad actus coniugalas: & ſi potens ad aliud tranſeat, dirimetur hoc poſterius matrimonium: cùm tamen validum ſit. Nec obſtat eos poſſe ſine peccato habitare vt fratres. Tum quia Eccleſia non declarat eos vt fratres habitare, ſed vt veros coniuges: cum tamen tales eſſe nequeant. Tum etiam, quia idem procedit, exiſtente conſanguinitate, aut quouis alio impedimento dirimenti: numquam enim ex tranſitu talis ſententiæ in rem iudicatam foueretur peccatū. Cùm ſemper poſſent abſque peccato habitare vt frater & ſoror. Et ita falſa eſſet deciſio textuum aſſerentium ſententiam in cauſa coniugali non tranſire in rem iudicatam. Tandem, quia etiam allegata ſpecie impotentiæ, ſi allegans damnetur, nec appellet: cum tamen vera eſſet impotentia, poſſet abſque culpa habitare tamquam frater cum ſorore. Et tamen in hoc caſu fatentur aduerſarij ſententiam non tranſire in rem iudicatam.

Tandem an ſententia diuortij, quoad thorum & habitationem, tranſeat in rem iudicatam, dicemus lib. 10. diſp. 9. à n. 2. ad 4. 16

DISPVTATIO CI.

An diſſoluto matrim. ratione impotentiæ vtriuſuis coniugis, & comperto errore ex impotentis fornicatione, aut poſterioris matrim. conſummatione, integrum ſit potenti celebrare diuortium, ob eam copulam impotentis.

SVMMARIVM.

Explicatur quadruplex caſus diſputandus, n. 1.

An coniuge reputato impotente, aut altero fornicanti poſt diſſolutum iam matrimonium, quando comperto errore inſtauratur prius matrim. poſſit alteruter innocens ratione illius fornicationis ab altero diuertere? proponitur ratio dubitandi, n. 2.

Ratione fornicationis admiſſa à coniuge reputato impotente licet potenti innocenti diuortium, n. 3.

Si coniux potens diſſoluto matrimonio fornicetur, nequit ab impotenti repelli, quando inſtauratur matrim. Et explicatur cap. Gaudemus, in fine, de diuort. n. 4.

Fornicatio coniugis impotentis non cōpenſatur fornicatione potentis, n. 5.

Improbatur opinio Soti, dicentis frigidum ſeparatum conſummantem aliud matrimonium, poſſe diuertere à potenti fornicante, n. 6.

Refutatur Gloſſa aſſerens, ſi impotens & potens aliud ineant matrimon. dari compenſationem Et quid, ſi potens ante Eccleſiæ ſent. ad alias nuptias tranſierit? n. 7.

An ſi vir ratione frigiditatis ſeparatus, ineat ac conſummet aliud matrimonium, poſſit à potenti repelli ratione huius copulæ, n. 8.

Quid, ſi mulier conſcia fraudis fuerit, viri frigiditatem confitens, n. 9.

Quid, ſi vir dolo corruit, n. 10.

An ſeparato ratione arctitudinis omnimodæ feminæ matrimonio, ac detecto errore, poſſit vir illam repellere, non tantum ratione fornicariæ, ſed etiam coniugalis cum alio viro cui nupſerat, copulæ? Refertur quædam ſententia, n. 11.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 12.

Quid, ſi matrimonium ob ſolam impotentiam reſpectiuam, diſſolutum ſit: & vteruis coniux ad aliud tranſiit coniugium, id conſummans, an liceat innocenti diuertere ratione copulæ coniugalis alterius, n. 13. & ibi, quid ſi fornicatus eſt?

IN hac diſp. quadruplex inuoluitur caſus diſcutiendus. I. eſt, quando coniux reputatus impotens vel potens fornicatus eſt. II. quando vir reputatus frigidus, & ideò ſeparatus, ad alias nuptias tranſiens, eas conſummauit. III. quando diſſolutum eſt matrim. ratione omnimodæ arctitudinis feminæ, quæ poſtea copula fornicaria aut coniugali ab alio cognita eſt. Vltimus, quando ratione impotentiæ reſpectiuæ, & alteruter aliud conſummauit matrim. aut fornicationem admiſit. 1

In primò ergo caſu, quando diſſoluto matrim. ratione impotentiæ coniugis falſò reputatæ, alter ex illis fornicatus eſt: videtur nullum diuortij ratione fornicationis illius poſſe eſſe locum. Quod ſolum adulterium, vtpote quod coniugi innocenti iniuriam irrogat, ſufficientem diuortij anſam præbeat. At in hoc ceſſat adulterium: cum vterque coniux optima fide ob Eccleſiæ ſententiam ſe ſolutum reputet. Nec obſtat à fornicationis vitio eum non eximi. Quia iuſtè credens coniugem mortuum, & fornicans, non dat iuſtam diuortij cauſam, eo quod à circumſtantia adulterij liber ſit (vt dicemus lib. 10. diſp. 5. nu. 12.) Quod idem in hoc caſu militat. 2

At certiſſimum eſt, ratione fornicationis admiſſæ à 3

coniuge

coniuge illo præſumpto impotente,& ob id ſeparato, licere alteri,ſi innocens ſit, celebrare diuortiũ quoad thorum & habitationem, quamuis errore prioris ſententiæ detecto reſtaurandum ſit matrim.quoad vinculum. Conſtat ex *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.* vbi cum Pontifex decernat vxorem ratione arctitudinis præſumptæ ſeparatam, reſtituendam eſſe viro, detecta arctitudinis falſitate, ſubdit hæc: *Niſi ſe fornicario modo alij viro miſcuerit: vt primus vir, prætextu fornicationis, eius conſortium velit declinare.* Atque id fatentur vniuerſi. Verſatur tamen non modica difficultas circa huius rationem. Nam valdè vrget obiectio n. præced. propoſita. Quare *Gloſſa eo c. Fraternitatis, verb. Fornicario*, ab hac difficultate ſe expedit dicens, ſicut ex futuro copulæ euentu apparet retro fuiſſe matrim. ſic ex eo apparere retro, eſſe iniuriam irrogatam priori matrimon. Eandem ſolutionem tradit *Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.tit.37.a.2.q.1.* Sed hanc ſolutionem meritò improbant *Ant. eo c. Fraternitatis, n.27. Abb.n.20. Alex. de Neuo ibi, §. Quamuis, n.20.* Quod licet ex futuro euentu retrotrahatur declaratio valoris prioris matrimonij, æquitas enim id poſcit: at æquitate deſtituta eſt retrotractio reſpectu inducendi delicti adulterij ad diuortium. At omnis fictio ſuper æquitate fundatur. Adde veritatem matrimonij pendere ex potentiæ veritate: veritatem autem adulterij ex matrimonij exiſtimatione. At futurus copulæ euentus poteſt declarare veram fuiſſe potentiam ad copulam, ac proinde præcedens matrim. legitimum fuiſſe: nequit tamen declarare coniugem illum exiſtimaſſe Eccleſiã deceptam eſſe iudicando matrim. irritum, ipſúmque putaſſe eſſe validum, vt vel ſic fornicans ſit adulterij requiſiti ac diuortij reus. Quamobrem aliã tradunt ſolutionem, quam etiam amplectitur *Brunel. de ſponſalib. concl.28. limitat.6.nu.27.* Quod fornicans dederit operam rei illicitæ, atque adeo omnis euentus etiam præter intentionem ſequutus ſit ei imputandus iuxta doctinam *Gloſſ. c. Si verò, el 2. verb. Ignorauerit, de ſentent. excom.* Ceterùm hanc doctrinam reprobabo l.9.diſp. 32. n. 24. Præterea, quia in materia irregularitatis ex caſuali homicidio contingentis, etſi communis ſententia prædicto innitens fundamento, ſuſtineat homicidium præter omnem ſpem & abſque culpa ſecutum, imputari ad irregularitatem danti operam rei illicitæ. At verior id negat, niſi quando res illa illicita interdicta eſt, eo quod ſit periculoſa. Quare nec placet hæc ſolutio. Et ideò ratio huius deciſionis eſt, quam ibidem ſignificant *Antonius & Alex. de Neuo*, nimirum, quod cõiux ille impotens eo ipſo quod copulam attentauit quaſi potentiam ſuam experiri volens, neceſſario conſenſum præſtitit matrimonij iniuriæ, quæ ex illius copulæ conſummatione conſurgere poterat, ex illa enim verificabitur prioris matrimonij valor, ac ſubinde adulterij iniuria.

4 Hinc deducitur, ſi coniux potens nondum certior factus de falſitate impotentiæ alterius coniugis per ſententiam à ſe ſeparari fornicetur, non poſſe illum repelli ratione huius fornicationis, à coniuge exiſtimato impotente, quando poſtea detecta impotentiæ falſitate inſtauratur prius matrimon. quamuis impotens ſit innocens. quia, nimirum, abſq; copula falſitas impotentiæ per inciſionẽ deprehenſa eſt. Ducor, quod ea copula nulla ratione fuerit adulterium, cùm iuſtè ſe ſolutum exiſtimaret, nec ex copula à ſe habita colligatur inſtaurandum eſſe matrim. vtpote quod non ex vitio illius diſſolutum eſt. At l.10.diſp.5.nu.12. dicam, quoties fornicatio excuſatur ab adulterij circumſtantia, non dari diuortium ratione eius. Et conſtat etiam ex *c. Gaudemus, de diuort. in fine*, vbi deciditur vxori dimiſſæ per libellum repudij tempore infidelitatis, non poſſe obiici poſt conuerſionem ad fidẽ, ad diuortium celebrandum, copulam coniugalem in alio matrim. habitam, ad quod ea dimiſſa tranſiit. Cuius rationem reddunt *ibi Abbas n.10. & Alex. de Neuo ibi, §. Qui autem, n.4.* quod cum infideles exiſtiment ſolui matrimonij vinculum per repudium, femina illa à culpa adulterij excuſata ſit. Sed obiicies, *eodem cap. Gaudemus, in fine*, decidi poſſe huic dimiſſæ obiici fornicationem, ibi: *Non tamen dimiſſor poterit obiicere fornicationem dimiſſæ, pro eo quod nupſit alij poſt repudium, niſi alias fuerit fornicata.* At fornicatio illa vacabat adulterij culpa, cũ illa ſe iuſtè exiſtimaret à vinculo prioris matrim. ſolutam. Sed dic textũ intelligi de fornicatione admiſſa ante repudij libellum. Nam admiſſa poſt, non poteſt obiici: eo quod non fuerit verè adulterium.

5 Hinc rurſus ſubinfertur, non obſtante hac coniugis potentis fornicatione integrum ei eſſe, repellere coniugem ſeparatum ratione impotentiæ, reum fornicationis, ſeu copulæ coniugalis in alio matrim. poſterius inito habitæ, caſu quo numer.8.& 11. dicemus, poſſe ratione huius copulæ celebrari diuortium. Ducor, quod non ſint paria delicta: cum fornicatio coniugis impotentis præſumatur adulterium, iuxta num.3. dicta. Delictum autem huius coniugis potentis eſt ſimplex fornicatio. Quare ſicut hæc non præſtat ſufficientem diuortij cauſam, ita nec compenſat adulterium alterius coniugis. Quippe vt compenſatio locum habeat, debet vtriuſque delictum ſufficiens eſſe ad diuortium (vt probabo l.10. diſp.6.nu.3.) Et confirm. quia impotens adulter iniuriam irrogauit potenti, fidemque coniugij violauit. Coniux autem potens neutrum efficit: vtpote qui iuſtè ſe ſolutum credidit. Tandem quia ſi coniux certior legitimè factus de falſo alterius coniugis obitu fornicaretur, ſicut fornicatio hæc non eſſet iuſta diuortij cauſa: (vt probabo l. 10. diſp.5.n.12.) ita nec fornicatione hac cõpenſaretur adulterium alterius coniugis, quò minus ratione illius liceret coniugi exiſtimanti alterum mortuum, diuortiũ celebrare.

6 Quare nulla ratione approbo quod tradit *Sotus 4.d.34. q. vn.a.2.concl.4.* vbi ait coniugem ratione frigiditatis ſeparatum, aliud matrimonium conſummantem, poſſe à coniuge potenti fornicante diuertere ratione huius fornicationis. Deficit enim in duobus. Prius eſt, quod impotens ille conſummans aliud matrimonium, reus quoque adulterij ſit, iuxta nu. 3. dicta. Atque ideò nullum ius habet opponendi illud adulterium coniugi potenti: cùm vtrumque delictum mutua compenſatione abolendum eſſet. Iuxta ea quæ latè diſputabimus l.10. tota diſp.6. Poſterius eſt, quod fornicatio illa coniugis potentis nullam adulterij rationem ſubeat: ac proinde quamuis impotens eſſet innocens, nulla eſſet iuſta diuertendi cauſa, iuxta n. 4. dicta: nedum cùm reus ſit.

7 Nec ſimiliter approbo quod tradit *Gloſſ. fin. c. 2. 33. q. 1.* vbi cùm is textus decidat frigidum ſeparatum ab vxore, & poſtmodum aliàs conſummantem nuptias, reſtituendum eſſe vxori priori, ait id eſſe verum, ſi vterque aliud inierit matrim. aliàs innocentem poſſe impotenti obiicere in adulterium, quoad thori ſeparationem. Quare ſentit compenſari vtriuſque copulam. Sed hoc conſtat à veritate deficere. Id enim adulterium impotentis non compenſatur fornicatione potentis, (vt probaui nu.5.) nedum copula coniugali. Adde potentem bona fide aliàs celebraſſe nuptias: cùm pro ſe haberet ſententiam diſſolutionis priorum, nec ipſi interdictum eſſe tranſitum ad aliàs. Et ita colligitur ex *Ioan. Andr. c.1.n.16. de frigid. & malef. & ibi Præpoſ. n. fin.* vbi dicunt non poſſe coniugi potenti opponi alterius matrimonij conſummationem, quando authoritate Eccleſiæ, diſſoluto priori matrimonio, ad aliud tranſiit. Secus ſi ante Eccleſiæ ſententiam: deficit enim iuſtus titulus: cùm maiorem indaginem ea ſeparatio & tranſitus ad aliud matrimonium poſtularent.

8 Circa ſecundum caſum, nimirum, quando vir ab alio matrimon. ſeparatus ratione frigiditatis, aliud iniit id conſummans, dicendum eſt licere vxori priori diuortium ratione illius copulæ celebrare. Quod ea copula adulterina ſit: vt numer.3. probaui, de fornicatione impotentis. Nam eadem eſt ratio: nec potuit ipſum ab adulterio matrim. excuſare. Cùm nulla iuſta ratione ductus potuerit illud inire: vtpote, qui ratione frigiditatis perpetuo dirimentis matrimon. à priori ſeparatus erat. Atque ita docent *Gloſ. c.1. verb. Reparare, de frig. & malef. & ibi Ioan. Andr.*

*Andr.n.7. Alex.de Neuo n.9.ſi.Præpoſ. n. vlt. Hoſtienſ.ſum.eod. t.§. Qualiter & quando,n.*10. *Alberic.in ſuo dictionar.litera D. verb. Diuortiū,paulo poſt princ. Ioan de Friburgo in ſum.Confeſſorum,l.*4.*t.*16.*q.*16. *Aſtenſ.*2.*p.ſum.l.*8.*t.*37.*a.*1.*paulo poſt prin. Supplem. Piſanæ,verb. Diuortium,n.*2.*& ibi Roſella n.*1. *Syluest. q.*18.*n.*21. *Greg.Lop.l.final.verb.Eſ ázer,t.*8.*p.*4. *Ant.Cucus l.*5. *inſtitut.maiorum,t.*12.*n.*264.

9 Temperatur hoc,niſi mulier cōſcia fraudis fuerit:quia, ſcilicet, fraudulenter faſſa eſt cum viro eius frigiditatem. *Sic Gl.Hoſt.Abb.Alex.de Neuo,Alberic.Io.de Friburgo,Aſtēſ. Supplem. Piſanā, Roſella, Syluest.Greg.Lop Ant.Cucus,n.præc. allegati.* Verum hoc non caret difficultate. Quia confeſſio illa vxoris fraudulenta ſolùm operata eſt, vt vir ab ea ſepararetur. At iniuſta coniugis expulſio non obſtat, quin expellenti liceat diuortium ratione adulterij ab expulſo admiſſi celebrare (vt dicemus lib.10.diſp.5.nu.6.& 7.) At hoc non obſtante, minimè recedendum eſt à communi ac veriſſima limitatione poſita. Diſpar enim eſt ratio, quia cùm in hac expulſione non conſenſerit expellēs diſſolutioni vinculi matrim. nequaquam cenſetur iniuriam adulterij poſtea admiſſi condonare; & ideò poteſt illam obiicere ad diuortium celebrandum. At coniux doloſè fatens impotentiam coniugis, vt diſſoluatur matrim.vinculum, cum diſſolutioni conniueat, cenſetur temnere ac remittere quodcunque adulterium poſtea admiſſum, atque illud reputare quaſi à perſona matrim. vinculo ſoluta perpetratum, ac proinde iure caret illud obiiciendi, Sicuti eo careret, concedens coniugi licentiam adulterandi. Vt dicemus l.10.diſp.5.n.3.& ſeqq.

10 Secundò temperant aliqui, niſi frigidus ipſe ad aliud matrimonium tranſiens dolo caruerit. Quod adulterium ſine dolo eſſe nequeat. *Sic Gl. Abb. Alex.de Neuo, Greg.Lop. n.*8.*allegati. Enriq.lib.*12.*de matri.c.*7.*in comment.final.* Sed licet veriſſima ſit limitatio in ſe: me quidem latet qualiter vir dolo carere valeat. Cum ratione frigiditatis perpetuæ matrim. diſſolutum ſit: iſque ſententia declaratus ſit matrimonio in poſterum ineundo ineptus.

11 Circa tertium caſum, nimirum, quando ratione arctitudinis feminæ omnimodæ matrim. eſt diſſolutum: conſtat ex dictis n. 3. poſſe inſtaurato poſtmodum matrimonio, eam feminam repelli à viro, ratione fornicationis poſtea admiſſæ. At difficultas grauis eſt, an poſſit repelli ratione copulæ coniugalis habitæ cum viro cui nupſit poſt prioris matrim. diſſolutionem. Anſam dubitandi maximā præbet textus *c. Fraternitatis, de frigid.& maleſ.* vbi poſtquam *Innoc. III.* decidit muliere ſeparata ratione arctitudinis, & poſtea fornicanti, inſtaurandum eſſe matrimonium quoad vinculum, permiſſo tamen diuortio illius fornicationis feminæ, ſubdit hæc: *Si poſtea in conſpectu Eccleſiæ nupſit memorato G. quamdiu articulus iſte dubitabilis erat, præſumi nō debet quod fornicaretur cum illo. Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Vbi clarè textus conſtituere videtur id diſcrimen inter copulam fornicariam & coniugalem huius feminæ, vt ratione illius liceat diuortium: ſecùs ratione huius. Quidam ſic exponunt, vt priuſquam illa decretalis ederetur in lucem, non liceret diuortium ratione illius copulæ coniugalis. Quòd femina illa arcta iuſtè potuerit ignorare, matrim. prius legitimè diſſolutum poſſe reſtaurari. Cum res illa nondum eſſet per Eccleſiam deciſa, ac proinde iuſta excuſante ignorantia, delicto tribuenda non erat ea copula coniugalis. At hodie licitum eſt diuortium ratione illius. Non enim poteſt excuſari, poſtquam hæc decretalis promulgata eſt. Ita ſentiunt *Innoc.eo.c.Fraternitatis.nu.*9.*&* 7. *Hoſt.n.*6.10.*&* 11. *Ant.n* 27. *Præp.n.*11. *notabili* 9. *Alex.de Nouo ibi,§. Quamuis n.*23. *Alberic in ſuo diction lit.I.verb.Impedim.imp.*15. *Supplem. Piſanæ,verb.Impedim.imped.*15.*num.*10. Et ita explicat, *amodo*, id eſt,poſt illam decretalem editam. Sed *Abb.eod.c. Fraternitatis, n.*20.*& Brunellus de ſponſalibus, concl.*28.*limit.* 6.*nu.*27.explicant, *amodo*, id eſt, poſt primum coitum: atq; ita ſentiunt primum coitum coniugalem huic feminæ obiici minimè poſſe ad diuortium: ſecus de ſequentibus. Quia etiam hodie licitè femina hæc ad ſecundas nuptias tranſit: cùm præſumere poſſit ſe alteri viro aptam fore: ac proinde primus coitus culpæ tribui nequit. At habito primo coitu debet cognoſcere prius matrim. valuiſſe, ac ſententiam ex falſa arctitudinis præſumptione latam. Quare poſtea cum illo viro concumbens, tanquam adulterij rea iuſtam diuortij cauſam præbet. Et non concedi diuortium ratione illius copulæ coniugalis, fatentur *Gloſſ.eo c.Fraternitatis,verb.Fornicario,& Aſtenſis* 2.*p.ſum.l.*8. *t.*37.*art.*2.*q.*1.

Cæterùm fateor me neutram expoſitionem capere 12
poſſe. Quòd textus *eo c. Fraternitatis* de femina omnino arcta loquatur. Vt fatetur *ibi Alex.de Neuo, §. Quamuis n.* 23. & conſtat ex matronarum declaratione ibi propoſita. ibi: *Quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere conſtanter, quòd eadem nunquam poterat eſſe mater, aut coniux, tanquam cui naturale deerat inſtrumentum.* Si ergo arcta omnino erat, non video cur non dicendū ſit, ratione illius copulæ coniugalis poſſe virum diuortium petere. Sicut n.8. probaui frigidum conſummantem aliud matrimon. iuſtam diuortij cauſam præbere. Cùm in vtroque caſu eadem prorſus militet ratio. Quippe tam inepta eſt illa ad matrimon. quàm hic: & neuter iuſtam tranſeundi ad alias nuptias cauſam habere potuit: eo quod impotentia abſoluta ac perpetua, coram Eccleſia legitimè probata, vtrique obſtet, & confeſſio propria, qua ſe impotentes faſſi ſunt. Quare exiſtimo mulierem ratione omnimodę arctitudinis à viro ſeparatam poſſe à viro repelli quoad cohabitationem ratione copulæ habitæ cum poſteriori, cui nupſit. Sicut n.8. de viro frigido diximus, niſi vir fraudis fuerit conſcius, aut ipſa dolo caruerit. Vt de viro frigido limitauimus n.9. & 10. Solum ſupereſt exponere verba ex *c.Fraternitatis, de frigid.* deſumpta, quæ n præced. retuli, ac valde huic doctrinæ obſtant. Sed ea ſic intelligo. Textus hac diſtinctione vtitur. Aut mulier arcta à priori viro ſeparata, ac poſteriori nupta, emiſerat poſt ſeparationem à priori votum caſtitatis ſolemne: & tunc neutrum matrimon. eſt firmum Non prius, quia tanquam non verè conſummatum eſt *profeſſione ſuperueniēnti* diſſolutum. Non poſterius, eò quòd contra votum ſolemne præcedens caſtitatis eſt initum. Aut ſolo ſimplici caſtitatis voto ſe ligarat, & tunc ſi conſtat eam cum aliquo fornicatam, poteſt prior vir ratione fornicationis eam repellere: ſi autem de copula non conſtat, ſed de ſolo matrimonio poſterius inito, quamdiu hic articulus copulæ cum poſteriori viro eſt ſub dubio, non præſumitur ex ſolo matrim. copula, vt ſic reſtauretur prius matrimonium: obſtat enim arctitudo abſoluta ipſius feminæ legitimè probata in priori iudicio, ac ſententia confirmata: *Sed amodo non debet cum illo aliquatenus remanere.* Id eſt, abſque alia indagine vel mora (id enim importat amodo, id eſt, deſde luego) eſt ſeparanda à poſteriori matrimonio ea femina. Quia ſtatim conſtat id eſſe irritum. Nam ſi non eſt arcta, valet prius matrim. & ſic non poſterius: ſi verò ſit arcta, neutrum. Iuxta ea, quæ diximus de omnino frigido, diſp.99.n.6.& 7.& de muliere omnino arcta, ibi n.18.

In vltimo caſu, nempe, quando matrim. ob ſolam im- 13
potentiam reſpectiuam, ſeparatum eſt: dicēdum eſt, neutrum poſſe obiicere alteri fornicationem, aut alterius matrim. conſummationem, ad diuortium celebrandum, quando poſtea directo errore prioris ſententiæ inſtauratur prius matrim. De copula coniugali conſtat. Quia iuſto titulo ad aliud matrim. tranſiit: cum in eo euentu vtriq; facultas aliud ineundi cōcedatur. Vt diximus diſp. 93.num. 37. De copula autem fornicaria ſimiliter conſtat quod vterque iuſta ratione ſe ſolutum exiſtimarit, ac proinde fornicans minimè fuerit adulterij reus: nec ex ea copula veritas prioris matrimonij conſtabat. Cùm neuter declaratus ſit omnino impotens, ſed reſpectu illius. Quare dicendum eſt de hoc, ſicut num.4. diximus de coniuge potenti fornicante poſt prioris matrim. diſſolutionem. Quia eadem prorſus militat ratio. Vt probaui.

DISPVTATIO CII.

Vtrùm impotentia perpetua ſuperueniens matrimonio id dirimat: eiuſve vſum impediat?

SVMMARIVM.

Impotentia ſuperueniens matrimonio conſummato, id non dirimit, n.1.
Quid, ſi ratio ſuperueniat? Refertur quædam ſententia, n.2.
Proponitur ſententia Auctoris: & explicatur eam eſſe cauſam vt Pontifex diſpenſet in eo matrim. rato, n.3.
Satisfit argumentis, n 4.
An impotentia coëundi ſuperuenienti matrimonio liceant copula & tactus, quamuis ſemen extra fundatur? Remiſſiuè, n.5.
Quid ſi vir factus poſt matrim. eunuchus, vel valde ſenex, coire poſſit: cum tamen non ſeminet? Refertur opinio, n.6.
Proponitur ſententia Auctoris, n.7.
An quando femina nequit viuum fœtum edere, poſſit petere debitum: ac teneatur reddere? n.8.
An quando femina nequit abſque propria vitæ diſcrimine parere, teneatur reddere debitum? n.9.
An poſſit tunc petere & reddere? Refertur opinio, n.10.
Explicatur ſententia Auctoris, n.11.
An quando mulier nupta nullatenus probare poteſt in foro externo impotentiam viri, ac cum illo experta eſt triennio, poſſit petere & reddere? num.12.

1 QVANDO matrim. eſt conſummatum, nemo poteſt in dubium reuocare, an per ſuperuenientem impotentiam caſſetur. Quòd res certiſſima ſit matrimon. fidelium ſola morte naturali diſſolui poſſe, quando conſummatum eſt. Vt l.2.diſp.13.n.2.& n.11.probaui.

2 At difficultas eſt, quando ſuperuenit matrim. nondum conſummato. Qua in re aliqui cẽſent id dirimi per impotentiam ſuperuenientem. Ducuntur primò ex *c. Quod propoſuiſti* 32.*q.*7. quod eſt ex Gregorio III. vbi conceſſit cuidam licentiam migrandi ad aliud matrimonium, propter impotentiam perpetuam vxori priori ſuperuenientem. Secundò, quia non minus requiritur ad conſeruationem rei, quam ad eius eſſentiam. At matrimonij eſſentia conſiſtere nequit, ſi à principio adſit perpetua coëundi impotentia. Nec ergo conſeruari poterit, ſi illo inito ſuperueniat? Tertiò, quia obligatio ad reddendum debitum ſemper comitatur matrimonium tanquam illius paſſio. Ceſſante ergo hac obligatione ob impotentiam ſuperuenientem, caſſabitur matrimonij eſſentia: vtpote quæ abſque propria paſſione ſubſiſtere non valet. Tandem, quia *Alexand. III. c. Ex literis, de frigid. & malef.* fecit poteſtatem alterius matrimonij ineundi, cuidam cuius vxor ante conſummationem reddita fuit copulæ inepta. Et ita huius ſententiæ ſunt *Gratianus* 33.*q.*1.*in ſum. ad fi. Albericus in ſuo diction. lit. I. verb. Impedim. impedim.*15.*Iacob. Sprenger in malleo maleficarum* 1.*p.q.*8.*ad fi. Alex. Carrerius lib.*5.*de ſponſalibus c.*18 *& Rubion* 4.*d.*35.*q.*2.dicit non eſſe certum oppoſitum, ſed tantum probabile: vnde hanc quoque ſententiam probabilem exiſtimat.

3 Cæterum veriſſima ſententia eſt, nec matrim. ratum dirimi per quamcunque impotentiam ſuperuenientem. Quod probatur ex *c. Hi qui* 32.*q.*7. quod eſt ex Nicol. Pontif. vbi generaliter dicitur ob nullam impotẽtiam ſuperuenientem matrim. caſſari. Et *D. Aug. l.*1.*de ſerm. Domini in monte, c.*32.& refertur *c. Si vxorem,* 32.*q.*5. affirmat retinendam eſſe vxorem antea ductam, non obſtante quocunque corporis incommodo ſuperuenienti. Ergo intelligit etiam impotentiam: cum ita vniuerſaliter loquatur. Deinde, quòd receptiſſima ſententia ſit, matrimonium ratum fidelium per ſolam profeſſionem certiſſimè diſſolui: aut probabiliter per diſpenſationem Pontificiam. Et ideò hanc partem ſuſtinent ex Theologis *D. Bonau.*4.*d.*34.*a.*2.*q.*2.*Et ibi Scotus q. vn. col.*2.*Ricard. a.*2.*q.*1.*&* 2.*a.*3.*q.*1.*Maioris q.*1.*ad fi. Supplem. Gabr. q. vn. a.*2.*coroll.* 2.*quod infert ex* 1.*prop. Palud.*4.*d.*27.*q.*3.*a. vlt. concl.*3.*n.*47. *D. Anton.*3.*p.t.*1.*c.*12.§.2.*Ambulenſ. c.*19.*Matt. q.*90.*in fin. corp. Baſſolis* 4.*d.*34.*q. vn. a.*1.*& ibi Almain. q. vn. Nic. de Orbellis q. vn. Sotus q. vn. a.*2.*col.*4.*verſ. Quid autẽ, Borill. q. vn. a.*2.*Palac. diſp.*1.*col.*5.*Celaia q.*1.*poſt* 2.*concl. Ouãdus diſp. vn. prop.*8. *Nicol. de Niiſa ſuper* 4.*ſent. tract.*6.*p.*3.*de mat. q.*6.*concl.*2.*Martinus de Ledeſm.* 2.*p.*4.*q.*60.*a.*1.*col.*2.*verſ. Sed dubium eſt, Veracr.*1.*p. ſpeculi, a.*38.*concl.*2.*Angles Florib.*1.*p.* vbi de matr. *q.*8.*a.*1.*dub.*1.*concl.*2.*Enriq. l.*11.*de matri. c.*16.*n.*7.*& l.*12.*c.*8.*n.*3. *Toledo l.*7.*ſum. c.*12.*n.*4.*Valentia* 4.*p. diſp.*10.*q.*5.*punct.*3. vbi de impotentia, *verſ. Dixi autem, Petr. de Ledeſ. de matri. q.*58.*a.*1.*in dub. quodam, quod mouet circa ſolut. ad* 6. *Cañedo ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c.*5.*n.*31. *Barth. à Ledeſm. de matrim. dub.*48.*concl.*4. *Manuel* 1.*to. ſum.* 2.*edit. c.*235.*n.* 2.*ad fi. Viuald. candel. Sacram.* 1.*p.* vbi de matrim. *n.*236.*Vega* 2. *tom. ſum. c.*34. *caſu* 107. *&* 112. Et ex Iuriſperitis, *Goffred. ſum. t. de frigid. & malef. nu.*4. *Ant. c.*2.*n.*6.*eo. t.* & *ibi Alex. de Neuo fi. Præpoſ. ad fi. Abb. c. Ex literis, n.*3.*eod. t. & ibi Anchar. fi. Alex. de Neuo n.* 2. & dicunt *Abbas & Alex. de Neuo Gloſſam ibi, verb. Contraxit, relatã ad textum,* ſentire idem. *Brunel. de ſponſalib. concl.* 28.*limitat.*5.*n.*21.*Aſtenſ.*2.*p. ſum. l.*8.*t.*26.*a. vn. q.*1.*& t.*27.*ar. vn. q.*1.*& t.*29.*a. vn. q.*1.*Lex regia* 4.*fi. t.*8.*p.*4.*& ibi Gre. Lop. verb. Nõ ſe desfaze, Angelus verb. Matrim.*3.*imped.*16.*n.*2.*Sylu. verb. Matrimonium* 8.*quæſtione* 16.*dict.*8.*Armilla verb. Matrimonium, nu.*48.*Tabiena verb. Imped. imped.*12.*in fi. Gaëta c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*q.*118.*n.*329.*& q.*234.*n.*537.*Matienzo lib.*5.*recop. t.*1.*rub. gl.*1.*n.*192.*Lancelot. inſt. iuris can. l.*2.*t. de diuortiis,* §. *Item ſi quis ignarus, verb. Ignarus.* At eſſet iuſta cauſa, vt Pontifex in eo matrim. rato diſpenſaret, ſi multum timeretur de incontinentia alterius coniugis potentis. Vt benè docent *Abbas d.c. Ex literis n.*3.*& ibi Alex. de Neuo n.*2.*Brun. Ang. Lancelot. proximè allegati.*

Ad argum. n.2. propoſita reſp. Ad primum, varias illius 4
textus expoſitiones tradidi hoc l.7. diſp.80.n. vltimo. Ad 2. dic multa eſſe neceſſaria ad rei eſſentiam, quæ ad conſeruationem minimè deſiderantur. Ad 3. dic obligationem reddendi debiti non ſemper comitari matrim. ſed initio. Vt conſtat, ſi poſtea communi conſenſu vterque coniux profiteatur: vel alter reus ſit adulterij. Ad vltimũ dic cum *Gloſſa, ibi verb. Contraxit,* loqui textum quando impotentia præceſſit matrim. Et conſtat ex illis verbis: *Si mulier illa vitium illud à natura contraxit.*

Circa alteram diſputationis partem vrgentior eſt dif- 5
ficultas, qualiter liceat vſus matrimonij coniugalis, quando eo legitimè inito ſuperuenit impotentia? Et quidem quadruplex genus impotentiæ ſuperuenire poteſt, de quibus ſeorſum agendum eſt. Primum genus eſt, impotentia coëundi, quia in eam ægritudinem poſt matrim. incidit vir, vt nequeat vas penetrare, præ imbecillitate ſua, aut præ feminæ arctitudine, quæ matrimonio ſuperuenit: aut quod illa ſemen retinere nequeat. Et de hac quæſt. latè dicemus l. 9. diſp.17. à n. 20. vſque in finem, vbi dicemus quando liceat copula, & quando tactus.

Secundùm impotentiæ genus eſt, quando eſt impoten- 6
tia ſola veri ſeminis effundendi. Vt ſi matrim. inito vir vtroque teſticulo orbetur, ita vt coire nequeat: tunc enim non eſt capax veri ſeminis emittendi, (vt probaui diſp. 92. n. 17.) Et videtur tunc non licere copulam. Quòd femina verum ſemen emittat, idque debito generationis fine fruſtretur, deficiente virili ſemine. Et confirm. quia quando vir nullo modo poteſt intra vas ſeminare, ſed extra, illicitus eſt coitus, eo quod virile ſemẽ extra vas effuſum fraudetur contra naturam debito generationis fine. Cum ergo idem contingat in noſtro caſu in ſemine femineo, erit eadem ratione illicita ea copula. Quippe vtrunque ſemen ad generationem natura ordinauit. Et ideò huius ſententiæ videntur *Ant. c.*2.*nu.*6.*de frigid. & malef. verſ. Nunquid autem, & ibi Præpoſ. n.*5.*& Alex. de Neuo in fine,* vbi aiunt, quando poſt matrimonium vir caſtratur, illud non diſſolui, ſed teneri vxorem quoad alia obſequia. Sed fortè hi Doctores loquuntur, quando penitus virilia abſciſſa ſunt. Et tenet *Petr. de Ledeſm. de matrim. q.* 68.*art.* 1. *dub.*5. *quod mouet circa ſolut. ad* 4. *dubij principalis, in ſolut. ad vlt.*

Verum exiſtimo culpa vacare, ſiue petat ſiue reddat. 7
Quòd vir ille iure ſuo vtatur vacãs actui coniugali, quem matrim. permittit. Semen autem verum non emitti contingit per accidens. Sicut ſi apertè cõſtaret viro præ morbo ſemen eſſe corruptum, vel ſterile, vel copula ſit prope tempus partus, in quo non eſt poſſibilis generatio.

Adde

Adde ſenibus decrepitis iam ad generandum impotentibus à nullo negari vſum coniugij, ſi coire valeant: ſoluaturque, quia obtinetur finis matrim. ſecundarius, nempe, ardorẽ concupiſcentiæ ſedare. Non ergo obſtat defectus veri ſeminis ad generandum apti, vt ob id neganda ſit copula vero matrim. coniunctis. Neque eſt ſimile de copula extra vas Quòd ea non ſit coniugalis, nec iure matrimonij innitatur: qualis eſt habita intra vas. Et ita tenet *Toledo l. 7. ſum. c. 12. num. 4.* loquens de facto eunucho poſt matrim. Idem tenet loquens de ſenibus, qui validè contraxere in ſenectute, nec iam poſſunt ſemẽ emittere, *Gaëta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 234. n. 539.* Vnde tunc vterque poterit petere, & alter reddere tenebitur. Quia petit alter ius ſuum, quo orbatus non eſt.

8 Tertium impotentiæ genus eſt, quando femina experiẽtia didicit ſe nequire prolem viuam edere, (vt his diebus de hoc conſultus ſum. Cuidam enim feminæ nuptæ os laterale, vulgo cadera, ita confractum eſt, vt fœtum mortuum ſemper pareret, nec ſpes erat fore vt poſſet viuum.) Et videtur tunc nec petere nec reddere licere, quòd concipiendi periculo exponatur, idq; ſit in detrimentum vitæ corporalis & ſpiritualis prolis. At conſultis viris peritiſſimis viſum eſt, licere his coniugatis petere & reddere. Quod idem mihi placet. Ducor, quod præter intentionem, & per accidens mors illa fœtus accidat coniugibus ſuo iure vtentibus: nec tenentur id prolis damnum vitare, cum tanto detrimento, ac eſt coniugatos perpetuo ab vſu coniugij abſtinere cũ maximo incontinentiæ vtriuſque periculo. Deinde, quoniam melius eſt puero ſic eſſe cum originali culpa, & carentia viſionis Dei, quam omnino non eſſe. Vt notat *D. Tho. 1. 2. q. 83. a. 1. ad 5.* & colligitur ex *D. Aug. l. 5. contra Iulian. c. 8.* Et ratio eſt, quia originalis culpa eſt peccatum habituale: at eligibilius eſt, exiſtere in rerum natura cum peccato habituali, quã omnino non exiſtere: etenim licet, ſi homini detur optio, potius debeat eligere mortem, & annihilationẽ, quam peccatum actuale etiam leuiſſimum: ſi tamen iam commiſſum ſit, & reuelaret Deus ſe nolle id remittere, quamdiu homo exiſteret, adhuc melius faceret eligendo exiſtentiam, quam annihilationem. Quia ſuppoſita Dei voluntate, ille homo nec teneretur nec poſſet euitare id peccatum habituale: atque ita modo nil Deo exoſum facit, id autem quod ſemel fecit, non tenetur iam delere, ſiquidem non poteſt: at ob id quod iam non eſt in eius poteſtate, non deberet ſe priuare maximo bono naturali, quod eſt eſſe. At femina hæc non teneretur reddere, quia non modicum ex morte fœtus in vtero ac difficultate partus ſibi periculum imminet. In quo euentu dicemus num. ſeq. eam non teneri reddere; id enim detrimentum ab ea obligatione ipſam eximit: quamuis poſſit iure ſuo cedens reddere & petere: ac vir teneatur illi petenti reddere. Cum non habeat iuſtam denegandi cauſam. Quamuis probabile ſit non teneri, vt dicemus n. 11.

9 Vltimum impotentiæ genus eſt, quando femina nequit parere abſque propriæ vitæ periculo graui: in quo euentu manifeſtum eſt, iuxta dicta nu. præcedenti in fine, mulierem non teneri reddere. Atque ita docent *Ledeſma 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. 5. verſ. Sed circa hæc eſt dubium, Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 48. concl. 2. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 58. a. 1. ad fin. Manuel. 1. to. ſum 2. edit. c. 235. n. 6.*

10 Sed dubium eſt, an petere & reddere liceat? *Petr. de Ledeſm. & Manuel. n. præc. allegati* id negant, dicentes eſſe mortale reddere. Quod dominium propriæ vitæ non habeat, vt illi integrum ſit tanto eam periculo exponere.

11 At mihi probabilius eſt vtrumq; licere. Magnum enim eſſet detrimentum, ſi ſemper coniugata illa deberet ſe à coitu abſtinere, cum non immodico propriæ continẽtiæ & alterius cõiugis diſcrimine. Quare vt id detrimentum vitet, poteſt iure optimo vitam periculo exponere: eo vel maximè, quòd nec id periculum ex partu certum ſit: nec futura etiã conceptio, ex qua periculum id imminet, certa ſit. Deinde, quia cum morbus eſt diuturnus, poteſt coniux proprio periculo cedere, ad vitandum maximum incontinentiæ periculum, quod ex vſus coniugalis perpetua priuatione vtrique coniugi imminet. Vt probabo in ſimili, nimirum, quando cõiux lepra infectus eſt, l. 9. diſp. 24. n. 33. & vt in ſimili ibi dicemus, tenetur vir huic vxori petenti reddere. Quamuis probabile ſit eum non teneri reddere. Cum ſententia n. præced. relata, dicens nec licere petere nec reddere, ſit probabilis.

Tandem, quando mulier certa eſt de viri impotentia, 12 eo quod triennium cohabitationis iure præſcriptum ad experiendum tranſierit: nec illam probare poteſt, vir enim negat: nec poteſt conſtare per inſpectionem, quod ipſa virgo non ſit, & vir integra membra habeat, neuter poteſt petere nec reddere. Quod conſtet id matrimonium eſſe irritum. Atq; ita apertè docent *D. Th. 4. d. 34. in fi. in expoſit. lit. verſ. Sed ſi vir, & ibi Alb Magnus a. 7. ad vlt.* vbi dicunt eam feminam debere ſibi conſulere iacendo ſeorſum, ne viro impotenti periculum incontinentiæ immineat.

DISPVTATIO CIII.

Quando dubitatur, an impotentia præceſſerit, an ſubſequuta ſit matrim. vel præmiſſo examine, an ſit vera impotentia, & an perpetua, vel temporalis: an præſumatur eam ſubſequutam, vel non eſſe veram, nec perpetuam, vt vel ſic matrim. valeat?

SVMMARIVM.

Refertur triplex ſententia, n. 1. 2. & 3.
Quando impotentia eſt naturalis, præſumitur in dubio eã præceſſiſſe, n. 4.
Quando eſt accidentalis, vt ex maleficio, vel abſciſſione præſumitur in dubio eam ſubſequutam, nec ſoluitur coniugium, n. 5.
Quid, ſi breui tempore poſt matrim. comperta eſt impotentia? n. 6.
Quid, ſi dubitetur an impotentia ſit naturalis an accidentalis, n. 7.
Quid, quando non eſt dubium circa impotentiæ anteceſſionem, ſed circa eius veritatem, ac perpetuitatem, vel matrimonij conſummationem? num. 8.
Quid, quando vir poſt matrim. reperitur potens ad corruptam, ſed dubitatur, an ad virginem à ſe ductam potens ſit: & quid, quando dubitatur an femina ratione arctitudinis ſeparata, cognitáque ab alio, ſit quoque in primo viro cognoſcibilis, ac ſit id matrimonium validum & quid, quando dubitatur, an femina illa poſſit abſque vitæ periculo reddi per inciſionem apta viro, cui nupſit? n 9.
An ſtante dubio impotentiæ, viri, aut arctitudinis feminæ, liceat matrim. inire: & eo inito vti? n. 10.
Satisfit argumentis, n. 11.

VARIÆ ſunt in hac diſp. ſententiæ. I. ſuſtinet in dubio 1 an impotentia præceſſerit matrim. & proinde illud ſit irritum, præſumi eam præceſſiſſe, ac matrim. eſſe diſſoluendũ tanquam irritum. Ducuntur partis huius patroni, per *c. fin. de frigid. & malef.* vbi nec allegatio nec probatio facta eſt ſuper prioritate temporis, ſed probato maleficio, ac præſumpto perpetuo per triennij experientiã, ſeparatũ eſt matrim. Quaſi ius ſtatim præſumat maleficium præceſſiſſe. Nam aliàs id probãdum erat, vt matrimonium ratione illius diſſolueretur. Secundò, quia textus *cap. Licet ex quadam, in fine, de teſtib. & atteſtat.* ex quo DD. cõmuniter colligunt, in dubio fauendum eſſe valori matrimonij, procedit quando matrimon. poteſt ſuum conſequi finem, nimirum, bonum prolis, aut fornicationis vitationem. Quod minimè contingit, vbi coniux eſt impotens, ſed vtroq; fine fruſtratur. Potius ergo tunc aduerſus matrimonij valorem præſumendum eſt in dubio impotentiã præceſſiſſe. Tertiò, quia iudicando impotentiã præceſſiſſe, fauetur proli & continentiæ. Sic enim coniux potens non manebit eo matrim. ligatus, ac integrum illi erit ad alias nuptias tranſire, quo prolem ſuſcipiat: atque incontinentiæ periculum vitet. Et confirmatur, quia præſumptio in alicuius fauorem inducta locum non habet, quoties in eius damnum redundaret. Sicut in dubio quiſpiam præſumitur bonus: at ſi ex præſumptione bonitatis actus redundaret damnum illum agenti, ceſſat præſumptio. Ne quod fauore alicuius inductum eſt, in eius odium retorqueatur. Contra *reg. quod ob gratiam, de regulis iuris in 6.* Vt cum Bartolo, Felino, & aliis per ipſum relatis tradit *Nauar. comment. 4. de regul. n. 72. verſ. non obſtat.* Cum

ergo

ergo fauor hic matrimonij, vt in dubio pro eius valore præſumatur, inductus ſit fauore prolis, ceſſare debet quoties in prolis damnum is matrimonij valor cedit: vt contingit quoties de anteceſſione impotentiæ dubitatur. Tandem, quia quandoque ex præſenti deſumitur præſumptio circa præteritum: vt teſtatur *Gloſſ.fin.c.Scribam,de præſumpt.* Ergo ex impotentia in præſenti reperta poteſt iure optimo deduci præſumptio, extitiſſe eam tempore præterito ante matrimonium initum. Et ita loquentes de omni impotẽtia, atque etiã accidentali maleficij, ſuſtinent hanc ſent. ex Iuſperitis, *Hoſtienſ.ſum.tit.de frigid.& maleſ.§. Quæ impotentia,n.7.verſ. Quid ſi dubitetur,&c. Fraternitatis, n.4.verb Præter diuinum,eod.t.Et ibi Ioan.Andr.n.25. Abb.n. 16.Anch.n.16.ver.Quærit ſi eſt dubium,Præpoſ.n.13.Henr.n.7. 8.& 9.Alex.de Neuo ibi.§.Quamuis,n.7.8.& 9.Idem Abb.c. ſi.n.3.eod.t.& ibi Anton.n.8.Præpoſit.n.3.paulo poſt princ.& n. 6.Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.29.a.vnic.q.2.Brunel.de ſponſ.concl.28. limit.5.n.21 Roſella verb.Diuortium,n.4. Angel. verb.Matrimonium 3.impedimento 16.num.vlt.Sylueſt.verb.Matrimonium 8.q.16.dict.9. Deciſio capellæ Tholoſ.381.n.5. Montaluus l.4.ſi. & l.7. ad fin.tit.8.p.4.Gregor. Lopez.l.5.verb. De tal embargo, tit. 8.p.4.Maſcard.de probation.concl.816. n.19.& cõcl.1027. n.3. Gaëta c.Ad limina 30.q.1 §.4.q.237.n.542.Matienzo lib. 5.Recopil.t.1.rubr.gloſſ.1.n.204.* Et ex Theologis, *Ricard.4.d. 34.a.3.q.1.ad 2.Abuleſis c.19.Matth.q.90. in fine corp.Pet.de Sota lect.5.de matrim.pag.2.verſic.His autem proximum, in fine, Veracruz 1.par.Speculi,art.40.concl. 3. Enriquez l.12.de matrim.c.8.n.5.Emmanuel Sa in ſumma verb. Matrimonium*, vbi de impedim. dirimentibus, *in impedimento impotentiæ, in fine.* Et idem explicant *Alex. de Neuo, Henric. & Enriquez ibid.* quando ex morbo aut inciſione amiſit vir virilia, aut vtrumque teſticulum, atque dubium eſt an ea impotentia præceſſerit matrim. in eo enim dubio aiunt præſumi impotentiam fuiſſe antè matrim. & ita hoc eſſe irritum ratione illius. Temperat autem hanc ſent. *Alex.de Neuo eo c. Fraternitatis, §. Quamuis, n.9.* niſi vir aſſerat ſe vxorem cognouiſſe, nec ipſa per aſpectum ſe virginem probare poſſit; tunc enim ait potius credi viro, atque præſumi maleficium poſt matrimonium accidiſſe.

2 II. Sent. ſuſtinet, in dubio non præſumi impotentiam fuiſſe ante coniugium, quando alter coniux petit ſeparari matrim. ratione impotentiæ. Cùm enim ſit actor, atque intentionem ſuam fundet in impotentia præcedenti matrim. vt id diſſoluatur, non præſumitur eam præceſſiſſe, ſed ipſi onus probandi incumbit. Secus ſi vterque coniux diſſolutioni aſſenſum præſtaret, vel ſi alter petat aliquã in vxorem: tunc enim præſumitur impotentiam præceſſiſſe. Sic *Anton.c.Fraternitatis,n.10.de frigid.*

3 III. Sent. ait, impotentiam accidentalem, qualis eſt maleficij, aut ſi virilia abſciſſa ſint, non præſumi præceſſiſſe, atque ita in hoc dubio validum eſſe matrim. Ita ſuſtinent *Gloſſa 33.q.3.in ſumma, verb. Quod autem, in fine. Goffred.in ſum.t.de frigid.& maleſ.n.8 fine. Cardin.Florent.* quem refert *Alex.de Neuo c.Laudabilem,in fine, de frig.& mal. Anchar.c.1 ſi. & c. Ex literis,in fine,eod.tit. Monald.ſum.tract. de matri.t.de impotẽtia accidẽtali,ſtatim in princip. Romanus rub. ff.ſolut. matrim.n.12.verſ.Limita iſtud.Supplem.Gabr.4.d.34.q. vnica,a.2.poſt coroll.1.quod infert ex 1.concluſ.verſ. Quid iuris.*

4 Prima tamen concluſio ſit. Quando impotentia eſt naturalis, in dubio præſumitur eam præceſſiſſe, & ſic matrim. eſſe nullum. Ducor, quod naturalia ſint perpetua: & qualitatem quæ à natura eſt, ſemper ineſſe præſumatur. Vt probat *Menochius præſumpt.l.1. de præſupt.14. nu.3.* Poteſt etiam probari rationibus, & auctoritate Doctorum primæ ſent. n. 1. relatæ. Nec c[illegible]do DD. tertiæ ſententiæ relatæ n. præced. huic contradicere: quia loquuntur de impotentia accidentali, dum dicunt præſumi eam ſecutam poſt matrimonium. Et ita *Anchar. & Cardin. Florentinus*, auctores illius fatentur hanc concluſionem.

5 II. Concluſio. Quando eſt impotentia accidentalis, vt ex maleficio, abſciſſione, aut ex quolibet alio morbo conſurgens, & ſufficienti diligentia præmiſſa conſtare nequit an ea matrimo. præceſſerit, an potius ſecuta ſit, quamuis valde probabile ſit, præſumi eam præceſſiſſe, ac proinde irritum eſſe matrim. eo quod multorum Doctorum auctoritate & optimis rationibus fulciatur: vt conſtat ex allegatis num. 1. at mihi multo probabilius eſt, quod docent Auctores tertiæ ſentent. quos n. 3. retuli, nempe, præſumi impotentiam illam ſubſecutam eſſe matrimonium, ac proinde id fuiſſe validum. Ducor, quod eſto id matrimonium omni fauore peculiari deſtitutum ſit: præſumptio iuris eſt pro ea parte, vt impotentia illa non-præceſſerit matrimonium, ſed ſecuta ſit. Cùm enim natura ipſa hominem illum potentem produxerit, aſſerenti eum aliquando impotentem fuiſſe, incumbit onus probandi, vtpote cui aduerſatur præſumptio à natura ipſa deſcendens, (vt in ſimili probaui lib. 1. diſp. 8. n. 17.) Cùm ergo hanc impotentiam accidentalem non probetur fuiſſe ante matrimonium, non præſumetur eo antecedenti tempore fuiſſe, ſed præſumptio militabit pro qualitate naturali, quæ eſt potentia coëundi. Quare non eſt opus confugere ad matrimonij fauorem, vt præſumendum ſit eam impotentiam ſubſecutam: id enim neceſſarium foret, vbi ipſa iuris præſumptio non conuinceret impotentiam ſubſecutam eſſe. Cùm autem id conuincat præſumptio, quæ à natura ipſa proficiſcitur, in hoc euentu, ceſſante omni matrimonij fauore, præſumendum eſt impotentiam ſubſecutam, & ideò illud validum eſſe. Secundò, quòd *cap. Licèt ex quadam, de teſtib. & atteſt. in fine*, vnde DD. deducũt in dubio pro matrimonij valore præſumi, non innitatur peculiari matrimonij fauore, ſed ratione ipſa ex principiis naturalibus deducta. Vt conſtat ex ratione in eo textu ſubiuncta, ibi: *Tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitimè contra ſtatuta domini ſeparare.* At in hoc euentu eadem ratio militat: nam in dubio, nec habita ſufficientis impotentiæ probatione, quæ matrim. antecederet, dirimeretur illud contra legem diuinam, ex dubiis hominum teſtimoniis. Sed dices, hunc textum minimè fauere, quòd loquatur quando impedimentum eſt ex ſolo iure humano, vt conſtat ex illis verbis: *Contra ſtatuta hominum dimittere copulatos.* At impedimentum impotentiæ dirimit iure naturali ac diuino. Sed dic dum textus ait, contra ſtatuta hominum, non eſſe ſenſum, id eſt, contra ſtatuta Pontificum: ſed ſenſus eſt, id eſt, contra hominum teſtimonia firmitate neceſſaria deſtituta ad concludendum matrim. iam contractum eſſe irritum, ac proinde non certam, ſed dubiam fidem faciunt. Et conſtat hæc expoſitio, tum, quia etiamſi impedimentum ſit iure humano dirimens, manerent vtique coniuges illi contra ſtatutum iuris diuini ac naturalis copulati: quippe eſſet illorum concubitus fornicarius: tum etiam, quia id conſtat ex antecedentibus in eo textu, quæ omnia verſabantur circa teſtimoniorum proferendorum circumſtantias, vt fidem facerent ad matrim. diſſoluendum. Et ita concluſit Pontifex, quando hæc teſtimonia non in iis circunſtantiis veſtita ſunt, vt fidem certam faciant, tolerabilius eſſe contra ea teſtimonia dimittere aliquos copulatos, quam contra ſtatuta Dei ſeparare legitimè coniunctos.

Limitarem tamen hanc concluſionem, niſi breue tempus à matrimon. contracto vſque ad eius conſummationis intentionem tranſiiſſet, (vt communiter accidit.) 6
Tunc enim non præſumitur tam breui tempore impotentiam illam accidiſſe, ſed potius præſumendum eſt, eam priorem matrimonio fuiſſe. Et in hoc caſu aſſentio primæ ſent. n. 1. relatæ.

Quod ſi facta ſufficienti indagine dubitetur, an impotentia ſit naturalis, an potius accidentalis: exiſtimo 7
in hoc dubio accidentalem præſumi, & ita poſteriorem matrimon. inito. Quoniam cùm potentia ad copulam ſit homini connaturalis, vbi de impotentia naturali minimè conſtat, non vtique ea præſumitur, ſed ſi aliqua ſit impotentia, cenſetur ac præſumitur eam ex accidenti aliquo profectam eſſe.

III. Con

8 III. Concluſio. Quando non verſatur dubium circa anteceſſionem impotentiæ, ſed dubitatur, an vera impotentia ſit, & an matrimonium cõſummatum ſit, necne: & adhibita ſufficienti diligentia id dubium vinci nequit: cenſeo in hoc dubio præſumi pro matrimonij valore, nec illud ſemel initum poſſe diſſolui. Ducor, quia cum quilibet naturaliter præſumatur potens, aſſerenti veram impotentiam, vbi ea dubia eſt, incumbit onus eam probãdi: & dum ea non fuerit certo probata, præſumitur pro naturali potentia, ac ſubinde pro matrimonij valore. Deinde, quòd in hoc dubio poſſeſſio ſtet pro matrimonio. Cùm id contractum eſſe conſtet, & ſolùm dubitetur de eius impedimento, quod nunquam præſumitur. Præterea probatur ex doctrina *Innoc. c. 1. de frigid. & malefic. num. 3. fine*, vbi ait viro aſſerenti propriam potentiam, ne diſſoluatur matrimonium, fidem habendam eſſe contra feminam eam negantem. Et eam ſubdit rationem, quod quilibet præſumatur potens, & quia ſtat pro matrimonio quod fauorabile eſt. Ad idem conferunt DD. aſſerentes, etiam feminæ fatenti viri potentiam, & ab eo ſe cognitã, ne dirimatur matrim. potius credendum eſſe, quam viro neganti: eamque reddunt rationem: quia ſtat pro matrimonio quod fauorabile eſt, (quos referam diſp. 109. nu. 9.) Cenſent ergo hi, in hoc dubio fauorem matrimonij præponderare, vt valeat. Ad idem etiam conferunt *Innoc. c. 1. n. fin. de frigid. & malef. Corſetus in ſuis ſingularib. verb. Teſtis ſingulari incipienti, Duo teſtes deponunt, Petrus Gregorius in ſyntagm. iuris, li. 9. c. 12. n. 11. Fuluius Pacianus de probationibus, lib. 1. c. 50. nu. 62.* vbi aiunt pari numero teſtium negantium virum frigidum eſſe, potius credendum eſſe, quam affirmantium eidem numero. Et reddunt rationem, quod illi veriſimiliora & aptiora naturæ deponant, iuxta quam nemo frigidus præſumitur. Ergo in dubio potius præſumitur potentia, quæ viro eſt connaturalis. Item, quia *c. Fraternitatis, verſ. Quamuis igitur, de frigid. & malefic.* deciditur feminam ratione arctitudinis præſumptæ ſeparatam à viro, poſteaq; ab alio ſimili cognitam, reſtituendam eſſe priori viro, vt experiatur an eam ſimiliter cognoſcere poſſit. Cùm tamen non conſtet, ſed ſolum præſumatur eius potentia. Ergo in dubio veritatis impotentiæ non eſt ſeparandum matrimonium. Et confirm. quia *eod. c. in fine*, quando poſt initum matrimonium dubitatur de impotentia, concludit Pontifex non facile iudicandum: cũ finale iudicium pendeat ex futuro euentu. At ſi in dubio eſſet diſſoluendum matrim. eſſet facile iudicare, & ſine ſufficienti certitudine. Tandem, quia *c. final. de frigid. & malefi.* poſt octo annorum experientiam, quibus coniuges commiſceri non potuere, conſulit Pontifex, vt iterum vacent carnali copulæ. Ergo renuit ſeparare matrimonia dubia: alias tam longa experientia contentus eſſet. Et hanc ſent. in propriis terminis ſuſtinet *Sotus 4 diſt. 34. q. vn. a. 2. col. 4. verſ. Rogas autem, & Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 52. col. 3. paulo ante verſ. Tertio dicitur*, vbi aiunt quando elapſo triennio non poteſt conſtare, an matrim. ſit conſummatum, & ſic an ſit impotentia, re dubia proferendam eſſe ſententiam in matrimonij fauorem, ne dirimatur: alioquin (inquiunt) fraudib. & dolis ſterneretur via. Nec cenſeo hoc eſſe aduerſus DD. primæ ſent. n. 1. relatæ. Quia illi loquuntur in caſu in quo de impotentia conſtat, & ſolùm dubitatur, an ea matrimon. præceſſerit: & cenſent præſumi eam præceſſiſſe, vt dirimatur matrimonium. Quod illud, quando conſtat de impotentia, omni fauore deſtitutum ſit. At in caſu noſtræ concluſionis non conſtat de impotentia, ſed ea dubia eſt, & præſumptio ſtat pro potentia (vt nuper probaui) vnde non eſt cur matrimonium id fauore priuari debeat, vt in dubio pro illo iudicetur. Dixi autem in concluſione, quando dubitatur an ratione veræ impotentiæ matrimonium ſit conſummatum. Quia ſi conſtat id non eſſe conſummatum, ac dubitatur de impotentia, præſcripſit ius *c. Laudabilem. de frigid. & malefic.* triennium ad experiendum, in quo ſi conſtat eos non potuiſſe conſummare, cenſetur impotentia perpetua, ac dirimitur matrimonium. Quare concluſio procedit, (vt bene aiunt *Sotus & Ludouicus Lopez proximè allegati*) quando eo triennio dubitatur, an matrimonium conſummatum ſit, ac proinde de veritate impotentiæ. Vt quia alter coniux conſummationem affirmat altero neganti, nec per aſpectum poteſt veritas deprehendi.

Quid autem cenſendum ſit, quando vir poſt matri- 9
monium inuenitur potens ad corruptam, ſed dubitatur an ad virginem, quam duxit, potens ſit, diximus diſp. 93. num. 28. & quid quando dubitatur, an femina ratione arctitudinis ſeparata, cognitaque eſt ab alio, ſit quoque cognoſcibilis à primo, & ita primum matrimonium ſit validum: diximus ibi num. 14. & quid, quando dubitatur, an femina illa poſſit abſque vitæ periculo per inciſionem reddi apta viro cui nupſit, an valeat matrimonium: diximus ibi num. 15.

Tandem dubitabis, an ei, cui non plenè cognita eſt 10
propria impotentia, culpæ tribuendum ſit, ſi ad matrimonium tranſeat? *Palacios 4. diſt. 34. diſp. 1. col. 14. paulo ante tertiam concluſionem*, ait hunc non delinquere matrimonium ineundo, ac poſtea eo vtendo. Quod triennale ſpatium concedat Eccleſia, *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ad experiendam potentiam: at dum eſt dubius de impotentia, (inquit) non poterit petere, ſed tantùm reddere: iuxta *c. Dominus, de ſecund. nupt.* At tenendum eſt, non licere huic matrimonio copulari, donec re diligenter inueſtigata dubium deponat. Quoniam exponitur irritandi matrimonij periculo: nec Eccleſia triennium experientiæ concedens permittit in eo dubio impotentiæ matrimonium contrahi: ſed quandó ſemel legitimè initum eſt, ac ſuboritur id dubium, concedit illud ſpatium ad indagandam veritatem, & vt conſtet, an matrimonium diſſoluendum ſit. Et *cap. Dominus, de ſecund. nupt.* interdicitur tranſitus ad aliud matrimonium, quando non conſtat, ſed adhuc dubium eſt, an prior coniux obierit. Nec placet etiam, quod ait *Palacios ibidem*, nempe, matrimonium ineunti cum eo impotentiæ dubio non licere petere, ſed tantum reddere. Sed exiſtimo vtrumque licere: & hoc quamuis vterque mala fide illud inierit: non ratione poſſeſſionis, quæ mala fide incipienti minimè ſuffragatur, ſed quia eius matrimonij valor eſt neceſſario diſcutiendus, ac quando de impotentia non conſtat, nullo alio modo diſcuti poteſt, niſi habita copula. Si ergo hæc interdiceretur, ſuſpenſa eſſet Eccleſia, nec poſſet iudicare, an id matrimonium confirmandum eſſet, an potius diſſoluendum. Quare caſus hic excipitur à deciſione *cap. Dominus, de ſecundis nuptiis*, vt probaui lib. 2. diſp. 41. num. 53. ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ.

Ad argumenta num. 1. propoſita reſpondetur. Ad pri- 11
mum dic, eum textum nil probare, quia non petitum eſt à Pontifice, an præſumatur maleficium præceſſiſſe, nec de hoc quæſtio inſtituta eſt, vt id allegaretur, aut probaretur. Sed tantum quæſitum eſt, quando præſumatur maleficium perpetuum, vt ſic matrimonium ſubſequens dirimat? & reſpondet Pontifex, quando triennio cohabitationis tranſacto non ceſſat. Nec aliqua mentio eſt facta de maleficij anteceſſione, ſed ea ſupponitur: quia circa illam non verſabatur dubium. Ad ſecundum, & tertium, & confirmationem, patet ex dictis n. 5. vbi probauimus non opus eſſe confugere in hoc caſu ad aliquem matrimonij fauorem. Ad vltimum fateor id aliquando contingere. At in hoc caſu non poteſt habere locum: eo quod obſtet præſumptio naturalis, quæ eſt in contrarium, vt num. 5. probaui.

DISPVTATIO CIV.

An impotentia temporalis ex defectu ætatis ad matrim. requiſitæ conſurgens, id dirimat, & quo iure: & quota ſit hæc ætas?

SVMMARIVM.

Quota ætas deſideretur ad matrim. & an debeat eſſe completa, n. 1.
An ſatis ſit, vltimam diem anni, quo expletur ætas, eſſe ceptam, n. 2.

An ſufficiat,licet tres dies ad ætatem requiſitam deſint?3.
An in dubio præſumatur potentia ante pubertatem completam: & cui vſui deſeruiat,affirmare deſiderari ætatem omnino compleri?4.
An malitia ſuppleat ætatem?5.
An ſit peccatum contrahere matrim.ante debitam ætatem?6.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint,7.
Quo iure defectus ætatis dirimat matrimonium?Refertur quædam ſententia,8.
Proponitur ſententia Authoris,9.
An infidelium matrim.quacunque ætate initum valeat?10.
An poſſit Pontifex in ætatis defectu diſpenſare?15.
An id quoque poſſit Epiſcopus?12.
Soluuntur argumenta,n.13.
Poſt,n.13.inuenies alia ſummaria.

1 PRius quàm ad quæſtiones diſputandas deſcendamus, præmittenda ſunt aliqua certiora apud omnes. Primò conſtat ætatem requiſitam ad matrim. validè ineundum, eſſe pubertatem,nempe,annum XII. in femina, vt conſtat ex *c. Continebatur, de deſponſat.impub.* in viro autem annum decimumquartum,*c.Atteſtationes,& c.Ex literis,eod.ti.*Quæ ætas ità à canonibus definitur, quòd tunc præſumantur habiles ad copulam,& ad conſenſum coniugalem.Vt conſtat ex *c. Puberes,de deſponſat. impub.* vbi hoc notat *Gloſſa finalis* ab omnibus recepta.Et quia in hac ætate aduenit pubertas. Cur autem citius pubeſcant feminæ, ſatis eruditè tractant *Tiraquel.l.6.connub. nu. 38. & Gutier.authen.Sacramenta puberum,n.1.& 2.C.ſi aduerſus venditionem.*Cur autem eadem ætas in vtroque ſexu ad valorem ſponſalium deſideretur,diſpar verò ad matrim. diximus lib.1.diſp.16.n.2. Hæc verò ætas tā in viro quam in femina debet eſſe completa.Sic clarè colligitur ex *c. Continebatur,de deſponſat.impub.* vbi ob valorem matrimonij puellæ non duodennis, ponderatur eam proximam 12. annis fuiſſe, ac à viro cognitam. At ſi non peteretur duodecimus annus completus,non eſſet opus ponderare vtrumque, idem conſtat ex *c. Atteſtationes,eod.t.* ibi:*Antequàm ad annum XIV. perueniſſet,*& *c.Ex literis,eod.t.*ibi,*Donec compleat puer annum* 14. Et *c.fin.eod.tit.* proponitur caſus de puella, quæ circa XII. annum nupſit, & tamen deciditur coniugium non valuiſſe, niſi malitia ſuppleat ætatem, vbi *Gloſſ. verb. Circiter,* ait ad modicum tempus referri eam dictionem.Sentit ergo textus non valere matrim. feminæ, cui modicum tempus ad XII. annum completum deficit,niſi malitia ætatem ſuppleat.Et ita fatentur vniuerſi DD.in textibus allegatis

2 Satis tamen eſt,ſi vltima dies anni duodecimi in femina & decimiquarti in viro ſit incœpta. Quod ita fauore teſtamenti decernatur *l. Qua ætate, ff. de teſtam.* At matrimonij fauor non minor eſt. Et ita docent *Ioan. And. c.fin. n.3.de deſponſ.impub.& ibi Ant.nu.6.Abb.n.6.Card.n.2.Idem Abbas c.Atteſtationes,nu.7.eod.t.& ibi Alex.de Neuo,nu.20. Brunell.de ſponſal.concl.4.n.6. Roſella verb. Matrimonium 2.n. 5.Sylu.verb.Matrimonium 5.q.5. Tabiena verb.Matrimonium 2.q 6.n.7.*Atque idem ex multis probaui in ætate ad ſponſalia requiſita,l.1.diſp.16.n.2.

3 Quare mihi non placent quidam aſſerentes ſufficere eam ætatem ad matrimonij valorem,quamuis tres dies ex ea deficiant. Quod moraliter cenſeatur tunc ætas completa.Sic tradunt *Hoſtienſ.c.Puberes,n.5.de deſponſ.impub. & Veracruz 1.p.Speculi,a.16.verſ.Primò ſponſalia,*dicens requiri in femina annum duodecimum,vel prope. Et *Martin.à Ledeſma 2.p.4.q.60.a.1.col penult.verſ. Hæſitabis vlterius,*dicens ſatis eſſe, quamuis decem dies deſint. Sed in ſimili latè reprobaui l.1. diſp.16.nu.4.nempe,in ſponſalibus. Et profectò ſi id eſſet verum, corrueret doctrina tot Doctorum,quos nu.præced.retuli,tanquam quid ſpeciale dicentium fauore matrim. valere, quamuis vltima dies non ſit completa, ſed incepta. Atque ita in propriis terminis docent *Abbas c.fin.de deſponſ.impub.n.6.& Henric. c.Puberes,n. 5.eod.t.Card.eo.c.fin.n.2. Alex.de Neuo,c. Atteſtationes,nu.19. eod.t.Brunellus de ſponſal.concl.4.nu.6.Sotus 4.d.35.q.vn.ar.5, verſ. At verò vtrum.Celſus conſil.105.n.3.*

4 Hinc deducitur, in dubio nec marem nec feminam præſumi generationi aptos ante dictam pubertatis ætatem completam: quare ante eam ætatem aſſerenti hanc aptitudinem incumbet onus probandi, vtpote qui præſumptionem contra ſe habet. Et ita docent *Innoc.ca.Continebatur, n.3.de deſponſ.impub.& ibi Anton.n.10.& c. Puberes, n.3.eod.t.*vbi *Hoſti.n.penult.Henricus n.2. Alex.de Neuo,c.A nobis,n.8.eo.t.Dominic.conſ.24.n.6. Brunel.de ſponſal.concl.28, n.8.declarat.3.Nauar.ſum.c.22.Hiſp.n.28. Lat.n.29.Couar.4. decret.2.p.c.5.nu.* 3. At impleta pubertate præſumitur hæc generandi potentia: ac ſubinde in eam negantem transfertur onus probandi.Vt benè docet *Dominic.proximè allegatus.* Eſt tamen præſumptio hæc iuris tantùm, contra quam contraria probatio admittitur: vt benè docet *Hoſtienſ.proximè citatus.* Atque hinc deducitur ſolutio cuiuſdam obiectionis. Poſſet enim quiſquam dicere inutilem eſſe hanc doctrinam.nullíque vſui deſeruire.Cum nu.ſeq. dicturi ſimus,malitiam, id eſt, generandi potentiam ante ætatem completam aduenientem,ſupplere ætatem, ac efficere vt matrimonium tunc initum valeat.At non eſt inutilis, ſed valdè deſeruit (vt in ſponſalibus etiam probaui l.1.diſp.16.n.10.& 11.)quod ius in ea ætate completa præſumat potentiam generandi neceſſariam ad matrimonij valorem, atque ita matrimonium eſſe validum. Id tamen minimè præſumet ante eam ætatem completam, quare tunc non conſtante malitia ætatem ſupplente diſſoluetur matrim. & alleganti hanc malitiam incumbet probandi onus,vt proximè diximus.

Secundò conſtat, in matrimonio malitiam ſupplere 5
ætatem: atque adeò validum eſſe matrim. ante ætatem iure præſcriptam initum, ſi tunc adſit potentia generandi, & ſufficiens diſcretio ad ſe obligandum. Idque expreſsè definitur *c.De illis, el 2. c. Puberes. & c. fin. de deſponſ. impub.* & ratio eſt, quia ideò ius eam ætatem præſcribit, quòd præſumat tunc pueros, & non antea, & iudicio ſufficienti ad matrimonium, & potentia generandi præditos eſſe. Quando ergo antea hæc adeſſe conſtat, cedet præſumptio veritati.

Vtrum autem culpa ſit, matrimonium ante legitimam 6
ætatem inire, malitia minimè illam ſupplente: dixi lib.1. diſp.17.num.5.& 6.

His præmiſſis, ſex quæſtiones in hac diſputatione diſ- 7
cutiendæ ſunt.I. eſt, Quo iure ſit matrim.irritum,ante legitimam ætatem initum?II. An ſi ætate completa puer generare nequeat,validè matrimonium ineat? III. quantum temporis ſit tunc expectandum, ad cognoſcendum, an puer ille ſit omnino impotens, vt vel ſic diſſoluatur ratione impotentiæ matrim. IV. Quid nomine malitiæ ius intelligat, dum decidit ea ſupplente ætatem, validum eſſe matrim. V. Qualiter probari debeat, & cognoſci poſſit adeſſe potentiam generandi ante pubertatem? Vltima, quando puer dicatur pubertati proximus?

QVÆSTIO I.Quo iure ætas pubertatis ad matr.deſidere- 8
tur,ita vt antea contractum ſit irritum?Quibuſdam videtur id eſſe de iure naturæ. Primò; quia cùm nemo ad impoſſibile obligari valeat,*l.Impoſſibilium,ff.de reg.iur.*lex naturę poſcit ad valorem traditionis,vt ſe tradēs poteſtatem ſe tradendi habeat. At puer ante pubertatem caret potentia ad copulam,iure ergo naturę eſt incapax,vt poteſtatem ſui corporis tradat ad copulam coniugalem: in qua traditione eſſentia matr.conſiſtit. Et confirm. ex *c. Quod ſedem, de frigid.& malef.*vbi dicitur exigi ad matrim.valorem potentiam coeundi. Et videtur loqui textus de requiſito iure naturali. Nam inde colligunt Authores impotentiam coeundi eſſe impedimentum iure naturæ dirimens matrim. Secundò, fortius id probat textus *c. 2. de deſponſ.impub.*ibi:*Vbi non eſt conſenſus:& infrà.*Nam textus ille volens inter impuberes matrim. interdicere, præmiſit ea verba, quaſi ſentiens ante pubertatem deficere conſenſum ad matrim.ſufficientem, & ideò eſſe irritum. At quando defectu conſenſus irritatur, eſt iure natutæ irritum. Tertiò, quia apud *Nauar.l.3.conſ.in 2.edit.ti.de deſponſ.impub.conſ.5. in fine,*refertur Gregorium XIII.die 13.Aprilis,anni 1580. reſpondiſſe petenti diſpenſationem ad impuberis matrimonium: non poſſe Apoſtolicam ſedem diſpenſare, ſi

diſcretio deſit, aut potentia conſummandi matrim. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Alex. Carrerius l. 5. de ſponſal. c. 15.*

9 Cæterùm veriſſima ſententia eſt, ſolo iure Eccleſiaſtico eam ætatem præſcriptam eſſe: ac proinde attento ſolo naturæ iure valere matrimonium initum à pueris cuiuſcũque ætatis, dummodò doli capaces ſint. Ratio eſt aperta. Quia impotentia temporalis non dirimit matrim. (vt probaui *diſp. 92. nu. 2.*) At talis eſt puerorum impuberum impotentia. Non ergo ſecluſo ſpeciali iure Eccleſiaſtico, quod in hoc caſu diremit, eſt iure aliquo irritum inter eos matrimonium. Et confirmatur, quia vt ſecluſo iure Eccleſiaſt. ſpeciali, quod in hoc caſu diſpoſuit, ſit irritum matrimonium ratione impotentiæ, oportet eam talem eſſe, vt nullatenus auferri poſſit præter diuinum miraculum, *cap. Fraternitatis, de frigid. & malef.* Quod minimè contingit in hac, ſed decurſu temporis ceſſat. Tandem, quia qui in præſenti non eſt ſoluendo, poteſt ad ſoluendum obligari, quando ſpes eſt certa fore, vt in poſterum ſoluendo ſit. Quod in impuberibus contingit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *D. Th. 4. diſt. 36. qu. vn. a. 5. corp. Victoria ſum.* vbi de matrim. *n.* 284. *Nauar. l. 4. conſil. in 1. edit. tit. de ſponſalibus, conſ. 39. à n. 7. in 2. t. de deſponſ. impub. conſ. 4. à n. 7. & toto conſ. 5. Ledeſma 2. p. 4. q. 60. ar. 1. col. penult. Viguerius l. Inſtitut. c. 16. §. 7. verſic. 9. ad fin. Veracruz 1. p. Spec. a. 39. concl. 1. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 199. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 5. fin. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 58. art. 5. paulo poſt prin. Enriqu. l. 12. de matrim. c. 7. n. 1. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 235. nu. 4.*

10 Hinc deducitur 1. infideles validè contrahere in quacunque ætate, dummodo rationis vſu ſint prædití. Quod legibus Eccleſiaſticis non ſubdantur. Atque ita docent *Veracruz, Matienzo, Enriquez, Petr. de Ledeſ. ibid.* Quod intelligendum eſt, niſi lege ſpeciali ipſorum id matrim. irritetur.

11 Secundò deducitur, integrum eſſe ſummo Pontifici diſpenſare, vt in quacunque ætate matrim. initum valeat, modo pueri rationis vſus participes ſint. Sicut poteſt in quolibet alio iure humano diſpenſare. Et ita docent *Nauar. & Manuel n. 9. allegati.*

12 Maior autem difficultas eſt, an poſſit Epiſc. vt minores dicta ętate matrimonio copulentur, diſpenſare? Pars enim affirmãs videtur ſuaderi ex *c. 2. de diſp. imp.* ibi: *Diſtrictius inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonib. præſcriptam coniungantur: niſi forte aliqua vrgentiſſima neceſſitate interueniente, vtpote pro bono pacis talis coniunctio toleretur.* Et ſic videntur hanc partem ſuſtinere *Hoſt. ibi, n. 4. verb. Niſi forte. Ioan. And. ibi, n. 1. Ant. n. 4. Anch. n. 3. Card. in fin. Præp. fin. Alex. de Neuo, n. 6.* dicunt enim hi omnes ad Epiſcopum ſpectare cognitionem, an talis cauſa iuſta ſit: & addunt omnes dempto *Cardinali*, de Epiſcopi licentia id matrim. ante legitimam ętatem ineundum eſſe. Idem videtur ſentire *Nau. l. 4. conſil. in 2. edit. tit. de deſpon. imp. conſil. 5. n. vlt.* vbi docet *textum eod. c. 2.* intelligi non de tolerantia permiſſionis, ſed approbationis. Et probat, quia in dubio verba in meliorem partem interpretanda ſunt, *c. 2. de regulis iuris.* Quod idem videtur ſignificare *Gloſſ. eo. c. 2. Pacis, de deſponſ. impub.* vbi ait admittendum pro bono pacis, quod aliàs prohibetur. Idem videntur tenere *Palud. 4. d. 28. q. 2. ar. 1. n. 8. & 10. Angel. verb. Matrim. 3. impedim. 16. n. 7. Sylu. verb. Matrim. 5. q. 6. Tabiena verb. Matrimonium, 2. q. 6. n. 7. Nauar. ſum. hiſp. c. 22. n. 31.* vbi dicunt eſſe culpam lethalem contrahere matrim. abſque cauſa & Epiſcopi licentia ante legitimam ætatem. Et ita ſupponunt poſſe Epiſcopum in hoc ætatis defectu diſpenſare. Et tenet expreſsè *Enriq. l. 11. de matrim. c. 13. nu. 12.* quando pueri ſunt propè ætatem, ac dubium eſt, an malitia ætatem ſuppleat: dicítque eam diſpenſationem valere pro vtroque foro: atque refert pro ſe *Corſetum*, qui tamen nil dicit. Poteſt etiam probari hæc ſent. Quia quoties in aliquo textu permittitur diſpenſatio, nec explicatur cui, intelligitur conceſſa Epiſcopo (vt ex communiſſima ſent. 1. ſeq. latè probabimus.) Cùm ergo *d. c. 2. de deſponſ. impub.* videatur concedi diſpenſatio ob vrgentiſſimam neceſſitatem boni pacis, poterit Epiſcopus tunc diſpenſare. Et quamuis difficultate hoc non careat, cenſeo ſatis probabile eſſe, in eo caſu vrgentiſſimè neceſſitatis poſſe Epiſcopum.

Ad arg. n. 8. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. dic ea pro- 13
cedere, quando impotentia eſt perpetua, ſecus quando eſt temporalis, vt conſtat ex dictis n. 9. Ad 2. dic cum *Nauar. l. 4. conſ. in 2. edit. tit. de deſponſ. impub. conſ. 5. nu. 3.* Gregorium IX. in compilatione decretalium non poſuiſſe eam clauſulam integram, Vbi non eſt conſenſus, non eſt coniugium: ſed ſolum initium poſuiſſe, eis verbis: *Vbi non eſt conſenſus, & infrà.* Quod conſulto fecit, vt ſignificaret ſe non ea verba retuliſſe, quaſi in omnibus impuberibus locum haberent: ſed ad opportunitatem allegandi, vt ſæpiſſime fecit in compilatione libri decretalium. Et ita Nicolaus Pontifex, qui author eſt illius textus *c. Vbi non eſt 30. q. 2.* ponens eam clauſulam integram, ex ea ſolos infantes eſſe matrimonij incapaces intulit. Ad vltimum dic ſenſum eſſe, non facile ſolere diſpenſare.

SVMMARIVM.

An valeat matrim. ſi ætate legitima pubertatis adepta, deſit adhuc generandi potentia? Refertur opinio, n. 14.

Proponitur Authoris ſententia, n. 15.

Poſt, n. 15. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An valeat matrim. quando pubes non eſt 14
potens ad copulam coniugalẽ habendam? Nec in dubium vertimus, vbi cõſtaret, eam impotentiam eſſe perpetuam. Tunc enim certum eſt, irritum eſſe matr. Difficultas ergo huius quæſt. tunc locum habet, quando non conſtat eam impotentiam eſſe perpetuam: ac ex frigiditate conſurgere: ſed dubitatur an ſit temporalis, ac ex debili ætate proueniat. Duplex eſt ſententia. I. ſuſtinet id matr. eſſe irritum. Ducitur, quia *c. Puberes, de deſponſ. impub.* dicitur puberes eſſe, qui generare poſſunt, & *c. De illis, el 2. eod. t.* decernitur impuberes potentes generare valide matrim. inire. Ergo à contrario ſenſu, qui generare nequit, quamuis ætate ſit pubes, dicetur impubes ad matr. atque ad illud ineptus. Hanc ſuſtinent *Gloſſa 30. q. 2. in ſum. verb. Sponſalia, & c. Continebatur, verb. Proximè, de deſponſ. impub. & cap. Puberes, verb. Tardiſſime, eod. t. & ibi Abb. n. 4.* dicentes forte hanc ſententiam eſſe veriorem *Veracruz 1. p. Speculi, à. 39. concluſ. 2.*

Secunda ſent. (cui tanquam probabiliori adhæreo, 15
quamuis prima ſit probabilis) ait id matrimonium valere. Quod textus *c. De illis, el 2. de deſponſ. impub.* ponderet ad valorem matrimonij potentiam coeundi cum minori ætete. Ergo vbi adeſt ætas idonea, non debet attendi potentia. Nec obſtat argumentum à contrario ſenſu, quod inde deducit pro ſe contraria ſent. Non enim eſt eadem ratio: nam quando potentia in puero ætatem præuenit, opus fuit illi conſulere conceſſo matrim. vt incontinentiæ periculum caueret. At quando adeſt ſola ætas, ea ad matrimonij valorem ſatis eſt. Nec curant canones ad decretum variandum, de raro pueri caſu, cui in ea ætate nondum adeſt potentia: ſed ſolum attendunt, vt in ea ætate matrim. firmum ſit, communiter tunc aduenire potentiam. Ea enim legis natura eſt, vt ſola communiter accidentia ſpectet, *l. Nam ad ea ff. de legibus.* Et ideò hanc ſuſtinent *Hoſtienſis c. Puberes, nu. 5. de deſponſ. impub. & ibi Innoc. fine. Ioan. Andr. n. 8. fine Anton. n. 3. Anch. n. 5. Alex. de Neuo, n. 8. Card. n. vn. Præpoſ. ad fin.* & dicit æquiorem *Abb. ibi n. 4. Dominic. conſ. 24. n. 5. Franc. c. vn. §. Idem quoque, n. 3. de deſponſ. impub. in 6. Brunel. de ſponſal. concl. 28. declarat. 3. n. 8. Henric. c. Fraternitatis, n. 3. de frigid. & malef. Roſella verb. Matrim. 2. n. 8. Angel. verb. Matrimonium, 3. impedim. 16. n. 6. Sylu. verb. Matrim. 5. q. 7. Tabiena verb. Matrimon. 2. q. 6. n. 7. Nauar. l. 4. conſ. in priori edit. t. De ſponſalib. conſ. 39. nu. 14. in poſteriori t. De deſponſ. impub. conſil. 4. n. 14. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 2. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maiorum, t. 12. n. 255. Conſtan. tract. de ſponſalib. t. de his qui nuptias contrahere poſſunt, n. 34.* (habetur 9. to. tractat.) *Maſcard. de probationibus, concl. 889. n. 10.* & ex Theologis, *Ledeſma 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. penult. verſ. His ſic præmeditatis. Enriqu. l. 11. de matr. c. 13. n. 10. in comment. lit. E. & l. 12. c. 7. nu. 1. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 58. a. 5. fin.* Et idem dicendum eſt, quando femina completo anno 12. ex diminuta corporis diſpoſitione nondum poteſt pati virilem congreſſum. Quia eadem prorſus eſt ratio, ac de viro.

SVMMA

SVMMARIVM.

Quanto tempore expectandũ ſit,quando puer 14. anno cõpleto, & femina 12.adhuc inueniũtur impotẽtes? Refertur duplex ſent.n.16.& 17.
Proponitur ſententia Authores,n.18.
An ſi plena iam pubertate adepta duret impotentia, triennium experientiæ ex tunc incipere debeat?n.19.
Poſt n.19.inuenies alia ſummariã.

16 QVÆSTIO III. Quanto tempore expectandum ſit, quando puer XIV. anno completo,aut femina XII.adhuc inueniuntur impotentes ad copulam, ad experiendum an ea impotentia ſit perpetua, ac matrim.irritum? Quidam ſentiunt triennium expectandum eſſe, in quo vacent copulæ, & ſi eo tranſacto non potuerint conſummare, cenſeri impotentiam perpetuam, ac diſſoluendum matrim. tamquam irritum.Quia *c.Laudabilem,de frigid.& malef.* id triennium experientiæ generaliter præſcribitur.Ita *Ant.c. Puberes,n.3.de deſponſ.impub.*Et videtur expreſsè tenere *Couar.4.decret.2.p.c.5.n.2.*vbi dicit expectandum eſſe tempus aliquod, ex quo colligi poſſit non ex debilitate, ſed ex frigiditate impotentiam eam conſurgere:iuxta *d.c.Laudabilem.*Cùm ergo ad quantitatem temporis præſcribendam remittat ſe ad *c.Laudabilem,*videtur ſentire eam eſſe triennium ibi præſcriptum.

17 Aliis placet, puero contrahenti XIV. anno præſcribi biennium:& ſi contraxit anno XVII. vnicum annum:& feminæ anno XII.nubenti,quæ ex diminuta corporis diſpoſitione non poteſt viri congreſſum pati,præſcribi tempus vſque ad XIV.annum.Sic docet *Enriquez li.12.de matrim.c.7.n.1.*

18 At dicendum eſt, expectandum eſſe vſque ad plenam pubertatẽ,quæ feminis XIV.ętatis anno contingit:vt colligitur ex *l. Mela,ff.de alimen.& ciba.lega.*viris verò XVIII. ætatis anno,vt expreſsè habetur *l.Arrogato ff.de adopt.& §. Minorem,inſtit.eod t.*Ducor quod *c. Laudabilem,de frigid. & malef.*procedit quando coniectari poteſt ex frigiditate aut alio impedimento impotentiam conſurgere: tunc enim iure optimo ex habitatione triennij præſumpſit Eccleſia id impedimentum eſſe perpetuum.At quando poteſt pręſumi ex ętatis imbecillitate impotentiam prouenire,ęquitas ſuadet eam ætatem expectandam eſſe, in qua perfectum robur comparat natura:tunc enim ceſſabit præſumptio debilitatis ex tenera ætate prouenientis,& poteſt iure præſumi frigiditas, aut aliud impedimentum perpetuum.Atque ita ſuſtinent *Hoſt.c.Laudabilem,paulo poſt prin. de frigid.& malef.& ibi Ioan.Andr.n.2.Anch.n.4.idem Hoſt.c. Puberes,n.5.de deſponſ.impub.& ibi Ioan.Andr.n.8.Abb.nu.4. Card.n.1.Alex.de Neuo,n.9.Anchar.n.6.Prępoſ.ad fin.Henric. n.8.Franc.c.vn.§.Idem quoque,n.3.de deſponſ.impub.in 6.Brunel.de ſponſalib.concl.28.declar.3.nu.8. Roſella verb.Matrim.2. n.8.Angel.verb. Matrimonium 3.imped.16.n.6.Syl.verb.Matrim.5.q.7.Tabiena verb.Matrimonium 2.q.6.n.7. Ant. Cuc.l. 5.inſtitut.maiorum,t.12.n.255.Franciſcus Marcus deciſ.parlamenti Delphinal.680.nu.4.p.2.* Ex quo deducitur non poſſe peti ſeparationem matrimonij ratione impotentiæ viri, niſi vir ſit maior 18. annis. Quia vſque tunc nondum eſt plenam pubertatem adeptus: & poteſt præſumi non eſſe impotentiam veram, ſed eam ex ætatis debilitate prouenire. Quod præter DD. omnes nunc allegatos docent ſpecialiter *Supplem.Piſana,verb.Diuortium,n.2.& ibi Roſella n.1.Sylu.nu.21.* Quod intelligi debet niſi apertè appareat impotentia ad oculum, vt ſi habeat puer virilia amputata vel careat vtroque teſticulo: tunc enim nulla temporis mora opus eſſet: cùm ad oculum conſtet impotentia, vt benè ait *Anchar.c.Ex literis,n.1.de frig.& malef.* Et ob eandem rationem quandõ diſſolutio matrimonij petitur ob puellæ arctitudinem, nec conſtat ad oculum eam eſſe talem,vt non ex ætatę imbecilli conſurgat,non poteſt peti, donec puella expleuerit XIV. annum, in quo ei pubertatem perfectam contingere diximus. Quod vſque tunc ex imbecilli ætate prouenire poſſit præſumi: ſicut de puero ante plenam pubertatem diximus.

19 Vtrum autem adueniente plena pubertate, ſi adhuc deficiat potentia, ſit ſtatim ſeparandum matrim. vel ex tunc concedendum ſit triennium? dicemus latè diſputatione 110. à num. 8.

SVMMARIVM.

An dum dicitur in matrim. malitia ætatem ſuppleri, nomine malitiæ intelligatur ſola generandi potentia? Refertur opinio,n.20.
Nomine malitiæ intelliguntur potentia ad copulam, & diſcretio ſufficiens ad conſenſum coniugalem,n.21.
Reprobantur dicentes infantem eſſe matrimonij cãpacem,ſi ad copulam potens ſit,n.22.
Non ſufficit prudentia ſupplens ætatem, ſi deſit potentia ad copulã,n.23.
Poſt n.23 inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO IV.Quid nomine malitiæ intelligatur,dum dicunt textus in matr. malitia ſuppleri ætatem, & ea ſupplente validum eſſe ante legitimam ætatem contractum? Quidam aiunt nomine malitiæ intelligi ſolam generandi potentiam,atque ita in quacunque tenera ętate hæc adſit, poſſe validè iniri matr.Ducuntur,quia *c.De illis,el 2. de deſponſ.impub.*dum dicitur malitia ſuppleri ętatem,explicatur hoc, quando poſſunt pueri copula carnali coniungi: & clariùs colligitur ex *c.Puberes,eod.t.*vbi cum textus retuliſſet quoſdam pubertatem ex annis computare, ſubdit hęc. *Certum autem eſt, eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit,& generare iam poteſt.*Huius ſent.ſunt *Gloſ. d.c. De illis,verb.Copula:& c.fin.eod.t.verb. Prudentia, Hoſt.d. c.Puberes,n fin.& ibi Ant.n.3.Card.n.vn.Prępoſ.nu.2.Henric. n.4.Anchar.n.3.Ioan.Andr.c.Continebatur n.5.eod.tit.Brunel. de ſponſal.concl.28.declar.3.n.9.Perez lib.5.Ordinam.t.1.l.1.f. 7.verſ.Rurſus non obſtat.Ouand.4.d.34.diſp.vn.in 1.corol.quod infert ex 5.propoſit.* 20

21 At multo probabilius eſt, nomine malitiæ ſupplentis ætatem ad matr.petitam, comprehendi potentiam ad copulam, ac prudentiam & diſcretionem ad intelligendam conſenſus coniugalis vim. Quæ cum ſit res grauiſſima & perpetua,exigit maiorem diſcretionem ea, quæ in tenera ætate reperitur:quare non ſufficit ad matrimonij impuberis valorem ſola generandi potentia ætatem præueniens, niſi ea quoque prudentia adſit.Probatur ex *c.fin.de deſponſ. impub.* vbi malitia hæc ætatem præueniens nuncupatur prudentia.Et ex *c.Continebatur,eodem tit.*vbi textus ponderat copulam cum ætate pubertati proxima, vt impuberis matr.valeat.At minimè ponderaret eã ætatem ſola copula ſufficienti, ponderatur autem iuxta communem intellectum,eo quod diſcretio ad matrim.neceſſaria pręſumatur ex ætate pubertati proxima.Et ideò huius ſent.ſunt.*D.Th. 4.d.36.q.vn.a.5.corp.Abbas c. De illis,el 2.nu 4.de deſponſ impub.& ibi Alex.de Neuo,n.7.Roſella verb. Matrimonium.2.n. 2.Angelus verb Matrimonium 3.imped.16.n 8.Syl.verb.Matrim.5.q.2.Tabiena verb. Matrim.2.q 6.n.7.Brunel. de ſponſal. concl.4.nu.5.Lex reg.6.fin.t.1.p.4.Sotus 4.d.35.q.vn.a.5.col.4. verſ.Quod ſi rurſus,& ad finem corp.& in ſolut. ad 2. Couar.4. decret.2.p.c.5.n.3. Viguer.l.inſtitut.ca.16.§.7.verſ.9.ad fin.Coſtan.de ſponſal t.De his qui nuptias contrahere poſſunt, nu.50.& 51.Ant. Cuc.l.5.inſtit.maior.t.12.n.256.*addens vix inueniri impuberem, cui præcoces ad generationem vires natura tribuerit,cui non & præcocem quoque prudentiam dederit.*Enriq.l.11.de matr.c.13.n.10.Bart. Ledeſ.de matr.dub.51.*

Hinc deducitur minus verum eſſe quod tradunt *Hoſt. Card.Prępoſ.Henr.Perez,n.20. allegati*, nempe,puerum minorem ſeptennio capacẽ generandi,ac vſu rationis fruentem, eſſe matrimonij capacem. Nam cum conſenſus ſit etiam neceſſarius,non eſſet matrim.niſi in eo infanti eſſet quoque maxima diſcretio. & ita docent *Abb.c. Continebatur,n.6.de deſponſ.impub.& ibi Præpoſ.n.4.Roſella verb. Matr. 2.n.7.Angel.Sylu.Couarr.n.præc.allegati.*Nec etiam approbo quod dicunt *Ioan. Andr. & Anchar. nu.20. relati*, nam ille admittit eſſe matrim.modo pùer habens generandi potentiam ſit maior ſeptennio: hic autem modo ſit ſeptennis. Nam in tam tenera ætate nequit reperiri diſcretio ſufficiens ad perpetuum conſenſus coniugalis vinculum. Ex quibus autem diſcretio præſumatur, & ex quibus potentia coeundi:dicam à n.24.& ſpecialiter n.27. 22

Secundò deducitur, nec prudentia ſola ſuppleri ætatem matrimonio neceſſariam: niſi ſimul adſit generandi potentia, 23

potentia. Nec obſtat ſponſalia ante ſeptennium valere, modo tunc rationis vſus adſit. Quia cum ſponſalia aduenienti pubertate ſolo puberis conſenſu caſſari valeāt, non tantam diſcretionem ad ſui valorem deſiderant, quantam matrim. quod eſt vinculum perpetuum. Sic colligitur ex omnibus DD. n. 21. allegatis. Et docent *Sot. 4. diſt. 35. q. vn. art. 5. col. penult. verſ. At verò vtrum. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 51. fine. Petrus à Ledeſma de matr. q. 58. a. 5. ad fin.*

SVMMARIVM.

Qualiter probandum ſit adeſſe potentiam generandi ante pubertatem? Refertur quadam ſententia, n. 24.
Probatur hæc potentia, ſi femina impubes fuerit cognita, vel puer impubes copulam habuerit, 25.
Niſus ad copulam facit præſumere potentiam ad illam, 26.
Copula nedum niſus non facit præſumere diſcretionem; at proximitas ætati inducit præſumptionem diſcretionis, non tamen potentiæ, 27.
Poteſt potentia ex aliis ſignis abſque actuali copula probari, 28.
Quæ ſint hæc ſigna; & an hæc potentia accidat ante pubertatem, & quibus, 29.
An ſi non adſit proximitas pubertati, præſumatur ex aliis ſignis potentia? 30.
An ſi femina non ſit pubertati proxima, apertio clauſtrorum probet copulam & potentiam? 31.
An ad diiudicandam hanc potentiam ex ſignis ſufficiat aſpectus partium ſuperiorũ corporis, an etiam partes verendæ ſint inſpiciendæ? 32.
An ſtetur iuramento viri dicentis ſe habuiſſe copulam cum impubere? n. 33. & ibi, quid ſi impubes cohabitet cum femina, & reperiatur corrupta.
An menſtruum in femina ſufficiat ad probandum eam eſſe generationi aptam? 34.
An puer ad ſeminis effuſionem aptus præſumatur aptus ad matrimonium? 35.
An puerum piloſum eſſe in pudendis, ſit ſignum potentiæ? 36.
Poſt n. 36. inuenies cætera ſummaria quæ deſiderantur.

24 QVÆSTIO V. Qualiter probandum ſit adeſſe potentiam generandi ante pubertatem? Quibuſdam placet nullatenus probari poſſe, niſi per actualẽ copulam: & dum de hac non conſtiterit: minimè poſſe dici malitia ſuppleri ætatem ad matr. petitam, vnde dum textus *c. De illis, el 2. de deſponſ. impub.* explicans hanc malitiam qua ætas ſuppletur, ait: *Si potuerint copula carnali coniungi.* Explicat *Hoſtienſ. ſtatim allegandus*, id eſt: ſi de facto ſe coniunxerint. Huius ſent. ſunt *Tancred. & Hoſt. c. Puberes, n. pen. de deſponſ. impub. & d. c. De illis, ſtatim in princ. Anch. c. De illis, el 1. fine, eod. t. Archid. c. vn. n. 2. de deſponſ. impub. in 6. Henr. d. c. Puberes, n. 3. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 19. in prin. col. 3. immediatè ante verſ. Et quia ſecundum*, & fauent *Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 5. col. pen. verſ. At verò vtrum: & Petr. de Ledeſ. de matr. q. 58. a. 5. col. vlt.* vbi aiunt requiri eos verè matrim. conſummaſſe, vel ad id eſſe idoneos.

25 Prima tamen concluſio ſit. Satis probatur potentia impuberis ad copulam, ſi femina impubes ab alio fuerit cognita, vel puer impubes aliam feminã cognouerit. Quod apta vni præſumatur aliis apta: ac potens ad vnam præſumatur ad alias quoque feminas potens. Et ita docent *Gloſ. c. vn. verb. Supplebat, de deſponſ. impub. in 6. & ibi Ioan. Andr. n. 4. fine. Domin. ibi § Idẽ quoq; n. 8. Ant. c. De illis, el. 2. de deſpon. impub. n. 5. & ibi Abb. n. 4. Præpoſ. n. 1. Henr. c. Puberes, n. 3 eod. tit. Brunel. de ſponſal. concl. 28. declar. 3. n. 9. Angel. verb. Matr. 3. imped. 16. n. 5. Roſella verb. Matrim. 2. n. 2. Syl. verb. Matrim. 5. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3. Maſcard. de probat. concl. 889. n. 10. Henric. l. 11. de matrim. c. 13. nu. 11.* Et dicunt eſſe valdè probabile, quamuis tutius ſit vt inter ipſoſmet ſit copula, *Sotus 4. d. 35. q. vn. a. 5. col penult. verſ. Grauius tamen: & Bart. de Ledeſma de matrim. dub. 51. col. vlt.*

26 Secunda concluſio. Niſus ad copulam facit præſumere potentiam ad illam. Sic colligitur ex *c. Atteſtationes, de deſponſ. impub.* & docent *Couar.* alios referens *l. 4. decret. 1. p. ca. 4. § 1. n. 20. Menochius de præſumpt. l. 3. præſumpt. 2. n. 53. Enriquez l. 11. de matrim. c. 13. n. 11.*

27 Tertia concluſio. Copula, nedum Niſus ad illam, minimè inducit præſumptionem diſcretionis ad matr. petitæ, facit tamen præſumi potentiam. E contra autem propinquitas pubertati facit præſumi diſcretionem, non tamen potentiam. Sic *Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3.* Ratióque eſt, quia in tenera ætate inuenitur aliquando robur ad copulam (vt n. 29. probauimus) cum tamen in ea non ſoleat tanta diſcretio adeſſe, quanta ad vinculum grauiſſimum ac perpetuum matrimonij deſideratur. Et è contra quãdo puer pubertati proximus eſt, ſolet diſcretione ſufficienti ad hoc præditus eſſe: cùm tamen rarò potentiam generandi tunc habeat.

Quarta concluſio. Multo probabilius eſt, poſſe potentiam ad copulam ex ſignis probari, quamuis copula nondum habita ſit. Ducor, quod textus *c. De illis, el 2. de deſponſ. impub.* vt impuberis matr. valeat, ponderet propinquitatem pubertati, ac coeundi potentiam. Sentit ergo potentiam nõ ex ſola copula probari, ſed ex aliis quoque ſignis. Nam alias non potentiam, ſed potius copulã ipſam ponderaret. Atque ita ſuſtinẽt *Inn. c. De illis, el 2. init. de deſponſ. impub. & ibi Ioan. Andr. n. 3. Abb. n. 4. Præp. n. 1. Alex. de Neuo, n. 8. Ant. c. Continebatur, n. 10. eod. t. & ibi Card. n. 5. verſ. Oppono quod ſint ſponſ. Franc. c. vn. § Id quoque n. 3. eod. t. in 6. Caualcan. conſ. 111. n. 19. Brunel. de ſponſal. concl. 4. n. 6. & concl. 28. declarat. 3. n. 9. Roſella verb. Matrim. 2. n. 3. Sylu. verb. Matrimon. 5. q. 3. Couar. 4. decret. 2. p. c. 5. n. 3. Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maiorum, t. 12. nu. 255. Menochius de arbitrar. l. 2. centuria 1 caſu 58. n. 8. Perez lib. 8. ordin. t. 15. l. 2. verſ. De catorze. Maſcard. de probat. concl. 889. n. 10. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 13. n. 11. in comment. lit. M.* 28

Signa autem iudicis arbitrio penſanda eſſe teſtantur DD. n. præc. allegati. Iudex ergo hoc arbitrabitur inſpecta perſonæ qualitate, membrorum diſpoſitione, ac valetudine bona, & n. penult. alias coniecturas proponemus. Atque *Nau. l. 4. conſil. in priori edit. ti. de ſponſal. conſil. 39. n. 13. in poſter. t. de deſponſ. impub. conſil. 4. n. 13.* ait quamuis potentia coeundi non ſoleat in plurimum euenire ante ętates prædictas, nihilominus ſæpè euenire præcipuè illis, qui in deliciis nutriti sũt. Nam inter ſuperbas opes & delicias enutriti vires maiores maiuſque robur corporeum acquirunt, vnde *D. Greg. l. 4. dialog. relatus à Gloſſa 20. q. 1. in ſum.* refert quendam puerum nouem annorum nutricem ſuam feciſſe prægnantem. Et *D. Hier. epiſt. 32. ad Vitalem presbyt.* narrat ſe audiiſſe idem de puero 10. annorum, & ait Salomonem 10. ætatis anno genuiſſe Roboam, & Achaz 11. anno Ezechiam, & refert *idem Nauar.* ibi ſe audiuiſſe à viris magna fide dignis quandam puellam 10. annorum ante paucos annos peperiſſe in regno Neapolitano. Atque *Tiraq. l. 6. connub. nu. 37.* affert multa exempla ex variis Authoribus petita puerorum, qui 9. anno, 10. & 11. genuere, & feminæ quæ 9. anno concepit. 29

Hoc tamen temperandum eſt, dummodo adſit proximitas pubertati: ea etenim deficiente non præſumitur ex his ſignis potentia. Sic *Ant. c. De illis, el 2. n. 5. de deſponſ. impub. & ibi Alex. de Neuo, n. 8. Enriqu. l. 11. de matrim. c. 13. n. 11. in comment. lit. M.* Quando autem cenſeatur proximitas pubertati, dicemus à n. 37. 30

Imò *Innoc. c. Continebatur, n. 3. & 4. de deſponſ. impub. & ibi Abb. n. 7. Præpoſ. nu. 3.* tuentur quando femina non eſt pubertati proxima, minimè probari eam eſſe matrimonio aptam ex apertione clauſtri. Quod natura præſumat contrarium, atque ipſam ſolum paſſam eſſe. Atque explicat *Innoc.* niſi mulier ſit in 11. anno, vel vltra. Sed merito id reprobant *Cardin. eo c. Continebatur n. 5. Alex. de Neuo n. 30. & 31.* dicentes id verum eſſe in femina ſeptenni, vel paulo maiori, niſi appareat ex corpulentia, vel ex aliis ſignis viro apta: ſecus ſi ſit multo maior ſeptennio: tunc enim præſumitur matrimonio apta ex ſola clauſtri apertione, vt eſt textus *c fin. de eo, qui cognouit conſang.* Præterea, quia maſculus, qui tardiùs femina pubeſcit, quandoque nono anno eſt aptus copulæ, vt n. 29. probaui. 31

Controuertitur autem inter DD. an ad diiudicandam in puberibus potentiam hanc ad copulam ex ſignis, ſint aſpiciendæ partes verendæ impuberis? Quidam affirmant eas inſpiciendas eſſe per matronas practicas. Iuxta *c. Ex litteris, c. Fraternitatis, c. fin. de frig. & malef.* Sic conſtituit *Plato l. 11. de legib.* & ſic apud Romanos olim obſeruabatur, teſte *Iuſtiniano inſtit. quibus modis tutela finiatur, in princ. & l. fin. C. quando curator vel tutor eſſe deſinat.* Et ita ſuſtinent *Gloſ. fin. c. Puber. de deſpon. impub. Goffred. ſum. eod. t. n. 2. Abb. c. Continebatur n. 7. eod. t. Faber inſtituta quibus modis tutela finiatur,* 32

fin

*in princ.n.2.Franc. Marcus deciſione parlamenti Delphin.*678. *n.vnic.p.*2. Verum hæc ſent. communiter improbatur (& merito.) Nam vt pudori parcatur, & honeſtas ſeruetur, conſtituit *Iuſtinianus* locis allegatis, non eſſe locum huiuſmodi inſpectioni ad pubertatem ex potentia ad copulam probandam. Quod cùm à Iuſtiniano inſtitutum ſit: multo potiori ratione ab Eccleſia ita obſeruandum eſt. Adde nullibi præſcribi in iure canonico hanc inſpectionem: nam *c.Ex literis,c. Fraternitatis,c.fin.de frigid.& malef.* vbi ea præſcribitur, ſermo habetur quando poſt contractum matrim.petitur eius diſſolutio ob coniugis impotentiam. Et ideò concludo non eſſe ob hoc iudicium partes verendas corporis inſpiciendas, ſed partes ſuperiores. Et ita ſuſtinent *Hoſt.d.c.Puberes,n.*1.*&* 2.*& ibi Ioan. Andr.n.*1.*Ant. fin.Abb.n.*2.*Anch.n.*3.*Henric.n.*8.*&* 9. *Alex.de Neuo c.Continebatur,nu.*31.*eo t. Caualcan.conſ.*21.*n.*19. *Ant. Cucus l.* 5. *inſtitut.maiorum,t.*12.*n.*255. *Plaza de delictis c.*32.*nu.*5.*verſ. Rurſ.Menochius,* multa afferens ex Tiraquello petita, quem ibi refert, ad probandum quàm indecora ſit hæc inſpectio, *l.*2.*de arbitrariis, cẽturia* 1.*caſu* 58.*à num.*3.intellige tamen hoc: quando dubitatur de pubertate, ſecus enim quando de virginitate, vel an vir habeat membrum aptum generationi. Cùm enim hæc iudicari nequeant abſque partium verendarum inſpectione, eæ neceſſitate cogente inſpiciendæ ſunt. Ita *Hoſt.n.*2.*Ioan.Andr.Anton.Anchar.Henric. ibidem.* Secundò intellige, quando matrimonium nondum initum eſt. Nam ſi eo inito, de eius valore diſceptetur, allegetúrque copula ad probandum ætatem malitia ſuppletam eſſe, atque adeò fuiſſe validum, inſpici debent à matronis partes verendæ feminæ. Quod hoc nimia vrgenti neceſſitate fiat, ne diſſoluatur matrim. Sic *Hoſtienſ.eod.n.*2.*& Alexand.de Neuo,d.c. Continebatur,n.*31.

33 Sed dubitabis, an ſtandum ſit iuramento viri dicentis ſe copulam habuiſſe cum impubere? Aliqui affirmãt puella exiſtenti proxima pubertati, vt in 11.anno, vel circa 12. ſtari tali iuramento, ac iudicari matrim. Secus ſi non ſit proxima pubertati: tunc enim aliæ probationes deſiderãtur. Sic *Ant.ca.Continebatur,n.*10.*de deſp.impub.& ibi Abb. n.*7.*Præpoſ.n.*3.*Franc.Marc.deciſ.parlam. Delphin.*680.*n.*4.*p.* 2. *Veracruz.* 1.*p.ſpeculi,a.*93.*concl.*4. Imò *Abb.n.*9.*& Veracr. ead. concluſ.*4. idem affirmant, quando femina eſt in decimo anno. At verius eſt, non ſat eſſe id iuramentum. Quia *c. Continebatur. verſ. Si autem. de deſponſ.impub.* diuerſificari debet à præcedentibus in facto & in iure, ob particulam illam aduerſatiuam, autem, iuxta ea quæ notantur *l. Sed ſi lege,ff.de petit.hæred.* & ideò debet intelligi, dum ibi dicitur puellam pubertati proximam à viro cognitam non eſſe à viro ſeparandam, quando ea copula ſufficienter probatur. Quando autem paulo ante ibi dicitur ſtandum iuramento viri in hac copula, intelligitur quando femina pubes eſt. Quod inde etiam conſtat, quia Pontifex allegat in decretis haberi ſtandum iuramento viri aſſerentis ſe cognouiſſe vxorem: vbi *gloſſ.verb.In decretis* refert *c. Si quis vxorem,* 33.*q.* 1. in quo textu non eſt ſermo quando femina impubes eſt. Et ita docet *Alex.de Neuo,eo c. Continebatur,n.*32.& fauet valdè *Couar.*4.*decr.*2.*p.c.*5.*n.*3. vbi cum *Dominico conſ.* 24.*n.*9. ait allegantem copulam impuberis cum femina debere actũ copulæ probare: quod ſi id probare velit ex eo, quod femina habitans cum impubere corrupta reperiatur, oportere probari eam traditam eſſe impuberi virginẽ, ac tempore cohabitationis cum eo corruptam reperiri.

34 Quinta concluſ. Menſtruum in femina ſufficit ad probandam aptitudinem eius ad generationem. Ducor, quod feminæ ex tempore quo menſtruum habent, & non antea concipere valeant, vt docent *Lyra ſuper illud Exodi* 21. *Egredietur gratis,& ibi Abul.q.*13.*verſ.De pubertate, Donat. Ant.lib.de vterum gerentib. c.*1.*initio. Valles de ſacra philoſop.c.* 10. & conſonat *Ariſt. l.* 7. *de hiſtor. anim.c.* 2. *initio,* vbi ait conceptum mulierum à profluuio menſtrui ſuapte natura incipere: at fieri poſſe, ſed rarò aliquas ſine profluuio concipere. Et ideò hanc concl. tenent *Roſel.verb.Matrim.*2.*n.*3. *Syluest.verb.Matrim.*5.*q.*3.*Enriq. l.*11.*de matrim.c.*13.*n.*11.

Sexta concluſio. Si puer aptus ſit ad ſeminis effuſionem, præſumitur quoque ad matrim. aptus Quia ſeminis effuſio eſſe nequit niſi in apto ad generandum. Et ita docent *Roſella & Syluest.n.præced.alleg.iti.* 35

Vltima concluſio. Sola lanugo in pueri pudendis non arguit potentiam ad generandum, ac malitia ſuppleri ætatem. Quia nec omnes piloſi ſunt potentes, nec omnes non piloſi impotentes. Ita docent *Hoſt.c. Puberes n.*2.*de deſponſat.impub.Domin.conſ.*24.*n.*9. Quamuis *Innoc.c. De illis, el* 2.*ſtatim in prin.de deſponſ.impub.& ibi Alex.de Neuo,nu.*8. dicant ex lanugine apparere potentiam. 36

SVMMARIVM.

*Quando dicatur puer proximus pubertati? Referuntur variæ ſententiæ, n.*37.38.*&* 39.
*Hoc relinquitur arbitrio iudicis,n.*40.
Quid ſpectandum ſit à iudice ad id arbitrandum? n 41.
*Quota pueri ætate deſiderentur vrgentiora ſigna? n.*42.

Qvæstio vltima. Quota ætate dicantur pueri pubertati proximi. De hac re latè diſſerit *Menoch. de arbitrar.l.*2. *centuria* 1.*caſu* 57.*à n.*20.*vſque in fin.* vbi varias refert ſent.& earum fundamenta. Sed breuiter quatuor ſententias referam. I. docet pubertati proximum dici eum, qui ab ea per ſex menſes diſtat. Ducitur ex *l. Non tantum,ff.de excuſ.tutor.*& alia fundamenta affert *Menoch.* Sic docent *gloſ.c.Continebatur,verb.Proxima,de deſpon.impub.& ibi Innoc.n.*2.*Anchar.n.*4.*Card.n.*3.*&* 6.*Alex.de Neuo,n.*23.*fine. Paulus conſ.* 277.*quia per primum,n.*3.*vol.*1.(*in alia edit,eſt conſil.*272.) *Iaſon,* & multi alij quos refert ibi *Menoch. Staphilæus de lit. gratiæ,t.de modis vocationis,in* 5.*modo,n.*5.*Enriqu.l.*11.*de matr. c.*13.*n.*11. Et hoc dicit valdè notandum *Abb.d.c.Continebatur,n.*9.ad ſtatuta loquentia de proximo alicui ętati, vt talis dicatur, quando ab illa 6. menſibus aut minori ſpatio diſtat. At quoad matrim. valdè confusè loquitur. 37

II. Sententia ait, ætati alicui proximum appellari, qui eſt circa finem ipſius, aut ipſam exceſſit per tres dies. Sic *Hoſt. c. Continebatur, de deſponſ. impub.* ſed hanc reprobat *Menoch.d.caſu* 57.*à n.*37. 38

III. Sententia dicit, puerum dici proximum pubertati quoad matrim. quando acceſſit annum 10. cum dimidio: & puellam cum exceſſit annum 9. cum dimidio. Ratio eſt deſumpta ex *Abbate c. Continebatur, n.* 9. *de deſponſ. impub.* Quia à fine infantiæ, nempe ſeptennio, reſtant in puero vſque ad pubertatem 7. anni: & qui excedit x. cum dimidio, iam excedit huius temporis medietatem, & ſic propinquior eſt pubertati. Similiter in femina à fine pueritiæ vſque ad pubertatem reſtant quinque anni; quare quando excedit ix. cum dimidio, iam excedit medietatem. Hanc tenent *Roſella Matrimonium* 2.*n.*4.*Sylu. verb. Matrimonium* 5.*q.* 4. & multi alij, quos refert *Menochius d. caſu* 57.*n.*21. licet non explicent quoad matrimonium, ſed forſan loquuntur quoad contractus, & obligandum ſe naturaliter. Et hanc ſent. latè reprobat ibi *Menochius,n.*23. 39

Vltima & verior ſent. eſt iudicis arbitrio relinqui, qua ætate dicantur maſculus & femina impuberes pubertati proximi. Quod cùm id iure præſcriptum non ſit, merito iudicis arbitrio committatur. Et ita ſuſtinent *Goffred.ſum. t.de deſponſ.impub.nu.*5.*Ant.Cucus c. Atteſtationes,in fin.eo tit. Præpoſ.c.Continebatur,in fin.eod.t. Francus c.vn.* §.*Idem quoque,n.*1.*eod.t.in* 6.*Faber,Salycetus, Decius, Vigilius, Coraſius,* quos refert ac ſequitur *Menochius d.caſu* 57.*nu.*43.*D.Ant.* 3.*p.t.*1.*c.*19.*in prin.col.*3.*Tabiena verb.Matrim.*2.*q.* 6.*n.*7.*Sotus* 4.*d.*35.*q.vn.a.*5.*col.*3.*verſ. Quod ſi rurſus. Couar. clem. Si furioſus,de homic.*3.*p.init.n.*5.*& in* 4.*decret.*2.*p.c.*5.*nu.*5.*Greg. Lop.l.*6.*fin.tit.*1.*p.*4. *Dueñas* multos alios referens *reg.* 259. *limit.*3.*Gut.auth.Sacramenta puberum,n.*4.*C. ſi aduerſus venditionem.Plaça de delic.c.*34.*n.*4. 40

Iudex autem ad hoc arbitrandum, non tam annorum numerum, quàm perſonæ conditionem actuſque qualitatem ſpectabit: eritque ſpectanda regionis qualitas in qua impubes natus eſt. Quædam enim regiones calidiores pueros, quam aliæ procreant, & n.29. alias etiam coniecturas propoſui. Sic multis teſtimoniis probans docet *Menochius d.caſu* 57.*à nu.*44.*ad* 52. 41

*is artic.n.*8. *Rojas opitome ſucceſſ.c.*2.*n.*21.*Ant.Cuc.l.*5.*inſtitut. maiorum.t.*11*n.*138.*Andr. Gail.l.*2.*practic.obſeruat. c.*141.*n.*8. *Lancelot.inſtitut. iuris can. l.*2.*tit. Quæ matrimonium impedire poſſunt.*§.*Itē frigiditas,verb.Vinculo. Manuel in quæſt. regularibus,in* 1.*to.q.*13.*a.*1.*Supplem.Gabr.*4.*d.*34.*q. vnic.a. vlt.in fi.*

6 Quod verum habet, quamuis in ætate decrepita conſtitutus tunc contrahat. Quia id matrim. eſſe validum, quando præ ætate non eſt potentia coëundi deſtitutus, diximus diſp.92.nu.20. iuncto nu.24. Sic *Martin. Laudenſis, Couar. Rojas, Ant.Cuc. Manuel, n.præced. allegati.* Et quamuis dubius in hāc partē magis inclinat *Ant.Gom.l.*9. *Taur.*57.

7 Circa tertium quæſitum, nempe, an ea legitimatio vim habeat excludendi ſubſtituti? Verbi gratia, parens prolis ſic legitimatæ inſtitutus eſt in certa hæreditate, ea tamen lege, vt ſi abſque prole legitima deceſſerit, ſuccedat Titius: dubitatur ergo an verificetur, eam conditionem deficere exiſtente prole per id matrim. legitimata, ac proinde ea ſuccedat excluſo Titio ſubſtituto? Et duplex poteſt eſſe caſus. Prior eſt, vbi nulla alia defraudandi ſubſtituti præſumptio concurrit, quam eo mortis articulo matrim. initi. Poſterior eſt, quando verè conſtat animo defraudandi ſubſtituti matrim. initum eſſe. Et quidem in priori caſu, placet aliquibus eam legitimationem carere vi excludendi ſubſtituti. Quod vehemens ſit præſumptio initi matrim. animo doloſo excludendi ſubſtituti. Vbicumque enim actus, per quem alius excluditur, celebratur in mortis articulo, præſumitur in eius fraudem geſtus, *l.Filiæ meæ,ff.ſolut.matrim.* Sic tenet *Angel.l.Nuper,n.*3.*C.de nat.liberis.Curtius Iunior conſ.*26.*n.*9. *Beroius c.In præſentia,n.*206. *verſ.Similiter voluit,de probat.Ruinus conſ.*46.*num.* 8.*vol.* 2.*& conſ.*211.*n.*7 *& duplici ſeq.vol.*1.*& conſ.*163.*n.*7.*vol.*3.*Alciatus in ſuis reſponſ.l.*9.*reſponſ.*140.*n.*6.*& reſponſ.*187.*n.*3.*eod.lib. Barboſa conſ.*18.*n.*28.*vol.*2.*& conſ.*68.*n.vlt verb.Præterea adduco,eod vol.Burgos de Paz conſ.*6.*n.*11. *Mantuan. conſ* 38.*n.*14.*l.*2.*Zephalus conſ.*276.*n.*30.*& ſequentibus, & conſ.*239.*n.*17.*lib.*2. addens in hoc vltimo loco, niſi matrimonij promiſſio præceſſiſſet: tunc enim ceſſat fraudis ſuſpicio. *Menochius conſ.* 226.*nu.*87.*vol.*3. dicens hanc eſſe magis receptam ſentent. & *de præſumpt.l.*6.*præſumpt.*8.*n.*3.

8 At communiſſima atque multo verior ſententia habet, nulla alia fraudis ſuſpicione concurrenti prolem ſic legitimatam ſuccedere excluſo ſubſtituto. Quod non ſit verum fraudem præſumi, ex eo ſolùm quod in articulo mortis matrim. initum ſit ab habente ſubſtitutum. Tunc enim in dubio poſſet fraus præſumi, quando actus in articulo mortis peractus non eſſet morienti vtilis, atque alteri noxius eſſet. Et ſic intelligitur *l.Filiæ meæ.ff.ſoluto mat.* cui oppoſita ſententia innititur. At quando morienti & filiis eius vtilis eſt, vt in præſenti contingit, ceſſat fraudis præſumptio. Et confirmatur, nam legitimatio conſurgens ex matrimonio in articulo mortis inito eſt bonum prolis, cui plurima commoda inde pullulant. Nō ergo id in fraudem ſubſtituti initum præſumitur. Potiùs enim præſumitur patrem præcipuè liberis conſuluiſſe: quamuis ex conſequenti ſubſtitutus defraudetur. Attendendum autem eſt quod principaliter fit, *l.Si quis nec cauſam, ff. ſi certum petatur,l.*1.*ff.de author.tutor.* Adde, in mortis articulo minorem fraudis ſuſpicionem eſſe debere. Cùm agátur de damno ſalutis æternæ irreparabili, cuius immemor non præſumitur morti proximus, *l.vltima, C. ad l. Iuliam repetundarum.* Tandem, quia in dubio in actibus iure approbatis dolus præſumi nequit, niſi perſpicua doli indicia præcedant, *l. Dolum,C.de dolo.* Et ideò huius ſententiæ ſunt *Baldus conſ.*319.*n.*1.*volum.*4.*Barth.Socinus,l.Sed eſt quæſitum,n.*2.*ff.de liber.& poſtum.& ibi Ang.n.*2.*Iaſon n.*11.*Alex.ſi quis poſtumos, in princ.n.*4.*fin.ff.eod.t.Pariſius conſ.*13.*n.*68.*& conſil.*14.*n.*35.*vol.*1.*Ripa l.Ex facto,*§.*Si quis rogatus,nu.*48.*ff.ad SC. Trebel. Felinus c.in præſentia, n.*36.*de probat. Ruinus* ſibi contrarius *conſ.*78.*n.*8.*& quadruplici ſequenti, vol.*3.*Ant. de Roſellis tractatu de legitimat.lib.*1.*tit.de cauſa materiali legitim.n.* 41.(habetur tom.8.tractatuum, p.2.) *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*8.§.2.*nu.*10.*Suarez l.*1.*legum fori,tit.*11. *De los pleytos,l.*9.*nu.* 10.*Celſus conſ.*73.*n.*11.*Greg.Lopez l.*1.*verb.Se caſa,tit.*13.*p.*4.*Ant. Gomez l.*9.*Taur.n.*59. *Ant.Gabr.to.*3.*commun l.*6.*tit.de legitimatione,concl.prima,n.*54. *Minchaca in controuerſiis vſu frequentibus,l.*3.*c.*41.*n.*1 *Molina l.*2.*de primog.c.*5.*nu.*26.*Hier.Gabr. conſ.*24.*n.*3.*volum.*1.*Menochius de præſumpt. l.*4.*præſumpt.*81.*n.*29.*& l.*5.*præſumpt.*5.*n.*16. *Burſatus conſ.*40.*num.*70.*vol.*1. *Mantica de coniect.vlt.vol.l.*11.*t.*13.*n.*2.*&* 5. *Ioan. Garcia de nobilitate,gloſſ.*21.*n.*59.*& tract.de hypotheca poſt contractum,n.*14.*Spino Speculo teſtam.gloſſ.*15.*principali,num.*105. *Enriquez lib.*12.*de matri.c.*7.*nu.*3. & videtur tenere *Flaminius l.* 12.*de reſignat. benefic.q.*1.*nu.*12. ait enim non legitimari prolem in præiudicium ſubſtituti, cum limitatione *Pariſij,d.num.*68. quæ eſt quando aliàs conſtat de fraude. Idem ſuſtinent *Sarmiento,& alij,* quos n. 10. referam, dicentes valere legitimationem hanc in fraudem ſubſtituti, quamuis de fraude conſtaret.

In poſteriori autem caſu, nempe, quando cónſtat de 9
animo matrimonij tunc initi ad defraudandum ſubſtitutum, eſt grauior difficultas, vt ſi is qui tunc matrimonium iniit, ſuum animum expreſſit, vel minatus ſit ſubſtituto, fore vt matrimonium illud ad eius excluſionem contrahat. Et quidem communis ferè omnium ſententia eſt, tunc minimè excludi ſubſtitutum, quamuis matrimonium valeat, ac prolem legitimam reddat. Probatur primò, quia licet religionis profeſſio efficiat deficere conditionem, ſi abſque liberis deceſſerit: tunc enim ſic inſtitutus non cenſetur abſque liberis decedere, ſed ſuccedet monaſterium, excluſo ſubſtituto in caſu, quo liberi deficerent, *c.In præſentia. de probat.* At vniuerſi ſcribentes hoc ibi intelligunt, niſi in ſubſtituti fraudem profeſſio in articulo mortis facta ſit. Ergo idem dicendum eſt in matrim. carnali fraudulenter inito. Valet enim argumentum à matrimonio ſpirituali ad carnale: vt latè *Euerardus in ſuis topicis, loco à matrimonio ſpirituali.* Secundò, ex *l. Filiæ meæ emancipatæ,* 60.*ff.ſolut.matrim.* vbi deciditur, quando pater conſtituit dotem filiæ ægræ, ſub ea lege, vt filia decedente in eo matrimonio ſibi reddatur, non prodeſſe marito diuortium aliàs iure permiſſum, ſi fraude celebratum ſit, ne filia in eo matrimonio decederet: ac proinde non reſtitueretur dos patri. Tertiò ex *c.*2.*de renunciat. in* 6. vbi aſſeritur renunciationem beneficij, quam quis liberè & licitè facere poterat, non afferre vllum præiudicium expectanti, quando in eius fraudem facta fuit. Quartò, quia ex *l.Si cum mulier.ff.rerum amotarum, & l.Sulpitius,ff.de donat. inter vir.& vxor.& l.Qui pœna,*§.1.*de manumiſ.& l. Cùm ratio,*§. *Fraudis autem ,ff. de iure fiſci,* & ex aliis plurimis textibus probatur nimium fraudibus indulgendum, viámque dolis ſternendam, ſi omnia, quæ quis facere poteſt, illicò poſſet in alterius fraudem conuertere. Et ſic corruerent omnia iura diſponentia locum fraudibus minimè dandū eſſe, *l.In fundo,cum ſimilibus,ff.de rei vendic.* Quintò, quia *l.*2.*ff.de aqua pluuia arcēda,ff.Idem Labeo,el* 2. deciditur auertentem flumen non teneri de dolo, quamuis vicino noceat: & ſubditur: *Si modo non hoc animo fecerit, vt tibi noceat: ſed ne ſibi noceat.* Ergo quando animo nocendi auertit, tenetur de dolo. Quod fatetur *ibi Gloſſa verb. Noceat.* Tandem quia *Valerius maximus lib.*7.*c.*7. refert Septitiam matrem Thracalorum Ariminenſium iratam filiis nupſiſſe in eorum contumeliam Publio Seni, ac filios in teſtamento præteriiſſe: atque aditum Auguſtum improbaſſe nuptias, & teſtamentum matris: atque adeò bona filiis reſtituiſſe. Et ita vltra omnes DD.n.7. allegatos, qui huius ſent. ſunt, ſuſtinent hanc ſententiam *Decius conſil.*399.*fine.vol.*3.*& cap.In præſentia,in noua editione, nu.*206.*verſ.Quid autem,ſi quis non bono zelo,de probat.Præpoſ.c.Tantæ,nu.* 7.*fine, qui filij ſint legit. Pariſius,conſ.*13.*n.*78.*vol.*1.*Ruinus conſ.*78.*n.*8.*vol.*3.*Bart.Socinus, Angelus, Alexander, Antonius de Roſellis, Suarez, Greg. Lopez, Ant.Gomez n.*58.*Ant.Gabriel, Burſatus n.*72.*Mātica, n.*1.*&* 5.*Flaminius, vbi eos n.præc.retuli. Molina lib.*2.*de primogen.c.*5.*n.*27. & latius in *annot. quas ponit poſt vlt.libri finem, nu.*8.*Dueñas reg.*350.*limit.*1.*Menochius de præſumpt.l.*4.*præſumpt.*81.*fine,& præſumpt.*83.*n.*78.*Franciſ.Marc.deciſ.Parla-*

menti Delphi.684.n.3.p.2. Meres de maiorat.in 1.addit.p.2.q. 1.n.21. Matienzo lib.5.recop.t.10.l.10.gloſſ.3.n.4.

10 Quamuis autem prædicta ſententia ſit valde probabilis, mihi potius placet oppoſita ſententia, vt non obſtante eo animo defraudandi ſubſtituti, ſuccedat proles per id matrimonium legitima reddita, excluſo ſubſtituto. Ducor, quod non verè dicatur ſubſtitutum fraudare, qui iure ſuo vtitur, actúmque mero iure permiſſum facit. Non enim iniuriam irrogat vtens iure ſuo, *l. Nemo damnum, ff. de regulis iuris.* Et quamuis debitor legatum, quod ipſo iure relictum eſt, & ſibi acquiſitum repudiet, vt creditoribus fraudi ſit, id non conſideratur, nec fraudi eis fuiſſe iudicandus eſt: eo quod iure ſuo vtatur. *l. Qui autem, §.1 ff. de his, quæ in fraudem credit.* Item etſi libertus legatum ſibi relictum, & mero iure acquiſitum repudiet, id non eſt attendendum, nec patronus, in cuius fraudem id effectum videri poteſt, conqueri valet, nec permittendus eſt impedire. Quod libertus vtatur iure ſuo, *§. Virum, ff. ſi quid in fraudem patron.* Deinde, quia cum iure attento, id matrimonium valeat, effectus ipſius minimè ſunt reſtringendi. Semper enim attenditur id, quod principaliter agitur, vt ea, quæ ex illo ſequuntur, debeant ſuum valorem obtinere. *l. Si quis nec cauſam, ff. ſi certum petatur.* Præterea, ſi ſanitatis tempore ille inſtitutus concubinam duceret eo animo, vt prole ſuſcepta per id matrimonium excluderetur ſubſtitutus, nemo dubitaret eum excludi. Cùm tamen matrimon. iniretur in fraudem ſubſtituti. Et idem prorſus detrimentum ſequatur ſubſtituto, ſiue noua proles per matrim. ſuſcipiatur, ſiue antea habita reddatur per illud legitima: atque in vtroque euentu idem ſit defraudandi animus. Præterea, quia filius per id matrim. quantumuis in articulo mortis mala fide initum, verè redditur legitimus: vt omnes fatentur. Verè ergo facit deficere conditionem, ſi ſine liberis legitimis moriatur: ac proinde ſubſtitutum excludet. Nec mala patris ineuntis matrim. intentio debet filio nocere: cùm ipſe nil à patre conſequatur, ſed ex beneficio inſtituentis patrem hæreditatem illam obtinet, qui noluit prolem legitimam hæreditate priuari. Præterea, quia quando actus à parte rei non eſt contra iuſtitiam, nec reſtituendi obligationem inducit, nil refert bono an malo animo fiat ad reſtituendi obligationem producendam. Vt communis ferè omnium ſent. ſuſtinet: vt poteſt videri in *Nauarra lib.3. de reſtit.c.5. in noua edit. dub.1.n.5. & ſequ.* Et ratio eſt, quod obligatio reſtituẽdi oriatur ex eo, quod quiſpiam ſit efficax, & vera damni cauſa. At mala intentio non efficit vt actus ſit damni cauſa, nec efficaciam ipſi addit, quoties actus ſecluſa intentione non eſt cauſa illius damni. Cùm enim intentio maneat in intendentis voluntate, nil poteſt operari in alio. Si ergo hoc matrimonium in articulo mortis initum, atque praua nocendi intentione ſubſtituto, non eſt contra iuſtitiam, nec cauſa damni, ac proinde non obligat ad reſtituendam ſubſtituto hæreditatem: nec ratione malæ intentionis, qua iniretur, ad id obligabit. Tandẽ, quia quamuis ſpurij ſint hæreditatis paternæ incapaces, fatetur DD. licitum eſſe eam fidei amici committere, ea intentione vt ille det ſpurio, dummodo ea intentio non deducatur in pactum: licèt fraus quædam legis ſit. Ergo ſimiliter in noſtro caſu ea mala patris intentio defraudandi ſubſtituti nõ nocebit proli, vt ob id excludenda ſit ab hæreditate: eo vel maximè, quod in hoc caſu nulla legi fraus fiat: ſed attenta lege proles hæc ſucceſſura erat, vt verè legitima, niſi mala patris intentio obſtet. Et confirmatur, quia ſi pater ille dum ſolutus eſſet, habuiſſet eum filium ex concubina ſoluta: & poſtea ex alio matrim. genuiſſet filios legitimos, ac mortua vxore iam in extremis cõſtitutus duxiſſet concubinam, vt ſic filius ille legitimaretur, & hoc in fraudem aliorum filiorum, vt cum illis ſuccederet in bonis paternis, duriſſimum eſſet ob ſiniſtram patris intentionem excludere filium hunc ab hæreditate. Cùm beneficio legis tanquam verè legitimus in ea ſuccedat. Ergo idem in noſtro caſu dicendum eſt. Et ideò hanc ſententiam amplectuntur *Baldus rubrica, C. de priuilegio dotis, n 2. Sarmento lib. 1. ſelect.c.6.n.8. & n.vlt. in fin. & l.4. circa l. Sed eſt quæſitum, ff. de liberis, & poſtum. n.3. Minchaca in controuerſ. vſu frequentib. lib.3.c.4.n.5. Ioan. Garcia de nobilitate, gloſ.21.n.59. & tractatu de hypotheca poſt contractum, n.14. Spino Speculo teſtament. gloſſ. 15. principali, nu.106. Molina to.1. de iuſt. tract.2. diſp.172. ad fi.*

11 Ad argumenta n. 9. propoſita reſp. Ad primùm dic diſparem eſſe rationem. Quoniam profeſſio monachi efficit vt deficiat conditio, ſi abſque liberis ille deceſſerit, magis ex iuris poteſtate volentis monaſterium haberi loco filij, fauore profeſſionis: quam ex teſtatoris voluntate, & ex vi verborum: vnde mala fide ſuſcepta ad excludendum ſubſtitutum, non operabitur eum effectum. Conditio enim quæ à lege præſumitur circa liberos, intelligitur de iuſtè ſuſceptis. At proles per matrimonium legitimata excludit ſubſtitutum ex ipſamet teſtatoris voluntate: vnde non mirum ſi praua intentio patris non redundet in damnum ipſius prolis, quæ non à patre, ſed ab ipſo priori teſtatore vocata eſt ad eam hæreditatem. Sic reſpondet *Ioan. Garcia de nobilitate, gloſſ.19. num. 60.* Ad 2. dic textum in *ea l. Filiæ meæ*, non ſoli defraudandi animo inniti, ſed tacitæ patris voluntati ſub ea conditione dotantis filiam. Mens enim patris præſumpta fuit in ſolo mortis caſu ſibi proſpicere: nec præſumitur ipſum fauere voluiſſe diuortio in ipſius fraudem celebrato. Quod non obſcurè ſignificat *Gloſſa ibi, verb. Redderet*, ſubiiciens illius deciſionis rationem, his verbis: *Cum in caſu mortis tantum ſibi proſpexerit pater.* Quod in noſtro caſu deficit: nam teſtator inſtituens parentem, atque alium ſubſtituens, ſi deficeret proles legitima, noluit ſubſtituto contra prolem legitimam fauere, imò illi prætulit prolem legitimam: atque adeò fraus & mala patris intentio proli nocere non debet. Ad tertium dic eam eſſe ſpecialem illius textus deciſionem, qui expectatiuis à Pontifice conceſſis voluit fauere. Quare ea deciſio ad alios caſus trahenda non eſt. Ad quartum dic nullum eſſe abſurdum, quando fraudes iniuſtæ non ſunt, ac proinde omni iniuria vacant. Quippe eæ non merentur verarum fraudum nomen: cùm re ſua neminem priuent: ſed iure ſuo quiſque vtatur, quamuis in charitatis legem delinquat ob malam intentionem. Ad quintum dic cum *Nauarr l.3. de reſtit.c.5. in noua edit. dub.1. n.12.* vbi & alios refert, illam legem non ob malum animum id decreuiſſe. Nam nec ſufficiens is erat, nec iudici cognitus eſſe poterat. Quare id decreuit ob actionem externam iniurioſam: nam quando fit ob nullum finem vtilem & neceſſarium, lex præſumit doloſè & iniquè fieri: atque ideò dat actionem de dolo. Etenim ſi venas reſcindat ob cauſam ſibi vtilem, liquet id iure facere, ac nulli iniuriam eum irrogare: vtpote qui ius ſibi conſulendi habet. Atſi nulla neceſſitate adducatur ad illud faciendum, perſpicuum omnino eſt, non poſſe illum id iure facere: quin potius alterum abſque vlla cauſa & non vtens iure ſuo lædit: & ideò malus animus præſumitur, & datur contra illum actio de dolo. Attendit ergo *Vlpianus* non animum lædendi duntaxat, ſed etiam attendit actionem externam doloſè ac ſine iure intentam. Ad vltimum dic ex eo geſto Aug. nil probari: conſtat enim erraſſe diſſoluendo ob id matrimonium.

DISPVTATIO CVI.

An hermaphroditus poſſit matrim. inire? & iuxta quem ſexum?

SVMMARIVM.

Cuius ſexus diiudicandus ſit hermaphroditus: & quando detur illi ſexus electio: & an iuraturus ſit ſe alio non vſurum? n. 1.

Cuius ſit dignoſcere ſexum præualentem: & quid in dubio? 2.

Proponuntur ſuadentia eum eſſe matrimonij incapacem, quando in eo vterque ſexus æqualis eſt, 3.

Debet contrahere iuxta ſexum in eo præualentem: & quid quando non conſtat vter præualeat? 4.

An valeat matrim. initum iuxta ſexum qui in eo non præualet? 5.

Quando vterque ſexus æqualis eſt, iuxta quem contrahere poſſit, 6.

An paracho liceat intereſſe matrimonio tali, antequam coram ordinario eligat ſexum, 7.

An

An ſemel electo ſexu, & iuxta illum inito matrimonio, ſi viduus effectus iuxta diuerſum ineat, peccet, & teneat factum? n. 8.

Quando conſultis medicis res eſt dubia, vter ſexus prævaleat, an poſſit iuxta vtrumque matrimonium inire? n. 9.

Satisfit argumentis. Et traditur ratio cur hermaphroditus, in quo vterque ſexus æqualis eſt, ſit incapax ordinis & profeſſionis, n. 10.

1 PRæmittendum eſt, hermaphroditum diiudicandum virum, vel feminam, iuxta ſexum in ipſo prævalentē, ita vt ſi virilis prævaleat, vir iudicandus ſit: quod ſi feneus, femina, vt habetur *l. Quæritur* 10. *ff. de ſtatu hominum*: ibi, *Quæritur hermaphroditum cui comparemus? & magis puto eius ſexus exiſtimandum, qui in eo prævalet.* Quando autem neuter ſexus prævalet, ſed vterque eſt æqualis, tunc æque vir ac femina iudicandus eſt. Cum nulla ratio vrgeat, cur potius huius ſexus quàm illius cenſeatur. Quare poteſt tunc eligere ſexum, quo vti malit, vt docent *Hoſtienſ. ſum. t. de teſtibus, §. Quis poſſit eſſe teſtis, n. 2. verſ. Quid ſi vtriſque. Bald. d. l. Quæritur, in additionibus, n. vn. & ibi Albericus n. 5. Syluеſt. verb. Hermaphroditus, fine, & ibi Tabiena fine, Armilla fine, Nauar. lib. 1. conſil. in 1. edit. tit. de ætate & qualit. conſ. 8. n. 3. in 2. l. 3. t. De regularibus, conſ. 47. n. 3. Maiolus l. 3. de irregul. c. 25. n. 16. Enriquez l. 14. de irregul. c. 8. n. 6. fine* Debet autem iuramento ſe aſtringere, fore vt in poſterum minimè altero ſexu præter ſemel electum vtatur, argumento ex *c. Presbytero, 16. q. 1. & c. Diuerſis, de cleric. coniug. & l. Si plures. ff. de pactis.* Nam indecens valde eſſet: vt modo vno, modo altero ſexu vteretur. Sic *Hoſt. ibidem.*

2 Quod ſi roges, quis norit vter ſexus prævaleat: & quid in dubio cenſendum ſit? Dic matronarum peritarum vel medicorum eſſe huius rei iudicium, vt bene docet *Albericus nu. præc. Allegatus.* Atque id ex genitalium inſpectione iudicandum eſſe tradit *Turrecr. c. Si teſtes, §. Hermaphroditus, 4. q. 3. n. 3.* Si autem dubitetur vter ſexus prædominetur, ſtandum eſt ipſius hermaphroditi dicto: iuxta communem ſent. Cum nullus valeat id ita ſentire, ac ipſemet: vel iudicio medicorum ſtandum eſt. Quod in idem recidit: eo quod medici iudicare debent iuxta ea, quæ ipſemet de ſe aſſeruerit. Atque hoc bene docet. *Nauar. n. præced. allegatus, in vtroque conſ. n. 4.* Quod ſi adhuc res eſt dubia quid faciendum ſit, dicemus n. 9.

3 Et quidem ſi loquamur de hermaphrodito, in quo neuter ſexus prævalet, ſed æqualis eſt: videtur is matrimonij incapax. Quod omnes aſſerant in hoc euentu eum eſſe ordinis incapacem, inſtar feminæ, vt poteſt videri apud *Enriquez lib. 14. de irregular. c. 8. n. 6. & Nauar. lib. 1. conſil. in priori editione, t. de ætate & qualit. conſ. 8. n. 3. in poſteriori lib. 3. t. de irregularibus, conſ. 47. n. 3.* ait ſimiliter eum eſſe incapacem profitendi. Et vtriuſque rationem addit, quod æquè ſit femina ac vir: ac proinde quamuis ex ea parte, qua vir eſt, poſſet videri capax ordinis: at quia eſt incapax ex ea parte, qua eſt femina, abſolutè incapax appellari debet. Similiter ſi profiteatur in virorum monaſterio, non tenet profeſſio, quia æquè eſt femina ac vir. Si autem in monialium monaſterio, non tenet, quia æquè eſt vir ac femina. At eadem ratio militat in matrimonio. Nā ſi tanquam femina viro nubat, obſtat valori eius matrimonij, eum eſſe æquè virum. Si autem tanquam vir feminam ducat, obſtabit eum eſſe æquè feminam. Ergo qua ratione ob hanc ſexus paritatem eſt incapax ordinis & profeſſionis, erit quoque matrimonij incapax. Cum idem prorſus abſurdum ſequatur.

4 I. tamen concluſio ſit. Hermaphroditus, in quo alter ſexus prævalet, poteſt matri. inire iuxta ſexum illum prævalentem: atque ita ſi femineus prævaleat, viro nubere poteſt; ſi autem virilis, feminam ducere valet. Conſtat, quia ſexus prævalentis eſſe iudicatur. Vt diximus n. 1. Sic docet *Gloſſ. c. Si teſtes, verb. Ad teſtimonium, 4. q. 3. Angel verb. Hermaphroditus, n. vlt. & ibi Syluеſt. fi. Tabiena fin. Armilla fi.* Quod ſi dubium ſit, vter ſexus prævaleat, dicemus n. 9.

5 Hinc deducitur, fore irritum matrimon. iuxta alium ſexum contractum, & hoc iure ipſo naturæ. Vt ſi prævalente ſexu virili, copuletur matrimonio viri, inſtar feminæ: vel ſi prævalente femineo, feminæ, inſtar viri. Quia inter perſonas eiuſdem ſexus initum eſt: prævalente enim femineo, reputatur femina, & tamen feminam ducit, ac ſi vir eſſet: & ſi prævaleat virilis, reputatur vir, & tamen inſtar feminæ nubit viro.

II. concluſio. Quando vterque ſexus æqualis eſt, in 6
optione eius eſt, iuxta alterutrum ſexum matrimonio iungi. Quare ſi virili deſeruire eligat, ducet feminā: quod ſi femineo, nubet viro. Conſtat ex dictis nu. 1. vbi probauimus, in hoc euentu dari hermaphrodito electionem ſexus. Atque ita in propriis matrimonij terminis tradunt *Syluеſt. Tabiena, Armilla n. 4. relati. Maiolus n. 1. allegatus.*

Parochus autem non debet intereſſe tali matrimonio, 7
donec hermaphroditus coram iudice Eccleſiaſtico proteſtetur, quo ſexu vti velit. Conſtat ex dictis n. 1. vbi probauimus ob hoc eſſe exigendum ſub iureiurando, quo ſexu vti velit, & ſe alio ſexu præter ſemel electum non vſurum. Præterea, quia parocho conſtare nequit, vter ſexus prævaleat, & an ſit æqualis. Quare conſulendus eſt priùs iudex Eccleſiaſticus, cuius eſt id diſcutere: vt conſtet, qualiter matrimonio copulandus ſit. Sic *Maiolus n. 1. allegatus.*

Hinc deducitur, culpæ mortalis reum eſſe hermaphro- 8
ditum, in quo vterque ſexus par eſt, ſi ſemel electo ſexu, & iuxta illum matrim. inito, viduus effectus iuxta alterum ſexum matrimonio copuletur. Vt ſi prius inſtar viri duxerit feminam: poſterius autem inſtar feminæ nupſerit viro, vel contra. Tum, quia ſi ſexus electionem iurauit, reus eſt periurij. Tum etiam, quia eſto non iurauit, delictum admittit, & in re quidem grauiſſima. Quare iis nuptiis, tanquam interdictis, parochum debere negare ſuam præſentiam, docet *Maiolus n. 1. allegatus.* Exiſtimo autem fore validum id matrimon. Quia iure naturæ non irritatur. Cum hermaphroditus ille æquè vir & femina ſit: nec eius electio id, quod natura ſibi indidit, auferre valuit, ſed ſolum licitum vſum. Ius etiam Pontificium non inuenitur, quod id matrimon. irritum reddat.

Vltima concluſio. Quando, conſultis medicis, res in 9
æquilibrio eſſet, nec iudicari poſſet, vter ſexus prævaleat, cenſendum eſt, ſexum eſſe æqualem. Quod æquæ rationes ſint pro vtroque ſexu: atque ita de huius matrimonio dicendum eſt iuxta dicta triplici num. præced. quando ſexus eſt æqualis.

Ad argum. nu. 3. propoſitum reſp. diſparem valde eſſe 10
rationem. Quod cùm maximè dedeceat feminam ad ordines promoueri, iure optimo credendum eſt, ita id ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum eſſe, vt illius incapax ſit ſexum femineum æquè ac vtilem participans. Cùm æquè vir ac femina ſit. Et ſimiliter cū indecentiſſimum ſit, atque ad luxuriam valde excitans, ſi quæ verè femina eſt, profiteretur in virorum monaſterio, vel qui verè vir, apud moniales: & is hermaphroditus vtriuſque ſexus verè ſit, meritò cenſendum eſt Eccleſiam, irritantem profeſſionem apud perſonas diuerſi ſexus, irritaſſe quoque eius perſonæ profeſſionem, quæ vtriuſque ſexus verè & æquè particeps eſt. Quam rationem huius irritationis reddit *Nauar. n. 3. allegatus.* At matrimonij & natura & decentia contenta ſunt ſola vacandi copulæ coniugali poteſtate: quare cùm id detur in huiuſmodi hermaphrodito, non eſt cur nequeat validè iuxta alterutrum ſexum matrimonio copulari.

DISPVTATIO CVII.

Vtrùm ad declarandum matrim. irritum ratione impotentiæ ſtatim conſtantis, deſideretur triennium experientiæ & aliqua alia probatio?

SVMMARIVM.

Iudex debet cauere, vt probationes impotētiæ potius ſuperabundent, n. 1.

Triplicia poſſunt eſſe impotentiæ ſigna, 2.

Quando ſigna ſunt omnium clara, nulla temporis mora expectatur ad diſſoluendum matrim. nec iuramenta coniugum vel propinquorum, ſed medicorum teſtantium eam impotentiam, 3.

An vbi ſigna ſunt tantum veriſimiliter euidentia, exigantur triennium ac iuramenta medicorum, vel matronarum, & propinquorum: & his diſcordantibus quid faciendum? 4.

An

men emitteret, euidens eſſet non poſſe illum membrum erigere, vt poſſet vas femineum penetrare: atque ita ſemen intra illud vas emittere. Membrum enim omnino aridum vi motiua caret. Si autem non ſit omnino aridum, ſed taliter vt medici iudicent, non eſſe certam & euidentem impotentiam, ſed veriſimiliter euidentem, tunc habet verum, quod dicunt poſteriores DD. Quod ſi non ſit ita aridum, quin poſſit ſufficienter erigi ad copulam, & de hac potentia conſtet, non cenſendus eſt vir ille impotens, vt bene docent *Alex. de Neuo, d.c. Laudabilem. n.17. in 2. caſu, & ibi Præpoſit. n.5.*

7 Deinde eſt ſignum omnino euidens impotentiæ, ita vt nec triennium nec prædicta iuramenta petantur, quando mulier eſt arcta. Sic videtur ſentire *Gloſſa, c. Fraternitatis, ſtatim in princ. verb. Matronas, de frigid. & malef.* dum ait quando mulier eſt arcta, non exigi iuramentum propinquorum. Et docent *Innoc. c. Laudabilem, eod. tit. n. vnic. verb. Iuſtum iudicium. Ioan. And. ibi n.9. Anton. n.13. & 14. Præpoſ. n.6. ſuper verb. Iuſtum iudicium, & n. vlt. Archid. c.2. n.6. verſ. Et nota in fi. 33. q.1. & ibi Bellamera in fine. Card. d.c. Fraternitatis, n.5. oppoſit. 2. & ibi Præpoſ. n.7. Hoſtienſ. ſum. t. de frig. & malef. §. Qualiter & quando n.13. verſ. Quid ſi mulieres aſſerat. Ioan. de Friburgo in ſumma confeſſorum, li.4. tit.16. q.16. Roſella verb. Diuortium, n.3. & ibi Sylu. q.19. nu.22. Maſcardus de probat. concl.* 889 *num.*4. Sed nec hoc eſt ita certum. Nam aliis placet arctitudinem mulieris non eſſe ſignum omnino certum & euidens, ſed euidens veriſimiliter, & ideò cenſent non exigi triennium, bene tamen dicta iuramenta. Quod arctatio illa ſit per matronas inſpicienda, quarum oculus ſæpe fallitur, *c. Nec aliqua, 27. q.1.* & iudicium medicorum ſimiliter eſt ſæpe fallax, vt experientia demonſtrat, ac notatur *cap. Propoſuiſti, de probat.* Et ideò ſic docent *Anton. c. fin. nu.8. de frigid. & malef. & d.c. Fraternitatis, nu.16. Alex. de Neuo in c. Laudabilem, nu.16. & 17. eod. t.* & hæc ſententia poſterior magis placet: niſi mulier ita arcta eſſet vt cuilibet inſpicienti clarè liquere poſſit eam non eſſe capacem alicuius inſtrumenti virilis, vt optimè explicat *Speculator, t. de frigid. & malef. §. vn. n.3.*

8 Præterea eſt ſignum euidens, & omnino neceſſarium, ita vt nec triennium, nec iuramenta propinquorum neceſſaria ſint, ſi vir ab alio matrimonio ſit ratione frigiditatis per ſententiam ſeparatus. Nam id matrimon. ſtatim diſſoluendum eſſe probaui diſp. 99. num. 6. & ita docent *Anton. c. Laudabilem, n.14. de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n.8. Alex. de Neuo, n.15. Præpoſ. n. vlt.*

9 Tandem monuerim, dum diximus non deſiderari triennium quoties de impotentia conſtat, intelligi præter impotentiam ex maleficio conſurgentem. Quia cum ea non naturalis, ſed accidentalis ſit, præſumitur fore vt decurſu temporis mediis adhibitis remoueri poſſit, & ideò ſemper in maleficij impedimento deſideratur triennium experientiæ, vt declaretur irritum matrimon. Item quia cum operatio dæmonis authoris maleficij ſit occulta & libera, non tam de maleficij perpetuitate conſtat, ac naturalis impedimenti. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Hoſtienſ. c. Laudabilem, n.1. & c. fi. ad fi. verb. Triennium, de frigid. & malef. Ioan. And. eo c fi. n.11. Abbas n.9. Anchar. num.9. notab. 12 Card. n.2. Alex. de Neuo n.5. notab.4. & nu.13. idem Ioan. Andr. d.c. Laudabilem, n.8.* vbi *Anton. n.15. Abbas n.2. fi. Alex. de Neuo n.3. 10. vlt. Præpoſ. n.5. fi. Idē Ant. c.1. n.2. verſ. Obſtabat ſecundo, eod. t. Abb. n.6. Alex. de Neuo n.9. Præpoſ.7. Henricus n.1. Roſella verb. Diuortium, n.4. fin. Turrec. n. vlt. 33. q.1. Nauar. li.4. conſiliorum, tit. de frigid. & malef. in vtraque editione concil. 1. n. 2. Coſtanus de ſponſal. tit. de his qui nuptias contrahere poſſunt, n.78. Greg. Lopez l.5. verb. Faſta eſte plazo, t. 8. p.* 4. addens, nam ſi ab alterò coniuge vel ab vtroque offeratur antea probatio per aſpectum, vel per alia ſigna. *Enriquez li.12. de matrim. c.7. n.2. & c.8. n.2. in comment, lit. V.* Nec poteſt iudex triennium in hoc effectu abbreuiare. Cùm id tempus omnino iure petatur, *cap. fin. de frigid. & malef.* Sic *Hoſt. eod. c. fi. ad fin. verb. Triennium. Et ibi Ioan. And. n.11. Anch. n.9. notab.12. Alex. de Neuo n.17. Henric. d.c.1. n.1. Enriquez duplici loco nuper allegato.* Vnde minus bene *Glo. 33. quæſtione 1. in ſum. verb. Quod autem, Goffred. ſum. tit. de frigid. & malef. n.8. Veracruz 1. p. Speculi, a.40. concl.2. Matienzo li.5. recop. tit.1. rubrica. gloſſ.1. n.203. Petr. de Ledeſ. de matri. q. 58. a.2. paulo ante 2. dubium. Emmanuel Sa ſumm. verb. Matrim.* vbi de impedimento impotentiæ, *n.14. verſ. in maleficio*, loquuntur eodem modo in maleficio, ac in frigiditate, dicentes in neutro impedimento exigi triennium, ſi ſtatim de illo clarè conſtet. Sed ſupponunt falſum, non enim poteſt clarè ſtatim conſtare de impedimento maleficij, ſicut de impedimento naturali, id eſſe perpetuum (vt nuper probaui) quod exigitur, vt ratione illius ſit diſſoluendum matrim. At poſſet eorum opinio in caſu rariſſimo ſaluari, nempe, quando per maleficium amputata eſſent omnino virilia, aut teſticulus vterq; ſublatus. Tunc enim apertum eſt nullo modo præter Dei miraculum ea reſtitui poſſe: ac proinde clarè conſtabit eam impotentiam eſſe perpetuam.

Immo in maleficij impedimento, vltra triennium eſt 10
tempus arbitrarium à iudice aſſignandum, indicto ſimul coniugibus vt orationi vacent, ac operibus pœnitentiæ, conſilio, vt vel ſic Deus placatus coërceat dæmonem, vt deſiſtat maleficio nocere. Quod colligitur ex *c. fin. de frigid. & malef.* vbi allegato impedimento maleficij poſt multos cohabitationis annos, ait Pontifex, *Iniunxiſtis eiſdem vt agerent pœnitentiam de comiſſis; & ſic forte placeret Deo vt opus matrimonij conſummarent.* Et quamuis referat geſtum Epiſcopi, cum tamen id non reprehendat, immò ad iuſtam matrimonij diſſolutionem ponderet, videtur id approbare. Et ita docent *Abbas eod. c. fi. nu. vlt. Roſella verb. Diuortium, n.4. & ibi Supplementũ Piſanæ, n.4. Sylueſt. q. 20. n. 23. Deciſio capellæ Toloſ. 381. nu.7. Alexander de Neuo d. c. fi. n. 17. & ibi Præpoſ. n.5. Enriquez lib.12. de matrim. c.7. n.2.* & videtur clarè tenere *Gregor. Lopez l.5. verb. Darplazo, ti.8. p.4.* nam vbi dixit numerari triennium in maleficij impedimento, quamuis eo coniuges habitarint antè decretum iudicis, ait hoc intelligendum iuxta ea quæ tradit *Abbas d. c. fi. in fine*, vbi *Abbas* docet hoc tempus arbitrarium concedendum. Hoc tamen intelligo, quando coniuges eo triennio habitarunt antè decretum iudicis, in quo caſu loquitur textus *d.c. fin.* & loquuntur *Roſella, Supplementum Piſanæ, & Syluest.* Nam ſi id triennium ſignatum eſſet à iudice, vel pars illius in dictis operibus pœnitentiæ & oratione, non eſt cur eo tranſacto ſit amplius expectandum. Cum iam tempore iure præſcripto coniuges habitarint: ac indicta ſit illis pœnitentia ad placandum Deum.

DISPVTATIO CVIII.

An impotentia non conſtante per ſigna certa, ſed ea dubia ſunt, at vterque coniux eam fatetur, deſideretur triennij experientia, ac aliqua alia impotentiæ probatio, vt ratione illius diſſoluatur matrimonium?

SVMMARIVM.

Proponuntur duo textus, qui ſibi contradicere videntur, n.1.
An c.1. de frigid. habeat vim textus, nec ſit correctum? 2.
An vtroque coniuge fatente alterius impotentiam, ſit neceſſario triennium expectandum? Refertur quadam ſententia, n.3.
Limitatur hæc ſententia, vt ſemper plena pubertas expectetur, 4.
Proponitur ſententia Authoris, num.5. & ibi remiſſiuè, quando coniux initio matrimonij reclamat: an ſit neceſſarium triennium?
An ſit neceſſarius aſpectus quando vterque fatetur impotentiam vndecumque conſurgentem, & tranſiit triennium? 6.
An deſideretur coniugum & ſeptimæ manus propinquorum iuramentum, 7.
An id iuramentum neceſſarium quoque ſit, quando vxor iudicatur virgo à matronis inſpicientibus? 8.
An valeat ſententia matrimonium diſſoluens ratione impotentiæ vndecunque conſurgentis, non præmiſſo iuramento propinquorum? 9.
An eo iuramento opus ſit, adiuuante fama aſſertionem coniugum? 10.
An iuramentum ſeptimæ manus propinquorum intelligatur ſic, vt cuiuſlibet coniugis ſeptem propinqui iurent; & ita quatuordecim, 11.
An deficientibus tot, qui atteſtari poſſint, ſufficiant pauciores? 12.
An deficientibus conſanguineis & vicinis, ſint alij aſſumendi? 13.
An hoc iuramentum, & quoties petitur tactus Euangeliorum, ſit ne-

ceſſario manu tactis Euangeliis præſtandum, nec ſufficiat tangere cubito vel præſentem eſſe librum Euangeliorum, nec tangere aliam Scripturam ſacram? & an in dubio vbi notarius ſolius iuramenti mentionem fecit, præſumatur id tactis Euangeliis eſſe præſtitum, n. 14.

Coniuges iuraturi ſunt de propria ſcientia, ac conſanguinei de credulitate, 15.

Quid debeant iurare coniuges, vt ratione impotentiæ diſſoluatur matrimonium? 16.

An eo coniuge reputato frigido ducente poſtea vxorem, cenſendi ſint conſanguinei, qui iurarunt, rei periurij? 17.

Qualiter cenſeantur periuri tunc coniuges? 18.

An hoc periurium concludatur ex ſolo ſecundo matrimonio frigidis, an potius ex copula coniugali vel fornicaria? 19.

An coniux petens ob impotentiam diſſolutionem matrimonij teneatur ſpeciem impotentiæ aut eius cauſam allegare? Et remiſſiuè, qualiter ſit tunc reſtaurãdum prius matrimonium, ſi inueniatur coniux ille potens, & an iudex teneatur impotentiæ ſpecie & cauſam exprimere in ſententia, & ſi tunc ſuccumbat coniux, an poſſit ſpeciem impotentiæ allegare, an potius ſententia illa in rem iudicatam tranſeat? 20.

An in ſenibus ſit hoc triennium expectãdum, ac tempus arbitrariũ? 21.

Satisfit argumentis, & conciliantur c. 1. & c. Laudabilem, de frig. n. 22.

1 DIſputationi huic anſam dubitandi præbet contradictio maxima, quæ videtur eſſe inter textus *c. 1. & c. Laudabilem, de frigid. & malef.* nam *c. 1. ſtatim in princ.* decernitur, viro poſt menſem, aut trimeſtre, aut annum ab inito matrim. fatenti propriam frigiditatem, vxoréque eandem affirmanti, ſi ea per verum iudicium probari valeat, diſſolui poſſe matrim. At *c. Laudabilem, eod. t.* deciditur, vbi clarè non conſtet de frigiditate, expectandum eſſe triennium experientiæ. Contradicunt ergo ſibi hi textus, cum in priori minus triennio petatur, in poſteriori autẽ triennium. Atque alia decernuntur *d. c.* 1. quæ videntur contraria deciſioni *d. c. Laudabilem*: de quibus eſt habendus ſermo diſp. ſeq. Secundo, quia *eo c. 1.* culpæ tribuitur vxori ſerotina reclamatio, quod poſt annum reclamauerit allegans viri frigiditatem, atque ideò eius petitio non auditur. Cum tamen *d. c. Laudabilem*, ea reclamatio cenſeatur præmatura, & ob id reiiciatur, trienniũ enim experientiæ, quod reclamationem præcedere debet, nondum tranſiit.

2 Apparens horum textuum contradictio reddit difficillimum intellectum textus *c. 1. de frigid. & malef.* & circa illum valde laborant expoſitores, atque ita intricatè loquuntur, vt potius illum confundant, quam aperiant, vt animaduertit *ibi Abbas n. 5.* Et ideò aliquibus Doctoribus placet id *c. 1.* vim textus minimè habere. Quod non ſit ex aliquo Pontifice aut concilio generali deſumptum, ſed ex *Brocardicis l. 16.* Et ita videtur ſentire *ibi Gloſſ. verb. Tacuit*, dicens non tenere quod ibi deciditur de coniuge tacente per annum, vel dimidium: quamuis non explicet num cauſa ſit quod id cap. ſit correctum, an potius quod vim textus non habeat. Et tenent expreſsè *Alanus, Laurentius, & Vincentius* (vt eos refert *ibi Henricus in fine.* Alij verò quamuis admittant eſſe textum, dicunt tamen eſſe correctum per *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ſic *Turrecrem. c. Si quis acceperit, n. vn. 33. q. 1.* At dicendum eſt *id c. 1.* habere vim textus, nec de hoc eſſe dubitandum. Cum Greg. IX. decretalium compilator inter Pontificia decreta id collocarit. Quod tenent *Hoſtienſ. eo c. 1. nu. 1. Ioann. Andr. in fin. Anchar. n. 12. Petrus Goffredus, Abbas antiquus*, quos refert & ſequitur *Henric. ibi fi. Præpoſ. col. 2. n. 5. ſuper Gloſſ. in verb. Tacuit, Brunellus de ſponſal concl. 28. nu. 16.* & verius etiam eſt id cap non eſſe correctum, vt defendit *ibi Alex. de Neuo n. 13.* Quod etiam clarè tenent cæteri expoſitores, qui tanquam non correctum illud explicant, ac conantur conciliare cum *c. Laudabilem, de frigid. & malef.*

3 Claritatis ergo gratia duplex eſt diſtinguendus caſus, in quo diſputandum eſt, an triennium experientiæ neceſſariò deſideretur, & vltra illud aliqua alia probatio. Prior eſt, quando vterque coniux fatetur impotentiam, poſterior, quando alter fatetur altero negante. Et quidem in præſenti diſp. de priori caſu diſcutietur, in ſequenti verò de poſteriori. Eſt ergo difficultas, de neceſſitate expectandi triennij, & alterius probationis, vt diſſoluatur matrimon. quando vterque coniux alterius impotentiam fatetur. Quibuſdam placet non eſſe opus triennio experientiæ, ſed tempus quoddam arbitrarium ſufficere, vt vnius menſis, aut trium, aut anni, & iuramentum vtriuſque coniugis, ac ſeptimæ manus propinquorum, vt diſſoluatur matrimonium. Ducuntur, quod *c. 1. de frigid.* in hoc euentu petitum eſt triennium, ſed poſt dimidium habitationis annum conceditur ſeparatio. Secundo ex *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* id probari videtur. Nam in priori parte loquens quando ſolus alter coniux fatetur impotentiam, poſtulat triennium experientiæ: at in poſteriori loquens quando vterque fatetur, eius *triennij* non meminit. Nec clauſula triennium continens, *in principio* poſita, limitans priorem caſum, extendi debet ad poſteriorem. Vbi enim fit diuiſio per paragraphum vel verſiculum, clauſula poſita in vno paragrapho vel verſiculo, non refertur ad alium paragraphum vel verſiculum: iuxta doctrinam *gloſſ. c. vnic. verb. Sic ſcilicet, de poſtul. prælat. in 6.* quam notabilem dicit *Alex. de Neuo, d. c. Laudabilem, n. 9. & rubrica de ſponſal. n. 3.* & in hoc poſteriori loco limitat, niſi eſſet adiectum verbum, Vt præfertur, vel in præmiſſis. Ad *d. c. Laudabilem* ponũtur diuerſi ac ſeparati verſiculi in vtroque caſu. Nam prior continetur *in verſ. Nos verò*, poſterior autem *in verſ. Si autem.* Tertiò, quia licet experientia triennij concedatur, quando frigiditas probari nequit euidentibus ſignis, at hæc ratio non vendicat ſibi locum, quando vterque fatetur impedimentum, ſicut quando alter ſolus. Quod in priori caſu ſit violenta præſumptio: & quia poſſet eſſe colluſio aliqua, accedit ſeptima manus propinquorum iurantium veriſimile ipſis eſſe, coniuges verum dicere. Quarto, quia textus *d. c. Laudabilem*, loquens in poſteriori caſu, nempe, quando vterque fatetur, incipit per particulam aduerſatiuam, ſi autẽ: quæ cùm ponatur abſque copula, eam naturam habet vt aduerſetur in iure, & in facto: ita vt diuerſum caſum & diuerſum ius importet, vt aduertunt *Bartolus l. Patris & filij, n. 1. ff. de vulgari: & ibi Iaſ. nu. 6.* dicens eſſe omnium. Cum ergo in priori caſu, quando alter negat iuſtum *iudicium*, vt matrim. diſſoluatur, ſit lapſus triennij cum *iuramento* coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum: & in poſteriori hæc etiam iuramenta petantur *eod. ca. Laudabilem*, non dicendum eſt tunc peti etiam triennium. Quia iam diuerſus caſus, ſed non diuerſum eſſet ius. Tandem quia nullus negare poteſt minorem probationem deſiderari quando vterque fatetur impedimentum, quàm vbi *alter* ſolus. Et nulla alia differentia poteſt aſſignari, quàm *circa* triennij neceſſitatem. Nam iuramenta coniugum & propinquorum in vtroque caſu petuntur. Et ideò huius ſent. ſunt *Gloſſ. c. t. 1. verb. Per verum, & verb. Probari, de frigid. & malef. & ibi Innoc. n. 1. verb. Per verum. Abbas antiquus nu. 3. Hoſt. n. 1. verb. Per menſem Ioan. And. n. 2. & 5. Anchar. n. 10. Idem Innoc. d. c. Laudabilem, ſtatim in princ. & ibi Hoſtienſ. n. 2. Ioan. Andr. n. 3. Ant. n. 6. Anchar. n. vlt.* limitans quando mulier per aſpectum reperitur virgo. *Præpoſ. n. 3. Alex. de Neuo, d. c. 1. n. 7. verſ. Sed tu dic, & ibi Henr. n. 2. Idem Hoſt. c. fin. n. 1. verb. Cognoſcendi aliàs, de frigid. & malef. & ſumma eod. tit. §. Qualiter & quãdo, n. 13. Albericus in ſuo dictionario, lit. D. ver. Diuortium, paulo poſt principium. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 37. a. 1. paulo poſt princip. Montaluus l. 6. verb. Frio, tit. 8. p. 4. Ang. verb. Matrimonium 3. imped. 16. n. 10. Supplementum Piſanæ, verb. Diuortium, nu. 2. & ibi Boſella n. 1. Sylueſt. q. 18. n. 21. Maſcardus de probat. concl. 889. nu. 7. & 8.* Et idem videtur tenere. *Ant. Cucus l. 5. inſtitutionum maiorum, t. 12. num. 264.* vbi ait impotentiæ probationem ſumi ex vtriuſque coniugis confeſſione iurata, cum iuramento ſeptimæ manus propinquorum: & dandam licentiam petenti hanc diſſolutionem, migrandi ad aliàs nuptias. Et fauet *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 7. num. 1. fine*, vbi generaliter tradit committi arbitrio iudicis, vt inſpectis coniugum qualitatibus, & præteritæ cohabitationis tempore, concedat minus tempus triennio ad impotentiæ probationem, præterquam in maleficio. Sed *idemmet Alexander de Neuo eo c. 1. n. 9. verſ. In gloſſa 1.* remittit ſe circa hanc quæſtionem ad *dict. cap. Laudabilem*, vbi *nu. 8. fine* dicit antè factam tenendam eſſe.

opinio

opinionem contrariam: at poſt factum non eſſe recedendum ab hac, quæ communis eſt. Et ſtatim eod. n. ſic vtraque conciliat, aut vterque coniux ſtat contra matrimonium, illud diſſolui deſiderans, ac eius ſeparationem petens, & tunc illi confeſſioni non eſt credendum, *c. Super eo, de eo qui cognouit conſanguin.* aut alter ſtat pro matrimonio, alter verò contra illud: & tunc creditur confeſſioni illius, qui ſtat pro matrimonio: & poterit diſſolui ante triennium accedente iuramento ſeptimæ manus propinquorum. Similiter *idem Anton. d. c. Laudabilem, num. 15. & ibi Præpoſ. fine,* diuerſo modo loquuntur, volentes vtramque ſententiam ad concordiam redigere hoc modo, vt hæc opinio vera ſit, quando vterque coniux fatetur impotentiam: ſecus ſi tantum fateatur nondum eſſe conſummatum matrim. neget tamen alter ſe impotentem.

4 Temperant plerique ex his Doctoribus hanc ſententiam, quando adeſt plena pubertas in coniugibus, nempe, ſi vir expleuerit octodecim annos, & femina quatuordecim. Si enim nondum plenè puberes ſint, ſemper plena pubertas expectanda eſt: atque ea adepta tempus erit arbitrarium: nec erit neceſſe expectare triennium. Quippe (vt probaui diſp. 104. nu. 18.) nunquam ratione impotentiæ non conſtantis per ſigna euidentiſſima poteſt ſeparari matrimonium vſque ad plenam pubertatem: vbi multos Doctores retuli. Atque ita *Hoſt. c. Laudabilem, paulo poſt princ. de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n. 3.* aiunt in puero minori quindecim annis ſemper eſſe expectandum triennium: nec poſſe id tempus breuiari: eo quod eo non tranſacto nondum aduenerit plena pubertas: quod ſi ſit ſexdecim annorum, expectandum biennium: ſi annorum 17. vnicum annum: ſi verò 18. annorum, menſem vel duos, vel minus arbitrariè. Sed de hac re, an triennium incipiat, ac concedendum ſit à plena pubertate, dicemus diſp. 110. à n 8.

5 At multo verius eſt, quamuis vterque coniux fateatur impotentiam, vbi ea non eſt certa, deſiderari ſemper triennium experientiæ conceſſum, *c. Laudabilem, de frigid. & malef.* ad experiendum an impotentia ſit vera ac perpetua. Ducor, quod *eo c. Laudabilem*, petatur hoc triennium experientiæ quando non conſtat de viri frigiditate. At ex eo quod vterque coniux fateatur impotentiam, non verè conſtat de frigiditate. Sæpe enim dubitatur, an ſit naturalis & perpetua, an accidentalis, & temporanea. Ergo expectari debet triennium, vt ex temporis curſu appareat veritas. Et confirmatur, quia ibi datur triennium, vbi vera frigiditatis probatio haberi nequit; at ex vtriuſque coniugis confeſſione non habetur vera probatio contra matrim. *c. Super eo, de eo qui cognou. conſanguineam.* Nec iuramentum propinquorum ſupplet illum defectum eo quod illi de ſola crudelitate iurant. Sed dices *d. c. Laudabilem, in princ.* vbi id triennium exigitur, loqui quando alter ſolus coniux fatetur impotentiam: ac proinde in poſteriori eius parte, in qua textus agit quando vterque fatetur, nulla triennij mentio facta eſt, ſed ſolius iuramenti coniugum, ac ſeptimæ manus propinquorum. At aduerſus hanc euaſionem probatur id triennium concernere totam literam. Quia tota eius textus deciſio eo pertinet, vt Pontifex declaret quantum temporis ſpatium indulgendum ſit coniugibus, ad veritatem frigiditatis dubiæ comperiendam, vt conſtat ex quæſtione Pontifici propoſita initio textus, ibi: *Quantum tempus indulgendum ſit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis?* Cui conſultationi abſolutè reſpondet Pontifex ex his verbis: *Nos vero in præſenti conſultatione ſentimus, vt à tempore celebrati coniugij, ſi frigiditas prius probari non poſſit, cohabitent per triennium.* Quæ propoſitio cum indefinita ſit, ac doctrinam contineat & à lege ſit prolata: æquipollet vniuerſali, iuxta doctrinam *gloſſæ c. Vt circa, in princip. verb. Aliorum, de elect. in 6.* communiter ab omnibus receptæ: eo vel maximè, quod ab hac regula ſolum caſum, quo frigiditas probari non poſſet, excipiat textus *d. c. Laudabilem*, non explicans quem probationis modum. Et *Gloſ. ibi verb. Prius,* & communiter DD. intelligunt quando ante triennium non poteſt manifeſtè probari: & poſtea Pontifex quaſi ſatisfaciens tacitæ quæſtioni, quæ poterat vlterius proponi, non illa triennii experientia ſat ſit ad diſſoluendum matr. & nulla alia probatio deſideretur, vel qualis, deſcendit ad caſus ſpeciales: & in hoc duplicem caſum diſtinguit. Prior eſt, quando alter negat altero fatente impedimentum: & tunc iuſtum iudicium deſiderari ait. Poſterior, quando vterque fatetur: & tunc iuramentum coniugum & ſeptimæ manus propinquorum exigi decidit. Quare diuiſio caſuum non cadat ſuper triennium expectandum: ſed illud abſolutè & indefinitè deciſum eſt ſemper expectandum, vbi prius impotentia conſtare non poteſt. Cadit ergo diuiſio ſuper aliud probationis genus, quale futurum ſit vltra triennium. Et confirmatur, quia textus poſita generali regula de triennio expectando, quando deſcendit ad decidendum an aliud probationis genus neceſſarium ſit, ac vult prædictos duos caſus diſtinguere: ſic incipit: *Quod elapſo ſi nec tunc cohabitare voluerint.* Quare in deciſione duplicis caſus quem ſtatim diſtinguit, procedit illo ſuppoſito præmiſſo, nimirum, quo triennio elapſo. Tandem, quia hac in re potius inclinandum eſt, vt probationes exuberent, quam vt in aliquo deficiant (vt probaui diſp. præc. n. 1.) Ergo potius amplectendum eſt, deſiderari vt impotentia illa triennij experientia comprobetur. Et ideo hanc ſentent. ſuſtinent ex Theologis *D. Th. 4. d. 34. in fine, in expoſitione lit. Magiſtri, verſ. Septima manu, & ibi Palud. q. 2. a. 3. concl. 3. nu. 18. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. propoſ. 1. Celaia q. 1. poſt 2. concl. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. ad fin. Ledeſ. 2. p. ea q. 60. a. 1. col. 3. verſ. Sed quæres,* quamuis enim proponat quæſtionem ſic: an coniuge altero fatente impotentiam, ſit neceſſarium triennium, nil de altero explicans: at manifeſtè loquitur quando alter non negat: ait enim opinionem Abbatis contra Innocentium eſſe tenendam, ac hodie eſſe communiorem, vt deſideretur triennium. At hæc eſt opinio Abbatis, vt ſtatim eum referemus: & contraria relata n. 3. eſt Innocentij: vt ibi retulimus cum *Angles Floribus* 1. vbi de matrim. *q. 8. a. 1. dub 4. Graffis 1. p. deciſionum, lib. 2. c. 85. n. 24.* Et videntur clarè hoc ſupponere *Durand. 4. d. 34. q. 2. n. 7. & ibi Ricard. a. 2. q. 1. corpore,* vbi aiunt probari impotentiam præſumptiuè per triennij cohabitationem: & tunc ſi vterq; fatetur impedimentum: debent iurare cum ſeptima manu propinquorum. Eiuſdem ſent. videntur *Victoria ſumma*, vbi de matrim. *n. 283 Pet. de Soto de matrim. lect. 5. pa. 2. verſ. His autem proximum. Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 2. col. 3. concl. 2. Barth. à Ledeſ. de matr. dub. 48. conc. 6. Lud. Lop. 2. p. inſtructorij,* vbi de matrim. *c. 52. col. 2. Cañedo ſumma ſacramentorum*, vbi de matrim. *c. 5. n. 32.* indiſtinctè enim docent, vbi impotentia non conſtat, exigi triennium. Et ex Iuriſperitis tenent hanc ſent. *Gloſſ. c. Si quis acceperit, verb. Tempore 33. q. 1. & d. c. Laudabilem, verb. vterque. Abb. c. 1. n. 5. & 6. & c. Laudabilem, in fi. & cap. fi. n. 4. de frigid. & malef. Card. Florentinus, & Zochus,* quos refert & ſequitur *Præpoſit. d. c. Laudabilem, n. 4. fine, & dict. cap. fi. n. 3. Ioan. de Friburgo in ſumma confeſſorum, lib. 4. t. 16. q. 26. Monaldus ſumma tract. de matrim.* vbi de impotentia coeundi, *tit. de impoſſibilitate coeundi, & quot ſunt eius ſpecies, Brunellus de ſponſalibus, concluſ. 28. n. 16. Lex regia 6. t. 8. p. 4. in fine: & ibi Greg. Lopez fine. Turrec. c. Si quis acceperit, nu. vn. 33. q. 1. Franciſc. Marcus deciſione parlamenti Delph. 677. n. 2. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 221. num. 522. Hugolin. de matr. cap. 19. num. 1.* & hanc ſententiam dicit videri veriorem, licet cogitandum relinquat *Maſcardus de probationibus, in concluſ. 816. nu. 8.* & videtur expreſsè tenere *alter Cardinalis cap. 1. nu. 1. verſ. Præmitto pro intellectu, de frigid. & malef.* vbi eum textum ſignificantem in primo caſu ibi propoſito, nempe, quando vterque fatetur impedimentum, non exigi triennium, modò probetur per verum iudicium impotentia, explicat, quando euidenter de illa conſtat: & ita extra hunc caſum etiam vtroque fatente videtur ſentire exigi triennium. Eiuſdem ſententiæ videtur *Nauar. lib. 4. conſil. in vtraque edit.* tit.

tit. de frigid. toto conſilio 1. vbi agens de quodam matrimonio diſſoluto ante triennij cohabitationem; ait ſentẽtiam fuiſſe iniuſtam: & ita redeundum ad id matrim. cohabitandumque donec triennium abſoluatur, & tenet *Fuluius Pacianus de probat. l. 2. c. 2. n. 24.* & videtur tenere *Coſtanus de ſponſalibus, tit. de his qui contrahere nuptias poſſunt, n. 66.* vbi ait poſt triennij cohabitationem ſat eſſe iuramentum vtriuſque coniugis, & ſeptimæ manus propinquorum: & ita videtur ſentire hæc non ſat eſſe ante triennium. Denique eiuſdem ſententiæ videntur *Speculator* 1. *de frigidis §. vnico, n. 3. Ioa. Andr. tractatu de matrim. n. 16. Caualcanus 2. p. deciſ. 18. n. 7. Petrus Greg. ſyntagmate iuris, l. 9. c. 12. n. 6.* vbi indiſtinctè docent expectandum triennium, quando non conſtat frigiditas.

6 Et quamuis vtroque coniuge fatente impedimentum, ac triennio lapſo, ſanum conſilium ſit facere coniuges inſpici: at id non eſt neceſſarium. Quod *c. 1. Laudabilem*, in vltimo caſu, vbi eſt ſermo de hoc *de frigid. & malef.* id non petatur. Deinde ne viduis denegetur hoc remedium, vtpote quæ per aſpectum probare nequeunt matrimonium non eſſe conſummatum. Nec obſtat *c. fin. de frigid.* vbi refert ac ponderat Pontifex mulierem fatentem vna cum viro impotentiam, ac lapſis octo cohabitationis annis fuiſſe inſpectam, quia id ad abundantiorem cautelam effectum eſt. Et ita ſentiunt *Abb. dict. c. fi. n. 10. & ibi Cardin. 2. Præpoſ. n. 3. in gloſſa pen. Alex. de Neuo n. 15. Brunel. de ſponſal. concl. 28. n. 24.* Et quamuis hi Auctores loquantur in maleficio, de quo eſt ſermo *eo c. fin.* At fortior ratio militat in impedimento naturali frigiditatis aut arctitudinis. Tum quia difficilius cognoſcitur impotentia ex maleficio conſurgens. Tum etiam quia in maleficio textus *eod. c. fin.* poſuit hanc inſpectionem: atque ita vrgentior erat dubitandi ratio, quam in impedimento naturali, in quo nullus textus eius inſpectionis meminit, quando vterque fatetur impedimentum, & militat eadem ratio, ne viduis deſit hoc remedium. Et ideo loquens de impedimento naturali tenent *Alex. de Neuo d. c. Laudabilem, n. 17. in caſu 5. Coſtanus de ſponſal. tit. de his qui nuptias contrahere poſſunt, n. 66.*

7 Deſideratur tamen vltra triennium illud, & iuramentum vtriuſque coniugis fatentis impedimentum, vt ſeptima manus propinquorum iuret, vel vicinorum bonæ famæ, ſi propinqui defuerint. Quia textus *c. Laudabilem, in fine, de frigid. & malef.* id petit, & (vt nu 5. probaui) totus ille textus loquitur tranſacto experientiæ triennio. Deinde quia id iuramentum iure petitur, eo quod poſſet eſſe colluſio inter coniuges: & vt cautiori diligentia adhibita diſſolutio matrim. fiat. Quæ res maximi momenti eſt. At hæc colluſio æquè habere locum poteſt, quando tranſactum eſt triennium. Et huius ſententiæ ſunt ex Theologis *D. Th. 4. d. 34. in fine, in expoſitione literæ, verſ. Septima manu, & ibi Scotus q. vn. col. pen. Palud. q. 2. a. 3. concl. 3. n. 18. Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. propoſ. 2. Celaia q. 1. poſt 2. concl. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 12. §. 3. ad fin. Angles Floribus* 1. *p.* vbi de matrim. *q. 8. a. 1. dub. 4.* Et ex Iuriſperitis *gloſſ. c. final. in fine, & c. Laudabilem, verb. Vterque, de de frigid. & malef. Goffred. ſũma eod. t. n. 8. Anton. c. 1. n. 2. verſ. Et per hanc decretalem, eodem tit. Abbas d. c. Laudabilem, in fine. Monaldus ſumma*, vbi de matrim. *tit. de impoſſibilitate coeundi, & quot ſunt eius ſpecies. Turrecr. 33. q. 1. in ſum. a. 1. n. 9. Roſella verb. Diuortium, n. 4. & ibi Supplementum Piſanæ, n. 4. fin. Sylueſt. q. 20. n. 23. fin. Nauar. l. 4. conſil. in vtraque edit. tit. de frigid. conſil. 1. n. 3. Lex reg. 6. t. 8. p. 4. & ibi Greg. Lopez fine. Coſtanus de ſponſalibus, tit. de his qui nuptias contrahere poſſunt, nu. 66. Maſcardus de probationibus, concluſ. 816. n. 8. Fuluius Pacianus l. 2. de probat. c. 2. n. 24. Hugolinus de matrim. c. 19. n. 1.* Eiuſdem ſent. ſunt alij, qui etſi non explicent quando tranſactum eſt triennium, at dicunt ſemper triennium expectandum, quando non conſtat euidenter de impotentia. Hi ſunt *Innoc. d. c. Laudabilem, n. vn. paulo poſt mediũ, verb. Per iuſtum, & ibi Ioan. And. n. 9. Idem Ioan. And. c. Fraternitatis, n. 7. eod. tit. & ibi Hoſt. n. 2. Anchar. n. 6. notab. 8. Archid. c. Requiſiſti, n. 6. verſ. Et nota 33. q. 1. & ibi Bellam. in fin. Brunellus de ſponſal. cõcl. 28. n. 24.* Quod ſi opponas *Gloſſam eo c. Fraternitatis, verb. Matronas*, vbi in arctitudinis impedimento videtur ſentire non eſſe neceſſarium hoc iuramentum; diſp. præc. n. 3. illam explicui: & ibi n. 7. etiam in arctitudine probaui id iuramentum deſiderari, quando non eſt omnino euidens.

Quare minus bene *Gloſſa c. Requiſiſti, verb. Septima manu,* 8
33. q. 1. ait quando mulier per aſpectum reperitur virgo, non eſſe opus iuramento ſeptimæ manus propinquorum, ſed verum iudicium eſſe per matronarum & ipſorum cõiugum iuramentum. Id tenet *Fuluius Pacianus de probationibus, l. 2. c. 2. n. 29.* Quam eandem partem videntur ſuſtinere *Sotus 4. d. 34. q. vn. a. 2. col. 4. verſ. Rogas autem. Ledeſma 2. p. 4. q. 60. a. 1. col. 3. verſ. Sed vlterius dubitatur*, vbi clarè tũc ſolum videntur petere iuramentum propinquorũ, quando mulier eſt corrupta, ac proinde minimè poteſt ex aſpectu conſtare matrim. non eſſe conſummatum. At expreſſe tenent contrarium Doctores, quos n. præc. allegaui, aſſerentes ſemper hoc iuramentum deſiderari, quando impotentia non eſt euidens: quod hic contingit. Nam ſæpe oculi ac manus obſtetricum falluntur: eo vel maximè quod feminæ multis fraudibus vtantur, quibus virgines appareant. Præterea valent coniuges colluſione vti, & reuera non dediſſe operam carnali copulæ: & licet matronæ per aſpectum teſtificari poſſint mulierem eſſe virginem, at non poſſunt affirmare bona fide datam eſſe operam copulæ. Et ideo in propriis terminis ſuſtinent hanc partem *Gloſſa cap. fin. in fine, de frigidis, & malef. & ibi Hoſtienſ. fin. Ioan. Andr. fin. Anchar. n. 11. q. 2. idem Ioan. Andr. c. Laudabilem, n. 9. eodem tit.*

Hinc etiam deducitur qualiter ſit intelligenda *Gloſſa* 9
fin. c. fin. de frigid. & malef. vbi cum dixiſſet non ſufficere aſpectum matronarum, niſi etiam concurrat iuramentum ſeptimæ manus propinquorum, ſubdit valere ſententiam altero horum omiſſo. Idem tenet *Aſtenſis 2. p. ſummæ. l. 8. t. 37. a. 1. q. 2.* Si enim intelligant de matronarum aſpectu, verum dicunt. Quippe eum non eſſe neceſſarium tranſacto triennio, & vtroque fatente impedimentum, diximus n. 6. At omiſſo iuramento ſeptimæ manus propinquorum ſententiam redderet irritam. Quod *eo c. fin. in fine*, tradens Pontifex formam diſſoluendi matrimonij ratione impotentiæ, ponit tanquam prærequiſitum hoc iuramentum. Et cum ſit forma probationis iure præſcripta, eius omiſſio vitiat ſentent. Et ita docent. *Hoſt. eo c. fin. in fine: & ibi Ioan. And. fine, Anch. n. 11. q. 2. Abb. n. 10. Cardin. n. 3. Præp. n. 3. in gloſſa pen. Alex. de Neuo n. 15.* & quãuis hi Doctores loquantur in maleficij impedimento, de quo agit ille textus: at neceſſariò idem dicere debent in frigiditate. Quia *c. Laudabilem, de frigid. & malef. in fine*, ſimiliter petit idem iuramentum agens de matrimonio ratione frigiditatis diſſoluendo, vt etiam n. 7. probaui.

Quidam dicta temperant, vt non exigatur hoc iura- 10
mentum ſeptimæ manus propinquorum, quoties fama aſſertionem coniugum adiuuat. Sic *Gloſſ. c. Requiſiſti, verb. Septima manu 33. q. 1. & ibi Archid. n. 5. Bellarm. 3.* Sed merito ab his eſt recedendum. Quod fama in conſanguinitatis impedimento magni momenti ſit: at quando petitur diſſolutio ratione impotentiæ, modici aut nullius. Sic *Innoc. cap. 1. n. 4. de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n. 1. Hoſt. n. 4. Præpoſ. n. 8. verſ. Sed quæro quia ſæpe.*

Iuramentum autem hoc ſeptimæ manus propinquo- 11
rum ſic accipiendum eſt: vt ſi vterque coniux fateatur impedimentum, cuiuſlibet coniugis ſeptem conſanguinei iurent: vel eis deficientibus ſeptem vicini cuiuſlibet: & ita debent eſſe quatuordecim. Et ita hoc intelligunt *Innoc. c. Laudabilem, ſtatim in princ. de frig. & malef. & ibi Alex. de Neuo, n. 6. Hoſt. ſum. eod. t. § Qualiter & quando, n. 10. verſ. Eſt autem rectum iudicium: & c. 1. n. 1. verb. Per verũ iudicium, eod. t. & ibi Ioan. Andr. nu. 5. Alberic. in ſuo diction. lit. D. verb. Diuortium. paulo poſt principium. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 37. a. 1. paulo poſt principium. Ioa. de Friburgo in ſum. confeſ. lib. 4. t. 16. a. 16. Roſella verb. Diuortium, n. 1. Supplement. Piſanæ ibi, nu. 2.*

Syluest.q.18.n.21.Lex reg.5.fi.tit.8.p.4.Ant. Cucus l. 5.inſtit. maiorum,t.12.n.264.Quamuis idem Ioan.Andr.d.c. Laudabilem.n.4.verb.Septima manu, dicat non requiri ſeptem pópinquos pro quolibet coniuge. Quando verò alter fatetur & alter negat, quot propinqui debeant iurare, dicemus diſp.ſeq.nu.13.Eliguntur autem propinqui, & eis deficientibus vicini. Quod veriſimile ſit fore, vt ipſi melius norint res coniugum. Petuntur autem tot ob matrimonij fauorem,& ne facile in eius diſſolutione erretur.

12 Quod ſi tot teſtes haberi nequeant, ſufficient pauciores arbitrio iudicis,vt duo. Argumento ex c.Presbyter omnibus 2.q.5.ita Gloſſa c.Requiſiſti, verb. Septima manu 33.q.1.& ibi Archid.n.6.Bellam.n.3.Turrecr.citato Hugone n. 8. Ioa.Andr.c.fi.n.12.de frigid.& maleſic.& ibi Ant.n.8.fi. Abb. n.11.Anchar.n.11.q.2.Alex.de Neuo n.16.Brunel. de ſponſal.concl.28.n.24.fi.Greg.Lop.l.5.verb.Siete,t.8.p.4. Maſcard. de probat.concl.816.n.12.& concl.889.n.7.Calletus additionib. ad Fuluium Pacianum, l.2.de probat.c. 2. lit.H. At neceſſitate hac non cogente, non eſt recedendum à numero iure petito.Cùm non ſit ius expreſsũ,& res ſit valde ardua.Sic Hoſt.ſum.t.de frigid.§.Qualiter & quãdo,n.10.verſ. Item licet in accuſatione,Ioan. Andr. Ant. Anchar. Præpoſ.proximè alleg.

13 Et ſi deſint conſanguinei & vicini, debẽt aſſumi alij teſtes bonæ famæ & omni exceptione maiores. Quamuis enim textus c.Laudabilem,de frigid.& malef.ſolum dixerit, deffciẽtibus conſanguineis aſſumendos vicinos,& his deficientibus nil ſtatuerit:at ex mẽte illius textus hoc colligitur:vult enim,in quantum fieri poteſt teſtes alios prçter ipſos coniuges adhiberi: & elegit potius conſanguineos vel vicinos:quod ipſi res illorum melius norint. Mens ergo textus eſt, vt his deficientibus, alij adhibeantur, qui notitiam habere poſſint.Et ita docet Alb. Magnus 4.d.34. a. 5.ad 2.

14 Sed dubitatis,an ſufficiat qualicunque verborum forma iuramentũ hoc præſtari. Videtur enim neceſſariò præſtandum eſſe,tactis ſacroſanctis Euangeliis. Quia c.Laudabilem,de frig. & malef.ſic dicitur:Si autem quod nũnquam ſe cognouerint ambo fatentur ſeptima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ,ſi propinqui defuerint, tactis ſacroſanctis Euangeliis,vterque iureiurando dicat, quod numquam per carnis copulam vna caro effecti ſint. Quod c.2.33.q.1.appellatur Tactis ſacroſanctis reliquiis. At quando pro iuramẽti forma requiritur Euangeliorum tactus, nec iuri ſatis fit, nec valet actus quoad iuris effectus,præſtito iuramento abſq; eo tactu, quamuis iurans ſuo aſtringatur iuramento. Vt docet Gl.c.Vt circa,verb.Corporali,de elect.in 6.Et ibi Archid. n.2.verb.Corporali,Anchar.n.7. verſ. Item nota quod dicit textus. Dominic.ibi §.Edicto,n.2.Francus in princ.n.9. Idem Gloſſ. Clem.1.de hæreticis,§.Porro,verſ.Tacta,& ibi Card.eodem §.n. 3.q.1.Anchar.ibi §.Sanè,n.7.Imola ead.clem.n.16. Bonifacius q.36.n. 111.Bald.auth.Sacramenta puberum,n.7.C.ſi aduerſus vendit.Ant.c.Fraternitatis,ad finem de teſtibus, & atteſtat.& ibi Abbas ad finem,Fel.n.vlt.col.penult.idem Abb.c.Et ſi Chriſtus,n.10.de iureiur.& c.fi.n.9.de iuramento calumniæ, Alex.l. 3.§.Iuuari,n.3.ff.de iureiur.Syluest.verb.Iuramentum q.1.fine, & alij,quos refert & ſequitur Couar. cap. Quamuis pactum §.1.n.2. Imo nec ſatis eſſet præſentem eſſe textum Euangelij:niſi iurans tangat.Sic Gloſſa auth. Iuſiurandum, quod præſtatur,ſtatim in principio,verb. Quatuor, & d.c. Vt circa, verb.Corporali.Archid.Dom.Felin.Card.q.6. Bonifacius proximè allegati.Anchar.clem.1.§.Sanè,n.7. de hæretic. Præpoſit. c.Laudabilem,num.3.notab.5.de frig.& malef. Nec ſufficeret tangere pede vel cubito,ſi iurans manus habeat,ſed manu tangere debet.Quod ſingula membra ſuis officiis deſtinata ſint, c.Singula d.89. Sic Gloſ.d.c. Vt circa, verb.Corporali, Archid. Dom. Anchar.Felin. Bonifacius nunc allegati. Neque ſufficeret ſcripturam aliam ſacram tangere.Quia ſpecialiter petitur tactus libri Euangeliorum, quod illis ſpecialis honos exhibeatur, ac magis formidetur periuriũ illis tactis. Sic Gloſſ.clem.1.de hæretic.§.Porro,verb.Tacta,in fine. Et ibi Anchar.§.Sanè,n.7.Bonifacius ea clem.c.37.n. 114. Abb.c. Et ſi Chriſtus,n.10.de iureiur.Idem Anchar.d.c.Vt circa, n.7. & ibi Francus in princ.n.9.Felinus,Alex. Couar. proximè allegati. Quod intelligitur, niſi conſuetudo oppoſitum præſcripſiſſet.Vt docent Abb.eo c.Et ſi Chriſtus, n. 10. & c.Fraternitatis,ad fin.de teſt.& atteſt. Alex. proximè allegatus. Verum oporteret vt conſuetudo illa ſpecialiter præſcripſiſſet, ſufficere tactum cuiuſlibet ſacri libri, petito Euangeliorum tactu. Vt docent Gloſſ. clem. 1. de hæret.§. Porro,verb.Tacta,in fin. Imola ibi num.16.Bonifacius,nu.114. Anchar.d.c.Vt circa,n.7.Sylu.verb.Iuramentum,1.q.1.fi.Bene tamen verum eſt in dubio præſumi eum tactum, vbi in notarij actus ſolius iuramenti mentio fit:ac proinde incumbere onus probandi parti eum tactum neganti. Et hoc ita præſumitur ob auctoritatem iudicis, & notarij, ac taciturnitatis partis non ópponentis. Sic Ant.c.Fraternitatis,ad fin.de teſt.& atteſt.& ibi Abb.fine. Felin. ad ſic.verſ. Et ſi diceretur.Couar.c.Quamuis pactum 1.p.§.1. n. 2. vbi & alios refert.Et tandem in propriis terminis deſiderari in hoc caſu iuramentum præſtari,tactis Euangeliis,nec aliàs valere probationem,ſuſtinent Abb.c.Laudabilem, num.3.de frigid.& malef.& ibi Alex.de Neuo.num.4. Et tangenda eſſe Euangelia in hoc caſu docet etiam Ant.ibi n. 7. quamuis ſubticeat an aliter facta probatio valeat. Cæterum dicendum eſt,id non eſſe neceſſarium. Quia quamuis hic dicta vera ſint attento iuris ſcripti rigore, at conſuetudine præſcriptum eſt id iuramentum ſuper cruce præſtari: quamuis Euangelij tactus iure petatur,vt docet Couar.c.Quamuis pactum 1.p.§.1.n.2.ad fin.

Diuerſimodè verò præſtari debet id iuramentum ab 15 ipſis coniugibus & à propinquis. Nam coniuges iuramẽtum de certa ſcientia emittere debent: nempe, vir iurare debet ſe bona fide & abſque dolo ſtudioſam operam copulæ dediſſe, nec potuiſſe conſummare: mulier autem per eam non ſteti ſſe, nec ſe fraude aliqua vſam eſſe. At conſanguinei de ſola credulitate iurare debent, nimirum ſibi eſſe veriſimile coniuges verum dicere. Et ratio diuerſitatis eſt, quia ipſis coniugibus conſtare valet ſe non potuiſſe conſummare, ſecus de conſanguineis. Et ita docent vniuerſi Theologi cum D.Th.4.d.34.in fine, in expoſitione literæ, & vniuerſi iuris Pontificij profeſſores cum Gloſſ.c.Laudabilem,verb.Vterque,de frigid.& malef.

Nec credo ſufficere, vt ratione impotentiæ diſſoluatur matrim. confeſſione coniugum dicentium tranſacto triennio ſe non potuiſſe conſummare matrim. Quamuis enim c.Laudabilem,de frigid.& malef.verſ. Si autem, & c.2. 33.q.1.videatur textus contentus eſſe ea impotentiæ probatione cognoſcendæ vxoris lapſo experientiæ triennio: tantum enim petit vt coniuges iurent ſe non effectos eſſe vnam carnem:at bene inſpectus vterque textus eſt potius pro nobis. Nã in vtroq; textu ſtatim ſubditur,viro aliam vxorem ducente vtrumq; coniugẽ reum periurij haberi, ac cogendum ad priora connubia redire. Ergo allegata eſt omnimoda impotentia,& iuxta hoc iuramentum non debet eſſe ſolius impotentiæ coeundi cum hac,ſed coeũdi cum hac & cum quacunque alia. Aliàs ſi vir ſolũ prius iuraſſet,male periurij argueretur in textu ex matrim.contracto cum alia.Quia id matrim.non arguit eũ potentem fuiſſe ad priorem vxoré.Deinde, quia id c.Laudabilem loquitur expreſsè de frigiditate viri probanda:vt conſtat ex initio textus. At frigiditas non probatur ex impotentia coeundi cum ſpeciali perſona, poteſt enim id ex maleficio prouenire,vel ex impotentia reſpectiua. Quare exiſtimo vt ratione impotentiæ diſſoluatur omnino matrim. denegata facultate impotenti alterius matrimonij ineundi,debere virum iurare ſe non poſſe coire cum ea femina, nec cum aliqua alia,ac proinde eſſe ſimpliciter impotentẽ. Quod etiam conſtat ex c.1.de frigid.& malef.ibi, Et nũc primum dixiſti te eſſe frigidæ naturæ,ita vt non potuiſſes coire cũ illa, neque cum aliqua alia. Sed dices id non poſſe conſtare viro: eo quod forte cũ nulla alia expertus ſit Reſp. quãuis vir id non exprimat,ſatis eſſe ea allegare, ex quibus id apertè colligatur.Quod apertè docent Hoſt.eo c.1.n.1.verb. Non potuiſſes,& ibi Ioan.Andr.n.3.eod.verbo, nam explicantes

tes ea verba textus, vbi vir fatetur ſe cum nulla coire poſſe, aiunt: *Quia non moueris ad coitum, nec ſtimulos carnis ſentis, nec per medicum iuuari potes.* Et *idemnet Hoſt. eo n.1. verb. Verum iudicium, & ibi Ioan And n.5.* explicantes quod ſit hoc verum iudicium, dicunt; *Iurabunt coniuges quod totis viribus & ingenio operam dederunt carnali copulæ, vir perficiendo, & mulier patiendo, nec ſe ſubtrahendo, ſed amplexando, & modis omnibus alliciendo: & iurabit maritus ſe naturaliter frigidum, nec motum carnalem ſentire potuiſſe: & mulier idem.* Idem ſentiunt *Ant. c. Fraternitatis, num.5. de frigid. & malef. & ibi Præpoſ.2.* vbi hęc aiunt: *Nota practicam articulandi & probãdi inhabilitatem ad ſeparationem matr. Quia articulus debet concludere indefinitè inhabilem coniugem quoad omnes, & quoad omne tẽpus, ita quod non poſſit eſſe coniux omni tempore.* Et *idem Anton. c. fin. eod. tit. n.2. notabil.1. & ibi Præpoſ. n.1. verſ. Et nota quod in libello,* ſic dicunt, *Nota practicam libelli in cauſa matrimonij, quando mulier petit diuortium propter impotentiam viri. Non enim ſufficit concludere quod cognita non ſit, niſi concludat quod non habet potentiam coeundi.* Et *Speculator tit. de frigidis, & malef. §. vn. n 1.* ponens formam libelli in quo vxor debet petere matrim. diſſolui ob viri frigiditatem, ſic ait, *Vir frigidus & ligatus eſt, quod non habet potentiã coeundi, nec poteſt ea peragere, propter quæ illum accepi: licet per triennium continuum operam fidelem dederimus operi coniugali.* Et ſtatim *n.2.* proponens formam libelli, in quo vir petit diſſolui coniugium ob arctitudinem abſolutam vel reſpectiuam mulieris, ſic ait: *Eam cognoſcere non potui. Cum non ſit apta ad viriles complexus: vel quia adeo arcta eſt, quod nulli poteſt carnaliter commiſceri: vel quia cũ ſim homo maximæ carnoſitatis, vel magnum habeo inſtrumentum, numquam à me potuit cognoſci.* Et tandem *Albericus in ſuo dictionario, litera D. verb. Diuortium, paulo poſt princ. & Aſtenſ. 2. p. ſumma, l.8. t.37. a.1. paulo poſt princ.* dicunt virum iuraturũ ſe non poſſe mulierem cognoſcere: vxorem autem ſe nunquam percepiſſe potuiſſe virum ad coitum moueri. Et addit *Aſtenſis* virum quoque iuraturum ſe non poſſe cognoſcere aliquam mulierem, nec moueri ad voluntatem coeundi.

17 Ex dictis deducitur primo, ſi poſtea vir ille inueniatur non frigidus, conſanguineos minimè cenſendos periurij reos. Quod non de certa ſcientia, ſed de credulitate iurent: ac proinde licet poſtea conſtet falſitas frigiditatis, non inde conuincitur ipſos minimè credidiſſe coniugum iuramentum fatentium impotentiam verum eſſe. Quare etſi textus *in c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c. 2. in fine 33. q.1.* indefinitè decidant eos, qui iurarant, reos periurij eſſe: at intelligũtur de ipſis ſolis cõiugibus. Quippe ratio tradita cogit ſic textus eos intelligere. Et ita docent *Gloſ. eo c.2. verb. Hi qui, & d. c. Laudabilẽ, verb. Hi qui, & ibi Innoc. fin. Hoſt. fin. Ioan. Andr. n.10. Ant. fin. Alex. de Neuo n.13. Præpoſ. n.7. gloſ. penul. Turrecr. c. Requiſiſti, n.833. q.1.*

18 Secundo deducitur, quo pacto verificetur ipſos coniuges periurii reos eſſe, ſi reputatus frigidus aliud ineat matrimonium: vt expreſsè deciditur *c. Laudabilem, de frigid. & malef. & c.2. in fin. 33. q. 1.* Videtur enim eos periurii argui non poſſe. Quod in illis textibus ſolum petatur vt iurent ſe non potuiſſe conſummare matr. At quamuis poſtea vir aliud conſummet, non ideo ſunt periuri. Quia potuit eſſe impotentia reſpectiua, vt ex maleficio, & ſic non erat impotens ad aliam maritus ille. Secundo, quia coniuges non poſſunt affirmare ex certa ſcientia frigiditatem: ea enim etiam peritiſſimos medicos ſæpe latet. Si ergo de credulitate ſola iurant, excuſabuntur à periurio, inſtar conſanguineorum iurantium, quos hac ſola ratione numero præcedenti excuſauimus. Et confirmatur, quia eſto vir periurij reus argui poſſit: at non apparet qualiter vxor eius criminis rea ſit. Cum ipſa nec iurarit, nec iurare potuerit abſolutam viri potentiam, ſed tantum non potuiſſe ſecum conſummare. Aliqui hos textus ita intelligunt, vt coniuges illi periuri habeantur, non quod re vera rei periurij arguantur: ſed ſenſus eſt, eorum teſtimonium ita pro nihilo computetur, ac ſi verè periuri eſſent. Ita *D. Tho. 4. d.34. in fine, in expoſitione lit. verſ. Periurij, & ibi D. Bonauent. in princip. expoſition. litera, n.6.* Sed neuter explicat an hoc ita intelligendum ſit de conſanguineis, an de ipſis coniugibus. Et quidem *Turrecr. cap. Requiſiſti, n.833. q.1.* intelligit eos loqui de conſanguineis. Et tunc ſolutio eſt in ſe vera: ſed non eſt ad rem. Nam textus illi decidentes eos, qui iurarant eſſe periurij reos, non de conſanguineis, ſed de ipſis coniugibus loquuntur (vt n. præc. probaui.) Nec etiam exhaurit difficultatem. Quia adhuc de ipſis coniugibus vrgent argumenta propoſita. Si verò ſolutio intelligatur de ipſis coniugibus, neſcio qualiter ſtare poſſit. Nam vterque textus decidit pœnitentiam iniungendam eſſe iis, qui iurauerant, nempe, vtrique coniugi. Ergo fuit vterque in vera periurij culpa. Quippe aliàs iniuſtè plecteretur, & ita *Gloſſ. eo c.2. verb. Periurij 33. q.1. & ibi Turrecr.* dicunt vtrumque veram culpam admiſiſſe. Quare quamuis magni faciam authoritatem D. Thomæ, ſolutionem hanc non approbo. Alij intelligunt mulierem eſſe periurij ream & pœnitentiam illi iniungendã, quando contra conſcientiam iurat, & hoc in confeſſione ſacramentali fatetur. Ita *Hoſt. d. c. Laudabilem, in fine, & ibi Ioan. Andr. in fine, Alex. de Neuo n.13. Præpoſ. n.7. in gloſſ. penult.* Sed minus placet hæc ſolutio. Quod textus illi æquè vtrumque coniugem periurij reum decernant, & vtrique pœnitentiam iniungendam: nec cum confeſſore loquantur, ſed cum iudice. Præterea adhuc argumenta militant in viro. Solutio ergo legitima conſtat ex dictis n.16. Quia (vt ibi probaui) coniuges non ſolum iurant id matrim. ſe non potuiſſe conſummare, ſed virum non valere coire, eo quod nullo modo ad coitum moueatur: quod certo noſſe poſſunt: ac proinde de certa ſcientia iurant, & merito poſtea cognita potentia viri, rei periurij arguuntur. Eſtque hæc præſumptio iuris & de iure, contra quam nulla admittitur probatio, vt cenſeatur ex odio ac mala fide negatam eſſe potentiam ad coitum, ad diſſoluendum prius matrimonium: eo ipſo quod coniux reputatus frigidus aliud init, vt bene docet *Gloſſa eo c.2. verb. Patet.* Et conſtat ex vtroque textu: nam huic præſumptioni innitens decernit vtrique coniugi pœnitentiam imponendam tanquam periuro.

Non tamen intelligas periurium hoc concludi ex ſo- 19
lo frigidi reputati tranſitu ad aliud matrimonium: ſed concluditur ex copula, ſiue coniugali ſiue fornicaria. Quia ex ſolo matrimonio abſque copula non probari potentiam illius viri, ac inſtaurari prius matrim. ratione frigiditatis diſſolutum, ſed ex copula coniugali, aut fornicaria, oſtendimus diſp. 99. numero 4. & 5. Et ita docent *Antn. c. Laudabilem, ad fin. de frigid. & malefic. & ibi Præpoſit. n.2. notabil.3. Alex. de Neuo n.4.*

Tertio deducitur, quo pacto intelligenda ſit doctri- 20
na quædam communis, nempe, non teneri coniuges allegare impotentiæ ſpeciem, nec cauſam, ſed ſufficere generaliter allegare impotentiam. Quia ad matrimonij diſſolutionem, quam petunt, quodcunque impotentiæ perpetuæ genus ſufficit: Sic docent *Gloſſa c. Requiſiſti, verb. Acceperit, 33. q.1. & ibi Archid. fine. Hoſt. c. fin. n.1. verb. Potentia, de frigid. & malef. & ibi Ioan. Andr. n.2. Anton. n.9. Abbas n.4. & 7. Anchar. n.1. notabil.3. Cardin. ſtatim in princ. Alex. de Neuo n.6. Propoſ. n.1. & 2. idẽ Abb. c.2. n.3. & c. Laudabilem, n.4. eod. t. Alex. de Neuo eo. c.2. n.3. & eo. c. Laudabilem, n.5. Aſtenſ. 2. p. ſum. lib.8. t.37. a.1. q.2. Brunellus de ſponſal. concluſ. 28. n.24. Lancelotus Inſtituta iuris canon. l.2. t. quæ matrimoniũ impedire poſſunt. §. Item frigiditas, verb. Impotentia.* At hæc doctrina ita vniuerſaliter intellecta neſcio quo pacto vera eſſe poſſit. Nã iudex Eccleſiaſticus ex ſola generali allegatione nequit ſufficienter noſſe an vera & perpetua ſit illa impotẽtia, & an interdicere debeat coniugi illi impotenti tranſitum ad alias nuptias tanquam verè frigido, an potius alias debeat permittere, tanquam ſola impotentia reſpectiua, aut maleficio laboranti: & an medicamine adhibito ea impotentia auferri valeat. Quare fortè intelligunt hi Doctores, vt coniux potens audia-

tur

tur, non oportere ſpeciem impotentiæ ac cauſam allegare. At dum iudex eam allegationem examinarit, tenetur niti noſſe ſpeciem impotentiæ, ac cauſam ipſius, & ipſi tenentur iuxta interrogata declarare. Quod conſtat ex iis, quæ dixi diſp.99.n.29. Qualiter autem, quando coniux ſolam impotentiam in genere allegauit, ſit reſtaurandum prius matrimonium, ſi inueniatur poſtea coniux potens, diximus ea diſp.99.n.27. Et an iudex teneatur explicare ſpeciem impotentiæ, diximus ibi n.29. Et ſi succūbat coniux illa, an poſſit poſtea allegare ſpeciem impotentiæ, an potius ſententia illa tranſeat in rem iudicatam, diximus diſp.100.n.15.

21 Tandem ſent.n.3.relatam, vt non ſit neceſſarium triennium experientiæ, ſed ſufficiat tempus arbitrio iudicis taxandum, libenter admitto in ſenibus. Quod id triennium concedatur ad experiendum, an diſcurſu temporis ac longo vſu natura vires aſſumat, vt poſſit vir mulierem cognoſcere. At in ſenibus quotidie debilior natura redditur, ac vires deficiunt. Quare ſatis erit, iudicem tempus arbitarium concedere, quo experiantur, an medicamine aliquo adhibito poſſit natura vires aſſumere ad copulam coniugalem.

22 Ad arg.n.1.propoſita reſp. Ad 1.conſtat ex dictis nu.5. Verum enim illud indicium eſt, quando triennium experientiæ tranſactum eſt: ac iurant coniuges cum ſeptima propinquorum manu, iuxta *c. Laudabilem, de frigidis, & malefic.* Ad 2. dic, culpæ tribui mulieri ſerotinam illam reclamationem, ne ante triennium tranſactum audiatur eius petitio. Si enim initio matrimonij proclamet, iuxta ea, quæ dicemus tota diſp. ſeq. poſſet ſtatim audiri. Ad argum. 1. ex propoſitis n. 3. conſtat ex ſolutione ad primum proximè tradita, vbi id c. 1. explicui. Ad 2. conſtat ex dictis num.5. vbi probauimus id triennium complecti totam literam: nec diuiſionem per paragraphos cadere ſupra illud, ſed ſupra aliud probationis genus neceſſarium vltra triennium. Ad 3. negandum eſt antecedens. Quia illa ſeptima propinquorum manus iurans non poteſt triennij experientiam ſupplere, quamuis vterque coniux fateatur impotentiam. Vt probaui nu.5. Ad 4. dic, particulam aduerſatiuam non cadere ſupra triennium, quod totam concernit literam: ſed ſupra alios duos caſus: & ita concernit diuerſum factum, & diuerſum ius. Nam quando fatetur vterque impotentiam, & tranſactum eſt triennium, ſatis eſt ad matrim. diſſoluendum, vt iurent coniuges cum ſeptima propinquorum manu, nec opus eſt aſpectu. Vt diximus nu. 6. At quando alter negat, vltra triennium, & iuramenta dicta, eſt neceſſarius aſpectus. Vt dicemus diſp. ſequenti, nu.6. & ſeqq. Et per hoc patet ſolutio ad quartum.

DISPVTATIO CIX.

An altero coniuge fatente impotentiam, altero negante, nec ea conſtat euidenter, deſideretur triennium experientiæ, & qualis alia probatio: & vtri coniugi potiùs ſit habenda fides?

SVMMARIVM.

Proponitur textus c.1.de frigid. & malef. in cuius expoſitione verſatur difficultas, n.1.

An mulier quæ matrimonij tempore virgo erat, fatens impedimentum, nec reclamans initio matrimonij, ſit audienda viro negante, an potius viro credendum ſit, n. 2.

Quando dicetur initio proclamare, n. 3.

Tempus vt dicatur ſero proclamare, an numerandum ſit à die initi matrimonij, n.4.

An ſi vxor ſero proclamans velit per ſigna euidentia, aut veriſimiliter euidentia, probare impotentiam viri, ſit audienda: & ea probata diſſoluantur nuptiæ non expectato triennio n.5.

An vxori huic per aſpectum ſe virginem probanti ſit potius fides habenda, quam viro dicenti ſe eam cognouiſſe, n.6.

An exigatur vt huic vxori credatur, matronas teſtantes eius virginitatem eſſe peritiſſimas, n.7.

An ſufficiat vt duæ matronæ aſpiciant, an potius ſeptem, n.8.

An vxori dicenti ſe à viro cognitam, ſit potius credendum, quam viro id neganti, 9.

An vxor probans per aſpectum ſe virginem, non apparenti defectu in viro contrarium aſſerenti, nec initio matrimonij proclamauit, ſit audienda petens ante triennium diſſolui matrimonium ob viri impotentiam: vel volens religionem ingredi, n.10.

An vxor ſero clamans poſſit audiri tranſacto experientiæ triennio: & à quo tempore id triennium computetur, n.11.

Quam probationem poſt id triennium debet adhibere, vt diſſoluatur matrimonium, n.12.

An tunc ſit neceſſarium iuramentum ſeptem propinquorum vtriuſq; coniugis: an ſolius coniugis fatentis impedimentum, n.13.

Conciliantur textus cap. 1. & cap. fin. de frigid. & explicatur qualiter liceat quocunque tempore tranſacto reclamare ob viri impotentiam, num.14.

An quando mulier non reclamans initio, erat tempore matrimonij corrupta, nec apparet in viro defectus, poſſit aliquo tempore probare impotentiam viri: & vterque cogendus ſit ſuſtinere vt matronæ tempore coitus adſint, n.15.

An vxor, quæ tempore matrimonij virgo erat, & ſtatim proclamat, ſit audienda, viro neganti: & qualis probatio deſideretur tunc, vt diſſoluatur matrimonium non tranſacto triennio experientiæ, n.16.

An in eo euentu ſit neceſſaria coniugum inſpectio, n.17.

Quid ſi talis mulier erat tempore matrimonij corrupta: & an ſit ei fides habenda dicenti ſe matrimonij tempore corruptam fuiſſe, n.18.

An ſi vir cum ſeptem propinquis iuret ſe vxorem cognouiſſe, vel poſſe coire, ſit hæc probatio præferenda contrariæ probationi feminæ, n.19.

An hæc omnia verum habeant, quando non mulier, ſed vir contra matrimonium clamat, n.20.

Satisfit argumentis, n.21.

DIfficultas huius quæſtionis potiſſimum ſita eſt circa intellectum c.2. *de frigid.* cuius textus quanta ſit difficultas, & quam confusè explicetur, & quot dubitarint an tanquam legitimus textus accipiendus ſit, dixi diſput. præc.nu.2. vbi eum eſſe legitimum probaui. Duo ergo ad hanc quæſtionem pertinentia decidit ibi textus. Prius eſt *in verſ. illa autem*, vbi deciditur mulierem poſt annum, vel dimidium, allegantem viri impotentiam, & ſe ab illo non cognitam, audiendam non eſſe, viro contrarium aſſerenti. Poſterius eſt *in verſ. Si autem ſtatim*, quando mulier ſtatim poſt menſem, aut bimeſtre ab inito matrimonio proclamat: & tunc deciditur feminam audiendam, ac diſſoluendum matrimonium, ſi impotentia illa per rectum iudicium probari poſſit. 1

I. concluſio ſit. Quando mulier fatetur impedimentum, & vir negat, nec illa matrimonij initio proclamauit, minimè audienda eſt proclamans aduerſus matrimon. ſed eius petitio reiicienda eſt, ac fides habenda viro fatenti ſe conſummaſſe matrim. Conſtat ex *c.1. verſ. Illa autem de frigid.* vbi & duplex redditur ratio his verbis: *Illa autem ſi prior poſt annum, aut dimidium, ad Epiſcopum aut eius miſſum proclamauerit, dicens quod non cognouiſſes eam: tu autem contrarium affirmas, tibi credendum eſt: eo quod caput es mulieris. Quia ſi proclamare voluit, cur tam diu tacuit? Cito enim & in paruo tempore ſcire potuit ſi ſecum coire potuiſſes.* Et ratio eſt, (vt tradunt *ibi Abbas n.5. Alex. de Neuo n. 7 fine. Brunellus de ſponſalibus, concl.28. limitatione 1.n.16.*) quod cōcurrant tunc duæ præſumptiones contra mulierem: prior, eo quod tardè proclamarit: poſterior, quod vir, qui eius caput eſt, aſſerat ſe eam cognouiſſe. Et intelligunt *Abbas, Alex. de Neuo, & Brunellus ibidem* hunc textum, quamuis mulier tempore initi matrimonij virgo eſſet. Et hic intellectus mihi placet ob rationes dictas: & conſtabit amplius ex dicendis numer. 10. quamuis *Hoſtienſ. eod. c. 1. nu. 1. verb. Tamdiu, & ibi Ioa. Andr. n.7. Anchar. n. 7. idem Hoſt. ſumma, tit. de frigid. §. Qualiter & quando, nu.10. Ioa. de Friburgo in ſum confeſſ. l.4.t.16. q. 16.* intelligant hunc textum *in eo verſ. Illa autem*, quando mulier eſt corrupta: nam ſi virgo eſſet, poſt multos etiam annos reclamantem eam audiendam eſſe aiunt. 2

Tunc autem dicetur non initio matrimonij proclamare, ſed ſero, quando tranſacto bimeſtri proclamat. Quod apertè colligitur ex *eod c.1. verſ. Si autem*, vbi ſtatim proclamare, ac initio matrimonij explicat textus, quando intra bimeſtre proclamatur, ibi: *Si autem ſtatim in ipſa nouitate poſt menſem, aut duos, ad Epiſcopum aut eius* 3

miſſum proclamauerit. Et ita docent *Gloſſ. c. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. *Innoc. d. c.* 1. *n. finali. Præpoſ. n.* 8. *verſic. Vltimo quæro.* Quamuis *idem Innocen. eod. c.* 1. *n.* 1. *verſic. Tertia pars*, dicat breue tempus eſſe minus ſemeſtri. Quare minùs bene *Lex regia* 6. *l.* 8. *p.* 4. dicit reputari ſerotinam proclamationem: quando poſt anum fit.

4 Hoc verò tempus numerandum exiſtimo à die, qua vir cœpit copulam intentare. Quia textus *d. c.* 1. *de frigid.* ſerotinæ proclamationis eam rationem reddit, quòd citò mulier noſſe poſſet an vir ſecum coire potuiſſet. At id nequiit experiri, niſi à tempore copulæ intentatæ: ergo vt mulier ſit in mora, & culpæ illi tribuatur tarda proclamatio, ab intentatæ copulæ tempore mora numeranda eſt. Et ideo hac ratione ducti docent Auctores (vt diſput. ſeq. 1. videbimus) triennium præſcriptum *c. Laudabilem de frigid.* ad experiendam impotentiam numerari à tempore intentatæ copulæ, ita intelligentes eum textum dicentem à tempore coniugij initi computari.

5 At hæc concluſio textus temperanda eſt primò, niſi vxor per certa ſigna oſtendere viri impotentiam velit: tunc enim cuiuſuis temporis lapſu minimè obſtanti audienda eſt. Quia cùm textus innitatur malitiæ præſumptæ ex diuturna vxoris taciturnitate, præſumptio hæc per aliam fortiorem elidetur. Et ita docent *Innoc. c.* 1. *n. vlt. de frigid. & ibi Hoſt fine. Abbas n.* 5. *Anchar. n.* 11. *Præpoſ. n.* 8. *verſ. vltimo quæro. Alex. de Neuo n.* 7. *fi & n.* 13. *Brunellus de ſponſ. concl.* 28. *limitatio.* 1. *n.* 16. *Greg. Lop. l.* 6. *verb. Ni diue, tit.* 8. *p.* 4. Imo ſatis eſt ad hoc, quamuis ſigna non ſint omnino euidentia, & neceſſariò concludentia, ſi ſint verisimiliter euidentia (quæ autem ſint hæc, explicuimus diſp. 107. numer. 6. & 7.) Nam ea tantæ efficaciæ ſunt, vt nulla expectata mora, ſed adhibito ſolo iuramento matronarum, coniugum, ac ſeptimæ manus propinquorum, efficiant declarari matrimon. irritum (vt probaui hoc l. diſp. 107. num. 4.) & ita docet *Alex. de Neuo c. Laudabilem, n.* 17. *caſu* 3. *fi. de frigid.* exiſtentibus his ſignis verisimiliter euidentibus, diſſoluendum eſſe ſtatim non expectato triennio matrimonium, quamuis mulier ſero proclamarit. Et ibi etiam bene docet tunc non ſatis eſſe ne expectetur triennium, adeſſe ſigna frigiditatis vrgentia, ac præſumptiuè probantia, niſi ſint verisimiliter euidentia. Quare egregiè *Abbas d. c.* 1. *n.* 5. *& ibi Alex. de Neuo fine, & Brunel. proximè allegatus* aiunt minimè audiendam eſſe feminam hanc petentem probare ſe velle viri impotentiam nondum elapſo triennio, ſi velit per aliqua alia ſigna probare.

6 Secundò temperanda eſt concluſio, niſi vxor per aſpectum probet ſe non cognitam à viro, vt quia reperitur virgo à matronis illam inſpicientibus: tunc enim potius credetur vxori neganti copulam, quam viro affirmanti. Conſtat ex *c. Propoſuiſti, de probat. in fine*, ibi: *Iuramento puellæ, & teſtimoniis illarum ſeptem mulierum fides eſt potius ordinata.* Et ita docent ex Theologis *D. Th.* 4. *d.* 34. *in fi. in expoſitione lit. verſ. Sed ſi vir, & ibi D. Bonau. in expoſ. lit. nu.* 5. *Albertus Magnus ibi, a.* 7. *ad* 1. *Durand. q.* 2. *n.* 7. *Ricard. a.* 2. *q.* 1. *Palud. q.* 2. *a.* 3. *concluſ.* 3. *n.* 18. *D. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 12. § 3. *ad finem, Ouandus* 4. *d.* 34. *q. vn. propoſ.* 4. *Angl. Floribus* 1. *p.* vbi de *matr. q.* 8. *a.* 1. *dub.* 5. *Lud. Lopez.* 2. *p. inſtructorij*, vbi de matr. *c.* 52. *col.* 2. Et ex Iuriſperitis *Gloſſ. c. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. *& c. Quod autem, verb. Probare* 27. *q.* 2. *& d. c. Propoſuiſti, in fine, & c. Penultimo, verb. Mulieres, de probat. & c. Continebatur, verb. Viri, de deſponſat. impub. & c.* 1. *verb. Caput, de frigid. & ibi Innoc. n.* 3. *verb. Credendum. Alex. de Neuo ibi n.* 12. *Goffredus ſum. tit. de frigid. nu.* 8. *& Hoſt. in ſumm. eod. §. Qualiter & quando, n.* 10. *Idem Alex. de Neuo cap. fin. n.* 9. *de frigid. & d. c. Continebatur, n.* 15. *&* 17. *Alber. in ſuo dictionario, lit. D. verb. Diuortium, paulo poſt princ. Aſtenſis* 2. *p. ſum. lib.* 8. *t.* 37. *a.* 1. *q.* 2. *Ioan. de Friburg. in ſumma confeſſ. l.* 4. *t.* 19. *q.* 16. *Monald. ſumma*, vbi de matr. *tit. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coeundi, col. vlt. verſ. Item quando mulier. Turrecr. Si quis acceperit, n. vn.* 33. *q.* 1. *Supplementum Piſanæ verb. Diuortium n.* 2. *& ibi Roſella n.* 2. *Syluest. q.* 18. *n.* 21. *Ant. Cucus lib.* 3. *inſtit. maiorum, t.* 12. *n.* 264. *Franc. Marcus deciſione Parlamenti Delphinal.* 677. *n.* 2. *Fulu. Pacianus li.* 2. *de probat. c.* 2. *n.* 15. *&* 16.

Temperant hoc aliqui, quando matronæ feminam atteſtantes eſſe virginem per aſpectum, ſunt peritiſſimæ, 7 tunc enim potius feminæ credendum eſt, aliàs viro. Quia virginitas eſt res occultiſſima, nec peruia viſui, ac oculus matronarum ſæpe fallitur, *c. Nec aliqua* 27. *q.* 1. Sic *Gloſſa cap. Si quis acceperit, verb. Tempore* 33. *q.* 1. *Alxander de Neuo, c. Continebatur, num.* 17. *de deſponſ. impub. Franciſcus Marcus, n. præced. allegatus.* Sed iure optimo hoc improbat *idem Alexander de Neuo, c.* 1. *n.* 12. *& c. fin. num.* 9. *de frigid.* dicens ſatis eſſe, ſi matronæ peritæ ſint. Quod *id cap. fin.* ſolùm petat matronas peritas eſſe, ibi: *A matronis bonæ opinionis fide, dignis, & expertis in opere nuptiali.* Et *c. Fraternitatis, ſtatim in princip. eod. t.* ibi, *Matronas ſuæ parochiæ prouidas & honeſtas.* Vbi *Gloſſ. verb. Matronas*, ait talibus credendum eſſe, ſi honeſtæ ſint, & peritæ in arte. Et *Innoc. ibi initio*, explicat prouidas, id eſt, peritas: vnde ait exigi, vt ſint peritæ in arte. Et *l.* 1. *ff. de ventre inſpiciendo.* ſolùm petitur feminas inſpecturas eſſe probatæ artis & fidei. Nec reperitur textus eas peritiſſimas poſtulans: nec facilè tales reperientur.

Alij limitant dummodò 7. matronæ feminam inſpi- 8 ciant, & teſtentur eam eſſe virginem. Ducuntur per *c. Propoſuiſti, de probat.* ibi: *Iuramento puellæ, & teſtimoniis illarum ſeptem mulierum eſt potius fides adhibenda.* Deinde, quia ſi vbi ſuſpicio eſt contra mulierem prægnantem, deſiderantur quinque obſtetrices, *l.* 1. §. *Si omnes vel plures, verb. Mittantur autem mulieres*, iunct. *Gloſſ. ibi, verb. Quinque, ff. de ventre inſpiciendo:* multo fortius in noſtro caſu 7. ſunt neceſſariæ, quia de re grauiori agitur, nempe, de matrim. ſoluendo, & maior præſumptio fraudis adeſt contra mulierem, eo quòd diu tacuerit: & res hæc eſt difficilis cognitionis, ac multis fraudibus ſubiecta. Ita ſentit *Fulu. Pacian. de probat. l.* 2. *c.* 2. *n.* 26. Cæterum verius eſt, ſufficere duas vel tres obſtetrices. Et ita *d. c. Propoſuiſti*, non facit mentionem ſeptem obſtetricum, quaſi tot neceſſariæ ſint: ſed ad maiorem cautelam, & narrat factum. Quare non eſt recedendum à regula generali dictanti in ore duorum vel trium ſtare omne verbum. Nec obſtat *d. l.* 1. quia loquitur in caſu, quo femina ſe ingeſſit dicens eſſe prægnantem: tunc enim redditur ſuſpecta in hæredum præiudicium: quando enim ipſa non ſe ingeſſit, imo negabat, ſufficiunt tres. Vt notat *Gloſſ. ea. l.* 1. *verb. Quinque.* Adde, id deciſum eſſe in eo caſu ſpeciali: at in noſtro *caſu* nulla talis deciſio reperitur. Et ideo hanc partem ſuſtinent *Gloſſ. capit. Nec aliqua, verb. Obſtetricum,* 27. *q.* 1. *Bald. d. c. Propoſuiſti, n.* 4. *verſ. Item quia.*

Similiter mulieri ſe cognitam à viro aſſerenti eſt po- 9 tius credendum, quàm viro neganti. Cuius rei triplicem rationem reddunt Authores. Prima eſt, quia ſtat pro matrimonio, cuius maximus eſt fauor. Secunda, quia non eſt veriſimile, eam velle cum impotente ad reddendum ei debitum habitare: eo vel maximè quòd ſtimulis carnis frequenter agitentur feminæ. Tertia, quia cùm femina ſit rea, abſoluenda eſt, dum vir non probauerit contrarium. Et ita docent *D. Th. D. Bonauent. Durand. Ricard. Paludanus. D. Ant. Hoſtienſ. Goffred. n.* 9. *Albericus, Aſtenſis, Ioan. de Friburgo, Supplementum Piſanæ, Roſella, Syluest. Ant. Cucus allegati n.* 6. *Idem Hoſt. c.* 1. *n.* 1. *verb. Affirmat de frigid. & ibi Ioan. Andr. n.* 4 *Anchar. n.* 4. *Alex. de Neuo n.* 9. *ad fin. Præpoſ. n.* 7. *Idem Alex. de Neuo c. Duo pueri, nu.* 12. *de deſponſ. impub. Turrecr.* 33. *q.* 1. *in ſum. a.* 1. *n.* 9. *Maſcard. de probat. concl.* 312. *n.* 24. Quod bene temperant *Hoſtienſ. Ioan. de Fribur. Supplementum Piſanæ, Roſel. Syluester n.* 6 *allegati*, niſi vir conuincat eam per aſpectum corporis eſſe virginem: tunc enim potius viro eſt fides habenda. Sicut nu. 6. diximus femina neganti copulam, viro verò affirmanti, potius illi quàm huic credendum, ſi illa per aſpectum ſe virginem probet.

Quamuis autem potius credatur mulieri per aſpectum 10 probanti ſe virginem, & dicenti ſe non cognitam à viro,

quàm

quàm viro affirmanti copulam, at ſi non adſint alia vrgentiora ſigna frigiditatis viri, nec initio matrim. reclamauit, audiri non debet ante triennij lapſum. Quia adhuc feminam manere virginem, & incognitam à viro, nón eſt ſignum euidens, nec veriſimiliter euidens frigiditatis viri: quæ ſola ſigna ſufficere vt in hoc euentu audiri poſſit, probaui n.5. Atque ita docent *Innoc.c.1.nu.fin. de frigid. & ibi Alex.de Neuo n.13.Præpoſ.n.8.verſ. Vltimò quæro.* Et *Abbas nu.5.* videtur clarè idem ſentire, ait enim non audiendam feminam illam volentem ante triennium probare frigiditatem viri per aliqua ſigna; ſecus ſi poſt triénium velit probare per aſpectum, vt quia adhuc virgo eſt. Sentit ergo ante triennium eam probationem recipiendam non eſſe. Et hoc tenendum eſt quamuis *Hoſt* & alij, quos retuli n.2.fine ſentiant vxorem ſe virginem probantem per aſpectum, poſſe quandocunque audiri: & *c.1.de frigid.* oppoſitum innuens intelligunt loqui de vxore, quæ tempore matrimonij erat corrupta. Intellige tamen feminam hanc volentem per aſpectum tunc probare ſe eſſe virginem, audiendam minimè eſſe, ſi id probare intentet ad effectum ſoluendi matrim. Nam in hoc caſu loquitur textus *c.1.de frigid.* eam audientiam denegans. At ſi id probare tentet, vt concedatur ſibi licentia tranſeundi ad religionem, audiri vtique debet. Quia per id ſatis probatur matr. non eſſe conſummatum, *c.Propoſuiſti, & c.penult. de probat.* At ante matrimonij conſummationem licitus eſt is tranſitus, *c.Ex publico, de conuerſ.coniug.* Sic *Alex. de Neuo c.1.n.13.de frigid.*

11 Tertiò, venit intelligenda concluſio, vt ea mulier ſero proclamans non audiatur tunc, at poſt triennium cohabitationis audienda vtique erit. Quia id triennij experientiæ tempus conceſſum eſt indiſtinctè *c. Laudabilem de frigid.* vt poſt illud liceat diſſoluere matrim. ratione frigiditatis: & eſt ibi ſermo in priori parte, quando alter fatetur, & alter negat. Vt docent *Innoc.ibi n.1. Abb.nu. 1. Alex.de Neuo n.1.* Idem etiam conſtabit ex coroll.n. 14. inferendo, & ex DD quos ibi allegabo. Et ita docent *Abb. eo c.1.n.5. Et ibi Alex.de Neuo n.8.& 13. Præpoſ.n.7.* Quamuis *Innoc.eo c.1.n.1.verſ.Secunda pars,* dicat nunquam deinceps poſſe ſeparari matrimon. quando mulier non clamauit initio illius, nec ei prodeſſe indicia frigiditatis viri, & ſuæ virginitatis probationem. Sed ſtatim *eod.n.verſ. Tertia pars,* dicit magis conſonare literæ, vt ſuccurratur illi mulieri ſero proclamanti per triennij experientiam. Hoc autem triennium computandum eſt à die copulæ intentatæ. Iuxta dicenda diſp. ſeq.n.1.

12 Hæc autem mulier ſero proclamans audietur poſt triennalem habitationem, ac ſeparabitur matrim. ſi per aſpectum probet ſe virginem, accedátque iuramentum ſeptimæ manus propinquorum teſtantium ipſis veriſimile eſſe eam verum deponere. Sic colligitur clarè ex *c. Laudabilem, de frigid.* vbi textus in priori parte, in qua eſt ſermo quando alter fatetur altero negante (vt nu.præc.probaui) ait poſt triennij experientiam diſſoluendum eſſe trimonium, ſi femina probet per iuſtum iudicium frigiditatem viri; vbi *Gloſſa verb.Iuſtum* ait, id eſt, per teſtes, vel per aſpectum corporis. Et *Gloſſa c.1.33.q.2. verb. Iudicium,* ait, id eſt, per aſpectum corporis, *& verb.Per iuſtum,* ait, id eſt, per legitimos teſtes. Et *Innoc.eo c.Laudabilem, n. vnico, ad medium, verb.Per iuſtum iudicium, & ibi Præpoſ. n. 6. eodem verbo,* explicant, id eſt, per aſpectum corporis, & iuramentum ſeptimæ manus propinquorum. Et in propriis terminis docent *Abbas d.c.Laudabilem, in fine, & c.1.num.5. eod.t.* vbi *Alex.de Neuo n.8. Brunellus de ſponſalib.concluſ. 28. limit.1.n. 16.*

13 Et quamus diſp.præc.nu.11.dixerimus vtroque coniuge fatente impedimentum, exigi iuramentum 7. propinquorum vtriuſque coniugis, & ita 14. propinquorum: at quando alter ſolus fatetur, ſoli ſeptem propinqui illius fatentis debent iurare ſe credere illum dicere verum. Quia cùm alter neget, propinqui illius non vocandi ſunt, vt in fauorem fatentis iurent. Ita docent *c.Laudabilem, ſtatim in princ.de frigid.Innoc.Hoſtienſ. Ioan.Andr.Ancharanus.*

Ex dictis deducitur concordia *c.1. & c.fin.de frigid. & malef.* quia textus ex diametro contrarij apparent. Nam 14
c.1. denegatur audientia mulieri, quæ non matrimonij initio reclamauit allegans viri impotentiam: at *eo c.fin.* auditur mulier poſt octo annos reclamans, & allegans impotentiam mariti. Et *c.Fraternitatis, eodem tit.* poſt multos annos auditur. Et ita ex his textibus notant communiter Doctores, integrum eſſe coniugi quocunque tempore tranſacto allegare alterius coniugis impotentiam. Quia temporis tractu matrim. irritum non firmatur. Sic *Hoſtienſ.eo c.fin.paulo poſt princip. verb. Octo annos, & ibi Ioa. Andr.n.1.Abbas n.2.Anchar.n.1.Alex.de Neuo n.3.Præpoſ.n. 2.Idem Ioa.Andr.eo c.Fraternitatis, n.2.Abb.n.2. Anchar.n.1. Alex.de Neuo ibi, in princip.n.2.Præpoſ.n. 3.* Sed hi textus ſic conciliantur. Nam *cap. 1.* negans mulierem audiendam quando non ſtatim proclamat, intelligitur donec triennium tranſactum ſit: (vt n.1.probaui) at *c. Fraternitatis, & cap.fin.* concedentia audiendam eſſe clamantem poſt multos annos, intelliguntur modo iam triennium tranſierit. Et ita *Abbas eo cap.fin.n.2.& ibi Alex.de Neuo n.3.* explicantes eum textum concedentem mulieri clamanti poſt octo annos audientiam, dicunt id eſſe certiſſimum, vbi vterque fatetur impedimentum, vel adſunt probationes euidentes. At vbi alter ſolus fatetur, nec adſunt probationes huiuſmodi, ſic aiunt, dic vt dixi cap. 1. eod. tit. vbi vterque (vt retuli n.11.) ait audiendam eſſe feminam ſero reclamantem, ſi iam triennium experientiæ tranſactum ſit.

Secundò deducitur, quid dicendum ſit quando mulier erat corrupta tempore contractus matrimonij, nec initio ipſius proclamauit, nec per aſpectum viri cognoſci poteſt, ſit vir frigidus, nec ne. Aliquibus placet cogendum virum ſuſtinere, vt peritæ matronæ hoc inſpiciant tempore coitus: certa enim ſigna ſunt in mulieribus quæ dicuntur cognitæ, & ſi ipſæ teſtentur non habitam fuiſſe copulam, ſeparandum eſſe matrimonium. Quia etſi res hæc turpiſſima ſit, ſuſtinenda eſt ob rem tanti momenti, quanti eſt cognitio valoris aut nullitatis matrimonij. Sic *Abbas antiquus c. Laudabilem, num. 2. de frigid.& ibi Ioan.Andr.n.5.Anchar.n.vlt.Anton.c.fin.n.8.eod. ti.& ibi Præpoſ.n.6.Zephalus conſ. 84.n.34.40.41.42.vol.3. Sotus* autem *4.d.34.vn.d.2.col.4.verſ. Rogas autem,* turpiſſimè adhiberi teſtes oculatos ait, & ita rem tunc referendam ad teſtes ex auditu, qui deponant ſe ab ipſis coniugibus audiiſſe, numquam eos potuiſſe conſummare matrimonium. Et ita clarè cenſet nullatenus adhibendos teſtes oculatos. Quod omnino mihi placet, eo quod res turpiſſima, ac omnino honeſtati naturali aduerſa eſſet, atque ad libidinem matronas illas maximè excitaret, vel ipſum virum cum illis, aut forte præ pudore membrum virile contraheretur, nec ad coitum erigi poſſet; nec eſt textus id iubens. Quare nec id licitum eſſe iudico. Quod autem addit *Sotus*, rem ad teſtes ex auditu referendam, placet, etiam ſi tales adſint circumſtantiæ teſtium, & modi quo coniuges id dixere, & abſit omnis alia odij ſuſpicio, vt meritò ſuadeat hæc probatio veritatem, & ita rem ſe habere. Nam in re tam difficilis probationis, vna cum iuramento vxoris, & ſeptimæ manus propinquorum, ea probatio ſufficeret. At raro eæ circumſtantiæ contingerent, & ij teſtes inuenirentur. Et ideo moraliter loquendo placet quod alij Doctores tradunt, nempe, viro affirmanti ſe conſummaſſe matrimonium, fidem habendam eſſe, potius quàm vxori neganti: & nullatenus poſſe tunc ſeparari matrim. à iudice Eccleſiaſtico, defectu legitimæ probationis. Sic docent *Alex.de Neuo c.Laudabilem, n.17.caſu 4.de frigid.Henric.c.1. n.4.eod.tit.Montalu.l.6.verb.Frio, tit.8.p. 4.* & ita *lex illa reg. 6.* ait tunc nec audiendam eſſe feminam, nec ei triennium concedendum. Atque *Ricard.4.d.34.art.2.qu. 1. & Turrecrem.33.q.1.in ſum.a.1 n.9.* dicunt ſe non videre qualiter in hoc euentu poſſit viri impotentia probari.

16 II. concluſio. Si mulier, quæ tempore matrimonij virgo erat, ſtatim proclamat allegans viri impotentiam, nempe, poſt menſem, aut bimeſtre, audienda eſt, quamuis vir impotentiam neget: & ſi ea probetur per rectum iudicium diſſoluetur matrimonium. Habetur expreſsè *c. 1. verſ. Si autem ſtatim, de frigid*, ibi: *Si autem ſtatim in ipſa nouitate, poſt menſem, aut duos, ad Epiſcopum vel eius miſſum proclamauerit, dicens: Volo eſſe mater, volo filios procreare, & ideo maritum accepi. Sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ eſt, & non poteſt illa facere propter quæ illum accepi, ſi probari poteſt per rectum iudicium, ſeparari poteſt is: & illa ſi vult, nubat.* Hoc autem rectum iudicium, vt ſeparari poſſit non expectato triennio ſtatim matrimonium, quando mulier initio proclamat, viro neganti, eſt quando apparent ſigna dubia frigiditatis viri, quæ præſumptiuè concludunt, & vxor reperitur virgo, acceditque iuramentum ſeptimæ manus propinquorum eius. (Quod etiam in ſignis veriſimiliter euidentibus neceſſarium eſſe probaui diſput. 107. nu. 4.) Probatur, quia in *d. c. 1.* fit diſtinctio inter caſum, quo mulier non ſtatim clamat, viro neganti impotentiam, & decernitur viro credendum eſſe, nec audiendam mulierem: & caſum quo ſtatim proclamat, & decernitur audiendam eſſe, diſſoluendúmque ſtatim matrimonium, probata impotentia per rectum iudicium. At ſi per hoc rectum iudicium intelligeret textus quando tranſactum eſt triennium, vel ſigna ſunt veriſimiliter euidentia, nulla eſſet differentia. Quia etiam quando non ſtatim proclamat, eſt in hoc duplici caſu audienda, ac dirimendum matrimonium, (vt nu. 12. & 5. probaui.) Et ita docent expreſsè *Innoc. cap. 2. n. 1. verſ. Tertia pars, de frigid. & Alexander de Neuo c. Laudabilem, n. 17. caſu 3. ad fin. eodem tit.* Et videntur tenere *Abbas c. 1. n. 5. de frigid. & ibi Alexander de Neuo n. 8.* dicunt enim verſiculum, *ſi autem* poſitum in eo textu, vbi deciditur muliere initio matrimonij proclamante frigiditatem viri, eſſe audiendam, ac diſſoluendum matrimonium, ſi per rectum iudicium probare illam poſſit, intelligi quando mulier ſtatim proclamans poteſt per aliqua ſigna impotentiam viri probare. Et tenet etiam *ipſemet Alexander de Neuo eo cap. 1. n. 13.* ſubdens expectandum eſſe triennium, ſi ea frigiditatis ſigna non appareant.

17 At in hoc euentu requiritur inſpectio coniugum, vt iudicent medici qualia frigiditatis ſigna in viro ſint: & matronæ an mulier nondum cognita ſit. Quia cum mulier affirmet ſe incognitam, ac virgo eſſet tempore contractus matrimonij, & virum eſſe frigidum, viro vtrumque neganti, oportet vtrumque coniugem inſpici vt veritas conſtet. Sic *Alexander de Neuo c. Laudabilem n. 17. caſu 4. de frig. Coſtanus tractatu de ſponſalib. in tit. de his, qui nuptias contrahere poſſunt, n. 66.* habetur tomo 9. tractat.

18 Cæterum maius dubium eſt, quando mulier initio matrimonij proclamans, erat tempore contractus corrupta, qualis probatio deſideretur, vt potius ipſi credatur, quàm viro affirmanti copulam, & ſic diſſoluatur matrimonium, nec apparent ſigna euidentia, vel veriſimiliter euidentia frigiditatis in viro? Quibuſdam videtur poſſe tunc diſſolui ſolo iuramento vxoris, & ſeptem propinquorum eius, cum aliquibus ſignis impotentiæ viri. Quia *d. c. 1. verſ. Si autem ſtatim, & verſ. Illa*, decidens poſſe ſtatim diſſolui matrimonium, quando mulier initio reclamat, ſecùs quando ſero, poteſt intelligi etiam in ea, quæ tempore matrimonij corrupta erat. Vt teſtantur *ibi Abbas n. 5. Alex. de Neuo, nu. 8. Brunel. de ſponſalibus, concluſ. 28. limit. 1. n. 16.* Et de corrupta videtur intelligere illum textum *lex regia 6. t. 8. p. 4.* Vt notat *ibi Greg. Lopez verb. Corrupta.* Ita videntur ſentire *Innoc. eo cap. 1. nu. 1. verſ. Tertia pars*, cum loquatur diſiunctiuè, ſi mulier probet per aſpectum ſui corporis, vel per aliqua indicia. Et tenet *Alex. de Neuo, c. Laudabilem, n. 17. caſu 4. in fine, de frigid. c. fi. n. 15. eod. tit.* ait ſatis eſſe iuramentum propinquorum. At non placet hæc ſent. Quod textus *d. c. 1.* dicens femina ſtatim reclamante poſſe ſtatim diſſolui matrimon. petat impotentiam viri per rectum iudicium probari. At non videtur rectum iudicium, ſed nimis diminutum in re tanti momenti, ſolum iuramentum vxoris, & ſeptimæ manus propinquorum, cum aliquibus indiciis frigiditatis viri, nondum lapſo experientiæ triennio. Et ita ſentit *Hoſtienſ. in ſumm. tit. de frigid. & malef. §. Qualiter & quando, n. 10. & 11. & d. c. 1. nu. 1. verb. Tamdiu, & verb. Poſt annum & dimidium*, vbi ait mulierem corruptam matrimonij tempore, non audiendam, licèt intra octo dies proclamet, marito contrarium affirmante, niſi vir conuincatur impotens per aſpectum: & verbum illud *d. c. 1.* poſt annum & dimidium, intelligit, maximè ſi tunc clamet: nam idem eſt, ſi corrupta reclamaſſet ab initio, ſed quia tamdiu tacuit, maior eſt præſumptio contra ipſam, & ideo minus auditur. Et *verſ. Si autem ſtatim*, qui decidit feminam ſtatim proclamantem audiendam eſſe, intelligit de virgine. Idem cum Hoſtienſi ſentiunt *Ioan. Andr. eo c. 1. n. 7. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l. 4. t. 16. q. 16.* Et *lex reg. 6 t. 8. p. 4.* quæ (vt proximè dixi) intelligit textum illum *d. c. 1.* de corrupta, ait feminam hanc ſtatim proclamantem audiendam eſſe, ac ipſi iniungendum triennium experientiæ. Et *ibi Greg. Lopez, verb. Edar le plazo*, ait quãdo non oſtenderit per certam probationem frigidum eſſe virum. Non eſt autem fides adhibenda feminæ aſſerenti ſe tempore matrimonij corruptam fuiſſe, ſed id probare debet. Quia allegat turpitudinem ſuam, *c. Cùm ſuper, de conceſſi. præb. l. Tranſactione, C. de tranſact.* Præterea, quia quælibet femina virgo præſumitur, cùm ea ſit qualitas naturalis. Tandem, quia in hoc vxor fundat intentionem ſuam, dicens quamuis corrupta appareat, non eſſe eam à viro cognitam, ſed talem ante matrim. exitiſſe. Ita docent *Abbas antiquus c. Laudabilem, n. 2. de frigid. & ibi Ioan. Andr. n. 5. Anchar. n. vlt.*

Sed hactenus dicta, nempe, potius credendum femi- 19
næ ſaltem virgini ſtatim clamanti, veniunt intelligenda, quando vir ſimpliciter affirmat, ſe cognouiſſe feminam: at mulier & dicit & iurat contrarium, cum ſeptima propinquorum manu, exiſtente aliqua præſumptione ariditatis, vel alterius defectus membri virilis. Nam ſi vir paratus ſit iurare cum ſeptima propinquorum manu, ſe coire poſſe, vel feminam à ſe cognitã, præfertur viri probatio. Sic *Innoc. c. 1. n. fi. de frigid. & ibi Hoſt. n. 4. Ioan. Andr. n. 11. Anton. fine. Anchar. n. 11. Præpoſ. n. 8. verſ. Vltimò quæro.* Sed hoc meo iudicio non procedet, vbi femina vltra eas probationes, oſtenderit ſe per aſpectum virginem. Quia vrgentior tunc erit eius probatio, cum aliis coniecturis dictis, ſimilis & iuramento proprio, & ſeptimæ manus propinquorum ſuorum, quàm probatio viri per ſimile iuramentum. Quare æquitas poſcit vt illi probationi potius credatur.

Tandem id monuerim, hactenus dicta in tota hac diſp. 20
de muliere alleganti impotentiam viri, & ob id petenti matrim. diſſolui, accipienda quoque eodem modo eſſe, quando vir proclamat contra matrim. ratione arctitudinis feminæ. Quamuis enim textus *c. 1. de frigid.* de ſola femina proclamanti ſermonem habeat: at id omni myſterio vacat, & ita contingit, quia de femina proclamanti propoſitius eſt caſus Pontifici. Et cum vir & vxor correlatiua ſint, & militet prorſus eadem ratio in hoc euentu in vtroque, diſpoſitum in vno cenſetur in altero diſponi. *l. fi. C. de indicta vidui.* Et ideo *Præpoſ. c. 1. num. 7. de frigid.* ait nil referre ad diſſoluendum matrim. an procedat vir vel femina, præterquam quod aliquantulo plus credatur viro.

Ad argum. n. 1. propoſita conſtat ex dictis n. 14. vbi tex- 21
tus illos conciliaui.

DISPVTATIO CX.

A quo tempore computandum ſit triennium iure præſcriptum ad experiendam impotentiæ veritatem?

SVM.

SVMMARIVM.

Triennium hoc non à tempore matrimonij, ſed ſaltem à tempore, quo cœptum eſt copulæ vacare, computandum eſt. n.1.
An præcisè ab illo tempore numeretur. nec deſideretur tempus à iudice poſt peractam à coniugibus pœnitentiam deſignari. Refertur duplex ſententia, n.2. & 3.
Quando impedimentum eſt naturale, vt frigiditatis, vel quodcunque aliud citra maleficium, incipit triennium præcisè à die experientiæ copulæ, n.4.
Idem dicendum eſt in maleficij impedimento, n.5.
An in hoc ſit expectandum tempus aliquod, vltra triennium, n.6.
Quando matrimonium ratione impotentiæ falsò exiſtimatæ inſtauratur, an computetur triennium à tempore nouæ copulæ, n.7. & ibi, quid, quando fœmina redditur apta inciſione aut medicinis.
Quando coniux nondum plenè pubes eſt, an ſit expectanda plena pubertas, & ex tunc numerandum triennium. Refertur duplex ſententia, n.8. & 9.
Proponitur ſententia Auctoris, n.10.

1 IN hac diſp. fatentur omnes triennium non numerandum à tempore contractus matrimonij: ſed ſaltem à tempore, quo cœptum eſt à coniugibus copulæ vacare. Quamuis enim *c. Laudabilem de frigidis*, à tempore matrimonij computandum decidatur, ibi: *A tempore celebrati coniugij habitent per triennium*, at ſupplendum eſt, & cœperunt coniuges copulam intentare. Tum quia verba cum effectu intelligenda ſunt *c. Relatum, de cleric. non reſid.* Tum etiam, quòd cùm id triennium deſtinetur ad experiendam coniugis potentiam ad copulam, iure optimo à tempore huius experientiæ ſaltem computari debet. Atque ita docent *Gloſſa* 33. *q.* 1. *in ſumma, verb. Quod autem, in fine, & d. c. Laudabilem, verb. Celebrati, & ibi Innoc. ſtatim in princip. verb. Celebrati, Hoſtienſ. ſtatim in principio, eod. verb. Anton. n.*10. *Alex. de Neuo n.* 10. Nec aliquem contradicentem inueni.

2 Difficultas autem eò pertinet, an præcisè ab eo tempore computetur, an potius à termino per iudicem præſcripto, peracta à coniugibus criminum pœnitentia. Quibuſdam placet in maleficij impedimento ab hoc tempore computari triennium: nec rationem haberi temporis, quo antea copulæ vacarant. Quia cum hoc impedimentum ſæpius ex coniugum peccato proficiſcatur, nil prodeſt tempus pœnitentiam culpæ præcedens. Item quia *c. finali, de frigid.* vbi ſermo eſt de impedimento maleficij, iuxta ferè omnes DD. ponderatur ad ſeparandum matrimonium, peractam eſſe à coniugibus pœnitentiam, atque terminum constitutum à iudice. Et ideo huius ſententiæ ſunt *Hoſtienſ. ſumma, tit. de frigid. §. Qualiter & quando, n.*12. *& cap. finali, eod. tit. n.* 10. *& verb. Plures terminos, & verb. Infra prædictos, & verb. Triennium, & ibi Ioan. Andr. n.*11. *verb. Triennium. Ant. n.*10. *Anchar. n.*9. *notab.* 12. *Henricus c.*1. *n.*1. *eod. tit. Aſtenſ.* 2. *p. ſum. l.*8. *t.* 37. *ar.* 2. *paulo poſt princip. Ioan. de Friburgo in ſum. Confeſſ. l.* 4. *tit.* 16. *q.*16. *Ant. Cuc. l.*5. *inſtitutionum maiorum, tit.*12. *n.*267. *Caualcanus* 2. *p. decif.*18. *n.*7. *in ſuis deciſionibus.*

3 Alij etiam in frigiditatis impedimento docent triennium numerandum à tempore, quo per iudicem ſignatum eſt, ac coniuges culpæ pœnitentiam egere. Ducuntur per *c. Laudabilem, de frigid.* ibi: *Requiſiſti quantum tempus indulgendum ſit naturaliter frigidis.* Subaudi, à iudice. Deinde, quia poteſt eſſe peccatum cauſa retardationis copulæ. Si ergo peccatum non deleatur per pœnitentiam, minimè proderit tempus à iudice ſignari. Ita docent *Henricus c.*1. *n.*2. *de frigid. Brunell. de ſponſalibus, concluſ.*28. *declar.* 4. *n.*10. *&* 14. *Caualcanus n. præc. allegatus.*

4 Prima tamen concluſio ſit. In impedimento frigiditatis triennium computatur à die copulæ intentatæ, nec oportet id triennium aſſignari à iudice, nec prius pœnitentiam peragi. Probatur apertè ex *c. Laudabilem de frigid.* vbi Pontifex reſpondens quæſtioni ſibi propoſitæ, circa tempus indulgendum ad experiendam copulam naturaliter frigidis, expreſsè decidit à tempore celebrati coniugij (ſupple, & copulæ intentatæ, vt probaui n.1.) triennium numerandum. At ſi à tempore per iudicem deſtinato numeraretur, falſa eſſet deciſio: nam priùs quàm quæſtio de impotentia coram iudice agitetur, vt tempus per ipſum deſtinetur, tempus aliquod tranſactum eſt, & ſæpe longum. Idque amplius conſtabit ex dicendis num. ſequenti: vbi ſoluemus argumenta contraria: & Auctores ibi citandi ſunt etiam pro hac concluſione: & quos num. 1. retuli dicentes abſolutè computari à die intentatæ copulæ. Et idem eſt dicendum, vndecunque hoc impedimentum impotentiæ conſurgat. Quod clarè ſentiunt Doctores numer. ſequenti allegandi, cum id ſentiant in maleficij impedimento, in quo ſpecialior eſt dubitandi ratio: vt conſtat ex allegatis num. 2. præterea, quia eadem militat ratio. Cum enim ſemper agatur de indaganda veritate impotentiæ coniugis, ratio eadem ſuadet, vt triennium numeretur à tempore intentatæ copulæ, à quo ſolo experientia ſumi poteſt ad eam veritatem aſſequendam.

II. concluſio. Idem prorſus cenſendum eſt in maleficij impedimento. Probatur ex ex *c. fin. de frigidis.* ibi: *Si conſtiterit vobis præfatum virum, & vxorem cohabitaſſe intra prædictos annos per continuum.* Iuncto principio illius textus: *Mulier propoſuit quod per multos annos fuerant ſimul, & diu cohabitauerant.* Ex his enim apparet antè præceptum iudicis, & nondum lite mota, cohabitaſſe hos coniuges octo annos: & tamen decidit Pontifex dirimendum matrimonium, ſi intra eos octo annos triennio continuo habitarint. Non ergo deſideratur triennium illud per iudicem aſſignari. Deinde, quia non ſemper hoc impedimentum ex peccato conſurgit, vt vel ſic non procedat triennium ante peractam pœnitentiam. Nec eſt textus contrarium decidens. Quia *c. fin. de frigid.* narrans pœnitentiam peccatorum fuiſſe iniunctam, factum narrat, nec ius ſtatuit: imo quando decidit, ſolum petit toto illo octo annorum tempore, ex quo initum erat matrimon. triennio continuo coniuges habitaſſe. Et ideo hanc partem tuentur. *Gloſſ.*33. *q.*1. *in ſum. verb. Quod autem, in fine. Innoc. c. fin. in fine, de frigid. & ibi Abbas antiquus fine, & alter Abbas num. vlt. Cardin. fine, Roſella verb. Diuortium, n.*4. *& ibi Supplem. Piſana, n.*4. *Syluest. q.*20. *n.* 23. *Deciſio capellæ Tholoſ.* 381. *n.*6. *Greg. Lop. l.*5. *verb. Dar plazo, t.*8. *p.*4. *Matienzo lib.*5. *Recop. t.*1. *rubr. gloſſ.*1. *n.*203. *Enriquez l.*12. *de matrim. c.*7. *n.*2. Vtrùm verò in maleficij impedimento vltra triennium ſit aliud tempus arbitrarium aſſignandum ad agendam pœnitentiam, dixi diſp.107. n.10.

Quando autem prius matrimonium ratione impotentiæ exiſtimatæ inſtauratur, eo quod Eccleſia inueniat ſe deceptam, debet à die reſtaurationis & nouæ copulæ numerari aliud triennium. Vt probaui diſp.99. nu. 34. & 35. Et eadem ratio ibi ſignata militat, quando iudicio medicorum creditur fore, vt mulier arcta poſſit abſque periculo vitæ ſciſſuram pati, aut aliis medicamentis aptari viro: ex tunc enim quando ea applicantur, debet triennium numerari. Quia ex tunc ſumenda eſt experientia an ſit vera impotentia, & vſu auferri poſſit, quando iam impedimentum, quod copulæ creditur obſtaſſe, eſt ablatum. Sicut docent Auctores ibidem allegati, inſtaurato priori matrimonio, quod vſu viri ſimilis ſit reddita apta mulier, computandum eſſe triennium à tempore huius reſtaurationis, ac nouæ copulæ. 6

Grauius dubium eſt, quando coniux non eſt adeptus plenam pubertatem, an triennium à die plenæ pubertatis computandum ſit? E quidem diſput.104. n. 18. probauimus ſemper expectandam eſſe plenam pubertatem, quando non conſtat impotentia nondum plenè puberis per ſigna euidentia. Sed controuerſia eſt, an ex tunc triennium experientiæ præſcriptum *c. Laudabilem, de frigidis*, computandum ſit. Quibuſdam placet, adueniente plena pubertate, ſi coniux alter inſtet vt diſſoluatur matrimonium ratione impotentiæ, id diſſoluendum eſſe: atque non explicant mora ne aliqua expectanda ſit, ac proinde nullam expectandam ſentire videntur. Sic loquuntur *Abbas c. Puberes, n.*4. *de deſponſ. impub. & ibi Præpoſ. ad fin. Francus c. vn. §. Idem quoque, n.*3. *eod. tit.* 7

tit.in 6.Roſella verb.Matrimonium 2.n.8.Angelus verb. Matrimonium 3.impedimento 16.n.6.Tabiena verb.Matrimonium 2.q.6.n.7.Syluеſt.verb.Matrimonium 5.q.7. Ant. Cucus l. 5. inſtitutionum maiorum,t.12.num.255.Franciſc. Marcus deciſ. Parlam.Delphin.680.n.4.p.2.

9 Alij cenſent poſt plenam pubertatem expectandum menſem,aut bimeſtre arbitrio iudicis. Sic *Hoſtienſ.c. Laudabilem,paulo poſt principium,de frigid. & ibi Ioan.Andr.n.3. idem Hoſtienſ.c.Puberes n.5.de deſponſ.impub.& ibi Ioa.Andr. n.8.Anchar.n.6.Henricus n.8.Alex.de Neuo n.9.* Imo aliqui ex his Doctoribus tradunt, non ſemper expectandum triennium, quando vir non eſt plene pubes. Vt retuli diſput.108.n.4. & reprobaui ibi n.5.

10 Cæterum mihi valde arridet opinio, quam amplectitur *Cardin. c.Puberes,n.vn.de deſponſ.impub.* nempe, triennium hoc incipere à plena pubertate. Quia vſque ad eam ætatem præſumitur impotentiam prouenire ex ætatis fragilitate: quæ præſumptio adepta pubertate plena ceſſat: & tunc incipit eſſe dubium an proueniat ex alia cauſa, vt ex frigiditate, & ſubinde an ſit perpetuum, & matrimonij contractum dirimat, an potius proueniat ex accidenti temporali, nec matrimon. diſſoluat. Ergo ex tunc numerus debet triennium iure præſcriptum ad experiendum an impedimentum ſit perpetuum. Et confirm. nam ſi vir triginta annorum ducat vxorem, nec ſit aptus ad copulam,conceditur ſibi triennium experientiæ,*c.Laudabilem,de frigid.* Cur ergo non conceditur, ei qui quatuordecim annorum duxit,vt poſt decimum octauum annum, quo planè pubes eſt,habeat idem triennium? Quandoquidem vſque tunc non agebatur de dubio an ille eſſet frigidus: ſed defectus potentiæ merito debili ætati tribui poterat. Conferunt etiam ad hanc partem tuendam DD. quos allegaui diſput. 99. nu.34. & 35.dicentes triennium experientiæ incipere à tempore quo ceſſauit prius impedimentum, ob quod declaratum erat ex errore matrimonium irritum, & illo inſtaurato vacant coniuges nouæ copulæ. Quippe in hoc etiam euentu, adueniente plena pubertate ceſſat impedimentum debilis ætatis,ex quo impotentiam prouenire præſumebatur.Ergo ex tunc inchoari debet triennium.

DISPVTATIO CXI.

An triennium experientiæ debeat eſſe continuum, aut ſaltem ita completum, vt ſi tempore aliquo interpoletur, id ſupplendum ſit?

SVMMARIVM.

An id triennium debeat eſſe continuum.Refertur opinio, n.1.
Proponitur ſententia Auctoris,n.2.
Argumenta ſoluuntur,n.3.
An debeat ita compleri, vt ſi tempore aliquo interpoletur, id ſupplendum ſit.Refertur duplex ſententia,n.4.& 5.
Explicatur Auctoris ſententia,n.6.

1 DVo petit diſputatio præſens. Alterum eſt de neceſſitate triennij continui. Alterum verò de perfecta eius integritate: Prior ergo difficultas eſt: An triennium experientiæ impotentiæ coniugis, præſcriptum *c.Laudabilem, de frigid.* ita continuum eſſe debeat, vt ſi tempore aliquo intermittatur, tempore præcedenti non computato, iterum incipere debeat triennij tempus. Qua in re quibuſdam placet id triennium debere eſſe continuum. Quia ita deciditur expreſsè *cap.fin.de frigid.*ibi: *Per continuum triennium in ſimul habitaſſe.* Secundò, quia quamuis non ita expreſſis verbis loqueretur textus, ſed dubiis, ea eſt regula generalis, vt in dubio tempus lege aliqua vel canone petitum, debeat neceſſario eſſe continuum. Vt tenent multi,quos refert & ſequitur *Gutier. quæſt. canon. l. 1.c.12 num* 24. Qua ratione ferè omnium veriſſima ſententia habet, annum nouitiatus ita debere eſſe continuum, vt tempore aliquo intermiſſo incipere neceſſariò debeat, priori non computato. Tertiò, quia eadem ratione tempus ad præſcribendum iure petitum, ſi ſemel intermittatur, incipere denuo debet. Vt cum aliis tradit *Couarr.regula Poſſeſſor,de reg.iuris,in 6.in 2.p.§.12.num.7.* Et ideo huius ſententiæ ſunt *Card.c.fin.in fine, de frigid.* & licèt nõ ita clarè *Archid.33.q.1.in ſum.n.3. & ibi Bellam.n.2.*

Cæterum abſque dubio dicendum eſt, non deſiderari tempus id eſſe continuum. Quod verba in decretis ciuili modo, & poſſibili,ac iuxta indigentiã ſubiectæ materię capienda ſunt,*l.Si cui ſimplici 9.ff.de ſeruitutibus.* Et ideo aqua quotidiana appellatur, quæ duci aſſiduè ſolet,etiam ſi aliquando ducta non ſit, *l.1.paulo poſt principium, verſ. Duo autem,ff.de aqua quotidiana.* Et meliùs *cap.fin.de verb.ſignif. in 6.* deciditur dici aliquem commenſalem & domeſticum continuè alicuius,licèt aliquando pro illius negotiis gerendis abſit: vbi *Gloſſa verb. Pro tuis*, ait idem eſſe, ſi pro propriis: non enim id verbum, Continuè, ita rigidè accipiendum eſt, ſed ciuili modo, vt ſubiecta materia poſtulat, & in hac re ſolet contingere. Vt docet *ibi Gloſſa verb.Continuè,ab omnibus recepta*: quam aliis allegatis exornat *ibi Francus n. 5. & 9.* At continuo triennio habitare coniuges vacando copulæ, eſt moraliter impoſſibile. Tum, quia ſæpe morbus intermittit tempus illud: tum etiam, quia impedirentur peregrinationes & alia negotia, quibus virum vacare ſocietas ac gubernatio domeſtica cogit. Non ergo exigitur id tempus mathematicè continuum; ſed ſatis eſt, ciuili modo, nempe, vt toto triennio vacarint copulæ coniuges debitis horis & locis. Prærerea n.5.amplius explicabitur, quid importet ea particula,Continuum. Deinde, quia *c. Nunquam, de conſecr. diſt.* 5. aſſeritur pſalterium nunquam debere è manu clerici decidere. Et tamen id mortali modo ac poſſibili accipitur: vt docet *ibi Gloſſa verb.Nunquam,* explicans, id eſt horis conſtitutis. Et ita docent hanc partem *Hoſtienſ. ſumma,t.de frigidis,§. Qualiter,& quando, n.12.verſic. Sed quomodo intelligemus: & c.2.n.12.verb.Continuum,eod.t. & ibi Ioan. Andr.n.9. Abbas in fine. Anchar.n.9.notabil.13. Præpoſ. n.4. Alex.de Neuo,n.18. Alberic.in dictionar.lit. D.verb. Diuortium,paulo poſt princ. Aſtenſis 2.p.ſum. l. 8. t. 37.ar.1.q. 3. Ioan.de Friburgo ſumma confeſ.l.4.t.16.q. 17. Brunel. de ſponſ. concl.28.declarat.4.n.15.Roſella verb. Diuortium nu. 4. & ibi Supplem.Piſanæ,n.5.Syluеſt.q.20.n.23.Greg.Lopez l. 5.verb. Faſta eſte plaço,t.8 p.4.Maſcard.de probat concl.889.n.9.* & ex Theologis,*Enriquez l.12.de matrim.c.7.n.2.* Imo exiſtimo (quamuis non ita explicent hi DD.) nullam *triennij* illius, nec moralem deſiderari continuitatem. Quia finis illius triennij aſſignati eſt, vt coniuges experiantur num curſu temporis ea impotentia poſſit auferri, & vxor cognoſci; ac proinde non ſit perpetua, ac matrimon. dirimens. Ad id autem experiendum ſatis eſt, quamuis nulla ſit in eo triennio continuitas: modo id compleatur: imo quo magis continuo vacatur copulæ, eo debilior redditur vir. Atque ita DD. aliqui (vt videbimus nu. 6.) dicunt poſſe ſuppleri tempus quinque vel ſex menſium, quod eo triennio interpolatum eſt. 2

Ex his conſtat reſponſio ad arg. nu. 1. propoſita. Nam ea omnia in 2. & 3. argumento adducta vera ſunt, vbi ſubiecta materia non poſtulat id tempus non intelligi continuum: vt num. præcedenti probaui: vbi & explicui *c.fi.*adductum in 1.argum.& magis id explicabo n. 5. 3

Poſterior difficultas eſt. An ſaltem ita completum exigatur triennium illud, vt tempus interpolatum ſupplendum ſit? Qua in re non ita clarè loquuntur Doctores. Quidam enim videntur ſentire ſatis eſſe vacare copulæ, ac habitare maiori parte cuiuſlibet anni ex illo triennio. Sic videntur tenere *Hoſtienſ. in ſumm. Albericus, Aſtenſis, Ioan.de Friburg.Supplem.Piſanæ.Syluеſt.n.2. allegati,* dicunt enim expreſſe ſatis eſſe maiori anni parte habitare: ſed addunt videri tempus ſupplendum, ſi morbo vel alio caſu habitatio impediatur. Nec explicant, an habitatio ea ſupplenda ſit ex ea maiori parte anni, an ex reliquo tempore: at credo eos loqui de habitatione illa maioris partis anni, quam neceſſariam dixerant, vt ſi ea 4

non

non compleatur, ſupplenda ſit, donec excedat ſemeſtre, & ſic verificetur maiori anni parte coniuges habitaſſe. Quod apertiùs docent *Hoſtienſ. Aſtenſ. & Ioannes de Friburgo*, dum dicentes ſufficere habitationem maioris partis anni, ſubdunt, maximè ſi ſit toto continuo Vere, quo tempore ſolent propenſiùs ad luxuriam homines incitari. At ſi reliqua pars anni ſupplenda eſſet, nullatenus erat neceſſarium ponderare, vt habitatio fuerit toto Vere. Et in propriis terminis tenet *Enriquez libr. 12. de matrim.c.7.n.2.& c.8.n.2.in commento, lit. T.* dicens ſatis eſſe, vt maiori cuiuſlibet anni parte illius triennij coniuges cohabitent, vt per ſemeſtre & vnum diem. Idque probat, nam breui tempore interpolans cohabitare ac reſidere dicitur. Vt expreſsè habetur *l. Si quis ita legauerit, ff.de condit.& demonſt.& c.fi.de verb. ſignif. in 6.*at tẽpus minus ſemeſtri breue dicitur reſpectu cuiuſlibet anni. Quare iuxta vniuerſitatum conſtitutiones ſcholaſtici dicuntur toto anno ſtudiis vacare, ſi ſemeſtri & vno die vacent.

5 Alij verò cenſent id tempus, quo coniux infirmitate, aut aliis negotiis detentus non cohabitauit copulæ vacans, ſupplendum eſſe alio tempore cohabitationis, vt vel ſic triennium compleatur. Prob. ex *c. fin. de frigid.* vbi ponderatur toto ſpatio octo annorum, quod à contractu matrimonij tranſierat, coniuges cohabitaſſe triennio continuo, ibi: *Intra prædictos 8 annos continuum triennium inſimùl habitaſſe.* Vbi illa particula, Continuum, cùm non importet continuitatem triennij: ea enim non eſt neceſſaria, (vt probaui num. 2.) neceſſariò dicendum eſt per illam importari perfectam triennij integritatem: quaſi ſenſus ſit, ſi intra prædictos annos habitarunt integro triennio. Aliàs ſuperflua eſſet ea particula. Cùm tamen in decretis Pontificiis nec vna ſyllaba ſuperflua exiſtimanda ſit, (vt probaui l.3.diſp.26.n.6.) Secundò id probatur ex textu *in l.1.paulo poſt princ.verſ.Hoc interdicto,ff.de itinere, actuq; priuato*, vbi deciditur ſeruitutem viæ poſſideri, ſi triginta diebus intra vnius anni ſpatium, illius viæ vſus habitus ſit: & licèt non continuentur illi triginta dies, ſi tamen completi ſint illius anni ſpatio. Similiter ergo dum textus *d. c. fin.* petit triennij cohabitationem intra eos annos octo habitam, licet ea non deſideretur tempore triennij continuo habita: neceſſarium tamen erit, vt tempus interpolatum alio ſubſequenti ſuppleatur, donec triennium perfectè completum ſit. Tertiò, quia cùm id triennium deſtinetur ad experiendum, an impotentia ſit naturalis ac perpetua: an potiùs temporalis, quæ frequenti vſu auferri poſſit; non videtur ſatisfactum iuri habitando ſemeſtri cuiuſlibet anni illo triennio, & amplius vno die. Quia ea habitatio non eſt verè triennalis: nec in ea ſumitur triennij experientia, quam ius intendit. Nec modica pars anni dicitur, cui vnica dies deficit, vt ſit dimidia. Et ideo hanc partem tuentur *Ioan. Andr.c.fin.n.9.de frigid. Archid.33.q.1. in ſum. n.3.& ibi Bellamera n.2. Brunel.de ſponſal.concl.28.declarat.4. n.15.fine Maſcard.de probationibus,concl.889.n.* 8. Et id ſupponunt *Abbas c.fin.in fine,de frigidis, & ibi Alex de Neuo, n. 18. Præpoſ. n. 4. Roſella verb. Diuortium,n.4.*dicentes enim non exigi, vt triennium ſit continuum, ſubdunt tempus interpolatum illo triennio poſſe alio habitationis tempore ſuppleri. Quod clarè & optimè explicuit *ibi Abbas*, dicens triennium continuum in *eo c. fin.* petitum, ſic accipi, vt computatis temporibus cohabitationis reſultet triennium.

6 Et re hac attentè conſiderata, exiſtimo non ſufficere maioris partis anni cohabitationem (vt volunt authores relati numer. 4.) ſed neceſſarium eſſe triennium compleri, atque ita ſuppleri tempus interpolatum: vt volunt authores n.præc.allegati.) Quod tamen non metaphyſicè intelligendum venit, quaſi quodcunque breue tempus interpolatum ſupplendum ſit, ſed quando arbitrio prudentis eſt notabile, ita vt moraliter loquendo non cenſeatur plena triennij experientia. Quare ſufficit cohabitare triennio ſumpto morali modo, vt communiter ſolent cohabitare coniuges. Quod ſignificant *Ioan. Andr.& Abb. Alex.de Neuo, Præpoſ.n.præc.relati*, dum priores duo agentes de tempore ſupplendo, exemplificant, quando vir triennio illo, ſex menſibus abfuit: duo autem poſteriores exemplificant, quando eo triennio, quinque menſibus abſens fuit. Quia res hæ moraliter, & vt communiter ſolent accidere, accipiendæ ſunt: & duriſſimum, ac valdè inhumanum eſſet, ac probatu difficile, ita metaphyſicè accipere, vt vel vnica dies interpolata ſit ſupplenda. Quare æquitas poſcit, vt ea triennalis cohabitatio morali modo intelligatur. Et minor abſentia ſat eſt, quando eſt ſimul: vt ſi ſimul ſex menſibus abfuit, ij ſupplendi ſunt: ſecus eſſet, ſi interpolatè, vno vel altero die abfuit: etiam ſi eo triennio dies illi ſimul computati eorundem menſium ſummam conficerent. Non enim credo illos dies ſupplendos eſſe. Quia in hoc poſteriori caſu praxis interpretatur non eſſe notabilem abſentiam, ne morali modo loquendo dicatur triennium completum: & hoc pacto ſolent coniuges habitare, nec ratio habetur harum abſentiarum ſic minutim factarum. Quod aliter contingit quando ſimul per vnius abſentiæ tempus fit. Vt in ſimili agentes de donationibus à parentibus factis, computandis in quinta bonorum parte, de qua diſponere poſſunt, diximus lib.6.diſp.36.n. 10.& 11.

DISPVTATIO CXII.

An ſi ante vel poſt triennij lapſum, coniux propria authoritate recedat ob alterius coniugis impotentiam; ſit ſtatim coniux ſpoliatus reſtituendus, non obſtante matrimonium minimè conſummatum eſſe?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex caſus, in quo hæc quæſtio diſputari poteſt, n.1.

An nondum conſummato matrimonio ſit ſpolium: ac locus reſtitutioni ſtatim facienda. Proponitur duplex textus, qui repugnare ſecum videntur, n.2

Reſtitutio ſpoliati qualiter ante omnia facienda ſit, n.3.

Ad reſtitutionem in caſu matrimoniali, probanda ſunt matrim. verè vel præſumptè initum, ac poſſeſſio vxoris, n.4.

An ſaltem poſſit tunc officium iudicis implorari, vt cogat ſponſam nondum cognitam coniungi coniugi ſpoliato: & quid diſtet, an via reſtitutionis an hoc remedio cogatur, n.5.

Refertur duplex ſententia circa ſpolium ante matrimonij conſummationem, n.6. & 7.

Proponitur ſententia Auctoris: ac conciliantur c. Ex tranſmiſſa, & c. Ex parte de reſtit. ſpoliat. & ſoluuntur contraria, n.8.

An hæc reſtitutio fiat, ſi ſponſa nondum ſit traducta, n.9.

Quid ſi vir ſit adeo ſeuerus, vt de defloratione timeatur, n.10.

An ſic ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus: ſi ſpolians nil aliud alleget, quam ſpoliati impotentiam: nec triennium lapſum ſit. Proponitur ratio dubitandi, n, 11.

Tunc cogendus eſt ſpolians per excommunicationem & per iudicem ſecularem redire, & copulam intentare, præſtita cautione, n.12.

An id ſit remedio reſtitutionis: an potius officio iudicis implorato: & ſint admittendæ exceptiones ſpoliantis, n.13.

Quid, ſi ea ſpoliatio prætextu impotentiæ contingat poſt triennium, n 14.

An, ſi impotens ſe tuens aduerſus impotentiam illi obiectam, fateatur in iudicio ſe adulterium admiſiſſe cum aliis feminis: poſſit ſpolians hac confeſſione vti, vt reſtitutio impediatur ob id adulterium. Referuntur probantia poſſe, n 15.

Explicatur ſententia Auctoris: & an poſſit reus tueri ſe contrariis exceptionibus: & confeſſione actoris, aliiſq; ab ipſo præſentatis, quæ reus ipſe impugnat, n.16.

An ſi confitens is ſit minor, poſſit aduerſus eam confeſſionem reſtitui, ita vt illi non noceat, n 17.

An in foro conſcientiæ ſatis ſit ea confeſſio ad diuortium, n.18.

QVÆSTIO hæc procedit, vbi conſtat non eſſe con- 1
ſummatum matrim. vel per aſpectum vel per vtriuſque confeſſionem, nec in coniuge impotenti apparet notorius potentiæ defectus: in quo euentu nullum habuit coniux potens ius ſpoliandi. Et quæſtio hæc poteſt dupliciter tractari: primò in genere, an ante matrimonij conſummationem cenſeatur ſpolium, ac proinde ſit locus reſtitutioni, denegata audientia circa matrimonij valorem aut nullitatem, donec reſtitutio fiat? Secundò in ſpecie, quando ſpoliatio fuit prætextu impotentiæ coniugis dimiſſi, ſiue non lapſo triennio, ſiue eo lapſo?

Et

2 Et circa priorem caſum, duplex textus difficultatis anſam præbet, qui ſecum pugnare videntur. Alter eſt *c.Ex tranſmiſſa, de reſtit. ſpoliat.* vbi petenti viro reſtitutionem vxoris, ea conceditur, dummodò probet matrimonium & copulam, ibi, *Mandamus quatenus ſi vobis conſtiterit quòd præfata mulier prædicto militi, legitimè deſponſata fuiſſet, & ab eo cognita: ipſam ei reſtitui faciatis.* Vbi *Gloſ. verb. Et ab eo,* dicit per copulam acquiri poſſeſſionem vxoris: & vtrumque probandum eſſe à petenti reſtitutionem. Alter eſt *c. Ex parte, eod. t.* vbi ponderatur ad denegandam mulieri reſtitutionem, ſolam traductionem abſque matrimonio interueniſſe, ibi: *Cùm per ſolam traductionem, quam non præceſſerunt ſponſalia, vel conſenſus legitimus, nec fuerunt etiam ſubſequuta: nullum inter eos obligatorium vinculum ſit contractum.* Ex quo textu à contrario ſenſu apertè deducitur reſtitutionem concedendam, quando matrim. ſolùm cum traductione abſque copula interueniſſet.

3 Antequam opiniones referam, tria ſupponenda ſunt. Primum ſuppoſitum ſit. Spoliatum ante omnia reſtituendum. Quare ſi coniux conſummato matr. non expectata iudicis ſententia, ob adulterium vel ob aliam cauſam diuertat, reſtituendus eſt ante omnia ſpoliato coniugi: nec audiendæ ſunt exceptiones ſpoliantis, donec ſpoliatus ad priſtinum ſtatū reſtituatur: qua reſtitutione facta agetur de illis exceptionibus, vt latiùs dicemus rationem reddentes, ac textibus allegatis lib. 10. diſput. 12. num. 14. & 22. & ferè per totam limitabimus, niſi cauſa ſpolij notoria ſit, & aliis modis.

4 Secundum ſuppoſitum ſit. Ad hanc reſtitutionem ſpolij teneri ſpoliatum probare matrim. eſſe legitimè contractum, id eſt, per conſenſum de præſenti apparenter, & prima fronte validum: & ſe habere poſſeſſionem, eáque ſpoliatum eſſe. Ad omnem quippe reſtitutionem ſunt probanda ſpolium & poſſeſſio, *c. Conſultationibus, de officio delegat. c. Olim, de reſtit. ſpoliat.* Et quamuis hæc regulariter ſatis ſint: at in cauſa matrimoniali ſpeciale eſt, vt probandus quoque ſit matrimonij titulus ſaltem apparens & præſumptus. Vt conſtat ex *c. Tranſmiſſa, de reſtitut. ſpoliat.* cuius verba n. 2. retulimus. Et tradunt *ibi Gloſſa verb. Et ab eo, Innoc. ibi, n. vn. Hoſt. ibi, n. 2. Ioan. Andr. n. 5. Ant. n. 2. Abbas fine, Anchar. fin. Bellamera n. 2.* Et ratio eſt, quòd in matrimon. non poſſit eſſe poſſeſſio facti abſque titulo. Nec enim perſonæ liberæ haberi poteſt poſſeſſio abſque titulo, *l. Cùm hæredes, in fine, ff. de acquir. poſſeſ.* dicitur autem ſatis eſſe probare titulum ſaltem præſumptum: quia ſi ad reſtitutionem eſſet neceſſarium probare omnimodam matrimonij veritatem, impediretur allegata quacumque cauſa, ob quam irritum redderetur, ita vt ante reſtitutionem, de illa cognoſcendum eſſet: contra *c. Ex conqueſtione, & c. Literas, de reſtit. ſpoliat.* vt bene aduertit *Abbas d. c. Ex tranſmiſſa, in fine.*

5 Tertium ſuppoſitum ſit. Concordare DD. dato teneremus non eſſe locum remedio reſtitutionis, quando ſpolium contingit ante matrimonij conſummationem: fatendum tamen neceſſario eſſe, peti poſſe, vt iudex officio ſuo cogat ſponſam de præſenti, aut ſponſam recedentem, exhibere ea, ad quæ ſponſi de præſenti tenentur: quando recedens non allegat iuſtam fugæ cauſam. Sicut emens domum, cuius nondum poſſeſſionem nactus eſt, poteſt iudicem adire, vt cogat venditorem ſibi tradere poſſeſſionem: quamuis eam remedio reſtitutionis petere non poſſet, defectu poſſeſſionis nondum acceptæ. Et ratio eſt, quod per contractum illum de præſenti ius acquiſitum ſit, vt tradatur poſſeſſio, non impedienti eam legitima cauſa. Poteſt ergo iudex adiri, vt ad id cogat: aliàs iniuſtè denegans poſſeſſionem cogi non poſſet. Et confirmatur, quia nolens implere ſponſalia, cogendus eſt per iudicem ea implere, matrim. ineundo, & eo inito, maritali affectione pertractando vxorem. Vt habetur *cap. Ex literis, el 2. in fine, de ſponſal.* Eſt tamen latiſſimum diſcrimen inter vtrumque cogendi modum, quia quando non eſt locus remedio reſtitutionis, ſed inuocato iudicis officio, poteſt à ſpoliante obiici quæcunque iuſta exceptio contra hanc petitionem: atque illa prius examinanda eſt, quam coactio fiat, *c. 1. de ord. cognit.* Quod tamen non poſſet fieri, ſi remedio reſtitutionis locus eſſet: non enim ea nondum facta, audirentur illæ exceptiones, præterquam in aliquibus ſpecialibus caſibus à regula generali exceptis, (vt n. 3. diximus.) Et hæc omnia docent *Innocen. c. Ex parte, n. 4. de reſtit. ſpoliat. & ibi Hoſtienſ. n. 11. Ioan. Andr. num. 7. Anton. num. 31. Cardin. n. 5. oppoſit. 1.*

His premiſſis, triplex eſt ſententia. Prima ſuſtinet an- 6
te matrimonij conſummationem non eſſe verum ſpolium, ac ſubinde non eſſe locum remedio reſtitutionis. Ducitur primò, quia *c. Ex tranſmiſſa, de reſtitut. ſpoliat.* cuius verba num. 2. retuli, expreſsè deciditur ad reſtitutionem probanda eſſe matrim. ac copulam. Secundò, quia *c. pen. de probat.* denegatur viro omnino reſtitutio vxoris nondum cognitæ, & iubetur eam in monaſterio depoſitam eſſe, donec eam non cognitam eſſe probetur, ibi: *Ponatis interim in illo monaſterio, quod intrauit, vt ibi ſecurè valeat commorari, donec iudiciali ſententia, quid agi debeat, decernatur.* Tertiò, quia ante matrimonij conſummationem poteſt coniux recedens ingredi religionem, *c. Ex publico, de conuerſ. coniug.* Fruſtra ergo eius reſtitutio petitur. Tandem, quia cùm matrim. ſuam conſummationem ac vltimam perfectionem ex copula aſſequatur, per quam coniuges vna caro efficiuntur, ac vnum generationis principium: ſitque copulà finalis matrimonij cauſa, at obſequia coniugum & cohabitatio ſint quædam extrinſeca: ac oſcula ſint ſolum quædam præludia, vera matrimonij poſſeſsio in ſola copula conſiſtit. Non ergo ante copulam erit verum ſpolium, nec reſtitutioni locus erit. Quòd hæc poſſeſſionem requirat (vt n. 4. probaui.) Et ideo hanc partem ſuſtinent *Gloſſ. d. c. Ex tranſmiſſa verb. Et ab eo. Et ibi Hoſtienſ. n. 2. eod. verb. Anchar. n. 1. Idem Hoſt. c. Ex parte, n. 11. de reſt. ſpoliat. & ibi Innoc. n. 4. Vincent. ibi Ioa. And. n. 6. & 8. Ant. n. 31. fi. Card. n. 5. oppoſit. 1. Idem Ioa. And. c. pen. n. 5. de probat. & ibid. Bald. n. 5. & 8. Felin. n. 3. idem Bald. d. c. Tranſmiſſa, in fi. Alex. de Neuo, c. Cùm locum n. 33. de ſponſal. Ripa l. Naturaliter, §. Nihil commune, n. 84. fallentia 12. in fin. ff. de acquir. poſſeſ. Barbatius d. c. pen. col. antepen. nu. 18. Paulus à Caſtro conſ. 272. in mea edit. eſt 277. Quia per primum, dub. 2. nu. 4. vol. 1.* Et fauet aliquantulū huic ſent. *Riminald. iunior, conſ. 415. n. 13. & ſeq.* ac ſpecialiter *n. pen.* Citatur pro hac ſent. *Barb. ff. ſoluto matrim. in rubr. 2. p. nu. 80.* at ſolùm dicit ante conſummatum matr. non concedi reſtitutionem ad copulam. Quod etiam fatetur tertia ſententia à nobis amplectenda.

II. ſententia tenet, ſi ſponſa ea de præſenti traducta ſit 7
in ſponſi domum, & vt vxor tractata, quamuis conſtet non ſecutam eſſe copulam, acquiri quaſi poſſeſsionem ipſius, atque ita concedendam reſtitutionem ipſius marito ſpoliato, non tantum quoad habitationem, ſed etiam quoad copulam: niſi mulier proponat ſe virginem eſſe, & aliquid alleget, quo probato non tenebitur ad copulam, tunc enim ait denegari reſtitutionem, donec de re illa per mulierem allegata cognoſcatur: non defectu poſſeſsionis: ſed quia reſtitutio eſt deneganda, quoties ex ea damnum irreparabile immineret (vt dicemus l. 10. diſp. 12. n. 22.) quod in hoc euentu continget. Nam virginitas per copulam auferenda, ſi poſtea reperiretur cauſam eam denegandi iuſtam fuiſſe, reparari nequiret. Quod ſi ſponſa ea traducta non fuerit, cum ceſſet poſſeſsio eius, dicit hæc ſententia cogendam eſſe redire ad coniugem dimiſſum, & ad copulam, niſi exceptione aliqua iuſta ſe femina tueretur, non via reſtitutionis, ſed ratione contractus matrimonij ad id obligantis. Sic tenet *Bellamera c. Ex parte, n. 11. de reſtit. ſpoliat.*

Tertia ſententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, 8
quamuis duæ præcedentes ſint probabiles) ſuſtinet, ante matrimonij conſummationem non eſſe locum plenæ reſtitutioni, nempe, quoad habitationem & copulam: at bene quoad ſolam habitationem, & alia miniſteria

inter

inter coniuges mutuo debita, præter copulam. Ducitur, quia id apertè colligitur ex *c.Ex parte.de reſtit.ſpoliat.* à contrario ſenſu(vt eius verbis relatis ponderaui n.2.) Nec obſtat *c. Ex tranſmiſſa, eod. t.* vbi oppoſitum videtur decidi. Quia iuxta hanc ſententiam facilè conciliantur. Prior enim textus de ſola reſtitutione quoad habitationem & alia obſequia agit, atque ita ſolam traductionem ad domum petit. Poſterior autem de plena reſtitutione etiam quoad copulam: ac proinde iure optimo poſtulat copulam habitam. Secundò, quia etſi plena poſſeſſio habeatur per ſolam copulam: at negari nequit poſſeſſionem habitationis & aliorum miniſteriorum acquiri per traductionem ad domum. Ergo iniuſtè his ſpoliatus venit ante omnia reſtituendus ad hæc omnia præter copulam. Tertiò, quia *c.penult.de probat.* adductum n.6. pro prima ſententia, potiùs huic fauet. Nam ideò denegatur reſtitutio quoad habitationem & iubetur eam feminam in monaſterio deponi, donec cauſa decidatur (vt egregiè animaduertit *ibi Gloſſa verb.Ponatis*) quòd ea ſe virginem & monialem allegaret, quo exiſtente vero valuit profeſſio, vtpote, quæ ante matrimonij conſummationem facta eſt. Quare denegata merito eſt reſtitutio, ne corrumperetur. Atque ſubdit *Gloſſa* eſſe hunc caſum ſpecialem, in quo ceſſat reſtitutio. Ergo textus iuncta *Gloſſa* potius ſentit reſtitutionem concedendam fore, quoad habitationem, niſi profeſſionis valor obſtaret. Quod ſi dicas reſtitutionem non poſſe diuidi: contrarium planè probatur ex *c.Literas, verſ.Propterea melius, de reſtitut. ſpoliat.* vbi allegata nullitate matrimonij ob conſanguinitatem à coniuge ſpoliante, iubetur ſpoliatum plenè reſtituendum, niſi probationes conſanguinitatis incontinenti offerantur: at illis ſic oblatis, quoad ſolam habitationem. Tandem, quia non obſtat, coniugem nondum conſummato matrimonio recedentem, poſſe tranſire ad religionem. Quia id non aufert coniugis dimiſſi poſſeſſionem, dum non tranſit. Ad illam ergo interim reſtituendus eſt. Et ideò huius ſententię ſunt *Ioannes de Lignano, d.c.Ex parte,* quem ibi refert ac ſequitur *Abbas n.25.& d.cap.penult.n.1. Imola d.c.Ex parte, n.11. Decius eo.ca. penult.in noua edit.nu.13. Brunel.de ſponſalibus, concl.12.nu.5. Alex.Carrer.l.1.de ſponſalib. c. 3.* & huius ſent. videtur *Dominicus conſil.24.n.3.* vbi ait, quoad omnes matrimonij effectus acquiri ſeruitutem coniugalem per traductionem & copulam: & ita ſentire videtur ſecus eſſe quoad poſſeſſionem habitationis ſolius. Et ſimiliter eidem ſententiæ fauet *Antonius d.c.Ex tranſmiſſa, n.2.* dicens ad plenam reſtitutionem probanda eſſe matrimonium & copulam.

9 Hinc deducitur, fuga contingenti ante traductionem ad domum, nulli reſtitutioni eſſe locum. Quòd nulla poſſeſſio acquiſita ſit. Et ita fatentur *Ioannes de Lignano, Abb. & Alex.Carrerius n.præcedenti allegati. Bellamera relatus n.7.* Quamuis autem tunc vxor via reſtitutionis non cogatur habitare cum viro, & ei copulari: at ſi nullam iuſtam exceptionem proponat, cogenda eſt ad vtrumque ex vi contractus matrimonij. Vt retulimus ex *Bellamera eo nu. 7.* & cum multis diximus num.5.

10 Temperanda tamen eſt hæc tertia ſententia, dum ait ſponſam nondum cognitam reſtituendam eſſe viro quoad habitationem, antequam audiantur eius exceptiones, ſi poſt traductionem receſſit, vt intelligatur niſi vir ſit adeò ſeuerus, vt merito timeatur extorſio copulæ, nec poſſit ſufficienter caueri hoc damnum cautione per virum præſtita, tunc enim ob hunc timorem differenda eſt reſtitutio, donec de exceptionum iuſtitia cognoſcatur. Et ita docent *Abbas vtroque loco, & Brunel.n.8.citati.*

11 Hactenus egimus de priori caſu reſtitutionis in genere ante matrimonij conſummationem. Iam poſterior caſus diſputandus eſt, nimirum, an quando nulla alia ratio ſpolij allegatur à coniuge, qui ſuum coniugem deſeruit, præter ſpoliati coniugis impotentiam, ac conſtat matrimonium illud minimè conſummatum eſſe: non tamen defectus potentiæ coniugis conſtat, ſit reſtitutio facienda quoad habitationem & copulam, aut ſaltem ad vtrumque poſſit cogi ille ſpolians inuocato iudicis officio? Et videtur ſaltem oblatis incontinenti probationibus differendam reſtitutionem eſſe quoad copulam, ſecus quoad habitationem. Quia id generale eſſe, quoties allegatur aliquod ex impedimentis dirimentibus, dicemus lib. 10. diſput. 12. num. 22. At impedimentum impotentiæ dirimens eſt.

Sed aliter hac in re ſentiendum eſt, ſi nondum lapſum ſit experientiæ triennium, conceſſum *c. Laudabilem, de frigidis.* Et ſi id lapſum ſit. Quando ergo lapſum non eſt, cogendus eſt coniux, qui receſſit, excommunicatione contra ipſum lata, ad cohabitandum. Vt benè docent *Hoſtienſ. ſum.t.de frig.§. Qualiter & quando, nu.12.fine.verſ. Quid ſi per maritum ſtet, & c.fin. n. 10. verb. Continuum, eod. t.* vbi *Ioan. Andr.n.10. Ant.10. Anchar.ad finem. Alex.de Neuo, num.20. Præpoſ.nu.4.verſ. Quærit quid ſi per alterum. Alberic.in ſuo dictionario, lit. D. verb. Diuortium, col.2.verſ. Quid ſi per alterum. Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.37.a.1. q. 4. Ioan. de Friburgo in ſumma Confeſſorum lib.4.tit.16.q.18. Roſella verb. Diuortium, n.5. & ibi Supplem. Piſana n.6. Syl.q.20.n.23.* Quare merito *Manuel 1. to.ſum.in 2.editione c.235.concl.3.n.3.in fine.* ait denegandam abſolutionem feminæ nolenti cum viro habitare, nullam aliam rationem quam impotentiam viri alleganti, nec lapſum eſt triennium experientiæ. Atque idem dicendum eſt, ſi cohabitare velit, at non permittat copulam intentari. Et ratio horum eſt, quod nullam excuſationem legitimam alleget copulæ negatæ. Nam impotentia illa dubia probanda eſt per triennij experientiam: quare hac experientia non præmiſſa eſt friuola exceptio, & nulla cauſa recedendi ſubeſt. Quare cogenda eſt redire ad virum, vt triennio cohabitationis vacando copulæ peracto, conſtet an impotentia illa ſit perpetua, ac matrim. dirimat. Aliàs fruſtra ius præſcripſiſſet illud experientiæ triennium. Et ita docent *Hoſtienſ.d.c.fin.nu.10. Ioan. Andr. Anton. Anchar. Præpoſ. Alex.de Neuo, Alberic. Aſtenſis, Roſella, Supplementum Piſanæ, Syluester eiſdem locis.* Imò petenda eſt cautio deinceps habitandi. Vt docent *Hoſtienſis in ſumma, Albericus, Aſtenſis, Ioannes de Friburgo, Roſella, Supplementum Piſanæ, Sylu. ibid.* At tandem ſi adhuc nolit cohabitare, & vacare copulæ, cogi poteſt per iudicem ſecularem. Vt benè tradunt *Hoſtienſ.d.c.finali, nu.10. Ioan. Andr. Ant. Anch. Præpoſ. Alex.de Neuo, nunc allegati, Alberic. & Aſtenſ. eiſdem locis relatis.* Nec obſtat ratio numero præcedenti adducta. Quia ea doctrina procedit in reliquis impedimentis dirimentibus, ratione periculi culpæ mortalis, quæ in copula reperiretur, ſi matrimonium non eſſet validum. At ſecus res ſe habet in impedimento impotentiæ, quod per aſpectum non clarè conſtat. Quod id verificandum ſit neceſſaria experientia copulæ triennio habita: quare nulla eſt in ea culpa, imò potius eſt ſub præcepto ad eam experientiam ſumendam. 12

Sed rogabis, an hæc coactio ſit remedio reſtitutionis facienda: an potius ex vi contractus, inuocato iudicis officio? Dic ſentiendum eſſe diuerſimodè iuxta opinionum varietatem. Quia ſequendo primam ſententiam nu. 6. relatam, dicendum eſt non eſſe locum in hoc caſu remedio reſtitutionis: ſed ex vi contractus inuocato iudicis officio coactionem faciendam: quare ſi recedens allegaret aliquam exceptionem iuſtam, ea prius examinanda eſſet. Iuxta dicta nu.5. Quia matrimonium nondum conſummatum eſt, in quo caſu ſententia hæc nullam reſtitutionem admittit. At retenta noſtra, nu. 8. relata, non erit locus remedio reſtitutionis quoad copulam, ſed coactio fiet ratione contractus, vnde aduerſus eam admittetur exceptio iuſta aliqua, ſi quæ allegetur, at quoad habitationem ſi præceſſerit traductio ſponſæ illius in ſponſi domum, erit locus reſtitutioni: nec vlla admittetur exceptio, quæ non ſit notoria. Vt conſtat ex dictis num.8. iuncto num.5. 13

Quando autem triennio iam experientiæ lapſo contingeret fuga coniugis ob alterius impotentiam, iuxta primam ſentent. num. 6. relatam, non reſtituetur coniux ſpoliatus, 14

ſpoliatus, nec cogetur redire ſpolians, donec exceptione impotentiæ admiſſa lis decidatur. Quod iuxta illam ſententiam non admittatur reſtitutio ante matrimonij conſummationem: & adſit exceptio iuſta impediens coactionem. Quæ vbi non eſt locus iudicio poſſeſſorio, ac reſtitutionis, admittenda eſt. Vt diximus numero 5. At rententa noſtra ſententia numero 8. relata, cùm non potuerit coniux propria authoritate recedere, non expectato Eccleſiæ iudicio, reſtituetur quoad habitationem: antequam exceptio admittatur. Sicut quando recedit ob conſanguinitatis impedimentum, ob hanc rationem deciditur *c. Literas, de reſtitut. ſpoliat. verſic. Propterea melius*, reſtituendum eſſe coniugem ſpoliatum, quoad habitationem, quia iniuſtè ante Eccleſiæ ſententiam ſpoliatus eſt. Quod in omni impedimento dirimenti ſeruandum probabo libr. 10. diſputatione 12. numero 22. Nec in hoc caſu habebit locum, quod deciditur *eo. capit. Literas*, nimirum, allegato eo impedimento conſanguinitatis, nec oblatis in continenti probationibus, reſtitutionem quoque quoad copulam faciendam. Quia ibi eſt ſermo de matrimonio conſummato, & ſic coniux plenam coniugis, quoad copulam habebat poſſeſſionem: quare merito iniuſtè ſpoliatus, eſt plenè reſtituendus: & ſolùm differtur reſtitutio quoad copulam, quando offeruntur in continenti probationes illius impedimenti, ob peccati periculum quod in copula admittitur, ſi impedimentum verum eſt. At in noſtro caſu, cùm matrimonium minimè conſummatum ſit, atque ita nòn ſit poſſeſſio copulæ, non eſt locus reſtitutioni, quoad copulam: nec iudicis officio compelletur, donec terminetur cauſa illa impotentiæ. Quia allegat exceptionem iuſtam, nimirum, impotentiam coniugis elapſo iam experientiæ triennio.

15 Sed quid, ſi coniux, contra quem allegatur impotentia, tueatur ſe fatendo in iudicio ſe poſt id matrimonium cognouiſſe alias feminas, ac proinde ſe non eſſe impotentem aſſerat: an poſſit femina ea adulterij confeſſione vt in ſuam vtilitatem, vt ſaltem ratione illius concedatur ſibi diuortium, atque ſic non cogatur cohabitare? Atque ſanè id integrum illi feminæ eſſe, ex eo ſuadetur, quod confeſſio adulterij in iudicio facta id notorium reddat, ac proinde ob id tanquam notorium deneganda eſt coniugis, qui receſſit, reſtitutio, (vt dicemus libr. 10. diſputatione 12. numero 13. & 25.) Deinde, quia non obſtat, exceptionem hanc adulterij per feminam allegari, eſſe contrariam eius aſſertioni impotentiæ viri. Quia quamuis actor nequeat contrarias actiones intentare. *l. Neuo, ex his*, 43. §. *Quoties, ff. de regulis iuris. l. Quod in hæred.* §. *Eligere, ff. de tributaria actione. capit. Vt quis duas, de elect. in* 6. At reus poteſt ſe contrariis exceptionibus ſub conditione propoſitis tueri. Et damnatus poteſt allegare ſententiam fuiſſe nullam: & dato fuiſſe validam, ſe appellare. Et reus conuentus, vt pecunias ſoluat, poteſt excipere negando debitum: & caſu quo hoc probari contingat, ſolutum iam eſſe. Vt conſtat ex *l. Nemo ex his*, 43 *in principio, ff. de reg. iuris: & cap. Nullus pluribus*, 20. *eodem titul. in* 6. vbi *Dynus num.* 8. rationem diſcriminis reddit, quod fauorabilior ſit cauſa rei, quàm actoris: in huius enim poteſtate eſt conuenire: at in illius poteſtate non eſt, ne conueniatur. Cùm ergo in iudicio hoc ea vxor, quæ à viro receſſit, ſit rea, vtpote, quæ conuenitur, vt ad virum redeat, poteſt ſe tueri contrariis exceptionibus, vt impotentiæ viri, & caſu quo potens ſit, aut ei exceptioni tunc non ſit locus, adulterij per ipſum admiſſi, quod in iudicio faſſus eſt.

16 At negandum eſt poſſe ex illa confeſſione viri fructum conſequi, atque illa ſe tueri ad diuortium. Quod longè aliud ſit, reum contrariis ſe exceptionibus ſub conditione propoſitis tueri: quod fas eſſe probant adducta numero præcedenti: & velle vti ad ſuum commodum confeſſione actoris, vel aliis per ipſum allegatis, quæ reus ipſe impugnat. Quod nullus textus admittit: ſed expreſsè aduerſatur *reg. iuris*, 38. *Ex eo, de regulis iuris, in* 6. ibi: *Ex eo non debet quis fructũ cõſequi, quod niſus eſt impugnare.* Et *l. Papinianus*, §. *Si ex cauſa, ff. de inoffic. teſtament. & l. Si teſtamentum, ff. de petitione hæredit.* At id contingit in hoc caſu, nam impotentia viri per vxorem allegata, prorſus diluit, nec ſecum admittit confeſſionem adulterij factam à viro: ac proinde nequaquam poteſt vxor ea viri confeſſione vti in ſuum fauorem. Quod egregiè docuit *Oldradus conſil.* 1. *numero* 8. in caſu quodam reſtitutionis ad quoddam beneficium: pars enim nitebatur ius ſuum tueri ex productis per aduerſarium, quæ ipſe impugnarat: & ait *Oldrad.* id ſibi non permitti. Idem docent alij eam reddentes rationem, quod in confeſſione dicatur quaſi contrahi: at talis quaſi contractus non poteſt celebrari inter diſſentientes. Sic *Baldus l. Cum precum, numero* 1. *verſicul. Tu dic, C. de liberali cauſa, & l.* 3. *numero* 2. per eum textum, *C. de repud. hæred. Salycetus, l. Generaliter, numero* 9. *quæſtione* 6. *verſicul. Ego coniungo. C. de non numer. pecun. Iaſon l. Poſtquam liti. num.* 2. *C. de pactis. Felinus capit. Examinata, num.* 3. *de iudiciis. Mandoſius Albenſis conſil.* 9. *numero* 29. *& conſ.* 17. *numero* 10. *volum.* 1. Idem exiſtimo, quamuis femina non allegaret virum eſſe abſolutè impotentem, ſed eſſe impotentem reſpectu ipſius feminæ. Nam cum ius præſumat potentem reſpectu vnius feminæ, eſſe ad omnes potentem (vt diximus diſputatione 93. numero 11. & 12.) eo ipſo quod femina allegat viri erga ſe impotentiam, virtute ex iuris præſumptione allegat impotentiam erga omnes, ac ita impugnata cenſetur confeſſio adulterij à viro facta. At ſi allegaret viri maleficium erga ipſam, poſſet vtique ea confeſſione viri vti in ſuum fauorem. Quia cùm maleficium rarò contingat, reſpectu omnium, & communiter ſit reſpectu vnius, (vt diximus diſp. 94. nu. 4.) allegatio vxoris nullatenus aduerſatur confeſſioni viri: ac proinde non obſtat quo minus ex ea poſſit fructum conſequi.

Et quando poteſt coniux ea confeſſione vti in ſuum fauorem ac damnum confitentis, ſi hic confitens ſit minor, poteſt reſtitui aduerſus propriam confeſſionem, & petere vt res ad eum ſtatum reducatur, ac ſi confeſſio facta non fuiſſet. Quod quamuis minor in cauſis matrimonij reputetur maior, ac ſubinde reſtitui nequeat: at poteſt reſtitui circa iudicialia in his actibus contingentia, (vt probaui rationem reddens libr. 7. diſputatione 37. num. 22. ad finem.) Et *Sfortias de reſtitut. in integr.* 2. *part. quæſt.* 60. *artic.* 3. *numero* 20. exemplum ponit in reſtitutione petita à minori in cauſa matrimoniali aduerſus ſuam confeſſionem. Quod ſi dicas, non eſſe locum huic reſtitutioni, quando verum faſſus eſt. Cum tunc id effecerit, quod quilibet maior prudens facere tenebatur, *l. fin. C. de in integrum reſtit.* Reſpondeo id verum eſſe, at poſſe reſtitui aduerſus eam confeſſionem, quæ intempeſtiuè, & tempore incongruo, & quando non tenebatur fateri, facta eſt: non ſanè contra veritatem detectam, ſed quoad damnum, quod ei pullulauit fatendo illam tempore incongruo, vt benè docent *Innoc. c. Ex literis, n.* 1. *de in integr. reſtit. Felin. in procemio decr. n.* 2. *Sfortias de reſtit. in integr.* 2. *p. qu.* 65. *a.* 8. *n.* 32. Quod ſi adhuc inſtes, minorem non reſtitui aduerſus delictum à ſe commiſſum, *l. Ex cauſa*, §. *Nunc videndum, ff. de minor.* Et in propria adulterij ſpecie eſt textus *l. Auxilium*, §. *Sed vt legis, ff. de minor.* Et tradit *Sfortias de reſtit. in integr.* 2. *p. q.* 80. *per totam*, & præſertim *art.* 6. *& q.* 81. *art.* 1. Dico non competere reſtitutionem aduerſus id delictum: & hoc probant illi textus. At competit aduerſus confeſſionem in iudicio factam minus benè: vt ſi faſſus eſt delictum quod verè vel præſumptè probatum non erat, aut probari non poterat: tunc enim dicitur læſus: vt latè *Sfortias de reſtitut. in integr.* 2. *q.* 65. *art.* 8. *n.* 33. *& toto art.* 9. præſertim *numero* 4. *Menochius de arbitrar. lib.* 3. *centur.* 3. *caſu* 268. *n.* 4. *Antonius Gomez tomo.* 3. *var. cap.* 1. *numero* 66. Et quamuis aliqui hoc non admittant in ciuilibus, (qualis eſt cauſa adulterij allegati ad diuortium petendum) ſed in ſolis criminalibus: at frequentior ſententia in vtriſque admittit. Sic tradunt *Baldus l. vn. numero* 28. *C. de confeſſis. Dominicus c.* 1. *numero* 8. *de in integr. reſtitut. in* 6. *Alexander conſ.* 80. *num.* 2. *lib.* 3. *Rebuffus de conſtit. reg. a.* 1 *gloſſa* 1. *nu.* 32. & alij, quos refert 17

ac ſequitur *Sfortias dict.2.p.q.65.a.8 n.34.* Quare concludo petita hac reſtitutione per minorem, rem ad eum ſtatum reducendam, in quo eſſet, ſi confeſſus non fuiſſet. Id enim reſtitutio in integrum importat, *l. Sed & partus*, ibi, *omnem cauſam, ff. quod metus cauſa. l. Reſtituere, ff. de verb. ſign.* cum multis congeſtis à *Sfortias tractatu de reſtitut. 1. p. q. 1. art. 1. num.* 8.

18 Tandem dubitabis, an in foro conſcientiæ ſatis ſit ea confeſſio, vt ceſſante ſcandalo poſſit alter coniux, ſi innocens ſit, diuertere, quamuis ex ea in foro externo iuuari nequeat? Solutio pendet ex iis, quæ dicemus lib. 10. diſp. 12. à n. 39. vbi latè agetur de notitia ad hoc requiſita. Et iuxta ibi latiùs dicenda cenſeo ex modo confeſſionis factæ perpendendum eſſe, an vir prudens merito credere poſſit eam eſſe veram, & non ſolo animo factam repellendi exceptionem impotentiæ allegatam ab vxore, & tunc erit iuſta cauſa, vt in foro conſcientiæ poſſit vxor innocens ceſſante ſcandalo diuertere, ac debitum negare. At exiſtimo id raro contingere poſſe, vt vxor, quæ credit, ac experta eſt, virum impotentem eſſe, valeat ſibi perſuadere verè adulterium eſſe admiſſum ab illo. Et ita raro ex ea cauſa licebit ſibi diuortium.

DISPVTATIO CXIII.

Quales debeant eſſe matronæ de ſponſæ virginitate depoſituræ, & qualiter quibuſque diligentiis præmiſſis debeant deponere: & publicatis atteſtationibus an poſſint aliæ admitti & recuſari: quid poſſit iudex ex officio in his cauſis coniugalibus?

SVMMARIVM.

An matronæ debeant eſſe peritiſſimæ & honeſtæ, vt fidem faciant: & poſſint omnes exceptiones, quæ aliorum teſtium fidem eneruant, contra ipſas opponi? n. 1.
An debeant eſſe de parochia, & nec nimis iuuenes, nec nimis ſenes? 2.
An debeant eſſe nobiles? 3.
An ſatis ſit ſi de harum peritia, & aliis qualitatibus requiſitis, conſtet ex earum aſſertione, vel ex notarij actis? 4.
Cui incumbat matronas eligere? 5.
An matronæ & cæteri artis periti recuſari poſſint? Proponuntur ſuadentia partem negantem, 6.
Poſſunt recuſari, & ſoluuntur contraria, 7.
An poſſint recuſari, ſiue à iudice ſiue à partibus electæ ſint: & an exigatur cauſa? vbi & de arbitrio & arbitratore, 8.
Quid, quando ſingulæ partes ſingulas matronas eligunt? 9.
An matronæ oculis inſpicere, & manibus tangere debeant feminæ verenda, vt de virginitate deponant: & quæ ſint virginitatis ſigna, & an poſſit virgo manens concipere? 10.
An deſideretur feminam in balneo lauari? 11.
An ſint diligenter examinandæ, ac virginitatis rationem redditurae matronæ, vt earum teſtimonium probet? 12.
At ſit opus vt iurent, & ſimiliter de aliis artis peritis? 13.
An iurare debeant citata ac præſenti parte? 14
An teſtificari debeant de certa ſcientia, an ſat ſit de veriſimili? 15.
Quot matronæ aut artis periti deponere debeant? 16.
An ſat ſit aliquando vna aut vnus artis peritus? 17.
An æquè credatur matronis & artis peritis, quando de negatiua deponunt, ac quando de affirmatiua? 18.
An plus credatur peritioribus, quamuis pauciores ſint? 19.
Quibus credatur, quando æquales numero ac peritia deponunt de frigiditate, de potentia viri, aut de virginitate ac corruptione feminæ? 20.
An femina ſit aliquando à medicis inſpicienda, 21.
An publicatis atteſtationibus poſſint aliæ matronæ induci, atque id generale ſit in omnibus cauſis peritorum artis iudicio decidendis, 22.
Quid ſi iam lata ſententia ſit, num. 23. *Vbi remiſſiuè, an idem ſit in aliis cauſis iudicio artis peritorum decidendis, & an ſententia in illis tranſeat in rem iudicatam?*
An in cauſa coniugali, & in aliis, in quibus iudicis officium exuberat, poſſit iudex ea ex officio intentare, quæ poſſet pars? 24.
In his cauſis multa iudex ex officio ſupplet, 25.
An poſſit iudex corrigere dictum matronarum, ac aliorum ex artis peritia deponentium? 26.
An poſſit, ex officio, impedimento allegato, facere impotentem inſpici, 27.
An in cauſa coniugali, actore nil probante, ſit iuramentum deferendum reo, n. 28. *& ibi, an idem ſit, quando opponitur impedimentum inituro matrimonium, nec probatur.*

1 IN hac diſput. breuiter tractandum eſt de matronarum qualitatibus, ac modo deponendi de feminæ virginitate, vt fidem faciant: ac de iis, quæ poteſt iudex ex officio in his cauſis coniugalibus. Prima concluſio ſit: Matronæ debent eſſe artis peritæ, honeſtæ, ac bonæ famæ, non leues aut viles, ne modico pretio ſubornatæ falsò deponant. Et idem eſt de aliis artis peritis, iuxta eam peritiam depoſituris. Conſtat ex *c. penult. de probat.* ibi: *Honeſtas matronas, prouidas ac prudentes deputare curetis:* Et ex *c. Fraternitatis, de frig. ſtatim in princip.* ibi: *Prouidas & honeſtas.* Vbi *Innoc. initio* explicat, prouidas, id eſt, peritas. Et *c. fin. eodem tit.* ibi: *A matronis bonæ opinionis fide dignis.* Et ex *l. Magiſtros ſtudiorum, C. de profeſſ. & medic. lib.* 10. Quare omnis exceptio, quæ alios teſtes excludit, ac eorum fidem eneruat, excludet quoque has matronas: Conſtat ex *d. c. penult.* vbi admittuntur exceptiones, quas vir oppoſuit aduerſus matronas. Et docent *ibi Gloſſa, verb. Mulieres, & ibi Ant. nu. 9. Abb. in prin. notab. antepen.* & melius *Franciſc. Aretin. ibi nu. 3. notab.* 3. Quod adeò verum eſt, vt licet eæ matronæ ſint nobiles, minimè admittantur, & quamuis peritæ ſint, ſi prudentia aut morum honeſtate deſtituantur. Vt benè docent *Baldus d. c. pen. in fine, & ibi Feli. fine.* An verò deſideretur eas eſſe peritiſſimas, dixi diſp. 109. n. 7.

II. Concluſio. Nec nimia iuuentus, ob experientiæ defectum, nec nimia ſenectus, ob defectum viſus debet matronis ineſſe. Quia cum matrimonij diſſolutio ſit res grauiſſima, eſt omni circumſpectione teſtium tractanda. 2
Sic *Ioan. Andr. c. Fraternitatis, n. 4. de frigid. & ibi Hoſtienſ. n. 1. Ant. n. 18. Anch. n. 3. notab. 4. Præpoſ. n. 1. notab. 3. Alexand. de Neuo in princ. n. 5. Brunellus de ſponſal. concluſ. 28. limit. 5. n. 23. Gregor. Lopez l. 5. verb. Mugeres, tit. 8. p. 4. Fuluius Pacianus de probat. lib. 1. c. 47. nu.* 128. Inſuper debent eſſe de parochia feminæ inſpiciendæ. Conſtat ex *d. c. Fraternitatis*, ibi: *Quaſdam matronas ſuæ parochiæ prouidas & honeſtas ad tuam præſentiam euocaſti.* Et ratio eſt, quod præſumatur eas habituras pleniorem notitiam: argumento ex *c. Scriptum, & cap. Poſtquam, de electione.* Et ita tradunt *Abbas eo c. Fraternitatis, n. 4. Hoſtienſ. Ioann. Andr. Ant. Anch. Præpoſ. Alex. de Neuo, proximè allegati.* Addunt tamen benè *Hoſt. & Præpoſ.* quærendas eſſe matronas peritiores, in quantum fieri poterit, quamuis non ſint ex parochia.

Sed an debeant eſſe nobiles? *Alexand. de Neuo, c. fin. n. 9. de frigid.* refert quendam cauſidicum ſuſtinuiſſe eas debere eſſe nobiles: allegata in ſuum fauorem *Gloſſa cap. Nec aliqua, verb. Obſtetricum 27. q. 1.* Sed iure optimo recedit ab hac ſententia *ibi nu.* 10. Quod nullo iure nobilitas in matronis petatur: vt conſtat ex textibus duplici nu. præced. allegatis. Adde fore, vt nullæ matronæ teſtificationi huic idoneæ reperirentur. Cum enim inſpectio hæc obſtetricum ſit, atque hoc munus nobiles dedeceat, numquam aut rariſſimè matronæ nobiles inuenirentur. Nec Gloſſa allegata ſentit opinionem illius cauſidici, ſolum enim obiter dicit duabus aut tribus matronis nobilibus, aſſerentibus feminam eſſe cognitam, ſtandum eſſe earum teſtimonio: at non dicit non eſſe illis credendum, ſi nobiles minimè ſint. At fatendum eſt cum *Alex. de Neuo, eo n.* 10. quando obſtetrices diuerſæ contraria atteſtarentur, potius habendam fidem nobilioribus, ſi cætera ſint paria. Quod præſumatur fore, vt nobiliores non ita facilè ſubornentur, ac peierent. 3

Rurſus dubitabis, an ſi de matronarum peritia requiſita, non aliter conſtet quàm ex earum confeſſione in iudicio facta, in qua ſe artis huius peritas eſſe fatentur, id ſatis ſit, vt ea qualitas requiſita probetur? *Franciſcus Aretinus c. Propoſuiſti, n. 15. & 16. de probat.* mouet quæſtionem in genere de omnibus artis peritis: & citato Baldo ſic diſtinguit: Si ſolus ipſe teſtis deponat de qualitate, quæ ſibi debet ineſſe, non ſufficit, ſecus ſi habeat alium conteſtem. Non enim reiicitur teſtimonium ſuum, licet de qualitate ſua atteſtetur: quod non videatur atteſtari in cauſa propria, ſed potius in partis vtilitatem. Et licet aliqua falſitatis ſuſpicio ſubſit, eo quod videatur id aſſerere, vt teſtimonio ſuo fides habeatur. At hæc non eſt ſuſpicio probabilis: nam qua ratione non præſumitur ob iuramentum 4

mentum falſitas in dicto principali, ita nec in circumſtantiis reſpicientibus caſum vel perſonam, argumento ex *l. Doli, verſ. Diuerſum, ff. de noua.* Similiter ait credi eam qualitatem ineſſe, ſi notarius in inſtrumento de ea deponat. Quia ſtatur verbis notarij enunciatiuis: eo quod de hac qualitate potuerit fieri fides tempore examinationis: ob ea, quæ habentur *c. Quoniam contra, de probat.* per Doctores, *& l. 1. C. de fide instrum.*

5 III. Concluſio. Matronarum electio iudicis eſt, non partium. Quia potius iudicum, quàm teſtium munus obeunt, (vt num. 7. probauimus.) Et vocantur vt iudicem iuſtruant. Sic tradit, allegatis *Bortolo & Angelo, Felin. c. pen. n. 2. notab. 5 de probat.*

6 Hinc decidenda eſt ea quæſt. An matronæ, ac cæteri artis periti, qui ex peritia artis de re aliqua atteſtari debent, poſſint recuſari? Pars enim negans inde ſuadetur. Quod cum recuſatio ſit iuriſdictionis declinatio: teſte *Speculatore, t. de recuſatione, in princ.* & matronæ aliique artis periti iuriſdictione careant, nulla ratio ſuadet eos recuſari poſſe. Et confirm. quia teſtium fides eneruari ſanè poteſt obiectis aliquibus eorum vitiis, at ij recuſari nequeunt: eo quod iuriſdictionem nullam habent. At matronæ ac alij artis periti ſunt teſtes. Vt conſtat ex *c. Propoſuiſti, de probat.* ibi: *Videtur igitur nobis, quod iuramento puellæ, ac ſeptem illarum mulierum teſtimonio fides eſt potius adhibenda.* Et *c. fin. de frigid.* loquendo de matronis, ſic dicitur: *Quæ perhibuerant teſtimonium ipſam adhuc virginem permanere.* Secundò, quia arbitrator nequit recuſari. Vt docent *Anton. c. Quintauallis, nu. 19. de iureiur. Gulielm. de Cuneo,* quem refert ac ſequitur *Auendaño de exequendis mandatis Regum lib. 2. c. 23. n. 10.* At hi arbitratores quidam ſunt.

7 IV. tamen concluſio ſit. Matronæ ac omnes alij, qui iuxta artis peritiam de re aliqua deponere debent, recuſari poſſunt. Quia hi non ſunt propriè teſtes, ſed eorum depoſitio & declaratio magis eſt iudicium, quam teſtificatio. Vt docent *Barth. in tract. teſtimoniorum, n. 12. Bald. l. 2. n. 4. ff. de feriis. Decius c. Propoſuiſti, in noua edit. n. 53. verſ. Vltimo de iſtis peritis, de probat. & ibi Felin. n. 6.* & alij, quos refert ac ſequitur *Fuluius Pacianus de probat. l. 1. c. 47. n. 15. & 94.* Et conſtat ex *c. Quia iudicante. de præſcript.* ibi: *Agri menſoris diffinitionem,* & *l. Certi iuris,* ibi, *iudicare, C. de iudiciis.* Vnde *Ioan. Garcia de expenſis, c. 24. n. 18.* ait hos obtinere vicem teſtium, quatenus deponunt, & vicem iudicum, quatenus ex forma ſententiæ iudicis, cuius vi & poteſtate creantur, iudicant. Vnde *Baldus l. Data opera, num. 23. verſ. Si autem non eſt verus. C. de his, qui accuſare non poſſunt,* vocat hos teſtes non veros, ſed præſumptiuos. Adde multò verius eſſe, poſſe arbitratorem recuſari, (vt num. ſeq. dicemus.) Et ex his manent ſoluta contraria propoſita num. præced. Et pro hac ſententia ſunt *Bartolus l. Theopompus, nu. 11. ff. de dote prælegata. Couar. l. 2. var. c. 13. n. 5. concl. 6. Maſcard. de probat. concl. 1038. n. 19. Fulu. Pacianus de probat. l. 1. c. 47. nu. 120.* vbi dicunt, aduerſus artis peritos poſſe partem opponere eſſe ſuſpectos. Et in propriis terminis tenet *Ioan. Garcia de expenſis, c. 24. n. 25.*

8 Sed lata differentia eſt, quando hi periti eliguntur à iudice, & quando eliguntur ab ipſis partibus. Nam quando eliguntur à iudice, poſſunt abſolutè recuſari, nulla alia allegata cauſa quàm ſuſpicionis. Sicut iudices ſeculares ex hac ſola cauſa recuſantur, *l. Apertiſſimi 14. C. de iudiciis,* iuncta *Gloſſa ibi verb. Recuſare,* communiter recepta *& l. reg. 22. t. 4. p. 3.* Quare ſatis eſt, & requiritur iuramentum partis recuſantis, qua iuret ſibi peritos, illos eſſe ſuſpectos. Sicut ad recuſationem iudicis ſecularis id iuramentum requiritur, & ſatis eſt. Vt docet *ead. Gloſſa eod. verb. Recuſare.* Et licet *d. l. reg. 22.* hoc temperet, nempe exigi iuramētum, ſi petatur: at vſu receptum eſt, vt id iuramentum ſit neceſſarium. Vt notat *Greg. Lop. ea l. 22. verb. Si lo demandaren.* Et videtur probari ex *l. 1. tit. 16. l. 4. noua recop.* Sed dices, cum iudicium hoc, in quo matronæ deponunt de virginitate feminæ, ad concludendam viri impotentiam, ac diſſoluendum matrim. ſit fori Eccleſiaſtici, matronas ac medicos non poſſe recuſari in hoc iudicio, niſi allegata ac probata cauſa coram arbitris. Sicut in recuſatione iudicis Eccleſiaſtici decretum eſt, *c. Suſpicionis, de offic. delegat. c. Secundo requiris, §. Tertio poſtulas, & c. Cum ſpeciali. de appell. c. Legitima, de appellat. in 6.* Sed reſpondeo id tantum de ipſomet iudice Eccleſiaſtico decretum eſſe, quando enim in eo iudicio recuſantur notarius, vel matronæ, aut alij, qui iuxta artis peritiam atteſtaturi ſunt, id non eſt neceſſarium, ſed ſeruatur ius ciuile, quod ſolo iuramento dicto decernit recuſationem admittendam. Id enim etiam in foro Eccleſiaſtico ſeruandum vbi ius canonicum nihil diſpónit, probaui l. 1. diſp. 6. n. 24. Et idem dicendum eſt, quando diſcordantibus inter ſe electis à partibus, iudex tertium artis peritum eligeret, is enim tertius poſſet recuſari abſque cauſa, ſolo dicto iuramento præſtito, quamuis inter partes actum eſſet, vt in ea diſcordia iudex tertiū eligeret. Quod is tertius à neutra parte approbationem habeat, vt vel ſic cauſa recuſationis deſideretur, iuxta ſtatim dicenda, ſed tantum vtraque pars conuenit, vt iudex tertium eligeret, quod intelligendum eſt, dummodo ille tertius neutri parti ſuſpectus ſit. At ſi vtraque pars duos illos peritos aut matronas elegit, neutra recuſare poterit abſque cauſa noua, aut, quæ denuò in eius notitiam peruenerit. Quia iudex à partibus electus, vtpote, qui earum approbationem habet, nequit recuſari, niſi ex cauſa noua, aut tunc in recuſantis notitiam venienti. Vt docent *Gloſſa cap. Statutum. §. Cum autem, verb. Recuſet, de reſcr. in 6. & c. In ſingulis, verb. Et appellatione, de ſtatu monach.* communiter approbatæ. Et ob hanc rationem reprobata ſent. Antonij relata n. 6. docentis arbitratorem recuſari non poſſe, tradit communis ſent. id tantum eſſe verum, & in arbitro, & in arbitratore, quoties non adeſt noua cauſa, aut non eſt denuò cognita: tunc enim recuſari non poſſunt: eo quod partes eos eligendo approbarint: ſecus tali cauſa exiſtente. Sic tradunt *Abb. c. Quintauallis, n. 12. de iureiur. & ibi Imola n. 27. Alex. de Neuo, n. 102. & 103. Francus c. Cum ſpeciali, q. 15. n. 36. de appell.* Et ita intelligendus eſt *Ioan. Garcia de expenſis, c. 24. num. 25.* vbi ait poſſe ex noua cauſa superuenienti hos artis peritos recuſari. Et hæc conſtat ex *l. Si quis teſtib. 13. C. de teſtib.* vbi deciditur teſtes à quopiam in ſuum fauorem in vna cauſa productos, non poſſe ab eodem in alia reprobari, niſi oſtenderit inimicitias inter ſe & illum poſtea emerſiſſe. Quare recuſanti incumbit onus probandi hanc cauſam. Vt conſtat ex *ea l. Si quis teſtibus,* ibi, *oſtenderit.* Item quia cùm intentio ſua ac iuſtitia recuſationis fundetur in ea cauſa, ipſi incumbit eam allegare, ac probare, vt poſſit recuſatio admitti.

Quod ſi quælibet pars ſuum artis peritum eligat, quælibet poterit à ſe electum recuſare ex noua cauſa ſuperuenienti, aut tunc denuò cognita: ſicut n. præced. diximus ex ea cauſa poſſe arbitratorem à parte ipſa electum recuſari: at neutra poterit recuſare electum ab altera. Quia cum quælibet pars ſuum eligat, ſeruatur in hoc æqualitas, & ſi electus ab aduerſaria alteri ſuſpectus ſit, habet altera à ſe electum, qui ius ſuum tueatur, ac illis diſſidentibus, neutra pars litis victoriam obtinebit, ſed tertius eligetur à iudice, qui poteſt à qualibet parte, cui ſuſpectus fuerit, recuſari. Vt probaui n. præced. 9

V. Concluſio. Vt matronæ legitimè deponant de feminæ virginitate, non ſatis eſt vt illius verenda oculis inſpiciant, ſed deſideratur vt perſpiciant, atque ſufficienter & ſagaciter tangant manibus. Sic colligitur ex *c. pen. de probat.* vbi cùm præcipiatur adhuc alias matronas adhiberi, ea redditur ratio, ibi: *Quia ſæpè manus fallitur, & oculus obſtetricum.* Supponitur ergo matronas debere perſpicere ac tangere. Et ratio hujus eſt, quia cum res ſit hæc difficillimæ probationis, oportet omnem diligentiam adhiberi, ne feminarum fraudibus detur locus. Sæpè enim corruptæ virginitatis ſigillum effingunt, variis vtentes ad id medicamentis. Quæ medicamenta latè inter alios tradit *Bayrius tract. de medendis humani corp. morbis, l. 5. c. vlt.* Præterea, quia ſigna cognoſcendæ virginitatis, quæ matronæ ha- 10

beri,

bent, fallacia ſunt. Vt bene probat *Fragoſus in ſua chirurg. vniuerſ. tract. 2. De las declaraciones, tit. Para conocer la virginidad en la muger*. Matronæ enim aſſerunt ſe id quibuſdam ſignis dignoſcere. Primùm eſt: quia in collo matricis aiunt appoſitam eſſe quandam telam obſtantem ne digitus immiſſus penetrare intro poſſit: eamque in primo coitu diſrumpi, idque cognoſci, cum immiſſus digitus facilè introrſum fertur. 2. eſt: quia aiunt corruptas feminas habere collum matricis latius atque apertius, contra verò quæ ſunt virgines, arctius atq; cõpreſſius. At hæc ſigna fallacia eſſe docet ibi *Fragoſus citato Ambroſio Pareo*: quod eã telam vix vna ex millibus habeat. Atque ita *Realdus lib. 11. anatomiæ, c. 16.* ſolum in duabus virginibus ſe eam inueniſſe affirmat. Præterea, ſunt plurima medicamenta, quibus feminæ vtuntur, quo collum matricis contrahatur, atque corrugetur. Deinde ait nec lac in mammellis eſſe certum corruptionis ſignum. Quod in muliere quæ nec grauida eſt, nec aliquando peperit, lac aliquãdo contigit, eo quod menſtrua defecerint. Vt docet *Hippocrates in ſuis aphoriſmis l. 5. aphoriſmo* 39. Sanguis enim, qui per vterum exire deberet, ad mammas à natura trãſmittitur: vt ibi docet *Anton. Muſa in expoſit. illius aphoriſmi*: Imò *Ariſt. l. 4. hiſt. animalium cap. 20.* docet tantam lactis copiam in mammillis viri aliquando repertam, vt poſſit ſugi. Et Venetiis ſe id vidiſſe teſtatur *Cardan. lib. 12. de ſubtilitate*. Et contingit quandoque feminam incorruptam concipere, ex ſemine viri circa vas effuſo, matrice feminea illud attrahente. Vt teſtantur *D. Thom. quodlib. 6. a. 18. Nauar. l. 4. conſil. t. de frigid. in priori editione, conſil. 3. n. 23. in poſteriori, con. 2. n. 23.* Nec obſtat huic concluſioni cautum eſſe *l. 1. §. Mittantur autem, ff. de ventre inſpiciendo*, ne muliere inuita obſtetrices eius ventrem tangant. Quia id procedit, quando tactus minimè deſideratur ad rem probandam: vt contingit in imprægnatione; quæ ſola vetris inſpectione cognoſci poteſt: ſecus in probatione virginitatis, quæ ſolo viſu cognoſci nequit, niſi tactatus intercedat. Itẽ quia in imprægnatione id cautum fuit, ne tactu læderetur proles. Vt ait *Albericus, l. Imperator, la 2. n. 4. verſ. Et pro hoc facit, ff. de ſtatu hominum, & ibi Angelus n. 2.* Quæ ratio non concurrit in virginitate probanda. Et ideò hanc concluſ. tenet *Hoſt. c. penul. num. 4. de probat. c. Fraternitatis, n. 1. de frigid.* vbi *Abbas antiquus n. 1. Ioan. Andr. num. 4. Ant. n. 18. Anchar. n. 3. & 4. notabil. 4. Præpoſ. num. 1. Alex. de Neuo in princ. n. 5. Felinus d. c. penult. num. 2. notabil. 5. Franc. Aretinus conſ. 142. Ex facto proponitur, dub. 4. num. 20. Gregor. Lopez l. 5. verb. Mugeres, t. 8 p. 4. Fuluius Pacianus de probationibus l. 2. c. 2. n. 17.*

11 Hinc deducitur, ſanum conſilium eſſe, vt iudex diſtrictè præcipiat matronis, vt antequam feminam inſpiciant quo de eius virginitate deponant, faciant ipſis præſentibus eam in balneo aquæ competenter calidæ lauari, & tanto tempore moram in eo trahere, quantum neceſſarium fuerit, vt ſi forte glutino appoſito verenda mulieris compreſſa ſint, atque coarctata, vt virgo appareat, id liquefieri poſſit. Quia in valore matrimonij inueſtigando quæcunque probationes poſſibiles adhibendæ ſunt, & potius debent eſſe ſuperfluæ, quàm diminutæ (vt probaui diſputat. 107. nu. 1.) Sic docent *Hoſtien. Ioan. Andr. Anchar. Præpoſ. Alexand. de Neuo, Gregor. Lopez, num. præcedenti allegati, Abbas c. Fraternitatis, nu. 4. de frigid. Brunellus de ſponſalibus, concl. 28. limitatione 5. n. 25. & 27. fine. Fuluius Pacianus de probationib. lib. 1. cap. 47. num. 129.*

12 VI. concluſio. Nunquam probat teſtis ex artis peritia deponens, niſi ex actis appareat eum fuiſſe diligenter interrogatum à iudice, & examinatum. Quod eius teſtimonium non de certa ſcientia ſit, ſed de veriſimili: & ideò diligenter examinari debet à iudice, vt fidem faciat. Ita docent *Bart. l. Semel, n. 11. C. de re militari, lib. 12. Franciſcus Aretinus c. Propoſuiſti, n. 15. verſ. Aduerte etiam, de probat.* Qui inde infert ipſum nõ probare, ſi non reddat cauſam ſcietiæ. Sed credo matronas ſufficienter reddere cauſam, ſi deponant puellam eſſe virginem, eo quod inſpexere partes feminæ, in quibus depreheditur virginitas. Vt colligitur ex *c. Propoſuiſti, de probat.* ibi: *Teſtimonio mulierum probauit, quæ per aſpectum eam eſſe virginem aſſeruerunt*. Et docent *ibi Abb. nu. 2. Baldus nu. 2. verſ. Ibi, per aſpectum. Calletus additionibus ad Fuluium Pacianum libro 2 de probat. cap. 2. litera D.* Sed vltra hoc exigitur, vt deponant quoque ſe ſufficienter partes illas tetigiſſe. Quod ex viſu abſque tactu nón ſufficienter probetur virginitas. Vt probauimus num. 10. At cùm ex viſu & tactu iudicetur virginitas, ſufficientem eius reddunt cauſam matronæ eius rei peritæ, ſi deponant eam feminam virginem reperiri: quod eius partes diligenter inſpexerint, ac tetigerint, & eam talem iudicant. Sicut medicus ſufficienter deponit de infirmi febre, ſi ſe arteriæ pulſum pertentaſſe aſſerat. Et latomus cœmentarius ſufficientem fidem de quantitate ſumptuum alicuius ædificij ſuo teſtimonio facit, teſtificans ſe totum id diligenter perluſtraſſe, atque inde id perſpexiſſe.

Sed dubitabis, an matronæ ac reliqui artis periti iurare debeant, vt ſuo teſtimonio fidem faciant? Pars negans 13
ſuaderi videtur ex *c. Propoſuiſti, de probat.* vbi fit mentio de iuramento mulieris dicentis ſe non eſſe cognitam, nulla de matronarum iuramento mentione facta. Et *l. 1. ff. de ventre inſpiciendo, paulo poſt principiũ*, de ſola ſimplici obſtetricum aſſertione mentio fit. Vbi. *Gloſſ. verb. Vel duæ*, ait fortè non exigi iuramentum. Secundò, quia licet regulariter, vt teſtes non aſtricti iureiurando minimè fidem faciant, *c. Nuper in fine, de teſtibus, l. Iuriſiurandi. C. de teſtibus*. At id fallit in teſtimonio artis peritorum: vt de obſtetricibus ad ventrem inſpiciendum aſſumptis teſtatur *Gloſſa d. l. Iuriſiurandi, verb. Iuriſiurandi*. Cæterùm tenendum eſt, id iuramentum deſiderari. Probatur ex *c. Fraternitatis, de frigid.* ibi: *Diſtrictè illis iniungens ſub periculo animarum*. Et ibi: *Quæ tandem in fide ſua tibi aſſeruere*. Deinde quod cum hæc res ſit grauiſſima, non eſt rationi conſonum, vt abſque iuramentio matronis fides habeatur. Et ita de his affirmant *Gloſſa eo c. Fraternitatis, verb. Diſtrictè, & ibi Innoc. ſtatim in princip. Hoſtien. num. 2. Ioan. And. num. 5. & 23. Abbas num. 12. Anch. num. 4. notabil. 5. Ant. n. 17. Cardin. num. 3. Præpoſ. num. 7. & 8. Alex. de Neuo ibi in principio, n. 9. 10. & 12. Bart. l. 1. in princip. n. 2. ff. de ventre inſpic. Alberic. in ſuo dictionario, lit. D. verb. Diuortium, paulo poſt principium. Aſtenſis 2. p. ſum. lib. 8. tit. 37. a. 2. paulo poſt principium. Bald. d. c. Propoſuiſti, num. 3. Antonius Cucus libro 5. inſtitut. maiorum, tit. 12. nu. 264.* Et in genere de cæteris artis peritis id tradunt *Hoſt. Ioannes And. Abb. Anchar. Præpoſ. Alexand. de Neuo eiſdem locis. Couar. l. 2. var. c. 13. n. 4. concl. 4. Pinel. de reſcind. vendit. l. 2. p. 3. c. 4. n. 3. Ioan. Garcia de expenſis c. 34. n. 18. Matiẽzo lib. 5. recop. t. 11. l. 1. gloſſ. 2. n. 20. & 21.* & multi alij quos referunt ac ſequuntur *Maſcard. de probationibus, concl. 1174. n. 48. Fulu. Pacianus de probationibus, l. 1. c. 47. n. 21. Zauallos quæſt. prac. q. 1. n. 25.* & alij quos hi referunt. Hoc tamen limitandum eſt, niſi aſſumpti fuerint à partibus de communi conſenſu. Cum enim tunc fides eorum ſit ab vtraque parte approbata, iuramentum non eſt neceſſarium. Secus ſi à ſolo iudice vel de iudicis mandato periti illi electi eſſent. Sic alijs relatis *Fuluius Pacianus ibi a n. 22. Couar. Ioan. Garcia proximè relati, Maſcardus n. 51.* qui alijs relatis addit, nec teneri hos iurare, quando aſſumpti ſunt à iudice, de communi partium conſenſu. Similiter tenentur iurare, quando legis præcepto periti hi electi eſſent à partibus: ſicut diximus teneri, quando iudicis præcepto. Quod in neutro euentu liberè eligant, vt ſic videantur omnino fidem illorum approbare, ſed legis aut iudicis pręcepto coactæ. Quamuis autem quãdo communi vtriuſque partis conſenſu periti electi ſunt, non teneantur iurare: (vt proximè dictum eſt) at id nullatenus admitterem in matronis de communi partium conſenſu electis ad explorandam vxoris virginitatem, ad diſſoluendum matrim. Quod cum nequeant coniuges in hac re cedere iure ſuo, atq; agatur de re tam graui, & vbi ſubeſt maximum peccati periculum, nil confert conſenſus ac approbatio partium, ne iudex ex officio ſufficientiſſimam ac ſuperabundantem probationem exigere teneatur, vt ſuæ conſcientiæ ſatisfaciat: eo vel maximè, quod in cauſa

coniugali multa iudex ex officio ſuppleat, vt numero 25. dicemus.

14 Imò petiti artis eligi debent à iudice partibus præſentibus, & legitimè citatis, licet relatio peritorum poſſit partibus abſentibus coram iudice fieri. Sicut ad depoſitionem aliorum teſtium pars debet citari, at non debet eſſe præſens depoſitioni, ſed ſoli iuramento. Conſtat ex *c. 1. de conſang.* ibi: *Quocirca mandamus, quatenus vtramque partem ante tuam præſentiam conuoces, & facias teſtes coram te iurare.* Et ita docent *Bartholus l. Theopompus n. 11 ff. de dote prælegata. Hoſtienſ. c. Fraternitatis, n. 1. verb. Ad tuam præſentiam, de frigid. & ibi Ioan. Andr. n. 5. Alexander de Neuo ibi, principio, n. 6. Maſcardus de probat. concl.* 1038. *n.* 19. *Fulu. Pacianus de probationib. lib.* 1. *cap.* 47. *n.* 120. Et ratio eſt, quia poteſt pars opponere eos ſibi eſſe ſuſpectos. Vnde hoc temperandum eſt, niſi electio peritorum facta eſſet communi partium conſenſu intercedente. Quoniam cum tunc partium approbationem habeant, non eſt harum citatio aut præſentia neceſſaria. Et ita temperant *Iaſon conſ.* 200. *n.* 13. *vol.* 2. *Decius c.* 2. *n.* 62. *de teſtibus. Couarr. l.* 2. *var. c.* 13. *nu.* 5. *concl.* 5. *Ioan. Garcia de expenſis c.* 24. *n.* 18. *Fuluius Pacianus* alios referens *eod. c.* 47. *n.* 124. Secundò limitandum eſt, niſi iudex eos vocaret ad ſuam informationem. Vt multis relatis tradit *Maſcard. de probationibus, in proœmio q.* 5. *n.* 39.

15 VII. concluſio. Matronæ ac cæteri artis periti non tenentur cum omnimoda certitudine teſtificari, ſed tantùm veriſimiliter, iuxta æſtimationem, quam ex artis peritia aſſequuti ſunt: quando peritia verſatur circa illas artes, quæ non cõſtant certis & indubitatis diſciplinæ regulis. Quare in hoc diſtant ab aliis teſtibus, qui regulariter de veritate abſoluta debent teſtificari. Et conſtat ex *l.* 1. *in principio ibi, Prægnantem videri, ff. de ventre inſpiciendo.* Et ratio eſt, quod his peritis impoſſibile ſit cũ omnimoda certitudine atteſtari: eo quod artis peritiam illam non habeant. Et ita docent omnes quos n. 13. retulimus, aſſerentes eos teneri iurare. Et multis aliis relatis tradũt *Maſcard. de probat. concluſ.* 1174. *n.* 48. & 49. *Fulu. Pacianus de probat. l.* 1. *c.* 47. *n.* 17.

16 VIII. concluſio. Duæ matronæ ſunt neceſſariæ, & ſufficiunt, vt de virginitate deponant: & idem in aliis artis peritis. Quia à regula generali, dictanti in ore duorum vel trium ſtare omne verbum, *c. In omni negotio, de teſtibus.* res hæc non excipitur. Quamuis enim aliqui textus videantur plures duabus matronas petere, iam illi ſatisfeci diſp. 109. n. 8. vbi & aduerſus aliquos DD. probauit ſat eſſe duas matronas, quamuis mulier ſola affirmet ſe virginem, id viro neganti. Et ideò vltra DD. ibi allegatos, ſuſtinent hanc concluſionem *Anton. c. Fraternitatis n.* 4. *de frigid. Alexand. de Neuo c. fin. nu.* 11. *eod. tit. Monald. in ſum.* vbi de matrim. *t. Qualiter & quando fiat diuortium propter impedimentum coëundi. col. vlt. verſ. Item quando mulier. Alberi. in ſuo dictionar. lit. D. verb. Diuortium, paulo poſt princ. Ioan. de Friburgo in ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 16. *q.* 16.

17 Hinc deducitur, regulariter vnius artis periti aut matronæ teſtimonium minimè ſufficere: vt conſtat ex dictis n. præc. At hoc fallit, quãdo vnus ſolus reperiretur in ciuitate illa fide dignus: tunc enim illius teſtimoniũ ſatis eſſet. Quod probatur ex *auth. de non alienando. §. Quod autem, collat.* 2. vbi diſponitur pro æſtimando rei valore adhibendos duos artis peritos, ſi in ciuitate reperiantur, alias ſatis eſſe vnum. Et ex *l.* 1 *fi. ff. de verb. obligat,* ibi, *Vterque alterius linguam intelligat, ſiue per ſe, ſiue per vnum interpretem.* Vbi textus loquitur de vno interprete, & nulla alia probatio deſideratur. Et ita docent *Bart. l.* 1. *n.* 4. *C. de ponderat. & l. fi. in fi. C. ad l. Cornel. de ſicariis, & l.* 1 *in princ. n.* 4. *verſ. Sed quæro, ff. de ventre inſpiciendo, Anchar. c. Laudabilem n.* 5. *notabil.* 6. *de frigid. Anton. c. Propoſuiſti, n.* 6. *de probat. & ibi Decius à n.* 18. *in noua edit. Felin. ibi n.* 7. *verſ. Fallit tertio, Bald. c. penu. n.* 3. *eodem t. & ibi Barbatius col. penult. n.* 12. *Ant. Gomez to.* 2. *var. c.* 9. *n.* 5. *Maſcard. de probat. concl.* 1174. *n.* 21. *Fulu. Pacianus l.* 1. *de probat. c.* 47. *n.* 35. Atque hoc extendunt aliqui reiecta contraria Abbatis opinione, quamuis cauſa ſit ardua. Sic *Felinus ac Decius, Maſcard. nu.* 25. *Fulu. Pacianus n.* 36. *& duplici ſequenti.* Qui tamẽ hoc intelligit cum *Aretino d. c. Propoſuiſti, n.* 12. & 13. *& Maſcardo eo n.* 25. quando in re ardua vnus ille teſtificans, aliis deficientibus, eſſet artis illius peritiſſimus, atque in ea valde excellens: quod ſi talis non ſit, vocandus eſt alius ex loco vicino. Et quamuis prædicti DD. non loquantur ſpecialiter de matronis aſſumptis ad teſtificandum de feminæ integritate, vt vel ſic diſſoluatur matrimonium: at cum eadem ſit ratio de ipſis ac aliis artis peritis ad teſtificandum in re ardua aſſumptis, idem dicerent de his matronis, eo vel maximè, quod abſolutè & in genere loquantur de ijs, qui iuxta artis peritiam teſtificantur, ſub quibus hæ matronæ comprehenduntur. Adde in *c. Propoſuiſti, & c. penult. & c. Fraternitatis, allegatis,* in quibus multi ex authoribus citatis tradunt hanc doctrinam, ſermonem haberi de matronis aſſumptis ad dictam teſtificationem, quare manifeſtè in illis quoque eandem doctrinam tradunt, vt vna ſufficiat, quando plures nequeunt haberi in illo oppido. Quod eſt intelligendum iuxta limitationem poſitam, quando ea eſſet artis peritiſſima: eo quod res hæc ſit valde ardua. Sed quamuis hæc pars tanquam ſatis probabilis poſſit amplecti ob tot támquam grauium authorum approbationem: at multo magis placeat eam doctrinam tantum eſſe veram, quando res non eſt ardua, ſed de leui aut nullo alicuius præiudicio agitur. Quare vbi res eſt ardua, nullatenus vnius teſtimonio ſtandum eſt, quamuis vnicus artis peritus ſit in eo oppido: ſed conuocandus erit alius ex vicino loco. Quod affirmant *Abbas c. Propoſuiſti, n.* 5. *de probat. & Io. Garcia de expenſ. c.* 24. *n.* 20. 21. Quia regula generalis eſt, vt teſtimonium vnius quamuis dignitate præditi fidem integrã minimè faciat, *l. Iuris iurandi, in fi. c. de teſtibus, c. Licet vniuerſis, de teſtib.* At nullus eſt textus excipiens hunc caſum: nec illi, quibus contrarij innituntur, hanc exceptionem probant. Nam §. *Quod autem,* loquitur quando Eccleſia vult æſtimationem rei ſuæ noſſe, vt tradat eam in emphyteuſim, quare non mirum eſt, ſi decidatur vnicum æſtimatorem ſufficere, aliis deficientibus. Quia non agitur niſi de Eccleſiæ inſtructione, vt ſuæ vtilitati conſulat; & accepturo in emphyteuſim incumbit ſibi proſpicere & aliunde conſilium capere, an ſibi ea expediat æſtimatio. Nec *d. l.* 1. *§. fin. allegata* etiam pro contraria ſententia, illi fauet. Quia optime citato Bartolo reſpondet *Ioan. Garcia n.* 21. interpretem longe diſtare à teſte, quod hic ab vno contra alium ſumatur: ille verò ex conſenſu vtriuſq; ſicut arbiter aut arbitrator. Quare non mirum eſt, ſi vnico teſte non ſufficienti ſufficiat vnus interpres. Adde, ſi textus hic aliquid probaret, probaret etiam non deficientibus aliis artis peritis ſufficere vnum: nam vnus interpres ſemper ſufficit. At hoc in omni ſententia eſt falſum. Ex his deducitur: in hac cauſa coniugali non ſufficere vnius matronæ etiam peritiſſimæ depoſitionem, quamuis ea ſola in illo oppido reperiatur, ſed aliam ex vicino oppido conuocandam eſſe. Cùm cauſa hæc ſit valde ardua, & tendat in magnum matrimonij præiudicium, nimirum, vt mitum diſſoluatur, conceſſa ad aliud tranſeundi facultate: & agatur de maximo animarum diſpendio.

IX. concluſ. Quamuis negatiua ſit difficilis probacionis, & maior fides habeatur paucis affirmantibus, quàm plurimis negantibus (de qua re egi l. 4. tota diſp. 27.) at in teſtimonio artis peritorum, & ſubinde matronarum, nil diſtat inter affirmantem aut negantem depoſitionem, ſed æq; creditur affirmanti ac neganti. Ratio diſparitatis eſt, quod in aliis rebus teſtis affirmans, v. g. Petrum homicidam fuiſſe, teſtetur de re, quæ ſenſu percipi poteſt: quod ſecus eſt in negante. Nam cum nõ ſemper poſſit eſſe cum Petro, ipſúmque intueri potuit Petrus eo teſte abſente, aut non intuente, homicida eſſe: niſi ſit negatiua coarctata loco & tempori (vt explicui d. diſp. 27.) At cum ex artis peritia quis teſtatur, æquè artis illius regulis ſubiicitur pars negans ac affirmans: vt feminam eſſe, aut nõ eſſe virginem: expenſas ædificij attingere mille aureos nummos, vel nõ attingere. Et ideò ita docent *Bart. l. Diem proferre, §* 18

Si

Si plures, fin. ff. de receptis arbit. Et ibi Bald. verſ. Nam tunc diſtinguit. Alberic. l. 1. n. 6. verſ. Secundo caſu, ff. de ventre inſpiciendo. Aretin. l. 1. § fi. n. 41. verſ. Tu autem aduerte. ff. de verb. oblig. Felin. c. In noſtra, n. 8. verſ. Et iſtis adde, de teſtibus. Socin, ſenior, reg. 508. in 1. fallent. de reg iuris. Anton. Gabr. to. 3. commun. lib. 1. de teſtibus, concl. 4. n. 14. limit. 6. Fulu. Pacianus de probation. l. 1. c. 50. n. 58. & c. 47. n. 3.

19 X. concluſio. Peritiores in arte quamuis pauciores præualent pluribus minus peritis. Quia cum radix teſtificandi ſit artis peritia, vbi ea maior eſt, licet in teſtibus paucioribus, præponderat maiori teſtium numero præditorum minori peritia. Et ita docent *Speculat. t. de probation. § fin. n. 27. Abbas c. penult. n. 1. eod t. Felin. c. Propoſuiſti, in fine, eod. t. Alciat. l. 1. § fin. n. 48. ff. de verb. obl. & ibi Aretin. n. 40. Galliaulá n. 4. Roman. n. 9. Maſcard. de probat. concl. 1174. n. 42. Fulu. Pacian. de probat. l. 1. c. 47. n. 165.*

20 XI. concluſio. Cæteris paribus magis eſt habenda fides teſtificantibus virum eſſe potentem, quam dicentibus frigidum: vt ſi æquales numero & peritia ſint teſtes. Quod illi veriſimiliora ac naturæ aptiora teſtentur, cum potentia coëundi ſit qualitas naturalis, eaque præſumatur, dum frigiditas non conſtat. Et ita docent *Innoc. c. 1. n. fi. de frigid. Corſetus in ſuis ſingular. ſingulari incipienti, Duo teſtes deponũt. Petr. Greg. in ſyntag. iuris, l. 9. c. 12. n. 11. Fulu. Pacianus de probat. l. 1. c. 50. n. 62.* Similiter duabus matronis deponentibus feminam eſſe virginem, potius creditur quàm æqualibus eam eſſe corruptam teſtantibus. Quia illæ habent naturæ ac iuris præſumptionem pro ſe: virginitas enim præſumitur, cum ſit qualitas naturalis. Sic allegato *Curtio* docet *Fulu Pacianus de probat. l. 2. c. 2. n.* 12. Quod bene limitat *n. 13. & l. 1. c. 50. n. 60.* quando res dubia eſſet, non exiſtentibus veriſimilibus coniecturis corruptionis feminæ: nam his exiſtentibus, vt ſi probetur iuuenem dormiiſſe cum ea, plus credetur affirmantibus eam eſſe corruptam. Et in hoc caſu intelliguntur *Baldus l. Teſtium. num. 37. verſ. Quarto dixi. C. de teſtibus. Iacob. de ſancto Georgio, l. Ob carnem, § Si teſtes, n. 7. verſ. Quarto iudex, ff. de teſtib. Felin. c. In noſtra, n. 7. verſ. Et præferuntur, de teſtib. Decius conſ. 368. In cauſa nu, 3. vol. 3.* dicentes magis credi obſtetricibus feminã eſſe corruptam atteſtantibus. Ex quo infero, in cauſa ſeparationis matrimonij ratione impotentiæ viri, quando de ea non conſtat, magis habetur fides cæteris paribus matronis aſſerentibus feminam eſſe corruptam. Quod cum dormierit vna cum viro, ſit vehemens corruptionis coniectura.

21 XII. concluſio. Quamuis regulariter ad mulierem inſpiciendam eligendæ ſint matronæ honeſtatis gratia, vt conſtat ex *c. Propoſuiſti*, & ex *c. penult. de probat.* & ex *c. Fraternitatis*, & ex *c. fin. de frigid.* at vbi agitur de qualitate, altiorem peritiam ad iudicandum deſideranti, quàm quæ in feminis reperiretur, ne probationũ facultas pereat, aut matrim. validum diſſoluatur, vel irritum approbetur, medici periti adhibendi ſunt, quo feminam inſpiciãt. Quod huius rei grauitas ac neceſſitas præponderet naturali honeſtati. Sicut à medicis aſpicitur, vbi neceſſitas vrget morbi. Et prob. ex *c. Ex literis, de frigid.* ibi: *Si vitiũ illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adiuuari.* Et *c. Fraternitatis, verb. Per hæc autẽ, eo. t.* ibi: *Niſi per inciſionem aut alio ſimili modo violẽtia inferatur.* Nam vterque textus ſupponit in his euentibus feminam à medicis inſpiciendam: vtpote, qui nec id iudicare nec decidere poſſunt abſque conſpectu. Et ita docent *Franc. Aretin. conſ. 141. dub. 4. n. 15. verſ. Venio nunc ad quartum*, referens id effectum fuiſſe cum Dorothea filia Ludouici, Marchionis Nantuæ, *Decius c. Propoſuiſti, nu. 3. notabil. 2. de probat.* Et dicens eſſe veriſſimũ, & obſeruatum cũ filia Ducis Parmæ, *Fulu. Pacianus de probat. l. 2. c. 2. n. 33. & 34.* Quamuis *Tiraquel. l. 4. connubiali, nu. 28. verſ. Proinde,* non rectè relatis *Decio & Aretino* authoribus huius ſent. ſic dicit: An tamen benè ſenſerint, aliorum ſit iudicium.

XIII. concluſio. Et ſi regulariter publicatis atteſtationibus non poſſint alij teſtes admitti, ſaltem ſuper eiſdem articulis: vt conſtat ex *c. Fraternitatis, de teſtibus, & clem. 2. eod. 2.* Id tamen fallit in teſtibus ad virginitatem feminæ inſpiciendam inductis, quales ſunt matronæ vel medici, poſſunt enim alij induci poſt eam publicationem. Conſtat ex *c. pen. de probat.* Et tradunt *ibi Gloſſ. verb. Pars, Innoc. c. vn. Hoſt. n. 4. Ioan. And. n. 2. Anton. n. 3. Abbas ſtatim in princ. notab. 2. Bald. n. 1. Imola ſtatim in princ. Felin. n. 2. notab. 3. Franc. Aretin. n. 4. notab. 4. Nauar. l. 4. conſ. de frigidis, in priori edit. conſil, 3. in fi. in poſter. conſ. 2. fi. Fulu. Pacianus probat. c. 47. num. 77.* Atque id verum eſt, quamuis id tendat in profeſſionis emiſſæ præiudicium. Conſtat ex *d. c. pen.* nam matronæ ibi inductæ ſunt ad inſpiciendam coniugatam, volentem ex aſpectu probare ſe virginem, & proinde profeſſionem à ſe factam valuiſſe, eo quod matrim. non conſummarit, aduerſus virum petentem eam ſibi reſtitui, & tamen publicatis atteſtationibus aliæ matronæ admiſſæ ſunt. Et ita docẽt *Ant. Abb. Imola, proximè allegati.* Et quamuis *Glaſſ. eo. c. penul. verb. Pars, & ibi Ant. n.* 10. velint ſpeciale eſſe in matrimon. vt publicatis atteſtationibus alij teſtes admittantur: eo quod ſententia in illo lata non tranſeat in rem iudicatam. At verius eſt, id eſt generale in omnibus cauſis decidendis per artis peritorum teſtimonia, quoties illi nequeunt de certa ſcientia, ſed tantum de veriſimili deponere. Et ratio eſt, quia priores teſtes facilè decipi potuere. Et ideò hoc eſſe generale in omnibus his cauſis ſuadetur ex ratione tradita huius admiſſionis nouorum teſtium, *d. c. pen.* ibi: *Quia ſæpè manus fallitur, & oculus obſtetricum.* Quæ cum ſit generalis, ac communis omnibus his cauſis, deciſio quoque communis eſſe debet. Et ita fatentur *Abb. Bald. Felin. Franc. Aretin. proximè allegati.* Qui benè addit, poſſe in omnibus his cauſis induci tunc alios quoſcunque teſtes, quamuis non ſint eius artis periti, ſed aliter de veritate deponunt. Quod eadem ratio facilitatis deceptionis priorum teſtium militet. Poſſunt autem recipi noui illi teſtes publicatis atteſtationibus, ſiue ex iudicis officio, ſiue ad partis inſtantiam producantur. Et ita docent *Abbas, Bald. Felin. Fulu. Pacianus proximè citati,* qui benè intelligit poſſe ad partis inſtantiam, quando ei modo nil imputari poteſt, quare eos prius non produxerit.

Imò in cauſa coniugali poſſunt etiam lata iam ſenten- 23
tia alij teſtes recipi, nedum ſolum publicatis atteſtationibus. Vt conſtat ex *c. Lator, de ſentent. & re iudic. & c. Fraternitatis, de frigid.* Et ratio eſt, quia in ea non tranſit ſententia in rem iudicatam. Et ita tradunt *Innoc. c. penult. n. vn. de probat. & ibi Hoſtienſ. n. 4. Ioan. Andr. n. 2. Anton. n. 6.* An verò id ſit generale in omnibus cauſis, quæ per artis peritorum teſtimonia deciduntur: pendet ſolutio ex ea quæſtione, an ſimiliter in illis ſententia non trãſeat in rem iudicatam: ſi hoc enim verum eſt, idem dicendum erit: ſecus ſi tranſeat. De qua quæſt. (quia ad rem noſtram non facit) conſulendi ſunt *Franc. Aretinus, c. Propoſuiſti. de probat. & ibi Decius & DD. Pinel. l. 2. p. 3. c. vlt. n. 6. c. de reſcind. vẽdit. Lupus l. 2. § 5. n. 155. verſ. Sed cadit hic congruè, C. de pactis inter empt. & vendit.*

Ex dictis infertur, in cauſis in quibus exuberat iudicis 24
officium, vt in beneficialibus ac coniugalibus, poſſe indicem ſuum officium interponere, non tantùm in iis, quæ pars intentare nequit: vt in *c. Conſtitutus, de appel. & cum nobis olim, de elect.* ſed in ijs etiam, quæ poteſt pars. Conſtat ex *c. penul. de probat.* vbi, quia de matrim. diſſoluendo agebatur, pars poterat producere teſtes publicatis atteſtationibus: (vt diximus nu. 22.) & tamen iudex eos ex officio produxit, ibi: *Volumus & mandamus, vt adhuc honeſtas matronas, prouidas ac prudentes, deputare curetis.* Et notant *ibi Hoſtienſ. n. 4. Ioan. And. n. 2. Abbas in principio, notabil. vlt. Franc. Aretin. n. 5. notabil. vlt. Felin. n. 2. notabil. 7. Cardin. n. 1.*

Quin imò in his cauſis coniugalibus iudex ex officio 25
multa ſupplet. Quod bene docet *Card. c. fi. n. 1. verb. Nota quod virginitas, de frigid.* Et probat ex eo textu, vbi quia de matrim. ratione impotentiæ diſſoluendo tractabatur, iudex ex officio fecit per matronas inſpici vxorem, interrogauit presbyterum parochianum, ac multa alia fecit.

Poteſt etiam ex officio corrigere dictum teſtis parte 26
non petente, quoties teſtis deponit iuxta artis peritiam. Vt per *l. Arbitro, ff. qui ſatiſdare cogantur*, docent *Bart. ibi n. 4.*

Franc. Aretin.c.penulti.n.6.notab.vlt.de probat.Fulu.Pacianus de probationibus,l.1.c.47.nu.71. quod limitat, *n.* 72. vt procedat antè quàm iudex ſententiam tulerit.

27 Similiter poteſt iudex in cauſa coniugali facere ex officio ſuo, parte non petenti, vt allegata impotentia viri aut feminæ arctitudine, inſpiciatur vir aut femina, vt vel ſic norit an matrimonium ſit validum, necne. Quia ſuum eſt cauere animarum periculum, quod imminet ſi matrimonium illud ſit irritum. Deinde, quod in cauſis coniugalibus iudicis officium exuberet, & ſuppleat multa, quæ poſſet pars intentare. Vt probauimus triplici nu. præced. Et ita docent *Abb.c.Fraternitatis,n.* 4.*de frigid.& ibi Alex. de Neuo in princ.n.*5.*Aſtenſis* 2.*p.ſum.l.*8.*tit.*37.*a.*2.*paulo poſt principium.*

28 Tandem id ſpeciale eſt in cauſis coniugalibus, & in omnibus aliis, in quibus animæ periculum vertitur, & agitur de peccato vitando, vt quamuis actor nil probauerit, & proinde nulla ſit pro actore præſumptio, adhuc ſit iuramentum deferendum reo, & hoc fit ad purgandam omnem ſuſpicionem. Conſtat ex *c. Continebatur, de deſponſat. impub.* vbi puella erat actrix ad probandum copulam minimè interueniſſe, atque proinde matrim.fuiſſe irritum, & nil probauit: & tamen textus ait fidem habendam eſſe marito, qui copulam interueniſſe affirmabat, ſi id firmauerit iuramento. Defertur ergo iuramentum reo, actrice nihil probante. Et ita animaduertunt *ibi Gloſſ.verb. Iuramento,in fine,& ibi Abbas n.*8.*Alex. de Neuo, n.*21.*Præpoſ. num.*6. Ex quo infero, ſi volenti contrahere matrimonium, opponatur impedimentum aliquod quamuis id minimè probetur, eſſe petendum iuramentum à reo, quo iuret id impedimentum non eſſe. Et quamuis nullum Doctorem inuenerim, qui in propriis terminis hoc aſſerat: conſtat ex doctrina tradita. Cùm enim tunc tractetur de vitando peccato, quod committitur ineundo matrimonio cum impedimento aliquo, deferendum eſt iuramentum reo, quamuis actor nil probet.

DISPVTATIO CXIV.

Vtrùm coniugi impotenti, vt viro frigido; aut mulieri arctæ, integrum ſit contra matrimonium proclamare: an potius id ius proclamandi ſoli competat potenti?

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi, n. 1.
An viro impotenti integrum ſit contra matrimonium proclamare? 2.
Quid ſi proclamet, vt ad alias nuptias tranſeat? 3.
Quid, ſi propriam impotentiam noſſet tempore matrimonij? 4.
An poſſit tunc implorare officium iudicis, vt matrimonium ſeparet? 5.
*An femina, ex parte cuius eſt impotentia, poſſit proclamare aduerſus matrimonium ſicut poteſt vir, quando ipſe eſt impotens? n.*6.

1 Ratio dubitandi in hac diſp. ea eſt, quod non audiatur is, cuius non intereſt, *c. Non ſolent,* 2.*q.*6.*& c. Cùm inter, de elect.* At ſeparari matrimonium non intereſt impotentis. Cùm ſibi iniuria non irrogetur, eo quod poteſt habitare inſtar fratris & ſororis (vt probaui diſp.97.n. 4.) nec poteſt ad alias nuptias tranſire: Non ergo ius hoc proclamandi competet impotenti, ſed ſoli potenti.

Cæterùm quando impotentia ſe tenet ex parte viri, res eſt certa poſſe ipſum proclamare aduerſus matrimon. 2
Quia ſua intereſt ipſum diſſolui, ne compellatur ad onera matrimonij irriti ſuſtinenda. Atque id conſtat ex *c.*1.*de frigid.* vbi vir proclamauit propriam frigiditatem allegans, & auditus eſt. Et ita docent *Gloſſ. c.*2.*verb. Idcirco* 33.*q.*1.*Abbas antiquus d.c.*1.*n.*3.*& ibi Ioan. Andr.nu.*3.*Abbas nu.*1.*notab.*1.*Alex.de Neuo n.*1.*Præpoſ. n.*4.*Syluest. Matrimonium* 8.*q.*16.*dict.*5.*&* ex Theologis, *Palud.*4.*diſt.*34.*q.*2.*a.*1.*concl.* 3.*n.*9.*fine.D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*12.*§.*1.

Hoc tamen temperandum eſt, ſi vir propriam frigiditatem alleget; vt id matrimonium diſſoluatur, ac eximatur ab eius oneribus ſuſtinendis. Si enim eo tendat, vt ſibi ad alias nuptias tranſitus permittatur, audiendus eſt. Quod peritio ſua aduerſetur allegationi: ſiquidem frigidus, vt eſt incapax huius matrimonij, ita & cuiuſcunque eſt. Et ita docent *Gloſ.& Alex.de Neuo, n.præced.allegati.* Sed bene *Alex.de Neuo eo c.*2.*n.*2. hoc intelligit, quando vir allegat propriam frigiditatem: ſi enim allegaret maleficium, audiretur. Quia maleficium communiter eſt tantum reſpectu illius feminæ, cum qua contraxerat (vt probauimus diſp.94. num.4.) & illa probato maleficio capax erit alterius matrimonij. Et cum hæc quoque ratio militat, quando allegat ſolam impotentiam reſpectu illius feminæ, ſimiliter tunc audiendus erit ad effectum alterius matrimonij ineundi. 3

Secundò temperandum eſt vt liceat viro proclamare, ſuam impotentiam allegando, quando illius ignarus fuit tempore matrimonij. Cùm enim dolus nemini patrocinari debeat, minime audietur, ſi illam tunc norit. Argumento ex *cap.*1 *de eo qui duxit.* Et ita ſentiunt *Gloſſa, Palud. D.Anton, Syluest.n.*2.*allegati.* An verò teneatur tunc vir eam feminam habere vt ſororem? dixi diſp.97.n.9.& 10. 4

Si tamen periculum incontinentiæ ex conſortio cum ea vxore exiſtimata ſubeſſet, poſſet vtique vir adire iudicem, & petere, vt ex officio ſuo eos ſeparet. Nam iudex in hoc euentu tenetur coniunctionem hanc non permittere, quamuis velint, vt frater & ſoror ſimul eſſe. Vt probaui diſput.97.nu.5. 5

Maior difficultas eſt, an quando impotentia ſe tenet ex parte feminæ illam ignorantis tempore matrimonij, poſſit reclamare contra matrimonium allegando ſuam impotentiam? Nam ratio num. 1. propoſita partem negantem ſuadet: eo quod feminæ non interſit id matrimonium diſſolui. Et ita videntur tenere *Gloſſa, Abb. antiquus, Ioan. Andr. Abbas, Alex.de Neuo, Præpoſ. num.*2.*allegati.* tanquam ſpeciale enim id de viro concedere videntur, reddentes eam rationem, vt vir ab oneribus matrimon.ſuſtinendis abſoluatur. Quæ ratio non habet locum in vxore. At melius *Palud.D.Anton.& Syluest.nu.*2. relati, id quoque in femina admittunt. Quod ſatisſua interſit ſeparari ab eo, qui verè non eſt ſuus vir, nec ipſi ſubiici, & reſtitui ſibi dotem. Nec æquum eſt eam cogi ſimul eſſe inſtar ſororis, Cùm tantum ſe obligarit ad habendum vt virum, ac culpa vacarit. 6

FINIS TOMI SECVNDI.

R. PATRIS
TH. SANCHEZ
CORDVBENSIS,
E SOCIETATE IESV,
DE
SANCTO MATRIMONII SACRAMENTO
DISPVTATIONVM
Tomus Tertius.

In hoc tertio Tomo continentur, liber VIII. qui eſt de Diſpenſationibus: & IX. qui de debito coniugali: ac demum X. qui de diuortio agit, cum indice rerum locupletiſſimo.

LIBER OCTAVVS DE DISPENSATIONIBVS.

PROOEMIVM.

TRactatus hic vtiliſsimus eſt, quòd non reperiatur ita continuatus apud Doctores, ſed ex varijs locis petenda ſint, quæ dicentur: cùm tamen paſſim difficultates non exiguæ circa diſpenſationes ſuboriantur. Cum autem diſpenſatio triplici nomine vitiari poſſit: primò defectu poteſtatis in diſpenſante, ſecundò defectu cauſæ, tertiò defectu impetrantis: hunc ordinem ſequemur. Primò loco præmiſſa duplici diſputatione de larga vel ſtricta diſpenſationis & poteſtatis diſpenſandi interpretatione, agemus de iis, quibus diſpenſandi poteſtas conuenit: non quidem in vniuerſum; peteret enim longiorem tractatum res hæc, ſed de iis, qui in matrimonium dirimentibus diſpenſare poſſunt, & in votis, quæ illud impediunt, præmiſsis aliquibus diſputationibus generalibus, quæ magis neceſſariæ ſunt, de diſpenſandi poteſtate. Secundo loco de cauſa requiſita ad valorem diſpenſationis, vel vt licitè concedatur. Vbi & explicabimus cauſas ſufficientes ad diſpenſandum in dirimentibus matrimonium, & votis, quæ illud impediunt. Tertiò loco de defectu ex parte impetrantis, eo quod veritatem taceat, vel falſitatem exprimat, aut careat mandato ad impetrandam alteri diſpenſationem: & explicabimus, quæ neceſſario narranda ſint diſpenſationibus matrimonij. Quartò loco modos explicabimus, quibus diſpenſatio ſemel conceſſa extingui poſſit; vbi diſputabitur, an morte concedentis, vel eius, cui expedienda committitur, aut ceſſatione officij: aut renunciatione impetrantis, aut vnico vſu, aut egreſſu territorium diſpenſantis, aut reuocatione per concedentem facta ceſſet: aut ceſſante cauſa conceſsionis. Demum explicabimus clauſulas diſpenſationum, quæ in foro interno, vel externo, circa vota ac cætera matrimonij impedimenta, in curia Romana expediuntur: & cuius expenſis impetrandæ ſint.

DISPVTATIO I.

Quid ſit diſpenſatio: & an latè, potius ne ſtrictè, interpretanda ſit?

SVMMARIVM.

Qualiter differant diſpenſatio, irritatio, abrogatio, derogatio, interpretatio legis: & diſpenſatio, ac priuilegium: & an hoc cauſam exigat? n. 1.
Explicatur definitio diſpenſationis, n. 2.
Diſpenſatio eſt ſtrictè interpretanda, n. 3.
An beneficium Principis & diſpenſatio ſint latè interpretanda, quando non cedunt in præiudicium tertij: ſed in concedentis præiudicium? & explicantur c. Olim. de verbor. ſignif. & l. Beneficium, ff. de conſtit. principis, num. 4.
An diſpenſatio motu proprio conceſſa latè interpretanda? n. 5.
Quando cenſeatur motu proprio conceſſa: & an id poſſit teſtibus probari? num. 6.
An latè interpretetur, quando eſt clauſa in corpore iuris? n. 7.
An dum verſatur circa iuris communis materiam, intelligatur iuxta illud? num. 8.
An licentia teſtandi conualeſcere faciat teſtamentum illam præcedens, 9.
An extendatur iuxta proprietatem verborum diſpenſatio? n. 10.
An extendatur vltra verba ex mente concedentis? & enodatur c. Porrò, de priuil. n. 11.
An extendatur, quando eſt in ſtatuto, & reducit rem ad ius cõmune? 12.
Quid, quando non priuatis; ſed toti religioni conceditur? n. 13.
Quid de diſpenſatione cauſa ſtudij ad non reſidendum? n. 14.
Quid, ſi diſpenſatio ſit debita? n. 15.
An debeat intelligi iuxta materiæ naturã: & ita vt non ſit captioſa? 16.
An licentia teſtandi arctetur ad prius teſtamentum? Refertur opinio, 17.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 16.
An diſpenſatio extendatur ad connexa neceſſario: & diſpenſatio in pluralitate beneficiorum, ad non reſidendum: & in ætate ad curatum, ad recipiendos ordines intra annum? n. 19.
Quid, ſi ea poſſint ſeparari: & diſpenſatio ad non reſidendum, an extendatur ad fructuum perceptionem? n. 20.
Quid, ſi principale in quo diſpenſatur, obtineat effectum, ſed non ita latè? num. 21.
An quando habet cauſam fauorabilem, extendatur ad connexa ſeparabile? num. 22.
Quid, ſi is cum quo diſpenſatur, ſit tantum inhabilis ad acceſſorium ratione principalis: & an is cum quo diſpenſatur in ætate ad ordines, habeat vocem in capitulo? n. 23.
An Epiſcopus ex diſpenſatione differens conſecrari, retineat beneficia? num. 24.
An mittens ſubditum ab alieno Epiſcopo promouendum, cẽſeatur illi cõmittere poſſe cum eo diſpenſare? Et explicatur Trident. ſeſſ. 23. ca. 9. de refor. an Epiſcopus potens initiare famulum triennalem, poſſit ſubinde cum in eo interſtitiis aut defectu natalium diſpenſare? n. 25.
An diſpenſatio illegitimi ad ordines, vel ad clericatum, ſit ad omnes ordines, n. 26.
An ea extendatur vt capax ſit beneficij, n. 27.
Quid, ſi ea diſpenſatio ſit totalis: & quando ſic facta cenſeatur, n. 28.
An largè interpretanda ſit quando conceditur à potente condere legem num. 29.
An diſpenſatio ad matrimonium ſit fauorabilis & amplianda, n. 30.
An in diſpenſatione valeat argumentum ab identitate rationis, vel à maiori ad minus? Refertur quædam ſententia, n. 31.
Proponitur ſententia Authoris, n. 32.
An id argumentum valeat, quando diſpenſatio eſt fauorabilis? Et enodatur, c. Per venerabilem, qui fil. ſint legit. & c. Quod dilecto, de conſang. num. 33.
An valeat quando exprimitur ratio in ipſa diſpenſatione? n. 34.
Quid quando minus in maiori includitur? n. 35.
Quid, quando diſpenſatio eſt à lege conceſſa? n. 36.
Quid, ſi maius & minus ſint in eodem genere? n. 37.
An potens ex priuilegio teſtari, poſſit codicillum & donationem cauſa mortis facere? n. 38.
An conceſſio ouorum extendatur ad lacticinia, & conceſſio carnium ad vtraque? n. 39.

QVÆSTIO hæc poteſt diſputari de ipſamet diſpenſatione, & de diſpẽſandi poteſtate. In præſenti eſt ſermo de ipſa diſpenſatione: & in ſeq. diſp. inquiretur de diſpenſandi poteſtate. Præmittendum autẽ eſt differre diſpenſationem, interpretationem, irritationem, abrogationem legis. Nam irritare eſt legem impedire & caſſare, ne robur obligandi conſequatur. Vt ſi legem à ciuibus con- 1

ſtitutam, Principis confirmatione indigentem, vt obliget, Princeps minimè confirmet, ſed caſſet. Abrogare eſt, poſtquam vim obligãdi adepta eſt, eam omnino caſſare. Diſpenſare eſt, aliquem à lege eximere, caſu quo ad illam tenebatur. Interpretari eſt, declarare eam vi obligãdi carere in tali euentu. Quare interpretatio petit eum caſum occurrere, vt in eo ceſſet omnino legis vis ac obligatio. At diſpenſatio ſolùm petit cauſam iuſtam adeſſe, quæ meritò anſam præbeat, vt per gratiam ac diſpenſationem relaxetur legis obligatio: qua relaxatione ſecluſa, verè lex in eo euentu obligaret. Sic animaduertunt vniuerſi, & ſpecialiter *Sotus lib.1.de inſt.q.7.a.3. col.3. verſ. Quo hæc autem*, *Azor lib.5.inſt.moral.c.15. ſtatim in princ.* Differunt etiã derogatio & abrogatio legis. Quod hæc ſit, cum legiſlator eam omnino caſſat. Illa verò, cum ex parte legem tollit. Vt expreſsè habetur *l.Derogatur* 102.*ff.de verb.ſignif.* Quãuis autem hęc ita ſint, aliquando diſpenſatio ſumitur impropriè pro iuris declaratione. Vt *c.Quintauallis, de iureiur.* & bene animaduertit S*peculator t.de diſpẽſatione,§. Diſpẽſatio, paulò poſt princ.* Differunt autẽ diſpenſatio & priuilegiũ, quia hoc ſine cauſa concedi poteſt: quam tamen illa deſiderat. Sic *Rebuffus in concordatis, in forma mãdati apoſtolici, ſuper verb. Diſpenſationum, verſ. Iuſtæ diſpẽſationis, Mãdoſius in praxi ſignaturæ, verb. Diſpẽſationes, verſ. Hic quæri poſſet, Manuel qu.regul.t.2.q.46.a.2.* At hoc cautè intelligendum eſt, nam priuilegium cũ dicatur quaſi lex priuata, ſi propriè ſumatur, eſt cõceſſio contra ius, ac proinde idẽ quod diſpenſatio, (vt bene tradit S*ylu.verb.*P*riuilegium q.3.*) qui bene ſubdit ſumi aliquando largè pro cõceſſione præter ius. Et in hac ſignificatione acceptum differet à diſpenſatione modo explicato. Vt ſi princeps concedat aliquid de iis, quæ ſibi competunt, vt poteſtatem diſpenſandi, legitimandi, non erit propriè contra, ſed præter ius, ac ideo id priuilegium non exiget cauſam. At diſpenſatio ſemper exigit cauſam, vtpote quæ ſemper eſt contra ius.

2 Definitur autem ſic diſpenſatio. Eſt iuris relaxatio facta cum cognitione cauſæ ab eo, qui poteſt relaxare. Sic definiunt *Gl.c.Requiſitis, §. Niſi rigor, verb. Vt plerique, q.7. Innoc.c.Dilectus, n.4.de tempor.ord.& ibi Ioan.And.n.6.*Ant.*n.*10.*Abb.n.5.fin.Card.n.2.q.2.Bellamer.n.5.q.2.Archid.c.Licèt canon.n.2.de elect.in 6.idẽ* Abb.*c.2.n.4.de ſchiſmat.& ibi Anan.n.3.Imola l.Quidam conſulebat, n.8.ff.de re iudic. Nauar.ſum. preludio 9.n.15.*Et ex Theologis, *Graffis 1.p.deciſ.li.2.c.31.n.*1.M*anuel quæſt.regul.tom.2.q.46.a.1.*Sed hæc definitio non præciſam diſpenſationis naturam explicat: ſed etiam requiſita vt licitè fiat. Nam ſi legiſlator in ſua lege diſpenſet abſque cauſæ cognitione, vera erit diſpenſatio, non tamen licita. Vt ſuo loco videbimus. Quare ſi pręciſa diſpenſationis natura explicetur, ſic definienda eſt: Eſt iuris relaxatio, à poteſtatem relaxandi habente facta per illam particulam, relaxatio, differt ab interpretatione, abrogatione, derogatione, irritatione (vt n.præc. diximus.) At illa particula, àb habente poteſtatem facta, explicat cauſam efficientem diſpenſationis.

3 Si ergo concluſio. Diſpenſatio eſt adeò ſtrictè interpretanda, vt ſi aliquid operetur, extendenda amplius non ſit. Habetur expreſsè *c.1.§. Ille verò, de filiis presbyt. in 6.*& ratio eſt, quia exorbitat à iure communi. Et ſuffragatur, quia lex, quæ omnibus eſt æqua, ſi ius commune lædat, ipſum corrigens, eſt odioſa, & valdè reſtringẽda, *reg. Quæ à iure, de reg.iur.in 6.* Nedum conceſſio & diſpenſatio particularis ius ipſum violans, erit odioſa, & ſtrictiſſimè intelligenda. Et ſic vniuerſi Doctores animaduertunt.

4 Hinc deducitur intellectus ad *c.Olim, de verb.ſignif.& l. Beneficium, ff.de conſtit.princ.* ex quibus textibus conſtat, beneficium Principis latiſſimè interpretandum eſſe. Cùm ergo diſpenſatio ſit quoddam Principis beneficium, debet latiſſimè interpretari: cõtra *c.1.de filiis presbyt.in 6.* Quidam hos textus intelligunt vel de priuilegiis, quæ ſolum ſunt præter ius, vel etiam de veris diſpenſationibus contra ius, quãdo in nullius præiudicium, ſed ſolius iuris cõmunis derogationẽ vergunt. Quare ſentiunt has eſſe latiſſimè interpretandas. Sic *Speculat.t.de diſpenſatione, §.vlt.n.2.verſ. Quid ſi diſpenſatũ eſt cum aliquo, Archid.c.Nos cõſuetudinem, in fin.d.12.& c.Quoniã, n.2.diſt.69. Valaſcus cõſ.60.n.3.vol.1.* Verum meritò hoc improbant *Ant.c.Litteras, nu.10.fin.& ibi* Abb.*n.7.de filiis presbyt.* Quod textus *d.c.1.§.Ille verò, eo.t. in 6.* eam ſolam reſtringendæ diſpenſationis rationem reddat, quod à iure communi exorbitet. Et ideo optimè *Felin.c.*P*oſtulaſti, n.8.verſ. Vnde dicit, de reſcript. Iazon dict.l.Beneficium, n.38.Nata conſ.163.n.5.Brunorus in ſuo cõpendio, lit.D.verb.Diſpenſationes odioſæ,* aſſerunt ſtrictè intelligendam diſpenſationem, quamuis ſolum ius commune lædat. Itẽ quia diſpenſatio illegitimi ad ordines, nulli præterquam iuri communi nocet, & tamẽ valdè reſtringitur; (vt plurimis allegatis dicemus num. 26.) Demum quia aliàs nullum eſſet diſcrimen inter ipſam diſpenſationem ac poteſtatem diſpenſandi. Cùm hæc quoque tantum latè interpretetur, quando in nullius prętudicium cedit, (vt dicemus diſp.ſeq.nu.3.) At omnes (vt dicemus ibi n.1.) id diſcrimen cõſtituunt, vt illa ſtrictè, hæc autem latè exponenda ſit. Quamobrem legitimus eorũ textuum intellectus eſt, vt intelligantur de beneficio Principis nil contra ius, ſed ſolùm præter illud cõcedenti. Id enim, vtpote iuri non repugnans, eſt latiſſimè interpretandũ, (vt diximus adhibentes exemplum n. 1.fine.) Secus vbi concederet aliquid contra ius commune: tunc enim eſſet vera diſpenſatio ſtrictè intelligenda. Et id voluit breuiter *Gl.fin.dict. l. Beneficium*, dum ſubdidit legem communem debere præualere beneficio Principis. Et ita hos textus explicant *Gl.c.Ordinarij, verb.Diſpenſationes, de offic.ord.in 6. Innoc.c.Quod dilectio, fin.de conſang.& ibi* Ant.*nu.9.Abb.n.7.Alex.de Neuo n.5.Præpoſ.ad fin.Idẽ* Ant. *c.Olim, n.fin.de verb.ſignif.& ibi* Abb.*n.fin.Imola c.Nonnulli, §. Sunt etiã alij, n.3.de reſcrip.Bart.dict.l.Beneficiũ n.3.& ibi Iaſon n.24.& 25.Decius cõſ.32.pro tenni n.4.& 5.vol.1. Felinus proximè alleg. & c.fin.n.5.de ſimon.Angelus verb.* Pri*uilegiũ, n.3. & ibi Syluest.q.3.Armilla n.4.& 5.Tabiena q.3.n.4.Mãdoſius regula 23.cancellariæ, q.4.num.6.* Inſuper, quando beneficiũ eſt præter ius, debet latiſſimè interpretari, in ſolius Principis concedentis pręiudicium. At in aliorum præiudicium, ſtrictè. Sic *Innoc.* Alex*.de Neuo,* P*ræpoſ.proximè allegati, Iaſon ea.l.Beneficium, n.19.& 32.Angelus, Sylueſt.Tabiena,* Armilla, quos proximè retuli. Quod intellige quando eſt graue pręiudiciũ. Vt bene docent *Gl.fin.c.Olim, de verb.ſign.Archid.c.Quoniam, nu.2.d.69.Valaſcus conſ.69.n.3.vol.1.* Præterea *Iaſon d l.Beneficium, n.32.* citatis Cyno & Angelo limitat vt beneficium *Principis*, quod eſt ſolùm præter ius, ſit latiſſimè interpretandum, quando eſt conceſſum proprio Principis motu: ſecus ſi ad partis inſtantiam concedatur. Sed diſplicet hæc limitatio, eò quòd nullum eſſet diſcrimen inter id beneficium ac veram diſpenſationem. Cùm hæc quoq; latam interpretationem habeat: cum proprio motu conceditur, (vt dicemus n.ſeq.) Tandem ſi velis intelligere prædictos textus de quocunq; beneficio Principis, quod eſt contra ius, atq; ita eſt diſpẽſatio, dic id latè intelligi, vt eſt in cõcedentis pręiudiciũ, quamuis ſtrictè, in quantum derogat iuri communi. Et ita docẽt *Abb.d.c.Olim, n.fin. Milis in repertorio.lit.D.verb.Diſpenſatio, n.23.verſ. Diſpẽſatio quatenus.*

Hæc tamen cõcluſio aliquibus modis temperari ſolet. 5
Primò, niſi diſpenſatio ſit proprio Principis motu cõceſſa ob publicam vtilitatem. Tunc enim amplè intelligenda venit. Quod dicatur verè Principis beneficium, ac omni ambitione vacans, *c.Si motu proprio, de præbend.in* 6.ibi: *Quæ de noſtra mera liberalitate proceſſit.* Sic *Ant.c. At ſi clerici, §.De adulteriis, n.14.de iudic.& c.Cum in cunctis, §.Cum verò, n.14.de elect, & ibi Hoſt.n.29.Ioan.*And.*n.18.Abb.n.8.Decius in noua edit.n.14.Felin.c.*P*oſtulaſti, n.13.limit.6.de reſcr.Rebuff.in concordatis, in forma mãdati apoſtolici, ſuper clauſula, motu proprio, in 4.effectu, Staphilæus de literis gratiæ, t.de vi & effectu clauſularũ, §.Quartò motus proprius n.2.*Alex*.de Neuo c.Quia circa, n.10.de conſang. Borgaſius de irreg.2.p.t.de interpretatione diſpẽſationis, n.23.Manuel quæſt.regul.to.2.q.46.a.11.* Sed contra hanc limitationem pugnare videtur doctrina *Gl. clem. Per*

litteras,

*literas,verb.Directas,de præb.*dicentis motum proprium nõ efficere vt amplietur gratia, vel vis propria verborum. Quare *Milis in repert.lit.D.verb.Diſpẽſatio,n.23.verſ.Diſpẽſatio quatenus*, ait hanc gratiam non latè interpretandam, ſed tantùm nõ nimis ſtrictè. At bene *Alex.de Neuo proximè alleg.*rem hanc explicat,ſic intelligens hanc Gl.vt motus proprius non ampliet vim verborum, nec faciat gratiã extendi vltra verborum naturã:bene tamen vt extendatur, quatenus propria verborum ſignificatio patitur.

6 Tunc autem ſolum dicetur gratia proprio motu conceſſa,quando Pontifex expreſſerit in literis diſpenſationis ſe proprio motu concedere.Vt expreſsè habetur *c.Si motu proprio,de præb.in* 6.Cuius rationem reddemus diſp.4. n.5. At quando Pontifex explicat ſe proprio motu concedere, dicetur motu proprio conceſſa, quamuis conſtet eam ab impetrante petitam. Quia hæc nõ repugnat;ſed ſignificat Pontifex illis verbis, ſe non illa petitione, ſed proprio motu ductum.Quod optimè tradunt B*aldus c.Niſi,n.4.de officio legati,Decius c.2.in noua edit.n.23.de reſcr. & conſ.51.nu.3.vol.1.& conſ.602.nu.2.vol.5.* Card.*conſ.96.paulò poſt princ.Rebuff.in concord.in forma mandati apoſt.ſuper verb.*Mo*tu proprio,verſ.Notandũ eſt quod hæc clauſula, & praxi benef.t.de mandatis apoſt.in clauſulis mandatorum, num.21.Anaſtaſius Germonius de indultis* Card.*§. Nos itaque,nu.5.Menochius de arbit.lib.2.centuria 3.caſu* 201.*n.*79.vbi bene reprobat *Socinum iuniorem conſ.77.n.98.vol.*1.contrarium huius tenentẽ. Vnde infert bene *Rebuffus in dictis clauſulis mandatorum, n.23.cum Gl. ab omnibus recepta d. c. Si motu proprio, verb. Expreſsè*, tunc nõ admitti volentẽ probare,ad partis petitionem conceſſam eſſe gratiam. Tum quia eſſet Pontificem mendacij redarguere velle. Tum etiam, quia id nil emolumenti afferret. Cùm hæc non repugnet. Et (vt docet bene *Rebuff.d.Forma mandati apoſt.loco alleg.*) eoſdem prorſus tunc operabitur effectus clauſula, motu proprio, ac ſi pars non petiiſſet. Rurſus ex his infertur, non poſſe teſtibus probari gratiam eſſe proprio motu conceſſam. Quia *d.c.Si motu proprio* petitur vt ipſemet Pontifex in literis id explicet. At ſi ſcriptura perdatur, poteſt teſtibus probari in ea ſcriptura fuiſſe clauſulam, motu proprio, vt habeat effectum clauſulę motus proprij.Sic *Francus c.Si motu proprio,nu.9.de præb.in 6. Rebuff.in concordatis, in forma mandati apoſt.ſuper clauſula, Motu proprio,in 11.effectu, quem non habet illa clauſula.*Vnde dum *Gl.eo c. Si motu proprio,verb.Expreſsè* ab omnibus recepta ait non poſſe teſtibus probari conceſſionẽ motu proprio factam,intelligitur quando ea cõceſſio nõ fuit in ſcripturam redacta,at ſemel clauſula illa, motu proprio,poſita in ſcriptura poteſt per teſtes probari.

7 Secundò temperatur,niſi diſpenſatio ſit in iuris corpore clauſa:tunc enim cum cenſeatur lex, non ſtrictè interpretanda eſt, ſed recipit omnem ſimilis legis extenſionẽ, nempe,ad omnes caſus,in quibus eadem vel maior ratio inuenitur.Sic *Oldradus conſ.9.n.7.Ant.c.Olim, n.vlt.de verb.ſign.Felin.c.Poſtulaſti,n.13.lim.5.de reſcr.*Galiaula *l.2.in princ.n.13.ff.de verb.oblig.Anaſt.Germonius de indultis* Card.*§.Nec non quarumcumque,n.17.Manuel q.regul.to.2.q.46.a.11.*

8 Tertiò temperatur,vt quãuis diſpenſatio ſit ſtricti iuris,at quoties verſatur circa iuris communis materiã,iuxta illud intelligenda eſt.Sic *Abb.c. Quod dilectio, ad fin.de conſang.Gambara de auctoritate legati,lib.10.nu.254.Angelus verb.Matrim.3.imped.6.ad fin.Sylueſt. Matrim.8.q.6.fin.Veracruz 1.p. Speculi,a. 44. pag. 3. verſ. Reſpondetur ex mente, Bart.a Ledeſ.de matrim.dub.36.col.penult. verſ. Et annotato.* Qua ratione aſſerunt hi DD. diſpenſationem in tertio conſanguinitatis gradu factam extendi ad ſecundum cùm tertio: eo quòd computari debet iuxta communis diſpoſitionem, quod gradus computat iuxta eum, qui à ſtipite remotior eſt,*c.final.de conſang.*

9 Hinc efficitur, vt licentia teſtandi conceſſa Epiſcopis faciat conualeſcere teſtamentũ antea factum.Quia id nõ eſt extendere diſpenſationem, ſed eam intelligi ſecundũ terminos iuris,quod ad valorem teſtamenti, etiam antea facti, ſolum petit adeſſe facultatem teſtandi tẽpore mortis à quo robur ſumit,*l.Si quis filio exhæredato,§. Irritum,ff.de iniuſto rupto teſtam.*Atque ita docent *Bart.ea l.Si quis filio, in fin.& ibi Imola in princ.Paulus n.4. Gambara de auctoritate legati,li.10.n.256.& ſeq.Ant.Gomez l.42.Tauri n.2. & multi alij;*quos refert *Matienzo lib.5.recop.t.4.l.3.gloſſa 3.n.4.*

Quartò temperatur, vt intelligatur quando agitur de diſpenſationis extenſione vltra verborum proprietatem: vnde ad comprehenſa ſecundùm propriam verborum ſignificationem & naturam bene extenditur. Quod verba quæuis latè intelligantur,quatenus eorũ natura petit.Vt notat *Angel.l.fin.col.2.verſ.Item opponitur,ff.de conſt.princ.*dicens in eo euentu non eſſe extenſionem, eò quòd vis verborum illud importet.Et ad hoc eſt textus notabilis, quẽ ibi ponderat *Aret.l.Cum lege,ff.de teſtam.* & optime aduertit *Abb.c.Ex parte,el 3.notab.2.de decimis.*ſic tenent *Cald.cõſ.1.ſtatim in princ.de cõſãg.Decius c.At ſi clerici,§.De adulteriis, n.169.170.in noua edit.de iudiciis,& ca.Sedes n.13.notab.3.de reſcript.& reg.Semper in obſcuris,n.11.*vbi *Cagnolus n.21.ff.de reg.iuris,Rebuff.praxi benef.t.De differẽtiis inter priuilegium & reſcriptum.n.8.Nauar.c.fin.n.5.& 6.de ſimõ. & §.In Leuitico, notab.11.n.18.& notab.43.n.4.Couar.4.decr.2.p.c.8.§.8.& l.1.var.c.20.n.7.& l.3.c.5.fin.*vbi alios refert *Enriq.lib.7. de indulgen.c.24.n.4.& c.30.n.1.Manuel q.reg.t.2.q.46.a.11.* Sed quãuis hæc limitatio ſit probabilis: non caret tamen difficultate,& ab ea merito recedunt *Abb.d.c.Sedes n.2.*& latiſſimè *Gambara de auctor.legati,l.10.n.267.& ſeq.*vbi dicunt in materia ſtricta,qualis eſt diſpẽſationis,verba nõ ita latè accipienda,ac propria eorum ſignificatio extẽditur.Quia lex multoties reſtringit terminos, adimendo aliquid de latitudine proprij ſignificati: quod eſt aliquid ſtricte intelligi. Præterea quia diſpenſatio ad ordines non extẽditur ad ſacros: (vt cũ plurimis dicemus n.26.) cùm tamen omnes ſacri ordines comprehendantur proximè ſub ordinibus:imo multò proprius quã minores.Cùm ſatis cõtrouerſũ ſit, an ordines ſint propriè ordines & ſacramẽtum.Quare(vt bene cõcludit *Gambara nu.272.*)potius eſt ſpectanda in diſpẽſatione reſtrictio termini alio iure fieri ſolita, quam eius proprietas item veriſimilis concedentis intentio, quæ ex rei qualitate deprehenditur, eo ſemper ſpectando,vt minus lædatur ius commune & ius tertij. 10

Et generaliter quoties conſtat de concedentis intẽtione, diſpenſatio extenditur ad id quod concedẽs intendit. Vt conſtat *c.In his,de verb.ſignif.& cap.1.verſ. Ex parte verò tua,de conceſ.præb.in 6.*ibi: *Ex quorũ tenore liquido noſci poteſt, quod talis circa ea fuerit intentio cõcedentis.*Quare dum *c.Porrò,de priuil.*deciditur à verbis & tenore priuilegij non eſſe recedendũ,intelligi debet, niſi aliud de concedentis mẽte conſtat.Atque ita docent *Gl.c.Super eo,verb.Intẽtionis,de offic.deleg.& c.Quanto,verb.*Sola,*de priuil.*vbi *Abb.n.3.Anch.n.4.Socinus c.Ex ore,n.2.eo t.Archid.c.Seruãtes,25.q.2.n.2.& c.1.n.3.de conceſ.præb.in 6.* vbi *Francus §.Ex parte n.2.* & latiſſimè alios referens T*iraq.l.Si vnquam,verb.Libertis,n.55.& 56.C.de reuoc.donat.Pariſius conſ.4.n.22.l.2.Capuius deciſione 4.n.2.*Angelus *verb.* Priuilegium,*n.3.* vbi *Syluest.q.3.Tabiena q.3.n.4.Mandoſius regula* 17.*cancel.q.8.nu.3.Enriq.l.7.de indulg.c.30.n.1.*Manuel *q.regul.to.2.q.46.a.11.* 11

Quintò tẽperatur,niſi diſpẽſatio ſit in priuato ſtatuto, aut conſuetudine populi, quæ erant iuri communi contraria:tunc enim amplè interpretanda eſt. Quia reducit ad ius commune,quod fauorabile eſt. Quippe omnis intellectus & lex correctoria, per quæ reducimur ad ius cõmune,fauorem continent,& extendi debent:res enim facilè ad ſuam naturam redit,(vt probaui ex multis,l.1.diſp.12.n.2.in 2. ratione.) Et ideo hanc limitationem tradunt *Ant.c.Olim,n.6.& 7.de verb.ſign. & ibi Abb.nu.5. Iaſon l.Beneficium nu.24.& 35.ff.de conſtit. Princip. Syluest.citato Ioan.And.verb.Priuilegium,q.3.concl.2.Mandelus conſ.724.nu.16.vol.3.Enriq.7.de indulgentiis,c.30.n.3.* 12

Sextò temperatur, vt intelligatur de diſpenſatione & priuilegio,quæ priuatis cõceduntur,at priuilegia toti religioni conceſſa extendenda ſunt tanquam fauorabilia. Quod ſumma ſit ratio quæ pro religione facit,*l.Sunt perſonæ,* 13

ſona,in fi.ff.de relig.& ſump.fun. Itē quia cū nō vni vel alteri perſonæ concedantur,ſed toti religioni aut cōmunitati in perpetuum æquantur legi, ac perinde habentur ac ſi in iuris corpore inſerta eſſent: ſunt enim conſtitutiones perpetuæ.Sic *Oldrad.conſ.*300.*nu.*4.*verſ. Conſiderandum eſt*, *Enriq.*alios referens,*l.7.de indulg.c.*22.*n.*3.*& c.*24.*n.*4.*fin.*

14 Hinc deducitur diſpenſationē conceſſam ab Epiſcopo de percipiendis fructibus in abſentia cauſa ſtudij,eſſe latè interpretandā.Quòd non concedatur perſonæ,ſed cauſæ in qua vtilitas publica verſatur.Sic *Oldrad.conſ.*117.*fin.* *Gambara de auctoritate legati.l.*10.*n.*277.*&* 278.

15 Septimò tēperatur, niſi diſpenſatio debita ſit, eò quòd Princeps ob cauſam occurrentē teneatur diſpenſare. Tūc enim potius eſt fauor debitus cauſæ, & ſic dilatanda eſt. Sic *Gambara de auctor.legati.l.*10.*n.*274. vnde infert *n.*277. *& n.*278.eas diſpenſationes,quæ fiunt neceſſitate vel vtilitate Eccleſiæ exigentibus, velut ex iuris debito emanātes, eſſe ampliandas. Quando autem teneatur Princeps diſpenſare,ſatis explicui l.3 .diſp.10.à n.2.

16 Octauò tēperatur,vt non ita ſtrictè intelligatur diſpēſatio,vt captioſa ac illuſoria reddatur; ac à rei,in qua diſpenſatur,natura retrahatur. Argum. ex *c.Si ciuitas,de ſent. exco.in 6.*Quia priuilegiū debet intelligi iuxta materiæ,in quam cadit naturā,*l.In contractibus*, *§.fi. C.de non nu.pecun. & l.Si vno,ff.locati.*Et cōſtabit ex exemplo,quod in ſequenti adhibebo.Sic docet *Sarmiento de reddit.Eccleſ.p.*4.*l.*4.*n.*3.

17 Hinc deducitur deciſio illius quæſt.an licentia teſtādi conceſſa monachis vel Epiſcopis per Pōtificem, arctetur ad primū teſtamentum:ita vt ſi illud reuocent, nequeant poſtea ſecundū conficere. Qua in re aliqui affirmant eā licentiā extingui primo teſtamento condito: atque adeò iuxta hanc ſententiā dicendum eſt, ſecundo poſteà cōfecto præualere primū: eò quòd ſecūdum ex poteſtatis defectu vim ſortiri nequeat.Ducuntur,quod ea teſtandi facultas ſit diſpenſatio quædā immutans bonorū Eccleſiaſticorū naturam & inſtitutionē:ac proinde tanquā odioſa, reſtringenda ſit. Deinde, quia ſermo ſimpliciter prolatus maximè in odioſis, de prima vice intelligitur, *l.Boues,§.Hoc ſermone,ff.de verb.ſign.*Et ita ſuſtinēt *Decius cōſ.*512. *n.*10.*vol.*4.*Socinus iunior conſ.*89.*n.*24.*& ſeq.vol.*1. dicens ſic reſpondiſſe inſignes iuriſperitos quæſt.hac agitata,*Tiraq. d.l.Boues.§.Hoc ſermone,in princ.n.*128.*verſ.*88. *Curtius iunior conſ.*178.*ad fin.Conar. c.Cum in officiis,in priori edit.n.*8. *de teſtam.Burſatus conſ.*30.*n.*56.*vol.*1.& in quodam ſimili tenet *idem Greg. Lop.l.*23.*verb.Non valdra,q.*17.*in fin.t.*9.*p.*6.dicit enim facultatem inſtituēdi maioratus reuocabilis extingui primo actu, ac proinde eo reuocato non eſſe integrum reuocanti alium inſtituere.

18 At longè probabilius eſt,eā facultatē nō extingui primo actu,ſed virtute illius licere toties,quoties libuerit,teſtamentum facere vſq; ad mortem,ac prius factum reuocare.Quia non eſt ea diſpenſatio ita ſtrictè interpretāda,vt reddatur illuſoria,ac contra teſtamenti naturā,quæ eſt vt vſq; ad mortem reuocari poſſit,adeò vt nullā legem contra hoc ſibi teſtans imponere valeat, quin ab ea tanquam teſtamēti naturę cōtraria recedere liceat,*l.Si quis,in princ. ff.de leg.*3.Præterea quia *l.Boues,§.Hoc ſermone,ff.de verb.ſig.* decidens ſermonem ſimpliciter prolatū intelligi de prima vice,intelligitur,niſi actus ille ſit ſuaptè natura reuocabilis(vt alios referens tradit *ibi Tiraq.limit.*17.*n.*1.)Et ex his manēt ſoluta fundamenta contraria. Et ideo hāc partem tuentur *Nauar.tract.de reddit. Eccleſ.q.*3.*n.*23 *&* 24.*& in apolog.de reddit.q.*3.*monito* 9.*nu.*3.*Albanus tract. de Card.q.* 48.*Couar.*recantans palinodiā,*c.Cum in officiis,n.*8.*in poſter. edi de teſt.Peralta l.Si quis,in princ. n.*94.*ff.de leg.*3. *Tello l.*35. *Tauri n.*1.*& l.*4.*à n.*6.quamuis *n.*13. cogitandū relinquat, *Molin.l.*2. *de primog. c.*11.*nu.*45. & latiſſimè probans *Sarmiento de reddit.p.*4.*c.*4.*n.*3. *Matienzo l.*4. *recop.t.*4.*l.*3.*gl.*3.*n.* 5.*& l.*9.*gl.*1.*n.*3.*Ferretus conſ.*13.*in princ.vol.*1.*Hier.Gabr.cōſ.* 83.*à n.*27.*vol.*1.*Barboſa l.Diuortio* 8.*§. Quod in anno,n.*19.*ff. ſolut.matr.Ceruantes l.*4.*Tauri n.*80.Et ex Theolog.*Molin.to.* 1.*de iuſt.tract.*2.*diſp.*141.*ad fin.Manuel quæſt.reg.t.*3.*q.*69.*a.*5. Et in ſimili nempe, in facultate regia ad inſtituendum maioratum reuocabilem, tradunt dicentes eam non extingui primo actu, ſed poſſe ſemper reuocari primum, & aliud inſtitui,*Greg.Lop.ſibi contrarius ea l.*32.*verb.Non valdra,q.*21.*t.*9.*p.*6. *Molina d.c.*11.*n.*45.*Ceruantes d.l.*4.*n.*83.

Nonò tēperatur, vt diſpenſatio non ita ſtrictè intelligatur,quin ad neceſſariò & inſeparabiliter cōnexa extendatur. Quod vniuerſi fatentur,ne diſpenſatio ſuo effectu fruſtretur. Hinc diſpenſatio ad plura beneficia,extēditur ad licentiā nō reſidendi in vtroque,ſed in ſolo altero. Vt bene docent *Gl.c.Non poteſt,verb. Retinere,de præb.in 6.& c. Si quis in clero,verb.Solēnib*⁹ 7.*q.*1.*& ibi Archid.fin.Gl.c.Quia in tantum,verb.Plures,de præb.& ibi Abb n.*4.*Ripa c.Ad aures, n.*43.*de reſcr.Iaſon l.Beneficium n.*45.*ff.de conſt. Princ.Felin.c. At ſi clerici,§.de adulteriis n.*17.*de iud.& c.fin.n.*5.*de ſimon.& c.Poſtulaſti,n.*10.*de reſcr. Probus add.ad Monachū,c.vn.nu.*16. *de ætat.qual.in 6.Euerar.loco à ratione legis larga,n.*36.*fallē.*11. *Gambara de auctor.leg.l.*10.*nu.*230. *Angelus verb.Diſpēſatio, n.*9.vbi *Sylu.q.*5.*n.*9.*Mandoſ.reg.*20.*cācel.q.*7.*nu.*3.*Borgaſius de irreg.*2.*p.t.de interpr.diſp.n.*4.*Sayro theſauro caſ.t.*1.*l.*7.*c.*14. *n.*21.Simili ratione ſi diſpenſetur cū minori, vt beneficiū parochiale habeat, diſpenſatur conſequenter ne teneatur intra annū ad ſacerdotiū promoueri:& ſic euitet pœnam ſtatutā *c.Licèt canon,de elect.* in 6.contra eū, qui cū beneficiū parochiale habeat,non promouetur intra annum.Et ratio eſt,quia ætate in qua ſecū ad id beneficium diſpenſatur,nequit ad ſacerdotium intra annum trāſire.Sic *Ant. d.c. At ſi clerici,§. De adulteriis,n.*14.*Abb.proximè alleg.Felin. d.c.fi.n.*5.& alios allegans *d.c.Poſtulaſti.n.*10. *Decius c.Cū in cunctis,§.Cum verò,in noua ed.n.*13.*de elect. Milis in reper.lit. D.verb.Diſpenſatio,num.*23.*verſ.Diſpenſatus, vt non obſtante, Gābara d.l.*10.*n.*232.*Borgaſius d.t.de interpr.diſpēſationis,n.*5.

At quādo acceſſoria ſunt à principali ſeparabilia,ita vt diſpenſatio ſuper principali imprimat ſuum effectū abſq; ea extenſione,non extenditur ad ea acceſſoria. Quod diſpenſatio ſtrictè intelligenda ſit.Et facit.*l.fin.§.Lucius,ff.de condict.indeb.* vbi reſtitutio in integrū conceſſa minori fauore ætatis ſuper contractu reſcindendo, non extenditur ad acceſſorium,id eſt,ad vſuras ſolutas.Et ita docent vniuerſi. Vnde diſpenſatio ad non reſidendū minimè extenditur ad fructuum conſequutionem, qui ab abſentibus perduntur.Quia hæc poſſunt ſeparari. Sic *Ant.c.At ſi clerici,§.De adulteriis,n.*14.*de iud.& ibi Felin. n.*17.*verſ.*2.*fallit.& c.Poſtulaſti,n.*10.*de reſc.Milis in repert.lit.D.verb.Diſpenſatio, n.*23.*verſ.Diſpenſatus vt poſſit, Lapus alleg.*57. *ad ſeruandum, n.*7.*Gambara de auctorit.legati,l.*10.*n.*241.*Brunor.in ſuo compend.lit.D. verb. Diſpenſatio eſt de lege iuriſdictionis.* Quòd ſi quæras,cui vſui ſit ea diſpenſatio?Reſpondeo,ne is priuetur beneficio,ob reſidentiæ defectum. 20

Imò nec extenditur ad ea annexa ſeparabilia, quoties id ſuper quo principaliter diſpenſatur, poteſt ſortiri effectum,licèt non ita plenè & facilè,ſicut id accideret, ſi eſſet diſpenſatum ſuper antecedenti & conſequenti. Sic *Felin.d.§.De adulteriis,n.*16.*& ibi Aretinus,n.*36.Idque probant ex Bartoli & Baldi doctrina. 21

Limitat tamen hoc *Bald.l. Et ſi ſeuerior,n.*19.*C.ex quibus cauſis infam.irrog.* quamuis ſatis ſubobſcurè, niſi diſpenſatio habeat cauſam fauorabilē.Quia tunc trahitur ad conſequens ſeparabile, & ſine quo diſpenſatio ſuper principali ſtare poteſt per illum textum, vbi iudex diſpenſando ſuper pœna,cenſetur diſpenſare ſuper infamia.Sed meritò hanc limitationem reprobant *Aret. c. At ſi clerici,§.De adulteriis,nu.*36.*de iud.& ibi Felin.n.*16.*fallent.*2. Quia in cōtextu nullatenus poterat remoto principali ſtare acceſſorium: remota enim pœna imponenda pro crimine,mitigatur cauſa pœnæ,nec delictū ita atrox eſt, ac illud quod infamiam meretur: & proinde tollitur infamia tanquam neceſſariò coniuncta atrocitati delicti. 22

Tempera tamen, vt diſpenſatio non extendatur ad cōnexa ſeparabilia,vt intelligatur quando is, cū quo diſpēſatur in principali, erat etiā inhabilis ante diſpēſationem ad connexū, ad quod extendenda eſt. Secus quando non erat 23

erat inhabilis ad acceſſoriũ,ſed ad ſolũ principale,& quia circa principale impeditus erat, erat quoq; conſequenter circa acceſſoriũ:tũc enim remoto defectu à principali per diſpenſationem, cõſequens & acceſſoriũ liberum erit ab omni macula:& ſic poterit vtrumque exerceri.Sic *Felin.c. Poſtulaſti,n.*11.*ver.Iſta & his ſimilia,de reſcr.*id colligẽs ex *Gl. c.Statutũ,in princ.verb.Dignitate,in fin.de reſcr.in* 6. idem allegatis *Dominico & Præpoſ.Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*8.§.10.*fin.*& ponit exemplũ *Felinus clem.*2. *de ætat.* ſtatuitur ne canonicus vocem habeat in capitulo,donec ſubdiaconus ſit, & *Clem.*3.*eo.t.* præſcribitur ætas ei ordini aſſumẽdo neceſſaria.Quare eã ætatem nondum nactus eſt vocis in capitulo incapax, non per ſe, & principaliter ratione defectus ætatis,ſed ratione defectus ordinis eã ętatẽ poſcẽtis.Si ergo Põtifice in ætate ad ſubdiaconatũ petita diſpenſante, is fieret ſubdiaconus, vocem quoq; haberet in capitulo.

24 Ex dictis inferunt aliqui, diſpenſationem conceſſam Epiſcopo, vt vltra tres menſes iure præſcriptos conſecrationem differat, non extendi ad retentionẽ beneficiorũ, quæ à cõſecrationis die vacare debebãt,*c.Cũ in cũctis,§.Cũ verò,de elect.* Quod hæc non ſint ita connexa,quin ſeparari poſſint.Sic *Innoc.c.De multa,n.*2.*verſ.Sed quid ſi ex diſpẽſatione,de præb.& c.Cum in cunctis,n.*3.*verſ.Item & quãdo, de elect.Monachus c.Si gratioſè,n.*4.*de reſcr.in* 6.*Hoſt.d.c.Cùm in cunctis,n.*16.*Ioan.And.n.*19. *Anaſt.Germoni⁹ de indultis Card. §.Si verò illa,n.*18.Limitãt hoc *Hoſt.& Ioan.And.*niſi diſpẽſatio illa ſit proprio motu conceſſa.At dicendũ eſt,nullatenus ea beneficia vacare. Quod vacatio illa ſit inſeparabiliter coniuncta dilationi culpabili conſecrationis:quare eo ipſo quod dilatio culpa vacat ratione legitimæ diſpenſationis,extenditur quoque diſpenſatio ne vacent beneficia,tanquam ad connexum inſeparabile. Et confirm. quia *ipſemet Innoc.d.c.De multa,nu.*2.ab omnibus receptus, fatetur non vacare beneficia, conſecratione dilatã ratione morbi Epiſcopi: vtpote,quæ culpæ immunis eſt. At nõ minus culpa caret, quando ex diſpẽſatione legitima differtur. Quare ſi propriè loquendũ ſit;non eſt hæc diſpenſationis extenſio, nec ex tali extenſione ceſſat beneficiorum vacatio: ſed quaſi ceſſante culpa, quæ eius cauſa eſt. Demum idem conſtat ex *c.Cum ex eo,de elect.in* 6. vbi deciditur parochum, cum quo diſpenſatum eſt ne intra annũ promoueatur, non incurrere pœnam amiſſionis beneficij in eo textu ſtatutam.Atq; ita docent *Ant.c.Cum in cũctis,§.Cum vero,de elect.nu.*14.*& ibi Abb.nu.*9.*Decius in noua edit.n.*14.*Felin.c.Poſtulaſti,nu.*13.*limit.*6.*de reſcr.Rebuff.praxi benef.t.de diſpenſat.ad plura beneficia,nu.*74.*Euerardus loco à ratione legis larga,n.*36.*fallent.*11.*Gambara de auctor.leg.li.*10. *à nu.*249.*ad* 254.*Sayro theſauro caſuum,*1.*to.l.*7.*c.*14.*n.*21.

25 Secũdò,ex his aliquis inferet, dum Prælatus religionis aut Epiſcopus mittit ſubditũ ab alieno Epiſcopo ordinibus initiandũ, cenſeri ſubinde eum vices ſuas cõmittere illi Epiſcopo, vt diſpenſet cum illo in irregularitate, aut quouis alio impedimento, in quo poteſt proprius Prælatus diſpenſare.Quod conceſſo aliquo cenſeantur ſubinde cõceſſa ea,ſine quibus id expediri nequit,*c.Præterea,de offic.deleg.l.*2.*ff.de iuriſd.omn.iud.* Et diſpenſatio in principali extenditur ad acceſſorium, ſine quo conſiſtere nequit(vt nu.19.diximus.) At promotio ad ordines fieri nequit eo impedimento nõ ſublato.Ita docent *Angel. verb.Irregularitas,n.*34.*& ibi Sylu.q.*9.*n.*11.*fin. Armilla n.*81.*Enriq.l.*14.*de excom.c.*17.*nu.*4.*ad fin.* qui hoc limitat,quando id impedimentum denuò occurrit,aut denuò in mentem venit.Sed non caret magna difficultate doctrina hæc,& potius oppoſita placet. Quia *Nauar.li.*1.*conſ.t.de temp.ord.*1.*edit.toto conſ.*26.*&* 27.*in* 2.*toto conſ.*12.*&* 13.*Manuel* 2.*to.ſum.c.*14.*n.*16.*concl.*10.*Petr.de Ledeſm.ſum.Sacram.*.vbi de Sacram.ordinis,*c.*8.*poſt* 5.*concl.col.*19.defendunt Epiſcopum,cui *Trident.ſeſſ.*23.*ca.*9.*de reform.* concedit poſſe initiare ſuum familiarem triennalem, non poſſe cum eo diſpenſare in interſtitiis,nec in defectu natalium ad ordines minores, vt poteſt proprius Epiſ. Ducuntur, quod ſublato vno impedimento non cenſeatur alterum diſtinctum ſublatum,*c. Ex tuarum,de vſu & auctor pallij l. Si domus,ff.de ſeruit. vrb.* At in hoc euentu duplex impedimentum concurrit,alterum defectus ſubiectionis ad ordines, alterum irregularitatis.Sublato ergo priori per initiandi licentiam,non aufertur poſterius, 2.quia à ſeparatis non fit illatio, *c.Ad audientiam,de decim.l.Papinianus,ff.de minorib.* At poteſtas diſpenſandi & initiandi ſeparata ſunt.3.quia diſpenſatio non extenditur ad connexa ſine quibus poteſt conſiſtere. (vt n.20.diximus.) At poteſtas initiandi poteſt conſiſtere abſque poteſtate reddendi initiandum habilem ad ordines: vtpote,quæ intelligitur, ſi ille alias habilis ſit, vel à legitimo ſuperiori impetret diſpenſationem in ea inhabilitate. Demum, quia nemo aſſeret Sacerdotem, cui delegauit Epiſc.vt aliquos matrimonio copulet, poſſe cum illis diſpenſare in matrimonij impedimẽto,in quo poſſet Epiſcop. vt in voto non nubendi. Et ex his manet argumentis contrariis ſatisfactum. Alia tamen ratione cenſeo poſſe Epiſc.cum eo familiari diſpenſare in interſtitiis, & quacunque irregularitate. Quod ad id habitatio maioris partis anni ſufficiat:vt latè probaui libr.3. totã diſput. 23.& poſt ibi ſcripta reperi idem tenere *Emmanuelem Sa ſumm.verb.Epiſcopus.num.*36.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit de illegitimo cũ 26
quo diſpenſatur ad ordines, vel vt clericus fiat? *Philippus relatus ab Ant.c.Litteras,n.*10.*de filiis presbyt.* cenſent diſpẽſationem hanc extendi quoque ad ordines ſacros. Quia ſi reſtringenda ſit,id erit ad primam tonſuram Quod aduerſarij,negant.Et *Suarez de cenſuris,diſp.*41.*ſect.*3.*n.*3. ait difficile eſſe vniuerſaliter acceptare hanc regulam, vt ea diſpenſatio intelligatur ad ſolos ordines minores. Quia in his rebus indefinita æquipollet vniuerſali, vnde ait iuxta materiam ſubiectam,& maximè iuxta receptũ verborum ſenſum & vſum, in particulari iudicandum eſſe. At dicendum eſt, eam diſpenſationem de ſolis ordinibus minoribus intelligi. Quod cum ſtrictè interpretanda ſit, ſatis eſt,vt in minoribus ordinibus ſuum effectum ſortiatur. Nec tamen ad primam tonſuram reſtringitur, quia aliquid beneficij habet,& permiſſio in genere mediocritatẽ reſpicit,*l.fin.§.*1.*C.communia de legat.& l. Legato generaliter.ff.de legat.*1. At ordines minores medij ſunt inter primam tonſuram & ſacros. Et ideo huius ſententiæ videtur *Gloſſa ca.fin.verb.Ad omnes,de filiis presbyt.in* 6. vbi ait cautè in eo textu dictum eſſe,ſi fuerit cum illegitimo diſpenſatum ad omnes ordines, addito eo ſigno vniuerſali. Et id tenet *ibi Archid.paulò poſt principium*, colligens id ex eo textu,ne redundet particula omnes. Et *Francus ibi,nu.*4. ait hoc eſſe tutius,quod eiſdem verbis ait *Gl.fin. c. Literas, de filiis presbyt.* Et id affirmant *Speculat.t.de diſpenſat.§.vlt.n.*1.*Goffredus ſum.t.de filiis presbyt.n.*8.*& ibi Hoſt.§. Quis poſſit diſpenſare,n.*8.*verſ.Quid ſi diſpenſetur,& dict.c.Literas,in fine, & ibi Innoc.fine,Vincentius,Laurẽtius,& Tancred.*quos refert & ſequitur *Ioannes Andr.ibi,fine, Ant.nu.*10. *Abbas nu.*6. *Anchar.fine,Card.fine. Bellamera nu.vlt.idem Abbas c.Si quiſquam n.*5.*de cohabit.cleric. Felinus c.Poſtulaſti, num.*9.*ſtatim in princip.de reſcript. Iaſon l.Beneficium.nu.*42.*ff.de conſtit.Principum.Rebuffus praxi benefic.t.de diſpenſat.ſuper defectu nataliũ, nu.*47.*Angelus verb.Priuilegiũ n.*3.*& verb.Clericus* 1.*n.*3.*Syluest.verb.Priuilegium q.*3.*& verb.Clericus,*1.*q.*4. *Armilla verb. Priuilegium,nu.*4.*& verb.Clericus,nu.*4.*Tabiena verb.Priuilegium,qu.*3.*nu.*4.*& verb.Clericus* 1.*fin.Maiolus lib.*1.*de irregul. c.*8.*n.*6.*Villadiego tract.de irregul.c.*16.vbi de diſpenſat.irregularitatis cum illegitimis,*verſ.Hinc eſt,quod ſi diſpenſatur cum laico, Aſtenſis* 2.*p.ſum.l.*6.*t.*22.*a.*4.*q.*6. *Ant.Cuc.l.*4.*Inſtit. maior.t.*12.*nu.*31.*Borgaſius de irregul.*2.*p.t. de interpretatione diſpenſat.nu.*22. Et ex Theologis *Enriquez li.*7. *de indulgent. c.*30.*n.*2.*& li.*14.*de irreg.c.*8.*n.*10.*Emm.Sa ſum.verb.Diſpenſatio,n.*13.*Sayro theſauro caſuum.tom.*1.*l.*6.*c.*11.*n.*19. Intelligetamen, niſi is illegitimus eſſet in minoribus conſtitutus, tunc enim hæc diſpenſatio fruſtranea ſit: & vt verba aliquid operentur, iuxta *c.Si Papa,de priuileg.in* 6. intelligitur de ſacris.Ita *Hoſt.d.c. Literas.fine,& ibi Anton.n.*10. *Abbas n.*6.*Bellamera n.finali*: qui bene hoc intelligit quando

do Pōtifex diſpenſans norat illegitimū eſſe in minoribus conſtitutū. Nā ſi id ignoraret, non eſt cur eius mens præſumatur eſſe diſpēſare, vt ad ſacros ordines promoueatur virtute eius diſpēſationis, quæ ex ſe ſolos minores ordines cōprehendit. Et exiſtimo diſpenſationē eam Pontificis, vt illegitimus, quem minoribus initiatum nouit, ad ordines promoueatur, intelligi de omnibus ſacris. Quod non præſumatur mens Pōtificis eſſe, vt ille per ſubdiaconatū maneat mutandi ſtatus incapax, nec vlterius poſſit aſcendere. Tandē quamuis diſpenſatio illegitimi eſſet ad omnes ordines, fatētur aliqui de ſolis minoribus intelligi. Sic falsò allegatis *D. Anton.* & *Sylu.* tenet *Maiolus & Sayro proximè alleg. Enriq. li. 14. de excom. c. 8. n. 10.* At eam diſpenſationē ad omnes ſacros ordines porrigi, iure optimo ſupponunt *Gl. c. fin. verb. Ad omnes, de fil. presb. in 6.* dicens cautè addi in eo textu particulā, omnes. Et *Dom. ibi n. 8.* dicēs vtile eſſe adiici. Et *Archid. ibi paulò poſt princ.* dicens ea particula vniuerſali non addita minimè prodeſſe diſpenſationē ad ordines ſacros. Et conſtat, quia ſi adiecta particula, omnes, ad ſolos ordines minores extenderetur: cum idem ſit ea non appoſita, (vt diximus) redundaret vtique. Cùm tamen nec vlla ſyllaba in decretis Pōtificis ſuperflua eſſe debeat. Vt probaui l. 3. diſp. 46. n. 6.

27 Quartò deducitur, quāuis diſpenſatio illegitimi ad ordines nō extendatur, vt beneficij parochialis capax ſit, eò quòd hæc ſeparabilia ſint; extēdi tamen, vt beneficij ſimplicis capax ſit. Ita docent *Ant.* dicēs ſic ſeruari, *c. Poſtulaſti, n. 10. de reſcr. & ibi Imola n. 4. Felin. n. 10. & c. fin. n. 5. de ſimon. Anchar. c. fin. n. vn. notab. 1. de fil. presb. in 6. Milis in reper. verb. Diſpenſatio, n. 23. verſ. Diſpenſatus ad ordinem, Borgaſius de irreg. 2. p. t. de interp. Diſpenſationis, n. 7. Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſ. n. 14. Sayro in theſauro caſuū, t. 1. l. 6. c. 11. n. 22.* At hoc ita vniuerſaliter dictū non placet. Et cōtrarium ſignificat *Rebuf. prax. benef. t. de diſpen. ſuper effectu natalium, nu. 48.* dicens diſpenſationem illegitimi ad ſacros ordines non extēdi ad beneficium. Et *Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 3. n. 3. fin.* vbi ait diſpenſationem ad omnes ordines, ſi aliud non addatur, non neceſſariò includere diſpenſationem ad beneficia, præſertim illa, quæ prælationem vel iuriſdictionē habent. Quia hæc non neceſſariò cōnexa ſunt. Sed ſic diſtinguendum credo: ſi diſpēſetur cum illegitimo ad omnes ordines, quo caſu diſpēſatur etiam ad ſacros, (vt diximus n. præc.) redditur ſubinde beneficij ſimplicis capax; ſecus ſi ad ordines diſpenſetur, non addita particula vniuerſali, quo caſu ad ſolos minores ordines promoueri poteſt, niſi ſit iam ad illos promotus; idque Pontifex diſpenſans norit (vt n. præc. dixi) & in hoc caſu etiam redditur beneficij ſimplicis capax, vtpote cum quo diſpenſatur ad ordines ſacros. Doctorēſque allati in hoc ſolo caſu, quo diſpenſatur cum illegitimo ad ordines ſacros, videntur apertè loqui. Quia id probant ex *c. Accepimus, de ætat. & qual.* vbi cogitur Epiſcopus promoto ad ſacros ordines abſque titulo conferre beneficium. At promotus ad minores nullo eget titulo. Quare licet ordines ſacri & beneficium ſimplex diuerſa ſint, ſunt tamen annexa quaſi inſeparabiliter. Cùm non deceat quempiam ad ſacros ord. promoueri abſque beneficij titulo: idque prohibuit *Trid. ſeſſ. 21. cap. 2. de refor.* quamuis promouendus patrimonium aut penſionem habeat, niſi quaſi diſpenſatiuè ratione neceſſitatis vel vtilitatis Eccleſiæ.

28 Hæc tamen dicta ſint, quando non abſolutè diſpenſatur cum illegitimo in irregularitate, ſed cum addito, vt ad ordines, vel ad beneficium ſimplex. Secus autem eſt, quando abſolutè & ſine addito diſpenſatur. Nā tunc ſignum eſt diſpenſationem eſſe totalem. Tum, quia verba abſoluta integram abſolutionem important. Tum etiam, quia non eſt cur ea diſpenſatio ad vnum potius, quàm ad alium effectum protrahatur: niſi vbi facultas diſpenſantis coarctata eſſet: tunc enim diſpenſatio adæquabitur poteſtati. Ita *Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 3. n. 3.*

29 Decimò tēperatur principalis concluſio, vt diſpenſatio ſtrictè intelligatur, quando fit ab inferiori, qui legē condere nequit: ſecus ſi fiat à legiſlatore. Quia cùm diſpenſatio dicatur quædā lex priuata, merito extenditur attenta diſpenſantis poteſtate. Videtur enim quaſi cōcedere priuatam legem, & cōſequenter aptam ad recipiendam extenſionem, qualem lex communis fauorabilis recipit. Sic *Aret. c. An ſi clerici, §. De adult. n. 33. & 34. de iud.* Sed merito hanc limitationem reijcit *Felin. c. Poſtulaſti, n. 9. de reſcript.* Quia nulla commoda differētiæ ratio poteſt aſſignari inter vtramq; diſpēſationem, vt altera reſtringi, altera vero ampliari debeat. Deinde, quia *c. fin. §. Ille vero, de fil. presb. in 6.* expreſsè decidit diſpenſationē illegitimo à ſede Apoſt. conceſſam reſtringi: eò quòd à iure communi exhorbitet. Tandem, quia lex etiam generalis, ſi iuris communis ſit correctoria, reſtringitur, *reg. Quæ à iure, de reg. iuris in 6.*

30 Vltimò temperatur, niſi diſpenſatio ſit in cauſa matrimoniali. Quippe ea fauore matrimonij extenditur: *niſi* ſcandalum ex larga interpretatione ſequatur. Sic tradunt *Milis in repert. lit. D. verb. Diſpenſatio n. 23. verſ. Diſpenſatio quatenus, Felin. c. Poſtulaſti. nu. 13. limit. 7. de reſcr. Gambara de auctoritate legati, l. 10. nu. 262. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 2. in 2. funda. pro parte affirmanti, nu. 29. Veracruz 1. p. ſpeculi, a. 44. p. 5. paulò ante 2. dub. Borgaſius de irreg. p. 2. t. de interpret. diſpenſat. nu. 23.* Idque probant ex *c. Quod dilectio, de conſang.* vbi legati poteſtas ad diſpenſandum in certo cōſanguinitatis gradu reſtringitur, cauſa vitandi ſcādali ad caſum, quo vterq; contrahens diſtat æquè à ſtipite. Ergo à contrario ſenſu, ſi non eſſet ſcandalum, ea diſpenſatio amplianda eſſet. 2. quia *Extrau. Nuper, Clem. VI. relata à Calderino conſ. 1. n. vn. de conſang.* deciditur diſpenſationem in 4. gradu conſanguinitatis, porrigi ad 4. cum tertio cōiunctum, qui eſt caſus mixtus. Sed hæc limitatio merito reiicitur à *Gutier. q. can. l. 2. c. 15. n. 127. & duplici ſeq.* Quod nullo iure probetur: nam (vt bene ait *Aret. l. 2. in princ. n. 2. ff. de verb. oblig.*) ex eo quòd *d. c. Quod dilectio*, reſtringatur ea diſpēſatio ratione conſuetudinis & ſcandali, ſequitur eis ſecluſis eſſe veram extenſionē. Verum eſt enim, tunc gradū mixtum ex 3. & 4. comprehendi ſub 4. ſimplici: nō tamen id euenit, eò quòd extendenda ſit ea diſpenſatio: ſed quia ex natura ſua is ſolus grad⁹ eſt, quo remotior diſtat à ſtipite. Et eodē modo ſoluitur *d. Extrau. Nuper.* Præterea, quia diſpenſationem in cauſa coniugali odioſam & ſtricti iuris appellant *Hoſt. c. Quia circa, nu. 2. de conſang. & ibi Ioan. And. n. 7. Ant. n. 6. Card. n. vn. oppoſ. 1. Anchar. num. 4. fin. Domin. conſ. 33. n. 8. & 9. Corneus conſ. 201. n. 8. vol. 2. Rota in nouiſſim. t. 3. l. 1. deciſ. 117. n. 3. & l. 2. deciſ. 70. n. 2.*

31 Ex dictis omnibus deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione, an in diſpenſationibus locum habeat argumentum à paritate rationis, vel à maiori ad minus: ita vt in iis extenſio fiat, à caſu, in quo eſt par aut minor ratio, ad caſum, in quo eſt eadem aut maior conceſſionis ratio? *Decius c. Quia in tantum, noua edit. à n. 15. vſque ad 19. de præb. & reg. Nō debet cui 21. n. 6. ff. de reg. iuris, & conſ. 76. ad fin. vol. 1. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, in noua edit. nu. 87. de iud. & Hippol. repet. ad eundem §. nu. 86. & 87. Francus cap. Cui de non ſacerdotali, num. 5. notabil. vltim. de præbend. in 6. Gambara de auctoritate legati, l. 10. num. 264. fin. Borgaſius de irreg. p. 1. t. de differentiis diuerſorum terminorum, n. 11.* ſuſtinent id argum. valere: & latè id probat *Decius*, contrariiſque reſpondet. Potiſſimum fundamentum eſt, quod in re pœnali, & ſic odioſa, id argumentum locum habeat: vt probat *l. Neque in ea 22. ff. ad l. Iul. de adult.* ibi: *Sed qui occidere poteſt adulterū, multo magis cōtumelia poterit eū iure afficere.* Quòd *Bart. ibi, in fin.* dicit valdè notandū. Idē prob. ex *l. In ſuis 11. in princip. ff. de lib. & poſth.* vbi probatur habentē poteſtatem, & vitæ & necis alicuius, habere quoq; in bonis ipſius poteſtatem. Ex quo textu argumentum Doctores ducunt ad licitam banniti ſpoliationem, quod licitè interfici valeat. Et ita arguit *Gl. c. In literis, verb. Prædo, in fin. de reſtit. ſpolia.* vbi cum textus doceat prædonem ante omnia reſtituendū, limitat niſi talis ſit prædo, cuius vitæ nemo parcere debet, quaſi tunc interfectione exiſtenti licita, à fortiori ſit ſpoliatio. Prętcrea, valere arg. à maiori prob. ex *c. Ex parte tua, de dec.*

vbi priuilegium ſuper decimis non ſoluendis conceſſum, Eccleſiaſticis extenditur ad noualia. Et ea ratio redditur in textu, ibi: *Quia vbi maius conceditur, minus cōceſſum eſſe videtur.* Deinde, quia *c. Per venerabilem qui filij ſint legit.* hoc argumento vtitur Pontifex, ibi: *Quod in maiori conceditur, licitum eſſe videtur & in minori.* Et fit ibi hoc argum. à maiori ad minus in diuerſa ſpecie, vt à ſpiritualibus ad temporalia: & non ſolum à maiori, ſed à ſimili arguit Pontifex, ibi: *Per ſimile quoque.* Et eo vel maximè, quod legitimatio eſt multum odioſa: vtpote, quæ ius legitimorū minuit.

32 Sed quāuis hoc probabile ſit, non eſt recedendum à cōmuni & receptiſſima ſententia, neganti id argumentum procedere in diſpenſationibus; atq; adeo in iis fallere, *reg. Cui licet* 53. *de reg. iuris in* 6. ſic dicentē: *Cui licet quod eſt plus, licet vtique quod eſt minus.* Ducitur hæc ſentētia ex *reg. Quæ à iure, de reg. iuris in* 6. ibi: *Quæ à iure cōmuni exorbitant, minime ſunt ad conſequentiam trahenda.* Cum ergo diſpēſatio ſit huiuſmodi, non valet in ea argum. à minori. 2. ex *c. fin. de tranſlat. Epiſc.* vbi diſpenſatio, vt quis ad Archiepiſcopatū promoueatur, nō extenditur ad Epiſcopatū, & *c. Cui de nō ſacerdotali, de præb. in* 6. vbi deciditur eum cui integrā præbendam conferri mandatur, non poſſe recipere dimidiā, licet in ea Eccleſia ſint integræ ac dimidiæ præbendæ: & ſi mandatur conferri præbendam certi valoris, non poſſe minoris valoris recipere. Nec obſtant argumenta n. præc. adducta, Quia ad duo priora reſpondet *Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 11.* eos textus loqui in cōceſſionibus à lege vel canone inductis, quæ latè interpretandæ ſunt: (vt diximus n. 7.) non autem in iis, quæ à Principe priuatim fiūt. Ad *c. Per venerabilem*, dic cum *Abbate ibi n. 6. & Felino c. fin. n. 5. de ſimon.* eſſe allegationē partis, ac proinde nil probare. Vel 2. dic eſſe quandam huius reg. limitationem (vt n. ſeq. dicemus.) Et ideo hanc ſententiam tuentur *Speculat. t. de diſpenſat. §. Dicendum reſtat. n. 16. & Ioan. And. addit ad eund. eo t. §. Vlt. verb. Diſpēſatum, & d. reg. Quæ à iure, & c.* Poſtulaſti, *n. 11. de reſcript.* vbi *Hoſt. n. 12. Ant. n. 8. Bell. n. 3. Barb. n. 7. Felin. n. 8. poſt 6. declarat. verſ. Regula eſt, & c. fin. n. 4. concl. 2. de ſimon. Abb. c. Ad aures n. 7. de reſc. & c.* Ioā. *n. 8. de cler. cōiug. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 8. de iud. Card. d. c. Per venerabilem, n. 9. q. 1. Oldrad. conſ. 215. n. 7. Fredericus conſ. 4. Dom. c. fin. n. 5. de filiis presb. in 6. & ibi Francus n. 1.* Probus *add. ad monachū, c. vn. n. 9. de ætat. & qual. in 6. & c. vn. n. 35. de cler. coni. in 6. Romanus l. 2. in princ. n. 62. ff. de verb. oblig. & ibi Lācelot. n. 13.* Aret. *n. 1. Iaſon l. 2. in princ. n. 39 ff. de vulgar. & l.* Be*neficium, n. 38. ff. de conſt.* Princ. *& l. Omnium, n. 13. C. de teſtam. Beroius c. Super eo, n. 13. de vſur. & c.* Ad aures, *n. 29. de reſcr.* vbi *Ripa n. 39. Milis in rep. lit. D. verb. Diſpenſatio, n. 23. verſ. Diſpenſatio in maiori, Rebuf. in concordat. t. de forma mādati Apoſt. ſuper verb. Diſpenſationum, verſ. Iuſtæ diſpenſationis, Gygas de penſionib. q. 18. ad fin. Pariſius conſ. 88. n. 20. l. 4. Euerard. loco à minori, n. 4. Bernar. Diaz reg. 195.* vbi *Salzedo in addit. Gambara de auctor. legati, l. 10. n. 211. Loazes de matrim. Regis Angliæ dub. 2. in 2. fundam. partis affirmantis, n. 29. Nata cōſ. 179. n. 27. & conſ. 504. n. 4. & 5. Sylu. verb. Beneficium, 3. q. 4. n. 8. fin. & q. 12. Tabiena, verb. Beneficium, 2. q. 17. n. 20. Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §. 8. n. 11. Mandoſius reg. 20. cācellar. q. 7. n. 10. & in praxi ſignaturæ, tit. diſpenſationes, verb. In materia diſpenſat. Villalobos in ſuis communib. lit. D. n. 90. Carrer. l. 3. de ſponſal. c. 3. fin.* Sar*miento de reddit. 4. p. c. 4. n. 5. Molina l. 2. de primog. c. 4. n. 48. & 49. Maiolus l. 5. de irreg. c. 51. n. 10. Menoch. cōſ. 72. n. 11. vol. 1. Anaſt. Germonius de indultis Card. §. Nec non quorumcūque, n. 17. Stunica de voto, q. 6. n. 56. Matienzo li. 5. recop. t. 8. l. 10. gl. 1. n. 1. Borgaſius de irreg. p. 2. de interpret. diſpenſat. n. 17.* Gutier. *q. canon. l. 2. c. 15. n. 124. 126. Brunorus in ſuo comped. lit. D. verb.* Di*ſpenſationes ſunt odioſæ.* Et ex Theologis, *Molina tom. 3. de iuſt. diſp. 591. n. 2. Beia in ſuis reſponſis, caſu 45. ad fin. Lud. Lop. 2. inſtruct.* vbi de clauibus *c. 9. col. 5.*

33 At hæc regula temperanda eſt primò, vt procedat in diſpēſationibus odioſis, vt ad plura beneficia: ſecus in fauorabilibus, & quæ non odioſæ ſunt: vt in diſpenſatione illegitimi ad ordines, per *c. Per venerabilē, qui filij ſint leg.* vbi Pontifex hoc argumento vtitur in legitimatione, quæ nō odioſa, ſed fauorabilis eſt, ob filiorum fauorem: & præiudicium aliorū, ad quos hæreditas pertinet, iura parui pēdūt. Cum talis ſpes ſit potius iure odioſa, *l. Poſt emancipationem, ff. de legatis.* Sic *Ioan.* And. *c. Poſtulaſti, n. 11. de reſcr. & ibi Hoſt. n. 12.* Ant. *n. 8. Imola n. 12. Bellam. n. 3. Abb. c.* Ad aures, *n. 8. de reſcr. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 8. de iudic. & ibi Decius in noua edit. à n. 91. Hippolyt. n. 92. Barbat. nu. 7. Felin. c. fin. n. 5. de ſimon. Beroius c. Ad aures, nu. 29. de reſcr. Loazes nu. præc. alleg.* Sed hanc limitationem reprobat *idem Felin. d. c.* P*oſtulaſti, num. 9. limitat. 2. & d. §. De adulteriis, n. 16.* eò quòd ſemper diſpenſatio ſit odioſa, vtpote, quæ ſemper ius cōmune violat: in quo odiū eius fundatur; (vt diximus n. 4.) 2. poteſt opponi *c. Quod dilectio, de conſang.* vbi quāuis agatur de fauore matrimonij, qui multus eſt: at ſit in diſpēſatione interpretatio ſtricta, & ideo deciditur ibi diſpenſationē in certo gradu, vt in quarto, non extendi ad mixtū ex tertio cum quarto: ſed tantum intelligi, quando vterq; contrahens æquè diſtat à ſtipite. Sed meritò Felinum reprobantes ſuſtinent prædictam limitationem *Decius & Hippol. proximè allegati.* Quia diſpenſatio fauorabilis poteſt dici, vbi agitur de publico religionis fauore, vel animæ. Quippe in talibus euentibus extenſio fit etiam in materia exorbitanti. Quod vulnerationi iuris communis factæ per diſpenſationem præponderet ſubiecta materia: vt probat *Euerard. loco à ratione legis generali, 50. & 61.* Nec obſtat caſus *c. Quod dilectio,* non enim innititur ea deciſiō interpretationi ſtrictè faciendæ diſpenſationis, ſed ratione conſuetudini, quæ in eo loco vigebat, ex cuius violatione ſcandalum oriebatur, id ibi deciſum eſt. Quod conſtat ex fine eiuſdem textus, vbi deciſionis redditur ratio ſic: *Conſultius ducimus multitudini, & obſeruatæ conſuetudini deferēdum, quam aliud in diſſenſionem, & ſcandalum populi ſtatuendum.* Et ita tradunt *ibi Gl. verb. Vterque, Innoc. fin.* Abb. *n. 7. Imola l. 2. in princ. n. 2. ff. de verb. obl. & ibi Roman. n. 62. Aretin. n. 2. Felin. d. c.* Poſtulaſti, *nu. 2. & c. fin. n. 8. de ſimon.* Corneus *conſ. 201. n. 15. vol. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 12. Veracruz append. ad a. 49. 1. p.* Speculi, *pag. 99. & 1. p.* Speculi, *a. 44. pag. 4.* Petr. de Ledeſma *de matrim. q. 54. a. 2. ad fin.*

Secundò tēperatur, vt valeat id arg. à maiori, quando 34
caſus, in quo diſpenſatur, rationē expreſſam conceſſionis cōtinet. Tunc enim extenditur ad caſum non expreſſum, vbi reperitur eadem ratio. Quia iuxta doctrinam *Gl. communiter receptæ, c. 1. verb. Italiæ, de tempor. ord. in 6.* hoc nō eſt extenſio, ſed declaratio, qua declaratur includi eū caſum ex tacita diſpenſantis mēte. Sic *Abb.* At *ſi clerici, §. De adulteriis, n. 8. de iudic. & ibi Decius in noua edit. lim. 1. n. 89. & 90. Hippol. n. 88. Ripa c. Ad aures, n. 41. de reſcrip. Manuel q. regul. to. 2. q. 46. a. 11.* Nec obſtat *Felinum* diſcedere ab hac limitatione *c.* P*oſtulaſti, n. 9. limit. 1. de reſcript.* Et ducitur, quia ſi nō extenditur diſpenſatio à maioritate rationis, à fortiori, nec ab identitate. Sed bene reſpondet *Decius*, quando eſt ratio expreſſa in lege, non eſſe propriè extenſionem, ſed tantum quando à ſimilitudine vel maioritate rationis non expreſsè argumentum ducitur.

Tertiò tēperatur, quando id munus eſt annexū, vel in- 35
cluſum in maiori tanquam pars eius, vel ab eo inſeparabile: tunc enim diſpenſatio in caſu maiori extenditur ad minorē. Quia conceſſo toto partes conceſſæ videntur. Vt diſpenſatio ad ſacerdotiū extenditur ad omnes ordines inferiores. Sic *Ioan. And. addit. ad ſpec. t. de diſpēſatione, §. fin. verb. Diſpēſatum. Hoſt. c.* Poſtulaſti, *n. 12. de reſcript. & ibi idem Ioan. And. n. 11. Ant. n. 8. Imola n. 11. & 14. Barba. n. 7. Bellam. n. 3. idem Ant. c. Literas n. 10. de fil. presb. & ibi Abb. n. 6. Milis in reper. lit. D. n. 23. verb. Diſpēſatio, verſ. Diſpēſatio licèt, Frāc. c. Cui de nō Sacerdotali, n. 5. de præb. in 6.* Probus *addit ad Monachū c. vn. n. 9. & 10. de ætat. & qual. in 6. Felin. c. fi. nu. 5. de ſimon. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis n. 17. de iud. Sarmiēto de redd. 4. p. c. 4. n. 5.* Maiolus *l. 5. de irreg. c. 51. n. 10. & l. 1. c. 8. n. 7. Sayro theſauro caſuum, to. 1. l. 7. c. 14. n. 17. & l. 6. c. 11. n. 20.*

Quartò tēperatur, vt non valeat argum. à maiori in diſ- 36
penſationibus ab homine conceſſis, ſecus in iis, quæ à canone vel lege inducūntur. Quia illæ ſtrictè, hæ verò largè

interpretandæ ſunt (vt diximus n.7.) Sic *Couarr.4.decr.2.p.c.8.§.8.n.11.Lud.Lop.2.p.inſtr.*vbi de clauibus, *c.9.col.5.*

37 Tandem limita, vt regula procedat quando maius & minus ſunt in diuerſis generibus: ſecus ſi vtrumque ſit in eodem genere; tunc enim diſpenſatio in maiori verba prægnantia habens extendetur ad minus. Sic *Oldrad.conſil.215.n.7.Felin.c.*Poſtulaſti,*num.13.fine, limitat.8.de reſcript. Borgaſius de regular.p.2.t.de interpretat.diſpenſationis n.17.*

38 Hinc deducitur, Epiſcopum aut monachum, cui concedit Pontifex teſtandi facultatem, poſſe quoque codicillum facere, aut cauſa mortis donare. Quia hæc ſunt partes vltimæ voluntatis, quæ conceſſo teſtamento conceduntur. Vt prob.ex *l.Marcellus,ff.de donat. cauſa mort.*ibi: *Nam & mortis cauſa donare poterit, cui teſtari conceſſum eſt:* Atque ita reprobato Socino iuniori, qui cõtrarium tenuit *conſ.13.n.12.13.& conſ.89.n.31.l.1.*tenent *Nau.apolog.ad lib. de reddit.q.3.monit.7.9. & 10. Mandoſius* latius probans *de ſignatur.gratiæ,verb.Licentia teſtãdi,verſ.Alia etiam ambiguitas.Sarmiento de reddit.p.4.c.4.n.5. Enriq.l.7.de indulg.c.21.n.6.& c.30.n.7.& in fin.Molin.1.de iuſt.tract.2.diſp.141.ad fin.*

39 Secũdò infertur, conceſſionẽ ouorum extendi ad lac & caſeum. Sic *Enriq.lib.7.de indulg.c.30.n.3.*eam reddens rationem, quod minus ſit. Sed hæc ratio diſplicet, non enim video quo pacto ſit minus. Quare rationem legitimã eſſe cenſeo, quia vnica & indiuidua eſt prohibitio ouorum & lacticiniorum, eo quòd ſementinam originem à carnibus trahant: ſicut eſt vnica & indiuidua prohibitio omnium carnium. Quod conſtat ex *c.Denique 4.d.*vbi hæc prohibitio continetur his verbis: P*ar autem eſt, vt nos, qui his diebus à carnibus animalium abſtinemus, ab omnibus quoque quæ ſemẽtinam trahũt originem carnis abſtineamus: à lacte videlicet, caſeo, & ouis.* Sicut ergo is cui ratione morbi conceditur vt auem edat, non erit reus præcepti quibuſcumq; carnibus veſcens: ſic cui ouorum eſus conceditur, cæterorum quoque lacticiniorum vſus licet. Similiter cui eſus carnium conceditur, ſubinde ouorum & lacticiniorum vſus permiſſus eſt. Quod tota ratio prohibitionis horum ſit, eo quòd à carnibus ſementinam originem trahant. Atque ita pendet prohibitio hæc à carnium prohibitione: ſublata ergo principali prohibitione tollitur acceſſoria.

DISPVTATIO II.

An poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda?

SVMMARIVM.

Poteſtas diſpenſandi eſt latè interpretanda, n.1.

An ad ſolos caſus adaptabiles, & comprehenſos ſub lata verbi ſignificatione extendatur, & in quibus eſt eadem vel maior ratio, licèt ſint ſeparabiles? num.2.

Quid, ſi cedat in damnum tertij, & an poteſtas conferendi beneficia extendatur, n.3.

Quid, ſi conſuetudine inducta ſit certa interpretatio in ea materia, n.4.

An extendatur ad diſpenſandum in iure naturali vel diuino, n.5.

An extendatur, quando conceditur ad diſpenſandum cum certis perſonis, num.6.

An priuilegia bullæ, & iubilæi ſint ſtrictè intelligenda, n.7.

Poteſtas diſpenſandi conceſſa Epiſcopo circa beneficia; an ad ſimplicia reſtringatur, n.8.

Quid vbi eſt dubium, an diſpenſatio, vel diſpenſandi poteſtas extendatur ad caſum, num.9.

Poteſtas diſpenſandi capituli ſede vacante an extẽdatur ad caſus occultos commiſſos Epiſcopo in Trident.ſeſſ.24.cap.6. & ad caſus commiſſos Epiſcopis in Trident, tanquam delegatis Sedis Apoſtolicæ, & an eis ſit poteſtas delegata, n.10.

An ea Tridentini facultas competat Epiſcopis nondum conſecratis, n.11.

An ea facultas ſit odioſa, ac reſtringenda, nec competierit Epiſcopis ante Trid. Et competat aliis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ſubditi horum poſſint in his caſibus adire Epiſcopum, n.12.

An ſuperiores religionis erga religioſos gaudeant ea facultate, n.13.

An poteſtas diſpenſandi in votis, vel iuramentis, extendatur ad ea commutanda. Refertur quadam ſententia, n.14.

Proponitur ſententia Auctoris, n.15.

An poteſtas circa vota extendatur ad iuramenta. Refertur duplex opinio, n.16.17.

Proponitur ſententia Auctoris, n.18.

An facultas circa iuramenta ſoli Deo facta extendatur ad vota, n.19.

An ea falcultas extendatur ad iuramenta, in quibus eſt turpitudo in recipiente, n.20.

An facultas circa vota extendatur ad votum & iuramentum ſimul expreſsè facta? Refertur duplex ſent.n.21.22.

Proponitur ſententia Auctoris, n.23.

An ſit ſubreptitia diſpenſatio voti tacito iuramento: vel iuramenti tacito voto: vel falſo proponatur votum, cum ſit iuramentum: vel è contra: vel falſo dicatur eſſe alterum vinculum ſolum, cum ſit vtrumque, num.24.

An ſit neceſſaria mentio in diſpenſatione repetitionis voti vel iuramenti? n.25.

Soluuntur argumenta, n.26.

An potens legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit laborantem vtroque vitio ſimul? Refertur quadam ſententia, n.27.

Proponitur ſententia Auctoris, n.28.

Quid, ſi in partis fauorem ea poteſtas conceſſa ſit, n.29.

An hoc poſſit, potens ſpurios in genere legitimare, n.30.

Satisfit argumentis, n.31.

CONCLVSIO ſit. Quamuis diſpenſatio ipſa odioſa ſit, 1
ac ſtrictè intelligẽda: (vt latè diſp.præc. diximus,) at poteſtas diſpenſandi cõmiſſa alicui eſt latè interpretãda, tanquam fauorabilis. Solet probari ex *cap.finali, de ſimon.* quod decidit mandatũ diſpenſandi cum monachis ſimoniacè ad monaſteriũ admiſſis, cõmiſſum Epiſcopo, extẽdi ad diſpenſandũ cum Abbatibus eodẽ vitio affectis. At hic textus nil cõfert, vt bene aduertunt A*retinus l.2.in princ.n.1.ff.de verb.oblig.Fortunius l.Gallus,§.Et quid ſi tãtũ, à n.156. ff.de liber.& poſth.Nauar.eo.ca.fin.n.3.Couar.4.decret.2.p.c.8. §.8.n.9.*Quia ex illo mãdato non confertur Epiſcopo noua diſpenſandi poteſtas, ſed excitatur eius poteſtas ordinaria per cõcilium generale conceſſa. Vt cõſtat ex textu, ibi: *Secundum conſtitutionem generalis concilij diſpenſares.* Atque ideo textus non probat de cõmiſſione, ſed de poteſtate ordinaria ad diſpenſandum, iure conceſſa. Et de eadem loquitur *c.*P*er venerabilem.qui filij ſint legitim.*(vt bene docet *Couar.proximè allegatus,*) dum is textus probat poteſtatem diſpenſandi circa maiora, ad minora extendi. Sed prob. concluſio. Quia cum diſpenſandi poteſtas conceditur, nulli fit præiudicium, niſi ſoli concedenti, qui poteſtatem ſuam totam vel eius partem communicat: nec ex parte eius, cui conceditur, reperitur aliquod odium. Ac proinde tanquam Principis beneficium eſt latè interpretanda. Iuxta dicta diſp. præcedenti nu.4. Et confirmatur, quia odioſum non eſt, imo gratioſum: vt in diſpenſando, quis principis vice fungatur. 2. quia ſemper principale propoſitum inſpiciendum eſt, *l.Rogaſti, in principio, l.ſi quis, ff.Si certũ petatur,* quod aliis adductis illuſtraui lib.6.diſp.1.n.11. At dum conceditur diſpenſandi facultas principale intentum non eſt, vulnerare ius commune, ſed *id in* conſequentiam venit: principale autem intentum eſt, fauore quodam ac beneficio afficere eum, cui conceditur. Quare eſſet Principis beneficium, ſpectandum eſt, vt latè interpretetur. At diſpenſatio ipſa directe ac principaliter tendit ad vulnerandum ius commune, eximendo quempiam ab illius obligatione. & confirm. quia & ſi cauſa mediata poſſit eſſe odioſa, ſatis eſt vt immediata, id eſt, liberalitas Principis ſit fauorabilis: & hæc regulariter attẽditur, *l.Socium, qui in eum ff pro ſocio. l. Sed ſi plures,§. In arrogato, ff.de vulgari,*& notat *ibi Bart.nu.3.* Quod ſi opponas, ad dignoſcendum reſne fauorabilis an odioſa ſit, non attendi præciſe rem prout in ſe eſt, ſed ex effectu cõſurgenti id venandum eſſe. Vt conſtat ex *l. 1. ff. ſolut. matrim.* vbi dos fauorabilis appellatur, quod effectus inde reſultans, nimirum, ſobolis procreatio, ſit fauorabilis. Si ergo exercitium diſpenſationis, quod eſt effectus poteſtatis diſpenſandi, eſt odioſum, ipſa quoque poteſtas talis erit. Et confirm. quod poteſtas propter exercitium concedatur, aliàs inutilis eſſet. At quoties vnum conceditur propter aliud, conceſſio ſortitur naturam eius propter quod conceditur. Vt conſtat ex Bart. doctrina *l. Conſtitutionibus, n.1 .ff ad municip.*vbi *allegato Dyno* inde ſtatuta eſſe ſtricti iuris probat, quod actio ex eis deſcendẽs ſit ſtricti iuris. Sed vtrique obiectioni ſatisfit ex doctrina tradita, nã allegata in vtraque obiectione procedũt, quando ille effectus odioſus eſt principaliter intentus. At *hic* principaliter intenditur communicatio poteſtatis, quæ fauorabilis eſt. Et ideo hanc concluſionem tradunt *Gloſſa*

Hi

c.Hi qui,verb.In poteſtate,in fin.15.q.8.& c.Dudũ,verb.Beneſica, de præb.in 6.Fredericus conſ.163. Oldradus conſ.152.n.1. Calderi.conſ.1.n.vn.de conſang.Bart.l.2.in princ.n.2.ff.de verb. oblig.& ibi Bald.n.vn.Imola n.2.Bart.Socinus n.14.Alciatus n. 48.Alex.n.6.Paulus n.4.Angelus n.2.Rom.n.62.Aretinus n.1. Galiaula n.8.Ioan.And.c.fin.nu.3.fin.de ſimon.& ibi Ant.nu.5. Abb.n.3.& 5.Cardin.ſtatim in princ.oppoſit.1.Anan.n.8.Felin. n.7.concl.4.& c.Poſtulaſti n.11.limit.4.de reſcr.idem Abb.c.At ſi clerici,§.De adulteriis nu.11. de iudic. vbi Imola fin.Alex.de Neuo n.15.& 23.Decius in noua edit.limit.2.n.95.& cõſ.76.n. 1.vol.1.idem Alex.de Neuo c.Quod dilectio,ad fin.de conſ.& ibi Præpoſ.n.8.Ripa c.Ad aures n.20.& 43.de reſcr.idem Ananias c.fin.n.5.de cleric.pugnãt.in duello.Idẽ Alex.l.Si ita ſcriptũ n.3. ff.de lib.& poſth.Barth.Socinus conſ.33.n.14.vol.3. & conſ.47. n.32.vol.4.Præpoſ.c.Per venerabilem,in princ.n.5.qui fil.ſint legit.Francus c.1.n.5.de fil.presbyt.in 6.ibi Dominic.in princ.n.8. Iac.de Puteo in ſuis deciſ.l.3.deciſ.39.n.1.Ant.de Roſellis tract. de legitim.l.2.t.De cauſa materiali,n.10.Angelus verb.Diſpẽſatio n.9.vbi Sylu.q.5.n.9.Tabiena verb.Beneficium 2.q.14.n.16. Rolandus conſ.61.n.6.vol.1.Villadiego tract. de leg.q.14.nu.31. Nauar.c.fin.n.3.de ſimon.& §.In Leuitico,notab.27.n.4.& cõmẽt.4.de regul.quod eſt ſuper c.Statuim⁹ 19.q.3.n.15.fin.& l.4. conſ.t.de conſ.1.edit.conſ.8.fin.in 2.conſ.4.fin.Couar.4. decr.2.p. c.8.§.8.n.6.verſ.8.& n.11.Gutier.quæſt.canon. l.2.c.15.n.125. Borgaſius de irreg.2.p.t.de interpret.diſpenſationis,n.23.Stunica q.6.de voto n.57.Gratian.reg.140.n.15.Et ex Theologis,Enriq.li.7.de indulgen.c.3.fin.Molinat.1.de iuſt.tract.1.diſp.173. col.4.verſ.Obſeruãdum eſt eum. Sayro theſauro caſuum,to.1.l.6. c.11.nu.8.Lud.Lop.2.p.inſtr.vbi de clauibus c.9.col.4.Emm. Sa ſum.verb.Diſpẽſatio n.7.Manuel 1.to.ſum.2.edit. c.166.n.3.

2 Temperatur tamen concluſio, vt extendatur hæc poteſtas nõ ad quoſcunq; caſus, ſed ad caſus quoquo modo adaptabiles caſibus in poteſtate expreſſis:Sic Felin.c.fin.n. 8.limit.1.de ſimon.Gambara de auctor.legati l.10.nu.203.inde bene inferens non extendi de caſu ad caſum non cõprehenſum ſub lata verborum ſignificatione.Quare idem Felinus c.Poſtulaſti, n.11.limit.4.de reſcript.bene ait extenſionẽ huius poteſtatis fieri ad conſequutiua etiam ſeparabilia, in quibus eſt eadem vel maior ratio,& ibi latè probat.

3 Secundò temperatur, quando ſolum agitur de præiudicio,ipſius concedentis poteſtatem, ſecus quãdo ea conceſſio in tertij præiudicium vergit: tunc enim eſt reſtringenda poteſtas. Quod Princeps cẽſeatur velle quam minimum poſſit damnum tertio inferre.Pro hac partẽ ſunt Ant.& alij,quos referam n.28. dicentes poteſtatem legitimandi non extendi ad caſum mixtũ, quando eſt in tertij damnum: eò quòd tunc odioſa ſit.Et in terminis propriis docent Felinus c.Poſtulaſti n.11.caſu 2.de reſcr.& c.At ſi clerici,§.De adulteriis,n.9.de iudic.& ibi Alex.de Neuo n.15.& 23.Alciat.alios referens,l.2.in princ.n.51.& verſ.Fallit 4.ff.de verb.oblig.& ibi Aretin.n.1.fin.Gãbara de auctor. legati,l.10.n. 196.Couar.4.decr.2.p.c.8.§.8.nu.9. Valaſcus conſ.60.n.3.vol. 1.& adhibet hoc exemplũ Aretinus cũ Innoc.c.Dudum el 2. n.13.de elect.& Archidiacono,c.Si quis,de miniſteriis,in fin.d.50. quamuis Epiſcopus poſſit diſpenſare cum electo criminoſo,at id nequiret in præiudicium capacis, qui ſimul cũ eo electus eſt: nec ſimiliter in præiudicium eius contra quẽ in teſtem producitur criminoſus. Exemplum etiam ponit idem Aretinus in poteſtate conferendi beneficia.Sed huic exemplo obſtare videtur doctrina Gl.c.Dudum, verb. Beneficia,de præbend.in 6.vbi poteſtatem conferendi beneficia tanquam fauorabilem extendendam docet, & c. Si cui el 2.de præbend.in 6. qui textus manifeſtè probat poteſtatẽ hanc eſſe fauorabilem,decidens decere gratiam hãc eſſe manſuram.Quæ verba propriè ſonant eſſe hoc beneficiũ Principis fauorabile,vt in regul.Decet,de reg. iur. in 6. Sed dic(vt colligitur ex Fel.c. Poſtulaſti, n.11.caſu 2.in fi.de reſcr.) quando collatio beneficiorum ad ſolũ Pontificem concedentem poteſtatẽ ea cõferendi ſpectat, ea poteſtas eſt fauorabilis & amplianda.Quod ſoli concedenti Pontifici præiudicet: at quando collatio ad ordinarium ſpectaret,ea poteſtas conceſſa alteri per Põtificem eſt ſtrictè interpretanda,ob ordinarij præiudicium.Intelligenda tamen eſt hæc limitatio, dummodo præiudicium graue ſit, vt docent Gl.c.Olim,in fin.de verb.ſignif. Archid.c.Quoniam n.2.d.69.Couar.& Valaſcus proximè allegati. Quia de minimis curatur.

Tertiò temperatur,niſi cõſuetudine inducta eſſet certa interpretatio in ea materia:tunc enim reſtringenda eſt poteſtas diſpenſandi,ratione eius conſuetudinis,vt caueatur ſcandalum. Conſtat ex c.Quod dilectio,de conſang.quod ad hoc ponderaui diſp.præced.n.33.Sic Felinus c.Poſtulaſti n.11.verſ.Quartus tamen caſus, de reſcript.Gambara de auctoritate legati,lib.10.n.194. 4

Quartò temperatur, ne facultas diſpenſandi abſolutè conceſſa extendatur ad diſpenſandũ in iure naturali vel diuino.Sic Gloſſ.l.Filius à patre,§.fin.verb. Statu,ff.de liber.& poſth.Bald.ibi,fin.Angelus fin.Alex.n.4.Aret.l.2.in princ.n.1.ff. de verb.obl.& ibi Alciat.n.51.verſ.Fallit 3.Gãbara de auctoritate legati l.10.n.204.Felin.c.fin.n.8.lim.4.de ſimon.& ibi Nauar.n.3.Sed Bart.Socinus dict.l.2.in princ.n.14.ait Gloſsã cui prædicti DD.innituntur, loqui de impedimentis matrim. iure diuino inductis. Cũ enim in iis Pontifex diſpenſare nequeat, nõ cenſetur eam poteſtatẽ transferre in illa generali cõmiſſione.Quia nemo plus iuris in aliũ transferre poteſt,quàm ipſe habet,reg.Nemo plus iuris 55.ff.de reg.iur. Vnde apertè ſentire videtur Bart. Socinus tranſire eã poteſtatem,ſi Pontifici deleganti cõpeteret facultas diſpenſandi in eo iure diuino. Verum Alciat.prox.alleg.reprobat hunc intellectũ. Quod ita intellecta Gl.eſſet fatua & indubitabilis.Quare Felin.c.Poſtulaſti n.12.verſ. Tertius caſus, de reſcr.& Gãbara d.l.10.n.205.aiunt hanc limitationẽ, vt aliquid importet, intelligẽdam eſſe, etiam ſi Pontifex delegans poſſet in eo iure diuino diſpenſare aliquando ex magna cauſa.Quare mihi placet hæc limitatio ſic intellecta, vt non tranſeat in ea generali poteſtate facultas diſpẽſandi in iure diuino,quando id tale eſt,vt ſpecialiſſimè Pontifici reſeruetur, ita vt non niſi ex magna cauſa in eo diſpenſet,vt bene explicarunt Felin.& Gambara.At tranſire credo,quando nõ ita ſtrictè.Nemo enim negabit virtute talis poteſtatis poſſe delegatum diſpenſare in votis cõmunibus, quæ iure diuino naturali obligant. At nemo concedet tranſire poteſtatem diſpenſandi in matrim. rato,nec in ſolemni caſtitatis voto, imo nec in ſimplici voto caſtitatis aut religionis,vt dicemus diſp.9.n.2. 5

Vltimò temperatur, vt latè interpretetur, quando ea conceditur ad diſpẽſandum cum perſonis non expreſſis. At ſtrictè intelligitur, vbi exprimuntur perſonæ, cũ quibus eſt diſpenſandum. Ratio differẽtiæ eſt,quòd in priori caſu ſit beneficium ac priuilegium actiuum illius qui diſpenſaturus eſt,& in eius gratiã confertur:quare ac beneficium principis latè exponitur.At in poſteriori eſt priuilegium paſſiuum ipſius,cum quo diſpenſandum eſt,vtpote in eius fauorem conceſſum. Quare non eſt tam diſpenſandi facultas,quàm quaſi diſpenſatio in eſſe producta ſolam exequutionẽ expectans.Hæc quoq; limitatio apertè colligitur ex c.Si cui nulla,de præb.in 6. Et ita docẽt Ioan. Ant.c.fin.n.3.fin.de ſimon. & ibi Ant.n.5. Abb.nu.3.& 5.Card. ſtatim in princ.oppoſ.1.Felin.n.8.Nau.n.3.Alciatus l.2.in princ. n.50.verſ.Fallit ſecũdo,ff.de verb. obl.& ibi Galianla n.11.Gãbara de auctor.legati,l.10.nu.200.Iac.de Puteo in ſuis deciſ.l.3. deciſ.39.n.2.Angelus verb.Diſpẽſatio n.9.& ibi Syluest.q.5.n.9. Couar.4.decret.2.p.c.8.§.8.num.9.fin. Vnde ſimiliter eſt latè interpretanda, quando eſt poteſtas diſpenſandi cum determinato perſonarum numero, etiam ſi cùm vna ſola ſit, modo perſonæ non nominentur. Quia adhuc eſt beneficium,& priuilegium actiuum eius, qui diſpenſaturus eſt, ac in ipſius gratiam collatum. Sic Alciatus prox.alleg. At hæc limitatio intelligenda eſt, quando ad petitionẽ illarum perſonarum expreſſarum, cum quibus diſpenſandum eſt,hæc poteſtas committitur:ſecus ſi ad petitionem diſpenſaturi, tunc enim cenſetur ea poteſtas in fauorem ipſius conceſſa,& ita eſt latè interpretanda. Sic Iac.de Puteo prox.alleg.Rota in nouiſſimis 3.to.l.1.deciſ.117.fin.& l.2.de- 6

ciſ.700.fin. At hoc ego intelligo, quando in fauoré ipſius diſpenſaturi & vt ipſi gratiam faciat, daret eam poteſtatẽ prælatus. Quod in dubio nõ præſumi, quãdo eſt ad diſpẽſandum cum determinata perſona, dicemus diſp. 28.n.90.

7 Ex his deducitur primò, priuilegia bullæ Cruciatę ac iubilei eſſe ſtrictè intelligenda. Quòd non ſint priuilegia ſeu beneficiũ ipſius diſpenſantis, ſed ipſius perſonæ bullam accipientis, vel iubileum obtinentis. Sic *Nauar.lib.2. conſ.t.de* [illegible] *iur.in 1.edit.conſ.3.n.6.in 2.conſ.1.nu.6.* loquens de iubileo vocat eas facultates odioſas ac reſtringendas. Idem tenet loquens de priuilegiis Cruciatæ *Enriq.lib.7.de indulgent.c.30.n.1.* Quare minus bene L*ud.*L*op.2.p.inſtruct.* vbi de clauib. *c.9.col.6.* dicit facultates bullæ eſſe fauorabiles, & latè interpretandas.

8 Secundò deducitur non credendum *Abbati c.fin.n.5.de cleric.pugnant in duello*, vbi ait poteſtatem diſpenſandi circa beneficia conceſſam Epiſcopo, intelligi de ſimplicibus, & reddit rationem, eò quòd diſpenſatio ſit odioſa. At meritò eum improbãt *Anan.ibi n.5.& Felin.c.Poſtulaſti n.11.limit.4.verſ.Adde etiam, de reſcript.Ripa c.Ad aures nu.20.eod. tit.* Quia licèt diſpenſatio ſit odioſa, & ſic diſpenſante Epiſcopo ad beneficium, intelligatur diſpenſatio de ſimplici, at facultas diſpenſandi ſibi data, eſt latè interpretanda, & ita intelligitur quoque de curato.

9 Tertiò deducitur, ſicut in dubio an diſpenſatio extendatur ad aliquem caſum, interpretandum eſt eam nõ extendi: ita in dubio an poteſtas diſpenſandi extendatur, vt virtute illius poſſit diſpenſari in aliquo caſu, interpretandum eſſe extendi. Ratio diſparitatis eſt, quod illa ſtrictam hęc autem amplam interpretationem ſortiatur. Sic *Decius c.At ſi cleric.§.De adulteriis, in noua edit.limitat.2.n.96.de iudic.& ibi Hippolyt.n.91.Stunica de voto q.6.n.57.*

10 Quartò deducitur expoſitio *Tridentini ſeſſ.24. c.6.de reform.* vbi conceditur Epiſcopis facultas ad abſoluendum & diſpenſandum circa omnes caſus occultos, nec deductos ad forum contẽtioſum, excepta irregularitate ex homicidio voluntario. Dubitari enim poteſt an ea facultas competat quoque capitulo Sede vacanti: & aliis prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem: & prælatis religionum? Et 1. ſi loquamur de capitulo Sede vacanti, *Suarez de cenſuris, diſp.41.ſect.2.n.13.* negat. Et ducitur primò, quòd declararit congregatio Cardinaliũ hanc facultatem ſolis Epiſcopis priuatiuè quoad omnes alios concedi. Ergo excludit etiã capitulũ Sede vacanti. 2. Quia hæc facultas nõ cõpetit ordinario iure Epiſcopis, ſed iure ſpeciali Tridentini (vt dicemus n.12.) At quæ iure ſpeciali cõpetunt Epiſcopis, non tranſeunt in capitulum. At verius exiſtimo eã facultatem tranſire in capitulũ Sede vacanti. Ducor, quia quãuis hoc iure ſpeciali Tridẽtini cõpetat Epiſcopis, & capitulũ non ſuccedat in iis quæ competunt Epiſcopo iure ſpeciali (vt cõmuniter tradunt DD. cum *Innoc.c.*Cum *in cũctis, n.7. de elect.& Abbate c.Verum, n.9.de foro compet.*) id tamen eſt verum de iis, quæ competũt iure ſpeciali delegato, ſeu ex cõmiſſione Epiſcopo, ſecus ſi de iure ordinario ſpeciali, vt tradũt *Abb.d.c. Verum n.9. Felin.c.Eam te, n.17.de reſcript.* At hæc poteſtas cõpetit Epiſcopis iure ordinario ſpeciali. Poteſtas enim cõpetens nõ perſonæ, ſed dignitati perpetuò, vel officio eſt ordinaria (vt probaui l.2.diſp.40.n.14.) Quod hîc cõtingit, eo vel maximè, quia Tridentinum in eo decreto non dicit vt id cõpetat Epiſcopis tanquã delegatis Sedis Apoſtolicæ, in quo euentu licèt poteſtas cõpetat officio in perpetuum; eſt delegata, vt cõmuniter *cum Gl.fin.c. Ad abolẽdam, de heret.& ibi* Abbas*.n.15.* tradũt ibi DD. & *Coſmas pragmat.ſanct. to.1.t.de collationib.§.Item circa, in verb.Legatorũ.* Quãuis nõ deſint, qui ſentiant oppoſitum. Quare tunc hæc poteſtas tanquã delegata non tranſit in capitulum, vt cũ aliis probat *idẽ* A*bb.eo.c.*A*d abolendam, fin.* contra alios. Quod intellige niſi aliàs iure ordinario competeret Epiſcopo. Tunc enim ea poteſtas tranſibit ad capitulũ, non quatenus Epiſcopus poterat iure delegationis, ſed quatenus poterat iure ordinario. Sicut in T*rident ſeſſ.22.c.8.de reform.* præcipitur vt Epiſcopi tanquam ſedis Apoſtolicæ delegati cõpellant exequi teſtamentum: & tamen quia id poterant Epiſcopi iure ordinario, *cap.3.de teſtam.* tranſit ea poteſtas in capitulum, quatenus iure ordinario competebat Epiſcopis. Et ita competere loquentes poſt Tridentinum affirmant *Matienzo lib.5.recop.t.4. li.14.gl.1.nu.47.P.Molina tom.1.de iuſt.diſp.250.* Tandem quia non dicitur in eo decreto Tridentini, vt auctoritate apoſtolica diſpenſent Epiſcopi. Quæ verba etiam denotant auctoritatem delegatam, vt tradunt *Franc.cap.Cum aliquibus, nu.4.de reſcrip. in 6.*M*aranta in ſũa pract.4.p.d.5.num.4.* Poterit ergo capitulum Sede vacante exercere omnia, quæ in eo decreto competunt Epiſcopis. Nec obſtat declaratio Cardinaliũ in contrarium adducta. Quia de ea non conſtat authenticè, neque illa neceſſariò ſtandum eſt, quamuis magnam auctoritatem habeat. Et fortè noluit excludere capitulum Sede vacanti, cum in omnibus ferè vice Epiſcopi fungatur. Et ita ſent. hanc tuentur C*enedo collectan. 4. ad decretales, n.3.Enriquez lib.14.de irregul.c.18.n.2.& c.20.n.1.& lib. 6.de pœnit.cap.16.n.1.Aragon 2.2.quæſt.88.a.12.col.7.concl.5. f.1042.Manuel q.regular.tom.1.q.61.a.9.*

Similiter ea poteſtas competit Epiſcopis electis & cõ- 11
firmatis, licèt nondum conſecratis. Quia iuxta omnes illis competunt ea, quæ ſunt iuriſdictionis: quale eſt hoc, & ita docent *Cenedo & Manuel num.præced.allegati, Suarez de cenſuris, diſp.41.ſect.2.n.7.*

Si verò loquamur de abbatibus, & aliis prælatis habẽ- 12
tibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & diœceſim nulli Epiſcopo ſubiectam, quidam neoterici doctiſſimi negant (vt refert *Enriquez l.6.de pœnit.c.16.n.1.cõment.lit. F.*) eam facultatem Tridentini illis competere. Idem negant *Cenedo & Suarez, num.præced.alleg.* & ducitur vterque, quod cùm Tridentini decretum *d.ſeſſ.24.c.6.de refor.* exorbitet à iure communi, quo attento ſolus Papa poterat diſpenſare, id decretum tanquam odioſum reſtringendum eſt. Quare ait *ibi Suarez* fideles immediatè ſubiectos his prælatis, licèt alias exemptis, poſſe quoad contenta in eo decreto ſubiici Epiſcopo, in cuius diœceſi eſt horum prælatorum diœceſis. Quia cùm non debeant eſſe peioris cõditionis aliis fidelibus, oportet vt Epiſcopum habeant, à quo poſſint talem diſpenſationem petere. Item quia *Epiſcopus* per ſe habet iuriſdictionem in illa diœceſi *quoad* omnes actus, in quibus illi prælati non ſunt exempti. Qualis eſt hic, de quo agimus. Sed quamuis hæc ſint valdè probabilia, probabilius reputo hanc poteſtatem competere his prælatis. Ducor quod id decretum Tridentini ſit tanquam fauorabile ampliandum (vt bene docent *Enriquez l.10.de ſacram.ord.c.20.n.2.& Manuel n.10.fine allegatus.*) Quod probat *Enriquez*, quia per eam deciſionem fit reductio ad ius commune primęuum, quo attento poterant Epiſcopi in omnibus diſpẽſare (vt probaui l.1.diſp. 61.n.3.) In quo caſu etiam diſpẽſationem diximus extendendam, diſp.præced.n.12. Verùm hanc rationem nõ approbo. Quia optimè *Suarez de cenſuris, diſp.41.ſect.2. nu.3.* probat facultatem diſpenſandi in eo decreto Epiſcopis conceſſam minimè illis competiiſſe attento iure primæuo & ordinario. Quia cùm ſint Pontifice inferiores, à quo illæ irregularitates, quarum diſpenſatio illis committitur ibi, promanant, nequibant abſque ſpeciali commiſſione in illis diſpenſare. Cùm inferior nequeat in lege ſuperioris diſpenſare, *c.Inferior, d.21.* Quare legitimá huius ratio eſt, quod facultas delegata ad diſpenſandum, quãuis iure communi minimè competeret, eſt fauorabilis, & latè interpretanda (vt n.1.probauimus.) Nedum hęc quæ eſt ordinaria (vt n.10.probauimus.) Item quia etiam diſpẽſatio à iure exorbitans eſt latè interpretanda (vt probaui diſp. præc.n.7.) quando in corpore iuris eſt clauſa. Nedum poteſtas diſpenſandi in corpore iuris clauſa. Qualis eſt hæc, Tridentinum enim ius commune conſtituit. Secundo, quia hi in ſua diœceſi plenam Epiſcoporum iuriſdictionem habent, ab illiſque ſola conſecratione differunt, vt paſſim tradunt DD. in materia de voto & aliis. Et cõfeſſa-

rios

rios pro ſuis diœceſibus approbant; cum tamen id eſſe Epiſcoporum, ſtatuatur in *Triden.ſeſſ.23.c.15. de reform.* & ideò hanc ſententiam tenent *Enriq. lib. 14. de irregul.c.18. nu.2. in commento, lit. P. & lib.6. de pœnit. c. 16.n. 1. Manuel 2.tom.ſum.c.10.n.6.concl.6.& quæſt.regul.to.1.q.61.a.9.*

13 Tandem eadem poteſtas *Trident. eo ca.6.* competit ſuperioribus etiam localibus ſeu conuentualibus religionum exemptarum erga religioſos eis ſubditos, vt expreſsè conceſſit Pius V. in quodam Breui, cuius verba refert *Manuel q.reg.to.1.q.61.a.9.* & ratio eſt, quia hi ſuperiores funguntur iuriſdictione quaſi Epiſcopali in ſuos ſubditos religioſos, vt probabo diſp.ſeq.n.9.

14 Quintò deducitur, quid dicendum in ea quæſtione, an poteſtas ad diſpenſandum in votis vel iuramentis Deo factis extendatur ad commutanda? Et quidem de poteſtatem ordinariam diſpenſandi habente nullus dubitat. Nec etiam aliquis dubitat poteſtatem ad commutandum non extendi ad diſpenſandum: quod maius eſt. Sed difficultas eſt, an poteſtas delegata ad diſpéſandum, extendatur ad commutandum? Quidam exiſtimant eam extendi quoque ad commutandum. Ducuntur ex *reg. 53. Cui licet, de reg.iuris, in 6.* vbi habetur cui licet quod eſt plus, licere quoque minus. At commutare eſt minus, quam diſpenſare. Adde poteſtatem diſpenſandi tanquam fauorabilem ampliandá (vt diximus n.1.) Huius ſententiæ videtur *Palud. 4.d.38.q.4.a.3.concl.5.nu.35.* ait enim quemcumque & quandocunq; potenté diſpenſare in voto, quod plus eſt, poſſe quoq; id commutare, quod minus eſt: vbi videtur loqui tam de poteſtate ordinaria, quàm de delegata, cùm generaliter cum dictione vniuerſali loquatur, & eius ratio de vtraq; probet. Eiuſdem etiam ſent. videtur apertè *Sotus l.7.de iuſt.q.4.art.3.col.5. paulò ante verſ. Ex his fit cõſequens*, vbi hæc ait: *facultas diſpenſandi eadem eſt vbique commutandi. Quia maior eſt facultas diſpenſandi.* Et tenent expreſsè *Enriq.l.7.de indulg.c.30.n.5.fin. Emm.Sa ſum.verb.Votũ*, vbi de voti irritatione & diſpéſ.*n.19. Aragõ 2.2.q.88.a.12.col.6.dict.2.& q.89.a.9.col.antepen.propoſ.2. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.3.c.22.ad fin. Manuel in expoſ.Cruciatæ, §.9.n.115.& to.2.ſum.c.100.ad fin. Lud. Lop.2.p.inſtruct.* vbi de clauibus, *c.9.col.4.& col.8.verſ.Præterea ex prædictis.*

15 Sed quãuis hoc probabile ſit, probabilius tamen cenſeo non extendi ad commutandum. Ducor, quia *reg. Cui licet*, qua nititur prior ſententia, locum habet, quãdo minus continetur in maiori, tanquã pars in toto, vel ſpecies in genere, vt communiter ibi tradunt DD. & cõſtat: nam potés ex priuilegio in irregularitate homicidij voluntarij diſpenſare, non poterit in irregularitate excommunicati celebrantis, quæ multò minor eſt. At cõmutatio nullatenus includitur in diſpenſatione. Quia hæc eſt in parte vel in toto obligationis diſſolutio. At cõmutatio nullam prorſus vinculi diſſolutionem importat, ſed tranſlationé eiuſdem vinculi voti in aliam materiam. Adde ad commutationem materiæ promiſſæ in aliam æqualem (quod legitima voti commutatio exigit) non mediocrem peritiam deſiderari. Qualis non exigitur ad diſpenſandũ. Secũdò, quia nó eo ipſo quod poteſtas commutandi alicui auferretur, cenſeretur ablata diſpenſandi poteſtas (vt optimè probat *Nauar.§.in Leuit.Notab.27.n.1.& ſeq.*) Cum tamen argumentum negatiuè à minori ad maius valeat: vt non poteſt quis minus, ergo nec maius: perinde vt valet affirmatiuè à maiori ad minus: poteſt quis maius, ergo & minus. Ergo eadem ratione, qua negatur valor prioris argumenti: eò quòd diuerſa ratio ſit in vtraq; poteſtate: negandus eſt poſterioris valor. Et ita hanc partem ſuſtinét *Nauar.ibi, & ſum.c.12.n.79. Palacios 4. diſt.38.diſp.3.col.37.verſ.Et ſanè ſi amicus, Metina l.2.ſum.c.1.f.258. Valẽtia 2.2.diſp.6.q.6.punct.7.col.10.verſ. Denique, Azor lib.11. inſtit. moral.c.10.q.4.& c.18.quæſt.7. Lud. Lop.1.p.inſtruct. cap.50. paulò poſt princ.* At qui poteſt diſpenſare ex priuilegio, poteſt partim relaxare, & partim commutare. Tum quia poteſtas hæc partim commutandi includitur in poteſtate diſpenſandi, tanquam neceſſaria ad eam perfectè exercendá. Cum vniuerſi auctores conſulant ne omnino diſpenſatio voti concedatur, ſed mixta aliqua commutatione. Quod & Pontifex ipſe in omnibus votorum diſpenſationibus obſeruat. Tum etiam quia partim commutare non ſolùm eſt quid minus, ſed etiam in ipſa diſpenſandi facultate continetur, vt pars in toto. Nam diſpenſans dirimit omnino vinculum, at commutans in parte, diſſoluit ſolùm in parte. Ita *Azor ibidem.*

16 Sextò deducitur reſolutio eius quæſt. an habens facultatem delegatam diſpéſandi in votis, eáve commutandi, habeat eandem ſubinde circa iuramenta ſoli Deo facta? Et quando eſt poteſtas ea ordinaria circa vota, omnes fatentur extendi eam ad huiuſmodi iuramẽta. Sed de poteſtate delegata eſt grauis difficultas: & ſimilis difficultas eſt, ſi votum iureiurando confirmetur. Quidam ergo cẽſent poteſtatem delegatam commutandi vota, qualis per bullam vel iubileum conceditur, non extédi ad commutanda iuramenta ſoli Deo facta: & idem cenſent de poteſtate diſpenſandi. Ducuntur 1. quia id iuramentum vltra vinculum expreſſum iuriſiurandi, cõtinet implicitum voti facti Deo. Ad duo vincula ſunt vno fortiora, *cap.1.de tregua & pace.* Eoque fortius ratio hæc vrget, quod priuilegia bullæ & iubilei ſint ſtrictè interpretanda (vt dixi n. 7.) 2. quia obligatio voti & iuraméti ſunt diuerſæ ſpeciei. 3. quia nó eſt neceſſe vt ſublata promiſſione, quæ eſt materia iuriſiurandi, ipſum quoque conſequenter tollatur. Nam promiſſio quæ eſt materia iuramenti metu extorti, ac ſoluendi vſuras, eſt irrita. Cum tamen maneat ius obligandi in iuraméto, *c. Debitores, & c. Si verò, de iureiurand.* Et confirm. quia eſto iuramẽtum vt acceſſorium cenſeretur ſublatum, ablato principali, quod eſt promiſſio, reſtaret probandum, poſſe tunc virtute eius poteſtatis delegatæ ad vota tolli eam promiſſionem. Quia dicam eam poteſtatem eſſe ad tollendum votum ſimplex; ſecus quando eſt altero iuriſiurãdi vinculo communitum. Tandẽ, quia dato iuramentum minoris obligationis eſſe quá votum, at non eſt pars voti, eiuſve ſpecies. At conceſſo maiori nó cẽſetur cõcedi minus, quod nec pars, nec eius eſt ſpecies, (vt n. præc. diximus.) Huius ſent. ſunt *Nauar. ſum.lat.27.n.275.verſ.16.& l.2.conſ.t.de iureiurand. in 1.edit. conſ.3.n.6. in 2.conſ.2.nu.6. Azor l.11.inſtit.moral.c.10 quæſtione 2.* Et hanc cum quadam diſtinctione ſequitur *Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de clauibus, *c.9. col. 5. verſ. Ad punctum denique*, nimirum, ſit vera quando iuramentum habet votum incluſum, ſecus quando illud non tacitè includit.

17 Aliis verò alia diſtinctio placet, nempe, ſi iuramentum abſolutè fiat, facultas circa vota non extenditur ad iuramenta. Vt ſuſtinet opinio præcedés. Secus ſi prius emiſſo voto, ſtatim vel ex temporis interuallo emittatur de eadem re iuramentum. Tunc enim facultas circa vota extenditur ad iuramentum. Quia ſublato principali ceſſat iuramentum voto acceſſorium. Sic tenent quidam neoterici, quos tacito nomine refert *Azor n. præced. allegatus.*

18 Cæterum quamuis hæ ſent. ſint probabiles, probabilius reputo poſſe ea iuraméta virtute talis priuilegij commutari, in eiſve diſpenſari. Hanc ſent. probant *Caiet. & Enriquez*, & fere omnes DD. allegandi, eo quod conceſſo maiori, cenſeatur quoq; minus concedi, *Regula, Cui licet, quod plus eſt, de reg.iur.in 6.* At vinculum iuramenti vinculo voti minus eſt. At hæc ratio diſplicet. Quia cum iuramentum non ſit pars nec ſpecies voti, non procedit ea regula, (vt dixi n.5.) Sed ducor ad hanc ſent. tenendam, quod ad diſpenſandum in eis iuramentis, illave commutanda, nulla ſit opus facultate circa ipſa iuramenta directè, ſed ſatis ſit facultas circa votum in eis virtute incluſum, quo ſublato per diſpenſationem, aut eo commutato, ex conſequenti & quaſi per accidens deſtruitur vel commutatur iuramentum, vtpote quod innitebatur illi promiſſioni, tanquam fundamento. Ad id priuilegium vtpote vniuerſale extendetur ad omnia vota, ac proinde ad id, quod verè eſt tale virtute incluſum in eis iuramentis. Ex conſequenti ergo extenditur ad ea iuramenta. 2. quia diſpoſitum

ſitum in vno æquiparatorum cenſetur diſpoſitum in altero l.*Tantum,ff.de ſeruo corrupt.*iunct.*l.Si quis ſeruo. Cod.de furtis*.Et docent *Gloſ.c.Si poſtquã,verb.Confirmatione. de elect. in 6.*quam commendat *Abb.c.n.10.de mutu.petit*. At quoad hæc priuilegia, verè æquiparantur huiuſmodi iuramenta & vota. Quippe in eis priuilegiis conceditur facultas remittendi aut commutandi obligationem ex virtute religionis ſoli Deo tanquam creditori acquiſitam: & ſolùm ſpectatur, an etiam homini ius comparatum ſit:vt euenit in iuramentis homini præſtitis. At tam voti quàm iuramenti ſoli Deo præſtiti,obligatio tantum Deo acquiritur. Ergo facultas circa vota extenditur ad iuramenta hæc. Et ideo huius ſent.ferè expreſsè eſt *Caiet.2.2.q.89.art.9.paulò poſt princip.*vbi negari nequit eum loqui de poteſtate delegata:cùm dicat hæc verba:*Omnia iuramenta ſubſunt inferioribus Papa,quæ ſi eſſent vota,ſubeſſent eiſdẽ.Quia cui conceſſum eſt poſſe ordinare in maius,cõceſsũ quoque eſt poſſe in minus.* Vbi pondero ea verba, *Cui conceſſum eſt*, quæ poteſtatem delegatam important:itẽ rationem,cui innititur, quę procedit in poteſtate delegata. Nam poſſe Epiſcopum, cui incumbit ex poteſtate ordinaria, non innititur ei rationi: poteſt enim ſimiliter, quãdo vtrumq; vinculum expreſsè reperitur,cùm tamen ſit maius: ſed innittitur amplitudini eius poteſtatis ordinarię.Idem tenet expreſsè *Stunica de voto,q.5.n.42.Enriquez lib.7.de indulgent.c.30.nu.5. Emma.Sa.ſum. verb.Iuramentum,n.32.& verb.Votũ,*vbi de voti irrit.& diſpenſat.*n.16.Aragon.2.2.quæſtione 86.a.9. quatuor col.ante finem, verſic. Dico quarto, & quæſtione 88.art.12.col.6.dicto 1. Viuald.candel.ſacram.3.p.14.n.8. Manuel 1.tom.ſum.ſecunda edit,c.192.concl.10.n.30.& in bulla cruciata, §.9.n.110.reg.6. & addit.ad eum §.9.n.111.& q.regul.tom.1.q.63.art.5.*

19 Imò ſi priuilegium eſſet ad iuramenta ſoli Deo facta, id crederem extendi ad vota. Quia licèt non militet tunc prior ratio adducta n.præced. cùm tunc principalis ſit voti obligatio,ad quam debet eſſe extenſio:at militat poſterior; nempe: hæc æquiparari quoad diſpenſationem & commutationem.

20 An verò poſſint virtute eiuſdem facultatis commutari aut relaxari iuramenta, in quibus eſt turpitudo ex parte recipientis.Qualia ſunt metu extorta,aut ſoluendi vſuras? dixi lib.1.diſp.32.n.17.

21 At vrgentior difficultas eſt, quando adſunt expreſsè votũ & iuramentum eiuſdem rei. Quidam negãt facultatem delegatam ad vota extendi ad hæc duo vincula. Quia ſunt duo vincula expreſſa, quæ apertè maiora ſunt vnico conceſſo. Et confirm. quia *D. Thom.2.2.q.89.art.9.ad 2.*ait iuramentum addi voto, vt per duas res immobiles maior firmitas habeatur.Et *Sotus l.8.de iuſt.q.1.art.8.ad 2.*ait, licèt vinculum iuramenti ſit minus,additum voto nexum facere implicatiorem. Tandem quia ideo Soc. Ieſu, cui Paulus III. conceſſerat facultatem commutandi vota,impetrauit à Greg.XIII. vt id priuilegium extenderetur ad vota iureiurando firmata,vt conſtat ex *compendio priuil.verb. Commutatio.*§.1.Sic tenent *Enriquez l.7.de indulg.c.30.n.5.Azor l.11.inſtit.moral.c.10.q.2.& c.18.q.16. & c.19.q.19. Manuel in bulla cruc.§.9.n.110.& in 2.to.ſum.c.100.fin.& q.regul.t.1. q.63.a.5.Sorbus in compend.mendicantium, verb. Abſolutio, 2. quoad ſeculares,in reſolutionib.quas ibi ponit,concl.8.*

22 Alij verò abſolutè docent eum, qui poteſt vota cõmutare, poſſe etiam licèt ſint iuramento firmata. Sic *Emman. Sa ſumma,verb. Votum,*vbi de voti irritatione & diſpenſat. *n.16.* & poteſt probari, quia cùm virtute eius priuilegij poſſint commutari & iuramenta & vota in diuerſis perſonis, poterunt quoque in eadem perſona concurrentia, iuxta doctrinã,quã n.28.amplectemur.2. quia æquiparãtur vota & iuramẽta quoad hoc(vt n.18.diximus.)3.quia perinde eſt,ac ſi idem votũ repeteretur.At nullus dubitaret poſſe virtute eius priuilegij hoc votum commutari.

23 Verùm ſic diſtinguendum exiſtimo.Si iuramentũ pręſtetur ad voti emiſſi confirmationẽ,tunc priuilegiũ commutandi aut relaxandi vota extendetur ad ea ſic iureiurando munita.Et in hoc caſu erit vera ſententia,nu.præc, allegata. Et ſuſtinet *Manuel addit.ad bullam cruciatã,§.9.n.111.*Ducor priori ratione n.18.propoſita:tunc enim iuramentum eſt voto acceſſorium, ac proinde ſatis eſt ſola poteſtas ad tollendum voti vinculum, quo ſublato ceſſat iuramentum. Si verò non præſtetur iuramentum in voti confirmationem,ſed independenter ab illo,vt ſi quiſpiam prius iurauit ieiunium, & poſtea vouit idem:ſed ſi prius id vouit, & poſtea iurauit, non quaſi votum confirmans, ſed vel eius immemor, vel omnino independenter, tunc priuilegium erga votum minimè extendetur ad votum & iuramentum ſimul. Quod probant argumenta n.21. propoſita:& in hoc caſu eſt vera ſentẽtia ibi relata. Cùm enim ſint duo vincula diuerſæ ſpeciei,nec vnum pendeat ab alio, vt ſic illo ſublato ceſſet, fortiora ſunt vno ſolo, quod priuilegium concedit.Ergo id priuilegium non extendetur ad vtrumque. In dubio autem an iuramentum poſterius emiſſum, ſit præſtitum ad ſolùm confirmãdum votum, credo ſic præſumi. Quod ſemper ſoleat ſic præſtari,quoties votum præceſſit.Sicut quando votum repetitur. Quare priuilegium conceſſum circa vota,extendetur in eo dubio ad votum ſimul cum iuramento.

Ex his colligetur,an diſpenſatio voti tacito iuramẽto, 24
vel iuramẽti tacito voto:vel ſi falsò dicatur votum emiſſum,cum ſit iuramentum:vel falsò iuramentum, cum ſit votum:vel non tantum alterum eorum taceatur,ſed falsò affirmetur eſſe tantum alterum,cùm tamen ſit vtrumque vinculum,ſit ſubreptitia? Et videtur talis. Quia cùm ſint diuerſa vincula, diſpenſatio in altero vinculo falſo allegato,non extendetur ad alterum verum: vel in vno ſolo vero allegato, non extendetur ad vtrumque reuera concurrens. Eò vel maximè quòd diſpenſatio ſit odioſa, & ſtricti iuris,nec ad ſeparabilia extẽdatur(vt diximus diſp. præc.n.20.) At votum & iuramentum poſſe ſeparari cõſtat. Et confirmatur,quia diſpenſatio in conſanguinitate falsò allegata,cùm reuera ſit affinitas,erit ſubreptitia.Secundò, quia eſt taciturnitas veri neceſſarij ad diſpenſationem: vel expreſſio falſi circa neceſſariam eius materiã.Cùm vtrumque vinculũ diſpenſatione indigeat. Nec diſpenſantis intentio extendetur ad vinculũ, quod verè ignorat.Sed ſic diſtinguẽdum credo:Si ſit ſolum votum, vel ſolum iuramentum Deo factum, valebit diſpenſatio, vtrumuis falſo loco alterius exprimatur. Quia sũt quoad hoc æquiparata (vt n.18.diximus) nec ad diſpenſationẽ refert vtrum illorum ſit, ſed ſola ſpectatur obligatio ex religionis vinculo Deo facta.Quare mendacium non erit circa quid ſubſtantiale diſpenſationis:& ſic non vitiabit (vt ſuo loco dicemus.) Idem exiſtimo, ſi iuramentum & votum expreſsè facta de eadem re concurrant, quando iuramentum fuit ad voti confirmationem, modo, quem n.præc.explicaui.Quia tunc ſolum votum diſpenſatione indiget,& eo ſublato ceſſat iuramẽtum (vt dixi n.præc.) Atque proinde valida erit diſpenſatio, ſiue ſolum votum exprimatur, tacito aut negato iuramento:ſiue ſolum iuramentum (quod vt conſtat, habet in ſe incluſam promiſſionem) tacito aut negato voto.Quippe ea taciturnitas aut falſitas non eſt circa diſpenſationis ſubſtantialia. At quando iuramentum non eſt in voti cõfirmationem, ſed independenter ab illo emiſſum,oportet,ne diſpenſatio ſubreptione notetur, vtriuſque vinculi mentionem fieri. Et hanc partem probant rationes numer. præced. adductæ.Argumenta ſoluentur num.26.

Quando autem non nouum vinculum additur, ſed 25
idemmet repetitur, vt idem votum aut idem iuramentum:abſque dubio non opus eſt mentionem repetitionis in diſpenſatione fieri. Quod millies repetitum nullam nouam obligationem inducat,ſed ſolam priſtinam confirmet,vt optimè docet *Azor lib. 11. inſtitut. moral.cap.14. q.1.*& probaui l.7.diſp.27.num.25.

Ad argum.n.16.propoſita reſp. Ad 1.dic id conclude- 26
re,ſi vtrumq; vinculum æquè & directè ſoluendum eſſet: at vt ſoluatur alterum directè, quo ſublato ſoluitur aliud ex neceſſaria ſequela,non requiritur maior poteſtas. Nec

obſtat

obſtat eas poteſtates eſſe odioſas ac reſtringendas. Quippe in hoc euētu nulla eſt poteſtatis illius extenſio. Cum ad alterum tātum ſoluendum data ſit, quo ſublato ceſſat reliquum. Ad.2.dic nil obſtare eſſe diuerſas ſpecies: tum quia quoad diſpenſationem æquiparantur omnino (vt n. 18.probaui.) Tum etiam quia per facultatem circa vota, nil conceditur directè, & per ſe circa iuramentum confirmans illa, ſed indirectè, quatenus qui liber eſt à voto, eſt ſubinde liber à iuramento illud confirmante. Ad 3. dic duplex eſſe iuramentum, quoddam quod nō eſt acceſſorium promiſſioni, nec illam confirmat, nec ex ipſa vim obligādi ſortitur, ſed ex ſola Dei reuerētia, qui adductus eſt in teſtem. Et huiuſmodi ſunt iuramenta, in quibus ex parte recipientis adeſt turpitudo. Quare cùm hæc nō ſint acceſſoria promiſſioni, nec ex ipſa vim obligandi habeāt, non ceſſat eorum obligatio, quamuis caſſa ſit promiſſio. Quòd ſi velis probare, eſſe acceſſoria promiſſioni: quia eo cui ſit remittente illam, ceſſat eorum obligatio. Dico id non euenire, eo quòd ſint acceſſoria promiſſioni: ſed quia tota res promiſſa cedit in vtilitatem eius, cui promittitur: quare illo remittente ceſſat fides ſeruanda diuino teſtimonio. Aliud verò eſt iuramentum, quod totam vim obligandi habet ex promiſſione facta Deo, & eſt ei acceſſorium, illamque confirmat, eſt vt iuramentum ſoli Deo præſtitum, de quo in preſenti agimus: & hoc pendet ex promiſſione principali, vt pote ipſi acceſſorium, & ea deſtructa per diſpenſationem, aut commutationē, ex neceſſaria conſequentia deſtruitur. Ad confirm. dic nòn ad libitum affirmari eſſe tunc poteſtatem circa votum. Cùm enim iuramentum non ſit principale, ſed acceſſorium, id non ſpectandum eſt, ad indagandam poteſtatem, Quia ſequitur naturam principalis, & eo ſublato tollitur, *reg. Acceſſorium, de regulis iuris, in 6.* Ad vltimū dic nos minimè vti eo argumento, imò illud n.18.reiecimus. Ad argum.n. 21.propoſita reſpondetur. Ad 1, dic id concludere, quādo ſunt ex æquo ea vincula. Quod nos n.25.faſſi ſumus. Secus quando eſt acceſſorium: tunc enim non eſt neceſſaria directa poteſtas in votum & iuramentum, ſed in illud ſolum, quo ſublato ceſſat hoc. Ad confirm. fateor maiorem eſſe obligationem, etiamſi iuramentū ſit voto acceſſoriū: at quia tunc ſublata voti obligatione tollitur & iuramēti, ſatis eſt poteſtas ad votum. Ad vltimum dic meritò id priuilegium obtentū eſſe, tum ad vitandos ſcrupulos, qui ex opinionum circa hoc varietate ſuboriri poſſent: tum etiā quia deſeruit, vt virtute illius poſſint commutari vota iurata, etiā quando vtrumq; vinculum ex æquo obligat. Ad argumenta n.22.adducta reſpondetur. Ad 1. dic eam doctrinam procedere, quando æquè haberet quiſpiam poteſtatem in votum & iuramentum: aut hoc eſſet acceſſoriū voto. Secus quando non ex æquo hoc habet, ſed ratione æquiparationis voti & iuramēti inter ſe, potēs in vno poteſt in alio: tunc enim cū vtrumq; vinculum nō æquiparetur alteri ſoli, ſed illud excedat, nec iuramentum ſit voto acceſſorium, ſed ab eo independens, potens in alterutrum ſeorſum, nequit in vtrumque ſimul: vt potēs ex priuilegio diſpenſare in 2.conſanguinitatis gradu, poteſt à fortiori in 3.at nequit quando vterque gradus concurrit. Quia nō habebat poteſtatem in vtrumq; directè, ſed per quandam conſequentiam. Ad 2. conſtat ex dictis in proxima ſolutione. Ad 3. dic votum multiplicatū non addere nouam obligationem, ſed ſolā preteritam confirmare: ſecus de iuramento addito voto. Ad argum. propoſita, 24.reſp. Ad primū dic, licèt ſint diuerſa vincula, eſſe quoad diſpenſationem prorſus æquiparata: & ideo non eſſe mendacium in ſubſtantia, ſi vnum vice alterius exprimatur. Et cum iuramentum ſit acceſſoriū voto, & ſat ſit diſpēſatio in voto expreſſo, vel in ſola promiſſione in iuramento incluſa, ſatis erit alterum explicari, quamuis ſint ſeparabilia: nec hoc eſt diſpenſationis extenſio, vt proximè diximus. Secus quando ſunt diuerſa vincula non æquiparata, vel duo ſine vlla alterius ab altero depēdentia. Ad confirm. dic non eſſe ſimile: quia ea ſunt prorſus diuerſa impedimenta. Ad 2. conſtat ex dictis.

27 Vltimo deducitur, quid dicendū ſit in ea celebri quæſtione, an potens ex priuilegio legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit quando vtrumque vitium in eadem perſona concurrit? Quidam negant, id probant primò ex *l.Vim paſſam.39. verb. Præſcript. ff. ad l.Iul.de adult.* ibi: *Præſcriptione. 5. annorum crimen inceſti iunctum adulterio nō excluditur.* Vbi *Gloſſa verb. Iunctum,* ait ſeparatū tolli: vt expreſsè habetur *l. Mariti. 29. verſ. Hoc quinquenniū ff. eod. tit.* Secūdò ex *l. Adeò. verſ. Cū quis. ff. de acquir. rerum domin.* vbi habetur id, quod mixtum eſt, diuerſam per ſe ſpeciem cōſtituere. Tertiò, quia poteſtas legitimandi non eſt fauorabilis, ſed odioſa. Quod ex eo conſtat, quòd princeps proteſtetur ſe nolle hanc poteſtatem exercere, ne delinquendi anſa præbeatur, *§. fin. auth. Quib. mod. natur. effic. ſui.* Cùm ergo tranſeat in delegatū cum omnibus ſuis qualitatibus (vt notatur *l. Pomponius 13. §. Cum quis adminiculo, ff. de acquir. poſſeſſ.*) erit quoque odioſa in perſona delegati. Quartò, quia cōceſſo minori non cenſetur maius cōceſſum, *c. Porrò, de priuileg.* at natus ex adulterio & inceſtu ſimul, odioſior eſt nato ex altero ſolo, Nam duplex funiculus ſtrictius ligat, *c.1. de treg. & pace.* Et cōfirm. quia grauius punitur cōmittens adulterium cum inceſtu, *l. Adulterium cum inceſtu, in princ.* ibi *Bart. ff. ad l. Iul. de adult.* Quintò, quia legitimatio numeratur inter principi reſeruata, *§. final. auth. Quibus modis natur. effic. ſui,* quæ numquam in generali conceſſione comprehenduntur, niſi exprimantur, *c. Quod tranſlationem, de offic. deleg.* Expreſſione ergo facta huius poteſtatis in aliquibus caſibus, non veniūt maiores expreſſis. *Clem. Non poteſt, de procur.* Hæc ſent. definita eſt in quadā diſputatione Bononiæ habita, vt referūt eam tenentes *Calderinus in ſua diſp. incipienti, Papa conceſſit. Ioan. Andr. addit. ad Speculat. rubr. qui fil. ſint legit. verb. Ipſe ſoluit.* Archid. *c. Virginē, n.1. 27. q.1. & ibi Bellamera, n.2,* Anchar. *reg. Acceſſorium, n.18. fin. de regul. iuris, in 6. Dominicus c. Suſceptum, nu. 5. verſ. Nota quod, de reſcript. in 6. Roman. conſil. 408. n.14,* Alex, *conſ. 62. nu. 17. vol. 3. & conſil. 144. n.4. vol. 5. Barthol. Socin. l.2. in fine princip. ff. de verb. obl.* vbi *Iaſon n.4.* Aretin. *nu.1. Molinæus n.59. & 60. idem* Aretinus *c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n.37. & 38.* vbi *Imola fine, de iudiciis, & ibi Bellamera nu.36. q.11, Additionat. ad Decium ibi, in noua edit. n.114. verb. Contrarium. Fortunius* latiſſimè diſputans *l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, à n.152. ff. de liber. & poſth. Lud. de Sardis, tractat. de naturalibus liberis 2. p. titul. de legitimatione per reſcriptum, in fine. Euerardus loco ab æquipollentibus, n.16. & loco à vi geminationis, nu.12. Sarmiento lib.5. ſelect. ſuper dict. l.* Gallus, *§, Et quid ſi tantum, n.38. Gutierrez alleg.3. n.20. Borgaſius de irregul. 2. p. tit. de interpretat. diſpenſat, n.11.* Gallego *de cognat. ſpirit. c.24. n.13.*

28 Quamuis tamen hæc ſent. ſit valde probabilis, contrariam probabiliorem reputo: poſſe, nimirum, virtute illius facultatis legitimari vtroque vitio laborantem, Ducor, quòd in materia fauorabili ſub ſimplicibus contineatur caſus mixtus, ſecus in odioſa, vt docet *Bart. l. Gallus, §. Et quid ſi tantum, n.3. ff. de liber. & poſth.* ſic concordans text. in *l. Vim paſſā, verſ. Præſcriptione. ff. ad l. Iul. de adult.* qui decidit ſub ſimplici nō comprehendi mixtum: & *l. Si ita, in princ. ff. de lib. & poſth.* qui decidit ſub ſimplici mixtum claudi: vt prior in materia non fauorabili, poſterior autem in materia fauorabili intelligatur. Cùm ergo quæſtio noſtra loquatur in poteſtate legitimandi, quæ Principis beneficiū fauorabile eſt, fiet largiſſima interpretatio. Iuxta dicta diſp. præc. n.4. & ita hanc partē ſuſtinent *Bart. l.2. in princ. n.2. ff. de verb. obl. & ibi Imol. n.2.* Alex. *n.5. Alciatus n.44. & 55. Zaſius n.16. Roma. n.62.* Angelus *Peruſinus n.2.* Galiaula *n.14. idem* Angelus *l. Clemens, in fine. ff. de hæred. inſtit. & d. l. Si ita, in princ. n.4.* vbi *idem* Alex. *n.3.* Abb. *c. fin. n.5. de ſimon. Bald. d. l. Si ita, in fine princ. & inſtit. de actionibus, §.1. nu.1. Barth. Socinus, conſ.3. n.14. vol.3. Decius c. At ſi clerici, §. De adulteriis, in noua edit. n.120. de iud. & ibi* Alex. *de Neuo n.23.* vbi Abb. *n.11.* quē ſequitur *Felin. c. fin. nu. 8. de ſimon.* dicit de æquitate videri hanc ſententiam veram, licèt attento iuris rigore fortè opinio cōtraria ſit verior. Eandem tenent A*nanias conſ.95.*

*viſis & ponderatis,in fine.Curtius Iunior conſ.75.n.8.Angelus, verb.Diſpenſatio,n.9.*vbi *Sylu.q.5.n.10.Mādoſius reg.10.Cācellar.q.3.num.10.Spino ſpeculo teſtam.gloſſ. 16. nu.147.* & ex Theologis, *Enriquez l.14.de irreg.c.8.nu.10.Emman.Sa.ſum. verb.Diſpenſatio,n.7.*Et eādem ſequuntur aliqui cum quadā limitatione, nempe, vt vera ſit, quando de præiudicio tertij non tractatur, ſecus ſi in tertij præiudiciū cederet. Et ponit exemplum *Conar.ſtatim allegandus*, vt ſi cognatis hæreditatem defuncti inteſtati iure optimo petentibus eſſet legitimatio facienda:vel ſi extarent filij legitimi adhuc ipſo patre viuēte(quamuis alij DD. huius limitationis allegandi ſolùm reputent in præiudiciū tertij cedere legitimationem,quando fit poſt parentis obitum.) Et ratio huius limitationis(quam veriſſimam reputo)eſt,quia poteſtas legitimādi & diſpēſandi inter odioſa & reſtringenda numerātur,quando in tertij damnum pullulāt,(vt diximus n.3.)Auctores huius limitationis ſunt, *Anto.cap. Per venerabilē,n.13.qui filij ſint legit.& ibi* Alexand.*de Neuo, n.52.Præpoſ.ibi,§. Quod autē, n.23.fin.Paulus d.l.2.in princ.n. 4.Felin.c.*At *ſi clerici,§.De adulteriis,n.8.ad finem,de iudic.& c. Poſtulaſti,n.11.verſ.Secūdus caſus eſt,de reſcript.Iaſon inſtit.de actionib.§.1.n.31.& ibi Angelus n.3. Antonius de Roſellis tractatu de legitimatione,l.2.t.de cauſa materiali,num.2. verſ. Sed iuxta iſta quæro. Milis in repertor.lit. F.n.12. verb. Filius, verſ. Filius qui eſt ſpurius.Gambara de auctoritate legati,l.10.n.202. Couar.4. decret.2.p.c.8.§.8. n.9.* Et hanc ſequendam eſſe limitationem, adhuc retenta hac poſteriori ſent., affirmat *Aretin.dict.l.2.in princ.n.1.& Minchaca de ſucceſſionum creatione l.2.§.22.n.51.fine*, dicit ſaltem in hoc caſu hanc ſententiam eſſe veriſſimam. Quamuis immerito hanc limitationem reprobent.*Iaſon d.l.2.in principio,n. 4.fine, & ibi Alexand.nu.6.& l.Si ita,in princ.n.3 ff.de liber.& poſthum.*

29 Intellige tamen hanc ſententiam, quando in fauorem legitimaturi conceditur hæc facultas legitimandi : ſecus quando in ipſius legitimandi fauorem. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt amplè interpretanda : in poſteriori autem ſtrictè,vt diximus n.6.& tenet *Iac.de Puteo ibi alleg.*

30 Tandem quando poteſtas legitimandi conceſſa alicui loqueretur de ſpuriis, nulla limitatione appoſita:cū ſpurius ſit terminus generalis comprehendens ſub ſe omnes ſpurij ſpecies(& tradit *Bart.l.fin.in princ.n.2.ff.de his quib.vt indign.*)extendetur etiam ad caſum mixtū,eò vel maximè, quòd poteſtas hęc ſit fauorabilis,& latè interpretāda. Et quamuis aliqui reſpondeant ſpurium eſſe terminum generalem reſpectu caſus ſimplicis, & non mixti. Sed hoc reprobat *Decius ſtatim allegandus*. Quòd natura generis ſit includere quamlibet ſpeciem,*l.Si quis ſic ſtipuletur, ff.ſolut. matrim. & l.2. §. Dol.ff.vi bonorum rapt.* vbi *Bart.* Et caſus mixtus aut conſtituit tertiā ſpeciē,& tūc talis ſub genere cōprehenditur:vel ſi nō cōſtituat nouam ſpeciē, applicatur ſimplicibus,argumēto ex *l. Quæritur, ff.de ſtatu hominū,* & ſic ſemper ſub genere includitur.Et ita hāc partem ſuſtinēt *Decius c. At ſi clerici.§.De adulteriis,in noua edit.n.114. & duplici ſeq.de iudic.& ibi Aretin.n.42.Couar.4.decret.2.p.c. 8.§.8 n.8.* quamuis minus bene teneat contrarium *Alciatus l.2.in princ n.41.& 42.verſ. Ex ſupra dictis,ff.de verb. obl.* dicēs in poteſtate legitimādi ſpuriū non claudi mixtum.

31 Ad arg.n.27.propoſita reſp.Ad 1.cōſtat ex dictis n.28. vbi eum textū in non fauorabilibus procedere diximus. Ad 2.reſpōdet *Bart.l.2.in princ.n.2.ff.de verb.oblig* eā legem non facere ad rē:quia in ea agitur quando ex cōmixtione mutatur rei ſubſtātia:vt ſi ex duplicis ſpeciei materia quędā tertia ſpecies conſletur.At in noſtro caſu eadē ſpecies manet.Ad 3.dic cū *Barth.Socino d.l.2.in princ.n.14.*id tantū probare,exercitiū legitimandi eſſe odioſum, tam in principe,quàm in delegato:ſecus de poteſtate.Sicut licèt diſpenſatio ipſa ſit odioſa, at poteſtas diſpenſandi eſt fauorabilis.Ad 4.& cōfirm.& 5.omiſſa ſolutione *Decij c. At ſi clerici,§.De adulteriis,in noua edit.n.120.de iudic.*quam benè reprobat *Galiaula d.l.2.in princ.n.14.& 15.*reſpondetur cū *ipſomet Galiaula*, quamuis mixtum maius & odioſius ſit duobus ſimplicibus ſeorſum ſumptis,& conceſſo minori non cenſeatur regulariter conceſſum quod maius eſt : at hoc fallit, quando agitur an diſponens de duobus ſimplicibus ſeparatis, cenſeatur idem diſponere de ipſis vnitis.Nam in materia fauorabili dicendum eſt,ſub illis ſimplicibus comprehendi mixtum,vt probaui n.28.

DISPVTATIO III.

An diſpenſatio perſonarum diſtinctionem exigat,ita vt nequeat à Prælatis erga ſemetipſos exerceri in iis, in quibus poſſunt cum ſubditis diſpenſare?

SVMMARIVM.

An diſpenſationem impropriam poſſint Prælati erga ſe exercere,n.1.
An diſpenſatio generalis conceſſa à Prælatis, ipſos quoque comprehendat,num.2.
An poſſint committere confeſſario, vt cum ipſis diſpenſet? n.3.& ibi an oporteat vt ſit proprius illorum confeſſarius : vel illi intendant fateri?
An poſſint ſecum propriè diſpenſare? Refertur duplex opinio,n.4.& 5.
Romanus Pontifex poteſt ſecum diſpenſare,n.6.
Idem de Principe ſeculari, nu.7.
Idem de Epiſcopis & Prælatis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem,num.8.
Idem de Prælatis regularibus etiam localibus : & an hi habeant iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſubditos,num.9.
Idem de habenti poteſtatem delegatam diſpenſandi cum communitate, cuius ipſe eſt pars,nu.10.
An idem dicendum ſit de habente limitatam poteſtatem diſpenſandi cum certis perſonis,vel certo perſonarum numero,n.11.
Satisfit argumentis, n.12.

PRæmittendum eſt,duplicē eſſe diſpenſationem,quædam eſt propriè dicta, quæ eſt vera iuris relaxatio,& propriè actus iuriſdictionis. Alia impropriè, quæ potius dicitur licentia quædam, ſeu facultas : eſtque conſenſus quidam,ſeu approbatio ſuperioris, non relaxans obligationem legis, vt quando in conſtitutionibus regularium præcipitur,ne aliquid fiat abſque ſuperioris licentia,non intendunt cōſtitutiones id opus omnino interdicere, ſed tantùm ne fiat ſine ea conditione:nec licentia illa eſt propriè actus iuriſdictionis,ſed cuiuſdam ſuperioritatis, & ſi de hac impropria diſpenſatione loquamur,veriſſimū eſt, ac communi religionum vſu receptum, vt poſſint prælati ſecum diſpenſare, vtendo, nimirum, licentiis, quas dare poſſunt ſuis ſubditis. Quippe expedit vt ij,qui aliis facultatem facere poſſunt, ſibi quoque facere poſſint : ne ſint peioris conditionis quàm ſubditi,nec enim habent ſuperiorem,quem facilè adire valeant.Et ita docent *D.Th.2.2. q.185.a.8.Turrecr.c. De monachis 16.q.1.D.Ant.3.p.to.20.c.2. §.7.Angelus verb. Monach.nu.7.Sylu.verb. Religio 6. q. 10.& Religio 7. q. 12. & Teſtamentum, 2.q.2. dicto 1.Tabiena verb. Epiſcopus q.6.& ibi Armilla n.8.Viguer lib.inſtit.c.17.§.1 verſ. 21.Corduba addit.ad Collectorem compendij mendicantiū,verb. Accedere ad monaſteria monialium, ad fin. Manuel q.regular. to.1.q.45.a.fin.* & hi duo reprobant *Collectorem eo verb. Accedere ad monaſteria monialium q.vlt.* vbi malè negauit poſſe religionum prælatos ſibi facultatem concedere in iis, in quibus poſſunt ſuis ſubditis concedere. 1

Secundò nec dubitandum eſt,quin quando in vniuerſum diſpenſant prælati cum ſubditis in aliqua lege, hæc diſpenſatio ad ipſos quoq; prælatos extēdatur,vt ſi prælatus religionis iuſta cauſa diſpēſet,vt aliqua die ieiunij carnes comedat totus cōuentus, aut non ieiunet:vel Epiſcopus cum tota ciuitate,poterunt quoq; ipſi eadē diſpenſatione vti. Quod hōc nō ſit directè vti iuriſdictione in ſeipſum,ſed quaſi indirectè,vtēdo diſpenſatione in vniuerſum cōceſſa.Sicut DD.cōmuniter,4.*d.*20.admittunt prælatos cōcedentes generaliter indulgētias,poſſe quoq; illis frui. Ne peioris conditionis ſint,quàm ſubditi. Et ita in propriis terminis tanquā rem certā tradūt *Sotus 4. d.21.q. 1.a.4.in fine corp. Lud. Lopez 2.part.inſtruct.*vbi de indulgēt. *c.5.col.32. verſ.Sed vtrum indulgentia.* Quamquam id pauci negarent,id quoque in indulgentiis non admittentes. 2

Tertiò dubitandum quoque non eſt, poſſe prælatos ſuo cōfeſſario cōmittere,vt cum ipſis diſpenſet in iis omnibus,in quibus poſſunt cum ſubditis ipſi diſpenſare. Ne 3

dene

deterioris conditionis ſubditis ſint. Cum ſubditi prę manibus habeant prælatum potentem cum illis diſpenſare. Atq; duriſſimũ eſſet cogere pręlatos ſoli Pontifici ſummo ſubditos ipſum adire, ad quamuis diſpenſationem obtinendam. Et ratio eſt, quia non repugnat quępiam huiuſmodi iuriſdictionem in ſemetipſum exercere, etiã in abſolutione ſacramentali, cõmittendo confeſſario vt ipſum prælatum abſoluat: vt conſtat ex communi & veriſſima ſententia, aſſerenti confeſſariũ Pontificis ab ipſomet ſortiri iuriſdictionẽ ad illum abſoluendum. Ergo à fortiori id non repugnat in diſpenſatione. Item quia dum *c. fin. de pœnitent. & remiſ.* indulgetur Epiſcopis & prælatis exẽptis poſſe eligere ſibi confeſſarium, quãuis ibi textus de ſola abſolutione ſacramentali mentionem faciat: at mẽs eius fuit his prælatis proſpicere in omnibus, per illum confeſſariũ, quæ poſſunt ipſi in ſubditos exercere. Et ita loquentes de Epiſcopo fatentur *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 41. Gabriel 4. diſt. 17. q. 2. a. 3. dub. 2. in princ. D. Ant. 3. p. t. 17. c. 2. §. 2. ſtatim in princ. Angelus verb. Confeſſio 3. num. 7. Sylu. verb. Confeſſor 1. q. 9. Tabiena verb. Abſolutio 1. n. 37. q. 17. Maiolus l. 2. de irregular. c. 2. n. 12. & lib. 5. c. 51. n. 7. Enriq. l. 6. de pœnit. c. 4. n. 3. in comment. lit. I. & c. 7. n. 5. in commento lit. B. & l. 7. de indulgentiis c. 28. nu. 1. in comment. lit. H. Anton. Gomez in expoſit. Cruciatæ clauſula 10. n. 85. Sayro in theſauro caſuum, t. 1. l. 7. c. 14. n. 5. Emmanuel Sa ſum. verb. Confeſſ. n. 16. verſ. Confeſſor Epiſcopi, & verb. Religio n. 47. verſ. Prælati in religione.* Et idẽ docent *Enriquez & Emmanuel Sa eiſdem locis* (& meritò) de prælatis religionis. Poteſt enim confeſſor ab ipſis electus, ex eorum commiſſione cum ipſis diſpenſare in omnibus, in quibus ipſi prælati poſſunt cum ſubditis. Et bene addunt *Maiolus, & Sayro ibid. & Suarez de cenſuris, diſp. 41. ſect. 1. n. 9.* dicens id decreuiſſe congregationem Cardinalium, idem eſſe dicendum de caſibus occultis conceſſis Epiſcopo, in *Trid. ſeſ. 24. c. 6. de reform.* Si enim Epiſcopus in eos incidat, poteſt abſolutione & diſpenſatione ſui confeſſarij ad id electi ab ipſo vti. Neque exiſtimo oportere vt prælatus illi ſacerdoti fateatur, aut illi intendat fateri: ſed ſatis eſt, vt ipſi concedat abſolutionis ſacramentalis impendẽdæ ipſi prælato licentiam: vel aliàs ſacerdos ille iuriſdictionem habẽt audiendi confeſſionem illius prælati, aut illum eligat ad hanc ſolam diſpenſationem faciendam. Quia iuriſdictio illa cum prælato diſpenſandi, ſicut & abſoluendi, ab ipſo prælato emanat: vel à Pontifice, qui *c. fin. de pœnit. & remiſ.* conceſſit prælatis exemptis poſſe eligere confeſſores.

4 Difficultas autem tota eò pertinet, an poſſint prælati ſecũ directè, & verè, ac propriè diſpenſare, verbi gratia, in votis, irregularitatibus, præceptis Eccleſiæ, atque in cæteris omnibus, quoties id poſſunt cum ſubditis? Et poteſt quidem hoc controuerti tam de ſummo Pontifice, quàm de aliis pręlatis inferioribus. Diuerſimodè enim loquuntur DD. de his. Et 1. id generaliter negant, exprimentes etiam ſummum Pontificem, *Anton. c. 1. n. 10. de conſtit. & ibi Imola n. 7. Alex. de Neuo n. 66. Beroius n. 108. Decius conſ. 151. n. 10. vol. 1. Supplem. Gabr. 4. d. 38. q. 1. art. 5. col. antepenult. verſ. Si quæritur an quiſpiam.* Et poteſt id probari primò. Quod nemini auctoritatem in proprio facto præſtare integrum ſit, *l. 1. ff. de author. & conſenſu tutor.* ibi: *Regula eſt iuris ciuilis in rem ſuam auctorem tutorem fieri non poſſe.* Et *clem. 2. de rebus Eccl. nõ alien.* vbi decernitur valere vnionem alteri Eccleſiæ vel ſingulari præbendæ capituli factam per Epiſcopum, de conſenſu capituli: ſecus ſi ipſi capitulo vnio fiat. Cuius rationem reddit *ibi Gloſſa, verb. Capitulo*, quod in priori caſu non præſtet auctoritatem capitulum in facto proprio, ſecus in poſteriori. Secundò, quia idem ſuper ſemetipſum iuriſdictionem exercere nequit, *l. Ille à quo, verſ. Tempeſtiuum, ff. ad Trebel. & l. penultim. ff. de recept. arbit.* & docent *D. Thom. 4. d. 20. qu. 1. art. 5. quæſt. 4. ad 1. Angles floribus, 2. p.* vbi de indulgentiis, *a. 3. diff. c. 2. dub. vnico.* Et ita *Durand. 4. d. 20. q. 5. n. 6.* ne contra fere omnes tueatur indulgentias non poſſe cõparari ab eas concedenti, quaſi coactus aſſerit conceſſionem indulgentiæ non eſſe actum iuriſdictionis, ſentiens adeò repugnare vſum iuriſdictionis erga ſemetipſum, vt nec vſum iſtum indirectum admittere velit. At diſpenſare cum aliquo eſt erga eum iuriſdictionem exercere. Diſpenſatio enim propria eſt actus iuriſdictionis. Ergo nec Pontifex valet ſecum diſpẽſare. Et confirm. Quia diſpenſare eſt actus ſuperioris in ſubditũ, atque ideo diſpenſatio non ſubditis minimè prodeſt. At nemo ſe ipſo ſuperior eſſe poteſt. Tertiò, quia eiuſdem eſt ligare & ſoluere, *c. Inferior, d. 21. & c. Cum inferior, de maior. & obed.* At nemo poteſt ſe lege aliqua ligare, vt conſtat etiam de ſupremo Principe, quem ſuis legibus quoad vim coactiuam non ligari docent vniuerſi. Neç igitur poterit ſe ipſum à legis obligatione abſoluere, ſecum diſpenſando. Quartò, idem conſtat ex *c. fin. de inſtitut.* vbi deciditur eum, qui beneficium conferre poteſt, non poſſe ſe ipſum inſtituere. Et redditur ratio his verbis: *Cùm inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis.* At diſpenſans eſt beneficium diſpenſationis impertiens: is verò cum quo diſpenſatur, eſt id beneficium recipiens. Et confirm. quia communis Theologorum ſent. *4. d. 20.* ſuſtinet, nec Romanum Pontificem poſſe ſibi indulgentias concedere. Cuius rationem reddit *ibi Palud. q. 4. a. 3. n. 49. concluſ. 5.* eo quod inter dantem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis. Et hæc ſententia probabilis eſt.

Alij autem ſoli Rom. Pontifici concedunt poſſe ſecum 5
diſpenſare, negantes id prælatis aliis inferioribus. Ducũtur, quòd in prælatis inferioribus non reperiatur pleniſſima poteſtas, qualis eſt in Pontifice, ſed habeant poteſtatem immediatè deriuatam ab illo, iuxta veriorem ſententiam. Neque vrgeat neceſſitas in eis, quæ cogit id Pontifici concedere. Hinc enim caret ſuperiore, quem adeat ſecũ diſpenſaturum. At illi Pontificem habent. Et confirm. ex *c. Magnæ, de voto*, vbi Innocẽtius III. loquens cum Trecẽſi Epiſcopo, qui peregrinationem, ob certam cauſam quæ iam ceſſaret, vouerat, quaſi ipſum laudans ait noluiſſe illum abſque Sedis Apoſtolicæ conſilio, voti obligatione ſe exemptum iudicare, vbi *Gloſſa verb. Conſilio*, ait, & bene: *Quia nemo iuramentum vel votum ſuum debet interpretari.* Secundò, quia cum diſpenſatio ſit in lege ſuperioris, nequeunt prælati eam poteſtatẽ ſecum diſpenſandi habere, niſi ex præſumpta ſuperioris commiſſione. At ratio dictat eã commiſſionẽ non præſumi. Cùm nõ expediat eos ea poteſtate in ſemetipſos vti: cum per confeſſorẽ poſſint ſibi ipſis conſulere, vt numero tertio diximus. Et confirm. quia ideo poteſt ſuperior in voto ſubditi diſpenſare, quia ea voluntas, qua ſe obligauit, erat ſuperiori ſubdita. At voluntas prælati ſibi non eſt ſubdita; ergo nequit ſecùm diſpenſare. Et ideo hanc partem expreſsè videntur tueri *Felinus c. 2. n. 20. de ſponſal. & c. 1. n. 33. de conſtit. & ibi Decius in 2. lectura in noua edit. nu. 24.* vbi tanquã quid ſpeciale aſſerunt poſſe Pontificẽ ſe à proprio iuramento abſoluere, quod careat ſuperiori: nec ligetur iure pontificio petenti diſtinctionẽ inter dantem & accipientem. Et expreſsè tenent *Abbas c. Magnæ, nu. 2. notabili 1. de voto, & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 10. de iudic. & ibi Anton. n. 17. Decius in noua edit. n. 109. Alex. de Neuo n. 17. Hippolytus n. 101. Milis in repertorio, lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpẽſare poteſt contra propriã. Henricus Bottæus tractatu de Synodo Epiſc. 2. p. a. 4. n. 13. Roſel. verb. Votum 5. n. 2. Angel. verb. Votũ 4. n. 7. Syluester verb. Votum 4. q. 3. fine. Tabiena verb. Iurare, q. 20. n. 21. Paulus Borgaſius de irreg. p. 6. tit. de voto, n. 161. Anto. Gomez in expoſitione Cruciatæ, clauſula 10. n. 87.* Et ex Theologis *Paludan. 4. d. 20. q. 4. a. 3. concl. 5. n. 49. & d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. n. 41. Enriquez tribus locis, quos nu. 3. allegaui. Azor lib. 5. inſtit. moral. cap. 15. q. 6.* Et loquentes de religionum prælatis negant ſecum poſſe diſpenſare *Collector priuilegiorum mendicantium, verb. Accedere ad monaſteria monialium, q. vlt. & ibi Cordub. in additionibus, ad finem. Manuel q. regul. 1. tom. q. 45. a. fin.* Limitant tamẽ hoc *Decius d. §. De adulteriis, n. 109. & ibi Hippolytus n. 105. Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 4. nu. 41. Corduba proximè allegatus*, niſi periculum ex mora adeundi ſuperioris immineret. Obſerua etiam omnes hos Doctores expreſsè nega-

re hanc poteſtatem in prælatis inferioribus, & ita eam in Pontifice videri ſupponere. Qui autem expreſsè in Pontifice eam concedunt, referentur num. ſequenti, fine. Et hæc quoque ſententia valde probabilis eſt.

6 I. tamen concluſio ſit. Probabilius eſt, poſſe Roman. Pontificem erga ſe ipſum diſpenſare in iis omnibus, in quibus poteſt cum ſubditis. Ducor, quòd ſuppoſito nullatenus repugnare iure naturæ hanc diſpenſandi iuriſdictionem ab aliquo erga ſe ipſum exerceri: id pleniſſimæ poteſtati Pontificis, nulli iuri humano ſubiecti negādum non eſt. At nullatenus id repugnare probatur ex ſequentibus. Primò, quia iuriſdictio hæc ſecum diſpenſandi non eſt contentioſa, quæ teſtium probationem ac partis citationem deſideret: vt vel ſic diſtinctionem perſonarū exigat, quaſi iniquum ſit in propria cauſa ſibimet ius dicere contra ius ab aduerſario intentum, *l. vnic. C. ne quis in ſua cauſa.* Sed ſolam poſtulat veluti directionem ex prudenti iudicio ad perpendendam diſpenſationis cauſę iuſtitiam. Quod non repugnat erga ſe ipſum ab aliquo haberi: quāuis expedientius foret alieno iudicio ſtare. Neque eſt hæc iuriſdictio aliqua punitiua ſeu coactiua, quam in ſemet exerceri repugnat. Sed eſt voluntaria iuriſdictio, ac proinde huiuſmodi repugnātia caret. Nec pertinet ad abſolutionē ſacramentalem, quæ iure diuino poſtulat diſtinctionem perſonalem inter abſoluentem & abſolutum. Atque ita diſcrimen hoc conſtituerunt *D. Thom. 4. d. 20. q. 1. a. 5. quæſtiunc. 4. ad 3. & ibi Durand. q. 4. n. 10. Ledeſm. 2. p. 4. q. 29. a. 4. fine.* aſſerentes actum, qui inſtar ſētētiæ exercetur, vt excommunicare, non poſſe ab aliquo erga ſe ipſum exerceri, ſecus de actu, qui per modum diſpenſationis fit. Et *Sotus 4. d. 21. q. 1. art. 4. in fine corporis, & Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de indulgētiis, *c. 5. col. 33. ante verſ. Præterea circa illam quæſt.* vbi reſpondentes argumēto probanti nō poſſe prælatum conſequi indulgentias, quas generaliter populo concedit: eo quòd hæc conceſſio ſit actus iuriſdictionis, qua nequit quiſpiam vti erga ſe: dicunt neminē poſſe vti iuriſdictionē in ſe ipſum, ſe cogendo, aut ſacramentaliter abſoluendo, quia hîc actus eſt perſonalis vnius in alterum. Vbi clarè extra hos duos caſus videntur admittere vſum iuriſdictionis in ſemetipſum. Et *Valentia p. 4. diſp. 7. q. 20. puncto 3. col. 3. verſ. Secundò aſſerimus,* aſſerens prælatum obtinere poſſe indulgentias ab ipſo conceſſas, eam reddit rationem. Quia licèt is ſit actus iuriſdictionis, non eſt talis, qui vim coactiuam exerceat, ita vt neceſſarium ſit eum exerceri circa aliquem alium. Et cōfirm. quia in volūtaria iuriſdictione poteſt quis plurium vices ſuſtinere: dummodo exercitium vnius actus non obſtet exercitio alterius. Quod latè probat *Abb. c. Ex litteris, n. 11. de probat.* Et cōſtat ex *l. Si conſul. ff. de adopt.* vbi ſi filius-familias præſes ſit, poteſt ſemetipſū emancipare, vel in adoptionē tradere. Et ex *l. Vna, ff. de offic. conſul.* vbi conſul apud ſemetpſum poteſt manumittere ſeruum ſuum: atque ita repræſentat perſonam domini, ac perſonam conſulis. Et ideo *Abb. d. c. Ex literis, nu. 12.* concludit poſſe quempiam vices duorum ſuſtinere, niſi ſpecialiter ſibi interdicatur. Quare *idem Abb. c. fin. n. 5. de inſtitut.* vbi decernitur eum, ad quem dignitatum collatio ſpectat, non poſſe ſe ipſum inſtituere: reddita ratione, quod inter dantem & accipientē debeat eſſe diſtinctio perſonalis: opponit varios textus probantes integrū eſſe alicui ſuſtinere vices duplicis perſonæ, & ita videri idem dicendum in caſu illius textus. Reſpondet hoc deficere in caſu illius textus, eo quòd pernicioſi exempli eſſet, ac ambitionem ſapiēs, ſi prælatus beneficia, quorum diſtributor eſt, ſibi conferret. Et remittit huius quæſtionis reſolutionem ad id, quod ipſemet dixerat *c. Ex litteris, de probat,* vbi *n. 11. & 12.* ſuſtinet in iuriſdictione voluntaria, quando non eſt ſpecialiter vetitum, poſſe eundem vice plurium fungi. Vnde dum ille textus *d. c. fin.* reddit eius deciſionis rationem, quòd inter dātem & accipientem debeat eſſe diſtinctio perſonalis; dicendum eſt hanc rationem non eſſe generalem: vt conſtat ex textibus in contrarium adductis, & ex doctrina Abbatis allegata: ſed eſt ſpecialis in illo caſu, vt vitetur iniquum ambitionis exemplum in prælatis. Quod amplius conſtat ex *c. Per noſtras. de iure patron.* vbi decernitur nullum ſe ad dignitates prēſentare poſſe, redditur ratio his verbis: *Nullus ſe ingerere debet Eccleſiaſticæ prælationis officiis.* 2. quia neq; in naturalibus ea repugnantia inuenitur. Quippe idemmet ſecundùm diuerſas rationes poteſt eſſe agens & patiens reſpectu ſui ipſius, vt potentia viſiua, quatenus exercet actum viſionis, agit: & quatenus ſubiectum eſt illiuſmet actus, patitur. Nedum in moralibus id non repugnabit. Et ita ſacerdos miniſtrās ſibi Euchariſtiam, quatenus miniſtrat, dicitur ſibi conferens: quatenus autem recipit, dicitur recipiens. Atque in iure canonico eandem perſonam ſecundùm diuerſas rationes diuerſa munera obire, ac eſſe ſubditum, ac ſuperiorē reſpectu ſui ipſius, inuenimus, vt conſtat ex *c. Quod ſicut. §. Super eo, de elect.* vbi reprehenditur Archiepiſcopus, qui nōdum recepto pallio ordines contulit: quod non tanquam ſimplex Epiſcopus, cum talis non eſſet, ſed tanquam Archiepiſcopus, cui interdictum eſt pontificali exercitio ante palliū receptum, id fecerit. Atque ideo immunis culpæ foret, ſi antea Epiſcopus eſſet, vbi *Gloſſa, verb. Tanquam,* inde infert quædam facere quempiam tanquam alium: & allegat *c. ſi Eccleſia, in fin. 23. q. 4.* quod eſt deſumptum ex *D. Aug. epiſtola 50. ad Bonifacium,* vbi dicitur regem inſeruire Eccleſię quatenus homo eſt, viuēdo fideliter, quatenus autem rex eſt, iuſtas leges indicendo. Et *c. A collatione, de appell. in 6.* cum appellatio diſtinctionem perſonarum inter iudicem à quo, & iudicem ad quem deſideret, & vt fiat ab inferiori iudice ad ſuperiorem, decernitur à collatione facta per Epiſcopum cum capitulo poſſe appellari ad ipſum Epiſcopū; ſi ibi vt Canonicus interfuerit, ſecus ſi vt Epiſcopus, & *Bald. l. Eos, in princ. n. 2. C. de appellat.* tradit appellatione facta ab Epiſcopo ad Archiepiſcopum, ſi Epiſcopus mox creetur Archiepiſc. illius diœceſis, ad quam appellatum eſt, poſſe eum cognoſcere de illa appellatione, inſtar noui hominis. Non ergo repugnat Pontificem vt hominem ſibimet quatenus Pontifici ſubdi. Sicut Epiſcopus quatenus canonicus, ſubditur ſibimet tanquam Epiſcopo: & quatenus Epiſcopus ſubditur ſibimet quatenus Archiepiſcopo poſtea facto, vt in exemplis traditis cōſtat. Secūdò prob. quia ſi bene res perpendatur, nil refert vtrum prælatus in vniuerſum diſpenſans cum communitate, poſſit ea diſpenſatione frui: an ſeorſum cum ſingulis diſpēſans, ſecum quoque ipſemet diſpenſet. Nam in vtroque caſu idem erga ſeipſum iuriſdictionē exercet, ac vice ſuperioris & ſubditi fungitur; ſuperioris quidem, quatenus diſpenſat, ſubditi verò, quatenus ſecum diſpenſatur. Cuius ſignum eſt, nullum ex ea communitate, qui ſubditus non ſit, poſſe ea diſpenſatione frui. Atque ita doctores, quos in prima ratione huius cōcluſionis adduximus, vt defendant poſſe prælatos conſequi indulgentias ab ipſis conceſſas, coguntur dicere actum huiuſmodi iuriſdictionis non deſiderare verā perſonarum diſtinctionem. Adde, ſi iuriſdictio ad diſpenſandum eius eſſet naturæ, vt veram perſonarum diſtinctionē poſtularet, qualis eſt iuriſdictio punitiua, ſeu coactiua, vt poteſtas communicādi, nullatenus etiā in vniuerſitatem exercita poſſet comprehendere exercentem, vt ſi Pontifex omnes alicuius delicti reos excōmunicet, non comprehenditur ipſemet eidem delicto obnoxius: & idem de Epiſcopo excommunicanti. Ergo iuriſdictio diſpenſandi non petit neceſſariò diſtinctionē realem perſonarum. Dices fortè eam generalem diſpenſationem nō prodeſſe diſpenſanti, ex vi voluntatis eius, ac poteſtatis, ſed ex poteſtate ac voluntate ſuperioris, quoties illum habet, vel Chriſti, ſi Papa ſit. Sicut quādo Princeps legem edit, illa ligatur quoad vim directiuam, non ex ſua voluntate, ſed ex naturali ac diuino iure. At facilè hæc euaſio impugnatur. Cùm neque ea ſuperioris aut Chriſti diſpenſandi voluntas cum prælato generaliter diſpenſanti conſtet ex aliquo iure diuino aut Pontificio. Nec eſt ſimile quod adducitur: quia in eo ſimili reperitur

ius

ius naturale dictans rationi diſſonare Principem,qui caput eſt,non conformari cum membris,in moribus qui ex eius poteſtate ac voluntate pendent. At in noſtro caſu non eſt principium naturale id dictans in diſpenſatione. Cùm facilè ſibi Pontifex conſulere poſſit, committens ſuo confeſſario vt ſecum diſpenſet.Quod omnes admittunt(vt n.3.diximus.)Colligitur ergo apertè id proficiſci ex voluntate ac iuriſdictione prælati ad diſpenſandum ſecum:ac proinde non repugnare exercitium huius iuriſdictionis in ſemetipſum. Tertiò, quia cum nil æquè requirat perſonarum diſtinctionem,ac iuſtitiæ actus,ſi quidem de eius ratione eſt eſſe ad alterum, datur iuſtitia eiuſdem perſonæ ad ſemetipſam diuerſis rationibus cõſideratam, vt conſtat in Chriſto Domino noſtro, qui vt Deus homo ſatisfecit de rigore iuſtitiæ, & quatenus vna erat ex perſonis diuinis,ſibi ipſi ſatisfecit. Et debitor incertorum de rigore iuſtitię ſoluit,ſi ſibi quatenus pauper eſt,debitum aſſumat.Atque adeò vt debitor ſatisfecit de iuſtitia,& vt pauper eſt is,cui ſatisfactio fit. Et ideo pro hac concluſione ſunt apertè DD.quos in prima eius probatione retuli,quatenus admittũt poſſe hanc iuriſdictionem ab aliquo erga ſemetipſum exerceri. Et in propriis terminis ſuſtinent hanc *Felinus,c.2.n.20.de ſponſal. & cap. 1.n.33.de cõſtit.& ibi Decius in 2.lectura in noua edit.n.24.* & id colligunt ex *Abbate ibi n.7.& cap.Propoſuiſti.num.* 13. *de conceſſione prab.* dicenti non poſſe Pontificem ſe abſque cauſa legitima à iuramento abſoluere: quaſi ſentienti à contrario ſenſu id poſſe ex iuſta cauſa. Eandem tenent *Syluest.verb.Lex.q.14.fin.Tabiena verb.Iurare,q.20.n.21.Corradus in templo omnium iudicum,lib.1.c.1.§.3.verſ.6.Flaminius de reſignat.beneficiorum.l.3.q.vlt.n.130.Anton.Gom.in expoſit. Cruciata clauſul.10.n.87.* Et ſupponunt *Couar. c. Alma mater.1.p.§.1.n.7.& Corduba in quæſtionar.lib.4.q.1.col.4.verſ.4. idem probatur*, vbi dicunt non poſſe Pontificem ſecũ abſque cauſa diſpẽſare.Atque adeò à contrario ſenſu ſupponere videntur poſſe cum cauſa. Et ex Theologis docent *Palud.4. d.38.q.4.a.4. concl.4.n.41. & ibi Mayronis,q.vn.fin. Caiet. 1.2.q.96.a.5.col.3.verſ.Ad hoc dubium præmittenda ſunt. Sotus 4.de 18.q.1.a.5.concl.2.& l.1.de iuſt.q.6.a.7.ad fin.verſ. Quando autem.Ledeſma 2.p.4.q.29.a.4.fine.Iacobatius de concil.l.7.a.5.Suarez 3.to.in 3.p.q.82.a.11.diſp.36.ſect.2.col.antepenult.verſ.Solet verò, & 4.tom.*vbi de indulgentiis, *diſp.52. ſect.1.n.20.Enriq.l.6.de pœnit.c.4.n.3. in cõment.lit.1. & c.7. n.5.& l.7.de indulg.c.28.n.1. in comment.lit.H.Azor.lib.5.inſtit.moral,cap.15.q.6.*

7 II. Concluſio.Idem dicendum eſt de ſupremo Principe ſeculari,poteſt enim ſecum diſpenſare in iis omnibus temporalibus,in quibus poteſt erga ſubditos. Quod habeat pleniſſimam ac ſupremam poteſtatem in temporalibus,ſicut Pontifex in ſpiritualibus, Item quia *c.Per venerabilem,qui filij ſint legit.* decernitur regi integrũ eſſe ſobolem propriã illegitimã legitimare, diſpenſando cum ea quoad ſucceſſionem ad dignitates temporales. Qua in re ſecum met quoque diſpenſat in lege hæc interdicenti,& ita *Syluest.verb.Lex,q.14.fin.* generaliter loquitur dicens poſſe principem ſecum diſpenſare.

8 III. Cõcluſio. Probabilius quoque reputo poſſe Epiſcopos ſecum diſpẽſare in ijs omnibus caſibus,in quibus poſſunt cum ſubditis. Ducor,quod 2.ratio nu.6. adducta ad probandum hoc poſſe Pontificem, habeat eãdẽ vim in Epiſcopis.Cùm dicendum ſit poſſe eos vti diſpenſatione generali, quàm concedunt ciuitati, vt probat ratio, quam n.2.poſui,atque *Sotus & Lud. Lopez ibi allegati* hoc aſſerentes,loquuntur vniuerſaliter de prælatis. Secundò, quia vti hac iuriſdictione erga ſe ipſum nõ repugnat iure naturæ,(vt n.6.ſatis oſtẽdimus)nec etiam iure aliquo Eccleſiaſtico.Nam(vt eod.n.6.probaui) ius Eccleſiaſticũ petens diſtinctionem perſonalem inter dantem & accipientem, non generaliter id decidit, ſed in caſu ſpeciali collationis beneficiorum,ad vitãdum pernicioſum prælati exemplum. Ergo id Epiſcopo concedendum eſt. Eo vel maximè, quod Epiſcopus ſit prælatus ordinarius in ſua diœceſi,atque in illa poſſit quidquid Pontifex in toto orbe,niſi Pontifex ſibi reſeruet (vt probaui l. 1.diſp. 61.n.3.)At textus nõ reperitur hoc Epiſcopis interdicẽs. 3.quia aliqui ex opinantibus contrarium(vt retuli n.5.fine)fatentur poſſe Epiſcopos ſecum diſpenſare, quando nequit commodè ſuperiori adiri.At tunc adhuc nõ vrget neceſſitas,Quia poſſunt à confeſſario petere,vt cum illis diſpenſet.Tandem quia non video qua ratione hoc Pontifici concedatur, & non Epiſcopis. Cum rationes probantes id non competere Epiſcopis, idem quoque de Pontifice probant(vt n.4.vidimus) Nec plenitudo poteſtatis Pontificiæ eiuſve neceſſitas,id ſpeciale eſſe in Pontifice ſuadeat.Quæ ſunt rationes,quibus id probant eam differentiam ſtatuentes(vt n.5.vidimus.) Non plenitudo poteſtatis. Quia hæc plenitudo præ cæteris prælatis, in eo ſolo verſatur,quod ſit generalis in toto orbe, ab ipſaque omnium prælatorum poteſtas deriuetur, poſſitque ex iuſtis cauſis coarctari. Et nullus eſt textus nec ratio probans ad eam pertinere,vt ſolus Pontifex poſſit ſecum diſpenſare.Non etiam id ſuadet neceſſitas Pontificis ſuperiore carentis, quem adeat vt ſecum diſpenſet. Quia confeſſorem habet,cui committere poteſt, vt ſecum diſpenſet(vt diximus n.3.)Pro hac ſent.faciunt *D. Tho. Turrec.D.Ant.Angelus* Sylu.*Tabien.Armill.Viguer.*vbi eos retuli n.1.tradunt enim Monachum factum Epiſcopum poſſe ſecum diſpenſare in obſeruantiis regularibus,ſicut poteſt prælatus religionis ſecum.Pro eadẽ parte ſunt DD.quos nu.ſeq.referam, id concedentes de Prælatis regularibus, qui tamen non tanta poteſtate gaudent, quãta Epiſcopi. Et generaliter de prælatis loquẽs id docet *Manuel in bulla cruciata.§.8.dub.6.n.11.& in 2.to.ſum.c.30.n.4.* Quare idẽ prorſus dicendum eſt de prælatis aliis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi nulli Epiſcopo ſubiecta. Quia in iuriſdictione non diſtinguntur ab Epiſcopis.Et ideo militant eædem prorſus rationes. 9

IV. Concluſio idem cẽſeo de prælatis regularibus ſiue generalibus, ſiue prouincialibus, ſiue præpoſitis localibus,qui toti domui præſunt, & eorum abſentiũ vices gerentibus:vt ſunt vicerectores,vicepriores:hi enim omnes poſſunt ſecũ diſpenſare in omnibus iis,in quibus poſſunt cum ſubditis.Quod hi omnes iuriſdictione quaſi Epiſcopali fungantur in ſuos religioſos, ac poteſtate ordinaria diſpenſandi in ieiuniis,ac votis ſubditorũ,ac aliis præceptis,ratione ſui muneris,inſtar Epiſcoporũ cum ſuis ſubditis,vt bene docet Azor *ſtatim allegand.* Et prælatos regulares habere auctoritatem quaſi Epiſcopalẽ in ſuos ſubditos probat *Nauar.l.1.conſ.in 2.edit.tit. de tempor. ordin.cõſ. 36.n.vn.& in ſum.c.12.n.75.*& ratio eſt,quia ſunt paſtores ordinarij ſuorum religioſorũ: ſicut Epiſcopus ſeculariũ. Ergo idem dicendum eſt de ipſis quod de Epiſcopis diximus n.præced. Secundò,quia militat eadem ratio, n.6. adducta,quam n.præced.in Epiſcoporum fauorem ponderauimus. Dum enim cum toto conuentu diſpenſarit, eadem poſſunt frui diſpenſatione.Tandem quia non debent eſſe in hoc peioris conditionis quàm ſubditi, cum quibus ipſe ſuperior diſpenſare poteſt. Et ideò hanc partem tenent *Armilla verb.Monachus,n.9.Molina to.1.de iuſt. tractat.2.diſp.247.verſ.Religioſus tamen Emmanuel Sa ſumma verb.Religioſus.n.47.verſ.Prælati in Religione.Azor.lib.7.inſtitut.moral.cap.29.q.6. Manuel duplici loco allegatò in n.præced.* & fauent *D.Thomas,& alij,quos n.præced allegaui*, dicentes poſſe prælatos regulares ſecum in obſeruantiis regularibus,ſicut cum ſubditis diſpenſare.

V. Concluſio.Idem cenſeo,vbi quiſpiam non haberet 10
ordinariam,ſed delegatam diſpenſandi poteſtatem in vniuerſum,cum aliqua communitate,cuius ipſe eſt pars. Nam poſſet in iiſdẽ rebus ſecum quoque diſpẽſare.Tum quia poteſtas illa non eſt limitata. Tũ etiã ne peioris cõditionis ſit, quàm cæteri ex ea communitate. Demum quia procedit ea ratio duplici n.præced.ponderata in ordinarium fauorem,nempe,ipſum diſpenſantem cum eadem communitate poſſe quoque illa diſpenſatione frui.

Et ita *Manuel.2.tom.ſum.c.30.n.4.* fatetur hoc,ſiue poteſtas diſpenſandi ſit ordinaria ſiue delegata.

Vltima concluſio. Quia haberet limitatam diſpenſandi poteſtatem cum certis perſonis, vel cum determinato perſonarum numero,quamuis eæ non exprimantur, nequiret ſecum diſpenſare. Prior pars conſtat,quia poteſtas illa non extenditur vltra conceſſionis limites. Cùm ergo ſit ad certas perſonas, in quibus ipſe non comprehenditur,non poterit erga ſe ipſum. Poſterior verò pars probatur,quia cùm ſit ad certum numerum præſcripta, non videtur mens concedentis, vt in eo comprehendatur ipſe delegatus. Item quia deficit ratio potiſſimum ponderata n.præced. Cùm huic nulla communitas ſubſit, cum qua diſpenſare poſſit:ſed cum numero determinato poteſt.

11 Ad arg.n.4.propoſita reſp. Ad 1. dic in iis caſibus eſſe ſpeciale,gratia fraudum vitandarum:ac proinde num.6. probauimus in multis iuriſdictionis voluntariæ actibus poſſe quempiam in rem ſuam auctoritatem præſtare, vt in emancipationem ac ſerui manumiſſionem. Ad 2.& confirm.conſtat ex dictis n.6.vbi probauimus iuriſdictionē voluntariam hanç poſſe ab aliquo in ſemetipſum exerceri:& ſatis eſſe,ſi eadem perſona reſpectu ſui ipſius ſit ſuperior & inferior ſecundùm diuerſas rationes. Ad 3. dic diſtinguendum eſſe id axioma. eiuſdem eſſe ligare & ſoluere:eſt enim verum ad hunc ſenſum, vt nemo poſſit in vniuerſum ſoluere legem,niſi qui illa ligare poteſt. At intellectum in quolibet caſu ſpeciali non eſt vniuerſaliter verum. Sed ipſemet qui facultate diſpenſandi cum communitate gaudet, quamuis ſeipſum nequeat lege ligare, poteſt tamen ſecum diſpenſare. Sicut videmus Epiſcopū qui lege ieiunij generali nō ligat,poſſe in illa lege in caſu ſpeciali diſpenſare, licèt nequeat illam in vniuerſum ſoluere. Ad quartum conſtat ex dictis.n.6.vbi probaui eā deciſionem non eſſe generalem, ſed reſtringi ad beneficiorum collationes. Ad confirm. dic ſatis probabile eſſe contrarium,vt de Pontifice ſuſtinet *Enriquez l.6.de pœnit. c.7.n.5.& l.7.de indulgent.c.28.n.1.comment.lit.H. Suarez de indulgent.diſp.52.ſect.1.n.22.*& licèt *n.19.* non definiat idē de Epiſcopis,ſed iudicandum dicit iuxta conceſſiones eis factas:at hoc non innititur diuerſitati perſonarum requiſitæ:ſed ratio huius traditur à *D.Thom.4.diſt.20.q.vn.ar.5. quæſtiunc.vlt.* quòd nulla poſſit iuſta cauſa ſubſiſtere, vt prælatus poſſit ſibi directè indulgentias concedere. Ad arg.n.5.adducta reſp. Ad 1.dic conſtare ex dictis num.7. vbi vtramque rationem infirmauimus. Ad confirm. dic illud approbaſſe Pontificem tanquam valde decens, non tamen tanquam neceſſarium. Ad 2. dic quamuis expediat vt per confeſſorem exerceant prælati eam iuriſdictionem erga ſeipſos;eſſe tamen expedientius, vt ea facultate gaudeant ordinaria, vt ſecum poſſint, ſicut cum ſubditis,diſpenſare,ad tollendos ſcrupulos, & ne peioris conditionis ſint quàm ſubditi. Ad confirm.conſtat,ex dictis n.6. vbi eundem vt hominem ſibi vt ſuperiori poſſe ſubdi,ac id ſatis eſſe probauimus.

DISPVTATIO IV.

An Prelati non ſolùm verbis, ſed etiam facto ipſo diſpenſare cenſeantur, quoties admittunt ad aliquem actum habentes iuris impedimentum ad illum, aut patiuntur eiuſmodi actum ab illis exerceri.

SVMMARIVM.

Diſpenſatio non exigit verba determinata:& quot quæſtiones diſputantur,n.1.

An Princeps diſpenſet, cùm ſcienter admittit ad actum, iure impeditum,n.2.

An hæc ſcientia præſumatur: & an probari nequeat teſtibus, ſed ſola addita in literis clauſula Ex certa ſcientia? Refertur duplex ſententia,n.3.& 4.

Sententia auctoris,& cur clauſula Motu proprio non probetur teſtibus, num.5.

An addita clauſula, Ex certa ſcientia, præſumatur ſcientia & diſpenſatio,n.6.

An deſideretur conſcientia probari ſcientiam vt præſumat,ur diſpenſatio num.7.

An neceſſe ſit in litteris fieri mentionem vitij,quo promotus laborat,n.8.

Quid,ſi Princeps urgente neceſſitate inhabilem promoueat,n.9.

An cenſeatur diſpenſatio quoad eum ſolum actum. & quid, ſi citra diſpenſationem poſſit aliud præſumi,n.10.

An ignoranter admittens cenſeatur diſpenſare, ſi conſcius admitteret, num.11.

Quid ſi vitij obliuiſcatur, vel non aduertat: vel credat diſpenſatum cum illo,n.12.

An idem dicendum ſit de inferioribus,ſi impedimentum ſit eorum lege inductum,n.13.

Quid, ſi Princeps admittat impeditum iure diuino, in quo poteſt diſpenſare,n.14.& 18.

An prælati inferiores admittentes iure communi impeditum cenſeantur diſpenſare? Refertur duplex ſententia,n.15.& 16.

Explicatur ſententia Auctoris,n.17.

An oporteat impedimentum eſſe eis tamquam iudicibus notum,n.19.

An deſideretur citatio eorum,quorum intereſt,n.20.

An exigatur decretum,dicens,Decernimus eum idoneum,n.21.

An quando cauſa eſt notoria,exigatur cauſæ cognitio,n.22.

An requiratur vt intendat diſpenſare,n.23.

Satisfit argumentis,n.24.

An ſola patientia faciat præſumi diſpenſationem hanc? Refertur quædam ſent.n.25.

Proponitur ſententia Auctoris,n.26.

SVpponimus tanquam indubitatum, nulla eſſe verba iure præſcripta ad diſpenſationem faciendam: ſed ſat eſſe quæcumque,ſiue verba ſiue facta, ex quibus animus diſpenſandi in diſpenſare potente deducatur. Quod omnes Doctores allegandi admittunt. Duplex autem quæſtio controuertitur. Prior eſt, an factum admittentis ſuperioris iure impeditum ad actum, ſit eius animi diſpenſandi ſignum ſufficiens:ac proinde præſumatur diſpēſatio? Poſterior,an ſola patientia & taciturnitas ſuperioris, videntis eum actum ab illo exerceri, ſit tacitæ diſpenſationis ſignum:ac diſpenſationem inducat. 1

Circa priorem quæſt.ſi de ſupremo Principe, vt Pontifice vel Rege loquamur, concors eſt omnium ſententia,quando impedimentum eſt iuris humani, & ſciens admittit, præſumi animum diſpenſandi,ac induci veram diſpenſationem, quamuis Princeps cauſæ cognitionem nōn præmiſerit,vt ſi Pontifex ſcienter admittat irregularem ad ordines,vel beneficia;vel iure humano impeditos matrimonio coniungat:vel Rex lege inhabilem, vt ſeruum,iudicem conſtituat. Et ratio eſt,quia vt valida ſit ſupremi Principis in lege humana diſpenſatio,non deſideratur cauſæ cognitio,ſed eius voluntas diſpenſandi ſatis eſt. De qua ſufficienter conſtat,ſi indignum ſcienter promoueat. Et probatur ex *l. Barbarius,ff.de offic.prætoris*, vbi duplex caſus continetur. Prior,cum ignorata ſeruitute eſt electus Barbarius prætor:& tunc decidit textus geſta per eum valere ratione communis erroris,ac publicæ vtilitatis(vt latè probaui lib.3.tota diſp.22.) Poſterior,quando populus Romanus detecta ſeruitute conſenſit eum præturæ fungi. Et tunc decidit geſta valere, quod videatur eum ex vi illius conſenſus libertate donare,vt optimè explicat *Aymon conſil.98.n.10.lib.5.* Item ex *l. Quidam conſulebat 57.in fine,ff.de re iudic.* vbi deciditur Principem minori magiſtratum conferentem, cenſeri diſpenſare, ne geſta per illum valore deſtituantur. Hanc etiam partem probant rationes, quas num.17.afferam, ad probandum idem de inferioribus Principe. 2

Ea tamen Principis ſcientia minimè præſumitur, vtpote quæ quid facti eſt,vt docet poſt DD. hoc numero & duplici ſequenti allegandos, *Felin.c.Præterea, n.6.de teſtibus cogend. Grammaticus cōſiliis ciuilibus,conſ.48.ad fin.* Quare illi inhabili onus eam probandi incumbit:vtpote quæ fundamentum ſuæ intentionis allegantis ſecum ex illo actu diſpenſatum eſt. Diſcordant autem DD. circa modum huius ſcientiæ probandæ. Quibuſdam placet eam probari non poſſe,vt præſumatur ex eo actu diſpenſatio, niſi in literis promotionis addatur clauſula, Ex certa ſciētia: atque ita teſtium probationem nil conferre. Ducūtur,quia aliquid proprio motu Principis effectum eſſe, teſtibus probari nequit,ſed ſola clauſula, Motu proprio,addita in litte- 3

litteris vt expreſſè deciditur.*c.Si motu proprio.de præb.in 6.* Sic ſentire videtur *Gloſſa cle.2.in fine,de reſcript.&c. Statutum in princ. verb. litterarum,in fine de reſcript.in 6.*ait enim eſſe opus actum fieri ex certa Principis ſcientia, hoc expreſſo.Et tradunt *Bart.l.fin.n.4.verſ.Sed contra hoc,in fine C. ſententiam reſcindi non poſſe.Imola l.fin.col.4.n.1.fine ff. à quibus appel.non licet*,& alij,quos refert *Ant.Gabr.to.3.comm.l.1.tit.de præſumpt.concl.8.n.5.*

4 Alij cenſent non eſſe opus addere clauſulam. Ex certa ſcientia;ſed ſatis eſſe,atque requiri,vt ex literarum reſcripti tenore,vt ex facti narratione conſtet id ex certa Principis ſcientia effectum.Et ita volũt intelligi *Gloſſas n. præced.allegatas*.Sic tradunt *Abb.& Imol.clem.2.fin. de reſcrip. Idem Abb.c.Cùm in cũctis.§.Inferiora,n.8.de elect.&c.Ad hæc, ad fin.de reſcript.& c.Nonnulli n.8.eo.tit.* vbi Innoc. & alios refert, additque non ſufficere ſi teſtibus certa ſcientia probetur,& latiſſimè *Felin.*multis allegatis,*c.Cum inter.n.2.3.&4.de excep.& cap.Si aliquando,in fine de ſent.excommun. Roſella verb.Diſpenſ.n.6.& ibi Syluest.in fin.*

5 At verius eſt,ſufficere vndecunque conſtet Principem inhabilitatis fuiſſe conſcium. Quod nullus ſit textus inducens ſpecialem probationis modum huius ſcientiæ Principis:atque ideò ſufficiet qualiſcunque probationis modus,quo cæteræ res ſpecialem probandi modum iure non petentes,probari valent. Nec obſtat *cap.Si motu proprio*, allegatum n.3. pro contraria ſententia. Nam optimam diſcriminis rationẽ inter clauſulas, Motu proprio, & Ex certa ſcientia,tradit relata Ægidij deciſione *Staphil. de liter.grat.t.de effectu clauſul.§.Subſequẽter,ſtatim poſt princ. n.14.*Quia cùm motusproprius includat neceſſariò vnam negatiuam non coarctatam,ſcilicet,nullum vmquam ſuper hoc Põtifici ſupplicaſſe,quæ probatu impoſſibilis eſt, *l.Actor,C.de probat. & Quoniã contra,eo.t.*nequit aliter,quã per literas ipſius Principis aſſerentis ſe motu proprio ductum,probari.Quare bene dicit *Gloſ. eo c. Si motu proprio, verb.Expreſſè,*quaſi reddens eius textus rationẽ. *Quid enim ſcimus ſi ante annum aliquis ſupplicauerit Pontifici?* At certa ſcientia nullam negatiuam, ſed ſimplicem affirmatiuam includit.Sic multis citatis tenent *Menoch.de præſumpt. l.2. præſumpt.20.n. 7. Staphilæus proximè alleg. & eo.t.§. Quinto motus proprius in fin. Maſcard.de probat.concl.845.n.23.*

6 Imò nec ſufficit adiici in literis clauſulam.Ex certa ſcientia,vt ea præſumatur,ſed oportet aliunde de ea conſtare. Quia clauſula, Ex certa ſcientia, nil operatur quoad extrinſeca ignorata, ſed tantum quoad expreſſa. Quis enim dicat ob id præſumi Principem omnia promoti vitia noſſe?Sic tradũt *Felin.c.Cum inter,n.5.verſ.Intellige bene de except.Menochius* alios referẽs *de præſump.lib.2.præſumpt.20.n.3.*& quamuis n.2. referat alios dicẽtes præſumi diſpenſationem.At verè DD.quos refert,id non dicunt: ſed tantum docent eſſe neceſſarium apponi clauſulam,Ex certa ſcientia,vt cenſeatur Princeps diſpenſare.

7 Quidquid tamen ſit de probatione hac in foro externo requiſita:at in foro conſcientiæ, vt ex ea promotionẽ deducatur animus verè diſpenſandi,ac ſit diſpenſatio,ſatis eſt, qualitercumque ſciatur Principem impedimenti conſcium fuiſſe. Quia in hoc foro, qui ſolam veritatẽ reſpicit,nulla probatio deſideratur,ea conſtante.Et ita tradit *Syluest.verb. Diſpenſatio,fin.*

8 Inſuper vt ea promotio ſcienter facta,cenſeatur diſpẽſatio,quidam petũt vt Princeps in literis vitium promoti exprimat,dicens.Volumus tali illegitimo prouideri.Sic *Felin c.Nonnulli,n.12.verſ. Ad idem optimè facit,in fine de reſcript.& c.Si quando,n.6.verſ.Conſidera 3.eod.t.idem Anton.& alij*,quos refert *Anton.Gabriel 3.tom.communium,lib.1.tit. de præſumpt.concl.8.n.2.*Sed iure optimo *ibi n.3. & Menochius de præſumpt.lib.2.præſumpt. 20.n.7.* recedunt ab iis,dicentes eam mentionem minimè deſiderari, Quòd nullo iure probetur. Atque idem approbat *ibi Anton.Gabr.* in inferioribus Principe diſpenſantibusper eam promotionem, & bene quidem.

9 Alij eã doctrinam temperant(& bene)niſi Princeps vrgente neceſſitate inhabilẽ promoueat:tunc enim nõ cenſetur perpetuò diſpenſare,ſed ad tempus illius neceſſitatis.Sic Bartolo & Ruino citatis docent *Ant.Gabr.d.conc.8. n.10.Menochius d.præſumpt.20.n.36.conſil.178.n.56.vol.3.*

Similiter temperanda eſt,vt cenſeatur tacita diſpenſa- 10
tio ea promotio quoad eum ſolũ actum, ad quẽ Princeps ſciẽter admittit, v. g. ſi irregularem admittat ad ordines, non ſubinde ad alia cenſetur cum eo diſpenſare.Nec ſi ad ordines minores admittat,videtur diſpẽſare ad maiores. Quia diſpenſatio expreſſa non extenderetur vltra actum expreſſum.*c.1.de filiis presbyt. in 6.*nedum tacita.Et confert quod optimè tradit *Rebuff.praxi benef.t.de diſpenſat.n.8.*vbi ait ſi id Principis factum prodeſſet in alia re etiam minima non induci ex eo diſpenſationem. Quia ne reſcriptũ cenſeatur continere diſpenſationẽ,ſatis eſt,vt poſſit aliud quantumuis minimum operari,vt docent *Oldrad.conſ.332. n.8.Rebuf.proximè allegatus. Probus addit.ad Monachũ.c.vn. n.5.de ætat.& qual.Anto.Gabr.dict.cõcl.8.in fine.Menoch.dict. præſumpt.20.nu.37.*& probatur *ex c. non poteſt, de præb.in 6. iunct.Gloſſ.fin.*deducente ex eo ſufficere, vt clauſula ſuum obtineat effectum,nec alium eam operari poſſe.

Quando autem Princeps impedimenti ignarus admit- 11
tit inhabilem, quidam aſſerunt cenſeri quoque eum diſpenſare,ſi veriſimile ſit fore, vt impedimenti cõſcius admitteret.Quia *l.Quidam conſulebat ff.de re iudic.*indiſtinctè loquitur.Item quia cum promotionis cauſa credatur virtus ac probitas promoti,*l. vn.verſ. Credidit, ff. de offic. præf. præt.*ſatis veriſimile eſt fore,vt Princeps ſciens impedimẽtum diſpẽſaret.Deinde id probat text.in *l. Barbarius.ff. de offic.præt.*vbi textus reddens rationẽ, cur geſta à Barbario ſeruo creato ignorãter prætore, cuius dignitatis incapax erat,geſta valeant:ſic ait:*Sed etſi ſciiſſet ſeruũ eſſe, liberũ eum effeciſſet.*Præterea quia conceſſum cenſetur id, quod veriſimiliter Princeps de eo interrogatus conceſſiſſet (vt docent in ſimili multi, quos retuli l. præced.diſp. 90.n.10.) Sic *Gloſſ.d.l.Barbarius,verb.Effeciſſet.Bart.l.2.n.2.C.ſi ſeruus aut libertus,l.10.Imola d.l.Quidã conſulebat,n.6.Ananias.c.2. n.6.de ſchiſm.*& ait *Romanus* eſſe communem ſẽt. *conſ.216. n. 7.* & eandem tenent quando certò conſtat Principem conſcium diſpenſaturum,ſecus quando eſt dubium *idem Roman.ibi.n.8.Menoch.de præſumpt.l.2.præſumpt.20.n.23.& 26.Anton.Gab.to.3.commun.l.1.t. de præſumpt.concl. 8.nu.15.* Sed nullatenus hæc doctrina placet:& tenendũ eſt,nullo modo cẽſeri Principem per eam promotionẽ diſpenſare, dum impedimentum ignorat.Atque cõmuniter his paucis exceptis DD.omnes,quos nu.25.& duplici ſeq.referã, petunt in Principe ſcientiam inpedimenti, vt cenſeatur diſpenſare. Et ratio eſt aperta, quia ignorantia tollit conſenſum. At diſpenſatio vim ſortiri non poteſt, niſi ex Principis volentis diſpenſare conſenſu. Nec ſufficit fore vt vellet, ſi ſciret: quia hic & nunc deficit voluntas diſpenſandi. Non ergo poteſt vim habere diſpenſatio. Neque verum eſt cenſeri conceſſum, quod veriſimiliter Princeps rei conſcius conceſſiſſet: niſi quando ex conceſſionis verbis eam eſſe concedentis mentem conſtat(vt in ſimili probaui l.præced.diſp.90.n.11.) Nec *d. l. Barbarius* illi doctrinæ fauet. Quia ſenſus eius eſt, (vt explicat *ibi Gloſſa verb.Effeciſſet.*) ſi pop.Romanus ſciret eum eſſe ſeruum, permittens eum fungi officio prætoris, eum liberum effeciſſet, ne geſta irrita forent. Vnde quamdiu ignorat,voluit geſta valere propter communem vtilitatem,vt probaui l.7.diſp.22.n.5.vbi num. 7. & 8. probaui nõn ſufficere ſolius Principis errorem exiſtimantis eum eſſe habilem, niſi error communis populi intercederet. Quare melius *Anton.c.veniens,n.7.de fil.presbyt.& ibi Abb. n.7.* dicentes Principem promouentem inhabiles ignoranter,non cenſeri diſpenſare,limitarunt,niſi error eſſet communis,& non ſolius Principis.Talis enim promotio (aiunt) haberetur tunc pro diſpenſatione quoad geſtorum valorem per illum promotum, dum error ille communis durat,iuxta *d.l.Barbarini.*

Adde non ſolùm errorem,quo putat Princeps illũ eſſe 12
habi-

habilem, obſtare tacitæ huic diſpenſationi præſumendæ: ſed etiam errorem, quo impedimenti conſcius putabat cum illo iam diſpenſatum. Quia perinde eſt, ac ſi eum habilem exiſtimaret. Nec reuera diſpenſare intendit, cum iam diſpenſatum eſſe credat. Sic *Bellamer, c. Veniens, nu.* 18. *de filiis preſbyt.* & aliis citatis *Menoch. de præſumpt. l. 2. præſumpt. 20. n. 35. Ant. Gabr. t. 3. commun. l. 1. to. de præſump. concl. 8. n. 19. Maiol. l. 5. de irreg. c. 51. nu. 8.* Qui bene addit idem dicendum eſſe, quando Princeps inhabilitatis oblitus, aut non aduertens eam, promouiſſet inhabilem. Quod is actus non ſit voluntarius reſpectu diſpenſationis.

13 Idem prorſus quod de Principe hactenus diximus, dicendum quoque eſt de inferioribus, quoties impedimentum eſt eorum legibus inductum. Cenſentur enim tunc diſpenſare, quando ſcientes id impedimentum, promouent, quamuis nullam cauſæ cognitionem præmittant; vt ſi Epiſcopus ſciens & prudens iubeat aut concedat fieri aliquid contra ſuam conſtitutionem, aut inferioris, aut æqualis prædeceſſoris, cenſetur tacitè diſpenſare in illa. Quia militat eadem prorſus ratio, quam n. 2. adduximus ad probandum id in Principe. Cum in propriis legibus validè poſſint hi diſpenſare abſque cauſæ cognitione. Sic *Nau. ſum. lat. præludio 9. n. 15. & c. 25. n. 74. Azor l. 15. inſt. mor. c. 15. qu. vlt.* Quòd ſi eſſet conſtitutio ſynodi diœceſanæ, aut prouincialis, pendet ex ea quæſtione, an Epiſcopus vel Archiepiſcopus poſſint in his, ſicut in propriis legibus diſpenſare. Nam hoc dato, dicendum eſt quod diximus de ſuis legibus. Si verò ſe habeant ad illas, tanquam ad leges ſuperioris; erunt in hac re eædē opiniones, quas à n. 15. referemus, quando impedimentum eſt lege communi ſtatutum. An verò poſſint in illis ſicut in propriis legibus diſpenſare, eſt diſcutiendum diſp. 14.

14 Quando autem Princeps admittit impeditum iure diuino & naturali ad ea, in quibus poteſt diſpenſare, vt ſi ligatum voto caſtitatis Pontifex conſcius matrimonio cōiungat, an cenſeatur diſpēſare, eadem eſt quæſtio, ac quādo prelatus inferior admittit habentem impedimentum iuris communis, in quo poteſt diſpenſare. Quare iuxtà diuerſas ſent. diuerſimode cenſendū eſt, vt n. 18. dicemus.

15 Controuerſia autem potiſſima in hac re eſt, quādo inferiores Principe admittunt impeditum iure communi ſcienter ad actum, ad quem diſpenſare poſſunt, an cenſeantur diſpenſare? vt ſi Epiſcopus irregularitate affectū, in qua poteſt diſpenſare, promoueat ad ordines, illíve literas dimiſſorias conferat. Triplex eſt ſentētia. Prima ait non cenſeri diſpēſationem, niſi inferiores actum eū exerceant premiſſa cauſæ cognitione, an expediat diſpenſare, nec-ne. Ducitur, quòd ea differentia ſit inter Principem legiſlatorem, ac inferiores præfectos, quod ille poſſit ſaltem validè in ſua lege diſpenſare, nō præmiſſa cauſæ cognitione: hi autem, minimè. Nō ergo actus ille cenſebitur tacita diſpenſatio ab inferioribus exercitus: qualis cenſebitur factus à principe. Secundò, quia *c. fin. in fine, d. 51.* punitur Epiſcopus promouens concubinarium. At puniendus nō eſſet, ſi ea promotio cenſeretur tacita diſpenſatio. Tertiò, quia cùm per verba expreſſa minimè de hac diſpenſatione conſtet, ſed ex illis actus exercitij coniectura præſumatur: nequit præſumi diſpenſandi voluntas ex eo actu. Quia preſumeretur delictum contra *l. Merito, ff. pro ſocio.* Quippe velle hos in iure communi diſpenſare, non premittendo cauſę cognitionem, eſt graue delictum. Et ideo hanc partem ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Gloſſ. c. 2. verb. Diſpēſatum, de ſchiſmat. & ibi Ioan.* And. *n. 4.* Anton. *n. 3.* Abb. *n. 4. Card. n. 1. q. 1.* Anchar. *n. 3.* Anan. *n. 7. &* 8. *Gloſ. c. vn. verb. Diſpenſare, de ætat. & qualit. in 6. & ibi Domin. n. 6. Frācus n. 5. Innoc. c. Veniens, n. 2. de fil. preſbyt. & ibi* Anton. *n. 7.* Abb. *n. 7. Card. q. 3. Henric. n. 4. idem* Abb. *c. Præterea, n. 11. de teſt. cogen. & c. Cū in cunctis, §. Inferiora, n. 8. & c. Innotuit, nu. 7. &* 8. *de elect. & c. Diuerſis, n. 3. de cleric. cōiug. & ibi Imola n. 5. Specul. tit. de diſpē. §. Qualiter autem, n. 3. Archid. cap. Licet canon, n. 2. de elect. in 6. Barth. l. Barbarius, n. 12. ff. de offic. pretor. & ibi Iaſon n. 14. Horoſcius nu. 26. Paulus clem. fin. de ſent. excomm. & ibi Anchar. ad fin. Imol. n. 8. Bonifacius, n. 53. Idē Imol. l. Quidā conſulebat. ff. de re iud. n. 8. & ibi Paulus ad fin. Fel. c. Præterea, n. 8. de teſtib. cogē.* Additionat. *ad Innoc. d. c. Diuerſis, nu. 1. verb. Diſpenſaſſe, & ibi Æneas de Falco, addit. ad* Abbatem, *nu. 3. verb. Cauſæ cognitio. Probus addit. ad Monachū, c. vn. n. 6. de ætat. & qual. in 6. Mādoſius de ſignat. gratiæ, verb. Diſpenſationes, verſ. Aduertendum tamē eſt. Roſella verb. Diſpenſatio, n. 6. & ibi Angelus n. 12. Sylu. q. vlt. Nauar. c. Si quando, except. 10. n. 3. de reſcript. & l. 3. conſ. 1. edit. t. De cleric. non reſid. conſil. vlt. n. 6. & l. 1. t. de temp. ordin. conſ. 38. n. vn. in 2. edit. l. 1. t. De filiis presbyt. conſ. 3. nu. vn. Sarmiento de reddit. p. 1. c. 3. n. 8. Ant. Cuc. l. 4. inſt. maior. t. 12. num. 28. & 29. Ant. Gabr. t. 3. cōmun. l. 1. t. de præſumpt. concl. 8. n. 12. &* 13. & multis aliis citatis *Menochius de præſumpt. l. 2. præſumpt. 20. n. 24. & 25.* & ex Theologis, *Caiet. 2. 2. q. 104. a. 5. ad fin. Enriq. l. de excom. c. 13. n. 3. Azor l. 5. inſtit. mor c. 15. q. fin. Manuel q. reg. tom. 2. q. 46. art. 1. & tom. 1. ſum. 2. edit. c. 227.* & addit *Azor* etiam in foro conſcientiæ procedere hanc ſententiam. Quòd etiam apertè ſignificat *Sylueſter proximè allegatus.* Et eſt valdè probabilis hæc ſententia.

II. ſent. docet inferiores non cenſeri diſpenſare, quāuis cauſæ cognitionem præmittant, niſi ſe diſpenſare exprimant. 16 Quia non cenſentur abſoluere excommunicatum, niſi verbis abſolutionis vtantur: quamuis ſciēter admittant ad diuina excommunicatum. Ita docent *Gloſſ. c. Literas fine, de cōceſ. præb. Hoſt. c. Veniens, n. 6. &* 8. *de fil. preſbyt. & c. 2. ſtatim in princ. de ſchiſm. Bald. l. Barbar. n. 7. &* 8. *ff. de offic. præt. Decius c. Si quādo, in noua edit. n. 23. de reſcript. Rebuff. praxi benef. t. de diſpenſat. ſuper defectu natalium, n. 9. & cap. Poſtulaſtis, notab. 2. n. 31. de cler. excom. miniſt. Nauar. l. 5. conſ. in 1. edit. tit. de ſimon. conſ. 20. n. 2. & ſum. lat. prælud. 9. n. 15. & c. 25. n. 74.* vbi hoc limitat quoad forum externum, & *Manuel* limitans in eodem foro externo, *q. reg. 1. to. q. 13. a. 16.*

III. ſent. ſuſtinet cenſeri tunc inferiorem diſpenſare, 17 quamuis cauſæ cognitionem non præmittat. Ducitur, quòd diſpenſatio non exigat certam formam, nec verborum expreſſionem, vt fatentur omnes, & diximus n. 1. & concurrunt poteſtas in conferente & voluntas. Ex eo enim actu voluntas præſumitur. quippe præſumendum non eſt prælatum velle promotum ad ordines illaqueari, manente irregularitate, qua erat affectus. Et quamuis nō præmiſerit cauſæ cognitionem, id efficit vt temerè diſpēſarit; atque ob id puniri poſſit, non tamen diſpenſationē eſſe irritā, ſi verè cauſa erat (vt dicemus diſp. 17. n. 11.) Quod ſi de peccato agas, etiam Princeps temerè diſpenſās in ſua lege ſine cauſæ examinatione peccat (vt ſuo loco dicemus.) Ergo per illud factum cenſetur tacitè diſpenſare. Et confirm. quia tantùm valet voluntas tacita, quantum expreſſa, in iis, quæ nec formā certam nec verba requirunt, *l. Qui ad certū. ff. locati, & l. De quibus 31. ad fin. ff. de legib.* ibi: *Nā quid intereſt ſuffragio populus voluntatē ſuā declaret, an rebus & factis.* Secūdò, quia etſi peccet inferior omittēs cauſæ examinationem: at etiam delinquit, ſi inhabili beneficiū conferat, vel irregularem ordinibus inſigniat, nolens diſpenſare in impedimento. At hæc delicta poſteriora ſunt longè grauiora priori, vt ex ſe conſtat, & ſicut in actu, qui ſine peccato & cum peccato exerceri poteſt, recipienda eſt præſumptio peccatum excludens, *l. Merito, ff. pro ſocio.* Ita in actu qui ſine peccato fieri nequit, ſed poteſt fieri cum maiori vel minori, recipienda eſt præſumptio grauius peccatum excludens, *l. ſi adulterium cum inceſtu. §. 1. 2. & 3. ff. ad l. Iul. de adult.* ergo in huiuſmodi promotione præſumenda eſt impedimenti diſpenſatio: vt vel ſic minus delictum præſumatur. Tandem prob. ex *ca. 2. de bigamis*, vbi Epiſc. bigamum promouens, priuatur poteſtate ordinandi: & redditur ratio his verbis: *Quia in bigamis diſpenſare non licet.* Ergo à contrario ſenſu, ſi cum bigamis poſſet Epiſcopus diſpenſare, non incurreret pœnam; eo quod tunc diſpenſare videretur. Et ideo huius ſent. ſunt *Innoc. c. Diuerſis, n. 1. de cler. coniug. & c. Veniens, n. 2. de filiis preſbyt.* tantum vocat oppoſitā tutiorem, quaſi hāc valdè tutā & probabilem iudicet. Eandem tenet *c. Præterea, n. 2. de teſtib. cog.* & latiſſimè *Bellam. d. c. Veniens, n. 18. & 19.*

Lam

Rebert.de iure patr.l.2.p.1.q.7.a.30.in noua edit.n.28. Syluest. verb.Irregularitas,fin.& ibi Armil.n.91.Naua.ſum.c.25.n.74. dicens fortè in foro conſcientię hanc ſent.eſſe veram,licèt non in foro externo, Maiol.l.3.de irr.c.24.n.14.& l.4.c. 10.n.3.& l.5.c. 51.n.8.addens hanc ſent.eſſe verã in vtroq; foro,Salzedo add.ad pract.Bern.Diaz c.25.ad fin.& ex Theol. Palud.4.d.38.q.4.a.4.conc.2.n.39. D.Antonin.2.p.t.11.c.2.§. 9.not.2.& 3.p.t.28.c.6.§.vlt. Margarita confeſ.qu.mor.f.239. Polanc.in direct.cõfeſ.tract.de irreg.in fin.Metinal.1.ſum.c.11. §.12.ſtatim in princ.Enriq.l.12.de irreg.c.17.n.4.Emm.Sa ſum. verb.Diſpenſatio n.8.Suar.de cenſuris,diſp.41.ſect.3.ad fin.addens eſſe etiam in foro externo veram, ſi conſtiterit Epiſcopũ habuiſſe legitimã cauſam; Man.1.to.ſum.2.edit.c.2. n.6.concl. 4.Idem tenent limitantes pro foro conſcientiæ, Sayro theſaur.caſ.to.1.l.7.c.14.n.11.12.13. Man.qu.reg.1.t.q. 13.a.6.& addit Sayro idem eſſe dicendum,ſiue prælatus ille iure cõmuni,ſiue ex priuilegio,vel conſuetudine poſſit diſpenſare.Quia eadem eſt ratio,cũ concurrat poteſtas,& voluntas præſumatur ex illo actu. Idem dicunt D.Anton. 3.p.t.28.c.6.§.vlt.Sylu.Armilla,Naua.Maiolus,Salzedo,Sayro eiſdem locis,quando Epiſc.ſcienter irregulari cum quo poteſt diſpenſare,cõfert literas dimiſſorias ad ordines.Quia eadem eſt ratio. Et hæc tertia ſent.præ cæteris placet pro vtroque foro:ſi tamen pro foro externo probetur adfuiſſe legitimam cauſam:& pro foro conſcientiæ, qualitercumque de illa conſtet.Quia diſpenſatio prælatorum inferiorum in lege ſuperiorum facta ſine legitima cauſa,eſt irrita in vtroque foro, vt dicemus diſp.17.n.4.

18 Demum 4. obſeruanda ſunt. Primum eſt, eaſdem opiniones locum habere, quãdo Princeps ſupremus,vt Pontifex diſpenſaret in iure diuino,in quo diſpenſare poteſt, vt in voto vel iuramento(vt bene aduertit Decius c.Cum in cunctis,§.Inferiora,in noua edit.n.17.de elect.) Cùm enim ad diſpenſandum in huiuſmodi rebus deſideretur cauſæ cognitio,perinde ſe habet ad eas , ſicut quando inferior diſpenſat in lege ſuperioris. Quare iuxta 1.ſent. dicendum erit non cenſeri Papam diſpenſare, ſi aliquos voto caſtitatis aſtrictos ſciens & prudens matrim. coniungat, non præmiſſa cauſæ cognitione.At retenta 3. noſtra ſent.cenſebitur diſpenſare,ac valebit diſpenſatio, ſi re vera aderat legitima diſpenſandi cauſa.

19 Secundum eſt,quoſdam intelligere tunc cenſeri prelatum inferiorem diſpẽſare etiam prẽmiſſa cauſæ cognitione, quando impedimentum eſt ipſi notum tanquã iudici. Sic Angelus,verb.Diſpenſatio n.12.Sed etiam retenta prima opinione exigenti eã cauſæ cognitionem præmitti,dicendum eſt,ſatis eſſe cauſam ſibi tanquã homini notam eſſe. Quod bene docuit Sylu.verb.Diſpenſatio q.vlt. Atque idem docuit Bald.l.Barbarius,nu.8.ff.de offic.prat. dicens non eſſe opus in figura iudicij præmittere cauſæ cognitionem.

20 Hinc infertur non deſiderari citationem eorum quorum intereſt. Cum cognitio iudiciaria non exigatur. Sic contra aliquos , quos tacito nomine refert , tenet Innoc.c. Veniens,n.2.de filiis presbyt.& ibi Ant.nu.7.Abb.num.7.Card. q.3.Henric.nu.4.Specul.t.de diſpenſat.§. Qualiter autem,nu.3. Archid.c.Licet canon,n.2.de elect.in 6.

21 Aliqui tamen ex prædictis Auctoribus dicunt exigi decretum inferioris dicentis, decernimus eum idoneum. Quia aliter præſumeretur temerarium Epiſcopi factum, nec diſpenſatio tacita præſumeretur. Sic aliqui,quos referunt & videntur approbare Innoc. & Archid.nu.prac.alleg. Et tenent Speculat.& Henric.quos n.præc.retuli,Ant.ſuc.l. 4.inſtit.maior.t.12.n.29. Sed iure optimo id nõ requiri docent,quod nullo iure probetur, Ant.Abb.Card.n.praced.allegati, Probus addit.ad Monach.c.vn.n.6.de atat. & qual.in 6.

22 Tertium eſt, aliquos iure optimo limitare,vt requiratur cauſæ cognitio ad præſumendã diſpenſationem , niſi cauſa diſpẽſationis notoria ſit,vt quia notum eſt perſonã, quæ admittitur,eſſe valde doctam : tunc enim cenſebitur inferior diſpenſare , licèt non præmiſerit cauſæ cognitionem:etiam retenta 1.ſen. Quia notoria nõ exigunt iuris ordinem,nec cauſæ examinationem c.Manifeſta 2.q.1. Sic Gl.c.Si quis ſine examinatione , verſ. Sine examinatione d. 81.& c.fin.verb. Qui concubinas 51.d.Abb.c.Praterea,n.11.de teſtib. cogen. Imol.l. Quidam conſulebat,nu.8.ff. de re iudicata, Ananias,c.2.n.8.de ſchiſmat.Roſella verb.Diſpenſatio n.6.

Vltimũ eſt,multos ex DD.quos n.15.& 17.pro vtraq; ſent.retuli, dicentes cenſeri inferiorem diſpẽſare admittẽdo inhabilem,ſiue præmiſerit cauſæ cognitionem, ſiue non, iuxta opinionum diuerſitatem , addere , ſi intendat diſpenſare. Qua in re magis nos ancipites reddunt.Cùm enim ea prælati intentio aliunde non cõſtet quàm ex eo facto,ſemper hæſitabimus,an diſpenſare intenderit,necne.Præterea quia ſi de intentione cõſtaret,fruſtra defatigarentur auctores,diſputantes an ex eo facto prẽſumatur diſpenſatio. Quare dum dicunt , ſi intendat diſpenſare, manifeſtè intelligunt , niſi de contraria intentione conſtet:nempe,inferiorem non intendere diſpenſare. Quia eò pertinet tota huius queſt.difficultas,an ex eo actu colligatur animus diſpenſandi , atq; adeò diſpenſatio tacita cenſeatur.Quare Bellamer.c.Veniens n.11.& 19.de filiis preſbyt.& Roſel.verb.Diſpenſatio n.6.expreſsè docent ex eo actu ſufficienter colligi diſpenſandi intentionem,& ideo plerique alij DD.non addunt,ſi intendat diſpenſare. 23

Ad argum.n.15.propoſita reſp.Ad 1.dic ſaltem in foro cõſcientiæ validam eſſe diſpenſationem inferioris abſq; cognitione cauſæ, ſi reuera erat cauſa,vt dixi n.17.Ad 2. dic cum Gl.eo.c.fin.in fin.in eo textu,& in ſimilibus puniri temerariam ac indiſcretam diſpenſationem ſolo facto abſq; cauſæ examinatione factam.Ad 3.conſtat ex dictis n.17.nam præſumitur tunc id peccatum,vt maioris culpæ præſumptio vitetur.Ad arg.n.16.propoſitum dic,iure cautum eſſe in abſolutione ab excommunicatione verba deſiderari, c.Deſideres,in 1.reſponſo, de ſent.excom.At in diſpenſationibus nullo iure verba exigi cauetur. 24

Qvæstio poſterior. An ſola patientia & taciturnitas ſuperioris videntis aliquem iure, in quo poteſt diſpenſare,impeditum , exercere ea ſibi interdicta,cenſeatur diſpenſatio:quando ſuperior impedimentum, & non eſſe in eo diſpenſatum nouit ? vt ſi Pontifex vel Epiſc.videat irregularem celebrare , vel habentes impedimentum contrahere matrim. & poteſt Epiſc. diſpenſare. Communis ferè omnium Iuriſperitorum eſt ſent.negans.Quia id eſt potius pati,quàm agere. Poteſt inſuper probari, quia l.2. de matrim.diſp.38.nu.12.latè defendimus diſſimulationem Principis ſcientis & permittentis aliquos perſeuerare in matrim. irrito, non inducere diſpenſationem. & ideo huius ſent.ſunt Gl.clem.fin. Approbare,de ſent.excom.& ibi Card.fin. Anchar.fin.Imol.n.9. Bonifacius n.51.Inn.c.Veniẽs n.3.de fil.preſb.& ibi Hoſt.n.8. Ant.n.7.Abb.n.7.Card.q.3.Henr. n.5.Bellamer.n.19. Anan.c.2.nu.6.fin.de ſciſ.Imola l. Quidam conſulebat,n.6.fin.ff.de re iudic.Felin.c.Praterea,nu.8.de teſt.cogend.& c.Gratum n.9.de offic.deleg. Socin.ſenior, conſ.85.nu.9. l.3.Selua tract.de benef.p.3.q.8.n.49.& q.10.nu.25. Ant.Gabr. to.3.commun.l.1.t.de praſumpt.concl.8.n.18. Menochius de praſumpt.l.2.praſumpt.20.n.32.Maiolus l.5.de irregul.c.51.n.8. Sayro theſauro caſuum,to.1.l.7.c.14.n.16. 25

Cæterum probabilius exiſtimo cenſeri tunc tacitam diſpenſationem,ſi prælatus ille cùm poſſet facilè contradicere,non contradicit,ſed tacet. Ducor, quod illa taciturnitas ſit ratihabitio de præſenti.Quam libro 7.diſput. 35.num.20.veram iuriſdictionem conferre ad audiendas confeſſiones & reliqua exercenda probauimus. Secundò, quia cum prælato ex officio incumbat delictis ſubditorum obuiare : cum ea videt , ac facilè contradicere poteſt , præſumeretur grauiſſimum prælati delictum non contradicentis, niſi ipſum cenſeri diſpenſare dicamus. Nec obſtat quod probaui lib.2. de matrim.diſp.38.num. 12.nempe , diſſimulationem Principis, permittentis aliquos in matrimonio irrito permanere , non cenſeri diſpenſationem. Quia (vt ibi dixi)diſſimulauit gratia ſcandali vitandi:nec proderat diſpenſatio,niſi denuo illi contraxiſſent matrimoniũ.Et ideo ex illa diſſimulatione non poterat diſpenſatio deduci. Et ideo hanc partẽ ſuſtinent 26

Probus

Probus addit.ad Monach.c.vn.n.6.de ætat.& qual.in 6.Palud. 4.d.38.q.4.a.4.concl.2.n.39.& ibi Supplem.Gabr.q.1.a.5.dub. penult.verſ.De modo & forma.D.ant.2.p.t.11.c.2.§.9.notab.2. Veracruz 1.p.Specul.art.23.poſt 1.concluſionem,verſ.Dixi etiã. Emman.Sa ſumm.verb.Votum, vbi de voti irritat.& diſpenſat.*n.23.Azor lib.5.inſtit.moral.c.15.q.fin.* Sed *Supplementum ibi* limitat, quando factum ſubditi eſſet contra ius ab eo ſuperiori editum:ſecus ſi eſſet contra votum,vel ius commune,in quo is ſuperior abſque cauſa diſpenſare nequit. At verius eſt,cenſeri quoque diſpenſationem in voto, vel alio iure quoque communi, in quo is ſuperior diſpenſare poteſt. Sicut n. 17. diximus admiſſionem ad actum contra ius,in quo is ſuperior valet diſpenſare,cenſeri tacitam diſpenſationem.Et ita affirmant loquentes de votis *Palud. D.Anton.Emm.Sa proximè allegati.*

DISPVTATIO V.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in lege pontificia,vel concilij,ſaltem quando in ea diſpenſare poſſe conceditur,non explicando cui concedatur?

SVMMARIVM.

Nequit Epiſcopus iure ordinario in his diſpenſare, niſi in caſu neceſſitatis. At poteſt quando in canone conceditur diſpenſatio, non explicando cui concedatur,n.1.
Quid,ſi canon ille ſit latæ ſententiæ,n.2.
Quid,ſi ipſis Epiſcopis legem imponat,n.3.
Quid, ſi pœnam Papæ reſeruatam contineat,n.4.
Quid, ſi canon ſit alicuius concilij generalis,n.5.
Quando canon editur à Pontifice *& concilio,& trahit originem à Papa vel concilio:quando dicatur concilij,& quando Papæ,n.6.*
An deſinat eſſe concilij,quod à Papa *confirmetur,n.7.*
An ſit concilij, ſi in eo dicatur, Sacro approbante concilio,n.8.
Quid,ſi in ſuperſcriptione dicatur,ex tali cõcilio vel in tali concilio, n.9.
Quid, ſi Pontifex *attribuat conſtitutionem concilio,n.10.*
Quid, ſi ita dicat; Definimus hoc cum concilio, vel conſenſu concilij? num.11.

1 CONcluſio communiter recepta in hac diſp.eſt.Quãuis in canone ſuperioris nequeat Epiſcopus ordinariè diſpenſare,ſed in ſolo neceſſitatis caſu,(vt probaui l.2. diſp.40.n.3.)at quoties canon aliquis permittit in eo diſpenſari, vel impersonaliter de diſpenſatione loquitur, dicens,Niſi in eo diſpẽſetur,nec explicat à quo ſit diſpenſandum, cenſetur facultas diſpenſandi circa illum conceſſa Epiſc. Ratio eſt,quia cũ verba debeant aliquid operari,*c.Si Papa,de priuileg. in 6.* nec dubiũ ſit poſſe Pontificem in eo decreto diſpẽſare:aut ſi ab ipſo diſpẽſetur, nullam contrahi culpam, aut pœnã à contraueniente incurri:cenſentur ea verba intelligi,vt permittant Epiſcopo diſpenſare, vel niſi ab Epiſcopo diſpenſetur, ne fruſtranea ſit. Secundò,quia ſi diſpenſatio,quę ex ſe odioſa eſt ac reſtringenda, interpretatur latè, quando in corpore iuris clauſa eſt,(vt probaui diſp.1.nu.7.) Nedum id dicendum erit de hac diſpenſandi poteſtate in iuris corpore clauſa. Cum diſpenſandi poteſtas ſit ex ſe fauorabilis, ac latè interpretanda.(vt diximus diſp.2.n.1.) Atque ita hãc concl, docent *Gloſ.c.In quibuſdam,fine, De pœnis.* vbi cũ textus dicat, certos hæredes non poſſe aſſequi prælationis honorẽ, & ſubdat hæc verba,*Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum,* ait ex quo textus non determinat à quo,poſſe Epiſcopum. Idem *Ioan. Andr.ibi fine. Vincent. Goffred.& Philip.* quos refert & ſequitur *ibi Abb.n.5. Card.fin.Henric.fin.Lex reg.8.fine,t.18.p.1.Ead.Gl. c.Poſtulaſtis,verb.Diſpẽſatũ,de cleric. excom. miniſt.* vbi textus decidit excommunicatos non poſſe retinere beneficia,ſubdens, *Niſi cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum,*ait,cum non dicat à quo,poſſe Epiſcopum. Et idem tenent *Innoc.ibi, init. Abbas num.8.Gloſ.cap. Si quis,verb.Fiat,de elect.& ibi Innoc.nu.vn.Hoſtienſ.fine. Abbas n.8.Cardin,q.5.fine.Baldus nu.3. Imola.n.4. Idem Innoc.c. Dilectus,n.5.init. de temp. ordin. & ibi Ioan.Andr.n.7. Anton. n.12.Abb.n.6.Cardin.n.3.init. Bellamer. nu.4. Idem Anton.c. At ſi clerici §.De adulteriis,n.17.de iudic.& ibi Ioan.de Lignano,& Calder.*vt eos refert ac ſequitur *ibi Abb.n.5.& 6.Cardin.nu.5.q. 2. Decius in noua edit.n.35.verſ. Secunda concluſio. Aretin.n.13.& 16.Imola n.13. Alex.de Neuo nu.10. Felin.n.1. Henric.n.25.*Alciatus *n.4.Hippol.n.46.* Archid. *c.Licèt canon, n.3.de elect.in 6.Idẽ* Abbas *c.Veniens,n.5.de eo,qui cogn. consãg. & c.fin.n.6.de cler.pugnan.in duello. Et ibi* Anan.*c.6.idem Bal. l.Barbarius,n.7.ff.de offic.Præt.Probus addit.ad Monachũ,c.vn. n.14.de ætat.& qual.in 6.Selua benef.4.p.q.5.Milis in repertor. lit. D.n.23.verb.Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare non poteſt Epiſc. circa canones.Gãbara de author.legati l 10 n.412.413.Iacobatius de conciliis,l.5.a.20.nu.17* Angelus *verb.Diſpenſatio,nu.5.* vbi *Sylu.q.9.fine,nu.15.Tabiena q.14.n.15.Couar.c.*Alma *mater,1.p.§.7.n.8. Villadiego de irregul. c.16.* vbi de irregularitate contracta ex crimine notorio,*verſ. Ego credo hoc reducendum.Dueñas regula 248.n.2.verſ.Contra quã.*Ant.*Cuc.l.2. inſtitut.maiorum,t.6.n.240.Hugolin de cenſuris,tab.2.c.13.§. 1.nu.3.Borgaſius de irreg.2.p.t.de differentiis diuerſ. terminorũ. n.19.& 27.*Ant.*Gom.in expoſ bullæ,clauſ.10.n.57.* Et ex Theologis *D.*Ant.*1.p.t.17.c. vn.§.20.verſ. Et nota. Corduba in ſuo quæſt.l.1.q.12.a.2.d.4.in 1.probat.Enriq.l.14.de irreg.c.19.n.2.*

Temperatur tamen concluſio hæc primò,niſi canon ille ſit latæ ſententiæ, tunc enim etſi in eo concedatur diſpenſatio, non intelligitur conceſſa Epiſcopo. Sic *Anton.c. At ſi clerici,§.De adulterijs,n 17. de iudic. & ibi Aretin.nu.21.* ac pro ſe referunt *Archidiaconum c.Sicut, d. 15.* At meritò hanc limitationem reiiciunt alij. Quod nullo fundamento fulciatur,nec *Archid.* eam ſentit, ſed loquitur, quando conſtitutio ſimpliciter diſponit, nec diſpenſari poſſe indulget,Sic *Abb.eo.§.De adulteriis in 6.Alex.de Neuo num.11. Decius in noua editione.n.48.poſt 3.concluſ.limit.1.* 2

Secundò temperatur, vt intelligatur, quando canon aſtringit ſubditos:tunc enim cenſetur ea diſpenſatio commiſſa Epiſcopo. Secus quando ipſis Epiſcopis legem imponeret. Quia diſpẽſare Epiſcopum in eo canone, eſſet in proprio facto & ad propriam vtilitatem diſpenſare.Quod rationi diſſonat. Sic *Hoſt. citato Ioan. Andr.c.1.ſuper gloſ.penult.n.3.de ſupp.neglig.prælat.in 6. Ant.c.At ſi clerici.§.De adulteriis,n.17.de iudic.& ibi Henricus n.19.& 20.Milis n.2.alleg.* 3

Tertiò limitatur, niſi canon imponat pœnam Pontifici reſeruatam, id eſt pœnam, quam ſolus Pontifex imponere poteſt. Tunc enim quamuis abſolutè permittatur diſpenſatio in ea pœna, non cenſetur Epiſcopo cõceſſa.Quia illius eſt tantum abſoluere,cuius eſt condemnare, *l.3. ff.de re iudic.& c.Cum inferior,de maior.& obed.* Exemplum huius eſt *in c.2.de bigam.*vbi dicitur cum Epiſcopo promouẽti ad ordines bigamum poſſe diſpenſari,ne ordinandi poteſtate & officio priuetur. Et tamen ſolus Pontifex in ea depoſitionis Epiſcopi pœna diſpenſat. Quia ſolius Pontificis eſt, pœnam depoſitionis Epiſcopi infligere *c. Quamuis,c.Multis,c.Dudum, 30.q.6.*& ita hanc limitationem ſuſtinent *Hoſt. eo.c.2.n.5.& 6.Ioan.Andr.n.4.Anton.n.12.13. Abb.n.9.& 10. Card.notabil.2.& oppoſit.1.Anchar.fin.Henricus,c.Quia circa, n.2.de bigam.Aretin.c. At ſi clerici.§.De adulteriis,n.14.de iud, & ibi Felin.n,2.Iacobatius de conſiliis,l.5.a.20.n.30.Gãbara de auctoritate legati,l.10.n.415. Borgaſius de irreg.p.2.t. different. diuerſ.terminorum,n.19.*Sed hanc limitationem ſublimitare videtur *Decius eo.§. De adulteriis,in noua edit.n.36. verſ.Sed aduertendum,* quamuis nil omnino definiat, & ſublimitat *Dueñas reg.248.n.4.verſ.Reſtringe tamẽ,*vt hęc limitatio teneat verũ,quando aliquis nequit imponere pœnam ex defectu poteſtatis,ſecus ſi ex priuilegio perſonæ. Quia tunc videtur poſſe Epiſcopum diſpenſare, conceſſa abſolutè diſpenſatione. Quia ceſſat ratio prædictæ limitationis: in eo enim euentu, qui non poteſt condemnare, poteſt abſoluere, vt ibi latè probat *Decius.*Et iuxta hanc ſublimitationem cum Epiſc. poſſit pœnam diſpenſationis imponere aliis, quàm Epiſcopo, cui non defectu poteſtatis, ſed ob priuilegium perſonæ id nequit: dicendum eſt eo ipſo, quod in canone prædictam pœnam imponenti Epiſcopo conceditur diſpenſatio, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Sed melius *Alciatus eo.§. De adulteriis.n.4. & 5.*recedit omnino à prædicta limitatione, dicẽs etiam in hoc caſu, quo Epiſc. pœnam nullatenus imponere valet, poſſe eum diſpenſare, ſi canon imponens diſpenſationem permittat. 4

Quia

Quia militant rationes n.1.adductæ,& aliàs ea verba nil operarentur. Nec obſtat ratio in contrarium adducta. Nam licèt regulariter non potens condemnare, nequeat abſoluere: at fallit,quando in canone permittitur abſoluendi vel diſpenſandi poteſtas. Et quamuis hanc doctrinam Alciati credam veram, alia tamen ratione credo in eo caſu *d.c. 2. de bigam.* non poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod ibi lex ipſi Epiſcopo imponatur. In quo caſu diximus n. præc. non poſſe Epiſcopum diſpenſare, quamuis abſolutè concedatur diſpenſatio.

5 Vltimò temperatur,vt intelligatur de canone pontificio. Nam ſi concilij generalis ſit, quamuis abſolutè permittat diſpenſationem, nequibit Epiſcopus. Quia cùm decreta concilij egeant expreſſa derogatione, vt illis derogatum cenſeatur (vt probaui libr.3. diſp.26.nu.7.) eo quod tanta deliberatione ſancita ſint, non eſt credendum cenſeri per ea verba generalia conceſſam Epiſcopo facultatem diſpenſandi.Eò vel maximè,quòd ceſſet ratio nu.1.adducta: nam tunc negata hac facultate Epiſcopo, adhuc ea verba aliquid operantur: duos enim habebunt effectus. Prior eſt,vt ad ei concilij decreto derogandum, non deſideretur ſpecialis eius mentio. Poſterior,Pontificem reddi faciliorem ad diſpenſandum in eo. Sic docent *Anton. c. Dilectus, num.12. de tempor.ordin. & c.Quiſquis,n.13.de elect.& c.At ſi clerici,§. De adulteriis,n.17.de iudic.*vbi *Decius in noua editione,à nu.37.verſ.2. limitatur,vſque ad 2.concluſ.& ibi Aretinus n.16.idem Anton. c.In quibuſdam, fine,de pœnis.Milis vbi in n.1.allegatus eſt.Staphilæus de literis gratiæ,tit.de qualitate & ſtatu beneficiatorum,§. Primò quod ſit legitimus,nu.*4. At verius eſt, poſſe quoque tunc Epiſcopum in eo concilij decreto diſpenſare. Quod re vera canon id clarè videatur concedere,dum in eo poſſe diſpenſare permittit. Aliàs non opus eſſet ea verba addere. Et abſque fundamento dicitur tunc operari,ne ſit opus ſpecifica mentione in illius decreti derogatione. Et ideo hanc partem videntur tenere Doctores;quos nu.1.retuli, aſſerentes in caſu *c.Quiſquis,de elect. & c.In quibuſdam, de pœnis*,poſſe Epiſcopũ diſpenſare.Quod in eis conceditur poſſe diſpenſari:ea enim decreta videntur concilij,& non ſolius Pontificis. Atque in propriis terminis docent *Abb. eo.c. Quiſquis,nu.1.& ibi Cardin.q.5.fin.& d.c.In quibuſdam, fin.Idem Abb.d.c.At ſi clerici.§. De adulteriis, nu.5.& 6.& ibi Alexand.de Neuo,nu.11.Felin.nu.2.Alciatus fin.idem Felin.c. Nonnulli,n.3.verſ.Similiter nec legatus,de reſcript. Gambara de authoritate legati,lib.10.nu.420. Iacobatius de conciliis,lib.5,a.10.n.30.Angel.verb.Diſpenſatio.n.5.& ibi Syluest.q.9.fin. Couar.c.Alma mater,1.p.§.7.n.8.Anton.Cucus lib.2.institut.maiorum,t.6.n.245.Dueñas reg.348.nu.verſ.Contra quam.*

6 Sed petes,quando dicatur conſtitutio Concilij, quando autem Pontificis,vbi ab vtroque dimanat? Vt quando Pontifex intereſt Concilio generali. Et quidem quando aliunde non conſtat, hæ ſunt regulæ accipiendæ. Prima eſt,ſi materia trahat originem à concilio, dicitur conſtitutio Concilij: vt ſi Concilium rem illam definiendam proponat. Si verò originem trahat à Pontifice, dicitur Pontificia. Vt ſi Pontifex fuit principale mouens & author illius materiæ decernendæ, vult tamen in Concilio eam definiri. Cùm enim conſtitutio ab vtroque dimanet,ad diſcernendum vtri potius attribuatur,iure optimo origo ſpectanda eſt,Sic *Abb.c.Conſenſus,n.1.notab.2.de rebus Eccleſ.non alien.& c.1.num.1.notab. vlt.de pactis,& c.1.n.5,de ſponſal.*vbi *Alex.de Neuo,n.14.Præpoſ.n.5.Felin.n.4 fine.Ripa c.1.n.7.de indic.& ibi Alciatus,n.1.*

7 Hinc deducitur nil referre,ne dicatur conſtitutio Cõcilij, eam à Pontifice confirmari: ſi enim à Concilio originem trahat,dicetur adhuc conſtitutio Concilij. Quippe omnia Concilij decreta ab ipſo Pontifice confirmantur, vt robur habeant,Sic *Felin.c.1.n.5.de ſponſal.*

8 Secundò deducitur, quando conſtitutio originem trahit à Pontifice,eam eſſe Pontificiam,quamuis in ea dicatur eam eſſe editam,ſacro approbante Concilio.Quod ea verba non denotent eam principaliter à Concilio editam, vt ſit Concilij, ſed eſſe à Concilio approbatam. Sic *Felinus n.præced.alleg. Decius c.Et ſi clerici,§. De adulteriis,in noua edit.n.43.de iudic.& c.1.in prima lectura,nu.3.eod.tit.*vbi *Ripa n.7.*reprobans Dominicum,qui *conſ.*44. *n.*3. contrarium tenuit.

II. reg. Quando in decreti ſuperſcriptione dicitur.Ex tali Concilio,ſignum eſt,id à Concilio traxiſſe originem, ac proinde cenſeri Concilij.Quia dictio,Ex,cauſam proximam denotat, (vt teſtatur *Bart.* communiter receptus *l.Eo tempore.fin.ff.de peculio.*) Sic tradunt *Felin.c.1.num.5.de ſponſal.Decius c.1.in 1 lectura,in noua edit.nu.1. de iudic.& ibi Alciat.n.1.Ripa n.*4. Qui bene addit ſecus eſſe,ſi dicatur,in tali Concilio editum.Si enim Pontifex interfuit, ſignum eſt,non à Concilio, ſed à Pontifice originem tractam, & ſic eſſe id Pontificium.Quamuis *Boſchus eo.c.1.n.2.de iudic.* conetur probare conſtitutionem eſſe Concilij,ſiue in ſuperſcriptione dicatur,Ex tali Concilio,ſiue,In tali Concilio.Et ad hoc probandum adducit varios textus illius ſuperſcriptionis.At illis omnibus reſponderi poteſt id euenire, quòd aliunde conſtet ea decreta eſſe Concilij. At noſtra regula intelligitur,quando ex aliis coniecturis vehementioribus vel aliunde id non conſtat. 9

III.reg.ſit.Quando Pontifex attribuit conſtitutionem ipſi Concilio:vt *c.Nimis,de iureiur.*ibi:*ſacri authoritate Concilij prohibemus:*& *c.fin.2.q.1.* ibi: *Decernente nobiſcum ſancta Syn.* eſt conſtitutio Concilij. Quippe id ſignum eſt velle Pontificem vt ea conſtitutio non tanquam à ſe, ſed tanquam à Concilio edita accipiatur. Sic *Decius d. 1. in noua edit. in 1. lectura,n.7.de iudic.& ibi Alciat.n.1.* 10

At difficultas ſpecialis eſt,quando Pontifex ſic diceret: Definimus hoc cum concilio Concilij, vel cum conſenſu Concilij.Qua in re quidam aſſerunt,in vtroque caſu eandem conſtitutionem eſſe Concilij. Quòd videatur Pontifex eam illi tribuere. Sic *Boſchus c.1.num.2.de iudic.* Alij è diametro aiunt eſſe in vtroque caſu Pontificiam. Quòd regulariter quoties aliquis facit actum, altero cõſentiente,non huic ſed illi tribuatur, *l.Aliud eſt vendere,in princ.ff. de reg.iuris.*Item quia *c.1.de renunc.in 6.* dicitur Papam ſtatuere de concordia Concilij & conſenſu Cardinalium. Et tamen conſtitutio eſt Pontificia. Sic ſuſtinent *d.c. 1. in 1. lectura,n.4.& 5.& ibi Ripa nu.5.& 6.Riminald.nu.2.&* 3. At placet ſententia media, vt ſit Pontificia, quando dicitur de conſilio Concilij:at ſecus quando dicitur de conſenſu Concilij. Quia conſenſus neceſſitatem inducit,non verò concilium. Et ita quando dicitur, De conſilio Concilij, non tribuitur ea conſtitutio Concilio,niſi tanquam conſulenti. At quando dicitur, De conſenſu, tribuit illam Pontifex Concilio,ac eius authoritati;quamuis conſenſus Concilij non eſſet neceſſarius, nec is cogat Pontificem.Et ita iuxta regulam num. præced. traditam dicetur conſtitutio Concilij. Sic loquentes de Archiepiſcopo aliquid ſtatuenti in Concilio prouinc.tradunt *Hoſt.c.Graue.n.17. de præb.Archid.c.1.n.2.d.17.& ibi Domin.ad fin. Anchar.clem. 1.n.5.notab.1.de ſent. excom.* Et in propriis terminis docent *Abb. in quodam ſermone quem habuit in Concilio Baſilienſi, in vltima parte:* vt eum referunt ac ſequuntur *Felin.c.1.nu.1. de pactis,& c.Eam te,n.17.paulò ante verſ. Erat iſte electus,de reſcript.Alciatus c.1.n.1.de iudiciis.*Et ad argumen.contraria reſpondet optimè *Alciatus eod.c.1.n.1.*Ad *l.Aliud eſt vẽdere.* reſp. eum textum procedere, quoties is, cui conſentit, non habet poteſtatem eum faciendi actum, nec qui facit, conſentiendi.Tunc enim tribuitur actus faciendi. Secus vbi agens & conſentiens habent poteſtatem faciendi, vt contingit in Pontifice ſtatuenti, & in concilio conſentienti.Et per hoc reſp.*idem Alciat.ibidem ad textum in c.1.de renunc.in 6.* Quoniam ibi cœtus Cardinalium conſenſum præſtans, nullatenus habet aliquid ſtatuendi poteſtatem: quam ob rem merito ac iure optimo illa conſtitutio edita ſoli Romano Pontifici,qui ſtatuendi authoritate gaudet, tribuitur. 11

DISPVTATIO VI.

An Pontificis, & ſolius ſit, diſpenſare in impedimentis, ſiue iure naturali diuino, ſiue ſolo Pontificio dirimentibus matrimonium?

SVMMARIVM.

Quot ſint quaſtiones diſputanda, n. 1.
An ſit vera diſpenſatio in iure diuino & naturali pendenti ab humana voluntate: vt in voto? n. 2.
Quid, quando ius diuinum eſt abſolutum? Refertur duplex ſententia. n. 3. 4.
Proponitur ſententia Authoris, n. 5.
Qua regula ſit ad dignoſcendum, in quo iure diuino poſſit Pontifex diſpenſare? n. 6.
Soluuntur argumenta, n. 7.
An poſſit Pontifex diſpenſare in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus? Refertur duplex ſent. n. 8. & 9.
Refertur ſententia Authoris: & explicatur an poſſit declarare in aliquo caſu licere cum his impedimentis matrim. n. 10.
An in impedimentis ſolo iure diuino inductis poſſit? nu. 11.
Explicatur in ſpeciali, in quibus impedimentis Pontifex diſpenſet? 12.
An ſufficienter deducatur non poſſe Principem in aliquo caſu diſpenſare, quod ſit contra ius natura? nu. 13.
Poſt n. 13. inuenies ſummaria, qua deſiderantur.

1 DVplicem quæſt. petit diſp. præſens. Prior eſt: an Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus matrim. Poſterior, an ſolus ille poſſit in impedimentis iure Pontificio dirimentibus.

2 Priori quæſt. vt ſatisfiat, præmittenda eſt quæſtio generalis: an Pontifici integrum ſit diſpenſare in iis, quæ iuris diuini & naturalis ſunt? Qua in re ſupponendum eſt, duplex eſſe ius diuinum naturale. Quoddam ab humana voluntate ortum, & ex eius ſuppoſitione obligans: vt votum & iuramentum. Aliud verò eſt abſolutum, & ex diuino arbitrio deriuatum. Et ſanè ſi de priori ſermo ſit, quamuis aliqui dicant in eo non verè diſpenſari per prælatos, relaxando obligationem, caſu quo verè obligabat, ſed tantùm declarari in eo caſu ob circumſtantias occurrentes, id non obligare. Inter quos eſt *D. Bonau. 4. d. 38. a. 2. q. 3.* Gloſſ. *c. Non eſt, verb. Authoritate de voto, & ibi Ant. n. 3. Card. c. Cum ad monaſteriũ, n. vlt. de ſtatu monach.* & alij quos refert *Enriq. l. 8. de Euchar. c. 13. n. 2. in cõment. lit. R.* At meritò eos improbat ibi *Enriq.* alios referens, dicens eſſe verã & propriam diſpenſationem, relaxarique votum, caſu quo verè obligabat. Quod idem aſſerunt *D. Thom. 4. d. 38. q. 1. a. 4. quæſtiunc. 1. corp. & ibi Ricard. a. 9. q. 1. corp. & a. 1. Hoſt. d. c. Nõ eſt, n. 1. & ibi Abb. n. 5.* & ferè vniuerſi. Quod tunc nõ abſolutè & propriè relaxetur ius diuinũ naturale, tollendo eius obligationem. Ius enim diuinũ eſt, vt qui votum habet, id impleat: & hoc ſemper manet integrum. At hũc habere votum, non eſt ius diuinum, ſed voluntate propria effectum: quam poſſunt prælati impedire. Quare tũc non propriè diſpenſant prælati in iure diuino, ſed tollunt obligationis fundamentum, quam homo actu humano ſibi impoſuit, quo ſublato euaneſcit iuris diuini circa illud votum obligatio (vt relato D. Thom. explicui l. 2. diſp. 14. n. 5. ad 4.) & communiter tradunt alij.

3 Tota autem difficultas eſt, de iure diuino abſoluto. Triplex eſt ſententia. I. ait Pontifici integrum eſſe diſpenſare in omni iure diuino, præter fidei articulos. Sic *Abb. c. Propoſuit, n. 20. de conceſ. preb. Decius conſ. 112. n. 3. ſin. vol. 1. & c. Quæ in Eccleſiarum, in noua edit. n. 44. & 45. de conſtit. Rojas epitome ſucceſſ. c. 23. nu. 71.* Sed hæc ſententia tanquam omnino à veritate aliena, eſt reiicienda.

4 II. Sententia ſuſtinet, non poſſe Pontificem in hoc iure diuino propriè diſpenſare, vt diſpenſatio eſt iuris relaxatio: ſed tantum poſſe authoritatiuè declarare id ius in tali euentu non obligare. Ducitur primò, quod inferior nequeat legem ſuperioris tollere, *clem. Ne Romani, de elect. & c. Inferior, diſt. 21.* Et confirm. quia quamuis per ſpecialem diſpenſationem non abrogetur lex abſolutè, at in eo caſu ſpeciali abrogatur tollendo eius obligationem, caſu quo ſecluſa diſpẽſatione obligabat. At hoc eſt ſolius conditoris legis, aut eo ſuperioris. Secundò, id conſtat ex Zoſimo & Vrbano Pontificibus, quorum dicta referuntur *c. Sunt quidam, & c. Contra ſtatuta, 25. q. 1.* Tertiò, quia ſacra Scriptura & perpetuus Eccleſiæ vſus docet, legem naturalem & diuinam potius eſſe humanis magiſtratibus propoſitam, tanquam certam ac immotam regulam, qua gubernentur, quàm vt poſſint eam relaxare, eximendo aliquos ab eius obligatione. Alias nullæ eſſent in Eccleſia regulæ immotæ, ex quibus authoritas humana tanquam ex principiis procedat. Et confirm. quia ſemel hac in iure diuino diſpenſatione admiſſa, nil erit firmum ac immutabile. Nec erit maior ratio, cur poſſit diſpenſare in vno & non in alio iuris diuini præcepto, cõcurrentibus paribus cauſis. Tandem quia ideo in lege humana diſpenſari poteſt, vt manentibus eiſdem conditionibus, quibus ſtantibus obligabat, deſinat obligare: quod voluntas humana, à qua conſurgit, ſit mutabilis. Cùm ergo diuina voluntas, à qua lex naturalis proficiſcitur, ſit prorſus immutabilis, minimè in illam cadet diſpenſatio. Et ideo huius ſententiæ ſunt *D. Thom. quodlib. 4. a. 3. corp. & ad 1. Durand. 4. d. 33. q. 1. n. 15. Maioris 4. d. 27. q. 6. col. 4. verſ. Propter hoc argumentũ, & d. 24. q. 12. ſtatim in princ. Almain. de poteſtate Eccleſiæ, c. 13. Driedo l. 2. de libert. Chriſtiana c. 4. pag. 4. Catharin. lib. 6. in Caietanum, in q. illa, an Pontifex poteſt diſpẽſare in voto ſolemni religioſorum. Sotus 4. d. 18. q. 1. a. 5. ad 1. & l. 1. de iuſt. q. 7. a. 3. ad 3. & l. 10. q. 3. a. 4. col. 8. verſ. In calce demum. Palacios 4. d. 38. diſp. 1. col. 46. verſ. Porrò quãuis, fol. 884. & d. 11. diſp. 3. col. 21. verſ. Porrò autem hanc rem. Suarez de Euchar. q. 74. a. 2. diſp. 43. ſect. 4. verſ. Tertia ſent. & verſ. Quintò poteſt hoc. Valentia 1. 2. diſp. 7. q. 4. punct. 6. verſ. Et quod ad priorem, & q. 8. punct. 4. verſ. Diſpenſatio autem, & ad finẽ illius puncti. & 2. 2. diſp. 10. q. 3. punct. 5. col. 4. verſ. Quarto certum eſt, & verſ. Sic etiam in propoſito, & in fine illius puncti.* Et ex Iuriſperitis, *Cardin. c. Cum ad monaſterium, § vlt. nu. 6. de ſtatu monach. Pariſius conſ. 68. nu. 200. & 264. vol. 4. Syluest. verb. Papa, q. 16. & 17. Ioan. Baptiſta de penſionibus, q. 19. n. 44. & ſeq. Nauar. l. 4. conſ. 1. edit. tit. de ſponſ. conſ. 39. n. 16. in 2. tit. de deſpoſat. impub. conſ. 4. n. 16. Turrecr. c. Coniunctiones, 35. q. 3. n. 3. & in ſum. de Eccleſia, l. 3. c. 54. col. 3. n. vn. & c. 17. n. 1. concl. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. § 9. n. 4. Barboſa rubr. ff ſolut. matrim. 2. p. n. 104. Magdalen. de numero teſtium, 3. p. c. 3. n. 225. & triplici ſeq.*

III. Sent. (cui tãquam probabiliori adhæreo) ait, poſſe 5
Pontificem aliquando diſpenſare in iure naturali & diuino, non in vniuerſum id ius, in quo diſpenſat, abrogando, ſed eius obligationem verè tollendo per veram diſpenſationem in caſu aliquo ſpeciali, ex cauſa vrgenti. Ducitur, quod ſi ſolùm tribuamus Pontifici, poſſe interpretari legem diuinam in aliquo caſu ſpeciali minimè obligare: id non eſt actus iuriſdictionis, ſed prudentię ac doctrinæ, ac proinde viris doctis id liceret. Dices id competere Põtifici authoritatiuè, ita vt omnino tutum ac certum reddat eum qui eum diſpenſat. Quod viris doctis non competit. Sed contra hoc eſt, quia ſic interpretari legem, eſt ſolius conditoris, aut eo ſuperioris, *c. Inter, de ſent. excom. c. Ideo 25. q. 1. c. Sicut enim, 11. q. 1. l. fin. ff de legib.* Quòd ſi dicas, id cõpetere Põtifici ex commiſſione diuina. Similiter dicimus hanc diſpenſandi poteſtatem in caſu ſpeciali competere illi ex commiſſione Dei. Cum enim Eccleſiæ non deficiat Deus in neceſſariis, iuſta ratione credi poteſt hanc commiſſionem Pontifici datam. Et confirm. quia ſicut recta Eccleſiæ gubernatio petit, vt prælatis inferioribus commiſſa ſit facultas verè ac propriè diſpenſandi in legibus pontificiis, non in vniuerſum, ſed in caſu aliquo ſpeciali, quando neceſſitas occurrit. Eo quòd non debet deſtitui mediis neceſſariis ad eius tranquillum ſtatum regimenq; tuenda. Nec poteſt in his commodè adiri pontifex. Ita eadem recta gubernatio petit commiſſum eſſe pontifici, vt in lege aliqua diuina verè & propriè diſpenſare poſſit ob neceſſitatem occurrentem. Idque multo magis neceſſarium eſt. Quia in priori caſu verè eſt aditus ad pontificem, quamuis non cõmodus. At in poſteriori nullatenus poteſt adiri Deus, vt diſpenſet. Et amplius confirmatur, quia ſicut diſpẽſatio inferiorũ in lege ſuperioris, non derogat authoritati & iuriſdictioni ſuperioris, eo quòd

ex

ex eius tacita commiſſione fiat. Ita hæc Pontificia diſpenſatio in iure diuino non derogat authoritati Dei, vtpote quæ non propria Pontificis authoritate fit, ſed ex tacita ac iure optimo præſumpta Dei commiſſione fit. Et ſicut Eccleſiæ gubernationi non ſatis proſpiceretur, ſi in priori caſu ſola declarandi facultas prælatis inferioribus conceſſa eſſet. Cũ ea multis ſcrupulis pateat, vtpote cui locus non eſt in caſu dubio, & vbi lex obligat, ſed in caſu claro, & in quo lex, ſecluſa ea declaratione, verè non aſtringebat. Ita nec in caſu poſteriori ſatis vtilitati & regimini Eccleſiæ conſulitur, ſola declarandi poteſtate conceſſa. Tandem, quia eodem modo & eiſdẽ verbis diſpenſationis vtens, diſpenſat Pontifex in reſidentia Epiſcoporum iure diuino naturali abſoluto obliganti; ac in voto & legibus humanis. Cur ergo dicendum eſt, hanc eſſe verã ac propriam diſpenſationem, illam autem ſolùm declarationem? eò vel maximè, quòd cauſæ, ex quibus Pontifex diſpenſat in ea reſidentia, ſunt iuſtæ, vt media relaxatione illius legis facta per illum, excuſent Epiſcopos. At ſæpiſſimè nullus vir doctus iudicaret eas eſſe ſufficientes, vt ſecluſa vera diſpenſatione excuſarent. Et confirmatur, quia ſi Pontifex declarans licere occiſionem aggreſſoris ad tuendam propriam vitam: aut in extrema neceſſitate furari, vteretur verbis diſpenſationis, inepta eſſet locutio. Quòd ſit ſola declaratio legis naturalis ea interdicentis, non ligare in eo caſu. Cùm ergo in quibuſdam rebus iuris diuini vtatur verbo diſpenſandi, dicendum eſt, eam eſſe verè & propriè diſpenſationem. & ita hanc ſententiam tuentur *Gloſſa c. A nobis, verb. Exemptus, de decimis, & ibi Abb. n. 4. Milis in repertorio, lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare poteſt Papa. Felin. c. fin. n. 7. & 8. de maior. & obed. Angelus verb. Papa, n. 1. Gozadin. conſil. 51. col. vlt. n. 43. Hier. Paulus in pract. cancellar. t. Notabilia ſuper diſpenſationibus matrim. verſ. Item poteſt diſpenſare. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dub. 2. in 2. fundamento partis affirmantis, nu. 22. Minchaca l. 1. q. illuſtr. c. 15. à n. 18. vſque ad 22. Nauar. l. 4. conſ. in 1. edit. tit. de ſponſal. conſ. 3. nu. 8. in 2. tit. Qui filij ſint legitimi, conſ. 2. n. 8. Borgaſius de irregul. 6. p. 1. de ſponſal. nu. 5. & p. 3. tit. In quibus caſibus non poteſt diſpenſari, n. 8. & p. 7. in fin. nu. 20.* Et poſſe in iure naturali & diuino diſpenſari per Pontificem, non declarando, in vno vel altero caſu, affirmant quoque *Beroius c. Super eo, n. 2. de vſuris. Gratus conſil. 1. à nu. 29. vol. 2. Sigiſmundus conſil. 50. 37. & ſeqq. Fortunius l. Gallus, §. Et quid ſi tantùm, nu. 319. ff. de liber. & poſth.* Hanc quoque ſententiam ex Theologis tenet apertè *Canus relatione de pœnitentia, p. 5.* vbi de præcepto confeſſionis, *ad fin.* vbi reprobata doctrina aſſerenti, quando diſpenſatur in voto, non diſpenſari propriè in iure diuino & naturali, ſed tolli eius fundamentum, quòd eſt voluntas humana & ideo cadere propriam diſpenſationem in vota: ait duplicia eſſe præcepta diuina, quædam quæ nullum ſalutis detrimentum afferre poſſunt, vt Confeſſionis & Baptiſmi, & circa hæc non reliquiſſe Chriſtum Eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi, quia non expediebat. Alia autem, quæ nunquam maius bonum impedire ſolent, & in ſpiritualis ſalutis detrimentum vergere. Vt ſunt votum ac iuramentum; & circa hæc ait relictam eſſe Eccleſiæ poteſtatem verè diſpenſandi in vno vel in altero caſu, quando id ad maius bonum expediret.

6 Sed cùm conſtet quædam eſſe præcepta diuina & naturalia, in quibus nunquam diſpenſare Pontifici permittitur: & nos aſſeramus eſſe aliqua, in quibus quandoque id licet: forſan petes regulam ad hæc præcepta diſcernenda: & rationem, cur magis in his quàm in illis hæc poteſtas competat. Sed dico ſimiliter eam regulam neceſſariò tradendam eſſe, retenta contraria ſententia. Nam ſimiliter non in omnibus iuris naturalis præceptis data eſt Põtifici poteſtas declarandi ea quandoque non obligare, ſed in aliquibus. Quare regula, quam tradit *Catharinus lib. 6. in Caietanum, in ea quæſtione an Pontifex poſſit diſpenſare in voto religioſorum ſolemni*, ad cognoſcendum, quando datum ſit Pontifici poſſe declarare ius diuinum in aliquo caſu non obligare: & quando id datum minimè ſit: retenta ſententia, quam ipſe tuetur, nempe, nunquam in eo poſſe diſpenſare: deſeruiet noſtræ ſenten. ad ſciendum quando poſſit verè ac propriè diſpenſare. Quæ eſt hæc. Quædam ſunt de iure diuino, que abſque dubio ſunt de ſe eius cõditionis, vt nunquam in ea cadere poſſit diſpenſatio aliqua Pontificia. Quod nequeat excogitari caſus, in quo ſit ratio diſpenſandi, vt ad fornicandum, vel ne filius veneretur parentes, vel ad mutandas ſacramentorum formas. Alia verò ſunt, quæ licèt in vniuerſum expediant, at in aliquo caſu ſpeciali poſſunt non expedire, & ita admitteret diſpenſationem. Quippe licèt ſecundùm ſe dedeceat ea non implere: at non continent perfectam & omnimodam indecentiam: ſed poteſt ita iuſta cauſa occurrere, vt ei indecentiæ imperfectæ præpõderet, & ſic iuſta reddatur diſpenſatio, vt contingit in reſidentia Epiſcoporum, quæ eſt de iure naturali & diuino, in qua Pontifex diſpẽſare poteſt, & in conſecratione ſub vtraque ſpecie, quæ eſt de iure diuino poſitiuo, in qua in remotiſſimis regionibus, vbi non eſt copia vini, poteſt iuxta veriorem ſent. Pontifex diſpenſare. Quæ etiam regula conformis eſt ei, quam num. præced. in fine, propoſuimus ex mente Cani. Vnde à priori colligetur facultas in Pontifice diſpenſandi in aliquo iure diuino, ex eo quòd tale ſit, vt recta ratio ac ſuaue Eccleſiæ regimen petunt expedire, vt in aliquo euentu eius obligatio relaxetur, ob cauſas, quæ poſſunt occurrere. A poſteriori autem id colligemus ex vſu Eccleſiæ diſpenſandi in eo, & ex grauium doctorum ſententia, opinantium poſſe Pontificem diſpenſare in eo. Sed poteſt obiici, iuxta hanc regulam, licere quandoque Pontifici diſpenſare, vt quis ſororem aut plures vxores ducat, aut vt matrimonium conſummatum diſſoluatur. Poſſet enim caſus accidere, in quo ad bonum commune, pacémque Reipublicæ tuendam id valde expediret. Sed huic regulæ vt plena ſit, addendum eſt, quod nu. 10. ſtatim in principio dicemus, vbi declarabimus aliqua eſſe præcepta huius poſterioris generis, in quibus quoque nunquam poteſt Pontifex diſpenſare. Et inde conſtabit ſolutio huius obiectionis.

Ad arg. nu. 4. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. & 2. con- 7
ſtat ex dictis n. 5. ſolùm enim probant non poſſe Pontificem in vniuerſum præcepta iuris naturalis & diuini abrogare, vel etiam in caſu ſpeciali, propria authoritate. At poteſt in eo ex commiſſione diuina, quã ibi probaui eſſe in Eccleſia. Ad 3. & confirm. conſtat ex dictis nu. præced. vbi oſtendimus aliqua eſſe huiuſmodi præcepta, in omni euentu obligantia, ac nullam diſpenſationem admittentia. Quæ ſunt regulæ immotæ. Alia verò, quæ regulariter obligant, non tamen ita immobiliter, quin in aliquo caſu diſpenſationem admittant. Et cur in quibuſdam præceptis id liceat, in quibuſdam verò nõ, ibi reddita eſt ratio. Adde ipſummet argumentum poſſe in authores illius ſent. retorqueri. Cùm concedant poſſe aliquando Pontificem ius diuinum declarare: & conſtet id non poſſe circa omne ius diuinum. Ad vltimum dic id argumentum tantum probare, non poſſe in vniuerſum diſpenſari in iure diuino, vt contingit in iure humano. Non tamen probat nõ poſſe in aliquo caſu ſpeciali. Nec ob id mutatur diuina voluntas. Quia dum Deus ab æterno voluit id præceptum obſeruari, voluit pariter id non obſeruari, dũ Pontifex ritè & rectè in caſu ſpeciali in poſterum diſpẽſaret.

Ex his deducitur diſſolutio quæſt. initio propoſitæ, an 8
Pontifex poſſit diſpenſare in impedimentis, naturali ac diuino iure matrim. dirimentibus? Quidam cenſent poſſe Pontificem in eis aliquando in caſu ſpeciali diſpenſare. Et poteſt probari ex doctrina tradita nu. 5. & 6. Poteſt enim caſus occurrere, in quo expediret ad bonũ regni, vt ſoror fratri nuberet, cõtra iuris naturalis prohibitionẽ. Sic opinantur *Milis in ſuo repertor. lit. D. nu. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpẽſare poteſt Papa. Hier. Paul. & Loazes, vbi eos n. 5. allegaui. Angel. verb. Matrim. 3. imped. 18. n. 2. Borgaſius de irreg. p. 6. t. de ſpõſal. n. 5.* Idẽ tuetur *Enriq. l. 12. de matrim. c. 9. n. 3. & c. 1. n. 2.*

vbi ait de iure naturæ eſſe irritum matrim. inter auum & neptem, at poſſe Pontificem ex magna cauſa diſpenſare. Et clarè videntur ſentire hoc eſſe probabile *Sylueſt. & Petrus de Soto*, vbi eos n. 10. referam, cùm tantum oppoſitam ſententiam probabiliorem vocent.

9 Alij verò id diſcrimen conſtituunt inter impedimenta iuris humani & diuini, vt in illis poſſit Pontifex diſpẽſare, quando cum eis iam eſt contractum matrimonium, vt ex tunc, id eſt, vt id matrimonium legitimetur in ſua radice, ac ea diſpenſatio trahatur retrò: (vt latius explicabimus diſp. ſeq. per totam) in his verò tantum diſpenſare poſſit, vt ex nunc, id eſt, vt denuo ineatur id matrimoniũ, nec diſpenſatio retrotrahatur. Sic *Ioan. Andr. c. Per venerabilem, nu. 30. qui filij ſint legit. & ibi Abbas n. 21. Anchar. nu. 22. Alexand. de Neuo n. 24. & 25. Cardin. n. 9. q. 1.* immo hîc dicit poſſe etiam, vt ex tunc. *Abbas c. Literas. n. 17. fine, de reſtitut. ſpoliat. Felin. c. Quæ in Eccleſiarum, n. 12. verſ. Secundò amplia, de conſtit. Roſella verb. Papa, n. 1. fin. & ibi Syluest. q. vlt. Martinus Laudenſis de legitimatione, a. 2. nu. 86. & 96. Brunellus de ſponſalib. concl. 24. num. 2.* Aduerte tamen hos DD. loqui de gradibus lege diuina Moſaïca prohibitis. Quos hodie quoque diuina lege prohiberi ipſi cenſent, vt numero 11. aduertemus.

10 Veriſſima tamen ſententia eſt, in nullo impedimento iure diuino naturali matrimonium dirimente poſſe Põtificem diſpenſare: nec in caſu aliquo ſpeciali (excipe votum ſolemne religioſorum, de quo eſt inſtituenda diſp. 8.) Dixi, iure diuino naturali, ob ea, quæ num. ſequenti dicam. Ratio huius ſententiæ eſt, qua ſimul ſatisfiet rationi allegatę n. 8. pro prima contraria ſententia, & regula à nobis n. 6. tradita, ad cognoſcendum, in quo iure diuino poſſit Pontifex diſpenſare, magis elucidabitur ac limitabitur. Ratio ergo eſt. Quia (vt bene animaduertũt *Victoria de poteſt. Papæ n. 9. propoſit. 9. & Corduba in ſuo quæſtionar. l. 4. q. 8. col. antepenul.*) ſunt leges diuinæ in Eccleſia, in quibus Deus nullã reliquit diſpenſandi poteſtatem: & adhibent exemplum, vt de pluribus vxoribus ducendis. Et reddunt rationem hanc. Quia quamuis Deus præuiderit poſſe occurrere caſus, in quibus rationi conſona ac expedientior eſſet diſpenſatio, at præponderat huic bono inuiolabilis illarum legum cuſtodia, ne, aperta diſpenſandi via, diſpenſetur paſſim in illis. Similiter ergo dicimus in præſenti, quamuis occurrere poſſit caſus, in quo diſpenſatio in impedimento iuris naturalis eſſet expediens bono communi, ac valde neceſſaria, vt in matrim. inito inter fratrem & ſororem. At ex ea diſpenſandi poteſtate tot fornicationes inter fratres & ſorores conſurgerent, aut pericula tanti ſceleris admittendi, ac tanta indecentia naturalis eſt in iis matrimoniis, vt præponderẽt hæc bono, quod ſequi poſſet, ea facultate diſpenſandi relicta in Eccleſia, qua relicta fortè ad plures, quàm par eſt, diſpenſationis via aperiretur. Et ideo Deus Opt. Max. omnino circa hęc poteſtatem diſpenſandi denegauit, ſed tantum facultatem hæc matrimonia ineundi conceſſit, vbi lex naturalis conſeruandi generis humani ſtrictior vrgeret. Vt ſi ſoli parẽtes & filij ſuperſtites in orbe eſſent. Hoc autem ita ſe habere colligitur ex vſu Eccleſiæ, quæ in nullo euentu hactenus diſpenſauit, vt matrimoniũ parentum cum filiis, aut fratrum cum ſororibus ineatur. Et ſi aliquando in hoc vltimo caſu fortè legatur diſpenſatum, id euenerit, quod Pontifex ille diſpenſans amplexus ſit opinionem Doctorum aſſerentium ſolo iure Pontificio dirimi matrimonium inter fratres & ſorores. Id quoque colligitur ex communiſſima Doctorum ſententia, aſſerenti abſolutè non poſſe Pontificem in his impedimentis diſpenſare. Hanc tenent *Gloſſ. c. Pitacium, verb. Sororis 30. q. 3. & c. fin. verb. Sacramentum, de tranſact. & c. Literas, verb. Diſpẽſare, de reſtit. ſpoliat.* vbi *Hoſt. n. 3. Abbas n. 4. & 12. Imola n. 6. & c. Ex parte, n. 6. de tranſact. Specul. t. de diſpenſatione, §. Nunc breuiter, n. 4. Henric. c. Per venerabilem, n. 1. qui filij ſint legit. Beroius c. Super eodẽ, n. 3. de vſuris, Bart. Socin. l. 2. in prin. n. 14. ff. de verb. oblig. Bermõdus de public. concub. §. Statuimus, a. 13. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. t. 17. a. vn. q. 5. Sylu. verb. Papa q. 17. Tabiena verb. Diſpẽſatio, nu. 5. q. 4. & verb. Impedimentum, imped. 3. n. 4. q. 3. Turrecrem. c. Coniunctiones, n. 3. & 4. & c. Quædam lex, n. 2. 35. q. 4. Nauar. ſum. c. 22. n. 84. Couar. 4. decr. 2. p. c. 6. §. 10. n. 10. Molina l. 3. de primog. c. 2. n. 12. verſ. Si impedimentum procedebat.* Gaeta *c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 134. nu. 361. Magdalenus de nu. teſtium 3. p. c. 3. n. 225.* Et ex Theologis *Palud. 4. d. 40. q. vn. 3. a. n. 20. & 23. & 4. d. 41. p. 1. a. 5. concluſ. 2. nu. 27. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 11. §. 1. ſtatim in prin. & c. 14. §. 2. concl. 3. Maioris 4. d. 40. q. 3. paulo ante verſicul. Dubitatur quare.* Pelagius *de planctu Eccleſiæ, l. 1. a. 45. lit. A. & a. 46. litt. B. Abulenſis 1. Regum c. 8 q. 195. Catharinus li. 6. in Caietanum in ea q. an* Papa *poſſit diſpenſare in voto ſolemni religioſorum, ad fin. Victoria ſum.* vbi de matrim. *nu. 295. Petrus de Soto lect. 11. de matrim. ad fin. Sotus 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 3. verſ. In capite ergo. Celaia 4. diſt. 40. a. vn. poſt 4. argum. dub. 2. Viguer l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 6. §. Veracruz 2. p. Speculi, a. 46. concl. vn.* Petr. *de Ledeſm. de matrim. q. 53. a. 6. circa primum ſtatum affinitatis, diffic. 1. concl. 1. Manuel 1. to. ſum, 2. edit. c. 236. n. 1. Vega 2. to. ſumm. c. 34. caſu* 166. Atque exiſtimo non tantum ſententiam hanc veram eſſe de propria diſpenſatione, quæ eſt iuris relaxatio, ſed etiam de impropria, quæ eſt declaratio. Credo enim nequire Pontificem declarare, eſſe aliquem euentum præter neceſſitatem conſeruandi generis humani, in quo liceat cum aliquo ex his impedimentis naturalis inire matrimonium, ſed hãc legem voluit Deus inuiolabiliter obſeruari, ob rationem traditam. Quamuis *Sylueſt. verb. Papa, q. 17.* dicat poſſe Pontificem declarare validum fore matrim. inter parentes & filios, iure naturali interdictum, quando cauſa prohibitionis ceſſaret.

Monuerim tamen valde cauendum à pleriſque ex authoribus num. præced. allegatis, qui cum in ea ſint ſent. vt gradus conſanguinitatis & affinitatis *Leuit.* 18. olim iure diuino prohibiti, ſint quoque nunc eodem iure vetiti, aſſerunt in nullo illorum poſſe Pontificem diſpenſare. Quod tunc tanquam hæreticum damnatum eſt *in Triden. ſeſſ. 24. de matrim. can. 3.* ibi: *Si quis dixerit non poſſe Eccleſiã in nonnullis illorum diſpenſare: anathema ſit.* Quare cum iuxta veriſſimam ſent. quã latè probauimus l. pręc. diſp. 52. n. 6. nullus ex illis gradibus ſit hodie iure diuino prohibitus, niſi qui aliàs prohibitus eſt iure naturæ, ideo dicendum eſt poſſe hodie Pontificem in omnibus illis gradibus diſpẽſare, præter eos qui attẽto naturæ iure matrim. caſſant. 11

Hinc deducitur, iuxta varias ſentent. variè ſentiendum eſſe. Qui enim ſentiunt iure naturæ eſſe irritum matrim. inter quoſcunque aſcendentes & deſcendentes, & inter fratres & ſorores, ſubinde ſentiunt in iis gradibus non poſſe Pontificem diſpenſare. Et qui ſentiunt aliquos ex eis gradibus ſolo iure Pontificio inductos eſſe, ſentiunt ſubinde eos diſpenſationi Pontificiæ ſubdi. Et ſimiliter ſentiunt circa gradus affinitatis, ac reliqua impedimenta. Quippe (vt egregiè ait *Sot. 4. d. 40. q. vn. a. 3. col. 3. verſ. In capite ergo.*) ſunt hæc conuertibilia. Hoc impedimentum dirimit iure diuino naturali: ergo nequit in eo Pontifex diſpenſare; & dirimit ſolo iure Pontificio, ergo poteſt. Quare cum iuxta noſtram ſent. ex gradibus conſanguinitatis, ſolus primus in linea aſcendentium, nempe inter parentes & filios: & ſolus primus in linea trãſuerſa, vt inter fratres & ſorores, dirimat iure naturæ matrim. (vt conſtat ex dictis lib. præced. diſput. 51. n. 7. 13. & 19. & diſp. 52. n. 11.) in iis duobus gradibus nequibit Pontifex diſpẽſare, at in ceteris poterit; & ſimiliter cum iuxta noſtram ſentent. in nullo affinitatis gradu, etiã lineæ rectæ, irritetur iure naturæ matrim. poterit in omni eo Pontifex diſpenſare (vt diximus l. præced. tota diſput. 66.) Similiter cum error perſonæ dirimat iure naturæ, ſecundùm omnes: & impedimentum impotentiæ, iuxta noſtram ſentent. quam tenuimus l. præced. tota diſput. 98. in neutro impedimento poteſt Pontifex diſpenſare. At poteſt in defectu ætatis ad matrim. requiſitæ (vt dixi l. præced. diſput. 104. n. 11.) vbi id impedimentum eſſe de iure Pontificio probaui. (Itaque vt ſummatim dicam, ſolùm nequit iuxta noſtram

ſenten

ſententiam Pontifex diſpenſare in errore perſonæ, impotentia, conſanguinitate in primo gradu lineæ aſcendentium, & tranſuerſæ.

13 Tandem ex dictis deducitur, non eſſe ſufficientem rationem, vt iudicemus non poſſe Pontificem in aliquo caſu diſpenſare, quod ſit contra ius diuinum & naturale. Quia (vt nu.5. probaui) poteſt in aliquo iure naturali & diuino diſpenſare, in aliquo caſu ſpeciali. Sed addi debet iuxta reg. nu.6. traditam, eum caſum habere eam naturalem indecentiam, vt nunquam in eo expediat diſpenſare. At ex eo quòd ſit contra ea iura, ſufficienter deducitur non poſſe in eo caſu ordinariè diſpenſare; nec in vniuerſum abrogare.

SVMMARIVM.

Solus Pontifex diſpenſat in impedimentis iure humano diriment. n.14.
Legatus à latere nequit in eis diſpenſare, 15.
An poſſit cum aliquibus perſonis in aliquo caſu? 16.
Reprobantur dicentes poſſe Epiſcopum diſpenſare in cognatione ſpirituali ex baptiſmo non ſolemni orta: & in publica honeſtate ex ſponſalibus, & in cognatione legali, 17.
An in dubio an ſit impedimentum, ſit neceſſaria diſpenſatio, & poſſit Epiſcopus? 18.
An poſſit Epiſcopus virtute Trid. ſeſſ. 24. c. 5. de matrim. diſpenſare vt ij, qui bona fide contraxere matrim. irritum, iterum ineant? 19.
An poſſit Epiſcopus in caſu magnæ neceſſitatis diſpenſare in impedimentis dirimentibus, & proſit diſpenſatio pro foro externo: & an tunc poſſit vicarius, vel poſſit Epiſcopus hoc delegare? remiſſiuè, n.20.
An poſſit, quando prius eſt obtenta diſpenſatio ſubreptitia eius impedimenti? remiſſiuè, n.21.
An poſſit in defectu ætatis: vel in ſolùm impedientibus, vel Papa in matrimonio rato, vel in conſummato tempore infidelitatis? 22.
An commiſſarius Cruciatæ diſpenſet in affinitate ex copula fornicaria, & quando id poſſit? 23.
An hæc facultas ſit amplior conceſſa Epiſcopis ad diſpenſandum in dirimentibus in caſu neceſſitatis, & conferuntur ambæ poteſtates? 24.
Qualiter poſſit commiſſarius legitimare prolem ſuſceptam, aut ſuſcipiendam ex eo matrimonio in quo diſpenſat? 25.
An poſſit legitimare, ſi non diſpenſet in eo matrimonio, vel ſi diſpenſet & legitimet, maneat legitimata, ſi poſteà parentes non confirment id matrimonium irritum: & quid ſi Epiſcopus aut alius commiſſarius diſpenſat in eo matrim. an poſſet ipſe hanc legitimationem facere, 26.
Qualiter Epiſcopus & commiſſarius Cruciatæ, diſpenſantes in impedimento occulto eis permiſſo, debeant diſpenſare ſine notario & teſtibus? 27.
An aliqui religioſi habeant priuilegium diſpenſandi in his impedimentis? 28.
Quale priuilegium habeant religioſi Soc. Ieſu ad diſpenſandum cum Neophytis Indorum, vt permaneant in matrimonio inito cum impedimento iuris humani? n.29.

14 QVÆSTIO poſterior, An ſolius Pontificis ſit, diſpẽſare in impedimẽtis ſolo iure Põtificio dirimẽtibus matrimonium? ſit prima concluſio. Solius Pontificis eſt hæc diſpenſatio. Quia omnia illa ſunt iure communi inducta, in quo tanquam in lege ſuperioris nequeunt inferiores ordinariè diſpẽſare, *c. Inferior, d. 21. clem. ne Romani, de elect.* & ita fatentur omnes, quos numero ſequenti allegabo, & vltra illos, *Hoſt. c. Quod dilectio, paulò poſt prin. & c. Quia circa, paulò poſt princ. de conſanguin.* Palud. *4. d. 40. quæſt. vn. a. 3. n. 20. & d. 41. q. 2. a. 3. n. 14. concl. 1. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. ad fin. & c. 14. §. 2. concl. 3. Armilla verb. Diſpenſatio, n. 22. Philippus Archint. in edicto de fide & ſacra. p. 2. cap. 14. Gallego de cogn. ſpirit. c. 2. n. 22. Anaſt. Germonius de ſacrorũ immunit. li. 3. c. 11. n. 105. Paulus Borgaſius de irregul. p. 6. t. de ſponſal. n. 1. Toledo lib. 7. ſum. c. 18. nu. 5.* Et loquentes de cognationis ſpiritualis impedimento idem affirmant *Ledeſma 2. p. 4. q. 58. a. 2. col. 2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 44. in fine primæ concluſionis.* Et non poſſe Epiſcopum diſpenſare in his impedimentis affirmant quoque *Angelus verb. Matrimonium 3. imped. 18. nu. 3. Sylueſt. verb. Matrimonium 6. q. 6. fine,* & alij authores, quos retuli lib. 2. diſp. 40. n. 1.

15 Hinc infertur, nec legato Pontificis integrum eſſe in his impedimentis diſpenſare. Quia legatus etiam à latere circa diſpẽſationes ea poteſt ſolùm in prouincia ſibi cõmiſſa, quæ poteſt Epiſcopus in ſua diœceſi. Atque ita docent *Gloſſ. d. c. Quia circa, verb. A ſede, & c. Quod dilectio, verb. Indulgentiã, de conſang. Ioan. Andr. eo c. Quod dilectio, n. 6. Anton. n. 8. Abb. n. 5. Cardin. n. vnic. oppoſit. 1. Anchar. n. 4. Alex. de Neuo n. 4. Prępoſ. n. 8. & d. c. Quia circa, ſtatim in princ. notab. 1. idem Abb. c. Quod tranſlat. n. 9. de offic. legat. Innoc. c. Ex parte, n. vnic. de tranſact. & ibi Imola nu. 6. Brunel. de ſponſal. concl. 24. n. 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 11. Anton. Cucus lib. 2. inſtitut. maior. t. 5. n. 142. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 134. nu. 363. & q. 115. n. 313. & 314.* Et ex Theologis, *Enriquez lib. 12. de matrim. c. 3. n. 1. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. vlt. t. de diſpenſatione petenda, col. 4.* Quod verum eſt, quamuis legatus à latere ſit. Et docent *Abbas d. c. Quod tranſlationem, n. 9. Imola,* Alexand. *de Neuo, Couar. Enriquez, Lud. Lopez proximè allegati.*

Secundò infertur, non audiendum eſſe *Goffredum,* 16
quem referunt DD. ſtatim allegandi, dicentem quamuis legatus nequeat generaliter diſpenſare in aliquo horum impedimentorum, poſſe tamen cum aliquibus perſonis. Quem meritò improbant *Ioann. Andr. Anton. Cardin. Anchar.* Alex. *de Neuo, Præpoſ. n. præc. allegati.* Quia cùm hęc impedimenta promanent à iure ſuperioris Pontificis, legatus, qui inferior eſt, nec generaliter nec ſpecialiter diſpẽſare valet. At poſſet diſpenſare in ſpeciali caſu, quando cauſa vrgeret, nec eſſet recurſus ad Pontificem, & impedimentum eſt occultum. Sicut in ſimili caſu id poſſe Epiſcopum, dicemus n. 20. Cùm eadem poteſtas circa hæc ſit legatis & Epiſcopis conceſſa. Et ſic intelligitur, quod de legato in genere loquens tradidit *Gambara de authoritate legati l. 7. tit. de diſpenſatione legatorũ circa matrimonia n. 397.* dicens poſſe legatum in remotiſſimis partibus exiſtentem diſpenſare in caſu ſpeciali. Et tenent loquens de legato à latere *Enriquez li. 12. de matrim. c. 3. n. 3.* vbi bene addit, diſpenſationem hanc pro ſolo conſcientiæ foro deſeruire. Sicut idem dicemus nu. 20. de ſimili Epiſcopi diſpenſatione. Nam eadem prorſus de Epiſcopo & de quocunque Pontificis legato, ſiue à latere ſiue non à latere ſit, circa hanc poteſtatem dicenda ſunt. Et eædem conditiones ſunt neceſſariæ, quas eo n. 10. remiſſiuè explicabimus. Et hoc probat ratio n. præced. adducta.

Tertiò infertur non eſſe credendum *Soto*, qui 4. *d. 41.* 17
q. 1. a. 1. immediatè ante ſolut. ad 1. principale, ait poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimento cognationis ortæ ex baptiſmo tempore neceſſitatis non ſolemniter collato, dum facillimus non pateret ad Papam aditus. Et *q. 2. a. 2. in fine corp.* ait ſi cognati legales inueniantur matrimon. contraxiſſe, & facillimus non pateret ad Pontificem recurſus, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quem in hoc ſequuntur *Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 51. fine, & Emm. Sa ſum. verb.* Matrimonium, vbi de impedimentis dirimentibus, *n. 6. fine, & idemmet Sotus 4. d. 41. quæſtione vn. a. 3. fine,* ait, ſi contra impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum aliqui contrahant, & expeditiſſimus non ſit ad Papam acceſſus, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quem in hoc ſequũtur *Lud. Lop. eod. tract. de matrim. c. vlt. col. antepen. verb.* Præterea *aduertendum. Emm. Sa eodem loco proximè citato, num. 12. fine.* Sed hæc minus vera ſunt, cùm enim iſthæc omnia impedimenta æquè ſint iure Pontificio inducta, ac alia, & æquè dirimant matrim. nullam prorſus diſcriminis rationem video, cur in aliis impedimentis nequeat Epiſcopus diſpenſare, ſiue ante matrim. contractum ſiue poſt: at in hoc poſſit. Quare ſolùm hoc admittendum eſt in caſu, quem n. 20. proponam, ſed in eo caſu idem dicendum eſt in aliis impedimentis iure humano dirimentibus.

Quartò infertur, non omnino admittendum eſſe, quod 18
ait *Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, nu. 1.* vbi docet in dubio, an res egeat diſpenſatione, poſſe Epiſcopum iuxta quorundam probabilem opinionem declarare non deſiderari diſpenſationem, vel ad cautelam diſpenſare. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo, ſi omnino res ſit dubia, an interueniat impedimentum, nec ne, nulla opus eſt diſpenſatione. Quia in hoc dubio præſumptio eſt pro libertate ad contrahendũ. Atque poſſet tunc Epiſcopus gratia tollendi ſcandali declarare non eſſe opus diſpenſatione, vel ad cautelam diſpenſare. Sed credo hanc non eſſe veram

diſpenſationem. Et ideo ſi poſtea etiam inito matrimonio conſtaret impedimentum dirimens, alia diſpenſatio Pontificis quærenda eſſet. Quia nullibi inuenio poſſe Epiſcopum verè diſpenſare in hoc dubio in impedimentis dirimentibus: ſed eſt quædam prudentialis declaratio, quam etiam vir doctus poſſet facere. Quando autem non eſt omnino res dubia, quia præſumptio vrget pro impedimento, eſt neceſſaria diſpenſatio, nec poteſt Epiſcopus. Vt ſi quis cum fœmina coëat, & dubitet an ſemen inciderit intra vas, quia vel dubitat an ſeminarit, vel eſto ſeminarit, an intra extráve, ac proinde contraxerit affinitatem cum ſorore illius, in hoc dubio non poterit ſororem illam ex Epiſcopi diſpenſatione ducere. Quia cùm in hoc dubio præponderet præſumptio ex communiter accidentibus orta, nempe, quando eſt coitus cum fœmina intra vas, eſſe quoque intra ſeminationem, cenſendus eſt ille coiens laborare impedimento dirimenti. Iuxta dicta l. præc. diſp. 64. nu. 9. At quando iuxta ibi dicta non eſſet præſumptio ſemen incidiſſe intra vas, vt ſi copula non eſſet intra, ſed prope vas, tunc non eſſet in eo dubio neceſſaria diſpenſatio. Tandem quando res non eſſet verè dubia, ſed eſſent opiniones, quibuſdam aſſerentibus id eſſe impedimentum, aliis verò negantibus: ſi opinio negans eſſet verè probabilis, quamuis affirmans eſſet probabilior: poſſet ille ſequens opinionem probabilem inire id matrim. abſque aliqua diſpenſatione. Quod iuxta veriorem ſententiam ſatis ſit in rebus moralibus ſequi minus probabilem ſentent. ſi tamē verè probabilis ſit. Quod ſi nec ſit opinio, nec merè dubium, ſed magis propendatur in eam partem, vt ſit impedimentum, nullo tamen aſſenſu illius partis habito, nec exiſtente aliqua iuris præſumptione pro impedimento: tunc adhuc cenſendum eſt non eſſe impedimentum, nec exigitur diſpenſatio: ſed ſtandum eſt pro libertate contrahendi matrim. Sicut in ſimili diximus lib. 1. diſp. 9. n. 11. etiam tunc non obligare votum.

19 At ſpecialis difficultas poteſt eſſe, num poſſit Epiſcopus virtute decreti *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* diſpenſare cum habentibus impedimentum dirimens, quando bona fide præmiſſiſque denunciationibus contraxere, vt denuo illud ineant? Ratio dubitandi eſt, quia in hoc caſu concedit ibi Tridentinum poſſe diſpenſari, nec explicat à quo, ibi: *Si verò ſolemnitatibus adhibitis, impedimentum aliquod ſubeſſe poſteà cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit: tunc facilius cum eo & gratis diſpenſare poterit.* At in hoc euentu permitti Epiſcopo diſpenſationem, quãuis conſtitutio ſit Concilij generalis, diximus diſp. præced. n. 5. Sed abſque dubio tenendum eſt non poſſe. Quia ex antecedentibus colligitur totum illud decretum cum Pontifice loqui, proponendo illi expedire, vt nunquam diſpenſet cum iis, qui mala fide ſimilia iniere matrimonia: ſecus quando bona fide. Adde ſic quoque conſuetudine explicatum eſſe hoc decretum. Quod ſi petas, cui vtui ſit prior illa pars: cum nequeat Concilium poteſtatem Pontificiam reſtringere? Conſule dicta à nobis l. 3. diſp. 45. n. 3.

20 Secunda concluſio. Poteſt Epiſcopus in caſu magnæ neceſſitatis diſpenſare in his impedimentis. Quod latiſſimè contra alios probaui l. 2. diſp. 40. per totam, vbi conditiones ad hoc petitas explicui: & multa alia circa hoc: an Vicarius Epiſcopi poſſit in hoc caſu vel aliis quibuſcunque diſpenſare: & an poſſit Epiſcopus huiuſmodi diſpenſationes delegare.

21 An verò poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimento dirimenti, quando eſt obtenta diſpenſatio in illo, ſed ſubreptitia, illam confirmans? dixi lib. 2. diſp. 38. nu. 12.

22 Verum poſſit Epiſcopus diſpenſare in impedimentis impedientibus? dixi lib. præc. diſp. 17. à nu. 10. præter impedimenta votorum, & iuramentorum caſtitatis, & religionis, & non nubendi, de quibus agemus hoc l. diſp. 9. & triplici ſeq. Et an poſſit Epiſcopus diſpenſare in defectu ætatis ad matrim. petitæ, dixi lib. præc. diſp. 104. n. 12. Et an poſſit Pontifex diſpēſare in matrim. rato, vel in cõſummato inter infideles, dixi lib. 2. diſp. 14. & triplici ſeq.

III. Concluſio. Commiſſarius bullæ cruciatæ poteſt 23 diſpenſare pro ſolo conſcientiæ foro in affinitate conſurgenti ex copula fornicaria, in primo vel ſecundo gradu, atque prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendam legitimam decernere, concurrentibus quatuor conditionibus. I. eſt, vt matrim. cum illo impedimento ſit iam contractum, ſeruatáque ſit forma *Tridentini ſeſſ. 24. de matrim. c. 1.* II. eſt, vt id impedimentum ſit occultum. Quando autem dicatur occultum, dicemus latè diſp. 34. à nu. 55. III. eſt, vt adfuerit bona fides, ſaltem ex parte alterius contrahentis, qui tempore contractus matrimonij id impedimentum ignorabat. Vltima eſt, vt coniux qui ignorauit impedimentum, certior fiat de prioris cõſenſus nullitate, quamuis ei non declaretur cauſa nullitatis, vt euitentur ſcandala. Atque primus ille gradus, in quo poteſt diſpenſare, intelligitur, ſiue ſit in linea tranſuerſa, ſiue in recta. Quia conceſſio ei facta (vt conſtat ex tenore bullæ Cruciatæ Latinæ) eſt abſque diſtinctione. Et vterque gradus eſt ſolo iure Pontificio inductus. Vt dixi lib. præc. diſp. 66. n. 3. & ita tenet *Manuel addit. ad bullam Cruc. §. 13. n. 16.* Intelligitur autem prima conditio, quando prius matrimon. fuit contractum, non tantùm ſeruata forma ſubſtantiali matrimonij, nempe, vt id contractum ſit coram parocho & teſtibus: ſed etiam præmiſſis denunciationibus. Si enim illæ omiſſæ culpabiliter eſſent, nequiret commiſſarius diſpenſare. Quod conſtat ex iis, quæ diximus lib. 2. diſp. 40. nu. 4. vbi hoc latius expoſui.

Hinc deducitur facultatem hanc commiſſarij ad diſpenſandum, eſſe quodammodo ampliorem ea, quæ conceditur Epiſcopis ratione vrgentis neceſſitatis: de qua n. 20. diximus: & quodammodo ſtrictiorem. Eſt enim amplior quoad hoc, quia Epiſcopus nequit diſpenſare, quoties eſt recurſus ad Pontificem, imò ad habentem ab eo diſpenſandi facultatem (vt probaui l. 2. diſp. 40. nu. 8.) At commiſſarius poteſt, licèt Põtifex eſſet præſens. Quia hæc limitatio in eius conceſſione non adhibetur. Eſt autem ſtrictior quoad hoc, quod commiſſarius in ſolo impedimento affinitatis ex copula fornicaria poteſt diſpenſare: & nunquam ante matrim. initum: & coniuge altero certiori facto de prioris nullitate conſenſus. At Epiſcopus poteſt in omnibus impedimentis iure Pontificio dirimētibus, & aliquando ante initum matrim., vt latè probauimus l. 2. tota diſp. 40.) Nec eſt vſquequaque certum, deſiderari alterum coniugem certiorem fieri de prioris matrim. nullitate, vt de hac re latè diſputaui l. 2. tota diſp. 36. 24

Inſuper eſt amplior poteſtas commiſſarij. Quia illi 25 conceditur facultas legitimandi prolem ex eo matrim. irrito ſuſceptam. Et ita poteſt eam legitimare pro foro cõſcientiæ ſolo quoad omnes ordines, & beneficia quæuis. Quia abſolutè conceditur ei poteſtas legitimandi, vt docet *Enriquez l. 7. de indulgentiis, c. 13. nu. 5. fine.* Cui tamen non aſſentio, in quantum ait prolem hanc ſuccedere poſſe in bona temporalia. Quia hæc diſpenſatio non eſt in radice matrimonij (vt conſtabit ex dicendis diſp. 59. nu. 23.) At quando diſpenſatio non eſt in matrim. radice, non trahitur ad bona temporalia (vt illi deni dicemus.) At Epiſcopus tantũ poteſt cum illegitimis diſpenſare ad ordines minores, & ad quædã beneficia ſimplicia, *c. 1. de filiis presbyt. in 6.* Sed eſt ſtrictior, quia hic poteſt cũ quocũque illegitimo diſpenſare, vt conſtat ex *eod. c. 1.* illo verò cũ habito ex ſolo matrim. irrito propter impedimētum affinitatis fornicariæ. Dixi autē hanc prolē ſic legitimatã non ſuccedere in bona temporalia, virtute illius legitimationis factæ à commiſſario: de qua loquitur *Enriq.* nam bene alio nomine ſuccedet: nempe quia eſt verè legitima. Nam habita eſt ex matrim. & quamuis irrito, adfuit bona fides in altero parēte. Nã in hoc ſolo caſu conceditur cõmiſſario facultas diſpēſandi, vt n. 23. diximus.) Vnde in hoc caſu erit proles legitima quoad vtrũq; forũ, & in omnibus, *c. Ex tenore, qui filij ſint legit.* Quare cõmiſſarius

rius nil aliud efficit,quā declarare prolem ſuſceptam eſſe legitimā,ratione bonæ fidei:ac ſuſcipiēdam, quia orietur iā ex vero matrim. At poteſt hoc priuilegium in eo euentu operari,ſi poſtquam vterque contrahens nouit impedimentum concepta & nata ſit proles, ante matrimonij diſpenſationē:tunc proles eſt illegitima,& nata in figura illius matrimonij irriti: & hanc poteſt verè legitimare commiſſarius pro foro conſcientię ſolo.Quia iam impletur cōditio petita:eo quod verè initum ſit matrimonium cum bona alterius fide. Quippe ea aderat tempore contractus. At hæc legitimatio erit tantum quoad res ſpirituales(vt dixi.) Alia verò de effectu huius legitimationis in ſolo conſcientiæ foro dicemus diſputatione 34.à n.45.

26 Sed dubitabis,an caſu quo proles fuit verè illegitima: quia habita iam concepta mala fide in vtroque parente conſcio nullitatis illius matrimonij,poſſit à commiſſario legitimari iuxta facultatem eam illi conceſſam, non diſpenſando tamen vt validè ineatur matrimonium : quia vel iam alter parens obiit, vel nolunt de nouo inire ? Et videtur poſſe.Quia diſtinctæ ſunt facultates diſpenſandi in matrimonio,ac legitimandæ prolis. Nec hęc legitimatio à ſubſequenti matrimonio pendet, cum virtute illius legitimari nequeat vtpote quæ ſpuria eſt. Sed exiſtimo nequaquam poſſe,niſi diſpenſet quoque in matrimonio: imò licèt diſpenſarit in matrimonio, ac legitimarit prolem,credo eam legitimationem pendere à matrimonio poſtea ineundo:ac proinde vim non habituram,niſi poſtea de nouo ineatur. Quia Pontifex eam gratiam conceſſit, acceſſoriè legitimè contrahendis nuptiis inter prolis illius parentes,in ipſius matrimonij fauorem. Non ergo poterit non diſpenſando in matrimonio : vel diſpenſando,ſi id matrimonium poſtea non ſubſequatur.At ſi Epiſcopus diſpenſaret in eo matrimonio, caſu quo poteſt, iuxta dicta num.20.vel alius commiſſarius Cruciatæ, nec eam prolem legitimaſſet , credo poſſe ſubſequentem commiſſarium vti hac poteſtate prolis legitimandæ , ſubſequuto inter illos parentes vero matrimonio.Quia cum ſit diuerſa poteſtas à diſpenſatione in matrimonij impedimento, poteſt per diuerſos exerceri, dummodo id matrim.ineatur,in cuius fauorem ea conceſſio facta eſt.

27 Cùm autem poteſtas hæc diſpenſandi , tam Epiſcopo quàm commiſſario conceſſa ſit pro ſolo conſcientiæ foro,neutra eſt facienda publicè, cum notario & teſtibus, nec explicari debent nomina eorum, cum quibus diſpenſatur,ne impedimentum fiat publicum:ſed tacitis eorum nominibus debēt expediri litteræ vt expediuntur litteræ in ſacra pœnitentiaria pro conſcientiæ foro conceſſæ.Vel abſque literis debet intimari diſpenſatio confeſſario , vel partibus ea indigentibus. Et ita de commiſſarij diſpenſatione loquentes docent *Corduba in quæſtionario, lib.5.q.43. dubio 6.puncto 1.2.& 4. Manuel in bulla cruc.§.31.n.6.*

28 Tandem duo monuerim. Prius eſt , aliquos aſſerere mendicantes habere priuilegium à Leone X. conceſſum, ad diſpenſandum cum iis , qui ſcienter aut ignoranter contraxere matrimonium cum impedimento affinitatis, modo id notorium non ſit , nec in iudicium deductum. Sic affirmāt *Roſſenſis in libello de cauſa matrimonij Regis Angliæ,in principio,& Veracruz.2. part. Speculi,artic. 27. triplici pagina ante finem,verſ. Et hoc confirmatur expreſſe.*Sed bene *Manuel 3 tomo quæſt.regul.quæſt.2.artic* 2.dicit id priuilegiū nullatenus eſſe in vſu: & ſe credere pro vnico ſolo actu fuiſſe conceſſum:& *Enriquez lib.12. de matrim. c. 3. num.3.* dicit hoc priuilegium non aliud conceſſiſſe , quàm poſſe mendicantes diſpenſare cum inceſtuoſis cum conſanguineis coniugis, vt poſſint petere debitum : ac eo matrimonio diſſoluto ad aliud tranſire, non tamen cum affini vel aliud impedimentum habenti.

29 Poſterius eſt,religioſos Societatis Ieſu habere priuilegium à Paulo III. conceſſum , vt diſpenſare poſſint cum infidelibus ad fidem conuerſis , qui in locis remotiſſimis exiſtunt, & infidelitatis tempore inire matrimonium in gradibus ſolo iure humano prohibitis,vt in eo permanere valeant. Sed hoc priuilegium ad maiorem abundantiā eſt(vt bene docet *Enriquez lib.12.de matrim.c.3.n.4.*) Nam iuxta *cap.Gaudemus,de diuortiis,* nulla diſpenſatio neceſſaria eſt. Quia matrimonium tempore infidelitatis initum contra ſolas leges Pontificias validum eſt.

DISPVTATIO VII.

An Pontifex poſſit diſpenſare in radice matrimonij irritè contracti,efficiendo diſpenſationem retrotrahi, ac proinde legitimando prolem antea habitam , quoad ſpiritualia & temporalia?

SVMMARIVM.

An Pontifex poſſit directè legitimare quoad temporalia?n.1.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint,2.
An Pontifex diſpenſando in radice matrim.irriti,poſſit prolem ex eo natam legitimare etiam quoad temporalia?Refertur opinio,n.3.
Proponitur ſententia Authoris,4.
An poſſit Pontifex abſque cauſa facere diſpenſationem hanc?5.
Quid,ſi parentes iam obierint,& cedat in tertij damnum? 6.
Quid,ſi proles habita fuit abſque matrim.etiam irrito?7.
Quid,ſi id matrim.fuerat irritum ob impedimentum iuris naturalis ac diuini?8.
Quid,ſi proles ſit genita ex profeſſo.vel in ſacris conſtituto?9.
Quid,ſi matrim.fuit irritum defectu conſenſus?10.
An Princeps ſecularis poſſit legitimare quoad Eccleſiaſtica prolem ex matrim.irrito habitam?11.
An diſpenſatio ſuperueniens confirmet præſentationem ad beneficium, illiuſue collationem, electionem, vel confirmationem , quæ irrita fuerunt?12.
Soluuntur argumenta,n. 13.
Poſt n.13.inuenies cætera ſummaria.

QVo diſp. huius difficultas percipiatur , præmittendum eſt , quamuis aliqui D D. variè ſenſerint circa poteſtatem Pontificis ad legitimādum quoad bona temporalia,& officia ſecularia,extra loca temporali ſuę iuriſdictioni ſubiecta : veriſſimam tamen ac receptiſſimam ſententiam habere id non poſſe,ſed tantùm quoad beneficia,ordines,ac Eccleſiaſtica officia,& ratio eſt. Quia ſicut princeps ſecularis nequit legitimare quoad Eccleſiaſtica , eo quòd careat iuriſdictione Eccleſiaſtica, cuius id eſt:ſic nec Pontifex extra ea loca poteſt quoad temporalia. Quod in eis vacet iuriſdictione temporali, cui id incumbit.Atque ita communiter tradunt DD.*c.Per venerabilē,qui filij ſint legiti.*& multis citatis *Couar.4.decret.2.p.c.8. § 8.nu.18.Molin lib.3.de primog.c.2.n.11.Peregrinus de fideicōmiſ.a.23.n.11.alter Molin.to.1. de inſt.tract.2.diſp.173.init.* Quod communiter temperant *DD. d. c.Per venerabilem,& Couar.eod* §.8.*n.*16.niſi cauſa ardua accideret,in qua valde religioni Chriſtianæ expediret ea legitimatio. Idque probat textus *d.c.Per venerabilem,ad fin.* Quod bene intelligit *Molina dict. diſp.* 173. *init.* quando ſecularis Princeps , ad quem alioquin ea legitimatio ſpectat,eam efficere renueret , aut non tam citò vellet aut poſſet , vt res poſtulat. Quippe in ordine ad bonum ſpirituale , integrum eſt Pontifici ſecularium Principum negligentiam ſupplere. 1

Difficultas autem eò tendit , an hæc legitimatio poſſit quoad bona temporalia fieri indirectè à Pontifice erga perſonas ſuæ temporali iuriſdictioni non ſubiectas,nempe diſpenſando in radice matrimonij irritè contracti? Quare duplex eſt quæſtio tractanda.Prior eſt,an id poſſit Pontifex?Poſterior,quando cenſeatur ſic diſpenſare. 2

QVÆSTIO prior.An Pontifex diſpenſando in matrim. irriti radice , poſſit legitimare filios ex eo ante matrim.diſpēſationē natos, in locis ſibi tēporaliter non ſubditis,ita vt capaces ſint officiorū ſecularium,ac ſucceſſionis bonorū temporalium ? id eſt,an poſſit efficere vt diſpenſatio illa retrotrahatur ad tempus, quo id matrim.irritum contractum eſt , ita vt cenſeatur quaſi à principio fuiſſet validè initum,media illa diſpenſatione ad eum effectum vt proles ante diſpenſationem ex illo habita , ſit quoad omnia etiam legitima , non aliter quàm ſi ex legitimo matrim. nata foret ? Et tota difficultas eſt , quando impedimentum ob quod id matrim. fuit irritum,eſt iure 3

Pontificio inductum(nam quando eſt iure diuino,& naturali dicemus n. 8.)Duplex eſt ſent.I.ſuſtinet id nõ poſſe Pontificem.Ducitur,quod cùm iam id matrim.irritum eum effectum produxerit,vt proles ſit illegitima, nequit Pontifex eum effectum non eſſe productum efficere. Ad præteritum enim nulla eſt potentia.Si ergo proles manet illegitima,incurret damna inde iure ſequuta:ac proinde ea reparari nequibunt,niſi Pontifice diſpẽſante in eo iure,quo incurruntur.At nequit diſpenſare extra loca ſibi temporaliter ſubiecta,in iure ciuili,quo hæc damna quoad ſucceſſiones,& reliqua temporalia imponuntur. Non ergo poterit efficere vt ſua diſpenſatio retrotrahatur ad hunc effectum inducendum.Et confirm.quia aut diſpẽſare in radice matrimonij eſt efficere vt matrim. illud reddatur ab initio validum.Et hoc non ſubeſt Põtificiæ poteſtati, imò nec vt ſit validum à tempore diſpenſationis conceſſæ:ſed eius valor nouum contrahentium conſenſum deſiderat.Aut eſt tollere effectus ex eo matrim. irrito productos. Et hoc non poſſe quoad effectus ciuiles extra propriæ iuriſdictionis temporalis loca,probauimus num.1.Hoc enim eſſet directè legitimare prolem quoad ſecularia. Secundò, quia fictio, qua iura fingunt aliquid retrotrahi,exigit terminũ à quo, & ad quẽ habilia, iuxta doctrinam *Bartoli* communiter receptã, *l.Si is qui pro emptore,n.4.& 28.ff.de vſucapion.*& docet *Abb.c.Tanta,fine, qui fil.ſint legit.* At id matrim.ab initio contractum, quod eſt terminus ad quem huius fictæ retrotractionis, nõ eſt habile,cum ſit prorſus irritum.Et confirm.quia nullo prorſus contracto antea matrim.non poſſe Põtificem ſic diſpenſare fatentur omnes(vt n.7.dicemus.) At cùm id matrim. ſit irritum perinde omnino eſt,ac ſi non eſſet contractum.Et ideo huius ſent.ſunt *Anton.c.Per venerabilẽ. n. 10.fine,qui fil.ſint legit.Milis in repert.lit.D.n.23.verb.Diſpenſatio,ad fin.verſ.Diſpenſatio Papæ, Molina to.3. de iuſt.tract.2. diſp.624.n.3.Cervantes l.12.Tauri n.106.& ſeq.& additionat. ad Nauar.li.4.conſ. in 2.edit.t.qui filij ſint legit.conſ.2.fin.* ait Greg.XIII.anno 1584.negaſſe diſpenſationem huiuſmodi à ſe petitam,ac addidiſſe ſe non poſſe ſic diſpenſare.

4 At frequentiſſima, ac verior ſententia habet id poſſe Pontificem.Ducitur,quia radix & origo, ex qua cõſurgit vt proles ſit legitima, ac ſubinde incurrat illegitimitatis damna,ſiue Eccleſiaſtica,ſiue ſecularia,eſt lex Eccleſiaſtica,qua ſtatutum eſt,vt id impedimẽtum in eo matrimonij contractu repertum, illum dirimat:ac ea non ſtante matrim.fuiſſet validum,ac proles legitima,nec ea damna incurriſſet.At Pontifex poteſt ſuam legem irritare,& reuocare quoad effectus iure humano ex ea ſequutos, & non tantum quoad in poſterum incurrendos, efficiendo vt non incurrãtur,ſed etiam quoad iam incurſos,abolendo illos,ac ſi ea lex edita numquam fuiſſet,vt conſtat ex *Clem.vn.de immun.Eccleſ.*vbi Clemens V.reuocat quaſdam prædeceſſorum conſtitutiones,etiam quoad effectus antea productos,ibi; *Quicquid ex eis ſequutũ eſt,vel ob eas,penitus reuocamus,& eas haberi volumus pro infectis.* Vbi *Gloſſa verb. Pro infectis.& ibi Card.n.6.oppoſit.1.Anchar.n.3. Imol.n. 6.Abb.c.Nõ debet.in fin.de cõſãg.& affin.* inde inferũt tantã eſſe Pontificis poteſtatem circa ea,quæ ſunt iuris poſitiui vt poſſit ea reuocare prout ex tunc,quando edita ſunt:ac omnes effectus præteritos abolere, ac ſi nunquam edita fuiſſent.Ergo ſic diſpenſans Pontifex in radice matrim. id eſt, initio ipſius, reuocando impedimentum quod ipſum irritauit, ac ſi nunquam irritaſſet,efficiet vt diſpẽſatio retrotrahatur ad matrim. initium,ac proinde cẽſeatur ac ſi id matrim.fuiſſet ab initio validũ,nullo impedimento irritanti exiſtente:in quo caſu proles eſſet verè legitima quoad omnia.Et confirm. quia hoc nõ eſt directè diſpenſare in lege ciuili,& effectibus eius, ſed indirectè, & per quandam conſequentiam.Quia,ſcilicet,lege ciuili incurruntur ea damna à prole,ſuppoſita legis Eccleſiaſticæ irritantis prædictũ matrim.firmitate:ex qua ſubſequutum eſt vt matrim. ſit irritũ, & ſubinde proles ex eo concepta, illegitima, ac ſubdita omnibus illegitimitatis damnis iure ciuili ſtatutis.Cùm ergo Pontifex ſua diſpẽſatione in ipſa matrimonij radice tollat directè firmitatẽ illius legis Eccleſiaſticæ,eamque prorſus aboleat, perinde ac ſi lex illa nũnquam prodiiſſet,efficiet indirectè,& per quandam cõſequentiam, vt ea omnia damna ceſſent, vtpote quæ ex legis Eccleſiaſticæ firmitate pendebant.Et adhuc explicatur magis hæc ratio.Nõ enim dicimus poſſe nunc Pontificem efficere,vt id matrim.fuerit à principio firmum:vel nunc incipiat valere abſque nouo cõtrahentium conſenſu, vel vt ex eo non ſint ſequuti effectus iure ciuili ſtatuti. Hæc enim omnia apertè non ſubſunt Pontificiæ poteſtati.Sed tantum dicimus eam eſſe Pontificis poteſtatem, vt poſſit diſpenſando prout ex tunc in ipſa matrim.irriti radice,delere,ac reuocare omnia damna quocunque iure humano inde incurſa, ac in eum ſtatum prolem reſtituere,quem haberet,ſi ex matrim.valido orta fuiſſet.Deſtructo enim legis Eccleſiaſticæ valore,cui tanquam fundamento illegitimitas,ac cætera damna innitebantur, illa omnia corruent. Sed dices hoc tantum probare de dãnis iure Põtificio ſequutis:ſecus de ſequutis iure ciuili.Cùm enim nequeat Põtifex in hoc iure diſpenſare, nequibit quoque in effectibus ex eo conſurgentibus.Sed reſpondeo non poſſe directè in his diſpenſare: at poſſe indirectè,& per quandã conſequentiã,deſtruendo legem ſuam Eccleſiaſticã, ex qua tanquam ex fundamento illa omnia pendebant.Tandẽ quia multa poſſunt fieri indirectè,& per quandam conſequentiam,quæ directè, & principaliter fieri nequeunt. Sicut ius patronatus non poteſt per ſe, ac directè vendi abſque labe ſimoniæ, cùm tamen in conſequentiã vendatur vendito fundo,cui eſt annexus,*c.Ex literis de iure patr.*Sic ergo licèt Pontifex nequeat directè diſpẽſare in iure ciuili,ac eius effectibus, poterit vtique indirectè, & per quandam conſequẽtiam, modo expoſito.Et ideo huius ſent.ſunt *Ioan. Andr. c. Per venerabilẽ n.30.qui filij ſint legit & ibi* Abb.*n.22.Card.n.9.q. 1.Anchar.n.21.Alex.de Neuo n.18.Prapoſ.ibi.§.Quod autẽ,n. 74.idem Abb.c.Literas,n.17.fin.de reſtit.ſpoliat.idẽ Anch.c.vn. n.3.de ſponſal.in 6.& clem.vn.fine de immun. Eccleſ.& conſil. 409.n.5.6.7.Felinus c.Quæ in Eccleſiarũ,n.21.verſ.Secũdo amplia,de conſtit.Curtius ſenior conſ.73.n.7.Chaſſanæus conſil.43. n.17.Gulielm.Benedictus c.Raynutius,ver.Et vxorẽ in princ.n. 202.& 203.de teſtam.*& refert ita deciſum fuiſſe Normandiæ per Areſtum *Brunel.de ſponſal.cõcl.24.n.2.Iacob.de Puteo* referens ſic in Rota deciſum,*deciſione 483.n.2.& 3.l.2.Nicol.de Vbaldis de ſucceſſ.ab inteſtato,1.p.n.106.* Ant. *de Roſellis de legitimat.lib.2.in princ.n.19.& 20.Mart. Laudẽſis de legit. q.2.n.85.& 96.Boerius deciſ.264.n.26.Celſus conſ. 31.n.7.& triplici ſeq.Benedictus de Barzijs de filiis non legitim. nat.n.44. Gozadin.conſ.6.n.63.Capra conſil.1.n.8 Zephal.conſ.207.nu. 54.vol.3.Roſella verb.Illegitimus n.15.Angelus verb.Papa n.4. & verb.Legitimatio,n.7.Sylu.verb.Papa fine,& verb.Legitim. q.4.& q.7.dict.5.Armil.verb.Legitimus,n.3.& ibi Tabiena q. 2.n.3.Nauar.lib.4.conſ.in 1.edit.tit.de ſponſal.cõ[illegible] n.12.& n. penult.& t.Qui filij ſint legit.cõſil.1.n.vn.in 2.edit.eo.tit. Qui filij ſint legit.cõſ.2.n.12.& n.penul. Couar.4.decret.2.p.c.8.§.8. n.13.Molina l.3.de primog.c.2.n.12.Roias epitome ſucceſſ.c.13. n.113.Anton.Gabr.to.3.cõmun.opin.l.6.t.De legitimat.[illegible] concl. 3.n.1.& 2.Borg.de irreg.2.p.t. De interpretatione, exte[illegible], & reſtrictione diſpenſat.n.19.Anaſtaſ.Germõ.de ſacror.[illegible] immunitatib.l.3.cap.11.n.105.Maiolus de irreg.l.1.c.4.n.10.Peregrin.de fideicom. a.23.n.7.& a.24.n.80. Humada l.1.gloſ.10. num.8. t.15.p.2.*Et ex Theologis *Enriquez l. 11.de matrim. cap.20, nu.2.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.*vbi de matrim.*c.vlt.col.2.concl. 3.Sayro theſauro caſuum,to.1.l.6.c.10.n.27 & c.11.nu.6.* Et his diebus in hoc prætorio Granatenſi ſent. pars hæc definita eſt.

Dubitandum tamen non eſt, grauem culpam à Pontifice admittendam, ſi abſque cauſa legitima diſpenſationem hanc concederet: quamuis valida eſſet, vtpote quæ in ſolo iure humano facta ſit, Quia cedit in graue damnum ſuccedentium in eam hæreditatem, ſi proles non legitimaretur.Sic *Nau.l.4.conſil.in 1.edit.tit. de ſponſal. conſ.3.*

*conſ.3.num.penult.& finali in 2. eo lib.4.t.qui filij ſint legit.conſ.
2.n. penult.& fin.*

6 Ex his deducitur 1.poſſe quoque hanc diſpenſationem
in radice matrimonij fieri à Pontifice,quãuis iam paren-
tes prolis,qui irritũ matrim.inierant,obierint. Quòd diſ-
penſatio hæc non innitatur ablationi prioris impedimẽ-
ti dirimentis , vt validè nunc ineatur matrim. imò id de
nouo validè iniri prorſus ad hoc conferteſed tãtùm inni-
titur reuocationi legis Eccleſiaſticę,qua prius matrim.ir-
ritum fuerat,factæ ex tunc,quando matrim.contractum
eſt,ita vt aboleantur effectus inde producti, (vt nu.4.ex-
plicuimus.)Atque ita docent *Anchar.conſ.409.n.6.Boerius
deciſ.264.n.26.Iac. de Puteo deciſ.483.nu.2.l.2. Angelus verb.
Papa n.4.& ibi Sylu.fine.Nauar.l.4.cõſ.in 1.edit.tit.de ſpõſ.cõſ.
3.à nu.*10.& præcipuè *n.penult.in 2.tit.Qui filij ſint legit.conſ.
2.à n.10.Molina l.3.de primog.c.2.nu.12.fine.Peregrinus de fi-
deicom.a.24.fin.Sayro theſauro caſuum t.1.li.6.c.11.n.6.*Quod
quidem non caret difficultate , ſi cedat in tertij præiudi-
cium,eo quòd ſit auferenda hæreditas parentũ illius pro-
lis agnatis,vel aliis filiis,qui in eã ſucceſſerant , poſſeſſio-
némque eius apprehenderãt , *Angelus & Sylu. proximè alle-
gati* id fieri poſſe per Pontificem negant.Sed dic duplici-
ter hanc diſpẽſationem poſſe à Pontifice concedi. Primò
ex voluntate parentis,cui ſucceditur,qui adhuc ſuperſtes
petiit ſic diſpenſationem expediri, aut iuſſit peti : & tunc
poteſt à Pontifice concedi , non obſtanti eo præiudicio.
Ex doctrina *Bartoli,& aliorum, l.Gallus §.Et quid ſi tantum,
ad fin.ff.de liberis & poſthum.*Et ita profitentur *Iac. de Puteo,
& Peregrinus* alios referẽs proximè allegati.Secundò quã-
do is parentis conſenſus non præceſſit : & in hoc euentu
eſt multò maius dubiũ, & id negat *Iacob. de Puteo ibidem.*
Quia fictio non poteſt retro fingere poſt diſſolutum ma-
trim.& ius alteri quæſitum.At melius id cõcedit *Peregri-
nus cum Ancharano proximè allegato.* Quod idem ſuſtinere
videntur cæteri allegati:cum indiſtinctè ſuſtineant poſſe
hanc legitimationem fieri poſt parentum obitum , refe-
rentes pro ſe Ancharanũ,qui hoc expreſſè tenet. Et ratio
eſt, Quia non poteſt dici , non præceſſiſſe in hoc euentu
matrimonium,ſaltẽ in figura & effectu.Quæ figura mul-
tum operatur,*l.3.ff.de donat.inter virum & vxor,c.Plerũque,
eod.t.c. Nuper de bigam.* Cũ ergo canonica lex fuerit cauſa
irritãdi matrim. vt ei hæreditas deferatur, ac deuoluatur
in alios ſucceſſores,poterit Pontifex id ius quæſitum au-
ferre , reuocando eam legem pro vt ex tunc, quoad effe-
ctus iam productos. Quippe ea conditio tacitè inerat,cũ
hæreditas eſt deuoluta.At crederem noluiſſe Pontificem
iuri aliorum acquiſito derogare,niſi ex certa ſcientia hoc
feciſſet. Quia in dubio clauſula in reſcriptis Principum
appoſita intelligitur ſine tertij præiudicio, vt per textum
in *l.1.§.Si quis a Principe,ff.ne quid in loco publico*,tradũt *Sa-
lycetus l.Generaliter.§.Cum autem, n.7.C.de inſtitut. & ſubſtit.
Hippolytus Rimin.conſil.46.n.32.vol.1.*

7 Secundò deducitur, quando proles habita fuit nullo
præcedenti matrim.irrito, ſed ex concubitu omnino for-
nicario,non poſſe Pontificem eã quoad temporalia & ſæ-
cularia legitimare,extra loca ſuæ temporalis iuriſdictio-
nis. Quia cùm nulla ſit matrimonij radix , in qua directè
diſpẽſando,legitimet indirectè:& per quandã conſequẽ-
tiam,id eſſet vtique legitimare directè quoad tẽporalia,
Quod ſuæ poteſtatis minimè eſſe diximus n.1. Et ita fa-
tentur *Ioan.Andr c.Per venerabilẽ,n.30.qui fil.ſint legit,& ibi
Ant.n.10.ad fin.Card.n.9.q.1.Abb.n.21. Alex.de Neuo n.17.
Anchar.n.21.& conſ.409.n.4.& c.vn.nu.3.de ſponſ.in 6. ibid.
Abb.c.*Literas,*n.27.fin.de reſt.ſpoliat.Angel.verb.*Legitimatio,*n.
Syl.verb.Legitimus,q.7.dict.5.Celſus cõſ.31.n.8.Martin.Lau-
denſis de legitimat.a.2.n.85.Peregrin. de fideicom. a. 24.n. 76.*

8 Tertiò deducitur, nec id poſſe Pontificẽ,quando ma-
trim. irritum erat ob impedimentum iuris diuini natura-
lis.Quia radicem nullitatis illius matrimonij,cum ſit im-
pedimentum iuris naturalis,nequit Pontifex diſpenſan-
do auferre.Et quamuis diceremus poſſe in caſu peculiari
at eũ non omnimoda poteſtate in ea impedimenta gau-
deat,at circa iuris Pontificij impedimenta, nequit ea diſ-
penſando tollere, quoad effectus ex eis ante diſpenſatio-
nem productos,& ita ſuſtinẽt *Ioan.Andr.Ant.Abb.Alex.de
Neuo,Anchar.d.c.Per venerabilẽ,n.22.& alio duplici loco cita-
to.Celſus,Peregrin.n.77. vbi eos nu.præced.allegaui.Felin.c.Quæ
in Eccleſiarum,n.21.verſ.2.amplia,de conſtit.Chaſſanæus conſil.
43.nu.17. Nicolaus de Vbaldis de ſucceſſione ab inteſtato 1.p.n.
106.Antonius de Roſellis de legitimatione,lib.2.in princip.n.18.
Martinus Laudenſis de legitimatione,a.2.nu.86.& 96.Angelus
verb.*Papa,*n.4.& ibi* Syluester *fine.Capra cõſil.1.n.10.Brunellus
de ſponſal.concl.24.n.2.Molina lib.3. de primog.c.2.n.12. Bor-
gaſius de irregular.part.2.ti.De interpretatione,extenſ.& reſtri-
ctione diſpenſationis,n.19.* Quare non eſt audiendus *Card.d.
c.* Per *venerabilem, num. 9.q.1.* dicens poſſe Pontificem in
hoc caſu.Huius limitationem ſubiiciam n.10.fin.

Quartò deducitur , quid dicendũm ſit de prole genita 9
ex profeſſo,vel in ſacris conſtituto?*Ioan.Andr.c.*Per *venera-
bilem,n.30.qui filij ſint legit.Abb.ibi n.12. Anch.num.22.*dubij
manent. Nam quamuis fateantur ſolo iure humano diri-
mi in vtroque caſu matrim.quia tamen iure diuino natu-
rali impeditur ratione voti,dubitant an poſſit Põtifex ita
diſpenſare in radice huius matrim. ac diſpenſat , quando
ſolùm iuris Pontificij impedimentum adeſt. At *Alex.de
Neuo c.Per venerabilem, n.18.qui fil.ſint legit.* dicens in hanc
partem inclinare Authores prædictos,qui dubij manent:
& *Maiolus lib.1.de irreg.c.4.n.21.& 22.*concedunt in vtro-
que caſu id poſſe. Quod in vtroque ſit ſolo iure humano
irritum matrimonium:nec in hac re vlla impedimẽti ſo-
lùm impedientis iure naturali habenda ſit ratio. Quia
cùm ex ea parte non impeditus ſit matrimonij valor,non
inde illegitimitas & cætera dãna pullularunt. Atque re-
ctè meo iudicio id aſſerunt , ſuſtinendo opinionem pro-
babilem , dicentem votum profeſſi ſolo iure Pontificio
dirimere.Qui autem nobiſcum tenent dirimere iure na-
turali diuino , dicent non poſſe ſic diſpenſare in radice
eius matrimonij,iuxta ea quæ nu.præced. diximus. Quia
licèt valeat Pontifex diſpenſare in hoc impedimento (vt
diſp.ſeq. dicemus,) nequit tamen ita plenè,atque quoad
effectus præteritos, ac quando eſt de ſolo iure Pontificio
impedimentum.De voto autem ordinis ſacri non dubito
quin poſſit Pontifex diſpenſare in radice illius matrimo-
nij cum eo ordine initi. Quia ferè certum eſt , ſolo iure
Eccleſiaſtico dirimere matrimonium , & ita de hoc voto
tenet *Cardin.d.c.Per venerabilem,n.9.q.1.fine.*

Quintò deducitur,quando matrimonium fuit nullum 10
defectu conſenſus in vtroque vel altero cõtrahente , non
poſſe Pontificem diſpenſare in radice illius.Quia eſt iure
naturali irritum:nec poteſt eius radicem tollere ſupplen-
do conſenſum,& ita fatentur vniuerſi DD.nu.8.allegati.
Hoc autẽ,& dicta n.8.limitãtur vt vera ſint,quãdo impe-
dimentũ iuris naturalis & defectus cõſenſus certa eſſent;
vbi autem de his dubitaretur,poſſet Põtifex in radice ma-
trimonij diſpenſare.Sic *Ant.de Roſellis de legitimatione , l.2.
in princ.n.16,21,22.Molina l.3.de primog.c.2.n.12.*& idẽ ait
*Ant.d.c.Per venerabilem,nu.10.fine,*aſſerendum eſſe,retenta
ſententia, vt id poſsit Pontifex , quando impedimentum
eſt ſolo iure Pontificio inductum.Quia in hoc dubio non
eſt ſpoliandus poſſeſsione poteſtatis,quam habet.

Vltimò deducitur, Principem ſecularem nulla ratione 11
poſſe legitimare prolem habitam ex matrim.irrito, vt ca-
pax ſit ordinũ aut cæterorũ Eccleſiaſticorum.Quia id di-
rectè non poſſe conſtat defectu iuriſdictionis ſpiritualis,
cuius eſt hoc:non poſſe verò indirectè , inde etiam patet.
Quia cùm hodie ſola Eccleſia poſſit impedimenta ma-
trim.dirimentia ſtatuere(vt diximus lib.prǣc.diſp.3.n.4.)
nec Princeps ſecularis poſſit in eis diſpenſare, nequit ra-
dicem matrimonij irriti tollere, vt vel ſic ea legitimatio
ſubſequatur.Atque ita tenẽt *Ioan.Andr.c.Per venerabilem.
n.30.qui filij ſint legit.& ibi Anton.n.10.Martinus* Laudẽſis *de
legit.a.2.n.85.Roſella verb. Illegitimus n.15.Tabiena,verb.Le-
gitim⁹ q.1.n.3.*vbi *Armilla n.3.* At id poſſet Princeps ſecula-
ris, ſi Eccleſia non interdixiſſet illi impedimenta dirimẽ-
tia

tia matrimonium ſtatuere, & matrimonium eſſet irritum ob ſolum impedimentum lege illius ſtatutum. Quia cum eandem habeat poteſtatem in leges ſeculares, ac Pontifex in Eccleſiaſticas, ſicut hic poteſt Eccleſiaſticas abolere quoad effectus omnes inde ſequutos, ita quoque ille poterit idem circa leges ſeculares.

12 Tandem id obſeruarim, eum quoque effectum tribui ab aliquibus doctoribus diſpenſationi ſuperuenienti, vt confirmet aliquando actus præcedentes irritos, v.g. præſentatio alicuius ad beneficium, electio, confirmatio, vel collatio irrita erant defectu aliquo obtinentis beneficiũ, vt quia erat irregularis, ſi hic poſtea irregularitatis illius occultæ diſpenſationem obtineat, eo ipſo abſque noua præſentatione, collatione, vel electione poteſt licitè retinere beneficium illud. Sic tradunt *Speculator t. de diſpenſatione §. Nunc de Epiſcoporum, n. penult. Innoc. c. Innotuit, nu. 2. verſ. Quidam tamen contradicunt, de elect. & ibi Hoſt. n. 2. Ioan. And. n. 5. Anton. n. 11. & 12. Anchar. n. 2, notabil. 2. Sebaſtianus Sapia ibi addit. ad Abbatem, n. 11. litera B. allegans Calderinũ. Milis in repertor. lit. D. n. 23. verb. diſpenſatio, verſ. Diſpenſatio validat electionem. Felinus c. Cum dilectus, n. 4 de accuſat. Nau. lib. 4. conſ. 2. edit. tit. de ſponſalib. conſ. 14. n. 6. arg. 5. iuncto n. 14. in ſolut. ad 5. Bergaſius de irregul. 2. p. tit. de differ. terminorum, n. 9.* Et quamuis hoc quidam temperent, (vt refert *Innoc. ibidem*) vt intelligatur quando diſpenſatio conceſſa eſt à ſuperiori qui id beneficium conferre poterat, quaſi diſpenſando videatur de nouo conferre. Imò *Cardin. d. c. Innotuit n. 5. oppoſit. 3.* ait hoc ſolùm procedere in diſpenſatione pontificia, atque ſciẽter facta. At *Speculator, Innoc. Hoſt. Ioan. Andr. Anton. Anch. proximè allegati.* moderationem hãc reprobant, dicentes doctrinam traditam habere verum, ſiue diſpenſans habeat poteſtatem conferendi beneficij, ſiue illa careat. *Sed Abbas d. c. Innotuit n. 11.* recedit ab hac doctrina, & ita diſtinguendum cẽſet. Si vitium electi erat eius generis, vt non reddat nulla ipſo iure præſentationem, collationem, electionem, vel confirmationem, ſed facultatem caſſandi concedat, tunc ſufficit diſpenſatio ſequens abſque nouo conſenſu eorum, quibus præſentatio, electio, confirmatio, vel collatio incumbunt. Aut reddit nulla ipſo iure, & tunc ait poſſe ſuſtineri prædictam doctrinam, dummodò id vitium notum eſſet his. Quia non poſſunt allegare nullitatem ex facto ipſis cognito: argumento ex *c. Nullus de elect. in 6.* Sed debent in priori conſenſu perſeuerare. Si autem ignorabant id vitium tempore præſentationis, electionis, confirmationis, collationis, ait non ſufficere diſpenſationem, ſed nouum eorum conſenſum deſiderari, quo velint ſtare priori illo actu, quia ex *d. c. Nulli*, conſtat poſſe electores impugnare electionem propriam ex facto eis de nouo detecto. Et quidem hæc ſent. Abbatis eſt probabilior. Quia prior caret ſolido fundamento. At poſſet prior tanquam probabilis ac tuta amplecti, propter tot tantorúmque doctorum authoritatem concurrentibus tamen aliquibus conditionibus. I. eſt, vt vitium id, ob quod hi actus fuerunt irriti, ſit occultum. Quia cum tunc illi validi ſint quoad forum externum, non omnino ſunt irriti, ſed aliquid ſunt quoad Eccleſiam; atque proinde non mirum, ſi diſpenſatio ſuperueniens, vtpote quæ aliquod valoris fundamentum inuenit, eum valorem quoad forum conſcientiæ confirmet. At quando ij fuere omnino nulli in vtroque foro, cum nullum valorem inueniat ea diſpenſatio in actibus præcedentibus, non inuenit quid confirmare poſſit. Sic *Anton. Felin. Nau. proximè allegati.* Et verè cæteri Doctores citati in hoc caſu loquuntur. Nam agunt ibi de irregularitatis occultæ diſpenſatione impetranda. Et poteſt hoc probari à ſimili. Nam diſpenſationem pontificiam nil operari poſſe circa radicem matrimonij diximus nu. 7. quando ſaltem figuram matrimonij non inuenit. Sic ergo hæc diſpenſatio nil poteſt prodeſſe, ſi non inuenit figuram aliquam prædictorum actuum, quia ſaltem in foro externo validi reputantur. Secunda conditio eſt, dummodo non ſit in tertij electi præiudicium, qui cum prior electio ſit nulla, ius habet ad rẽ. Sic *Speculat. & Milis proximè allegati.* Tandem dummodo beneficiarius ille non acceptarit ſcienter cum vitio illo collationem beneficij. Tunc enim eſſet intruſus, ac proinde oporteret non tantùm prioris vitij diſpenſationẽ obtinere, ſed illius quoque intruſionis. Cùm tunc reſpectu illius beneficij ſit duplex canonicum impedimentum: Alterum prioris vitij, alterum autem intruſionis. Et conſtat, quia etiam impetratio expreſſa illius beneficij, non facta intruſionis mentione eſſet irrita, vt multis citatis tradit *Menoch. lib. 2. de arbit. centur. 3. caſu 201. n. 129.* Exiſtimo tamen impetrata diſpenſatione vtriuſque vitij occulti, ratam fieri priorem collationem. Si amplectamur priorem ſententiam probabilem, dicentem indiſtinctè conualeſcere collationem, habita diſpenſatione vitij occulti. Quod ſi non acceptaret collationem, ſed tantùm præſentationem, aut electionem, non diceretur intruſus. Quia intruſus dicitur, qui abſque canonico & legitimo titulo ſed vitioſo beneficium capit, vt bene docent *Rebuf. praxi benefic. reg. De ſubrogandis collitigat. gloſſ. 4. n. 5. Sylu.* & reliqui ſummarum authores *verb. Intruſus. Nauar. ſumma latina c. 27. n. 194. hiſp. c. 28. addit. ad n. 28. c. 27.*

Ad argum. n. 3. propoſita reſp. Ad 1. & cõfirm. conſtat 13
ex dictis n. 4. vbi explicuimus quid ſit diſpenſare in radice matrimonij, & tunc indirectè ſolum diſpenſare Pontificem in iure ciuili. Quod ei licet. Ad 2. dic ad hunc ſenſum exigi habilitatem vtriuſque extremi, non vt prius matrim. ſit omnino validum, ſed vt de facto ſit initum, ac proinde figuram matrimonij habeat. Ad confirm. conſtat ex dictis n. 7. vbi longè diuerſam rationem eſſe probauimus, vbi nulla matrimonij figura præceſſit. Ad reſponſum Gregorij XIII. relatum n. 3, fine, dic de illo non conſtare: atque fuiſſe reſponſum tanquam doctoris priuati, quod fortè prioris fuerit opinionis.

SVMMARIVM.

Quando nullo præcedenti matrimonio, petitur diſpenſatio ad ineundum ſi Pontifex legitimet prolem ab ineuntibus habitam, an ea legitimatio ſit etiam quoad temporalia? n. 14.

An ſi facta ea legitimatione parentes non inirent matrim. ad quod diſpenſauit Pontifex, maneat proles legitima quoad aliqua? 15.

An ſi ordinarius, vel confeſſor, qui diſpenſationem exequitur, non explicuit ſe legitimare prolem, maneat legitima? 16.

An poſſit poſtea idem ordinarius, aut ſucceſſor, aut idem confeſſarius, vel alius legitimare prolem illam? 17.

An ſi matrimonio inualidè inito diſpenſet Pontifex vt validè ineatur, cenſeatur diſpenſatio facta in radice, ac proles legitimetur? 18.

An, ſi illa proles concepta ante diſpenſationem, ea impetrata naſceretur, ſit naturalis, & legitimetur per ſubſequens matrim. 19.

An ſi Pontifex diſpenſans vt irritum matrim. iterum ineatur, diſpenſet ſimplicitèr cum prole inde habita, ſit diſpenſatio in radice, aut proles illa quoad aliqua legitimetur? 20.

Quid, ſi tunc explicaret Pontifex ſe prolem legitimare? 21.

Quid, ſi explicaret ſe diſpenſare in matrim. illo, vt ex tunc legitimum cenſeatur, vel ſi diceret ſe in eo diſpenſare vt ex tunc 22.

Quid, ſi diſpenſaret vt validè iniretur, addita clauſula, prolem ſuſceptam ac ſuſcipiendam legitimam decernendo? 23.

Quid, ſi diſpenſaret concedendo licentiam permanendi in eo matrim. irrito? Refertur quædam ſent. n. 24.

Explicatur ſent. authoris in hoc caſu, & quando etiam additur, vt proles efficiatur legitima, 25.

Satisfit argumentis, 26.

Quid, ſi Pontifex vtatur verbo, legitimamus matrimonium? Refertur opinio, n. 27.

Proponitur ſententia Authoris, 28.

Quid, ſi in diſpenſatione adderet Pontifex, velle ſe vt proles ſuccedat, ac ſi ex legitimo matrim. eſſet orta. n. 29.

QVÆSTIO poſterior. Quando cenſeatur Põtifex in 14
radice matrim. irriti diſpẽſare, ita vt omnino deleat illegitimitatis prolis vitiũ: reddatque ipſam capacem ſucceſſionis, & cæterorũ temporalium; Hanc rem quæ grauiſſima eſt, concluſionib. aliquibus explicabo. Prima cõcluſio ſit: Quando nullum erat initum matrim. & diſpenſatio petitur ad illud ineundum, explicata Pontifici copula, & apponitur clauſula apponi ſolita de ſtylo curiæ, quæ eſt: *Vt non obſtante impedimento matrimonium inter ſe cõtrahere liberè & licitè valeant, authoritate noſtra diſpenſes, prolem ſuſceptam, ſi qua ſit, & ſuſcipiendam legitimã decernẽdo.* Et quando diſpenſatio eſt in ſolo conſcientiæ foro, ponuntur eadẽ verba,

addendo

addendo illis verbis vltimis, *Legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantum*: tunc non diſpēſatur in radice matrim. nec vt proles ante diſpenſationem ſuſcepta ſit legitima quoad temporalia, ſed ſolùm quoad ſpiritualia. Conſtat, quia iuxta dicta n. 7. cum nullum matrim. præceſſerit, nequit pontifex diſpenſare in radice, nec legitimare prolem quoad temporalia. Ergo ea verba de ſola legitimatione quoad ſpiritualia ſunt accipiēda. Duplex autem obiectio quæ contra hoc fieri poteſt, ſoluetur num. 16. Imò virtute huius clauſulæ non legitimari prolem ſuſceptam quoad temporalia credo, quamuis ij cum quibus diſpenſatur, ſint in locis temporalis iuriſdictionis Pontificis. Quia ea clauſula communis eſt diſpēſationibus omnibus vbique degentium: quare non cenſetur diuerſo modo apponi erga quoſdam, quàm erga alios. Adde Pontificem tunc non diſpenſare, ac legitimare, vt eſt dominus temporalis eorum oppidorum, ſed vt paſtor eſt totius Eccleſię. At legitimatio quoad temporalia non incumbit illi, quando non diſpenſat in radice matrim. irriti, niſi quatenus dominus temporalis eſt. Tandem quia cum diſpēſatio quoad temporalia ſit multo maioris conſiderationis, non eſt credendum mentem Pontificis eſſe, velle eam concedere verbis tam generalibus, & de cōmuni ſtylo curiæ in omnibus diſpenſationibus, vbi adfuit copula apponi ſolita.

15 Si tamen facta diſpenſatione & legitimatione prolis ſuſceptæ, parentes pœnitentia ducti non inirent matrim. credo eam prolem ſuſceptam nullatenus fore legitimam. Quia in fauorem matrim. inter parentes prolis ineundi conceſſit Pontifex eam legitimationem, nullatenus aliàs conceſſurus. Nulla enim alia ratio iuſtam reddens hanc legitimationem occurrit. Ergo ea legitimatio facta per ordinarium, vel confeſſorem, pendet à matrimonio poſtea ineundo: & illo non inito ceſſat, quaſi ceſſante cauſa.

16 Duo tamen monuerim, prius eſt. Sicut antequam ordinarius vel confeſſarius diſpēſet in eo matrimonij impedimento, id non manet ablatum & matrim. contractum erit irritum: ita quamuis is diſpenſet in impedimento, & ſic matrim. validè ineatur, ſi non explicuit ſe quoque diſpenſare vt proles ſit legitima antea habita, ad nil legitimata manebit. Secus eſt de prole ſuſcipienda poſt matrim. initum: illa enim quoad omnia manebit legitima, quamuis nil circa illam decernat ordinarius vel cōfeſſor ſed tantum diſpenſet in impedimento. Ratio diſcriminis eſt: quia proles poſt matrim. ſuſcipienda eſt ex natura rei legitima, vtpote quæ ex vero matrim. naſcitur: at proles ſuſcepta non legitimatur ex vi matrimonij ſubſequentis: eò quod eſt ſpuria. Iuxta notata *c. Tanta, qui filij ſint legitim.* nec etiam ex vi præcedentis. Cùm nullum interuenerit, Quare ſolùm legitimatur ex decreto ordinarij vel cōfeſſoris, cui ex æquo committitur, vt reperta precū veritate diſpenſet in impedimento, & decernat prolem ſuſceptam legitimā. Sicut ergo non manet diſpenſatum in impedimento, donec ordinarius vel confeſſor diſpenſet: ſic nec in prolis illegitimitate. Cum in neutro diſpēſet Pōtifex vel pœnitentiarius, ſed committat diſpenſandum, ſi preces veritate nitantur. Sed obijcies, quo pacto idem met verbum, decernendo, capiatur propriè pro decrēto interponendo reſpectu prolis ſuſceptæ: & impropriè pro declarando reſpectu prolis ſuſcipiēdæ & hoc in eadem met oratione. Reſpondeo id fieri poſſe reſpectu diuerſorum, vt conſtat ex *c. Capitulum, in fine de reſcript. in 6. iunct. Gloſſ. fin.* vbi verbum, Relaxetis, ſumitur propriè reſpectu excommunicationis validæ: & impropriè, & ad cautelā reſpectu excommunicationis irritæ, & latę poſt appellationem, vbi & alios ſimiles textus adducit *Gloſſa*. Et ſi iterum obijcias: æquiparari vtramque prolem. Si ergo ſuſcipiēda legitimatur in omnibus, ſimiliter & ſuſcepta. Contra ea quæ nu. 14. diximus, dic non æquiparari in omnibus, ſed quoad hoc, vt vtraque legitimetur: at diuerſo modo, Quia ſuſcipienda legitimatur ob verum matrim. ex quo naſcitur: & ita quoad omnia. At ſuſcepta ex vi ſolius illius diſpenſationis quā ad ſola ſpiritualia eſſe probauimus n. 14.

Poſterius eſt. Si ordinarius, vel confeſſor, qui diſpenſauit, omiſit decernere prolem ſuſceptam legitimam, poterit id decernere quandocūque, durāte eius officio. Quod nondum officio plenè functus fuerit, partem ſibi cōmiſſam omittens. Quòd ſi iam ille depoſuerit officiū, vel obierit, vel abſens fuerit, ſucceſſor in officio poterit exequi, Sicut, ſi cœpta cauſæ cognitione id contigiſſet. Quòd ea cōmiſſio nō perſonæ, ſed tribunali vicarij Epiſcopi commiſſa ſit. Imò poſſet alius confeſſarius magiſter in theologia, vel doctor in iure cā. ex approbatis ab ordinario adiri, quāuis prior qui diſpēſauit in impedimēto cōſuli poſſit. Quāuis ſecus ſit in ordinario. Quia (vt dicemus diſp. 27. n. 38. 39. 40.) ordinariùs cùm ſit iudex in foro externo ſemel cœpto iudicio ita manet iudex, vt alius adiri nequeat, niſi ſucceſſor in officio ſit. At cùm cōfeſſarius ſit iudex in foro cōſcietiæ, quamuis cœperit iuriſdictione vti, poteſt adiri alius. Atque hęc duo poſſunt data opera à diuerſis peti. Sicut dum virtute bullæ, vel iubilæi cōceditur confeſſario poteſtas abſoluendi à reſeruatis, & commutandi vota, poteſt pœnitens quendam confeſſarium adire, vt à reſeruatis abſoluat: & alium, vt vota commutet. 17

II. Concluſio. Si diſpenſet Papa vt matrim. ſemel cōtracto inualidè ob impedimentum iure Pontificio dirimens, id iterum ineatur, certum eſt eam diſpenſationem nullatenus porrigi, vt proles ante diſpēſationem nata legitimetur aliquo modo. Quia cùm diſpenſatio ſit ſtricti iuris, non extenditur vltra expreſſa. At diſpenſatio ſolùm fuit ad matrim. ineundum, nulla prolis mentione facta: nec poteſt dici eam prolem in conſequentiam matrim. legitimari, cùm ſit ſpuria. Et ita alijs citatis docēt *Couar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 8. n. 13. Molina l. 3. de primog. c. 2. n. 10. alter Molina to. 3. de inſt. tract. 2. diſp. 624. n. 3. fine. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. vlt. col. 2. concluſ. 3.* & fatētur omnes. 18 19

Dixi data opera, quando proles ante diſpenſationem nata eſt. Quia ſi proles illa quamuis ante diſpenſationem concepta naſceretur poſt diſpenſationem expeditam ab ordinario, & ante initum matrim. eſſet naturalis, & per conſequens legitimaretur quoad omnia per ſubſequens matrim. inter parentes illius contractum: iuxta *c. Tāta, qui filij ſint legit.* Ratio eſt, quia licèt iure cæſareo aliquæ conditiones deſiderarentur, vt proles eſſet naturalis, at iure regio Hiſpanię, *l. 11. Tauri, quæ hodie eſt l. 9. t. 8. lib. 4. recop. reg.* ſatis eſt vt tempore cōceptionis vel natiuitatis prolis potuiſſet conſiſtere matrimonium inter eius parentes, abſque diſpenſatione pontificia. Quod idem iure can. ſtatutum eſt, vt tradit *Abb. d. c. Tanta in fine,* & optimè *Couar.* alios referens *4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 1.* dicens eſſe communem ſent. *Spino Speculo teſtament. gloſſ. 15. n. 118. 119.* quamuis contrariū ſuſtineat alios referens *Sarmiēto lib. 1. ſelect. c. 5. n. 10. & Couar. d. §. 2. n. 2. in poſter. edit.* aliquantulum mutat ſent. ob rationes, quas affert *Sarmiēto*, quam ibi refert. Sed in propriis terminis hūc filium eſſe naturalem, & per conſequens legitimari per ſubſequens matrim. tradunt *Greg. Lopez l. 2. to. 15. verb Sino el filo, q. 9. verſ. Sed pene, in fin. p. 2. Molin t. 1. de inſt. tract. 2. diſp. 172. col. 2. verſ. Filius naturalis. Ceruantes l. 11. Tauri, n. 153.* & ratio eſt, quia tempore, quo is filius natus eſt, iā abolitū erat impedimentum per pręcedentem diſpenſationē, atque ita poterat inter eius parentes matrim. conſiſtere abſque noua aliqua diſpenſatione. Et quamuis *Baldus allegatis Gulielmo, Cyno, & Archydiac. l. Paulus, in 1. lectura, n. 2. ff. de ſtatu homi.* dicat filios cōceptos ante diſpenſationem eſſe ſpurios, quamuis poſtea Pontifex diſpēſet, at eos explicat *Greg. Lopez ibi.* vt intelligant, quando concepti & nati ſunt ante diſpenſationem, ſecus ſi nati ſint poſt diſpenſationem, quamuis ante illam concepti. Quòd ſi petas an idem dicendum ſit de prole nata poſt diſpenſationem expeditam à confeſſore in foro conſcientiæ: dicemus de hoc diſp. 34. n. 47.

III. Concluſio. Quamuis Pontifex diſpēſans in matrimonio irrito, vt denuo celebretur, diſpenſet ſimpliciter cum prole ex eo matrimonio nata, non cenſetur in matrimonij radice diſpēſare, ac omnino legitimare prolem 20

lem, ſed tantùm legitimat eam quoad ſpiritualia, ſicut ſi extra matrim. nata eſſet. Ratio eſt, quia cùm diſpenſatio ſit ſtricti iuris, non de omni legitimatione intelligenda eſt, ſed de ea quæ iure proprio conuenit Papæ, vt Papa eſt. Ita videntur expreſsè tenere *Ioan. Andr. c. Per venerabilem, n.30. qui filij ſint legit. & ibi Abb. n.21. Cardin. n.9. q.1. Anchar. n.22. Alex. de Neuo, nu.17. Prepoſ. ibi. §. Quod autem. n.47. ad fin. Idem Anchar. conſil. 409. nu.5. Martin. Laudenſis de legitim. art.2. n.85. Anton. de Roſellis de legitimat. l.2. in princ. 22. Capra conſil. 1. n.7. Peregrin. de fideicomm. a.24. n.77. & 78.* nam tractantes quando Pontifex cenſeatur legitimare in radice matrimonij, & per conſequens quoad temporalia, dicunt id non euenire, quando ſimpliciter vtitur verbo, diſpenſamus. Et eam rationem reddunt, quòd diſpenſatio ſit odioſa. Quod apertiùs conſtabit ex ijs quæ numero ſequenti dicemus. Quare idem exiſtimo, licèt diſpenſatio ea eſſet erga perſonas tẽporali Papæ iuriſdictioni ſubiectas. Tum quia militat ratio allata. Tum etiam quia cùm has diſpenſationes Põtifex vt talis expediat, non cenſetur vti iuriſdictione temporali ad legitimãdum, niſi id exprimat.

21 Imò quamuis Pontifex in hac ſpecie explicaret, ſe prolem legitimam efficere non cenſeretur in radice matrimonij diſpenſatio, ac per cõſequens nec legitimatio quoad temporalia, ſed quoad ſola ſpiritualia. Quia non facta eſt in ratione matrim. præcedentis, nec Pontifex ſe matrim. legitimare explicat. *Gama deciſ. 452. n.2. p.1. Molina lib.1. de primog. c.2. n.10. fin. & 11 ini. Peregrin. de fideicomm. a. 24. n.80. Couar. & Lud. Lopez* vbi eos n.18. allegaui. Atque idem apertè colligitur ex DD. nu.27. & 28. referendis, qui petunt ipſummet matrim. legitimari, vt proles in radice ipſius cenſeatur legitimata. Imò idem credo, quamuis hoc accideret in locis temporaliter ſubditis Papæ. Quamuis enim in iis non deſideretur diſpenſatio in radice matrimonij, vt pleniſſima ſit legitimatio: at cùm legitimatio quoad temporalia, quoties non venit in conſequentiam diſpenſationis factæ in radice matrimonij, minimè procedat à Pontificis poteſtate, quatenus Pontifex eſt, ſed quatenus dominus temporalis, & ſæpe numero in maximum aliorum præiudicium vergat, non eſt credendum eam velle Pontificem concedere, niſi explicet: eò vel maximè, quòd diſpenſationes has, vbi aliud non explicat, vt Pontifex expediat.

22 IV. Concluſio. Si Pontifex explicaret ſe diſpenſare in matrimonio irritè contracto, vt ex tunc, id eſt, vt ab initio contractus legitimum cenſeatur: non dubium quin tunc cenſeatur in matrimonij radice diſpenſare, ac conſequenter legitimare prolem quoad omnia, etiam in terris non ſubiectis temporaliter ipſi. Quia clarioribus verbis ſuam mentem diſpenſandi in matrim. radice non potuit explicare. Sic enim diſpenſare, nil aliud eſt quàm diſpenſare in matrim. vt ex tunc (vt conſtat ex dictis n.4.) Quare idem eſſet, ſi diceret ſe diſpenſare in eo matrimonio irrito, vt ex tunc. Quod probat ratio allata. Quare Doctores, quos nu.20. allegaui dicentes non diſpenſari in radice matrimonij, cùm Pontifex vtitur verbo diſpenſationis, cautè non hoc dixere abſolutè, ſed addentes, quando vtitur verbo diſpenſationis ſimpliciter: quaſi aliud ſentientes, vbi addita eſſet particula ſignificans eam diſpenſationem ad ipſum matrimonij initium referri. Qualis eſt particula, Ex tunc, quæ alium ſenſum non poteſt habere, & hoc non accepto ſuperflua prorſus eſſet, Et ita fatentur omnes Doctores.

23 An in tribus clauſulis eſſe poteſt difficultas, an ſit diſpenſatio in radice matrim. ac proinde legitimetur proles quoad omnia. I. eſt, quando poſt initum inualidè matrim. diſpenſaret Pontifex, vt validè ineretur, addita hac clauſula: *Prolem ſuſceptam ſi qua ſit, & ſuſcipiẽdam exinde legitimã decernendo.* Videtur enim ea diſpenſatio in radice matrimonij facta. Quia quamuis talis non ſit, vbi nullus matrimonij contractus præceſſit, (vt n.14. probauimus) id euenit, quia deficit fundamentum figuræ matrimonij, ad quod retrotrahatur diſpẽſatio. Et ideo n.16. coacti ſumus dicere, verbum decernendo, ſumi propriè reſpectu prolis ſuſcipiendæ: impropriè autem reſpectu ſuſceptæ: & æquiparationem non eſſe quoad omnia. Quæ neceſſitas cùm in hoc caſu ceſſet, non eſt cur hanc æquiuocationem & diſparitatem admittamus. Cùm argum. ab adæquatis ſit validum, ac fortè in iure: vt notãt DD. per textum *l.1. ff. de legat.1. & l.2. C. communia de legatis, c. Tranſlato, de conſtit. & Camillus de verb. ſign. l.5. c.17. n.8.* *Cæterum contrarium credo.* Quia non eſt credendum velle Pontificem rem tãti momenti & adeò raram efficere per clauſulam tam generalem, & omnibus huiuſmodi diſpenſationibus apponi ſolitis, & etiam quando nullum præceſſit matrimonium. Et minus inconueniẽs eſt eam æquiuocationem & diſparitatem admittere: cùm ratio vrgens, & maxima inter vtramque prolem diſparitas, n.16. explicata hæc ſuadeat: quàm rem tam arduam in verbis tam generalibus claudi, admittere. Et argum. ab adæquatis fortè eſt, vbi nõ inuenitur, diuerſa ratio in vtroque. Præterea, quia rationes nu. 21. allatæ, & authorum doctrina ibi allegata, procedunt in hoc caſu. Quare ob rationem eod. n.21. adductam, exiſtimo per hanc diſpenſationem conceſſam ſubiectis temporaliter Papæ, non legitimari eam prolem, niſi quoad ſola ſpiritualia: ſicut contingit, quando omnibus aliis eadem diſpenſatio conceditur.

II. Clauſula eſt. Quando Pontifex diſpenſaret in matrimonio irrito, concedens licentiam permanendi ſeu perſeuerandi in illo. Quidam cenſent eſſe tunc legitimationem in radice matrimonij, ac proinde quoad omnia. 24
Ducuntur, quia licentia permanendi in eo matrim. iam contracto, confirmat implicitè illud: aliàs cõcederet Pontifex contra ius diuinum naturale permanere in matrim. irrito. Ergo ea diſpenſatio retrò reſpicit matrimonij initium: ſicut quando ipſummet matrimonium legitimat. Et confirmatur, quia fatentur DD. (vt n.28. videbimus) Papam legitimantem matrim. cenſeri in radice eius diſpenſare. At nulla maior matrimonij legitimatio atq; approbatio excogitari poteſt, quàm Pontificem eius nullitatis conſcium concedere permanere in illo. Tandem, quia propria & iuridica verbi, manere, permanere, perſeuerare, ſignificatio eſt, ita ſequentia præcedentibus copulare, vt eis vnicus actus in omnibus, & per omnia ęqualis, ac cum eiſdem qualitatibus efficiatur. Ita probat textus *l. Sed & ſi manente*, iunct. *l. praeced. in fine, ff. de precario, l. Si cum dies, in princ.* ibi, *Mãſit arbiter. ff. de recept. arbitr.* vbi bona *Gloſſa, verb. Finiretur. l. Alienatũ, 67. in principio.* ibi: *Quod adhuc in dominio venditoris manet. ff. de verb. ſignif.* & tradunt *Molinaeus in cõſuet. Pariſienſib. §.23. & ſequ. Ruinus conſ. 125. n.8. vol.4.* Sed filij ſuſcepti ex matrim. poſt diſpenſationem contracto, ſunt omnino legitimi, in quo matrim. Pontifex concedit permanere. Ergo ſimiliter virtute eiuſdem diſpenſationis erunt nati antea omnino legitimi, vtpotè quod eſt vnicum & idem, habẽs vtroque tempore eaſdem qualitates, eadémque priuilegia. Et confirmatur, quia remanere eſt, quaſi retro manere, & perſiſtere. Vt teſtatur *Rebuffus d.l. Alienatũ, in princ. verſic. Remanere pro ſupereſſe.* Põtificia ergo intentio eſt, vt illi ita remaneant in matrim. quaſi id retrotrahatur ad ſui initium. Et ideo huius ſent. ſunt *Parius deciſ. 264. n.26. Peregrin. de fideicomm. a.24. n.79.* Et citatur pro hac ſent. *Antonius de Roſellis de legitim. li.2. in princ. n. 16.* vbi expreſsè ait eſſe diſpenſationem in matrimonij radice, quando ipſum matrim. ſuſtẽtatur, & in eſſe debito retinetur, non obſtante impedimento. Sed poſteà ipſemet ſe declarat dicens hoc euenire, quando orto dubio de matrimonij valore Pontifex, declarat id eſſe validum. Et ita credo eum non eſſe huius ſententiæ.

At credo per eam clauſulam non ſolùm non diſpenſari in radice matrimonii, verùm exiſtimo, nec prolem aliquo modo legitimari, etiam quoad ſpiritualia, licèt illius mentio fiat. Ducor, quod nullum verbum in ea clauſula ſit, ad prolis legitimationem pertinens, nec matrimonij radicem reſpiciens, vt in conſequentiam legitimetur proles: ſed ea verba ad meram in impedimento diſpenſatio- 25
num

rum referantur, vt eo ſublato liceat in poſterum coniugibus in priori matrim. permanere, non eo modo, quo initum eſt. ſed præſtito nouo conſenſu. Non enim poteſt eorum verborũ ſenſus eſſe, vt liceat illis eo pacto, quo initũ eſt, & abſq; nouo conſenſu permanere in illo. Quippe id non ſubeſt poteſtati Pontificiæ: nec id matrim. abſq; nouo conſenſu poteſt conualeſcere. (vt probaui l.2. diſp.35. n.2.) Sed cùm hoc matrim. ratũ haberi poſſit, vel expreſſo conſenſu vel tacito, qui ex copula affectu maritali colligitur: (prout diximus l.2. diſp.37. nu.14.) concedit Pontifex, vt eo ſolo modo renouatis conſenſibus, aut explicitè inter ſe ipſos, poſſint in eo matrimonio perſeuerare: non ratione initij ipſius, quod peruerſum fuit & irritum: ſed ratione huius noui cõſenſus expreſsè vel tacitè poſt diſpenſationem habiti. Cuius ſignum eſt, quòd in diſpenſatione Pontificia, eis verbis vtenti, addita ſunt hæc verba, quæ in originali ego vidi: *Seu ſi vobis videbitur, illud de nouo contrahere, & in facie Eccleſiæ ſolemnizare valeatis.* Quaſi detur electio, dicto priori modo ſecreto aut publico, contrahentibus cõſentiendi iterum, ac perficiendi prius matrimonium. Et confirm. quia cùm Pontifex vtatur verbo diſpenſationis, res eſt ſtricti iuris, nec trahenda vltra id quod termini exigunt, vt ea clauſulæ quippiam operetur, vt ex Iohanne Andrea & aliis diximus nu.20. At quo ea clauſula aliquid operetur, non deſideratur, vt inducat diſpenſationem in radice matrimonij, ac ab eius initio impedimentum auferatur. Sed ſatis eſt à die diſpenſationis auferre impedimentum, vt ab eo tempore renouatis prædicto modo conſenſibus, poſſint licitè in eo matrim. malè antea inito perſeuerare. Non ergo aliquid amplius ei clauſulæ tribuendum eſt. Atque ita hanc partẽ tuentur *Conar.4.decret.1.p.c.8.§.8.n.13. Enriqu.li.11. de matrim.c.20. n.2. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de matrim.*c.vlt.col.2.concl.3.* Imò bene addunt *Conar. & Lud. Lop.* ſi prædictis verbis addita ſit clauſula. Vt proles legitima efficiatur, eã legitimationem non fore plenam, ſed eo ſolo iure cenſendam, quo ſi extra matrim. omnino à Pontifice fieret. Ratio eſt, quia verba præcedentia, nempe, vt poſſitis in veſtro matrim. remanere, nullatenus ad legitimationem aliquam conferunt. Hæc autem verba addita non legitimant prolem, niſi quoad ſpiritualia (vt n.21. probaui.) Atque credo idem eſſe dicendum, licèt hæc diſpenſatio accideret in oppidis iuriſdictionis temporalis Pontificis. Quod probant ea, quæ dixi eo n.21. fine.

26 Ad arg. nu.24. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. conſtat ex dictis n.præc. Non enim concedit Pontifex permanere in eo matrimonio, quaſi illud approbans, ſed habito nouo conſenſu tacito vel expreſſo poſt diſpenſationem. Ad vltimũ & confirmationem dic, id eſſe verum, quando ſubiecta materia non aliud poſtulat. Hæc enim potiùs quàm verba, eſt ſpectanda, (vt in alia materia, in qua verba preſſiùs vrgent, dicemus diſp.27. num.3.) At ſubiecta materia neceſſariò poſtulat, ne concedat Pontifex permanere in eodem matrim. cum eiſdem qualitatibus. Ne rem nefariam concedi dicamus. Nec remanere ſignificat ſempeternò manere. Vt bene ait *Rebuf. ibi allegatus.*

27 Vltima clauſula eſt. Quando Pontif. vtitur verbo, Legitimamus matrim. In quo euentu duplex eſt ſent. Prima ait non cenſeri diſpenſatum in matrim. radice, niſi addat, Legitimamus vt ex tunc. Quia id verbum poteſt referri ad legitimationem, vt ex nunc, & vt ex tunc. Nulla ergo ratio cogit, vt cenſeatur legitimatio prout ex tunc, ac in matrimonij radice. Sic ſentiunt *Abbas c. Per venerabilem, n. 22. qui filij ſint legitimi, & ibi Alex. de Neuo n.29. fine, & n.30.* & quamuis non explicent ſe loqui, quando Pontifex legitimat matrim. & prolem, at clarè in hoc caſu loquuntur. Nam relata opinione *Ioan. Andr. dicentis ibi nu.30.* cenſeri in radice, quando legitimat Papa matrim. & prolem, & præmiſſa diſp. de veritate eius opinionis, tandem concludunt eam eſſe verã, quando Papa legitimat, vt ex tunc. Et eandem ſequitur *Enriquez lib.11 de matrim.c.20.n.2.*

28 II. ſent. (& verior) aſſerit, quando Pontifex legitimat matrim. & prolem, cenſeri diſpenſatum in radice matrimonij, & conſequenter pleniſſimam eſſe quoad omnia legitimationem. Quia hoc, nil aliud ſonat, quàm id matrim. ratum habere, ac approbare, quaſi ab initio abſque aliquo impedimento eſſet contractum. Idem enim eſt, legitimum efficere id matrim. & prolem, quam approbare à ſui initio, eo modo quo ſubeſt Pontificiæ poteſtati, cui eſt id approbare retrotracta diſpenſatione ad ſui initium & radicem. Et ideo huius ſent. ſunt *Ioan. Andr. c. Per venerabilem, n.30. qui filij ſint legit. & ibi Anchar. n.24. Cardin. nu.9. q.1.* (quamuis hîc ſolus nil dicat de prole) *idem Anchar. conſ. 409. n.5. Mart. Laudenſis de legitimat. q.2. n.85. Celſus conſ.31. num.7. qui nu.10.* addit ſecus eſſe, vbi nulla prolis mentione facta Pontifex ſimpliciter legitimaret matrim. non addito, vt ex tunc. Cuius opinionem apertè ſequitur *Molina de primogen. l.3. c.2. n.12. fin.* vbi quamuis hoc non dicat expreſsè, ait tamen omnino conſulendum *Celſum* in hoc loco, qui melius omnibus id declarat. Eandem tenent *Conar.4. decret.2.p.c.8.§.8.n.13. Peregrin. de fideicomm. a.24. n. 77. Lud. Lopez 2.p. inſtruct.* vbi de matrim. *c.vlt. col.2. concl. 3.* Et clarè videntur *Conar. & Lud. Lopez* idem ſentire, quando Pontifex in legitimatione non meminiſſet prolis, at in precibus ſit illi mentio prolis ex eo matrim. habitæ: dicunt enim diſpenſationem in matrimonij radice eſſe, quando Pontifex illud legitimum efficit, facta ei mentione prolis. Sed ego credo id non ſufficere, niſi expreſsè quoque dicat ſe prolem legitimare, vel addat, vt ex tunc. Quia potiùs coniectari poteſt contraria voluntas, cùm facta ei mentione prolis, matrim. legitimarit, omiſſa prole. Imò crederem tunc prolem nec quoad ſpiritualia legitimari. Cùm nullum ſit verbum prolis legitimationem reſpiciens. Sed dices, nil videri conferre, prolis mentionem fieri, cùm ea in conſequentiam legitimati matrimonij legitimetur. Reſpondeo, cùm ea verba Legitimamus matrimonium, non ſint aperta: poſſunt enim intelligi de legitimatione, vt ex nunc, (vt prior opinio dicebat) oportere legitimationis quoque prolis mentionem fieri, vt vel ſic iure optimo coniectetur voluiſſe Pontificem pleniſſimam in matrimonij radice legitimationem facere.

Tandem ex his deducitur, quo pacto intelligendus ſit 29
Capra conſ.1. n.7. vbi ait quamuis Papa vtatur verbo legitimationis, ita vt diſpoſuerit, vt ſuccedat proles, ac ſi de legitimo matrim. orta eſſet, non eſſe eam legitimationem propriam. Cùm non ſit reintegratiua, ſed noui iuris collatiua, (vt eius terminis vtar.) Atque ita concludit per ea verba non diſponi in radice matrimonij: ſed denuo conferri legitimitatem. At credo verè tunc Pontificẽ diſpenſare in radice matrimonij, ſi præmittens matrimonij irritè contracti diſpenſationem, addat ſe velle vt proles ſuccedat in hæreditatem ac ſi ex legitimo matrim. orta eſſet. Cùm enim nequeat aliter id diſponere in oppidis ſibi non ſubiectis temporaliter, (vt nu.1. diximus) manifeſtè declarat ſuam mentem eſſe diſpenſare in matrimonij radice. Ne eius diſpoſitio valore ſuo fruſtretur. Secus tamen eſſet, vbi nulla matrimonij irriti diſpenſatio præmitteretur. Quia id non eſt in matrim. diſpenſare, ſed directè conferre proli ius legitimitatis. Et in hoc caſu vera eſt prædicta Capræ ſententia. Atque ideo ea diſpoſitio non valeret extra loca temporalis iuriſdictionis Papæ.

DISPVTATIO VIII.

An Pontifex valeat in impedimento voti ſolemnis caſtitatis, ordinis ſacri vel religionis, matrim. dirimenti diſpenſare?

SVMMARIVM.

Poteſt in voto ordinis ſacri, n.1.

An ad id deſideretur cauſa publica, n.2.

An expediat clericis concedere matrimonium: & poſſit dari cauſa iuſta ad eam diſpenſationem generalem, n.3.

An valeat matrim. ſi Papa abſque iuſta cauſa diſpenſet cum initiato ſacris, & hic peccet vxorem ducens, ac debitum poſtea petens, n.4.

An hic, cum quo in eo voto diſpenſatum eſt, teneatur ad officium canonicum, n.5.

An Pontifex diſpenſet in voto ſolemni caſtitatis profeſſi. Refertur quadam ſententia. n.6.
Proponitur ſententia Auctoris, n.7.
An deſideretur cauſa publica ad hanc diſpenſationem. n.8.
An poſſit diſpenſare, vt monachus ad tempus matrimonium ineat: vt donec habeat prolem, n.9.
An ſi diſpenſet abſque cauſa iuſta, valeat matrim. ratione bonæ fidei contrahentium, vel alia ratione, & peccent contrahentes, nec poſſint poſtea petere debitum, n.10. & ibi, quis poſſit diſpenſare, vt petat.
An profeſſus cum quo diſpenſatum eſt, teneatur recitare officium diuinum, n.11.
Satisfit argumentis. Et explicatur c. Cùm ad monaſterium, de ſtatu monachorum, n.12.

1 SI de voto caſtitatis in ordinibus ſacris emiſſo loquamur, concors ferè vniuerſorũ ſent. eſt, poſſe Pontificem in eo diſpenſare. Quia vel nullum votũ in ordinum aſſumptione emittitur, ſed ſolo ſtatuto Eccleſiæ annectitur eis caſtitas, (vt tenent multi, quos retuli l. præc. diſp. 27. n.9.) vel ſi aſſeramus eſſe votum, non eſt eſſentialiter eis annexum: nec iure naturæ aut diuino dirimit matrim. ſed ſolo Eccleſiaſtico (vt probaui ea diſp. 27. n.5. & diſp. 28. n.11.) Quamuis aliqui, quos ea diſp. 27. n.4. retuli, dicentes votum caſtitatis eſſentialiter annecti ordin. ſacris: & quos retuli ea diſp. 28. n.9. & 10. dicẽtes per id votum dirimi iure diuino matrim. fortè dicerent non poſſe Papã in eo diſpenſare. Quod defendũt *Maioris 4. d.24. tota q.2. Clitonæus de cõtin. ſacerd. c.1. Celaia 4. d.38. q.3. Metina l.5. de ſacror. hominum contin. c.7.* licèt c.100. ſe explicet non poſſe Papã diſpẽſare, vt ſacerdos ſimul vtatur matrim. & ſacerdotio. Sed horũ rationibus ſatisfecimus dict. diſ. 27. & 28.

2 An verò hæc diſpenſatio exigat cauſam publicæ vtilitatis: non conueniunt DD. *Caiet. in opuſc. tom.1. tract.27. de diſpenſ. matrim. in Occid. Eccleſia, q. vn. verſ. Quoad tertiũ: & to.3. tract. vlt. in reſponſ. ad a.12.* ait ſufficere ad huius diſpenſationis honeſtatẽ maius bonũ, ſpeciale ipſiuſmet clerici, conſideratis ſpecialibus circumſtantiis, quam ſeruatam caſtitatem. Eiuſdem ſent. eſt à fortiori *Ricard.* cùm idem teneat in voto ſolemni profeſſionis, (vt nu.8. dicemus.) Sed iure optimo hoc reprobat *Cathar. l.5. in Caiet. in ea qu. an Papa poſſet diſpenſare in voto ord. ſacri.* Quod nequeat bonum priuatũ tanti momenti occurrere, quanti opus eſt, vt tanto malo ſcandalóque publico valeat comparari quantum ex matrim. clerici ſequeretur: quódq; cõpenſet tantum bonum, quantum eſt clericorum continentia. Poteſt etiam probari rationibus, quas n.8. proponemus ad idem probandum de diſpenſatione in voto monachorum.

3 Quare liberiùs quàm par eſt locutus fuit *Abbas c. Cùm olim, n.5. de cler. coniug.* dicens ſalubre fore ſtatutũ arbitrio clericorum relinquens, velint nuptiis copulari, necne. Quod experientia doceat pleroſque non continere, ac votum in ſpirituale ipſorum detrimentum redundare. Quare ait par eſſe, vt Eccleſia ſe haberet erga illos inſtar periti medici vti medicinis ceſſantis, dum eas non prodeſſe experitur. Sed optimè eius libertatẽ redarguit *Azor l.13. inſtit. moral. c.23. q.5.* Quòd enim circa clericorum cõtinentiam ſtatuit Eccleſia, habet certam ac perpetuam decentiæ rationem, ab ipſa Scriptura ac ſanctis Patribus deductam. Quare iniqua aliquorũ clericorum conſuetudo non debet præbere anſam, vt tam antiquum & valdè decens ſtatutũ abrogetur. Vnde quãuis poſſet Eccleſia diſpenſare cum iam initiatis, ne teneantur ad cõtinentiam diſpenſando in eo voto: vel cum initiandis in poſterum, ſtatuendo ne deinceps id votũ ordinibus ſacris annectatur: at id licitè efficere nequit, niſi grauiſſimæ cauſæ vrgerent. Quia eſt diſpenſatio circa generaliſſimum Eccleſiæ ſtatutum, ex qua eius ſtatus non modicum labefactaretur. Quamobrem (vt bene docet *ibi Azor*) quamuis occurrere poſſit cauſa iuſta diſpẽſandi cum vno vel altero clerico, at diſpenſandi in vniuerſum nunquam occurrere poteſt. Quod nullum publicum bonum occurrere poſſit, quod in vniuerſum clericorũ continentiæ præponderet.

4 Quod ſi abſq; legitima cauſa Pontifex diſpenſaret, vt hactenus ſacris initiati vxores ducant, peccaret vtiq; grauiſſimè, at teneret matrim. Quod ea diſpẽſatio ſit in ſolo iure humano, ratione cuius ſolius ad matrim. dirimitur, iuxta veriorẽ ſent. à nobis probatã l. præc. diſp. 28. nu.11. Atq; ita docent *Caiet. opuſc. to.1. tract.27. de diſpenſ. matrim. in Occid. Eccleſ. q. vn. verſ. Quoad tertiũ. Sotus 4. d.38. q.1. a.1. ad fin. corp. verſ. Quod ſi mihi. Ledeſma 2. p. 4. q.55. a.3. paulò poſt princ. Stunica de voto, q.6. nu.116. & 117. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c.49. col.2. paulò ante verſic. Quæritur deinde. Pet. de Ledeſ. de matrim. q.53. a.2. dub.1. in corol. quod infert ex 3. concl.* Subdunt *Sotus & Lud. Lop.* poſſe clericũ, cum quo ſic eſt diſpenſatũ, petere debitũ ac reddere. At *Stunica n.119. & Petr. de Ledeſ.* dicũt huic nõ licere petere, ſed tantũ reddere. Et dicunt *Caiet. & Petr. de Ledeſma ibid* hunc peccare lethaliter cõtrahendo matrim. Ducuntur, quod quamuis diſpenſatio abſque cauſa iuſta facta in illo iure humano, ratione cuius votum caſtitatis ordini ſacro annexum dirimit ſubſequens matrim. valeat: atque proinde matrim. firmũ ſit. At diſpenſatio in eo voto iure diuino naturali impedienti ſubſequens matrim. & eo ſacrilegè contra votũ inito, petitionẽ debiti, irrita eſt, facta abſq; cauſa. Atque ideo delinquet lethaliter cõtra id votũ iniens matrim. ac poſtea debitum petens. At tenebitur reddere, inſtar eius qui ligatus caſtitatis voto ducit abſq; diſpenſatione legitima vxorẽ. Sed in hac re diuerſimodè iuxta varias ſent. ac varia diſpenſandi tempora loquendum eſt. Nam ſi Papa diſpenſet ante ſuſceptũ ordinem, ſiue cum vno initiãdo, ſiue in vniuerſum cum omnibus, quamuis iniquiſſimè ageret diſpenſans abſq; cauſa iuſta, at clericus ducens vxorem poſſet petere debitũ. Quia votum ſolo iure humano annexum ordinibus ſacris ceſſaret in eo caſu, in quo Pontif. diſpenſaret: ac proinde nulla ratione teneretur ad caſtitatem: quare poſſet petere & reddere. Et in hoc caſu vera eſt ſent. Soti & Lud. Lopes proximè allegata. Nec diſpẽſante Papa in vniuerſum peccaret hic contrahendo. Quod omnino abolita ſit lex matrim. clericis interdicens. Si autẽ cum vno ſolo eſſet diſpenſatio: dicendum eſt, quod tradunt DD. de petenti vel vtenti diſpenſatione peculiari in iure humano conceſſa. De qua re agemus diſp.16. Si autẽ abſq; cauſa diſpenſet Pontifex cum hactenus initiatis, ſiue in vniuerſum, ſiue cum vno, ſi ſuſtineamus ſent. probabilem, quam retulimus l. præc. diſp.27. n.9. dicentem nullum votũ annecti ordini ſacro, ſed ex mera Eccleſiæ cõſtitutione teneri clericos ad continentiam, tunc quoad peccatum in matrim. ineundo, dicendum eſt idem, quod modò diximus, quando diſpenſatio contingeret ante ſuſceptum ordinẽ. Quia vtroq; caſu eſt mera diſpenſatio in iure humano. Poſſetq; hic petere & reddere. Cùm ſola conſtitutione Eccleſiæ ad caſtitatẽ teneretur, qua validè per eã diſpenſationẽ ſublata, nullatenus ad eã tenetur. At ſequẽdo veriorem opinionẽ, quam ea diſp.27. n.10. tenuimus, verè annecti votũ ordini ſacro, valeret vtiq; matrim. peccaret tamẽ lethaliter clericus ille ineundo matrim. & poſtea petendo; quamuis reddere teneatur. Vt bene dixerũt *Caiet. & Pet. de Ledeſm. proximè alleg.*

Vtrùm autem ſacerdos cum quo diſpenſatum eſt, vt 5
matrimonio copuletur, teneatur ad officium diuinum: dicam n.11. vbi idem de profeſſo diſputabitur.

Hactenus de voto ordinibus ſacris annexo locuti ſumus. Iam de ſolemni monachorũ caſtitatis voto differendũ eſt. Circa quod duplex eſt ſent. Prior negat poſſe Pontificẽ in eo diſpẽſare. Ducitur ex c. *Monaſteriũ, ad fin. de ſtatu monachorũ.* ibi: *Cuſtodia caſtitatis adeò eſt annexa regulæ monaſticæ, vt contra eam nec ſummus Põtifex poſſit licentiã indulgere.* 2. quia cõſecratio rei ſẽper durat, quandiu res ipſa manet: nec poteſt tolli. Sicut Papa efficere nequit, vt calix ſemel cõſecratus, manẽs idẽ amittat conſecrationẽ. At religioſus ſit talis per ſpiritualem quandam benedictionem, in qua voti ſolẽnitas cõſiſtit. Ergo non poteſt efficere, vt religioſus deſinat eſſe talis. Rurſus cũ Pontif. rei eſſentiã mutare nequeat: atq; ſtatui religioſo eſſentiale ſit ſeruare cõtinẽtiam (vt latè probaui l. præc. diſp.25. n.8. & 9.) conſequens eſt, vt nec poſſit in voto ipſius diſpẽſare. Et confirm. quia, nequit immutare cuiuſpiam ſtatum qui eſt erga Deum.

Vt

Vt ex ſacerdote non ſacerdotem, ex Epiſcopo non Epiſcopum, ex baptizato non baptizatum efficere non valet. Cùm ergo ſtatus religioſi ſit quidã ſtatus, quo Deo conſecratur, nequibit à Papa immutari, diſpenſando in eius votis. 3. quia ſemel Deo conſecratum non poteſt ab homine profanis vſibus mancipari. Et ita *Leuit. vlt.* dicitur: *Animal, quod quis Deo denouit, ſanctum erit, nec mutari poterit.* 4. quòd nulla cauſa iuſta diſpenſandi in hoc voto occurrere poſſit. Cauſa enim diſpenſandi in voto debet excedere bonitatem materiæ Deo promiſſæ. At vt habetur *Eccleſiaſtici 26. Omnis ponderatio non eſt digna animæ cõtinentis.* Quintò, quia (iuxta veriorẽ ſent. à nobis probatam l. præc. diſp. 25. n. 14.) eſſentia huius voti conſiſtit in traditione facta Deo. At iuri naturæ aduerſatur rem homini traditam auferri, nedum Deo. Sextò, quia iure diuino naturali dirimit matrim. (vt probaui lib. præc. diſp. 26, n. 4.) At Pontifex nequit in eo iure tanquam ſuperioris diſpenſare. Eò vel maximè, quòd in nullo alio ex impedimentis, iure diuino naturali dirimentibus, poſſit Pontifex diſpẽſare (vt diximus hoc l. 8. diſp. 6. n. 10.) Septimò, quia ſequeretur contingere poſſe, vt quiſpiam duplici vxori viuenti licitè coniunctus eſſet. Vt ſi poſt matrim. nondum conſummatum vir in religione profiteatur, ac poſtea Pontifice diſpenſante in eo voto vxorẽ aliam ducat priori adhuc ſuperſtite. 8. nam ſi ratio boni cõmunis ſuadet Pontifici ineſſe hanc facultatem; ex eadem boni communis ratione poteſt duci argumentum, ad probandum ineſſe quoque poteſtatẽ diſpenſandi in matrim. conſummato, aut vxorum pluralitate. Quod caſus boni communis euenire poſſet, qui meritò petere poſſet eam diſpenſationem. Vt ſi pax totius regni penderet ex eo quòd Rex à matrim. ſemel conſummato diuerteret, aliam vxorem ducẽs, vel in vtroque ſimul matrim. permaneret. Nonò, quia hominum indigẽtiis ac periculis proſpiciendum eſt humanis mediis: nec res diuinæ ad id ſunt transferendæ. At monachus eſt res quædam diuina. Non ergo Reipublicæ neceſſitatibus conſuli debet, eo ad vitam ſecularem tranſlato. Et cõfirmatur, quod ſit mortuus mundo. Quare nulla ratio ipſius habenda eſt, ad neceſſitates reipublicæ ciuiles, ac ſi naturaliter obiiſſet. Cum ea mors ciuilis ſit. Tandem, quia D. Matthæus (vt refert *Abdias Babyl. in eius vita*) noluit diſpenſare, vt Iphigenia monialis nuberet cuidã Regi promittenti ſe & ſuos fidem ſuſcepturos. Signum ergo eſt, cum non potuiſſe. Nulla enim communis boni ratio vrgentior occurrere poſſet ad diſpenſandum. Et ideo huius ſent. ſunt *D. Tho. 2. 2. q. 88. a. 11. Alb. Magnus 4. d. 38. a. 16. &* 18. Et dicit cõmunem, nec improbat *D. Bonau. 4. d. 38. a. 2. q. 1.* & ſtatim *q. 3.* dicit vtrãuis ſent. poſſe ſuſtineri. Eandem ſequuntur *Altiſiodor. l. 3. ſum. tract. 28. c. 1. q. 2. Abul. c. 30. Num. tota q. 109. Capreol. 4. d. 33. q. vn. a. 3. immediate ante ſolut. ad primum Aureoli Deza ead. d. q. vn. a. 3. notab. 3. & 5. Almain. tract. de poteſtate Papæ c. 15. Audomar. l. 2. monaſt. conſtit c. pen. Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. toto a. 2. & 4. d. 38 q. 2. a. 1. concl. 2. Turrian. l. 2. de votis monaſt f. 37. col. 2. Viguer. l. inſtit. c. 5. §. 5. verſ. 14. Barth. à Ledeſ. de matrim. dub. 31. fine, Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 49. paulo poſt princ. & 2. p.* vbi de matrim. *c. 48 col. 8. verſ. Igitur pro expeditione,* Aragon *2. 2. q. 88. a. 11. col. 0. verſ Propter hæc argumenta, Llamas metho-do curat. 3. p. c. 4. §. 41.* Et ait eſſe probabilẽ neutrã definiẽs, *Manuel 1 to. ſum. in 2. edit. c. 224. fin.* Et ex Iuriſperitis *Gloſſa c. Sunt quidã, verb. Apoſtolo, 25. q. 1. & d. c. Cum ad monaſteriũ, verb. Abdicatio, Ioan. de Friburgo in ſum. cõfeſ. l. 1. t. 8. quæſt. 70. Turrecr. c. 27. q. 1. a. 3. nu. 7. in ſolut. ad 2. Syluest. verb. Votum 4. q. 5. Tabiena verb. Diſpenſatio, q. 7. Armilla verb. Diſpenſare, n. 12. Mandoſius de ſignat. gratia, verb. Voti commutatio, col. pen. verſ. Verum opinio negatiua.* Et hæc ſent. eſt probabilis.

7 Poſterior ſent. (cui tanquã longè probabiliori adhæreo) tuetur id poſſe Pontificem. Ducor, quod auctoritati Põtificiæ nil denegandũ ſit, quod abſque abſurditate aliqua concedi ei valet; atq; ad Eccleſiæ regimen expediens eſſe poteſt. Quippe credendũ eſt Chriſtum Dominum, ſuauiter omnia diſponentem, ſic Eccleſiæ conſuluiſſe, ne in neceſſariis communi eius bono deficere videretur. At hanc poteſtatẽ eſſe in Eccleſia, expedire in aliquo euentu manifeſtũ eſt: vt ſi cõmune totius boni regnũ id peteret, quod priuato religioſi anteferri ratio poſtulat. Et ex eius poteſtatis conceſſione nil abſurdi ſequitur. Nec id rationi naturali repugnat. Ergo ea poteſtas eſt Põtifici concedenda. Prob. autem nullatenus repugnare. Quia ex quadruplici capite poſſet conſurgere hæc repugnantia. 1. Ex ratione promiſſionis iure diuino naturali obligãtis. 2. Ex ratione materiæ, quæ eſt continentia, nec aliquo bono compenſari poteſt. 3. Ex ratione ſolemnitatis adiunctæ, ſiue in benedictione quadam, ſiue in traditione conſiſtat. 4. Ratione eſſentiæ ſtatus religioſi, quæ in his votis ſita eſt. 1. Ergo probatur non repugnare ob 1. rationem: nec ob 2. Quod certa ſit Pontificia poteſtas ad diſpẽſandum in ſimplici caſtitatis voto, in quo tamen eſt eiuſdem iuris diuini naturaliſq; obligatio: ac eadem prorſus continentiæ materia. Adde *Ipſummet D. Thom. 2. 2. q. 88. a. 11.* aſſerere dari maius bonũ continentia. Quippe conſtat bonũ contẽplationis, martyrij, religionis, maius eſſe. Vnde *Eccli. 26.* ſolis bonis externis antefertur continẽtia: vt rectè tradit ex D. Auguſt. *D. Th. eod. a. 11. ad* 4. Deinde, quia licet bonũ vnius vel alterius non præponderaret continentiæ bono religioſi. At cõmune totius regni bonũ tanquã præponderans, illi anteferendũ eſſe, nullus ſanæ mentis dubitabit. Prob. non obſtare tertiã ſolemnitatis rationem. Quia eſto ſemel conſecratũ nequeat conſecrationem amittere: atq; ita benedictio monacho impertita nõ poſſit auferri: at voti ſolemnitas non conſiſtit in benedictione aliqua, ſed hæc omnino extrinſeca & per accidens eſt, (vt probaui l. præc. diſp. 25. nu. 1.) Præterea eſto ſolemnitas in ea conſiſteret: at (vt rectè ait *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 11. col. 2. verſ. Verum quia*) illa benedictio non efficit religioſum eſſe quid ſacrum ex natura rei ad continentiam deſtinatum. Cùm nec characterem nec qualitatẽ aliquam ſpiritualem imprimat: nec etiam peculiariter ex aliquo ſtatuto Dei aut Eccleſiæ deſtinet eum ad continẽtiæ opera, Sicut corporalia deſtinãtur ad altaris miniſterium. Tale enim ſtatutum nullibi reperitur. Sed eſt quædã benedictio quã diuinũ nomen inuocatur, vt religioſo opem ferat. Sicut eſt benedictio nauis, menſæ, fructuum: quas compertum eſt non reddere res benedictas inhabiles ad communes vſus & profanos. Deinde dato eam benedictionem efficere religioſum rem ſacram dicatam Deo ad continentiam, at res ſacra, quamuis talis deſinere eſſe nequeat, nec paſſim ac indifferenter aliis vſibus deputari valeat: poteſt tamen neceſſitate vrgente ad vſus profanos conuerti. Sicut licitus eſſet vſus calicis ſacri ad bibendum, perituro alias præ ſiti, (vt optimè ait *Durand. 4. d. 38. q. 2. n. 7.*) Sicut *1. Reg. 21.* Dauid ac eius ſocij fame oppreſſi vſi ſunt licitè panibus propoſitionis. Nec ſimiliter traditio in qua verè ſolemnitas voti conſiſtit, huic diſpenſationi obſtat. Quia iuri cõmuni aduerſatur rem vni traditam, nulla cõmunis boni ratione vrgente, ei auferre: id q; cõtra ius omne naturale eſt. Secus ea vrgente. Vt conſtat in præſcriptione, in qua gratia communis boni ad euitandas lites, aufertur dominiũ rei in vtroque foro à vero domino, ac trãsfertur in præſcribentẽ. Deinde, quia domino ipſo volente, iniuſtitia vacat dominij illa in alium tranſlatio. At iure optimo credendũ eſt, Deum cuius dominio per votũ eſt traditus religioſus, iure dominij cedere, vt religioſus ob cõmune Eccleſiæ bonum, ſummo eius Vicario diſpenſante matrim. ineat. Tandem prob. non obſtare eſſentiam ſtatus religioſi. Quia quãuis id ſit de eſſentia religioſi, dum talis manet, quales religioſi ſolent eſſe manentes in obſeruantia vitæ communis ac regularis: ac proinde nulla Pontificis auctoritate fieri valeat, vt ſic manens non aſtringatur continentiæ voto. At poteſt Pontifex ex monacho non monachum efficere, non deſtructo ſubiecto humano ſuper quo illa religioſi eſſentia in tribus votis conſiſtens fundatur: ſed deſtructa illa votorum eſſentia per diſpenſationem in illis conceſſam. Sicut manente calicis

materia argentea poteſt tolli conſecratio, deſtructa ſola artificiali calicis forma. Secundò principaliter probatur hæc ſent. Quia voluntas hominis quatenus politici, & ad commune reip. bonum ordinati, ſubordinatur capiti in iis, quæ ad bonum commune politicum ſpectant. Ergo in voluntate illa religioſi ſe vinculo voti aſtringentis includitur tacita conditio, niſi caput communitatis, quod eſt Pontifex, ratione communis boni relaxet prædictam obligationem. Hac enim ratione conceditur poteſtas diſpẽſandi in votis ſimplicibus. Et confirm. quia ſi expediens fuit ob bonũ domeſticæ & œconomicæ gubernationis, vt pater ac vir poſſent irritare filiorum ac vxoris vota: & pro religionis bono, vt id poſſet prælatus erga religioſorum vota. Cur neganda erit Pontifici poteſtas diſpenſandi, ob commune Eccleſię bonum id petens? Sed dices arg. hoc poteſtatem quoque ad libitum irritandi concludere. Qualis eſt in patre, viro, ac religionis prælatis: eò vel maximè, quòd Pontif. poteſtate dominatiua in religioſos ac ſupremus eorum prælatus gaudeat, iuxta omnes: qua ratione poteſt cætera eorum vota ad libitum irritare. Sed dic eam poteſtatem non concludi. Quod Pontifex non aſſequatur poteſtatem dominatiuam voluntatis religioſorum, niſi quatenus illi per tria ſubſtantialia religionis vota ſubiiciuntur: vnde ea vota irritare nequit: ſed ſola cætera emiſſa poſt tranſlatum ſuæ voluntatis dominium per hæc tria vota in Pontificem. Sed in hæc tria vota habebit iuriſdictionem ſpiritualem tanquam ſupremũ Eccleſiæ caput, vt ea per diſpenſationem relaxare poſſit, quoties commune Eccleſiæ bonum id poſtulauerit. Sicut nec prælatus religionis poteſt tanquam dominus voluntatis religioſi irritare votũ profeſſi tranſeundi ad arctiorem religionem. Quia per voti illius impletionem eximi debet à dominatiua prælati poteſtate. At poteſt tanquam prælatus ex cauſa iuſta in eo diſpenſare. Vltimò, quia in dubio pro Pontificis geſtis præſumendum eſt, vtpote, qui in Eccleſiæ gubernatione peculiariter à Sp. ſancto deducitur. At conſtat ex variis hiſtoriis (vt referũt *Caiet.* & alij multi ex DD. allegandis) Pontificem variis vicibus diſpenſaſſe in hoc voto. Cùm ergo res ſit dubia, cenſendum eſt Pontificẽ poſſe. & ideo huius ſent. ſunt ex Theologis *D. Tho. 4. d. 28. q. 1. a. 4. queſtiunc. 1 ad 3, & ibi Durãd. q. 2. n. 8. Ricard. a. 9. q. 1. Paludan. q. 4. a. 4. concl. 11. n. 49. Maioris q. 14. Suppl. Gabr. q. 1. a. 5. du. penult. Maironis q. vn. fin. Nic. de Orbellis q. 1. §. 29. & 30. Rubion q. 1. a. 1. Gandauo quodli. 5. q. 28. fin. Herueus quodlibet. 11. q. 25. Pelagius de planctu Eccleſ. li. 1. art. 46. lit. C. Gerſon 3. p.* vbi de cõſiliis Euangelicis, & ſtatu perfectionis, *alphabet. 67. lit. T. & 1. p. in reg. iur. moral. tract. de matrim. alphabeto 25. lit. L. idem Palud. 4. d. 30. q. 2. a. 1. concl. 4. n. 8. D. Ant. 2. p. t. 11. c. 2. §. 9. & 3. p. t. 1. c. 15. §. 3. Caiet. 2. 2. q. 88. toto a. 11. & in opuſc. tom. 1. t. 27. de diſpenſatione matrimonij in Occid. Eccleſ. q. vn. verſ. Videtur autẽ mihi, ad fin. Petrus de Soto lect. 5. de matrim. fine. Catharin. l. 6. in Caiet. agitans quaſtionem, An Papa in hoc voto profeſſi diſpẽſare poſſit. Ledeſ. 2. p. 4. q. 69. a. 7. paulò ante verſ. Nota tamen. Cordub. in queſtionar. l. 1. q. 24. opin. 2. Paſarel. in priuileg. minim. poſt c. 43. t. de proprietate. Borrilleng. 4. d. 38. q. vn. a. 3. diffic. 1. & ibi Onãd. q. vn. ad fin. Palacios diſp. 3. quadruplici col. ante fin. Celaia q. 3. Angles floribus 1. p.* vbi de matrim. *q. 11. de imped. ord. a. 3. diffic. 3. & 2. p. tract. de voto, q. vn. a. 8. diffic. 2. Stunica q. 6. de voto, n. 104.* & latiſſimè *Medina li. 5. de ſacror. hominũ continent. c. 21. & multis ſeq. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 5. Enriq. li. 12. de matrim. c. 5. n. 7. Valent. 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 3. Azor l. 12. inſt. mor. c. 7. q. 1. Emm. Sa ſum. verb. Votũ,* vbi de voti irrit. & diſpenſ. *n. 13. Nauar. l. 3. de reſt. c. 1. p. 3. dub. 1. in noua edit. n. 166. verſ. Ex his colligitur. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 31. n. 22. Viuald. cand. Sacram. p. 1.* vbi de matrim. *n. 143. fine, Man. 1. t. ſum. 2. edit. c. 141. n. 14. & qu. regularib. t. 10. q. 25. a. 2 & t. 3. q. 1. a. 5. Pet. de Ledeſ. de matr. q. 61. a. 1. in ſol. ad 4.* Et ex Iuriſperitis *Ioan. Andr. reg. Semel Deo dicatum in fine, de reg. iur. in 6. & c. Cùm ad monaſterium, n. vlt. de ſtatu monach. & ibi Ioan. nu. 1. & 4. Hoſt. n. 30. & ſeqq. Ant. n. 28. Abb. n. 21. Card. n. vlt. Anchar. n. 24. Henr. n. 9. & 10. idẽ Hoſt. ſum. t. de voto, §. Qualiter & cuius, n. 12. & c. 1. n. 4. de voto, & ibi Abb. n. pen. Archid. c. Sunt quidam 25. q. 1. nu. 5. Idem Anchar. c. vn. n. 2. notab. 3. de voto, in 6. & c. Rurſus, n. 4. qui cler. vel vou.* vbi *Cardin. n. 2. q. 1. Prepoſ. nu. 4. & 7. Alex. de Neuo n. 12. Henric. n. 6. Bald. l. Si tibi, in fin. ff. de adoption. Idem Anchar. clem. Abuſionib. n. 8. ad mediũ, de pœnit. & remiſ. Dominic. c. De illo, ad fin. d. 32. Imol. c. Deus qui, n. 3, de vita & honeſt. cler. & clem. vn. n. 16. fine de conſang. Idem Prep. c. Sicut ex literis, n. 11. de ſponſ. Felin. c. Si quãdo, n. 3. de reſcript. Decius c. Quæ in Eccleſiarum, in noua edit. n. 46. de conſtit. & conſ. 112. n. 1. vol. 4. Iaſon l. Si arrogator, nu. 5. ff. de adopt. & l. vlt. n. 2. C. de tranſact. Barth. Socinus conſ. 92. n. 2. vol. 1. Milis in ſuo repert. lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſare an poſſit Papa. Aſt. l. 1. ſum. t. 20. a. 11. q. vn. Nata conſ. 33. n. 4. Ripa c. Cũ M. n. 76. de conſt. Rubeus conſ. 147. n. 8. Tiraq. de pœnis temperandis, in prefat. n. 46. & de nobil. c. 20. n. 186. Goz. ad. conſ. 51. n. 16. Sigiſmund. conſ. 50. n. 64. & ſeq. Pariſius conſ. 68. nu. 148. & nu. 205. vol. 4. Mantua conſ. 121. paulò poſt princ. l. 1. Ponius conſ. 154. n. 15. Aeneas de Falco addit. ad Abb. c. Cum olim, verb. Matrim. de cler. coniug. Brunel. de ſponſ. cõcl. 20. n. 24. Ioan. de Capiſtrano, tract. de quodã matr. §. Circa primum, q. 1. n. 25. Alex. Carrer. l. 3. de ſponſal. c. 8. Rebuff. praxi benef. reg. De diſpẽſatione in gradib. prohibitis gloſ. 5. n. 10. Turrec. c. De illo cler. n. 3. & ſeq. d. 32. Bermon de public. cõcubin. ſuper §. Statuimus, n. 22. Guhelm. Bened. c. Raynutius, verb. Duas habens filias, n. 138. & verb. Qui cum alia, n. 27. de teſtam. Raynerius ſum. t. de voto, in c. 9. Roſel. verb. Papa, n. 4. Angel. verb. Votum 4. n. 9. & verb. Matrimon. 3. imped. 18. n. 2. Staphileus de lit. gratie, tit. De variis modis vacationis. in 6. modo, n. 12. Carol. de Graſſalis in regalibus Franciæ, l. 1. iure 17. verſ. Sextò facit, & iure 20. verſ. Rex non poteſt. Loazes de matrim. Regis Angl. dub. 2. in fund. 2. pro parte affir. n. 9. Gambara de offic. legati de latere, l. 2. à n. 253. & l. 18. in rubr. de offic. legati in regulares, à n. 84. Nauar. ſum. c. 12. n. 75. fine, & apolog. ad l. de redditib. q. 1. monit. 55. n. 10. & c. Quando, lat. t. 7. n. 20. de conſec. d. 1. & l. 3. conſ. t. de conuerſ. coniug. in 1. edit. conſ. 1. n. 3. in 2. conſ. 2. n. 3. Et in 1. edit. l. 4. t. de ſponſal. conſ. 3. n. 8. conſ. 11. n. 13. in 2. conſ. 12. n. 8. & l. 1. t. de his, quæ vi, conſ. 3. n. 6. & l. 3. t. de voto, conſ. 38. n. 9. Cou. c. 2. n. 10. & 11. de teſt. Greg. Lop. l. 4. verb. Caſtidad t. 8. p. 1. Ant. Gomez l. 40. Tauri, n. 66. Villalobos in antino iuris, lit. P. n. 34.* Mã*tica de coniect. vlt. vol. l. 11. t. 9. n. 29. Boſcius rubr. de conſtit. n. 87. Riminald. c. Quæ in Eccleſiarũ, n. 151. & ſeqq. de conſtit.* Mãdoſ. *in addit. ad Lapum, allegat. 130. pro dubij propoſiti, verb. Cum ad monaſterium, An. Cuc. l. 3. inſtit. maior. t. 1. n. 120. 121.* Minchacæ *de ſucceſſ. creat. l. 3. §. 3. n. 303. Padilla l. Iubemus, num. 4. C. de trãſact. Gama c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 129. n. 353.* Menochi⁹ *de præſumpt. l. 1. præſ. 10. n. 35. & de arbit. l. 2. centur. 5. caſu 421. n. 10.* Mozzius *de contractib. t. de matr. §. fin. n. 12. Borgaſius de irreg. p. 6. t. de ſponſalib. & matrim. nu. 9. & n. 64. in 7. ratione, & t. de voto, n. 126. & n. vlt.* Matienzo *lib. 5. recep. t. 7. l. 1. gloſſ. 1. nu. 20.* Magdalen. *de numero teſtium, 3. p. c. 3. n. 213. Gutier. q. can. li. 1. c. 17. nu. 5. Hugolin. de Sacram.* vbi de matrim. *c. 19. nu. 5. fin. Spino ſpeculo teſtam. gloſſa 2. princ. n. 26. & gloſ. 12. n. 7. alter Antan. Gomez in expoſit. Cruciata, clauſula 10. à nu. 105. Brunor. in ſuo compend. lit. P. verb. Papa diſpenſare cum monacho.*

Sed rogabis an ad hanc diſpenſationem cauſa publica 8.
deſideretur, *Ricard. 4. d. 38. a. 9. q. 1. corp. & ad 5.* ait non deſiderari, ſed ſatis eſſe bonum priuatum ipſius vouentis, vt vitationem probabiliſſimæ voti tranſgreſſionis. Cui fauet doctrina *Caiet. num. 2. allegata,* idem de voto ſolemni clericorum dicentis. Cæterum meritiſſimè doctrinam hanc reprobãt tanquã falſam, *Medina l. 5. de ſacror. hominũ contin. c. 37. ad fin. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 9. verſ. Reſpondeo hoc arg. Ant. flor. 1. p.* vbi de matrim. *q. 11. de imped. Ordinis, a. 3. dub. vlt.* dicentes deſiderari vrgentiſſimã boni cõmunis cauſam. Quod idẽ à fortiori tenet *Catharin. n. 2.* *alleg.* quod id ſolẽni clericorum voto aſſerat. Et idem apertè tenent omnes DD. n. preced. allegati, omnes enim huius diſpenſationis cauſã legitimã exprimẽtes adducũt exempla boni valde cõmunis, vt pacis totius regni eiuſve ad fidẽ conuerſionis. Atq; ratio ipſa id ſuadet. Quia diſpenſatio hæc nequit fieri abſq; aliquo ſtatus religioſi detrimẽto. At rationi valdè diſſonat ſpectari priuati bonum poſtpoſito totius ſtatus religioſi detrimento. 2. Quia alias frequen

frequenter diſpenſationes hæ indulgendæ forent. Cùm frequentiſſimè ipſius profeſſi bonum priuatum occurrat, ob quod concedendæ illi diſpenſationis iuſta cauſa exiſteret. Quod quam labefactaret religioſum ſtatum, quis non videat. 3. Quia frequentius religioſi tentationibus vexarentur, ſpe obtinendæ diſpenſationis ad ſtatum religioſum deſerendum. Tandem probari poteſt ratione n.2. adducta, ad probandum idem de voto clericorum.

9 Inſuper quidam aiunt integrum eſſe Pontifici diſpenſare vt matrim. monachi ad tempus duret, nempe, donec habeat prolem, & ſtatim ad religionem redeat. In hanc partem videtur propendere *Ioan. Andr. reg. Actus legitimi, de reg. iuris in 6.* vbi refert ſe quæſtionem diſputaſſe, atque remittit ad Pontificem quæſtionem diſſoluendam, ſubdens ſi diſpenſaret, multos cenſere validam fore diſpenſationem. Et tenent hanc partem *Prapoſ. c. Sicut ex literis, n.11. de ſponſ. Bald. l. Si tibi filius in fin. ff. de adopt. & ibi Fulgoſ. Iaſon* licèt ſub aliquali dubio *l. Si arrogator, nu.5. ff. de adopt. Lodzes de matrim. Regis Angl. dub. 2. in 2. fundam. partis affirm. n.14. Ant. Cucus l.3. inſtit. maior. t.1. n.120. & l.5. t.12. n.283. Borgaſius de irreg. p.3. t. In quibus caſibus nō poteſt diſpenſari, n.17. Brunorus in ſuo compend. lit. P. verb. Papa diſpenſare cū monacho.* Cæterum hoc longè à veritate alienum eſt. Et ita illud improbant *Abb. c. Ex publico, n.11. de cōuerſ. coniug. Tabiena verb. Diſpenſatio, q.6.* Quia perpetuum eſſe vinculum, eſt de matrimonij eſſentia. Item quia ſi ita diſpēſet, vt teneatur vxor, manente matrimonij vinculo indiſſolubili, conſentire vt habita prole profeſſus ad religionem redeat, eſt conditio matrimonij ſubſtantiæ contraria, (vt probaui l.5. diſp.10. n.6.) At huiuſmodi conditiones iure naturali reddunt irritum matrim. (vt probaui eodem l.5. diſp.9. nu.4.) At poteſt Pōtifex ita cum monacho diſpenſare ad matrim. vt ſi habita prole vxor liberè conſentiat, vel cauſam diuortij perpetuam dederit per fornicationem, teneatur ad religionem redire. Quia hoc non eſt contra matrimonij ſubſtantiam: cùm quilibet coniux proprio ſpontaneo voto poſſit ſe ad hoc obligare.

10 Sed ſupereſt diſputandum, an diſpenſatio Pontificia in voto ſolemni profeſſi abſque cauſa conceſſa ſit valida: ac proinde matrim. illius profeſſi ſit firmum, ac liceat illi petere & reddere. Quidam cenſent ſi femina, bona fide illi nubat, credens diſpenſationem legitimam, fore validum matrim. ne principis auctoritate decipiatur, ac damnum ſentiat. Sic docent *Innoc. c. Cum ad monaſterium, n.2. de ſtatu monach. & ibi Hoſt. n.31. Ant. n.28. Ioan. And. n. vlt. Abb. n.22. Anchar. n.24. Sigiſmund. conſ.50. n.48.* Et ex Theologis *Palud. 4. d.38 q.4. a.4. concl.3. n.40. Pelagius de planctu Eccleſ. l.1. a.46. lit.* G. Addunt omnes hi monachum illius illegitimæ diſpenſationis conſcium non poſſe petere, teneri tamen reddere. Verùm doctrina hæc mihi diſplicet, quatenus ait matrim. illud fore legitimū ratione bonæ fidei contrahentium. Quod bona fides à culpa eximat, non tamen reddat diſpenſationem validam. Et cum diſpēſatio hæc ſit in iure naturali dirimente matrim. impedimento, erit irrita conceſſa abſque cauſa: ac ſubinde matrim. erit irritum. Poteſt tamen doctrina hæc valde probabiliter ſuſtineri, innitendo alij fundamento, nimirū, quia valde probabile eſt, impedimentū hoc iure ſolo humano dirimere, (vt ex multis retulimus l. præc. diſp.26.) ac proinde ſiue bona ſiue mala fide impetrata ſit diſpenſatio Pontificia abſque cauſa conceſſa, valida erit, ac proinde valebit matrim. At hic cum quo ſic diſpenſatum eſt, non poterit petere debitum, tenebitur tamen reddere (vt bene aiunt prædicti auctores.) Quia votū illud iure diuino naturali impedit matrim. & obligat eo contracto ad abſtinendum à debiti petitione. Quare ea diſpenſatio in hoc voto fuit irrita. Et ideo lethaliter contra hoc votum deliquit contrahens. At vbi iam contraxit, adeſt iuſtiſſima diſpēſandi cauſa cum hoc, vel cū eo, qui ſimili iniqua diſpenſatione nixus, poſt ordinem ſacrum contraxit, vt petat debitum propter præſentaneum incontinentiæ periculum. Quam diſpenſationem ſolus Papa concedet. Quamuis diſp.13. ob conſuetudinem dicemus poſſe Epiſcopū in voto ſimplici caſtitatis: quæ tamen non eſt in his ſolemnibus. At ſi vrgeret periculum in mora adeundi Pontificis, credo quoq; poſſe Epiſcopū: ob ea, quæ dicemus diſp. ſeq. n.22.

Tandem meritò dubitari poteſt, an profeſſus hîc cum quo diſpenſatum eſt ad nuptias, teneatur ad officium diuinum recitandum. *Nauar. c. Quando, lat. c.7. n.20.* affirmat eum non teneri ad officium diuinū, ſi concederetur ſibi facultas ducendæ vxoris, ita vt deſineret eſſe religioſus. Quia per ſolam talem facultatem non deſinit eſſe. At *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c.241. n.14.* aſſerit eum teneri ad horas antequā ad nuptias tranſeat: ſecus vbi iam tranſiit. Ducitur, quòd ante eum tranſitum non deſierit eſſe religioſus: cùm nondum ſtatum incompatibilem aſſumpſerit, per quem ſtatus religioſus deſtruatur. Et huius ſignum eſt, quia ſi mutato propoſito nollet vti diſpenſatione, maneret vtique religioſus abſque nouo alio actu, nec illi permitteretur in ſeculo diu permanere, coniugium differendo. Ergo aſtrictus erat donec ad nuptias tranſeat. Verùm exiſtimo ab eo tempore, quo hîc habitum monachalem exuit, induens veſtes ſeculares, vt diſpēſatione vtens, matrim. ineat, eum liberari à recitandi obligatione: ſicut & à cæteris monaſticæ vitæ oneribus. Quia cùm iam ſit iuſtè extra monaſterium, ac monaſticam vitam, ab eius oneribus eximitur. Sicut & de eiecto à religione fatentur DD. Nec eſt verum quod ait *Nauar.* per eam diſpenſationem non deſinere hunc eſſe religioſum. Nam contrarium dicemus n. ſeq. in ſolut. ad 1. Quia per diſpenſationem extinguitur eſſentia ſtatus religioſi in his 3. votis conſiſtens. Nec hîc cogetur ad religionem redire, quaſi per diſpēſationem non fuerit verè abſolutus à votis, & conſequenter à religioſo ſtatu. Sed quia ceſſat omnino diſpenſationis cauſa. Et diſpenſatio tacitam habet conditionem, vt duret, quamdiu cauſa durauerit (vt dicemus diſp.30. nu.14.) Quare hinc infero, Sacerdotem cum quo diſpenſatum eſt, vt matrim. ineat, teneri ad officium diuinum: dum habitum non mutat ad vtendum diſpenſatione: quod nondum à ſtatu ſacerdotali receſſerit, & poteſt interim celebrare, ac beneficij fructibus frui, ac cæteris clericorum priuilegiis. Secus autem vbi clericatum deſerit, habitum ſecularem induens, vt vtens diſpenſatione ad nuptias tranſeat. Quod iam tranſlatus ſit ad ſtatum ſecularem, ſolo indelebili charactere manēte: nec gaudeat priuilegiis clericorū. Quare ſimiliter debet manere ab oneribus exēptus ſacerdotio annexis. Nec eſt ſimile de degradato, quem omnes fatentur clericalibus priuilegiis deſtitui, & tamen ad penſum horarium aſtringi. Quia hîc ob ſuam culpam priuilegia amittit, & ideo ne ex ea commodum reportet, tenetur ad onera. 11

Ad arg. nu.6. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Cùm ad monaſterium*, reſpondent *Innoc. ibi n.4. Hoſt. nu.31. Cardin. n. vlt. Durand. & Pelagius relati n.7.* conſultò textum dicere, non poſſe Papam dare licentiam, & non loqui de diſpenſatione, quaſi intelligat nō poſſe ad libitum, & abſq; cauſa iuſta. Sed meritò hanc ſolutionem improbat *ibi Abb. in fine.* Quia licentia, cùm à verbo liceat deriuetur, importat facultatē rationi conſentaneam. Vt cum *Bart. l. Alio, n.8. ff. de aliment. & cibar. legat.* & multis aliis citatis tradūt *Menochius de arbitr. l.1. q.8. n.45. Alex. de Neuo c.1. n.110. de cōſt.* Ideo reſpondet *ibi Abbas* intelligi textū, non ex facili cauſa Pontificē diſpenſare poſſe: vel non poſſe non cōmutando in aliud bonū magis Deo acceptū. Sed neque hæc ſolutio mihi placet. Quare legitima ſolutio eſt, nō poſſe diſpenſare vt monachus quādiu manet monachus, ducat vxorem. Quod id ſit contra monaſtici ſtatus eſſentiam. At poteſt diſpenſare, efficiendo de monacho non monachum, eo modo, quem explicui n.7. in 1. ratione. Et ideo hanc ſolutionem tradunt *Barth. Socinus, Ricard. Durand. Palud. Caiet. Palacios, Azor, Valentia eo nu.7. allegati.* Vel 2. ego reſp. ibi à Pontifice redargui Abbatem monaſterij, quòd ſibi integrū eſſe exiſtimaret diſpenſare cum monacho ad proprietatem retinendam. Atque vſus eſt Pontifex exaggeratione 12

quadam hyperbolica, inuoluens argum. ductum quaſi à maiori ad minus: ac ſi dicat, vix mihi poteſtas eſt diſpenſandi, atque de ea magnopere controuertitur. Qua ergo ratione eam tibi vſurpas? Ad 2. conſtat ex dictis num. 7. vbi oſtendimus monachum non fieri talem per ſpiritualem benedictionem: & poſſe Pontificem efficere de monacho non monachum: & poſſe fieri ex calice conſecrato non conſecratum, deſtruendo formam, manente tamen materia. Ad confirm. negandum eſt, ſi vniuerſaliter accipiatur illud antecedens. Quippe ſolùm eſt verum, vbi character indelebilis imprimitur, vt in Sacerdotio, Chriſtianiſmo. At religioſus non conſtituitur talis per characterem. Ad 3. negatur antecedens, quando vrgeret neceſſitas. (vt n. 7. probaui.) Et illud Leuitici fuit cœremoniale, quod morte Chriſti extinctum eſt. Ad 4. conſtat ex dictis nu. 7. vbi eum locum explicuimus, probantes maius bonum dari poſſe. Ad 5. conſtat ex dictis eod. n. 7. vbi oſtendimus gratia communis boni poſſe rem traditam auferri. Ad 6. dic poſſe Pontificem diſpenſare in iure naturali pendente ab obligatione, quam homo propria ſibi voluntate impoſuit, vt diximus diſp. 6. nu. 2. Ad 7. neganda eſt ſequela. Quia per profeſſionem diſſolutum eſt prius matrim. & ita poteſt obtenta voti diſpenſatione quamcunque ducere. Quòd prior deſierit omnino eſſe vxor. Sicut ob eandem rationem id ei liceret, ſi naturaliter moriens reſurgeret priori vxore adhuc ſuperſtite. Ad 8. neganda eſt ſimilitudo. Quippe conſtat iure diuino nulla ratione poſſe matrim. conſummatum diſſolui: ob ſignificationem indiſſolubilis vnionis Verbi diuini cum natura humana (vt diximus lib. 2. diſp. 13. n. 2. & 7.) nec poſſe in vxorum pluralitate diſpenſare, ob peculiarem rationem (vt diximus l. præc. diſp. 80. nu. 9.) At in hac diſpenſatione non reperitur ſpecialis prohibitio. Ad nonum dic maiorem non ſemper eſſe veram Quippe calix conſecratus in extremo ſitis periculo deſeruire poteſt, (vt n. 7. probauimus.) Præterea poſſet intelligi, dum res illa ſacra manet. Nam calices tempore famis ſæpe confringuntur, ac deſinunt eſſe ſacri, atque in pauperũ vſus conuertuntur. At religioſus per hanc diſpenſationem deſinit eſſe talis. Ad confirm. dic eam mortem eſſe metaphoricam & ita poſſe vſibus humanis deſeruire. Ad vltimum dic cum *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 11. verſic. Verùm quia hoc non inuenio, in fine*, id contigiſſe, quia non expediebat initio naſcentis Eccleſiæ religionem Chriſtianam propagari, relaxatis iis, quæ ad eandem valde pertinent: & tam apparenti eiuſdem religionis deſpectu.

DISPVTATIO IX.

An in votis abſolutis caſtitatis & religionis, non nubendi, quæ matrim. impediunt, poſſit aliquando Epiſcopus diſpenſare?

SVMMARIVM.

An iure reſeruentur aliqua vota, & incidat in excommunicationem diſpenſans in illis? explicaturque Extrau. Et ſi dominici, de pœnit. & remiſ. n. 1.
An ſub conceſſione generali, aut aliquo reſeruato excepto claudantur vota religionis, & caſtitatis, & reſeruata, num. 2.
An ſecluſa reſeruatione poſſet Epiſcopus diſpenſare in omnibus, nu. 3.
Quid ſi emittantur à perſonis alteri ſubiectis, an poſſit Epiſcopus diſpenſare, n. 4.
An hæc diſpenſandi reſeruatio ſit odioſa ac reſtringenda num. 5.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, num. 6.
Quid de voto caſtitatis coniugalis, num. 7.
Quid de voto non petendi debiti: aut ſi vterque coniux mutuo conſenſu vouiſſet, nec petere, nec reddere, nec fornicari, num. 8.
Quid de voto virginitatis ſeruandæ, num. 9.
Quid de voto non ineundi matrimonij? Refertur opinio, num. 10.
Proponitur ſententia Authoris, num. 11.
Quid, ſi id votum eſſet factum in fauorem tertij: & an ille poſſit id votum iuramentúmve remittere, num. 12.
Quid de voto aſſumendi ordinis ſacri, num. 13.
Quid, vbi votum eſt disiunctiuum aſſumendi ordinis ſacri, aut religionis, caſtitatiſve: etiamſi vouens hoc vltimum elegerit, num. 14.
Quid de voto aſſumendi habitum beatarum, num. 15.
Quid de voto ingrediendi ordinem militarium, num. 16.
Quid de voto religionis ſtrictioris, ad ingrediendum laxiorem, num. 17.
Quid de voto perſeuerandi, vt poſſit vouens tempore nouitiatus egredi, n. 18.
Quid circa differendũ ingreſſum religionis vltra tempus ſignatum, n. 19.
Quid de iis, in quæ Pontifex hæc vota reſeruata commutauit, num. 20.
An ſi is, cui hæc vota commutata ſunt, non implenit commutationem, aut non habuit animum implendi, teneatur ad priora vota: & religioſus eiectus ad votum ante profeſſionem emiſſum, & is cui votum commutatur, poſſit propria authoritate ad votum redire, num. 21.
An in caſu grauis neceſſitatis poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto religionis aut caſtitatis perpetuæ, & quis ſit ille caſus, num. 22.
Et quid de cæteris votis reſeruatis, num. 23.
An poſſit cum iuuenibus ex animi perturbatione vouentibus caſtitatem? Et explicatur cap. Veniens, qui cler. vel vou. num. 24.
An liceat Epiſcopis vrgente neceſſitate diſpenſare in his votis, ſi adiri poſſit nuncius, vel alius potens diſpenſare, num. 25.
An hæc diſpenſatio Epiſcopi efficiat ne poſtea fornicatio ſit ſacrilega: aut eo matrimonio ſoluto liceat aliud inire, num. 26.
An poſſint aliquando parochi diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi: aut in ieiuniis, aut in feſtis, num. 27.
An peccet diſpenſans abſolutè in voto non admiſcens commutationem aliquam, n. 28.

1 PRæmittendum eſt, attento iure ſolùm reſeruari Pontifici diſpenſationem aut commutationem voti eundi in ſubſidium expeditionis Hieroſolymitanæ. Vt conſtat ex *c. Ex multa, de voto*. At ex conſuetudine reſeruantur votum religionis & caſtitatis, cum aliis tribus, de quibus nil ad præſens. Hæc autem conſuetudo colligitur ex omnibus priuilegiis conceſſis in bulla vel iubileis circa vota, ſemper enim excipiuntur vota caſtitatis & religionis. Et ex *Extrau. Et ſi dominici, de pœnit. & remiſ.* vbi Sixtus IV. excommunicat diſpenſantes in his quinque votis, aut ea commutantes virtute facultatum à ſe conceſſarum, vbi non reſeruat hæc vota, ſed ſupponit ea reſeruata. Quippe ea reſeruatio non eſſet generalis, ſed limitata ad facultates à ſe conceſſas. Quare eam excommunicationem non incurrerent, qui virtute aliorum priuilegiorum aut facultatum diſpenſarent. Vt bene docent *Angelus verb. Excomm. 5. caſu 31. Sylu. verb. Excomm. 7. excom. 32. n. 77. Nauar. ſum. c. 12. n. 75. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 49. initio.*

2 Et tantam vim habet reſeruatio hæc quoad vota caſtitatis & religionis, vt numquam cenſeantur conceſſa, niſi exprimantur. Quòd ab ipſo naſcentis Eccleſiæ exordio reſeruentur. Sic *Sotus li. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. in fine corp. Enriquez lib. 7. de indulgent. c. 30. num. 6. in comment. lit. A. Manuel 2. to. ſum. c. 97. num. 1. concl. 1.* Qui bene addit ſecus de voto Hieroſolymitanæ peregrinationis eſſe: comprehenderetur enim in facultate generali circa vota. Atque idem dicendum de aliis reſeruatis. Quòd nec tanti momenti eorum reſeruatio ſit, nec tanto rigore accipiatur. Imò nec in facultate generali ad omnia vota, excipiẽdo quoddam reſeruatum, vt Hieroſolymitanum, includerentur vota caſtitatis & religionis. Quin potiùs exceptio minoris voti teſtimonium eſſet exceptionis maiorum. Vt bene tradit *Sotus ibidem.*

3 Hoc ſuppoſito I. concluſio ſit. Secluſa reſeruatione integrum eſſet Epiſcopis diſpenſare in ſuis diœceſibus in omnibus votis: ſicut Pontifici in toto orbe. At ratione reſeruationis nequit diſpenſare in abſolutis caſtitatis religioniſve votis. Conſtat, quia ſunt ordinarij in ſuis diœceſibus, & poſſunt omnia illa circa diſpenſationes quæ Pontifex in toto orbe: niſi reſeruentur (vt probaui l. 1. diſp. 61. nu. 3.) Et ideo hanc concluſionem docet *Sotus lib. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 4. verſ. Qui ſunt autem*, ab omnibus receptus.

4 Temperat hoc *Gutier. q. canon l. 2. c. 22. nu. 49.* niſi votum religionis aut caſtitatis perpetuæ emiſſa ſint à perſonis alterius poteſtati ſubiectis, vt à coniugata, ſeruo, vel filio, ſine licentia viri, domini, vel patris. tunc enim ait poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare. Ducitur, quoniam vir, dominus, & pater poſſunt hæc vota irritare. Ergo à fortiori poteſt Epiſc. in eis diſpenſare. Sed hoc nullatenus approbo. Quia quicquid ſit de poteſtate irritandi hæc vota, non inde arguitur poteſtas Epiſc. ad diſpenſandum. Quia dum Pontif. hæc ſibi vota reſeruat quoad ſolam

diſpen

diſpenſandi poteſtatem id facit,nulla habita ratione derogandi poteſtati dominatiuæ, ex qua facultas irritandi hæc vota conſurget. An verò in voto illo caſtitatis coniugatæ poſſit ob aliam rationem diſpenſare Epiſc. dicemus diſp.11.per totam.

5 Hinc deducitur 1.diſpenſationis huius reſeruationem eſſe reſtringendam.Quod iuri Epiſcoporum deroget, & ideo odioſa ſit.Quod fatentur omnes DD.pro corollariis ſeqq.referendi.Quæ omnia huic doctrinæ innituntur.

6 Secundo deducitur poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto caſtitatis temporalis, vt ad annum aliúdve tempus limitatum emiſſo.Quod hoc non ſimpliciter votum caſtitatis ſit:hoc enim perpetuitatem importat. Hoc ſatis indicat *D.Th.*1.2.*q.*88.*a.*11.*ad* 2.& tenent *Palud.*4.*d.*38.*q.* 4.*a.*4.*n.*43.*D. Ant.*2.*p.t.*11.*c.*2.§.9.*Angelus verb.Votum* 4. *n.* 9.*Syluest.verb.Votum* 4.*q.*3.*dicto* 6 *Armilla verb.Diſpenſare,n.* 18.*Nauar.ſum.c.*12.*n.*76.*Sotus l.*7.*de iuſt.q.*4.*a.*3.*col.*5.*verſ. Ex his ſit conſeq.&* 4.*d.*38.*q.*2.*a.*1.*col.*4.*in fine* 1.*cōcl.*vbi *Palacios diſp.*3.*col.*37.*fol.*880.*Ouād.ibi q.vn.propoſ.*7.*fine. Margarita confeſſ.q.moralib.f.*127.*Angles floribus* 2.*p.* vbi de voto,*q.vn.a.*8.*diffic.*9.*Toledo l.*4.*ſum.c.*18.*n.*11.*Gutier.q.can.l.* 2. *c.*22.*n.*48.*Aragon* 2.2.*q.*88.*a.*12.*paulò ante ſolut.ad* 1. *Enriq. l.*7.*de indulgent.c.*30.*n.*6.*Valentia* 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*punct.*7.*col.* 10.*verſ.Ex quo ſequitur.Emm.Sa ſum.verb.Votū*,vbi de voti irritat.*n.*11.*Azor.l.*12.*inſtit.mor.q.*19.*q.*6.*Manuel* 2.*to.ſum. c.*96.*n.*5.*& in expoſit.Cruciatæ,§.* 9. *n.* 120. *Vega* 2. *to.ſum.c.* 129.*caſu* 34.*Ant.Gomez in expoſit.Cruciatæ, clauſ.* 10.*n.* 109. *Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct.c.*49.*verſ.Licèt Epiſcop.&* 2.*p.*vbi de clauibus.*c.*9.*col.*10.*verſ. Adde quod.Graffis* 1.*p.deciſ.l.*2.*c.*31. *n.*29.*Viuald.candel.Sacram.*3.*p.c.*14.*n.*54.

7 Tertio deducitur poſſe quoque in voto caſtitatis coniugalis ſeruandæ Epiſcopum diſpenſare. Quod deficiat à voto caſtitatis abſoluto.Hoc enim omnimodam continentiam claudit,ac non copulari matrim. At illud ſolos actus venereos illicitos comprehendit.Sic *Enriquez l.*7. *de indulg.c.*30.*n.*6.

8 Quarto deducitur poſſe quoque in voto, quo alter coniugatus abſque alterius licentia ad non petendum debitum ſe aſtringit.Quod non ſit votum integræ caſtitatis,ſed partis.Sic *Syluest.verb.Votum* 5.*q.*2.*n.*5.*Palacios* 4. *d.*32.*diſp.*1.*col.*8.*verſ.Ego verò,Stunica q.*3.*de voto n.*60.*Azor l.*11.*inſtitut.mor.c.*19.*q.*6.*Manuel* 2.*to.ſum.c.*90.*n.*3.*Barth. à Ledeſma de matrim.dub.*71.*fine.Emm.Sa ſum.verb.Votū*, vbi de voti irritatione:*n.*11.*fine*,Atque ob eandem rationem idem dicendum eſt, ſi ex licentia alterius emiſſum eſſet. Vt bene *Palacios* tradit *ead.diſp.*2.*col.*8.*verſ. Quod ſi votum.* Et idem dic, quamuis vterque ex licentia alterius votum non petendi emiſiſſet. Quia adhuc non eſt votum caſtitatis.Cùm neuter ſe obligarit ad non reddendum & non fornicandum, & ad non nubendum diſſoluto eo matrim.Sic videtur expreſsè tenere *Manuel eod.c.*90.*n.*3. Et tandem idem eſt dicendum, licèt vterque communi conſenſu voueret nec petere, nec reddere, nec fornicari. Quia adhuc non eſt omnimoda caſtitas. Cùm vterque libertatem tranſeundi ad alias nuptias habeat. Quando autem eſt votum omnimodæ caſtitatis,dicemus diſp.11.

9 Quinto deducitur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto virginitatis ſeruandæ, niſi expreſsè, vouens noluerit ad caſtitatem ſe obligare, ſed tantum ad corporis integritatem ſeruandam conſiſtentem in abſtinentia à primo luxuriæ actu, per quem virginitas deperditur. Et ratio eſt,quia quando hæc expreſſa intentio non reperitur,eſt votum abſolutæ caſtitatis: ſecus vbi ea adeſt. (vt probabo lib.ſeq.diſp.33.n.7.) Sic *Azor lib.* 11. *inſtitut.moral.cap.*19 *quæſt.*14.

10 Sexto deducitur, quid dicendum ſit de voto non ineundi matrimonij.Quibuſdam placet non poſſe Epiſcopum in eo diſpenſare. Ducuntur,quòd cùm votum propriè ſumptum ſit de ſolo ſupererogationis bono, præcipuum in voto caſtitatis contentum eſt continentia ſub conſilium Euangelicum cadens. Qualis eſt à nuptiis abſtinere. Quippe reliquum continentiæ eſt de iure naturali diuino. Et confirmatur, quia in tantum votum continentiæ reſeruatur Pontifici, in quantum poteſt Pontifex in eo voto diſpenſare:at tantum poteſt diſpenſare, vt liceat vouenti ad nuptias migrare. Sic ſentiunt *Caiet.in opuſc.to.*2.*tract.*11.*de voto nō nubēdi,q.*1.*Nauar.ſum. Hiſp.c.*12.*n.*76.*Angles florib.* 2.*p.*vbi de voto *q. vn.a.*2.*diffic.* 11.*Valentia* 4.*p.*vbi de matrim. *diſp.*10.*q.*5.*punct.*5.*concl.*4.

At multò probabilius eſt, poſſe Epiſcopum. Quod id votum non ſit caſtitatis: nam hoc voto aſtrictus ſacrilegus eſt fornicando: ſecus autem de eo, qui ſolùm abſtinendi à matrimonio votum emiſit.Et confirm. quia votum caſtitatis obligat etiam ad aliquid ſupererogationis & conſilij,vltra abſtinentiam à nuptiis. Si quis enim ligatus caſtitatis voto vxorem ducat, tenetur non petere.Quod eo voto ſecluſo eſſet opus conſilij. Ad hoc autem minimè obligat votum non nubendi.Tandem, quia votum propriè ſumptum quoad eius eſſentiam, eſt etiam de operibus præcepti:atque in eo voto diſpenſari poteſt, non quoad præcepti obligationem, ſed quoad vinculum voti ſuperadditum. Et ex his patet ſolutio ad rationes contrarias. Sic docent *D.Antonin.*2.*p.t.*2.*c.*11.§.1. *Roſella verb.Impedimentum,impedim.*4.*n.*13.*Angelus verb.Votum* 4.*n.* 9.*Syluest.verb.Votum* 4.*q.*4.*Armilla verb.Diſpenſare.num.*18. *Nauar.ſum.lat.c.*12.*n.*76.*& c.*22.*n.*85. *Sotus* 4.*d.*38.*q.*2.*a.*1. *col.*5.*verſic.Atqui ſuper voto.Et ibi Palacios diſp.*1.*col.*74.*verſ.* Porrò *vt res hæc, f.*844. *& ibi Ouand. q.vn.propoſ.*7. *Pedraza. ſum.præcepto* 6.§.10.*Stunica q.*4.*de voto,n.*22.*Barth. à Ledeſ. de matrim.dub.*71.*fin.Gutier.q.canon.l.*2.*c.*22.*n.*49.*Aragon.* 2. 2.*q.*88.*a.*12.*paulò ante ſolut.ad* 1.*& a.*3.*col.*18.*verſ. Sed dubitabit aliquis.Enriquez l.*7.*de indulg.c.*30.*n.*6.*Emman.Sa ſum. verb.Votum*,vbi de voti irritat.*n.*11.*fine.Valentia* 2.2.*diſp.*6. *q.*6.*punct.*7.*col.*10.*verſ.Ex quo ſequitur.Azor l.*11.*inſtit. mor. c.*19.*q.*5.*Manuel* 2.*to.ſum.c.* 96.*n.*5. *& n.*2 *in bulla Cruciatæ,* §.9.*n.*121.*Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct.c.*49. *col.*2. *verſ. Licèt* Epiſcopus:*&* 2.*p.*vbi de matrim.*c.*48 *col.*4.*verſ.Præterea de voto:* & vbi de clauibus *c.*9.*col.*10.*verſ.Adde quod Graffis* 1.*p deciſion.l.*2.*c.*31.*n.*29.*&* 31.*Viuald.candel.ſacram.*3.*p. c.*14.*n.*42. 11

Hoc tamen temperandum eſt, quando eſſet merum votum,vel merum iuramentum factum Deo.Si enim in fauorem tertij id petentis,cuius intereſt,emiſſum ſit,non poſſet Epiſc.diſpenſare. Vt ſi coniux à coniuge petat, vt ſub iuramento vel voto ſe obliget ad abſtinendum ab alio matrim. tunc cum coniugis illius interſit propter filiorum bonum, & vt eius amor, nomen, honos, amicitia cum eius conſanguineis conſeruentur, non poterit Epiſcopus diſpenſare. Propter ius tertio acquiſitum. Sicut aiunt communiter DD. non poſſe diſpenſare in voto in fauorem tertij facto,& ab illo acceptato. At ſi ille remittat ius ſibi acquiſitum, poterit Epiſc. Quod non ſit votum caſtitatis,ac ceſſet præiudicium tertij.Quod ſi petas, an poſſit ille tertius remittere totam hanc abſtinendi ab alio matrim.obligationem? Sic diſtingue,ſi non tantum in eius fauorem emiſſum ſit id votum, vel iuramentum, ſed intuitu etiam religionis,ad id offerendum Deo, non poteſt: ſecus ſi tantum eius intuitu. Atque in dubio in hoc caſu exiſtimo propter ſubiectam materiam, id iuramentum,aut votum factum eſſe in alterius coniugis fauorem; quamuis vbi alterius nihil intereſt, cenſetur in dubio factum in honorem Dei. Vt bene tradit *Sotus* loquens de iuramentis.*l.*9.*de iuſt.q.*1.*a.*9.*ad* 2. 12

Septimo deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto aſſumendi ordinis ſacri. Quod id non ſit caſtitatis, ſed aſſumendi ſtatum cui caſtitas annexa eſt. Et ita hic vouens non eſſet ſacrilegus, fornicando: & ſi matrim. iniret,peccaret contra votum, ac poſſet petere. Quæ ſecus ſe habent in caſtitatis voto.Nec obſtat ſent. *D. Th.* 2. 2.*q.vlt.art.*7.*corp.* dicentis ſolius Papæ eſſe diſpenſare in votis perpetuis.Nam(vt bene docent *Syluest. Votum* 4. *q.* 3. *dicto* 6. *Armilla verb.Diſpēſare,n.*18.*Caiet.*2.2.*q.*88.*art.*12. *Sotus l.*7.*de iuſt.q.*4.*a.*3.*fine*) nomine votorum perpetuorum intelligit vota religionis & caſtitatis quæ ſuapte natura ſunt perpetua.Et ideò hoc tenent *Gambara de auctoritate* 13

ritate legati, l. 10. n. 484. Beia in ſuis reſponſion. caſu 28. Enriquez l. 7. de indulgen. c. 30. n. 6. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. pũct. 7. col. 3. verſ. Et quod ad primum. Azor l. 11. inſt. moral. c. 19. q. 9. Emm. Sa ſum. verb. Votum, in princ. 30. Manuel 2. to. ſum. c. 96. fine: & in bulla Cruciatæ, §. 9. n. 122. Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. in fine ſolu. ad 1. Lud. Lopez 2. par. inſtruct. vbi de clauibus *c. 9. co. penult. Graffis 1. p. deciſionum, l. 2. c. 28. n. 3. Vinald. candel. Sacram. 3. p. c. 14. n. 43. Vega 2. to. ſum. c. 126. caſu 34.*

14 Octauo deducitur, in voto diſiunctiuo, cuius altera pars eſt reſeruata, altera autem non, poſſe Epiſcopum diſpenſare. Vt ſi quis diſiunctiuè voueat caſtitatem, vel religionem, vel aſſumptionem ordinis ſacri. Quia huic integrum eſt, illam partem non reſeruatam, in qua poteſt Epiſc. diſpenſare, eligere. Quippe in alternatiuis electio eſt debentis, & ſufficit alterum impleri; *reg. in alternatiuis, de reg. iuris, in 6.* Quòd ſi vouens hic apud ſe ſtatuat ad ordines non promoueri, eligens reliquam voti partem ad quam ſe aſtrinxerat, nõ poterit iam Epiſc. diſpenſare. Quia ex vi voti tenetur iam ad caſtitatem vel religionem quæ reſeruata ſunt. Et ſicut in alternatiuis debitor hominis vbi ſemel elegit partem alteram, id creditori notum faciens, reſilire nequit. Quod enim ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. *reg. Quod ſemel, de reg. iuris in 6.* Ita cùm Deus corda norit vbi ſemel vouens elegit partem illam reſeruatam, manet voto aſtrictus ad illam. Et ideò ſic tenet *Azor. lib. 11. inſtitut. moral. c. 19. q. 10.*

15 Nono infertur, poſſe Epiſcopum diſpenſare cum muliere aſtricta voto aſſumendi habitus feminarum, quas vulgò Beatas vocant. Quòd is ſtatus non ſit religionis, Sic *Enriquez l. 7. de indulg. c. 30. n. 6. Aragõ. 2. 2. q. 38. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Vinald. candel. Sacram. 3. p. c. 14. n. 44. Manuel 2. to. ſum. c. 96. n. 5.*

16 Decimo infertur, non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto ingrediendi religionem ordinis militaris, D. Ioannis. Quod is ordo vera religio ſit, in qua tria vota ſolemnia emittuntur. Sic *Manuel in bulla Cruciatæ, §. 9. n. 123. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de clauibus, *c. 9. ad fin.* Qui idem ait de voto religionis cæterorum ordinũ militarium, Sed id non credo. Quia cæteri ordines militares iuxta veriorem ſent. non ſunt propriè religiones. Et ideò id votum à perfecta religionis natura deficiẽs non reſeruatur Pontifici.

17 Vndecimo infertur, quid dicendum de voto ſtrictioris religionis; *Nauar. comment. 4. de regularib. nu. 20. fine* ait Pontifici reſeruari ingreſſum huius in aliam religionem laxiorem aut æqualem. Quia voti religionis diſpenſatio & commutatio Pontifici reſeruantur. At in hoc euentu, ſi eſt in æqualem, commutatur: ſi verò in laxiorem admiſcetur diſpenſatio commutationi. Cæterum multò probabilius eſt, poſſe Epiſcopum diſpenſare, vt hic vouens ingrediatur laxiorem. Quod tunc non diſpenſetur in ſubſtantia religionis: manet enim hic obligatus ad illam, ſed tantùm in eo exceſſu vnius ad alteram. Quod nullibi reſeruatur, Sic tenent *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. n. 43. D. Antonin. 2. p. tit. 11. c. 2. §. 9. notabil. 4. verſ. Hoc autem videtur. Sylueſt. verb. Votum 4. q. 3. dict. 6. Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 5. verſ. Sequitur ſubinde. Menochius de arbitrar. l. 2. centur. 5. caſu 421. n. 16. Palacios 4. d. 38. diſp. 5. col. 37. verſ. Scito tamen, f. 880. Angles florib. 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 8. poſt 4. diffic. dub. 2. & diffic. 9. concl. 5. Emm. Sa ſum.* vbi de voti irritat. *n. 11. Aragon 2. 2. q. 88. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Azor. l. 11. inſtit. moral. c. 18. q. 8. Manuel 2. to. ſum. c. 96. n. 5. Lud. Lopez 2. p. inſtr.* vbi de clauibus *c. 9. ad fin.*

18 Duodecimo infertur, ſi quis promittat non tantum religionem, ſed perſeuerantiam in illa, licèt Pontifici reſeruetur diſpenſatio circa ingreſſum, poſſe Epiſcopum diſpenſare circa perſeuerantiã: & ita vt poſſit hic tempore nouitiatus exire, ſi expertus religionis auſteritates, iuſtis ducatur ad non perſeuerandum cauſis. Quia votum perſeuerandi eſt virtute diuerſum à voto religionis. Hoc enim obligat ad ingreſſum & perſeuerandum, niſi vouẽs iuſta cauſa exeat: vt quod nequeat religionis auſteritates ferre. Illud verò obligat in omni euentu ad perſeuerantiam. Nec tunc in voto religionis diſpẽſatũr, ſed in qualitate adiuncta, quæ nullibi reſeruatur. Et ita ſuſtinet *Hoſtienſ. ſũ. t. de voto, n. 16. l. fine.* Nec refert: an hic ingreſſus iam ſit religionem, vel ab illa exierit. Poteſt enim Epiſc. diſpenſare ante ingreſſum, ne non ingrediatur: id enim eſſet diſpẽſare in voto religionis, ſed ne teneatur ad perſeuerandum, ſi iuſta diſpenſandi cauſa adſit. Et ſimiliter poſt exitum, ſi iuſta cauſa ductus exiit, poteſt diſpenſare, ne teneatur iterum ingredi. Quia iam ille ſatisfecit voto religionis, & ſi eo ſolo ligatus eſſet, nõ teneretur ad iterum ingrediendum. Ad hoc autem ex ſolo perſeuerantiæ voto aſtringitur, in quo Epiſc. poteſt diſpẽſare. Si verò abſq; iuſta cauſa exierit, nequit Epiſc. diſpẽſare, ne iterũ ingrediatur. Quia nondũ is ſatisfecit voto religionis, & ideo eſſet diſpenſare in illo. Nec refert ad prædictam Epiſc. facultatem circa hoc votum, ſiue id votum ſit factum per modum plurium, vt voueo religionem, & perſeuerantiam in illa; ſiue per modum vnius, vt voueo me in religione perſeueraturum. Quia etiam in hoc poſteriori vouendi modo clauditur virtute duplex votum.

Decimotertio deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare in differenda voti religionis executione: ne, ſcilicet, intra tempus in voto præfixum impleatur. Vt ſi quis promiſit ab hinc vno anno ſe ingreſſurum, poteſt diſpenſare Epiſcopus vt ex iuſta cauſa differat: dummodo non adeò differatur vt ſit periculum in eum ſtatum incidendi, vt fiat impotens ad votum implendum. Quia hæc diſpenſatio non eſt in ſubſtantia voti religionis, ſed in qualitate. 19

Decimoquarto infertur, quid dicendum ſit, quando votum caſtitatis & religionis commutantur à Pont. in materiam non reſeruatam, (vt ſolet) vt in confeſſiones menſtruas: an poſſit Epiſc. diſpenſare in ea materia, vel eam in aliam commutare? Quidam viri noſtræ ætatis negant. Et in hanc partem inclinat *Azor l. 21. inſt. moral. c. 18. q. 11.* dicens dubiam ſibi eſſe contrariam ſent. Et tenet *Gloſſa c. 1. verb. Viſum de ſortilegis,* Archid. *c. Latorem, fine 33. q. 2. & ibi Bellamera in fine. Idem Archid. c. 2. n. 2. d. 15.* & valde fauet *Gloſſa eo c. Latorem, fine*, vbi deducens ex eo textu argumentum ad probandum, poſſe Epiſcopum minuere pœnitentiam à Papa iniunctam; quia ibi minuit. Reſpondet id factum, quia in cauſa eius textus Pontifex commiſit. Ducuntur, quòd ſubrogatum ſapiat naturam, ac vim ſortiatur eius rei cuius loco ſubrogatur, *l. vn. C. de rei vxoriæ act.* Quod habet verum, quamuis ſubrogatum ſit alterius naturæ, quàm eſt id in cuius locum ſubrogatur. Vt bene probat *Euerard. loco à vi ſubrogat. n. 2.* Secundò, quia licèt illa materia non ſit ex ſe reſeruata, eſt tamen ex accidenti ratione prioris materiæ reſeruatæ voti, in cuius locum ſuffecta eſt. Quamuis enim prius votum per ſe non duret, at perſeuerat quaſi in virtute, in illa materia, in quam commutatur. Quippe idem prorſus voti vinculum manet tranſlatum de vna materia in aliam. Tandem quia eo ipſo quòd votum eſt auctoritate Pontificia trãſlatum in aliã materiã, materia illa eſt onus iuſſu Pontificis ſuſceptum At nemo poteſt ſuperioris legem, pœnam, ſententiamve immutare, *l. Minor magiſtratus ff. de arbitris.* At probabilius eſt poſſe Epiſcopũ in ea diſpẽſare, eamve commutare. Quia votum illud non eſt per ſe reſeruatum, ſed ratione ſolius materiæ reſeruatæ. Ceſſat ergo reſeruatio, ſublata obligatione circa illam materiã, & tranſlata in aliam non reſeruatam. Sicut peccata ratione excommunicationis reſeruata Pontifici, per ſolam excommunicationis ablationé deſinunt eſſe reſeruata. Nec reſeruatio, quæ odioſa eſt, extendi debet de vna materia in aliam. Nec obſtat prima ratio in contrarium adducta: quia ſubrogatum ſapere naturam eius, cui ſubrogatur, procedit ex ſola fauorabili & lata interpretatione, quæ in odioſis non habet locum: quale eſt reſeruatio. Vel melius locum habet quoad naturam primæuam eius rei cui ſubrogatur: non autem quoad naturam accidentalem. Vt bene probat *Euerard. loco à vi ſubrogat. n. 20.* At natura primæua horum votorum eſt, vt ſubdantur 20

Epiſcopi

Epiſcopi diſpenſationi, niſi ſuperueniret accidentaria Pontificis reſeruatio (vt n.3. diximus.) Nec obſtat 2. ratio. Quia vinculum voti durans non erat per ſe reſeruatum, ſed ratione prioris materiæ, quare ea ablata ceſſat reſeruatio. Nec obſtat etiam 3. ratio. Quod Papa non impoſuerit eam pœnam ſuopte ingenio, quaſi nouo vinculo voluerit ad eam aſtringere: ſed in vouentis gratiam idem voti vinculum tranſtulit in aliam materiam. Quare materia illa loco prioris ſubrogata, nullam vim nouam reſeruationis ſortitur ex authoritate Pontificis illam imponentis. Et ideò pro hac ſent. ſunt *Gloſſa c. Tempora, verb. Tuo iudicio 26. q. 7. & c. Accedens, verb. In tua, d. 50. Speculator t. de diſpenſ. §. Nunc de Epiſcoporum, n. 21. Iaſon. l. 1. n. 5. C. de precibus imperatori offerendis, & l. Omnes populi, n. 13. ff. de iuſt. & iure. Felinus c. Accuſaſti, in fine, de accuſ. & c. At ſi clerici, §. De adulteriis, in fine, de iudic. Hippol. ſingul.* 182. n. 9. docent Epiſcopum poſſe ex cauſa iuſta diminuere pœnitentiam à Pontifice impoſitam; per *l. Si hominem* 30. *ff. mandati*, vbi deciditur poſſe ex iuſta cauſa procuratorem mandato domini contrauenire. Et in propriis terminis tenent *Lud. Roman. ſingul.* 464. *Syl. verb. Votum 4. q. 7. fin.* & alios referens *Minchaca q. illuſtrib. l. 1. c. 25. n. 25. Enriquez l. 7. de indulgent. c. 30. n. 5. verſ. 4. Emm. Sa ſum. verb. Votum. n. vlt. Arag. 2. 2. q. 88. a. 12. paulò ante ſolut. ad 1. Manuel 2. to. ſum. c. 96. ad fin.*

21 Sed meritò dubitabis, an ſi is cui Pontifex votum caſtitatis commutauit in confeſſionem menſtruam, nec commutationem impleuit: ſed multi tranſierint abſque confeſſione menſes teneatur ad prius caſtitatis aut religionis votum, & ſic impedimentum habeat ad matrim. Quibuſdam videtur eum teneri, quando culpa ſua commutationem non impleuit, vel non habuit animum implendi tempore quo commutatum eſt. Ducuntur, quod prioris voti vinculum non omnino extinctum ſit, ſed in aliam materiam tranſlatum ſit atq; ea tranſlatio inſtar cõtractus conditionalis: facio, dummodo facias. Quippe commutatur vna materia in aliam, ſub tacita conditione, ſi exequutioni mandetur materia loco prioris ſuffecta Sic docet *Manuel addit. ad bullam §. 9. n.* 117. 118. Atque pro ſe allegat doctrinam *Soti l. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. in ſol. ad 3. fin. verſ. Quid ſi.* quam etiam ſequuntur *Arag. 2. 2. q.* 88. *a. 3. in ſol. ad 2. in fin. Vega 2. to. ſum. c. 119. caſu 79. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 30. n. 3.* vbi omnes hi aſſerunt eum, qui ſimplex religionis votum emiſit in ſeculo, & id impleuit profitendo in religione, ſi culpa ſua iam profeſſus expellatur, nec correctus admittatur, teneri ratione prioris voti aliam religionem ingredi. Cùm tamen conſtet omnia vota ſimplicia commutari in religionis profeſſionem, *cap. Scriptura, de voto.* Ergo commutatio voti tacitâ claudit conditionem, ſi materia, in quam fit, impleatur. Inſuper probari poteſt, quia licèt aliquibus videatur, ei cui votum eſt commutatum, ac commutationem ratam habuit, non liberum eſſe ad prius votũ redire, ea materia cõmutationis relicta, ſed eum teneri hanc exequi. Quia per cõmutationem eſt votum omnino extinctum circa priorem materiam. At aliis neotericis doctis, quos ſequitur *Azor. l. 11. in ſt. mor. c. 18. q. 10.* placet, poſſe illum propria authoritate ad prius votum redire. Ergo votum circa priorem materiam non extinguitur, ſed ſub conditione eſt commutatum. Verùm exiſtimo hunc, qui ratam habuit commutationem voti quamuis culpa ſua omiſerit materiam in quam commutatum eſt, nullatenus teneri ad priorem voti materiam, vt caſtitatem vel religionem. Ducor, quod per commutationem ſit votum prorſus extinctum circa priorem materiã; & obligatio eius voti ſit prorſus tranſlata in materiam ſubrogatam. Vt fatentur omnes cum *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 10. notab. 2.* Nec iure probetur eam commutationem ſub conditione fieri: nec quando commutatur votũ, ea conditio apponitur. Si enim apponeretur, aut tacitè ineſſet, nil referret, ſiue culpatè ſiue inculpatè non mandaretur executioni materia, inquam votum eſt commutatum: vtroque enim caſu voti obligatio reuiuiſceret. Et ita hanc partem tenet *Viuald. can. Sacram. 3. p. c. 14. n. 27.* quamuis *n.* 28. contrarium dicat, quando commutatio fit à iure. Vt contingit in omnibus votis ſimplicibus quæ iure commutantur in religionis profeſſionem. Sed nec hoc approbo. Quia *cap. Scriptura de voto*, nulla talis conditio apponitur in hac commutatione. Quare doctrina Soti & aliorum proximè allegata, dicentium teneri profeſſum culpa ſua eiectum implere votum religionis in ſeculo emiſſum ingrediendo aliam religionem, prorſus mihi diſplicet. Et ideo meritò iidem Authores dixere contrarium eſſe probabile, & mihi eſt ferè certum. Quia vota omnia prorſus extinguuntur per profeſſionem. Nec contra noſtram ſententiam facit quòd in fauorem contrariæ adduximus, nempe, poſſe vouentem omiſſa commutatione acceptata redire liberè ad prius votum. Quòd valde mihi placet. Nam ratio huius eſt, (vt optimè docet *Azor proximè allegatus*) quia commutatio voti fieri videtur tacita conditione, vt liberum ſit vouenti materiam ſubrogatam exequi, aut priorem, in cuius locum alia materia ſubrogata eſt. Quòd ſi dicas, ad libitum quoque ſtatui hanc conditionem: cùm nullo iure probetur. Reſpondeo optima ratione niti. Quia tota commutatio fit in fauorem & gratiam vouentis, vt ipſius vtilitati proſpiciatur. Ratio ergo ipſa huius fauoris petit commutationem ſub eâ conditione intelligi, vt integrum poſtea vouenti ſit, vtramuis materiam eligere. Quæ ratio minimè probat commutationem quoque fieri cum tacita conditione, vt culpatè omittens materiam ſubrogatam, teneatur ad priorem. Id enim non cedit in vouentis fauoré, ſed ei eſt onus. Aliam etiam rationem reddit *idem Azor ibi*: quod commutatio voti fiat in æquale, cùm ergo voti materia prior ſit æqualis materiæ ſubrogatus, licebit vouenti ad priorem redire. Quia votum in æquale commutare poteſt quiuis propria authoritate. Sed hæc ratio diſplicet. Nam vt votum propria authoritate poſſit in rem æqualem commutari, eſt neceſſaria euidens æqualitas. Qualis non deſideratur, quoties per priuilegium aut poteſtatem ordinariam prælati ſit commutatio. Adde ſi huic rationi innitatur hæc ſententia, non fore licitum vouenti redire ad prius votum, quando commutatio facta eſt in melius. Cuius contrarium eſt verum, idque probat ratio prius allata. Quare concludendum eſt votum in aliam materiam commutari abſolutè, ad eum effectum, vt ſemel commutationem acceptans, in nullo prorſus euentu teneatur ad priorem: at ſub conditione, ad eum effectum, vt qualiſcunque ſit materia ſubrogata, liberum ſit ſemper vouenti, ad priorem redire. Quod ſi commutationem fictè acceptauit, non intendens ad illam obligari, non manet votum commutatum, ac proinde illud non obligat. Cùm tamen ex parte commutantis fuerit omnino valida commutatio; ſatis eſt vt illa poſſit vouens vti, ſi quandocumque internè commutationem acceptet. (Sicut de fictè profeſſo diximus lib. 2. diſp. 52. n. 14.) Si autem verè acceptauit commutationem, ſed non intendens eam explere, voluit quidem, & tenetur animum illum iniquum mutare, illamque complere. Sicut aſſerunt DD. de eo qui animo promittendi, ſed non implendi vouit. Quòd ſi petas, an ſicut eſt liberum ad prius votum redire, ita vbi ſemel rediit, poſſit iterum materiam ſubrogatam eligere, dicemus diſp. 32. n. 3.

II. Concluſio. Hæc votorum reſeruatio non ita amarè ac ſtrictè accipienda eſt, quin liceat Epiſcopo diſpenſare in his votis caſtitatis perpetuæ, ac religionis, quando magnum incontinentiæ periculum imminet, nec facilis aditus ad Pontificem patet, præ paupertate, vel alia cauſa. Qui iure optimo credi poteſt, non eſſe mentem Pontificis velle in tali caſu reſeruare ſibi hæc vota: neque eſt veriſimile velle, eum, vt animæ laqueis irretitæ in tanto periculo verſentur. Item probatur ex doctrina *Albaris c. final. n. 8. de Eccleſ. ædificand. Et Card. clem. 1. n. 27. q. 29. de rebus Eccleſ. non alien. Felini c. Cùm acceſſiſſet n. 22. de cõſtit. Greg.* 22

*Lopez l.2.t.14.p.1.gloſſ.1.fine.*vbi dicunt in ſumma alienãdi neceſſitate,quæ eam celeritatem requirat, vt ſuperior conſuli nequeat,poſſe fieri alienationem ſine eius licentia,etiam ſi iuramentum interuenerit non alienandi ſine eius licentia.Præterea, quia licèt regulariter nequeat Epiſc. in lege Pontificis aut concilij diſpenſare, poteſt tamen in caſu vrgentis neceſſitatis, quando ad Pontif. non patet aditus (vt probaui lib.2. diſp. 40. n.3.)Et ideò hanc partem tenent *Syluest.verb.Votum 4.q.4. Nauar.ſum.c.12.n.79.Palacios 4.d.38.diſp.2.col.9.verſ. Et quidẽ Epiſcop. Enriquez l.6.de pœnit.c.14.n.7.in comment.lit.P.& l.7. de indulg.c.30.n.6.comment.lit.B.Emm.Sa ſum.verb.Votũ,* vbi de voti irritat.*n.11.Valentia 2.2.diſp.6.q.6.punct.7.col.10. verſ. Ex quo ſequitur.*Aragon.*2.2.q.88.a.12.col.8.verſ. Si quis autẽ quærat.Manuel 2.to.ſum.c.100.n.3,concl.3.ad fi.& q. regular. 1.to.q.63.a.6.Lud.Lopez 1.p.inſtru.c.49.col.2.verſ.*Licèt *Epiſcop.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.31.n.29.An.Gomez in bulla Cruciata clauſula* 10.*n.*108.Et idẽ ſentiũt multi alij DD.quos n. 24. allegabo,dicentes generaliter ob innocentiæ periculum poſſe Epiſcopum diſpenſare. Atque idem dicendum eſt, quando etſi Pontifex adiri poſſit, at ex mora adeundi grauæ incontinentiæ periculum imminet.Vt docent benè *Syln.& Enriquez vtroque loco proximè allegati.* Atq; idem apertè ſentiunt cæteri Doctores relati: tunc enim verè dici poteſt non eſſe facilem, & commodum recurſum ad Pontificem: eo quòd ex mora graue innocentiæ periculum conſurgat.Quare non eſt audiendus *Manuel in bulla Cruciata,§.9.dub.*1.quod mouet circa votum caſtitatis *n.*118 dicens non poſſe Epiſcopum in his euentibus diſpenſare.Nec *Lud.Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de clauibus, *c.9.col.penult.*dicens in ſolis remotiſſimis Indiæ partibus hoc licere Epiſcopo. Immo ob eaſdem rationes dicendum eſt idem,quamuis non immineat periculum incontinentiæ ex mora:ſi aliud quodcunque graue periculum immineat: vt grauis ſcandali, vel magni damni tertiæ perſonæ: Qua ratione his diebus conſultus de hac re cenſui poſſe Epiſcopum diſpenſare cum iuuene, qui voto religionis aſtrictus virginem deflorarat, ac grauidam effecerat, volebàtque eius famæ conſulere eam ducens eràtque periculum in mora. Quia ſi diſpenſatio Pontificia expectaretur, impediretur matrim. à conſanguineis viri,qui illi repugnabant,ac mutata viri voluntate, quæ non ita firma erat, quin facilè mutari poſſet. Atque fauent *Sylueſter & Enriquez proximè allegati,* qui non limitarunt periculum ad incontinentiam,ſed generaliter dixerunt poſſe Epiſcopum diſpenſare quando nequit adiri Papa,niſi periculo interuenienti ex mora.

23 Atque eadem doctrina extendi debet ad cætera vota reſeruata:quamuis non ita frequenter hæc neceſſitas in illis contingat.Si enim vouens iuſtam cauſam ſecum diſpenſandi habeat,nec poſſit adire nec mittere Romam: vel careat ſumptibus neceſſariis ad diſpenſationem impetrandam, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quod tenent viri doctiſſimi neoterici:& fauet *Palacios n.preced.alleg.*dicens in omnibus votis Papæ reſeruatis poſſe Epiſcopum diſpenſare:ſi impotentia adeundi Papæ preſſerit.

24 Ex hac doctrina colligitur qualiter doctorum ſententia vera ſit circa intellectum *c.Veniẽs,qui cleric.vel vou.* qui cenſent poſſe Epiſcopum per illum textum diſpenſare in voto caſtitatis ex perturbatione animi emiſſo, quando vouens eſt iuuenis vel ſuſpectus, & hoc ob maius incontinentiæ periculum vitandum.Ducuntur quòd in eo textu permittatur diſpenſatio in hoc euentu. Ac proinde poteſt Epiſcop. iuxta regulam traditam diſp. 5. n.1.Ita docent *Spec.t. De diſpenſ.§.Nũc de Epiſcop.verſ.*133. *Abbas eo c. Veniẽs,in fine,& ibi Alex.de Neuo n.*11.*Card.fine. Prapoſ.n.*3.*& c.Rurſus,eod.t.n.6.Maioris 4.d.*32.*q.* 2. *in ſol. ad 2.contra 2.concluſ.*Angelus *verb.matrimonium 3.imped.5.n.1.& verb.Votum 4.n.9.Armilla verb.Diſpenſare n.*17. *Gambara de authoritate legati,l.*10.*n.* 480. *& ſeq.* Et vt probabile affirmat ſub diſiunctione,*Palud.4.d.* 38. *q.4.a.4. concluſ. 5.n.*45.Et videtur tenere *Azor.l.*11.*inſtitut.moral.c.*19.*q.*11. ait enim *in eo c.Veniens,*diſpenſare Epiſcopum ex commiſſione Pontificis in voto continentiæ, vel quia fœmina iuuenis erat,ac incontinentiæ periculum patiebatur. Hæc tamen doctrina ita vniuerſaliter tradita, non eſt vera, nec colligitur ex eo textu. Quippe in illo non diſpenſauit Epiſcopus propria authoritate, ſed ex Papæ commiſſione,vel ipſe Papa.Vt bene docent *ibi Hoſt.fine, Ioan.Andr. n.5.Anton.n.9.Anchar.n.3.Sylu. Votum,4.q.4. Gutier.q.can.l. 2.c.22.nu.*49. Quare intelligenda hæc doctrina vt verum habeat, quando eſt periculum incontinentiæ ex mora adeundi Pontificis,iuxta dicta num.22.

Temperant quidam tradita n. 22. & 23. vt tunc in eo 25
euentu liceat Epiſcopo diſpenſare, quando non eſt recurſus ad Nuntium.Sic *Aragon.alleg.n.22. Manuel 2.t.ſum. c.*100.*num.3.ad fin.* Sed hæc limitatio caret fundamento. Quòd Nuntius quamuis legatus à latere ſit, tantùm poteſt circa diſpenſationes in tota ſua prouincia, quæ poteſt Epiſcopus & alij ordinarij in ſua diœceſi (vt docent *Speculat.t.de diſpenſat.§.Conſequenter aliqua inu. Abb.c.finali, n.5.de trãſact.& c.Dilecto,n.5.de præb.Rebuff.praxi benefic.tit. de vnionibus,num.24.Mandoſius regul.*17. *cancellar. q.7.nu.5, Couar.4.decret.2.p.c.6.§.10.nu.11.Enriquez l.12. de matrim. c.3.init.*) Cùm ergo maiori poteſtate non gaudeat, quàm Epiſcopi:parum refert poſſit adiri Nuntius,necne. Fateor tamen, ſi Nuntius, vel quiuis alius, haberet ex priuilegio Pontificio poteſtatem diſpenſandi in his votis, & commodè abſque prædicto periculo adiri poſſet, nullatenus poſſe Epiſcopum diſpenſare: vt contra aliquos latè probaui l.2.diſp.40.n.8.

Hæc autem diſpenſatio Epiſcopi tantùm deſeruiet illi 26
vſui, ad quem neceſſitas cogit. Non ergo poteſt diſpenſare, vt vouens eo matrim. ſoluto ad aliud tranſeat contra votum religionis, aut caſtitatis: niſi tunc eadem neceſſitas occurreret: tunc enim poſſet iterum diſpenſare. Nec ſimiliter prodeſſet ea diſpenſatio ad vitandum ſacrilegium, quod fornicando committeret contra votum caſtitatis, Quia cùm ſola neceſſitas diſpenſandi facultatem tribuat, in tantum extendetur facultas, in quantum neceſſitas vrget. Quæ ſolùm vrget ad tunc ineundum matrim.

Sed dubitabis, an quando hæc vota non reſeruantur 27
Pontifici, vt ſi ſit votum non nubendi, aut temporale caſtitatis,poſſint parochi in eis diſpenſare? *Manuel quæſt. regular,2.tom.q.46.art.9.* generaliter tradit occurrente neceſſitate,quando commodè Epiſcopus nequit adiri, poſſe parochos diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi non ex iure ordinario ac communi, ſed ex præſumpta Pontificis voluntate. Ducitur, quia diſpenſatio in voto eſt inſtar diſpenſationis in lege:authore *D. Tho.*2. 2.*q.*88. *a.*10. quem omnes ſequuntur. At parochus poteſt in lege ieiunij diſpenſare, quando non eſt facilis aditus ad Epiſcopum. Vt docent *Hoſt.rubr.de obſeruat.ieiun.num.8.& ibi Henricus n.9. Am.c.Conſilium,nu.11.eod.t.Palud.4.d.15.q.4.a.1.nu.12.D.Antonin.2.p.t.6.c.2.§.6.verſ.6. Caietan. ſum.verb. Ieiunium,c.3.ad fin.& ibi Armilla nu.6.Nauar.ſum.c.21.num. 21.Angles florib.1.p.* vbi de ieiunio,*q.5.diffic.4.fine, Emman. Sa.ſumma,verb.Ieiunium,n.9.Vega 1.to.ſum.c.14.caſu 56.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.24.concl.1.n.3. Lud. Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de ieiun.*c.*109.*col.2.verſ.Tertiò ducitur.* Imò nullã exiſtente neceſſitate, eo quòd ad Epiſcopum poteſt confugi,vt diſpenſet,poſſe parochum diſpẽſare. videntur tenere *Innoc.c.1.nu.2.de obſeru.ieiun.Ioan. Andr.rubr.de obſeru.ieiun.n.1.& ibi Anchar.nu.3. Anton.nu.4.& ibi Cardin.q.6.* vbi dicunt fortè poſſe ſacerdotem proprium diſpenſare in ieiunio. Videntur etiam tenere *Durand.4. d.15.q.10.nu.6. & ibi D.Thom.q.3. a.2.quæſtiunc.4. ad 3.Ricard. a.4.q.4.* vbi omnes hi dicunt poſſe operarios ex proprij ſacerdotis diſpenſatione ieiunium ſoluere. Et adhuc clarius videntur tenere *Caiet.2.2.q.147.a.4.dub.1.Medina l.1.ſum.c.14.§. 10.ad fi.Vinald.cand.Sacram.3.p.c.15.n.57.Valent.4.p.diſp.9. q.2.punct.5.verſ.penult.*vbi indiſtinctè aiunt diſpenſationẽ hanc pertinere ad Epiſcopos vel parochos.Videtur etiam

tenere. *Roſella verb. Ieiunium. n. 26.* vbi ait petendam eſſe hanc diſpenſationem ab Epiſcopo, ſi haberi poteſt, vel ſaltem à proprio Sacerdote. Et expreſſè poſſe parochum, etiamſi ſit recurſus ad Epiſcopum, tenent *Syl. verbo Ieiuniũ, q. 7. dict. 4. Palacios 4. de 15. diſp. 8. col. 18. verſ. Preſente igitur. Azor. l. 7. inſtit. moral. c. 29. q. 3.* & ratio eſt, quia etſi attento iure parochus hanc poteſtatem non habeat. At cùm conſuetudo det iuriſdictionem, *c. Cùm contingat de foro compet.* cum multis textibus, quos congerit *ibi Gloſſ. verb. Vel conſuetudine*, hoc poſſunt ex conſuetudine, quæ id ita recepit vt parochi diſpenſent præſente Epiſcopo. Nõ enim circa hoc Epiſcopus, ſed ſolus parochus adiri ſolet. Quod quidem veriſſimum reputo. Idemque aiunt, & bene *Sylu. & Palacios* circa diſpenſationem in eſu carnium. Imò hoc extendunt *Roſella & Palacios* ad confeſſarium: addit *Palacios*, ſi electus ſit per bullam, quando ad Parochum non eſt recurſus. Quòd is confeſſarius vicem eius gerat. Sed meritò *Azor. d. c. 29. q. 4.* id poſſe confeſſarium negat. Quòd ea authoritas diſpenſandi in ieiunio non probetur conſuetudine: & non ſit ſola declaratio, ſed vera legis relaxatio. Quamuis autem placeat hoc poſſe parochum, contra *Angel. verb. Ieiunium, n. 20. & Gabr. 4. d. 16. q. 3. a. 1. notabil. 5. fine*, dicentes non poſſe. At poſſe eum in votis diſpenſare occurrenti neceſſitate, nec patenti ad Epiſcopum aditu, nullatenus approbo. Quòd videam omnes DD. in tractatu de voto aſſerere nullum, qui iuriſdictione quaſi Epiſcopali præditus non ſit, poſſe in votis diſpenſare, niſi ex priuilegio vel conſuetudine id ius habeat. At nulla conſuetudine receptum eſt, vt id poſſint parochi, imò oppoſitum conſuetudo generalis habet, vt teſtatur *Hoſt. c. 1. n. 2. de voto.* Nec rectè ducitur argumentum ex poteſtate diſpenſandi conſuetudine acquiſita in lege ieiunij, ad poteſtatem diſpenſandi in votis. Nam conſuetudo hæc vt iuri derogans, adeò reſtringenda eſt, vt iure optimo *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 6. nu. 44.* dicat Archidiaconum, qui iure non habet poteſtatem diſpenſandi, ſed conſuetudine, nil ampliùs poſſe, quàm id quod vſus obtinuit: vnde ſi conſuetudo habeat, vt poſſit diſpenſandi poteſtatem habere in votis peregrinationis, non ob hoc poſſit diſpenſare in votis abſtinentiæ. Et cùm lex de ieiunij obſeruantia ſimilior ſit legi de feſtorum obſeruantia: quàm præcepto de votis obſeruandis, *Sotus lib. 2. de iuſt. q. 3. a. 4. in ſolut. ad 3. verſ. Sex ergo capita, in fine, & Emm. Sa in ſum. verb. Feſtum n. 6.* nõ auſi ſunt abſolutè affirmare poſſe parochum in feſtorum obſeruantia diſpenſare, ſed cum hac reſtrictione, vbi id conſuetudo obtinuit. Et tandem non poſſe parochum in votis diſpenſare, ait *Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 5. verſ. Abbates item.*

28 Tandem dubitatur, an peccet ſi facultatem diſpenſandi ac commutandi habens diſpenſet omnino, nulla commutatione admixta? Affirmant *Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 8. verſ. Hinc ergo fidelis, & Man. 2. to. ſum. c. 100. n. 4. ad fin.* & idem quoque affirmant de petente. Quòd infidelis diſpenſator ſit, qui cum minori domini iactura potens aliquid efficere eius rationem non habens, cum maiori facit. At dicendum eſt, vtrumque culpa vacare: ſi cauſa iuſta diſpenſationis adſit. Quod receptiſſimus Eccleſiæ vſus approbat: cùm ſæpiſſime diſpenſatione vtantur prælati. Nec infidelis eſſet ille diſpenſator, ſi cauſa iuſta adeſſet ad faciendum cum maiori domini iactura, ſi dominus vtramque poteſtatem commiſiſſet, & vellet eum vtraque vti.

DISPVTATIO X.

An quando vota caſtitatis, ac Religionis ſunt pœnalia, aut conditionalia, integrum ſit Epiſcopo diſpenſare?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones agitantur. Et explicatur quid ſit votum pœnale, n. 1.
An ſit pœnale, an conditionale, ſub hac forma emiſſum, Voueo religionem, ſi luſero? Referuntur variæ ſent. n. 2.
Explicatur ſent. Authoris: & an ſit pœnale, ſi pater voueat religionem, ſi filius luſerit: & in dubio an ſit cenſendum votum pœnale, an conditionale? n. 3.
Quid ſit votum merè conditionale: & an tale ſit, Si pater meus, obierit, ingrediar religionem, n. 4.
An ſit verè conditionale, Si à morbo vel periculo liber euaſero, ingrediar religionem: & quid in dubio de vouentis animo? n. 5.
An in voto verè pœnali caſtitatis & religionis poſſit Epiſcopus diſpenſare? Refertur duplex ſententia, n. 6. & 7.
Proponitur ſententia Authoris, n. 8.
An poſſit Epiſcopus diſpenſare in his abſolutè emiſſis, quando vouens ea eligit in pœnam peccati admiſſi, vel ad vitandam infamiam? n. 9.
Satisfit argumentis, n. 10.
An in voto conditionali poſſit Epiſcopus. Refertur duplex opinio, n. 11. 12.
Proponitur ſententia Authoris, n. 13.
Quid ſi conditio ſit de præterito, aut præſenti aut tacitè inſit? n. 14.
Satisfit argumentis, n. 15.

HAc in re diuerſimodè loquuntur authores de voto conditionali pœnali, & de voto merè conditionali. Quare duplex agitabitur quæſtio. Prior de voto merè pœnali, poſterior verò de merè conditionali. Præmittenda autem eſt vtriuſque voti definitio. Pœnale eſt quoties vouens minimè affectus eſt ad rem ſub pœna in voto promiſſam, ſed illam ſibi in pœnam proponit, vt eius incurrendæ timore arceatur à crimine, quod vitare cupit, vt ſi quis ſe non luſurum promittat ſub pœna ingreſſus in religionem, aut caſtitatis ſeruandæ: in quo voto eius animus directè fertur ad vitandum ludum: & ſolùm in pœnam ludi admiſſi vouet religionem aut caſtitatem. Et quando ſub hac forma emittitur votum, fatentur omnes id eſſe pœnale. 1

Controuertitur autem an tale ſit, an potiùs verè merè conditionale, quando votum eſt de ſola pœna, & crimen ponitur quaſi ſub conditione, vt ſi luſero, ingrediar religionem; vel voueo caſtitatem, ſi luſero. In quo euentu conſtat votum eſſe ſolius caſtitatis aut religionis atque ita vouentem hunc non eſſe reum voti ludendo, ſed tantùm teneri ad religionem vel caſtitatem. Diſcordant autem Doctores, an id votum ſit pœnale, an merè conditionale. Quibuſdam placet eſſe merè conditionale. Quod cæterorum votorum conditionalium formam habeat, ac ſuſpendatur obligatio pœnæ in euentum ludi ſub cõditione poſiti. Sic *Nauar. ſum. Latinã, c. 12. n. 43. Hiſpana c. 18. addit. ad n. 42. c. 12. Azor lib. 11. inſtitut. moral. c. 19. q. 13.* Aliis placet votum eſſe conditionale pœnale. Quod in animo vouentis, non eligatur res illa ſub pœna promiſſa, quaſi volita, & materia ſuæ intentionis directæ ſed quaſi odioſa ſibi, & pœna, vt à crimine, quod cauere deſiderat, ſe contineat. Quod voti pœnalis proprium eſſe diximus numero præcedenti. Sic tradunt *Sotus l. 7. de inſtit. q. 2. a. 1. in ſolut. ad 4. Ouandus 4. d. 38. q. vnica propoſ. 29. Gutierrez q. canon. l. 2. c. 21. n. 52. & n. vlt. Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 9. verſ. Pœnale eſt. Manuel 2. to. ſum. c. 97. conc. 2. n. 2. Vega 2. ſum. c. 129. caſu 10. Ant. Gom. in bulla Cruciata, clauſula 10. n. 99. Lamas in methodo curationis 3. p. c. 4. §. 40.* 2

Sed alij vtramque ſent. ſic conciliant. Si animus vouentis non ſit ad religionem caſtitatemve affectus, ſed quo peccatum in conditione poſitum euitet, proponit ſibi in pœnam, caſtitatem, vel religionem, eam promittens, ſi id crimen admiſerit, eſt verè pœnale: vt tenet poſterior ſent. nu. præced. relata. Si verò ex affectu caſtitatis aut religionis hæc promittat caſu quo luſerit, quia ſcilicet hæc eligit non tanquam odioſa, ſed ac ſibi grata, vt in eo ſtatu vitam quietam traducat abſtinens à ludo, pœnitentiamque agat ludi, eſt verè conditionale: vt ait prior ſent. n. præced. relata. Quia in hoc euentu, nec quoad formam vouendi, nec quoad vouentis animum eligitur religio tanquam odioſa & pœna. Sic *Cordub. ſum. q. 152. Valent. 2. 2. Diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Item poſſunt. Manuel in expoſit. Cruciatæ §. 9. n. 124. & 125. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 44. col. 2. verſ. Si autem ſub forma.* Et ſatis mihi placet hæc concordia: quamuis exiſtimem rariſſimè vota hæc poſteriori modo emitti: & ita exiſtimo ferè ſemper eſſe pœnalia: atque in dubio de vouentis animo eſſe talia iudicanda. Atque ſimili diſtinctione vtendum eſt, ſi pater voueat 3

ueat religionem, ſi filius luſerit: vt bene aiunt *Corduba Lud.Lop.Manuel ibid.Vega 2.to.ſum.c.*129.*caſu* 114.Quamuis crederem in dubio eſſe votum pœnale, proponente ſibi patre eam pœnam,vt filius à ludo arceatur.

4 Votum verò conditionale ſic definitur à quibuſdam, Quoties vouens deſiderat v. g. religionem aut caſtitatem, at quia aliquo impedimento præpeditur, ne poſſit ſtatim propoſitum exequi, promittit hæc ceſſante eo, vt impedimento, quaſi poſito ſub conditione, ſi ceſſauerit. Et adhibent huius rei exemplum, vt ſi quiſpiam promittat religionem, ſi pater ſuus obierit,vel ſi facultates ſuppetierint, vt in religionem admittatur. Sic *Sotus & Gutier. n.præced. allegati.Vega* 2.*tom.ſum.cap.*129.*caſu* 99. Atque alij quamuis hanc conditionalis voti definitionem non ſtatuant, numerant tamen hoc inter vota conditionalia,ſi pater meus obierit, ingrediar religionem, Ita *Aragon.* 2. 2.*q.* 88. *art.* 12. *col.*8. *verſ. Si quis autem quærat. Manuel addit. ad bullam Cruciatam.* §.9.*nu.*116.At hæc definitio minimè placet. Nam ſi quis impeditus nunc, proponat abhinc vno anno ſe ingreſſurum religionem idque voueat, eſt votum abſolutum. At huic æquiualet, ſi promittat ſe ingreſſurum,ſi pater obierit,vel ſi facultates ſuppetierint:Nam particula illa, Si æquiualet,Quando:atque ita potius eſt determinatio temporis, quo votum exequendum eſt. Nec me latet diem incertum, vt mortis patris,æquiualere conditioni in teſtamentis,vt expreſsè habetur *l.*1.*& l. Dies incertus ff. de condit. & demonſtr.* quoad effectum non tranſmittendi hæreditatem vel legatum in hæredem. At quoad vota dies ille incertus non facit veram conditionem, vtpote quæ ex affectu vouentis ad rem promiſſam diiudicanda ſunt. Quare ſic diſtinguendum cenſeo. Quando particula conditionalis,Si æquiualet in animo vouentis particulæ,Quando, vt ſenſus ſit, quando hoc euenerit, tunc non eſt verè conditio, ſed potius eſt temporis voti implendi determinatio ſolamque conditionis effigiem habet. Et is eſt communiter voti ſenſus, in quo ob impedimentum præſens differt vouens executionem in tempus, quo impedimentum ceſſabit. Et conſtat, quia reuera animus vouentis tunc affectus omnino eſt erga religionem, & habet conſenſum perfectum illam ingrediendi, nec voluntas in aliud fertur,& ſolam illius animi executionem differt in tempus ceſſantis impedimenti, vt quando differt in annum.Quod eſt contra naturá veræ conditionis, quæ perfectionem conſenſus ſuſpendit. Atque is imperfectus eſt,pendens ex futuro conditionis euentu,*c. vn.fin. de ſponſal. in* 6.Quare *Sotus* 4.*d.*29.*q.*2.*a.*1.*poſt* 2.*concl. verſ. Hinc colligitur,& Barth. de Ledeſ.de matrim.dub.*25.*cócl.*1.*fin.* optimè dicunt in his verbis, Contraham tecum, ſi pater meus moriatur, eam conditionem non videri adiectam inſtar conditionis,ſed temporis præfinitionis, & ſenſum eſſe. Quando pater meus obierit. Et *Alberic.in ſuo diction. lit.S.in dict.Si verſ.Si non ſemper,in fine*, probat dictionem, Si,aliquando accipi,pro Quando,nec facere conditioné. Quod ſi dicas,in eo voto,Si pater meus obierit, promitto religionem, includi virtute veram conditionem, ſi patri ſuperuixero,ac proinde eſſe verè conditionale. Reſpondeo eam conditionem tacitè ineſſe,ac proinde non reddere actum conditionalem. Similiter enim ineſt, dum cras promittit quis ſe ingreſſurum religionem. Cùm tamen conſtet eſſe votum abſolutum. Quem autem ſenſum debeat efficere particula, Si, vt ſit vera conditio, & reddat votum verè conditionale, ſi petas: dico eum eſſe, quando affectus non fertur directè in rem promiſſam, ſed in aliud,quod optat conſequi, aut vitare, quod ponitur in conditione. Quod magis conſtabit ex dicendis nu. ſeq.& idem contingit, quoties dictio, Si,retinet ſuam naturam,quæ eſt conſenſum ſuſpendere.

5 Hinc fit,huiuſmodi vota,dum quis morbo preſſus,aut in alio periculo conſtitutus, promittit religionem, ſi incolumis euaſerit,eſſe verè conditionalia,quando animus vouentis fuit, quaſi inire contractum innominatum cum Deo, faciam vt facias, id eſt, ſi hoc mihi conceſſeris, ingrediar religionem. Quia voluntas non fertur directè in religionem,ſed in conſecutionem incolumitatis, ac ad obtinendam hanc offertur Deo, pendétque obligatio hæc à futuro euentu.Quod ſi obiicias eam conditionem tacitè ineſſe: nam nequit aliter ille religionem ingredi. Dic non ineſſe tacitè eo modo, quo apponitur, nempe, per modum pacti cum Deo initi: ſed in eo ſolo ſenſu, ſi vixero. At tacita conditio appoſita alio modo, quàm tacitè ineſt, reddit actum verè conditionalem (vt probaui lib.5.diſp.1.n.7.) Si autem animus vouentis affectus ſit omnino ad religionem, ac defectus ſalutis impediat, aut naufragium imminens: voueátque religionem ſi à morbo vel naufragio liberetur, votum eſt abſolutum in re. Quia ſenſus eſt, quando ſanus vel incolumis euaſerit. Non enim intendit animus vouentis ad ſalutem vel incolumitatem præcipuè & directè,ſed ad religionem:illáque ſub conditione ponit, quatenus impedimenta ſibi ſunt ad finem optatum aſſequendum,quaſi dicat,ceſſante hoc impedimento,ingrediar. Sicut quando promittit,ſi pater obierit. At huiuſmodi vota, ſi ſanauero,ſi incolumis euaſero,voueo hoc, ferè ſemper in priori ſenſu emittuntur,& ſunt conditionalia,at vbi non conſtat apertè de animo alio vouentis, iudicanda ſunt ex communiter accidentibus verè conditionalia.

His ergo præmiſſis,quæſtio prior eſt. An poſſit Epi- 6
ſcopus diſpenſare in votis pœnalibus caſtitatis & religionis & cæteris reſeruatis? Qua in re eſt triplex ſentétia. Prima ſuſtinet, nec ante nec poſt incurſam obligationem ad pœnam, & ſic nondum impleta conditione, aut iam impleta,nequire Epiſcopum diſpenſare. Ducitur, quòd ante incurſam pœnam nondum eſt caſtitatis votum, aut religionis. At diſpenſatio verſari nó poteſt circa id,quod nondum eſt. Quòd ſi dicas diſpenſare poſſe ne violato voto abſtinendi ab eo crimine,incurratur obligatio pœnæ promiſſæ,nempe,religionis aut caſtitatis:*obſtat* quod idem ſit, rem tempore inhabili effici, aut effectum ad tempus inhabile referri.*l.In tempus,ff.de hæred. inſtituen.* Et probaui lib.6. diſp.1.n.6. At poſt incurſam pœná nequit Epiſcopus diſpenſare (vt n.ſequ.probauimus.) Ergo nec ante.2. quia ſi quis in pœnam ac ſupplicium vitij à ſe admiſſi promittat religionem, eſt re vera votum pœnale, nec tanquam ſibi gratam, ſed potius exoſam,ac vitij ſupplicium illá eligit. Et tamen nequit Epiſcopus in eo diſpenſare.Et idem quando quiſpiam,quod præbendam,cui ſe oppoſuerat, amiſerit, præ indignatione ac deſperatione, ne vitam ignominioſam ducat, vouet religionem. Cùm tamen id votú non procedat ex religionis affectu. Et confirm. quia quando quis non promittit ſe crimen vitaturú, ſed vnicum eſt votum pœnæ, caſu quo crimen cómittat,vt ſi luſero,promitto religionem, *directè* fertur volútas in religioné promiſſam.Ergo tunc nó poteſt Epiſcopus diſpéſare. Huius ſent.ſunt aliqui, quos tacito nomine refert *Philiar.de offic.ſacerd.t.*1.*p.*2.*l.*3.*c.*22.*verſ.pen.*Et eam céſet ipſe æquè probabilé,ac duas ſtatim referendas.

II.ſent.ſuſtinet,poſſe Epiſcopú diſpenſare nondum in- 7
curſa pœna,atq; ita códitione non impleta,ſecus poſt incurſam pœnam, & ſic conditione impleta. Priorém partem probat, quia ante pœnam contractam non eſt verè votum religionis,aut caſtitatis,ſed abſtinédi ab eo vitio, in cuius admiſſionis pœná, quaſi acceſſoriè, promittitur religio aut caſtitas.Quod ſi dicas quando ſola pœna promittitur,vt ſi luſero, voueo religioné,votú eſſe ſolius religionis:& ſic non militat hæc ratio.Fateor quidem hanc rationé non militare, ac militat hæc quod adhuc id votú minimè ſit ex religionis affectu,ſed ea quaſi exoſa in pœnam eligatur.Poſterioré auté partem probat.Quia ſemel iam incurſa pœna, & ſic impleta códitione, obligatio ad religionem,vel caſtitatem,eſt omnino abſoluta, & independens à futuro euentu. At in his votis abſolutis nequit Epiſcopus diſpenſare. Et cófirm.quia aduenientе conditione non minus abſolutè ac independenter id votum obligat,

obligat, quam ſi à principio abſolutè omnino emiſſum eſſet: vt cóſtat ex *l. Potior, 11. in fine principij, ff. qui in pignore potiores habeantur*, ibi: *Cùm enim ſemel conditio extiterit, perinde habetur, ac ſi illo tempore, quo ſtipulatio interpoſita eſt, ſine conditione facta eſſet*. Et ideo hanc ſuſtinent *Sotus de cauendo iuram. abuſu, 1. p. c. 9. & li. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. ad 4. & q. 4. art. 3. col. 5. verſ. Vnum verò, Couar. c. Quamuis pactum, 1. p. §. 3. nu. 12. de pactis, in 6. Alcozer c. de ludo, c. 13. concl. 9. & in ſum. c. 16. ad fin. Corduba ſum. q. 152. Angles floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vn. art. 8. diffic. 10. Gutier. quæſt. canonicis, l. 2. c. 22. n. 50. 51. & n. vltim. Manuel in bulla Cruciata, §. 9. nu. 124. dub. 2. quod mouet circa votum religionis, Azor lib. 11. inſtitut. moralium, c. 10. quæſt. 3. & cap. 19. q. 13. Graffis 1. p. deciſionum, lib. 2. cap. 28. num. 3. Llamas methodo curationis 3. part. cap. 4. §. 40.* Et ait eſſe probabilem *Philiarcus nu præced. allegatus*. Et videtur apertè huius ſententiæ *Nauar. ſumma latina, cap. 12. num. 43. Hiſpana cap. 28. addit. ad num. 42. cap. 12.* nam cùm præmiſiſſet in voto conditionali nequire Epiſcopum ante vel poſt impletam conditionem diſpenſare, ſubdit in voto pœnali poſſe ante impletam conditionem. Quare videtur cenſere ſecus eſſe poſt impletam.

8 III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo, quamuis duæ præcedentes ſint ſatis probabiles) ait poſſe Epiſcopum diſpenſare ante & poſt impletam conditionem, & ſic ſiue pœna nondum incurſa ſit, ſiue iam incurſa ſit. Ducitur, quòd cùm hæc reſeruatio odioſa ſit, ac nimis reſtringenda (vt probaui diſput. præcedenti, num. 5.) vota hæc tunc reſeruata cenſeri debent, quando ſunt ſimpliciter caſtitatis aut religionis. At vota pœnalia non ſunt huiuſmodi. Quia cum votum ſit actus religionis, quo quis rem ſibi gratam & acceptam offert Deo in eius cultum, id ſimpliciter & abſolutè votum dicetur, quod ex affectu rei promiſſæ oritur. At in votis pœnalibus non oritur promiſſio caſtitatis, aut religionis, ex animo & affectu vouentis, ſed potius hæc ſibi proponit tanquam odioſa, & in pœnam delicti. Ergo ſiue ante, ſiue poſt impletam conditionem poterit Epiſcopus diſpenſare. Et confirmatur, quia votum pœnale etiam impleta conditione, deficit valde à perfecta voti religionis & caſtitatis natura: ratione cuius perfectionis reſeruantur hæc vota. Quòd tunc vouens non eligat hæc, vt talia ſunt, ſed potius eorum timore & odio voluit deterreri, ne delictum admitteret, quod vitare propoſuit. Et ideo hanc ſententiã ſuſtinent *Ouandus 4. diſt. 38. qu. vn. propoſ. 29. Perez lib. 8. ordinã. t. 19. l. 37. ad fin. Medina lib. 1. ſum. cap. 14. §. 6. Palacios in ſumm. Caietani, verb. Votum, verſ. Sexto, Enriquez* multis neotericis nominatim allegatis, *lib. 7. de indulgent. cap. 30. nu. 6. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 44. colum. 2. verſ. Si autem ſub forma, & 2. p.* vbi de clauibus, *cap. 9. col. 12. Viualdus candelabro Sacram. 3. p. c. 14. à nu. 50. vſque ad 57. Aragon 2. 2. q. 88. a. 12. colum. 8. verſ. Si quis autem quærat, Beia in ſuis reſponſionibus, caſu 28. Manuel quæſt. regular. 1. tom. q. 63. a. 7. Ant. Gomez in bulla Cruciata, clauſula, 10. num. 99. Vega 2. tom. ſummæ, cap. 129. caſu 10. 99. & 114.* Et eiuſdem ſententiæ clarè ſunt alij auctores, qui abſque diſtinctione dicunt poſſe Epiſcopum in his votis diſpenſare. Hi ſunt *Toledo lib. 4. ſum. c. 18. n. 11. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. colum. 10. verſ. Item poſſunt. Emman. Sa. ſumm. verb. Votum*, vbi de voti irritatione, *nu. 11.* Et dicunt eſſe probabilem hanc ſententiam *Sotus lib. 7. de iuſt. q. 4. art. 3. col. 5. verſ. Vnum verò dubium, Couar. Gutierrez, Angles, Graffis n. 4. Philiarcus, quos n. præced. allegaui, Alcozer ſum. c. 16. ad fin. Manuel 2. to. ſum. c. 97. concl. 2. n. 2. & in bulla Cruciata, §. 9. n. 114.*

9 Non tamen poterit Epiſcopus diſpenſare in his votis abſolutè emiſſis, quamuis ea vouens eligat in pœnam, & ſupplicium peccati admiſſi, vel ad euitanda infamiam & dedecus. Quorum votorum exempla propoſui nu. 6. in 2. argumento pro prima ſententia. Quod licèt in cauſa impellenti ad hæc vota reperiatur aliqua imperfectio: at verè abſoluta ſunt ex nullo euentu futuro pendentia: ac voluntas directè in rem promiſſam fertur, illámque eligit. At horum votorum abſolutorum diſpenſatio eſt ſolius Pontificis. Adde, imperfectionem in his votis repertam non includi in ipſo intrinſeco vouendi actu, ipſáque voti natura: ſed eſſe ipſi voto extrinſecam. Nam voluntas perfectè & abſolutè conſenſum præſtat, eligens independenter ab vllo euentu caſtitatem aut religionem. Quod ſecus contingit in votis pœnalibus. Quia in ipſomet vouendi actu, ac ſubinde in eorum votorum natura clauditur imperfectio conſenſus voluntatis, qui non perfectè in rem promiſſam fertur, ſed dependenter à conditionis euentu.

Ad argum. nu. 6. propoſita reſpondetur. Ad 1. dico id argumentum nullam vim habere. Nam etſi ante impletam conditionem id non ſit votum vndequaq; perfectũ: eſt tamen votum imperfectum, ſiquidem obligat imperfectè ad materiam promiſſam: nempe, eueniente conditione vt executioni mandetur. Et ita nec ante euentum eſt integrum voventi reſilire ab obligatione per id votum contracta ingrediendi religionem, poſtquam conditio euenerit. Ad 2. conſtat ex dictis n. præc. vbi in neutro voto poſſe Epiſcopum diſpenſare diximus, reddita differentiæ ratione. Ad confirmationem dic, licèt votum ſit directè de religione aut caſtitate (nulla enim alia res ſub votum cadit) at non oritur ex illorum affectu, nec vt grata aſſumuntur, ſed ac odioſa, & in pœnam, quando id votum pœnale eſt iuxta dicta n. 2. Ad argum. propoſitum num. 7. ad probandum impleta conditione non poſſe Epiſcopum: & ad confirm. dic, impleta conditione eſſe ~~tam vota hæc abſoluta quoad obligationem: non tamen~~ quoad radicem ex qua proceſſere: eſt enim in illis imbibita ea radicis imperfectio.

Qvæstio poſterior. An in voto conditionali poſſit Epiſcopus diſpenſare. (Quale ſit hoc votum explicuimus n. 4. & 5.) Triplex eſt ſentẽtia. I. ſuſtinet, nec ante nec poſt impletam conditionem poſſe Epiſcopum diſpẽſare. Prob. non poſſe ante impletam conditionem. Quòd in his votis non militet ratio, quæ in pœnalibus, emittuntur enim ex affectu caſtitatis aut religionis promiſſæ, quamuis obligatio perfecta ſuſpendatur in euentum conditionis. At pœnalia non proficiſcuntur ex amore rei promiſſę. Et cõfirm. ex manifeſta differentia inter hæc vota. Nam, qui pœnale emiſit, nullatenus tenetur expectare rei euentum, ſed poſſet ante conditionem impletam liberè contrahere matrimonium. At, qui conditionale emiſit, non poteſt, ſed tenetur expectare conditionis euentum aut defectum (vt generaliter in quocumque contractu conditionali id probaui lib. 5. diſp. 6. num. vlt.) Cùm ergo diuerſa ſit in vtroque voto obligatio ad caſtitatẽ vel religionem, diuerſum quoque erit ius diſpenſandi. Atque ita in pœnali permittetur Epiſcopo diſpenſatio ante conditionis euentum, ſecus in conditionali. Confirmatur amplius, quod hîc ante euentum conditionis ad nuptias tranſiens, peccat directè contra votum caſtitatis aut religionis. Ergo hæc vota ante conditionis euentum obligant, tanquam vera religionis aut caſtitatis vota. Ac proinde nequibit Epiſcopus diſpenſare. Poſterior pars probabitur num. ſeq. Et ideo huius ſententiæ ſunt *Sotus libr. 7. de iuſt. q. 2. a. 1. ad 4. Nauar. ſum. latina, c. 12. n. 43. Hiſpana c. 28. addit. ad num. 42. c. 12. Corduba ſum. q. 152. Gutierrez lib. 2. quæſt. canon. c. 22. nu. vlt. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 12. col. 8. verſ. Si quis autem quærat, Manuel in bulla Cruciata, §. 9. n. 125. & in addit. eod. §. 9. nu. 116. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 44. col. 2. verſ. Vota iſta conditionalia, Azor libr. 11. inſtit. moral. c. 19. q. 13.* Et videntur clarè ſentire *Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. 10. verſ. Item poſſunt: & Vega 2. tom. ſum. c. 129. caſu 99. & caſu 21.* nam abſque diſtinctione aiunt non poſſe Epiſcopum in his votis diſpenſare.

II. Sententia docet ante impletam conditionem poſſe 12
Epiſcopum, ſecus poſt impletam. Probatur prior pars. Quia ante impletam conditionem id votum conditionale non habet tam perfectam & abſolutam voti rationem. Quippe votum perfectum ſtatim obligat, licèt quãdoque non pro ſtatim. Sicut in omnibus præceptis affir-

matiuis contingit. At huius voti obligatio pendet ex futuro euentu. Et confirmatur, quia cùm virtus obligandi hominem Deo, ſit de voti eſſentia. Sicut votum códitionale nondum impleta conditione minimè perfectè obligat, ſed ſecundùm quid, nempe, ad expectandum conditionis euentum: ita non poteſt dici votum ſimpliciter, ſed ſecundùm quid. Nec poteſt negari valdè minui voti perfectionem ex hac dependentia obligationis à conditione voluntariè ſuperaddita. At dum caſus aliquis reſeruatur ſuperiori, reſeruatio tanquam odioſa intelligitur de caſu perfecto & completo in propria ſpecie, vt tradunt DD. in tractatu de pœnitentia, agentes de caſuũ reſeruatione. 2. quia ſpóſalia conditionalia nõ ſunt ſimpliciter & verè ſponſalia, donec conditio impleatur: ac proinde nó pariunt publicæ honeſtatis impedimentum, *c. vn. de ſponſal. in 6.* Nec excómmunicatio lata in contrahentes ſponſalia, ac reſeruata, comprehenderet ſponſalia conditionalia, donec conditio adueniret. Quia antea non ſunt perfecta in ſua ſpecie. Probatur auté poſterior pars. Quia adueniente conditione æquè obligant vota hæc códitionalia ac abſoluta. Vt conſtat ex *l. Potior, in fine principij, ff. qui in pignore potiores habeantur.* Cuius verba n. 7. retulimus. Qua ratione lib. 5. diſp. 8. n. 5. probaui matrimonium ſub conditione initum, effici ea impleta legitimum, non minus quàm ſi ab initio abſolutum eſſet. Et *cap. vn. in fine, de ſponſal. in 6.* deciditur ſponſalia conditionalia, quæ defectu perfectionis conſenſus non producebant impedimẽtum vero conditione adueniente, id producere ea adueniente, tanquam ſuam perfectionem conſecuta. Atque id votum códitionale factum eſt ex caſtitatis aut religionis amore: nec ea electa ſunt tanquam odioſa, & pœna ad deterrendum à delicto. Atque proinde hac ratione non deficiunt à perfecta actus religionis ac voti natura. Sicut deficit votum pœnale. Nec valet, ſi dicas actum vouendi à principio fuiſſe conditionalem: nec aduentu conditionis mutare naturam. Nam ad diſpenſandum potius ſpectanda eſt obligationis qualitas, quàm eius initium. 2. Quia excommunicationem iure latam in iubentes percuti clericum, vel ſimoniacè vendentes beneficia, incurrunt iubentes ſub conditione, vel vendentes ſub conditione, quando conditione impleta fit percuſſio, vel conſummatur venditio: iuxta omnes, cùm tamen res hæc ſit valde odioſa & pœnalis. 3. Quia ſi quis credens rem ita ſe habere, aut habuiſſe, quaſi ſponſionem faciens, voueret Deo religionem, ſi res non ita ſe habet, aut habuit, nemo dubitaret nequire Epiſcopum in eo voto diſpenſare. Cùm tamen conſenſus in votum ſit valde imperfectus. Ratio ergo conſenſus imperfecti in voto conditionali reperta non eſt ſufficiens, vt impleta códitione poſſit Epiſcopus in eo voto diſpenſare. Hanc ſententiã amplectuntur viri quidam doctiſſimi neoterici. Et pro illa ſunt *Perez lib. 8. ordinam. to. 19. l. 57. ad fin. Manuel 2. to. ſum. c. 97. n. 2. concl. 2. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu* 10. vbi aſſerunt, impleta conditione non poſſe Epiſcopum in voto conditionali diſpenſare: & ita videntur ſentire antea poſſe.

13 III. Sententia docet, poſſe Epiſcopum ante & poſt códitionem impletam diſpenſare. Ducitur quoad poſteriorem partem (prior enim ſatis eſt num. præcedenti probata.) Quod ad diſcernendam Epiſcopi poteſtatem, ad diſpenſandum in his votis, non ſola obligatio ex his conſurgens impleta conditione, ſpectanda ſit: aliàs nec in voto pœnali impleta conditione poſſet: vtpote quod tunc inſtar abſoluti obligat: quod tamen eſt contra receptiſſimam ſententiam num. 8. relatam. Sed initium ac radix illius obligationis ſunt quoque attendenda. Et ſi ea à perfecta voti caſtitatis & religionis natura deficiant, poterit Epiſcopus diſpenſare. Quod impleta conditione licèt obligatio ſit iam abſoluta, at radix illius obligationis fuit imperfecta. At hæc imperfectio inuenitur in voto verè conditionali. Quippe radix eius obligationis fuit imperfecta voluntas à futuro euẽtu pendens, quæ in ipſa obligatione quaſi imbibita manet. Semper enim eſt verum dicere ortam eſſe hanc obligationem ex conſenſu quodam imperfecto. Poterit ergo Epiſcopus in eo etiam impleta conditione diſpenſare. Atque ea reſeruatio tanquam valde odioſa reſtringẽda erit ad ea vota, quæ quoad obligationem, & illius radicem, ſortiuntur perfectam voti caſtitatis ac religionis naturam. Et cõfirmatur, quia hac ratione poteſt Epiſcopus diſpenſare in votis pœnalibus impleta conditione. Quia etſi iam abſoluta ſint quoad obligationem: at imbibitam in ſe habent imperfectionem radicis, nempe, obligationem non proceſſiſſe ex amore caſtitatis aut religionis, ſed potius ex odio. Ergo ſimiliter poterit Epiſcopus diſpenſare in voto verè conditionali, impleta conditione, eò quòd in ſe retinet imperfectionem radicis, ex qua procedit. Tandem quia ferè ſemper vota hæc conditionalia non procedunt ex religionis aut caſtitatis affectione, ſed ex amore rei poſitæ ſub conditione, quam vouens obtinere deſiderat, & vt facilius illam conſequatur, offerre Deo ea vota. Sicut nec vota pœnalia procedunt ex affectu rei promiſſæ. Ergo ſicut in his poteſt Epiſcopus, ita in illis. Quamuis maiorem rationem poteſtatis diſpenſandi in pœnalibus eſſe videam: at ſuo etiam modo ratio illa in conditionalibus militat. Et ideo huius ſententiæ apertè videtur *Toledo lib. 4. ſummæ, c. 18. nu. 11.* vbi abſolutè ac indiſtinctè docet diſpenſationem tam in votis pœnalibus, quàm in conditionalibus caſtitatis ac religionis, ac reliquis reſeruatis, ad Epiſcopum pertinere. Et tenet in propriis terminis dicẽs praxi virorum ſapientiſſimorum frequẽtiſſima receptam eſſe hanc ſententiam *Anton. Gomez in bulla Cruciatæ, clauſula 10. n. 99.* Et tenent quidam viri doctiſſimi noſtræ ætatis, temperantes quando votum non apparenter, ſed verè eſt conditionale (prout explicuimus nu. 4. & 5.) Quando enim votum eſt apparenter ſolùm conditionale, eò quòd dictio, ſi, æquiualeat dictioni, quando, nequibit etiam ante impletam conditionem Epiſcopus diſpenſare: nedum poſt. Et hæc ſententia ſic temperata mihi præ cæteris placet. Quam poſt hæc ſcripta inueni ſuſtineri à *Petro de Ledeſm. 2. p. ſum. tract. 10. c. 8. f. 1216.*

Eſt tamen hæc ſententia intelligenda, quoties condi- 14
tio eſt de futuro, nec tacitè ineſt. Quæ reuera ſuſpendit conſenſum, efficitque ne votum abſolutum ſit. Nam ſi ſit de præterito aut præſenti, vt Voueo religionem, ſi ita res ſe habet modò, aut ſe habuit, non ſuſpendit, ſed eſt votum omnino abſolutum, ſi conditio tunc vera ſit, ſiue vouens ſciat, ſiue ignoret conditionem extare. Vt expreſsè habetur *l. Cum ad præſens, & duplici ſequenti, ff. ſi certum petatur.* Quare licèt aliqualis imperfectio in his votis inueniatur, quia tamen non talis ac tanta eſt, qualis ac quanta in voto verè conditionali reperitur, non poteſt Epiſcopus in his diſpenſare. Et conſtat à ſimili, nam ratione imperfecti conſenſus deciditur *c. vn. de ſponſal. in 6.* non oriri ex ſponſalibus conditionalibus ante conditionis euentum publicam honeſtatem: & tamen ſi conditio eſt de præterito vel præſenti, & eſt vera, oritur publica honeſtas. Et ſimiliter ſi tacitè ineſt, atque apponitur eo modo quo ineſt. Vt probaui lib. præced. diſp. 69. n. 4. & 8. Non ergo in votis ſub conditione de præterito, aut præſenti, aut quæ tacitè ineſt, & apponitur eo modo quo ineſt, inuenitur ea conſenſus imperfectio, quæ ſatis eſt vt poſſit Epiſcopus diſpenſare.

Ad argumenta nu. 11. propoſita reſp. Ad 1. & confirm. 15
fateor non tanta ratione fulciri poteſtatem Epiſcopi ad diſpenſandum in voto conditionali, quanta ad diſpenſandum in voto pœnali. At ratio ad id ſuſtinendum non deficit. Vt nu. 13. probauimus. Ad 2. & confirmationem dic verum eſſe, id peccatum eſſe contra votum: at quia id votum non vndequaque perfectam voti caſtitatis aut religionis naturam ſortitur, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ad arg. propoſita n. 12. probantia non Epiſcopum diſpẽſare impleta conditione, reſpondetur. Ad 1. conſtat ex dictis num. 10. tantum enim probat impleta conditione manere hæc vota perfecta quoad obligationem. At quia

adhuc

adhuc in ſe imbibitam retinent imperfectionem radicis, à qua proceſſerunt, poteſt Epiſcopus diſpenſare. Ad ſecundum dic eas pœnas reſpicere ſolam facti veritatem, nempe, veram clerici percuſſionem, veram beneficiorum venditionem, quæ impleta conditione verè reperiuntur. At reſeruatio poteſtatis diſpenſandi in votis reſpicit perfectionem voti caſtitatis aut religionis, quoad obligationis radicem. Atque ſi id argumentum vim habeat, æquè probat non poſſe Epiſcopum diſpenſare in voto pœnali, impletâ conditione. Ad tertium conſtat ex dictis num. præcedenti.

DISPVTATIO XI.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis poſt matrimonium, emiſſo ab altero vel vtroque coniuge?

SVMMARIVM.

Explicantur caſus diſcutiendi: & remiſſiuè, quando eſt ſolum non petendi debiti votum, n. 1.

An diſpenſet Epiſcopus, quando alter coniux ſine alterius licentia caſtitatem vouit? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.

Proponitur ſententia Authoris, n. 4.

Quid, quando alter ſolus cum licentia alterius vouit, n. 5.

Quid, quando vterque continentiam vouit abſque alterius licentia, num. 6.

Quid, quando vterque cum alterius licentia, non per modum contractus, num. 7.

Quid, quando vterque communi conſenſu, ac per modum contractus vouit continentiam? Refertur duplex ſententia, n. 8. & 9.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 10.

An quando ratione neceſſitatis diſpenſat Epiſcopus, ſit ad ſolùm petendum debitum, n. 11.

An tunc poſſit, ſi ſit recurſus ad potentem, ex priuilegio diſpenſare, n. 12.

An poſſint Epiſcopi in hoc voto diſpenſare, quando coniuges illi exceperunt caſum aliquem, vt, ſi ſoboles, quam habemus, moriatur, volumus, vt liceat nobis vſus coniugij, vel id voueant, à tempore, quo ſobolem habuerint, implendum, n. 13.

Quid, ſi mutuo conſenſu vouerint ſolam caſtitatem ad tempus, n. 14.

An ſi illi coniuges remittant ſibi mutuum pactum, tradentes iterum ſibimet corporum poteſtatem, poſſit Epiſcopus in eo voto diſpẽſare, n. 15.

1 VOTVM à coniugatis miſſum, aut poteſt eſſe tantum de non petendo debito. Et de hoc voto ſatis egimus diſp. 9. num. 7. & 8. & ibi num. 6. egimus de voto caſtitatis coniugalis ſeruandæ. Quare diſputatio præſens eſt de voto caſtitatis abſolutè à coniugatis emiſſo. Et quia hoc poteſt quintuplici modo emitti, ideo, vt diſtinctè procedamus, quintuplex caſus diſputari poteſt. Primus eſt, quando alter coniux abſque alterius coniugis licentia vouet caſtitatem. Secundus, quando cum alterius licentia alter ſolus vouit. Tertius, quando vterque abſque alterius licentia. Quartus, quando vterque ſeorſum cum licentia alterius, non tamen per modum contractus. Vltimus, quando vterque mutua licentia per modum contractus continentiam vouit.

2 In primo caſu, quando alter coniux abſolutè vouit continentiam abſque alterius licentia: quidam cenſent non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſicut nec in voto continentiæ abſoluto ante matrim. emiſſo, niſi in caſu vrgentis neceſſitatis. Quia vltra obligationem non petendi debiti, includit id votum etiam obligationem integram caſtitatis, quando liber fuerit coniux à debito coniugali reddendo, ſiue per alterius coniugis mortem, ſiue fornicationem, ob quam alteri diuertere licet. Nec eſt conditionale. Quia ea conditione non reddendi quoties vouenti licuerit, incluſa in eo voto, non eſt addita ex libera vouentis voluntate: ſed ſuaptè natura in eo voto clauditur. Et hæc ſententia eſt probabilis: illamque tenent quidam neoterici docti. Et *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 47. in fine*, quamuis non explicet ſi abſque alterius licentia vel cum illa votum ſit emiſſum.

3 Alij verò cenſent poſſe Epiſcopum diſpenſare in hoc voto, & quamuis non explicent an ea diſpenſatio ſit tantum ad petendum debitum, an potius omnino in eo caſtitatis voto, at ratio cui innituntur probat omnimodam diſpenſationem. Ducuntur, quod hoc votum non ſit omnimodæ continentiæ: cum ad non reddendum debitum obligare nequeat. At reſeruatio voti caſtitatis tanquam odioſa, de integræ caſtitatis voto eſt intelligenda, (vt latè tota diſput. 9. diximus.) Et ideo hanc partem ſuſtinent *Stunica de voto, quæſt. 3. num. 64. Aragon 2. 2. quæſt. 88. art. 8. dub. vlt. Manuel 2. tom ſumm. c. 90. n. 6. ad finem.* Et poſſe Epiſcopum diſpenſare, quamuis alio fundamento ductus tenet *Gutierrez*, quem diſp. 9. num. 4. allegaui, eius fundamentum reprobans.

Et placet quidem hæc poſterior ſententia, caſu quo 4
id votum emiſſum ſit poſt matrimonium conſummatum. Quia non eſt votum omnimodæ caſtitatis, & ita minimè obligat ad non reddendum, etiam quando redditio eſt voluntaria, propter alterius coniugis adulterium, aut diuortium, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 35. num. 26. & duplici ſeq.) Si autem emiſſum ſit ante matrimonij conſummationem: ſubdiſtinguendum eſt; ſi id fuit animo ingrediendi religionem ad votum implendum, nequit Epiſcopus in eo voto diſpenſare. Quia valet vt votum omnimodæ caſtitatis, (vt probabo ea diſput. 35. nu. 23.) Secus (vt ibi dicam) ſi vouens non habuerit animum ingrediẽdi religionem: vel tempore voti ſe habuerit negatiuè, nec de ingreſſu nec de oppoſito cogitans: tunc enim non eſt omnimodæ caſtitatis votum: (vt ibi probabo) & ideo poteſt Epiſcopus in eo voto omnino diſpenſare, liberando prorſus eius obligatione vouentem. Quando tamen animo ingrediendi religionem vouit, licèt nequeat Epiſcopus prorſus in eo voto diſpenſare: poterit tamen vbi iam ſemel matrimonium conſummauit, diſpenſare ad petendum debitum. Sicut diſp. ſeq. num. 4. dicemus poſſe cum eo, qui ante matrimonium id votum iniit. Et quamuis ibi num. 6. dicamus poſſe tunc ad petendum debitum diſpenſare, licèt animo ingrediendi religionem vouerit, aut id matrimonium inierit. Atque quamuis nondum matrim. conſummatum ſit. At ſi id caſtitatis votum poſt matrim. ratum emiſit, animo ingrediendi religionem, vt illud impleat, ſciens ſe aliter illud implere non poſſe, credo non poſſe Epiſcopũ diſpenſare ante matrimonij conſummationem, vt petat debitum: ſecus poſt. Ratio prioris partis eſt, quia cum tempore quo ſe voto aſtrinxit, ſciuerit ſe aliter non poſſe illud implere, quàm ingrediendo religionem, & ingrediẽdi animum habuerit, vt illud impleat, videtur ſe ad ingreſſum in eo voto obligaſſe, & cũ adhuc poſſit implere, nequibit Epiſcopus diſpenſare. Ratio autem poſterioris partis eſt, quia ſemel matrimonio conſummato nequit iam ingredi religionem, & cum teneatur ſimul habitare cum coniuge, & reddere debitum, verſabitur in magno incontinentiæ periculo, ni petat. Et ideo poteſt tunc Epiſcopus diſpenſare ad petendum: & hoc quamuis poſſet adiri Pontifex, aut alius potens ex priuilegio diſpenſare: ſicut diſp. ſeq. num. 4. & 7. dicemus poſſe in voto caſtitatis ante matrimonium facto. Sed argues ad probandum hunc, qui poſt matrimonium ratum vouit caſtitatem animo ingrediendi religionem, ſciens ſe aliter non poſſe implere, non cenſeri vouere religionem. Quia ſi alter coniux obiret, aut tranſiret ad religionem, aut conſentiret, vt hic vouens, plenè caſtitatem ſeruaret, non teneretur hîc religionem ingredi. Sed reſpondeo hoc verum eſſe: quia ille non cenſetur vouere religionem, niſi quatenus eſſet neceſſaria ad caſtitatis votum ſeruandum: quare cùm in eo caſu poſſit ſeruare in ſeculo, non tenebitur ad religionem.

In II. caſu, quando cùm licentia alterius coniugis alter 5
ſolus continentiam vouit: quidam dicunt poſſe Epiſcopum diſpenſare, vt vouens petat debitum: & nil aliud explicant. Sic *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 243. concl. 14. nu. 14. Vega 2. tom. ſum. cap. 120. caſu 77.* At exiſtimo eodem pacto diſtinguendum, quo diſtinxi num. præcedenti. Aut enim hoc votum cum licentia alterius coniugis factum eſt ante matrimonium conſummatum animo ingrediendi religio

ligionem, ſcienti ſe non aliter poſſe votum implere integrè, ſed manendo in ſeculo teneri reddere debitum: & tunc cum videatur ſe ad religionem obligare, caſu quo aliter nequeat ſeruare caſtitatem, iuxta dicta num. præcedenti, nequibit Epiſcopus diſpenſare etiam ad petendum debitum. At ſi iam matrimonium conſummarit: cùm nequeat ad religionem tranſire, & teneatur non obſtanti ea licentia reddere debitum, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 36. num. 5. & 6.) poterit Epiſcopus diſpenſare, non prorſus in eo voto; ſed tantùm ad petendum debitum. Quia valuit vt votum omnimodæ caſtitatis (vt probabo lib. ſeq. diſput. 36. num. 6.) Si autem id votum factum eſt poſt matrimonium conſummatum, & animo ingrediendi religionem, volente altero efficere iure requiſita, vt hîc vouens tranſeat ad religionem, non poterit Epiſcopus diſpenſare etiam ad petendum debitum. Quia ad religionem voluit ſe obligare. At ſi alter propoſitum mutet, cum hîc non poſſit ad religionem tranſire, poterit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum: non tamen omnino in eo voto: eò quòd ſit abſolutæ caſtitatis. Quando verò id votum abſque animo ingreſſus religionis eſt factum, ſiue ante conſummationem matrimonij, ſiue poſt, poteſt Epiſcopus omnino in eo voto diſpenſare: quòd non ſit votum omnimodæ & abſolutæ caſtitatis, ſed partis. Siquidem eo non obſtanti tenetur vouens reddere debitum: & poteſt reddere, licèt alter in adulterium incidat: vt probabo libr. ſequenti diſput. 36. num. 5. & 6.

6 In III. caſu, quando vterque coniux continentiam vouit abſque alterius licentia, dicendum eſt prorſus quod num. 4. diximus, quando alter ſolus abſque alterius licentia vouit. Quia ſimiliter non eſt votum continentiæ abſolutæ & omnimodæ, & tenetur reddere, ac poteſt, quamuis alter adulterij reus ſit: niſi quando ante matrimonium cõſummatum animo expreſſo ingrediendi religionem factum eſſet, (vt probabo libr. ſeq. diſp. 37. num. 1. & 2.) tunc enim eſſet votum omnimodæ caſtitatis, nec poſſet Epiſcopus diſpenſare in eo: niſi ſolùm ad petendum debitum in caſu ſolo, in quo num. 4. dixi id poſſe.

7 In IV. caſu, quando vterque ſeorſum continentiam vouit habita ab altero licentia, non tamen per modum contractus, & reciprocæ conuentionis, Facio, vt facias, ſed independenter ab alterius voto, dicendum eſt omnino, quod nu. 5. diximus. Quia ſimiliter non eſt votum omnimodæ continentiæ, ſed partis. Cùm teneatur alter alteri debitum reddere, ac poſſit, licèt à debiti reddendi obligatione liber ſit ob alterius adulterium, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 39. nu. 3. & 4.) Et quando id votum animo ingrediendi religionem factum eſſet, dicendum eſt, quod n. 5. dixi in hac diſp.

8 In vltimo caſu, quando vterque communi conſenſu continentiam vouit per modum contractus, ac reciprocæ conuentionis, Facio vt facias: aliqui abſolutè dicunt poſſe Epiſcopum in hoc voto diſpenſare. Sic *Maioris 4. diſt. 32. q. 2. col. 2. in ſolut. ad 2. contra 2. concl.* Atque idem fortè dicecerent auctores ſentientes id non eſſe votum omnimodæ continentiæ, ſed vtrumque teneri reddere. Quos referam lib. ſeq. diſp. 37. n. 9.

9 Aliis verò neotericis doctiſſimis placet poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum. Quod etiam tenent *Emanuel Sa ſumma, verb. Debitum coniugale, n. 2. & Manuel quæſt. regularibus, 1. to. q. 63. art. 2.* Ducuntur, quia cùm ſit odioſa reſeruatio, debet reſtringi ad propriam verborum ſignificationem. Vt dum reſeruatur caſus, intelligitur quando habet propriam & completam rationem in propria ſpecie. At hoc non eſt propriè diſpenſare in voto caſtitatis, ſed in effectu illius ad tempus, nec quoad omnes effectus. Quia eſt ſacrilegus vterque fornicans, nec eo matrim. ſoluto poteſt ad aliud tranſire. Sed tantum eſt diſpenſatio ad petendum debitum: qua conceſſa, conſurget ex ipſo matrimonij contractu obligatio debiti reddendi. Item, quia in voto caſtitatis, quod matrimonij contractum præcedit, diſpenſat Epiſcopus ad petendum debitum. Cur ergo non poterit in hoc poſt matrimonium facto? Cùm hoc non magis obliget, quàm illud.

At neutra opinio placet. Non prior, quia hoc votum 10
eſt abſolutę & integræ caſtitatis: & obligat prorſus ad nõ petendum, nec reddendum, (vt probabo lib. ſeq. diſp. 37. n. 10.) Nec etiam poſterior placet. Quia eius priorem rationem apertè impugnabo diſp. ſeq. num. 4. Nec poſterior ratio aliquid probat. Quia non eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrim. emiſſo. Quia ex natura rei eſt quoque Pontifici reſeruatum, diſpenſare in eo ad petendum debitum. Et ſolùm poteſt hodie, eò quòd diuturna conſuetudo obtinuit, vt Epiſcopi in hoc diſpenſent, (vt dicemus diſp. ſeq. num. 4.) Quæ conſuetudo ortum habuit ab euidenti incontinentiæ periculo, ſi coniux nequeat petere, cùm tamen ratione matrim. teneatur reddere. Quod in præſenti caſu minimè obtinuit, nec idem periculum militat, neuter enim tenetur, nec licitè reddere poteſt. Ideo dicendum eſt, non poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his cõiugatis, vt matrim. vtantur, ſiue petendo, ſiue reddendo: niſi quando eſſet incontinentiæ periculum in alterutro, nec commodè Pontifex adiri poſſet præ paupertate, aut alia ratione. Priorem partem probat ratio proximè adducta, & diſcrimen ibi conſtitutum inter hoc votum, & idemmet dum eſt ante matrim. Poſterior autem probatur. Quod in ea neceſſitate poſſit Epiſcopus diſpenſare cum ſolutis ad ineundum matrim. (vt probaui diſp. 9. nu. 22.) Ergo à fortiori cum coniugatis his ad petendum debitum. Et rationes ibi adductæ hoc ſatis probant. Et ita hanc partem tenent *Syluеſt. verb. Votũ 2. fin. iuncto verb. Diſpẽſatio q. 9. n. 15.* ad quem locum ſe refert *Nauar. ſum. c. 12. n. 59. Stunica q. 3. de voto, nu. 64. & 65. Palacios 4. diſp. 32. diſp. 2. col. 8. verſ. Quod ſi votum, Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 8. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. concl. 14. n. 14. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. dub. vlt. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. ca. 46. col. 1. verſ. Quãdo vterque, Vega 1. to. ſum. c. 34. caſu 104. ſtatim in princ. & c. 129. caſu 68.* Atq; idem dicendum eſt, quando licet adiri poſſit Pontifex, imminet tamen graue incontinentię periculum ex mora. Quia in eodem euentu diximus eadem diſp. 9. n. 22. poſſe Epiſcopum diſpẽſare in caſtitatis voto, & pro hac parte ſunt *D. Antonin. 3. p. to. 1. c. 22. §. 4. Sotus 4. diſt. 27. q. 1. a. 4. col. antepen. verſ. Quod ſi contra arguas, Angles floribus 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 7. diffic. 10. Vega dict. caſu 68.* vbi abſolutè docent poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando eſt incontinentiæ periculum. Atque idem dicunt *Nauarrus, Enriquez proximè allegati, & Manuel dict. c. 243. n. 14.* quando ex magno timore, licèt non ſufficienti ad votum irritandum, id factum eſt. Et placet, quidem id votum non eſt omnino voluntarium: & cum, vt integram voti caſtitatis vim habeat, exigatur mutuum pactum, vbi id omnino voluntarium non fuit, ſed metu magno extortum: nil mirum ſi non ita Papæ reſeruetur, ac quando ſpontè factum eſt.

Id tamen monuerim, diſpenſationem Epiſcopi in hoc 11
voto ob vrgentem neceſſitatem factam ſolùm poſſe eſſe ad petendum debitum. Quia ad hoc ſolum neceſſitas vrget. Quare coniux hîc fornicans delinquit contra votum, & ex vi illius tenetur eo matrim. ſoluto non tranſire ad aliud, & ſi reus voti tranſeat, tenebitur non petere debitum. Inſtar eius, qui caſtitatis voto ligatus matrimonium iniit. At tunc poterit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum. Quia reſpectu huius poſterioris matrimonij ſe habet inſtar eius, qui poſt votum duxit vxorem: cum quo poſſe Epiſcopum diſpenſare ad petendum debitum, dicemus diſp. ſeq. num. 4. Similiter ſi ſoluto eo matrimonio adfuerit vrgens neceſſitas diſpenſandi, vt coniux ſuperſtes, qui ſic mutuo conſenſu vouerat, tranſeat ad alias nuptias, poterit ad id diſpenſare Epiſcopus. Sicut diſp. 9. num. 22. diximus poſſe in hoc euentu diſpenſare in caſtitatis voto.

Secundò

12 Secundò monuerim, cùm poteſtas Epiſcopi ad diſpenſandum cum his coniugibus mutuo caſtitatis voto per modum contractus aſtrictis, vt poſſint petere debitum, competat ratione ſolius neceſſitatis, & defectu poteſtatis commodè adeundi Pontificem, non poſſet Epiſcopus in hoc diſpenſare, ſi poſſet abſque eo periculo adiri habens priuilegium Pontificis ad diſpenſandum (vt dixi in ſimili, diſp. 11. n. 25.) Quia tunc ceſſat ea neceſſitas.

13 Dupliciter tamen limitanda eſt hæc ſent. 1. vt intelligatur, quando nulla exceptio in eo voto poſita eſt. Si enim aliquis caſus exciperetur, nó eſſet votum omnimodæ caſtitatis: & ita poſſet prorſus in eo Epiſcopus diſpenſare. Vt ſi coniuges per modum contractus vouiſſent caſtitatem, hac lege, vt ſi ſoboles, quam tunc habebant, obiret, poſſent vti matrimonio. De quo caſu his diebus conſultus reſpondi, poſſe Epiſcopum omnino in hoc voto diſpenſare. Propter rationem dictam. At ſecus eſſet, ſi ab initio promitterent continentiam, ſi haberent prolem: tunc ſic diſtinguendum eſſet, ſi dictio, ſi, æquiualet dictioni, quando; vt ſenſus ſit, poſtquam habuerimus prolem, promittimus ex tunc continentiam, eſſet votum verè abſolutum caſtitatis, & tantùm quoad effigiem eſſet conditionale: & ſic non poſſet Epiſcopus diſpenſare, nec ad petendum debitum, niſi in caſibus explicatis num. 10. Si verò ſenſus eſſet conditionalis, ſi Deus nobis hoc beneficium conceſſerit, vt habeamus prolem, promittimus in gratiarum actionem continentiam; tunc retenta ſententia, quam tenuimus diſp. præcedenti num. 13. dicendum eſt, poſſe Epiſcopum in eo voto prorſus diſpenſare, ſiue ante impletam conditionem, ſiue poſt. Quia eſt verè conditionale.

14 Hinc deducitur, poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando coniuges illi mutuo conſenſu, & per modum pacti, ſolam cõtinentiam ad tempus vouiſſent. Quod id caſtitatis votum ſit temporale, ac proinde non reſeruatum. Sic *Palacios 4. diſt. 32. diſp. 2. col. 17. verſ. Suffragatur communi placito.*

15 Secundò limitanda eſt, niſi coniuges illi, qui per modum contractus vouerunt, remittant ſibi ipſis renuntiationem illam iuris petendi & reddendi, quam vouendo fecerant, iterum conferendo ſibi mutuam corporum poteſtatem. Quippe tunc valet prædicta remiſſio, & tenebitur vterque debitum reddere, (vt dicam lib. ſequ. diſp. 37. num. 15.) Quare poterit tunc Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum, ratione illius periculi, quod grauiſſimum imminet, ſi cum ſint obligati ad reddendum, ſit illis interdicta debiti petitio. Atque id exiſtimo poſſe, etſi facilis ſit ad Pontificem recurſus. Quia per illam renuntiationem quaſi de nouo contrahitur matrimonium, quoad licitam eo vtendi facultatem: & petitio debiti erit ratione illius voti interdicta, conceſſa, ac obliganti redditione. Quare dicendum eſt poſſe Epiſcopum in hoc voto caſtitatis diſpenſare ad petendum debitum, licèt Pontifex facilè adiri poſſit. Sicut diſp. ſeq. num. 4. & 7. id dicemus de eo, qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium contraxit.

DISPVTATIO XII.

An poſsit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis, & in affinitate, ac cognatione ſpirituali poſt matrimonium contractis ad petendum debitum coniugale?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 1.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto caſtitatis præcedenti matrimonium ad petendum debitum? Refertur quædam opinio, n. 2.

Hac opinione retenta, nequit quoties adiri poteſt habens diſpenſandi priuilegium, n. 3.

Proponitur ſententia Authoris, n. 4. Et ibi, an poſſit diſpenſare cum coniugato, qui abſque vxoris licentia initiatus eſt.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum profeſſo, aut ſacris initiato, ad petendum debitum, quando abſque cauſa iuſta diſpenſatum eſt cum eis ad ineundum matrimonium? Remiſſiuè, n. 5.

An poſſit diſpenſare in voto caſtitatis ad petendum debitum, quando nondum matrim. eſt conſummatum, nu. 6. ibi, quid ſi ille votum religionis fecerat? vel alter in adulterium incidat.

Quid, ſi adiri valeat potens ex priuilegio diſpenſare, n. 7.

Quid, quando votum caſtitatis emiſſum eſt poſt matrim. & quid poſſint circa diſpenſationem in votis ad petendum debitum, confeſſores per bullam Cruciatam: & religioſi per ſua priuilegia? Remiſſiuè, n. 8.

An diſpenſatio hæc Epiſcopi in voto caſtitatis ſit plena, an ſolùm ad petendum debitum, n. 9.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum in affinitate contracta poſt matrimonium? Refertur duplex ſententia, n. 10. & 11.

An iuxta has ſententias poſſit, quando eſt aditus ad potentem ex priuilegio, num. 12.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 13.

An poſsit, quamuis adiri valeat potens ex priuilegio, n. 14.

An poſsit diſpenſare in cognatione ſpirituali ad petendum debitum, num. 15.

Quid poſsint commiſſarius Cruciatæ, & religioſi per ſua priuilegia, circa diſpenſationes ad petendum debitum in affinitate, aut cognatione ſpirituali? Remiſsiuè, n. 16.

1 DISPVTATIO præſens tres quæſtiones diſputandas petit circa Epiſcopi facultatem ad diſpenſandum cum coniugatis indebiti coniugalis petitione. Prima eſt de voto caſtitatis. Secunda, de affinitate. Tertia, de cognatione ſpirituali.

2 QVÆSTIO I. An poſſit Epiſcopus diſpenſare ad petendum debitum, cum coniuge, qui voto caſtitatis aſtrictus matrimonium iniit? Qua in re quidam cenſent ſolius Papæ eſſe in hoc diſpenſare: & ſolùm poſſe Epiſcopum ratione neceſſitatis vrgentis, quando, ſcilicet, voto aſtrictus caret ſumptibus neceſſariis ad impetrandam diſpenſationem, vel periculum incõtinentiæ ex mora illius imminet. Quod communiter euenit in coniugatis ſimul habitantibus. Ducitur, quod in voto caſtitatis ex quo oritur obligatio hæc non petendi debiti ſolus Papa diſpenſet, niſi ratione vrgentis neceſſitatis. Sic tenet *Sotus 4. diſt. 38. q. 2. a. 1. col. penult. verſ. Reddere etiam, Ledeſ. 2. p. 4. q. 55. art. 1. col. 1. verſ. Sed hæſitabis, Palacios 4. diſt. 32. diſp. 2. col. 8. verſ. Ego verò, & d. 34. diſp. 2. colum. 11. verſ. Et quanquã, & diſt. 38. diſp. 3. col. 24. verſ. At verò neceſſitati, Margarita confeſſorum in 6. præcepto, f. 89. col. 1. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 127. n. 350. Pedraza ſum. in 6. præcepto, §. 9. Sylueſt. verb. Diſpenſatio, q. 9. n. 15. & verb. Matrimonium, 7. q. 5. fin. & verb. Debitum, q. num. 15. & verb. Votum 4. quæſt. 4. Armilla verb. Debitum, num. 13. Nauar. ſum. c. 12. nu. 76. & 86. & c. 16. n. 30. Perez lib. 4. ordinam. to. 1. l. 1. col. 28. f. 4. Gutier q. canon. l. 1. c. 23. n. 17.* Petrus *de Ledeſ. de matrim. q. 53. a. 1. col. 15. verſ.* Aduertendum *tamen, Toledo l. 4. ſum. c. 18. n. 1. differentia 2. Bart. à Ledeſ. de matrim. dub. 32. col. antepenult. Azor l. 11. inſtitut. moral. c. 19. q. 8. Graffis 1. p. deciſ. l. 1. c. 13. n. 80.*

3 Quare iuxta hanc ſententiam dicendum eſt, non poſſe Epiſcopum etiam diſpenſare in caſu neceſſitatis, ſi recurſus ſit ad potentem ex priuilegio diſpenſare in voto hoc ad petendum debitum (vt in ſimili dixi diſp. 9. n. 25.) Et ita affirmat *Petr. de Ledeſm. n. præced. allegatus*, aſſerens non poſſe Epiſcopum diſpenſare, ſi ad Nuntium Apoſtolicum aditus pateat. Quod tamen eo nu. 25. reprobaui, eò quòd hîc non maiori poteſtate gaudet quoad has diſpenſationes, quàm Epiſcopi. Et ſic iuxta hanc ſententiam, rarò vel nunquam poterunt Epiſcopi in hoc diſpenſare. Quia vbique eſt copia religioſorum mendicantium, qui poſſunt in hoc ex priuilegio diſpenſare. Vt dicemus diſp. 16.

4 At multò probabilius eſt, poſſe ſemper Epiſcopum diſpenſare cum coniugato, qui voto caſtitatis ligatus tranſiit ad nuptias, vt petat debitum. Cuius rationem reddunt *Enriquez, Manuel, Vega ſtatim allegandi.* Quod id non ſit in voto caſtitatis diſpenſare, ſed ad quendam ſolum effectum. Cum hic coniux non obſtanti hac diſpenſatione ſit ſacrilegus fornicando: nec eo matrimonio ſoluto poſſit ad aliud migrare. Sed hæc ratio diſplicet. Nam ſimiliter probaret poſſe Epiſcopum diſpenſare ad eum ſolum effectum, vt ligatus voto caſtitatis ineat ſemel matrimonium, manente voto in ſua firmitate quoad cætera. Quod nullus concedit. Alteram rationem tradit P*alacios ſtatim allegandus*, nimirum, quia id votum caſtitatis à ſua perfectione cadit poſt matrimonium initum: eò quòd iam non obliget ad reddendum. At in voto caſti-

tatis imperfecto poteſt Epiſcopus diſpenſare. Sed neque hæc ratio arridet. Quia ſimili modo probabiliter concludere poſſe Epiſcopũ in eo voto prorſus diſpenſare. Quippe ob eandem rationem imperfectionis, quæ inuenitur in hoc caſtitatis voto poſt matrimonium emiſſo, defendimus diſp. præced. à n. 4. poſſe Epiſcopum in eo prorſus diſpenſare. Præterea cum votum abſolutè ac perfectè emiſſum fuerit, & obligarit: non poteſt dici imperfectum ratione ſtatus culpatè aſſumpti: nec ex culpa ſua debet aſſumens reportare commodum. Quare legitima huius ratio eſt, quam tradunt nonnulli ex auctoribus pro hac ſententia allegandis. Quia licèt attento iure hæc diſpenſatio ſit ſolius Pontificis: at conſuetudine, quæ iuriſdictionem præbet *c. Cum contingat, de foro compet.* obtentũ eſt hanc diſpenſationem Epiſcoporum eſſe. Paſſim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant, nullo Roman. confugiente ad petendam in hoc diſpenſationem: eò vel maximè, quòd eæ diſpenſationes excuſari nequeant ratione vrgẽtis neceſſitatis. Cùm facilis ſemper aditus pateat ad religioſos mendicantes, qui ex priuilegio poſſunt in hoc diſpenſare. Et ideo hanc ſententiam tenent ex Iuriſperitis, *Ioan. Andr. cap. Rurſus, n. 6. qui clerici vel vouẽt. & ibi Anton. fine, Anchar. n. 2. oppoſit. 1. fin. Præpoſ. n. 6.* Alex. de Neuo *nu. vlt. Henricus nu. 4. Brunel. de ſponſal. concl. 31. nu. 4. Hieron. Mangaria in arbore conſanguinit. §. In nomine, num. 56.* (vterque habetur tom. 9. tract.) *Roſella verb. Impedimentum, impedim. 4. nu. 5. fin. Angel. verb. Matrimonii 3. imped. 5. n. 3. & verb.* [illegible] *n. 9. Armilla verb. Diſpenſare, n. 18. & verb. Matrimonium, n. 55. Tabiena verb. Matrimonium 1. q. 2. & verb. Impedimentũ, imped. 2. q. 5. Greg. Lop. l. 11. fin. t. 2. p. 4. Gallego de cogn. ſpirit. c. 19. num. 15. Mozzius,* quem refert & ſequitur *Hugolin. de matr. c. 20. n. 10.* Et ex Theologis, *Maioris 4. d. 32. q. 2. arg. 2. contra 1. cõcl. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 22. §. 2. fin. Sotus 4. d. 37. q. vn. ar. 1. in fin. corp. & a. 2. col. 4. verſ. Et per hoc reſpõdetur, Alex. in ſuo Enchirid. in 2. p. precept. 2. tract. de voto, verſ. Epiſcopus tamen diſpenſat, Veracruz 1. p. ſpecul. a. 15. in fin. & dub. 1. fin. & append. ad d. a. 15. fol. 121. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. col. 17. verſ. Suffragatur cõmuni placito, Cordub. ſum. q. 146. punct. 2. Toledo l. 7. ſumm. c. 14. nu. 4. Enriq. l. 12. de matrim. c. 2. n. 9. in comment. lit. S. & c. 5. n. 10.* vbi dicit idem de coniugato, qui ſacris eſt initiatus abſque vxoris licentia. *Sorbus in compendio priuilegiorum mendicant. verb. Abſolutio quoad ſeculares, 2. in reſolutio quas ibi ponit, verſ. Tertiò aduertendum eſt f. 75. Viuald. candel. Sacram. 1. p.* vbi de matr. *n. 140. & 3. p. c. 14. num. 41. Manuel 1. to. ſum 2. edi. cap. 242. n. 2. & in bulla Cruciata, §. 9. n. 119. & quæſt. regul. 1. to. q. 6. a. 2. Valent. 4. p. diſp. 10. q. 5. punct. 5. fin.* Lud. *Lop. 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. 46. verſ. Adde verò, f. 111. c. & 1. p. cap. 83. verſ. penult. Eman. Sa ſum. verb. Debitum coniugale, num. 4. Graffis in ſuis deciſionib. 1. p. l. 2. c. 82. n. 5. & c. 83. n. 12. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 51. & caſu 118. puncto 2.*

5 Sed an hoc extendendum ſit ad profeſſos, vel ſacris initiatos, qui ex diſpenſatione Pontificia abſque legitima cauſa conceſſa matrimonium iniere, vt poſſit cum eis Epiſcopus diſpenſare: dixi diſp. 8. n. 10.

6 Rurſus dubitabis, an hæc facultas Epiſcopi protendatur etiam ad diſpenſandum in petitione debiti cum eo, qui poſt votum caſtitatis contraxit matrimonium, nondum tamen illud conſummauit? Deciſio pendet ex ea quæſtione, an hic teneatur tunc ratione voti caſtitatis implendi, ingredi religionem. Et DD. teneri aſſerentes, quos referam lib. ſeq. diſp. 34. num. 2. tenentur ſubinde dicere non poſſe tunc Epiſcopum diſpenſare. Quia hac ratione nequit Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui poſt votum religionis matrimonium iniit, vt poſſit cõſummare: (vt bene ait *Sotus 4. d. 38. q. 2. col. 6. verſ. Quod antẽ remedij:*) quia ille poteſt adhuc implere votum ingrediendo religionem. Et ita hanc partem ſuſtinet *Azor* in quodam ſimili, *lib. 11. inſtit. moral. c. 19. q. 20. verſ. Sed dubiæ quæſtionis eſt.* At retẽta opinione noſtra, quam ſuſtinebimus lib. ſeq. diſp. 34. n. 8. dicenti hunc non teneri ingredi religionem, ſed poſſe conſummare reddendo, dicendum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare vt debitum petat. Sicut id poteſt matrimonio ſemel conſummato. Quia ſimiliter tenetur debitum reddere, niſi religionis ingreſſum eligat, ad quem minimè obligatur. Ac proinde verſabitur in magno incontinentiæ periculo, petitione debiti ſibi interdicta. Et ita ſuſtinet *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 242. num. 2.* Et ſimiliter poſſet Epiſcopus diſpenſare in hac debiti petitione, aut redditione priori bimeſtri, quo ante conſummationem reddere non tenetur: vel ſi cum ipſe vouens ſit innocens, alter coniux ſit adulter. Quamuis enim in his caſibus nec teneatur nec poſsit licitè reddere debitum: cum tamen non teneatur religionem ingredi, quo caſtitatis võtũ impleat, nec poſsit ad alias nuptias tranſire, in magno incontinentiæ verſabitur periculo. Nec conſuetudo ratione neceſsitatis inducta ad diſpenſandum in hac debiti petitione, reſtringenda eſt, ne in his caſibus ſimilis neceſsitatis poſſit. Idem dicerem, quando hic voto caſtitatis aſtrictus ad matrimonium tranſiret animo ingrediendi religionem. Cum enim is animus non obliget ad ingreſſum, ſed liberum ſit ei matrim. inito non ingredi, ſed id conſummare reddẽdo: (vt probaui l. 1. diſp. 43. num. 9.) eadẽ ratio militat, vt poſsit cum illo Epiſcopus diſpenſare ad petendum.

Ex his deducitur, minimè neceſſarium eſſe confugere 7
in his euentibus ad habentes ex priuilegio Pontificio facultatem diſpenſandi. Quippe ratione dictæ conſuetudinis, id poteſt Epiſcopus præſente Papa: nedum illis. Sicut diſp. 9. n. 27. diximus poſſe parochos ratione cõſuetudinis diſpenſare in vna vel altera ieiunij die, etiamſi præſens eſſet Epiſcopus.

Quando autem vota hæc caſtitatis ſunt poſt matrim. 8
emiſſa, qualiter circa ea, ac debiti petitionem, poſſit Epiſcopus diſpenſare, ſatis diximus tota diſp. præc. An autem poſſit in hac debiti petitione diſpenſare per bullam Cruciatam? dicemus diſput. 15. Et an poſſit per religioſorum priuilegia? dicemus latè diſp. 16.

Tandem id monuerim, non poſſe Epiſcopum diſpen- 9
ſare omnino in voto caſtitatis, cum eo, qui poſt illud matrim. contraxit, ſed tantùm ad petendum debitum. Quia neceſſitas matrim. iam initi nil aliud poſtulat, nec conſuetudo aliud obtinuit. Quare non obſtanti diſpenſatione hîc fornicãdo ſacrilegus erit: & tranſeundo ad aliud matrim. poſt illud diſſolutum. Quia non poteſt Epiſcopus in his votis diſpenſare quoad eos effectus. Sic *Sotus 4. d. 38. q. 2. a. 1. col. penult. verſ. Reddere etiam, Gutier. & Barth. a Ledeſ. n. 2. allegati.* Quare ſi hic ſoluto matrim. ad aliud tranſeat, noua Epiſcopi diſpenſatione egebit ad petendum debitum. Quippe prior diſpenſatio ſicut nec ad aliud matrim. ita nec ad eius vſum extendi potuit.

QVÆSTIO II. An poſſit Epiſcopus ad petendum debi- 10
tum diſpenſare cum coniuge, cui debiti petitione eſt interdictum, ratione affinitatis contractæ cum altero coniuge? Quibuſdam placet eam diſpenſationem ſolius eſſe Pontificis. Ducuntur, quod id impedimentum oriatur ex affinitate inter coniuges contracta: in qua ſolus Papa diſpenſat. Secundũ quod præceptũ abſtinendi tunc à debiti petitione oriatur à iure Pontificio, *c. Tranſmiſſæ, de eo qui cogn. conſang.* & nec ibi nec alibi concedatur Epiſcopo poteſtas in eo diſpẽſandi. Ergo Epiſcopus tanquam inferior nequibit in eo diſpẽſare. Sic ſuſtinent *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 6. ad fin. Matienzo l. 5. recop. t. 1. rub. gl. 1. n. 103. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 83. n. 12.* Et dubius manet *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 8.* Idẽ ſuſtinent quando eſt propriè inceſtus, vt quia cõiux iam conſummato matrim. habuit rem cũ perſona ſui coniugis conſanguinea, niſi id poſſit Epiſc. ratione iuuẽtutis, *Angel. verb. Inceſtus, nu. 5. Syluеſt. verb. Luxuria, q. 4. d. 5.* fatentur tamen poſſe, quando non eſt propriè inceſtus. Vt quia copula ante matrim. conſummatum habita fuit.

Alij ſuſtinent eandẽ partem, cum quadam tamen limi- 11
tatione. Dicunt enim nõ poſſe Epiſcopũ diſpẽſare, niſi in caſu neceſſitatis, eò quòd nõ pateat facilis aditus ad Pontificem, ſitq; incontinentiæ periculũ. Quia in hac neceſſitate poteſt Epiſcopus in lege Pontificia diſpenſare. Huius ſent. ſunt *Sylu. verb. Debitũ, q. 9. fin. Margarita confeſſorũ in 6. precept.*

*præcept.verſ.*11.*fol.*89.*Gutier.quæſt.Canon.lib.*1.*cap.*23.*n.* 17. *Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct. cap.*80.*col.*3.*verſ.Sed connumerare:&* *c.*296.*ad fin.&* 2.*p.*vbi de matrim.*c. vlt.col. antepenult. verſ. Iam & illam.* Et quando copula illa eſt ſceleſtiſſima, vt cum ſocru vel ſorore vxoris,tenent *Sotus* 4.*d.*37.*q.vn.a.* 3. *col.*3.*verſ.Debet autem.Graffis* 1.*p.deciſionum,l.*2.*c.*81.*n.*3.

12 Quare iuxta hanc ſententiam dicendum eſt, cum hodie poſſit Commiſſarius Cruciatæ in hoc diſpenſare, ſi pateat aditus ad eum,nequibit Epiſcopus (ſicut in ſimili diximus n.3.) Quia iam neceſſitas ceſſat. Et ita ſuſtinet *Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct.c.*80.*col.* 3.*verſ. Sed an modo,& verſ. ſeq.* Niſi(inquit)commiſſarius nolit abſque compoſitione diſpenſare , quam coniux præ paupertate non eſt ſoluendo:& idem ſuſtinet 2.*p. inſtructorij*, vbi eum retuli nu. præced.Imò hodie retenta hac ſententia ferè numquam poterit Epiſcopus diſpenſare. Cùm facillimus ad religioſos mendicantes ſit aditus. Quos in hoc diſpenſare poſſe dicemus diſp.16.

13 At tamquam multò probabilius eſt tenendum , poſſe ſemper Epiſcopum in hoc diſpenſare. Quia quamuis rigore iuris attento nequeat (vt probant rationes adductę nu.10.)at ratione conſuetudinis iam præſcriptæ id poteſt (vt in ſimili diximus de voto, n.4.) Atque praxis ipſa id teſtatur:paſſim enim Epiſcopi in hoc diſpenſant. Et ita hanc partem ſuſtinent *Palud.*4.*d.*42.*q.*1.*art.*3.*concluſ.*2.*nu.* 28.*& cōcl.*3.*n.*29.*D.Antonin.*3.*p.tit.* 1.*cap.*11.*in principio,col.* 3.*verſ. Nota etiam:& cap.*15.§.3.*& c.*16.§.4.*& c.* 19.§.3.& dicēs forte id eſſe verum,*Sotus* 4.*d.*37.*q.vnica*, *art.*2. *col.*4. *verſ.Dubium autē.* & idem clarè ſignificat *lib.*1.*de iuſt.q.*7. *art.*3.*col.*4.dicit enim poſſe Epiſcopum diſpenſare præſertim cum non ſit aditus ad Pontificem, *Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*55. *a.*1.*verſ.Sed hæſitabis.Verac.*1.*par.Speculi.a.*25.*verſ.Dixi etiā: & a.*5[illegible] *ad fin.&* 3.*p.a.*17.*fine. Corduba in ſuo quæſtion.l.*1.*q.* 12.*a.*2.*dict.*4.*&* 5.*Palacios* 4.*d.*34.*diſp.*2.*col.*11.*verſ. Et quāquam.Medina* 1.2.*q.*97.*a.*4.*in fine* 3.*concl. Alex.in ſuo Enchir. præcept.*6.*in* 5.*ſpecie luxuriæ,quæ eſt inceſtus, in fine Ouād.*4.*d.* 41.*q.vnic.propoſit.*13.P*edraza ſum.præcept.*6. §. 19.*Toledo l.* 5. *sū.c.*12.*n.*6.*Enriquez lib.*11.*de matrim.c.*15.*n.*11.*fine Emmanuel Sa ſumma,verb.Debitum,nu.*13.*Valentia* 4.*p.diſp.*10.*q.*5. *pūct.*5.*fine.Petr.de Ledeſma de matrim.q.*58.*a.*4.*dub.*2.*verſ.in huius rei explicationē.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.*41. *col.* 3.*poſt* 2.*concluſ.Manuel* 1.*tom.ſum.in* 2.*edit.c.*243.*nu.*12.*& in bulla Cruciata.*§.13.*n.*7.*& addit.ad eundem.*§.13.*n.*17.*Viualdus candel.ſacram.* 1.*p.*vbi de matrim.*n.*210.*Sorbus in compēdio priuileg.mendicāt.verb. Abſolutio quoad ſeculares* 2. *in reſolutionib quas ibi ponit verſ. Tertiò aduertendum eſt,f.*75.*Vega* 2. *tom.ſum.c.*5.*caſu* 1.*fine.Cañedo ſum.Sacram.* vbi de matrim. *c.*6.*in impedimento affinitatis,n.*45.Et ex iuriſperitis,*Syluest. verb.Matrimonium* 8.*q.*15.*dicto* 7. *Armilla verb.Diſpēſare, n.* 18.*Gaeta c. Ad limina* 30. *q.*1. §.4.*n.*408.*&* 502.*Anton.Cucus l.*5.*inſtitut.maiorum tit.*11.*n.*124.*Gallego de cognat.ſpirituali,cap.*19.*n.*14. *Hugolinus de matrim. cap.*20.*fine.* Et hoc eſt verum,quamuis affinitas illa contrahatur ante matrimonium conſummatum. Sic docent P*alud.d.q.*1.*a.*3.*num.* 29.*D. Antonin.*3.*p.tit.*1.*c.*11.*in principio,col.* 3.*verſ.Nota etiā Sotus* dicens fortè ita eſſe 4.*diſt.*37.*q.vn.a.*3.*col.*4.*verſ. Dubium autem.Syluest.Alex.Bart.à Ledeſma proximè allegati.*

14 Hinc deducitur, poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare, quamuis ad quoſcumque potentes diſpenſare ſit facillimus aditus. Quod hæc poteſtas quamuis ordinem duxerit ex neceſſitate medendi periculo incontinentiæ cōiugum,at iam ea poteſtas ex conſuetudine, præſcripta cōuenit abſolutè Epiſcopis. Vt n.præced.probauimus.

15 QVÆSTIO vltima. An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum coniuge ad petendum debitum,qui cum ſuo coniuge contraxit cognationem ſpiritualem ? Quamuis neminem viderim,qui id neget: at videntur poſſe eſſe opiniones eædē,quæ n.10.& 11.relatæ ſunt circa affinitatis impedimentum. Quod impedimentum quoque hoc ex iure Pontificio habeatur *cap.* 1.*de cognat. ſpirit.* niſi dicamus ideo neminem contrarium dixiſſe:quia eſt valde dubium an cognatio ſpiritualis ſuperueniens matrimonio,impediat debiti petitionem.Verum ſuppoſito impedire, dicēdum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Quod id conſuetudine præſcripta obtentum ſit. Atque ita docent *Palud.* dicens fortè ita eſſe 4.*d.*42.*q.*1.*a.*1.*concluſ.*1.*n.*6.*D. Anton.*3. *p.tit.*1.*cap.*15.§.3.*Ledeſma* 2.*p.*4. *q.*58. *a.*2.*fine.Veracruz* 1.*p. Speculi,a.*57.*verſic.Sed contra iſtam.Valentia* 4.*p.*2.*punct.*2.*ad finem:& diſp.*10.*quæſt.*5.*pūct.*5.*fine.Emanuel Sa ſumma, verb. Matrimonium,*vbi de impedimentis diriment.*n.*5.*verſ. Si pater.Barth.à Ledeſma de matrim. dub.*44.*col.*3.*verſ. De vſu verò.Ludou.Lopez* 1.*p.inſtruct.cap.*85.*col.*2.*verſic.* P*ræterea ſi coniux,Graffis* 1.*par.deciſionum,l.*2.*cap.*83.*numer.*12.*Manuel addit ad bullam.*§.13.*num.*17.Et ex iuriſperitis,*Roſella verb. Impedimentum,impedim.*6.*n.*6.*Angelus verb.Matrimonium* 3. *impedimento* 7.*initio.Syluest.verb.Matrimonium* 6.*q.*7.*dict.*2. *fine Nauar.ſum.Latina.c.*16.*n.*34.*verſ.Interrogatus autē.Gaeta c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*n.* 379.*fine,Gallego de cognat. ſpirit. cap.*19.*n.*13.*Matiēzo lib.*5.*recopil.tit.*1.*rubrica,gloſſa* 1.*n.*143. & omnes quos viderim.

Quid autem poſſit commiſſarius Cruciatæ circa diſ- 16
penſationem ad petendum debitum cum hoc duplici impedimento, dicemus diſp. 15. & quid religioſi circa hoc per ſua priuilegia,dicemus diſp.16.

DISPVTATIO XIII.

An in impedimento matrimonij, quod reſultat ex iuramentis caſtitatis & religionis, ſiue abſolutis, ſiue pœnalibus, ſiue conditionalibus, poſſit Epiſcopus diſpenſare?

SVMMARIVM.

*An in his iuramentis,quando ſunt conditionalia vel pœnalia,poſſit Epiſcopus diſpenſare, n.*1.

*Quando ſunt abſoluta:refertur duplex ſententia,n.*2.*&* 3.

*Explicatur an iuramenta hæc ſemper contineant votum implicitum num.*4.

*Proponit ſententia Auctoris poteſtatem Epiſcopis in his iuramentis, n.*5.

*An conceſsis in aliquo priuilegio omnibus iuramentis , quæ non ſunt in tertij præiudicium , & omnibus votis præter caſtitatis & religionis cenſeantur quoque reſeruata iuramenta caſtitatis & religionis,n.*6.

*Quid , ſi nulla reſeruatio votorum fieret , ſed omnia vota ac iuramenta quæ non ſunt in tertij præiudicium concederentur: an cenſerentur adhuc reſeruata iuramenta religionis & caſtitatis,n.*7.

*Satisfit argumentis,n.*8.

QVando hæc iuramenta caſtitatis & religionis ſunt 1
pœnalia vel conditionalia, idem prorſus ſentiendum eſt de illis , quod de votis ſimilibus diximus diſp. 10.numer.8.& 13. Quia eadem eſt ratio. Et qui poteſt in votis diſpenſare, poteſt quoque in iuramentis factis ipſi Deo,quæ inſtar votorum ſunt. Vt probaui diſp.n.18.

Tota autem difficultas eo pertinet, an in his iuramen- 2
tis abſolutis poſſit Epiſcopus diſpenſare : an potius cenſeantur Pontifici reſeruata, ac vota earundē rerum ? Duplex eſt ſententia. Prior affirmat ea iuramenta Pontifici reſeruari, ſicut & ſimilia vota. Ducitur , quod iuramentum factum Deo includat votum , (vt bene docent *Sotus lib.*8. *de iuſt.quæſt.*1.*art.*9.*in ſolutione ad* 2.*in fine. Nauar.ſum. Latina cap.*27.*n.*275.*verſ.*16.)Quod inde conſtat, nam iurans Petro ſe daturum ei nummos , id promittit Petro confirmans promiſſionem teſtimonio diuini nominis. Ergo iurans Deo ſe reſeruaturum caſtitatem , vel ingreſſurum religionem, id promittit Deo, iuramentoque firmat. Et proinde vbi eſt votum, vtpote quod nil aliud eſt, quàm promiſſio facta Deo. Reſeruatis ergo votis caſtitatis ac religionis, cenſentur à fortiori reſeruata ſimilia iuramenta. Et confirmatur ex doctrina *D. Thom.*2.2.*q.*89. *art.*1.*in fine corporis*, vbi omne iuramentum diuidit in aſſertorium & promiſſorium, dicens , eſſe aſſertorium, quando inducitur ad confirmandum aliquid præſens aut præteritum : promiſſorium autem,quando ad confirmandum aliquid futurum. 2. quia ex eo iuramēto acquiritur Deo tanquam vero creditori , ab ipſoque acceptatur obligatio faciendi aliquid in eius obſequium. Ergo

eſt promiſſio perfecta:& cùm Deo facta ſit, erit votum. Tandem quia ſi quis homini promittat ſe ingreſſurũ religionem nequit homo ille remittere: quaſi promiſſio nõ homini,ſed Deo facta ſit. Sic tenent *Caietan. 2.2.q. 89. a. 9.paulò poſt princ.Sotus l.8.de iuſt. q.1.a.9.fine corporis.* Alco*zer lib.de ludo,c.13,concl.9.in ſum.c.16.fol.58.verb. La primeraes.* Stunica *q.5.de voto,n.42.& q.6.fine.Manuel 2.tom.ſum. c.100.n.3.Toledo l.4.ſum.cap.23.n.2.Azor.lib.11.inſtitut.moral.cap.10.q.3.Aragon.2.2.q.89.art.12.col.6. dict. 1. & q. 89. art.9.col.3.dict.4.Valentia 2.2.diſp.6.q.7.punct.4.col. 5. verſic.Et notandum eſt.*

3 Poſterior ſent.docet huiuſmodi iuramenta nõ eſſe Põtifici reſeruata.Ducitur,quia nunquam in facultate conceſſa circa relaxanda aut commutanda iuramenta, excipiuntur hæc,ſed ſola,quæ in tertij præiudicium vergunt. Nec ex votorum reſeruatione deducitur ſufficienter reſeruatio iuramenti circa eandem materiam. Cùm enim votum ſit fortius vinculum iuramento,teſte *D.Thom.2.2. q.89.a.8.*quem plerique ſequuntur, deducitur argumentum negatiuè à maiori ad minus . Vt non poteſt Epiſcopus in maiori vinculo diſpenſare:Ergo nec in minori. Quod omni prorſus vi deſtitutum eſt. Sic tenent *Tabiena in ſum.noniori,verb.Iurare,q.20.n.21.ad fin.Nauar.lib.2.cõſil.tit. de iureiurando,in priori edit. conſil.5.n.4.& 5. in poſteriori, conſil.1.nu.4.& 5.* & aliqui neoterici doctiſſimi.

4 Sed vt meam ſent.explicem,ſuppono iuramentum factum Deo de re aliqua eius honorem concernenti, regulariter continere promiſſionem factam Deo , ac ſubinde votum. Quod probant argum. n.2.adducta. At poſſunt aliquando hæc iuramenta fieri, ita vt nullàm promiſſionem Deo factam includãt:ſed mera ſint iuramenta.Quia, ſcilicet,iurans intentione caruit promittendi ac offerendi aliquid Deo , ſed ſolum per iuramentum quaſi aſſertorium,id ſe facturum affirmauit. Vt bene docet, *Ludou. Lup.2.p.inſtruct.*vbi de clauibus *c.9.col.6.*& melius *Valent. 2.2.diſp.6.q.7.punct.2.paulò poſt principium* , vbi ait , ſicut enunciatio de futuro poteſt eſſe coniuncta, & cum nudo propoſito faciendi id,quod quis dicit ſe facturum:& etiã cum promiſſione faciendi id ita quoque iuramentum poſſe induci ,vel ad confirmandum nudum propoſitum, vel ad promiſſionem confirmandam:communiter tamen induci ad promiſſionem confirmandam , & ſic dici promiſſorium.Quare id iuramentum dicetur promiſſorium imperfectè,& ſecundum quid,vt diſtinguitur cõtra merè aſſertorium: quod propriè eſt de præterito aut præſẽti. Nec tunc iurans obligatur Deo tamquam creditori acceptanti materiam illam,vt rem ſibi promiſſam, ſed vt teſti exigenti veritatem ſui teſtimonij:deficit autem à vera promiſſione,eo quod non ſit obligatio pacto firmata. Exemplum huius eſto , quando quis non reſpiciendo Deum, quaſi aliquid volens illi offerre in ſuum obſequium , ſed ſolum eum afferre in teſtem , ſe ad aliquid faciendum iureiurando aſtringit. Veluti contingit in eo, qui non impulſus Deo obſequendi deſiderio,ſed quaſi deſperans quod videat à ſe ignominioſam aut pauperem vitam in ſeculo ducendam : quia cathedram aut beneficium,cui ſe oppoſuerat , amiſit : vel aliud dedecus paſſus eſt, iurat fore vt ingrediatur religionem : vel quando ira percitus erga patrem,id illi iurat. Et quamuis hoc in voto religionis frequentius accidat : poteſt tamen in voto caſtitatis quandoque contingere.Vt ſi quis mirũ in modum conſequendi alicuius matrimonij auidus , ſpe eius obtinendi amiſſa iuret ſe caſtitatem ſeruaturum, non intendẽs eam Deo in eius famulatum dicare, ſed præ rabie ac indignatione, eo quod coniugium intentum votis ſuis non reſponderit. Sed obiicies idem quoque poſſe contingere in promiſſione per modum voti facta.Vt ſi in eiſdem exemplis quis ſic diceret:Promitto Deo religionem. Sed reſpondeo eſſe apertam differentiam. Quod in hoc exemplo adſit expreſſis verbis facta Deo promiſſio : nec Deus alio modo adducatur, quàm vt verus creditor promiſſionis ſibi factæ, At in illis exemplis nulla expreſſa promiſſio adeſt,nec animus promittendi , ſed ſolum adducendi Dei in teſtem illius aſſertionis de futuro , quæ quodammodo & imperfectè eſt promiſſio.

Hinc deducitur ſolutio quæſtionis propoſitæ. Quippe 5
exiſtimo priorem ſententiam n.2.relatam veram eſſe regulariter,& in plurimum.Quia regulariter ea iuramenta votum continent ; & ita fortius vinculum , quam ſolum votum.At poſterior ſententia n.3. relata, eſt vera in caſu raro , quem num. præced. explicui,quando id iuramentum non includit in ſe votum.Quod tunc ſit minus vinculum quàm votum,ac proinde non probatur eius reſeruatio ex reſeruatione voti eiuſdem materiæ. Vt bene probauit poſterior ſententia.

Secundò deducitur,quoties priuilegium concedat re- 6
laxari,aut commutari omnia iuramenta in tertij damnum non cedentia, & omnia vota præter caſtitatis & religionis , cenſeri ſub ea votorum reſeruatione reſeruari quoque eiuſdem materiæ iuramenta quoties hæc promiſſionem continent : ſecus vbi ea vacant. Et ita conciliantur diuerſæ ſententiæ, quæ inter viros doctos noſtræ Soc.circa hoc extitere,quibuſdam reſeruari aſſerentibus, aliis verò negantibus.

Tertiò deducitur , quamuis in bulla concederentur 7
omnia vota & iuramenta,quæ non ſunt in tertij præiudicium,nulla votorum reſeruatione facta,cenſeri adhuc reſeruata iuramenta caſtitatis ac religionis,in quibus promiſſio continetur:ſecus quando non continetur.Quia in nulla generali conceſſione cenſetur conceſſa vota religionis & caſtitatis , niſi exprimantur (vt diximus diſp.9. nu.2.) Quare à fortiori nec iuramenta earundem rerum promiſſionem continentia cenſebuntur conceſſa.

Ad,arg.nu. 2. propoſita quatenus militant contra no- 8
ſtram ſententiam reſp. Ad 1.dic id concludere , iuramentum illud caſtitatis, emiſſum in Dei honorem includere votum,& ita reſeruari Pontifici.Quod nos n.5.faſſi ſumus. Ad confirm. dic eam probare, omne iuramentum de futuro eſſe promiſſorium ſaltem imperfectè,vt diſtinguitur contra aſſertorium. Quod nu.4.conceſſimus.At 2. conſtat ex dictis num. 4. vbi quando id ſit verum,explicuimus.Ad vltimum fateor hominem non poſſe relaxare: eò quòd promiſſio illa non cedat in eius fauorem : non autem quod ſemper includatur promiſſio facta Deo. Ad argum.num.3.adductum quatenus etiam aduerſatur noſtræ ſententiæ mediæ,conſtat ex dictis num.4.& 5.vbi explicuimus quando iuramentum ſit minus, & quando fortius voto.

DISPVTATIO XIV.

An Epiſcopis diſpenſantibus integrum ſit aliquã mulctam pecuniariam imponere : atque poſſint diſpenſare, licèt impetrans prius adierit Pontificem,ſiue hic conceſſerit ,ſiue denegarit:ſiue non adierit,at nouit Epiſcopus Pontificem denegare?

SVMMARIVM.

Quando diſpenſant in votis,vel ſua lege,poſſunt imponere mulctam pecuniariam,n.1.

Quid,quando diſpenſant in lege ſuperioris,n.2.

An poſſit Epiſcopus diſpenſare in voto ſibi conceſſo, quando prius aditus eſt Pontifex,ac conceſſit diſpenſationem,n.3.

Quid,ſi iam virtute eius commiſſionis ordinarius vel confeſſor diſpenſaſſet,n.4.

Quid , quando Pontifex in eo caſu denegauit hanc diſpenſationem , vel nouit Epiſcopus,ſolere denegare,n.5.

Quid in hoc caſu, quando Pontificio decreto eſſet commiſſa diſpenſatio in perpetuum dignitati Epiſcopali : vel tacita eſſet commiſſio ratione vrgentis neceſſitatis,n.6.

Quid,quando confeſſor virtute bullæ , aut priuilegij religionis poteſt diſpenſare,n.7.

Quid ſi Epiſcopus vel conceſſor negauit remittens ad Papam,n.8.

An tunc dicatur caſus occultus,n.9.

1 DVo petit diſputatio præſens. Prius eſt, de poteſtate Epiſcopi ad imponẽdam aliquam mulctam iis cum quibus diſpenſat, per modum partialis cuiuſdam diſpenſationis commutationi admixtæ. Poſterius de facultate eiuſdem ad diſpenſandum, quando prius eſt aditus Pontifex. Circa prius, manifeſtum eſt, id poſſe, quoties diſpẽſat in voto: imò omnes fatentur ſanum eſſe conſilium non omnino diſpenſare, ſed aliquam commutationem admiſcere. Idemque poſſe quoties in ſua lege diſpenſat, nemo meritò dubitare poteſt. Quod cum ea lex à ſua voluntate proficiſcatur, vimque obligandi habeat, poteſt ex iuſta cauſa in ea diſpenſare, partim relaxando, & partim in aliquam eleemoſynam commutando. Sicut poteſt Pontifex, & quotidie facit circa ſuas leges.

2 Sed difficultas eſt, an id ei liceat, dum in lege ſuperioris in caſu ſibi promiſſo diſpenſat? vt in ieiunio, obſeruatione feſtorum. De qua re egi lib. 3. diſp. 10. à nu. 8. vbi id negaui, illud admittens in voto. Et nunc in eadem ſent. perſiſto. Quia rationes quibus id probaui ſunt vrgentes. At non ſunt damnandi iudices Eccleſiaſtici hanc mulctã per modum cuiuſdam cõmutationis imponentes. Quia innituntur ſententiæ probabili grauiſſimorum Auctorum. Et rationibus ibi à me adductis poteſt reſponderi, hoc poſſe ex tacita commiſſione. Nam eo ipſo quod Epiſcopis tanquam ordinariis ea commiſſio demandatur, aut expreſſè aut tacitè ratione vrgentis neceſſitatis, cenſetur commiſſum vel vt integrè diſpenſent, vel aliqua cõmutatione admixta. Et ita hanc partem ſuſtinent dicentes, caſu quo poteſt Epiſcopus in ieiunio diſpenſare, poſſe eum illud commutare in aliud opus pium, partim diſpẽſando, *Innoc. c. 1. n. 2. de obſeruat. ieiu. & ibi Henricus n. 2. Hoſt. rubr. eod. t. n. 9.* vbi *Ioan. Andr. num. 3. Ant. n. 5. Cardin. n. 3. q. 5. Abb. n. 9. Anchar. n. 8. Palud. 4. d. 15. q. 4. a. 1. n. 13. D. Anton. 2. p. t. 6. c. 2. §. 5. Caietan. 1. 2. q. 97. a. 4. ad fin. & ſumma verb. Ieiunii c. 3. ad fin.* vbi *Roſella n. 25. Angelus n. 20. Syleſt. q. 7. dict. 2. n. 19. Armilla n. 6. Tabiena q. 14. n. 15. Nauar. ſum. c. 21. hiſp. num. 21. latine n. 22. Angles floríb. 1. p.* vbi de ieiunio, *q. 5. diffic. 3. Azor l. 7. inſtit. mor. c. 19. q. 5. Vega 1. to. ſum. c. 14. caſu 36.* Nõ tamen hoc ita accipiendum eſt, ac quando Epiſcopus in voto. Quippe in hoc poteſt partim commutando diſpenſare, licèt cauſa omnino diſpenſandi non adſit. Quia idem vinculum voti manet ſuper materia loco prioris ſubrogata: ac vinculum id voti poteſt abſque eius iniuria omnino commutari. At in lege ſuperioris non poteſt diſpenſare admixta commutatione, quando conſtat non adeſſe cauſam iuſtam ad plenè diſpenſandum. Quod tunc omnino relaxetur ea lex, non enim eadem lex poteſt in aliam materiam transferri, niſi per legiſlatorem. Nec datur inferioribus in ea diſpenſandi facultas, niſi quando neceſſitas cauſæ vrget. Quod minimè euenit, quoties conſtat non eſſe cauſam omnino diſpenſandi iuſtam. Dixi quoties conſtat, nam in dubio fatentur omnes poſſe plenè diſpenſare: imò in hoc caſu eſt opus diſpenſatiõe. Nam vbi cauſa à præcepto excuſans conſtat, ea non eſt opus.

3 Circa poſterius quæſitum, ratio dubitandi poteſt eſſe. Quod ea diſpenſatione ſemel petita à ſuperiori, videtur iam in ea cauſa per ſuperiorem præuentum, & ſic nil poſſe circa illam inferiorem. Prima tamen concluſio ſit. Quando Epiſcopus poteſt iure ordinario in aliqua re diſpenſare, vt in voto perpetuali caſtitatis, vel non nubendi, quamuis obtenta ſit à Pontifice commiſſio facta ordinario, vel confeſſori, vt diſpenſet, poteſt vouens ei renuntiare, & adire Epiſcopum, vt poteſtate ſua ordinaria diſpenſet. Quia cum ea commiſſio ſit ob vouentis gratiam & fauorem conceſſa, non debet in eius damnum retorqueri. *Regula Quod ob gratiã, de regul. iuris, in 6. l. Quod fauore, C. de legib.* Nec ob id interdicitur impetranti poſſe fauore ſibi conceſſo cedere. Item, quia adire Principem ad petendam rem aliquam, nullum præuentionis effectum operatur, ne liceat poſtea id ab inferiori petere, *l. 1. & toto t. C. quando libellus, & ibi DD.* Atque ita generaliter etiam in reſcriptis iuſtitiæ tradit *Nauar. li. 1. cõſ. in 2. edit. t. de offic. deleg. conſ. 1. n. 2.* An verò teneatur facere mentionem prioris diſpenſationis, dicam n. ſeq.

II. Concluſio. Idem credo, quamuis iam virtute eius commiſſionis ordinarius vel confeſſarius in eo voto diſpenſaſſet, partim commutando, iuxta Pontificis præſcriptum. Poſſet enim hic vel ab ordinario petere, vt auctoritate ordinaria in ea commutatione diſpenſet: iuxta dicta diſp. 9. num. 20. etiam quando votum commutatum erat ex reſeruatis, nedum quando non eſt ex illis, vt hic contingit, vel poteſt etiam eligere redire ad priorem voti obligationem (vt diximus diſp. 9. num. 21.) & petere ab ordinario, vt diſpenſet in illo auctoritate ſua ordinaria. Quia tunc eſt nouum votum omnino. At in nouo voto tunc emiſſo manifeſtum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare, nec opus eſſe mentionem prioris diſpenſationis limitate factæ per Pontificem: cum ſint circa diuerſa. Quia prius votum circa illam materiam caſtitatis iam prorſus extinctum eſt. Quod ſi dicas non eſſe omnino diuerſum votum. Quia aliàs non liceret ad prius votum redire, cum id in melius commutatum eſt. (Cuius contrarium diximus diſp. 9. n. 21.) Reſpõdeo, dupliciter poſſe hunc eligere redire ad prius votum: primo modo tanquam ad votum primæuum, vtendo priuilegio. & libertate conceſſa omnibus, quibus vota commutantur etiam in melius, & tunc non eſt diuerſum votum, ſed prius, quod non omnino extinctum erat, ſed dependenter ab electione vouentis redeundi ad illud, vel impleⁿdi materiam in quam commutatum eſt. 2. modo poteſt redire, non tanquam ad primæuum votum, vtendo eo priuilegio: ſed materiam in quam illud commutatum eſt, quam multo minorem conſtat eſſe, vtpote cui diſpenſatio admixta eſt, iterum commutando in prius illud votum, quaſi de nouo illud emittendo, quod propria auctoritate à quocumque vouenti poſſe ſemper fieri fatentur omnes. Et tunc eſt omnino aliud votum: ac proinde non erit neceſſaria mentio prioris diſpenſationis cum limitatione conceſſit. Imò quamuis priori modo redeat, & ſit idem votum: & in caſu præcedentis concluſionis, in quo votum non erat extinctum, cum nondum expedita eſſet per ordinarium vel confeſſorem diſpenſatio, exiſtimo non eſſe neceſſariam mentionem prioris diſpenſationis cum limitatione commutationis conſuetæ factæ per Pontificem de ſtylo curiæ. Propter illa, quæ tradémus diſp. 22. n. 10. & 11. 4

III. Concluſio. Quando Pontifex de eo caſu conſultus denegauit diſpenſationem, iudicans non adeſſe cauſam, credo niſi noua cauſa proponatur, non poſſe Epiſcopum. Quia eo ipſo quod Pontifex denegauit, videtur facultatem auferre inferioribus cum illo ſingulari diſpenſandi, niſi ex noua cauſa emergenti. At ſecus eſſet, vbi huic ſingulari non denegaſſet, at conſtat ſolitum eſſe Pontificem aliis denegare ob eas cauſas diſpenſationem, reputãdo eas non eſſe iuſtas. Tunc enim poſſet Epiſc. cum illo, cui denegata non eſt, iudicans eas eſſe cauſas iuſtas diſpenſare. Quia cum iure ordinario ſibi ea diſpenſatio competat, non aſtringitur ad diſpenſandum ex iis ſolis cauſis, quibus Pontif. exiſtentibus vult diſpenſare. Nec Pontificem denegaſſe aliis ex ea cauſa diſpenſationem, ligat ordinariam Epiſcopi facultatem, ne valeat diſpenſare cum hoc, cui Pontifex non denegauit. 5

IV. Concluſio. Quando Epiſcopi diſpenſant ex commiſſione expreſſa annexa perpetuò dignitati, vt contingit in caſibus *Trident. ſeſſ. 24. de reform. cap. 6.* non aſtringitur ad diſpenſandum ex ſolis cauſis, ex quibus ſolet Pontifex diſpenſare. Quare licèt norit Papam nolle diſpenſare ex aliquibus cauſis, & aliis denegaſſe, poteſt cum hoc, cui non denegauit, diſpenſare ex iis cauſis, ſi eas iuſtas iudicat. Vt nu. præced. dicebamus, quando diſpenſat poteſtate ordinaria. Quod hæc tanquam iure conceſſa, ac dignitati perpetuò annexa, ſit ordinaria, (vt probaui l. 2. diſp. 40. 14.) Imò idem cẽſerem, quando ex cõmiſſione 6

ne ſpeciali Pontificia diſpenſaret. Cùm enim Pontifex non aſſignet cauſas, ex quibus commiſſarius diſpenſet, ſolùm aſtringit illum,vt ex iuſta cauſa diſpẽſet,eius prudentiæ committens diſcernere,quæ ſit iuſta cauſa.Exemplum huius n.ſeq. proponam. Secus eſſet quando ex ſola epicheia diſpenſat Epiſcopus,vt in caſu neceſſitatis ratione periculi in mora. Cùm enim tunc ex ſola præſumpta Pontificis voluntate diſpenſet,vbi de contraria voluntate conſtat, ceſſat præſumptio cui epicheia innititur. At poſſet vtique quando Papa aliquando concederet, licèt aliquando neget. Quia tunc non eſt contraria voluntas.

7 V. *Concluſio*.Sicut diximus nu.3. & 4. poſſe eum,qui impetrauit diſpenſationem à Pontifice voti in quo poterat Epiſcopus, ad ipſum confugere, vt diſpenſet: ſic dicendum eſt poſſe confugere ad potentem ex priuilegio. V.g. fuit vòtum pœnale caſtitatis vel religionis, poterat confeſſarius per bullam Cruciatam commutare:(vt diſp. ſeq.trademus) poſſunt etiam religioſi id commutare, atque in eo diſpenſare virtute ſuorum priuilegiorum: (vt dicemus diſp.16.) dico non obſtare huic facultati impetratam eſſe à Pontifice commiſſionem diſpenſandi factã ordinario vel confeſſori. Quia adiiſſe ſuperiorem, nullum præuentionis effectum operatur: & commiſſio fauore huius facta non debet in eius damnum retorqueri, (vt hæc nu.3.probauimus.)Nec iam ordinarium vel confeſſorem virtute commiſſionis diſpenſaſſe obſtat, quin poſſit hic adire habentem priuilegium diſpenſandi, aut vti priuilegio Cruciatæ, redeundo ad priorem voti obligationem, (vt dicebamus num.4.) & ſic tanquam noui voti poſſit diſpenſationem aut commutationem impetrare,non facta prioris mentione. Ob rationem quam eo num.4.tradidimus. Et quamuis Pontifex ſemper huiuſmodi vota commutet in menſtruas confeſſiones, & certa pœnitentiæ opera:& ſolum quando adeſt incontinentiæ periculum, non impedit commutationem fieri per bullam in ſubſidium belli;prout ipſa concedit:& per priuilegia religionis,in quæcumque opera pia:vt ea expreſſè concedunt:& virtute horum diſpenſari ex aliis cauſis iuſtis,quamuis non adiit inconuenientiæ periculum: dummodo huic ſingulari non ſit denegata diſpenſatio à Pontifice, vel eius pœnitentiario ,(Vt num. præced. iuncto n.5.probauimus.

8 Tandem duæ difficultates diſſoluendæ ſuperſunt. Prior eſt,an ſi quiſpiam diſpenſationem petiit ab Epiſcopo,in caſu in quo poterat, vel à religioſo virtute priuilegiorum vel commutationem virtute bullæ, qui noluere, ſed remiſere illum ad Pontificem, an poſtquam hic ſe præſentauit Pontifici petens ab eo diſpẽſationem,poſſint ſicut prius poterant Epiſcopus,religioſi,vel confeſſor? Et videtur eos non poſſe. Quod iam deſinant eſſe iudices, ex quo cauſam,ad ſuperiorem remiſere. Vt habetur *c.Licèt de offic.legati.*& tradunt *ibi gl.verb.Tranſtulerat,& ibi Ant. n.8.Abbas num.3.Anchar.num.2.Imola fine*, & tradunt adeò hoc eſſe verum,vt nec ex partium conſenſu poſſit ea cauſa ſemel iam ſuperiori præſentata, ad priorem iudicem redire. At dicendum eſt poſſe,quamuis iam Pontifex cõmiſiſſet diſpenſationem ordinario vel confeſſori, & hi iam illam expediiſſent,(prout num. 3.4. & præcedenti, explicuimus.)Quia textus *dict.cap.Licet*, & doctrina auctorum ibi allegata, intelligitur in iuriſdictione contentioſa,de qua is textus loquitur. Qualis non eſt iuriſdictio diſpenſandi.

9 Poſterior difficultas eſt.An ſi impedimentum erat occultum,in quo ſolum poterat Epiſcopus diſpenſare quàdiu occultum eſt, vt ſunt caſus conceſſi in *Trident.ſeſſ. 24. de reform. c. 6.* in quibus conceditur facultas Epiſcopo, quamdiu occulti ſunt, nec ad forum contentioſum deducti poſſit Epiſcopus, licèt initio noluerit, ſed remiſerit cauſam ad Pontificem,cui ille ſe præſentauit? Videtur non poſſe. Quia iam deducta res illa eſt ad Pontificis forum. Sed dicendum eſt poſſe. Quod verbum, Forum idem ſit quod iudicium, ſiue locus vbi iudicatur, *c. Forus de verb.ſign.*Et licèt ea dictio ſolum poſita poſſet aliquam dubitandi anſam præbere:eam tamen prorſus aufert dictio, contentioſum, illi adiuncta. Quippe id appellatur quando lis agitatur inter partes coram iudice: vt bene tradit *Felinus c.1.à n.39.de conſtit.*

DISPVTATIO XV.

An per bullam vel iubileum poſſint aliquando commutari vota Religionis & caſtitatis,& alia quæ matrim. impediunt, vel diſpenſari poſſit ad petendum debitum cum impedimento voti affinitatis,vel cognationis?

SVMMARIVM.

Quæ vota poſſint per bullam aut iubileum commutari, & an neceſſariò in belli ſubſidium commutanda ſint,n.1.

Proponuntur argumenta probantia in nullo euentu poſſe hæc vota caſtitatis & religionis per bullam aut iubileum commutari,n.2.

Hæc vota tunc cenſentur in bulla vel iubileo reſeruari, quando ſunt Pontifici reſeruata,n.3.

An poſſint per hæc commutari votum temporale caſtitatis, & caſtitatis coniugalis,non petendi nec reddendi,virginitatis, non nubendi, aſſumendi ordinis ſacri, diſiunctiuum caſtitatis vel ordinis, aſſumendi habitus beatarum,ingrediendi ordinem militarem, perſeuerandi in religione:& vt differatur votum religionis,n.4.

An poſſint commutari per hæc votum ſtrictioris religionis in tranſitum ad laxiorem,n.5.

Quid de commutatione earum rerum, in quas Pontifex hæc commutauit,n.6.

Quid de votis caſtitatis poſt matrimonium emiſſis,n.7.

Quid de votis pœnalibus ac conditionalibus caſtitatis & religionis,n 8.

Quid de voto caſtitatis,ad petendum debitum,n.9.

Quid,quando poteſt Epiſcopus diſpenſare in his votis ratione ſolius neceſſitatis,n.10.

Quid de iuramentis abſolutis aut pœnalibus, conditionaliſve caſtitati & religionis: & quando ſimul concurrunt votum & iuramentum, num.11.

An poſſit fieri dicta commutatio, quando prius eſt aditus Pontifex, vt diſpenſet in iis votis,ſiue negarit,ſiue conceſſerit: & quamuis confeſſor nolens commutare, remiſerit illum ad Pontificem,cui ſe preſentauit: & quamuis ſciatur Pontificem ex ſola certa cauſa diſpenſare iuncta commutatione in quadam certa opera? Remiſſiuè,n.12.

Commiſſarius Cruciatæ an diſpenſat ad petendum debitum, quando affinitas aut cognatio ſpiritualis ſunt poſt matrimonium contracta, num.13.

An concedente Pontifice facultatem commutandi voti de danda certa eleemoſyna, remittentique partem debitæ, nec ſolutæ, ac obliganti ad ſolutionem alterius partis, poſſit pars ſoluenda remitti ex cauſa per Epiſcopum, vel virtute bullæ vel iubilei commutari, & poſſit per hæc commutari pœna pecuniaria iam incurſa ex fractione voti pœnalis.n.14.

An tempore iubilei poſſit confeſſor commutare ſic votum: in id commuto ex nunc, id quod vir doctus iudicarit commutandum: & ſi hic frangat votum antequam vir doctus declaret,peccet in illud,n.15.

An tranſacto iubileo poſſint commutari vota, quorum quis immemor commutationem non petiit, ſi confeſſor generaliter vota commutarit,num.16.

Quid,ſi ea commutatio generalis non facta eſt,n.17.

Quid,ſi voti memor noluit commutationem petere,n.18.

Quid,ſi tempore iubilei hic non eſt faſſus, quod non inuenerit in ſe culpam aliquam lethalem,n.19.

An ſi intendebat lucrari iubileum, quem poſtea non obtinuit, reincidat in excommunicationes reſeruatas,à quibus eſt abſolutus,n.20.

An ſi oblitus tunc ſit alicuius,extincta maneat reſeruatio,n.21.

An reuiuiſcant vota virtute illius commutata, quamuis confeſſor commutarit in ea quæ vir doctus præſcripſerit,n.22.

Quid,ſi nulla commutatio facta ſit tempore iubilei,n.23.

Quam culpam committat hic non lucrans poſtea iubileum,n.24.

An commutatio hæc virtute bullæ vel iubilei debeat neceſſariò in confeſſione ſacramentali fieri,n.25.

PRÆMITTENDA eſt clauſula bullæ hanc commuta- 1
tionem votorum concedens, & clauſula iubilei.Clauſula bullæ Cruciatæ ſic ſe habet: *Poſſint eligere confeſſorem ex approbatis ab ordinario, & ab eo quorumcumque peccatorũ & cenſurarum,&c.abſolutionẽ recipere:& illis vota omnia, vltramarino, caſtitatis & religionis dumtaxat exceptis,in aliquod ſubſidium huius expeditionis per eundem confeſſorem commutari poſſint.*Clauſula verò iubilei pleniſſimi, qui ſolet concedi petitis tribus diebus ieiunij, confeſſione, communione, oratione,& eleemoſyna, ſic ſe habet: *Poſſint approbatos presbyteros eligere,qui eorum confeſſionibus diligenter auditis*

licitè

licitè valeant ipſos à quibuſuis peccatis,criminibus,cenſuris,&c. abſoluere:ac vota quæcunque ab eis emiſſa,caſtitatis & religionis duntaxat exceptis,in alia pietatis opera commutare. Quare cõſtar ampliorem eſſe clauſulam iubilei clauſula bullæ. Per hanc enim non conceduntur votum Hieroſolymitanæ peregrinationis & religionis ac caſtitatis,cætera verò reſeruata concedũtur. Nec commutatio in quodcumque opus pium, conceditur, ſed in ſubſidium belli.Per illam verò conceduntur omnia vota, demptis ſolis caſtitatis & religionis:& conceditur commutatio in quodcunque opus pium. Sed circa illam bullæ clauſulam eſt difficultas de quo ſubſidio intelligatur,*Viuald.candelabro Sacram. 3.p.cap.14.nu.39.*refert Doctorem Deza è Societate Ieſu virum doctiſſimum ſe præſente in prælectionibus publicis Compluti legiſſe,poſſe virtute bullæ commutari vota in ſubſidium ſpirituale belli,quale ſunt orationes pro felici belli euentu. Quod bulla abſolutè dicat, in ſubſidium belli:nec minoris efficaciæ ſit ſpirituale, ſed maioris. Et *ipſe Viuald.* dicit hoc eſſe probabile, Idem ten et *Llamas methodo curationis 3.p.c.4.§. 42. ad finem*, limitans quando vota ſunt perſonalia,& vouens ita pauper eſt, vt non ſit ſubſidio temporali erogando.Et *Ant.Gom.in bulla Cruciata,clauſula 10. n. 54.* dicit poſſe virtute bullæ commutari vota in ſubſidium belli, vel aliud opus pium, ſi vouẽs pauper ſit.Sed iure optimo hoc reprobat latè *Manuel addit.ad Cruciatam,§.9 num.* 109. dicens nomine ſubſidij intelligi temporale. Quod & fatentur omnes DD. ſtatim allegandi:& praxis ipſa ſatis teſtatur. Atque cum bulla orationibus contenta eſt, id expreſſè dicit. Vt conſtat ex aliis eiuſdem bullæ clauſulis. At maior difficultas eſt,an tota commutatio debeat eſſe in id belli ſubſidium. Id enim neceſſarium videtur:quia non amplius bulla cõcedit, quàm in ſubſidium belli commutare. Et ita affirmãt *Sotus lib.7.de iuſt q.4.a.3.ad fin.corporis,verſ.Rurſus circa eadem. Aragon 2.2.b.88.ar.12.col.5.verſ.Et ad argumentũ, Lud.Lop.2.p.inſtruct.*vbi de clauibus,*c.9.ad fin.*Et ſunt clarè eiuſdem ſententiæ, alij dicentes hanc commutationem faciendam in temporale belli ſubſidium. Hi ſunt *Nauar.ſumm.lat.c.12.n.80.verſ.Admonemus inſuper, Hiſp.t. 28.addit.ad n.eundem,Corduba ſumma q.149.150.Angles floribus 2.p.*vbi de voto,*q.vn.a.8.diffi.7.Garnica in expoſi. bullæ.f.44.Vega 2.tom.ſum.c.129.caſu 106.Manuel in bulla Cruciat.§.9.n.109.& addit ad eundem §.n.109. Lud. Lopez 1.p. inſtruct.c.50.col.3.verſ.Commutatio voti.*At probabilius mihi eſt poſſe virtute eius bullæ vota commutari, partim in temporale belli ſubſidium:& partim in alia quęuis pietatis opera.Quod non obſcurè ſignificant verba ipſius bullæ,ibi:*In aliquod ſubſidium huius expeditionis cõmutari.*Quaſi dicat aliquam commutationis partem debere eſſe in eleemoſynam pro belli expeditione.Et hãc eſſe mentem, vel inde colligitur: quòd ſic maior quantitas in id ſubſidium congeretur. Quæ Regis Hiſpaniæ bullam impetrantis intentio eſt. Quippe ſi commutatio ſit neceſſariò facienda omnino in id ſubſidium,rari vtentur eo priuilegio: quia vel carebunt pecunia æquali bonitati rei promiſſæ. Sic enim eſt facienda commutatio,cùm nulla cõcedatur diſpenſandi poteſtas.)Vel nolent tanquam pecuniæ quantitatem cõtribuere.Et confirmatur,quia hac ratione concedit Pontifex vnà cum bulla Cruciatæ bullam compoſitionis,cõtentus minori multò ſumma, quàm reuera eſt debita, vt vel ſic illa remiſſione attracti debitores incertorum cõtribuant partem eiuſdem belli ſubſidium.Et ideò hanc partem ſuſtinent *Enriq.l.7.de indulg. c. 30.n.6. Viuald.candel Sacram. 3.p.c.14.n.39.*& alij viri doctiſſimi neoterici.Et apertis verbis idem ſentit *Azor.l.11. inſtit.moral.cap.18.q.9.fine.*quærens enim quid facturus ſit pauper carens pecuniis ad bullæ cõmutationem, reſpondet oportere, vt det eleemoſynam exiguam paupertati parem.At ſi neceſſariò eſſet commutatio facienda omnino in hanc eleemoſynam,non poſſet hic gaudere eo bullæ priuilegio:ſicut nec poteſt bulla frui,ſi careat nummis neceſſariis ad eam accipiendam.Nõ tamen exiſtimo ſufficere minimam pecuniæ quãtitatem,facta reliqua commutatione in opera pia.Quia videtur id intentioni bullę aduerſari,quæ potiùs ſpectauit cõmutationem in id belli ſubſidium:ſed eam prudentis confeſſoris arbitrio liberandam inſpectis grauitate voti commutandi ac facultatibus vouentis.Et has potius attendendas credo. Vt expreſſè ſignificat Azor in verbis ex ipſo proximè citatis. Quia mens Pontificis eſt, vt omnes accipientes bullam eo priuilegio frui poſſint, contributa aliqua eleemoſyna paupertati pari: vt vel ſic copioſior ex multis eleemoſynis,quibuſdam minutis, aliis verò groſſioribus, in belli expeditionem cogatur.

Hoc præmiſſo videtur in nullo euentu vota pertinen- 2
tia ad caſtitatem & religionẽ, quamuis à vera perfectione deficiant; & ideò Epiſcopi diſpenſationi ſubdantur, poſſe commutari virtute bullæ vel iubilei. Quod ideò poſſit Epiſcopus in illis diſpenſare, quia ſeclusa reſeruatione poterat iure communi attento, & ideò reſeruatio, tanquam ius eius auferens,ſit odioſa ac reſtringenda,(vt diximus diſp.9.n.3.& 5.) Quæ ratio nullatenus militat in his priuilegiis, nam iis ſecluſis cõmutaturus nil poterat: atque priuilegia hæc nil circa ea vota concedunt:imò expreſſè illa excipiuntur in eis. Non ergo eſt cur dicamus eam exceptionem reſtringendam eſſe ad vota abſoluta, & omnino perfecta caſtitatis ac religionis.Et confir.quia priuilegia hæc bullæ & iubilei ſunt tãquam odioſa ſtrictè intelligenda,(vt probaui diſp.2.num. 7.) At maxima eſt hæc extenſio.

Verùm quamuis hæ rationes non modicum vrgeant, 3
dicendum eſt poſſe virtute bullæ vel iubilei hæc vota cõmutari,quoties ita à vera votorum caſtitatis ac religionis perfectione deficiunt,vt poſſit in eis Epiſcopis diſpenſare. Quia aperta Pontificis mens eſt,in ea exceptione vota hæc reſeruare,in ſolo caſu, in quo Pontifici reſeruantur.Et ita praxis explicuit,& conſtabit ex corollariis ſtatim inferendis. At quando de concedentis mente conſtat, extendenda eſt diſpenſatio quantumuis odioſa ad eos caſus,(vt dixi diſp.1.n.11.)Et confirm.quia hæc vota non ſunt in iure reſeruata,ſed eorum reſeruatio inde deducitur,quòd in his priuilegiis, ac ſimilibus concedentibus commutationem aut diſpẽſationem votorum, ſemper hæc vota excipiantur,(vt diximus diſp.9.nu.1.) Ergo eo modo,quo in his priuilegiis excipiuntur, ſunt reſeruata Papæ,nec poteſt in eis Epiſcopus diſpenſare. Signum ergo apertum eſt,per hanc exceptionem non excludi ea vota,quoties non cenſentur Papæ reſeruata.

Hinc deducitur poſſe per bullam vel iubileum com- 4
mutari votum temporale caſtitatis, vt ad annum vel aliud tempus limitatum.Et docent loquẽtes de bulla *Enriquez lib.7.de indulgent.c.30.nu.6.Vega 2.to.ſum.c.129.caſu 34.Manuel in bulla Cruciata,§.9.n.120.* Et ſimiliter votum caſtitatis coniugalis.Et votum non petendi debiti, etiam ex alterius coniugis licentia facti: imò quando vterque coniux communi conſenſu voueret nec petere nec reddere.Et loquens de voto non petendi, & per bullam,docet *Manuel 2.to.ſum.c.90.n.3.*Et votum virginitatis ſeruãdæ, quando conſtaret non eſſe caſtitatis, ſed ſolius integritatis corporis ſeruandæ. Similiter votum nõ nubendi. Et docent *Enriq.l.7.de indulg.c.30.n.6. Manuel 3 tom.ſum.c. 96.n.2.& 5.& in bull.Cruc.§.9.n.121.Lud. Lop.2.p.inſtruct.* vbi de clauibus,*c.9.col.10.verſ.Adde quod, Aragon 2.2.q.88 a.3.col.18.verſ.Sed dubitabit aliquis,Viuald.cand. Sacram.3.p. c.14.n.42.*Quod intellige iuxta limitationem, quam poſui diſp.9.num.12.Et votum aſſumendi ordinis ſacri.Sic *Enriq.ibid.Manuel eod.§.9.n.122.Viuald.eo.c.14.n.43.Beia in ſuis reſpõſ.caſu 28.Lud.Lop.eo.c.9.col.penult.Vega 2.to.ſum.c.129. caſu 34.*Et votum diſiũctiuum, cuius altera pars eſt reſeruata, vt caſtitatis,vel aſſumendi ordinis ſacri, ſi nondum pars reſeruata electa ſit. Et votum aſſumẽdi habitus beatarum.Sic *Enriq.ibi,Viuald.eo.c.14.nu.44.* Et votum ingrediendi ordinem militarium, excepto ordine D. Ioannis. Quamuis *Lud.Lop.d.c.9.ad fin.*teneat votum horum ordinum

num militarium reſeruari. Quem reprobaui diſp.9.n.16. Et votum perſeuerandi in religione, vt tempore nouitiatus liceat ex cauſa iuſta egredi. Et tandem poteſt commutari, vt votum religionis non impleatur tempore præſcripto, ſed aliquandiu eius executio differatur. Ratio horum omnium eſt. Quia reſeruatio votorum caſtitatis & religionis nõ extenditur ad hos caſus, ſed in omnibus illis hæc vota ſubduntur diſpenſationi Epiſcopi, (vt latè probaui diſp.9.à.n.6.vſq; ad 19.) vnde conſequenter iuxta regulam traditam n.præced.ſubdentur quoque commutationi bullæ iubilei.

5 Secundò deducitur, quid dicendum de voto ſtrictioris religionis, vt vouens ad laxiorem trãſeat, *Lud. Lop.2.p. inſtruct.* vbi de clauibus *c.9.ad fin.* refert quẽdam D. ſẽſiſſe id poſſe commutari per bullam. Quia in eo poteſt Epiſc. diſpenſare, (vt probaui diſp.9.17.) Sed ipſe tenet contrarium. Quòd bulla tantum concedat commutationem in temporale belli ſubſidium. Atq; ita hanc commutationẽ nõ negaret virtute iubilei, qui in quodcumq; opus pium commutari vota concedit (vt diximus n.1.) At poſſe quoque per bullam commutari, erogata aliqua eleemoſyna in belli ſubſidium, quæ ſuppleat eum religionis ſtrictioris exceſſum, vel additis cum hac eleemoſyna aliis operibus piis, quibus ſuppleatur, eſt mihi probabilius. Quia (vt n.1. probaui) nõ eſt neceſſarium totam commutationem in belli ſubſidium fieri, ſed partem. Quod hic ſeruatur.

6 Tertiò deducitur, ſi Pontificis præſcripto ſint hæc vota caſtitatis & religionis commutata in materiam nõ reſeruatam, vt in confeſſiones menſtruas, & alia pietatis opera (vt fieri ſolet) poſſe eam materiam non reſeruatam commutari per bullam vel iubileum. Quia in ea poteſt Epiſcopus diſpenſare, (vt probaui diſp.9.n.20.) Nec obſtat huic commutationi eſſe iam ſemel in eam materiam commutatum. Vt bene tradunt *Corduba ſumm.q.*150. *Vega 2.to.ſum.c.*129.*caſu* 110. *Azor. lib.*11.*inſti. moral.c.*18.*q.*11.

7 Quartò deducitur, vota caſtitatis emiſſa à coniugatis poſſe omnino commutari per bullam vel iubileum, in iis omnibus caſibus, in quibus eò quòd deficiant à ratione voti caſtitatis perfecta, diximus poſſe in iis diſpenſare omnino Epiſcopum, tota diſp.11. Quia in iis caſibus non ſunt vota abſoluta caſtitatis. Et ideo *Aragon 2.2.q.88.a.8. dub.vlt.* ait poſſe virtute bullæ Cruciatæ commutari votum caſtitatis emiſſum ab altero coniuge abſque alterius licentia. Quòd non cenſeatur votum abſolutæ continentiæ.

8 Quintò deducitur, vota pœnalia caſtitatis & religionis poſſe per bullam & iubileum commutari, etiam impleta conditione. Quia tunc etiam non ſunt reſeruata, ſed Epiſcopus in eis diſpenſet. Iuxta veriorem ſent. quam tenuimus diſp.10.n.8. Et ita tenent in caſu, in quo poteſt Epiſcopus in eis diſpenſare, *Corduba ſumm.q.* 151. *Metina l.1.ſum.c.*14.§.6. *Perez l.*8.*ordinam.t.*19.*l.*37.*ad fin. Alcozer li. de ludo, c.*13.*concl.*9. *Enriq. li.*7.*de indulgent.c.*30.*n.*6. *Aragõ* 2.2.*q.*88.*a.*12.*col.*8.*verſ. Si quis autẽ quærat*, *Manuel in bulla Cruciata*, §.9.*n.*124. *Beja in ſuis reſponſ. caſu* 28. *Lud. Lop.* 1.*p.inſtruct.c.*44.*col.*2.*verſ. Si autẽ ſub forma, & 2.p.* vbi de clauibus, *c.*9.*col.*12. *Vega* 2.*to.ſum.c.*129.*caſu* 10. *&* 114. Conſultò retuli hos dicere poſſe commutari per bullam, caſu quo in iis votis poteſt Epiſcopus diſpenſare. Quia aliqui ex illis cenſent non poſſe Epiſcopum diſpenſare impleta conditione, ſecus ante impletam: & idem dicunt per bullam: alij verò cenſent poſſe ante & poſt: & idem dicunt de commutatione per bullam. Et idem dicendum eſt de his votis, quando ſunt verè conditionalia. Quia in iis quoque poſſe Epiſcopum adhuc impleta conditione diſpenſare, diximus diſp.11.n.13.

9 Septimò deducitur, non eſſe credendum *Vinaldo in candelabro Sacram.*3.*p.cap.*14.*num.* 41. dicenti poſſe virtute bullæ vel iubilei commutari votum caſtitatis, quando poſt illud eſt matrimonium contractum, vt poſſit ille vouens petere debitum. Quia in hoc poteſt Epiſcopus diſpenſare (vt diximus diſp. 12. num. 4.) Sed ei credendum non eſt. Quia (vt eo num.4. diximus) Epiſcopus non poteſt in hoc diſpenſare iure ordinario, & ex natura reſeruationis, ſed eſt id ſolius Pontificis: & ſola conſuetudo iuriſdictionem in hoc tribuit, quæ id non obtinuit per bullam aut iubileum.

Septimò deducitur, nec poſſe per bullam aut iubileũ hæc vota commutari in caſibus, in quibus Epiſcopi poſſũt in eis diſpenſare, ratione ſolius neceſſitatis, quos retuli diſp.9.n.22. & 23. Quod probaui lib.2. diſp.40.n.9. & vltra DD. ibi relatos tenet, *Manuel quæſt. regular. tom.*1.*q.*41. *a.*9. *& quæſt.*63.*a.*6.

Octauò infertur, quid dicendum ſit de iuramentis re- 11
ligionis & caſtitatis. Circa quæ ſic diſtinguendum cẽſeo. Si ea ſint pœnalia, aut verè conditionalia credo poſſe cõmutari per bullam aut iubileum: ſicut de ſimilibus votis dixi n.8. ſiue conditio impleta ſit, ſiue non. Ducor, quòd habens priuilegium commutandi vota, poſſit ſimilia iuramenta facta Deo commutare, (vt iuxta veriorem ſententiam diximus diſp.2.n.18.) Cùm ergo per bullam & iubileum poſſint commutari vota pœnalia, & verè cõditionalia caſtitatis & religionis, poterũt quoq; ſimilia iuramenta. Vtrum autẽ ſit dicendum idẽ, ſi adſint iuramẽtum & votũ ſimul? dixi diſp.2.n.23. Quòd ſi ea iuramẽta ſint abſoluta, credo non poſſe cõmutari virtute bullæ vel iubilei, etiam in caſu, in quo non claudunt in ſe votum. Quamuis enim diſp.13. n.5. dixerimus poſſe in eis Epiſcopũ diſpenſare: & ſubinde videatur dicendũ iuxta reg. n.3. traditã poſſe quoq; per dicta bullę vel iubilei priuilegia cõmutari: at re bene inſpecta contrariũ eſt dicendum. Quia bulla vel iubileus nil cõcedunt circa iuramẽtorum commutationem, ſed eam poteſtatem deduximus ex poteſtate circa ſimilia vota. Cùm ergo nil concedant circa vota ſimilia, nempe abſoluta caſtitatis aut religionis, nõ eſt vnde colligamus poteſtatem hanc circa ea iuramenta commutanda. Nec obſtat regula n.3. tradita. Quia agit de votis, quæ expreſſe in bulla & iubileo conceduntur, in caſibus in quibus ſubſunt, diſpenſationi Epiſcopi.

Vtrum autẽ poſſit fieri dicta commutatio votorũ & iu- 12
ramentorũ per bullam & iubileum, quamuis vouẽs prius impetrarit diſpenſationẽ aut cõmutationem à Pontifice: vel Pontif. aditus denegarit: vel prius noluerit confeſſor, ſed remiſerit ad Pontificẽ, cui pœnitens iam ſe præſentauit: vel quãuis ſciatur Pontificẽ nunquam velle cõmutare, niſi in quædã certa opera? diximus diſp. præc. n.7. & 8.

Demum ſuperſunt aliquæ difficultates diſſoluendæ. 13
I. eſt, an cõmiſſarius bullæ Cruciatæ poſſit diſpenſare ad petendum debitum cum coniuge, cui id interdicitur ratione affinitatis, aut cognationis ſpiritualis cõtractæ cum altero cõiuge? Et quando id impedimentum ex affinitate conſurgit, certum eſt eũ poſſe: vt conſtat ex facultatibus ipſi conceſſis in bulla Cruciata Latina. Et bene aduertit *Manuel* 1.*t.ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*12. *& addit. ad bullam*, §.13.*n.*17. Quia addit in hoc poſteriori loco poſſe quoq; quando impedimentum conſurgit ex cognatione ſpirituali. Ducitur, quòd cum cõceſſio diſpenſandi in impedimento affinitatis ſit fauorabilis, extendenda eſt ad hunc caſum, qui minor eſt, ac in eo maior diſpenſandi ratio inuenitur. At id non credo. Quia cùm ſint diuerſæ rationis impedimẽta, nec in verbis conceſſionis poſſit alterum comprehendi: non poteſt conceſſio vnius ad alterum protrahi. Poteſtas enim diſpenſandi, quæ fauorabilis eſt, ac extendenda, non protrahitur ad caſus, qui ſub conceſſionis verbis non poſſunt comprehendi: vt dixi diſp.2.n.2.

II. Difficultas eſt. An concedente Pontifice faculta- 14
tem confeſſario, vt commutet quoddam votum, quod quidam emiſerat dãdi certã eleemoſynam quotidie pauperibus, & quia magnã quantitatẽ debebat, remiſit partem, iniungens, vt aliã partem tribuat, poſſit per bullam pars illa debita aut per iubileum cõmutari? *Azor l.*11.*inſt. moral.c.*18.*q.*11.*fin.* ait poſſe cõmutari votum, quod in futurum refertur, at non poſſe eã pecuniæ partem, quã iuſſu Pontificis ſoluere cogitur, remittere ex toto aut ex parte.

Atque

Atque generaliter tradit non eſſe idem commutare votum, eò quòd votum non ſit ſolutum. Et proinde videtur ſentire pœnam ex fractione voti incurſam non poſſe commutari virtute bullæ aut iubilei. Quod expreſsè tenet *Nauar.l.3.conſ.tit.de voto,in priori edit.conſ.35.per totū,in poſter.conſ.toto 32.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.28.n.5.* vt ſi quis promiſit ſe non luſurum ſub pœna dandi certam eleemoſynam,& fregit votum, non poterit commutari eleemoſyna illa ex violato voto debita. Probátque *Nauar.* Quòd hæc priuilegia ſolam voti commutationem indulgeant. At aliud eſt commutare votum, & commutare pœnã ex voti fractione debitam.Et confirm.quia hanc pœnam nó produxit votum,ſed eius violatio.Tandem,quia aliud eſt obligatio ad pœnam incurſam ratione violati voti: & aliud eſt votum ipſum.At dicta priuilegia tantùm concedunt commutari votum, nulla facta mentione pœnarum incurſarum.Sed vt meam ſent.explicem,incipiens ab hac poſteriori parte, exiſtimo eleemoſynam illam debitam virtute illius voti pœnalis,ex eius violatione: vel etiã ex voto directo, vt ſi quis promiſiſſet quotidie certam eleemoſynam, quam multis diebus non ſoluit, poſſe commutari virtute bullæ vel iubilei, ſicut & ipſum votum. Ducor, quòd in vtroque exemplo pœna debeatur virtute voti, quoad illam ſe vouens obligauit:nec in voto illo pœnali debetur ea pœna ex mera voti fractione,ſed ex vi voti, quo vouens ſe ad illam aſtrinxit, caſu quo violaſſet votũ:atque ita ſecluſo eo voto eã non deberet. At Pontifex in his priuilegiis nullum ex his votis excepit.Nec fuit opus, vt Pontifex in iis priuilegiis mentionem faceret pœnarum incurſarum ex voti violatione. Quia ſatis eſt illas ex mero voto deberi: & Papam concedere facultatem circa vota.Et confirm.quia ferè omnes DD.fatentur his temporibus poſſe virtute bullæ vel iubilei commutari votum pœnale caſtitatis & religionis, etiã iam pœna incurſa, non tantum quoad votum in poſterum, ſed etiam quoad pœnam iam ex voti violatione debitam: (vt nu.8 diximus) & qui id negant,non innituntur pœnæ iam incurſæ,ſed iam eſſe votum abſolutum rei reſeruatæ, nempe caſtitatis aut religionis, eos ducit ad negandam hanc poteſtatem.Nil ergo refert,iam pœnam pecuniariam debitam eſſe ex voti tranſgreſſione, vt ob id negemus poteſtaté hanc cõmutandi. Deinde quia licèt aliud ſit votũ commutare, & pecunias iam debitas ex voto ad hûc ſenſum, vt ex ſola voti commutatione aut diſpenſatione, non cenſeantur illæ pecuniæ commutatæ aut remiſſæ, quia ea diſpenſatio aut commutatio abſolutè facta,intelligitur de voti obligatione in poſterum, at non ſunt verè diuerſa quoad poteſtatem commutandi aut diſpenſandi abſolutè conceſſam circa vota. Cùm enim eadem ſit voti obligatio quoad pecunias iam debitas ex fractione voti, vel debendas,ea poteſtas ad vtrumque ſe extendit.Quoad priorem autem partem, quando nempe Papa remiſit ſolam pecuniæ partem debitam, iniungens, vt reliquam ſolueret:ſic diſtinguendum eſt, ſi confeſſarius ille limitatam habuit poteſtatem à Pontifice commutandi id votum,facta relaxatione partis eleemoſynæ debitæ, per ipſum Papã,manifeſtum eſt non poſſe confeſſarium, virtute eius facultatis,aliquid diſponere circa pœnam eleemoſynæ debitæ,iuſſæ per Pontif.ſolui. Quia fuit commiſſio limitata. Inſuper nullus inferior etiam Epiſcopus poterit circa illam diſpenſare, niſi ex noua cauſa. Iuxta dicta diſp.præc.n.5. quia iam Pontifex denegauit huic diſpenſationem circa reliquam partem pœnæ. At credo poſſe commutari facultate ordinaria, aut per bullam vel iubileum:imò ſi eſſet in manifeſtè melius, per ipſummet vouentem,propria authoritate.Quia Pontifex non denegauit commutationem, ſed remiſſionem:nec præcepto illo ſuo nouum vinculum implendæ illius pœnæ impoſuit, ſed noluit in vinculo voti diſpenſare.Remanet ergo pœna illa tanquam ex voto debita, ſubiecta commutationi, habentis abſolutam facultatem ordinariam,vel ex priuilegio commutandi vota. Et cùm ſolus Deus,cui votum factum eſt,ſit creditor illius eleemoſynæ,poterit ea commutari ab ipſomet vouente in rem manifeſtè Deo gratiorem: retenta veriori opinione tenenti per hæc vota non acquiri ius parti, in cuius vtilitatem cedere deberet eleemoſyna,antequam ipſi intimentur,ſed ſoli Deo.

III. Difficultas eſt, an tempore quo durant iubileus an bulla poſſit confeſſarius votum commutare, dicendo 15
ſic: Commuto tibi ex nunc hoc votum in id, quod quidã vir doctus iudicarit commutandum? Reſp. affirmatiuè, & poſſe confeſſarium, tranſacto tempore iubilei aut bullæ,materiam determinare. Quia vir doctus non commutat,ſed tantùm declarat materiam, in quam confeſſarius verè commutauit.Hic enim tanquam delegatus non poteſt ſubdelegare.Sic ait in quodam ſimili *Nauar.ſum.c.26.n.13.* Et in propriis terminis docent *Manuel addit.ad bullã,§.9.n.115.Viuald.cãdel.Sacram.3.p.c.14.n.40.Graffis 1.p.deciſ.l.4.c.15.n.47.* Subdit *Manuel ibid.* hunc fore reum voti violati,ſi illi contrauenіat, antequam vir doctus declaret materiam.Quòd commutationis executio ſit in pendenti,donec vir doctus determinet materiam.Sicut dum Papa diſpenſat, committens ordinario vel confeſſori examen veritatis precum, reus hîc voti eſſet,illi contrauenіens,antequã illi declarent. Sed hoc additum nó credo: exiſtimo enim hunc non fore reum voti,contraueniendo illi,ante declarationem illius viri docti. Neque eſt ſimile exemplum adductum. Quia animus Pontificis non eſt animo diſpenſare, ſed vel delegare ordinario aut confeſſori, vt diſpenſet veritate precum præcognita: vel ſaltem diſpenſationis vim ſuſpendere vſque ad id tempus. Qui animus vel inde colligitur:quia ad rectè diſpenſandum deſideratur præcognitio veritatis precum. At non ea mens confeſſoris eſt.Quia nec poteſt delegare:nec aliquod cauſæ examen præmitti neceſſe eſt,vt ideo dicamus confeſſarij commutationem eſſe in pendenti. Sed ipſe re vera commutat: ac ſubinde obligationem voti extinguit circa materiam prius promiſſam,eam transferés in materiam,quam vir doctus ſubrogandam iudicarit.

IV. Difficultas, an tranſacto iubilei tempore poſſint 16
commutari vota ante illud emiſſa, nec tunc commutata? Quod magni momenti eſt ſcire, propter vota peregrinationis Hieroſolymitanæ,Romanæ,ac Cõpoſtellanæ,quæ cõmutari in quodcumque opus pium concedit:quæ aliàs ſoli Pontifici reſeruantur. Et contingit vouentem obtinuiſſe poſteà iubileum, nec tunc petiiſſe diſpenſationem. Supponenda autem eſt clauſula iubilei.Prius enim tẽpus præſcribit, intra quod diligentiæ ſunt exequendæ, ad illũ cõparandum:& tunc dicit,*Prima hebdomada,vel altera ſubſequenti à die publicationis.* At dum deſcẽdit ad indulgẽtias conceſſas,ſic ait abſque limitatione aliqua tẽporis.*Concedimus vt poſſint hac vice tantum idoneos presbyteros approbatos eligere,qui eorum confeſſionibus diligenter auditis,licitè valeant ipſos abſoluere,& c.ac vota cõmutare,&c.* Et quidẽ ſi confeſſarius tẽpore iubilei cõmutauit omnia pœnitẽtis vota, quæ virtute illius cõceduntur:(quod poteſt facere cõmutando ex tunc,in id quod ipſe vel alius iudicarit, quando pœnitẽs voti emiſſi memor fuerit:iuxta n.præc.dicta:)nõ eſt dubium quin reſeruatio tollatur.Quia iã tempore habili vota cõmutata ſunt, ſola materiæ ſubrogandæ declaratione in poſterũ relicta,(vt n. præc. probaui.) Atque ita in ſimili loquentes de abſolutione generali à cenſuris reſeruatis,& diſpẽſatione in irregularitatibus tradũt *Roſella verb.Cõfeſſio 2.n.9. Angel.verb.Cõfeſſio 1.n.12.Sylu.verb.Confeſſio 1.q.4.Nauar.ſum.c.26.n.13. Maiolus l.4.de irreg.c.51.n.6.Enriq.l.14.de irregul.c.17.n.4.fin. Sayro theſauro caſuũ,to.1.l.7.c.14.n.8.& 6.* vbi tradũt generalem abſolutionem aut diſpenſationem virtute priuilegij factã extendi ad oblita:ac proinde quandocũque poſtea in mentem venerint, iã ceſſaſſe reſeruationem:nec eſſe amplius neceſſariã diſpenſationem in illis irregularitatibus oblitis. Quare colligunt ſanum ſemper conſilium eſſe, vt tempore, quo iubileus aut aliud priuilegium durãt, faciãt pœnitẽtes ſecum diſpenſari,& ſe abſolui, quantũ extenditur poteſtas confeſ-

confeſſoris, vt ſic gaudeant dicto beneficio quoad oblita.

17 Maior difficultas eſt, quando ea commutatio generalis non præceſſit, ſed aut nulla vota commutata ſunt, aut ea ſola, quæ pœnitens confeſſori detegit. Et quidem *Roſella, Sylu. Sayro n. præced. allegati* loquentes de abſolutione à reſeruatis, & diſpenſatione in irregularitatibus, dicunt adeundum eſſe ſuperiorem, cuius erat ea abſolutio & diſpenſatio, quoties tempore iubilei non præmiſſa eſt generalis abſolutio aut diſpenſatio. Et poteſt probari. Quia cùm iam tempus iubilei tráſactum ſit, ceſſauit id priuilegium pro eo ſolo tempore conceſſum. Verùm dicendum eſt, poſſe tranſacto iubilei tempore commutari vota oblita, quæ tempore iubilei commutari poterant: ac diſpenſari in irregularitatibus, & abſolutionem à reſeruatis impendi. Quod docent *Stunica q. 5. de voto, n. 39. Enriquez l. 7. de indulge.* [illegible] *n. 4. Emm. Sa ſum. verb. Indulgentia, n.* 14. & & alij neoterici docti. Huius rationé reddit *Emm. Sa*, quòd cœpta ſemel cauſa, maneat delegati poteſtas, donec ea cauſa terminetur. At quando pœnitens tempore iubilei faſſus eſt ad eum comparandum, quamuis confeſſionem perfecerit, quaſi cœpta manet cauſa quoad omnes caſus præteritos conceſſos in eo iubileo, tam quoad abſolutionem, quàm quoad diſpenſationem. Ergo quandocunque in mentem venerint, poteſt confeſſor tanquam cauſam proſequens abſoluere ab illis, aut in illis diſpenſare. Sed hæc ratio corruit. Quia licèt poteſtas delegati quoad negotia cœpta [illegible] delegantis morte, *c. Licet* [illegible] *offic. deleg.* at quando ad præfixum terminum conceſſa eſt, finitur omnino tranſacto termino etiam quoad res inceptas, niſi terminus præfixus ante eius tranſitum communi partium conſenſu prorogetur. Vt expreſsè deciditur *c. De cauſis, de offi. deleg.* Poteſtas ergo ea cóceſſa confeſſario pro iubilei tempore, & finita tunc cófeſſione: expirabit prorſus eo tranſacto. Quare id fundamentum tantùm poſſet habere verum, quando intra iubilei tempus cœpta eſt confeſſio: & ex cauſa conſentientibus confeſſario & pœnitente, differtur reliqua confeſſionis pars, aut abſolutio. In quo etiam caſu id fundamentum afferunt *idem Emm. Sa ibid. & Enriquez l. 7. de indulgẽt. c. 11. n. 3.* Quia tunc prorogatur iuriſdictio ex partium conſenſu. Vnde legitima ratio eſt. Quãuis opera in iubileo præſcripta ad eius aſſecutioné alligétur tempori deſignato in eo, ita vt eo tempore tranſacto fieri nequeant: at iis factis in illo tempore, conſequens iubileum comparat priuilegium, vt abſoluatur ab omnibus reſeruatis, & in quibuſdam ſecum diſpẽſetur, & vt commutentur ei vota vſque ad iubilei tempus emiſſa. Quod vtique priuilegiũ tempori certo aſtrictum non eſt. Vt conſtat ex iubilei tenore num. præced. relato, qui ſola opera tempori alligauit. Sicut ſi Pontifex erogãti certo die eleemoſynam concedat priuilegium aliquod, erogatio alligatur tempori, priuilegium autem minimè. Et confirm. quia in bulla Cruciata Pótifex expreſſit finito anno ceſſare eius priuilegia. At in iubileo id nó expreſſit. 2. quia ratio ob quam communiter Doctores aſſerunt peccata tempore iubilei oblita non manere eo tranſacto reſeruata, non eſt eò quòd pœnitens ſit ab eis tempore illo iubilei indirectè abſolutus, dum à cæteris confeſſis abſolutus eſt (vt bene probat *Suarez 4. p.* vbi de Sacram. pœnit. *diſp. 31. ſect. 4. n. 31.*) & cóſtat, quia ſi quis fateatur ſuperiori quaſi priuato confeſſario, abſque intentione aliqua caſuum reſeruatorum, eo quòd nullum credebat ſe habere: & ſimili modo abſolueretur à ſuperiore, manifeſtum eſt non ob id peccatum reſeruatum oblitum amittere reſeruationem (vt ibi probat *Suarez, nu. 18.*) cùm tamen ſit pœnités ille indirectè ab eo reſeruato abſolutus. Sed legitima ratio eſt, (vt bene tradit ibi *Suarez nu. 20.*) Quia ius acquiſiuit, pœnitens per ipſum iubilæum, vt poſſet poſtea liberè cuiuis cóféſſario reſeruata oblita fateri. Quæ ratio etiam in hoc caſu militat. Similiter enim dicemus per illum iubilæum acquiſiſſe hunc libertatem à reſeruatione votorum: cùm eodem prorſus tenore vota reſeruata ac peccata concedantur. Sed dices iubilæum tantum concedere facultatem pro vna vice eligẽdi confeſſoris, qui abſoluat à reſeruatis, & vota commutet. Et illi ſoli cóféſſori videtur data hæc facultas. At pœnitens iam tempore iubilei eligit confeſſorem, qui perfectè functus eſt tunc munere ſuo, ergo nec illum nec alterum poterit poſteà eligere, vt vota commutet. Sed reſpondeo cum *Suarez ea ſect. 4. n. 21.* illam diſtinctionem confeſſorum eſſe quaſi materialé. Omnes enim complent quaſi vnum integrum miniſtrum, à quo directè omnia illa peccata tolluntur, ac vota commutantur, vſque ad id iubilei tempus facta.

Hinc deducitur 1. quamuis tempore iubilei pœnitens 18 voti emiſſi memor noluerit petere commutationem, poſſe eum tranſacto iubileo eam petere: atque idem dico de diſpenſatione in irregular. ac cæteris in iubileo conceſſis. Ita ſentiunt aliqui neoterici docti contra alios neotericos. Ducor, quia & ſi ſemel noluerit eo priuilegio vti, cùm tamen id perpetuum ſit, nec tempori alligatum pro caſibus ante iubilæum admiſſis, poteſt mutata ſententia eo vti. Vt dicemus diſp. 32. n. 2.

Secundò deducitur, quid dicendum ſit quando ille 19 nullam confeſſionem fecit tempore iubilei, eò quòd præmiſſa ſufficient conſcientiæ diſcuſſione, nullius culpæ mortalis meminit, impleuit tamen cætera opera in iubileo petita. In quo euentu & ſi communior ac verior opinio habeat, hunc non lucrari iubilæum: at eſt probabile oppoſitum. Vt cenſet *Enriq. l. 7. de indulg. c. 12. n. 2.* vbi tantùm tutiorem vocat contrariam ſent. ac vtriuſque auctores refert: retenta ergo hac opinione probabili aſſerenti hunc comparaſſe iubilæum, adhuc ſentit *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 26. n. 6.* hunc non poſſe tranſacto iubileo abſolui à reſeruatis oblitis tẽpore iubilei, nec vota eius cómutari. Quia iam tempus delegationis præteriit, nec cauſa intra illud cœpta eſt. At meritò alij neoterici docti, quos refert *Enriquez eo. n. 6. in comment. lit. H.* dicunt poſſe. Quia ſemel obtentus iubilæus dat ius omni tempore eligendi confeſſoris, pro iis, quæ vſque ad tempus iubilei finitum reſeruata erant (vt n. 17. probauimus.) At vera eſſet contraria ſent. ſi poſſe poſtea abſolui hunc à reſeruatis, eiúſve vota commutari, inniteretur ei rationi, quam ibi impugnauimus, nimirum poteſtatem vſque ad certum terminũ delegatã non expirare eius lapſu, quoad ſolas cauſas cœptas. Cùm enim in hoc caſu cauſa nullo modo cœpta ſit tẽpore iubilei, expiraſſet omnino priuilegium per iubileũ cóceſſum.

V. Difficultas eſt. An ſi hîc abſolutus eſt à reſeruatis, ac 20 votorum commutationem virtute iubilei, quem lucrari intendebat, obtinuit, illum poſtea non lucretur, maneat liber à reſeruatis, à quibus abſolutus eſt, & à votis commutatis? Et 1. ſi verè cum nó intẽdebat lucrari, manifeſtũ eſt à neutro eum liberum manere. Quod Papa iubilei priuilegia minimè concedat, niſi in ordine ad illum obtinendum. Non ergo iis gaudebit, qui nequaquam illum obtinere intendit. Quando autem tempore abſolutionis intendebat lucrari, & poſtea verè non lucratus eſt, affirmant quidam hunc reincidere in priſtinam caſuum reſeruationem. Quod abſolutio ab iis tacitam habeat conditionem, ſi poſtea iubilæus obtineatur, virtute, cuius impenſa eſt. Sic *Angles floribus* 1. *p.* vbi de confeſſ. *q. 3. a. 5. diffic.* 4. [illegible] *in bulla Cruciata* §. 2. *n.* 8. & alij neoterici, quos tacito nomine refert *Corduba ſtatim allegand.* At verius eſt, reſeruationem non reuiuiſcere, ſed manere illum verè abſolutum. Quia quamuis ea abſolutio impertita fuerit in ordine ad futuram iubilei conſecutionem, at non dependet ab ea, vt à conditione de futuro: ſic enim abſoluere nefas eſt. Nec abſolutio illa à cenſuris data eſt ad reincidentiam. Id enim iubilæus non explicat, & quando id Pontifex intendit, ſolet exprimere. Vt conſtat ex *c. Eos, qui de ſentent. excomm. in 6.* Et ideo hanc partem videtur expreſsè tenere *Nauar. ſum. c. 26. n. 12.* Et expreſsè tenent, *idem Nauar. Miſcellan. 93. de orat. n. 2. Corduba ſum. q.* 21. *Enriq. l. 6. de pœnit. c. 16. n. 6. & l. 7. de indulg. c. 12. n. 4. Suarez to. 4.* vbi de confeſſ. *diſp. 31. ſect. 4. n. 5.* & latius *to. 5. de cenſur. diſp. 7. ſec. 5. à n. 30. vſque ad 34. Manuel 1. to. ſum 2. edit. c. 184. n. 15. Vivaldo*

eand.ſacram.3.p.c.14.n.59.& 60.Hugolin.de cenſuris,tab.1.c.10.§.4.n.4.Graffis 1.p.deciſ.l.4.c.15.n.37.Emm. Sa ſum.verb. Abſolutio,n.19.

21 Sed dubitari poteſt,an ſi in ea confeſſione alicuius reſeruati oblitus ſit, extincta ſit reſeruatio, adeò vt poſſit ab illo à quocunque confeſſario poſteà abſolui? *Suarez 4. tom.* vbi de confeſſione,*diſp.31.ſect.4. nu.23.* ait eſſe valde probabile manere reſeruationem: atque in hanc partem magis inclinat. Quippe cum priuilegium hoc ratione conſecutionis iubilei conceſſum ſit, non videtur pœnitens eo priuilegio poſſe frui, in iis,quæ ad effectum tempore iubilei perducta non ſunt. Quale eſt ablatio reſeruationis peccati obliti. Hoc enim peccatum nó eſt cõfeſſioni ſubiectum: & ideo ex hac parte non eſt ablata reſeruatio (nó enim ad id ſufficit abſolutio indirecta ab illo:vt probaui n.17.) Neque alia via ſatisfactum eſt intétioni Pontificis reſeruãtis: cum hic iubileum conſecutus non ſit,cuius virtute reſeruatio peccati obliti extinguenda erat.Sed meritò *idem Suarez ibi n.24.* ait eſſe probabile extingui reſeruationem(quod ego probabilius exiſtimo.) Quia cùm confeſſio illa valida fuerit, (vt ſupponimus) confeſſor abſoluens directè à peccatis confeſſis, & indirectè ab oblitis virtute iubilei, intendit omnino auferre reſeruationem: cùm abſoluat in quantum poteſt, & re vera poteſt. Non eſt ergo cur dicamus eam reſeruationẽ reuiuiſcere,non obtento poſtea iubileo. Quamuis enim poſſit aliquis dicere effectum auferendæ reſeruationis tanquam non ſacramentalem poſſe dependere à futuro euentu: at ſic dependere nulla ratione fulcitur. Cùm nil ſub futuri euentus conditione concedatur in iubileo. Et ita ſuſtinet *Manuel 1.to ſum.in 2.edit. c.184.n.15.* Hoc tamẽ intelligo, ſi aliquam confeſſionem tempore iubilei præmiſerit pœnitens:ſecus ſi nullam præmiſit, eò quòd non haberet conſcientiam culpæ lethalis.Quia non eſt ablata reſeruatio illa niſi per abſolutionem ſacramẽtalem tempore iubilei factam, aut eo tranſacto virtute eius faciendam. At nulla tempore iubilei facta eſt, nec eo tranſacto impendi poteſt. Quia priuilegium vim non habet, eo quod iubileus non eſt comparatus.Et confirm. Quia iubileus non aufert ipſo facto reſeruationem caſuum, ſed confert facultatem confeſſario auferendi media abſolutione,quæ tunc nó eſt impenſa, nec modò impendi valet.

22 Si verò loquamur de votis tempore iubilei commutatis: quidam cenſent ea non manere verè commutata, ſi poſtea iubileus non obtineatur. Quòd cùm commutatio illa poſſit licitè fieri ſub conditione futuri euẽtus conſecutionis iubilei,vtpote, quæ ſacramentalis non eſt, ſic videtur conceſſa à Papa. At probabilius eſt, manere verè commutata. Quia eodem tenore abſoluto, ac nulla conditione poſita, conceditur in iubileo abſolutio à reſeruatis, & votorum commutatio. Ergo cùm ſemel legitimè facta fuerit, ac ſubinde extincta prioris voti obligatio, non eſt dicendum eam poſtea votorum obligationem reuiuiſcere,non obtentò iubileo.Et ita ſentiunt *Enriquez vtroque loco,Emm.Sa,Vtuald.allegati n.20.Manuel 1.t.ſum.2. edit.c.184.n.15.* Atque idem credo de cæteris diſpenſationibus virtute iubilei factis:ob eandem rationem.Et idem dicendum eſt, quando confeſſarius tempore iubilei commutarit vota, non præſcribens opera ſubrogata, ſed ea à ſe vel ab alio poſtea præſcribenda remittens,etiamſi voti commutati non fuerit conſcius confeſſarius,ſed generaliter ſic commutarit omnia vota, quæque tunc emiſſa à pœnitente,in quantum poteſt virtute iubilei. Quia verè facta eſt commutatio tempore iubilei, vt diximus num.15.

23 At ſi tempore iubilei nulla commutatio voti obliti facta eſt,non poterit poſteà eo non obtento fieri.Quia cùm verè id votum commutatum non ſit, nec circa illud aliqua actio virtute iubilei exercita,& quando commutandum eſt,non extet priuilegium, eò quòd iubileus non ſit comparatus,nullatenus poterit commutari.

24 Sed dubitabis,an hic qui iubileum obtinere intendẽs, obtinuit virtute illius abſolutionem à reſeruatis,& votorum commutationem,reus ſit culpæ,ſi poſtea mutata voluntate illum non comparet? *Suarez 4.p.* vbi de pœnitentia,*diſp.31.ſect.4.n.5.* ait ſe probabiliter exiſtimare grauem eſſe culpam. Quòd id ſit contra virtuale pactum incluſum in eo beneficio recepto. Nam abſoluens ac commutans virtute iubilei, cenſetur imponere onus exequendi neceſſaria ad eius conſecutionem: idque eſt tãquam pœnitentia iniuncta, & acceptata in ſatisfactionem pro talibus culpis. Verùm quamuis hoc probabile ſit, probabilius tamen credo nullam eſſe culpam. Quòd aliis relatis ſuſtinui l.1.diſp.43.nu.9.Quòd nulla ratione probetur id propoſitum tranſire in pactum, vel eſſe pœnitentiam acceptatam.

25 Vltima difficultas eſt. An hæc commutatio votorum virtute bullæ vel iubilei debeat nèceſſariò audita confeſſione ſacramentali fieri? Quibuſdam videtur id exigi quando virtute bullæ Cruciatæ ſit commutatio. Quòd ſoli confeſſori approbato ab ordinario, & electo ab habenti bullam, hæc facultas committatur. Item quia hæc facultas conceditur in ordine ad internam ac bonam animi diſpoſitionem.Solum ergo datur intra pœnitentiæ Sacramentum.Sic à fortiori tenebunt omnes,qui cenſent non poſſe abſolutionem ab excommunicatione virtute bullarum impendi extra confeſſionem.Atque in propriis terminis docent *Manuel in bulla Cruciata,§.9.n.113.reg 9. Lud.Lopez 2.p.inſtruct.* vbi de clauibus,*c.9.col.9.Vega 2.to. ſum.c.129.caſu 54.* At multò probabilius eſt, non eſſe opus confeſſione. Quòd bulla indulgens id priuilegium non dicat,auditis confeſſionibus. Nec rationes contrariæ id exigi probant. Petitur enim in bulla, vt commutaturus vota ſit confeſſor approbatus ab ordinario,non quaſi neceſſariò ſit confeſſionem auditurus:ſed quia præſumitur vir doctus, nec modica ſciẽtia deſideratur ad hanc commutationem,quæ in rem æqualem eſt facienda.Nec hanc facultatem concedi in ordine ad internam ac bonam animi diſpoſitionem,arguit concedi ſolũ intra confeſſionem, ſed tantùm non concedi pro foro externo, ſed pro ſolo interno conſcientiæ. Atque hanc partem ſuſtinebũt, qui cenſent abſolutionem ab excommunicatione poſſe impendi virtute bullæ extra confeſſionem.Et in propriis terminis tenent *Enriq.l.7.de indulgent.c.30.n.6.* Et tanquã probabile *Manuel 2.to.ſum.c.99.n.6.* & ferè expreſsè tenet *Sotus lib.7.de iuſt.q.4.a.3.col.9.verſ.Poſt hæc de priuilegiis,* vbi ait diſpenſationem voti nil ad forum pœnitentiæ pertinere,ſed eſſe diſtinctam facultatem,quam Pontifex ſuſcipienti bullam concedit. Maior difficultas eſt,an ſit neceſſaria confeſſio, quando virtute iubilei ſit commutatio. Quia in eo dicitur, auditis confeſſionibus: vt conſtat ex eius clauſula relata n.1.At credo etiam tunc non eſſe neceſſariam confeſſionem. Vt loquentes de priuilegiis religioſorum, in quibus eſt eadem clauſula, ſuſtinebimus diſp.ſeq.num.vlt.Et ibi contrariis ſatisfaciemus.

DISPVTATIO XVI.

Quid poſſit fieri per religioſorũ priuilegia circa commutationem votorum caſtitatis,& religionis,ac aliorum,quæ matrimonio obſtant, eorúmve diſpenſationem, ac petitionis debiti ratione voti, affinitatis vel cognationis ſpiritualis coniugi interdictæ?

SVMMARIVM.

Proponuntur priuilegia religioſorum circa commutationem & diſpenſationem votorum,n.1.

Explicatur quando concedatur commutatio aut diſpenſatio circa vota caſtitatis,aut religionis,& alia matrimonio obſtantia, per priuilegia religionis,& quando denegetur,n.2.

An poſſint religioſi diſpenſare in voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo,ad petendum debitum,nu.3.

Quid,ſi nondum eſt matrimonium conſummatum? nu.4. Et ibi,quid de priori bimeſtri,vel ſi alter in adulterium incidat.

Quid,ſi votum caſtitatis eſt emiſſum poſt matrimonium,n.5.

Quid,ſi ſit votũ religionis,& non ſit conſummatum matrimonium,n.6.

Quid, circa iuramenta abſoluta aut conditionalia religionis aut caſtitatis,n.7.

An poſſint religioſi diſpenſare ad petendum debitum, quando affinitas poſt matrimonium contracta eſt, n. 8.
Quid, quando cognatio ſpiritualis, n. 9.
An hæc facultas religioſorum commutandi aut diſpenſandi intelligatur cum ſolis ſubditis Epiſcopo diœceſis in qua ſunt? n. 10.
An hæc commutatio vel diſpenſatio ſit facienda in confeſſione, n. 11.

1 PRæmittendum eſt, quæ priuilegia habeant circa hoc religioſi. Paul. III. conceſſit religioſis Soc. Ieſu facultatem commutandi vota his verbis: *Cōceditur facultas quorumcumque vndecumque ad vos venientium confeſſiones audiēdi: & confeſſionibus diligenter auditis, ab omnibus peccatis etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis, & à quibuſuis ex ipſis caſibus reſultantibus ſententiis, cenſuris, & pœnis, exceptis contentis in bulla cœnæ, abſoluendi, nec non & vota commutandi.* Et Greg. XIII. an. 1575. in ſua bulla in fauoré Soc. Ieſu cōceſſa, incipienti, *Ad perpetuam rei memoriam, decet Rom. Pontificem,* hoc priuilegium extendit ad vota iurata, his verbis: *Inſuper facultatem aliàs presbyteris Soc. prædictæ à Sede Apoſtolica conceſſam commutandi vota, etiam ad iurata, dummodo commutatio huiuſmodi in alterius præiudiciū non fiat, extendimus.* Et *P. N. Generalis in compend. noſtrorum priuileg. verb. Commutatio,* §. 1. communicat totam hanc facultatem omnibus confeſſariis è Soc. Ieſu à ſuperiore deputatis, & ab ordinario iuxta formam Tridentini approbatis. Excipiuntur autem in prædicta facultate Pauli III. quinque vota reſeruata, his verbis: *Vota quæcunque, vltra marinis, viſitationis liminū B. Petri & Pauli de vrbe, ac S. Iacobi in Compoſtella, nec nō religionis & caſtitatis votis duntaxat exceptis, in aliis pietatis operibus commutandi.* Quare conſtat hoc priuilegium quodammodo eſſe amplius, & quodammodo ſtrictius, quàm priuilegiū commutandi vota conceſſum in bulla Cruciata vel iubileo; Amplius enim eſt, quia in bulla non conceditur facultas commutandi in quæcumque pietatis opera, ſed in ſubſidium belli (vt diſp. præc. nu. 1. explicuimus.) Inſuper nec in bulla nec in iubileo cōceditur facultas directa circa iuramenta, ſed indirectè ex facultate conceſſa circa vota ea facultas deducenda eſt: vnde virtute eorum priuilegiorum nil poterit confeſſarius, quando adeſt expreſſum votum & iuramentum, niſi in quodam caſu, (vt diximus diſput. 2. num. 23.) nec circa iuramenta, quando vota eiuſdem materiæ non conceduntur per ea priuilegia (vt diximus diſp. præc. n. 11.) At virtute huius priuilegij poſſunt religioſi è Soc. Ieſu commutare vota in quæcunque opera pia: poſſunt etiam directè cōmutare iuramenta, & quando expreſsè adſunt etiam vota, poterunt vtrumque vinculum commutare. Et quamuis votum alicuius materiæ non cōcedatur in hoc priuilegio, ſed quinque vota excipiantur, poterunt commutare iuramenta eiuſdem materiæ in caſu quem n. 7. explicabo. Eſt autem ſtrictius, quia in hoc excipiuntur quinque vota: at (vt diſp. præc. nu. 1. diximus) in iubileo ſola duo excipiuntur, nempe, caſtitatis & religionis: & in bulla vltra hæc duo votum peregrinationis Hieroſolymitanæ. Circa facultatem autem diſpenſandi circa vota Innoc. VIII. conceſſit mendicantibus poſſe diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi, exceptis peregrinationis vltra duas dietas. Quod priuilegium refert *Sorbus in compendio priuilegiorum mendicantium, verb. Abſolutio quoad ſeculares, n. 12. & Manuel in expoſit. Cruciatæ, §. 9. num.* 141. dicens has duas dietas eſſe viginti leucas. Quamuis *in ſum. 2. to. c.* 100. *num.* 3. dicat eſſe quatuordecim leucas. Sed credo eſſe errorem typographi, quia refert ſe ad prædictum, §. *Bullæ,* vbi ait eſſe viginti leucas. Quod idem aiūt *Rebuffus de priuilegiis ſcholaſticorū, priuil.* 161. & *Azebedo* alios referens *lib. 1. recop. regiæ t. 7. l. 20. nu.* 2. Sed amplius hoc priuilegium diſpenſandi circa vota conceſſum eſt. Vt conſtat ex *compendio priuil. Soc. Ieſu verb. Diſpenſatio,* §. 10. vbi ſic dicitur, *per facultatem Benedictinis conceſſam à Martino V. poſſunt noſtri confeſſores, deputati diſpenſare in votis etiam Epiſcopo reſeruatis.* Vbi P. N. Generalis ait hanc facultatem communicari omnibus ſuperioribus, & aliis confeſſariis, quibus ipſi eam commiſerint.

2 Hoc ergo præmiſſo, ratio ſuadens nil poſſe religioſos Soc. Ieſu virtute huius priuilegij circa vota caſtitatis & religionis commutanda, eſt eadem, quam diſp. præc. nu. 1. propoſuimus, ad probandum non poſſe confeſſarios per bullam vel iubileum. Sed vt ibi dixi n. 3. aperta mens Pontif. eſt, in eo ſolo caſu hæc vota excipere, in quo nequit circa ea Epiſc. diſpenſare. Et ideo poſſunt commutari per hoc priuilegium ea omnia vota, quæ diſp. præc. nu. 4. 5. 6. 7. 8. 12. 14. diximus per bullam vel iubileum. Quia eodem prorſus tenore exceptio fit votorum caſtitatis & religionis in hoc priuilegio, quo in bulla ac in iubileo. Et difficultas, quæ ibi eſt circa commutationem voti ſtrictioris religionis in laxiorem virtute bullæ, ceſſat in hoc priuilegio: ſicut ibi diximus ceſſare in iubileo. Quia hoc priuilegium ſicut & iubileus concedit commutationem in quæuis opera pia. Et ita loquētes de votis pœnalibus religionis & caſtitatis, poſſe ea virtute huius priuilegij commutari, caſu quo poteſt in eis Epiſc. diſpēſare, tradunt *Cordub. ſum. q.* 152. *Manuel in bulla Cruciata,* §. 9. *n.* 124. & *q. regular.* 1. *tom. q.* 63. *a.* 7. *Vega 2. tom. ſum. c.* 129. *caſu* 114. Imò & in his votis pœnalibus ait bene *Corduba* poſſe religioſos diſpenſare virtute priuilegij citati n. præc. Cui addo in omnibus caſibus dictis, in quibus poſſunt ea vota commutare, poſſe quoque eos diſpenſare. Cùm priuilegium ſit ad diſpenſandum in omnibus votis Epiſcopo conceſſis. Quod eo vel maximè verum eſt, quia hæc priuilegia commutādi & diſpenſandi ſunt largè interpretanda, vtpote toti religioni conceſſa. Iuxta dicta diſp. 1. n. 13. Et quia ſunt erga perſonas indeterminatas, iuxta diſp. 2. n. 6. Non tamen poterunt commutari hæc vota, nec poterit in eis diſpenſari virtute dictorum priuilegiorum, quando Epiſcopus in eis ratione ſolius neceſſitatis poteſt diſpenſare. Vt diximus loquentes de priuilegiis bullæ & iubilei diſput. præced. n. 10. & ibi probauimus.

3 Inſuper prouinciales mendicantium habent priuilegium, vt poſſint concedere ſuis confeſſoribus approbatis iuxta Tridentini normam, authoritatem diſpenſandi ad petendum debitum, cum his, qui ante matrimonium caſtitatem vouerant. Hoc enim his conceſſit Pius V. viuæ vocis oraculo. Vt teſtantur *Veracruz 1. p. Speculi, a.* 15. *paulò ante dub. 2. Corduba ſumma, q.* 136. *puncto 2. Palacios 4. d.* 32. *diſp, 2. col.* 17. *verſ. Suffragatur communi placito. Manuel in bulla,* §. 9. *n.* 145. & 1. *to. ſum. 2. edit. c.* 243. *n.* 14. & *q. regul. 1. to. q.* 63. 2. *a. Enriq. l. 12. de matrim. c. 2. n.* 9. *Et in noſtris priuilegiis, verb. Diſpenſatio,* §. 9. idem priuilegium refertur: & addit P. N. Generalis id priuilegium communicari prouincialibus & aliis confeſſariis, quibus per ſe vel per alios id commiſerint.

4 Reſtringunt autem quidam, vt intelligatur hoc priuilegium, quando vouens caſtitatem matrim. iniit & conſummauit, ſecus ſi nondum conſummauit, non enim poterit cū eo diſpenſari ad petendum debitū, virtute huius priuilegij. Ducuntur, quia hic tenetur ingredi religionem. Item quia ea facultas conceſſa eſt: vt periculo conſulatur eorum, qui poſt id votum contraxere matrim. eò quòd in magno periculo verſentur, cùm debitum reddere teneantur, ſi debiti petitione priuentur. Quæ ratio non militat ante cōſummationem: tunc enim non tenentur reddere. Sic tenet *Azor li. 11. inſt. mor. c. 19. q. 20. verſ. Sed dubia quæſt. eſt.* Atque idem tenerent omnes, qui cenſent hunc teneri ad religionem. At verius eſt, extendi id priuilegium ad vouentem, quamuis nondum matrim. conſummarit. Sicut diſp. 12. num. 6. diximus poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his ad petendum debitum. Ducor, quòd verius ſit non teneri hos religionem ingredi, vt votum caſtitatis ſeruent: & ſi non ingrediantur, aſtricti ſint ad reddendum debitum, & ſubinde in magno diſcrimine conſtituantur, ſi petere debitum illis interdicatur. Atque idem militat ratio cōceſſionis dicti priuilegij, vt huic periculo proſpiciatur. Et ita docent *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap.* 243. *n. 2. Vega 2. to. ſum. c.* 129. *caſu* 118. *punct.* 2. Atque idem dicerent ſuſtinentes non teneri hos ingredi religionem. Atque idem ſentio de priori bimeſtri poſt matrimonium initum, nondum tamen conſummatum, vel ſi alter con-

iux

iux in adulterium incidat, cùm ipſe ſit innocens, quamuis enim in his caſibus non teneatur, nec licitè poſſit ratione voti reddere: at cùm matrimonium valeat, & habitet cum vxore, in magno verſabitur incontinentiæ periculo. Et idem ſentio, quamuis hic ad matrimonium tranſierit animo ingrediendi religionem. Cùm enim adhuc non teneatur, eſt in eodem periculo. Et confirm. quia reuera mens Pontificis id priuilegium concedentis eſt, vt poſſint religioſi in hoc diſpenſare in caſibus, in quibus poſſunt Epiſcopi. At Epiſcopos poſſe in omnibus his caſibus, diximus, diſp. 11. num. 6.

5 Alij reſtringunt ad votum caſtitatis emiſſum ante matrim. initum: quare cenſent non poſſe religioſos diſpenſare virtute huius priuilegij ad petendum debitum cum coniuge, qui poſt matrimon. vouit caſtitatem. Quòd id priuilegiū expreſsè loquatur de voto caſtitatis ante matrim. emiſſo. Et ita docent *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 14. & q. regularibus. to. 1. q. 63. a. 2. Vega 2. t. ſum. c. 129. caſu 77.* Cæterùm etſi virtute huius priuilegij id eis non liceat: poſſunt tamen virtute priuilegij relati nu. 1. ad diſpenſādum in votis, excepto caſtitatis voto, diſpenſare non tantum ad petendum debitum, ſed etiam omnino in eo caſtitatis voto, in omnibus iis caſibus, quos diſp. 11. n. 4. 5. 6 13. 14. retulimus, in quibus poteſt Epiſcopus in eo voto omnino diſpenſare, eo quòd à vera & perfecta voti caſtitatis ratione deficiat. Quia (vt nu. 2. diximus) tantum in eo priuilegio excipitur caſtitatis votum, quando ita ſuam perfectionem conſequitur, vt Pont. ſit reſeruatum.

6 Quòd ſi ſiue ante initum matrim. ſiue poſt, ante eius conſummationem, vouerit coniux religionem, nequibūt religioſi diſpenſare cum ipſo, vt petat vel reddat. Quia ſolum ad diſpenſandum in voto caſtitatis ad petendum priuilegio fruuntur. Deinde quia diſp. 12. nu. 6. diximus nec Epiſcopum poſſe cum hoc diſpenſare. Quia tenetur ad religionem.

7 Inſuper religioſi virtute dicti priuilegij commutandi vota iurata, poſſunt commutare iuramenta non ſola pœnalia & conditionalia, etiam impleta conditione, caſtitatis & religionis, ſed etiam abſoluta, in caſu, in quo poſſe Epiſcopum in eis diſpenſare ſuſtinuimus diſput. 13. nu. 5. Quia quãuis id negauerimus diſp. præc. n. 11. de priuilegiis bullæ & iubilei, militat diuerſa ratio in hoc priuilegio. Quippe illa ſolùm ſunt ad vota commutanda, atque ideo ſola iuramenta earum, quarum vota conceduntur, poſſunt commutari. Vnde cum vota abſoluta caſtitatis & religionis denegentur, non concedentur quoque iuramenta abſoluta. Hoc autem eſt directè etiam de iuramentis, & ſola excipiuntur, quæ ſunt in præiudicium tertij. Hoc videtur dicendum attenta hac ratione. At re attentius conſiderata dicendum eſt, non poſſe, niſi ſola iuramēta conditionalia & pœnalia: ſicut diximus per bullam & iubileum. Quia Greg. XIII. (vt nu. 1. vidimus) tantum extendit priuilegium Pauli III. conceſſum ad vota commutanda, vt etiam eadem comprehenderet firmata iuramento: quare ſola iuramēta earum videtur cōceſſiſſe, quarum conceſſit vota. Cum ergo exceperit vota abſoluta caſtitatis & religionis, cenſetur quoque eadem iuramēta excipere. Si verò loquantur de priuilegio diſpenſandi in votis, manifeſtum eſt id non extendi ad hæc iuramenta abſoluta, ſicut nec priuilegium bullæ aut iubilei. Quia militat eadem ratio, cum id priuilegium non loquatur de iuramentis, ſed illa veniant in eo in conſequentiam votorum. Sicut diſput. præced. nu. 11. explicuimus tractantes de priuilegio iubilei & bullæ.

8 Præterea religioſi mendicantes ſi ſint viri docti, & confeſſores approbati ab ordinario iuxta Tridentini formam, poſſunt ex commiſſione Prouincialis diſpenſare in foro conſcientiæ ad petendum debitum cum iis coniugibus, qui inter ſe affinitatem contraxere. Per declarationem quandam à Iulio II. factam conceſſionis Martini V. factæ Benedictinis monachis, & per aliam Pij V. conceſſionem viuæ vocis oraculo factam, ac impetratam ab Angelo de Aguillara ordinis minorum, an. 1568. Vt referunt *Collector priuileg. mendic. verb. Diſpenſatio, n. 17. Veracruz. 1. p. Spec. a. 23. fine. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. Enriquez li. 11. de matr. c. 15. n. 11. fine. Manuel in bulla Cruciata, §. 9. n. 143. & §. 13. n. 17. Sorbus in compend. priuileg. mēdicant. verb. Abſolutio 2. quoad ſeculares, in reſolut. quas ibi ponit, concl. 9. & verb. Diſpēſatio, in annotat. ſuis, pag. vlt. lit. B.* Quamuis *Corduba relato Doctore Ortiz in annotationibus ad Collectorem, verb. Diſpenſatio, §. 17.* dicat non eſſe tutum eo priuilegio vti. Quòd non habeatur in libris ordinis: nec de eo conſtet. At cenſeo tutiſſimum eſſe ea conceſſione vti: & habetur *in compend. priuil. Soc. Ieſu verb. Diſpenſatio, §. 8.* vbi P. N. Generalis addit facultatem hanc concedi Prouincialibus, & aliis confeſſariis, quibus ipſi per ſe vel per alios eam commiſerint.

Extendit autem hoc priuilegium *Manuel addit. ad bullam, §. 13. n. 17.* vt poſſint quoque virtute eiuſdem priuilegij diſpenſare ad petendum debitum cum coniugibus, qui ſpiritualem cognationem contraxere. Sicut diximus diſp. præc. n. 3. extendere ſimile priuilegium commiſſarij Cruciatæ: vbi eius fundamentum retulimus. Sed eadem ratione qua ibi id refutauimus, refutamus quoque hîc. 9

Tandem duplex ſupereſt difficultas circa hæc commutandi vota priuilegia. Prior eſt. An hæc facultas commutationis ac diſpenſationis votorum religioſis conceſſa reſtringenda ſit, vt tantum eo priuilegio vti poſſint erga ſubditos Epiſcopi illius diœceſis, in qua ſunt religioſi. Sicut ipſe Epiſcopus nequit exterorum vota commutare, aut cum eis diſpenſare. *Syluest. verb. Domicilium, in fin.* agens de commutatione votorum, ait mendicantes, qui ex priuilegio poſſunt vndecunque ad ſe venientium confeſſiones excipere, non poſſe forenſium vota commutare. Quia non poteſt Epiſcopus qui eos exponit. Quod idem attentis antiquis mendicantium priuilegiis fatetur *Manuel in addit. ad bull. Cruciat. §. 9. nu. 120.* at attento priuilegio conceſſo Soc. Ieſu per Paul. III. relato n. 1. cōcedenti expreſsè facultatem commutandi vota vndecunque venientium, ait neceſſariò dicendum eſſe id poſſe mendicantes. Subdit tamen priuilegio diſpenſandi in votis relato n. 1. non poſſe eos vti erga forenſes, ſed erga ſolos illius Epiſcopi ſubditos. Ducitur, qui à poteſtate commutandi ad diſpenſandi poteſtatem non ducitur argumentum. At priuilegium diſpenſandi eſt in ſolis votis, in quibus poſſunt Epiſcopi diſpenſare. Sed Epiſcopus illius diœceſis in ſolis votis ſubditorum ſuorum poteſt diſpēſare. Ergo idem dicendum eſt de religioſis illius diœceſis. Nihilominus exiſtimo vtrumque priuilegium extendi ad vndecunque venientes. Quòd idem iudicarunt alij viri docti. Quia illa reſtrictio diſpenſandi in votis, in quibus poſſunt Epiſc. intelligitur ſic, id eſt, vt nequeant diſpenſare in votis reſeruatis Pont. in quibus ratione reſeruationis nequeunt Epiſc. diſpenſare. Cùm enim hanc diſpenſandi poteſtatem à ſummo Pontifice, qui toti orbi præeſt, habeant: non eſt cur ea reſtringenda ſit ad ſubditos illius diœceſis, in qua religioſi inueniuntur. Et cônfirm. quia cùm hæc facultas prædictis religioſis conceſſa ſit, quo melius pœnitentium ad illos confluentium ſaluti ſpirituali proſpicere poſſint, ratio petit, vt ſicut vndecunque venientium poſſunt confeſſiones audire, ita quoque poſſint eorum vota commutare, ac in eis diſpenſare. Tandem, quia cùm hæc priuilegia amplianda ſint (vt n. 2. probauimus) immeritò hanc reſtrictionem pati dicendum eſt. 10

Poſterior eſt. An religioſi ſolum poſſint vti hac commutandi vota facultate, in Sacramento confeſſionis? Pars enim affirmans inde ſuaderi videtur. Quia priuilegium Pauli III. hanc cōmutandi poteſtatē indulgens, & abſoluendi à reſeruatis, dicit expreſsè, *Confeſſionibus diligēter auditis* (vt n. 1. vidimus.) Qui ablatiuus abſolutus conditionem importat, *l. A teſtatore. ff. de condit. & demonſtrat.* Et ad omnia videtur referri. Et ita videtur expreſsè ſentire *Corduba ſum. quæſt. 152.* vbi dicit poſſe religioſos in confeſſione diſpenſare in votis, in quibus poſſunt Epiſcopi. Et à fortiori hoc tenebunt DD. quos diſp. præc. nu. vlt. retulimus 11

mus dicentes commutationem votorum per bullam non poſſe fieri niſi in confeſſione: Cùm tamen in bulla non petatur, vt audita ſit confeſſio. At contrarium eſt probabilius. Quia cùm adeò diſtent inter ſe abſoluere à peccatis, ac vota commutare, nec hoc confeſſione indigeat, non cenſendus eſt Pontifex velle totum priuilegium limitare intelligi per illum ablatiuum abſolutum, auditis confeſſionibus: ſed ſingula ſingulis referenda ſunt. Et ita refertur ad abſolutionem à peccatis, quæ immediatè ſequitur. Nam ea eſt regula, vt clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, ſiue ponatur in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, cenſeatur referri ad omnia in ea clauſula cõtenta, *c. Secundo requiris, de appellat.* vbi id obſeruant DD. at intelligitur quando omnium eſt eadem ratio: vt multis citatis tradit *Menochius de præſumpt. l. 4. præſumpt. 181. nu. 2.* Quòd hic non contingit. Nam abſolutio à peccatis petit neceſſariò confeſſionem ſacramentalem, ſecus de votorum cõmutatione. Tandem, quia in priuilegio diſpenſandi conceſſo religioſis relato nu. 1. nulla fit mentio confeſſionis: quia non eſt datum ſimul cum poteſtate abſoluẽdi. Quod indicat quando ſimul cum abſoluendi poteſtate conceditur, vt petatur audiri confeſſiones non ad diſpenſandum in votis, aut ad ea commutanda, ſed ad peccatorum abſolutionem. Et ita hanc ſent. ſuſtinet *Enriquez lib. 7. de indulgent. c. 30. n. 6.* Et eiuſdem ſent. ſunt multi doctores neoterici, qui hac ratione ducti concedebant per bullas antiquas, indulgentes auditis confeſſionibus abſolutionem à peccatis & cenſuris, poſſe extra confeſſionem impendi abſolutionem à cenſuris. Quod is ablatiuus abſolutus, auditis confeſſionibus, referatur ad abſolutionem à peccatis, ad quam opus eſt confeſsione.

DISPVTATIO XVII.

An diſpenſatio in lege ſuperioris, propria, aut inferioris, facta abſq; cauſa legitima, valida ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
Quando Prælatus diſpenſat in voto vel iuramento abſque cauſa, an valeat diſpenſatio? Refertur quædam ſent. n. 2.
Proponitur ſententia Authoris: & explicatur c. Veniens, de iureiur. n. 3.
Diſpenſatio inferioribus conceſſa in lege ſuperioris intelligitur ſi adeſt iuſta cauſa, & hac deficienti non eſt valida, 4.
Quid, ſi is diſpenſans ſit legatus Apoſtolicus? 5.
Quid, ſi in diſpenſandi commiſsione exprimatur nomen eius, cum quo eſt diſpenſandum? 6.
Quid, ſi ſit aliqualis cauſa, non tamen ſufficiens? 7.
Quid ſi Prælatus bona fide iudicarit eam ſufficere? 8.
An is cum quo in voto, iuramento, aut lege humana diſpenſatum eſt, ſit tutus ſi poſtea reperiat cauſam non fuiſſe ſufficientem? 9.
Quid, ſi prælatus in lege diuina, vt voto, aut humana diſpenſet, non factus certior, an ſit cauſa: cum tamen verè eſſet? Refertur opinio, n. 10.
Proponitur ſententia Authoris, n. 11.
An ſi cauſa eſt notoria, peccet diſpẽſans nõ præmiſſa cauſæ cognitione? 12.
An validè expediantur diſpenſationes commiſſæ à Pontifice pro foro externo ordinarij: vel pro foro interno confeſſori, quando hi non præmittunt cauſæ cognitionem, ſed ignari cauſæ, quæ re vera erat, diſpenſant: vel ſibi cognita erat cauſæ veritas? Remiſſiuè, 13.
An præſumatur cauſa in Principe diſpenſante. 14.
Quid in conſcientiæ foro, ſiue Princeps, ſiue inferior diſpenſet? 15.
An credatur ſuperiori dicenti ſe ex cauſa iuſta diſpenſare? nu. 16. & ibi, quid ſi aſſerat ſe diſpenſaſſe?
An credatur dicenti ſe habere commiſsionem? 17.
Quid, ſi ſit legatus Cardinalis? 18.
Quid, ſi in nullius præiudicium ſit, vt in facultate diſpenſandi, abſoluendi, aut concedendi indulgentias? 19.
An credatur literis Epiſcopi, dicentis ſe alienum ſubditum cum licentia promouiſſe? 20.
An credatur literis pœnitentiarij, dicentis ex Papæ commiſsione ſe diſpenſare? 21.
An in foro conſcientiæ credatur omnibus his, & confeſſario, aliiſve? 22.
Poſt n. 22. inuenies alia ſummaria.

1 HACTENVS egimus de habẽtibus diſpenſandi poteſtatem: iam cauſas neceſſario ad diſpenſandum petitas aggredimur, propoſita prius quæſtione generali de cauſæ neceſsitate: & quia hæc cauſa poteſt peti ad valorẽ diſpenſationis: vel vt ea licitè concedatur: diſputatio præſens eſt de cauſa ad valorem diſpenſationis requiſita: ſequens verò erit de requiſita ad eius honeſtatem. Triplex autem quæſtio inuoluitur in hac diſputatione. Prima eſt quando Pontifex in iure diuino, aut inferiores in lege ſuperioris abſq; cauſa, an valeat? Secunda, an quando ſupremus princeps in lege propria? III. quando inferiores in propriis conſtitutionibus, aut ſuæ Synodi, diſpenſant?

QVÆSTIO I. An diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris conceſſa abſque cauſa iuſta valeat? vt ſi quicunque prælatus etiam Pontifex diſpenſet in voto vel iuramento, vel prælati inferiores in lege Pontificis vel concilij. Quidam, quos tacito nomine refert *D. Tho. 2. 2. q. 88. a. 12. ad 1.* in ea fuerunt ſententia, vt integrum ſit prælatis ad libitũ diſpenſare in votis ſubditorum. Sicut pater, dominus, ac vir poſſunt ad libitum irritare vota filij, ſerui, & vxoris. Ducuntur, quod in omni voto & iuramento facto Deo intelligatur conditio, ſi prælato placuerit, aut niſi is contradixerit. Sicut eadem ineſt conditio votis filij, ſerui, & vxoris, reſpectu patris, domini, mariti. Idque probari poteſt ex *c. Veniens, de iureiur.* vbi deciditur in omni iuramento eſſe ius ſuperioris exceptum.

3 Verùm tanquam certiſsimum tenendum eſt, diſpenſationem cuiuſcunque etiam Põtificis in iure diuino naturali, vt in voto vel iuramento, conceſſam abſque cauſa eſſe irritam. Quod tunc diſpenſetur in alienis bonis, & alienâ voluntate ſuperiori: & ideo, vt validè fiat, deſideratur cauſa. Quippe ea deficienti Deus non conſentit, qui obligationis illius creditor eſt. Nec poteſt iuſtè præſumi eam rationi diſſonam collatam à Deo poteſtatem. Sicut œconomus contra domini voluntatem bona diſsipans non transfert dominium: vtpote, qui ſola adminiſtrandi iuxta domini beneplacitum iure optimo præſumptum poteſtate fungitur. Atque ita fatentur omnes Theologi *4. d. 38.* *cum D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 2.* Et omnes DD. iuris Põtificij cum *Gloſ. c. Non eſt, verb. Adimplere, de voto.* Et cõtrariũ aſſerentes impugnat *ibi D. Th.* dicens eos inniti falſo fundamento. Quippe pater, dominus, ac vir poteſtate dominatiua præditi ſunt, ac proinde liberè poſſunt tanquam domini, voluntatem filij, ſerui, vxoris infringere, eorum vota ad libitum irritando. At poteſtas ſpiritualis prælatorum eſt ſolum diſpenſatoria, & cum nõ ſit in deſtructionem, ſed in ædificationem data, nequeunt ad libitum iuſtam inferiorum voluntatem reuocare, eorum vota diſſoluendo. Quare dum *c. Veniens de iureiur.* decidit per vota, aut iuramenta inferiorum non poſſe iuri ſuperioris derogari, intelligitur ita, vt non integrum ſit ſuperioribus ex iuſta cauſa diſpenſare: at poteſt derogari ad hunc ſenſum, vt ea non ſubiiciantur eorum liberæ poteſtati. Et ideo conditio ſubintellecta in his votis eſt, niſi ſuperior iuſta cauſa exiſtente diſpenſauerit.

Hinc deducitur, diſpenſationem quamcunque inferiorũ in lege ſuperioris fore irritam, ſi cauſa legitima deſit. Vt ſi Epiſc. diſpenſet in lege ieiunij, aut obſeruationis feſtorum, aut quiuis alius ex Pontificia commiſsione. 4
Quia ſic ſe habent ad legem ſuperioris inferiores, ac Põtifex ad legem Dei: & ſimiliter in alienis bonis alienaque voluntate diſpenſant. Præterea, quia quoties inferiori committitur poteſtas diſpenſandi in lege ſuperioris, intelligitur cauſa iuſta exiſtenre. Mandatum enim Pontificis ad iuſ referri debet, *c. De multa, de præbẽd.* Nec iure optimo præſumi poteſt, conſtitui tunc inferiorem dominum volũtatis ſuperioris, vt perinde ac de propria poſsit ad libitũ validè de illa diſponere. Quod optimè tradunt *Speculat. tit. De diſpenſatione, §. Dicendum reſtat, n. 19. Innoc. c. Cum ad monaſterium, n. 4. de ſtatu monac. & ibi Hoſt. n. 32. Ioã. Andr. ad fin. Abb. n. 17. Card. §. vlt. n. 5. Henr. n. 17. Bald. l. Barbarius, n. 7. ff. de offi. præ. Aretin. l. 2. in princ. n. 1. ff. de verb. obl. Felin. à fi. n. 8. ver. 2. limita, de ſimo. & c. At ſi clerici. §. De adulteriis, n. 1. de iudic. & ibi Hippol. num. 32. Turrec. c. 1. art. 4. num. 14. d. 85. Ang. verb. Diſpẽſatio, n. 3. & ibi Sylu. q. 3. n. 5. Armilla n. 14. Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 9. verſ. Rurſus circa eadẽ: & l. 1. q. 7. a. 3. col. 6. verſ. Poſtremum ergo: Nau. c. fin. n. 4. de ſimonia. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. nu. 11. Stunica qu. 5. de voto, num. 35. Gutier. q. can. l. 1. c. 19. nu. 5. Emm. Saſum. verb. Diſpenſatio, num. 3.* Et loquuntur

loquuntur *Sotus & Stunica* etiam de facultate diſpenſádi in bulla conceſſa. Si ergo inferior commiſſionis limites excedens diſpenſet in lege ſuperioris abſque legitima cauſa, non tenebit factum. Et ita partem hanc fatentur omnes DD. allegati: & quotquot in tota hac diſputat. allegabo. Nec aliquem contradicentem inueni.

Quidam hoc temperant, niſi inferior habeat plenitudinem poteſtatis à ſuperiori conceſſam, qualem habet Legatus Apoſt. (quem Nuncium appellans) in caſibus ſibi à Pontifice commiſſis: Sic *Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 24. concluſ. 3. n. 5.* At audiendus minimè eſt. Quippe illa poteſtatis plenitudo non accipienda eſt ad diſſipationem, ſed vt ſecundùm iura diſpenſet. Atque ita diſpenſationem ab ipſo abſque legitima cauſa conceſſam, eſſe irritam docent *Innoc. c. Dudũ, el 2. n. 16. verſ. Item & ſi Papa, de elect. Felin. c. Poſtulaſti, n. 13. caſu 4. de reſcrip. Nau. ſum. Latina, prælud. 9. n. 15. & c. fi. n. 4. de ſimon. Gambara de authoritate legati, lib. 10. num. 207. & 193. Hippolytus c. At ſi clerici, §. De adulteriis, nu. 115. de iudiciis, Borgaſius de irregul. p. 7. vlt. n. 21. Stunica q. 6. de voto, n. 134. Azor l. 5. inſtit. moral. c. 15. ad finem.*

6 Alij temperant, niſi in diſpenſandi poteſtate exprimantur nomina eorũ, cum quibus eſt diſpenſandum, nullà cognitionis cauſæ diſpenſandi mentione facta. Et placet, quia tunc commiſſarius ille conſtituitur merus executor: ac præſumere debet committentem certiorem factum eſſe de diſpenſationis cauſis: Et ita limitant *Specu. t. De diſpenſ. §. Dicendum reſtat. n. 19. Felinus n. præced. allegatus Gambara de author. legati, l. 10. n. 209. & 296.*

7 Similiter non valet diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris, licèt ſit aliquis cauſa, ſi tamen eam illegitimam eſſe conſtet. Quia idem eſt in hoc non eſſe cauſam, & non eſſe iuſtam. Atque ita DD. nu. 4. allegati aſſerunt eam diſpenſationem abſque cauſa legitima & iuſta eſſe irritam.

8 Hoc tamẽ limitarem, niſi prudenter ac bona fide iudicarit prælatus cauſam eſſe iuſtam. Tunc enim credo valere diſpenſationem, licèt verè non fuerit cauſa ſufficiens. Quia non eſt credendum aliam eſſe Pontificis intentionem circa ſuas leges, & Dei circa ſuas, in quibus permittitur inferiori diſpẽſare. Id enim recta Eccleſię gubernatio poſtulat, quo ſcrupulis obuietur, ac tutæ ſint conſciẽtiæ, nec oporteat paſſim infringere geſta, inuitendo prælatorũ vices Dei gerentiũ diſpẽſationi. Quod clarè ſignificat *Azor lib. 7. inſt. moral c. 29. q. 6.* vbi hæc ait: Si prælatus aliquis bona fide lege ieiunij aliquẽ liberet, putás cauſam eſſe iuſtá, relaxatio prodeſt. Quia bona fide facta eſt.

9 Hinc temperandum cenſeo quod docent *Nauarr. ſum. Lat. prælud. 9. n. 13. fin. Philiar. de offic. Sacerd. tom. 1. p. 2. lib. 3. c. 4. verſ. Altera difficultas. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 4. paulo poſt princ.* nimirum eum, cum quo prælatus diſpenſauit propoſita illi cauſa vera & bona fide, quæ tamẽ ſufficiens nõ eſt, tutum eſſe authoritate prælati fultum, donec ſibi certò conſtat cauſam minùs legitimam fuiſſe. Hoc enim credo temperandum iuxta dicta n. præc. niſi prælatus prudenter ac bona fide diſpẽſarit, iudicans eam cauſam eſſe iuſtam. Tunc enim tutus erit ſubditus, quamuis poſtea conſtet cauſam non fuiſſe ſufficientem.

10 Sed meritò dubitabis quid dicendum de diſpenſatione facta ab inferiori in lege ſuperioris, non præcognita cauſa, quãdo reuera erat cauſa legitima: an valida ſit? Pars negans ſuaderi videtur, quod diſpẽſans exceſſerit ſuæ cõmiſſionis limites. Nam, vt n. 5. probauimus, cenſetur ſibi facultas diſpenſandi cõmiſſa ſub præmiſſa cauſæ cognitione. Idque conſtat ex *c. Neceſſaria, & c. Diſpenſationis 1. q. 7.* vbi dicitur, temporum varietatem expoſcere aliquando vt leges relaxentur adhibita diligenti conſideratione. Et clarius ex *Trid. ſeſſ. 25. de reform. c. 18.* ibi: *Sciãt vniuerſi ſacratiſſimos canones exactè ab omnibus, & quoad eius fieri poterit, indiſtinctè obſeruãdos. Quod ſi vrgẽs maiorque ratio quandoque poſtulauerit cum aliquibus diſpẽſandũ eſſe id cauſa cognita, ſummaque maturitate, atque gratis, à quibuſcunque ad quos diſpẽſatio pertinebit, erit præſtãdũ: aliterque facta diſpẽſatio ſubreptitia cenſeatur.* Vbi notandus eſt ablatiuus ille abſolutus, cauſa cognita, qui conditionem ac formã importat. Vt probaui l. 3. diſp. 5. n. 2. vbi & alia argumenta congeſſi ad hoc probandum facientia. Tãdem id conſtat ex diſpẽſationis definitione tradita diſp. 1. n. 2. Eſt enim legis relaxatio præmiſſa cauſæ cognitione. Quod cũ hic deficiat, nõ erit valida diſpẽſatio. Et ideò hãc partẽ tenet ferè expreſſe *Nauar. c. fin. n. 4. de ſimon.* Et tenent *Imola l. Quidam conſulebat. n. 7. fine, & n. 8. ff. de re iudic. Hippol. c. At ſi clerici. §. De adulteriis, n. 106. de iudiciis.* Et melius *Azor lib. 5. inſtit. moral. c. 15. q. 9. & 10.* dicens in neutro foro valere huiuſmodi diſpenſationẽ. Idem clarè ſentit *Stunica q. 6. de voto, n. 104.* vbi ait Pontificẽ non habere facultatem relaxandi iuramenti in præiudiciũ tertij, antequã conſtet ſibi cauſã ſubeſſe, licèt cauſa ſubſit. Quia errat in ſuæ iuriſdictionis fundamẽto.

At probabilius eſt, huiuſmodi diſpẽſationem validam eſſe in foro conſcientiæ, donec in foro exteriori reuocetur. Ducor, quia nullibi habetur eam diſpenſationem eſſe nullam. Neque obſtat locus Tridentini in cõtrarium adductus. Quia æquè loquitur de Papa ac inferioribus. Cùm tamen conſtet diſpẽſationem Papæ in iure humano abſque cauſæ cognitione validam eſſe: loquitur ergo concilium quoad fori externi præſumptionem: & ideo dicit *ſubreptitia cenſeatur.* Et nõ dicit eſſe verè eam ſubreptitiã, ſed præſumi impetratam per ſubreptionem 2. Quia *c. Nihil, de elect.* dicitur electũ ſine ſuæ cauſæ examine eſſe eiiciendum, cùm eſt indignus. Ergo à contrario ſenſu non eiicitur, ſi dignus ſit: quamuis eligentes non præmiſſo eo examine defecerint ab electionis forma. 3. Quia valet lex temerè & abſque cauſæ cognitione indicta, ſi reuera cauſa boni communis intercedat. Ergo idem de legis diſpẽſatione cenſendum eſt. 4. Ex doctrina *Minchaca lib. 1. controu illuſtrium, c. 28. n. 6.* vbi probat tenere factum in foro conſcientiæ, quando finis iuris habetur, quamuis forma & ſolemnitas eiuſdem iuris prætermittantur. Ad quod comprobandum multa ſimilia affert *Bellamera ſtatim allegandus.* Quod contingit in hoc euentu. Nec obſtat diſpenſationis definitio, quia (vt dixi diſp. 2. n. 2.) ea non ſolum comprehendit, quæ de diſpenſationis eſſentia ſunt, ſed ea quoque quæ deſiderantur vt ſit licita. Quare dum authores n. 4. allegati dicunt inferiori cenſeri commiſſam diſpenſationem præcedenti cauſæ cognitione intelligendi ſunt, vt ritè ac rectè fiat: vel vt validè, niſi reuera adeſſet cauſa iuſta. Huius ſentent. eſt *Innoc. c. Diuerſis, nu. 1. de cler. coniug.* vbi ait Epiſcopo diſpenſante abſque cauſæ cognitione iis, quibus poteſt, tenere diſpenſationem: vt in collatione beneficij, donec per ſuperiorem reuocetur: & dum non reuocatur, poſſideri licitè beneficium illud. Et ſatis hoc placet *Hoſtienſi ibi n. 9. Ioanni Andr. nu. 5.* prærterquam quod *Hoſtienſis* non admittit tacitam diſpenſationem, ſed verbis expreſſis factam. Idem latè probat multis ſimilibus adductis *Bellamera c. Veniens, n. 18. & 19. de filiis presbit.* Idem expreſſè tenent quoad forum conſcientiæ *Armilla verb. Diſpenſ. n. 14. fine, Lud. Lopez 1. p. inſtr. c. 4. col. antep. verſ. Tertio dicitur.* Pro eadem ſent. eſt idemmet *Innoc. c. Cum ad monaſterium, n. 4. de ſtatu monachi.* vbi ait huiuſmodi diſpenſationem aut non valere aut reuocandam eſſe. Cuius ſent. referunt & ſequuntur *ibi Hoſt. n. 32. Ioan. Andr. ad fin. Abb. n. 17. Henric. n. 17. Card. § fin. n. 5. idem Abb. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 12. de iudiciis. Alex. de Neuo, c. 1. n. 128. de conſt. Turr. c. 1. q. 4. n. 14. d. 89.* At ad veritatẽ huius diſtinctiuæ ſat eſt alteram partem eſſe veram, nempe, vt ea diſpenſatio poſſit reuocari. Pro eadem ſent. ſunt *Abbas d. c. Diuerſis n. 3. Probus addit. ad Monachũ, c. vlt. n. 4. verſ. Poſtremo, de ætat. & qualit. Borgaſius de irregul. 2. p. tit. De different. termin. in materia diſpenſat. in fine*, vbi dicunt diſpenſationem cenſeri conceſſam inferioribus cauſa iuſta exiſtenti illiuſque cognitione præmiſſa: at ſi non adhibita cauſæ cognitione diſpenſauerint, reuocandã eſſe diſpenſationem per ſuperiorem. Cẽſetur ergo valida donec reuocetur. Atque idem cenſeo, quando Pontifex, vel Epiſc. vel alius potens diſpenſare in votis vel iuramentis, ſiue iure ordinario, ſiue delegato (niſi in delegatione habeatur 11

tur ſpecialis forma petens præmitti cauſæ cognitionem) diſpenſat in illis legitima cauſa exiſtente, quamuis ſibi non cognita: peccabit enim mortaliter, at diſpenſatio erit valida in foro conſcientiæ. Quia eadem eſt ratio.

12 Nec culpæ alicuius erit reus diſpenſans, quamuis cauſæ examinationem non præmiſerit, quando cauſa notoria eſt. Quia in notoriis non exigitur ordo iuris, nec notoriũ eget examinatione, *c. Manifeſta* 2, *q.* 1. Sic apertè ſignificant *Gloſſa, c. Qui ſine examinatione, verb. Sine examinatione d.* 81. *& c. fin. verb. Qui cõcubinas, d.* 51, *Abbas c. Præterea, n.* 1. *de teſtibus cogend. Ananias c.* 2. *n.* 8. *de ſchiſmatic. Imola l. Quidam conſulebat, n.* 8. *ff. de reiuendic. Roſella, verb. Diſpenſatio, nu.* 6. dicunt enim inferiorem excercentem actum contra legem erga aliquem, in caſu in quo diſpenſare poteſt, non cenſeri diſpenſare, niſi cauſæ cognitionem præmittat: prætetquam quando cauſa diſpenſationis eſt notoria. Quòd tunc examine non indigeat. Imò ſi ſibi cauſa conſtaret, non peccaret diſpenſans non examinando cauſam. Quia id examen petitur, ne temerè diſpenſet. Quæ temeritas ceſſat, vbi certus eſt de cauſa.

13 Vtrùm autem tradita duplici num. præc. locum habeant in diſpenſationibus, quæ committuntur à Pontifice ordinariis pro foro externo, vel confeſſori à ſacra pœnitentiaria pro foro conſcientiæ, dicemus diſp. 34, n. 24. & duplici ſeq. & diſp. 35. n. 16.

14 Rurſus dubitari poteſt, an præſumatur cauſa in Principe diſpenſante, quando de ea non conſtat? (Qua in re non diutius immorer) communis reſolutio eſt, quando Princeps diſpenſat motu proprio, & non ad partis inſtãtiam, in iure humano, præſumi præſumptione iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio, adeſſe cauſam iuſtam. Secus quando ad inſtantiam partis, vel quando diſpẽſat in iis, quæ ſunt de iure diuino, aut de iure naturali diuino: tunc enim non præſumitur cauſa, niſi probetur. Quia quando ad inſtantiam partis conceditur diſpenſatio, cenſetur potius per importunitatem exorta, quàm quòd ita agendum Princeps cenſeat. Iuxta traditionem Bartoli ex illo textu, *l.* 1. *C. de petitione bonorum, l.* 10. Quando autem diſpenſat in iure diuino & naturali, cum id abſque cauſa fieri nequeat, opus eſt de cauſa conſtare. Et huius ſent. ſunt *Abb. c. Quæ in Eccleſiarum, n.* 10. *de conſtit. & ibi Felin. à n.* 60. *Decius in noua edit. à n.* 129. *Gigas de penſionib. q.* 6. *n.* 12. *Rebuffus praxi benef. tit. De diſpenſatione ad plura beneficia, n.* 53. *Lodezes de matrim. Regis Angliæ, dub.* 4. *nu.* 14. *Rojas epitome ſucceſſ. c.* 23. *à n.* 13. *Menchaca quæſt. illuſtr. l.* 1, *c.* 25. *nu.* 17. *& c.* 26. *à n.* 28. *Stunica de voto, q.* 6. *num.* 131. & latiſſimè *Menoch. de præſ. li.* 2. *tota præſumpt.* 10. *Maſcard. de probat. tota concl.* 275. Qui duo ſunt omnino videndi pro ampliationibus & limitationibus huius ſententiæ.

15 Hæc tamen doctrina agit de præſumptione fori externi. Nam in foro conſcientiæ exiſtimo præſumendum eſſe pro ſuperiori, dum ſubdito non conſtat defectus cauſæ. Quippe ſubditi nõ eſt facta prælatorum diſcutere. Quod non obſcurè ſignificat *Sotus* 4. *diſt.* 21. *q.* 2. *ar.* 2. *col. antep.* vbi tractans de diſpenſatione Pontificis in voto, dicenſque diſpenſationem abſque cauſa legitimã non tenere: ſubiungit, vbi manifeſtus error non interuenit, præſumi cauſam legitimã. Et *l.* 7. *de iuſt. q.* 4. *a.* 3. *ad* 2. *in fine*, vbi ait tunc diſpenſationem voci cenſendam irritam, quando manifeſtè conſtat nullam eſſe cauſam. Et tenet expreſſè *Suarez de cenſuris, diſp.* 41. *ſect.* 1. *fin.* dicẽs in foro interno ſufficere, vt non conſtet ſubdito de cauſæ defectu, quamuis in externo opus ſit cauſam probare.

16 Hinc deducitur qualiter accipiendum ſit, quod aliqui DD. tradunt, nimirum non credi prælato inferiori dicentiſe ex iuſta cauſa diſpenſare in lege ſuperioris. Hi ſunt *Nauar. ſum. lat. prælud.* 5. *n.* 15. *verſ. Addo ſecũdo, Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. c.* 4. *col. antep. verſ.* 3. *dicitur.* Quod idẽ de ſuperiori ſupremo diſpenſanti, quando nequit abſque cauſa, tradit idem *Nauarr. l.* 3. *conſil. tit. de regularibus, vtraque edit. conſ.* 56. *n.* 2. & latiùs probat *in comment. de ſpoliis, ſuper c. Non liceat* 12. *q.* 2. *§.* 2. *n.* 8. Et quod tradunt alij, nempe, nõ haberi fidem prælato aſſerenti ſe diſpenſaſſe, quando cauſæ cognitionem non præmiſit. Vnde incumbet allegãti onus probandæ talis diſpenſationis. Quia cum debitè nõ proceſſerit, iure optimo ei non habetur fides. Sic *Gloſſa cap. Si quis ſine examinatione, verſ. Sine examinatione, d.* 81. *Specul. De diſpenſatione, §. Qualiter autem, n.* 4. *Ioan. Andr. c.* 2. *n.* 4. *de ſchiſmat.* vbi *Abb. n.* 5. *Card. n.* 2. *Nauar. ſum. Lat. prælud.* 9. *n.* 15, *Ant. Cuc. li.* 4. *inſtit. maiorum, tit.* 12. *n.* 29. Sed hæc omnia accipienda ſunt in foro externo. Nam in foro conſcientiæ eis creditur: vt dixi nu. præcedenti.

Tandem deducitur, quid in ea quæſt. ſentiendum ſit, 17
an credatur dicenti ſe habere poteſtatem delegatam ad diſpenſandum, aliudve faciendum? De qua re latè DD. *c. Cum in iure, de offic. deleg. & l. vn. C. de mandat. Princip. Bernard. Diaz. regula* 219. latiſſimè *Menoch. de præſumpt. l.* 2. *tota præſump.* 15. *& de arbitrar. l.* 1. *tota q.* 76. *Maſcard. de probat. concluſ.* 268. *Gratian. reg.* 190. Et ideo ſummatim dicam vnum aut alterum verbum, & reliqua in prædictis poterunt videri. Et quid in foro externo, dicam vſque ad nu. 22. vbi explicabo, quid in foro conſcientię. Concluſio ergo communis eſt, commiſſionem delegatam probandam eſſe oſtenſo delegationis inſtrumento, & alias non eſſe credendum eam aſſerenti. Vt conſtat ex *d. c. Cum in iure*, ibi: *Exequi non cogeris*: & ratio eſt, quia cum ſit quid facti, non præſumitur.

Multi hoc limitant, niſi legatus Cardinalis ſit id aſſe- 18
rens, Sic *Anton. c. Ad eminentiam, n.* 4. *&* 5. *de ſent. excommu. Abb. c. Quod ſuper, n.* 5. *de fide inſtru.* & alij, quos refert & ſequitur *Gratian. regu. a.* 290. *nu. vnico.* At verius eſt nec huic credi in iis, quæ ſpecialem ſuperioris commiſſionem requirunt, niſi literæ commiſſionis inferantur. Et ita docẽt *Barth. Rom. n.* 1. *C. de ſuper in dict. l.* 10. *Ioan. Andr. & Hoſtienſ.* quos refert & ſequitur *Abb. conſ.* 94. *num.* 3. *lib.* 2. *& c. Quod tranſlationem, fine, de offic. legati, & d. c. Ad eminentiam, num.* 1. *Francus c.* 1. *n.* 4. *de offic. legat. in* 6. *Felin.* multos referens. & latè probãs, *c. Quod ſuper, n.* 10. *&* 11. *de fide inſtr. & c. Quod in iure, n.* 6. *de offic. deleg. Gregor. Lopez l.* 21. *verb. Qua viuẽ. t.* 9. *p.* 1. & multos alios referẽs *Menochius de præſumpt. l.* 2. *præſ.* 15. *n.* 4. *Enriquez l.* 10. *de Sacram. ordin. c.* 28. *n.* 2.

Limitantur tamen hæc, niſi delegatus ſit perſona con- 19
ſtituta in excelſa dignitate, nec agitur de præiudicio tertij, tunc enim creditur illi, quamuis ſuæ delegationis literas non oſtẽdat, Sic multi quos refert & ſequitur *Menoch. d. præſumpt.* 15. *n.* 9. *Iaſon. repetit. l. Admonendi, n.* 175. *de iureiu. Gutierr. l.* 2. *q. canon. c.* 17. *fine.* Et huius rei adhibent exemplum *Iaſon. & Gutier.* vt in facultate diſpenſandi, abſoluẽdi, concedendi indulgentias, & ſimilibus.

Hinc fit credi Epiſc. promouenti ad ordines non ſibi 20
ſubditum, dicenti in titulo collationis ordinum ſe promouiſſe ex licentia proprij Epiſcopi. Quia agitur de modico præiudicio. Et ita tenent *Rebuff. praxi benef. tit. De forma dimiſſoriar. n.* 36. *& relato Cardinali, Menoch. de arbit. l.* 1. *q.* 76. *n.* 10. *Gutier. l.* 2. *q. canon. c.* 17. *n. penult.*

Secundò fit credi literis ſummi pœnitentiarij aſſerentis 21
ſibi viuæ vocis oraculo cõmiſſum eſſe, vt diſpenſet in aliquo caſu Pontifici reſeruato. Quòd id in nullius præiudicium vergat. Et ita *Paulo citato* docent *Cardin. (lem. Ne Romani, §. Is tamen proviſo, num.* 1. *de elect. Francus c.* 1. *n.* 4. *de temp. ordi. in* 6. *& ibi Dominic. q. vlt. n.* 1. *Octauius l. de offic. Curiæ Rom. cap. De ſummo pœnitentiario. Greg. Lopez lib.* 31. *verb. Emperador. tit.* 16. *part.* 3.

Hæc dicta ſint pro præſumptione fori externi. Nam in 22
foro conſcientiæ cuicunque viro timorato ac confeſſori, dicenti ſibi delegatam eſſe poteſtatem ad abſoluendum, vel diſpenſandum, vel ad aliquid aliud, fides haberi poteſt. Quod & experientia ipſa demonſtrat, facultas enim abſoluendi à reſeruatis, & diſpenſandi medio confeſſore ſolet à pœnitentibus impetrari.

SVMMARIVM.

Quando ſupremus Princeps diſpenſat in lege propria abſque cauſa, an valeat diſpenſatio? Refertur quadam ſent. n. 23.

Proponitur ſententia authoris, n. 24.

Satisfit argumentis,n.25.
Poſt n.25.inuenies cætera ſummaria,quæ deſiderantur.

23 QVÆSTIO II. An diſpéſatio ſupremi Principis in lege propria conceſſa abſque legitima cauſa valeat:vt Pótificis in lege Eccleſiaſtica, & Principis ſecularis in ciuili. Quibuſdam placet eam diſpenſationem irritam eſſe. Ducuntur 1.quod iure diuino naturali interdictum ſit Principi diſpenſare abſque cauſa in iure humano. Aliàs enim ſic diſpenſans non peccaret. Cuius contrarium dicemus diſp.ſeq.n.3.Ergo diſpenſat tūc in eo iure diuino naturali:ac proinde corruet diſpenſatio tanquam abſque cauſa legitima facta. 2. Quia hæc diſpenſatio procedit à poteſtate clauium: quæ eſt miniſterialis, & data Pontifici in ædificationem,& non in deſtructionem. Et ideo non eſt data,vt ea quiſpiam ad libitum abutatur,ſed ſub certa regula & menſura ad bonum commune pertinenti: ſub qua non continetur illa diſpenſatio ſine cauſa. Erit ergo irrita.Hac enim ratione valore caret indulgētiarum conceſſio abſque iuſta cauſa facta,Huius ſent. eſt *Fortū.Garcia in repetitione l.Gallus,§.Et quid ſi tantū.n.196.297.ff.de li.& poſthum.*vbi ait cùm iniuſtum ſit Principem cōtra ſuas leges diſpenſare ſine cauſa,ſe neſcire quomodo id efficere poſſit:nec quoad veram iuſtitiam ſecurum eſſe eum, cum quo ita diſpenſatur. Et *Mendoſa de pactis,li.1.q.2.n.35.* idē tenet quando diſpenſatio eſt in re magni momenti,ita vt noceat,*Minchaca l.1.queſt.illuſtr.c.25.n.16.& c.26.n.26.*Et non valere in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo tenet *Loazes de matrim.Regis Angl.dubio 4.n.14.& 15.*

24 Cæterùm abſque dubio tenendum eſt, huiuſmodi diſpenſationem validam eſſe.Quòd tunc legiſlator diſpēſet in re propria,& in propria voluntate,eam mutans, à qua ſola vim habebat lex.Ergo ea diſpenſatio tāquam in bonis propriis facta valebit abſque cauſa, ſiue diſpenſans peccet,ſiue non. Sicut dominus prodigens bona verum dominium transfert, eſto prodigendo delinquat. Atque ideo huius ſent.ſunt DD.quos diſp.ſeq.nu. 2.referam dicentes poſſe Principem ad libitum in ſuis legibus diſpenſare.Et in propriis terminis docent *Innoc.c.Dudum,el 2. n. 16.verſ.Item & ſi Papa de elect. Anton.c.Per venerabilem,n.6. qui filij ſint legit.& ibi Prepoſ.§. Quod autem,n.2.notab.3. Abb. c.Non eſt,n.8.de voto.Felin.c.Poſtulaſti,n.13.in 4.caſu de reſc. Roſella verb.Votū 5.n.4.Syl.verb.Diſpenſatio,q.3.n.5.Armilla, verb.Papa,n.12.Nau.c.fin.n.4.de ſimō.& ſum.Lat.preludio 9. n.14.Couar.c.Alma mater.1.p.§.1.n.7.de ſent. excom. in 6.* & multis citatis *4.decr.2.p.c.6.§.9.n.10. Villalobos in ſuis communib.lit.D.n.86.*Et ex Theologis,*Caiet.1.2.q.96.a.5.ad fin. & 2.2.q.104.art.5.ad fin.& in opuſc.to.1.tract.27.de diſpenſ. matr.in Occid.Eccl. q.vn.verſ. Quoad tertium,Cathar.lib.6.in Caiet.circa q.An Papa poſſit diſpenſare in voto ſolēni religioſ.ad fin.Victoria de poteſt.Papæ,n.15.propoſ.15.Sotus li. .de iuſt. q. 7.a.3.col.6.verſ.Poſtremū ergo,& l.7.q.4.a.1.ad 2.fine. Et 4.d. 21.q.2.a.2.col.11.& d.39.q.vn.a.2.in fine corp.Canus relect.de pœnitēt.p.5.*vbi de præcepto confeſſ.*ad fin.Ledeſma 2.p.4.q. 27.a.1.paulo poſt princ.& q.56.a.4.col penu.verſ.Præterea dubiū Veracr.2.p.Speculi,a.27.verſ.Secundò nō expedit:& 1.p.a. 40.ad fin.P.Ilacios 4.d.15.diſp 8.col 17.verſ. Quāuis,& d.38. diſp.2.col.7.verſ.Ego verò dixerim.Metina 1.2.q.97.a.4.ad fi. & l.1.de c.vn.§.10.Corduba in quæſtion. l.4.q.8.ad fin.Gallego de cognat.Spirit.c.21.n.8. Angles in florib.1.p.*vbi de ieiun.*q.5. diffic.2.Enriquez l.5.de pœnit c.21.n.5.& l.12.de matri.c.3.n. 6.Suarez t.4.*vbi de indulgent.*diſp.56 ſect.2 n.11. Valentia 4.p.diſp.6.q.2.punct. 10.* vbi de cauſis excuſantibus ab officij recitatione,*cauſa 4.& 2.2.diſp.5.q.7.punct.2.*vbi de pluralitate benefic.*col.4.verſ.Vbi autem illud eſt.Azor. lib.7.inſtit.moral.c.29.q.6.& l.5.c.16.q.3. Aragon 2.2.q.89.a.9. ad fin.Philiarc.de offic.Sacerd.to.1.p.2.l.3 c.4.verſ.Altera difficultas eſt Lud.Lopez 1.p.inſtruct.*vbi de ieiun.*c.108.fin.& 1.p. c.4.init.Petrus de Ledeſma de matrim.q.54.a.3.diffic.4.poſt 2. concluſ.& in ſum.Sacram.*vbi de matrim.*c.27.concluſ.4.Manuel quæſt.regul.to.2.q.46.a 5.& in 1.to.ſumma 2.edit.c.196. fin.& c.237.n.1.Vega 2.tomo ſummæ c.23.caſu 14.*

25 Ad argum.23.propoſita reſpond. Ad 1.negāda eſt conſeq.Nam quoties agitur contra ius aliquod ſuperioris,nō diſſoluendo eius obligationem,non diſpenſatur in illo:ac proinde quamuis factum abſque cauſa culpam cōtineat, valet tamen.Quippe nō auferțur legis obligatio,ſed violatur.Secus quando ita agitur cōtra ius ſuperioris, vt eius obligatio tollatur,tunc enim eſt diſpēſatio in illo,ac proinde ſine cauſa facta caret valore.Cuius ratio eſt,nam lex diuina & naturalis, ex eo ſolum quod factum prohibeat, non impedit factum quoad valorem & ſubſtantiam, ſed quoad honeſtatem: tantum enim tunc cohibet voluntatem,ſed non aufert poteſtatē.At ſecus eſt, quando in illa diſpenſatur,quia tunc obligatio legis tollitur. Et lex ſuapte natura ſecū afferri, vt à nullo inferiori diſſolui poſſit niſi iuxta ſuperioris præſcriptum,quod eſt legitima cauſa intercedenti.V.g.lex diuina naturalis diuites aſtringit ad ſuperflua grauiter indigentibus elargienda. Si diues ille tunc ea prodigeret, factum teneret: & quamuis ius diuinum violaret,non diceretur in eo diſpenſans. Quia iuris diuini obligationem non aufert,ſed violat.At ſi Pontifici datum eſſet in eo præcepto diſpenſare, eſſet irrita diſpenſatio abſque iuſta cauſa conceſſa. Ad 2.dic procedentia à clauium poteſtate eſſe duplicia: quædam pertinent ad diſſolutionem voluntatis ſuperioris:vt quando Pontifex diſpenſat in lege diuina naturali,& tunc deficit valor facti deficienti cauſa.Alia verò pertinent ad ſolius propriæ voluntatis diſſolutionem, qua lex ſtatuta eſt: & tunc quamuis peccetur in illius poteſtatis abuſu, factum tenet. Et huiuſmodi eſt diſpenſatio in propria lege.

SVMMARIVM.

An valeat diſpenſatio inferiorum,vt Epiſcopi in ſuis legibus, facta abſque cauſa? Refertur quædam opinio,n.26.
Proponitur ſententia Authoris,27.
Quid,ſi ſuperior vel æqualis ſucceſſor diſpenſet abſque cauſa in lege inferioris,vel æqualis prædeceſſoris?28.
Quid,ſi conſtitutio illa tranſierit in contractum?29.
Quid,ſi ſit a Pontifice confirmata?30.
Quid,ſi iuramento ſtabilita ſit?31.
An valeat diſpenſatio Epiſcopi vel Archiepiſcopi in Synodi ſuæ diœceſanæ decretis,abſque cauſa facta? Refertur opinio,32.
Explicatur ſententia authoris:& an ſolus Epiſcopus habeat in ea ſynodo votum deciſiuum,& ſit ea ſuperior?33.
An Epiſcopus eius Synodi decretis quoad vim coactiuam aſtringatur:nec poſſit in eis diſpenſare,ac poteſt in propriis legibus?34.
An Archiepiſcopus validè diſpenſet abſque cauſa in decretis Synodi Prouincialis? Proponuntur rationes probantes valere?35.
Explicatur ſent. authoris:& an ſolus Archiepiſcopus habeat in ea Synodo ſuffragium deciſiuum,& an poſſit ab illo excommunicari & puniri:& ab Archiepiſcopo appellari ad Synodum prouincialem, & explicatur c.Graue,de præbend.n.36.
An Archiepiſc.teneatur eius Synodi legibus, quoad vim coactiuam: nec poſſit in eis diſpenſare tanquam in propriis?n.37. & ibi an poſſit plus in eis,quàm Epiſcopi ſuffraganei: & diſpenſare cum ſuffraganeis: & quid de ipſa Synodo.

QVÆSTIO vltima. An diſpēſatio inferiorum in propriis conſtitutionibus facta abſque cauſa valeat.Vt ſi Epiſcopus ſic diſpenſet in ſuis.Quidā negant.Quippe quamuis ab Epiſcopi volūtate pēdeat vim habere ſtatutum illud:atq; adeò poſſit illud omnino caſſare: tunc enim ſua poteſtate ordinaria vtitur,nec in aliquo ius commune offendit. At vim habenti ſtatuto,diſpenſare cū aliquo abſque iuſta cauſa,eſt contra ius commune,*c. Cum omnes, de conſtitut.* At diſpenſatio inferioris in iure cōmuni abſque cauſa eſt irrita,(vt n.4.diximus.)Huius ſent.ſunt explicātes ſiue ius acquiſitum ſit tertio,ſiue non,*Innoc.c.Dilectus n.5 de tempor.ordinat.Archidiac.c.Licèt canō.n.3.de elect.in 6.* & dubius manet *Bellamera, d.c. Dilectus,q.6.n.9.fine,* licèt aſſerat de facto ſeruari,vt poſſit validè ſic diſpenſare. 26

Cæterùm abſque dubio tenendum eſt validam eſſe. 27
Ducor,quòd eadem militet ratio,quæ in Pontifice reſpectu ſuarum legum: tunc enim non diſpenſat in voluntate aliena,ſed in propria:à qua ſola vim habēt leges illę. Neque obſtat ratio cōtraria. Quia etſi peccet Epiſc.cōtra ius commune,imò & diuinum naturale dictās neminem à lege generali eſſe abſque cauſa eximendum:at diſpenſatio illa tenet.Quia tunc non diſpenſat inferior in eo iure naturali aut Pontif.ſed ſolùm illud violat.(vt n.25.in ſolutione

lutione ad 1. explicuimus, reſpondentes ad idem argum. quod æquè pugnat contra Pontif. an propriis legibus diſpenſantem abſque cauſa.) Et ideo hanc partem ſuſtinent *Innoc.* ſibi contrarius, *c. Cum ad monaſterium, n. 4. de ſtatu monach. & ibi Ioã. Andr. ad fin. Antõ. c. At ſi clerici. §. De adulteriis n. 17. de iudic. Et ibi Abb. n. 10. Decius in noua edit. n. 98. Aret. n. 24. Felinus n. 6. Alexan. de Neuo n. 16. Hippol. n. 93. idẽ Ant. c. Dilectus, n. 12. de tempor. ordin. & ibi Abbas, n. 7. idẽ Amon. c. Quæ in Eccleſiarũ, n. 30. de conſtit. & ibi Imola n. 25. Cardinalis in repetit. c. Perpendimus, n. 6. de ſent. excomm. Dominic. c. Licèt canon, in princ. n. 8. de elect. in 6. Milis in ſuo repertor. l. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſic. Diſpẽſare poteſt contra propriã. Bottaus tract. de ſynodo Episc. 2. p. a. 4. n. 8. Gãbara de authoritate legati l. 10. n. 442. 443. Angel. verb. Beneficiũ n. 22. Syluest. verb. Diſpenſatio, q. 13. n. 19. & verb. Beneficiũ. 3. quæſtione 9. n. 13. Frãcus d. c. Licèt canõ. in princ. n. 4. Tabiena verb. Diſpenſatio, quæſtione 14. nu. 15. fine. & verb. Beneficium, 2. q. 15. nu. 17. Armilla verb. Beneficiũ n. 27. Nauar. ſum. Lat.* [illegible] *& c. fin. n. 4. de ſimon.* Et ex Theologis, *Sotus l. 1. de iuſtit. quæſtione 7. a. 3. col. 6. & l. 7. q. 4. a. 3. ad 2. Valentia 2. to. diſp. 5. q. 7. punct. 2.* vbi de pluralit. benefic. *col. 14. verſ. Vbi autem illud ius.* Azor *l. 5. inſtit. moral. c. 15. q. 3. Philiarc. de offic. Sacerd. t. 1. p. 2. l. 3. c. 4. verſ. Altera difficultas. Sayro theſauro caſuum to. 1. lib. 6. c. 11. nu. 11. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 4. col. penult. verſ. 4. concluditur.*

28 Atque idem prorſus dicendum eſt, quando ſuperior vel æqualis ſucceſſor diſpenſat abſque cauſa in lege inferioris vel æqualis prædeceſſoris: valet enim diſpenſatio. Quia in voluntate ſuperioris eſt quaſi eminẽter inferioris voluntas: & ſucceſſor æqualis reputatur quaſi eadem perſona ratione eiuſdem officij. Sic *Nauarr. ſum. Lat. prælud. 9. n. 15. Suarez to. 4.* vbi de indulgẽt. *diſp. 56. ſect. 2. n. 11.*

29 Temperanda tamen eſt hæc ſententia 1. niſi conſtitutio illa Epiſcopi tranſierit in contractum, in commodum alterius. Vt ſi fieret ſtatutum, vt omnes ad vrbem confluentes gauderent aliquo priuilegio, non poſſet reuocare reſpectu eorum, qui iam venerant. Quòd ius ex illo contractu iam ſit illis acquiſitũ. Sic *Ant. vtroque loco priori, Abbas vtroque loco. Decius n. 103. Hippol. n. 100. Alex. de Neuo n. 17. Domin. Francus Gambara n. 444. Milis, Imola, vbi eos allegaui n. 27. Syluest. verb. Diſpenſatio, q. 13. n. 19.* Sed quamuis hæc limitatio ſit regulariter vera: negandum tamen non eſt poſſe Epiſcopum ex legitima cauſa ſuperuenienti cõtrauenire. Vt ex multis probat *Aretin. c. At ſi clerici. §. De adulteriis, n. 24. de iudic. & ibi Felin. n. 6. fallentia* 1.

30 Secundò temperatur, niſi eæ cõſtitutiones ſint authoritate Pontificia confirmatæ. Quia ex ea confirmatione gaudent authoritate Papæ, & reputantur ad illius leges, ac proinde ſe habet ad illas Epiſcopus, ac ad ius commune. Quia nequit eam confirmationem ex parte tollere. Sic *Dominic. c. 1. in princ. n. 11. de filiis presbyt. in 6. Bottaus de ſyn. Epiſc. 2. p. a. 4. n. 12. Syl. verb. Beneficium 3. q. 9. n. 13. Angelus verb. Beneficium, n. 21. & ibi Armilla n. 27. Tabiena verb. Beneficium 2. quæſtione 15. nu. 17. Sayro theſauro caſuum, in 1. to. l. 6. c. 11. n. 11. Azor lib. 5. inſt. mor. c. 15. q. 7.*

31 Vltimò temperatur, niſi Epiſc. eas conſtitutiones iureiurando firmauerit. Cùm enim nequeat ſecum in iuramento diſpenſare, nequibit in eis conſtitutionibus diſpenſare. Sic tradunt *Ant. c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 17. de iudiciis: & ibi Abbas n. 10. Alex. de Neuo n. 17. Decius in noua edit. n. 108. Felin. n. 6. fallentia 2. Hippol. à n. 101. vſque ad 105. Bottaus de ſyn. Epiſc. p. 2. a. 4. n. 13. Angelus Sylu. Tabiena, Armilla, Sayro, Azor, n. præc. allegati. Idem Sylu. verb. Diſpenſatio, quæſtione 13. n. 19. & ibi Tabiena q. 14. n. 15. fine.* Verùm dicẽdum eſt, adhuc poſſe. Quia iuramentum magiſtratus intelligitur ſecũdùm æquitatem, & niſi cauſa iuſta interueniat. Vt bene docet *Baldus l. Et ſi ſeuerior, n. 10. C. ex quibus cauſis infamia irrogetur.* Qua ratione nixus defendit ibi poſſe iudicem ex iuſta cauſa mutare pœnam legis à ſe iuratæ, 2. Quia *Decius, Felin. Botteus, Hippol.* pro cõtraria parte allegati admittunt hoc, quãdo cauſa ita vrgeret, vt eſſet periculum in mora. Tandem, quia probabilius eſt poſſe Epiſcopum ſecum in iuramento diſpenſare, quoties poteſt cum ſubditis (vt probaui diſp. 3. n. 8.) Et ideo ſent. hãc ſuſtinẽt *Aretinus d. §. De adulteriis, n. 26. & 27.* & refert pro ea Bartolum *Gambara de auth. legati, l. 10. n. 447.* Id demum dicendum eſt, quicquid ſit de periurij peccato, ſi in eis cõſtitutionibus iuratis diſpenſet, valere tamen diſpenſationem in ea conſtitutione abſque cauſa iuſta etiam factam perinde ac ſi non eſſet iurata. Quia periurium non impedit rei valorem. Sicut ſi quis iuraſſet non prodigè ſe expenſurum pecunias, peccaret prodigè expendendo, at factum teneret. Sic *Gambara eodem l. 10. n. 452. Ant. de Rosellis*, quem refert nec improbat *Botteus d. a. 4. n. 12.*

Tandem duplex ſupereſt difficultas. Prior eſt, an Epiſcop. aut Archiepiſcopus validè diſpenſet in conſtitutionibus ſuæ ſynodi diœceſanæ abſque cauſa, vel ſe habeant ad illas, tanquam ad leges ſuperioris. Videntur enim hoc poſteriori modo ſe habere ad illas. Quia non ſunt ſuperiores ſua ſynodo diœceſana, ſed ſe habẽt ad illam inſtar decani ad capitulum Eccleſiæ cathedralis. Et ita *Medina 1. 2. p. 96. a. 5. dub. 2. concl. 1.* tuetur Epiſcopum legibus ſynodi diœceſanę obligari quoad vim coërciuam, inſtar aliorum ſubditorum. Quod etiam fatentur *Gallego & Manuel ſtatim allegandi.* Quod fieri non poſſet, niſi inferior eſſet ipſa ſynodo. Secundò, quia non ſolum Epiſc. in ſynodo diœceſana definit: ſed ſimul cum illo alij ibi congregati habent ſuffragium deciſiuum, vt docet *Imola c. Graue, nu. 22. de præb. ad fin.* Quare *Gallego de cogn. ſpirit. c. 21. n. 18.* defendit confirmationem ſynodi non peti ab Epiſcopo: nec ipſum poſſe eius conſtitutiones abrogare. Et quamuis dubius dicit ſe magis in eam partem propendere, vt diſpenſatio abſque cauſa facta ab Epiſc. vel Archiepiſcopo in iis conſtitutionibus ſit irrita. Et *Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 237. n. 1. fine, & Vega 1. to. ſum. c. 88. caſu 2. fine*, dicũt relato *Gallego* videri attento iure non poſſe Epiſcopum eas conſtitutiones tollere: at integrum eſſe ei diſpẽſare in illis. Quòd conſuetudo vel tacitus ſynodi conſenſus eam facultatem concedat. Non explicant tamen an eius diſpenſatio facta abſque cauſa valorem obtineat.

At probabilius cenſeo validam eſſe diſpenſationem 33 Epiſcopi aut Archiepiſcopi in ſuæ diœceſanę ſynodi conſtitutionibus, abſque cauſa factam. Quod citato *Card. Alexandrino, c. fin. q. 5. de cland. deſponſ.* ſuſtinet *Botteus de ſynodo Epiſcopi, p. 2. a. 4. n. 9. Nauar. ſum. lat. c. 25. n. 74. & c. fin. n. 4. de ſimon.* Et idem videtur tenere apertè *Azor l. 5. inſt. moral. c. 15. q. 3.* quãuis enim non explicẽt cõſtitutiones ſynodales, ſed tantùm ſuas conſtitutiones: at refert *Nauarrum in prædicto loco*, vbi de conſtitutionib. ſynodalibus loquitur. Et quamuis hi non adducant probationes, poteſt probari hæc ſententia. Quia ſolus Epiſcopus ſuffragiũ deciſiuum habet in ſynodo diœceſana, cæteri autẽ aſſident illi vt conſilium præbeant (quamuis minùs bene *Imola n. præced. allegatus* contrarium dixerit.) Quod vel ex ipſo ſynodi tenore cõſtat, in qua ſolus Epiſcopus decernit & ſubſcribit, nulla aſſeſſorum mentione facta. Cuius cõtrarium in ſynodo prouinciali accidere dicemus n. 36. Cũ ergo ipſe ſolus legiſlator ſit, poterit diſpenſare validè abſque cauſa vtpote qui in ſua ſola voluntate diſpẽſat. Et confirm. quia ad ſynodum diœceſanã cõmuniter ſoli parochi & clerus, qui nulla ſtatuẽdi facultate gaudẽt, confluere ſolent. Non eſt ergo cur eis illius ſtatuta tribuãtur. Tandem quia cum eius ſynodi cõſtitutiones ſolam diœceſim Epiſcopi obligent, quæ pleno iure ſubeſt Epiſcopo, poſſitque ſolus ſtatuta illã obligantia inducere: immeritò eæ conſtitutiones tribuuntur cæteris congregatis: ſed ſolum illuc confluunt vt Epiſcopo aſſideant, illumque ſuis conſiliis adiuuent, quo prudentius & maturius decernat. Hac enim ratione tuetur *Imola c. Graue n. 22. de præbend.* Pontifice aſſiſtente concilio generali, Epiſcopos non habere ſuffragium deciſiuum: ſed ſolum quando ille non intereſt, mittens legatos, eo quòd plẽna ſtatuẽdi poteſtas in Pontifice reſideat.

Hinc deducitur contra DD. 32. allegatos Epiſcopum 34 non teneri legibus ſynodi diœceſanæ quoad vim coërciuam, ſed tantum quoad directiuam. Sicut tradunt Docto-

res legiſlatorem ſuis legibus aſtringi. Quòd illæ à ſolo Epiſc. vim obligandi habeant ac in illis diſpenſet, ſicut in cæteris ſuis legibus.

35 Poſterior difficultas eſt. An diſpenſatio Archiepiſcopi in decretis ſynodi prouincialis facta ſine cauſa legitima valeat. Videtur enim valere, quòd Archiepiſc. ſit ſuperior ſynodo prouinc. vt conſtat ex *c. Graue. de prabend.* ibi: *Metropolitani verò delictum ſuperioris iudicio relinquatur, ex parte concilij nunciandum.* Ex quo textu conſtat metropolitanum non poſſe puniri per concilium prouinciale. Cuius rationem ibi reddit *Hoſt. n. 16.* quem ſequuntur *ibi Ioan. And. n. 8. Anton. n. 4. q. 2. Anchar. n.* 10. eo quòd Archiepiſc. concilio prouinciali ſuperior ſit. Poteſt ergo in eius decretis tanquam inferioris diſpēſare validè abſque cauſa. Item quia ſolus Archiepiſcopus habet ibi votum deciſiuum, & Epiſcopi tanquam aſſeſſores interſunt, vt tenent quidam, quos tacitis nominibus, ac alios qui ſentiunt Epiſcopos adeſſe vt iudices, & habere votum deciſiuum, refert *Innoc. d. c. Graue, n. 3. verſ. alij tamen dicunt:* & neutram opinionem definit, & *Ant. ibi n. 18. verſ.* Ad 3. ait vtramuis partē eligi poſſe. Ergo poteſt ad libitū validè in eis decretis diſpenſare, tanquam à ſua ſola voluntate vim habentibus:

36 At dicendum eſt, eſſe irritam eam diſpenſationem. Ducor, quod Archiepiſcopus ſit inferior ſynodo prouinciali leges eas ferenti, vt optimè defendit *Nauar. libro 1. conſ. in priori edit. t. 31. de officio ordinarij, toto conſ. 7. in poſteriori, tit. de maiorit. & obedientia, toto conſ. 6.* atque ideo ait poſſe illum à ſynodo prouinciali excommunicari. Probatque quia ab Archiepiſcopo appellatur ad ipſam ſynodum, tanquam ab inferiori ad ſuperiorem, vt tradunt *Gloſſ. fin. c. A collation. de appel. in 6. Hoſtienſ. c. Graue in fin. de prabend. Cardin. clem. 1. §. Quod etiam in interdictis, n. 1. not. ab. 1. de ſent. excōm. & ibi Anchar. n. 4. notab. 1.* vnde concludit *Nauar.* non ſe habere Archiepiſcopum ad ſynodum prouincialem, ſicut ſe habet Pontifex ad concilium generale, vel Epiſcopus ad ſuum capitulum: ſed vt ſe habet decanus capituli Eccleſię cathedralis ad ipſum capitulum. Qui eſt caput ipſius ad eum effectum, vt eius ſit capituli conuocatio, & ibi tanquam præſidens habeat primam ſedem, non tamen eſt maior, ſed inferior toto capitulo. Sic Archiepiſcopus (inquit) eſt caput ſynodi prouincialis, in quantum eſt eius illam cogere, ac illi præeſſe habendo primam ſedem. Non tamen quod ſit maior ea congregata, nec habeat parem iuriſdictionem: ſed eſt tātum ſimul iudex & collega aliorum Epiſcoporum qui in eam congregantur. Non valet ergo diſpenſatio Archiepiſcopi facta abſque cauſa in iis decretis, vtpote facta ab inferiori in lege ſuperioris. Secundò, quia Archiepiſcopus ſolus poteſtate caret cōdendi ſtatuta totam prouinciā obligantia, vt cōſtat ex *c. Nullus primas. 9. q. 3.* quod eſt ex Calixto Papa, & *c. Sicut olim, de accuſ.* At decreta ſynodi prouincialis totā prouinciam ligant. Non ergo à ſolo Archiepiſcopo dimanant: ac proinde nequibit ipſe abſque cauſa validè in eis diſpenſare. Quippe omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *cap. 8. de reg. iuris.* Et confirmatur, quia Epiſcopos ſuffraganeos ibi intereſſe vt iudices habentes ius ſuffragij deciſiui colligitur apertè ex *d. c. Sicut olim,* ibi: *Ea fideliter perferant ad metropolitanum & ſuffraganeos, vt ſuper his & alijs, prout vtilitati & honeſtati congruit prouida deliberatione procedant, & qua ſtatuerint faciant obſeruari.* Ecce qualiter non ſolum Archiepiſcopum, ſed ſuffraganeos quoque auctores ſtatutorum dicit textus: alias non diceret in plurali, *Qua ſtatuerint.* Idem etiam deducitur ex *cap. Graue. de prab* ibi: *Per ipſum conciliū ſuſpendatur.* Quem textum ponderat ibi *Imol. n. 22.* ad probandum requiri conſenſum, nec ſufficere conſilium ſuffraganeorum. Quod etiam ſuſtinēt *ibi Hoſt. n. 8. Ioan. Andr. n. 5. Card. n. 6. quaſt. 6.* Quod etiam conſtat ex conſilio Toletan. 4. vbi iubentur Epiſcopi ſubſcribere iis, quæ communi deliberatione in concilio prouinciali ſtatuuntur, & concilium Mediolanenſe 4. in fine ponit eius ſubſcriptionis normam ſic: *Nos Carolus Archiepiſcopus Mediolani de conſilio & aſſenſu Reuerēdiſſimorum Coepiſcoporum noſtrorum ſubſcripſimus.* Et ſtatim ſubſcribunt alij Epiſcopi. Nec obſtat *cap. Graue, de prab.* ponderatum num. præcedenti pro contraria ſententia, cum ratione doctorum ibi allegata. Non enim intelligūt Archiepiſcopum eſſe verè ſuperiorem ea ſynodo, ſed eius caput: & ideo ob eius dignitatis reuerentiam noluit is textus poſſe eius delictū puniri à ſynodo. Et ita hanc rationem reddiderunt ibi *Ant. n. 17. Abb. nu. 8.* & hanc fuiſſe mentem eorum doctorum vel ex eo conſtat, quia *idem Hoſt.* qui *n. 16.* eam rationem reddidit, quem alij ſequuntur, ſtatim *in fin. cap.* ait Archiepiſcopum eſſe inferiorē, & ab eo appellari ad ſynodum. Tandem quia expreſsè nequire Archiepiſcopum in his conſtitutionibus diſpenſare nec abſoluere ab excommunicatione in hac ſynodo lata tuentur aliqui, quos tacito nomine refert *Archid. c. 1. ad fin. d. 17.* reprobata diſtinctione *Hoſtienſ. c. Graue, nu. 17. de prab. & Anchar. clem. 1. num. 5. de ſent. excom.* & huic ſententiæ inhærere videntur ibi *Archid. & Dominicus,* ſolùm enim diſſentiunt quoad abſolutionem ab excommunicatione. Cùm enim ea lata à ſynodo prouinciali ſit, nec ſpecialiter reſeruata, poterit ab ea tanquam à iure lata abſoluere quiuis parochus: iuxta *c. Nuper, de ſent. excom.* nedum Archiepiſcopus. Et eiuſdem ſententiæ ſunt *Anchar. & Hoſt. proximè allegati.* aiunt enim non poſſe Archiepiſcopum diſpēſare in iis decretis, ſi ea formētur nomine ſynodi, dicendo; Nos ſynodus, ſiue nos Archiepiſcopus & Epiſcopi in ſynodo congregati, vel nos Archiepiſcopus de conſenſu ſuffraganeorum in ſynodo congregatorum ſtatuimus. Secus ſi in perſona ſolius Archiepiſcopi. Nam innituntur, quod in priori caſu ſit cōſtitutio ſynodi, at in poſteriori ſolius Archiepiſcopi: Atque ita fatentur non poſſe Archiepiſcopum quoties eſt ſynodi prouincialis conſtitutio.

Hinc infero teneri Archiepiſcopum tanquam inferiorem, & Epiſcopos ſuffraganeos illis decretis quoad vim coactiuam: nec poſſe in illis diſpenſare, niſi ſicut in lege Pontificia, in vno vel altero caſu ratione neceſſitatis, quod non ſit recurſus ad Pontificem, nec tunc ſit coacta ſynodus prouincialis, vt ad illam confugiatur, nec refert eſſe recurſum ad Archiepiſcopum, ne ſuffraganei in ſuis diœceſibus poſſint tunc in eo diſpenſare decreto. Tum quia Archiepiſcopus non habet maiorem in hoc poteſtatem, quam ſuffraganei (vt nu. præcedenti diximus.) Tum etiam quia in diœceſi ſuffraganeorum ſuperior non eſt niſi in cauſa appellationis. Et ideò extra appellationis caſum non poſſe eum cum ſubditis ſuffraganeorum diſpenſare, tradunt omnes in tractatu de voto. Ex quibus omnibus conſtat diſpenſationem Archiepiſcopi, aut ſuffraganeorum, etiam ſimul cum illo, niſi in ſynodo prouinciali ſint legitimè congregati, abſque iuſta cauſa factam eſſe irritam. Quia diſpenſant in lege ſuperioris. Secus ſi ſynodus ipſa prouincialis, vel alia ſynodus ſimiliter prouincialis diſpenſaret. Quippe tunc valeret etiam abſque cauſa conceſſa diſpenſatio, tanquam facta in lege propria, aut æqualis prædeceſſoris. 37

DISPVTATIO XVIII.

An diſpenſatio à quocumque conceſſa in quauis lege, deficienti cauſa legitima, culpæ obnoxia ſit, in concedenti, petenti, acceptanti, eâve vtenti?

SVMMARIVM.

Quando diſpenſatur abſque cauſa in lege diuina, aut ſuperioris, eſt mortale, n. 1.

Quid, quando in propriis legibus? Refertur quædam ſententia, n. 2.

Proponitur ſententia Authoris, n. 3.

An minor cauſa ſufficiat ad diſpenſandum in iure humano, quam in diuino? 4.

An exiſtente iuſta cauſa teneatur prælatus diſpenſare: & ſi neget, poſſit ab eo appellari? Remiſſiue, 5.

Qualis ſit culpa, diſpenſare in propria lege abſque cauſa? Refertur opinio, n. 6.

Proponitur authoris ſententia, n. 7.

Qualis ſit culpa in petenti, & acceptanti, ſcienti deeſſe cauſam? 8.

Quid

Quid, ſi prælato proponat cauſas, de quarum ſufficientia dubitatur? 9.
An vtens diſpenſatione ſine cauſa conceſſa peccet? Refertur opinio, 10.
Explicatur ſententia Authoris, n. 11.
Quale ſit hoc peccatum? 12.
An is cũ quo abſq; cauſa diſpenſatur, teneatur exequi quod lex iubet? 13.
Satisfit argumentis. Et explicatur c. Cum noſtris, de conceſ. præb. n. 14.

1 DIſputatione ſuperiori actum eſt de valore diſpenſationis abſque iuſta cauſa cóceſſæ: hæc tractat de eius honeſtate, tam in concedenti, quam in petenti, acceptanti, eáve vtenti. Et quidem ſi de diſpenſatione in lege diuina aut cuiuſcumque ſuperioris loquamur, nemo dubitat reum eſſe culpæ lethalis petentem, acceptanté, vtentem, concedentem: niſi materiæ leuitas excuſet à tanta culpa. Quòd ea diſpenſatiò irrita ſit (vt diximus diſp. præc. n. 3. & 4.) ac proinde à legis tranſgreſſione non excuſat.

2 Difficultas autem verſatur, quando in propriis legibus eſt diſpenſatio. Et incipiendo ab ipſo diſpenſante, quidam cẽſent ipſum ſi Princeps ſupremus ſit, poſſe in eis ad libitum diſpenſare: & ſolá ſuá voluntatem eſſe ſufficientem diſpenſandi rationem. Ducuntur, quia licet ſola Principis voluntas fuit cauſa inducendæ obligationis, ita ea ſola obligationis tollendæ ſufficiens cauſa erit. Condentis enim ius eſt illud deſtruere. Nec Princeps ſuis legibus aſtringitur, *l. Digna vox C. de legibus*, & res facilè ad priſtinam ſuam naturam redit, *l. Si vnus, §. Pacta ff. de pactis*. Et confirmatur, quia dominus rem ſuam liberè expendere poteſt. Cùm ergo Princeps, vtpote ſuæ voluntatis dominus, habeat quaſi dominium legis ab ipſa profectæ, videtur nulla alia cauſa deſiderari: vt in ea cum aliquo diſpenſet. Secundò, quia poteſt Princeps nutu ſuo vel ex parte vel ex toto diſſoluere legem. Tertiò id conſtat ex *ca. Cum noſtris, verſic. Nos verò, de conceſ. præb.* ibi: *Mandamus quatenus niſi prædictus Epiſcopus ſufficiẽter oſtẽderit, quod vel ex indulgẽtia Sedis Apoſtolicæ ſpeciali, vel ex alia iuſta cauſa præpoſitura ſibi cõceſſa fuerit, ipsũ ad reſignationẽ ipſius compellatis.* Vbi indulgentia Pontificis comparatur iuſtę cauſę. Dictio enim disiunctiua. Vel ponitur neceſſariò inter diuerſa, vt notant DD. *l. Si qui, in princip. ff. de rebus dubijs*, & probatur ex *l. Hæc verba ille, aut ille, ff. de verb. ſignif.* Quartò, quia ſi cauſa deſideraretur, non videretur tunc Princeps diſpenſare, ſed obligatio legis extingui ceſſante eius cauſa. Et confirmatur, quia alias diſpenſatio nõ tam videretur legis relaxatio, quàm declaratio quædam ceſſationis legis in hoc euentu. Tandem quia paſſim concedit Pontifex diſpenſationes matrimoniales in gradu nõ multum propinquo abſque cauſa. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Gloſ. Relegati, 4. in fin. ff. de pœnis. & ibi Barth. n. 4. Specul. tit. de legat. §. Nunc oſtendẽdũ eſt, n.* 52. & melius, *t. De diſpenſat. §. Nũc breuiter dicendũ eſt, n. 5 verſ. Et nota Innoc. c. Cum ad monaſteriũ, n. 3. & 4. de ſtatu monach. & ibi Ioã. And. n. vlt. Ant. n. final. Hoſt. n. 31. fin. Anchar. n. 25. Henric. n. 16. Card. ibi, §. vlt. n. 5. Abb. c. Diuerſis, n. 3. de cleric. coniug. & c. 2. n. 4. de ſchiſm. Idem Ioan. Andr. c. Magnæ, n. 5. de voto. & ibi* Henric. *n. 3. idem Anton. c. 1. col. vlt. n. 20. de conſt. & ibi Imola n. 16. verſ. Et ex dictis patet, & ibi Fel. fallẽt. 4. ampliat. 1. n 23. & c. ad audientiã, l. 2. n. 4. de reſcript. Bald. l. reſcr. n. 12. C. de precibus imperatori offer. Decius c. Quæ in Eccleſiarum, in nona edit. n. 113. de conſt. & c. Cum in cunctis, §. Inferiora. n. 17. de elect. Gygas de penſionibus, q. 6. n. 13. Turrec. c. Singula, art. 4 fin. n. 14. d. 89. Hippolyt. ſingular. 599. Bermondus de publicis concubinar. §. Statuimus, n. 28. Angel. verb. Diſpenſatio, n. 3. Roſella ibi, nu. 6. Sylu. q. 3. n. 5. Armil. num. 14. Rojas alios referẽs epitome ſucceſſionũ, c. 23. n. 12. Minchaca l. 1. q. illuſtr. c. 25. n. 9. & n.* 16. limitans quando eſt diſpenſatio ex gratia, & non ex iuſtitia concedenda. *Menochius de arbitrar. l. 2. centur. 5. caſu 421. n. 19. Borgaſius de irregul. p. 7. c. vlt. n. 16. 17. 18. Brunor. in ſuo compend. liter. P. verſ. Papa diſpenſare poteſt. Mandoſius praxi ſignaturæ, verb. Diſpẽſationes, verſ. Papa diſpenſare poteſt.* Et ex Theologis, *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 3. n. 40. Aluaras* Pelagius *l. 1. de planctu Eccleſ. a. 46. lit. G. Stunica de voto, q. 6. n. 110. 130.* & addunt *Felinus d. c. Ad audientiam, n. 4. Gygas d. n. 13. Borgaſius d. num. 18. Stunica d. num.* 130. eum cum quo ſic abſque cauſa diſpenſatur eſſe etiam tutum quoad Deum: & non tantum quando omnina aboletur, ſed etiam quando ſtante lege diſpenſatur in ea cum aliquo. Quia Innocentius proximè allegatus, quẽ cæteri ſequuntur, loquitur expreſſè de diſpenſatione, & indiſtinctè. Vnde (ait *Felinus*) nõ eſt cur ad forum externum eius ſententia reſtringatur. Et quamuis hi Doctores de inferiori, vt de Epiſcopo circa ſuas leges diſpenſante, minimè loquantur: at idem tenentur dicere. Quia rationes allatæ in eo etiam militant, Cùm eæ leges ex ſola eius voluntate dimanent.

At dicendum eſt, quemcumque legiſlatorem & ſi ſupremus Princeps ſit, reum eſſe culpæ, diſpenſando cum aliquibus abſque cauſa legitima in propriis legibus. Ducor, quod violet ius naturæ dictans partẽ ſuo toti cõgruere debere, excipiens temerè & imprudenter aliquos per diſpenſationẽ. Et confirm. quod offendat æqualitatẽ, quã iuſtitia erga omnes ſeruari petit, *c. Iuſtum eſt, d. 9.* Secundò quia eſt actus rationi diſſonus, & offenſionis anſam cæteris ſubditis iure optimo præbẽs. Et confirm. quia poteſtas data eſt in ædificationẽ, nõ in deſtructionẽ 2. *Corinth.* 10. Quare talis diſpenſatio eſt potius diſſipatio cenſenda: authore *D. Bernard. l. 3. de cõſiderat. ad Eugenium, ad fin.* Tertiò quia ſicut lex ob bonũ cõmune indici debet, *c. Erit autem lex d. 4.* ita & diſpenſatio quæ eſt quaſi lex quædã. Quartò quia diſpenſatio hęc cedit in aliorum iniuriam. Quia vna ex cõditionibus ad legis iuſtitiam petitis eſt, vt ſi æqualis omnibus. Quæ deficit, quando cæteris lege oppreſſis, aliquis ſine iuſta cauſa ab illa eximitur. Quintò idẽ probatur ex *Trid. ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* ibi: *In contrahendis matrim. vel nulla omnino detur diſpẽſatio, vel raro, idque ex cauſa, & ſeſſ. 25. cap. 18. de reform.* ibi: *Quod ſi vrgẽs, iuſtáque ratio, & maior quandoque poſtulauerit cum aliquibus diſpenſandũ eſſe: id cauſa cognita, & sũma cum maturitate, à quibuſcũque ad quos diſpenſatio pertinebit, præſtandum eſt.* Et ex *conc. Colonienſ. 3. p. 1. c. 33.* ibi: *Quam imprudẽtiſſimè plerique diplomatis ac diſpẽſationibus apud Sedẽ apoſtolicam extortis præter ſummi Pontificis mentem (qui & vult, vt debet poteſtate ſibi conceſſa non ad deſtructionem ſed ad conſtructionem vti) abutantur.* Tandem probatur ex *l. Relegati, in fine, ff. de pœnis*, ibi. *Nemo poteſt commeatum remeatũmve dare exuli, niſi imperator ex aliqua cauſa* Atque ita ſẽ. hanc ſuſtinent ex Theologis *D. Thom. 1. 2. q. 97. a. 4. Caiet. ſum. verb. Diſpẽſatio, init. & 1. 2. q. 96. a. 5. ad fin. Victoria de poteſt. Papæ propoſit. 15. n. 15. Petrus de Soto lect. 11. de matr. paginæ penult. verſ. Iam circa Sotus l. 1. de iuſt. q. 7. a. 3. ad fin. corporis & 4. de 39. q. vnic. art. 2. in fine corporis. Canus relect. de pœnitẽtia. p. 5.* vbi de præcepto confeſſionis, *ad fin. Ledeſm. 2. p. 4. q. 56. a. 4. col. penult. verſ. Præterea dubiũ. Veracruz 1. p. Speculi, a. 49. ad fi. & 2. p. a. 27. verſ. 2. Nõ expedit. Metina 1. 2. q. 97. a. 4. col. pen. verſ. De cauſa neceſſaria.* P*alacios 4. d. 15. diſp. 8. col. 17. verſ. Neque ſolũ: & diſt. 38. diſp. 2. col. 7. verſ. Ego verò dixerim. Cord. in quaſi. l. 4. q. 8. col. pen. Valẽt. 2. 2. diſp. 5. q. 7. pũct. 2.* vbi de pluralitate ben. *col. 4. verſ. Vbi autẽ illud ius, & 1. 2. diſp. 7. q. 5. pũct. 9. ad fin. Pet. de Ledeſ. ſum. ſacr.* vbi de matr. *c. 17. poſt 4. cõcl. dub. 1. Azor. l. 5. inſt. mor. c. 15. q. 2.* Manuel *1. to. ſum. in 2. edit. c. 24. cõcl. 2. n. 4. & c. 196. fine Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. lib. 3. c. 4. verſ. Altera difficultas. Vega 2. to. ſũ. c. 23. caſu 14. idẽ Pet. de Ledeſ. de matrim. q. 54. a. 3. diffic. 4. poſt 2. concl. [illegible] Lopez 1. p. inſtr. c. 4. col. 2. verſic. Sed quid ſi monarcha.* & ex iuriſperitis, *Hoſt. ſum. t. de filiis præſbyt. ad fin. verſ. Verũtamen nõ omitto.* Abb. *repetit c. Extirpanda, §. Qui verò, n. 44. de prębend. & c. Quæ in Eccleſiarũ, n. 17. de conſt. & c. Per venerabilem, n. 4 qui filij ſint legit. & ibi Prępoſ. §. Quod autem, n. 2. notabil. 3. Alex. de Neuo. c. 1. n. 131. & c. Cum acceſſiſſem, n. 80. de conſt. & c. Duas, n. 19. de ſponſa duorum. Additionator ad Ioan. Andr. c. Cum ad monaſterium, fine de ſtatu monach. Rebuffus in cõcordatis,* vbi de forma mandati apoſtolici, *ſuper verb. Diſpenſationum, verſic. Notandum eſt quod nunquam, & praxi benef. tit. de diſpẽſat. ad plura beneficia, n. 55. Turr. c. conſeq. n. 2. d. 11. Roſella verb. Votum 5. n. 4. Armil. verb. Papa, n. 12. & verb. Diſpen. n. 13. Nauar. ſum. c. 12. Hiſp. n. 58. lat. n. 57. & vtraq; c. 25. n. 5. & sũ. lat. præludio 9. n. 14. Couar. c. Alma mater. 1. p. §. 1. n. 7. de ſẽt. excom. in 6. & 4. decr. 2. p. c. 6. §. 9. n. 7. Spino. Specul. teſt. gl. 12. principali, n. 2. Gallego de cogn. ſpirit. c. 21. n. 2.*

4 Id tamen maximè obſeruandum eſt, multò minorem cauſam ſufficere ad diſpenſandum in iure humano, quam in diuino & naturali. Quippe ſtrictior eſt huius, quam illius obligatio. Sic *Nauar.ſum.c.12. hiſpane,num.58.latinè num.57.* Quod quidem ceteris paribus intelligendum eſt. Regula enim certa ſtatui nequit: nam aliqua lex humana poteſt adeò bono communi conducere, vt ratio ipſa poſtulet difficilius in ea diſpenſandum eſſe, quàm in particulari voto obliganti iure diuino naturali, vt optimè docet *Sotus libro 7. de iuſt. quæſt. 4. a.3. col.8. verſic. Hic autem.*

5 Vtrum autem exiſtenti cauſa iuſta teneatur prælatus diſpenſare: & ſi nolit poſſit ab eo appellari, diximus l.3. tota diſp.10.

6 Sed quale ſit peccatum diſpenſare quemcunque legiſlatorem in propria lege abſque cauſa iuſta, non concordant D D. Quibuſdam placet eſſe lethale, niſi materiæ paruitas excuſet. Quod res maximi momenti ſit volatio hæc æqualitatis inter ſubditos ſeruandæ. Deinde quia ſi eſſet ex ſe & ex genere ſuo veniale, non fieret mortale ex materiæ multiplicatione, vt in mendacio conſtat. At quando lex eſt grauis, fatentur DD. eſſe mortale. Huius ſent. apertè videntur *Caietan. ſumma verb. Diſpenſatio, initio, & ibi Armil. nu.13.* vbi dicunt in materia parua eſſe hanc culpam venialem. Quare ſentiunt apertè ex ſuo genere eſſe lethalem. Et *Couar.4. decretal.2.p.ca.6.§.9.nu.7.* vbi ait fortaſſis & frequentiſſimè eſſe culpam mortalem, & tenent *Petr. de Ledeſ. ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c.27. poſt 4. concl. dub.1. to. Manuel ſum. in 2. edit. c.196. fin. Vega 2. to. ſum. c.23. caſu 14.* & eſt ſatis probabile.

7 At probabilius eſt, culpam eſſe venialem, ſi deſit ſcandalum, ac notabile aliorum damnum. Quale eſſet, alios nimis grauari ex eo, quod quis abſque cauſa tributi ſoluendi lege liberaretur. Ducor, quod his ceſſantibus non ſit res tanti momenti quempiam abſque cauſa à legis obligatione eximi. Cùm lex illa à legiſlatoris voluntate dependeat. Nec dicimus fieri culpam mortalem ex materiæ multiplicatione, ſed extrinſeca ſcandali aut notabilis aliorum damni circumſtantia. Et ita tuentur *Nauarrus ſum. lat. præludio 9. n.14. & c.25. nu.5. Ludou. Lop. 1. p. inſtruct. c.4. col 2. verſ.6. ſuperaddidimus. Philiarcus de officio ſacerdotis, to.1. p.2. lib.3. c.4. verſ. Altera difficultas. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.237. n.1.* & idem videtur tenere *Valentia 1.2. diſp.7. q.5. puncto 9. ad fin.* vbi docet hoc peccatum communiter eſſe veniale: at eſſe probabile, poſſe aliquando eſſe mortale, attenta legis grauitate & conditione.

8 Rurſus de petente diſpenſationem, cum cauſam iuſtam deficere norit, *Couar. 4. decret. 2. p. cap.6. §.9. num.7.* ait eum peccare venialiter, & forſan mortaliter. Quippe qui rem illicitam petit à Principe, eſtque ei in culpa mortali adiutor. At *Petr. de Ledeſ. allegat. num.6.* ait hunc eſſe reum culpæ lethalis. At dicendum eſt niſi iuſta ignorantia excuſetur, ſimili culpa eum infici, quam admittit ſic diſpenſans. Quare quando diſpenſans peccat mortaliter, vel venialiter, iuxta dicta n. præc. petens quoque eiuſdem generis culpæ reus erit. Quia cooperatur concedentis peccato, ad idque inducit. Atque idem dicendum eſt de acceptante, licèt non petierit. Quod conſentiat concedentis peccato, imò cooperetur. Cùm diſpenſatio non plenè ſuum effectum ſortiatur, donec acceptetur. Sed inde inferes, peccare qui quotidie diſpenſationes matrimoniales concedi abſque cauſa petunt expreſsè à Pontifice. Quod abſurdum videtur. Cùm viri timorati & docti id paſſim conſulant ad euitanda dubia, quæ circa cauſarum, quæ allegantur, veritatem ſuboriri ſolent. Sed reſpondeo eos culpæ immunes eſſe. Quia Pontifex tunc non diſpenſat abſque cauſa (vt diſp. ſeq. num. vltimo explicabimus:) quamuis enim non detur cauſa ex parte perſonæ cum qua diſpenſatur: at Pontifex ad ſumptus boni communis taxat aliquam pecuniariam compoſitionem: quæ cauſam iuſtam diſpenſandi præbet.

9 Id tamen monuerim, ſi petens diſpenſationem proponat bona fide cauſas, quibus ducitur eum minimè peccare: quamuis illæ minus iuſtæ ſint. Quia ſuum non eſt iudicare an cauſæ eæ ſint legitimæ, ſed ſuperioris. Sic *Nau. ſum. latina, prælud. 9. num. 13. fin. Petrus de Ledeſma, ſumma ſacrament.* vbi de matrim. *ca.27. poſt 4. concluſ. dub.1. Philiarcus de offic. ſacerdotis to.1. p.2. lib.3. cap.4. verſ. Altera difficultas.* vnde optimè *Azor lib.7. inſtitut. moral. cap.29. q.6.* ait quando alicui eſt dubia ſoluendi ieiunij cauſa, ita vt non certò & euidenter ſibi conſtet cauſam iuſtam deeſſe, eum tuto id ſoluere conſilio ſuperioris, medici vel confeſſoris. quia in dubio melior eſt horum conditio, & non noſtro, ſed illorum indicio ſtandum eſt, & optimè etiam *D. Thom. 2. 2. q.88. a. vlt. ad 2. & Ioan. de Friburg. in ſum. confeſſ. lib.1. tom.8. q.8. Emmanuel Sa ſumma, verb. Votum,* vbi de voti irritatione, *num.21.* dicunt in dubio an cauſa diſpenſationis legitima ſit, excuſare diſpenſationem prælati. Et faciunt etiam quæ diximus diſp. præc. n.15. nimirum, in foro conſcientiæ præſumi in dubio pro ſuperiori diſpenſanti.

10 Tandem de vtenti diſpenſatione conceſſa abſque legitima cauſa, difficultas eſt an vltra peccatum, in eius petitione acceptationeve admiſſum, nouam culpam incurrat, quoties ea diſpenſatione vtitur? Multi cenſent ceſſante ſcandalo ac aliorum damno notabili eum non peccare (quod ſatis probabile eſt.) Ducuntur, quòd cum ea diſpenſatio à legiſlatore conceſſa ſit valida, nulla legis obligatio ſupereſt, cuius tranſgreſſio vtentem eadem diſpenſatione reum culpæ conſtituat. Nec lex naturalis, dictans partem ſuo toti congruere debere, eum obliget, vtpote qui iuſtam exceptionem habet non ſe conformandi cæteris. Quod à lege illa cæteros obliganti ſit verè exemptus. Secundò, quia ſi princeps abſque iuſta cauſa omnino aboleret legem, non peccaret eam non obſeruans. Ergo ſimiliter quando partim abolet, diſpenſando cum aliquo. Quia reſpectu illius omnino eſt abolita. Sic tenent *Anchar. c. Non eſt, in fine, de voto, & cap. Cum ad monaſterium, num.25. de ſtatu monach. Felinus c. Ad audientiam, el 2. n.4. de reſcript. Gygas de penſionibus, q.6. n.13. Angel. verb. Diſpenſatio n.3. & ibi Syluest. q.3. nu.5. Nauar. ſumma lat. c.12. n.57. Brunorus in ſuo compendio, litera P. verb. Papa diſpenſare poteſt. Palacios 4. d.15. diſp.8. col.17. verſ. Quamuis is, & d.38. diſput.2. col.7. verſ. Ego verò dixerim. Metina li.1. ſum. c.14. §.10. Stunica de voto, q.6. nu.130. Azor l.5. inſtit. moral. c.15. q.3. init. Aragon 2.2. q.89. a.9. ad fin.*

11 At probabilius eſt, in vſu huius diſpenſationis culpam admitti. Quod licèt oblata ſit illius legis humanæ obligatio ratione diſpenſationis, ac ſupereſt obligatio legis naturalis dictantis neminem debere abſque cauſa iuſta à ſuo toto diſcrepare. Quare & ſi hic non peccet aduerſus illam legem humanam, at peccat contra hoc ius naturæ. Nec obſtat, abrogata omnino lege neminem peccare, eam non obſeruando. Quippe cum tunc quoad totam communitatem tollatur lex, nil eſt quod obliget. At manenti lege in ordine ad alios rationi diſſonat, vt quiſpiam nullà iuſta ratione excuſatus non viuat æquali iure cum aliis. Et ita ſuſtinent *Abb. c. Non eſt, n.8. de voto.* Additionator. *ad Ioann. Andream, c. Cum ad monaſterium, fin. de ſtatu monach. Barbat. addit. ad Abb. c. At ſi cleric. §. De adulter. num. 12. verb. Eſt nulla. de iudic. Gambara de authoritate legati, l.10. num.161. & 374. Rebuff. praxi benef. t. de diſpenſ. ad plura beneficia, n.55. Nauar. ſum. lat. præludio 9. n.14. & ſum. hiſp. c.23. n.42. Couar. 4. decret. 2. p. c.6. §.9. n.7. & 8. Gallego de cogn. ſpir. cap.21. n.9.* Et ex Theolog. *Caiet. 1.2. q.95. a.5. ad fin. Sotus li.1. de iuſt. q.7. a.3. in fine corp. Ledeſm. 2. p.4. quæſt.27. a.2. paulò poſt principium. Cordubain ſuo quæſtionario, l.4. q.8. col. penul. Azor l.5. inſtit. moral. c.15. q.3. in fin. Manuel q. regul. 2. to. q.46. a.5. & to.1. ſum. in 2. edit. c.237. nu.1. Petrus de Ledeſma ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c.27. poſt 4. concl. dub.1. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap.4. col.2. verſic. Sextò ſuperaddidimus. Philiarcus de officio ſacerdotis, to.1. p.2. lib.3. c.4. verſ.* Altera difficultas. *Valentia 1.2. diſp.7. q.5. punct.9. ad fin.*

12 Quod ſi roges, quale ſit hoc peccatum? *Petrus de Ledeſm. n. præc. allegatus* ait eſſe mortale. Quia concedens abſ-

que cauſa diſpenſationem, delictum lethale perpetrauit, cui conſentire videtur ea vtens. At mihi certum eſt, id peccatum eſſe veniale, ſi ſcandalum & damnum aliorum notabile ceſſent. Quod vſus illius diſpenſationis non ſit conſentire peccato diſpenſantis, nec perſecutio peccati admiſſi in petitione acceptationéve diſpenſationis: cum ea peccata omnino tranſierint, ſolúmque ſuperſit in illius vſu ea partis cum toto deformitas indecens, quæ ceſſante ſcandalo, vel alio damno, non ita grauis eſt, vt culpam venialem excedat. Nec valet, Princeps concedens peccat mortaliter. Ergo & vtens. Qui ad Principem ſpectat curare, vt leges ob commune bonum indictæ obſeruentur: at ſubditi non eſt id prouidere, ſed tantùm obſeruare, quamdiu ſibi impoſitæ ſunt, & ita docent *Sotus, Nauar. Couar. Gallego, Corduba, Valentia, Philiarcus, Manuel, vbi eos n. præced. allegaui.*

13 Hinc deducitur, hunc cum quo ſine cauſa iuſta diſpenſatum eſt in lege, teneri iure naturæ non obſtante diſpenſatione exequi quod lex iubet. Quod bene docet *Valentia nu. 11. allegatus.* Et conſtat ex dictis num. præcedenti. Si enim peccat venialiter in vſu diſpenſationis, qui eſt non ſeruare legem, contra ius naturæ, dictans indecens eſſe partem non conformari toti. Ergo eodem iure naturæ tenetur legem ſeruare ſub culpa veniali.

14 Ad arg. num. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic, concludere ſolam Principis voluntatem cauſam eſſe ſufficientem legis diſſoluendæ, vt diſſolutio factum teneat: non tamen vt licita ſit eximendo aliquem priuatum cæteris ligatis. Quia non data eſt poteſtas ad deſtructionem, ſed ad ædificationem. Imò nec ſola Principis voluntas ſatis eſt ad legem condendam, niſi cauſa legitima adſit. Ad confirm. dic ſimiliter probare poſſe liberè, ad hunc ſenſum, vt teneat factum, non tamen vt id liceat. Quippe lege ſemel condita non omnino eximendi alicuius ab ea dominium habet. Quia tenetur ex officio adminiſtrare iuſtitiam & æqualitatem ſeruare. Ad 2. dic, longè diuerſam eſſe rationem de abroganda vel deroganda lege, & de eximendo aliquo à lege, per priuatam diſpenſationem. Ad prius enim ſola voluntas ſufficit, qua ab initio conſtituta eſt. Ad poſterius autem requiritur cauſa. Quia cùm lex ſit iuſta, imprudenter & temerè pars excipitur ne congruat ſuo toti. Ad 3. dic, in eo textu æquiualere diſpenſationem Pontificiam iuſtæ cauſæ, ne compellatur poſſeſſor plurium dignitatum alteram reſignare. Quia oſtenſa diſpenſatione Pontificis præſumitur iuſta cauſa: & ita releuabitur oſtendens onere probandæ cauſæ iuſtæ; quam probare tenebatur non exiſtente diſpenſatione. Tunc enim temporis (vt notat *ibi Gloſſa, verb. Iuſta,*) poterat quiſpiam plures habere dignitates ſine diſpenſatione, ex iuſta tamen cauſa. Vnde decidit textus poſſeſſorem compellendum eſſe alteram reſignare, niſi iuſtam cauſam probet, vel diſpenſationem exhibeat: qua oſtenſa præſumebatur iuſta cauſa. Ad 4. & confirm. dic, cum diſpenſatur in lege, non ita ceſſare cauſam, vt eius obligatio ceſſet abque alia diſpenſatione. Quia ad id oporteret cauſam in vniuerſum ceſſare, nec ſufficeret in eo priuato cum quo diſpenſatur. Præterea eſto hoc ſufficere, non ſemper cum diſpenſatur, ceſſat omnino cauſa legis in eo priuato. Quia ſatis eſt ad diſpenſationem cauſa dubia. Quæ ad ceſſationem obligationis legis minimè ſufficeret. Ad vltimum conſtabit ex dicendis diſp. ſeq. fine.

DISPVTATIO XIX.

Quæ ſint iuſtæ cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus?

SVMMARIVM.

Cauſa iuſta diſpenſationis an ſemper debeat eſſe bonum commune, nu. 1.
Quid intelligatur in Trid. nomine magnorum principum, cum quibus ſolis eſt diſpenſandum in 2. conſanguinitatis gradu, n. 2.
An id decretũ procedat in publica honeſtate, etiam in primo gradu, n. 3.
Ex quibus cauſis diſpenſatur etiam cùm non magnis Principibus, n. 4.
An licitè diſpenſetur faciliùs cum diuitibus & potentibus, n. 5.
Dum aſſignatur ea cauſa, contrahentes eſſe nobiles, aut ex nobili genere natos: aut ex principalioribus vrbis, quomodo intelligatur, n. 6.
An vrgentior cauſa deſideretur in conſanguinitate, quàm in affinitate, & cognatione ſpirituali, & an in hac ſoleat Pontifex diſpenſare? & an maior cauſa petatur, quo gradus eſt propinquior: & in recta linea, num. 7.
An extinctio litis, & pax ſit iuſta diſpenſandi cauſa, n. 8.
Quid de ſcandalorum euitatione: & quæ ſint hæc ſcandala, n. 9.
Qualiter intelligatur cauſa, dum allegatur ſuboritura ſcandala, n. 10.
An ſit iuſta cauſa, quando diſpenſatione obuiatur magno delicto, n. 11.
An ſit iuſta, non reperiri ob loci anguſtiam, vel magnam ſobolem, coniugium æquale, n. 12.
Quid, ſi in locis vicinis æquale reperiatur, n. 13.
An ea cauſa ſit falſa, ſi vnum tantum aut alterum reperiatur æquale, num. 14.
Quæ ſpectanda ſint vt matrimonium dicatur æquale, n. 15.
An defectus dotis competentis ad nubendum æquali ſit iuſta cauſa, n. 16.
Quid, ſi ſufficiat vt nubat æquali femina, non tamen ei, qui illam ducere vult, n. 17.
An ſat ſit argumentum dotis feminæ alias ſufficientem dotem habentis, num. 18.
An ſufficiat contrahentes inſtitutos eſſe hæredes ſub conditione matrimonij, n. 19.
An ſit cauſa, ſi patrimonium feminæ ſit litibus implicitum, n. 20.
An cenſeatur femina carere dote, quando habet patrem diuitem, n. 21.
Quid, ſi iure ſuccedendi careat, n. 22.
Quid, ſi non ſufficiat legitima ad dotem, niſi in aliqua parte melioretur, num. 23.
Quid, ſi frater vel alius dotet, ſiue præceſſerit pactum, ſiue non, n. 24.
Quid ſi parentes nequeant dotare, at iis mortuis habebit dotem, n. 25.
Quid ſi facultatibus renunciarat, & ideo caret dote, n. 26.
An quando femina verè carebat dote, poſſit nolle hæreditatem, vel legatum acceptare, vel in alium cedere, quo titulo paupertatis ſecum diſpenſetur, n. 27.
Quid, ſi inſtituta hæres, inſcia inſtitutionis impetrauit diſpenſationem titulo paupertatis, & iniit matrimonium, n. 28.
Quid, ſi allegetur feminam manſuram innuptam defectu dotis: cùm tamen ob aliam cauſam, vt infamiam, ætatem, &c. id contingat, n. 29.
An ſit iuſta cauſa, conſeruatio diuitiarum in eadem cognatione, n. 30.
Quid, de conſeruatione illuſtris familiæ in eodem ſanguine, n. 31.
Quid de excellentia meritorum petentis, vel eius cui petitur diſpenſatio, num. 32.
Quid, ſi proles ſit habita ex illa conſanguinea, n. 33.
An quando ſingulæ cauſæ non ſufficiunt, poſſint multæ collectæ ſufficere: ad id conferat feminam eſſe parente orbam? n. 34. & ibi, an iuuet filios ex alio matrimonio ſupereſſe?
An compoſitio pecuniaria abſque alia cauſa ſufficiat, n. 35.

SVpponendum eſt 1. quamuis nunquã diſpenſatio fieri debeat contra bonum cõmune, ob idque frequenter in legibus diſpenſandũ non ſit: quod ea frequẽtia vim legum eneruat, quibus bonum commune conſeruatur, & vnicuique ad legem violationem viam aperit, vt deciditur in *Trid. ſeſſ. 25. c. 18. de reform.* at non ſemper deſiderari ad iuſtam diſpenſationem, vt cauſa directè ad bonum commune referatur: ſed ſatis eſt indirectè, ac virtute, prout bonum partis redundat in bonum totius. Conſtat ex *capit. Requiritis, §. Niſi rigor. 1. q. 7.* vbi ponuntur cauſæ diſpenſandi ſolum priuatum bonum reſpicientes. Item ex vſu Eccleſiæ paſſim in impedimentis dirimentibus diſpenſantis, ob mulieris inopiam, & in voto ob periculun incontinentiæ. Quæ cauſæ bonum priuatum directè ſpectant, & *D. Thom. 1. 2. quæſt. 97. art. 4. corp.* rationem diſpenſandi in præcepto aſſignat, quod maius bonum perſonæ priuatæ, cum qua diſpenſandum eſt, impediatur: vel caueatur aliquid peius, vnde dum *D. Th. eo. ar. 4. & Sot. lib. de iuſt. quæſt. 7. art. 3. col. 4. verſ. Cauſas vero*, aiunt infidelem fore diſpenſatorem, niſi propter bonum commune diſpenſet, intelliguntur ſaltem indirectè. 1

Secundò ſupponendum eſt in *Trid. ſeſſ. 24. de matrimon. cap. 5. fin.* ſtatutum eſſe ne in ſecundo gradu diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, & ob publicam cauſam. Quid autem nomine magnorum Principum intelligatur, non parua difficultas eſt. Et quidem *clem. vn. de bapt.* interdicitur baptiſmus extra Eccleſiam, niſi filiorum Regis vel principum: & *ibi Gloſſa verb. Regum*, ait principatum ſumi pro notabili potentatu, merito Regiæ dignitati comparando. Atque idem tradunt *Cardinal. ibi nu. 8. Anchar. num. 4. Imol. n. 8. fin. Suarez 3. p. q. 71. diſp. 31. ſect. 2. col. 4.* explicatque *Suarez* non comprehendi filios Marchionum 2

num

num aut ducum, qui regibus ſubduntur. Verum hinc non deducitur ſumi ita ſtrictè Principes in prædicto Tridentini decreto. Quia ex adiunctis hæc principum ſtricta ſignificatio colligitur ex illa clementina: vt pote quæ filios Regum ac principum æquiparauit. Quare *Enriquez lib.12.de matrim.c.3.n.6.in commento, lit X.* ait in Tridentino praxim interpretari nomine principum intelligi principales perſonas: & *n.* 9. ait intelligi viros opulentos. Quòd ex larga ſignificatione hi Principes appellentur, vt ex multis probant *Tiraquel. de nobilitate, c.* 3. *n.*5.*& 6.& l.Si vnquam, verb.Facultatum, à n.*1.*C.de reuoc.don. Molina l.*1.*de primog.cap.*2.*nu.* 25. Sed hæc interpretatio non placet. Quia Tridentinum non dicit abſolutè Principes ſed magnos Principes. At viros opulentos nemo magnos Principes iure vocarit. Adde mentem Tridentini fuiſſe, vt rariſſimæ eſſent hæ diſpenſationes. Quæ defraudatur intelligendos viros opulentos. Cùm frequentiſſimè mercatores diuitiis abundent. Quare exiſtimo intelligi in eo decreto dominos ſolos titulares, qui meritò magni domini appellari poſſint. Cui expoſitioni maximè fauet in ſimili *Baldus c.Innocent.n.penult.de elect.* vbi in priuilegio conceſſo alicui legitimandi omnes præter natos de genere magnatum, ait nomine magnatum, comprehendi nobiles: qui ſunt in aliquo potentatu ſeu Baronia.

5 In eodem autem Tridentini decreto non comprehenditur impedimentum publicæ honeſtatis etiam primi gradus. Quia eſt multò minùs impedimentum. Sic *Nauarr. lib.*4.*concil.t.de conſanguin.in* 1.*editione, conſil.*8.*fin. in* 2.*conſil.* 4. *fine.* Quare nec credo procedere in gradu quocunque affinitatis fornicariæ. Quia ea valde imperfecta eſt, nec ſecundum gradum excedit: atque ita clauderet omnino diſpenſationem circa illam. Sed ſolum procedit in gradibus conſanguinitatis vel affinitatis ex copula licita.

4 At cum id Tridentini decretum Pontificem non conſtringat: & rigor vnius iuris ſit temperandus per alterius benignitatem, ſolent Pontifices ex benignitate diſpenſare cum perſonis inferioris notæ, & licèt non adſit cauſa publicum bonum directè ſpectans, ſed priuatum. Huiuſmodi autem cauſæ ſunt. Prima matrimonium eſſe inter hos iam initum cum ignorantia rigoris prohibitionis Tridentini. Secundò, proles iam habita. Tertiò, diuturnitas matrimonij malè contracti. Quartò, ſcandalum ex ſeparatione oriturum. Vltima, clementia Pontificis, quòd puella pauper ſit, velitque patruelis ipſam ducere, ac honeſtè dotare. Sic *Nauarr. lib.* 4. *conſ. tit. de conſang. in priori edit. toto conſil.*6 *in poſteriori, toto conſil.*13.*Petr. de Ledeſma ſum. ſacram.* vbi de matrim.*c.*27.*immediatè ante* 5.*concl. Manuel.* 1.*tomo ſum.* 2. *edit. c.* 237. *n.* 3. *Enriq. lib.* 12. *de matrim. c.* 3.*n.*9.*fin.Vega* 2.*t.ſum c.*34. *caſu* 167.

5 Tertiò ſupponendum eſt, iure optimo facilius diſpenſari in matrimonij impedimentis cum diuitibus & potentibus, nec acceptionem perſonarum in hoc reperiri. Quia diſpenſatio in his præcipuè conceditur ob firmandum pacis fœdus. Quod magis neceſſarium eſt bono communi circa diuites & potentes, quam circa pauperes ac populares. Sic *D. Thom.* 2. 2. *q.* 63. *a.* 2.*ad* 2.*Conrad.*1.2.*q.*97.*a.*4.*ad* 2.*Ledeſma de matrim.Reg. Angliæ, dub.*2.*in ſolut. ad* 4. *partis negantis n.*2.*Conar.* 4. *decret.* 2.*p.c.*6.§. 9.*n.*7.*fin. An.Cuc. l.*5 *inſtit.maiorum, t.*13. *n.*15. *Petrus de Ledeſm. de matrim q.*56.*a.vlt.fin.* Idque conſtat ex *Trid.ſeſſ.* 24. *de matrim. c.*5.*fin.* vbi iubet ne cum popularibus, ſed cum Principibus magnis diſpenſetur in 2.gradu.

6 Quamuis autem *l.reg.*3.*tit.*21.*p.*2.decidatur, vt quis dicatur nobilis, exigi vt talis ſit ex parte vtriuſque parentis, ſeu vt dicatur quod vulgò dicimus, hijo dalgo, ſatis enim eſt, & deſideratur nobilitas ex parte patris: at dum in diſpenſatione allegatur aliquos eſſe nobiles, ſatis eſt nobilitas ex parte patris: eaque eſt neceſſaria. Quia communis modus intelligendi eſt, eos eſſe hijos dalgo, quod à patre ſolo deriuatur. Sic *Zaballos* dicens ſe ita vidiſſe ſæpe praxi receptum, *quæſt.practiq.q.*688.*n.*11.12. Plus autem ſonare dicere aliquos eſſe ex nobili genere natos, quam dicere eſſe nobiles, teſtatur *Ant. Cuc.lib.*5.*inſtit.maiorum, t.*13.*n.*15. Sed non video congruam diſcriminis rationem. Quod nobilis eſſe quiſpiam nequeat, niſi ex nobili genere paterno originem ducat. Quando autem dicitur eos eſſe principales, vel ex principalioribus populi, ex dictis n. 2. colligitur ſat eſſe vt tales dicantur, eos eſſe viros potentes, ac valde diuites. Et ita vidi literas perinde valere, conceſſas à Sixto V. anno 1587. Quod in diſpenſatione dicebatur quoſdam eſſe nobiles, cùm tamen tales non eſſent: & ad impetrandas literas perinde valere, narratum eſt Pontifici eos eſſe ex principalioribus populi & iuſſit admitti ſi ex principalioribus eſſent quamuis non nobiles.

7 Quartò ſuppono, quò propinquior eſt gradus, eò vrgentiorem cauſam exigi ad diſpenſandum. Nam ſtrictius eſt impedimentum. Sic *Gallego de cognat.ſpirituali, cap.*23. *num.*5.*Petrus de Ledeſma de matrim.q.*56.*a.vlt.ad fin.& ſumma ſacrament.* vbi de matrim.*cap.*27.*concluſ.*5. *Manuel* 1.*to. ſum.*2.*edit.c.*238.*nu.*4.*Vega* 2.*tom.ſum.c.*34.*caſu* 167. Inſuper ob eandem rationem vrgentior cauſa deſideratur ad diſpenſandum in conſanguinitatis gradu, quàm in eodem affinitatis: & maior vt diſpenſetur in linea recta, quàm in tranſuerſa. Sic *Gallego, Manuel, Vega proximè allegati.* Inſuper maiorem cauſam petit diſpenſatio in cognatione ſpirituali, quàm in carnali. Nam (vt ait *Abbas c.fin. nu.*4.*de purgat. canon.*) magis abſtinendum eſt à cognatione ſpirituali, quàm carnali. Quia cùm cognatio ſpiritualis à venerabiliori principio procedat, eſt magis veneratione digna, & allegat textum optimum *c.*1.*& c. Pictacium*, iuncta *Gloſſa ibi, verb. Multo magis* 30.*q.*3. vnde aiunt *Abb. ibi num.* 5.*Decius conſil.*462.*Viſa legitimatio, nu.*3.*vol.*4.*Felinus c.At ſi clerici, in principio, nu.*14. *limitat.*2.*de iudiciis. Gulielmus Benedictus c.Raynutius, verb. Et vxorē nomine* Adelaſiā, *deciſione* 5. *n.*202.*de teſtam. Mandoſius in praxi ſignaturæ, t.Diſpēſationes matrimoniales, verſ. In prima ſpecie*, allegās multa hoc matrimoniū indecens eſſe probantia, aiunt (inquam,) nunquam legi Eccleſiam Romanam diſpenſaſſe circa cognationem ſpiritualem. Quod quidem indiſtinctè aiunt *Abbas, Decius, Felinus, Gulielmus Benedictus:* imò hi duo addunt hæc verba: *Quod nota tu qui habes commatrē.* Vbi expreſsè videntur loqui tam de filiatione ſpirituali, quàm de compaternitate. Sed melius *Mandoſius prox.alleg.* hoc intelligit in prima ſpecie, quam *eo t.verſ. Cognatio ſpiritualis*, explicarat eſſe filiationem, quæ eſt inter leuantem, ſeu tenentem, & leuatum, ſeu tentum. Nam in *verſ. In ſecunda verò*, ait ſæpè diſpenſari in 2.ſpecie, quam in *verſ. Secunda dicitur*, ait eſſe compaternitatem, quæ eſt inter leuantem vel tenentem, & & inter parentes leuati vel tenti.

8 His præmiſsis tres cauſæ ſolent communirer aſsignari, atque eas ſolas dicit *Nauarrus ſum.lat.c.* 22. *n. vlt. hiſpana.c.*28.*addit.ad n.*85.*fin. c.*22. acceptare curiam tanquam iuſtas etiam ad diſpenſandum in quarto gradu. Prima eſt extinctio magnæ litis. Ad quam reducitur pax conſanguineorum, quæ non comparabitur niſi eo matrim. ſequuto. Conducit enim publico bono pax ciuium. In cuius confirm. facit doctrina *D.Thom.*2.2.*q.*63.*a.*2.*ad* 2. docentis has diſpenſationes matrimoniales concedi potiſſimum, ad pacem firmandam. Atque ita hanc eſſe iuſtam cauſam docent *Palud.*4.*d.*40.*q.vnica, a.*3.*n.* 20. *& ibi Supplementum Gabrielis, q.vn.ar.*3.*dub.*3.*D Antoni.* 3.*p.t.*1.*c.*14. §.*vlt.ad fin.Victoria ſum.* vbi de matrim .*n.*295.*Enriquez lib.* 12.*de matr.c.*3.*n.*9.*Petrus de Ledeſma de matrim.q.*56.*a. vlt. ad fin & ſumma ſacram.* vbi de matrim. *c.*27.*concluſ.* 5. *Lud. Lopez* 2.*p. inſtructorij.* vbi de matrim. *cap.vlt.penult. Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*237.*concl.*1.*n.*2. *Graffis* 1.*p. deciſionum, lib.*2.*c.*81.*fine.Vega* 2.*to.ſum.c.*34.*caſu* 167. Et ex iuriſperitis *Ab.c.Quia circa, n.*2.*de conſang.& ibi* Alex.*de Neuo, n.*2. *Prepoſ.nu.*1.*Mandoſius de ſignatura gratiæ, tit.Diſpenſationes matrimoniales, verſ.Iuſta cauſa diſpenſandi.* Ant. *Cucus lib.* 5. *inſtit.maiorum titul.*13.*nu.*14.*Gallego de cognat.ſpir.c.*22.*n.*7. *&* 16.

9 Ad hanc quoque cauſam reducitur euitatio ſcandalorum inter cognatos. Quippe gratia ſcandali vitandi receditur à iuris communis diſpoſitione, *c. 2. de noui oper. nunciat.* Et valde intereſt boni communis ſcandala vitari. Sic *Hoſt. c. Quia circa fine, de conſang. & ibi Ioan. Andr. nu. 4. Abb. n. 2. Alex. de Neuo n. 2. Præpoſ. n. 1. Henricus fine. Mandoſius de ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes matrimoniales, verb. Ad euitanda grauia. Ant. Cuc. n. præc. allegatus.* Et addũt *Abbas, Præpoſ. & Alex. de Neuo* eſſe hanc iuſtam diſpenſandi cauſam, etiam ante matrimonij contractum. Scandalum quoque, quod ex diſſolutione matrimonij iam contracti ſequeretur, ſufficientem huius diſpenſationis cauſam præbet. Vt optimè aiunt *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 13. Enriquez n. præc. allegatus. Gutier. q. Canon. l. 2. c. 15. n. 107. Pet. de Ledeſm. de matrim. q. 56. a. vlt. dub. 4. concluſ. 2.* Hæc autem ſcandala ſunt, vel quoties timentur inimicitiæ & iurgia, vel quoties timetur fornicationis periculum, ratione iuuentutis contrahentium. Quòd bene docent *Felinus conſ. 26. n. 19. verſ. Vnde conſiderandum eſt. Menochius conſ. 385. n. 7. vol. 4.*

10 Hinc infertur intellectus cauſæ, quæ ſæpe allegatur ad diſpenſationem impetrandam poſt matrimonium initum, nempe ſuboritura ſcandala ex diſſolutione. Quæ etiam ſolet allegari matrim. nondum inito, quando mulier iacturam famæ paſſa eſt ex copula habita cum conſanguineo, cui nuptura eſt, vel ex frequenti ſuſpectáque cõuerſatione cum ipſo. Ad eius enim veritatem ſufficit vel probabilis timor inimicitiarum inter vtriuſque conſanguineos: vel incontinentiæ, ex eo quod ij iuuenes ſint, & cum ſæpe non conſtet in foro externo impedimentum occultum, quod prius matrimonium irritarat, neutri concedetur aliarum nuptiarum facultas, & ita vterque in periculo incontinentiæ verſabitur, vel concubinatus inter ſe: vel mulier ratione infamiæ non poterit competenter nubere, & ita incontinentiæ periculum patietur. Conſtat ex dictis n. præced. & faciunt, quæ n. ſequ. dicam.

11 Secundò infertur eſſe ſimiliter iuſtam diſpenſandi cauſam, quando diſpenſatio eſt quaſi remedium neceſſarium obuiandi alicui magno delicto. Hoc colligitur ex *D. Thom. 1. 2. q. 97. a. 4. corp.* vbi rationem diſpenſandi aſſignat, quod præceptum non ſit conueniens huic perſonæ, vel in hoc caſu: eo quod impedietur aliquid melius, vel inducetur aliquod malum. Et tenet *Gallego de cogn. ſpirit. cap. 22. num. 7.*

12 Secunda cauſa eſt, vel quando ob loci anguſtiam, vel nimis propagatam fœminæ cognationem in loco inſigni, quẽ inhabitat, non reperitur matrimonium æquale, prætérquàm cum conſanguineis vel affinibus. Huius cauſæ ea eſt ratio, quod valde expediat bono communi matrimonia inter pares iniri. Vt latiſſimæ probat *Tiraquel. l. 5. connubiali, à n. 1.* & ita docent *Nauarr. Petr. de Ledeſ. Manuel, Lud. Lopez, Vega citati n. 8. Gallego de cogn. ſpirit. c. 22. n. 10. Graffis allegatus n. 8. Enriquez ibi citatus.*

13 Circa hanc autem cauſam dubitatur, an ea ſit ſufficiens, & verificetur, ſi in locis circumuicinis reperiatur matrim. æquale, & cum illa dote fœminæ, non autem in proprio. *Nauarr.* Petr. *de Ledeſma, Graffis, Lud. Lopez, Vega n. præced. allegati* videntur ſentire non eſſe tunc ſufficientem cauſam, neque eã verificari: nam addunt cauſæ huic quaſi eam limitantes, ſi mulier non habeat ſufficientem dotem ad nubendum extra id oppidum. At contrarium ſignificant *Gallego, Enriquez, Manuel citati num. præcedenti,* cum ea limitatione non adiecta doceant abſolutè eſſe ſufficientem cauſam, non inueniri matrimonium æquale intra proprium fœminæ oppidum. Idque verum cenſeo. Quippe duriſſimum eſt, cogi fœminam extra proprium oppidum nubere, vt ſic patris & matris, & conſanguineorum conſortio deſtituta, acerbam ac ſolitariam vitam tranſigat. Idque Cardinalium congregatio declarauit ad inſtantiam Archiepiſcopi Mediolanenſis die 18. Nouembris, anno 1570. his verbis: *Clauſula illa quæ diſpenſationibus occaſione dotis incompetentiæ apponi ſolet, videlicet, quia virum ſibi non conſanguineum vel affinem paris conditionis inuenire nequit: verificatur & iuſtificatur per diligentiam dumtaxat præſtitam in ipſo loco mulieris, & non in locis circumuicinis.*

Secundò dubitatur, qualiter verificanda ſit hæc cauſa, 14
num, ſcilicet exactiſſimè, & quod vulgò vocant, à puncto crudo, indagandum ſit ad verificandam hanc cauſam, ſi nec aliquis vir paris in omnibus conditionis, cui fœmina nubere poſſit? Reſpondeo id non eſſe ita ſtrictè accipiendum, ſed morali modo. Satis enim eſt ad verificandam eam cauſam, communiter non reperiri in eo loco viros pares, qui non ſint conſanguinei vel affines. Quòd quidem clarè ſignificant. *Nauarr. Petr. de Ledeſm. Lud. Lopez, Graffis, Vega n. 8. allegati,* dum hanc cauſam his verbis explicant: *Quando maior pars ſibi partium ſuæ ciuitatis, vel loci inſignis quem inhabitat fœmina, ſunt ei conſanguinei vel affines intra quartum gradum.* Et ratio huius eſt. Quia cum matrimonia debeant eſſe libera, & multas conditiones exigant, vt conuenientia & paria iudicentur, expedit valde ne fœmina ad vnum vel alterum coniugium arctetur: ſed ſint varia, ex quibus ei detur optio.

Vltimò dubitatur, ex quibus diiudicandum ſit matri- 15
monium æquale? Non enim ſola generis ac diuitiarum æqualitas ſpectanda ſunt: ſed etiam mores viri, vt probaui lib. 4. diſp. 26. à n. 23. vſque ad 27. Et addo rationem etiã habendam, ne diſpar ſit valde ætas, vel vir ex alio matrimonio filios habeat: vel aſperi ingenij ſit. Hæc enim omnia diſparitatem in matrimoniis conſtituunt. Et quo fœmina durioris atque minus tolerabilis ingenij eſt, eo vir mitioris ac tolerantioris neceſſarius illi eſt, vt bene conuenire poſſint.

Vltima cauſa ex tribus num. 8. dictis eſt, defectus dotis 16
competentis, vt fœmina iuxta ſuam conditionem nubat extraneo æquali. Quòd ad bonum publicum conferat, ne defectu dotis fœminæ innuptæ maneant, vel inæquali viro nubant. Atque ita in priori euentu periculum incontinentiæ ſubſit, in poſteriori autem pullulent diſcordiæ, ex coniugio diſpari oriri ſolitæ. Atque ideo hanc cauſam tradunt, *Nauarr. Petr. de Ledeſma, Manuel, Graffis, Lud. Lopez, n. 8. allegati. Gutier. quæſt. can. l. 2. c. 15. n. 107. Gallego de cogn. ſpirit. c. 22. n. 8.* Quid autem ſi ſit competens dos ad matrim. æquale in oppido circumuicino, non autem in proprios dixi n. 13.

Circa hanc autem cauſam multæ difficultates inſur- 17
gunt. Prima eſt, an ſit ſufficiens diſpenſandi cauſa, quando dos fœminæ eſt ſufficiens ad nubendum ſibi æquali, at minus ſufficiens reſpectu viri eam ducere volentis? Aliqui affirmant. Quia magnum & paruum non dicuntur talia abſolutè, ſed reſpectiuè in ordine ad aliud: atque ita dos competens & incompetens dicitur reſpectiuè. Quare dos quæ eſt competens reſpectu vnius, erit incompetens, ſi reſpectu alterius non ſufficiat: ac proinde verificabitur dotem eſſe incompetentem. Sic *Nauarr. Petrus de Ledeſm. Graffis,* Manuel, Lud. *Lopez, n. 8. allegati.* idem videtur tenere *Enriquez,* quamuis ſub obſcuris verbis, *l. 12. de matrimon. c. 3. n. 9.* Sed *Gallego de cognatione ſpirit. cap. 22.* hanc cauſam ſolum approbat, quando conſanguinitas eſt in quarto gradu, niſi in alio gradu concurrat quoque alia cauſa, vt ſi mulier fuerit parentibus orbata. Nam huiuſmodi fœminæ, etſi ſufficientem dotem habeant, quamplurimis ſunt periculis expoſitæ, ac veluti miſerabiles perſonæ reputantur. Sed neutra ſententia mihi placet. Quòd nulla pietatis cauſa tunc verſetur, quæ concurrere debet vt diſpenſatio licita ſit. Cùm enim fœmina illa dotem viro æquali habeat; poteſt ſimili viro electo cauere omnia pericula, quibus defectu parentum expoſita eſt. Nec Eccleſia illi fauet, vt virum conditione aut diuitiis imparem quærat. Præterea quia id ad ſolum patrimonij augmentum ſpectat. Quòd non eſſe cauſam ſufficientem dicemus numero ſequenti.

Neque erit iuſta cauſa augmentum dotis & patrimo- 18
nij mulieris, quæ dotem competentem habet. Quia cùm

mulier

mulier illa diues ſit,nulla in hoc pietatis ratio inuenitur. Præterea quia iuſta diſpenſandi cauſa debet redundare in maius bonum ſpirituale: vt contingit quando mulier eſt pauper. Non enim diſpenſatur tunc ob temporale ipſius bonum, ſed ob ſpirituale, ne cum animæ periculo innupta maneat. Quæ ratio ceſſat in muliere diuite. Atque ita docent *Palud. Supplem. Gabr. D. Anton. Petr. de Ledeſma, citati n.*8.

19 Hinc deducitur, dubium eſſe quod ait *Gutier. conſ.*18.*n.*11.*fin.* nempe, iuſtam cenſeri cauſam diſpenſandi in tertio gradu,quod duo ſimul hæredes inſtituti ſint ſub conditione matrimonij inter ſe ineundi. At poteſt defendi: quia aliud eſt acquirere,aliud verò deperdere ius acquiſitum. Cùm ergo ius ad illam hæreditatem opulentam (vt ſupponimus, ſi enim eſſet parui momenti, ſufficeret) ſit per teſtatoris mortem acquiſitum, iuſta ac pia videtur cauſa,vt Pontifex diſpenſet, vt ſi impleatur conditio, & ius id acquiſitum non perdatur.Deinde quia maior pietas verſatur in iuris acquiſiti amiſſione vitanda,quam in bonis denuo quærendis.

20 Rurſus ex hoc ſubinfertur, ſufficientem cauſam eſſe, quando bona pars patrimonij fœminæ aut iam acquiſiti, aut ad cuius acquiſitionem fœmina ius habet, litibus implicatur, ac omnino deſtituta eſt homine qui ad litem illam ſtudioſè attendat, ac negotium illius tanquam proprium gerat. Quamobrem periculũ cadendi cauſa ſubeſt, & ob hanc cauſam diſpenſauit his proximè diebus Pontifex cum quadam fœmina vt conſanguineo nuberet. Quod ad pietatem ſpectet fœminæ illi deſtitutæ ſubuenire,ne bonorum iacturam patiatur. Quod intellige quando conſanguineus ille valde neceſſarius eſſet ratione peritiæ circa illam litẽ, aut alia de cauſa:ita vt difficile ſubueniatur non inito eo matrim. Nam quicunque alius vir cui nubat,litem illam ſtudioſè geret vtpote perſona cuius iam intereſt victoriam litis conſequi.

21 Secunda difficultas eſt. An cenſeatur fœmina pauper, ac dote carens, ſi nil poſſideat, at parentes diuites habeat? Reſpondeo quamuis ſub iudice ſit an pauper hæc dicatur quoad alios iuris effectus, vt ad ſuccedendum in 4.bonorum mariti parte,iuxta *auth. Præterea. C. de vir,*& ad alios effectus:vt poteſt videri apud *Barboſam l. Maritũ,*1;.*nu.*99.*ff. ſolut. matrim.* at verè non dici pauperem hanc, ſed in communi loquendi modo diuitem. (vt optimè docet *Molin. tom.*1.*de iuſt. tract.*2.*diſp.*149.*col.*4. *verſ. Illud præterea.*) Quare non verificabitur clauſula incompetentiæ dotis in hac fœmina. Nam etſi iuxta præſentem ſtatum nil proprium habeat, obtinet tamen ius ſuccedendi in bona parentum,ac compellendi eos vt ſtatim eam dotent competenter iuxta ſtatum,ac ipſorum facultates. Nec verificabitur dicta clauſula, licèt pater rigidus ac parcus ſit, ac propterea aut ob aliam cauſam nolit dotare.Quia cum ius ſuccedendi, ac compellendi habeat, diues ſimpliciter ac competentem dotem habens dicitur.

22 Secundò dico, ſi fœmina illa iure ſuccedendi careret, vt ſi ſit in regno, in quo ſeruatur ius commune, nempe, non ſit certa legitima filiorum, ſed in parentum libertate ſit, cuicunque bona ſua dare ſolis quinque florenis relictis filiæ, dici illam pauperem, ac dote competenti carentem, quamuis ipſa & conſanguineus, cui nuptura eſt, ſint quaſi certi fore, vt parentes diuites relinquant vniuerſas facultates filiæ, eò quòd eam valde ament, ac reliquos filios odio habeant. Quia ſpes ſucceſſionis, vel donationis, vel applicationis bonorum, antequam donatio, vel applicatio fiat, non cenſetur eſſe bona illius prædictam ſpem habentis, quæ verè à libera alterius voluntate pendet. Sic *Nauarrus lib.*1.*conſ. in* 2.*edit.*3.*de reſcript. conſ.*19 *fin.*

23 Hinc primò deducitur, quando facultates parentum non ſufficiunt ad competenter dotandam filiam, niſi vltra legitimam illi iure debitam,ipſam cæteris filiis in bonis præferant(quod barbarè meliorare dicitur) dici eam pauperem,& carere dote:quamuis certa ſit velle parentes eam præferre. Quod ius non habeat vt cæteris præferatur;ſed id ex parentum voluntate pendeat. Atque dicetur ſubinde pauper iuxta dicta nu. præced. Quod maximè verum eſt in hoc Caſtellæ regno,in quo etſi parentes velint filiam cauſa dotis præferre, ipſis interdicitur, *l. regia* 1.*ti.*2.*lib.*5.*recopil. reg.*

Secundò deducitur, verè dari paupertatem,ac incompetentem dici dotem, quando frater aut quicunque alius eam fœminam dotare vult,ſi nullum dotandi pactum præceſſerit,per quod ius irreuocabile illa acquiſierit: vel ſi pactum fuit dotandi ſi nubat illi conſanguineo. Quia cum non exiſtente pacto, aut non impleta ea conditione, nullum ius habeat ad dotem, dicetur verè pauper, non obſtante certitudine voluntatis fratris eam dotandi,iuxta dicta n.22. 24

Vltimò dico.Si bona parentum ita ſe habeant,(vt ſæpè contingit) vt dum parentes ſuperſtites ſunt, non poſſint parte bonorum ad dotem competentem neceſſaria ſe ſpoliare:indigent enim bonis, quæ habent ad honeſtam ſtatuſque conuenientem vitam ducendam, dici verè fœminam pauperem, ac dote carentem, quamuis bona,in quæ parentibus defunctis eſt neceſſariò ſucceſſura, ſunt ſatis doti competenti. Quia vt matrimonij onera ſuſtineantur, neceſſe eſt ſtatim dari dotem, qua non ſtatim tradita, contemnetur vxor à viro,& parcè cum ea aget. Quod benè docet *Enriquez lib.*12. *de matrim. cap.*3.*num.*9. *in commento, littera E.* dicens puellam cenſeri pauperem, ſi in eo loco habitet,in quo legitima conſuetudine receptum eſt, ne pater ſponſæ etiam diues det dotem genero, ſed ſolas veſtes, & ſolùm poſt parentum obitum dos debeatur. Quod ſano modo intellige,ſi enim vſus eſſet,vt omnes eo modo acciperent vxores, nullum defectu dotis patietur detrimentum talis fœmina: & ideo ille non præſtabit iuſtam diſpenſandi cauſam. Secus ſi pater ſolas veſtes poſſit compelli dare, & abſque alia dote in vita tradita non inuenietur ibi vir æqualis. 25

Tertia difficultas eſt. An cenſeatur pauper fœmina, & dote competenti carens, quando bonis verè renunciauit; eo animo, vt paupertatis titulo diſpenſationem ad nubendum conſanguineo impetraret? Et videtur pars affirmans, quod verè pauper ſit, ac dote careat, ſiue denunciando deliquerit, ſiue non. Secundò, quia licita eſt bonorum renunciatio, vt renuncians admittatur ad collegium ſolis pauperibus à fundatore deſtinatum. Vt tradunt *Nauarrus ſum. Lat. c.*18.*nu.*108.*Hiſp. c.*28 *addit. ad nu.*107.*c.*17.*Enriquez lib.*13.*de excomm. cap.*56.*nu.*1.*in commento, litt. N. Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct. ca.*159.*init. Vega* 1.*tom. ſum. cap.*91.*caſu* 18. Cùm tamen id cedat in detrimentum verorum pauperum,quibus id collegium inſtitutum eſt.Ergo à fortiori verum habebit in noſtro caſu, qui in nullius damnum vergit. Cæterùm exiſtimo nec id licere, nec valere diſpenſationem obtentam ea fraude tacita. Ducor ad priorem partem, quia non eſt ſimile de renunciatione ad admiſſionem in collegium. Quippe is finis eſt optimus, cùm in eo collegio commodius ac maiori ſtudio vacetur literis, & educatio ſtudioſior ſit. Adde vſum ſic interpretatum eſſe teſtatoris fundantis voluntatem. At in noſtro caſu deficit finis ſtudioſus, & renunciatio ſit animo eximendi ſe à lege contra ſacrorum canonum mentem. Nec conſuetudo explicuit mentem Pontificum eſſe, concedere diſpenſationem ob hanc affectatam paupertatem, gratia illius extorquendæ. Poſterior autem pars probatur, quia allegatur Pontifici ea paupertas, vt cauſa diſpenſationis legitima, quæ tantum abeſt, vt cauſa diſpenſationis ſit, vt potius retraheret ipſum à diſpenſatione concedenda: quo iis fraudibus obuietur. Iuxta regulam, quam ex aliquorum mente referemus diſput.25.num.38. Si tamen renunciatio non ad eum finem facta fuiſſet, ſed ad alium quemcunque etiam inhoneſtum, ſi verè fuit facta abſque pacto expreſſo, vel tacito retrodonandi, quamuis certa fiducia concepta, fore vt is, in quem renunciatio 26

facta eſt, reddat ex ſua liberalitate poſtea bona renuncianti, valida erit diſpenſatio allegando paupertatem, tacitáq; renunciatione, vnde orta eſt. Quia ea fæmina verè pauper eſt, ac dote caret, nullámque vt obtineret diſpenſationem, fraudem admiſit. Nec ea fiducia conſtituit eam diuitem: vtpote quæ ſoli alterius voluntati innititur. Iuxta dicta nu.22. Adde valituram eam diſpenſationem, quamuis hæc dotem in vſibus turpibus conſumpſiſſet.

27 Maior autem difficultas eſt, quando fæmina verè carebat dote, quando diſpenſatio impetrata eſt ratione dotis incompetentis: at antequam expediretur per ordinarium, eſt inſtituta hæres aut legataria maximæ quantitatis, an tutè poſſit hæreditatem hanc aut legatum repudiare, ne ea effecta diues fruſtretur diſpenſationis valore, quaſi ceſſante cauſa? Et quidem ſi fæmina cederet, aut renunciaret in fauorem alicuius, manifeſtum eſt iam illam acquiſiiſſe hæreditatem vel legatum, & effectam fuiſſe diuitem. Cùm in ea ceſſione includatur prius natura tacita additio (vt probaui lib.6.diſp.4.n.17.) ac proinde renunciatio illa doloſa non proderit, ſicut ſi à principio facta eſſet. At difficultas eſt an poſſit abſolutè renunciare hæreditati illi vel legato, ne diſpenſationis effectu defraudetur? Et partem negantem ſuadet, quod in foro conſcientiæ non liceat hæc renunciatio in creditorum fraudem, (vt probaui lib.6.diſput.4.num.9.) Sed id, beneficium in ſolo foro externo prodeſt. Ergo ſaltem in foro conſcientiæ diſpenſatio illa ceſſabit. Et confir. quia ſi legatum conſiſtat in ſpecie, transfertur dominium in legatarium à die mortis teſtatoris, non expectata hæreditatis aditione, *l. A Titio, ff. de furtis*. Cùm ergo domina effecta iam ſit illius legati, ceſſabit paupertas, ac ſubinde diſpenſatio. Sed his non obſtantibus, exiſtimo integrum eſſe in vtroque foro huic fæminæ renunciare illi hæreditati vel legato, antequam tacitè vel expreſsè acceptet, ne valor diſpenſationis ceſſet, ſiue renunciarit, antequam mittat Romam pro diſpenſatione obtinenda, ſiue poſtquam Pontifex, illam expediuit. Ducor, quod iura concedant prædictam renunciationem hæreditatis vel legati, cenſeantque id non eſſe proprium patrimonium minui, ſed tantùm non acquirere, (vt explicui, lib.6. diſp. 4.num.8.) vbi etiam oſtendi dominium legati non acquiri perfectè, ſed dependenter ab acceptatione. Ergo poteſt in vtroque foro hæc fæmina iure illo ſibi per leges conceſſo vti, ne acquiſitio illa noxia ſibi ſit. Quia quamuis in fraudem creditorum, dicendum ſit diuerſimodè in foro interno & externo: eò quòd lex iuſtitiæ, qua creditoribus debitor tenetur, obligat ad acquirendum, quando aliàs non eſt ſoluendo. At in noſtro caſu non eſt cur inter vtrumque forum differentia conſtituatur. Cum nulla ſit alia lex ad acquirendum obligans, nec fraus Pontifici fiat, non enim tenetur hæc diuitias in ſuum damnum acquirere. Quare idem ſentio, ſi antequam mitteret Romam, vel poſtquam miſit, antequam Pontifex diſpenſaret, inſtituta ſit in prædicta hæreditate vel legatò: poteſt enim illis ſimili modo renunciare ad effectum prædictæ diſpēſationis obtinendæ. Quia in hoc nulla fraus verſatur, cum nil de patrimonio deperdat, ſed tantùm non acquirat: nec ad acquirendum aliqua lege obligetur. Non tamen poterit vti diſpēnſatione, ſi nolit renunciare, nec acceptare. Quippe verè non eſt pauper, vtpote quæ adhuc ius ad rem acquiſitum per teſtatoris mortem retinet.

28 Quod ſi hæres vel legataria inſtituta ſit, ac inſtitutionis inſcia, eò quòd fuit in partibus remotiſſimis, miſit Romam pro obtinenda diſpenſatione, allegando paupertatem, & conceſſa ſibi ea diſpenſatione iniit matrimonium, ac poſt initum peruenit ad eius notitiam inſtitutio, poteſt acceptare, nec defraudabitur in ſuo valore matrim. Quia vera paupertas allegata eſt Pontifici, cum nondum hæc acceptaſſet, & inſcia fuerit huius iuris ad rem. & hac piè credendum eſt eſſe Pontificis mentem, ne diſpenſationes & matrimonia periculo exponantur; & ceſſatio cauſæ, poſtquam effectus illius conſummatus eſt, nil obeſt, vt ſuo loco dicemus.

29 Quarta difficultas eſt. An diſpenſatio impetrata allegando fore vt fæmina innupta defectu dotis maneat, valida ſit, ſi verificetur fæminam innuptam remanſuram, at id aliunde prouenit, vt quod ſit grandæua, vel filios ex alio matrimonio habeat, vel ſit deformis, aut de aliquo crimine infamata, ob illudve punita? Et videtur irrita. Quippe vnica allegatur diſpenſationis cauſa, quæ eſt timor cælibatus ex dotis defectu: non enim ſunt hæ duæ cauſæ, ſed vnica aſſignata eius ratione. Sed exiſtimo eam eſſe validam, ac dotis defectum verificari. Quia dos non dicitur ſufficiens abſolutè, ſed reſpectiuè, atque illa mulier quo plura habet vitia, eo ampliori indiget dote, qua illa compenſentur, vt ſic viro æquali nubat. Quamuis iis vitiis ſecluſis poſſet cum ea dote commodè nubere. Adde reuera Pontificis mentem eò tendere, ne hæc fæmina innupta maneat: & nil refert vnde id dimanet, & verificatur fore vt ſit innupta.

30 Vltra dictas tres cauſas num. 8. commemoratas, ſolent etiam aliæ aſſignari. Quarta in ordine eſt, conſeruatio diuitiarum in eadem cognatione, ne cauſa dotis diſtrahantur ad aliam cognationis familiam, quando eæ ampliſſimæ ſunt. Quia bono publico non parum conuenit familias locupletes ac integras conſeruari, *l.1.§.Denunciare, verſ. Publicè. ff. de ventre inſpiciendo.* Nam ex tali conſeruatione abundat reſpublica viris nobilibus ac locupletibus, qui commodius ipſi inſeruiant. Atque ideo ob hanc cauſam iuſtæ redduntur maioratuum inſtitutiones. Sic tenent *Gallego de cognat.ſpiri.c.22.nu.*11,12.13. *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.237.n.2.concl.1.Vega 2.to.ſum.c.34.caſu 167.*

31 Quinta cauſa eſt, illuſtris familiæ conſeruatio in eodem ſanguine. Quod ad pietatem ac publicum bonum pertineat conſeruari illuſtres familias. Sic *Enriquez li.12. de matrim.ca.3.n.9.* & refert *in comment.lit. D.* ob hanc cauſam diſpenſaſſe Gregorium XIII. an. 1575. cum D. Luiſa Comitiſſa Sanctæ Gadeæ vt nuberet patruo, cui prius ſoror eius nupſerat, & inſuper illa voto continentiæ aſtricta erat.

32 Sexta cauſa eſt, excellentia meritorum, ſiue diſpenſatione petentis, ſiue eius, cui petitur. Vt ſi ſtrenuè ſe geſſit in militia contra infideles, aut alij miniſterio ad bonum commune conferenti vacauit. Quia expedit hæc à Pontifice remunerari, vt vel ſic homines animoſiores reddantur ad hæc exercenda. Id etiam probat textus *c. Tali coniugio, 1.q.7.* ibi: *Vel euidens meritorum prærogatiua commendet.* Huc facit Centurionis hiſtoria, *Luc. 7.* ibi *Dignus eſt, vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram.* Sic *Gallego de cogn.ſpir. cap.22.n.17.*

33 Septima cauſa eſt, proles habita ex conſanguinea, quando bona fide ſuſcepta eſt; alioquin cum crimen inceſtus ſit, non poteſt recta iuſtitia Principem mouere ad diſpenſandum. Atque ita conciliantur *c. Quia circa, de conſang.* vbi proles ſuſcepta tanquam cauſa legitima aſſignatur: & *c. Cum haberet, de eo qui duxit in matrimon.* vbi multiplicitatem prolis aſſeritur eſſe potius cauſam retrahendi à diſpenſationis conceſſione, ibi: *Cum multiplicitas prolis ita ſuſcepta magis eorum crimen exaggeret.* Quippe prior textus loquitur de prole bona fide ſuſcepta. Poſterior autem quando mala fide, & ideo cautè dixit textus, *prolis ita ſuſcepta*: & dat rationem, quod crimen ſit grauius. Quòd non reperitur niſi in prole habita mala fide. Atque ita docent *Hoſt. eo. c. Quia circa, paulò poſt princ. & ibi Ioan. And. fin. Abb. n.2. Anchar. n.3. Alex. de Neuo, n.2. Præpoſ. n.1. idē Hoſt. d.c. Cum haberet, n.6. & ibi Ioan. Andr. n.5. Ant. n.10. Præpoſ. n.5. Alex. de Neuo, n.8. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. nu. 13. Mādoſius praxi ſignaturæ, tit. Diſpēſationes matrimoniales, verſic. Aliæ cauſæ ſunt. Anton. Cuc. l.5 inſt. maior. t.13. n.18. Petr. de Ledeſm. de matrim. q.56. art. vlt. ad fin. Gutier. lib.2. quæſt. canon. c.15. n.107. Enriq. lib.12. de matrim. c.3. nu.9.* Qui bene addit ſatis eſſe prolem bona fide alterius coniugis ſuſceptam eſſe, qui matrim. legitimum eſſe putauit. Quia cum

tunc

tunc proles ſit legitima,*c.Ex tenore, qui filij ſint legit.*ad bonam eius educatione͂ valde cõfert id matrim. inſtaurari.

34 Demum duo obſeruanda ſunt. Prius eſt, quando cauſæ aliquæ ſingulæ non ſufficiunt, multas aggregatas adiuuare ad inuicem.Quia ſingula quæ non proſunt ,ſimul collecta iuuant,*l.Rationes,l.Inſtrumenta,l.Non epiſtolis,l.Nõ nudis,C.de probat.*& tradit bene *Gloſſ.1.l.verb.Legitimis,C. de excuſ.tutor.*Sic *Gallego de cognat.ſpirit.c.*14.*n.*8.Quare iuuabit ad diſpenſationem facilius obtine͂dam eámque iuſtam reddendam, quando aliæ cauſæ non inueniuntur ſufficientes,allegare orbitatem fæminæ à parentibus, vel ſaltem à patre: quod ſufficit, ac neceſſe eſt, vt orphana verè dicatur. Præterea ſi ipſa vel vir filios habeat ex alio matrimonio. Confert enim valde filiis, vt vitricus vel nouerca ſint eorum conſanguinei, vt vel ſic non inſtar vitrici vel nouercæ ſe habeant erga illos,ſed tanquam illorum conſanguinei.

35 Poſterius eſt, ſolere quandoque Pontificem diſpenſare abſque alicuius cauſæ allegatione, quando conſanguinitatis gradus aliquantulum eſt remotus, at non diſpenſare tunc abſque cauſa.Tunc enim copioſior pecuniaria compoſitio exigitur ab eo, cui eſt diſpenſatio indulgenda: atque ea eſt ad ſumptus publicos. Quæ vtique ſufficiens atque iuſta cauſa reputatur diſpenſandi in gradibus non ita propinquis. Sicut indulgentias vniuerſas in diplomatis conceſſas, quæ ſecundùm omnes iuſtam cauſam expoſtulant, iuſtas reddit eleemoſyna pecuniaria contributa per accipientem diploma, conuertenda in belli contra impiiſſimos Turcas ac alios infideles ſubſidium,aut alios ſumptus publicos, id enim valde bono communi confert.

DISPVTATIO XX.

Quæ cauſæ iuſtæ ſint ad diſpenſandum in votis caſtitatis ac religionis,ac reliquis contractum matrimonij impedientibus?

SVMMARIVM.

*Eadem cauſa deſiderantur in votis & iuramentis earumdem rerum, num.*1.

*An cauſa iuſta ad diſpenſandum in aliis votis ſat ſint in voto caſtitatis & religionis,n.*2.

*An deſideretur cauſa obſtans ad diſpenſandum in voto,n.*3.

*An eadem ſit neceſſaria,dum votum commutatur in minus,n.*4.

*Commutatio voti an requirat cauſam,& qualem,n.*5.

*An ſit iuſta cauſa diſpenſandi in voto cõpoſitio aliqua pecuniaria,n.*6.

*Quotupliciter contingat cauſa executioni voti obſtans,n.*7.

*An ſit iuſta diſpenſandi cauſa, quando dubium eſt, an res promiſſa ſit iam effecta mala,aut inutilis,aut maiori bono obſtans,n.*8.

*An ad diſpenſandum, vel commutandum,maior bonitas boni impediti, vel in quod commutatio fit,ſit ſpectanda attenta materia voti, vt eſt actus voti,n.*9

*An deſideretur certitudo ſufficientia cauſa ad diſpenſandum?n.*10.

*An ſit iuſta cauſa.quando dubitatur an quis vouerit, vel votum obliget ob defectum materia,vel animi ſe obligandi: vel quod dubitet an caſtitatem vouerit dependenter à religione,à qua eſt iam liber, n.*11.

*Quid, quando leuiter & abſque matura deliberatione votum emiſſum eſt,n.*12.

*An in votis ante pubertatem emiſſis poſſit ſemper diſpenſari,n.*13.

*An ſit cauſa iuſta votum metu emiſſum eſſe, quando non fuit ad extorquendum votum incuſſus,n.*14.

*Quid quando fuit incuſſus ad extorquendum,ſit tamen leuis,n.*15.

*An error circa cauſam impulſiuam,vel eius ceſſatio ſit iuſta cauſa,n.*16.

*An periculum violandi voti conſurgens ex vouentis ſtatu, ſit iuſta cauſa,n.*17.

*An maxima difficultas implendi voti ſit iuſta cauſa? quando eſt periculum,n.*18.

*Quid,ſi ea conſurgat ex malitia & prauo habitu vouentis,n.*19.

*An pati tentationes,& vehemens deſiderium,ſit iuſta cauſa,n.*20.

*An vtilitas priuata vouentis ſit iuſta diſpenſandi cauſa,n.*21.

*An difficultas magna ſuperueniens ſit cauſa,n.*22.

*An ſit cauſa, quando vouens nimis ſcrupulis vexatur,n.*23.

*An neceſſitas boni communis,etiam ex malitia proueniẽs,ſit cauſa, n.*24.

*An ſit cauſa neceſſitas conſeruandæ progeniei illuſtris,n.*25.

*An ſit cauſa morbus,cui actibus venereis ſolis ſuccurri poteſt, n.*26. *& ibi an morbus continuus ſit cauſa diſpenſandi in voto religionis.*

*An maior cauſa petatur in diſpenſatione voti,quàm legis,n.*27.

*An cauſa inſufficiens ad diſpenſandum ſufficiat ad partim commutandum,n.*28.

*An minor cauſa deſideretur ad diſpenſandum in voto pœnali vel conditionali,quam in abſoluto,n.*29.

*An quando adſunt iuramentum, & votum eiuſdem rei, ſit neceſſaria maior cauſa ad diſpenſandum vel commutandum.n.*30.

*An ſufficiens cauſa diſpenſandi in voto ſit quoque ſufficiens,quando adeſt votum non petendæ diſpenſationis,n.*31.

*An minor cauſa deſideretur ad diſpenſandum vt voti executio differatur,n.*32.

1 PRæmittendum eſt, eaſdem cauſas deſiderari ac ſufficere ad relaxanda iuramenta in ſolum Dei honorem facta, quæ deſiderantur & ſufficiunt in ſimilium votorum diſpenſatione.Quod amplius num.30.declarabitur. Et docent *Sot.l.8. de iuſt.quæſt.*1.*a.*9.*col.*4.*in ſolut.ad* 3.*verſ. Eſt autem.Aragon.*2.2.*q.*89.*ar.*9.*col.*4.*propoſ.*3.

2 Secundò præmittendum eſt,DD.præter vnam,aut alteram cauſam, de quibus eſt ſpecialis difficultas, an ſat ſint ad diſpenſandum in voto caſtitatis vel religionis, non agere ſpecialiter de his votis, ſed in genere tradere cauſas diſpenſandi in votis. Quæ ſimiliter locum habebunt in his votis, ſi reperiantur proportionem debitam illis habentes. Quo enim votum ed maiori bono eſt, eo excellentior cauſa requiritur ad diſpenſandum in eo.

3 Prima concluſio ſit. Ad diſpenſandũ in voto requiritur cauſa illius executioni obſtans. Quia vt diſpenſatio hæc legitima ſit, debet redundare in Chriſti honorem, aut Eccleſiæ vtilitatem,vt docent *D. Tho.*2.2.*q.*88.*a.*12.*in fine corp.*id probans ex *D.Paulo* 2.*Cor.*2.ibi:*Nã & ego quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti.* Cùm enim in perſona Chriſti diſpenſet prælatus,legitima eius diſpenſatio debet in honorem Chriſti & Eccleſiæ, quæ eius corpus eſt,cedere vtilitatem.At quando deficit cauſa obſtans executioni voti,nõ cedit in honorem Chriſti aut Eccleſiæ vtilitatem: ſed potius expediret in votum impleri. Hæc concluſio apertè colligitur ex *D.Tho.*2.2.*q.*88.*art.*12.*ad* 2.vbi ait eſſe irritam diſpenſationem in voto religionis factam nulla apparenti cauſa obſtanti. Et eam tenent *Caiet.ibi, column.*2. *dub.*2.*Sotus lib.*7.*de iuſt.q.*4.*ar.*3.*col.*7.*verſ.Ad iſtorum ergo.Nauar.de indulgentiis,ſuper §.In Leuitico,nota.*17.*n.*2. *Aragon.*2.2.*q.*88.*ar.*12.*col.*4.*verſ. Circa* 2.*concl.dicto* 2.*Valentia* 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*punct.*7.*col.antepen.Manuel addit.ad Cruciatam.*§.9.*num.*106.

4 Imò quando votum commutatur in minus,requiritur cauſa executioni voti obſtans. Quia tunc admiſcetur nonnulla voti diſpenſatio.Sic *Sotus libr.*7.*de iuſt.q.*4.*art.*3.*col.*8.*verſ.Quando verò,Aragon.n.præced.allegatus.*

5 Hinc infertur diſcrimen inter meram commutatione͂ factam ex poteſtate ordinaria, vel priuilegio, in æquale bonum, & diſpenſationem, ſiue meram, ſiue commutationi admixtam. Quamuis enim vtraque tanquam actus iuriſdictionis ſpiritualis,& non dominatiuæ,cauſam iuſtam expoſtulet; diſpenſatio requirit cauſam iuſtam obſtantem executioni voti, at commutatio eam non requirit, ſed ſatis eſt quæcunque occaſio. Quia ſemper concurrit promptior voluntas, quàm habet vouens ad materiam ſubrogandum, ac cedit in Chriſti honorem, ac Eccleſiæ vtilitatem, ſi eius benignitatem vouentes experiantur, Eccleſia in Dei perſona illis gratificante, ac benignè commutationem in bonum æquale indulgente, quo facilius ad ſpontaneam voti obligationem Deo dicandam inducantur. Sic *Caietanus, Sotus, Valentia citati num.*3.*idem Caietanus ſumma,verb. Votum, c.vlt.& ibi Armilla nu.*14.*Corduba ſum.q.*149.

6 Secundò infertur, non eſſe iuſtam diſpenſandi in votis cauſam, ſi vouens conferat magnam pecuniæ ſummam, ſi nulla cauſa executioni voti obſtans reperiatur. Quia omnes dicunt cauſam obſtantem deſiderari. Et tenet *Aragon* 2.2.*q.*88.*ar.*12.*col.*4. At poſſet eſſe cõmutatio, ſi eleemoſyna hæc eroganda eſſet æqualis obſequij diuini, ac votum. Quamuis diſp.præc.fine,dixerimus compoſitionem hanc pecuniariam ſufficere ad diſpenſandum in iure Eccleſiaſtico ſtatuenti impedimenta dirimentia matrimonium.Quia hæc diſpenſatio non poſtulat cauſam obſtantem, qualem voti diſpenſatio petit.

7 Secunda concluſio. Cauſa obſtans ad voti diſpenſationem

tionem requiſita poteſt accidere vel ex parte materiæ voti, vel ex parte ipſius vouentis, vt bene tradunt Doctores, n. 3. allegati. Quod, vt clarius explicetur, proponam prius cauſas iuſtas ex parte materiæ voti: deinde ex parte ipſius vouentis

8 Prima ergo diſpenſandi in voto cauſa iuſta ſe tenens ex parte materiæ voti, eſt, quando prudentis arbitrio dubium fuerit, an res promiſſa ſit facta mala aut inutilis, aut maius bonum impediens. Quare in hoc ſenſu intelligendi ſunt *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 10. corp. & ad 3. & ibi Caiet. notab. 1. & a. 12. dub. 2. & in ſumma verb. Votũ, c. vlt. verſ. Rationabilis cauſa.* Abulenſ. c. 30. *Num. q. 103. Syluest. verb. Votum 4. q. 3. d. 1. & q. 6. & 7. Sotus lib. 7. de iuſt. q. 4. a. 1. ad fin. corporis. Nauar. ſum. c. 12. n. 76.* vbi petunt ad iuſtitiam cauſæ diſpenſandi ſe tenentis ex parte materiæ voti, eam factam eſſe malam, aut inutilem, maiúſve bonum impedientem. Quod adeò ſtrictè accipiunt *Palud. 4. d. 38. q. 4. a. 4. concl. 3. n. 40. & D. Antoninus 2. p. t. 11. c. 2. §. 9.* vt dicant non ſufficere vt æquè bonum impediatur. Sed prædicti Doctores non intelligendi ſunt, quando conſtat rem promiſſam factam eſſe malam, aut inutilem, aut maius bonum impedire: tunc enim abſque diſpenſatione votum non obligat (vt bene aduertit *Nauar. eo n. 76.*) Sed intelligendi ſunt, quando res hæc eſt dubia. Et ita ſe explicant *D. Tho. 2. 2. q. 89. a. 1. ad 3. Sot. l. 8. de iuſt. q. 1. a. 9. ad 3. Sylu. verb. Iuramentum 5. q. 1. dict. 1. Azor l. 11. inſtit. moral. c. 19. q. 17.*

9 Monuerim tamen maiorem bonitatem illius boni impediti ſpectandam eſſe attenta voti materia, non tantum in ſe conſiderata, ſed etiam quatenus obligat ex voto, v. g. dubitatur an ieiunium promiſſum obſtet maiori bono, bonitas illius operis impediti comparanda eſt ad ieiunium, non tantum vt eſt actus ſolius abſtinentiæ, quale eſt in ſe conſideratum, ſed etiam vt eſt actus religionis ratione voti. Quia alioqui id bonum impeditum non eſſet omnibus conſideratis maius. Item quia cum per diſpenſationem vinculum voti & eius materia tollantur, bonũ diſpenſandi cauſam præſtans debet vtramque bonitatem compenſare. Sic docent *Caiet. & Aragon. n. 3. allegati. Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 6. verſ. De cauſis. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. punct. 7. col. penult. verſ. Secundum dubiũ eſt.* At ſecus eſt in commutatione. Quia cum per illam non tollatur vinculum voti, ſed eo manenti ſola eius materia commutetur, ſatis eſt vt bonum, in quod commutatio ſit, ſit melius, aut æquè bonum, quam opus promiſſum in ſe tantum conſideratum. Sic *Caietan. Sotus, Valentia ibid.*

10 Hinc deducitur ad diſpenſandum non exigi certitudinem ſufficientiæ cauſæ, ſed ſatis eſſe, ſi prudentis arbitrio dubium ſit an ſit ſufficiens. Quod in hoc dubio ad mitiorem partem inclinandũ ſit. Deinde, quia aliàs inutilis eſſet diſpenſandi poteſtas: cum raró conſtet de cauſæ ſufficientia. Sic docent *Sylu. verſ. Diſpenſatio, q. 14. n. 20. fin. Palacios 4. d. 38. diſp. 3. col. 6. verſ. Eſt igitur Diſpenſatio.*

11 Secunda cauſa ex parte materiæ eſt, cum dubium fuerit an quiſquam vouerit, vel an votum obliget, ob materiæ aut animi ſe obligandi defectum. Sic docent *Corduba ſum. q. 147. Azor lib. 11. inſt. moral. c. 19. q. 17.* Ad idem eſt *D. Th. 2. 2. q. 99. a. 9. ad 3.* dum ait poſſe Epiſcopum diſpenſare, quando dubitatur an materia iuramenti ſit bona. Ad idem eſt *Nauar. lib. 3. conſil. t. 34. de voto. in 1. edit. conſil. 4. fine in 2. conſil. 13. fine*, vbi ait ſufficientem eſſe cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis, ſi aliqualis alia cauſa concurrat, quoties dubium eſt an id obliget, eo quod vouens promiſerit ſimul caſtitatem ac religionem, ancepſque ſit, an caſtitatem dependenter à religione vouerit, & à religionis voto ſit iam liber. Verùm quando dubium eſt, an quiſpiam vouerit, nullam eſſe neceſſariam diſpenſationem, ſed id votum non obligare probaui. l. 1. diſp. 9. n. 11. Similiter in eo dubio aut caſtitatem promiſerit dependenter à religione, diſpenſatione opus non eſſe, probaui lib. 2. diſp. 41. n. 33. Eſt tamen opus diſpenſatione, quando votum eſt certum, at animus ſe obligandi dubius eſt, vel oritur dubium, an votum obliget ratione dubitæ materiæ, aut finis vel alicuius circumſtantiæ tunc occurrentis. Quia in his euentibus votum obligat (vt probaui lib. 1. diſp. 9. n. 13. & lib. 2. diſp. 41. n. 35.) vnde in his caſibus, hoc dubium erit iuſta diſpenſandi cauſa, vt prædicti Doctores aſſerunt.

12 Tertia cauſa eſt ex parte vouentis, quando votum leuiter & ex animi facilitate emiſſum eſt, non præmiſſa prudenti ac matura deliberatione. Quia cùm votum ſit religionis actus obligans ſub mortali, & aliquando ſit perpetuum, quo ita acceptetur à Deo, vt diſpenſationi locus non ſit, alia cauſa non concurrente, opus eſt prudenter & maturè fieri: & maximè quando de re graui, vt de religione vel caſtitate eſt. Idque colligitur ex *c. 2. de voto*, ibi: *Nos autem ipſum à voto, quod in tenera ætate, facilitate potius quàm ex arbitrio diſcretionis promiſit, abſoluimus.* Et tenent *ibi Abbas n. 3. Palud. 4. d. 38. q. 1. a. 1. n. 9. & 19. D. Anton. 2. p. t. 11. c. 2. init. Syluest. verb. Votũ 2. q. 13. Caiet. 2. 2. q. 88. ar. 1. in dubio quod mouet circa primam conditionem ad votum requiſitam, paulò ante argum. ſolutionem, & in ſum. verb. Votum*, vbi de conditionibus ex parte vouentis. *verſ. Quod vt clarè intelligas, in fine. & ibi Armil. n. 6. Sot. lib. 7. de iuſt. q. 1. a. 2. col. 5. verſic. Addiderim tamen Nauar. ſum. c. 12. n. 26. & 77.* Alcocer. *l. de ludo cap. 13. concl. 8. Viguer. lib. inſtitut. c. 5. §. 5. verſ. 14. Angles floribus 2. p. q. vn. de voto, a. 1. diffic. 3. conc. 3. Azor lib. 11. inſtitut. moral. c. 15. q. 5. fin. Aragon 2. 2. q. 88. a. 1. concl. 3. Graffis 1. p. deciſionum, lib. 2. c. 31. fin. Lud. Lopez 1. p. inſtructorij, ca. 49. col. 2. verſ. Leuitas vel facilitas, Manuel 2. to. ſum. c. 92. n. 3. fin. Emm. Sa ſumma, verb. Votum*, vbi de voti irritat. *n. 9. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. puncto 7. ad fin.* Limitat hoc *Valentia ibi.* quando talem leuitatem præteritam ſequeretur poſtea maxima implendi difficultas, ob infirmitatem ſic vouentis, ac frequentes lapſus, ita vt iam id votum reddatur inutile illi perſonæ. Tunc enim ea leuitas reducitur ad cauſam voti executioni obſtantem. Ducitur, quod communis ſententia (vt n. 3. vidimus) petat ad diſpenſandum in voto cauſam eius executioni obſtantem. Cæterùm hæc limitatio diſplicet. Quia ea cauſa ſufficeret ad diſpenſandum in votis prudenter emiſſis, (vt dicemus n. 18. & 19.) quare nihil peculiare tribueretur facilitati ac imprudentiæ in vouendo. Cuius contrarium textus & DD. allegati apertè volunt. Quare dum ad voti diſpenſationem petunt DD. cauſam illius executioni obſtantem, intelligunt de votis prudenter emiſſis: quæ quidem tanquam omnino obligantia Deus acceptat. Secus de leuiter factis quæ non omnimoda obligatione gaudere, meritò aſſerit *Palud. 4. 1. d. 39. q. 1. n. 19.* Cuius rei nulla alia ratio eſſe poteſt, niſi quia ſecum diſpenſandi cauſam afferant.

13 Hinc primò deducitur, in votis puerorum ante pubertatem emiſſis poſſe alia cauſa non petita diſpenſari. Quia ſemper iure optimo præſumi poteſt imprudentia & leuitas in vouendo, eo quod impuberes maturo conſilio careant. Ita docet colligens ex illo textu. *Abbas c. 2. n. 3. de voto.* Et pro hac ſententia eſt. *Couar. c. Quamuis pactum 3. p. §. 1. n. 3.* vbi ait ex cauſa impubertatis concedendam eſſe iuramenti relaxationem, etiam ſi iurans fuerit proximus pubertati ac doli capax. Quia licèt iuramentum obliget, æquiſſimè, ait ob imperfectam ætatem concedi abſolutionem. Adde ob id poſſe ea vota à parentibus vel tutoribus irritari. Tandem quia ob id, quamuis horum ſponſalia valida ſint, integrum eſt eis, adueniente pubertate reſilire (vt lib. 1. tota diſp. 51. oſtendimus.) Quod ſi obiicias, Pontificem *eo c. 2. de voto*, non diſpenſatione fuiſſe vſum in eo voto pueri, ſed commutatione. Signum ergo eſt, hanc facilitatem non eſſe ſufficientem diſpenſandi cauſam. Reſpondeo potuiſſe Pontificem ex ea cauſa diſpenſare omnino, at miſcuiſſe commutationem aliquam, ne à ſuo ſtylo ordinario recederet, qui eſt partim diſpenſare, & partim commutare.

14 Secundò deducitur, quid dicendum ſit de voto emiſſo ob timorem mortis, ex metu, naufragio, vel ex alia cauſa conſurgentem, quoties metus non incurritur ad extorquendum votum. Sic diſtinguendum eſt, ſi metus ille

maturam

maturam deliberationem ac prudens conſilium excludat, ſufficiens eſt cauſa diſpenſandi: ſecus ſi matura deliberatione votum emiſſum ſit. Prior pars conſtat ex dictis num. 12. Imò idem credo, quamuis metus is leuis eſſet, ſi prædicta deliberatio deſit. Quia cum defectus maturæ deliberationis præbeat hanc diſpenſandi cauſam, nil refert qualitas metus ad vouendum inducentis. Poſterior autē pars inde conſtat, quia cum nulla iniuria in eo voto emittendo concurrerit, nec plena ac matura deliberatio deſiderata ſit, non eſt cur ab omnimoda obligatione deficiat, diſpenſandi cauſam ſecum afferens: eo vel maximè quod ſæpiſſimè Deus eum mortis timorem hominibus incutiat, vt voueant. Quod vtique vanum eſſet, ſi ſecum diſpenſandi cauſam afferret. Sic ſentiunt neoterici docti.

15 Quando autem metus iniuſtè ab homine incuteretur gratia voti extorquendi, quamuis non eſſet cadens in virum conſtantem, vt ſic votum irritaret: nec minueret plenam ac maturam deliberationem: ſufficiētem diſpenſandi cauſam id metus præberet. Quod in eo euentu cedat diſpenſatio in maiorem Dei honorem, ne ſibi accepta videatur iniuſtitia ac iniquitas extorquentis votum. Deinde quia cum id votum non ex animo proceſſerit, ſed ad metus iniuſtitiam cauendam, non acceptat Deus ac ita plenè obligans, quin ex ea metus cauſa reſcindi poſſit per prælati diſpenſationem. Et ita ſentiunt neoterici docti.

16 Tertiò deducitur, ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam errorem circa cauſam voti impulſiuam, vel quando ea cauſa ceſſauit. Quia licèt ſolius cauſæ finalis error illuſve ceſſatio, impediat voti valorem: at error vel ceſſatio cauſæ impulſiuæ valde minuit voluntarium in voti oblatione. Et ita *Gloſſa c. Magnæ, verb. Vt veniret, de voto*, & *ibi Abb. num.* 14. aiunt in hoc euentu præſtari faciliorem diſpenſandi cauſam: idque optimè ex eo textu probari. Quòd ſi obiicias, ex eo textu non colligi diſpenſationem. Quia Pontifex ibi votum commutauit. Dico abſque dubio fuiſſe diſpenſationem commutationi admixtam. Quod vel ex eo colligitur, quia Pontifex reddit cauſam, propter quam fit commutatio. Quod neceſſarium non foret, vbi mera commutatio eſſet.

17 Quarta cauſa ſe tenens ex parte vouentis ſufficiens ad diſpenſandum in voto eſt quando vouens verſatur in periculo tranſgrediendi votum, ſi periculum illud oriatur ex ipſius vouentis ſtatu: nimirum, eo quod difficillimum ſit in tali ſtatu ſeruare id votum, vt ſi cōiugatus habeat votum caſtitatis, eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum cum illo vt poſſit petere debitum. Quia tunc diſpenſatio illa redundat in honorem Chriſti & vtilitatem Eccleſiæ, ne homines laqueis irretiti ſint. Quod vniuerſi fatentur, vt conſtat ex dictis diſp. 12. num. 4. At id periculum ex eo ſtatu conſurgens non eſt ſufficiens cauſa diſpenſandi in cæteris, ad quæ votum caſtitatis obligat. Vt ne ſit ſacrilegium fornicari, vel vt eo ſoluto matrimonio liceat ad aliud tranſire. Quia periculo illi ex ſtatu conſurgenti conſulitur ſatis conceſſa petendi debiti diſpenſatione.

18 Atque ſimiliter eſt ſufficiens diſpenſandi cauſa, maxima implendi voti difficultas, ita vt vehemens tranſgreſſionis probabilitas immineat. Et ratio huius eſt, ne obligatio pro charitate inducta militet contra charitatē. Idque in Chriſti honorem ac Eccleſiæ vtilitatem redundat, vt proſpiciatur vouētis infirmitati. Recta enim ratio dictat eſſe in Eccleſia prælatos vices Dei gerentes, qui has humanas infirmitates miſerantes poſſint illis per diſpenſationem mederi. Præterea quia tunc id votum eſt ferè vouenti inutile, & potius deſeruit vt ſacrilegiis violando illud implicetur. Deinde quia experientia ipſa hoc teſtatur, paſſim enim Pontifex ex hac ſola cauſa diſpenſat in votis religionis & caſtitatis: imò difficile, alias cauſas admittit. Tandem id probatur ex *c. Veniens, qui clerici vel. vou.* vbi Alex. 3. ob hoc periculum diſpenſauit cum quadam fœmina quæ caſtitatem vouerat. Atque ita ſentiunt omnes illi DD. quos diſp. 9. num. 24. retuli, qui eius textus deciſione ducti adeò hanc iuſtam diſpenſandi cauſam eſſe cenſent, vt credant tunc poſſe Epiſcopum in hoc caſtitatis voto diſpenſare, quod tamen alias Pontifici reſeruatur. Et alij quos ibi nu. 22. retuli, ac ſequutus ſum dicentes poſſe Epiſcopum in eo diſpenſare, quando vehemens incontinentiæ periculum ex mora adeundi Pontificem immineret & in propriis terminis docent, *Ricar. 4. d. 38. a. 9. q. 1. corp. Sotus l. 1. de iuſt. q. 7. ar. 3. col. 6. verſ. At ſi percontaris: & l. 7. q. 4. a. 3. col. 8. verſ. Vtrum verò. Nau. ſum. c. 12. nu. 78. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. puncto 7. ad fin. Lud. Lopez 1. p. inſtru. c. 49. ad fin. Azor l. 11. inſtit. moral. c. 19. q. 17. Angles floribus, 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 8. difficultate 5. Vitualdus candelabro ſacr. 3. p. c. 14. n. 23. Emmanuel Sa ſumma,* vbi de voti irritatione, *nu. 9. Manuel 2. to. ſum. c. 100. n. 2. & addit. ad Cruciatā, §. 9. n. 106. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. libr. 3. c. 4. ad fin.* Ad idem ſunt *Ricardus 4. d. 38. art. 9. q. 3. D. Anton. 2. p. t. 11. c. 2. §. 9. fin. Angelus verb. Votum 3. n. 20. Sylu. verb. Votum 2. q. 14.* dicunt enim in hoc probabili traſgreſſionis voti periculo licitum eſſe petere voti diſpenſationem: quamuis votum eius non petendæ factum eſſet. Hoc tamen non ita accipiendum eſt, vt periculum vnius aut alterius tranſgreſſionis cauſam diſpenſandi in voto ſufficientem præbeat. Tunc enim adhuc valde vtile eſt votum, vt vouentem contineat, ne ita facilè labatur. Et ita *Valentia & Azor*, proximè allegati, optimè dixerūt exigi, vt probabiliter iudicetur vouentem ita affectum eſſe, vt credatur fore vt ſæpius votum violet.

19 Temperant tamen aliqui hanc cauſam, quando tranſgreſſionis periculum conſurgit ex infirmitate vel paſſione, quibus attentis votum eſt ſeruatu difficile, ac viribus impar: ſecus ſi periculum conſurgat ex malitia, ac prauo vouentis habitu. Ducuntur, quod cum votum deſeruiat medicinæ adhibendæ his prauis affectibus & habitibus, diſſonet rationi hoc allegare vt cauſam voti relaxandi, Sic *Sotus vtroque loco*, *Angles*, *Manuel vtroque loco Viuald. n. prac. allegati.* At diſplicet limitatio ſic generaliter ſumpta, ſed tunc vera eſt, quando vouens poteſt abſque magna difficultate id periculum effugere: & probabile eſt fore vt votum emendæ deſeruiat. Tunc enim malitiæ ſuæ iure optimo frequentia lapſuum tribuetur. At ſi ea emendæ ſpes ceſſet, & ita prauo habitu vouens affectus ſit, vt hic & nunc nequeat abſque magna difficultate lapſus vitare, quamuis malitia ſua ac negligentia prauam hanc conſuetudinem acquiſierit, & in hæc pericula ſe coniecerit, exiſtimo ſufficientem diſpenſandi cauſam adeſſe. Quia eo habitu ſuppoſito, & magna fragilitate inde acquiſita, res illa promiſſa eſt reddita viribus impar: ac votum illi eſt factum inutile: vtpote quòd non vitandis, ſed augendis peccatis deſeruit. Sic docet *Phil. num. præcedenti allegatus.* Quare optimè *Nauar. lib. 3. con. in 2. editi on. tit. de voto, conſ. 36. n. 7.* ait eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam, quando vouens caſtitatem perinde fornicatur, ac ſi non vouiſſet.

20 Ex quo deducitur, non eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam, v. g. in voto non ludendi, vehemens ludendi deſiderium, ac tētationes pati, vt bene docet *Nauar. ſum. Hiſpan. c. 28. addit. ad n. 1. c. 12. lat. c. 12. n. 11.* ſed tunc tantum quando eæ tentationes eò vouentem trahunt, vt frequenti voti tranſgreſſionis cum periculo exponant: iuxta dicta nu. 18. & ita *Alcozer l. de ludo, cap. 13. concl.* 8. ait iuſtam diſpenſandi cauſam eſſe, ſi quis conſtitutus ſit in occaſione violandi iuramenti non ludendi, quod nimirum, iuuenis ſit, & in eo loco verſetur, in quo ludum prætermittere nequit, quin agreſtis & ruſticus habeatur. Secus quando ſi petant, qui hoc iuramento ſe aſtrinxere, illius relaxationem ob hanc ſolam cauſam, quod valde ægrè ferant ſe ludo abſtinere. Cùm tamen ratione dicti iuramenti ſe abſtineant, ac ludi damna vitent.

21 Secundò deducitur, minimè fidem habendam *Soto lib. 7. de iuſt. q. 4. a. 3. col. 7. verſ. Ad iſtorum ergo dilucidat. in fine,* vbi ait vtilitatem priuatam vouentis non eſſe cauſam diſpen

diſpenſandi in religionis voto. Nam contrarium conſtat ex dictis, probauimus enim frequentes lapſus, ex fragilitate conſurgentes eſſe iuſtam cauſam. Cum tamen priuatum vouentis bonum cauſa hæc reſpiciat. Adde Caietanum & Ricard. quos retuli diſp. 8. num. 2. & nu. 8. ſenſiſſe priuatam vtilitatem eſſe iuſtam cauſam diſpenſandi in voto caſtitatis ſolemni, nedum in ſimplici. Et quamuis quoad votum ſolemne vtrumque ibi reprobarim; placet tamen quoad votum ſimplex. Quia ex eius obſeruatione non pendet bonum publicum totius ordinis clericalis, aut religioſi, ſicut ex voti ſolemnis obſeruatione. Idem tenet de ſimplici caſtitatis voto *Metina l. 5. de ſacror. hominum continent. c. 37. ad fin.* dicens ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam promotionem boni peculiaris, aut mali peculiaris vitationem. Et idem tradunt generaliter loquentes de voto *D. Thom. 4. d. 38. quæſt. 1. ar. 4. quæſtio. 1. corpor. Nauar. ſum. c. 12. nu. 77. Azor. libr. 11. inſtit. moralium. c. 19. q. 17. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 49. colum. 2. verſ. Leuitas, Angles floribus, 2. p.* vbi de voto, *q. vn. a. 8. diffic. 5.*

22 Quinta cauſa ſufficiens in parte vouentis eſt, difficultas magna ſuperueniens caſu quo non ſit talis, vt voti obligationem extinguat. Sic *Abb. c. Non eſt, nu. 6. de voto*, vt ſi quiſpiam vouit religionem, cuiuſque executionem per multos annos diſtulit fere vſque ad ſenectutem, quando iam meritò dubitari poteſt, an ferre valeat communes religionis *obſeruantias*. Hoc dubium eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum in eo voto. Similiter vouit religionem Minimorum, Carthuſianorum, Dominicanorum, in quibus carnibus abſtinetur, & factus eſt ita debilis ſtomachi, vt dubium ſit an eam abſtinentiam ferre valeat.

23 Hinc deducitur, ſufficientem eſſe diſpenſandi cauſam, cum vouens ratione voti nimiis conſcientiæ ſcrupulis vexatur, ita vt valde conſcientiæ ipſius quieti impletio voti noceat; verbi gratia, vouit quiſpiam ſe quotidie B. Virginis officium recitaturum, angitur magnis ſcrupulis num attentè ac integre recitarit, paſſim repetens, nec adhibitis mediis eius conſcientiæ conſuli poteſt, iuſta eſt diſpenſandi cauſa. Cum id votum ſit valde oneroſum & potius noceat.

24 Sexta cauſa eſt, neceſſitas boni communis, vt ſi quis vouit caſtitatem aut religionem, & ad communem reipublicæ pacem expedit vt vxorem ducat. Quia tunc obſtat ratio boni communis priuato vouentis anteferenda. Et ita docent *Caiet. 2. 2. quæſt. 88. a. 12. col. 2. verſ. Ad euidentiam cauſæ. Sotus lib. 7. de iuſt. q. 4. art. 3. col. 7. verſ. Ad iſtorum ergo.* Et aduertit bene *Caietanus* nil referre, etiam ſi cauſa illa ex hominum malitia excitata ſit, vt ſi bellum ſedari non poſſet, niſi puella voto caſtitatis aſtricta nuberet, eſſet iuſta diſpenſandi cauſa.

25 Non tamen eſt iuſta cauſa diſpenſandi in voto caſtitatis, aut religionis, neceſſitas conſeruandæ progeniei alicuius nobiliſſimi ducatus aut marchionatus, niſi admixta aliqua commutatione: & ſic ſolet diſpenſari. Quod ſit cauſa mere temporalis, & ideo non ſufficit ad meram diſpenſationem. Eſt tamen aliqualis cauſa, vt admixta commutatione partim diſpenſetur, vt bene *Nauar. libr. 3. conſil. 1. edit. de voto, conſil. 23. nu. 3. Enriquez lib. 12. de matrim. c. 3. nu. 9. comment. lit. D.*

26 Nec ſimiliter iuxta aliquos eſt cauſa ſufficiens ad diſpenſandum in caſtitatis voto morbus continuus, cui periti medici iudicant venereis actibus ſubueniendum eſſe. Idque dicunt ſentire *D. Thom. 2. 2. quæſt. 88. a. 11. ad 3. & ibi Caietan. in fine, Durandum 4. d. 38. q. 2. fine*, quamuis enim de voto ſolemni ſermonem habeant, at ratio cui innituntur, in omni caſtitatis voto æque militat. Quippe eam differentiam conſtituunt inter abſtinentiam & continentiam, quòd cùm cibus directè ordinetur ad indiuidui conſeruationem, abſtinentia in notabili ſalutis corporeæ detrimentum vergens non ſit actus virtutis: ac propterea in eo euentu votum abſtinentiæ aut non obligat, aut ſaltem iuſtam habet diſpenſandi cauſam. At coitus ſuapte natura eſt ad ſolius ſpeciei conſeruationem, & valde per accidens continentia vergit in indiuidui periculum. Atque ideo continentia etiam cum indiuidui periculo eſt actus virtutis, nec illius fractione matrimonium ineundo neceſſe eſt ſaluti corporeæ mederi, præſertim cum aliis medicinis morbo illi occurri poſſit, vt eruditiſſimè probat *Metina libr. 4. de ſacrorum homin. continentia, controu. 4. c. 23.* & hanc non eſſe iuſtam diſpenſandi cauſam tradit *D. Anton. 2. p. t. 11. c. 2. §. 9. ad fin.* & videtur loqui de omni continentiæ voto. At *Sotus libr. 7. de iuſt. quæſt. 4. a. 2. in ſolut. ad 3.* ait ductus prædicta ratione, hanc non eſſe cauſam diſpenſandi in caſtitatis voto, ſi ſolemne ſit: atque ideo contrarium videtur ſentire in voto ſimplici. Atque hanc partem cenſeo veriorem, admixta tamen aliqua commutatione. Quia negari non poteſt materiam voti notabiliter mutatam eſſe, grauiſſimamque difficultatem ſuperueniſſe, nec à vouente excogitatam: & quamuis iure optimo poſſit vitæ periculum eligere ob caſtitatis ſeruandæ amorem: ac res ita ardua eſt, vt meritò credendum ſit, velle Deum, qui huius voti creditor eſt, vt Eccleſia benignitate ſua vtens, ex hac cauſa partim relaxet, partim in alia opera commutando. Nec obſtat aliis medicinis poſſe huic damno ſubueniri. Quia ſatis eſt, id anceps eſſe, ac valde difficile præſentaneumque medium, ac iudicio medicorum certius eſſe coitum. Sicut quamuis vrgentibus carnis illecebris poſſit aliis mediis proſpici. Quia tamen ea non ita præſentanea ac efficacia ſunt, humana fragilitate vouentis attenta, ac coitus, eſt iuſta cauſa illas pati cum frequentis lapſus periculo, vt in voto caſtitatis diſpenſetur. Nec obſtat D. Thomæ & ſequacium teſtimonium. Quippe de ſolemni caſtitatis voto loquuntur: quod cùm grauiſſimum ſit: eiuſque diſpenſatio cedat in notabile ſtatus religioſi detrimentum, multò vrgentiorem cauſam diſpenſandi & ſolum boni communis petit (vt probaui diſp. 8. nu. 2. & 8.) Vt verò diſpenſetur in voto religionis, erit abſque dubio iuſta cauſa morbus continuus, cuius ſalus deſperatur: quando talis eſt, vt obſeruantias regulares impediret.

27 Quod ſi roges, an maior cauſa deſideretur ad diſpenſandum in voto, quàm in lege? dixi diſp. 18. nu. 4.

28 Demum quinque obſeruanda ſunt. Primum eſt, quandoque contingere vt non ſit cauſa ſufficiens ad mere diſpenſandum, adſit tamen ad partim diſpenſandum admixta aliqua commutatione: & quo cauſa diſpenſandi maior fuerit, eo minori commutatione opus erit. Sic *Caietan. 2. 2. q. 88. a. 12. dub. 2. verſ. Ad euidentiam cauſæ, ad finem. Nauar. ſum. c. 12. nu. 63. Alcozer ſumma. c. 16.* vbi de voti diſpenſatione, *concl. 2. f. 58. pag. 2.* Qui iure optimo addit ob id rarò diſpenſandum omnino in voto eſſe, & ideo Pontificem ſemper admiſcere aliquam commutationem, dum diſpenſat. Quia rarò inuenitur cauſa ſufficiens ad omnimodam diſpenſationem. Atque partim commutando vitantur ſcrupuli, qui de eius ſufficientia oriri poſſunt. Et hoc ſolum ſoluit *Angelus verb. Votum 3. num. 26. fin.* dicens exiſtente cauſa poſſe votum in minus bonum commutari: intellige partim diſpenſando, ſi commutans gaudeat diſpenſandi facultate.

29 Secundum eſt, minor cauſa ſufficit ad diſpenſandum in voto pœnali caſtitatis aut religionis, quam in abſoluto. Quod illud minus voluntarium ſit. Sic *Sotus l. 7. de iuſt. q. 4. art. 3. col. 6. paulò ante verſ. De cauſis ſubinde.* Atque idem dicendum eſt de voto conditionali harum rerum; deſideratur enim maior cauſa ad diſpenſandum in illo, quam in pœnali, at minor quam in abſoluto. Quod ſit magis voluntarium quàm pœnale, at minus quàm abſolutum.

30 Tertium eſt, quando adſunt ſimul vinculum voti & iuramenti, expreſſa vtraque, maior exigitur cauſa ad diſpenſandum, non tamen ad commutandum. Ratio eſt, quod per diſpenſationem extinguatur vtrumque vinculum, & cum duplex ſit, eſt fortius vno, & ideo maiorem cauſam requirit, vt materiam compenſet duplici religionis vinculo debitam. At per commutationem neutrum vinculum tollitur, ſed transfertur in aliam materiam

teriam, quare ſatis eſt materiam ſubrogatam eſſe æqualem materiæ promiſſæ & iuratæ:cum eadem maneat duplici illo vinculo debita. Dixi, quando vtrumque exprimitur. Quia quamuis in iuramento facto Deo ſeruandæ caſtitatis ſit implicitè votum, eadem tamen cauſa ſufficit ad diſpenſandum in illo, quæ in mero voto ſatis eſt.Quia(vt diximus diſp.2.n.18.) ſublata per diſpenſationem promiſſione tollitur iuramentum tanquam acceſſorium.Quod non contingit, quando duplex vinculum diſtinctum eſt. Similiter non eſt opus maiori cauſa,eo quod vota vel iuramenta ſint ſæpe repetita. Nam eadem omnium eſt vis ac obligatio.

31 Quartum eſt,non ſemper ſufficientem cauſam ad diſpenſandum in voto eſſe quoque ſufficientem ad diſpenſandum in voto non petendæ diſpenſationis, ſed quando eadem cauſa reperitur in vtroque voto. V.g.promiſit quis imprudenter & abſque matura deliberatione, aut metu leui coactus,caſtitatem: at poſtea maturo conſilio ac omnino liberè vouit ſe non petiturum diſpenſationem:in priori voto eſt iuſta diſpenſandi cauſa, non tamen in poſteriori. At ſi eiuſdem maturæ deliberationis defectus vel idem metus in vtroque voto reperiretur, eſſet iuſta diſpenſandi in vtroque cauſa. Similiter ſat eſſet ad diſpenſandum in vtroque vehemens frequentis tranſgreſſionis periculum.Quia eadem cauſa afficit vtrumque votum.

32 Vltimum eſt, multo minor cauſa deſideratur ad diſpenſandum in tempore obligationis exequendi votum, quàm ad omnino diſpenſandum in eo. Quia in priori caſu eademmet obligatio manet, & ſola exequutio differtur.Et quo maior eſt dilationis mora, eo maiori cauſa opus eſt.

DISPVTATIO XXI.

An taciturnitas veri aut falſi expreſſio vitiet reſcripta & diſpenſationes?

SVMMARIVM.

Reſcripta quædam ſunt gratiæ,alia iuſtitiæ,n.1.
Quid diſtet inter ſubreptionem & obreptionem,n.2.
An reſcripta gratiæ,& iuſtitiæ ſubreptitia,ſint ipſo iure nulla,n.3.
An gratiæ ordinarij ſubreptitiæ ſint ipſo iure nullæ,ſicut Pontificis,*n.4.*
An reſcripta iuſtitiæ obreptitia ſint ipſo iure irrita,n.5.
Quid, quando in eiſdem literis continetur gratiæ & iuſtitiæ reſcriptum, n.6.
In quibus caſibus reſcripta iuſtitiæ ſubreptitia ſint ipſo iure nulla,n.7.
Quid ſit in diſpenſationibus, & cæteris reſcriptis cauſa finalis & cauſa impulſiua,n.8.
Quot quæſtiones diſputandæ ſint,n.9.
An taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam? Refertur triplex opinio,n.10.11.12.
Proponitur ſententia auctoris,explicans quarum qualitatum taciturnitas etiam per ignorantiam contingens reddat gratiam ſubreptitiam,& quando non reddat,à n.13.vſque ad 18.
Vnde dignoſci poſſit qualitatem tacitam conducere ad diſpenſationem,& eius generis eſſe,vt ea expreſſa non concederetur,n.19.
In dubio an cauſa tacita vel falſò expreſſa ſit finalis, vel impulſiua, & conducat ad conceſſionem, vel denegationem diſpenſationis,quid præſumatur,n.20.
Quæ exprimenda ſint in beneficij impetratione, legitimatione,& an litis pendentiæ ſit facienda mentio? Remiſſiuè,n.21.
An diſpenſatio irregularitatis ſit ſubreptitia,tacendo occiſum ab irregulari fuiſſe presbyterum,n.22.
An ſit ſubreptitia voti religionis diſpenſatio,non explicando fuiſſe votum perſeuerandi in illa:vel ſi vouens non explicuit ſe vouiſſe futurum ſe religioſum,ſed tantum vouiſſe religionem,n.23.
An valida ſit impetratio facultatis diſpenſandi in quodam caſu, eo non explicato,ſi credatur fore vt eo declarato prælatus denegaret,n.24.
An dum dubitatur de diſpenſationis valore,præſumēda ſit valida,n.25.
An taciturnitas cauſæ finalis de futuro vitiet diſpenſationem,n.26.
Quid,quando tacetur veritas notoria,n.27.
Quid quando tacetur qualitas quæ de iure ineſt,n.28.
Quid ſi taceatur veritas ex ignorantia,vel malitia curialis? Remiſſiuè, n.29 & ibi, quid quando ex propria malitia tacetur cauſa impulſiua.
Soluuntur argumenta,n.30.
1 *Poſt n.30.inuenies alia ſummaria.*

HActenus egimus quando diſpenſatio corruat defectu poteſtatis diſpenſantis, & defectu cauſæ: iam aggredimur quando ex parte impetrantis irrita ſit,Et primò proponitur diſp.præſens, quando in genere taciturnitas veri aut falſi expreſſio vitiet. Deinde diſp. ſequentibus agemus ſpecialiter de explicandis neceſſario in diſpenſationibus matrimonialibus, vt validæ ſint. Ad maiorem autem elucidationem diſputationis præſentis, quæ & grauiſſima & difficilima eſt, præmittemus aliqua. Deinde ad quæſtiones diſcutiendas deſcendemus. Primò præmittendum eſt reſcripta alia eſſe gratię,alia iuſtitiæ.Priora dicuntur, quæ ad beneficia diſpenſationes, & alias quaſcunque gratias obtinenda conceduntur. Poſteriora autem, quæ ad lites forenſes impetrantur, vt ad committendam cauſam iudici in foro externo decidendam. Sic *Menochius de arbitrariis, lib.2.centuria 3.caſu* 201. *num.*1.

2 Secundò ſupponendum eſt, vtraque reſcripta aliquando appellari ſubreptitia, aliquando obreptitia. Inter quæ non concordant auctores quid diſtet. Quidam enim cenſent ſubreptitia dici, quando Princeps plenè intellexit tenorem precum, at in eis tacita eſt veritas neceſſariò explicanda, vel falſum aliquid narratum eſt. Obreptitia verò, quando per verborum inuolutionem, aut cautam loquelam, puta ironicam, vel callidam, effugiunt deliberatam concedentis conſcientiam, ac plenam eius intelligentiam. Sic *Innoc. c. Cum dilecta,n.3.de reſcript.& ibi Abb.n.7.Felin.n.1.Barbatius conſ.49.n.6.fine,& conſ.55.n.1.vol.4.* Et dicit poſſe tolerari *Imola d.c.Cum dilecta,n.* 10. Alij verò multi, quos refert *Menochius de arbitr.l.2.centuria 3.caſu 201.n.9.*cenſent ſubreptionem eſſe quoties veritas tacetur, vel per confuſam ac perplexam eius narrationem occultatur. At obreptionem,quando falſum narratur. At dicendum eſt hæc eſſe ſynonyma, & nil inter ſe differre, ac differentiam hanc nil deſeruire quoad irritanda reſcripta. Quare dicentur indifferenter obreptitia vel ſubreptitia, quoties malè impetrantur,ſiue tacita veritate neceſſariò explicanda,ſiue falſum ad rem conferens in precibus narrando.Atque ita tuentur *Decius c. Super literis in nona editione,notab.1.n.4.de reſcript.Rebuff.tom.2.conſtitut. regiar.t. de reſcriptis,in præfat.n.*125.*Menochius* multos allegans,*de caſu* 201.*n.*10.*& ſeqq.*

3 Tertiò pręmittendum eſt, quamplures eſſe differentias inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ: quas latè proſequitur *Rebuff.praxi beneſ.t.1.differentia inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ,à n.*1.Ea tamen potiſſima eſt,& quæ ad rem noſtram attinet, quod reſcripta gratiæ per ſubreptionem obtenta ſint ipſo iure irrita, quare quidquid virtute eorum factum fuerit, nullius prorſus eſt momenti. Secus autem de reſcriptis iuſtitiæ quæ valida ſunt, donec ope exceptionis elidantur, id eſt, donec aduerſarius contra quem impetrata ſunt excipiat, allegans ea eſſe ſubreptitia. Quare proceſſus virtute illorum factus validus erit, ſi de ſubreptione minimè excipiatur. Prior pars probatur ex *c.fin.de fil.presbyt.in 6.*vbi textus loquens de diſpenſatione quadam ad beneficia,ſic ait: *Veluti per ſubreptionem obtenta nullius penitus eſt momenti.* Qui textus extenditur ab vniuerſis DD.ad literas quaſcunque, gratiam ſiue diſpenſationem continentes. Poſterior autem pars probatur ex *c. Si autem, & c. Plerique de reſcript.* vbi deciditur ſecundum reſcriptum impetratum per ſubreptionem ob primi taciturnitatem, conualeſcere data negligentia in primo impetratore. Quòd fieri nequiret, ſi foret ipſo iure irritum. Huius autem differentiæ rationes tradunt partim *Monach.dict. c.fin.à n. vſque ad* 9. & partim *Abbas c.Ad audientiam,el 2.nu.* 14.*de reſcript.* à quibus cæteri mutuati ſunt. Quòd literæ iuſtitiæ comparentur contractibus ſtricti iuris:at literæ gratiæ contractibus bonæ fidei. Quare ſicut in his debet eſſe exuberantia bonæ fidei, vt notatur *l.Bonam fidem. C. de actionib. & oblig.* ſic in literis gratiæ debet omnis puritas reperiri. Quare ſicut ſubreptio dans cauſam contractui ſtricti iuris, non reddit ipſo iure irritum, ſed irritandum: ſecus de contractu bonæ fidei. Sic ſubreptio non reddit ipſo iure irritas litteras iuſtitiæ,

iuſtitiæ,ſed ope exceptionis irritandas : ſecus de literis gratiæ. Item quia facilius conceduntur literæ iuſtitiæ, quàm gratiæ, *c.fin.de crimine falſi.* Item quia ingratior videtur obtinere nitens beneficium & gratiam per ſubreptionem. Tandem quia in ſpiritalibus debet eſſe omnis puritas. Atque ita differentiam hanc tradunt *Gloſ.eo.c.fin. poſt caſus poſitionem,notab.2.*vbi *Monachus à n.4.Ioan. Andr. Archid.Dominicus,Francus in fin.Bald.l.Præſcription. n.11. C. ſi cõtra ius.Abbas c.Quod ſuper his,n.2.de fide inſtr.& c. Quia circa,n.5.de conſang.*vbi *Alex.de Neuo n.6.idẽ Abb.dict.c.* Ad *audientiam,n.14.& ibi Felin.à n.17.Milis in repertorio, lit.G. verb.Gratia,n.3,verſ.* Gratia *ſiue ſit indulgẽtia,*& multis aliis citatis *Rebuff.praxi benef.t.Differentia inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ,à n.1.Nauar.c.Si quando præludio 1.n.1.de reſcr. Menochius de arbitr.l.2,centuria 3.caſu* 201.*n.*2.

Nec aliquod diſcrimen hac in re inuenio inter diſ-
4 penſationes gratiáſque à ſummo Pontifice vel ab ordinario inferiori conceſſa : ſed vtraq; ex ſubreptione obtenta ſunt prorſus irrita. Quod rationes n.præc.allatæ in vtriſque militẽt:ac DD. ibi relati indiſtinctè loquantur. Item quia cum tales literę reddantur nullæ ex defectu voluntatis concedentis, quam aufert deceptio tacita veritate, vel expreſſa falſitate inducenti ad concedendum : atque idem voluntatis defectus reperiatur in Pontifice & in quocunque alio inferiori concedente, idem in vtriſque gratiis dicendum eſt. Tandem quia nemo diceret,diſpẽſationem in voto non nubendi impetratam ab Epiſcopo validam eſſe,allegata falſa cauſa vehementis periculi incontinentiæ,vel tacita circunſtãtia neceſſariò explicanda,vt ſi ſimul eſſet votum non nubendi & aſſumendi ordinis ſacri. Vnde non approbo quod ait *Emman. Sa ſum. verb.Gratia,n.*.22.vbi dicit,gratias ab ordinario conceſſas non reddi ex ſola ſubreptione irritas,ſed à ſolo Pontifice promanantes. Quod ita vniuerſaliter dictum non eſt verum, ſed id verum habet in literis impetratis ad beneficia,in quibus aut tacetur verus beneficij valor aut falſò exprimitur, non enim ob id redderentur ſubreptitiæ, ſicut ſi à Papa impetrarentur. Vt bene tradunt *Felin.* aliis relatis,*c.Ad aures,n.15.conc.14.de reſcript.Selua beneficiorum 3.p.q.11.à n.56,*Cuius differentiæ ea eſt ratio. Quia cùm ordinarius præſumatur qualitates beneficiorũ ſuę diœceſis melius noſſe, quàm priuati, expreſſio talis valoris non eſt neceſſaria : atque adeò taciturnitas, vel falſi expreſſio tanquam cadens ſuper rem non neceſſariam, minimè ſubreptionem vitiantem literas inducit. Quare cautè *Nauar.l.1.conſ.1.de tempor.ordin.in 1.edit.conſ.43.n.1. verſ.2.in poſt.conſ.2.n.1,* non ita vniuerſaliter inter vtraſq; gratias diſcrimen hoc conſtituit, ſed limitatius dicens gratias ordinarij non fieri nullas ex omni ſubreptione, ſicut gratias Pontificis. Et probat ex *Clem.2.de offic.ordin.* vbi deciditur, collationem beneficij factam ab ordinario habenti aliud illúdque tacenti, non eſſe irritam : ſecus ſi à Papa vel eius legato fiat. Ecce vbi ſolùm in beneficiis differentiam hanc ſtatuit. Quia aliqua ſunt neceſſariò explicanda,dum à Pontifice impetrantur, quæ non ſunt neceſſaria, dum impetrantur ab Epiſcopo, ob rationem proximè traditam. Quare non omnis taciturnitas, vel falſi expreſſio, quæ circa illa induceret ſubreptionem irritantem literas impetratas à Papa, inducit, quando impetrantur ab ordinario.

5 Quamuis autem concordent DD. reſcripta iuſtitiæ ſubreptitia non eſſe ipſo iure irrita,(vt diximus n.3.) diſcrepant quando obreptitia ſunt. Quidam enim ſentiunt eſſe irrita ipſo iure, & intelligunt eſſe obreptitia, quando per inuolutionem verborum & cautam locutionem ſunt impetrata. Quia cùm dolo obtineantur, proceſſus debet eſſe ipſo iure nullus, quamuis aduerſarius non excipiat. Sicut in ſent. lata dolo præſentis contra abſentem decernitur,*l.Prætor.§.Marcellus,ff.de iudiciis.*Sic tradunt *Innoc.c. Cum dilecta,n.3.de reſcript. & ibi* Abb.*n.7.Milis in repertorio. lit.R.n.7,verb.Reſcripta,verſ.Reſcriptum ad lites ſi eſt ſubreptitium.Tiraqu.de pœnis temperandis, cauſa 44.n.40.* Sed iure optimo hoc reprobant dicentes in neutro caſu eſſe irrita ipſo iure *Felin.c.Ad audientiã,el 2.n.18.de reſcr.& d.c.*Cum *dilecta n.2.*vbi *Imola n.10.Menochius de arb.l.2.centur.3.caſu* 201.*n.*26. Ducuntur, quòd *idem Innoc.c. Ad aures,ad fin.de reſcript,* afferat caſſandum eſſe quidquid ſit per literas obreptitias. Ergo cenſet non eſſe ipſo iure irritũ. 2. quia non debet plus operari, Papam non plenè factum percepiſſe,ob nimiam verborum inuolutionem, quam ſi id omnino fuiſſet tacitum,vel falſò expreſſum.

Temperanda eſt autem hæc differentia inter vtraque 6
reſcripta, vt ſi ſimul in eiſdem literis reſcriptum gratiæ & iuſtitiæ contineatur, ſpectandum ſit, quid per principalius concedatur, & iuxta id eſt regulandum acceſſorium.iuxta *regul. Acceſſorium,de reg.iur.in 6.*Quare ſi in eodem reſcripto concedatur gratia,ſeu beneficium principaliter,& acceſſoriè detur alicui iuriſdictio ad eius gratiæ executionem:ſicut gratia per ſubreptionem redditur ipſo iure nulla,ita & iudicis aſſignatio. Et ita intelligitur *c.Conſtitutus,de reſcript.*ibi:*Quidquid factum eſt occaſione literarum iſtarum,irritum decernatis.*Et ratio eſt,quia cùm executor non deputetur principaliter ad lites, non poſſunt dici eæ literæ iuſtitiæ,ſed acceſſoriæ literis gratiæ. Vnde ſicut gratia corruit,ita & ipſæ, Sicut *c.Si ſuper gratia,de offic.deleg.in 6.* ſuſtinetur executoris aſſignatio acceſſoriæ gratiæ factæ,ne morte concedentis res integra pereat,vti perire deberet, ni acceſſoria eſſet. Quod ſequatur naturam illius gratię factę,cui accedit,quæ morte concedentis nullatenus perit. Et ita hanc partem docent *Abbas d.c. Conſtitutus,n.5.& c.Cæterum,n.6.de reſcript.& c. Ad audientiam el 2.n.14.eod.t.*vbi alios referens *Felinus n.19. Dominic. conſil.63,n.9.Beroius c.*Ad *aures,n.14.de reſcript.Rebuff. praxi benef.tit.differentiæ inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ,n.4.Nauar. c.Si quãdo,præludio 1.n.1.de reſcript.*Quod ſi deputaretur iudex principaliter ſuper contentione beneficiali, quamuis literæ concernerent beneficij priuationem, valerent vtique per ſubreptionem obtentæ,atque proceſſus ab eo iudice factus validus eſſet,donec ope exceptionis elidatur. Quia regulantur vt reſcripta iuſtitiæ ad lites, eò quod *id* principaliter contineant,gratiam verò acceſſoriè. Sic *Abbas d.c.*Ad *audientiam,n.14.& ibi Felinus n.17.*

Alij caſus ſolent aſſignari, in quibus reſcripta iuſtitiæ 7
ſurreptitia ſunt ipſo iure nulla, qui videndi ſunt in *Felino c.*Ad *audientiam,el 2.n.18.& ſeqq. de reſcr.* & vide alium caſum in hac diſp.n.75.& 76.

Quartò præmittendum eſt, cauſam in diſpenſationi- 8
bus & litteris quibuſcunque tacitam, vel falſò expreſſam, aliam eſſe finalem, aliam impulſiuam. Et quamuis quoad alios effectus ſit grauiſſima controuerſia qualis dicatur cauſa finalis & qualis impulſiua:vt poteſt videri in *Tiraquello tract.Ceſſante cauſa,tota limitat.*1.at quoad inducendam ſubreptionem in reſcriptis gratiæ vel iuſtitiæ, cauſa finalis ea dicitur, qua non exiſtente Princeps gratiam minimè conceſſiſſet,vel qua ei ſignificata denegaſſet petita. At impulſiua ea eſt, quæ falſò expreſſa Principem mouet ad facilius concedendum petita, vel ſi vera eſt, & ea non taceretur, moueret ad difficilius concedendum : ac reuera prorſus concederet gratiam in vtroque euentu. Atque ſic optimè docet *Couar.lib.1.variar.c.20.n.5.verſ.His ita breuiter.*Atque ita in his reſcriptis explicant cauſam finalem, id eſt, qua non exiſtente princeps non concederet : & impulſiuam, quando concederet,ſed non tam facilè, *Abbas c.*Poſtulaſti*.n.1.notab.4.de reſcript.& ibi Decius in noua edit.n.10.notabil. 4. Alexand.conſ. 161.fin.vol.7. Barbatius conſil.49.n.6.fine,vol.4. Iaſon l.1.n.2. C.ſi contra ius.Tiraquel.tractatu* Ceſſante *cauſa,limitat.1.n.11.* Similiter dicetur cauſa finalis ea ſine qua non concederetur priuilegium aut diſpenſatio eo pacto, quo conceſſa ſunt, ſed eidem conceſſioni moderamina quædam adhibita fuiſſent. Quod verè ea poſſit dici cauſa ſine qua non concederetur gratia, ſiquidem eo pacto, quo conceſſa eſt, non concederetur. Sic docet *Baldo & Aymone allegatis Barboſa.l.1.par.1.nu.85.ff.ſoluto matrim.*

His

9 His ergo præmiſſis, quatuor in hac diſputatione ſunt agitandæ quæſtiones, I. eſt, quando taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam. II. quando expreſſio falſi idem operatur. III. an in reſcriptis motu proprio conceſſis contingat ſubreptio ratione taciturnitatis veri aut expreſſionis falſi? Vltima, an vitiet ſubreptio totam gratiam, an ſolam eam partem, in qua inuenitur.

10 QVÆSTIO I. Quando taciturnitas veri reddat gratiam ſubreptitiam, ac proinde irritam? Triplex eſt ſententia. I. ſuſtinet ex taciturnitate veritatis reddi quamcunque gratiam & diſpenſationem ſubreptitia ac irrita, quoties eſt cauſa illa veritas tacita non tantùm finalis, ſed impulſiua etiam conceſſionis, quia, nimirum, ea veritas declarata retraheret Principẽ vel à cõceſſione, vel ſaltem difficilius notabiliter eam cõceſsiſſet. Ducitur primò ex *c. Poſtulaſti, de reſcript.* vbi quidam à Pontifice obtinuit beneficiũ tacendo vicariam perpetuam victui ſufficiẽtem quam poſſidebat: & conſultus Pontifex reſpondet gratiam beneficij fuiſſe ſubreptitiam, & reddit rationem his verbis: *Et pro habente beneficij ſufficientis ſubſidium, ex certa ſcientia ſuper beneficio alio obtinẽdo, de leui non ſcribimus.* Cuius textus diſpoſitionem quamuis aliqui arctent, vt in ſolis gratiis beneficialibus, de quibus loquitur, procedat: ídque in illarũ odium, gratia ambitionis reprimendæ, iuxta *c. Quamuis, de præbend. in 6.* Hi ſunt *Abb. eo. c. Poſtulaſti, n. 1. notab. 4. Milis ſuo repertor. lit. G. n. 3. verb. Gratia, verſ. Gratia non dicitur. Decius c. Cum ceſſante, paulò poſt princ. de appellat. Euerard. loco à contrar. ſenſu, n. 18.* At receptiſsima ſententia habet deciſionem eius textus, locum quoque habere in omnibus aliis gratiis & priuilegiis, vt multis citatis probãt *Tiraquel. ſtatim allegand. & Gutier. quæſt. canonic. l. 2. c. 15. n. 22.* & conſtabit ex doctoribus quos ſtatim allegabo. Quia in materia ſubreptionis æquiparantur literæ beneficiales, & priuilegia, ac quæuis gratiæ, vt tradunt *Innoc. Cum dilect. n. 3. de reſcript. Bart. Socinus conſ. 270. ad fin. vol. 2.* Ergo taciturnitas veritatis, quæ expreſſa retraheret Principem à tam facili conceſsione, gratiam vitiat. Et confirmatur, quia conſtat ex *c. Non poteſt, in princ. & c. Si motu proprio, de præbẽd. in 6. & ex c. Si proponente, de reſcript.* gratiã ad obtinenda beneficia vitiari ex veri taciturnitate, quo expreſſo adhuc gratia concederetur. A fortiori ergo vitiabuntur cæteræ gratiæ tacita veritate, cuius expreſsio redderet Principem notabiliter difficiliorem ad concedendum. Secundò, quia (vt ponderat *Nau. c. Si quando, exceptione 3. n. 3. de reſcript.*) qui cum maiori difficultate ac mora rem concederet, non dicitur nihilominus rem conceſſurus: immo aliqua ex parte minus concedit. Iuxta vulgare prouerbium, Qui citò dat, bis dat. Ergo ea conceſsio eſt partim inuoluntaria, & ſic corruet. Cum vim ſuam ex ſola concedentis voluntate obtineat. Tertiò, quia ideo veri taciturnitas irritat diſpẽſationes, & gratias, quòd ſit virtualis quædam falſi narratio mouens Principem ad diſpenſandum. Nam tacens quæ iure, aut conſuetudine, aut aliis circumſtantiis ſuadentibus ſunt explicanda in diſpẽſatione, cenſetur virtute aſſerere ea non eſſe, ac per conſequens falſum narrat, quo Principem ad concedendum inducat. At falſi narratio iuxta ferè omnium ſententiam vitiat diſpenſationem, quoties notabiliter inducit Principem ad facilius concedendum. Idem ergo de taciturnitate veritatis, qua cognita difficilior redderetur conceſsio, cenſendum eſt. Et ideo huius ſunt ſententiæ loquentes in beneficiis, non tamen limitantes ad beneficia, ſed de aliis gratiis nil dicunt *Gloſ. in c. fin. in caſus petitione, de filiis presbyt. in 6. & ibi Probus in addit. ad Monachum, n. 3. verſ. Ipſo iure, Abbas c. Ad aures, n. 4. de reſcript. & c. Super literis, n. 7. eod. tit. Dominic. c. Dudũ, n. 15. de præbend. in 6. & ibi Anchar. n. 3. Francus ad fin. Idẽ Dominic. c. Si motu proprio, n. 7. eod. t. & l. & ibi Francus n. 7. Imola c. Poſtulaſti, n. 4. de reſcript. & ibi Felin. num. 1. col. 3. poſſunt etiam, & verſ. Per ipſum textum. Staphilæus de litteris gratiæ,* vbi de modo & forma impetrandi. *§. Præterea eſt dare dignitatem, nu. 5. Caſſadorus deciſione 12. n. 14. de prebend. & deciſione 3. nu. 3. vt lite pendẽti. Rebuffus in repetitione c. Nulla, art. 2. ſtatim in prin. concl. 4. de conceſſ. præbend. & praxi benefic. in 3. part. ſignaturæ, verb. Nec non iuris patronatus, n. 24. & in concordatis, in forma mandati Apoſtolici,* vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, *poſt 30. narrãdum, verſicul. Si verò à iure. Selua benef. 3. p. q. 11. n. 6. & q. 12. n. 51. Beia in ſuis reſponſionib. caſu 62. fin.* Et ita idem videtur ſentire in aliis gratiis & priuilegiis. Quia (vt in prima ratione probaui) quoad ſubreptionem æquiparantur beneficiis. Et loquentes in genere de reſcriptis, (quem terminum communem eſſe ad reſcripta gratiæ & iuſtitiæ diximus nu. 1.) dicunt idem *Abbas c. Cæterum, n. 3. de reſcript. & c. Ex conqueſtione, n. 4. de reſtitut. ſpoliat. Cardin. c. Poſtulaſti, n. 4. notabili 8. de reſcript. & ibi Barbatius n. 16. Felinus c. Super literis, n. 8. verſ. Exprimẽda ſunt, de reſcript. Iaſon l. 1. n. 2. C. Si contra ius. Alexand. addit. ad Bartolum. l. Demonſtratio, §. Quod autem, verb. Longa differẽtia, ff. de condit. & demonſtrat. Angelus ſumma, verb. Reſcriptum, n. 3. & ibi Armilla, n. 2. Tabiena q. 3. n. 4. Sebaſtianus Medices tractatu, Mors omnia ſoluit. 3. p. n. 145. Brunorus in ſuo compendio, litera S. verſ. Subreptio vitiat.* Et loquẽtes de literis iuſtitiæ docẽt idem *Corneus conſ. 227. n. 10. volum. 2. Afflictis deciſione Neapolit. 116. n. 3.* Et loquẽtes in priuilegiis legitimationis docent idem *Abbas, c. Per venerabilem, n. 27. qui filij ſint legit. & ibi Alex. de Neuo, n. 54. Corneus cõſil. 245. n. 4. vol. 1. Barbatius cõſil. 49. n. 6. fine, & conſ. 55. n. 1. vol. 4. Ruinus conſ. 3. n. 15. vol. 1. Gozadinus cõſ. 6. n. 6. Angelus sũma, verb. Legitimatio, n. 5. Roſella verb. Illegitimus, n. 19. Couar. 4. decre. 2. p. c. 8. §. 9. n. 1. Roias epitome ſucceſſionum, c. 23. n. 21. Valaſcus conſ. 6 n. 5. to. 1. Spino Spec. teſtam. gloſſ. 16. princ. n. 134. Cernãtes l. 2. Tauri, n. 40.* Et loquentes de diſpenſatione matrimoniali docent idem *Præpoſ. c. Quia circa, n. 4. de conſanguin. verſ. Sed de diſpẽſatione. Dominic. conſ. 33. n. 5. verſ. Vnde mater. Corn. cõſ. 201. n. 8. vol. 1. Decius conſil. 602. viſo puncto, n. 19. dub. 7. vol. 5. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 14. Gallego de cognat. ſpir. c. 23. n. 12. Gutier. ſtatim allegand.* Et loquẽtes de omnibus gratiis docent idem *Abb. c. Cõſtitutus, n. 5. de religioſis domib. Alexãd. con. 161. Viſis narratis, in fine, & conſ. 95. Requiſitus, n. 7. verſ. Non obſtant, vol. 7. Barth. Socinus conſ. 275. ad fin. & conſ. 164. n. 3. vol. 2. Mariã. Socinus iunior, conſ. 77. n. 85. vol. 1. Corneus conſ. 98. Quamquã videatur, nu. 6. vol. 3. Tiraquel. tract. Ceſſante cauſa, limitation. 1. n. 12. & ſeq. Iacob. de Puteo deciſ. 246. n. 4. l. 1. Pelaez de maioratu, in 1. edit. 1. p. q. 3. n. 3. Maſcard. de probat. conſ. 846. n. 1. & 7. Gutier. qu. canon. l. 1. c. 15. nu. 12. & l. 2. c. 15. n. 41. & ſeq. Flamin. de confidentia benef. q. 46. n. 38. & 39. Azebedo li. 8. recopil. t. 25. l. 2. n. 13. & 14. Auendaño tractatu de iniuria, n. 3.* & hãc dicit eſſe magis receptã ſententiã *Menochius de arbitrariis, lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 22* Et huius ſent. videtur *P. Molina, to. 2. de iuſt. diſp. 591. n. 5. & 6.* ait enim diſpenſationem Principis ad inſtituendum maioratum eſſe ſubreptitiam, niſi fiat mentio prioris obtentæ: & reddit rationem, quia difficilius cõcederet Princeps poſteriorem, ſi ſciret priorem: & *diſp. 650. nu. 2.* expreſſe ait reddi ſubreptitiam diſpenſationem, tacito eo, quod retardaret Principem à conceſſione facienda.

Secunda opinio docet ſolùm vitiari gratiam & diſpenſationem, tacita veritate, quæ eſt cauſa finalis conceſſionis, id eſt, qua cognita minimè Princeps gratiã conceſſiſſet: ſecus quando eſt ſolũ cauſa impulſiua, quia, nimirum, ea cognita tandem gratiam conceſſiſſet, quamuis maiori cum difficultate. Ducitur ex *c. Dudum, verſ. Nos igitur, de præb. in 6.* vbi ad valorem conceſſionis beneficij ponderat Pontifex non obſtare taciturnitatem veri, quo cognito conceſſiſſet adhuc, ibi: *Cõſiderantes quoque quod nos, expoſito nobis de poteſtate prædicta, nihilominus literas gratioſas darẽ 9.* Item ex *c. fin. de fil. preſb. in 6.* vbi decidens textus non valere diſpenſationem ad aliud beneficium impetrandum ab illegitimo obtentã, ſi aliud prius impetraret, niſi prioris defectus mentionem faciat, reddit rationem his verbis; *Cum non ſit veriſimile ſedem ipſam cum illo prædictum patiente defectũ voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum diſpẽſare.* Secundò quia ratio huius ſubreptionis, ac inefficaciæ gratiæ tacita veritate, conſurgit ex ignorantia illius veritatis in Principe, ac ſubinde defectus volũtatis cõcedendi: igno- 11

rantia enim voluntatem aufert. At ſubreptio & defectus cauſæ impulſiuæ, quæ ſolùm retardaret à tam facili conceſſione, non irritat à gratuita voluntate pendentia, nec aufert voluntarium ad eorum valorem requiſitum, ſed tunc tantùm quando omnino retraheret à conceſſione, & ſic eſt defectus in cauſa finali, vt conſtat ex *l. Cùm tale*, 71. §. *Falſam cauſam, ff. de condit. & demonſtr.* vbi deciditur tunc vitiari legatum ex cauſæ defectu, ſi probetur fore vt cognita veritate teſtator non legaret. Ergo à fortiori gratiæ & diſpenſationes, quæ non omnino gratuita ſunt, ſed ad Principis officium ſpectant, & in quibus concedendis, aut denegandis, ratione ipſum duci oportet, tunc tantum vitiabuntur, ac inuoluntaria cenſebuntur, quando ignorantia aut error Principis verſatur circa cauſam finalem, qua verè cognita gratiam non conceſſiſſet. Et confirm. quia in cæteris omnibus diſpoſitionibus defectus cauſæ impulſiuæ minimè obſtat, quin actus omnino validus ſit, ſed ſolius cauſæ finalis defectus, qua nimirum, non exiſtenti actus minimè fieret, vt vniuerſi DD. aduertunt, *c. Poſt tranſlationem, de renunc. c. Et ſi Chriſtus. de iureiur. c. Cum ceſſante, de appell. l. Si mulier, C. de iure dotium, l. 1. §. Sexum, ff. de poſtulando.* Cur ergo non idem dicemus in gratiis & diſpēſationibus? Tandem quia quando exprimitur cauſa de ſe ſufficiens ad concedendam diſpenſationem, etiam tacita cauſa, quæ difficiliorem conceſſionem redderet, quamuis quoad modum quendam accidentalem, nec variantem rei ſubſtantiam, nec abſolutam conceſſionem, ſed quoad ſolam maiorem concedendi facilitatem ſit aliquatenus inuoluntaria conceſſio, at ſimpliciter & quoad ſubſtantiam eſt voluntaria. Non ergo erit cenſenda ſubreptitia & irrita. Pro hac ſent. eſt *Gloſſa cap. Dudum, verb. De ipſa, de præb. in 6.* vbi ait valere literas, dum non eſt talis veritas tacita, qua expreſſa literæ non haberētur. Nec obſtat quod ſtatim ſubdit, dicens id non eſſe generaliter verum in literis ad beneficia impetratis, per *cap. Si motu proprio, de præbend. in 6.* Nam bene in hoc *Gloſſa* ait fallere hanc regulam in eo caſu, (vt dicemus n. 31.) eò quòd tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Eandem ſent. clarè videntur tenere *Speculator tit. de diſpenſatione, §. Dicendum reſtat, n. 12. verſ. Quid ſi, & Innoc. c. Dudum, el 2. n. 15. de elect.* vbi loquentes de beneficij impetratione, dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quando contingit in his, quæ circa diſpenſationem obtinendam conſiſtunt, ſcilicet, quibus expreſſis obtenta non eſſet. Et idem *Innoc. c. Super literis, ad fin. de tranſact. & ibi Hoſt. nu.* 8. nam dicentes quoddam reſcriptum, in quo tacita eſt veritas, non eſſe ſubreptitium, eam reddunt rationem, quod non ſit talis veritas, qua expreſſa literæ non haberentur. Videtur etiam tenere *Imola d. c. Dudum n.* 18. vbi ait tunc diſpenſationem vitiari, quando tacetur veritas, qua expreſſa Princeps non concederet. Videtur etiam tenere *Abbas c.* Ad *audientiam, el 2. n. 14. de reſcript.* vbi ait in beneficiis & aliis priuilegiis vitiare ſubreptionem, quando Princeps non eſſet veriſimiliter conceſſurus. Et in propriis terminis docent *Lapus alleg. 89. Factum ſuper quo, in 6. Sylu. verb. Reſcriptum. q. 6. & q. 7. initio, & verb. Legitimus, q. 3. dicto 4. Decius c.* Poſtulaſti, *in noua edit. n. 11. notabil. 4. & c. Super literis, ſuper gloſſa, in verb. Literas, nu. 33. de reſcript. Beroius eo c. Super literis, in 2. lect. nu. 55. & 73.* Pariſius *conſil. 4. num. 55. vol. 4.* Couarr. *lib. 1 variar. c. 20. n. 5. verſ. Falſitas verò. Menochius de arbitrariis, lib. 2. centuria 3. caſu 201. n. 30. Emmanuel Sa ſumma, verb. Gratia, nu.* 10. Addit *Couar.* hoc intelligendū eſſe, quando adhuc veritate narrata conceſſiſſet Princeps gratiam eodem modo, licèt maiori cum difficultate: ſecus ſi non ita vt conceſſit, conceſſiſſet, ſed ei conceſſioni moderamina quædam adhibendo. Et ratio eſt, quia dans ignorantia & errore ductus, abſque limitatione & grauamine, quod re cognita non ita dediſſet, multo plus dat, quàm velit, & ideo reſpectu conceſſionis ſic factæ cenſetur inuoluntarius. Hoc idem ſentire videtur P. *Molina to. 1. de iuſt. diſput. 173. col. 8. verſic. Vt item legitimatio*, vbi ait neceſſe eſſe diſpenſanti proponi quidquid cum à diſpenſatione eo pacto concedenda retraheret, alioquin eam eſſe ſubreptitiam.

12 III. Sententia docet non ex omni veritatis taciturnitate reddi gratiam ſubreptitiam, quamuis ea cognita Princeps non conceſſiſſet, ſed tunc ſolum quando tacetur veritas, quam iura iubent exprimi. Ducitur, quia voluntas Principis præſumitur talis, qualis eſt intētio iuris, *l. Ex facto, in princ. & ibi Bald. ſtatim in princ. ff. de vulgar.* Et tradit *Decius conſil. 33. n. 5. vol.* 1. Ergo vbi iuris intentio ad diſpēſationis valorem non exigit expreſſionem alicuius veritatis, nec voluntas Principis preſumetur eſſe vt ea exprimatur. Secundò, quia nemo negabit valere beneficij impetrationem, quantumuis impetrans criminibus ſit irretitus, dummodo nullo impedimento iure inducto affectus ſit. Cùm tamen poſſit iure optimo præſumi fore vt Pontifex conſcius nullatenus ei conferret. Tertiò probat *Rebuff. ſtatim allegand.* quia gratiam eſſe irritam eſt pœna. At vbi ius non imponit pœnam, imponenda minimè eſt, vt notatur *reg. In pœnis, de reg. iur. in 6.* Et ideo hanc ſent. ſuſtinent *Gloſſ. Clem. 1. verb. Vel alteri, paulò poſt princ. de præbend. Calderin. conſ. 6. ad fin. verſ.* Per *prædicta, de præbend. & conſ. 10. n. vn. de reſcript. & conſ. 1. n. 3. de filiis presbyter. Bellamera deciſ. 697. concl. extra rotam, nu. 4. & 5. Felin. c.* Poſtulaſti, *nu. 1. verſ. Declaratur etiā, & c. Super literis, n. 2. verſ. Et regula eſt, de reſcript. Curtius iunior conſ. 27. n. vlt. verſic. Confirmātur præmiſſa, Campegius inter conſilia Brunori, conſ. 2. nu. 50. & 51. Rebuffus tractatu de nominationibus q. 9. n. 49. Nauar. Extrau. de datis & promiſſis pro literis gratiæ, notab. 32. num. 48. corol. 4. verſ. Nec obſtat reſolutio, & ſum. c. 22. n. 86. & l. 3. cōſil. in vtraque edit. tit. de feudis, conſ. 1. n. 4. & l. 1. tit. de cōſt. conſi. 1. q. 11. n. 50. & in 1. edit. lib. 1. t. de reſcript. conſil. 1. n. 5. in 2. eod. t. cōſi. 12. n. 5. & conſil. 18. n. vnic. & lib. 4. t. de conſang. in 1. edit. conſ. 5. n. 2. & conſil. 1. n. 2. & conſil. 4. n. 3. in 2. conſil. 8. n. 2. conſil. 9. nu. 3. conſil. 7. nu. 3. & lib. 5. in 1. edit. tit. de homicid. conſ. 4. nu. vn. in 2. li. 4. tit. de cognat. ſpirit. conſ. fin. n. 3.* Greg. *Lopez l. 36. verb. Encubriendo, t. 18. p. 3.* Mādoſius *de ſignatura gratiæ, verb.* Abſolutio *ab hæreſi, verſ. Diſpenſatum fuerat, Sarmiento l. 1. ſelect. c. 9. n. 2. Boſſius pract. t. de remediis ex ſola clementia* Principis, *n. 34. Flaminius de reſignatione benef. lib. 6. q. 2. n. 86. & lib. 10. q. 2. n. 18. Zaual. quæſt. pract. q. 737. n. 16.* Et ex Theologis, *Enriq. li. 12. de matrim. c. 2. n. 6. & c. 3. nu. 7. & lib. 13. de excom. c. 30. num. 1.* Petr. *de Ledeſma de. matr. q. 59. a. vlt. dub. 2. diffic. 2. concluſ. 2.* L*ud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de ieiunio, *c. 112. col. 25.* & vbi de matrim. *c. vlt. col. antep. & 1. p. c. 296. col. 13. Emmanuel Sa ſum. verb. Diſpenſatio, n. 10. Manuel 1. to. ſum. 1. edit. c. 238. n. 1. & c. 179. concluſ. 5. n. 10. & in quæſt. regularib. to. 2. q. 46. a. 6.*

13 Prima tamen concluſio. Taciturnitas qualitatis, quam iura ſpecialiter exprimi iubent, reddit gratiam ſubreptitiam, quamuis conſtet fore vt ea expreſſa Princeps eadem facilitate conceſſiſſet. Ratio eſt, quod pro forma exigant iura harum qualitatum expreſſionem. At forma ad vnguē eſt obſeruanda etiam in his minimis. Iuxta *lib. 1. & ibi Bald. ff. de liber. & poſthum.* Idem conſtat ex *c. Si motu proprio, de præben. in 6.* vbi deciditur, ex quantumuis modici beneficij taciturnitate reddi alterius impetrationem ſubreptitiam. At apertè conſtat id modicum beneficium tacitum non fore impedimento, quo minus Pontifex conſcius eadem facilitate aliud concederet. Et ita docent *Dominicus c. Dudum, n. 15. de præbend. in 9. & ibi Francus ad fin. & d. c. Si motu proprio, n. 7. Ripa reſponſ. 14. n. 6. de reſcript. Felinus, c. Super literis, n. 2. limit. 1. & c. Ad aures, nu. 12. concl. 9. de reſcript. Decius l. c. Super literis, in noua edit. nu. 18. & 33. d. c. Ad aures, concl. 2. n. 28. & n. penult. Rebuff. tract. de nominat. q. 9. nu. 50. & in concordatis, in forma mandati* Apoſtolici. vbi explicat narranda in beneficiorum impetratione, *poſt 30. narrandum, verſ. Notandum eſt tamen, & repetitio c. Nulla, de conceſſ. præb. art. 2. ſtatim in prin. concl. 3. Selua benef. 3. p. q. 11. nu. 6. Couar. lib. 1. variar. c. 20. n. 5. verſ. Verum vt his, Menoch. relato Socino iuniore, de arbitrar. lib. 2. centuria 3. caſu 201. nu. 27. Maſcard. de probat. concluſ. 846. nu. 2. & 3. Gutier. q. canon. lib. 2. c. 15. nu. 38.* iuncto *n. 51. Flamin. de confidentia benef. q. 46. nu. 53.* Quòd ſi opponatur *c. Gratia, de reſcript. in 6.* reſpondebo num. 60. Quare minus bene *Nauar. lib. 3. conſil. in vtraque editione, tit.*

*de feudis,conſil.*1.*n.*5.ait duo requiri,vt taciturnitas vitiet, alterum, vt iurę caueatur, veritatem illam exprimendam eſſe : alterum,vt id,quod tacetur,ſit tale,vt expreſſum retraheret Principem à concedenda gratia.Quod idem videtur expreſsè tenere *Bellamera*, *num. præcedenti allegatus*, dum ait oportere verum tacitum eſſe tale,vt de illo reperiatur iure cautum, vel iure certum ſit, eo expreſſo gratiã non concedendam. Quod idem videntur tenere reliqui ferè omnes n.præced. allegati pro 3. ſententia,licèt enim non omnes vniuerſa eius verba referant, at ipſum referunt & ſequuntur.Sed eorum ſententia ſequenda non eſt in hoc,ſed tenenda eſt concluſio poſita.

14 Nec refert, etiamſi ignoranter ea qualitas tacita fuerit. Cùm enim omittatur forma, corruet actus,nec ignorantia iuuabit,niſi ad excuſandum à culpa. Sic *gloſſa c.Si motu proprio,verb.Taceatur,de præbend.in* 6. *& ibi Archid.nu.* 21.*verb.Taceatur, Decius c. Super literis,in noua edit.nu.*18.*de reſcript.Menoch.Maſcard.n.*4.*Flamin.n.*54.*Gutier.alleg.num. præcedenti.*Quare minus benè *Enriquez l.*12.*de matrim.c.*3. *nu.* 8. ait excuſari taciturnitatem hanc etiam ex culpabili ignorantia, dummodo non ſit craſſa. Vt contingit in excommunicatione. At manifeſta eſt differentia, quod excommunicatio incurratur ob inobedientiam & contumaciam : quæ ceſſant, vbi eſt ignorantia. At diſpenſatio corruit ex non ſeruata forma ad eius valorem neceſſaria, & ex defectu intentionis concedentis. Quæ minimè ſupplet ignorantia,quantumuis inculpabilis.

15 Quamuis autem verbis expreſſis & ſpecialibus non inueniatur in iure deciſum, qualitatem aliquam exprimendam eſſe, ſatis tamen id deciditur, ſi deciſum in iure inueniatur,ne delictum aliquod remittatur,vel ne diſpẽſetur in aliquo caſu.Quia eo ipſo exprimitur,mentem iuris eſſe denegandi diſpenſationem, niſi in ſpeciali aliquo caſu,ea qualitate Principi expreſſa, velit in eo iure diſpẽſare. Hæc regula,quamuis non ita expreſsè in DD.inueniatur : at ex eorum doctrina apertè colligitur. Quippe ideo omnes aſſerunt(vt videbimus diſp.25.n.21.) ineuntem matrimonium ſcienter in gradu prohibito teneri in diſpenſatione, ne ſubreptitia ſit, exprimere hunc matrimonij contractum, quia *Trident.ſeſ.*24.*de matrim.c.*5.decidit hunc ſpe diſpenſationis cariturum. Et ſimiliter ideo tradunt omnes in *l.*3.*C.de Epiſc.aud.*in remiſſione ſecundi homicidij eſſe neceſſariam mentionem remiſſionis primi,quia ibi deciditur,vt delictum ſemel tantùm remittatur. Quam rationem expreſsè tradit *Nauarr. Extrauag.de datis & promiſ.pro gratia,notab.*32.*n.*48. *corol.*4.*& lib.*1.*conſ. in vtraque editione,tit.de conſtit.conſ.*1.*q.*19.*n.*53.

16 Secunda concluſio. Idem prorſus dicendum eſt de qualitate, quæ ex ſtylo curiæ Romanæ in reſcriptis exprimenda eſt:talis eſt neceſſariò explicanda,nec ſpectandum eſt, an Princeps ea expreſſa reſcriptum ſimiliter concederet. Quia cum ſtylus curiæ ius faciat, *c. Quam graui, de crimine falſi* : nec ab eo ſit recedendum : (vt multis citatis probat *Maſcard.de probat.concluſ.*1317.*numero* 51.)idem de hac qualitate ſentiendum eſt, quod de illa,quam iura exprimi iubent. Et ita docent *Decius cap. Ad aures, in noua editione,concl.*2.*n.*28.*de reſcript. Rebuffus in concordatis,in forma mandati apoſtolici*, vbi explicat narranda in beneficij impetratione,*poſt* 30.*narrandum.verſ.Et poſtquam omnes alia qualitates.Menochius de arbitrariis,lib.*2. *centuria* 3.*caſu* 201. *n.*28.*Maſcard.de probat.concl.*846.*n.*8.*Gutier.qu.canon.lib.*2. *cap.*15.*num.*51.*Flaminius de reſignat. benef.l.*10.*q.*2. *num.*14. Et idem aiunt *Menochius, Maſcardus, & Gutierrez ibid.* quando ex conſuetudine Principis qualitas aliqua narrãda eſt.Quia conſuetudo pro lege obſeruatur,*l. Minimè,ff. de legibus*. Quare nec ignorantia excuſabit harum qualitatũ taciturnitatem. Sicut nu.14.idem diximus de qualitatibus iure exprimendis. Nec placet quod ait *Enriquez lib.*12.*de matrim.c.*3.*nu.*7.nempe, taciturnitatem qualitatis ex ſtylo curiæ exprimendę non vitiare diſpenſationem in foro conſcientiæ, ſed in ſolo externo : ſecus quando iure erat exprimenda qualitas. Cuius differẽtiæ nullam inuenio rationem. Cum DD.allegati æquent vtraſque qualitates. Et in vtroque foro idem omnino ſeruatur, vbi non eſt falſa præſumptio,nec lex eſt pœnalis(vt probaui lib.1. diſp.5.num.20.)Et minus placet euaſio,qua vtitur *Zaual. quæſt. pract. quæſt.*737.*à* 20.*vſque ad* 24. reſpondens in caſu quodam ſpeciali non obſtare ſtylum curię,iuxta quem eſt aliqua qualitas in diſpenſatione exprimẽda. Quod is ſtylus non imponat neceſſitatem illius obſeruantiæ extra curiam Romanam, vt cũ Baldo & aliis tradit *Rebuffus to.* 3.*conſtitutionum regiarum,tract.de conſuetudine,art.*2.*gloſſ.*13. *n.*57. Non (inquam) placet hæc euaſio. Hoc enim ſolùm verum eſt quoad ſolẽnitates accidẽtales iudicij:at quoad qualitates exprimendas in diſpenſatione ſtylus ille curiæ eſt generalis,& iuxta illum literæ iuſtitiæ vel gratiæ,quocunque nitantur,ſolent expediri. Atque ita iure optimo DD.allegati illum prorſus ſeruandum eſſe aſſeuerant. Et DD.quos n.19.allegabo,illum in his diſpenſationibus attendendum eſſe ad earum valorem docent.

17 Tertia concluſio. Quando nec ex iure nec ex ſtylo curiæ conſtat qualitatem tacitam eſſe exprimendam, exiſtimo veriſſimam eſſe ſecundam ſententiam n.11. relatam, nimirum, tunc vitiari reſcripta quæcunque ex alicuius qualitatis taciturnitate, quando veritate cognita Princeps illa non concederet : vel non abſolutè concederet, ſed quibuſdam moderationibus adhibitis : ſecus quando tandem eodem modo concederet, licèt multo difficilius. Atque ita ſolius cauſæ finalis taciturnitas vitiabit gratiam. Quod probant rationes eodem n.11. adhibitæ. Neque exiſtimo tertiam ſententiam relatam num. 12. ſi benè perpendatur, differre ab hac.Quia quando taciturnitas eſt cauſa finalis cõcedendæ gratiæ,ita vt ea non exiſtente minimè concederetur, iura expreſse iubent eas qualitates exprimi.Probatur ex doctrina *Bart. l.*1.*n.*7.*ff.de vulgari*, quam aliis relatis ſequutus ſum l.3.diſp.35.nu.2. tradentis expreſſum non tantùm dici, quod ſpecialiter dicitur,ſed etiam quod in genere. At in genere ſtatutum eſt in iure omnes diſpoſitiones ex gratuita voluntate pendẽtes vitiari ex ſubreptione circa cauſam finalem, (vt n.11.probaui.)Adde in *c.Poſtulaſti,de reſcript.* expreſsè decidi, ex taciturnitate harum qualitatũ vitiari gratiam. Quem textum nõ in ſolis beneficiis, ſed in omnibus aliis gratiis procedere probaui n.10. & licèt textus ille videatur etiam loqui quando expreſſa veritate non ita facilè concederetur gratia : vt optimè *Decius ibi,in noua editione, notabil.*4.*n.*11. probat in eo textu fuiſſe defectum in cauſa finali:atque fore vt expreſſa veritate Pontifex nullatenus literas dediſſet,vt colligitur ex illis verbis, ibi:*Pro habente beneficij competentis ſubſidium de leui non ſcribimus*:id eſt,non ſolemus ſcribere. Quod etiam colligitur ex *c.Dudum,verſ. Nos igitur,de præbend.in* 6.vt eum textum ponderaui n.11. Præterea quia nullo alio modo intelligi valet,quando ius qualitatem aliquam exprimi iubeat : & ſi bene attendamus ad diſpenſationes quas Doctores omnes iudicant ſubreptitias, eò quòd veritas aliqua tacita ſit, non inueniemus vbi ſpecialiter ius eam qualitatem exprimi iubeat.Non ergo credendum eſt,authores 3. ſententiæ velle hanc ſpecialem expreſſionem petere.

18 Sed obiicies valde differre tertiam ſententiam à ſecũda.Quia Doctores tertiæ ſententiæ(vt n.12.retuli)expreſsè docent non irritari gratiam ex taciturnitate cuiuſcunque vitij,quo expreſſo Princeps gratiam non concederet, ſed quando ius id verum exprimi iubet. Ergo ſentiunt nõ omnem cauſæ finalis taciturnitatem vitiare. Sed dico optimè eos ſentire,nec aduerſari noſtræ ſententiæ.Quippe ſunt duplicis generis qualitates,quæ cognitæ à Principe ipſum omnino auerterent à conceſſione. Quædam ſunt extrinſecæ,id eſt, nõ attinentes ad id,ad quod de iure eſt opus diſpenſatione. Et hæ non ſunt neceſſariò explicandæ, neque earum taciturnitas reddit diſpenſationem ſubreptitiam, quamuis iis expreſſis Princeps non cõcederet. Nec hæ cauſæ poſſunt dici in rei veritate cauſæ impulſiuæ diſpenſationis, nedum finales. Et de his lo-

quuntur DD.prædicti:vt conſtat ex eorum exemplo, nimirum, irretitum magnis criminibus non reddentibus beneficij incapacem,validè iis tacitis impetrare collationis gratiam à Pontifice,quamuis certò cõſtet fore vt eorum Pontifex conſcius denegaret.Quod etiam inde conſtat, quia donationes alias gratuitas, & eleemoſynas, ignorantia qualitatis extrinſecæ ad ea non conferentis minimè vitiat:quãuis donans illiùs conſcius abſtineret ſe ab eleemoſyna, vel donatione; vel eleemoſyna collata pauperi nequiſſimo, illamque peſſimè expendenti valida eſt.Quia paupertas cauſa illius intrinſeca eſt vera,quãuis largiens eleemoſynam non daret, ſi illius mores noſſet. Quia iure optimo Innocentius, & Speculator. (vt ex ipſis n. 10.retuli)dicunt taciturnitatem veri tunc vitiare, quãdo contingit in iis, quæ pertinent ad diſpenſationem obtinendam.Et Mandoſius reg.32.Cancell.q.9.n.10.& Gutierreʒ q.canon.lib.2.c.15.n.29.aiunt id quod tradunt doctores,nimirum,corruere gratiã tacita veritate, qua cognita Princeps non conceſſiſſet, intelligendum eſſe, quando ideo remoueri Principem à conceſſione eſt conforme iuri, & ex cauſa iuſta ac debita procedit.Secus quando procederet ex affectu,aut alia cauſa non conſiderabili ad diſpenſationem.Aliàs(inquiunt)dicendum eſſet non valere impetrationem beneficij, non exprimendo Pontifici alium valde illi familiarem, mox illud petiturum. Quia ſi id noſſet,denegaret huic.Aliæ autem ſunt qualitates intrinſecæ,quæ,nimirum, pertinent ad id circa quod diſpenſatio eſt obtinenda: & has qualitates eſſe neceſſariò exprimendas ſuſtinemus, quando ſunt cauſa finalis conceſſionis(vt n.præc.explicuimus.) Nec de his ſentiunt contrarium authores illi:vt ex eorum exemplo conſtat.

19 Quod ſi petas,vnde dignoſci poſſit qualitatem conducere ad diſpenſationem,& eius generis eſſe,vt ea expreſſa Princeps gratiam non concederet? Reſpondetur id prudentis arbitrio relinqui diiudicandum,quando nec ex iure,nec ex ſtylo curiæ,nec Principis conſuetudine id conſtat.Quod tradunt Abbas c.Conſtitutus,nu.5.de religioſ.dom. & c.Ex conqueſtion.n.4.de reſtit.ſpoliat. Felinus c. Cæterum,nu. 4.de reſcript.Tiraquel.tract. ceſſante cauſa,limitat.1.n.15.& 18. Couar.1.var.ca.vlt.5.verſ.Falſitas. Nauar.c.Si quando,except. 3.n.3.de reſcript.Menochius l.2.de arbitr. centur.3.caſu 201.n. 29.& duplici ſeq.Gutier.q.canon.l.2.c.15.n.44.& 49. Prudẽs autem hoc arbitrabitur attento communi curiæ ſtylo, & Principis conſuetudine,attentis aliis ſimilibus reſcriptis, vt tradunt Lapus allegat.89.Factũ ſuper quo,n.6. Felin.c.Super literis,n.8.verſ.Prima regula,& c. In noſtra,n.19.coroll.20. de reſcript.Barth.Socin.conſ.164.n.5. & conſ.169.nu.10.verſ. Poſtremò reſpondeo,vol.1. Afflictis deciſ.Neapol.116.n.4.Caſſiodor.deciſ.12.n.14.de præb.Selua benef.3.p.q.12.n.51. Rebuff. in concord.in forma mandati Apoſt. vbi explicat narranda in beneficij impetratione,paulò poſt 30.narrandũ.verſ.Et poſtquã omnes aliæ qualitates, & c.Nulla,a.2.ſtatim in princ.concl. 4.de conceſ.præben.Couar.d.c.vlt.n.1.verſ.Tertiò.Menoch.d.caſu 201.n.31.Pelaez de maioratu,in 1.p.q.8.n.1.& 2.Flamin.de confident.benef.qu.46.n.41.& 43.Gutierreʒ proximè allegatus.

20 Quando autem attentis omnibus circumſtantiis, dubium eſt,an cauſa in diſpẽſatione tacita vel falsò expreſſa ſit finalis,ita vt ſine vlla diſpenſatione non concederetur,vel tantùm ſit impulſiua,controuertitur valde. Quidam enim præſumi finalem affirmant. Huius ſententiæ videntur expreſsè Abb.c.Quia circa,n.6.fin.de conſanguin.& ibi Alex.de Neuo,n.6.fin.Prapoſ.n.4.verſ.Sed de diſpenſatione, vbi aiunt, in diſpenſatione vel alia gratia ſemper præſumendum eſſe,Principem fuiſſe motum ex cauſa in ea expreſſa.Et expreſſius tenent Baldus conſ.355.Præmittendũ,n. 2.vol.1.Barth.Socin.conſ.273.In præſenti conſultat.n.11.vol.2. P.Molina 1.tom.de iuſt.tract.2.diſp.173.col.9.paulò ante verſ. Quando qualitas.Et de ratione expreſſa in lege eam præſumi finalem affirmant multi, quos refert & ſequitur Tiraquel.tract. Ceſſante cauſa,limitat.1.num.21.29.30.43.44.50. 86.Paulus conſil.314.num.2.vol.1. Menochius conſ.272.n.57. vol.3.Gutier.alios referens l.3.pract.q.17.nu.115.At verius eſt, in dubio non præſumi cauſam finalem, ſed impulſiuam, ac proinde præſumi fore vt illa cauſa verè expreſſa Princeps concederet diſpenſationem:vt vel ſic illa valida ſit.Quia valori actus iura maximè fauent,atque in dubio eum præſumunt(vt n.25.probabo.)Atque ita in gratiis ac priuilegiis docent Dynus reg.Decet,in fine,de reg.iuris,in 6. & ibi Francus n.3.Baldus ibi in addit.ad Ioan. Andr.& l.Generaliter,nu.3.C.de Epiſcop.& cleric. Corneus conſ.153.In præſenti conſultat.n.12.vol.1.Staphilæus de lit.gratiæ,t.De vi & effectu clauſularum,in princ.n.6.Tiraq.d.limitat.1.nu.12.Rebuff. in concordat.in forma mandati apoſt.paulò poſt princ.verb.Morum honeſtas,verſ.In dubio. Loaʒes de matr.regis Angliæ dub.5. nu.42.& 43.vbi pulchrè ait cauſam in omnibus gratiis ac priuilegiis inſertam,ſemper in dubio præſumi impulſiuã, & non finalem,& in eo dubio nullatenus vitiari gratiam ob eius defectum aut falſitatem.Corduba ſum.q.45.opinione 1.punct.1.in 2.ratione,verſ.Tamen ſe confirma.Atque idem in legibus & donationibus tuentur Gloſſa l.2.fine,ff.de donatio.Euerard.loco à ceſſatione rationis,num.5.Bertachin.in ſuo repertor.lit.C.verb.Cauſa impulſiua, Menochius conſil.106.n.92. vol.2.& alij,quos refert Tiraquel.dict.lim.1.n.48.

Si ſpecialiùs petas exprimenda in beneficij impetratione, (ne longiùs immorer) conſulendi ſunt Felinus & 21
DD.In noſtra,de reſcript. Rebuff. in concordatis, vbi de forma mandati apoſtol.verſ.Quæro quæ ſunt in his mandatis:& cap. Nulla,toto a.2.de conceſ.præbend.Selua benef.3.p.q.11.& 12. Beroius c. Ad aures,per totum,& c.Super literis, in 2. lectura de reſcript.n.72.Menochius de arbitr.l.2.cent.3.caſu 201.à n.33. Maſcardus de probat.concluſ.886.& duplici ſequ.Couar.1.var. cap.vlt.n.7.Gutier.quæſt.canon.lib.2.c.15.à n.74.Quæ autem explicanda ſint in legitimatione obtinẽda, conſule Menochium eadem centur.3.caſu 203. Et quæ in literis iuſtitiæ, conſulẽ eundẽ ibi,caſu 202.Et an litis pẽdentiæ ſit facienda mentio,videndi ſunt Speculator,tit.De diſpenſatione.§.Qualiter autem,n.8.& latiſſimè Flamin.de reſignat. benef.li.2.q.3 à n.62.De explicandis verò in diſpenſationibus matrimonialibus agemus diſputationibus ſequentibus.

Hinc infertur primò non eſſe approbandam doctri- 22
nam Nauar.l.5.conſ.in 1.edit.t.De homicidio,conſ.4.n.vn.in 2. li.1.t.de reſcript.conſ.18.n.vnic.Manuel 1.to.ſum.in 2.edit.cap. 179.concl.5.nu.10.vbi aſſerunt diſpenſationẽ irregularitatis ex homicidio Presbyteri contractæ ſubreptitiam eſſe, ſi taceatur occiſum fuiſſe Presbyterum. Quòd non ſatis delictum perpetratum fuerit expreſſum Pontifici. Sed hæc doctrina diſplicet propter dicta nu.18. Quia cùm irregularitas homicidij, indicta ſit non tam ob delicti grauitatem,ſiquidem multò grauioribus delictis,vt blaſphemiæ,periurio,non ſit impoſita, quam ob perfectæ lenitatis defectum:fuiſſe Presbyterum aut quemcunque alium hominem interfectum, eſt qualitas omnino extrinſeca,& nil ad irregularitatem faciens.

Secundò deducitur, eſſe ſubreptitiam diſpenſationem 23
ſi quis proponat ſe votum religionis emiſiſſe, cùm tamen vouerit perſeueraturum ſe in eadem.Quòd tacuerit qualitatem intrinſecam tangentem ipſius voti ſubſtantiam, Et quia communiſſima ſententia tuetur contra Sotum lib. 7.de iuſt.qu.2.art.1.ad 3.latum eſſe diſcrimen inter hæc vota,quod religionis obliget ad ſolum ingreſſum bona fide, ita vt tempore nouitiatus liceat ex iuſta cauſa egredi,perſeuerantiæ autem obliget ad profitendum.Et ita non valere tunc diſpenſationem docẽt Nauar.ſumma,c.12.n.47. Philiarcus de offic.ſacerd.to.1.part.2.l.3.c.20. verſ.Idem etiam, Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.44.fine.Manuel 2.t.ſum.c.95.concl. 7.n.7.Vega 2.to.ſumma, c.129.caſu 29. Si autem explicaret ſe vouiſſe religionem, cùm tamen vouiſſet ſe futurum religioſum, valida eſt diſpenſatio. Quia vtrumque votum ſolis verbis differt, & re ipſa idem eſt, ad ſolúmque ingreſſum bona fide ad experiendum obligat. Vt contra Caietanum inter vtrumque votum diſtinguentem tuetur cum communiſſima ſent.Aʒor l.11.inſtit.moral.cap.22.q.7. vbi alios refert.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit de conceſſione 24
impetrata

impetrata ab Epiſcopo vel alio ſuperiore ad diſpenſandum in quodam caſu, quando impetrans data opera tacet caſum, quia exiſtimat fore vt eo expreſſo Prælatus deneget: & Prælatus non interrogans caſum, ſed fidens petenti cõcedit illi ſuas vices ad diſpenſandum? Sic diſtinguendum exiſtimo, ſi petens norit Prælatum eſſe in contraria voluntate habituali, quia in ſimilibus caſibus nunquam vult diſpenſare, vel quod ſe non poſſe opinetur, vel quod nolit, non valebit impetratio. Nam concedendi intentio deficit. Quia ſicut in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis veriſimiliter non eſſet in ſpecie conceſſurus, *regula. In generali, de reg. iuris in 6.* Ita nec in illa indeterminata conceſſione venit caſus, qui habituali concedentis voluntati aduerſatur. Si autem non adeſſet hæc habitualis voluntas, nec opinio contraria: ſed tantum creditur fore vt ea conceſſione aliqualiter retardetur, & fortè nolit, eo quod minutiſſima ſpectet, vel ſcrupulis agitetur, valida erit impetratio. Quia abſolutè Prælatus conceſſit, & nulla eſt actualis vel habitualis voluntas.

25 Quartò infertur, quid ſentiendum ſit in dubio an diſpenſatio valida ſit, an potius ſubreptitia? vt quia dubium eſt an ſatis probetur veritas narratorum in precibus: vel quia dubium eſt, an cauſa tacita vel falſò inter alias veras expreſſa ſit finalis. *Petr. de Ledeſma in ſum. ſacrament.* vbi de matrim. *c. 27. in fine,* ait in eo dubio non eſſe ineundum matrimonium: at ſi eo inito ſuperueniat, iudicandum eſſe in matrimonij fauorem. Probat priorem partem, quòd culpa ſit rem dubiam attentare. Item quia Pontifex concedit ordinario vt diſpenſet, ſi preces veritate nitantur. At quando id eſt dubium, non nituntur veritate. Tertiò poteſt probari, quia cùm de impedimento conſtet, & diſpenſatio dubia ſit, ſtat poſſeſſio pro impedimento. At verius exiſtimo in dubio præſumi eam diſpenſationem validam. Quod affirmat & optimè probat *Riminal. conſ. 275. n. 17. vol. 3. & conſ. 562. num. 29. & duplici ſeq. vol. 5.* & multis allegat. & ſpecialiter *Bertio tract. de nullitate ſent. t. Qualiter ſententia, & proceſſus, qui dicuntur nulli. n. 127.* vbi ait ſtudendum eſſe nunquid nullitas obiecta poſſit aliquo modo ex iure vel ex facto offuſcari, vel ſaltem dubia reddi. Quia re exiſtente dubia iudicandum eſt in valoris actus fauorem, vt magis valeat, quàm pareat, *c. Abbate, de verb. ſignif. & l. Quoties, ff. de rebus dubiis.* Quare cenſeo poſſe virtute eius diſpenſationis ad matrim. iniri: aliàs fruſtra ea præſumptio eſſet. Nec obſtant in contrarium adducta. Non 1. quia agere cõtra dubium ſpeculatiuum culpa vacat, quando non adeſt dubium practicum (vt probaui lib. 2. diſput. 41. n. 8.) At in hoc euentu non eſt dubium practicum: nam præſumptio illa, quæ cogit exiſtimare valere in hoc dubio diſpenſationem, præponderat rationi alteri cogenti dubitare, atque ita conſtituit opinionem probabilem valoris huius diſpenſationis. At operari iuxta opinionem probabilem eſt licitum. Neque obſtat ſecundum, quia cùm eo dubio præſumatur pro diſpenſationis valore, præualet ea pars, vt preces veræ ſint, & vt cauſa circa quam eſt ſubreptio, non ſit finalis, vt n. 20. probaui. Tandem non obſtat vltimum. Quia poſſeſſioni illi ſtanti pro impedimento præponderat præſumptio valoris actus, qui in dubio & quantum fieri poteſt, præſumendus eſt.

26 Limitanda tamen eſt noſtra III. concluſio, vt taciturnitas cauſæ finalis vitiet diſpenſationem, quando eſt de præſenti vel præterito remouens Principem à gratia concedenda: ſecus dicendum eſt de cauſis, quæ in futurum contingere poſſunt, quæ ſe habent ad eſſe & non eſſe: de illis enim non eſt curandum, vt non nocet in beneficij impetratione tacere ius, quod poſſet aduerſarius conſequi me non impetrante. Sic tradunt *Felin. c. In noſtra, n. 15. corol. 7. de reſcript. Caſſiodor. deciſ. 16. n. 2. & 3. de præb. Flamin. de regn. benef. l. 6. q. 2. n. 86.*

27 Secundò limitanda eſt, niſi taceatur veritas notoria, & quam creditur Principem nouiſſe. Quippe eius taciturnitas non inducit ſubreptionem, vt pote quæ non inducit ignorantiam ac defectum intentionis. Ita *Felin. c. In noſtra, n. 15. corol. 5. de reſcript. Nauarr. l. 3. conſ. vtraque edit. t. de feudis, conſ. 1. n. 2. & 3. Maſcar. de probat. concl. 846. n. 10.*

Tertiò limitanda eſt, niſi qualitas tacita de iure inſit, 28
qualis eſt reſeruatio generalis in iuris corpore clauſa. Sic *Decius c. Sedes, in noua edit. n. 22. de reſcript. Felin. c. In noſtra, corol. 4. n. 14. de reſcript. Caſſ. deciſ. 12. n. 8. de præb. Maſcar. n. 15. Nauar. n. præcedenti alleg.*

Vtrum autem ea veritas cauſæ finalis tacita per igno- 29
rantiam, vel ex malitia curialis, cui ea diſpenſatio obtinenda commiſſa eſt, vitiet? dicemus n. 56. & 57. & quando impulſiua tacetur ex malitia, dicemus n. 73. & 74.

Ad argum. propoſita n. 10. reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 30
17. vbi eum textum explicui. Ad confirm. dic id euenire, quia eam veritatem exprimendam eſſe deciditur in illis textibus: & ideo eius taciturnitas vitiat: licèt conſtet Principem veritate cognita conceſſurum, iuxta dicta n. 13. Ad 2. dic, eum qui tardius dat, non dare minus in rei veritate, ſed tantùm quoad modum dandi, & ponderationem beneficij collati in ea donatione. Ad vltimum, dic etiam falſi expreſſionem non nocere, quando falſitas non contingit circa cauſam diſpenſationis finalem, vt dicam nu. 32. Ad arg. propoſita n. 12. reſp. Ad 1. dic intentionem iuris eſſe, vt defectum circa cauſam finalem vitiet, vt n. 17. oſtendi. Ad 2. cõſtat ex dictis n. 18. Ad 3. dic eam annullationem non habere pœnæ rationem, cùm non in delicti pœnam, ſed ob intentionis concedentis gratiam defectum ſtatuatur. Adde iure eam expreſſam eſſe, vt num. 17. probaui.

SVMMARIVM.

An falſi expreſſio vitiet? Refertur quædam ſententia, n. 31.
Proponitur ſententia Authoris. n. 32.
Quid ſi in foro externo probetur veritas precum teſtibus falſis, ſiue ea in ſe falſa, ſiue vera fuerint? nu. 33.
An in dubio ea falſa cauſa expreſſa præſumatur finalis, an impulſiua, & quid ſi per ignorantiam allegetur, vel ex curialis malitia? Remiſſiuè, n. 34. & ibi, quid quando ex propria malitia eſt falſitas circa cauſam ſolam impulſiuam?
An vitiet falſi expreſſio, quando facilior redditur diſpenſatio? vt ſi quis impetret beneficium dicens eſſe curatum, aut dignitatem, cum tamen ſit ſimplex, vel officium, n. 35.
Quando cauſa cenſeatur gratia taxationis aut demonſtrationis adiecta, num. 36.
Error in nomine eius, cum quo diſpenſatur, an vitiet: & an priuilegium iuxta ſupplicam ſit intelligendum? num. 37.
Quid, ſi concedens gratiam norat perſonam cui per errorem eſt petita, errato nomine veri petentis? n. 38.
Quid ſi erretur in diœceſi eius, cui diſpenſatio impetratur: & an error culpa vacans faciat reſcriptum extendi ad caſum ſub verbis non cõprehenſum? n. 39.
An ſit ſubreptitia diſpenſatio, quando proponitur ſub dubio vinculum, in quo diſpenſatur, cum tamen certum ſit? n. 40.
An qualiſcumque ſit falſa cauſa, ſi ea ſola proponatur, vitiet? n. 41.
Quid, quando plures narrantur cauſæ, & aliquæ ſunt veræ, & aliquæ falſæ, licèt per fraudem falſæ exprimantur? n. 42.
Quid, in diſpenſationibus, & reſcriptis gratioſis, quando plures allegantur cauſæ, quædam veræ & aliæ falſæ? Refertur opinio, n. 43.
Proponitur ſententia Authoris, n. 44.
Quid, ſi Pontifex diſpenſet cum conſanguineis, allegata falsò copula, at verè iactura famæ mulieris? n. 45.
Soluuntur argumenta, n. 46.
Poſt. n. 46. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An omnis expreſſio falſi vitiet diſpenſa- 31
tiones, ac cæteras gratias? duplex eſt ſententia. Prior ſuſtinet hæc reddi ſubreptitia & irrita, etiam ſi cauſa falſò expreſſa ſit impulſiua; quia, nimirum, ea non leuiter mouetur Princeps ad gratiam concedendam, quamuis ea non narrata conceſſiſſet. Ducitur eiſdem argumentis n. 10. relatis, quibus probatur ex cauſæ impulſiuæ taciturnitate vitiari diſpenſationem. Quod in ea taciturnitate ſit virtualis quædam falſi expreſſio. Secundò quia literæ habent tacitam conditionem, ſi preces veritate nitantur, *c. 2. de reſcript.* Cuius ſignum eſt, Pontificem prius narrare in ſuis literis, ea quę pars propoſuit, & ſtatim ſubdere, ſi ita eſt, diſpenſa. Et ideo hanc ſententiam ſubſtinent loquentes de beneficiis, *Abb. c. Poſtulaſti n. 1. verſ. Itẽ nota ibi de reſcript. & ibi imol. n. 4. Felin. n. 1. verſ. Poſſunt etiam dici. Decius c. Cum ceſſante in noua edit. n. 7. de appel. Beia in ſuis reſponſis, caſu 62.*

fine.Et loquentes in genere de reſcript. docent *Card. d.c. Poſtulaſti,n.4.notab.8. Barbat.ibi,n.16.Angel.verb.Reſcriptum, n.3.& ibi Armil.n.2.Tabiena q.3.n.4.*Et loquentes de omni diſpenſatione,docent *Abb.c.ex parte,el 2.n.8.fine,de conuerſ. coniug.Bellamera deciſ.697.concluſ.extra rotam,n.4.Ripa l.Ex facto,n.15.verſ.Etſi replicaueris,ff. de vulgari.Marian.Socin. conſ.77.n.85.vol.1.Tir.tract.Ceſſante cauſa,limitat. 1.n.12.& 14.Nauar.ſum.c.22.n.86.verſ.Quinto,& Extrauag. de datis pro gratia notab.32.n.48.corol. 4.verſ. Nec obſtat reſolutio & c.Si quando,except.3.n.3.de reſcript.& l.1.conſil.in vtraque ed. t.de conſtit.conſ.1.q.19.n.50.& t.de reſcript.in 1.ed.conſ.1.n.5. in 2.conſ.12.n.5.& conſ.14.n.3.& l.4.t.de cogn. ſpirituali conſ. vlt.n.3.Gutier.quæſt.canon.l.2.c.15.n.41.& ſeq.Lud.Lopez.1. p. inſtructorij,c.296.col.13. & 2.p.*vbi de ieiun.*c.112.col.25. &* vbi de matrim *c.vlt. col.antepen. Manuel quæſt.regul. to.2. q.46. a.* 6. Et abſolutè non diſtinguentes an cauſa ſit impulſiua an finalis, tradunt vitiari diſpenſationem ex cauſæ expreſſæ falſitate , *Gloſſa c.Quia circa verb.Falſa de conſang. & ibi Abb.n.5.Gozadin conſil.51.n.42.*addens hoc eſſe verum etiamſi in literis Apoſtolicis addatur.Et ex aliis cauſis animum noſtrum mouentibus. Et loquens in legitimatione *Velaſcus conſil.60.n.5.to.1.*Et loquentes in matrim.*Couar.4. decret.2 p.c.6.§.10.n.14.Menochius conſil.385.n.31.ver.Non etiam obſtat,vol.4.Guttierrez,d.c.15.n.*100.

32 Poſterior ſent.(cui tanquam probabiliori adhæreo) ait ſolius cauſæ finalis falſæ impreſſione vitiari diſpenſationem nimirum , quando Princeps ea falſitate non expreſſà gratiam minimè conceſſiſſet : ſecus quando conceſſiſſet,& multò maiori difficultate. Hanc ſententiam probant rationes n.11.adductæ ad probandum ſolam cauſę finalis taciturnitatem inducere ſubreptionem. Eadem enim ferè eſt ratio de taciturnitate veri;cum in ea virtute claudatur falſi expreſſio. Deinde quia eandem libertatem exigit donatio,ac gratia à Principe conceſſa. Cùm vtraque à mera alterius voluntate procedat:imò maiorem poſtulat donatio, vt pote quæ nullam debiti rationem habet , quam tamen habet aliquo modo diſpenſatio ex iuſta cauſa conceſſa. Sed donatio procedens ex cauſa falſa ſimulata impulſiua non eſt irrita,ſed tantum vbi falſitas contingit in cauſa finali,vt bene docent, *Adrian.4.tr.de reſtitut.q.quæ incipit,Conſequenter quæro vtrum indiſtincte.Metina C.de reſtit.quæſt.24. in ſolutione ad 4.& 5.Nauarr.ſum.c. 17.n.* 107. & multi alij. Ergo gratia Principis procedens à cauſa impulſiua falſa valet. Tandem quia conditio in his literis poſita, ſi preces veritate nitantur , intelligitur in ſubſtantialibus, id eſt, in iis ex quibus gratia pendet,ita vt alias non concederetur. Et ideo hanc ſententiam videntur expreſſè tenere *Speculator,titul.De diſpenſatione §.Dicendum reſtat n.10.verſ. Quid ſi Innocent.c.Dudum ,el 2.n.15.verſ.Inualidum de elect.* vbi dicunt expreſſionem falſi tunc vitiare quando eſt in iis, quæ circa obtinendam diſpenſationem conſiſtunt,ſcilicet, quibus verè expreſſis ea non concederetur. Et videtur tenere *Imola eo c. Dudum num.* 18. vbi ait falſitatem vitiare, quando ea non expreſſa denegaretur diſpenſatio. Et tenent *Gloſſa c.Ex parte,el 2.verb.Falſa,de conuerſ.coniug. Decius,c.Poſtulaſti,in noua ed.n.11.not.4.& c.Super literis,in gloſſa,verb.Literas,n.33.de reſcript.& ibi Beroius in 2.lect.n.35. Pariſius conſ.4.n.35.vol. 4. Staphilaus de lit.gratia,t.De vi & effectu clauſularum,in princ.n.5.Syluеſt.verb. Reſcript.q.6. & q.7.*..nit.*Loazes de matrim.regis Angl. dub.5.n.37.42.44.45. 46.Couar.l.1.var.c.20.n.5.verſic.Falſitas Enriquez l.12.de matrim.c.3.n.7.*& eiuſdem ſent.videtur eſſe *Menochius de arbit. l.2.centur. 3.caſu* 201. *n*.22. vbi dicens magis receptam ſententiam habere, vt ſubreptio circa cauſam impulſiuam vitiet:ſubdit multum, nec immeritò dubitare alios de hac ſententia. Addit optimè *Couar.* intelligendam hanc ſententiam eſſe , quando ea cauſa impulſiua falsò expreſſa talis eſt ,vt ſi verè principi ſignificaretur, gratiam conceſſiſſet eodem modo , quo conceſſit ſecus ſi non eodem pacto conceſſiſſet , ſed quibuſdam moderationibus adhibitis.Sicut etiam diximus n.11.fine, agentes de veri taciturnitate. Quia tunc non verificatur Principem cauſa verè explicata gratiam conceſſurum.Et quia ea cauſa eſt verè finalis vt num.8.probaui.

33 Quòd ſi in foro externo veritas precum in diſpenſationibus allegata probetur falſis teſtibus,quando poſtea conſtaret veritas cenſenda eſt ea diſpenſatio irrita. Nec obſtat iudicem inueniſſe ita eſſe : atque ita videtur verificari clauſula,ſi ita eſſe inueneris. Quia fundatur in falſa præſumptione.Sic *Petr.de Ledeſm.in ſum.ſacrament.*vbi de matrim.*cap.27.difficultate vltima.*Atque idem intelligo etiamſi teſtes illi veri eſſent, quia putabant ſe verum teſtari.Quia in rei veritate non verificatur conditio illa, ſi ita eſt. Si tamen cauſa vera in ſe eſſet,quamuis falſis teſtibus probaretur,quia nimirum,vel teſtes eam ignorabant , vel credebant eam eſſe falſam , valeret vtique diſpenſatio. Quia cauſa erat vera in ſe & talis iudicata ſecundùm allegata & probata.

34 An verò in dubio præſumatur cauſa,circa quam eſt falſitas impulſiua,an potius finalis? diximus n.20.& quid, ſi ea falſitas ex ignorantia contingat , vel ex curialis relatione?dicam n.56.& 57.& quid,quando ex propria malitia eſt tamen cauſa impulſiua?dicam n.73.& 74.

35 Ex his deducitur primò non vitiari diſpenſationem ex falſa cauſæ expreſſione , quando ea verè expreſſa facilior eſſet diſpenſatio , vt ſi impetrans beneficium narret id eſſe curatum,vel dignitatem , cum tamen ſit ſimplex, aut officium. Quod intellige quando cauſa demonſtrationis ea qualitas adiũgitur,ſecus ſi cauſa taxationis.Prior pars conſtat ex *l. Falſa, ff.de condit.& demonſt.& ex c.Tua,de ſponſal.* ex quibus textibus conſtat falſam demonſtrationem non nocere, quando conſtat de corpore. At hic conſtat de corpore, impetratur enim certum beneficium vacans.Poſterior autem pars probatur ex *cap. Cui , de non ſacerdot. de præb.in 6.* vbi deciditur mandatum de conferenda alicui præbenda certi valoris non extendi ad minoris valoris præbendam:& ex *c. Suſceptum,de reſcript.in 6.*vbi mandato dato de conferendo beneficio vacanti per reſignationem nequit conferri ſi vacet per mortem.Cùm tamen in vtroque euentu,vel facilius in priori caſu,vel ſaltem æque facile ac in poſteriori Pontifex concederet. Quarum deciſionum alia ratio commoda aſſignari nequit,niſi deſignationem illam minoris valoris, ac modi vacandi adiectam eſſe gratia taxationis.Quod inde ſuadetur,quia in vtroque textu eſt mandatum,cuius fines diligenter & ad vnguem ſeruandi ſunt,vt expreſſè redditur hæc ratio *eo c. Cui de non ſacerdotali in fine.* Ratio autem huius diuerſitatis ea eſt. Quia quando gratia demonſtrationis adiicitur qualitas non reſtringit gratiam , ſed re vera eſt animus conferendæ rei vt eſt in ſe , quamuis falſa eius qualitas demonſtretur. At quando cauſa taxationis,limitatur gratia ad rem qualitate illa affectam : quare ſi illa non afficiatur , deficit gratia defectu voluntatis concedentis. Non enim poteſt gratia trahi ad beneficium ea qualitate deſtitutum,licèt id à Pontifice facilius conceſſum foret. Atque ita docent *Abb.c.Significante,n.6.& 7.& c.Super literis n. 3.de reſcript.Felin.eo c. Significante num.vlt. verſ.Vlterius tangit, & eo c.Super literis, n.3.limit.4.& ibi Beroius in 1.lectura,n.44. Rebuff.c.Nulla, c. 2.ſtatim in prin.poſt 4. concl.verſ.Notetis , de conceſſ.præb.Staphilæus de literis gratiæ,*vbi de forma & modo impetrandi, *t.Præterea eſt dare dignitatem , n.4.5.& 6. Syluеſt. verb.Reſcriptum.q.3.Couar.allegata Rota deciſ.l.1.variar.c.vlt.n.6.Gutier. q.Canon.l.2.c.15.n.83.&* 84.

36 Quòd ſi petas , quando cenſeatur cauſa demonſtrationis,& quando cauſa taxationis qualitas adiecta? Hanc regulam tradit *Felin.c.Super literis,n.4.de reſcript.*quem ſequitur *ibi Beroius in 1.lectura,n.45.*Gratia demonſtrationis cẽſetur apponi aliquid quando ſub diuerſis verborum conceptionibus exprimitur.At taxationis gratia , quando ſub vna verborum conceptione, v. g. in legatis , ſi præcedat diſpoſitio teſtatoris ſignificans quid ſolui debeat,& poſtea ſubnectitur præſtatio vnde facienda ſit , ac proinde ſunt duæ orationes , illa additio videtur appoſita , gratia demonſtrationis , vnde non limitat diſpoſitionem , ſed ſolũ

demon

demonſtrat vnde facilius ſolui poſſit,& ſic quamuis deficiat,debetur.Quando autem vnica eſt oratio ſignificans quid & vnde ſolui debeat, tunc illa aſſignatio taxat diſpoſitionẽ,ac ea deficienti deficit,vt lego decẽ quæ mihi Titius debet,vel quæ ſunt in arca,ſi is nõ debeat,vel non ſint in arca, perit legatum. Et in beneficiis ponit exemplum *Boroius proximè allegat.* vt ſit cauſa demõſtrationis, confero tibi tale beneficiũ quod fuit erectum in tali Eccleſia pro dignitate, vel tale beneficium, quod eſt dignitas in tali Eccleſia. At cauſa taxationis,cõfero tibi dignitatem talis Eccleſiæ. Quam eadem regulam in legatis tradunt *Bart.l.Inter ſtipulantem,§.Sacrament.n.6.ff.de verb. obligat.*& alij quos refert & ſequitur *Tello l.17.Tauri n.27.* Sed quamuis hæc regula legatis & contractibus optimè adaptari poſſit:at diſpenſationibus & beneficiorum impetrationibus neſcio qualiter aptari valeat. Quia forma communis ſic ſe habet,proponit ſupplicans ſe eſſe in tali gradu cõiunctum cum fœmina,quam vult ducere. Et in beneficij impetratione proponit in tali Eccleſia vacare beneficiũ curatũ:& Pontifex ſimpliciter reſpondet,ſi ita eſt,diſpenſetur,vel conferatur,vel ipſemet confert.Quare cum ſemper ſit vnica oratio, cẽſeretur ſemper adiecta qualitas per modum taxationis, atque ita dicẽdum eſſet, ſemper inutilem eſſe diſpenſationem, in qua erratum eſt in gradu,aſſerendo eſſe ſecundum,cum tamen ſit tertius: & impetrationem beneficij eſſe ſemper inutilem, in qua aſſertum eſt id eſſe curatum,cum tamen ſit ſimplex:Quare licèt exiſtimem ſemper apponi cauſa demõſtrationis, quoties eſt duplex oratio,at non eſt ſufficiens ſignum ad colligendum apponi gratia taxationis, vnicam eſſe orationem,ſed aliunde id petendũ eſt. Vnde textus *c. Suſceptum de reſcript.in 6.& c.Cui de non ſacerdotali,de præb.in 6. citati num.præcedenti*,ad hoc comprobandum,reddunt rationem,cur ſub maioris valoris præbenda non comprehendatur quę minoris eſt:nec ſub vacatione per reſignationem comprehendatur vacatio per mortem,quod illud mandatum fuerit, cuius fines ſtrictiſſimè ſeruandi ſunt. Atque adeò ex ſtricta hac mandati interpretatione colligitur eam qualitatem & modum adiecta eſſe cauſa taxationis. Vnde hoc eſt ſpeciale in mandato, vt optimè notat *Decius regula in eo quod plus eſt,n.14.ff.de reg.iuris,Pelaez de maioratu,in 1.editio.1.p.q.4.n.3.*Et ideo *Beroius d.c.Super literis,in 2.lectura,n.57.& 58.*ait aliàs placuiſſe ſibi regulã dictam,nunc tamen non placere, tam in legatis,quàm in diſpenſationibus,eamque latè impugnat.Et *n.58.*concludit quãdo aliquid adiicitur in eadem oratione, non ſemper cauſa taxationis apponi, ſed quando præceſſit generalis,vel indefinita diſpoſitio de dando aut faciendo aliquid, & adiicitur locus ſeu materia ſuper qua executio fieri debet: ſecus ſi quid tanquã qualitas rei adiiceretur. Quia etiam in eadem oratione diceretur fieri cauſa demonſtrationis. Et hæc limitatio ſatis mihi placet. Et illa retenta,ceſſat obiectio propoſita. Nam quãuis in eadem oratione ſoleat Pontifex exprimere beneficium cum ſua qualitate: cùm expreſſio illa adiiciatur tanquam qualitas rei,non cenſebitur cauſa taxationis, ſed cauſa demõſtrationis appoſita,niſi aliunde colligatur mentẽ concedentis fuiſſe cauſa taxationis. Similiter ait benè *Beroius ibi*, dicendũ eſſe id quod expreſſum eſt,ſtare demonſtratiuè, quando requiritur ad certitudinem & valorem actus demonſtratio,& nulla eſt alia. Tunc enim præſumptio valoris,actus quæ ſemper in dubio capienda eſt,*l.Quoties,ff. de rebus dubiis*, efficiet vt in eo dubio ſtet demonſtratiuè.

37 Secundò deducitur, quid dicendum ſit, quando error committitur in nomine eius cui impetratur diſpenſatio? Videtur enim diſpẽſatio ſubreptitia & irrita.Quia priuilegium intelligitur iuxta verba in ſupplicatione poſita, vt optimè docent aliis citatis *Iaſon l. Gallus, in 1.lectura,§. Idem credendum,n.10.ff.de liber.& poſthum. Loazes de matr. Regis Angliæ,dubio 5.n.28.Gutier.lib.3.pract.quæſt.18.nu.42. Matienzo lib.5.recop.t.2.l.1.gloſſ.2.n.3. Manuel addit ad bullam.§.2.n.109.*& probatur ex *l.Si præſes,ff.de pœnis,& ex §. Præterea,inſtit.de inutil.ſtipulat.* At in ſupplicatione eſt petita diſpenſatio perſonæ proprio nomine ſignatæ.Nõ ergo porrigitur ad eam,quæ id nomen non habet.Secundò ex doctrina *Paul.l.§.Si quis in fundi,in princ.nu.5.ff.de leg.1.* Vbi tradit legatum reddi irritum,quamuis conſtet de intentione legãtis circa rem,quam legare voluit,ſi eam non expreſſerit per vocabulum ipſi conueniens.Tertiò ex *cap. Significante,de reſcript.*vbi petitũ eſt à Pontifice reſcriptum contra G. Remenſis diœceſis:cùm tamen non eſſet Remenſis,ſed Leonenſis,& deciditur reſcriptum eſſe ſubreptitium.Cæterùm abſque dubio dicẽdum eſt,non vitiari diſpẽſationem,ſed prodeſſe illi cui cõparata eſt,quamuis in eius nomine erratum ſit. Quia error nominis proprij quando conſtat de corpore, non vitiat reſcriptum, vt prob.à ſimili,ex *l.Si quis in fund.4.ff.de legat.1* ibi:*Si quis in fundi vocabulo errauerit,& Cornelianũ pro Sempronianò nominauerit,debebitur Sempronianus.* Et melius *inſtit.de legatis,§. Si quis in nomine*,ibi:*Si quis in nomine,cognomine,prænomine, agnomine legatarij teſtator errauerit,ſi de perſona cõſtat nihilominus valet legatum. Nomina enim ſignificandorum hominum gratia reperta ſunt,qui ſi alio quolibet modo intelligantur, nihil intereſt.*Itẽ probatur ex *d.c. Significante, de reſcri.*quia ratio deciſionis eius textus eſt, quod ex nullo adiecto poterat conſtare de perſona,cõtra quã eſt reſcriptũ impetratum: & ideo non obſtante errore in deſignatione diœceſis,valeret vtique,ſi ex aliis circũſtãtiis de illa perſona cõſtaret, vt tradunt ibi *Innoc.n.vnic. Abb.n.4. Imola n.4. Felinus ſtatim in princ.Bellamer.n.8.Henricus n.1.* Nec obſtat priuilegium iuxta ſupplicationẽ intelligi.Quia id eſt verũ de ſubſtantialibus cõtentis in ſupplicatione,& perſona,cui fuit verè intentio impetrandæ gratiæ, ſi de ea conſtet,quamuis erratum ſit in nomine. Et ita docent.*Hoſt.c.Super literis,n. 12.de reſcr.Anton.d.c.Significante,n.9.& Speculatore,Bartolo,* & multis aliis allegatis *Felin.ibi,n.1.Milis in repert.lit.R.n. 7.verb.Reſcriptum,verſ.Reſcriptum ſi cõtinet. Petr.de Ledeſma ſum.ſacr.*vbi de matrim.*c.27.poſt 7.concl.dub.2.&* Perez *addit.ad Seguram,l.Imperator,n.41.ff.ad Trebell.*ait ſe ex multis defendiſſe valuiſſe gratiam à Papa cuidam conceſſam,in cuius patris cognomine erratũ eſt.Quia dictum fuit eum eſſe filium Ioannis Sanchez, cùm eſſet Ioannis Lopez.

Sed maior difficultas eſt, quando concedens gratiam 38 norat perſonam,cui petita eſt,errato nomine veri petentis.Videtur enim gratia ſubreptitia. Quia error perſonæ eſt ſubſtantialis,vt contingit in matrim.Nec obſtat ſi dicas valere cætera ſacramenta,licèt conferens prorſus erret in perſona. Quia in cæteris ſacramentis tenetur conferens dirigere intentionem ad perſonam quæ ſibi præſens eſt, ne ſacramentum irritet: ac proinde error circa perſonam eſt nullius momenti ad eorum valorem. At cum diſpenſatio ſit gratia,non tenetur concedens dirigere intentionem, niſi ad perſonam, quæ ſibi proponitur. Sed exiſtimo adhuc valere,quando ex aliis circunſtantiis non conſtaret à cõcedente ſpectatam eſſe perſonam ſibi notam,habitamque ſpecialem illius rationem ad concedendam diſpenſationem, ſed conſtat eodem modo concedendam cuicunque petenti. Quia in his omnibus ad Principis officium ſpectantibus, mens eius eſt propoſitæ cauſæ iuſtæ merita attendere, atque quamuis erretur in nomine perſonæ, intentionem dirigere ad eam, cui verè petitur. Cùm nullam diſpẽſandi anſam perſona ipſi præbet, ſed merita cauſæ. Sicut in collatione ſacramentorum contingit, dempto ſolo matrimonio,quod eſt contractus cum perſona omnino determinata.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit, quando erratur 39 in diœceſi,cuius erat is,cui impetratur diſpenſatio? Vt dictum eſt eum eſſe diœceſis Salmantinæ, cùm tamen eſſet Cordubenſis, ac proinde commiſſio facta eſt Salmantino officiali. Et quidem manifeſtũ videtur non poſſe officialem Salmantinum eam diſpẽſationem exequi.Quia cum per errorem id factum ſit,deficit intẽtio Pontificis committentis,quæ eſt committere legitimo ordinario impetrantis,iuxta præſcriptũ *in Tridentino,ſeſſ.22.c.5.de reform.*

Quare difficultas eſt, an Cordubenſis, qui eſt legitimus ordinarius, poſſit illam exequi? Pars affirmans ſuadetur, ſua legitima Pontificis mens eſt, committere verò ordinario impetrantis, & quaſi materiale eſt, ac per accidens; appellaré illum Salmantinum. Cùm ergo de corpore cõſtet, nil obſtare videtur error nominis. Et confirm. quia non minus eſt de gratiæ ſubſtantia perſona, cui conceditur, quam eius gratiæ executor. Si ergo error in illa non vitiat, vbi conſtat de corpore, nec vitiabit error in hoc. At in contrarium facit, in hoc euentu non eſſe errorem in nomine, qualis eſſet, ſi diceretur appellari officialem veræ diœceſis Petrum, cum appellaretur Ioannes. Sed erratum eſt aſſerendo poſtulantem eſſe diœceſis Salmantinæ, & virtute petita eſt commiſſio officiali Salmantino, atque illi noluit Pontifex committere. Cùm conceſſio fuerit inuoluntaria, vtpote ex errore orta. Et quamuis ſi petita eſſet vero ordinario Cordubenſi, illi committeretur, at illi nec petita eſt, nec commiſſa. Deinde quia error quantumuis culpa vacans non efficit vt reſcriptum extendatur ad caſum, qui ſub verbis eius non comprehenditur, quam ſi is petitus eſſet, literæ ſimiliter concederentur, vt bene docẽt *Innoc. c. Super literis, n. 3. verſ. Et nota, de reſcript.* & ibi *Ioan. Andr. n. 5. Abb. n. 3. fine. Decius in noua edit. nu.* 13. alios referens. *Idem Abb. c. Significante, nu. 3. eod. tit.* id colligens ex *Gloſſ. ibi verb. Non de Remenſi.* Et ponunt hi hoc exemplum. Si impetrans narrauit in reſcripto Titium ſibi obligatum ex mutuo, petens vt cogatur ſatisfacere, & errauit in cauſa debiti, vtpote quod ex alio contractu conſurgit, non poterit eo reſcripto iuuari. Facit etiam pro hac parte doctrina *Baldi l. Præſcriptione, n. 15. C. ſi contra ius.* vbi reſcriptum ſubreptitium vocat, ſi quis in ciuitate Peruſina ſe nummos mutuò dediſſe cuidam narret, & impetret reſcriptum deſtinans in ea ciuitate iudicem, qui debitorem compellat ſoluere. Quia (ait) ſi Princeps noſſet contractum cum eo initum eſſe, qui aliàs non ſubeſt iuriſdictioni Peruſinæ, non commiſiſſet illi cauſam. Quia vbi quiſquam ſortitur forum ordinarij, ſortitur etiam forum delegati, vt optimè tradit *Innoc. c. Dilecti, nu. 3. verſ. Dic, de foro compet.* Et ideò hæc pars verior mihi videtur.

40 Quartò deducitur, quid dicendum ſit, quando vinculum, in quo diſpenſandum eſt, proponitur ſub dubio, cùm tamen ſit certum? Vt ſi quis proponat ſe dubitare an caſtitatis votum emiſerit, petatque ad maiorem conſcientiæ tranquillitatem diſpenſari ſecum, cum tamen de voto emiſſo certus ſit, & alleget veram cauſam, vt carnis ſtimulos. Reſpondendum enim eſt, dupliciter poſſe literas diſpenſationis expediri, 1. in forma communi, aſſerendo votum, ſic: Quidam emiſit votum caſtitatis, & tunc conſtat diſpenſationem valere. Quia in precibus votum certum continetur. 2. narrando in precibus votum ſub dubio, ſic: Quidam eſt dubius an votum caſtitatis emiſerit. Et tunc poſſet quiſpiam exiſtimare validam eſſe diſpenſationem, Quippe ſatis eſt, alteram cauſam verè ſufficiẽtem diſpenſationis verificari (vt dicemus nu. 44.) cuiuſmodi eſt graue periculum incontinentiæ ob carnis ſtimulum. Sed re attentè conſiderata credo nullatenus valere. Quia eſt error in ſubſtãtia rei, in qua diſpenſatur. Põtifex enim non diſpenſauit in voto certo, ſed in voto dubio. Sicut non valeret remiſſio debiti obtenta, allegata vera paupertate, at falſa debiti dubitatione. Quia remiſſio non fuit debiti certi, ſed dubij. Et confirm. quia priuilegium & conceſſio intelliguntur iuxta preces in ſupplicatione narratas (vt probaui nu. 37.) At in precibus ſolum votum dubium narratur.

41 Quintò deducitur, quoties in diſpenſatione ad matrimonium ineundum, vel in aliis reſcriptis vnica exprimitur cauſa, ſi ea falſa ſit, corruere diſpenſationem & reſcripta, qualiſcunque ſit illa cauſa. Ratio eſt aperta, quia Pontifex commiſit facultatem ordinario diſpenſandi ſub conditione, ſi preces veritate nitantur, at tunc non nituntur; cùm vnica & ea falſa allegetur cauſa. Secundò, quia tunc Pontifex non vult abſque cauſa diſpenſare, eſto poſſet. Ergo ſi vnica cauſa, qua ductus commiſit diſpenſationem, à veritate deficiat, ſubreptitia erit diſpenſatio. Et confirm. quia etiam ſi aliquando ſoleat Pontifex abſque cauſa aliqua allegata diſpenſare in gradibus aliquantulum remotis: at id tunc ex certa ſcientia facit, & maiori compoſitione pecuniaria in ſumptus publicos, quæ cauſam diſpenſationi præbet. Et ita docet *Gutier. q. can. lib. 2. c. 15. n. 103. & 104.* vbi & *n. 133.* bene addit hoc procedere, etiam ſi per ſimplicitatem aut ignorantiam, errorémve contingeret ea falſitas. Quod conſtabit ex dicendis nu. 56. Quia conſtat de voluntate Pontificis non aliter diſpenſare intendentis, niſi ea cauſa verificata.

Sextò deducitur, quoties in reſcripto quocunque plures narrãtur cauſæ copulatiuè, quarum aliquæ veræ ſunt, aliæ falſæ, ſpectãdam eſſe cauſam, qua nititur reſcriptum, atque ea exiſtente vera, non obſtare cæterarum falſitatem, argumento ex §. *Si plures, inſtitut. de excuſa. tutor.* Et ratio eſt, quia cum plura copulatiuè narrantur, quæ de iure non ſunt neceſſaria, reſoluitur copulatiua illa in diſiunctiuam, vt traditur. *Cum iam dudum, de præbend.* & docent *Abb.* & alij, quos refert & ſequitur *Maſcardus de probat. cõcl.* 325. *n.* 3. At cum diſiunctiuè narrantur cauſæ, ſufficit alteram eſſe veram ne reſcriptum ſubreptitium ſit, vt expreſſè habetur *c. Inter cæteras, de reſcript.* Sic docẽt *Gloſſ. c. 2. verb. Et perpetuò, de reſcrip. & ibi Ant. n. 5. Imola n. 5. Ripa n. 60. Felin. n. 23. fallent 3. idem Anton. c. Exhibita, in fine, de iudi. Lapus allegatione 23. limitat. in fin. Bald. l. Præſcription. n. 28. verſ. Item infero, C. ſi contra ius. Romanus conſil. 369. circa primum, n. 37. Milis in ſuo repertor. lit. G. n. 3. verb. Gratia, verſ. Gratia nõ dicitur, & litera R. n. 7. verb. Reſcriptum paulò poſt principium. Iaſõ l. 1. § Sed etſi mihi, n. 15. ff. de verb. obligat. & l. Dedi, in principio, n. 7. ff. de condict. cauſa data. Bellamera deciſ. 180. Licet plura, n. vnico, & deciſ. 415. Si impetraui, n. vnico. Calcaneus conſil. 10. n. 3. Pariſius conſil. 3. Singula geſta, n. 90. & conſil. 41. Quantũ ad alternatiuã, n. 8. & 9. volum. 4. Loazes de matrim. Regis Angliæ, dubio 5. n. 40. Nauar. l. 5. conſ. in 1. edit. tit. de pœn. & remiſ. conſ. 20. n. vn. in 2. l. 1. t. de præſcr. conſ. 7. n. vn. Riminal. conſ. 474. nu. 46. & triplici ſequenti, vol. 4. Pelaez de maioratu, in 1. p. in 1. edit. q. 8. n. 2. Maſcard. de probat. cõcl. 325. n. 8.* Menoch. *cõſ. 385. ꝗ. 1. & 2. vol. 4. Gutier. q. canon. l. 2. c. 15. n. 56.* An hoc ſit verũ, quãdo per malitiã allegatur falſitas, dicemus n. 73. & 74. 42

Quidam hoc temperant, vt intelligatur de reſcriptis ad lites, ſecus de gratioſis, in his enim omnes cauſæ allegatæ debẽt eſſe veræ, ne ſubreptitia ſint. Sic quædam deciſio Rotæ, quam refert & ſequitur *Mandoſius addit. vlt. ad allegationẽ 23. Lapi. Maſcard. de probat. cõcl. 325. n. 24. Gutier. quæſt. canon li. 2. c. 15. n. 68.* Quare idem *Gutier. ibi n.* 108. tuetur diſpenſationem ad matrimonium ſubreptitiam eſſe, ſi vel vna cauſa ex pluribus allegatis ſufficientibus falſa ſit & quamuis ex illis verbis allegatis ſoleat ſemper de ſtylo Curiæ diſpenſari. Ducitur, quia cùm hæ cauſæ pendeant ex arbitrio & voluntate ſolius Principis, & ſermo ſit de gratioſis: quamuis alias diſpẽſarit exiſtente vna vel duabus ex prædictis cauſis: at nunc non alias diſpenſare vult, niſi exiſtentibus veris omnibus prædictis cauſis in diſpẽſatione narratis. Quod vel ex eo conuincitur, quia narratis pluribus illis cauſis, adiici ſolet in literis hęc, clauſula, *Super his te diligẽter informes, & ſi repereris, quod preces veritate nitantur, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus diſpenſes.* Vbi ponderandum eſt verbum, Preces, quod cùm ſit pluralis numeri comprehendit omnia narrata vnde ſi vel vnum falſum ſit, nequeunt dici verè. Idem patet ex eo relatiuo. Super quo, quod eſt collectiuum omniũ cauſarũ præcedentium: vt ibi probat. Secundò, quia cũ clauſula illa ſit conditionalis, inducit formã. At forma in indiuiduo ſeruanda eſt per iura vulgaria. Et tandem hoc limitat *ipſemet Gutierrez ibid. n. 129. & 130.* vt intelligatur, quando omnes cauſæ sũt æque principales: ſecus ſi cauſa falſa ſit non tam principalis, ſicut aliæ, nec tangat ſubſtantiam, nec circumſtantias neceſſarias diſpenſationis, ſed potius ſit talis, quæ veriſimiliter non mouit Principẽ ad facilius concedẽdũ. 43

Cæterum

44 Cæterùm diſplicet prædicta limitatio,nec fundamentum eius ſufficiens video, & ideo credo tradita num.42. eſſe quoque vera in diſpenſationibus,& aliis gratiis.Satis enim eſt verificari cauſam, qua innititur diſpenſatio, nempe,qua ſola poſita ſolet Pontifex diſpenſare. Ducor, quia ſola falſitas cauſæ finalis,id eſt, qua verè expreſſa non concederetur diſpenſatio,illam vitiat(vt nu.32.probaui.) At tacitis aliis cauſis falſis, adhuc ea diſpenſatio concederetur.Ergo non eſt ſubreptitia.Item,quia militat in eis fundamentum, quo nititur doctrina nu.42.tradita nempe, propoſitionem copulatiuam multarum cauſarum, quæ non neceſſariæ ſunt,reſolui in diſiunctiuam. Nec obſtant rationes contrariæ. Quia ſicut tandem fatetur *idem Gutierrez* non obeſſe falſitatem cauſæ minimè inducentis ad faciliùs diſpenſandũ;& reſpondet ad contraria,illam clauſulam,Si preces veritate nitantur, intelligi quoad cauſas ſubſtantiales, quæ inducunt ad facilius diſpenſandum: (eſt enim in ea ſententia, vt falſitas harum cauſarum vitiet,vt vidimus n.31.)Ita & nos perſiſtentes in ea ſentẽtia,vt ſolius cauſæ finalis, & ſine qua non,falſitas vitiet, dicimus eam clauſulam intelligi de veritate cauſæ finalis.Et ideo loquẽtes expreſſè de priuilegiis tenent hanc ſent.*Nauarr. libr.* 1.*conſil.in* 2.*edit.tit.de reſcript.conſ.*7.*nu.vn.*Pelaez *de maioratu, in* 1.*edit.*1.*p.q.*8.*n.*2. *Emm.Sa ſum.verb.Grat.nu.*24. Et in propriis terminis diſpenſationis matrimonialis tenent *Loazes de matrim. Regis Angliæ,dub.*5.*n.*40.*Menochius conſil.*385.*nu.*1.2.*&* 7.*vol.* 4.Et faciunt reliqui DD.quos num.42.allegaui, qui eam doctrinam generaliter de reſcriptis tradidere,præter paucos num.præced.allegatos,qui ad iuſtitiæ reſcripta limitarunt.Huic etiam parti fauet *Valaſcus conſil.*60.*fine.tom.*1. vbi ait, diſpenſationem monacho conceſſam ad viuendum extra clauſtrum, allegato proprio morbo, & matris neceſſitate teſtimonio Regis comprobata, eſſe validam: quãuis id Regis teſtimonium non compareat, & reddit hanc rationem. Quia cùm tota vis & ſubſtantia diſpenſationis in vera matris neceſſitate & proprio morbo conſiſtat,ſatis eſt harum cauſarum veritas.

45 Hinc conſtat,ſi Papa diſpenſaret cùm conſanguineis, allegata ſola copula pro cauſa,& ea non eſſet habita, diſpenſationem fore ſubreptitiam. Quia allegatur vnica cauſa,& ea falſa: & ſic corruit diſpenſatio:iuxta dicta n. 41.Et bene docẽt *Corduba ſum.q.*45.*opin.*2.*punct.*1. *Gutier. q.cano.l.*2.*c.*15.*n.*133.*Enriq.l.*12.*de matr.c.*3.*n.*7.*Manuel* 1. *tom.ſum.*2.*edit c.*238.*concl.*9.*n.vlt.Vega* 1.*to.ſum.c.*88.*caſu* 2. At maior difficultas eſt, quando allegatur copula, atque ob id mulierem iacturam famæ paſſam eſſe,& inde ſcandala ſubſequẽda. Nam adhuc *Corduba, Manuel,& Vega ib.* dicunt diſpenſationem non valere, adduntque nil referre,ſiue copula ſit cauſa finalis, ſiue impulſiua,totalis, vel partialis,mediata: & quamuis infamia ac ſcandala verificentur. Quia radix ea, ex qua orta illa eſſe allegatur, eſt falſa.At exiſtimo diſpẽſationem valere,ſi ſcandala illa & infamia vera ſint. Ducor, quod copula cum conſanguinea,vtpote quæ crimen inceſtus eſt, nequit recta iuſtitia Principem mouere ad diſpenſandum, vt bene docet *Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*6.§.10.*nu.*13.ſed bene ait *Gallego de cogn. c.*24.*nu.*10.hanc copulam difficiliorem reddere diſpenſationem,ac proinde iniungitur illis pœnitentia compoſitionis cuiuſdam pecuniariæ:at infamiam(ait)& ſcandala inde ſecuta, & mulierem manſuram innuptam, præbere iuſtam diſpenſandi cauſam. Cùm ergo hæ cauſæ veræ ſint,valebit diſpenſatio.Et confirm. quia Pontifex ſecluſa copula ob ſolam iacturam famæ fæminæ ac timorem, vt ob id innupta maneat,ſolet diſpenſare. Et pro hac parte eſt *Gaeta c. Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*n.*134.*&* *n.*365.vbi ait valere diſpẽſationem impetratã ex falſa relatione initi & conſummati matrimonij inter conſanguineos, cùm tamen nondum eſſet conſummatum. Quia ſimiliter imò facilius non habita conſummatione ſolet diſpenſare.

Ad arg.n.31.propoſita reſp.Ad priora conſtat ex dictis n.3[illegible].vbi illis ſatisfeci.Ad vltimum conſtat ex dictis n.31.

SVMMARIVM.

*An clauſula motu proprio,ſuppleat ſubreptionem diſpenſationis ex taciturnitate veritatis neceſſariò explicandæ conſurgentem?n.*47.
*Quid,ſi ea clauſula apponatur à legato, & aliis ordinariis:& quid operatur?n.*48.
*Quid, ſi ſit taciturnitas inhabilitatis perſonæ: & qualiter poſſit tunc ea apponi?n.*49.
*Quid,ſi taciturnitas illa ius tertij reſpiciat?n.*50.
*Quid,ſi taceatur,qualitas beneficio intrinſeca?n.*51.
*An ea clauſula ſuppleat ſubreptionem ex falſi expreſſione productã?n.*52.
*Poſt n.*52.*inuenies cætera omnia ſummaria,quæ deſiderantur?*

QVÆSTIO III. An clauſula motu proprio in gratiis,& diſpenſationibus appoſita, ſuppleat vitium ſubreptionis: ita vt ea non reddantur ſubreptitia,ac irrita ex taciturnitate veritatis,aut expreſſione falſitatis circa cauſam finalem contingentium, quæ aliàs ſubreptionem induceret? Sit concluſio. Clauſula motu proprio in literis Principis appoſita ſupplet vitium ſubreptionis ex taciturnitate veritatis neceſſariò explicandæ conſurgens, atque adeò valebit conceſſio.Conſtat ex *c.Si motu proprio,de præbend.in* 6. *& clem.Si Romanus,de præb.*ibi:*Si Romanus Põtifex de beneficio alicui proprio motu prouideat, de beneficiis, quæ obtinet non habita mentione,prouiſionem ſeu gratiam huiuſmodi fore validã declaramus.*Vbi *gloſſa verb.Validam,* ait quoad vitium ſubreptionis.Et ita fatẽtur vniuerſi DD.allegãdi.Et ratio eſt, quia cũ ea gratia ex mera Principis liberalitate procedat, præſumitur fore vt veritatis conſcius æquè concederet. 47

Atque idem dicendum eſt,ſi hæc clauſula, motu proprio,apponatur à legato,vt docet *Gloſſa recepta, c.fin. verb. Mentio,de officio legati,in* 6. & aliis legatis *Rebuffus in concordatis,in forma mãdati* Apoſtolici,*ſuper clauſula,motu proprio, effectu* 29.limitans cum *Bellamera deciſ.*374.*nu.vn.*niſi ſubreptio accideret in re ipſa. Quia Pontifex non erat in ſpecie veriſimiliter conceſſurus.Immo ſubdit *Rebuffus* ibi clauſulam, motu proprio, magis conuenire ordinariis quàm Pontifici, vtpote qui maiorem cognitionem perſonarum ſuæ diœceſis habent,quàm Pontifex. Quamuis fortè (inquit) aliquos effectus haberet appoſita à Papa, quos non habet appoſita ab aliis.Et hoc eſt verius, quod etiam tenet S*taphilæus de literis gratiæ, tit. De effectu clauſularum ſuper hac clauſula.effectu* 7.*n.*1. aſſerens clauſulã motu proprio appoſitam, in literis inferiorum tollere ſubreptionem.Quamuis *idem Rebuffus* ſibi cõtrarius,*c. Nullæ a.*1.*clauſula* 7.*de conceſ.præbend.*aſſerat legatum & alios ordinarios non vti clauſula motus proprij, & ſi ea vtantur, nullius eſſe effectus:vbi & alios refert. 48

Tempera primò concluſionem, niſi taceatur inhabilitas concernens perſonam, vt ſi beneficium obtẽturus ſit irregularis,vel careat legitima ætate, non ſupplebit clauſula,motu proprio hos defectus. Quia hæc clauſula non ſupplet perſonæ inhabilitatem:nec diſpẽſationem inducit.Ad id,perſonæ vitium nõ poterit per viam ſubreptionis opponi. Quia pars cùm nihil petierit, non ſubrepſit. Sed opponi debet per viam iuris communis,in quo tunc Pontifex non intendit diſpenſare.Sic *Gloſ.clem. Si Romanus,verb.Validam,de præb.& c.Si motu proprio,verb.Ob hoc,eo. t.in* 6.id colligens ex eo textu,qui cautè dixit, *Non ob hoc quod mentio non fuerit.* Quaſi dicat ex alia cauſa poſſe gratiam eſſe inualidam.Idem *Ioan. And.eo.c.Si motu proprio, n.* 1.*& ibi Anchar.n.*2.*Domin.n.*5.*Francus n.*5.*&* 6.*Idẽ Anchar. d.clem.Si Romanus,n.*2.*Imola ibi n.*6.*Bonifacius n.*15.*Felinus c. Ad aures.n.*7. *caſu* 1.*de reſcr. & ibi Decius in noua edit.n.*30. *Beroius n.*39.*Rebuff.in concordatis.tit. De forma mandati Apoſtolici,in clauſula,motu proprio,in* 6.7.*&* 10.*effectibus, quos hæc clauſula non operatur.*Alex.*de Neuo c.Quia circa,n.*8.*fin.de cõſang.Milis in ſuo repert.lit.G.n.*3.*verb.Gratia,verſ.Gratia motu proprio.Selua benefic.*3.*p.q.*12.*n.*17.*Syl.verb. Reſcriptũ in q.* 6.*Staphil.de literis gratiæ, t.de vi & effectu clauſul.in hac clauſula,effectu* 5.*n.*2.*Menoch.de arb.li.*2.*cent.*3.*caſu* 201.*n.*81.82. 49

Secundò tempera, niſi taciturnitas illa ius tertij reſpiciat,vt ſi ſit beneficium iuriſpatronatus,& hoc taceatur. Sic Abb.c.Ad *aures,n.*5.*de reſcr.& ibi Felin.*multis citatis *n.* 80.Et proponit hæc exempla alios referens,vt ea clauſula 50

non

non facit impetrantem præferri primo, niſi de illo fiat mentio. Nec tollit ſtatuta. Nec ſi de ſtatutis mentionem faciat, tollet ſtatuta particularia, nec præiudicat vnioni factæ per ordinariũ, etiamſi nondum effectum ſortita ſit. Quia motus proprius ius in re vel ad rem alteri quæſitũ minimè aufert, vt docent *Decius conſ.47.n.23.vol.3. Rebuffus in concordat.tit.de forma mandati Apoſtolici, in clauſula, Motu proprio, in 9.effectu, quem non operatur. Milis in ſuo repertorio lit.G.n.3.verb.Gratia, verſ.Gratia, motu proprio.*

51 Tertiò limita, niſi qualitas intrinſeca beneficio taceatur. Tunc enim non valet gratia, nõ ob vitium ſubreptionis, ſed quia non apparet de concedentis voluntate. Sic *Abb.cap.Ad aures, n.5, de reſcript. Rebuffus num.præcedenti allegatus, in 5.effectu, quem non operatur clauſula, motu proprio. Menoch.de arbitrar.libro 2.centuria 3.caſu 201.num.80.*

52 Secunda concluſio. Quoties ſubreptio contingit in falſæ cauſæ expreſſione, non ſupplet clauſula motu proprio hanc ſubreptionẽ. Ratio diuerſitatis eſt. Quia quando tacetur veritas, ignoratur an Pontifex bene vel male informatus gratiam motu proprio conceſſerit, & ideo non poteſt dici conceſſa contra eius mentem. At cùm falſa cauſa exprimitur, cognoſcitur animus concedentis, ac vltra eius intentionem gratia comparatur. Cum tamen motus proprius non firmet gratiã contra concedentis intentionem, vt tradunt *Ioan.Andr.c.Si motu proprio, n.1.de præb.in 6. Suarez allegatione 13.n.2.* & multi quos refert ac ſequitur *Menochius de arbitr.lib.2.centuria 3.caſu* 201.*n.*80. Nõ ergo motus proprius ſubreptionem hanc ſupplet. Atque ita docent *Abb.c.Quia circa, n.7.de conſang.& ibi Alex. de Neuo n.8. Prępoſ.n.4.verſ.Sed de diſpẽſatione. Felinus Cardinali relato, c.Ad aures, n.9.caſu 4.de reſcript.& ibi Decius in noua editione n.32. Beroius n.39. Selua benef.3.p.q.12.n.25. Rebuffus citatus n.50.in 2.effectu quẽ non operatur ea clauſula. Staphilæus de literis gratiæ.tit.de vi & effectu clauſularũ, in clauſula Motu proprio, effect.7.n.3. Roſella verb.Reſcriptũ, in fine, & ibi Sylu.q.7. Armilla n.4. Tabiena q.5.n.4. Menochius d.caſu 201.n.83.* Tẽperant hoc *Felinus & Rebuffus*, quando cauſa illa falſa nõ expreſſa concederetur difficilius gratia ſecus ſi ita facilè. At non eſt opus ea limitatione, quia quando ea falſitas non eſt cauſa finalis diſpenſationis, ſed ea verè expreſſa, cõcederetur adhuc, licèt multò difficiliùs, nõ eſt ſubreptitia gratia, (vt n.32.probaui.) Et ita ſiue apponatur clauſula, motu proprio, ſiue non, erit valida. Quare meliùs *Abb. Alex de Neuo, Prępoſ. Roſell. Sylu. Armilla, Tabiena proximè allegati*, explicant vt motus proprius non ſuppleat hanc ſubreptionem, quando non explicata ea cauſa falſa, Princeps non concederet eo modo quo conceſſit.

SVMMARIVM.

An ſubreptio tacendo votum aut falſum exprimendo contingens in vna parte reſcripti totum vitiet proponitur cap. Super literis, de reſcript. quod anſam dubitandi præbet, n.53.

An is textus intelligatur de ſolis literis iuſtitiæ, an etiam gratiæ? 54.

Ignorantia & ſimplicitas an ſint idem in eo textu? 55.

Subreptio tacendo verum aut falſum exprimendo, quando eſt cauſa totius reſcripti, an totum vitiet, licet per ignorantiam contigerit? 56.

Quid, ſi ea à ſollicitatore vel curiali commiſſa tantùm ſit? 57.

An curialis, ſolicitator, aut ſcriptor committens hanc falſitatem incurrat excommunicationem, & quas alias pœnas? 58.

An taciturnitas ex ignorantia probabili vitiet in foro conſcientiæ? 59.

Explicatur cap.Gratia, de reſcript.in 6.n.60.

An ſubreptio tacendo verum, at exprimendo falſum, quando fuit ſolius partis reſcripti cauſa finalis, totum vitiet? 61.

Quid, ſi ignorantia ſit craſſa, 62.

Quid, ſi à negotio, circa quod commiſſa eſt ſubreptio non doloſa, pendeant alia negotia? 63.

An priuilegia vitientur per ſubreptionem non doloſam, 64.

An ſubreptio tacendo verum, falſumve exprimendo, contingens per fraudem & malitiam, vitiet omnino reſcriptum, & ſi non ſit cauſa totius, 65.

An ab hac pœna excuſet ignorantia quantumuis craſſa? 66.

An locus ſit huic pœnæ, quando parte ignorante curialis, aut alius dolum admiſit? 67.

An in dubio præſumatur dolus, an ignorantia, & qualiter illa probetur? 68.

Proponitur triplex decidenda difficultas circa cap. Super literis, de reſcript.69.

An ſi reſcriptum contineat plura ſeparata, vitientur omnia ſubreptitia doloſa in aliqua parte commiſſa? Refertur opinio, n.70.

Proponitur ſententia Authoris, n.71.

An diſpenſatio voti caſtitatis & alterius vel duplicis impedimenti ad matrim. ſit omnino ſubreptitia allegata vera cauſa circa vnum, falſa verò circa alterum? 72.

An ſubreptio verum tacendo, aut falſum exprimendo, quando doloſa eſt, ſi non ſit circa cauſam finalem, vitiet totum? Refertur opinio, n.73.

Proponitur ſententia Authoris, n.74.

An hæc pœna irritationis totius reſcripti ob ſubreptionem in parte eius admiſſam inducatur ipſo iure. Refertur opinio, n.75.

Proponitur ſententia Authoris n.76.

An eadem pœna incurratur in foro conſcientiæ, ante ſententiam iudicis. Proponuntur ſuadentia partem affirmantem, 77.

Explicatur ſententia Authoris, n.78.

Rediguntur in ſummam contenta in tota diſputatione, n.79.

QVÆSTIO vlt. An ſubreptio tacendo veritatem ſiue exprimendo falſitatem, cõtingens in quadam ſola reſcripti parte, totum vitiet? Totius dubitandi rationis anſam præbet *c.Super literis, de reſcript.* vbi differentia cõſtituitur inter impetrantẽ tacita veritate, & impetrantem expreſſa falſitate per ignorantiã vel ſimplicitatem & impetrantẽ per fraudem vel malitiam, vt hic fraudẽ illam aut malitiam admittens, in ſuæ peruerſitatis pœnam nullũ ex iis literis commodum cõſequatur: De illo verò qui per ſimplicitatem aut ignorãtiã impetrat, diſtinguit ſic textus, ſi talis expreſſa ſit falſitas aut veritas ſuppreſſa, vt licèt fuiſſet falſitas tacita, aut veritas expreſſa, nihilominus tamen in forma cõmuni literæ eſſent datæ, validæ erunt ad eum effectum, vt poſſit in forma communi iuris, nõ tamẽ iuxta formam in literis appoſitam, procedi. Si autem literæ nullo modo eſſent datæ, erunt prorſus irritæ. Hoc deciditur in eo textu, qui valde difficilis eſt, & ſatis confuſè explicatur à DD. At quoad præſens attinet, nitar claritate ac breuitate qua potuero explicare: ſupponendo prius clariora, ac deinde quæ dubia, breuiter diſputando. 53

Supponendum eſt 1. quamuis textus hic de ſolis iuſtitiæ literis loquatur, ac proinde eum, vti pœnalem, ad literas gratiæ non extendi poſſet quiſpiam exiſtimare: commune tamen DD. placitum eſſe, intelligi etiam de quibuſcunque gratiæ literis. Quia ſi hoc habet verum in literis contẽtioſis, fortius in gratioſis. Cum ſubreptio magis vitiet literas gratiæ quàm iuſtitiæ. Quippe illę ſunt ipſo iure irritæ, hæ autem ope exceptionis irritãdæ. (Vt diximus n.3.) Atque ita docent *Anton.eod.c. Super literis.n.27. Abb. n.2.notabil.1. Felin.n.5. Barbatius n.25. Beroius in 1.lectur.n.4. & 39.& in 2.nu.61.62.idem Abb.cap.Ad audientiam, el 2.n.14.de reſcript.& ibi Felinus n.22.verſ.Tertio amplia. Barth.Socinus conſ.164.n.2.& conſ.273.ad fin.vol.2. Gutier.q.canon.l.2.c.15.n.45.* Quamuis alij non omnino hoc admittant in literis ad beneficia. 54

Secundò ſupponendum eſt, in *eod.c.Super literis*, ignorantiam & ſimplicitatem ſumi pro eodem: & ſimiliter fraudem & malitiam. Vt bene allegato Card. Florentino docet *Imola ibi n.4.* Quamuis *Ioan. And.n.11.* aſſerat ſimplicitatem dici, quando eſt ignorantia iuris; ignorantiam autem, quando eſt facti. 55

Tertiò ſupponendum eſt, quando ſubreptio contingit in cauſa finali, qua, ſcilicet, non exiſtenti, reſcriptum minimè concederetur, (hanc enim ſolam vitiare, tanquam probabilius ſuſtinebo n.74.) eſtq; cauſa totius reſcripti, quia, nimirum, aut reſcriptum vnicam ac indiuiſibilem partem continet, aut ſi duas partes claudat, ſubreptio in cauſa vtriuſque finali contingit, atque ideo illa non exiſtente, nec totum, nec pars reſcripti concederetur, nullum verſari diſcrimen, ſiue per ignorantiam ſiue ſimplicitatem, aut per fraudem ſiue malitiam ſubreptio contigerit, tacendo veritatem, aut exprimendo falſitatem. Nam in vtroque euentu literæ erunt omnino ſubreptitiæ. Id conſtat ex *d.cap.Super literis*, ibi: *Si verè per huiuſmodi, &c.* vbi textus agens de veritate ſuppreſſa, aut falſitate expreſſa per ignorantiam ſiue ſimplicitatem, quando ea ſubreptio eſt cauſa totius reſcripti, ſic ait: *Si verò per huiuſmodi falſitatis expreſſionem vel ſuppreſſionem etiã veritatis* 56

veritatis literæ fuerint impetratæ, quæ tacita vel expreſſa nos nullas literas dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendũ. Idem probatur ex *c. Conſtitutus. de reſcr.* vbi deciditur impetrationem beneficij contra ſtatutum Eccleſiæ, ne certus numerus excedatur, non facta illius mẽtione, eſſe ſubreptitiã. Cùm tamẽ poſſet probabiliter ignorari hoc ſtatutum. Et ratio huius eſt, quia in valore gratię cõſiderando nõ ſpectatur, impetrantis culpa aut ſimplicitas, ſed intẽtio concedentis, à qua vires ſumit gratia. Ergo quando concedẽs expreſſa veritate, aut non propoſita falſitate, nullatenus concederet, corruet omnino conceſſio defectu intentionis concedentis, quantumuis impetrans fuerit culpæ immunis. Et confirmatur, quia tunc ea cauſa eſt finalis totius reſcripti. Ergo ea exiſtente falſa corruet totum tanquam cauſa deſtitutum. Nam etiam quando à principio fuiſſet validum exiſtenti cauſa finali vera, corrueret ſuperuenienti eius cauſæ ceſſatione. (vt dicemus diſputatione 30. n. 14.) Et ideò ita docẽt *Abb. d. c. Super literis. n. 4. & 6. & d. c. Conſtituimus. n. 1. notab. 2. & c. Ad audiẽtiam, el 2. n. 14. & c. Sedes, n. 14. de reſcrip. Felin. d. c. Super literis n. 6. & ibi Decius in noua edit. n. 8. notab. 3. idẽ Felin. d. c. Ad audientiam, n. 22. verſ. Tertio amplia. Francus c. Si eo tempore, n. 4. de reſcrip. in n. Bellamera deciſ. 4. n. 1. Bart. Socinus conſ. 273. ad fin. & conſ. 164. n. 2. vol. 2. Corneus conſ. 227. Videtur prima facie n. 9. vol. 2. Tiraquel. tractat. Ceſſãte cauſa in princ. n. 116. Pelaez de maioratu, 1. edit. 1. p. q. 9. n. vnico.*

57 Hinc deducitur primò, non eſſe tenendum, quod docet *Barth. Socin. conſ. 270. Conſideratis, ad fin. vol. 2.* nempe quando ſubreptio non commiſſa eſt ab eo, cui reſcriptum impetratur, quia veritatẽ narrauit, ſed ab alio, vt à curiali vel ſolicitatore, qui vel falſum expreſſit, vel veritatem ſibi propoſitam conticuit, ignorantiam partis impetrantis excuſare, ne reſcriptum ſit ſubreptitium. Et refert Rotam dixiſſe, ſic deciſum eſſe ab Vrbano Papa in beneficialibus. Et ait iura loquentia in beneficialibus extendi à Doctoribus ad alias Principis gratias. Idem ſuſtinet *Felin. c. Super literis, nu. 7. verſ. Demum, circa prædicta de reſcrip.* Cæterum hoc non eſt tenendum. Quia ratio tradita nu. præced. nimirum, attendendam eſſe intentionem concedentis, quæ deficit, quoties eſt ſubreptio circa cauſam finalẽ æque procedit, quando ipſemet impetrans commiſit generaliter ſubreptionem, vel alius eo inſcio. Idem probatur ex *c. Si motu proprio. de præb. in 6.* ibi: *Secus ſi ad petitionem illius vel alterius pro eo oblatã.* Et ſuſtinẽt *ibi Anch. n. 3. notab. 3. Francus n. 3. Decius reprobans prædictam Rotæ deciſ. d. c. Super literis, in noua edit. notab. 3. n. 9. Cordub. ſum. q. 45. opin. 1. punct. 1. ratione 1.* In quo autem ſenſu poſſit ſuſtineri quod priores Doctores aſſerunt, dicemus n. 67.

58 Curialis autem aut ſolicitator, aut reſcriptor, qui vt facilius diſpenſationem impetret, mutat narrationis ſubſtantiam, manet excommunicatus per motum proprium Pij V. Sic *Enriquez lib. 12. de matrimonio, c. 3. n. 7 fine.* At hoc non eſt verum. Quia is motus proprius nullam excommunicationem imponit: ſed ſolum decernit vt pœna falſarij plectantur, vt bene *Manuel 1. tomo ſummæ 2. editione, c. 258. fine. Vega 1. tomo ſummæ cap. 88. caſu 4.* Et loquitur ille motus proprius de procuratoribus tam officij ſacræ pœnitentiariæ, ſeu contradictarum, quam aliis quibuſcunque ſolicitatoribus, ſeu ſcriptoribus, quos Copiſtas vocant, qui veritatem facti à narratione, quam à partibus habuerunt, quoad ſubſtantialia & qualitates neceſſariò exprimendas diuerſam faciunt, ſeu quoquo modo inuertunt, aut immutant, deprauantve.

59 Secundò deducitur, non eſſe credendum *Nauarro lib. 1. conſil. in 2. editione, tit. De filiis presbyter. conſil. 2. numero 4.* dicenti poſſe defendi ſaltem in foro conſcientiæ taciturnitatẽm ex ignorantia probabili excuſare à ſubreptione. Et in *1. editione, eo lib. 1. tit. De reſcript. conſil. 1. n. 6.* ait taciturnitatem ex ignorantia conſurgentem non videri nocere per *c. Gratia de reſcript. in 6.* Sed id non eſt vniuerſaliter verum, ſed quando ignorantia non eſt cauſa totius reſcripti, vt ſtatim dicemus, & ad *c. Gratia* reſpõdebimus, n. ſeq.

60 Contra hanc tamen doctrinam fortiſſimè vrget textus, *c. Gratia de reſcript. in 6.* vbi impetrãs beneficium à Papa tacito alio quod ſibi abſenti ac ignoranti ordinarius cõtulerat, poteſt vtrumque retinere, ſi ſint compatibilia, ſi autem incompatibilia, poteſt eligere. Et redditur ratio his verbis: *Cum tempore impetrationis neſcires.* At ſubreptio commiſſa eſt tacito beneficio, quod erat exprimendum, *c. Si motu proprio, de præb. in 6.* Ergo ſubreptio per ignorãtiã commiſſa minimè nocet. Diuerſimodè reſpondent DD. Quidam aiunt diſpoſitionem huius textus eſſe ſpecialem in eo caſu, & ideo ad alium, non eſſe trahẽdam, iuxta *l. Ius ſingulare, ff. de legibus.* Sic *Ioan. An eo c. Gratia, nu.* Alij impugnata hac expoſitione reſpondetur, diſpoſitionem illius textus poſſe trahi ad alios caſus concurrentibus quatuor conditionibus. 1. eſt, vt adſit tam iuſta ignorantia, qualis eſt quæ ab abſentia conſurgit. 2. ne præiudicetur iuri iam alteri quæſito. 3. vt qualitas tacita per ignorantiã ſit talis, vt ſi fuiſſet expreſſa, Princeps ſimiliter cõceſſiſſet, quamuis non ita facilè. Vltima, vt gratia ſic cõceſſa non trahatur ad cauſam penitus extraneam. Sic *Abb. c. Super literis, n. 5. de reſcr. & ibi Felin. nu. 6. Menochius de arbitriis, lib. 2. centuria 3. caſu 201 à n. 52. vſque ad 55.* Alij explicãt, vt deciſio eius textus ideo procedat, quia ſubreptio in eo caſu procedit à iuſta & multum tolerabili ignorantia: & poterat reduci ea diſpoſitio ad terminos iuris communis, id eſt, attento iure cõmuni idemmet diſpoſitũ erat, quod gratia concedit. Secus ſi ad eos terminos reduci non poſſet. Sic *Ant. d. c. Super literis, n. 27. Rebuf. c. Nulla, ar. 2. ſtatum in prin. concl. 5. de conc. præb. & in concordatis,* vbi de forma mandati apoſtolici, *paulo ante clauſulã, Motu proprio, verſ. Limita tamen.* Sed hãc ſolutionem impugnat *Abb. proximè allegatus.* Quia in terminis illius *c. Gratia,* cõceſſio nõ reducitur ad iuris communis terminos, ſed eſt vltra ſeu cõtra ius commune. Quia attento iure communi impetrans ſecundùm curatum, tacito primo curato, quod obtinebat, amittit primum, nec ſibi datur optio, *c. De multa, de præbend. clem. Si plures, eod. t.* Sed expoſitio illa Antonij eſt optima, & benè defenditur à *Beroio eod. c. Super literis, in 1. lectura, n. 41.* vt intelligatur quãdo gratia poterat reduci ad terminos iuris communis nõ ſimpliciter, ſed ad terminos iuris communis antiquioris, & tunc ſubreptio ex ignorantia tolerabili non vitiat. Quod hic cõtingit, nã attento iure antiquiori, *c. Referente, de præb.* ſi impetrans 2. beneficium incompatibile taceebat 1. id non vacabat, ſed dabatur ei electio. Quod poſtea immutatũ eſt per *c. De multa, de preb.* decidens eo ipſo vacare primum. Atque huius deciſionis ea eſt ratio. Quia res facilè ob iuſtam cauſam ad ius primæuum reduci poteſt. *l. Si vnus §. Pactus, verſ. Quoties. ff. de pactis.* Item, quia non dicitur in totum falſum, quod primordiis veritatis iuuatur, *l. Cum filius, §. Hæres meus, ff. de legat. 1.* Poteſt etiam alia expoſitio tradi. ideo ignorantia in eo caſu, *cap. Gratia,* iuuat, vt literæ ad beneficia nõ ſint ſubreptitiæ. Quia impetrans nõ habet ius in re in priori beneficio, vt pote quod ſibi abſenti ac ignorãti collatum erat, *Si tibi abſenti, de præbend. in 6.* ſed tantùm ius ad rem. Et ideo ſubreptio ex tam iuſta ignorãtia non vitiat. Quia vt vitiet, debet eſſe taciturnitas beneficij quãtumuis modici iam poſſeſſi, licèt ex ignorantia taceatur. Et ita procedit *cap. Si motu proprio, de præb. in 6.* Sic *Beroius eo c. Super literis, in 1. lectura, n. 42. Rebuff. in cõcord.* vbi de forma mandati Apoſt. *paulo ante clauſulam, Motu proprio, verſ. Vel poteſt dici.* Et hæ duæ vltimæ expoſitiones præ cæteris placent.

61 Quartò ſupponendum eſt, quando ſubreptio per ignorantiam ſiue ſimplicitatẽ admiſſa, ſiue tacẽdo veritatem, ſiue explicãdo falſitatem, non fuit cauſa finalis totius reſcripti, ſed partis illius, quia explicita veritate non cõcederetur ea reſcripti pars, aut reliqua concederentur, vtique nõ vitiari totum reſcriptum, ſed eam ſolam partem, in qua eſt ſubreptio. Verbi gratia, impetrauit quis reſcriptum contra debitorem ſuum, aſſerens ex ignorantia de conſuetudine patriæ cauſas tractari ſimpliciter & de plano, cum tamen id falſum eſſet. Quare Pontifex

commiſit

commiſit cuidam cauſam ſimpliciter & de plano tractā-
dam,literæ valebunt quoad commiſſionem illi iudici fa-
ctam, & virtute illarum poteſt delegatus procedere in
forma communi,at non valebunt quoad ſpecialem illum
procedēdi modum. Et ratio eſt,quia ſubſtantia illius re-
ſcripti eſt ipſa iuriſdictio,forma autē accidentalis eſt ille
procedendi modus ſpecialis , quem Pontifex delegato
conceſſit. Cum ergo ſubreptio abſque dolo contingerit,
fueritque cauſa *ſolius* formæ , quæ à reſcripti ſubſtantia
poteſt ſeparari,ipſam ſolam formam vitiabit.Hoc expreſ-
ſè deciditur,*c.Super literis de reſcript*.Et ita tradunt omnes.
Et ſic intelligunt aliqui,*c.Si eo tempore,de reſcript.in 6.* vbi
deciditur,reſcriptum ad beneficium, ſiue cum cura , ſiue
abſque illa obtentum, tacito defectu legitimæ ætatis ad
curatum, cum tamen legitima eſſet ad ſimplex, validum
eſſe ad obtinendum beneficium ſimplex , non verò cura-
tum:intelligunt enim hunc textum,quando ea ſubreptio
fuit ex ſimplicitate aut ignorantia.Et ita conciliant hunc
textum cum *d.c,Super literis*.Hi ſūt *Abb.eo c.Super literis,n.
5.& c.Sedes,n.2.de reſcrip.*vbi *Felin.n.2.Francus d.c.Si eo tem-
pore,n.4.Gutier.q.canon.l.2.c.15.n.45*. Sed de hac expoſitio-
ne dicemus n.71.

62 Nomine autem huius ſimplicitatis aut ignorantiæ in-
telligo quamcunque,quantumuis craſſam , modo non ſit
ingens temeritas.Vt n.66.probabo.

63 Hoc tamen ſuppoſitum eſt primò limitandum, niſi à
negotio,circa quod commiſſa fuit illa ſubreptio non do-
loſa, dependeant alia negotia tanquam acceſſoria : tunc
enim,etiamſi in his non ſit ſubreptio,corruent pereunte,
principali.Sic *Abb.c Sedes,n.4.de reſcript.& ibi Felin.num.2.
Francus c.Si eo tempore,n.4.eod.t.in 6.*

64 Secundò limitant quidam, vt intelligatur in his literis
gratioſis aut beneficialibus,ſecus in priuilegiis, quæ aſſe-
runt per ſubreptionem etiam non doloſam vitiari indi-
ſtinctè.Nam cùm priuilegium ſit lex priuata , concedens
intendit præcisè priuilegium concedere. Sic *Ant. c. Super
literis, 2.n.25.de reſ.*Sed meritò id reprobat *Felin.eo c.Super
literis n.3.limit.3*. Quia literæ beneficiales & priuilegia in
hoc differunt. Quippe Pontifex præcisè etiam intendit
conferre beneficium. Item quia cum literæ ad beneficia
ſint valde ſtricti iuris, ſi per ſubreptionem partis illarum
non doloſam minimè vitiantur totæ:à fortiori nec priui-
legia,& ideo hac ratione ductus *Abb.eo.c.Super literis,n.5.
in principio*,aīt hoc habere locum in literis beneficialibus
& priuilegiis.Item quia *Innocent.c.Cum dilecta,n.3. de reſcr.*
æquiparat priuilegia & literas beneficiales in materia
ſubreptionis.

65 Quinto ſupponendum eſt , quando ſubreptio fuit per
fraudem vel malitiam,vitiari omnino literas,quamuis ea
non fuerit cauſa totius reſcripti,ſed ſolius formæ ſpecia-
lis Hoc expreſſè deciditur *c.Super liter. de reſcr.* conſtituto
hoc diſcrimine inter litteras ſic impetratas, & quādo per
ignorantiam impetrantur,ibi:*In ſuæ peruerſitatis pœnā nul-
lum ex illis literis commodum conſequantur*.& *cap.Sedes in fine
eodem tit.*ibi:*Mendax precator careat penitus impetratis*.Quæ
eadem verba habentur,*l.Et ſi legibus 5.cap.Si contra ius*.Et
fatētur omnes,(quod qualiter intelligatur à n.70.videbi-
mus.) Et hoc abſque dubio intelligēdum eſt,ſiue ea ſub-
reptio malitioſa contigerit falſum exprimendo, ſiue verū
tacēdo.Quia expreſſis verbis idem de vtraque ſubreptio-
ne diſponitur,*d.c.Super literis*,ibi:*Si qu. priori modo falſitatē
exprimunt,vel ſupprimunt veritatem,in ſuæ peruerſitatis pœnā
nullum ex illis literis commodum conſequantur*. Et ita docent
*Abbas ibi,n.1.notab.2.Imola n.6.Barbatius n.24.Decius in no-
ua edit.n.4.notab.1.& d.c.Sedes n.14.notab.4*,Quare cautè in-
telligendi ſunt *ipſemet Abbas eo.c.Sedes,n.4.Tiraquel.de pœ-
nis temperandis,cauſa 44 n.41*.dum conſtituūt diſcrimē in-
ter ſubreptionem,falſum exprimendo , & tacēdo verum
vt in priori caſu corruat omnino reſcriptum in mendacij
pœnam:ſecus in poſteriori. Et rationem reddunt , quod
non ſit ita odioſus tacens verum,ſicut exprimens falſum:
potuit enim taciturnitas ea ex ignorantia procedere.Sed
*Felinus eod.c.Sedes nu.2.*aduerſus hanc rationem inſurgit.
Nam etiam falſum poſſet abſque dolo exprimi, & verum
quoque ex dolo taceri. Vnde intelligo, prædictos autho-
res(ne credatur illos ita abſurdè loquutos contra textum
expreſſum *d.c.Super literis*)ſenſiſſe tantum,magis præſumi
dolum ex falſi expreſſione , quàm ex veri taciturnitate:
cum illa frequentius ex dolo procedat.At ſi verè vtraque
ex dolo procedat,idem de vtraque eſt dicendum.

Exiſtimo autem quantumuis craſſam ignoratiam & 66
ſimplicitatem,modo non ſit ingens temeritas excuſare ab
hac pœna irritationis totius reſcripti,ratione ſubreptionis
in altera eius parte,itaque vt locus ſit huic pœnæ,deſide-
ratur,vt impetrans ſciens & prudens malitioſo animo id
faciat.Quia textus *d.c.Super literis*,expreſſè pètit fraudem
vel malitiam.At taciturnitas ex quacumque ignorantia,
& ſimiliter expreſſio falſi ex illa , non poteſt doloſa ac
malitioſa nuncupari,niſi ingens temeritas in ea ignoran-
tia reperiatur.Vt latius probabo l.ſeq.diſp.32.n.36.&39.

Neque erit locus huic pœnæ,ſi cum pars verum propo- 67
ſuerit,ipſa ignorante,curialis vel ſolicitator ſciens & pru-
dens ſubreptionem commiſerit , tacita veritate , aut ex-
preſſa falſitate. Ducor, quia *eod.c. Super literis*,dicitur im-
petrantem in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex literis
commodum conſequuturum.At verus impetrans in nul-
la culpa fuit.Ergo non debet ea pœna affici,vt literarum
commodo prorſus careat , ſed de illo iudicandum eſt,ac
de impetrante per ignorantiam. Atque in hoc ſenſu ve-
rum eſt quod ait *Nauar.l.3.concil.in 1.edit.t.De regularibus,
conſ.78.n.3.in 2.l.1.t.De reſcript.conſ.15.n.3.* nimirum,nar-
rationem falſi factam per ſolicitatorem non videri tanti
momenti,quanti factam per ipſammet partem. Et in hoc
etiam ſenſu verum erit, quod n.57. retulimus ex *Rota &
aliis* aſſerentibus non nocere parti relationem falſam ſo-
lius curialis vel ſolicitatoris : id enim verum eſt,ne vitiet
totum reſcriptum , quando totius non eſt cauſa : ſecus
quando eſſet cauſa totius,vt ibi diximus.

Sed quæres an in dubio præſumatur hic dolus? Con- 68
lendi ſunt *DD.eod.c.Super literis*,& maximè *Felinus ibi n.5.*
Et breuiter placet in dubio non præſumi hunc dolum,ſed
potius ignorantiam , atque illum opponenti incumbere
probandi onus.Vt docēt *Gloſſa d.c.Super literis,verb.Priori
modo.& ibi Hoſt.n.7.Imola n.5.Beroius in 2.lectura, n.70.&
citatis Baldo,Tiraq.& aliis Pelaez de maioratu,in 1.edit.2.p.q.
8.fine.& q.9.fine.*Præſumetur autem dolus (vt bene aiunt
Gloſſa ibi,verb.Nullatenus,in fine,& latius *ibi Abbas n.7. Be-
roius proximè allegatus*)ex variis circūſtantiis.Et ita ad hoc
iudicandū ſpectabit iudex, an ille dixerit falſum in pro-
prio facto,an in alieno: & an factum ſit proximo, an lon-
ginquo tempore geſtum,vt vel ſic præſumatur ſcientia:&
an literæ ſint magni an modici momenti. Et bene docet
*Rebuff.praxi benefic.t.differētia inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ,
n.25.different.8.*facilius preſumi dolū in literis gratiæ quā
iuſtitiæ.Quod hæ multo facilius obtineantur,& ideò non
ſit opus vti dolo ad eas impetrandas. Probabitur autem
hæc ignorantia impetrantis iuramento ipſius , niſi eſſet
veriſimile ipſum habuiſſe notitiam.Vt de probāda igno-
rantia diximus l.1. diſp. 62. fine. Et ſic docet aliis citatis
*Rebuff.in concordatis,in forma mandati Apoſt.paulò ante clau-
ſulam,Motu proprio,verſ.Et hæc ignorantia.*

His præmiſſis,triplex quod ad præſens attinet verſatur 69
difficultas circa intellectum *d. c. Super literis , de reſcript.*
quando impetratio fuit per dolum & malitiam , ſiue ta-
cendo verum,ſiue exprimendo falſum. I. eſt, an intelliga-
tur,quando partes eiuſdem reſcripti ſunt omnino ſepara-
tæ, ita vt in pœnam committentis doloſam eam ſubre-
ptionem, circa alteram ſolam reſcripti partem , vitietur
quoque altera pars? II. an ea ſubreptio doloſa , vt totum
reſcriptum vitiet,debeat eſſe circa cauſam finalem , eam
tacendo,vel falſò exprimendo , an potius ſufficiat circa
cauſam impulſiuam III. an ipſo iure ſubreptio hæc dolo-
ſa vitiet reſcripta iuſtitiæ & gratiæ.

Circa 1. difficultatem quidam ſentiunt textum *eod.c.* 70
Super

Super literis, intelligi etiamſi reſcriptum contineat plura ſeparata: quippe omnia vitiabuntur per ſubreptionem doloſam in altero commiſſam. Sic docent *Abbas ibi, nu.* 2. *Barbatius n.* 25. *Beroius* 1. *lectura, n.* 7. *&* 8.

71 At verius eſt, non intelligi quando partes eiuſdem reſcripti ſunt omnino ſeparatæ, ſed ſolùm quãdo altera gratiæ pars cõnexionem habet cum altera: quia eandem cauſam eundemque finem reſpiciunt: tunc enim ſolùm ſubreptio doloſa in vna parte vitiabit aliam. Prob. quia hæc irritatio eſt in pœnã doli & malitiæ, (vt expreſsè dicitur *eod. ca. Super literis.*) Ergo non eſt extendenda vltra caſum in eo textu expreſſum. Qui eſt, quando impetratur vnum reſcriptum diuerſa continens, quorum vnum connexionem habet cum altero: quia pertinet ad eandem cauſam decidendam. Vt conſtat ex exemplo quod ſubiunximus n. 61. ex mente Doctorum. Item quia cùm diuerſæ gratiæ abſque vlla connexione in eodem reſcripto conceduntur, ſunt virtute duo reſcripta, ac omnino per accidens & materialiter vnum. Nil ergo confert ſubreptio circa vnam gratiam, ad alterius irritationem. Item, quia *ca. Si eo tempore, de reſcript. in* 6. cuius decisionem retuli num. 61. hanc partem probare videtur, ibi enim ſunt diuerſæ gratiæ, & omnino ſeparatæ, & ad diuerſos effectus, nimirum altera ad beneficium ſimplex, altera ad curatum, & ideo ſubreptio circa vnam minimè vitiat alteram. Nec iure probatur, ſed ad libitum dicitur intelligi eum textum, quando ſubreptio fuit per ignorantiam. Vt eum volunt intelligi DD. aliqui, quos n. 61. allegaui. Et ideo hanc ſuſtinent ſent. ita intelligens *id c. Si eo tempore, Decius d. c. Super literis, in noua edit. notab.* 1. *n.* 7. *&* 18.

72 Hinc deducitur, ſi in eodem reſcripto impetret quis diſpenſationem voti caſtitatis, ac peregrinationis Hieroſolymitanæ, allegata ſciẽter falſa cauſa circa alterum votum, vera autem circa alterum, non vitiari diſpẽſationem circa vtrumq; ſed circa illud, in quo cauſa falſa fuit. Quia ſunt diſpenſationes omnino ſeparatæ. Secus ſi duplicis impedimenti ad nuptias diſpenſatio in eodem reſcripto obtineretur, vt voti caſtitatis & conſanguinitatis, nã ſubreptio doloſa in altero vitiabit totam diſpenſationem. Quippe cum ſit reſcriptũ ad eandem cauſam, eundémq; finem reſpiciens, quoad vtramq; partem cenſebitur prorſus vnum. Sic enim ponderauit *Decius nu. præced. allegatus* ad diiudicandum, an vnum ſit reſcriptum, vel potius duæ partes ſeparatæ. An hoc autem ſit ipſo iure, & in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam? dicemus n. 76. & 78.

73 Circa 2. difficultatem nu. 60. propoſitam, quidam ſentiunt taciturnitatem veri, vel falſi expreſſionem doloſam circa cauſam impulſiuã vnius partis reſcripti, vitiare totum: & ita intelligunt textum *d. c. Super literis, de reſcript.* Et prob. nam loquens textus de falſitatem exprimente, vel ſupprimente veritatem per fraudem, indiſtinctè decidit nullum ex eis literis poſſe illud commodum aſſequi. At poſtea agens de eo, qui per ignorantiam diſtinguit, an talis ſit cauſa circa quam fuit ſubreptio, vt ea nõ tacita, ſed verè expreſſa, adhuc literæ concederentur, & nunc dicit valere quoad eam partem, quæ concedenda foret: ſecus ſi talis ſit cauſa, vt illa verè expreſſa nullatenus literæ cõcederentur. Ergo in priori parte indiſtinctè intelligitur textus, ſiue cauſa ſit finalis, ſine qua non, ſiue ſolũ impulſiua. Aliàs nullum eſſet diſcrimẽ inter vtrumque caſum. Et pro hac ſent. apertè ſunt. *Gloſſa eod. ca. Super literis, verb. Nullatenus, & ibi Innoc. ſtatim in princ. Ioan. Andr. n.* 22. *Imola n.* 5. *Barbatius n.* 24. *Decius c. Sedes, in noua edit. n.* 14. *notab.* 4. *de reſcript.* dicunt enim corruere reſcriptũ, quando eſt dolus ſiue alias Pontifex eſſet conceſſurus literas, ſiue nõ. Quia hæc diſtinctio (inquiunt) adhibetur in textu, quando literæ per ignorantiam impetratæ ſunt. Eiuſdem ſent. videtur apertè *Bellamera deciſione* 4. *n.* 1. vbi ait ex duplici capite reddi poſſe reſcriptũ ſubreptitium ex falſi expreſſione: altero, quia induxiſſet ad concedendum: altero vero, quia per fraudem. Sentit ergo apertè, quando fraus intercedit, non ſpectandum eſſe an falſi expreſſio induxerit Principem ad concedendum. Eiuſdem videtur expreſsè *Syluest. verb. Reſcriptũ q.* 6. *&* 7. *init.* vbi abſolutè docet gratias & priuilegia vitiari tacita veritate, vel allegata falſitate ſcienter: & ſtatim loquens quando ignoranter, dicit tunc vitiari, quando Princeps cognita veritate non conceſſiſſet. Eandem tenet in propriis terminis *Corduba ſum. q.* 45. *opin.* 1. *punct.* 1. *immediatè ante* 3. *rationẽ*, vbi loquẽs de matrimonij diſpenſatione ait diſpenſationem nõ valere, quamuis cauſa ſcienter falsò narrata, vel vera ſcienter tacita, ſit minus principalis, & ſine qua Pontifex verè prorſus diſpenſaret; per *d. c. Super literis.* Cuius ſent. refert *Gutier. q. can. lic.* 2. *c.* 15. *n.* 134. & dicit eſſe veriſſimam.

Sed re attentius cõſiderata exiſtimo iuxta diuerſas ſen- 74
tentias diuerſimodè loquendum. Quia retenta opinione citata n. 10. & 31. dicenti taciturnitatẽ cauſæ impulſiuæ, eiuſve falſam expreſſionem vitiare gratiam, dicẽdum eſt vitiari totum reſcriptũ ex ſubreptione circa cauſam impulſiuam partis illius. At retenta noſtra ſent. citata n. 17. & n. 32. dicenti ſolam ſubreptionem circa cauſam finalẽ, ſine qua literæ non cõcederentur, illas vitiare, ſentiẽdum eſt quantumuis malitia & dolus adſit in tacẽda veritate, vel exprimẽda falſitate ſolius cauſæ impulſiuæ, totius vel partis reſcripti, nil ipſius vitiari. Atque ita intelligitur *d. c. Super literis.* Itaque ſolùm diſpenſationes & cętera reſcripta ſubreptitia cenſentur, quando ſiue ignoranter, ſiue dolo, eſt taciturnitas veri, ſiue expreſſio falſi in cauſa finali, qua ſublata Pontifex non concederet literas, aut ſi concederet, non tamen eodem modo, ſed moderamina quædam adhibendo. Et tunc ſi ea ſubreptio tacendo verum ſiue exprimendo falſum contingat in cauſa finali totius reſcripti, & ita totum reſcriptũ afficit, vitiabit totum, (vt probaui nu. 56.) Siue per fraudem, ſiue per ignorantiã contingat. Si autem accidat circa ſolam reſcripti partem, tunc diſtinguendum eſt, ſi per ignorantiam, ſola pars reſcripti, quæ ea ſubreptione afficitur, vitiabitur: ſi autẽ per malitiam, vitiabitur totum (quod intellige iuxta dicta nu. 41. quando allegantur plures cauſæ, nam quando vna ſola allegatur, nil refert an ſit finalis, an impulſiua, vt ibi explicui.) Quare differẽtia, quam textus *d. c. Super literis*, conſtituit, qua innititur contraria ſent. vbi abſolutè & indiſtinctè loquitur textus, quando adfuit dolus, at quando ignorãter, cum diſtinctione an literæ cõcederentur, necne: eò ſolùm pertinet, vt quando adeſt fraus circa partis reſcripti cauſam finalem, vitietur indiſtinctè & omnino reſcriptum, tam quoad partem inutilẽ, id eſt, quæ ſecluſa ea ſubreptione non concederetur; quam quoad alteram vtilem, id eſt, aliás cõcedendam. At quando fuit ex ignorantia, pars ſola, inutilis vitiatur. Itaq; in priori parte, nimirum, quando fraus interuenit, iure optimo non diſtinxit textus, an ea fraude ſecluſa pars literarum eſſet cõcedenda, qui ea contingente circa ſolam reſcripti partem, vbi eſt in cauſa finali, corruit totum, quãuis altera reſcripti pars ſubreptione ceſſante foret concedenda. At in poſteriori parte vbi ſermo eſt de ſubreptione ignoranter admiſſa circa cauſam finalem, opus fuit diſtinctione, an ſubreptio ſit circa cauſam finalem totius reſcripti, vel ſolius partis. Quia ſi ſit in cauſa finalis totius, corruet totũ: ſi ſolius partis, illa ſola corruet. Et ita totus ille text. *d. c. Super literis*, de ſubreptione veritatis ſuppreſſæ, vel falſitatis expreſſæ loquẽs, agit de ſola cauſa finali, ſine qua literę non cõcederentur, vel totæ, vel pars illarum. Ducor, quod totus ille textus agat de taciturnitate veritatis, vel expreſſione falſitatis cauſæ conducentis ad valorem reſcripti. Cum de hac ſubreptione loquatur, eam ponderans ad valorem vel nullitatem reſcripti. At cauſa impulſiua non eſt huiuſmodi, ſed ſola cauſa finalis, iuxta veriorem ſententiam. De ſola ergo ſubreptione circa cauſam finalem agit. 2. Quia textus, quoad hoc æquiparat prorſus malitiã, & fraudem in tacenda veritate, vel exprimenda falſitate. At tacens veritatem, quam explicare non tenetur: qualis eſt iuxta veriorem ſent. circa cauſam impulſiuam, nequit iure optimo fraude vel malitia notari. Hæc enim culpam

commiſit cuidam cauſam ſimpliciter & de plano tractādam, literæ valebunt quoad commiſſionem illi iudici factam, & virtute illarum poteſt delegatus procedere in forma communi, at non valebunt quoad ſpecialem illum procedēdi modum. Et ratio eſt, quia ſubſtantia illius reſcripti eſt ipſa iuriſdictio, forma autē accidentalis eſt ille procedendi modus ſpecialis, quem Pontifex delegato conceſſit. Cum ergo ſubreptio abſque dolo contingerit, fueritque cauſa ſolius formæ, quæ à reſcripti ſubſtantia poteſt ſeparari, ipſam ſolam formam vitiabit. Hoc expreſſè deciditur, *c. Super literis de reſcript.* Et ita tradunt omnes. Et ſic intelligunt aliqui, *c. Si eo tempore, de reſcript. in 6.* vbi deciditur, reſcriptum ad beneficium, ſiue cum cura, ſiue abſque illa obtentum, tacito defectu legitimæ ætatis ad curatum, cum tamen legitima eſſet ad ſimplex, validum eſſe ad obtinendum beneficium ſimplex, non verò curatum: intelligunt enim hunc textum, quando ea ſubreptio fuit ex ſimplicitate aut ignorantia. Et ita conciliant hunc textum cum *d. c, Super literis.* Hi ſūt *Abb. eo c. Super literis, n. 5. & c. Sedes, n. 2. de reſcrip.* vbi *Felin. n. 2. Francus d. c. Si eo tempore, n. 4. Gutier. q. canon. l. 2. c. 15. n. 45.* Sed de hac expoſitione dicemus n. 71.

62 Nomine autem huius ſimplicitatis aut ignorantiæ intelligo quamcunque, quantumuis craſſam, modo non ſit ingens temeritas. Vt n. *66.* probabo.

63 Hoc tamen ſuppoſitum eſt primò limitandum, niſi à negotio, circa quod commiſſa fuit illa ſubreptio non doloſa, dependeant alia negotia tanquam acceſſoria: tunc enim, etiamſi in his non ſit ſubreptio, corruent pereunte, principali. Sic *Abb. c. Sedes, n. 4. de reſcript. & ibi Felin. num. 2. Francus c. Si eo tempore, n. 4. eod. t. in 6.*

64 Secundò limitant quidam, vt intelligatur in his literis gratioſis aut beneficialibus, ſecus in priuilegiis, quæ aſſerunt per ſubreptionem etiam non doloſam vitiari indiſtinctè. Nam cùm priuilegium ſit lex priuata, concedens intendit præciſè priuilegium concedere. Sic *Ant. c. Super literis, 2. n. 25. de reſ.* Sed meritò id reprobat *Felin. eo c. Super literis, n. 3. limit. 3.* Quia literæ beneficiales & priuilegia in hoc differunt. Quippe Pontifex præciſè etiam intendit conferre beneficium. Item quia cum literæ ad beneficia ſint valde ſtricti iuris, ſi per ſubreptionem partis illarum non doloſam minimè vitiantur totæ: à fortiori nec priuilegia, & ideo hac ratione ductus *Abb. eo c. Super literis, n. 5. in principio,* ait hoc habere locum in literis beneficialibus & priuilegiis. Item quia *Innocent. c. Cum dilecta, n. 3. de reſcr.* æquiparat priuilegia & literas beneficiales in materia ſubreptionis.

65 Quinto ſupponendum eſt, quando ſubreptio fuit per fraudem vel malitiam, vitiari omnino literas, quamuis ea non fuerit cauſa totius reſcripti, ſed ſolius formæ ſpecialis. Hoc expreſſè deciditur *c. Super liter. de reſcr.* conſtituto hoc diſcrimine inter litteras ſic impetratas, & quādo per ignorantiam impetrantur, ibi: *In ſuæ peruerſitatis pœnā nullum ex illis literis commodum conſequantur.* & *cap. Sedes, in fine eodem tit.* ibi: *Mendax precator careat penitus impetratis.* Quæ eadem verba habentur, *l. Et ſi legibus 5. cap. Si contra ius.* Et fatētur omnes, (quod qualiter intelligatur à n. 70. videbimus.) Et hoc abſque dubio intelligēdum eſt, ſiue ea ſubreptio malitioſa contigerit falſum exprimendo, ſiue verū tacēdo. Quia expreſſis verbis idem de vtraque ſubreptione diſponitur, *d. c. Super literis,* ibi: *Si qu. priori modo falſitatē exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ peruerſitatis pœnā nullum ex illis literis commodum conſequantur.* Et ita docent *Abbas ibi, n. 1. notab. 2. Imola n. 6. Barbatius n. 24. Decius in noua edit. n. 4. notab. 1. & d. c. Sedes n. 14. notab. 4.* Quare cautè intelligendi ſunt *ipſemet Abbas eo. c. Sedes, n. 4. Tiraquel. de pœnis temperandis, cauſa 44. n. 41.* dum conſtituūt diſcrimē inter ſubreptionem, falſum exprimendo, & tacēdo verum vt in priori caſu corruat omnino reſcriptum in mendacij pœnam: ſecus in poſteriori. Et rationem reddunt, quod non ſit ita odioſus tacens verum, ſicut exprimens falſum: potuit enim taciturnitas ea ex ignorantia procedere. Sed *Felinus eod. c. Sedes nu. 2.* aduerſus hanc rationem inſurgit. Nam etiam falſum poſſet abſque dolo exprimi, & verum quoque ex dolo taceri. Vnde intelligo, prædictos authores (ne credatur illos ita abſurdè loquutos contra textum expreſſum *d. c. Super literis*) ſenſiſſe tantum, magis præſumi dolum ex falſi expreſſione, quàm ex veri taciturnitate: cum illa frequentius ex dolo procedat. At ſi verè vtraque ex dolo procedat, idem de vtraque eſt dicendum.

66 Exiſtimo autem quantumuis craſſam ignoratiam & ſimplicitatem, modo non ſit ingens temeritas excuſare ab hac pœna irritationis totius reſcripti, ratione ſubreptionis in altera eius parte, itaque vt locus ſit huic pœnæ, deſideratur, vt impetrans ſciens & prudens malitioſo animo id faciat. Quia textus *d. c. Super literis,* expreſſè pētit fraudem vel malitiam. At taciturnitas ex quacumque ignorantia, & ſimiliter expreſſio falſi ex illa, non poteſt doloſa ac malitioſa nuncupari, niſi ingens temeritas in ea ignorantia reperiatur. Vt latius probabo l. ſeq. diſp. 32. n. 36. & 39.

67 Neque erit locus huic pœnæ, ſi cum pars verum propoſuerit, ipſa ignorante, curialis vel ſolicitator ſciens & prudens ſubreptionem commiſerit, tacita veritate, aut expreſſa falſitate. Ducor, quia *eod. c. Super literis,* dicitur impetrantem in ſuæ peruerſitatis pœnam nullum ex literis commodum conſequuturum. At verus impetrans in nulla culpa fuit. Ergo non debet ea pœna affici, vt literarum commodo prorſus careat, ſed de illo iudicandum eſt, ac de impetrante per ignorantiam. Atque in hoc ſenſu verum eſt quod ait *Nauar. l. 3. concil. in 1. edit. t. De regularibus, conſ. 78. n. 3. in 2. l. 1. t. De reſcript. conſ. 15. n. 3.* nimirum, narrationem falſi factam per ſolicitatorem non videri tanti momenti, quanti factam per ipſammet partem. Et in hoc etiam ſenſu verum erit, quod n. 57. retulimus ex *Rota & aliis* aſſerentibus non nocere parti relationem falſam ſolius curialis vel ſolicitatoris: id enim verum eſt, ne vitiet totum reſcriptum, quando totius non eſt cauſa: ſecus quando eſſet cauſa totius, vt ibi diximus.

68 Sed quæres an in dubio præſumatur hic dolus? Conſulendi ſunt *DD. eod. c. Super literis,* & maximè *Felinus ibi n. 5.* Et breuiter placet in dubio non præſumi hunc dolum, ſed potius ignorantiam, atque illum opponenti incumbere probandi onus. Vt docēt *Gloſſa d. c. Super literis, verb. Priori modo. & ibi Hoſt. n. 7. Imola n. 5. Beroius in 2. lectura, n. 70. & citatis Baldo, Tiraq. & aliis Pelaez de maioratu, in 1. edit. 2. p. q. 8. fine. & q. 9. fine.* Præſumetur autem dolus (vt bene aiunt *Gloſſa ibi, verb. Nullatenus, in fine,* & latius *ibi Abbas n. 7. Beroius proximè allegatus*) ex variis circūſtantiis. Et ita ad hoc iudicandū ſpectabit iudex, an ille dixerit falſum in proprio facto, an in alieno: & an factum ſit proximo, an longinquo tempore geſtum, vt vel ſic præſumatur ſcientia: & an literæ ſint magni an modici momenti. Et bene docet *Rebuff. praxi benefic. t. differētia inter reſcripta gratiæ & iuſtitiæ, n. 25. different. 8.* facilius preſumi dolū in literis gratiæ quā iuſtitiæ. Quod hæ multo facilius obtineantur, & ideò non ſit opus vti dolo ad eas impetrandas. Probabitur autem hæc ignorantia impetrantis iuramento ipſius, niſi eſſet veriſimile ipſum habuiſſe notitiam. Vt de probāda ignorantia diximus l. 1. diſp. *62.* fine. Et ſic docet aliis citatis *Rebuff. in concordatis, in forma mandati Apoſt. paulò ante clauſulam, Motu proprio, verſ. Et hæc ignorantia.*

69 His præmiſſis, triplex quod ad præſens attinet verſatur difficultas circa intellectum *d. c. Super literis, de reſcript.* quando impetratio fuit per dolum & malitiam, ſiue tacendo verum, ſiue exprimendo falſum. I. eſt, an intelligatur, quando partes eiuſdem reſcripti ſunt omnino ſeparatæ, ita vt in pœnam committentis doloſam eam ſubreptionem, circa alteram ſolam reſcripti partem, vitietur quoque altera pars? II. an ea ſubreptio doloſa, vt totum reſcriptum vitiet, debeat eſſe circa cauſam finalem, eam tacendo, vel falſò exprimendo, an potius ſufficiat circa cauſam impulſiuam III. an ipſo iure ſubreptio hæc doloſa vitiet reſcripta iuſtitiæ & gratiæ.

70 Circa 1. difficultatem quidam ſentiunt textum *eod. c.*

Super

Super literis, intelligi etiamſi reſcriptum contineat plura ſeparata: quippe omnia vitiabuntur per ſubreptionem doloſam in altero commiſſam. Sic docent *Abbas ibi,nu.2. Barbatius n.25.Beroius 1.lectura,n.7.& 8.*

71 At verius eſt,non intelligi quando partes eiuſdem reſcripti ſunt omnino ſeparatæ,ſed ſolùm quãdo altera gratiæ pars cõnexionem habet cum altera:quia eandem cauſam eundemque finem reſpiciunt: tunc enim ſolùm ſubreptio doloſa in vna parte vitiabit aliam. Prob. quia hæc irritatio eſt in pœnã doli & malitiæ, (vt expreſsè dicitur *eod.ca.Super literis.*) Ergo non eſt extendenda vltra caſum in eo textu expreſſum. Qui eſt,quando impetratur vnum reſcriptum diuerſa continens, quorum vnum connexionem habet cum altero: quia pertinet ad eandem cauſam decidendam. Vt conſtat ex exemplo quod ſubiunximus n.61.ex mente Doctorum.Item quia cùm diuerſæ gratiæ abſque vlla connexione in eodem reſcripto conceduntur,ſunt virtute duo reſcripta,ac omnino per accidens & materialiter vnum. Nil ergo confert ſubreptio circa vnam gratiam,ad alterius irritationem.Item,quia *ca. Si eo tempore, de reſcript.in 6.* cuius deciſionem retuli num. 61, hanc partem probare videtur, ibi enim ſunt diuerſæ gratiæ,& omnino ſeparatæ,& ad diuerſos effectus, nimirum altera ad beneficium ſimplex, altera ad curatum, & ideo ſubreptio circa vnam minimè vitiat alteram. Nec iure probatur, ſed ad libitum dicitur intelligi eum textum, quando ſubreptio fuit per ignorantiam. Vt eum voluunt intelligi DD.aliqui,quos n.61.allegaui.Et ideo hanc ſuſtinent ſent.ita intelligens *id c.Si eo tempore,Decius d.c.Super literis,in noua edit.notab.1.n.7.& 18.*

72 Hinc deducitur, ſi in eodem reſcripto impetret quis diſpenſationem voti caſtitatis, ac peregrinationis Hieroſolymitanæ, allegata ſciẽter falſa cauſa circa alterum votum,vera autem circa alterum, non vitiari diſpẽſationem circa vtrumq; ſed circa illud,in quo cauſa falſa fuit. Quia ſunt diſpenſationes omnino ſeparatæ. Secus ſi duplicis impedimenti ad nuptias diſpenſatio in eodem reſcripto obtineretur,vt voti caſtitatis & conſanguinitatis,nã ſubreptio doloſa in altero vitiabit totam diſpenſationem. Quippe cum ſit reſcriptũ ad eandem cauſam, eundémq; finem reſpiciens,quoad vtramq; partem cenſebitur prorſus vnum. Sic enim ponderauit *Decius nu.præced.allegatus* ad diiudicandum,an vnum ſit reſcriptum,vel potius duæ partes ſeparatæ.An hoc autem ſit ipſo iure,& in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam?dicemus n.76.& 78.

73 Circa 2.difficultatem nu.60. propoſitam,quidam ſentiunt taciturnitatem veri, vel falſi expreſſionem doloſam circa cauſam impulſiuã vnius partis reſcripti, vitiare totum:& ita intelligunt textum *d.c.Super literis,de reſcript.*Et prob. nam loquens textus de falſitatem exprimente, vel ſupprimente veritatem per fraudem, indiſtinctè decidit nullum ex eis literis poſſe illud commodum aſſequi. At poſtea agens de eo,qui per ignorantiam diſtinguit,an talis ſit cauſa circa quam fuit ſubreptio, vt ea nõ tacita,ſed verè expreſſa, adhuc literæ concederentur, & nunc dicit valere quoad eam partem, quæ concedenda foret: ſecus ſi talis ſit cauſa, vt illa verè expreſſa nullatenus literæ cõcederentur. Ergo in priori parte indiſtinctè intelligitur textus,ſiue cauſa ſit finalis, ſine qua non,ſiue ſolũ impulſiua.Aliàs nullum eſſet diſcrimẽ inter vtrumque caſum. Et pro hac ſent. apertè ſunt.*Gloſſa eod.ca.Super literis,verb. Nullatenus,& ibi Innoc.ſtatim in princ.Ioan. Andr.n.22.Imola n.5.Barbatius n.24.Decius c.Sedes,in noua edit.n.14.notab.4.de reſcript.*dicunt enim corruere reſcriptũ, quando eſt dolus ſiue alias Pontifex eſſet conceſſurus literas, ſiue nõ. Quia hæc diſtinctio (inquiunt) adhibetur in textu, quando literæ per ignorantiam impetratæ ſunt. Eiuſdem ſent. videtur apertè *Bellamera deciſione 4.n.1.*vbi ait ex duplici capite reddi poſſe reſcriptũ ſubreptitium ex falſi expreſſione: altero, quia induxiſſet ad concedendum: altero vero, quia per fraudem.Sentit ergo apertè, quando fraus intercedit, non ſpectandum eſſe an falſi expreſſio induxerit Principem ad concedendum. Eiuſdem videtur expreſsè *Syluest.verb.Reſcriptũ q.6.& 7.init.*vbi abſolutè docet gratias & priuilegia vitiari tacita veritate, vel allegata falſitate ſcienter:& ſtatim loquens quando ignoranter, dicit tunc vitiari, quando Princeps cognita veritate non conceſſiſſet. Eandem tenet in propriis terminis *Corduba ſum. q.45.opin.1.punct.1.immediatè ante 3.rationẽ,* vbi loquẽs de matrimonij diſpenſatione ait diſpenſationem nõ valere, quamuis cauſa ſcienter falsò narrata,vel vera ſcienter tacita,ſit minus principalis, & ſine qua Pontifex verè prorſus diſpenſaret: per *d.c.Super literis.* Cuius ſent.refert *Gutier.q.can.lic.2.c.15.n.134.*& dicit eſſe veriſſimam.

Sed re attentius cõſiderata exiſtimo iuxta diuerſas ſententias diuerſimodè loquendum. Quia retenta opinione citata n.10.& 31. dicenti taciturnitatẽ cauſæ impulſiuæ, eiuſve falſam expreſſionem vitiare gratiam, dicẽdum eſt vitiari totum reſcriptũ ex ſubreptione circa cauſam impulſiuam partis illius. At retenta noſtra ſent.citata n.17. & n.32.dicenti ſolam ſubreptionem circa cauſam finalẽ, ſine qua literæ non cõcederentur, illas vitiare,ſentiẽdum eſt quantumuis malitia & dolus adſit in tacẽda veritate, vel exprimẽda falſitate ſolius cauſæ impulſiuæ,totius vel partis reſcripti,nil ipſius vitiari.Atque ita intelligitur *d.c. Super literis.*Itaque ſolùm diſpenſationes & cetera reſcripta ſubreptitia cenſentur, quando ſiue ignoranter, ſiue dolo, eſt taciturnitas veri, ſiue expreſſio falſi in cauſa finali, qua ſublata Pontifex non concederet literas, aut ſi concederet, non tamen eodem modo, ſed moderamina quædam adhibendo. Et tunc ſi ea ſubreptio tacendo verum ſiue exprimendo falſum contingat in cauſa finali totius reſcripti,& ita totum reſcriptũ afficit,vitiabit totum, (vt probaui nu.56.)Siue per fraudem,ſiue per ignorantiã contingat. Si autem accidat circa ſolam reſcripti partem, tunc diſtinguendum eſt, ſi per ignorantiam, ſola pars reſcripti,quæ ea ſubreptione afficitur, vitiabitur:ſi autẽ per malitiam,vitiabitur totum(quod intellige iuxta dicta nu. 41.quando allegantur plures cauſæ, nam quando vna ſola allegatur,nil refert an ſit finalis,an impulſiua,vt ibi explicui.)Quare differẽtia,quam textus *d.c.Super literis,*conſtituit, qua innititur contraria ſent.vbi abſolutè & indiſtinctè loquitur textus, quando adfuit dolus, at quando ignorãter,cum diſtinctione an literæ cõcederentur, necne: eò ſolùm pertinet, vt quando adeſt fraus circa partis reſcripti cauſam finalem, vitietur indiſtinctè & omnino reſcriptum,tam quoad partem inutilẽ,id eſt, quæ ſecluſa ea ſubreptione non concederetur; quam quoad alteram vtilem,id eſt, aliàs cõcedendam. At quando fuit ex ignorantia, pars ſola,inutilis vitiatur. Itaq; in priori parte,nimirum,quando fraus interuenit, iure optimo non diſtinxit textus,an ea fraude ſecluſa pars literarum eſſet cõcedenda, qui ea contingente circa ſolam reſcripti partem, vbi eſt in cauſa finali,corruit totum,quãuis altera reſcripti pars ſubreptione ceſſante foret concedenda. At in poſteriori parte vbi ſermo eſt de ſubreptione ignoranter admiſſa circa cauſam finalem,opus fuit diſtinctione, an ſubreptio ſit circa cauſam finalem totius reſcripti, vel ſolius partis. Quia ſi ſit in cauſa finalis totius,corruet totũ: ſi ſolius partis, illa ſola corruet. Et ita totus ille text. *d.c. Super literis,*de ſubreptione veritatis ſuppreſſæ,vel falſitatis expreſſæ loquẽs,agit de ſola cauſa finali,ſine qua literę non cõcederentur,vel totæ,vel pars illarum. Ducor, quod totus ille textus agat de taciturnitate veritatis, vel expreſſione falſitatis cauſæ conducentis ad valorem reſcripti.Cum de hac ſubreptione loquatur,eam ponderans ad valorem vel nullitatem reſcripti. At cauſa impulſiua non eſt huiuſmodi,ſed ſola cauſa finalis, iuxta veriorem ſententiam. De ſola ergo ſubreptione circa cauſam finalem agit.2.Quia textus,quoad hoc æquiparat prorſus malitiã, & fraudem in tacenda veritate, vel exprimenda falſitate. At tacens veritatem, quam explicare non tenetur: qualis eſt iuxta veriorem ſent.circa cauſam impulſiuam,nequit iure optimo fraude vel malitia notari.Hæc enim culpam &

& ſanè non leuem implicant:cùm tamen nulla ſit in eorũ taciturnitate,quæ quis explicare non tenetur. Et confir. quia licèt in mendacij expreſſione delictum ſit, at ſi non contingat circa cauſam conducentem ad reſcripti valorem,non afficietur id delictum malitia ſpeciali mendacij ratione reſcripti,in quo contingit. Sicut mentiens in cõfeſſionis Sacramento circa rem non neceſſariò detegendam in eo, reus eſt mendacij ſimplicis, at non mendacij ad confeſſionem attinentis. Sicut ergo hoc mendacium non vitiat confeſſionem:ita neque illud debet vitiare reſcriptum.Et ideo huius ſent.eſt *Beroius dict.cap. Super literis,in 2.lectura,num.*53.

75 Vltimum dubium eſt.An hæc pœna irritationis totius reſcripti ob ſubreptionem doloſam in parte illius inducatur ipſo iure:atq; ita literæ iuſtitiæ ſic ſubreptitiæ, quas alias non ipſo iure ob ſubreptionem irritari diximus n.3. ſint dicendæ ipſo iure nullæ,quando ſubreptio fuit doloſa?Pars affirmans ſuaderi videtur, quia *c.Sedes,in fin.de reſcriptis,& l.Et ſi legibus.C.ſi contra ius*,dicitur hunc mendacem impetratorem debere penitus carere impetratis. At dictio,Penitus,importat ipſo iure, *c.fin. cum ibi adnotatis,de pœnis*. Et docent aliis citatis *Decius c. Cæterum, in noua edit. nu.*25.*de reſcript.Tiraq.l.Si vnquam,verb.Reuertatur,nu.*105. *verſ.*26.*C.de reuocand.don.* Secundò, quia *c. Super literis,de reſcript.* dicitur nullum ex illis literis commodum conſequendum.At dictio,Nullus,ob negationẽ vniuerſalem in ea incluſam denotat ipſo iure. Vt docent *Gl. c. Innotuit, verb.Nullam,de elect.*& multis aliis citatis *Tiraq.d.verb.Reuertatur,n.*243.*verſ.*76.*fallit* Et confirm.quia ſi literæ valerent ipſo iure, magnum commodum conſequeretur impetrans,contra *d.c.Super literis*,deciſionem.

76 At dicendum eſt, non vitiari literas iuſtitiæ ipſo iure, ſiue quoad partem ſubreptitiam, ſiue quoad nõ ſubreptitiam,ſed ope exceptionis vtramq; partem irritandam eſſe ratione illius doloſæ ſubreptionis.Ducor,quia *eod c.Super literis,de reſcript.* aſſeritur iudicem datum in literis his doloſis non poſſe cognoſcere de cauſa ſibi commiſſa, poſtquam ſibi facta fuerit fides de impetrantis dolo.Ergo ante fidem ſibi factam poteſt cognoſcere, ac proinde proceſſus antea factus erit validus. 2. Quia textus *eo c.Super literis*, ait in pœnam doli id reſcriptum vitiari:cùm tamẽ regulariter non vitiet ipſo iure ſubreptio literas iuſtitiæ, (vt nu.3.diximus.) At pœna non incurritur ipſo iure,niſi quãdo id expreſsè in iure ſtatutum reperitur. Vt notatur *reg.In pœnis,de reg.iuris in 6*.Quod in hoc caſu nõ reperitur expreſſum. Nam verba illa : Nullum commodum conſequatur,& Penitus careat impetratis, tantũ volũt, vt nulla pars illius reſcripti doloſi valeat, ſed omnes partes penitus valore deſtituantur.Quare fateor dictiones has Penitus, & Nullus, importare ipſo iure, quando non eſſet aliud in textu,cui applicarentur. At ſic poſſunt applicari ad totalem reſcripti annullationem, tam, ſcilicet, quoad partem ſubreptitiam, quàm non ſubreptitiam. Ad quod confert doctrina *Tiraq.l.Si vnquam,verb.Reuertatur*,vbi cũ *nu.*105.retuliſſet multos dicentes dictionem,Penitus,importare ipſo iure:ſtatim, *n.*108.*verſ. Contrarium tamen*,refert multos alios dicentes nõ importare ipſo iure;& ipſe ſubdit hoc eſſe verum, quando ſubiecta materia ſuadet non importare ipſo iure.Quod hic contingit,ne inducatur correctio textuum,quos n.3. retulimus ad probãdum literas iuſtitiæ non annullari ipſo iure per ſubreptionem. Vnde dum textus *d.c.Super literis*, ait mendacem nullũ ex literis commodum conſequuturum:& textus n. præc.allegati hũc penitus impetratis carere debere,intelliguntur non illico,ſed poſtquam dolus oppoſitus fuerit,ac legitimè probatus.Et ideo hanc partem tuentur *Gl.d c.Super literis,ver.Nullaten⁹*,& ibi latè *Beroius in* 1.*lectura,n.*25.*&*26.

77 Sed maior difficultas eſt, an diſpenſationes & cæteræ gratiæ vitietur quoad vtramq; partem ipſo iure, & in foro conſcientiæ ſiat omnino irrita,quãdo ſubreptio doloſa fuit circa alterius ſolam partis cauſam finalẽ. V.g.impetrauit quis diſpenſationem in voto caſtitatis & cõſanguinitate ad ducendam cõſanguineam, allegato vero incontinentiæ periculo, quod legitimam diſpẽſandi in voto cauſam præbet,& falſa feminæ paupertate ſciẽter,quæ eſt cauſa diſpenſandi in conſanguinitate. Quæ diſpẽſatio in totum vitiatur,iuxta deciſionem *d.c.Super literis*,(vt diximus n.72.) dubitatur ergo an ipſo iure,& in foro conſcientiæ ſit irrita,quoad partem eam,in qua non fuit ſubreptio,ſcilicet,quoad votum caſtitatis.Nam de parte ſubreptitia nullus dubitat. Et videtur nulla ipſo iure, & in foro conſcientiæ,nulla ſent. iudicis expectata. Quia literæ gratiæ ſubreptitiæ ſunt ipſo iure in vtroq; foro irritæ, (vt nu.3.probaui.) At iuxta *d.c.Super literis*,ſubreptio doloſa in vna parte diſpenſationis, reddit totam ſubreptitiam.(Sicut enim dixi n.54. ille textus loquens in literis iuſtitiæ, procedit à fortiori in literis gratiæ.) Tota ergo erit in vtroque foro ipſo iure irrita. Et confirm. quia literas iuſtitiæ non ipſo iure irritari in eo textu, inde contingit, quod huiuſmodi literæ non reddantur per ſubreptionem ipſo iure nullæ. Ac proinde cum textus non exprimat pœnam nullitatis induci ipſo iure, inducetur vtique iuxta earum naturam, quæ eſt, vt ope exceptionis irritari poſſint. At literæ diſpenſationis & gratiæ ſunt ipſo iure nullæ, quando ſubreptitiæ ſunt. Ergo eo ipſo quòd textus decidit vtramque partem fore ſubreptitiam, decidit conſequenter vtramque partem fore nullam ipſo iure,& in foro conſcientiæ. Tandem,quia ſi dicas hanc irritationẽ eſſe delicti pœnã:) vt expreſsè dicitur *eod. c.Super literis)* ac proinde ſententiam iudicis ad eam incurrendam deſiderari. Obſtat,quod hæc non ſit pœna priuãs impetrantem re ſibi iam acquiſita. Quod propria pœnæ ratio petit,& ideo ſententia iudicis indiget. Sed ſolo lucro acquirendo priuatur impetrans, idque ex voluntate concedentis,qui eam eſſe explicuit *d.c.Super literis*, vt doloſus impetrans nullum ex iis literis commodum conſequatur. At pœnæ huius generis nulla ſententia indigent. Vt conſtat in pœna à teſtatore legatis adiecta.

At verius exiſtimo,non irritari ipſo iure & in foro cõ- 78
ſcientiæ eam partem diſpenſationis, quæ vitio caruit,ſed opus eſſe iudicis declaratione.Ducor,quod textus *d c.Super literis*, non decidat ratione ſubreptionis doloſæ in altera gratiæ parte, reddi quoque alteram ſubreptitiam : vt vel ſic per neceſſariam conſequentiam deducatur, alterã partem fore ipſo iure in vtroq; foro irritam. Sed tantùm decidit debere impetrantem carere alterius partis cõmodo, quæ aliàs vtilis erat:& non quomodocunque decidit debere eo commodo carere,ſed in doli pœnam.Ergo non eſt cur ea irritatio ſequatur naturã literarum gratiæ ſubreptitiarum, ſed debet ſequi naturam pœnæ, quæ eſt, vt non incurratur ipſo iure,ſed poſt iudicis ſententiam, vbi contrarium non inuenitur expreſsè deciſum in iure. Et confir.quia hoc ius eſt pœnale, & correctorium iuris cõmunis, iuxta quod vtile per inutile non vitiatur, quando commodè ſeparari poſſunt:*reg.Vtile,de reg.iuris, in* 6. Ergo potius eſt valde reſtringendum, ne ea pœnæ & correctio cenſeatur inducta ipſo iure. Secundò, quia hæc irritatio non eſt omnino rei nondum acquiſitæ. Cùm Ius habeat impetrans, vt vtilis pars diſpenſationis non vitietur per inutilem:idq; in iure ipſo Pontificio fundetur.Cùm ergo in pœnam hoc iure priuetur, deſiderabitur aliqua iudicis ſententia. Tandem,quia ſi textus *d.c.Super literis*, nõ irritat ipſo iure literas iuſtitiæ ſic obtentas, (vt diximus nu.76.) de quibus expreſsè loquitur. Cur dicendum erit literas gratiæ irritari ipſo iure, cùm de illis non loquatur is textus, ſed per quandam conſequentiam & extenſionẽ Doctorum trahatur ad eas,(vt diximus n.54.) Nec obſtat dicere naturã literarum gratiæ ſubreptitiarum, quæ ipſo iure ſunt nullæ, id petere. Id enim faterer, ſi textus decideret alteram partem eodem ſubreptionis vitio affici, ex ſubreptione doloſa commiſſa in altera. At cum id nõ decidat,ſed ſolùm ex ea parte vtili nullum commodum ſoſequendum in doli pœnam, non rigidius hæc pœna accipienda erit in literis gratiæ;quam in literis iuſtitiæ : quas

non

non irritat ipſo iure. Et ex his conſtat ſolutio ad argum. contraria n.præced.adducta.

79 Tandē quia ſatis lōga & difficilis eſt diſputatio:placuit eā ſummatim complecti. 1. Dico,tunc tantum eſſe ſubreptitia quæcunq; reſcripta gratię,vel iuſtitiæ,ex taciturnitate veri,quādo tacetur veritas,quam iura expreſſis verbis declarari iubēt:vel eſt talis, quæ intrinſecè attinet ad diſpenſationem , eſtque cauſa finalis illius : quia ea veritate expreſſā, aut omnino denegaretur diſpenſatio , aut cum aliquo moderamine concederetur.2.Dico, tunc ſimiliter vitiari ex falſi expreſſione , quando cōtingit circa cauſam finalem,ita vt ea falſitate non expreſſa,denegarentur literæ:aut iis eſſet moderamen adhibitum. Quod intelligendum eſt,quando plures cauſæ narrantur,& finalis eſt vera.Nam ſi vna ſola cauſa narretur, & ea falſa ſit,qualiſcūque ſit,illa, non valebit reſcriptum. 3. Dico , ſi eæ literæ motu proprio concedantur , valere non obſtanti ſubreptione veritatis tacitæ. Secus ſi eſſet ſubreptio falſitatis narratæ.Vltimò dico,quando falſi expreſſio aut veri taciturnitas contingit circa ſolam cauſam impulſiuam , licèt dolo contingat, in neutro foro vitiari literas. Si autem ſit circa cauſam finalem , ſic diſtinguendum eſt, ſi eſt cauſa totius reſcripti , totum vitiabitur, ſiue dolo ſiue ignoranter contingat. Si ſolius partis eſt cauſa & altera pars eſt omnino ſeparata, illa ſola pars vitiabitur , in qua eſt ſubreptio etiam doloſa.Si autem partes coniunctionem quādam habeant,ſeparabilem tamen quoad valorem, tunc ſi ignoranter,id eſt non per fraudem & malitiam,ſubreptio admiſſa ſit,valebit in vtroque foro reſcriptum, quoad ſolam partem in qua non fuit ſubreptio. Si verò per fraudē & malitiam, ea quoque pars vitiabitur & corruet , in qua non fuit ſubreptio ; non tamen ipſo iure, & in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, ſed poſt illam.

DISPVTATIO XXII.

An duplici ad eandem rem diſpenſatione impetrata , poſterior ſubreptitia cenſeatur , niſi prioris mentionem faciat?

SVMMARIVM.

An quando non additur diſpenſatio,ſed eſt executio prioris,ſit opus mentione prioris?n.1.
Quis,quando poſterior diſpenſatio additur priori? Refertur opinio affirmans,n.2.
Proponuntur probantia non opus eſſe mentionem prioris facere,n.3.
Sola diſpenſationis natura attenta non eſt ea mentio neceſſaria , ſed in quantum colligitur velle Principem,vt ea mentio fiat,n.4.
Non eſt neceſſaria mentio , quando non eſt aliqua contrarietas inter vtramque,n.5.
Quid,ſi prior cū moderatione fuit conceſſa, & poſterior abſque illa? n.6.
Quid,ſi vtraque ab inferiori conceſſa ſit? n.7.
Quid,ſi in poſteriori eſt clauſula,motu proprio, & ex certa ſcientia?n.8.
Quid,ſi vtraque diſpenſatio ab eodem met petita ſit?n.9.
Quid , ſi concedens poſteriorem abſque limitatione , norit ex ſtylo Curiæ ſolere apponi limitationem?n.10.
Quid , ſi quis impetret diſpenſationem voti caſtitatis cum limitationibus ex ſtylo Curiæ apponi ſolitis,& poſtea aliā abſolutā,tacita priori?n.11.
Quid,ſi poſterior ex noua cauſa ſufficienti impetretur?n.12.
Quid,ſi impetrans diſpenſationem ad nubendū conſanguineo,ei non nubens, vel facta iam vidua impetret aliam ad nubendum alij conſanguineo, non facta prioris mentione? n.13.
Quid,ſi petita diſpenſatio denegetur,& tacita denegatione impetretur? num.14.
Quid,ſi orto dubio aut ſcrupulo circa valorē prioris diſpenſationis limitata,impetretur alia amplior, tacita priori:an neutra valeat? n.15.
Quid,ſi poſterior ſit limitatior,an fas ſit depoſito prioris dubio illa vti?16.
Quid, ſi poſterior non impetrata ſit ad confirmandam priorem, ſed ad illam,quæ limitatior erat augendam,an vtraque tacita priori corruat? Refertur quædam ſententia,n.17.
Proponitur ſententia Auctoris,n.18.
An impetrans diſpenſationem ad ducendam conſanguineam , & nolens ducere,obtinuit diſpenſationem ad ducendam aliam, poſſit hac poſteriori non ducta,vel iam viduus effectus,vti priori diſpenſatione,n.19.
An ſi impedimentum matrimonij ex eodem vel diuerſi generis crimine conſurgat, & impetrata ſit ſemel diſpenſatio, ſit poſterior ſubreptitia, non faciens prioris mentionem?n.20.
An prioris diſpenſationis irrita ſit neceſſaria mentio in poſteriori?n.21.
Quid,ſi ab eodem vtraque impetretur,& prior ſit limitatior? n.22.
An hac poſterior in totum corruat,an quoad ſolum prioris exceſſum?n.23.
Soluuntur argumenta,n.24.

IN hac diſp.non eſt mentis noſtræ tractare de reſcriptis iuſtitiæ,quando ſcilicet, altera pars impetrat reſcriptū, non faciens mentionem prioris à ſe vel ab aduerſaria parte impetrati. Nec etiam an poſterius priuilegium non faciens mentionem prioris,illi deroget, quando prius eſt alteri conceſſum.Sed de his conſulendi ſunt *DD.c.1.& c. Cæterum,de reſcript.* Sed de ſolis diſpenſationibus agimus, quando poſterior ſubreptitia cenſeatur , eo quòd prioris mentio facta nō ſit.De qua re nimis breuiter & valde cōfusè tractant DD.& ideo difficilis eſt reſolutio. Conſtat autem inter omnes , quando diſpenſatio non additur diſpenſationi,ſed eſt exequutio diſpenſationis iam factæ,nō eſſe opus prioris diſpenſationis mentione. Vt ſi cum homicida diſpenſatum ſit ad beneficium obtinendum , non tenetur dum poſtea beneficium impetrat , defectus illius aut diſpenſationis mentionem facere. Quod iam in illo diſpenſatum ſecum ſit , nec nunc diſpēſationem aliquam impetret, ſed priorem exequatur recipiens beneficiū. Sic contra aliquos quos tacito nomine ibi refert , tenet *Ioan. And.c.2.n.1.de filiis presbyt.in 6.& ibi Anch.n.vn.not.3.Domi. n.7.Francus n.5.Abb.c.penult.n.14.de reſcript. Rebuffus praxi benef.t.diſpenſationibus,in fin. & in concordatis, in forma mandati Apoſtolici,ſuper verb.Diſpenſationum.* 1

Difficultas autē eſt,quoties noua diſpenſatio priori additur , an vt poſterior valeat , ſit neceſſariò prioris eidem conceſſæ mentio facienda ? Et quidem communiter DD. id affirmāt. Ducuntur potiſſimū ex *c.2.de filiis presbyt.in 6.* vbi deciditur ſubreptitiam fore diſpenſationem à Sede Apoſt.impetratā,vt illegitimus obtineat plura beneficia,ſi prius ad vnum diſpenſatū ſecum ſit,nec in poſteriori diſpenſatione,mentionem illius defectus faciat.Et redditur ibi ratio, quod Pontificē prioris diſpenſationis cōſcium, nō conceſſurum poſteriorem,ſit veriſimile. Secundò,idē probant ex *c.penult.de præſcript.*vbi iudicatur ſubreptitium priuilegium recipiendi Sacramēta à quouis Antiſtite abſolutè conceſſum cuidam Abbati , non facta mētione alterius priuilegij prius eidem Abbati conceſſi non ita amplè,ſed cùm moderatione hoc, ſi proprius Antiſtes miniſtrare nollet.Tertiò,ex *l.3.C.de Epiſcopali audientia,* ibi:*Remiſſionem veniæ crimina niſi ſemel commiſſa non habeant.* Ex quo textu *Gulielmus de Cuneo ibi,Bald.num.4. Paulus num.9.* & innumeri alij , quos referunt & ſequuntur *Tiraquell.de pœnis tēperand.cauſa 10.n.4.Couar.li.1. variar.c.20.n.8. Ant. Gomez to.3.var.c.3.n.60.fin.Nauar.l.1.conſ.in vtraque edit.t. De conſtit.conſ.1.q.19.n.53.& in extrauag. de datis pro iuſtitia vel gratia,notab.32.n.48.verſ.Nec obſtat reſolutio, Iul.Clar.l.5. recept.in pract.crimin.§.fin.q.59.n.9.Sarmiento l.1.ſelectar.c.9. nu.2.Menochius de arbitr.l.2.centur.3.caſu 203.n.32.Padilla l. Transigere,nu.69.C.de tranſ.Boſſius practica,t.De remediis ex ſola clemētia Principis,n.35.Plaza de delictis,c.45.ad fin.Molina l.2.de primog.c.4.n.52.& l.5.c.3.n.43.Rojas epitome ſucceſſ. c.23.n.22.Gutier qu.can.l.2.c.15.n.89.Azebedo l.8.recop.t.15. l.2.n.14.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.238.n.5.*inferūt remiſſionē homicidij caſſam fore tacito alio homicidio prius remiſſo eidē.Idque decidit *l.reg.2.t.15.l.8.noua recop.*Ergo ſimiliter in 2.diſpenſatione ſuper eadē re impetrata,oportet primæ mentionē facere,vt valida ſit.Atque ideo generaliter & indiſtinctè loquētes colligūt ex *d.c.2.de fil.presb. in 6.*in poſteriori diſpenſatione,vt ſubreptitia non ſit,neceſſariò mentionem faciēdam eſſe prioris, *Gloſ.ibi poſt caſus poſitionē,notab.1.& ibi Ioan.Monachus inic.Decius cōſ.695. viſa don.n.32.& 33.& conſ.541.n.22.verſ.4.cogitandū,vol.1. Pariſius conſ.74.n.56.& 57.vol.4. Iacob. de Puteo deciſ.246.n. 42.& 4.l.1.Reb.in cōcedatis,in forma mādati Apoſt.ſuper verb. Diſpēſationū,& praxi benef.t. De diſpēſatione ſuper defectu natalium n.59.& t.De diſpenſationibus n.24.*addēs *n.25.*nō ſufficere , ſi in poſteriori diſpenſatione dicatur , non obſtante priori,niſi illius quoq; mentio fiat, *Couar.l.1. var.c.20.n.8. ſi Menoch.de arbit.l.2.cent.3.caſu 201.n.39.& caſu 203.n.33. & 34.Molina l.2.de primog.c.4.n.51.Meres de maior.in 1.edit. 1.q.7.n.vn.col.2.Gutier.quæſt.can.l.2.c.15.nu.91.Enriq.l.7.de indulg.c.17.nu.5.*quamuis addat hoc eſſe in foro externo.

Atque in *d.c.2.de filiis presbyt.in 6.* peti vt ſaltem in eo caſu, fiat mentio prioris diſpenſationis, tradunt *Ioan. Andr.ibi n.2. Abb.c.penult.nu.17.de præſcript. Nauar.lib.4.conſ.titul.De conſang.in 1.edit conſ.5.fine,in 2.conſ.8.nu.6. Couar.4.decret.2.p.c.8.§.7.n.5.verſ.7. Molina l.4.de primog.c.3.n.43.*

3 Pro parte autẽ aduerſa, vt non ſit opus mentione prioris diſpenſationis, fortiter vrget. Quod *c.2.de filiis presbyt. in 6.* qui textus eſt potiſſimus, & capitalis contrariæ ſententiæ, eam non probet. Quia in eo non dicitur prioris diſpenſationis mentionem faciendam, ſed ſolùm prioris defectus, eo quòd in illo non ſit prius plenè diſpenſatum, ſed tantùm quoad vnum beneficium obtinendũ. Vt conſtat ex illis verbis textus: *Diſpenſationem aliam tacito de prædicto defectu poſtmodum obtinent.* iũctis verbis præcedẽtibus, ibi: *Si is cum quo fuit per Sedem Apoſtolicã diſpenſatum, vt non obſtante defectu natalium.* Atque ideo *Dominic.ibi, n.7. Frãcus nu.2.notab.3.* aiunt in 2. diſpenſatione addita primæ, non eſſe opus de prima mentionẽ facere, ſed de primo defectu. Et cõfirm. quia eſto textus ille peteret prioris diſpenſationis mentionem, loquitur in caſu ſpeciali, quãdo ſcil. cum illegitimo diſpenſatur ad duo beneficia, tacita priori ad vnicum diſpenſatione. Nam difficiliùs vtrumque ſimul, quam vtrumuis ſeorſum concederetur. Ita explicant eum textum *Molina l.4.de primog.ca.3.nu.43.& alter Molina t.3.de iuſt.diſp.650.n.4.* Secũdò, quia *c.penult.de præſcript.* cui etiam prior ſent. innititur, illam non probat. Quod is textus loquatur in caſu ſpeciali, nempe, quando per poſterius priuilegium derogatur iuri proprij Epiſcopi. cuius eſt omnia ſacramenta ſuis ſubditis conferre, Quòd ius partim ſeruabatur inuiolatum in priori priuilegio: vtpote quod ſolùm concedebat ab alio recipere, quando proprius miniſtrare nollet. At poſterius abſolutè concedebat ab alio recipere. Et ita in hoc caſu intelligunt eum textum (quamuis non limitent ad eum caſum, ſed alios ſuſtineant) *Innoc.ibi, n.4. Ioan. Andr.n.14. Hoſt.num.7. Ant.n.20. Baldus, n.10. Card.n.vn.verſ.In fine Gloſſæ ſic patet. Anchar.n.8.* Quare eum textum ad alias diſpenſationes iure tertij non derogantes trahere diſſonat rationi. Tandem quia vltima ratio prioris ſent. eam nõ probat. Quod hic nõ agatur de alicuius criminis remiſſione, quæ odioſior eſt: ſed de diſpenſatione gratioſa in matrimonij impedimento, quod abſque culpa aliqua contrahitur.

4 I. tamen concluſio ſit Si ſolam diſpenſationis naturam attendamus, non eſt ſubreptitia, quòd in poſteriori mentio non fiat prioris eidem perſonæ conceſſæ. Quare ſi ex hac taciturnitate poſterior ſit iudicãda ſubreptitia, id ex Principis voluntate deducendum eſt: eo quòd credatur fore vt prioris memor poſteriorẽ denegaret. Prob. quia *c.2.de filiis presb.in 6.* cui potiſſimum ſent.nu.2.relata innititur, reddens rationem ſubreptionis huius, totã rem hanc in præſumptam voluntatem Principis denegaturi poſteriorẽ coniicit. Et vniuerſi DD. pro ea ſent. eo n.2. allegati hanc rationem tradunt, 2. quia cum neutra diſpenſatio ab altera pendeat, & vtraque à potenti concedere impetrata ſit, ſi vtriuſque natura pręcisè cõſideretur, neutra alterius mentione indiget. 3. quia ſecluſa hac præſumpta Principis voluntate, ſi vim textuum & rationis probantiũ perpendamus, ea non probatur, (vt n.præc. oſtendimus.) Et fortè hoc eſt, quod voluit dicere *Abb.c.penult. nu.13.de præſcript.* vbi ait cõceſſo alio priuilegio ſuper ſeparatis, vel ſuper eiſdem, nõ eſſe neceſſe prioris diſpenſationis mentionem facere. Quia hoc (inquit) nullibi cauetur. Solùm enim ob odioſam beneficiorum pluralitatem cautũ hoc reperitur, *c.Si motu proprio, de præb. in 6.& c. In noſtra, de reſcript.* Et concluſ. hanc in propriis terminis docet *Iacob.de Puteo, deciſion.246.nu.2. & 4.lib.1.* vbi ait ſubreptionem in hoc caſu contingere, non ob diſpenſationis præcedentiam, ſed ob veriſimilem Principis voluntatem.

5 Hinc deducitur, vbi inter priorem poſteriorẽ diſpenſationem nulla eſt diſſonantia, ſed ſunt ſuper rebus diuerſis, nõ eſſe opus mẽtione prioris in poſteriori. Quod nulla ratio nullusve textus ad id cogat. Quippe textus de hac re loquentes agunt de duabus diſpenſationibus, quando inter eas eſt diſſonantia quædã, ac contrarietas, vt n.ſeq. videbimus. Neque eſt ſufficiens aliqua cõiectura, vnde meritò colligatur contrariam fore voluntatem Principis cõſcij prioris diſpenſationis. Atque ita docent *Abb.c.penult. n.13.de præſcrip. Anchar.conſil.131.fine.* Et hac ratione *Nau. l.5.cõſ.in 1.edit.t.De priuileg.cõſil.12.n.2.& l.4.tit.De cõſang. conſ.5.fine, in 2.eod.tit. De cõſang.conſ.8.fine, & l.1.t.De reſcrip. conſ.6.n.2. Petr.de Ledeſ.ſum.ſacram.* vbi de matrim.5.27.*poſt 7.concluſ.dub.3. Vega 1.to.ſum.c.88.caſu 3. Manuel 1.to.ſum. 2.edit.c.238.nu.4.* docent ſubdiaconum cum quo diſpenſatum eſt in ordine, vt ducat vxorem, ſi velit poſtea cõſanguineam ducere, non teneri in poſteriori hac diſpenſatione mentionẽ prioris facere. Quare penitus non intelligo quod tradunt *Rota in nouiſſim.to.3.li.2.deciſione 47.nu.vn.& Mandoſius in ſignatura grat.tit.Diſpenſationis, in fine,* vbi tunc prioris diſpenſationis in poſteriori mentionem faciendam eſſe docent, quando diſpenſationes eſſent diuerſæ, ſeu ad diuerſum finem tenderent, ſecus ſi ad eundem. 6

Secundò deducitur, quãdo prior & poſterior diſpenſatio ſunt circa eandem rem, ac inter vtramque eſt diſſonãtia, & partialis quædam contrarietas, quod prior cũ moderatione quadam conceſſa ſit, poſterior autẽ abſolutè, & abſque illa, ſubreptitiam eſſe poſteriorem, niſi prioris mẽtio Principi fiat. Prob. quia hæc eſt vera & germana intelligẽtia, *c.2.de fil.presb.in 6.* vbi tradũt *ibi Ioã. Andr.n.2. Abb.c. penult.n.17.de præſcript. Pariſius cõſ.74.n.57.vol.4.* ideo enim poſterior diſpenſatio cum illegitimo ad duo beneficia cenſetur irrita, eo quòd nõ fuit in ea facta mentio prioris diſpẽſationis ad vnicũ beneficiũ. Quia poſterior diſpenſatio eſt amplior, ac prioris moderamẽ excedit. Vnde immeritò DD.n.3. allegati explicãt eũ textũ, vt ſolius defectus ſit mentio facienda, cõtra cõmunẽ Doctorũ ſent.n.2. relatam. Præterea quia hic eſt verus & germanus intellectus *c.penultimi, de præſcript.* Ideo enim in poſteriori priuilegio decernitur ibi mentionem faciendam prioris, quod prius cum moderatione fuit conceſſum, poſterius autem abſolutè. Quod egregiè declarat *ibi Innocent.n.4.* reddens rationẽ eius textus, quia Princeps certior factus de priori conceſſione limitata non eam mutaſſet. Quam eandem rationem tradunt cæteri DD. ibi. Tandem, quia meritò ac iure optimo (prout conſtantiã ac Principis grauitatem decet præſumi poteſt fore, vt non facile, & abſque vrgẽti ratione, paſſim inſtar leuiſſimi hominis ſententiã mutet, & quod ſemel cum limitatione cõceſſit ipſe, vel præceſſor, poſtmodũ ea ſecluſa concedat. Sed vtique diceret ſufficere priorem diſpenſationem. Et in hoc caſu eſt vera ſent.n.2. relata. Et in propriis terminis ita ſuſtinet *Abb. eo c.penult.n.17.* dicens eum textum habere verum, etiam vbi nõ eſt tertij præiudicium, ſed poſterius priuilegium eſt abſque moderatione in priori adhibita. Idem docet *Bellamera ibi, n.4.* inde inferens cauendam iis, qui ſuper ætatis, aut natalium, aut aliorum defectibus, aut alias contra ius commune gratias moderatas ſeu priuilegia moderata impetrarunt, & poſtea ampliora, vt in poſteriori gratia prioris mentionem faciant, ne poſterior ſit ſubreptitia. Idem *Imola ibi, num.6.* inde inferens, vbi priuilegium partim ius commune continet, partim autem eſt contra ius, ſecundum ex toto iuri communi aduerſum non valere, niſi primi mentione facta. Et *Rota in nouiſſim.tõ.3.l.3. deciſ.91.n.2.* ait hoc procedere in quibuſcunque priuilegiis & conceſſionibus. Idem tenent loquentes de priuilegiis, *Barth Socinus cõſil.246.nu.4.vol.2. Menoch. de arbitrar. l.2.centur.3.caſu 203.n.35. Gutier.l.2.q.canon.c.15.n.92.* Idẽ docent loquentes de legitimatione *Barth.Socin.conſil.65.n. 12.vol.3. Ruin.conſil.82.n.13.& conſil.99.fine, vol.3. Curtius ſenior conſil.73.n.15.ad fin.& n.9.& 17. Tello l.12.Tauri, n.42. Matienzo lib.5.recop.t.8.l.10.gloſſa 1.n.14.* Et facit *Nauar.l. 4.conſil.t.de conſang.in 1.edit.conſil.5.fine, in 2.conſ.8 fine,* nam dicens diſpenſationẽ in conſanguinitate non eſſe ſubreptitiam, non facta mẽtione prioris factæ in ordine ſacro, põderat ad id eas eſſe diſpẽſationes diuerſas, & per vnam

non

non reddi alteram ampliorem: quaſi cenſens contrarium fore vbi amplior redderetur.

7 Et hoc non ſolùm eſt verum in diſpenſationibus Pontificis, de quibus agit textus *c.2.de filiis presb.in 6.* ſed etiam in diſpenſationibus ab inferioribus conceſſis. Vt bene docent *ibi Gloſſa verb.Sedem: & ibi Dominic.n.7. Francus n.5.* Quia ratio in eo textu expreſſa militat quoque in his. Simili ratione quamuis is textus loquatur de impedimento naturali illegitimitatis, ex rationis identitate trahendus eſt, vt intelligatur quoque de quouis impedim. accidentali. Vt bene *Domin.ibi,n.4.Francus n.5.* aduertunt.

8 Imò hoc eſt verum, quamuis in diſpenſatione poſteriori amplius conceſſa ſit clauſula, motu proprio, & ex certa ſcientia: adhuc enim erit ſubreptitia non facta prioris ſtrictioris mentione. Quòd etſi motus proprius ſubreptionem tollat, non tamen defectum intentionis ſuppleat (vt diximus diſp.præced.nu.52.) At diſpenſatio hæc corruit ex præſumpto intentionis defectu. Vt dixi n.4.& & 6. Sic *Tello, l.12.Tauri n.42.*

9 Limitatur tamẽ ab aliquibus hoc, vt verum ſit quoties moderamen in priori diſpenſatione appoſitum eſt proprio motu illam concedentis, aut ad inſtantiam diuerſæ perſonę ab illa cui conceſſa eſt: & tunc is cui conceſſa eſt, nouam ſibi diſpenſationem impetrat abſque illa moderatione, ac priori diſpenſatione tacita, tunc enim hæc eſt ſubreptitia. Secus ſi ipſemet, qui cum moderatione petierat, nunc impetret abſque ea. Cùm enim hic poſſet abſque moderatione petere, nunc per puram petitionem, ei renunciat. Et cum ea non proceſſerit ex proprio Principis motu, non videtur fore vt moderatio priùs adhibita eum retraheret à poſteriori abſoluta conceſſione. Sic tenet dicens fortè eſſe verũ, *Felin.c.penult.n.2.de præſcript.* & idem affirmat *Ruinus conſ.*161 *n.*33.*vol.*2. Sed meritò *citatis Ioan. Andr.* & aliis hanc limitationem reprobant, dicẽtes aberraſſe hos auctores, *Curtius ſenior conſil.*73.*nu.*9.& 17.*Tello l.* 12.*Tauri,n.*42. Quia qualitercumq; ſemel cũ limitatione gratiam conceſſerit Princeps, non eſt credendum eum ita facilè prioris diſpenſationis tenorem mutaturum.

10 Secunda limitatur, niſi concedens poſteriorem gratiã abſque dicta moderatione noſſet prioris limitationem. Quia ſemper ſolet apponi De curię ſtylo. Quod tunc nequeat contraria voluntas coniici, cui ſubreptio ex tali taciturnitate innititur. Sic *Felinus c.penult.n.2.de præſcript.*

11 Hinc fit ſi quis voti caſtitatis diſpenſationem impetret cum limitationibus ſolitis apponi De ſtylo curiæ, nempe, ad vnicum matrim. & commutatione facta in menſtruas cõfeſſiones, ac alia pietatis opera, ſi poſtea tacita hac impetret aliam abſolutam, fore hanc poſteriorem validam. Quia cùm ea limitatio De ſtylo curiæ ſoleat apponi, non latet Pontificem. Et quãuis ſingularis diſpenſationis huic perſonæ conceſſæ immemor ſit, ac prædictæ moderationis in ea appoſitæ, cùm tamen ſoleat De ſtylo curiæ apponi, nec Pontifex apponat, ſignum apertum eſt voluntatis concedentis abſolutè.

12 Tertiò limitarem, niſi ex noua cauſa, eaque ſufficienti, poſterior diſpenſatio peteretur. Quia cùm tunc noua ſufficienſque cauſa concurrat, nulla fraus Principi fit, tacita prioris diſpenſationis moderatione. Nec contraria eius voluntas iuſtè præſumi poteſt. Quod tenẽt etiam in fortioribus terminis, nempe, quando eſt præiudicium ſucceſſorum in maioratũ, *Molina l.4.de primog.c.3.nu.42.Gutier.* [illegible] *c.15.n.95.* dicentes ſubreptitiam eſſe poſteriorem alienandi hypothecãdíve bona maioratus licentiam, non facta prioris ad id conceſſæ mentione, niſi ex noua ſufficientíque cauſa poſterior licentia impetretur. Quod idem aſſerit alter *Molina tom.3.de iuſt.diſp.*650.*n.*4. bene limitans, quando arbitrio prudentis ſpectatis circumſtantis, occurrentibus iudicatur fore, vt ex ea ſecunda cauſa Princeps concederet licentiam prioris memor. Secus ſi meritò timeretur eum denegaturum. Sic ergo in noſtro caſu, quando talis eſt cauſa de nouo ſuperueniens: vt iure optimo pręſumatur Principem poſteriorem gratiam abſque moderatione conceſſurum, non obſtanti prioris moderationis ſcientia, valebit poſterior diſpenſatio abſoluta. Secus vbi id non præſumitur.

Hinc fit, ſi fæmina ex diſpenſatione Papæ conſanguineo nubat, & eo matrimonio ſoluto aliam diſpẽſationem obtineat ad nubendum alij conſanguineo, tacita priori, validam fore hanc diſpenſationem. Quia ſi manet idem dotis defectus, qui cauſam præbuit priori diſpenſationi, reputatur noua cauſa reſpectu poſterioris diſpenſationis. Item quia cùm animus Pontificis ſit, in ſimili diſpenſatione conſulere paupertati fæminæ, credi nequit eius animũ à cõcedenda poſteriori retardandum, quod priorem conceſſiſſet. Imò idem credo, quamuis hæc poſterior aut vtraque diſpenſatio eſſet petita ac conceſſa nulla allegata cauſa, ſed maiori compoſitione pecuniaria exacta ad vſus publicos. Et idem dico, licèt fęmina reſiliat nolens priori conſanguineo nubere, ac impetret poſteriorem diſpenſationem ad nubendum alij. Credo enim in vtroque caſu non eſſe neceſſariam prioris mentionem diſpenſationis. Quod ſint ſuper diuerſis matrimoniis, & neutra habeat connexionem cum altera. Et ſic non eſt neceſſaria prędicta mentio. Iuxta tradita n.5. Adde eſſe diſpenſationes ſuper diuerſis, nec priorem augeri per poſteriorem. Vt in ſimili ponderauit *Nauarrus n.6.fine allegatus.* 13

Tandem infertur, minùs verum eſſe, quod tradit *Menochius de arbitrar.l.2.centur.3.caſu* 203.*n.6.* vbi ait impetrationem legitimationis ſubreptitiam fore, ſi ſemel ea petita, & à Principe denegata, quando poſtea impetratur, non fiat mentio prioris denegationis. Nec DD. quos pro ſe refert, id aſſerunt, ſed tantùm faciendam eſſe mentionem prioris diſpenſationis cum moderatione conceſſæ, quando poſterior eſt abſolutè conceſſa. Nec aliquo iure aut ratione probatur in diſpenſatione prioris denegationis faciendam eſſe neceſſariò mentionem. 14

Difficultas tamen eſt, an vbi poſterior diſpenſatio ſubreptitia eſt, eò quòd prioris ſtrictioris non ſit mentio facta, neutra valeat deinceps, an ſola hæc poſterior? Videtur enim neutra valere. Non prior, quia per impetrationẽ poſterioris illi renunciatur. Non poſterior, quia eſt ſubreptitia. Sed dicendum eſt, dupliciter poſſe peti hanc poſteriorem diſpenſationem. 1.modo, ad prioris corroborationem, eò quòd ſcrupulus aut dubium de prioris valore vrgeret. 2.modo, ad priorem, quæ limitata erat, augendam. Et quidem quando primo modo eſt petita, conſtat inter DD. ſolam poſteriorem corruere, priori in ſuo valore perſeueranti. Quod nec impetrantis nec concedentis intentio fuerit derogare iuri quæſito per priorem diſpenſationem: & tantùm abfuit vt impetrans intenderit priori renunciare, vt potiùs eam confirmare intenderit. Et ſic docent *Innoc.c.penult.n.5.de præſcript.& ibi Hoſt.num.*12. *init.Ioan.Andr.n.*16.*Baldus n.*13.*Bellamera,n.6.* 15

Hinc deducitur quid dicendum ſit in hac quæſtione, Quidã impetrauit diſpẽſationem, & ob aliquos ſcrupulos ſibi obiectos impetrauit aliam, quæ conceſſa eſt ſibi cum aliquibus moderationibus: dubitatum eſt an poſtea certior factus de valore diſpẽſationis priùs impetratæ, poſſit ea vti? Quidam Iuriſperitus Romanus id negauit. Ductus eſt, quod per poſterioris gratię impetrationẽ viſus ſit nolle priori vti. Atque gratia ſemel repudiata nõ poteſt ampliùs acceptari. Sed ex dictis n.præced.cõſtat integrum ei eſſe vti priori gratia. Quod ei non viſus ſit renunciare: vtpote, qui poſteriorem ad prioris confirmationem impetrauit. Et ſi noluit priori vti, non fuit ea voluntas abſoluta, ſed ex errore proceſſit, & ſuppoſito prioris vitio. 16

Quando autem poſterior diſpenſatio amplior non eſt impetrata ad prioris confirmationem, ſed ad illam augendam: quibuſdam placet neutram valere. Non poſteriorẽ, quia eſt tacita prior ſtrictius conceſſa. Non priorem, quia per poſterioris impetrationem illi tacitè renũciatum eſt. Quippe ſolus animus ad proprij iuris renunciationẽ ſufficit. Vt conſtat ex *c.penult.de præſcript.* vbi deciditur impetrantem priuilegium præſcriptioni aduerſum, videri 17

renunciare iuri præſcriptionis.Et addit textus hæc verba: *Præſertim cum coram nobis priuilegio ſit vſus.* Dictio enim, Præſertim,denotat idem eſſe in caſu contrario. Vt notatur *c. Auditis,de elect. & c. Quoniã frequenter,vt lite non conteſt.*Atque ita docent *Innoc.eo c.penult.num.*5. *Hoſt.num.*11. *fine,Ioan.Andr,n,*15.*Abb.n.*18-19.20.*Bellamera n.*5.

18 Sed magis placet valere adhuc priorem diſpenſationem. Quia cùm poſterior non valeat ,minimè derogat priori. Nec animus impetrantis cenſetur eſſe renunciandi priori,niſi quatenus poſterior valida eſt. Vt probatur ex *l.Si iure.*18 *ff.de legat.* 3,ibi; *Sed vix id obtinere poteſt : fortaſſis ideo, quod ita demum à priori teſtamento recedere velit, ſi poſterius validum ſit.*Nec obſtat *c.penult.de præſcript.*quia ibi eſt ſermo de priuilegio valido præſcriptioni contrario.Et ideo hanc ſent.tuetur *ibi Baldus n.*22.

19 Hinc deducitur, quid dicendum ſit quando quiſpiam diſpenſatione ducendæ conſanguineæ obtenta, noluit eã ducere:ſed obtinuit diſpenſationem ad ducendam aliam: an obtenta hac poſteriori, liceat illi priori vti? Credo priorem diſpenſationem euanuiſſe per huius poſterioris, ſi valida fuit,impetrationem:licèt ea nõ ſit vſus ducendo poſteriorem conſanguineam. Quia licèt per ſecundum matrimonium, ad quod non interfuit diſpenſatio, nõ videatur renunciari diſpenſationi, (vt dicemus diſp.32.nu. 6.) at ſecus credo per impetrationem poſterioris diſpenſationis. Quod cõſtat ex dictis duplici n.præc. & DD.ibi allegatis.Præterea ,quia cùm diſpenſationes hę ſimul ſtare nequeant,ſed repugnent quoad executionem, per impetrationem poſterioris, viſus eſt impetrans renuntiare priori in manus Põtificis,à quo poſteriorem impetrauit. Iuxta dicta duplici n.præced.Et ita ampliùs ea vti nequibit, ſed ſola poſteriori diſpenſatione. Quam nõ eſſe ſubreptitiam, eò quòd de priori mentionem nõ fecerit,diximus nu.13.Tandem,quia eſto animus impetrantis fuerit nolle renuntiare priori diſpenſationi , at Pontifex noluit concedere duplicem diſpenſationem , vt vtraque ſtaret, & ad libitum poſſet vtrauis vti impetrans. Et ſi id peteretur,denegaret vtique tanquã rationi valdè diſſonans.

20 II. Concluſio. Si impedimentum matrimonij ex crimine cõſurgat , vt quòd in coniugis necem machinatum ſit , vel adulteratum fide matrimonij data , & ſemel eius impedimenti diſpenſationem quis obtinuerit , ſi diſſoluto eo matrim.in idem impedimentum inciderit , tenetur in diſpenſatione poſterioris impedimenti facere mentionem prioris diſpenſationis, ne hæc poſterior ſit ſubreptitia. Secus ſi ex diſtincto crimine impedimentum conſurgat. Vt quia alterum fuit machinationis, alterum adulterij cum fide. Prior pars probatur ex dictis n.2. in 3.ratione, vbi ex multis probauimus iteratam eiuſdem criminis remiſſionem indigere mentione prioris , ne ſubreptitia ſit. Cùm ergo in hoc euentu ſit iterata criminis matrim. dirimentis remiſſio,auferendo pœnam illi iure ſtatutam, opus erit prioris diſpenſationis mentione. Poſterior pars probatur,quia quamuis vbi diuerſæ ſpeciei ſunt crimina, vt alterum furti , alterum homicidij , nonnulli cenſeant ſuperſedendum eſſe iudici, donec Principem conſulat , ſi in poſterioris remiſſione taceatur prioris remiſſio.Hi sũt aliqui,quos refert & ſequitur *Menoch.de arbitrar.li.*2.*cent.* 3.*caſu* 203.*n.*32.Alij autem cenſeant poſterioris remiſſionem eſſe ſubreptitiã.Sic *Auendaño tractatu de iniuria, n.*3. *Azebedo lib.*4.*recop.t.*14.*l.*5.*nu.*3. At verius eſt non eſſe neceſſariam eam mentionem. Quòd *lex* 3.*C.de Epiſcop.audi.* dum decidit crimen ſemel remittendum , manifeſtè loquatur de eodem crimine repetito. Vt bene docent *Nauar.l.*1.*conſ.in vtraque edit.*1. *De conſtitut.conſ.*1.*q.*19.*nu.*53. *Couar.l.*1.*var.cap.*20.*n.*3.*Boſſius practica,t.de remediis ex ſola clementia Principis,n.*95.*Padilla.l.Trãſigere,n.*69. *C.de trãſact. Gutier.q.can.l.*2.*c.*15.*n.*89. Cùm igitur in hoc caſu diuerſa ſint crimina,in poſteriori diſpenſatione circa alterum,nõ erit neceſſariò mentio facienda diſpenſationis in altero conceſſæ. Imò quando eſſet eiuſdem criminis repetitio, ac prioris diſpenſationis vſus non extiterit,quia id matrimonium initum non eſt : credo in poſterioris criminis diſpenſatione non opus eſſe prioris mentione.Quia cùm prior ad effectum perducta non ſit , perinde eſt ac ſi crimen prius remiſſum non foret.

Vltima concluſio. Quando prior diſpenſatio priuſve 21
priuilegium ſunt irrita , non eſt neceſſaria illorum mẽtio in poſteriori. Quia cùm illa nullius valoris ſint,perinde videtur ac ſi impetrata non eſſent. Nec enim præſtat impedimentum,quod de iure non ſortitur effectũ , *reg. Non præſtat,de reg.iur.in* 6.Quam extendi quoque ad priuilegia & gratias docet ibi *Gloſſa verb. Non præſtat, Bellamera deciſ.* 543.*n.*6.Atque ita de literis irritis loquentes, docet *Gloſſa c.Suggeſtum,verb.Poſterius,de iure patr.& c.Cum noſtris,verb. De facto de conceſ.præbendæ.* Et *c.Ex tenore, verb. Negotio,fine de reſcr.*vbi *Abbas n.*6.*Felin.nu.*2.*Decius in noua edit.n.*19.*& c.Oblatæ,n.*11.*notab.vlt.de appell.Idem Felinus c.*1.*n.*13. *de reſcript.Domin. c. Quoniam, col.*4.*verſ.Super tertio,d.*18.*Barbatius cõſ.*43.*n.vlt,vol.*3.*Neuiza,conſ.*36.*n.*16. *Rebuff.de cõſt.regiis,to.*2.*in præf.n.*95.*Maſcard.*multos allegans *de prob.cõcl.* 846,*n.*20.*& ſeq.Flam.de confident.benef,q.*46.*n.*28.Et ob eãdem doctrinam non eſſe opus mentione clauſulæ irritæ [prio]rius reſcripti,tradunt *Iaſon l.*1.*n.*1.*C.ſi contra ius, Moli[na l.]*4.*de primog.c.*3.*n.*32.*Gratian.reg.*229.*n.*12.Alter *Molina to.*3.*de iuſt.diſp.*656.*n.*2.Quãuis *Goffred.* quem refert ac ſequitur *D. Anton.* 1.*p.t.*20.*in reg.Non præſtat,*ſentiat abſque ſufficienti fundamento eſſe neceſſariò mentionem faciẽdam de priori reſcripto irrito.Et *Corduba ſum.q.*45. *opin.*2. *punct.*1.*fine* , agens de diſpenſatione quadam ſubreptitia ad matrimonium obtenta,ait eam narrandam neceſſariò Pontifici eſſe in poſteriori diſpenſatione.Sed hoc non eſt vniuerſaliter verum. Vt conſtabit ex dicendis n.ſeq.

Limitant aliqui hanc concluſionem, vt intelligatur 22
quoties prius reſcriptum irritum fuit impetratum ab vno ex aduerſariis,& poſterius ab altero.Secus quando vtrũque ab eodem impetratum eſt. Tunc enim eſt narrãdum prius.Sic *Menoch.d. arbitrar.lib.*2.*caſu* 30.*fine:*ac refert pro ſe *Dominicum conſ.*141.*n.*2.*verſ.In contrarium oſtenditur,* vbi loquẽs de literis gratiæ id aſſerit.Sed ait *Menochius* ex ipſius ratione colligi,idem dicendum eſſe de iuſtitię literis. Et rationem huius tradit *Dominicus*,quia ſi legitimè impetrans priorem gratiam validam,tenetur de illa mentionẽ facere, à fortiori tenebitur iniquè impetrans priorem irritam. Ne melioris conditionis ſit iniquus, quàm legitimus impetrator. Contra textum,*c.Eũ qui,de præbend.in* 6. Ex qua ratione colligitur , qualiter limitatio hæc intelligenda ſit:nimirum , quando ſi prius reſcriptum validum foret, erat neceſſaria ipſius mẽtio in poſteriori:quia illud erat cum limitatione , hoc autem abſolutum. Et tunc veriſſimum cenſeo eſſe mentionem faciendam prioris gratiæ ſubreptitiæ, quamuis impetrans nullam in ſubreptione admiſerit culpã. Ne illa impetratio irrita maiori gaudeat priuilegio,quàm valida.Deinde , quia cùm Pontifex quantum eſt ex parte ſua,voluerit priorem gratiam validè & limitatè concedere, nõ eſt credendum fore vt prioris memor mutet ſententiam , concedendo abſolutè poſteriorem.Quæ eſt ratio ob quam reſcripti validi limitati eſſe in poſteriori ampliori mentionem faciendam diximus n. 6. At quando vtraque diſpenſatio eſt cum eadem moderatione , cùm tunc nulla opus eſſet mentione prioris validæ , idem quoque dicendum erit,quando prior eſt irrita.Quia iam ceſſat ratio tradita. Quare cautè *Decius c. Ex tenore.in noua editione,n.*15.*de reſcript.*limitationem hãc non ita abſolutè ac *Dominicus* poſuit, ſed dixit prioris reſcripti irriti non eſſe opus mentione, niſi inde contingeret fore melioris conditionis delinquentem. Vnde ſi nolit impetrans narrare prius reſcriptum ſubreptitium , petat poſterius cum eadem moderatione , cum qua prius conceſſum eſt.

Sed dubitabis , an dum poſterior diſpenſatio amplè 23
conceſſa eſt irrita, eo quod tacita ſit prior ſubreptitia limitatior, iuxta dicta n.præced.ſic hæc poſterior in totum caſſa, an in ea ſola parte,in qua prioris moderamen excedit:

dit:

dit:Videtur enim ad id valere. Quòd ideo ſubreptione notetur, quia excedit priorem, & in exceſſu eſt inuoluntaria ex parte Pontificis, qui de priori moderatione certior factus illam non concederet cum eo exceſſu. Ergo quoad illā moderationem eſt voluntaria & valida. Sed exiſtimo totam poſteriorem corruere. Quia cùm ſit vnica diſpenſatio, ac ſuper vnico impedimento, ſubreptio in illa admiſſa, tacendo veritatem neceſſariò explicandam, vitiat totam, iuxta dicta diſp. præced. n. 18.

24 Ad argum. n. 2. propoſita conſtat ex dictis. Nam 1. & 2. ſolùm probant quod diximus n. 6. vt ibi oſtendimus. Et 3. probat quod faſſi ſumus, n. 20.

DISPVTATIO XXIII.

An quando plura concurrunt impedimenta, oporteat omnia illa in eadem diſpenſatione referre, an ſat ſit in diuerſis.

SVMMARIVM.

Refertur quædam ſententia, n. 1.
Explicatur ſententia Auctoris, n. 2.
Quid, ſi ignoranter non ſint narrata omnia in eiſdem literis, n. 3.
An ligatus voto caſtitatis vel religionis, vel non ineundi matrimonij cum conſanguineis, ſi conſanguineam ducere velit, teneatur in eadem diſpenſatione vtrumque impedimentum narrare, n. 4. & ibi, quid quādo ſublato vno impedimento ſuperuenit aliud.
An ligatus voto & iuramento poſſit in diuerſis literis diſpenſationem petere, n. 5.
Quid, ſi ligatus ſponſalibus velit aliam propriam conſanguineam ducere? num. 6. & ibi, quid, ſi habeat votum impediens emiſſum ante pubertatem.
Quid, quando alterum impedimentum eſt publicum, & alterum occultum, ex cuius manifeſtatione ſequetur infamia, n. 7.
Quid, ſi ex manifeſtatione impedimenti occulti non oritur infamia? n. 8.
An poſſit tunc pœnitentiaria exigere compoſitionem ſoluendam, ſi copula illa occulta preponeretur in foro externo, n. 9.
Soluuntur argumenta, n. 10.

1 HAc in re duplex eſt ſent. 1. cenſet ſatis eſſe in diuerſis diſpenſationibus diuerſa impedimenta proponi, & & quamlibet illarum validam eſſe quoad impedimentum in ipſa explicitum. Vt ſi qui ſint ſimul conſanguinei & affines, poterunt in quibuſdam literis conſanguinitatem proponere tacita affinitate & in aliis hanc, illa tacita & vtraque diſpenſatio valebit, quoad ſuum impedimentum. Ducitur 1. quod nullo iure caueatur, vt in impetratione diſpenſationis vnius impedimenti mentio de aliis impedimentis fiat. 2. quia valet impetratio abſolutionis ab vna excommunicatione, non facta mentione de aliis quibus idémet ligatur vt communiter tradunt DD. cum *Gloſſa, cap. Ex parte, verb. Redire de offic. ordin.* Tertiò quia paſſim contingit in curia impetrari diſpenſationem in quodam matrimonij impedimento non facta mentione de alio: ac poſtea impetratur diſpenſatio ſuper alio. Atque vtraque reputatur valida. Quem ſtylum refert *Nauar. ſtatim allegand.* Quartò, quia (vt dixi diſp. præc. n. 20) impetratio veniæ diuerſorum criminum, vt furti & homicidij, valet ſeorſum facta: nec in vnius impetratione eſt neceſſaria alterius mentio. 5. Quia aliàs cogeretur quis iacturam propriæ famæ ac fœminæ facere explicando proprium inceſtum occultum cum ſorore conſanguineæ ſuæ ac fœminæ conſanguineæ, quam ducere vult, aut nequiret diſpenſationem validam impetrare. Sextò, quia aliàs ligatus voto caſtitatis volens ducere conſanguineam, non poſſet prius validam voti diſpenſationem impetrare. Et id ſit ex iis in quibus Epiſcopus diſpenſat, non nubendi, vel pœnale caſtitatis, non poſſet huius ab Epiſcopo diſpenſationem petere: & poſtea à Pontifice conſanguinitatis. Et ideo hanc ſent ſuſtinent loquentes de duplici impedimento quorum alterum dirimit matrim. alterum verò tantum impedit, *Nauar. l. 4. conſ. in 1. ed. t. De ſponſal. conſ. 2, n. 1. & t. De conſang. conſ. 1. n 2. & conſ. 2. n. vn. & conſ. 5. num. 2. 3. & 4. in ſecunda edit. eod. tit. De conſang. conſ. num. 2. & conſ. 8. num. 2. 3. & 4. conſ. 9. num. 2. conſ. 10. n. 1. Enriquez* addens in foro externo eam diſpenſationem non admitti, *l. 12. de matrim. cap. 2. n. 4. in comment. lit. Z. & c. 11. num. 2. Petr. de Ledeſma de matrim. qu. 59. a. vlt. dub. 2. diff. 3. poſt. 3. concl. corol. 1. Zauallos q. pract. q. 737. nu. 27. Manuel 1. to. ſum. in 2. ed. c. 238. n. 5. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 97. ad fin.* Et loquentes de duplici impedimento dirimenti idem docent. *Nauar. l. 4. conſ. t. De conſang. in 1. ed. conſ. 4. n. 2. & 3. in 2. conſ. 7. n. 2. & 3. Enriquez l. 12. de matrim. c. 3. n.* 8. & quamuis ibi loquatur, quando ex ignorantia vnum tacetur, at in *cōment. litera N*, ait idem eſſe, ſi ſcienter taceatur. *Manuel d. 238. n. 1. Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, n.* 16. explicans licèt vtrumque impedimentum ſit publicum & fauet valde huic ſent. quod docet *Ioan. And. in arbore affinit. §. Ad arborem affinitatis, n. 5. habetur to. 9. tractat. nouiorum.* vbi ait quando affinitas & publica honeſtas matrimonio ineundo obſtant, ac ſola illa explicatur in diſpenſationis petitione, illam manere ſublatam, & non hanc. Et quando alterum impedimentum dirimens eſt publicum, vt conſanguinitatis, alterum autem ſecretum, vt affinitatis ex copula fornicaria, ſatis eſſe impetrare à Pontifice diſpenſationem conſanguinitatis tacita affinitate: & à pœnitentiaria, affinitatis non narrata conſanguinitate docent *Nauar. l. 1. conſ. in vtraque ed. t. De conſ. 1. q. 19. n. 49. & ſeqq. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 81. nu.* 13. Et cùm hæc ſent. tot patronos habeat, & rationes non parui momenti, eſt probabilis, nec poteſt iuſtè damnari, qui illam amplecteretur: niſi tot impedimenta in eadem perſona concurrerent, vt iuſtè poſſit credi Pontificem non diſpenſaturum ex cauſis ſibi propoſitis, ſi tot impedimenta concurrere noſſet.

II. ſent. (cui tamquam longè probabiliori accedo) aſſerit neceſſariò in eadem diſpenſatione eſſe mentionem plurium illorum impedimentorum faciendam ne diſpenſatio ſubreptitia ſit ac nullius prorſus valoris. Ducor, quòd in diſpenſatione ne ſubreptionis vitio notetur, narranda ſint omnia, quæ iure iubentur exprimi, (vt diximus diſp. 21. n. 13.) At quodlibet impedimentum dirimens iure iubetur exprimi. Dices non exprimi iure, vt in eadem diſpenſatione vtrumque impedimentum declaretur. Sed reſp. quamuis id non expreſſis his verbis in iure contineatur, at eo ipſo quod iura præcipiunt omnia impedimenta Pontifici exprimi, nilque taceri ex iis, quæ ad diſpenſationem intrinſecè conferunt, præcipiunt ſubinde omnia impedimenta in eadem diſpenſatione exprimi. Quia aliquo tacito verum eſſet dicere taceri veritatem intrinſecè conferentem ad diſpenſationem. Et confirmatur, quia nec impedimentum in diſpenſatione narratum exprimitur prout pars eſt. Quippe coniunctum cum altero impedimento tacito conſtituitur vinculum longè ſtrictius ac difficilioris diſpenſationis. Vt conſtat ex *c. Ex tuarum, de author. & vſu pallij. cap. 1. de tregua & pace, cap. Paſtoralis de priuileg.* Idque docet principium phyſicum, dictans virtutem vnitam fortiorem eſſe ſe ipſa diſperſa. Quare meritò ac iure optimo Pontifex vtriuſque vinculi conſcius hæreret maturius perpendens an eius conceſſio expediret. Et confirmatur amplius quia abſurdum videtur admittere, validam eſſe diſpenſationem laborantis octo impedimentis dirimentibus, decepto Pontifice, petitis ab ipſo octo diſpenſationibus ſeorſum. Quippe Pontifex facillimo negotio eas octo perſonis concederet, at vni nullatenus concederet. Nam (vt rectè aiunt *Baldus l. Barbarius, num. 8. verſ. 4. contra hoc ff. de offic. prætor. & Ripa reſponſ. 14. de reſcript. num. 11.*) non præſumitur Principem velle promouere odioſos, ac multipliciter criminoſos. Quod ad multiplex iure impedimentum habentes, quamuis ex delicta non naſcatur, rectè adaptari poteſt. Cùm ij iure cenſeantur odioſi ad matrimon. illud multipliciter impeditum inter ſe celebrandum. 2. Quia Pontifex diſpenſans in vno impedimento ſibi propoſito, decipitur in re neceſſaria, quoties plura ſubſunt impedimenta. Quippe meritò exiſtimat contrahere volentes nullo alio impedimento laborare, argumento ex *l. Qui teſtamentum, in princ. ff. de teſtament.* ibi: *Si aliud eos nihil impediat.* & *cap. 1. de ætat. & qualit. in 6.* ibi: *Si aliud non obſtat.* 3. Quia quoties diſpenſatio eſt vnica & indiuidua, vitiatur prorſus, ita vt nec partim valeat, quando tacetur

veritas intrinſeca diſpenſationi, vel narratur falſitas, (vt probaui diſp. 21. n. 72.) At diſpenſatio hæc eſt indiuidua ad vnicum matrim. ineundum, & in vnico impedimento expreſſo. Cùm ergo veritas alterius impedimenti, quæ neceſſaria eſt, ac diſpenſationi intrinſeca taceatur: tota diſpenſatio corruet. Et confirmatur, quia aliàs diſpenſatio valida eſſet, ſi data opera hic mentiretur proponens vnum impedimentum, ac dicens nullum aliud ſe habere. Nam ſi veritas illius *impedimenti* non eſt neceſſariò explicanda in ea diſpenſatione, erit mendacium circa rem non neceſſariam. Quòd non vitiat diſpenſationem ſicut nec confeſſionem ſacramentalem, (prout diximus diſp. 21. n. 74.) Quippe perinde irritatur diſpenſatio ex taciturnitate veritatis neceſſariæ, ac ex mendacio circa illam. Quod valde abſurdum videtur. Et ideo pro hac ſent. faciunt *Abb. c. Non debet, n. 12. de conſang. & ibi Alexand. de Neuo n. 11. Prapoſ. n. 18. Brunel. de ſponſal. concl. 26. n. 3. Supplem Gabr. 4. de 41. q. vn a. 3. dub. 7. Stephan. Coſta tractatu de affinitate, §. Inter impedimenta, n. 3. Roſella verb. Impedimētum, impedim. 13. n. 2. Sylu. verb. Matrimonium 8. q. 14. dicto 3. Tabiena verb. Impedimentũ, impedim. 11 ad finem. Loazes de matrim. Regis* Angliæ, *dub.* 10. *n.* 32. vbi aiunt non valere diſpenſationem conceſſam explicata ſola affinitate quando adeſt publica honeſtas. At ſi crederent valere quoad impedimentum expreſſum, non dicerent abſolutè non valere. Et ſimiliter facit *Baldus l. Si non lex ſtatim in principio. ff. de hæred. inſtituend.* vbi ait non valere literas, ſi per eas remoueantur certa obſtantia; non tamē omnia. Et in propriis terminis tenent hanc ſententiam *Dominic. conſil. 33. pro examinatione, à n. 2. Decius conſil.* 602. *viſo puncto, n. 19. dubio* 7. *vol.* 5. Zephalus *conſ.* 639. *à n.* 30. *vſque ad* 44. *vol.* 5. *Mandoſius de ſignatura gratiæ, titul. Diſpenſationes matrim. ad fin. verſ. Reliquum eſt*, Menochius *de arbitrariis, lib. 2, cent. 1, caſu* 203. *n.* 12. Gallego *de cognat. ſpirit. c.* 23. *n.* 6, Petrus *de Ledeſma ſumma ſacram.* vbi de matrim. *c.* 27. *poſt* 6. *concl. difficult.* 1. Imò loquentes de duplici impedimento, quorum alterum eſt dirimens, alterum verò impediens, dicunt diſpenſationem eſſe omnino ſubreptitiam, niſi vtrumque ſimul exprimatur, *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 4. fine Gallego de cognat. ſpirit. c. 22. n. 7. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. a. 2. dub. 1. in ſolut. ad 2. Ludou. Lopez 1. p. inſtruct. c. 296. col. 15. verſ. Igitur pro expedit. & 2 p.* vbi de matrim. *c. 46. impedim. 4 f. 1110. col. 1. fine.*

3 Nec refert an ſcienter ſiue ignoranter alterum impedimentum in ea diſpenſatione tacitum ſit. Quia quando eſt vnica diſpenſatio non continens diuerſas partes, nil refert ſi veritas neceſſariò explicanda taceatur ignoranter ſiue ſcienter (vt dixi diſp. 21. n. 72. 56. Sed id tantum confert quando diſpenſatio diuiſibilis eſt, vt pote, quæ diuerſas cōtinet partes (vt dixi eod. n. 56.) At hæc diſpenſatio vnica & indiuidua eſt, nempe in vno impedimento, & ad vnum matrimonium. Subreptio ergo admiſſa tacendo veritatem, ſiue ſcienter ſiue ignorāter, totam vitiabit diſpenſationem.

4 Hinc deducitur 1. ligatum voto religionis aut caſtitatis aut non ineundi matrimonij, vel illius non ineundi cum conſanguineis, ſi velit, nondum ablato per diſpenſationem voto impetrare Pontificiam diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, vel aliam fæminam, cum qua habet impedimentum dirimens, teneri in eadem petitione explicare Pontifici id votum, cum alio impedimento dirimenti, & eo tacito diſpenſationem impedimenti dirimentis fore ſubreptitiam. Secus autem ſi prius voti diſpenſationem impetrare velit à Pontifice, vel etiam ab Epiſcop. caſu, quo poteſt Epiſcopus; poterit enim ſolum votum explicare: & impetrata illius diſpenſatione, petere ſeorſum diſpenſationem in ſpeciali illo impedimento, quo erga fæminam laborat tacito voto. Ratio differentiæ eſt, quòd in hoc poſteriori caſu nec diſpenſatio petatur, nec eò pertineat, vt vouenti liceat virtute illius ducere fæminam erga quam eſt ſpeciale impedimentum, nec ad aliquod matrimonium peculiare eſt: ſed tantùm vt vouens ſit licitè ineundi matrimonij capax: vel ſi fuit votum non ineundi cum conſanguineis, vel non cum hac ſpeciali conſāguinea, (dato id votum eſſet validū,) ſolum petit virtute huius diſpenſationis in voto eximi ab ea obligatione voti, quam obligationi iuris communis ſupperaddidit ſibi: nec ea diſpenſatione obtenta fas eſt ſibi conſanguineam, vel aliam cum qua impedimentum habet, ducere. At ad hæc nullum aliud impedimentum, eſt, niſi ſolius voti. Ergo eius ſolius mentio facienda eſt. Et cum iam voti obligatio ſit per legitimam diſpenſationem ablata, quando rurſus petitur diſpenſatio ad ineundum cum hac conſanguinea, ſolùm obſtat huic matrimonio impedimentum conſanguinitatis, vel cuiuſcumque alterius impedimenti dirimentis. Nec eſt neceſſarium diſpenſationis prius conceſſæ mētionem facere: quod ſint circa diuerſa, & vna non excedat alteram. Iuxta dicta diſp. præc. num. 5. Ergo ſatis eſt ſola impedimenti huius dirimentis narratio. At in priori caſu ſunt duo impedimenta ad illud ſpeciale matrim. cuius diſpenſatio petitur, alterum illud dirimens, alterum impediens illius voti. Ergo vtrumque in eadem diſpenſatione narrandū eſt, ne ſubreptitia ſit. Iuxta tradita, nu. 2. Quare idem dicendum eſſet, ſi ſublato vno impedimento dirimenti ſuperueniret aliud, ſatis enim eſſet in poſteriori diſpenſatione ſolius ſuperuenientis mentionem facere tacita priori diſpenſatione. Quòd militet eadem ratio: tunc enim vnicum obſtat impedimentum, & diſpenſationes ſunt circa diuerſa. Vt ſi quis obtenta diſpenſatione ad ducendam conſanguineam, & expedita iam per ordinarium, contraheret cùm illa affinitatem cognoſcendo eius ſororem, ſatis eſſet aliam huius ſolius affinitatis mentione facta diſpenſationem impetrare. Dixi expedita iam per ordinarium, quia cùm antea nondum perfecta ſit prioris impedimenti diſpenſatio, nec poſſit expediri ſuperuenienti affinitate, eo quod iam ſint duo impedimenta: eſſet, 1. neceſſarium aliam diſpenſationem à Pontifice impetrare in qua vtrumque ſimul impedimentum explicetur: ne ſubreptitia ſit.

Secundò deducitur, ſi votum & iuramentum de eadē 5
re concurrant, caſu quo dixi diſp. 2. n. 23. eſſe explicandū vtrumque vinculum, fore diſpenſationem ſubreptitiam omnino, ac nullius valoris, niſi vtrumque vinculum ſimul diſpenſanti explicetur. Quòd ſint duo diuerſa vincula, & ita procedit quod n. 2. diximus.

Eſt tamen ſententia hæc temperanda primò, vt intel- 6
ligatur quando vtrumque impedimentum ſola diſpenſatione tolli poteſt, quando enim poteſt alia via, non eſt opus niſi ſolùm quod diſpenſatione indiget, diſpenſanti explicare; & alij impedimento poteſt alia ſubueniri: Verbigratia, qui ligatus ſponſalibus de futuro cum quadam fæmina, vel voto caſtitatis aut religionis ante pubertatem emiſſo, nec poſtea ratificato, vult conſanguineam ducere, ſolius conſanguinitatis tenetur facere mentionem: & poſtea, vt licitè conſanguineam ducat, obtinere debet remiſſionem ſponſalium à fæmina, cui fidem dederat: & irritationem voti illius à parentibus vel tutoribus, (nā iuxta probabiliorem ſentent. poſſunt irritare, licet vouens ſit iam pubes, dummodo poſt pubertatem non ratificauerit.) Ducor, quòd cùm horum impedimentorũm diſpenſatio neceſſaria non ſit, ſed alio modo poſſit eis occurri, non eſt opus ea diſpenſanti narrare cum impedimento, quod diſpenſatione eget.

Secundò temperatur, niſi alterum impedimentum ſit 7
occultum, & eius generis, vt ex manifeſtatione ſequeretur infamia: tūc enim nō eſt neceſſe vtrũque impedimentum proponi Pontifici, ſed ſatis eſt illi proponere publicum, vt in foro externo diſpenſet, occultum autem ſacræ pœnitentiariæ, explicato quoqúe impedimento publico illi, ſuper quo Pontifex diſpenſauit. Vt ſi quis velit ducere propriam cōſanguineam, cui affinitate quoque occulta coniunctus eſt, ratione copulæ occultæ cum eius ſorore. Et ratio eſt, quia piè & iure optimo ea creditur intentio Pontificis, ne ſimilis caſus remedio diſpenſationis deſtitutus ſit: vel cogantur hi crimen occultum in foro externo prodere, cum propriæ famæ iactura ac periculo, vt

crimen

crimen illud ſic explicatum deferatur ad iudicium ſeculare,& damnentur pœnis inceſtui iure ſtatutis. Dixi autẽ eſſe neceſſe vtrumque impedimentum declarari Sacræ pœnitentiariæ. Quia cùm in ea diſpenſatione non contineantur nomina contrahentium,manet adhuc occultum crimen, ac vtrumque impedimentum notum fit Pontifici, cum quo conſultatione habita diſpenſat penitentiaria: & perpendit an diſpenſare expediat,necne,concurrenti eo duplici impedimento:ac proinde nil contra Põtificis mentem impetratur. Et ſic tenet *Petrus de Ledeſma ſum.Sacram.*vbi de matrim.*cap.27.poſt 6.concluſionem,diffic.* 1. Et ita conſulta Sacra pœnitentiaria Rom. reſponſum eſt hoc ſufficere, & eſſe neceſſe. Et ego vidi ipſas pœnitentiariorum ſubſcriptiones. Quare minus bene DD.nu. 1.fine relati dixerunt ſatis eſſe penitentiariæ detegi impedimentum occultum. Nec refert, ſiue prius proponatur vtrumque Sacræ pœnitentiariæ, & poſtea publicum Papæ,ſiue è contra. Quia idemmet eſt effectus, & vtroque modo intentioni Pontificis ſatisfit. Et ita his diebus venit ad manus meas diſpenſatio Sacræ penitentiariæ in huiuſmodi caſu, vbi affinitas occulta contracta erat cum conſanguinea,& tenor conmmiſſionis ſic ſe habebat: *Si eſt ita,diſpenſa poſtquam cum ipſo & dicta ſorore ſuper conſãguinitatis huiuſmodi impedimento diſpenſatum fuerit.* Vbi ſupponitur nondum diſpenſatum eſſe per Pontificem in conſanguinitate. Et ſimiliter credo poſſe tunc confeſſarium, cui Sacra pœnitentiaria hoc committit,diſpenſare in eâ affinitate, licèt nondum impetrata ſit conſanguinitatis diſpenſatio vt poſtea ea impetrata poſſint illi licitè contrahere.Quia mens eius commiſſionis non eſt, vt antea non expediat eam diſpenſationem confeſſarius, ſed vt non ſortiatur plenum effectum concedendæ facultatis ad matrimonium, donec Pontifex impedimento alio diſpenſet.

8 Imò idem credo ſufficere, quamuis impedimentum occultum eius eſſet generis,vt ex manifeſtatione infamia non ſequeretur, vt ſi eſſet votum caſtitatis. Credo enim ſat eſſe publicũ Pontifici repræſentari,vt in eo diſpenſet, & poſt modum vtrumque Sacræ pœnitentiariæ. Ducor quod cum ſacram pœnitentiariam deſtinarit Pontifex,vt in occultis diſpenſet, nec ea voluerit publicè in foro externo proponi,piè & meritò credi poteſt velle cum ſufficere,& requiri,vt vel vtrumque impedimentum ſibi proponatur,vel ſacræ pœnitentiariæ,explicato tamen publico ſibi, ſuper quo ſacra pœnitentiaria poteſtate caret. Quando autem prius impetraretur à ſacra pœnitentiaria vel à Pontifice illius voti diſpenſatio,nõ eſſet opus mentione alterius impedimenti, iuxta dicta n.4. Sed tunc ſolum,quando prius impetratur alterius impedimenti.

9 Vtrum autem poſſit tunc pœnitentiarius exigere compoſitionem,quæ ſoluenda erat ob copulam,ſi in foro externo diſpenſatio peteretur? dicemus diſp.34.n.64.

10 Ad argum.num.1. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis nu. 2. vbi explicuimus qualiter iure caueatur vtrumque impedimentum in eadem diſpenſatione exprimendum. Ad 2.dic,diuerſam eſſe rationem. Quod ad diſpenſationis valorem petitur iure omnia impedimenta explicari, & in eadem diſpenſatione. At ad valorem abſolutionis ab excommunicatione, nullo iure cauetur, vt impedimentum aliquod explicetur, præter eam cauſam præciſè ob quam excommunicatio incurſa eſt,cuius abſolutio petitur. Immo nec eam cauſam neceſſe eſt explicare. Quia adhuc ipſa excommunicatione non expreſſa per obliuionem, manet pœnitens ab ea abſolutus per generalem ab excommunicatione abſolutionem præmitti ſolitam abſolutioni à peccatis. Ad 3. negandum eſt ſtylum Curiæ id habere, niſi in duplici caſu explicato num.7.& 8.Ad 4.negatur conſeq. Quia impetratio illius veniæ diuerſorum criminum tendit ad diuerſos fines, & vna non pendet ab altera. At diſpenſatio vtriuſque impedimenti tendit ad idem matrimonium ineundum, cui vtrumque illud impedimentum reſiſtit:& ideo vt valeat, vtrumque ſimul impedimentum aperiendum eſt. Ad 5.conſtat ex dictis num.7. Ad vltimum conſtat ex dictis num.4.

DISPVTATIO XXIV.

Quæ exprimenda ſint in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij, vt ſubreptione liberentur?

SVMMARIVM.

An quando ſunt plura impedimenta,ſint omnia narranda, n.1.

An ſit explicandus gradus coniunctionis in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate ex matrimonio rato,n.2.

An ſit legitimatio ſubreptitia,explicato vitio ſpurij in genere,& diſpenſatio,explicata coniunctione in genere,& tacito gradu,n.3.

An duplici titulo conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ve ſpirituali coniuncti,teneantur vtrumque explicare? Refertur quadam ſententia,n.4.

Proponitur ſententia auctoris: & explicatur qualiter in adulterini filij legitimatione ſit vtriuſque parentis adulterium dicendum, n.5.

An hanc taciturnitatem ſuppleat clauſula, non obſtante, atque hæc augeat gratiam ſupplens qualitates non expreſſas,n.6.

An ſi affinitas eſt contracta ex multiplicata copula, quando eſt cum eadem conſanguinea eius, quam quis ducere vult,ſit hæc copula multiplicata exprimenda in diſpenſatione: & ſimiliter in diſpenſatione irregularitatis,quando excommunicatus celebrauit ſæpe,n.7.

Quid,ſi impetrata affinitatis diſpenſatione, impetrans iteraret copulam cum eadem,antequam ordinarius vel confeſſor diſpenſet,aut poſt,n.8.

An poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, etiam cum perſona determinata,extendatur ad eum gradum duplicatum,n.9.

An potens diſpenſare in aliquo certo gradu,poſſit quoque ſi cum eo gradu ſit coniunctus alius inferior:& an potens diſpenſare in duobus conſanguinitatis gradibus,vel altero conſanguinitatis & altero affinitatis, poſſit quando vterque in eodem concurrit,n.10.

Satisfit argumentis,n.11.

An quando femina eſt ſuperior in gradu conſanguinitatis, vt quia eſt amita viri,ſit id explicandum,n.12.

An idem ſit explicandum in affinitate & publica honeſtate,n.13.

An ſit explicandum quando diſtantia graduum eſt in linea recta in conſanguinitate,affinitate,ac publica honeſtate,n.14.

An in cognatione ſpirituali ſit exprimendum, an ſit paternitas vel compaternitas,ex quo Sacramento,ex quave actione orta?n.15.

An ſit neceſſe explicare, an publica honeſtas orta ſit ex matrimonio rato,n.16.

An error vitiet, quando exprimitur ſuperior, cùm ſit inferior gradus n.17.

Quid,ſi ignoranter exprimatur inferior,cum ſit ſuperior?n.18.

Quid,ſi error contingat narrando maius impedimentum,vt conſanguinitatem,cum ſit minus diuerſæ ſpeciei,vt affinitas,n.19.

Quid, ſi in his caſibus eſſet error communis circa gradum impedimentumve,n.20.

An quando eſt votum & iuramentum, ſiue in honorem ſolius Dei, ſiue ſimul in fauorem tertij,illo remittente,vel votum ſæpe iteratum, ſint hæc explicanda in petitione diſpenſationis. Et an volens ducere vxorem ſit profeſſus & Sacerdos,& an ſit Epiſcopus vel Sacerdos, an potius ſat ſit ordinem ſacrum explicare,n.21.

An vxorem interimens animo cõcubinæ ducendæ, vel abſque eo animo & res deducta eſt ad forum contentioſum, & damnatus non pœna ordinaria,ſed arbitraria defectu plenæ delicti probationis, qualiter poſſit impetrare diſpenſationem,ne fatens delictum in narratione poſſit de eo conuinci ac damnari,n.22.

An dum contrahentes conſanguinei vel affines diſtant inæqualiter à ſtipite ſat ſit mentio gradus remotioris? Refertur duplex opinio, num.23. & 24.

Proponitur ſententia Auctoris,n.25.

Proponitur tenor literarum declaratoriarum,quæ ex præſcripto motus proprij Pij V. impetrandæ ſunt ab explicante ſolum gradum remotiorem, num. 26.

An hæ ſint neceſſariò, quando in publica honeſtate ex matrimonio rato, vel in affinitate ex fornicatione ſolus gradus remotior explicatur, num.27.

An hæ literæ ſint pro ſolo foro externo neceſſaria,n.28.

An valeat matrim. initum ſolo gradu remotiori explicato nec his literis impetratis:nec ſit à iudice Eccleſiaſtico ſeparandum,n.29.

Quid,ſi non allatis his literis declaratoriis iudex ſuo munere abutẽs diſpenſaret,vel quia falſò probatum eſt eſſe ſolum gradum remotiorem, an id matrimonium valeat,n.30.

An ij,qui ſic contraxere,vbi non eſt ſcandalum, nec res ad forum externum delata,teneantur eas literas procurare,n.31.

Quando gradus propinquior ſtipiti eſt primus, an valeat diſpenſatio ſolo gradu remotiori explicato,n.32.

An quando affinitas eſt occulta,& ſic in ſolo foro conſcientiæ petitur diſpenſatio,ſat ſit gradus remotioris mentio abſque iis literis,n.33.

An poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, extendatur ad ipſum quando mixtus eſt ex remotiori & propinquiori,n.34.

Eni-

Enodatur priuilegium Indis conceſſum, vt poſſint in tertio & quarto gradu matrimonium inire, n. 35.
An concurrentibus affinitate, & publica honeſtate, ſat ſit affinitatis mentio? Refertur duplex ſententia, n. 36. & 37.
Explicatur ſententia Auctoris, n. 38.
An ſit ſubreptitia diſpenſatio affinitatis in tertio vel quarto gradu, non explicata publica honeſtate nec copula licita ex qua affinitas eſt, n. 39.
Quid, ſi explicetur affinitas in primo vel ſecundo gradu tacito an ſit ex copula licita, & tacita publica honeſtate, n. 40. & ibi, an explicandum ſit an affinitas ſit ex licita copula? & quid, ſi in genere explicetur publica honeſtas?
An poteſtas diſpenſandi in affinitate extendatur ad publicam honeſtatem concurrentem, & ad publicam honeſtatem ex ſolo matrimonio rato vel ſponſalibus conſurgentem, n. 41.
An in diſpenſatione conſanguinitatis vel affinitatis ſit neceſſaria mentio copulæ inceſtuoſæ, matrimonij malè contracti, ſpe facilioris diſpenſationis? Remiſſiuè, n. 42.
Soluuntur argumenta, n. 43.

1 PRIMA concl. ſit. Quoties ſunt plura impedimenta, omnia ſunt neceſſariò narranda, vt virtute diſpenſationis liceat matrimonium inire. Ratio eſt aperta, quia cum omnia illa matrim. ineundo obſtent, omnium illorum eſt neceſſariò diſpenſatio impetranda. Et ſic docent omnes: ſolum enim controuertitur, an ſit neceſſe ea in eadem diſpenſatione exprimi, an ſat ſit in diuerſis. De qua re egimus diſp. præced. Et ſpecialiter concluſionem hanc docent *Sotus 4. diſt. 41. q. vn. a. 2. col. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. n. 1. Barthol. à Ledeſma de matrim. dub. 39. fine. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. cap. 228. n. 1.*

2 II. Concluſio. Neceſſe quoque eſt, ne diſpenſatio ſubreptitia ſit, exprimere quoto gradu conſanguinitatis, affinitatis, vel publicæ honeſtatis ex matrim. rato (in qua etiam ſunt gradus) coniuncti ſunt contrahere volentes. Conſtat ex communi ſtylo Curiæ. Item quia quo gradus coniunctior eſt, eo difficilior eſt diſpenſatio, ac maior compoſitione exacta, vrgentioribuſque cauſis petitis conceditur. Et ita fatentur omnes.

3 Hinc deducitur ſubreptitiam eſſe diſpenſationẽ, ſi hæc in genere explicentur tacito gradu. Quod deſit qualitas neceſſariò exprimenda. Sicut in ſimili tradunt DD. ſubreptitiam eſſe legitimationẽ ſpurij, ſi ſolum declaretur eũ eſſe ſpurium, tacitis qualitatibus & circumſtantiis coitus, ex quo procreatus eſt. Hi ſunt *Baldus l. Eam quam, n. 36. C. de fideicommiſſ. Anton. c. Per venerabilem, n. 15. qui filij ſint legit. & ibi Abbas n. 27. de Alex. Neuo. n. 53.* & latiſſimè probans *Felinus c. Poſtulaſti, n. 2. declarat. 5. de reſcr. Alex. conſ. 195. n. 5. & 7. vol. 2. Franc. c. 1. n. 5. de fil. presb. in 6. Iaſon. inſtit. de actionib. §. Omniũ, n. 32. Ripa reſponſo 14. n. 11. de reſcr. Selua benef. 3. p. q. 11. ad fin. Rebuffus praxi benef. tit. de diſpenſ. ſuper defectũ natalium, n. 61. & t. de reſcripto legitim. mixto, n. 31. Gãbæra de auctoritate legati, l. 7. t. De diſpenſatione legatorũ circa matrim. n. 406. & 407. & l. 10. n. 219. Greg. Lopez l. 9. verb. Nõ auia, t. 18. p. 3. Couar. 4. decr. 2. p. c. 8. §. 9. n. 1. & 2.* vbi & alios refert *Villalobos in commun. opin. lit. L. verſ. Legitimatio, n. 112. Roja. epitome ſucceſſ. c. 23. n. 17. Pelaez de maioratu, in 1. edit. 1. p. q. 4. n. 6. Menochius de arbitr. l. 2. centuria 3. caſu 203. n. 2. Velaſc. conſ. 80. n. 1. to. 1.* Et ex Theologis, *Molina t. 1. de iuſtit. tract. 2. diſp. 173. col. 8. verſ. Hinc colligitur. Lud. Lopez 2. part. inſtr.* vbi de matrim. *c. vlt. titul. De diſpenſatione petenda, ſtatim in princ.* Neque eſt audiendus *Aretinus*, qui loquens de legitimatione cenſuit contrariũ, *c. At ſi clerici, §. De adulteriis, n. 42. de iudiciis*, quẽ optimè improbat *Felin. proximè allegati.*

4 Secundò deducitur, quid in ea quæſt. cenſendum ſit. An ſi duo ſint duplici titulo coniuncti in eodẽ vel diuerſo gradu, ſit vtriuſque cõiunctionis mentio neceſſaria? Verbi gratia, ſunt ex parte vtriuſque parentis coniuncti in 2. gradu, id eſt, *primos hermanos por dos partes*, vel ex vno parẽtis latere ſunt coniuncti in ſecundo gradu, & ex altero, in tertio vel quarto: vel ſunt affines duplici titulo, vt quia contrahens rem habuit cum duabus perſonis conſanguineis intra 2. gradum alterius contrahentis: vel duplici titulo, contraxere cognationem ſpiritualem, vt ſi alter alterius duos filios baptizauit, vel ex ſacro fonte leuauit, aut tenuit in confirmatione: vel eumdemmet filium ex ſacro fonte leuauit, & in cõfirmatione tenuit: vel alter fuit mutuò patrinus filij alterius: vel duplici ex parte habent impedimentum publicæ honeſtatis: quia contraxit matrim. ratum validum cum duplici cognata intra quartũ gradũ eius cum qua vult contrahere, vel duo ſponſalia valida cum duabus eius ſororibus ex diſpenſatione Pontificia. Aliqui cenſent ſatis eſſe abſolutam gradus illius propinquioris mentionem, nõ explicata multiplicitate eiuſdem vinculi. v. g. ſatis eſt dicere, ſumus patrueles, vulgò *primos hermanos*, non explicando an via vtriuſque parentis: vel an altero conſanguinitatis gradu inferiore ſe attingant: & idem dicunt loquentes de affinitate. Ducuntur, quia vbi vterque ex vtroque latere conſanguineus eſt, vnicum eſt conſanguinitatis vinculum, nec inde gradus hic recipit augmentum. Vt tradunt. *Calder. conſ. 1. de conſang. nu. vn. Alex. de Neuo c. Quod dilectio, ad finem, de conſang. & ibi Præpoſit. n. 8. Quæro, Papa. Gambara de authoritate legati. l. 7. tit. De diſpenſat. legatorum circa matrimonia, n. 407.* Secundò, quia irregularis eo quòd ſæpe celebrarit excommunicatione innodatus, non tenetur in diſpenſationis impetratione mentionem facere multiplicis celebrationis. Et habens rem ſæpe cum ſorore fœminæ ducendæ, non tenetur multiplicem copulam narrare. 4. quia ex actionibus vnius ſpeciei in eodem ſubiecto, vnum numero accidens conſurgit: vt conſtat in productionibus plurium albedinis graduum in eodẽ ſubiecto. 4. quia natus ex duplici adulterio coniugati cum coniugata, non tenetur in legitimationis impetratione vtrumque vitium exprimere, ſed ſatisfaciet narrans ſe ex coniugato & ſoluta natum eſſe, quia ſic explicat ſe ex adulterio habitum. Vt ſuſtinet *Angelus conſil. 204. n. 1. Præpoſ. Per venerabilem. §. Quod autem, n. 24. in fine, qui filij ſint legit.* Similiter ergo ſufficiet explicare gradum propinquiorem conſanguinitatis vel affinitatis, non explicata multiplicitate illius gradus. Atque ita in propriis terminis ſuſtinet *Enriquez l. 12. de matrim. c. 10. n. 3.* loquens de conſanguinitate & affinitate. Et loquentes de affinitate docẽt idẽ *Petr. de Ledeſm. in ſum.* Sacram. vbi de matrim. *c. 27. poſt. 6. concl. diffic. 2. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 238. n. 1. fine Vega 2. t. ſum. c. 34. caſu 98. fine.* Atque idem dicerent de gradibus publicæ honeſtatis & cognationis ſpiritualis.

Cæterùm dicendum eſt, eſſe neceſſariam mentionem 5
multiplicitatis eiuſdem gradus, vel diuerſi, in conſanguinitate, affinitate, publica honeſtate, cognatione ſpirituali, in omnibus exemplis numero præced. initio propoſitis, nec ſubreptitia ſit diſpenſatio. Ducor, quia in odioſis, quale eſt diſpenſatio, mixtum non comprehenditur ſub ſimplici (vt probaui diſp. 2. n. 28.) At negari non poteſt, multiplicatas cognationes mixtas eſſe. Nõ ergo comprehendentur in diſpẽſatione ſimplicis gradus cognationis. Et cõfirm. quia duo caloris gradus ſolo numero diſtincti, quamuis in eodem ſubiecto vniantur, & fiant vnus numero calor ratione vnitatis ſubiecti, at multo intenſior eſt duplicatus ille calor, & difficiliùs tollitur. Ergo quamuis duplex ille coniunctionis gradus ſit eadem numero coniunctio ex vnitate ſubiecti, in quo reperitur, erit multo intenſior, atque perinde ac ſi eſſet alia coniunctio, & ſic erit explicandus. 2. probatur explicando magis dicta. Quia dum v. g. conſanguinitas ex duplici parte conſurgit, tunc non eſt vnica, ac vnius ſanguinis communicatio, ſed eſt duplex dupliciſque ſanguinis verè participati à duobus diuerſis. Cùm ergo ex ſanguinis participatione conſurgat impedimentum conſanguinitatis, pullulabit inde, aut duplex impedimentum, aut ſaltem duplicatus intenſionis gradus eiuſdem impedimenti. Et ſimiliter quando contrahitur duplex affinitas cum eadem fœmina ex duplici copula habita cum duabus eiuſdem conſanguineis, tunc non datur ſimplex eorundem feminũ commixtio, ex qua ſequitur affinitas, ſed eſt duplicata diuerſorum numero ſeminum commixtio. Et ſimiliter in cognatione ſpirituali & publica honeſtate multiplicatis augetur id attinentiæ vinculũ conſurgens ex diuerſis omnino cauſis, ratione diuerſarum perſonarum, vel ratione eiuſdem perſonæ ex diſtincto omnino miniſterio circa

Sacramenta diuerſa. Ergo vtriuſque coniunctionis eſt mentio facienda 3. quia illegitimus ex adulterio coniugati cum coniugata, ſubreptitia impetrabit diſpenſationem, ſe adulterum narrans, & ſic legitimatio irrita erit, niſi vtriuſque parentis adulterium narret. Vt reprobata contraria ſententia n. præc. in ratione 4. allegata ſuſtinent *Oldrad. conſ. 247. dub. 2. n. 2. Anton. c. Per vener. n. 15. qui fil. ſint legit. & ibi Abb. n. 27. Alex. de Neuo n. 54. præpoſitus ſibi contrarius ibi. §. Quod autem, n. 20.* Alex. *conſ. 60. ad fin. & conſ. 195. n. 6. vol. 2. Decius conſ. 462. Viſa legitimat. n. 7. vol. 4. Milis in repertor. lit. F. n. 12. verb. filius natus ex duplici: & lit. D. n. 23. Verb. Diſp. verſ. Diſpenſandi facultas. Fel. c. Poſtulaſti, n. 2. verſ. Cæterum & de iſto, & declarat. 2. de reſcr.* Angelus *verb. Legitimatio, n. 5. Roſella verb. Illegitimus, n. 17.* Sylu. *verb. Legitimus, q. 3. dict. 2. Euerard. in ſuis topicis, loco à vi geminationis, n. 11. Greg. Lopez. l. 9. verb. Non auia, t. 18. p. 3. Couar. 4. decr. 2. p. c. 8. § 9. n. 3. Villalobos in communib. opin. lit. L. verb. Legitimatio, n. 13. Mandoſ. in ſignatura gratiæ, verb. Diſpenſationes matrimoniales, ad fin. Rojas epitome ſucceſſ. c. 23. n. 17. & 19.* Pelaez *de maioratu, 1. ed. 1. p. q. 3. n. 6. Borgaſ. de irreg. 2. p. t. de interpr. diſp. n. 12. Valaſcus conſ. 80. n. 3. to. 1. Molina tom. 1. de iuſt. tractatu 2. diſp. 17. 3. col. 8. verſ. Hinc colligitur.* Ergo ſimiliter erit ſubreptitia diſpenſatio, ſi non explicetur vterque coniunctionis gradus. Et ita in propriis terminis loquentes de conſanguinitate docent *Rota in nouiſſ. vol. 3. l. 1. deciſ. 117. n. 2. & l. 2. deciſ. 70. n. 1. Iac. de Puteo deciſ. 39. n. 2. & 3. l. 3. Mand. proximè allegatus. Molin. to. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 161. col. pen. verſ. Illud tamen, Petr. de Ledeſdem. matrim. q. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 3. corol. 5. & ſum. Sacr.* vbi de matrim. *c. 27. concl. 6.* Et quãuis de aliis cõiunctionibus nõ loquantur, at cũ eædẽ rationes in illis militent, idem ſentirent ſi de illis agerent. Quare immeritò *Petr. de Ledeſ.* qui hoc ſentit in conſanguinitate, contrariũ dixit in affinitate, vt ex ipſo retuli num. præcedenti.

6 Nec tacito altero coniunctionis gradu, proderit clauſula, Non obſtante, in literis diſpenſationis appoſita, vt reddat ipſam validam ſupplens gradum non expreſſum. Quia clauſula hæc non reddit gratiam validam, nec illam auget ſupplens qualitatum neceſſariò exprimendarum taciturnitatem, ſed tantùm reddit valida, ac confirmat expreſſa: vt optimè tradunt. *Baldus l. 1. n. 22. verſ. Vnum etiam ſcias. C. de furtis. & l. Eam quam n. 36. C. de fideicõm.* A*lex. conſ. 95. n. 7. vol. 2. Decius conſ. 541. Viſa donat. n. 21. vol. 4. & conſ. 602. Viſo puncto. n. 19. vol. 5. Ruinus conſil. 208. n. 18. fine verſ. Nec obſtat, vol. 1. Aymon. conſ. 296. n. 3. vol. 2. Ripa reſp. 14. de reſcr. n. 11. Gozad. conſ. 6. n. 72. Zephalus conſ. 684. n. 44. & 45. vol. 5.* referens *Zephalum genitorem ſuum, conſ. 186. n. 29. Menoch. de arb. l. 2. cent. 3. caſu 203. n. 23. Brunor. in ſuo compendio, lit. D. verſ. Diſpenſatio eſt de lege.*

7 Quòd ſi affinitas eſſet contracta ex pluribus fornicationibus cum eadem conſanguinea, non eſſet opus exprimere copulam fuiſſe multiplicatam: ſed ſufficeret affinitatis mentio. Conſtat ex ſtylo, nullus enim vnquam id exprimit, nec quando petit diſpenſari in affinitate ex copula coniugali, petitur ab ipſo, vt numerum copularum coniugalium aut tempus quo durauit matrim. explicet. Secundò quia irregularis, eò quòd excommunicatus celebrarit, non tenetur multiplicatæ celebrationis mentionem facere. Vt bene tradunt *Enriquez lib. 13. de excommunic. cap. vlt. num. 2. in comment. lit. M. & l. 14. de irregularit. cap. 7. fine Emm. Sa ſum. verb. Irregularitas*, vbi de irregularitate ex ordinis abuſu *fin.* Quamuis contrarium minùs benè in hoc teneat *Manuel 1. tom.* [illegible] *cap. 182. fin.* Ergo ſimiliter in noſtro caſu. Probatur reddita diſcriminis ratione inter diuerſas fornicationes cum diuerſis conſanguineis eiuſdem fœminæ, vel cum eademmet conſanguinea eiuſdem. Quia in hoc poſteriori caſu non contrahuntur plures affinitates, ſeu plures eiuſdem affinitatis gradus: ſicut nec multæ irregularitates ex multiplici celebratione excommunicati: ſed tantùm adduntur nouæ illæ actiones, quibus ſufficienter contraheretur irregularitas vel affinitas, niſi eſſet iam contracta. Sicut ex multiplici eiuſdem voti repetitione nullum vinculum nouum conſurgit. At in priori cum ſunt diuerſa numero impedimenta intra eandem cognationis ſpeciem, vel ſaltem plures diſtincti quaſi gradus eiuſdem ſpecificæ coniũctionis. Sicut plures gradus caloris in eodem ſubiecto. Vt explicui n. 5. Et hoc tenent à fortiori Doctores n. 4. relati.

Hinc deducitur, ſi obtenta Pontificia diſpenſatione in 8
affinitate, antequam ordinarius eam exequatur, impetrans iteraret copulam cum eadem conſanguinea fœminæ à ſe ducendæ, valere adhuc diſpenſationem. Quia nondum conſummata eſt diſpenſatio in affinitate, ſed ordinarius virtute mandati Apoſtolici diſpenſare debet. At copula hæc non auget affinitatem, nec nouum aliquem eius gradum producit, ſed eademmet affinitas manet, in qua diſpenſari committitur Ordinario. Secus eſſet, ſi accideret copula poſtquam iam diſpenſauit ordinarius, vel confeſſor, cui committitur in foro conſcientiæ. Quia cùm prior affinitas ſit omnino per diſpenſationem ablata, contrahetur noua affinitas per hanc copulam, in qua nulla eſt diſpenſandi commiſſio.

Quamuis autem diſpenſatio in aliquo coniunctionis 9
gradu non extendatur ad coniunctionem duplicatam ex vtroque parẽte, (vt n. 5. probaui.) At poteſtas diſpenſandi in aliquo coniunctionis gradu conceſſa, extenditur ad eum gradum licèt duplicatum. Quia diſpẽſatio tamquam odioſa eſt reſtringenda: poteſtas autem diſpenſandi tamquam fauorabilis extendenda. Conferunt etiam ad hoc quæ cum aliquibus diximus diſp. 2. n. 30. nimirum in poteſtate legitimandi ſpurij comprehendi caſum mixtum. Et ita docent in propriis terminis *Calderin. conſ. 1. num. de conſang.* Alex. *de Neuo, c. Quod dilectio ad fin. de conſang. & ibi præpoſ. n. 8. ver. Quæro Papa. Felinus c. fin. n. 8. de ſimon. & c. Et ſi clerici §. De adulteriis n. 8. de iudiciis. Ripa reſponſ. 11. n. 6. de reſcript. Iac. de Puteo, deciſ. 39. n. 2. l. 2. Rot. in nouiſſ. vol. 3. l. 1. deciſ. 117. n. 3. & l. 2. deciſ. 70. n. 3. Gambara de auctoritate legati, l. 7. t. de diſpenſ. legatorum circa matrimonia, n. 46. & ſeq.* Quamuis contrariũ minùs bene teneat *Milis in ſuo repertor. lit. D. n. 23. verb. Diſp. verſ. Diſpenſandi facultas*, vbi ait habentem facultatem diſpenſandi cum nato ex adulterio non poſſe, quando natus eſt ex vtriuſque parentis adulterio. Cui fauent DD. quos retuli diſp. 2. n. 30. dicentes poteſtatem diſpenſandi cum ſpurio non extendi ad caſum mixtum. Imò quando eſſet commiſſio ad diſpenſandum in gradu certo cum determinata perſona, non ad petitionem ipſius, ſed in ipſius diſpenſaturi fauorem conceſſa extenderetur ad eundem gradum multiplicatum. Quia ea commiſſio, vt fauorabilis eſt extendenda, inſtar poteſtatis diſpenſandi, (vt diximus diſp. 2. n. 9.) Et ita docent *Iacob. de Puteo & vtraque Rotæ deciſio. proximè allegati.*

At hic cui poteſtas data eſt diſpenſandi in certo gradu, 10
vt in 2. non poſſet, ſi illi adiunctus quoque eſſet alius gradus etiam inferior. Vt ſi contrahentes ſint coniuncti in 2. & in 3. etiam gradu, vt quia ſunt vulgò *primos hermanos, y primos ſegundos*. Quia ſecundus gradus eſt genus ad eundẽ gradum multiplicatum: at non eſt genus ad 2. & 3. Et quãuis potens diſpenſare in 2. gradu, poſſit à fortiori in 3. tanquam in minori: at nequit, quando vterque gradus in eodem reperitur. Quia multò maior eſt quàm 2. ſolus, nec comprehenditur ſub 2. tamquam ſub genere. An autem potens diſpenſare in 2. gradu, & etiam in 3. conſanguinitatis: vel in 2. conſanguinitatis, & 2. affinitatis poſſit quando vterque gradus in eodemmet concurrit, pendet ex illa quæſtione, quam diſcuſſi diſp. 2. n. 27. & 28. an potens legitimare adulterinum & inceſtuoſum, poſſit eundem vtroque vitio affectum: & iuxta diuerſas ſententias ibi relatas eſt ſentiendum. At retenta noſtra, quam ibi n. 28. tenuimus, dicenti poſſe, idem eſt in hoc caſu.

Ad argum. num. 4. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex di- 11
ctis num. 5. vbi probauimus non eſſe duas omnino diſtinctas cognationes, at eſſe vnam intentiorem duos quaſi gradus habentem. At 2. conſtat ex dictis numero 7. vbi diſcriminis rationem tradidimus. Ad 3. & 4. conſtat ex dictis num. 5. vbi explicuimus qualiter ſit vnum numero

acci

accidens, & reprobauimus doctrinam Angeli.

12 II. Concluſio. Non ſatis eſt aliquando explicare cõſanguinitatis gradum, etſi explicetur eum eſſe inæqualem, ſed quando inæqualitas oritur ex eo quòd fęmina ſit ſtipiti proximior, eſt quoque id explicandum: aliàs erit ſubreptitia diſpenſatio. Quia cùm tũc fœmina ſit amita vel matertera viri, id eſt, *tia ſuya*, multò abſurdius eſt id matrim. Vt optimè docet *Sotus* 4. *diſt.* 40. *q. vn. a.* 3. *col.* 8. *verſ. Quarta demũ, & a.* 4. *col. penult. verſ. Et tertiò.* Quia cùm cõſobrinus debeat iure naturæ eſſe ſubiectus materteræ, eique ac ſuperiori reuerentiam præſtare teneatur, peruerteretur hic ordo matrim. inter eos inito, effecta ipſa tanquã vxore ſubdita ſuo cõſobrino. Atque ita docet *Molina t.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſput.* 161. *col. penult. verſ. Illud tamen.* Quod moderarer, quando eſſet amita vel matertera in 2. vel 3. gradu. Quia eſt *hermana, prima hermana del padre, o madre del varon.* Secus, ſi in quarto gradu, vt quia eſt *prima ſegũda dellos.* Quòd inter hos ferè nulla eius ſuperioritatis æſtimatio ſit. Atque ita tunc ſufficeret explicatio gradus veri, nempe remotioris, explicando in genere eũ eſſe inæqualem. Vt volunt duo cõtrahere coniuncti in 3. cum 4. gradu, eo modo, quo eam inæqualitatem dicemus à n. 23. eſſe explicandum. Nil enim ſpeciale in hoc euẽtu reperitur.

13 III. Concluſio. In affinitate tamen aut publica honeſtate, non exiſtimo neceſſarium explicare hanc maiorem fœminæ propinquitatem ſtipiti, ſed ſatis eſſe inæqualitatẽ gradus exprimere, eo modo quo à n. 23. dicemus eam inæqualitatẽ graduum eſſe explicandam. Verbi gratia. Petrus vult vxoris prioris à ſe cognitæ, vel incognitæ amitam vel materteram ducere, ſatis eſt in diſpenſatione explicare, ſe velle ducere fœminam conſanguineam in primo cum 2. gradu prioris vxoris cognitæ, & ſic affinẽ ſibi, vel non cognitæ, & ſic habentem impedimentum ſolius publicæ honeſtatis ex matrim. rato ortæ, non explicando fuiſſe eius amitam. Quia in affinitate vel publica honeſtate non ea peculiaris reuerentia exhibetur fœminæ propinquiori ad ſtipitem, quæ in cõſanguinitate: Et hoc precipuè mortua iam vxore, vt hic contingit. Atque proinde non ita dedecet hoc matrimonium, vt eiuſmodi maioris propinquitatis ad ſtipitem ex parte fœminæ ſe tenentis ſit peculiaris mentio facienda.

14 IV. Concluſio. In conſanguinitate, affinitate, vel publica honeſtate credo neceſſarium fore exprimi an diſtãtia graduum ſit in linea recta. Verbi gratia, ſi vellet quiſpiam ducere auiam, vel proauiam, neptem, aut proneptẽ, ſiue propriam, ſiue vxoris cognitæ aut non cognitæ (ſuppoſita opinione dicẽti eam prohibitionem eſſe ſolo iure humano inductam) aut matrem filiámve ſponſæ de futuro: vel è contra fœmina auum vel proauum proprium, aut prioris viri, aut patrem prioris ſponſi de futuro, non ſatis eſſet exprimere gradum coniunctionis, ſed explicandum eſſet eſſe in linea recta. Quia parentibus alterius coniugis, vel ſponſi de præſenti, vel de futuro, ferè eadem reuerentia debetur, ac propriis. Atque proinde multo indecentius eſt ac abſurdius huiuſmodi matrim. quàm vbi diſtantia gradus eſt in linea tranſuerſa. Id tamen non reputarem neceſſarium exprimere in affinitate ex copula fornicaria. Quia ex ea copula non oritur notabiliter ſpecialius vinculum, aut notabiliter maior reuerentię obligatio affinibus ex linea recta, quàm ex tranſuerſa.

15 V. Concluſio. In cognatione ſpirituali credo neceſſarium exprimere an inter cõtrahentes ſit filiatio ſpiritualis, quòd alter alterum leuarit de ſacro fonte, aut tenuerit in confirmatione: an potius compaternitas, eo quòd eæ actiones exercitæ ſint erga alterius ex contrahentibus filium. Quia múltò indecentius eſt cum filio aut filia ſpirituali contrahere, quàm cum compatre vel commatre. Nam cùm regeneratio hæc ſpiritualis, ex qua filiatio iſta conſurgit aſſimiletur generationi carnali, ex qua filiatio naturalis oritur: ſicut indecentiſſimum eſt inter patres & filios carnales matrim. ita ſuo modo, licèt non æquali, inter patres ac filios ſpirituales. Et ideò diſp. 19. n. 7. diximus cum multis, numquam legi Pontificem diſpenſaſſe ad contrahendum cum impedimento filiationis ſpiritualis: cùm tamen ſæpe in compaternitate diſpenſarit. Vtrùm autem filiatio hæc aut compaternitas conſurgat ex baptiſmo vel confirmatione, ſiue orta ſit, quia volens contrahere baptizauit, vel leuauit vel tenuit, credo non eſſe opus quidquam horum exprimere, ſed ſatis eſſe dicere eſſe filiationem inter illos, vel compaternitatem. Quia parum hæc mutant vel augent.

VI. Concluſio. Si publica honeſtas oriatur ex matrimonio rato, non ſatis erit mentionem publicæ honeſtatis facere, quãdo petitur diſpenſatio in primo gradu, ſed oportet exprimere eam ex matrim. rato ortam. Quòd multo vrgentius impedimentum ex matrim. rato, quàm ex ſponſalibus oriatur; adeò vt illud multi affinitatem vocent. Adde multo indecentius eſſe matrim. cum ſorore ſponſæ de præſenti quàm ſponſæ de futuro cuius maximum ſignum eſt, quod *Trident. ſeſſ.* 24. *de matrim. c.* 3. reſtrinxerit impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum, vt non excedat primum gradum, cùm tamen publica honeſtas ex matrim. rato extendatur vſque ad 4. Quando tamen vltra primum gradum peteretur diſpenſatio in publica honeſtate, non eſt opus exprimere vnde orta ſit. Quia poſt id Tridentini decretum ex ſolo matrimonio rato poteſt oriri. 16

VII. Concluſio. Si error ſit in gradu, explicando maiorem, vt ſecundum, cùm tamen ſit minor, vt tertius valet diſpenſatio. Quia etſi non ſit conceſſa ſpecificè pro 3. gradu, eſt tamen conceſſa ſimpliciter pro conſanguinitatis impedimento, cum errore circa qualitatem accidentalem incluſam à fortiori in gradu ſuper quo diſpenſatur. Item, quia non vitiatur diſpenſatio ex falſa qualitatis expreſſione, quando ea verè expreſſa redderetur facilior. (vt probaui diſp. 21. n. 35. vbi & n. 36. reſpondi ad *c. Cui de non ſacerdotali, de præbend. in* 6. quod aduerſus hoc vrget.) Quòd ſi opponas, non valere in diſpenſatione argumentũ à maiori ad minùs (vt dixi diſp. 1. n. 32.) dic valere vtique (vt ibi num. 35. probaui) quando minus includitur in maiori prout in hoc caſu contingit. Et ideo hanc concluſionem tenent *Petr. de Ledeſma ſum. Sacram.* vbi de matrim. *cap.* 27. *poſt* 7. *concluſ. dub.* 1. *Manuel* 1. *tom ſum. in* 2. *edit. c.* 238. *concl.* 3. *n.* 3. *Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 98. *initio.* Atque hoc verum credo, quamuis data opera id mendaciũ contingeret. Quia non tangit diſpenſationis ſubſtantiam: & ea falſitate non expreſſa concederetur facilius. 17

VIII. Concluſio. Si tamen error ſit explicando gradum inferiorem, vt quartum, cùm tamen ſit ſuperior, vt tertius, quantumuis ex ignorantia inculpata procedat, eſt ſubreptitia & irrita diſpenſatio. Quia contingit circa diſpenſationis ſubſtantiam: & ita nullatenus in illo gradu ſuperiori diſpenſatur, vtpote, qui nec formaliter, nec virtute clauditur in inferiori. Item quia error ex ignorantia contingens tunc tantùm non vitiat, quando eo non obſtante concederentur literæ, & caſus ad quem vti volo reſcripto, ſub eius verbis comprehenditur. (vt probaui diſp. 21. n. 39.) At gradus ille ſuperior nequit in reſcripti huius verbis comprehendi. 18

Vltima concluſio. Si error contingat narrando maius impedimentum, cùm tamen ſit minus diuerſæ ſpeciei, vt ſi dicatur contrahentes eſſe conſanguineos in 2. gradu cùm tamen non ſint niſi affines in 2. vel 3. gradu, diſpenſatio eſt ſubreptitia. Quia cùm ſint diuerſa impedimenta, nec vnum claudatur in altero, diſpenſatio in vno nequit explicari vt cenſeatur in altero conceſſa. Ad quod confert ſpurium legitimatum tanquam ex inceſtu natum, non cenſeri legitimatum, ſi ex adulterio ſit, quamuis adulterium minus delictum ſit. Quòd ſint diuerſæ ſpeciei. Quod multis citatis tradunt *Couar. 4. decret. 2. p. c. 8. §.* 8. *n.* 11. *Salzedo addit. ad reg.* 195. *Bernardi Diaz, in fin.* Præterea quia diſpenſatio ſuper vno defectu, non eſt diſpenſatio ſuper alio. Vt docent *Baldus cap. Innotuit, n.* 17. *de elect. Afflictis deciſione Neap.* 320. *n.* 12. Et ideo concluſionẽ hanc 19

in

in propriis terminis docet *Lud. Lopez 2.p. inſtruct.* vbi de clauibus,*c.9.col.5.& 1.p.c.50.col.2.*Addit in hoc poſteriori loco ſecus eſſe de poteſtate diſpenſandi in cõſanguinitate, eam enim ait extendi ad diſpenſandum in ſimili affinitate, tanquam ad minus. Sed hoc nullo modo credo. Quia quamuis poteſtas diſpenſandi extendenda ſit, id tamen intelligitur quando caſus, ad quem fit extenſio, poteſt comprehendi ſub caſu expreſſo (vt probaui diſp. 2.n.2.)Quod in hoc caſu minimè reperitur: cùm ſint diuerſæ ſpecies. Atque ita *Baldus proximè allegat.* dixit poteſtatem legitimandi ſpurios ex inceſtu, non extendi ad aliam ſpeciẽ. Quia ſub vna ſpecie non continetur altera.

10 Forſan aliquis limitaret duas præcedentes concluſiones, niſi ſit error communis circa illum gradum, illudve impedimentum;quia,ſcilicet, contrahentes communiter exiſtimabuntur conſanguinei in tertio gradu, cùm tamen verè eſſent in 2. vel communi errore putabantur affines, cùm tamen eſſent conſanguinei; tunc enim videretur valida diſpenſatio ob eum communem errorem. Poſſetque hoc probari ex doctrina, quam tuentur *Valaſcus conſ.80.fine,to.1.Molina to.1.de iuſt.tract.2.diſp.173. col. 9.verſ. Quando qualitas,* vbi aiunt quoties qualitas aliqua ideo non fuit expreſſa in petitione legitimationis, quia tempore coitus, & expeditionis legitimationis ignorabatur, non reddi diſpenſationem, ſeu legitimationem ſubreptitiam. Vt ſi quis genuiſſet filium ex ea, quæ communiter reputabatur vidua, & poſt legitimationem compertum eſt eam fuiſſe coniugatam, dicunt valere legitimationem non explicato adulterio Pontifici. Et probant, quia ad valorem actus opinio communis quandoque præfertur veritati. *l. Barbarius, ff. de offic.prætoris.* Pro eadem parte facit doctrina multorum, aſſerentium expreſſo aliquo vocationis beneficij modo non venire alium, niſi eſſet communis error exiſtimans modo illo expreſſo id vacaſſe: tunc enim aiunt communem hunc errorem excuſare, niſi adeſſet alius ſimul impetrans id beneficium:per *d.l.Barbarius.*Hi ſunt *Lapus alleg.89.à n.9. Dominic.c.Suſceptum,n.5.de reſcript.in 6. Socin.*quem refert ac ſequitur *Felinus c. In noſtra,n.38.verſ. Quod dictum eſt de reſcript. Rebuff.in concordat,in forma mandati Apoſt.paulò ante verſ. Item expreſſo. Mandoſius reg.54.cancell.qu. 53.n.10. Menochius de arbitrariis, l.2.centur.3.caſu 201.n.104. Maſcard.de probat.concl.186.n.7.*Cæterùm nullatenus auderem hanc limitationem admittere. Quia ignorantia excuſat quidem à peccato, at nil poteſt conferre ad id,vt diſpenſatio trahatur ad caſum alium, quàm expreſſum. Cùm ergo ſolus tertius gradus ſit expreſſus, vel ſola cõſanguinitas,non iuuabit ignorantia, vt diſpenſatio trahatur ad ſecundum gradum, vel ad affinitatem, in quibus diſpenſatum non eſt.Nec obſtat *l.Barbarius.* Quia aliud eſt ſupplere defectum in cauſa efficiente, quem quidem ſupplet ea lex in iudicibus,ac aliis miniſtris publicis, quando defectus iuriſdictionis erat ita occultus, vt communiter illi putarentur veri miniſtri.At ea lex non diſponit vt conceſſum in vno caſu cenſeatur in alio concedi:propter communem errorem. Non etiam obſtat ſimile adductum de beneficio. Quia in beneficij conſtantia non eſt error, ſed in quodam accidenti parum conferenti ad collationem. Et ideo iure optimo ea mens Pontificis eſſe creditur, vt ob id accidens communiter ignoratum non vitietur collatio. At in noſtro caſu eſt error in ipſamet ſubſtantia caſus,in quo diſpenſatur.

21 Circa impedimentum voti an explicandum ſit ſi id votum ſæpè repetitum ſit: vel ſi ſimul eſt iuramentum: & an ſi vnum vinculum loco alterius falsò exprimatur, dicendo eſſe votum, cum ſit iuramentum, vel eſſe iuramentum,cùm ſit votum,ſit ſubreptitia diſpenſatio? diximus diſp. 2.n. 24. & 25. Quod ſi id votum non nubendi ſit emiſſum in Dei honorem, ac fauorem tertij, modo quẽ explicui diſp. 6. n. 12. vel ſimile iuramentum, eſt neceſſario exprimendum in diſpenſatione eſſe emiſſum in tertij fauorem. Quia cum vergat in illius damnum, erit multò difficilioris diſpenſationis. At ſi tertius ille remitteret, qua parte ipſum tangit, non eſſet opus referre id in tertij fauorem eſſe factum. Cùm iam fauor ille remiſſione partis ceſſet. Quod ſi profeſſus eſſet ſimul ordine ſacro initiatus, teneretur vtrumque in diſpenſatione ad matrimonium exprimere. Quia ſunt duo impedimenta, alterum ratione profeſſionis: alterum verò ratione ordinis ſacri. Nec ſat eſſet ſi ſacerdos aut diaconus, petens diſpenſationem, explicet ſe in ordine ſacro eſſe, ſed tenetur ſe diaconum,aut ſacerdotem,aut Epiſcopum, ſi talis ſit eſſe explicare. Quia quo ordo ſuperior eſt, eo difficilior notabiliter erit diſpenſatio,& maior cauſa exigetur:maiorique conſideratione dignum erit an expediat diſpenſare. Et quid,ſi votum iteretur poſtquam Pontifex commiſit facultatem diſpenſandi, vel poſtquam ordinarius diſpenſauit,dicam diſp.32.n.6.

Quòd ſi petas, qualiter diſpenſationem petere poſſit 22 qui vxorem interemit animo ducendæ concubinæ, vel abſque eo animo, nec res eſt occulta. Quia in foro externo delatus eſt,& quamuis non conuictus, non tamen abſolutus eſt,ſed damnatus arbitraria pœna ratione aliqualis probationis, non tamen ſufficientis ad ordinariam delicti eius pœnam. Ratio dubitandi eſt, quia non poteſt dici impedimentum occultum, eo quod delatus eſt, & damnatus. Et ideo non admittetur diſpenſatio in ſolo conſcientiæ foro conceſſa. Quod ſi velit petere in foro externo, cùm nomen petentis exprimatur, conuincetur ex ſua confeſſione, & pœnas delicti ſoluet. Dico, ſi abſque animo ducendæ concubinæ interfectio vxoris acciderit, facilè poſſe impetrare diſpenſationem in foro externo, narrando ſibi impedimentum opponi interfectionis vxoris, cùm verè non interfecerit; ac ſe illam petere vt foro externo ſatisfaciat. Nec in hoc mentitur, etiam ſi poſtea coram officiali Epiſcopi iuret veras eſſe preces. Quia cùm iuxta multò veriorem ſent. machinatio abſque eo animo non dirimat matrim. (vt dixi lib. præced. diſp.78.n.13.)Et quamuis impediat, iam id impedimentum & cætera impedientia, præter votum & alia ſponſalia, ſint vſu abolita, (vt dixi eodem lib. præced. diſp. 17 n.9.) verum narrat hic impetrans: cùm non occiderit quatenus eſt impedimentum, ſuper quo cadat diſpenſatio. Quando autem eo animo interfecit, opportunum remedium erit, narrare Pontifici ſe de eo delicto infamatum, ac delatum in foro externo, damnatumque eſſe arbitraria pœna defectu plenæ probationis: & nec fateatur nec neget delictum in ea narratione. Et in ſacra pœnitentiaria petere aliam diſpenſationem, referendo quod in publica fori externi propoſitum eſt, ac ibi tacitam eſſe delicti veritatem, ob periculum propriæ proditionis: & in hac debet impetrans fateri veritatem. Quia ceſſat periculum: cum in hac nomen petentis non exprimatur. Nec refert vtra prius diſpenſatio impetretur. Vt dixi diſp.præced.n. 7.

Demum ſupereſt duplex difficultas. Prior eſt, an in 23 diſpenſationis impetratione ſuper gradibus conſanguinitatis, vel affinitatis, quando contracturi diſtant inæqualiter à ſtipite,vt ſi aliter diſtet in 2.& alter in 3.ſit neceſſaria mentio gradus propinquioris,quo alter diſtat:an potiùs ſit ſatis mentio remotioris? Quondam fuit magna controuerſia circa hoc.Quidã enim aiebant ſubreptitiam fore diſpenſationẽ, non facta illius gradus propinquioris mentione.Ducebátur ex *c. Quod dilectio,de conſang.*vbi deciditur poteſtatem conceſſam legato ad diſpenſandum in certo gradu non extendi ad eum gradum, quando alter contrahentiũ in propinquiori diſtat à ſtipite.Item quia in diſpenſationibus,vtpote,quæ odioſæ ſunt,mixtũ ſub ſimplici nõ cõprehẽditur(vt dixi diſp.2.n.18.) At hic gradus eſt mixtus ex propinquiori & remotiori Sic docẽt *Alex. de Neuo d.c. Quod dilectio,n.8.Gambara de author.legati, l.8.t. de diſpenſat.legatorũ circa matrim.n.392. Ant.Cucus l.5.inſtit. maior.t.12.n.252.Molin.to.1.de iuſt.tract.2.diſ.161.col.pe.verſ. Illud tamẽ,Borgaſ.de irreg.2.p.t.De interpretatione diſpenſatio-*

nis,n.26. Idque decreuit Pius IV. in quodã motu proprio.

24 Alij oppoſitum ſentiebant.Quod is gradus minime ſit mixtus,ſed ſimplex. Cùm is ſolus gradus impedimentum matrim.præſtet,qui à ſtipite remotior eſt, *c.fin.de conſang.* Et confirm.quia quando duo conſanguinei in gradu diſpari diſtant,intelliguntur tantum diſtare inter ſe, quantum remotior diſtat à communi ſtipite, *d.c.fin.* Ergo ſicut gradus remotior trahit ad ſe, & imbibit proximiorem, quantum ad rationem magis diſtandi à primo ſtipite,ita eundem imbibet, & ad ſe trahet, vt ſolius eius ratio ſic habenda in impetranda diſpenſatione. 2. ex *c. Quod dilectio de conſang.* iuncta ſpeciali ratione tradita à DD. illius textus, quam retulimus diſp. 1. n. 33.ibi enim deciditur indulgentiam legato conceſſam ad diſpenſandum in certo gradu, intelligi quando vterque contrahens diſtat æqualiter in eo gradu à ſtipite. Huius enim rationem reddunt prędicti DD.eo quod in eo loco ſic habebat conſuetudo,& ex diſpenſatione ſuboriretur ſcãdalum.Quare contrarium apertè docent, vbi conſuetudo non eſt contraria & attento iure, nec id ſcandalum ſequetur. Quod ſi replices,hodie eſſe eam conſuetudinem& ſtylum curiæ, vt is gradus propinquior manifeſtetur.Reſpondetur id non habere ſtylum curiæ, quaſi id neceſſe ſit: aduerſaretur enim motui proprio Pij V.referendo in num. ſeqq. Sed id habet ad euitanda dubia, & literas declaratorias,qua dicemus eſſe neceſſarias. Tandem, quia hoc decidit *Clemens VI. in quadam Extrauag. quæ incipit Nuper, nondum typis excuſa.* Et ita *hac Extrauag. relata* ſuſtinent *Calder.conſil.1.n.vn.ad fin.de conſang. Abb.d.c.Quod dilectio, ad fin.& ibi* Præpoſ*.n.8.verſ.Quæro Papa. Cornæus conſ.201.n. 11.vol.2. Milis in ſuo repert.lit.D. verb. Diſpenſatio,n.23.verſ. Diſpenſatio quatenus, Angel.verb. Matrimonium 3.impedim. 6.fin. Syluеſt.verb.Matrimoniũ, 8.q.6.fin. Gambara de author. legati l.10.n.264.Tabiena verb.Impedim. imped.3.q.3.n.4 Sotus 4.d.40.q.vn.a. 2. fine.Ledeſm.2.p. 4.q.56.a.4.fine Toledo, l.7.ſum.c.5.n.6.Emmanuel Sa,ſum.verb.Matrim.* vbi de impedim.*n.* 4. *verſ. Cognatio carnalis. Canendo ſumma Sacram.* vbi de matrim.*c.7.n.42.fine.*

25 Sed iam hac difficultate nos liberauit Pius V.in motu quodam proprio edito an.1566.die 26.Auguſti, incipienti,Sanctiſſimus vbi rem hanc ad ius commune priſtinum reduxit, ac reuocans motum proprium Pij IV. decidit non eſſe neceſſariam gradus propinquioris mentionem, ſed ſufficere remotioris, obtentis tamen poſtea literis declaratoriis ſuper propinquiori : nec poſſe literas prioris notari ſubreptione,vel intentionis defectu. Et ita aduertunt *Probus addit. ad Monachum, rubr. de cognat ſpirit.n.vn. verſ.Et quando ſunt Couar.4.decret.2.p.c.6.§. 10.n. 12. Antonius Cuc.lib.5.inſtitut.maior.t.13.n.17.Veracruz append. ad Specul.ſuper a.49.1.p.fol.99.Gutier.conſ.18.n.11.& q.can.l.2. c.15.n.28. Enriquez l.12.de matrim.c.3.n.6. Lud. Lopez 2.p. inſtruct.*vbi de matrim. *c.* 49. *in impedim. conſanguin. col. 5. verſ.Poſtremo. Manuel.1.to.ſum.in 2.edit.c.238.n.2. Petr.de* Le*deſma de matrim.q.54.a.2.col.penult.concl.2. & ſum. Sacram.* vbi de matrim.*c.27.concl.7.*

26 Tenor autem harum literarum declaratoriarum ſic ſe habet: (vt ad me peruenere datæ à Clemente VIII. an. 1599. die 13. Ianuar.) Narratum eſt Pontifici quoſdam impetraſſe diſpenſationem proponendo ſe tertio conſanguinitatis gradu coniunctos,cùm tamen eſſent in 2. cum tertio.Et ait Pontifex in illis literis,ſic: *Diſcretioni tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus etiam ſi literis præfatis iam tibi præſentatis, ad illarum executionem propter hoc procedere diſtuleris, ſeu recuſaueris: nihilominus negotium eiuſmodi reaſſumens, ipſaſq; literas valere dicta auctoritate decernens ad earundem literarum executionem (ſeruata aliàs earum forma) procedas. Ac cum eiſdem N.& N.ſuper impedimento tertij conſanguinitatis gradus eiuſmodi eadem auctoritate diſpenſes. Diſtantiam verò ſecundi gradus præfati eis non obſtare declares, in omnibus, ac per omnia, perinde ac ſi in dictis literis ipſos ſecundo & tertio conſanguinitatis gradibus,à communi ſtipite prouenientibus,inuicem eſſe coniunctos expreſſum fuiſſet.*

Circa quem motum proprium eſt 1.obſeruandum, illum de ſolis conſanguinitatis & affinitatis gradibus loqui. Quare ſi petatur diſpenſatio in impedimento publicæ honeſtatis ex matrim.rato,ſufficiet remotioris gradus mentio, nullis literis declaratoriis poſtea impetratis. Quia cùm de hoc non loquatur, ſtandum eſt iure communi, quo attento ſolam remotioris gradus mentionem ſufficere probaui n. 24. At in gradibus affinitatis ex fornicatione ortæ duplices illæ literæ ſunt neceſſariæ. Quia motus proprius indiſtinctè de affinitate agit. Quod intelligo,ſi affinitas ea ſit publica.Vt n.33.dicam. 27

Secundò dubitari poteſt, cui vſui literæ illæ declaratoriæ ſint? Aut enim petũtur in motu proprio, tanquam conditio requiſita ad valorem diſpenſationis, in qua ſolus gradus remotior expreſſus eſt. Quod denotat ablatiuus ille abſolutus,*Obtentis tamen poſtea literis declaratoriis.* Qui conditionem importat,*l. A teſtatore,ff.de condit.& demonſtr.* Aut non, ſed tanquam admonitio quædam. Si priori modo. Ergo diſpenſatio in neutro foro valebit, donec eæ literæ impetrentur. Quippe conditio valorem actus ſuſpendit,donec ea impleatur. Si poſteriori modo, Cui ergo vſui ſunt literæ illæ? *Enriquez l.12.de matrim.c. 3.n.6.in comment.lit.T.& c.9.n. 2. in comment.lit.Z.* ait literas eas declaratorias peti pro ſolo foro externo. Et ſatis mihi placet. Quod confirm.ex ſent.*Probi addit. ad Monachum in rubr.de cogn.ſpirit.in 6.n.vn.*vbi ait eas eſſe neceſſarias, quando in foro publico diſpenſatio petitur, ſecus quando affinitas conſurgit ex actu fornicario occulto. Tunc enim ait non dari has literas declaratorias.Præterea,quia ideo dantur eæ literæ, vt caueatur ſcandalum. Quippe poterant aliqui ſcandali anſam ſumere, videntes non eſſe diſpenſatum in gradu propinquiori: ac propterea exiſtimantes matrim. eſſe irritum.Vt bene docent *Gaeta c, Ad limina 30.q.1.§.4.q.134.n.363.Petr.de Ledeſma de matrim.q.54.a.2.col.penult.notab.2.* Ergo petitio earum literarum ſolum forum externum reſpicit. 28

Hinc deducitur, matrim. initum virtute diſpenſationis ſolo gradu remotiori expreſſo,nec obtentis literis declaratoriis, fore validum. Quod magis conſtabit ex dicendis n. ſeq. At ordinarius in foro externo rectè procedens non deberet diſpenſare donec literæ declaratoriæ afferrentur. Et ſi poſt initum matrim. certior iuridicè fiat aliquo denunciante non eſſe expreſſum gradum propinquiorem, nec allatas literas declaratorias, deberet ſic coniunctos ſeparare, donec eas literas afferant. Tum vt prædictum ſcandalum, quod poſſet contingere, vitetur. Tum etiam vt ſatisfiat præcepto Pontificio volenti eas literas ad eum effectum afferri. 29

Imò quamuis ordinarius ſuo munere abutens diſpenſaret non allatis litteris illis declaratoriis: cùm tamen ex actis conſtaret eſſe ibi gradum propinquiorem & remotiorem:vel ſi deceptus à contrahentibus falsò probantibus eſſe ſolum gradum remotiorem diſpenſaret, credo valere matrim.Quia ea diſpẽſatio valida fuit, nec malitia ordinarij malè exequentis,aut partis falsò probantis, tollit eius valorem. Non enim petuntur eæ literæ vt prior diſpenſatio valida fiat,ſed vt ſcandalo obuietur (vt n.28. diximus.) Quod videtur etiam probari, quia motus proprius concludit omnia acta diſpenſationeſque cõfectas, & proceſſus habitos per dictas litteras,in quibus non expreſſus eſt gradus propinquior, minimè poſſe ſubreptione aut intentionis defectu notari.Et quamuis addat, *Obtentis tamen poſtea literis declaratoriis ſuper propinquiori.* Ablatiuus ille abſolutus non poteſt conditionem importare. Quia ſupponit actum iam perfectũ, & geſta virtute priorum literarum fuiſſe valida. At ſi conditionẽ importaret, ſuſpenderet valorem actus geſti ante illius implemẽtum. 30

Et tandem ſi nullum ſcandali periculum immineret, nec res ad forũ externum delata eſſet, credo eos, qui ſic contraxere matrim. non teneri eas literas declaratorias afferre,cùm eæ ſoli ſcandalo vitando deſeruiant: cuius in hoc euentu nullum prorſus ſubeſſe timorẽ ſupponimus. 31

Tertiò

32 Tertiò obſeruandum eſt, quando propinquior gradus ſtipiti fuerit primus, nullatenus valere diſpenſationem, in qua ſolius remotioris mentio fit. Vt ſi quidam velit ducere conſobrinam filiam fratris ſui, aut filiam filij, aut nepotis fratris ſui, hic contracturus diſtat à primo ſtipite in 1. gradu, & à filia fratris in primo cum ſecundo, à nepte fratris in primo cum tertio, à pronepte fratris in 1. cum quarto: ſi ergo in his euentibus ſolius remotioris gradus mentio fiat, non explicata diſtantia alterius contrahentis à ſtipite in primo gradu, diſpenſatio erit prorſus ſubreptitia. Et idem in affinitatis gradibus. Conſtat quia Pius Quintus in eo motu proprio declarans literas non poſſe ſubreptione notari, defectu expreſſionis gradus propinquioris conſanguinitatis, vel affinitatis addidit: *Dummodo primum quoquo modo attingant. Cùm in eo ſanctitas ſua nunquam diſpenſare intendat.* Et ita docet Petr. *de Ledeſ. de matrim. q.54. a.2. col. pen. notab.* 1. Qui bene addit hoc intelligi, dum modo alter, qui eſt in gradu remotiori, ſit intra 4. gradum. Nam ſi extra illum ſit, nulla eſt neceſſaria diſpenſatio. Vt probaui lib. præc. diſp. 53. n. 5.

33 Hinc deducitur, quando petitur diſpenſatio in ſolo foro conſcientiæ affinitatis ex occulta copula fornicaria, valere illam, quamuis gradus propinquioris mentio non fiat, dummodo non ſit primus: nec eſſe neceſſarias literas declaratorias. Conſtat ex dictis n. 28. vbi & Probum id aſſerentem retuli.

34 Secundò deducitur, eum, cui conceditur poteſtas diſpenſandi in aliquo gradu, poſſe in eo diſpenſare, quamuis mixtus ſit ex alio propinquiori. Quia is gradus verè non ex mixtus, ſed ſimplex (vt n. 24. probaui.) Et ita docent Angelus *verb. Matrimonium 3. impediment. 6. fine. Syluest. verb. Matrimonium 8. q. 6. fine. Toledo l. 7. ſum. c. 5. n. 6.* Quod tamen limito, niſi alter eorum diſtaret à ſtipite in primo gradu. Propter verba motus proprij Pij V. relata nu. 32. dicenti, nunquam Pontificis mentem eſſe diſpenſare in hoc caſu, niſi exprimatur.

35 Tertiò deducitur intellectus ad priuilegium Pauli III. qui (vt refert *Veracr. 1. p. Spec. a. 44. pag. 3. concl.* 3.) conceſſit Indis noui orbis, vt poſſint in tertio & quarto gradu matrimonio coniungi. Potuerunt enim ſit coniungi, licèt alter in 2. vel in 1. gradu diſtet. Quia licèt diſpenſatio ſit ſtricti iuris, debet recipere interpretationem à iure communi, (vt probaui diſp. 1. n. 8.) quando verſatur circa iuris communis materiam. At attẽto iure communi diſtantia graduum computatur iuxta remotiorem, & ille imbibit & trahit ad ſe propinquiorem (vt probaui hac diſp. n. 24.) Sic docent *Veracruz eod. a. 44. pag. 4. verſ. Reſpondetur ex mente. Barth. à* Ledeſma *de matrim. dub. 36. col. pen. verſ. Et annotato.* Quòd ſi obiicias, hoc videri contra dicta n. 32. & n. præced. vbi dixi non eſſe Pontificis mentem diſpenſare, quando alter ex contracturis diſtat à ſtipite in 1. gradu. Sed reſpondetur non aduerſari, imò conſonum eſſe. Quod (vt dixi eo n. 32. fine) quando alter cõtrahens extra 4. gradum eſt, etſi alter ſit in 1. nulla eſt neceſſaria diſpenſatio. Cùm ergo Paulus III. reſpectu Indorum hos gradus reſtrinxerit ad 2. quando alter diſtat vltra 2. gradum cùm iam ſit extra gradus vetitos, licèt alter diſtet in primo, non erit neceſſaria diſpenſatio. Intelligitur autem hoc priuilegium de ſolis Indis neophytis noui orbis. Vt docet *Veracruz eod. a. 44. pag. 3. concl.* 3. Inſuper id priuilegium eſt tam de gradibus conſanguinitatis, quàm affinitatis. Vt docent *Veracruz ibid. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu* 126. Denium per nouum orbem intelliguntur omnes prouinciæ Indorum. Vt docet *ibidem Veracruz.*

36 Poſterior difficultas eſt. An quando impedimentum affinitatis & publicæ honeſtatis concurrunt, ſatis ſit affinitatis mentio tacita publica honeſtate? V. g. quiſquam vult ducere conſanguineam intra quartum gradum prioris vxoris à ſe cognitæ, habet impedimentum publicæ honeſtatis ortum ex matrim. cum conſanguinea huius prius inito, & affinitatis ortum ex illius matrim. conſummatione: dubitatur ergo an in diſpenſationis impetratione ad ducendam eam fæminam, ſatis ſit affinitatem narrare? Triplex eſt ſent. I. ſuſtinet ſatis eſſe mentionem affinitatis fieri. Ducitur, quòd mentio affinitatis facta abſolutè, intelligatur de orta ex copula coniugali: eo quod in dubio non debet præſumi delictum, *l. Merito. ff. pro ſocio.* Et quia etiam in odioſis ſunt intelligenda verba in potentiori ſignificato. Vt conſtat ex *c. penult. de ſentent. excom.* vbi diciditur nomine excommunicationis à iudice prolatæ intelligi maiorem. Potiſſimum autem affinitatis ſignificatum eſt, affinitas ex copula licita conſurgens. At ſub affinitate hac comprehenditur neceſſariò publica honeſtas. Ergo facta abſoluta affinitatis mentione ſatis exprimitur vtrumque impedimentum: ac proinde valebit diſpenſatio. 2. quia verba diſpenſationis ſunt intelligenda ſicut verba iuris communis. At ſublato per ius commune impedimento affinitatis, id intelligitur de omni affinitate: & conſequenter cenſetur ablata publica honeſtas. Vt tradunt *Gloſſa c. Non debet, verb. In ſecundo, de conſang. & ibi Ant. n. 19.* & reliqui ſcribentes. Ergo ſublata per diſpenſationem affinitas, intelligitur de omni, & cenſebitur quoque ablata publica honeſtas. Et ideo huius ſent. ſunt *Milis in ſuo repert. lit. D. n. 23. verb. Diſpenſatio, verſ. Diſpenſatio facta ſuper impedimento.* Et citato *Guillel. De ſancto* Landuno *in ſuo ſacramentali, ad fin. Felinus c. Poſtulaſti, n. 13. limit. 7. fin. de reſcript. Ripa reſponſo* 11. *ad fin. de reſcript. Hieron.* Paulus *in pract. cancellar. Apoſtol. t. Notabilia ſuper diſpenſationibus matrimonialibus, in fine, & Boerius deciſ. 264. n.* 28. refert pro hac parte, & videtur eum ſequi, *Gloſſatorem regulæ Cancellariæ* 47. & ait ſe ita vidiſſe obtentum bis in iudicio. Idem tenent *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. n. 5.* Anton. *Cuc. l. 3. inſtitut. maiorũ. t. 12. n. 250.* A*zebedo lib. 8. Recop. t.* 20. *l. 7. n. 27. Veracruz 1. p. Speculi, ar. 44. pag. 5. in fine primi dubij.* Et eſt ſatis probabilis ac tuta.

37 II. ſent. tenet ſubreptitiam fore diſpenſationem, niſi de publica honeſtate mentio quoque fiat. Probat, quia ſi explicetur affinitas ex copula licita, quamuis ex ea quoque publica honeſtas conſurgat; at cùm minimè ea expreſſa ſit diſpenſatio, vtpote odioſa ac ſtricti iuris, ad eam non extendetur. Et à fortiori, ſi ſola affinitas in genere explicetur. Cùm enim poſſit eſſe ex matrim. & ſic coniuncta cum publica honeſtate, & ex fornicatione, & ſic abſque illa: ex quo ſimpliciter expreſſa eſt, intelligitur de ſimplici, & non de mixta cum publica honeſtate. Quia in materia diſpenſationis odioſa, ac ſtricti iuris, verba, quæ poſſunt intelligi in ſignificato potentiori, & in minori, ſemper intelliguntur in minori, *c. fin. de præben. c. Cum in illis, in 1. reſp. & c. Quamuis, eod. tit. in 6.* Hanc tenent *Dominic. conſ. 33. n. 8. & alij.* Et fauet *Ioã.* Andr. *in arbore affinitat. §.* Ad *arborem affinitat. n. 5.* (habetur 9. to. tractat.) vbi abſolutè ait non valere diſpenſationem, niſi vtriuſque impedimenti mentio fiat. Fauet etiam *Enriquez l. 7. de indulgent. c. 30. n. 2. fine,* vbi ait diſpenſationem in affinitate non extendi ad publicam honeſtatem.

38 III. ſent. (cui tanquam probabiliori adhæreo) ſic diſtinguit: Si explicetur affinitas ex copula licita proueniens, vt petendo diſpenſationem ad conſanguineam vxoris ducendam valebit, etſi publica honeſtas taceatur. Quia tacitè illius mentio fit, vtpote quæ in tali affinitate neceſſariò includitur. Secus facta ſolius affinitatis in genere mentione. Quia tunc nec tacitè, nec expreſsè fit publicæ honeſtatis mentio. Cùm ea affinitas tam de licita, quæ publicæ honeſtati coniungitur, quàm de illicita, quæ ſine illa eſt, poſſit intelligi. Et in materia hac odioſa ſunt verba in minori ſignificato accipienda (vt n. præced. dictum eſt.) Adde diſpenſationem, ſi aliquid operari poſſit, eſſe ſtrictè intelligendam ne amplius operetur, (vt dixi diſp. 1. n. 3.) Cùm ergo ea diſpenſatio operetur in affinitate, non porrigi debet ad publicam quoque honeſtatem. Et ideo huius ſent. ſunt *Abbas c. Non debet, n. 12. de conſang. & ibi* Alex. *de Neuo n. 11. Prapoſ. n. 18. Brunell. de ſpõſ. concl. 26. n. 3. Roſella verb. Impedimentum, imped. 13. n. 2. Angelus verb. Diſpẽſatio, n. 10. vbi Syluest. q. 5. n. 9. & verb. Matri-*

monium 8.*q*.14.*dict*.3.*Tabiena verb.Impedimentum,imped*.11. *ad fin.Loazes de matrim.Regis Angliæ,dub*.10.*n*.31.32.*Gãbara de authorit.legati,l*.10.*n*. 243. *Steph. Coſta tract. de affin*. §. *Quia inter impedimenta,n*.3.(habetur to.9.tract.) *Nauar. l*. 4.*conſtit.de conſang.in* 1.*edit.conſ*.4 *n*.1.*in*.2.*conſ*.7.*n*.1. *Gaeta c.ad limina* 30.*q*.1.§.4.*q*.203.*n*.488.Et ex Theologis,*Supplement.Gabr*.4.*d*.41.*q.vn.a*.3.*dub*.7. *Toledo l*.7.*ſum.c*.11.*n*. 6. *Petr.de Ledeſma de matrim.q*.56.*a.vlt.dub*.2.*diffic*.3.*coroll*. 6. & meliùs *qu*.55.*a*.4.*ad fin.& ſum.Sacram*.vbi de matrim.*c*. 27.*poſt* 6.*concl.diffi*.2.*Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct*. vbi de matrim. *c*.50.*col*.4.*verſ. Aduertendum eſt inſuper*. Et huius ſententiæ licèt ſubobſcurè videtur *Enriquez l*.12.*de matrim.c*.10.*n*.3.

39 Hinc deducitur, petitam diſpenſationem affinitatis in tertio vel 4. gradu valere, quamuis non explicetur an ex copula licita oriatur, nec publica honeſtas. Quia cùm ex ſola coniugali copula oriatur in his gradibus affinitas, exprimitur virtute eam ex copula coniugali oriri: ac ſubinde tacitè quoque declaratur publica honeſtas.

40 Secundò deducitur, in petitione diſpenſationis affinitatis in 1.vel 2.gradu, ſi ex copula coniugali oriatur, eſſe neceſſariò narrandum eam ex copula coniugali conſurgere. Si ſuſtineamus noſtram ſententiam relatam n. 38. Quia duplex tunc oritur impedimentum, nempe affinitatis & publicæ honeſtatis: & tacitum eſt hoc. Imò nec ſufficeret mentio affinitatis in genere, & publicæ honeſtatis in genere. Quia cùm publica honeſtas oriatur quoque ex ſponſalibus, non explicatur an ex matrimonio orta ſit. Cùm tamẽ id eſſe neceſſarium probauerimus n.16. Item quia non explicatur an affinitas ex matrim. orta ſit. Cùm tamen id ſit neceſſarium. Quia eſt multò fortius vinculum affinitate orta ex fornicatione. Si tamen ſuſtineamus 1. ſent. relatam n. 36. ſatis eſſet mentionem affinitatis in genere facere. Quia ea intelligitur de orta ex copula licita, & ſic tacitè explicatur publica honeſtas. Vt ibi latius probatum eſt.

41 Vltimò deducitur, in poteſtate diſpenſandi in affinitate includi quoque publicam honeſtatem cum illa concurrentem. Ducor, quòd cùm affinitas genus ſit ad ortam ex copula licita & illicita, & poteſtas diſpenſandi ſit latè interpretanda, ad vtramque extendetur. Quamuis diſpenſatio ipſa, quæ ſtricti iuris eſt, de ſola minori affinitate intelligatur (vt dixi n.37.) Sicut n. 5. & 9. diximus poteſtatem diſpenſandi in aliquo gradu extendi ad eum duplicatum ex vtroque latere: ſecus de ipſa diſpenſatione. Cùm ergo ea diſpenſandi in affinitate poteſtas claudat quoque affinitatem ex copula coniugali cui neceſſariò coniuncta eſt publica honeſtas, extendetur quoque ad publicam honeſtatem. Imò ad hanc extendetur, quamuis ſine affinitate ſit. Vt ſi ex ſolo matrim. rato vel ex ſolis ſponſalibus orta ſit. Quia eo ipſo quòd datur facultas ad affinitatem ex copula licita; ſupponitur præceſſiſſe ſponſalia, & matrim. ratum, indeque productum publicæ honeſtatis impedimentum: & ſic facultas illa ad hoc quoque extenditur. Adde, publicam honeſtatem non oriri ex matrim. ratione conſummationis, ſed ex ſolo ipſo matrimonij contractu oriri: ac ſubinde publica honeſtas, ad quam ea poteſtas extenditur, non eſt alia, quàm ea, quæ ex matrim. rato oritur. Quæ autem naſcitur ex ſponſalibus eſt gradus quidam minor eiuſdem ſpeciei publicæ honeſtatis, incluſus ſanè in orta ex matrim.

42 Vtrùm autem in diſpenſationis impetratione ſit facienda mentio copulæ inceſtuoſæ, & matrim. irriti, ac ſpei facilius obtinendæ diſpenſationis, tractabitur tota diſputatione ſequenti.

43 Ad argum. n. 34. propoſita reſp. Ad 1. negatur intelligi de copula licita. Nec obſtat non eſſe præſumendum delictum. Non enim innititur hæc intelligentia præſumptioni delicti, ſed ſtrictæ diſpẽſationis intelligentiæ, petenti verba intelligi de minori ſignificato (vt n. 37. probaui.) Nec etiam obſtat *cap.penultimum, de ſentent. excommun.* id enim quaſi quid ſpeciale decreuit Pontif. quaſi ſecluſo eo decreto de minori veniret ea pœna intelligenda. Idque ſtatuit vt ſententia iudicis timeretur. Ad 2. dic, quando diſpenſatio eſt in re, de qua eſt decretum aliquod iuris communis, ea verba iuxta id decretum intelligenda eſſe. At vbi nullum eſt decretum de ea re in iure communi, non ſunt intelligenda niſi ſtrictè. Quia ius commune tanquam ius vniuerſale & fauorabile eſt extendendum, adeò vt ipſam quoque diſpenſationem in eo iure contentam extendi faciat (vt dixi diſp.1.n.7.) At diſpenſatio priuata tanquam ius priuatum eſt ſtrictè interpretanda.

DISPVTATIO XXV.

An in diſpenſatione matrimonij inter conſanguineos, vel affines, & generaliter inter eos inter quos eſt impedimentum dirimens, ſit copulæ inter eos habitæ mentio facienda?

SVMMARIVM.

*Triplici tempore poteſt interuenire hac copula,n.*1.
*Tripliciter poteſt ea copula haberi,n.*2.
*Quot quæſtiones diſputantur,n.*3.
*An cum copula contingit ex humana fragilitate, poſtquam iam ordinarius expediuit diſpenſationem, reddatur ea ſubreptitia,n.*4.
*Quid, quando Pontifex diſpenſauit, dummodo copula non præceſſerit,n.*5.
*Quid, quando contingit, ante diſpenſationem à Pontifice expeditam, vel poſt, antequam ordinarius diſpenſaret, nec eius eſt facta mentio? Refertur duplex ſententia,n.*6.*&*7.
*Proponitur ſententia Authoris,n.*8.
*An dum petitur diſpenſatio inter cognatos ſpirituales, vel habentes aliud impedimentum dirimens præter conſanguinitatem vel affinitatem, ſit ea copula explicanda,n.*9.
*An ſit explicanda quando non emiſit vir ſemen, aut fuit inceſtuoſa ex parte ſolius alterius contrahentis, altero ignorante conſanguinitatem. n.*10.
*An ſi ea copula ſit occulta, ſit manifeſtanda Pontifici, an ſufficiat pœnitentiario vel Epiſcopo, & poſſit pœnitentiarius petere compoſitionem? Et an ſi contingat inceſtus poſt diſpenſationem expeditam ab ipſo Pontif. antequam ordinarius diſpenſet, ſit iterum adeundus Pontifex.n.*11.
*Quando Pontifex diſpenſat ſub conditione dummodo copula non interuenerit, qualiter intelligatur ea conditio, n.*12.
*An iudex Eccleſiaſticus iuſtè interroget hos volentes contrahere, an copulam habuerint, quando vel ipſi narrarunt non habitam, vel diſpenſat Pontifex ſub conditione, vt non ſit habita,n.*13.
*Quid, ſi ſub ea cõditione non ſit conceſſa diſpenſatio? Refertur opinio,n.*14.
*Proponitur ſententia Auctoris,n.*15.
*An teneantur contrahentes fateri copulam, quando eſt occulta, ac impetrarunt, aut impetrare volunt diſpenſationẽ pro foro conſcientia,n.*16.
*Proponitur clauſula apponi ſolita in diſpenſationibus dummodo mulier rapta non fuerit, & ſi ſcienter ſeparetur, & explicatur,n.*17.
*An intelligatur de quocumque raptu: vel ſi fœmina rapiat virum, vel ſi contingat poſt diſpenſationẽ expeditam à Pontifice vel ordinario n.*18.
*An ea clauſula non appoſita, ſit ſubreptitia diſpenſatio, quando adfuit raptus, nec is exprimitur: & an clauſula ſolita apponi cenſeantur appoſita, & ſi non exprimatur,n.*19.
*Satisfit argumentis,n.*20.
*Poſt n.*20 *inuenies alia ſummaria.*

PRimò præmittendum eſt, copulam hanc triplici tempore poſſe interuenire. I. eſt, ante quam Pontifex diſpenſationem concedat. II. poſt conceſſionem Papæ, antequam ordinarius cognita precum veritate illam expediat. III. poſt ordinarij expeditionem. 1

Secundò præmitto poſſe copulam hanc tripliciter haberi. 1. ex fragilitate humana, abſque tractatu aliquo matrimonij. 2. præcedenti tractatu matrimonij, ſed abſque ſpe facilioris diſpenſationis. 3. in vtroque euentu cum ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis. 2

Triplex ergo quæſt. in hac diſp. eſt diſcutienda. I. quãdo ſola copula inceſtuoſa interuenit ex humana fragilitate. II. quando tractatus vel ſpes matrim. III. quando habita eſt ſpe facilioris diſpenſationis. 3

QVÆSTIO I. An in diſpenſatione matrim. inter conſanguineos, vel affines, ſit neceſſariò facienda mentio copulæ inceſtuoſæ inter eos habitæ ex humana fragilitate, & non cum ſpe facilioris diſpenſationis, nec cum matrim. tractatu? Conſtat non eſſe huius copulæ neceſſariam mentionem, quando ea contingit poſt conceſſam diſpenſationem à Pontifice, vel Pœnitentiario, & expeditam cognita precum veritate ab ordinario vel confeſſore: atque ita non vitiari præcedentem diſpenſationem 4

ſationē. Tum quòd ea copula labe inceſtus vacet (vt probauimus l. præc. diſp. 5. n. 15. & 16.) Tum etiam quia nil in diſpenſatione tacitum eſt, quod explicandum neceſſariò foret. Cùm ea copula poſt diſpenſationem omnino conſummatam contigerit. Et ſic tanquam certum ſuſtinent *Cordub. ſum. q. 45. fine. Gutier. q. canon. l. 1. c. 15. n. 23. Man. 1. to. ſum. in 2. edit. c. 238. n. 7. initio Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 98.* Qui bene diſcedit à Manuele dicenti in hoc euentu petendam eſſe ab Epiſcopo diſpenſationem inceſtus commiſſi, vt licitè ineatur matrim. Quippe nulla eſt inceſtus culpa, (vt proximè dixi) & ideo nō eſt opus diſpēſatione.

5 Imò idem dicendum credo, quamuis diſpenſatio à Pontifice, ſub ea conditione ſit conceſſa, vt copula non interuenerit. Quia ſatis ei conditioni paritum cenſeo, cum ante diſpenſationis conſummationem copula non adfuerit. Nam ea poſtea contingens vires diſpenſationis omnino conſummatæ eneruare nequit.

6 Tota autem difficultas eò pertinet, quando ea copula habita eſt inter conſanguineos, vel affines ante diſpenſationem à Papa conceſſam vel poſt, prius tamen, quam ordinarius illam expediat, vel confeſſarius, quando diſpenſatio eſt foro conſcientiæ ipſi commiſſa. Triplex eſt ſent. I. docet non eſſe neceſſariam eius copulæ mentionem. Ducitur 1. quòd ea copula nec ex natura rei, nec ex iure Eccleſiaſtico reddat diſpenſationem difficiliorem. Non ex natura rei, quia potius faciliorem reddit, ob fœminæ infamiam, ineptitudinem ad aliud matrim. & ſcandala, quæ inde oriri ſolent. Non etiam ex iure Eccleſiaſtico: quia verior opinio habet ex inceſtu cum conſanguineis nullum matrimonij impedimentum conſurgere (vt probaui l. præc. diſp. 15. n. 16.) Inceſtus autem cum affinibus quamuis id impedimentum præſtet, eſt tamen id contraria conſuetudine ablatum: nec vlla eget diſpenſatione (vt probaui l. præc, diſp. 17. n. 9.) Non eſt ergo cur prædicta diſpenſatio tacito eo inceſtu ſubreptitia ſit. 2. quia eſto eſſet impedimentum, ſubeſt Epiſcopi diſpenſationi, (vt probaui ead. diſp. 17. à n. 10.) Poteſt ergo à Pontifice peti diſpenſatio in conſanguinitate, vel affinitate, quæ ipſius eſt; & alia ab Epiſcopo in inceſtu: ac neutra ſubreptione notabitur. Demum, quia ſi copula occulta ſit, atque in literis diſpenſationis in foro externo obtinendæ explicetur, cum nomina contrahentium debeant in ea manifeſtari, famæ fœmina iacturam patietur, detecto eius crimine occulto. Atque periculum imminebit, vt contrahentes ad forum iudicis ſecularis deferantur, pœniſque inceſtus plectantur. Quod piam matrem Eccleſiam nolle credendum eſt. Et ideo hanc ſent. ſuſtinet *Nauar.* loquens de inceſtu cum conſanguineis vel affinibus, *l. 4. conſ. in 1. edit. t. de conſang. toto conſ. 1. & toto conſ. 5. & t. de ſponſal. toto conſ. 2. & in 2. edit. eod. t. de conſang. toto conſ. 8. 9. 10. & 11.* Et meliùs *in 1. edit. eod. t. de conſang. conſ. 2. n. vn.* vbi indiſtinctè loquitur non explicans, an is inceſtus admiſſus ſit antequam Pontifex diſpenſet, vel poſt, ante Ordinarij expeditionem: & explicat quamuis inceſtus ſit publicus. Quod idē, etſi inceſtus publicus ſit, & loquens de inceſtu cum conſanguineis vel affinibus, tenet *idem Nauar. eo. t. de conſang. in 1. edit. conſ. toto 5.* & maximè *n. 4. in 2. toto conſ. 8.* & maximè *n. 4.* Idem tenent loquentes de inceſtu cum conſanguineis, *Ouand. 4. d. 41. diſp. vn. immediatè ante propoſit. 12. Salzedo in pract. Bernard. Diaz. c. 126. col. 17. in noua edit. verſ. Vnde meritò. Emman. Sa ſum. verb. Matrimonium,* vbi de imped. dirimentib. *n. 4. fin.* Sed hi duo vltimi loquuntur quādo copula eſt occulta. At *idem Emm. Sa verb. Diſpenſatio,* n. 10. generaliùs loquitur, indiſtinctè dicēs valere diſpenſationē ſuper cognatione tacito inceſtu. Idem tenent loquentes de inceſtu cum conſanguineis vel affinibus, & explicantes ſiue ante ſiue poſt diſpenſationem à Pōtifice conceſſam accidat inceſtus, duo Theologi inſignes, quos tacito nomine refert *Gutier. quæſt. can. l. 1. c. 15. n. 11.* dicens ſibi renunciatum eſſe in vna cauſa bis pronunciatum fuiſſe iuxta hanc ſententiam. Idem tenent alij multi viri grauiſſimi de hoc conſulti, vt refert eos ſequens *Enriquez lib. 12. de matrim. cap. 2. num. 4. 5. & 6.* quamuis limitatè loquatur, nempe quando inceſtus eſt occultus. Idem tenet abſque hac limitatione loquens de inceſtu cum propriis conſanguineis, & explicans vtrouis tempore contingat, *Zauallos quæſt. pract. quæſtione 737. à num. 7.* Idem ſentiunt loquentes de inceſtu cum conſanguineis vel affinibus, *Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 238. num. 5. Vega 2. tom. ſum. c. 34. caſu 97. verſ. Nota, Porque viene.* Diſcordant aliqui ex Doctoribus huius ſententiæ nam quidā dicunt hanc diſpenſationem, in qua tacitus eſt inceſtus, validam eſſe in foro cōſcientiæ: at in foro externo minimè admittendam, propter ſtylum Curiæ habentem, vt is inceſtus explicetur: qui falſæ præſumptioni innititur, & ideo in ſolo foro externo vim habet. Sic *Enriquez proximè allegat.* At *Zauallos d. q. 737. n. 6.* ait non eſſe integrum Ordinario denegare hanc diſpenſationem, quamuis ei per legitima teſtimonia ac partis confeſſionem conſtet de inceſtu. Et hæc ſent. eſt probabilis propter tot authorum teſtimonium. Et illa retenta plus placet huiuſmodi diſpenſationem nullatenus eſſe in foro externo admittendam.

II. Sent. ſic diſtinguit. Si ea copula accidat ante conceſſam à Pontifice diſpenſationem, reddet eam ſubreptitiam illius taciturnitas. Secus ſi poſt, quamuis Ordinarius eam non expedierit. Ducitur, quòd in priori caſu diſpenſatio non ſit conceſſa: ſecus in poſteriori; in quo ſola ordinarij executio cognita precum veritate deſideratur. Et preces veræ ſunt: cùm nil falſum in eis Pontifici diſpenſanti propoſitum ſit: nec tacitum aliquid neceſſariò explicandum. Nam copula illa, neceſſariò, exprimenda non erat tunc habita. Et ideo huius ſent. videtur *Corduba* loquens de inceſtu inter conſanguineos, *in ſum. q. 45. opin. 2. punct. 5.* Ait enim valere diſpenſationē, quando poſt Pontificis conceſſionem copula contingit: & ita videtur contrarium ſentire quando ante illam accidit. Et partim tenet hanc ſent. *Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 296. à col. 11. verſ. Igitur pro reſolut. vſque ad col. 17. verſ. Præterea,* circa redditionem debiti, ait enim inceſtum inter cōſanguineos quocumque tempore admiſſum non eſſe neceſſariò exprimēdum: quod is non ſit matrimonij impedimentum: at inceſtum inter affines, eò quòd ſi impedimentum, eſſe explicandum, quando ante conceſſionem Pontificiam accidit: niſi ſit omnino occultus: & niſi in eo loco conſuetudine obtentum ſit, vt huius inceſtus nulla ab Ordinario petatur diſpenſatio. At nullatenus dicit eſſe illius mentionem neceſſariam, quando poſt Pontificis conceſſionem contingit. 7

III. Sent. (cui tanquam longè veriori adhæreo, etſi duæ præcedentes ſint probabiles) ait reddi diſpenſationem ſubreptitiam tacito inceſtu inter conſanguineos vel affines volentes matrimonio copulari: ſiue is contigerit ante Pontificis diſpenſationem, ſiue poſt, antequam Ordinarius illam expediat. Huius ſent. legitimum fundamentum non eſt, quod is inceſtus præbeat aliquod matrim. impedimentum. Nam contrarium eſt verius (vt nu. 6. dixi.) Sed fundamentum eſt ſtylus Curiæ, qui obtinuit, vt inceſtus hic declaretur. Nec falſæ præſumptioni innititur: ſed eius ratio eſt, vt timore huius manifeſtationis faciendæ arceantur conſanguinei & affines ab inceſtuoſa copula. At ea, quæ ſtylus Curiæ ſeruat, ſunt neceſſariò in diſpenſatione explicanda (vt diximus diſp. 21. n. 16.) vbi & aduerſariorum ſolutiones improbauimus. 2. quia taciturnitas veri, quo expreſſo Pontifex non ſolet concedere diſpenſationem eo modo, quo conceſſit, ſed cum quibuſdam moderationibus, reddit eam ſubreptitiam (vt diximus ea diſp. 21. n. 17.) At manifeſtato inceſtu non ſolet Pontifex eodem modo diſpenſare, ſed præcipiens pœnitentiam imponi contrahentibus, & longè maiori compoſitione pecuniaria, & moderando diſpenſationem hoc modo, vt ſuperſtes eo matrim. ſoluto ad aliud non tranſeat. 3. quia etſi verum ſit in deſuetudinem abiiſſe peti diſpenſationem, vt inceſtuoſus matrim. contrahat, id intelligendum eſt, quando cum alia 8

fœmina ab ea cum qua inceſtum commiſit, vult contrahere. At quando cum ea vult, mentio inceſtus eſt neceſſariò facienda ob prædictum Curiæ ſtylum, moderamina adhibere ſolentis. Propter quam etiam rationem & ſi aliàs poteſt Epiſcopus in hoc inceſtu diſpenſare, at nequit quando illi conſanguinei vel affines volunt inter ſe matrim. inire. Obſtat enim ſtylus Curiæ, petẽs vt in conſanguinitatis vel affinitatis diſpẽſatione explicetur quoque is inceſtus, ne ſubreptitia ſit. Quod ſi dicas his rationibus concludi, eſſe neceſſariò explicandum inceſtum, quando contingit ante diſpenſationem Pontificis; ſecus autem quando poſt. Quod iam nil tacitum ſit Pontifici, & detur veritas precum ipſi narratarum. Sed adhuc vitiari diſpenſationem inde conſtat. Quod ante eius diſpenſationis comſummationem, quæ contingit per eius executionem factam ab Ordinario vel confeſſore, cui committitur, mutatur caſus in diſpenſatione contentus. Cum iam adiunctus ſit caſus, qui erat neceſſariò explicandus. Quare clauſula, ſi preces veritate nitantur, refertur ad tempus conceſſionis Pontificis, & executionis Ordinarij vel confeſſoris. Et ideo huius ſent. ſunt, indiſtinctè loquentes de inceſtu, & de tempore, quo admiſſus eſt *Collectarius*, quem refert & ſequitur *Gambara de authorit. legati, l.7, t. De diſpenſat. legatorum circa matrim. n.* 409. *Nauar.* loquens de inceſtu cum cognata, *in ſum. Lat. nouiſſima, c.* 22. *n.* 86. *fin. Sarmiento* loquens de inceſtu cum conſanguinea, *l.* 1. *Selectar. c.9. n.*1. *&* 3. Et loquentes de inceſtu cum conſanguinea vel affini, & explicantes vtrouis tempore commiſſus ſit, tenent *Gutier. q. can. l.* 2. *c.*15. *n.* 133. *& l.*1. *c.*15. *n.*16. *& multis ſeqq.* & *n.* 24. refert verba congregationis Cardinalium in vtroque caſu id declarantium *Gallego de cognat. ſpirituali, c.*24. *à n.*3. *vſque ad* 18. *Petr. de Ledeſ.* dicens rem eſſe certam ob Cardinalium declarationem, licèt attento iure communi 1. ſent. eſſet probabilior, *de matrim. q.*56. *a. vlt. dub.*2. *diffic.*2. *concl.*2. *&* 4. *& ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c.*27. *circa* 1. *concl. dub.*3. *&* 4.

9 Hanc ſent. extendit *Gallego de cognat. ſpirit. c.* 24. *n.* 3. *& ſeqq.* ad cognationem ſpirituale: quia *n.*1. quæſtionẽ propoſuerat de copula habita cum conſanguinea vel affini, vel cognati ſpirituali: & reſpondent *eo n.*3. eſſe neceſſariò explicandam. At verius exiſtimo ſolum inceſtum cum conſanguineis vel affinibus exprimendum eſſe. Quia is ſolus veram inceſtus rationem habet: & de eo ſolo ita obtinet ſtylus Curiæ. Et ita docet *Nauar. l.*4. *conſ. in* 2. *edit. t. De cognat. ſpirit. conſ. vlt. n.*6. *&* 9.

10 Similiter credo nec explicandam eſſe copulam inceſtuoſam cum conſanguinea vel affini non conſummatam. Vt ſi vir vas fœminæ penetrarit non effuſo intra ſemine. Quod is coitus non ſit vera copula, ſed inſtar cuiuſdam tactus impudici. Nec quando fuit ex parte alterius tantũ inceſtuoſa. Quod alter coiens ignorarit conſanguinitatẽ vel affinitatem alterius. Quia non eſt totalis & vndequaq; inceſtus: & hæc pœnalia ſunt reſtringenda.

11 Præterea quando inceſtus eſſet occultus, non oportet eius mentionem fieri in diſpenſatione pro foro externo propoſita Pontifici: ſed ſatis eſt petere eius diſpenſationem in ſacra pœnitentiaria, explicata quoque ibi conſanguinitate vel affinitate publica, ſuper qua aut diſpenſauit, aut diſpenſaturus eſt Pontifex. Sicut quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, diximus faciendum diſp. 23. n. 7. & 8. vbi id probauimus. Et ita tenet *Gallego de cogn. ſpirit. c.* 24. *n.*3. Et poſſe tunc à pœnitentiaria impetrari diſpenſationem illius inceſtus docet quoque *Nauar. l.*4. *conſ. t. de conſang. in* 1. *edit. conſ.*1. *fine, in* 2. *conſ.* 9. *fine.* Et quamuis ſubdat poſſe quoque ab Epiſcopo, loquitur iuxta 1. ſent. quam ipſe ſuſtinet, (vt ex ipſo retuli n.6.) At retenta noſtra hoc negandum eſt. Quia (vt dixi n. 8.) non impetratur tunc vera diſpenſatio inceſtus: is enim impedimentum non eſt. Sed ſuppletur vitium diſpenſationis Pontificiæ, in qua narrandus erat hic inceſtus, vt valida eſſet. Et ſimiliter ſi is inceſtus contingat poſt diſpenſationem Pontificis, antequam illam Ordinarius expediat, ſi eſt publicus, eſt iterum explicandus Pontifici cum conſanguinitate vel affinitate: ſi autem occultus, ſacræ pœnitentiariæ, explicata eadem conſanguinitate vel affinitate. Quia redditur tunc diſpenſatio ſubreptitia & irrita, ac ſi à principio is inceſtus contigiſſet. An verò poſſit tunc à ſacra pœnitentiaria compoſitio peti, quæ erat petenda propoſito eo inceſtu in foro externo, dicemus diſp. 34. n. 64.

Ex his deducitur 1. quid dicendum ſit retenta prima opinione probabili relata n. 6. aſſerenti minimè eſſe neceſſariam inceſtus mentionem: quid (inquam) dicendum ſit, quando Pontifex diſpenſat cum conſanguineis vel affinibus, ſub hac conditione, dummodo copula non interuenerit. Nam quidam indiſtinctè cenſent diſpenſationem tunc fore ſubreptitiam, ſiue interuenerit copula ante Pontificis diſpenſationem, ſiue poſt, antequam ordinarius illam concedat. Quia deficit conditio, & preces debent vtroque tempore veræ eſſe. Sic docent *Cordub. ſum. q.*45. *opin.*2. *punct.*5. *Lud. Lopez,* 1 *p. inſtruct. c.*296. *col.*11. *verſ. Igitur pro reſolutione. Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 97. *Petr. de Ledeſma de matrim. q.*56. *a. vlt. dub.*2. *diffic.*3. *concl.*3. Sed magis placet quod docet *Emm. Sa ſum. verb. Diſpenſatio, n.* 10. vbi dicit hanc conditionem intelligi iuxta naturam diſpenſationis conceſſæ. Si enim ea in foro externo concedatur, intelligitur conditio, dummodò ea copula conſtet in foro externo: ſi verò in foro conſcientiæ, intelligitur, quamuis occulta ſit. Quia clauſulæ diſpenſationi adiectæ debent intelligi iuxta diſpenſationis naturam. Et priorem huius partem videtur tenere *Enriquez lib.* 12. *de matrim. c.*2. *n.*7. iuxta ea, quæ n. ſequenti referam ex ipſo. Et dicit *in commento, lit. X.* nunquam ſolere hoc adiici per modum conditionis, ſed vt quendam modum. 12

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de iudice interroganti conſanguineos vel affines de copula inceſtuoſa, qui ad ineundum inter ſe matrim. diſpenſationem obtinuere. Et quidem ſi concedatur diſpenſatio ſub conditione, ſi copula non interuenerit: quidam aſſerunt teneri hos interrogatos illam fateri, ſub mortali, etſi non adſit iuramentum, nec valere diſpenſationem. Quod iudex iuridicè roget, vtpote, qui ad examinandam precum veritatem id interrogat. Sic *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.*56. *a. vlt. diffic.*3. *cõcl.*2. *Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.*238. *n.*8. *fi.* At ſi ſuſtineamus opinionẽ relatam n. præc. nimirum, eſſe non eſſe neceſſe explicare copulam, ſed ſolum ratione conditionis appoſitæ, atq; eam conditionẽ intelligi iuxta diſpenſationis conceſſæ naturã, credo verius eſſe, quando diſpenſatio conceditur in foro externo, non teneri hos fateri, niſi interrogentur præcedentibus indiciis aut infamia, & ita docet *Enriquez & Emm. Sa, n. preced. allegati.* Et hic bene addit ſecus eſſe, quando in foro conſcientiæ conceditur diſpenſatio. Vnde conſequenter dicendum eſt in priori caſu non reddi irritam diſpenſationem, negata copula occulta: ſecus in poſteriori. At ſi contrahentes narraſſent in precibus ſe non habuiſſe copulam: idque Pontifex narraret in diſpenſatione, addita clauſula ſolita apponi, ſi preces veritate nitãtur, credo quamtumuis occulta foret copula, ius eſſe iudici interrogandi, & copula negata, ſubreptitiam eſſe diſpenſationem. Quia interrogatio ſolum tendit ad veritatem precum examinandam. 13

Quando autem Pontifex non apponit eam conditionem, quidam reprehendunt vſum receptiſſimum in tribunalibus Eccleſiaſticis interrogandi de hac copula, & dicunt non teneri contrahentes illam fateri, dum occulta eſt. Sic *Salzedo in pract. Bernardi Diaz, c.* 126. *in noua edit. col.*17. *verſ. Vnde merito.* Et non teneri hos inceſtum occultum fateri docet etiam *Nauar. l.*4. *conſ. in* 1. *edit. t. de ſponſal. conſ.*2. *fin. in* 2. *t. de conſang. conſ.*10. *fine. Ouandus* 4. *d.*4. *diſp. vn. immediatè ante* 12. *propoſ. Enriquez & Emm. Sa, n.*12. *relati. Petr. de Ledeſma de matrim. q.*56. *a. vlt. dub.*2. *diffic.*3. *conc.*2. *& ſum. Sacram.* vbi de matrim *c.*27. *circa* 1. *concl. dub.*4. *Manuel* 1. *to. ſum. in* 2. *edit. c.*238. *n.*8. *fin. Vega* 2. *to. ſum. c.* 34. *caſu* 97. Huius rationem reddit *Enriquez*, quia in his non procedit 14

dit iudex ex officio ad conſulendum bono publico, vel cauendum tertij damnum, ſed in caſu quodam ſpeciali. Et ideo nō rogat iuridicè, vt vel ſic teneatur reus reſpondere, quando non præcedunt indicia aut infamia. Sed melius *Nauar. & Salzedo* eam reddunt rationem quòd is inceſtus occultus ſit, nec ad diſpenſationis ſubſtantiam conferat illum ſcire. Quare concludunt illi, & *Ouand. Manuel, Petr. de Ledeſm. Vega proximè allegati*, valere diſpēſationem negata copula: & addit *Ouandus* id verum eſſe, quamuis conſtet fore, vt ea cognita Ordinarius non exequeretur diſpenſationem. Addunt *Petr. de Ledeſma in vtroque loco & Manuel*, hos cum iuramento negantes inceſtum illum occultum peccare mortaliter, non peccato iniuſtitiæ, eo quod iudex non roget iuridicè, ſed peccato periurij. Vnde dicunt ſecluſo iuramento ſolam mendacij officioſi culpam admitti venialem. Et addit *Petr. de Ledeſma in illo loco ſummæ Sacram. nuper allegato*, non eſſe improbabile dicere etiam periurium illud non eſſe mortale. Cùm iudex non roget iuridicè.

15 Cæterùm (vt notaui lib. 3. diſp. 14. n. 3.) diuerſimodè iuxta varias ſent. loquendum eſt. Quippe retenta noſtra ſententia dicenti inceſtum occultum eſſe explicandum in diſpenſatione, vt valida ſit, aſſerendum eſt, ius eſſe iudici de eo interroganti, & teneri reos fateri, aut ſi fateri nolint, non vti diſpenſatione, vtpote quæ ob non declaratum in ea inceſtum eſt ſubreptitia. Quia ea interrogatio non eò tendit, vt illi puniantur: ſed vt impediatur diſpenſationis ſubreptitiæ vſus & matrim. irritum. Et per hoc ſatisfit fundamento vtrique contrario. Et ita docet *Manuel tract. de ordine iudiciar. c. 10. concl. 4. n. 4. fin.* At ſequēdo opinionem probabilem dicentem non impediri valorem diſpenſationis tacito inceſtu, vera eſt opinio n. præc. relata. Et dicendum eſt omni prorſus vacare culpa negare inceſtū illum etiam cum iuramento. Quia id iuramentum eſt verum, eius enim ſenſus eſt, non feci inceſtum, vt ſubſtat huic foro externo, in quo iudex rogat.

16 Quòd ſi eſſet alia occulta diſpenſatio impetrata pro foro conſcientiæ pro inceſtu illo, iuxta dicta n. 11. an tunc teneantur contrahentes illum inceſtum occultum fateri, tenendo eius taciturnitate reddi diſpenſationem ſubreptitiam: dixi eos non teneri, & probaui id l. 3. diſp. 14. n. 4. Et idem ſentio, quando etſi non ſit impetrata diſpenſatio pro foro conſcientiæ, at contrahentes nolunt ea diſpenſatione vti, donec aliam pro conſcientiæ foro impetrent. Quod ceſſet tunc ratio, ob quam iudici interum eſt de eo inceſtu interrogare.

17 Tandem ex Curiæ ſtylo ſolet adiici clauſula in his diſpenſationibus, dummodo mulier rapta non fuerit, iuxta regulam Cancellariæ, quæ apud *Rebuff. in praxi benefic. in reg. Cancellariæ*, eſt 50. & ſic habet: *Item voluit quod in literis diſpenſationis ſuper aliquo gradu conſanguinitatis vel affinitatis aut aliàs prohibito poneretur clauſula, ſi mulier rapta non fuerit. Etſi ſcienter: ponatur clauſula addita in quinternio.* Et *Rebuff. ibi verſ. penult.* ait quoties Pontifex diſpenſat in his impedimentis, ſolitum apponi, dummodo mulier rapta non fuerit. Quia ſuper hoc non intendit diſpenſare, niſi expreſsè concedatur in diſpenſatione. Et ſtatim *verſ. vlt.* explicans eam partem regulæ: *Etſi ſcienter: ponatur clauſula addita in quinternio*, ait ſenſum eſſe, ſi raptor ſcienter raptam duxerit, & petatur diſpenſatio, apponatur clauſula, vt ratione delicti ſeparentur ad certum tempus, donec commiſſarii arbitrio egerint pœnitentiam: iuxta *c. Ex literis de eo qui cognouit conſanguin.* Sed hoc intelligebatur ante Tridentinum. Quia tunc raptus non erat impedimentum dirimens, ſed ſolum impediens. Quare cum matrim. non obſtante raptu valeret, non erat in perpetuum ſeparandum: ſed eo quod contra Eccleſiæ prohibitionem initum erat, ſeparabatur ad tempus (vt probaui lib. præced, diſp. 2. n. 14.) At quando raptus eſt impedimentum dirimens, iuxta nouum Tridentini decretum (de quo ſatis egi lib. præced. tota diſputatione 13.) Si cum eo impedimento matrimonium ineatur, eſt in perpetuum ſeparandum, donec legitimè ineatur.

Sed quæres de quo raptu intelligatur hæc clauſula: 18
Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. q. 134. n. 366. fin. ait ſenſum huius clauſulæ eſſe, dummodo fœmina rapta non fuerit cauſa matrim. cum ea ineundi, ac proinde huic renunciarit, conueniendo cum raptore de alio ineundo. Vel ſecundo, & dicit eſſe communiorem intellectum, quaſi Pontifex velit in hoc nouum impedimentum inducere, quando fœmina rapta fuerit ad finem matrim. cum ea ineundi. Et eam regulam intelligi quando ad finem hunc fuit raptus, docet quoque *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. a. vlt. dub. 3. fine.* Et placet mihi: eo quod tendat ea clauſula quaſi ad confirmationem *Trident. ſeſſ. 24. de matrim. c. 6.* ſtatuentis impedimentum inter raptorem & raptam. Quod tamen de ſolo raptu ad finem matrimonij cum rapta ineundi intelligi, dixi lib. præced. diſp. 13. nu. 4. Et quamuis id impedimentum non ſit perpetuum, ſed dum rapta manet in raptoris poteſtate: at vt his raptibus obuietur, volunt Pontifices non diſpenſare, quando huiuſmodi raptus interuenit, niſi exprimatur in diſpenſatione. Quando autem cenſeatur eſſe raptus, dixi tota ea diſp. 13. vbi n. 16. dixi non eſſe locum ei pœnæ Tridentini iuxta veriorem ſent. ſi virum fœmina rapiat. Et eadem ratione cenſeo non comprehendi in hac clauſula ſimilem raptum. Et credo diſpenſationem reddi ſubreptitiam, etſi fœminæ raptus à viro factus ob finem matrimonij accidat poſt diſpenſationem à Pontifice factam, ante tamen quam illam impediat ordinarius: ſecus ſi poſt ordinarij expeditionem. Vt de ipſo inceſtu dixi n. 4. 5. & 8.

Hinc deducitur, quando conſanguinea vel alia fœmina, cum qua raptor habet impedimentum dirimens, rapitur cauſa matrim. cum ea ineundi, ſubreptitiam fore diſpenſationem, niſi huiuſmodi raptus mentio fiat. Vt bene docet *Petr. de Ledeſma, n. præced. allegat.* Et ratio eſt, quia non verificatur clauſula n. præced. allegata. Et eſto non apponatur, intelliguntur clauſulæ apponi ſolitæ de ſtylo Curiæ, vt docet *Sylu. verb. Reſcript. q. 3. alleg. Abbate, c. Quod tranſlat. n. 3. de offic. legati*, vbi generaliter tradit clauſulas apponi ſolitas ſuppleri, quamuis non exprimantur. 19

Ad argum. n. 6. propoſita reſp. Ad 1. & 2. conſtat ex dictis n. 8. Ad 3. conſtat ex dictis n. 11. Ad argum. n. 7. adductum conſtat ex dictis n. 8. 20

SVMMARIVM.

An ſi matrim. initum & conſummatum ſit intra gradus vetitos, & ſi contingat poſtquam Pontifex diſpenſauit, antequam Ordinarius exequatur, ſit ſubreptitia diſpenſatio non facta huius diſpenſatione: & quid operetur Tridentinum loquens cum Papa interdixiſſet hanc diſpenſationem, nu. 21.

An ſi ineatur vel conſummetur eo animo, vt facilior ſit diſpenſatio, ſit is animus exprimendus, n. 22.

Ante Tridentinum non erat opus explicare hoc matrim. aut conſummationem & potius reddebat faciliorem diſpenſationem: ſecus poſt, n. 23.

An pœna Tridentini, vt hi contrahentes ſcienter intra gradus vetitos careant ſpe diſpenſationis, intelligatur de quocumque impedimento dirimenti, n. 24.

Qualis ignorantia excuſet ab ea pœna: ita vt non ſit neceſſariò explicandum matrim. etiam conſummatum? Proponitur ratio probans deſiderari ignorantiam inuincibilem, n. 25.

Explicatur qualis ignorantia excuſet ab ea pœna, ita vt id matrimonium non ſit explicandum, n. 26.

Qualis ignorantia deſideretur, vt matrim. cum ea contractum reddat faciliorem diſpenſationem præbens iuſtam diſpenſandi cauſam, n. 27.

An aliud ſentiendum ſit de ignorantia, quando agitur ad excuſandam taciturnitatem matrimonij cum illa initi: & aliud de illa, quando allegatur, vt cauſa facilioris diſpenſationis, n. 28.

Quæ cautela ſeruanda ſit quando matrimonio inito cum impedimento dirimenti, & craſſe ignorato, impetratur diſpenſatio, n. 29.

An ignorantia ſolius alterius coniugis excuſet ab hac pœna, ac ſufficiat, vt facilius diſpenſetur: & vt verificetur allegatio matrimonij ignoranter initi. n. 30.

An verificetur conditio, dummodo non ſpe facilioris diſpenſationis copula habita ſit, vel matrimonium initum, quando in ſolo altero contrahente fuit hæc ſpes: & ſit neceſſaria illius mentio, n. 31.

An excuſet à pœna matrim. ignoranter contractum, quando omiſſæ ſunt denunciationes ſine licentia, vel cum licentia ordinarij: vel ordinario diſpenſante ſolum ne præmittantur, conſummatum eſt matrimonium illis non præmiſſis, n. 32.

An ſit locus huic pœnæ, quando matrimonium ſcienter cum impedimento dirimenti initum, fuit omnino clandeſtinum? Refertur opinio, n. 33.
Proponitur ſententia Auctoris, n. 34.
An ſit neceſſaria mentio huius matrimonij clandeſtini, eiuſq; conſummationis, in impetratione diſpenſationis illius impedimenti, n. 35.
An ſit neceſſaria mentio ſponſalium, aut ſpei conceptæ futuri matrimonij concurrentium cum copula inceſtuoſa, n. 36.
Poſt n. 36. inuenies cætera ſummaria quæ deſiderantur.

21 QVÆSTIO II. An ad matrimonium ineundum inter perſonas habentes impedimentum dirimens ex legitima diſpenſatione, ſit neceſſaria mentio de tractatu matrimonij inter illas habiti cum copula, vel ſine illa: & quid, ſi cum ſpe facilius obtinendæ diſpenſationis id matrim. contractum ſit? Tota hæc quæſtio verſatur circa intellectum decreti *Tridentini, ſeſſ. 24. de matrim. c. 5.* vbi ſic habetur: *Si quis intra gradus prohibitos ſcienter matrim. contrahere præſumpſerit ſeparetur, & ſpe diſpenſationis conſequendæ careat. Idq; in eo multo magis locum habeat, qui non tantum matrim. contrahere, ſed & conſummare auſus fuerit. Quod ſi ignoranter id fecerit: ſiquidem ſolemnitates requiſitas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiſdem ſubijciatur pœnis. Nō enim dignus eſt, qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta temerè contempſit. Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſtea ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis diſpenſari poterit.* Quod decretum etſi Pontificem inſtruat de modo concedendæ diſpenſationis, nec eius manus ligare poſſit, non eſt modici momenti. Tum quia Pontifex paſſim in hoc euētu diſpenſans abſque cauſa iuſtiſſima ei eius erit culpæ lethalis. Tum etiam, quia diſpenſationes impetratæ non facta mentione matrim. intra gradus prohibitos ſcienter initi; aut ignoranter omiſſis denunciationibus: etſi conſummatum ſit, cōſummatio quoque erit ſubreptitia, (vt vtramque partem probaui lib. 3. diſp. 45. n. 3.) Et hanc poſteriorem partem docent quoque omnes DD. allegandi tota hac quæſt. Et idem dicendum eſt, etſi hoc matrim. eiúſve conſummatio contingat, poſtquam Pontifex diſpenſationem conceſſit, at nondum ea per ordinarium vel confeſſorem, cui commiſſa eſt, expedita (vt de copula inceſtuoſa probaui n. 8.) Et ita tenent *Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 238. n. 8. Vega 2. tom. ſum. cap. 34. caſu 98. verſic. Empero nota.*

22 Quod ſi id matrim. eo animo ineatur, vt faciliùs Pontifex diſpenſet: is quoque animus ſimul cum matrim. explicandus eſt, vt valeat diſpenſatio. Quia *Trident. d. c. 5.* ideo ſtatuit, vt ſcienter contrahens id matrimonium careat ſpe diſpenſationis: (vt docet *Nauar. c. Si quando, exceptione 5. n. 5. de reſcript.*) ad compeſcendam multorum audaciam, qui ea ſpe freti inibant ac conſummabant matrimonia, non obſtanti impedimento dirimenti. Quare Tridentinum volens punire eam deordinatam ſpem facilioris diſpenſationis ex facto ipſo præſumptam à fortiori formalem ipſam ſpem puniet, volens ipſam explicari. Et ita docent *Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 10. n. 14. Anton. Cuc. l. 5. inſtitut. maior. t. 13. n. 18. Gutier. q. can. l. 2. c. 15. n. penult. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 1. concl. 1. Lud. Lopez 2. p. inſtruct.* vbi de matrim. *c. vlt. col. penult. Hinc corollariè. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 13. init.* Atque idem eſt dicendum, ſi ea ſpe conſummetur matrim. eſt enim conſummationis & illius ſpei mentio facienda. Et conſtat ex eadem ratione. Et ſic docent *Nauar. d. Exceptione 5. n. 5. & ſum. hiſp. c. 22. fine Toledo l. 7. ſum. cap. 18. n. vlt. Gutier. d. c. 15. fin. Lud. Lopez proximè alleg.* Quod ſi ſpes hæc fuerit ex parte alterius ſolum contrahentis, dicemus n. 31.

23 Hinc deducitur contractum ac conſummationem matrimonij, quæ ante Tridentinum inclinabant Pontificem ad facilius diſpenſandum, iam hodie retrahere per id decretum. Sic *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 86. verſ. 5. Gutier. d. c. 15. n. vlt. Enriquez l. 12. de matrim. cap. 3. n. 8.* Vnde bene *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 3. poſt 3. concl. corol. 4.* ait ante hoc Tridentini decretum non nocuiſſe impetrationi diſpenſationis præceſſiſſe matrimonium, vel id occultatum eſſe Pontifici in precibus narratis.

Sed circa hoc Tridentini decretum aliquæ difficultates inſurgunt. I. eſt, an intelligatur de contrahentibus cum quocunque impedimento dirimenti? *Enriquez lib. 12. de de matrim. c. 3. num. 8. in comment. lit. P.* ait videri intelligi de ſolo conſanguinitatis & affinitatis impedimento. Quia dicit: *Si quis intra gradus prohibitos.* At hoc ſolum impedimentum gradus habet. Et cum id decretum ſit pœnale, non debet extendi. Sed id intelligi de quocunque impedimento dirimenti probaui latiſſimè lib. 3. diſp. 42. nu. 7. & id veriſſimum cenſeo. Et ideo de impedimento dirimenti abſolutè loquuntur explicantes hoc decretum. *Nauar. ſum. hiſp. c. 22. fine. Toledo l. 7. ſum. c. 18. n. vlt. Philiarch. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 13. init.* Et in proprijs terminis hoc tuetur *Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 56. a. vlt. dub. 2. diffic. 1. concl. 1.* Vnde quocunque impedimento dirimenti laborantes ſi eius impedimenti conſcij matrimonium inter ſe ineant, aut ſi ignoranter, omiſſis tamen denunciationibus, tenentur id matrim. in diſpenſatione narrare: & ſi cōſumment, conſummationem quoque, ne ſit ſubreptitia. 24

II. difficultas eſt. Qualis ignorantia excuſet ab huius decreti pœna, ita vt non ſit neceſſariò mentio facienda matrimonij ignoranter contracti, aut eius conſummationis, in diſpenſatione impedimenti? Et videtur deſiderari ignorantia probabilis & iuſta. Quia *d. c. 5.* ſic dicitur: *Si verò ſolemnitatibus adhibitis impedimentum aliquod poſteà ſubeſſe cognoſcatur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilius cum eo & gratis diſpenſari poterit.* 25

I. tamen cōcluſio ſit. Quando denunciationes in Eccleſia præceſſere, excuſat ab hac pœna quæuis ignorantia quantumuis craſſa, modo non dici poſſit ingens temeritas. Conſtat ex dictis l. 2. diſp. 40. nu. 4. vbi eam probaui. Quia Tridentinum petit ſcientiam, audaciam, & temerariam præſumptionem. Nec ſatis eſt ad hanc ſcientiam & malam fidem ſcientia ſpeculatiua, qua coniuges norint alterum ante matrim. acceſſiſſe ad conſanguineam alterius, niſi adſit ſimul ſcientia practica, qua norint inde oriri impedimentum: vt probaui eadem diſp. 40. n. 4. 26

II. concluſio. Vt id matrim. ignoranter initum præmiſſis denunciationibus [illegible] cauſam iuſtæ ac facilioris diſpenſationis, [illegible] tiam iuſtam ac probabilem eſſe. Conſtat ex [illegible] tini *d. c. 5. relatu n. 21.* vbi caute aliud ſtatuit, vt incurratur pœna carendi ſpe diſpenſationis: & aliud, vt id matrim. ſit cauſa facilioris diſpenſationis. Nam in priori caſu petit ſcientiam ac præſumptionem in contrahendo, vel culpabiliter omiſſas eſſe denunciationes. Cum tunc ageret de pœna grauiſſima incurrenda. At in poſteriori, vbi non de pœna agit, ſed de gratia, petit ignorantiam probabilem ac iuſtam. Et ratio eſt, quia ignorantia alia excuſat à culpæ grauitate, & ideo à grauiſſima pœna. At non excuſat à malè matrim. initi delicto, & ideo æquum eſt, vt non præſtet facilioris diſpenſationis cauſam. Cum delictum non ſit dignum præmio. 17

Hinc infertur, aliud eſſe dicendum de taciturnitate matrim. cum impedimento dirimēti ignoranter contracti, ac eius conſummatione: & aliud de eius expreſſione allegata tanquam facilioris diſpenſationis cauſa, eo quod ignoranter initum ſit. Nam vt ea taciturnitas non reddat diſpenſationem ſubreptitiam, ſatis eſt ignorantia quæcunque in contrahendo & conſummando, quæ non ſit ingens temeritas. At vt [illegible] ſer à ſubreptione, oportet ignorantiam eſſe iuſtam. Vt ex dictis num. præced. conſtat. 28

Vnde cauti ſint petentes diſpenſationem matrim. ſemel inito cum impedimento dirimenti craſſe ignorato. Si enim allegent ſe ignoranter contraxiſſe, cum allegent ignorantiam tanquam cauſam diſpenſandi, ſubreptitia erit diſpenſatio, ob dicta n. præced. Si autem ſcienter ſe contraxiſſe narrent, erit difficillima diſpenſatio, ob decretum Tridentini, ac ſubijcientur pœnæ cui obnoxij non erant. Quare, vt vtrumque vitent, debent in precibus 29

bus narrare ſe non ſcienter & malitioſè contraxiſſe.

30 Sed dubitabis, an ſufficiat ignorantia ex parte alterius coniugis quamuis alter ſciens contraxerit? Dic ſi agatur de non incurrenda pœna prædicti decreti Tridentini, & ſic vt non ſit neceſſaria in diſpenſatione mentio matrimonij malè contracti & conſummati, ſatis eſſe alterius ignorantiam, (vt probaui l.2.diſp.40. n. 4.) Et tenet *Enriquez lib.12.de matrim.c.3.n. 8. in comment.lit. S.* Qui idem clarè ſentit ſufficere, vt præſtet cauſam facilioris diſpenſationis, iuxta id decretum. At id non placet. Quòd aliud ſit pœnam incurrere, ad quod malitia vtriuſque deſideratur: ne innocens ob alterius ſcelus plectatur: & aliud gratiam conſequi. Quod bonam vtriuſque fidem petit. Quare meritò *Nauar.l. 4.conſ.in 2.edit.tit.de conſangu. conſ. vlt.n.vn.* tuetur non valere diſpenſationem, quando impetrata eſt allegando conſanguineos ignoranter contraxiſſe, licèt fœmina ignorarit, ſi vir ſciens vel ſcire debens contraxerit. Atque idem diceret ſi è contra viro ignorāti ſola fœmina ſciret. Non enim refert vter eorum ignoret.

31 Hinc infertur, clauſulam apponi ſolitam in diſpenſationibus petitis explicata copula inceſtuoſa, nimirum, ſi non fuit habita ſpe facilioris diſpenſationis, verificari, quando ea ſpes concepta fuit ex parte vnius tantum. Et ſimiliter non exiſtimo neceſſe eſſe eius ſpei mentionem facere, ſiue in ea copula, ſiue in matrim. ſcienter inito, quando fuit ex parte vnius tantum. Ducor, quod hæc obligatio huius ſpei manifeſtando conſurgat ex Trident. decreto, *d.c.5.* (vt probaui n. 22.) eo quod contrahentes illa ſpe incurrunt eius decreti pœnam. Et ideo ſolet apponi prædicta clauſula in aliis diſpēſationibus, vt in pœnam illius prauæ ſpei careant illi diſpenſationis effectu. Si ergo pœna illius decreti requirit vtriuſque culpā iuxta dicta n. præced. non habebit locum in hoc euentu, vbi ea ſpes ab altero ſolo concepta eſt. Nec enim par eſt, vt delictum alterius ſit cauſa punitionis innocentis.

32 Vltima concl. Si matrim. contractum ſit ignoranter, at neglectis præuiis denunciationibus, non excuſat ea ignorantia à pœna *Tridentini d.c.5.* Quod expreſsè ibi decernitur ea reddita ratione, quod ſalubria Eccleſiæ præcepta contemnens indignus ſit, vt eius benignitatem facilè experiatur. Quare ſecus eſſet, ſi eæ denunciationes ex ordinarij licentia non præmittentur. Quia tunc nec negliguntur, nec temere omittuntur. Quod petit *Tridentinum ibi*, vt locus ſit ei pœnæ. Quod ſi ordinarius tantum diſpenſaret, ne præmittantur matrim. cùm *Tridentinum ead.ſeſſ. 24. de matrim.cap.* 1. obliget tunc ad non conſummandum, donec præmittantur, ſi conſummarent iis non præmiſſis contrahentes, conſummatio illa non excuſaretur ratione ignorantiæ à prædicta pœna. Cùm reuera hi dicantur denunciationes neglexiſſe.

33 Poſtrema difficultas eſt. An huic pœnæ locus ſit, quando matrim. illud ſcienter cum impedimento dirimenti initum fuit omnino clandeſtinum, quod non interfuerit parochus cum duplici teſte: affirmat *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 51. a. 2 li. dub. 2. diffc. 1. concl. 2. & ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 27. circa 1. concl. dub. 2.* Et idem videntur ſentire *Manuel 1 to. ſum. in 2. edit. c. 238. n. 6. Vega 2. to. ſum. c. 34. caſu 97. fine*, vbi explicant hoc decretum, ſiue publicè, ſiue clàm matrim. ſit initum. Idem ſignificant *Corduba ſum. q. 45. opin. 2. punct. 5. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 296. col. 11. verſ. Igitur pro reſolutione.* vbi docentes inceſtum commiſſum poſt Pontificis diſpenſationem, ante executionem ordinarij, non vitiare diſpenſationem: ponderant eum non habitum fuiſſe animo tunc clandeſtini incundi matrim. Et poteſt probari, quia ſi ignorantia non excuſat omittentem denunciationes, quæ non ſunt de matrimonij ſubſtantia; eo quod hic indignus ſit Eccleſiæ benignitate eius præcepta contemnens. Vt expreſsè hac reddita ratione deciditur *eo c. 5.* Nedum eam pœnā incurret iniens ſcienter matrim. omiſſa forma ſubſtantiali, vtpote, qui in re multo magis neceſſaria contemnit præceptum Eccleſiæ. Aliàs minori pœna plecteretur reus multo grauioris delicti. 2. quia matrim. id punitur in Tridentino, vt arceatur audacia, qua aliqui impediti inibant matrim. ſpe facilioris diſpenſationis. Quæ ratio militat quoque in matrim. clandeſtino. 3. quia matrim. hoc eſſe irritum nil confert ad euitandam eius decreti pœnam. Cùm nullum matrim. validum in eo decreto puniatur, ſed id ſolum quod irritū eſt ratione alicuius impedimenti dirimentis.

34 At probabilius cenſeo non eſſe locum huic pœnæ in illo euentu. Quod docet *Enriquez l.12.de matrim.c.3. n.* 8. Ducor, quod Tridentinum puniat ea pœna præſumentes contrahere matrim. cum impedimento dirimenti. At hi contrahentes non præſumpſere inire matrimon. Quippe deficit forma eius ſubſtantialis. 2. quia non militant rationes Tridentini. Non prior, quæ n. præc. in 2. argum. eſt propoſita. Quia lex intendit pœnis afficere ea, quæ frequenter accidunt, parum de rarò contingentibus curans, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* At Tridentinum rectè nouit fore, vt matrim. clandeſtina ab eo irritata, in poſterum aut nunquam aut rariſſimè inirentur: vtpote quæ nullius emolumenti futura ſint. Cùm nec externam quidem matrimonij ſpeciem habeant ſed ſint concubinatus quidam. In cuius ſignum *idem Trident. ead. ſeſſ. 24. c. 1.* huiuſmodi matrim. clandeſtinum irritans, ſolis arbitrariis pœnis id puniendum decreuit, nolens pœnas certas præſcribere: quod rarum futurum eſſet. Non ergo *d. c. 5.* pœna ibi decreta voluit hoc matrim. plectere tanquam rarum & indignum, prorſus vt eo ducatur Pontifex ad facilius diſpenſandum. Non etiam militat poſterior ratio in argum. 1. propoſita n. præced. Quia hi non ita temerè contemnunt præcepta Eccleſiæ, ac contrahentes inualidè coram parrocho & teſtibus. Quia priores nec in ſe verum matrimonium ineunt, nec habent externam matrimonij figuram, cui ſuam authoritatē Eccleſia præſtiterit, illud approbans. Quod efficiunt poſteriori modo ineuntes. Atque ita inſolentior præſumptio eſt, & maiori temeritate notanda, in facie Eccleſiæ, ac ipſa authoritatem præſtante matrim. cum impedimento dirimenti inire, quam abſque eius authoritate clam id efficere. Adde rationem hanc non reddi in Tridentino punitionis omittentium denunciationes, quaſi ea pœna puniantur, eo quod Eccleſiæ præcepta contempſerint: ſed ſolum redditur ea ratio, ne hos ignorantia impedimenti excuſet, eo quod non adhibuerint diligentiam ab Eccleſia præſcriptam ad impedimenta inueſtiganda. Quæ ratio non militat in contrahente abſque parocho & teſtibus. Cùm enim huiuſmodi contractus careat matrimonij figura ab Eccleſia approbati: & cui denunciationes præmitti iubet, non eſt cur culpæ ipſis tribuatur omiſſio denunciationum: ſed non obſeruaſſe formam ab Eccleſia præſcriptam in matrimonij contractu. Et ex his conſtat ad rationes contrarias.

35 Hinc deducitur 1. non eſſe neceſſariam huius matrim. mentionem, eiúſve conſummationis, in impetratione diſpenſationis circa id impedimentum dirimens: ſed ſatis erit copulæ inceſtuoſæ mentionem facere, eo prorſus modo, quo illius mentio erat neceſſaria ſecluſo matrim. Quare ſi copula non interuenit, nulla mentio neceſſaria eſt. Quia ante hoc Tridentini decretum non erat neceſſaria matrim. mentio, (vt diximus n. 23.) at Tridentinum eam neceſſitatem inducens ratione pœnæ carendi ſpe diſpenſationis, qua matrim. cum impedimento contractum, eiuſque conſummationem afficit, non loquitur de hoc, quod omnino clandeſtinum eſt.

36 Secundò deducitur, nec eſſe neceſſariam mentionem ſponſalium, quæ inter hos ſic impeditos vnà cum copula interceſſere, ſed ſolam copulam attendendam eſſe. Quia *Tridentinum d.c. 5.* ſolum matrim. punit. Quamuis *Lud. Lopez 1. p. inſtructorij, c. 296. col. 13. verſ. Sed quid ſi non animo*, ſentiat non ſolum ſponſalium tractatum, ſed etiam ſpem conceptam futuri matrim. quando ea ſpes ad copulam induxit, exprimi debere, ne ſubreptitia ſit diſpenſatio. Sed ei non eſt credendum.

SVMMARIVM.

An copula inceſtuoſa habita ſit ſpe facilioris diſpenſationis, ſit is animus explicandus? Refertur quædam ſententia, n.37.

Explicatur ſent. auctoris: & qualiter admittens delictum ſpe facilius impetrandæ diſpenſationis, quod norit Pontificem in illius remedium diſpenſare, teneatur eum animum explicare: & an Monachus ea ſpe habitum demittens teneatur id exprimere, n.38.

37 QVÆSTIO vltima. An ſi copula inceſtuoſa habita ſit ſpe faciliùs impetrandæ diſpenſationis, ſit quoque is animus neceſſariò explicandus? Quidam cenſent non eſſe nunc neceſſe eum animum explicare, ſed fuiſſe tempore Pontificatus Pij V. Quòd ipſe declararit ſuam intentionem eſſe non diſpenſandi in hoc caſu. Ducuntur, quod nullibi hunc animum declarandum eſſe ſtatuatur. *Tridentin.* enim *ſeſſ.24. de matrim. c.5.* ſolùm loquitur quando is animus cum matrimonio interuenit (vt diximus n. præc. & n.21.) Sic *Nauarr. lib.4. conſ. tit. De conſang. in 1. edit. conſ.5. n.5. in 2. conſ.8. n.5. Enriquez l.12. de matrim. c.3. n.8. Petrus de Ledeſma de matrim. q.56. a. vlt. dubio 2. diffic.3. poſt 3. concluſ. corollario* 2. Et videtur tenere *Humada l.2. t.15. p.2. gloſſa 10. n.6. fin.* hanc enim ſent. refert in vltimo loco, quamuis falsò alleget Couarruuiam pro ea.

38 At dicendum eſt eam ſpem neceſſariò exprimendam eſſe, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia. Sic cenſent *Gutier lib.1. q. canon. c.15. n.20. Ludou. Lopez 1. p. inſtructorij, c.296. col.12. verſ. Tertio dicit.* Et tenet *Emmanuel Sa ſum. verb. Diſpenſatio n.10.* vbi generaliter tradit vitiari diſpenſationem ex taciturnitate fraudis factæ ad eam faciliùs impetrandam. Et videtur tenere *Corduba ſumma, q.45. opin.1. punct.1. ratione 2. init.* vbi ait ex hac ſpe reddi difficiliorem diſpenſationem. Et colligitur ex *Nauarr. ſum. Lat. & Hiſp. cap.12. n.72. & Lat. c.22. n.86. verſ.5. & c. Si quando, exceptione 5. n.4. & 5 de reſcrip. Manuel quaſt. regularib. t.2. q.46 a.6. Lud. Lopez proximè allegato,* vbi docent ſubreptitiam eſſe diſpenſationem cum monacho tranſeundi ad aliam religionem tacito animo, quo dimiſit habitum, quando dimiſit animo faciliùs eam obtinendi, eo quod noſſet Pontificem non diſpenſare, niſi habitu priùs demiſſo. Redduntque rationem, quia æquipollenter hic exprimit falſum: dum enim dimiſſionem habitus allegat, vt cauſam ſecum diſpenſandi, videtur tacitè dicere ex fragilitate à ſe dimiſſum eſſe, & non fraude. Quippe dimiſſio doloſa non eſt diſpenſandi cauſa. Ne ex fraude commodum reportetur: contra *c. Si vir, de cognat. ſpirit. & c.1. de eo qui duxit, & c. Dictũ 30. q.1.* Vnde hinc eliciunt *Manuel & Lud. Lopez ibi* hanc regulam generalẽ. Qui nouit Principem concedere aliquam gratiam in neceſſarium obuiandi alicui delicto remediũ, ac id cõmittit vt faciliùs eam impetret, tenetur hunc finẽ exprimere. Quippe aliàs æquipollenter exprimit falſum: & ideo ſubreptitia erit diſpenſatio. Et colligitur ex *D. Aug. epiſt.70. ad Aurelium,* & refertur, *c. Legi. 16. q.1.* ibi: *Non eſt danda via ſeruis Dei, vt faciliùs putent eligi ad aliquid melius, ſi facti fuerint deteriores.* Sed hæc ratio nõ benè probat hanc ſententiam. 1. quia ſi hic non allegaret, vt cauſam diſpẽſationis illam habitus dimiſſionem vel copulam, in quibus dicta fraus & ſpes reperta ſunt, ſed alias cauſas veras ac legitimas, non videtur aliqua tacita falſi expreſſio. Cùm nulla res neceſſariò exprimenda taceatur. Et ſi dicas fraudem illam neſſariò exprimendam: petis principium. Cùm de hoc ſit quæſtio, & ſupponas quod probandum erat. Cùm inde virtualem falſi expreſſionem inferas. Secundò, quia ſi aliæ cauſæ veræ & ſufficientes allegarentur, non probatur ex hac tacita falſi expreſſione diſpenſationem eſſe ſubreptitiam. Quia ipſamet formalis expreſſio falſi in quadam cauſa non vitiat, quando aliæ veræ & ſufficientes expreſſæ ſunt (vt probaui diſp.21. n.42.) Nedum virtualis expreſſio falſi id efficiet. Vnde doctrina hæc non eſt vniuerſaliter vera, ſed quando delictum id allegatur vt cauſa, & conſtat fore vt eo non allegato Pontifex minimè diſpenſaret eo modo quo diſpenſauit. Quia tunc delictum fraudulenter admiſſum explicatur vt legitima diſpenſationis cauſa, cum talis non ſit, ſed retrahendi ab illa concedenda. Ne ex delicto commodum reportetur. Atque ita virtute & æquipollenter exprimitur falſum. Quia virtute dicitur id crimen ex fragilitate patratum, ac proinde vt fragilitati proſpiciatur, eſſe diſpenſandi cauſam. Regrediendo ergo ad noſtram quæſtionem, ſupereſt cauſam aſſignare, cur inceſtu conſanguineorum vel affinium habita ſpe faciliùs diſpenſationis impetrandæ, ſit neceſſariò ſpes hæc narranda. Nam prædicta regula huic exẽplo adaptari nequit. Quia tantum abeſt, vt ea copula abſque hac ſpe habita inducat Pontificem ad faciliùs diſpenſandum, vt potius tanquam retrahentem diximus num.8. eam eſſe neceſſariò explicandam. Quare aliunde petenda eſt ratio huius ſententiæ. Et ea quidem eſt, quam tradit *Gutierrez proximè allegatus.* Quia nunc tum ſtylus curiæ habet, vt in literis diſpenſationis impedimenti conſanguinitatis vel affinitatis explicata copula, addatur clauſula conditionalis hæc: dummodo copula habita non ſit ſpe facilioris diſpenſationis. Quare licet ea non addatur, nec explicetur copula, amplectendo opinionem probabilem relatam num. [illegible] dicentem non eſſe eam neceſſariò explicandam, adhuc ſuppletur hæc clauſula, iuxta dicta n. 19. & diſpenſatio erit ſubreptitia non explicata copula hoc animo habita. Quod ſtylus curiæ declararit mentem Pontificis eſſe non diſpenſare in hoc caſu, niſi id exprimat. Quid autem dicendum ſit, quando ab altero ſolo contrahenti hæc ſpes concepta eſt dicemus, n.31.

DISPVTATIO XXVI.

An diſpenſatio impetrari poſſit abſque mandato eius, cui impetratur?

SVMMARIVM.

Literæ ad beneficium poſſunt abſque mandato impetrari. Non verò ad lites, n.1.

Beneficium nequit acceptari abſque ſpeciali mandato, n.2.

An deſideretur mandatum ad diſpenſationes & alia priuilegia impetranda? Refertur quadam opinio, n.3.

Proponitur ſententia Auctoris, n.4.

An diſpenſatio proſit ignoranti [illegible] antequam illam acceptet, n.5.

An dum impedimentum [illegible] contrahentis, [illegible] ab altero impetrari [illegible] altero [illegible] ignorante, n.6.

Quid, ſi impedimentum [illegible] in vtroque, n.7.

Satisfit argumentis, n.8.

CONSTAT apud omnes [illegible] ficia poſſe impetrari abſque mãdato ſpeciali vel generali eius, cui beneficiũ impetratur. Sic colligitur ex c. [illegible] *motu proprio, de præb. in 6.* ibi, *Secus ſi ad petitionem illius vel alterius pro eo.* Idẽ ex *c. Nonnulli, §. Sunt & alij de reſcr. per locum a ſpeciali:* ibi enim tanquam quid ſpeciale decernitur, literas ad lites impetrari non poſſe abſque ſpeciali mandato. Præterea quia id decretũ eſt in literis ad lites [illegible] vitandarum. Quæ ratio in literis ad beneficia ceſſat. Et ita docẽt *Gloſſa d. c. Nonnulli, §. Sunt* [illegible] *&* *ibi Abb. n.* [illegible] *Felinus n.4.* [illegible] *Literas, eodem tit. &* [illegible] *Decius* [illegible] *n.44. idem Abb. c. Ex ore n.2.* [illegible] *& c. Innotuit, n.10. de elect.* [illegible] *n.6. notab.2.* [illegible] *de reſcript.* [illegible] *n.2. Nauar. c. Si quando præludio 1. n.2. de reſcript.* & [illegible] DD. quos n.3. & 4. allegabo. 1

Ad acceptandum tamen ben[illegible] alteri impetratum deſideratur ſpeciale mandat[illegible] requiritur. Sic *citata deciſione Rota* [illegible] *& alij. n.46. de reſcrip.* 2

At difficultas eſt de impetratione diſpenſationis, & aliorum priuilegiorum. Quidam enim cenſent ſpeciale mandatum eius, cui impetrantur, deſiderari. Ducuntur ex *c. Innotuit, de elect.* vbi petita eſt a Pontifice diſpenſatio ad confirmandam electionem cuiuſdam illegitimi, quæ irrita fuerat, & tamen ait textus: *(* [illegible] *non ad poſtulandam diſpenſationem, ſed* [illegible] *confirmationem* [illegible] *nuntij deſtinati, ad* [illegible] *n.2.* quia regulariter nemo pete[illegible] mandato 3

to,*ff.& Cod.de procurat toto t.* Tertio, ex *l.Illud*, §. *Si tale.ff. de minoribus.* ex quo textu cōſtat ſpeciale mandatū deſiderari ad reſtitutionem in integrū petēdam. Cuius rationem reddit *ibi Baldus,n.*1. quod ea reſtitutio ſit contra ius commune. Quæ ratio ſimiliter in omni diſpenſatione procedit. Hanc ſent. ſupponere videntur *Hoſtienſ. c. Suſcitata, nu.*3 *de in integrum reſtit.& ibi Abbas num.*5.*Cardin.num.*2. *oppoſit.*7. Et in propriis terminis docent *Speculator, tit. de procuratore,§.Ratione igitur, n.*5.*verſ.*21.*& n.*6.*verſ.*24.*Abb. d.c.Innotuit,n.*10.*Bald.d.l.Illud.*§.*Si talis.n.*1. *Corſetus in ſuis ſingularib.verb.Mandatum,ſtatim in principio.*

4 Cæterùm tenendum eſt, nec ſpeciale nec generale mandatum deſiderari ad diſpenſationis & quæuis alia priuilegia impetranda: ſed poſſe validè impetrari eo, cui impetrantur, ignorante. Probatur rationibus quibus id probaui n. 1. de impetratione beneficij. Nam æquè militant in omnibus priuilegiis, gratiis, & diſpenſationibus. 2. ex *l.vniuerſi* 6. *C. de precibus Imperat. offer.* quæ decidit non referre, à quo impetratum ſit priuilegium, dummodo à Principe conceſſum ſit. 3. quia tantum abeſt, vt textus *cap. Innotuit, de elect.* cui innititur contraria ſententia, illam probet, vt potius hæc ex illo colligatur. Quippe non loquitur de ſpeciali mandato eius, cui impetranda erat diſpenſatio, ſed de mandato capituli: ac proinde ſupponit, ſufficere mandatum ſpeciale capituli ad impetrandam diſpenſationem illegitimo malè electo. Adde cum *Loazes de matr. Regis Angliæ, dub.* 8. *n.* 10, in eo textu, non ad petendam diſpenſationem, ſed ad petendam ſolius irritæ electionis confirmationem nuntios illos à capitulo deſtinatos fuiſſe, & ideo non potuere nomine capituli ſupplicare Pontifici pro diſpenſatione. Et quia fines mandati diligenter ſeruandi ſunt *c. Cui de non Sacerdotali, de præb. in* 6. denegauit Pontifex diſpenſationem tanquam non petitam à capitulo. Tandem quia pro hac parte faciunt DD. communiter, dum diſputant an priuilegium & diſpenſatio proſint abſenti à tempore conceſſionis, an à tempore ſcientiæ. Nullus enim controuerſiæ huic locus eſſet, niſi tanquam certum ſupponerent poſſe ea ignorantibus impetrari à quocunque. Huius ſent. videtur *Gloſſ.c.Nonnulli* §.*Sunt & alij, verb. Sine ſpeciali, ad fin. de reſcript.* vbi reddens rationem cur reſcriptum beneficij abſque mandato valeat; ait, quia ſuper nulla lite impetratur, ſed de gratia tantum conceditur. Atque ideo apertè ſentit idem de quibuſcunque gratiæ reſcriptis. Et tenent *ibi Hoſtien.fine, Felinus num.* 45. *Bellamera d.c.Innotuit,n.*13. *Loaz.d.dub.*8,*n.* 5. *& ſeq. Rebuff. praxi benef. t. de differen. inter reſcripta gratiæ & iuſtitia,n.*16. *& tit. De diſpenſatione,n* 13. aſſerit ſe nūquam praxi vidiſſe ſeruari, vt mandatum exigatur. *Greg. Lopez l.* 39. *verb. Sin perſonería tit.*18.*p.*3. *Nauar. l.conſil.*1.*edit.t. De ſponſal. conſil.* 14.*fine: & l.*5.*t.de priuileg.conſil.*4.*n.*4.*& ſeqq.in* 2. *edit. l.* 1.*t. de reſcript.conſil.*1.*n.*2. *& ſeqq.& conſil.*3.*fin.& conſ.* 4. *à n.* 4. *Emmanuel Sa ſumma, verb.Gratia, n.*23.

5 Non prodeſt autem diſpenſatio ignoranti, donec ab ipſo acceptetur: vel ab alio habente ſpeciale eius mandatum, vt de beneficio diximus, n. 2. Et latè hoc explicui l.3.diſp.36.

6 Dubitabis autem an diſpenſatio impetrata ab altero volentium matrimonium inire, vel qui irritum inierunt, proſit vtrique, quamuis alter prorſus impedimentum ac diſpenſationem ignoret? Videtur enim pars negans. Tum quia diſpenſatio cum ſit ſtricti iuris, non extenditur de perſona in perſonam. Tum etiam, quia cum vtrique diſpenſatio deſeruire debeat, nec proſit niſi à tempore ſcientiæ, videtur neceſſarium vt vtrique conſtet. At dicendum eſt, quando impedimentum neceſſario afficit vtrumque, vt eſt conſanguinitas vel affinitas, quæ alterum ſolum afficere nequit, ſatis eſſe diſpenſationem ab altero obtineri vel acceptari, vt proſit etiam alteri ignoranti. Quia diſpenſatio ad neceſſariò connexa extenditur. At diſpenſatio vnius ad contrahendum cum fœmina eſt annexa diſpenſationi feminæ ad contrahendum cum eo. Et eo ipſo quod alter ex his ſuam diſpenſationem acceptat, fit habilis ad contrahendum cum altero. Quod fieri nequit niſi vterque habilis ſit. Proderit ergo diſpenſatio illa alteri ignoranti. Et ita docet *Nauar. lib.*4.*conſi.in* 1.*edit.tit.De ſponſal.conſ.*14.*n.* 2.*in l.*1. *t. de reſcrip.conſil.*3.*n.*2.*Enriqu.l.*11.*de matrim.c.*3.*n.*6. *in commento, lit.H.* Quod idem ſupponunt DD. omnes, quos l. 2. diſp. 39. n. 2. retuli, dicentes quando matrim. fuit irritum ob aliquod impedimentum ab altero ignoratum, poſſe coniugem impedimenti conſcium impetrata illius occulta diſpenſatione, nec alteri illa explicata, nec impedimento ſimulanter petere illius conſenſum.

Quòd ſi eſſet impedimentum alterius tantum, quod 7 alter ſolus caſtitatem vouerit, vel ita commune, vt ſit prorſus in vtroque diuerſum, vt ſi vterque caſtitatem promiſerit, neceſſe eſt vt ille, qui impedimento affectus eſt, & ſi vterque ſit, vt vterque illam acceptet: quamuis abſque eius mandato poſſit impetrari. Ratio eſt, quia diſpenſatio directè impetratur habenti impedimentum, nec impetrata vni, impetratur per quandam neceſſariam conſequentiam alteri: ſicut contingit in caſu, quem nu. præcedenti explicuimus. Ergo is qui illa eget, debet eam noſſe & acceptare: & ſi vterque egeat, vterque.

Ad argum. n. 3. propoſita reſpond. Ad 1. conſtat ex di- 8 ctis n. 4. Ad 2. dic id verum eſſe in reſcriptis iuſtitiæ, ſecus in reſcriptis gratiæ. Ad 3. dic id eſſe ſpeciale, non ob rationem ibi ſignatam à *Baldo*, ſed ob aliam, quam ipſemet tradit ibidem, nempè, quia venit procurator ad retractandum factum domini. Vt *l.Hominem,ff.mandati.*

DISPVTATIO XXVII.

An commiſſio diſpenſandi in matrimonij impedimentis, & generaliter quæcunque alia poteſtas delegata, expiret morte vel ceſſatione officij perſonæ, cui commiſſa eſt?

SVMMARIVM.

*Poteſtas delegata poteſt committi expreſſo nomine ſolo proprio delegati aut ſolo nomine dignitatis, aut vtroque, n.*1.

*Commiſſio perſonalis ceſſat morte delegati: non verò realis, ſed tranſit ad ſucceſſorem, num.*2.

*An ad hoc diiudicandum ſint potius aliæ coniecturæ ſpectandæ, quam ſi fiat commiſſio ſub nomine proprio delegati, an ſub nomine dignitatis, num.*3.

*An in dubio præſumptio perſonæ præponderet, & cenſeatur perſonalis, n.*4.

*Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n.*5.

*An commiſſio facta expreſſo nomine delegati pereat eius morte, non autem quando expreſſo nomine dignitatis vel officij, ſed tranſeat ad ſucceſſorem, num.*6.

*An facta nomine dignitatis expreſſo tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re integra, n.*7.

*An dignitas vicarij Epiſcopi habeat ſucceſſorem, & ſic commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis tranſeat eo mortuo ad ſucceſſorem? Refertur duplex opinio, num.*8.*&* 9.

*Explicatur ſententia Authoris, & an idem ſit de vicario capituli, & prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, n.*10.

*An legati à latere dignitas habeat ſucceſſorem, & ſic commiſſio ei facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem, n.*11.

*An idem de dignitate canonici dicendum ſit, num.*12.

*Quæ dignitas dicatur habere ſucceſſorem, vt ad illum commiſſio tranſeat, num.*13.

*An commiſſio facta dignitati nudi miniſterij, vel arbitrij, tranſeat ad ſucceſſorem, num.*14.

*An commiſſio facta ſub nomine dignitatis delegati, quando is eſt conſanguineus, aut amicus delegantis, cenſeatur perſonalis, nec tranſeat ad ſucceſſorem, num.*15.

An delegatio facta ſub nomine proprio delegati, quando is eſt incognitus deleganti, cenſeatur realis, & tranſeat ad ſucceſſorem, n. 16.

*Poſt num.*16. *inuenies alia ſummaria.*

IAM aggredimur modos, quibus diſpēſatio ſemel con- 1 ceſſa legitimè, extingui poſſit ac euaneſcere. Quod variis modis poſſe contingere diſputationes ſequentes demonſtrabūt. Prius autem agimus quando expiret morte aut ceſſatione officij ipſius delegati, cui Pontifex cōmittit vt cognita veritate precū diſpenſet, in præſenti diſp. Et in ſeq. agemus quando expiret morte aut ceſſatione officij ipſiuſmet delegantis. 1. ſupponendum eſt poſſe triplicitér

tripliciter committi poteſtatem delegatam alicui, 1. modo, expreſſo ſolo nomine proprio delegati, vt committimus Petro. 2. modo, expreſſo ſolo nomine dignitatis, vt Committimus Archiepiſ. Granatenſi. 3. expreſſo vtroque, vt Committimus Petro Archiepiſc. Granatenſi.

2 Secundò ſupponendum eſt, difficultatem huius quæſtionis pendere ex cognitione quando commiſſio huiuſmodi perſonalis ſit, quando verò realis. Nam ſi perſonalis ſit, id eſt, perſonæ cui delegatur ſpecialiter conceſſa, ceſſabit eius morte, eo quod ſubiectum cui inhærebat deficiat. Si autem realis ſit, id eſt, dignitati vel officio conceſſa, cum dignitas illa ſeu officium perpetua ſint, non extinguetur morte delegati, ſed tranſibit in perſonam ſuccedentem in eo officio aut dignitate. Quippe ea quatenus fungens eodem officio ſeu dignitate, reputatur vnum cum præcedenti. Quare totius huius diſputationis difficultas eò ſpectat, vt ex coniecturis deducatur, quando cenſeatur commiſſio facta dignitati ſeu officio, & ſic realis ſit, nec morte delegati extinguatur: quando autem ſoli perſonæ, & ſic tanquam perſonalis extinguatur eius morte.

3 Tertiò ſupponendum eſt, ad coniectandum an commiſſio ſit perſonalis, an potius realis, non principaliter ſpectandum eſſe an delegatio fiat expreſſo nomine delegati, an expreſſa eius dignitate; ſed hanc conſiderationem eſſe vltimum remedium, quando, nempe, ex ſubiecta materia vel ex aliis verbis in diſpenſatione contentis deduci nequit. Quare prius ſunt alia verba & ſubiecta materia perpendenda, & quando illis perpenſis res adhuc dubia manet, id diiudicandum eſt ex nominis proprij delegati, aut eius dignitatis expreſſione. Quare ſi verba vel materia ſubiecta indicent diſpoſitionem eſſe perſonalem, ſic erit cenſendum etſi ſolius dignitatis delegati mentio fiat. Exemplum ſit de verbis. Pontifex committit cauſam Epiſcopo Cordubenſi ſolo dignitatis nomine expreſſo, declarans ſe illi committere ob peculiarem ſcientiæ ac ſanctitatis notitiam, quam de illo habet. Ex verbis conſtat non habitam eſſe dignitatis conſiderationem, ſed perſonæ: ac proinde commiſſio erit perſonalis. Exemplum in materia ſubiecta: Fuit excommunicatus Epiſcopus Cordubenſis ſolo dignitatis nomine expreſſo, manifeſtum eſt excommunicationem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Quod hoc petat materia excommunicationis ſubiecta, vt pote, quæ ob ſolum perſonale delictum ferri poteſt. Ratio autem huius eſt, quia vna præſumptio tollit aliam, & maior minorem. Vt tradit *G. eſſ. fin. c. Tranſmiſſæ, qui filij ſint legit.* & ex multis probat *Menoch. de præſumpt. l. 1. q. 50. n. 1.* At fortior eſt præſumptio, quæ ex verbis ipſis peculiaribus commiſſionis, ac ex materia ſubiecta ſumitur, vtpote quæ peculiaris eſt, quam generalis deſumpta ex proprij nominis dignitatiſve expreſſione. Ergo illa potius attendenda eſt, ac huic præponderat. Atque ita docent *Ioan. Andr. reg. Priuilegium, de reg. iur. in 6. & ibi Anchar. n. vn. col. 2. & conſ. 327. n. 5. 6. Abb. conſil. 93. n. 1. & 2. l. 2. & c. Mandata, n. 1. de præſumpt. & c. Quoniam Abbas, n. 8. de officio deleg.* vbi *Anton. n. 21. Cardinal. q. penult. Imola n. 8. Decius in noua editione, n. 23. Beroius à n. 82. idem Decius l. More, n. 53. & 54. ff. de iuriſd. omn. iudic. Couar. l. 3. var. c. 15. n. 2.* & latiſſimè alios allegans, *c. Requiſiſti, n. 1. & ſeqq. de teſtam. Barboſa l. Quia tale 14. n. 41. ff. ſoluto matrim.*

4 Hinc infert *Decius c. Quoniam Abbas, in noua edit. n. 36. de offic. deleg.* præſumptionem reſpicientem perſonam præferri præſumptioni reſpicienti dignitatem; ac proinde vtraque concurrenti iudicandam eſſe diſpoſitionem perſonalem in dubio. Et ratio eſt, quia præſumptio ſpecialis generalem ceſſare facit, Cùm ſpecies generi deroget (vt ex multis probat *Menoch. de arbitr. l. 2. caſu 471. nu. 14. & de præſumpt. l. 1. q. 29. n. 7.* At præſumptio reſpiciens perſonam magis ſpecialis eſt (vt voluit *Bald. l. 1. q. 3. ff. de officio Conſulis.*) Sed *Beroius eo c. Quoniam Abbas, n. 85,* ex multis contra hoc inſurgit, & tandem concludit forte eſſe verum quod ait *Decius*, quando præſumptiones illæ pares hinc inde eſſent, ac proinde res eſt in æquilibrio & dubia. Tunc enim vincet in eo dubio præſumptio perſonalis, ac reputabitur diſpoſitio perſonalis. Et verè in hoc dubio loquitur *Decius*, idque veriſſimum credo.

His præmiſſis, quadruplex quæſtio in hac diſputatione diſcutienda eſt. 1. quando commiſſio fit ſolo nomine dignitatis, aut ſolo nomine perſonæ expreſſo, an cenſeatur perſonalis, ac proinde extinguatur delegati morte. 2. quid vbi vtrumque nomen exprimitur. 3. quid quã do delegatus non obiit, ſed officio vel dignitate iam functus eſt? Vltima eſt ſpecialis in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij commiſſis officiali diœceſano, quando expirent officiali illo vita aut officio functo, nec tranſeat ad eius ſucceſſorem. Vbi & alia diſſerentur ad hoc pertinentia, & diſputabitur de commiſſis in foro, conſcientiæ confeſſori. 5

QVÆSTIO I. An quando delegato fit commiſſio, expreſſo nomine ſolo proprio, aut ſolo dignitatis officiive, cenſeatur perſonalis, & ita extinguatur morte perſonæ delegati: an potius realis, ac proinde ad ſucceſſorem tráſeat? Qua in re quando ex coniecturis verborum vel materiæ ſubiectæ certior regula deduci nequit, iuxta dicta n. 3. ſed omnibus penſatis eſt res dubia, hæc regula accipienda eſt. Si ſolum perſonæ delegati nomen exprimatur, erit commiſſio perſonalis, ac morte delegati extinguetur. Vt committo hoc Petro, vel Petrus ſit mei teſtamenti executor. Quando autem nomen dignitatis vel officij ſolum exprimitur, commiſſio erit realis, & eo delegato mortuo tranſibit ad ſucceſſorem in ea dignitate vel officio. Vt hoc committo Epiſcopo Cordubenſi: vel ſit teſtamenti executor Decanus Granatenſis. Regula hæc probatur expreſſe ex *c. Quoniam Abb. de off. c. deleg* ibi: *Quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum commiſſio emanauit.* locorum, id eſt, dignitatum, quæ locis præſunt. Vt explicat *ibi Abb. n. 8.* ab omnibus receptus. Et ideo ex eo textu colligunt hanc regulam vniuerſi DD. *cum gloſſa ibi verb. Subſtituntum.* Et ratio eſt, quod in priori caſu commiſſio fiat perſonæ, quæ moritur. At in poſteriori dignitati, qua [illegible], ſed eſt vna & eadem in ſucceſſore, [illegible] *in 6.* 6

Aliqui hanc regul[illegible] commiſſio realis facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re non integra, ſed negotio iam incepto: ſecus ſi re integra obierit. Ducuntur ex *c. Quoniam Abbas, de offic. deleg.* quod expreſſe videtur ſupponere delegationem dignitati factam tranſire ad ſucceſſorem, ſi iudici præmortuo fuerit reſcriptum præſentatum, & ſic res non ſit integra, ibi: *Illi mandato non ſtro porrecto.* Quæ verba cùm ſint ablatiui abſoluti, efficiunt conditionem, *l. A teſtatore ff. de cōdit. & demonſtr.* Sic ſuſtinet *Angelus §. Et hac verò iubemus, verſ. Attend. auth. Vt nulli iudic.* Et *Beroius d. c. Quoniam Abbas, n. 12. & 13.* ait in literis ad lites, de quibus is textus agit, forte neceſſarium eſſe vt mortuo præſentatæ ſint, ſecus in aliis. Et concludit id eſſe cogitandum. At dicendum eſt, nil referre in hoc eſſe [illegible] an à priori habenti illam dignitatem res cœpta ſit, an potius re non incepta, ſed integra obierit. Quia rem eſſe integram aut cœptam, ne commiſſio expiret, ſolùm attenditur quando delegans obiit: (vt late videbimus diſp. ſeq.) non autem quando delegatus obiit. Quare dum eſt commiſſio perſonalis, ſemper extinguitur [illegible] delegati: quando autem eſt realis, tranſit ad ſucceſſorem, ſiue commiſſio cœpta ſit à defuncto, ſiue res integra manſerit. Quia ratio vtriuſque partis, nimirum, perſonam mori, non autem dignitatem, militat, ſiue res ſit integre, ſiue non. Et ita docent *Innoc. d. c. Quoniam Abbas, n. vn. & ibi Hoſtienſ. n. 5. & 9. Ioan. Andr. n. 27. Ant. n. 20. Cardin. poſt q. 1. oppoſit. 1. Imola n. 2. Decius in noua edit. n. 14. notab. 3. Henricus n. 10. Anchar. c. Licèt vndique, q. 5. de offic. deleg. idem Hoſt. ſum. tit. De offic. deleg. §. Quibus modis finitur, n. 10. verſ. Quid ſi mortuus eſt. Archid. c. Si is cui, ſtatim in princ. eod. t. in 6.* 7

&

& ibi Domin.n.4.verſ.In fine Gloſſa,idem Decius, l.More n.54. ff.de iuriſd.omn.iud.& ibi Zaſius fin. Bellapertica nu.17. Menochius dicens ſententiam Angeli ab omnibus reiici, *de arbitr.l.1.q.68.n.22.*Neque obſtat *d.c.Quoniam Abbas*,quia in illis verbis:*mandato noſtro porrecto*, ſupplendum eſt,maximè, nec in hoc vim textus facit, ſed in eo quòd delegatio dignitati facta ſit. Et ita explicant *Hoſt. Ioan. Andr. Ant.Card.ibi locis proximè allegatis.*

8 Secundò temperatur hæc regula ab aliquibus, vt intelligatur quando dignitas delegati eſt per ſe ſubſiſtens, & nomine proprio illi competit, ſecus ſi ſit acceſſoria, & dependens ab alio,cui principaliter ea dignitas ineſt: vt contingit in vicario Epiſcopi.Atque proinde in hoc euẽtu nulla erit differentia, ſiue commiſſio fiat expreſſo nomine proprio Vicarij, ſiue nomine dignitatis: nam in vtroque euentu commiſſio erit perſonalis, nec trãſibit ad ſucceſſorem in vicariatu,ſed morte perſonæ peribit. Ratio eſt, quia dignitas ſeu officium Vicarij eo mortuo expirat, vel eo reuocato ab Epiſcopo: nec dicitur tunc vacans, eò quòd non habeat propriè ſucceſſorem. Quippe Vicarius non habet iuriſdictionem nomine proprio, ſed iuriſdictio ſua eſt Epiſcopi faciens idem conſiſtorium, *ca. 2.de conſuet.in 6.* Et confirmatur,nam ſi vicariatus haberet ſucceſſorem,diceretur vacare per mortem,& ea dignitas eſſet neceſſariò perpetua in Eccleſia, & conſequenter non penderet ab Epiſcopi voluntate Vicarium conſtituere: ſed teneretur eum creare: alioquin elapſo termino legitimo poteſtas creandi ad Papam deuolueretur, *c.1.& toto t.d. ſupp.neglig.præl.* At Epiſc.non tenetur creare Vicarium,*c.1.& 2.de offic.Vicarij,in 6.*& notatur *c.Perlectis,d.25. & clem.2.de reſcript.* Ergo vicariatus dignitas non eſt perpetua, nec in ea ſucceditur, ſed dicitur de nouo aſſumi à Vicario denuo creato. Secundò probatur ex *l. Auguſtæ, iunct. l. Quod* Princip*i,ff. de legat.2.* vbi legatum Imperatori factum tranſit ad ſucceſſorem, ſecus ſi legetur Imperatrici. Quod ille dignitatem nomine proprio habeat, & ſic ſucceſſorem. Hæc autem non ſungatur dignitate nomine proprio, ſed radiis Imperatoris coruſcet, ac proinde careat ſuccedenti in dignitate.Et ideo hanc partem ſuſtinent *Bart.d.l.Quod* Princip*i,fine,& ibi Baldus fine, Idem Bartolus l.More,fin.de iuriſd.omn.iud.& ibi* Albericus *nu.10.Decius n.54.Iaſon n.65.Fulgoſius nu.25. Zaſius fine, Bellapertica n.18.Iacobinus in 1.lectura n.33.Cacialupus nu.35.Angelus l. Si quis n. ff.eodem t. Ant.*licèt ſubobſcurè,*c.Quoniam Abbas n.25.de offic.deleg.& ibi Imola nu.7.Decius in noua edit.nu. 42.& ibi Felinus n.7.Beroius num.*100.*&* 102.*Anchar.cap.*Si *gratioſè,n.6.verſ.in 1.caſu de reſcript.in 6.& ibi Francus n.13. & cap.Statutum, in principio nu.11.notab.5 eodem tit.& lib.& ibi Dominicus n.8.Imola clement.2.nu.12.de reſcript.Fulgoſius, l.Si quis Imperatorem,nu.2.verſ.Sed ſi ſit factum, C.qui teſtam. fac.poſ.Tabiena verbo Delegare,quæſt.12.nu.13. Menochius de præſumptione lib.5.præſumptione 121.nu.10.& de arbitrar.lib. 1.quæſt.68.num.24.*

9 Alij verò hanc limitationem reiiciunt, ſuſtinentes commiſſionem factam Vicario ſub nomine dignitatis, eſſe realem, & ita eo mortuo tranſire ad ſucceſſorem in vicariatu. Ducuntur,quod detur verè ſucceſſor. Vt conſtat ex *c. 1. de officio Vicar. in* 6.vbi vult textus ſubſtitutum in vicariatu repræſentare & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius,ibi:*Illos,qui vices ipſius gerunt.*Vbi *Gloſſa verbo Ipſius,*ait,*officialis,vel officialatus.*Huius ſententiæ ſunt *Paulus clem.Et ſi principalis de reſcript. Card.c.Quoniam Abbas, n.3.oppoſit.11.& 12.de offi.delegat. Iac.de* Puteo dicens ſic in Rota deciſum eſſe,*deciſ.487.n.1.lib.2. Flaminius de reſig.beneſ.l.1.q.11.ad finem.*

10 Cæterum optimè quæſtionem hanc diluit *Abb.c.Quoniam Abbas,n.11.de offi.deleg.*dicens licèt propriè & ſtrictè Vicarius Epiſcopi non habeat dignitatem,vt apertè probant rationes num.8.propoſitæ,atque ita in rigore commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis non tranſiret ad ſucceſſorem:at tranſire quidem. Quia eam eſſe Pontificis mentem, veréque ab ipſo conſiderati Vicarij tribunal, dum hæc committit ſub nomine vicariatus, praxis ipſa ſatis atteſtatur. Idque ſuadet prudens ac ſuauis Eccleſiæ gubernatio. Cùm enim commiſſiones diſpenſationum in foro externo conceſſarum dirigantur ſemper officiali diœceſano, ſi perſonales eſſent,paſſim perirent, magnæq; expenſæ in impetrandis aliis reſcriptis fierent.Atque hoc pacto defenſa opinio relata num.præcedenti eſt vera. Et quamuis Doctores loquantur de Vicario Epiſcopi, idem intelligo de Vicariis capituli ſede vacante,ac prælatorum habẽtium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi, ita vt nulli Epiſcopo ſubſint. Commiſſiones enim huiuſmodi Vicariis directæ ſub nomine officij tranſibunt ad ſucceſſorem. Cum militet eadem ratio, & praxis ipſa ita docet.Hos enim omnes capaces eſſe harum delegationum probabo n.34.

Hinc deducitur commiſſiones factas legato etiam 11
à latere ſub nomine dignitatis non tranſire ad ſucceſſorem,ſed cùm perſona legati extingui. Quia legati dignitas non eſt perpetua in Eccleſia, ſed ad nutum & ſimplicem Pontificis voluntatem reuocabilis. Atque ita finita legatione non dicitur vacare dignitas, nec in ea datur ſucceſſor, ſed ſemper de nouo per Pontificem creatur. Et confirmatur ex *cap. Præſenti,de offic. legati in 6.* vbi deciditur reſeruationes & prouiſiones beneficiorum à legato facta, & nondum effectum ſortita, expirare finita legatione. Sentit ergo textus legationem extingui: nec tranſire ad ſucceſſorem.Et ita docent *Anton.cap.Quoniam Abbas,num.23.de offic.delegat.& ibi Abbas num.11.Decius in noua editione,num.63.Felinus num.8.Beroius à num.* 102. *vſque ad* 105. *Bartol.l.More.fine,ff.de iuriſdict. omn.iudic.Imola clement.2.nu.12.de reſcript.Dominicus cap.Statutum,in principio, num.8.de reſcript.in 6.& ibi Francus nu.11.notabil.5.& cap.Si gratioſè,num.13.eodem tit.& lib. Tabiena verb.Delegare,quæſt. 12.num.13.*

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de legatione 12
facta canonico ſub nomine dignitatis.Quidam ſic diſtinguunt, ſi in illa Eccleſia non ſit certus canonicorum numerus,non tranſit ad ſucceſſorem. Quia canonicatus ille cum perſona extinguitur,nec ſucceſſorem habet, *ca. dilecto de præb.* ſecus ſi ſit certus numerus. Sic tenent aliqui, (vt refert *Abb.ſtatim allegandus;*) & partim eſt eiuſdẽ ſententiæ *Ant.c.Quoniam Abbas,n.23.de offic.deleg.*tenet enim priorem partem:ac poſteriorem indeciſam relinquit. At verius eſt in neutro euentu canonicatum habere propriè ſucceſſorem,ſed extingui morte:& pari ratione commiſſionem illi factam ſub nomine dignitatis. Et ita ſuſtinent *Abb.d.c.Quoniam Abbas,n.9.& ibi Beroius n.99.Felinus,n.5. & 6.Decius in noua ed.à n.59.Imola clem.2.n.12. de reſcr. Domin.c.ſtatutum,in princ.n.8.de reſcript.in 6.& ibi Francus n.9.* Cæterum quamuis hoc in rigore verum ſit,ex mente Põtificis bene tranſiret in alium, cui canonicatus ille collatus eſt,(vt n.10.diximus de Vicario Epiſcopi)& ita tenet *d.c.Quoniam Abbas,n.9.*

Quod ſi roges, quænam dignitas ſit,quæ propriè ſuc- 13
ceſſorem habet,atque ita commiſſio facta illi tranſeat ad ſucceſſorem?Dic eſſe illam,quæ perpetuò exigitur in Eccleſia. Vt bene tradit *Domini. c. Statutum, in principio de reſcript.in 6.num.8.*

Tertiò limitatur ab aliquibus regula,vt tunc commiſ- 14
ſio facta dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, quando commiſſio illa iuriſdictionem aliquam continet, ſecus ſi ſit nudum miniſterium, ſeu nuda facti executio.Et ratio eſt, quia in iuriſdictionis cõmiſſione attenditur præſumpta peritia eius, qui eam dignitatem habet, quicumque ille ſit. At in nudi miniſterij commiſſione ſola certæ perſonæ affectio & confidentia. Sic relato pro ſe Innocentio tradit *Bartolus l.More,in fine,ff.de Iuriſd.omni.iud. & ibi Iaſ. nu.65.idem Bart.l.Qui liberis,§.Hac verba,nu.4.ff.de vulgari, & ibi Imola n.5.fine,& n.6.Ioan. And.c.final.n.24.de offi.deleg. & ibi Anton.§.vlt.nu.25.Beroius ca.Quoniam Abb.à nu.*111. *eodem t.Anchar.c.Si gratioſè,nu.7.de reſcript.in 6.Ruinus conſ. 115.num.9.vol.1.& conſil.63.num.5.verſ.Nec obſtat, volum.4.*

triplicitex committi poteſtatem delegatam alicui, 1. modo, expreſſo ſolo nomine proprio delegati, vt committimus Petro. 2. modo, expreſſo ſolo nomine dignitatis, vt Committimus Archiepiſ.Granatenſi.3.expreſſo vtroque, vt Committimus Petro Archiepiſc. Granatenſi.

2 Secundò ſupponendum eſt, difficultatem huius quæſtionis pendere ex cognitione quando commiſſio huiuſmodi perſonalis ſit, quando verò realis. Nam ſi perſonalis ſit, id eſt, perſonæ cui delegatur ſpecialiter conceſſa, ceſſabit eius morte, eo quod ſubiectum cui inhærebat deficiat. Si autem realis ſit, id eſt, dignitati vel officio conceſſa, cum dignitas illa ſeu officium perpetua ſint, non extinguetur morte delegati, ſed tranſibit in perſonam ſuccedentem in eo officio aut dignitate. Quippe ea quatenus fungens eodem officio ſeu dignitate, reputatur vnum cum præcedenti. Quare totius huius diſputationis difficultas eò ſpectat, vt ex coniecturis deducatur, quando cenſeatur commiſſio facta dignitati ſeu officio, & ſic realis ſit, nec morte delegati extinguatur: quando autem ſoli perſonæ, & ſic tanquam perſonalis extinguatur eius morte.

3 Tertiò ſupponendum eſt, ad coniectandum an commiſſio ſit perſonalis, an potius realis, non principaliter ſpectandum eſſe an delegatio fiat expreſſo nomine delegati, an expreſſa eius dignitate; ſed hanc conſiderationem eſſe vltimum remedium, quando, nempe, ex ſubiecta materia vel ex aliis verbis in diſpenſatione contentis deduci nequit. Quare prius ſunt alia verba & ſubiecta materia perpendenda, & quando illis perpenſis res adhuc dubia manet, id diiudicandum eſt ex nominis proprij delegati, aut eius dignitatis expreſſione. Quare ſi verba vel materia ſubiecta indicent diſpoſitionem eſſe perſonalem, ſic erit cenſendum etſi ſolius dignitatis delegati mentio fiat. Exemplum ſit de verbis. Pontifex committit cauſam Epiſcopo Cordubenſi ſolo dignitatis nomine expreſſo, declarans ſe illi committere ob peculiarem ſcientiæ ac ſanctitatis notitiam, quam de illo habet. Ex verbis conſtat non habitam eſſe dignitatis conſiderationem, ſed perſonæ: ac proinde commiſſio erit perſonalis. Exemplum in materia ſubiecta: Fuit excommunicatus Epiſcopus Cordubenſis ſolo dignitatis nomine expreſſo, manifeſtum eſt excommunicationem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Quod hoc petat materia excommunicationis ſubiecta, vt pote, quæ ob ſolum perſonale delictum ferri poteſt. Ratio autem huius eſt, quia vna præſumptio tollit aliam, & maior minorem. Vt tradit *G.oſſ.fin.c.Tranſmiſſa, qui filij ſint legit.*& ex multis probat *Menoch.de præſumpt. l.1.q.50.n.1.* At fortior eſt præſumptio, quæ ex verbis ipſis peculiaribus commiſſionis, ac ex materia ſubiecta ſumitur, vtpote quæ peculiaris eſt, quam generalis deſumpta ex proprij nominis dignitatiſve expreſſione. Ergo illa potius attendenda eſt, ac huic præponderat. Atque ita docent *Ioan. Andr.reg.*Priuilegium,*de reg.iur.in6.& ibi Anchar.n.vn.col.2. & conſ.327.n.5.6.Abb.conſil.93.n.1.& 2.l.2.& c.Mandata, n.1.de præſumpt.& c.Quoniam Abbas,n.8. de officio deleg*, vbi *Anton.n. 21. Cardinal.q.penult.Imola n.8.Decius in noua editione,n.23.Beroius à n.82.idem Decius l.More,n.53.& 54.ff. de iuriſd.omn.iudic.Couar.l.3.var.c.15.n.2.* & latiſſimè alios allegans,*c.Requiſiſti, n. 1. & ſeqq. de teſtam. Barboſa l. Quia tale 14.n.41.ff.ſoluto matrim.*

4 Hinc infert *Decius c.Quoniam Abbas,in noua edit.n.36,de offic. deleg.* præſumptionem reſpicientem perſonam præferri præſumptioni reſpicienti dignitatem; ac proinde vtraque concurrenti iudicandam eſſe diſpoſitionem perſonalem in dubio. Et ratio eſt, quia præſumptio ſpecialis generalem ceſſare facit. Cùm ſpecies generi deroget (vt ex multis probat *Menoch.de arbitr.l.2.caſu 471.nu.14.& de præſumpt. l. 1. q. 29.n. 7.* At præſumptio reſpiciens perſonam magis ſpecialis eſt (vt voluit *Bald. l.1.q. 3.ff.de officio Conſulis.*) Sed *Beroius eo c.Quoniam Abbas, n.85,* ex multis contra hoc inſurgit, & tandem concludit forte eſſe verum quod ait *Decius*, quando præſumptiones illæ pares hinc inde eſſent, ac proinde res eſt in æquilibrio & dubia. Tunc enim vincet in eo dubio præſumptio perſonalis, ac reputabitur diſpoſitio perſonalis. Et verè in hoc dubio loquitur *Decius*, idque veriſſimum credo.

His præmiſſis, quadruplex quæſtio in hac diſputatione diſcutienda eſt. 1. quando commiſſio fit ſolo nomine dignitatis, aut ſolo nomine perſonæ expreſſo, an cenſeatur perſonalis, ac proinde extinguatur delegati morte. 2. quid vbi vtrumque nomen exprimitur. 3. quid quando delegatus non obiit, ſed officio vel dignitate iam functus eſt? Vltima eſt ſpecialis in diſpenſationibus impedimentorum matrimonij commiſſis officiali diœceſano, quando expirent officiali illo vita aut officio functo, nec tranſeat ad eius ſucceſſorem. Vbi & alia diſſerentur ad hoc pertinentia, & diſputabitur de commiſſione in foro, conſcientiæ confeſſori. 5

QVÆSTIO I. An quando delegato fit commiſſio, expreſſo nomine ſolo proprio, aut ſolo dignitatis officiive, cenſeatur perſonalis, & ita extinguatur morte perſonæ delegati: an potius realis, ac proinde ad ſucceſſorem tráſeat? Qua in re quando ex coniecturis verborum vel materiæ ſubiectæ certior regula deduci nequit, iuxta dicta n.3. ſed omnibus penſatis eſt res dubia, hæc regula accipienda eſt. Si ſolum perſonæ delegati nomen exprimatur, erit commiſſio perſonalis, ac morte delegati extinguetur. Vt committo hoc Petro, vel Petrus ſit mei teſtamenti executor. Quando autem nomen dignitatis vel officij ſolùm exprimitur, commiſſio erit realis, & eo delegato mortuo tranſibit ad ſucceſſorem in ea dignitate vel officio. Vt hoc committo Epiſcopo Cordubenſi: vel ſit teſtamenti executor Decanus Granatenſis. Regula hæc probatur expreſſe ex *c. Quoniam Abb.de off.c.deleg* ibi: *Quia ſub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum commiſſio emanauit.* locorum id eſt, dignitatum, quæ locis præſunt. Vt explicat *ibi Abb.n.*8. ab omnibus receptus. Et ideo ex eo textu colligunt hanc regulam vniuerſi DD. *cum gloſſa ibi verb.Subſtitutum.* Et ratio eſt, quod in priori caſu commiſſio fit perſonæ, quæ moritur. At in poſteriori dignitati, quæ [illegible] ſed eſt vna & eadem in ſucceſſore, [illegible] *in6.* 6

Aliqui hanc regulam [illegible] commiſſio realis facta ſub nomine dignitatis tranſeat ad ſucceſſorem, quando prior obiit re non integra, ſed negotio iam incepto: ſecus ſi re integra obierit. Ducuntur ex *c. Quoniam Abbas, de offic. deleg.* quod expreſſe videtur ſupponere delegationem dignitati factam tranſire ad ſucceſſorem, ſi iudici præmortuo fuerit reſcriptum præſentatum, & ſic res non ſit integra, ibi: *Illi mandato noſtro porrecto.* Quæ verba cùm ſint ablatiui abſoluti, efficiunt conditionem, *l. A teſtatore ff. de cõdit.& demonſtr.* Sic ſuſtinet *Angelus §.Et hac verò iubemus, verſ. Attend.auth. Vt nulli iudic.* Et *Beroius d.c.Quoniam Abbas,n.12.& 13.* ait in literis ad lites, de quibus is textus agit, forte neceſſarium eſſe vt mortuo præſentatæ ſint, ſecus in aliis. Et concludit id eſſe cogitandum. At dicendum eſt, nil referre in hoc [illegible] an à priori habenti illam dignitatem res cœpta ſit, an potius re non incepta, ſed integra obierit. Quia rem eſſe integram aut cœptam, ne commiſſio expiret, ſolùm attenditur quando delegans obiit: (vt late videbimus diſp.ſeq.) non autem quando delegatus obiit. Quare dum eſt commiſſio perſonalis, ſemper extinguitur [illegible] delegati: quando autem eſt realis, tranſit [illegible] ſucceſſorem, ſiue commiſsio cœpta ſit à defuncto, ſiue res integra manſerit. Quia ratio vtriuſque partis, nimirum, perſonam mori, non autem dignitatem, militat, ſiue res ſit integra, ſiue non. Et ita docent *Innoc. d.c. Quoniam Abbas, n. vn. & ibi Hoſtienſ.n.5.& 9.Ioan.Andr.n.27.Ant.n.20. Cardin.poſt q.1. oppoſit.1.Imola n.2.Decius in noua edit.n.14. notab. 3. Henricus n.10.Anchar.c. Licèt vndique,q.5. de off.c.deleg.idem Hoſt. ſum.tit.De offic. deleg.§. Quibus modis finitur, n.10.verſ.Quid ſi mortuus eſt. Archid. c. Si is cui, ſtatim in princ.eod. t. in 6.*

&

& ibi Domin.n.4.verſ.In fine Gloſſæ,idem Decius, l.More n.54. ff.de iuriſd.omn.iud.& ibi Zaſius fin. Bellapertica nu.17. Menochius dicens ſententiam Angeli ab omnibus reiici, *de arbitr.l.1.q.68.n.22.*Neque obſtat *d.c.Quoniam Abbas*,quia in illis verbis:*mandato noſtro porrecto*, ſupplendum eſt,maximè, nec in hoc vim textus facit, ſed in eo quòd delegatio dignitati facta ſit. Et ita explicant *Hoſt. Ioan. Andr. Ant.Card.ibi locis proximè allegatis.*

8 Secundò temperatur hæc regula ab aliquibus, vt intelligatur quando dignitas delegati eſt per ſe ſubſiſtens, & nomine proprio illi competit, ſecus ſi ſit acceſſoria, & dependens ab alio,cui principaliter ea dignitas ineſt: vt contingit in vicario Epiſcopi.Atque proinde in hoc euētu nulla erit differentia, ſiue commiſſio fiat expreſſo nomine proprio Vicarij, ſiue nomine dignitatis: nam in vtroque euentu commiſſio erit perſonalis, nec trāſibit ad ſucceſſorem in vicariatu,ſed morte perſonæ peribit. Ratio eſt, quia dignitas ſeu officium Vicarij eo mortuo expirat, vel eo reuocato ab Epiſcopo: nec dicitur tunc vacans, eò quòd non habeat propriè ſucceſſorem. Quippe Vicarius non habet iuriſdictionem nomine proprio, ſed iuriſdictio ſua eſt Epiſcopi faciens idem conſiſtorium, *ca. 2.de conſuet.in 6.* Et confirmatur,nam ſi vicariatus haberet ſucceſſorem,diceretur vacare per mortem,& ea dignitas eſſet neceſſariò perpetua in Eccleſia, & conſequenter non penderet ab Epiſcopi voluntate Vicarium conſtituere: ſed teneretur eum creare: alioquin elapſo termino legitimo poteſtas creandi ad Papam deuolueretur, *c.1.& toto t.de ſupp.neglig.prælat.* At Epiſc.non tenetur creare Vicarium,*c.1.& 2.de offic.Vicarij,in 6.*& notatur *c.Perlectis,d.25. & clem.1.de reſcript.* Ergo vicariatus dignitas non eſt perpetua, nec in ea ſucceditur, ſed dicitur de nouo aſſumi à Vicario denuo creato. Secundò probatur ex *l. Auguſtæ, iunct. l. Quod Princip, ff. de legat.2.* vbi legatum Imperatori factum tranſit ad ſucceſſorem, ſecus ſi legetur Imperatrici. Quod ille dignitatem nomine proprio habeat, & ſic ſucceſſorem. Hæc autem non ſungatur dignitate nomine proprio, ſed radiis Imperatoris coruſcet, ac proinde careat ſuccedenti in dignitate.Et ideo hanc partem ſuſtinent *Bart.d.l.Quod Princip.fine,& ibi Baldus fine, Idem Bartolus l.More,fin.de iuriſd.omn.iud.& ibi* Albericus *nu.10.Decius n.54.Iaſon n.65.Fulgoſius nu.25. Zaſius fine, Bellapertica n.18.Iacobinus in 1.lectura n.33.Cacialupus nu.35.Angelus l. Si quis n.* [illegible] *ff.eodem t. Ant.*licèt ſubobſcurè,*c.Quoniam Abbas n.25.de offic.deleg.& ibi Imola nu.7.Decius in noua edit.nu. 42.& ibi Felinus n.7.Beroius num.*100.*&* 102.*Anchar.cap.*Si *gratioſè,n.6.verſ.in 1.caſu de reſcript.in 6.& ibi Francus n.13. & cap. Statutum, in principio nu.11.notab.5 eodem tit.& lib.& ibi Dominicus n.8.Imola clement.2.nu.12.de reſcript.Fulgoſius, l.Si quis Imperatorem,nu.2.verſ.Sed ſi ſit factum, C.qui teſtam. fac.poſ.Tabiena verbo Delegare,quæſt.12.nu.13. Menochius de præſumptione lib.5.præſumptione 121.nu.10.& de arbitrar.lib. 1.quæſt.68.num.24.*

9 Alij verò hanc limitationem reiiciunt, ſuſtinentes commiſſionem factam Vicario ſub nomine dignitatis, eſſe realem, & ita eo mortuo tranſire ad ſucceſſorem in vicariatu. Ducuntur,quod detur verè ſucceſſor. Vt conſtat ex *c. 1.de officio Vicar. in 6.*vbi vult textus ſubſtitutum in vicariatu repræſentare & gerere vices illius, qui prius erat Vicarius,ibi:*Illos,qui vices ipſius gerunt.*Vbi *Gloſſa verbo Ipſius,*ait,*officialis,vel officialatus.*Huius ſententiæ ſunt *Paulus cl.1.Et ſi principalis de reſcript. Card.c.Quoniam Abbas, n.3.oppoſit.11.& 12.de offi.delegat. Iac.de Puteo* dicens ſic in Rota deciſum eſſe *deciſ.487.n.1.lib.2. Flaminius de reſig.benef.l.1.q.11.ad finem.*

10 Cæterum optimè quæſtionem hanc diluit *Abb.c.Quoniam Abbas,n.11.de offi.deleg.*dicens licèt propriè & ſtrictè Vicarius Epiſcopi non habeat dignitatem,vt apertè probant rationes num.8.propoſitæ, atque ita in rigore commiſſio illi facta ſub nomine dignitatis non tranſiret ad ſucceſſorem:at tranſire quidem. Quia eam eſſe Pontificis mentem, vereque ab ipſo conſiderati Vicarij tribunal, dum hæc committit ſub nomine vicariatus, praxis ipſa ſatis atteſtatur. Idque ſuadet prudens ac ſuauis Eccleſiæ gubernatio. Cùm enim commiſſiones diſpenſationum in foro externo conceſſarum dirigantur ſemper officiali diœceſano, ſi perſonales eſſent,paſſim perirent, magnæq; expenſæ in impetrandis aliis reſcriptis fierent.Atque hoc pacto defenſa opinio relata num.præcedenti eſt vera. Et quamuis Doctores loquantur de Vicario Epiſcopi, idem intelligo de Vicariis capituli ſede vacante,ac prælatorum habētium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi, ita vt nulli Epiſcopo ſubſint. Commiſſiones enim huiuſmodi Vicariis directæ ſub nomine officij tranſibunt ad ſucceſſorem. Cum militet eadem ratio, & praxis ipſa ita docet.Hos enim omnes capaces eſſe harum delegationum probabo n.34.

Hinc deducitur commiſſiones factas legato etiam 11 à latere ſub nomine dignitatis non tranſire ad ſucceſſorem,ſed cùm perſona legati extingui. Quia legati dignitas non eſt perpetua in Eccleſia, ſed ad nutum & ſimplicem Pontificis voluntatem reuocabilis. Atque ita finita legatione non dicitur vacare dignitas, nec in ea datur ſucceſſor, ſed ſemper de nouo per Pontificem creatur, Et confirmatur ex *cap. Præſenti,de offic. legati in 6.* vbi deciditur reſeruationes & prouiſiones beneficiorum à legato facta, & nondum effectum ſortita, expirare finita legatione. Sentit ergo textus legationem extingui: nec tranſire ad ſucceſſorem.Et ita docent *Anton.cap.Quoniam Abbas,num.23.de offic.delegat.& ibi Abbas num.11.Decius in noua editione,num.63.Felinus num.8.Beroius à num.* 102. *vſque ad* 105. *Bartol.l.More,fine,ff.de iuriſdict. omn.iudic.Imola clement.2.nu.12.de reſcript.Dominicus cap.Statutum,in principio, num.8.de reſcript.in 6.& ibi Francus nu.11,notabil.5.& cap.Si gratioſè,num.13.eodem tit.& lib. Tabiena verb.Delegare,quæſt. 12.num.13.*

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de legatione 12 facta canonico ſub nomine dignitatis.Quidam ſic diſtinguunt, ſi in illa Eccleſia non ſit certus canonicorum numerus,non tranſit ad ſucceſſorem. Quia canonicatus ille cum perſona extinguitur,nec ſucceſſorem habet, *ca. dilecto de præb.* ſecus ſi ſit certus numerus. Sic tenent aliqui, (vt refert *Abb.ſtatim allegandus*:) & partim eſt eiuſdē ſententiæ *Ant.c.Quoniam Abbas,n.23.de offic.deleg.*tenet enim priorem partem:ac poſteriorem indeciſam relinquit. At verius eſt in neutro euentu canonicatum habere propriè ſucceſſorem,ſed extingui morte:& pari ratione commiſſionem illi factam ſub nomine dignitatis. Et ita ſuſtinent *Abb.d.c.Quoniam Abbas,n.9.& ibi Beroius n.99.Felinus,n.5. & 6.Decius in noua ed.à n.59.Imola clem.2.n.12.de reſcr. Domin.c.ſtatutum,in princ.n.8.de reſcript.in 6.& ibi Francus n.9.* Cæterum quamuis hoc in rigore verum ſit,ex mente Pōtificis bene tranſiret in alium, cui canonicatus ille collatus eſt,(vt n.10.diximus de Vicario Epiſcopi)& ita tenet *d.c.Quoniam Abbas,n.9.*

Quòd ſi roges, quænam dignitas ſit,quæ propriè ſuc- 13 ceſſorem habet,atque ita commiſſio facta illi tranſeat ad ſucceſſorem?Dic eſſe illam,quæ perpetuò exigitur in Eccleſia. Vt bene tradit *Domini. c. Statutum, in principio de reſcript.in 6.num.8.*

Tertiò limitatur ab aliquibus regula,vt tunc commiſ- 14 ſio facta dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, quando commiſſio illa iuriſdictionem aliquam continet, ſecus ſi ſit nudum miniſterium, ſeu nuda facti executio.Et ratio eſt, quia in iuriſdictionis cōmiſſione attenditur præſumpta peritia eius, qui eam dignitatem habet, quicumque ille ſit. At in nudi miniſterij commiſſione ſola certæ perſonæ affectio & confidentia. Sic relato pro ſe Innocentio tradit *Bartolus l.More,in fine,ff.de Iuriſd.omni.iud.& ibi Iaſ. nu.65.idem Bart.l.Qui liberis,§.Hac verba,nu.4.ff.de vulgari, & ibi Imola n.5.fine,& n.6.Ioan.And.c.final.n.24.de offi.deleg. & ibi Anton.§.vlt.nu.25.Beroius ca.Quoniam Abb.à nu.111. eodem t.Anchar.c.Si gratioſè,nu.7.de reſcript.in 6.Ruinus conſ. 115.num.9.vol.1.& conſil.63.num.5.verſ.Nec obſtat, volum.4.*

At verius eſt, huiuſmodi commiſſionem tranſire ad ſucceſſorem in dignitate. Quia nulla congrua differentię ratio aſſignari poteſt. Cùm enim dignitas, cui commiſſio facta eſt, non moriatur, ſed eadem in ſucceſſore maneat, dicendum eſt eam ad ſucceſſorem tranſire. Nec *Innoc.c. fin.nu.4.de offic.deleg.* quem pro ſe allegat *Bartolus*, eſt eius ſententiæ. Quia loquitur in caſu in quo ex verbis conſtat electam eſſe induſtriam perſonæ: in quo caſu omnes fatentur eam eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Et ita hanc partem ſuſtinent *Hoſt.c.fin.n.11.de offic. Abb.ibi, §.vlt.fin.Card.q.7.Imola n.20. Anchar.nu.8.Felin.n.8.limit.1. Bellamer.q.2.n.6.idem Abb.d. c. Quoniam Abb.n.19.*vbi *Decius in noua ed.n.77.Idem Card.Clem.vn.fin.de offic.deleg.Paulus d.l. Qui liberis,§.Hæc verba,n.4.Idem Decius d.l.More,nu.52.*vbi *Cacialupus nu.39.Menoch.de arbitr.lib.1.q.68.nn.23.* qui omnino conſulendus eſt à *nu.4.*vbi tractat an poteſtas arbitrandi conceſſa dignitati tranſeat ad ſucceſſorem, & à *n.26.*vbi tractat quid quando extra iudicium res eſt terminanda,& partes committunt iudici, vt arbitro, an id arbitrium tranſeat ad ſucceſſorem.

15 Quartò limitatur ab aliquibus, niſi ille,cui ſub nomine dignitatis facta eſt delegatio, ſit coniunctus ſanguine aut ſtricto amicitiæ vinculo cum delegante, tunc enim erit perſonalis, nec ad ſucceſſorem trãſibit. Sic *Iaſon l. More,n.65.ff.de Iuriſdict.omnium iudicum.* Et refert pro ſe *Gloſſam c.Religioſus,verb.Expreſſerit de teſtam. in 6.* idque probat ex *c.Requiſiſti,de teſtam.* Sed cum ſtylus & conſuetudo habeant, vt delegationes committantur perſonæ alicui in dignitate conſtitutæ,iuxta *c.Statutum,in princ.de reſcript.in 6.*& diſpẽſationes fori externi officiali diœceſano,exiſtimo quamuis ij ſunt conſanguinei delegantis, vel valde familiares, commiſſionem ſub nomine dignitatis delegati factam eſſe realem, & tranſire ad ſucceſſorem. Quia non cenſetur principaliter ſpectata perſona, aut coniunctio cum illa, ſed dignitas cui hæ cauſæ delegari debent. Nec *Gloſſa*,quam pro ſe refert *Iaſon*,illi fauet. Quippe loquitur in teſtamẽti executione perſonæ in dignitate conſtitutæ commiſſa ſub dignitatis nomine. Vt ſi teſtator nominet ſui teſtamenti executorem Archiepiſcopum Granatenſem:cum enim per accidens omnino ſe habeat dignitas reſpectu executionis,eaque executio communiter demãdari ſoleat amicis,ac ſanguine iunctis, iure optimo ex his deducetur vrgentior præſumptio, potius perſonæ, quam dignitatis conſiderationem habitam,vt commiſſio ſit perſonalis, quam ex ſolius dignitatis expreſſione ad coniectandum oppoſitum. Nec fauet etiam *cap. Requiſiſti de teſtament.* Quia loquitur in legatis relictis perſonæ in dignitate conſtitutæ. Qua in re præualet præſumptio deducta ex amicitia & conſanguinitate,vt cenſeatur legatum factum contemplatione perſonæ præſumptioni deductæ ex ſolius dignitatis expreſſione, vt cẽſeatur factum contemplatione dignitatis. Quod in legatis relinquendis conſanguinitas & amicitia ſpectari ſoleant.

16 Vltimò limitatur à quibuſdam *regul. Quoad eam partem*, vt delegatio facta expreſſo ſolo delegati nomine cenſeatur perſonalis,& ſic cum perſona expiret, vt intelligatur, niſi delegatus ſit incognitus deleganti,tunc eum cenſebitur commiſſio realis, & facta dignitati, ſi delegatus eam habeat. Per *l.penult.ff.de rebus dubiis.* Ita citatis Gulielmo & Angelo tenet *Iaſon l. More, n.56. lim. 6. ff.de iuriſd.om.ind.* Sed omnino diſplicet hæc limitatio,nec is textus eã probat. Quia ibi (vt nu. 19. ponderabimus)expreſſus eſt ſermo, quando ſub nomine proprio & dignitatis ſimul fit commiſſio. Præterea quia ſi committens noluit perſonæ, ſed dignitati,vel officio delegare:quorſum ſolius nominis proprij perſonæ mentionem fecit?

SVMMARIVM.

An commiſſio facta expreſſo nomine dignitatis, & perſona ſimul cenſeatur perſonalis,nec tranſeat ad ſucceſſorem? Refertur triplex opinio,n. 17.18.19.

Explicatur ſent.authoris. Et l.Si ſeruus communis,ff.de ſtip.ſeru.n.20.

Quid,ſi cõmiſſio ſit facta redderetur inutilis iuxta alterũ ſenſum, n.21.

Poſt n.21 inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An commiſſio facta expreſſis ſimul nominibus dignitatis,& perſonæ delegati, cenſeatur perſonalis an realis? Quæ quæſtio (vt diximus nu.3.) procedit vbi res eſt dubia,nec ex aliis coniecturis veritas elici poteſt. Quadruplex eſt opinio. I. ſuſtinet cenſeri commiſſionem realem dignitati factam, & ſic tranſire ad ſucceſſorem. Quòd dignitatis qualitas præualeat, vtpote,quæ potentior ac firmior eſt. Sic tenet *Gloſſ. l. Cum ita, 93. verſ. Hæredi,ff.de condit.& demonſtrat.*

II. Sent. tenet, ſpectandum eſſe vtrum ex illis nominibus præcedat, & præcedente proprio commiſſionem eſſe perſonalem, nec tranſire ad ſucceſſorem. Vt ſi dicatur Committimus Petro Archiepiſcopo Granatenſi. Secus ſi dignitatis nomen præcedat, vt Committimus Granatenſi Archiepiſcopo Petro. Ducitur,quia vbi res eſt dubia, deducitur ex literæ ordine intentio concedentis, *c.Mandatum in fin.de præb.in 6.c.Si quis iuſto,in princ.de elect.in 6.& l.Quoties.ff.de vſufructu.* Hanc ſuſtinent *Bart. l. More,in fin.ff.de iuriſd.omn.iudic.& ibi Decius,n.55.Iaſon n.65. Curtius iunior fine,Zaſius fin.Iacobinus in 1.lectura,n.33.Anchar.c.Si gratioſè,n.6. fin.de reſcript.in 6. Imola,l.Si ſeruus communis, n.2.*[illegible]*, ff.de ſtipul.ſeru.& ibi Angelus ſtatim in princ.*

III. Sent. ſic diſtinguitur. Aut committens diſponenſve 19
notitiam habet perſonæ cui committit, & tunc eſt vera diſtinctio poſita n.præced.vt ſit perſonalis, quando præcedit nomen proprium: realis verò, quando præcedit dignitatis nomen. Aut non habet notitiam perſonæ,& tũc cenſetur realis facta dignitati, vtrumuis nomen præcedat. Probat ex *l.Si ſeruus communis,ff. de ſtipulat.ſeru.iunct.l.penult.ff.de rebus dubiis.* Quippe *d.l.Si ſeruus communis* cõſtituit diſcrimen, quando ſeruus communis ſtipulatur dominis ſuis,an præcedat nomen proprium an appellatiuũ. Quod ideo eſt, quia in dubio quod alteri poſtponitur, *cenſetur apponi non principaliter gratia diſponendi, ſed gratia demonſtrandi.* Quę ratio *poteſt etiam caſui noſtro* adaptari. Quoniam ex quo *1.ponitur nomen proprium*, deinde appellatiuum dignitatis, videtur nomen propriũ principaliter cõſiderari,& ſic in eo videtur diſpoſitio fũdata: & appellatiuum poſtpoſitũ videtur ſecundario apponi demõſtrationis gratia:& ideo potius attenditur nomen præpoſitum. Quod magis attendi debeat diſpoſitio, in qua mẽs diſponentis principaliter conſiſtit, quàm demonſtratio,argumẽto ex *l.Si quis in fundi vocabulo, & l.Stichum,ff.de legat.1.* vbi ab eo quòd gratia demõſtrandi ponitur,non determinatur diſpoſitio. Et ex *d.l.penult.* conſtat exprimentem nomen proprium, & officij, ac in alterutro errantem,videri in dubio conſideraſſe appellatiuum officij,ſi cognoſcebat perſonas,perinde ac ſi nomen propriũ non eſſet adiectum. Ergo quando delegãs minimè nouit delegatum, videtur in dubio ſemper delegare dignitati: quando autem nouit, videtur illi delegare, cuius nomen præponit. Et ita tuentur *Bart.d.l.Si ſeruus communis,nu.vn. Abb.conſ.93.fin.l.2.& c.Mandata,n.1.de præſumpt.& c.Quoniam Abb.n.8.de offic.deleg.*vbi *Card.q.penult. Decius in noua edit.n.47.& 48.*Et dicit communem *Beroius ibi n.91.*& tenent etiam *Paulus d.l.penult.n.4.Fulgoſius l. More, n.5.ff.de iuriſd.omn.iudic.& ibi Cacialupus n.38.Greg.Lop.l.47.fin.tom. 18.p.3.Menoch.de arbitr.lib.1.q.68.n.16.& 17.*

Vltima ſent. (cui adhæreo,licèt tres poſitæ ſint proba- 20
biles)ait ſemper huiuſmodi commiſſionem eſſe perſonalem,vtrumuis nomen præponatur, ac proinde non tranſire ad ſucceſſorem. Ducitur 1. quia cùm nomen dignitatis generale ſit ad omnes ea fulgentes, nomen autem proprium ſit ſpeciale illius perſonæ nominatæ, illud per hoc exprimitur ac reſtringitur, vt non excedat perſonam nominatam. Nam quoties genus & ſpecies in vnius perſona concurrunt, genus expoſitum per aliquam ſpeciem reſtringitur ad illam, *cap.2.de reſcript.cap.Statuto,de crimin. in 6.* Secundò,quia verba debent aliquid operari, *l.Si quando,ff.de legat.1.* quod adeò verum eſt, vt nec vna ſyllaba in reſcriptis Pontificis ſuperflua eſſe debeat, (vt probam lib. 3.diſp. 46. nu.6.) At expreſſio nominis proprij ſuperflua

prorſus

prorſus eſſet, niſi operaretur commiſſionem eſſe perſonalem. Nil enim aliud operari valet. Cum aliàs perſona ſit certa per expreſſioné certæ dignitatis, *l. Nominatim, ff. de liber. & poſth.* Tertiò ex *c. Quoniam Abb. de offic. deleg.* vbi textus explicans quando commiſſio ſit realis, ait: *Sub expreſſis nominibus locorum, & non perſonarum.* Quaſi dicat, vbi nulla nominis perſonæ mentio facta eſt. Negatio enim quicquid poſt ſe inuenit, deſtruit, ac magis negat, quàm affirmatio ponat. Vt bene tradit *Gl. c. Cũ dilectus, verb. A ſuſpenſis, de conſue.* Quartò, quia ex duplici eo nomine expreſſo, duplex coniectura ac præſumptio colligitur, ſed à nomine proprio ſpecialis, & à nomine dignitatis generalis (vt voluit *Bald. l. 1. q. 3. ff. de offic. Cõſulis.*) At ſpecialis generalẽ vincit (vt ex aliis probat *Menochius de arb. l. 2. caſu 472. n. 14. & de præſump. l. 1. q. 29. n. 7.*) Præponderabit ergo præſumptio deducta ex nominis proprij expreſſione, vt cõmiſſio cenſeatur perſonalis. Nec obſtat *l. Si ſeruus communis*, in cõtrarium allegata. Quia ibi nomen appellatiuum, nempe, officij piſtoris, tam ignotum erat, ſicut nomen proprium. Et ideo nõ apparet vtrum illorum ad alterius determinationem apponatur. Quod ſecus in noſtro caſu contingit. Et ideo huius ſent. videtur *Gl. clem. 2. verb. Principalis, de reſcript:* vbi dicit commiſſionem factam Vicario Epiſcopi eſſe perſonalem, quoties nomen proprium Vicarij exprimitur: & quãuis non explicet, etiamſi vtrumq; exprimatur, at clarè videtur etiam in hoc caſu loqui (vt teſtatur *Abb. d. c. Quoniã Abb. n. 10.*) Et eam tenent *Io. And. c. Statutum, n. 17. verſ. Et ibi poſſit, de reſcrip. in 6. & ibi Archid. n. 3. verſ. Quid ſi cauſa, Alex. conſ. 175. Perſpectis, col. penult. n. 5. vol. 5. Imola d. c. Quoniam Abb. n. 8 fin. & ibi Bellamer. q. 4. n. 13. Beroius nu. 22.* dicens fortè hanc ſent. eſſe in puncto iuris veriorem, *Tancredus & Brixienſis*, quos refert ac ſequitur *Henric. ibi n. 14. Flaminius de reſign. benefic. lib. 1. q. 11. n. 12.*

21 Quamcunque tamen ex his ſententiis amplectamur, ea limitanda eſt, niſi commiſſio ſeu diſpoſitio ſecundùm alterum intellectum redderetur omnino inutilis: tunc enim in dubio cenſeri debet ſpectatum id nomẽ, ſiue proprium, ſiue dignitatis, iuxta quod diſpoſitio eſt valida & vtilis. Quare ſi talis eſt ſpectato dignitatis nomine, erit realis: ſi verò ſpectato perſonę nomine, perſonalis. Exemplum huius ponit *Abb. c. Quoniam Abbas n. 9. de offic. deleg.* ſi commiſſio fiat Petro Fernandez Canonico Granatenſi, ſemper erit perſonalis, ſiue præponatur ſiue poſtponatur nomen proprium. Quia cùm multi ſint Canonici Granatenſes, niſi dicamus nomẽ proprium, adiectum ad determinandam perſonam, corrueret commiſſio tanquam incerta. Ratio autem huius limitationis eſt, quod in dubio ea ſemper interpretatio accipienda ſit, vt actus valeat, *l. Quoties, ff. de rebus dubiis.* Sic docent *Bart. l. Si ſeruus cõmunis, nu. vn. & ibi Angelus ſtatim in princ. ff. de ſtipul. ſeru. Abb. conſ. 93. fin. l. 2. & d. c. Quoniam Abb. nu. 8. & ibi Card. q. penult. Decius in noua edit. num. 49. Beroius num. 93. & 94.* vbi bene hoc limitat, niſi accepto hoc intellectu inferretur alteri iniuſtè damnum. Potius enim ſuſtinendum eſt, diſpoſitionem eſſe inutilem, quàm damnum iniuſtè inferri.

SVMMARIVM.

An amiſſa dignitate, vel officio delegati, commiſſio perſonalis pereat, realis autem tranſeat ad ſucceſſorem: ſicut delegati morte, n. 22.

Quid ſi delegatus non omnino deponatur, ſed ad alteram transferatur, num. 23.

Quid, ſi ante depoſitionem vel tranſlationem res non erat integra, numero 24.

An commiſſio perſonalis ceſſet ceſſante perſona dignitate, quando res erat integra, n. 25.

Quid, ſi in pœnam delicti priuetur dignitate, n. 26.

Quid, ſi tranſiiſſet ad ſtatum incompatibilem, n. 27.

An vt capax quis ſit commiſſionis à Papa factæ, ſatis ſit eum ſolo tempore impetrationis reſcripti eſſe in dignitate: vel ſat ſit tempore præſentationis reſcripti: an potius vtroque tempore deſideretur, n. 28.

Poſt n. 28. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

22 QVÆSTIO III. An ſicut morte delegati extinguitur delegatio perſonalis: realis verò ad ſucceſſorem tranſit, ita dicendum ſit; quando ſuperſtes eſt adhuc delegatus, at officium ſiue dignitatem amittit? Hac in rẽ ea eſt regula. Si commiſſio eſt perſonalis, vtpote perſonæ facta, non expirat finita eius dignitate, ſed poteſt adhuc de illa cognoſcere. Secus ſi ſit realis, vtpote dignitati facta: tranſit enim tunc ad ſucceſſorem. Ratio eſt clara, quod in priori caſu, cum ſolius perſonæ habita ſit conſideratio ſequatur commiſſio perſonarum, inſtar priuilegij perſonalis. At in poſteriori cùm ſola dignitas ſpectata ſit, illam ſequitur, in quacunque perſona inueniatur. Sed obiicies ſpectari ſemper dignitatem. Non enim eſt capax delegationis à Sede Apoſtolica eiuſve Legato factæ, niſi perſona in dignitate cõſtituta, *c. Statutum, in princ. de reſcript. in 6.* Sed reſpondetur ſpectari dignitatem, vt delegatus ille ſit capax commiſſionis acquirendæ: at vbi ſemel acquiſiuit, nil refert ad commiſſionis perſonalis retentionem, dignitatem ceſſaſſe (vt nu. 28. dicemus.) Quare hanc regulam tradunt *Gloſ. clem. 2. verb. Principalis, de reſcript. & ibi Imola n. 11. Abb. c. Quoniam Abb. n. 8. fin. de offic. deleg. & ibi Felin. nu. 5. Beroius n. 102. verſ. Et ex prædictis, Francus d. c. Statutum, in princ. nu. 10. & 11. & ibi Domin. n. 8. Fulgoſius, l. More, n. 25. ff. de iuriſd. omn. iudic. Tabiena verb. Delegare, q. 12. n. 13.*

Imò quamuis non deponatur dignitate legatus, ſed ad aliam transferatur, ceſſat commiſſio realis illi facta, tranſitque ad ſucceſſorem in priori illa dignitate. Quod cùm commiſſio priori illi dignitati facta ſit, ipſam ſemper ſequitur. Sic tradunt *Innoc. c. Quoniã Abbas, ſtatim in princ. de offic. deleg. & ibi* Ant. *n. 21. fin.* Abb. *n. 8. Card. n. 4. q. 4.* Bald. *n. 3. Henric. n. 10.* Bellamera *nu. 1. oppoſ. 1. verſ. Tertia eſt,* Beroius *nu. 110. Ioã. And. c. Quamuis, n. 2. de offic. deleg. in 6. & ibi* Anchar. *fin. Domi. n. 6. Francus in fin. & c. Statutũ, in princ. n. 11. de reſcr. in 6.* Cacialup. *l. More, n. 36. ff. de iuriſd. omn. ind.* Quod tamen intelligendum eſt, quando dignitas, ad quam delegatus ille tranſit, non continet primam, ſed illam extinguit. Vt ſi commiſſio fiat Decano Cordubenſi, & is fiat Epiſcopus Cordubenſis, ceſſabit commiſſio, & tranſibit ad decanum ſucceſſorem. Secus ſi per adiectam qualitatem non confundatur prior dignitas. Vt de cauſa commiſſa Epiſcopo Cordubenſi poſſet idẽ cognoſcere, ſi is Epiſcopatus Cordubenſis erigatur in Archiepiſcopatum. Quia factus Archiepiſcopus non deſinit eſſe Epiſcopus eiuſdem diœceſis. Sic *Abb. d. c. Quoniam Abb. n. 14. & ibi Decius in noua edit. n. 67. Beroius n. 110. Cacialup. d. l. More, n. 36.* 23

Quod adeò verum eſt, vt quamuis res non ſit integra, ſed delegatus cœperit vti commiſſione dignitati facta, ceſſabit eo amittente dignitatem, aut ad aliam tranſlato: & ad ſucceſſorem trãſibit. Quia cùm ſit præciſè dignitati conceſſa, pendet ab illa in conſeruatione. Sic reprobato *Monacho c. Statutum, nu. 8. 9. & 10. de reſcript. in 6.* dicenti non admitti commiſſionem, tenent *Innoc. Ioan. And. Card. Bald. Anchar. Domin. Francus, Henric. Bellamera, Cacialupus, n. præced. allegati.* Sicut quamuis delegatus obiret re integra, transferet commiſſio dignitati facta ad ſucceſſorem in dignitate, vt diximus, n. 7. 24

Tripliciter autem ſolet limitari, vt commiſſio perſonalis nõ expiret ceſſante officio aut dignitate perſonæ. Primò, dummodo res non ſit integra, ſed ante ceſſationem cœperit vti iuriſdictione. Sic *Francus c. Statutum, in princ. n. 8. de reſcript. in 6.* Sed iure optimo *idemmet Franc. c. Quamuis, in fin. de offic. deleg. in 6.* ait nil referre, ſiue cœperit vti, ſiue non. Quia (vt nu. 7. dicebamus in ſimili) rem eſſe integram aut inceptam, ne delegatio expiret, ſolum ſpectatur quando delegans obiit, aut dignitatem amiſit: non autem quando delegatus ipſe. Quod etiam conſtabit ex dicendis nu. 28. vbi probabitur ſufficere dignitatem habitam eſſe tempore impetrationis reſcripti, ne commiſſio perſonalis pereat, etſi tempore præſentationis reſcripti dignitas ea ceſſarit. Cùm tamen tunc res ſit integra. 25

Secundò limitatur, niſi perſona delegati ſit in delicti pœnam priuata officio vel dignitate. Per textum *l. Caſſius & ſeq. ff. de ſenator.* vbi rem otus à Senatu ob propriam turpitudinem, iudicare nequit, ſecus ſi ob aliam cauſam. Sic contra *Monachum c. Statutum, nu. 7. de reſcript. in 6.* tradunt *Bald. l. Generaliter, nu. 7. C. de Epiſcop. & cler. Decius cap.* 26

Quoniam Abb.nu.58.de offic.delegat.& ibi Felin.nu.5.Beroius num.96.

27 Tertiò limitatur, niſi delegatus ille depoſita dignitate tranſiſſet ad ſtatum incompatibilem,ita vt factus eſſet iuriſdictionis illius Eccleſiaſticæ incapax. Sic *Decius, Felinus,Beroius,n.præc.alleg.Baldus l.Prædia 6.nu.4. C.de fideicom Francus c.Statutum,in princ.n.8.de reſcrip.in 6.& ibi Archid n.3.verſ.Quid ſi cauſa, Anchar.num.5.q.4.Domin.nu.8.verſ.2 caſu,Tabiena verb.Delegare,q.12.nu.13. Flamin.l.1.de reſign. benefic.quæſt.11.num.15.*

28 Ex his deducitur intellectus ad *c.Statutũ,in princ.de reſcript.in 6.& Gl.ibi verb,Canonicis,in fin.*vbi cum textus decidat non poſſe cauſas à Sede Apoſtolica aut eius legato promanantes committi, niſi perſonis in dignitate aliqua conſtitutis,vt canonicis,vel aliis : ait *Gl.*ſufficere canonicatum aliáve dignitatem obtineri tẽpore impetrationis illius reſcripti Põtificij,quamuis tempore præſentationis eius ceſſarit iam dignitas illa. Secus ſi tempore impetrationis non aderat dignitas, non enim ſufficeret eam adeſſe poſtea tempore præſentationis. Quam doctrinam dicit *Abb.c.Quoniam Abb.nu.8.fine,de offic.deleg*,poſſe difficile ſuſtineri. Quia ſi ea commiſſio realis ſit,extinguetur ceſſante officio,ac tranſibit ad ſucceſſorem. Et *n.9.*varios excogitat modos defendendi illam Gloſſæ doctrinam. Sed ea doctrina veriſſima eſt,atque probatur ex eo textu, ibi:*Canonicis committantur.* Quippe qualitas iuncta verbo vel participio eſt intelligenda ſecundùm verbi vel participij tempus, *l.Titius,ff.de teſtam.milit.* Ergo ſatis eſt,& requiritur adeſſe dignitatem legato tempore commiſſionis ſibi factæ. 2. quia capacitas in ipſo commiſſionis initio ſpectanda eſt, *c.Si eo tempore,de reſcript.in 6.*3. quia per cõmiſſionem perſonalem factam illi, qui tempore impetrationis reſcripti,dignitate prȩditus erat,commiſſio quoad actum delegandi fuit conſummata. Non ergo vitianda eſt,licèt ad eum caſum res veniat, nempe ceſſationem dignitatis, à quo incipere nequit commiſſio. Et ideo eam Gloſſæ doctrinam amplectuntur *Monachus eo c.Statutum, in princ.n.7.Ioan.And.nu.17.& 18. Archid.nu.3.verſ.Quid ſi cauſa, Anchar.n.5.q.1.Domin.n.8.Francus n.8. Specul.t.de iudice delegato,§.fin.n.22.verſ.Quid ſi cauſa, Abb.conſ.93.n.2.li.2.Bald.l.Generaliter,n.7.C.de Epiſc.& cler. & l.Prædia 6.n.4. verſ.Extra quæro,c.de fidei commiſ.Paulus conſ.327.dub.3.Decius d.c.Quoniam Abb.in noua edit.n.56.& ibi Beroius nu.95. Felin.nu.5.Tabiena verb.Delegare,q.12.nu.19.Zauallos quæſt. pract.q.666.n.5.& ſeqq.Flaminius de reſign.benef.l.1.q.11.n.6. & ſeqq.*& refert *nu.*14.ſic cenſuiſſe congregationem Cardinalium. Et quamuis Gl. de ſolis canonicis loquatur, id gratia ſolius exempli in canonicis explicuit. Eius enim doctrina generalis eſt, in quibuſuis dignitate præditis. Quia textus ille de omnibus tractat. Et rationes allatæ procedunt æquè in omnibus Et ita docent *Felinus, Tabiena,Flamin.nu.6.alleg.prox.* Verum doctrina hæc Gloſſæ intelligitur, quando commiſſio fuit perſonalis. Nã quando eſt realis,nec requiritur,nec ſufficit,tempore impetrationis reſcripti adeſſe dignitatem.Cùm enim dignitatem ipſam ſequatur, nec perſonæ ſpeciali commiſſa ſit, ſufficit quando præſentatur reſcriptum, perſonam in ea eſſe dignitate. Quippe eadem dignitas erat, quamuis in alia perſona exiſtens, tempore impetrationis. Et amplius requiritur vt toto delegationis tempore perſeueret in ea dignitate. Nam quocunque temporis pũcto ceſſat dignitas,tranſit commiſsio ad ſucceſſorem in dignitate(vt nu. 22.diximus.) Et ita quando commiſſio eſt perſonalis, intelligunt eam Gloſſæ doctrinam *Ioan.And. Archid.Domin. Felin.Tabiena proximè alleg.Anchar.c. Quamuis,in fin.de offic. deleg.in 6.& ibi Francus in fine.*

SVMMARIVM.

Officialis Epiſcopi dicitur Vicarius generalis Epiſcopi.n.29.

An diſpenſatio commiſſa officiali, vel Vicario Epiſcopi, poſſit per Epiſcopum ea officiali remoto expediri,n.30.

An poſſit per eundem officialem, poſtquam ceſſauit eius officium, vel factus eſt Epiſcopus eiuſdem diœceſis,n.31.

An Vicarius capituli poſſit eſſe delegatus Pontificis, eiuſve legati,nec equi diſpenſationes commiſſas officiali diœceſano,n.32.

Quid,ſi diſpenſatio illa committeretur officiali, aut Vicario Epiſcopi,an poſſet illam expedire capitulum Sede vacanti,aut eius Vicarius,n.33.

An Vicarij habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem ſint capaces harum delegationum, & poſſint exequi diſpenſationem officiali commiſſam,n.34.

Quid de Vicario Epiſcopi confirmati,at nondum conſecrati,n.35.

Si duo ſint officiales,intelligitur delegatio facta officiali,de principali num.36.

Quid,ſi eſſent duo æquè principales? & explicatur c.Ad hæc & c.fin. de reſcript.n.37.

An præſentato reſcripto diſpenſationis alteri officiali poſſit alter adiri vel pars ſuperſedere, donec alter ſuccedat : vel diuidi vt alter diſpenſet, alter vero legitimet prolem,n.38.

An ſi officialis pronuntiarit reſcriptum ſubreptitium,& ſe deceptum poſtea inueniat,poſſit iterum de illo cognoſcere : & quid, ſi pronuntiet validum,& initum ſit virtute illius matrimonium, aut nondum initum, & inueniat ſe deceptum,n.39.

An altero confeſſario expedituro diſpenſationem in foro conſcientiæ, ſi ille declarauit eam eſſe ſubreptitiam, poſſit alius adiri:ac poſſit quidam eligi vt diſpenſet, alius verò vt prolem legitimet,num.40.& an poſſit ipſemet, vbi pronuntiauit irritam diſpenſationem, mutare ſententiam.

An ſi Epiſcopus alium Vicarium conſtituat, vel ipſe Vicarius alium ſubſtituat, poſſit ſubſtitutus exequi commiſsionem Vicario factam, num.41.

An ſi Epiſcopus Vicarium remoueat, ne de diſpenſatione commiſſa cognoſcat,poſsit adhuc cognoſcere : & an poſsit Epiſcopus alium creare, vt illam expediat,n 42.

An Vicarius poſsit delegare has diſpenſationes ſibi commiſſas, vel receptionem teſtium : & per quem fieri debeat, quando in alia diœceſi facienda eſt,n 43.

29 QVÆSTIO vltima. An commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrim. vel aliis rebus, quæ ſolent cõmitti officiali diœceſano,tranſeant eo reuocato ad ſucceſſorem:vel ab ipſomet expediri poſſint? I.Concluſio. Nomine officialis diœceſani intelligitur Vicarius generalis Epiſcopi illius diœceſis.Conſtat ex *clem.2.de reſcript. iũcta gl.verb. Officialis*, textus enim ait, *Etſi principalis officialis Epiſcopi.* Et *Gl.* ait, eundem officialem dici Vicarium, & *c.1.& 2.de offic.Vicarij,in 6.* textus eũdem vocat officialem, & ſtatim, *c.fin.* dicitur diſiunctiuè ; *Officialis,aut Vicarius generalis Epiſcopi.*Idque experientia ipſa teſtatur.

30 Hinc deducitur commiſſiones factas officiali, vel Vicario, non poſſe expediri per Epiſcopum etiam officiali remoto. Nam cum aperta differentia ſit inter Epiſcopum & eius officialem:vt conſtat ex *cap.Venerabilibus.in princ.de ſent.excom.in* 6.ibi: *Archiepiſcopo,vel eius officiali,*& commiſſio ſoli officiali fiat,nullatenus poteſt ad Epiſcopum pertinere.Idem quia etſi idem ſit Epiſcopi & eius Vicarij tribunal,id tamen ſolùm habet verum in cauſis,quȩ iure ordinario competunt Vicario. Atque ideo hoc tenent *Federicus conſ.130.Factum tale eſt,ad finem, Card.clem.2.q.9.n.10. de reſcript.& ibi Imola n.14.Paulus ibi,& Anchar.n.5.Bonifac. n.52.Decius c.Quoniam Abb.in noua edit.nu.62.de offic.deleg. & ibi* Bellamera,*q.11.n.14.Francus,c.Dilecti,el 2.q.5.de appel. & cap.Statutum,in princ.nu.11.notab.6,de reſcript.in 6.Bertachinus tract.de Epiſcopo,p.7.li.4.q.4. Rebuffus praxi benef.tit.de forma Vicariatus,n.161.Nauar.l.1.conſil.in 2.edit.de officio deleg.conſ.5.n.1.*

31 Secundò deducitur deciſio eius quæſtionis, an ſi idem Vicarius creetur Epiſcopus eiuſdẽ diœceſis, vel alias deſinat eſſe Vicarius, poſſit de cauſa illa ſibi cõmiſſa tẽpore Vicariatus cognoſcere,vel diſpenſationẽ illam exequi? Qua in re ſic diſtinguẽdũ eſt. Si commiſſio fiat in forma ordinaria,(vt fieri ſolent) dicendo officiali talis diœceſis, V.g.officiali Granatenſi, non poterit poſtquam deſiit eſſe Vicarius,licèt factus ſit Epiſcopus eius diœceſis,commiſſionẽ proſequi. Quia cùm commiſſio ſit realis,vtpote facta dignitati Vicarij,iiſq; ad alteram dignitatẽ,quæ priorem non continet,tranſlatus ſit, vel alias deſierit eſſe Vicarius,ceſſat cõmiſſio reſpectu ſuæ perſonæ (vt dixi n.22. & 24.) Et trãſit ad ſucceſſorem in Vicariatu, iuxta veriorem ſententiam,quam n.10.amplexi ſumus.Si verò commiſſio fuit perſonalis, poterit de ea cognoſcere ceſſante Vicariatu. Quia ſatis fuiſſe tempore commiſsionis factæ per Pontificem adeſſe Vicariatum, diximus nu.28. Et ita

totum

totum hoc in propriis terminis Vicarij Epiſcopi docent *Anchar.clem.2.n.4.de reſcript.& ibi Imola n.11.* Et poſſe proſequi finito Vicariatu, quando commiſſio fuit perſonalis, docet etiam *Abb.ea clem.2.in princ.& ibi Card.q.6.nu.7.Felin.c.Quoniam Abb.n.5.verſ.Vbi requiritur,de offic. deleg.* Limitat *Cardin.* niſi is tranſierit ad ſtatum incompatibilem. Quod & nos diximus n.27. Et ſimiliter limita, niſi ob delictum priuatus Vicariatu ſit. Vt dixi n.26. Inſuper limitat *Francus* ſi ante dimiſſionem officij cœperat iuriſdictione vti. Sed 25. hoc reiecimus.

32 Tertiò infertur, Vicarium capituli ſede vacante poſſe eam diſpenſationem exequi: & de quauis ſimili delegatione cognoſcere. Quia forma committendi non eſt officiali Epiſcopi, ſed officiali, expreſſo nomine diœceſis, v.g. Cordubenſi. At dum ſedes eſt vacans, officialis illius eſt officialis illius diœceſis. Adde, quia quãuis *clem.de reſcript.* decidatur generales Epiſcoporum Vicarios eſſe capaces delegationis factæ à Papa, vel eius legato, quæ ſolis in dignitate conſtitutis committi poteſt, *c.Statutum, in principio, de reſcript. in 6.* At idem dicendum eſt de vicariis capituli ſede vacanti. Quia ſunt Vicarij iuriſdictionis Epiſcopalis. Vt docet *Gl.ea clem.2.verb. Epiſcopi, & ibi Card.q.13. n.15. Anchar.n.1.fin.Imola n.20. Euerard.in ſuis topicis, loco à vi ſubrogationis, nu.2.* Quamuis minus bene id neget *Boniface.ea clem.2.num.33.*

33 Sed maior difficultas eſt, ſi clauſula commiſſionis diceretur, officiali Epiſcopi, an poſſet de ea cognoſcere officialis capituli ſede vacãti? *Felin.c.Eam te, n.17.verſ.Faciunt hæc, de reſcript.* negat. Quòd hæc poteſtas delegata ſit. Nec Vicarius capituli eſt verè Vicarius Epiſcopi. Itẽ quia capitulũ ipſũ nequit de ea cauſa cognoſcere. Ergo à fortiori nec eius Vicarius. Nemo enim poteſt plus iuris trãsferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur, *Reg. Nemo poteſt plus 79. de reg. iuris in 6.* Cæterum quamuis veriſſimum ſit, nõ poſſe capitulum ipſum ſede vacanti: at credo poſſe Vicarium eius generalem. Ducor, quod capitulum non ſuccedat Vicario Epiſcopi, ſed ipſimet Epiſcopo. At Vicarius capituli ſuccedit in dignitate Vicarij Epiſcopi. Adde Vicarium hunc poſſe dici Vicarium Epiſcopi. Vt tradit *Card.n.præc.allegatus.* Et ita cum *clem.2.de reſcrip.* dicatur Vicarios Epiſcoporum eſſe capaces harum commiſſionũ, tradunt DD.n.præc. relati idem de Vicariis capituli: quaſi verè ſint Vicarij Epiſcopi, id eſt, habẽtis iuriſdictionem Epiſcopalem. Nec obſtat arg. deductum ex *regula Nemo poteſt.* Quia idemmet probat, nec Vicarium Epiſcopi poſſe de ea cauſa cognoſcere. Cùm nequeat Epiſcopus, qui illum conſtituit. Quare dicendum eſt id argumentum optimè concludere, ſi capitulum ipſum aut Epiſcopus transferret iuriſdictionem cognoſcendi de ea cauſa delegata in Vicarium. At eam non transfert, ſed conſtituit Vicarium: & eo ipſo quod ſic conſtitutus eſt Vicarius, poteſt eam commiſſionem exequi virtute reſcripti Apoſtolici Vicario committentis.

34 Quartò infertur, quid dicendum ſit de Vicariis prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſua diœceſi nulli Epiſcopo ſubdita: videtur enim hos non poſſe has diſpenſationes exequi. Quia cum non ſint Vicarij Epiſcopi, quod petit *clem.2.de reſcript.* vt Vicarius capax ſit delegationis Pontificiæ, erunt illius incapaces. Vt ſuſtinẽt *ibi Gl.verb.Epiſcopi, Card.n.14.q.12.Imola n.19.Bonifacius n.30.* & dicit tutius *Anchar.ibi n.1.* Cęterum exiſtimo hos poſſe exequi, & capaces eſſe harum delegationũ. Quia (vt diximus n.32.) in ea clem. nomine officialis Epiſcopi intelligitur officialis habentis iuriſdictionem Epiſcopalem. Cuiuſmodi ſunt hi. Item quia hi Vicarij ſunt ordinarij, ſicut & Vicarius Epiſcopi (vt probaui l.3. diſp. 29.n.4.) Item quia praxis ita habet. Atque ita hos eſſe capaces harum delegationũ tradunt *Stephanus, & Matthæus illa clem.2.* vt eos refert ibi *Imola n.19.* & id eſſe probabile docet *Paulus ibi relatus ab Anchar.ibi, num.1.* quod ipſemet apertè ſentit, cùm tantum vocet oppoſitum tutius. Cùm ergo diſpẽſatio dirigatur officiali illius diœceſis, & nullus alius ſit officialis eius diœceſis his prælatis ſubiectæ, niſi officialis illorum, poterit ille exequi.

Vltimò infertur, Vicarium generalem Epiſcopi cõfirmati, nondum tamen conſecrati poſſe diſpenſationem 35
hanc exequi. Quòd nullus alius ſit illius diœceſis officialis. Et hic capax ſit harum delegationum. Vt tradunt *Gloſſ. ea clem.2.verb.Epiſcopi, de reſcrip.& ibi Anchar.n.1.fin.Boniface.n.33.* Quamuis *Imola ibi nu.20. relato Ant.* ſentiat tutius eſſe, non eſſe hunc capacem. Cui fauet *Bellamera cap.Quoniam Abbas, q.11.nu.24. de offic.deleg.* vbi reprobato Collectario ait non poſſe Epiſcopum nondum conſecratum cognoſcere de cauſis Epiſcopo ab homine commiſſis, ſecus de commiſſis à lege. Sed multò verius eſt eum eſſe capacem. Quia cùm Epiſcopus ille ante conſecrationem habeat plenam iuriſdictionem Epiſcopalem, ſuus Vicarius verè dicitur Vicarius Epiſcopi, id eſt, habentis plenam iuriſdictionem Epiſcopalem.

II. Concluſio. Si duo ſint officiales Epiſcopi, & dele- 36
gatio fiat ſimpliciter officiali, & alter ex illis eſt principalior, illi ſoli cenſetur commiſſio facta. Conſtat ex *clem.2. de reſcript.* vbi dicitur principalem Epiſcopi officialem eſſe capacem huius delegationis. Item quia nomen dignitatis abſolutè prolatum ſtat pro principali. Atque ideo hãc tenent *Gl.ea clem.2.verb. Principalis, & ibi Imola, nu.10.* Et in ſimili, nẽpe, quando fit commiſſio Archidiacono, & ſunt plures, intelligi de principaliori, tradunt *Bald.c. Quoniam Abb.n.4.de off.deleg.& ibi Imola n.5.Bellamera q.9.n.21.*

Difficultas autem eſt, quando vterq; eſſet æquè prin- 37
cipalis: & nullus deſignaretur in reſcripto *Gloſ.c.Quoniam Abb.verb.Subſtitutum, de offic.deleg.* ait eſſe iudicem, quem elegerit actor. Quia de illo ſenſit, cum literas impetrauit. Quod ſi partes diſcordent; ait eſſe illum, cui primo fuerint literæ præſentatæ: & ſi vtrique ſimul pręſentẽtur, fortè eſſe iudicem neutrum. Alij cenſent ambos ſimul eſſe iudices, & neutrum ſeorſum. Sic tenet *Beroius* latè probãs *d.c.Quoniam Abbas, à num.77.* At frequentiſſima ſententia habet neutrum cum effectu eſſe iudicem, donec Princeps, de quo intellexerit, declaret. Sicut dicitur quando nominatur tutor incertus, *l.Duo ſunt Titij, ff.de teſtamentaria tutela.* Ita docent *Hoſtienſ.d.c.Quoniam Abb.n.5.& ibi Anton.fin.Ioan.Andr.n.35.Abb.fin.Cardin.q.3.Imola n.5.Bellamera, q.9.nu.21.Henricus nu.25 idem Card.clem.2.quæſt.4. num.5.de reſcript.& ibi Anchar.num.5. Imola nu.10.* Non tamen redditur delegatio nulla, tanquam incerta: ſed valebit vbique reſcriptum, quamuis effectum non habeat, donec declaret Princeps vtrum eorum elegerit. Nec obſtant *c.Ad hæc, & c.fin.de reſcript.* quatenus decidũt delegationem incertam eſſe irritam. Quia intelliguntur, quando incertus iudex ex incertis perſonis crearetur: ſecus quando incertus ex certis. Quod in hoc caſu contingit. Sic docet *Beroius d.c.Quoniam Abb.n.74.* Vnde bene idem *Beroius ibi, nu.76.* intelligit nullum interim iudicem cum effectu cenſeri, quoad vſque incertitudo declaretur, vt intelligatur, parte aduerſa id incertitudinis vitium opponente: ſecus ſi non opponat. Et latè id probat. Quare in cõmiſſionibus & diſpenſationibus, quæ contentioſa non ſunt, nec inter partes agitantur, erit iudex ille, cui reſcriptum fuerit præſentatum. Vt optimè dixit *Gloſſa proximè allegata,* quæ in hoc euentu veriſſima eſt nec cæteri id negantes agunt de his commiſsionibus, ſed de contentioſis. Et Beroij doctrina nunc relata eſt huic doctrinæ conformis. Cùm nulla in his pars aduerſa ſit, quæ id incertitudinis vitium opponere poſſit.

Hinc deducitur, ſemel præſentatum reſcriptum illud 38
diſpenſationis alterutri ex officialibus æquè principalibus Epiſcopi, vt illud exequatur, non poſſe alterum officialem æquè principalem adiri. Nam (vt optimè ait *Ant. c.Licèt vndique, n.13.de offic.deleg.*) in literis gratiarum exequutoris præuenitur iuriſdictio per ſolam reſcripti cum animo procedendi præſentationem. Atque ita *Gl.nu.præced. allegata* dicit eſſe iudicem, cui primò literæ præſentatæ fuerint. Atque vbi ſemel iudicium cœptum eſt, ibi

terminari debet, *l. Vbi cœptum* 30. *ff. de iudiciis.* Et hoc etiam procedit, quamuis primus iudex conſentiat. Vt in fortioribus terminis, nempe, in confeſſario cui in foro conſcientiæ committitur diſpenſatio, tenet *Nauar. num.* 40. *initio allegandus.* An verò poſſit diſpenſatio hæc ita diuidi, vt alter officialis diſpenſationem impedimenti exequatur, alter verò legitimationem prolis? dixi diſp. 7. nu. 17. An poſſet pars, ſi videret officialem illum in eam partem inclinare, vt reſcriptum ſit ſubreptitium, ſuperſedere reſcripti illius expeditione antequam officialis pronuntiet, & expectare donec ille vel moriatur, vel officium deponat, aut alius ob eius morbum vel abſentiam vices eius ſuppleat, reputatur enim ſucceſſor vel ſubſtitutus eademmet perſona cum illo. Sicut in cæteris iudiciis euenit.

39 Si tamen officialis Epiſcopi ſemel pronuntiauit reſcriptum eſſe ſubreptitium, & ſic non poſſe virtute illius diſpenſari in matrimonij impedimento, non poterit amplius, etſi ſe deceptum inuenerit, ſententiam retractare. Sed adeundus erit Pontifex, qui delegauit. Quia cùm ſit iudex delegatus, & functus ſit officio ſuo, caret deinceps iuriſdictione, (illa enim eſt ſententia diffinitiua, cùm totam cauſam ſibi commiſſam decidat.) Quippe iudex delegatus vbi ſemel, licèt inutiliter ac inualidè, iudicauit, non poteſt iterum iudicare: prout facere poteſt ordinarius, qui iure proprio iudicat: vt tradũt DD. *l. Iudex poſteaquam, ff. de re iud. & l. Si vt proponis,* per eum textum, *C. quomodo & quãdo iudic.* Et docent multis aliis citatis *Tiraquel. l. Boues, §. Hoc ſermone, n.* 56. *declarat.* 6. *ff. de verb. ſignific. Matienzo li.* 5. *recop. tit.* 4. *li.* 9. *gloſſa* 1. *nu.* 5. *Gutier. quæſt. pract. l.* 3. *q.* 48. *nu.* 16. & latiſſimè *quæſt. canon. lib.* 2. *toto c.* 2. & maximè *num.* 8. & 9. vbi cùm receptiſſima ſententia multis allegatis probat id etiam procedere in delegato à Principe contra alios, quos ibi refert. Quamuis poſſet quicumque delegatus, qui contra formam mandati iudicauit, iterum iudicare: nec per id iudicium iuriſdictio delegata eſt conſummata. Vt ex multis probat *Gutier. eod. ca.* 28. *à num.* 28. *& d. q.* 48. *nu.* 27. At in noſtro caſu neutra ratio concurrit. Quia nec officialis delegatus inualidè iudicauit, nec contra mandati formam. Quod ſi alleges ſententiam in cauſa coniugali non tranſire in rem iudicatam: ac proinde poſſe illum, vt ordinarium aſſumere cauſam. Reſpondeo ſent. matrim. in hoc caſu tranſire in rem iudicatam. Cùm ex eo quòd non contrahatur, nullum peccatum foueatur. In quo euentu ſententia in cauſa coniugali tranſit in rem iudicatam, (vt probaui lib. præced. diſp. 10. num. 13.) Præterea eſto non tranſiret in rem iudicatam, cùm in quantum Ordinarius nullam habeat iuriſdictionem circa illam diſpenſationem, ſed quatenus Pontificis delegatus, & eo munere iam omnino functus ſit, nulla ratione poterit cauſam aſſumere vt iterum diſpenſet. Si tamen è contra pronuntiauit legitimam eſſe diſpenſationem, & poſtea, ſiue inito ſiue nondum inito matrim. virtute illius diſpenſationis, inueniat ſe deceptum, vel erraſſe, non poterit in quantũ delegatus cauſam iterũ aſſumere. Quòd iam functus delegati officio ſit. At cùm ſententia illa, vtpote fouens peccatum matrim. malè contracti, aut malè contrahendi, non tranſierit in rem iudicatam, poterit in quantum Ordinarius cauſam iterum aſſumere, & impedire matrim. ineundum, vel iam initum diſſoluere: non cognoſcens nec iudicans de prioris ſententiæ viribus, quàm vt delegatus pronuntiauit: id enim ſolius eſt Pontificis delegantis: ſed habebit ſe, ac ſi nulla eſſet ſententia, & cognoſcet de matrim. contracto. validum ſit, necne, vel an poſſit contrahi. Quemadmodum poteſt cognoſcere de quouis alio matrimonio malè inito.

40 Sed vrgentius dubium eſt de diſpenſationibus, quæ in foro conſcientiæ committuntur expediendæ confeſſori, per ſacræ pœnitentiariæ reſcriptum, *Nauar. lib.* 1. *conſ. in* 2. *edit. tit. de offic. deleg. conſ.* 8. *num. vn.* ait non poſſe pœnitentem, vbi ſemel literas cuidam confeſſario præſentauit, illum eligens, vt diſpenſationem exequatur, alterum eligere eo dimiſſo etiam de prioris confeſſarij conſenſu. Ducitur 1. quia iuriſdictio delegata nequit prorogari de perſona ad perſonam, *C. P. & G. de offic. delegat.* At reſcripta hæc diriguntur ad confeſſarium, quem pœnitens elegerit, & conſequenter eo ipſo quod aliquis electus fuerit ex ibi contentis, videtur expreſſus à ſummo pœnitentiario. At ſi ab eo aliquis eſſet expreſſus, nullatenus poſſet alius eligi. Ergo nec poſtquam eſt à pœnitente nominatim electus. Et confirmatur, quia id reſcriptum ſe[...] vnicam confeſſarij electionem, vt diſpenſet, conce[...] videtur. Sermo enim ſimpliciter prolatus intelligitur [...] prima vice, *l. Boues, §. Hoc ſermone, ff. de verborum ſig.* Secundò, quia iuriſdictio delegata eſt iuriſdictio [...]gantis, & ita ad ipſum ſolùm delegantem pertinet [...] extendere, & non ad partes, nec ad iudicem. Id enim quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro ad alium transferri non poteſt, *Regula, Id quod noſtrum, ff. de regulis iuris.* At his non obſtantibus exiſtimo non tantùm vbi ſemel literas præſentauit cuidam confeſſario, ſed etiam poſtquam ab eo pronuntiatum fuit, diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, poſſe impetrantem adire alium confeſſarium, qui fortè in ea ſit opinione, vt reſcriptum valeat. Poſſeque eundemmet confeſſarium re melius perſpecta diſpenſationem illam mutata ſententia exequi. Quamuis ſi ſemel diſpenſauit, non poſſit recantare palinodiam. Quòd iam diſpenſatio conſummata ſit: ſicut quando ſemel abſoluit, aut votum commutauit. Ducor, quòd cùm ea commiſſio facta ſit in foro conſcientiæ, ſequitur eius fori naturam, quæ eſt, vt non adſtringatur pœnitens acquieſcere ſententiæ vnius confeſſarij, ſed poſſit alium adire: atque idemmet confeſſarius ſentẽtiam mutare poſſit. Quis enim negabit habẽti priuilegium virtute bullæ, vt abſoluatur à reſeruatis, eiuſve commutentur vota denegata abſolutione aut commutatione per quendam confeſſarium, *eo quòd iudicarit ſe in eo caſu non poſſe, integrum eſſe alium confeſſarium adire, poſſeque abſolutionem &* commutationem ab ipſo obtinere, ſi contrariæ ſententiæ ſit, poſſeque eundemmet confeſſarium, qui ſemel negauit, mutare ſententiam, ac concedere? Nec obſtant *in* contrarium adducta. Non primum & ſecundum. Quia non prorogatur iuriſdictio de perſona ad perſonam ex voluntate ſola partis, aut confeſſarij, ſed ex volũtate ipſius pœnitentiarij, qui literas conceſſit. Ea enim cenſetur eius voluntas, vt liceat diuerſos confeſſores adire, & idemmet poſſit ſent. corrigere: & ij omnes cenſentur electi ab ipſo pœnitentiario, vt literas expediant. Quod natura fori conſcientiæ, pro quo illæ literæ conceduntur, manifeſtè probat. Nec obſtat etiam confirmatio prioris argumenti. Qui ea regula intelligitur, quando primus actus omninò conſummatus eſt, & ſic diſpenſatio conceſſa fuit. Sicut in ſimili *Suarez tom.* 4. *in* 3. *p.* vbi de Sacram. pœnit. *diſp.* 27. *ſect.* 4. *dub.* 2. *num.* 7. ait, ſi quis virtute iubilei vel alterius priuilegij concedentis ſemel eligi confeſſorem eligat, & is non abſoluat, vel cùm eo non finiat confeſſionem, integrum ei eſſe alium eligere. Quia intelligitur ea poteſtas ſemel eligendi de actu conſummato. At prior actus conſummatus non eſt. Cùm abſolutio non ſit obtenta. An verò poſſit quidam confeſſarius eligi, vt diſpenſet: alius verò vt prolem legitimet? dixi diſp. 7. n. 17.

III. Concluſio. Si Epiſcopus alium Vicariũ conſtituat, 41
vel ipſemet Vicarius facultate Epiſcopi alium ſubſtituat Vicarium generalem, poterit hic delegationem Vicario ſub nomine dignitatis commiſſam exequi: ſicut ipſemet Vicarius poterat. Quia non eſt alius Vicarius, ſed ipſius ſucceſſor, ac reputatur idem cùm priori. Sic *Iac. de Puteo tota deciſione* 487. *l.* 2. dicens ſic deciſum in Rota.

Vltima concluſio. Quamuis poſſit Epiſcopus Vica- 42
rium ſuum generalem ab officio remouere, atque ita impedire ne delegationem ipſi ſub nomine dignitatis commiſſam exequatur. Vt bene docent *Cardinal. clem.* 2. *quæſt.* 9. *n.* 10. *de reſcript. & ibi Imola nu.* 14. *Anchar. n.* 5. *Boniſac. n.* 52. licèt puniri poſſit, ſi in iuriſdictionis delegatę fraudem id

eſſi

efficeret:tanquam eam perturbans, *c.1. de off.deleg.*& docet *Imola proximè allegatus*. At non poſſet Vicarium ſpecialem conſtituere, vt de ea ſola delegatione cognoſcat. Quia hæc commiſſa eſt principali officiali, ſeu Vicario ipſius, (vt diximus num.26.) At hic nec eſt principalis Vicarius, nec ordinariam Vicarij iuriſdictionem ſortitur: ſed quidam ſpecialis eſt delegatus ad eam cauſam expediendam. Quam nequit Epiſcopus delegâre:vtpote,quæ ſuæ iuriſdictionis non eſt. Poſſet tamen alium Vicarium generalem conſtituere,depoſito priori,& ille poſſet eam exequi.Nam ſi cauſa à priori cœpta eſſet, non poſſet hic poſterior manente priori in officio: ſecus ſi priori non eſſet præſentatum reſcriptum,vt dixi n.37.& 38.

43 Tandem dubitatur,vtrùm officialis Epiſcopi, cui delegatur per hæc reſcripta diſpenſatio in matrimonij impedimentis,poſſit eam facultatem ſubdelegare. *Menoch. conſ.17.n.6.& ſeqq.vol.1.* latè probat Epiſcopum, cui hæc commiſſio fieret,non poſſe eam etiam ſuo Vicario generali ſubdelegare. Ducitur 1. Quòd cauſæ matrimoniales ſolis Epiſcopis poſſunt delegari.2.poteſt probari, quia in his diſpenſationibus,poſt cauſas allegatas à parte relatas, ſolet Pontifex iniungere officiali, vt de earum veritate ſe diligenter informet, & addit: *Super quo conſcientiam tuam oneramus*. Quæ verba electam eſſe perſonæ induſtriam denotant. Et ſic non poterit nec informatio veritatis precum delegari: iuxta *cap.fin. §.vlt. de off. deleg.* Tandem, quia aliquando in his matrimonij diſpenſationibus dicitur:*Diſcretioni tuæ,de qua in his ſpecialem in Domino fiduciã obtinemus*. Atque ita videtur de Vicarij perſona ſpecialiter confidere Pontifex, ac proinde eius induſtriam eligere. Sed breuiter (ne diutius immorer) ſentio poſſe Vicarium receptionem teſtium ac informationem committere, non verò ipſam diſpenſationem. Ducor, quia vbi nudum miniſterium vnà cum iuriſdictione aliqua committitur à Principe, non poteſt quidem nudum ſubdelegari miniſterium,bene tamen iuriſdictio illa. Vt tradit *Innocent.cap. fin.in fine,de off.deleg.* quem ſequitur *ibi Abb.§.fin. num.6.* Quod hic contingit: quia in his reſcriptis committitur officiali iuriſdictio veritatis precum examinandæ, ac nudum miniſterium exequendæ diſpenſationis à Pontifice conceſſæ. Poterit ergo illa delegari, non autem hoc. Et ita ſuſtinent *Felin. d. c. fin. §. vlt. ad fin. verſic. Quartò limita. Menoch.d.conſil.17.n.12.* vbi & alios refert. Quod ſi illa teſtium receptio extra diœceſim officialis diſpenſaturi facienda ſit,fiet ab ordinario, cui delegatus ille remittit,non auctoritate propria ordinaria ſed auctoritate ſubdelegata ſibi commiſſa ab officiali illo delegato. Quamuis vbi ordinarius remittit alteri ordinario probationem aliquam faciendam in diœceſi ordinarij cui remittitur, recipit ille ordinarius teſtes non auctoritate remittentis, ſed propria & ordinaria. Vt vtrumque bene docet *Card. clem. vnica num.10. de offic. deleg.* Nec obſtant in contrarium adducta. Non primum, quia ſtylus habet, vt cauſæ matrimoniales committantur inferioribus Epiſcopo,vt eius officialibus. Quod conſtat ex reſcriptis diſpenſationum in matrimonio,quæ paſſim à Pontifice mittuntur. Nec obſtat 2. Quia licèt multi varia ſcripſerint circa illam clauſulam, Conſcientiam tuam oneramus: at quando ea verba non diriguntur perſonæ nominatæ,videntur poſita in vim monitiònis,potius quàm in vim formæ delegationis: & conſequenter examen per ea verba à Pontifice commiſſum poterit ſubdelegari.vt bene probat *Nauar. l.1.conſ. in 1. edit. tit.de offic.Vicarij,cõſ.vnic.in 2.tit.de off.deleg.conſ.6. n.vn.* Quod eo vel maximè verum eſt, quia per huiuſmodi verba & ſimilia,vt iudicio & prudentiæ tuæ remittimus,non cenſetur electa induſtria perſonæ, quando delegatio non fit perſonæ cognitæ & determinatæ,ſed dignitati (vt probaui lib.3.diſp.7.n.20.) Aliàs dicendum eſſet,eam commiſſionem mortuo eo officiali non tranſire ad ſucceſſorem. Et per hoc patet ad tertium.

DISPVTATIO XXVIII.

An commiſſio diſpenſandi in matrimonij impedimentis,& generaliter quæuis poteſtas delegata expiret morte vel ceſſatione officij delegantis,re integra contingentibus?

SVMMARIVM.

Quotupliciter concedi ſoleant, quæ à Sede Apoſtolica promanant, numero 1.

Quæ manant per viam legis vel conſtitutionis, non expirant morte concedentis, num.2.

Nec quæ per modum contractus emanant,n.3.

Iuriſdictio ordinaria non expirat morte concedentis re integra, n.4.

Quid,ſi conceſſa ſit ad concedentis beneplacitum,n.5.

An hoc deficiat in ordinaria Vicarij iuriſdictione,n.6.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint,n.7.

Quando dicatur res integra,& non integra? Refertur duplex opinio,nu. 8.& 9.

Explicatur ſententia Auctoris,n.10.

An ſufficiat actus citationi æquiualens,vt res deſinat eſſe integra,n.11.

An ſufficiat decretum citandi, & ſi citatio intimata non ſit? Refertur quædam opinio,nu.12.

Proponitur ſententia Auctoris,nu.13.

An ſufficiat vna citatio,an potius deſideretur trina,n.14.

An ſufficiat citatio facta abſque iudicis decreto,n.15.

Quid,ſi citatio defectu alicuius requiſiti irrita ſit,n.16.

Quid,ſi citatio fuit circumducta, & pars abſoluta à citationis inſtantia,num.17.

An ſi delegatus commiſerat alteri vices ſuas,deſicrit res eſſe integra,n.18

An per reſcripti præſentationem deſinat res eſſe integra,n.19.

Per quem actum deſinat res eſſe integra in reſcriptis gratiæ,n.20.

Quando plures cauſæ committuntur, pluréſve articuli in eodem reſcripto,ſi illa connexa ſint,inceptio circa vnum facit rem nõ eſſe integram quoad cætera, n.21.

Quid, quando non ſunt connexa, at actus circa vnum eſt communis omnibus,& quando dicatur communis, n.22.

An per citationem in vno ex his negotiis,non connexis per delegatum factam,deſinat eſſe res integra quoad alia,n.23.

Quid,ſi illa ſint aduerſus eandem perſonam,& citetur in vno negotio,an res deſinat eſſe integrá quoad alia? Refertur opinio,n.24.

Explicatur ſententia Auctoris, n.25.

Quid,ſi ea per modum vnius,& ſub quadam vniuerſitate committantur? Refertur quædam ſententia,n.26.

Proponitur ſententia Auctoris,n.27.

Quid,ſi ea commiſſio non ſit ad vniuerſitatem cauſarum, ſed ad earum generalitatem, n.28.

An conceſſa diſpenſandi poteſtate cum pluribus, cenſeatur res non integra,ſi cum vno ſit iam diſpenſatum,n.29.

Poſt num.29.inuenies alia ſummaria.

DIſputatio præcedens tractauit, quando commiſſiones expirent morte vel ceſſatione officij delegatis: pæſens autem diſcutit, quando ceſſent morte vel ceſſatione officij ipſius delegantis.Et vt certioribus præmiſſis ad minus certa diſputanda gradum faciamus, præmittendum eſt primò, ea quæ à Sede Apoſtolica dimanant, eſſe in quadruplici differentia. Quædam manant per modum legis,ſeú conſtitutionis. Quædam per viam contractus.Quædam per viam reſcripti iuſtitiæ, id eſt, ad lites.Tandem alia per viam gratiæ. Sic allegato Baldo tradit *Felinus cap. Licèt vndique,n.1.de offic.deleg.* 1

2 Secundò præmitto,certũ eſſe literas emanantes per viã legis vel conſtitutionis non expirare morte concedentis re etiam integra.Quòd lex ſuapte natura ſit perpetua, *l. Cum eorum.C.de ſent. & interloquut. l. Arriani.C.de hæret.*& ita tanquam certum docent *Anton.c.Irrefragabili.§.Cæterum,n.15.de offic.ordin.& ibi Abb.n.1.Decius.c.Relatũ, in noua edit.n.28.de officio deleg.Felinus c.Licèt vndique,n.1.eod.tit.Roſella verb.Delegare,n.10.Syluest.verb.Delegatus,q.7.n.7.*

3 Similiter literæ per modum contractus emanantes minimè concedentis morte expirant. Quod ſucceſſor cõtractum prædeceſſoris reuocare nequeat, *cap.1. de probat.* Sic *Felin.n.2.allegatus.*

4 Tandem nec iuriſdictionem ordinariam expirare concedentis morte etiam re integra, certum eſt. Conſtatque ex *l.Et quia,ff.de iuriſdict. omn.iudic.* iuxta communem eius intellectum,Et docent *Gloſſa ibi.verb. Principaliter*, & *vniuerſi alij DD.*Et eſt textus expreſſus,*c.2.d.offic.deleg.in 6.*

vbi iuriſdictionem legati non expirare morte Pontificis etiam re integra declaratur: eo quod ſit ordinaria. Et huius rationem optimè reddit *Abbas c.Relatum,n.4. de offic.deleg.* Quia per conceſſionem ordinariæ iuriſdictionis fit gratia ipſi, cui conceditur, vtpote, qui in dignitate conſtituitur, Vt notatur *Clem.2.de reſcript.* At gratia facta non expirat, licèt moriatur concedens re integra. *cap. Si cui nulla.de praben.in 6.* Item, quia iuriſdictio ordinaria radicatur in perſona eius, cui conceditur, vnde immediatè per conceſſionem inhæret oſſibus illius. Et ideo per concedentis mortem non expirat. Id enim quod noſtrum eſt, ſine facto noſtro à nobis euelli non poteſt, *regula, Id quod noſtrum, ff.de reg.iuris.*

5 Quòd adeò verum eſt, vt quamuis iuriſdictio ordinaria conceſſa ſit ad concedentis beneplacitũ, & hoc morte concedentis expiret, *c.Si gratiosè, de reſcrip.in 6.* illa tamen non expirabit, etſi re integra moriatur concedens. Cuius ratio eſt fauor publicus, vtilitaſque publica, quæ in iuriſdictione ordinaria conſeruanda verſantur, Sic *Bald.l.Meminiſſe,n.2.q.4.ff.de offic.Proconſulis.* P*aris de Puteo, Capitius, Vantius,* quos refert ac ſequitur *Menoch.de arbit. lib.1.q.69. n.9. Ant.Gab.to 3.communium,l.6.tit.de præb.concl.1.n.32.*

6 Hoc autem fallit in iuriſdictione Vicarij, quæ cum ſit ordinaria perit concedentis morte. Vt probaui tradita eius ratione, lib.3.diſp.29.nu.13.

7 Tota ergo difficultas eſt de poteſtate delegata ad literas tam iuſtitiæ quàm gratię exequendas. Cuius rei deciſio maximè pendet ex intelligentia, quando res dicatur integra, aut non integra, ſed cœpta. Et ideo quadruplex eſt quæſtio in hac diſp. agitanda. I. eſt generalis omnibus, literis iuſtitiæ vel gratiæ. Quando res dicatur integra. II. qualiter poteſtas delegata ad iuſtitiæ literas expiret concedentis morte. III. de poteſtate delegata ad gratiæ literas? Vltima, de commiſſione facta Ordinario vel confeſſori ad diſpenſandum in matrimonij impedimentis, & aliis rebus.

8 Qvæstio I. Quando res dicatur integra, & quando dicatur non integra? Triplex eſt opinio. I. aſſerit non eſſe neceſſariam partis citationem, ſed ſufficere, vt res dicatur non integra, ſed cœpta, qualitercumque cœperit iudex iuriſdictione vti exercens quemcumque actum iudicialem. Ducitur ex *c. Licèt vndique, de offic.deleg.* ibi: *Si iuriſdictione à ſuo ſibi collega delegata vti non cœperit. Quia mandatũ huiuſmodi morte mandatoris re integra expirauit.* Vbi clarè textus non cenſet rem non eſſe integram, quãdo delegatus cœpit vti iuriſdictione. At ante citationem ſunt alij actus iuriſdictionis. Secundò ex *l.Et quia, 6. ff.de iuriſdict. omn.iud.* ibi: *Antequam ab eo, cui mandatum eſt, iuriſdictio geri cœperit.* Et ex *c.penul.de offic.deleg.in 6.* ibi: *Antequã per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuerit.* 3. qua cum perpetuare iuriſdictionem, & litis pendentiam inducere, ſint valde diuerſa; non eſt rationi cõſonum, citationem quæ ad litis pendentiam deſideratur, petere ad perpetuandam iuriſdictionem delegatam re deſinente eſſe integrã. Hanc ſuſtinẽt *Gloſ.c.Ne aliqui, verb.Incœpta, de hæret.in 6.& c.Quãuis, verb.Vſus, & c.Cum plures, verb.Inchoante, de offi.dele.in 6. Ioan.And.eo c.Quamuis, in fin.& ibi* Anchar.*nu.vnic.notab.2. Franc.n.4.Idem Ioan.And.addit.ad Specul.tit.de recuſatione,§. Cauſa recuſationis, verb.Delegato; & d.c.*Licèt *vndique.n.6.* vbi *Hoſt.n.2.*Anchar.*q.1.Henricus n.3.idem Hoſt.ſumma, tit.de off. deleg.§. Quibus modis finitur, n.10.verſ.Quid ſi mortuus, in fin.* Anton.*c.Relatum,n.9.& c.Gratum,nu.13.de off.deleg. & c.fin. n.10.de off.deleg.* vbi *Bellamera n.10. Bald.l.More, in 1.lectura, ad fin.ff.de iuriſdict.omn.iud. & ibi Paulus n.9.Syluest.verb. Delegatus, q.6.n.8.Tabiena verb.Delegare, q.12.n.13.fine.*

9 II. Sent. tenet, iure Canonico attento ſolã citationem deſiderari, vt res deſinat eſſe integra: at iure ciuili amplius deſiderari, nempe, litis conteſtationem. Sic *Gloſſ.c. Relatum, verb.Conteſtata, de offic.deleg.* ſic explicans eum textum expreſſè dicentem expirare delegationem, quando moritur delegans lite nondum conteſtata; vt intelligatur attento iure Ciuili; idem tenet *Gloſ. l. Et quia, verb. Antequam, ff.de iuriſd.omn.iud.* Alberic *l.More, n.20.ff.eod.tit.& ibi Bellapertica, nu.14.* & idem expreſsè decidit, *l.Regia 21.t.4. p.3.* dicens per litis conteſtationem deſinere rem eſſe integram.

III. Sententia (cui tanquam probabiliori adhæreo li- 10
cèt prima ſit ſatis probabilis) ait vtroque iure deſiderari, ac ſufficere partis citationem, vt res deſinat eſſe integra, ac proinde perpetuetur iuriſdictio delegata. Ducitur *c.Gratum, de offic.deleg.* ibi: *Cùm citatione facta negotiũ ſit quaſi cœptum.* Quare dum *c.Relatum, eod. t.* dicitur rem deſinere eſſe integram per litis conteſtationem, ſupplendum eſt, maximè, cùm etiam per citationem deſinat, iuxta *d.c.Gratum.* Nec enim mirum eſt, vnum textum per alium ſuppleri. Et ita exponunt *Innocentius eod. c. Relatum initio, Ioan. Andr.n.2. Hoſtienſ.initio:* & ferè omnes. Quamuis *Decius d. c.Gratum, n.1.& ſeqq.* aſſerat vnum textum per alterũ corrigi. Quem ſequitur *Zaſius, l.More, n.35.ff.de iuriſd. omniũ iudic.* Sed melior eſt prior expoſitio, vt textuum correctionem vitemus. 2. quia licèt textus, n.8. citati pro 1. ſententia dicant, ſi vti cœperit iudex: id verbum generale declarandum eſt per *d.c.Gratum,* quod ſpecificè citationem petit. 3. ex *c.fin.de offic.legat.* ibi: *Si citatio non proceſſit.* 4. quia ad perpetuandam iuriſdictionem non ſufficit ingreſſus rei præambulæ ad actum, niſi detur ingreſſus in aliquid ex ſubſtantialibus actus. At primus actus ex ſubſtantialibus iudicij eſt citatio, *c. Quoniam contra, de probat.* Et confirmatur, quia cum perpetuatio huius iuriſdictionis delegatæ ſit reſpectu partium, oportet vt interueniat aliquis actus erga partem. At primus omnium eſt citatio. Et ex his conſtat ad vtriuſque ſent. argumenta adducta n. 8. & 9. Et ideò huius ſent. ſunt *Gloſſa c. Super quæſtionũ, §.Si verò, verb. Si non poſſunt de offic. de legat. Speculat. tit. de legato, §. Finitur autẽ ſtatim in principio. Monachus c. Si delegatus, n.1. de off.deleg. in 6. Archid. cap. Quamuis, n.vnic. verſ. Fuerit eod.tit. & lib. & ibi Dominicus n.7. Probus addit ad Monachũ ibi.n.1. idẽ Archid. c. Nõ ita 2.q.6.n.1.& 2. Anton. c. Licèt vndique, n. 12. fine, & n.13. fine de off.deleg. Et ibi Bald. nu. 3. Cardin. q.6. Abb. n.4. idem* Abbas *c. Relatum, n.5.& 6. eod.t.& c. finali, n.10. de off. legati,* vbi *Cardin. fine. Imola citato* Calderino *d. c. Licèt vndique, n.2. Decius d.c. Relatum, in noua edit. n. 29. & duplici ſeq. & ibi Felin. n.12.& c. Paſtoralis, §. Quoniam, n.2. fine, de reſcr. Barth. l. More, n.13. ff. de iuriſd. omn. iud. & ibi Fulgoſius, n.20. Rom. n.14. Iacobin. in prima lectura, n.28. & 29. Zaſius, n.35. Decius à n.46.* Alexãd.*n.36. Iaſon. n.58. Barth. Socinus, n. 78. Cacialupus, n.41. & ſeqq.* Angel.*l. Et quia, n.6. ff. eod.t. Maranta de ordine iudiciorũ 4. p.d.5. An iudicium ſit ordinarium vel delegatum, n.61. Vitalis tract. clauſularum, clauſula, quod nõ ſit melior conditio occupãtis, n.3.& ſeqq. Greg. Lopez l. Reg. 21. fine. t.4. p.3.* explicans eam legem, dicentem per litis conteſtationem deſinere rem eſſe integram, vt ſupplendum ſit, vel per citationem. Vt expreſsè dicitur l.3.*tit.18. eadem p.3.* Addit *Vitalis n.4. proximè alleg. cũ Imola l.2.§. Sed ſi quis n.6. ff. de dona.* forte in tribunali Eccleſiaſtico fore, vt ſeruetur prima opinio relata n.8. propter Gloſſæ ibi allegatæ auctoritatem.

Sufficeret tamen actus citationi æquiualens, nempe, 11
quando quicumque actus citra citationem fieret præſente vtraque parte. Quia cùm pars aduerſa interſit, perinde eſt, ac ſi citaretur. Sic *Cardin. c. Licèt vndique, q.6. de off. deleg. & ibi Felin. n.13. fallentia* 1. Et dicemus in quodam caſu ſpeciali, num. 18. fine.

Dubium autem eſt, an oporteat illam citationem per- 12
ueniſſe ad partis citatæ notitiam, vt res deſinat eſſe integra? Affirmant quidam. Quia verba cum effectu accipienda sũt, *c. Relatum, de cleric. non. reſid.* Cùm ergo textus n.9 relati petant ad hoc citationem partis, ea debet eſſe cum effectu. Quod contingit quando parti intimata eſt. Item, quia cùm ex aliquo actu conſurgere debet aliquis effectus, oportet actum illum eſſe conſummatum, *c. Quia propter, & c. Cum poſt petitum, de elect.* Ita tenent *Cardin. Clem.1. n.11. oppoſit.6. vt lite penden. & c. fin. fine, de off. lega. & c. Licèt vndique, q.6. de off. deleg. & ibi Bald. n.14. Iacob. l. More, in 1. lectu-*

lectura,n. 13.*ff.de iuriſd.omn.ind.& ibi Alex.n.*36. Atque idẽ ſentiũt attento iure Ciuili, quamuis attento iure Canonico dicant, ſat eſſe commiſſionem citandi, *Bald.c.fin.in fine,de offic. legat. & ibi Ancar.fine. Henric. fin.* Imò & aliqui cenſent nec citationem parti intimatam ſufficere, ſi citatus non comparuit,& pars aduerſa non accuſauit contumaciam. Quòd talis citatio nemine comparente caruerit effectu, *l. Quamuis,ff.de in ius vocando.* Sic *Anchar.c.Gratum, n.*1.*notab.*1.*de offic.deleg.Iaſon d.l.More,n.*18.

13 At probabilius credo, ſat eſſe à iudice prolatum citandi decretum, vt res deſinat eſſe integra, quamuis citatio non [illegible] citato. Prob.ex *c.Gratum,de offic.deleg.* ibi: *Propoſito citationis edicto.* Deinde, quia citatio ex 3. partibus conſtat: nempe, ex mandato de parte citanda, ex executione Nuntij,& ex relatione nuntij aſſerentis ſe citaſſe. Ex his autem tribus ſola prima pars eſt actus iuriſdictionis iudicis. Ergo ea ſola ſat eſt, vt dicatur iudex cœpiſſe vti iuriſdictione. Et confirmatur, quia ne res dicatur integra, ſolus iudicis actus penſandus eſt. Qui perfectus eſt per ſolum citandi mandatum. Quod ſententia interlocutoria dicitur, teſte *Gloſſa l.Cum clericis,verb.Sententiarum.C.de Epiſc.& cler.* Nec obſtant argumenta contraria, num.præcedenti adducta. Non 1. quia quod alij textus dicunt citationem requiri, explicuit *d.c.Gratum*; *Propoſito citationis edicto.* Præterea poteſt dici ſatis eſſe, vt verba eum affectum habeant, quem petit natura rei, ad quam effectus ille ordinatur. Cùm ergo petant textus citationem, vt iuriſdictio iudicis ſit inchoata: ac ſolum citationis edictum ſit actus iuriſdictionis, ac ipſam inchoet: per ſolũ id edictum dicetur citatio conſummata, quoad hunc effectum. Et hinc patet ad ſecundũ: nam ſufficit ea actus conſummatio, quam eius effectus requirit. At effectus hic, qui eſt inchoatam eſſe iuriſdictionem, ſolo citationis edicto cõtentus eſt. Et ideo hanc partem tuentur *Gloſſa clement.* 2. *verb.Ad partem,vt lite pendente. Et ibi Abb.fin. Imol. nu.*7. *Bonifacius n.*16.*Specul.Bartol. Probus citati n.*10.*Ioan. Andr. c.fin.nu.*6.*de offic.legati,& ibi Anton.nu.*11. *Abb.n.*11. dicens tam de iure Canonico, quàm Ciuili. Idem *Ioan.Andr.cap. Licèt vndique,n.*6.*de offic.deleg.& ibi Hoſtien.n.*2.*idem Abbas d.c.Gratum,n.*3.*& ibi Fel.n.*5.*Decius in noua edit.à nu.*6. *Curtius iun.l.More,n.*78.*& ſeq.ff.de iuriſd.omn.indic.& ibi Decius num.*8.*Bart.Socinus nu.*79. *Iacobinus in prima lectura, nu.*13. *Roman.num.*14.*Syluest.verb.Delegatus,q.*6.*n.*8.*Tabiena,verb. Delegare,q.*12.*num.*13.*fine.*

14 Hinc deducitur minus eſſe neceſſariam trinam citationem, vt res dicatur non integra, ſed ſufficere vnam. Sic *gloſ.clem.*1.*verb.Citationes,de iudiciis. Archidiac.c.Non ita,ini.* 2.*q.*6.*Ioan. Andr.c.penult.n.*3.*de foro competen.& ibi. Anton.n.*11. *Abbas* citato Federico *n.*9.*Imola n.*3.*Felinus in fine Bellamera n.*2.*notab.*1.*idem.Felinus cap.Gratum,n.*6.*de offic.deleg.& ibi Decius in noua edit.n.*10. Nec illam vnicam citationem exigitur peremptoriam eſſe. Vt bene docent *Archidiac. Ioan.And. Anton.Imola,Bellamera ibid.idem,Ioan And.c.Cum plures, in fine de offic.delegat.in* 6.*& ibi Anchar.n.*6.*q.*3.*Dominic.n.*15.*Francus fine.* Quamuis minus bene *Petrus*, quem refert ac ſequitur *Anchar. d. cap.penult.n.*4. aſſerat requiri trinam citationem.

15 Non tamen ſufficiet citatio anomala, id eſt, quam abſque iudicis auctoritate facit creditor debitori fugitiuo. Quãuis enim ea permiſſa ſit à lege, iuxta Bartoli doctrinam, *l.Neminem,C.de exhibend.reis*, per textum *l.Ait prætor. §.Si debitorem,ff.de his,quæ in fraudem.* At non eſt legitima, vtpote facta abſque iudicis auctoritate. Sic *Ant.c.*1.*nu.*22. *de iud.& ibi Abb.n.*33,*Fel.c.Gratum,n.*5.*de offic.deleg.*

16 Secundò dubitatur. An ſi citatio illa defectu alicuius requiſiti irrita ſit, ſufficiat, ne res dicatur integra? Affirmant aliqui. Quippe iudex citationem præcipiens, etſi irritam, verè dicatur iuriſdictione vti cœpiſſe. Sic *Hoſt.c. Licèt vndique, n.*2.*de offic.deleg.Roman. l. More, num.*14.*ff.de iuriſdict.omn.iudic.* At contrarium omnino eſt tenendum. Quia *c.Quamuis,de offic.deleg.in* 6. petit textus, vt iudex iuriſdictione fuerit vſus. At inordinatus actus non eſt vſus, ſed abuſus, *c.Vbi iſta* 73.*diſtinct.& c.Priuilegium* 11.*q.* 3. Secundò, quia vt ait textus, *c.Qualiter & quando,de accuſ.* ex iis, quæ inordinatè ſunt acta, non poteſt ordinabiliter agi. Tertiò, ex *cap.penult. de foro competen.* ibi: *Legitimè citatus.* Tandem, quia cùm ea citatio nulla ſit, nullum poteſt effectum operari, ſed perinde habetur, ac ſi facta non fuiſſet. Et ita docent *Gloſſ.c.Cùm plures,in fine,de offic. deleg. in* 6. *& ibi Ioan. Andr.fine. Anchar.n.*6.*q.*3.*Dominic.n.*15.*Francus fine.Archid.c.Non ita,*2.*q.*6.*n.*2.*& d.c. Quamuis,nu.vn.verſic. Fuerit,* vbi *Probus addit.ad Monachum,n.*2.*Hoſtienſ.* ſibi cõtrarius, *cap.Olim,ad fin.de except.idẽ Ioan.Andr.c.Licèt vndique,n.*8.*de offic.deleg.& ibi* Anton.*fine.*Anchar.*q,*2.*Cardin.q.*5.*Imola n.*2.*Idem Anton.c.penult.n.*11.*de foro comp.& ibi Ioã. Andr.n.*3.*Abb.n.*6.Anchar.*n.*4.*Imola n.*3.*Bellamera n.* 2.*notab.*1.*& c.fin.n.*11.*de offic.deleg.Iaſon.l.More,n.*60.*ff.de iuriſd. omn.indic.Vitalis tractatu clauſularum,clauſula. Quòd non ſit melior conditio occupantis,n.*7.*Felinus c.Gratum,n.*4.*de offi. deleg.* vbi limitat, niſi poſt citationem illam ſecuta ſit ſpontanea citati comparitio, & perſeuerantia in iudicio. Ad quod probandum multa affert.

Hinc deducitur primò, Si citatio fuit circumducta, & pars abſoluta à citationis inſtantia, dici rem integram. 17
Quod pronunciatum ſit citationem fuiſſe nullam. Sic *Bald.l. More,in* 1.*lectura,fine ff.de iuriſd.omn.indic.* quamuis *Cacialupus ibi,n.*46. dicat cogitandum, an poſſit dici rem non eſſe integram. Quia per citationis circumductionem magis videtur perpetuata iuriſdictio quoad iudicẽ. Quippe circumducendo interlocutus eſt: etſi effectus citationis ceſſauerit quoad partem. Et hoc eſt probabile.

Secundò deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione. 18
An ſi delegatus vices ſuas alteri commiſerit, cenſeatur res non integra,& perpetuata iuriſdictio? Quibuſdam placet rem iam non eſſe integram, etſi non in totum commiſerit vices. Ducuntur, quod ſubdelegatio illa manifeſte ſit actus iuriſdictionis, & ita cœperit vti iuriſdictione: ita tradunt *gloſſ.cap.penult.verb.Proceſſum,de offic.deleg.in* 6.*Hoſtien.c.Licèt vndique,n.*2.*de offic.deleg.& ibi Ioan.Andr.n.*6.*Angel.l. Et quia,n.*6.*fine ff.de iuriſdictione omnium iudicum.Paulus l.More n.*9.*ff.eod.t.& ibi Roman. nu.*14. *Francus c. Quamuis,n.*4. *de offic. deleg. in* 6.*Syluest. verb.Delegatus q.*6.*n.*8. Cæterùm dicendum eſt, per eam ſubdelegationem non deſinere rem eſſe integram. Probatur ex *c. penult.de offic. deleg. in* 6. vbi dicitur, ſi delegatus ſubdelegauerat committendo vices ſuas,& moriatur primus delegans, antequam per delegatum illum, vel eius ſubdelegatum, proceſſum in aliquo fuiſſet, expirare iuriſdictionem. At ſi ſola ſubdelegatio efficeret rem non eſſe integram, non expiraret, quamuis nec delegatus, nec ſubdelegatus in aliquo proceſſerint. Itẽ, quia quamuis ſubdelegare ſit actus iuriſdictionis, non eſt tamen exercitium illius iuriſdictionis delegatæ: ſed iuriſdictionis conceſſæ à lege. Quippe lex eos caſus concedit, in quibus delegatus poteſt ſubdelegare. Et cùm iuriſdictio à lege conceſſa ſit ordinaria, *l. Et quia. ff. de iuriſdict. omnium iud.* ſubdelegatio illa eſt actus iuriſdictionis ordinariæ. 3, quia eſto eſſet vſus iuriſdictionis delegatæ, at non eſt vſus eius circa negotium commiſſum: ac proinde negotium non dicitur cœptum, vt res deſinat eſſe integra. Quod petit textus, *c.Gratum,de offic. deleg.* Tandem, quia etſi ſit actus iuriſdictionis, non eſt de actibus iudicij, ſed fit abſque cauſæ cognitione, & partibus abſentibus, & probatur per ſolum delegantis ſigillum. Quare nequit verè iudex dici in aliquo proceſſiſſe. Quod petit textus *c.penult.de offic.deleg.in* 6. Et ita hanc partem tenent *Ioan. And.eo.c. penult. num.* 1.*verſ. In gloſſ. quid dices: & ibi Francus n.*2.*Dominic.n.*5.*& c.Quamuis,n.*7.*eod.t.& lib.Abb.c. Paſtoralis.in princ.n.*3.*& c.Licèt vndique,n.*4.*& c.Gratum, n.*5. *de offic.deleg.Imola eod.c.Licèt vndique,n.*2.*Felinus c.Relatum, n.*12.*ad fin.eod.t.Decius d.c.Gratum,in noua edit.n.*13.*Iaſon l. More,n.*58.*fine.ff.de iuriſd.omn. iud. & ibi Iacobinus in* 1. *lectura.n.*29.*Barth.Socinus,n.*78.*Cacialupus à n.*42. In eo tamẽ caſu vera erit prior opinio, ſi ſubdelegatio illa præſentibus ambabus partibus fiat. Tunc enim is actus citationi æqui-

æquiualet:ac proinde res non erit integra;iuxta dict.n.11. Sic tradunt *Francus d.c.penult.n.2.Dominic.d.c. Quamuis,n.7.Barthol.Socinus.d.l. More,n.78.*

19 Tertiò deducitur,quod dicendū ſit in ea quæſtione. An per ſolam reſcripti præſentationem factam iudici, deſinat res eſſe integra? Quidam enim id aſſerunt. Quia iam videtur iudex cœpiſſe vti, efficiens, vt ſibi præſentetur reſcriptum,illudque acceptans. Ita *Hoſtienſ.ſum. t.de offic. deleg.§.Quibus modis finitur,n.10,verſ.Quid ſi mortuus, in fine: & c.Licèt vndique,n.2.eod.t.& ibi Ioā.Andr.n.6.Baldus rubr. C.de in ius vocādo,n.1.Sylu.verbo Delegatus,q.6.n.8.*Et ſic ait dicendū Anton.*c.Paſtoralis.§. Quoniam,nu.penult.de reſcript.* ſuſtinendo opinionem nu. 8. relatam, dicentem per actus citationi præuios deſinere rem eſſe integram. At dicendum eſt,id minimè ſufficere. Ducor, quia acceptare reſcriptum delegato præſentatum, non eſt incipere vti iuriſdictione,ſed præparare ſe ad vtendum,*l.Quemadmodum, ff.de inoffic.teſtam.& c.Is qui, de procurat. in 6.* ibi:*Non poteſt poſt mandatum ſuſceptum, etiamſi eo vſus non fuerit.* Vbi ſupponitur ſuſcipere mandatum non eſſe eo vti. Et confirm. quia etſi ſola reſcripti præſentatio imprimat delegato iuriſdictionem. At nullum iuriſdictionis exercitium inducit.Quod petunt textus,*c.Gratum,c.Relatum, c. Licèt vndique,de offic.deleg.*vt res deſinat eſſe integra. Atque ita hanc partem tenent *Abbas c. Cùm veniſſet, n.2.ad fin. de teſtib. & atteſtat.& ibi Cardin.n.vn,verſ.In gloſſa 2.fine Felin.d.c.Relatum,n.12.verſi.Item nemo,in fine Dominic.d.c. Is qui,in princ. n.3.notabili 4.Angelus,l.Et quia,n.6.ff.de iuriſd.omn.iudic.Iaſon.l.More,n.58.ff.eo.t.*Quod idem tenent omnes, quos nu. 10.retuli, aſſerentes per nullum actum citationi præuium deſinere rem eſſe integram. Imò licèt ſuſtineamus ſent. n. 8. relatam, dicentem per actus citationi præuios deſinere rem eſſe integram, adhuc dicendum eſt non ſufficere reſcripti præſentationem. Vt bene tradit *Imola cap. Paſtoralis,§.Quoniam,n.10.de reſcript.*Quod adhuc retenta ea opinione, neceſſe ſit actus citationi præuios eiuſmodi eſſe,vt per eos vſus iuriſdictionis inchoetur. Quod ſola reſcripti præſentatione non fieri probaui.

20 Sed meritò rogabis,quando res deſinat eſſe integra in reſcriptis gratiæ, vt in commiſſionibus diſpenſandi? Ratio dubitandi eſt. Quòd cùm non agitentur inter partes nulla eſt pars aduerſa,quæ citari debeat, Anton.*c.Licèt vndique,n.12.fine: & n.13.fine,de offic. deleg.* ait per ſolā reſcripti præſentationem cum animo procedendi deſinere rem eſſe integram in his rebus. At meritò *Felin.c.Paſtoralis,§.Quoniam,n.3.de reſcript.* non auſus eſt hoc affirmare, Quia rationes n. præcedenti allatæ concludunt per hanc præſentationem non cœptum eſſe vti iuriſdictione. Quare dicendum eſt primum actum iudicialem, qui expediri ſolet poſt reſcripti præſentationem, efficere, ne res deinceps ſit integra, atque eum exigi. Vt ſi iudex iubeat fieri informationem veritatis precum. Quod in ſimili tradunt *Bart.Bald.*& alij,quos refert & ſequitur *Maranta de ordine iudicior.4.p.d.9.an ſit ſuper.petitorio,nu.20.& p.6.membr.10. iudicij de litis conteſtat.in princ.n.2.*dicentes in cauſis,in quibus litis conteſtatio non requiritur, habere vim ipſius quoad effectus ex lite conteſtata productos, eum primum actum,qui ſolet immediatè fieri poſt litis conteſtationem in cauſis in quibus ea exigitur.Et ita *Felinus proximè allegatus* ait in his deſinere rem eſſe integram, ac iuriſdictionem perpetuari,ſi iudex mandaret vocari illum cum quo diſpenſandum eſt,vel ſimilem iuriſdictionis actum faceret.

21 Tandem dubitabitur, quando plures cauſæ committuntur pluresve articuli in vno & eodemmet reſcripto, an eo ipſo quòd in vna cauſa in vnóve articulo cœptum ſit, cenſeatur quoad cæteras res non integra: ac proinde quoad omnia illa perpetuetur iuriſdictio? Qua in re, vt à certioribus incipiamus, conuenit inter DD. omnes allegandos, quando cauſæ illæ in eodem reſcripto contentæ, ſiue contra vnam,ſiue contra diuerſas perſonas, ſunt connexæ, citatione facta in vna cauſa: & ſic illa incepta, deſinere rem eſſe integram, ac perpetuari iuriſdictionem quoad alias? argumento ex.*l.fin.C.d.duobus reis.*

Secundò conuenit inter omnes, quando actus incep- 22 tionis,vt citatio illa eſſet communis omnibus cauſis illis eiuſdem reſcripti,quamuis ſint contra diuerſas perſonas, & minimè connexæ, cenſeri omnes inceptas, & quoad omnes perpetuari iuriſdictionem. Erit vero citatio hæc communis,ſi facta ſit ſimpliciter,id eſt nulla cauſa illius reſcripti expreſſa. Quòd tunc non ſit maior ratio de vna, quàm de alia.Ita Anton.*c.Licèt vndique,n.1 .de offic.de. & ibi Hoſtienſ.n.4.Imola n.3.& l.2.§.Sed ſi quis,n.6.ff.de d.... Domin.c.Ne aliqui.n.5.de hæret in 6.Cacialup.l.More ... de iuriſd.omn.iudic.Vitalis tract.clauſul.clauſ.* [illegible] *melior conditio occupantis, nu.2.* Similiter hunc actum communem explicant aliqui exerceri per factam reſcripti plures illas cauſas continentis acceptationem iudicis. Sic *Fel.d.c.Licèt vndique,n.1.verſ.Sed dubium eſt.* ... que ... aſſerunt auctores,quos n.19. allegaui,aſſerentes per reſcripti acceptationem deſinere rem eſſe integram. Sed meritò *idemmet Felinus,c.Paſtoralis,§.Quoniam,n.2.de reſcrip.*hoc reprobat,Atque verè reprobandum eſt retenta opinione, quam num.19. tenuimus,nimirum:non deſinere rem eſſe integram, nec perpetuari iuriſdictionem per ſolam reſcripti acceptationem.

Tertiò,ſi ſuſtineatur opinio num.8.relata,aſſerens per 23 quemcumque actum citationi antecedentem deſinere rem eſſe integram,neceſſariò dicendum eſt,facta citatione in vna illius reſcripti cauſa, deſinere quoad cæteras illius reſcripti,etiam non connexas,ac contra diuerſas perſonas,rem eſſe integram. Ratio eſt,quia citationi antecedere debent lectio notarij, & alia iudicij præparatoria, quæ ſunt omnibus illis cauſis communia, ac proinde ratione huius actus communis citationi præuij, dicentur omnes hæ cauſæ inceptæ: & ita iuxta hanc ſententiam dicendum eſſe aduertunt *Anton.c.Paſtoralis,§.Quoniam,n. penult.de reſcrip.& ibi Abbas n.5.*At retenta veriori ſententia,quam n.10.tenuimus,nimirum, non deſinere rem eſſe integram per actus citationi præuios,eſt neceſſariò dicendum quando citatio eſſet ſpecialis circa vnam illius reſcripti cauſam, non deſinere rem eſſe integram quoad alias eiuſdem reſcripti cauſas, ſi non ſint inter ſe connexæ,& ſint contra diuerſas perſonas.Quippe nullus actus communis aliis cauſis non expreſſis effectus eſt, nec cauſæ inter ſe connectuntur, nec ſunt contra eandem perſonam. Quare nulla ratio ſuadet inceptionem in vna cauſa extendi ad alias. Contineri enim eas omnes in eodem reſcripto, eſt omnino per accidens, nec aliquid refert ad illarum vnitatem inducendam. Et ita fatentur omnes allegandi.

In duobus autē conſiſtit difficultas. Prius eſt,an quan- 24 do illæ cauſæ non connexæ eiuſdem reſcripti,ſunt aduerſus eandem perſonam, citatio illius perſonæ in vna expreſſa cauſa, efficiat rem non eſſe integram quoad cæteras? Poſterius eſt, quando eſſet generalis cauſarum commiſſio facta generaliter, ac per modum vnius, an modus hic vnitatis commiſſionis efficiat,vt citatio in vna extendatur ad alias non connexas, quamuis ſint contra diuerſas perſonas? Et in priori difficultate quidam partem affirmantem tuentur. Ducuntur, quòd cùm iuriſdictio ſit res indiuiſibilis, incepta ſuper vno articulo contra perſonam citatam, reputatur perpetuata erga illam quoad omnes alias cauſas. Ita *Speculator, tit. De iudice delegato, §. Reſtat videre,n.6.verſ. Quid ſi ſuper. Anchar. c.Ne aliqui,n. vnic.notabili 2.de hæret.in 6.*

At omnino dicendum eſt, non deſinere rem eſſe inte- 25 gram, nec perpetuari iuriſdictonem quoad alias cauſas non inceptas. Quia iudex ſuper vno ſolo articulo,vnáve ſola cauſa citans videtur ſuam iuriſdictionem diuiſiſſe: & perſona citata non tenetur reſpondere, niſi circa illum articulum. Ergo quoad alios, res manet integra. Et ita ſentiunt *Innocen.c.Licèt vndique,n.2.verb.Expirauit,de offic. deleg.& ibi Ioan. Andr.n.17.Cardi.q.7.Bellamera n.11. Henricus n.3.Bart.l.More,n.14.ff.de iuriſd.omn.indic. & ibi Paul. num.10.*

*nu.*16.*Zaſius n.*39.*Fulgoſ.fine.Iacobin.in* 1 *lectura,n.*37. *Angel.l.Et quia,n.*5.*ff.eod.tit.Imola,c.*5.*Paſtoralis,*§.*Quoniam n.* 9.*de reſcript.Dominic.c.Ne aliqui,n.*5.*de hæret.in* 6.

26 Circa poſteriorem difficultatem num.24. propoſitam, nempe, quando plures cauſæ committuntur per modum vnius, nec ſunt inter ſe connexæ. At non expreſſim ſingulæ delegantur cauſæ, ſed ſub quadam vniuerſitate. Vt ſi quiſpiam conſtituatur iudex delegatus ad vniuerſitatem cauſarum talis territorij, an citatio in peculiari cauſa efficiat rem non eſſe integram, ac perpetuet illius iudicis dele[illegible] iuriſdictionem quoad cæteras cauſas? Quibuſd[illegible] negans placet. Ducuntur per *cap.Ne aliqui,de hæret.in* [illegible] vbi tanquam quid ſpeciale fauore fidei decernitur, [illegible] delegata inquiſitorũ poteſtas pereat quoad negotia [illegible] cœpta morte delegantis. At illi ſunt delegati ad [illegible]atem cauſarum fidei. Secus ergo eſt in cæteris delegãtis ad vniuerſitatem cauſarum. Secundò, per *c.fin. de offic.legati,in* 6.vbi deciditur conſeruatorum poteſtatem expirare quoad negotia non inchoata morte delegantis. Cùm tamen illis delegari ſoleant cauſæ, ſub quadam generalitate, & vnica commiſſione. Tertiò per *l. Quid tamen,in princ.ff.de arbit.* vbi reputantur plura compromiſſa, quando plures cauſæ in eodem compromiſſo includuntur. Si ergò hæc commiſſio ad vniuerſitatem cauſarum non reputatur vnica, ſed multiplex, inceptio in vna cauſa non efficiet, vt cenſeatur iudex in omnibus incepiſſe. Et ita hanc partẽ ſequuntur. *Bald.l.Mandatum,*15.*nu.*4.*C.mandati.Imola,cap.Paſtoralis.*§.*Quoniam,n.*9.*de reſcript.& ibi Felinus n.*2.*& n.*3.*fallent.*4.*& c.Relatum,n.*13.*de offic.deleg.Alberic.l.More,n.*14.*ff.de iuriſd.omn.iud.& ibi Roman.n.*18. *Alexand.n.*37.*Fulgoſius fine.* Et in hanc licèt dubius magis inclinat *Iacobinus ibi,in* 1.*lectura,n.*38.

27 Quamuis autem ſit ſatis probabile hoc: at probabilius reputo cenſeri cœptum quoad omnes cauſas ſic commiſſas, & ſic quoad eas perpetuari iuriſdictionem. Ducor, quod tunc cenſeatur vnica commiſſio facta, ac proinde cum iudex incipit ea vti in quauis cauſa, cenſetur iam plenè incepiſſe vti ſua iuriſdictione delegata: nec res eſſe integra quoad omnes cauſas ſic ſibi commiſſas. Quod minimè contingit, quando plures cauſæ commiſſæ exprimuntur ſpecialiter, ſed tunc ſunt plures commiſſiones. Quæ differentia inter vtrumque committendi modum conſtat ex *l. Scire debemus*, 29. *in princ. ff.de verb.oblig.* vbi deciditur tot eſſe ſtipulationes, quot ſunt ſpecies, vel ſummæ ſpecialiter deſignatæ: at vnicam eſſe, quoties res vniuerſaliter deſignantur. Nec textus n. præcedenti adducti in contrariæ ſententiæ fauorem, illam probant. Nam ad *cap. Ne aliqui*, reſpondetur fauorem fidei ibi inductum in eo conſiſtere, vt non expiret inquiſitorum poteſtas morte Pontificis delegantis re omnino integra, ac nulla cauſa inchoata: & quoad cauſas, quæ nondum cœperant. Vt expreſsè ibi dicitur. Atque in hoc eum ſpecialem fauorem verſari, docent *Decius cap. Paſtoralis,*§.*Quoniam,in noua editione,n.*18. *de reſcr.Iaſon l. More,num.* 56.*ff.de iuriſd. omn.iudic.* Ad *cap.fin.* reſpondet idem *Decius eod.nu.*18. non eſſe ibi commiſſas plures cauſas ſimul in eodem reſcripto. Sed *Iaſon eod. num.* 56. reſpondet cum textum vti verbo, Volumus, de cuius naturà eſt denotare eſſe nouum ius, teſte *Gloſſ.clem.vn.verb.Volumus,de offic.vicar.* vnde cum inducat ius nouum exorbitans à iure communi, & loquatur in officio conſeruatorum, quorum poteſtas maximè ordinariis præiudicat, non eſt ad alios delegatos trahendus. Ad *l. Quid tamen* reſpondet *Decius numero* 19. dici plura compromiſſa impropriè: & id colligitur ex iis textus verbis: *Quaſi plura ſint compromiſſa.* Et ideò huius ſententiæ ſunt *Bartol.d.l. More, nu.*14.*& ibi Paulus num.* 10. *Decius num.*56. *Iaſon num.* 36. *Caccialup.num.*30.*Curtius iunior,num.*85.*&* 83.*Angelus,l.Et quia, numero* 5.*ff.de iuriſd.omn. iudic. Bald.cap.Paſtoralis,* §. *Quoniam, paulò poſt princip. verſic. Conſidera quod interdum de reſcr.& cap. Licèt vndique,num.*6.*de offic.deleg.*vbi *Anton. num.*15.*Anchar.q.*4.*Imola,num.*3.*& l.*2.§.*Sed ſi quis,num.*6. *ff.de donat.Vitalis tractatu clauſular. clauſula, Quando non ſit melior conditio occupantis,nu.*2. *Meranta de ordine iudiciorum,* 4.*p.d.*5.*An iudicium ſit ordinarium vel delegatum.n.*61.

Hanc ſententiam intelligunt quidam ex his Doctoribus, vt ſunt *Baldus & Curtius iunior,numero præcedenti allegati,* quando delegatio illa eſſet ad vniuerſitatem cauſarum. Vt quando quis conſtitutus eſſet delegatus ad omnes cauſa alicuius territorij: ſecus ſi ſit ad generalitatem cauſarum. Vt ſi delegatio eſſet ad cauſas pupillorum omnium. Et id probat *Curtius iunior ex cap. finali de offic. legat. in* 6. ratione cuius textus hoc tenendum affirmat. Quamuis ratio Bartoli deducta ex *l. Scire debemus*, quam num. præcedenti adduxi, æquè procedat in delegatione ad generalitatem cauſarum. Sed in exemplo cauſarum pupillorum, per hos Doctores adhibito, verius eſt eſſe delegationem ad vniuerſitatem cauſarum (vt probaui lib.3. diſp.31.num.4.) Et credo veram eſſe ſententiam, numer. præcedenti relatam, etſi delegatio non ſit ad vniuerſitatem, ſed ad generalitatem cauſarum. Nam ratio Bartoli & ſequacium deducta ex *l.Scire debemus*, æquè procedit in generalitate cauſarum, quando non expreſſim ſingulæ illæ cauſæ committuntur, ſed generaliter, ac per modum vnius. Et ita *Bartolus*, qui eius ſententiæ patronus eſt, ſolùm eum caſum excepit, in quo plures illæ cauſæ expreſſim delegantur. 28

Ex his infertur, quid ſentiendum ſit in diſpenſationibus, ac reliquis commiſſionibus non contentioſis. An quando plures illæ alicui committuntur, vt poteſtas diſpenſandi cum pluribus perſonis nominatis in fauorem earum, cenſeatur res non integra, ex eo quod commiſſarius cum vna diſpenſare cœperit, quoad alias cum quibus non cœpit? (non tracto hic an expiret ea diſpenſandi poteſtas quoad alias, etiam ſi res dicatur integra quoad illas: vt dicunt quidam Doctores ex iis, quos allegabo: quia de hoc agam à numero 89. ſed tantùm tracto hîc, an res dicatur integra quoad alias.) Quidam abſolutè cenſent dici rem integram quoad alias perſonas. Quia quoad ipſas nullus iuriſdictionis diſpenſandi actus exercitus eſt. *Sic Speculator titul. De diſpenſatione,* §. *Dicendum reſtat, numero* 19.*fine, Archid. capit. Dudum,* 18. *quæſt.*2.*numero* 5.*& ibi Bellamera,num.*1.*verſ. Præterea quæritur.* Sed ſic diſtinguendum eſt. Si commiſſarius fecit actum communem omni diſpenſationi, res non eſt integra quoad omnes: ſecus ſi actum ſolùm ſpecialem exercuit, quoad diſpenſationem, quam conceſſit. Ratio eſt, quia cùm vna diſpenſatio nil prorſus habeat commune cum alia, ex eo quòd ſit cœptum vti vna, non deſinit res eſſe integra quoad alias. Ita tradunt *Ioannes Andr.addit.ad Speculator.titul.De diſpenſatione,*§.*Dicendum reſtat,num.*19. *verb.Ergo tu diſtingue: & cap. Ex tua, numer.*8.*de filiis presbyter. & ibi Anton.num.*7.*Abbas,numer.*4. *Bellamera ad fin. verſic. Quod poſſet, & cap.Licèt vndique, numer.*11.*&* 17. *de offic.deleg.*vbi *Henric.num.*4.*Felin.cap.Paſtoralis,*§.*Quoniam, numer.*2.*de reſcript.Roſella,verb.Gratia, num.*1.*& ibi Angel. num.*2.*Syluest.quæſt.*2.*Tabiena,quæſt.*5.*num.* 6. Actus autem communis omni diſpenſationi erit acceptatio reſcripti, in quo facultas diſpenſandi cum omnibus illis perſonis committitur. (Si teneamus ſententiam numer. 19.& 20. relatam, vt per illam deſinat res eſſe integra.) Sed cùm illam ibi reprobarim, dicendum eſt cum *Felino d. cap. Paſtoralis* §.*Quoniam, num.*3. eſſe actum communem ſi mandaret delegatus citari omnes illa perſonas, cum quibus dipenſandum eſt, vt probarent veritatem precum, vel ſimilem actum faceret. Quia in his non contentioſis, per hos iudicis actus deſinere rem eſſe integram, probauimus numero 20. 29

SVMMARIVM.

*Poteſtas delegati ad literas iuſtitiæ exequendas expirat morte concedentis re integra, ſecus quando non eſt integra. n.*30.

An geſta per delegatum dum mors delegãtis ignoratur, valeant: & quid, quando delegans in excommunicationem incidit: vel ſi Epiſcopus ſit excomunicatus, an ſuſpendatur iuriſdictio delegati vel Vicarij

Vicarij? Remiſſiuè, num. 31.
An pereat hæc poteſtas delegati finito delegantis officio, ſicut morte, numero 32.
An poteſtas à Principe delegata pereat morte Principis re integra, numero 33.
Quid, ſi delegatus ille ſit ad vniuerſitatem cauſarum, n. 34.
An ſi delegatus ſubdeleget, mortuo delegato re integra, expiret poteſtas ſubdelegati? explicantur caſus in quibus hoc poteſt diſcuti, n. 35.
Quid, ſi moritur delegatus ſubdelegans, ſiue vti cœperit iuriſdictione ſiue non, ſuperſtite tamen primo ordinario delegante, an expiret ſubdelegati iuriſdictio, nu. 36.
Quid, quando moritur primus ordinarius, & res eſt integra quoad delegatum, non tamen quoad ſubdelegatum, n. 37.
Quid, ſi è contra, res tunc eſt integra quoad ſolum delegatum, numero 38.
An poteſtas delegata hæc expiret ipſo iure, an ſolùm ope exceptionis, morte delegantis re integra. Refertur quædam ſententia, n. 39.
Explicatur ſententia Auctoris, n. 40.
An poſſit tunc delegatus procedere ſi vtraque pars conſentiat, n. 41.
An ea poteſtas expiret morte, quando non datur noua poteſtas ad actum, ſed excitatur antiqua, n. 42.
Quid, ſi iuriſdictio delegata ſit acceſſoria gratiæ iam factæ? Et explicatur latè c. Si ſuper gratia, de off. deleg. in 6. & an poteſtas conſeruatorum expiret morte concedentis re integra, n. 43.
Quid, ſi poteſtas illa delegata ſit commiſſa nomine dignitatis delegantis, an expiret morte delegantis re integra, n. 44.
An commiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrimonij, aliiſve rebus, commiſſæ in forma communi Ordinariis, cenſeantur datæ nomine dignitatis Pontificiæ? Proponuntur probantia partem affirmantem, num. 45.
Explicatur ſententia Auctoris: & an verba Auctoritate noſtra, vel quando vtrumque delegantis nomen exprimitur, efficiant, vt cenſeatur commiſſio facta nomine dignitatis: & quid vbi eſt dubium, num. 46.
An præcepta ſuperiorum expirent morte mandantis, n. 47.
Poſt num. 47. inuenies alia ſummaria.

30 QVÆSTIO II. An poteſtas delegata ad literas iuſtitiæ exequendas expiret morte concedentis? Certiſſima regula eſt: iuriſdictio hæc expirat, quando moritur concedens re integra, id eſt, antequam delegatus cœperit iuriſdictione vti. Secus ſi res non erat integra. Habetur expreſsè *cap. Gratum, cap. Relatum, cap. Licèt vndique, de offic. deleg. & l. Et quia 6. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Et ratio eſt, quòd tunc non ſit gratia vel fauor, ſed quoddam mandatum de iuſtitia facienda. Mandatum autem expirat morte mandantis re integra, *l. Mandatum, C. mandati.* Item quia per delegationis actum non transfertur efficaciter iuriſdictio in delegatum, donec ea vti cœperit. Vt expreſsè habetur *cap. Quamuis, de offic. deleg. in 6.* ibi: *Cum iuriſdictio (ex quo ipſe vſus non extitit) non cenſeatur in eum efficaciter tranſiuiſſe.* Quare cùm iuriſdictio re integra ſit cũ effectu penes delegantem, & per ipſius mortem extinguatur iuriſdictio ſua, extinguetur quoque iuriſdictio delegata. Quia extincto iure auctoris, extinguitur quoque ius ſucceſſoris, argumento ex *l. Lex vectigalis, ff. de pignoribus.* At per iuriſdictionis exercitium ante delegantis mortem, iuriſdictio radicatur in perſona delegati, ita vt efficaciter in eum tranſierit: vt colligitur à contrario ſenſu ex *d. c. Quamuis.* Et ideo morte ipſius delegantis non extinguitur iuriſdictio hæc delegata, quando res non erat integra, ſed ipſa vti cœptum eſt.

31 An verò hoc procedat, ſi mors delegantis ignoretur: ita vt geſta tunc per delegatum, qui ante mortem delegantis non cœperat vti iuriſdictione, ſint irrita? dixi lib. 3. diſp. 22. num. 55. & 56. Et quid, quando delegans in excommunicationem incidit, vel Epiſcopus, an poſſit delegatus aut Vicarius procedere? dixi eodem libr. 3. diſp. 30. num. 3. & 7.

32 Sicut autem morte delegantis re integra perit iuriſdictio delegata: ita etiam finito officio delegantis re integra. Quia cùm finito officio perinde extinguatur iuriſdictio ac morte naturali iure optimo finiri officium, ac naturaliter mori æquiparantur quoad extinctionem poteſtatis delegatæ re integra. In vtroque enim euentu æquè procedit ratio n. 30. tradita. Et ita tenent *Gloſſa cap. Licèt vndique, in fine, de offic. deleg. & ibi Abbas n. 7. Baldus n. 8. fine. Imola n. 9. Bellamera 13. q. 8. Bart. l. More, n. 15. ff. de iur. omn. iudic. & ibi Romanus n. 15. Decius n. 57. Barthol. Socinus n. 61. Curtius iunior nu. 87. Iacobinus* [illegible] *39. Cacialupus nu. 29. Bellapertica* [illegible] *verb. Delegatus, num. 3.* Et ita deciditur [illegible] Quamuis (vt notat *ibi Greg. Lopez* [illegible]) iure communi erant opiniones. Nam [illegible] *n. 21.* tenuit contrarium.

Procedit autem regula, quamuis ſit de[illegible]pis. Quippe eius iuriſdictio delegata perit [illegible]pis re integra. Quamuis contrarium [illegible] refert *Gloſſa l. Et quia 6. verb. Principaliter ff.* [illegible] *dic.*) malè intelligentes eum textum, ibi: *Et* [illegible] *paliter ei iuriſdictio data eſt.* Sed eorum verba [illegible] Quia iuriſdictio non eſt conceſſa iure pro[illegible] eſt ordinaria perit morte concedentis re integra [illegible]batur, quia ratio num. 30. huius tradita procedit [illegible] Principis delegato, ac in aliis delegatis. Idem [illegible] *cap. Licèt vndique de offic. deleg.* vbi expreſsè dicitur [illegible]tionem à Pontifice factam expirare morte [illegible] gra. Et *c. Si cui nulla de præbend. in 6.* deciditur [illegible] Papæ ad gratiam faciendam ceſſare obitu [illegible] gra. Atque ita docent *Gloſſa d. l. Et quia,* [illegible] *Bart.* dicens eſſe omnium, *l. More, n. 7. ff. de iu*[illegible] *& ibi Baldus 1. lectura, n. 6. q. 3. Albericus* [illegible] *& 17. Alex. n. 9. Iaſon n. 6. Bellapertica n. 16.* [illegible] *Iacobinus in 1. lectura n. 13. Anton. cap. Relatum* [illegible] *leg. & ibi Bellamera n. vn. Cardin. cap. Gratum* [illegible] *tit. Maranta de ordine iudicior. 4. p. d. 5. an* [illegible]*rium an delegatum, num. 61.*

Secundò, procedit regula, quamuis delegatus [illegible] ad vniuerſitatem cauſarum. Eius enim iuriſdictio [illegible] morte concedentis re integra. Prob. per locum à [illegible] ex *c. Ne aliqui de hæret. in 6.* vbi deciditur fauore [illegible]cium inquiſitorum non ceſſare morte concedentis re integra. Cùm tamen eorum poteſtas ſit delegata ad vniuerſitatem cauſarum. Vt notant *Ioan. Andr. & DD. c. Per hoc de hæret. in 6.* Ergo vbi non eſt is fauor, ceſſat morte cõcedentis re integra. Præterea quia etſi huiuſmodi iuriſdictio æquiparetur in multis iuriſdictioni ordinariæ: at non in omnibus conueniunt, & maximè vbi ſubeſt diuerſa ratio. Nã ratio ob quã extinguitur iuriſdictio delegata ad particulares cauſas, quã n. 30. tradidimus, militat etiã in iuriſdictione delegata ad vniuerſitatẽ cauſarum. Quia iuriſdictio remanet penes delegantem, & nomine proprio hic delegatus nil habet, *c. Sanè, de offic. deleg. & l. 1. ff. de offic. eius cui mandat. eſt iuriſ.* Atque ita tenent *Abbas c. Rebum, n. 7. de offic. delegat. & ibi Decius in noua edit. n. 36. Baldus c. Licèt vndique, n. 6. eod. t. Felin. c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 3. fallentia 4. de reſcr. Alexand. l. More, n. 29. & 37. ff. de iuriſdict. omn. iudic. & ibi Iaſon n. 9. & 19. Fulgoſ. n. 18. Iacobin. in 1. lectura, n. 16. Maranta de ordine iudicior. 4. p. d. 5. an iudicium ſit ordinarium vel delegatum, n. 61.* Quare audiẽdus non eſt *Author d. cap. Licèt vndique, q. 4.* contrarium ſuſtinens. Ducitur, quòd hic delegatus æquiparetur ordinario. Sed iam [illegible]dimus non æquiparari in omnibus.

Maior autem difficultas eſt, quando delegans [illegible] gauit, an pereat iuriſdictio ſubdelegati mortuo [illegible] dinario, qui delegato delegauit, viuente delegato [illegible] mortuo delegato, qui ſubdelegauit, ſuperſtite adhuc primo ordinario? Et vt diſtinctè procedamus, in triplici caſu poteſt hoc in dubium verti. Primus eſt, quando moritur delegatus, qui huic ſubdelegauit, ſiue vti cœperit iuriſdictione, ſiue non, ſuperſtite tamen primo ordinario, qui delegauit: & res eſt integra quoad ſubdelegatum, vtpote, qui iuriſdictione vti non cœpit? Itaque an ſatis ſit, ne pereat iuriſdictio ſubdelegati morte ſubdelegantis re integra, ſuperſtitem eſſe primum ordinarium delegantem? Secundus eſt, quid ſi moriatur primus ordinarius delegans, & res eſt integra quoad delegatum, quia vti non incœpit: non autem quoad ſubdelegatum, qui iam vti cœperat? Tertius eſt quid ſi dum moritur primus ille ordinarius, res non erat integra quoad delegatum, integra exiſtente quoad ſubdelegatum?

36 Inprimo caſu quadruplex eſt dicendi modus. Primus ſentit non expirare iuriſdictionem ſubdelegati. Quia etſi ſubdelegans, à quo immediatè iuriſdictionem accepit, obierit re exiſtente quoad ſubdelegatum integra, ſubdelegatus enim vti nō cœperat: at ſuperſtes eſt primus ordinarius delegans, qui fons & radix eius iuriſdictionis eſt. Atque ita non poteſt dici iuriſdictio delegans omnino extincta. Sic ſentiunt *Angelus, l. Et quia, n.3 ff. de iuriſd. omn. iudic. Cacialupus l. More, num. penult. ff. eod. t.* dicens eo anno pendenti lite coram Vicario Archiepiſcopi Senenſis fuiſſe ita iudicatum. Et refert pro ſe *Innocentium, c. Licèt vndique, n.2. fine, verſic. Aliis autem, de offic. deleg.* vbi verbis valde obſcuris vtitur, & dicens forte ita eſſe. Et eiſdem omnino verbis loquūtur *Hoſtienſ. ibi n.4. Ioan. Andr. n.18. Speculator tit. de iudice delegato, §. Reſtat videre, n.7. verſic. Quod ſi delegatus.* Secundus dicendi modus ſentit expirare eam ſubdelegati iuriſdictionem. Quia cùm adhuc non ſit efficaciter in ſubdelegatum tranſmiſſa, eo quòd ſubdelegatus ea vti non cœpit, pendet eius duratio à vita delegati ſubdelegantis, à quo immediatè profecta eſt. Sic *Anchar. eo c. Licèt vndique, q.5.* Tertius eſt, cùm quadam diſtinctione. Aut ſubdelegatio facta eſt in totum, nempe, committente delegato omnes vices ſuas: & tunc non extinguitur. Secus autē, ſi pro parte delegarit. Ratio diſcriminis ea eſt. Quia quando ſubdelegatio fit in totum, delegatus à ſe totam iuriſdictionem abdicat: & ideo non appellatur tunc ad ipſum ſubdelegantem, ſed ad primum ordinarium, *c. Super quæſtionum, §. Porrò, de offic. deleg.* Quare iuriſdictio ſubdelegata pendet tunc à ſolo primo ordinario delegante, atq; ipſo ſuperſtite non perit, quantumcumque moriatur re integra delegatus ſubdelegans. Quia nō extinguitur fundamentum. At quando ſubdelegatio fit pro parte, delegatus non abdicat à ſe totam iuriſdictionem, & ideo appellatur ad ipſum: iuxta *d. §. Porrò.* Quamobrem iuriſdictio ſubdelegata pendet ab ipſius delegati iuriſdictione: & per conſequens morte huius contingenti, dum res ex parte ſubdelegati eſt integra, peribit hæc ſubdelegata iuriſdictio. Sic tenet *Barth. Socinus, d. l. More, nu.74.* Quartus modus eſt, quem amplectitur *Iaſon d. l. More, n.13.* vbi relata prima opinione ait meliùs dicendum, prout in ſimili tradit *Bart. l.2. ff. de curatore bonis dando*, vbi in fine principij tractans Bartolus, an ſubſtitutus à procuratore debeat cauere rem ratam dominum habiturum, Sic diſtinguit: Si procurator ex mandato ſibi à domino facto ſubſtituit, tunc dominus videtur illum conſtituere, quem procurator ſubſtituit, *l.1. §. penult. ff. de procurator.* Et ideo tunc cauere debet rē ratam dominum habiturum. Quippe tanquam à domino conſtitutus agit. Si verò procurator ſubſtituit iure ſuo, debet cauere rem ratam procuratorem habiturum. Quòd ab ipſo ſubſtitutus cenſeatur. Quare iuxta hoc dicendum eſt ſic: Quando delegatus ex ſpeciali poteſtate ſibi à delegante tradita ſubdelegat, non perit poteſtas ſubdelegati morte ſubdelegantis re integra, ſi primus ordinarius delegans ſuperſtes ſit, quaſi ipſe ſit prima radix, & cenſeatur ſubſtituens. Secus delegato ſubdelegante iure proprio in caſu, in quo ſubdelegare poteſt. Quia tunc non primus ordinarius, ſed ipſe delegatus cenſetur ſubſtituere. Sed hæ omnes ſententiæ ſunt ſatis probabiles: at vltima præ cæteris mihi placet.

37 In ſecundo caſu, nempe, quando moritur primus ordinarius delegans, & res eſt integra quoad delegatum, non tamen quoad ſubdelegatum, quia delegatus iuriſdictione vti non cœperat, at ſubdelegatus cœperat: videtur expirare iuriſdictio ſubdelegati. Quia morte expirarunt iuriſdictio primi delegantis, & delegati ſubdelegantis, res enim erat integra quoad ipſū. Expirabit ergo iuriſdictio ſubdelegati, vtpote cui deficit fundamentum, cui innitebatur. At dicendum eſt, nullo modo eam expirare. Quia cùm iā ſubdelegatus cœpiſſet vti, radicata eſt iuriſdictio in ſeipſo, ac proinde eius duratio iam non pēdet à primo delegante, aut ſubdelegante. Et pro hac parte eſt textus apertus, *c. penult. de offic. delegat. in 6.* vbi ponderat textus, vt iuriſdictio ſubdelegati expiret mortuo primo ordinario delegante, non eſſe proceſſum in aliquo per delegatum, vel ipſius ſubdelegatum. Et ita docent *Dominicus ibi, nu.5. Francus n.2. Imola c. Licèt vndique, n.2. de offic. deleg.*

In tertio caſu, quando obit primus delegans re exiſtente non integra quoad delegatum, integra verò quoad ſubdelegatum; videtur expirare ſubdelegata iuriſdictio. Quòd primus delegans, qui fons ac radix iuriſdictionis ſubdelegatæ eſt, obierit, nec ſubdelegatus cœperit vti iuriſdictione. At ex dictis num. præced. conſtat eam nō expirare. Quia ne expiret, ſatis eſt ipſummet ſubdelegatum, vel delegatum ſubdelegantem cœpiſſe vti iuriſdictione ante primi ordinarij delegantis obitum. Vt conſtat ex *c. penult. de offic. deleg. in 6.* Et tenent *ibi Gloſſa, verb. Proceſſum. Domin. n.5. Francus n.2. Ferretus conſ.158. n.1. & 2. vol.1.* 38

Inſuper dubitabis, an poteſtas delegata hæc expiret ipſo iure mortuo delegante re integra? Quibuſdam placet non expirare ipſo iure, ſed ope exceptionis, ac proinde ſi pars aduerſa non excipiat, valere geſta ab eo delegato. Ducuntur ex *c. penult. de offic. deleg. in 6.* ibi: *Quia exceptionem coram ſe propoſitam, quod antequā per eū vel per ipſum delegatum in aliquo proceſſum fuiſſet, delegans fuerat viā vniuerſæ carnis ingreſſus.* Secundò, ex *c. Cum veniſſet, de teſtib. & atteſt.* ex quo videtur conſtare poſſe mortuo delegante re integra, delegatum procedere ex partium conſenſu. At ſi iuriſdictio expiraſſet, non poſſet partium conſenſus illam conferre. Tertiò, quia tempus datæ inſpiciendum eſt, *c. Eā te, de reſcrip. & tempore præſentationis reſcripti*, imprimitur iuriſdictio ipſi delegato. Ergo mors delegantis poſteà contingens non efficiet iuriſdictionem delegati ipſo iure expirare. Et ideo ita tenent *Innocent. c. Licèt vndique, n.2. fin. verſ. Aliis autem, de offi. deleg. Goffredus, Philippus & Brixienſis*, quos refert ac ſequitur *Archid. d. c. penult. n.2. Speculat. tit. de iudice delegato, §. Reſtat videre, nu.7. verſ. Quod ſi delegatus. Hoſtienſ. ſum. t. de offic. deleg. §. Et qualiter, n.11. verſ. Vel receſſum.* Et in hanc partem magis inclinat licèt dubius *idemmet Innocent. d. c. Cum veniſſet, n.1.* addens ſaltem conſtare poſſe ex partium conſenſu iuriſdictionem huius delegati prorogari. 39

At tenendum eſt tanquam veriſſimum expirare ipſo iure. Probatur ex *c. fin. verſ. Officium, de offic. deleg. in 6.* ibi: *Officium autem conſeruatorū ipſo iure, quoad non cœpta negotia, per obitū concedentis volumus expirare.* Et *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* ibi: *Expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Præterea, quia multa ſunt iura ſignificātia expirare iuriſdictionem ipſo facto. Nulla enim de partis exceptione mentionem faciunt. Vt *c. Gratum, c. Licèt vndique, de offic. deleg.* Et nullum ius apertè dicit oppoſitum. Nec obſtant in contrarium adducta nu. præcedenti. Quia *eod. c. penult.* fuit exceptum & appellatum, vt euitaretur grauamen facti: at non dicitur ibi id fuiſſe neceſſariū. Ad *c. Cum veniſſet, de teſtib. & atteſt.* dic ſolùm ibi tolli appellationem. Vt patet ibi: *Ne appellatio.* Non enim poterat pars impedire confirmationem ſententiæ innitens appellationi, vtpote, quæ illi renuntiaret facto ſuo, agens poſt appellationem coram iudice à quo appellarat. At poterat nullitatis via ſe tueri aduerſus ſententiam. Ad 3. dic, licèt iuriſdictio imprimatur à tempore præſentationis reſcripti, at eam non eſſe efficaciter radicatam in delegato, donec vti ea cœperit: ac proinde ante illius vſum pendere eius durationem à iuriſdictione delegantis, quæ eius morte extinguitur. Et ideo hanc ſententiam tuentur *Gloſſa, l. penult. verb. Ignoraſſent, ff. Si certum petat. & c. fin. verb. Ipſo iure, de offic. deleg. in 6. & d. c. Cū veniſſet, verb. Poſteà egerit. Et ibi Hoſtienſ. paulò poſt principium, Ioan. Andr. n.10. Anton. nu. penult. Cardin. n. vnico, verſic. In gloſſa 2. Abbas nu.2. Imola num.2. Baldus nu.1. verſic. Sed contra, Felin. nu.3. verſic. In eadem gloſſa, Bellamera num.4. & 5. idem Hoſtienſ. c. Licèt vndique, num.4. fine, de off. deleg. & ibi Ioan. Andr. num.19. Cardin. quæſt.12. Imola fine. Bellamera num.14. idem Imola, cap. Gratum, num.5. eodem tit.* vbi *Felinus fine, Decius in noua editione, num.36. Idem Cardin. c. Relatum, in fine, eodem tit. idem Decius c. Si duobus, in noua editione, n.34. de appellat. idem Anchar. c. penultimo, nu.3. notabili 3. de off. deleg.* 40

in 6.& ibi Dominicus numero 5.verſi.In fine gloſſa.Francus numero 3.& cap.finali,§.Officium, numero 1. eodem tit, & l.Idem Imola cap.Literis,ad finem,de reſcript.Bartol.l. More, num.18. ff.de iuriſdict.omn.iudic.& ibi Paulus *numero 11.Iaſon num.7. & fine.Decius numero 14, & 63.* Barthol. *Socinus numero 70. Curtius iunior numero 95. Zazius numero 41. Iacobin.in 1.lectura,fine.Cacialupus numero 32.Faber.§.Item ſi adhuc,nu.11. inſtituta mandati.Maranta de ordine iudicior.4.p.diſt.5.an iudicium ſit ordinarium,num.61.Bellamera deciſione 542. nu.vn. Mandoſius regula Cancellar.10.de annali,q.2.num.4.Zauallos q.pract.q.424.fine.*

41 Hinc deducitur, mortuo delegante re integra minimè poſſe delegatum in cauſa procedere, etſi partes conſentiant, nec valere proceſſum. Quia cùm eius iuriſdictio omnino extincta ſit, nequit ex partium conſenſu prorogari.Conſenſus enim hic nequit eum iudicem conſtituere, qui iudex non eſt, *l.* P*riuatorum,c.de iuriſdict.omn.iudic.* Sic docent *Gloſſa cap.Cùm veniſſet,verb.Poſtea egerit.de teſtib. & atteſt.Et ibi Hoſtienſis paulò poſt princ.Ioan.* Andr.*num.10. Baldus n.1.Cardin.nu.vnico,verſic.In gloſſa 2.Imola n.3. Bellamera n.4.& 5.Decius c.Gratum.in noua editione,nu.36.de offic. deleg. & ibi Felin.fine.Anchar.cap.penult.nu.3.notabili 3.de off. deleg.in 6.& ibi Francus n.3.Barthol.Socinus,l.More,nu.72.ff. de iuriſdict.omn.iudic.& ibi Paulus n.11.Decius num.13.Iaſon nu.7.& fine,Cacialupus num.32.*

42 Tandem regula tradita, vt iuriſdictio delegata pereat morte delegantis re integra, temperatur tripliciter. Primò,vt intelligatur quando datur noua poteſtas ad actum per illam commiſſionem, ita vt in exercitio actus gerat mandatarius vicem mandantis: quando enim non datur noua poteſtas,ſed excitatur antiqua,non expirat.Vt contingit in præcepto quod datur habenti aliàs poteſtatem. Tunc enim cùm non detur noua poteſtas, ſed excitetur ordinaria per commiſſionem,*cap. Licèt,& cap.penult.de off. ordin.* non expirat morte mandantis re integra. Quia ceſſat ratio num.30. tradita,ob quam poteſtas delegata expirat.Et de hoc eſt textus cum *Gloſſa auth.Vt nulli iudicum, §.De hoc verò iubemus.* Sic traduut *Bartolus l. More,n.5.ff.de iuriſd.omn.iudic.& ibi Iaſon num.61.Abbas, c. Relatum,in fine, de offic.deleg.& ibi Felin.num.13.Decius in noua editione, n.44. & rubr.C.de mandatis Principum,nu.13.* Qui tamen *eod.cap. Relatum, num.41.* bene hoc intelligit, quando taliter eſſet facta commiſſio illa,vt non alteraretur poteſtas,quę priùs competebat.

43 Secundò temperatur,niſi iuriſdictio delegata ſit acceſſoria gratiæ iam factæ: Sicut enim gratia facta non perit morte concedentis re integra, ita nec ea poteſtas acceſſoria,ſed principalis gratiæ naturam ſequitur. Ita expreſsè definitur,*cap.Si ſuper gratia,de off.deleg.in 6. de poteſtate exequutori data ad exequendã gratiam à Sede Apoſtolica cõceſſam:* & redditur ibi prædicta ratio. Qui textus extendi debet ad gratiæ conceſſæ à legato exequutorem. Quòd eadem procedat ratio.Sic tradunt *Archidiac.ibi n.vnico.Ioan. And. initio. Anchar.fine.Dominicus nu.3.Francus numero 2. Anton. Gabr.tomo 3.commun.lib.6.t.de præbend.concluſ.1.nu.4.* Atque eadem ratio cogit ad dicendum idem de exequutore cuiuſcumque gratię ab aliis inferioribus conceſſæ.Quia eadem ratio militat.Secundò procedit deciſio huius textus, licèt quando concedens obiit, non eſſet gratia acceptata per eum,cui facta eſt.Non enim perit gratia,nec ſubinde exequutoris poteſtas. Sic *Lapus*, vt eum referunt ac ſequuntur *Dominicus ibi numero 5.Francus num.2.Portius conſ. 157.numero 3.*Tertiò,quamuis aliqui eum textum intelligant in meris exequutoribus,qui abſque cauſæ cognitione procedunt. Vt *Dominic. ibi numero 7.* & alij quos refert *Anton.Gabr.dict.concluſ.1.nu.13.* At verius eſt contrarium. Quod in his quoque qui cauſæ cognitionem habent procedat ratio in textu aſſignata. Et ita docent *Francus ibi numero 4. Milis* quem refert & ſequitur *Anton.Gabr.d.concluſ.1.nu.15.*Non tamen procedit hæc deciſio,quando poteſtas exequutoris non eſt acceſſoria gratiæ. Quippe non militat ratio in textu aſſignata.Vt ſi diſcordia inter partes orta ſuper gratia facta,impetretur iudex, perit [illegible] dictio morte delegantis re integra.Ita citato Pe[illegible] *ibi num.6.Francus num.4.* Nec procedit quando de[illegible] quutor ſuper gratia facienda. Vt ſi mandatur c[illegible] beneficium dato iudice exequutore, vt conferat [illegible] textus expreſsè dicit,Super gratia facta. Item,q[illegible] gratia facienda perit morte concedentis re inte[illegible] cemus n.64.) nedum poteſtas exequutoris. Sic [illegible] *n.4.*Et multis citatis *Anton.Gab.dict.concl.1.nu.5* [illegible] quutor ille cœperat vti ante mortem Pontifi[illegible] dentis, contulerat enim beneficium, licèt no[illegible] quutio ſequuta ſit, poterit exequi mortuo Pontifice [illegible] impedientes excommunicare. Cùm enim res non eſt integra, minimè ceſſat eius iuriſdictio. Sic relato *Lap. Dominic.ibi fine Francus n.2.*Tandem nec procedit in iudicibus priuilegiorum conſeruatoribus. Quippe eorũ poteſtas expirat morte concedentis re integra. Vt conſtat *c.fin.de off.deleg.in 6.*Et ratio eſt,quòd ideo ſtatutum ſit poteſtatem exequutoris ad gratiam factam non expirare morte concedentis re integra, ne gratia redderetur inutilis. At etiam expirante conſeruatorum poteſtate non redduntur priuilegia inutilia. Item, quia hominum conſeruatorum poteſtas non eſt acceſſoria ad priuilegia ipſa. Cùm ex priuilegiis agere quis poſſit & excipere ſine conſeruatore.Sic docent *Gloſſa d.c.fin.verb.Expirare.Ioan.Andr. d.c.vt ſuper gratia,num.1.& ibi Dominic.nu.4.Francus num.5. Angelus l.Et quia,n.3.ff.de iuriſd.omn.iudic.c.Gygas de penſionibus q.91.n.5.Anton.Gabr.d.concl.1.nu.16.* Quamuis minus bene teneat contrarium *Archidiac.c.fin.in fine.*

Vltimò temperatur, niſi ea poteſtas delegata ſit commiſſa nomine dignitatis committentis. Vt ſi Pontifex dicat,Sedes Apoſtolica tibi committit,vel aliis verbis, quæ non à perſona, ſed à dignitate committentis delegationem proficiſci denotent. *(de quibus verbis dicemus nu. 46.61.62.& 63.)*Tunc enim nõ expirabit delegatio morte delegantis re integra. Ratio eſt,quia cùm dignitas nũquam pereat,nec eius iuriſdictio,*cap.Si gratioſè.de reſcript. in 6.*ſed eadem prorſus ſit in ſucceſſore,ceſſabit ratio tradita nu. 30. ob quam poteſtas delegata perit morte delegantis re integra. Et confirmatur,quia ob hanc rationem non perit morte ipſius delegati,poteſtas ſub ſuæ dignitatis nomine illi commiſſa,ſed trãſit ad ſucceſſorem.Quòd dignitas cui conceditur permaneat mortua perſona. Ergo ſimiliter non peribit morte delegantis ſub dignitatis ſuæ nomine,quantumuis res ſit integra:quia dignitas delegans manet perſona cui inhærebat defuncta. Quòd ſi obiicias,ſemper Pontificem & quoſcumque prælatos delegare nomine dignitatis,quia quatenus priuati delegare nequeant. Dic rationem delegandi ſemper eſſe dignitatem:at concedentem non ſemper eſſe dignitatem, vt abſtrahit à perſona, ſed aliquando vt cohærentem perſonæ, & tunc quia moritur cùm perſona,non eſt conceſſio perpetua:aliquando verò vt à perſona abſtrahit,& tunc quia mortua perſona durat, durabit quoque delegatio. Quòd ſi iterum obiicias *c.Ne aliqui,de hæret.in 6.* dici [illegible] inquiſitorum à Sede Apoſtolica commiſſum [illegible] re integra morte concedentis: idque eſſe [illegible] fidei.Dic cum *Decio ſtatim allegando* ſumi ibi Apoſtolicam Sedem pro Pontificis perſona. Et ita hanc limitationem tradunt *Anton.cap.Relatum,num.10.verſic. Tractat etiam,de offic.delegat.& ibi Abbas, num.3.& c.Licèt vndique,num.7.& cap.Quoniam Abbas,nu.8.eodem tit.* vbi *Cardin.n.5. oppoſit.5. & quæſt.5.fin.Beroius num.90. Imola num.6. & cap. Gratum, num.5.verſ.Secundo,eodem tit. Dominicus cap. Quamuis,in fine.eodem tit,in 6.& ibi citato Lapo,Francus in fine.Felinus cap. Paſtoralis,§.Quoniam,n.3.fallent.5.de reſcrip.Baldus l.More, in 1.lectura,quæſt.3.n.6.ff.de iuriſdict.omn.iudic. & ibi Decius, n.17.Alexãd.n.9.Barthol.Socinus n.56.Iacobinus in 1.lectura, num.13.Cacialup.n.37.Couar.4.pract.c.11.num.2.fin.Nauar. sũma Hiſpana c.27.n.264.*Quamuis *Bellamera d.c.Licèt vndique,n.14.* non admittat ex parte delegantis diſtinctionẽ hanc, an nomine perſonæ, an potiùs nomine dignitatis deleget.

delegct.Sed illi credendum non eſt. Hoc temperant *Alexand.ibidem, & Barth.Socinus,nu.60.* relato Saliceto,vt intelligatur quando ſic delegat Princeps, alios enim inferiores aiunt non poſſe concedere iuriſdictionem delegatam perpetuam. Quod quidem admitto loquendo de iuriſdictione contentioſa: nam poſſe gratioſam, qualis eſt ad audiendas confeſſiones, & diſpenſandum,dicemus n. 71.& ſequentibus.At ſi contentioſam concedant inferiores ad aliquam cauſam etiam ſub nomine perſonæ, & tẽpore mortis concedentis res non eſt integra, non expirabit ea iuriſdictio. Quia textus relati num.30.& Doctores hoc tradunt vniuerſaliter de iuriſdictione delegata.

45 Dubitari autem meritò poteſt, an commiſſiones conceſſæ ordinariis in forma communi ad diſpenſandum in matrimonij impedimentis, aliiſve rebus, cenſeantur factæ à Pontifice ſub dignitatis propriæ nomine. Id enim videtur ſuaderi. Quòd Pontifex exprimat nomen propriũ & dignitatis,ſic dicens:*Clemens Epiſcopus.* At eſt valde probabile explicato vtroque nomine, præponderare nomen dignitatis (vt dicemus n.60.) Secundò,quia licèt nomen proprium exprimatur, id fit vt intelligatur quis Pontifex author fuerit illius conceſſionis. Tertiò,ex ſupplicationis verbis,ſolitis poni in his diſpẽſationibus,quæ ſic ſe habent: *Supplicare fecerunt vt de benignitate Apoſt. diſpenſaremus.* Cùm enim reſponſio Pontificis etiã nil aliud dicentis niſi,fiat,intelligi debeat iuxta preces(vt diximus diſp.21.n.37.)& petatur à Sede Apoſtolica,conceſſio intelligitur,vt ab eadem Sede dimanet. Quartò, ex verbis commiſſionis ſolitis ibi apponi,quæ ſunt: *Authoritate noſtra diſpenſes.* Quæ verba dignitatem denotant. Quippe idem eſt, Authoritate noſtra, & Authoritate Apoſtolica. Vt probatur ex *c.Cùm aliquibus,finé,de reſcript. in 6.*ibi:*Non authoritate Apoſtolica cenſetur receptus, niſi quod eum authoritate noſtra reciperent,in literis caueretur.*

46 At certum eſſe arbitror has commiſſiones nomine Pontificis fieri,& nõ nomine dignitatis. Quòd probatur deſtruendo fundamenta contraria. Primò, quia in ipſa petitione fit mentio perſonæ Papæ,& ab ipſa petitur, ibi: *Quare nobis humiliter ſupplicare fecerunt.* Et tantùm narrat Pontifex non poſſe diſpenſari abſque Sedis Apoſtolicæ authoritate.Secundò,quia eſto peteretur à Sede Apoſtolica,intentio eſt clara non conſtituendæ differentiæ inter Sedem Apoſtolicam & Pontificem, ſed perinde eſt ac petere à Clemente VIII.Pontifice. Tertiò,quia contrarium nõ colligitur ex illis verbis: *Authoritate noſtra diſpẽſes.*Quia expreſſiùs *c.Si cui nulla,de præbend.in 6.* dicitur ſi alicui authoritate Apoſtolica fiat commiſſio in fauorẽ certæ perſonæ, expirare cõmiſſionem morte concedentis re integra.Et confirmatur,quia Pontifex non ſic ait,Authoritate noſtra tibi committimus: quæ verba commiſſionem nomine dignitatis fieri importarent: ſed Committimus vt authoritate noſtra diſpenſes. Quæ important poteſtatem eſſe delegatam, ac diſpenſationem concedi nomine Pontificis,ac ſi ipſe diſpenſaret.Vt bene aduertunt *Frãcus cap. Cum aliquibus nu.4.de reſcript.in 6.*& cõmuniter Doctores. Atque ſubdit *Francus* id animaduertendum eſſe ad commiſſiones,quę quotidie ordinariis fieri ſolẽt.Deinde quia initio literarum ſic dicitur: *Clemens Epiſcopus*,vbi nomen propriũ præponitur. Quod eſt indicium commiſſionis nomine perſonæ factæ teſtantur multi(vt diximus diſp. præc.n.18.)Et poſtea in petitione:*Nobis ſupplicari fecerunt.* Et in commiſſione ſic dicitur:*Nos igitur huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, diſcretioni tuæ committimus.* Quæ omnia verba denotant nomine perſonæ commiſſionem fieri. Quippe pronomina Nos & Vos, ſimpliciter prolata à perſona conſtituta in dignitate, referuntur in dubio magis ad perſonam,quàm ad dignitatẽ:& idem eſt aliis quibuſcunque verbis dubiis.Vt docent colligentes ex *c.Literis,de reſcrip.Anchar.ibi n.1.notabili 1.Barbatius n.30.31.Decianus cõſil.57.n.51.& 52.vol.2.Barboſa l.Quia tale 14.n.41. fine, ff.ſoluto matrim.* Et idem docet quoties eſt dubium, *Abbas c.Relatum,n.3.de off.deleg.& c.Licèt vndique,n.7.eod.t.* ait in dubio velle Pontificem committere nomine perſonæ, etſi nomen dignitatis exprimat. Vnde hodie (inquit) communiter Pontifex præmittit nomen proprium, dicens Martinus Epiſcopus. Et *Couar.quæſt.pract.c.11.n.2. fine*, ait nunquam cenſeri delegationem nomine dignitatis factam,vt non pereat morte delegantis re integra, niſi expreſſim ſolius dignitatis nomen foret aſcriptum.Atque in propriis terminis hanc partem tuentur *Hoſtienſ.c.Quoniam Abbas,n.9.de offic.deleg.& ibi Ioan.Andr.n.5.Anton. n. 13.Cardin.oppoſit.5. Imola n.6.*vbi aiunt nunquam Pontificem delegare nomine dignitatis,ſed nomine perſonæ. Et reddunt rationem,quod ſemper incipiant reſcripta à nomine perſonæ Papæ.

Demum id obſeruandum eſt. Dum dicitur mandatum non expirare morte mandantis,quando res non eſt integra: intelligitur mandato iuriſdictionis, id eſt, per quod committitur iuriſdictio. Nam præcepta ſuperiorum, ad aliquid faciendum vel non faciendum obligantia ſi non emanent per modum conſtitutionis à potenti illam facere, ſed ſint mandata ab homine, ſemper expirant mandantis morte,quamuis res non integra ſit. Quia cùm ea præcepta minimè ſint conſtitutiones,non ſunt ex natura ſua perpetua,nec poſſunt ligare extincta præcipientis iuriſdictione per eius obitum. Sicut excommunicationem ab homine latam fatentur omnes morte authoris ceſſare.Et ita hoc tenent *Sylu.verb.Delegatus,q.6.nu.7. & verb. Mandatũ,quæſtione 3.*explicans etſi res non ſit integra. Et alij non hoc explicantes,ſed indiſtinctè loquẽtes, vt *Menoch.citato Decio de arbitrar.lib.1.q.69.n.4.Corduba citato Hugone ſuper reg.D.Frãciſci,cap.10.quæſt.3.punct.1.partic.3.* vbi meritò reprobant P*etrum Penzalis quodlib.1.q.21.* dicentẽ hoc habere verum in prælatorum præceptis factis ſpecialiter vni vel alteri,ſecus de factis generaliter omnibus vel alicui communitati. Quippe bene docet *ibi Corduba* omnia expirare,quoties per modum conſtitutionis à potenti illam facere edita non ſunt, non tantùm mortuo præcipiente, ſed etiam eo ab officio amoto. Quia quoad hoc perinde habetur ac mortuus (vt probaui n. 32.) Cum vtroque caſu extinguatur præcipientis iuriſdictio, à qua præcepta vim habent. 47

SVMMARIVM.

Gratia poteſt concedi abſolutè, quoad beneplacitum concedentis.Et quid ſit gratia facta & facienda,48.

Gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ concedentis extinguitur eius morte:ſecus ſi ad beneplacitum Sedis,*49.*

An gratia conceſſa ad beneplacitum perſonæ extinguatur eius morte, etiam in fauorabilibus gratiis,50.

Quid, ſi iuriſdictio conceſſa ad beneplacitum perſonæ ſit ordinaria: vel adiungatur quoque certum tempus, vt ad beneplacitum, ad annum,51.

An pereat gratia ſic conceſſa morte concedentis,donec voluero, ad voluntatem meam,donec reuocauero,vel donec aliud ordinauero,52.

Quid,ſi concedatur, donec concedens aliquid fecerit ante mortem,53.

An iuriſdictio contentioſa conceſſa donec concedens reuocauerit,vel aliud fecerit,expiret morte concedentis re integra,ſi nec concedens reuocarit, nec illud fecerit: & pereat etiamſi res non ſit integra,ſi concedatur ad perſonæ beneplacitum,54.

Iurans non ludere donec pater velit, vel ſine eius voluntate, an poſſit eo mortuo ludere,55.

An finito officio concedentis expirent conceſſa ad eius voluntatem, 56.

Quid,concedente excommunicato vel ſuſpenſo,n.57.

Quid,eo facto furioſo,n.58.

An conceſſa ad beneplacitum dignitatis à vicario, vel legato, vel aliis non habentibus dignitatem perpetuam,expirent eorum obitu,59.

Quid,quoties conceſſio fit ad beneplacitum perſonæ, & dignitatis perpetuæ ſimul,60.

An ſit conceſſio ad beneplacitum perſonæ,an potiùs dignitatis, quando explicatur nomen concretum, vt ad beneplacitum Papæ? Refertur quadam ſententia,n.61.

Proponitur ſententia Authoris,n.62.

An ſit differentia,ſiue dicatur ad beneplacitum meum,ſiue noſtrum,63.

An gratia abſolutè conceſſa, ſiue facta ſit, ſiue facienda, expiret morte concedentis re integra,64.

An expiret gratia facienda, conceſſa motu proprio,morte concedentis re integra,65.

An expiret ea gratia facienda ipſo iure,n.66.

Quid,ſi ea gratia facienda conceſſa eſſet ſub nomine dignitatis,n.67.

Quid, ſi poteſtas executoris commiſſa eſt, ſit acceſſoria gratia, n.68.
An gratia facta, nondum acceptata dum concedens obiit, expiret, n.69.
An ſi morte Pontificis ignorantia procedatur ad executionem gratiæ faciendæ, valeant geſta, n.70.
An licentia audiendi confeſſiones expiret morte vel amotione Epiſcopi? Refertur quædam ſententia, n.71.
Explicatur ſententia Authoris: & an idem ſit de eadem licentia conceſſa ab aliis ordinariis vel parochis, n.72.
Quid ſi eſſet licentia audiendæ alicuius confeſſionis ſpecialis, n.73.
Quid, de licentia ab Epiſcopo aliove prælato eligendi confeſſoris conceſſa, an pereat morte eius, vel ceſſatione officij? Refertur opinio, n.74.
Explicatur ſententia Authoris, n.75.
Quid de licentia celebrandi in priuato oratorio, n.76.
Quid de licentia prædicandi, aut faciendi aliàs prohibita, n.77.
Quid de licentia non reſidendi, n.78.
Quid de facultate diſpenſandi? Refertur opinio, n.79.
Proponitur ſententia Authoris, n.80.
Quid, ſi eſſet facultas ad diſpenſandum cum perſona certa, non tamen in fauorem illius, vel ſi ſit in vtriuſque fauorem, n.81.
Quid de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis vel monachis, n.82.
Quid de dimiſſorijs ad ordines, conceſſis ab Epiſcopo, vel capitulo ſede vacanti, vel à Vicario Epiſcopi in remotis exiſtentis, n.83.
An gratia abſolutio cōceſſa à legato, vel Vicario, expirent eius morte, 84.
An licentiæ omnes ſuperiorum durent eis mortuis, n.85.
Poſt n.85. inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

48 QVÆSTIO III. An gratiæ reſcripta expirent morte concedentis? Supponendum eſt, dupliciter poſſe gratiam concedi, primò, abſolutè: ſecundò, cum limitatione, vt ad beneplacitum concedentis, eiuſve dignitatis, aut donec reuocarit. Inſuper quædam eſt gratia facta: alia verò facienda. Facta dicitur, quando perfectè conceditur ei, in cuius gratiam datur, ac independēter ab alio, cui facienda committatur. Vt cùm Pontifex vel Epiſcopus diſpenſat omnino cum aliquo: vel quando omnino in fauorem diſpenſaturi concedit illi poteſtatem diſpenſandi. Facienda verò eſt, quando non conceditur abſolutè ei in cuius fauorem datur, ſed dependenter ab alio cui faciēda committitur. Vt ſi in fauorem certæ perſonæ, cum qua diſpēſandum eſt, committatur alicui poteſtas diſpenſandi cum illa. Quod intelligendum eſt cum limitatione conceſſa, quam num.87. ponemus.

49 Duplex ergo regula ſolet tradi in hac re, altera de gratia cum limitatione conceſſa, altera verò de conceſſa abſolutè. Prior ergo eſt. Quando gratia conceditur ad beneplacitum perſonæ concedentis, extinguitur eius morte; ſecus ſi concedatur ad beneplacitum Sedis. Tunc enim eſt perpetua, donec à ſucceſſore eodem reuocetur. Ratio eſt, quia voluntas perſonæ morte perit, ac ſubinde peribit gratia conceſſa, dum ea volūtas durauit. At dignitas eſt perpetua, & eadem reputatur in ſucceſſore, ac proinde idē erit de gratia ad illius beneplacitū cōceſſa. Hæc habetur expreſsè hac reddita ratione, *c. Si gratioſè, de reſcr. in 6.*

50 Quidam priorem partem regulæ temperant, vt tunc gratia ad beneplacitum perſonæ cōceſſa expiret eius obitu, quando eſt gratia ambitioſa, ac proinde reſtringibilis & odioſa: qualis eſt gratia retinendi plura beneficia vſq; ad Pontificis obitum. In qua materia loquitur *c. Si gratioſè, de reſcript in 6.* vnde ſentiunt aliud eſſe in delegationibus fauorabilibus: commiſſionē enim factā iuriſdictionis expreſſim ad voluntatem delegantis dicunt non extingui morte delegantis re integra. Quia in his clauſula, Ad beneplacitum meum, vel donec voluero, reſoluitur in clauſulam, Donec reuocauero, vt ſit conformis iuri communi: quo ſtante iuriſdictio delegata non perit morte delegantis, re integra non exiſtente (vt n.30. diximus.) Sic dicit eſſe æquum *Gloſſa, cap. Si delegatus, in verb. Morte, de offic. deleg. in 6.* Et tenet *Baldus d.c. Si gratioſè,* (prout eum refert *Francus d.c. Si delegatus, n.5.*) Idē ſequitur *Antonius Gabriel to.3. commun. lib.6. tit. de præbend. concl.1. n.33.* Et eum textum intelligi in odioſis & ambitioſis, docent etiam *Calderin. conſil.3. n. vnico, de reſcript. Dominicus d.c. Si gratioſè, n.13.* At veriſſimum eſt, intelligi de omnibus: atque adeò poteſtatem illam delegatam ad concedentis beneplacitum, expirare morte concedentis, quamuis res non ſit integra. Conſtat ex ratione tradita *d.c. Si gratioſè,* ibi; *Per obitum, per quam ipſius beneplacitum omnino extinguitur.* Quæ ratio in omnibus conceſſionibus factis ad beneplacitum perſonæ æqualiter procedit. Et ideo hanc partem ſuſtinent *Gloſſa d.c. Si gratioſè, verb. Morte, in fine. Et ibi Francus n.10. & d. c. Si delegatus, num.5. & ibi Dominic. n.10. verſic. In fine Gloſſa. Couar.* dicens oppoſitam ſententiam eſſe falſam, *lib. 3. var. 15. n.4. verſ.2.*

Secundò temperatur eadem prior pars, niſi iuriſdictio conceſſa ad beneplacitum perſonæ ſit ordinaria. Tunc enim ea morte concedentis non perire diximus num. . 51
Nec ſimiliter peribit quæuis gratia facta ad beneplacitum concedentis, ſi adiiciatur quoque tempus durationis determinatum. Vt ſi concedatur ad annum & ad beneplacitum perſonæ, non enim expirabit morte concedentis, donec is annus lapſus ſit. Quia eſt ſenſus, concedo ad annum, & vlteriùs ſecundùm meam voluntatem. Itaque voluit concedens vt eo anno duraret gratia, & deinceps dum duraret voluntas. Ita *Magalotus*, quem refert & ſequitur *Antonius Gabriel to.3. commun. lib.6. tit. de præbendis, concl.1. nu.31. Enriquez lib.7. de indulgent. c.21. nu.4.* qui bene poſuit exemplum huius, vt ſi Epiſcopus dicat, Approbo te ad beneplacitum, ad annum.

Tertiò quidam intelligunt non expirare gratiam mor- 52
te concedentis, ſi concedens dicat, Donec voluero, vel donec reuocauero: quaſi ſentiant idem importari per vtrumque loquēdi modum. Ita *Emmanuel Sa ſumma verb. Gratia, n.7.* Alij è contra cenſent finiri, licèt cōcedens dicat, Donec reuocauero, vel aliter ordinauero. Ita *Armilla, verb. Voluntas, n.1. & ibi Tabiena q.1. nu.2.* At neutra opinio placet. Quippe manifeſta eſt differentia inter vtrumque modum. Nam, Donec voluero, vel quamdiu volam, vel ad beneplacitum meum, vel meam voluntatem, important durationem ac perſeuerantiam eiuſdem voluntatis, quæ mortuo concedente durare nequit: ac proinde gratia *ſic conceſſa extinguetur tunc. At, Donec reuocauero, vel, Donec aliter ordinauero, important actum poſiti*uum nouæ voluntatis aliter diſponentis, vel gratiam reuocantis: qui actus ſi in vita habitus nō ſit: cùm poſt mortem haberi nequeat, durabit gratia in perpetuum, donec ab alio ſucceſſore reuocetur, aut ab eius ſuperiori. Et ita tradunt *Ioan. Andr. c. Si gratioſè, n.2. & 3. de reſcrip. in 6. & ibi Anchar. n.6, Dominic. n.8. Francus n.10. idē Anchar. cap. Licèt vndique, nu.1. verſ. Tertiò collige, de offic. deleg. Idem Dominicus, c. Si delegatus, nu.10. de offic. deleg. in 6. & ibi Francus n.4. & 5.* per eum textum ferè expreſsè hoc decidentem. *Bartolus l. Centeſimis 49. Si ita ſtipulatus. nu.9. & 10. ff. de verb obl. & ibi Alexād. n.11. Imol. n.6. Iaſon n.12. & 14. Angelus, l. Et quia, n.5. ff. de iuriſd. omn. iud. Idem Bartol. l. More, nu.17. ff. eodem tit.* vbi *Iaſon n.15. Curtius iunior, n.92. Zaſius n.40. Barth. Socinus n.69, Decius n.62, & l.3. in fine, ff. de regul. iuris conſil.108. n.4. vol.1. & c. Ex literis in fine, de conſtit.* vbi *Felinus n.10. verſ. Eſt maius dubium, & n.9. verſ. Secundus caſus eſt. Rum. conſ.115. n.7. l.1. Angelus verb. Voluntas, n.1. Tabiena verb. Gratia, in fine: & ibi Armilla in fine. Nauar. lib.5. conſ.t. de priuilegiis, in 1. edit. conſ.2. n. vnico, in 2. conſil.3. n. vnico. Couar. lib. var. c.15. n.3. Menochius* alios allegans *de arbitr. lib.1. q.69. n. & n.12. & ſeq. Anton. Gabr. to.3. commun. lib.2. tit. de procurat. concluſione 2. fine, & lib.6. tit. de præbend. concluſione 1. n.24.*

Atque idem dicendum eſt, ſi gratia concedatur donec 53
concedens aliquid fecerit, vt ingreſſus fuerit Romam, ſi enim dum ſuperſtes fuit id non fecit, non extinguitur gratia morte, ſed manet perpetua. Quippe poſt obitum nequit iam illud efficere. Ita *Iohan. Andr. c. Si gratioſè, n.3. de reſcrip. in 6. & ibi Domin. n.9. Francus n.10.*

Maximè tamen aduertendum eſt, iuriſdictionem con- 54
tentioſam delegatā donec concedens reuocauerit aliudve fecerit, expirare morte concedentis re integra: ſecus ſi non erat integra. Itaque perinde dicendum eſt de illa, ac ſi abſolutè abſque illo addito conceſſa eſſet. Quia id additum non immutat huius iuriſdictionis naturā. Et conſtat ex *cap. Si delegatus, de offic. deleg. in 6.* vbi textus pōderat rem non fuiſſe integram, ne poteſtas hæc conceſſa donec reuocetur, pereat ſic concedentis morte. Et ita docent

Dominicus ibi n.10.Francus n.4.Iaſon.l.More,n.15.ff.de iuriſd. omn.iudic.& ibi Curtius iun.n.92. Carolus Molinaus addit. ad Deciũ l.3.fine.ff.de regul.iuris.Couar.3.var.c.15.nu.4.verſ.Primum.Quamuis Decius d.l.More,n.62.immeritò de hoc dubitarit. Sed obiicies id additum eſſe fruſtraneum. Reſpódeo deſeruire vt liberiùs poſſit ea iuriſdictio reuocari. At verò quoad durationem nulla erit differentia, ſed ſiue eo addito adiecto, ſiue non, peribit re integra morte delegantis: ſecus re non integra. Maximum tamen eſſet diſcrimen inter id additum, & ſi adderetur, Donec concedens voluerit, vel ad eius beneplacitum. Quia in priori caſu non extinguetur delegatio per ceſſationem voluntatis delegantis, quæ morte eius contingit: ſed ſolùm id attendetur, ſit res integra, necne, perinde ac ſi nil adiectum foret. At in poſteriori ceſſabit delegatio morte delegantis, quamuis res non ſit integra (vt n.50.diximus.) Quòd ea commiſſio fuerit ad tempus, nempe, dum perſeuerauerit delegantis voluntas, quæ eius morte ceſſat.

55 Ex his deducitur, iurantem ſe non luſurum donec pater velit, vel abſq; patris volũtate, poſſe patre mortuo ludere. Quòd iam patris voluntas ceſſarit. Sic citatis Vbertino & Alberico docet Greg. Lopez l.45.ver.Nõ le finca,t.5.p.5.

56 Sicut autem conceſſio gratiæ, facta ad concedentis beneplacitum, expirat eius morte, ita finito eius officio, ratione cuius potuit concedere. Quia dicta verba intelligi debent, donec concedens permanens in officio velit. Secundò, quia cauſa reſeruandæ ſibi voluntatis erat officium. Ergo finito officio finitur voluntas, argumento ex l. Non ſolùm,§.fin.ff.de noui oper.nunciat. vbi nunciatio finitur ceſſante dominio rei, quod eius cauſa erat, etſi perſona ſuperſtes ſit. Et l. Lucius, la 1.cum l.ſequenti,ff.de fideicommiſſis, vbi arbitrium conceſſum alicui vt hæredi ceſſat, quando deſinit eſſe hæres. Et confirmatur, quia cùm reuocare ſit actus iuriſdictionis, l. Iudicium ſoluitur, ff. de iudiciis, & docet Gloſſa ab omnibus recepta, c.Si delegatus, verb. Reuocandas, de offic.deleg.in 6.& finito officio careat concedens iuriſdictione, fruſtra voluntas ad id tempus protraheretur. Et ideo ita docent Bartol.l.Centeſimis 46.§.Si ita ſtipulatus,n.11.ff.de verb.oblig.& ibi Alexand.n.12.Iaſon n.5. Francus citatis Federico & Baldo,c.Si gratioſè,n.11.de reſcrip. in 6.Curtius iunior,l.More,n.88.ff.de iuriſdict.omn.iudic.Quare non eſt credendum Dominico.d.c.Si gratioſè,nu.13. aſſerenti oppoſitum poſſe dici: vel poſſe diſtingui cum Calderino conſ.3.n.vnico,de reſcript. vt in odioſis procedat hoc: ſecus in gratiis fauorabilibus. At hoc ſuprà reprobauimus.

57 Non tamen expirant conceſſa ad concedentis voluntatem illo excommunicato. Quòd etſi pro tunc nequeat officio fungi, eius tamen voluntas durat. Sicut etiam quamuis iuriſdictio delegata pereat delegantis morte, non tamen eius excommunicatione. Ita Bartol. l. Centeſimis 46.§.Si ita ſtipulatus,n.12.ff.de verb. oblig.& ibi Alex.nu. vlt.Iaſon nu.16.Francus c.Si gratioſè,n.12,de reſcript.in 6.vbi bene addit hæc ceſſare per concedentis ſuſpenſionem. Quia eſt eadem ratio.

58 An verò ceſſet hæc voluntas per concedentis furorem, ac ſubinde ceſſent conceſſa ad eius voluntatem, non conſtat inter DD. Nam ceſſare affirmat Bartol. num. præcedenti allegat. At meliùs id negat Couar.3.var.c.15.nu.4.verſ.3.Idque probat ex c. Maiores,§.fin.de baptiſ. & l.Si is qui animo, ff.de acquir. poſſeſſ. vbi inter mortem & furorẽ ea ſtatuitur differentia, vt morte ceſſet voluntas, non autem furore.

59 Altera pars prioris regulæ n.49.traditæ, nempe, vt conceſſa ad dignitatis beneplacitum non expirent morte concedentis, intelligitur quando dignitas eſt perpetua ac ſucceſſorem habens. Quare ſi Legatus Pontificis, vel Vicarius Epiſcopi cócedant aliquid ad ſuæ dignitatis beneplacitum, extinguetur eis defunctis, officiíve ceſſatioue. Quod ceſſet in his ratio tradita c.Si gratioſè,de reſcript.in 6. nempe, dignitatem non perire. Horum enim dignitatem perire probaui diſp.præced.num.8.10.& 11. Et ita docét Francus eo.c.Si gratioſè,n.13.Felin.c.Ex literis,n.10.verſ.Et ſecundum prædicta de conſtitut. reprehendens quoſdam viros graues, qui Ferrariæ dum ipſe literis vacaret, agitata hac quæſt. oppoſitum ſenſere de quadam conceſſione ſic facta per legatum.

Sed reſtat diſcutiendum, quid quando conceſſio fieret 60
ad beneplacitum perſonæ & dignitatis, quæ perpetua eſt: de qua re textus, c.Si gratioſè, de reſcript.in 6.nil decidit. At DD. variè loquuntur. Quidam cenſent præponderare dignitatem; & ſic eam conceſſionem minimè extingui concedentis morte. Sicut in ſimili quæſt. alios id ſentire retuli diſp.præc.n.17.Sic Ioan.Andr.d.c.Si gratioſè,n.6.fine. Aliis verò placet nomen quod præcedit præponderare: & ita non perire, ſi præcedat nomen dignitatis, vt Ad beneplacitum Sedis & noſtrum: ſecus præcedenti nomine perſonæ, vt Ad beneplacitum noſtrum & Sedis. Sicut in ſimili quæſtione quoſdam diſtinguere retuli eadem diſp. præced.num.18.Sic tenet Imola de cap.Si gratioſè (vt eũ referunt Dominicus ibi,n.16.& Francus in fine.) Alij ſic diſtinguunt. Aut exprimitur vtrumque nomen alternatiuè, vt Ad beneplacitum noſtrum vel Sedis: & tunc expirat cóceſſio morte concedentis. Quòd in alternatiuis ſufficiat alteram partem impleri: reg.In alternatiuis de reg.iuris in 6. Aut copulatiuè, vt Ad beneplacitum noſtrum & Sedis, & tunc aut expreſſio fit in materia, quæ conſueuit in ſucceſſorem tranſire, vt in officiis, quæ non expirant Pontificis morte: & tunc non expirat. Aut in materia, quæ non conſueuit tranſire, vel eſt indifferens: & tunc ſi gratia ſit proprio motu conceſſa, non expirat propter ampliſſimam eius interpretationem faciendam. Si autem non ſit proprio motu conceſſa, attendendum eſt vtrùm ex eis nominibus procedat. Sicut diſtinxit ſecunda opinio nuper recitata. Sic Dominic.eod. c.ſi gratioſè, num,16,verſ.Poſſet in hac materia. At Francus ibi,fine, relatis his ſententiis nil definit, ſed remittit ad notata Quoniam Abbas, de offic. delegat. At exiſtimo omnes has eſſe opiniones probabiles: vltima autem Dominici præ cæteris placet.

Sed rogabis, an dicatur conceſſio facta ad beneplaci- 61
tum perſonæ, quando fit mentio ſolius nominis dignitatis, non in abſtracto, vt ad beneplacitum Sedis vel Pontificatus, ſed in concreto, vt ad Romani Pontificis beneplacitum, Papæ vel Epiſcopi? Quibuſdam placet, in dubio vbi aliæ coniecturæ non vrgent, referri ea verba ad perſonæ voluntatem, & ita conceſſionem perire concedentis morte. Ducuntur ex c. Si gratioſè.de reſcript.in 6.vbi expreſsè deciditur conceſſionem, à Romano Pontifice factam ad ſuæ voluntatis beneplacitum perire eius morte. Præterea quia cùm voluntas magis propriè conueniat perſonæ dignitate præditæ, quàm ipſimet dignitati incorporeæ: rationi conſonat vt actus directus in Pontificis voluntatem, potiùs ad perſonæ, quàm Sedis ipſius voluntatem referatur. Pro hac ſent. eſt Gloſſa c.Literis.verb.Cum factum.de reſcript.vbi ait eſſe mandatum perſonale, vbi dicitur, ad mandatum Papæ, & d.c. Si gratioſè, verb. Sua, vbi quòd dicit textus, Vſque ad ſuæ voluntatis beneplacitum, explicat, ſuæ, id eſt, Romani Pontificis. Pro eadem eſt Decius, c.Sedes, ſtatim in princ. de reſcript. ait enim quod ibi dicitur de Sede Apoſtolica idem eſſe in ſummo Pontifice, quamuis aliàs differentia conſtituatur: vt d.c.Si gratioſè. Et hanc partem tenent expreſsè Anchar.eod. c.Si gratioſè,n.4.& ibi Francus n.7. Marianus Socinus iun.conſ.89.nu. 7.vol.1.Couar.3.var.c.15.n.2.

Cæterùm licèt hoc ſit ſatis probabile, plus mihi placet 62
ea nomina referri ad dignitatem. Cùm ſint propria officij & dignitatis nomina. Deinde quia commiſſio paſſiuè facta ſub nomine concreto officij, vt Epiſcopo Cordubenſi, cenſetur facta dignitati, iuxta omnes. Cur ergo commiſſio actiuè facta ad beneplacitum Epiſcopi, non potius ad dignitatem pertinebit? Siquidem videtur eadẽ ratio. Nec proderit dicere beneplacitum potius attribui perſonæ, quàm dignitati. Quia ſimiliter dicam executionẽ commiſſionis non ad dignitatem in abſtracto, ſed ad perſonã illa affectam pertinere. Et ideo pro hac ſent. ſunt Ioann.Andr.c.Literis,in fine,de reſcript. & ibi Anton.ad finem,

Abbas fine, Imola fine, Bellamera fine, vbi dicunt clauſulam, Ad mandatum Papæ, referri ad dignitatem. Pro eadem eſt *Felin. c. Ex literis, n. 9. verſ. Sed pro vtili, de conſtitut.* vbi ait conceſſionem eſſe perpetuam, quando ſub nomine officij vel dignitatis concedentis fit. Et tenent expreſsè *Ioan. Andr. d. c. Si gratioſè, in nu. 5. de reſcript. in 6. Et ibi Dominic. citato Lapo, n. 11. & cap. Ne aliqui, nu. 1. notabili 1. de hæret. in 6. Beroius c. Quoniam Abbas, n. 90. de offic. deleg.*

63 Nullatenus tamen eſt admittendum quod dicit *Emmanuel Sa ſumma, verb. Gratia, n. 7.* vbi diſcrimen conſtituit inter verba Pontificis dicentis, ad beneplacitum meum, vel ad beneplacitum noſtrum concedimus: vt ſit certum gratiam expirare morte Papæ, quando dixit, Ad beneplacitum meum: cùm tamen ſit anceps, quando dixit, ad beneplacitum noſtrum: quibuſdam expirare aſſerentibus, aliis autem negãtibus: & remittit ſe ad *verb. Delegatus*, vbi *n. 3.* ait tunc non expirare. Sed eius diſtinctionis fundamentum me latet. Quia loco pronominis, Ego & meum, perſonæ in dignitate conſtitutæ ſolent dicere Nos, noſtrum. Præterea quia hæc pronomina, meum, tuum, ſuum, noſtrum, concernunt in dubio perſonam. Vt allegatis *Lapo, Lignano, & Matthæo*: tradunt *Dominicus cap. Si gratioſè, n. 11. fine, de reſcript. in 6. & ibi* Francus, *nu. 7.* vbi etiam dicit cum *Anchar. ibi, nu. 4.* Ad beneplacitum noſtrum referri ad perſonas, ac Pontifice dicente, Reſeruamus nobis, eſſe reſeruationem perſonalem. Ex quo bene infert *Anchar. cũ Archidiac. ibi, nu. 2.* ſi Pontifex ſuæ collationi aliqua beneficia reſeruet, eſſe reſeruationem perſonalem: eiúſque obitu extingui: ſecus ſi reſeruet Sedi Apoſtolicæ. Et *Ioan. Andr. c. Literis, fine, de reſcript. & ibi Anton. ad finem*, A*bbas fine, Imola fine, Bellamera fine,* aiunt dicenti Pontifice, Ad mandatum noſtrum, eſſe perſonale. Et *Gloſſa d. c. Si gratioſè, verb. Sua*, ait per clauſulam, Niſi per nos, non intelligi dignitatem, ſed perſonam. Et probat ex *c. Literis de reſcript.* ibi! *Niſi pro alio fuiſſet per nos.* Vbi *Ioan. Andr. nu. 3.* ait ea verba intelligi de ſcribentis perſona, non de dignitate. Et alios retuli nu. 46. idem dicentes. Et *Tabiena verb. Gratia, in fine, & ibi Armilla in fine*, dicunt conceſſionem factam his verbis, Quo vſque nobis placuerit, expirare concedentis obitu, tanquam verè perſonalem. Et *Suarez de pœnitent. diſp. 27. ſect. 4. nu. 9.* expreſsè dicit conceſſa his verbis, Ad beneplacitum noſtrum, expirare concedentis morte.

64 Poſterior regula eſt. Quando gratia conceditur abſolutè abſque vlla temporis limitatione, ſi eſt gratia facta, non expirat morte concedentis etiam re integra. Si verò ſit gratia facienda, perit morte concedentis re integra: ſecus ſi res non eſſet integra. (Quando ſit gratia facta & quando facienda, explicui n. 48.) Hæc regula colligitur expreſsè ex *c. Si cui nulla de præbend. in 6.* vbi deciditur facultatem alicui conceſſam conferendi beneficia, minimè expirare obitu concedentis etiam re integra. Secus ſi detur poteſtas conferendi perſonis expreſſis, non in gratiam & fauorem collaturi, ſed in gratiam eorum, quibus beneficia conferenda ſunt. Ea enim facultas expirabit morte concedentis re integra. Vbi *Gloſſa notabili 1.* reddit rationem ex textu deductã, quòd in priori caſu erat gratia facta: erat enim omnino perfecta, & nullius executione indigens reſpectu illius, in cuius fauorem conceſſa eſt, nempe, reſpectu collaturi beneficia: at in poſteriori non erat gratia facta, ſed facienda. Mandabatur enim fieri in cuius fauorem conceditur: & ideo habet vim commiſſionis & mandanti, quod perit morte mandãtis re integra. Atque ideo ex eo textu colligunt hanc regulam *Gloſſa ibi notabili 1. & verb. Moriatur, & ibi* Archidiac. *ad fin. verb. Secus faciẽda. Anchar. c. Si ſuper gratia, n. 1. de offi. deleg. in 6. Baldus l. fin. in 1. lectura, n. 3. verſ. Sed pone* Princeps, *ff. de conſtit.* Princip. *Decius c. Relatum, in noua edit. n. 21. de off. deleg. & rubrica de conſtitut. in 1. lectura, n. 41. & ibi Ripa n. 50. Riminaldus nu. 129. fine, & 130. Beroius c. Quoniam Abbas, nu. 12. de off. deleg. Hieronymus Paulus practica cancel. tit. declaratoria ſuper proponente ſeu vouente, verſ. Præſtantiſſime Doctor. Rebuffus in concordat. rubrica de mãdatis Apoſtolicis, §. 1. verb. Sui põtificatus, verſ. Licèt quidam Doctores. Roſella verb. Gratia, initio,* vbi *Sylueſt. q. 2. Nauar. ſumma Latina noua, c. 27. n. 253. verſic. 9. & li. 1. conſil. in 2. edit. tit. de offic. deleg. conſil. 2. n. 1. & in 1. editione lib. 5. tit. de priuileg. conſil. 1. num. 1. Gutier. quæſt. canon. lib. 1. cap. 15. num. 24. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 5. quæſt. 106. n. 312. Sayro theſauro caſuum, tomo 1. lib. 7. cap. 14. num. 6.* Quare minùs bene *Felin. cap. Licèt vndique. nu. 1. verſ. Primo caſu, de offic. deleg.* ait conceſſionem gratiæ & priuilegij ſimpliciter factam non expirare, ſi ante Pontificis obitum ſit cœptum vti priuilegio: quaſi contrarium ſentiat, ſi nondum cœptum ſit, ſed res ſit integra.

Intelligenda eſt autem regula, quamuis proprio motu 65
mandet Pontifex prouideri certæ perſonæ, in fauorem eius: expirat enim tanquam gratia facienda, ſi moriatur Pontifex re integra. Quia textus, *c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* loquitur indiſtinctè. Et ratio cui innititur procedit in hoc caſu. Sic docent *Ioan. Andr. ibi, ad finem. Domin. num. 6. verſic. Quid ſi Papa ſcribit. Francus, n. 2. notabili 4.*

Secundò intelligitur, vt gratia facienda expiret ipſo 66
iure morte concedentis re integra. Vt de poteſtate delegata probaui num. 40.

Tertiò intelligitur, niſi gratia facienda conceſſa eſſet 67
ſub nomine dignitatis concedentis: tunc enim non peribit morte concedentis etiam re integra. Vt de poteſtate delegata probaui n. 44. Atque idem dicendum eſt, quando gratia facienda conceſſa eſſet ad beneplacitum Sedis: Quia conceſsio huiuſmodi non perit morte concedentis re integra. Vt probaui n. 49. Cùm ſedes illa nõ moriatur.

Quartò intelligenda eſt, niſi poteſtas executoris, cui 68
commiſsio facta eſt, ſit acceſſoria gratiæ iam factæ. Tunc enim non expirat morte concedentis re integra, vt probaui num. 43.

Quintò intelligitur, quamuis gratiã facta nondum 69
tempore mortis concedentis acceptata eſſet (vt num. 43. probaui.) *Quid autem ſi tunc non eſſent literæ expeditæ:* dicemus tota *diſp. ſeq.*

Quid autem dicendum ſit, ſi morte Pontificis ignora- 70
ta, procedatur ad excecutionem gratiæ faciendæ, quæ morte ipſius perierat? dixi lib. 3. diſp. 22. n. 55. & 59.

Ex his deducitur primò, quid dicendum ſit de licentia 71
delegata audiendi confeſsiones, an expiret morte Epiſcopi, aut eius amotione concedentis? Quibuſdam placet eam expirare. Ducuntur, quòd hæc ſit poteſtas delegata ad exercendam iuriſdictionem: & res ſit integra quoad omnes eas perſonas, quarum confeſsiones non cœptæ ſunt audiri. At poteſtatem iuriſdictionis delegatam finiri morte concedentis re integra, diximus n. 30. Quòd ſi dicas id intelligi quando eſt contentioſa: ſecus quando eſt in ſolo conſcientiæ foro. Fortiſsimè obſtat, quia ideo cõtentioſa perit morte delegantis re integra, quia delegatus non habet iure proprio ac in ſe ipſo radicatam iuriſdictionem ante eius vſum, ſed ea eſt in delegante, atque cenſetur vna & eadem cum delegati poteſtate. Cùm ergo per mortem delegantis ceſſet eius poteſtas, ceſſabit quoque in delegato, qui nondum ea vti cœperat. Quæ ratio omnino militat in poteſtate iuriſdictionali fori conſcientiæ. Et confirmatur, quia quamuis iuriſdictio Vicarij ſit ordinaria, expirat morte Epiſcopi, eo quòd ſit ab ipſo participata. Ergo à fortiori ceſſabit licentia delegata audiendi confeſsiones. Quippe hi confeſſarij ſunt quaſi Vicarij quidam ſpeciales Epiſcopi. Secundò, quia duratio huiuſmodi licentiæ præiudicat Epiſcopo ſucceſſori. Tertiò, quia *c. Si ſuper gratia, de offic. delegat. in 6. & c. Si cui nulla, de præbend. in 6.* ex quibus probatur gratiam factam nõ perire concedentis morte, agunt de gratiis à Papa conceſsis, in quibus id videtur ſpeciale. Quód ob ſummam poteſtatem, qua gaudet, poſſe faciliùs perpetua priuilegia concedere. Et confirmatur, quia cùm in Papa reſideat ſuprema poteſtas communicandæ huius iuriſdictionis tam ordinariç, quàm delegatç poteſt præſcribere vt plus vel minùs duret poteſtas delegata; eo vel maximè, quòd poſsit derogare iuri ſtatuenti poteſtatem delegatã perire morte

conce

concedentis re integra. At cum Epiſcopus non ſit ſupremus paſtor, nequit eum modum in hac delegatione ſtatuere, nec iuri derogare, nec oues ſuas alteri committere, niſi pro tempore, quo ipſe fuerit paſtor. Tandem quia hæc videtur gratia facienda. Cùm audire confeſſiones non committat Epiſcopus in ipſius confeſſarij fauorem, ſed vt ouium ſaluti conſulat, prout ex officio tenetur. Peribit ergo morte concedentis re integra, iuxta regulam de gratia facienda traditam nu.64. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de licentia hac ab Epiſcopo conceſſa, *Paludan.4.d.17.q.4.a.vlt.concl.7.n.25.D.Antonin.3.p.t.17.c.9. fine.Nauar.ſum.Hiſpana c.27.n.264.* ſolùm excipiens quando nomine dignitatis delegautis conceſſa eſſet. Et idem aſſerit de hac licentia, quamuis à Pontifice conceſſa ſit, *Philiarc.de offic.Sacerd to.1.part.2.lib.2.c.24.ad fin.* Pro eadē ſententia ſunt DD. quos n.74. referam, aſſerentes licentiā eligendi confeſſoris ab Epiſcopo conceſſam expirare morte concedentis: Quia eadem videtur ratio.

72 Cæterùm quamuis hæc ſententia *ſit ſatis* probabilis: at probabilius reputo eam *licentiam non* expirare, ſiue conceſſa ſit ab Epiſcopo, *ſiue à quouis* alio ordinario potenti concedere. Ducor, quia omnia iura, decidentia poteſtatem iuriſdictionis delegatæ perire morte delegantis re integra, agunt de poteſtate contentioſa, qualis nō eſt hęc. Illa enim non computatur inter gratias, ſed inter iuſtitiæ literas: hæc autem inter gratias. Quare eius duratio non eſt metienda iuxta literarum iuſtitiæ naturam, ſed iuxta gratiarum naturam, quæ ſi gratiæ factę ſunt, non expirant concedentis obitu. Et confirmatur, quia etſi licentia audiendi confeſſiones ſit in pœnitentium fauorem, computatur meritò inter gratias factas. Quia cùm non concedatur reſpectu perſonæ determinatæ, in peculiarem illius fauorem, ad ipſiuſve petitionem, reputatur potiùs gratia facta ipſiſmet Sacerdotibus, vtpote, quæ in maximum eorum fauorem redundat, & ſtatim ac ipſis conceditur, eſt perfectè conceſſa, à nulliuſque executione dependens. *Quæ gratiæ factæ definitio eſt (vt diximus n.48.)* At gratia facta *non expirat concedentis morte*, *etſi* res integra ſit (vt n.49. probauimus.) Hac enim ratione dicemus n.80. poteſtatem diſpenſandi cum perſonis incertis non extingui morte concedentis re integra. Quod communis fert omnium ſententia admittit (vt ibi videbimus.) Tandem quia ita ipſa *praxis* teſtatur. Quippe mortuo Epiſcopo ſolent *confeſſarij quicumque* ab ipſo expoſiti audire confeſſiones, *donec* licentia à capitulo aut ab Epiſcopo ſucceſſore reuocetur. Nec obſtant argumenta contraria, num. præc. adducta. Non 1. quia id procedit in iuriſdictione delegata contentioſa. Ad replicam reſpondetur non eſſe eam rationem omnino adæquatam, ſed ſuppoſita deciſione iuris diſponentis iuriſdictionem delegatam contentioſam expirare morte concedentis re integra: tradunt Doctores eam congruentiæ rationem. Quare applicari non debet iis rebus, in quibus eſt contraria iuris diſpoſitio. Vt contingit in gratiis iam factis, inter quas computatur licentia audiendi confeſſiones. Vel ſecundò poteſt dici in his gratiis, cum à tempore conceſſionis ſint iam omnino factæ, transferri ex tunc efficaciter poteſtatem in delegatum. Ad confirm. dic Epiſcopum & Vicarium conſtituere vnum & idem tribunal, & ita re etiam non integra perire Vicarij poteſtatem Epiſcopo mortuo. Quod nullus aſſeret de confeſſore delegato quoad confeſſiones antea cœptas. Ad 2. dic id non obſtare. Quia poteſt ſucceſſor ſibi proſpicere reuocando licentias audiendi confeſſiones à prædeceſſore conceſſas. Ad 3. dic ex rationis ſimilitudine eos textus trahi quoque ad gratias ab aliis inferioribus conceſſas. Quòd gratia exempli ſolius, quod regulam non arctat, dicatur in eis de gratiis ab Apoſtolica Sede conceſſis. Nec ij textus innituntur ſupremæ Pontificis poteſtati: ſed eo quòd iam gratiæ illæ effectę ſint. Ad confirm. dic id iure conceſſum eſſe Epiſcopis, eo ipſo quod ius ſtatuit gratias factas non perire concedentis morte. Et hæc licentia computatur inter gratias factas. Ad vltimum conſtat ex dictis. Cùm enim non ſit ea licentia in alicuius priuati pœnitentis gratiam conceſſa, reputatur inter gratias factas. Et ideo hanc partem ſuſtinēt loquendo de licentia ab Epiſcopo conceſſa fratribus mendicantibus audiendi confeſſionis, *Cardin. clem. Dudū.verb. Ac deinde, n.2. de notab.5. de ſepult. & ibi Bonifac. verb. Etſi, n.6.* & colligitur ex *Gloſſa ibi, verb. Conceſſerint*, dum ait eam licentiam eis conceſſam non poſſe ab eodem reuocari: prout colligit id ſequens *Nauar. c. Placuit, nu.163. de pœnit. d.6. & apolog. ad librum de redditib. q.3. monito 8. n.1.* Et loquentes de licentia conceſſa ab Epiſcopo cuicumque confeſſario docent *Enriquez lib.6. de pœnit. c.6. n.7. & lib.7. de indulgent. c.21. n.6. Humada li.21. tit.4. p.1.* Gloſſa *1. num.2* Et loquentes in genere de licentia audiendi confeſſiones tenent *Sayro theſauro caſuum, tomo 1. l.7. c.14. n.7. Graſſis 1. p. deciſionum, lib.1. c.13. n.49.* Et loquens de licentia alicui conceſſa, vt à reſeruatis abſoluat, tenet idem *Emmanuel Sa ſumma, verb. Gratia, n.4.* Et eadem ſententiam tenet tanquam certam de licentia audiendi confeſſiones à Pontifice conceſſa *Suarez de pœnit. diſputat.26. ſect.3. n.5.* & ſtatim *n.9.* dicit idem eſſe ſatis probabile de licentia hac ab Epiſcopo conceſſa: quamuis *n.12.* non audeat id affirmare de licentia hac parrocho conceſſa: ſed ait conſulendam eſſe conſuetudinem. Quia videtur hoc pendere ex tacita aut expreſſa Epiſcopi voluntate. Sed ego exiſtimo caſu, quo parrochus poſſit dare eam licentiam, non expirare morte concedentis. Quia eſt gratia facta, ac proinde eius naturam ſequitur. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos nu.75. referam, dicentes licentiam eligendi confeſſarij à quouis prælato conceſſam non expirare concedentis morte. Quia hę duæ conceſſiones ad eundem finem tendunt, & in re eundem effectum habent: & potius deberet expirare hæc licentia pœnitenti data, quam illa confeſſori conceſſa. Quia in illa cùm obit Epiſcopus, eſt iam iuriſdictio Sacerdoti conceſſa: in hac autem minimè, ſed datur, cum virtute illius electus fuerit cōfeſſor. At facilius permanet quod datum iam eſt. Pro eadem ſent. ſunt DD. quos n.80. referam, dicentes poteſtatem diſpenſandi cum perſonis indeterminatis minimè perire morte concedentis re integra. Cùm vtraq; facultas ſit ad exercendam iuriſdictionem.

Quando tamen licentia eſſet conceſſa ſacerdoti audiendi confeſſiones pœnitentis determinati, in illius pœnitentis fauorem, expiraret facultas morte concedentis re integra id eſt, quoad confeſſionem nondum antea cœptam. Quia cum illa gratia ſit in illius pœnitentis fauorem, & nondum ſit perfecta, ſed per confeſſarium exequenda non habet gratiæ factæ rationem, ſed faciendæ. Quam morte concedentis re integra expirare diximus num.64. Et ita tenet *Gaeta c. Ad limina 30. q.1. §.5. q.106. n.312.* Et idem apertè colligitur ex Doctoribus, quos n.81. referam, aſſerentibus facultatem diſpenſandi cum determinata perſona, in illius fauorem, expirare morte concedentis re integra. 73

Secundò deducitur, quid dicendum ſit de licentia cōceſſa ab Epiſcopo, vel alio prælato eligendi confeſſarij, an ea expiret mortuo concedente, vel eo amoto ab officio? Affirmant aliqui expirare, niſi Epiſcopus præmiſſa cauſæ cognitione, ac conſentienti capitulo eam licentiam concederet. Ducuntur, quod nequeat Epiſcopus in Eccleſiæ parochialis præiudicium, abſque cauſæ cognitione & capituli concenſu has licentias concedere. Secundò, quia ſententia, qua excommunicantur omnes furtum admittentes, perit proferentis morte. Vt docet *Gloſſa* ab omnibus recepta, *c. A nobis, el 1. de ſentent. excommun.* & inhibitio artis exercendæ expirat inhibentis morte, *l. ſi 4. de pœnis.* Tertiò, poteſt probari, quia hæc licentia virtute continet delegationem iuriſdictionis exercēdę, quæ ceſſat obitu delegantis re integra. Tandem, quia ea iuriſdictio non datur Sacerdoti eligendo, donec actu eligatur: vt de ſe conſtat. Sæpe enim continget eum Sacerdotem nondum natum eſſe, vel non eſſe Sacerdotem, cum licentia conceſſa eſt. At quando eligitur, nequit iuriſdictio ei 74

dari ab Epiſcopo mortuo.Nec datur etiam à pœnitente, quia ſæpe eſt laicus vel mulier:nec ſucceſſor in dignitate eam concedit:vt conſtat.Hanc ſententiam tenet *Abbas c. fin.n.9.fine,de offic.legati Iacobinus l.More,in 2.lectura n.15.ff. de iuriſd.omn.iudic.Roland.conſ.58.n.12.vol.3.Angel.verb.Indulgentia,n.7.& ibi Syluest.q.5.dicto 7.n.16.& verb.Confeſſor, 1.q.7. Corduba in quæſt.l.5.q.56.paulò poſt princ.Philiarcus de offic.ſacerd tom.1.p.2.lib.2.c.24.fin.* Pro eadem ſententia faciunt DD.allegati n.71.dicentes licentiam audiendi confeſſiones expirare morte concedentis.Imò *Felinus c.Licèt vndique,n.1.ad fin.de offic.deleg.* abſolutè docet licentiam eligendi confeſſarij conceſſam ab Epiſcopo perire eius obitu.Limitant aliqui ex his authoribus,niſi licentia hæc conceſſa ſit ad Sedis Epiſcopalis beneplacitũ: tunc enim cenſent eam eſſe perpetuam. Sic *Angelus verb.Confeſſio 3. num.23.Syluest.verb.Confeſſor 1.q.7.Tabiena verb.Abſolutio 1. q.37.n.61.* Similiter concedunt aliqui ex his hanc licentiam conceſſam à Pontifice non expirare eius morte. Ita *Angelus ver.Indulgentia,n. 7. Syluest.ibi,q.5. dicto 7. Corduba proximè allegatus.*

75 At verius eſt,hanc licentiam conceſſam à quouis potente iure ordinario eam concedere, non expirare morte concedentis etiam re integra, vel amotione ab officio. Ducor,quia hæc facultas non tanquam delegatio,ſed tãquam gratia facta,eſt cenſenda.Quod etiam DD.contrarij fatentur,Nam aliàs etiam conceſſa à Papa vel ab Epiſcopo cum capituli conſenſu periret morte concedentis re integra.Et ratio eſt,quia in hoc caſu non datur directè facultas confeſſori:ſicut contingit,quando datur illi licentia audiendi confeſſiones. Sed tota gratia conceditur directè pœnitenti,& per quandam conſequentiam ac indirectè confeſſori electo. Atque adeò ſtatim ac conceſſa eſt, cenſetur gratia abſoluta & perfectè facta reſpectu pœnitentis,cui id priuilegium conceditur. Et confirm. quia nulla ratione probatur non poſſe has licentias concedi ab Epiſcopo,abſque capituli conſenſu. Et ipſimet DD.aduerſarij ſibi contradicunt:nam concedunt eam licentiam ab Epiſcopo nomine Sedis conceſſam, eſſe perpetuam. Si ergo nomine Sedis poteſt dare perpetuam cur non poterit abſolutè?Cum vtroque caſu idem generetur Eccleſiæ parrochiali præiudicium.Adde id præiudicium modicæ conſiderationis eſſe: & poſſe eam licentiam à ſucceſſore reuocari.Nec obſtant adducta nu.præc. in contrarium.Nam ad 1.reſp.negando id non poſſe Epiſcopum.Ad 2.dic excommunicationem eſſe ſententiam pœnalem & continere præceptum:& ſimiliter aliud præceptum eſſe inhibitorium & pœnale. At hæc licentia eſt gratia.Ad 3. dic.eam iuriſdictionem non eſſe contentioſam,ſed in foro conſcientiæ. Quam non expirare dixi n. 72.Ad vltimum dic eam iuriſdictionem dari à concedente licentiam,cuius virtus manet moraliter in ipſo priuilegio ſeu gratia ita conceſſis.Et ratio eſt,quia concedens facultatem hanc,ex tunc transfert iuriſdictionem in aliũ quantum eſt ex efficacia voluntatis, quam tunc habet, quæ dum non retractatur ab ipſomet, vel ſucceſſore, ſufficit abſque noua voluntate; & ſola applicatio quaſi materialis ad talem perſonã deeſt,quæ ſufficienter fieri poteſt virtute priuilegij permanentis:Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo, ſiue à parocho, ſiue à quouis ordinario, qui eam conferre poteſt. *Nauar.c.Placuit.n.162.& ſeq.de pœnitent.d.6. Manuel q.regularib.to.2.q.46.art.8.* Et *Enriquez* loquens de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo vel prælato regulari, *li. 7. de indulg.c.21.n.6.* & abſolutè loquentes de licentia eligendi confeſſoris tenent *Gaeta c.Ad limina 30. q.1.§.5.q.106.n.312.Salzedo addit.ad pract.Bernardi Diaz,c. 26.col.19.immediatè ante verſic.Tribus tamen caſibus.Suarez.de pœnit.diſp.27.ſect.4.n.8.& 9.Sayro tractatu de ſacram.pœnit.c. 22.n.3.Emmanuel Sa ſum.verb.Gratia,n.4.* Pro eadem ſent. ſunt DD.n.72.relati, dicentes licentiam audiendi confeſſiones non expirare concedentis obitu.

76 Tertiò deducitur, licentiam conceſſam ab Epiſcopo ad celebrandum in priuato oratorio, non perire concedentis morte.Quòd ſit gratia facta. Sic relata Rotæ deciſione ſuſtinent *Nauar.c.Placuit.n.136.de pœnit.d.6.& §.In Leuitic.notab.31.n.26.Salzedo,Suarez,Sayro,n.præced.allegati.*

Quartò deducitur,nec licentiam faciendi aliàs prohibi- 77
ta,vt edendi carnes diebus vetitis,non ieiunandi, expirare morte concedentis.Quia eſt gratia facta.Sic *Nauar.l.5.conſ. tit.de priuileg.in 1.edit.conſ.15.fine,in 2.conſ.6.fine.* Nec ſimiliter perit licentia prædicandi. Propter eandem rationem. Sic *Sayro theſauro caſ.to.1.l.7.c.14.n.7.*

Quintò deducitur, quid dicendum ſit de licentia non 78
reſidendi conceſſa ab Epiſcopo. Quidã eam expirare morte Epiſcopi cenſent. Quod Eccleſiæ præiudicet. Ita videtur ſentire *Gloſſa c.penult.verb.Licentia,de cler.non reſid.* Etſi ſtatim innuat contrarium, & videatur ſe declarare dicens poſſe à ſucceſſore reuocari. Et tenet expreſſè *Ant.ibi n.7.* cum hac limitatione,ſi Eccleſiæ præiudicet.Alij ſic diſtinguunt:Si præmiſſa cauſæ cognitione, ac capitulo conſentiente concedat Epiſcopus hanc licentiam,non expirat:ſecus ſi hæc deficiant.Ita ſentiunt *Iacobin.l.More,in 2.lectura, nu.14.ff.de iuriſd.omn.iud.Angelus,verb. Indulgentia,n.7. & ibi Syluest.q.5.d.7.n.16.* At multo verius eſt non expirare. Quia eſt gratia facta.Et ita docere videtur *Gloſſa c.Cum ex eo,verb.Septennium,de elect.in 6.* dicens, non poſſe Epiſcopum licentiam non reſidendi conceſſam ratione ſtudij reuocare ſine cauſa.Si enim nequit ipſe reuocare, à fortiori nec eius morte reuocabitur.Et ita tenent *Abbas d.c.penult. n.9.& ibi Cardin.n.1.q.4.fin.Imola ad fin.Henricus n.3. idem Cardin.clem.fin.n.9.q.5.de elect.& ibi Imola n.2. Gulielm. de monte Lauduno,n.3.Ioan.Lupus lib.43.Tauri,n.1.Nauar.apolog.ad lib.de reditib.q.3.monito 8.n.1.2.3.& c.Placuit,nu.166. de pœnit.d.6.Gaeta c.Ad limina 30.q.1.§.5.q.106.num. 312. Perez lib.2.Ordinam.tit.2.l.2.paulò poſt princ. Salzedo addit. ad pract.Bernardi Diaz c.46.col. 17.verſ. Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior.Gutier.q.canon.lib.2.c.17.n.7. Enriquez lib. 7.de indulg.c.21.n.6.Sayro tract.de pœnit.c.22.fin.& theſauro caſuum,1.to.lib.7.c.14.n.7.Graffis 1.p.deciſ.li. 4.c.2.n. 28.* & explicant *Abbas & Gaeta*,etſi abſque cauſæ cognitione data ſit hæc licentia.

Sextò deducitur, quid dicendum ſit de diſpenſandi fa- 79
cultate.Exiſtimant aliqui eam expirare morte concedentis re integra. Et poteſt probari, quia eſt poteſtas delegata ad iuriſdictionem exercendam.Ita *Speculator,t.De diſpenſatione §.Dicendum reſtat,n.19.verſ.Quid ſi is.Archid.c.Dudum,18. q.2.n.5.& ibi Bellamera n. 1.verſ. Præterea quæritur. Felin.c. Licèt vndique,initio,de offic.deleg.*

At tenendum eſt,eam poteſtatem non expirare, quan- 80
do conceditur ad diſpenſandum cum perſonis incertis & indeterminatis. Quia cùm tunc in gratiam ipſius diſpenſaturi conceſſa ſit,eſt gratia facta. Vt in ſimili de poteſtate conferendi beneficia perſonis incertis deciditur, *c. Si cui nulla,de præb.in 6.* Item,quia cùm ſit poteſtas ad iuriſdictionem non contentioſam exercendam, minimè eſt inter mandata iuriſdictionis computanda, ſed inter gratias factas. Quæ morte concedentis re integra non expirant. Vt in ſimili dixi n.72. Et ita tenent *Federicus conſ.78.Ioan. Andr.addit.ad Speculat.t.De diſpenſatione,§.Dicendum reſtat. n.19.verb.Ergo tu diſtingue,& c. Ex tua,nu.8.de filiis presb.* vbi *Anton.n.7. Abbas nu.4. Bellamera ad fin.verſic.Et adhuc primo caſu:& c.Licèt vndique,n.11.& 17.de offic.deleg.* vbi *Henricus n.4.Decius c.Relatum in noua edit.n.22.eod.t.Felin.c. Paſtoralis,§.Quoniam,n.2.verſ.Et intelligunt iſti,de reſcript.Gambara de authoritate legati,lib.10.n.191.Angelus verb.Gratia, n.2.& ibi Roſella n.1.Sylu.q.2.Tabiena q.5.n.6.Armilla n.5.idem Angelus verb.Diſpenſatio,n.13.& ibi Sylu. q.6.n.11.Nauar.li.5. conſ.in 1.edit.t.de priuilegiis,conſ.1.n.1.in 2.li.1.t.de offic.deleg. conſ.2.n.1.& ſum.Lat.c.27.n.253.verſ.9.Anton.Gabriel to.3. commun.opin.li.6.t.de prabend.concl. 1.n. 6.7.& 8.Emm. Sa ſumma,verb.Diſpenſatio,n.6.*

Atque ita dicendum eſt, quando ea facultas concede- 81
retur alicui ad diſpenſandum cum perſona determinata, quoties non in fauorem ſolius perſonæ, cum qua diſpenſandum

ſandum eſt,ſed in fauorem ipſius diſpenſantis, aut vtriuſque ſimul, conceſſa eſſet: tunc enim non expirat morte concedentis,aut amotione eius ab officio, etiam re integra.Quia in hoc euentu eſt iam gratia facta,cùm ſit in ipſius diſpenſantis fauorem, & reſpectu ipſius iam totam ſuam perfectionem habet. Hoc docent in ſimili allegato *Lapo Domin.c.Si cui nulla,n.7.verſ.Quid ſi Papa in forma,de prebend.in 6.& ibi Francus n.3.notab.vlt.* vbi docet poteſtatem conferendi beneficium perſonæ expreſſæ & determinatæ, non in fauorem ipſius, ſed in fauorem conferentis vel Eccleſiæ,non expirare morte concedentis re integra. Et colligitur clarè ex eo textu,à contrario ſenſu, ibi: *Secus ſi ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda,non ob ſuam, ſed eius, cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem: illa quidem expirat omnino,ſi concedens re integra moriatur.* Ergo ſecus eſt, quando ob ſuam, nempe, conferentis beneficium, gratiã datur. Atque idem dicit *vterque cum Lapo*, ſi in fauorem vtriuſque,nimirum,conferentis & recipientis beneficium vel in fauorem ſolius Eccleſiæ, cui beneficiarius ille præeſſe debet,vel Eccleſiæ,*recipientis* beneficium, ea poteſtas daretur.Quia textus ille ſolùm excepit, quãdo in gratiam recipientis collata eſt ea poteſtas. Et hoc voluerunt ſignificare *Ioan.Andr.Anton.Abbas,Bellamera nu.præced.allegati*,dum dicentes facultatem diſpenſandi non expirare, addunt maximè cum perſonis indeterminatis. Quaſi dicant, idem eſſe in aliquo caſu, quando eſt cum perſonis determinatis,nimirum,quando non conceditur in ſolum ipſarum fauorem. Nam quando in ipſarum ſolum fauorem conceditur, tenent ibi expirare morte concedentis re integra. De qua re dicemus n. 89. vbi explicabimus qualiter intelligatur: & oſtendemus hoc idem ſentire Angelum,Roſellam,Syluestrum & Tabienam.

82 Septimò deducitur quid dicendum ſit de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis,monachis,vel aliis,quibus teſtari interdictum eſt. Quibuſdam placet eam facultatem expirare obitu concedentis.Quòd ſit facultas ad actum odioſum, ac iuri communi repugnantem. *Sic Socinus iun. conſ. 89.n.33.& ſeq.vol.1.Couar.c.Cum in officiis,in 1. edit.n.8. de teſtam.* Cæterum abſque dubio tenendum eſt non expirare.Quia eſt gratia facta,quam non expirare probaui n.64. Nec obſtat id odij habere,quod iuri communi aduerſetur. Quippe omnis diſpenſatio id habet:quam tamen cùm omnino facta eſt, non expirare concedentis morte fatentur omnes.Secundò,quia cùm teſtamentum vim non habeat, niſi poſt teſtantis mortem, illi cui teſtandi licentia conceſſa eſt,imputari nequit concedente ſuperſtite eum teſtatum non eſſe:ſi quidem longiorem vitam adeptus eſt, quã is qui facultatem conceſſit: & ea facultas pro tempore mortis,à quo debet teſtamentum vim habere,deſeruit potiſſimum.Et ideo huius ſententiæ ſunt *Couar.* mutata ſententia *eod.c.Cum in officiis,in 2.edit.n.8.fine Nauar.apolog.ad librum de redditib.q.3.monito 8.Sarmiento de redditib.p.4.c. 4.nu.2.Burſatus conſil.30.n.1.& ſeq.& nu.54.vol.1. & conſil. 178.nu.1.vol.2.Gutier.q.pract.li.2.q.75.n.1.& ſeq. & Barboſa l.Diuortio.8.§.Quod in anno,nu.20.ff.ſolut.matrim.Azebedo lib.5.recopil.t.8.lib.2.nu.5.*& ex Theologis, *Enriquez li. 7. de indulgent.c.21.nu.6.P.Molina to.1. de iuſtit. tract. 4. diſp. 121.in fin.Manuel.q.regular.tom.3.q.69.art.6.* An verò hoc verum ſit, ſi ante literas expeditas, quibus hæc facultas conceditur, obeat concedens, dicemus diſputat. ſequenti.

83 Octauò deducitur,literas dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos,quas vulgo reuerendas vocant,non expirare morte Epiſcopi eas concedentis. Quia cùm contineant licentiam promouendo conceſſam,vt ad ordines promoueatur, ſunt gratia facta.Atque ita docent *Cardin.clem.fin.n.9. q.5. de elect.& ibi Imola.n.3.Guillel.de monte Lauduno n. 3. Bonifac.n.43.q.10. Rebuff.praxi benef. in formula liter. dimiſſor.n. 43.Roland.conſ.38.n.5.vol.3.Villadiego tract.de legato q.16.n. 25.Paulinus de poteſtate capitali,1.p.n.9.Nauar.l. 1. conſ. in 2. edit.t.de reſcr.conſ.5.n.vn.& c.Placuit n.35.& 163.de pœnit. d.6.& apolog.ad librũ de reddit.q.3.monito 8.n.2.& §. In Leuit.notab.31.nu.26.Perez l.2.Ordin.t.2.l.2.paulo poſt prin. Salzedo addit.ad practicam Bernardi Diaz c.26.col.1.verſ.Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior.Gutier.q.pract.2.q.75.nu.1. & q.can.l.2.c.17.n.2.*Et ex Theologis,*Enriq.l.7.de indulg.c.21. nu.6.& lib.10.de ſacram.ordin.c.22.fine* Suarez *de pœnit.diſp. 27.ſect.4.dub.3.n.8. Sayro tract.de pœnit.c.22.n.3. Em.Sa ſum.verb.Dimiſſoriæ,n.1.Petr.de Ledeſma ſum.Sacram.* tit.de Sacram.ordinis,*c.8.diffic.1.col.6.conſ.4.Manuel 2.to.ſum.c. 14.nu.5.concl.5*.Atque idem dicendum eſt, finita Epiſcopi poteſtate,vt ſi ad alium Epiſcopatum transferatur. Nam eadem prorſus eſt ratio. Cùm non minus pereat poteſtas morte illius quàm depoſitione illius Epiſcopatus.Sic *Nauar.d.conſ.5.n.vnic.Enriq.d.c.22.fine.*Et idem dicendum eſt de literis dimiſſoriis conceſſis à capitulo, Sede vacanti, quando concedere valet. Non enim expirant finita capituli poteſtate per noui Epiſcopi aduentum. Quia eadem prorſus militat ratio.Sic *Rebuff.Salzedo, Petrus de Ledeſma,Manuel proximè allegati,Gutier.quæſt.can.l.2.c.17.n.2.* Et tandem ob eandem rationem dicendum eſt idem de literis his dimiſſoriis conceſſis à vicario Epiſcopi eas concedentis,eo quod Epiſcopus in remotis ſit,iuxta *cap.3. de tempor.ordin.in 6.*vel de ſpeciali Epiſcopi commiſſione:& de dimiſſoriis cõceſſis à ſuperioribus religionis: & à quibuſuis aliis potentibus concedere.Hæ enim nec morte, nec depoſitione Vicarij,vel ſuperioris,nec aduentu Epiſcopi,qui in remotis erat,expirabunt.Quia militat eadem ratio,eo quod hæ continent gratiam factam à potenti concedere.

Nonò deducitur, quamuis gratiæ conceſſæ à Legato Pontificis,vel vicario Epiſcopi, ad beneplacitum perſonæ vel dignitatis expirent morte,vel finito officio concedentis(vt dixi num.59.) eas tamen non expirare quando ſimpliciter & abſolutè conceduntur.Quia ſunt gratiæ factæ,& abſque temporis limitatione. Sic *Francus c.Si gratioſe,n.13.de reſcript.in 6.* 84

Vltimò deducitur, licentias omnes conceſſas à ſuperioribus quibuſcumque, quando non ad certum & limitatum vſum temporaneum,vel ad certum tempus, ſed abſolutè conceſſæ ſunt, eſſe perpetuas,donec ab eodem concedente, aut eius ſucceſſore, aut ſuperiore reuocentur.Quia ſũt gratiæ factæ.Sic *Abbas c.fin.n.9.de offic.legati. Cardin.clem.fin.n.9.q.5.de elect.& ibi Gulielm.de Monte Lauduno,n.2.Imola n.2.Angelus verb.Indulgentia.n.7.& ibi Sylu. q.5.dict.7.n.16.Nauar.§.In* Leuiticũ,*notab.31.n.27.Cordub.a in quæſtionario,lib.5.q.36.paulò poſt princip.Graffis 1.p.deciſio. l.4.c.2.n.28.*Temperant hoc *Abbas,Angelus,Silueſt.Corduba,* niſi licentiæ illæ alteri præiudicent.Quod dicunt propter licentias eligendi confeſſarij & non reſidendi, quas conceſſas ab inferiori prælato abſque cauſæ cognitione dicunt perire morte concedentis.Quòd præiudicent Eccleſiæ parrochiali & illi, in qua eſt reſidendum.Sed hanc limitationem reiecimus,n.72.& 78. 85

SVMMARIVM.

An commiſſiones diſpenſandi in matrimonij impedimentis, aliiſve rebus factæ ordinario vel confeſſori,expirent morte concedentis? Refertur opinio,n.86.

Explicatur ſententia Authoris,n.87.

An literæ Pontificis,per quas committitur conſtitutio & aſſignatio penſionis,& literæ gratiæ, ſiue puræ,ſiue in diem,ſiue conditionales, vel priuationis, ſiue in forma dignitatum & vnionum, expirent morte Papæ,n.88.

An poteſtas diſpenſandi cum perſona determinata in illius fauorem,expiret morte concedentis,n.89.

Quando committitur aliquid erga determinatam perſonam, an in dubio cenſeatur commiſſio in fauorem illius,an in fauorem delegati, n.90.

An poſtquam iam diſpenſatione vſus eſt is, cum quo diſpenſatum eſt, pereat diſpenſatio, ſuperuenienti diſpenſantis obitu,n.91.

Legati vel penitentiarij officium & diſpenſationes ab eis conceſſæ, an morte Pontificis expirent,n.92.

An priuilegia bullæ Cruciatæ expirent morte Papæ,n.93.

Rediguntur in ſummam contenta in tota diſputatione n.94.

Satisfit argumentis,n.95.

QVÆSTIO vltima. An cõmiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrim. aliiſue rebus,quæ in foro extraordinariis committuntur, in interno autem concedun-

dari ab Epiſcopo mortuo. Nec datur etiam à pœnitente, quia ſæpe eſt laicus vel mulier: nec ſucceſſor in dignitate eam concedit: vt conſtat. Hanc ſententiam tenet *Abbas c. fin. n. 9. fine, de offic. legati Iacobinus l. More, in 2. lectura n. 15. ff. de iuriſd. omn. iudic. Roland. conſ. 58. n. 12. vol. 3. Angel. verb. Indulgentia, n. 7. & ibi Sylueſt. q. 5. dicto 7. n. 16. & verb. Confeſſor, 1. q. 7. Corduba in quaſt. l. 5. q. 36. paulò poſt princ. Philiarcus de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. lib. 2. c. 24. fin.* Pro eadem ſententia faciunt DD. allegati n. 71. dicentes licentiam audiendi confeſſiones expirare morte concedentis. Imò *Felinus c. Licet vndique, n. 1. ad fin. de offic. deleg.* abſolutè docet licentiam eligendi confeſſarij conceſſam ab Epiſcopo perire eius obitu. Limitant aliqui ex his authoribus, niſi licentia hæc conceſſa ſit ad Sedis Epiſcopalis beneplacitũ: tunc enim cenſent eam eſſe perpetuam. Sic *Angelus verb. Confeſſio 3. num. 23. Sylueſt. verb. Confeſſor 1. q. 7. Tabiena verb. Abſolutio 1. q. 37. n. 61.* Similiter concedunt aliqui ex his hanc licentiam conceſſam à Pontifice non expirare eius morte. Ita *Angelus ver. Indulgentia, n. 7. Sylueſt. ibi, q. 5. dicto 7. Corduba proximè allegatus.*

75 At verius eſt, hanc licentiam conceſſam à quouis potente iure ordinario eam concedere, non expirare morte concedentis etiam re integra, vel amotione ab officio. Ducor, quia hæc facultas non tanquam delegatio, ſed tãquam gratia facta, eſt cenſenda. Quod etiam DD. contrarij fatentur, Nam aliàs etiam conceſſa à Papa vel ab Epiſcopo cum capituli conſenſu periret morte concedentis re integra. Et ratio eſt, quia in hoc caſu non datur directè facultas confeſſori: ſicut contingit, quando datur illi licentia audiendi confeſſiones. Sed tota gratia conceditur directè pœnitenti, & per quandam conſequentiam ac indirectè confeſſori electo. Atque adeò ſtatim ac conceſſa eſt, cenſetur gratia abſoluta & perfectè facta reſpectu pœnitentis, cui id priuilegium conceditur. Et confirm. quia nulla ratione probatur non poſſe has licentias concedi ab Epiſcopo, abſque capituli conſenſu. Et ipſimet DD. aduerſarij ſibi contradicunt: nam concedunt eam licentiam ab Epiſcopo nomine Sedis conceſſam, eſſe perpetuam. Si ergo nomine Sedis poteſt dare perpetuam cur non poterit abſolutè? Cum vtroque caſu idem generetur Eccleſiæ parrochiali præiudicium. Adde id præiudicium modicæ conſiderationis eſſe: & poſſe eam licentiam à ſucceſſore reuocari. Nec obſtant adducta nu. præc. in contrarium. Nam ad 1. reſp. negando id non poſſe Epiſcopum. Ad 2. dic excommunicationem eſſe ſententiam pœnalem & continere præceptum: & ſimiliter aliud præceptum eſſe inhibitorium & pœnale. At hæc licentia eſt gratia. Ad 3. dic. eam iuriſdictionem non eſſe contentioſam, ſed in foro conſcientiæ. Quam non expirare dixi n. 72. Ad vltimum dic eam iuriſdictionem dari à concedente licentiam, cuius virtus manet moraliter in ipſo priuilegio ſeu gratia ita conceſſis. Et ratio eſt, quia concedens facultatem hanc, ex tunc transfert iuriſdictionem in aliũ quantum eſt ex efficacia voluntatis, quam tunc habet, quæ dum non retractatur ab ipſomet, vel ſucceſſore, ſufficit abſque noua voluntate: & ſola applicatio quaſi materialis ad talem perſonã deeſt, quæ ſufficienter fieri poteſt virtute priuilegij permanentis: Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent loquentes de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo, ſiue à parocho, ſiue à quouis ordinario, qui eam conferre poteſt. *Nauar. c. Placuit. n. 162. & ſeq. de pœnitent. d. 6. Manuel q. regularib. to. 2. q. 46. art. 8.* Et *Enriquez* loquens de hac licentia conceſſa ab Epiſcopo vel prælato regulari, *li. 7. de indulg. c. 21. n. 6.* & abſolutè loquentes de licentia eligendi confeſſoris tenent *Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 5. q. 106. n. 312. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c. 26. col. 19. immediatè ante verſic. Tribus tamen caſibus. Suarez de pœnit. diſp. 27. ſect. 4. n. 8. & 9. Sayro tractatu de ſacram. pœnit. c. 22. n. 3. Emmanuel Sa ſum. verb. Gratia, n. 4.* Pro eadem ſent. ſunt DD. n. 72. relati, dicentes licentiam audiendi confeſſiones non expirare concedentis obitu.

76 Tertiò deducitur, licentiam conceſſam ab Epiſcopo ad celebrandum in priuato oratorio, non perire concedentis morte. Quòd ſit gratia facta. Sic relata Rotæ deciſione ſuſtinent *Nauar. c. Placuit. n. 136. de pœnit. d. 6. & §. In Leuitic. notab. 31. n. 26. Salzedo, Suarez, Sayro, n. præced. allegati.*

Quartò deducitur, nec licentiam faciendi aliàs prohibita, vt edendi carnes diebus vetitis, non ieiunandi, expirare morte concedentis. Quia eſt gratia facta. Sic *Nauar. l. 5. cõſ. tit. de priuileg. in 1. edit. conſ. 15. fine, in 2. conſ. 6. fine.* Nec ſimiliter perit licentia prædicandi. Propter eandem rationem. Sic *Sayro theſauro caſ. to. 1. l. 7. c. 14. n. 7.* 77

Quintò deducitur, quid dicendum ſit de licentia non reſidendi conceſſa ab Epiſcopo. Quidã eam expirare morte Epiſcopi cenſent. Quod Eccleſiæ præiudicet. Ita videtur ſentire *Gloſſa c. penult. verb. Licentia, de cler. non reſid.* Etſi ſtatim innuat contrarium, & videatur ſe declarare dicens poſſe à ſucceſſore reuocari. Et tenet expreſſè *Ant. ibi n. 7.* cum hac limitatione, ſi Eccleſiæ præiudicet. Alij ſic diſtinguunt: Si præmiſſa cauſæ cognitione, ac capitulo conſentiente concedat Epiſcopus hanc licentiam, non expirat: ſecus ſi hæc deficiant. Ita ſentiunt *Iacobin. l. More, in 2. lectura, nu. 14. ff. de iuriſd. omn. iud. Angelus, verb. Indulgentia, n. 7. & ibi Sylueſt. q. 5. d. 7. n. 16.* At multo verius eſt non expirare. Quia eſt gratia facta. Et ita docere videtur *Gloſſa c. Cum ex eo, verb. Septennium, de elect. in 6.* dicens, non poſſe Epiſcopum licentiam non reſidendi conceſſam ratione ſtudij reuocare ſine cauſa. Si enim nequit ipſe reuocare, à fortiori nec eius morte reuocabitur. Et ita tenent *Abbas d. c. penult. n. 9. & ibi Cardin. n. 1. q. 4. fin. Imola ad fin. Henricus n. 3. idem Cardin. clem. fin. n. 9. q. 5. de elect. & ibi Imola n. 2. Gulielm. de monte Lauduno, n. 3. Ioan. Lupus lib. 43. Tauri, n. 1. Nauar. apolog. ad lib. de reditib. q. 3. monito 8. n. 1. 2. 3. & c. Placuit, nu. 166. de pœnit. d. 6. Gaeta c. Ad limina 30. q. 1. §. 5. q. 106. num. 312. Perez lib. 2. Ordinam. tit. 2. l. 2. paulò poſt princ. Salzedo addit. ad pract. Bernardi Diaz c. 46. col. 17. verſ. Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior. Gutier q. canon. lib. 2. c. 17. n. 7. Enriquez lib. 7. de indulg. c. 21. n. 6. Sayro tract. de pœnit. c. 22. fin. & theſauro caſuum, 1. to. lib. 7. c. 14. n. 7. Graſſis 1. p. deciſ. li. 4. c. 2. n. 28.* & explicant *Abbas & Gaeta*, etſi abſque cauſæ cognitione data ſit hæc licentia. 78

Sextò deducitur, quid dicendum ſit de diſpenſandi facultate. Exiſtimant aliqui eam expirare morte concedentis re integra. Et poteſt probari, quia eſt poteſtas delegata ad iuriſdictionem exercendam. Ita *Speculator, t. De diſpenſatione §. Dicendum reſtat, n. 19. verſ. Quid ſi is. Archid. c. Dudum, 18. q. 2. n. 5. & ibi Bellamera n. 1. verſ. Præterea quæritur. Felin. c. Licet vndique, initio, de offic. deleg.* 79

At tenendum eſt eam poteſtatem non expirare, quando conceditur ad diſpenſandum cum perſonis incertis & indeterminatis. Quia cùm tunc in gratiam ipſius diſpenſaturi conceſſa ſit, eſt gratia facta. Vt in ſimili de poteſtate conferendi beneficia perſonis incertis deciditur, *c. Si cui nulla, de præb. in 6.* Item, quia cùm ſit poteſtas ad iuriſdictionem non contentioſam exercendam, minimè eſt inter mandata iuriſdictionis computanda, ſed inter gratias factas. Quæ morte concedentis re integra non expirant. Vt in ſimili dixi n. 72. Et ita tenent *Federic. conſ. 78. Ioan. Andr. addit. ad Speculat. t. De diſpenſatione, §. Dicendum reſtat. n. 19. verb. Ergo tu diſtingue, & c. Ex tua, nu. 8. de filiis presb. vbi Anton. n. 7. Abbas nu. 4. Bellamera ad fin. verſic. Et a[illegible] primo caſu: & c. Licèt vndique, n. 11. & 17. de offic. deleg. vbi Henricus n. 4. Decius c. Relatum in noua edit. n. 22. eod. t. Felin. c. Paſtoralis, §. Quoniam, n. 2. verſ. Et intelligunt iſti, de reſcript. Gambara de authoritate legati, lib. 10. n. 191. Angelus verb. Gratia, n. 2. & ibi Roſella n. 1. Sylu. q. 2. Tabiena q. 5. n. 6. Armilla n. 5. idem Angelus verb. Diſpenſatio, n. 13. & ibi Sylu. q. 6. n. 11. Nauar. li. 5. conſ. in 1. edit. t. de priuilegiis, conſ. 1. n. 1. in 2. li. 1. t. de offic. deleg. conſ. 2. n. 1. & ſum. Lat. c. 27. n. 253. verſ. 9. Anton. Gabriel to. 3. commun. opin. li. 6. t. de prebend. concl. 1. n. 6. 7. & 8. Emm. Sa ſumma, verb. Diſpenſatio, n. 6.* 80

Atque ita dicendum eſt, quando ea facultas concederetur alicui ad diſpenſandum cum perſona determinata, quoties non in fauorem ſolius perſonæ, cum qua diſpenſandum 81

ſandum

ſandum eſt, ſed in fauorem ipſius diſpenſantis, aut vtriuſque ſimul, conceſſa eſſet: tunc enim non expirat morte concedentis, aut amotione eius ab officio, etiam re integra. Quia in hoc euentu eſt iam gratia facta, cùm ſit in ipſius diſpenſantis fauorem, & reſpectu ipſius iam totam ſuam perfectionem habet. Hoc docent in ſimili allegato *Lapo Domin. c. Si cui nulla, n. 7. verſ. Quid ſi Papa in forma, de prabend. in 6. & ibi Franc. n. 3. notab. vlt.* vbi docet poteſtatem conferendi beneficium perſonæ expreſſæ & determinatæ, non in fauorem ipſius, ſed in fauorem conferentis vel Eccleſiæ, non expirare morte concedentis re integra. Et colligitur clarè ex eo textu, à contrario ſenſu, ibi: *Secus ſi ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda, non ob ſuam, ſed eius, cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem: illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Ergo ſecus eſt, quando ob ſuam, nempe, conferentis beneficium, gratiã datur. Atque idem dicit *vterque cum Lapo*, ſi in fauorem vtriuſque, nimirum, conferentis & recipientis beneficium vel in fauorem ſolius Eccleſiæ, cui beneficiarius ille præeſſe debet, vel Eccleſiæ, recipientis beneficium, ea poteſtas daretur. Quia textus ille ſolùm excepit, quãdo in gratiam recipientis collata eſt ea poteſtas. Et hoc voluerunt ſignificare *Ioan. Andr. Anton. Abbas, Bellamera nu. præced. allegati*, dum dicentes facultatem diſpenſandi non expirare, addunt maximè cum perſonis indeterminatis. Quaſi dicant, idem eſſe in aliquo caſu, quando eſt cum perſonis determinatis, nimirum, quando non conceditur in ſolum ipſarum fauorem. Nam quando in ipſarum ſolum fauorem conceditur, tenent ibi expirare morte concedentis re integra. De qua re dicemus n. 89. vbi explicabimus qualiter intelligatur: & oſtendemus hoc idem ſentire Angelum, Roſellam, Syluestrum & Tabienam.

82 Septimò deducitur quid dicendum ſit de facultate teſtandi conceſſa Epiſcopis, monachis, vel aliis, quibus teſtari interdictum eſt. Quibuſdam placet eam facultatem expirare obitu concedentis. Quòd ſit facultas ad actum odioſum, ac iuri communi repugnantem. Sic *Socinus iun. conſ. 89. n. 33. & ſeq. vol. 1. Couar. c. Cum in officiis, in 1. edit. n. 8. de teſtam.* Cæterum abſque dubio tenendum eſt non expirare. Quia eſt gratia facta, quam non expirare probaui n. 64. Nec obſtat id odij habere, quod iuri communi aduerſetur. Quippe omnis diſpenſatio id habet: quam tamen cùm omnino facta eſt, non expirare concedentis morte fatentur omnes. Secundò, quia cùm teſtamentum vim non habeat, niſi poſt teſtantis mortem, illi cui teſtandi licentia conceſſa eſt, imputari nequit concedente ſuperſtite eum teſtatum non eſſe: ſi quidem longiorem vitam adeptus eſt, quã is qui facultatem conceſſit: & ea facultas pro tempore mortis, à quo debet teſtamentum vim habere, deſeruit potiſſimum. Et ideo huius ſententiæ ſunt *Couar.* mutata ſententia *eod. c. Cum in officiis, in 2. edit. n. 8. fine Nauar. apolog. ad librum de redditib. q. 3. monito 8. Sarmiento de redditib. p. 4. c. 4. nu. 2. Burſatus conſil. 30. n. 1. & ſeq. & nu. 54. vol. 1. & conſil. 178. nu. 1. vol. 2. Gutier. q. pract. li. 2. q. 75. n. 1. & ſeq. & Barboſa l. Diuortio 8. §. Quod in anno, nu. 20. ff. ſolut. matrim. Azebedo lib. 5. recop. t. 8. lib. 2. nu. 5.* & ex Theologis, *Enriquez li. 7. de indulgentiis c. 21. nu. 6. P. Molina to. 1. de iuſtit. tract. 4. diſp. 121. à fin. Manuel. q. regular. tom. 3. q. 69. art. 6.* An verò hoc verum ſit, ſi ante literas expeditas, quibus hæc facultas conceditur, obeat concedens, dicemus diſputat. ſequenti.

83 Octauò deducitur, literas dimiſſorias ad ordines ſuſcipiendos, quas vulgo reuerendas vocant, non expirare morte Epiſcopi eas concedentis. Quia cùm contineant licentiam promouendo conceſſam, vt ad ordines promoueatur, ſunt gratia facta. Atque ita docent *Cardin. clem. fin. n. 9. q. 5. de elect. & ibi Imola n. 3. Guillel. de monte Lauduno n. 3. Bonifac. n. 45. q. 10. Rebuff. praxi benef. in formula liter. dimiſſor. n. 43. Roland. conſ. 38. n. 5. vol. 3. Villadiego tract. de legato q. 16. n. 25. Paninus de poteſtate capitali, 1. p. n. 9. Nauar. l. 1. conſ. in 2. edit. 1. de reſcr. conſ. 5. n. vn. & c. Placuit n. 35. & 163. de pœnit. d. 6. & apolog. ad librũ de reddit. q. 3. monito 8. n. 2. & 5. In Leuit. notab. 31. nu. 26. Perez l. 2. Ordin. t. 2. l. 2. paulò poſt prin. Salzedo addit. ad practicam Bernardi Diaz c. 26. col. 17. verſ. Non tamen poterit Epiſcopi ſuperior. Gutier. q. pract. 2. q. 75. nu. 3. & q. can. l. 2. c. 17. n. 2.* Et ex Theologis, *Enriq. l. 7. de indulg. c. 21. nu. 6. & lib. 10. de ſacram. ordin. c. 22. fine Suarez de pœnit. diſp. 27. ſect. 4. dub. 3. n. 8. Sayro tract. de pœnit. c. 22. n. 3. Emm. Sa ſum. verb. Dimiſſoriæ, n. 1. Petr. de Ledeſma ſum. Sacram.* vbi de Sacram. ordinis, *c. 8. diffic. 1. col. 6. conſ. 4. Manuel 2. to. ſum. c. 14. nu. 5. concl. 5.* Atque idem dicendum eſt, finita Epiſcopi poteſtate, vt ſi ad alium Epiſcopatum transferatur. Nam eadem prorſus eſt ratio. Cùm non minus pereat poteſtas morte illius quàm depoſitione illius Epiſcopatus. Sic *Nauar. d. conſ. 5. n. vnic. Enriq. d. c. 22. fine.* Et idem dicendum eſt de literis dimiſſoriis conceſſis à capitulo, Sede vacanti, quando concedere valet. Non enim expirant finita capituli poteſtate per noui Epiſcopi aduentum. Quia eadem prorſus militat ratio. Sic *Rebuff. Salzedo, Petrus de Ledeſma, Manuel proximè allegati, Gutier. quæſt. can. l. 2. c. 17. n. 2.* Et tandem ob eandem rationem dicendum eſt idem de literis his dimiſſoriis conceſſis à vicario Epiſcopi eas concedentis, eo quod Epiſcopus in remotis ſit, iuxta *cap. 3. de tempor. ordin. in 6.* vel de ſpeciali Epiſcopi commiſſione: & de dimiſſoriis cõceſſis à ſuperioribus religionis: & à quibuſuis aliis potentibus concedere. Hæ enim nec morte, nec depoſitione Vicarij, vel ſuperioris, nec aduentu Epiſcopi, qui in remotis erat, expirabunt. Quia militat eadem ratio, eo quod hæ continent gratiam factam à potenti concedere.

Nonò deducitur, quamuis gratiæ conceſſæ à Legato 84
Pontificis, vel vicario Epiſcopi, ad beneplacitum perſonæ vel dignitatis expirent morte, vel finito officio concedentis (vt dixi num. 59.) eas tamen non expirare quando ſimpliciter & abſolutè conceduntur. Quia ſunt gratiæ factæ, & abſque temporis limitatione. Sic *Francus c. Si gratioſe, n. 13. de reſcript. in 6.*

Vltimò deducitur, licentias omnes conceſſas à ſupe- 85
rioribus quibuſcumque, quando non ad certum & limitatum vſum temporaneum, vel ad certum tempus, ſed abſolutè conceſſæ ſunt, eſſe perpetuas, donec ab eodem concedente, aut eius ſucceſſore, aut ſuperiore reuocentur. Quia ſũt gratiæ factæ. Sic *Abbas c. fin. n. 9. de offic. legati. Cardin. clem. fin. n. 9. q. 5. de elect. & ibi Gullielm. de Monte Lauduno, n. 2. Imola n. 2. Angelus verb. Indulgentia. n. 7. & ibi Sylu. q. 5. dict. 7. n. 16. Nauar. §. In Leuiticũ, notab. 31. n. 27. Corduba in quæſtionario, lib. 5. q. 36. paulò poſt princip. Graffis 1. p. deciſio. l. 4. c. 2. n. 28.* Temperant hoc *Abbas, Angelus, Silueſt. Corduba*, niſi licentiæ illæ alteri præiudicent. Quod dicunt propter licentias eligendi confeſſarij & non reſidendi, quas conceſſas ab inferiori prælato abſque cauſæ cognitione dicunt perire morte concedentis. Quòd præiudicent Eccleſiæ parrochiali & illi, in qua eſt reſidendum. Sed hanc limitationem reiecimus, n. 72. & 78.

SVMMARIVM.

An commiſſiones diſpenſandi in matrimonij impedimentis, aliiſue rebus facta ordinario vel confeſſori, expirent morte concedentis? Refertur *opinio, n. 86.*

Explicatur ſententia Authoris, n. 87.

An literæ Pontificis, per quas committitur conſtitutio & aſſignatio penſionis, & literæ gratiæ, ſiue puræ ſiue in diem, ſiue conditionalis, vel priuationis, ſiue in forma dignitatum & vnionum, expirent morte Papæ, n. 88.

An poteſtas diſpenſandi cum perſona determinata in illius fauorem, expiret morte concedentis, n. 89.

Quando committitur aliquid erga determinatam perſonam, an in dubio cenſeatur commiſſio in fauorem illius, an in fauorem delegati? 90.

An poſtquam iam diſpenſatione vſus eſt is, cum quo diſpenſatum eſt, pereat diſpenſatio, ſuperuenienti diſpenſantis obitu, n. 91.

Legati vel penitentiarij officium & diſpenſationes ab eis conceſſæ, an morte Pontificis expirent, n. 92.

An priuilegia bullæ Cruciatæ expirent morte Papæ, n. 93.

Rediguntur in ſummam contenta in tota diſputatione, n. 94.

Satisfit argumentis, n. 95.

QVÆSTIO vltima. An cõmiſſiones diſpenſandi in impedimentis matrim. aliiſue rebus, quæ in foro externo or- 86
dinariis committuntur, in interno autem confeſſoribus, expirent

expirent concedentis morte re integra? Quidam eas expirare affirmãt, Ducuntur ex c. Si cui nulla, de præb. in 6. ibi: *Secus ſi ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda ſit data poteſtas eidem, non ob ſuam, ſed eius, cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem, illa quidem expirat omnino, ſi concedens re integra moriatur.* Vbi Gloſſa verb. Moriatur. Archid. ibi, n. vn. verſ. Obitũ, Anchar. n. 2. notab. 2. Ripa rub. de conſtit. n. 50. & ibi Riminald. n. 129 fin. & 130. inde colligunt quando Pontifex non facit gratiam ſed fieri mandat, expirare id mandatum morte Papæ re integra. Atque Bald. l. fin. in 1. lectura, nu. 3. verſ. Sed pone Princeps, ff. de conſtit. Princip. Decius c. Relatũ, in noua edit. n. 21. de offi. deleg. & rub. de conſt. in 1. lectura, n. 4. colligũt ex eod. c. Si cui nulla, commiſſionem aliquid exequendi in fauorem certæ perſonæ expirare morte concedentis re integra. Cùm ergo Pontifex & pœnitentiarius non diſpenſent, ſed committant ordinario & confeſſori, vt diſpenſent cognita precũ veritate, peribit commiſſio morte committentis re integra. Et confirm. quia hanc rem tanquã notam tradunt Ioan. Andr. addit. ad Specul. tit. de Diſpenſatione, §. Dicendum reſtat, n. 19. verſ. Ergo tu diſtingue, & c. Ex tua, n. 8. de fil. presb. & ibi Ant. n. 7. Abb. nu. 4. Bellamera ad fin. verſ. Et adhuc primo caſu, Fel. c. Paſtoralis, §. Quoniã. n. 2. verb. Et intelligunt iſti, de reſcript. idem Bellamera c. Licèt vndique, n. 11. & 17. de off. deleg. & ibi Henric. n. 4. Decius d. c. Relatũ, n. 22. Ant. Gab. 3. to. commu. opin. l. 6. t. de præb. concl. 1. n. 6. 7. & 8. Syluest. verb. Gratia, q. 2. n. 3. fin. & ibi Angelus n. 2. Roſella nu. 1. Tabiena q. 5. n. 6. vbi dicunt facultatem diſpenſandi cum perſonis determinatis, per viam commiſſionis factam expirare morte concedentis re integra. Quod nequit intelligi, niſi quando in fauorem illarum perſonarum, cum quibus eſt diſpenſandum, fit commiſſio. Nam quando cum perſonis indeterminatis, quia tunc eſt in fauorem diſpenſaturi, omnes illi fatentur non expirare. Cùm ergo in hoc euentu committatur ordinario & confeſſori, vt diſpenſent cum perſona determinata in eius fauorem, peribit hæc commiſſio morte concedentis re integra. 2. quia hæ commiſſiones non dantur nomine dignitatis Pontificis, ſed nomine perſonæ (vt probaui n. 46.) Atque adeo ex hac parte non obtinebunt durationem poſt concedentis obitum, 3. ex quadam Rotæ deciſione, quam referunt & ſequuntur Dominic. c. Si ſuper gratia, n. 7. verſ. Sed pone, de off. deleg. in 6. & ibi Francus nu. 4. ac relatis Cardinali, Iaſone, ac Felin. Ant. Gabr. to. 3. commu. opin. lib. 6. tit. De præbendis, concl. 1. n. 13. 14. & 15. quæ decidit ſi Pontifex in ſuis literis mandet cuidam executori, vt vocatis vocandis, ſi eſt ita vt partes referunt, conferat cuidam beneficium, id mandatum expirare morte Pontificis re integra. Quod quidem in his diſpenſationum commiſſionibus reperitur. Ergo peribunt concedentis obitu re integra. Et ideo hanc partem tuentur Nauar. lib. 1. conſ. in 1. edit. t. De temporib. ordin. conſ. 38. fin. in 2. tit. de fil. presb. conſ. 3. fin. & ſum. Lat. c. 29. n. 253. verſ. 9. Sayro in theſaur. caſuum, to. 1. lib. 7. c. 14. nu. 9. Et ſatis fauet huic ſent. Gutier. q. can. lib. 1. c. 15. n. 24. vbi ait gratiam conceſſam per verbum, fiat, non expirare concedentis obitu: ſecus quando mãdatur aliquid faciẽdum.

87 At quamuis hoc ſit valde probabile, probabilius reputo non expirare concedentis morte, etiam re integra. Ducor, quia (vt præclarè tradunt Hier. Paulus & Rebuff. ſtatim allegandi) quando in literis gratiæ, in alicuius fauorem conceſsis, miniſter exequuturus eſt voluntarius, vtpote cui non præcipitur vt exequatur, ſed ſola exequendi facultas cõceditur, non fauore ipſius, ſed eius cui gratia eſt concedenda, tunc eſt gratia facienda: ac proinde expirat morte concedentis re integre. At quando eſt executor neceſſarius, vtpote, qui exequi iubetur, ſi preces veritate nitantur, tunc eſt gratia facta, ac proinde nõ perit morte concedentis re integra. Ratio diſcriminis ea eſt. Quod in priori caſu, nemini ius quæſitum ſit per illas literas. Non enim quæritur de legato executuro: eo quod in eius fauorem conceſſæ non ſint, nec ei cui gratia facienda eſt. Quia ſoli delegati voluntati relinquitur, velintne diſpenſare, an non. Ac proinde ea gratia eſt omnino facienda, vtpote in quam nullum eſt alicui ius acquiſitum. At in poſteriori eſt iam ius acquiſitum ad rem illi, in cuius fauorem gratia conceſſa eſt. Ac proinde dicitur facta reſpectu illius: ac ſola eius exequutio deſideratur quæ per commiſſarium facienda eſt. Quod etiam clarè colligitur ex c. Si cui nulla, de præbend. in 6. vbi explicans textus quando dicatur gratia facienda, ad eum finem, vt pereat morte concedẽtis re integra, ſic ait: *Secus ſi ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda data ſit poteſtas eidẽ, non ob ſuam, ſed eius, cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem.* Vbi textus vſus eſt verbo, poteſtas, ad ſignificandum eum commiſſarium, vt ſit gratia facienda, debere eſſe voluntarium, qui ſcilicet poteſtatem habeat, ſed non præceptum exequendi. Nec obſtant illa verba, *Mandatur prouideri.* Quia intelliguntur, id eſt committitur, vt conſonent cum verbo præced. poteſtas. Cùm igitur in his diſpenſandi commiſſionibus non relinquatur voluntati ordinarij vel confeſſoris, diſpenſationem concedere aut denegare, ſed ipſis præcipiatur, vt inuenta precum veritate diſpenſent, gratia hæc non erit facienda, ſed facta: ac proinde non extinguetur concedentis morte. Et confirm. quia hac [illegible] omnes DD. citati in doctrinis adductis n. præced. [illegible] ſent. loquuntur, ac explicant vt ſit gratia [illegible], ac pereat morte concedentis re integra, quando [illegible] commiſſio diſpenſandi, demptis Gloſſa, An[illegible], Ripa, Riminaldo, quos ibi n. 1. ratione retuli, qui vtuntur verbo, Mandatum. Et amplius confirm. quia ea diſpenſatio, quantum eſt ex parte Pontificis vel pœnitentiarij, iam plenè facta videtur in fauorem petentis: & potius præcipitur commiſſario exequutio gratiæ iam factæ, ſi reperit preces veritate niti. Neque enim ipſi committitur ſubſtantia cauſæ, & an expediat, ſed an verificetur quædam conditio, qua ſtante iniuſtus eſſet denegans diſpenſationem. Et ideo pro hac ſent. citãtur Roſella, Angelus, Sylu. e Armilla, ſed malè. Quia non loquuntur in hoc caſu (vt n. 89. videbimus.) Sed illam tenet Hieron. Paul. in pract. cãcellar. 1. Declaratoria ſuper proponente ſeu venente. §. Praſtantiſſime Doctor, Rebuff. in concord. vbi de mandatis apoſt. §. 1. verb. Sui Pontificatus, verſ. Licèt quidã Doctores, Maiolus l. 5. de irreg. c. 51. n. 6. Suarez de cenſuris, diſp. 24. ſect. 2. fine. Enriq. l. 7. de indulg. c. 21. n. 7. & l. 12. de matrim. c. 2. n. 5. & c. 3. n. vlt. vbi in commẽ. lit. V. refert aliquos DD. Salmantinos huius ſent. & l. 14. de irregular. c. 17. n. vlt. Emm. Sa, ſum. verb. diſpenſatio, n. 6. & verb. Gratia, n. 3. Petr. de Ledeſma in ſum. Sacram. vbi de matrim. c. 27. verſ. Secunda concluſio, in fine illius, Manuel q. regularibus, to. 1. q. 46. a. 7. & 1. to. ſum. 2. edit. c. 236. n. 3. concl. 3. Et eiuſdẽ ſent. apertè eſt Mandoſiu regula cancellar. 10. de annali poſſeſſ. q. 2. n. 4. vbi ait eſſe reſcriptum gratioſum, quod per Pontificis mortem re integra non expirat quoties exequutor in illis datus non debet præmittere indaginem iudiciariam. At in diſpenſatione quæ pro conſcientiæ foro committitur, manifeſtum eſt eam indaginem iudiciariam non deſiderari, Et eam quoque non eſſe neceſſariam in diſpenſatione pro foro externo conceſſa, oſtendemus diſpu. [illegible]

Ex his deducitur, non expirare morte Pontificis re integra literas Pontificias, per quas committitur conſtitutio & aſſignatio penſionis, nec literas gratiæ, ſiue [illegible] ſiue puræ, ſiue in diem, ſiue conditionales, vel [illegible] in forma iuris, cum prouiſione alteri facienda, ſiue in forma, dignum, & vnionum ſuper diſpenſationibus. Quia communiter in his executor non eſt voluntarius, ſed requiſitus tenetur exequi. Ita Hieron. Paulus n. præced. citatus. 88

Secundò deducitur, optimè dixiſſe DD. quos n. 86. in confirmat. 1. rationis retuli, dum aiunt poteſtatem alicui conceſſam diſpenſandi cum perſonis determinatis, in ſolum earum fauorem, expirare re integra morte concedentis. Quod hic commiſſarius non ſit miniſter neceſſarius, nec gratia ſit in ipſius fauorem: & ita vſi ſunt verbo, poteſtas, vt miniſtrum eſſe voluntarium ſignificent. Quare dũ Angelus verb. Diſpẽſatio, n. 13. verb. Gratia, n. 2. & ibi Roſella n. 1. Sylu. verb. Diſpẽſatio q. 9. n. 11. & verb. Gratia q. 2. & ibi Tabiena q. 5. n. 6. Armilla n. 5. dicũt facultatẽ alicui cõceſſam 89

ceſſam ad diſpenſandum cum perſona determinata non expirare morte concedentis re integra: ſunt manifeſtè intelligendi, quando ea poteſtas eſt illi in ſuum fauorem conceſſa. Tunc enim cùm ſit gratia ipſi diſpenſaturo facta, non expirat concedentis morte. Iuxta ea quæ nu.81. diximus. Non autem id intelligunt, quando ea gratia eſt in fauorem ſolius perſonæ cum qua diſpenſandum eſt. Et hanc eſſe veram eorum intelligentiam colligitur clarè ex eo, quod pro ſua ſententia referunt *Fredericum conſ.78.* qui ait non expirare facultatem diſpenſandi conceſſam in fauorem ipſius diſpenſaturi. Præterea quia *Roſella. Angelus, Syluester, Tabiena eodem verb. Gratia, & eiſdem numeris*, cùm in principio dixiſſent poteſtatem diſpenſandi cum perſona determinata non expirare morte concedentis re integra, paulò inferius docent poteſtatem diſpenſandi, non per viam gratiæ, ſed commiſſionis datam perire re integra, imò etiam cœptum ſit cum aliquibus diſpenſari, perire quoad eas perſonas, cum quibus nondum cœptum eſt. Vnde ſibi ipſis in eodem loco contradicerent, niſi priorem partem intelligant, vt ea poteſtas diſpenſandi, quamuis ſit erga perſonam determinatam, ſit gratia facta, nec pereat quoties in fauorem diſpenſaturi conceſſa eſt: poſteriorem autem, vt ſit commiſſio, & pereat re integra: quoties in eorum fauorem, cum quibus diſpenſandum eſt, conceditur. At non contradicunt noſtræ ſententiæ, ſed ſunt illi conformes. Quia loquuntur de poteſtate diſpenſandi, & ſic de miniſtro voluntariè exequuturo.

90 Tria tamen obſeruanda ſunt. I. eſt, quoties committitur alicui aliquid faciendum erga determinatam perſonam cenſenda eſt in dubio commiſſio in illius perſonæ fauorem facta: ac proinde eam non eſſe gratiam factam, ſed faciendam (intellige iuxta dicta n.87. quando eſt gratiæ exequutor voluntarius.) Quare ex iis, quæ præceſſerũt coniectandũ eſt, an ſit gratia in fauorem petentis cõceſſa: vnde alleganti eſſe gratiam factam in fauorem diſpenſaturi, & non commiſſionem gratiæ faciendæ in fauorem eius, cum quo diſpenſatur, incumbit probandi onus. Sic *Ioan. Andr. c. In cauſis, n.38. de elect. & c. Si cui nulla, ſtatim in principio de prabend. in 6. & ibi Dominicus num.6. Francus num.1.*

91 II. eſt, ſiue dicamus commiſſiones has diſpenſandi eſſe gratias factas, ſiue faciendas, id neceſſariò fatendum eſt, ſi iam commiſſarius diſpenſarit ad matrimonium, vel ordines: & antequam is cum quo diſpenſatum eſt, vtatur diſpenſatione, iniens matrim. vel recipiens ordines, diſpenſans obeat, diſpenſationem non perire. Tum, quia res non erat tempore mortis integra. Tum etiam quia cum iam ſemel diſpenſatio ſit legitimè facta, non retractatur ex ſuperuenienti facto. Sic citato *Frederico, Roſella verb. Gratia n.1. & ibi Angelus, n.2. Sylu. quæſt.2. Tabiena q.5. n.6. Armilla n.5. idem Angelus, verb. Diſpenſatio, fine & ibi Sylu. q.6. n.11.*

92 III. eſt, diſpenſationes, quæ à legato Apoſtolico, vel à ſummo Papæ pœnitentiario expediuntur, nullatenus expirant morte Papæ re integra: quamuis dicamus eas eſſe gratias faciendas. Quod neutrum officium expiret morte Papæ re integra. Vt de officio legati deciditur expreſſe *c. Legatos, de off. legat. in 6.* & idem deciditur de officio pœnitentiarij, in *clement. 2. §. Eo tamen prouiſo, de elect.* An verò expirent morte pœnitentiarij, vel legati re integra, diximus num.87.

93 Vltimò deducitur, quid dicendum ſit de priuilegiis in bulla Cruciata conceſſis, an expirent morte Papæ concedentis re integra? Et quidem nemini dubium eſt, indulgentias ibi conceſſas viſitantibus altaria, & facultates edendi lacticinia, & ſimiles à nullius exequutione pendentes, minimè expirare. Quod illa omnia contineant gratiam factam. At dubium eſſe poterit de indulgentiis ſemel in vita & ſemel in mortis articulo per confeſſarium concedentis, ac abſolutione à reſeruatis, votorumque commutatione per ipſum præſtandis. Quia cùm hæc videantur continere gratiam faciendam, vtpote quæ à confeſſarij exequutione pendent, videtur dicendum ea perire morte concedentis re integra. Aliqui neoterici ea non perire tuentur, ducti hac ratione. Quia gratia facienda non perit concedentis morte quando eſt gratiæ iam factæ acceſſoria, (vt num.43. diximus.) At bulla principaliter conceditur ad indulgentias & priuilegia: quæ ſunt gratiæ factæ. Et acceſſoria eſt iuriſdictio confeſſori data. At hæc ratio diſplicet. Quippe nequit dici acceſſoria gratiæ ea confeſſoris poteſtas. Tunc enim (vt eodem n.43. explicuimus) dicitur poteſtas exequutoris acceſſoria gratiæ quando datur ad exequendam gratiam iam factam. Vt conſtat ex *cap. Si ſuper gratia, de offic. deleg. in 6.* At confeſſarius non debet exequi gratiam iam factam: ſed ipſe debet eam concedere abſoluendo à reſeruatis, commutando vota, & concedendo duplicem illam indulgentiam. Quare defendendum eſt, eas facultates non perire. Quia non directè conceduntur confeſſario, ſed ipſi pœnitenti, qui eligat confeſſarium, vt hæc exequatur. Vnde continent gratiam factam ipſi pœnitenti. Sicut num.75. diximus de licentia eligendi confeſſarij.) Atque proinde omnia illa ſunt gratiæ factæ ipſi penitenti. Præterea, quia eſto gratia fieret directè confeſſori in fauorem pœnitentis: confeſſor tamen non eſt miniſter voluntarius, ſed neceſſarius: tenetur enim electus virtute bullæ concedere pœnitenti poſtulanti omnia illa, quæ bulla indulget. Vt bene docent *Sanchez de voto, quæſt.5. n.38. Aragon 2.2. quæſt. 88. art.12. fol.104. Viualdus candelabro Sacramentorum 3. p. c.14. n.58.* Et ratio eſt quia eſt iudex delegatus in fauorem pœnitentis petentis ius, quod ex priuilegio habet. Cùm ergo confeſſarius ſit exequutor neceſſarius: eæ omnes gratiæ cenſebuntur iam factæ: iuxta dicta n.87. Tandem quia bulla ipſa præſcribit annum, quo duret. At etiam gratia ad beneplacitum concedentis, quæ morte ipſius expirare debebat, non expirat, ante tempus in ea præſcriptum. (vt dixi n.51.) Et ita hac ratione hoc defendit *Enriquez lib.7. de indulgen. c.21. n.4. fine.*

Tandem vt in compendium redigam, quæ in tota hac 94
diſputatione fuſiùs dicta ſunt, ſic diſtinguendum eſt. Aut literæ ſunt iuſtitiæ, & tunc pereunt morte concedentis re integra, ſecus ſi res non ſit integra. Dicitur autem res non integra, quando iudex legitimè iuſſit partes citari. Aut literæ ſunt gratiæ & tunc ſic diſtinguendum eſt. Aut ea gratia cum limitatione conceditur, aut abſolutè. Si cum limitatione aut ad beneplacitũ & voluntatem perſonæ concedentis, & tunc ceſſat concedentis morte, quãuis res non ſit integra: ſecus ſi concedens dicat, Donec reuocauero, vel talem rem fecero, ſi enim ante mortem non reuocet concedens, vel non faciat illam rem, gratia eſt perpetua. Atque eadem perpetuitate gaudebit, ſi ad beneplacitum Sedis conceſſa ſit. Quod ſi abſolutè concedatur gratia, aut eſt facta: quia, nempe, reſpectu eius in cuius fauorem conceditur, à nullius exequutione pendet, aut pendet ab exequutione commiſſarij neceſſarij, vtpote cui imponitur præceptum exequendi, vt contingit in diſpenſationibus matrimonialibus; & nõ perit gratia morte concedentis, quantumuis res ſit integra. Aut eſt gratia facienda, quæ ſcilicet, reſpectu eius, cui fit, non eſt perfectè conceſſa, ſed pendet ab exequutione commiſſarij voluntarij, vtpote cui non præcipitur exequi, ſed ſola exequendæ gratiæ licentia datur, & perit morte concedentis re integra: ſecus re non integra. Dicitur autem res non integra in his rebus, in quibus non eſt citatio partis, quãdo commiſſarius primum actum exercere cœpit correſpondentem citationi partis in iuriſdictione contentioſa. Vt ſi cœpit vocare partem, ad cognoſcendum de precum veritate.

Ad argum. n.86. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis 95
n.87. vbi probauimus eum textum non intelligi de mandato obligante, ſed de licentia: & reprobauimus contrarium tenentes. Ad confirmationem conſtat ex dictis nu. 89. vbi eam doctrinam approbauimus, & oſtendimus eſſe conformem noſtræ ſententiæ. Ad 2. dic nos non aſſerere has diſpenſationes eſſe perpetuas ratione modi

conce

concedendi ex parte dantis. Nam ſic deberent finiri morte, vtpote nomine perſonæ conceſſæ. Sed aſſerimus eas eſſe perpetuas, quia ſunt gratiæ factæ, & abſque temporis limitatione. In quo caſu perpetuæ ſunt, quamuis nomine perſonæ concedantur. Ad vltimum dic, eam eſſe iuriſdictionem contentioſam inter partes: & ideo ceſſare morte concedentis re integra.

DISPVTATIO XXIX.

An diſpenſationes & cæteræ gratiarum literæ expirent, ſi nondum literis expeditis obeat concedens: atque ad ſui valorem ſcriptura indigeant?

SVMMARIVM.

Proponuntur probantia exigi ſcripturam ad valorem gratiæ, n. 1.
Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam gratiæ, 2.
Nec expirat mortuo Pontifice *ante literas expeditas, 3.*
Fas eſt in foro conſcientiæ ea vti ante expeditas literas, 4.
An poſſit ſolui & recipi penſio literis non expeditis, 5.
An gratia habens annexam iuriſdictionem valeat, nec expiret ob concedentis mortem ante literas confectas, 6.
Quid, ſi illa gratia eſſet ad aliquid faciendum, vt ad teſtandum, an ante literas expeditas moriente concedente expiret, 7.
An ad probationem gratiæ ſemper exigatur ſcriptura, 8.
An diſpenſatio ſuffragetur in foro externo literis non expeditis: & quando expediuntur, ſuffragentur ex tunc, an potiùs à tempore conceſſionis: licèt cœpto iam iudicio literæ impetrentur, 9.
An literæ concedentes iuriſdictionem iudici exigantur ante iudicij initium vt id valeat, 10.
Soluuntur argumenta, num. 11.

1 ET quidem videtur neceſſaria ſcriptura ad gratiæ valorem. Quòd per literarum expeditionem detur forma, & ſua perfectio gratiæ: atque adeò dicitur informis & imperfecta: & ad hoc probandum afferunt multa *Lud. Gomez regula Cancellariæ de non iudicando iuxta formam ſupplicationis, q. 1. n. 2. & ſeq. Molina lib. 2. de primogenitis, c. 7. nu. 53. & 54.* Et docent *Decius rubr. de conſtit. in 2. lectura, n. 16.* & ibi aliis citatis *Fel. n. 6. Staphilæus de literis gratiæ, in principio præludij, n. 11. Flaminius de reſignat. benef. lib. 10. q. 1. n. 7. & ſeq.* Secundò, *ex regula Cancellariæ 53. quæ apud Rebuffum in praxi benef.* vbi de regulis Cancellariæ eſt 56. vbi diſponitur nullam diſpenſationem ſuffragari, niſi literis confectis. Et fortiùs ex *regula Cancellariæ 50. Gregorij XIII.* quæ habetur in libro motuum propriorum, vbi loquens de omnibus conceſsionibus ſuper gratiis diſpenſationum quarumcumque, ſic ait: *Nulla talis diſpenſatio cuiquam in iudicio vel extra ſuffragatur, antequam ſuper ea literæ Apoſtolicæ ſint confectæ.* Ergo in neutro foro valebit antea diſpēſatio.

2 Prima tamen concluſio ſit. Non eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtantiam & valorem gratiæ: ſed ſtatim ac conceſſa eſt per verbum fiat, valida eſt in ſe & perfecta quoad ſubſtantiam. Ad probationem autem, & vt ex illa agi poſſit in iudicio, indiget expeditione literarum. Probatur ex *clem. Dudum, verb. In quibus per ipſos, de ſepult.* ibi: *Vniuerſa priuilegia, gratias vel indulgentias, verbo ſeu ſcripto, ſeu quacumque forma.* Et ex *cap. inſtitutionis 25. q. 2.* quod eſt ex D. Gregorio Papa, ibi: *Siue quæ ſcripto decreuimus, ſiue quæ in noſtra præſentia videtur eſſe diſpoſita.* Secundò, quia gratia eſt donatio quædam. Conſtat autem donationem ſtatim ac fit, eſſe in ſe perfectam, inſtrumento donationis minimè confecto. Et ita hanc tenet *Gloſſa. D. Clem. Dudum, verb. Verbo: & ibi Imola n. 51. Anchar. n. 39. & 40. Cardin. verſ. Nos etenim, notab. 2. Innoc. c. Conſtitutus, n. 2. fine, de reſcrip. Archid. in procœmio ſexti, §. fin. nu. 2. & ibi Ioā. Andr. verb. Sacroſanctæ, n. 5. & ſeqq. Dominicus, Verb. Vniuerſitati, n. 4. Francus eod. verb. n. 2. idem Cardin. in procœmio Clementinarum, verb. Hæc ſanè, nu. 3. q. 5. & ibi Bonifacius, §. Nunc igitur, n. 15. & 16. Abbas c. In noſtra, n. 11. de reſcrip. Bald. Humanum 8. fine, C. de legibus; & l. fin. n. 1. C. de communi ſeruo: & l. fin. n. 6. C. ſententiam reſcindi non poſſe. Felinus rubrica de conſtitut. n. 5. & ibi Decius in noua edit. in prima lectura, à n. 37. vſque ad 43. Beroius n. 83. Ripa n. 50. Mandoſius n. 40. & ſeqq. Boſchus n. 110. Ferretus n. 18. Ant. de Burgos n. 144. Riminald. n. 129.* Alex. *conſil. 107. n. 4. vol. 7. Gygas de pēſionibus, q. 34. n. 123. & q. 40. n. 2. & 3. Chaſſanæus in cōſuetudinibus Burgūdiæ rubrica 1. § 5. n. 180. Pariſius cōſ. 5. n. 60. & cōſ. 77. n. 12. vol. 4. Celſius cōſ. 16. n. 6. Bertachinus tractatu de Epiſcopo, li. 3. p. 1. n. 53. Rebuffus c. Poſtulaſtis, in gloſſa, verb. Retinere n. 21. de clerico excomm. miniſt. & praxi benef. t. de diſpenſatione ad plura beneficia, n. penult. & t. Gratia ratione cōgruit, n. 2. & tit. de ſignatura gratiæ p. 2. n. 15. & in cōcordatis, rubrica de mandatis Apoſtolicis, §. 1. verb. Literas, Ripa reſpōſo 13. n. 4. de reſcr. Caſſadorus in ſuis deciſionibus, tit. De cauſa poſſeſſionis, deciſ. 4. n. 2. Bart. Socin. cōſ. 41. n. 3. vol. 3. Lud. Gom. regula cācellariæ de non iudicādo iuxta formā ſupplicationis. q. 1. n. 8. Staphilæus de literis gratiæ, t. Quibus modis expirent literæ ad beneficia, ſtatim in princ. n. 8. Rota in nouiſſimis, deciſion. 89. li. 2. & deciſ. 11. l. 3. tom. 3. Roſella verb. Priuilegium, n. 16. & ibi Sylu. q. 14. Armilla n. 10. Tabiena q. 10. nu. 11. Caſtillo l. 41. Tauri, n. 4 & ibi. Anton. Gomez n. 2. Nauar. lib. 5. conſ. in 2. edit. t. de priuileg. conſ. 1. n. 1. & §. In Leuiticum, notab. 26. n. 6. & c. Accepta oppoſitione 8. n. 30. de reſtit. ſpoliat. Boſius in ſua practica, tit. de Principe, n. 293. Molina li. 2. de primogenitis, c. 7. n. 55. Pelaez de maioratu, in prima edit. 1. p. q. 62. n. [illegible] Maſcardus de probat. concl. 845. n. 20. Gutier. conſil. 9. n. 6. [illegible] in compendio, lit. G. verb. Gratia perficitur [illegible] Apoſtolicas. Azebedo lib. 5. recop. t. 7. l. 2. n. 11. & [illegible] l. 2. Gloſſa 3. n. 1. Auendaño l. 43. Tauri gloſ. 1. n. 1. & ex Theo*logis, P. *Molina to. 3. de inſtit. diſp. 599. n. 1. Graſſis 1. p. deciſionum li. 1. c. 13. n. 51. Sayro de pœnitentia, c. 22. n. 3. fine.*

Hinc deducitur gratiam non expirare mortuo Pontifice ante expeditionem literarum. Quod iam perfectè facta 3
ſit, nilque ad eius valorem deſideretur. Atque ita docent. *Archid. Ioan. Andr. Abbas, Dominicus, Francus, Chaſſanæus, Boſius, Roſella, Sylu. Armilla, Tabiena, nn. præced. allegati. Baldus l. Humanum 8. fine, C. de legibus. Decius conſil. 407. nu. 17. vol. 3. & c. Relatum, in noua edit. n. 21. de offic. deleg. & rubrica de conſtitutionibus, in 1. lectura, n. 40.* vbi *Felin. n. 5. Beroius n. 85. Ripa n. 50. Riminald. n. 129. Mādoſius n. 48. fin. Boſchus n. 111. Ant. de Burgos n. 144.* Cacialupus *l.* More, *n. 27. ff. de iuriſ. omn. iud. Rebuffus praxi benef. t. gratia rationi congruit, n. 2. idē Sylu. verb. Gratia, q. 2.* vbi *Angelus n. 2. Tabiena q. 5. n. 6. Ant. Gomez l. 41. Tauri, n. 2. Nauar. §. In Leuiticum, notabili 31. n. 26. Molina lib. 2. de primog. c. 7. n. 57. Gutier. q. canō. lib. 2. c. 17. n. 4. & quæſt. practicis, li. 2. q. 75. n. 2. & q. 74. n. 2. Anton. Gabriel, to. 3. commun. opin. li. 6. t. de præbendis, concl. 1. n. 2. Bruner. in ſuo compend. lit. G. verb. Gratia perficitur. Azebedo lib. 5. recop. t. 7. l. 2. n. 7. Auendaño l. 43. Tauri gloſ. 1. n. 1.* & ex Theologis, *Molina, Sayro, n. præcedenti allegati. Graſſis 1. p. deciſ. l. 1. c. 11. n. 53. Manuel quæſt. regularibus, to. 2. q. 46. a. 8.* Quare minus bene *Caſtillo l. 43. Tauri, n. 2.* ait expirare gratiam morte concedentis ante literarum expeditionem.

Secundò deducitur, integrum eſſe cuipiam in foro con- 4
ſcientiæ vti gratia conceſſa, etſi literæ nondum expeditæ ſint. Conſtat ex dictis n. 2. Si enim ea gratia eſt in ſe perfecta, & quoad ſubſtantiam, ſolumque quoad probationem in foro externo indiget ſcriptura, licebit ea vti in foro cōſcientiæ ante literarum expirationem. Sic *Abb. [illegible] Dudū, ad finem, de ſepul. Felin. c. Ex diligenti, n. fin. de ſim[illegible] & rubrica de conſtit. in 6.* vbi *Ant. de Burgos n. 152. Rebuff. praxi benef. t. De ſignatura gratiæ, in princ. n. 8. & t. De diſ[illegible] ad plura beneficia, n. 41. & c. Poſtulaſtis, in gloſſa verb. Retinere, n. 20. de cler. excom. miniſt. & in concordatis, rub. de mandatis Apoſt. §. 1. verb. Literas, verſ. 4. in foro conſcientiæ. Lud. Gomez, regula, De non iudicando iuxta formam ſupplicat. q. 14. verſ. Breuiter prædictis non obſtantibus. Gygas de penſionib. q. 34. n. 6. fine & ſeq. Mandoſius reg. 27. cancell. q. 7. n. 4. Nauar. §. In Leuiticum, notab. 26. & c. Accepta, oppoſit. 8. n. 30. de reſtit. ſpoliat. Maſcard. de probat. concl. 843. n. 30.* & ex Theologis, *P. Molina t. 3. de inſtit. diſp. 599. n. 1. Enriquez lib. 7. de indulg. c. 20. n. 5. in comment. lit. D. & c. 21. n. 7. & l. 12. de matrim. c. 3. n. 7. Emmanuel Sa ſum. verb. Gratia, n. 21.* Nec huic ſententiæ aduerſantur *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 56. art. vlt. dub. 3. cōcl. 1. & ſum. ſacram.* vbi de matrim. *c. 27. in fine 3. concluſionis. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 236. fine. Vega 1. to. ſum. c. 88. caſu 2.* ſolùm enim dicunt diſpenſationes literis, non con-

fectis

fectis minimè prodeſſe in iudicio, nec extra. Quæ ſunt verba expreſſa regulæ cancellariæ Gregorij XIII. quam n.1.retuli, vnde eodem modo explicanda ſunt, ſicut eam regulam explicabo n.vlt.

5 Quare recedendum eſt à ſent. *Hieronymi Pauli practica Cancellariæ,t.declaratoria ſuper proponente ſeu vouente ingredi, §.Vbi Papa concedit*, vbi aliis citatis ait, non poſſe quempiã tuta conſcientia ſoluere ſeu recipere pẽſionem ſuper aliquo beneficio aſſignatã, niſi literis confectis. Quod mens Pontificis concedentis eam gratiam ſit ſub tacita conditione, ſi literæ expediantur, contra quam conſenſus partium nil prodeſt. At concedit poſſe in foro conſcientiæ, ſi partes certæ ſint literas expeditas eſſe, etſi nondum præſentatæ ſint. Et idẽ ait de omnibus commiſſionibus gratioſis habentibus clauſulam requirentem informationẽ, aut cauſæ cognitionem: ſecus vbi ea non requiritur. Et idem aſſerit de diſpenſationibus *Lud. Gomez* ſibi contrarius, *reg. De non indicando iuxta formam ſupplicationis, q.9.* dicens eas non ſuffragari etiam in foro conſcientiæ, niſi literis expeditis. Sed contrarium in diſpenſationibus tenent omnes DD. nu. præc. allegati. Et penſiones quoque poſſe recipi & ſolui in foro coſciẽtiæ, vbi gratia verbo cõceſſa eſt, etſi literę non ſint expeditæ, docẽt *Gygas, Lud. Gomez Mandoſius, n.præc.alleg.* Imò *Rebuff. de pacif. poſſeſſ. n.137 concl.21.& praxi benef. in ſign. gratiæ. 3.p.n.11.* aſſerit ſi inter partes ſit conuentum, vt conceſſa per Pontificem penſio ſoluatur adhuc literis non expeditis, teneri ſoluere eam, quia ita conuenit. Tranſactis autem 6. menſibus à cõceſſione per Pontificem facta, non poteſt amplius recipi aut ſolui penſio non confectis literis. Quia ita decreuit Pius V. in quodam motu proprio excommunicationem Põtifici reſeruatam imponens ſoluenti, vel ſolutionem recipienti penſionis, quæ à tempore ſemeſtris illius tranſacto ſoluenda erat. Ita referunt *Corduba ſum. q.166. Manuel 2.to. ſum.c.21.n.9. Vega to.2. ſum.c.65. in vltimo caſu.*

6 Dupliciter autem ſolet cõcluſio tradita limitari. 1. modo, niſi gratia illa annexam habeat iuriſdictionem: tunc enim eſt perfecta, nec poſt concedentis mortem duraret, literis non confectis. Sic tenent aliqui teſte *Archid. in proœmio ſexti, §.fin. n.2.* Sed iure optimo hanc limitationem eo quòd nullo iure probetur, reiiciunt *Archid. ibi, Angelus verbo Gratia, n.2. & ibi Sylueſt. q.2. Tabiena q.5. n.6. Alexan. conſ.107. n.4. vol.7.* & faciunt cæteri DD. n.2. relati qui abſque hac limitatione concluſionem affirmarunt.

7 Secundò limitari ſolet, vt intelligatur quando gratia nil amplius quàm ipſam Principis conceſſionem deſiderat. Vt ſi ſit de aliqua obligatione contracta remittenda, aliquo iam facto confirmando, ſecus quando gratia vel priuilegium ſunt ad aliquid in poſterum faciẽdum, quod abſque hoc priuilegio non liceret, aut irritum eſſet. Tunc enim non valeret gratia, nec virtute illius is actus licitè aut validè fieri poſſet, niſi prius literæ illius gratiæ expedirentur. Ita *Baldus, l. Falſus, num.21. C. de furtis, Molina l.2. de primogen. c.7.n.57. Gutier. quæſt. canon. l.2.c.17.n.4. & quæſt. practic. l.2. q.75.n.2. Auendaño, l.43. Tauri, gl.1.n.2. Manuel quæſt. reg. to.2.q.48.a.8.* Vnde infert *Gutierr. ea q.75. nu.2. & Manuel eo. ar. 8.* licentiam teſtandi conceſſam à Pontifice Epiſcopis, expirare mortuo eo ante literarum expeditionem. Quòd ſit gratia ad aliquid accipiendum. Sed optimè *alter Molina t.3. de iuſtitia, diſp.599.n.4.* ab hac limitatione recedit. Et fauent alij n.2. allegati, qui generaliter concluſionem affirmarunt. Quippe nulli ſolido fundamento innititur hæc limitatio. Et quia conſtat ſecluſis cancellariæ regulis validam eſſe gratiam ad aliquid efficiendum, etſi literæ confectæ non ſint. At regulæ cancellariæ gratias has non irritant, ſed ad ſolius fori externi probationem expediri literas petunt, vt n. vlt. videbimus.

8 An verò ſemper ad gratiæ probationem literæ hæ deſiderentur? conſulendi ſunt *Maſcardus de prob. concl. 845. à n.21. Cauallos quæſt. pract. q.722.*

9 II. Concluſio. Diſpenſatio non ſuffragatur in foro externo literis non expeditis: at quando ſemel expediuntur, ſuffragantur à puncto gratiæ conceſſæ, & non ſolùm à puncto expeditionis literarum, etiam ſi mortuo Papa, qui eam conceſſit, literæ expediantur nomine ſequentis Pontificis in forma, quia rationi congruit. Itaque ſi ante finitum iudicium literæ quocumque tempore expediantur, gratia & diſpenſatio ſuffragabuntur, quamuis in principio iudicij ſolo verbo conceſſa inueniantur. Quia regulæ cancellariæ petentes literarum expeditionem, vt diſpenſatio ſuffragetur in foro externo, non petunt à principio iudicij literas expeditas eſſe. Ita *Barth. Socinus conſ.41.n.3. vol.3. Lud. Gomez regula De non indicando iuxta formam ſupplicationis, q.6.n.1. Molina lib.2. de primog. c.7. num. 56. alter Molina to.3. de iuſt. diſp.599.n.1.*

Vltima concluſio. Literæ iuriſdictionem concedentes 10
iudicibus, qui per eas deputantur, requirunt neceſſariò ante iudicij initium eas expeditas eſſe: ita vt ſi iudicium inchoëtur conceſſa ſupplicatione, nondum tamen literis expeditis & intimatis, eſt omnino nullum, nec valorem obtinebit, eo quòd in iudicij progreſſu literæ expediãtur & præſententur. Conſtat ex *reg. Cancellariæ De non indicando iuxta formam ſupplicationis.* Item quia cùm iuriſdictionis exercitium non acquiratur ante literarum præſentationẽ, vt probat multis allegatis *Molina de primogenitis ſtatim referendus*, quidquid antea geſtum eſt, corruet defectu iuriſdictionis in iudice. Sic *Molina lib.2. de primog. c.7.n.56. & 57. Lud. Gomez, & alter Molina, n.2. vbi eos n.præc. retuli.*

Ad argumenta n. 1. propoſita reſpondetur, Ad 1. dic, 11
gratiam ante literarum expeditionem ad eum ſenſum eſſe informem & imperfectam, vt non ſit ſortita omnem perfectionem ſuam regulis cancellariæ petitam, vt in vtroque foro ſuffragari valeat, ac probari poſſit. Ad 2. dic regulam Cancellariæ 53. non dicere gratiam non valere literis non expeditis, ſed non ſuffragari. Quod intelligi in ſolo foro externo ſuadet id verbum, Suffragari, quoad ad forum contentioſum trahitur, & propriè ſignificat aliquid ad controuerſiam pertinens. Vt notant *Doctores in rubrica, C. de ſuffrag.* Ita reſpondent *Gygas de penſionibus q.43. n.10. Lud. Gomez regula De non iudicando iuxta formam ſupplicationis, q.14. Molina t.3. de iuſt. diſp. 599.n.1.* Sed ma-
12 ius dubium eſt qualiter reſponderi poſſit ad regulã Gregorij XIII. ibi propoſitam, quæ aſſerit nec in iudicio, nec extra ſuffragari poſſe. Sed dico mentem Pontificis eſſe, non innouare receptiſſimam doctrinam, vt ea diſpenſatio deinceps non proſit in foro conſcientiæ: ſed ſolùm vt extra forum conſcientiæ ad nullum alium effectum proſit, ſiue verè & propriè iudicium ſit, quale eſt contentioſum inter partes, ſiue iudicium fori externi non contentioſum: vt quando non eſt inter partes: ſiue ad alios externos effectus. Vt ſi velit quiſpiam ratione huius diſpenſationis nondum literis expeditis admitti ad officia aliqua, ſiue ad alios actus in iudicio vel extra, quorum ſecluſa diſpenſatione eſt incapax. Et conſtat, quia non dicit regula, vt diſpenſationes non valeant, ſed vt non ſuffragentur in iudicio, vel extra: ita vt ſi aliquis etiam extra iudicium ſe opponat, non ſuffragetur.

DISPVTATIO XXX.

Quo tempore verificari debeant cauſæ diſpenſationis, & an eis poſtea ceſſantibus euaneſcat diſpenſatio?

SVMMARIVM.

Quadruplex eſt tempus, in quo poteſt conſiderari veritas precum, n. 1.

An deſideretur veras eſſe cauſas tempore, quo mittitur ad diſpenſationem obtinendam: an potius ſufficiat poſtea verificari, dum Pontifex eam concedit, n. 2.

An deſideretur cauſas verificari tempore, quo conceditur diſpenſatio Romæ, nec ſat ſit tempore quo mittitur, vel quando ordinarius preces examinat. Proponuntur probantia ſufficere hoc duplex tempus, n. 3.

Explicatur ſententia Aucloris, n. 4.

Qua cautela debent ordinarij & confeſſores examinare preces, n. 5.

Explicatur quotuplex ſit diſpenſationis effectus, & quando ſit indiuiſibilis, num. 6.

Cauſa impulſiua diſpenſationis ceſſante, an ceſſet diſpenſatio: & in dubio an ſit impulſiua an finalis, n. 7.

An quando cauſa finalis tempore, quo conceſſa eſt diſpenſatio, fuit vera, ac poſtea ceſſat, non tamen omnino, euaneſcat diſpenſatio? n.8.
Quid in dubio an ceſſarit cauſa finalis, n.9.
An quando diſpenſatio deducta eſt ad vltimatum effectum, ceſſet ceſſante cauſa. n.9. 10.
Quid quando ad eum deducta non eſt, & ceſſat cauſa veritas, antequam ordinarius diſpenſet? Refertur opinio, n.11.
Poteſtas diſpenſandi ſi preces veritate nitantur, non habet vim diſpenſationis: & ſi cauſa finalis fuit vera tempore, quo Pontifex conceſſit, at ceſſat eius veritas, dum ordinarius debet exequi, non ſatis eſt, n.12.
Quid, ſi ceſſet poſtquam iam ordinarius diſpenſauit, at non eſt ad effectum deducta, aut ſi deducta ſit, is poteſt diuidi? Refertur opinio, n.13.
Explicatur ſententia Auctoris, n.14.
Vt diſpenſatio firma ſit, debet cauſa finalis verificari tempore, quo Romæ diſpenſatur, & quo ordinarius vel confeſſor exequitur: nec debet omnino ceſſare, donec vltimum effectum indiuiſibilem ſortiatur, num.15.
Quid, ſi cauſa vera ſit tempore quo Pontifex diſpenſauit, & quo ordinarius exequitur, at tempore inter vtrumque medio veritas ceſſarit, num.16.
An ſi poſtquam ordinarius diſpenſauit, nec ad effectum deducta eſt, ceſſet cauſa, ita vt extinguatur diſpenſatio, vt cauſa redeunte non redeat, num. 17.
Quid, ſi ex diſpenſatione initum eſt matrimonium cum voto caſtitatis vel religionis, & eo ſemel inito ac diſſoluto ceſſet cauſa? Remiſſiuè, num.18.
Satisfit argumentis, n.19.

1 QVADRVPLEX tempus eſt, in quo dubitari poteſt, an cauſæ in precibus narratæ debeant eſſe veræ? Primum eſt, quando impetrans miſit Romam. Secundũ eſt, quando Pontifex vel pœnitentiarius literas concedit, committens ordinario vel confeſſori vt diſpenſet. Tertium, quando ordinarius vel confeſſor diſpenſat. Quartum, quando diſpenſatione vtendum eſt.

2 Circa primum ergo tempus, exiſtimant aliqui diſpenſationem eſſe ſubreptitiam, quando cauſa falſa fuit tempore, quo miſſum eſt Romam, licèt vera ſit quando Pontifex vel pœnitẽtiarius diſpenſationem committit, & deinceps. Ducuntur, quod cùm cauſa allegata ſit dolosè, ac animo Pontificis decipiendi, nec dolus ſuffragari alicui debeat: videtur cõtra eius mentem impetrata, vtpote, qui nullatenus concederet doli conſcius. At huic ſententiæ non accedo. Quod DD. omnes & textus, quos n. 4. referam, ſolam cauſæ veritatem tempore conceſſionis Pontificiæ attendant: nec tempus antecedens in conſideratione ſit. Adde, clauſulam illam in diſpenſationibus appoſitam, ſi preces veritate nitantur, ad id tempus referri, quo Pontifex vel pœnitentiarius diſpenſationem concedit. Quia veritatem precum poſtulat, ne diſpenſatio à rectitudine deficiẽs ſit diſsipatio. Ad quod nil refert, an cauſa tempore præcedenti fuerit vera, nec ne: ſed an tunc vera ſit. Nec obſtat Pontificem fraudis conſcium non cõceſſurum. Quia taciturnitas veri, vel falſi expreſſio extrinſeci, nec conferentis ad diſpẽſationis ſubſtantiam, illam non vitiat, quamuis Princeps veritate cognita non diſpenſaret (vt probaui diſp. 21. nu. 18.) Huiuſmodi autem eſt veritas cauſæ pro tempore præterito: eo vel maximè, quòd Pontifex denegaret in pœnam doli, quam doloſus ſubire non tenetur, antequam ſibi infligatur.

3 Secundò tempus eſt, cum Pontifex vel pœnitentiarius committit ordinario vel confeſſori diſpenſationem, cum clauſula, ſi preces veritate nitantur. Atq; de hoc tempore dubitatur, an opus ſit preces tunc eſſe veras, an ſufficiat fuiſſe veras tempore præcedenti, quo miſſum eſt Romam pro diſpenſatione impetranda: vel tempore ſubſequenti quo ordinarius vel confeſſor eſt diſpenſaturus? Et videtur ſufficere earum veritas priori aut ſaltem hoc poſteriori tempore. Quippe illius clauſulæ, Si preces veritate nitantur, is videtur ſenſus, ſi preces veræ ſint, quatenus fuerunt Pontifici propoſitæ. At hoc modo veræ ſunt, nam tempore quo propoſitæ fuerunt, erant veræ. Inſuper quia cùm Pontifex veritatem precum nõ examinet, nec diſpẽſet: ſed vtrumq; committatur ordinario vel cõfeſſori, ſufficiet veritas cauſæ tempore quo hi diſpenſant. Et confir. quia veritas cauſæ exigitur, vt diſpenſatio licitè concedatur. Ergo tunc eam adeſſe ſat erit cum diſpenſatio fit.

4 At dicendum eſt, deſiderari vt tempore conceſſionis Pontificis, vel pœnitentarij, cauſæ allegatæ veræ ſint: quare ſubreptitia erit diſpenſatio, ſi tunc veræ non ſint, quamuis tempore præcedenti fuerint, vel tempore ſubſequenti veræ exiſtant. Prob. ex c. *Quia circa, de conſang.* vbi dicitur falſam fuiſſe cauſam allegatam ad diſpenſationẽ matrimonialem, nimirum, prolem habitam Et redditur ratio his verbis: *Cùm tamen ante diſpenſationem, viam fuerat vniuerſæ carnis ingreſſa vnica filia, quam habebat.* Ergo non ſufficit tempore præcedenti cauſam fuiſſe veram. 2. prob. ex *c. Si eo tempore, de reſcrip. in 6.* vbi deciditur eum, cũ prouideri mandatur de beneficio curato, non poſſe id conſequi ſi tempore Datæ non ſit legitimæ ætatis, quamuis tempore collationis eam ætatem nactus ſit Et reddit hanc rationem textus: *Cum tempore Datæ non eſſet idoneus.* Vbi *Gl. verb. Cum tempore*, allegans alios textus concordantes: ait tempus Datæ inſpiciendum. Ratio autem eſt, quia Pontifex ipſe vel pœnitentiarius eſt, qui re vera diſpenſationem concedit: & ſolam executionem ordinario vel confeſſori remittit, præmiſſo veritatis precum examine. Ne ergo illi ſint iniqui diſſipatores, oportet tunc veram eſſe cauſam. Deinde quia ſenſus eius clauſulæ, ſi preces veritate nitantur, is videtur eſſe, Si preces [illegible] At non dicuntur verè propoſitæ, ſi vel tempore præcedenti vel ſubſequenti verificentur, ſi quando Papæ vel pœnitẽtiario proponuntur non ſunt veræ. Et ex his patet ſolutio ad rationes contrarias n. præc. adductas. [illegible] ſent. ſuſtinet *Hoſt. dict. c. Quia circa paulò poſt princ. verb. ingreſſa, & ibi Ioan. n. 3. Ant. n. 3. notab. 3. Abb. n. 4. Alex. de Neuo. n. 4. Præpoſ. n. 1. notab. 3. Rebuffus to. 2. cõſtitut. reg. t. de reſcrip. in præfat. n. 56. verſ. 14. Milis in ſuo repert. lit. G. n. 3. verb. Gratia, ſtatim in princ. Maſcard. de prob. concl. 1128. n. 22. Gutier. quæſt. canõ. l. 2. c. 15. n. 131. 133.* Et ex Theologis, *Cordub. ſumm. q. 45. opin. 2. puncto 1. Petr. de Ledeſm. ſum. Sacram.* vbi de matrim. *c. 27. poſt. 7. concl. diffic. 4. Manuel 1. to. ſum. in 2. edit. c. 138. nu. vlt. Vega 1. to. ſum. c. 88. caſu 4.*

Hinc infertur, ordinarios vel confeſſores, quibus hæ diſpẽſationes committuntur, cautiſſimè ſe habituros eſſe dum precum veritatẽ examinant. Nam facillimo negotio decipientur ſolam cauſæ veritatẽ examinantes. Cùm ſæpe contingat eius veritas poſt conceſſionem Romæ factam. v.g. allegatur fœminam iacturam famæ paſſam eſſe ex frequenti conuerſatione cum viro cui nuptura eſt, & ſæpe ea infamia poſt tempus datæ diſpenſationis ſuborta eſt. Vnde cautiſſimè & magna diligentia inſpicere debent tempus Datæ, & examinare an tunc verificetur cauſa. Id enim eſſe neceſſarium, ne diſpenſatio ſit ſubreptitia, diximus n. præc. 5

Circa 3, & 4. tempus eſt rurſus dubium, an ſi cauſa fuit vera tempore, quo Pontifex vel pœnitentiarius conceſſit Romæ diſpenſationem. at poſtea eius veritas ceſſat, ſiue tempore quo ordinarius vel confeſſor diſpenſaturus eſt, ſiue poſtquam diſpenſauit, antequam executioni mandetur id, ad quod eſt impetrata diſpenſatio, ea euaneſcat ex cauſæ ceſſatione? v.g. Maria allegauit dotis competentis defectum vt ſecum diſpenſetur, & verè tunc, quando Pontifex gratiam conceſſit, pauper erat: at poſtea vel antequam ordinarius diſpenſationem exequatur, vel poſtquam executus eſt, antequã matrimonium iniret virtute eius diſpenſationis, comparauit dotem ſufficientem. Dubitatur an huius diſpenſationis valor ceſſet, eo quòd eius cauſa ceſſarit? Res eſt difficilis, & quo ea enodetur, præmittendum eſt, duplicem eſſe diſpenſationis effectum. Quidam eſt proximus, nimirum, ablatio vinculi legis impedientis rem fieri. Alter verò vltimatus, nempe, opus illud ad quod faciendum conceditur diſpenſatio: vt matrimonium, non recitare, non ieiunare. Inſuper hic vltimatus effectus aliquando eſt indiuiſibilis, aliquando verò diuiſibilis. Indiuiſibilis dicitur, quando eius eſt naturæ, vt quamuis ex pluribus conſtet partibus, & ſit opus ſucceſſiuum, at commodè diuidi non poteſt. Huiuſmodi eſt matrimonium, non enim commodè diuidi poteſt, vt is cum quo diſpenſatur ad illud ineundum, pro aliquo tem- 6

pore

pore vtatur matrimonio & pro alio non vtatur. Et ſimili-
ter eſt dicendum de diſpenſatione ad ordines. Vt vtrum-
que explicabitur latiùs n.10. Diuiſibilis autem eſt, quan-
do commodè diuidi poteſt. Vt diſpenſatio ad edendas
carnes, vel non ieiunandum in quadrageſima, vel ad non
recitandum officium diuinum.

7 Vt ergo à certioribus incipiamus, quando cauſa, quæ
à principio fuit vera, erat impulſiua, licèt poſtea ceſſet, nō
corruet diſpenſatio. Quod fatentur *Gl. reg. Decet. verb. De-
cet, reg. iuris, in 6. & ibi Dynus n.3. Ripa, l. Ex facto, n.15. verſ.
Et ſi replicaueris, ff. de vulgari, Tiraquel. tractatu Ceſſante cauſa,
limit.1. n.18. Couar. l.1. var. c.20. n.5. verſ. His ita breuiter. En-
riquez l.14. de irregul. cap. 17. fine.* Atque id probari poteſt
ex multis congeſtis *per ipſummet Tiraquell. eod. tractatu, tota
limit. 4. & 12.* Et hoc maximè verum eſt retenta noſtra
ſent. quam ſecuti ſumus diſp.21. num.17. & n.32. aſſeren-
ti taciturnitatem huius cauſæ, vel falſitatem circa illam
etiam à principio contingentem, minimè vitiare diſpen-
ſationem. Quando verò ſit cauſa impulſiua, & quando
finalis: & in dubio qualis præſumatur, dixi eadem diſp.
21. nu.8. & num.10.

8 Secundò ſi cauſa finalis diſpenſationis non omnino
ceſſet, ſed adhuc aliquot illius reliquiæ permanent, non
extinguitur diſpenſatio. Quia in moralibus non eadem
cauſa requiritur, vt primò fiat aliquod opus, & vt perma-
neat poſtquam factum eſt. Et minor cauſa deſideratur ad
licitum conceſſionis vſum, quàm ad ipſam conceſſionem.
Quippe facilius quis ab obtinendo reiicitur, quam ab ob-
tento, *c. Super his, de accuſat.* 2. quia decet beneficium Prin-
cipis permanſurum, in quantum fieri poteſt, *regul. Decet, de
reg. iuris in 6.* Ergo in eam partem inclinādum eſt ſemper,
vt permanentibus reliquiis cauſæ conceſſionis illius be-
neficij, ipſum quoque permaneat. 3. quia nec lex ceſſat,
quando non omnino eius cauſa finalis ceſſauit. Vt mul-
tis citatis probat *Tiraquel. tract. Ceſſante cauſa, limitat. 17. n.
1.2.3.* Et ideo hanc ſententiam tenent *Gloſſa, & Dynus, nu.
præced. allegati.* Et multis citatis *Rolandus conſ.52. nu.55. vol.
2.* Et quamuis in lege ea adhibeatur limitatio (vt conſtat
ex *Tiraquel. eo. tractatu, limit.22. n.12.*) quoties reliquiæ cau-
ſæ remanentes ſunt tales, vt ad legem illam denuo con-
dendā ſufficiant. At in diſpenſatione eam limitationem
non admitterem: ſed intelligo mentem diſpenſantis ac
committentis diſpenſationem eſſe vt illa ſuſtineatur, dū
non omnino cauſa deficit, quamuis reliquiæ manentes
non iudicarentur ſufficientes ad priorem diſpenſationis
conceſſionem. Quia id bono communi expedit. Tum vt
ſcrupulis obuietur: tum etiam ne beneficia Principis,
quæ permanere decet, facilè valore ſuo deſtituantur:
atque periculo valor rei faciendæ virtute diſpenſationis
exponatur.

9 Hinc deducitur, in dubio an ceſſarit omnino cauſa
diſpenſationis, iudicandam eſſe diſpenſationem validam.
Quia ſtat poſſeſſio pro ipſa, vbi ſemel valida fuit. Quare
valore ſuo ſpolianda non eſt, dum non conſtat cauſā eius
ceſſaſſe. Deinde quia in dubio an valeat diſpenſatio, iu-
dicanda eſt valida (vt probauimus diſp.21. n.25.) Nedum
quando de eius valore ſemel conſtitit, & dubitatur an ob
cauſæ ceſſationem ceſſarit.

10 Tertiò quando diſpenſatio deducta eſt ad vltimatum
effectum, nec is commodè diuidi aut partim reuocari
poteſt, quamuis tunc omnino ceſſet cauſa finalis, non
ceſſat diſpenſatio. Quod hanc eſſe diſpenſantis aut diſ-
penſare committentis mentem, iure optimo præſumatur:
ne ex diſpenſatione grauia mala oriantur. Quod exem-
plis explicatur. Si enim is, qui virtute diſpēſationis in vo-
to caſtitatis ex iuſta cauſa obtentæ iniit matrimonium,
teneretur poſtea ceſſante cauſa ſeruare votum in quantū
poteſt, nempe, non petendo debitum, vel deberet diſce-
dere ab vxore, cum magno illius ac filiorum detrimēto &
aliorum ſcandalo: vel ſi in matrim. permaneret, eſſet cum
magno animæ periculo. Similiter ſi irregularis ex iuſta
diſpenſatione ad omnes ordines obtenta recepit ſubdia-
conatum, ſi ceſſante tunc cauſa diſpenſationis ea ceſſaret,
nec poſſet ille ad vlteriores ordines aſcendere, cogeretur
ad rem valde difficilem. Cum iam ligatus ſit, ne retroce-
dere valeat alio ſtatu aſſumpto.

At difficultas eò tendit, quando vel diſpenſatio non- 11
dum obtinuit ſuum vltimatum effectum, vt ſi nondum
eſt initum matrim. vel ſi obtinuit, is eſt commodè diuiſi-
bilis. Vt ſi virtute diſpenſationis ad edendas carnes, vel
non ieiunandum, cœpit quis eas edere & non ieiunare,
an ſi tunc cauſa finalis diſpenſationis ceſſet omnino, diſ-
penſatio extinguatur? Quidam (licèt non his terminis
vtantur) abſolutè cenſent ſatis eſſe veram fuiſſe cauſam
tempore, quo Romæ diſpenſatio impetrata fuit. Atque
ideo eam non corruere ſubſequitur, quamuis cauſa ceſſa-
rit tempore, quo ordinarius vel confeſſor precum veri-
tatem examinat. Probatur ex *cap. Quia circa, de conſanguin.*
vbi ponderat textus diſpenſationem, in qua proles habi-
ta allegata eſt, fuiſſe ſubreptitiam: quia tempore impetra-
tionis ceſſarat cauſa mortua iam prole. Quaſi contrarium
ſentiat textus, ſi tempore impetrationis ſoboles extitiſſet.
quamuis tempore comprobationis mortua ſit. Sicut di-
citur de læſione probanda tempore contractus, ad eum
reſcindendum, vel ſupplendum pretium, *l. Si voluntate, &
l.2. C. de reſcind. vendit.* Sic tenent *Rebuffus tom.2. conſtit. reg.
tract. de reſcriptis, in præfat. n.56. verſ.14. Maſcar. de probation.
concl.1128. n.22.* Idem tenet *Eman. Saſum. verb. Gratia, nu.6.*
vbi generaliter tradit gratiam non perire deficiente cau-
ſa ex qua conceſſa eſt: & clarius *n.* 10. vbi docet diſpenſa-
tionem cauſa paupertatis conceſſam validam eſſe, ſi tem-
pore impetrationis fœmina pauper erat, quamuis tem-
pore executionis & informationis facta ſit iam diues.
Pro eadem parte poſſet allegari *Enriquez lib. 4. de irregul.
cap.17.* vbi in hoc exemplo paupertatis fœminæ idem di-
cit. At non eſt huius ſent. quia ipſe ſe explicat quando ea
paupertas non eſſet cauſa finalis, ſed impulſiua. Et hoc
verum eſt, vt diximus nu.7. & ſolum hîc eſt ſermo, quan-
do cauſa finalis ceſſat.

Sed hæc ſent. omnino diſplicet. Quia (vt nu. ſeq. vide- 12
bimus) omnes ferè DD. concordant, diſpenſationem dum
eſt in fieri, at nondum conſummata eſt, ceſſare ceſſante
omnino cauſa finali. At id mandatum factum per Ponti-
ficem ordinario, vel per pœnitentiarium cōfeſſori, vt diſ-
penſent ſi preces veritate nitantur, non habet vim veræ
ac conſummatæ diſpenſationis, donec ordinarius vel cō-
feſſor diſpenſent, vt bene reprobato *Præpoſito* contrarium
ſentiēti, *c. Quia circa, n.2. verſ. Quæro numquid, de conſang.* ac
referēti pro ſe *Ioā. Andream*, tuentur *Pariſius conſ.57. n.53.
vol.4. Iac. de Puteo deciſione 256. nu.1. lib.1. Couar.* latiùs pro-
bans, & dicens *Ioan. Andream*, non ſenſiſſe contrarium *4.
decret.2. p.2. c.6. §.9. n. vlt. Nauar. l.4. cōſ. in 1. edit. t. de conſang.
conſ.8 fin. & l.1. t. de tempor. ord. cōſ.38. fin. & in 2. l.1. t. de filiis
presb. conſ.3. nu. Mandoſius praxi ſignaturæ, t. de diſpenſat. verſ.
Diſpenſatio eſt mandatum. Gallego de cognat. ſpirit. c.23. n.2. &
c.24. n.17. Manuel 1. t. ſum. in 2. edit. c.238. n.7.* Cuius ſignum
eſt nō valere matrim. virtute illius contractum, prius quā
Ordinarius vel cōfeſſor virtute illius mandati diſpēſent:
vt bene docet *Gallego eod. c.23. n.1.* Cùm ergo tunc non ſit
conſummata diſpenſatio, ceſſabit ceſſante cauſa finali.
Adde mandatum ceſſare ceſſante cauſa illius finali: vt ha-
betur expreſsè *c. Si pauper, de præb. in 6.* & docent *Gl. ibi ver.
Ceſſet, & Dom. n.3. Tiraq. tract. Ceſſante cauſa in princ. n.* 180.
Quare dicendum eſt exigi ad diſpenſationis valorem, vt
cauſa in eius literis narrata verificetur; & tempore, quo
proponitur Pontifici vel pœnitentiario: & etiam tempo-
re, quo hi examinata precum veritate diſpenſationē exe-
quūtur. Quare ſi cauſæ veritas tunc ceſſet, euaneſcet diſ-
penſatio, vtpote cuius cauſa finalis ceſſauit, dum erat in
fieri, & nondum conſummata.

Supereſt ergo difficultas, an ſi ceſſet omnino cauſa fi- 13
nalis diſpenſationis, poſtquam iam Ordinarius vel con-
feſſor diſpenſarunt, & ſic omnino perfecta & conſum-
mata eſt in ſe diſpenſatio, nondum tamen ſortita eſt ſuū

effectum, quia matrimonium non eſt contractum: vel ſi cœpit ſortiri effectum, is eſt commodè diuiſibilis, vt contingit in exemplis, n. 11. propoſitis, extinguatur tunc diſpenſatio? Duplex eſt ſent. Prior ſuſtinet tunc non ceſſare diſpenſationem. Et poteſt probari, quia ceſſante cauſa non ceſſat effectus conſummatus & perfectus: ſecus quãdo nondum conſummatus eſt, vt multis citatis tradunt *Tiraq. tract. Ceſſante cauſa, tota limit. 12. Menochius de præſũpt. l. 4. præſumpt. 189. n. 197.* At effectus totalis diſpenſationis eſt ipſa legis relaxatio, quæ fit per illam. Cùm ergo hæc conſummata ſit diſpenſatione ſemel iam facta, nil oberit in poſterum ceſſatio cauſæ. 2. quia factum legitimè nõ debet retractari, quamuis poſteà eueniat à quo non potuit inchoari: *reg. Factum 73. de reg. iuris, in 6. & regul. In ambiguis pro dotibus 85. §. Non eſt nouum, ff. t. eod.* Quę regula intelligitur, vt tradunt *Gloſſa ea regul. Factum, in fine, & ibi Dynus n. 6. Decius d. §. Non eſt nouum, n. 2.* quando factum illud conſummatum eſt. At in hoc euentu iam diſpenſatio erat in ſuo eſſe perfecta & conſummata, Non ergo eius firmitati nocebit, cauſam poſtea ceſſaſſe, etſi tunc, eò quòd cauſa deerat, concedi denuo minimè poſſet. 3. quia per eam eſt verè relaxata lex, ac eius obligatio extincta. Qualiter ergo reuiuiſcere poteſt, eò quòd cauſa ceſſarit? Quòd ſi dicas relaxationem fuiſſe ſub conditione, nempe, dum cauſa perſeuerauerit. Id videtur gratis & abſque fundamento dictum: & aduerſatur rectæ rationi. Quia virtute diſpenſationis temporaneæ, ac pendentis à conditionis perſiſtentia, nequit matrim. ſuapte natura perpetuum iniri. Et ideo huius ſent. videntur clarè *Ant. c. Poſt tranſlationẽ, n. 34. de renũtiat. & ibi Abbas in 2. lectura, n. 17. Tiraq. tract. Ceſſante cauſa, in princip. n. 94. Gutier. q. canon l. 2. c. 15. n. 30. & nu. 52. & l. 1. c. 15. n. 22. initio*, vbi dicunt diſpenſationem, quando eſt in fieri, ita vt ex ea non ſit ius in eſſe perfecto acquiſitum, ceſſare ceſſante cauſa: ſecus, ſi ſit in ſuo eſſe perfecto, ita vt ex ea ſit ius quæſitum: vbi quamuis non explicent quando dicatur diſpenſatio in ſuo perfecto eſſe conſiſtens, & ex ea perfectè ius acquiratur. At manifeſtũ eſt id contingere, quando iam omnino diſpenſatio facta eſt. Ex tunc enim ius perfectè acquiritur vtendi ea, ac cõtrahendi matrimonij. Quod explicuit *Gutier, eod. n. 22. fin.*, explicans quando diſpenſatio eſt in fieri, & nondum ſortita effectum: id eſt, antequam Ordinarius diſpenſet: vnde expreſsè eſt huius ſent. Eãdem tenent *Gloſſa reg. In argum. 78. verb. In argumentum, ad fin. de reg. iuris in 6. Speculat. t. De diſpenſatione, §. vlt. n. 12. Archid. c. Quod pro remedio. & ibi Cardin. Alex. & Bellamera ſtatim in princ. 1. q. 7. Henric. c. Etſi Chriſtus, n. 17. de iureiur. Tiraq. d. tract. Ceſſante cauſa, in princ. nu. 92.* vbi diſpenſationem legitimè factam non eſſe amplius reuocandum ob cauſæ ceſſationem, ſed ad hunc ſenſum tantùm ceſſare, vt deinceps ſimilis diſpenſatio non ſit ei aut alteri concedenda. Quamuis *idemmet Bellamera* ſibi contrarius *d. c. Poſt tranſlationem, n. 16. verſ. Si vero contra*, reprobet hanc diſtinctionem. Pro eadem ſent. ſunt *Gl. c. Ex tua, verbo Irritari, de filijs preſb. Angelus verb. Diſpenſatio, n. 14. & ibi Syluest. q. 6.* vbi dicunt diſpenſationem non retractari ex ſuperuenienti facto. Et qui hanc ſententiam amplecteretur, damnari non poſſet. Cùm graues pro ſe auctores habeat, nec rationibus deſtituta ſit: nec oppoſitæ ita concludant, quin ſolui poſſint.

14 Poſterior ſent. (cui tanquam multo probabiliori accedo) ait ceſſare tunc eius diſpenſationis valorem. Ducitur 1. ex *c. Generaliter 16. q. 1. & c. Tua, de cler. nõ reſid. & c. Abbate, in fine, de verb. ſignific.* ex quibus textibus cõſtat reuocari gratiam & priuilegium ceſſante cauſa. 2. ex *l. Vranius 72. verſ. Sed cum duo ff. de fideiuſſorib.* vbi dicitur quandam fideiuſſoris obligationem extingui: & redditur ratio his verbis: *Vt quemadmodum incipere alias non poſſunt, ita nec remaneant.* Vbi *Gloſſa verb. Remaneant*, inde infert, quod impedit faciendum, deſtruere quoque iã factum. Et remittit ſe ad *l. Patre furioſo 8. verb. Retinere, ff. de his qui ſui vel alieni iuris*, vbi opponit multa impedire rem faciendam, quæ iam factam non diſſoluunt. Et reſpondet id eſſe verum, quando cauſa impediens eſt efficiens, ſecus quando eſt finalis: eam enim dicit, ſicut à principio impedit actum faciendum, ita impedire factum. Cùm ergo cauſa finalis deficiens impediat diſpenſationem fieri, impediet quoque eam ſemel factam perſeuerare, quoad illum effectum, qui non eſt in eſſe productus, vel ſi partim productus ſit, impediet effectum ſucceſſiuum, qui commodè diuidi poteſt. 3. quia facilius tollitur priuilegium, ſeu ius extraordinarium & ſpeciale, quale eſt diſpenſatio, quàm ius commune, *l. Eius militis, §. 1. & ibi Gl. verb. Quocumque modo, C. ad SC. Velleianum.* Et docent multi alij quos refert & ſequitur *Tiraq. tractatu Ceſſante cauſa. limit. 11. fin.* At ius cõmune ceſſat ceſſante cauſa eius finali. Vt apud omnes cõpertũ eſt. Ergo à fortiori ius ſpeciale. Et confirm. quia lex generalis indulgens priuilegium aliquod ceſſat ceſſante eius cauſa finali. Atq; ita *Barboſ. l. 1. p. 3. à n. 85. ff. ſoluto matrim.* multis allegatis tuetur ceſſante omnino ratione priuilegij per leges doti conceſſi, id ceſſare. Et conſtat, quia vniuerſale axioma eſt, legem ex ſuæ rationis ceſſatione ceſſare. Ergo multo maiori iure priuilegium & diſpenſatio priuata ceſſabunt. Quis enim dubitet dotis firmitate gaudere priuilegium omnibus per legem indultum, quæ tanta conſultatione præuia inducitur, quàm indultum ſpeciali perſonæ, quod paſſim conceditur? Et amplius confir. quia priuilegium lege generali indultum eſt tanquam fauorabile interpretãdum latè (vt dixi diſp. 1. n. 7.) At diſpenſatio ſpecialis eſt odioſa, & ſtrictè interpretãda, (vt ibid. probaui n. 3.) Si ergo illud ceſſat ceſſante ratione, à fortiori hæc. 4. quia actus non operantur vltra agentium intentionem, *c. Quemadmodum, de iureiur.* At in omni diſpenſatione ſubintelligitur conditio, dummodo cauſa permaneat. Aliàs iniquus eſſet diſpenſans, ſi vellet ſuam diſpenſationem ad eum caſum extendi, quo cauſa prorſus ceſſaret. Et maximè in voto vel iuramento, in quibus ad diſpenſationis valorem exigitur cauſa. Ergo ceſsãte cauſa ceſſabit. Et confir. ex *l. Ex facto, in princ. ff. de vulgari*, vbi deciditur priuilegium patri conceſſum ſubſtituendi filio furioſo, ceſſare filio ſanæ mentis effecto: & euaneſcere ſubſtitutionem illi antea factam. Cùm tamen priuilegium id iam eſſet ad effectum deductum: quia is reuocabilis erat. Et reddit textus rationem his verbis: *Etenim iniquum incipit fieri beneficium Principis ſi adhuc id valere dicamus, Auferret enim teſtamenti factionem homini ſanæ mẽtis.* Sic ergo in noſtro caſu, cum ceſſãte cauſa incipiat iniqua eſſe diſpenſatio, vtpote, quæ abſque vlla ratione ex tunc eximit priuatum à iure communi, vel naturali diuino, in præiudicium communitatis, cui id ſcandalo eſt: ceſſabit ex tunc quoad effectum, qui commodè reuocabilis eſt. Et confirmatur amplius, quia paria ſunt, nullam ab initio fuiſſe cauſam, & fuiſſe aliquam, ſed illam omnino finitam eſſe. Vt expreſsè probatur ex *l. 1. ff. de condict. ſine cauſa: & l. Nihil intereſt, ff. de nautico fœnore.* Et docet *Afflictis*, quẽ refert & ſequitur *Tiraq. tractatu Ceſſãte cauſa in princ. n. 14.* At quando à principio nulla eſſet cauſa, diſpenſatio irrita eſſet vel illicita. Ergo eodẽ vitio afficietur, ſi ceſſante poſtea cauſa permaneat. Non eſt autẽ credendum velle diſpenſantẽ peccare, intendendo, vt diſpenſatio vim habeat in eo caſu, in quo diſpenſatio aut irrita eſſet, aut illicita. Quintò, quia *Decius reg. In ambiguis pro dotibus 85. §. Nõ eſt nouum, n. 2. ff. de regulis iuris*, probat actum legitimè factum retractari, quando res ad eum caſum peruenit, vt cauſa finalis deficiat. Tandem, quia abſurdum videtur, vt is cum quo eſt legitimè diſpenſatum ad carnium eſum ratione debilitatis dubiæ, & quæ ex ſe non excuſabat ſeclusa diſpenſatione, poſſit eis veſci ſi integram etſi miraculosè valetudinem recuperet. Et ideo pro hac ſententia ſunt multi Doctores, qui generaliter & indiſtinctè tradunt ceſſante diſpenſationis cauſa ipſam ceſſare. Hi ſunt *Gloſſa cap. Generaliter, verb. Non deuagantes 16. qu. 1. & c. Cũ ex ea, verb. Literarum, de electione in 6. & regula Decet 16. verb. Decet, de regulis iuris in 6.* vbi *Dynus n. 2. Ioã. Andreas, cap. Poſt tranſlationem, n. 29. initio, de renuntiat. Archidiac. cap. 1. num. 1. diſt.*

dict.c.55.Baldus l.Generaliter,n.3.C.de Epiſcopis & clericis,Al. l.Filius à patre,§.Filius familias, n.2.ff. de liberis & poſthum. idem Baldus rubrica de cõſuetudine,n.25.Felinus,c.Quæ in Eccleſiarum,n.29.de conſtitutione,Probus addit. ad Monachum,c. 1.n.5.de filiis preſb.in 6.Francus d.c.Cum ex eo,n. 2. notab. vlt. Valaſcus conſ.60.n.9.t.1.Brunorus in ſuo compendio,lit.D.verſ. Diſpenſatio ceſſare debet. Et multi alij quos refert *Tiraq.tractatu Ceſſante cauſa,in princ.n.91.* Et magis in ſpecie id tradũt *Abb.c.Suggeſtum,n.5.de decimis:Tiraquellus* alios referẽs *d.tractatu Ceſſante cauſa,limitat.23.n.11.*vbi docent priuilegium habens tractum ſucceſſiuum ceſſare ceſſante cauſa.

15 Ex quibus omnibus infertur,vt diſpẽſatio valida ſit, ac ſuam firmitatem conſeruet, opus eſſe duplici tempore verificari totam cauſam finalem,ex qua valor diſpẽſationis pendet,nimirum,tempore quo Pontifex vel Pœnitentiarius concedunt illam, committentes exequutionem ordinario vel confeſſori,cognita precum veritate:& tempore quo hi exequũtur.Inſuper eſt opus, vt tempore quo omnino conſummanda eſt, aſſequens ſuum vltimatum indiuiſibilem effectum, nõ ceſſarit omnino cauſa finalis.

16 Sed dubitabis, quid ſi tempore medio inter conceſſionem Pontificis vel pœnitentiarij,& exequutionem ordinarij vel confeſſoris deficiat veritas cauſæ, at vtroque tẽpore vera ſit, an corruat diſpenſatio? Verbi gratia, ſi fœmina impetret diſpenſationem ad matrimonium allegata cauſa dotis defectus,& verè dum Pontifex diſpenſauit pauper erat: diues tamen effecta eſt antequam literæ ad manus Ordinarij venirent: & iterum ante id tempus rediit ad priſtinam paupertatem. Et videtur eam diſpenſationem non prodeſſe. Quia cùm ſemel eius cauſa omnino ceſſarit, videtur quoque ipſa diſpenſatio ceſſaſſe. At ſemel caſſata vires recuperare nequit,niſi à Pontifice iterum concedatur. At exiſtimo diſpenſationem valere. Quia cùm vim ſuam & valorem habere debeat ex voluntate Pontificis, vel pœnitentiarij concedentis & ordinarij, vel confeſſoris exequentis, ſufficit eo duplici tempore cauſam eſſe veram,ne ſubreptionis vitio notari valeat. Sicut ad hæreditatem teſtamentariam exigitur, & ſatis eſt capacitas hæredis tempore facti teſtamenti,mortis teſtatoris,& aditionis hæreditatis: nec de medio alio tempore curatur. Vt per textum expreſſum *l. Si alienum* 40. § *In extraneis,ff.de hæred.inſtituend.*docent *Gl.fin.l.Nõ oportet 54.ff.de legat.2.Sarmiento l.8.Select.ſuper ea l.Non oportet, in fine,Molina l.3.de primog.c.2.n.18. & 19.* & omnes. Et ſententia hæc conſtabit amplius ex dicendis n. ſeq.

17 Imò ſi cauſa vtroque hoc tempore verificetur,& ſic legitimè concedatur diſpenſatio, & ſi poſtea deficiat, & ita ceſſet diſpenſatio, credo mentem concedentis eam eſſe, ne ita ceſſet, vt valore ſuo deſtituatur redeunte illa cauſa:ſed ſuſpenſus erit valor,ita vt dum cauſa non redit,nec licitus,nec validus ſit eius diſpenſationis vſus:at eademmet cauſa redeunte valebit diſpenſatio.Quia cùm ſemel valida fuerit, ſolùm cogimur iudicare mentem concedentis eſſe, vt ceſſante cauſa ceſſet illius vſus, ne illicitus ſit defectu cauſæ,qua honeſtari debet.Cùm ergo redeunte eadem cauſa vſus ſit licitus, credendum piè eſt eam eſſe Pontificis mentem,vt diſpenſationis valor non caſſatus,ſed ſuſpenſus redeat. Nec deeſt ſimile ad hoc comprobandũ.Quia *Minchaca l.1.de ſucceſſion.progreſſu, in præfat.n.67.& duplici ſeq.& l.1.controuerſ.illuſt.c.46.n.* 3. cenſet obligationem legis non omnino extingui ceſſante cauſa,ſed ſuſpendi ac ſopiri, ac proinde redeunte cauſa reuiuiſcere. Ex his patet ad argumentum contrarium n. præcedenti adductum.

18 Quid autem dicendum ſit, ſi ſemel inito matrimonio cum diſpenſatione ſuper voto caſtitatis aut religionis, eoque diſſoluto ceſſet cauſa diſpenſationis? dicam diſp. ſequenti.

19 Ad argumenta n.13.propoſita reſp.Ad 1. dic, eam doctrinam procedere de vltimato diſpenſationis effectu & indiuiſibili: vt conſtat ex dictis n.14. Ad 2.eodem modo reſpondetur, non cenſeri illud factum legitimè & omnino conſummatum. Ad 3.dic illam relaxationem, ſicut & legis obligationem, pendere in fieri & conſeruari à ſuæ cauſæ finalis exiſtentia: dum vltimatus & indiuiſibilis effectus non eſt iam conſummatus: nec per hoc reddi diſpenſationem conditionalem. Cùm ea conditio tacitè inſit: ac ſemel matrimonio virtute illius inito, nil oberit ceſſare cauſam.Quod effectus ſit indiuiſibilis & iam omnino conſummatus.

DISPVTATIO XXXI.

An diſpenſatio in voto caſtitatis, religionis, non nubendi, extinguatur priori matrimonio inito: vel eo, cum quo diſpenſatur, egreſſo diſpenſantis territorium?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt,n.1.

An hæc verba in diſpenſatione voti caſtitatis contenta,Diſpenſa, vt tũc contrahere poſſit: vel ad hoc tantum, vt tunc contrahere poſſit, vel Hac vice diſpenſa,denotent diſpenſationem ad vnicam vicem,n.2.

An diſpenſatio expreſſe ad matrimonium vnum,ſi id ſit irritum, extinguatur,n.3.

Quid,ſi id matrimonium irritum fraudulenter contrahatur,n.4.

Quid,ſi fuerit validum,at ante conſummationem diſſolutum ſit,n.5.

Quid,ſi in diſpenſatione non exprimatur, vt ſit ad vnum aut plura matrimonia,an extendatur ad plura? Refertur opinio,n.6.

Explicatur quando ſit diſpenſatio in his votis partialis, & quando totalis.num.7.

An is cum quo diſpenſatur in voto religionis, vt matrimonium ineat, poſſit eligere manere in ſeculo abſque matrimonio eodem,n.7.

Diſpenſatio totalis in voto caſtitatis, religionis,aut non nubendi non extinguitur vnico matrimonio,n.8.

Quid,ſi cauſa diſpenſationis poſt id matrimonium ceſſarit,n.9.

Quid,ſi poteſtas diſpenſantis ſit limitata, vt Epiſcopi diſpenſantis in his votis ratione vrgentis neceſſitatis.n.10.

Quid,quando diſpenſatio non eſt totalis in his votis,n.11.

An diſpenſatio in ſolemni caſtitatis voto intelligatur pro prima vice, num.12.

An quando diſpenſatio in his votis eſt ad contrahendum cum certa perſona,intelligatur de prima vice,n.13.

An duo voto caſtitatis aſtricti impetrantes diſpenſationem ad mutuo contrahendum,poſſint cum aliis contrahere, & eo matrimonio ſoluto ad aliud tranſire,n.14.

Soluuntur argumenta,n.15.

An diſpenſatio proſit extra diſpenſantis territorium? Refertur opinio, num.16.

Explicatur ſententia Auctoris.n.17.

Satisfit argumentis,n.18.

DVPLEX in hac diſp.quæſtio inuoluitur.Prior eſt, 1
de extenſione diſpenſationis ad actum exercendum vltra primam vicem. Poſterior de extenſione eius vltra territorium.

QVÆSTIO prior.An diſpenſatio in votis caſtitatis,religionis,non nubendi, ad ineundum matrim. intelligatur 2
de ſola prima vice?Hoc difficultate vacat quando ex diſpenſationis verbis colligitur ad vnicum matrim.eam cõcedi. At aliquando verba non ita expreſſa ſunt. Vt hiſce diebus duplex ad me diſpenſatio allata fuit, altera voti religionis pro ſolo conſcientiæ foro conceſſa: altera voti caſtitatis pro vtroque foro, & in hac ſic dicebatur:*Votum commutes præfatæ N.ad hoc,vt matrim.tunc contrahere poſſit.*In illa verò dicebatur ſic: *Ad hoc tantum,vt tunc matrim.cõtrahere poſſit.*Et vtraque verba meo iudicio non denotant, vt matrim. reſtringatur ad primam vicem:ſed eorum ſenſus eſt. Commuta votum,& partim diſpenſa in illo, ad eum ſolum effectum, vt cùm commutaueris, & diſpenſaueris, poſſit matrimon. inire, non autem quoad alios effectus. Et ſimiliter: quamuis literæ dicant (vt ſolent aliquando dicere)hac vice diſpenſa,vt poſſit matrim. inire: non denotatur reſtrictio ad vnicum matrimonium. Sed ſenſus eſt,pro hac vice concedimus tibi facultatem diſpenſandi in eo voto, & non generalem facultatem. Quare ſi perſona illa voti illius diſpenſationem conſequuta, iterum emitteret id votum,non poſſet commiſſarius hic cum illa diſpenſare. Et in omnibus prædictis verbis non eſſe animum reſtringendæ diſpenſationis ad vnicum matrim.vel ex eo colligi videtur,quia quando reſtringitur, id apertis

verbis ſolet fieri,ſub hac clauſula: *Ita quod ſi viro,cui coniũgetur,ſuperuixerit,viuat poſtea cælebs & in caſtitate,vtpote eodẽ voto obligata.* Cùm ergo id non apertè dicitur, ſed verbis tam ambiguis,non credendum eſt eam fuiſſe mentem. Quare an tunc accipienda ſit ea diſpẽſatio de ſola prima vice,ex principiis generalibus deducendum eſt.

3 Quamuis autem expreſſis verbis diſpenſatio reſtringatur ad vnicum matrim.intelligẽda eſt,ſi id ſit validum. Quippe matrim.irritum non extinguit diſpenſationis effectum: conceſſio enim ad 1. actum limitata intelligitur de primo valido. Actus enim irritus quaſi non fuerit reputatur. Quod ex multis latiſſimè tradit *Tiraqu. l. Boues, §.Hoc ſerm.limit.1.à n.1.ff.de verb.ſignif.* Atque idem tradũt loquentes de illegitimo cum quo diſpenſatur ad vnicum beneficium, dicunt enim conceſſionem non finiri collatione beneficij irrita, *Anch.c.1.q.penult.de filiis preſbyt.in 6. & ibi Dominicus n.penult.Francus num.13.* Quia diſpenſatio debet intelligi cum effectu.

4 Hoc intellige,niſi is cum quo diſpenſatum eſt, ſcienter id matrimonium irritũ inierit.Tunc enim ne ex fraude ſua commodum reportet, diſpenſatio extinguitur eo primo actu.Ita docent *Anchar. Dominicus,Francus.Tiraq.ea limit.1.à n.29.* latiſſimè id probans, vbi eos n. præcedenti allegaui.

5 Nec ea diſpenſatio extinguetur 1. matrim. valido, ſoluto tamen ante conſummationem, aut morte, aut profeſſione alterius coniugis, aut Pontificis diſpenſatione. Quia non dicitur perfectè & omnino initum id matrim. ad quod diſpenſatum eſt, ſi non conſummetur. Nec diſpenſatio ſuum effectum eſt ſortita; vtpote, quæ ad id eſt, vt matrim. conſummetur. Et ſola matrimonij conſummatio repugnat voto.

6 Tota ergo difficultas eſt, quando diſpenſatio nec reſtringit ad primum matrimonium,nec explicat, vt liceat toties quoties libuerit.Et videtur ea intelligi dè ſola prima vice:ex *c.1.§.Ille verò, de filiis preſbyt.in 6.* vbi deciditur illegitimum, cum quo diſpenſatur ad beneficium, non poſſe niſi vnicum obtinere.Et redditur ibi ratio,eo quòd diſpenſatio ſit ſtricti iuris.Quæ verba non ſolam plurium beneficiorum retentionem interdicere videntur. Cùm tunc nil ambiguum deciderent. Id enim beneficiis curatis,de quibus loquitur ille textus,interdictum erat omnibus etiamſi irregulares non eſſent, *c. De multa, de præb.* Nec ratio textus congrueret:id enim nõ prouenit ex ſtricta diſpenſationis intelligentia, ſed ex natura beneficiorum curatorum, quæ incompatibilia ſunt. Atque ita intelligunt eum textum, *Archid.ibi,in fine, Lapus* quem refert & ſequitur *ibi Anchar.q.penult. Dominicus nu.penult.Francus n.12.& c.Non poteſt,in princip.num.7.de præbend.in 6.* dicens, hunc intellectum eſſe ſtylo Curiæ approbatum, *Rebuffus praxi beneficiorum titul.de diſpenſatione ſuper defectu natalium, numer.83.* atque eam reddit rationem, quòd gratia priori illo actu ſit ſuum effectum conſequuta. Quare *Dominicus eodem c.1.§.Ille vero,n.2.& Francus ibi,nu.4.* colligunt ex eo textu hanc regulam. Diſpenſatio tamquam exorbitans & odioſa non includit niſi primum actum ſubſequentem, atque eo impleto extinguitur. 2. ex *l. Boues, §. Hoc ſermone,ff.de verb.ſignific.* vbi deciditur ſermonem ſimpliciter prolatum intelligi de prima vice:& ſic nuptias de primis.Et pro hac ſententia eſt *Enriquez lib.12.de matrim. c.5.n.7.in commen.lit.V.* vbi ait diſpenſationem,vt profeſſus ducat vxorem,intelligi de prima vice.

7 Sed vt meam ſent. explicem, diſpenſatio in his votis poteſt eſſe totalis, aut partialis & reſtricta. Totalis eſt, quando abſolutè & abſq; limitatione aliqua conceditur. Partialis autem,quando quoad actum determinatum vel reſpectu perſonæ determinatæ conceditur.Vt eſt partialis, quoad actum, quando diſpenſatur in voto caſtitatis vel religionis ad matrim.ineundum,(vt communiter in ea diſpenſatione explicari ſolet.) Eſt autem tũc partialis, eo quòd non ſit integra in voto diſpenſatio. Si enim ille fornicaretur, reus eſſet voti caſtitatis violati. Et in voto religionis eſt partialis. Quia ſi diſpenſetur cum vouente religionem ob vehementes carnis tentationes, aliamve cauſam,cui ſolo matrim.ſubuenitur,non poſſet ille virtute diſpenſationis manere in ſeculo abſque coniugio. In voto autem non nubendi eſſet diſpenſatio totalis. Quia id votum nullo alio actu interdicit. Partialis autem diſpenſatio quoad perſonas eſſet, quando eſſet ad matrim. cum certa perſona ineundum.

I.Concluſio ſit. Si diſpenſatio ſit abſoluta & totalis in 8
voto caſtitatis, religionis, aut non nubendi, probabilius exiſtimo licere toties quoties inire matrimonium, & ſic non extingui prima vice. Ducor,quòd diſpenſatio abſoluta voti, ſit voti relaxatio, at eo relaxato non eſt, quod impediat tranſitum ad poſteriores nuptias,prioribus ſolutis.Et confir.quia quando mens eſt reſtringere ad prius matrim.id expreſſe in literis cauetur, (vt diximus nu. 2.) Signum ergo eſt, ea clauſula non adiecta non eſſe mentem reſtringere. 2. quia licèt dum diſpenſatio non conceditur abſolutè in impedimento, ſed ad certos actus, vt dum diſpenſatur cum irregulari ad ordines, vel ad beneficium, reſtringenda ſit, vt intelligatur de minoribus ordinibus,vel de vnico beneficio:at ſecus eſt, dum abſolutè tollitur irregularitas per diſpenſationem. Tunc enim ad omnia intelligitur ſublata, (vt diximus diſp. 1. num. 28.) At hæc diſpenſatio in voto eſt abſoluta & totalis. Et pro hac ſententia ſunt à fortiori Doctores quos nu. 11. fine referam.

Hæc tamen concluſio limitanda eſt. 1. niſi cauſa diſ- 9
penſationis omnino ceſſarit. Tunc enim non licebit ad alias nuptias tranſire, ſed redibit prioris voti obligatio. Ducor,non eo quòd cenſeam diſpenſationem reſtrictam eſſe ad vnicum actum:ſed quia omnis diſpenſatio intelligitur conceſſa dependenter à ſuæ cauſæ finalis duratione,quoad actus nõ conſummatos diuiſibiles, (vt probaui diſp.præc.n.14.) Cùm ergo poſterius matrim.ſit diuiſibile à priori, & nondum initum ſit: ceſſabit diſpenſatio, quoad illud,ceſſante cauſa eius.Quod de voto religionis limitarem, ſi res permaneant in eodem ſtatu. Nam ſi vouens iam eſſet ſenior factus, vel aliàs religioni ineptus, vel ſobolem educandam haberet, exiſtimo mentem diſpenſantis eſſe,vt in hoc euentu non teneatur ad votum.

Secundò temperanda eſt,niſi poteſtas diſpenſantis li- 10
mitata ſit. Vt ſi Epiſcopus in votis abſolutis caſtitatis vel religionis diſpenſet ratione vrgentis neceſſitatis, ea diſpenſatio primo actu finietur. Quòd Epiſcopus nequeat tunc abſolutè diſpenſare, ſed quatenus eſt neceſſarium ad illi neceſſitati ſubueniendum. Quod probauimus diſp.9.num.26.

II.Concluſio.Quando diſpenſatio eſſet partialis quo- 11
ad actũ,vt in voto caſtitatis aut religionis,ad contrahendũ matrim. non caret magna probabilitate, aſſerere eam diſpenſationẽ primo actu extingui. Vt probant rationes n.6.adductæ. At probabilius reputo non extingui,ſed licere ad alia matrim. tranſire permanenti eadem diſpẽſationis cauſa. Ducor, quòd ea reſtrictio tantum videatur excludere, ne voto caſtitatis ligatus excuſetur à ſacrilegio fornicando:& ne vouẽs religionem poſſit non inito matrim.manere in ſeculo,(vt n.7.explicuimus.)Non autẽ videtur excludere tranſitum ad alias nuptias prioribus ſolutis. Quando enim id intenditur, expreſſis verbis dicitur, (vt diximus n.2.) Secundò,quia cùm abſoluta ſit diſpẽſatio in ordine ad matrim.impedimentum,tollit abſolutè vinculum matrim.obſtans. Nil ergo impediet tranſitum ad aliud.Tertiò, quia quando abſolutè diſpenſatur cum illegitimo ad beneficiũ, eſt ſatis probabile eam diſpenſationẽ non arctari ad primum beneficium, ſed eo dimiſſo extẽdi ſucceſſiuè ad aliud.Quod tuentur *Ioan. Andr.c.1.de filiis presb.in 6.& c.Nõ poteſt,n.5.de præb.in 6.Angelus verb.Beneficiũ,n.24.& ibi Armilla,n.29.Sylu.verb.Beneficiũ 3.q.11.n.14.Tabiena verb.Beneficiũ 2.qu.17.n.19.* & reddit *Ioan. Andr.* rationem. Quia diſpenſatio illa reddens illegitimum capacem,non reſpicit beneficium, ſed perſonã.Et clarè hoc

viden

videntur indicare verba textus *dict. cap. 1. in fine*, ibi: *Niſi vnicum beneficium obtinere.* Tantum enim ſignificant non licere illi virtute diſpenſationis, niſi vnicum retinere beneficium, non autem duo ſimul. Nec obſtat ratio num. 6. adducta contra hanc declarationem. Quia textus ille de omni beneficio loquitur: & ita quid ſpeciale decernit in irregulari, ratione ſtrictæ intelligentiæ diſpenſationis. Nã ſi is non eſſet irregularis, poſſet ſimul duo beneficia compatibilia, quorum neutrum decenti ſuſtentationi ſufficiens eſt, retinere. Quod illicitum eſt irregulari, cum quo abſolutè diſpenſatur ad beneficium. Ergo ſimiliter diſpenſatio in voto caſtitatis, aut religionis ad matrimoniũ non extinguetur primo actu, vtpote quæ impedimentum perſonæ potius, quàm ipſum matrim. reſpicit. Hanc tenet, *Stunica q. 6. de voto, n. 125.* dicens profeſſum, cum quo diſpenſatum eſt ad matrimonium, poſſe viduum effectum ad aliud tranſire: (de hoc tamen exemplo dicam n. ſequenti.) pro eadem eſt *Angles floribus 2. part.* vbi de *voto, q. vn. a. 8. poſt 2. difficul. dub.* 1. vbi ait monachum hunc non teneri mortua vxore ad religionem redire.

12 Hinc deducitur, an diſpenſatio ad matrimonium abſolutè conceſſa in voto caſtitatis ſolemni extendatur vltra primam vicem, perpendendum eſſe quando aliud non exprimitur in ea, ex cauſa ob quam conceditur. Si enim eadem cauſa adhuc permaneat, cùm diſpenſationis verba reſtricta non ſint, licebit eo diſſoluto matrimonio, ad aliud tranſire. Et in hoc caſu eſt verum, quod ex *Stunica n. præced.* retulimus. Secus ſi cauſa non permanet, vt ſi diſpenſatum eſt cum profeſſo quòd deeſſet ſucceſſor in regno, habuit ſobolem ex primo matrimonio, vel in ea ætate diſſolutum eſt, vt iam ſit impotens ad generandum, nequit ad aliud tranſire.

13 Vltima concluſio. Quando diſpenſatio in his votis limitatur, quoad perſonam cum qua ineundum eſt matrimonium, perpendendum eſt ex cauſa diſpenſationis allegata, an mens ſit diſpenſantis limitare, quoad illam perſonam. Si enim ea cauſa nullatenus concernat perſonam illam, ſed omnino ſe teneat ex parte eius, cum quo diſpenſatur, nec diſpenſans motus fuerit, vt ſpecialiter gratificaretur ei perſonæ cum qua contrahendum eſt, ea diſpenſatio cenſeretur abſoluta ad matrim. ac proinde cauſa perſeuerante extenderetur ad quoduis aliud matrim. & id ineundum quoque non cum illa, ſed cum quauis alia perſona. Secus ſi cauſa teneret ſe ex parte perſonæ illius cum qua eſt matrimonium contrahendum: vel ob aliquam ſpecialem rationem vellet ei diſpenſans gratificari. Tunc enim ad id ſolum matrim. & cum ea ſola perſona diſpenſatio extenderetur. Exemplum prioris partis ſit: vt ſi allegauit vouens ſe maximis carnis ſtimulis vrgeri, & petiit diſpenſationem ad ineundum matrim. cum Maria, nulla alia allegata cauſa: nec diſpenſans habet ſpecialem Mariæ cognitionem, ob quam vellet illi ſpecialiter gratificari. Exemplum poſterioris partis, quando allegaretur eam fœminam defloratam eſſe à vouente, & niſi eam ducat, fore vt maneat innupta: vel ob aliquas ſpeciales cauſas iuſtè præſumitur in diſpenſante voluntas illi gratificandi. Ratio autem concluſionis eſt. Quia in priori parte, nil prorſus attinet ad diſpẽſationem expreſſio perſonæ cum qua eſt contrahendum: nec illa perſona mouet aliquo modo ad diſpenſandum: ſecus in poſteriori. Quòd ſi obiicias, hinc ſequi diſpenſationem ad contrahendum inter duos conſanguineos nominatos, cauſa omnino exiſtenti ex parte fœminæ, porrigi, vt illa poſſit nubere alij conſanguineo, omiſſo illo. Neganda eſt ſequela. Quia cùm vtrumque extremum impedimento dirimenti laboret, indiget vtrumque diſpenſatione. Et quãuis diſpenſatum eſſet cum vtroque ad cõtrahendum cũ alia perſona conſanguinea, neutrũ haberet ſublatum conſanguinitatis impedimentum, niſi reſpectu illius perſonæ, cum qua ſecum diſpenſatum eſt: & ſic non poſſet virtute illius diſpenſationis cum alia perſona contrahere. At in noſtro caſu ſolus vouens impedimento laborat: & illud æquè ſe habet & indifferenter ad contrahendum cum illa perſona vel cum alia. Quòd ſi vterque votum emiſiſſet, & ſic in vtroque eſſet impedimentum, id eſſet omnino accidentarium, nec impedimentum vnius eſt ſpecialiter erga alium, ſed indifferenter ſe habet ad quodcumque matrimonium.

14 Hinc deducitur, ſi duo voto caſtitatis aſtricti diſpenſationem ad mutuò contrahendum impetrent, allegata cauſa cuiuſuis illorum impendenter ab altero, poſſe virtute illius vtrumuis illorum cum quauis alia perſona non impedita contrahere: & durante cauſa, ſi diſpenſatio non ſit expreſsè ad vnicum matrim. poſſe eo ſoluto ad aliud tranſire. Vt ſi quiuis illorum allegaret ſe ſtimulis carnis agitari. Quia tunc eſt duplex omnino diuerſa diſpenſatio: & neutra ab alia pendet. Secus ſi cauſa allegata verſaretur ſpecialiter inter hos. Vt ſi allegarent ſe mutuò inter ſe concubinatu irretitos eſſe, vel fœminam illam ab hoc infamatam. Tunc enim ad ſolum matrimonium inter illos ineundum diſpenſatum cenſeretur.

15 Ad argum. n. 6. propoſita reſp. Ad 1. conſtat ex dictis n. 11. Ad 2. dic limitari eam regulam, niſi poſt primum actum maneat eadem diſpoſitionis ratio. Vt bene docet *Tiraquel ead. l. Boues. §. Hoc ſermone, limitat. 10. n. 1.* Præterea intelligitur quando non tollitur obſtaculum: vt ſi eſſet mera nubendi licentia: ſecus quando tollitur. Vt in hac diſpenſatione contingit.

16 QVÆSTIO poſterior. An diſpenſatio extendatur, ita vt proſit extra diſpenſantis territorium: vt ſi Epiſcopus diſpenſet cum ſubdito in voto non nubendi, poſſit ille virtute illius diſpenſationis vbique terrarum ad nuptias tranſire, abſque voti violatione? Et videtur pars negans. Quia legitimatio plena, & omnimoda facta per Pontificem, nullatenus extenditur quoad bona temporalia, vt vim habeat extra loca temporali Pontificis iuriſdictioni ſubiecta. Vt tradunt ferè omnes: eo quòd temporalis Papæ iuriſdictio ad id requiſita non excedat eorum locorum limites. Ergo ſimiliter cùm Epiſcopi poteſtas non excedat ſuæ diœceſis limites, eius diſpenſatio non vltra extendetur. Et confirm. quia diſpenſatio Epiſcopi ad plurima beneficia, quando ad id diſpenſare poteſt, non prodeſt vltra eius diœceſim: ſed is Epiſcopus diſpenſare debet, in cuius diœceſi beneficium eſt. Vt docent *Gloſſa c. Dudum, el 2. verb. Intitulatã, fine de elect. & c. Cũ ex eo, verb. Subiectas, eod. t. in 9.* vbi *Domin. n. 7 verſ. Nota iſtam, Francus n. 3. Chaſſanæus in conſuet. Burgũdiæ, rubr. 9. n. 13. & ſeq. & ibi eius Additionator poſt n. 16. Rebuff. c. Extirpãdæ. §. Qui verò, a. 5. notab. 20. de præbend.* atque concludit tutius eſſe diſpenſationem non extendi extra diſpenſantis territorium: atque id verum eſſe etiam quando per diſpenſationem tollitur perſonæ obſtaculum. Per doctrinam *Bartol. l. q. 7. à n. 40. C. de ſum. Trinitate*, vbi poſt longam diſputationem concludit *n. 1. verſ. Ad contraria reſpondeo*, ſic diſtinguens. Aut loquimur circa ſolemnitatem alicuius actus, tollendo ſolemnitatis iure requiſitæ obſtaculum: & tunc actus geſtus in eo loco cum eius loci ſolemnitate habebit effectum vbique. *l. fin. C. de teſtam.* aut tollitur obſtaculum incapacitatis perſonæ quia, nimirum, perſona iure incapax efficitur capax. Et in hoc caſu diſpenſatio non habet effectum extra territorium. Cùm ergo ſublato matrimonij impedimento per diſpenſationem, tollatur incapacitas perſonæ ad illud validè aut ſaltem licitè ineundum; non erit integrum ea vti extra diſpenſationem concedentis diœceſim.

17 At tenendum eſt, eam diſpenſationem vbique prodeſſe. Ducor, quia (vt notant *Dominic. Franc. Chaſſan. n. præced. allegati, Decius conſ. 207. Pulchrum eſt dubium, à nu. 2. vol. 2. Probus addit. ad Monachũ, c. Officij, n. 17. 18. de offic. legati in 6.*) quando diſpenſatur cum aliquo circa aliquam rem, ſic diſtinguendum eſt. Aut impedimentum conſurgit ex parte perſonæ cum qua diſpenſatur: aut ex parte rei ipſius in qua diſpenſandum eſt. Quando ex parte perſonæ, tunc diſpenſatio proprij prælati perſonæ habentis impedimẽtum porrigitur in quemcumque locum: ſecus eſt, quando

do prouenit ex parte ipſius. Tunc enim arctatur territorio diſpenſantis. Ratio diſcriminis eſt. Quia in priori caſu tollitur perſonæ incapacitas: ac proinde cùm ea nullo impedimento affecta maneat, nil obſtabit vt vbicumque virtute eius diſpenſationis capax ſit. An in poſteriori, cùm res illa, ex qua impedimentum conſurgit, non ſit ſubiecta prælato diſpenſanti, vtpote, quæ extra eius diœceſim ſita eſt: eius diſpenſatio non poterit impedimentũ ſe tenẽs ex parte illius rei auferre. At in præſenti caſu impedimentum ad matrimonium ineundum prouenit ex parte perſonæ. Ergo diſpenſatio proprij prælati in illo proderit vbique. Atque ita non obſtat ſimile n. præc. allegatum, de diſpenſatione circa beneficiorum pluralitatem, quæ in diuerſis diœceſibus ſita ſunt. Quia DD. ibi allegati aſſerentes non poſſe proprium Epiſcopum, ſed eum quoque diſpenſaturum in cuius diœceſi ſitum eſt beneficium, innituntur eo quòd ſecundum beneficium eſt illud, quod inducit impedimentum, & ita eſt diſpenſaturus Epiſc. loci, in quo eſt ſecundum beneficium. At *Decius & Probus proximè allegati*, *Rebuff. in concordatis*, vbi de forma mãdati Apoſtolici, *ſuper verb. Diſpenſationum*, *à verſ. Quæro an diſpenſatus per legatum*, dum dicunt poſſe Epiſcopum proprium diſpenſare in ea pluralitate, ducuntur eo quòd exiſtimant impedimentum non oriri ex parte beneficij, ſed ex parte perſonæ. Cùm enim habeat vnum beneficium, non eſt ad aliud priori retento idonea, *cap. Is cui de præb. in 6*. Et ideo hanc ſent. ſuſtinet *Innoc. c. Per venerabilem, n. 3. qui filij ſint legit. & ibi Ioan. Andr. n. 6. Cardin. nu. 10. q. 2.* vbi tractantes de illegitimo cum quo Epiſc. diſpenſat ad ordines minores, & beneficium ſimplex, dicunt eam diſpenſationem vbique prodeſſe. Quia in nullius eſt præiudicium. At ſecus (aiunt *Innocentius ibi n. 2. Ioan. Andr. n. 6.*) de legitimatione ad bona temporalia. Quia id conſurgit in tertij damnum. Idem tenet loquens de diſpenſatione Epiſcopi cum ſuo ſubdito ad edenda lacticinia & carnes, dicens vbique prodeſſe, *Nauarrus l. 5. conſilior. tit. de priuilegiis, in 1. edit. conſ. 15. fin. in 2. conſ. 6. fin.* Idem tenet alios referens *Bolognet. l. fin. n. 36. ff. de iuriſdict. omn. iudicum.*

18 Ad argumenta num. 6. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic id euenire ob tertij præiudicium: vt ex Innocentio & Ioan. Andrea, diximus numer. præced. Ad 2. dic, id non eſſe impedimentum ſolius perſonæ, ſed etiam rei. Quia ſucceſſio in bona temporalia eſt metienda legibus regni, in quo ſucceditur: ſicut in contractibus attenduntur leges regni, in quo celebrantur. Et quia Pontifex nequit his legibus, quæ iuſtæ ſunt, derogare, ideo eius legitimatio quoad bona temporalia non prodeſt extra loca illi temporaliter ſubiecta. At in noſtro caſu prouenit impedimentum ex parte perſonæ. Ad confirmationem conſtat ex dictis n. præcedenti.

DISPVTATIO XXXII.

An ſi impetrans diſpenſationem illi renunciet, poſſit amplius ea prodeſſe?

SVMMARIVM.

Proponuntur probantia vbi ſemel renunciatum eſt diſpenſationi, eam non poſſe prodeſſe, n. 1.
Prodeſt diſpenſatio, dum ſuperior non acceptat renuntiatum, n. 2.
Quid, ſi ſit diſpenſatio in voto vel iuramento: & quando hæc commutata ſint, & vouens relicta commutatione ſemel acceptata, elegit iterum votum: an poſſit ad commutationem redire, n. 3.
An ſufficiat renunciationem diſpenſationis acceptari ab ordinario, vel confeſſore, cui eius executio committitur, n. 4.
An vires amittat diſpenſatio, ſi impetrans illam cancellet, vel concidat, num. 5.
An ſi diſpenſatione obtenta, vt duo conſanguinei contrahant, alter vel vterque ad alias nuptias tranſeant: vel impetrent diſpenſationem ad contrahendum cum alio conſanguineo, pereat prima diſpenſatio, nu. 6.
Satisfit argumentis, n. 7.

1 Videtur pars affirmans impetrantem, qui ſemel diſpenſationi renunciauit, non poſſe ampliùs mutata voluntate diſpenſatione vti, ſuaderi ex ſequentibus. 1. quia quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt, *regul. Quod ſemel 25. de reg. iuris, in 6.* Secundò, nam is quem pœnitet, iurique ſuo renunciat ac contradicit, non auditur ampliùs illud allegans, *c. Prohibentur, 2. q. 1. c. De his, de accuſation. c. Quam periculoſum, 7. q. 1.* vbi *Gloſſa* alios textus concordantes allegans, *verb. Quam periculoſum*, inde infert renunciantem iuri ſuo id repetere non poſſe. Ex eo enim quod quis impugnauit, fructum conſequi non debet, *regula, Ex eo, de regul. iuris, in 6.* Tertiò, quia quod ſemel ab aliqua repudiatum eſt, redintegrari ab eodem non poteſt, *l. fin. C. de conditionib. inſertis.* Et notat *ibi Baldus, num. 3. notabili 4.* Tandem, quia priuilegium amittitur non vſu, quaſi is ſit renunciatio tacita. Ergo à fortiori renunciatione expreſſa.

Cæterum tenendum eſt, quamdiu ſuperior non acceptauerit illam priuilegij vel diſpenſationis renunciationem, ſed in eadem voluntate perſtiterit, quod præſumitur *c. Maiores, in fine. de baptiſm. l. Eum qui ff. de probat.* poſſe eũ cui conceditur, non obſtante quod impetrationi contradixerit, vel poſt conſecutionem renunciauerit, vti mutata voluntate ea diſpenſatione vel priuilegio. Probatur ex *c. Literis, de procur. in 6.* ibi, *Licet is, qui procurator conſtituitur ab abſente, dixerit præſentatum ſibi ſuſcipere noſſe mandatũ: hoc tamen nequaquam obſtante, quamdiu conſtituens in eadem perſtiterit voluntate, ipſum acceptare poterit, quandocumque placuerit.* Per quem textum *Gloſſa finalis ibi, Ioan. Andr. Archid. Dominicus, & Franc. ibi fine. Anch. ad fin. oppoſitione penult.* dicunt electum renuentem conſentire electioni, poſſe mutata voluntate eandem acceptare, electoribus in priori voluntate perſiſtentibus. Quod idem de iudice delegato & arbitrio, qui ſemel arbitrium & delegationem repudiarunt, docent *Gloſſa, & iidem Doctores ibi. 2.* ex doctrina quá amplectuntur *Gloſſa penult. c. Si tibi abſenti, de præbend. in 6. & ibi Ioan. And. fine. Anchar. n. 3. notabili 8. Dominicus n. 16. Francus n. 12.* vbi tradunt diſſentientẽ collationi beneficij ſibi abſenti factæ, poſſe re integra mutare voluntatem, & cõſentire permanente conferenti in eadẽ volũtate. Quod limitant *Dominicus & Francus*, niſi diſſenſum illum acceptet conferens. Quia tunc non cenſetur in eadem voluntate permanere. 3. ex *l. Sicut 8. Si voluntate, ff. quibus modis pignus vel hypotheca.* ex quo textu conſtat creditorem, ex cuius conſenſu pignus venditum eſt, cẽſeri remittere pignus, ſi tamen iam vænierit, atque ante vẽditionem poſſe mutare voluntatem. Quartò, quia vis priuilegij & diſpẽſationis pendet à voluntate ſuperioris concedentis, & acceptatione eius cui conceditur. Ergo quamdiu voluntas concedentis manet, quòd renunciationem nondum acceptarit, poteſt is cui conceditur, non obſtante priori cõtradictione, acceptare. Et confirm. quia omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. Cùm ergo ad priuilegij acquiſitionem exigatur concedentis, & eius cui conceditur voluntas: ſimiliter ad eius deſtructionem vtraque deſiderabitur. Et cõfirmatur amplius, quia nil ita duorum conſenſum deſiderat, ac contractus matrimonij. Et tamen quando alter coniux verè conſenſit, alter autem fictè, ſatis eſt vt matrimonium id conualeſcat, ſi altero in priori conſenſu permanente is fictus conſentiat (vt latè probaui lib. 2. diſp. 32.) Ergo vt priuilegium, cui quiſpiam renuntiauit, conualeſcat, ſatis eſt noua renunciantis voluntas ſuperiori manente in priſtina voluntate, vtpote qui nondum renunciationem acceptauit. Et ita hanc ſententiam tenet *Loazes de matrimonio Regis Angliæ. dub. 12.*

Hoc tamen intelligerem, niſi diſpenſatio eſſet circa 3 votum vel iuramentum. Nam ſi diſpenſatione ſemel perfectè conceſſa, is cui conceditur renuntiaret illi etiá actu ſolo interno, non poſſet amplius ea vti: ſed teneretur ad prius votum vel iuramentum. Ratio huius eſt, quia cætera vincula non poteſt ſibi imponere is, cum quo in eis diſpẽſatum eſt, niſi accedat ſuperioris auctoritas. Et ideo quamtumuis ipſe nolit vti diſpenſatione iam ſemel acceptata, vel nolit acceptare, poteſt ſuperiori manente in priſtina voluntate reſilire. At quamuis ſemel diſpenſatio

tio conceſſa ſit in voto vel iuramento,poteſt ſua ſola interna voluntate his vinculis iterum obligari Deo. Quod facit, quando deliberata voluntate eligit renuntiare diſpenſationi : nullus enim alius eſt ſenſus huius renuntiationis , niſi volo redire ad priorem voti obligationem, ſeu illo voto , quod per diſpenſationem extinctum erat, denuo obligari:ac perinde eſt , ac ſi tunc denuo id voueret. At diſpenſatio prior nõ conceſſa eſt niſi ad votũ ante illam emiſſum. Et ideo non erit iam huic renuntianti integrum ea diſpenſatione vti. Dixi autem quando perfectè conceſſa eſt diſpenſatio. Quia ſi non ſit perfectè conceſſa,qualis eſt commiſſio,quæ ſolet à Pontifice expediri, vt ordinarius diſpenſet in voto caſtitatis vel religionis: vel à pœnitentiario , vt confeſſor in eis diſpenſet , & ſi is cum quo diſpenſandum eſt,ei priuilegio renunciet , poteſt mutata voluntate eo vti , antequam ſuperior renunciationem acceptet. Quia eſt priuilegium quoddam , vt cum hoc diſpenſetur in eo voto, & licet ſæpè multiplicetur id votum, antequam ordinarius vel confeſſor vtẽs ea commiſſione diſpenſet,nõ eſt noua obligatio,ſed eadẽ repetita,& ideo virtute eius cõmiſſionis poteſt in eo diſpẽſari.Ea autẽ commiſſio,vtpote quæ non à ſola mea volũtate pendet,non poteſt ſola mea renuntiatione extingui, antequam ſuperior illam acceptet. Ex quo fit , licèt integrum ſit vouenti cui votum commutatum eſt, relicta cõmutatione eligere ad prius votum redire(vt diximus diſp. 9. n. 21.) at vbi elegit votum prius non eſſe ei integrum iterum eligere commutationem illam.Quia cũ iam priori voto ligatus ſit,non poteſt illud propria auctoritate cõmutare : niſi votum illud eſſet ex non reſeruatis , atque commutatio prius facta eſſet in rem meliorem , aut euidenter æqualem. Tunc enim poſſet ad priorem commutationem redire. Quia verior ſententia habet(vt traditur in materia de voto) poſſe quempiam propria auctoritate commutare votum in melius,aut euidenter æquale.

4 Sed dubitari poterit,quiſnam ſit ſuperior renũciationem gratiæ acceptaturus,vt deinde nõ proſit? Poſſet quis exiſtimare eſſe ordinarium aut confeſſorem,cui Pontifex vel pœnitentiarius committunt diſpenſationis executionem cognita precum veritate.Quia quamuis diſpenſatio manet à Sede Apoſtolica , executio per hos fit. Item quia poteſt Epiſcopus beneficij renunciationem acceptare, quamuis eius collatio ſit Pontificis. Quia hæc poſſunt ad diuerſos ſuperiores pertinere. Vt tradunt *Gloſſa clem. vn. verbo Conferantur,ſtatim in principio de rerum permutat.& ibi Imola n.9.Nauar.c.Accepta,oppoſit.7.nu.*30*. de reſtitut.ſpoliat.* At exiſtimo ſolum eum ſuperiorem,à quo gratia hæc promanat, poſſe hanc renunciationem acceptare. Quia valor eius gratiæ ab illius voluntate pendet. Ergo quamdiu ille in eadem voluntate perſtiterit,poteſt is cui conceditur reſilire & acceptare.Hoc enim ſolum ad plenum gratiæ valorem deſideratur. Secundò , quia cùm poteſtas illius ordinarij, vel confeſſoris , limitata ſit ad cognoſcendum de veritate precum,& ea inuenta exequendum,non poſſunt renunciationem acceptare. Ne ſuæ poteſtatis limites excedant. Tandem quia is , cui ex priuilegio vel conſuetudine incumbit conferre beneficium , nequit illius reſignationem aut renunciationem acceptare : ſed is ſolus cui iure ordinario collatio competit. Vt citata Federico docet *Rebuffus praxi benef.* vbi de forma vicariatus,*n.*108,Cùm ergo ordinario vel confeſſori,ex ſolo illo diſpenſationis reſcripto , competat examinare preces , & diſpenſationem exequi , nullum ius habebunt admittendæ renunciationis diſpenſationis , vt ex tunc viribus deſtituta maneat.

5 Hinc deducitur,non deſtituti viribus diſpenſationem, etſi is cui conceditur, literas cancellet, concidatve. Quia hoc ſolam illius renunciationem importat quæ dum non eſt,à ſuperiori acceptata,minimè vim diſpẽſationis eneruat. Deinde quia eſto ad diſpenſationis valorem expediri literas deſideraretur: at vbi ſemel literis expeditis conceſſa eſt,non pendet eius firmitas à literarũ cõſeruatione.

6 Secundò deducitur , quid dicendum ſit , quando diſpenſatione obtenta vt inter duos cõſanguineos matrim. ineatur , alter vel vterque aliis nuptiis copulatur, relictis illis ad quas diſpenſatio obtenta eſt : an poſſint vidui effecti, iungi inter ſe matrimonio virtute prioris diſpenſationis?Partem negantem ſuadẽt,quæ dixi lib. præc. diſp. 42.n. 8. Sed verius eſt eam adhuc valere. Quod probant ea,quæ eadem diſp. 42. n. 9. attuli. Cùm enim ſemel ablatum ſit id conſanguinitatis impedimentum,& illi habiles effecti ſint ratione diſpenſationis præteritæ , non eſt cur ratione ſequentis matrim.impedimentũ illud reuiuiſcat.Nec obſtat tacita ea renunciatio per trãſitum ad alias nuptias inducta. Quod ea non fuerit à concedente acceptata.Imò idem ſentio quamuis impedimentum nondum ſit ablatum:eo quod ordinarius vel confeſſor,cui diſpenſationis executio eſt commiſſa, nondum illam ſint executi. Quia cùm tacita illa renunciatio non ſit acceptata, non periit facultas illa ad exequendam diſpenſationem. Quando verò alia diſpenſatio ad poſterius matrimonium impetrata eſt,an prior euaneſcat dixi diſp.22.n.19.

7 Ad argumenta n.1.propoſita reſp.ea omnia præter vltimum procedere , quando renunciatio eſt perfecta ac conſummata : eo quod à ſuperiore ſit acceptata. Ad vltimum dic per non vſum legitimè præſcriptum amitti priuilegium , non quaſi per renunciationem, ſed per legitimam præſcriptionem iure inductam.

DISPVTATIO XXXIII.

An priuilegium ſeu diſpenſatio ſemel conceſſa poſſint reuocari , & ita reuocatione extinguantur?

SVMMARIVM.

*Priuilegium gratis cõceſſum à Principe poteſt abſque cauſa reuocari,n.*1.
*Quid,ſi per id ſit dominium aliquod acquiſitum,n.*2.
*An priuilegium in contractum tranſiens, poſſit abſque cauſa reuocari:& quæ ſit iuſta cauſa:& an præſumatur ea,n.*3.
*An priuilegium cauſa remunerationis conceſſum poſſit abſque cauſa reuocari,n.*4.
An priuilegium non ſubditè conceſſum poſſit reuocari,n. 5.
*An ſi princeps ſuam iuriſdictionem concedat,poſſit reuocare,n.*6.
*An ſuperior delegans facultatem aliquam poſſit reuocare abſque cauſa, & quid de ſuperiore ipſius delegantis.n.*7.
*An reuocatio generalis ſufficiat ad reuocandum priuilegium per modum contractus conceſſum,n.*8.
*An Princeps ex iuſta cauſa reuocans priuilegium per modum contractus conceſſum,teneatur ad aliquam compenſam,n.*9.
*An priuilegia bullæ ſuſpendantur per iubileum,qui vigeſimoquinto quoque anno ſolet concedi,n.*10.
An diſpenſatio conceſſa à ſuperiori circa eius legem , poſſit abſque cauſa reuocari,n. 11.
*Quid de diſpenſatione conceſſa ab inferiori in lege ſuperioris,n.*12.
Quid de diſpenſatione conceſſa à Pontifice *pro foro externo,n.* 13.
Quid de conceſſa à pœnitentiario pro foro conſcientiæ, n. 14.

1 DE hac re latiſſimè Felin.& DD.iuris Pontificij *c.Nouit, de iudic.*& DD.iuris Cæſarei, *l. Quod ſemel,ff. de decretis ab ordine,& l. Qui ſe patris,C.de bono poſſeſ.vnde liberi, Bolognetus toto conſil*3.. *Matienzo lib.*5. *Recop.t.*10. *l.*6. *tota gloſſa* 1.apud quos poteſt latiſſimè quæſtio hæc videri. Et tantum aliquas concluſiones breuiter ſtatuam.I.concluſio, Quando priuilegium eſt omnino gratis à Principe conceſſum , poteſt abſque cauſa ab eo eiuſve ſucceſſore reuocari. Quod ea conceſſio à mera eius voluntate pendeat.Atque ita multis citatis docent *Felinus c.Nouit,nu.*8. 9.& 10.*de iudic.Matienzo d.gloſſa* 1.*n.*5.

2 Temperanda tamen eſt, niſi per priuilegium illud ſit acquiſitum aliquid de iure gentium : nempe, dominium alicuius rei. Tunc enim cùm ſit iam ius quæſitum , nequit abſque cauſa reuocari. Vt ſi Princeps caſtrum alicui donarit.Sic *Felin.eod.cap. Nouit,num.*8. *Matienzo* alios referens *eadem gloſſa* 1. *n.*6.

3 II. Concluſio. Quando priuilegium tranſit in contractum, nequit abſque iuſta cauſa reuocari per Principem , eiuſve ſucceſſorem : at exiſtenti iuſta cauſa poteſt, Vt ſi pretio recepto priuilegium concedat , vel ob obſequium aliquod exhibitum , vel in poſterum exhibendum

ab

ab eo cui priuilegium conceditur. Ratio eſt, quod Princeps ſuo contractu aſtringatur, ac per illum ſit ius plenè acquiſitum tertio. At iuri alteri acquiſito nequit abſque cauſa legitima præiudicari. Et ita docent *Felin. cap. Nouit. n. 8. de iudic. Alex. toto conſi.* 101. & maximè *n. 5. vol.* 1. *Ruinus conſil.* 150. *num.* 19. *volum.* 5. *Iaſon l. Barbarius, num.* 34. *ff. de offic. prætor Bolognetus conſil.* 3. *num.* 16. *Nauar.* §. *In Leuitico, notab.* 28. *num.* 7. *Ant. Gabr. tom.* 3. *communium, l.* 3. *tit. de iure quæſito concl.* 6. *num.* 10. & 19. *Burgos de Paz in proœmio legũ Tauri, n.* 336. *Ant. Cucus l.* 1. *inſtitutionum maiorum, tit.* 6. *num.* 110. *Matienzo lib.* 5. *Recop. tit.* 10. *l.* 9. *gloſſ.* 1. *num.* 9. & 10. & multi alij quos hi referunt. Hanc autem iuſtam cauſam debere eſſe, quæ publicam vtilitatem reſpiciat, probat *ibi Matienzo* 11. & eam non præſumi in Principe probat *ibidem n.* 16. vbi & alios refert.

4 Hinc infertur, non poſſe Principem abſque cauſa iuſta reuocare priuilegium in meritorum remunerationem alicui conceſſum, quamuis ſola gratitudinis lege remuneratio debita eſſet. Quod non gratis, ſed per modum contractus cenſeatur conceſſum. Sic *Felinus c. Nouit, n.* 12. *de iudic.* quamuis *n.* 8. *fine, allegato Aretino* dubitarit.

5 Secundò infertur, priuilegium non ſubdito cóceſſum, & ab eo acceptatum, non poſſe abſque cauſa reuocari. Quia videtur tranſire in contractum. Sic *Felinus eodem cap. Nouit, n.* 8. & 10. *Matienzo ead. gloſſa* 1. *n.* 4.

6 Eſt tamen concluſio limitanda. Niſi Princeps ſuam iuriſdictionem conceſſerit: tunc enim poteſt ſine cauſa reuocare. Quia in conceſſione intelligitur ſemper excepta ſuperiori, auctoritas. Sic *Bald. l. Qui ſe patris, n.* 24. *C. de bon. poſſeſſ. vnde liberi. Felinus eo c. Nouit, n.* 8. *verſ. Quod tamen limita.* & *n.* 9. *limit.* 1. *Peregrinus de iure fiſci, lib.* 1. *t.* 3. *n.* 31.

7 Hinc optimè dicit *Suarez* 4. *to. in* 3. *p. diſp.* 26. *ſect.* 3. *n.* 3. ſuperiorem qui delegauit facultatem, poſſe ſuo arbitrio abſque alia cauſa reuocare, non ſolùm validè, ſed etiam licite per ſe loquendo. Quia vtitur iure ſuo, & quaſi re propria. Subdit tamen (& bene) ſuperiorem delegantis non poſſe abſque cauſa reuocare. Quod iniuria irrogetur ipſi deleganti, priuando eum abſque cauſa iure delegandi, quod ex ſua iuriſdictione ordinaria habet. Et adeò (ait) manifeſtè iniuſta reuocatio eſſe poſſet, vt videretur nulla. Sicut ſi ſuperior vellet iniuſtè & ſine vlla cauſa ſubditum priuare munere ſuo, nil validè efficeret.

8 Duo tamen obſeruanda ſunt. Prius eſt, non ſufficere reuocationem generalem ad cenſendum reuocatum priuilegium per modum contractus conceſſum: ſed opus eſt expreſſa mentione ſaltem generali cuiuſuis indulti conceſſi per modum contractus. Vt *allegato Cardinali* tenet *Suarez alleg.* 9. *n.* 9. *Azebedo lib.* 1. *recopil. t.* 3. *l.* 14. *n.* 42. Et ratio eſt, quia non præſumitur reuocandi voluntas, quando ea tertij ius aufert. Vt latè probat *Bolognetus conſi.* 2. *n.* 37.

9 Poſterius eſt, teneri Principé ex iuſta cauſa reuocanté priuilegium, quod in contractum tranſit recompenſationem facere dato æquiualenti. Vt multis citatis probãt *Bolognetus conſi.* 3. *n.* 16. *Matienzo lib.* 5. *recop. t.* 10. *l.* 6. *gl.* 1. *n.* 13. & eſt textus expreſſus in hoc regno, *lib.* 2 *fine t.* 1. *p.* 2. & ibi docet *Greg. Lopez verbo Buen cambio.*

10 Atque hinc defendi anno 1600. non ſuſpendi bullam Cruciatam anno iubilei, qui olim cẽteſimo quoque anno concedi ſolebat, nũc autem vigeſimo quoque quinto anno. Cuius contrarium ſupponit *Nauar.* §. *In Leuitico, notab.* 33. *n.* 3. *verſ. Perſonis.* Quamuis ipſemet *notabili* 28. *n.* 20. fateatur non ſuſpẽdi per Extrauagantem Sixti IV. in qua is iubileus olim concedebatur. Et ratio diſcriminis eſt, quod ea Extrauagans ſoli cõmunitati facultates conceſſas ſuſpendat. Cum tamen bulla cruciata ſingularibus perſonis concedatur. Vt bene docet *Manuel q. regularibus, to.* 1. *q.* 61. *a.* 14. *verſ. Tertiò.* At Gregorius XIII. & Clemens VIII. qui duos proximos huiuſmodi iubileos conceſſere, ſuſpẽderunt quoque facultates perſonis ſingularibus conceſſas. Et addidit Clemens VIII. in iubileo anni 1600. ſe ſuſpendere facultates etiam ad inſtantiam regum quomodocũque cõceſſas, & ex quibuſcumq; cauſis. Et ita ſuſpendi tenet etiã *Lud. Lopez to.* 2. *inſtruct. in expoſ. bullæ Cruciatæ, c.* 10. vbi de diſpenſ. irregularitatis, *pag.* 850. *col.* 2. *verſ. Secũdo adde etiam.* Nihilominus defendi non ſuſpendi: & nunc etiã idem ſequor. Quod etiam docent *Enriquez lib.* 7. *de indulg. c.* 21. *n.* 3. *Manuel in expoſ. Cruciatæ* §. 12. *n.* 13. Et poſtea idem Clemens VIII. explicuit mentem ſuam non fuiſſe eam ſuſpendere. Ductuſque fui, quia priuilegia bullæ conceduntur per modum contractus. Vt conſtat ex iis verbis, *Porque dais tanta limoſna, os concedo.* Nec poteſt dici modica eleemoſyna, quæ pro bulla contribuitur. Nam licet vnuſquiſque modicam tribuat, at tota ſumma, quæ quotannis pro bullæ eleemoſyna contribuitur, excedit 800. aureorum millia. In reuocatione autem neuter Pontifex mentionem fecit facultatum per modum contractus conceſſarum. Nec eleemoſynam contributam reddi iuſſit. Cùm tamen vtrumque eſſe neceſſarium probauerim duplici n. præced. ad priuilegij per modum contractus conceſſi reuocationem. Præterea quia cùm Pontifex concedat Cruciatam octauo quoque anno, vt ſingul[illegible] ſpatij annis publicetur, noritque quodam ex illis a[illegible] iubileum pleniſſimum: cenſendum eſt mentem [illegible] non fuiſſe ſuſpendere bullam. Quippe aliàs [illegible] conceſſio pro illo anno ſaltem.

Ex dictis deducitur deſcendendo ſpecialiter ad diſ- 11
penſationes, quando ſuperior diſpen[illegible] in lege ſua cum aliquo, nulla compoſitione facta, ſed omnino gratis, poſſe diſpenſationem validè ab ipſomet reuocari abſque aliqua cauſa. Quia ea diſpenſatio eſt quaſi priuilegium conceſſum circa rem ipſius ſuperioris propriam: & ſicut poſſet denuo ſubditum lege illa obligare, ita poteſt reuocare diſpenſationem, per quam à lege eximitur. Dixi autem validè, & non licitè. Quia cum ex cauſa diſpenſarit, nec res ſint mutatæ. (vt ſuppono) abuſus poteſtatis ſpiritualis diſpenſandi in prælato eſſet, abs re & abſque iuſta cauſa diſpenſationem ſubdito conceſſam reuocare. Non tamen eſſet lethalis culpa, niſi caſu quo diſpenſatio illa ita neceſſaria eſſet ad bonum ſubditi, vt prælatus teneretur ſub lethali illam concedere, quo ſaluti eius ſpirituali conſuleret.

Secundò infertur diſpenſationem in lege ſuperioris 12
factam per inferiorem caſu quo poteſt, non poſſe ab ipſo inferiori abſque legitima cauſa reuocari: poſſe tamen ex legitima cauſa. Ratio prioris partis eſt, quia per eam diſpenſationem abſoluit ſubditum à vinculo illius legis, & independenter à reuocatione voluntaria. At nequit prælatus ille inferior eam legem iterum imponere. Ratio autem poſterioris partis eſt, quia ſicut duratio illius diſpenſationis pẽdet à duratione cauſæ, ita vt ea ceſſante ceſſet: ita etiam pendet à reuocatione rationi conſentanea facta à concedenti, ob legitimam cauſam ſuperuenientem. Et pro hac parte ſunt *Gl. c. Cum ex eo, verbo Septennium. de elect. in* 6. & *ibi Archid. paulò poſt princ. verb. Septennium, Dom. n.* 8. *Francus n.* 4. *Hoſt. ſum. t. De cleric. non reſid. n. vlt. Oldradus conſ.* 203. *dub.* 3. *n.* 3. *Romanus ſingulari* 517. *An diſpenſatio,* vbi docent diſpenſationem ab Epiſcopo conceſſam alicui ad non reſidẽdum ſeptennio ratione ſtudij, minimè poſſe ab ipſo reuocari abſque legitima cauſa. Et quamuis non explicent minimè poſſe validè: id tamen credo eos ſentire: idque probat ratio à me adducta.

Tertiò infertur, diſpenſationes in foro externo à Pon- 13
tifice conceſſas non poſſe ad libitum ab ipſo reuocari, ſed ex cauſa iuſta, & tunc reſtituta compoſitione ſoluta per eum cum quo diſpenſatum eſt. Ratio eſt, quod hæ omnes diſpenſationes per modum contractus concedantur, ſoluta, nempè, compoſitione in Dataria Romana. In quo euentu exigi cauſam, ac compenſationem faciendam diximus n. 3, & 9.

Demum infertur, diſpenſationes fori conſcientiæ à ſa- 14
cra pœnitentiaria conceſſas non poſſe ab ipſa abſq; cauſa reuocari: at poſſe ea exiſtenti. Quia diſpenſat in lege Pontificis ex ipſius commiſſione. In quo caſu diximus nu. 12. non poſſe abſque cauſa reuocari.

DIS

DISPVTATIO XXXIV.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum quæ in foro conſcientiæ circa matrimonij impedimenta expediuntur in ſacra pœnitentiaria Romana?

SVMMARIVM.

Proponuntur clauſulæ diſpenſationum in foro conſcientiæ circa matrimonia, n. 1. 2. 3. 4.
Quæ qualitates exigantur in expedituro has diſpenſationis literas, n. 5.
An ſufficiat vt is ſit Doctor in iure Cæſareo, n. 6.
An ſufficiat vt publicè in academia doceat Theologiam aut ius canonicum, n. 7.
An ſat ſit, vt habeat licentiatus gradum, n. 8.
An ſat ſit gaudere magiſtri priuilegiis iuxta ſuæ religionis inſtituta, n. 9.
Quid, ſi communiter exiſtimetur Doctor, cum non ſit, vel gradus fuit irritus ob defectum occultum? vel eſt indoctiſſimus, n. 10.
Quale priuilegium habeant religioſi aperiendi has literas, & exequendi has diſpenſationes, etſi ad gradum promoti non ſint, n. 11.
An fruſtrentur valore, ſi aperiantur ab eo, qui gradu caret, n. 12.
An exigatur quoque vt ſit is confeſſor ab ordinario approbatus, n. 13.
Quid, ſi occultè fuit reuocata licentia, vel fuit irrita: & an ſit per bullam eligibilis, obtinens parochiale beneficiũ, cuius occultè incapax eſt, n. 14.
An ſufficiat publico academiæ teſtimonio eum approbatum eſſe, n. 15.
Quid, ſi ſit approbatus ab Epiſcopo, at cum perſonarum limitatione, n. 16.
Quid, ſi approbatus ab ordinario ſit valde indoctus, n. 17.
An ſi vnus confeſſor vel ordinarius deneget diſpenſationis executionem, vel dicat eſſe ſubreptitiam, poſſit alius adiri: vel ipſemet mutare ſententiam, n. 18.
An ſat ſit quoduis incontinentiæ periculum, etiam ex prauo habitu naſcens, vt verificetur clauſula periculi incontinentiæ, n. 19.
Clauſula continens oritura ſcandala, vel fore vt fœmina innupta maneat, qualiter verificetur, n. 20.
An confeſſor debeat vocare teſtes, vel iuramentum accipere ab eo cum quo diſpenſandum eſt, vel debeat eius confeſſione ſtare, quamuis ipſi contrarium conſtet, n. 21.
An ſit occultè facienda hæc diſpenſatio, ac nullo illius teſtimonio data, num. 22.
An hæ diſpenſationes ſint præſentandæ ordinario, iuxta Trid. ſeſſ. 22. c. 5. num. 23.
An ſi cauſa in diſpenſatione contenta ſit notoria, vel ipſi confeſſario conſtet, ſit examinanda, n. 24.
An ſit valida diſpenſatio, quando cauſæ ſunt veræ, at confeſſor veritatis inſcius eas non examinat? Refertur quædam opinio, n. 25.
Explicatur ſententia Auctoris, n. 26.
Quid intelligatur per monita, & conſilia opportuna, quæ iubetur confeſſarius præſtare ei cum quo diſpenſandum eſt: & an inducant formam, ita vt eorum omiſſio vitiet diſpenſationem, n. 27.
An clauſula in illegitimi diſpenſatione ſolita addi, Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit, importet conditionem? eodem numero 27.
An ſit neceſſaria confeſſio ad hanc diſpenſationem? Refertur opinio, numero 28.
Explicatur ſententia Auctoris: & quid intelligatur per abſolutionem à mutatione propoſiti, vel in ſolo conſcientiæ foro, numero 29.
An religioſi Societatis Ieſu teneantur audire confeſſionem, ad expediendam diſpenſationem hanc virtute ſui priuilegij: & clauſula in fine poſita an referatur ad omnia præcedentia, n. 30.
An is cum quo diſpenſatur in voto religionis ad matrimonium, poſſit abſque eo manere in ſeculo: & poſſit vi huius diſpenſationis, aut in voto caſtitatis, inire aliud matrimonium eo ſoluto, vel ſi id ſit irritum, aut nõ conſummatum? Et an hoc mandatum diſpenſandi ſit diſpenſatio? Remiſſiuè, n. 31.
An aliquod arbitrium relinquatur confeſſori circa opera & confeſſiones in quæ committitur ipſi vt commutet votum caſtitatis & religionis? Proponuntur probantia nil eius arbitrio relinqui, n. 32.
Tenetur imponere aliquas confeſſiones, & aliqua alia opera, n. 33.
Quantitas horum operum & electio illorum relinquitur confeſſoris arbitrio, n. 34.
An teneatur imponere confeſſionem menſtruam: & poſſit frequentiorem, numero 35.
An ſatisfiat huic confeſſioni menſtruæ, ſi quocumque die in ſingulis menſibus fiat, n. 36.
An confeſſionem alio menſe omiſſam teneatur hic ſequenti ſupplere, num. 37.
An ſatisfaciat menſe, quo coincidit præceptum confitendi, vnica confeſſione, n. 38.
An ſatisfaciat confeſſione ad quam ex voto vel pœnitentia tenetur: poſſitve confeſſarius hanc imponere, n. 39.
An poſſit confeſſor hæc ad libitum taxare? & quid in hoc arbitrio ſpectare debeat, numero 40.
Explicatur, quæ ſint opera pietatis, religionis, & pœnitentiæ, in quæ confeſſor commutare debet, n. 41.
An confeſſor teneatur dilaniare literas, & parti redditæ fruſtrentur valore, n. 42.
An parochus vel Ordinarius conſcius diſpenſationis impetratæ in foro conſcientiæ, vel ex confeſſione partis coram notario facta, poſſit diſſimulare, ac matrimonium permittere: atque id initum ſit diſſoluendum detecto impedimento, Remiſſiuè, n. 43.
An is cum quo ſic diſpenſatum eſt, teneatur à iudice rogatus fateri impedimentum: & conſcij illius, ac diſpenſationis, teneantur id denuntiare, num. 44.
Explicantur caſus, in quibus poteſt dubitari qualiter legitimetur proles, num. 45.
Soboles ex matrimonio bona alterius fide inito, an cenſeatur legitima quoad vtrumque parentem: & vterque parens iure legitimi gaudeat, num. 46.
An proles ſuſcepta ex matrimonio inito cum diſpenſatione pro ſolo conſcientiæ foro, ſit legitima quoad omnia, & parentes ſint legitimi in eodem foro? Et quid, ſi poſt diſpenſationem expeditam à confeſſario nata ſit nondum inito matrimonio, n. 47.
An ſit capax ordinum & beneficij, & ſit mutua ſucceſſio in foro conſcientiæ, n. 48.
An hæc omnia habeat ea proles in foro externo, n. 49.
Quid, ſi alter ex contrahentibus cum hac diſpenſatione fuit ignarus impedimenti, n. 50.
Quid, ſi matrimonium non erat contractum, & legitimatur proles ſuſcepta, qualiter intelligatur hæc legitimatio, n. 51.
Quando matrimonio ſemel inualidè inito, diſpenſatur in foro conſcientiæ vt validè ineatur, ac proles ſuſcipienda legitimetur, qualiter ſit intelligenda hæc legitimatio? Et quid ſi commiſſarius Cruciatæ ſic diſpenſet, & contrahentes non ſeruent requiſita vt eius diſpenſatio valeat, n. 52.
Quid ſi in hoc caſu legitimatur proles ſuſcepta, & an maneat legitimata non inito poſtea matrimonio? Remiſſiuè, n. 53.
An confeſſario non legitimante maneat ea proles legitimata, & poſſit poſtea idem vel alius ſupplere? Remiſſiuè, n. 54.
Occultum impedimentum in his literis an dicatur, quando non eſt publicum, n. 55.
An dicatur impedimentum occultum, quando res eſt publica, non tamen ſcitur eſſe impedimentum. Et irregularitas occulta in ea diſpenſet Epiſcopus, quando delictum ex quo oritur, non eſt publicum vt delictum, vel naſcitur ex eo oriri irregularitatem, n. 56.
An ſit occultum, ſi deductum ſit ad iudicium, & reus abſolutus omnino, vel à ſola cauſæ inſtantia, etiam falſis teſtibus adductis, n. 57.
Quid, ſi id deductum ſit iniquè ad iudicium: vel nil parti intimatum, num. 58.
An diſpenſatione conceſſa in foro conſcientiæ vt matrimonium irritum ineatur validè, ſit coram parocho & teſtibus ineundum: ac repetendæ benedictiones, n. 59.
Qualiter intelligatur clauſula eius diſpenſationis, vt prius experiantur contrahentes an poſſint continenter viuere ſeparati, vel tamquam frater & ſoror, n. 60.
An ſit imponenda confeſſio menſtrua vtrique? eodem, n. 60.
Qualiter intelligatur clauſula, vt fiant certiores de nullitate prioris conſenſus, n. 61.
An quando allegans ac cauſam, matrimonium bona fide initum fuiſſe, ſat ſit bona fides ex parte alterius? Remiſſiuè, n. 62.
An quando eſt duplex impedimentum, alterum publicum, & alterum occultum, poſſit impetrari occulti in pœnitentiaria, & ſit ibi explicandum publicum: ac poſſit confeſſarius diſpenſare in occulto, ante impetratam publici diſpenſationem? Remiſſiuè, n. 63.
Qualiter intelligatur quod dicitur in his literis, Gratis vbique: & an poſſit pœnitentiarius aliquid gratis datum recipere. Et an ſi tacitum eſt impedimentum, quod ſemper compoſitione data tollitur per diſpenſationem: & poſtea impetratur diſpenſatio in pœnitentiaria, poſſit ea compoſitio exigi, num. 64.

1 OPORTET primùm formam diſpenſationum, quæ in foro conſcientiæ à ſacra pœnitentiaria expediuntur, ad verbum præmittere. Et quidem in voto religionis forma communis nouiſſima hæc eſt: *Iulius Antonius miſeratione diuina tituli S. Bartholomæi in inſula, preſbyter Cardinalis diſcreto viro confeſſori magiſtro in Theologia, vel decretorum Doctori ex approbatis ab ordinario, per latorem præſentium ad infra ſcripta ſpecialiter eligendo, ſalutem in Domino. Pro parte latoris nobis oblata petitio continebat, quod ipſe alias graui morbo laborans ſe religionem ingreſſurum ſimpliciter vouit. Cum autem, ſicut eadem petitio ſubiungebat, lator prædictus ob ſtimulos carnis quos ſentit, continenter viuere poſſe non ſperet: pro ſuæ conſcientiæ quiete, cupit votum huiuſmodi, ad effectum contrahendi matrimonium, in alia pœnitentiæ & pietatis opera per Sedem Apoſtolicam commutari. Quare ſupplicari fecit humiliter ſibi ſuper id de opportuno remedio miſericorditer prouideri. Nos igitur, qui pœnitentiariæ D. Papæ curam gerimus, eiuſmodi ſupplicationibus inclinati, auctoritate Apoſtolica ſpecialiter nobis commiſſa, diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi ita eſſe, ac latorem ſtimulis carnis adeò agitatum, vt maximè dubitet continere non poſſe, ac propterea de eius incontinentia*

probabi

probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris: eundem à mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari: ſibique votum prædictum ad hoc, vt matrimonium legitimè contrahere poſſit, in frequentiam Sacramentalis confeſſionis peccatorum ſuorum, ſingulis, ſcilicet, menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera perpetua per te iniungenda: inter quæ ſint etiam aliqua religionis, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem, vt ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, quia huiuſmodi voto aſtringebatur, prout ſecundùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire iudicaueris, diſpenſando commutes, in foro conſcientiæ tantum. Datum Romæ.

2 Quando autem eſt votum caſtitatis: ſunt hæc verba. Propoſito prœmio eiuſdem omnino tenoris, vt in diſpẽſatione præced. Et propoſita relatione partis, eiſdem omnino verbis. Quippe non ſolet concedi diſpenſatio Romæ in his votis ad matrim. ineundum, niſi ob incontinentiæ periculum, ſic incipit: *Quatenus ſi ita eſſe, ac oratorem ſtimulis carnis adeò agitari, vt maximè dubitet continere poſſe: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum, per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris, eundem à mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari: votumq; prædictum ſibi ad hoc tantum vt matrim ſemel dumtaxat contrahere poſſit, diſpenſando commutes in frequentiam Sacramentalis confeſſionis ſingulis, ſcilicet, menſibus ſemel, vel quoties tibi videbitur: & in alia pœnitentiæ opera certè iniungenda, inter quæ ſint aliqua pietatis opera, quæ quotidie facere teneatur, ad eum finem, vt ea adimplens meminiſſe ſemper poſſit obligationis, qua huiuſmodi voto aſtringebatur prout ſecũdùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire iudicaueris: & cum eodem, vt matrimonium ſic contrahere, & in eodem poſtmodum remanere, & debitum coniugale exigere licitè valeat, miſericorditer diſpenſes: in foro conſcientiæ tantum: ita quod ſi coniugi ſuperuixerit maneat poſtea cœlebs & in caſtitate, vtpote eodem voto, vt prius, obligatus. Quod ſi iterum contraxerit, & conſummauerit matrimonium, aut vnquam extra matrim. fornicatus fuerit, ſciat ſe contra huiuſmodi votum acturum. Datum Romæ.* Aliquando ſolet in literis omnibus, quæ in foro conſcientiæ expediuntur addi clauſula, vt lanientur, nec reſtituantur parti, ſub pœna excommunicationis latæ ſent. Aliquando verò cum pœna, vt literæ non valeant: vt referam num. ſeq. fine.

3 Quando autem eſt diſpenſatio in affinitate ex fornicatione occulta ad ineundum matrim. tenor commiſſionis poſt propoſitam præfationem eiuſdem omnino tenoris, vt in duplici præced. & poſt propoſitam narrationem cauſarum, ſic ſe habet: *Diſcretioni tuæ committimus, quatenus ſi eſt ita dictum latorem à præmiſſis abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta eidem pro modo culpæ pœnitentia ſalutari, & aliis quæ de iure fuerint iniungenda, dummodo impedimentum inde proueniens occultum ſit: cum eodem latore, quod præmiſſis non obſtantibus matrim. cum dicta ſorore, & vterq; inter ſe ſeruata forma Trident. contrahere, & in eo poſtmodum remanere licitè valeant, iure diſpenſes: prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conſcientiæ tantum. Ita quod huiuſmodi abſolutio & diſpenſatio latori in foro iudiciario nullatenus ſuffragetur. Nullis ſuper his teſtibus adhibitis, aut literis datis, ſeu proceſſibus confectis, ſed præſentibus laniatis. Quas laniare tenearis, neque latori reſtituas, quòd ſi reſtitueris nihil illi præſentes literæ ſuffragentur. Datum Romæ.*

4 Quando autem diſpenſatur in foro cõſcientiæ in matrimonio inito, cum impedimento affinitatis occulto ex fornicatione, poſt propoſitum prœmium eiuſdem tenoris, ac narrationem cauſarum, clauſula commiſſionis ſic ſe habet: *Diſcretioni tuæ committimus iniuncta eorum cuilibet pro tam enormi libidinis exceſſu graui pœnitentia ſalutari, ac confeſſione Sacramentali peccatorum ſuorum ſingulis, ſcilicet, menſibus, vel quoties animarum ſuarum ſaluti expedire iudicaueris, & aliis, quæ de iure fuerint iniungenda: quodque diligenter experiantur, an ſine ſcandalo poſſint ſeparari. Quod ſi fieri poteſt, fiat omnino. Sin autem fieri nõ poterit, ſaltem experiantur an cohabitantes tanquam frater & ſoror, continenter viuere valeant. Quid ſi neutrum fieri valeat, & ex cohabitatione incontinentiam, ex ſeparatione verò ſcandala oriri poſſe tibi viſum fuerit, cum ipſis latoribus de nullitate prioris conſenſus certioratis, ſed ita cautè, vt ſi illa adhuc ignorarit, latoris delictum nuſquam detegatur, diſpenſa, vt matrimonium ſecreto inter ſe contrahere valeant: prolem ſuſceptam ſi qua ſit, & ſuſcipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantum.*

I. Ergo clauſula, communis omnibus diſpenſationibus 5 his, continet qualitates perſonæ, cui earum executio delegatur. Petitque duplicem in delegato qualitatem. Prior eſt, vt ſit Doctor in iure Canonico, vel magiſter in Theologia. Quod eſt idem quod in ea Doctor: in aliquibus enim vniuerſitatibus ad Doctoratum in Theologia promoti appellantur Magiſtri, in aliis verò Doctores. Poſterior eſt, vt ſit confeſſor approbatus ab ordinario.

Hinc deducitur, non ſufficere, vt ſit is Doctor in iure 6 Cæſareo. Quia clauſula expreſsè petit, vt ſit decretorum Doctor. Neque DD. in iure Cæſareo ſolo [illegible] Canonici notitia pollent, iuxta quam diſpenſationes [illegible] dæ ſunt: ac Doctores in iure Canonico.

Secundò deducitur reſolutio eius quæſtionis [illegible] 7 ſint diſpenſationes has expedire, qui publicè in [illegible] aliqua Theologiam aut ius Canonicum docent. Poſſet enim quis partem affirmantem ſibi ſuadere. Quod hi Doctores appellentur, *l. Medicos, in fin. C. de profeſſorib. & medicis, l. 10.* Cùm enim tunc nondum eſſent Doctorum gradus, neceſſariò is textus Doctorum nomine vtens, intelligendus venit de docentibus. Quod ex multis probant *Baeza de inope debitore, c. 16. num. 131. & 132. Gutier. quæſt. pract. lib. 1. q. 22. num. 3.* Cæterum dicendum eſt, id non ſufficere, ſed exigi, vt ad eum Doctoris vel magiſtri gradum prouecti ſint. Quod in communi loquendi modo ſoli hi DD. vel magiſtri vocentur: nec voluit pœnitentiarius has diſpenſationes committere: niſi ſolis inſignitis hoc gradu. Quia publicum academiæ teſtimonium ſuæ peritiæ habent. Alij autem docentes vocantur impropriè DD. Præterea, quia ſi ſub eo nomine vellet docentes publicè comprehendere, appellaret in vtraque facultate magiſtros. Cùm ergo diſtinxerit appellans Doctorem in iure Canonico: & magiſtrum in Theologia, colligitur apertè ea verba ad gradum in his facultatibus pertinere. Tandem, quia ſicut ſtatutum eſt in *c. Statutum, de reſcript. in 6.* ne commiſſiones in foro externo, à Pontifice eiuſve legato manantes, fiant niſi perſonis in dignitate conſtitutis. Quia tales decet eſſe delegatos Papæ, eiuſve legati. Ita vult ſacra pœnitentiaria, vt eius delegati ſint in hac dignitate, vt ad hos gradus ſint promoti.

Tertiò deducitur, quid dicendum ſit in ea quæſtione. 8 An promoti ad gradũ licentiatus in his facultatibus poſſint diſpenſationes has exequi? Et poſſe videntur, quod exiſtens in potentia actui propinqua videatur in ipſo actu exiſtere, *l. penult. ff. de mil. teſtam.* At licentiatus eſt doctoratui proximus, ad eumque obtinendum licentiã habet ratione huius gradus. Qua ratione licentiati ſub Doctorum nomine in fauorabilibus comprehenduntur. Vt docent *Bald. l. 1. §. Dotis, n. 9. ad fin. ff. ſolut. matrim. Alex.* dicens eſſe communem ſent. *l. Mulier, §. Non eſt dubitandum, nu. 2. ff. ad Trebel. Dominic. in prooemi. ſext. verb. Bonifacius Epiſc. n. 10. & ibi Frãc. n. 2. Felin. alios all[illegible] in prooemio decret. §. Greg. Epiſc. n. 18.* At hoc fauorabile [illegible] ſtimo non poſſe. Quod expreſsè petatur promotio ad gra[illegible] doctoratus vel magiſterij ratione dignitatis in iis gradibus reperta, qui in his facultatibus ſupremũ locũ occup[illegible] (vt n. præced. in fine diximus.) At quæ ratione dig[illegible] doctoris bus cõceduntur, nõ porrigũtur ad licẽtiatos in his facultatibus. Vt optimè docuit *Ripa l. Cẽturio, n. 18. ff. de vulgari,* aſſerens ſent. communem docentem in fauorabilibus Licentiatos nomine Doctorum comprehendi, intelligi quoad priuilegia conceſſa Doctoribus ratione exercitij: ſecus quoad conceſſa ratione dignitatis Doctoratus.

Qua

Quare *Roman. conſ.333. num. 8. & 10.* aſſerit Licentiatos non poſſe Doctorum prærogatiua vti. Quippe potior eſt actu in dignitate conſtitutus, qualis eſt Doctor, quam facultatem vt in ea conſtituatur habens, qualis eſt Licentiatus, *lib.1. C.de conſulib.lib.*10. Pro hac etiam ſent. facit doctrina *Bald.l.Athletæ,initio,ff.de ſucceſ.tutor. & l.penult.nu. vn.ff.de teſtam.milit.* qui in priori loco ait Licentiatos non gaudere Doctorum priuilegiis: in poſteriori autem, Licentiatum promouendum ſtatim in Doctorem, non reputari Doctorem, atque ideo poteſtatem, quæ Doctorem aſſeſſorem afferre tenetur, non ſatisfacere aſſerendo hunc tandem, quia ſi fundamento contrario ſtaretur, dicendum quoque eſſet ſcholares poſſe has diſpenſationes expedire. Quia in fauorabilibus pro Doctoribus habentur: vt ex *Bart.* & aliis probat *Alexand.d.l. Mulier, §. Non eſt dubitandum,n.3.*

9 Quartò infertur, non poſſe diſpenſationes has expediri per regulares, qui iuxta ſuorum ordinum inſtituta quibuſdam magiſtrorum priuilegiis fruuntur, ac magiſtri appellantur, niſi ij verè ad magiſterij gradum in aliqua academia promoti ſint. Quòd ad hos reſcripta hæc dirigantur ob publicum illud academiæ teſtimonium.

10 Quintò infertur, fruſtrari diſpenſationes has ſuo effectu, ſi eas expediens non ſit verè dicto gradu inſignitus, quamuis communi errore Doctor exiſtimetur. Secus tamen eſſet, ſi reuera eſſet eo gradu inſignitus, quamuis indoctiſſimus eſſet, ac gradus eſſet irritus ob defectum occultum. Ratio eſt, quia in priori euentu non prodeſt communis error, nec locum habet diſpoſitum in *l. Barbarius, ff.de offic.prætor.* eo quòd deficiat titulus collatus à potente conferre. Quem neceſſarium eſſe, vt geſta ratione communis erroris valeant, probaui l.3.diſp.22.n.49. At in poſteriori adfuit titulus quamuis ob vitium communiter ignoratum irritus. Nec obſtat officium doctoris non eſſe publicum: vt probaui eadem diſp.22.n.39.

11 Monuerim tamen poſſe Sacerdotes Soc.Ieſu deſignatos per Generalem, aut eius licentia per alios ſuperiores eiuſdem Soc.& à locorum ordinariis approbatos, vel approbandos, etiamſi nullo gradu ſint inſigniti, has literas ſacræ pœnitentiariæ Doctoribus vel magiſtris deſtinatas, & auditis confeſſionibus recurrentium ad ipſos, impoſita illis pœnitentia in literis expreſſa, vel de iure infligenda, eos abſoluere, ac in foro conſcientiæ quaſcunque ſibi verbo vel ſcripto commiſſas abſolutiones, diſpenſationes, & pœnitentiarum iniunctiones excipere & exequi, ex priuilegio Greg. XIII. conceſſo die 3.April. an.1582. cuius mentio fit in *compendio priuileg. Soc. Ieſu, verbo Confeſſarius, num.3.* vbi P.N. Generalis addit. Omnes ſuperiores Soc. approbatos ab ordinario, poſſe vti hac conceſſione: & omnes alios confeſſarios eiuſdem Societ. quos ipſi ad id deputauerint. Non exigitur autem, vt ante hanc licentiam ſuperioris ſint approbati ab ordinario, ſed ſatis eſt, vt approbentur antequam literas expediant. Et hoc ſonant ea verba, Approbati, vel approbandi. An verò ſit neceſſe, vt audiant prius confeſſionem, dicemus num. 30. Religioſi etiam alij mendicantes & qui eorum priuilegiis fruuntur, vt per communicationem potiantur hoc priuilegio, debent eſſe neceſſariò à ſuis Generalibus deſignati, vel de eorum licentia ab aliis ſuperioribus. Quippe alias quicquid egerint, erit irritum. Quia hoc priuilegium hanc conditionem petit. Sic *Manuel quæſt. regularibus tomo 1.q.63.art.8 fine.*

12 Tandem circa hanc conditionem aduerte eſſe errorem vulgi, exiſtimantes literas has ſuo effectu fruſtrari, quod aperiantur ab eo, qui gradu in eis petito inſignitus non eſt. At id omni fundamento deſtituitur. Quia ea qualitas in ſolo exequuturo diſpenſationem petitur.

13 Poſterior conditio eſt, vt Doctor ille in iure canonico, vel magiſter in Theologia ſit confeſſor ab ordinario approbatus. Quæ eadem approbatio petitur in bulla Cruciata, & iubileis concedentibus facultatem eligendi confeſſoris. Qualis autem debeat eſſe hæc approbatio cum aliis ad eam pertinentibus, longiorem tractatum expoſtulat, nec pertinet ad præſens, ſed potius ad tractatum de pœnitentia, vel expoſitionem bullæ Cruciatæ. De qua re conſulendi ſunt *Suarez de pœnitent. diſp.28.tota ſect. 6.& 7.Petr.de Ledeſm.ſum.Sacram.*vbi de pœnitent.*cap.13. Manuel in bulla Cruciata.§.6.à n.1.& addit.ad eundẽ §.Enriquez l.6.de pœnit.c.9.& l.7.de indulg.c.12. Gutier.q.can.li.1. toto c.27.Lud.Lop.2.p.inſtruct.tract.de indul.c.*8. Quatuor tantum quę frequentius in praxim incidunt, animaduertam.

I.eſt, ſi ſemel approbatus ille ſit ab ordinario, quamuis 14
eſſet occultè reuocata licentia audiendi confeſſiones, ita vt illius reuocationis ſit communis error, erit ſufficiens ad expediendas has diſpenſationes. Et ſimiliter ſatis eſſet, quamuis licentia illa eſſet irrita, ob defectum occultum, & communiter ignoratum. Et ſimiliter ſi ob ſimilem defectum ſic communiter latentem collatio beneficij parochialis huic facta eſſet irrita. Secus ſi abſque vllo titulo intruſus eſſet ille ad audiendas confeſſiones, vel in id beneficium. Ratio eſt, quia in priori caſu eſt titulus publicus, & illius nullitas vel reuocatio ſunt occulta. Quare valebunt tunc geſta, iuxta *l.Barbarius,ff.de offic.prætor.*& ſatis probaui l.3.diſp.22.n.39.& 58. in poſteriori autem, deficit titulus, quem eſſe neceſſarium probaui ea diſp. 22.num.49. Vnde non intelligo quo fundamento nitens *Petr.de Ledeſ.ſum.Sacram.*vbi de pœnit.*c.13.poſt 1.cõcl.dub.* 3.ait eum cui beneficium parochiale confertur, cuius ob vitium occultum incapax erat, validè audire confeſſiones, non tamen eſſe eligibilem per bullam. Atque ita tenendum cenſeo eum eſſe per bullam eligibilem: & ſimiliter ſi priorem conditionem gradus petiti habeat, eſſe aptum ad has diſpenſationes expediendas. Quia ea nullitas occulta nullum valori geſtorum impedimentum præſtat (vt proximè dixi) atque ita, quoad hæc cenſendus eſt, ac ſi legitimum titulum haberet. Aliàs nec validè poſſet audire confeſſiones. Quæ conſtant ex traditis diſp. 22.per totam, & maximè nu.39.& 58. Quod ſi quæras, an valeant etiam geſta reſpectu ſcientium id impedimentum occultum? Hoc & alia ad hanc rem ſpectantia ſunt diſcuſſa ea diſp.22.

II.eſt, conſtat non ſufficere, vt expediturus has diſpen- 15
ſationes ſit publico alicuius academiæ teſtimonio approbatus, niſi ab ordinario approbetur. Quamuis enim non defuerint viri grauiſſimi, qui, vt ille poſſit audire confeſſiones, & eligi per bullam, cenſuere id teſtimonium ſufficere. Vt poteſt videri in *Enriquez l.6.de pœnit.c.6.n.2.*vbi in cõmento, *lit.E.*eos refert. Atq; merito ab illis in hoc diſcedit. At quoad exequendas has diſpẽſationes non poteſt de hoc dubitari. Quia expreſsè vltra teſtimonium approbationis academiæ, quod per gradũ doctoratus vel magiſterij datur, petitur in his literis approbatio ordinarij.

III. eſt, quamuis ſub iudice ſit an approbatus ab Epi- 16
ſcopo cum limitatione perſonarum, non defectu ſcientiæ, ſed ratione ætatis, quod iuuenis ſit: quod contingit dum approbatur ad audiendas ſolas virorum confeſſiones, ſit per bullam aut iubileum eligibilis à fœminis, vt ipſi fateantur. Quidam enim affirmant: vt ſunt *Enriquez l.6.de pœnit.c.6.n.*8. & dicens eſſe probabile *Petr.de Ledeſ. ſum.Sacram.*vbi de pœnit.*c.13.poſt 1.concl.dub.*8. Alij verò negant poſſe eligi, niſi à ſolis maſculis. Sic *Manuel 1.tom. ſum.in 2.edit.c.60.nu.4. concl.*4. & dicit probabilè *Petrus de Ledeſ.eod. dub.*8. Quod etiam tenere videtur *Suarez to.4.* vbi de pœnit.*diſp.28.ſect.7.nu.3.* ait enim approbatum limitatè ab Epiſcopo, ſolùm poſſe eligi ab illis, reſpectu quorum approbatus eſt. Alij verò ad neutras confeſſiones hunc eſſe eligibilem tuentur. Quòd non ſit abſolutè ab ordinario approbatus, quod bulla petere videtur. Ita quidam quos tacito nomine refert *Petr.de Ledeſ.eod.dub.*8. dicens id eſſe probabile. Quamuis (inquam) hoc ita ſit: exiſtimo tamen hunc eligi poſſe ad expediendas diſpenſationes has, ſiue viris ſiue fœminis conceſſas. Quod in eis literis, dum petitur in expedituro approbatio ordinarij vnà cum gradu doctoratus vel magiſterij, ſpectetur po-

tius ſcientia, ac rerum moralium peritia ad earum expeditionem. At hic vtrumque ſuæ ſcientiæ teſtimonium habet. Quod eo vel maximè tutum eſt, quia probabile eſt cenſeri quoque hunc ſufficienter approbatum, vt per bullam poſſit ad vtriuſque ſexus confeſſiones eligi.

17 Vltimum eſt, quantumcumque indoctus ſit Doctor ille, ſi approbatus ſit ab ordinario, poterit validè diſpenſationes has expedire. Quia vtramque conditionem in eis petitam habet. *Sicut* etiam veram habet iuriſdictionem ad audiendas confeſſiones, & poteſt eligi per bullam. Vt bene docent *Petrus de Ledeſ. ſum. Sacram.* vbi de pœnitentia, *c.13. poſt 1. concluſ. dub. vlt. Manuel in bulla Cruciata, §.9. num. 4.* Quamuis alia ratione poſſet eſſe confeſſio irrita: nempe, ob peccatum quod admitteret confitens, ſi illius ignorantiæ conſcius illi fateretur.

18 Vtrum autem vno confeſſore negante diſpẽſationem, quod iudicet eam ſubreptitiam, poſſit adiri alius confeſſarius, vel ipſemet retractare ſententiam: idemque contingat in ordinario? dixi diſp. 27. n. 38. & duplici ſeq.

19 II. clauſula eſt, in qua continetur cauſa diſpenſationis, nempe, timore incontinentiæ: cuius verba retuli n. 1. & 2. Circa quam monuerim non quaſcunque carnis tentationes ſufficere, nec quodcumque lapſus in eas periculum, vt ea clauſula verificetur: nec ſat eſſe timorem vnius vel alterius lapſus: ſed exigi maximum frequentis lapſus periculum, ita vt ea perſona poſſit dici viuere incontinenter. Quod conſtat ex iis verbis clauſulæ, *Continenter viuere poſſe non ſperat.* Quæ habitum incontinenter viuendi important. Et ex illis poſitis paulò inferius: *Quatenus ſi ita eſſe, ac oratorem ſtimulis carnis adeò agitatum, vt maximè dubitet continere poſſe: & propterea de illius incontinentia probabiliter timendum ſit.* Vbi maximum petitur periculum. Item, quia pati graues carnis ſtimulos, & periculũ vnius vel alterius lapſus non præbet iuſtam diſpenſandi in his votis cauſam, (vt probaui diſp. 20. nu. 18. & 20.) Non tamen exigitur, vt ex mera fragilitate periculum hoc procedat: ſed ſatis ſi vel ex ea vel ex prauo habitu conſurgat, (vt probaui eadem diſp. 20. n. 19.) Quia nec literæ huius diſpẽſationis diſtinguunt, ex qua cauſa periculũ pullulet.

20 Quando autem continentur aliæ cauſæ, vt oritura ſcandala, vel fœminam innuptam manſuram, dicemus diſp. ſequenti, vbi cauſæ ſolitæ allegari ad diſpenſationem in foro externo enodabuntur.

21 III. clauſula continet, qualiter confeſſarius debeat verificationem cauſæ indagare, ibi: *Si ita eſſe per diligentem oratoris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris.* Ex huius clauſulę priori parte colligitur, teneri confeſſarium diligenter examinare veritatem precum, non receptis teſtibus, ſed ipſo ſolo cum quo diſpenſaturus eſt examinato. Quod conſtat ex illis verbis: *Per diligentem oratoris examinationem.* Item, quia cùm hæc diſpẽſandi facultas committatur in ſolo ſecretiſſimo conſcientiæ foro, illius fori legibus aptari debet. Quæ ſunt, vt confeſſioni pœnitentis integra fides habeatur. Sic docet *Gallego de cognat. ſpirit. c. 23. n. 2.* Qua ratione nec iuramentum de veritate dicenda petendum ab eo eſt. Cùm tamen non in omnibus abſolutioni Sacramentali aſsimiletur, in qua eſt omnino iudicium ferendum iuxta pœnitentis confeſsionem: ſi confeſſarius norit aliunde quàm ex confeſsionis Sacramento preces allegatas in ea diſpenſatione eſſe falſas, aut tacitam veritatem neceſſariò explicandam, non debet diſpenſare, quamuis pœnitens eas veras eſſe aſſerat. Quòd bene docet *Gallego eod. n. 2.* Quando autem ex ſola confeſsione Sacramentali falſitatem noſſet, ſatis diximus l. 3. tota diſp. 16.

22 Hinc deducitur, diſpenſationem hac occultè faciendam, nullo diſpenſationis teſtimonio dato, nec vocatis notario aut teſtibus. Quòd pro ſolo conſcientiæ occulto foro concedatur. Vt in ſimili de diſpenſatione commiſſarij pro eodem ſolo foro diximus diſput. 6. num. 27.

23 Secundò deducitur intellectus ad *Trid. ſeſſ. 22. c. 5. de reform.* vbi decernitur diſpenſationes nullius fore momenti, niſi ordinario eas impetrantis præſentẽtur. Id enim decretum de ſolis conceſsis pro foro externo accipiendum eſt. Quippe impetratæ pro foro conſcientiæ ſoli confeſſario, cui diriguntur, ſunt præſentandæ. Quod ipſa praxis teſtatur. Et ita docet *Emmanuel Sa. ſum. verb. Diſpenſatio, n. 5.*

24 Tertiò deducitur, non opus eſſe hac examinatione veritatis, quando ea eſt notoria. Propter ea, quæ adduximus diſp. 17. num. 12. Imò nec ipſi confeſſori diſpenſaturo, ſit certa ea veritas cauſæ allegatæ, opus eſt examinatione. Quod hæc eo ſolùm pertineat, vt confeſſor de veritate certior fiat.

25 Sed quæres, an ſi confeſſarius nec examinatione præmiſſa, nec conſcius veritatis cauſæ allegatæ, diſpenſationes has exequatur, validæ ſint, ſi cauſa in eis allegata erat vera? Pars affirmans ſuaderi videtur, quod diximus diſp. 17. n. 11. valere diſpenſationem conceſſam ab eo, cui diſpenſandi poteſtas commiſſa eſt, quando [illegible] ſuberat cauſa legitima, quamuis ipſe iniquè diſpenſarit [illegible] cognitione non præmiſſa. Et confirmatur ex *l. Regula* [illegible] *in princ. verſ. Qui ignoraut, ff. de iuris, & facti ign.* [illegible] dicitur ementem à vero domino, [illegible] vero domino emere, effici dominum: & redditur [illegible] verbis: *Plus in re eſt, quàm in exiſtimatione mentis.* [illegible] clauſula, Si ita eſt, ſit forma iure communi inducta [illegible] ſubintelligitur, licèt non exprimatur *cap. 2. de reſcript.* ibi: *In eiuſmodi literis intelligenda eſt hæc clauſula, ſi preces veritate nitantur, etiamſi non apponatur.* At expreſsio eius, quod tacitè ineſt, nec formam nec conditionem importat, atque eius omiſsio non irritat actum (vt latè probauimus lib. 3. diſp. 33. num. 3.) Ergo omiſsio examinationis veritatis precum non reddet nullam diſpenſationis expeditionem factam à confeſſario. Tandem quia *Lapus allegat. 15. nu. 7.* & quamuis non ita expreſsè *allegat. 60. n. 3. adiuncto n. 3.* ait clauſulam, Si inueneris preces veritate niti, in reſcriptis appoſitam, non importare conditionem, ſed monitionem quandam, ac præceptum examinandæ veritatis: ſecus ſi dicatur, ſi tibi conſtiterit. Et ita *Enriqu. l. 12. de matrim. c. 3. fine*, ait hanc clauſulam diſpenſationum, Si preces veritate nitantur, non habere vim conditionis, ſed monitionis cum inſtructione & præcepto quodam. Sicut (ait *in commento finali*) quando bulla Cruciata concedit abſolutionem ſatisfacta parte. At in hoc euentu diximus lib. 3. diſp. 33. nu. 3. valdè probabile eſſe non irritari abſolutionem, ſi partis ſatisfactio omiſſa ſit.

26 At dicendum omnino eſt, eam clauſulam importare conditionem & formam: & ſic non validam fore hanc diſpenſationis exequutionem, quantumuis preces ſint in ſe veræ, ſi confeſſarius non cognita ſibi earum veritate diſpenſet. Ducor, quia longè diuerſa ſunt hæc verba, Si ita eſt, aut ſi preces veritate nitantur, diſpenſa: & hæc, Si per diligentem examinationem inueneris ita eſſe, aut preces veritate niti, diſpenſa. Quod in priori caſu ſit clauſula iure communi intellecta: vt probant adducta n. præc. Atque ita eius expreſſio non inducit formam nec conditionem. At in poſteriori, cùm alio modo expreſſio fiat, quàm iure inerat, inducit formam & conditionem. Iure enim tantum ineſt, Si preces veritate nitantur: ac in noſtro caſu additur: ſi per diligentem examinationem inueneris ita eſſe, vel preces veritate niti. Quia ex multis latè probauimus lib. 3. diſp. 33. num. 4. conſtituentes eandem differentiam inter [illegible] beneficium Titio, ſi eſt idoneus: & inter hæc, Si eum idoneum eſſe inueneris. Et vltra ibi allegata, pro hac parte, eſt *Bald. l. Neque natales 10. n. 5. C. de probation.* vbi ait, ſi ſcribatur ſub iſta conditione, Prouideas tali ſi repertus fuerit idoneus, (quamuis enim dicat, ſi ſit idoneus, eſt error typographi, & debet dicere, ſi repertus ſit idoneus: vt conſtat ex ratione, quam ibi ſubiungit, & ex antecedentibus: & annotauit *Felinus c. fin. n. 33. de præſumpt.*) licèt idoneum eſſe ſit qualitas naturalis, ac proinde præſumatur: at propter adiunctam conditionem cauſæ cognitionis,

cauſa non cognita minimè valere prouiſionem. Quòd non ſit ſeruata commiſſionis forma. Quotieſcumque enim deliberatè procedi debet, non ſufficit rem ita eſſe: vt colligitur ex *l.Eum qui duobus* 51. §. *Filius familias, ff.de acquir. hæred.* vbi filius mandatǫ accepto à patre hæreditatis adeundæ, ſi eam idoneam debitis ſoluendis comperiſſet, adiit non explorando, an idonea eſſet: & decidit textus ex tali aditione patrem non manſiſſe obligatum. Quam eandem differentiam tradit *Oldrad.conſil.*41.*nu.*1. Nec obſtat ſententia Lapi allegata nu.præc.nullam conſtituentis differentiam inter verba, ſi ita eſt, vel ſi ita inueneris eſſe. Nam *Mandoſius in addit. ad eam allegat.* 15. *Lapi, lit.F.& apoſtilla* 1. *ad conſ.*218. *Alexandri, Viſis verbis, vol.*2. dicunt id non eſſe probabile. Atque ita in propriis terminis tenet hanc ſententiam *Gutier.q.canon.lib.*2.*ca.*15. *num.*112. dicens hæc verba in diſpenſationibus poſita inducere formam & conditionem, cuius omiſſio irritat. Et ex his conſtat ſolutio rationum contrariarum, quas nu. præcedenti adduximus.

27 Demum circa hanc clauſulam dubitari poteſt circa ea verba: *Poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris*, quæ ſint monita hæc ac conſilia, & an inducant conditionem & formam? Videntur enim eam importare, quippe ſunt pars clauſulæ, in qua conditio & forma continetur, ibi: *Si ita eſſe per diligentem lateris examinationem, ac poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris.* Et vtrũque petitur cum dictione coniunctiua, &, ergo vtrumque eſt forma. Item, quia vbicumque eſt prius, & poſterius, ibi eſt ordo ſubſtantialis & forma: vt tradit *Felinus, c.Cum dilecta, nu.*6. *in* 6. *ſigno, de reſcript.* At in hac commiſſione monita debent præcedere expeditionem diſpenſationis. At credo conſilia hæc & monita eſſe, monere eum cum quo diſpenſandum eſt, vt ſincerè veritatem explicet, ſignificando ei quantum illius interſit, ne diſpenſationis valore fruſtretur. Quod inde mihi perſuadeo, quia clauſula ait: *Si ita eſſe poſt monita & conſilia opportuna illi præſtita inueneris.* Vbi pondero iungi hæc monita cum veritatis inuentione, & addi monita opportuna. Ad veritatis autem inuentionem, ex partis confeſſione accipiendæ, nullum aliud conſilium opportunius eſt: imò quodcumque aliud abs re omnino eſſet & importunè præſtitum. Et ſimiliter omnino mihi perſuadeo ea verba non inducere formam, ſed ſolam inſtructionem quandam confeſſarij, qualiter ſe debeat habere, vt de veritate certior fiat. Nec obſtat hæc verba iungi cum aliis importantibus formam. Quia cùm non contineant ſubſtantiam formæ, quæ in cognoſcenda veritate conſiſtit, ſed accidens quoddam & inſtructionem, vt faciliùs ea cognoſcatur, ſignum apertum eſt non importare formam. Quare omiſſio illorum conſiliorum non irritabit exequutionem diſpenſationis. Nec credo confeſſarium omittentem ea præſtare, reum fore alicuius culpæ, ſi tamen in diligenti veritatis examine non deficiat. Quod ea verba præceptum non importent, ſed inſtructionem quandam ac monitionem. Nec obſtat etiam ordinem importare formam. Quippe id verum eſt, quando continet quid ſubſtantiale & magni momenti, cuius omiſſio graue preiudicium parere. Secus quando actus præuius non eſt tanti momenti, & concernit præparatoria ſeu præludia iudicij. Vt bene docet multa allegans *Felinus dict.c.Cum dilecta, n.*6. *in* 3. *&* 6. *ſi no.* Hoc autem contingit in præſenti caſu, quæ co... præſtantur, vt præludia quædam ad iudicium examinis veritatis precum, nec ſunt magni momenti. Tandem per eam clauſulam non induci formam conſtat. Quia in diſpenſatione cum illegitimo addi conſueuit hæc clauſula: *Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit.* Et tamen cum multò magis formam conditionis habeat non eſt conditio, ſed inſtructio, & proinde eius defectus non vitiat diſpenſationem: vt bene tradunt citata Rotæ deciſione *Iacob. de Puteo, deciſione* 256.*n.*1.*l.*1. *Felinus ca.*2.*n.*6.*de reſcript. Mandoſius in ſignatura gratiæ, tit. Diſpenſationes ſuper defectu na-*

*tálium, col.*2.*verſ. Sed aduertendum eſt.*

III. clauſula relata num.1. eſt. *Eundem à mutatione propoſiti abſoluas hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari.* Quæ clauſula eiſdẽ verbis continetur in 28
diſpenſatione voti religionis & caſtitatis: vt conſtat ex vtriuſque tenore, relato n.1.& 2. Circa cuius clauſulæ intellectum non leuis eſt difficultas. Quæ abſolutio à mutatione propoſiti ſit hæc, & qualis pœnitentia iniungenda? Cùm enim propoſiti mutatio ex iuſta cauſa facta, procurandoque diſpenſationem, omni prorſus culpa vacet: nulla abſolutio aut pœnitentia eſt neceſſaria. Rurſus eſt dubium, an ſit neceſſarium diſpenſationi huic expediendæ audire confeſſionem eius cum quo diſpenſandum eſt? Idque opus eſſe ſuadetur primò. Quia in ea petitur, vt diſpenſaturus ſit confeſſor approbatus ab ordinario: & ipſi iniungitur vt abſoluat eum hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniunctaque ſalutari pœnitentia. Quæ omnia ſoli Sacramentali confeſſioni aptari poſſunt. Secundò, quia in harum literarum fine dicitur eas pro ſolo conſcientiæ foro concedi. Sicut ergo diſpenſationes conceſſæ pro foro externo expediuntur iuxta illius fori terminos, ita conceſſæ pro foro conſcientiæ expediendæ ſunt iuxta huius fori legem, quæ eſt, vt audiatur confeſſio. Tandem, quia hæ diſpenſationes committuntur confeſſori, vt iudex eſt in foro interno. Sicut diſpenſationes pro foro externo committuntur officialibus diœceſanis, vt externi fori iudices ſunt. At confeſſor non eſt iudex in foro interno, niſi audiat confeſſionem. Nullo enim alio tribunali potitur.

Quamuis autem exigi confeſſionem probabile ſit: at 29
mihi probabilius eſt contrarium. Ducor, quod licèt ea verba importarent abſolutionem Sacramentalem, non ponantur per modum conditionis, vt ex eorum tenore conſtat. Non enim ponuntur cum particula aliqua conditionem denotanti, qualis eſt, ſi, dummodo: nec per ablatiuum abſolutum. Quia ille ablatiuus abſolutus, *Iniuncta pœnitentia ſalutari*, non iungitur facultati diſpenſandi, ſed abſolutioni Sacramentali: ſi ea verba, *à mutatione propoſiti eum abſoluas*, eam important. Quare conditionem non importat: eo quòd iure ineſt: in omni enim confeſſione Sacramentali eſt pœnitentia iniungenda. Et confirmatur, quia ſi pœnitentiarius committens has diſpenſationes vellet præmittendam neceſſariò confeſſionem Sacramentalem, id claris verbis explicaret, dicens audita confeſſione. 2. quia aliud importat, conſcientiæ forum, & aliud pœnitentiæ forum. Hoc enim eſt ſolùm forum Sacramentale. Illud autem tantùm, vt diſtinguitur contra forum exterius. Quod optimè ſignificat Præpoſ.c.Præterea, el 2.n.5.de ſponſal. dicens triplex eſſe forum, quoddam contentioſum, quoddam pœnitentiale, aliud verò quaſi pœnitentiale, quod eſt medium inter hæc. Quare optimè dixit *Manuel q.regular.t.*1.*q.*61.*a.*10. facultatem abſoluendi in foro pœnitentiæ intelligi intra confeſſionem: ſecus de facultate abſoluendi in foro conſcientiæ. Cùm ergo non habeatur in his literis facultatem exequendi has diſpenſationes committi in foro pœnitentiæ, ſed in foro conſcientiæ, non deſiderabitur confeſſio. 3. quia rationes contrariæ id non probant. Non prima, quia petitur expediturum eſſe confeſſorem approbatum ab ordinario, non eo quòd neceſſariò auditurus ſit confeſſionem: ſed quia, vt ſciat expedire exigitur ſcientia: & cùm hæc non conſtet ſacræ pœnitentiariæ, duplex illius teſtimonium petit, alterum academiæ conferendo illi gradum Doctoris aut Magiſtri: alterum autem ordinarij, illum approbando, vt confeſſorem idoneum. Præterea, quia in his literis duplex poteſtas committitur confeſſario, altera abſoluendi à mutatione propoſiti, ſi fortè ea culpa fuit tranſgrediente vouente promiſſionem: & ad hoc eſt neceſſe eum eſſe confeſſorem. At in nullis huius conceſſionis verbis ponitur tanquam conditio neceſſaria vt confeſſor hic hanc abſolutionem præmittat. Sed ſenſus huius clauſu-

læ eſt, fortè is cum quo diſpenſandum eſt in voto, tibi tranſgreſſionem eius faſſus fuerit, abſolue eum hac vice in forma Eccleſiæ conſueta, iniuncta ei pœnitentia ſalutari. Sed dices, vt quid commiſſio hæc? Reſpondetur, quia forte voti tranſgreſſio poterat eſſe reſeruata in ea diœceſi. Nec obſtat etiam ſecunda ratio. Quia concedi aliquid pro ſolo conſcientiæ foro non eſt reſtringere, vt intra confeſſionem exerceatur. Vt optimè docet *Nauar.l.5.conſ.in 2.edit.tit.de priuilegiis,conſil.*11.*n.* 2. vbi ait verba hæc, abſolue in ſolo conſcientiæ foro, non importare, vt abſolutio ſit in ſolo pœnitentiæ foro, ſed vt nullatenus pro foro externo proſit. Atque ideo *idemmet Nauar.ſum.c.27.nu.*41. cum *D. Antonio 3.p.tit.24.cap.77.in fine principij*, tuetur iudicem nondum Sacerdotem poſſe abſoluere ab excommunicatione in foro conſcientiæ: cùm tamen ſit incapax audiendi confeſſiones. Atque hoc idem docet *Emmanuel Sa ſum.verb. Excõmunicatio*, vbi de abſolutione ab ea, *n.*1. vbi ait facultatẽ habentem abſoluendi vel diſpenſandi in foro interiori, poſſe id extra confeſſionem exequi. Quod etiam inde conſtat: quia Epiſcopis concedit *Tridentin.ſeſſ.*24. *de reform.cap.*6. abſoluere in ſolo conſcientiæ foro à quibuſcumque caſibus occultis. Et tamen praxis habet, vt extra confeſſionem abſoluant. Idque eos poſſe affirmat *Nauar.conſil.*11. *n.*2. *proximè allegato*. Nec verum eſt, legem fori interni eſſe, vt ſolum intra confeſſionem res fiat: ſed vt vel intra confeſſionem, vel non publicè adhibitis teſtibus & notario, ne proſit pro foro externo. Nec obſtat vltima ratio. Quia cùm ſit triplex forum, (vt proximè diximus) confeſſarius in ſolo Sacramento eſt iudex in foro pœnitentiæ: at in foro conſcientiæ eſt iudex extra Sacramentum, quoties vel ratione bullæ vel alterius priuilegij abſoluit extra confeſſionem ab excommunicatione in ſolo conſcientiæ foro: vel commiſſam ſibi diſpenſationem in eodem foro expedit. Sicut Epiſcopus abſoluens in foro conſcientiæ à cenſuris occultis ſibi conceſſis in *Tridentino, d. c.6.* eſt iudex in foro interno, quamuis extra confeſſionem abſoluat. Et ideo ſententiam hanc in propriis terminis tenet *Gallego de cognat.ſpirit.c.23.nu.2.* & eandem tenuere aliqui viri docti à me conſulti. Ex dictiſque conſtat ad duo, num.præced.petita: nimirum, qualis ſit abſolutio à mutatione propoſiti: & qualis pœnitentia: & an requiratur confeſſio.

30 Maior autem difficultas eſt, an confeſſarij Soc. Ieſu, & alij regulares, qui cum nullo gradu inſigniti ſint, ex priuilegio relato n.11.expediunt has diſpenſationes, poſſint id extra pœnitentiæ Sacramentum exequi? Ratio autem dubitandi eſt, quia in bulla Gregorij XIII. in qua id priuilegium conceditur, expreſsè dicitur: *Confeſſionibus auditis*, & cum ſit ablatiuus abſolutus, importat conditionem, *l. A teſtatore, ff. de cond. & demonſtr.* At exiſtimo non eſſe neceſſariam confeſſionem Sacramentalem. Quia ille ablatiuus abſolutus, *Auditis confeſſionibus*, refertur ad abſolutionem Sacramentalem à peccatis, & non ad diſpenſationes: vt conſtat ex iis priuilegij verbis: *Literas huiuſmodi aperiendi, confeſſionibuſque fidelium ad ipſos recurrentium auditis, & impoſita ſalutari in illis expreſſa vel de iure infligenda pœnitentia abſoluendi: ac in foro conſcientiæ quaſcunque ſibi verbo vel ſcriptis commiſſas abſolutiones, diſpenſationes & pœnitentiarum iniunctiones excipiendi & exequendi licentiam & facultatem tenore præſentium concedimus.* Et confir. quia ſimiliter in eiſdem religioſorum priuilegiis conceditur illis facultas, vt auditis confeſſionibus abſoluant à peccatis & cenſuris eis annexis. Et antiquitus in bulla Cruciatæ eadem clauſula habebatur. Et tamen valdè probabilis doctiſſimorum virorum ſent. habet, eum ablatiuum abſolutum referri ad ſolam à peccatis abſolutionem: ac licere virtute eius priuilegij abſoluere extra confeſsionem à cenſuris. Quod ſi replices, clauſulam in quacumque diſpoſitionis parte poſitam, ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in fine, referri ad omnia contenta in illa, *c. Secundò requiris, de appellat.* vbi id communiter notant DD. Cùm ergo, Auditis confeſsionibus, ponatur in principio illius clauſulæ, referetur ad omnia ſubſequentia. Reſpondeo eam regulam intelligi, quando omnium præcedentium vel ſubſequentium eadem eſt ratio. Vt citatis Bartolo, & multis aliis tradunt *Menochius de præſumpt. lib.4. præſumpt. 18. n.2. Nauar. lib.5. conſil. tit. de ſimonia, in priori edit. conſil. 34. num.4. in poſteriori, conſil.92. num.4.* At non eſt eadem ratio abſoluendi à peccatis, & diſpenſationis expediendæ. Illud enim iure diuino prçuiam confeſſionem exigit: hoc autem nullo iure eam petit, nec aliquam cum illa connexionem habet. Nec credendum eſt Pontificem velle facultatem, quam ſacra pœnitentiaria concedit Doctori extra confeſſionem, iuxta num.præced.dicta, velle reſpectu religioſorum coarctare ad confeſſionem. Sed vera eius mens fuit, eandem facultatem & eodem modo, quo pœnitentiaria Sacra Doctori concedit, concedere religioſis.

IV. clauſula harum diſpenſationum relata n.1. & 2. 31
continet opera, in quæ confeſſarius debet commutare votum caſtitatis & religionis, admixta partim diſpenſatione: & ad quid concedatur diſpenſatio. [illegible] quam clauſulam poteſt dubitari, [illegible] diſpenſandi ſit diſpenſatio? Sed de hoc diximus diſp. [illegible] 12. Inſuper poſſet dubitari an diſſoluto eo matrimonio, [illegible] quod in voto religionis diſpenſatum eſt, liceat ad aliud tranſire: & an liceat manere in ſæculo abſque matrimonio: & an ſi matrimonium, ad quod in eo religionis aut caſtitatis voto diſpenſatum eſt, ſit irritum, vel diſſoluatur ante conſummationem, liceat ad aliud tranſire? Sed de his diximus diſp.31.n.3.4.5.& 7.

Potiſſima autem difficultas circa hanc clauſulam eſt. 32
An ita præcisè exigantur opera in his literis expreſſa, vt nullum arbitrium temperandi mutandive confeſſori relinquatur? Et nullum relinqui videtur ex eo probari, quod in literis commiſſionis ea opera exprimantur. Poteſt etiam probari ex doctrina *Gloſſæ cap.2. de ſortileg.* vbi textus præcipit Epiſcopo ſuſpendi clericum ſortilegum, his verbis: *Pœnitentiam imponas quod per annum & amplius, ſi tibi viſum fuerit, eum ab altaris miniſterio præcipias abſtinere.* Et tamen *Gloſſa ibi, verb. Viſum. & Ant. ibi, num.*10. aiunt teneri Epiſcopum annuam ſuſpenſionem imponere, & ſolùm amplius ſpatium annuo relinqui eius arbitrio. Quia textus annum præfixit: & quoties ſuperior certam pœnitentiam ſtatuit, nullum arbitrium inferiori relinquitur, ſed ea omnino ſeruãda eſt, *c. De cauſis, de off. deleg.* ibi: *Quod certa exinde pœna canonibus exprimatur, eandem infligat.* Secundò, quia ſi hoc confeſſoris arbitrio relinqueretur, fruſtra pœnitentiaria ſacra expreſſiſſet confeſsionem menſtruam & opera pœnitentiæ eſſe iniungenda. Tandem ſaltem videtur neceſſariò imponenda confeſsio ſingulis menſibus facienda: & ſolùm relinqui arbitrium confeſſori, an amplius quàm ſemel ſingulis menſibus facienda ſit. Quod denotant ea verba commiſsionis: *Singulis, ſcilicet menſibus ſemel, aut quoties tibi videbitur.* Illa enim dictio numeralis, Quoties, in qua datur arbitrium, poſita ſub diſiunctione cum alia particula numerali, Semel, videtur referri ad confeſsionem ſingulis menſibus faciendam, ita vt ſenſus ſit: Impone illi, vt ſemel vel quoties tibi videbitur, ſingulis menſibus fateatur.

Sed 1. exiſtimo non eſſe arbitrarium omittere impone- 33
re confeſsiones aliquas ſtatis aliquibus temporibus faciendas, & aliqua pœnitentiæ [illegible], inter quæ ſint aliqua quotidie exercenda, prout continetur in literis diſpenſationis: ſed ad hæc iniungenda tenetur præcisè confeſſarius. Ducor, quod ſacra pœnitentiaria hæc opera in hac commiſsione expreſſerit, iudicans ea expedire ſpirituali cuiuſcunque vouentis ſaluti, eiuſque viribus ac fragilitati commenſurari: atque rationi conſonum hoc eſſe, vt loco tanti voti quo aſtringebatur, ſubrogentur. Eo quòd nemo ita fragilis ſit, vt nequeat hæc opera exequi, quidam plura, alij verò pauciora.

Secundò exiſtimo, relinqui arbitrio confeſſoris quan- 34
titatem

titatem horum operum pœnitentiæ & pietatis, ac illorum electionem & frequentiam, præter aliqua, quæ quotidie facienda imponi debere ita exprimitur. Conſtat ex literarum tenore, vbi ſolùm iubetur confeſſor aliqua pœnitentiæ & pietatis opera imponere, non explicatis quibus vel quot operibus, ſed vt ea ſint perpetua: & inter ea aliqua quotidie exercenda. Et concluditur hæc imponenda prout iudicarit expedire ſaluti eius, cum quo diſpenſatur.

35 Tertiò, ſimiliter credo committi arbitrio confeſſoris, an confeſſio ſtatis temporibus neceſſariò imponenda debeat eſſe menſtrua, aut minus frequens, vt bimeſtris aut trimeſtris, &c. Non tamen poterit confeſſor frequentiorem confeſſionem, quàm menſtruam imponere. Prior pars probatur, quia inter onera à ſacra pœnitentiaria impoſita hoc eſt grauiſſimum, & multis, attenta naturæ corruptæ fragilitate ac occupationibus, ferè impoſſibile. Cùm ergo in cæteris committatur arbitrio confeſſarij opera iniungenda minuere, conſulendo fragilitati pœnitentis. Cur in hoc tam graui non erit iure optimo id præſumendum? Et confirmatur, quia poſt iniuncta confeſſionis, & reliqua pœnitentiæ opera, concluditur in literis commiſſionis huius, ſic: *Prout ſecundùm Deum ipſius animæ ſaluti expedire iudicaueris.* Quæ clauſula cùm in fine omnium operum ponatur, & non ſit minor ratio, ſed multò vrgentior confeſſionum numeri temperandi, vtpote, quæ multò difficilior eſt, quàm cæterorum operum, clauſula illa ad omnia præcedentia opera eſt referenda. Iuxta dicta nu. 30. fin. Eo vel maximè quòd in nullo alio opere experientia ipſa doceat expedire, vt magis confeſſor fragilitati pœnitentis proſpiciat, quàm in confeſſionum frequentium obligatione iniungenda. Quia rari ſunt, qui in ea obligatione implenda non deficiant. Tandem quia negari non poteſt eam clauſulam eſſe piam, & poſſe optimè pati hunc ſenſum, vt confeſſorem inſtruat de frequentia confeſſionum rationi conformi iniungenda communiter pœnitenti. Et quia vidit eam non omnibus expedire, attentis multorum fragilitate & occupationibus, quaſi rigorem temperans, ſubiunxit: *Vel quoties tibi videbitur.* Quaſi dicat, ſi durum & non expediens ſaluti pœnitentis cenſueris, tam frequenter ac ſingulis menſibus obligare illum ad confeſſionem, impone quoties tibi videbitur: id eſt, quam frequentiam ei expedire iudicaueris. Cùm ergo hic ſenſus valde fauorabilis ſit, & ſæpè valde expediens ſpirituali pœnitentis ſaluti, cui omnino ſacra pœnitentiaria proſpicere intendit, hic ſenſus in hoc dubio eſt amplectendus. Poſterior autem pars probatur, quia cuicunque quantumuis virtutis ſtudioſo, confeſſionibuſque aſſueto, onus grauiſſimum eſt obligari ad frequentius fatendũ, quam ſingulis menſibus. Nedum perſonæ quæ ob frequentes carnis lapſus diſpenſationem voti procurat ad matrim. Non ergo eſt credendum velle ſacram pœnitentiariam remittere confeſſoris arbitrio, vt ad frequentiorem quam menſtruam confeſſionem obliget. Ne quod ad ſpiritualem pœnitentis ſalutem dirigitur, cedat in ipſius præiudicium, oblata violandæ commutationis occaſione. Præterea quia ſi *Tridentinum ſeſſ. 15. de regularib. c. 10.* iudicauit eſſe ſufficientẽ confeſſionũ frequentiam monialibus menſtruam, atque eam non præcepit, ſed ſuadendam indixit. Et Clemens V. in Conc. Viennenſi relato, *clem. 1. §. Sane, de ſtatu monach.* eandem frequentiam [illegible] ſufficientem iudicauit: quis ſibi perſuadeat voluiſſe pœnitentiariam committere cõfeſſori, vt perſonam ſecularem, ac matrimonio iungendam, poſſit ſub culpa lethali ad frequentius quam ſingulis menſibus ſemel fatendum cogere? Et confirmatur, quia nemo prudenter iudicabit expedire obligare perſonam ſecularem ad frequentiorem menſtrua confeſſionem. Non eſt ergo credendum, pœnitentiariam voluiſſe quid fruſtraneum, ac nunquam in praxi expediens ſtatuere.

36 Sed dubitari poteſt, an ſatisfiat huic confeſſioni menſtruæ, quam confeſſarius exequens hanc diſpenſationem impoſuerit, ſi quocunque totius menſis die fiat, licèt ab vltima plus quam menſis tranſactus ſit? V.g. ſi confeſſio præcedens facta fuit 1. die Decemb. ſatisfiet facta confeſſione ſeq. vltima die Ianuarij: vel ita neceſſariò ſit facienda, vt inter vnam & alteram confeſſionem non interponatur plus quàm ſpatium vnius menſis? Et videtur hoc poſterius neceſſarium. Quia *c. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnit. & remiſſ.* præcipitur vt quiuis ſaltem in anno fateatur, & tamen conſtat non impleri id præceptum, ſi prior confeſſio initio vnius anni, poſterior autem in alterius fine fiat, ſed annus à priori confeſſione numerandus eſt. Cæterùm quamuis id de cõfeſſione annua ab Eccleſia præcepta fatear: at in noſtro caſu credo ſatis eſſe, ſi toto cuiuſlibet menſis ſpatio quæuis confeſſio fiat. Quod mihi ſuadet illa dictio, Singulis adiuncta menſibus: quæ hiſpanè ſignificat, *cada vn mes.* At quacunque die cuiuſlibet menſis confeſſio fiat, verum eſt dicere cõfeſſionem in eo menſe factã eſſe. Quod ſecus eſt de cõfeſſione annua, quæ ſemel anno pręcepta eſt, nec addita fuit particula, ſingulis.

Quod ſi menſis tranſeat abſque confeſſione, credo 37
hunc non teneri confeſſionem omiſſam ſupplere alio menſe, eam duplicando. Quod id onus ſingulis menſibus aſtrictum ſit. Sicut vouens quotidie recitare non tenetur preces alicuius diei omiſſas ſupplere.

Neque etiam tenebitur hic menſe, quo confeſſioni ab 38
Eccleſia præceptæ ſatisfacit, eam duplicare. Quod pœnitentiaria iniungens ſingulis menſibus confeſſionem, norit fore, vt in aliquo illorum coincidat id Eccleſiæ præceptum: & tamen ad duplicem non obligat. Sicut idem eſt in eo, qui confeſſionem menſtruam vouit.

Ex qua ratione deducitur, ſi ille ex voto vel pœniten- 39
tia ſibi iniuncta teneretur alias ad confeſſionem aliquo menſe vel ſingulis menſibus faciendam, eum non ſatiſfacturum his confeſſionibus alias debitis huic obligationi. Sicut vouens aliquo die ieiunare, vel ad id ex pœnitentia aſtrictus, nõ ſatisfacit voto vel pœnitentię, ieiunio ab Eccleſia præcepto. Quod omnia hæc, vbi aliud non exprimitur, intelligantur de ſupererogationis operibus: iuxta communem omnium ſententiam. At confeſſor huius obligationis conſcius prudentiſsimè ageret, ſi hunc non ad aliam confeſſionem menſtruam obligaret, ne nimis oneraretur ad duplicem confeſſionem ſingulis menſibus obligatus. Sed poſſet trimeſtrem aut quadrimeſtrem imponere. Quia ei datur arbitrium circa confeſſionem menſtruam minuendam (vt diximus nu. 35.) Et hic ſatis vrgens cauſa occurrit. At non ſatisfaceret confeſſor ſuæ obligationi, iniungendo ſolas confeſſiones, ad quas ille aliàs tenebatur. Quod aperta pœnitentiarię mens ſit opera ſupererogationis in locum voti, quod de ſimili re erat, ſubrogare. Et alias nil explicante confeſſore ſatisfaceret illi confeſſionibus alias debitis.

Quartò, exiſtimo nõ eſſe voluntarium confeſſori mo- 40
dum has pœnitentias taxandi, aut confeſſionẽ menſtruã immutare imponendo minus frequentem: ſed ſecundùm prudentiæ regulas, cauſas iuſtas perpendendo regi debere. Qua in re eò potiſsimum ſpectare debet, vt id decernat, quod ſpirituali pœnitentis ſaluti expediẽtius fore iudicarit, imponens onus eius fragilitati accõmodatum, attentis eius vitibus, & corporeis & ſpiritualibus: ac opportunitate ad opera ſibi iniuncta adimplenda. Debet etiam confeſſor in hoc prudenti iudicio perpendere voti magnitudinẽ, vt commutatio illa partialis diſpenſationi admixta aliqualiter illi correſpondeat: & ne ridicula ſit. In omnibus tamen his potiſsimũ ſaluti pœnitentis ſpirituali proſpiciendũ eſt. Conſtat ex ipſamet diſpenſationis clauſula, ibi: *Vt tibi videbitur:* & paulò inferius: *Prout ſecundum Deum ipſius ſaluti expedire iudicaueris.* Hæc enim verba non liberam voluntatem, ſed arbitrium ſecundũ prudentiæ regulas important, vt Bartolo, & multis aliis allegatis tradit *Menochius de arbitr. lib. 1. q. 8. n. 1. & multis ſeqq.*

Sed petes in ſpeciali explicari aliqua opera ex his.
Dico opera pœnitentiæ, quæ in vtriuſque voti diſpenſa- 41

tione petuntur, poſſe iniungere illi, vt qualibet hebdomada aliqua die, qua carnibus veſci poterat, ab illis ſe abſtineat: vel aliqua die illius ieiunet: vel cilicio, verberibuſve ſemel in hebdomada carnẽ affligat: aut inter hæc opera, quod maluerit, eligat: licèt vna hebdomada vnũ, alia verò hebdomada alterũ opus exerceat: vt ſic facilius & ſecurius abſque occaſione deficiendi opera iniuncta exequatur. Et ſi iudicarit confeſſarius attenta pœnitentis fragilitate, nimiũ eſſe ſingulis hebdomadibus ad aliquod opus ex his illum obligare, obliget vt ſecundò aut tertiò quaque hebdomada id faciat. Opera autem pœnitentiæ religionis propria, quæ quotidie facienda iubetur confeſſarius imponere, dum diſpenſat in voto religionis, vt ea quotidie exequens meminiſſe poſſit obligationis voti: qua prius tenebatur, difficile eſt aſſignare. Quia cùm quotidie exercenda ſint, graue onus ac difficile erit homini ſeculari quamcunque corporis macerationem quotidianam illi imponi. Quare cùm omnibus religionibus præter Societatem Ieſu commune ſit, horas canonicas ab omnibus choro deputatis recitari, & à religioſis non choro deputatis aliquas preces loco horarum, nullam ſuauiorem commutationem inuenio, quàm iniungere illi tanquam ſeculari & laico, vt loco horarum canonicarum recitet quotidie Litanias, vel Pſalmos pœnitentiæ, vel quinquies orationem Dominicam & toties Angelicam. Hæc enim omnia opera ſunt religionis propria: & appellantur pœnitentiæ. Quod caro maceretur alligata legi recitandi quotidie, & recitans. Atque ideo oratio imponitur pro pœnitentia Sacramentali: & numeratur ab omnibus Theologis inter opera pœnitentiæ & ſatisfactionis. Adde, poſſe dici opera religionis propria intelligi virtutis religionis, cuius oratio actus eſt. Quando autem votum fuit caſtitatis, iniungit pœnitentiaria in literis diſpenſationis, vt imponantur vouenti aliqua pietatis opera quotidie facienda, vt meminerit prioris voti obligationis. Vt conſtat ex clauſula n. 2. allegata. Poſſunt autem eſſe hæc opera, quæcunque miſericordiæ, vt recitare quinquies quotidie orationem Dominicam & Angelicam, pro Purgatorij animabus, aut lethali peccato infectis: vel erogare quotidie eleemoſynã, aut aliud quoduis ex quatuordecim miſericordiæ operibus quotidie exercere. Et ſuauior erit commutatio, ſi multa ex his operibus deſignentur illi, vt poſſit quotidie eligere ex illis, quod ſibi placuerit: vt vel ſic facilius commutationem impleat.

42 V, clauſula explicanda eſt, quam retuli n. 3. fine, quæ tractat de dilaniandis his literis per confeſſorem, vbi diſpenſationem expedierit ſub pœna quandoque excommunicationis latæ ſententiæ (vt retuli num. 2. fine.) Quandoque verò ſub pœna, vt ſi parti reddantur, nil illi ſuffragentur. Circa quam clauſulã monuerim, ſi poſtquam hæ literæ parti reſtitutæ fuerint, dilanientur aut comburantur, valere ex tunc diſpenſationem: & idem credo ſi omnino amittantur, ſine recuperandi ſpe. Quia hæc creditur merito pœnitentiariæ mens, vt eæ literæ non proſint, dum apud partem mãſerint. Adde etiam ſi apud partem manſerint, non fruſtrari diſpenſationem ſuo valore: ſed ſenſum illorum verborum eſſe, vt eæ literæ nil prorſus ſuffragentur in foro externo. Id enim importare verbum, ſuffragentur, probauimus diſp. 29. n. 11. Cui autem vſui ſit hæc literarum dilaniatio, diximus lib. 3. diſp. 15. n. 18. in ſolutione ad 2.

43 VI. clauſula, quæ in omnibus his fori conſcientię diſpenſationibus ſolet apponi eſt, vt in ſolo conſcientiæ foro diſpenſatio hæc proſit. Et quando diſpenſatur ad matrim. ineundũ præcedenti affinitate occulta: aut inceſtu occulto, apponitur clauſula legitimationis prolis ſuſcipiendæ, his verbis: *Diſpenſes prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando, in foro conſcientiæ tantum.* Quando autem diſpenſatur vt matrim. irritum ob impedimentum dirimens occultum, iterum validè celebretur, ſolet proles ſuſcepta & ſuſcipienda legitimari his verbis (vt n. 5. retuli.) *Diſpenſa vt matrimonium inter ſe ſecretè contrahere valeant, prolem ſuſceptam, ſi quæ ſit, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo in foro conſcientiæ tantum.* Circa quã clauſulam dubitari poteſt, an ſi parochus vel ordinarius norit impedimentum, vel ex confeſſione partis coram notario vel ipſo ordinario facta, vel aliunde: & ſimul norit diſpenſationem in foro conſcientiæ impetratam eſſe, poſſit diſſimulare matrimonium? Sed de hoc egimus lib. 3. diſp. 15. à n. 13. vſque ad 17. vbi nu. 15. & 17. diſputauimus, an matrimonium cum huiuſmodi diſpenſatione in impedimento dirimenti initum ſit detecto eo impedimento in foro externo diſſoluendum. Et ex ibi dictis ac ex huius clauſulæ tenore conſtat, quid ſit literas has in ſolo conſcientiæ foro prodeſſe. Nihil enim aliud eſt, quàm nullo modo deſeruire fore externo, ſi in eo apponatur impedimentum.

Vtrum autem patiens hoc impedimentum occultum, 44
ſi ſecum in foro conſcientiæ diſpenſatum ſit, teneatur rogatus in foro externo, id fateri [illegible] diſp. 14. n. 4. Et an conſcij illius impedimenti, & [illegible] ſationis, teneantur illud denunciare [illegible] n. 8.

Potiſſima autem difficultas in hac [illegible] eſt, circa 45
prolis legitimationem, quam [illegible] hæc legitimatio in ſolo conſcientiæ foro, & [illegible] proſit pro vtroque foro? Et vt [illegible] quadruplex eſt caſus diſcutiendus. I. eſt, quando nondum inito matrimonio diſpenſatur vt id ineatur cum impedimento, legitimando in foro conſcientiæ prolem ex eo matrimonio ſuſcipiendam. II. eſt, quando in eodem caſu legitimatur etiam proles ante id matrimonium ſuſcepta. III. eſt, quando præceſſit matrimonium irritum, & diſpenſatur vt validè ineatur, legitimando in foro conſcientiæ prolem inpoſterum ſuſcipiendam. Vltimus eſt, quando tunc quoque legitimatur proles antea ſuſcepta.

Et prius ad omnium horum caſuum intelligentiam 46
ſupponendum eſt, filium natum ex matrimonio bona fide alterius parentis inito eſſe verè legitimum, non ſolùm quoad parentem habentem bonam fidem, ſed etiam quoad alium malam fidem habentem. Quia verè eſt legitimus: vt conſtat ex c. *Ex tenore, & c. Cum inter, c. Per venit, qui filij ſint legit.* & ex *l. regia 3. t. 3. p. 4. & l. 1. t. 13. eadem part.* & docent *Acoſta c. Si pater, 1. p. verb. Vxorem, n. 2. de teſtamen* 6. & multis citatis. *Matienzo lib. 5. Recopil. t. 1. rubr. gloſſa 1. n. 116.* Hoc tamen verum eſt reſpectu filij, & in eius fauorem, & reſpectu parentis, qui in bona fide fuit. Nàm parens, qui malam fidem habuit, non gaudebit iure legitimi parentis. Nec monſtruoſum reputandum eſt, ſi filius patri ſit legitimus, pater autem non habeat iura legitimi patris. Diſcriminis enim ratio eſt vrgentiſſima. Quod proles, quæ nil mali geſſit, iure optimo, ratione bonæ fidei alterius parentis, ſit plenè legitima, iuráque omnia legitimæ prolis ſortiatur. At parens in mala fide conſtitutus, vtpote, qui culpæ ineundo matrimonium reus fuit, merito iure legitimi parentis priuatur. Ne ex eo ſuo delicto commodum reportet: aduerſus tradita *l. Sine hereditaria, ff. de negot. geſt.* Et ideo ius in prolis fauorem conceſſum non debet extendi ad huiuſmodi parentem. Et ita docent *Acoſta eodem verb. Vxorem, n. 21. Barboſa l. Si cum dotem 13. § finali, nu. 11. ff. ſolut. matrim.* Vnde quamuis regulare ſit, mutuam eſſe ſucceſſionem filiorum reſpectu parentum, & è contra, ita vt in eiſdem caſibus quo filij ſuccedunt, vel poſſunt ſucce[illegible] ſuccedunt, nec poſſunt parentibus ſuccedere, dicendum ſit idem de parentibus reſpectu filiorum. Vt conſtat ex *l. Regia 8. [illegible] 13. p. 6.* & docent multis citatis *[illegible] n. 17. Ant. Gomez l. 9. Tauri, n. 45. & ibi Tello, n. [illegible] Matienzo lib. 5. Recopil. tit. 3. l. 6. gloſſa [illegible] num. 11. & l. 8. gloſſa 1. num. 30.* At deficit in hoc caſu, in quo proles neceſſariò ſuccedit parenti malæ fidei, at hic non ſuccedit proli, niſi eo ſolo modo quo parens ſpurius poteſt proli ſuccedere. Quippe parens ſpurius reſpectu illius prolis reputatur, ac ſi abſque vllo matrimonio eam habuiſſet.

buiſſet. Quod citato Bartolo tenet *Tello l. 6. Tauri, num. 7.* Quamuis ſit valde probabile vtrumque parentem cenſeri legitimum, & ſuccedere ei proli. Quod latè probantes docent *Rojas epit. ſucceſ. cap. 30. n. 38. Auendaño, dict. l. 6. tota gloſſa 1. Gutier. l. 3. pract. tota q. 74. Zauallos quæſt. pract. quæſt. 697. à n. 16.*

47 Hoc ergo ſuppoſito, circa primum caſum, nempe, quando nondum inito matrim. diſpenſatur vt ineatur legitimando prolem ſuſcipiendam, in ſolo conſcientiæ foro, dicendum eſt talem prolem verè eſſe legitimam, & quoad ſpiritualia, & quoad temporalia, in ſolo tamen conſcientiæ foro. Atque idem eſſet, quamuis ſacra pœnitentiaria concedens facultatem diſpenſandi in impedimento, nullam legitimationis prolis ſuſcipiendæ mentionem feciſſet. Quare ea fit ad maiorem abundantiam, omnemque ſcrupulum amouendum. Ratio autem eſt, quia ea proles ex legitimo ac vero matrimonio in foro conſcientiæ naſcitur. Ergo verè eſt legitima in eodem foro etſi nulla eam legitimandi facultas concedatur. Et ſimiliter ſi poſt diſpenſationem hanc in foro conſcientiæ à confeſſario expeditam naſceretur proles antequam matrim. iniretur, quamuis ante diſpenſationem fuiſſet concepta, eſſet naturalis (vt probaui diſp. 7. n. 19.) Quod intellige in ſolo conſcientiæ foro, in quo ea diſpenſatio valet: ac proinde in eodem ſolo foro legitimabitur tam quoad ſpiritualia, quã quoad temporalia per ſubſequens matrimonium. Iuxta *c. Tanta qui filij ſint legit.*

48 Hinc infertur, prolem in eodem foro conſcientiæ non futuram irregularem, ſed eſſe capacem ordinum, & cuiuſcumque beneficij, tanquam verè legitimam: atque ſuccedere vtrique parenti, & vtrumque parentem ipſi. Quia ex vero matrimonio habita fuit, vel tanquam naturalis eſt legitimata per verum ſubſequens matrim.

49 Secundò infertur, in foro externo cenſeri prolem hanc illegitimam, & quoad ſpiritualia, & quoad temporalia: atque ita incapacem eſſe ordinum, & cuiuſuis beneficij: nec ſuccedere parentibus, nec parentes ipſi, niſi eo ſolo modo quo filij ſpurij poſſunt parentibus ſuccedere, & parentes ipſis. Ratio eſt, quia cùm diſpenſatio nullatenus in hoc foro ſuffragetur, reputabitur proles in hoc foro ſpuria, vtpote nata ex parentibus inter quos non poterat conſiſtere matrim. ob impedimentum dirimens.

50 Hæc tamen intelligenda ſunt, quando vterque parens conſcius fuit illius impedimenti, cum quo virtute diſpenſationis contraxit. Nam ſi alter prorſus ignarus eſſet huius impedimenti, & ſic bona fide contraxit, proles erit quoad omnia in vtroque foro legitima. Ratio eſt, quia ſi nulla eſſet diſpenſatio, proles illa eſſet plenè legitima in vtroque foro, ratione bonæ fidei alterius parentis (vt diximus n. 46.) At diſpenſatio illa nil nocet. Atque ideo etſi proles ratione diſpenſationis & legitimationis factæ ex vi illius, ſit in ſolo cõſcientiæ foro legitima at ex vi iuris communis decernentis eam omnino legitimam, quoties alter parens in bona fide fuit, erit prorſus in vtroque fore legitima. At parens ille, qui conſcius impedimenti fuit, reputabitur tanquam pater ſpurius in foro externo: neque in eo iura legitimi parentis, ad ſuccedendum, & alios effectus obtinebit: ſecus in foro conſcientiæ, in quo diſpenſatio prodeſt. Iuxta dicta n. 47. & 48.

51 In 2. caſu, nimirum, quando nondum inito matrim. diſpenſatur vt ineatur legitimando prolem antea ab iis contracturis ſuſceptam, qualis ſit hæc legitimatio: ſatis egimus diſp. 7. n. 14. & multis ſequentibus.

52 In 3. caſu, nempe, quando matrim. irritè contracto diſpenſat ſacra pœnitentiaria, vt validè ineatur, legitimando prolem inde ſuſcipiendam, in ſolo conſcientiæ foro, dicendum eſt quod diximus in 1. caſu à numero 47. vſque ad 51. nimirum, ſi abſque ſcientia impedimenti in parente, qui bona fide contraxerat, id matrim. irritum inſtauretur modò, ſequendo opinionem eorum qui dicunt non eſſe neceſſariam eam ſcientiam: de qua re egimus lib. 2. tota diſp. 36. & dato in hac commiſſione diſpenſandi facta confeſſori non poni tanquam conditionem neceſſariam, vt is admoneatur de prioris conſenſus nullitate: (de qua re agemus in hac diſp. n. 61.) proles ſuſcipienda erit plenè legitima quoad vtrumque parentem, & in vtroque foro. At parens impedimenti conſcius ſolum erit legitimus in foro conſcientiæ. Si autem vterque parens conſcius iam impedimenti, inſtauraret de nouo hoc matrimonium virtute diſpenſationis in ſolo conſcientiæ foro conceſſæ, quamuis à principio alter vel vterque bona fide contraxerit, proles ex matrimonio denuo inſtaurato ſuſcipienda erit in ſolo foro interiori plenè legitima quoad vtrumque parentem. Ratio eſt, quia cùm proles hæc non ſit concepta tempore prioris matrimonij bona fide vtriuſq; vel alterius contracti, non gaudet eius matrimonij priuilegio, ſed ſolo poſterioris inſtaurati, ex quo concepta fuit. At id matrimonium eſt pro ſolo conſcientiæ foro validum ex parte vtriuſque parentis. Ergo & proles in eo ſolo foro cenſebitur legitima. Vnde ſi in eo matrimonio diſpenſaſſet commiſſarius Cruciatæ in caſu in quo poteſt, iuxta dicta diſput. 6. n. 23. & 25. cùm nequeat diſpenſare vt inſtauretur id matrimonium, niſi coniux vterque certior fiat de nullitate prioris conſenſus: (vt ibidem diximus) proles hæc in ſolo foro interno erit legitima. Atque idem dicendum erit, ſi teneamus ſacram pœnitentiariam petere, in hac diſpenſatione tanquam conditionem neceſſariam, vt vterque coniux certior fiat de eadem nullitate (de quo dicemus num. 61.) Quod ſi commiſſarius vel confeſſor non admonuit impetrantem diſpenſationem, vt certiorem faceret alterum coniugem de nullitate illa: aut impetrans non admonuit ex ignorantia, obliuione, vel malitia, ſed eo non admonito inſtaurauit matrimonium, proles ſuſcipienda erit omnino legitima in vtroque foro: perinde ac ſi diſpenſatio conceſſa non eſſet, tanquam nata ex matrimonio cum bona fide alterius inito. Et ſi vterque parens in hac inſtauratione habuit bonam fidem, ille qui norat impedimentum, & virtute diſpenſationis eius inſtaurauit, neſciens eſſe neceſſarium certiorem facere alterum de conſenſus prioris nullitate, habebit iura legitimi parentis in foro conſcientiæ, in quo ſe validè contrahere exiſtimauit bona fide innitens diſpenſationi. Secus ſi mala fide hic cõtraxit, carebit enim iure legitimi parentis in vtroque foro, vt diximus n. 46.

In vltimo caſu, nempe, quando matrim. inualidè inito, diſpenſatur in foro conſcientiæ vt validè ineatur, legitimando prolem antea ſuſceptam: qualiter illa proles cenſeatur legitima: & an non inſtaurato poſtea eo matrim. maneat legitimata, dixi diſp. 6. n. 25. & 26. & diſp. 7. n. 14. 53

An verò confeſſario non legitimante prolem antea ſuſceptam, ſed ſolùm diſpenſante in matrimonio, maneat legitimata: & poſſit poſtea ipſe vel alius ſupplere legitimando prolem? dixi diſp. 7. n. 15. 16. 17. 54

VII. clauſula explicanda eſt, quæ habetur in diſpenſationibus ad ineundum matrim. vel inſtaurandum inualidè initum cum impedimento occulto, (vt retuli n. 3.) ſic ſe habet: *Dummodo impedimentum inde proueniens occultum ſit.* Qua in re dubitari poteſt, quando id impedimentum dicatur occultum, vt hæc clauſula vera ſit? Dico primum, occultum in his ſacræ pœnitentiariæ literis dici, vt diſtinguitur contra publicum: quare licet ab aliquibus id impedimentum ſciatur, ac proinde probari poſſit dicetur occultum, & tunc ſolum non erit occultum, ſed publicum, quando eſt publicum, non tantum in ciuitate, ſed etiam in maiori parte viciniæ vel collegij, monaſterij vel parochiæ, dummodo ſaltem decem perſonæ inueniantur in ea vicinia, parochia, vel collegio vel monaſterio, in quibus id publicum eſt. Et ratio eſt, quia petitur ea impedimenta eſſe occulta, vt obuietur ſcandalo publico. At ſatis illi obuiatur, dum hæc impedi- 55

menta non laborant publica infamia. Et ita latius probans tenet *Nauar.ſum. Latina,c.27.n.254.fin.& n.255*. Atq; in alio ſimili, nempe, in facultate conceſſa Epiſcopis per *Tridentinum ſeſſ.24.c.6.de reform.* ad diſpenſandum in cenſuris conſurgentibus ex delicto occulto, id tradunt, dicentes occultum ſumi, vt diſtinguitur contra publicum, multi, quos retuli lib.2.diſp.37.n.11.& præter ibi allegatos docent etiam *Suarez de cenſuris, diſp.41.ſect.3.n.6. Emmanuel Sa ſum.verbo Epiſcopus,n.33.Sayro in theſauro caſuum to.2.lib.4.c.17.n.21.& lib.7.c. 13.n.12.* Imò *Maiol. lib. 5. de irregul.c.51.n.4.& Viualdus candel.ſacram. 2. p.* vbi de irregular.*n.315.* quos vidétur ſequi *Sayro & Emmanuel Sa proximè allegati* dicunt ibi capi occultũ, vt diſtinguitur contra notorium: at hi duo ſtatim videntur ſe explicare, vt nomine notorij intelligatur quod fama publica laborat.

56 Immo dicetur impedimentum occultum, quamuis res ipſa publicè conſtet, verbi gratia, copula ex qua orta eſt affinitas, ſi non ſit publicum quatenus impedimentum: id eſt, ſi non ſciatur publicè id eſſe matrimonij impedimentum. Ducor, quia in Tridentini decreto, quod n.præced.allegaui, concedenti Epiſcopis facultatem diſpenſandi in cenſuris ex delicto occulto conſurgentibus, tradunt optimè aliqui DD. exigi vt delictum non ſit occultum ſed publicum, non tantum vt actus qui eſt delictum, ſit publicus, ſed etiam ſit publicum eum fuiſſe delictum. Quia qualitas adiuncta verbo debet intelligi iuxta verbi qualitatem, *l. In delictis, §.1.ff.de noxialibus.* Neq; enim verè dicetur delictum publicum quamuis materialiter ſit actus ille publicus, niſi formaliter publicus nempe, in quantum delictum. Hi ſunt *Nauar.ſum.Latina c.27.n.255. fine, verſ.12.& n.241.verſ.Circa hæc dico primo,* dicens ſic definitum eſſe in ſacra pœnitentiaria. *Enriquez lib.14.de irregular.c.20.n.4.Emmanuel Sa ſum. verb. Epiſcopus,n.35.Sayro in theſauro caſuum, to.1.l.7.c.13.n.13.Manuel 1.tom.ſum.in 2. edit.c.166.n.3.* Immo ſatis probabiliter dicũt *Emmanuel Sa, & Manuel ibidem, & Nauar.l.5.conſ.tit.de clerico non ordin. miniſt.in vtraque edit.conſ.1.n. vn.* dici delictum occultum, quamuis vt delictum publicum ſit ſi tamen vt cenſuræ ſubiectum ſit occultum. Quia non publicè ſcitur ob id delictum incurri cenſuram illam: licèt duo aut tres delicti conſcij norint per id incurri cenſuram. Quamuis hoc non careat difficultate. Et ita *Additionator ad id conſilium Nauarri in 2.edit.* tenet contrarium. Quidquid tamen ſit de hoc vltimo, quod noſtro intento neceſſarium non eſt, dicendum eſt ſimiliter in noſtro caſu, dum petitur in his diſpenſationis literis vt ſit occultum impedimentum, ſatis eſſe vt verè occultum dicatur, vt quatenus impedimentum non ſit publicum: Quippe eadem militat ratio vt qualitas illa, occultum, adiuncta illi verbo, impedimentum: debeat intelligi ſecundùm eius qualitatem.

57 Non dicetur tamen id impedimentum occultum, ſi iam ad forum contentioſum deductum ſit. Quod iam non poſſit verè dici occultum: nec occurratur ſcandalo per ſecretam diſpenſationem. Atque cum ſacra pœnitentiaria in his literis declaret, ſe nolle eas in foro externo ſuffragari, manifeſta eius mens eſt, vt dum impedimentum eſt ad id forum delatum, ac in eo pendet, nequeat confeſſarius diſpenſare, quaſi iam non exiſtente impedimento occulto. At ſi hic in foro externo abſolutus ſit, remanebit impedimentum occultum, & redactum ad ſtatum priſtinum, & ita poterit confeſſarius expedire hanc diſpenſationem. Quia hic nullum paſſus eſt famæ detrimentum, & manet delictum occultum ſicut prius. Atque ita circa Tridentini decretum, n.55. relatum docent *Suarez de cenſuris, diſp.41.ſect.2.n.3.Sayro theſauro caſuum, to.1.l.4.c.17.n.23.* Immo id eſſe verum, licèt iniquè falſis teſtibus adductis ſe tutatus fuerit, defendimus lib.2.diſp.37.n.12.fine, & vltra ibi allegatos docent idem *Sayro eod.to. 1.lib.7.n.12.Emmanuel Sa ſumma, verb. Epiſcopus, n.34.* Temperat tamen *Suarez eod.n.6.nuper.citatus* ſi reus abſolutus ſit à delicto, eo quod nullo modo probatum ſit. Nam quando aliqua probatio etſi non ſufficiens, quia ſemiplena fuit in foro externo adfuit, non manebit occultum. Quia ex ſemiplena probatione in foro contentioſo facta generatur publica fama, ac publica notitia, quæ quamuis imperfecta ſit, ſufficit ne delictum dicatur occultum. Sed plus placet adhuc id manere occultum. Quia aut abſoluitur diffinitiuè, & tunc nullum poteſt eſſe dubium. Aut abſoluitur ab inſtantia ſeu obſeruatione iudicij: & tunc adhuc res manet occulta, ſicut prius. Quia per eam ſententiam interlocutoriam id iudicium eſt terminatum, ac ſublata ea infamia ex deductione in id forum orta. Id enim tantum intereſt inter abſolui diffinitiuè, & ſolum ab inſtantia ſeu obſeruatione iudicij (vt poteſt videri in *Couar.* latè hoc tractante *lib. 1. variarum, c.1.n. 8.*) quod in priori caſu nunquam poteſt id crimen iterum in iudicium deduci. At in poſteriori poteſt quidem, ſed ex nouis indiciis, nouiſque probationibus. Quare in vtroque caſu id iudicium omnino terminatum eſt, ac res in primum ſtatum redacta.

At nil refert, ſiue iuſtè ſiue iniquè res ſit in iudicium delata (vt bene ait circa idem Tridentini decretum *Suarez n.præc.allegatus.*) Quia vtroque caſu dum lis pendet, non dicetur delictum aut impedimentum [illegible]. Exigitur tamen vt deſinat eſſe occultum, vt deductum ſit ad forum contentioſum, ac ſimul parti intimatum delictum. Quia ſi iudex apud ſe retineret cauſam non intimans parti, adhuc diceretur occultum. Quòd cùm citatio ſit primus iudicij actus, ea non facta minimè dicetur res ad forum externum deducta. Ita docet *Sayro theſauro caſuum, tom.1.lib. 4.c.17.n.22.* 58

Vtrum verò quando ſic diſpenſatur in matrimonio irrito ob impedimentum occultum, vt iterum ineatur, ſit iterum ineundum coram parocho & teſtibus, vel poſſit iterum iniri inter ipſoſmet ſolos contrahentes, non obſtanti clauſula in diſpenſationibus his ſolita apponi, vt ſeruata Tridentini forma celebretur: & an ſint iterum benedictiones nuptiales recipiendæ diximus l.2.tota diſ. 37. 59

VIII. clauſula eſt, quam n.4. retulimus, quæ ſolet apponi dum diſpenſatur, vt matrim. irritum iterum celebretur. Et in quantum præcipitur ibi vt his contrahentibus imponatur confeſſio menſtrua, iam explicatum eſt, n.55.& ſeqq. qualiter ea intelligatur. Intelligo autem eam confeſſionem menſtruam vtrique, quando vterque deliquit: ſi enim ſolus alter, illi ſoli imponenda eſt. Quia ibi dicitur illam imponendam in pœnam tam enormis libidinis exceſſus, ergo illi ſoli imponenda eſt, qui eius delicti reus fuit. In quantum verò præcipitur in ea clauſula, vt experiantur hi, an ſine ſcandalo ſeparari poſſint: vel viuere ſimul tanquam frater & ſoror abſque incontinentiæ periculo: exiſtimo vbi confeſſori conſtaret ex experientia prius ſumpta, vel ex iis circa quæ ipſos examinat, vel ex aliis circumſtantiis, nullius fore vtilitatis eam experientiam: ſed ſcandala oritura, quod videant omnes exiſtimantes eos coniuges vitam coniugalem non agere: & ipſis ſit quoque maxima ſcandali anſa & ruinæ. Quia cùm publicè conſtet de matrimonio, & impedimentum ſit occultum, non permittentur ad alias nuptias tranſire: ac proinde in maximo incontinentiæ periculo erunt: & ſimiliter videat ſi velint ſimul manere vt frater & ſoror, graue incontinentiæ periculum illis imminere, attenta eorum fragilitate: exiſtimo (inquam) in his caſibus eos ad hanc experientiam non obligandos: ſed ſtatim eſſe cum illis diſpenſandum: [illegible] eorum eſſe præmittendam, quando attentis circumſtantiis prudenter iudicatur eſſe ſpem, vt ea experientia ſit alicuius vtilitatis, ac intentum conſequendum ſit: nempe, vt abſque ſcandalo & periculo incontinentiæ poſſint ſimul vitam tranſigere, non inſtaurato priori matrimonio irrito. Ducor, quia fruſtra expectatur euentus, cuius nullus eſt effectus, *c.Cum contingat. de offic. deleg.* Nec credendum eſt velle Eccleſiam præmitti experientiam fruſtraneam, eo vel maximè, quòd ſit maximum periculum incontinentiæ eam præmittendo. Item quia hoc intelligitur ex verbis prædictæ 60

prædictæ clauſulæ. Quippe dum præcipit pœnitentiaria hanc experientiam præmitti, bis repetit, Si fieri poſſit: & ſtatim remittit prudentiæ ac iudicio confeſſoris, vt iudicet an ea ſeparatio poſſit abſque ſcandalo fieri, & cohabitatio abſque incontinentiæ periculo. Quando ergo confeſſarius ex coniugum relatione, ætate, vel aliis circumſtantiis, prudenter iudicat nullius effectus fore eam experientiam, non eſt cur eam præmittat. Atque ita credo rariſſimè aut nunquam eam fore neceſſariam. Quia communiter id ſcandali ac incontinentiæ periculum concurrit, & rariſſimus eſſet caſus, in quo ea non inuenirentur. Quòd ſi dicas, hoc iam conſtitiſſe pœnitentiariæ, cum ferè ſemper in his diſpenſationibus allegetur hæc cauſa, nempe, oritura ſcandala ex ſeparatione. Reſpondeo hoc nihil obſtare. Quia poteſt præſumere ſacra pœnitentiaria, non ita id certum eſſe. Adde eſſe hanc clauſulam conſuetam apponi, quauis cauſa allegata: & ideò licèt hæc allegetur, non immutatur ſtylus ordinarius harum literarum.

61 Sed circa hanc clauſulam dubitatur, in quantum in ea dicitur, vt coniux impedimenti ignarus certior fiat de prioris conſenſus nullitate, an id inducat conditionem neceſſariam, vt validè confeſſarius diſpenſet? Videtur enim pars affirmans ex verbis clauſulæ, ibi: *Cùm ipſis latoribus diſpenſa, muliere de nullitate prioris conſenſus certiorata, ſed ita cautè, vt ſi illa adhuc ignara ſit, latoris delictum nuſquam detegatur.* Vbi ille ablatiuus abſolutus: *Mulier certiorata de nullitate prioris conſenſus*, conditionem importat *l. A teſtatore. ff. de condit. & demonſtr.* Præterea quia in facultate conceſſa commiſſario Cruciatæ diſpenſandi in matrimonio inito cum impedimento affinitatis occulto ponitur eadem clauſula. Et tamen diſp. 6. n. 23. & 24. diximus per eam induci conditionem neceſſariam. Sed mihi perſuadeo eam non eſſe conditionem, ſed inſtructionem quandam confeſſarij, vt certior ſit poſterioris matrimonij contractus. Quod ferè certa opinio habeat neceſſarium eſſe ad eius valorem, vt alter coniux certior fiat de prioris conſenſus nullitate. Ducor autem ad hoc, quia quando ponitur vt conditio, ſicut contingit in facultate commiſſarij Cruciatæ, ponitur multo ſtrictioribus verbis, denotantibus conditionem, & inter alias conditiones petitas vt commiſſarius ea facultate gaudeat. Quod hic non contingit. Adde ſæpe fruſtrandas has diſpenſationes ſuo valore, ſi id eſſet neceſſarium. Quia ſæpe continget non poſſe nullitatem detegi abſque periculo detegendi delicti: & maximè ſi impedimentum ſit ex parte fœminæ, rarò accidit poſſe viro nullitatem prioris conſenſus aperiri, abſque maximo fœminæ periculo & ſuſpicione alicuius delicti, & inſtabit vir vt ſibi cauſa nullitatis detegatur, & ea non detecta, vrgentiorem delicti ſuſpicionem concipiet, atque inimicitiæ inter coniuges orientur. Deinde, quia cùm ſtylus habeat vt ſemper in huiuſmodi diſpenſationibus hæc clauſula apponatur, non eſt credendum DD. quos retuli l. 2. diſp. 39. n. 2. hunc ſtylum ignoraſſe, & tamen conſulunt in hoc caſu impetrari diſpenſationem occultè, & tacita prioris conſenſus nullitate illud denuò contrahi. Senſere ergo per hanc clauſulam non induci conditionem. Ac proinde locus erit opinionibus, quas retuli & explicui tota ea diſp. 36. an vbi commodè & abſque periculo nequit alteri coniugi explicari nullitas prioris conſenſus, poſſit ea tacita matrimonium inſtaurari.

62 An verò quando in precibus huius diſpenſationis allegatur fuiſſe matrim. bona fide initum, ſat ſit bona fides alterius contrahentis? dixi diſp. 25. à n. 17. vſque ad 30.

63 Deinde an quando eſt duplex impedimentum alterum publicum, & alterum occultum, poſſit occulti impetrari diſpenſatio in ſacra pœnitentiaria, & ſit quoque in ea facienda mentio publici, ac poſſit confeſſor hanc expedire, antequam impetretur diſpenſatio impedimenti publici in foro externo, diximus diſp. 25. n. 7. & 8. & diſp. 25. num. 11.

Tandem obſeruandum eſt, à tergo literarum diſpen- 64
ſationis ſacræ pœnitentiariæ haberi hæc verba: *Gratis vbique.* Quæ denotat nil pro his exigi, nec per viam compoſitionis, ſed eas gratias omnino expediri. Immò nec ſummus pœnitentiarius has literas concedens poteſt quicquam ſponte datum in ſignum gratitudinis accipere. Vt haberi in facultatibus eis conceſſis teſtatur *Nauar. lib. 4. conſil. in 1. edit. t. de ſponſal. conſil. 50. n. 3.* Ex quo optimè infert *ibidem. Nauar.* quando gratia ſemel impetrata eſt pro vtroque foro, & tacita eſt copula inceſtuoſa, vel aliud impedimentum, ob quæ ſolet exigi compoſitio in Dataria Romana, ſi poſtea in penitentiaria impetretur alia diſpenſatio explicata omnino veritate, non poſſe eam exigi compoſitionem. Quia iam non eſſet verum illas literas gratis conferri. Nec obſtat inde ſubſequi, melioris conditionis fore hunc deceptorem, quam dicentem veritatem: vtpote, qui non cogitur compoſitionem ſoluere, quam ſoluit narrans veritatem. Quia reuera peioris conditionis eſt. Nam vera narrans impetrat diſpenſationem validam pro vtroque foro. At falſum narrans impetrat poſtea diſpenſationem validam pro ſolo conſcientiæ foro. Valor autem ille pro vtroque foro præponderat huic compoſitioni. Aliis obiectionibus contra hoc ſatisfacit *ibi Nauarrus.*

DISPVTATIO XXXV.

Qualiter intelligantur clauſulæ diſpenſationum, quæ circa matrimonij impedimenta ordinariis in foro externo expediendæ committuntur?

SVMMARIVM.

Referuntur clauſulæ harum diſputationum, n. 1. 2. 3. & 4.

Quid intelligatur nomine officialis, & ſi ſit duplex, vtri reſcriptum dirigatur: & vbi cœpit vnus, vel deceptus declarauit diſpenſationem ſubreptitiam vel validam, poſſit alter officialis adiri, vel ipſemet retractare? Et alia ad hoc ſpectantia. Remiſſiuè. n. 5.

Quid ſi contrahentes ſint diuerſæ diœceſis, an poſſit alterutrius officialis eodem, n. 5.

Qualiter verificetur cauſa defectus dotis, vel viri æqualis: vel à viro augmenti dotis faciendi: & quid, ſi ipſe non ſit augendo, ſed alius augeat, an verificetur ea cauſa, n. 6.

Ordinarius quid debeat efficere ad examinandam cauſam augmenti dotis, & an illi obſtet virum filios ex alio matrimonio habere, n. 7.

Scandalum allegatum pro cauſa qualiter ſit verificandum, & an valeat diſpenſatio, ſi data opera aliquid fiat, vt infamia ſequatur fœminæ ſpe diſpenſationis facilioris, vel ea ſpe copula habeatur, etiamſi alter ſolus eam ſpem conceperit? Remiſſiuè, n. 8.

An ordinarius has diſpenſationes expediens poſſit iura conſueta recipere? Refertur duplex ſententia, n. 9. & 10.

Proponitur ſententia Authoris, n. 11.

An poſſit eſculenta & poculenta gratis oblata recipere, n. 12.

An recepta teneatur reſtituere, n. 13.

An finita hac delegatione poſſit munera gratis data recipere, n. 14.

An ordinarius teneatur cognitionem iudicialem cauſarum huius diſpenſationis præmittere, n. 15.

In quo diſtet examinatio precum diſpenſationis in foro externo conceſſæ, ab ea quæ in foro interno conceditur: & an ſint recipiendi teſtes: & an ſit eas veritas examinanda, quando ea eſt notoria, vel iudici conſtat & an valeat diſpenſatio non examinata, nec cognita hac veritate, ſi preces in ſe vera ſint, n. 16.

An clauſula, Non obſtantibus, poſita in his diſpenſationibus, deroget prohibitioni aliquorum graduum facta per Concilium generale: & an deſideretur huius ſpecialis mentio, quando diſpenſat Papa cum aliquo particulari, contra aliquod Concilij generalis decretum, n. 17.

An mandatum hoc diſpenſandi ſit diſpenſatio, & valeat matrimonium initum antequam ordinarius diſpenſationem exequatur? Remiſſiuè, n. 18.

An in matrimonio ineundo virtute huius diſpenſationis ſint neceſſariæ denunciationes, atque illis non præmiſſis diſpenſante ordinario dummodo præmittantur, ſit irritum matrimonium, n. 19.

An dum diſpenſatur in foro externo, vt matrimonium irritum iterum ineatur, ſint denuo facienda denunciationes: & quid quando præmiſſæ ſunt, at poſtea differtur matrimonium, an ſint repetendæ, n. 20.

An benedictiones in matrimonio irrito recepta, ſint eo publicè inſtaurato repetendæ? Remiſſiuè, n. 21.

De intellectu clauſulæ, Dummodo fœmina rapta nõ ſit? Remiſſiuè, n. 22.

Qualiter intelligatur legitimatio prolis, quæ fit per Pontificem in his diſpenſationibus pro foro externo, n. 23.

Qualiter intelligatur clauſula, Quibuſdam rationalibus cauſis ducti,

&

& anea, & quoties Princeps non in ſpecie, ſed in genere refert cauſas, probandæ ſint, num. 24.

An nobilitas allegata in precibus, ſiue dicatur, Vt contrahentes aſſerunt; ſiue per verbum impersonale, Vt aſſeritur, ſit probanda: & qualiter intelligatur, vel dum allegatur eos eſſe ex principalioribus loci, num. 25.

1 SICVT diſp. præc. retulimus ad verbum clauſulas diſpenſationum in foro conſcientiæ conceſſarum: ſic in hac referendæ ſunt clauſulæ diſpenſationum in foro externo, vt eæ explicentur. Quæ in diſpenſatione ad ineundum matrimonium inter conſanguineos, vel affines, ſic ſe habét: vt ex forma nouiſsima accepi: *Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei dilecto filio officiali Granatenſi. Ex parte N. & M. petitionis ſeries continebat, quod cũ dicta M. dotẽ habeat minus competentem, qua virum ſibi non conſanguineum vel affinem, paris conditionis, cui nubere poſſit, inuenire queat, & dictus N. illam cum dicta minus competenti dote in vxorem ducere, & illius dotem vſque ad quantitatem, ſecundùm qualitatem dictæ M. competentem, augere intendat: cupiunt ipſi matrimonialiter copulari, & cætera. Diſcretioni tuæ, de qua in his ſpecialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta mãdamus, quatenus depoſita per te omni ſpe cuiuſcumque muneris, aut præmij etiam ſponte oblati, à quo te omnino abſtinere debere monemus, te diligenter de præmiſſis informes: etſi per informationem eaſdem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, Tunc poſtquam dictæ M. dos aucta fuerit (vt præfertur) cum eiſdem N. & M. quod impedimento ſecundi cũ tertio cõſanguinitatis gradu, ac conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſq; contrariis quibuſcumq; non obſtantibus, matrimonium inter ſe publicè ſeruata forma Concilij Trident. cõtrahere, illudq; in facie Eccleſiæ ſolemnizare, & in eo poſtmodum remanere, liberè & licitè valeant, dummodo dicta M. propter hoc rapta non fuerit, authoritate Apoſtolica diſpẽſes: prolem ſuſcipiendam exinde legitimam nunciando. Volumus autem, quòd ſi ſpreta monitione noſtra eiuſmodi aliquid muneris aut præmij, occaſione dictæ diſpẽſationis exigere, aut oblatum recipere, temerè præſumpſeris, excommunicationis latæ ſententiæ pœnam incurras. Datis Romæ.*

2 Quando autem diſpenſatio in his matrimonij impedimentis conceditur abſque cauſa, clauſula præfationis eſt hæc: *Ex parte M. & N. petitionis ſeries continebat, quod ipſi ex certis rationalibus cauſis eorum animum mouentibus, cupiunt inuicem matrimonialiter copulari. Sed quia tertio conſanguinitatis gradu impediti ſunt, &c. diſcretioni tuæ mandamus, vt de præmiſſis te diligenter informes: etſi per informationem eaſdem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus, &c.*

3 Aliquando in his diſpenſationibus abſque cauſa conceſſis ſolet addi, volentes contrahere eſſe ex principalioribus ciuitatis, his verbis: *Ex parte M. & N. petitionis ſeries continebat, quod ipſi, qui ex principalioribus ciuitatis Granatenſis exiſtunt, ex certis rationalibus cauſis animos eorum mouentibus, &c.* Quandoq; eadem clauſula habetur in diſpenſationibus ex ſpecialibus cauſis in eis contentis conceſſis, hoc tenore: *Oblata nobis petitio continebat, quod dicta M. vtroque parente orbata, & trigeſimum & vltra ſuæ ætatis annum agens, hactenus virum paris conditionis, cui nubere poſſit, non inuenit; habetq; dotem minus competentem iuxta ſtatus ſui conditionem, cum qua virum ſibi non conſanguineum vel affinem, paris cõditionis, cui nubere valeat, inueniat. Et quidem dictæ M. frater ad id alias non obligatus, ita vt prædicta M. dicto N. nubat, & nõ alteri, illius dotem, vſque ad quantitatem ſecundũ dictæ M. qualitatem, competentem augere intendat. Cupiunt exponentes præfati, aſſerẽtes ſe ex principalioribus ciuitatis Granatenſis exiſtere, inuicem matrimonialiter copulari. Sed quia tertio conſanguinitatis gradu ſunt cõiuncti, &c. monemus te de præmiſſis diligenter informes: Et ſi preces huiuſmodi veritate niti repereris, &c.*

4 Quando autem diſpenſatur in voto pro foro externo, eædem omnino ſunt clauſulæ, quæ in diſpenſatione pro foro conſcientiæ: & eadem proſus ac verbis eiſdem iniungitur commutatio. Præterquam quod remittitur ordinario expedienda diſpenſatio hæc pro foro externo, & explicatur nomen vouentis: & præmittitur abſolutio ab excommunicatione. Sicut in cæteris in foro externo literis contingere ſolet. Et ideò de ea nil eſt animaduertendum. Quia tota diſp. præc. eius clauſulas expoſuimus.

Prima ergo clauſula continet perſonam, cui diſpenſatio hæc expedienda committitur, qui eſt officialis illius diœceſis, cuius ſunt impetrantes diſpenſationem. Et ſufficit ſi alterutrius contrahentis diœceſis ſit officialis. Verbi gratia, ſi alter ſit Cordubenſis: alter verò Granatenſis, non eſt opus in precibus diſpenſationis explicare vtriuſque diœceſim, ſed ſat eſt alterutrius, dicendo M. & N. diœceſis Cordubenſis, aut diœceſis Granatenſis. Quod vel ex praxi ipſa conſtat, nunquam enim vtriuſque diœceſis explicatur: nec vnquam vtrique officiali diœceſu illarum committitur diſpenſatio, ſed alteri ſoli. Præterea quia id fit, vt ſatisfiat decreto *Tridentini ſeſſ. 22. c. 5. de refor.* ſtatuentis, vt diſpenſationes hæ ordinario præſententur. Quod ſatis impletur iis præſentatis alterutri ordinario explicato in literis diſpenſationis. Tandé, quia ordinarius alterius poteſt cum ſibi ſubdito diſpenſationem illam ſibi commiſſam exequi. Et cum effectum habere nequeat, niſi ad vtrumque extendatur, porrigitur ad non ſubditum. Qua ratione defendimus lib. 3. diſp. 7. n. 7. poſſe alterius contrahentis ordinarium diſpenſare cum vtroque in denunciationibus matrimonio præmittendis: & eodem lib. 3. diſp. 19. n. 4. poſſe alterutrius contrahentis parochum copulare matrimonio vtrumque ratione connexionis. At diſpenſationis commiſſionem per Pontificem factam alteri ex illis ordinariis, ſolus ille poterit exequi, & non alterius contrahentis ordinarius, cui commiſſio non eſt facta. Quia cùm ſola commiſſionis ratione, hac facultate gaudeat, ſolus ille cui facta eſt, poterit exequi. Multa alia poſſent diſputari circa hunc officialem nempe, quis nomine illius intelligatur, & an poſſit ipſe Epiſcopus exequi, vel deſignare officialem, qui exequatur: & quid, quando eſt duplex officialis: & an vbi cœpit vnus, vel declarauit deceptus diſpenſationem eſſe validam, aut ſubreptitiam poſſit alius adiri: vel ipſemet retractare ſententiam: & an poſſit hãc commiſſionem ſubdelegare. Et an expiret commiſſio ipſo mortuo, vel amoto ab officio, vel facto Epiſcopo eiuſdem vel alterius diœceſis, an potius tranſeat tunc ad ſucceſſorem. Sed de his egimus diſp. 27. à n. 29. vſque in fin. 5

Secunda clauſula relata n. 1. continet cauſas diſpenſationis. Circa quam poſſet diſputari, quando verificetur defectus dotis competentis, & viri æqualis; & quid ad hoc diiudicandum ſpectari debeat. Sed de his diximus diſp. 19. à n. 12. vſque ad 30. vbi multa diſcuſſimus circa huius clauſulæ verificationem, & an verificetur, quando ob aliam cauſam innupta maneret fæmina. Hic autem diſputandum eſt de dotis augmento faciendo per virum, quod allegatur tanquam cauſa, vt hæc diſpenſatio concedatur. Difficultas ergo eſt, an neceſſariò ſit integrè dos prædictæ fæminæ augenda, ita vt augmentum illud ſimul cum illius fæminæ dote plenam & ſufficientem dotem conſtituat iuxta fæminæ qualitatem? Et quidem id intelligo eſſe neceſſarium, ſiue ipſe eam ducturus, ſiue alius dotem augeat, vt hoc ſpeciale matrim. incatur, & non aliàs. Quia perinde eſt ad huius diſpenſationis valorem, ac ſi vir ipſe augeret. Nec ad illam refert ex cuius bonis augmentum id fiat, vel quis illud faciat: ſed id ſolùm ſpectatur, vt ea augmenti dotis fæminæ pauperi liberalitas fiat, vt huic nubat. Quare cùm vir præ paupertate non eſſet huic doti augendæ, atque ita mentitus eſſet allegans ſe velle dotare: cùm tamen alius eſſet, qui de hac dote danda fęminæ pactus eſſet, ſi huic viro nuberet: exiſtimo verificari ſubſtantiam cauſæ, ac proinde diſpenſationem valere. Quia cùm mendacium ſit circa rem nil conferentem ad diſpenſationem, eam non vitiat. Iuxta latè à nobis tradita diſp. 21. Ducor autem ad cenſendum eſſe neceſſarium ita integrè dotem augeri, quod nullum alium ſenſum videantur ea verba poſſe facere: *Illius dotem vſque ad quantitatem ſecundum qualitatem dictæ M. competentem* 6

petentem augere intendat. Nam cùm verbum, augere, cadat ſupra dotis quantitatem, & ponatur particula, vſque, iuncta cum quantitate illius dotis augenda, complectitur totam dotis quantitatem, quæ deerat, vt ſi competens iuxta fœminæ qualitatem. Et ſit aliquid huic augmento deficiat, non verè dicetur aucta dos, vſque ad quantitatem competentem qualitati fœminæ. At ſecus exiſtimarem ſi clauſula diceret velle virum augere competenter dotem fœminæ. Quippe ea verba non important integram quantitatem ſupplendam eſſe: ſed augmentum illud dotis ſupplendum, eſſe competens, & conſideratione dignum attenta qualitate fœminæ. Quare ſatis eſſet, ſi aliqua ex parte augeretur dos, dummodo illa pars reputaretur alicuius momenti, & digna qualitatis fœminæ. Sicut donum aliquod competens vocamus, quod correſpondet dignitati perſonæ, cui mittitur. Et hunc ſenſum faciunt verba, quæ aliquando in his diſpenſationibus ſolent poni: *Et quidam conſanguineus dotem huiuſmodi iuxta ſtatus ſui conditionem augere vult.* Satis enim eſſet iuxta proximè dicta, ſi augmentum licèt non ſit integrum & plenum, ſit tamen eius qualitatis, vt dignum ſit ſtatu fœminæ, illique competens.

7 Ex quo deducitur, teneri ordinarium examinare diligéter huius cauſæ veritatem, diſcutiendo an id augmentum promittens ſit illud ſoluendo: & faciat vt id ſcriptura publica promittat, muliere acceptante, vt verificetur dotem eſſe auctam: prout petitur in hac diſpenſatione. Et aduertat etiamſi maritus habeat filios ex alio matrimonio, & quantitas hæc excedat quintum bonorum, in quo ſolo poteſt in hoc regno filiis præiudicare, nihil obeſſe poteſtati quantitatis huius promittendæ. Quia cùm detur ob cauſam onerosam, nimirum, vt Pontifex diſpenſet, extrahitur de toto bonorum aceruo, etiam in filiorum præiudicium. Vt probauimus lib. 6. diſp. 8. n. 5.

8 Qualiter autem quando ſcandalum oriturum non inito matrimonio allegatur pro cauſa, id ſcandalum intelligatur? diximus diſp. 19. n. 10. Et an ſi data opera aliquid fiat, vt ſequatur infamia fœminæ, vel copula habeatur, vt vel ſic detur cauſa facilioris diſpenſationis: & quid, quando illa ſpes ab altero ſolo concipitur? dixi diſp. 25. n. 31. & 38.

9 Tertia clauſula relata non continet prohibitionem, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, recipiendi cuiuſcumque muneris ab ordinario cui hæc diſpenſatio exequenda committitur. Quamuis enim in principio literarum vſus ſit Pontifex verbo, monemus, quod ſolum conſilium importare videbatur. At in fine ſuam præcipiendi intentionem expreſſit, fulminans excommunicationem in facientem contrarium. Circa quam poteſt dubitari an licita ſit conſuetudo, quæ in aliquibus diœceſibus inoleuit accipiendi ſcuti aurei, alteriuſve quantitatis pro labore, quem prædictus officialis diœceſanus ſubit in teſtium informatione recipienda ad verificanda narrata in precibus, & in ea diſpenſatione expedienda? *Nauar. l. 1. conſiliorum, in 2. edit. tit. de reſcriptis, toto conſil. vlt.* negat id recipere licere. Ducitur primò. Quod huius clauſulæ verba omnem muneris ac præmij receptionem excludant. Secundò, quia *c. Statutum §. Inſuper. de reſcript. in 6.* interdicitur omni iudici Eccleſiaſtico delegato cuiuſcunque muneris aut ſtipendij receptio, præter eſculenta & poculenta gratis oblata, quæ paucis diebus conſumi poſſunt: & præter itineris expenſas, ſi cauſa delegationis è domicilio exeat.

10 Sed id licere ſuſtinuerunt quidam viri docti, quos tacitò nomine refert *Nauar. n. præced. allegatus.* Et alij viri docti à me conſulti. Ducuntur, quod prohibitio huius clauſulæ loquatur de munere, aut præmio: atque ita de muneribus, quæ in gratitudinis præmium, ſponte offeruntur. At quod eſt laboris impenſi ſtipendium, non eſt remunerationis præmium, nec muneris rationem habet. Deinde, quod mens Pontificis in hac prohibitione ſit, ne muneribus corruptus & excæcatus ordinarius, minùs bene munus ſuum obeat. At ſtipendium laboris iure vel conſuetudine debitum non corrumpit iudicē, nec ipſum à recto deſiſtere obligat.

11 Exiſtimo hanc poſteriorem ſententiā eſſe veriſſimam. Tum propter rationes adductas. Tum etiam quia *c. Statutum, §. ſuper, de reſcript. in 6.* cui innititur contraria ſententia, non loquitur de quocumque iudice delegato, ſed de delegato per literas iuſtitiæ ad litem inter partes agitandam. Qualis non eſt hic. Adde, eſto de quocumque delegato loqueretur, iam conſuetudinem obtinuiſſe, vel ſaltem declaraſſe, hoc ſtipendium recipi poſſe.

12 Sed dubitabis, an poſſit hic delegatus ad exequendam diſpenſationem recipere ea eſculenta & poculenta, quæ paucis diebus conſumi poſſunt, permiſſa iudicibus delegatis *d. c. Statutum. §. Inſuper.* Videtur enim id licere. Quia per clauſulam huius diſpenſationis non videtur derogatum illi permiſſioni iure communi contentæ: eo vel maximè, quòd ratio eius ſit, non præſumi fore, vt iudex tam modicis muneribus corrumpatur. Quæ eadem in hoc delegato militat. At credo id non licere. Ducor, quia is textus (vt nu. præced. dicebam) loquitur in delegato ad lites, quæ commiſſio cùm diu duret, magnique ſit laboris, magno ſtipendio digna erit: atque ideo reſpectu eius ea eſculenta & poculenta nullius conſiderationis reputantur. Quod ſecus eſt in noſtro caſu, in quo expeditio diſpenſationis communiter eſt breuiſsima & facillima. Atque ideo reſpectu eius ea munera reputarentur magni momenti. Secundò, quia clauſula huius diſpenſationis expreſsè ait: *Cuiuſcumque muneris,* & ſtatim, *A quo abſtinere omnino* vbi pondero dictioné vniuerſalem, cuiuſcumque, quæ omnia dona amplectitur: & dictionem, omnino, quæ eſt dictio præciſa, & ſignificat ſine vlla exceptione, ſine remedio, & ad vnguem. (vt probauimus l. 1. diſp. 32. n. 6.) Tandem, quia cum iudici ad lites delegato interdicatur ibi ſtipendium à partibus recipiendum, iuſtum fuit ea eſculenta & poculenta ei permitti. At in noſtro caſu permittitur ſtipendij debiti receptio. Ergo meritò alia eſculentorum & poculentorum receptio denegatur.

13 Quamuis autem iudex ad lites delegatus teneatur munera recepta contra prohibitionem *d. c. Statutum*, reſtituere: vt *ibi §. Si quid autem*, ſtatuitur. At officialis has diſpenſationes expediens non tenetur munera ſponte oblata reſtituere. Quia (vt n. 11. probauimus) prohibitio *d. c. Statutum*, non loquitur in hoc caſu. Quare hic tantum delinquit contra prohibitionem huius clauſulæ, quæ ſolam contrauenienti excommunicationem imponit, nec vllum verbum habet quo dominij tranſlationem impediat.

14 Nec contraueniret huic clauſulæ, & ideo non incurreret illius excommunicationem, ſi expedita omnino diſpenſatione, & ita finita delegatione munera reciperet. Quòd ceſſet iam prohibitionis cauſa. Quod in iudice delegato, de quo loquitur textus *d. c. Statutum*, notarunt *Dominicus ibi §. Inſuper, n. 10. Franciſcus ibi n. 10.*

15 Quarta clauſula eſt, *Si per informationem preces veritate niti repereris, ſuper quo tuam conſcientiam oneramus.* Circa quā difficultas eſt, an deſideretur cognitio iudicialis veritatis harum precum, ſumptis teſtibus iuramento aſtrictis coram notario? Atque eam deſiderari, poteſt probari ex omnibus à nobis adductis li. 3. & diſp. 8. n. 3. At eam non requiri exiſtimo, ſed ſatis eſſe, ſi extraiudicialiter iudex hic informetur, certiorque fiat de harum precum veritate. Vt latè probaui in ſimili caſu ea diſp. 8. n. 4. vbi n. 5. inde intuli poſſe fieri ſine ordine, & ſine iudicij figura, & teſtibus non receptis in forma iudicij, nec iurantibus. Et n. 6. explicui qualiter poſſit fieri extra diœceſim. Et ratio eſt, quia ſicut in illo caſu cognitio cauſæ diſpenſationis cōmittitur conſcientiæ iudicis, eſtq; ad eius conſcientiam informandam: ita & in hoc: vt conſtat ex illis verbis, *Super quo conſcientiam tuam oneramus.* Pro qua etiam parte optimè facit *Pariſius con. 58, n. 55. vol. 4.* vbi ait in mandato diſpenſandi ſuper matrimonio, executorem aſſumere

partes

partes iudicis minimè cogi, at debere ſe de precum veritate informare.

16 Hinc infertur, hoc diſtare inter examinationem veritatis precum diſpenſationis fori interni & fori externi. Quòd in illa ſola partis informatio accipienda ſit. Vtpote, quæ occultè omnino facienda eſt, & ſolius fori interni leges ſequitur. In hac autem, vtpote quæ publica eſt, & leges fori externi, in quo conceſſa eſt, ſequitur, ex aliorum teſtimonio certior faciendus eſt iudex. At vtraque conuenit, quod neutra notario nec iuramento teſtium indigeat. Quod ſi notoria eſſet precum veritas, vel aliunde de ea iudici conſtaret, nulla opus eſſet informatione. Quia iam conſcientiæ iudici ſatisfactum eſt. Et per ea quibus vtrumque probauimus loquentes de diſpenſatione in foro conſcientiæ, diſp. præc. n. 24. Vbi autem ignarus veritatis precum diſpenſaret, quamuis preces in ſe veræ eſſent, non valeret diſpenſatio: vt in diſpenſatione fori conſcientiæ probauimus diſp. præced. n. 26.

17 Quinta clauſula relata n. 1. eſt, *Conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuſcùque non obſtantibus.* Circa quam ea eſt difficultas, qualiter hæc derogatio obſtantium generalis ſatis ſit ad valorem huius diſpenſationis conceſſæ circa gradus conſanguinitatis vel affinitatis interdicto. *c. Non debet de conſangu. & affinit.* Ratio dubitandi eſt. Quòd ea prohibitio ſit à Concilio generali indicta; nec in hac clauſula fit vlla mentio Concilij generalis. Cùm tamen conſtet per clauſulam nullam generalem derogari decreto Concilij, ſed opus eſſe ſpecifica eius mentione. (vt probauimus lib. 3. diſp. 26. n. 7.) At dicendum eſt abſque dubio hoc non obſtare valori diſpenſationis, ſed per eam clauſulam derogari decreto Concilij generalis, relato *d. c. Non debet.* Quippe ea regula, vt deſideretur ſpecifica Concilij mentio, quo ei derogatum cenſeatur, fallit, quando Pontifex diſpenſat in ſpeciali & certo caſu contra Concilij generalis prohibitionem: vt optimè relato Felino docet *Loazes de matrim. Regis Angl. dub. 16. n. vnic.* Et ratio eſt. Quia cùm clauſula generalis prædicta nequeat vera reddi niſi in eo ſolo caſu contra Concilij prohibitionem, debet hæc generica derogatio reputari pro ſpecifica & expreſſa *l. 2.* vbi *Iaſon* multa cumulat, *ff. de liber. & poſth.* aliàs diſpenſatio hæc nullius foret momenti.

18 Sexta clauſula eſt, *Vt matrimonium inter ſe publicè, ſeruata forma Concilij Tridentini, contrahere valeant, diſpenſa.* Circa quam clauſulam aduerte 1. non continere diſpenſationem omnino conſummatam, ſed mandatum diſpenſandi: ac proinde matrimonium non valiturum, ſi ineatur, antequam officialis, cui hæ literæ diriguntur, diſpenſet; vt dixi diſp. 30. num. 12.

19 Secundò aduerte, cùm matrimonium hoc nondum initum ſit, ſeruandam in eo nó ſolam ſubſtantialem formam *Tridentini ſeſſ. 24. c. 1. de matrim.* quæ eſt, vt celebretur coram parocho & duplici teſte: ſed etiam accidentalem ibi ſtatutam, nimirum, vt denunciationes præmittantur. Quia nulla eſt ratio, cur in hoc præmittendæ non ſint, ſicut in aliis matrimoniis abſque diſpẽſatione initis præmittuntur. Nam vltra impedimentum in literis expreſſum poſſet aliud quoque ſaltẽ impediẽs adeſſe. Nec tamẽ per hanc clauſulã tollitur ordinario facultas diſpenſandi ex iuſta cauſa in illis denunciationibus. Quia forma in eo Tridentini decreto ſtatuta eſt, vt præmittantur, niſi ordinarius diſpenſarit. At ſi officialis diſpenſaret in eo impedimento iuxta huius clauſulæ tenorem, vt ſeruata forma Tridentini illi contraherent: imò explicando, vt præmiſſis denunciationibus: ſi eis omiſſis contraherent coram parocho & duplici teſte, valeret vtique matrim. Quia cùm ea forma iure Tridentin. inſit, etſi non explicaretur, nec explicetur alio modo ſpeciali quàm ineſt, non inducit formam & conditionem (vt probauimus l. 3. diſp. 33. n. 3.) Præterea licèt importaret conditionem, cùm petatur tanquam forma in Tridentino expreſſa, non aliter accipienda eſt, quàm ibi exprimitur. At in Tridentino petitur denunciationes præmitti tanquam formam accidentariam, cuius omiſſio ſubiacet culpæ lethali, non tamen irritat matrimonium.

Imò quando conceditur diſpenſatio in foro externo 20
vt matrim. prius publicè, ac præmiſſis denunciationibus initum cum impedimento dirimenti, iterum ineatur: ſicut iterum coram parocho & teſtibus eſt ineundum, ſic etiam ſunt iterum præmittendæ denunciationes. Quòd prius matrim. perinde ſit, ac ſi initum non fuerit. Quod tamen limitarem, niſi paulò ante in priori matrimonio inualido præmiſſæ eſſent. Nam moraliter tunc præmitti cenſentur. Cùm ad hoc ſolùm præmittantur, vt impedimentum, ſi quod ſit, detegatur. Qui finis ex paulò ante præmiſſis obtinetur. Secus verò ſi multum temporis ſpatium tranſiiſſet. Sicut etiam quando nullum eſſet initum matrimonium, ſi vt iniretur præmitterentur denunciationes, & multo temporis ſpatio differetur matrimonium, crederem aliàs denunciationes neceſſarias fore. Quod poſſet poſt priores factas ortum eſſe aliquod impedimentum. Atque ita prioribus tamdiu præmiſſis non ſatisfieret intentioni Eccleſiæ ſtatuentis eas præmitti. Quòd ſi quæras, quodnam cenſendum ſit longum tempus? Reſpondeo id arbitrio prudentis relinqui attenta contrahentium conditione eo ſolo ſpectato, vt illa attenta non ſit moraliter periculum noui impedimenti dirimentis, aut impedientis orti à tempore priorum denunciationum. Et rariſſimè trimeſtre reputarem longum tempus.

An verò præmiſſis in priori matrim. irrito benedictio- 21
nibus nuptialibus ſint in hoc poſteriori publicè contracto iterandæ? dixi lib. præced. diſp. 81. n. 25. & 26.

V I I. clauſula relata n. 1. eſt, *Dummodo propter hoc ipſa M.* 22
rapta non fuerit. De cuius clauſulæ intellectu ſatis diximus diſp. 25. n. 17. & duplici ſequenti.

V I I I. clauſula eſt, *Prolem ſuſcipiendam exinde legitimam* 23
nunciando. Quamuis hæc clauſula non adderetur, proles eſſet legitima quoad omnia in vtroque foro: vtpote habita ex matrimonio cum legitima pro vtroque foro *diſpenſatione* contracto. Quando autem proles legitimaretur ante id matrim. ſuſcepta, vel ex alio irrito, nunc autem inſtaurato pro vtroque foro, conſtat ex dictis diſput. tota 7. & diſp. præced. n. 47. & ſeq. Ex quibus locis conſtat, ſi nullo inito matrimonio legitimetur, fore tantum quoad ſpiritualia legitimam in vtroque foro: niſi eſſet in locis iuriſdictionis temporalis Pontificis, atque is explicaret legitimare ſe quoad temporalia quoque. Si verò ſuſcepta ſit ex matrimonio [illegible] mala fide vtriuſque contracto legitimatio erit, quoad ſola ſpiritualia in vtroque foro, niſi Pontifex diſpenſaret in ipſa matrimonij radice: aut eſſet in locis ſuæ temporalis iuriſdictionis, & exprimeret ſe velle etiam, quoad temporalia legitimare. In quibus caſibus legitimatio erit, quoad omnia. Si verò alter parens in bona fide fuit, quamuis Pontifex non legitimaret, erit proles, quoad omnia in vtroque foro legitima, & quoad vtrumq; parentem: at parens, qui in mala fide fuit, non gaudebit iure legitimi parentis.

I X. clauſula eſt n. 2. relata, quæ apponitur in diſpenſa- 24
tionibus abſque cauſa conceſſis. *Ipſi ex certis rationabilibus cauſis eorum animum mouentibus cupiunt inuicem matrimonialiter copulari.* Circa quam dubitatur, an ordinarius debeat petere eam verificari. Pars affirmans videtur ſuaderi ex iis, quæ ſtatim adiunguntur. *Diſcretioni tuæ mandamus, vt te de præmiſſis diligenter informes, etſi per informationem precũ veritate niti repereris, &c.* At dicendum eſt, eas rationabiles cauſas, quibus illi ducuntur, nequaquam eſſe probandas: nec iudicem aliquid, vel ab impetrantibus diſpenſationem, vel ab aliis circa eas debere inquirere. Ducor quia quoties princeps profitetur ſe gratiam largiri ob ſeruitia ſibi impenſa, vel ex certis cauſis, non declarando in ſpecie, quæ illa ſint, ſunt verba generalia non vt probentur appoſita, ſed potius ad quondam honeſtatis ſpecimine induendam gratiam. Vt optimè docent *Oldradus*

conſil.

conſil.5.fin. Staphilæus de lit. gratia, tit. de vi & effectu clauſularum, in princ. n.6. Rebuffus praxi benef. tit. de clauſulis mandatorum n.6. Et colligitur apertè ex textu *l. Quod venditor. 39. ff. de dolo malo, l. Sciẽdum 19. in 1. reſponſo, ff. de ædilitio edicto.* Nec obſtat clauſula ſuperaddita, *De præmiſſis te diligenter informes.* Quia ea refertur ad impedimentum, quod allegatur, in quo diſpenſandum eſt, & non ad omnia præmiſſa. Et quamuis generaliter apponatur eodem modo, quo in diſpenſationibus ex certa cauſa conceſſis: id tamẽ eſt ex notariorum ſtylo, & non vt æquè in vtraque diſpenſatione ad omnia præmiſſa referatur. Cuius ſignum eſt, quod quando Pontifex vult cauſas verificari, eas in ſpecie narrat: atque fruſtra ſine cauſa concederetur, ſi eæ cauſæ generales eſſent verificandæ.

25 Vltima clauſula relata nu. 3. continet contrahentium qualitatem, dum allegant ſe eſſe nobiles, aut ex nobili genere natos, aut ex ſui oppidi principalioribus. De cuius clauſulæ intellectu diximus diſputatione 19. nu. 6. Circa quam dubitatur, an probanda ſit hæc cauſa? Et probanda videtur ex doctrina *Chaſſanæi in conſuetud. Burgũdiæ, rubrica 1. §.5. à n.159. vſque ad 161.* vbi docet licet in collatione beneficij non irritetur gratia, quod impetrans narrarit falsò ſe nobilem, ſecus tamen eſſe ſi ea cauſa falsò allegata obtinuerit diſpenſationem ad plura beneficia. Quod ad beneficij collationem non conferat nobilitas: at confert præbens iuſtam diſpenſandi cauſam ad plura. Cùm ergo nobilitas iuſtam diſpẽſandi cauſam in mattimonio præbeat: (vt probaui diſp. 19. num. 5.) ea in precibus narrata eſt verificanda. Sed dico eam cauſam non eſſe verificandam, quando priori modo num. 3. relato narratur: ſecus quando poſteriori modo ibidem citato. Ducor, quod in priori modo ea contrahentium qualitas referatur merè narrando, & non per modum cauſæ vel conditionis: vt ex ipſo tenore cõſtat, ibi: *Ipſi qui ex principalibus citatis exiſtunt.* At quando qualitas narratiuè exponitur, & non per modum conditionis, minimè eſt probanda. Vt docent *Innoc. cap. finali, ſtatim in princip. de præſumpt. & ibi Felinus, n.33. Bald. l. Neque natales 10. fine, C. de probat. Rebuffus in concordatis,* vbi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verbo, Morum honeſtas, ſtatim in principio.* Adde eam qualitatem non referri tanquam cauſam, ſiquidem poſtea additur: *Et certis rationabilibus cauſis.* Et ea diſpenſatio abſq; cauſa conceditur. At in poſteriori modo explicatur qualitas inter cauſas, ex quibus ea diſpenſatio conceditur, & dicitur eam aſſeri à contrahentibus, ibi: *Aſſerentes ſe ex principalibus ciuitatis exiſtere.* At in gratiis Apoſtolicis diſtat multũ, quando aliquid narratur in præfatione per verbũ impersonale, dicẽdo, Vt aſſeritur: vel non per impersonale, dicẽdo, Vt aſſeris, vel Vt aſſerunt proponentes: vel Vt ab ipſis aſſeritur. Quia quando per verbum impersonale ponitur, ea res non eſt probanda. Secus quando non per verbum impersonale. Vt bene tradunt *Rebuffus in concordatis,* vbi de forma mandati Apoſtolici, *ſuper verbo, Omnia & ſingula, verſ. Nota tamen, Nauar. c. Si quando, exceptione 3. nu. 2. de reſcript. & alios referens Maſcardus de probat. concl. 888. n.40.* Cùm ergo in hac clauſula ponatur hæc qualitas tanquam aſſerta ab ipſis contrahentibus, eſt verificanda.

DISPVTATIO XXXVI.

Cuius expenſis diſpenſatio impetranda ſit: & quando à fide matrimonij data reſidens teneatur eas integrè ſoluere?

SVMMARIVM.

Diſpenſatio communi conſenſu etiam tacitè obtenta, an ſit communibus expenſis ſoluenda: ſitq; tacitus, quando datam ab altero fidem alter acceptat, n.1.

Quid, ſi alter ratione legati, aut maioratus, teneatur ad id matrimonium, num.2.

Quid, ſi altero inſcio impetrata ſit, n.3.

Reſiliens iuſtè abſque alterius culpa, an teneatur illi refundere partem, quam ſoluit, n.4.

Quid, ſi fidem dederit, cum firmo aut dubio ingrediendi religionem propoſito, num.5.

Quid, ſi alter alteri culpabilem reſiliendi cauſam præbeat, n.6.

An is cuius culpa euenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur, teneatur ſuis expenſis procurare diſpenſationem, n.7.

An deflorans virginem vel mulierem bonæ famæ, aut eam infamans, fide matrimonij data, poſſit ingredi religionem, & ſi ingrediatur, teneatur integras diſpenſationis expenſas ſoluere, n.8.

Quid, quando defloratio fuit ſpontanea, aut precibus lenibus, non data fide matrimonij, at poſtea data eſt, n.9.

Quid, ſi in hoc caſu pecunia promiſſa ſit, & poſtea loco pecuniæ matrimonium, num.10.

Quid, ſi defloratio fuit vi aut dolo, & poſtea eſt matrimonium promiſſum, num.11.

An in foro externo is dolus præſumatur, & cogendus ſit deflorator, ne ingrediatur religionem, ſed eam ducat, n.12.

An ſponſalia probentur teſtibus ſingularibus, n.13.

DE hac re latè egimus lib. diſp.5.num.21.37.& à nu. 1
32. vſque ad 34. Et ideo breuiter omnia ibi dicta ſummatim complectar, remittens latius videnda ad eum locum: addamque aliqua ibi non tractata. I. Concluſio ſit. Quando communi conſenſu impetrata eſt diſpenſatio, etſi de expenſis nil conuentum ſit, expenſis vtriuſque æqualibus ſoluenda eſt. Ratio eſt clara. Quod negotium ſit commune. Intelligo autem communem conſenſum, non tantùm expreſſum, ſed etiam tacitum. Vt ſi quis promittat conſanguineæ matrimonium, eo ipſo quod illa acceptat, conuenitur tacitè de diſpenſatione impetranda, vtpote quæ ad illius exequutionem neceſſaria eſt. Et ideo communes debere eſſe expenſas, defendimus l.5. diſp.5. n.37.

Hinc tamen excipiendum eſt, niſi alter ratione alicuius 2
legati, vel ſucceſſionis in maioratum, grauatus ſit ad id matrimonium. Vt ſi legatarius vel maioratus ſucceſſor ea conditione inſtitutus ſit, vt conſanguineam aliquam ducat; tunc enim totas diſpenſationis expenſas facere tenetur. Quippe eo ipſo quod aliquid exequendum grauatus eſt, cenſetur eo ipſo grauatus ad omnia illa, quæ ad exequutionem deſiderantur. Et ſic probauimus lib. 5. diſp.5. num.21.

II. Concluſio. Si non communi conſenſu expreſſo, 3
nec tacito, fuit impetrata diſpenſatio, ſed alteruter deſiderans perſonæ conſanguineæ matrimonium, ipſa inconſulta impetrauit, ſoli impetranti integras expenſas ſoluere incumbit. Vt dixi lib. 5. diſp.5. n.33. Quia cùm alter eius matrimonij inſcius fuerit, nec tacitè nec expreſsè ad expenſarum partem ſe aſtrinxit. Et quamuis matrimonium poſtea initum cedat in vtriuſque vtilitatem, cum pars inſcia nil pepigerit, poteſt abſque onere vllarum expenſarum, beneficio in ſe ab impetrante diſpenſationem collato vti. Quod tamen intelligerem, ſi tempore quo conuentum eſt de matrimonio, norat alter diſpenſationem impetratam. Si enim id ignorabat, tenebitur ad expenſarũ partem. Quia cùm diſpenſationem in commune vtriuſque bonum neceſſariam eſſe noſſet, nec impetratam ſciret, tacitè ſe obligauit ad expenſarum partem: & per accidens eſt, vt impetrata iam ſit.

III. Concluſio. Quando alter iuſtè reſilit à fide matri- 4
monij data abſque alterius culpa, non tenetur illi partem expenſarum, quam ſoluit, reficere, ſed vtriuſque eſt ſuam partem ſoluere. Vt ſi reſiliat amplectendo opinionem probabilem dicentem hanc promiſſionem non obligare, vel tranſeundo ad religionem, vel quod alter in deformitatem notabilem inciderit. Hanc amplexus ſum lib. 5. diſp. 5. n. 33. tanquam probabiliorem, contra aliam ſent. ibi nu. 32. relatam.

IV. Concluſio. Si alter doloſè contraxerit, quia nimi- 5
rum habebat animum reſiliendi etiam licitè, vt ingrediendo religionem ſiue ante initum matrimonium, ſiue ante illius conſummationem, tenetur alteri partem expenſarum, quam ſoluit, refundere. Ratio, quia licèt ius habeat ingrediendi religionem, at non habuit ius decipiendi alterum, efficiendo vt inanes expenſas faciat, niſi animum habeat ſeruandi alterum indemnem. Et idem crederem, quando dubius eſſet tem-

pore contractus, an ingreſſurus eſſet poſtea religionem. Et ratio eſt, quia tunc contractus non eſt æqualis. Cùm alter firmum ſtandi promiſſis animum habeat, hic autem ancipitem. Et ſi alter eius dubij conſcius eſſet, nullatenus ſe ad expenſas obligaret, ſed ea lege pactum iniret, vt in reſilientem integrarum expenſarum onus reiiceretur.

6 V. Concluſio. Si alter culpabilem alteri reſiliendi cauſam præbeat, ita vt reſiliens nequeat abſque damno proprio & dedecore id matrimonium inire, tenetur, qui in culpa fuit, integras expenſas ſoluere. Vt ſi ſponſa fornicetur. Quia culpa ſua cogit alterum reſilire. Quod probaui eodem lib. 5. diſp. 5. nu. 34. vbi ſecus eſſe dixi, quando ſponſus fornicando præberet iuſtam reſiliendi anſam ſponſæ, & ipſa reſiliret. Quia etſi iuſtè, liberè tamen reſilit, vt pote, quæ nullam honoris alteriuſve rei iacturam facit illi nubens.

7 IV. Concluſio. Is cuius culpa euenit impedimentum, ne ſponſalia perficiantur, in caſu, in quo tenetur procurare diſpenſationem, quam explicui lib. 1. diſp. 56. n. 4. tenetur ſuis expenſis illam impetrare. Quia in culpa illius impedimenti fuit.

8 Sed difficultas eſt, quando vir, qui virginem deflorauit, ingreditur poſtea religionem. Hæc pendet ex cognitione, quando culpæ tribuendus ſit hic ingreſſus: tunc enim conſtat hunc teneri integras diſpenſationis expenſas ſoluere, vtpote, qui nō eſt vſus iure ſuo. Secus quando culpa vacat, iuxta dicta nu. 4. Et ita declarando quando culpa vacet, manebit ſubinde expoſitum, quando non teneatur partem expenſarū reſtituere à fœmina ſolutam. Quod in quadruplici caſu poteſt tractari. Primus eſt, quando fidem dans deflorauit virginem ſub ea ſpe, vel mulierem bonæ famæ cognouit, vel ita erga eam ſe habuit, vt notabilem illa famæ iacturam patiatur ipſo ingrediente religionem. Et de hoc caſu ſatis egimus l. 1. tota diſp. 44. vbi id eſſe iniuſtum probauimus, licèt ineat matrimonium, & ante conſummationem ingrediatur. Et ita tenebitur reſtituere expenſas.

9 II. Caſus eſt, quando nulla matrimonij fide data, virgo conſentiens deflorata eſt, aut precibus non inducentibus reſtituendi obligationem: & poſtea deflorator matrimonium illi promiſit. Et in hoc caſu exiſtimo eum in foro conſcientiæ poſſe ingredi religionem, & ſic non teneri ad partem expenſarum reſtituendam (quid autem ſit in foro externo dicemus n. 12.) Ducor, quod cùm nullatenus ad id matrim. teneretur, ſed ea obligatio ex mera liberalitate proceſſerit, quamuis ſumpta anſa ex præcedenti delicto, quod nullam iniuriæ rationem habeat in ſe imbibitā, nec ad reſtituēdum aliquid obligabat, includit tacitam conditionem, niſi tranſitus ad religionem placuerit. Et ſibi imputet fœmina damnum honoris, quod patitur: id enim non ex ingreſſu alterius in religionem, ſed ex defloratione, cui volens conſenſit, naſcitur.

10 III. Caſus eſt. Quando defloratio fuit ſpontanea, nec data matrimonij fide, ſed ſola aliqua ſumma pecuniaria promiſſa, at poſteà deflorator matrimonium promiſit loco illius ſummæ pecuniariæ. Et in hoc idem dico quod in præcedenti caſu dixi. Quia ad matrimonium nulla prorſus obligatio præceſſit, nec defloratio iniurioſa fuit, illique ſatisfit ſola pecunia promiſſa. Matrimonij autem promiſſio loco illius facta retinet implicitam conditionem, quam ſuaptè natura habet, niſi promittens ad religionem tranſeat. Quare ſatisfaciet hic ad religionē tranſiens reddēs pecuniam prius promiſſam, & ſolam expenſarum partem, quam ſoluere tenebatur. Quod ſi ſoluendo non fuerit, & ſpes fuerit fore ſoluendo, ſi in ſeculo aliquantulum demoretur, tenebitur demorari donec ſoluat, inſtar aliorum rei pecuniariæ debitorum. Nec obſtat hanc obligationem matrimonij, tanquam ſubrogatam obligationi pecuniæ, debere eius naturā ſapere. Quia ſapit ad hunc ſenſum, quia ſicut pecunia illa debebatur, ita & executio eius promiſſionis: non tamen eodem modo. Quia illi non ineſt iure conditio, niſi tranſitus ad religionem placeat? quæ tamen ineſt huic.

Vltimus caſus eſt, quando defloratio fuit iniurioſa, nempe, violentia, aut precibus violentiæ æquipollentibus, aut dolo, & poſtea deflorans, vt ei iniuriæ ſatisfaciat promiſit ei fœminæ matrimonium. Et in hoc euentu exiſtimo ſi ſua ſponte & non metu coactus id promiſit, non poſſe illum tuta conſcientia ad religionem tranſire, etiam ſi matrimonium ineat, & ante conſummationem tranſire velit: & ita ſi de facto profiteatur, tenebitur ad totas diſpenſationis expenſas. Sicut dixi in 1. caſu relato num. 8. Ducor, quod cùm hic ex vi iniurioſæ deflorationis teneretur vel eam fœminam ducere, aut eius dotem augere: iuxta *c. 1. de adult.* & poteſt latè videri in *Gutierrez, quæſt. canon. lib. 1. c. 37. à nu. 7.* Ea matrimonij promiſſio nequit dici liberalis, ſed verè ſatisfaciens iniuriæ violationis, & ex vi illius debita, quamuis non determinatè, ſed ſub diſiunctione. Quare cùm deflorans promittit poſtea fœminæ acceptanti matrimonium, non imponit ſibi nouam omnino obligationem, ſed deſiunctiuam determinat ad alteram illius partem. Ergo contra hanc obligationem quam ſibi voluntariè elegit imponendam, vt ſatisfaceret grauiſſimæ iniuriæ, non poterit ad religionem tranſire, cum damno fœminæ: quæ iure optimo poteſt quamcumque aliam iniuriæ ſatisfactionem reſpuere. Et confirmatur, quia cùm in hoc caſu magis iniurioſa fuerit violatio, vtpote violenta, quam dum ſua ſponte fœmina conſenſit promiſſo ſibi matrimonio, & eadem promiſſio ſit iam facta: ſicut non poteſt reſilire tranſiens ad religionem, quando fœmina ſponte conſenſit præcedenti ea promiſſione, ratione iniuriæ fœminæ: ita ratione maioris iniuriæ ex violatione coacta illatæ id non poterit, quando promiſſio matrimonij in illius ſatisfactionem ſubſecuta eſt. Id enim quod ſemel placuit, nequit amplius in grauem fœminæ iniuriam diſplicere. Dixi, quando ſua ſponte, & non metu coactus promiſit. Quia cùm ſecluſa ea promiſſione non teneretur ad matrimonium, & ſic non haberet impedimentum ad licitum religionis ingreſſum: nec ea promiſſio impediet. Quia ob coactionis iniuriam minimè obligat. Et quamuis in foro externo non *iuuaret*, niſi metus in virum conſtantem caderet: at *in foro* conſcientiæ ſufficeret metus leuis, ne obligetur ea (vt probauimus lib. 4. diſput. 9. num. 4.) Dixi etiam quando fuit defloratio virginis. Quia ſi viduam honeſtam aut aliam non virginem ſic violenter abſque matrimonij fide cognouiſſet, licet poſtea promitteret illi matrimonium in ſatisfactionem, poſſet ingredi religionem, & alio modo ſatisfacere iniuriæ illatæ. Quod cùm nullo modo teneatur ad matrimonium, (in virginis enim deflorationem id ſpecialiter ſtatutum eſt *c. 1. de adult.* vt ad id vel ad dotem teneatur deflorator, ratione grauioris iniuriæ) quam ſi vi cognoſcatur, quæ non erat virgo, ea promiſſio ſit omnino voluntaria, & ſic habet imbibitam tacitam conditionem, niſi tranſitus ad religionem placuerit. 11

12 Hinc deducitur, eum, qui virginem deflorauit etiam conſentientem, & poſt defloratam dedit fidem matrimonij etſi in foro conſcientiæ poſſit ad religionem tranſire, (vt num. 9. diximus) in foro externo compellendum eſſe ne trāſeat, ſed defloratam ducat: niſi ipſe probet eam non fuiſſe virginem, aut ſponte conſenſiſſe. Ratio eſt, quia quando dolo aut vi deflorat, eſt ad hoc compellendus (vt num. præcedenti diximus.) At quantumcumque ipſe alleget eam non fuiſſe virginem, aut conſenſiſſe, ei non creditur, niſi legitimè probet: ſed præſumitur in foro externo ea virgo, & ſeducta. Vt ex *l. vn. ad fin. C. de rapt. virg.* probant *Abb. c. 1. n. 2. de adult. & ibi Anan. nu. 2. Nauar. ſum. c. 16. n. 16. Anton. Gomez lib. 80. Tauri num. 10. Gutierrez* dicens eſſe omnium, *quæſt. canon. lib. 1. c. 37. num. 11.* Ergo in foro externo deflorator non probans contrarium, ſuccumbet, & compelletur vt relicta religione eam ducat. Temperarem tamen, niſi inter deflorantem & virginem eſſet aliquod impedimentum ad matrimonium, vt ſi eſſent conſanguinei. Tunc enim promiſſio illa fuit omni-

no

no voluntaria, quamuis illa per iniuriam deflorata eſſet. Quia textus *cap.1. de adulter.* obligans ad ducendā fœminam dolo defloratam:non loquitur in hoc euentu. Cùm enim inter hos nequeat matrimonium conſiſtere, non poteſt ad illud obligare. Atque adeò cùm promiſſio fuerit omnino voluntaria, ceſſat ratio tradita num. præcedenti. Et procedunt, quæ num.9. tradidi, vt poſſit is, in vtroq; foro impleta ea promiſſione, ad religionem trāſire.

Hæc autem matrimonij promiſſio & quæcunq; ſponſalia non probantur teſtibus ſingularibus, neque ex iis imperfectis probationibus integra & plena coaleſcit, vt probant *Alex.toto conſ.143.vol.2.*& multos allegans cōtra alios oppoſitum ſentientes, *Ant.Gabr.tom.3. commun.l.1.t. de probat.concl.1.n.36.*

LIBER NONVS
DE REDDITIONE DEBITI CONIVGALIS.

Diuiſio Libri.

CVM hactenus diſputatum ſit de requiſitis ad conſtituendum matrimonium:& de ſecundis nuptiis: iam de effectu ac obligatione conſurgente ex matrimonio inter ipſos coniuges, nempe mutuæ debiti coniugalis redditionis ac cohabitationis diſſerendum eſt. De qua præſens liber diſputat. Hic autem ordo ſeruandus eſt. Primò diſſeretur, an actus coniugalis ex ſe ſit licitus & obligatorius. Deinde de obligatione ad cohabitandum. Poſtmodum, quia actus quicumque bonus poteſt ex circumſtantiis vitiari, diſputabitur de circumſtantiis, ex quibus reddatur actus coniugalis vitioſus, nec teneatur coniux ex actus ad debiti redditionem. Tandem de tactibus, cæteriſque libidinoſis delectationibus inter coniuges ſponſoſque de futuro:& huius occaſione etiam inter ſolutos.

DISPVTATIO I.

An actus coniugalis ſit ex genere ſuo bonus ac meritorius, ſi in gratia exerceatur?

SVMMARIVM.

Refertur ſententia dicens nunquam exerceri ſine peccato, n.1.
Impugnatur hac ſententia, & proponuntur remiſſiuè bona excuſantia matrimonium, n.2.
Actus coniugalis exercitus in gratia eſt meritorius:& an in ipſo conferatur gratia ex opere operato, n.3.
Soluuntur argumenta:& explicatur cap. Vir cum propria, 33.quaſt.4. num.4.

1 PRÆTER nonnullos hæreticos, qui nuptias illicitas eſſe teſtati ſunt; quos latè confutat *Bellarminus l.vn. de matrimonio à c. 1. vſque ad 5.* non deſunt ex Doctoribus catholicis, qui doceant actum coniugalem non poſſe abſque culpa ſaltem veniali exerceri. Quos tacito nomine refert *D.Bonauent.4.diſt.31. a. 2. quæſt.1.* & eiuſdem ſentētiæ fuit *Hugo c.Vir cum propria 33.q.4.* Ducuntur primo auctoritate *D. Gregory, reſponſ.10. ad interrogationes D.Auguſt.* & refertur *eo c. Vir cum propria*, ibi: *Vir cum propria coniuge dormiens, niſi lotus aqua, intrare Eccleſiam non debet: ſed neque lotus intrare ſtatim debet.* Nemo enim culpæ immunis ab Eccleſiæ ingreſſu arceri debet. Secundò, auctoritate *Origenis hom.6.in Num.* vbi negat in coitu vnquam Spiritum ſanctum adeſſe. Tertiò, quia *Siricius* Pontifex *epiſt.ad Himerium Taraſconenſem.* verba illa Rom. 8. *Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt*, ad eos, qui matrimonio copulantur, accommodat. Quartò, quia in actu matrimonij interuenit turpitudo & immundities; vt ex *illo 1.Reg.21.Si mūdi ſunt pueri, maximè à mulieribus*, probat *D.Hieron.lib.1.in Iouinian.*& conſtat ex illo *Apocalyp.21.Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.* Quo loco coinquinatio vocatur omnis actus, quo perit virginitas: quam per actum matrimonij violari dubitat nemo. Quinto, quia vtens actu coniugali poſtponit bonum rationis, cuius actu tunc ſua ſpontè ſe priuat aliis bonis inferioribus: quod ſanè peruerſio quædam eſt debiti ordinis, ac proinde culpa. Sicut accideret in præferente bona fortunæ honori ac vitæ. Tandem, quia in actu coniugali inuenitur effrenata delectatio appetitus ſenſitiui: quod teſtatur verecundia ipſa, quam natura dictante homo patitur in actu venereo.

Cæterum veritas catholica eſt, actum coniugalem eſ- 2
ſe ex ſe licitum, poſſéque abſque omni culpa exerceri. Quod conſtat primò, quia cū res, cuius per ſe vſus eſt malus, iniqua ſit, ſi actus coniugalis, qui eſt per ſe matrimonij vſus, malus eſſet, neque abſque culpa exerceri poſſet, matrimonium ipſum iniquum eſſet. Quod manifeſta hæreſis eſt: cum ſit inſtitutum à Deo ad generis humani propagationem. Secundò, quia actus coniugalis reddendi debitum eſt actus virtutis iuſtitiæ, cum reddatur coniugi debitum ex pacto matrimoniali contractum, præterea, tam in petente, quam in reddente, ordinatur ad propagandam ſobolem ad cultum Dei, conſeruandamque ſpeciem: ad quod ipſa naturalis ratio inclinat. Inſuper is actus ſacramētali ſanctitate gaudet, ex ſignificatione coniunctionis Chriſti cum Eccleſia. Et quamuis aliqua detrimenta videatur afferre, ea tamen compenſantur bono fidei prolis, ac ſacramenti. Vt latè explicuimus lib.2.diſp.29. ferè per totam? ergo actus coniugalis eſt bonus. Tandem, quia Deus optimus maximus protoparentibus noſtris actum coniugalem præcepit, Geneſ.2. *Creſcite & multiplicamini*: blaſphemum autem eſſet credere actum de ſe malum præcipi à Deo.

Hinc manifeſtè infertur, actum coniugalem in gratia exercitum, debitiſque circumſtantiis veſtitum, eſſe meritorium: prout in cæteris bonis actibus iuſti contingit. Quod nullus ſanè Theologus negat, nec negare poteſt. Quod ſi roges, an in ipſo actu coniugali conferatur gratia ſacramentalis ex opere operato. Dic conferri quidem ex opere operantis: vt in aliis actibus bonis: non autem

ex opere operato. Cùm non ſit ſacramentum, nec pars eius neceſſaria. Quare gratia ſacramentalis confertur ex opere operato, dum Sacramentum ipſum matrimonij per verba de præſenti celebratur. Antiquitus autem, cum matrimonia clandeſtina erant valida, dum ſponſalia de futuro tranſibant per copulam in matrimonium, dabatur gratia ex opere operato, in ea priori copula. Quia vicem formę ſacramentalis gerebat: explicabat enim conſenſum de præſenti. Ita docet *Bellarmin. lib. vn. de matrim. cap. 5.* Cui addo, etiam hodie poſſe aliquando perficere matrimonium, quod prius per verba de futuro erat initum. Vt explicuimus li. 3. diſp. 40. n. 7. & tunc conferre gratiam ex opere operato, tanquam formam perficientem ſacramentum.

4 Ad argumenta num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, non id dixiſſe D. Gregor. ob culpam aliquam quæ in ipſo matrimonij actu inueniatur, ſed ob decentiam quandam, eò quòd actus ille ineptum quodammodo reddat hominem ad ſpiritualia & ſancta pertractanda. Quod ſanè verbis ſubſequentibus explicuit, ibi: *Nec hæc dicentes deputamus culpam eſſe coniugium: ſed quia ipſa licita admiſtio coniugum ſine voluptate eſſe non poteſt.* Vel 2. dic, id accidere: quia quamuis ſine culpa exerceri poſſit, ea tamen eſt humana fragilitas, ac propenſio ad voluptatem veneream, vt vix culpa venialis in actu deſideretur. Ad 2. dic, Origenis mẽtem eſſe, non quòd omnino Spiritus ſanctus in eo actu abſit, ſed quòd non adſit ſpeciali quodam auxilio, ſed generali, veluti ad reliqua bona opera iuſtorũ naturalia. Ad 3. dic, non loqui de nuptiis iuſtis, ſed de ſacrilegis celebratis per ſacerdotes, qui voto ſolemni ad continentiam arctãtur. Ad 4. reſpondeo, dici immunditiem & coinquinationem, non moralem, quæ culpam conſtituat, ſed naturalem: quia membris turpibus, & pudendis, fœdoque mõtu exercetur. Ad 5. dic, non eſſe debiti peruerſionem, ſi quis leue aliquod detrimentũ in bono potiori & altiori ſubeat, ob inferiora bona, ſi tamen ea maximi momenti ſint, quale eſt bonum ſpeciei, quod ex generatione conſequitur. Sicut ob indiuidui conſeruationem, iuſtè intermittuntur ſomni tempore actiones ſuperioris rationis. Ad vltimum dic, illam effrenatam & intenſam appetitus ſenſitiui delectationem eſſe malum pœnæ ex originali labe promanans: minimè autem malum culpæ, quando limites rationis non tranſgreditur.

DISPVTATIO II.

An actus coniugalis, quoad petitionem & redditionem debiti, ſit ſub præcepto?

SVMMARIVM.

An vir & vxor ſint pares in actu matrimoniali? n. 1.
An petere debitum obliget aliquando? n. 2. & ibi nemo tenetur vti iure ſuo, quod pro ſe introductum eſt.
Reddere tenetur coniux coniugi, ſiue expreſsè ſiue tacitè petat, n. 3.
An ſit interpretatiua vxoris petitio, quando vir attenta eius conditione, vel aliunde percipit ipſam concubitum appetere? n. 4.
An ſit idem dicendum de vxore reſpectu viri? n. 5.
An ſit debiti redditio, obligetque, quando coniux ſentit in altero coniuge etiam non petente, periculum incontinentiæ? ſiue ſperet fore vt ipſi copula coniugali ſubueniatur, ſiue id dubium ſit? n. 6.
An hæc ſit obligatio ex iuſtitia, vel tantum ex charitate? nu. 7. vbi quid ſi alter coniux non appetat copulam coniugalem.
An ſit ex natura matrim. ius petendi debitum, & obligatio reddendi, num. 8.
An ſit culpa lethalis negare debitum coniugi, n. 9.
An ſemper coniux animo obligandi petat: vacétque culpa negare coniugi debitum non eo animo petenti, n. 10.
An ſit paruitas materiæ raro negare debitum: vel non ſtatim reddere, etiamſi petens patiatur pollutiones inuoluntarias, vel morbum ex dilatione, num. 11.
Quando coniux eſt nimius in petendo, an ſit culpa negare? n. 12.
Quid, ſi coniux remiſſe petat, alterque precibus non importunis auertat? num. 13.
Quid quando coniux raro & magna cum difficultate reddit? n. 14.
Quid ſi ex negatione debiti oriantur ſcandala & diſcordiæ, licet coniux ſe excuſet ratione Euchariſtiam recipiendi? n. 15.
Quid ſi alter inſtet plurimum, altero ſe excuſante. n. 16.

PRIMA concluſio ſit. Coniuges non ſunt æquales in 1
actu coniugali, nec in domeſtica diſpenſatione, ſi de æqualitate quantitatis loquamur, ſunt tamen in vtroque pares, loquendo de proportionis æqualitate. Concluſio eſt *D. Th. 4. d. 32. q. 1. a. 3. corp.* quem omnes ſequuntur. Cõſtat prior pars, quia in actu coniugali vir nobiliores partes agit, eſt enim agens, vxor verò patiens: in diſpenſatione etiam domeſtica vir eſt caput, gubernatque, mulier autem gubernatur. Poſterior etiam pars conſtat: quia ſunt pares in petendo & reddendo debitum, vt conſtat ex *1. ad Cor. 7.* vbi *D. Paulus* æque dixit nec virum habere ſui corporis poteſtatem, nec vxorem ſui. Item, quia ſicut tenetur vir in actu coniugali & domeſtica diſpenſatione ad ea, quæ viro propria ſunt, ita vxor ad propria vxori munia.

Secunda concluſio. Petitio debiti propriè loquendo 2
de petitione, numquam eſt ſub præcepto. Dixi, propriè loquendo de petitione: quia (vt dicam nu. 6.) aliquando altero coniuge minime petente tenetur alter ob periculum incontinentiæ præuenire: verùm id non eſt propriè petere, ſed quodam modo reddere. Concluſio eſt *Ricardi 4. d. 32. art. 1. q. 2. & omnium.* Probatur, quia nullus tenetur vti iure ſuo, quod pro ſe tantum introductum eſt, ſed poteſt illo cedere, *c. Ad apoſtolicam, de reg. c. Si de terra de priuil.* ibi: *Cum liberum ſit vnicuique ſuo iuri renunciare.* Nec tenetur quiſquam nondum exactus, id debitum creditori offerre, quod eius naturæ eſt, vt non debeatur niſi exactum: huiuſmodi autem eſt debitum coniugale.

Tertia concluſio. Reddere tenetur coniux coniugi, ſi- 3
ue expreſsè, ſiue tacitè, ſeu interpretatiuè petenti. Nil enim refert qualiter voluntas exprimatur, verbis, tactuue, *l. De quibus. ff. de legibus.* Concluſio eſt *D. Th. 4. d. 32. q. vn. ar. 2. quæſtiunc. 1.* & à nemine negatur. Conſtat, quia reddere vnicuique quod ſuum eſt, lex iuſtitiæ præcipit, at corpus viri eſt vxoris: & è contra, teſte *D. Paulo 1. ad Corinth. 7.*

Cenſetur autem vxor tacitè & interpretatiuè petere 4
debitum à viro, dum vir aliquibus ſignis percipit in ea voluntatem petendi, & præ pudore abſtinere à petitione. Cùm enim mulieres verecundæ ſint, nec ſoleant verbis expreſſis petere, ſufficiens ſignum eſt tacitæ petitionis. Ita docent *D. Th. 4. d. 32. q. vn. a. 2. quæſtiun. 1. corpore, Ricard. ibi, art. 1. q. 2. corp. & ad 1. Maior. 4. d. 31. q. 2. in 2. concl. & ibi Supplem. Gabrielis, q. vn. a. 2. poſt 4. concl. & d. 32. q. vn. a. 3. dub. 2. ubi Guilelm. Borrllong q. vn. art. 3. dub. 1. Henricus c. Inquiſitioni, a. 14. de ſententia excommun. Turrecr. c. Sciatis 33. q. 4. ar. 2. nu. 4. Ambroſi, quem refert & ſequitur D. Antonin. 3. p. tit. 1. c. 40. §. 7. Roſella verb. Debitum, n. 5. vbi Angelus nu. 16. Syluest. q. 8. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 2. q. 3. Armilla verb. Matrimonium n. 55. Viguer. lib. inſtit. c. 16. §. 2. verſ. 10. Nauar. ſum. c. 16. hiſpane n. 25. latine n. 20. Ledeſ. 2. p. 4. q. 55. ar. 1. ad fin. Ant. Cucus lib. 5. inſt. maior. t. 12. nu. 21. Cordub. ſum. q. 136. concl. 2. Angles florib. 1. p. de matrim. q. 9. de obligatione ſoluendi debitum, ar. 1. diffic. 4. concl. 4. Palacios 4. d. 32. di. p. 2. ſol. 736. verſ. Neque onerosus, Bart. à Ledeſ. d. de matrim. §. Sed iſ quod matrim. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 53. a. 1. dub. ſolo 1. quod monet poſt 2. dubium principale, Lud. Lop. 1. p. inſtruct. cap. 80. § Iſtautem reliqua.* Imò ſatis eſt hoc ex mulieris natiua conditione noſſe, cùm ſcilicet vir attenta mulieris conditione coniicit fore, vt appetat copulam. Ita *Ambroſ., D. Antonin. Roſel. Syluest. Nauar. Ledeſm. Ant. Cucus. Lud. Lop. ubi.*

Dubitabis forſan, an idem dicendum ſit de vxore erga 5
virum? Cùm enim quoad petitionem & redditionem debiti pares ſint, qua ratione dicitur teneri virum reddere vxori in prædicto caſu, & eam eſſe tacitam petitionem vxoris: cenſendum erit idem de vxore reſpectu viri. Sed dic regulariter licitum eſſe vxori expectare petitionem expreſſam viri: non quia non pares ſint, ſed quia cum viros minimè pudeat verbis expreſſis debitum exigere, dum id appetunt, meritò ac iure optimo poteſt mulier præſumere, ſibique perſuadere viros expreſſe non petentes, nequaquam velle, & ſigna illa quæ in mulieribus, natura verecundis, tacitam & interpretatiuam voluntatem indicant, in ipſis viris minimè indicare. Ita docent *Sotus 3. d. 32.*

d.32.q.vn.art.2.verſ.At verò duplex,Palacios ead.d.32.diſp.1. fol.703. verſ.Scito tamen.& non eſſe ſimile in vxore docent etiam *Aſtenſis ſum.p.2.lib.8.tit.10.art.1.quæſt.6. Ioan. de Friburgo ſumma confeſſ.lib.4.tit.2. q.*40. Idemque clarè ſignificant *D.Thom.4.d.32.q.vn.a.3.ad 2.& ibi* Palud.*q.1.a.1.num. 4.Henricus cap.Inquiſitioni,num.14.de ſentent.excommun.Syluest.verb.Debitum,q.8.Tabiena Matrimonium 3.quæſt.4.§.5.* vbi aiunt ratione erubeſcentiæ,quæ communiter inuenitur in fæminis,non autem in viris, non ita teneri vxorem reddere viro expreſsè petenti,ſicut è contra. Si tamen daretur idem pudor exigendi debitum aut timor in viro, idem prorſus dicendum eſſet, nempe teneri vxorem ipſi reddere, quando noſſet ejus voluntatem petendi, & præ pudore, aut ob puſillanimitatem, aut ob inſignem vxoris auctoritatem,aut aſperam conditionem, minimè petere. Quia eadem militat ratio, cum ſint coniuges in actus coniugalis obligatione pares. Quòd non obſcurè indicant omnes auctores citati, qui ferè omnes docent, non abſolutè non teneri vxorem reddere debitum viro interpretatiuè petenti,ſed non ita teneri,ſicut virum vxori:&, qui abſolutè docent non teneri, eo fundamento innituntur,quòd is pudor exigendi non ſit in viris:quare contrarium dicerent exiſtente eodem pudore. Et ita in propriis terminis docent *D. Antonin.3. p.tit.1. cap. 20. §. 7. Syluest. matrim.7.q.4.dicto 10.Nauar.ſum.cap.16.hiſpan. n.25. latine num.26. Manuel 1.tom.ſum. in 2.edit. cap. 243. num.8. Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.80.§.Id ipſum.* Quia tamen hoc rariſſimè accidet, regulariter non tenetur vxor reddere viro non expreſsè petenti,niſi euidenter ipſi conſtaret de prædicto timore ac pudore viri ad debitum exigendum.

6 Adde dictis, tempus quo tenetur alteruter coniux alterutri reddere debitum, non tantùm eſſe, quando exigitur, ſed etiam quando ex aliquibus ſignis in ipſo conijcit incontinentiæ periculum. Probatur primò, quia hoc eſt reddere moraliter, quamuis metaphyſicè ſit petere: ſicut dum aliquis inimicum, qui habet ipſum incluſum ad eum occidendum, præuenit ipſum interficiens, metaphyſicè eſt aggreſſio, moraliter autem defenſio. Secundò, quia matrimonium poſt naturæ lapſum inſtitutum eſt in concupiſcentiæ remedium: ergo vbi alter hoc remedio indiget, licèt non petat, tenetur coniux alter offerre: ſicut medicus ægroto,cui medetur, tenetur adhibere medicinam quam ei ſalubrem fore ſperat, quamuis non petat. Tertiò,quia ad bonum fidei ſpectat non tantùm reddere debitum, ſed etiam abſtinere ab alio concubitu: ergo vbi periculum eſt incontinentiæ in altero, ad fidelitatem quam ſibi mutuo coniuges debent, pertinet ſubuenire petendo debitum, vt vel ſic ardor & illa praua libido, impellens illum ad illicitam venerem, frigeſcat. Tandem quia quicumque proximus tenetur lege ſaltem charitatis opem ferre proximo, periculo ruinæ ſpiritualis expoſito, ſi commodè poteſt: nedum ipſimet coniuges,qui tam arcto amoris & amicitiæ vinculo aſtricti ſunt, tenebuntur ſibi mutuò ſubuenire, dum patiuntur idem periculum,cum commodè poſſint offerendo debitum coniugale. Ita tenent *D.Thom.4.d.32.quæſt.vn.art.2. quæſtiunc.1.ad 1.Præpoſitus cap.Rurſus,n.6.inito,qui clerici,vel vouent.Supplementum Gabrielis 4.d. 31.quæſt.vn.art.2. poſt 4. concluſ.& d.32.quæſt.vn.art.3.dub.2. Aſtenſis ſumm.2.p.lib.8. tit.10.art.1.quæſt.5.Turrecrem.cap.Sciatis 33.quæſt.4.a.2.ad 1. Adrianus 4.materia de Euchariſtia,quæſt.Reſtat iam videre,an propter immunditiam,in ſolutione ad 2.rationem, Sotus 4.d.31. quæſt.vn.art.4.concluſ.3.fine:& d.32. quæſt. vn.art.2. paulò poſt principium,Petrus de Soto lect.14.de matrimon.ad finem. Angles floribus 1.part.de matrimon.quæſt.6.de obligatione ſoluendi debitum,art.1.diffic.4.concluſ.4. Margarita confeſſorum 6.præcepto, fol.88.Viualdus candelabro 1.part.de matrim. num.257.Palacios 4.d.32.diſput.1.fol.703.verſ. Scito tamen: & fol.707.verſ. Secundum eſt,& diſp.2.fol.716.Veruntamẽ caſus,Enriquez lib. 11.de matrim. cap.15.num.9.& lib.12.cap.2. num.9. Petrus de Ledeſma de matrim.quæſt.49.art.5.dub.2.concluſ.2.* Et omnes hi Doctores manifeſtè loquuntur, quando coniux incontinentiæ periculo expoſitus, nullo ſine petat: tunc enim quamuis nullum eſſet incontinentiæ periculum, teneretur alter reddere, atque ita nil tribuerent huic periculo. Quod expreſsè dixerunt *Sotus 4.d.31.q.vn. a.4.concl.1.fine, &* Palac.*4.d.32.diſp.1.f.703.verſ.Scito tamen*, dicentes non opus eſſe in eo periculo virum formaliter petere, ſed ſatis eſſe ſi vxor periculum eius norit. Tunc enim interpretari debet illum exigere. Et aduerte in hoc euentu, eodem modo loqui Sotum, & Palacios de viro reſpectu vxoris,ac de vxore reſpectu viri:licèt ſecluſo incontinentiæ periculo, diuerſum ſit,quando vir non expreſsè petit, vt dixi n.præcedenti. Et meritò in hoc caſu idem ſentiendum eſt. Quia hæc obligatio reddendi non conſurgit ex ſigno aliquo,quo tacitè ſignificetur petitio,non aliter expreſſo propter erubeſcẽtiam: tunc enim cùm ſimilis erubeſcentia non ſit in viro, ac eſt in mulieribus, diuerſum in illis cenſendum eſt:ſed oritur ex periculo incontinentiæ, cui alter coniux ob matrimonij fidem & inſtitutionem,tenetur occurrere offerendo debitum coniugale: id autem periculum æquale eſt in vtroque coniuge. Id tamen libenter fatebor, vxorem verecundam, quam valde puderet,dedeceretque expreſsè petere, non teneri in hoc euentu ad id,ſed ſolis ſignis, quibus vxores petere ſolent, vti,& ſe viris offerre. Intellige autem teneri coniuges ſibi mutuo reddere exiſtente hoc incontinentiæ periculo,vbi ſpes eſſet fore, vt tali copula ceſſaret periculum. Cùm enim obligatio hæc non conſurgat ex vera alterius cõiugis petitione, ſed ex interpretatiua & præſumpta, quæ vult ſibi mederi,matrimonio in concupiſcentiæ remediũ inſtituto,& ex obligatione debita ratione fidei matrimonij ad præſeruandum alterum à ruina carnis,vbi ſpes abeſſet ceſſationis eius ruinæ, & vitationis periculi,ceſſaret vtique talis obligatio. Atq; ita *Palacios 4.d.32.diſp.1.f.707. colum.1.verſ.Secundum eſt,Angles,& Petrus de Ledeſ.proximè citati* explicarunt hanc obligationem tunc conſurgere, quando coniux petens probabiliter crederet fore, vt petendo vitaret in altero periculum incontinentiæ. In dubio autem an proderit,necne, credo eandem petendi adeſſe obligationem. Quia quamuis ſub iudice ſit, an præceptum correctionis fraternæ obliget vbi dubia eſt ſpes emendæ: at in hoc euentu non ſolùm obligat lex charitatis,à qua præceptum correctionis originem ducit:ſed aliqualiter lex etiam iuſtitiæ, vt dicemus nu. ſeq. Præterea, quia hæc petitio nullatenus nocere poteſt, & prodeſt plurimum,quia ardorem libidinis ſaltem temperat,ſi non prorſus extinguat.

Vtrum autem obligatio ſit reddendi debitum coniugi, 7
quando nec verbis nec ſignis petit,ſed incontinentiæ periculum patitur, cui copula coniugali ſubuenietur, non facilè eſt iudicare. Et quidem rationes adductæ n.præcedenti obligationem hanc eſſe iuſtitiæ manifeſtè perſuadent: ſunt enim ex ipſa matrimonij inſtitutione petitæ, probantque eam verè eſſe redditionem: atque ita *Petrus de Soto ibi citatus* dicit eſſe veram redditionem debiti. Præterea, quia omnes fatentur licitum eſſe acceſſum ad coniugem gratia vitandi adulterij in illo: cùm tamen multi negent licere ad vitandum in ſeipſo: ducunturque eò quòd ad vitandum in altero adulterium ſit actus iuſtitiæ & quædam redditio. Vt dicemus hoc lib.diſp.9.num.1. Tandem, quia voto caſtitatis coniux aſtrictus quamuis petere minimè poſſit, at id poteſt vbi in altero coniuge ſentit incontinentiæ periculum:vt dicemus hoc lib. diſp. 7.nu.5.quia id non eſt verè petere,ſed reddere. Et in propriis terminis hanc eſſe obligationem iuſtitiæ docet *Petr. de Ledeſm.de matrim.q.49.a.5.dub.2.concl.2.*& apertè colligitur ex DD.n.præc.allegatis. Credo tamen non eſſe verè & propriè obligationẽ ex lege iuſtitiæ, ſed ex lege charitatis, & aliquo modo largè loquendo eſſe obligationem ex iuſtitia, prout reddere reſpicit bonum fidei, ad quod etiam pertinet vt neuter coniux aliam copulam requirat. Et ita expreſsè docet *Palud.q.d.31.a.3.n.14.*quod non obſcurè ſignificauit *Sotus q.d.32.q.vn.a.2.paulò poſt princ.*appellans

pellans hanc non ſimpliciter & abſolutè, ſed quodammodo redditionem. Idemque docet *Durand.4.d.31.q.4.n.6.* vbi dicit non eſſe debiti redditionẽ, acceſſum ad coniugem nec verbis nec ſignis petentem gratia vitandæ in ipſo fornicationis. Nec rationes oppoſitæ probant amplius quam obligationem hanc non eſſe ex ſolo charitatis debito, ſed aliquo modo ſaltem largè ſpectare ad iuſtitiam, & eſſe tunc quodammodo reddere. Ducor ad hoc aſſerendum. Quia vbi eſt vera iuſtitiæ obligatio ad reddendum alicui, quod ſuum eſt, nil refert ſit illi profuturũ, nec ne: quare dũ coniux expreſsè vel tacitè petit, reddendum eſt ei ſemper, eſto illi non proſit ad motus carnis ſedandos: at in hoc euentu nulla eſt obligatio ceſſante ſpe profectus: vt dixi nu. præc. ergo ea obligatio non eſt verè & propriè ex iuſtitia. Inſuper, quia obligatio reddendi ex vera lege iuſtitiæ oritur ex voluntate verbis aut ſignis explicita alterius coniugis petentis rem ſuam: at in hoc caſu (vt ſupponimus) nec verbis nec ſignis petit, imò tenetur alter illi copulam coniugalem offerre, quamuis norit ſuum coniugem illam non appetere, ſed alienam, ſi tamen credat fore, vt vel ſic illum appetitũ venereũ extinguat: ergo hæc obligatio non oritur ex vera iuſtitiæ lege.

8 IV. Concluſio. Ius ad petendum, obligatioque ad reddendum debitum, ſunt paſſiones quæ neceſſariò ſequuntur ex natura ipſa matrimonij, ſeu vinculi cõiugalis. Cõſtat ex dictis l.5.diſp. 10. à n.1. vſque ad 5. vbi probaui nõ poſſe validè iniri matrimonium, ſi in pactum deducatur ne liceat coniugibus petere, aut ne teneantur reddere. Præterea, quia vinculum coniugale ſuaptè natura eo tendit, vt proles generetur, ſpecieſq; conſeruetur, quod obtineri nequit abſq; iure petendi, & obligatione reddendi. Sicut enim in executione minimè poteſt eſſe proles abſque actuali copula, ita neque in vinculo coniugali poteſt eſſe ordo efficax ad talem generationem ſine iure petẽdi, obligationéque reddendi. Inſuper, quia matrimonium transfert dominium mutuum corporum coniugum; ex dominio autem conſurgit ius vtendi re ſua, & obligatio ipſam reddendi domino petenti. Tandem idem conſtat ex ſecundario matrimonij fine. Cùm enim ſit in concupiſcentiæ remedium, inefficax & minus ſufficiens eſſet, abſque iure petendi, obligationéque reddendi. Et ideo concluſio hæc à nemine negatur. Semel tamen cõſtituto matrim. poſſunt ius hoc & obligatio ceſſare: vt ſi mutuo conſenſu voueant coniuges caſtitatem: vel ſi contrahant affinitatem. Quia ſolùm in fieri, non autem in conſeruari ab his paſſionibus matrimonium pendet.

9 Vltima concluſio ſit. Coniuges tenentur ſub culpa lethali ſibi mutuo reddere debitum, ſiue alteruter expreſsè ſiue tacitè & interpretatiuè petat. Cõcluſio eſt omnium: & conſtat, quia obligatio hæc eſt ex iuſtitiæ lege, vt probaui n.3. nec materia eſt leuis.

10 Eſt autem accipienda concluſio, regulariter. Nam non ſemper coniux ita exactè petit debitum, vt protinus velit obligare ad culpam lethalem, ſed ſæpe alliciendo & mouendo, & non tanquam debitum ex iuſtitia, ſed tanquam amicitiæ quoddam coniugale ſymbolum: & tunc nõ eſt mortale negare debitum. Quia cùm ſolum debeatur ob alterius coniugis petitionem, vbi hæc non eſt tanquam debiti ex iuſtitia, ceſſat iniuſtitiæ crimẽ, & ſubinde culpa lethalis. Ita *Sotus 4.d.32.q.vn.a.1 poſt concl.* vbi *Palacios diſp.1.f.703.verſ. Cæterũ, Bart. à Ledeſ. dub.71. de matrim. paulò poſt princ. Enriq. li.11. de matrim. c.15.n.7. fin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.243.n.1.* Lud. Lop. *1.p. inſt. c.80. in princ. Capua 1.p. deciſ. l.2.c.83.n.1. Eman. Sa ſum. verb. Debitum coniugale, §. penult.* Crebro etiam nec veniale eſſet, tunc negare. Quia in aliis humanis debitis ita contingit: creditor enim pecuniam ſibi debitam non ſemper ea tenacitate & rigore petit, vt ſit peccatum non reddere. Sic *Sotus, Palacios, Barthol. à Ledeſma, Capua ibidem.* Hæc autem intellige, niſi ſit periculum incontinentiæ in coniuge petente. Tunc enim eſſet mortale negare ratione periculi probabilis ruinæ, cui ex fide matrimonij tenebatur alter ſubuenire, vt diximus num.6. Sic *Emmanuel Sa ibidem.*

Et ſicut in aliis præceptis etiam iuſtitiæ datur paruitas 11
materiæ, quæ à culpa lethali excuſet: ita etiam in hoc. Vt ſi coniux exigẽti neget rarò debitum, abſque periculo incontinentiæ exigentis. V.g. ſolet vir petere quater in mẽſe, & petat iterum, non erit mortale vxorem ea quinta vice negare ſine periculo incontinentiæ: leuis enim res cẽſetur, ſemel vel iterum negare, vt ſit culpa lethalis. Sic *Ledeſma 2.p.4.q.66.a.1.dub.2.* Similiter leuis materia cẽſebitur, quãdo non ſtatim redditur debitum, ſed per aliquod breue tempus differtur, ceſſante incontinentiæ periculo in petente. Sic *Victoria ſumma de matrim. n.275. Ledeſm. eod. dub.2.* qui bene exemplificat, vt ſi coniux neget manè debitum, redditurus nocte. Si autem coniux exigẽs pateretur pollutionem inuoluntariam, vel incideret in morbũ, niſi ſtatim ſibi debitum redderetur: videtur res grauis, culpamque lethalem conſtituens, non ſtatim reddere. Sic *Viualdus candelabro 1.p. de matrim. num.257.* Verum de morbo id fateor, quando id eſſet alicuius momenti. De periculo autem pollutionis inuoluntariæ, vbi abeſſet conſenſus periculum (quod accideret quando ea eſſet in ſomnis, & aliquando etiam in vigilia, ſed hoc rarò, ob vehementem delectationem, & carnis fragilitatem) id non admitto. Quia (vt dicemus hoc l.9.diſp.45.c.15.) non tanta eſt obligatio vitandi pollutionem inuoluntariam, vbi non procuratur, nec datur cauſa moralis ipſius.

Inſuper quando coniux nimius eſſet in petendo, ratio- 12
niſque limites excederet, non ſemper teneretur alter reddere, ſed moderatè. Quia in omnibus rebus debet modus adhiberi: & in hac maximè. Quia vir reddendo debitum, fit in dies impotentior: ſperma enim amplius emiſſum deſiccat, facitque homines citò ſeneſcere: auctore *Ariſtotele de longitudine & breuitate vitæ, c. fin.* Quamuis in fœminæ minus periculum ſit. Ita docent *Sotus 4. d.32.q.vn.a.1. poſt 2. concl. Enriq. l.11. de matrim. 15.n.7. fi.* Lud. Lop. *1.p. inſtr. c.80. paulò poſt princ. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.243. nu.1. Capua 1.p. deciſion. l.2.c.83. nu.4. Emmanuel Sa ſum. verb. Debitũ coniugale, §. penult.* Qui bene hoc temperat, cum L*udouico* Lopez *eo c.80. §. Igitur reſolutoriè*, niſi petenti periculum incontinentiæ immineret. Quod adhuc intelligendum puto, niſi ex tali frequentia damnum notabile ſalutis corporeæ reddenti immineret: in eo enim euentu aliter eſſet conſulendum periculo illi incõtinentiæ. Vt dicemus hoc li.9. diſp.24. nu.12. vbi dicemus cum hoc damno licitum eſſe, ſed non obligatorium reddere. Et ibi num.6. dicam quando ſit mortalis hæc frequentia.

Præterea, quãdo coniux remiſse petit debitum, vel ro- 13
gatus cedit facilè iure ſuo, non eſt mortale negare. Conſtat in aliis debitis ciuilibus, quæ remiſsè petita, aut facilè à creditore conceſſa dilatione, non eſt lethale crimen denegare. Sic *Angles floribus 1.p. de matr. q.6. de obligatione ſoluendi debitum, a.1. init. concl.3.* Lud. Lop. *1.p. inſtruct. c.80. paulò poſt princ. Cañedo ſum. ſacram. de matrim. c.8.n.72.* Et non eſſe mortale, quando coniux petens ſolis precibus auertitur: vltra prædictos auctores docẽt etiam *Sylu. verb. Debitũ, q.8. Nau. ſtatim alleg. Margarita confeſſ. 6. præcepto, f.88. Capua p.1. deciſ. l.2.83.n.1.* Philiarc. *de offic. ſacerd. to.1.p.2. lib.4.c.16. paulò poſt princ.* Non debet autẽ coniux petens auerti, niſi ex iuxta cauſa, propter periculum incontinentiæ, nec preces debẽt eſſe valde importunæ: ne inuoluntariè & quaſi coactè cedat. Ita *Th.4.d.32.q.vn. art.1. quæſt.1. ad 4. Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.t.10.a.1.q.7. Ioan. de Friburgo ſum. confeſ. lib.4.t.2.q.41. D. Anton. 3.p. to.1.c.20.§.7. Sylu. & Margarita,* Philiarch. *proximè citati, Tabiena matrim.3.q.4.§.5. Turrec. c. Sciatis, 33.4.n.7. Nauar. ſum. c.16. hiſpane, n.24. lat. nu.25. Lud.* Lop. *1.p. inſtruct. c.79.§. Peccat etiam, Capua d.c.83.n.1.*

Eſſet autẽ lethale ſcelus rariſſimè & magna cũ difficul- 14
tate reddere. Quia notabiliter coniuges debito coniugali defraudarẽtur, ſæpeq; incontinẽtiæ periculũ paterentur, nec ob magnã alterius difficultatẽ auderẽt petere. Ita *Sotus, Bart. à Ledeſ.* Manuel vbi n.10. eos allegaui, *Capua p.1. deciſ. l.2.c.83.n.7. Lud.* Lop. *1.p. inſtr. c.80.§. Igitur reſolutoriè.*

Pari

15 Pariter eſſet mortale negare debitum, quando iuſta ſufficienſque cauſa denegandi abeſſet,& inde coniux petens ſcandalizaretur,grauesque diſcordiæ orirentur. Sic *D.Anton.3.p.tit.1.c.20.§.7.Roſella, verb. Debitum, n.5.& ibi Ang.n.17.Lud.Lop.2.p.inſt. c.80.§.Igitur reſolutoriè.*Addunt bene *D.Ant.& Roſel.*minimè excuſari tunc coniugem negantem debitum;eo quod dies ſolemnis ſit,aut Euchariſtiam ſit recepturus:quamuis laudabile ſit precibus non importunis hac occaſione auertere.

16 Tandem ſi coniuge ſe excuſante, quando cauſa non excuſaret prorſus à redditione debiti, (de quibus cauſis excuſantibus conſtabit in diſp. ſeq.)alter coniux valde inſtaret petens, eſſet mortale non reddere. Quia iniuſtè negatur ſibi debitum ita inſtanter exactum.Sic.*D. Anton. 3.p.ti.1.ca.20.§.7.Vinald.candelabro 1.p.de matrim.n.257.*

DISPVTATIO III.

An peccet lethaliter coniux ſe impotentem reddens ad debitum coniugale perſoluendum?

SVMMARIVM.

Refertur quædam opinio,n.1.Et ibi,non peccat coniux ſe reddens impotentem ex actu copulæ præcedentis. Peccat mortaliter ſe reddens impotentem mediis illicitis,n.2.

Vir crebrò accedens ad fæminã,vel ſe polluens, vltra peccatum adulterij,tenetur fateri ſe reddere impotentem,n.3.

Quid,ſi mediis licitis ſe reddat impotentem:vt abſtinentiis,n.4.

Quid,ſi abſtinentiæ ſint moderatæ,licet illis reddatur minus potens, n. 5. & ibi, an ſint conſulendæ vxori abſtinentiæ, quibus deformior reddatur.

An teneatur vir vti calidis, & mediis aliquibus, quo potentior reddatur,n.6.

An vir poſſit immoderatas abſtinentias vouere abſque vxoris conſenſu; & pares ſint in hoc coniuges vt neuter poſſit vouere abſtinentias,n.7.

An votum magnæ abſtinentiæ impedientis debiti redditionem,aut longæ peregrinationis viri, ſit ipſo iure irritum:vel valeat,donec irritetur: n.8.& ibi,remiſſiuè,an vxor poſſit irritare.

An poſſit alter ſine alterius coniugis licentia habitum mutare,n.9.

An vir excuſetur à ieiunio obligatorio,ſi reddatur impotens ad debitum,vel minus potens? vel vt fiat potentior? vel ſi accideret caſus,quo eſſet periculum incõtinentiæ,niſi ſtatim reddatur;& ad id eſt neceſſarium ſoluere ieiunium,n.10.

An ne vxor reddatur deformis, viroq; diſpliceat,poſſit ieiunium ſoluere,n.11.

An mulier,quæ nubere optat,poſſit ſoluere ieiunium, quo deformis redditur.n.12.

An vxor excuſetur à præcepto ieiunij.ſi vir ei præcipiat ne ieiunet,n.13.

1 SATIS obſcurè in hac re locutus eſt *D.Th.4.d.32. q.vn. art.1.ad 3.*vbi tria dicit.1.dicit,ſi ex copula præcedenti cum vxore vir reddatur impotens ad iterũ ſoluendum vxor non habet ius petendi. Et hoc quidem manifeſtum eſt.Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio. *Regula Impoſſibilium ff.de regul.iur.* Qua ratione idem abſque dubio dicendum eſt, etiamſi ex cauſa illicita conſurgat illa impotentia: potuit enim vir peccare reddendo ſe impotentem, at vbi impotens effectus eſt, immunis eſt culpæ non reddens.2.dicit,ſi ex alia cauſa fiat impotens,& illa eſt licita, non tenetur reddere, nec vxor ius petendi habet.Idem docent *Henricus,c.Diſcretionem,nu.3. de eo,qui duxit conſanguineam. Aſtenſis 2.p.ſum.lib.8.tit.10.a.1.q.3.Tabien.*Matrim. 3.q.4.§.5.*Turrecr.c.Sciatis, 33.q.4.a.1.n.2. Viguerius lib. inſt. c.16.§.7. verſ.10. Bart. à Ledeſma de matrim.dub.71.concl.2.* Quod ſi vt ſonat,intelligatur,manifeſtum eſt. Quare credo *D.Thom.* & ſequaces velle dicere minimè delinquere virum ea cauſa reddendo ſe impotentem, Quia de culpa, erat ſermo: & conſtat, quia immediatè dicunt peccare, quando cauſa eſt illicita. 3. dicit,ſi cauſa impotentiæ eſt illicita,reus eſt culpæ vir ſic ſe reddens impotẽtem, Idem docent *Aſtenſ.Henric.Tabiena,Turrecr.Viguer.* proximè citati.*Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.4.tit.2.q.36. D. Anton.3.p. tit.1.c.20.§.10. Sotus 4.d.32. q.vn.art.1.fine.* Non tamen explicant ſit ea culpa lethalis,necne.

2 Sit tamen 1.Cõcluſio.Coniux ſcienter reddens ſe impotentem mediis illicitis ad debitum coniugale perſoluendũ, lethaliter peccat. Quia eadẽ iuſtitiæ lex,finẽ præcipiens redditionis debiti,obligat ſubinde ne quis mediis illicitis ſe reddat impotentem:ſicut reus eſſet culpæ mortalis ſcienter ſe faciens impotentem ad alia debita ciuilia ſoluenda.Sic videntur ſentire *D. Thom. & reliqui citati nu. præc.in 3.dicto:*quãuis non explicuerint an culpa ſit mortalis.Sed id explicant *Ricard.3.d.32.a.1.q.1. ad 2. Roleſ. verb. Debitum,n.2.*vbi *Angel.n.6.Sylu.q.1.verſ. Prima eſt.Armilla. n.2. Alexand.in ſuo Enchirid.2.p.tract.de 6.præcepto,ad finem, §.Si vir modo illicito. Capua 1.p.deciſ.l.2.cap. 83.n.2. Barth.à Ledeſ. de matrim. dub. 71. concluſ.2.Cañedo ſum.Sacram. de matrim.cap.8.n.71.*

3 Hinc infertur,virum crebrò ſe polluentem,aut ad alias fæminas accedentem, ſi aduertat ſe inde reddi notabiliter impotentem ad ſatisfaciendum moderatè vxori,vltra crimen pollutionis aut adulterij,admittere peculiarem culpã aliam aduerſus legem iuſtitiæ,qua tenetur aptum ſe debito coniugali reddendo præſeruare.Conſtat ex dictis num. præced.Quia medio illicito ſe impotentem reddit. Quare circumſtantia hæc detegenda eſt in confeſſione.

4 II. Concluſio.Quamuis media,quibus coniux efficitur notabiliter impotẽs, ſint alia licita, vt ſi ſint immoderata ieiunia,aut vigiliæ indiſcretæ,ſi id aduertat, peccat. Conſtat ex eadẽ ratione.Inſuper,quia quando aliquid prohibetur, interdicitur ſimiliter omne id per quod peruenitur ad illud,*l.Oratio,ff.de ſponſalibus.*Cũ ergo viro prohibeatur debiti negatio, ſimiliter interdicitur nimius exceſſus in vigiliis & abſtinẽtiis,per quæ vir cogitur debitum negare. Sic docent *Palud.4.d.32.q.1.a.2.n.8.D.Ant.3.p.tit.1.c.20.§. 10.Ricar.Roſel.Ang. allegati n.2.* & cũ materia ſit grauis,ad iuſtitiamq; pertinẽs,hęc culpa lethalis erit. Vt bene docet *Abulenſ.c.6.Matth.q.149.Sylu.Capua Cañedo eo n.2.relati.*

5 III. Concluſio.Coniux ſe extenuãs & debilitans abſq; fraude & bona fide,mediis honeſtis,vt ſeruans Eccleſiæ ieiunia,& alia moderata ex deuotione,impendenſque moderatè tempus honeſtis ſtudiis,vacat culpa.Quia ſic non efficietur impotens,ſed minùs potens, nec tenetur cum ſpirituali iactura à ſpiritualibus operibus abſtinere,vt ſe potẽtiorẽ & robuſtiorem conſeruet,ſicut nec tenetur deſiſtere ob eã causã & cęteris corporalibus exercitiis. Ita *D.Th.*& reliqui quos retuli n.1.dict.2.vt vbi eos explicui,*Ric. 4.d. 32.a.1.q.1.ad 1.Supplem.Gabr.ea d.32.q.vn.a.3.dub.1. & ibi Sotus q.vn.a.1.fin.Friburgo ſum.confeſſ.lib.4.ti.2.q.36. Roſella verb. Debitũ,n.2.*vbi *Ang.n.6.Sylu.q.1.verſ.Prima eſt. Alex. in ſuo enchirid.2.p.tract.d.6.præcepto,ad fin. §.Secus ſi per ieiunia.*Quando autẽ abſtinẽtiæ & vigiliæ cenſeantur limites prudentiæ excedere,atque immoderata eſſe, pẽſandum eſt, attenta viri conditione, alij enim aliis robuſtiores ſunt:& attenta vxoris conditione:quædam enim parcæ ſunt, aliæ verò Venerẽ frequenter appetũt.Deniq; id pro regula ſeruandum eſt,vt vir eas vires conſeruet, non extenuans eas abſtinentiis & vigiliis,quibus indiget ad moderatè reddẽdum vxori,attenta eius conditione,& ne eam incontinentiæ periculo exponat. Similiter etiam non licet vxoribus ita ſe abſtinentiis & vigiliis dedere, vt deformes ac viris exoſæ reddantur. Quia ipſis anſam præbent turpes alios amores quærendi.Sic *Sotus ibi.*Quare meritò *D.Anton.Syl. Capua,n.4.allegati,Arm.verb.Debitum,n.2.*docent eas abſtinentias minimè vxoribus conſulendas eſſe.

6 Quarta concluſio. Non tenetur maritus vti calidis, vt potens ad copulam efficiatur, ſed ſuæ obligationi ſatisfacit, ſi ſe impotentem minimè reddat. Quia lex matrimonij,tantum ipſum aſtringit,vt moderatè attentis ſuis viribus reddat,& ne huic obligationi obſtaculo ſit nimiis vigiliis & abſtinentiis: non ergo tenetur mediis aliquibus vti,vt potentior efficiatur.Ita ſentiunt *Palud.4.d.32.q.1.a. 2,n.8.D.Ant.Sylu.Capua,n.4.allegati.Tabiena matrim. 3.q.4. §.5.Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ.10.* Hoc tamen intelligo verũ,ſi de iuſtitiæ rigore & lege loquamur:aliquando enim lege charitatis ad id tenebitur vir: nempe dum ſine corporeæ ſalutis notabili detrimẽto id poteſt efficere, & vxor grauè incontinentiæ periculum patitur, niſi frequentiùs ſibi coniugali copula ſubueniatur. Lex enim charitatis quoſcumque obligat, nedum coniuges ad conſulendum

neceſſitati ſpirituali proximi, vbi commodè & abſque notabili proprio periculo ſubueniri poteſt.

7 Ex dictis infertur virum abſque vxoris conſenſu minimè vouere poſſe abſtinentias, vigilias, preces, quæ debito coniugali moderatè reddendo obſtent: ſicut nec vxor inconſulto viro eadem promittere poteſt. Quia neuter coniux poteſtatem ſui corporis habet quoad debitũ cõiugale perſoluendũ. Ita docent *Gloſſ. c. Manifeſtũ, verb. Niſi auctor*, 33. *q.* vbi *Archid. n. vn. Turr. n. 1. Hoſt ſum. t. De voto. §. Quis vouere poſſit, n. 8. Inno. c. Scripturas ad fin. de voto:* vbi *Ioã. And. n. 4. Ant. n. 4. fine. Card. q. 14. Anchar. n. 13. Abb. n. 8. Henric. n. 6. Palud. 4. d. 38. q. 3. a. 1. concl. 6. n. 10. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. init. Abul. c. 5. Matth. q. 149. l. 8. t. 8. p. 1. Greg. Lop. l. 3. eod. tit. 3. eo t. verb. El marido, & verb. Nin la muger. Roſella Votũ 2. n. 3. Ang. Votũ 2. n. 8. Sylu. Votũ 5. q. 1. Nauar. ſum. c. 12. n. 61. Stunica, q. 3. de voto, n. 32. Philiarc. de officio Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. 11. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 9.* Quãuis autẽ aliquis ex his DD. vt *Innoc. Card. Anton. Anchar. Ang. Sylu. Nauar.* cenſere videãtur pares in hoc eſſe virũ & vxorẽ: dicũt enim neutrum ſine alterius cõſenſu vouere poſſe abſtinẽtias huiuſmodi: imò id clarè docent *Ang. Sylu. & Nauar.* At multo verius eſt non eſſe omnino pares: parificãtur quippe in hoc, quod neuter altero inuito poteſt in præiudiciũ debiti cõiugalis aliquid vouere: eo quod quãtũ ad debitũ cõiugale ſunt æquales. Quia tamẽ vir eſt caput mulieris 1. *Cor.* 11. *& c. Cũ caput* 33. *q.* 5. poteſt vir incõſulta & renitẽte vxore, ea vota abſtinẽtię emittere, quę debito cõiugali perſoluẽdo minimè nocẽt: vxor autẽ tãquã ſubdita nullũ abſtinẽtiæ votũ poteſt diſſentiẽte viro facere. Quod bene docent *Gloſſ. d. c. Manifeſtũ, verb. Niſi auctor, & ibi Gratiã. verb. Ex præmiſſis Archid. n. vn. Hoſt. sũ. t. de voto, §. Quis vouere poſſit, n. 8. verſ. Vxor etiã Abb. c. Chariſſimus. n. 4. de cõuerſ. cõiug. & c. Scripturæ n. 7. de voto:* vbi *Hẽric. n. 6. Palud. 4. d. 33. q. 3. a. 1. concl. 6. n. 10. Roſella Votũ 2. n. 8. & 10. Abul. c. 30. Nũ. q. 84. Greg. Lop. l. 3. verb. Nin la muger, t. 8. p. 1.* Quod amplius cõſtabit ex iis quę dicemus hoc lib. diſp. 39. n. 4. vbi probauimus virũ poſſe irritare omnia vxoris propriæ vota: cũ tamen tãtũ abſit vt vxor id poſſit, vt ſub iudice ſit an poſſit aliquod irritare.

8 Rogabis autem vtrum vota abſtinentiæ aut longæ peregrinationis coniugũ ſint ipſo iure irrita: an potiùs valida donec irritentur. *Sotus l. 7. de iuſt. q. 3. a. 1. verſ. An verò poſſit. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 7.* ſentiunt votũ longæ peregrinationis emiſſum à viro abſque legitima cauſa, eſſe irritũ, ac proinde nulla irratione indigere: additq; *Sotus* culpam admittere virum ſic vouẽtem. Et poteſt probari quia vouet rem ſibi prohibitã, & in alterius coniugis præiudiciũ: vt ſi voueret ſe minimè redditurũ debitũ. Quare iuxta hos auctores idem eadẽ ratione ſentiendũ eſt de voto magnæ abſtinentiæ, in præiudiciũ debiti cõiugalis. Verũ non placet, ſed dicendũ eſt id votũ validũ eſſe, minimè tamen impleri poſſe, donec manifeſtatum vxori, ipſa approbet: quare nec vir abſolutè vouens peccabit, niſi expreſſè intenderet ſe obligare contra vxoris voluntatem: tunc enim peccaret, & votum eſſet irritum. Prob. quia ſimilis eſt ratio de hoc voto, ac de illo quo religioſus ſe obligat ad rẽ ſibi prohibitã, quam abſque ſuperioris beneplacito exequi nequit: quale eſſet votũ peregrinandi: cùm vtrumque votum ſit de re prohibita, exigentique alterius cõſenſum: & eo accedenti, licita, at id votum religioſi eſt validũ, donec à ſuperiori irritetur, licèt impleri nequeat abſque licẽtia ipſius nec religioſus peccat ſic abſolutè vouens: quia tacitè ineſt talibus votis cõditio hæc, ſi ſuperior voti cõſcius conſenſum præſtiterit. Vt hæc omnia tradunt cõmuniter DD. in materia de voto: & præcipuè *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 8.* ergo idem dicendum eſt de prædicto meriti voto. Nec eſt ſimile de voto non reddendi debitum. Quia eſt omnino & directè contra fidẽ matrimonij, & votũ de re aliena præſtanda Deo: quare nullum eſt: ſicut ſi quis Deo promitteret rem alienam. Votum verò peregrinationis lõgæ vel nimiæ abſtinentiæ non opponitur directè matrim. nec debito coniugali, ſed eſt aliquod alterius coniugis grauamen, quare validum erit: licèt integrum ſit coniugi grauato diſſentire. Et hãc differentiã clarè ſignificauit *Tabiena Matr. 1. q. 3. §. 4. fin.* dicẽs quando vota non ſunt directè cõtra matr. ſed grauãt vt abſtinentiæ & peregrinationis, non obligare altero coniuge diſſentiente, ſecus conſentiente. Vbi apertè ſentit valida eſſe donec alter cõiux diſſentiat. Quod idem docẽt *Vincentius in Speculo doctrinali*, quod habetur *to. 2. l. 9. c. 86. Rainer.* quẽ refert & ſequitur *Turrecr. c. Sunt quadã* 17. *q. 1. n. 9. Angles florib. 2. p. q. vn. de voto art. 7. poſt. 9. diffic. dub. 3. concl. 1.* Idemq; videntur clarè ſentire *Nauar. ſum. c. 12. nu. 61. & Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 46. §. mulier vxor*, vbi dicunt vota alterius coniugis præiudicantia alteri non obligare: ſubduntque ideo vxorem vouentem abſque viri licentia peregrinationem aut abſtinentiam, non teneri implere, ſi vir repugnarit: vbi clarè vota hæc valere ſentiũt, & obligare, niſi vir reuocet. Vtrum autem vxor poſſit hæc viri vota irritare? dicemus poſſe, hoc l. diſp. 42. n. 2.

Secundò infertur neutri coniugi abſque alterius conſenſu licere habitum mutare, v. g. indui veſtibus tertij ordinis D. Franciſci. Quia horrorẽ generat, ac ſubinde obligationi reddendi debitum nocet. Ita *Roſel. Votum 2. num. 9. Sylu. Votum 5. q. 1. fin. Nauar. ſum. c. 12. n. 6.* Quare nec licebit viro veſtibus eremitæ indui, abſque vxoris conſenſu: nec ſimiliter vxori veſtibus mulierum, quas vulgo Beatas appellamus, quia veſtes huiuſmodi cõiugatos dedecent, horroriſque in altero coniuge cauſa ſunt. 9

Tertiò infertur excuſari à ieiunio Eccleſiæ coniugem, 10 qui aliter vxori ſuæ reddere debitũ non poteſt. Quia ſicut ieiunium non impedit opera neceſſitatis, & ſubinde non obligat eũ, qui ieiunando munus ſuũ obire nequit: ita nec opus obligationis, quale eſt hoc, eo vel maximè, quod non reddere eſt in præiudicium tertij. Inſuper quia cũ duo cõcurrant præcepta incõpatibilia, alterum humanum abſtinentiæ, alterũ verò naturale diuinũ, ad iuſtitiamq; pertinens, reddendi debitũ: hoc tanquã fortius præualere debet. Ita docent *Caiet. ſum. verb. Ieiunium, c. 3. de perſonis, quas obligat ieiunium, §. Excuſantur infirmi, ad fin. & ibi Armil. n. 4. Metina, c. de ieiunio, q. de his qui ad ieiunia tenentur, in 1. cauſa excuſante, verſ. Ad hãc cauſã. Nau. ſum. c. 21. Hiſp. n. 17. Lat. n. 16. Ledeſ. 2. p. 4. q. 17. a. 3. f. 203. col. 2. §. Præterea in hoc art. Angles flor. 1. p. q. 6. de illis qui ieiunare tenẽtur, diff. 12. Valent. 2. 2. diſp. 9. q. 2. punct. 5. §. Neceſſitas excuſans. Em. Sa ſum. ver. Ieiuniũ, §. Excuſat à ieiunio. Capua 1. p. deciſ. l. 2. c. 37. n. 52. Philiar. de offic. Sacer. to. 1. p. 2. l. 3. c. 25. §. Cauſæ ob quas, in 2. cauſa. Cañedo ſum. Sacram. de matrim. c. 8. n. 71. in commento*, vbi bene addit in hoc euẽtu teneri virũ non ieiunare. Quia fortius eſt vinculũ iuſtitiæ, cui tenetur ſatisfacere. Nec admittẽdã credo moderationẽ *Lud. Lop. 2. p. inſtr. de ieiun. c. 111. ad fin.* vbi dicit tunc verum eſſe excuſari ex hac cauſa virũ à ieiunio, quãdo niſi die illa ieiunij, qua debitũ ſignis petit vxor, vir reddat, patietur ipſa incontinentiæ periculũ, aut ægrè feret, aut ſuſpicabitur virũ amore alio turpi captum eſſe: ſecus ſi precibus & verbis blãdis poſſit ipſã auertere. Cæterũ hanc moderationem admitto, vt tunc nõ teneatur vir ſoluere ieiuniũ: at poteſt vtique ſoluere, nec tenetur ratione ieiunij obſeruandi auertere vxorem à debiti petitione, licèt poſſit: ſicuti non tenetur faber diues ab opere fabrili quoad ſuſtentationẽ minimè indiget, die ieiunij ceſſare, quo ieiunium ſeruare poſſit. Intelligenda tamen hæc cauſa excuſans à ieiunio eſt, quando vir notabiliter redderetur impotens ad moderatè reddendum; non enim excuſabit ſi tantillũ debilitetur. Ius enim habet, ad hoc coniux: vt dixi n. 5. Quare aberrant viri exiſtimãtes ſe à ieiunio excuſari, vt fortiores ſint ad copulã maritalem. Nam (vt dixi n. 6.) non tenetur vir vti calidis, vt potentior ſit ad copulam: ac proinde minus poterit ieiunium ea de cauſa ſoluere. Quod intelligo, niſi vxori periculum incontinentiæ immineat, niſi vir ad copulam frequentiorẽ potẽtior efficiatur. Lex enim charitatis tunc obligãs (vt dixi eo n. 6.) potentior eſt præcepto Eccleſiaſtico.

Quartò infertur excuſari vxorẽ à ieiunio ratione con- 11 ſeruandi amorem mariti erga ipſam: vt ieiunans nequit ſatis placere viro, à quo minus, quàm par eſt, amatur, aut

de

deſpicitur, quòd pallida deformiſque reddatur. Quia eſt damnum notabile, eſtque valde neceſſarius, ad vitam cõiugalem quietè traducendam, mutuus coniugum amor. Sic *Caiet. Armill. Nauar. Angles, Philiarc. Emmanuel Sa num. præced. relati. Ledeſma 2. p. 4. q. 17. art. 2. dub. 7. f. 201. col. 3.*

12 Quintò infertur idem dicendum eſſe de fœmina nubere volenti, ſi enim ieiunio deformis efficiatur, ita vt difficilius multò nubat, excuſabitur à ieiunio. Id enim notabile damnum cenſetur. Sic *Ludouic. Lopez 2. p. inſtr. de ieiun. c. 111. ad finem.*

13 Tandem dubitabis, An idem cenſendum ſit, nempe vxorem à ieiunio Eccleſiæ excuſari, ob viri præceptum ſoluere iubentis? Pars enim negatiua ſuaderi videtur. Quia potius eſt Eccleſiæ obediẽdum, nec vir dominium habet in vxorem quoad præcepta Eccleſiæ, ſicut habet quoad ieiunia, ad quæ ſua ſpõte vouendo ſe aſtrinxit. Sed dicendum eſt, ob ſolum preceptum viri minimè excuſari: vt clarè probat ratio propoſita. Verùm ſi notabiles diſcordiæ oriantur inter ipſam & virum, niſi ipſi obtemperet: tunc aliqui dicunt poſſe ſoluere ieiunium, ſaltem accedente proprij Sacerdotis diſpenſatione. Ita *Innoc. rubr. de obſeruat. ieiun. n. 1. & ibi Abbas nu. 8. Syluest. verb. Ieiunium. q. 9. dicto 8. §. 25.* vbi *Tabiena, q. 20. §. 21. Abul. c. 6. Matt. qu. 149. Capua, p. 1. deciſ. l. 2. 37. n. 53.* Addit *Abulenſis*, ſi nõdum obtenta diſpenſatione orietur magnum viri ſcandalum, eam expectandam non eſſe. Quia charitas ieiunio præferenda eſt: vt ait *D. Hieron.* & habetur *c. Non mediocriter, de conſecr. d. 5.* Cæterum verius eſt, abſolutè fas eſſe vxori ea de cauſa ieiunium ſoluere. Quia mutuus amor cõiugum illi anteponendus eſt: vt proximè dixi ex *D. Hieron.* Item, quia poſitiua præcepta non obligant cum ſcandalo, *c. Nihil cum ſcandalo, de præſcript.* Ita docent *Metina, c. de ieiun. q. de his qui ad ieiunia tenẽtur, in 1. cauſa excuſante, verſ. Ad eundem caſum. Nauar. ſum. c. 21. Lat. n. 19. Hiſp. n. 20. Ledeſm. 2. p. 4. q. 17. art. 3. f. 203. col. 2. §. Præterea in hoc art. Viguer. l. Inſtit. c. 7. §. 3. verſ. 2. fine. Angles florib. 1. p. de ieiun. q. 6. De illis, qui tenentur ieiunare, diffic. 12. Palacios 4. d. 15. diſp. 8. poſt 4. concl. f. 120. verſ. Denique ſi diſcordia, Lud. Lopez 2. p. inſt. de ieiun. c. 111. ad fin. Philiarc. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 25. §. Quod ieiunia:* qui bene hoc temperat cum *Palacios proximè citato*, niſi in contemptum ieiunij Eccleſiaſtici id præciperet maritus. Tunc enim vita potius exponenda eſſet, quàm ieiunium omittendum.

DISPVTATIO IV.

An coniuges ad cohabitationem, & ad mutuò ſibi præſtanda alimenta teneantur?

SVMMARIVM

Quot quæſtiones ſint diſputandæ, n. 1.

Coniuges tenentur iure diuino in eadem domo, menſa, & lecto eſſe, n. 2.

Hæc obligatio oritur ex matrimonij natura. Et an poſſit pacto tolli, n. 3.

An ſit naturalis hæc viri & fœminæ cohabitatio, n. 4.

An poſſint coniuges mutuo conſenſu eſſe ſeparati: iudexque id permittere debeat, n. 5.

An iudex Eccleſiaſticus poſſit cogere inuocato ſecularis auxilio ad cohabitandum, n. 6.

An poſſit vterque iudex compellere ad cohabitandum & reddendum debitum n. 7.

An poſſit iudex Eccleſiaſticus procedere contra laicum detinentem vxorem alienam, n. 8.

An poſſint coniuges ſe mutuo vendicare, n. 9.

An poſſit filius agere contra patrem detinentem illius vxorem, n. 10.

An vxor teneatur ſequi virum, & è contra? Valeatq́; contraria conſuetudo aut pactum, n. 11. remiſſiuè.

Vtrùm poſſint coniuges eſſe diutius ſeparati? Et qualis mora ſit diuturna? valeatq́; ſtatutum, vt poſſint? n. 12. & explicatur ibi c. 1. de coniug. lepr.

An liceat viro peregrè proficiſci ratione alicuius negotij gerendi, n. 13.

Teneaturne vxorem ſecum proficiſci volentem deferre? n. 34. & ibi explicatur c. Quod ſuper, de voto.

An coniuges poſſint votum peregrinationis emittere? Et an ſint in hoc pares? Et tale votum ſit ipſo iure irritum, n. 15.

Quid in voto mariti in ſubſidium terræ ſanctæ eundi, vel illuc cauſa deuotionis eundi, n. 16.

Quid de ſimili voto vxoris, n. 17.

An vxor teneatur operari viro, vel ad aliqua obſequia illi præſtanda, 18. poſt quem inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

Egimus de obligatione reddendi debitum in genere 1 & cum ex ea oriatur cohabitandi obligatio: rectus ordo expoſcit, vt de ea hic ſermo habeatur, ſimulque de obligatione ſe mutuo alendi conſurgente in coniugibus. De hac igitur eſt præſens diſputatio: & ſequens qualiter hæc obligatio ceſſet ad dotem non ſolutam. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior, de obligatione coniugum ad cohabitandum. Poſterior, de obligatione ad ſe alendum.

Qvæstio I. An teneantur coniuges ſimul habitare? Prima concluſio. Tenentur coniuges iure naturali ac diuino ſimul habitare. Concluſio ab omnibus admittitur. 2 Et conſtat, quia non minor eſt obligatio cohabitandi, quàm reddendi debitum, ſed ex hac oritur, & ex ipſa matrim. natura, (vt probauimus n. ſeq.) ſed hæc eſt ex iure naturali & diuino, ergo & illa. Inſuper, quia *Alex. III. c. 1. & 2. de coniug. lepros.* hanc obligationem cohabitandi probauit ex illo Geneſ. 2. *Erunt duo in carne vna*, & ex illo Matth. 5. *Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari.* Atque ita clarè ſentit hanc obligationem ex iure ipſo naturali ac diuino oriri. Hæc autem obligatio non tantum eſt in eadem domo habitandi, ſed etiam ad eandem menſam accumbendi, in eodemque thoro iacendi. Vt bene docet *Ant. Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 11. n. 125.* & experientia ipſa teſtis eſt: id enim ad perfectam coniugum vnionem exigitur, & ad intenſiſſimam ipſorum amicitiam.

Secunda concluſio. Cohabitandi obligatio oritur ex 3 ipſamet contractus coniugalis natura. Conſtat ex particula illa in matrimonij definitione poſita, indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. Præterea, quia natura ipſa inclinans ad maris & fæminæ coniunctionem, ad propagandam ſobolem, inclinat ad eorum cohabitationem, vt ſoboles ipſa commodius educetur, ergo cùm contractus coniugalis ipſam naturæ inclinationem in obligationem deducat, cohabitandi obligatio ex ipſa matrimonij natura orietur. Vtrum autem poſſit iniri pactum de non cohabitando, dum matrimonium ipſum celebratur: dixi lib. 5. diſp. 10. n. 5.

Tertia concluſio. Coniugalis cohabitatio eſt homini 4 naturalis: id eſt, ex naturali propenſione & inclinatione dimanans. Hanc concluſ. docet *Ariſt. 8. Ethic. c. 12.* his verbis. *Viro & vxori ſecundum naturam amicitia videtur ineſſe, homines enim coniugium ſubeunt, non ſolùm procreationis, ſed eorum etiam gratia quæ ad ipſam conferunt vitam: officia namque continuo ſunt diuerſa, atque alia viri, alia ſunt vxoris, opem itaque ſibi mutuo ferunt.* Eandem docent *D. Thom. ibi, lect. 12. in comment. lit. T. & Abul. c. 19. Matt. q. 45.* Et probatur 1. ex ratione ipſa Ariſtotelis, quia natura ipſa coniugibus diuerſa munia impertiens, ex iis quæ ad vitam humanam traducendam neceſſaria ſunt, hunc coniugalis ſocietatis ſcopum indicat eſſe naturalem: maſculis enim rebus forenſibus & externis occupari tribuit, fæminis autem domeſticis. Cùm enim vir & fæmina ſimul vtriſque rebus indigeant, ſignum apertum eſt, naturaliter inclinari eos ad illam vitæ ſocietatem & cohabitationem, per quam ea mutua obſequia ſibi exhibere poſſint. 2. Quia viri vt prudentioris eſt, vxorem conſilij inopem dirigere: vxoris autem, viro in rebus domeſticis famulari: quod mutuum obſequium nequit diu & ſuauiter impendi, abſque indiuidua vitæ conſuetudine: ergo ad eam retinendam natura ipſa rationalis inclinat. Tertiò, quia propagatio & commoda prolis educatio, ad quam natura ipſa inclinat, matrimoniique vinculum inſtituit, eſſe nequit ſecluſa parentum cohabitatione. Cùm enim filius apud vtrumque parentem educandus ſit, nec commodè educari nec inſtitui poteſt, illis non cohabitantibus, cùm variis rebus proles indigeat, quarum alteræ fæminis, alteræ autem viris propriæ ſunt. Tandem quia verba Adami, ſtatim ac mulier de eius coſta producta fuit, eius naturalem propenſionem ſignificant, nempe Geneſ. 2. *Propter hanc relinquet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori ſuæ.* Quę verba de

de adhæſione per ſimultaneam habitationem intelligunt *D.Thom.Epheſ.5.lect.10.& Abulenſ.c.19.Matth.q.23.*

5 Quarta concluſio. Poſſunt coniuges mutuo conſenſu ſeparari quoad thorum. Probatur ex 1.*Corinth.* 7. *Nolite fraudare ad inuicem,niſi ex conſenſu ad tempus,vt vacetis orationi.*Et ex D.Auguſt.& refertur,*c.Quod Deo,*33.*q.*5.ibi:*Tãto ſanctius inter vos coniuges manebatis,quanto ſanctiora ac cõcorditer placita ſeruabitis.*Et ex D.Gregor.& refertur *c.Sunt qui,*27.*q.*2.*verſ.Si verò.*ibi:*Si verò vtrique conueniat continẽtem vitam ducere,hoc quis audeat accuſare?* Sic *Sotus* 4. *d.* 27. *q.*1.*ar.*4.*verſ.At verò citra mortem.*Hoc tamẽ debet intelligi duplici moderatione. Altera eſt,dummodo legitima adſit cauſa,vt amor continentiæ ſeruandæ: ſecus quando odio aut indignatione ducti coniuges, communi conſenſu ſeparantur. Altera,ne patiatur vterque aut alteruter incontinentiæ periculum. Vtraque moderatio colligitur ex teſtimonio *D.Pauli* 1.*Cor.*7.proximè adducto, cauſa enim iuſta ſignificatur in illis verbis:*Vt vacetis orationi.*Ne ſit incontinentiæ periculũ,in illis: *Niſi fortè de conſenſu ad tẽpus, & iterum reuertimini in id ipſum, ne tẽtet vos Satanas propter incontinentiam veſtram.*Et docent *Hoſtienſ.c.Veniens,n.*1. *de reg.*vbi *Ioan.Andr.n.*9.*Anton.n.*10.*Card.fin.Abb.n.*6.Quare iudex Eccleſiaſt. nullo modo permittere debet coniuges iuuenes ſeparatos eſſe ob incontinentiæ periculum.Vt bene tradunt *Abb.c.*1.*n.*7.*de coniug. leproſ.& ibi Alex. de Neuo n.*6.Poteſtque ex officio propter hoc periculum compellere vtrumque.Vt tradit *idem Abb.c.Ad id quod,n.*3.*de ſponſ.* (Quando autem vltra communem conſenſum voto ſe aſtrinxerunt coniuges, ad quid teneantur, & an poſſint reſilire?dicendum eſt hoc l.diſp.35.à n.18.) Et licèt iudex non compellat,lex charitatis obligat coniugem,vt alteri in hoc periculo conſtituto ſubueniat: quamuis propter illius conſenſum non violetur iuſtitia.

6 Quinta concluſio. Poteſt iudex Eccleſiaſticus cenſuris,& inuocato ſecularis auxilio, coniuges ad cohabitandum compellere, & vi adducere coniugem, qui ſeparatus eſt.Probatur ex *c.Literas,ad fin.de reſtit.ſpol.*ibi: *Ad reſtitutionẽ plenariam debet Eccleſiaſtica cenſura compelli.*Et docent *ibi Abbas,n.*29.*& c.De conuerſ.coniug.Decius l.*2.*n.*74.*verſ.*3. *fallit.ff.de regul.iuris.Prapoſ.c.*1.*n.*6.*& ibi Alex. de Neuo, n.* 18.*de ſponſal.Brunel.de ſponſal.concl.*1.*n.*8.*Couar.*4 *decr.p.c.*, *in princ.n.*1.*Ant.Cucus l.*5.*inſtit.maior.t.*11.*n.*126.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſ.*1.*n.*90.*Enriquez l.*11.*de matrim.c.*16. *n.*3.*fin.Lud.Lop.*2.*p.inſtruct.de matrim.c.*54.*ad fin.* Idemque dicendum eſt,ſi alter coniux in eodem thoro & menſa renuat eſſe.Vt bene tradit *Ant.Cucus ibid.*

7 Imò ſi de valore matrimonij minimè ſit controuerſia, poteſt etiam iudex ſecularis ad id compellere. Quia quãuis ea ratione, qua matrimonium eſt ſacramentum, ſit res ſpiritualis,& fori Eccleſiaſtici, at qua ratione contractus eſt quidam ciuilis,poteſt etiam iudex ſecularis coniuges ad mutuam fidem ſeruandam compellere.Sic *Gloſſ.cap. Non eſt,de ſponſal.verb.Vxores*, ibi: *Per officium iudicis vel Epiſcopi loci.Et ibi Abb.n.*6.*Prapoſ.n.*9.*Ioan.Andr.addit.ad Specul.tit. Qui filij ſint legitimi,§.vnic.lit.G.verb.Praiudicialẽ. Anton.c.Illud,n.*10.*de praſump.Couar.*4.*decr.*2.*p.c.*7.*initio, n.* 3.*Burſat.conſ.*207.*fin.vol.*2.*Matiẽzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſ.* 1.*n.*92. Poteſt etiam iudex Eccleſiaſticus compellere coniuges ad reddendum debitum:vt conſtat ex *c.Ex publico,de conuer.coniug.*vbi *Abbas,n.*3.rectè aduertit id ſimiliter poſſe iudicem ſecularem,vbi valor matrimonij eſt certus,ob rationem dictam.

8 Poteſt etiam iudex Eccleſiaſticus contra laicum coniugis alieni detentorem,ne cohabitet ius dicere,quamuis de matrimonij valore lis minimè ſit.Conſtat ex *c.Non eſt, de ſponſal.*vbi rex Anglorum,qui laicus erat, cogitur à iudice Eccleſiaſtico per cenſuras, vxorem viro reſtituere. Et aduertunt *ibi Abb.n.*3.*& Alex.de Neuo,n.*8.Quia ratione ſpiritualis repertæ in matrim.pertinet ad forum Eccleſiaſticum contra laicos procedere ſpoliantes coniuges.

9 Vtrum autem poſſit maritus vxorem ab alio detentam vindicare? negant *Ioan.Andr.addit.* ad Specul. *t. Qui filij ſint legit.§.vn.lit.G.verb.Praiudicialem,Calder.cap. Non eſt, de ſponſal.*& multi alij,teſte *Abbate ibi,n.*6.*& Ant.ibi,n.*11.*& c.Illud, de praſumpt.nu.*10. Ducuntur,eò quod vxor non ſit in poteſtate viri,ſicut filius eſt in patris poteſtate,*l.ſi vxorem,C.de cond.inſert.* At verius eſt,poſſe vendicare adiecta cauſa iuris canonici & diuini.Quod optimè explicat *Abbas cap.Illud,num.*10.*de praſumpt.* ſic: Vendicatio propriè non competit niſi habenti dominium verum, *l.in rem,in prin.ff.de rei vend.* vnde liberas perſonas hac actione vendicare non poſſumus, niſi adiecta cauſa illius iuris, quo ſunt in poteſtate noſtra.Nam per adiectionem illius cauſæ denotatur non eſſe abſolutam vendicationem verumque dominium,ſed poteſtatem iuri expreſſo competentem. Et hac ratione pater filium, ciuitas ciuem, religio monachum vendicat. Quia igitur vxor licet æqualis ſit viro quoad debitum coniugale, eſt tamen iure diuino ſub illius poteſtate,in quantum nõ habet poteſtatem ſui corporis,ſed vir, 1.*Corinth.* 7. eſt etiam in viri poteſtate, quoad gubernationem & obſequia domeſtica. *Geneſ.*3. *Sub viri poteſtate eris*,appellaturque penè famula viri, *cap. Hac imago,& c.mulierem,*33.*q.*5. poteſt a viro non ſimpliciter vendicari quaſi ſerua, ſed adiecta cauſa iuris diuini & canonici, quo mulier ſub ſua poteſtate eſt. Ita docent *Abb.eo c.Illud,n.*10.*& c.Non eſt,nu.*6 *de ſponſal.* vbi *Alex.de Neuo n.*14.*Prapoſ.n.*9.*Couar.& Matienzo n.*7.*allegati*,*Anton. Cucus l.*5.*inſtit.maior t.*11.*n.*151.Et ſimiliter dicendum eſt, poſſe maritum ab vxore vendicari, adiecta cauſa iuris diuini & canonici quo poteſtatem habet in viri corpus,teneturque vir cohabitare, & illi aſſiſtere: vt probauimus num.2.Sic *Abbas d.c.Illud,n.*10.

Et quamuis lis inter patrem & filium prohibita ſit,*l.Lis nulla.ff.de iudiciis, h.*2.*t.*1.*p.*3. At poteſt filiusfamilias agere contra patrem repetẽdo propriam vxorem. Probat apertè *c.Non eſt,de ſponſ.*vbi cogitur Rex Anglorum reſtituere vxorem filio repetenti Atque ita aduertunt *ibi Abb. nu.*2. *Alex. de Neuo n.*5. *Prapoſ.n.*4. *Couar.Matienzo*,*Anton.Cucus num.praced.allegati.* 10

Ex dictis infertur primo, teneri vxorem ad comitandum virum alio mutantem domicilium. De qua re,& an valeat contraria conſuetudo, vel pactum in ipſo matrimonij contractu initum: & an aliquando vir teneatur comitari vxorem: late diſputaui lib.1.tota diſp.40. & ſequentib. 11

Secundo infertur,quamuis vir poſſit modico tempore, non tamen poſſe diutius abeſſe. Quia lex diuina obligat ad cohabitandum. Inſuper conſtat ex *c.*1 *de coniug. leproſ.* ibi:*Cum vir & vxor vna caro ſint,non debet alter ſine altero diutius eſſe.*Hanc autem diuturnam moram explicant *Hoſt eo c.*1.*n.*2 *ſuper verb.Diutius.& ibi Ioan. Andr.n.*6. *Ancharr.n.*5. eſſe,donec iudex requiſitus ab altero coniuge,vel ex officio ob incontinentiæ periculum cogat ad cohabitationem. Cæterum dicendum eſt, id verum eſſe in caſu illius textus,ſc.quando coniux ſanus à leproſo timore infectionis recedit,extra eum tamen caſum,arbitrio prudẽtis conſideratis abſentiæ cauſis,& incontinentiæ periculo id definiendũ eſſe.Cùm *eo.c.*1.tempus minime definiatur,arg.*c. De cauſis,de offic.deleg.& l.Au Prator.ff.de iure delib* atque ita docẽt *Gloſ.eo.c.*1.*verb.Diutius*,vbi *Abb.n.*7.*Prapoſ.n.*3.*Alex. de Neuo n.*6.*Aſtenſis* 2.*p.ſum.lib.*10 *a.*2 *q.*6.*Menoch.de arbit.l.*2.*centur.caſu* 456.*n.*2. Nec valet ſtatutum aut conſuetudo,vt viri diutius ſine vxore ſint,quia iuri diuino cohabitationem præcipienti aduerſantur.Quod clarè ſignificat *Alex III. c.*1.*de coniug.leproſ.*vbi præmiſſa hac conſuetudine,ſubdit: *Quoniam igitur cum vir & vxor vna caro ſint, non debet alter ſine altero diutius eſſe.*Et ita docent *ibi Anton. n.*4.*Alex.de Neuo n.*3.*Prapoſ.n.*3. 12

Permiſſum tamen eſt viro,diu abeſſe ex cauſa iuſta:vt ſi Princeps ad bellum conuocet,vel ad familiæ gubernationem & rem familiarem tuendam id neceſſarium ſit. Quia in eo euentu vxor eſt irrationabiliter inuita, atque adeo vir non tenetur illi morem gerere ſubeundo bonorum iacturam, aut præbendo ſe Regi inobedientem. 13

Præ

Præterea, quia coniuges in ipſo matrimonij cõtractu pollicentur ſibi mutuum obſequium, & operarum communionem, quantum ad œconomiam, & propriæ domus gubernationem, & ad hoc tendit ſocietas coniugalis. Ergo quoties viri prudentis arbitrio, ad familię gubernationem, & rei familiaris neceſſitatem, exigitur diuturna illa abſentia, non debet cenſeri irrationabilis & illicita. Sic *Sot. 4. d. 32. q. vn. a. 3. ad 1. verſ. At verò: & l. 7. de iuſt. q. 1. art. 1. verſ. An verò. Nauar. ſum. Lat. c. 16. n. 32. verſ. Tertiò. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 7.* Addit autem optimè *Sotus illo art. 3. ad 1.* vxorem abſque viri licentia non poſſe abeſſe. Quia nec militiæ nec aliis negotiis idonea eſt.

14 Vtrùm autem teneatur vir ſecum deferre vxorem illum comitari volentem? videtur pars affirmatiua probari clarè ex *c. Quod ſuper, de voto, in fin.* vbi deciditur, virum euntẽ in ſubſidium Terræ Sanctæ, teneri vxorem remanere nolentem, ſecum ducere. Quod idem habetur *l. fi. t. 8. p. 1.* ergo idem in quacumque alia viri profectione: cùm eadem ſit ratio. Sed ſic exiſtimo diſtinguendum: Si vir proficiſcatur, ſtatim rediturus, aut nullibi notabilem moram facturus, ſed ad varia negotia peragenda diuerſis in locis, tendat, credo non teneri ſecum deferre vxorem. Quia moleſtum nimis eſſet, valdéq; impediret iter, cùm fœminæ non ita facilè ac viri poſſint iter agere, magniſque expenſis opus eſſet: dedeceretque fœminas ita peregrinari. Quare tunc vxor remanens eſſet irrationabiliter inuita. Si verò maritus alicubi ſit diu habitaturus, ſuppetantque illi neceſſariæ expenſæ ad transferendam vxorem: tenebitur ſecum ducere. Quia tunc rationabiliter vult vxor virum ſuum comitari. Et in hoc caſu intelligitur *d. c. Quod ſuper.*

15 Tertiò infertur, poſſe virum aliquam breuem peregrinationem abſque vxoris conſenſu vouere. Cùm ſit caput, poſſitque abſque voto illam exequi non tamen poterit longam peregrinationem vxore inuita promittere. Prob. quia Deo minimè placent quæ implenda ſunt cum proximi damno, quale eſt huiuſmodi votum, quod in præiudicium debiti & habitationis coniugalis vergit. Præterea, quia *c. Ex multa. §. In tanta de voto*, conceditur viro, vt poſſit abſque vxoris conſenſu vouere peregrinationem in ſubſidium Terræ Sanctæ, vbi *Gloſſ. verb. Vir, & Abb. n. 8.* dicunt eſſe ſpecialiſſimum caſum fauore Terræ ſanctæ: & (vt dicemus n. ſeq.) non habet locum, quando ſola eſſet peregrinatio, non in ſubſidium, ſed cauſa deuotionis. Ita docent *Anton. c. Scriptura. num. 3. de voto*, vbi *Abb. n. 8. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. Roſella Votum 2. n. 8. Sylueſt. Votum 5. q. 1. Abulenſ. c. 30. Num. q. 83. Manuel 2. tom. ſum. c. 90. nu. 7. Angles flor. 2. p. q. vnica, de voto art. 7. poſt. 9. diff. dub. 3. concl. 1. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. fol. 1020.* Quod ſi obiicias, vxor tenetur ſequi virum, quòd ſi nolit, ſibi imputet: ergo ipſa inuita poterit maritus exequi votum longæ peregrinationis. Dic vxorem non teneri ad quamcumque viri ſequelam, ſed ad eam ſolam, quæ ipſius ſtatum decet, quare non tenetur virum peregrinationi votum exequentem comitari, vt diximus lib. 1. diſp. 41. n. 8 quare illud votũ in vxoris præiudiciũ eſt. Vxor verò nullum peregrinationis votum exequi poteſt renitente marito, ſed opus eſt, vt aſſenſum præſtet. Tum, quia vxorem peregrinari dedecet, atque ita eſſet in viri præiudicium. Tum etiam, quia in vouendi poteſtate non ſunt pares: eo quòd vir ſit caput, & vxor ipſi ſubdita, vt probaui diſp. præced. num. 8. vbi etiam an votum longæ peregrinationis viri ſit ipſo iure irritum dixi. Sic docent *Abb. & Abulen. ibidem.* Et iuxta hoc intelligendi ſunt multi Doctores abſolute dicentes, virum non poſſe peregrinationis voto ſe adſtringere, abſque vxoris conſenſu. Hi ſunt *Innocent. c. Scriptura de voto, n. 3.* vbi *Hoſtienſ. ad fin. Ioan. Andr. n. 8. Card. q. 14. Anch. num. 13. Henricus n. 7. lex fin. t. 8. p. 1.* [illegible] enim intelligunt, quando eſt votum longæ peregrinationis [illegible] præiudicans.

15 Excipiendum tamen eſt votum in ſubſidium Terræ Sanctæ eundi, poteſt enim vir renitente vxore [illegible] emittere, & exequi tenetur. Habetur [illegible], *c. Ex multa*, *§. In tanta, de voto.* Quia vxor poteſt ſequi virum, quòd ſi nequeat, iuſtum eſt, vt ad tempus contineat fauore boni publici totius Eccleſiæ. Dixi in ſubſidium Terræ Sanctæ quia ſi peregrinatio eſſet ſolius cauſa deuotionis, vt nunc contingit, non gauderet hoc priuilegio, ſed neceſſarius eſſet vxoris conſenſus ad illud exequendum votum. Nam text. *d. c. De multa, de voto*, in ſubſidium diſponit, & cùm ſit in præiudicium vxoris, non eſt extendendus: eo vel maximè, quia ſuſtinetur illud præiudicium ob fauorem boni publici, quod minimè verſatur, quando peregrinatio eſt ſolius deuotionis cauſa, ſed ſola priuata vouentis vtilitas. Ita docent *Supplem. Gabr. 4. de 32. q. vn. art. 2. concl. 7. ad fin. Greg. Lop. l. 9. verb. Ir à Ieruſalem t. 8. p. 1. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. paulo poſt princ. verſ. Porrò autem. Stunica q. 3. de voto. nu. 69. Man. 2. tom. ſum. c. 90. n. 8.*

De vxore autem, An ſimile votum poſſit emittere & 17
exequi viro contradicente, ſub iudice eſt. Quidam id admittunt, ſi non ſit iunior, ac de incontinentia ſuſpecta ſitque ita diues, vt poſſit gentem armatam ad bellum ſecum ducere. Quia licèt textus nil diſponat de vxore, at militat eadem ratio in hoc caſu: ita ſentiunt *Hoſtienſ. ſum. t. de voto, §. Quis vouere poſſit, n. 9. Innoc. c. Scripturæ, de voto, ad fin. & ibi Card. q. 14. Henricus n. 7. Abb. d. c. Ex multa, n. 9. Aſteſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 10. a. 2. q. 5. Abul. c. 30. Num. q. 83. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. Tabien. Matrim. 1. §. fin. Nau. ſum. c. 12. n. 62. Greg. Lop. l. 3. verb. Nin la muger, t. 8. p. 1. Lud. Lop. p. 1. inſtruct. c. 46. §. penult. Capua p. 2. deciſ. l. 2. c. 12. n. 27.* At probabilius eſt nõ poſſe. Quia mulier cùm maiori caſtitatis diſcrimine & minori Eccleſiæ commodo poteſt peregrinari, inſuper debet regi à viro, atque ita facilius tenetur ipſum ſequi, quàm è contra. Quare par non eſt, vt diſpoſitum in viro, ad vxorem extendatur. Ita docent *D. Th. 4. d. 32. q. vn. art. 3. ad 1.* vbi *Dur. q. 2. n. 8. ad 1. Palud. q. 2. a. 3. n. 25. ad 1. & d. 38. q. 3. a. 1. n. 10. Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. vn. a. 2. concl. 7. Sylu. Votum 5. q. 1. Lex fin. tit. 8. p. 1. Sotus 4. d. 32. q. vn. ar. 3. verſ. At verò Viguer. Inſt. c. 16. §. 7. verſ. 18. fin. Stunica q. 3. de voto. n. 70. Man. 2. tom. ſum. c. 90. n. 8.*

An vxor teneatur aliqua obſequia impendere viro, dixi l. 6. diſp. 6. n. 14. & 15. 18

SVMMARIVM.

Vir tenetur vxorem alere, n. 19. & ibi remiſſiuè, quid, quando dos non ſoluitur, aut vxoris culpa amittitur, aut indotata ducitur vxor.

Quid, quando culpa alterutrius coniugis, non ſimul vir & vxor habitant, ſed ſeorſum, n. 20.

Quid, ſi quando ſeorſum habitant, vir retineat dotem, aut indotatam duxerit vxorem, n. 21.

Quid, ſi vxor à viro percuſſa recedat, n. 22.

Quid, ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem: vt ſi vxor hæretica in carcerem perpetuum detrudatur, vel vir bannitus ſit, aut in triremibus, n. 23.

Quid, ſi is cuius culpa ſeparatio facta eſt, velit cohabitare, cautionemq́; dare de non offendendo n. 24. & ibi, vltima culpa nocet.

Quid, ſi neutrius coniugis culpa fiat ſeparatio: vt propter morbum, n. 25.

An in extrema neceſſitate ſit præferenda vxor parentibus, filiis, cæteriſque viri cognatis, n. 26.

An vir pauper teneatur vxorem & filios alere: & vxor diues teneatur virum alere, n. 27.

An vxor & filij teneantur ex mutuo per virum pauperem ad ipſos alendos recepto, atque ita ex dote aut aliis propriis bonis teneãtur illud ſoluere? referuntur opiniones affirmans, cum ſuis moderationibus, n. 28

Contraria authoris, quamuis extent res illo mutuo emptæ, n. 29. & ibi: Quid ſi vir prodigè aluerit vltra debitum vxorem, an danda ſit illi dos integra? Quid, ſi vir tradat fœminæ centum aureos tradendos ſuis creditori, & illa non tradat, ſed expendat in familiæ ſuſtentatione, an teneatur ipſa ex bonis propriis ſoluere ſi vir poſtea ſoluendo non ſit, n. 30.

QVÆSTIO II. An coniuges teneantur ſibi mutuo alimenta præſtare. Prima concluſio. Vir tenetur vxorem 19
alere. Conſtat ex *l. penul. § vt in poſſeſſ. legat. l. Si filia §. 1. ff. familiæ hercis. l. Si cum dotem. § Sin autem, ff. ſolut. matrim.* & latiſſimè proſequitur *Surd. de alim. t. 1. q. 32.* Et ratio eſt, quia vir dotem vxoris recipit, vt matrimonij onera ſuſtineat, ipſi & familiæ alimenta præſtans *l. Pro oneribus, C. de iure dotium l. Dotis fructus ff. eod.* Quando autem dos promiſſa non ſoluitur, aut eius culpa deperditur, aut indotata ducitur à viro an ſit alenda dicam [illegible]

In

20 Intellige tamen,quando vxor viro cohabitat, ſi enim abſque viri culpa,propria temeritate,ab eius cõſortio recedat,alenda minimè eſt à viro. Quia vxor debet eſſe in viri obſequio.*c. Hæc imago,33.q.5.*ac proinde ſi obſequiũ debitũ minimè præſtare velit, receptura nõ eſt alimẽta ſibi debita.Qui enim nõ facit quòd debet,nõ recipit quòd oportet,*l.Si ea C.condit.inſert.l.Iul. §. Affinis,ff.de acti.empt.* Si autem viri culpa,vt ob eius ſæuitiam recedat vxor,alẽda eſt.Nam cùm ipſi non imputetur in viri obſequio nõ eſſe,ſed culpæ viri id tribuendũ ſit,perinde cenſendũ eſt, ac ſi in viri obſequio eſſet. *l.iure ciuili,ff.de cond.& demonſt,* vbi cõditio habetur ac impleta, quãdo deficit culpa eius, cui implẽda erat,Ita docẽt *Cyn. l.Quod in vxorem,n.1.C.de neg.geſt.& ibi Bald,n.2.Salic.n.3.idẽ Bal.l.1.n.9.C.de legat.& ibi Iaſ.n.4.Alex.l.Si cum dotem,§.Sin autem,nu.7.ff.ſol.matr. Guido deciſ.439.n.6.Cuman,conſ.175.n.3.Hippol.l.vn.n.fin.C. de rapt.virg.Tiraq.de retr.lign.§.10.gl.vn.n.14.& 16. Bertachin.in repert.lit.M.verb.Maritus alere,verſ.Maritus non debet:iuncto verſ.Maritus rixoſus. Ioan.Lup.rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.64.n.10.& c.Per veſtras,nota.3.in princ.n.4.& 6.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.5.n.2.Gutier.qu.canon.l.1.c.24.nu.7. Lara l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his,num.34.& 35.ff.de lib. agnoſc.Petrus Greg,Syntag.iuris,l.9.c.19.n.4. Matienzo lib.5. recop.t.9.l.2.gl.1.n.53.Caluacan. alios referens, 2.p.deciſ.20.de contract.quæ in ordine eſt 67.n.2.Peguera deciſ.crim.10.à nu.4. Barboſa,2.p.rubr.ff.ſol.matr.n.43. Surdus de alimentis,tit.1.q. 32.n.17.& ſeq.& tit.7.q.16.à num.1.Brunor,in ſuo compendio, lit.M.verb.Maritus,verſ.Maritus cogitur.*

21 Hæc autem adeò vera ſunt,vt quando ſua culpa vxor recedit,vir quamuis dotem habeat,minimè obligetur ad ipſam alendam.Quia vxor tenetur viro dotem tradere,& in ipſius obſequio eſſe,quare ſi in alterutro deficiat, ceſſat ipſam alendi obligatio.Vt bene docet Surd.*de alim.tit. 7.q.16.n.14.*Et è contra,ſi vir in culpa ſit,tenetur vxorem abſque dote ductam alere:Quia ſi ſecum habitaret, ad id teneretur, (vt dicemus diſp.ſeq.n. 8.)& cum viri culpa minimè habitet,gaudebit habitantis priuilegio: vt dixi n.præced.Atque ita docent *Ioan.Lup.c.Per veſtras,de donat. inter vir.& vxor. not. 3.in princ.n.4.verſ.Ego vero Matienzo* alios referens *lib.5.recop.t.9.l.2.gloſſ.1.num.50.Barboſa,2.p. rubr.ff.ſoluto matrim.n.43.*

22 Hinc infertur vxorem à viro recedentem ob nimiam caſtigationem, alendam eſſe à viro,ſecus ſi moderata ſit. Quia in priori caſu,culpa viri eſt,in poſteriori autẽ,vxoris.Permiſſum eſt enim viro vxorem corrigere, moderateque punire,*Rei iudicatæ,ff.ſolu.matrim.* at cautè & comiter oportet eam tractare. Talis namque eſt inter illos ſocietas,qualis inter patrem & filium,non cuiuſmodi inter mancipium & dominum.Vt eleganter docet L*udou.Viues in lib.de offic.mariti,c.de eligenda vxore,ad fin.*Sic *Lara,l.Si quis à liber.§.Si quis ex his,n.110.ff.de lib.agnoſc.Surd.de alim. t.7.q.16.n.5.* Exiſtimò autem exigi nimium caſtigationis exceſſum,quo fuga hæc vxoris culpa vacet,ac proinde extra viri domum ea non obſtante ipſi debeantur alimenta. Quamuis enim vir aliquantulum rationis limites in corrigenda vxore excedat,non continuo licet vxori ab eius conſortio aufugere.

23 Rogabis autem,quid dicendum ſit ſi vxor ob propriam culpam,vt hæreſim,in carcerem perpetuum includatur? Videtur enim virum alendi obligatione eximi.Quoniam culpa ſua extra viri conſortium eſt:nec vir,quamuis ob hæreſim non celebret diuortium,tenetur in eo carcere illi cohabitare.Atque ita ſub dubio, cogitandumq; relinquens ſentit *Ioan.Lup.rubr. de donat.§. 64.num. 7.* & affirmant Simanchas *de cathol.inſt.in priori ed.c.16.n.8.Rojas ſing. 126.Surd.de aliment.t.7.q.21.n.9.*Cęterũ ex hoc capite credo virũ minimè excuſari(dico ex hoc capite,nã ſi dos publicetur ob id delictum,teneatur,eo quod indotata maneat necne vir ipſã alere,dicemus diſp.ſeq.n.10.)Quare eſto dos maneat apud virum,tenetur alere,ſi diuortium non celebretur ratione hæreſis: & ſimiliter,ſi indotatam duxerat:Et ad hoc ſentiẽdum ducor, quia culpa illa vxoris non tendit directè ad ſeparationem habitationis, ſicuti contingit quãdo propria temeritate aufugit:vnde in ſeparatione illa, nulla vxoris culpa verſatur, ſed tantum in cauſa. Quis enim diceret vxorem, quæ culpa ſua lepra infecta eſt,licet in cauſa ſit præuiſa, ob quam iuſtè vir ab eius conſortio recedit, alendam ab eo minimè eſſe, quaſi culpa ſua ſeorſum habitantem? Accedit,vxorem teneri alimenta mittere viro pauperi, ſua culpa bannito exulanti, (vt probauimus l.1.diſp 41.n.13.) Idemque videtur dicendum,vbi vir culpa ſua in triremibus eſſet. Tandẽ,quia (vt dicemus n.ſeq.)coniux culpa ſua recedens,ius alimentorum recuperat,ſi pœnitentia ductus velit cohabitare: at vxor in carcerem perpetuum incluſa, ſui delicti pœnitẽtiam agit,parataq; eſt viro cohabitare, vbi ſibi permiſſum fuerit: non ergo ex cohabitationis defectu priuanda eſt alimentis.Ideo hanc ſententiam ſibi contrarius tuetur *Simancas in cathol.inſt.in 2.edit.tit.16.nu.18.& 19.& Surd. de aliment.tit.7.q.16.n.14.* quamuis in ea ſit ſententia, vt vir non teneatur in hoc caſu alere vxorem, concludit tamen, ſubueniendum eſſe illi ſecundùm regulas eleemoſynæ, ne fame pereat.

Et ad decidendum cuius culpa ſeparatio habitationis 24 contingat, attendendum eſt ſemper ad vltimam culpam, iuxta regulam *l.Illud,17.ff.de periculo & commodo rei venditæ,*ibi:*Æquum eſt poſteriorem moram nocere.* Quare ſi vxor, quæ culpa ſua receſſerat, pœnitentia ducta ad virum rediens nolit admitti, iam ex tunc vxoris culpa purgata in virum transfunditur,tenebiturque ipſi ſeorſum habitanti alimenta præſtare.Ita docent *Gloſſ.c.ex ſignificatiſli,verb.Materiam in fin.de diuort.* vbi *Hoſtienſ.n.2.ſuper verb. Reſtitui. Ioan.And.n.7.fin.Anton.in fin.Anchar.n.7.Abb.n.8.Alex.de Neuo n.7.Card.n.2.Prapoſ.n.4.Alex.conſ.78.n.1.lib.5. Barboſa.2.p.rubr.ff.ſol.matrim.num.44.* Et è contra ſi ob ſæuitiã mariti vxor inculpatè aufugerat,vir que cautionem de ſecuritate ſufficientem præſtat, nec tanta ſit eius ſæuitia, quin cautione illa ſatis vxori conſulatur, & vxor adhuc ad virum redire renuat,non tenetur ex tunc ei extra conſortium ſuum exiſtenti alimenta ſubminiſtrare. Quia vltima ea culpa vxori nocet.Sic cum *Pereto conſ.34.n.18.* docet *Barboſa eod.n.44.*

Vbi autem neutrius coniugis delicto ſeparatio conti- 25 gerit,vt ob viri furorem,vel morbum contagioſum,cuius infectionis periculo vxor cohabitans exponeretur, alenda vtique eſt vxor ſeorſum habitans. Cum enim culpa vacet, par non eſt,vt damnum priuationis alimentorum ſubeat. Vt bene multis relatis docet *Lara l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his,num.36.ff.de liber.agnoſc.Barboſa 2.p.rubr.ff.ſolut. matrim.n.43.*

Dubitabis autem, in extrema indulgentia conſtitutis 26 vxore, parentibus, & filiis, vel aliis mariti cognatis, cui potius teneatur vir ſubuenire? *Enriquez l.11.de matrim.c.8. n.1.*ait vxorem præferendam eſſe filiis, aliiſque cognatis, & refert pro ſe *D.Thom.2.2 q.26.a.11.*quod minimè dicit. Sed ſic diſtinguendum eſt,extra caſum extremæ neceſſitatis potius tenetur vir vxori, quam parentibus ſuccurrere.Quia in iis quæ ad oeconomicam rationem citra extremam indigentiam attinent arctior eſt coniugalis vnio. Iuxta illud Geneſ.2.*Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem & adhærebit vxori ſuæ.*Et Matth.19.*Itaque iam non ſunt duo,ſed vna caro.* In extrema autem neceſſitate, potius parentibus eſt ſubueniendum. Quia eſt debitum antiquius erga parentes, & ratio boni, quod eſt dilectionis obiectũ. inuenitur eminentius in patre:*vt* *D.Thom.eo.art.11.*diliguntur enim parentes, vt principium: ac proinde maior eſt cum illis coniunctio,quoad eſſe abſolutè,cui in extrema neceſſitate ſubuenitur. Ita videtur ſentire. *D.Thom eo a.11.ad 1.*& docẽt *ibi Banes in fine, & Aragon ibi,ad fin. Valentia 2.2.diſp.3.q.4.punct.5.concl. 10.*vbi bene colligit ex *Caiet.ea q.26.a.12.* filiis in extrema neceſſitate magis ſubueniendum eſſe, quam vxori. Quia illi quoad coniunctionem magis amantur,cùm ſint aliquid ſubſtantiæ, & pars viſcerum parentum,vxor autem non eſt pars viri.

Secun

27 Secunda concluſio. Maritus inops nō tenetur vxorem alere:ſicut nec tenetur filius:iuxta *l.Si quis à liberis,§.pen.ff. de liberis agnoſ.*&tradunt *Bald.l.Vbi adhuc,n.25.C.de iure dotium.Ioan.Lupus,l.61.Tau.n.11.*vbi *Caſtillo n.23.Azebedo li.5. recop.t.3.l.9.n.32.Barboſa,l.Si conſtante,25.in princ.nu. 52.ff. ſolu.matr.* Et ratio eſt, quia non tenetur vxori vltra quam facere poſſit,*l.Etiam,& l.Maritum,ff.ſolu.matr.*Quinimo ſi vxor diues ſit, tenetur viro inopi alimenta præſtare. Vt probat *l.Si cum dotē,23.§.Si maritus,ff.ſolu.matrim.*ibi: *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum,vel vxorem viri participem eſſe?* Et ita docent *Specul. tit. Qui filij ſint legit.§.vn.n.40.Bart.tract.de alimentis,n.49.& d. l.Si cum dotem,§.Sin autem,n.6.*vbi *Alex.n.9.Ioā.Lupus,l.61. Tauri,n.11.*vbi *Caſtillo n.24.Bertachin. in repertor.lit.V.verb. Vxor alitur,verſ.Vxor diues.Guido deciſ.439.n.2.Lara* multos referēs.*l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his,n.14.ff.de lib. agnoſ. Pontanus de alimentis,c.14.nu.1.*habetur *t.8.tract.p. 1. Petr. Greg.ſyntagm.iuris,l.9.c.19.n.5.Azebedo li.5.recop.t.3.l. 9. nu. 33.*vbi & *Matienzo gloſſ.4.n.2.Surdus de alimentis,t.1.q. 35. n.6.& 7.& q.36.n.6.& 7.*vbi *n.9,* cum multis per eum relatis docet,ſi bona dotalia minimè ſufficiant, teneri vxorem ex bonis paraphernalibus ea alimenta tribuere.

28 Hinc infertur ſolutio grauiſſimæ quæſtionis, An quādo ſoluto matrimonio nulla viri bona ſuperſunt, teneatur vxor bonis dotalibus ſoluere debita à viro contracta, ad ipſam & familiam alendam,vt ad ſoluendam famulorum mercedem, domus locationem, veſtes & cibaria familiæ.Et ſimiliter,an poſſint conueniri filij,teneanturque mutuum à patre inope acceptum pro ipſorum alimentis ſoluere?Eadem enim prorſus eſt vtriuſque quæſt. deciſio &ratio:vt bene aduertit *Surdus de aliment.tit.8.priuileg.48. n.6.* atque ita omnes DD. referendi, loquentes de vxore, aſſerenteſque teneri, id comprobant per DD. id de filiis affirmantes.Multi DD.(& ſatis probabiliter) opinantur, vxorem teneri& filios ad dictum æs alienum ſoluendum. Ducuntur primò. Quia vbi res aliena in vtilitatem alicuius conuerſa eſt,quamuis ea minimè acceperit,tenetur ſaltem in ſubſidium accipientis, qui non eſt ſoluendo:vt cōſtat ex *l.Ei qui,7.§.Alioquin,* (*.quod cum eo,*vbi habetur aliquo in re mea contrahente abſque meo mandato, teneri me, ſi res in commodum meum conuertatur, & ex *l.His ſolis,ff.de condict.indeb.* vbi cùm decernatur ius repetendi pecuniam competere ſolùm contra recipientem, non contra eos quibus proficit:aiunt *Gloſſ.verb. Proficit,& ibi Salic.n.1.Paul.n.1.*hoc fallere in ſubſidium,ſi recipiens non ſit ſoluendo,& quibus proficit, habeant ex cauſa lucratiua, ſecus ſi oneroſa: ſed quando maritus aut pater inops mutuo accepit pecunias, ad vxorem & filios alendos,pecuniæ illæ ceſſere in vtilitatem vxoris & filiorum, habentque eas ex cauſa lucratiua,non autem oneroſa:ergo viro aut patre impotente ad ſoluendū,tenentur in ſubſidiū.Probatur minor,quia pater vel maritus inops minimè tenetur vxorē aut filios alere: (vt probaui n.præced.) ac proinde alimenta ab ipſo præſtita non habebunt ex cauſa oneroſa, ſcilicet tanquam ipſis debita, ſed ex cauſa lucratiua, & ex viri liberalitate: vnde & pecunia in alimentis expenſa,dicetur conuerſa in vxoris & filiorū vtilitatem.Nā(vt bene ait *Matienzo lib.5.recop.t.3.l.9.gloſſ. 4. n.2.*) verſum dicitur in vxoris &filiorum vtilitatem,quod in ipſis alendis à viro inope ad id non obligato conſumptum eſt.Secundò.Quoniam vbi aliquis occaſione pecuniæ,aut rei cuiuſcunque alienæ conſumptæ, fit ditior,tenetur, quamuis pecuniam illam aut rem apud ſe non habeat,vt conſtat ex *l.2.ff.ad l.Rhodiam, de iactu, in princ.* vbi habetur,ſi laborante naue mercium iactus factus ſit, detrimentum futurum commune etiam eorum,qui propter amiſſas aliorum res conſequuti ſunt,vt ſuas merces ſaluas habeant:ſed occaſione mutui accepti à viro paupere vxor &filij eo alimentati,ſunt effecti ditiores,ſe enim aut propriis bonis aut mutuo accepto alerent, niſi patre aut vir accepiſſet, prout non tenebatur: ergo viro aut patre non exiſtente ſoluendo, tenentur ſoluere. Et confirmatur; quia licèt pater non teneatur ex mutuo filiofamilias facto:vt cōſtat ex *toto tit.ff.ad SC.Maced.*at ſi conuerſum ſit in rem patris,videlicet,ad quam pater ſubminiſtrandam aſtrictus erat, tenebitur:vt conſtat ex *l. Sed Iulianus, 9. §. Proinde,ff.eod.t.* Ergo quamuis vxor & filij non teneantur ex mutuo per patrem aut virum accepto ad ipſos alēdos, tenebuntur tamen quando in eorum rem verſum eſt,quia ſcilicet, eo alimenta, ad quæ vir non tenebatur, empta ſunt.Tertiò,ex *l.61.Tauri,hodie l.9.t.3.l.5.recop.*ex qua conſtat vxorem non teneri ex debito contracto à marito,niſi probetur verſum eſſe in ipſius vxoris vtilitatem,in rebus, ad quas vir non tenebatur, at dum eſt inops,non tenetur ad alimenta: ergo vxor obligatur nummos mutuo acceptos pro alimentis ſoluere. Tandem,quando vxor aut filij ſunt diuites,pater verò aut maritus pauper, probatur teneri. Debita contracta ab ipſa vxore vel filiis, tenentur ex ſuis bonis ſoluere,at dum pater aut vir eſt inops,tenentur vxor & filij diuites ipſum alere,& ſuam familiam:ergo æs alienum ad hoc contractum eſt verè debitum ipſius vxoris & filiorum,ac ſubinde aſtringuntur illud ſoluere. Ideo hanc ſententiam loquentes de filiis tuentur *Bart.* dubitans,&cogitandum relinquens,*l. His ſolis,fine ff.de cōdict.indebiti.Angel.ibi,n.1.Iaſon n.2.idem Iaſon l.Si me,& Titium,n.3.ff.ſi cert.petat.& l.Si eum ſeruū, n.1.ff.eo tit.*vbi *Purpuratus,n.5.Cepola cautela 246.incipienti,Quid ſi pater. Frāc. Cremenſis ſingulari 36.incipienti, Tu mutuaſti pecuniam. Lud. Roman.ſingulari 210.incipienti,Pater erat pauper.* Et loquentes in filio &vxore docent idem,*Ioan.Lup.*dubitans,& relinquens cogitandum,*rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.66, n.5.& 6.*& id omnino definiens *idem Ioan.Lup.l.61.Tauri, n.11.*vbi *Caſtillo n.23.& 24.Lara l.Si quis à liberis,§.Si quis ex his,n.115.ff.de liberis agnoſ. Gama 1.part. deciſ.366. num. 7. Baeza de inope debit.c.1.nu.53.& 54.Azebedo lib.5.recop.tit. 3.l.9.numero 32.& 30.31.Matienzo eo.lib.5.tit.9.l. 3.gloſſ.7. nu.5.Barboſa l.Si conſtante,25.in princ. num. 52.ff.ſolut. matrim.Surdus de aliment.ti.8.priuilegio 48.n.5.& 6.* citaturque communiter pro hac ſententia,*Bald.l.fin.C. ad Macedonianum,*vbi nil dicit:& *Platea l.vxorem,fine.C.de decurion.l.10.* vbi mota hac quæſtione nil definit,ſed tātum ait *Bart. d. l.His ſolis.*in ſimili arguere.Addit *Barboſa,n.35.* viro dante maiora alimenta, quàm teneretur, obligari mulierem in ſubſidium. Et retenta hac ſententia, idem dicendum eſt, nempe teneri filios illud mutuum ſoluere,quamuis hæreditatem paternam renuntient. Vt bene aduertunt *Franc. Cremenſis,& Baeza,n.53.proximè citati.*Quia obligatio hæc non conſurgit ex hæreditatis aditione, vt ita filij tanquam hæredes teneantur patris debita ſoluere, ſed eo quod mutuum illud à patre acceptum eſt verſum in illorum vtilitatem, & illius occaſione locupletiores facti ſunt,nec bona patris ad id perſoluendum ſuperſunt.Præterea,hæc ſententia tunc ſolum locum habet, quando pater vel maritus tempore æris alieni contracti erat iam inops:ſecus ſi diues,licèt enim poſtea facultatibus laberetur:minimè tenerentur vxor & filij.Quia tunc vir aut pater tenebatur ad ea alimenta,quare vxor & filij ſibi debitum receperunt, ac proinde non cenſentur effecti locupletiores,nec mutuum illud dicetur conuerſum in eorum vtilitatem. Ita docent *Ang. Barboſa, Surdus proximè citati:* atque manifeſtè ſentiunt omnes authores huius ſententiæ, ſiquidem omnes loquuntur de patre aut marito inope. Inſuper hæc ſententia procedit, licet vxor aut filij eſſent etiam inopes tempore mutui accepti, tenebuntur enim, dum bona habuerint, id debitum ſoluere. Quoniam adhuc id mutuum in eorum ceſſit commodum, & ditiores facti ſunt:cum pater aut maritus inops ad ea alimenta non teneretur: & ipſi aliunde, ne fame perirent, quæſituri eſſent. Ita docent in filiis loquentes *Cepola & Ludo. Roma. proximè pro hac ſent.relati*: & apertè colligitur ex *Baeza de inope debitore, c. 1. num. 54.* reddens enim rationem, cur filij hoc mutuum ſoluere teneantur, ait: *Quia niſi pater accepiſſet, mutuo erant accepturi, ne fame perirent.* Vbi manifeſtè loquitur,quamuis filij tūc eſſent pau-

peres. Latum tamen diſcrimen inuenio etiam ſtando in hac ſententia,quando mater tunc erat diues, ipſique non deerant facultates neceſſariæ ad alendam familiam, vel quando ſimiliter erat pauper, & ſimiliter de filiis. Nam ſi mater erat pauper,minimè tenebitur ad æs alienum contractum pro alendo marito & familia, cum ad ea alimenta non teneatur, nec ea omnia ceſſerint in ſuam vtilitatē ſed tantum tenebitur pro rata ſibi correſpondenti,& filij pro ſua parte:ſi verò diues eſſet, teneretur integrè ſoluere.Quia tenebatur virum,filios, & familiam alere : & ita ſentit *Ioan.Lupus l.61.Taur.n.11.*loquens de matre diuite. Pari ratione filij ſi ſint pauperes,& etiam parentes,obligabũtur ad eam ſolam partem, quæ cum ipſis conſumpta eſt. Quia non tenebantur parentes alere, ſi verò diuites eſſent,& parentes pauperes,tenerentur ad alimenta integra.Quia tenebãtur parentes ſuos alere,*l. Si quis à liberis, §.Si vel parens,& §.Item reſcriptum, ff. de liberis agnoſc.*

29 Cæterum quamuis hæc ſententia ſit ſatis probabilis, contraria magis mihi placet, nempè, nec vxorem nec filios teneri illa debita,per maritum aut patrem contracta, ſoluere ex ſuis bonis.Ad quam probandam præmitto , in viro paupere non eſſe omnino extinctam obligationem alendi vxorem& filios,ſed tantum ſuſpenſam pro inopiæ illum excuſantis tempore:ſicut quicunque debitor ratione inopiæ non deobligatur prorſus ab ære alieno ſoluẽdo,ſed tantum ſuſpenditur illa obligatio , excuſaturque à ſolutione, dum impotentia ratione inopiæ durat. Quod inde apertè conſtat , nemo enim dubitabit vxorem & filios minimè teneri ad ea debita à viro inope contracta pro eorum alimentis , ſi facultates viri ſucceſſu temporis ita augeantur,vt ſit illa ſoluendo:at ſi ratione paupertatis obligatio illa prorſus extincta eſſet, facultatibus auctis minimè reuiuiſceret. Obligatio enim ſemel extincta non reuiuiſcit,*l.Cũ ex cauſa,C.de remiſ.pign.*Hoc præmiſſo probatur ſic noſtra ſententia : Si Petrus quo ſuis ſatisfaciat creditoribus,magnum æs alienum conflet,exiſtimans fore, vt ſi poſtea illud ſoluendo, quamuis contrarium eueniat, nullus dicet creditores, quibus eo mutuo ſatisfactum eſt,& in quorum vtilitatem ceſſit,teneri poſterioribus creditoribus, qui mutuo illas pecunias dederunt Petro.Quia hi poſteriores creditores nullum cum prioribus contractum iniere , & verè per mutuum tranſtulere dominium in Petrum , & Petrus tanquam verus dominus potuit ſuis debitis ex eo mutuo ſatisfacere,quamuis ab illorum ſolutione ratione inopiæ excuſaretur.Similiter ergo,quamuis maritus inops ratione impotentiæ eximatur, ſeu potius excuſetur pro tunc ab onere alendi vxorem & filios,nec teneatur ære ſe alieno grauare, quod huic obligationi reſpondeat:at ſi verè ſe grauauit, & ſic aluit , veram obligationem ratione impotentiæ ſuſpenſam adimpleuit , nec dicetur pecunia illa conuerſa in vtilitatem vxoris &filiorum,ad quam pater vere non tenebatur:nec vxor & filij verè dicentur effecti locupletiores, & ex cauſa lucratiua recipientes , ſed potius ex cauſa oneroſa , cum vere ipſis debitum receperint ; ac proinde illud mutuum minimè aſtringentur ſoluere. Et confirmatur, quia licet vxor eſſet diues tempore mutui accepti à viro paupere, non tenebatur directè ad alimenta viri & filiorum,ſed in ſubſidium, ſcilicet , viro non quærente aliunde pecunias,quibus neceſſaria ſuppeditaret : & cùm iam quæſierit , mutuo accipiens , vxor ab eo onere releuata eſt , nec ipſi pecunia eſt mutuo data , nec ſuo nomine recepta : non ergo illam ſoluere tenebitur. Secundò probatur ex *l.Non aduerſus 15.C. Si certum petat. & l. Cum de action.& oblig.*ibi:*Eum cui mutuam dediſti pecuniam, ad ſolutionem vrgere competenti debes actione. Nam aduerſus negotiatores,quos ex mercibus pecunias abſtuliſſe , tuo debitori proponis, nullam habes actionem.* Ex quibus textibus conſtat actionem hanc mutui repetendi eſſe perſonalem , ac proinde contra ſolum debitorem,cui datum eſt, competere : cum in illum vere tranſlatum ſit dominium,ac inſtar veri domini potuerit de illo diſponere. Tertiò ; quia vxor ſoluto matrim. poteſt integram dotem recuperare , licèt vir prodigè expenderit ipſam , vltra debitum alens : vt bene docent *Nauar.ſum.Hiſpana cap.28.addit.ad nu.153.cap.17. Lat.cap.17.num.155.Manuel 1.to.ſum.2.edit.cap.100.nu.7.* nec audiendus eſt *Barboſa* , qui (vt num. præced. retuli) ſenſit teneri vxorem illa alimenta ſuperflua ex ſuis bonis ſoluere:at vir minimè tenebatur illud ſuperfluum expendere:ergo virum non teneri non transfundit onus in vxorem,vt de ſuo ſoluat. Tandem,quia *l.60. Tauri hodie lib. 5. recop.t.9.l. 9.* generaliter deciditur , mulierem lucris conſtante matrimonio acquiſitis renunciantem , non teneri ad æs alienum conſtante matrimonio à viro conflatum. Et *l.61.Tauri,hodie l.9.t.3.eod.li.5.*bene põderata fauet huic ſententiæ , nam in priori eius parte deciditur , vxorem pro viro ſpondentem non teneri, licèt allegatur debitum in vxoris vtilitatem conuerſum eſſe:ſi autem mutuo vterque coniux ſe obligarit ſolum teneri,ſi in eius vtilitatem ceſſerit,vt quia conſumptum ſit in iis , quæ maritus præſtare non tenebatur. Si ergo quando vxor ſe obligauit, non tenetur, licèt debitum verè in eius vtilitatem ceſſerit:prout intelligit eam *l.61.Ant. Gomez ibi n. 2.* à fortiori non tenebitur , vbi non ſe obligauit. Et confirm. quia in *2.p.illius l.61.Tauri*,vbi deciſum erat vxorem non obligari, niſi mutuo cum marito ſe aſtrinxerit , & tunc ſolum ſi conſtet mutuum in ipſius vtilitatem ceſſiſſe:ſubditur,*Pero ſi lo que conuirtio en prouechio della,fue en las coſas que el marido le era obligado à dar, aſſi como veſtirla, y dar le de comer, y las otras coſas neceſſarias:mandamos,que por eſto ella no ſea obligada à coſa alguna.* Tunc ſic, aut hæc lex diſponit dum vir eſt locuples,& hoc non,nil enim diſponeret, cum quicũque fideiuſſor ſolum teneatur in ſubſidium,vbi principalis debitor ſoluendo non eſt:eo vel maximè,quod illa lex ius nouum contineat,teſte *Ant.Gom.ibi num.2.* Vel diſponit vbi bona deficiunt viro ad ſoluendum,& tunc habetur intentum. Nec obſtant argumenta contrariæ ſent. propoſita num. præced. Quia ex dictis conſtat , vxorem & filios habere ex cauſa oneroſa , & illud mutuum non verè dici conuerſum in eorum vtilitatem, & *l. 61. Tauri*, quam oppoſiti pro ſe adducunt,potius fauet huic ſententiæ:vt proximè probaui.Et ideo hanc ſententiam loquentes de filiis,tuentur *Alciatus l.Si enim ſeruum n. 27.ff. ſi cert. petatur.Decius ibi nu. 1. additionator ad Decium, lit. A.* & loquens de vxore tenet idem,attento iure huius regni,*l.61. Taur.Gom.Arias l.59.Taur. n. 7.* & loquens de vxore ſuſtinet idem *P. Molina to.2.de iuſt.diſp.435.§.Tertium eſt :* & in fortioribus terminis docet idem *Manuel 1.to.ſum.2.edit.c. 100.n. 8.* Et hanc ſententiam credo eſſe veram , licet res emptæ pecunia illa mutuo accepta extent , adhuc enim vxor,& filij non tenentur,quamuis maritus aut pater ſoluendo non ſit.Quia nulla eſt actio creditoribus aduerſus res mutuo emptas, nec illæ ſubiectæ ſunt hypothecæ pro mutuo , ſed ſola eſt actio perſonalis aduerſus mutuarium.Quare audiendi minimè ſunt *Ang.l.His ſolis n.1.ff.de condict.indeb.& Ioan. Lupus rubr.de donat. inter vir. & vxor. n.66.*vbi dicunt eſſe certum teneri, vbi res mutuo emptæ extarent:ſed id non probant.

Tandem in hoc euentu credo vxorem teneri de ſuo 30
ſoluere , nempe, ſi iuſſa à viro tradere viri creditoribus centum, quæ ipſi ad hoc dedit, vxor expenderet in familiæ ſuſtentatione, & vir non eſſet poſtea ſoluendo. Quia cauſam dedit ne creditores debitum recuperarent. Ita docet *Lud.Lopez 1.p.inſt.c.161.§.Qualis autem. verſ. Tandem dubitari poteſt.* Additque id eſſe verum , quamuis pro graui familiæ indigentia creditoribus non indigentibus diſtulerit ſolutionem, vacauit enim culpa , at tenebitur de ſuo ſoluere. At hoc non credo , propter doctrinam *Nauarr. ſum.c. 17.n. 268.* quam amplectitur *Molina* contra alios,*to.2.de iuſtit.diſp.350.§.De vxore eiuſmodi*, vbi docet vxorem non plus inſumentem de bonis per vſuram à viro acquiſitis, in eiuſque dominium tranſlatis : quam ſit ſibi debitum ad congruam ſuſtentationem iuxta perſonæ qualitatem,ad nullam teneri reſtitutionem. Quia vir non

non minus debitor ille exiſtit huius congruæ ſuſtentationis, quàm cæteris creditoribus. Sic ergo in præſenti caſu vir non minus debebat vxori, & familiæ grauiter indigenti, quàm creditoribus: ſi ergo adhuc exiſtente marito domino illorum nummorum (non enim tranſit dominium in creditores ante ſolutionem illis factam) aliis creditoribus poſtpoſitis vxor eos expendat in familiæ & ſua ſuſtentatione, cùm grauiter paterentur, nec vir ſubueniebat, debitum ſibi recuperauit, ac proinde non tenebitur de ſuo ſoluere, deficientibus viri facultatibus.

DISPVTATIO V.

An ob dotem non ſolutam liceat viro negare alimenta & cohabitationem vxori, ac proinde ipſam non traducere, ac iam traductam domo expellere?

SVMMARIVM.

Nequit debitum coniugale negari vxori, ob dotem non ſolutam, n. 1.
Poſſunt negari alimenta vxori, dum promiſſa dos non ſoluitur, 2.
Quid, ſola dotis parte non ſoluta? 3.
Quid, ſi dos non ab ipſa vxore, ſed ab alio promiſſa ſit? 4.
Quid, ſi non ſoluatur, quia promittens ſoluendo non eſt? 5.
Quid, ſi dote non ſoluta, ſit vxor in viri obſequio? 6.
An vir tunc alens poſſit alimenta repetere? 7.
Quid, ſi vir indotatam vxorem ducat. 8.
Et quid, ſi vxor diues ſit? 9.
Quid, ſi vxoris culpa dos pereat: vt quia ob eius hæreſim publicatur? 10.
An ob dotem non ſolutam poſſit vxor non traduci, & expelli? Refertur prima opinio, n. 11.
Extenditur, vt poſſit expelli, licèt dos promittatur ab alio, 12.
Quid, ſi pars dotis non ſoluatur? 13.
An poſt expulſionem poſſit vir agere, vt ſibi dos ſoluatur? 14.
Quid, ſi nulla ſit promiſſa dos, & vxor cum ſit diues nolit dotem conſtituere? 15.
Refertur opinio ſecunda, n. 16. Et opinio authoris, 17.
Soluuntur argumenta, & explicantur cap. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxorem, & l. fin. C. ad Velleianum, 18.
An vxor poſſit ab habitatione expelli, quando coniuges impediti ſunt ad petendum debitum? n. 19.

1 PRæmittendæ ſunt concluſiones ab omnibus receptæ, & deinde proponetur, in quo verſetur difficultas. I. concluſio. Vir minimè poteſt debitum coniugale negare vxori, ob dotem non ſolutam. Conceditur ab omnibus: & ſpecialiter ita docent *Angel. verb. Dos, n. 9.* vbi *Sylu. q. 10. Armil. n. 10. P. Molina t. 2. de iuſt. diſp. 425. §. Si marito dos. Emman. Sa ſum. verb. Dos, §. Acceptam ſine dote.* Et ratio eſt aperta. Quia obligatio reddendi debitum, non ex dotis traditione, ſed ex ipſo matrimonij contractu conſurgit.

2 Secunda concluſio. Dote promiſſa non ſoluta, minimè tenetur maritus vxori alimenta præſtare. Concluſionem hanc ſpecialiter docet *Gloſ. auth. de non eligendo ſecundò nubentes. §. fin. verb. Onera,* quam omnes ſequuntur: & ratio eſt, quoniam dos quaſi in pretium datur, vt ex eius fructibus maritus onera matrimonij ſuſtineat, vxoremque alat. *l. Pro oneribus. C. de iure dotium. l. Dotis fructus, ff. eodem.* quare dote minimè ſoluta, non tenetur maritus ſtare contractui, eaque onera ſuſtinere. Intelligo autem, quando ſoluens eſt in mora, ſi enim tempus conceſſum à viro ad dotem ſoluendam, nondum acceſſerit, non poteſt ob ſolutionis defectum negare alimenta. Quia alter non eſt in mora, ſibique imputare debet vir, qui ea dilatione conceſſa ſe ad matrimonij onera ſubeunda aſtrinxit.

3 Non ſolùm autem quando tota dos non ſoluitur, vir non tenetur ad alimenta, ſed etiam quando pars dotis nondum eſt ſoluta. Quia dum tota non ſoluitur, contractus fides ſibi non ſeruatur, & ea de cauſa nec ipſe ſeruare fidẽ tenetur alimentãdo vxorẽ. Sic *Ioã. Lupus, c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxor. not. 3. in princ. n. 2. verſ. Et hoc nõ ſolũ,* & multi alij, quos refert & ſequitur *Surdus de alimentis, tit. 7. q. 17. n. 3.* Qui tamen bene docet *n. 6. & 5.* teneri tunc virum ad alimentorum partẽ pro rata. Cùm enim eadẽ ſit ratio partis quoad partẽ, quæ eſt totius quoad totũ, *l. Quæ de tota, ff. de rei vendicat.* ſicut tota dote recepta tenetur ad integra alimenta, ita recepta parte, tenetur ad partem.

4 Præterea habet verum concluſio poſita, ſiue dos promiſſa ſit ab ipſa vxore, ſiue à patre ipſius, vel à quocunque extraneo: (dicitur autem in hac re extraneus, qui non habet mulierem ſub ſua poteſtate, quicunque ille ſit, per *l. vnicam. §. Accedit ei, verſ. Extraneum. C. de rei vxor. actione.* Et notat *Ioan. Lupus c. Per veſtras, de don. inter vir. & vxor. notab. 3. in princ. n. 2. verſ. Et per iſta.*) Quia militat eadem ratio, cùm enim nondum ſolutum ſit viro pretium ſuſtentationis, non tenetur ad onus. Ita docent *Bald. l. Quod in vxorẽ, n. 2. C. de negot. geſt. & ibi* Paul. *n. 4. Salicet, in fin. Ruin. conſ. 144. n. 16. vol. 5. Ioan. Lupus eo n. 2. verſ. Et ita concludo.* Pontanus *de alimentis, c. 14. n. 7.* habetur to. 8. tract. p. 1. *Surd. de alimentis, t. 7. quæſtion. 17. n. 34.* vbi alios refert.

5 Latum tamen eſt diſcrimen, ſi dos promiſſa ſit ab ipſa vxore, ipſiuſve patre, aut ab extraneo. Si enim extraneus promiſerit, & nondum ſoluerit, indiſtinctè maritus non tenetur alere vxorem: ſi autem vxor ipſa, aut ipſius pater, quando ratione impotentiæ non ſoluunt, non eximitur vir ab alimentandi onere, niſi doloſè promiſiſſent dotem, quam nouerant ſe ſoluendo minimè eſſe. Ratio eſt, quia vxor eiuſque pater gaudent beneficio, vt conueniri nequeant pro dote ſoluenda, vltra quam facere poſſint, (vt de vxore multis relatis probat *Barboſa l. Maritũ 13. n. 57.* & de patre *nu. 67.* & quod vterque eo priuilegio careat, quando doloſè promiſit, *n. 71. ff. ſolut. matrim.*) Ita multis relatis tradit S*urdus de alimentis, t. 7. q. 17. nu. 27. 30. & 36.* Quare minus cautè *Enriquez l. 11. de matrim. c. 18. n. 2.* dicit, non teneri virum ad vxoris alimenta, quando ſocer non vult aut non poteſt dotem ſoluere.

6 Aliqui temperant prædictam concluſionem, niſi vxor dote non ſoluta ſit in viri obſequio: teneretur enim tunc illam alere: ſicut famulum quemcunque ſibi miniſtrantem. Sic A*bb. conſ. 85. n. 2. & 3. vol. 2.* A*nchar. cap. Per veſtras, de don. inter vir. & vx. n. 14.* vbi *Ioan. Lupus notab. 3. §. 1. n. 1.* & alij quos refert *Surd. eo tit. 7. q. 17. n. 38.* Meritò tamen ab illis diſcedit *n. 39.* alios referens. Quia vxor tenetur & dotem & obſequia præſtare viro, quare alterum præſtando non liberatur, vt ſic neceſſariò alenda ſit. Præterea, quia authores omnes, quos n. 17. referam, cenſent dote non ſoluta vxorem alendam non eſſe, at minimè expelli poſſe à conſortio & cohabitatione viri: ergo eſſe in conſortio & obſequio viri, non cogit ipſum, illi alimenta præſtare, dum promiſſa dos non ſoluitur.

7 Id tamen fateri oportet cum *Abba. & Ioã. Lup. n. præced. allegatis,* ſi vir alat vxorem nondum ſoluta dote, nilque proteſtetur minimè poſſe petere alimenta ab ipſa vxore, vel à dotis promiſſore, videtur enim affectu coniugali facta donatio. Quod colligo ex *l. Si quis à liberis, §. Si mater ff. de liber agnoſ.* ibi: *Nec impetrare debes ea, quæ exigente materno affectu in filiam tuam erogatura eſſes,* iuncta *Gloſſ. verb. Materno.* vbi dicit id procedere, licet non modica eſſet, niſi eſſet proteſtata.

8 Tertia concluſio. Vir tenetur alere vxorem, quam abſque dotis promiſſione duxit. Quia ſibi imputare debet, quod nullam dotem exegerit, videturque ipſam vxoris perſonam pro dote accipere. Ita docent *Innoc. c. Per veſtras, de dona. inter vir. & vxor. ad fin. & ibi Hoſtienſ. n. 6. Ioã. Andr. n. 8.* A*nton. 13. Ab. n. 4. Alex. de Neuo n. 5. Præpoſ. n. 2. & 5. Ioan. Lup. ibi notab. 3. in princip. n. 5. l. 61. Taur. n. 10. Alex. l. Cũ dotem, §. Sin autẽ. n. 8. ff. ſolut. matrim. Roman. conſ. 517. n. 2.* A*ngel. verb. Dos, n. 10.* vbi *Sylueſt. q. 10. Tabiena, q. 8. n. 9. Armilla n. 9. & 10.* A*nt. Gom. l. 53. Taur. n. 31. Bertach. in repert. lit. M. verb. Maritus alere, in princ.* Lara *l. Si quis à liberis §. Si quis ex his, n. 21. ff. de liber. agnoſc. Pet. Gregor. ſyntag. iuris, l. 9. c. 19. n. 4. Simancas de cathol. inſtit. tit. 16. n. 19. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. l. 3. gloſſ. 1. n. 29. Barboſa 2. p. rubr. ff. ſolut. matrim. n. 43.* Surdus alios referens, *de aliment. tit. 1. q. 32. n. 11. & t. 7. q. 19. n. 1. P. Molina to. 2. de inſtit. diſp. 425. pag. 1130. §. Si marito dos:* & neminem inueni oppoſitum tuentem.

9 Aliqui cenſent hoc tenere verum, licèt vxor diues ſit. Quia ſibi imputare maritus debet, nullum de dote conſtituenda pactum iniiſſe, nec vxor diues tenetur tunc do-

tem conſtiruere.Vt tenent aliqui, quos retuli lib. 1. diſp. 60.nu.1.Quare perinde tenebitur eam alere,ac ſi indotatam duxiſſet.Et ita ſentiunt *Lara l.Si quis à liberis.§.Si quis ex his,n.65.ff.de lib.agnoſc.Surd.de alimentis,tit.7.q.19.n.1.& ſeqq.& t.1.q.32.à.n.12.*fatetur tamẽ poſſe virum petere ab vxore illa, vt ſibi dotem competentem conſtituat, quod ſi id renuat,negare alimenta:vnde concludit *ea q.32.n.15.* aliud eſſe alere,&aliud dotem petere:ſi enim nolit alere, nec dotem petere, cogetur alere, in ſuaque facultate erit dotem petere.Cęterum verius exiſtimo non teneri virum ad hæc alimenta, dum vxor illa diues dotem conſtituere renuit. Ducor, quia dum mulier diues abſque dotis promiſſione ducitur, videtur tacitè actum de dote cõſtituenda:vt probaui l.1.diſp.59.n.4.& diſp.60.n.2. Quare dum dos tacitè promiſſa non ſoluitur,iuſtam cauſam vir habet denegandi alimenta.Atque hanc partem tuentur *Bald. l. fin.n.9.C.de ſententia,quæ ſine certa quant. Iaſon l.Si donaturus §.Si quis indebitam,nu.4.& ſeqq.ff.de condict.cauſa data.*Ioan. *Lup.cap.Per veſtras de don.inter vir.& vxor. notab.3.§.2.n.1. & ſeq.Gom.Arias l.27. Taur.n.130.* Quando autem non ipſa mulier, ſed eius pater diues eſſet, dotemque conſtituere nollet,teneretur maritus,qui nil de dote pactus eſt, ipſam alere,liberumque illi eſſet à patre dotem petere;vt bene docet *Molina,n.præced.in fine relatus.*

10 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, vbi vxor dotata ducta eſt,at ad eius delictum publicata dos eſt:vt ob hæreſim,vel aliud crimen?Quidam enim alendam eſſe à viro exiſtimant, poſtquam ad eius conſortium coniugale admiſſa eſt.Ducuntur,quia in defectum dotis &patrimonij tenetur vir ex debito coniugali vxorem alere: vt tradunt *Abbas conſ.85.n.4.vol.2.& Ioan.Lupus c.Per veſtras, de don.inter vir.& vxor.notab.3.§.1.n.1.*Præterea,quia tenetur alere vxorem indotatam. Atque ita docent *Ant. Gomez l.78.Taur.n.9. Simancas de cathol.inſtit.t.16.n.19, Surdus de aliment.t.7.q.21.n.6, & 7.* Alij verò exiſtimant non teneri virum alere.Ita *Rojas de hæret.2.p.n.325.aſſertione* 40.Ego autem,quando dos fortuito caſu periit,exiſtimo indiſtinctè vxorem alendam eſſe à viro: propter rationem *Iuriſconſulti l.Si cum dotem,23.§. Si maritus,ff.ſolut. matrim.* ibi: *Quid enim tam humanum eſt, quàm fortuitis caſibus mulieris, maritum,vel vxorem, viri participem eſſe?* At quando culpa vxoris publicata fuit,ſic diſtinguerem, ſi parentes in facultatibus ſint,vt ipſam alere valeant, tenentur quidem: virque ab eo onere eximetur: ſi autem pauperes ſint parentes,tenebitur vir. Probatur,quia vir ratione dotis ſolutæ tenetur vxorem alere,& dum non ſoluitur, liber eſt ab ea obligatione, at quando culpa vxoris publicatur, perinde eſt, ac ſi ſoluta non eſſet, ſiquidem vxoris culpa pretium ſuſtentationis aufertur.Nec eſt ſimile,vbi vir indotatam vxorem duxit, ſua enim ſponte nullo recepto pretio ſe ad alimenta aſtrinxit. Quod autem tunc pater diues teneatur, probo, quia quamuis culpa mulieris deperdita ſit dos, tenetur adhuc pater illam alere: vt multis citatis probat *Molina de primog.lib.2.cap.16.numero* 24. & vbi parentes ſunt pauperes, teneri virum ducor: quia in eius obſequio & conſortio cum ſit, nec parentes ei ſubuenire poſſint, amor coniugalis, & nexus tam arctus petit,vt à viro alatur,ne fame pereat.Inſuper vtramque partem cõprobo ex *l. Quod ſi nulla 28.ff. de religioſ.& ſumpt.funerum*:vbi deciditur vxorem dote carentem,ſumptibus patris ſepeliendam eſſe, & ſi pater ſoluendo non ſit,nec ſi aliquis vxoris hæres, expenſis mariti: redditque rationem Iuriſconſultus his verbis: *Ne iniuria eius videatur vxorem eius inſepultam relinqui.* Tandem, quia quando vxor patre caret, qui ei conſulere poſſit, procedit ratio prioris ſententiæ, vt in defectum dotis & patrimonij teneatur vir, ex coniugalis vinculi & amoris debito, ipſi alimenta præſtare. Quando verò vxor in carcerem perpetuum detruditur, an ſit à viro alenda:dixi diſp. præced.num.23.

11 His præmiſſis,punctus difficultatis in eo verſatur, An quando vir iuxta prædicta non tenetur vxorem alere ob dotem promiſſam nondum ſolutam, poſſit eam ſimiliter non traducere, traductamque domo expellere? Seu breuius.An ſicut poteſt ea de cauſa negare illi alimenta,poſſit ſimiliter cohabitationem negare? Triplicem inuenio ſententiam. Prima affirmat licere viro non traducere, traductamque domo expellere. Ducitur primò, per textum in *c.Per veſtras,de don.inter vir.& vxorẽ*,ibi:*Ne occaſione dotis detenta vxor à viro dimiſſa,ſeu vir qui dimiſit vxorem, adulterij reatum incurrat.* & *l.finali, C. ad Senatuſconſult.Velleianum*,ibi:*Neque enim ferendum eſt mulierem fieri indotatam & ſic à voto forſitan repelli.* Vbi Pontifex & Iuriſconſultus ſupponunt fas eſſe viro ob dotem non ſolutam, vxorem domo expellere:eo vel maximè, quod in caſu *cap. Per veſtras*,ea de cauſa vxor expulſa fuerat, & tamen conſultus Pontifex non iubet prius vxorem reſtitui, quàm præſtetur dos. Secundò, quia vir non tenetur alimenta vxori præſtare dum minimè ſoluitur dos, inter quæ habitatio computatur, *l. Legatum, ff. de alimentis & cibat. legat.* Tertiò, quia vir ſine dote non aſtringitur matrimonij onera ſubire:ad id enim dos conſtituitur *l.Pro oneribus, C.de iure dotium*: inter quæ illud videtur maximum, ferre leuitatem,loquacitatem, importunitatem, aliaſque mulierum moleſtias, quæ omnia cohabitatione negata vitat. Tandem, quia deceptis & non decipientibus iura omnia ſubueniunt: qua de cauſa cùm vir deceptus ſit in dotis promiſſæ ſolutione, meritò ac iure optimo illi potius, quàm vxori ſubueniendum, vt poſſit hac de cauſa ſimultaneam habitationem negare. Et ideo hanc ſententiam defendunt(omitto *gloſſam, Hoſtienſ.Ioan. Andr. Guidonem*, malè enim pro hac ſententia referuntur,quia de ſolis alimentis agunt.) *Abbas conſi.85.n.1.lib.2.& c. Per veſtras,de donat.inter vir.& vx.n.4.*vbi *Anchar.n.13.Præpoſ.n.2.Alex.de Neuo, n.3.&4.Ioan.Lup.ibi notab.3.in princ.n.2. verſ.Sed ego teneo, & in rubr.§.64.n.16.Baldus c.Quemadmodũ,n.9.de iureiur.& l.Quod in vxorẽ,n.2.c.de negot.geſt.& l.Si donaturus,§.Si quis indebitã,n.1.ff.de condictione cauſa data,& l.De diuiſione, n.vn. ff.ſolut.matrim.& l.fin.n.9.C.de ſententia,quæ ſine certa quantitate, & l.fin.n.vn. C.ad Velleian.* vbi & *Barbatius in addit.ad Baldũ.verb.Repellere.Salicet.d.l.Quod in vxorẽ,in fine.Paulus l.Inſulam,§.Vſuras,n.3.ff.ſolut.matrim.& d.l.Quod in vxorem, n.4.* Alex.*conſ.56.n.1.vol.4.Romanus d.l.De diuiſion.nu.16.& conſ.517.n.2.*vbi *Mandoſ.in addit.ſuper verb.Poteſt.Socin.reg. 258.ſtatim in princ.Ruin.cõſ.144.n.1.& 16.vol.5.Iaſon §.Fuerat,n.98.inſt.de actio.& d.l.Si donaturus.§.Si quis indebitã,n.2. & 3.Boer.deciſ.22.n.3.Neuizan.in Sylu.nuptiali,l.1.§.2.n.45. Montal.l.1.verb.De rei t.3.l.3.fori Bald.nouellus* limitans attẽto iure canonico,vt id fiat præcedenti iudicio Eccleſiæ, & non propria authoritate,*de dote,p.6.priuileg.43.n.3.Ang. in ſum.verb.Dos n.9.*vbi *Tabiena q.8.n.9. Armil.n.* 10. *Nata cõſ.15.n.9.l.1.Ferret.cõſ.34.n.12.l.Frãciſc.Marc.deciſion.732. n.4.in 2.p.Gom.Arias l.27.Taur.n.129.*Ant.*Gom.l.53.Taur. n.31.Pontan.de alim.c.14.n.7.*habetur to.8.tract.p.1. *Lara l. Si quis à liberis.§.Si quis ex his, n.53.ff. de liber. agnoſ. Rojas epitom.ſucceſ.c.33.n.31.Gutier.alleg.11.n.16.Petr.Greg.ſyntag. iuris,l.9.c.19.n.3.Brunor.in ſuo compend.lit.M.verb.Maritus, verſ.Maritus poteſt repellere.Emm.Sa ſum.verb. Dos.§. Acceptam.ſine dote*,limitans quoad expulſionem, vbi iam ſemel eſt traducta vxor,niſi ipſa culpa nõ ſolutionis dotis vacet.

Extendunt primò aliqui Doctores hanc ſententiam vt 12 vera ſit,quamuis dos promittatur, non ab ipſa vxore, ſed ab extraneo.Ita *Ruinus conſ.144.n.16.vol.5.Salicet.d.l.Quod in vxorem,in fin.*vbi *Paul.n.4.Ioã.Lup.d.c.Per veſtras,notab.3. in principio,n.2.verſ.Et ita concludo.*Et quando frater vxoris promiſit,docent idem *Baldus d.l.Quod in vxorem,n.2.Pontan.de aliment.c.14.n.7.Alexand.de Neuo, & c. Per veſtras,n.* 15.addens non eſſe idem dicendum, ſi ab alio non ita cõiuncto dos promiſſa ſit,& *Abbas ibi n.* 15. non admittit, quando extraneus promiſit, niſi vir pauper ſit. Sed retenta hac prima ſententia, verius eſt poſſe expelli, licèt dos promiſſa ſit ab extraneo. Quia expulſio hæc non eſt propter vxoris culpam,ſed quia vir non tenetur dote non ſoluta vxorem alere. Quod verum eſt ea ab extraneo pro-

miſſæ:

miſſa:vt diximus n.4.At ſi promiſſa ſit ab vxore,vel patre eius,abſque dolo,& non ſunt ſoluendo,quia facultatibus lapſi ſunt,non poterit vxor etiam iuxta hanc ſententiam expelli.Quia nec alimenta poteſt tunc denegare(vt diximus nu.5.)maritus hac de cauſa.

13 Secundò retenta hac ſententia, ſimiliter dicendum eſt poſſe vxorem expelli, ſi dotis pars ſoluta non ſit. Quia licèt tunc teneatur ad alimentorum partem (vt probauimus n.3.)at quoad expulſionem non militat eadem ratio. Quia obligatio alendi eſt diuidua, cohabitandi verò indiuidua. Præterea, quia conductor poteſt expelli parte penſionis non ſoluta.Ita docent *Ioã.Lupus d.c. Per veſtras, notab.3.in princ.n.2.verſ.Et hoc non ſolum.Gomez* Arias *l.* 27. *Taur n.*129.*Lara d.l.Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n.* 54. *Surdus de alimentis,t.*7.*q.*17.*n.*23.*& ſeqq.*

14 Quamuis autem vir ob dotem non ſolutam, vxorem expulerit, poteſt agere vt dos promiſſa, ſibi ſoluatur, Quia dote ſoluta paratus eſt ad vxoris in ſuum conſortium reſtitutionem.Sic *Hoſtienſ.d.c.* Per *veſtras, nu.* 4.*ſuper verſ.Reciperet,& ibi Ioan.Andr.n.*10.*Anton.nu.*7.*Abb. num.*4. *Alex.de Neuo n.*3.*Præpoſ.n.*2.*Ioan. Lupus ibi,in princ.n.*2.*verſ. Ampliari poſſunt.*Nec audiendus eſt *Anchar.ibi n.*4.oppoſitum docens.

15 Si autem dos promiſſa minimè ſit, vxorem ob id non poſſe expelli: ſicut nec ei negari poſſunt alimenta (iuxta dicta,n.8.)rectè docent *Ruin.conſ.*144.*nu.*16. *vol.*5. *Brunor.* alios referens *in ſuo cõpend.lit.M.verb.Maritus,verſ.Maritus alere cogitur.* Quòd ſi vxor ſit diues nolitque dotem conſtituere,Doctores,quos retuli n.9.aſſerentes non poſſe virum ei negare alimenta,ſubinde dicent nec poſſe eam expellere.At *Bald.Iaſon,Ioan.*Lupus, *Gomez, Arias ibi citati,* dicunt poſſe expellere,ſicut & negare alimenta.Quod retenta hac ſententia verius eſt.

16 Secunda ſententia diſtinguit, ſi vxor non ſit traducta, dicit poſſe non traduci dote non ſoluta: ſi verò traducta ſit, negat poſſe expelli propria authoritate. Priorem partem probat argumentis primæ ſententiæ:poſteriorem verò, per *c.* Porro, *de diuort.* decidens vxorem adulteram propria authoritate dimitti non poſſe.Hanc tuetur *Barb. l.*1.*p.*3.*num.* 55.*ff. ſolut. matrim.* & refert pro ſe *Sylu. verb. Dos q.*10.*num.*11.vbi(ni fallor)potius tenet primam ſententiam. Quia ea relata dicit, Intellige quoad traductionem & alimenta præſtanda:& paulò inferius,ſecus quoad debitum coniugale reddendum: vnde credo tantum voluiſſe,non ob id licitam eſſe debiti coniugalis denegationem,& quod tunc excuſetur vir à traductione, ſubticens de expulſione,docet *Enriquez l.*11.*de matrim. c.*16.*n.* 3.*fin.& c.*18.*n.*2.

17 III. ſententia(cui adhæreo,tanquam probabiliori)ait vxorem minimè expelli poſſe ob dotem non ſolutam: & quamuis Doctores, qui illam tuentur, non meminerint traductionis, at ratione, quibus innituntur, æquè probant teneri tunc virum ad illius traductionem,ac ad iam traductæ retentionem, probant enim adhuc illum teneri ei cohabitare: quod abſque traductione in viri domum & in ea retentione fieri nequit. Probatur ergo hæc ſententiã.Primò,quia promiſſam dotem minimè ſolui, nihil ad ius cohabitandi attinet, quod non ex dotis ſolutione oritur,ſed ab ipſa lege naturali & diuina,&ex ipſo matrimonij contractu, ſicut & obligatio reddendi debitum coniugale(vt probaui diſput.præced. num. 2. & 3.) ergo ſicut non ſolutio dotis minimè eximit virum ab obligatione reddendi debitum, ita non eximet ab obligatione cohabitationis. 2. quia Chriſtus Seruator noſter prohibuit Matth.5.vxorem dimitti,excepta fornicationis cauſa:nec hæc inter cauſas diuortij numeratur,*c.*Porro, *de diuort.*3.quia finis cohabitationis præcipuus nõ eſt,vt vxor à viro alatur,ad quod dos conſtituitur, ſed vt mutua ſibi obſequia præſtent ad prolis generationem & commodam eius educationem,qui cum dote non ſoluta minimè ceſſet, ſubinde non ceſſabit obligatio cohabitationis. 4. quia in cæteris contractibus nominatis agere tantum poſſunt contrahentes, vt altera pars impleat, non tamen ob id reſilire: vt ſi vendidi domum pecunia credita, alterum non ſoluentem termino præfixo conuenire poſſum, non tamen à venditione recedere: ſimiliter ergo vir cui promiſſa dos negatur,poterit aduerſus promiſſorem agere, vt ſeruet fidem, non tamen ei licebit pactum cohabitandi ex natura matrimonij ortum infringere. Tandem, quia non deſunt marito alia dotis conſequendæ remedia.Ideò hanc ſententiam defendunt.*Carol.addit. ad Alex. conſ.*56.*num.*10.*ſuper verb.Expellere, lib.quarto, Vecil. in addit.ad Afflict.deciſ.*284.*num.*4.*Couar.*3.*decret.*2.*p.c.*7.*in principio,nu.*2.*Baeza de non melior.fili. cauſa dotis,cap.* 32. *nu.* 21. *Octau.deciſ.Pedem.*132.*nu.*28.*Anton.Cucus,lib.*5.*inſtit.maior. tit.*11.*num.*127.*Matienzo lib.*5.*recop.tit.*1. *rubr.gloſ.*1. *nu.*91. *Surd.de alim.tit.*7.*q.*17.*num.* 21. (licèt enim neutram partem definiat,at dicit hanc magis iuri canonico, & ſaluti animæ,cui conſulendum eſt, conuenire, atque ideo hanc ſententiam approbare videtur.) Eandem tenet Ludouicus Lopez 2.*par. inſtr. de matrim. c.* 54.*ad fin.* P. *Molina tom.* 2. *de iuſt.diſp.*425.§.*Si marito dos:* qui oppoſitam ſententiam vult conciliare, & dicit tantum velle authores illius, vt poſſit vxor expelli quoad alimenta ei miniſtranda, non autem quoad cohabitationem, ſed vtrumque affirmant, & dicunt dote non ſoluta non teneri virum ad alimenta, poſſeque expellere domo vxorem. Quare hæc concordia non placet. Ex dictis infertur, nec iudicis authoritate poſſe vxorem ob hanc cauſam expelli: vt bene docet *Couar.eo.num.*2. Quia non eſt ſufficiens expulſionis cauſa.

Ad argumenta primæ ſententiæ propoſita nu.11.reſp. 18 Ad primum dic Pontificem *eo c.* Per *veſtras*, non definire id licitum eſſe,ſed ſuppoſita expulſione,ſiue iuſta ſiue iniuſta, reſpondet ad principale quæſitum de dotis captione, præſtanda ſit necne. Et *Iuriſconſultus ea l. fin.* non definit id licere,ſed quaſi per tranſennam dicit id forſan contingere poſſe. Ad 2. dic concludere non teneri virum pro vxore illa conducere ampliorem domum, & ſuo ſtatui conuenientem,ſicut nec ad alimenta aſtringitur:at tenetur in eadem domo, quam ipſe inhabitat, qualiſcunque illa ſit, ſecum eam ſociam habere. Ad 3. dic non eſſe ea onera, ad quæ ſubeunda dos conſtituitur, ſed tale eſſe onus alendi,ad ea autem onera obligatur ex vi contractus coniugalis,quo vxorem indiuiduam vitæ ſociam ſibi coniunxit. Ad 4. dic iam iura ſubuenire viro decepto in eo, in quo dolum paſſus eſt, quare eum ab alendi onere eximunt: minimè tamen ſubuenire circa cohabitationem. Quia non pendet à dotis ſolutione, in qua dolus verſatur.

Tandem dubitabis. An cùm coniuges ad debiti exactionem impediti ſunt,vt ratione voti aut affinitatis, vel 19 cognationis contractæ, liceat viro vxorem à cura ſua & domo expellere? dic breuiter non licere. Quia Chriſtus *Matth.*5. ſola fornicationis cauſa vxorem dimitti permiſit: quod non poteſt intelligi quoad debitum coniugale: cùm multi alij ſint caſus, ſed quoad cohabitationem. Ita *Gloſſ.c.Noſſe,verb.Non fraudentur* 30.*q.*1. *Abb.c. Si vir,fine, de cognat.ſpirit.& ibi Alex.de Neuo n.*8.& melius *c.*2.*n.* 2. *de coniug.lepros.Supplem. Gabr.*4.*d.*42.*q.*1.*a.*2.*cõcluſ.*4.*Brunellus de ſponſal.concl.*20.*n.*13 Quando autem ita impediti eſſent, vt non tantum petere, ſed neutri etiã liceret petenti reddere,exiſtimo teneri eos thorum ſeparare, gratia vitandi periculi, at ab habitatione non poſſe adhuc vxorem expelli, propter rationem dictam. Quare bene *Turrec. cap. Quod Deo* 33.*quæſtion.*3.*num.* 2. dicit ob votum continentiæ mutuo conſenſu emiſſum eximi coniuges à redditione debiti, non tamen ab aliis obligationibus,& ſic teneri cohabitare.

DISPVTATIO VI.

An quoties peccat coniux debitum exigens, peccet ſimiliter illud reddens, vel ſaltem iure poſſit debitum negare?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens peccante exigente, peccare reddentem, n.1.
Alia opinio tradens regulam ad dignoſcendum, quando illo peccante, hic non peccet: reprobatur, 2.
Refertur alia ſententia dicens prudentis arbitrio id librandum eſſe, 3.
Non quoties mortalis eſt petitio, peccat reddens: & ſi vir petat affectu fornicario, aut credens eſſe impedimentum irritans matrim. vxor de eius valore certa tenetur reddere, 4.
An teneatur tunc præcepto correctionis fraternæ coniux exactus auertere exigentem? 5.
Quando petitio eſt venialis, non peccat reddens, 6.
Vbi petitio eſt mortalis ob circumſtantiam ſolius petentis, vt quia mala fide petit, aut eſt voto caſtitatis aſtrictus, non peccat reddens, ſed ad id tenetur, n.7. & ibi remiſſiuè, quando vterque vouit, aut alter de alterius licentia.
Si ob vitium perſonale amittat coniux ius exigendi, vt ob adulterium, affinitatem, aut cognationem contractam poſt matrimonium, non peccat negans? 8.
An cenſeatur remiſſio, vt iam deinceps teneatur huic reddere, ſi ſemel coniux innocens petit ab inceſtuoſo illo debitum? n.9. & explicatur ibi c. Cum Vintonienſis, de elect.
Quid ſi inceſtuoſus ille altero inuito aut ignorante impetrauit diſpenſationem, an ex tunc ſit illi debitum reddendum? 10.
An coniuge culpæ mortalis reo petenti, ratione voti, cognationis, aut affinitatis, quando alter reddere non tenetur, vt ratione adulterij, vel priori bimeſtri, peccet reddens? Refertur opinio affirmans, n.11.
Non peccat reddens in prædictis euentibus: & eſto eſſet peccatum reddere, poſſet exactus non reddere, ſed vti petitione, 12.
An teneatur tunc reddere, ſi in altero ſit incontinentiæ periculum? 13.
An peccet talis inceſtuoſus reddendo, aut ſi voto ſit aſtrictus, quoties non tenetur reddere? vt priori bimeſtri, vel ratione adulterij alterius? nu. 14. & ibi quid ſi de facto fiat remiſſio? & remiſſiuè quando vterque eſt in eadem culpa.
Quid ſi cum teneatur coniux non reddere, timeantur odia & ſcandala? 15.
Quando coniux peccat ob aliquam circumſtantiam ipſi actui inhærentem, an peccet ſimiliter reddens? 17.
Soluuntur argumenta, n.17.

1 CVm in genere diſputatum ſit de obligatione reddendi debitum, & cohabitandi: antequam ad circumſtantias, ex quibus actus coniugalis vitiari poteſt, deueniamus: operæ precium duxi præmittere duplicem diſputationem generalem, alteram præſentem: An ſtet, peccare exigentem, & non reddentem? Alteram ſequentem, quando coniux, cui debitum exigere interdictum eſt, poſſit petere? Quia paſſim in diſputationibus ſequentibus dicendum eſt, eſſe peccatum exigere, non autem reddere: & quando coniux prohibeatur debitum petere: & eſſet neceſſarium in qualibet re petere, qualiter ſtet peccare exigentem, & non reddentem: & quando liceat coniugi ita impedito petere. Circa præſentem ergo diſputationem quidam exiſtimant, quoties coniux lethaliter delinquit exigendo, ſimilis culpæ reum eſſe coniugem reddentem, ac proinde teneri non reddere. Ducuntur 1. quia nemo habet ius exigendi, ſed iniuſtè petit, quando in ipſa exactione peccat: ſi enim ius haberet, iuſteque peteret, vacaret prorſus culpa exactio illa: ergo ſimiliter reddens peccat. Cùm cooperetur peccato illius. Et confirm. quia deſiderio peccantis annuendum minimè eſt, ſed fortiter reſiſtendum, *c. Negligere 2.q.7. & c. Anima, 22.q.5.* Secundò quia agentes & conſentientes pariter puniuntur: *Rom. 1.* Et confirm. Quia quando duo ſunt inſeparabilia, non poteſt alteri conſenſus præſtari, reliquo excluſo: cũ ergo in copula coniugali actus vtriuſque coniugis ſint inſeparabiles, conſentiens redditioni, ſubinde conſentit petitioni, & ſubinde peccato exigentis. Tertiò, quia coniugi petenti in loco ſacro nefas eſt reddere: cùm tamen petat ſuum, & ſolius ſacrilegij reus ſit: ſimiliterque dicendum eſt, ſi petat in loco publico: quia honeſtati naturali aduerſatur: ergo idem ſentiendum eſt, ſi aduerſus alias virtutes delinquat: cùm nulla maior ſit ratio: eo vel maximè, quod dum coniux voto caſtitatis ligatus petit, ſacrilegij crimen admittit, ſicut quando petit in loco ſacro. Quartò, quia præſtat bonum ſpirituale coniugis corporali: at petenti cum notabili damno corporali proprio, aut alieno, vt prolis, reddendum minimè eſt: ergo à fortiori, quando petens incurrit damnum ſpirituale, quale eſt malum culpæ, petendo. Et confirmatur, quia petenti gladium ſuum, quo ſe interimat, negandus eſt, quamuis propria voluntate damnum illud ſubeat, vitareque poſſit: ergo ſimiliter, quando petit debitum coniugale cum damno ſpirituali, reddendum non eſt, licet propria ſponte ſe illi damno ſubiiciat. Ideo hanc ſententiam ſuſtinet *Guilielm. Rubion 4.d.32.q.2.a.2.concl.2. & d.35.q.2. concluſ.3.* quibus in locis vniuerſaliter docet non licere debitum reddere, quoties alter lethaliter peccat petendo: vnde infert *ea d.32.q.2.a.2.concl.4.* coniugem non poſſe licitè reddere petenti ob malum finem, ac proinde lethalis culpæ reo. Idem docet *Vgolin. de ſacram. tract. de matrim. c.10. nu.1.* vbi generaliter docet negandum eſſe debitum, quoties petere eſt mortale crimen. Idem videtur tenere *Ant. Cuc. l.5. inſtit. maior. t.12. n.19.* aſſerens enim voto aſtricto reddendum non eſſe, reddit hanc rationem. Quia cùm voto ligatus prohibeatur petere, ſatis reſultat neque alterum teneri id præſtare, quod licitè peti non potuit. Quare in hac ratione videtur tradere regulam generalem, vt redditio non ſit licita, aut ſaltem non obliget, quoties petitio eſt illicita.

Alij non admittentes hanc doctrinam ita generalem, tradunt regulam hanc quia dignoſcatur, ſit culpa nec ne, reddere vbi petens delinquit. Quando petere non eſt ſecundum ſe malum, ſed ex ſola prohibitione Eccleſiæ, reddens minimè peccat, imò reddere tenetur: ſecus ſi ſit ex ſe malum petere. Quia in priori caſu lex Eccleſiaſtica relaxata eſt pro reddente, non tamen pro petente: quod optimè legiſlator potuit efficere. Sic *Abulenſ. c.5. Matth. q.224.* Sed hæc regula deficit: Primò, quia ad libitum dicitur legem eſſe relaxatam pro ſolo reddente. Secundò, quia voto aſtrictum petere, eſt ſecundùm ſe malum, cùm ſit aduerſus ius naturale & diuinum præcipiens voti obſeruationem, & tamen ipſi petenti tenetur alter coniux reddere, (vt probauimus nu.7.) Inſuper, debitum in loco ſacro exigere, aduerſatur ſoli Eccleſiaſticæ legi & ratione illius ſtatuentis pollui locum ſacrum, eſt ſacrilegium, vt bene docet *Vaſquez 1.2. qu. 2.a.6. diſ. 98. num.5. & 6.* & tamen petenti in loco ſacro nefas eſt reddere. Quare corruit hęc regula. 2

Maioris 4.d.31 q.1. argumento 1 contra 2. concl. fatetur poſſe illicitam eſſe petitionem, licitam verò redditionem, poſſéque coniugem ita illicitè petere, vt alter reddere non teneatur. Quando verò hoc contingat, non definit, ſed prudentis arbitrio librandum relinquit. 3

Sed rem hanc quatuor regulis explicabo. Prima regula ſit. Non quoties peccat coniux petens, delictum eſt alteri reddere, eximiturque à reddendi obligatione. Hæc concluſio eſt contra DD. relatos n.1. verum eſt certiſſima conſtabitque ex diſputationibus ſequentibus, in quibus paſſim videbimus *D. Thomam*, & innumeros alios authores, fateri petitionem eſſe culpam, redditionem verò illa vacare. Et in proprijs terminis illã docent *Abul. & Maioris, n.2. & 3 relati. Adria. quodlib. 2. a.1 in ſolut. ad 1. Sotus 4.d. 31.q. vn. a.3. verſ. Inter ſoluendum. Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fin. Couar. 4. decret. 2.p.c.3.§.1.n. 6.* vbi duo optima exempla proponit. Prius eſt, ſi vir affectu fornicario velit vxorem cognoſcere, & ita exigat, lethaliter peccabit: at vxor reddere tenebitur. Poſterius eſt, ſi vir exiſtimans matrim. eſſe irritum ob impedimentum dirimens, petat, reus eſt culpæ mortalis: at vxor certò ſciens illud minimè ſubeſſe, non poteſt debitum negare. Prob. concluſio. Quia reddens debitum non cooperatur peccato exigentis, formaliter loquendo: quia tantum cooperatur actui ex ſua natura licito coniugatis, & quem ipſe debet alteri reddere, quamuis aliunde ſit peccatum in altero coniuge exigere, at reddens non cooperatur petitioni alterius, ſed ea ſuppoſita cooperatur copulæ, quæ licita eſt, & à ſe debita 4

bita. Et confirmatur, quia nec cooperatur directè, cum non incitet alium coniugem vt petat, nec indirectè, cum nec poſſit nec teneatur vitare peccatum exigentis: quæ ambo deſiderantur ad indirectam cooperationem: & non poſſe, inde conſtat, quia cùm res propria à vero domino petatur, lex iuſtitiæ aſtringit coniugem exactum, vt reddat. Quod autem non teneatur, ſic probo. Quia prauus finis vel malitia alterius petentis nec vitiat in ſe actum, nec redditionem, quæ ſola eſt actus reddentis, afficit: non eſt ergo vnde teneatur illam exigentis malitiam impedire inſuper, quia timere poteſt alterius coniugis indignationem, & fortè incontinentiam, ſi concupiſcentiæ eius iam excitatæ non obſequatur. Tandem prob. rationibus, quas n.7. afferam ad probandum tertiam regulam; eæ enim probant hanc.

5 Id tamen fatendum eſt, quoties coniux exactus poteſt commodè abſque timore odij, indignationis, & incontinentiæ alterius coniugis peccantis mortaliter in exactione, & abſque ſuo damno, teneri illum præceptō correctionis fraternæ ad auertendum alterum. Quia lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, vbi commodè fieri poteſt. Atque ita *Adrian.4.q.14. de matrim. in ſolut. ad 1. rationem*, agens de reddente ei qui voto caſtitatis aſtrictus eſt, ponderat vt non dicatur cooperari non poſſe reuocare coniugem exigentem, illumque ab exactione auertere idemque ponderat *Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6.* & in ſimili docet *Sotus lib. 4. de iuſt. q. 7. a. 1. in ſolut. ad 1.* vbi docet depoſitarium teneri lege charitatis, ſi commodè poſſit, auertere dominum petentem depoſitum ad peccandum. Credo tamen rariſſimè ad hoc obligari vxorem. Tum quia poteſt moraliter viri indignationem timere, & fore vt ſuſpicetur ipſam non virtutis zelo, ſed alieno amore captam induci: tum etiam, quia moraliter poteſt credere virum, qui contra votum eſt ſacrilegus in petendo, vel aliter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incenſum eſſe, vt facilè incontinentiæ periculum patiatur, negata ſibi copula: atque adeò moraliter non eſt ſpes emendæ, quæ deſideratur, vt præceptum correctionis obliget: imò eſt timor maioris damni. Tandem, quia onus grauiſſimum eſſe verecundiæ, quæ fæminas decet, offerre ſe viro ad ſemper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari poſſunt. Cùm poſſint vxoribus petentibus cum peccato conſulere, ne peccent petendo, & ſe illis offerre ad crebrius petendum, & maius in vxorem imperium habeant, ipſiſque incumbat gubernare.

6 Secunda regula ſit. Quoties exigens ſolius culpæ venialis reus eſt exigendo, reddens vacat culpa, teneturque reddere. Hàc tradit *Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fine. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gl. 1. n. 112.* Et ratio eſt, quia cùm actus ille reddendi non ſit ex ſe & intrinſecè malus, ob peccatum exigentis, poteſt ex cauſa iuſta excuſari à culpa illa veniali, qua ad ſummum affici deberet propter cooperationem ad culpam exigentis venialem: ſemper autem in reddente adeſt cauſa iuſta ad excuſandum à culpa illa veniali, ad quod non grauis cauſa deſideratur: adeſt enim cauſa, ne petenti diſpliceat, vel excitentur odia inter coniuges & diſcordiæ, ne priuetur abſque culpa iure reddendi.

7 Tertia regula ſit. Quando exigere eſt culpa lethalis, non ob aliquam circumſtantiam tenentem ſe ex parte actus, ſed ob circumſtantiam perſonalem ipſius exigentis, vt ſi, v. g. malo fine petat, vel ratione voti caſtitatis, quo ligatus eſt, ſit ſacrilegus petendo, tunc tantū abeſt, vt reddens, peccet, vt potius reddere teneatur. Probatur primò. Quia cùm actus ille non ſit ex ſua natura illicitus, ſed ex circunſtantia ſe tenente ex parte exigētis, idemmet actus, vt ſe tenet ex parte coniugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumſtātia vitians, erit licitus, imò & debitū ex iuſtitia. Secundò, quia voto caſtitatis ſe aſtringens non admiſit dominium corporis alterius cōiugis per matrimonium acquiſitum, ſed tantum pēccat exigens, in ordine ad Deum, cui fidem voti violat: ergo tenetur coniux exactus reddere petenti rem ſuam: ſicut ſi nummos apud alterum à ſe depoſitos peteret ad fornicandum. Et confirm. ſi quis apud inopem centum aureos depoſuiſſet, & poſtmodum nec donans illi inopi, nec ipſi promittens, ſoli Deo voueret ſe illos minimè petiturū, teneretur inops exigenti illos reddere, vtpote nullum ius retinendi habens, nec ob id diceretur cooperari ſacrilegæ fractioni voti petentis; ergo ſimiliter in noſtro caſu. Tandem prob. rationibus, quibus num. 4. probauimus primam regulam: quæ etiam hanc confirmat. Hanc regulā ita vniuerſaliter tradunt *Adrian. quodlib. 2. a. 1. in ſolut. ad 1. lit. H. f. 31. in paruis volumin.* *Petr. de Soto lect. 16. de matrim. fine.* & ſpecialiter in voto, quando eo aſtrictus petit ab eo, qui non vouit, teneri hūc reddere, docent *Adrianus & Petr. de Soto ibid. Ioan. de Neapoli quodlib. 8. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 22. §. 2. Ad finē, Ang. Matrimonium 3. impedim. 5. n. 5. Tabiena verb. Impedimentum, impedim. 2. q. vlt. Couar. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6. Ledeſma 2. p. 4. q. 55. a. 1. ad fin. Veracruz 1. p. Speculi, art. 15. fine: & appēdic. ad illum. a. f. 122. Metina l. 1. ſum. c. 14. §. 6. f. 86. Stunica de voto, q. 3. n. 61.* Angles *foribus 1. p. de matrim. q. 11. de impedim. ord. art. 3. poſt 1. diffic. dub. 3. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 20. concl. 1.* Enriquez *l. 11. de matrim. cap. 15. n. 8. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 4.* Petrus *de Ledeſma de matrim. q. 53. art. 1. dub. 2. quod mouet poſt 2. dub. principale.* Quare audiendi non ſunt Doctores aſſerentes coniugi voto caſtitatis aſtricto minimè teneri alterū reddere. Hi ſunt *Ricard. 4. d. 32. art. 2. q. 1. corp. in fin. & ibi Gulielm. Borrillong. q. vn. ar. 2. concl. 1. verſ. Dico tamen* Aſtenſis *ſum. 2. p. l. 8. t. 10. art. 2. q. 2. Henric. c. Scriptura, n. 8. de voto. Sylu. Matrim. 7. q. 5. d. 6.* Armill. *verb. Debitum, n. 19.* Anton. *Cucus l. 5. inſtit. maior. t. 12. n. 79. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. fol. 723. verſ. Exquires. Vgolin. de matrim. c. 10. nu. 2.* idem ſequitur Adrianus *4. q. 14. de matrim. verſ. Tertiò contingit*, cum hac tamen moderatione, dum vouens caſtitatem voluit abdicare à ſe, quantum in ipſo eſt, carnalis commercij poteſtatem. Quam moderationem admitto, ſi vir vouens intimaret vxori ſe velle ita Deo per votum caſtitatis obligari, vt nullum prorſus ius habeat deinceps in ipſius vxoris corpus: ſicque acceptaretur ab vxore: tunc enim iam deinceps cùm vir amiſerit ius petendi per pactum illud, non tenebitur vxor reddere: iuxta ea, quæ dicemus num. ſeq. Secus ſi ſoli Deo obligetur per votum, etiam animo ius in vxoris corpus amittendi. Quia adhuc dominus manet corporis vxoris, & ius priſtinum in illud retinet, quamuis ſacrilegus voti fractor ſit, illo vtens, petendo: ſicut eleemoſynæ promiſſæ, quibuſcunque verbis & quacunque intentione votum emittatur, manet dominus qui vouit donec tradat pauperi. Minus eſt audiendus *Syleſt. proximè citatus*, docens non tantum coniugi voto ligato non teneri alterum reddere, ſed etiam peccare reddendo. Hæc dixerim, quando alter tantum, & abſque alterius licentia coniugis, voto caſtitatis aſtrictus eſt. Nam quando de alterius licentia vouit, dicam infra diſpu. 36. nu. 10. & 11. & quando vterque vouit, diſpu. 37. per totam.

Ab hac tamen regula, quoad reddendi obligationem, 8
excipiendus eſt caſus, quando vitium perſonale priuat coniugem iure debitum exigendi: tunc enim alter reddere non tenetur, ſed iuſtè poteſt denegare, vt ſi coniux contrahat affinitatem cum altero coniuge per copulam cum eius conſanguinea, vel cognationem ſpiritualem cum eo (retenta opinione dicenti hanc cognationem priuare iure petēdi: de qua hoc lib. 1. diſpu. 36. diſputabitur.) Probatur, quia cùm petens nullum ius habeat: nec reliquus dare tenetur; vbi enim nulla eſt petitio, nulla eſt mora, *l. Si pupillus 127. ff. de verb. oblig.* & ex quo actor perdit ius petendi, reus habet ius non debendi, negandi, & excipiendi. Præterea, quia *cap. diſcretionem, & c. Tua de eo qui cognou. conſangu.* dum decidunt hunc inceſtuoſum teneri reddere vxori innocenti: eam reddunt rationem, ne eius delictum officiat innocenti, iureque ſuo abſque culpa priuetur: ergo apertè volunt omnino officere

delictum illud coniugi noxio culpæ, vt exigere non poſſit, & vt ſibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate: propter illam præciſè, ſecluſa adulterij, quod interuenit, ratione, atque ita adhuc ius hoc amitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compenſationem, vbi nulla affinitas, ſed ſolum adulterium adeſſet.) Ita generaliter docent aſſerentes quoties coniux exigendi ius amiſerit, eximi alterum à reddendi obligatione, Scotus 4.d.32.quæſt. vnica, verſ. Præſcindendo, vbi Palud. quæſt. 1. artic. 2. concluſ. 4. n. 9. Supplement. Gabriel ibi, quæſt. 1. artic. 2. cõcl. 11. Almain ibi. quæſt. vnic. Ouandus quæſt. vnic. propoſ. 2. D. Anton. 3. part. tit. 1. c. 20. §. 10. Caietan. ſumma. verb. Matrimon. c. vltim. de peccatis in vſu coniugij, §. Primus eſt, in fin. Nider. in ſumma præcepto 6. cap. 4. verſ. Sunt autem hi caſus, & ſpecialiter vbi alter cõiux contraxit cum altero cognationem ſpiritualem, docent Gloſſ. c. Noſſe, verb. Nõ fraudẽtur 30. quæſt. 1. Paludan. Almain. D. Anton. proximè citati. Turrecrem. c. Sciatis, 33. quæſt. 4. a. 1. n. 2. caſu 4. Et quando alter coniux contraxit affinitatem cum altero, docent idem Archid. c. Qui dormierit, init. 32. q. 7. Hoſt. c. Tranſmiſſæ, in fine, de eo qui cogn. conſang. vbi Ioã. Andr. ad fin. Anchar. fin. Card. fin. Abb. n. 7. Hẽric. n. 3. Anton fin. Alex. de Neuo, n. 8. & 9. Prapoſ. ad fin. Roſel. verb. Impedimentum, impedim. 8. n. 17. Sylu. verb. Luxuria, q. 4. dict. 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 2. n. 5. Victoria ſumm. de matrim. n. 288. Anton. Cucus l. 5. inſt. maiorũ. t. 11. n. 123. Gutier. l. 1. q. canon. c. 23. a. 6. Alex. Carrer. l. 5. de ſponſalib. c. 23. Matienzo lib. 5. recopt. t. 1. rubrica gloſſ. 1. n. 103. Capua p. 1. deciſion. l. 2. c. 80. n. 12. Palacios 4. d. 34. diſp. 2. f. 777. verſ. Quod ſi obieceris. Emmanuel Sa ſumm. verb. Debitum coniugale, verſ. Qui coniugis cognatum. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 55. a. 6. dub. vlt. §. His non obſtantibus. Quare non eſt credendum Hugoni, c. Noſſe 30. q. 1. & Hoſt. c. Si vir, n. 3. ſuper verſ. Patrocinari, de cognat. ſpirit. docentibus coniugem ratione cognationis arceri à debito petẽdo, verùm ipſi exigenti teneri alterum reddere. Nec etiam credendum eſt Gregor. Lopez l. 13. fin. tit. 2. part. 4. & Ledeſm. 2. part. 4. quæſt. 60. art. 4 paulò poſt principium & in fine, vbi dicunt viro inceſtuoſo petenti teneri vxorem reddere, non obſtanti affinitate contracta. Ducuntur quia Mat. 5. ſola fornicationis cauſa conceſſit Chriſtus poſſe vxorem dimitti, item quia cùm in hoc caſu non inueniatur exceptio aliqua, dicendum eſt non eximi coniugem ab obligatione reddendi. Quo argumento vſus eſt Alex. 3. cap. Quoniam. de coniug. leproſ. ad probandum coniugi leproſo reddendum eſſe debitum. Sed dic teſtimonium illud Chriſti intelligi de dimiſſione quoad diuortium & cohabitationem, & ita fateor in hoc caſu non permitti: ſecus quoad debitum coniugale negandum (vt cum multis explicui diſput. præced. num. 19.) Ad aliud fundamentum reſpondeo, ex c. Diſcretionem, & cap. Tua, clarè colligi hanc exceptionem, vt probaui initio huius numeri.

9 Aliqui tamen DD. intelligunt coniugi contrahenti affinitatem non teneatur alter reddere, tunc minimè procedere, quando hic innocens petiit debitum ab inceſtuoſo. Quia ex tunc videtur reconciliatio facta, & proinde non licebit amplius debitum negare. Argumento, c. Si vir, de adult. & c. Propoſuit, de coniug ſeru. Poteſt etiam idem probari ex c. Cum Vintonienſis, de elect. ibi: Nos attendẽtes quod iſti poſt primam electionem admiſerant illos. Vbi gloſſa verb. Admiſerant, notat ex eo textu & aliis quos refert, nullum poſſe reprobare quod ſemel approbauit, ac proinde electores admittentes aliquem iure ſuffragij priuatum, amittere ius illum repellendi. Sic ergo coniux, qui inceſtuoſum admiſit ad copulam, non poterit deinceps illi debitum negare, obiiciens illi affinitatem ratione inceſtus contractam: Ita tenent Hoſtienſ. c. Tranſmiſſæ, de eo qui cog. conſang. fine Archid. Ioan. Andr. Cardin. Henricus, n. præc. allegati. Cæterum omnino dicendum eſt, quamuis ſemel & ſæpe coniux ſciens & prudens debitum petierit ab inceſtuoſo, non cenſeri remiſſionem, ac proinde non amittere ius negandi debitum. Probatur primò? Quia cùm hæc priuatio petendi debitum non ſit in fauorem alterius coniugis innocentis, ſed in pœnam inceſtus & affinitatis contractæ, nequit coniux innocens hanc pœnam remittere. Secundò, quia ex eo quod coniux iure ſuo vtatur debitum exigens, non priuandus eſt iure negandi quod habet. Tertiò, quia aliàs fruſtra decideretur, cap. Tranſmiſſæ de eo qui cogn. conſangu. hunc inceſtuoſum minimè poſſe exigere, ac teneri reddere ſi per primam alterius coniugis exactionem fieret habilis ad petendum. Nec obſtant c. Si vir & c. propoſuit, pro contraria ſententia allegata. Quia loquuntur, vbi coniux ratione adulterij amittit ius petendi. Cùm enim talis priuatio ſit in coniugis innocentis fauorem, poteſt innocens remittere, & cenſetur facta remiſſio per copulam ſubſequentem. At in noſtro caſu priuatio non eſt in fauorem innocentis, ſed in delicti pœnam. Nec obſtat etiam cap. Cum Vinctonienſis, de elect. quia reſpondet bene Anton. cap. finali, in fine de eo qui cognou. conſang. ibi priuatum iure eligendi, admitti vt eligat iure proprio, nec eſſe perpetuò à iure eligendi excluſum: at inceſtuoſum admitti ad copulam ob ius, quod habet in eum coniux innocens, eſſeque perpetuò iure exigendi priuatum. Et ideo hanc ſententiam tuentur Anton. Abb. Alexand. de Neuo, Prapoſit. Roſella, Syluest. Couarr. Anton. Cucus, Alexand. Carrerius, Guturrez, Matienzo, Palacios, Capua, num. præced. allegati. Et non eſſe in coniugis poteſtate hanc pœnam remittere, vltra omnes citatos docent etiam Caiet. opuſc. tom. 1. tract. 31. reſponſ. 17. in 4. reſponſ. verſ. Et quoniam. Supplementum Gabr. 4. d. 41. q. 1. a. 3. dub. in ſolut. ad 1.

Quòd ſi coniux impetret diſpenſationem ad petendum debitum ſuper impedimentum affinitatis, aut cognationis, ſiue altero annuente, ſiue renuente, iam deinceps non poterit ex hoc capite illi negari debitum. Quia per diſpenſationem reſtitutum eſt ſibi priſtinum exigendi ius: nec in ea obtinenda conſenſus innocentis coniugis deſideratur: cùm priuatio illius iuris ſolum ſit in pœnam delinquentis, & nullatenus in fauorem innocentis, vt numero præcedenti diximus. 10

Grauius autem dubium eſt, Vtrum coniux peccet lethaliter reddendo inceſtuoſo petenti ante impetratam diſpenſationem affinitatis aut cognationis. Et quidem pars affirmatiua ſuadetur. Primò, quia cùm non teneatur reddere (vt probauimus numero 8.) videtur cooperari culpæ lethali exigentis: ac ſubinde ſimili culpa inuolui. Et eam eſſe cooperationem & conſenſum in peccatum, videntur apertè docere. D. Thom. 4. d. 32. quæſt. vnica a. 5. q. 3. ad 1. & a. 2. q. 3. ad 2. D. Bon. ea. d. 32. a. 3. qu. 1. fin. vbi Supplementum Gabr. qu. 1. art. 2. poſt 11. concluſionem, verſ. Si dicitur faciens. Adrianus 4. q. 14. de matrimonio, in ſolutione ad 1. rationem. Turrecrem. cap. Sciatis, 33. q. 4. a. 4. nu. 6. in ſolutione ad 2. Abulenſ. c. 5. Matthæi, q. 241. ad 1. Couarr. 4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. num. 6. vbi dicentes ſtare vt peccet exigens, & non reddens, opponunt reddentem cooperari & conſentire peccato exigentis: & reſpondent non dici reddentem conſentire, dum neceſſitate coactus reddit, ſed potius tunc patitur, ſecus ſi ſponte & voluntariè reddat: conſenſus enim eſt actus voluntatis. Cùm ergo in hoc caſu coniux nulla neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte debitum reddat cooperabitur & conſentiet peccato exigentis. Quare Abulenſ. ibi infert ex ea doctrina, ſi coniuges non teneantur mutuo ad copulam, peccante exigente, peccaturum ſimiliter reddentem. Et confirmatur, quia alij doctores ob id excuſant à culpa reddentem, dum exigens delinquit. Quia reddit alienum, & debitum, ad quod lege iuſtitiæ conſtringitur. Sic Alenſ. 2. p. qu. 166. memb. 3. fin. Aſtenſis ſumma, 2. p. lib. 8. t. 10. a. 4. q. 3. Sotus 4. d. 31. q. 1. a. 3. paulò poſt principium. Veracr. append. ad 1. p. Speculi, a. 15. fol. 124. §. Ad id quod in principio. Ledeſ. 2. p. 4. q. 55. art. 1. ad fin. Palacios 4. d. 32. diſp. 1. fol. 710. verſ. Veruntamen cõiux, & diſp. 2. f. 722. verſ. Obiicies. Stunica de voto, q. 3. n. 61. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 53. a. 1. dub. 3. quod mouet poſt 2. dubiũ principale, §. In huius rei expoſitionẽ. Sed in hoc caſu coniux nõ reddit alienum, & debitũ lege iuſtitiæ, ergo admittet eandẽ culpam petentis, 11

petentis. Secundò, quia hac ratione coniux innocens dubius de valore matrimonij, peccat reddens adultero non dubitanti: quia ſolùm excuſabatur à culpa, ratione obligationis reddēdi, quæ propter adulterium ceſſat (vt diximus libr.2.diſputat.41.num.49.) vbi numero 48. diximus peccare reddentem priori bimeſtri antè conſummatum matrimonium. Quia tunc reddere non tenetur. Quod idem docet *Vaſquez 1.2.q.19.art.6.diſp.66. num.33.* Cùm ergo in noſtro caſu coniux reddere non teneatur, peccabit reddendo peccato cooperationis & conſenſus in peccatum exigentis. Atque ita in propriis terminis docent *Palacios 4.d.34.diſput.2.verſ.Quod ſi obieceris.* Petrus de Ledeſma *de matrimonio,q.55.art.6.dubio vltim.§.His non obſtantibus.* Et clarè videtur ſentire Abbas,*cap.fin.in fine, de eo qui cognou.conſanguin.* vbi dicit viro inceſtuoſo petenti nō debere vxorem acquieſcere, quamuis ille patiatur incontinentiæ periculum. Et retenta hac opinione, idem videtur dicendum, ſi voto caſtitatis aſtrictus petat debitum ab altero coniuge, peccabit enim alter reddendo, quoties lex iuſtitiæ non cogit reddere: vt priori bimeſtri antè conſummatum matrimonium: vel ſi ille adulteretur, cùm ipſe ſit innocens. Quia eædem rationes militant: atque ita *Adrian.Conar.*Ledeſ.*Veracr.Stunica,*Palacios *duobus prioribus locis,proximè citati,* coniugem reddentem voto aſtricto petenti ideo à culpa excuſant, quod reddat debitum lege iuſtitiæ. Quod in hoc caſu ceſſat.

12 Quamuis autem negare non poſsim rationes has vrgentiſſimas eſſe: mihi perſuadeo minimè peccare coniugem reddentem tali inceſtuoſo petenti, aut voto caſtitatis ligato, adulteroque, aut priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: in quibus euentibus lex iuſtitiæ non cogit ad reddendum. Ducor 1. Quia hoc non eſt cooperari delicto alterius (vt probaui n.4.) quare non eſt cur crimen ſit. Secundò, quia ſi dubius de valore matrimonij petat à non dubitante, poteſt hic non reddere: quia ille ius non habet petendi: poteſt etiam reddere (vt probaui lib.2.diſput.41.num.56.) Nam cùm ſit in poſſeſſione pacifica, poteſt vti plene ſua poſſeſſione, petendo & reddendo: nec aliquo modo illa ſpoliari debet ob alterius dubium. Sic ergo in noſtro caſu, cùm coniux innocens nullo delicto aut voto ſe aſtrinxerit, non eſt cur ob votū vel delictum alterius, quæ ſuos ſolos authores afficiunt, iure & poſſeſſione petendi & reddendi priuetur. Et confirmatur ex ratione textus *c. Tranſmiſſæ, & c. Tuæ, de eo qui cognou.conſanguineam,* vbi deciditur inceſtuoſum cum conſanguinea alterius coniugis non poſſe petere, at teneri reddere: & ſubditur hæc ratio. Quia affinitas poſt matrimonium contracta ei coniugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minimè fuit: nec ſuo iure debet abſque ſua culpa priuari. At valde officeret, ſi innocens peccaret reddendo: cùm priuaretur plena poſſeſſione, qua ſecluſo voto & delicto alterius gaudebat: eſſetque ei neceſſarium ſemper petere, vt matrimonio abſque culpa vteretur: ſcrupuliſque non immodicis vexaretur, dum petit, an ea ſit petitio, vel potius redditio, propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam. Tertiò, quia vbi votò aſtrictus coniux adulterium admiſit, votum non ligat alterum ne reddat: cùm ſolum vouentem obliget: nec etiam adulterium, Quia ſolùm libertatem reddendi præſtat innocenti, abſoluens illum à debito iuſtitiæ in fauorem ſuæ innocentiæ, nec eſt cur priuilegio in ſuum fauorem inducto cogatur in proprium damnum & onus vti: contra *cap. Ad apoſtolicam, de regular. & cap. Si de terra, de priuileg.* Nec obſtant in contrarium adducta. Quia ad primum & confirmationem dici poteſt, hanc redditionem non eſſe omnino ſpontaneam, ſed quodam modo coactam, ne vxor innocens plena poſſeſſione per matrimonium comparata, abſque ſua culpa priuetur: cogaturque ſemper contra pudorem naturaliter fœminis inſitum petere: & ſcrupulis angi, ſit petitio nec ne. Præterea, poteſt dici eam non eſſe rationem adæquatam, cur non peccet reddens, ſed accommodatam & ſufficientem caſui, in quo alter coniux reddere tenetur. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem. Quia coniux ille dubius, quantum in ſe eſt, arcetur omnino ab vſu matrimonij, ne ſe incontinentiæ periculo exponat: & ſolùm ratione poſſeſſionis & iuris iuſtitiæ alterius permittitur ei reddere: quare his ceſſantibus peccat reddendo. At in noſtro caſu coniux innocens eſt in omnimoda poſſeſſione matrimonij, nec aliquo impedimento laborat, quo minus petere aut reddere poſſit. Quare loquens de affinitate tuetur hanc ſententiam Ledeſma *2.part.4. quæſt. 60. articul. 4. paulò poſt principium:* vbi dicit eſſe probabile, viro inceſtuoſo non teneri vxorem reddere: at licitè poſſe. Nec modicum vrget pro hac parte tot Doctores numero 8. relatos de hoc agentes, ſolùm dixiſſe licere innocentem denegare debitum inceſtuoſo, nec meminiſſe obligationis. Et loquens de voto *Palacios* admittit ſtare, vt redditio voto aſtricto ſit libera, & adhuc culpa vacet: dicit enim *4. d. 32.diſp.2.fol.712.columm.1.fine,& ſequenti,* quando vterque coniux caſtitatem vouit, peccare exigentem, non tamen reddentem: & ſtatim *fol.ſequenti,verſ.Exquires,* dicit nō teneri reddere. Id tamen fatendum eſt, ſiue hanc ſiue illam ſententiam ſequamur, poſſe coniugem innocentem exactum, eſto reddere non poſſet, ne exigentis culpæ aſſenſum præſtet; acceſſum habere, non ea mente, vt reddat, ſed animo vtendi petitione debiti. Quia hæc eſt ſibi permiſſa, nec hoc iure ob alterius exactionem priuandus eſt.

Hinc deducitur, ſi ſit periculum incontinentiæ in 13
coniuge priuato iure petendi ob affinitatem, aut cognationem, teneri innocentem lege charitatis ei ſuccurrere, ſiue petendo, ſiue reddendo exigenti, quando ſpes eſt fore, vt ſic abſtineat ab incontinentia illa. Dixi, ob affinitatem præciſam ab adulterio, vel ſi alter coniux aliud admiſerit adulterium, quo caſu ratione adulterij non poteſt debitum negare. Quia ratione adulterij vbi coniux alter eſt innocens, non tenetur reddere aliàs patienti incontinentiæ periculum, nec ab eo petere. Ratio diſparitatis eſt, quia lex charitatis obligat ad ſubueniendum neceſſitati proximi, abſque proprio diſpendio: at per copulam cum adultero incurrit innocens graue damnum, amittit enim ius celebrandi diuortium: nullum autem patitur, accedens ad impeditum ratione affinitatis aut cognationis, cùm adhuc liber maneat ad deinceps non reddendum (vt probauimus num. 9.) Quare & ſi lex iuſtitiæ tunc non obliget, eo quod alter amiſerit ius: obligabit tamen lex charitatis: quandoquidem licitè poteſt petere & reddere: & licèt alter peccarit petendo, ipſe reddens nullo modo peccat, (vt probaui numero præcedenti:) & ex alia parte vitiat maius peccatum, nempè, adulterium aut pollutionem alterius coniugis. Nec eſt audiendus *Abbas* oppoſitum docens: vt retuli num.11. ad finem.

Admonuerim tamen coniugem ipſum, qui affinita- 14
tem aut cognationem contraxit, aut voto caſtitatis ligatus eſt, non poſſe reddere debitum alteri, quoties ex lege iuſtitiæ reddere non aſtringitur: vt propter adulterium alterius, (ſecluſa compenſatione cum adulterio inceſtuoſi:) & priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, quo tempore reddere eſt liberum. Probatur, de inceſtuoſo, ex *capit.Tranſmiſſæ,de eo qui cognou.conſanguin.* vbi de tali inceſtuoſo ſic dicitur: *Non cognoſcat eam quādiu vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus: & tunc ad ipſam non ſine graui cordis dolore accedat.* Vbi pondero ſolùm huic concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus, & vt vulgo dicitur, *à mas no poder.* Id enim important ea verba; *Non ſine graui cordis dolore accedat,* hoc eſt, coactus lege iuſtitiæ, ne innocentem ſuo iure priuet. Ergo quādo nulla lege cogitur, tenetur non accedere. Et confirmatur, quia cùm copula illa ſit inceſtuoſa, nempe, cum affini, eſt omnino illicita, ſolumque excuſari poteſt ob fortius iuſtitiæ debitum: ergo vbi non eſt debita, eſt illicita. Atque ita de inceſtuoſo tenent *Syluest. Matrimoniū 8.quæſt.15.dict.7. & Petrus de Ledeſma de matrimonio,quæſt.55.articul.6.circa 3.*

ſtatum

delictum illud coniugi noxio culpæ, vt exigere non poſſit, & vt ſibi exigenti alter minimè teneatur reddere (& intellige hoc de affinitate: propter illam præciſè, ſecluſa adulterij, quod interuenit, ratione, atque ita adhuc ius hoc amitteret, nec teneretur alter etiam adulter reddere: teneretur autem ob delicti compenſationem, vbi nulla affinitas, ſed ſolum adulterium adeſſet.) Ita generaliter docent aſſerentes quoties coniux exigendi ius amiſerit, eximi alterum à reddendi obligatione, Scotus 4.d.32.quæſt. vnica, verſ. Præſtindendo, vbi Palud.quæſt.1.artic.2.concluſ.4. n.9. Supplement. Gabriel ibi, quæſt.1.artic.2.cōcl.11. Almain ibi. quæſt.vnic. Ouandus quæſt.vnic.propoſ.2. D.Anton.3.part.tit.1. c.20.§.10. Caietan.ſumma.verb. Matrimon.c.vltim.de peccatis in vſu coniugij, §. Primus eſt, in fin. Nider.in ſumma præcepto 6. cap.4.verſ. Sunt autem hi caſus, & ſpecialiter vbi alter cōiux contraxit cum altero cognationem ſpiritualem, docent Gloſſ.c.Noſſe, verb. Nō fraudētur 30.quæſt.1. Paludan. Almain. D.Anton. proximè citati. Turrecrem.c.Sciatis, 33.quæſt.4.a.1.n. 2.caſu4. Et quando alter coniux contraxit affinitatem cum altero, docent idem Archid.c. Qui dormierit, init. 32.q.7. Hoſt. c.Tranſmiſſa, in fine, de eo qui cogn.conſang. vbi Ioā. Andr. ad fin. Anchar.fin. Card.fin. Abb.n.7. Hēric.n.3. Anton fin. Alex. de Neuo, n.8.& 9. Præpoſ.ad fin. Roſel.verb. Impedimentum, impedim. 8.n.17. Sylu.verb. Luxuria. q.4.dict.4. Couar.4.decret.2.p.c.7. §.2.n.5 Victoria ſumm.de matrim.n.288. Anton. Cucus l.5.inſt. maiorū t.11.n.123. Gutier.l.1.q.canon.c.23.a.6. Alex. Carrer.l. 5.de ſponſalib.c.23. Matienzo lib.5.recopt.t.1.rubrica gloſſ.1.n. 103. Capua p.1.deciſion.l.2.c.80.n.12. Palacios 4.d.34.diſp.2.f. 777.verſ. Quod ſi obieceris. Emmanuel Sa ſumm.verb. Debitum coniugale, verſ. Qui coniugis cognatum. Petr.de Ledeſm.de matrim.q.55.a.6.dub.vlt.§. His non obſtantibus. Quare non eſt credendum Hugoni, c.Noſſe 30.q.1.& Hoſt.c.Si vir, n.3. ſuper verſ. Patrocinari, de cognat.ſpirit. docentibus coniugem ratione cognationis arceri à debito petēdo, verùm ipſi exigenti teneri alterum reddere. Nec etiam credendum eſt Gregor. Lopez l.13.fin.tit.2.part.4.& Ledeſm.2.part.4.quæſt. 60.art.4 paulò poſt principium & in fine, vbi dicunt viro inceſtuoſo petenti teneri vxorem reddere, non obſtanti affinitatē contracta. Ducuntur quia Mat.5. ſola fornicationis cauſa conceſſit Chriſtus poſſe vxorem dimitti, item quia cùm in hoc caſu non inueniatur exceptio aliqua, dicendum eſt non eximi coniugem ab obligatione reddendi. Quo argumento vſus eſt Alex.3.cap. Quoniam, de coniug. lepros. ad probandum coniugi leproſo reddendum eſſe debitum. Sed dic teſtimonium illud Chriſti intelligi de dimiſſione quoad diuortium & cohabitationem, & ita fateor in hoc caſu non permitti: ſecus quoad debitum coniugale negandum (vt cum multis explicui diſput. præced.num.19.) Ad aliud fundamentum reſpondeo, ex c.Diſcretionem, & cap.Tuæ, clarè colligi hanc exceptionem, vt probaui initio huius numeri.

9 Aliqui tamen DD. intelligunt coniugi contrahenti affinitatem non teneatur alter reddere, tunc minimè procedere, quando hic innocens petiit debitum ab inceſtuoſo. Quia ex tunc videtur reconciliatio facta, & proinde non licebit amplius debitum negare. Argumento, c. Si vir, de adult. & c. Propoſuit, de coniug.ſeru. Poteſt etiam idem probari ex c.Cum Vintonienſis, de elect. ibi: Nos attendētes quod iſti poſt primam electionem admiſerant illos. Vbi gloſſa verb. Admiſerant, notat ex eo textu & aliis quos refert, nullum poſſe reprobare quod ſemel approbauit, ac proinde electores admittentes aliquem iure ſuffragij priuatum, amittere ius illum repellendi. Sic ergo coniux, qui inceſtuoſum admiſit ad copulam, non poterit deinceps illi debitum negare, obiiciens illi affinitatem ratione inceſtus contractam: Ita tenent Hoſtienſ. c. Tranſmiſſa, de eo qui cog. conſang. fine Archid. Ioan. Andr. Cardin. Henricus, n.præc.allegati. Cæterum omnino dicendum eſt, quamuis ſemel & ſæpe coniux ſciens & prudens debitum petierit ab inceſtuoſo, non cenſeri remiſſionem, ac proinde non amittere ius negandi debitum. Probatur primò? Quia cùm hæc priuatio petendi debitum non ſit in fauorem alterius coniugis innocentis, ſed in pœnam inceſtus & affinitatis contractæ, nequit coniux innocens hanc pœnam remittere. Secundò, quia ex eó quod coniux iure ſuo vtatur debitum exigens, non priuandus eſt iure negandi quod habet. Tertiò, quia aliàs fruſtrà decideretur, cap. Tranſmiſſa de eo qui cogn.conſangu. hunc inceſtuoſum minimè poſſe exigere, ac teneri reddere ſi per primam alterius coniugis exactionem fieret habilis ad petendum. Nec obſtant c.Si vir & c.propoſuit, pro contraria ſententia allegata. Quia loquuntur, vbi coniux ratione adulterij amittit ius petendi. Cùm enim talis priuatio ſit in coniugis innocentis fauorem, poteſt innocens remittere, & cenſetur facta remiſſio per copulam ſubſequentem. At in noſtro caſu priuatio non eſt in fauorem innocentis, ſed in delicti pœnam. Nec obſtat etiam cap. Cum Vinctonienſis, de elect. quia reſpondet bene Anton. cap.finali, in fine de eo qui cognou. conſang. ibi priuatum iure eligendi, admitti vt eligat iure proprio, nec eſſe perpetuò à iure eligendi excluſum: at inceſtuoſum admitti ad copulam ob ius, quod habet in eum coniux innocens, eſſeque perpetuò iure exigendi priuatum. Et ideo hanc ſententiam tuentur Anton. Abb. Alexand. de Neuo, Præpoſit. Roſella, Syl- ueſt. Couarr. Anton. Cucus, Alēxand. Carrerius, Gutierrez, Matienzo, Palacios, Capua, num.præced. allegati. Et non eſſe in coniugis poteſtate hanc pœnam remittere, vltra omnes citatos docent etiam Caiet.opuſc.tom.1.tract.31.reſponſ.17. in 4.reſponſ.verſ. Et quoniam. Supplementum Gabr.4.d.41.q.1. a.3.dub.in ſolut.ad 1.

10 Quòd ſi coniux impetret diſpenſationem ad petendum debitum ſuper impedimentum affinitatis, aut cognationis, ſiue altero annuente, ſiue renuente, iam deinceps non poterit ex hoc capite illi negari debitum. Quia per diſpenſationem reſtitutum eſt ſibi priſtinum exigendi ius: nec in ea obtinenda conſenſus innocentis coniugis deſideratur: cùm priuatio illius iuris ſolùm ſit in pœnam delinquentis, & nullatenus in fauorem innocentis, vt numero præcedenti diximus.

11 Grauius autem dubium eſt. Vtrum coniux peccet lethaliter reddendo inceſtuoſo petenti ante impetratam diſpenſationem affinitatis aut cognationis. Et quidem pars affirmatiua ſuadetur. Primò, quia cùm non teneatur reddere (vt probauimus numero 8.) videtur cooperari culpæ lethali exigentis: ac ſubinde ſimili culpa inuolui. Et eam eſſe cooperationem & conſenſum in peccatum, videntur apertè docere. D.Thom. 4.d.32.quæſt.vnica.a.5.q.3. ad 1.& a.2.q.3.ad 2. D.Bon.ea.d.32.a.3.qu.1.fin. vbi Supplementum Gabr.qu.1.art.2.poſt 11.concluſionem, verſ. Si dicitur faciens. Adrianus 4.q.14.de matrimonio, in ſolutione ad 1.rationem. Turrecrem.cap.Sciatis, 33.q.4.a.4.nu.6.in ſolutione ad 2. Abulenſ.c.5. Matthæi, q.241.ad 1. Couarr.4.decret.2.p.c.3.§.1. num.6. vbi dicentes ſtare vt peccet exigens, & non reddens, opponunt reddentem cooperari & conſentire peccato exigentis: & reſpondent non dici reddentem conſentire, dum neceſſitate coactus reddit, ſed potius tunc patitur, ſecus ſi ſponte & voluntariè reddat: conſenſus enim eſt actus voluntatis. Cùm ergo in hoc caſu coniux nulla neceſſitate coactus, ſed ſua ſponte debitum reddat cooperabitur & conſentiet peccato exigentis. Quare Abulenſ. ibi infert ex ea doctrina, ſi coniuges non teneantur mutuo ad copulam, peccante exigente, peccaturum ſimiliter reddentem. Et confirmatur, quia alij doctores ob id excuſant à culpa reddentem, dum exigens delinquit. Quia reddit alienum, & debitum, ad quod lege iuſtitiæ conſtringitur. Sic Alenſ.2.p.qu.166.memb.3.fin. Aſtenſis ſumma, 2.p.lib.8.t.10.a.4.q.3. Sotus 4.d.31.q.1.a.3. paulò poſt principium. Veracr.append.ad 1.p.Speculi, a.15.fol.124.§. Ad id quod in principio. Ledeſ.2.p.4.q.55.art.1.ad fin. Palacios 4.d.32.diſp.1.fol.710.verſ. Verumtamen cōiux, & diſp.2.f.722. verſ. Obiicies. Stunica de voto, q.3.n.61. Petrus de Ledeſma de matrim.q.53.a.1.dub.3.quod mouet poſt 2.dubiū principale, §. In huius rei expoſitionē. Sed in hoc caſu coniux nō reddit alienum, & debitū lege iuſtitiæ, ergo admittet eandē culpam

petentis,

petentis. Secundò, quia hac ratione coniux innocens dubius de valore matrimonij, peccat reddens adultero non dubitanti: quia ſolùm excuſabatur à culpa, ratione obligationis reddedi, quæ propter adulterium ceſſat (vt diximus libr. 2. diſputat. 41. num. 49.) vbi numero 48. diximus peccare reddentem priori bimeſtri antè conſummatum matrimonium. Quia tunc reddere non tenetur. Quod idem docet *Vaſquez* 1. 2. q. 19. *art.* 6. *diſp.* 66. *num.* 33. Cùm ergo in noſtro caſu coniux reddere non teneatur, peccabit reddendo peccato cooperationis & conſenſus in peccatum exigentis. Atque ita in propriis terminis docent *Palacios* 4. *d.* 34. *diſput.* 2. *verſ. Quodſi obieceris. Petrus de Ledeſma de matrimonio*, q. 55. *art.* 6. *dubio vltim.* §. *His non obſtantibus*. Et clarè videtur ſentire Abbas, *cap. fin. in fine, de eo qui cognou. conſanguin.* vbi dicit viro inceſtuoſo petenti nō debere vxorem acquieſcere, quamuis ille patiatur incontinentiæ periculum. Et retenta hac opinione, idem videtur dicendum, ſi voto caſtitatis aſtrictus petat debitum ab altero coniuge, peccabit enim alter reddendo, quoties lex iuſtitiæ non cogit reddere: vt priori bimeſtri antè conſummatum matrimonium: vel ſi ille adulteretur, cùm ipſe ſit innocens. Quia eædem rationes militant: atque ita *Adrian. Conar. Ledeſ. Veracr. Stunica, Palacios duobus prioribus locis, proximè citati*, coniugem reddentem voto aſtricto petenti ideo à culpa excuſant, quod reddat debitum lege iuſtitiæ. Quod in hoc caſu ceſſat.

12 Quamuis autem negare non poſſim rationes has vrgentiſſimas eſſe: mihi perſuadeo minimè peccare coniugem reddentem tali inceſtuoſo petenti, aut voto caſtitatis ligato, adulteroque, aut priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: in quibus euentibus lex iuſtitiæ non cogit ad reddendum. Ducor 1. Quia hoc non eſt cooperari delicto alterius (vt probaui n. 4.) quare non eſt cur crimen ſit. Secundò, quia ſi dubius de valore matrimonij petat à non dubitante, poteſt hic non reddere: quia ille ius non habet petendi: poteſt etiam reddere (vt probaui lib. 2. diſput. 41. num. 56.) Nam cùm ſit in poſſeſſione pacifica, poteſt vti plenè ſua poſſeſſione, petendo & reddendo: nec aliquo modo illa ſpoliari debet ob alterius dubium. Sic ergo in noſtro caſu, cùm coniux innocens nullo delicto aut voto ſe aſtrinxerit, non eſt cur ob votū vel delictum alterius, quæ ſuos ſolos authores afficiunt, iure & poſſeſſione petendi & reddendi priuetur. Et confirmatur ex ratione textus *c. Tranſmiſſæ, & c. Tua, de eo qui cognou. conſanguineam*, vbi deciditur inceſtuoſum cum conſanguinea alterius coniugis non poſſe petere, at teneri reddere: & ſubditur hæc ratio. Quia affinitas poſt matrimonium contracta ei coniugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minimè fuit: nec ſuo iure debet abſque ſua culpa priuari. At valde officeret, ſi innocens peccaret reddendo: cùm priuaretur plena poſſeſſione, qua ſecluſo voto & delicto alterius gaudebat: eſſetque ei neceſſarium ſemper petere, vt matrimonio abſque culpa vteretur: ſcrupuliſque non immodicis vexaretur, dum petit, an ea ſit petitio, vel potius redditio, propter alterius coniugis voluntatem nutibus intellectam. Tertiò, quia vbi votò aſtrictus coniux adulterium admiſit, votum non ligat alterum ne reddat: cùm ſolum vouentem obliget: nec etiam adulterium, Quia ſolùm libertatem reddendi præſtat innocenti, abſoluens illum à debito iuſtitiæ in fauorem ſuæ innocentiæ, nec eſt cur priuilegio in ſuum fauorem inducto cogatur in proprium damnum & onus vti: contra *cap. Ad apoſtolicam, de regular. & cap. Si de terra, de priuileg.* Nec obſtant in contrarium adducta. Quia ad primum & confirmationem dici poteſt, hanc redditionem non eſſe omnino ſpontaneam, ſed quodam modo coactam, ne vxor innocens plena poſſeſſione per matrimonium comparata, abſque ſua culpa priuetur: cogaturque ſemper contra pudorem naturaliter fœminis inſitum petere: & ſcrupulis angi, ſit petitio nec ne. Præterea, poteſt dici eam non eſſe rationem adæquatam, cur non peccet reddens, ſed accommodatam & ſufficientem caſui, in quo alter coniux reddere tenetur. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem. Quia coniux ille dubius, quantum in ſe eſt, arcetur omnino ab vſu matrimonij, ne ſe incontinentiæ periculo exponat: & ſolùm ratione poſſeſſionis & iuris iuſtitiæ alterius permittitur ei reddere: quare his ceſſantibus peccat reddendo. At in noſtro caſu coniux innocens eſt in omnimoda poſſeſſione matrimonij, nec aliquo impedimento laborat, quo minus petere aut reddere poſſit. Quare loquens de affinitate tuetur hanc ſententiam *Ledeſma* 2. *part.* 4. *quæſt.* 60. *articul.* 4. *paulò poſt principium*: vbi dicit eſſe probabile, viro inceſtuoſo non teneri vxorem reddere: at licitè poſſe. Nec modicum vrget pro hac parte tot Doctores numero 8. relatos de hoc agentes, ſolùm dixiſſe licere innocentem denegare debitum inceſtuoſo, nec meminiſſe obligationis. Et loquens de voto *Palacios* admittit ſtare, vt redditio voto aſtricto ſit libera, & adhuc culpa vacet: dicit enim 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *fol.* 722. *column.* 1. *fine, & ſequenti*, quando vterque coniux caſtitatem vouit, peccare exigentem, non tamen reddentem: & ſtatim *fol. ſequenti, verſ. Exquires*, dicit nō teneri reddere. Id tamen fatendum eſt, ſiue hanc ſiue illam ſententiam ſequamur, poſſe coniugem innocentem exactum, eſto reddere non poſſet, ne exigentis culpæ aſſenſum præſtet; acceſſum habere, non ea mente, vt reddat, ſed animo vtendi petitione debiti. Quia hæc eſt ſibi permiſſa, nec hoc iure ob alterius exactionem priuandus eſt.

Hinc deducitur, ſi ſit periculum incontinentiæ in coniuge priuato iure petendi ob affinitatem, aut cognationem, teneri innocentem lege charitatis ei ſuccurrere, ſiue petendo, ſiue reddendo exigenti, quando ſpes eſt fore, vt ſic abſtineat ab incontinentia illa. Dixi, ob affinitatem præciſam ab adulterio, vel ſi alter coniux aliud admiſerit adulterium, quo caſu ratione adulterij non poteſt debitum negare. Quia ratione adulterij vbi coniux alter eſt innocens, non tenetur reddere aliàs patienti incontinentiæ periculum, nec ab eo petere. Ratio diſparitatis eſt, quia lex charitatis obligat ad ſubueniendum neceſſitati proximi, abſque proprio diſpendio: at per copulam cum adultero incurrit innocens graue damnum, amittit enim ius celebrandi diuortium: nullum autem patitur, accedens ad impeditum ratione affinitatis aut cognationis, cùm adhuc liber maneat ad deinceps non reddendum (vt probauimus num. 9.) Quare & ſi lex iuſtitiæ tunc non obliget, eo quod alter amiſerit ius: obligabit tamen lex charitatis: quandoquidem licitè poteſt petere & reddere: & licèt alter peccarit petendo, ipſe reddens nullo modo peccat, (vt probaui numero præcedenti:) & ex alia parte vitiat maius peccatum, nempè, adulterium aut pollutionem alterius coniugis. Nec eſt audiendus *Abbas* oppoſitum docens: vt retuli num. 11. ad finem. 13

Admonuerim tamen coniugem ipſum, qui affinitatem aut cognationem contraxit, aut voto caſtitatis ligatus eſt, non poſſe reddere debitum alteri, quoties ex lege iuſtitiæ reddere non aſtringitur: vt propter adulterium alterius, (ſecluſa compenſatione cum adulterio inceſtuoſi:) & priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, quo tempore reddere eſt liberum. Probatur, de inceſtuoſo, ex *capit. Tranſmiſſæ, de eo qui cognou. conſanguin.* vbi de tali inceſtuoſo ſic dicitur: *Non cognoſcat eam quādiu vixerit, niſi ab ea fuerit requiſitus: & tunc ad ipſam non ſine graui cordis dolore accedat.* Vbi pondero ſolùm huic concedi facultatem accedendi ad vxorem, quando legitimè fuerit exactus, & vt vulgo dicitur, *à mas no poder*. Id enim important ea verba; *Non ſine graui cordis dolore accedat*, hoc eſt, coactus lege iuſtitiæ, ne innocentem ſuo iure priuet. Ergo quādo nulla lege cogitur, tenetur non accedere. Et confirmatur, quia cùm copula illa ſit inceſtuoſa, nempe, cum affini, eſt omnino illicita, ſolumque excuſari poteſt ob fortius iuſtitiæ debitum: ergo vbi non eſt debita, eſt illicita. Atque ita de inceſtuoſo tenent *Syluest. Matrimoniū* 8. *quæſt.* 15. *dict.* 7. *& Petrus de Ledeſma de matrimonio, quæſt.* 55. *articul.* 6. *circa* 3. 14

ſtatum affinitatis,dub.4. in ſolutione ad 1.*fol.* 445. vbi docent actum huius inceſtuoſi eſſe illicitum&inceſtuoſum,quoties non eſt ex iuſtitia debitus. Et *Syluesſt.* clarius dicit eſſe culpam mortalem inceſtus, quoties ſine iniuſtitia poteſt hic inceſtuoſus negare debitum. Inſuper probatur idem de coniuge caſtitatis voto aſtricto. Quia votum caſtitatis obligat vouentem ad omnino abſtinendum ab omni actu venereo: & ſolùm excuſatur coniux reddens, propter fortius vinculum iuſtitiæ ſuperueniens: ergo quoties hoc vinculum deficit, tenebitur omnino à petitione & redditione abſtinere. Et confirmatur, quia non minus obligat votum caſtitatis ad omnimodam caſtitatem ſeruandam, quàm votum religionis ad illius ingreſſum, ſed vouens religionem, & poſtea ducens vxorem, tenetur quandocunque ſibi fuerit permiſſum, vt ratione adulterij alterius, religionem ingredi: ergo voto caſtitatis ligatus tenetur ad omnimodam caſtitatem, quoties lex iuſtitiæ non cogit ipſum reddere. Quòd ſi obiicias, eſſe priuilegium innocentis, vt ob non ſeruatam ſibi fidem ab adultero,poſſit ea exceptione vti,& non reddere: nemo autem cogendus eſt vti ſuo priuilegio, *cap. Si de terra,de priuileg.* Dic hoc verum eſſe, ex vi priuilegij, ſecus ſi ex vi alterius legis obligabatur ad aliquid,à quo ratione impedimenti excuſabatur, quod per priuilegium aufertur, tunc enim non ex vi priuilegij, ſed ex vi illius legis obligatur ad illo vtendum.Vt agens de obligatione habentis bullam ad audiendum miſſam tempore interdicti,optimè explicat *Suarez* 3.*part.quæſt.*83.*art.6. diſputat.* 88.*ſect.6.§.Solet etiam hic interrogari.* Quare agens de voto videtur clarè hanc ſententiam tenere *Caiet.ſumma, verb. Matrimonium,capite vltimo de peccatis in vſu coniugij, verſ.9. caput,* vbi ait ideo coniugem voto caſtitatis ligatum teneri conſummato matrimonio ad reddendum:quia tenetur maiori vinculo reddere: & paulò inferius dicit teneri ad omnino abſtinendum, quandocunque fuerit in ſua libertate:& quamuis addat,*Scilicet mortua vxore.*Eſt exemplum, quod non arctat regulam. Idem videtur ſentire *Adrianus* 4.*quæſt.*14.*de matrimonio, verſ. Tertio contingit,* vbi dicit, habenti votum non ſolam exactionem debiti eſſe mortalem, ſed quamcunque etiam commixtionem voluntariam. Et expreſsè tenent *Palud.*4.*d.*38. *quæſt.* 3. *artic.* 6.*numero* 43.*& Syluesſt. Matrimon.7.quæſt.5. dict. 6. & Matrimon.8.quæſt.*15.*dict.* 7. vbi aiunt, voto aſtrictum excuſari reddendo, qui tenetur: vnde ſi non tenetur reddere, dicunt non excuſari.Quia abſque cauſa neceſſaria ageret aduerſus votum continentiæ, cui opponitur petere & reddere. Quid dicendum, ſi votum caſtitatis eſſet emiſſum poſt contractum matrimonium? Vt dicemus hoc libr.diſput.35.à num.33.Ex quibus infertur, emittentem votum caſtitatis ante matrimonium, & contrahentem matrimonio non conſummato affinitatem aut cognationem cum vxore,quamuis iuxta veriorem ſent.non peccet conſummando matrimonium, non petendo, ſed reddendo,quia non tenetur ingredi religionem(vt dicemus hoc lib.diſp.29.n.2.& diſp.34.n.3.)peccare tamen prima vice reddendo intra prius bimeſtre: vt probaui. Quia tunc redditio eſt omnino voluntaria, verùm tranſacto bimeſtri,iam lege matrimonij obligabitur ad reddendum,niſi ad religionem tranſeat,ad quod non tenetur, & ita deinceps non peccabit reddendo. Quare cautè hoc inſinuans *D.Tho.4.d.*38.*q.*1.*art.*3.*q.*2.*ad*4.dixit,ligatum voto caſtitatis poſſe abſque peccato reddere,poſtquam obligatus eſt ad hoc per carnalem copulam præcedentem. Si tamen inceſtuoſus hic aut voto ligatus remitteret iniuriã adulterij alteri coniugi, aut ſimiliter adulterium admitteret, aut cognoſceret coniugem adulterum, cum remiſſio illa teneat, & per hæc ipſo facto amittat ius denegandi debitum,iam deinceps tenebitur reddere ſicut prius:at remiſſio illa fuit culpa lethalis,& illud adulterium habuit hanc ſpecialem deformitatem mortalem, & neceſſariò conſitendam, ſi aduertit per eam reddi ſe impotentem ad ſeruandum votum, vel præceptum abſtinendi omnino, ortum ex affinitate vel cognatione. Quia propria ſponte, nullaque matrimonij lege coactus eam impotentiam incurrit. Quando verò vterque coniux contraxit cognationem aut affinitatem cum altero, an poſſint petere & reddere? dicam hoc lib.diſp.28.per totam.

Rogabis forſan,quid dicendum, ſi fœmina ſit, quæ tenetur non reddere, iuxta prædicta, & vir inſtanter petat? 15
*Abulenſ.c.*30.*Num.quæſt.*81. dicit mulieri permitti reddere,quando aliàs non poterat, ob tuendam pacem matrimonij,quando vir inſtanter & quaſi cogens petit;ipſumque ſequitur *Enriquez lib.*11.*de matrimonio,c.*15.*n.*8.*in commento,litera* G.*& Antonius Gomez in bulla,clauſula* 10.*n.* 67. *Vega* 2.*to.ſum.c.* 129.*caſu* 77. reddit rationem *Abul.* Quia Eccleſia interdum aliqua concedit ad vitanda maiora mala, abſoluitque mulierem à voto, ne ſequatur magna diſcordia coniugum. Subdit etiam aliquos idem ſentire de viro reſpectu mulieris,ſed id negat.Quia vir tamquam potentior poteſt excitare grauiores diſcordias. Sed ego vbi ſit hæc diſpenſatio conceſſa ab Eccleſia, non inueni: &ideo licet eam doctrinam admittam,at alio ducor fundamento:ſi impedimentum ſit iuris humani,vt affinitatis vel cognationis, ius humanum non obligat cum tanto diſcrimine diſcordiarum: ſicut ieiunium lege humana præceptum poteſt vxor ſoluere viro præcipiente,vbi aliàs graue ſcandalum timeretur(vt dixi hoc lib. diſp.3.n.13.) Si verò impedimentum ſit voti, quod eſt de iure diuino, & poſſit à viro irritari, manifeſtum eſt tunc excuſari vxorem (quando autem poſſit irritari, dicam hoc libro diſput. 39. numero 11.) Si autem irritari à viro nequeat:tunc dicendum eſt, votum non obligare cum tanto damno,eſſeque eam notabilem mutationem,vt votum pro tunc deobliget, vbi non poteſt conſuli prælatus vt diſpenſet.

Vltima regula ſit, Quando petens delinquit mortaliter ob aliquam circumſtantiam ipſius actus,& non ſolùm ob circumſtantiam perſonalem, tunc etiam reddere eſt mortale. Verbi gratia petit coniux in loco ſacro, aut publico, aut cum periculo aborſus, petitio illa non eſt illicita ob circumſtantiam tenentem ſe ex parte petentis, ſed ob circumſtantiam ipſius actus, qui loci ſacri ſanctitati repugnat,ipſumque polluit: aut ſi eſt in loco publico, aduerſatur honeſtati naturali: aut ſi eſt cum aborſus periculo, eſt in damnum tertij, ad cuius bonum actus ille ſuapte natura ordinatur: ac ſubinde ipſa redditio eandem malitiam habet. Quia ſicut petitio afficitur illa praua circumſtantia, ita & redditio, vtraque enim polluit locum ſacrum,aduerſatur honeſtati, eſtque in tertij damnum.Hanc tradit *Petrus de Soto,lect.*16.*de matrimonio,fine.* 16

Ad argumenta num. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic, non habere ius: ſeu iniuſtè petere, vſurpari dupliciter, aut enim id euenit, quia petens non habet ius in re petita, vt ſi petat alienum, & tunc non debet reddi: aut quia debitum modum non ſeruat, licèt ius habeat in re petita,& tunc reddendum eſt:nec eſt cooperatio, vt probaui num.4.Ad confirm. dic, non eſſe annuendum, vbi is à quo res exigitur,poteſt commodè negare: & ad id tenetur: ſecus quando non poteſt commodè, aut non tenetur; vt contingit hic. Ad 2. conſtat ex dictis num. 4. illum non eſſe conſenſum cooperationis. Ad confirm. dic, maiorem eſſe veram, vbi illa ſunt ſecundùm rem & voluntatem inſeparabilia, ſecus ſi hoc pacto ſeparari valeant. Vt crucifixio actiua Chriſti diſplicuit Deo, cui tamen paſſiua valde placuit, cùm tamen ſecundùm rem ſeparari minimè potuerint. Ad 3. dic diſparitatem eſſe, quia in illis caſibus circumſtantia vitians ſe tenet ex parte ipſius actus, vt explicui numero præcedenti: in aliis verò ſe tenet ex parte ſolius petentis,vt explicui n. 7. Ad 4.dic negandam eſſe conſequentiam, quia damnum corporale non eſt in hominis poteſtate vitare, ſicut eſt ſpirituale. Quod ſi illud ſit in poteſtate, vt dum quis petit gladium, ad ſe perimendum, infert ſibi. damnum circa corpus, 17

in

in quod nullum habet naturale dominium in ordine ad illum vſum interfectionis, aut mutilationis: vbi verò ſolum eſt damnum ſpirituale eſt, circa animam, cuius homo dominium morale habet, cùm illam Deus reliquerit in manu conſilij ſui. Ad confirm. conſtat ex proximè dictis.

DISPVTATIO VII.

Vtrùm coniux cui debiti petitio interdicta eſt, non tamen redditio, vt contingit ratione voti caſtitatis, cognationis, aut affinitatis poſt matrimonium contractæ, poſſit aliquando & teneatur petere?

SVMMARIVM.

Vir cui petere eſt interdictum ratione voti, cognationis. aut affinitatis, poteſt aliquoties ſe inſinuare vxori, & ab ea petere, n. 1.
Quid ſi vouiſſet de vxoris licentia? 2.
An poſſit petere, quando ex ſignis aut vxoris conditione coniicit ipſam appetere, & præ verecundia non petere? 3.
An prædicta habeant locum, quando vxor eſt, cui interdictum eſt petere? 4.
Quid, ſi vir ſic impeditus ſentiat periculum incontinentiæ in vxore, quamuis de licentia eius vouerit: num. 5. vbi quid ſi vir diu abfuturus ſit?
An idem dicendum ſit, quando vxor eſt interdicta à debiti petitione? 6.
An ſi ipſemet coniux impeditus agitetur carnis tentationibus, poſſit petere? 7.
An liceat ſignificare alteri coniugi ſuum impedimentum, ne eius petititionem expectet? 8.
An teneatur illi manifeſtare impedimentum ne petat? 9.
Vtrum talis impeditus poſſit prouocare non impeditum, vt petat: vel econtra hic illum? 10.
An coniuges caſtitatis voto aſtricti coniicientes mutuam exigendi voluntatem, ſi eis liceret, poſſint licitè copulam habere? num. 11. & ibi. quid: ſi quilibet ſentiret alterum indigere copula.
An ſi faciant mutuò ſibi ſigna, peccent ſe commiſcentes? num. 12.

1 PRima concluſio. Maritus cui petere eſt interdictum, cùm tamen reddere teneatur, vt contingit, quando voto caſtitatis ligatus eſt, aut poſt matrimonium contraxit illicitam affinitatem, aut cognationem cum vxore, poteſt nonnunquam inſinuare ſe vxori, & offerre ad vſum coniugalem, petereque ab ea debitum, non in gratiam ſui, nempe vt ſuo appetiui morem gerat, ſed gratia vxori complacendi, & non reddendi matrim. ei graue & onerosum. Probatur, quia hoc petendi genus eſt quodammodo reddere, cum in ſolius vxoris gratiam ſit, quæ verecundia ſolet ab exactione debiti id optans arceri. Huius ſententiæ videntur expreſsè *D. Thom. 4. d. 38. q. 1. a. 2. q. 2. ad 4. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 16. a. vnic. q. 5. Henricus c. Rurſus, n. 4. qui clerici vel vou. Turrecrem. c. Nos nouimus, 17. q. 2. a. 3. n. 3.* vbi referentes aliquos ſentire, fas eſſe viro vouenti caſtitatem petere, ne onerosum reddat matrimonium: ſubdunt, ſi rectè inſpiciatur, id eſſe vxorem interpretatiuè petere, ac virum reddere: ac proinde clarè ſentiunt eam petitionem eſſe licitam. Atque agentes de viro qui votum emiſit, tenent hanc concluſionem, Angel. *Matrimonium 3. Impedimentum 5. n. 3. & Matrimonium 4. n. 6. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 4. n. 7. ad fin. Syluest. Matrim. 7. q. 5. dict. 4. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 2. ſi. & q. 3. fin. Ledeſma 2. p. 4. q. 55. a. 1. ad fin. Emmanuel Sa ſum. verb. Matrimonium, c. De impedimentis dirimentibus,* vbi de impedimento voti, *verſ. Contrahentem poſt votum & verb. Debitum coniugale, verſ. Contrahens matrimonium.* Idem docet *idemmet Ledeſma 2. p. 4. q. 66. a. 1. ad fin.* vbi ait virum, qui vouit, poſſe animum concipere exigendi quater vel aliquoties in menſe, ne reddat vxori matrimonium onerosum. *Victoria ſumma de matrim. n. 293.* vbi ait poſſe petere, quandocunque ſibi videtur honeſtum accedere ad vxorem. Ad idem eſt *Petrus de Soto, lect. 14. de matrim. ad fin.* vbi de eodẽ viro vouente loquens, ait reddere vere eſſe quomodocunque fiat, quando fit vt condeſcendatur infirmitati alterius. Eandem concluſionem tuentur loquentes de viro, qui affinitatem contraxit, *Sotus 4. d. 37. q. vn. art. 2. poſt 2. concluſ. verb. Debet autẽ pœna. Gutier. lib. 1. quæſt. canon. c. 23. nu. 9. Capua 1. p. deciſionum, lib. 2. c. 80. n. 9. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. in 2. edit. c. 296. fin. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 6. §. Quartus ſtatus.* Quòd ſi roges, quoties hoc liceat? *Ledeſma* (vt proximè retuli) explicuit, quater vel aliquoties in menſe. Sed melius *Victoria proximè citatus* id prudentis arbitrio remiſit, dicens quoties marito viſum fuerit honeſtum. Itàque ea ratio habenda erit, ne matrim. reddatur vxori graue ac onerosum, ſi quoties concubitum appetit, cogatur contra naturalem verecundiam fœminis inſitam exigere. Quare cùm quædam fœminæ aliis in venerem propenſiores ſint, atque ita frequentius concubitum appetant viri: ab aliis ſæpius quàm quater, ab aliis verò rarius in menſe exigere licebit: vnde ad hoc librandum, attendenda eſt conditio natiua vxoris, ac eius in venerem propenſio, vt in ſimili dicemus n. 3.

Exciperem tamen, niſi vxor vouendi caſtitatem licen- 2
tiam viro conceſſiſſet. Cùm enim ſuo iure in hoc ceſſerit, vt permittat matrimonium ſibi fore onerosum, marito obligante ſe ad non petendum, conqueri iure nequit de hoc onere, & quod concubitum appetens, cogatur expreſsè aut interpretatiuè petere. Ita docet Angel. *Matrimonium 4. n. 7.* An verò idem dicendum ſit, vbi in vxore eſſet periculum incontinentiæ? dicam nu. 5.

Hinc deducitur, licitum eſſe viro ita impedito ad pe- 3
tendum, exigere, quoties voluntatem petendi in vxore non audente præ verecundia, coniecerit. Quia (vt probauimus hoc lib. diſput. 2. n. 4.) id eſt in vxore interpretatiua & tacita petitio, in viro autem redditio. Atque ita de viro, qui vouit, tradunt *D. Thom. 4. d. 38. q. 1. a. 2. quæſtiunc. 2. ad 4. Turrecrem. c. Nos nouimus 17. q. 2. a. 3. n. 3. Auguſt. de Anchona,* quem refert & ſequitur *Roſella verb. Impedimentum, impedim. 4. n. 7. ad fin. Syluest. Matrimonium 7. q. 5. dicto 4. Tabiena verb. Impedimentum, imped. 2. q. 3. Armilla verb. Matrimonium, n. 55. Victoria ſumma, de matrimonio, n. 293. Sotus 4. d. 38. q. 2. a. 1. poſt 3. concluſ. verſ. Reddere. Nauarr. ſumma, c. 16. n. 30. Ledeſma 2. p. 4. q. 55. a. 1. ad fin.* Anton. *Cucus lib. 15. inſtitut. maiorum tit. 12. n. 21. Barth. à Ledeſma dub. 32. de matrim. §. Sed iam quod matrimoniũ. Palacios 4. d. 32. diſput. 2. fol. 716. verſic. Neque onerosus. Petrus* de Ledeſma *de matrim. q. 53. art. 1. dubiolo 1. quod mouet poſt ſecũdum dubium principale poſt 1. concl. Corduba ſumma q. 136. punct. 2.* Lud. *Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 46. circa 2. impedimentum voti, verſ. Adde verò.* Et loquens de inceſtuoſo docet *idem* Lud. *Lopez 1. p. inſtruct. c. 80. §. Sed connumerare.* Satiſque eſt ſi vir hoc ex conditione natiua vxoris, Veneriſque appetitu coniiciat. (vt in ſimili diximus diſp. 2. nu. 4.) Ita *Auguſt. de* Anchona, *Roſella, Syluest. Nauar. Ledeſma,* Anton. *Cucus proximè citati, Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 83. §. At iſta ſententia. Capua 1. p. deciſ. l. 2. c. 82. num. 5.*

Conſulto autem hæc omnia de viro impedito aſſe- 4
ruimus, nullam mentionem facientes, quando vxor ſit, cui petitio debiti interdicta eſt, ob caſtitatis votum, affinitatem, cognationémve cum viro. Quia regulariter non eſt idem iudicium: eo quod ceſſat omnino ratio propoſita. Cùm enim nec viro indecens ſit, nec ipſum exigere pudeat, non redditur ipſi onerosum matrimonium, ſi ſemper dum appetit, cogatur petere: quare ſi ipſi non petenti mulier ſe offerat, cenſebitur petitio, ac proinde ratione impedimenti ſibi interdicta. (vt in ſimili diximus diſpares in hoc eſſe coniuges hoc lib. diſpu. 2. num. 5.) Si tamen (vt ibi dixi) maritus talis eſſet, vt more fœminæ non audeat petere, tunc idem dicendum eſt de fœmina, cui petere eſt interdictum, poteſt enim ſe aliquoties marito ad eum vſum offerre, ab eoque debitum petere, volente quidem concubitum, nec audente exigere. Sic *Nauarr. ſum. c. 16. n. 30.* atque ita intelligendus eſt Syluest. *Matrimonium 7. q. 5. dicto 10.* dicens generaliter & abſolutè idem eſſe iudicium quoad omnia dicta, de muliere reſpectu viri, ſicut de viro reſpectu ipſius.

Secundò deducitur, licere coniugi ita impedito exi- 5
gere ab altero, vbi in ipſo periculum incontinentiæ ſentiret: tum, quia hoc eſt quodammodo reddere: tum etiam, quia votum non obligat ad non petendum cum

diſpendio

diſpendio ruinæ alterius coniugis. Sic docent de coniuge, qui affinitatem contraxit *Anton.c.fin.in fine, de eo, qui cogn.conſang.Anchar.fine, Alexan.de Neuo,num.5.& 6. Ioan. Andr.n.4.Præpoſ.fine. Additionat.ad Abbat.ibi, in fine, ſuper verb. Acquieſcere.* Et loquentes de coniuge, qui voto eſt aſtrictus, docent idem *Victoria in ſua ſumma, tractatu de matrimonio, num.293, & Adrianus, 4.de Euchariſtia, qu.incipienti, Reſtat iam videre, an propter corporalem immunditiam, in ſolut.ad ſecundam rationem*: imò teneri coniugem, qui vouit, petere in hoc euentu, meritò docent *Præpoſ.c.Rurſus,num. 6.init.qui clerici vel vouentes, Petrus de Soto lect.14.de matrim. ad finem Angles florib.1.p.de matrim.in quæſt.6. de obligatione ſoluendi debitum, ar.1.diff.4.concl.4. Palacios 4.d.32. diſp. 2. fol.716.verſ.Verumtamẽ caſus. Enriquez l.11.de matrim.c. 15. n.9.& l.12.c.2.n. 9.* Et generaliter de omni impedimento ad petendum, docent idem *Enriquez eo.c. 15.n. 19.* Quam obligationem latius probaui hoc lib. diſput.2.num.6. vbi & dixi tunc habere locum, quando eſt ſpes fore, vt ea copula periculo incontinentiæ ſubueniatur: vel vbi id eſt dubium: & etiam quando alter coniux nec expreſsè nec tacitè petit: imò & quando alter coniux copulam coniugalem non appetit: vt dixi ea diſput. 1. nu. 7. Et quamuis in præſenti diſp.n. 2. dixerim non poſſe coiugem ſic impeditum offerre ſe alteri, qui vouenti licentiam conceſſerat: at ſi periculum ſit incontinentiæ in altero, credo teneri. Quia concedens eam licentiam ſolum ceſſit iuri ſuo, vt alter non teneatur ſibi aliquoties ſe offerre, gratia non reddendi matrimonium oneroſum. At in hoc caſu obligatio non conſurgit ex hoc capite, ſed ex obligatione orta ex ipſamet matrimonij inſtitutione, & bono fidei: vt probaui d.diſp.2.n.6. Non tamen poſſet vir ita impeditus exigere, ſi ſolum timeret lapſum vxoris in incontinentiam, eo quod ſit ipſe diu abſuturus: niſi voluntatem vxoris petendi coniiceret: iuxta dicta n.1.& 3. Quia tali copula non ſubuenitur illi incontinentiæ. Ita docent *Ioan. Andr.c.fin. n. 4. de eo qui cogn. conſang.* vbi & *Præpoſ. fine, Vincentius ibi*, quem refert & ſequitur *Alex. de Neuo ibi n.5.* & quamuis hi doctores confusè loquantur, & ſolùm explicent non teneri, at credo etiam non poſſe ob rationem dictam.

6 Nec in hoc caſu vllum diſcrimen conſtituo, ſiue vir ſit cui debitum petere eſt interdictum, ſiue ſit fæmina. Quamuis ceſſante incontinentiæ periculo latum eſſe diſcrimen dixerim nu.4. Quod latè probaui hoc lib. diſp. 2. num.6.

7 Dubitabis autem, An idem dicendum ſit de ipſo coniuge, cui debiti petitio interdicta eſt, nempè, vt ſibi petere liceat, quoties vehementibus carnis ſtimulis vrgetur? *Viguerius l.inſtit.c.16.§.7.verſ.8. imped. 5.* affirmat: nullóque alio fundamento innititur probare, niſi quod iugum Chriſti ſuaue ſit *Matth.11.* At meritò alij docent, iuuentutem, ac ſubinde incontinentiæ periculum ipſiuſmet inceſtuoſi, qui affinitatem cum vxore contraxit, cauſam ſecum diſpenſandi iuſtam præbere, non tamen petendi debitum nondum obtenta diſpenſatione. Quia id nullo ſolido fundamento aut iure licere probatur. Nec hoc ſuauitati iugi Chriſti aduerſatur, ſicut nec votum caſtitatis impedire matrim. contrahendum abſque diſpenſatione, non obſtantibus carnis tẽtationibus, illi repugnat. Nec iuuat, ſi dicas matrim. poſt lapſum inſtitutum eſſe, vt huic incontinentiæ ſubueniatur. Quia ea ſe medecina deſtituit quoad facultatem petendi, qui caſtitatem vouit, licèt matrimonio ligatus ſit: & eadem quoad eundẽ effectum priuatus eſt propter affinitatem aut cognationem iniquè contractam poſt matrimonium. Et ideo hanc partem tuentur *Couar.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.5. Ant. Cucus l.5.inſtit.maior t.11.n.123. Gutier.l.1. qu. canon.c.23.n.6. Matienzo lib. 5. recop.t.1.rubr.gl. 1.n.103.*

8 Secunda concluſio. Coniux cui prohibitum eſt petere, quamuis exigere nequeat, at poteſt alteri coniugi ſuum impedimentum ſignificare, ne ſuam petitionem expectet, reddaturque ei matrim. oneroſum. Quia id minimè eſt petitio debiti, quæ ſola interdicitur. Sic *Palud.4.d. 38. q.3.a.5.n. 41.* agens de impedimento voti: quod idem de aliis dicendum eſt: cùm eadem prorſus militet ratio.

Hinc infertur coniugem voto caſtitatis aſtrictum minimè teneri alteri indicare ſuum votum, vt à petẽdo abſtineat, quamuis norit fore vt non petat. Quia actus concubitus reddendo deſinit eſſe voti materia durante obligatione reddendi ob matrimonium. Sic docet *Caiet. 2.2. q.88.art.8.§. Ad hoc dicitur quod conſenſus.* Et idem quando votum caſtitatis emiſſum eſt poſt matrim. nempe, nõ teneri emittentem indicare alteri coniugi, docent *Sotus l.7. de iuſt.quæſt.3.a.1.verſ.Quod ſi cõtra arguas.& Lud. Lopez 1. p.inſtruct.c.48.§.Vtrum quando*, atque idem eadem ratione dicendum eſt, quocunque alio impedimento exiſtente. 9

Tertia concluſio. Nefas eſt ſi coniux interdictus à debiti petitione, incitet non interdictum vt debitum petat. Quia id exigere eſt. Et ſimiliter nequit nõ interdictus incitare interdictũ vt petat, licèt eius lapſum timeat: Quia incitat ad peccatum: ſed debet tunc ab eo debitum petere, vt vel ſic licitè actum coniugalem exerceat, ſedeturq; carnis concupiſcentia, quem petendo, illicitè exerceret. Sic docent quamuis ſatis obſcurè, *Vincent.c.finali, de eo qui cognou.conſang.Ioan.Andr.n.4.Anton.fin.Anchar.fine. Præpoſ. fin.Alexand.de Neuo,n.5.& 6.* 10

Quarta concluſio. Si ambo coniuges promiſerint Deo ſe minimè debitum petituros, poſſent ambo commiſceri, non quidem debitum petendo: id enim aduerſatur voto emiſſo, ſed quando quilibet ſentiret alium indigere, vt propter incontinentiæ periculum. Ratio eſt, quia tunc neuter verè petit, ac proinde neuter peccat aduerſus votum: & ex alia parte eſt quodammodo redditio: cum neuter gratia ſibi ſatisfaciendi, ſed annuendi voluntati alterius cõiugis, cui reddere tenetur, accedat, iuxta dicta n. 1. 3.& 4. Sic docẽt *Gloſſ.c.fin.ſtatim in princ.27.q.1.Roſel. verb. Impedimentum, imped.4.num.7.ad fin.* vbi *Tabien.imped.2.fin.* Imò idem dicendum eſt, vt probat ratio prædicta, quando vterque coniux nouit alterum affectare copulam, & petiturum, ſi poſſet. Quia eſt quodammodo redditio, & in gratiam alterius. Sic *Angel.Matrim.3.impedim. 5.num.5. Nauarr.ſumm.lat.c.16.n.31.*& clariùs *hiſp.eo.c.16.n.32.Em. Sa ſum.verb.Debitum coniugale, verſ. Cum vterque.* Idemque dicendum eſt, licèt communi conſenſu id votum emiſerint. Quia cùm ſolum ſe non petituros promiſerint, reddere tenentur: illaque copula eſt quodammodo redditio. Sic *Nauarr.ibi*, manifeſtè enim loquitur, quando communi conſenſu, quod denotat illud verbum, quo *in ſumma Latin.* vtitur, *pacti eſſent*: ſi enim ſeorſum vouiſſent, non eſſet pactum. Idemque conſequenter dicendum eſt, ſi votum abſolutum ante aut poſt matrimonium coniuges emiſerint, non communi conſenſu. Quia id votum non eximit ab obligatione reddendi, ſed ſolùm obligat ad non petendum. Et ita de voto caſtitatis ante matrimonium emiſſo loquens cenſet *Angel. proximè citatus.* Secus autem dicendum eſſet, ſi coniuges per viam pacti mutuo conſenſu caſtitatem vouiſſent. Quia iam nec petendi nec reddendi facultatem habent. Inſuper in caſu primo, in quo loquitur *Gloſſa citata*, videlicet, quando coniuges vouiſſent ſe non petituros, & ſentirent in altero incontinentiæ periculum, non tantùm poſſet alter [illegible] accedere, ſed teneretur, & ſi in vtroque tale periculum eſſet, vterque ad id teneretur. Quia ea eſt redditio, & in illo diſcrimine obligatur quilibet coniux alteri ſubuenire, vt conſtat ex dictis num.4. & ex diſput. 2. numero, 6.& 7. 11

Tandem id obſeruandum eſt, ſi coniuges non mutuo conſenſu caſtitatem vouerint, alterque ſigna petitionis oſtendat, reus erit culpæ hic. Quia ea eſt petitio interpretatiua & tacita: alter verò annuens vacabit culpa. Verè enim reddit, ad quod tenetur. Sic *Quandus 4. d. 38. q. vn. coroll.quod infert ex 6.propoſ.* 12

DISPVTATIO VIII.

An actus coniugalis vitietur ratione finis ad quem refertur? Et ſpecialiter ſi ſolùm exerceatur propter bonum ſacramenti: nempe, ad ſignificandam coniunctionem Verbi cum carne aut cum Eccleſia?

SVMMARIVM.

Cauſa prolis aut debitum reddendi, eſt licitus actus coniugalis, n. 1.

Quid, ſi proles non referatur ad Dei cultum, ſed gratia ſucceſſoris habendi, num. 2.

An opus ſit actu referre in finem honeſtum, vel ſat habitu, vt initio contractus matrimonij, n. 3.

Quid ſi finis ſit, vxori copulari, non excluſa prole, nec eius memoria habita, n. 4.

Quocunque fine petatur debitum, tenetur alter reddere: peccatq́; ſi malo fine ductus reddat, n. 5.

Quid ſi bono fine cœptum ſit peti aut reddi: finiſq́; varietur in ipſo actu, num. 6.

Actus coniugalis eſt mortalis vbi finis eſt mortalis. Et quotuplex ſit culpa, n. 7. & ibi, non tanta culpa eſt actum referre in malum finem, ac ipſum matrimonium, & poteſt in relatione matrimonij peccatum eſſe lethale, cùm non ſit tale in relatione ipſius actus in malum finem.

Nunquam ratione finis eſt mortalis actus coniugalis, niſi finis ſit mortalis, n. 8.

Quando finis eſt venialis, qualis & quotuplex culpa ſit ipſe actus, n. 9.

Quando in concubitu deſiderat coniux non habere prolem, quale peccatum ſit n. 10. & ibi, an liceat deſiderare non habere plures filios.

An ſit culpa, vbi finis extraneus ſecundario intenditur, n. 11.

Quid, ſi bonum vtile intendatur? vt ſi vir accedat ad vxorem mercede conductus, aut eo fine vt illum hæredem conſtituat, n. 12.

An ob ſacramenti bonum exercitus actus coniugalis, vacet culpa? proponitur ratio dubitandi, n. 13.

Eſt culpa venialis, n. 14. & ibi, cur bonum ſacramenti non excuſet illum actum à culpa veniali: ſicut excuſat bonum fidei aut prolis.

Quid, ſi hic finis intendatur, alijs finibus non excluſis, n. 15.

1 HActenus in genere diſputauimus, qualiter ſit licitus, & obliget coniugalis actus. Iam de circumſtantiis, quibus vitiari ſolet, agendum eſt. Et primò de finis circumſtantia, quæ in actibus humanis primum locum obtinet. Et poteſt eſſe multiplex finis illius actus, nempe, proles, reddere debitum, ſignificatio vnionis Chriſti cum Eccleſia, aut cum carne, ſanitas corporis: vitatio fonicationis, voluptas, aut alius finis extraneus. In præſentiarum diſſeremus de tribus finibus prioribus, & de aliis extraneis. In ſeqq. verò diſput. de aliis finibus. Prima concluſio. Actus coniugalis licitus eſt, relatus in bonum prolis, aut in fidei bonum: nempe, dum exercetur gratia prolis habendæ, aut ſeruandæ fidei alteri coniugi, reddendi ei debitum. Concluſio tanquam certiſſima ſtatuitur à *Magiſtro 4. d. 21. & D. Thom. ibi, quæſt. 2. a. 2.* & vniuerſis Theologis: & ab omnibus vtriuſque iuris profeſſoribus cum *Gloſſ. c. Quicquid, 31. q. 2. verb. Ab adulterio.* Et conſtat de bono prolis. Quia cùm Deus ad multiplicationem generis humani matrimonium inſtituerit, illo vtens ad hūc finem peccare nequit: aliàs Deus aliquid illicitum inſtituiſſet. De bono etiam fidei conſtat. Quia tenentur coniuges ex iuſtitia ad debitum ſi mutuo reddendum. Qui ergo, vt huic ſatisfaciat obligationi, ad coniugem accedit, tantùm abeſt vt peccet, vt potius opus virtutis & obligatorium faciat.

2 Obſeruare tamen oportet, minimè ſufficere, quo actus coniugalis culpæ venialis immunis ſit ex finis circumſtantia, ipſum referre ad bonum prolis. Nam ſi in prole ſiſtatur, deſiderióque habendi ſucceſſorem ea intendatur, culpa venialis erit: ſed proles intendi debet ad cultum Dei amplificandum. Ratio eſt, quia alias ſtaretur in creatura, nec bonum eſſet ſacramenti. Natura enim bonum prolis intendit, vt in ipſa ſpecies conſeruetur: bonum autem ſacramenti expoſcit, vt referatur in Deum. Nec inde inferre licèt motum naturæ malum eſſe, ſed eſſe imperfectum, niſi ad aliquod ſacramenti bonum referatur. Sic *D. Tho. 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad 1. Gerſon p. 1. in compendio Theologiæ, tract. de ſacramento coniugij, alphabeto 27. litera O. Tabiena Matrimonium, 3. q. 2. §. 3.*

3 Nec tamen reminiſci opus eſt in actu ipſo coniugali, alicuius ex finibus licitis, ſed ſatis eſt, ſi habitu referatur ad illos. Sicut iuxta communem Theologorum ſenten. id ſatis eſt ad meritum. Atque ita *D. Thom. & Tabiena n. præced. allegati* dicunt exigi, vt proles actu vel habitu referatur in Deum. Ita docent *Verac. 3. p. Speculi, art. 16. concl. 5. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſ. 1. nu. 105. Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 51. art. 5. ad fin.* Quare ſatis eſt, ſi à principio coniuges matrimonium inierint propter hos fines, nec intentionem in ipſo actu contrariam habeant, vt actus coniugalis in ipſos relatus cenſeatur. Vt bene docent *Ledeſma & Verac. ibidem.* qua de cauſa dicit *Ledeſma* excuſari coniuges à multis venialibus. Quod optimè etiam explicuit *Sylu. verb. Debitum, q. 12. verſ. 2.* vbi dicens vt actus coniugalis meritorius ſit referendam eſſe prolem ad Dei obſequium: ſubdit id eſſe verum, licèt de obſequio diuino nil cogitetur, ſed ſolùm de ſucceſſore. Quia ex quo coniux eſt in gratia, nec malum finem intendit, virtute refert in Deum.

Hinc deducitur, coniugem vtentem matrimonio, nec 4
expreſsè intendentem, nec excludentem prolem, ſed illius immemorem, intendentémque ſolùm copulari coniugi tanquam coniugi, minimè peccare. Quia licèt non intendat prolem formaliter, at virtute intendit: cùm actus ille ſuaptè natura ad prolis generationem tendat, nec ex operantis intentione ad alium finem referatur. Sic *Palacios 4. d. 31. diſp. 2. fol. 690. col. 2. verſ. Et rurſus fac hominem.*

Secunda concluſio. Quamuis coniux debitum exigens 5
malo fine, aut minus legitimo, ſit culpæ reus: at omni prorſus culpa vacat illi reddens. Quia praua illa circumſtantia ex parte ſolius petentis ſe tenens nō inficit actum reddentis debitum ex iuſtitia (vt probaui hoc l. diſp. 6. nu. 7.) Quod docet *D. Auguſt. de bono coniug. ca. 7. eſt in tomo 6.* his verbis: *Reddere debitum coniugale nullius eſt criminis: exigere autem vltra generandi neceſsitatem, culpa venialis.* Imò tunc reddere eſt obligatorium (vt probaui eo n. 7.) Et ita docent *Palud. 4. d. 32. q. 1. a. 1. n. 4. Adrian. 4. q. 14. de matrim. ad fin. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 7. Steph. Caeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 174.* Quare audiendus non eſt *Gulielmus Rubion 4. d. 32. q. 2. a. 2. concluſ. 5.* dicens petenti ob malum finem culpam eſſe reddere. Si tamen reddens ad finem indebitum actum illum referret, tunc peccaret vtique ratione finis, ſiue petens bono ſiue malo fine petiiſſet. Quia deficit illi actui circumſtantia debiti finis. Veluti ſi in die feriato ſacris intereſſet ob finem indebitum.

Tertia concluſio. Quamuis debito fine cœptum ſit peti 6
aut reddi, & ita licitè, ſi finis varietur in ipſo actus progreſſu, referatúrq; ad finem minus legitimum, culpa erit. Quia iam ex tunc deſideratur circumſtantia debiti finis. Sic *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 3. nu. 22. D. Ant. 3. p. to. 1. cap. 20. §. 11. Sylu. verb. Debitum q. 11. verſ. 4. Margarita Conf. 6. præcept. fol. 85. col. 2.* Hoc tamen moderantur, ſi contingat extra tempus deciſionis ſeminis: quia tunc ita voluptate illa mens & ratio abſorbetur, vt conſilium omne deficiat. Quod veriſſimum eſt, vbi ita contingeret, ac proinde debita deliberatio deficeret.

Quarta concluſio. Si actus coniugalis referatur in fi- 7
nem mortalem, eſt culpa lethalis. Quia actus in prauum finem relatus talis eſt, qualis finis, *c. Cum miniſter 23. q. 5.* & de matrimon. ad finem mortalem relato dixi li. 2. diſp. 29. nu. 28. & licèt in relatione matrimonij ad eum finem, vltra deſiderij mali finis, duplicem aliam culpam inuenerim: priorem, relationis rei ſacræ ad finem mortalem: poſteriorem, indignæ ſacramenti ſuſceptionis. At dum refertur actus coniugalis in culpam lethalem, vnica eſt mortalis culpa deſiderij illius praui obtinendi finis: ac proinde illa ſola confitenda. Sicut ſi alius actus licitus in prauum dirigatur finem. Quod inde conſtat. Quia nulla rei ſacræ ſuſceptio interuenit in actu ipſo coniugali, nec ipſe res ſacra eſt, ſed actus merè naturalis, vt ex praua illa relatione, ſacrilegij crimen admittatur. Priorem quidem partem, ſcilicet eſſe mortale, dirigere in

finem mortalem, affirmant *Sylu. verb. Debitum, q.2. Petr. de Soto, lect. 16. de matr. §. Quia igitur.* Poſteriorem verò, nempe, eſſe vnicam culpam, & non ſicut in relatione matrimonij in finem peruerſum, contingere: colligo ex *Palud.* quem refert & ſequitur *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 19. §. 10.* (tacet verò locum, nec inuenire potui) & ex *Sylu. verb. Matrimonium 4. q. 4.* vbi dicunt, non ita damnabilem eſſe abuſum actus coniugalis ob finem peruerſum, ac ipſius matrimonij: eo quòd ille res profana ſit, hoc verò ſacra: ac proinde eſſe lethale, inire matrim. ob ſolam delectationem, non eſſe lethale, ob eam accedere ad coniugem.

8 Quinta concluſio. Nunquam actus coniugalis ex circumſtantiis redditur vitioſus capitaliter, niſi quando ipſe finis eſt mortalis. Quia vbi alius eſt finis, non eſt tanta deordinatio, vt cenſenda ſit lethalis culpa. Sic colligo ex *Sylu. verb. Debitum q. 2.* vbi diſcutiens, quando coniugij vſus ſit mortalis ratione finis: ſolius circumſtantiæ finis mortalis meminit. Et tenet *Petr. de Soto, lect. 16. de matrim. §. Quia igitur.*

9 Hinc infertur, vbi finis eſt venialis, ſolùm eſſe culpam venialem. Quod ita eſſe in matrimonio relato in finem venialem, probaui li. 2. diſp. 29. nu. 27. nedum in actu coniugali. Eſt tamen duplex culpa venialis, altera defectus debiti finis: talis enim eſſet, vbi finis eſſet in ſe bonus, at extraneus illi actui (vt nu. 14. probauimus.) Altera verò deſiderij obtinendi illius finis venialis. Sed obiicies, hoc aduerſari dictis num. 7. vbi diximus eſſe vnicum lethale crimen, actum hunc in finem mort. referre. Solutio eſt facilis. Priuatio illa debiti finis venialis culpæ limites non tranſcendit, quare tota ratio culpæ mort. eſt relatio in finem mortalem. Atque proinde duplex eſt culpa, altera venialis, & altera mortalis; & vbi finis eſt venialis, duplex venialis.

10 Rogabis forſan, Quale crimen ſit in actu ipſo coniugali, expreſſa intẽtione excludere finem prolis? v.g. quando coniuges in actu ipſo prolem minimè concipi optant. Videtur enim eſſe lethale. Quia tale eſt in matrimonij contractu expreſſa intentione fines illius excludere (vt probauimus lib. 2. diſp. 29, nu. 29.) Atque ita docet *Præpoſ. rubr. de ſponſalib. n. 12. ad fin.* Cæterùm id non credo, vbi coniuges nil efficerent, quod prolis conceptioni obſtaret: ſed credo eſſe ſolum veniale. Quia deſiderare non multiplicare prolem, non eſt ex ſe malum, quare bono fine veſtitum, vt ratione defectus diuitiarum ad eos liberos alẽdos licitum eſt: vt docent *Palud. 4. d. 31. quæſt. 3. a. 2. num. 15. D. Anton. 3. p. t. 1. cap. 20. §. 6. Roſel. verb. Debitum num. 11.* vbi *Angel. n. 27. Nau. ſum. c. 16. n. 33. Philiarc. de offic. ſacerd. t. 1. p. 2. l. 4. c. 19. verſ. Quintò peccat*: atque ita ratione debiti finis non erit culpa mortalis. Nec etiam eſt talis, eo quòd intentione excludatur finis, ad quem ordinatur actus ille coniugalis à natura. Quia finis præcepti non cadit ſub præcepto, Nec id eſſe crimen lethale in matrim. arguit tale eſſe in ipſo actu. Vt dixi n. 7.

11 Sexta concluſio. Quando fines extranei, in ſe tamen liciti, non ſunt fines principales, ad quos primo actus coniugalis referatur, ſed ſecundarij & motiui applicationis ad concubitum, nulla eſt culpa. Quia etiam nulla eſt ad huiuſmodi fines ita dirigere matrim. (vt probaui magis hoc explicans l. 3. diſp. 29. n. 24.) Multo ergo fortius id verum erit in actu coniugali.

12 Quamobrem non approbo quod docet *Palacios 4. d. 31. diſp. 2. f. 695. verſ. Poterit autem*, vbi tradit vacare culpa acceſſum ad vxorem propter bonũ vtile: vt quia vir precio dato ab vxore conductus eſt. Ducitur, quia quærere ſibi vtile, nemine læſo, culpa caret. Sed fundamentum corruit, quia quæri debet mediis ad id inſtitutis, quale non eſt matrim. Quare melius *Sotus 4. diſt. 31. quæſt. vn. a. 3. verſ. Sunt qui contra*, cenſuit culpam eſſe venialem, ſi vir vxori copuletur, eo ductus fine, vt hæres ab ipſa inſtituatur. Quod intellige iuxta dicta n. præc. quando ea vtilitas eſſet finis principalis, ſecus vbi ſecundarius, & applicans ad actum, ſeruato fine principali debito.

Tandem eſt difficultas, An ſolum ſacramenti bonum 13
ſufficiat ad excuſandum à culpa actum coniugalem? vt ſi quis vellet matrim. conſummare ad expreſſius ſignificandam vnionem Verbi cum carne. Idque ſufficere, ex eo ſuadetur. Quia non minus, imò magis videtur honeſtare matrimonium, finis illius vt ſacramentum eſt, qui eſt ea ſignificatio, quàm finis illi conueniens, vt eſt contractus naturalis, qui eſt prolis educatio. Quare hanc partem tuentur multi teſte *Supplem. Gabr. 4. d. 31. q. vn. a. 2. propoſ. 3.*

Verum dicendum eſt non ſufficere, ſed eſſe veniale, 14
actum coniugalem in eum finem ſolum referre. Probatur. Quia bonum ſacramenti non reſpicit primò & directè matrimonij vſum, ſed vinculum & eſſentiam, in quo differt à bono fidei & prolis, quæ primo & per ſe ad vſũ ordinantur: ergo contra rectum ordinem eſt, matrimonio vti ob bonum ſacramenti: & quia eſt leuis debiti ordinis peruerſio, non excedet culpam venialem. Et confirm. quia ſicut ſolum bonum ſacramenti ſufficiens eſt ad excuſandum à culpa lethali fornicationis: quia ſolum illud reſpicit vinculum matrimonij: ita ſolum bonum fidei & prolis debet ſufficere ad excuſandum à veniali: quia hæc ſola bona actum reſpiciunt. Secundò, quia cùm in omni ſacramento duplex finis, alter intrinſecus, & alter extrinſecus, rectus ordo poſtulat, vt ſacramenti vſus referatur ex intentione ſumentis & miniſtrantis, ad finem intrinſecum, nam ad extrinſecum ſufficit inſtituentis ordinatio: finis autem intrinſecus matrimonij eſt bonum prolis & fidei, extrinſecus autem ſignificatio ſacramentalis: culpa ergo eſt vſum referre ad ſolum finem extrinſecum. Sicut peccaret baptizans ad ſolam Chriſti ſepulturam repræſentandam. Tandem, quia licèt ſacramenta ſint ſacra ſigna, at ſunt ſigna practica, & potiſſima eorum inſtitutio eſt ad efficiendum: vnde eis ad ſolam ſignificationem vtens non ſeruat debitum vſum. Quare hanc ſententiam tuentur *D. Thom. 4. d. 31. q. 2. a. 2. corp. & ibi Richard. a. 3. qu. 2. corp. Palud. q. 2. a. 1. n. 5. Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 3. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 2. & in comm. lit. P. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 49. art. 5. dub. 1.*

Tandem fatendum eſt cum *Petro de Ledeſma proximè* 15
citato, vacare culpa vſum matrimonij ad eam ſignificationem relatum, non excluſis aliis finibus boni prolis aut fidei. Probatúrque ex dictis num. 4.

DISPVTATIO IX.

Vtrùm actus coniugalis in ſolum fornicationis vitandæ finem relatus, culpa vacet?

SVMMARIVM.

Licitum eſt debitum petere cauſa vitandæ incontinentiæ in altero coniuge, n. 1.

An liceat petere ad vitandam incontinentiam in ſeipſo? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.

Sententia auctoris, nu. 4. Licitum eſt reddere, quamuis alter petat ad vitandum in ſe fornicationem, n. 5.

Soluuntur argumenta, n. 6.

IN hac diſputatione neminẽ inueni dubitantem, quin 1
liceat debitum petere ad vitandum in altero coniuge incontinentiæ periculum. Quod docuit *D. Aug. Epiſt. 119. ad Ediciam*, & habetur *c. Secundum verba 33. q. 5.* quem vniuerſi ſequuntur. Et ratio eſt aperta, quia hic concubitus potius eſt debiti redditio, quàm petitio (vt probaui hoc l. diſp. 2. n. 6. & 7.) ac proinde inuenitur in eo fidei bonũ.

Tota verò difficultas in eo verſatur, an liceat ſimili- 2
ter coniugi debitum petere, eo fine, vt vitet in ſeipſo incontinentiæ periculum? Triplicem inuenio ſententiam. Prima ſuſtinet culpam eſſe venialem. Ducitur 1. Quia *D. Paulus 1. Cor. 7.* vbi præmiſerat, vt vnuſquiſque vxorem habeat ad vitandam incontinentiam, ſubdit: *Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Indulgentia autem non conceditur, vbi culpa non eſt. Quem locum ita explicat *D. Auguſt. de bono coniug. c. 10. to. 6.* ſubdens abſurdiſſimè dici non eos peccare, quibus venia conceditur. & *l. 5. contra Iulianum c. 7. tom. 7. & in Enchirid.*

ebirid.c.78.to.3.& l.2.de peccato origin. contra Pelag.c.38.tom.
13 7.& D.Greg.l.32.moral.c.18.19.20.habetur cap. Nerui,fin.d.13.D.Anſel.& Thom.in eundem locum D.Pauli.Atque omnes hi ſancti expreſsè ſunt huius ſententiæ.Secundò,quia talis actus cõiugalis caret bonis excuſantibus, petere enim gratia vitandi in ſe fornicationem, non ſpectat ad fidei bonum,ad quod ſolum pertinet reddere alteri coniugi,& ſeruare fidem abſtinendo à concubitu alieno, non autem petere vt concubitus ille alienus vitetur. Tertiò, quia talis petens vel impellitur à concupiſcentia, & tunc impulſus ille culpa venialis eſt: aut non impellitur,& tunc
14 vtitur medio,quo minimè indiget, & proinde erit ſuperfluitas & inordinatio. Quartò,quia ſic petens,non fortiter & ſtrenuè pugnat reſiſtens concupiſcentiæ, aduerſus quam eſt nobis indictum bellum, ad Gal.6. ſed illi cedit. Quintò, quia cùm aliis mediis ad id ordinatis poſſit incontinentiæ ſtimulis reſiſtere, eligens hoc in quo tanta voluptas reperitur,verè ob delectationem accedit: atque ita culpæ venialis reus erit. Hanc ſententiam vltra ſanctos allegatos, amplectuntur ex Theologis D.Tho.[illegible]1.qu.2.a.2.ad 2.Magiſter ea d.31.& 32.c.1. D.Bonau.ea d.31.a.2.q.2.Ricard.ibi a.3.qu.2. quamuis problematicè defendens, huic magis accedit, dicit enim eſſe communiorem, ſanctiſque magis conſentaneam.Eandem tenet Scotus 4.d.26.quæſt. vn.ad finem corp.Guillelm. Rubion 4. d.32.qu.2.a.2.concl.5.Abulenſ.cap.5.Matth.quæſt.235. Deza 4.d.21.q.vn.a.3.notab.3.Vualdenſis quamuis obſcurè,de ſacram.c.130.nu.3. Eckius tom.4.hom.69.quæ eſt prima de matrim.ad finem, nu.4. Pet.de Soto lect.16.de matrim.§.Quia igitur Pedraza ſum.præcept.6.§.28. Lud. Lopez 1.p.inſtruct.cap.87.§.Vſus verò copulæ: & dicit ſatis eſſe probabilem Petr. de Ledeſma de matrim.quæſt.49.a.5.dub.3. & ex Iuriſperitis eandem tuentur Gloſſ.c.Quidquid,verb. Ab adulter.32.quæſt.2.Gratian.cap.2.§.His ita,in fin.32.quæſt.2.Hoſt.ſum.tit. de matrim. §.Quis ſit effectus,n.23. Anton.rubr.de ſponſalibus n.14.fin.& ibi Alex.de Neuo n.25.fin.Henric.c.Inquiſition.n.4.de ſent.excom.Domin.c.Nerui,d.13.verſ.Nota hic clarum textum.Rainerius 2.p.ſum.tit.de matrim.c.13.Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.lib.4.tom.2.de matrim.q.37. Aſtenſis ſum.2.p.lib.8.tom.9.a.2.init. Monaldus ſum.tract.de matrim.t.de bonis matrimonij,verb. In tertio. Roſella ſum.verb.Debitum,n.3.vbi Ang.n.22. Tabiena Matrimonium 3.q.5.§.6.Turrecr.c.Quidquid 32.q.2.n.3.verſ.6.

3 Secunda ſententia docet nullam eſſe culpam, coniugem petere ad vitandum in ſe ipſo incontinentiæ periculum. Prob.primò, quia lex diuina explicata à D.Paulò 1.Corinth.7.ibi: Reuertimini in id ipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam,non ſecundùm imperium; ſaltem permittit acceſſum ad vxorem gratia incontinentiæ vitandæ:ergo is acceſſus nullatenus eſt culpabilis.Prob.conſequentia.Quia nil aliqua lege permiſſum poteſt attenta illa lege peccatum eſſe, quare niſi ſit alia lex ſuperior prohibens, nullatenus erit peccatum. Cuius ratio eſt clara, quia ratione alicuius prohibitionis debet eſſe peccatum, lex autem permittens non prohibet, aduerſantur enim ſibi eandem legem permittere & prohibere. Cùm ergo lege diuina permittente acceſſum coniugum ad fornicationem vitandam, nequeat eſſe lex aliqua ſuperior eum prohibens, manifeſtè ſequitur omni culpa vacare. Et confirmatur. Quia diuinæ legis permiſſione nequit in ipſum Deum illius authorem peccari:& lex diuina permittens actum, minimè punit, id enim permiſſio ſonat; cùm tamen certum ſit, nec minimum veniale impunitum relinquendum. Non ergo erit culpa etiam venialis,acceſſus ille ad vitandam fornicationem,lege diuina permiſſus.Secundò, quia vſus matrimonij relatus ad eum finem, ad quem inſtitutum eſt, culpa vacat: conſtat autem poſt naturæ lapſum inſtitutum eſſe ad incontinentiæ ſtimulos ſedandos. Tertiò, quia cùm vſus licitus ſit ad vitandam alterius coniugis incontinentiam, à fortiori erit ad vitandam propriam. Plus enim tenetur quiſque ſibi, quàm alij conſulere. Nec obſtat, ſi dicas priorem vſum eſſe debiti redditionem:& proinde honeſtari bono fidei: poſteriorem verò debiti petitionem. Non (inquam) obſtat. Quia caſu quo alter coniux nullo modo appetat coniugis concubitum, ſed renuat, alienum verò deſideret, nullo modo eſt redditio, cum prorſus petitio etiam interpretatiua deſideretur:& tamen licitum eſt,imò obligatorium, ab eo debitum petere ad illius vitandum incontinentiam (vt diximus hoc l.diſp.2.num.7. & fatentur omnes.) Quartò, quia vbi duo media licita ad finem obtinendum occurrunt, fas eſt alterutrum eligere: ad vitandam autem fornicationem,vltra abſtinentias,aliaſque corporis macerationes,conceſſit Deus matrimonij vſum: ergo licebit hoc medium ad eum finem comparandum referre. Quintò, quia in hoc vſu bonum fidei reperitur, cum ſit ad cauendum alienum concubitum, ad quod fides matrimonij aſtringit. Sextò,quia finis vitandi fornicationem honeſtus eſt:matrimonij etiam vſus licitus eſt: cùm ergo & finis & medium honeſta ſint, nil eſt vnde vſus medij illius ad eum finem aſſequendum dehoneſtetur.Tandem,quia dato oppoſito,acceſſus ad vxorem prægnantem ſemper illicitus: ſimiliter matrimonium nunquam liceret inter ſteriles & ſenes generationi ineptos. Ideo hanc ſententiam tuentur Ricardus(problematicè tamen) 4.d.31.a.3.quæſt.2.Durandus ibi quæſt.4.num.7.Maioris quæſt.vn.concl.4 Altiſiodor.lib.4.ſuæ ſum.tract.9.cap.4.Almain.4.d.31.quæſt.vnic.Nicol.de Orbellis 4.d.32.qu.vn.§.1.Caiet.ſum.verb.Matrimonium. cap. vlt. de peccatis in vſu matrimonij,verſ.Primum igitur caput. Metin.l.3.de ſacror. hominum continent. cap.13. Nider in ſua ſum.præcept.6.cap.4.verſ. Dictũ eſt ſecundò.Celaia 4.d.31.q.vn.ad fin.vbi Palac. diſp.2.fol.690.à verſ.Hæc ergo ſunt duo. Philiarch. de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.4.c.19.verſ.5.pecca. Angles florib.1 p de matr.q.5.de bonis matrimonij,diffic.4.Emma.Sa ſum.verb.Matrim.verſ.Copulam ſi fiat.Cañedo ſum.ſacram.de matrim.c.8.n.76.& dicit eſſe ſatis probabilem Petr.de Ledeſm.de matrim q.49.a.5 dub.3.& affirmant Maior. & Palacios, eſſe veram, licèt aliud medium ſit facile.Eandem tenent ex Iuriſper.Tiraq.lib.5.connub,num.111.Nauar.ſum.c.16.n.32.Perez l.5.ordin.t.1.l.1.§. Tertia concl.Steph. Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.176. Vgolin.de matrim.c.10.fin.Humada l.2.t.1.p.1.gloſſ.2.n.13 fin.

Tertia ſententia(cui adhæreo,licèt duæ propoſitæ ſint 4
ſatis probabiles) affirmat tunc culpa vacare petitionem debiti cauſa vitandæ fornicationis in ipſomet petente, quando adhibitis aliis mediis nequit carnis ſtimulos ſedare, ſecus quando poteſt conuenienter alio modo ab incontinentia abſtinere: tunc enim erit veniale. Prior pars probatur argumentis 2.ſententiæ, quæ ſatis vrgent. Poſterior verò prob. quia vbi alia media cõuenientia ad finem aſſequendum occurrunt, venialis peruerſio eſt debiti ordinis, medium de ſe ordinatum ad prolis generationem,& fidem ſeruandam, in illum finem referre. Secundò,quia cum coitus rationem abſorbeat,priuetque tãto bono,imprudenter eligitur,vbi medium facilius adeſt. Sicut imprudens eſt, ſumens potionem amaram, aut venas ſcindi permittens, quo ſalutem adipiſcatur, potens faciliori medio ad eam reſtitui. Ideo huius ſententiæ ſunt Palud.4.d.31.q.2.a.2.nu.9.& 10.& ibi Supplem.Gabr.q.vn.a.2.poſt 4.concl.Capreol.4.d.30.q.1.a.3.in ſolut. ad 6.contra 2.concl.D.Anton.3.p.t.1.ca.20.§.11.Sylu.verb.Debitum,q.11.fin.& q.12.verſ.4.Tabien. Matrim.3.q.5.§.6. Victoria ſum. de matrim.nu.272.Sot.4.d.31.q.vn.a.4.concl.2. Greg.Lop.l.9. verb.El otro.t.2.p.4.Ledeſm.2.p.4.q.51.a.5.ad fin. Margarita confeſſ.6.præcepto.fol.86.col.2. Verac.3.p. Spec.a.16.concl.1. Matienzo libr.5. recop.to.1.rubr.gloſſ.1. num.106.fin.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.15.Petr.de Ledeſm. de matrim.q.49.a.5.dub.3.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.28.concl.2.Enriq.li.11.de matrim.c.15.num.4.iuncto comment.lit. Q. Moderatur autem hanc ſententiam D. Anton.ibid. & ſatis apparenter (vt Tabiena fatetur) quatenus ait licitum eſſe, vbi moraliter aliud medium non ocurrit, petere debitum gratia vitandæ fornicationis,vt intelligatur,quando non eſt ſpes prolis concipiendæ, ea enim extante ſemper eſſet

venialis culpa, primario intendere incontinentiam vitare. Quia præpoſterus ordo eſt ſecundarium finem præponere, vbi primarius eſt poſſibilis. Et placet hæc moderatio. Quia tunc nulla eſt neceſſitas vtendi matrimonio ad vitandam fornicationem: ſed ſit finis primarius, generatio prolis, & ſecundarius, & applicans ad concubitum, vitatio fornicationis, iuxta dicta diſp. præced. num. 11. Quòd etiam conſonat iis, quæ diximus lib. 2. diſp. 29. num. 26. vbi probauimus veniale eſſe, matrimonium inire ob vitandam fornicationem; vbi eſt ſpes prolis: licitum autem, ea deficiente. Nec oportet, quo petitio debiti ob finem vitandæ incontinentiæ à culpa excuſetur, vt petens tunc carnis moleſtiis vexetur, ſed ſatis eſt vt probabiliter timeat fore vt vexetur. Sic docet *Supplement. Gabr. 4. d. 31. q. vn. a. 1. fin.*

5 Id tamen in omni ſententia fatendum eſt, licèt petens reus ſit culpæ intendens ſolam vitare fornicationem, reddentem bono fine vt ſuæ ſatisfaciat obligationi, minimè peccare, imò ad id teneri. Conſtat ex dictis diſp. præced. nu. 5. vbi probauimus coniugi quoque fine ducto ad petendum, reddendum eſſe. Nec credendum eſt *Guil. Rub. 4. d. 32. q. 2. a. 2. concl. 5.* vbi ait petenti ob finem vitandæ fornicationis eſſe veniale reddere. Ducitúrque, quia quoties peccat exigens, idem peccatum admittit reddens. Quod fundamentum confutaui hoc l. diſp. 6. n. 4.

6 Ad argum. primæ ſent. n. 2. propoſita reſp. Ad 1. fateor illos ſanctos eius fuiſſe ſententiæ, ita intelligentes locum illum D. Pauli, affirmantéſque nunquam licere vſum matrimonij, niſi ob prolis generationem, vel ob debitum reddendum: quod ex ardentiſſimo caſtitatis amore, quo affecti erant, procedebat, valde tamen vrget argum. 1. ſecundæ ſententiæ aduerſus eam expoſitionem: & ideo aliter exponendus eſt D. Paulus: duplex enim eſt indulgentia & permiſſio, quædam minoris mali, quædam verò minoris boni; dum ergo concedit acceſſum ad vxorem ob vitandam fornicationem, non permittit tanquam minus malum, quàm fornicari, vt inde arguatur eſſe culpam venialem, ſed permittit tanquam minus bonum, quàm continere: atque ita nulla eſt culpa. Et hanc expoſitionem ſequuntur *Lyranus & Caiet. in illum locum D. Pauli: & Sotus 4. d. 31. q. vn. a. 4. verſ. Accedat textus.* Et tunc intelligi debet iuxta noſtram 3. ſententiam, quando coniuges ſunt ita fragiles, vt aliter abſtinere vix poſſint. Quod denotat ea verba: *Propter incontinentiam veſtram.* Quæ explicat *ibi Lyranus*, propter pronitatem ad fornicandum. Ad 2. dic non propriè ſpectare, at reduci ad fidei bonum, dum coniux neceſſitate ſtimulorum carnis preſſus, vtitur eo medio, quo fidem vxori ſeruet abſtinens ab alieno concubitu. Ad 3. dic impulſum concupiſcentiæ tunc culpam habere, quando iudicium rationis ſubuertit, ſecus quando impellit vt ſecundùm rationis limites eligatur medium licitum, gratia illicitum cauendi. Præterea eſto impulſus fuerit vitioſus, & præter rationis iudicium inſurgens, non infertur actum ſequentem culpa infici, qui non imperatur à concupiſcentia, ſed à ratione illam corrigente. Ad 4. dic id verum eſſe, vbi ſuppetunt alia media ad reſiſtendum: ſecus vbi illis tentatis ea eſt fragilitas coniugis, vt reſiſtere nequeat. Ad 5. eodem prorſus modo dicendum eſt. Ad 1. argum. ex propoſitis nu. 3. pro 2. ſent. & eius confirm. conſtat ex dictis ſolutio: explicui enim illum locum Pauli in ſolutione ad primum primæ ſententiæ. Ad 2. dic antecedens eſſe verum, ſi referatur ad finem primarium, vel vbi is non eſt poſſibilis, ad ſecundarium, qui medio faciliori obtineri nequit. Ad 3. dic diuerſam eſſe rationem. Quia ſibi poteſt coniux aliis mediis conſulere, & in ſua poteſtate eſt carnis tentationi reſiſtere: at non poteſt alteri coniugi mederi, nec ipſius conſenſum in fornicationem impedire. Ad 4. dic Deum conceſſiſſe matrimonij vſum ad illum finem, vbi non poteſt finis primarius obtineri, nec finis ſecundarius faciliori medio. Ad 5. dic, nòn pertinere ad bonum fidei petere ad vitandam in ſe incontinentiam, vbi petens aliter vitare poteſt. Ad 6. dic non ſatis eſſe bonitatem finis & medij in ſe ipſis cōſideratam, ſed oportere vt medium ſit proportionatum, & bene referatur ad illum finem obtinendum. Ad vltimum negatur ſequela. Quia licitus eſt acceſſus, vbi medio faciliori continere nequeunt.

DISPVTATIO X.

An licitus ſit coniugalis vſus, ad tuendæ aut reſtaurandæ ſalutis corporis finem relatus?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.
Sententia auctoris, nu. 3. & an reddere petenti cauſa ſanitatis ſit culpa, num. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

QVÆSTIO eſt facilis: & ideo breuiter ab illa me expediam. Affirmant quidam culpam eſſe venialem, debitum petere cauſa ſanitatis conſequendæ aut tuendæ. Ducuntur primò. Quia ſancti ſolius prolis gratia aut debiti reddendi admittunt coniugalem vſum licere. Vt conſtat ex *D. Auguſt. de bono coniug. c. 6. 7. & 10. tom. 6. & ex D. Greg. l. 32. Moral. c. 20.* & habetur *c. Nerui 13. d.* Secundò, quia finis hic aduerſatur matrimonij inſtitutioni, quod ad bonum prolis, & vitandam fornicationem, eſt inſtitutum. Et confirm. quia ideo peccaret venialiter, qui gratia ſanitatis conſequendæ baptizaretur, quia is finis aduerſatur Baptiſmi inſtitutioni, quæ eſt ad remiſſionem peccatorum ante Baptiſmum admiſſorum. Tertiò, quia nec bonum fidei nec prolis inueniuntur in eo acceſſu, quæ ſolùm excuſant à labe veniali. Tandem, quia peruerſio debiti ordinis eſt, actum coniugalem, qui ſuaptè natura refertur ad bonum ſpeciei, referre ad indiuidui bonum. Ideo hanc partem tuentur *D. Thom. 4. d. 31. q. 2. a. 2. ad 4. & ibi Palud. q. 3. a. 3. n. 21. & q. 2. a. 3. n. 22.* vbi addit, Licèt alio medio ſanitas obtineri nequeat, adhuc eſſe veniale. *D. Anton. 3. p. tom. 1. c. 20. §. 11. Rainer. 2. p. ſum. tit. De matrim. c. 13. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. to. 2. de matrim. q. 38. Henric. c. Inquiſitioni, num. 6. de ſent. excom. Angel. verb. Debitum, n. 24.* vbi *Syluest. quæſt. 11. verſ. 3. Tabiena* Matrimonium *3. q. 5. §. 6.* Abulenſ. *c. 5. Matth. q. 235. Turrecr. c. Quidquid, n. 3. verſ. 5. 32. qu. 2. Veracr. 3. p. Speculi, a. 26. concl. 2.* addens, Licèt non ſit aliud medium. *Petr. de Soto lect. 16. de matrim. §. Quia igitur. Nider in ſum. præcept. 6. c. 4. verſ. Dictum eſt* 2. Margarita *confeſſ. 6. præcept. fol. 85. pag. 5.* Pedraza *ſum. præcept. 6. §. 18.* Matienzo *l. 5. Recop. to. 1. rubr. gloſſ. 1. num. 107. Petr. de* Ledeſma *de matrim. q. 46. a. 5. dub. 4.* addens, Licèt aliud medium deficiat: & cùm hoc etiam addito dicit eſſe veriorem, *Soto 4. d. 31. q. vn. a. 4. verſ. Grauius autem.*

Alij verò docent omni culpa vacare petitionem debiti cauſa ſanitatis acquirendæ aut tuendæ. Probant, quia cùm ob prolis bonum id liceat, à fortiori id licebit ad propriam ſalutem inſtaurandam, aut tuendam, cui plus tenetur quilibet conſulere. Secundò, quia intentio ſanitatis comparandæ non excludit prolis intentionem. Tertiò, quia exceſſus in potu vſque ad ebrietatem licitus eſt, gratia ſanitatis inſtaurandæ: cùm tamen magis rationis vſu priuet, quàm actus coniugalis. Quartò, quia intendens ſanitatem, refert virtute actum illum in prolis bonum; cuius generationi morbo laborans ineptus eſt. Sic *Almain. 4. d. 31. qu. vn.* vbi *Maioris, qu. vn. concl. 5. Celaia ibi q. vn. fine*, dicítque idem ſentire Martinum de Magiſtris, & multos Neotericos, *Palacios ibi diſp. 2. fol. 693. à verſ. Porrò nulla harum. Emm. Sa ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Copulam*, & dicit ſatis eſſe probabile *Veracruz 3. p. Speculi, art. 16. concl. 2. fin.* 2

Cæterùm media via eligenda eſt, vt nulla ſit culpa, quando aliud medium aptum non inuenitur ad inſtaurandam tuendámve ſalutem. Quod optimè probant rationes ſecundæ ſententiæ: tunc enim nulla eſt peruerſio debiti ordinis, cùm in eo fine bonum prolis, ac fidei, quamuis remotè includantur: coniux enim bona vtens valetudine aptior eſt proli generandæ, ac debito reddendo- 3

dendo: vbi verò medium aliud conueniens occurrit, erit culpa venialis. Quod probant rationes primæ ſententiæ. Et ideo ita docent *Victoria ſumma de matrim. n.272. Ledeſ. 2.p.4.qu.51.a.5.fine. Barthol. à Ledeſma de matrim. dub.28.§. Solet moueri dubium. Enriquez l.11. de matrim.c.15.n.5. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.nu.20.* Et hanc fatentur eſſe probabilem *Sotus, & Petr. de Ledeſma, n.1. allegati.* Intellige tamen (vt in ſimili dixi diſp.præced.n.4.) nullam eſſe culpam, principaliter intendere ſanitatem, vbi ſpes prolis deficit, ea enim ſpe extante, eſſet culpa venialis peruerſionis debiti ordinis: cùm finis principalis, ſit poſſibilis, & poſtponatur, nullaque vrgeat neceſſitas, ſeruato enim fine ſobolis primario, poſſet ſecundario & concomitanter referri actus ille coniugalis ad ſanitatem. Iuxta dicta diſp. 8.n.11.

4 In omni autem ſent. fatendum eſt, quantumuis peccet defectu recti finis coniux ob ſanitatem petens, reddentem minimè peccare, ſed teneri reddere. Vt probauimus hoc l. diſp.6.n.7.

5 Ad argumenta prioris ſent. nu. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic ſanctos loqui, quando ſpes prolis habendæ adeſt. Vel ſecundò, ſolùm meminiſſe finium, qui per ſe, & ab extrinſeco, ſempérque actum coniugalem excuſant. Vel tertiò reduci ad bonum prolis & fidei. Confert enim ſanitas ad filiorum procreationem, reddendúmque debitum. Ad 2. dic nos loqui, vbi proles non eſt poſſibilis, vel ſecundò reduci ad bonum prolis & fidei. Ad confirm. neganda eſt conſequentia. Quia Baptiſmus eſt prorſus res ſacra, nec aliquo modo refertur ad corporis ſanitatem: at actus coniugalis poteſt eſſe in aliquo particulari medium ordinatum ad ſanitatem. Ad 3. conſtat ex dictis, ibi reductiuè inueniri bonum fidei & prolis. Ad 4. dic, nullam eſſe peruerſionem vbi non ſperatur bonum ſpeciei. Ad argumenta 2. ſententiæ propoſita num.2. reſp. Ad 1. teneri quemlibet potius ſaluti propriæ conſulere mediis ad id à natura inſtitutis, quale non eſt vſus matrimonij, qui ob bonum prolis eſt. Ad 2. fateor non excludere, atque ita culpa vacare, vbi ſanitas non principaliter intenditur, ſed ſecundariò & concomitanter: ſecus vbi in ſanitate ſiſtitur, tanquam in fine principali. Ad 3. dic eſſe in hoc diſparitatem, quod cibus & potus à natura diriguntur ad indiuidui conſeruationem: vſus verò matrimonij ad bonum ſpeciei. Ad 4. dic illam relationem eſſe remotam: ac proinde non excuſare vbi aliud medium ſaluti tuendæ aut inſtaurandæ occurrit.

DISPVTATIO XI.

An vſus coniugij propter ſolam delectationem ſit peccatum?

SVMMARIVM

Refertur duplex ſententia, n.1. & 2.

An ſit culpa mortalis, vbi voluptas limites matrimonij excedit: & quando hoc contingat, n.3.

Quando intra matrimonij limites voluptas quæritur, eſt culpa venialis, num.4.

Quid ſi finis ſit libidinem ſatiare, vel ſi vir calidis vtens, aut alio medio ſe preuocet, quo ſæpius coire poſſit, n.5.

An oblatam in actu coniugali voluptatem acceptare, culpa vacet, n.6.

Reddere debitum petenti, ob voluptatem, eſt obligatorium, n.7.

Soluuntur argumenta: & enodantur c. Origo, & c. Liberorũ, 32.q.4.n.8.

1 IN hac diſp. non deſunt qui aſſerant, actum coniugalem ob libidinem explendam exercitum, culpam eſſe mortalem. Et probatur primò ex *D. Hierony. in c.5. ad Eph.* & refertur *c. Liberorum, 32.q.4. ibi, Liberorum in matrimonio opera conceſſa ſunt, voluptates autem quæ de meretricum capiuntur amplexibus, in vxore damnata ſunt.* Et melius ex *eod. lib. 1. contra Iouinianũ,* & refertur *c. Origo, 32.q.4. ibi, Adulter eſt in ſuam vxorem amator ardentior.* Si ergo talis copula eſt damnata, & tanquam adulterina, erit manifeſta lethalis culpa. Secundò. Quia coniux ſic vtens coniuge non refert illius vſum in Deum, ſed in ſolam delectationem: ac proinde frui vult creatura, in ea conſtituens vltimum finem, quod mortale eſſe dubitat nemo. Et confirm. quia non eſt ſimile de aliis delectationibus: hæc enim ita mentem abſorbet, vt liberum hominem non relinquat, quo illam in Deum referat. Sic ſentiunt *Hugo d. c. Origo. Hoſtienſ. ſum. t. De matrim. §. Quis ſit effectus, n.23. fin.* & quidam antiquiores (vt refert *D. Bonauent.* dicens eſſe probabile, ſed valdè durum, 4.d.31.a.2.q.3.) *Ioan. de Graſſis repet. in c. Vnum orarium, §. Alias autem, n.21.d.25.* idem addentes eſſe mortale, virum calidis vti, vel aliis mediis, quo naturam excitet, vt ſæpius coire poſſit, *Monaldus ſum. tract. de matrimonio, tit. de effectu matrimonij, verſ. Item eſt alius effectus, & t. de bonis matrimonij, verſ. Item quarto modo. Nider. in ſum. præcepto 6. ca.4. verſ. Dictum eſt tertio, lex 9.t.2.p.4.*

Alij verò alterum extremum ſecuti, cenſent nullam eſſe culpam, actum coniugalem propter voluptatem exercitum. Probant 1. quia teſte *Ariſt. 10. Ethic. ca.8.* talis eſt delectatio, quale opus de quo eſt: at vſus coniugij bonus eſt: ergo & delectatio de illo præcepta. Et confirm. quia teſte *eod. Ariſt. 7. Ethic. c.9.* non omnis aliquid ob voluptatem efficiens, eſt incontinens, ſed vbi ea eſt turpis: imò qui omnem voluptatem fugit, eſt agreſtis: teſte *eod. 2. Eth. cap.2.* At delectatio ex actu coniugali orta, turpis non eſt. 2. quia virtus temperantiæ inclinat ad moderatè percipiendas delectationes guſtus & tactus: velle ergo moderatè delectari in acceſſu ad coniugem, actus erit ſtudioſus. 3. quia vti ad libitum re ſua, qualis eſt alteruter coniux alterutrius, culpa vacat, quia in eo acceſſu inuenitur ſacramenti bonum, coniux enim propter voluptatem accedens, limites matrimonij non tranſgreditur, ſed propter illius vinculum accedit, aliàs omninò abſtenturus. Sic tenent *Almain. 4.d.31.q. vn. & ibi* Maioris, *q. vn. concl.7. Celaia ibi q. vn. fine* & refert Martinum de Magiſtris. *Palacios ibi diſp.2. fol.691. & ſeq.* & dicit eſſe ſatis probabile *Veracr. 3.p. Speculi, a.16. concl.2. fine.* 2

Prima tamen concluſio ſit. Quando voluptas limites matrimonij excedit: quia, ſcilicet, coniux ita voluptate captus ad ſuum accedit, vt paratus ſit ad accedendum, quamuis ſuus non eſſet, eſt culpa lethalis. Concluſio eſt *D. Thomæ 4. diſt.31. quæſt.2. art.3.* quem ſequuntur vniuerſi. Et conſtat, quia coniux ita accedens, animum habet fornicandi, & quamuis conditionalem, ſi alter coniux non eſſet ſuus, at ea conditio non aufert rationem culpæ à fornicatione: quod deſideratur, ne actus conditionalis malus ſit. Eſt tamen ſanè hoc intelligendum: nempe, quãdo in eo acceſſu adeſt actualis illa praua voluntas, ſecus ſi coniux nil de hoc cogitaret, quamuis in ea eſſet habituali diſpoſitione, vt accederet, licèt alter coniux ſuus non eſſet. Quia nullus habitibus, ſed actibus meretur aut demeretur. Ita aduertunt *Palud. 4. d.31. quæſt.3. a.2. num.10. D. Anton. 3. part. to.1. cap.20. §.1. Ang. verb. Debitum, num.21.* vbi *Syluest. q.2. Tabiena Matrimonium, 3. q.2. §.3. Sotus 4. d.31. q. vn. a.3. verſ. Nihilominus aduerſus.* Turrec. *c. Quidquid, n.3. verſ.3. 32. q.2. Verac. 3.p. Speculi, a.16. concl.3. Barth. à Ledeſma dub.27. de matrim. concl.1. Matienzo lib.5. recop. t.1. rub. gloſſ.1. n.107. Capua. p.1. deciſ. l.2. c.82. n.12.* 3

Secunda concluſio. Actus coniugalis ſolius voluptatis gratia excercitus, nec fines matrimonij tranſgredientis, eſt culpa venialis. Concluſionem hanc expreſsè docent *D. Aug. de bono coniug. c.6. to.6.* ibi, *Coniugalis concubitus generandi cauſa non habet culpã, concupiſcentiæ verò ſatiandæ, tamen cum coniuge, venialem.* Et *lib.5. contra Iulianum, c.7. fin. tom.7. D. Gregor. reſpon.10. ad interrogat. D. Auguſtini:* & habetur *c. Vir cum propria, 33. q.4. D. Anſelmus in eum locum D. Pauli 1. ad Corint.7. Hoc autem ſecundùm indulgentiam dico.* Et probatur non eſſe peccatum mortale, rationibus ſecundæ ſententiæ num.2. propoſitis, quæ fortiter hanc ſententiam probant. Quòd autem ſit veniale, inde probatur. Quia eſt debiti ordinis peruerſio, cũ actus ſuaptè natura tendens ad prolis bonum, referatur ad finem voluptatis capiendæ. Et confirmatur, quia bonum delectabile, quod eſt naturæ ſenſitiuæ conſonum, non poteſt rectè eſſe finis operationis humanæ, ſed ſolùm bonum honeſtum, quod naturæ rationali conforme eſt. Adde abuſum rei 4

eſſe quærere actum propter delectationem illi adiūctam. Cùm delectatio ſit propter ipſum actum, non verò actus propter delectationem illi adhærentem. Ideo hanc tuentur *Magiſt.4.d.31.*vbi *D.Th.qu.2. a.3.corp.D.Bonauent.a.2. q.3.Durand.q.4.n.5.Ricard.a.3.q.3.Albert.Magnus a.21.q.4. Palud.q.3.a.3.n.19.Supplem.Gabr.q.vn.a.2.concluſ.5.Gulielm. Borrilong.q.vn.a.2.concl.3.Sotus quæſt.vn.a.3. concl.3. Altiſiodor.lib.4.ſua ſum.tractat.9.qu.2. Gerſon 1.p.in compend.Theologiæ,tract.de ſacramento coniugij,alphabet.27. lit. O. Nicol. de Orbellis 4.d.32.q.vn.§.1.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.11.Caiet.ſum. verb.Matrimonium,cap.vlt.de peccatis contingentib.in vſu matrimonij,verſ.Primum igitur caput,& 2.2.qu.154. artic.1.circa ſolut.ad 4.verſ.Ad 4.dicitur quod veniale. Abul.c.5. Matth.q. 243.fin.& q.235.Victoria ſum.de matrim.n.271. Petr.de Soto, lect.16.de matrim.§.Quia igitur.Ledeſm.2.p.4.qu.51.a.6.init. iuncta q.66.a.1.§.Hæſitabis tamen.Verac.3.p.Speculi.a.16.côc. 2.Margarita confeſſ.6.precept.f.85.pa.2.Pedraza 6.præcept.§. 18.Angles floribus 1.p.de matrim.q.5.de bonis matrimonij,diffi. 3.concl.2.Enriquez l.31.de matrim.c.4.n.2.& c.15.n.5.Barth. à Ledeſm.dub.27.de matrim.concl.2. Petr. à Ledeſ.de matr.qu. 49.a.6.dub.1.Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.243.n.20.Emmanuel Sa ſumma,verb. Debitum coniugale, verſ. Copulam ſi fiat. Cañedo ſum.ſacrament.de matrim.c.8.n.76.Capua p.1.deciſ.l.2.c.81.n. 12.* Inſuper alij etiam Theologi aſſerunt eſſe peccatum, ſubticéntq; an ſolùm ſit veniale.Hi ſunt *Alenſ.2.p.q.161. membr.2.§.2.Adrian.4.tract. de Euchariſt.q.Reſtat iam videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 2. principale. Metina l.1.ſum.c.16.§.13.* Et ex iuriſperitis docent eſſe veniale eundem acceſſum cauſa delectationis, *Gloſſa c. Vir cum propria,verb. Quod defleant 33.q.4.& c.penult.verb.Damnatæ 32.q.4.& c.Origo,verb.Adulter.32.qu.4.& c.Quidquid, verb.Adulter.32.q.2.& 33.q.4.in ſum.verb. Quod autē. Alex. de Neuo rubr.de ſponſal.n.26.Prapoſ.c.Nerui.fin.d.13.Hēricus c.Inquiſitioni,n.5.de ſent.excomm.Rainer.2.p.ſum.to.de matrim. c.13.Ioan.de Friburgo ſumma confeſſ.l.4.t.2.q.37.Aſtenſis ſum. 2.p.l.8.t.9.a.2.init.Angel.verb.Debitum,nu.23. Roſella ibi,n.4. Syluest.q.11.dict.2.Tabiena Matrim.3.q.2.§.3. Armilla verb. Luxuria,n.2.& verb.Matrimoniū,n.68.Turrecr.c.Quicquid, n.3.verſ.4.32.q.2.Stephanus Gaeta repetit c.Ad limina 30.qu. 1.§.4.n.178 Greg.Lopez l.9.fin.t.2.p.4.Perez lib.5.ordin.to.1. l.1.verſ.5.concl.Matienzo li.5.recopil.t.1.rubr.gloſſa 1.nu.107. Vgolinus de ſacramentis,tract.de matrim.c.10.fin.*

5 Hinc deducitur non eſſe audiendos DD. relatos nu.1. dicentes eſſe culpam mortalem, vbi finis eſſet, appetitum libidinoſum ſatiare:& aliquibus cibis calidis vir naturam adiuuaret, quo potentior redderetur ad frequentiorem copulam.Nam cùm libido illa matrimonij limites minimè egrediatur, nec media alias ſint illicita, non eſt vnde culpa mortalis incurratur: ſed ſola venialis. Atque ita vbi finis eſſet ſatiare libidinem, ſentit expreſsè *D. Auguſt.* cuius verba retuli n.præced, *D Anſelm. & Lyran. in illud 1.Cor.7.Secundùm indulgentiam dico. Gloſſ.33. quæſt.4.in ſum.verb.Quod autem, Alex.de Neuo, Prapoſ.Aſtenſis,Roſel. Ang.Syluest.Ioan.de Friburgo.n.præc.allegati. Abul.c.5.Matth. q.235.* & vbi vir manibus & calidis vtens ſe prouocaret, ſentiunt non eſſe mortale. *Palud.4.d.31.q.3.a.2.nu.17.* vbi *Supplem.q.vn.a.3.dub.2.Abul.Ioan.de Friburgo.Ang. Sylueſt. proximè citati.Greg.Lop.l.9.fin.t.2.p.4.Humada ſuper l.2.tit.1. p.1.gloſſa 2.nu.17.* imò ſi non ob maiorem delectationem, ſed bono fine id fieret, nulla eſſet culpa, vt docent *Palud. & Supplementum ibi.*

6 Similiter non eſt credendnm Doctoribus aſſerentibus peccare venialiter coniuges, licèt non coëant propter delectationem, ſed prolis gratia, ſi acceptent delectationem illi actui annexam. Sic tenuere aliqui antiquiores,teſte *D.Bonauent.4.d.31.a.4.qu.3.* qui dicit id eſſe probabile,item docet *Altiſiod. li.4.ſua ſum.tract.9.q.1.* Qui id probat hoc ſimili;Qui concionatur recto fine, peccat venialiter, ſi admittat gloriam vanam inde conſurgentem: ergo idem dicendum eſt de coniuge bono fine petente, ſi delectationem coniunctam minimè reſpuat. Sed diſparitas eſt aperta.Quia vana gloria eſt in ſe mala, & ideo omnino reſpuenda: delectatio verò non eſt in ſe praua, imò natura ipſa ſagaciter adiunxit illi actui, propter bonum prolis, vt eius generationi auidius homines vacarent, ſicque ſpecies conſeruaretur: ſicut in ciborum eſu delectationem poſuit, ob indiuidui conſeruationem. Quare dicendum eſt omni vacare culpa, niſi nimius voluptatis exceſſus procuretur.Quia nulla eſt culpa,vti matrimonio, fruendo delectatione, quam natura adiunxit propter honeſti finis neceſſitatem.Atque ita docent *Maioris 4.d.31.q.vn.concl.6.* vbi *Sotus q.vn.a.3.concl.2. Veracruz 3.p.Speculi,a.16.concl.4.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.27. concl.3.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.20. Angles floribus 1. p.de matrim.q.5.diffic.3.concl.3.*

7 Tandem quamuis debitum exigens ob delectationem peccet, tenetur alter reddere. Per ea quæ dixi hoc libro diſp 6.n.7.& docent *Palud.4.d.32.q.1.a.1.n.4.D. Anton. 3. p.t.1.c.20.§.7.Stephanus Gaeta repet.c* Ad limina 30.q.1. §.4. *n.174.Adrianus 4.de Euchar. quæſtion. Reſtat iam videre, an propter corporalem immunditiam,in ſolut.ad 2.principale.Sot.4. diſt.[illegible]q.vn.a.3.verſ.Inter ſoluendum.Ledeſma 2.p.4.q.66. a. 1.§.Hæſitabis tamen.Petrus de Ledeſma de matrim.49.a.6.dub. 1.in ſolutione ad rationem dubitandi,* & nullam eſſe culpam tunc reddere,docent etiam *Veracruz 3. p. Speculi, a. 17. ad fin.Matienzo lib.5.recopt.t.1.rubrica,gloſſa 1.n.107.*

8 Ad argum.primæ ſent. n. 1.propoſita reſp. Ad 1. dic *c. Liberorum* intelligi,vt talis copula ſit damnata, de veniali culpa,vt docet *ibi Gloſſ.verb.Damnatæ,& c. Origo*, vt illud ſit adulterium non reatu criminis, ſed ſimilitudine adulterinæ libidinis, ardet enim is coniux in vxorem, more adulteri in concubinam: atque ita explicat *Gloſſa eo cap. Origo, verb. Adulter.* Vel 2. dic intelligendos eſſe eos textus,vbi voluptas matrimonij terminos excedit: iuxta dicta n.3.& ſic explicant *Durandus 4.d.31.q.4. n.5. & ibi Ricard.a.9.q.3.* Ad ſecundum reſpondent optimè *D.Th.4. d. 31.q.2.a. 3. ad 3.* illam delectationem in habitu referri in Deum, nec in ea conſtitui vltimum finem, cum non indifferenter quæratur, ſed in coniugali acceſſu. Ad confirm. conſtat non ita abſorberi rationem, quin habitu referatur in Deum voluptas illa. Ad 1. ſecundæ ſent. ex propoſitis n.2.dic,axioma illud *Ariſtotelis* eſſe verum, vbi delectatio debite quæritur, & non vt finis actus, ſed tanquam ipſi adiuncta. Ad confirm. dic non tantum turpe eſſe delectationem turpem quærere,ſed etiam honeſtam, modo tamen indebito. Ad 2. dic inclinare ad moderatè percipiendam delectationem, & debito modo, & tunc nullam eſſe culpam,iuxta dicta n. 6. Ad 3.dic licere ad libitū vti re ſua, abſque iniuſtitiæ labe, non tamen abſque alia culpa, ſi debitè circumſtantiæ non ſeruentur. Ad 4. reſpondeo, illud ſacramenti bonum excuſare concubitum à culpa mortali,non verò à veniali, vt explicui diſp 8.num.14.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm ratione temporis ſacri, vt ſi dies ſint feriati,proceſsionum, aut ieiunij, reddatur illicitus actus coniugalis?

SVMMARIVM.

An tempore feriarum, quo interdicuntur benedictiones nuptiales, vel priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel ante benedictiones, vel ante denunciationes, vbi in eis diſpenſatum eſt, ſit debitum petendum aut reddendum? Remiſſiuè,n.1.

An diebus feriatis,rogationum,aut ieiunij,liceat debitum petere? Refertur triplex ſententia,n.2.3.& 4.

Sententia auctoris,n.5.& ibi,iunct.n.2.an vim legis habeant ſanctorum, ac conciliorum,prouincialium, & legum ciuilium teſtimonia in decreto inſerta?

Quid, ſi in diei feſti contemptum petatur: & quando dicatur contemptus,n.6.

An teneatur coniux reddere quocunque die ſolemni, vel peccet,n.7.

Soluuntur argumenta: & enodantur c.Propoſuiſti d.82.c.Si fratres,c.Si cauſa,c.Chriſtiano 33.q.4.n.8.

CVm de fine diſputatum ſit, iam de temporis circumſtantia agendum eſt. Ad quam pertinet diſputa- an

an ſit petendum, aut reddendum priori bimeſtri ante conſummatum matrim.) Sed iam de hoc egimus libr.2. tota diſp. 24. Item ante benedictiones, & de hoc dixi lib.3.tota diſp.12.vbi tota diſp.11.quando nondum præmiſſæ ſunt denunciationes. Item an feriarum tempore, quibus interdicuntur benedictiones nuptiales? Sed de hoc egi lib.7.diſp.7.à n.21. Quare in hac temporis circumſtantia triplex eſt agitanda diſputatio.I.quæ eſt præſens,de diebus feriatis,rogationum, & ieiuniorum, aliæ duæ duplici diſp. ſequenti de tempore Euchariſtiæ recipiendæ, & quando aut vterque aut alter coniux excommunicatione innodatus eſt.

2 In præſenti diſp. variè admodum loquuntur auctores; poſſuntque ad 4. ſententias reduci. I. docet culpam eſſe lethalem diebus his debitum exigere: diuerſique patroni illius diuerſimodè illam moderantur, vt inter ipſos referendos explicabo omnes tamen in hoc conueniunt, vt ex ſola temporis circumſtantia ſit aliquando lethale, debitũ exigere. Ducuntur 1.teſtimonio *D. Aug.ſer.2. de tempore,* & refertur *c.2.33.q.4.*ibi: *Quotieſcunque autem dies natalis Domini aut reliquæ feſtiuitates aduenerint, non ſolum ab infidelium concubinarum conſortio, ſed etiam à propriis vxoribus abſtinere debemus.* Vbi *D.Auguſtin.* æquiparat acceſsũ ad vxorem eo tempore, cum acceſſu ad concubinam, quem conſtat eſſe mortalem. 2. quia in loco ſacro petere, mortalis eſt culpa, eo quod locus ille ſacris peragendis dicatus ſit. Ergo ſimilis eſt, temporibus ſacris quæ ad idem conſecrata ſunt. 3. quia *D.Greg.1.dialog.*refert fæminam à dæmone arreptam eſſe, eo quod poſt acceſſum coniugalem publicis ſupplicationibus interfuerint: tantam autem pœnam abſque lethali culpa infligi creditu eſt indignum. Ideo hanc ſent. quando debitum petitur non cauſa prolis concipiendæ, aut fornicationis vitandæ, ſed ob libidinem ſatiandam, ſuſtinent *Gloſſ.33.q.4.in ſumma.verb.Quod autem* Anton.*Rubr.de ſponſal.n.15.*vbi *Alexãd.de Neuo n.24. Aleſ. 2.p.q.166.mẽb.2.ad 5.ex argum.priori loco poſitis, Aſten.ſum. 2.p.lib.8.t.10.art.4.q.1.Abul.c.5.*Matth.*q.238. iuncta q.* 240. *Alex.in Enchirid.2.p.præcep.*6. vbi de debito coniug. §. *Si tempore.* Vbi verò petitur cauſa prolis, aut vitandæ incõtinentiæ, dicunt *gloſſ.& Anton.*nullam eſſe culpam. *Alex. de Neuo* autem & *Aſtenſis* dicunt eſſe tunc venialem. Eandem ſententiam de feſtis ſolemnioribus indiſtinctè docent, dicentes eſſe mortale in eis petere, *Hoſtien.in ſum.t.de matrim.§.Qui effectus,n.22.Stephan.Gaeta repetit.c.* Ad *limina,30.quæſt.1.§.4.n.181.*in cæteris autem feſtis & ieiuniis dicit ille vacare culpa: hic verò *n.175.*eſſe venialem.

3 Secunda ſent. docet culpam eſſe venialem debiti exactionem diebus feriatis ſupplicationum publicarum ſolemnium, vt rogationum, ieiuniorumque, quæ Eccleſia præcipit. Ducitur 1.auctoritatibus variis: vt *Innocent.*Papæ,*c.*Propoſuiſti,*82.d.*ibi: *Nam ſic* Paulus *ad Corinth.ſcribit dicens:* Ab*ſtinete vos ad tempus, vt expeditius vacetis orationi: & hoc vtique laicis præcipit.* Vbi Pontifex manifeſtè dicit eſſe præceptum. *D. Ambroſ.ſerm.de aduentu Domini:* & refertur *c.Fratres 33.q.4.*ibi: *Nullus omnino vxori ſuæ diebus ieiuniorũ coniungatur: & ſuper epiſtolam* 1.*Cor.*7.& refertur *c. Si cauſa ead.q.4.*ibi: *Si cauſa filiorum procreandorum ducitur vxor, non multum tempus conceſſum videtur ad ipſum vſum. Quia & dies feſtus & dies proceſſionis ceſſare temporibus his debere demonſtrant. D.Auguſt.lib.quæſt.veteris ac noui Teſtamenti,q.127.* & refertur *c.* Chriſtiano.*eadem q.4.*ibi: *Chriſtiano cum vxore ſua conuenire aliquando licet, aliquando verò non licet. Propter dies enim proceſſionis aliquãdo non licet conuenire.* Secundò, quia ſi dicas teſtimonia hæc ſanctorũ vim non habere decreti, atque ita quamuis ipſi prohibeant, non infertur id eſſe præceptum. Obſtat fortiter, quod quamuis ſanctorum teſtimonia ex ſe vim canonum non habeant ad cauſarum deciſionem: at ex longa Eccleſiæ conſuetudine ſic acceptantis, & publicè legi volumen decreti permittentis, quæ in eo inſerta ſunt ſanctorum dicta robur ſtatuti canonici obtinent. Vt docent *Archid. c. De his, el 2.d.* 50. *ſt[illegible] in principio, Dominicus ibi, n.2.verſ. Sed quæro nunquid, Præpoſ. ibi poſt 5.q.verſ.Redeundo ad textum. Turrecr.ibi n.5. verſ.De his,*cum Hugone per ipſum relato, vbi quærunt, nunquid ſtandum ſit deciſioni illius capitis? eo quod non ſit Pontificis, nec Concilij generalis: ſed Rabani Archiepiſcopi ad Heribaldum. Reſpondentque ſtandum eſſe. Quia opus illud decreti recipit Romana Eccleſia quoad capitula in eo contenta. Idem *ipſemet* Archid.*c.Quis neſciat, d.6.ad fin. & ibi Dominicus verſ. Quæro quid de volumine.Abb.c.2.de reſcr.n.9.*vbi *Felin.n.43.verſ.Firmat. Ripa n. 8.Azonis à Ramenghis repetit.in proœmium decreti, n.25.Tho. Canon.repetit.in idem proœmium,n.343.& duplici ſeq. Turrecr. in eodem proœmio,a.8.n.25.Maranta practica, p.3.q.vn.n.* 36. *Antonius Cucus lib.1.inſtit.maiorũ,t.1.n.5.Cenedo in ſuis collectaneis,collect.16.ad decretum.n.2.Manuel 1.tom. quæſt. regularium,q.6.a.2.*Metina *de ſacrorum hominum continentia,lib.2. c.33.fine.*Et videtur tenere D*ecius c.2.de reſcript.fine.*vbi ait, volumen decreti eſſe approbatum tanquam iuris librũ. Et poteſt etiam probari ex *c.Continebatur,de ſponſal. impub.* vbi Alex III.probat, viri teſtimonio credendũ eſſe. Quia ita in decretis habetur, nempe, *cap.Si quis acceperit 32.q.1.* quod eſt Concilij apud Compendium. Fatentur tamen ferè omnes hi auctores, & multi alij, quos referunt & ſequuntur *Cenedo illo collect.16.n.8.Magdalenus tractat.de numero teſtium in teſtamento,2.p.c.6.n.* 22. leges ciuiles in decreto inſertas vim iuris canonici minimè habere, niſi à Pontifice approbatæ ſint. Cùm ergo tam manifeſtè prohibitus ſit in illis capitibus acceſſus ad coniugem iis temporibus, erit culpa ſaltem venialis. Tertiò, quia dies feſti principaliter ad vacandũ Deo orationique inſtituti ſunt, carnalis autem delectatio mentem abſorbet, & ad ſpiritualia ineptam reddit. Quare apud ethnicos lumine ipſo naturali edoctos receptum erat, vt orationi vacaturi à concubitu etiam coniugali abſtinerent. Cuius rei pleraque teſtimonia more ſuo adducit *Tiraquel.l.15. connub. n.* 114.*& ſeqq.* Atque eadem ratione idipſum dicendum erit de tempore publicis ſupplicationibus præſcripro. Cùm id vacando orationi pro communi Eccleſiæ vtilitate deſtinatum ſit. Quartò, quia ieiunia præcipiuntur quo caro maceretur, & ſicut illicitas voluptates admittens delinquit, ita à licitis abſtineat: ergo præceptum eſt in iis abſtinendi à vehementi delectatione, qualis in actu coniugali inuenitur. Atque ideo hanc ſent. tuentur *Magiſter 4.d.32.c.3.*vbi *D.Thom.q.vn.a.5. quæſtiunc.2. Albertus Magnus 4.d.31.a.23.Durandus 4.d.32.q.1.n.9.*Palud. *ibi,q. 1.a.3.n.11.& 31.q.3.a.3.n.18.*Idque ſupponit S*upplementũ Gabrielis 4.d.32.q.vn.a.2.poſt* 11.*conc.*& tenent *Rainerius 2. p.ſum.t.de matrim.c.13.Ioan.de Friburgo ſum.confeſſorum, lib. 4.t.2.q.42.Gerſon 2.p.in compendio Theolog.alphab. 27. lit. P. Carthuſian.4.d.32.q.1.quæſito* 2.vbi *Celaia q.2.ad fi.* Monald. *in ſum.tract.de matrim.tit.de effectu matrimonij.verſ. Item eſt alius effectus.D.*Ant.*3.p.t.1.c.*20.§.11.*Adrian.4.q.* 14. *de matrim.Sylueſt.verb. Debitũ,q.11.dict.1. Tabiena Matrimonium 3.q.8.§.9.Petr.de Soto lect.16.de matrim. §.Sequuntur circunſtantiæ.Turrecr.c.*Sciatis *33.q.4.a.3.n.5.Viguer.l. inſtit. c.16. §.7.verſ.10.Veracr.3.p.Specul.a.17.concl.1. & 2. Margarita confeſſ.6.præcept.f.85.pag.2.Matienzo lib.5.recop.t.1.rub.gloſſ. 1.n.112.Capua p.2.deciſ.l.2.c.12.n.18.* & abſque dubio hæc eſt frequentior ſententia. Pro eadem ſent. ſunt aliqui Iuriſperiti, affirmantes culpam eſſe in his diebus petere, ſubticent tamen qualis culpa ſit. Hi ſunt *Gloſſ.c. Sciatis, fine 33.q.4.Goffred.ſum.t. de matrim. contracto contra interdictum Eccl.fin.Ioan.Andr.c.2.n.3.de coniug.lepros.*vbi *Anton. n.* 11. *Henric.n.6.Præpoſ.rub.de ſponſalibus,n.*12. Temperat autem *Veracruz* hanc ſent. niſi coniux his diebus petens, patiatur incontinentiæ periculum. At *D.Th. ea quæſtiunc.2. & q.1. ad 1.Paludan.4.d.31.q.3.a.3.n.18.Turrecr.& Viguer. proximè citati,*hanc moderationem minimè admittunt, ſed ad alia media confugiendum eſſe docent.

Tertia ſententia diſtinguit, admittitque in præcipuis 4
ſolemnitatibus, culpam eſſe venialem exigere. Quia actus coniugalis habet nonnihil indecentiæ, & ineptitudinis ad orationem, cui illis diebus vacandum eſt. In cæteris

autem feſtis,publicis ſupplicationibus & ieiuniis, dicit ſolum eſſe conſilium abſtinere.Ita docent *Sotus 4.d.32.q.vn.a.3.concl.2.Ledeſ.2.p.4.q.66,a.1.§. Ad hoc dubium.Henriquez lib.11.de matrim.c.16.n.5.* quæ verò dicantur feſta ſolemniora?*Sotus* explicat triplex Paſcha; Aſcenſionem, & ea in quibus fidei articuli celebrantur: & diem Paraſceue.*Ledeſma*,Paſcha,magnas feſtiuitates:& diem Paraſceue. *Henriquez*, triplex Paſcha hebdomadam ſanctam: & dies quibus magna myſteria celebrantur.

5 Quarta ſententia (cui adhæreo, licèt exiſtimem duas præcedentes eſſe valde probabiles) ait ſolum eſſe conſilium quibuſuis diebus à copula coniugali abſtinere, ac proinde omni culpa vacare tunc exigere. Ducor, quia præceptum de colendis feſtis prohibet ſolas operationes externas ſeruiles,qualis non eſt debitum petere. Nec finis præcepti,nempe, vt liberius vacetur Deo, cadit ſub præcepto: auctore *D.Thoma 1.2. quæſt. 96.artic.ad 2.* & multis aliis, quos refert & ſequitur *Couarr. cap. Alma mater,1.p.§.5.num.1.* Et confirmatur,quia cùm nemo teneatur in diebus feſtis,aut ſupplicationum,aut ieiunij orare ineptum ſe reddens his diebus feruentiori contemplationi,minimè culpæ reus erit: quaſi nulli contrauenięns præcepto. Nec in diebus ieiunij tenetur ad aliam carnis macerationem, quam ad eam, quæ ab Eccleſia præſcripta eſt, quæ eſt abſtinentia à pluribus comeſtionibus & cibis vetitis.Secundò,quia culpa non eſt,vbi nullius præcepti adeſt prohibitio;quod hic contingit.Quia præceptũ diuinum de colendis feſtis, minimè interdicit debiti cõiugalis exactionem:vt probaui.Nec etiam eſt præceptum humanum.Nam omnia teſtimonia relata num.3. inſerta in decreto,loquuntur de conſilio ſolo, prout ſtatim referam ex Gloſſis. Præterea ferè omnia ſunt ex ſanctis deſumpta: quibus (etſi ſit contra tot DD.nu.3.relatos) verius eſt,non ampliorem auctoritatem, quàm auctori tribuendam eſſe: vnde vim canonis minimè habent quæ in decreto continentur, niſi ex Põtificis aut Concilij generalis decreto deſumpta ſint. Quod videtur probare, *c. De libellis,20.d.*vbi Leo IV.ſcribens Epiſcopus Britanniæ,explicanſque quæ vim canonum habeant ad cauſarum deciſionem, retulit canones Pontificios, ac Conciliorum generalium: iiſque nil ſtatuentibus, dixit ſanctorũ dicta magnanimiter eſſe retinenda: vbi non numerauit inter canones,quibus cauſa decidenda eſt,ſed inter ea, quæ dirigunt, & magnificanda ſunt. Nec probant oppoſiti illud decreti volumen receptum eſſe ab Eccleſia tanquam ius continens, quoad omnia in ipſo inſerta. Nec obſtat Pontificem in cauſis decidendis allegare aliquando decretum. Quia non ſemper tanquam textus iuris allegatur:ſed ad directionem: vt ſolent Pontifex & Concilium generale ſanctorũ teſtimonia referre. Nec deſunt auctores hanc partem tuentes, qui dicunt vnicuique Decreti canoni eam auctoritatem reddendam eſſe, quæ auctori eius tribuitur. Hi ſunt *Ripa l.1.num.66.ff.Si certum petatur, Maioris 4.d.27.q. vlt. §. Dubitatur an is.Caiet.2.2.quæſt.88. art.8.dub.vlt.§.Ad 1.dicitur quod ideo*, vbi *Aragon dub.1. in ſolut.ad 2.fine.Sotus l.7.de iuſt.q.3. art.1. paulò poſt princ.verſ. Haud ergo deſunt. Valentia 2.2.diſp.6.qu.6.de voto, punct.6. paulò poſt principium, §. Hinc ſequitur deceptum fuiſſe.* Cùm ergo nulla exigendi debiti his temporibus prohibitio reperiatur,nulla erit culpa exigere. Atque ideo hãc ſententiam ſuſtinent *Gloſ cap. Propoſuiſti,diſt.82.verb. Præcepit,& c.Si cauſa 33.q.4.verb.Conceſſum,& c. Fratres,eadem q.4.gloſſ. vnic. & c.Chriſtiano,ead.q.4.verb.non licet, & verb. A licitis:* vbi omnia teſtimonia ex illis locis deſumpta, ad probandum non eſſe petendum debitum diebus feriatis aut ieiuniorum,aiunt *Gloſſæ* intelligi de conſilio. *D. Bonau. 4.d. 32.art.3.q.2.* quamuis enim in principio videatur aſſerere eſſe culpam, tandem in fine concludit id eſſe de conſilio. *Scotus ead.d.32.q.vn.in ſolut.ad 3.& ibi Ricard.a.3.q.1.Maioris q.1.argumento 3.contra 3.concluſ.Guillelm.Borrillong.q.vn. art.2.concluſ.3. Nicolaus de Orbellis,q.vn.§.2. Baſſolis q.vnic. art.3.Guillelm.Rubion q.2.art. 2.fin.Alber.C.rubr.de ſponſalib. n.15.Hieron.de Zenetinis tract.de foro conſcientiæ & cõtentioſo n.141.* habetur tom. 3. tractat.p.2. *Caiet.ſum.verb.Matrimonium,c.vlt.de peccatis in vſu coniugij. verſ.Septimum caput eſt.Roſella verb.Debitũ.n.6.Angel.n.29.Armilla n.10.Angles floribus.de matrim.1.p.q.6.de obligat.ſoluendi debitũ,a.1.poſt 5. diffic.dub.1.& 2.Pedraza ſumma præcepto 6.§.18. Palacios 4. d.32.diſp.1.fol.711.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.71.§.De temporibus autem ſacris,Petrus à Ledeſma de matrimonio.q.94. a.7.notab.1.Manuel 1.to.ſum. 2.edit.c.243.d.18.* videtur tenere *Victoria ſum. de matrim.n.278.* agens enim de acceſſu in magnis feſtiuitatibus,ait non eſſe lethalem,& Sanctos conſulere quod melius eſt: atque ita videtur ſentire ſolum eſſe conſilium abſtinere. Atque idem vbi petitur cauſa prolis,aut vitandi incontinentiam, ſentit *Tiraquel. l.15.connubiali.n.11.*

6 Id tamen apud omnes compertum eſt, eſſe culpam lethalem, petere diebus feriatis in feſti contemptum. Quis autem dicatur contemptus,non conſtat. *Abulenſis c. 5.Matth.q.238.fine,Supplement.verb.Debitum,§.6.*explicant hunc contemptum eſſe idem,quod non curare.Sed meritò contrarium docent *Sylueſt.verb.Debitum,q.11.dict.1. & verb.Contemptus, §.1. Tabiena Matrimonium 3.q.8. §.9. & verb.Contemptus, §.1.* dicentes, tunc eſſe contemptum legis,quando operans efficit contrarium, vt legi contraueniat,& ne illi ſubiiciatur. Quod in præſenti ita explicant *Adrian.4.q.14.de matrimonio,& Capua p.2.deciſion. l.2.c.12. n.18.*quando exigens debitum eliceret hunc actum, non abſtinerem modo licèt Deus præcepiſſet. Adde etiam cõtemptum eſſe,ſi coniux exigeret, quo feſtum ipſum paruipenderet. Qui contemptus nunquam accidet, niſi in hæretico aut infideli.

7 De redditione etiam debiti cõtrouerſia eſt inter Doctores.Quidam enim teſte *Gloſſa 33.q.4.in ſum.verb. Quod autem,* aſſerunt petenti cauſa libidinis ſaturandæ in feſtis, reddendum non eſt. Et *Præpoſ. rubr.de ſponſalibus,num. 12.* dicit in magnis ſolemnitatibus, vt in Paſchate, exactum coniugale debitum eſſe denegandum. Et *Albert. Magnus 4.d.31.artic.23.* cenſet culpam eſſe venialem reddere, & *Cañedo ſum.ſacrament. de matrim. cap.8. n.74.* ait excuſari coniugem à redditione debiti in magnis ſolemnitatibus. At veriſſimum eſt etiam retenta ſententia aſſerẽti veniale admitti petendo,nullam eſſe culpam reddere.Quia circumſtantia illa temporis non eſt tanti momenti,vt debitum ex iuſtitia ſoluere impediat. Atque ita *Magiſter, D. Tho.quæſtiunc.3.Palud.4.d.32.q.1.art.1.n.11. Supplementum, Enriquez,Veracr.a.17.ad finem,*quos retuli n.3.quamuis aſſerant veniale eſſe petere, dicunt licere reddere. Idẽ *Albert Magnus* ſibi contrarius, *4. d. 32. a. 8. Anton. rubr. de ſponſalib.n.15.*vbi *Alex.de Neuo n.23.* Imò quocunque die quantumuis ſolemni debitum exigatur, tenetur coniux reddere.*Gloſſa 33.q.4.in ſum. verb. Quod autem.Palud. 4. d. 32.q.1.a.1.n.4.D. Anton.3.p.t.1.c.20.§.7. Roſella verb. Debitum,n.5,& ibi Syluest.q.8,Caiet.ſum.verb.Matrimonium,c.vlt. de peccatis in vſu matrimonij,§.Primus eſt, in fine. Gerſon 2.p. reg.moralib.tract.de matrim.alphab.25.lit.I.fine,& in compend. Theolog.alphab.27.lit.P.Turrecr.c.Sciatis,33.q.4.a.4.n.6. Tiraqu.l.15. connub.n.111.Petrus de Soto lect. 16. de matrim. §. Sequuntur circumſtantiæ. Hoſtienſ. relatus n. 2. Goffred. Ioan. Andr.Henric. Anton.quos retuli n.3.Cardin.c.2.n.3.de coniug. lepros.Stephan.Gaeta repet.c.Ad limina, 30. q.1.§.4. n. 174. Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ.10.Lud.Lopez 1.p.inſtruct. c.83. init.& c.79.§.Peccat etiam.* Et quamuis aliqui horum præmittendam monitionem cenſeant: id dicunt,quia exiſtimant exigentem peccare. Cuius contrarium numer.5. diximus.

8 Ad primum argumentum ex propoſitis n. 2. dic, D. Auguſtinum de conſilio loqui: nec in omnibus æquiparare acceſſum coniugalem, concubinariumque. Ad ſecundum dic non eſſe ſimile. Quia locus conſecratur ad ſola opera ſacra, polluiturque acceſſu coniugali. Quod non inuenitur in tempore ſacro. Ad tertium dic cum *D.Thom.4.d.32.q.vn.a.5. quæſtiunc. 2. ad 1.* non eſſe permiſ-

tam

tam eam fœminam, eo quod debitum reddiderit: ſed quia conſcientia erronea exiſtimabat interdictum ſibi eſſe poſt copulam intereſſe diuinis, & contra conſcientiam interfuit. Ad 1. ex n. 3. propoſitis. Ad *c. Propoſuiſti*, dic cum *gloſſ. ibi, verb. Præcepit*, capi pro perſuaſit, & ad *c. Fratres*, dic cum *gloſſ. vn.* ibi eſſe conſilium & ad *c. Si cauſa*, dic idem cum *gloſſ. ibi, verb. Conceſſum*, & ad *c. Chriſtiano*, dic cum *gloſſ. ibi, verb. Non licet*, capi non licere pro non expedire. Quod manifeſtè colligitur ex eodem D. Auguſt. ſtatim ſubiungente à licitis tunc abſtinendum eſſe. Ad ſecundum conſtat ex dictis n. 5. vbi probauimus teſtimonia illa ſanctorum non habere vim canonis: & eſto haberent, loquuntur de conſilio. Ad tertium & quartum dic vacare orationi & carnis macerationi eſſe finem præcepti, qui ſub præcepto minimè eſt: vt dixi n. 5.

DISPVTATIO XIII.

Vtrùm vacare actui coniugali, die qua recipienda aut recepta eſt Euchariſtia, culpa ſit?

SVMMARIVM.

Nunquam ex hac cauſa eſt mortale, & proponuntur difficultates diſputandæ, n. 1.
Circa culpam petitionis debiti ante communionem, referuntur duæ ſententiæ, n. 2. & 3.
Indecens eſt poſt culpam coniugalem accedere ad Euchariſtiam, n. 4.
Eſt culpa nulla, vbi petitum eſt cauſa prolis licet in actu venialia miſceantur, n. 5.
Idem, vbi cauſa vitandæ fornicationis, n. 6.
Quando cauſa voluptatis eſt veniale, n. 7.
Quæ cauſæ excuſent, n. 8.
An coniux à redditione debiti excuſetur, eo quod ea die excommunicaturus ſit, n. 9.
Soluuntur argumenta, & enodatur c. Siatis, *33. q. 4. & plus obſtat communioni copula coniugalis, quàm pollutio inuoluntaria n. 10.*
An coniux reddens arceatur ea die à communione? Refertur *quædam opinio, n. 11.*
Sententia Authoris, n. 12.
Non eſt opus triduum aut amplius intercedere poſt pollutionem aut copulam, n. 13
Quanta debeat eſſe mora? Referuntur *varia placita, n. 14.*
Opinio Auctoris, n. 15.
An ſit veniale poſt Euchariſtiæ ſumptionem petere debitum? Refertur *ſententia affirmans, n. 16. Contraria verior, n. 17.*

1 Satis confusè loquuntur Doctores: Immiſcent enim petere & reddere: & tempus præcedens, ac communionem ſubſequens: moramque qua poſt copulam abſtinendum ſit. Ideo claritatis gratia, Quatuor difficultates diſputandæ ſunt. Primò, de petitione debiti ante communionem. Secundò de redditione. Tertiò, de mora temporis inter concubitum & communionem. Quartò, de exactione debiti, & redditione poſt communionem. Hoc tamen quaſi certum eſt ſupponendum, minimè culpam lethalem admitti ob Euchariſtiæ receptionem poſt copulam coniugalem. Quia nihil ſub culpa mortali eam impedit, niſi capitale peccatum, aut excommunicatio: actus autem coniugalis eſt de ſe licitus, & ad ſummum erit venialis defectu alicuius circumſtantiæ. Quare minus bene *Alex. de Neuo rubr. de ſponſal. n. 28.* ait ſumentem Euchariſtiam peccare mortaliter exigendo.

2 Prima ergo difficultas eſt, An venialiter delinquat debitum exigens die qua Euchariſtiam ſumpturus eſt? Qua in re aliqui exiſtimant abſolutè culpam eſſe venialem. Ducuntur primo, quia *D. Hieron. in apolog. ad* P*ammach. pro libris contra Iouinian.* ſic inquit: *Illorum conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicant.* Et *idem l. 1. contra Iouinian.* aſſerit ad munditiam corporis Chriſti omnem coitum eſſe immundum. Et idem in quodam ſermone in vigilia Paſchatis de eſu Agni, & refertur *c. Sciatis, 33. q. 4.* ſic inquit: *Quicunque vxori debitũ reddit, vacare non poteſt orationi, nec de carnibus Agni comedere debet.* Itẽ *ſi panes propoſitionis ab iis qui vxores ſuas tetigerant, comedi non poterant, quanto magis panis, qui de cælo deſcendit non poteſt ab his, qui coniugalibus paulo ante hæſerunt amplexibus, violari atque contingi.* Secundò quia actus meritorius, & ſub lethali obligans, arcet quandoque ab altaris miniſterio, propter indecentiam, vt ſi iudex homicidam ſuſpendat. Nil ergo mirum, ſi actus licitus debitum exigẽdi, ac meritorius, obſtet propter indecentiam ſumptioni Euchariſtiæ. Tertiò, quia ſi quando culpa veniali admiſſa ratione voluptatis intentæ, exigere debitum impedit ſub veniali ſumptionem Euchariſtiæ, idem prorſus dicendum erit, quando culpa nulla fuit in ea exactione, ſed ad debitum finem relata eſt. Quia culpa venialis non obſtat: vt conſtat. Euagatio autem mentis, & hebetudo ad ſpiritualia, eadem eſt in vtroque concubitu: abſorbet enim mentem nimia illius voluptas, quocunque fine exerceatur. Quartò, quia Oza, (vt refertur 2. *Reg.* 6.) à Deo percuſſus eſt, quod arcam tetigerit. Cuius rationem Hebræi reddunt. Quoniam illa nocte ad vxorem acceſſerat: à fortiori ergo culpa erit ad Euchariſtiam poſt copulam cõiugalem accedere. Ideò hanc ſent. tuentur ex Theologis, A*lenſis 2. p. q. 166. membr. 2. ad 3. ex argumentis priori loco propoſitis, Mayronis 4. d. 32. q. vn. fin. Abulenſ. c. 5. Matth. quæſt. 238. Timotheus* Alexand. *in ſuis reſponſion. 5. & 13. Nicolaus* Ploue *tractatu ſacerdot. c. de cantelis circa Euchariſtiam. Caiet. ſum. verb.* Communio, *c. 1. de quatuor requiſitis ex parte ſumentis, in 4. requiſito. Victoria ſum. de matrim. n. 278. Sotus 4. d. 32. q. vn. art. 3. poſt 2. concluſionem, verſ. Vnum tamen. Petrus de Soto lect. 16. de matrim. §. Sequuntur circumſtantiæ. Ledeſma 2. p. 4. q. 66. a. 1. §. Dubitabis tamẽ. Medina lib. 1. ſum. c. 14. §. 42. f. 207. pag. 2. & ſeq. Veracr. 3. p. Spec. a. 17. concl. 2. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 11. §. Inſuper propter, & cap. 80. §. Verum licèt. Barth. à* Ledeſma *de matrim. dub. 71. §. De tẽporibus antẽ ſacris.* Petr. *de* Ledeſma. *de matrim. q. 64. a. 7. notabil. 2. Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum coniugale, fin. Viuald. candelab. ſacram. 1. p. de matrim. n. 263.* Manuel explicans, licèt debiti exactio ſit meritoria, *1. tom. ſum. 2. edit. c. 65. n. 2.* Et ex Iuriſperitis, *Gloſſ. c. Sciatis, 33. q. 4. verb. Debeamus, & c. Propoſuiſti, verb. Præcepit, d. 82. Tabiena verb. Communicare, q. 37. §. 43. Armil. verb.* Communio, *num. 5. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſ. 1. n. 112.*

Alij autem cenſent nullam eſſe culpam. Probatur 1. 3
quia pollutio inuoluntaria in qua reperitur ſola culpa venialis, tantum de conſilio impedit Euchariſtiæ ſumptionem: iuxta veriorem ſententiam: quam vltra alios defendit *Couar. clem. Si furioſus, de homicid. p. 3. init. n. 7.* ergo à fortiori ſolum conſilium erit abſtinere poſt copulam coniugalem quæ actus licitus eſt, à ſumptione Euchariſtiæ. Secundò, quia actus ille cùm licitus ex ſe ſit, non impedit: nec ſi in eo interſit deordinatio aliqua venialis, ſatis eſt ad impediendum. Atque ita tenent *Baſſolis 4. d. 32. q. vn. a. 3. Angel. Euchar. 3. n. 30.* explicans, licèt ſit concubitus ille culpa venialis. *Victoria ſum. de Euchariſtia, n. 81. Capua p. 1. deciſion. l. 2. c. 83. n. 9.* fauentque *Nauar. ſum. c. 21. n. 51. Philiarc. de offic. ſacerdot. tom. 1. p. 2. l. 3. c. vlt. fine*, vbi dicunt de honeſtate ſola debere abſtinere, nec peccare ſaltem plus quàm venialiter.

Prima tamen concluſio eſt. Conuenientiſſimum eſt 4
poſt copulam coniugalem, ſiue petendo ſiue reddendo exercitam, abſtinere ea die à communione, idque conſulendum eſt, niſi iuſta aliqua cauſa oppoſitum ſuadeat. Hæc concluſio ab omnibus admittitur conſtatque. Quia in Conc. Eliberit. & refertur *de conſecr. d. 2. c. Omnis homo*, conſulitur vt Euchariſtiam ſumpturus 3. aut 4. aut 8. diebus præcedentibus à copula coniugali abſtineat, & *D. Aug. ſer. 216. & 244. de temp. to. 10.* per totam quadrageſimam non accedere ad vxorem conſulit communicaturo in Paſchate. Idemque probant Sanctorum teſtimonia n. 2. relata, & *Ioſeph. l. 17. antiqu. c. 8.* ſcribit Matathiam ſacerdotem Hieroſolymis die quadam ſolemni à ſacrificio abſtinuiſſe, quod nocte præcedenti vxorem cognouiſſet.

Secunda concluſio. Si debitum petitum ſit recto fine, 5
vt cauſa prolis, nulla eſt culpa ad Euchariſtiam ea die accedere, ſed ſolum eſt conſilium abſtinere, ſuoque iudicio is coniux eſt relinquendus, vt pro ratione impedimenti, aut ſpiritualis affectus quem in ſe ſenſerit, aut communicet, aut abſtineat. Hanc concluſ. tradit *D. Gregor. reſp. 10. ad interrogat. D. Auguſtini*: & refertur, *c. Vir cum*

propria

propria 33.q.4.ibi:*Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis captus, ſed ſolùm liberorum creandorũ gratia vtitur, de ſumendo corporis Dominici ſanguiniſque myſterio, ſuo eſt relinquẽdus iudicio. Quia à nobis prohiberi non debet accipere.* Vbi *gloſſ.verb. Prohiberi*, ait, id eſt diſſuaderi. Eandẽ docent *Alenſ.4.p.q.47.memb.2.verſ.Ad illud quod obiicitur. Alb.Magn.4.d.32.a.12. D.Tho.3.p.q.80.a.7.ad 2.D.Bonau.4.d.12.a.2.q.3.ad fin. nu.90.Palud.4.d.9.q.3.a.1.n.13.Gabr.lect.10.in canon.Miſſa,lit. N.verſ.De prima obiect.Gerſon 2.p.tract.de præparat.ad miſſã & pollutione nocturna,conſider.8.alphabet.37.lit.Z.Adrian.4. de Euchariſt.quæſt. Reſtat iam videre an propter corporalẽ immunditiam,in ſolut.ad 2.rationem Turrec.c.1.d.6.n.4.in ſolut. ad 2.D.Anton.3.p.t.13.c.6.§.10. Roſel.verb.Communicare,n.8.Sylu.Euchar.3.q.11.§.13.Carthuſ.4.d.32.q.vn.fin.* Soto ſub dubio dicit enim fortè non eſſe veniale *4.d.12.q.1.a.7.ad fin.Ant.Cuc.l.5.inſtit.maior.t.5.n.115.Ledeſ.2.p.4.q.21.ar.7.dub.4 fin.Suarez 3.p.q.80.a.8.diſp.68.ſect.2.ad fin. Barth. à Ledeſm.dub.24.de Euchariſtia,concl.2.ad fin.Ang.florib.1.p.de matrim.q.6.de oblig.ſoluendi debitum,a.1.poſt.5.diffic.dub.2.& Lud.Lopez 2.p.inſtr.de Euchariſtia, c.76.§.Porrò quoniã.Beia ſum.caſu* 8. Et in hac concluſ. conuenimus cum DD.2.ſententiæ,n.3.relatis. Et ratio eſt, quia licèt in copula coniugali intercedat voluptas & corporalis immunditia, cùm hæc accidãt ob bonum prolis, quod eſt rectus finis & volitus à Deo, rationi illi indecentiæ præponderat, vel certè illam adæquat, compenſatque bonum, ac honeſtas prolis. Et credo veram hanc concluſionem, licèt in copulæ progreſſu miſceantur aliqua venialia, ſeruato tamen debito fine. Quia adhuc permanet bonum prolis intentum præponderans, aut adæquans: & cum difficillimum ſit in medio ignis minimè ardere, vitareque in eo actu culpam venialem, non ob id arcendus eſt coniux ne communicet. Atque in hoc euentu admitto ſententiam Angeli, num.3. relatam.

6 Imò idem exiſtimo, vbi finis concubitus non eſſet proles, nec voluptas: ſed incontinentiæ periculum euitare. Quia ad ſummum eſt culpa venialis in fine, & cùm voluptas minimè dominetur, ſed continentiæ, ſeruandæque fidei matrimonialis amor, non ita mens abſorbetur, inueniturque ratio præponderans, vel ſaltem adæquans & compenſans. Atque ita docent *Maioris 4.d.32.q.1.argumen. 3. contra 3.concluſ.* explicans, licèt habeatur copula ad vitandam in coniuge petente incontinentiam, *Gerſon.n.præced. citatus.*

7 Tertia concluſio. Debitum coniugale exigens ex nimia carnis concupiſcentia, & voluptatis capiendæ gratia, regulariter culpam venialem admittit accedens poſt eam copulam ad Euchariſtiam. Quia oritur magna diſtractio, mentiſque hebetudo, deficienti bono præponderante, aut compenſante, & certè ſaltem in hoc euentu intelligenda ſunt ſanctorum teſtimonia, n.2.relata, & *D.Greg. n.5. allegatus*, ſolum vbi cauſa prolis fuit petitio, admiſit petentem ſuo iudicio relinquendum eſſe. Hanc tenent omnes DD. n.2.citati, *D.Thom.D.Bonau.Palud.Gabr.D.Antonin.Roſella,Sylu. Turrecr.Sotus,Ledeſma,Ant.Cucus,n.116.* Suarez. *Barth.à Ledeſ.n.5.allegati,Lud.Lop.Beia ibi etiam relati.*

8 Quarta concluſio. Poſſunt aliquæ iuſtæ cauſæ adeſſe, quæ indecentiam illam reſarciant, atque ita nulla ſit culpa accedere tunc ad Euchariſtiam. Conueniunt in hac omnes DD. Prima cauſa eſt, magna feſti ſolemnitas, in qua eſt decentiſſimum ad Euchariſtiam accedere. *Tabiena verb.Communio,q.37.§.43.* Secunda eſt, ſi dies ſit iubilei, exigatque communionem, quo comparetur, *Enriquez l.8. de Euchar.c.51.n.3.* Tertia eſt ſpecialis deuotio præparatioque ad communionem. Sic *Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.11. §.Inſuper propter Roſell.&* Syluest. *n.5.allegati. Armil. verb. Communio.n.5.Metina l.1.ſum.c.14.§.42.Barth.à Ledeſ. dub.24.de Euchariſt.concl.2.* Quarta eſt, nota aliqua ex eo quod communio omittatur, vt ſi ſit fæmina, famulæque videntes ipſam confiteri, ac minimè communicare, aliquid mali ſuſpicabuntur. Similiter ſi ſit vir, ſolituſque frequenter confiteri, & quoties confitetur, Euchariſtiam recipere, notabuntque famuli qui ipſum comitantur, tunc faſſum eſſe, & ab Euchariſtia abſtinuiſſe. Tandem, cùm in perceptione Euchariſtiæ poſt talem copulã ſit ad ſummum culpa venialis, & adhuc ſub iudice ſit num ea interſit, exiſtimo non nimis rem hanc conſtringendam, nec vrgentiſſimam cauſam expectandam, ſed mediocrem ſufficere, quo coniux communicans à veniali culpa excuſetur.

9 Id tandem animaduertendum duco, minimè eximi coniugem à debiti reddendi obligatione, eo quod illa die Euchariſtiam recepturus ſit. Quia obligatio hæc ex ipſa iuſtitiæ lege oritur, nec inuenitur ius aliquod hunc caſum excipiens. Quo argumento vſus eſt *Alexand.III.c.2.de coniug.lepr.* ad probandum coniugi leproſo reddendum eſſe. Atque ita docent *Alenſis 4.p.q.47.memb.2.verſ. Ad illud quod obiicitur.Ricard.4.d.9.a.2.q.3.fin.* vbi *Palud.q.3. a.2.n.14 Guillel.Borrilong.ibi q.vn.a.2.con[illegible].9.Caietan.ſum. verb.* Matrimonium,*c.vlt.§.Primus eſt,in fin.* Petrus de Soto *lect.16.de matrim.§.Sequuntur circũſtantiæ. Enriqu.l.8.de Euchariſt,c.51.n.3.Suarez.3.p.q.80.a.8.diſp.68.ſect.2.§.2.intelligitur,Lud.* Lopez *1.p.inſtruct.c.83.init.* vbi bene addit cum *Soto 4.d.32.q.vn.ar.3.poſt 2.concluſ.verſ.Vnum tamen,* debere coniugem antequam reddat, petitionẽ honeſtis ac moderatis precibus & excuſationibus repellere. Non tamen exiſtimo ad id teneri: imò aliquando non erit ſanũ conſilium, quod circunſtantiæ occurrentes docebunt, quando expediat, nec ne. Inſuper ex Iuriſperitis tenent idem *Gloſſ.c.Omnis homo,verb.Abſtinere,de conſecr.d.2.* vbi & *Turrecr.n.3.ead.gloſſ.c.* Propoſuiſti,*ver.* Præcepit *.d.82.Alex.de Neuo rubr.de ſponſal.n.28. Angel.Euchariſtia 3.fin Nauar.ſum. hiſp.c.16.n.24.* Quare audiendus nõ eſt, *Cañedo ſum.ſacrament.tract.de matrim.c.8.n.75.* excuſans coniugem à debito reddendo, quamuis communicaturus eſt.

10 Ad primum argum.ex propoſitis n.2.dic, duo priora teſtimonia intelligi, aut de conſilio, aut certè de culpa veniali, quando præceſſit debiti petitio cauſa voluptatis. Ad *c.Sciatis*, reſpondet *D.Th.4.d.32.q.vn.a.1.ad 1.* ſermonem ibi eſſe de Eccleſiæ miniſtris coniugatis, quales ſunt Græci, quibus interdictum eſt celebrare die, qua ad vxores accedunt. Vel dic cum *Archid.eo.c.*Sciatis*, n.vn.* id eſſe conſilium. Ad ſecundum neganda eſt conſeq. Quia id in miniſtris altaris inſtitutum eſt ob maximam illius muneris dignitatem: ſicut etiam ipſis coniugium interdicitur. At in petitione debiti coniugalis id non reperitur prohibitum reſpectu Euchariſtiæ recipiendæ. Ad 3. conſtat ex dictis n.5.& 7. nam in priori caſu non eſt tanta mentis euagatio, adeſtque bonum præponderans aut compenſans. In poſteriori autem illa eſt maior, & hoc deſiderator. Ad 4. dic non eam fuiſſe cauſam, ſed quia cùm ſacerdos minimè eſſet, temerè arcam tetigit, quod ſolis ſacerdotibus permittebatur. Sic *D.Thom.4.d.19.q.2. a.2.quæſtiũc.3.ad.3.* Vel teſte *Abul.2.Reg.6.q.10.* quod modica reuerentia, & quaſi rem profanam, arcam tetigerit. Ad 1. ex propoſitis n.3.dic, maiorem obſtandi rationem inueniri in actu coniugali, quàm in pollutione inuoluntaria; vt bene docent *Suarez & Enriquez n. præced. relati.* Quia eſt actus voluntarius, & in poteſtate hominis conſtitutus, ac proinde magis mentem abſorbet, & à ſpiritualibus auocat. Ad 2. dic nec ſolum actum coniugalem, nec ſolam culpam venialem obſtare, ſed vtrumque: quia nullum adeſt tunc compenſans bonum, euagationem mentis ex copula conſurgentem, vt explicui n.7.

11 Secunda difficultas. An coniux reddens debitum teneatur ſub veniali, ea die à communione abſtinere? Affirmant aliqui. Quia is acceſſus licèt debitus, non minus mentem à ſpiritualibus auocat, ipſamque abſorbet, quàm debiti ſpontanea petitio. Ita videntur ſentire *Caiet.ſum. verb.Matrimonium,c.vlt.§.* Primus eſt*, in fine, Tabien verb. Communicare,q.37.§.43.Victoria ſum.de matrim.n.278.* generaliter enim ac indiſtinctè dicunt eſſe venialem culpam poſt concubitum vxorium communicare. Et docent in terminis *Ledeſma 2.p.4.q.66.a.1.§.Dubitabis tamen Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.65.n.2.*

Cæterum

12 Cæterum dicendum eſt nullam eſſe culpam, quamuis optimum cõſilium ſit tunc abſtinere, iuxta dicta n.4. Quia adeſt bonum ſatisfaciendi iuſtitiæ debito, quo voluptas illa coitus, & mentis euagatio inde orta, præponderatur, vel certè adæquatur: ac per hoc conſtat ſolutio argumenti contrarij. Quare is coniux ſuo iudicio relinquendus eſt, ſicut n.5. diximus de petente cauſa prolis imò à fortiori de coniuge reddente id fatendum eſt: ille enim actum ſpontaneum, hic verò neceſſarium exercet. Atque ita docet *D. Tho. D. Bonau. Palud. Gabr. D. Anton. Roſella, Syluest. Suarez, Barth. à Ledeſm.* quos n.5. retuli. *Alenſis 2.p.q.166.membr.2. ad 3. ex argum. priori loco propoſitis: & membr.3. ad 3. Albert. Magn. 4. de 32.a.12. & ibi Carthuſian. q. vn fin. Baſſolis q. vn. a.3. Gloſſ. c. Sciatis 33.q.4. verb. Non poteſt, & verb. Debeamus, & ibi Turrecr. a.6. n.9. & idem Turrecr. c.1.n.3. ad 2. d.6. Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.tit.10.a.4.q.1. Adrian. 4. de Euchariſtia, q. Reſtat videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 2. rationem. Gerſon. 2.p. tract. de præparat. ad miſſam, conſiderat. 8. alphabet. 37. lit. Z. Sotus 4. d.12.q.1. art.7. ad fin. Maioris 4. d. 32.q.1. argum.3. contra 3. concl. Veracr. 3.p. Spec. a.17. ad fin. Manuel 1. tom ſum. 2. edit. c.243. n.18. Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.80. §. Verum licet. Capua, p.1. deciſion. l.2.c.83. n.9.*

13 Tertia difficultas. Quanta temporis mora præſcribenda ſit, vt poſt coitum coniugalem decenter ad Euchariſtiã accedatur, & abſque culpa veniali, caſu quo culpa eſt accedere? Illud tanquam certum ſupponendum eſt, moram de qua meminit *Concilium Eliberitan. & D. Auguſt.* quam n.4. retuli non eſſe neceſſariam, ſed tantum ſub conſilio: atque id fatentur omnes citandi DD.

14 Varia ergo tempora præſcribuntur. Quidam viginti quatuor horarum ſpatium à copula tranſactum eſſe petũt. Quia *Leuit.15. & Deuteron.23.* id tempus deſtinatur prolustrationi pollutis: eoque ſpatio elapſo iam non cenſetur moraliter præſens ea immunditia. Atque ita agentes de nocturna pollutione tradunt *Alenſis 4.p. quæſt.47. membr.1. a.1. corp. ſtatim in princ. D. Th. 4. d.9.q. vn. a.4. quæſtiũc. 2. corp. fin. Alb. Magnus 4. d.22. a. vlt. Angles florib. 1.p. de Euchariſtia, q.2. de ſuſcipientibus eam, a.5. init. concl.3. Turrecr. c.1. n.7. d.6.* & ſub dubio *Palud. 4. d.9.q.3. a.1. n.11.* & quando copula eſt peccatum mortale, docent idem *Ang. Euchariſtia 3. n. 29. & Nauar ſum. c.21. hiſp. n.50. latin. n.51. & c.25. & hiſp. n.93.* Alij verò tantam deſiderari moram negãt. Quia nulli ſolido fundamento innititur. Sic *D. Anton. 3. p. t.13. c.6. §. 10. fin. Angel. Euchariſt. 3. n.29.* limitans vbi copula non eſt mortalis. *Adrian. 4. tract. de Euchariſt. q. Reſtat iam videre an propter corporalem immunditiam, in ſolut. ad 3. principale. Sotus 4. d.12.q.1.a.7. ad fin. verſ. Quod ſi quæras, Petrus de Ledeſm. ſumma de ſacramentis, tract. de Euchariſt. c.13. concl.1. fin.* & ſub quadam diſiunctione idem docent *Paludan. & Victoria*: vt ſtatim referam. Non tamen inter hos conuenit quanta debeat eſſe mora. Quidam exiſtimant ſufficere vt copula non accidat intra eundem diem naturalem à media nocte incipientem. Ita agentes de pollutione nocturna tradunt *Adrian. D. Ant. Angles proximè citati, & Palud. 4. d.9. q.3. a.1. n.11.* ſub diſiunctione id dicit, ait enim eam impedire, ſi citra mediam noctem accidat, vel fortè ſi intra viginti quatuor horas. Idem videntur tenere alij DD. qui explicantes quando communio poſt actum coniugalem culpa venialis ſit, dicunt id contingere, quando ea die habitus eſt. Ita *Caiet. ſum. verb. Communio, c.1. de requiſitis ex parte ſumentis, in 4. requiſit. Nauar. ſum. c.21. n.51. Ant. Cucus l. 5. inſtit. maiorum, t.5. n.116. Veracr. 3. p. Speculi, a. 17. concl. 2. Barth. à Ledeſma dub. 24. de Euchariſt. concl. 2. ad fin.* Alij explicant, quando pridie communionis copula coniugalis habita eſt, Sic *Metina l. 1. ſum. c.14. §. 42. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c.65. n.2. Barth. à Ledeſma de matrim. dub.71. §. De temporibus autem ſacris. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c.11. §. Inſuper propter.* Tandem alij explicant, quando nocte præcedenti exercita eſt copula coniugalis. Ita *Victoria ſum. de matrim. n.178. Sotus 4. d.32. q. vn. a.3. poſt 2. concluſ. verſ. Vnum tamen. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. num. 18.* & de pollutione mortali dicit diſiunctiuè *Victoria ſumm. de Euchariſt. n.81.* abſtinẽdum eſſe poſt illam, vſque ad diem ſequentem, vel ad viginti quatuor horas.

Sed exiſtimo certam moram præſcribi minimè poſſe. 15
Quia cùm mentis euagatio, & hebetudo ex pollutione, aut ex copula conſurgens, impedimenti illius Euchariſtiæ ſuſcipiendæ cauſa ſit, alij autem tardius, alij citius ea expulſa ſeſe colligant, ad priſtinamque mentis tranquillitatem redeant, ea potius regula ſtatuenda eſt, vt quamdiu mentis illa euagatio perſeuerat, duret impedimentum & indecentia, ceſſantéque illa, ceſſet. Atque ita docent *Gabr. lect.10. in canon. Miſſæ, lit. M. verſ. Tertium oſtenditur. Gerſon 2. p. tract. de præparat. ad Miſſam, & pollut. nocturna, conſid.7. alphab.37. lit. T. Maior 4. d.9.q.2. ad fin. Suarez 3. p. q.80. ar.8. diſp.68. ſect.2. §.2. dicendum eſt.* Credo tamen nunquam tranſacto viginti quatuor horarum ſpatio, imò ſi nocte præcedenti non habita ſit copula, hac ratione abſtinendum eſſe ab Euchariſtia. Quia iam moraliter nõ cenſetur præſens, nec tamdiu mentis euagatio durare ſolet: minor tamen mora ſufficiet in iis qui facilius ſe colligunt: ad quod principaliter attendendum eſt. Aliqualem autem temporis moram præſcripſimus: quia nonnulli ſcrupulis agitari ſe pacato animo, & à perturbatione vacuo eſſe non arbitrabuntur. Alij verò ea ſunt mentis euagatione, ac ita rebus ſecularibus implicati, vt nunquam ad ſe redeant, quare eſt neceſſe his aliquam moralem præſcribere moram, ſeruata regula vt principaliter attendatur, ſi reliquiæ illæ pollutionis ac copulæ maneant adhuc, nec ne.

Quarta difficultas. An poſt communionem liceat ea 16
die petere debitum? (de redditione enim diximus n.9. in omni tempore eam licitam eſſe, ac obligare.) Quidam cenſent eſſe culpam venialem. Videtur enim indecens ea die non abſtinere. Ita *Angel. verb. Euchariſtia, fin. Vinald. candel. ſacram. 1. p. de matrim. n.263. Beia ſum. caſu 8.* & videntur tenere *Palud. 4. d.9. q.3. a.2. concl.3. n.14. D. Anton. 3. p. tit. 13. c.6. §. 10. Sylueſt. Euchariſtia 3. q.11. §.13. Turrec. c. Sciatis, 33. q.4. n.11.* vbi dicunt die communionis exigendum non eſſe debitum, at non eſſe culpam mortalem: additque *Paludanus*, licèt cauſa prolis petatur: cuius contrarium docet idem *Turrec. c. Omnis homo, de conſec. d.2. n.3.* aſſerens ob delectationem peti non poſſe ob ſacramenti reuerentiam, ſecus cauſa prolis. Idem videntur tenere *Anton. rubric. de ſponſal. n.16. & ibi Alex. de Neuo n.28.* dicũt enim recipientem Euchariſtiam, licitè reddere, non tamen exigere: & apertè loquuntur poſt communionem, Quia immediatè tractauerant de communicaturo.

Verius tamen exiſtimo, nullam eſſe culpam, quamuis 17
ſanum conſilium ſit ob Euchariſtiæ reuerentiam abſtinere. Quia nullibi inuenio prohibitionem, nec indecẽtiam, quæ culpam conſtituat, & ita ſentiunt *Tabien. verb. Communicare, q.37. §.43. Vict. ſum. de Euchariſt. n. 82.* videtur tenere *Nauar. ſum. c.21. n.51.* & clarius *ſum. hiſp. eod. c. & n.*

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm ratione excommunicationis vtriuſque vel alterius coniugis reddatur copula coniugalis illicita?

SVMMARIVM

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n.1.
Vxor poteſt participare cum viro excommunicato, n.2.
Nil refert, ſi tempore initi matrimonij norit ipſum eſſe excommunicatum, Vel ſi ipſa pariter ſit excommunicata, n.3.
An poſſit in omnibus rebus participare cum viro excommunicato, n.4.
Quid in diuinis, n. 5. Et quid, ſi vir ſit excommunicatus cum participantibus, n.6.
An poſſit excommunicans interdicere vxori participationem cum viro, num.7.
Quid, ſi ſit ſponſa de præſenti aut futuro, n.8.
Quid, ſi excommunicatio lata ſit in cauſa matrimonij, quia illicitum eſt, num. 9.
An vxor participans in crimine cum viro excommunicato, incurrat excommunicationem, n.10.
Quid ſi diuortium ſit, n.11.
An poſſit participare cum excommunicatis, cum quibus vir communicat,

nicat,vt ſi vir excommunicatum inuitet, poſſit vxor eidem intereſſe menſa,n.12.
An vxor teneatur participare cum viro excommunicato,n.13.
An vir poſſit participare cum vxore excommunicata? Refertur duplex ſententia,n.14.& 15.
Sententia auctoris n.16.& ibi,ſi vir negligat vxorem corrigere, an peccet,& incurrat excommunicationem minorem? Et lex vtens verbis gratia frequentioris vſus,non excludit caſus ſimiles.
ſoluuntur argumenta,& enodatur c.De filia,27.q.1.d.17.
An coniux non excommunicatus poſſit petere debitum & teneatur excommunicatus reddere,n.18.
An excommunicatus poſſit petere? Refertur quadam ſententia,n.19.
Sententia auctoris,n.20.
An excommunicato petenti teneatur alter reddere,n.21.
Quid ſi vterque ſit excommunicatus,n.22.
An coniux excommunicatus poſſit petere coniugem, quo ſpoliatus eſt? Refertur quadam ſententia,n.23.
Sententia auctoris,n.24.
An vxor poſſit dotem repetere à viro perſiſtente in excommunicatione, n.25.

1 PRæmiſſis aliquibus,quæ certiora ſunt:quatuor breuiter quæſtiones diſputabo.I.eſt, an vir poſſit cum vxore excommunicata participare.II.an coniux excommunicatus poſſit debitum exigere. III. an poſſit petere coniugem,quo ſpoliatus eſt? IV.an propter viri pertinaciam in excommunicatione perſiſtentis poſſit dos repeti?

2 Prima concluſio. Vxor minimè tenetur abſtinere à participatione cum viro excommunicato. Hæc admittitur ab omnibus,& habetur expreſſè,*c.Quoniam multos* 11.*q.*3.quod eſt Gregorij VII.ibi: *Quoniã multos pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus,partim ignorantia, partim ſimplicitate,partim timore,partim etiam ex neceſſitate. Deuicti miſericordia ab anathematis vinculo hos ſubtrahimus, videlicet vxores.Et in verſ. celebri relato à Gloſſa,c.Cum deſideres,de ſent.excomm. verb. Pœnam,* continentis caſus in quibus excuſatur participans cum excommunicato, clauditur hic in particula,Lex,quam vniuerſi de lege matrimonij explicant.

3 Nec refert, ſi vxor tempore,quo virum duxit,ipſius excommunicationem norit,nec ne. Vel ſi vxor pariter ſit excommunicata. Poteſt enim in vtroque euentu, hoc priuilegio frui.Quia textus non diſtinguit:& ratio in ipſo tradita,ne animæ pereant,dum coniuges cohabitantes, & tam arcto vinculo conſtricti,neceſſitate quaſi coacti,participant,in vtroque euentu locum habet.Atque ita docet *Vgolinus de excomm.tab.2.c.23.§.6.n.1.*

4 Hæc autem communicatio vxori permiſſa cum viro excommunicato non tantum eſt in debiti coniugalis petitione & redditione:ſed & in omnibus aliis humanis obſequiis ac commercio. Quia omnis participatio cum excommunicato interdicta eſt,*c.Sicut Apoſtolici,cum multis ſequent.*11.*q.*3.à qua regula ibi,*c. Quoniam multos*,vxor generaliter & indiſtinctè excipitur.Quare non eſt cur coërceatur ab aliqua viri communicatione abſtinere:eo vel maximè, quod cùm ius non diſtinguat, nec nos diſtinguere debemus,*l.De pretio.ff.de publiciana.* Et ita ſentiunt *Hoſtienſ.ſum.t.de ſent.excomm.§.Quæ ſit pœna participantium, n.*15.*verſ.*Lex *excuſat.*Palud.4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*n.*3.*Gabr.ibi.q.*3.*a.*1.*notab.*3.*Turrecr.d.c.Quoniam,paulò poſt prin. Nauar.ſum. hiſp.c.*28.*addit.ad n.*27.*c.*27.*Henriquez l.*13.*de excomm.c.*22.*n.*2.*Vgolin.relatus n.præc.*Manuel 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*82.*nu.* 12. *Petr.de Ledeſ.ſum.ſacram.c.7.de excom. caſu 2.Viuald.candel. ſacrament.p.2.de excomm.n.100.Emmanuel Sa ſum.verb. Excommunicatio,cap.1. ad fin.verſ.Excuſant communicantem.* Et neminem de hoc dubitantem vidi.

5 Imò eadem ratio probat in diuinis etiam eſſe licitam eam participationem.Cùm generalis ſit exceptio,vt vxor minimè comprehendatur ſub præcepto participationem cum viro excommunicato interdicenti. Quod ſuſtinent *Nauarr.Enriquez eo,num.2.in comment.lit.I. Emm.Sa, num. præced. allegati.* Et fauent *Turrecr.& Viuald.ibi allegati*, docent enim generaliter in omnibus participationem eſſe permiſſam. Et mihi valde placet, quamuis non me lateat oppoſitum probari à *Caiet.ſum. verb. Excommunicatio, ad fin.c.Participatio cum excommunicatis,quibus caſibus permittatur ſtatim in princ. & Armilla eod.verb.n.*44. dum dicũt extra diuina licere participationem cum excommunicato, in caſibus contentis in eo verſiculo:*Vtile,lex,humile, res ignorata,neceſſe.* Quod dicit eſſe tutius *Enriquez lib.* 13. *de excommun.c.*22.*n.*3.*fin.*

Neque iudice excommunicante virum, & cum eo par- 6
ticipante,cenſebitur vxori interdicta participatio. Quia ea ſententia ſolos ligat eos, qui extra caſus permiſſos cõmunicant.Sic docent *Socin.c.Inter alia n.*69.*& n.* 125. *de ſent. excom.Vgolin.de excommun.tabul.*2.*c.*23.*§.*6.*n.*3.

Poſſet tamen iudex excommunicans,ob viri pertinaciã 7
interdicere vxori participationem cum viro, non quoad debitum coniugale, quæ obligatio ex ipſo iure naturæ conſurgit: ſed quoad humanum conuictum,ne, videlicet, cum ipſo loquatur,aut eidem menſæ adſit,&c.Ita *Palud.*4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*n.*6.vbi *Gabr.q.*3.*a.*1.*notab.*3.*ad fin.*

Vtrum autem hoc priuilegio gaudeat ſponſa de præ- 8
ſenti,reſpectu ſponſi excommunicati,non conſtat.*Vgolinus de excommun.tabul.*2.*c.*23.*§.*6.*n.*4. negat. Ducitur, quia *c. Quoniam multos*, 11.*q.*3.cõcedens hoc priuilegium,de vxore loquitur,cuius appellatione ſponſa non continetur,*l.Si qua,§.*1.*& ſeq.ff.de ritu nupt.*Præterea,quia ſponſa cũ ſpõſo non excommunicato habitare non poteſt:vt cauit *Trident. ſeſſ.*24.*c.*1.*de matrim.verſ.Præterea eadem ſancta Synodus*:nedum cum excommunicato. Sed quamuis id de ſponſa de futuro libenter admittam: at vbi ſponſa eſt de præſenti, contrarium approbo.Tum,quia in fauorabilibus,quale eſt decretum excipiens vxorem, cùm ad vitanda animarum pericula editum ſit: vxoris nomine, ſponſa de præſenti venit (vt probaui l.1.n.3.) Tum etiam, quia per matrimonium nondum conſummatum facta eſt mutua corporum traditio inter coniuges,& ad cohabitandum aliaque obſequia ſibi aſtricti ſunt, atque ideo ſi à participatione arceantur, maximo expoſiti ſunt periculo: cuius euitatio fuit deciſionis *d. cap. Quoniam multos*: vt ibi habetur. Nec eſt verum Tridentinum eo in loco interdicere ſponſis de præſenti cohabitationem, ſed ſolùm monet ne ante benedictiones in templo ſuſceptas cohabitent: quare id vel ſolum conſilium eſt, vel ad ſummum, vbi *cauſa* iuſta deficeret, eſſet veniale, ſi conſummarent *tunc* matrim. at poteſt eſſe ſponſa de præſenti, nondum cognita poſt dictas benedictiones. Quare ergo ab ea participatione arcebitur? Et ideo ſentio eodem priuilegio gaudere ſponſam de præſenti reſpectu ſponſi excommunicati, etiam nondum benedictionibus Eccleſiæ ſuſceptis. Non enim à cohabitatione & mutuis obſequiis tunc arcentur, ſed à copula, ad ſummum, & hoc ſi cauſa iuſta abſit: imò nec tunc ſub culpa aliqua, vt probaui lib. 3.diſp.12.n.7.vbi dixi etiam eſſe conſilium aliquando conſummare.

Secunda concluſio. Aliqui ſunt caſus,in quibus non li- 9
cet vxori participatio cum viro excommunicato. Primus eſt,quando excommunicatio eſſet lata in cauſa matrimonij de cuius valore lis pendet: ob idque coniugibus interdictum eſſet matrimonio vti, gratia vitandi fornicationis periculum.Quia tunc communicatio in magnum animarum periculum cederet.Sic *Hoſtienſ.ſum.t.de ſententia excõmunic.§.Quæ ſit pœna participantium,n.*15.*verſ.Lex excuſat. Paludanus* 4.*d.*18.*q.*6.*a.*2.*nu.*3.vbi *Gabriel, q.*3.*a.*1.*notab.*3.*verſ.Lex.Aſtenſis ſum.*2.*p.l.*8.*to.*12.*q.*4. *D.Ant.*3.*p.t.*25.*c.*1.*§.*1.*verſ.*2.*excuſat.*Angel.*Excommunicatio* 8.*n.*7.*Roſel. Excommun.*6.*n.*4.*Syluest.Excommun.*5.*n.*4.*verſ.*2. *excuſat. Tabien.Excommun.*8.*n.*9.*verſ.*8.*Armill. verb.Excommun.n.*45.*Sotus* 4.*d.*22.*q.*1.*a.*4.*concluſ.*5.*caſu* 2. *Greg.Lopez l.*34.*verb. A ella,t.*9.*p.*1.*Vgolin.de excommun.tabul.*2.*c.*23.*§.*6.*n.*4. *Capua p.*1.*deciſion.l.*4.*c.*13.*n.*7. *Lud.Lopez* 2. *p. inſtruct. de excommun.c.*16.*§.Præterea verſiculum.Enriquez l.*13.*de excommun.c.*22.*n.*2.*Barth.à Ledeſma de pœnitent.*vbi de excomm. *dub.*11.*caſu* 2.

Secundus caſus eſt. Vbi vxor vellet particeps eſſe 10
criminis ob quod lata eſt excommunicatio in virum. Ea enim participatio nullatenus eſt permiſſa. Habetur expreſsè

expreſsè, c. Inter alia, in fine, de ſent. excom. vbi Gl. fin. rectè aduertit, vxorem ſic participantem incurrere excommunicationem maiorem latam in ſic participantes, c. Nuper, & c. Si concubinæ, de ſent. excom. in omnibus iis caſibus, in quibus à quouis alio ſic participante contraheretur. Quia nullo in hoc euentu gaudet vxor priuilegio.

11 Tertius eſt. Vbi cóiuges diuortio ſeparati eſſent. Quia cum ob id vxor à viro ſeparata ſit, ab eiuſque obſequiis liberata, iure optimo non habet tunc locum diſpoſitio ca. Quoniam multos 11. q. 3. ſic ſentiunt Ioan. And. c. Inter alia, n. 4. de ſent. excom. Anchar. c. Statuimus, n. 4. eo to. in 6. Vgol. de excomm. tabul. 2. c. 23. §. 6. n. 4. Verum credo non obſtanti excommunicatione poſſe coniuges illos reconciliari, atque ita communicare. Quia re vera manet vxor, & licèt dum diuortium perſeuerat, nequeat cùm viro excommunicato participare: at excommunicatio non impedit reconciliationem, quæ ea ſecluſa poſſet fieri: & ea facta iam ad mutua obſequia tenentur.

12 Nequit autem vxor participare cùm excommunicatis qui ſimul cùm viro ſunt. Quia ſolo priuilegio participandi cum viro excommunicato, ob matrimonij vinculũ, fruitur. Ita Palud. 4. d. 18. q. 6. a. 2. n. 4. Armil. verb. Excommunicatio, n. 45. Vgolin. n. præc. citatus. Ex quo deducitur, viro cœnante cum excommunicato, non poſſe vxorem eidem menſæ accumbere. Ne cum excommunicato participet. Sic Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 7 t. 13. q. 5. Monald. ſum. tract. de excomm. t. In quibus caſibus quis poſſit excommunicato participare, verſ. Item licèt vir, D. Antonin. 3. p. to. 25. cap. 1. §. 1. verſ. 2. excuſat. Roſel. Excommun. 6. n. 5. Angel. Excom. 8. n. 9. Syluestr. Excom. 5. n. 4. verſ. 2. excuſat. Tabien. Excommun. 8. nu. 9. verſ. 8. Enriq. l. 13. de excommun. c. 22. n. 4.

13 Tertia concluſio. Vxor non tantùm poteſt eſſe cum viro excommunicato, ſed ad id tenetur, & ad ea præſtanda obſequia, ad quæ ante excommunicationem aſtricta erat. Ita explicans Quoniam multos, 11. q. 3. declarauit Innoc. cap. Inter alia, de ſent. excommun. & docent ibi Ioan. And. n. 3. Abb. n. 3. Felin. n. vn. verſ. Nota vlterius, Henric. nu. 7. Vgolin. de excommun. tabula 2. c. 23. §. 6. n. 3.

14 His præmiſſis. Quæſtio prima eſt. An ſimiliter vir poſſit participare cum vxore excommunicata? Triplicem inuenio ſentẽtiam. Prima docet non poſſe vltra debitum coniugale. Ducitur primò, quia c. Quoniã multos, 11. q. 3. vbi id priuilegium conceditur, de ſolis vxoribus fit ſermo. Et quamuis vir & vxor ſint correlatiua, ac proinde diſpoſitum in vxore cenſeri videatur diſponi in viro; at non eſt eadem ratio, quod ad veritatẽ illius regulæ deſideratur. Vir enim eſt caput, ac proinde tenetur vxorem corrigere, quo ab excommunicatione recedat, & dum id minimè præſtat, ab eius excommunicatione abſtinere. Secundò prob. ex c. De filia 27. q. 1. quod eſt ex conc. Martini Bracharenſis c. 30. vbi pater clericus eſſe prohibetur cum filia Deo dicata, quæ nupſit: ergo nec vir eſſe poteſt cum vxore excommunicata. Ita gloſſ. d. c. Quoniam multos, verb. Vxores, vbi Archid. nu. vn. verſ. in Gloſſa, Sed numquid, Goffred. ſum. t. de ſent. excom. nu. 30. Ioan. Monac. c. Statuimus, n. 2. verſ. Contra dic, de ſent. excommun. in 6. Hoſt. ſummi. t. de ſent. excommun. §. Quæ ſit pœna participantium, n. 15. verſ. Lex excuſ. Aſtenſis 2. p. ſum. lib. 7. t. 12. q. 4. Henric. c. Inter alia, nu. 5. de ſentent. excommun. Additionat. ad Abbatem ibi, nu. 3. lit. A. D. Antonin. 3. p. tit. 25. cap. 1. §. 1. verſ. 2. excuſat. Roſella Excommunicatio 6 num. 4. Armilla verb. Excommunicatio. num. 45. l. 34. tit. 9. p. 1. & ibi Greg. Lopez. verb. A el.

15 Secunda ſententia tuetur licitam eſſe participationem in debito coniugali, & in obſequiis debitis viro ab vxore, vt in domus adminiſtratione: ſecus in mẽſa & colloquiis familiaribus, & aliis huiuſmodi. Prima pars probatur, quia excommunicatio cùm non cedat in excommunicati fauorem, minimè eximit ipſum ab obligatione, qua antea tenebatur, ac ſubinde non priuat alterum iure petendi obſequia ſibi ab excommunicato debita. Secunda pars conſtat ex argum. 1. ſententiæ. Sic Syluestr. Excommunicatio, 5. n. 3. verſ. 2. excuſat. Et videtur tenere Caiet. ſumm. verb. Excommunicatio, ad fin. cap. Participatio cum excommunicatis quibus caſibus permittatur, ſtatim in principio, vbi dicit hanc participationem licitam eſſe, ſaltem in iis quæ vxor viro debet. Videtur etiam tenere Driedo li. 2. de libert. Chriſt. c. 8. §. Demũ ad planius intelligendum, vbi ait ſententiam dicentem obligari virum ad vitandam vxorem excommunicatam, temperari debere, vt poſſit petere ab ipſa obſequia ſibi debita.

Tertia ſententia (cui adhæreo) docet, fas eſſe viro in 16 omnibus participare cum vxore excommunicata, eodem modo quo licèt vxori cum viro excommunicato. Probatur primo, quia ſocius poteſt cum ſocio excommunicato participare, Gloſſ. c. 1. verb. Viuit 41. d. & c. Si verè, verb. Excõmunicatorum, de ſent. excom. ergo à fortiori id licebit marito iure ſocietatis coniugalis, quæ aliis multo arctior eſt. Secundò, quia vxor & vir ſunt correlatiua, atque ita diſpoſitum in illa cenſetur in hoc diſpoſitum l. fin. C. de indict. vidui.. Nec iuuat dicere, eſſe diuerſam rationem. Quia prorſus eſt eadem; ratio enim diſpoſitionis in vxore eſt, (vt habetur eo c. Quoniã multos 11. q. 3.) ad ſcrupulos & pericula animarum vitanda, quæ paſſim ſuborirẽtur, ſi vxor nequiret cum viro excommunicato participare: itẽ propter obſequia præſtanda marito: propter difficilem ſeparationem, & propter fornicationis periculum: quæ omnes rationes æquè habent locum, ſi vxor excommunicata ſit. Tertiò, quia vir excommunicatus non priuatur vxoris obſequiis, c. Inter alia, de ſent. excommu. ergo multo minùs vxor ipſa excommunicata eſt: aliàs ſine culpa puniretur: cõtra c. de conſtit. & vxor ex ſuo delicto commodum reportaret. 4. Quia vbi lex alicuius caſus meminit, eò quòd frequentius accidat, ſimiles caſus minus frequentes non excludit, Gl. l. 1. verb. Iudæi, C. De his qui ad Eccleſ. confug. & l. vn. verſ. Sponſam, C. de raptu virg. & clem. 1. verb. Præſidentes, de reſcript. vbi Imol. n. 21. Rebuffus tract. nominationum, q. 5. nu. 25. Peralta l. Lucius, la 1. num 22. ff. de legatis 2. Coſta c. Si pater, verb. Si abſque liberis, n. 26. de teſtam. in 6. Valaſcus to. 1. conſ. 8. n. 2. Pelaez de maioratu 1. p. q. 31. n. 4. Vgolinus de excom. tab. 2. c. 23. §. 16. n. 6. ergo licèt d. c. Quoniam multos, de ſolis vxoribus fiat mẽtio, eò quòd viri frequentius excommunicationẽ incurrant, non cenſebitur excluſus caſus, quo vxor ipſa excommunicatione innodata ſit. Hanc ſent. tenuere quidam veteres (vt refert Hoſt. n. 14. relatus) Dominic. d. cap. Quoniam multos, n. 4. verſ. Quæro quia textus dicit vxores, & ibi Turrec. paulò poſt princ. Palud. 4. d. 18. q. 6. a. 2. n. 3. vbi Gabriel q. 3. a. 1. notab. 3. verſ. Lex, & Maioris q. 2. paulò poſt princ. Adr. q. 3. de clauibus, except. 6. dub. 2. Ang. Excommunic. 8. nu. 8. Tabiena Excommunicatio 8. n. 9. verſ. 8. Sotus 4. d. 22. q. 1. a. 4. concluſ. 5. caſu 2. Petr. de Soto lect. 3. de excõm. §. Secundùm ſit, Nauar. ſum. c. 27. n. 27. ſuper verſ. Humile, Conar. c. Alma mater 1. p. §. 1. n. 8. Ledeſma 1. p. 4. q. 25. a. 1. f. 346. col. 4. Ouandus 4. d. 18. quæſt. vn. propoſit. 80. Felicianus in Enchirid. de cenſuris, tract. de excommun. c. 38. verb. Lex, Vgolin. n. 6. proximè citato. Metina l. 1. ſum. c. 11. §. 5. f. 41. Enriquez li. 13. de excommun. c. 22. nu. 2. Capua p. 1. deciſion. l. 4. cap. 13. nu. 6. Petrus de Ledeſma ſum. ſacr. vbi de excommun. cap. 7. caſu 2. Viualdus candel. 2. p. de excommun. n. 100. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de excommun. c. 16. §. Præterea verſiculum. Philiarc. de officio ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 3. c. 16. ad fin. Bart. à Ledeſm. de pœnit. dub. 11. de excomm. caſu 2. Addit Ang. eo n. 8. virum non corripientem vxorem excommunicatam; peccare mortaliter, & incurrere excõmunicationem minorem participando cum ipſa: ſentit enim tunc ſolùm eſſe licitam participationem, cum ipſam corrigit, nec reſipiſcere vult. Cæterum peccare admittendum eſt, prout admittunt Gabr. Conar. Vgolinus & Capua proximè citati, & erit quidem culpa hæc mortalis omiſſionis correctionis fraternę, vbi eſſet ſpes emendæ, & nulla iuſta cauſa excuſaret. At minimè incurreret excommunicationem minorem participando (vt bene dicit Vgolinus.) Quia participatio adhuc eſt ſibi permiſſa, vt ſentiunt omnes Doctores allegati.

Ad primum argum. ex propoſitis nu. 14. conſtat ex di- 17 ctis num. præc. vbi eandem rationem eſſe probauimus, &

omiſſionem correctionis eſſe culpam, non tamen obſtare participationi: & fieri in eo textu de ſola vxore mentionem, non reſtringendo ad illam, ſed quia frequentior eſt caſus. Ad 2. dic *eod. cap. De filia*, nullam de excommunicatione fieri mentionem, ac ideo ad rem noſtram minimè facere. Vel 2. dic cum *gloſſa finali, ibidem*, intelligi cùm pater fouet filiam in crimine, ob quòd eſt excommunicata. Quod denotant ea verba textus, *Si eam pater vel mater in affectum receperit*, quòd etiam viro interdictum eſt, vt conſtat ex dictis n. 10.

18 QVÆSTIO II. Vtrum coniux excommunicatus poſſit debitum exigere, & teneatur alter reddere? illud tanquam apud omnes certum, ſupponendum eſt. Si coniux nõ excommunicatus ab excommunicato debitum petat, teneri hunc reddere: & fas eſſe non excommunicato illud exigere. Quod omnes admittunt, nam (vt vidimus nu. 14. & 15.) Doctores negantes poſſe virum participare cum vxore excommunicata, excipiunt debitum coniugale. Et conſtat, quia vxor excommunicata tenetur viro ad ea obſequia, ad quę ante excommunicationem aſtricta erat, vt probaui nu. 13. item quia debitum pecuniarium poteſt non excommunicatus ab excommunicato petere, nedum coniugale.

19 Difficultas autem in eo verſatur. An coniux excommunicatus poſſit debitum petere? Quidam negant. Et poteſt probari. Quia *c. Quoniam multos* 11. *q.* 3. ſoli vxori concedit participationem cum viro excommunicato, & ex rationis paritate, quia correlatiua ſunt, ad virum extendimus. At ipſi excommunicato nullum priuilegium ibi conceditur: ſicut in conſtitutione, ad euitanda ſcandala, Martini V. conceſſum eſt fidelibus ne excommunicatos non denuntiatos teneantur vitare, ipſis excommunicatis nihilo releuatis, quare tenentur ipſi abſtinere à fidelium communione. Ergo ſimiliter licèt innocens coniux poſſit ab excommunicato debitum exigere, & excommunicatus reddere teneatur, non poterit tamen ipſe in fauorem ſuum beneficio petendi vti. Secundò, quia excommunicatus iure agendi priuatus eſt, *c. Intelleximus, de iudic.* Sic docet *Gl. d. c. Quoniam multos, verb. Vxores*: quam approbat *ibi Archid. n. vn. verſ. In gloſſa, ſed numquid, Capua p. 1. deciſ. l. 4. c. 13. nu. 6.* videntur apertè ſentire *Sylueſt. Excommunicatio 5. n. 4. verſ. 2. excuſat. & Greg.* Lopez *l. 34. verb.* A el, *tit. 9. p. 1.* vbi dicunt vtrumque coniugem excuſari quoad debiti redditionem, quoad petitionem verò, eum qui excommunicatus non eſt. Idem videtur ſentire *Tabien. Excommunicatio 1. q. 13. nu. 17.* vbi ait excommunicatum teneri reddere, at petere non eſſe mortale: vbi ſentire videtur eſſe culpam venialem.

Verum dicendum eſt fas eſſe coniugi excommunica-
20 to debitum petere. Ducor 1. quia æquitate quadam & beneficio Eccleſiæ in hoc explicantis ipſam Chriſti intentionem & rationem excommunicationis, quæ medicina eſt, & non offendiculum, *cap. 1. de ſent. excom. in 6.* ſtatutum eſt, ne coniuges excommunicati teneantur ſe ipſos vitare, vt ſic animarum periculis conſulatur: at ſi lex permittens hanc participationem, prohiberet marito excommunicato petitionem debiti, minimè periculis conſuleret, ſed rete illis tenderet, cùm difficillimum ſit abſtinere, ac prope ignem eſſe & non calefieri. Præterea, quia coniux non excommunicatus tenetur ad obſequia excommunicato præſtanda, ſicut ante excommunicationem, (vt probauimus n. 13.) inter quæ primàs tenet hoc, quod eſt proprium coniugum, quatenus coniuges ſunt: licitè ergo excommunicatus obſequium hoc ſibi debitum exiget. Accedit quod ſerui domino excommunicati inſeruire tenentur, *cap. Inter alia, de ſent. excommun.* & ſubinde licebit domino ea petere obſequia, alioquin id eſt ſeruorum ingenium; vt ea nunquam præſtent, ergo licebit idem viro excommunicato: eo vel maximè, quod vxores ingenuo quodam pudore nunquam petere audent. Nec obſtant oppoſitæ rationes, quia in ea conſtitutione, ad euitanda ſcandala, habetur expreſsè, intentionis illius eſſe, in nihilo releuare excommunicatos, nec ibi eſt tantum periculum, cùm facilè poſſit excommunicatus aliorum conſortium vitare. At *d. c. Quoniam multos*, id non exprimit, & periculum eſſet maximum: vt probauimus. Nec excommunicato interdicitur quæcumque debiti pecuniarij petitio, ſed actio ad comparendum in iudicio. Ideo hanc ſententiam tuentur *Vgolinus de excom. tabul 2. c. 23. §. 6. num. 3. Enriq. l. 13. de excom. c. 22. num. 2.* & pro illa ſunt Doctores quos referam nu. 23. aſſerentes virum ſpoliatum poſſe in iudicio repetere vxorem.

Id tamen fatendum eſt, quamuis eſſet delictum in ex- 21
communicato petere debitum, at teneretur alter coniux reddere. Quia eſt circumſtantia tenens ſe ex parte ſolius petentis. Iuxta regulam traditam hoc lib. diſp. 6. num. 7. Atque ita *gloſſa & Archid. Capua*, quos retuli nu. 19. dicentes peccare excommunicatum petendo, fatentur alterum teneri reddere, & idem docent *Ant. c. Inter alia num. 18. de ſent. excommun. Vgolin. de excom. tabul. 2. c. 23. §. 6. nu. 2.* idque n. præced. probaui.

Ex dictis infertur, vbi vterq; coniux eſſet excommuni- 22
catus, adhuc vtrique licere petere, & ambos teneri reddere. Quia excommunicatio vtriuſque mutuam participationem minimè tollit, vt diximus n. 3. nec excommunicatio iure petendi priuat, aut à reddendi obligatione eximit, vt duplici n. præced. probaui.

QVÆSTIO III. Vtrum coniux excommunicatus poſ- 23
ſit in iudicio agere, reſtitutionem coniugis, quo ſpoliatus fuit, petens? Vel potius excludi valeat ob excommunicationis exceptionem? Quidam affirmant poſſe petere. Quamuis enim excõmunicato denegetur actio in foro cauſarum, *c. Intelleximus, de iud. & c. Decernimus, de ſent. excom. in 6.* fallit in cauſa ſpoliationis cõiugis. Quia excommunicatio nullatenus obſtat coniugum participationi. Sic ſentiunt *Hoſt. ſum. t. de reſtit. ſpoliat. §. Quando facienda, nu. 2. verſ. Quid ſi vir, Ioan. Andr. c. Inter alia, nu. 2. de ſent. excommun.* vbi *Anchar. nu. 5.* dicit fortè eſſe verum. Idem *Anchar c. Statuimus, n. 4. de ſent. excomm. in 6. Vgolin. de excom. tabul. 2. c. 15. §. 3. n. 4. & c. 23. §. 6. n. 3.*

Sed cùm exceptio hæc nullo iure probetur, ſtandum 24
puto regulæ generali, *d. c. Intelleximus, & d. c. Decernimus*, denegantibus excommunicato actionem atque ideo dicẽdum eſt peccare coniugem recedentem ab altero coniuge excommunicato, verùm excommunicatum agere non poſſe, vt ſibi reſtituatur: ipſique agenti meritò opponi poſſe excommunicationis exceptionem: iudicem verò ex officio reſtitutionem hanc debere facere, ob fornicationis periculum vitandum. Sicut ſpolians excommunicatum aliis rebus, reus eſt culpæ, iudiciſque officio cogendus reſtituere: excommunicatus autem agens repellitur, nec audiendus eſt. Vt cum *gl. c. Ex inſinuatione, verb. aliud, de procur.* tradunt DD. Ita ſentiunt *gl. c. Quoniã multos, verb. Vxores, 11. q. 1. Speculat. t. de petitorio & poſſeſſorio, §. Quoniam in ſuperioribus, n. 3. Calderin. c. fin. de ordine cognit.* vbi *Ant. nu. 13. Abbas n. 12. idem Abb. c. Inter alia, n. 5. de ſent. excom.* vbi *Felinus n. vn. verſ. Nunquid maritus, Zachar. addit. ad Abbatem, c. Intelleximus, de iudic. n. 8. lit. H.*

QVÆSTIO IV. An ratione excommunicationis viri 25
contumacis, & in excommunicatione perſiſtentis, fas ſit vxori dotem repetere? *Ioan. Andr. addit. ad Speculat. ti. De dote poſt diuortium reſtituenda, §. fin. verſ. 2. quæſt.* hanc tetigit, & indeciſam reliquit. Aliqui autem cenſent, ſi nolit tunc vxor cum viro habitare, ius repetendi dotem adipiſci. Quaſi culpa viri ceſſet cohabitatio. Sic *Alexand. conſ. 78. n. 20. li. 5. Probus addit. ad Monach. c. fin. n. 13. de ſent. excom. in 6. Goffred.* autem *in ſuis quæſt. Sabatin, q. 21.* admittit iure ciuili repetitionem: ſecus iure canonico. Sed breui, quãdo maritus in contumacia minimè perſeuerat, abſque dubio vxor nequit repetere dotem. Cùm ſeparari non poſſit. Atque ita probat *Ioan. Campe, tract. de dote, p. 3. q. 24.* Quando autem contumax eſt, quamuis res non ſit ita certa, at verius exiſtimo adhuc minimè concedi dotis repetitionem. Quia non obſtanti excommunicatione, vxor cogitur

tur eſſe cum marito, vt probauimus nu. 13. per *c. Inter alia, de excomm.* nec textus diſtinguit, an perſeueret, nec ne in excommunicatione. Ita tuetur *Vgolinus de excommun. tabul. 2. cap. 23. §. 6. num.* 5. vbi bene hoc temperat, niſi tamdiu in excommunicatione perſeueret, vt tanquam hæreticus damnatus ſit. Cùm enim hæretici ipſo iure bona amittant, *cap. Cum ſecundùm leg. §. fin. de hæret. in 6.* repetet vxor dotem.

DISPVTATIO XV.

Vtrùm actus coniugalis in loco publico aut ſacro exercitus, culpa lethalis ſit?

SVMMARIVM.

In loco publico non licèt petere nec reddere, n. 1.
Quid de tactibus in loco publico? n. 2.
Quot ſint quæſtiones diſputandæ circa locum ſacrum, n. 3.
Cur ſeminis aut ſanguinis emiſſio in loco ſacro ſit ſacrilegium, & quo iure, num. 4.
Quando res prohibita duplici præcepto contineat duplicem malitiam, nu. 5. & ibi, an ſit duplex malitia, quando peccato annexa eſt excommunicatio.
Tranſgreſſio feſti incidentis in dominica, aut vigiliæ incidentis in quadrageſima, aut omiſſio officij diuini in habente beneficium & ordinem ſacrum, aut adulterium coniugati cum coniugata, afficiatur duplici malitia confitenda? nu. 6. & ibi, de tranſgreſſione voti & iuramenti de eadem re.
Num coniugalis copula Eccleſiam polluat, n. 7.
Non licet regulariter is concubitus intra locum ſacrum, n. 8.
Quid ſi vterque aut alter coniux ſit diu intra Eccleſiam incluſus? Referuntur duæ ſententiæ, n. 9. & 10.
Reprobatur ſententia affirmans fornicationem occultam non eſſe ſacrilegam mortaliter factam in Eccleſia, n. 11.
Sententia auctoris circa concubitum coniugalem habitum in Eccleſia, num. 12.
An vbi eſt licitus in Eccleſia, ſit reſtringendum vt tantum liceat quando cauſa incontinentiæ vitandæ exerceatur? n. 13.
An tunc polluat Eccleſiam? n. 14.
Poſt n. 14. inuenies alia ſummaria.

1 CIRCVMSTANTIA loci, de qua præſens eſt diſputatio, in duplici euentu poteſt actum coniugalẽ vitiare: nempe, dum publicè, id eſt, coram aliis, vel in loco ſacro exercetur. Et quidem in loco publico petere aut reddere debitum manifeſta culpa lethalis eſt. Et neminè inueni dubitantem. Quia aduerſatur decentiæ & honeſtati humanæ, eſſentq; ſic coëuntes maxima ruinæ occaſio aſpicientibus. Contrarium exercebant Turrelupini hæretici, docentes ex rebus, quæ à natura inſunt, erubeſcendũ minimè eſſe. Atq; adeò natura abhorret publicum hunc concubitum, vt nulla neceſſitate excuſari valeat. Vt bene docet *Petr. de Ledeſma de matrim. q. 46. a. 7. ad* 1.

2 Imò tactus inter coniuges aliàs liciti redduntur illiciti, quando aliis aſpicientibus habẽtur. Quia ad venerem excitant aſpicientes. Qualitas autem culpæ penſanda erit ex tactuum qualitate & aſtantium fragilitate, ſi enim tales eſſent tactus, vt valdè aſtantes inducerent ad venerem, attenta eorum fragilitate, eſſet culpa lethalis. Atque ita *Emman. Sa ſum. verb. Peccatum, verſ. Facere*, ait eſſe mortale coram aliis efficere id, quod ſuaptè natura ad mortale inducit.

3 Circa locum autem ſacrũ, triplex eſt diſputanda quæſtio. Primò. An actus coniugalis licitè exerceatur in loco ſacro, ac illum non polluat. Secundò, quid de tactibus. Tertiò, quid nomine ſacri loci comprehendatur.

4 QVÆSTIO I. An culpa lethalis ſit, in quocumq; euentu concubitus cõiugalis in loco ſacro, illumque polluat? Vt colligere facilè poſſimus malitiam actus coniugalis in Eccleſia exerciti, præmittere oportet, vnde conſurgat eſſe ſacrilegam ſanguinis aut ſeminis effuſionem in loco ſacro, præ aliis peccatis. Nam ſi ad criminum grauitatem attendas, grauiora multo ſunt, hæreſis, odium Dei, quæ in Eccleſia admiſſa nullam ſpecificam deformitatem recipiunt. Si ad decentiam & reuerentiam loci ſacri, magis illi aduerſari videntur tactus & verba inhoneſta inter ſolutos, quam copula coniugalis de ſe licita & meritoria, cũ tamen illa non habeant ex loco ſacro ſpecialem malitiam mortalem: vt ſtatim dicemus. *Suarez 3. p. q. 83. ar. 3. diſp. 81. ſect. 4. §. 3. violatur Eccleſia, opin. 2.* negat rationem culpæ & ſpecialis deformitatis oriri ex eo, quòd Eccleſia polluatur ſanguinis aut ſeminis effuſione, ſed potius dicit, quia hæc ſunt turpia, decentiæque Eccleſiæ repugnantia, illis adiunctam eſſe veluti cenſuram, loci violationem, & interdictum vt ibi diuina celebrentur. Et poteſt probari. Quia ſicut in odium furti, & quo homines ab eo abſtinerent, fulminaretur excommunicatio in furantes, non eſſet ratio malitiæ furti excommunicatio, ſed quia furtum malum & odioſum eſt, afficeretur ea cenſura. Præterea, quia extractio rei ad Eccleſiam confugientis eſt ſacrilega, propter iniuriam loco ſacro illatam, cùm tamen Eccleſia non violetur. Sed magis placet quod docent *Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 15. punct. 1. §. Præterea etiam ad eandem ſpeciem, & Vaſquez 1. 2. q. 72. a. 6. diſp. 98. nu. 4. & duplici ſeq.* vbi tradunt ideo ſacrilegam eſſe, & deformitatem ſpecificam ſortiri ſanguinis aut ſeminis effuſionem in Eccleſia; non autem alia ſcelera ibi admiſſa. Quoniam ius Eccleſiaſticum peculiariter voluit ſtatuitque, *cap. vn. de cõſecr. Eccl. in 6. c. Eccleſiis, de conſecr. d. 1.* Deo tribui cultum per immunitatẽ loci ſacri ab huiuſmodi rebus, nõ autem ab aliis criminibus: ſtatuitque illis & non his profanari locum ſacrum, ita vt reconſecratione indigeat, quo in illo diuina celebrentur: vnde ea efficere in loco ſacro, eſt contra loci conſecrationem, illumque vt ſacer eſt, violare, & hoc ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto. Quod inde probatur, quia malitia hæc & ſpecialis deformitas non conſurgit ex iure naturæ, ſed ex ſolo Eccleſiæ ſtatuto: vt cum *Valentia & Vaſquez* docet etiam *Henriq. l. 5. de pœnitent. c. 6. nu.* 5. & apertè probant rationes propoſitæ: at non inuenitur ius Eccleſiaſticum, hæc prohibens in loco ſacro fieri, præter textus *c. vn. de cõſecr. Eccl. in 6. c. Eccleſiis, de conſecr. d. 1. c. Eccleſiis d. 68. ca. fin. de conſecr. Eccl. c. Significaſti, de adult. c. Si motum, de conſecr. d. 1.* qui textus prohibitionis mẽtionem minimè faciunt, ſed ſolum ſtatuunt Eccleſias ſanguinis aut ſeminis effuſione violari: ergo tota ratio ſpecialis malitiæ & ſacrilegæ eſt, quod Eccleſiam violent. Atque ideò hanc rationem tradunt etiam non ita explicatam, *Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 14. Ricard. 4. d. 32. a. 3. q. 1. ibi Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 11. & ibi Sotus q. vn. a. 3. concl. 3. & ibi Ouandus, q. vn. poſt 2. propoſit. Caietan. ſumm. verb. Matrimonium, c. vlt. §. 6. caput. Armilla verb. Debitum coniugale, n. 6. Victoria ſum. de matrim. nu.* 279. *Nauar. ſum. lat. poſter. edit. c. 16. n. 32. verſ. 4.* Ant. *Cucus l. 5. inſtit. maiorum, t. 11. n. 121. Ledeſma 2. p. 4. q. 66. ar. 1. §. vlt. Nider ſum. præcept. 6. c. 4. verſ. Sextus nõ tenetur, Angles floribus 1. p. de matrim. q. 6. de ſoluendo debito fin. Enriq. l. 11. de matrim. c. 16. n. 4.* Petr. *de Ledeſma de matrim. q. 64. a. 7. concl. 1. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c. 243. n. 19. Cañedo ſum. ſacram. tract. de matrim. c. 8. n. 71.* Nec obſtant rationes oppoſitæ. Non prior, quia (vt declarabitur nu. ſeq.) furtum non prohibetur tunc reſpectu alterius virtutis à iuſtitia, qua iure naturali interdictum eſt, & ideo non ſortitur malitiam ſpecie diuerſam. Non obſtat & ſecunda. Quia ea extractio abſque pollutione Eccleſiæ eſt iure Eccleſiaſtico interdicta, ob reuerentiam loci ſacri, ad quem confugitum eſt *c. Inter alia, de immun. Eccleſ.* quod minimè ſtatutum inuenitur in ſanguinis aut ſeminis effuſione.

Sed dices, eò quòd Eccleſia prohibuerit ſanguinis aut 4
ſeminis effuſionem in loco ſacro, eaque ipſum pollui decreuerit, non eſſe ſufficiens argumentum, vt inde colligatur eſſe ſacrilegium mort. Sicut furtum lege diuina, naturali, & humana prohibitum vnicam furti malitiam habet. Vt facilius res hæc percipiatur, accipe regulam, quam tradunt *Enriquez lib. 5. de pœnitent. c. 5. n. 6. & Vaſquez 1. 2. q. 72. a. 6. diſp. 98. num. 3. &* 4. Peccatum lege aliqua prohibitum, poteſt bifariam alio iure prohiberi. Primò reſpectu eiuſdem virtutis, & tunc vnica & eadem erit malitia, vt ſi graſſantibus latronibus excommunicatio in latrocinium feratur: tunc enim, quia ſolus ad iniuſtitiam habetur intuitus, excommunicatio & præceptum illud nouum non

trahent ad aliam ſpeciem, nec furtum illud habebit nouam circumſtantiam ſpecificam. Et in hoc euentu eſt verum, quod tradit *Cordub. ſumma, q.* 11. ratione excommunicationis adiunctæ peccato non effici nouam culpam. Secundò poteſt prohiberi intuitu alterius virtutis, & tunc erit duplex malitia ſpecifica, v. g. iniectio manuum violentarum in clericum iure naturæ ob iuſtitiam vetita interdicitur ſub excommunicatione iure Eccleſiaſtico, intuitu religionis, ob reuerentiam perſonæ ſacræ debitam, vltra iniuſtitiam habet ex hac prohibitione ſacrilegij religioni oppoſiti deformitatẽ. Et in hoc caſu vera eſt ſententia *Enriquez l.* 5. *de pœniten. c.* 7. *n.* 2. docentis peccatum ratione excommunicationis annexæ nouam ſpecificam malitiam accipere. Sic ergo, quia effuſio ſanguinis iniurioſa, aut ſeminis extra copulam coniugalem, iure naturæ prohibita, illa ratione iniuſtitiæ, hęc ratione intemperantiæ, interdicuntur iure Pontificio in loco ſacro, ſtatuẽdo illis pollui, accipiunt nouam deformitatem ſacrilegij contra religionem, cuius intuitu interdicuntur, ob loci ſacri reuerentiam. Quòd ſi hæc aliàs prohibita non erant, vt effuſio ſanguinis iuridicè facta, aut ſeminis in concubitu vxorio, erunt ſacrilegia facta in loco ſacro, ob prohibitionem Eccleſiæ intuitu religionis, ſtatuentiſque illis Eccleſiam violari. Sufficeret etiam ad duplicem culpam, prohiberi, duplici præcepto intuitu eiuſdem virtutis, diuerſa tamen ratione, vt dicam n. ſeq.

6 Hinc deducitur pro materia de pœnitentia, dum obligat præceptum audiendi ſacrum, aut abſtinẽdi à ſeruilibus, ratione duplicis feſti concurrentis, vt ſi feſtum incidat die dominica: aut ieiunij, ratione vigiliæ incidentis quatuor anni temporibus, aut quadrageſima, vnicam eſſe malitiam præceptum illud tranſgredi: atque ita ſufficienter fateri dicentem ſe ieiunium aut feſtum violaſſe. Quia præcepta illa duo ſub eadem ratione formali obligant, intuitu eiuſdem virtutis, vt ſi eſt feſtũ, religionis, ſi ieiunium, temperantiæ: atque ita contra *Nauar. ſum. hiſp. c.* 28. *addit. ad n.* 5. *c.* 11. *lat. c.* 11. *n.* 4. *Lud. Lopez inſtruct. q.* 1. *c.* 29. §. 3. *dico quod quando, Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 23. *n.* 3. dicentes eſſe malitiam diuerſam ſpeciẽ, docent vnicum eſſe peccatum, *Alexander in Enchirid.* 2. *p. ſtatim in princ.* 1. *de diſcretione peccatorum, n.* 11. *Enriquez l.* 5. *de pœnit. c.* 5, *num.* 6. & *c.* 6. *n.* 6. *Vaſquez* 1. 2. *q.* 72. *a.* 6. *diſp.* 98, *nu.* 8. & *ſeq. Emm. Sa ſum. verb. Confeſsio*, §. *Quidam putant. Petrus de Ledeſma ſumm. ſacram. tract. de pœnit. c.* 19. *f.* 632. §. *A eſta duda mi parecer es.* Et quãuis multiplicatio illa præceptorum malitiam trãſgreſſionis augeat, & ita nonnulli fatẽtes eſſe vnam peccati ſpeciẽ aſſerant eam circunſtantiam tanquam notabiliter aggrauantem eſſe in confeſſione explicandam, vt refert *Vaſquez ea. diſp.* 98. *nu.* 10. At verius eſt, quod cum *Alex.* & *Petro de Ledeſm. Em. Sa* proximè citatis docet *ipſemet Vaſquez ea n.* 10. non ita notabiliter aggrauare, vt ſit neceſſariò in confeſſione detegẽda. Quòd ſi in fauorem prioris ſententiæ adducas tranſgreſſionem voti, & iuramenti de eadem re, duplicem malitiam ſpecificam habere, cùm tamẽ prohibeantur diuerſis præceptis, intuitu tamen eiuſdem virtutis religionis. Reſponſio eſt in promptu, rationem eſſe, quia diuerſa ratione formali pertinent hæc ad religionis virtutem. Vt bene docet *Enriquez d. c.* 5. *nu.* 6. Quia voti obſeruatio præcipitur, vt fides debita Deõ ſeruetur: iuramenti autem, ne Deus in falſum teſtem inuocetur. Nec obſtat etiam quod adducit Nauar. pro ſe, duplex admittere peccatum Monachum Franciſcanum die veneris, in quo incidit vigilia, non ieiunantem: alterum contra præceptum Eccleſiæ, alterum verò contra regulam præſcribentem illi ieiunare ſextis feriis. Quia reſpondet bene *Vaſquez diſp.* 98. *nu.* 9. id euenire, quia frangit duplicis virtutis præceptum, alterum abſtinentiæ, ſeu temperantiæ, ad quod ſpectat Eccleſiaſticum ieiunium: alterum autem religionis; quia ex voto obedientiæ tenetur regulam obſeruare: quod ſi minimè vouiſſet, ſed regula more alterius legis ieiunium illud præſcriberet, vnica eſſet culpa illius tranſgreſſio. Addit autem *Enriq. eo l.* 5. *de pœnit. c.* 5, *num.* 6. vnius culpæ reum eſſe officij diuini omiſſorem, ad quod ratione ordinis ſacri ac ſimul beneficij aſtringitur. Et *Emm. Sa in ſum. verb. Confeſsio*, §. *Quidam putant*, vnicam eſſe malitiam, ſi coniugatus cum coniugata peccet, & ſatis eſſe fateri dicendo ſe adulterium admiſiſſe. Ducitur vterque ob doctrinam traditam. Quia ſola eſt pręceptorũ circa eandem materiam multiplicatio. Sed neutrum admitto, credoq; in vtroq; caſu fatendam eſſe circumſtantiam duplicis obligationis, in illo ordinis & beneficij, in hoc autẽ ſtatus matrimonij vtriuſque. Quia in illo eſt duplex obligatio ad diuerſas virtutes pertinens, altera ratione ordinis ſpectans ad religionis virtutem, altera iuſtitię, ratione beneficij: confert enim Eccleſia beneficij redditus eo onere, vt illud poſſidens recitet, & alias eos non faciat ſuos. In poſteriori autem caſu licet vtraque malitia aduerſetur vni virtuti iuſtitiæ; at eſt duplex iniuſtitia reſpectu vtriuſque coniugis peccantium: ac proinde in vtroque eſt duplex malitia diuerſa confitenda: in priori, diuerſa ſpecie, in poſteriori diuerſa numero, vt cùm quis duos eodem ictu percutit. Atque ita in hoc poſteriori caſu docent *Nauar. ſum. hiſp. c.* 28. *addit. ad nu.* 3. *c.* 6. *lat. c.* 6. *nu.* 4. *poſt* 4. *corollar. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 53. *n.* 5. *Petr. de* Le*deſma ſumm. ſacram. tract. de pœnit. c.* 19. *f.* 629. §. *A eſta duda ſe reſponde, Vaſquez d. diſp.* 98. *n.* 9. *Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. ca.* 35. §. *Cæterum quia multa.*

Secundò ſupponendum eſt, an per concubitum coniugalem extra caſum neceſſitatis in Eccleſia habitum ipſa polluatur, reconciliationéque indigeat? Negant quidam. 7
Quia *c. Significaſti, de adult.* & *c. Si motum, de conſec. d.* 1. quod eſt Hygini Pontificis, ſolius copulæ adulterinæ violantis Eccleſiam fit mentio: & quamuis alij textus generaliter de ſeminis effuſione loquantur, poſſunt de illicita explicari. Cùm pœnæ reſtringendæ ſint. Qua ratione quæſtionem hanc indeciſam reliquit, dicens Pontificem eſſe conſulendũ, *Hoſt. c. fin. n.* 3. *verſ. Quid ergo, ſi vxor, de conſecr. Eccl.* eandem tetigere, nec deciderunt *Ioan. Andr. c. vn. n.* 3. & 4. *de cõſec. Eccl. in* 6. & *ibi Anchar. n.* 2. *verſ. Circa effuſionem.* Sed hanc partem tuentur *Gl. c. Eccleſiis, verb. Semine, de cõſecr. d.* 1. vbi *Hugo, Laurent.* & *Gãdulphus, Archid. c. vn. n.* 2. *de cõſec. Eccl. in* 6. & *d. c. Eccleſiis, in fin. Hẽric. c. fin. n.* 3. *de conſecr. Eccl. Roſella Conſecratio* 1. *nu.* 9. *Gerſon* 2. *p. in compendio Theologiæ, tractatu de ſacramento coniugij, alphabeto* 27. *lit.* P. Et hãc dicit fortè eſſe veram *Sotus* 4. *d.* 13. *q.* 2. *a.* 3. *verſ. Ait quarto.* Et hanc videntur amplecti *lex finalis, t.* 10. *p.* 1. ait enim violari Eccleſiam per adulterium, aut fornicationem. Cæterum omnino tenendum eſt violari. Quia *c. fin. de conſecr. Eccl.* & *c. Eccleſiis, de cõſec. d.* 1. & *c. Eccleſiis, d.* 68. quæ duo capita ſũt deſumpta ex Concilio Niceno, dicunt generaliter Eccleſiam pollui ſanguinis aut ſeminis effuſione, & vbi ius nõ diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, *l. De pretio, ff. de publiciana.* Præterea, quia eodem modo loquitur ius de ſanguinis & ſeminis effuſione, at illa quamuis iuſta ſit, ſi fiat cum loci ſacri irreuerentia, & iudicis miniſterio, polluit locum ſacrum: ergo & hæc, quamuis alia licita eſſet, polluet. Nec obſtant textus pro priori ſententia relati, quia non decernunt ob ſolum adulterium violari Eccleſiam, ſed loquuntur in illo caſu ſpeciali: alias probarent per ſimplicem fornicationẽ minimè pollui. Et ideo hanc ſent. tuentur ex Iuriſperitis, *gl. c. vn. verb. Seminis, de conſecr. Eccleſ. in* 6. vbi *Domin. n.* 10. *Frãcus n.* 7. *gl. c. Eccleſiis, verb. Semine* 68. *d. idem Domin c. Quoniam, ad fin. verſ. Gloſſa Iſtud eſt* 31. *d. Specul. rationali diuinor. offic. l.* 1. *c.* 6. *n.* 39. *Selua beneficiorũ* 1. *p. q.* 5. *requiſito* 7. *n.* 136. & 139. *Ang. verb. Conſecratio Eccleſiæ n.* 6. *fin.* & *verb. Debitũ, n.* 35. *Sylu. Conſec.* 2. *q.* 5. *caſu* 3. & *verb. Debitum, n.* 5. *q.* 3. *Tabiena Conſec.* 2. *q.* 7. *n.* 8. & *matrim.* 1. *q.* 9. *n.* 30. *Armill. verb. Conſecr. Eccleſiæ, n.* 6. & *verb. Debitum n.* 6. *Bernar. Diaz pract. canon. in noua edit. c.* 39. *n.* 2. & *ibi Salzedo in addit. lit. B. verb. Contaminet, Nauar. ſum. c.* 16. *n.* 32. & *c.* 27. *n.* 257. *Couar.* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 2. *n.* 3. *Greg. Lop. l. fin. verb. Fornicatio, t.* 10. *p.* 1. *Lælius de Zanchis de priuil. Eccleſiæ, priuil.* 5. *n.* 6. *Ant. Cucus l.* 5. *inſtit. maior. t.* 11. *n.* 121. *Perez l.* 5. *ordin. t.* 1. *l.* 1. §. *Quæri poteſt vtrum copula,* Matienzo *li.* 5. *recop. t.* 1. *rub.*

gloſſ.

gloſ.1.n.99.Vgol.de matr.c.10.n.2.Et ex Theol.Ricar.4.d.32.a.3.q.1.Palud.4.d.18.q.8.a.4.n.20.& d.31.q.3.a.2.n.14.Supplem.Gabr.4.d.32.q.vn.a.2.concl.11.vbi Sot.q.vn.a.3.concl.3.Ouād.ibi q.vn.poſt 2.propoſ.Abul.ca.5.Matt.q.237.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.2.& t.12.c.6.§.4.caſu 2.Adrian.4.q.14.de matr.§.Pro huius ſuccincta,Caiet.ſumm.verb.Matr.c.vlt.verſ.6.caput,Victor.ſum.de Euchariſt.n.99.& de matr.n.279.Caſtro l.1.de lege pœnali c.7.docum.2.de Ledeſ.1.p.4.q.24.ar.3.dub.7.caſu 2.& 2.p.4.q.66.a.1.§.vlt.& q.26.a.2.ad fin.paulo ante t.de caſib.reſeruatis,Nider.ſum.præcep.6.ca.4.ver.Sextus nō tenetur,Suarez 3.p.q.83.a.3.diſp.81.ſect.4.§.3.violatur, Angles flor.1.p.de matr.q.6.de ſoluēdo debito.fin.Enriq.l.9.de miſſa c.27.n.5.Petr.de Ledeſ.de matr.q.64.a.7.concl.1.& ſum.ſacra.tract.de Eucha.c.20.Bart.à Ledeſ.dub.40.de Euchar.poſt 3.concl.§.Sed dubiū eſt Lud.Lop.1.p.inſtr.c.82.§.At verò de redditione,& 2.p.c.97.de Euchariſt.§.Præterea ſeries,Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.154.n.11.concl.10.& c.243.n.19.Capua p.1.deciſ.l.2.c.48.n.16.Viuāld.candel.ſacram.p.1.de matrim.vbi de debito coniugali,n.262.& 2.p.de interdicto n.72.Vega 1.to.ſum.2.edit.c.78.caſu 1.Cañedo ſum.ſacram.tract.de matrim.c.8.n.75.

8 Hinc deducitur extra caſum neceſſitatis(de quo ſtatim diſputabimus) culpam eſſe,& ſacrilegium, vti matrim.in loco ſacro,tam petendo debitum, quàm reddendo. Quia cū ea copula violet locum ſacrum,impediatq; in eo diuina celebrari, donec reconcilietur, directè ſanctitati loci opponitur, ac proinde ſacrilega eſt. Quod ſi quæras,cur petenti ſacrilegè aduerſus caſtitatis votum teneatur alter coniux reddere, petenti autem in loco ſacro non ſolùm non teneatur,ſed ſacrilegus ſit reddendo? Cum vtrobiq; ex parte petētis ſit ſacrilegium.Reſpondeo ex traditis hoc l.6.n.7.& 16.diſcrimen eſſe, quia votum eſt circumſtātia tenens ſe ex parte ſolius petētis, nec afficit ipſum actum, ac proinde ſolam ipſius petitionē vitiat: at loci ſacri circumſtantia tenet ſe ex parte ipſius actus,& æquè ſe habet ad petitionem & redditionē, vtraq; enim violat illum,ac proinde vtramq; vitiat.Ita docent Ricard.4.d.32.ar.3.q.1.vbi Supplem.Gabr.q.vn.concl.11.in 2.a.Dom.c.vn.n.10.de cōſec.Eccleſ.in 6.Tiraquel.l.15.cōnubial.n.106.qui numeris ſequentibus pleraq; ſupplicia refert per Principes ethnicos conſtituta in eos,qui in tēplis coibant,Roſel.verb.Debitum,n.7.vbi Armil.n.6.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.10.a.4.q.2.Adrian.4.q.14.de matr,§.Pro huius ſuccincta, Petr.de Ledeſ.de matrim.q.64 a.7.concl.1.at hi DD.non exprimunt, ſit mortale nec ne:ſolus Petr.de Ledeſ.dixit eſſe mortale petere, & non licere reddere.Sed alij,& meritò, expreſſere vtrumque eſſe mortale.Quia eſt grauis & ſacrilega iniuria loci ſacri,nec ob rem venialē par erat interdici in eo diuina officia.Sic Monald.ſum.tract.de matr.t.de effectu matrimonij,verſ.Item eſt alius effectus,in fin.Henr.c.2.n.6.de coniug.leproſ.Ang.verb.Debitum,n.35.Sotus 4.d.32.q.vn.a.3.concl.3.vbi Ouand.q.vn.poſt 2.propoſ.Petr.de Soto lect.16.de matr.fin.Ledeſm.2.p.4.q.66.a.1.§.vlt.Ant.Cucus lib.5.inſt.maior.t.11.n.121.Enriq.lib.11.de matrim.c.16.nu.4.Suarez 3.p.q.83.a.3.diſp.81.ſect.4.§.Violatur,ad fin.Margarita confeſſ.6.præcepto,f.66.Lud.Lop.1.p.inſtr.c.82.§.At verò de redditione,Manuel 1.t.ſum.2.edit.ca.243.n.910.Et eidem ſentētiæ accedūt alij, abſolutè & indiſtinctè docentes acceſſum coniugalem in Eccleſia extra caſum neceſſitatis eſſe lethalem. Hi ſunt Alenſ.2.p.q.166.membr.3.ad 1.ex arg.quæ poſteriori loco proponit,Sylu.verb.Debitum q.3.n.5.Nauar.ſum.c.16.n.32.& c.6.hiſp.n.9.lat.nu.11.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.3.Stephan.de Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.178.Perez l.5.ord.tom.1.l.1.§.Quæri poteſt vtrū copula,Matienzo li.5.recop.t.1.rub.gl.1.n.99.Salzedo ſuper pract.Bernardi Diaz c.39.lit.B.verb.Non tamen coniuges,Viuald.candel.1.p.de matr.n.262.Capua p.1.deciſ.l.2.c.83.nu.10.Bart.à Ledeſ.de pœnit.dub.12.in interrogationibus circa 6.præceptū,§.Similiter interrogatur,Petr.de Ledeſ.ſum.ſacr.tract.de Euchariſt.c.20.de limitatione autem quam aliqui ex his auctoribus apponunt,nempe, ſi copula ſit publica,dicam n.10.& 11.Hinc infertur non eſſe credendum aliquibus aſſerentibus petentem in loco ſacro peccare,at alterū teneri reddere, niſi bono modo poſſit petentē inducere vt deſiſtat.Sic docēt Gādulphus(vt refert Gl.c.Quoniam,verb.Opportuno d.31.)Hoſt.ſum.t.de matrimon.§.Quis ſit effectus,n.22.& c.2.de coniug.leproſ.n.6.ſuper verſ.Cui præcepto,vbi Ioā.And.n.3.Ant.n.11.Anch.fin.Goffred.ſum.t.De matr.contracto contra interdictū Eccleſiæ,in fin.Arch.c.vn.n.2.de conſe.Eccl.in 6.Abul.c.5.Matt.q.237.Gerſon.2.p.de reg.moral.tract.de matr.alphab.25.lit.I.fin.& hoc indeciſum reliquere Ioan.Andr.c.vn.n.3.& 4.de conſ.Eccl.in 6.Alberi.rub.n.4.c.de ſacroſ.Eccl. Sed oppoſitum omnino tenendū eſt, nullo videlicet modo teneri alterum coniugem reddere. Quia non petitur debitum in loco opportuno, ſicut ſi in publico exigatur. Quod vltra omnes DD.relatos, dicētes non tantum non teneri,ſed etiam peccare reddendo,docent alij aſſerentes non teneri,ſubticent tamen an ſit culpa reddere. Ita Gl.c.Quoniam,verb.Opportuno d.31.& c.pen.in fin.33.q.4.& c.Eccleſiis,verb.Semine d.68.Domin.d.c.Quoniā,ad fin.& ibi Præpoſ.ad fin.Idem Præpoſ.c.2.in fin.de coniug.leproſ.Abulenſ.2.p.q.166.memb.3.in ſolut.ad 5.Mayron.4.d.32.q.vn.Palud.4.d.31.q.3.a.2.n.14.D.Ant.3.p.to.1.ca.20.§.2.Victor.ſum.de matr.nu.267.fin.Nau.ſum.c.16.lat.n.25.hiſp.n.24.Turrec.c.Sciatis 33.q.a.5.n.Gaeta d.§.4.n.179 Vigner.l.inſt.c.16.§.7.verſ.10.

Potiſſima autē difficultas eſt, Num actus coniugalis ita interdictus ſit in loco ſacro, vt etiam in caſu neceſſitatis, v.g.quando coniuges diu ſunt intra illū incluſi, nec patet aditus ad cameram illi adiacentē,illicitus ſit,illumq; polluat? Triplicē inuenio ſent.prima affirmat illicitum eſſe, eoq; Eccleſiam pollui.Ducitur,quia nulla eſt præciſa neceſſitas, nec mirum vt tunc coniuges ob loci reuerētiam teneātur à concubitu abſtinere, cùm ad id ob diuturnam abſentiam cogantur. Ita ſentiunt Palud.4.d.18.q.8.a.4.nu.20.& d.13.q.3.a.2.nu.14.D.Anton.3.p.to.1.c.20.§.2.Caietan.ſum.verb.Matrim.c.vlt.verſ.6.caput.Piſana,verb.Debitum nu.7.vbi Supplem.n.7.Armil.num.6.Tabien.Matrim.3.q.9.n.10.Nauar.ſum.c.16.n.32.Steph.de Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.nu.178.Salzedo ſuper pract.Bernardi Diaz c.39.lit.B.§.Non tamen coniuges,Viuald.candel.1.p.de matrim.vbi de debito coniugali,nu.262. Atque eſſe tunc culpam venialem reddere docet Gerſon 2.p.in compend.Theologiæ, tract.de ſacramento coniugij,alphabeto 27.lit.B. 9

Secunda ſent.diſtinguit, dicens licitum eſſe,ſi occultè exerceatur actus ille coniugalis: ſecus ſi ſit publicus, ad quod ſufficit coniuges publicè in eodem thoro accubare. Ducitur, quia per pollutionē aut concubitū dum occulta ſunt,minimè violatur Eccleſia:iuxta veriſſimā ferè omniū ſententiam,atq; ita ceſſat irreuerentia & malitia: cum ex pollutione Eccleſiæ conſurgat,vt probaui n.4. Sic tenent Sotus 4.d.32.vn.a.3.poſt 3.concl.verſ.Hanc autem: licèt trepidè,dicit enim forſan non eſſe mortalem,occultum concubitum,Angles florib.1.p.de matrim.q.6.de ſoluendo debito fine,Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.19.Vega to.1.ſum.l.1.c.78.caſu 1.in 2.edi.Lup.Lop.1.p.inſtr.c.33.§.Inter varias,& c.82.§.At verò de reddit.Cañedo ſum.ſacram.tract.de matr.c.8.nu.75.hi omnes dicunt non eſſe mortalem talē concubitum occultum:at non explicant,an omnino culpa vacet: ſolus Manuel dixit poſſe aliquando eſſe abſq; culpa: & melius idemmet eo t.1.c.154.concl.10.n.11.dixit eſſe licitum.Huius etiam ſententiæ videtur Capua 1.p.deciſ.l.2.c.83.nu.10.vbi dicit etiam quando diu coniuges ſunt obſeſſi, reconciliandam eſſe Eccleſiam,ſi copula ſit notoria. 10

Ex ratione huius ſentētiæ apertè colligitur, fornicationē occultè admiſſam in loco ſacro,non habere malitiam lethalē ſacrilegij,atq; ita loci circumſtantiam nō eſſe neceſſariò tunc confitendam.Quia(vt probaui n.4.)tota ſacrilegij mortalis deformitas ex loci ſacri pollutione petēda eſt,at ceſſat pollutio,vbi eſt fornicatio occulta.Atque ita fatetur eſſe ſatis probabile Vaſq.1.2.q.72.a.6.diſp.98.n.6.Et iuxta hoc nō eſt opus coniuges diu obſeſſos eſſe:quo à culpa mortali excuſetur copula inter eos in loco ſacro habita occultè.Atq; ita ſignificat Lud.Lop.1.p.inſtr.c.82.§.At verò,de redd.vbi dicit talē copulam nō eſſe mortalem, maximè ſi cōiuges ſint diu obſeſſi.Cæterū hoc nō approbo.Quia per eū cōcubitū ex natura facti & per ſe pollui- 11

tur Eccleſia, licèt non teneamur abſtinere à celebratione in ea, dũ occultus manſerit; atque ita abſq; nouo actu nouaq; culpa incipit eſſe polluta, vbi primũ de præterito cõcubitu cõſtiterit per famam, aut coniugum cõfeſſionem, iuxta c. Significaſti, de adult. Qua ratione eam diſtinctionẽ reprobãt Palud. 4. d. 31. q. 3. a. 2. n. 14. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 2. Adrian. 4. q. 14. de matr. §. Pro huius ſuccincta, Tab. Matrim. 3. q. 9. n. 10. Nauar. dicẽs ſuſtineri non poſſe limitationem, ſi copula ſit occulta, ſum. lat. in 2. edit. c. 16. n. 32. verſ. 4.

12 Tertia ſent. (cui adhæreo, tanquam probabiliori) dicit nullam eſſe culpam lethalem coniugalẽ concubitum intra locum ſacrum in caſu neceſſitatis exercitum, vt ſi diu coniuges intra locum ſacrum ita obſeſſi ſint, vt ad alia loca non ſacra egreſſus minimè pateat, quo maritaliter copulentur, ſecus ſi breui tempore. Et ratio eſt, quia priori caſu difficillimum eſt continere, & valdè probabili incontinentiæ periculo exponerentur coniuges, admittendo voluntarias pollutiones, niſi concubitus eis liceret, quare non eſt credendum, Eccleſiam in hoc euentu voluiſſe obligare ad abſtinendum, ob quãdam loci ſacri extrinſecam decentiam: eo vel maximè, quod cætera Eccleſiæ præcepta in caſu magnæ neceſſitatis deobligant. In poſteriori autẽ caſu facili negotio poſſunt abſtinere breui illo tempore. Et confirm. quia licèt neceſſitas coëundi non ſit tunc præciſa & abſoluta, ac prorſus ineuitabilis, at eſt neceſſitas morali modo, & attenta humana fragilitate ineuitabilis, quod ſatis eſt ad deobligandum. Præterea, quia qui gratia id periculum vitandi cõiunguntur in loco ſacro, illum potius reuerentur, quàm iniuriã inferant. Et ideo hanc ſententiam ſuſtinent Alenſ. 2. p. q. 166. memb. 2. ad 1. ex argumentis propoſitis poſteriori loco, Alb. Magn. 4. d. 32. a. 11. ad 2. vbi Ricard. a. 3. q. 1. Scotus ibi q. vn. fine, Maioris q. 1. arg. 2. contra 3. concl. Suppl. Gabr. q. vn. ar. 2. concl. 11. Mayronis q. vn. Guillermus Borrill. long. q. vn. a. 2. poſt 1. concl. caſu 4. Baſſolis q. vn. a. 3. Nicol. de Orbellis q. vn. §. 3. Ouand. q. vn. poſt 2. propoſ. Palac. diſp. 1. f. 711. verſ. At verò contra, Henr. c. 2. n. 6. de coniu. leproſ. Ioan. de Friburgo ſum. confeſ. l. 4. t. 2. q. 43. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 10. a. 4. q. 2. Roſel. Conſecratio 1. n. 9. & verb. Debitũ, n. 7. vbi Ang. n. 25. & Sylu. q. 3. nu. 5. & Conſecratio 2. q. 5. caſu 3. Caſtro l. 1. de lege pœnali c. 7. docum. 2. Monal. ſum. tract. de matr. t. de effectu matr. verſ. Eſt alius effectus. in fin. Turrec. c. Sciatis 33. q. 4. a. 5. n. 8. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 2. n. 3. Ant. Cucus l. 5. inſt. maior. t. 11. n. 121. Nider. ſum. præcep. 6. c. 4. verſ. Sextus non tenetur: iuncto verſ. Dictũ eſt 2. Margarit. cõfeſ. 6. præcepto, f. 86. Alcozer ſum. c. 50. f. 75. §. Los tocamientos hechos, Suarez 3. p. q. 83. a. 3. diſp. 81. ſect. 4. §. 3. violatur. Enriq. l. 9. de Miſſac. 27. n. 5. & l. 11. de matr. c. 16. n. 4. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 64. a. 7. concl. 1. & ſum. ſacr. tract. de Euchar. c. 20. diffic. 1. circa modũ, quo polluitur Eccleſia ſemine, verſ. Digo lo primero, Bart. à Ledeſ. dub. 12. de pœnit. in interrog. circa 6. præcept. §. Similiter. interrogetur. Et hanc eſſe probabilem dicunt Victoria ſum. de matr. n. 269. & Ledeſ. 2. p. 4. q. 66. a. 1. fin. & fortè eſſe veram aſſerit Lud. Lop. 2. p. inſtr. de Euchar. c. 79. §. Præterea ſeries. Eiuſdem ſentẽtiæ videntur Greg. Lop. l. fin. verb. Fornicatio, tom. 10. p. 1. Perez l. 5. ord. t. 1. l. 1. §. Quæri poteſt vtrũ copula, & Matiẽzo li. 5. recop. t. 1. rub. 2. gl. 1. n. 99. Ledeſ. 1. p. 4. q. 24. a. 3. dub. 7. caſu 2. vbi dicentes pollui Eccleſiam quando coniuges in loco ſacro cõmiſcentur, excipiunt niſi coniuges diu intra Eccleſiã obſeſſi exiſtant: atq; ita clarè ſentiunt tunc non eſſe culpã mortalem, quod expreſsè docet Matienzo. Et habet verũ hæc ſententia, licèt cõcubitus ſit publicus. DD. enim prædicti nõ diſtinguunt, ſit occultus nec ne. Et tenent expreſsè Palac. Suarez, Petr. de Ledeſ. illo loco in tractatu de Euchar. citato, vbi etiã verſ. Digo lo ſegundo, dicit & bene, cum Suarez loco prox. cit. non ſolùm hoc procedere vbi vterq; coniux eſſet ita in Eccleſia obſeſſus, ſed etiã vbi alter, poſſet enim conſummare intra Eccleſiã altero illuc adeunte. Quia eadẽ eſt ratio. Sed quia multi ex his DD. ſolum dicunt non eſſe tunc acceſſum lethalẽ, nec explicant, num loquantur de ſola debiti redditione, vel etiam de petitione, id ſupereſt amplius declarandum. Et quidem Monald. & Nider. hoc n. citati aſſerunt reddẽtem in hac neceſſitate, immunẽ eſſe culpæ, petentẽ verò reum culpæ venialis. Sed immeritò, quia ſi neceſſitas omnem irreuerentiæ rationẽ aufert, totã ſubinde deformitatem & culpã euacuat. Atq; ideo dicẽdũ eſt, nullã eſſe culpã ratione loci ſacri, & reddere & petere, & ita docent Ricard. Suppl. Gabr. Maioris, Aſtenſ. Guillel. Borrill. Turrec. Caſtro, Ouand. Ang. Roſella, Enriq. Petr. de Ledeſma, Bart. à Ledeſ. Palacios hoc nu. relati: & idẽ dicunt loquentes de acceſſu indiſtinctè, Mayronis, Baſſolis, Nicol. de Orbellis, Alcozer. hic allegati, & clarè ſentit Syluest. locis citatis, dicit enim ceſſare in hoc caſu irreuerẽtiã. Sed adhuc quæres, quod tempus dicatur longũ & quod breue? Suarez loco proximè citato, & Petr. de Ledeſ. ſum. ſacra. c. 20. de Euchar. f. 264. verſ. Digo lo ſegundo, dicunt breue tẽpus eſſe, ſi vna vel alia die intra Eccleſiã cõiuges maneãt. Sed nõ credo intentionis eorum eſſe, vt exiſtiment quinque aut ſex dies reputari longum tempus. Quia non eſt ita difficilè ſex diebus continere. Quare antea communi hominum fragilitate, vnum menſem exiſtimarem longũ tempus. Vix tamen credo fore vt caſus is eueniat. Quia ſemper ſunt in Eccleſiis cubicula adhærentia & turris, quæ nomine loci ſacri minimè includi, quo ad actum cõiugalem exercendum confugi poſſit, ſtatim dicemus.

Sed adhuc non modicus ſcrupulus ſupereſt, num in ea 13
neceſſitate ſolum liceat copula coniugalis in Eccleſia ad vitandum incontinentiæ periculum in alterutro ex coniugibus. Nam Sylu. Ouãdus, & Margarita confeſſ. quos n. præc. retuli, dicunt eſſe mortalem, copulam in eo euentu habitam quocunq; fine, niſi ad vitandum in alterutro cõiuge incontinentiæ periculum, quamuis tunc in ipſo actu adſit voluptas nõ principaliter intenta. Et eiuſdem ſententiæ videntur Victoria, Caſtro, Enriq. n. præced. etiã alleg. & Lud. Lop. 2. p. inſtr. de Euchar. c. 79. §. Præterea ſeries, dicunt enim licitã copulã eſſe in Eccleſia, quãdo coniuges diu obſeſſi, & de illicitã ſeminis effuſione ſibi ipſis timentes coirent, & hoc dicit eſſe tutius Ledeſma 2. p. 4. q. 66. a. 1. fin. & videntur fauere Ricard. Supplem. Gabr. Roſella, Aſtẽſis. Turrec. citati n. præc. dum probant licere talem copulam, ea ratione, ne laqueus animabus iniiciatur. Poteſtq; probari, quia nulla alia neceſſitas poteſt vrgere ad eum concubitũ habẽdum. Sed meo iudicio hi vltimi DD. non ſunt eius ſententiæ, nã ſatis periculoſum rete tenderetur, ſi eſſet mortalis copula non ob eũ finem habita, & grauiſſimis ſcrupulis vrgerentur coniuges, maximoq; periculo, peccandi lethaliter expoſiti eſſent, ſi ſemper diſcutiendum ab eis eſſet, nũ cum accedere volunt, incontinentiæ periculũ patiantur. Quare Maioris & Palacios, n. præc. allegati, in eo caſu diuturnæ obſidionis, meritò & iure optimo excuſant copulã à loci ſacri irreuerentia ſacrilega, in omnibus caſibus, in quibus extra Eccleſiam vacaret culpa lethali. Quod Ledeſ. proximè citatus, fatetur eſſe probabile. Quod etiam ſentit Bart. à Ledeſ. dub. 12. de pœnit. vbi de interrogationib⁹ circa 6. præcept. §. Similiter interrogetur, vbi abſolutè dicit licere tunc copulã: & addit maximè hoc habere verum, vbi alter coniux redderet, aut peteret ad vitandam in ſe vel in altero incontinentiam. Vnde quamuis neceſſitas vrgens ad permittendam in hoc caſu copulam, ſit incontinentiæ periculum, non tamen admitto eſſe neceſſarium ad eum finem referri, vt à culpa mortali excuſetur, nec credo eſſe neceſſarium vt id adſit periculũ, ſed ſatis eſt vt in ea diuturnã obſidione, attenta humana fragilitate, & morali modo loquendo, adſit communiter id periculum, quamuis deſit in aliquibus particularibus cõiugibus aût euentibus. Quia lex ad ea, quæ frequenter accidunt, attendit, l. Nam ad ea, ff. de legibus. Et huius ſententiæ videntur eſſe Alcozer & Suarez n. præc. citati, & Petr. de Ledeſ. ſum. ſacram. c. 20. de Euchariſt. vbi de modo, quo Eccleſia ſemine polluitur, verſ. Digo lo primero, vbi dicũt ideo crimen eſſe copulã, dũ breuem morã ſunt tracturi coniuges intra Eccleſiam, non autẽ quando longã. Quia in priori caſu facilè, in poſteriori verò difficilè continere poſſunt, atq; ita non conſiderant actuale periculum & præſentaneum, ſed morale & frequẽter accidẽs attẽta humana fragilitate. Eiuſdem-

què ſententiæ ſunt cæteri auctores,n.præc. allegati, dêptis paucis,quos hic refero,cùm abſolutè doceat tempore illius longæ obſidionis licitam eſſe copulam.Imò addo quando conſtat fore vt ea obſidio diu perſeueret, poſſe ſtatim coniuges coire in Eccleſia, Quia iam adeſt vrgens cauſa & neceſſitas prædicta, nec cogendi ſunt expectare donec aliquod tempus elabatur:cũ nõ ſit maior ratio de vno tempore,quàm de alio:aliàs vbi poſtea ſe commiſceret,teneretur expectare morã aliquam temporis, vt iterũ copula vterentur.Quia breui tempore poſt copulam, facilè eſt abſtinere:ac proinde nimios ſcrupulos ac offendicula obiicere cõiugibus,id eſſet potius quàm illorum fragilitati conſulere.Idque videtur ſentire *Alcozer n.præced. allegatus*,dicit enim quando coniuges diu debent eſſe intra Eccleſiam obſeſſi,licere illis vſum matrimonij.

14 Tandẽ infertur in eo caſu,in quo licitam eſſe copulam in loco ſacro diximus,minimè pollui,nec reconciliatione indigere;ceſſat enim irreuerentia.Atque ita docent *Maioris,Ouand.Roſella,Sylu.Caſtro,Nouarr.Greg.Lopez. Anton. Cuc.Ledeſ.Lud.Lopez,Perez,Salzedo.Enriquez,Petrus de Ledeſma,Barth.à Ledeſma,Matienzo,Margarita confeſ.quos nu.* 12.retuli.Quamuis *Angel.verb.Debitum,n.* 53. dicat pollui Eccleſiam,quam uis fateatur tunc eſſe licitam copulam.

SVMMARIVM

An cogitationes,deſideria,confabulationes,nutus, aſpectus, tactus, inhoneſta,in loco ſacro,ſiue inter coniuges,ſiue inter ſolutos, ſint ſacrilega? Refertur triplex ſententia,n.15.16.& 17.
Sententia auctoris circa cogitationes & deſideria,n.18.& 19.
Circa aſpectus & verba,n.20.
Circa tactus,n.21.vbi quando circumſtantia loci conſtituat ſacrilegium.
Soluuntur argumenta,n.22.Poſt quem inuenies ſummaria alia.

15. QVÆSTIO II. An non tantum concubitus coniugũ extra caſum dictæ neceſſitatis ſit ſacrilegus in loco ſacro ſed etiam cogitationes,deſideria,aſpectus, confabulationes,nutus & tactus inhoneſta,inter ipſos, aut inter ſolutos,ſint ſacrilega,& proinde ſit confitenda loci circumſtantia? *Sylueſt.Confeſſio 1.q.10.n.11.ſtatim in principio*,in ea eſt ſententia,vt deſideria cogitationeſque turpia in Eccleſia habita,ſint ſacrilega,& neceſſario explicanda ſit loci ſacri circumſtantia. Ducitur,quia hæc eandem malitiam habent,quàm concubitus ipſe.

16 Alij verò idẽ fatentur de cõfabulationibus,nutibus,& tactibus libidinoſis:de cogitationibus autẽ & deſideriis non meminere. Quia negari minimè poteſt eſſe grauem irreuerentiam loco ſacro illatam.Sic *Corduba ſum.q.190.*

17 Demũ alij id negant de aſpectibus, & confabulationibus,& cogitationibus deſideriiſque,non tamen conſummandi intra Eccleſiam:fatentur autẽ de tactibus, præſertim ſi ſint in partibus inhoneſtis. Sic tradunt *Lud. Lopez 1.p.inſtr.c.33.à §.Cæterum quia de copula*, & agens de tactibus in locis ſecretis & verendis,*Manuel 1.tom. ſum.2. edit. c.207.n.1*.Quia tactus eiuſdem malitiæ ſunt cum copula.

18 His tamen non obſtantibus ſit concluſio. Si in Eccleſia exiſtens deſideraret concubitũ cõiugalem,aut fornicariũ, exercẽda tamen extra Eccleſiã, nullius ſacrilegij reus eſt, nec illa loci circumſtantia eſt neceſſariò confitẽda. Prob. quia quod repugnat loci conſecrationi, ipſumq; polluit eſt ſeminis effuſio:vt conſtat ex dictis n.7. ſed hæc nõ eſt exercenda in Eccleſia:ergo nulla eſt circũſtantia ex parte loci.Et confirmatur,quia tota ratio huius ſacrilegij eſt,eo quod locus ſacer violetur,vt probaui n.4. quod non inuenitur in ſolo deſiderio extra Eccleſiam conſummandi actum.Secundò,quia actus internus & externus tũc ſunt eiuſdem ſpeciei,quando tendunt in idem obiectum cum eiſdẽ circumſtantiis:vt ſi quis coniugatam fœminã cõcupiſcat ſub expreſſa conditione ſi ſoluta eſſet, nõ eſt adulter, quamuis actus externus copulæ cum illa adulterinus eſſet:Quia actus internus nõ fertur in externum ſub eadem circumſtantia,ſed concubitus in Eccleſia, & deſiderũ illius exercendi extra eam, non feruntur in obiectum ſub eadem circumſtantia:ergo actus ille internus non eſt particeps malitiæ ſacrilegij,quæ in externo reperitur. Et confirmatur,quia ſi extra Eccleſiam optaret quiſquã cõcubitum intra illam ſacrilegus eſſet,eo quod copula volita eſt exercenda intra Eccleſiam: non ergo attẽditur locus deſiderij,ſed locus vbi actus ipſe conſummandus eſt. Tandem hæc concluſio conſtabit ex ratione,quam n.21. afferam.Et illam ſuſtinent *Canus relect.de pœnit.p.5.* vbi de circumſtant.confitend.*§.Multa hic de peccatorum circumſtantiis.Nauar.c.Conſideret.in princ.n.21.de pœnitentia,d.5.& ſum.c.6.hiſp.n.10.lat.n.12.Vitald.Cand.ſacram.1.p.d. confeſ. n.46.Petr.de Ledeſma ſum.ſacram.de pœnit.c.19.circa loci circumſtantiam.§.A cerca deſta concluſ. Lud.Lopez & Manuel n.præced.allegati.Alcozer ſum.c.20.f.74.col.2.*

Ex his infero primò,concupiſcentem in Eccleſia fœmi- 19
nam,quam videt,aut cuius meminit, niſi expreſsè appetat in Eccleſia ipſa ſuam voluntatem exequi, ſacrilegũ minimè eſſe. Quia licèt id deſiderium in loco ſacro conceptum ſit,at non eſt conſummandi in eo:quod ad ſacrilegij deformitatem deſideratur.Ita *Nauar. eo c. Conſideret in princ.n.21.verſ.4.infero.*

Secundò infero, aſpectus, nutus, verba inhoneſta in 20
Eccleſia, non eſſe ſacrilega, nec loci circumſtantiam neceſſariò fatendam eſſe.Quod apertè probant rationes allatæ n.18.docent *Canus,Manuel,Alcozer,Lud.Lopez, Petr. de Ledeſma ibi citati*.Sed limitat *Petr.de Ledeſma*,niſi verba inhoneſta altiori voce proferrentur:tunc enim ait eſſe ſacrilegium neceſſariò confitẽdum.Quia ſanctitati loci repugnant.Sed id minimè credo:ob ea quæ dixi n.18.& dicam n.ſeq.ſed poteſt eſſe peccatum aliud ſcandali.

Tertiò infero, tactus quantumcumque turpes in loco 21
ſacro abſque pollutionis periculo(in hoc enim euentu ſemper loquimur, & accipienda ſunt omnia dicta) non habere circumſtantiam ſacrilegij aperiendam neceſſariò in confeſsione. Probatur rationibus adductis n.18.Item quia tunc loci circumſtantia ſacrilegium conſtituit, & in confeſsione detegenda eſt, quando actus in eo admiſſus directè aduerſatur ſanctitati aut immunitati loci, id eſt, illis ad quæ locus ſanctificatus eſt: vt ſi ibi poſſe diuina celebrari,aut mortuos ſepeliri impediat, vel auferat immunitatem illuc confugientium, aut ſecuritatem rerum ibi in cuſtodiam depoſitarum. Vt optimè docent *Caiet. opuſculis,tom.1.tract.17.reſponſ.qui eſt trigeſimus primus, reſp. 12.dub.2.Nauar.c.Conſideret,in principio,n.20.de pœnit. d.5.* ſed illis tactibus nõ violatur Eccleſia, nec eſt violationis periculum,cùm ceſſet pollutio,eiuſdem periculũ, & proinde non impediuntur officia diuina, aut mortuorum ſepultura:non ergo ſacrilegij erunt, nec loci circumſtantia erit neceſſariò fatenda.Et ita docet *Alcozer ſum.c.20.f.74. col.2.§.Los tocamientos.*

Ad argumentum contrarium n.15. propoſitum conſtat 22
ex dictis n.18.cùm enim actus internus nõ feratur in obiectum cum eadem circumſtantia actus externi, non eſt eiuſdem ſpeciei.Ad propoſitum n.16. dic aliquam irreuerentiam eſſe : at non excedere limites culpæ venialis. Quia non violatur locus ſacer.Sicut de aliis peccatis grauibus in loco ſacro admiſsis,fatetur *Sylu.Confeſſio 1.q.10.* Ad alium propoſitum n.17.dic id eſſe verum,quando ordinantur ad concubitum cum eadem circumſtantia,& eſt eadem ratio in tactibus & in copula.Quod vtrumque hic deſideratur. Quia nec tactus tendunt ad copulam intra Eccleſiam,nec illam violant inſtar copulæ.

SVMMARIVM.

Quid nomine loci ſacri comprehendatur? num omnis locus gaudens immunitate Eccleſiaſtica,n.23.
Comprehenditur locus ſacer,aut benedictus ab Epiſcopo, ad diuina deputatus,n.24.
Quale Eccleſiæ ſpatium comprehendatur,n.25.
Quid de loco ſupra tectum:& de parietibus Eccleſiæ,n.26.
Quid de locis ſub Eccleſia conſtitutis : & de ſepulchro concauo ibi ſito, n.27.
Quid de ianua Eccleſiæ,n.28.
Quid de cameris adhærentibus Eccleſiæ,n.29.Et quid de turri,n.30.
Quid,de ſacriſtia,n.31.
Quid, de propylæis intra Eccleſiam conſtitutis , vulgo cornijas, ò andenes,*n.32.*

Quid,de choro:& loco organorum,n.33.
Quid de locis deputatis ad fœminarum confeſſiones excipiendas,n.34.
*Quid de cameris inſtar odai vulgò,*tribunas,*n.35.*
Quid,de Eccleſia iam benedicta:cœptaq́; conſtrui, in qua nondum celebratum eſt,n.36.
Quid,de Eccleſia deſtructa,& an gaudeat immunitate Eccleſiæ,n.37.
Quid,ſi laxetur Eccleſia,capella aliqua ipſi addita,aut aliqua parte,nec illa benedicatur,n.38.
Quid de oratoriis priuatis,Eccleſiis eremitoriorum, aut xenodochiorum, n.39.& ibi quando præſumatur auctoritate Epiſcopi erecta.
Quid,de cœmeterio,n.40.Quid de clauſtris religioſorum,n.41.
Quid,de aliis habitaculis,& officinis monaſterij,n.42.
Quid,de loco profano,in quo aliquis fidelis eſt ſepultus,n.43.

23 QVÆSTIO III. Quid nomine loci ſacri contineatur, quo coniugali copula violetur,illamque ſacrilegam reddat extra caſum neceſſitatis? Et quidem certum eſt apud omnes,locum ſacrum ad hunc effectum non ita latè accipi,ſicut ad gaudendum Eccleſiæ immunitate. Quoniam omnia Eccleſiæ, monaſteriorum xenodochij habitacula, eſt certum gaudere immunitate Eccleſiæ:cùm tamen (vt dicemus) copula in illis non ſit ſacrilega, nec ad hunc effectum nomine Eccleſiæ includantur.

24 Primò ergo nomine Eccleſiæ quoad hunc effectum intelligitur ſola Eccleſia conſecrata aut benedicta.Quia ante hanc conſecrationem aut benedictionem nō eſt locus ſacer.Sic *Sotus 4.d.32.q.vn.a.3.cōcl.3.Nauar.ſum.c.16.n.32. Angles Floribus 1.p.de matrim.q.6.de ſoluēdo debito,in fin.Enriq.l.9.de miſſa,c.27.n.5.& l.5.de pœnit.c.6.n.9.in commēt.lit. H.*vbi bene addit deſiderari vltra hoc vt locus ille ſit deputatus ad officia diuina,aut fidelium ſepulturas. E*mmanuel Sa ſum.verb.Eccleſ.§.Polluitur Eccleſia.Graffis 1.p.deciſiō. l.1.c.20.n.28.& l.2.c.83.n.10.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.154. n.13.fin.& c.243.n.19.*

25 Id autem ſpatium dicetur eſſe intra Eccleſiam, quod pertinet ad interius Eccleſiæ corpus à tecto interiori vſque ad pauimentum, & à ſumma ara vſque ad parietem oppoſitum. Quare Capellæ conſtitutæ intra Eccleſiam comprehenduntur,vt benè ait *Vega tom.2.ſum.c.94.caſu 5.* Quia vnum corpus cum ipſa efficiunt.

26 Hinc fit non violari Eccleſiam:nec eſſe ſacrilegium, ſi copula habeatur ſupra Eccleſiæ tectum:vel ibi interficiatur homo.Quia iam locus ille eſt extra Eccleſiam. Atque ita docent *gloſſ.c.vn.de conſecr. Eccl.in 6.verb.Sanguinis,*vbi *Ioan.*And.*n.2.Dominic.n.*8.*Anchar.n.2.verſ.Tagit gloſ.Frācus n.6.fin.*Archid.*c.Eccleſiis,n.2.de conſecr.d.1.Hēric.c.final. n.4. de conſecr.Eccleſ.Roſell.Cōſecratio,1.n.7.*Ang.*verb.Conſecratio Eccleſia,n.5.Sylu.Cōſecratio 2.q.5.caſu 1.Tabiena Conſecr.2.q. 5.& 6.Nau.ſum.c.27.n.256.Ledeſ.2.p.4.q.26.a.2.ad fin.paulò ante t.De caſibus reſeruatis.Suarez 3.p.q.83.a.3.diſp.81.ſect. 4.paulò poſt princ.Graf.p.1.deciſion.l.2.c.48.n.24.Vega 2.to.ſū. c.94.caſu 5.Lud.Lop.2.p.inſtr.de* Euchar*.c.79.*§. Præterea *ſeries.*Emm.*Sa ſum.verb.*Eccleſia,§.*Polluitur* Eccleſia *Manuel 1. to.ſum.2.edit.c.154.n.10.concl.9.& n.7.concl.6.*vbi cautè intelligēdus eſt,dū ait non violari Eccleſiam ſuſpēſo homine ex ipſius tecto:ſi ſuſpendatur ſupra ipſum à parte exteriori,ſi enim à parte interiori ſuſpenderetur, manifeſtū eſt id intra Eccleſiam fieri:atque ideo ipſam violari.Quæ omnia ego intelligerem, niſi quod eſt ſupra Eccleſiæ tectum,ſit capella eiuſdem Eccleſiæ, ad quam patet aditus per ipſam Eccleſiam.Quia talis non eſt diuiſa ab Eccleſia ſed reputatur vnum Eccleſiæ corpus,deputaturque ſimiliter ad cultum diuinū, vt in ſimili,n.ſeq.dicemus de ſepultura concaua.Similiter ſi extra parietes Eccleſiæ haberetur copula: vel ex ipſis parietibus à parte exteriori ſuſpenderetur homo,minimè violaretur: nec ſacrilegium eſſet.Quia extra Eccleſiam fit,*Suarez ibi,Manuel eo.c.154. concl.6.n.7.*Quod intellige,niſi ſit illa pars exterior parietum,cœmeterium,tunc enim violaretur ipſum,& ſacrilegium eſſet,iuxta ea quæ dicemus n.40.

27 Secundò deducitur, nec reputari locum ſacrum quoad hunc effectum,locum ſub Eccleſia conſtructum: vt ſi ibi ſit cella,cauerna,aut ſpelunca. Quia ille locus extra Eccleſiam eſt.Ita docent *Ioan.Andr.Anch.Dominicus.Francus,Sylueſt.Tabiena,*Armilla,*Nauar.Ledeſma,Suarez §.3.violatur Lud.Lopez.Graffis.Vega,*Emm.*Sa n.præc.allegati. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.152.n.10.concl.9.* Quod (vt in ſimili dixi n.præcedenti) intelligo ſimiliter,niſi in cauernis Eccleſiæ ſit fornix,quem ſepulturam concauam appellant, Quia ille pars Eccleſiæ reputatur,deputatuſque eſt ad fidelium ſepulturas,ſicut Eccleſiæ ſolum.

Tertiò deducitur,quid dicendum ſit, ſi copula habeatur,aut homo interficiatur in Eccleſiæ porta.Si enim cōtingat intra limen clauſuramque Eccleſiæ,id eſt, intra lineam quam attingunt valuæ in liminibus,erit ſacrilegiū, Quia intra Eccleſiam fieri dicitur. Secus ſi extra limen clauſuramque Eccleſiæ. Id enim extra Eccleſiam factum cenſetur.Sic *Dominicus c.vn.n.6.de conſecr.*Eccleſ.*in 6.Imola,* quem refert & ſequitur *Sylueſt.verb.Cœmeterium q.3. Angel.verb.conſecratio cœmeterij n.3.Tabiena verb.conſecratio,4. q.2.Armill.verb.cœmeterium,n.4.Manuel 1.tom.ſum. 2.edit.c. 154.n.13.*Quibus addo, ſi illud extra limen Eccleſiæ pertineret ad cœmeterium,illud pollui,eſſeque ſacrilegium, vt in ſimili dixi n.26. 28

Quartò deducitur, non comprehendi nomine Eccleſiæ cameras Eccleſiæ adhærentes. Quia illæ minime cōſtituūt vnum corpus cum Eccleſia, nec cultui diuino deputantur.Ita docent *Sotus 4.d.33.q.vn.art.3.concluſ.3.Nauar.ſum.Lat.c.16.n.32.verſ.4.Angles Floribus 1.p.de matrim. q.6.de ſoluendo debito,in fine.Suarez 3.p.q.83.a.3.diſp.81.ſect. 4.§.3.violatur.Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.82.§.At verò de redditione.*Manuel *1.tom ſum.2.edit.c.154.n.10.concl.9.& c.243. n.9 Graffis 1.p.deciſion.l.2.c.83.n.10.Vega l.1.ſum.c.78.caſu 1.Cañedo ſum.ſacrament.tract.de matrim.c.8.n.75.* 29

Quintò deducitur,nec turrim, vbi cymbala Eccleſiæ collocantur,eſſe locum ſacrū.Cōſtat eadem ratione, qua de cameris Eccleſiæ id dixi n.præced.Et docēt *Sotus, Nauar. Angles,Suarez,Manuel Lud.Lopez.Graffis,*Vega,Cañe*do ibid.citati,*Enrique*z l.5.de pœnit.c.6.n.5.in comment.lit.H.* 30

Sextò deducitur,quid dicendum ſit de ſacriſtia. Videtur enim eam non cenſeri *eſſe extra Eccleſiam: cùm ſit omnino illi coniuncta inſtar capellarum. Atque ita cenſent* aliqui Neoterici. *Sed contrarium mihi perſuadeo.* Quia capellæ ſunt partes Eccleſiæ, vnumque corpus cum illa efficiunt,ad idem munus deſtinatæ,nempe, ad officia diuina peragenda,fideleſque ſepeliendos. At ſacriſtia eſt quaſi aliæ cameræ Eccleſiæ adhærentes,nec ad idem munus deputatur,ſed ad veſtium ſacrarum cuſtodiam. Et conſtabit magis ex dicendis n.34.vbi pariete intermedio res diuidi probabimus. 31

Septimò deducitur,includi nomine Eccleſiæ propylea circumducta intrinſecus per templi ſummitatem,ad puluerem tecto excutiendū.Vulgò, *las Cornijas,ò andenes, que ay en las paredes de la Ygleſia por de dētro, para ſacudir el poluo dellas.*Quia ſunt intra ipſum Eccleſiæ corpus vt conſtat. 32

Octauò deducitur,quid dicendū ſit de choro.Conſtat enim illum:eſſe partē Eccleſiæ, ſub eaque comprehendi vbi chorus eſt in loco quodam Eccleſię ſcabellis ſolis diſtincto ac interclusſo,vt ſolet eſſe in parochiis aliquibus. Quia tunc verè eſt pars Eccleſiæ,& in ipſius ſolo,nec ſūt intermedij parietes, qui quaſi cameram diſtinctam efficiant.At vbi eſt in loco quodam edito,& à terra prominenti:vt in monaſteriis ſolet eſſe: non ita videtur conſtare. Quia ſolum eſt diſtinctum, & videtur pars diuiſa ab Eccleſia.Cæterùm adhuc credo comprehendi.Quia intra ipſummet Eccleſiæ ambitum eiſdem parietibus interclusſus continetur, ad eademque officia diuina deſtinatur. Atque huius ſent. videtur *D.Anton.2.p.tit.1.c.21.§.1.circa medium,*vbi indiſtinctè chorū nomine Eccleſiæ comprehendi docet.Atque idem cenſeo de loco organorum cōſtituto in quadam chori parte,eadem ratione;ſonus enim organorum eſt cantus,& quædam cultus diuini pars. 33

Nonò deducitur, quid dicendum ſit de cellulis ad excipiendas mulierum confeſſiones deputatis intra Eccleſiæ parietis concauum conſtitutis, parte in qua mulieres fatentur,tenui quodam pariete ex lateribus ducto, feneſtellaq; cratibus obiectis clauſa, diuiſa ab ea parte in qua 34

eſt

eſt ipſe confeſſarius. Si enim de ea parte, in qua mulieres ſunt, loquamur, manifeſtum eſt eam eſſe Eccleſiæ partē. Cùm intra ipſius contineatur ambitū, nulloq; pariete intermedio ſecernatur. Si verò de ea parte, in qua eſt cōfeſſarius, credo nō claudi nomine Eccleſiæ, etiāſi ſit intra ipſius parietis cōcauū, vbi enim extra eſſet, nulla verſaretur difficultas quāuis locus omnino patēs, nullaque re intermedia diuiſus eſſet. Quia iam eſt extra Eccleſiam. Ducor. Quoniam paries ille intermedius ſeparat, atq; templo excludit, ita vt pars illa pro diſtincto domicilio habēda ſit. Vt expreſſè probat textus *c. vnic. de cōſecr. Eccl. in* 6. ibi: *Nō vnum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcūtur, quæ quamuis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſeiunguntur.* Ex quo textu parietē diuidere, ita vt res ſic diuiſæ dicantur duæ, obſeruant *ibi gloſſ. verb.* Pariete, *& ibi* Archid. *fin. Anchar. n.* 2. *notab.* 5. *Domin. n. fin. Francus n.* 3. Idem cenſeo, ſi partes illæ linteo cerato, aut tabella, fixis & immobilibus ſeiunctæ ſint. Quoniam cùm ea ſint fixa & immobilia, inſtar parietis habētur. Secus ſi velo, quod complicari & explicari poteſt, aut tabella ferreis nexa vncis (vulgò *con gonzes*) diuidātur. Quia ea facilè mobilia fixo parieti minimè æquiparantur. Quod ſi ſit paries quidam tenuis (vulgò *tabique*) ſecernens eas partes, portaque claui obſerata per quam aditus ex vno loco ad alium patet, adhuc credo partem confeſſarij externā nō claudi nomine Eccleſiæ. Quia teſtibus *Anchar. Domin. n.* 3. *Franco proximè relatis*, paries intermedius diuidit, licèt ſit porta per quam de vno ad alium tranſitur locum.

35 Vltimò infertur, Cameras inſtar odæi ex aduerſo aræ maximæ ad ſacrum audiendum exædificatas (vulgo *tribunas*) minimè claudi Eccleſiæ. Quia non deputantur ad diuina celebranda, & ſunt quaſi Cameræ diſtinctæ & Eccleſiæ adhærentes.

36. Secundò dico Eccleſiam ab Epiſcopo benedictā, cœptamq; ipſius auctoritate ædificari, claudi nomine Eccleſiæ, vt copula in ea habita ſit ſacrilega. Ducor, quia iā eſt benedicta, & auctoritate Epiſcopi ad diuina deputata. Quæ duo (vt diximus n. 24.) deſiderātur, & ſufficiūt, quo locus ſacer ſit. Secundò, quia ibi poſſunt iam fideles ſepeliri, vt fiebat in hoc collegio Soc. Iesv, cùm enim Eccleſia qua vtebatur, eſſet cōcaua, ſepeliebantur noſtri in Eccleſia ab Archiepiſcopo benedicta, cœptaq; ędificari. Tertiò, quia eſt certius & cōmunius Eccleſiam nondum cōſecratam, & in qua nondum diuina celebrata ſunt, modo ſit auctoritate Epiſcopi erecta, gaudere Eccleſię immunitate, vt multis relatis tradunt Sylu. *verb. Loca religioſa, q.* 4. *à n.* 7. *Couar.* 2. *var. c.* 20. *n.* 4. & multi alij, & licèt (vt dixi nu. 23.) latius pateat gaudere immunitate Eccleſiæ: at inde colligo argumentum ad probandum eſſe locum ſacrum Eccleſiam, quæ amplius habet, videlicet, eſſe benedictam, & diuinis deputatam, quæ ſunt duo requiſita.

37 Tertiò dico, ſi Eccleſia deſtructa ſit, non comprehendi nomine Eccleſiæ, nec copulā in ea habitā, aut effuſionem ſanguinis in ea factā, eſſe ſacrilega, nec locū violari. Quod licèt in propriis terminis in nemine inuenerim: colligo ex *c. Abbate, ad fin. de verb. ſignif. & c.* 2. *de noui oper. nuntiat. & c. Hoc diximus*, 16. *q.* 7. quod eſt ex *Origen. homil.* 15. *ad c.* 21. *D. Matth.* per quos textus notat *gloſ. d. c. Abb. fine: & c.* 2. *verb. Principale, de noui oper. nunciat.* Eccleſiā deſtructā minimè gaudere priuilegiis conceſſis Eccleſiæ. Quā ſequūtur omnes Doctores ſtatim referendi: eſt tamen accipiendū cū hac moderatione, ſi auctoritate ſuperioris deſtructa ſit, vt obſeruant *gloſſ. c. Statutum, de elect. in* 6. *verb. Collegiatis*, vbi Domin. *n.* 3. *fin.* Eadem *gloſ. regul.* Priuilegium 7. *verb. Priuilegiū, de reg. iuris, in* 6. vbi Fracus *n.* 3. *Gloſ. d. c. Et hoc diximus, verb. Deſtructa. Innoc. c.* 2. *de noui oper. nunciat. n.* 2. *init.* vbi Anton. *n.* 4. *init. Anchar. n.* 9. *initio, Abbas n.* 5. *Henric. n.* 6. *Alexan. l. Inter ſtipulantem. §. Sacrament. n.* 13. *ff. de verb. oblig. Iaſon. n.* 30. *Additionator ad Bartolū in editione antiqua ibi, verb. Eccleſia Felin. c. Cum dilecta, n.* 21. *de reſcr. Roſella verb. Priuilegiū n.* 4. *Angel. verb. Ciuitas, n.* 1. vbi *Sylu. q.* 2. *Tabiena, q. final. Armilla n.* 3. Quare tunc Eccleſiā minimè gaudere immunitate, poſſeque inde extrahi reum, tradunt *Remigius de immunit. Eccleſiæ, ampliat.* 20. *Iul. Clarus practica crimen. lib.* 5. *receptar. §. fin. q.* 30. *n.* 6. *verſ.* Maius *eſt dubium, Farinacius in ſua praxi, q.* 28. *n.* 70. Paz *practic.* 1. *to. p.* 5. *c.* 3. *§.* 3. *n.* 38. Rurſus intellige non gaudere priuilegiis Eccleſiæ, ſi auctoritate ſuperioris ſit deſtructa, quando ita deſtructa eſt, vt nulla reædificationis ſpes ſubſit: ſi enim diruatur, vt iterū ædificetur in eodem loco, gaudebit vtique. Vt bene docent Alexād. *Iaſon, Felinus, Additionator ab* Bartolum, *Armilla proximè citati.* Quāuis *Remigius, Iulius Clarus, Farinacius & Paz* videātur oppoſitū ſentire: dicunt enim non gaudere, quando ſuperioris auctoritate, aut ſine ſpe reædificationis, diruta eſt. Imò qualitercumque diruta ſit, etiam abſque ſuperioris auctoritate abſque reædificationis ſpe, nō fruetur Eccleſiæ priuilegiis. Quia iā nulla ratione poteſt Eccleſia appellari. Sic *Baldus in proœmio. ff. veteris n.* 5. Felinus *proximè relatus.* Et videntur ſentire *Remigius, Iulius Clarus, &* Paz, dum diſiunctiuè dicunt non gaudere, ſi auctoritas ſuperioris interueniat, aut ſpes reædificationis deſideretur.

Quartò dico, ſi laxetur Eccleſia, parte aliqua ſibi addita, aut capella, licet ea nō benedicatur, cōprehendi nomine Eccleſiæ, ſicq; copulā ibi habitam eſſe ſacrilegam. Ducor, quia ſemper pars addita efficitur vnū cum priori, & eadē Eccleſiæ forma perficitur, quare geſta in ea, verè intra Eccleſiam fieri dicuntur. Vnde merito *l. Quæ religioſis.* 44. *ff. de rei vendic.* dicitur quæ religioſis adhærent, religioſa eſſe. Vnde *gloſſ. c.* 1. *verb.* Altare *de conſacr. Eccleſ.* ait, ſi aliquid addatur altari conſecrato, hoc non execrari, ſed ſacrum tamquā dignius trahere ad ſe nō ſacrū: per *c. Quod in dubiis, eod. t.* id decernens in oleo non conſecrato addito cōſecrato, vbi *Gl. fin. in fin. & Ant. ibi. fine*, inferunt, dū veſtes ſacræ reficiuntur, minimè deſiderari filū aut pannum additum conſecrari. Et quamuis exiſtimem rem illam additam non effici verè ſacram. Quia deciſio *d. c. Quod in dubiis*, procedit in ſolis liquoribus, & in iis, quę commixtione confunduntur, vt tradunt Anton. *d. c.* 1. *n.* 11. *& ibi Abbas fine. Idem d. c. Quod in dubiis, fine.* At negari nequit gaudere rei ſacræ priuilegiis, dum ſic vnita manet. 38

Grauius autem dubium eſt de oratoriis. Et quidem ſi de oratoriis ſtrictè loquamur, & quæ propriè talia dicuntur, qualia ſunt hoſpitalium aut eremitoriorum quædam Eccleſiæ priuata auctoritate abſque Epiſcopi licentia erectæ: & alia in domibus priuatis fundata, cōſtat apud omnes ea minimè eſſe loca religioſa, nec Eccleſiæ nomine comprehendi. Quia poſſunt ad nutum fundatoris ad profanos vſus redire, quamquam ex Epiſcopi licentia in eis celebretur. Et ita colligitur ex *cap. fin. de cenſibus*, vbi deciditur oratoria priuata non ſubeſſe Epiſcopi poteſtati, quoad ius viſitandi, procurationemque exigendi: iuncto *cap.* 1. *§. Deinde liceat, eod. tit. in* 6. vbi dicitur Epiſcopi eſſe Eccleſias & alia loca religioſa ac pia viſitare. Atque ita hæc loca tamquam profana non gaudere Eccleſiæ immunitate, docent *Innocent. cap. Inter dilectos, n.* 2. *de donat. Abbas cap. fin. n.* 4. *de cenſibus, & cap.* Patentibus, *n.* 3. *de priuileg.* & multos alios referens *Felinus cap. De quarta, n.* 9. *de præſcr. Angel. verb. Immunitas, n.* 26. *Syl ueſt. verb. Loca religioſa. quæſt.* 2. *& Interdictum,* 6. *quæſt.* 5. *& Immunitas* 1. *quæſt.* 1. *fine. Tabiena verb. Immunitas, q.* 14. *n.* 15. *Armil. verb. Immunitas, nu.* 19. *Remigius* quem refert & ſequitur Iulius Clarus *li.* 5. *recep. in pract. crimin. §. fin. n.* 6. *verſ. Sed quid dicendum. Greg. Lopez l.* 4. *verb.* A la Igleſia, *tit.* 11. *p.* 1. Paz *pract. to.* 1. *part.* 5. *cap.* 3. *§.* 3. *num.* 30. Cæterùm difficultas eſt de his Eccleſiis xenodochiorum, atque eremitoriorum, quæ conſecratæ aut benedictæ nondum ſunt, at auctoritate Epiſcopi ſunt erectæ, ad cultumque diuinum deſtinatæ? Videntur enim loci ſacri nomine nequaquam comprehendi. Quia res hæc eſt odioſa & pœnalis: at ſtatutum puniens delinquentem in Eccleſia non afficit delictum admiſſum in baſilica nondum conſecrata, quæ propriè Eccleſia non eſt, vt teſtantur *Abbas rubr. de conſecrat, Eccleſ. num.* 3. *Angel. verb. Eccleſia, n.* 3. Præterea quia nu. 24. cum multis diximus, deſiderari, vt locus ſacer ſit quoad præſentem effectum, benedictionem aut conſecrationem Epiſcopi. 39

Et

Et facit *Cordubaſum.q.12.* vbi dicit religioſorũ habitacula non eſſe ſacra, ita vt copulam ſacrilegam reddant: eo quod non ſunt benedicta. Atque ita oratoria non conſecrata, nec benedicta non dici loca ſacra quoad hũc effectum, teſtantur *Enriquez lib.5.de pœnit. c.6.n.5. in comment. lit.H.& lib.9.de miſſa,c.27.n.5.Emman.Sa ſum.verb.Eccleſia, §.Polluitur Eccleſia Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.154.n.13.* Cæterũ exiſtimo dici loca ſacra & nomine Eccleſiæ cõprehendi. Primò, quia iam dicũtur loca religioſa, nec ad vſus profanos redire poſsũt, vt habetur *c. Ad hæc de religioſis domibus*: & ex Eccleſiæ ad cultum diuinum, vt ad miſſas celebrandas deputantur, & auctoritate Epiſcopi, ita vt perpetuò cultui diuino emancipata ſint, quæ deputatio Epiſcopi auctoritate facta locũ benedictionis ſupplet, eſtque velut conſecratio quædam. Secundò, quia hæc loca gaudent immunitate Eccleſiæ tamquam ſacra & religioſa. Vt docent *Abbas, Ang. Sylu. Tabiena, Armill. Greg. Lop. hoc n. allegati. Nau. ſum.c.25.n.17. Couar.* multos referens *2. var.c.20. n.4. Paz pract.tom.1.p.5.c.3.§.3.n.27. & duplici ſeq.* Tertiò, quia verior opinio habet ſtatutum puniens delinquentẽ in Eccleſia, cõprehendere admittentem delictum in baſilica auctoritate Epiſcopi erecta, nondum tamen conſecrata: vt ſi is, cui Eccleſiæ ingreſſus interdictus eſt, in ea celebret, efficitur irregularis. Vt tradunt *Calderinus de Eccleſiaſtico interdicto, membro 2.verſ. Si quid ſi is. Domin.c. 15. §. fin.n.6.de ſent.excomm.in 6, Sylu.Interdictum 6.q.5. Nauar. ſuper §.In Leuitico, notab.32.n.3.* Atque ita hanc ſententiam videtur clarè tenere *gloſſ.c.fin.verb.Conſecrata, de conſecrat. Eccleſ.* vbi illius textus decidentis Eccleſiam non conſecratam pollui ſemine aut ſanguine, rationem reddit. Quòd locus ille auctoritate Epiſcopi diuino cultui dicatus ſit: & ſemel Deo dicatum, ad profanos vſus redire non debeat. Tandem rogabis, an ſi de auctoritate Epiſcopi minimè conſtet, & ſic ſint hæc loca ſacra, nec ne, quid præſumi debeat? Dic breuiter non ſufficere ad eam auctoritatẽ adfuiſſe, præſumendum, ibi eſſe oratorium, celebrarique de Epiſcopi licentia, & id hoſpitale nomine alicuius ſancti appellari, ibique eſſe campanam, ſed oportere ibi cymbalum eſſe ſuper tectum erectum, publicéque pulſari. Id enim in oratoriis priuatis eſſe nequit; iuxta *cap. Patentibus, de priuileg.* & docent *ibi Ant.n.2. Abbas n.1. Idem Abbas c.Inter dilectos, n.8.de donat. Felinus* multis citatis, *c.De quarta, n.12. de præſcr. Sylu. verb. Loca religioſa, quæſt.3.* latè *Maſcardus de probat.concluſ.869.n.3.& 4.* Similiter idem præſumitur in dubio, ſi ibi publicè celebretur, omnibus indifferenter ad diuina audienda admiſſis. Ita docent *Archid.c.Nemo, ad medium, de conſecr.d.1. Abbas duplici loco proximè citato: & c.fin.n. 2.de cenſibus, Maſcard.* aliis relatis, *d. concluſ.869.n.1.& 2.* Idem ex curſu temporis, vt ſi decennio ibi publicè celebretur, vt cum multis probat *Menochius de præſumpt.l.3.præſumpt.132.n.51.*

40 Quintò dico, cœmeterium ab Epiſcopo benedictum, reputari locum ſacrum, efficereque vt copula in eo habita, & ſanguinis iniurioſa effuſio in eo facta, ſacrilega ſint. Conſtat. Quia (vt dixi n.21.) quoties actus aduerſatur rei ad quam locus benedicitur, vt officiis diuinis, aut fidelibus ſepeliẽdis, eſt ſacrilegus: at in cœmeterio ſemine aut ſanguine polluto nequit aliquis ſepeliri, donec reconcilietur: vt cõſtat ex *cap.vnic.de conſecrat Eccleſ.in 6.* ergo ſacrilegum eſt. Præterea, quia eodem modo, quo Eccleſia, polluitur ſemine aut ſanguine: vt conſtat ex *eod.c.vnic.* & docent *ibi Gloſſ.verb.Polluto. Archid.ibi n.3. Abbas c.Conſuluiſti, n.2.de conſecrat. Eccleſ. Henricus c.fin.n.2.eod.tit. Palud.4.d. 18.q.8.a.4.n.19.& 20. D. Anton.3.part.tit.12.c.6.§.7. Angel. verb.Conſecratio cœmeterij, n.1. Syluest.verb, Cœmeterium, n.1. & q.1.n.2.* vbi *Armilla n.1. Tabiena Cõſecratio 4.n.7.init. Lex final.in fine, t.10.p.1. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.154.n.13.cõc. 12.* Atque ita comprehendi nomine loci ſacri, & pollui tradunt *Palud.4.d.13.q.3.a.2.n.14. Nauar.ſum.hiſp.c.28.addit.ad n.5.c.16.& lat.cap.16. n.3. verſ. Interrogatus autẽ Corduba ſum.q.12. Enriquez lib.5.de pœnit.c.6.n.5.in comment, lit. H. Petrus de Ledeſ.ſũ.ſacr.tract.de Euchariſtia, c.20. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.207.fine.* Quare miror qualiter *Sotus 4.d. 32.q.vn.a.3.concl.3. Angles floribus 1.p.de matrim.q. 6. de ſoluendo debito fin. Graſſis 1.p.deciſion.l.2.c.83.n.10. Manuel 1.t. ſum.2.edit.c.243.n.19. Vega to.1.ſum.c.78.caſu 1. Cañedo ſum. ſacr.tract.de matrim.c.8.n.75.* aſſerant nomine loci ſacri nõ comprehendi cœmeteria, nec in illis eſſe violationem, ſicut nec in cameris adiacentibus Eccleſiæ.

Sextò dico, clauſtra religioſorum, id eſt, ſpatium illud inter parietes & columnas ſub fornicibus conſtitutum, ab atrioque diſiunctum externo, ſi benedicta ſint, religioſiſque ſepeliendis deſtinata, comprehendi nomine loci ſacri. Quia benedictionem & deputationem ad diuina habent, ſic *Corduba ſum.q.12.* 41

Septimò dico, cetera religioſorum habitacula, ac officinas; quamuis Eccleſiaſtica immunitate gaudeant, minimè tamen dici loca ſacra, quæ ſanguinis aut ſeminis effuſione violentur, aut reconciliatione indigeant, aut hæc ſacrilega reddant. Quia nec Epiſcopi benedictionem, nec ad diuina deputationem habent. Atque ita docent *Nau. ſum.hiſp.c.28.addit.ad n.3.c.16.lat.c.16.n.3.verſ. Interrogatus autem. Corduba ſum.q.12. Enriquez l.5.de pœnit.c.6.n.5.in cõmẽt.lit.H. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.207.n.3. Graſſis p.1.deciſ. l.2.c.83.n.10.* Addunt & bene *Corduba & Enriquez*, id eſſe verum, licèt Prior conuentus ſingulis noctibus benedicat dormitorium, & aqua luſtrali aſpergat. Et *Corduba* bene addit etiam ſi ſit altare ad celebrandum ibi conſtitutum. Quia reputabitur tunc vt priuatum oratorium. 42

Tandem dico, quamuis attento iure ciuili, *l.2.C. de relig.& ſumpt.fun.* quilibet locus efficiebatur religioſus, ſi in eo conſentiente domino fidelis ſepeliebatur: at ſecus eſt iure canonico attento, quare locus ille nec erit ſacer, nec nomine Eccleſiæ comprehendetur. Quia ad id auctoritas Epiſcopi deſideratur, *c. Ad hæc de relig.domib⁹*, nec laicis permittitur locum ſacrum conſtituere. Ita docent *gloſſ.c. In Eccleſiaſtico, verb.Si terram, 13.q.2.& ibi Archid.ad fin. Innoc. c.penult.n.1.de ſepult.& ibi Abbas n.4. idem Abbas d.c. Ad hæc n.3.& c. Quãto, n.10.de iudic.* vbi *Decius n.9. Felin.n.4. Card. clem.1.in princ.q.7.de ſepult. Sylu.verb.Loca religioſa, q.1. Peralt.l. Mæuius, §.In fundo, n.5.ff.de legatis, 2. Faber. Aretin. Imola, Matheſilan.* quos refert ac ſequitur *Padilla l.Iubemus, n. 16.de tranſact.* 43

DISPVTATIO XVI.

Vtrum ratione modi vel ſitus reddatur vitioſus congreſſus coniugalis.

SVMMARIVM

Explicatur modus naturalis congreſſus quoad ſitum, n.1.
Refertur quædam ſententia, n.2.
Sententia Auctoris, n.3.
Nil eorum, quæ coniuges ſeruato vaſe naturali efficiunt, eſt mortale, n.4.
An his modis impediatur generatio, aut ſeminis retentio, & quid ſi aliqua fœmina non retineret, n. 5. vbi an interrogandi ſint pœnitentes de hoc?
Quid, ſi ita copulentur coniuges gratia ſobolis impediendæ, vel ne ita certa ſit, n.6.
An aliquando culpa vacet ſic congredi, n.7.
An coniugi petenti modo ſeu ſitu non naturali, teneatur alter reddere, num.8.
Soluuntur argumenta, n.9.

AD circumſtantiam modi, de qua præſens eſt diſput. pertinet tractare, quando naturalis vſus minimè inter cõiuges ſeruatur variato legitimo vaſe: vel ſemine extra illud effuſo, ſiue data opera, ſiue ex naturali impotentia poſt matrimoniũ contingenti: vel quãdo ante vtriuſque aut alterius ſeminationem ſe à copula retrahunt. Et quoties aliquid à coniugibus efficitur, quo prolis conceptioni obſtetur, vel aborſus ſequatur. Et quando ſeruato legitimo vaſe ſolus ſitus moduſq; naturalis concũbendi variatur. Et de hoc eſt præſens diſp. De reliquis autẽ, ſubſequẽtibus diſputationibus ſermo erit. Præmittendũ verò eſt, qualis ſit modus concumbendi naturalis quoad ſitum. Is autem eſt, ſi mulier ſuccuba, vir autem incubus ſit. Quia modus hic aptior eſt effuſioni virilis ſeminis, receptionique in vas fœmineum, ac retentioni: & cõgruẽtior 1

eſt

eſt rerum naturæ,cùm vir agens,fæmina verò ſit patiens. Quamobrem omnis deuiatio ab hoc modo aduerſatur aliqualiter naturæ: eoque magis,quo fini huic ſitus contrarius eſt.Vnde minor eſt deuiatio, dum coniuges à latere, aut ſedendo, ſtandóve, coniunguntur: peſſima tamen,dum præpoſterè,pecudum more, aut viro ſuccumbête.Ita aduertit *Abulenſ.c.5.Matth.quæſt.*227. & omnes. Quæſtio igitur eſt de qualitate culpæ,dum vir inuerſo ſitu,aliquo modo ex dictis,ſeruato tamen vaſe debito,vxorem cognoſcit? Duplex eſt ſententia. Prima culpam lethalem cōſtituit in omnibus his modis,aut in aliquibus. Ducitur 1.Quia is non eſt vſus vxoris,vt ſic,vxor enim eſt ad ſolum naturalem concubitum.Et cōfirm. quia hi modi naturæ ordini aduerſantur,nec ita certa eſt proles.Secundò, quia eſt abuſus ſacramenti coniugij, conſtat autē peruerſionem vſus, & ritus etiam accidentalium in aliis ſacramentis,ſacrilegam lethaliter eſſe. Tertiò, ſpecialiter de modo præpoſtero probatur. Quia cùm natura hunc modum beſtiis præſcripſerit,vir eum appetens,illis ſimillimus efficitur. Quartò,quando vir ſuccubat. Quia mōdus hic naturæ ordini prorſus aduerſatur, cùm repugnet receptioni ſeminis in vas fæmineum,retētionique, ac effuſioni viri.Præterea,non ſolus,ſitus,ſed & perſonæ conditio variatur:eſt enim naturale viro agere: fæminæ verò pati:vir autem ſuccubans, quantum eſt ex ipſa ſitus forma, patitur, & fæmina incubans agit: quam mutationē quantum natura ipſa abhorreat, quis non videat? Quintò,quia in *hiſt.ſcholaſt.c.*31.*ſuper Geneſ.ex* M*ethodio* dicitur diluuij cauſam fuiſſe fæminas in inſaniam verſas, abuſas fuiſſe viris,illis incumbentibus,his ſuccubis.Et confirmatur.Quia teſte *Abulenſe ſtatim referendo*,aliqui de hoc modo congreſſus exponunt locum illum *D.*P*auli Rom.*1. *Fæmina eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum qui contra naturam eſt.*Quod inter peccata lethalia *Paulus* ibi annumerat. Ideo hanc ſent. tuentur de omnibus modis, *Præpoſitus rubr.de ſponſalib.n.*13.*Monald.ſum.tract.de matrimonio tit.de bonis matrim. ad finem.Alexan.Angelicus*, quem refert, dicens eius opinionem eſſe tutiorem,*Henricus c.Inquiſitioni n.*12.*de ſentent.excom.Palud.*4.*d.*31.*q.*3.*a.*2.*n.*15. quando neceſſitas non vrget,ſed ſola voluptas eſt cauſa. Et *Abulenſ.c.*5. *Matth.q.*227. loquens de modis concumbendi à latere, ſedendo, aut ſtando, ait, vbi cauſa iuſta abeſt, nil certum definiri poſſe,at magis ab iis cauendum eſſe, tamquam à culpa lethali:& *q.*228. loquens de modo præpoſtero beſtiarum more,dicit eſſe lethalē,quando iuſta cauſa deſideratur,ob ſolamq; voluptatem talis modus exercetur,& *q.*230 dicit modum quo fæmina incubat,ſemper eſſe mortalē.Idem videtur tenere *Vincent. in Speculo mor. to.*3.*l.*3.*d.*2.*p.*9.*ad finem*,vbi connumerat inter peccata cōtra naturam hos modos, & ita clarè videtur ſentire eſſe culpam mortalem. Idem videtur ſentire P*hiliarc. de offic. ſacerd.to.*1.*par.*2.*l.*4.*c.*19.*paulò poſt princ.*licèt enim non explicet ſit mortale necne, at inter plurima alia peccata, quæ manifeſtè ſunt mortalia,refert ſi modo indebito aut extra vas coniuges copulentur. Et aliquando eſſe lethalē culpam videntur ſentire *D.Th.*4.*d.*31.*in fine, in expoſitione literæ:& Rainerius* 2.*p.ſum.t.de matrimonio,c.*13. dicūt enim hos modos non ſemper eſſe culpam mortalem. Et *D. Anton.*2.*par.*3.*tit.*1.*c.*4.*in princ.*dicit aliquando, licèt non ſemper eſſe lethalē culpam. Et ſpecialiter modum præpoſterum eſſe lethalem,docent *Alenſis* 2.*p.q.*171.*membr.*3.*Aſtēſis ſum.*2.*p.l.*8.*tit.*9.*a.*2.*q.*1.*Nicol.de Orbellis* 4.*d.*32.*q.vn.*§.7. *Alexand.in ſuo Enchirid.*2.*p.in* 6.*præcepto.* vbi de debito cōiugali,§.*Si vir à poſteriori,& Veracr.*3.*p.Specul.c.*15.*concl.* 2. dicit ſe ſuſpicari eſſe mortale. Adduntq *Alenſis*, *Aſtenſis*, & *Alexand.*minimè cauſam iuſtam excuſare à culpa,benè tamen illam extenuare.Et de modo,quo fæmina eſt incuba,tenent idem *Henric.d.c.Inquiſitioni,n.*15.*Aſtenſis d.ar.* 2. *q.*2.*Nicol.de Orbellis,d.q.vn.*§.8.*Veracruz d.concluſ.*2.& dicit eſſe probabile *Enriquez l.*11.*de matrim.c.*16.*n.*6.nec abhorrent *Caiet.ſum.verb.Matrimoniū, c.vlt.de peccatis in vſu eius verſ.*2.*cap.& Nider in ſua ſumma,præcept.*6.*c.*4.*verſ.Dictū eſt tertio iuncto fine illius capitis ibi*,in præfatis caſibus.

3 Secunda ſententia (cui tamquam longè probabiliori adhæreo)ait,nullo ex his modis commiſceri cōiuges ſeruato vaſe legitimo,eſſe culpam mortalem: ſed grauē venialem,increpandoſque eſſe grauiter cōiuges ita coëuntes.Prob.1.Quia ſemen non recipitur in fæmineam matricem per infuſionem,ſeu deſcenſum, ſed per attractionem, eo quod ſit virtus naturalis in ea ſemen attrahens, ſicut in ſtomacho reſpectu cibi. Quod vel ex eo conſtat, quod refert *D.Thom.quodlib.*6.*a.*18. nempe, cum fæmina quædam in eodem lecto cum patre accubaret, ab ipſo ſemen in ſomnis emiſſum attraxit, grauidaq; inde effecta eſt.Idemq; in balneis accidiſſe,in quibus erat ſemē à viro deciſum,atteſtantur DD.graues.Et hanc virtutem attractiuam eſſe in matrice,docet *Ariſt.l.*2.*de generat.animal. c.*4.Ergo nullus corporis ſitus in concubitu obſtat generationi,ac proinde nō conſtituet culpam lethalem. Cùm ſeruetur finis matrimonij legitimus, qui eſt poſſe ſobolē concipi,& inordinatè quærere delectationem intra matrimonij limites,ſolùm ſit culpa venialis: vt probauimus hac lib.diſp.11.nu.4.Et confirm. quia ſi matrix ſemē diſtans attrahit,à fortiori ſibi contiguum attrahet, ac retinebit.Secundò,quia eſt abuſus, ac naturalis ordinis peruerſio in ſolis accidentalibus, cùm vas legitimum ſeruetur,ſicut dum coniuges gratia voluptatis captandæ copulantur,nec tenentur coniuges maiorem prolis certitudinem curare, ſatis eſt illius conceptionem non impedire. Quare hanc tenēt *Albertus Magnus* 4.*d.*31.*a.*24.vbi *Supp. Gabr.q.vn.a.*2.*concl.*6.*Ioan. de Friburgo ſum.confeſſ.l.*4.*tit.*2.*q.*47.*Caiet.*2.2.*q.*154.*a.*1.*circa ſolut.ad* 4.§.*Ad primum ergo dubium dicitur,&* §.*Ad ſecundū de modo,& a.*12.*ad ſecundū dubium.D. Anton.*3.*p.t.*1.*c.*20.§.3.*Gerſon* 2.*p.in cōpend.Theolog. tract.cui ſit confeſſio facienda,alphab.*27.*lit.G. Victoria ſum. de matrim.n.*273.*Petr.de Soto,lect.*16.*de matrim.* §. *Finē ſequitur modus.Nauar.ſum.c.*16.*n.*42.*& c.Conſideret.in princ.n.*84. *de pœnitent.d.*5.*Sotus* 4.*d.*31.*q.vn.a.*4.*ad fin.*vbi *Ouandus q. vn. propoſ.*3.*Palacios* 4. *d.*32. *diſp.* 1.*f.*709. *verſ.At verò* Thomæ. *Ledeſm.*2.*p.*4.*q.*51.*a.*6.*propoſ.*7.*Margarita confeſſ.*6. *præcept. f.*86.*col.*2.*Alcozer ſum.c.*20.*f.*7: .§.*Mirar mugeres. Metina l.* 1.*ſū c.*10.§.13.*f.*132.*verſ.*2.*Roſella verb.Debitū,n.*11.*& verb. Luxuria, n.vlt. Ang.verb. Debitū,n.*25.vbi *Sylu.q.*4.*Tabiena matrim.* 3.*q.penult.Armilla verb.Luxuria,n.*5.*& verb.*Matri*monium,n.*68.*Graffis* 1.*p.deciſion.l.*2.*c.*82.*n.*17.*Barth.à* Ledeſ. *diffic.*28.*de matrim.dub.fin.& de pœnit. diffic.* 12. *in interrogationib.circa* 6.*præceptū.Petr.de Ledeſma de matrim.q.*49. *ar.*6. *dub.*2.*concl.*7.*Enriquez l.*11.*de matrim.c.*16.*num.*6. *Matiēzo lib.*5 *recop.tit.*1.*gloſ.*1.*rubr.n.*108.*Humada ſuper l.*1.*t.*1.*par.*1. *gloſſ.*2.*n.*16.*Manuel* 1.*tō.ſum.*2.*edit.c.*243.*fine Viuald.candelabro ſacrament.*1.*p.de matrim.n.*261.*Vega* 1.*to.ſum.c.*78.*caſu* 2.*Emm.Sa ſum.verb.Debitū cōiugale,verb.Nullus modus.Lud. Lopez* 1.*p.inſtruct.cap.*87.*fine,& cap.*82.*verſ. Igitur loquendo.* Quamuis enim cum temperamento loqui videatur, illud omnes admittunt,vt videbimus n.5.

4 Hinc deducitur,nil eorum,quæ coniuges in copula efficiunt,ſeruato legitimo vaſe, culpam venialem excedere. Quia generatio minimè impeditur. Ita docent *Albert. Magn.Supplem.Gabr.Ioan.de Friburgo,*A*ngelus,Sylu. Gerſon, Sotus,Ouand. Matienzo,n.*109.*Margarita confeſſ.Viualdus, Vega.vbi eos retuli n.præced.*

5 Temperatur tamen noſtra ſecunda ſententia, niſi tali concumbendi modo generatio impediatur,quia ſemē receptū intra vas fæmineū minimè retinetur, ſed foras expellitur ratione modi extraordinarij cōcubitus. Ita temperāt *Caiet.Roſella,*A*ngelus, Armilla,* P*alacios,*M*etina, Graffis,Petrus de Ledeſma,Barthol.à Ledeſma,Enriquez,*M*atienzo, Ludouicus Lopez,*V*ega citati n.* 3. Sed hæc moderatio vera eſt in ſe,ſi enim impediretur generatio,manifeſtum eſſet lethale ſcelus contra naturam.At nō eſt neceſſaria. Quia nec impeditur generatio,nec effuſionis ſeminis extra vas eſt periculū ratione virtutis attractiuæ matricis. Vt probaui n.3. Atque ita minimè impediri generationem docent A*lbertus* M*agnus, Caiet. Syluest.*V*ictoria,Sotus, Nauar.*

c.Con-

c. *Cõſideret, eo n.84. Palacios*, Alcozer, Margarita, *Enriquez. Petrus de Ledeſma*, Barth. à Ledeſma, *quos n.3. retuli.* Quare ſi experientia conſtaret in eo concũbendi modo ſemen minimè retineri, ſed effundi, ob fæminei vaſis nimiã humiditatem, vel laxitatem, eſſet peccatum mortale iuxta omnes. Vt bene aduertit *Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c.82. §. Igitur loquendo: & c.87. fine.* Quia impeditur generatio, quæ eſt finis principalis matrimonij. Contrariũ tamẽ ego intelligerem, ſi effuſio illa non ex concũbendi modo, ſed ex aliquo morbo conſurgeret. Quia non eſt ſitus in cauſa effuſionis, & præter intentionem coniugum dantium operã rei licitæ euenit, nec impedimentum retinendi eſt perpetuum: de qua re latius dicemus diſp. ſequ. Id tamẽ obſeruandũ eſt, ex aliqua fæminis effuſione extra vas, non concludi variationẽ debiti ſitus eſſe mortalẽ. Quia ſolet matrix aliquando parum ſeminis retinere, quod ad generationẽ ſufficiens ſit, expulſo reliquo. Sic obſeruant *Syluest. & Humada*, vbi n.3. eos retuli. Ex his infero, confitentem ſitum extraordinarium in cõcubitu, ſeruato legitimo vaſe, non eſſe neceſſario interrogandum de effuſione ſeminis extra vas euenerit nec ne, vel expertus ne ſit illius periculũ. Quia hæc non frequenter, ſed rariſſimè accidunt.

6 Quamuis autem variato ſitu conuenirent cõiuges, ne ita certa ſit proles, crederem eos non eſſe lethalis culpæ reos. Quia non tenentur certiorem modum ad prolẽ cõcipiendum eligere, ſicut minimè tenentur vti mediis aliquibus faciliori conceptioni deſeruientibus, ſed ſuæ obligationi ſatisfaciunt, ſi nihil efficiant, quo conceptioni obſtetur, nec carẽdi prole deſiderium eſt mortale: vt probaui hoc 9. lib. diſp.8. n.10. Ita docet *Palacios 4. diſt.32. diſp. 1. fol 709. verſ. At verò Thomæ.* Quod ſi animus eſſet omnino impedire fœtum, licèt concumbendo his modis minimè impediatur, eſſet peccatum mortale contra naturam. Quia cùm actus internus & externus ſint eiuſdem malitiæ, ſicut impedire generationem eſt mortale contra naturam illius actus, quem natura ad prolis conceptionem retulit, ita velle impedire erit. Ita *Supplem. Gabriel 4. diſt.31. q. vn. art.2. poſt 8. concluſ. coroll.4. Ledeſma 2. part. 4. q. 51. art.6. propoſ.7.*

7 Id autem monuerim aliquando inuerſionem debiti ſitus omnino culpa vacare: videlicet, vbi non captandæ voluptatis gratia accidit, ſed aliqua iuſta cauſa intercederet, vt quia diſpoſitio corporis aliud non patitur *ob pinguedinem viri*, vel propter ſuffocãdi fœtus *periculum* in prægnante: vel alia ſimili cauſa honeſta occurrenti. Sic *D. Thom. 4. d.31. in fine, in expoſit. lit.* quamuis enim ſolius diſpoſitionis corporis aliud non patientis meminerit, at DD. extendunt ad alias iuſtas cauſas. Ita *Supplem. Gabr. Ioan. de Friburgo, D. Anton. Syluest. Armil. Caietan. in ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. de peccatis in vſu eius, verſ. 2. cap. & 2.2. q. 154. art.11. dub.4. §. Pro prima tamen obiectione, & a. 1. circa ſolut. ad 4. §. ad 2. de modo. Margarita confeſſ.* Alcozer, *Barth. à Ledeſma, Veracruz 3. p. Speculi, a.15. concluſ.3. Enriquez, Viuald. Matienzo, Graffis, Lud. Lopez*, vbi eos retuli n.3. & immeritò id dixit ſub dictione, fortè, quaſi dubitans, *Ledeſma 2. p.4. q.51. a.6. propoſ.7.*

8 Difficilius tamen dubium eſt, an coniugi exigenti modo indebito quoad ſitum, teneatur aut licitè poſſit alter reddere? Et quidem, quando ſic concumbere eſſet lethale, propter effuſionis ſeminis extra vas periculum: iuxta dicta n.5. non dubito eſſe mortale, etiam reddere, vt bene *Lud. Lopez 1. part. inſtruct. c.82. §. Igitur loquendo*, & conſtat ex iis, quæ dixi hoc libro diſp.6. n.16. talis enim congreſſus eſt prohibitus ob circumſtantiam ipſi actu, inhærentem, eſt enim contra naturam, atque perinde ac ſi vir peteret vt vxor cooperaretur ſibi ad pollutionem. Quare nullus timor etiam mortis excuſaret tunc fæminam reddentem. Iuxta ea quæ tradam diſputatione ſequenti, n. 3. Similiter vbi vir petens eſſet immunis culpæ, iuxta dicta num. præced. tenebitur vxor reddere. Quia non eſt vnde excuſetur, cùm modus ille tũc nec inhoneſtus nec vitioſus ſit. Quando autem eſt venialis culpa in exigente, eſt tota difficultas. Quidam enim ex iis, qui cenſent eſſe culpam venialem variare ſitum, dicunt vxorem non teneri reddere. Quia non petitur debitum modo debito & naturali. Sic *Armilla, verb. Debitum, n.7.* Palacios *4. d.32. diſp. 1. f.712. caſu 10.* licèt non omnino apertè, dicit enim coniugi petenti modo non naturali, minimè teneri alterũ reddere: atque ita non exprimit num loquatur de modo omnino non naturali, an de ſolo non naturali quoad ſitum ac ratio quam reddit, ſcilicet, quia culpa eſt acceſſus, vtrũque modum comprehendit: & de vtroque in ea diſputatione egerat. Idẽ tenet *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 71. concl.4.* & videtur tenere *D. Anton. 3. parte, tit. 1. c.20. §.7.* vbi dicit coniugi quocumque fine petenti, modo naturaliter petat, teneri alterum reddere. Et clarè §. 3. dicit conſulendum eſſe vxori ne reddat viro petenti non ſeruato legitimo ſitu. Idem videtur ſentire *Lud. Lopez hoc eodẽ n. citatus.* ait enim non eſſe mortale ſic reddere, & fortè nec veniale, ſi timore ducta vxor reddat. Imò *Adrian. 4. q.14. de matrim. verſ. Pro huius ſuccincta*, ait teneri mulierẽ negare debitum viro petenti modo innaturali: ſubticet tamen qualiter modum non naturalem vſurpet. Et negari non poteſt hoc eſſe probabile, eo vel maximè, quia eſt probabile variationem ſitus eſſe culpam mortalem in petente. Quare bene dixit *Enriquez lib.11. de matrim. c.16. n.6.* vix teneri vxorem reddere viro ſuccubanti. Et ſubdit rationẽ *in comment. lit. S.* propter probabilem opinionem grauis culpæ. At probabilius mihi eſt teneri reddere. Ducor, propter doctrinam traditam hoc lib. diſp. 6. n.6. vbi dixi teneri coniugem reddere, quando exigens ſolam venialem culpam admittit. Quod expreſsè docet Petrus *de Soto lect.16. de matrim.* nam *§. Finem ſequitur modus*, ait variationem ſitus eſſe culpam venialem: & §. *vlt.* dicit quoties ſola eſt culpa venialis in petente, teneri alterum reddere. Idem videtur ſentire *Caiet. 2.2. q.154. a.1. circa ſolutionem ad 4. § Ad 2. de modo*, vbi opponens non eſſe vxorem ad talem concubitus *modum, id negat, dicitque vxorem eſſe ad omnem actum, ex quo ſequi poteſt generatio, quamuis actus modo naturali ſit principalis.*

Ad argumenta n. 2. propoſita reſp. ad 1. conſtat ex dictis n. præc. in fine. Ad confirm. dic modum eſſe innaturalem ſolùm accidentaliter, cùm non contrarietur principali fini matrimonij: nec tenentur coniuges curare omnimodam prolis certitudinem, vt probaui n.6. Ad 2. nego anteced. non enim eſt abuſus ſacramenti, nec eius ritus variatur, cùm actus coniugalis minimè ſacramentum ſit. Ad 3. fateor ſimilem beſtiis effici; cùm tamen id ſit in modo quodam accidentali, non conſtituit culpam lethalem. Ad 4. nego aduerſari infuſioni & receptioni ſeminis, vt conſtat ex dictis n.3. & illa variatio eſt accidentalis, at ſecundum ſitum, quare non excedit culpam venialem. Ad 5. *Pereira lib.8. in Geneſ. num.9. & 10.* optimè confutat quod eo in loco docet *Methodius*: vnde non fuit ea diluuij cauſa. Ad confirmationem negatur ea expoſitio; ſed *Gloſſa ordinaria & Nicolaus de Lyra* ibi explicant, quia fæminæ mutuo polluebantur, ſecummet concumbentes, ac maſculi cum maſculis: & eodem modo explicat *Gloſſa interlin. ibi.* 9

DISPVTATIO XVII.

Vtrum ſit culpa lethalis, quoties in actu coniugali, vaſe naturali omiſſo, innaturale vſurpatur, aut vtriuſque coniugis ſemen data opera non ſimul, vel extra legitimum congreſſum emittitur: aut ex impotentia ſuperuenienti extra vas effunditur.

SVMMARIVM

Quotuplex ſit quæſtio diſputanda, n.1.

Culpa lethalis eſt contra naturam, intra vas innaturale copula, num.2.

Quid in fæmina conſentienti, vel quando ſemen vult extra maritus effundere, n.3.

Quid

Quid ſi maritus velit ſodomiticè copulam inchoare, non animo conſummandi, niſi intra vas naturale? n. 4. refertur quædam opinio, & confutatur, n. 5.

Quid ſi in acceſſu coniugali vir in cogitatione alterius fœminæ, aut fœmina, alterius viri delectetur? n. 6.

An ſit mortale, quoties non ſimul coniuges ſemen conſultò effundunt? proponitur ratio dubitandi, n. 7. vbi iuncto n. 8. & 9. an ſit neceſſaria ad generationem ſimultanea effuſio.

Conſulendum eſt vt curetur ſimultanea effuſio, etiam ſe prouocando, num. 8.

Non eſt neceſſario: & coniux prius ſeminans non tenetur alium exſpectare, num. 9.

Quid ſi vir ſe prouocet ad prius ſeminandum? n. 10.

Num fas viro ſit continuare concubitum, vbi prius ſeminauit, vt fœmina ſeminet? n. 11.

Voluntaria ſeminis virilis aut fœminei fuſio extra vas, eſt mortalis, numero 12.

Quid, vbi parua eſt diſtillatio, aut ex naturæ feſtinatione? n. 13.

Quid de inuoluntaria ex tactibus conſurgenti: & obligatione ſemen receptum retinendi? n. 14. remiſſiuè.

An liceat in aliquo euentu gratia vitæ tuendæ procurare pollutionem: & quare nunquam liceat? n. 15.

Quid, ſi pollutio iam è lumbis deciſa ſit, vel fluere inceperit? n. 16.

An ſit mortale diſtillationem & commotionem notabilem procurare? num. 17.

Quando impotentia matrimonium ſubſequitur, & non eſt ſpes fore vt vir poſſit intra vas ſeminare, an liceat congredi? n. 18.

An liceant tunc tactus, & ſimiliter quando impotentia præcedit, ſed medicamentis, vt inciſione, auferri poteſt, quam vxor recuſat? n. 19.

Quid, vbi eſt ſpes fore vt aliquando poſſit vir intra ſeminare? n. 20.

Quid de impotentia ratione ſenectutis, & vbi vir credit fore vt illa vice non poſſit intra ſeminare, ſed extra? n. 21.

Quid ſi fœmina recipiat, minimè tamen ſemen retineat? n. 22.

Num continuo ſi ſemen ſoleat expelli damnanda ſit copula? n. 23.

Quid, vbi dubium eſt num impotentia ſeminandi intra vas, aut ſemen retinendi poſt matrimonium contingens, ſit perpetua? n. 24. Et quid, quando coniux poteſt coire ſed non ſeminare: vel fœmina non poteſt parere abſque periculo ſuæ vitæ vel prolis: vel quando non poteſt probari impotentia? n. 25.

1 TRIPLEX in hac diſput. inuoluitur quæſtio. Primò quando vas innaturale vſurpatur. Secundò, quãdo ſeminatio vtriuſque coniugis non eſt ſimultanea: vel data opera eſt extra vas legitimum. Tertiò, quando eſt extra, ratione impotentiæ.

2 QVÆSTIO I. An ſemper ſit culpa lethalis, vbi vaſe naturali omiſſo, innaturali coniuges abutuntur? Et quidem vbi in vaſe innaturali copula conſummatur, aut eſt animus conſummandi, manifeſta eſt ſodomia lethalis, peccatumque contra naturam. Quia aduerſatur fini naturali illius copulæ, qui eſt prolis generatio. Nec vxor ad ſimilem copulam, ſed ad ſolam copulam intra vas legitimum, vxor eſt.

3 Aliqui tamẽ id admittũt, (vt refert *Abulenſis c. 5. Matth. q. 224.*) vt verum ſit in viro agenti, ſecus in fœmina patiẽti. Quia non habet ſui corporis poteſtatem, ſed ſolus vir. Deinde, quia ſtat petentem reum eſſe culpæ, reddentem verò illius immunem. Verum tenendum eſt nullo modo licere vxori pati copulam ſodomiticam, aut effuſionem ſeminis extra vas: licèt aliàs mors ſibi comminata obeunda ſit. Quia ea copula eſt intrinſecè mala, peiorque fornicatione, quæ nullo timore poteſt honeſtari: nec eſt matrimonialis, quæ ſola licita eſt. Ita *Alenſis 2. p. q. 166. membro 3. ad 2. Abulenſis d. q. 224. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 3. Syluest. verb. Debitum, q. 4. init. Tabiena Matrimonium 3. quæſt. penult. Ledeſma 2. p. 4. q. 51. a. 6. propoſ. 5. Margarita confeſſ. 6. præcept. f. 86. pag. 1. Graffis p. 1. deciſion. l. 2. c. 81. n. 13.* Nec obſtat argumentum contrarium, quoniam vir non habet poteſtatem in vxoris corpus, ad quemcũque vſum, ſed ad ſolum vxoriũ intra vas legitimum. Hoc tamẽ libenter fatebor, ſi velit vir intra vas legitimũ copulam habere, quamuis tẽpore effuſionis ſeminis ſoleat membrũ retrahere, quo ſemen extra decidat, vxorem copulæ aſſentientem, minimè autem membri retractioni, liberam eſſe à culpa. Quia dat operã rei licitæ, debitũ legitimè exactũ reddẽs, & malitia viri eſt omnino extrinſeca, & aliena ab illo actu, nec vxor illi aſſentiens fit particeps, quin potius diſſentit culpæ.

4 Rogabis forſan, qualis culpa ſit, ſi vir volens legitimè vxori copulari, quo ſe excitet, vel maioris voluptatis captandæ gratia, inchoet copulam cùm ea ſodomiticã, non animo conſummandi, niſi intra vas legitimum, nec cum periculo effuſionis extra illud. Quæſtionem hanc tetigit *Nauar. l. 5. conſ. in vtraque editione, tit. de pœnit. & remiſ. conſ. 7.* & facilè ſe ab ea expediuit, dicens tantùm reperiri peccatum tactus cuiuſdam illiciti, nec teneri virum cõfiteri circumſtantiam ſodomiæ. Quare apertè ſolam venialem culpam in eo actu agnoſcit: nullamque reddit rationem. Et huic ſent. fauere videtur *Ouandus 4. d. 31. q. vn. propoſ. 3.* vbi ait omnem coitum libidinoſum excuſari inter coniuges, modò non ſit periculum extraordinariæ pollutionis. Atque probari poteſt. Quia quidquid coniuges efficiunt ſeruato ordine legitimo, non excedit veniale crimen: (vt diximus diſp. præc. n. 4.) vas autem ſeruari dicitur, quoties extra illud non effunditur ſemen: vt contingit in præſenti. Secundò, quia tactus hic, inſtar tactuum membri virilis cum manibus, aut vxoris cruribus, reliquiſque partibus, poteſt ad copulam coniugalem referri, nimirum, vt vir ea delectatione excitetur, aptiorque ad eam efficiatur: & eſto ad ſolam voluptatem referretur, eſſet culpa venialis, qualis ſunt ceteri tactus ita relati ad voluptatem.

5 Cæterum viris doctiſſimis à me conſultis viſũ eſt culpam eſſe lethalem ſodomiæ inchoatæ: idque meritò. Quia ille tactus nec ex ſe, nec ex tangentis intẽtione, poteſt ad actum coniugalem referri: eo quod medium improportionatum & alterius ordinis luxuriæ ſit. Sicut eſſe mortale diſtinctæ ſpeciei, inter ſolutos habẽtes animum intra vas debitum conſummandi. Atque hinc ſoluuntur facilè obiecta. Quoniam non dicitur vas legitimum ſeruari, quãdo vſurpatur illegitimum ad alterius luxuriæ ordinem tendens, licèt intra illud non conſummetur. Et ceteri tactus non ſunt media improportionata, nec alterius ordinis luxuriæ. Quare tactus hic reputatur inſtar aliorum inter coniuges, qui ad ſummum culpæ veniales ſunt.

Similiter eſſet culpa mortalis, ſi coniux in actu coniugali delectetur in alterius viri aut fœminæ cogitatione carnaliter dilectorũ. Quia eſt delectatio moroſa in obiecto lethaliter malo. Ita *D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 1. Syl. verb. Debitum, q. 2. fi. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19. paulò poſt princ.* Meritò tamen dicunt, carnaliter dilectorum: Quia ſi delectatio in nulla re turpi eſſet, ſed in ſola pulchritudine viri aut fœminæ, ac poſſet in cogitatione arboris pulchræ delectari, vt vel ſic ad actum coniugalem excitetur, nullam video lethalem culpam. Cùm delectatio in nullum turpe obiectum feratur, & ad honeſtum finem dirigatur. Non tamen eſt hoc alicui permittendum, ſed valdè diſſuadendum eſt ratione periculi. 6

QVÆSTIO II. An ſit culpa lethalis, quando data opera ſeminatio vtriuſque coniugis non eſt ſimul; aut ſemen extra legitimum congreſſum effunditur? Et videtur lethalem eſſe culpam, vbi cõſultò ſeminatio vtriuſque non eſt ſimul. Quia cùm ex ſemine maris & fœminæ vnum principium actiuum generationis conſurgat, vtrumque ſimul concurrere neceſſe eſt ne generatio impediatur; vt docent *Galenus l. 4. de vſu partium, c. 7. Petr. Mato l. de ſemine fol. 59. §. Intercedente.* Et ſaltem vbi vir prius ſeminat, quàm fœmina, impediri generationem, tradunt *Auicenna fen. 21. tertij l. de membris generationis, c. 7. de ſterilitate, verſ. Error autem accidens eſt.* Vbi *Iacobus de Partibus & Gentilis de Fulginio. Item Nicolaus Florentinus ſuper ſermone 6. c. 13.* 7

Prima tamen concluſio ſit. Sanum eſt conſilium, vt curetur ſimul vtrumque ſemen effundi: quare coniugi tardiori ad ſeminandum conſulendum eſt, vt ante concubitum tactibus venerem excitet, vt vel ſic poſſit in ipſo concubitu ſimul effundere ſemen. Ita *Caietanus 2. 2. quæſt. 154. art. 11. ad fi. dubio 5. Tabiena, verb. Luxurioſus quæſt. 6. §. 7.* & ratio eſt. Quia licèt ſemen mulieris non ſit ad generationem neceſſarium, multum tamen confert ad facilius generandum. Tum quia vis actiua ſeminis virilis in femineum agens, conceptum pulchriorem ac nobiliorem format. Tum etiam, quia fœminea matrix voluptate effuſionis ſeminis irritata ac incenſa, auidius virile 8

virile ſemen complectitur, Et fæmineum ſemen valde vtile eſſe generationi, ad idque à natura inſtitutū, vel ex eo conuincitur, quod natura nil fruſtraneum, ſed vniuerſa in finem aliquem referens agat. Cùm ergo veneream delectationem, eamque vehementiſſimam in fæminæ ſeminatione conſtituerit. Cuius manifeſtus teſtis eſt, ſedatio venereæ concupiſcentiæ ex illa in fæminis conſurgens, ſignum eſt euidens hanc ſeminationem à natura inſtitutam ad generationem, ſpecieique conſeruationem, ſi non vt neceſſariam, ſaltem vt vtiliſſimam.

9 Secunda concluſio. Non eſt neceſſe vtrumque coniugem ſeminare ſimul. Quare dum vir ſemen effudit, minimè tenetur fæminæ effuſionem expectare. Probatur, quia fæmineum ſemen nec eſſe neceſſarium, nec actiuè ad generationem concurrere, docent *Galen.* ſibi contrarius, *1. l. de ſanit. tuenda, c. 1. & l. 2. de naturalibus facult. ca. 3. Ariſt. l. 1. de generat. animal. c. 2. & l. 2. c. 3. Auicenna l. 9. de animalib. c. 1. Alb. Magnus l. 5. de animal c. vlt. Hugo Senenſis ſuper libros Tegni Galeni l. 2. ſuper §. Frigidū verò & ſiccum, textu* 1. & multi alij: & vniuerſa Theologorum ſchola (ſi Scoti ſectatores excipias) cum *D. Th. 3. p. q.* 31. *art. 4. ad* 3. Quod inde conſtat. Quia experientia teſte fæminæ omnino inuitæ, in balneiſque ſemen virile recipientes concipiunt: tunc autem minimè ſeminant, alias veneream delectationem maximam non poſſent non ſentire. Ergo cùm abſque eo ſemine, nedum vbi non ſimul, ſed poſt effunditur, generatio ſequatur, nullum præceptum conſtringit ad pariter effundendum. Nec obſtat id generationi conuenientius eſſe. Quoniam non tenentur coniuges conuenientiorem ac faciliorem generandi viam eligere, ſed ſatis illis eſt, ſi generationi non obſtent, iuxta dicta diſp. præced. nu. 6. Et ideo hanc concluſionem tenet *Enriquez libr.* 11. *de matrim. c.* 16. *num.* 7. *fine.*

10 Hinc deducitur minimè culpæ lethalis reum eſſe virum tactibus irritantem venerem, ſcientem ſe ob id præmaturius fæmina ſeminare. Quia concurſus vtriuſque ſeminis minimè ad generationem deſideratur, vt num. præcedenti probauimus. Sic viri ſapientiſſimi è Societate Ieſu, & *Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 15. *n.* 3. dicens ſic ſenſiſſe DD. Complutenſes hac de re conſultos.

11 Tertia concluſio. Marito fas eſt copulam continuare, vbi ipſe ſemen effudit, donec fæmina ſeminet. Quia hoc pertinet ad completam copulæ vxoriæ conſummationem. Sic *Caietan. Tabiena, n.* 8. *relati Graffis part.* 1. *deciſ. l.* 2. *cap.* 82. *n.* 15.

12 Quarta concluſio. Voluntaria ſeminis effuſio extra vas, aut is modus congrediendi, ex quo illa ſequatur, eſt manifeſtum ſcelus mortale contra naturam. Quia aduerſatur fini generationis naturali, ad quam natura ipſa ſemen deſtinauit. Quæ ratio in virili ſemine, vtpote omnino ad generationem neceſſario, manifeſtè locum habet. Sed idem eſt dicendum de fæminea pollutione voluntaria: illius enim ſemen à natura ordinatum eſt ad generationem, aut tamquam neceſſarium, iuxta vnam opinionem: aut ſaltem iuxta veriorem, tāquam vtiliſſimum, & valdè ad illam conferens, vt probaui n. 8. Inſuper concluſio hæc conſtat ex *c.* 38. *Geneſ.* vbi refertur Onam Iudæ filium à Deo interfectum eſſe, remque deteſtabilem feciſſe, fundendo ſemen extra vas vxoris fratris ſui, quo prolis generationem impediret.

13 Et hoc quidem accipiendum eſt, ſiue in toto actu coniugali, ſiue in parte, aut in illius fine, totum ſemē aut pars illius extra vas fundatur. Ita *Caiet. 2. 2. q.* 154. *a.* 1. *circa ſolut. ad.* 4. *§. Ad ſingula autem.* Quod tamen temperare oportet. Nam excuſari poteſt vir à culpa, ſi præter intentionem, dum legitimè congredi conatur, ex feſtinatione quadam ſemen extra effundit: etiam ſi metu aliquali ſic effundendi acceſſerit. Quia id non vitio, ſed naturæ feſtinationi tribuendum eſt. Ita *Sotus* 4. *d.* 31. *q. vn. a.* 4. *ad fin. Barth. à Ledeſma diffic.* 28. *de matrim. dubio. vlt concl.* 1. *Lud. Lopez.* 1. *p. inſtr. c.* 79. *fin. &* 2. *p. de matrim. c.* 45. *f.* 1105. *col.* 2. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 49. *a.* 6. *dub.* 2. *concluſ.* 3. *Graffis.* 1. *p. deciſ. lib.* 2. *c.* 82. *n.* 14. *Manuel* 1. *to. ſum.* 3. *edit. c.* 243. *n.* 20. *Vega* 1. *t. ſum. c.* 78. *caſu* 7.

14 De pollutione autem inuoluntaria ex tactibus inter coniuges conſurgenti: dicam hoc libr. tota diſp. 45. atque de obligatione ſemen acceptum retinendi dicam diſput. 20. num. 3. & 4.

15 Quinta concluſio. Quamuis licitum ſit manum, teſticulos, aut quoduis aliud membrum ſibi amputare, vbi id ad vitam tuendam deſideraretur: at pollutionem procurare, numquam poteſt licere, etiam mediis aliàs licitis, vt pharmacis, nec id aliquo bono fine poteſt honeſtari, licèt omnino ad vitam præſeruandam neceſſarium ſit. Concluſio ab omnibus amittitur: at eius rationem aſſignare eſt difficillimum. Communiter ea traditur. Quia cùm cætera membra ad ipſius indiuidui bonum & incolumitatem natura deſtinarit, adminiſtrationem ipſorum indiuiduo conceſſit, vt ipſa amputare poſſet, non liberè tamquam ſi dominus eſſet, ſed vbi neceſſitas ac ipſius incolumitas id poſtularet, more legitimi ac fidelis adminiſtratoris. Seminis autem, vtpote à natura inſtituti, non ad ipſius indiuidui bonum, ſed ad ſpeciei conſeruationem medio coniugali congreſſu nullatenus dominium aut adminiſtratio ipſi homini conceſſa ſunt: ac ſubinde eius effuſionem extra coniugalem copulam in nullo euentu procurare poterit. Quamuis autem hæc ratio communis ſit, non omnino placet. Primò, quia generationi deſeruire cum propriæ ſalutis notabili detrimento, nedum cum vitæ periculo, nemo obligatur, etiam altero coniuge debitum petente, vt dicemus hoc l. diſp. 24. n. 2. Non ergo, ne fruſtretur generatio, aſtringitur homo ad ſemen retinendum cum vitæ iactura. Secundò, quia nemo negabit fas eſſe ſirupum accipere ſemen reſoluentem in ſanguinem, aliumve humorem aliis viis expurgandum, ne æger omni medio ad ſalutem præſeruādam corporis deſtituatur: at generationi æquè obſtatur ac nocetur reſoluendo ac expellendo ſemen. Accedit, licere ob indiuidui bonum amputare ſibi teſticulos, generationi neceſſarios, cùm tamen in eo euentu prorſus generatio impediatur: à fortiori ergo licebit, ſemel vel iterum generationem impedire, effundendo ſemen, vt vitæ propriæ conſulatur: eo vel maximè, quod vita amiſſa prorſus generandi potentia extinguatur. Tertiò, quia magis accedit generationi perfectæ fœtus nondum animatus, quam ſemen: cum tamen expulſio illius licitè procurari poſſit, vbi ad matris ſalutem deſideraretur: vt probauimus hoc libr. diſp. 20. num. 9. Et confirmatur, quia ſemen eſt pars ipſius indiuidui, ſicut fœtus eſt pars ventris: atque ita non eſt cur negetur adminiſtratio illius, ſicut huius conceditur ob bonum totius. Quartò, quia quod ipſa natura diſponente naturaliter efficitur, ſi ratione fiat, nullus eſt abuſus: motus enim ille naturalis auctori naturæ tribuitur: ſed non obſtanti generationis damno, natura ſæpe, quo ſe exoneret, ſemen expellit: licebit ergo ipſam medicamentis ad id adiuuare. Et confirmatur, quia fas eſt iudici latronem, ſuſpendenti opem ferre, idque curare: eo quod actio illa ſuſpendendi licita ſit. Cur ergo actionem virtutis expulſiuæ ſemen nociuum expellentis, quæ naturalis eſt, & cōſequenter bona adiuuare medicinis nefas erit? Hæ rationes me valde vrgent, vt cenſeam non eſſe legitimam rationem communiter traditam: atque ita legitimam rationem eſſe cenſeo, cur in nullo euentu, & vbi ad vitam tuendam neceſſarium eſſet, liceat ſeminis effuſionem procurare. Quia adeò vehemens in ſeminis emiſſione delectatio ſentitur, vt illam, teſte *Abulẽſe c.* 5. *Matth. q.* 184. *ad* 1. homines tamquam ſummum bonum proſequantur, illique veluti ſuæ felicitati adhæreant. Quare ob id natura in omni euentu ipſius adminiſtrationem homini denegauit: ea enim in aliquo caſu conceſſa, euidentiſſimum ſubeſſet periculum, vt homo à paſſione libidinis excæcatus, paſſim ſibi perſuaderet cauſam effundendi iuſtam adeſſe, atque ita ſemen prodigere, indeque fornicationes, adulteria, aliaque innumera luxuriæ vitia ad-

uerſus

uerſus commune bonum pullularent. Quibus vt obuiaret natura,merito ac iure optimo prædictam adminiſtrationem negauit, non obſtanti vitæ indiuidui periculo: quæ bono communi cedere debet, illique poſtponenda eſt. Non ſic autem contingit conceſſa cæterorum membrorum ob totius bonum adminiſtratione: dolor enim maximus ex ipſorum amputatione conſurgens, coercebit à neceſſaria,nedum à prodiga ipſorum adminiſtratione: vnde concludo legitimam rationem cur pollutio voluntaria ſit vitium contra naturam, eſſe, quia aduerſatur generationi ad quam natura ſemen deſtinauit: non autem ea eſt legitima, cùm in nullo euentu permiſſa ſit:ſed quia omnino eſt denegata homini, ſeminis extra matrimonij copulam adminiſtratio, ob commune bonum, ad occurrendum periculis ex ea adminiſtratione conceſſa orientibus. Et hac ratione propoſita,facilè diluuntur obiecta, ea enim omnia probant generationis damnum minimè obeſſe, quin aliquando liceret ob totius incolumitatem,ſeminis effuſio: niſi obſtaret vehemens periculum ſemen prodigendi, aliorumque vitiorum, ob vehementem delectationem.Atque ideo quamuis cæteris expulſiuis virtutibus opem ferre medicinis,& aliis modis licitis, ad ſuas actiones naturales perficiendas, fas ſit:huic tamẽ nefas eſt. Tandem accipe rationem à poſteriori, ad probandum numquam licere procurare ſeminis effuſionem. Quia minus inordinatus eſt vſus ſeminis in fornicatione, quàm in pollutione,quæ grauius peccatum eſt, & contra naturam, & tamen in nullo euentu ille licèt. Nemineḿque huic concluſioni aduerſum inueni. *Altiſiodor.* enim falsò citatur pro contraria ſententia *lib.2.ſuæ ſum.tract.28. c.2.q.2. incidenti*: id enim non dicit,ſed licere medicinis impedimenta virtutis generatiuæ auferre,licèt inde præter intentionem ſequatur pollutio, de qua re dicam hoc lib.9.diſp.45.n.10.

16 Hinc deducitur non licere cooperari ad ſeminis iam è lumbis deciſi effuſionem, quamuis retentio ſaluti corporis graue detrimentum allatura ſit. Quia verè eſt ſeminis adminiſtratio, & fluxus illius procuratio, & non ſolum pati.Licebit tamen vbi pollutio eſt in naturali fluxu, in ſomniſque cœpit, illam non impedire ob morbi periculum,ceſſanti periculo conſenſus in delectationem. Vt bene docent *Gerſon tract. de pollutione diurna, alphabet.38.lit.I.in 12.propoſ.Sotus* 4.d.12.q.1.art.7.*verſ.Vnde ad argument.Cordub.l.3.quæſtionar.q.23.fin. Lud. Lop.1.p.inſtruct. c.74.§.Accedit ad hoc,Emmanuel Sa ſum.verb. Luxuria, verſ. cæptam in ſomno,Vega tom.2.ſum.c.67.caſu* 1. Quia id non eſt procurare, ſed pati emiſſionem ſeminis, quæ non impeditur à patiente, ne corruptus ille humor noceat.Imò expedit communiter tũc manibus quietis,non hic vel illic tangendo,ſigno crucis ſe munire,& Deum attentè ac feruenter orare, ne permittat lapſum in eam delectationem.Ita *Gerſon illo alphab.38.lit.G.propoſ.8.* Adde idem eſſe vbi pollutio cœpit culpa patientis, ſi enim in ipſo fluxu præteritæ culpæ eum pœniteat, non tenetur fluxum reprimere, quia iam pœnitentia interrupit actionem præteritam,nunc autem ſolum patitur.

17 Imo procurare notabilem ſpirituum vitalium deſeruientium generationi, & ſeminis effuſioni, commotionẽ per media etiam aliàs licita, crederem eſſe mortale. Quia talis alteratio & commotio eſt inchoata quædam pollutio, & ad pollutionis conſummationem eſſentialiter ordinatur. Idem cenſeo de procuratione notabilis diſtillationis: quia talis diſtillatio notabilis eſt per ſe coniuncta cum notabili ſpirituum vitalium commotione.

18 QVÆSTIO III. An quando vir poſt matrimonium in eam impotentiam incidit, vt intra vas fœmineum ſeminare nequeat:vel fœmina ita arcta effecta eſt,vt ſemen recipere non valeat, vel receptum minimè retineat, liceat illis coniugalis acceſſus cum illius externæ ſeminationis periculo? Primò dico,ſi de poteſtate ſeminandi intra vas, ſiue ex viri imbecillitate,aliove morbo, vt quia membro virili truncatus eſt,aut foramen habet in ſuperiori membri parte, qua vrina ſemenque exeunt (vt his diebus de hoc caſu conſultus fui) aut ex ſuperuenienti fœminæ arctitudine, prorſus deſperatum ſit, nequaquam licitus erit coniugalis acceſſus cum hoc periculo. Quia copula coniugibus permiſſa eſt ſolum intra vas legitimum: ergo vbi hæc eſt impoſſibilis,non licebit.Ita expreſsè colligitur ex *Caietan.2.2.q.154.a.1.circa ſolut.ad 4.§.Ad 2.vero caſum*,vbi hoc licere admittit, vbi impotentia eſt temporalis, ſubeſtque ſeminandi intra vas ſpes,& docent *Sotus 4.d.34.q. vn.a.2.ad fin.corp.verſ.Ex quo fit,Enriquez lib.11.de matrim.c.15.n.4.in cõment.lit.N.Lud.*Lop.1.*p.inſtruct.c.79.ad fin.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.243.num.9.Vega 1.tom.ſum.c.78.caſu* 7.idem videtur expreſsè tenere *Maior.4.diſt.34.qu.1.col.3. immediate ante verſ. Dubitatur,* dicens licere petere & reddere, dum impotentia eſt dubia : quod adſit probabilis ſpes cognoſcendi, ergo ſentit contrarium ea ſpe ceſſante.

Secundò dico,his coniugibus licitos eſſe tactus,ſi pollutionis periculum abſit. 19 Conſtat, quia ſunt veri coniuges, talibus autem copula & tactus permiſſa ſunt:& licèt ad copulam coniugalem tamquam impoſſibilem eos referre nequeant,at poſſunt ad concupiſcentiam carnis ſedandam, & ad amoris mutui ſigna præbenda. Ita colligo ex *Soto nu.præced.relato*,vbi hos tactus quando adeſt pollutionis periculum damnat, & colligo ex doctrina aliquorum docentium virum ducentem fœminam arctam, cui per inciſionem ſubueniri poteſt quam ipſa renuit, poſſe eius amplexibus aliiſque tactibus frui,abſque pollutionis periculo,eò quòd legitimum eſt matrimonium, quamuis copula impoſſibilis ſit, dum ipſa inciſionem refugit. Hi ſunt *Angles floribus 1.de matrim.q.8.de impediment.matrim.a. 1.poſt.1.difficult.dub.9.Lud.Lopez,Manuel,Vega num.præced. allegati.Cañedo,ſum.ſacram.de matrim.c.5.n.37.*quod & veriſſimum eſt.Cùm igitur in noſtro caſu legitimum etiam conſiſtat matrim.erunt liciti tactus.

Tertiò dico, vbi probabilis ſeminandi intra vas ſpes 20 ſubeſt, licitum eſt ad id conari, quamuis per accidens, ac præter intentionem,extra vas ſemen effundatur.Conſtat, quia coniux ille operam dat rei licitæ, procurans copulã ſibi poſſibilem ac permiſſam, & præter intentionem ſequitur externa illa effuſio.Secundò,quia *c.Laudabilem, de frigid.& malef.* conceditur triennalis experientia coniugibus dubitantibus num impotentia perpetua ſit,ac ſubinde an matrimonium valuerit:& tamen illo ſpatio conſtat aut ſemper aut ſæpe fore, vt ſemen extra vas decidat: & ſtante tali periculo eſt licitum conari ad copulam, iureque approbatur. Quia,eo manenti dubio coniuges ius habent in matrimonio perſeuerandi, idque impedimentum inueſtigandi,quod fieri ſufficienter nequit, niſi operi coniugali vacando. Fortius ergo in noſtro caſu id licebit,vbi valor matrimonij certus eſt, ac proinde certius & fortius ius coniuges habent coniugali copulæ vacandi, experiendique num impotentia illa ſeminandi intra vas perpetua ſit.Ita docet *Caietanus*.quem nu.18. retuli,& refert accidiſſe cuidam, vt per multos annos intra vas effundere ſemen minimè potuerit, ac ſex annis tranſactis potuiſſe,& interim ait conando minimè deliquiſſe. Idem *Nauarrus ſum.c.22.n.60.& c.Conſideret,in princ. n.84.de pœnitentia,d.5.Enriquez lib.11.de matrim.c.16.n.7.& c.15.n.4. in comment.lit.N.Manuel,Lud.Lop.Vega,* quos retuli n.18. & apertè colligitur ex *Soto ibi citato*,quia dum ait hunc nõ poſſe conari, temperat, modò legitimè certus ſit ſe non poſſe intra vas effundere. Quanto autem tempore experiri poſſit,dicam n.24. Hoc autem verum eſt, licèt vix maritus, aut ratione ſuæ impotentiæ aut fœminæ arctitudinis, poſſit intra vas ſeminare. Quod probant rationes adductæ:affirmatque *Enriquez lib.11.de matrim.c.16.n.7.* Et quamuis *Palac.* 4. *d.34.q.1.col.* 14. dicat huic dubitanti de impotentia licere reddere non tamen petere, iuxta *ca. Dominus de ſecundis nupt.* At dic vtrumque licere in hoc dubio,vt probaui l.2.diſp.41.nu.53.ad primum 2.ſententiæ,l.7.diſp.103.fine.

Hinc deducitur, quid dicendum ſit de ſenibus, qui- 21

bus vires poteſtaſque ſeminãdi intra vas deficiũt, ſi enim conſtat impotentiam eſſe perpetuam, tactibus citra pollutionis periculum vti poterunt, iuxta dicta n.21. non autem copula cum eo periculo fundendi ſemen extra, iuxta dicta num.21. ſi autem ſubſit aliqua ſpes intra ſeminandi, aut aliquando, licèt vix intra ſeminent, licebit copula vti cum eo periculo, iuxta dicta n. præc. Et quamuis vbi non conſtat impotentiam eſſe perpetuam, ſibi vir perſuadeat fore vt illa vice, qua congreditur, non poſſit intra vas ſeminare, poteſt depoſita conſcientia accedere ad vxorem. Tum, quia certus eſſe nequit, fieri enim poterit, vt præ voluptate coitus, membrum vires aſſumat, erigaturque, atque ita poſſit vas penetrare, & intra effundere. Tum etiam, quia vir potens intra ſeminare, cui licitum eſt conari, iuxta dicta n. præced. in fine, frequenter ſibi id perſuadebit, grauiſſimiſque vrgebitur ſcrupulis, ac in magnas anguſtias redigetur, ſi tunc ſibi congredi nefas ſit.

22 Idem videtur prima fronte dicendum, vbi fæmina intra vas receptum ſemen retinere non poſſet, ſed prorſus expelleret, nec ſpes retinendi ſupereſſet. Quod perinde ſit ſemen intra vas non recipere, ac receptum non retinere. Cum fine ſuo in vtroque caſu fruſtretur matrimonium. At cenſeo tunc nullatenus interdicendum coniugij vſum, ſed idem de his dicendum ac de coniugibus verè potentibus. Quod perfecta copula coniugalis habeatur intra vas atque per accidens eueniat ſeminis legitimè recepti expulſio.

23 Nec quamuis tunc diceremus illicitum eſſe coniugij vſum, damnandi eſſent coniuges, quamuis id ſemper accidat. Quia ſæpe matrix retinet neceſſarium ſemen ad generationem, ſuperfluo expulſo, vt dixi diſp. præc. nu. 5. Ita docent *Manuel & Vega, quos n. 20. retuli*, *Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 79 §. Dubio, de quo ſum rogatus.*

24 Tandem rogabis, quanto temporis ſpatio liceat conari ad copulam, & experiri, vbi dubium eſt de prædicta impotentia? Breuiter dic, tamdiu id licere, quamdiu eſt probabilis ſpes ſeminandi intra vas, vt bene docet *Enriq. l. 11. de matrim. c. 15. n. 4. in Comment. lit. N.* & colligitur ex DD. citatis num. 22. qui nullam aliam temporis moram præſcribunt, niſi dum eſt ſpes: & *Caietan.* vt ibi retuli, quem omnes alij allegant ac ſequuntur, dicit impotentem qui per ſex annos expertus fuit, & tandem potuit, eo medio tempore conando ad copulam minimè deliquiſſe. Quando autem non eſſet ea probabilitas, ſed omnibus circumſtantiis conſideratis eſſet omnino dubium de impotentiæ perpetuitate, nullam aliam certiorem moram præſcribere poſſumus, quam eam, quæ præſcripta eſt *c. Laudabilem, de frigid. & maleſ.* nempe, vt triennalis experientia concedatur. Et quamuis in eo caſu ſermo ſit, vbi eſt dubium de impotentia præcedenti matrimonium, & conſequenter de eius valore: in præſenti autem certum ſit matrimoniũ, & ſolum dubitetur de impotentia ſuperuenienti: cum tamen vtrobique dubitetur de impotentiæ perpetuitate, in priori caſu ad dirimendum matrimonium omnino, in poſteriori autem ad diſſoluendum ſolum quoad copulam, meritò legitima ac ſufficiens illo triennij ſpatio capietur experientia in vtroque caſu, perpetuane ſit impotentia an temporalis. An verò idem tempus in ſenibus expectetur, dixi l. 7. diſp. 108. n. 21.

25 An potentibus coire, ſed non ſeminare; vel non potenti parere abſque periculo propriæ vitæ aut prolis, vel quando nequit probari in foro externo impotentia coniugis, liceat copula, dixi l. 7. diſp. 102. à n. 6.

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm abuſus vxoris contra naturam, ſiue ſodomiæ ſiue ſolius molliciei culpam admittendo, ſit grauior culpa quàm inter ſolutos, habeatque circumſtantiam adulterij neceſſariò confitendam?

SVMMARIVM.

Proponuntur argumenta ſuadentia non eſſe adulterium: aut ſat eſſe fateri acceſſum ad coniugatam in genere, n. 1. & 2.
Num ſit grauior culpa cum vxore, quam cum alia ſoluta aut coniugata? num. 3.
Cum vxore eſt vtrimque adulterium, & neceſſariò fatendum, n. 4.
Non ſatis eſt fateri acceſſum ad coniugatam in genere, n. 5.
Soluuntur argumenta, n. 6.

1 VIDETVR nullam eſſe adulterij culpã & leuius peccatum eſſe abuſum talem propriæ vxoris, quàm ſolutæ. Primò, quia cum propria vxore ſolum peccatur quoad modum, cum ſoluta autem eſt peccatum quoad modum & ſubſtantiam, cùm inter ſolutos nulla detur in corpus poteſtas. Secũdò, quia nulla adeſt hic adulterij circumſtantia: vt conſtat ex *D. Ambroſ. l. de Patriarch.* & habetur *c. Nemo ſibi 32. q. 4.* ibi, *Nec hoc ſolum eſt adulterium. cum aliena peccare coniuge, ſed omne quod non habet poteſtatem coniugij.* Quem locum *Gl. ibi, verb. Sed omne, & Vincent. in ſpeculo doctr. 2. tom. lib. 10. c. 37.* explicant ſic, id eſt, omne id quod committitur cum non ſua coniuge. Idque conſtat ex adulterij definitione, quam tradunt *Gelaſius* Pont. *c. Lex illa, ad fin. 36. q. 1. & D. Th. 2. 2. q. 154. a. 8. corp.* eſt alieni thori violatio. In præſenti autem nil fit cum aliena coniuge nec alienus thorus violatur. Et confirmatur, quia adulterium eſt contra bonum fidei matrimonij: acceſſus autem ad ſuam extra vas legitimum non opponitur fidei matrimonij. Quod inde conſtat. Nam fides hæc, duo includit: alterum, vt coniuges ſibi mutuo debitum reddant. Alterum verò, ne alij commiſceantur, vt docent *D. Th. 4. d. 31. q. 1. a. 2. corp.* vbi *Palud. q. 1. a. 3. n. 8. Sotus q. vn. a. 2. immediatè poſt 3. concl. in ſol. ad 1.* & omnes. At hic maritus non cõmiſcetur fæminæ non ſuæ, nec debitum ab vxore legitimo modo exactum negat: vt ſupponimus, quod ſi negaret, eſſet ex hac parte iniuſtitia, non tamen adulterium. Tertiò, quia vxor conſentit acceſſui illi extra vas: ac proinde nulla erit iniuſtitia. Cùm ſcienti & volenti non irrogetur iniuria, *reg. Scienti 27. de reg. iuris in 6.* Adulterium verò ſpecies quædam iniuſtitiæ eſt.

2 Deinde eſto circumſtantia ſit ſpecialis ac neceſſariò confitenda. *Videtur ſatis eſſe explicare acceſſum contra naturam cum coniugata in genere. Quia grauitas adulterij, ſi adſit in tali acceſſu ad vxorẽ, iam explicatur;* dum coniugatus fatetur ſe ad coniugatam quandam acceſſiſſe: & ſi dicas, leuius aut grauius eſſe cum propria vxore, hæc maior grauitas aut leuitas, non eſt talis, vt in aliam ſpeciem adulterij trahat, nec videtur ita notabiliter augens aut minuens, vt ſit neceſſariò detegenda. Quod ſi dicas, fatendo adulterium cum coniugata in genere, explicari iniuſtitiam erga illius virum, qualis non eſt cum propria vxore aſſentienti. Huic obiectioni facilè occurram, ſi acceſſus ille cum propria vxore ſit ipſa renitenti: vel explicetur cum coniugata in genere, viro illius conſentienti. Si demum dicas, habere ſpecialem circumſtantiam cum vxore: quia ſpeciali præcepto vir tenetur illam corrigere: quod non præſtat, imò ad malum incitat. Satis hæc circumſtantia explicaretur, ſi vir fateretur ſe ab vxore conſenſum petiiſſe.

3 His tamen non obſtantibus, primo dico, grauius eſſe peccatum hoc abuſus vxoris extra vas legitimum, abuſu ſimili inter ſolutos. Sententia eſt expreſſa *D. Auguſtini de bono coniugali, c. 11. to. 6. & de adult. coniugiis,* & refertur *cap. Adulterij, 32. q. 7. Gloſſa c. Quicquid, 32. q. 2. verb. Ab adulterio, fin. Abulenſ. c. 5. Matth. q. 225. Soti 4. d. 31. q. vn. art. 4. ad finem, verſ. Appendix autem,* Petri de Ledeſ. *de matrim. q. 49. a. 6. dub. 2. poſt 1. concl.* & rationem reddam n. ſequenti, vbi probo eſſe adulterium, cum tamen inter ſolutos ſit ſimplex peccatum contra naturam. Nec obſtat *Nauar. l. 2. conſ. in vtraque edit. t. 1. de iudiciis, conſ. 1. n. 1.* aſſerere paulò minus grauem eſſe congreſſum hunc cum vxore, quàm cum alia. Nam ſi intelligat, quam cum alia coniugata: verum dicit, propter iniuriam quæ irrogatur illius viro: ſi verò intelligat de alia ſoluta, intelligendus eſt, vt ſecundùm quid ſit leuior. Quia acceſſus ad ſolutam eſt culpa quoad modum & ſubſtantiam rei: ad vxorem verò, ſolum quoad modum. At abſolutè & ſimpliciter eſt grauior. Quia cum vxo-

vxore, vltra peccatum contra naturam, eſt duplici ex parte adulterium, nimirum, ex parte viri & ex parte vxoris: cum ſoluta autem, eſt adulterium ex parte ſolius viri.

4 Secundò dico, vltra peccatum contra naturam eſſe adulterium tam ex parte viri, quàm ex parte vxoris conſentientis: ac ſubinde vtrumque teneri confiteri circumſtantiam vtramque adulterij. Sic colligitur ex *Soto & Petro de Ledeſma, n. præced. relatis*, dicunt enim acceſſum hunc eſſe contra matrimonij fidem. Et ratio eſt, quia neuter coniux ſeruat alteri ſuum corpus caſtè, quod ad bonum fidei pertinet: non enim eſt côiux ad illum actum, ſed ad naturalem: vt rectè obſeruat *Caiet. 2. 2. q. 154. a. 1. in ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem obiecta*: ac conſequenter talis actus perinde eſt ac cum alieno côiuge geſtus. Et confirmatur, quia hoc apertè voluit *D. Ambroſ. n. 1. relatus*, vocans adulterium, non ſolum alienam coniugem cognoſcere carnaliter, ſed quidquid poteſtatem coniugij non habet. Quaſi dicat, omne id, ad quod poteſtas corporum per matrim. conceſſa minimè ſe extendit, adulterium eſſe, talis autem eſt copula extra legitimum vas, cum proprio coniuge. Nec refert ne adulterium ſit conſenſus vtriuſque coniugis: ſicut adultera eſſet copula coniugati cum ſoluta, de conſenſu vxoris habita. Quia bono fidei, ad quod per matrimonium aſtringuntur coniuges, cedere nequeunt.

5 Vltimò dico, non ſatis eſſe fateri adulterium cum coniugata in genere, ac peccatum contra naturam, ſed explicandum eſſe admiſſum fuiſſe cum proprio coniuge. Ducor, quia ſi explicetur cum coniuge in genere, manifeſtatur iniuſtitia aduerſus illius coniugem, cum tamen nulla talis ſit: nec eſſet ſimilis culpa, ſi cum propria coniuge renitente: quia vltra adulterium adeſſet tunc raptus ſpecies, quæ tamen ſubticetur. Nec ſatisfit dicendo, cum conſenſu viri alienæ vxoris cognitæ: quia oporteret etiam explicare conſenſum propriæ, ne detegatur iniuſtitia falsò aduerſus illam: Quod ſi hic ſimul explicaretur, confiteretur vtique coniux plura peccata, quàm reuera admiſerit. Cùm fateatur cooperationem conſenſui alieni viri, alienæque vxoris, & propriæ, cum tamen ſoli propriæ vxoris peccato cooperatus ſit.

6 Ad argumenta n. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic concludere ſecundùm quid eſſe grauius peccatum inter ſolutos, vt explicui n. 3. fin. Ad 2. dic eſſe adulterium, opponique bono fidei, nam cum ille non ſit vſus coniugis, vt coniugis, dicitur reuera thori illius violatio; ac perinde acceſſus ad alienam fæminam: vt explicui num. 4. Ad confirm. conſtat ex proxima ſolutione. Ad 3. dic eſſe iniuſtitiam aduerſam bono fidei, ad quod per contractum matrimonij coniuges adſtricti ſunt: nec proprio conſenſu poſſe eos hoc iure cedere, vt explicui nu. 4. fin. Ad argumenta n. 2. propoſita conſtat ex dictis n. 5. vbi probaui omnes illos fatendi modos eſſe inſufficientes.

DISPVTATIO XIX.

An ſit culpa lethalis, ſiue coniuges, ſiue ſoluti à copula inchoata deſiſtant ante vtriuſque ſeminationem, maximè ſi alter ſeminarit?

SVMMARIVM.

Refertur duplex opinio, n. 1. & 2.
Quando ſit licitum, & quando culpa, & qualis, ſi vir fæmina non ſeminante, nec ſeminandi periculum patiente, de eius conſenſu ante conſummationem ſe retrahat à copula incepta, n. 3.
Quid, ſi iam fæmina ſeminarit aut ſeminandi periculum ſubeat, n. 4.
Quid, ſi è contra vir ſeminauit, & fæmina non ſeminet, ſed ſe retrahat, nitaturque non ſeminare, n. 5.
An vbi ſola fæmina ſeminauit, poſſit vir ſe retrahere, ſi aduertat ſibi mortis periculum imminere, ſi ſeminet: vel quia ſuperuenit hoſtis aut fera, n. 6. & quid, ſi alij ſuperueniant? quamuis eſſet periculum vt vir extra vas effunderet.
An in coitu fornicario ſi fæmina iam ſeminauit, vel ſit periculum ſeminationis, teneatur vir non deſiſtere donec ſeminet: Vel poſſit fæmina ſe retrahere, quando vir vult ſeminare? & quid, ſi violenter cognita ſit, num. 7.
An fornicans qui ſemen aptum generationi non effundit, vt contingit eunuchis, admittat duplex peccatum, n. 8.
Quid, ſi vir vxore diſſentiente non ſeminet, n. 9.
Soluuntur argumenta, n. 10.

Qvidam aſſerunt culpam eſſe lethalem ſi vir à copula incepta ante ſeminis effuſionem deſiſtat cum effundere poſſit. Ducuntur, quia impeditur generatio, ad quam copula ſuapte natura ordinatur: fruſtrare autê copulam coniugalem ſuo fine, obſtando generationi, culpa lethalis eſt. Secundò probat *Sylu.* Quia tactus impudici inter coniuges, animo non perueniendi ad copulam, ſunt mortales, nedum clauſtra pudoris eo animo penetrare. Ita docent *Sylu. verb. Debitum q. 7.* addens omnino à ratione deuiare oppoſitam ſententiam, *Graffis p. 1. deciſion. l. 2. c. 82. n. 16. Petrus à Ledeſ. de matrim. q. 49. a. 6. dub. 2. concl. 4. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 4.* Temperant verò *Sylu. Graffis & idem Enriquez c. 16. n. 7. ad fin.* niſi ante fæminæ ſeminationem vir ſe retrahat, non animo generationi obſtandi, ſed ex cauſa iuſta, ne ſaluti noceat ſeminis effuſio. 1

Alij verò in alio ſunt extremo, docent enim etiam vbi vxor ſeminauit, non eſſe contra naturam, nec lethale crimen, virum ante ſeminis effuſionem recedere; niſi vxor iure coniugij ſemen exigat: vel ſit in illa periculum conſentiendi pollutioni voluntariæ. In priori enim caſu eſſet mortale contra iuſtitiam: in poſteriori verò contra charitatem. Ducuntur primò, Quia ſicut vir non tenetur vitare in ſe pollutionem inuoluntariam, ſed tantum eam non procurare: ita non obligatur ad inuoluntariam vxoris pollutionem, & diſpendium ſeminis ipſius euitanda. Secundò, quia ſi poſt coniunctionem, fæminæque ſeminationem, aduertat vir ſibi imminere lethalem morbum, ſi ſeminet, non tenetur: at ſi eſſet contra naturam tunc non ſeminare, teneretur vtique: ſicut ob nullum vitæ diſpendium licet illi fornicari. Tertiò, quia ſi eſſet contra naturam, teneretur fornicans, vbi iam fæmina ſeminauit, copulam conſummare: cum hîc occurrant duo mala, quorum alterum neceſſariò eſt eligendum, nempe, ſi ſeminet, eſt fornicatio contraria bono prolis, quæ malè educabitur: ſi autem non ſeminet, eſt contra naturam, in totale fæminei ſeminis diſpendium, & conſequenter prolem deſtruit, & hoc ſit grauius. Nam ex duobus malis ſic occurrentibus, minus eligendum eſt, *c. Duo mala, & c. Nerui, 13. d.* & latius explicui l. 2. diſp. 42. num. 45. At abſurdiſſimum dictu videtur teneri illum fornicationem conſummare. Non eſt ergo contra naturam vxore ſeminante virum minimè ſeminare: ac proinde non erit mortale. Et confirm. quia aliàs daretur perplexitas. Si enim ſeminet, eſt fornicatio, ſi non ſeminet, peccatum contra naturam. Quartò, quia fæmina ſeminante virum non ſeminare, in nullius iniuriam cedit. Non vxoris: ipſa enim conſentit; vt ſupponimus, & ſi vxor minimè ſit, non habet ius ad fornicantis ſemen. Non prolis, quia non habet ius vt generetur hic & nunc, niſi id ad naturæ conſeruationem neceſſarium eſſet, quod hic non contingit, & ſi eſt fornicatio, iniuria irrogatur proli. Cui autem alij inferatur iniuria, non conſtat. Non ergo eſt mortale. Quintò, quia non conuincit id eſſe mortale, generationem tunc impediri, copulamque illam fine proprio fruſtrari. Nam fine proprio actum defraudari, eſt ad ſummum venialis otioſitas. Et confirmatur, quia tactus libidinoſi ordinantur intrinſecè ad generationem & copulam, at minimè tenetur coniux illam conſummare: & ſi ſint inter ſolutos, erit lethale conſummare. Ita opinatus eſt quidam vir doctus. 2

Prima tamen concluſio ſit. Si nondum vxor ſeminarit, nec ſeminandi in ipſa nec in viro extra vas, periculum ſubſit, nec ipſa diſſentiat, minimè eſt lethale crimen, virû ante ſeminis proprij emiſſionem ſe retrahere. Concluſionem hanc apertè probat argum. quartum, n. præc. adductum. In nullius enim iniuriam cedit. Deinde, quia vaſis illa fæminei abſque ſeminatione penetratio reputatur inſtar tactuum partium verendarum, qui inter coniuges ceſſante pollutionis periculo minimè lethales ſunt, ſed permiſſi. Accedit poſſe optimè coniuges communi conſenſu non vacare copulæ ac generationi: cur igitur eo- 3

dem conſenſu non licebit illis à copula incepta deſiſtere, vbi neutrius ſeminis diſpendium fit. Atque ideo ita docent *Palud.4.d.31.q.3.a.2.n.15.D.Antonin.3.p.t.1.c.20.§.6. Caiet.2.2.q.154.a.11.fin.Roſel.verb.Debitum,n.11.*vbi *Angel. n.17.*vbi *Armil.n.6.Tabiena verb.Luxurioſus,q.6.n.7.fi.Margarita confeſſ.6,præcept.f.88.Veracruz 3.p.ſpeculi,a.15.concl.5. Emm.Sa ſum.verb.Debitum coniugale,verſ.Inchoatam copulã.* Nec credo effici mortale,quamuis nullus alius finis adeſſet, quàm impediendi generationem. Quia eam impedire ſemine emiſſo,manifeſta culpa mort.eſt contra naturã, quæ ad ſolam generationem ſemen deſtinauit: at vbi ſeminis iactura non fit, nulla eſt ratio lethalis culpæ, non enim tenentur coniuges prolis generationi vacare, & ſicut ad illã impediendam poſſunt communi placito à copula abſtinere, ita ab incepta neutrius ſemine emiſſo reſilire Sic *Margarita confeſſ.d.f.88.*& vbi intentio eſſet non habendi plures filios,docent idem *Palud.D.Antonin,Roſel. Armil. Angel. Veracruz proximè citati.* Imò vbi cauſa iuſta eſſet,v.g.ne ſeminatio noceat ſaluti:vel cõiuges ſunt pauperes, & prole abundant, quam non ſunt alendo, & habent ſimilem copulam abſque ſeminationis periculo,quo concupiſcentiam ſedent, nullam inuenio culpam. Idque colligo ex *Palud.Caiet.Roſel. D.Anton. Angelo proximè allegatis*, dicentibus virum cum vxore rem habentem non teneri ſeminare, niſi ipſa petenti. Quando autem iuſta cauſa abeſſet,erit veniale,vt bene docet *Veracruz ea.concl. 5.*ſubditque,& rectè,frequenter eſſe mortale ratione periculi effuſionis ſeminis in alterutro coniuge, quod in eo actu communiter inuenitur,atque ideò arcendos eſſe cõiuges à ſimilibus actibus.Si tamen experti ſunt id periculum non inueniri,damnandi minimè ſunt.

4 Secunda concluſio. Si fæmina iam ſeminarit,vel ad id excitata ſit, ita vt probabile periculum ſeminandi adſit, lethaliter delinquit maritus data opera à copula deſiſtens ante proprij ſeminis emiſſionem.Quia eſt peccatum contra naturam,cum ſit conſummatus coitus ex parte fæminæ,ex quo ſequi nequit generatio,atque adeò eius ſemen prodigitur,fruſtrato generationis fine, ad quam à natura deſtinatum eſt.Et confirm.quia naturalis concubitus deſiderat non ſolum vas naturale, quod eſt inſtrumentum permanens generationis,ſeruari,ſed etiam inſtrumentum fluidum, quod eſt ſemen:quare ſicut eſt mortale generationi obſtare omiſſo legitimo vaſe ad illam neceſſariò, in concubitu coniugali:eodem modo erit,obſtare omittendo legitimum ſeminis virilis cum fæmineo concurſum ad generationem requiſitum Hæc eſt contra ſecundam ſentent.relatam n.2.At illam tenent DD.primæ relati n.1.& vltra illos,*Caiet.2.2.q.154.a.1.circa ſolut.ad 4.§. Ad 2. verò caſum,& a.11.ad fin.dub.5.Palud.D.Anton.Roſella. Angelus, Tabiena,Armil.Veracruz,Margarita confeſſ.Em.Sa n.præc.allegati.Enriq.l.11.de matrim.c.16.n.7.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.82. n.15.* Secus eſſet, vbi vir ſeminis effuſioni quantum eſt in ſe daret operam, nec poſſet. Tunc enim vacat culpa. Sic *Caiet.eo a.11 dub.5.Tabiena & Graffis proximè citati.*

5 Non crederem autem mortale, ſi è contra accidat, ſed ſolum veniale, nempe,ſi viro ſeminãte fœmina antè proprij ſeminis effuſionem deſiſtat à copula, vel data opera nitatur non ſeminare. Quia cùm eius ſemen ad generationem non deſideretur, vt diximus hoc lib.diſp. 17. n.9. ceſſat prorſus ratio cogens ad damnandam de culpa lethali contra naturam,repreſſionem ſeminis in viro,fæmina ſeminanti.Atq; ita colligo eſt DD.n.præced.relatis,ea enim ratione probant in viro eſſe culpam mortalẽ,quod impediat finem generationis, ad quam eius ſemen exigitur.Et licèt *Tabiena & Armilla* videantur nobis aduerſari: loquuntur enim indiſtinctè,ſi altero ſeminante alter cõiux ſe retrahat,at ratio,quam *Tabiena* ſubiicit,eo quod generatio impeditur,ſuam mentem eſſe teſtatur, vt loquatur de viro ſicut cæteri loquuntur, cuius ſemen deſideratur,ſufficitque proli concipiendæ.Idem probatur ex dictis ea diſp.17.n.9.vbi probauimus culpam lethalem non eſſe,virum poſt ſeminationem ſe retrahere,cum nondum fæmina ſeminarit:eo quod fæmineum ſemen ad generationem non requiratur.

Nec tamen ita rigidè accipienda eſt concluſio,vt adeò 6 ſit contra naturam, fæmina ſeminante virum non ſeminare, vt in illo prorſus euentu liceat: ſicut de voluntaria pollutione & de fornicatione tradunt omnes:ſed dicendum eſt ex grauiſſima vrgẽtiſſimaq; cauſa poſſe honeſtari: qualis eſſet, ſi poſt fæminæ ſeminationem aduerteret vir periculum graue vitæ ſibi imminere, ſi ſeminet. Id enim ante acceſſum aduertens, teneretur non coire, vbi tamen coiuit,ſiue aduerterit, ſiue non, poteſt, quo id periculum vitet,reſilire:ſimile eſſet, ſi fera aut hoſtis ſuperueniret: vel ſi aduerſaretur naturali honeſtati: quia coniugibus inhoneſtè coeuntibus ſubito adeſſent aliqui,non enim damnandus eſſet vir qui poſt fæminæ ſeminationem, ante propriam, ex his vrgentiſſimis cauſis recederet,quamuis ita venus in eo irritata eſſet, vt membro virili ex vaſe fæmineo extracto, fore animaduerteret, vt ipſo inuito ſemen extra flueret. Quare differentia eſt inter fornicationem,pollutionemque voluntariam,& hanc non ſeminationem: quod illa ſunt actus poſitiui. at poſitiuè cooperari damno prolis non licet gratia cuiuſcunque mali vitandi: hæc autem eſt actus negatiuus, & ad bono prolis cooperandum nemo aſtringitur tanto vitæ honeſtatiſue detrimento. Inſuper,quia natura nullam ſeminis adminiſtrationem homini conceſſit, vt extra legitimum matrimonij cõgreſſum, illud effundere poſſet, vt probauimus diſp.17.nu.16.cuius rationem ibi aſſignauimus: at vt illud nõ effunderet intra congreſſum illum, conceſſit vtique adminiſtrationem in caſu vrgentiſſimo. Cum prorſus ceſſet ratio ibi aſſignata.Nec obeſt periculum illud, ac moralis certitudo effuſionis ſeminis extra vas:ad quod nulla eſt adminiſtratio. Quia id verum eſt, vbi effuſio illa eſſet volita, at in noſtro caſu præter voluntatem accidit, & *dando operam rei licitæ, ad vitam naturalemque honeſtatem tuendam.*

Hinc deducitur *ſolutio illius quæſtionis. Num in coitu fornicario, poſtquam fæmina ſeminauit, aut eſt in ſeminandi periculo ineuitabili*; liceat viro ſe retrahere ante *ſeminationem*? Id enim non licere, ſed teneri ſeminare, 7 videtur ſuadere argum.3. propoſitum numero 2. inter duo mala,minus eligendum eſſe.Deinde, quia ſi viro liceret tunc non ſeminare: ſimili ratione fæminæ fas eſſet viro iam iam ſeminanti corpus ſubtrahere, ne ſemen reciperet. Si enim eo ipſo quod in coitu prouocatur ſeminatio viri,tenetur fæmina recipere: ita vir ex eo quòd fæmineum ſemen prouocarit, tenebitur ſeminare. Nec obſtat, ſi dicas maſculum cognoſcentem non ſuam violenter, delinquere fundendo ſemen, at ipſam non teneri recipere, ſed poſſe corpus ſubtrahere. Id enim veriſſimum eſt: ſed ideo accidit, quia fæmina nullatenus cooperata eſt ſeminis virilis effuſioni: cuius contrarium euenit vbi volens fornicata eſt. Et ideo ita cenſent quidam viri docti: reſpondentque ad argumenta oppoſita, quæ num.2.tacta ſunt,in tertij argum. confirmatione, & in 4. argumento: illud cedere in damnum prolis, quæ ius habet vt generetur, vbi fæminæ ſeminatio adfuit, ne illius diſpendium fiat. Nec dari dicunt perplexitatem, quia poſtquam fæmina ſeminauit, tenetur vir ſeminare, vt maius malum vitet, compleatque actum, non animo libidinoſo, & ita ſeminatio illa non eſt formaliter fornicaria,ſed materialiter tantùm:quare vt ſic non eſt intrinſecè mala.Et hæc opinio eſt probabilis. At multo probabilius eſt, non ſolùm non teneri virum tunc ſeminare, ſed nouam ſeminando admittere culpam, eamque in confeſſione detegendam, niſi in copula intelligeretur. Quia in actu licito nil illicitum efficitur, atque ideo ſeminandum eſt:at in actu illicito fit aliquid malum intrinſecè, quod in nullo euentu honeſtari poteſt. Nec obſtat ex duobus malis minus eligendum. Quia licèt hæc non ſeminatio ſit ex ſe contra naturam, & hac ratione peior fornicatione. At abſolutè & ſimpliciter peior eſt fornica

nicatio, cùm ſit ita intrinſecè mala, vt numquam liceat. Non ſeminatio autem non eſt ita contra naturam & mala, quin ex cauſa vrgentiſſima liceat, (vt probaui n. præc.) Qualis hîc inuenitur: nempè, ne fornicarius concubitus in graue educationis prolis detrimentum conſummetur. Nec culpæ reus erit is fornicans, ſi à fæmina recedens ſeminet inuoluntariè extra vas. Quia pollutio inuoluntaria, ex iuſta cauſa & neceſſaria orta, culpa prorſus vacat. Similiter culpæ immunis eſt mulier fornicans, quæ pœnitentiæ criminis admiſſi ducta, corpus ſubtrahit, ne virile ſemen ſuſcipiat, fornicationemque cœptam conſummet. Nec ipſi tribuetur culpæ, ſi vir extra effundat. Quia id non intendit, datque operam rei licitæ, ab incepto crimine reſiliens.

8 Secundò deducitur, impotentem ad emittendum ſemen generationi aptum, vt ſunt eunuchi, duplex mortale crimen fornicando admittere, alterum fornicationis, alterum verò contra naturam. Quia inutiliter fæmineum ſemen in eius diſpendium prouocat.

Vltima concluſio. Si inuita vxore vir minimè ſemina-
9 ret, eſſet iniuſtitiæ crimen. Quia lege matrimonij is concubitus eſt vxori debitus, ex quo ſequi poteſt generatio: cum ad id ordinetur matrimonium, qualis non eſt vbi vir à ſeminatione abſtinet. Et confirm. quia primo & per ſe dominium vnius coniugis in corpus alterius eſt in ipſius ſemen, vnio enim coniugatorum eſt per ſeminum commixtionem, per quam fiunt vna caro. Sic *Caiet. 2.2.q.154. a.1.in ſol.ad 4.§. Ad 2.verò caſum.* Et colligitur ex *Palud. D. Ant. Roſel. Angelo, n.3. allegatis*, dicunt enim non teneri virũ cum vxore coeuntem ſemen effundere, niſi ipſa petenti. Vnde infertur hanc ſeminis negationem eſſe ex genere ſuo culpam lethalem, ſicut & negationem debiti, in omnibus iis caſibus, in quibus negatio debiti culpa lethalis eſt. Si quidem reuera eſt debiti negatio. De quibus caſibus latè egi hoc l.diſp.2. per totam. Quare ſicut negare debitum, vbi concedi nequit abſque graui ſalutis detrimento nulla eſt culpa: ita nec fæmina non ſeminante, ſe retrahere virum ante ſeminationem, quæ valdè ſaluti noceret, etiam diſſentienti vxore.

10 Ad arg. n.1. propoſita dic. Ad primum fruſtrare actum coniugalem conſummatum ſuo fine, eſſe culpam mortalem, propter ſeminis diſpendium: vbi autem ex parte neutrius coniugis eſt conſummatus, eſt ſola venialis otioſitas, ſi cauſa iuſta deſideretur. Ad 2. negandum eſt illos tactus abſque pollutionis periculo eſſe mortales. Ad 1. ex argumentis, n.2. propoſitis, dic verum eſſe de pollutione inuoluntaria omnino, nec excitata legitimè ab ipſo viro: at illa, voluntaria eſt, à viroque excitata per legitimum actũ coniugalem. Ad 2. conſtat ex dictis n.6. Ad 3. & confirm. & 4. conſtat ex dictis n.7. & adde ius habere prolem, ſeu potius naturam, vt inchoato actu coniugali ſemine fæmineo non impediatur generatio omiſſo virili ſemine ad eam neceſſariò. Ad 5. & confirmationem dic, ſicut reſponſum eſt hoc eodem nu. ad 1. primæ ſententiæ.

DISPVTATIO XX.

Qualis culpa ſit habito legitimè coniugali actu, fœtus conceptionem impedire, aut iam concepti aborſum procurare, etiam vbi id ad matris vitam tuendam deſideraretur?

SVMMARIVM.

Si tali modo coniuges coeant, vt ſubſequi nequeat generatio, eſt mortale: & nullus eſt talis modus, vbi vas legitimum ſeruatur, n.1.

Sumens, vel dans potionem, vel aliud efficiens, quo conceptio prolis impediatur, peccat mortaliter, quocumque fine id faciat, n.2.

Fæmina poſt coitum mingens, vel ſe erigens, vel aliud efficiens, quo ſemen receptum expellat, qualiter peccet, n.3.

Non tenetur anxiè procurare ſemen retinere, n.4.

Quid, ſi [illegible] modo congreſſus aut fæmina complexione ſit periculum aborſus, num. 5.

Quot difficultates diſputandæ ſint? n.6.

Quando fœtus eſt animatus, aut in dubio, non licet aborſum ad vitæ matris conſeruationem neceſſarium, procurare, n.7.

Quando conſtat non eſſe animatum, refertur ſententia negans licere, num. 8.

Refertur ſententia Auctoris, n.9.

Num fæminæ reputatæ honeſtæ liceat, quo famam vitamq́ tueatur, quæ periculo ſunt expoſita probabiliſsimo, vel quia experta eſt periculum mortis ſibi imminere quoties parit, conceptionem fœtus impedire, aut ipſius nondum animati aborſum procurare, n.10.

An peccet puella, quæ poſt coitum nubit ignoranti, cum periculo vt vir exiſtimet prolem eſſe ſuam ne famam vitamve amittat, n.11. & ibi remiſsiuè, quid quando vir eam eſſe virginem credebat? vel contraxerat ſponſalia.

Soluuntur argumenta, n. 12.

An vbi fœtus eſt animatus, liceat medicinis vti cum periculo aborſus? Refertur quædam ſent. n.13. & ſententia auctoris, n.14.

An medicus & obſtetrix illas applicare poſsint, & teneantur, n.15.

An ipſa prægnans teneatur eis vti, n.16.

Quid, ſi ſpes ſit fore, vt fœtus non pereat, ſicq́ baptizari poſsit, an peccet medicus eas applicans, n.17.

Quid ſi medicamenta æquè ſint ordinata ad ſalutem, & ad abortiendum n. 18.

Quid, ſi de vita matris & fœtus omnino deſperatum ſit, an liceat applicare medicinas æquè ſalutiferas ac noxias, & de quibus medici dubij ſunt proderuntne an oberunt, nu. 19. & ibi, an teneatur medicus applicare?

PRIVS duo oportet præmittere fundamenta. Primum 1
eſt. Quoties adeò contrauenitur modo naturali concubitus, vt ex natura facti generatio ſubſequi nequeat, eſt peccatum lethale contra naturam. Quia fruſtratur ſemen fine ad quem natura ipſum deſtinauit. Ita *Supplementum Gabriel. 4.d.31.quæſt. vnica, articul. 2. poſt 6. concluſ. corol. 5. Petrus de Soto lect. 16. de matrimonio, §. fin. ſequitur modus. Nauar. cap. Si conſideret, in principio, n. 84. de pœnit. d.5. Ledeſma 2.p.4.q.51. artic. 6. propoſit. 6. Veracruz 3. p. Speculi, art. 15. fine:* dicit tamen, & bene, *Nauarr.* nullum eſſe talem modum, vbi vas legitimum ſeruatur. Quod idem diximus diſp.16.n.5.

Hinc infertur, fæminam ſumentem & ei porrigen- 2
tem potionem, vel quiduis aliud, quo prolis conceptioni obſtetur, mortalis culpæ contra naturam reos eſſe. Ita vt nullo bono fine honeſtari poſſit. Quia data opera impeditur ſemen à ſuo naturali fine generationis, parumque & ſolum ſecundum magis & minus diſtat à ſeminis effuſione extra vas. Ita *D. Thom. 4. d. 31. in fine, in expoſit. literæ, Caietan. 2. 2. q. 154. artic. 1. circa ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem obiecta. Tabiena Matrimonium 3. fine, Ang. verb. Debitum, numer. 27.* vbi *Syluest. quæſt. 7. Nauar. ſumma, cap. 16. num. 33. Margarita confeſſ. 6. præcepto, fol.* 88. *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 49. art. 6. dub. 2. concl. 6. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. lib. 4. c. 19. §. Quintò peccat.* Et conſtat ex *cap. Aliquando 32. q. 2.* Quod eſt ex D. Auguſtino.

Secundò infertur, ſimilem culpam mortalem contra 3
naturam admittere fæminam, quæ ſtatim poſt coitum vrinam effundit, aut ſe erigit, aut quidquam aliud facit, quo ſemen receptum expellat. Quia ſimiliter fruſtrat ex intentione ſemen ſuo debito fine. Ita *Syluest. & Margarita confeſſ. n. præced. allegati. Enriquez l.11. de matrim. cap. 16. nu. 8. init.* Nec eſt audiendus *Ang. verb. Debitum, n.27.* dicens poſſe ſuſtineri non eſſe mortale, quando ex iuſta cauſa fit: tribuitque *Syluester* hanc ſententiam Paludano, ſed falſo, eam enim non tenet.

Nec tamen tenetur fæmina anxiè, diuque manens in 4
lecto intacta, & re ſupina ſuſceptum ſemen conſeruare. Quoniam rariſſimè fluxus ſeminis ex diuerſo corporis ſitu contingit: eo vel maximè, quod (vt diximus diſp. 17. n.12.) recepto ſemine os matricis fæmineæ clauditur ita, vt nec acus cuſpidem capiat. Sic tenet *Enriquez lib. 11. de matrim. cap. 16. n. 8. initio.*

Secundò præmittendum eſt, ſimilem eſſe lethalẽ cul- 5
pam, quoties ex ipſo congreſſus modo eſt periculum aborſus, ſecus quando non ex modo inordinato, ſed quod vxor ſit infirmæ ac delicatæ complexionis. Quia vir in priori caſu aborſui cauſam præbet, ſecus in poſteriori. Ita *Enriquez l. 11. de matrim. c.15. n.4.*

6 Duplex autẽ eſt difficultas. Prior. Num liceat procurare aborſum fœtus nondum animati, neceſſarium ad matris ſalutem. Poſterior. Num liceat matri medicinis vti ad ſalutem tuendam, cum fœtus animati aborſus periculo.

7 Prima difficultas. Num vbi aliud non ſuppetit mediũ ad ipſius prægnantis ſalutẽ reſtaurãdam, ac probabiliter ſit moritura, niſi abortiatur, liceat potionibus alióve remedio aborſum procurare? Et quidem vbi fœtum iam animatum eſſe conſtiterit, vel id dubium ſit, ita vt medici ac obſtetrices in neutram partem deflectant, ſed fluctuent, conſtat apud omnes auctores, tota hac diſputatione referendos, id minimè licere. Quia eſt intrinſecè malum innocentis necem procurare, illiúſve periculo ſe exponere. Vnde meritò *D. Ambroſ. lib. de offic.* & refertur *c. Denique 14. q. 5.* ait: *Si alteri ſubueniri non poteſt, niſi alter lædatur, commodius eſt neutrum iuuare.* Quare non ſunt audiendi *Marianus Socinus, c. Si aliquis, de homicid.* Et *Simon de Brixia clem. 1. eod. t.* quos refert *Felin. d. c. Si aliquis, ſtatim in principio*, cogitandumque relinquit, nil definiens, vbi aſſerunt abſque diſtinctione fas eſſe fœtum in vtero necare, quo matris vitæ periclitanti conſulatur. Poteſtque in eorum fauorem id probari. Nam fœtus, dum eſt in vtero, pars eſt ventris, *c. Si quid, de conſecr. d. 3. & l. 1. §. 2. ff. de ventre inſpiciendo*, partem autem abſcindere, vitaque priuare ob totius incolumitatem, culpa vacat. Sed dic id verum eſſe de ea, quæ propriè pars eſt, nec diſtincta anima informatur, quę ob bonum & conſeruationem ſolam ipſius totius procreata eſt. Quæ in fœtu ſecus habere conſtat.

8 Difficultas autem eſt, vbi probabiliter conſtat fœtum nondum animatum eſſe: *Nauarra li. 2. de reſtit. c. 3. difficult. 2. de indirectè accidente. in noua edit. n. 132.* negat licere tunc aborſum procurare, aitque hanc eſſe omnium concordẽ ſententiam. Ducitur 1. quia *D. Auguſt.* cuius dictum refertur *cap. Aliquando 32. q. 2.* meretricem appellat, prolem antequam viuat, interimentem, & *c. Si aliquis, de homicid.* deciditur, vt homicidam teneri dantem aliquid mulieri, quo prolis conceptio aut natiuitas impediatur, & *Tertull. in ap. c. 3.* ſic ait: *Nobis vero homicidio ſemper interdicto, etiam conceptum vtero dum adhuc ſanguis in hominem delibatur, diſſoluere non licet. Nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet.* 2. quia multò magis à generatione diſtat ſemen quàm fœtus iam ex ſemine conceptus, licèt nondum animatus, atque tam illud, quàm hic, ſuapte natura ad perfectam hominis generationem ordinatur. Si ergo illud effundere, ne generationis natiuo fine fruſtretur, ita eſt intrinſecè malum, vt in nullo euentu liceat, à fortiori id aſſerendum erit de procurata fœtus expulſione. 3. quia liceret fæminæ expertæ periculum mortis grauiſſimum ſibi ex partu imminere, potionem ſumere, qua cõceptionem impediat, abortiaturve ante animationem. Similiterque liceret fæminæ nuptæ, aut virgini fornicãti, idem efficere, quando nullo alio quæſito medio ſibi conſulere poſſent, ne crimine detecto, famæ vitæque iacturam facerent. Nec refert, ſi dicas in hoc euentu periculum ab extrinſeco & culpa patiẽtis prouenire. Tum, quia in priori caſu ab intrinſeco prouenit, & ſi ea fæmina ex viro concepiſſet, omnis culpæ expers fuit. Tum etiam, quia nil refert quod damno præſentaneo, conſulatur, ſiue ab intrinſeco, ſiue ab extrinſeco, culpatene an inculpatè immineat. Sicut non minus mihi fas eſt amputare meum pedem, vt à morte incolumis euadam, quando culpa mea compedibus vinctus ab hoſte teneor, vt interficiar, quàm ſi morbo vrgente cogar.

9 Cæterum deceptus eſt manifeſtè *Nauarra*, dicens eam eſſe omnium concordem ſententiam, cùm contraria manifeſtè ſit communis, nullumque inuenerim diſſentientem. Et ideo mihi probabilius eſt licere in eo caſu procurare aborſum. Quia cùm illud verè non ſit homicidium, & fœtus ille ſit pars viſcerum, nondum anima rationali informatus, non eſt cur conſeruandus ſit tanto vitæ maternæ diſcrimine imminenti, eo vel maximè, quod matre pereunte, fœtus minimè animabitur. Atque ideo ſatis apertè videntur ſentire *Ioan. de Neapoli, quodlib. 10. D. Ant. 3. p. tit. 7. c. 2. §. 2. Sylu. verb. Medicus, q. 4. dict. 2.* dicunt enim præbere medicinas quo ſequatur aborſus fœtus nondum animati, ad peccatum matris occultandum, nefas eſſe: ſecus autem ad præſeruandam eam à mortis periculo, in quo eſt conſtituta ex puerperio. Idem videtur ſentire *Couar. clem. Si furioſus, de homicid. 2. p. §. 3. n. 1. fine*, concedit enim licere in hoc euentu dare cauſam abortui. Et tenent expreſsè *Armil. verb. Aborſus. n. 2. Nauar. ſum. Lat.* & clarius *hiſp. c. 25. n. 62. Cordub. ſum. q. 173. dict. 4. Marg. cõfeſ. 5. præcep. f. 84. §. Liberare alium, Enriq. l. 11. de matrim. c. 16. n. 8. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 83. num. 24. Palac. 4. d. 31. diſp. 2. fin. Emm. Sa ſum. verb. Homicidium, init. Vega 1. to. ſum. c. 5. caſu 3. fin.*

Non tamen id admitterem licere, ad vitandum periculũ vitæ, quod ex partu fæmina ſibi imminere experta eſt, vel famæ vitæve iacturam, quam probabiliter metuit detecto crimine, ſi concipiat, fœtúſve in lucem prodeat. Vt probabat vltimũ arg. pro contraria ſent. propoſitum n. 8. Quia in his caſibus fœtus non eſt aggreſſor: periculũque non eſt præſentaneum, ſed diſtans, illique aliis quæſitis coloribus mediiſque adhibitis occurri poteſt: in noſtro autẽ fœtus inuadit, & quaſi aggreditur, cauſaque eſt materni obitus, periculũ quoque eſt præſentaneũ, ac iudicio medicorũ alia via euitari nequit. Atq; ita optimè *Nauar. ſum. c. 16. n. 33.* dixit nullo bono fine honeſtari poſſe ſumptionem potionis, qua prolis conceptioni obſtetur. 10

Admitto autem licere puellæ ſtatim poſt ſtuprum, antequam certa ſit ſe non concepiſſe, vel vbi concepit, tecto eo vitio nubere, ſi probabiliter crederet aliàs fore vt cõceptione ſequuta immineret ſibi mortis à cognatis inferendæ periculum: vel ſi ſponſalia de futuro cõtraxiſſet, à quibus ſine ſcandali aut infamiæ periculo reſilire non poſſet. Hæc enim iactura præponderat mariti damno, ſi prolem illam, ſuam eſſe exiſtimet. Eo tamen ceſſante periculo, manifeſta eſt culpa lethalis. Non quod vitium virginitatis amiſſæ celet, (hac enim ratione quando ſit peccatum, dixi l. 6. diſp. 27. à n. 7.) ſed quia exponitur periculo ſupponendi viro alienam prolem: præſertim cum nata in viri domo, eius præſumatur, *l. Filium 6. ff. de his qui ſui, vel alieni iuris ſunt.* 11

Ad argum. contraria num. 8. propoſita reſp. Ad 1. dic, ea omnia teſtimonia eſſe accipienda vbi non eſt periculum vitæ in matre, niſi aborſus procuretur, ſed ad peccatum tegendum, vel ex libidine procuratur. Quod manifeſtant ea verba, *c. Si aliquis, de homicid. Si aliquis cauſa explendæ libidinis, vel odij meditatione, homini aut mulieri aliquid fecerit, vel ad potandũ dederit, vt non poſſit generare, aut concipere, vel naſci ſoboles, vt homicida tenetur.* Ad 2. conſtat ex iis quæ diximus diſp. 17. n. 16. vbi eo arg. & aliis refutauimus totalem rationem intrinſecæ malitiæ, & vt in nullo caſu liceat ſeminis effuſio, eſſe damnum generationis: ſed quia natura omnimodam adminiſtrationem denegauit propter periculum imminens ob nimiam delectationem, quæ in eius effuſione ſentitur. Quæ ratio locum non habet in aborſu. Ad 3. conſtat ex dictis n. 10. 12

II. difficultas eſt. Num quando probabiliter creditur fœtum eſſe animatum, liceat prægnanti medicinis vti, & medico eas illi applicare, cum aborſus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad ſalutẽ neceſſariæ ſunt? Communiter referuntur pro negatiua ſent. *Ioan. de Neapoli, D. Ant. Sylu. Armil. Nauar. Couar. quos retuli nu. 9.* ſed ni fallor, non ſunt eius ſent. loquuntur enim quando aborſus ipſe procuratur medicinis ad id relatis, vt eo num. 9. aduerti. Quod conſtat eſſe peccatum lethale, vt num. 7. aduerti. At præſens quæſtio eſt, quando medicinæ ad ſalutẽm matris tendunt, ac per accidens, & præter intentionem ſequitur aborſus. Aliqui (vt refert. *Corduba lib. 1. quæſtionarij, qu. 38. dubio 3.*) opinantur nefas eſſe medico aut obſtetrici eas applicare: licere autem ipſi prægnanti eis vti. Quo ducantur fundamento, me prorſus latet. 13

Quare diſtinguendum eſſe exiſtimo. Sunt enim medicinæ quædam directè ad fœtus occiſionem tendentes, 14

vt

vt venenum, dilaceratio, percuſſio: aliæ autem per ſe & directè ad morbos prauoſque humores expellendos, priſtinamque ſalutem reſtituendam ordinatæ. Vt venarum ruptio, ventris purgationi pharmaca deſeruientia, balnea. Prioris ergo generis medicinas ſumere, nefas capitale eſt. Quia cooperantur directè innocentis neci, quod intrinſecè malum eſt. Poſterioris autem medicinis vti, licitum eſt prægnanti, etiam cum probabili aborſus periculo, vbi omnino ad eius ſalutem deſiderantur. 1. quia actiones humanæ ſpeciem, bonitatem, malitiamque ex eo quod per ſe eſt in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens ac præter intentionem ſubſequuto, accipiunt, teſte *D.Th.2.2.q.64.a.7.corp.* Id enim quod principaliter intenditur, attendendum eſt, at principalis intentio vſus huiuſmodi medicamentorum, eorumque inſtitutio & natiua proprietas eo tendit, vt ad priſtinam mater ſalutem reſtituatur, fœtus autem mors & aborſus per accidens ac præter intentionem accidit. Licitus ergo eſt eorum vſus. 2. quia pollutio tam intrinſecè mala eſt, ac fœtus animati peremptio, illam tamen quamuis numquam procurare liceat, fas eſt permittere, dando operam rei licitæ & neceſſariæ, ex qua per accidens & præter intẽtionem ſequitur: ergo ſimiliter in eodem caſu licebit & hanc permittere. 3. quia per accidens ac præter intentionem occidere innocentes nulla eſt culpa. Vt quando in bello iuſto bellicis tormentis aut igne admoto expugnatur, comburiturve ciuitas, in qua multos innocentes, vt infantes, eſſe conſtat, pariterque cum nocentibus pereunt: quod licitum eſſe & experientia teſtatur, & tradunt vniuerſi in tractatu de bello: at in præſenti bellum iuſtum aduerſus lethales humores adhibitis medicamentis ſalutiferis geritur. Non ergo obſtabit quo minus id licitum ſit, aborſus fœtus per accidens ſequutus. 4. quia potius ius habet mater ad medicamentum ſalutiferum, cum fœtus morte, quàm fœtus cum morte matris, cum hic à matre, non è contra pẽdeat. *Et confirmatur, quia matre vi morbi perempta, fœtum in lucem edere rariſſimum eſt.* Quinto, quia inuadente fera, matrem fugientem cum aborſus periculo, damnabit nemo. Tandem, quia ſi proles iam nata materno lacte extremè indigeret, matri autẽ ad vitam tuendam opus eſſet vbera exſiccare, poſſet vtique, non obſtanti fœtus morte per accidens euentura, id efficere, magis enim ſuæ quàm fœtus ſaluti conſulere poteſt. Ideo hãc ſententiam tuentur *Corduba ſumma, q.173.dict.1.& 2.& in quæſtionario, l.1.q.38.dub.3.Nauarra lib.2.de reſtit.c.3. diffic. 2.de indirecte occidenti, in noua edit.n.131.133.Manuel 1.to.ſum.c.5.n.1.concl.1. Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.63.§.Huic ſit appendix,& §.ſequenti, Vega 1.t.ſum.c.5.caſu 3.*& licere vti his medicamentis per ſe tendentibus ad ſalutem cũ dicto aborſus periculo, docent etiam *Bañes 2.2.q.40.a.1.dubio 11.concluſ.2.verſ.Confirmatur primo, Enriquez lib.11.de matrim.c.16.n.8.fine, Rutilius Benzon.tract.de fuga, l.3.q.3.dub.2.§.2. licitum eſt, Emm. Sa ſumma, verb.Homicidium, in princ. Aragon.2.2.q.64.ar.7.f.*
1 *385.§.Ad 2.quamuis.*

Hinc fit, minus bene & abſque fundamento concedi licere prægnanti his medicamentis vti, non autem medico aut obſtetrici ea applicare. Si enim illorum vſus eſt licitus prægnanti, cur medico, cuius eſt ægro ſalutiferas medicinas applicare, id interdictum erit? Atque ita in caſu in quo prægnanti licet, fas etiam eſſe medico applicare, docent *Ioan.de Neapoli, D.Antonin.Syl.Arm.Nau.Palac. n.9.alleg.Corduh.Lud.Lop.Manuel, Aragon, Vega quos n. præc. retuli.* Imò exiſtimo cum *Corduba l.1.q.38.dub.3.* teneri aliquando medicum & obſtetricem ea medicamenta applicare, tunc autem id credo euenire, quando prorſus ad ſalutem fæminæ, cui medentur, deſiderantur. Quia ex offi-
16 cio eis incumbit illi conſulere.

At fæmina ipſa, cum iure ſuo ob prolis bonum cedere poſſit, licitè valet ab eis medicamẽtis abſtinere, quo aborſum vitet, bonoque prolis cõſulat. Si enim iuxta receptiſſimam ſent. potens vitam tueri interfecto reo aggrediente, ad id non obligatur, ſed poteſt vitam propriam poſtponere, à fortiori id licebit matri, quo fœtus innocentis vitã tueatur. Atque ita ſentit *Corduba l.1.quæſtionar.q.38.in fin.*

In vnico autem caſu peccarent lethaliter contra cha- 17
ritatem, & prægnans eá medicamenta aſſumens, & medicus ac obſtetrix ea applicantes, nimirum, vbi ſpes probabiliſſima à peritis medicis conciperetur, fore vt matre ab iis medicamentis abſtinẽte, cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodiret, vt baptizari poſſit: ea autẽ aſſumente, periret fœtus baptiſmate minimè recepto. Quia ordo charitatis quemcunque aſtringit ad præferẽdam vitam ſpiritualem proximi extremè indigentis, qualis eſt infans non baptizatus, propriæ corporeæ. Quare rectè docuit *Arm. verb. Defenſio, n. 3.* clericum baptiſma puero conferentem, inuaſum ab hoſte, effugere non poſſe gratia vitæ tuẽdæ, ſi puer abſque baptiſmate obiturus ſit. Ita *Nauarra l.2.de reſtit.c.3.diffic. 2. de indirectè occidente, in noua edit. n. 134.* Exiſtimo tamen caſum hunc rariſſimum eſſe, ac moraliter impoſſibilem. Matris enim morbo laborantis lethali, corrupti humores, alimentum quo puer nutriendus eſt, ita inficiunt, vt penè miraculum ſit matre pereunte fœtum incolumen euadere.

Cæterum quamuis conceſſerim licere vti medicamẽ- 18
tis ex ſe ſalutiferis cum fœtus periculo: at vbi æquè ordinantur ad matris ſalutem ac ad fœtui nocendum, eiuſque aborſum: *Corduba ſum.q.173.dict.2. Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.63.§.Sed in caſu dubio, Manuel 1.to.ſum.c.5.concl.3.n.3. Vega 1.t.ſum.c.5.caſu 5.* negant licitum eſſe prægnanti eis vti ad vitam propriam tuendam neceſſariis, medicoque ea applicare. Sed cui innitantur fundamento nec ipſi explicant nec ego aſſequi poſſum. Atque ideò credo licere. Quia potius ius habet mater ad vitam propriam, quàm fœtus ipſe (vt probaui n.14.) & fatetur *ipſe Corduba*, cur ergo vbi medicina æquè tendit ad matris ſalutem, ac ad aborſus necem, præferenda eſt fœtus incolumitas vitæ matris, vt propter illam cum huius diſpendio applicanda non ſit? Idque magis confirmatur ex eo, quod matre obeunte penè miraculoſa erit fœtus euaſio, vt n. præc. dicebam: at fieri poteſt vtriuſque vitam ſaluari eo medicamento ſumpto. Adde principale intentum, quod (vt nu.14. dicebam) attendendum eſt ad malitiam actus bonitatemve diſcutiendam, non eſſe fœtus aborſum, ſed matris vitam. Quod ſi medicamentum ſuapte natura æquè tendat ad vtrumque, præponderat materna vita vna cum principali agentis intentione, quæ tantum abeſt vt aborſum amet, vt potius ab illo abhorreat, ſolumque ad ſaluti maternæ conſulendum dirigatur.

Tandem vbi medicamentum prorſus anceps eſt, num 19
auxilium an mortem potius ſit illaturum, quamuis regulariter ſit nefas capitale mediũ illud experiri: vt rectè docet *Syl.verb.Medicus.q.4.* At vbi ſalus infirmi omnino deſperata eſt, & in noſtro caſu matris ac fœtus, perituríque ſint, ac nullũ aliud appareat auxilium: *Corduba ſum.q.173. dict.3.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.63.§.Sed quid ſi medicina, Manuel 1.to.ſum.c.5.conl.2.n.2. Vega 1.to.ſum.c.5.caſu 3.* negant licere illud applicare: at malè referunt pro ſe Sylueſtrum, qui in hoc caſu minimè loquitur: ſed in eo quem proximè explicaui: dicuntque hanc opinionem eſſe communem, at oppoſitam eſſe valdè probabilem. Ego autem omnino ſum in oppoſita ſent. & credo licere, id medicamentum applicare. Ducor, quia nocendi periculum modicum eſt, cum enim eo minimè applicato nulla vitæ ſpes ſuperſit, ad ſummum id damni inferet, vt mors aliquantulum anticipetur: proficiendi autem expectatio, ſi res feliciter contigerit, magna eſt, condonabitur enim vita omnino illius ſpe deſtituto. Et confirm. quis enim negabit licere vbi mors certa imminet, fera inuadente, ſeſe aliquem è loco altiori præcipitare, cum dubio mortis periculo? In priori enim caſu, mors certa eſt, in poſteriori autẽ dubia, fierique poteſt, vt ſolo crure effracto, aliove vulnere inflicto, incolumis euadat. Adde, inter duo mala, quorum alterum neceſſariò eligendum eſt, minus præferendũ eſſe, *c.Duo mala,& c.Nerui 13.d.* at minus multo malũ eſt dubia mors

mors aliquid ſpei ſalutis habens, cum ſolo periculo aliqualis anticipationis: quam omnino certa. Et ita hanc ſent. tuetur Adrian. 4. q. de correct. fraterna, a. §. *Ex quo ad ſecundam partem*, licèt aliquantulum dubius: dicit enim fortè licere. Eandem tenet *Almain.* vt referunt tacito loco DD. contrarij. Imò credo in hoc euentu teneri medicum ea adhibere medicamenta. Tum, quia tenetur minus malum ægroti eligere, vt proximè probabam; tum etiam, quia ex officio ei incumbit ea media, ad ſalutem infirmi inſtaurandam, apponere, quæ prudentia periti medici dictat, legeſque artis medicandi præſcribunt: at in ſimilibus euentibus docent ſatius eſſe, anceps auxilium experiri, quam ſpe prorſus deſtitutum ſinere infirmum perire. Vt rectè docet Cor. Celſus de re medica. l. 2. c. 10. ad medium, his verbis: *Si nullum aliud apparet auxilium, periturusque ſit qui laborat, niſi temeraria via fuerit adiutus, in hoc caſu boni medici eſt oſtendere, quam nulla alia ſpes ſit, faterique quantus in hac re metus ſit. Et tunc demum, ſi exigetur, applicare. De quo dubitari in eiuſmodi re non oportet. Satius eſt enim anceps auxilium experiri, quam nullum.* Tenetur ergo medicus ad id.

DISPVTATIO XXI.

Vtrùm actus coniugalis vitietur ratione damni proli imminentis, vt ſi tempore menſtrui fæminei debitum petatur, reddaturve?

SVMMARIVM.

Quando menſtruum eſt innaturale, licèt petere & reddere, & quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 1.
Quando eſt naturale, referuntur variæ ſententiæ circa debiti petitionem, à n. 2. vſque ad 6. Et ſententia auctoris, n. 7.
Quid ſi coniuges credant fore vt monſtrum generetur? n. 8.
Quid ſi vir fluxum ſeminis patiatur? n. 9.
Soluuntur argumenta, n. 10.
Circa debiti redditionem referuntur 5. ſententiæ, à n. 11. vſque ad 15. Et ſententia auctoris, n. 16.
Quid ſi credatur monſtrum gignendum eſſe? n. 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.

1 AD circumſtantiam damni prolis concipiendæ aut iam conceptæ, quam pertractandam aggredimur, pertinet diſputare, num tempore menſtrui, imprægnationis, proximo poſt partum ante purificationem, ante fœtus ablactationem, furoris alterius vel vtriuſque cōiugis, licitus ſit ac debitus coniugalis vſus. In præſenti diſp. de mēſtrui tempore, in ſeqq. autem de reliquis agendum eſt. Et quidem quæſtionem hanc opinionum varietas difficilem reddit, vix enim reperies doctorem cum alio conuenientem in omnibus. Curabo autem qua breuitate & claritate potuero ad certum numerum opiniones varias reducere. Atque vt clarius procedam prius de petitione debiti, deinde de eiuſdem redditione diſputabo. Præmittendum autem eſt, vniuerſos auctores cōuenire cum *D. Th. 4. d. 32. q. vn. a. 2. quæſtiunc. 2. cap.* vbi fluxus menſtrui fæminei præter naturam fuerit, nimirum, vbi præter communem fæminarum conſuetudinem, quaſi continuo ex morbo aliquo acciderit, tunc licitum eſſe coniugalem vſum, nèc ea de cauſa debitum negari iuſtè poſſe. Quia tunc nullum proli damnum imminet, fæmina enim eo morbo oppreſſa inepta eſt cōceptioni. Adde cum is morbus diuturnus ſit, & ſæpè perpetuus, duriſſimum eſſe, coniuges ad diuturnā perpetuamq; abſtinentiam ab actu coniugali aſtringere.

2 Difficultas autem eſt, vbi menſtruum eſt naturale, quod quibuſdam tertio quoque mēſe fæminis accidit, communiter autem ſingulis menſibus, & aliquibus frequentius, ſicut aliis numquam, vt auctor eſt P*lin. l. 7. natur. hiſt. c.* 15. & quidem circa debiti petitionem 5. ſent. inuenio. I. ſententia ait culpam eſſe lethalē, eo tempore debitū petere. Ducitur 1. quia L*euit.* 20. mortis pœna indicitur coniugibus eo tempore coëuntibus. Quod ſi dicas cæremoniale fuiſſe, ac proinde extinctū in lege noua: fatebor id, prout impoſitum eſt id præceptum gratia corporalis immunditiæ vitādæ: at morale fuit, obligatque nūc, qua ratione ad vitandum prolis damnum editum eſt. Quod apertè probat illud Ezech. 18. *Qui ad menſtruatam non acceſſerit, & vxorem proximi ſui non violauerit.* Vbi inter præcepta iuris naturæ computatur, & ſimiliter is acceſſus ac adulterinus prohibetur. Atque ita fatetur D. H*ier. ibi*, dicens rationem prohibitionis eſſe, quod eo tempore, cùm ſanguis fæmineus, ex quo fœtus cōcipitur, infeſtus ſit, hic vitiū ſeminis trahat, ita vt leproſus & elephanticus ex hac conceptione naſcatur, & ſubdit hæc: P*ræcipitur ergo viris, vt in ſuis quoque vxoribus certa cōcubitus norint tempora. Caueat ergo & vxor, ne forte victa deſiderio coeundi, illiciat virū: & maritus, ne vim faciat vxori, putans omni tempore ſubiectam ſibi eſſe debere coniugij voluptatem.* Atque id eſſe præceptum morale nunc obligans, fatentur etiam *D. Aug. lib. 3. de peccatorum meritis, c. 12. to. 7. & li. 3. quæſtionum. in Leuiticum, c. 64. to. 4.* vbi ſic concludit: *Qua in re non natura damnatur, ſed concipiendæ prolis noxium prohibetur.* Et *D. Clem. epiſt. ad Iulium, & Iulianū, alioſque diſcipulos*, vbi ſic ait: *Obſeruet vnuſquiſque, ne menſtruatæ mulieri miſceatur; hoc enim & execrabile dicit lex Domini. Idem met li. 9. recognitionum* id valde diſſuadet, & *D. Gregor. reſponſ. 10. ad Auguſtinum*, & refertur *c. fin. diſt. 5.* ibi: *Et cū in conſuetis mēſtruis detinentur, viris ſuis vxores miſceri prohibeātur*, vbi *Gloſ. verb. Ablactetur, & Archid. ad fi. ſuper Gloſſam 1. & Albericus l. Quæbis, ff. de ædilitio edicto*, dicūt id prohiberi ob prolis dānum, quæ variis morbis affecta ſolet tunc concipi, & demum id præceptum eſſe mortale, nec caſſatum, fatetur etiam *D. Th. n. præcedenti allegatus.* Et qui plurima in huius concubitus deteſtationem videre deſiderat, conſulat *Tiraquell. lib. 15. connub. n. 128. & ſeqq.* Et confirmatur, quia cùm principalis finis, quem matrimonij inſtitutio ſpectat, bonum prolis ſit, quicumque matrimonij vſus illud impediens, eſt illicitus, qualis eſt tempore menſtrui. Secūdò, quia ideò fornicatio eſt intrinſecè ac lethaliter mala, quod ſi in damnum educationis prolis; ergo à fortiori concubitus tempore mēſtrui eadem malitia afficietur, qui damnum proli in ſe ipſa infert, cum eſſe prolis bonæ educationi præponderet. Tertiò, quia nefas eſſet, cum notabili damno proprio debitum exigere, vbi morbus ille tēporalis eſt: ergo & cum notabili prolis iactura: proximum enim ſicut noſmetipſos, & maximè filios diligere, lex Diuina præſcribit. Et confirm. Quamuis enim vnicuique liceat iure ſuo vti, licèt inde alteri damnum ſequatur dummodo id præter intentionem accidat, vt probat *l. 2. ff. de aqua pluu. arcend.* vbi *Iuriſconſultus* decidit auertentem flumen ne ſuo prædio noceat, nullius delicti reū eſſe quamuis inde vicinus præter eius intentionem damnum ſentiat; vtitur enim iure ſuo, ac proinde videatur idem dicendum de viro qui vtitur iure ſuo accedendo ad vxorem tempore menſtrui, licèt eo non intendente detrimentum prolis ſequatur. At re oculatius inſpecta, eſt longè diuerſa ratio, quia in caſu illius legis diuerſa prorſus ſunt iura, nec vnum alteri ſubordinatur, at in noſtro ius acceſſus ad vxorem bono prolis ſubordinatur, illudque præ omnibus ſpectare debet. Et adhuc exemplo illius legis retento, quis non diceret contra charitatem proximi, licèt non aduerſus iuſtitiam eam delinquere, ſi pauliſper expectans poſſet & iure ſuo vti, & graue proximi detrimentum vitare? at cùm menſtruus fluxus naturaliter accidens paucis diebus duret, delinquet vtique coniux tunc vtens iure ſuo cum prolis detrimento, quod breui tempore expectato cauere poſſet. Atque ideò hanc ſent. ſuſtinent ex Theologis, A*lenſis 2. p. q. 166. membr. 2. in ſolut. ad 5. ex argu. quæ poſteriori loco proponit, D. Bonauen. 4. d. 32. in expoſit. lit. n. 7. & a. 3. q. 1. Scotus ead. d. q. vn. & ibi* Th. de *Argentina, q. vn. a. 1. Petr. de Tarantaſia, a. 3. q. 3. Almain. q. vn. ad fin. Guillel. Borrilong. q. vn. a. 2. poſt 1. concluſ. caſu 5. Nicol. de Orbellis, q. vn. §. 5. Palacios diſp. 1. fol. 707.* P*etrus de Soto l. de inſtit. ſacerd. lect. 10. de different. peccat. §. Quia tamen in multis, in fin. Idem lect. 16. de matrim. §. Sunt etiam præter hæc*, quāuis in hoc poſteriori loco non omnino id definiat, at multò magis in id propendet *Hugo in c. 5. Leuit. ad fin. ſuper illud: Mulier quæ redeunte, Nider. ſum. [illegible] ad 4. verſ.*

Octauo

Octauo cum quis accedit. Alexand. in ſuo Enchirid.2.p.præcept. 6.vbi de coniugali debito,§.*Si ſcienter. Angles florib.* 1.*p.de matr.q.*6.*de ſoluendo debito,a.*1.*diffic.c.Cañedo ſum.ſacrament. de matrim.c.*8.*n.*74.*in comment.* Et ex Iuriſperitis,*Anton.rubr. de ſponſalibus,n.*14.*& ibi Alex.de Neuo,n.*21.*Dominic.c.fin.d.* 5.*ad fin.verſ.Alia eſt opinio.Rainerius* 2.*p.ſum.t. de matrim.c.* 13.*Ioan.de* Fribur.*ſum.confeſſ.l.*4.*t.*2.*q.*46.*Monald.ſum. tract. de matrim.t.de effectibus matrimonij,verſ.Item eſt alius effectus. Roſella verb.Debitum,n.*10.vbi *Angelus n.*32.*Tabiena Matrimonium* 3.*q.*6.*n.* 7. & hæc opinio eſt valdè probabilis. Temperatur tamen hæc ſententia, vt intelligatur,niſi adſit incontinentiæ periculum, in alterutro coniuge, cui aliunde efficacius conſuli nequit,tūc enim ait *Alenſis* minui culpæ quantitatē,& *Angel.*non eſſe mortale. Sed meliùs *Palacios* nec venialem culpam agnoſcit. Secundò ſi probabiliter ſequi nequeat generatio, ratione ſenectutis aut ſterilitatis, tunc non eſt mortale: ſic *Ang. & Tabiena* addens eſſe veniale. Tertiò hinc *Palacios* infert eſſe mortale,ſi acceſſus habeatur,quando menſtrua purgatio ducit ſua exordia,aut non longè diſtat ab illis.Quia tunc imminet prædictum ſoboli periculum: eo quod tunc ſit copia mali humoris menſtrui. Dubitat autem,num ſit mortale, quando longè diſtat ab illis,vt ſi purgatio moram traxerit vſque ad ſeptimum diem,&petatur quinto.Quoniam diminuto iam veneno ſo illo fluxu,non tam euidens eſt ſobolis periculum.Quartò limitat *idem Palacios, d.diſp.*1.*fol.* 710. niſi experta ſit mulier ex eo coitu minimè concipi prolem infectam: tunc enim dicit vacare culpa coitum. Demum temperat *Angel.* ſi coniux debitum exigens aduertat prædictum periculum,excuſabitur enim,ſi non aduertat, & petat cauſa prolis aut vitandæ incontinentiæ, ſecus ſi cauſa voluptatis captandæ, pendebit enim ex futuro euentu,ſit culpa mortalis necne.Nam prole poſtmodum genita leproſa,& morbo infecta, culpa lethalis erit, ſecus autem venialis.Sed hoc neſcio qualiter ſuſtineri valeat. Quia qualitas culpæ ex cauſa data conſurgens, ex meritis cauſæ, quæ volita fuit, & non ex futuro euentu omnino iam inuoluntario pendet.

3 Secunda ſent. ait culpam eſſe petere, propter rationes n.præced.adductas. Qualis autem culpa ſit, venialiſne an mortalis,ſubticet *D.Th.*4.*d.*32.*q.vn.a.*2.*quæſtiun.*2.*corp.*vbi *Ricard.a.*4.*q.*1.*Suppl.Gabriel.q.vn.a.*2.*poſt* 11.*concl.verſ. Videtur ergo probabiliter dicendū,Carthuſ.q.*1.*& in cap.*15.*Leuit. poſt medium,q.*1.*Mayron.*4.*d.*35.*q.vn.Celaia* 4.*d.*32.*q.*1.*arg.* 2.*Ledeſm.*2.*p.*4.*q.*55.*a.*1.*fin.Metin.l.*1.*ſum.c.*16.§.13.*f.*232. *verſ. Lo tercero.* Et ex Iuriſperitis *gl. c.fin.verb. Ablactetur d.* 5.*Aſtenſ.ſum.*2.*p.l.*8.*t.*10.*a.*4.*q.*3.*Henric.c.Inquiſitioni.n.* 10. *de ſent.excom.Turrec.c.Si cauſa,in fin.*33.*q.*4.Tēperat *Sup.*vt intelligatur,ſi vir ſciat æquè vel magis probabiliter imminere proli periculum,& non timeat ſibi de incontinētia, & ſimiliter *Gloſſa* limitat, niſi ſit incontinētiæ periculum. Secundò temperat *Celaia*,niſi certa ſit ſterilitas vxoris.

4 Tertia ſent. ſic diſtinguit, vir minimè reus eſt culpæ mortalis, ſi tunc petat, quo incontinentiæ periculum vitet,quod aliter facilè cauere nequit. Quia potiùs propriæ ſpirituali ſaluti,quàm corporali prolis concipiendæ conſulere debet. Mulier autem ſemper lethaliter delinquit, ſi tunc exigat.Quoniam tempore menſtrui non ita carnis illecebris vrgetur, quin facilè reſiſtere valeat. Ita *Syluest. verb.Debitum,q.*6.*Barth.à Ledeſma, dub.* 12. *de pœnit. in interrogationibus circa* 6.*præceptum.*

5 Quarta ſent. docet ſolam culpam venialem eſſe, tunc exigere debitum. Et non eſſe mortalem,prob. Quia totale fundamentum aſſerentium eſſe peccatum mortale (vt vidimus n.2.)eſt prolis damnum inde conſurgens, id autē minimè probat culpam mortalem:tum, quia eſt incertiſſimum,non enim certum eſt fore vt tunc vxor cōcipiat, imò oppoſitum eſt certius, fluxus enim menſtrui valdè obſtat retentioni ſeminis in matrice,vbi conceptio faciēda eſt.Quare teſte *Ariſt.l.*1.*de gener.animal.c.*19. rara eſt eo tempore conceptio:tum etiam, quia cùm proli melius ſit eſſe cum tali morbo,quàm non eſſe,& ſi tunc is coitus nō haberetur, forſan poſtea non generaretur, aut non eſſet eadem:quia cum non entibus nulla eſt vnitas: conqueri nequit de damno ſibi illato, imò maximo afficitur beneficio.Quare id damnum non tanti faciendum eſt,vt culpam lethalem conſtituat. Eſſe autem culpam venialem, probatur.Quia eſt quædam turpitudo & inhoneſtas,cum tunc vacet fæminea natura conſuetæ purgationi,immundaque ſit mulier, & aliqualiter inepta commodæ ſeminis retentioni ac receptioni,atque ita minùs conueniens generationis fini.Adde aliquam eſſe incontinentiam,debitique ordinis peruerſionem, non expectare tempus generationi aptius, maximè cum breui affuturum ſit. Et ideo hanc ſent.tenent *Palud.*4.*d.*31.*q.*3.*a.*2.*n.*12.*& d.*32.*q.*1.*a.*3. *n.*13.*D.Anton.*3.*p.t.*1.*c.*20.§.5.*fin.Abul.c.*5.*Matt.q.*245.*Caiet.*2.2.*q.*154.*a.*1.*circa ſol.ad* 4.*verſ.Ad* 3.*dicitur,& ſum.verb. Matrim.c.vltim. verſ.*3.*caput.Armil.verb.Matr.n.* 68. *Victoria ſum.de matrim.n.* 276.*Sotus* 4.*d.*32.*q.vn.a.* 2.*ad* 2. *Ledeſ.* 2.*p.*4.*q.*66.*a.*1.*f.*525.*§.Sed an iſti coniuges.Veracruz* 3.*p.ſpec.a.* 17.*cōcl.*4.*Gaeta rep.c.Ad limina,*30.*q.*4.*§.*4.*n.*176.*Enriq.l.*11. *de matrim.c.*15.*n.*7.*Barth.à Ledeſ.dub.*71.*de matrim.§.De tēpore autem menſtruorum,Petr.de Ledeſ. de matrim.q.* 64.*art.*1. *dub.*3.*Graffis p.*1.*deciſ.l.*2.*c.*82.*n.*19.*Lud.Lop.p.*1.*inſtructorij, c.*84.*§.penul.Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*243.*n.*17.*Veg.*1.*t.ſum. c.*78.*caſu* 3.Et videntur ſentire *Arm.verb. Debitū coniugale, n.*7.*& ibi Emm.Sa,verſ.Tempore mēſtrui,*Vbi aiunt non eſſe mortale, petere debitum, licèt ſubticeant, ſit veniale necne.Temperant hāc ſent.*Gaeta & Manuel*,niſi incontinentiæ periculū ſit,tunc enim ab omni culpa excuſant debiti petitionem:quamuis *Lud. Lopez* adhuc in hoc euentu dicat eſſe venialem.Secundò *Ledeſm.* ait ſi conſtaret omnino fæminā eſſe ſterilem aut grauidam quatuor iam menſes, quando iam concipere nequit, eſſe probabile vacare culpa:at probabilius eſſe, adhuc inueniri culpā venialem. Quia ſatis eſt vt in plurimū ex eo concubitu damnum ſequi proli. Sicut fornicatio ob prolis damnum ſemper eſt interdicta, licèt in aliquo particulari euentu proles ſequi nequeat,aut eius educationi ſufficienter conſulatur.

Vltima ſent.docet conſilium eſſe, tempore menſtrui à debiti petitione abſtinere, ac proinde nullam eſſe culpā tunc petere.Quia rarò damnū ſequitur proli,&melius eſt ipſi ſic eſſe,quàm omnino non eſſe,vt dicebam n.præced. coniugeſque iure ſuo vtuntur, ac per accidens & præter intentionem proli ſequitur damnum. Sic *Gloſſ. c.ſi cauſſa, verb.Conceptus* 33.*qu.*4.*Caſtro de lege pœnal.l.*1.*c.vltim.§.Alia eſt in Leuitico*: quamuis enim in principio tantum dicat non eſſe mortale exigere: at paulò inferius dicit non eſſe culpam, & tutè poſſe exigi:atque rationes, quibus innititur, id ita probant. Idem docent alij cum hoc temperamento, nempe, ſi coniux bono fine ducatur ad debitum exigendum, vt gratia vitandi in ſe vel in altero fornicationem,vel ne ſit illi odio. Sic *Nauar.ſum.c.*16.*n.*32.*Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſſ.*1.*n.*111. *Viuald.candel.ſacram.* 1.*p.de matrim.num.*259.*Philiarc.de offic.ſacerd.tom.* 1.*p.*2.*l.*4. *cap.*19.*§.* 5.*peccat.* 6

Ex his ſent. exiſtimo has duas vltimas eſſe probabiliores. Atque ita dico ex ſe & in plurimum culpam eſſe venialem, debitum eo tempore exigere. Nec ducor ad id ratione damni prolis, eius enim incertitudo & raritas, quam num. 5.probaui, & experientia teſtatur, innumeri enim tempore menſtrui coeunt, & rariſſimè perſpicimus hæc damna in prole: & pariter melius ipſi ita gigni eſſe, quàm non gigni:vt d.nu.5.explicui, arguunt ex hac parte nullam eſſe culpam. Sed ratio peccati venialis eſt turpitudo & indecentia in eo coitu,vt n.5. probaui. Atque ita his rationibus amplector eam ſent. Quare ſi aliqua ratio ſit huic turpitudini præponderans, & actum honeſtans, vacabit culpa,vt docet vltima ſententia: nempe, ſi ad vitandam in ſe vel in alio fornicationem,vel ne coniux ſuo cōſortio odio ſit,vel alia ſimilis.Nec ab hac culpa eximet coniugis ſterilitas, quamuis enim ceſſet damnum prolis, non tamen ceſſat ea turpitudo & indecentia. 7

Hinc infero, in nullo euentu eſſe culpam mort. petere debi- 8

debitum tempore menſtrui, quamuis coniuges credant fore vt monſtrum gignatur. Quia verificatur melius eſſe proli ita eſſe, quare de damno ſibi illato conqueri nō poteſt. Ita *Palud.4.d.32.q.1.a.3.n.13.& D.Anton.3.p.ſum.t.1.c.20.§.5.& Nau.*Matiēzo,*Philiarc.n.6.allegati. Graffis & Vega*, quos n.5.retuli. Quamuis S*uppl.Gabr.4.d.32.q.vn.art.2.poſt 11,concl.verſ.Videtur ergo*, *Sylu. verb. Debitum,q.6.Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.*178. Ledeſm.*& Bart.* à Ledeſ. *n.5.relati*, cenſant eſſe culpā lethalem. Quia exiſtimāt culpam in hoc congreſſu conſurgere ex prolis damno: excuſant autem communiter à mortali, ratione incertitudinis damni (præter *Sylueſt* qui diſtinxit, vt nu.2.retuli.) Quare vbi periculum eſt certum, dicunt eſſe peccatum lethale. Cùm verò ex hac parte non conſtituam culpam, ſed ratione turpitudinis & indecentiæ, quamuis damnum ſit certum, exiſtimo non eſſe mortale.

9 Si autem vir fluxum ſeminis patiatur, nulla ob id eſt culpa debitū exigere. Tum, quia perpetua aut nimis diuturna eſt paſſio, duriſſimumq; eſſet coniuges ad tam diuturnam abſtinentiā aſtringere: tum etiam, quia ſemē illud eſt generationi ineptum, atq; ita nullum damnū infertur proli. Ita ſentiunt *D.Th.4.d.32.q.vn.a.2.quæſtiun.2.ad*1.vbi *Sot.q.vn.a.2.ad 2.ver.Et pariter ad illud*, *Palacios diſp.1.f.*710.

10 Ad argum.n.2.propoſita reſp. Ad 1.cum *Caſtro n.6.alleg.* id præceptum fuiſſe cæremoniale, quatenus prohibebat acceſſum 7.diebus ob immūditiam & horrorem, efficiebatq; irregularem, & ineptum ad tangendum ſacra, tunc accedentem. Iudiciale autem, quatenus imponebat pœnam mortis, & ita ceſſaſſe: dum dicunt autem ſancti illud fuiſſe partim mortale, & obligare in lege Euang. ratione damni prolis, ait vel intelligendos eſſe, dum parentes id prolis damnum intenderent: vel vt non dicant debitum veræ obligationis, ſed honeſtatis & congruētiæ, quale debitum ſolent ſæpe diuinum ius appellare. Atque ita dum *D. Greg.relatus c.fin.d.5*, ait cōiuges tēpore menſtrui arcēdos eſſe à congreſſu: dicit *Gl.verb.Prohibentur*, aliquos exponere, id eſt, diſſuadentur. Et *ea Gl. c.Si cauſa,verb.Conceptus 33.qu.4.*ait eſſe conſilium. Vel 2.dic id præceptum in lege noua non obligare niſi ad ſolam culpam venialem. Ad confir.& cætera arg. cum ſuis confirmationibus, conſtat ex dictis n.5.& 7.vbi id non damnum, ſed prolis beneficium eſſe probauimus: & eſto damnum eſſet, eius incertitudinem & raritatem excuſare.

11 Hactenus de petitione debiti ſermo habitus eſt. Circa redditionem autem totidem inuenio opiniones. I.ait eſſe mortale, reddere tēpore mēſtrui naturalis. Ducitur, quia eſt mortale petere ratione damni prolis: ergo & reddere. Quia damnū prolis vterque cōiux vitare tenetur. Et quia vagus concubitus ideò eſt intrinſecè malus, quia cedit in prolis detrimentum. Si ergo tempore mēſtrui acceſſus ſit in eiuſdem damnū, erit intrinſecè malus, ac proinde lethalis, tam in petente, quàm in reddente. Ita docent *Scotus, Guillel.Borrillong, Angelus, Roſel. Angles, Cañedo, quos n.2. retuli*, vbi & poſui limitationes Angeli.

12 Secunda ſent. docet culpam eſſe reddere; ſubticet autem, mortaliſne an venialis ſit. Ita *Gl.c.fin. verb. Ablactetur d.5. Ant.& Alex.de Neuo n.2.alleg.Tur.alleg.n.3.*& ex Theologis, quidam antiquiores (vt refert *D.Th.4.d.32.q.vn.a.2.quæſtiun.3 corp.*)*& D.Bonau.ibi,a.3.q.1.*dicit videri probabiliorem. Eandem tenent *Baſſolis ibi, q. vn. a. 3. Ricar, Mayronis, Celaia, n.3.alleg.Nic.de Nyſa ſuper 4. ſent tract.6, p. 3. de matrim. q 4. paulò ante arg. ſolut.* Limitant *Ant. & Alex. de Neuo*, niſi adſit fornicationis periculum: tunc enim ait *Ant.* ſaltem non eſſe mortale reddere; & *Alex.de Neuo*, dicit, nec eſſe veniale. 2.temperat *Celaia*, niſi certa ſit vxoris ſterilitas.

13 Tertia ſent. ait, coniugem minimè teneri reddere: vtrum autem licitè poſſit, nō meminit. Sic *Almain.4.d.32.qu. vn.ad fin. Ioan. de Friburgo ſum.confeſſ.li.4.t. 2. q. 46. Viguer.li.inſtit.c.16.§.7.verſ.*10. *Enriq. lib.11.de matrim.c. 15.n.*7. Temperant *Ioan.de Friburgo & Enriq.* niſi coniux ſentiat exigenti periculum fornicationis imminere. Addit *Ioan, de Friburgo* poſſe coniugem licitè reddere, quamuis non teneatur.

Quarta ſent. ait licere coniugi reddere, ſi alter admonitus deſiſtere nolit à petitione, non explicat autem num in eo euentu reddere teneatur. Qualis autem debeat eſſe, admonitio explicabo n.ſeq. Ita *Rainerius & Nic.de Orbellis alleg.n.2. Aſtenſ.& Hugo ibi citati, Caiet.ſum. ver. Matrim. c. vlt.verſ.3.caput, D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.5.fin.Maior.4. d.32.q.2.arg.4.contra 3.concl.Metina l.1.ſum.c.16.§.13.f.232. verſ. Lo tercero. Lud.Lop.1.p.inſtr.c.84.§.Porrò quia, & c.82.paulò poſt princ.* Temperat *Maioris*, niſi ſit veriſimile prolis damnum. Et non facientes mentionem iſtius admonitionis, dicunt licere reddere bono fine, *Nauar.*Matienzo,*Philiarc.n.6.alleg.* Imò abſq; nulla limitatione id aſſerunt *Gl. & Caſtro eo n.6.relati, Thomas de Argentina 4.d.32.q.vn.a.1.Verac. Graffis, Vega*, vbi n.5.eos retuli. 14

Vltima ſent. docet non tantum licere, ſed teneri debitum reddere, vbi vir admonitus non reſipiſcit: & hāc admonitionem tunc præmittendam, quando vxor probabiliter credit fore vt proſit, nec tunc teneri ſuam paſſionē patefacere, ne odio habeatur, ſed debere precibus non vrgentibus, ne fornicandi occaſionem viro tribuat, eum auertere: vel aliquam occaſionem prætendendo, vel ſi det eius prudentia ſpem, probabilē concipiat, fore vt eā odio non habeat, ſuā paſſionem detegendo. Quia coniux tenetur, ex debito iuſtitiæ debitum reddere, nec videtur ſufficiens excuſandi ratio damnū prolis, quod vel nullum vel rariſſimum incertiſſimumq; eſt. Ita *D.Th.4.d.32.q.vn.a.2.quæſtiunc.3.corp.* vbi *Palud.q.1.a.3.n.13.* vbi *Sotus q.vn.a.2.ad 2.Carthuſ.q.1.& in c.15.Leuit.poſt medium,q.2.Sylu.verb. Debitum,q.6.Ledeſ.2.p.4.q.66.a.1.§. Haſitabis tamen, Nider ſum pracep.6.c.4.verſ.Item menſtruata, Alex. in ſuo Enchirid. 2.p.præcepto.6.*vbi de debito coniugali, §. *Si mulier, Bart.à Ledeſm.Petr.à.Ledeſ.Manuel allegati n.5.* 15

Mihi placet hæc vltima ſent. vt non ſolùm liceat mulieri reddere, ſed etiā teneatur. Quia ſi exigere, quod omnino voluntarium eſt, vacat culpa, vbi iuſta cauſa inducit: vt diximus n.7.nedum reddere, ad quod lex iuſtitiæ obligat: quæ enim iuſtior cauſa excogitari poteſt, quam propriæ obligationi ſatiſfaciendi? Et cùm reddere liceat, tenebitur vtique. Quia nulla iuſta cauſa ab eo ſe onere eximendi ſubeſt, vt probaui n.præc. Præterea, quia ad ſummum vir exigens delinquit venialiter, vbi autem ſola venialis adeſt culpa in exactione, tenetur alter coniux reddere: vt probaui hoc l.diſp.6. n. 6. Nec credo admonitionem, de qua egi n.præc. eſſe in præcepto. Durum enim videtur non exiſtente damno prolis, ob quandam indecentiam venialem, quam ad ſummum vir admittit exigens, in eas vxorem anguſtias redigere, vt effingere debeat occaſiones, quo ſe eximat: eo vel maximè, quod ſæpè viri intelligent ex odio procedere, aut ſaltem ex amoris defectu, & cùm ſint ad fornicandum proni, in alias incontinentias labentur. Quare teneri tunc vxorem reddere non facta admonitionis mentione, docent *Aſtenſis 2. p. qu. 166. membro 3.fin.D.Bonau.4.d.33.a.3.q.1.& in expoſitione litera, n.7.Petr.de Tarantaſiaea d.32.a. 3.q.3.& ibi Palac. diſp. 1.f.*707. *Abulenſis c.5 Matt.q.245.Henric.c.Inquiſitioni,n. 10. de ſent.excommun.Ledeſ.2.p.4.q.55.a.1 fin.Gaeta repet. c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.*180. 16

Exciperem tamen caſum illum, qui moraliter eſt impoſſibilis, nimirum, ſi coniuges probabiliter exiſtimarent monſtrum ex eo concubitu gignendum, quamuis enim cùm vir non peccet mortaliter exigens, vt dixi num.8.ac proinde poſſit vxor reddere: non exiſtimo illam ad id teneri. Quia detrimentum magnum vxoris eſt, filium tarto affectum morbo habere. Quis enim dolor æquabitur ei, quem mater perpetuo patietur præ oculis habens eam prolem? Sicut vxor poteſt debitum reddere viro leproſo, cum notabili infectionis periculo, non tamen ad id tenetur, vt dicemus hoc l.diſp. 24.n.23. 17

Ad argumentum n. 11. propoſitum conſtat ex dictis n. 5.7. & 10. 18

DISPV

DISPVTATIO XXII.

Vtrùm illicitus ſit concubitus inter coniuges tempore quo vxor eſt grauida, aut poſt partũ ante purificationẽ aut ablactationẽ infantis?

SVMMARIVM.

An ſit mortale, petere aut reddere tempore prægnationis, ſi aborſus periculum ſit? n.1.
Proponuntur argumenta ad probandum eſſe mortale, etiam ceſſante eo periculo, 2.
Non eſt mortale, 3.
Refertur opinio aſſerens eſſe veniale petere aut reddere, 4.
Non eſt veniale, ſed ſub præcepto reddere, 5.
Nec petere, 6.
Diluuntur argumenta, n.7.
Poſt partum non eſt neceſſariò expectandum purificationis tempus, 8.
Num ſit culpa ante purgationem petere aut reddere? Refertur duplex opinio, n.9. & 10.
Sententia authoris, n.11. Et an alter coniux teneatur reddere, n.12.
Refertur ſententia damnans acceſſum, dum infans lactatur, 13.
Sententia authoris, 14.
Quid, ſi femina prolem lactans ſit pauper, nec ſit ſoluendo nutrici puerum lactaturæ, num ſit peccatum petere, & teneatur reddere? 15.
Soluuntur argumenta, n.16.

1 TRIPLEX petitur difficultas breui diſſoluenda. I. De tempore prægnationis. II. De tempore poſt partum ante purificationem. III. De tempore, quo proles lactatur. Et quidem ſi tempore prægnationis ſit aborſus veriſimile periculum vtendo actu coniugali, manifeſta eſt lethalis culpa petere aut reddere. Quia talis concubitus bono prolis aduerſatur, quod maximè ſpectat coniugalis vſus, atque ita fruſtratur ſuo fine, perimiturque innocens fœtus. Ita docent *Ricard.4.d.32.a.3.q.2. Henric.c.Inquiſitioni, n.8. de ſent. excom. Aſtenſ. ſum.2.p.lib.8.t.10.a.4.q.3. D.Antonin. 3.p.t.1.c.20.§.4. Roſella verb. Debit. n.8.* vbi *Ang. n.33. Sylu. q.5.* T*abien. Matrim.3.q.5.§.6. Abul.c.5. Matth.q.243. Turrec. c.Si cauſa, n.1033.q.4.* P*etrus de* L*edeſ. de matr. q.64.a.1.dub.4.* Qui addit penſandum eſſe hinc inde periculum aborſus fœtus, & ex altera parte incontinentiæ coniugũ. Sed exiſtimo nullum incontinentiæ periculum præponderare poſſe veriſimili aborſus periculo, ita vt cõcubitus eo exiſtente licitus reddatur. Quia illi incontinẽtiæ diſcrimini aliis viis & mediis conſuli poteſt, abſque fœtus damno. Inſuper aduertũt *Angelus*, Sylu. *& Tabiena*, maius eſſe diſcrimen aborſus, circa cõceptionis initiũ vtẽdo actu cõiugali. Quia licèt *teſte* A*uicenna* matrix poſt conceptionem claudatur, at vehementi coitus delectatione irritata, aliquãdo aperitur, & materia nondũ coagulata effunditur, diſpergitúrque. Et cũ hoc periculo coire, licèt dãnum illud minimè intẽdatur, ait T*abiena* eſſe mortale, ſed verius S*yl*u*eſt. & Angel.* dicunt nõ eſſe mortale. Quia cũ materia nondum ſit formata, non tanti id damnum faciendum eſt, vt conſtituat lethalem culpam in dãtibus operam rei licitæ, iuréque ſuo vtentibus, nec illud intendentibus.

Quando autẽ ceſſat aborſus periculum, videtur adhuc lethale eſſe, vti actu coniugali tempore prægnationis. 1. Quia *D. Aug. de bono coniug. c.6. to. 6.* inter nimios exceſſus, hunc computat, ibi: *Sunt adeò incontinentes, vt coniugibus, nec grauidis parcant*, & *D. Ambroſ. ſuper 1. Corinth.7.* & refertur, *c.Si cauſa 33.q.4.* ait: *Ratio cõceptus & partus, iuxta legẽ ceſſare tẽporibus his debere demonſtrant. D.Hier. l.1. cõtra Iouinian.* & & refertur *c.Origo 33.q.4.* ibi: *Qui dicunt ſe cauſa reipublicæ & generis humani iungi, imitentur ſaltem pecudes, & poſtquam venter vxoris intumuerit, non perdant filios.* Vbi *gloſſ. verb. Non perdant*, reddit rationem, eo quòd frequenti concuſſione pereat partus, & *D.Iſido. l.2. de ſum. bon. c.A.39.* & refertur, *c. Non ſolùm 32.q.7.* tunc coëuntes carpit, quaſi pecoribus deteriores ſint, quæ vbi conceperint, vltra non indulgent maribus copiam ſui. Atque *Tiraq. l.15. connub. num. 141. & Hippocratis* & aliorum Medicorum ſent. probat periculũ eſſe aborſus, ſi ad mulierem, quæ recens concepit, vir accedat: & quam deteſtandum id ſit, multis teſtimoniis vſque ad num. 146. confirmat. Atque *l.9. connub. n.85.* probat multis adductis inter animalia ſolam equam tẽpore prægnationis appetere concubitũ. 2. quia talis concubitus videtur contra naturã, fruſtratur enim ſemen illud generationis fine cũ mulier dũ grauida eſt, concipere nequeat.

Cæterum omnes conueniunt DD. minimè eſſe lethalem culpam etiam exigere tunc debitum. Tum, quia nulla inuenitur prohibitio acceſſus in eo tempore, vt cõſtabit ex ſolution. argumentorum n.7. proponendis. Tum etiam, quia matrim. non ſolùm eſt inſtitutum in officium naturæ, ſed etiam in concupiſcentiæ remediũ: quod minimè præſtaret, imò rete maximum, ſi tanto tempore coniugibus abſtinendum eſſet. Atque ita docent omnes authores n.1. allegati, & allegandi num.4. & 5. & vltra illos *D.Th.4.d.31. in fin. in expoſit. lit. Alb. Mag. ibi, art.22. in ſol. ad 1. Carthuſian. 4.d.32.q. vni. ad fin. Ioan. de Fribur. ſum. confeſſ. li.4. tit.2.q.43. Alex. de Neuo, rubr. de Sponſ. nu. 21. caſu 3. Emm. Sa ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Nullus copulæ modus.* 3

Vtrum autem ſit venialis culpa, tunc exigere, ſub iudice eſt. Quidam enim opinantur venialem eſſe. Quod ſaltem probant teſtimonia Sanctorum, & rationes adductæ n.2. Atque ita ſentire videntur *D.Th. Alb. Magnus, Ricard. Henric. Alex. de Neuo, Roſella, Angel. Sylu. Carthuſian. Turrecr. Ioan. de Friburgo, Tabienã, Emm. Sa n.1. & 3. allegati*, dũ diſputantes de culpæ huius qualitate, dixerunt eam non eſſe mortalem, quaſi ſupponentes eſſe venialem. Et expreſsè tenent *Alenſis 2.p.q.166. membr.2. ad 3. ex argum. quæ poſteriori loco proponit. Rainer. 2.p. ſum. t. de matr. q.6.* P*alud. 4.d.32. q.1.a.3.n.12. Monald. ſum. tract. de matr. t. de effectu matrimonij, verſ. Sed nunquid cognoſcere. D. Anton. 3.p. tit.1. ca.20.§.4. Gerſon 2.p. in compend.* T*heolog. tractatu de ſacramento coniugij, alphab.27. lit.* P. *Aſtenſis ſum.2.p.l.8. tom.10.a.4.q.3. Gaeta repet. c. Ad limina, 30.q.1.§.4.n.176.* P*etr. de Soto lect.16. de matrim. §. Sunt etiam præter hæc. Sotus 4.d.31.q. vn.a.3. fin. & ibi Palacios diſp. 2. fol. 691. verſ. Hæc ſunt argum.* Imò & *Gerſon ibi* ait etiam reddere eſſe culpam venialem. 4

Primò tamen dico, abſque dubio nullam eſſe culpam, reddere. Quia reddendi obligatio lege iuſtitiæ præſcripta excuſat ab incontinentia veniali, ſi quæ tunc eſſet in ea debiti exactione voluntaria, vt non ſit in redditione neceſſaria. Atque ita docent P*alud.* M*onald. nu. præced. allegati, Ioan. de* Friburgo, *Carthuſian, Sylu. num. eod. citati.* Imò tenetur coniux reddere. Quia nulla eſt iuſta excuſatio, & ad ſummum peccat exigens venialiter: vt diximus nu. 3. quoties autẽ ſola eſt venialis culpa in exigente, tenetur alter coniux reddere, vt probauimus hoc l. diſp.6. num.6. Ita docent *Alenſis 2.p. quæſt.166. membr.3. fine. Ricard. Aſtenſis, Henric. D.*A*nt. Roſell.* A*ngel.* T*urrec. Gaeta, n.180. quos n. præced. retuli.* 5

Secundò dico, probabilius eſſe nec culpam venialem in ea debiti exactione inueniri. Quia nullam prohibitionem reperio, & vbi neceſſitas non cogit, multiplicare culpas non oportet, eo vel maximè, quod matrimonium laqueum iniiceret, ſi hæc eſſet culpa venialis, cùm enim magna temporis matrimonij parte vxor grauida ſit, vel abſtinendum eſſet coniugibus ferè ſemper à debiti exactione, vel innumera eſſent venialia admittenda. Ita docẽt *Gloſſa, c.Si cauſa, 33.q.4. verb. Cõceptus.* A*nton. rubr. de ſpõſalibus, n.14.* A*bulenſis c.5.* M*atth. q.243. Supplem. Gabrielis 4.d.32.q. vn.a.2. poſt* 11. *cõcl. Nicol. de Orbellis ibi, q. vn.§.4.* A*lberi. rubr. de ſponſalib. C.n.15. Hieron. de Zenetinis, tract. de foro conſcient. & contentioſo, n.141.* habetur tom.3. tract. nouior. *p.2. Veracr. 3.p. Spec. a.17. conc.3.* M*atienz. li.5. recop. t.1. gloſ.1. rub. n.110. Palacios 4.d.32.q.1. fol.708. verſ. Porrò autem. Enriquez l.11. de matr. c.15.n.7.* & videtur ſentire T*iraq. l.15. connub. n.141.* vbi ait nõ omnino interdici concubitum tempore imprægnationis, ſed ne modus & temperantia excedatur. 6

Ad argumenta n. 2. propoſita dico omnia teſtimonia intelligenda eſſe, iuxta dicta n. 1. nimium eſſet veriſimile aborſus periculum, vel de conſilio loqui. Nec obſtat periculum, quod refert T*iraq. ibi allegatus*, quia id contingit antequam materia ſit formata, vt dicebam n.1. quod, vt ibi probaui, non conſtituit culpam mortalẽ: eo vel maximè, quod rariſſimè id accidere experimur, cùm tamen crebrò & indiſcriminatim viri ad vxores accedant. Ad ſecundùm dic, non poſſe tunc fœtum concipi, 7

minimè prouenire ex natura & modo concubitus, quod deſideratur vt is ſit peccatum contra naturam, ſed per accidens, quia fæmina eſt grauida.

8 De tempore poſt partum, manifeſtum eſt non teneri coniuges obſeruare tempus purificationis lege antiqua *Leuit.*12.præſcriptum, nempe, vt mulier maſculum pariẽs abſtineret quadraginta diebus ab ingreſſu Eccleſiæ, fæminã verò octoginta: quo etiam tempore pariter videbatur vſus coniugij interdictus. Quia durabat adhuc corporalis immunditia, donec eo tranſacto purificaretur: ſed cùm hoc præceptum ad ceremonialia pertineret, iam extinctum eſt. Et ſicut non tenetur mulier eo tempore abſtinere ab Eccleſiæ ingreſſu: vt dicitur *c.vn.de purificat.poſt partũ*: ita nec à coniugij vſu. Atque ita fatentur *Ricard.*4.*d.*32.*a.*4.*q.*1.vbi Palud.*q.*1.*a.*3.*nu.*12.*Maioris q.*2.*argumento* 4.*contra* 3.*concluſ.Nicol.de Orbellis q.vn.*§. 6. *Palacios diſp.*1.*fol.*711.*Abul.ca.*5.*Matthæi,q.*244. *D. Anton.*3.*p.t.*1.*c.*20.§.4. *Veracruz* 3.*p.Specul.a.*17.*concl.*3.*Matienzo li.*5.*recop.t.*1.*gloſſ.*1.*rubr.n.*110.*Graſſis* 1.*p.deciſ.l.*2.*c.*82.*n.*20.

9 Difficultas autem eſt, de tempore quo reuera durat immunditia illa corporalis poſt partum. Quidam aſſeuerant tunc eſſe mortale petere debitum, nec eſſe reddendum ceſſante fornicationis periculo. Probatúrque teſtimonio *D.Greg.reſp.*10.*ad Auguſtinum*, & refertur *c.final.d.*5.ibi: *Et niſi purgationis tempus prius tranſierit, viris ſuis non debent admiſceri.* Ita *Anton. rubr.de ſponſal.nu.*14.& ibi *Alexand.de Neuo,n.*21.*caſu* 1.

10 Alij verò ſentiunt eſſe veniale. Quia videtur quædam indecentia. Sic *Palud.n.*8.*allegat.Tabiena Matrimonium* 3.*q.*7.§.8.*Monal.ſum.tract.de matrim.t.de effectu matrimonij, verſ. Sed nunquid cognoſcere.* Idem cum hac moderatione, ſi recenter fæmina enixa ſit, docent *Sot.*4.*d.*32.*q.vn.a.*2.*fin.Ludou Lopez* 1.*p.inſtruct.c.*83.§.*Porrò tempore. Graſſis n.*8. *alleg.* Idem videntur ſentire *Domin. c.fin.notab.*3.*d.* 5. vbi ait eo tempore non debere coniuges conuenire. Et *Abulenſis* quem n.8.retuli, ait enim non eſſe neceſſarium purificationis tempus expectare, ſed aliquantulum, dum ab immunditiis mulier purificatur, & antea accedere ad illam non eſſe mortale. Et *Supplem.Gabr.*4.*d.*32.*q.vn.a.*2.*poſt* 11. *concluſ.* vbi ait non teneri tunc coniuges abſtinere, ſi timent ſibi incontinentiam & mulierem reddere debere, ſi vir precibus inductus nolit deſiſtere, & ſit fornicationis periculum. Et *Maioris* 4.*d.*32.*q.*2.*arg.*4.*contra* 3.*concl.* dicit enim non eſſe præceptum in lege noua expectandi aliud tempus, ſi mulier iam purgata ſit. Atque fauent etiam *Ioã. de Friburgo ſum.confeſſ.l.*4.*t.*2.*q.*45.*& Sylueſt. verb. Debitum, q.*4.vbi quamuis dicant textus prohibentes acceſſum, intelligi de conſilio, ſubdunt tamen petentem non peccare mortaliter: atque ita ſentire videntur peccare venialiter, & *Henricus c. Inquiſitioni,n.*9.*de ſent.excom.* vbi dixit textus loqui de conſilio, & reddentem non peccare.

11 Sed probabilius exiſtimo nullam eſſe culpam, tunc debitum exigere, ſed textus loqui de conſilio. Ducor ratione n.6.propoſita. Atque ita ſentiunt *Ricard.*4.*d.*32.*a.*4.*q.*1. vbi & *Palacios diſp.*1.*fol.*711.*Aſtenſis ſum.*2.*p.l.*8.*t.*10.*a.*4.*q. vlt.* Angel.*verb.Debitum,n.*34.vbi *Roſella n.*9.*D. Anton.*3.*p.to.*1.*c.*20.§.4.*Turrecrem.c.fin.n.*1.*d.*5.*Enriquez lib.*11.*de matr.c.*15.*n.*7. Temperant bene *Angelus & Palacios*, niſi ex eo cõcubitu grauis morbus fæminæ immineret. Nam tunc de culpa iudicandum eſſet, iuxta morbi grauitatem, eiúſque probabilitatem. Atque ita cum notabilis morbi aggrauatio timeretur, eſſet mortale, vt bene docent *Palud.*4. *d.*32. *q.*1.*a.*3.*num.*12.*D.Antonin.*3.*p.t.*1.*c.*20.§.4.*Syluest.verb.Debitum,qu.*5. *Margarita confeſſ.*6.*precept.fol.*87. & explicant *Syluest.& D.Anton.* ſiue petat ſiue reddat coniux.

12 Nulla autem ex parte fæminæ tunc ſubeſt legitima excuſatio, quin debitum teneatur reddere: cùm vir exigens aut non peccet, aut ſaltem venialiter, vt in ſimili probaui n.5.& docent *Aſtenſis, D. Anton. Roſella num.præced.allegati. Syluest.verb. Debitum,q.*4. Quod intellige, niſi eſſet periculum grauis morbi in fæmina, tunc enim non teneretur, vt dicemus diſp.24.n.2.

Demum de tempore quo mater ſobolem lactat, quidam cenſent eſſe peccatum lethale, debitum petere. Probatur ex *D.Greg.reſp.*10.*ad Auguſt.*& refertur *c.fin.d.*5.ibi: *Ad eius verò cõcubitum vir accedere non debet, quouſque qui gignitur, ablactetur.* Præterea, quia timor eſt nocumenti prolis: vnde *Galen.l.*1.*de ſanit.tuẽda*, ſic ait: *A venere omnino abſtinendum eſſe quæcunque lac præbebit, moneo. Nã & menſes viri conſuetudine prouocantur, & lac odoris gratiam in deterius mutat. Quin etiam aliquæ in vtero concipiunt, quo alienius à puello adhuc lactente nihil eſt.* Et *Plin.lib.*28.*natural.hiſt.c.*9.*ad princ* ſic ait: *concipere nutrices exitioſum eſt.* Atque non tantum infanti lactenti, ſed & fœtui & qui in vtero eſt, id frequẽter lethale eſt, vt doctorum antiquorum medicorum teſtimoniis comprobat *Tiraquell.l.*15.*cõnub.n.*139. & *ſeq.* Ideoque hanc ſent.tuentur *Ant.rubr.de ſponſal.n.*14. *& ibi Alex. de Neuo n.*21.*caſu* 2.& id non licere, ſed prohibitum eſſe, *d.c.final.*docent *Domin.ibi, notab.*1.*Tiraq.l.*15.*connub.n.*139. 13

Verùm exiſtimo nullam eſſe culpam, minimè tunc à debiti exactione abſtinere. Quia damnum proli lactenti quod ſequitur, ſi ex eo concubitu proles concipiatur, caueri poteſt, ſi eo tempore nutrici lactanda tradatur, & cũ parentes pauperes ſunt, experientia compertum eſt eos nulla obſeruare tempora quibus à concubitu abſtineant, nec prolem nutrici lactandam committere, cum tamen id notabile damnum in prole non perſpiciamus, & ob rem incertam parámque duriſſimum eſſet iugum moraliter impoſſibile humeris coniugum imponere, vt ſimul in eodem lecto accubantes, biennio, quo infantis lactatio durat, abſtineant: atque iterum cùm mater pepererit, alio biennio: ac proinde matrim. pauperibus non remedium concupiſcentiæ, ſed laqueus ac cauſa multorum peccatorum eſſet. Quod ſi aliquod proli damnum non tanti momenti inferatur, non tenentur parentes medio tam difficili, ac moraliter impoſſibili, illi occurrere. Atque ideò ſolum eſſe conſilium eo tempore non petere, docent *Ricard. Aſtenſis, Roſella, Turrecrem.citati n.*11. 14

Id tamen fateor cum *Petro de Ledeſma, de matrim. q.*64. *a.*1.*dub.*4. excuſari à reddendi debiti obligatione matrem lactantem prolem, ac ita pauperem, vt non ſit ſoluendo nutrici lactaturæ, expertamque vbera exſiccari ſi concipiat, aut lac eſſe valde pernicioſum proli. Non tamen dãnarem virum exigentem. Quia ea eſſet cauſa iuſta prolem exponendi, ne tamdiu abſtinere cogatur, cum tanta difficultate, quin potius morali impoſſibilitate aut alia via poſſet proli conſulere, quærẽs virum pium qui eam eleemoſynam eroget, ſicut ſi mater obiret. At mater non teneretur tanto ſe damno & periculo ſimilem patiendi dolorem exponere, vt in ſimili dixi diſp.præc.n.17. 15

Ad arg.nu.13. propoſita dic. Ad primum id eſſe conſilium. Ad ſecundum conſtat ex dictis n.14.

DISPVTATIO XXIII.

Vtrùm tempore furoris, alterius vel vtriuſque coniugis, licitus ſit actus coniugalis?

SVMMARIVM.

*Coniugi nõ omnino mente deſtituto, ſed fatuo eſt debitũ reddendum, n.*1.
Idem, ſi in vna vel altera ſpeciali re mentis impos ſit, 2.
Idem, ſi omnino ſit amẽs, fruatur tamẽ lucidis interuallis, & tunc pẽtat, 3.
Refertur opinio aſſerens reddendum eſſe petenti furoris tempore, 4.
Si ambo coniuges amentes ſint, eſt mortale eos coniungere, 5.
Mortale eſt, habetque eaſdem circumſtantias, ſi quis ſolutus amentes coniungat, quas haberet ea copula, ſi ſui compotes eſſent, 6.
Si alter ſolus ſit amens, an ex natura rei liceat copula inter coniuges? & quid, ſi periculum ſit perſonæ, aut aborſus, aut ſeminandi extra? 7.
Quid, ſi vxor ſit amens, vir autem ſui compos? 8.
Quid, ſi è contra ſolus vir ſit amens? 9.
An coniux ſanus teneatur reddere debitum amenti petenti, 10.
Quid, ſi timor ſit incontinentiæ? 11.
Quid, ſi vterque aut alter coniux ſit ebrius: num licita ac debita ſit copula? 12.
*Soluuntur argumenta? n.*13.

1 IN hac diſput. certum eſt, licitum eſſe coniugij vſum, vbi vel vterque vel alter coniux, non omnino mente deſtitutus eſt, ſed eſt fatuus, ac inſtar pueri, rationis vſuram habens, quos vulgò *tontos* appellamus, generíque alte

alterum alteri debitum reddere. Quia reuera vſu rationis libertatéque fruitur, & capax eſt meriti ac culpæ. Ita *Ricard.4.d.32.a.4.q.2.& ibi Supplement.Gabr.q.vn.a.2.poſt 11. concluſ.*

Idem dicendum eſt, ſi coniuges non omninò amentes ſint, ſed in vna aut altera re, cùm tamen circa matrim. & alia ſint ſui compotes. Quia hos matrimonij ineundi capaces eſſe probauimus lib.1.diſp.8.nu.23.nedum obligationis ſoluendi ſibi debiti, vbi ea matrimonio iam contracto amentia accidit.

3 Idem aſſerere oportet, ſi amentes lucidis interuallis fruantur, & eo tempore lucidi interualli petant debitum. Quia tunc liberè & actu humano petunt. Ita *Ricardus & Supplementum nu.1.allegati, Nicolaus de Orbellis 4.d.32.q.vn. §.10. Aſtenſ.ſumm.2.p.lib.8.t.10.a.3.q.penult. Barth. à Ledeſma diffic.49.de matrim.fin.* Exiſtimo tamen, ſi lucida interualla eſſent rara, & probabile periculum verſaretur perpetuæ amentiæ, atque ita defectus educationis prolis aut aborſus, iudicandum eſſe, ac diſtinguendum, ſicut de perpetua amentia vnius aut vtriuſque coniugis dicemus nu. 5.& ſequentibus. Quia cùm idem ſit periculum, idem iudicandum eſt.

4 Difficultas autem eſt, vbi amentia eſt totalis & perfecta, nullíſque intermiſſionibus gaudens? Quidam aſſerũt teneri coniugem mentis compotem amenti exigenti reddere, niſi probabiliter timeat notabile propriæ perſonæ damnum. Probatur, quia amens retinet dominium corporis alterius coniugis, adéſtque finis matrimonij, cùm ex eo concubitu poſſit æquè proles generari, ac ſi coniuges ſani eſſent. Nec obſtat, ſi obiicias, periculum eſſe ne proles fatua amenſque naſcatur. Quia melius eſt illi ſic eſſe, quàm nunquam eſſe. Et confirm. quia finis ſecundarius matrimonij, nempe remedium concupiſcentiæ, manet poſt furorem. Ideo hanc partem tuentur *Angles verb. Debitum, nu.7.* vbi *Syluest.q.1.verſ.Secunda eſt, in fine. Nauar. ſum.c.16.Hiſp.nu.26.lat.n.27. Ledeſma 2.p.4.q.60.a.3.§.An autem ſi vir, Corduba l.3.quæſt.q.8.fol.186.col.2.§.Cõtra ſupradictam reſolutionem.Veracruz 2.p.Spec.a.41.§.penult.Palacios 4.d.32.diſp.1.ad fin.caſu 12.fol.712.Graffis 1.p.deciſ.l.2.ca.83. nu.4.* & clarè videntur tenere *Abb.c.2.num.3.& ibi Alex.de Neuo,nu.3. de coniug.lepros.* vbi aiunt nullam infirmitatem quantumcunque grauem, licèt ſuperueniat dementia, præſtare facultatem diſſoluẽdi matrimonia, etiam quoad thorum & mutuam ſeruitutem. Et probant ex eo textu.

5 Prima tamen concluſio ſit. Si ambo coniuges ſint mẽtis impotes, ſeparandi ſunt, donec ad mentem redeant, & reus eſſet culpæ, qui eos ad copulam incitaret. Quia licèt ipſi amentes minimè delinquãt defectu libertatis, at qui eos copularet, concurreret ad euidens prolis educandæ damnum, careret quippe parentibus qui eam educare inſtruerèque poſſent. Et confirm. quia propter ſimile prolis detrimentum vagus concubitus eſt illicitus. Immo in hoc euentu magis deſtituta eſt proles, quàm vbi concubitus eſt vagus. Ita docent *Barth. à Ledeſma de matrim. diff. 49.ad fin. Lud. Lopez 2.p.inſtructorij de matrim.c.52.ad fin.* vbi de impedimento furiæ. *Petrus à Ledeſma de matrim. q.58.a. 3.dub.2.* vbi meritò culpam hanc lethalem eſſe ait. Id enim probat ratio adducta.

6 Hinc infertur, à fortiori, culpam lethalem admittere qui duos amentes matrimonio inter ſe minimè coniunctos ad copulam incitaret. Quia grauius eſſet prolis dãnum, quàm ſi mentis compotes eſſent. Ita *Sotus 4.d.34.q. vn.a.4.ad fin.verſ.Vtrum autem duos. Ledeſma 2.p.4.q.60.a.3. ad fin. Veracruz 1.p.Spec.a.41.fine. Enriquez l.11.de matrim.c. 15.nu.10 fin. Petrus de Ledeſma de matr.q.58.a.3.dub.2.in ſolut.ad 3. Lud. Lopez n.præced.allegatus, & 1.p.inſtruct.c.82.§. Ad hæc furioſo.* Vnde meritò infert *Ledeſma ea.q.60.a.3.fin.* teneri eos, cui amentium cuſtodia demandata eſt, niti ne cõgrediantur, ſicut tenentur curare, ne abſtineant ab aliis malis inferendis. Non tamen is concubitus eſt contra naturam. Cùm ex eo poſſit generatio ſequi. Tenetur autem qui eos ita copularet, fateri eaſdem circumſtantias, quæ fatendæ eſſent, ea copula habita inter perſonas mentis compotes. Quia talis circumſtantia volita eſt à copulantibus illos amentes: at velle vt aliquis ad conſanguineum accedat, eſt peccatum inceſtus. Et confirm. quia ſuadens cuiquam acceſſum ad coniugatam, ignaro coniugij, reus eſt adulterij, quia reuera is concubitus ea affectus eſt circumſtantia, non ignorata à ſuadente: quamuis accedens ab ea excuſetur ratione ignorantiæ.

Secunda concluſio. Si alter coniux ſolus ſit amens, ex natura rei eſt licitus concubitus. Quia eſt verum matrimonium, nec proli detrimentum ſequitur, habet enim alterum parentem rationis compotem, à quo educetur. Vnde ſi non ſit periculũ aborſus aut damni notabilis cõiugis ſani, nulla erit culpa. Ita *Sotus 4.d.34.q.vn. a.4.ad finem corporis, verſ. Circa primam partem. Barth. à Ledeſma, & Petrus de Ledeſma, Lud. Lopez relati n.5. Enriquez l.11.de matrim.c.15.nu.10.& num.4. Angles floribus, 1.p.de matrim.q.8. de impedimentis matrimonij, in fine. Emmanuel Sa ſumma, verb. Debitum coniugale, verſ. Coniugi amenti.* Quòd ſi ſolùm ſit periculum, vt amens ſemi net extra vas, credo adhuc licere copulam, quia coniux ſanus operam dat rei licitæ, & præter eius intentionem, ac per accidens euenit effuſio illa: & ſi aliquando ita contingat ex amentis culpa, non ſemper ita eueniet, ac proinde non eſt interdicenda copula coniugi ſano. Quod amplius conſtat ex dictis diſp. 17.n.22. Atque ita clarè videntur ſentire *Sotus & Ludouic. Lopez,* dicunt enim, non eſſe honeſtum vt coeat coniux ſanus cum furioſo, præſertim vbi timor eſt, ne furioſus legitimè ſeminet. Quare apertè ſentiunt tunc ſolùm eſſe conſilium abſtinere. 7

Hinc deducitur, regulariter illicitum eſſe concubitum, vbi vxor amens eſt, & vir mentis compos. Quia probabiliſſimum ſubeſt periculum, fore vt mulier inſaniæ furore correpta, fœtum in vtero necet. Ceſſante autem tali periculo: ſiue quia ita ſterilis eſt, vt nulla ſubſit ſpes concipiendi: ſiue quia mitis admodum eſt, nec furioſa, licitus eſt congreſſus. Quoniam ex ſe licitus erat: vt dixi nu. præcedenti, ratione autem ſolius periculi reddebatur illicitus: quod in hoc euentu ceſſat. Sic *Barth. à Ledeſma & Petr. de Ledeſma n.5.citati.* 8

Secundò deducitur, ſi è contra vxor mentis compos ſit, vir autem impos, licitum eſſe cõgreſſum, atque fas eſſe vxori furioſum incitare vt ſecum coëat. Quia tunc aborſus periculum ceſſat. Ita *Sotus, Ludou. Lopez, Barth. à Ledeſma, ac Petrus de Ledeſma, n.7.allegati.* 9

Tertia concluſio. Multo probabilius eſt contra ſententiam n.4.relatam, coniugem ſanum non teneri per ſe, atque ex natura rei, debitum reddere amenti quamuis nullum aborſus aut damni coniugis periculum ſubſit. Et ratio eſt, quia illa debiti petitio non eſt actus humanus, atque perinde eſt, ac ſi vir in ſomnis peteret, cui non teneri vxorem annuere, quis dubitet? Et confirmatur, quia ſicut vir amittit ob furorem ius ad ſuam, bonorúmque adminiſtrationem, ita ad vſum matrimonij, ita vt exigens obliget. Hoc eſſe probabiliſſimum docet *Victoria ſumm. de matrim.n.287.* & tenent *Ricard. & Supplementum Gabr.n.1. allegati. Aſtenſis, & Nicolaus de Orbellis, & Barth. à Ledeſm,* vbi eos nu.3.retuli. *Sotus 4.d.34.q.vn.a.4. ad finem corporis, verſ. Ad aliud ſubinde. Enriquez l.11.de matrim.c.4.n.5.* iuncto *commento, lit.B.& c.15.n.10. Lud. Lopez 1.p. inſtructorij, c.82. §.Ad hæc furioſo, & 2.p.de matrim.ca.52.ad fin.* vbi de impedimento furiæ, *Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum coniugale. verſ.Coniugi amenti. Vega 1.p.ſum.c.78.caſu 12.* 10

Dixi autem, per ſe & ex natura rei non teneri. Quia ſi periculum eſſet in coniuge furioſo, negato ſibi debito, acceſſus ad aliam, vel effuſionis ſeminis, teneretur per accidens, ratione cauendi hoc periculum, coniux ſanus illi reddere. Sic *Victoria, Sotus, Lud. Lopez eod.c.82.§. Ad hæc furioſo. Enriquez eod.c.4.n.5.* iuncto *comment.lit.B. Barth. à Ledeſma, Vega nu. præcedenti allegati.* Sed quamuis hi DD. indiſtinctè loquantur de coniuge. Melius *Ludouic. Lopez 2.p. inſtruct. de matrim. cap.52.ad fin.* vbi de impedimento furiæ 11

id aſſeruit de fæmina,quæ rationis compos eſt. Nam ſi ea eſſet amens, quamuis id incontinentiæ periculum adeſſet in illa, credo non teneri virum ſanum ei reddere, niſi aborſus periculum ceſſaſſet: iuxta dicta nu.8.præponderat enim aborſus periculum.

12 Ex dictis infertur, quid de coniuge ebrio, ac ſubinde rationis vſu priuato dicendum ſit.Non enim tenetur per ſe & ex natura rei coniux ſui compos ei debitum reddere. Quia non petit actu libero & humano, ſicut nec amens:atque ita eadem eſt ratio.Ita *Sotus & Ledou.Lopez eod.cap.52.*vbi de impedimento furiæ, *n.præcedenti allegati. Enriquez lib.11.de matrim.c.15.nu.*10.Quamuis *Ledeſma & Veracruz nu.*4. *allegati*, dicant teneri:ſed loquuntur conſequenter ad ſuam ſent. cùm idem ſentiant de amente, vt eodem num.4.diximus.At per accidens dicunt bene prædicti DD.teneri reddere, ratione periculi incontinentiæ in ebrio,ſi forſan adeſſet. Nec vter coniugum ebrius ſit, diſtinguo, ſicut diſtinxi num. præcedenti in amentibus. Quia cùm ebrietas citò tranſeat, non eſt illud periculum aborſus. Quare licèt vterque coniux ebrius eſſet, liceret concubitus inter illos. Cuius contrarium diximus n.5. in amentibus,immo quando ſola fæmina eſt amens:id diximus n.8. Quia etiam in ebriis ceſſat damnum prolis educandæ. Cùm enim breui ad ſe redeant, non deſtituitur proles parentibus,qui ipſam educent.

13 Ad arg.n.4.propoſita conſtat ex dictis n.10. & 11.non enim ad obligationem debiti perſoluendi ſatis eſt dominium corporum, ſed vltra illud deſideratur vt actu humano & libero petatur. Et quando eſſet incontinentiæ periculum,tenetur alter reddere per accidens,ratione illius.

DISPVTATIO XXIV.

Vtrùm cum propriæ ſalutis detrimento teneantur coniuges debitum ſibi reddere? vt ſi alteruter lepra aliove morbo contagioſo infectus ſit?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ,n.1.
Non tenetur coniux reddere cum notabili ſalutis ſuæ detrimento,2.
Quid ſi febri aliove dolore laboret,aut vulneratus ſit?3.
Quid de tempore proximo poſt prandium?4.
Quid,in balneu,vel cum coniux proximè à balneis receſſit?5.
Quid,de frequenti coitu,6.
Quid,ſi vir ſit fur incorrigibilis,& ſit timor damni inferendi vxori,7.
An ſit mortale reddere cum notabili propriæ ſalutis detrimento,8.
Non tenetur coniux reddere cum detrimento ſalutis petentis,9,
Peccat mortaliter tunc reddendo,10.
Quid,ſi ea copula ad bonum commune deſideretur, vt ad regni tranquillitatem,11.
Quid,ſi timeatur in altero coniuge periculum incontinentiæ,12.
Quid,ſi infirmitas ſit habitualis? remiſſiuè,13.
An coniux ſanus teneatur leproſo reddere,cum propriæ infectionis periculo?proponitur textus anſam dubitandi præbens,14.
Refertur duplex ſententia,n.15.& 16.
Non tenetur reddere cum eo periculo. Et quid,ſi ex frequenti,non autem ex vno vel altero coitu,id periculum immineat,17.
Idem eſt in morbo Gallico & aliis contagioſis,18.
Maius imminet periculum viro accedenti ad leproſam, quàm è contrà: & ita ille rarius tenetur reddere,quàm hæc,19.
Imminet infectionis periculum, ſi vxor leproſo commixta ſit, & ita vir ratione huius periculi non tenetur ei reddere,20.
An horror accedenti ſit ſufficiens cauſa excuſans,21.
An vbi lepra præceſſit matrimonium,aliuſve morbus contagioſus, teneatur ſanus ad reddendum & cohabitandum cum periculo propriæ infectionis,22.
An poſſit ſanus reddere & cohabitare cum eo periculo? Et an teneatur ſi adſit incontinentiæ periculum? nu.23. vbi etiam, an ſano petenti teneatur leproſus reddere?
An poſſit & teneatur coniux reddere, ceſſante proprio periculo: ſi ſobolis leproſæ naſcituræ periculum ſubſit? Refertur quædam ſententia.n.24.
Sententia authoris,n.25.
An coniux ſanus teneatur habitare cum leproſo? Referuntur duo textus, num.26.
Proponitur duplex ſententia,n.27.& 28 & ſententia authoris,n.29.
Tenetur coniux ſanus eſſe prope domum leproſi,& ad alia obſequia,num.30.vbi remiſſiuè, an poſſit habitare, & an teneatur vbi tempore initi matrimonij nouit lepram?
Apud quem coniugem filij eſſe debeant,vbi alter eſt leproſus,31.
Soluuntur argumenta, & conciliantur ca.1.& 2.de coniug.leproſ.num.32. & ibi, quando ſanus cogendus ſit in foro externo habitare & reddere.

QVÆSTIO eſt difficilis,atque ideo vt clarè ac diſtinctè in ea procedamus, quadruplex eſt diſputanda quæſtio. Prima, an cum detrimento propriæ alteriuſve coniugis ſalutis reddendum ſit? II. an lepra aliove contagioſo morbo affecto coniugi teneatur ſanus cum detrimento infectionis reddere? III.quid ſi id periculum ceſſet:adſit tamen periculum prolis leproſę naſcituræ? IV. an teneatur ſanus cum leproſo coniuge habitare? 1

QVÆSTIO I. An cum propriæ ſalutis detrimẽto teneatur coniux debitum reddere? Prima concluſio: Neuter coniux tenetur alteri debitum reddere cum detrimento propriæ ſalutis.Concluſio eſt *D.Thomæ 4.d.32.quæſt.vn. a. 1. corpor.* & ab omnibus admittitur. Probatque eam. Quia rectus & naturalis vſus matrimonij ſequitur rectũ ordinem naturæ, in cuius officium inſtitutum eſt: rectus autem naturæ ordo poſtulat proprij indiuidui incolumitati priùs conſuli,quàm prolis generationi. Semen enim, quod generationis inſtrumentum eſt, conficit natura ex alimenti ſuperfluo ordinati ad indiuidui cõſeruationem. Prouida enim natura priùs per potentiam nutritiuam ſubuenit indiuiduo, & deinde quod ex nutrimento ſupereſt,adminiſtrat generatiuæ. Ergo vbi prolis generatio ſequi non poteſt ſalua proprij indiuidui incolumitate, non petit rectus matrimonij vſus,illi vacare reddẽdo debitum. Et confirmatur. Quia tum naturæ ordo petit,vt priùs in ſe ipſo quiſpiam perficiatur,quam alij ſuam perfectionem per generationem communicet:tum etiam ordo charitatis,quæ à ſe ipſa incipit, poſtulat prius propriæ indemnitati conſuli,*c.Non ſatis,86.d.c. Niſi ſpecialis,de vſu pallij.*Secundò quia cum tunc non vrgeat extrema neceſſitas propagandæ aut conſeruandæ ſpeciei,ſola inuenitur in ea debiti redditione obligatio iuſtitiæ particularis,ſpectantis priuatum coniugis petentis commodum, quæ cum graui debitoris nocumento minimè ligat, ne ordinatæ charitatis legi aduerſetur. Intelligenda tamen eſt concluſio, vbi eſſet probabile periculum damni notabilis,ſi enim eſſet modicum,illi præponderat lex iuſtitiæ ad debitum reddendum obligans. Ita docent *Alex. de Neuo. c.2.n.6.de coniug.leproſor.Ricard.4.d.32.a.1.q.1. in fine corporis,*vbi *Almain.quæſt.vn.Guillelmus Borrillong.q.vn.art.2.poſt primam propoſitionem,caſu* 2.Maioris *qu.1,argum.1. contra 3. concluſ.Supplement.Gabriel.q.vn.a.2.fin.* Sotus *q.vn.art.1.cõcl. 2.Gerſon.2.p.in regulis moralibus,alphabeto 25.lit.I.fin.Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.t.10.art.1.q.1.Angel.verb.Debitum,n.3.Caiet.ſum. verb.Matrim.c.vltim.§.Primus eſt, verſ.Et ſatis rationabiliter.* Armil.*verb.Debitum,n.3.& verb.Matrim.nu.69.*Metina.*c.de reſtitutione,q.19.§.vltim.Nauar.ſum.c.16.lat.nu.25.Hiſp.nu. 24.Ledeſma 2.p.4.q.66.a.1.fol.524. col.4. §. Sed in oppoſitum. Nider.ſum.præcepto 6.c.4.verſ.Quartus eſt.* Pedraza *ſum.præcept.6.§.18.Graffis p.1.deciſion.lib.2.c.83.n.3.Vega 1.tom.ſum. c.78.caſu 2.Barth.à Ledeſma,dub.71.de matrim. concl.1.Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.243.n.1.*

Hinc deducitur, coniugem febri laborantem non teneri reddere. Quia graue eſt damnum. Sic colligitur ex *Palud.4.d.32.q.1.a.2.n.7.*vbi dicit coniugem infirmum nõ teneri reddere,& docent *Sotus 4.d.32.q.vn.a. 1. ad 2. & ibi Celaia q.1.argum.2,Ledeſm.2.p.4.q.66.art.1.fol.524. colum.3. §.Hæſitabis tamen,verſ.Ad hoc reſpõdet.* Idem & bene docet *Palud.*ſi coniux ſit vulneratus.Idem docet *Sotus*,ſi coniux alio morbo aut dolore ad tempus vexetur. At hoc ſanè intelligendum eſt, vbi copulæ vehementer noceret dolori illi.Quis enim dicet ſolum dentis molaris dolorem,aliumue ſimilem,aut capitis,abſque febri,excuſare à debiti redditione? Quare ſcrupuloſè ſatis loquutus eſt *Cardin.c.2. fin.de coniug. leproſorum*,vbi quærens, nunquid coniux hecticus,times mortem ex debiti redditione ſibi imminere, teneatur reddere? Reſpondet non teneri:ſi timor ſit veriſimilis.Sed abſolutè dicendo eſt non teneri 3

Si

Si enim ſola febris excuſat, nedum ethica febris, quæ tantùm periculi ſecum affert.

4 Secundò infertur, poſt prandium nuper deſumptum, ſæpe excuſari coniugem à reddendo debito. Quia teſte *Vega de arte medendi, lib.2.cap.5.* qui cibo nuper deſumpto coierit, cruditatem patietur, aut ciborum corruptionem, niſi validus admodum fuerit, & is ſi multoties id ſeruauerit, manifeſtè lædetur. Et *Palud.4.d.32.q.1.a.2.n.8.* refert ſe à medico quodam didiciſſe, virum quendam in phthiſim incidiſſe, quia ſolitus erat poſt prandium cognoſcere vxorem.

5 Secundò infertur, in balneis, vel ſtatim à balneis, non teneri coniugem reddere. Quia graue affert periculum eo tempore copula. Ita *D.Anton.3.p.t.1.c.20.§.10.*

6 Tertiò deducitur, non teneri coniugem alteri immoderatè, ac ſæpius quàm par eſt petenti, ſemper reddere. Quia notabiliter vires extenuat, ſalutémque lædit frequentia copulæ, de quo diximus diſp.2.n.12. Non tamen eſt audiendus *Præpoſ.* qui *rubr. de ſponſal.n.13.* ait immoderatum copulæ vſum cum vxore eſſe lethalem. Quia nec prolis generationi deſeruit, nec incontinentiæ vitandæ neceſſarius eſt. At dicendum eſt ex hoc capite nunquam eſſe lethalem. Quoniam ſi vxor nondum concepit, tendit ad ſobolis generationem, ac proinde licitus eſt. Si verò concepit, aut refertur ad voluptatem captandam, aut ad fornicationem cauendam, atque ita vel licitus eſt, vel ad ſummum venialis. Ita *Abul.c.5. Matth.q.236. Veracruz 3.p. Specul. a. 16.* Poſſet tamen eſſe mortalis, ſi vir aduertens notabile ſuæ ſaluti detrimentum inde parari, ita frequenter coiret, iuxta ea quæ n.8. dicemus.

7 Demum infertur, ſi vir ſit fur incorrigibilis, atque ita vxor periculo expoſita ſit quotidie damni ſibi per miniſtros iuſtitiæ inferendi, poſſe eam viro deſerto aufugere, quo damnum illud caueat. Ita aſſerunt quidam, vt referunt dicentes eſſe probabile, *Palud.4.d.32.q.1.a.2.num.7. D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.10.* de qua re dicam lib. ſequ. diſput. 18.num.21.

8 *Secunda concluſio. Illicitum eſt viro reddere cum notabili ſuæ ſalutis detrimento, & ſimiliter vxori.* Quia vitæ dominium minimè habent, atque ita curam moderatam illius tuendæ habere obligantur, nec illam graui diſcrimini exponendi, vbi vrgentior cauſa non cogit. Ita *Sotus 4.d.32.q.vn.a.concluſ.2.* vbi *Celaia q.1. argument.2.* dicens eſſe graue peccatum. *Ledeſma* dicens fortè eſſe culpã lethalem, *2.p.4.q.66.a.1.f.524.col.4.§. Sed in oppoſitum. Petr. de Soto lect.16. de matrim.§. Sunt etiam præter hæc*, vbi docet ex genere ſuo eſſe hoc mortale. Atque clarè ſentiunt *Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. de peccatis in vſu matrimonij, verſ.4. caput. & ibi Armil nu.68.* vbi dicunt eſſe mortalem, vſum coniugij cum notabili damno proprio: & licèt non explicent de redditione, ac indiſtinctè loquuntur de actu coniugali. Quare exiſtimo culpam hanc eſſe mortalem, niſi vel inaduertentia damni tanti vel iuſta alia cauſa excuſet, vt incontinentiæ periculum, aut ſimilis: iuxta dicenda n.11. & duplici ſeq. Sicut culpæ lethalis reus eſſet, vtens cibis ratione exceſſus, aut eorum qualitatis, notabiliter ſibi nocentibus, ni damni inaduertentia excuſaret.

9 Hinc infertur, vbi alteri coniugi conſtaret debiti redditionem eſſe in graue ſalutis exigentis diſpendium, minimè teneri reddere. Sicut nemo tenetur gladium domino petenti tradere, ſi illo ſe perimere velit. Ita *Sotus 4.d.31. quæſt.vn.a.3. paulò poſt princ. verſ. Inter ſoluendum. Metina c. de reſtit. quæſt.19.§. vlt. Alex. in ſuo Enchirid. 2. p. præcept.6.* vbi de debito coniugali. *Angl. florib.1.p. de matrim. quæſt.6. de obligat. ſoluendi debitum, diffic.1.* Et conſtat ex dictis diſp. 22.n.11. vbi multis citatis diximus culpam eſſe acceſſum ad vxorem morbo ex partu laborantem, cum periculo aggrauationis morbi.

10 Imò peccaret moraliter tunc reddendo, niſi iuſta aliqua cauſa aut inaduertentia excuſaret. Sicut ſi redderet in ſalutis propriæ notabile damnum iuxta dicta num. 8. Quia eadem prorſus eſt ratio. Atque ita ſentiunt *D.Anton.3.p.t.1.c.20.§.4. & Sylueſt. verb. Debitum, q.5.* vbi dicunt mortale eſſe petere aut reddere poſt partum, quando inde vxoris morbus notabiliter aggrauaretur. Idem *Armilla verb. Matrimonium, num. 68.* vbi ait eſſe mortalem vſum coniugij cum notabili damno corporis ſui vel alterius.

Sunt tamen prædicta omnia temperanda. Primò niſi 11
bonum commune totius vniuerſi, ſiue regni, ſiue communitatis ad ſui conſeruationem ea copula coniugum indigeat, tunc enim, poſtpoſito priuato notabilis damni aut vitæ iacturæ diſcrimine, tenerentur coniuges ad eam. Exemplum ſit de bono vniuerſi, ſi caſus metaphyſicus accideret, quo ſpecies humana deficeret, niſi hi coniuges matrimonio vterentur. De bono autem regni caſus eſt, ſi ad pacem regníque tranquillitatem deſideraretur proles habenda ex rege, cuius ſaluti notabiliter copula obeſſet. Quia bonum vniuerſale priuato præponderat, ſic *Petrus à Ledeſma de matrim.q.64.a.1.dub.2.concluſ.4.* & neminem inueni contradicentem.

Secundò temperant aliqui, niſi ſubſit graue pericu- 12
lum incontinentiæ in coniuge exigente, tunc enim tenetur alter reddere cum notabili ſuæ ſalutis coporalis detrimento. Quia ordo charitatis petit vt hæc ſaluti ſpirituali poſtponatur. Præterea, quia prælatus tanquam obligatus ex officio, & lege iuſtitiæ ad conſulendum ſaluti ſpirituali ouium, tenetur ad id in graui earum neceſſitate, cùm propriæ vitæ diſcrimine. At coniux tenetur ex iuſtitia prouidere coniugis incontinentiæ per actum cõiugalem: cùm matrimonium in concupiſcentiæ remedium ſit inſtitutum, obligentque ſe coniuges per illud iuxta ſuam inſtitutionem. Atque ita docent *Supplem. Gabriel.4.d.32.q.vn.a.2. fine. Petrus à Ledeſma de matrim.q.64.a.1.dub.2.concl.3. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.2. initio. Vega 1.tom.ſum.c.78. caſu 3.* Cæterum quamuis exiſtimem licere tunc, at coniugem teneri non approbo. Quia prælatus ad conſulendum ouibus tenetur omnino ex officio, nec aliud ſibi incúmbit ex munere ſibi iniuncto. At coniux non ſe obligauit præciſè ad debitum reddendum, ſed ſalua incolumitate perſonæ, ſeruatoque ordine naturæ, in cuius officium eſt principaliter matrimonium inſtitutum, qui eſt vt prius incolumitati propriè conſulatur. Vt num. 2. probauimus. Atque charitatis ordo poſtulat de neceſſitate præferri bonum ſpirituale vitæ, vbi eſt extrema neceſſitas in patiente ſpirituale periculum, vel ſi eſt grauis, is qui ſubuenire debet, eſt prælatus. Qualis non eſt coniux, nec ea eſt extrema neceſſitas. Poteſt enim aliis mediis periculo illi incontinentiæ ſubuenire. Atque ita non teneri docet *Maioris 4.d.32.q.1. argum.1. contra 3. concluſ.* & colligo ex *Petro de Soto, lect. 16. de matrim. fine.* vbi ait coniugem ſanum non teneri reddere leproſo cum periculo propriæ infectionis, at poſſe, vt illius infirmitati annuat, & licere aſſerit *Enriquez lib.11. de matrim. c.15. num.9.*

Tertiò tempera, niſi morbus ſit habitualis, vt lepra, de 13
quo n.23. dicemus.

QVÆSTIO II. Num ſanus coniux cum propriæ infe- 14
ctionis periculo teneatur debitum reddere leproſo alióve morbo contagioſo laboranti? Quamuis in genere conueniant omnes, coniugem liberum eſſe à debiti redditione, vbi graue damnum probabiliter ſibi timet: vt nu.2. diximus. At in caſu lepræ diſſentiunt propter *c.2. de coniug. lepros.* decidens leproſo coniugi reddendum eſſe, ibi: *Quod ſi virum, ſiue vxorem, leproſum fieri contigerit, & infirmus a ſano carnale debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli quod exigitur eſt ſoluendum: cui præcepto nulla in hoc caſu exceptio inuenitur.* Quare triplex eſt ſententia.

Prima ſent. abſolutè docet teneri ſanum ad redden- 15
dum coniugi leproſo debitum. Quia textus *d.c.2.* id abſolutè decidit, nec infectionis periculum imminet ex coniunctione momentanea ad copulam, qualis ex cohabitatione aſſidua poſſet oriri. Ita ex Theologis, docent *D.Th. 4.d.32.q.vn.a.1.ad 4.* vbi *D.Bonauent.a.2.q.1.n.19. Ricardus a.4.q.2. Carthuſian. q.1. Nicol. de Orbellis q.vn.§.9. Viguerius*

lib.inſtitut.c.16.§.7.verſ.10. Mayronis *4.d.35.q.vn.Alexand. in ſuo Enchirid.2.p.in 6.præcepto*, vbi de debito coniugali, §. *Si pertinaciter, Nider ſumma præcepto 6.cap.4.verſ.Ex ſupradictis.* Et ex Iuriſperitis *Goffredus ſum.t.de coniug.leproſo.n.1. & 2.Hoſt.c.1.n.5.de coniug.leproſ.Aſtenſ.ſum.3.p.l.8.t.10.a.3. q.1.Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.2.to.2.qu.67. Monald.ſum. tractatu de matrim.tit.de coniug.leproſorum fine,l.7.t.2.p.4.*

16 Secunda ſententia docet teneri reddere ſanum leproſo, etiam ſi periculum infectionis adſit. Quia ad hoc ſe obligauit per contractum matrimonij. Ita *Sotus 4.d.32.q. vn.in fine corp.* vbi *Baſſolis q.vn.a.3.Guillelm. Borrillong.q.vn. a.2.poſt 1. concluſ.caſu 5.in ſolut.ad 1.*

17 Tertia ſent.(cui omnino adhæreo) docet minimè teneri, vbi iudicio medicorum, notabilis infectionis periculum immineret ſano ex debiti redditione. Nec obuiat textus *c.2.de coniug.leproſ.* intelligitur enim, vbi ea redditio non cedit in reddentis notabile damnum. Atque ita intelliguntur *D.Thom.* & reliqui DD. citati n.15. pro prima ſententia, vt conſtat ex ratione, qua eam probant: nempe, quia ex tam breui coniunctione non imminet infectionis periculum. Quare manifeſtè ſentiunt eo imminenti ceſſare reddendi obligationem. Nec obeſt etiam ratio ſecundæ ſententiæ, allata num. præcedenti. Quia nullus ſe obligat per matrimonij contractum ad reddendum, niſi ſalua indiuidui incolumitate: vt nu.2. probauimus. Atque rationes ibi adductæ apertè probant hanc ſententiam. Illamque tuentur ex Theologis, *Durand.4.d.32.q.1.n.8.* vbi *Maioris q.1.argum.1.contra 3.concluſ.Palud.q.1.a.2.nu.7.Almain.q.vn.Sot.q.vn.a.1.ad 2.Ouandus q.vn.poſt 2.propoſitionẽ. Celaia q.1.argumento 2.* Palacios *diſp.1.f.704. D.Anto.3.p.tit. 1.c.20.§.20.ad finem, in 4.caſu.Caiet.ſum.verb.Matrimonium. c.vlt.de peccatis in vſu matrim.verſ.Primus eſt. Victoria ſum.de matrim.nu.275.Metina c.de reſtitut.q.19.§.vlt.* Petrus *de Soto lect.16.de matrim. §. Sunt etiam præter hæc.* Ledeſma *2.p.4.q. 66.a.1.f.524.col.3.Angles floribus 1.p.de matrim.q.6.de obligatione ſoluendi debitum, a.1. diffic.1.* Pedraza *ſum.præcepto 6.§. 18.Enriquez l.11.de matrim.c.15.n.7.Manuel 1.t.ſum.2.edit. c.143.n.2. Barth.à Ledeſma dub.71.de matr.concl.1.Petrus de Ledeſma de matrim.q.94.a.1.dub.2.concluſ.1,* Ludou. Lopez *1. p.inſtruct.c.83.§.Sed an viro leproſo,& 2.p. de matrim.cap.56. ſtatim in princ.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.83.n.6.Cañedo ſum.ſacramentorum, de matrim.c.8.n.72.Emmanuel Sa.ſum.verb. Debitũ coniug.verſ.Excuſat à reddendo.Vega 1.to.ſum.c.78.caſu 3.* & ex Iuriſperitis, *Roſella verb.Leproſus,n.2.* vbi *Angel.nu.2. Syueſt.verb.Debitum,q.1.verſ.Secunda eſt,& verb.*Lepra, *q.3. Tabiena verb.Matrimonium 3.q.6.§.7.fi. Armilla verb.Debitum,n.3.& verb.*Lepra *n.3. & verb.*Matrimonium *n.69.Turrecrem.c.Sciatis 33.q.4.a.1.n.2.caſu 3.Nauar.ſum.c.16. Hiſp. n.24.lat.n.25.Greg.Lopez l.7.verb.Sudeudo,t.2.p.4.Gaeta repet.in c.Ad limina 30.q.1.§.4.nu.175.* Obſeruandum tamen eſt, ſi ex frequenti coitu timeatur infectio, non autem ex vno vel altero, teneri coniugem ſemel vel iterum reddere, non autem frequenter. Quia tota ratio ceſſationis præcepti reddendi eſt timor infectionis, ac proinde in tantum ceſſabit, in quantum fuerit talis timor. Ita *Palacios 4. d.32.diſput.1.fol.705.*

18 Idem prorſus eſt dicendum, ſi alter coniux morbo Gallico laboret, non enim tenetur coniux ſanus cum periculo notabilis infectionis ei debitum ſoluere. Quia eadem eſt ratio ac de lepra. Ita *Victoria de matrim.n.275.Sotus 4.d.32.q.vn.a.1.ad 2.verſ.Imò vero,* vbi *Celaia q.1.argum. 2.* Palacios *diſput.1.fol.705. verſ. Sed adhuc torquet. Enriquez lib.11.de matrim.c.15.num.7.* Petrus *de Ledeſma de matrim.q. 64.a.1.dub.2.* Immo idem de quocunque morbo contagioſo dicendum eſt, ob eandem rationem *Metina C. de reſtit. q.19.§.vlt.Ledeſma 2.p.4.q.66.a.1.fol.524.col.3. Barth.à Ledeſma dub.72.de matrim.concluſ.1. Armilla verb.Debitum,n.3. & verb.Matrimonium,n.96.*

19 Id tamen monuerim, certius infectionis periculum imminere viro accedenti ad mulierem lepra alióve contagioſo morbo infectam, quàm mulieri ſanæ accedenti ad virum infectum. Quia virile membrum calidæ ac poroſæ nimium complexionis eſt: quod vel facilis eius erectio teſtatur: quare facilè ex leproſæ fæminæ matrice lepram attrahit, eaque inficitur. Matrix verò fæminea eſt ſicca ac frigida, ideóque aut minimo negotio leproſum expellit humorem, aut retentum conſumit, non enim alia membra penetrat obſtanti prædicta frigiditate ac ſiccitate, niſi frequens ſit coitus: ita ex medicorum teſtimonio aſſerunt *Durand.4.d.32.q.1.num.8.* vbi *Palud.q.1.a.2.num.6. Maioris q.1.argum.1.cõtra 3.concluſ.Sotus q.vn.a.1.ad 2.verſ. Imò verò D.Ant.3.p.t.1.ca.20.§.10.ad fin.Tabiena* Matrimoniũ *3.q.6.§.7.fin.Ledeſma 2.p.4.q.66.a.1.fol.524.col.3.Palacios 4.d.32.q.1.fol.704. Barth. à Ledeſm. dub.71. de matrim.concl. 1.* Quare meritò inferũt *Durand.Palud.Sotus,Maioris,Barth. à Ledeſma ibi,* facilius excuſandum eſſe virum à reddendo debito vxori leproſæ, quàm è contrà, vbi vxor eſt ſana, vir autem leproſus. Nec inconueniens reputatur, dari imparitatem in hoc euentu: cùm conſtet pares eſſe coniuges quoad debitum coniugale. Quoniam ea diſparitas non ex matrimonij contractu, ſed ex cauſa extrinſeca, nimirum ex periculi inæqualitate proficiſcitur. Sicut coniux innocens non tenetur adultero reddere, adulter verò tenetur innocenti, oritúrque diſparitas hæc ex cauſa matrimonio extrinſeca, nempe ex adulterio.

Similiter magnum infectionis periculum imminet viro, ſi ad vxorem à leproſo cognitam accedat. Vt teſtantur 20 *Durand.Maioris,Sotus nu. præcedenti allegati.* Quare ſecluſa ratione adulterij, & quamuis ob illud nefas ſit viro debitum negare in aliquibus euentibus, vt ſi ipſe adulter quoque ſit. At ſæpe fas erit ratione periculi infectionis.

Grauius autem dubium eſt, an vbi infectionis periculum ceſſat, excuſet à debito reddendo horror naturaliter 21 conſurgens ex acceſſu ad coniugem lepra aut alio morbo horrorem inferenti, vt Gallico, infectum? Et quidem vbi vxor eo morbo laboraret, tantúſque horror eſſet in viro, vt virgam erigere aptamque copulæ reddere minimè poſſet, manifeſtum eſt virum excuſari. Quia impoſſibilium nulla eſt obligatio, *regula Impoſſibilium, ff. de regul. iuris, & reg.Nemo poteſt, de regul.iuris in 6.* Quare ſi vir non reddens excommunicetur ab Eccleſia, ſicut coram Deo eſt immunis culpæ, ita & excommunicationis erit. Sic *Hoſtienſis c.2.fin.de coniug.leproſ.* vbi *Ioan.Andr.nu.4.Ant.nu. 12.Abbas n.5.Alexand.de Neuo n.5.Henric.nu.8. Præpoſ.n.3. Anchar.c.1.fin.eod.t.Roſella verb. Leproſus,nu.2. Syueſt.verb.* Lepra, *q.3.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4. num.*180, vbi ſupponere videntur non exiſtente tãto horrore quin virga erigi poſſit, acceſſúſque ſit poſſibilis, vel ſi vir leproſus ſit, cum fæmina abſque vllo motu reddat, horrorem non eſſe ſufficientem excuſationis cauſam. Quod in terminis propriis docet *Henric. eod.c.2. num.3.* doceréque videntur apertè *Sotus 4.d.32 q.vn.a.1.ad 2.verſ.Imò uerò, & Ledeſm.2. p.4.q.66.a.1.f.524.col.3.§.Hæſitabis tamen, verſ. Ad hoc reſpõdet,* vbi dicunt *c.2.de coniug.leproſ.* decidens leproſo eſſe debitum reddendum, id velle, vt coniux ſanus, ceſſante infectionis periculo, ob horrorem non excuſetur. Atque ſolum excipit *Sotus*, quem ſequitur *Lud.*Lopez *1.p.inſtruct. c.83.§.Sed an viro, & 2.p.de matrim.c.56.ſtatim in prin.* quãdo ingentiſſimus eſſet horror, vt ſi lepra eſſet Leonina, ita vt membra computreſcerent & deciderent. Ego verò non ita rigidè cum coniugibus agendum exiſtimo, ſunt enim plerique ita ad nauſeam propenſi, vt ad inſtar mortis ab acceſſu ad coniugem leproſum abhorrerent: cogeréque illos ad copulam eſſet difficillimum, ne moraliter impoſſibile dixerim, nec id ex eorum culpa, ſed ex natura indita complexione proficiſcitur. Quare licèt cenſeam horrorem ſolum communiter ac regulariter non excuſare, contrarium tamen de huiuſmodi horrorẽ iudico. Quod ſignificare videtur *Cardinal.c.1.n.3. de coniug.leproſ.* vbi ait, non compelli coniugem ad debitum reddendum, quando ob lepram nimius horror inſurgit.

Quidam verò caſus excipiendus eſt, in quo quamuis 22 probabile ſit infectionis periculum, tenetur ſanus leproſo debitum reddere: is autem eſt, quando lepra matrimonium

nium præceſſit, nec ab altero coniuge ignorata fuit. Quia ſciens & prudens ad id per matrimonij contractum ſe aſtrinxit. Atque in cæteris etiam contractibus idem contingit, vitium enim rei, ſi detegatur, non minùs obligat, quàm ſi vitio careret. Ita ſentiunt *Palacios 4.d.32.diſp.1.fol. 703.verſ.Cæterũ hac exactio. Barth.à* Ledeſm.*dub.71.de matr. poſt 1.concl.§.Sed ſolet oriri: Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n. 2.fin. Petr.à Ledeſma de matrim.q.64.a.1.dub.2.concl.2. Vega 1.to.ſum.c.78.caſu 3.* Atque quamuis hi Doctores non explicent num teneatur etiam coniux ſanus leproſo cohabitare in hoc euentu at idem dicendum eſt, vt ex eorum fundamento colligitur. Quia per matrimonij contractum, ad reddendum debitum & ad mutuam habitationem ſe obligant coniuges, vnde *Angles florib.1.p.de matr. q.6.de ſoluendo debitò art.1.diffic.1.* dicens ſanum non teneri reddere leproſo, & ſi lepra matrimonium præceſſerit, vbi infectionis eſt periculum: vel intelligendus eſt, vbi lepra ignorabatur: vel ſi intelligatur de lepra cognita, non eſt audiendus.

23 Quamuis autem ſanus coniux non teneatur leproſo debitum reddere, cum periculo notabilis infectionis: at ſi non curans de propria infectione ex contagione lepræ, aut morbi Gallici, vtatur matrimonio; cohabitetq; cum illo, opus meritorium exercet, ſi ex amore matrimonij id efficiat. Quia in morbis diuturnis & quaſi habitualibus, nec ad mortem tendentibus, præponderat coniugalis amor, & vitatio periculi incontinentiæ in vtroque, aut ſaltem in altero coniuge, ferè ſemper contingens, illi infectionis periculo. Ita *Caietan.2.2.q.154.a.1. circa ſolutionẽ ad 4.§.Ad 3.dicitur Graffis 1.p.deciſion.lib.2.c.83.n.6.* Idemq; videtur ſentire *Petr.de Soto lect.16.de matrim.fin.* vbi ait leproſo non teneri ſanum reddere cum dicto periculo, at poſſe vt eius infirmitati annuat. Hinc rectè dixit *Palacios 4.diſt.32.diſp.1.ad finem. in ſolutione ad 7.* teneri leproſum reddere ſano coniugi cedenti iure ſuo, petentique cum dicto periculo. *Poteſt enim illo iure cedere,* & cum eo *periculo vti matrimonio. Nec hoc contradicit iis,* quæ diximus n.8.9.& 10. vbi diximus petẽtem cum notabili propriæ ſalutis diſpendio, peccare mortaliter, & ſimiliter ei reddentem. Illud enim in morbis communibus non ita diuturnis, ad mortemque tendentibus, accipiendum eſt. Poteſt enim mutuus amor vitaque coniugalis conſeruari, atque periculum illud caueri, dilata copula breui tempore, donec ſalus priſtina coniugi reſtituatur: vel ſi tempus opportunum copulæ, nec nocens expectetur. Quia ſcitè *Caietan. proximè citatus* dixit, non ſemper eſſe culpam, dum coniux poſtpoſito propriæ ſalutis diſpendio petit debitum, & cohabitat. Vtrum autem ſanus teneatur reddere leproſo, ob vitandum incontinentiæ periculum? diximus num.12.

24 QVÆSTIO III. Vtrum poſſit & teneatur coniux ſanus leproſo reddere, ceſſante propriæ infectionis periculo, ſi adſit probabile periculũ, fore vt ſoboles naſcatur leproſa? Quidam affirmant eum non teneri reddere. Quia magis licèt cuiquam propriis, quàm alienis detrimentis cedere: conſtat autem ex dictis num.17. non teneri reddere cum proprio detrimento. Ita *Metina C. de reſtitut. q.19.§. vltim. Palacios 4.diſt.32.diſp.1.ad fin.fol.712. caſu 7.* Imò *fol. 713.in ſolutione ad 5.* ait quamuis lepra ſit perpetua, peccatum eſſe exigere cum prædicto ſobolis periculo, ne excuſet timor incontinentiæ. Quia lex iuſtitiæ charitatiſque prohibet damnum aliis inferri, & maximè filiis.

25 At dicendum eſt teneri in eo euentu reddere. Quia proli tantum abeſt vt irrogetur iniuria, quin potiùs maximo afficiatur beneficio, conſequitur enim vitam ex eo concubitu, ac melius illi eſt leproſam exiſtere, quam omnino non eſſe. Et hinc ſoluuntur rationes contrariæ. Quia coniugi ſano ſimpliciter nocet reddere debitum cum notabili ſalutis detrimento. Cùm enim habeat iam eſſe naturale, non poteſt non malè ſe habere, ſi contagione illa inficiatur. At proli non ſimpliciter nocet, ſed melius eſt. Quare hanc partem tuentur *D.Thom.4.d.32.q.vn.a.1.ad 4.* vbi *D.Bonau.a.2.q.1.n.21.in ſolut.ad 2. Scotus q.vn.ad fin.corporis, verſ.Reſpondeo quod. Ricar.a.4.d.2. Durand.q.1.n.10.in ſolut.ad 1. Palud.q.1.a.2.n.6. Sot. q.vn.a.1.ad 2.verſ.Imo verò. Guillelm.* Borrilong.*q.vn.a.2.poſt 1.concl. caſu 5.in ſolut. ad 1. Celaia q.1.arg.2.* Aſtenſis *ſum.2.p.l.8.to.10.a.3.q.1. D. Anton. 3.p.t.1.c.20.§.10.ad finem, in 4.caſu Roſella verb. Lepróſus, n. 2. Sylu.verb. Debitum, q.1.verſ.* Secunda eſt. Viguer.*lib.inſtit.c. 16.§.7.verſ.10.* & id licere, quamuis obligationem ſubticeant, docent etiam *Ledeſm.2.par.4.q.66.a.1.fol.525.col.1. Petr.à Ledeſma de matrimonio.q.64.a.1.dubio 3.concl.1. Bart. à Ledeſma, dub.71.de matrim.§.Sed ſolet oriri.*

QVÆSTIO IV. Vtrùm coniux ſanus teneatur cum leproſo habitare? Rationem dubitandi offerunt textus, *c.1. de cõiug.lepr.ſ.& c.2.eo.t.* nã *c.1.* ſic dicitur: *Mandamus quatenus vt vxores viros, & viri vxores, qui lepræ morbũ incurrunt ſequantur, & eis coniugali affectione miniſtrẽt, ſolitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si verò ad hoc induci nõ potuerint, eis arctius iniungas, vt vterque altero viuente continentiam ſeruet.* & *c.2.eod.tit.* ſic dicitur: *Quoniã nemini licet excepta cauſa fornicationis vxorem dimittere, conſtat quod ſiue mulier lepra percuſſa fuerit, ſeu alia graui infirmitate detenta, non eſt à viro propterea ſeparanda, aut etiam dimittenda.* Vbi *in priori c.* denotatur id eſſe conſilium: *in poſteriori* autem id eſſe præceptum, vt ſanus cum leproſo coniuge habitet. Nam ea verba, *Non eſt à viro ſeparanda aut etiam dimittenda,* conſtat nõ accipienda eſſe, de demiſſione quoad debitum coniugale ille perſoluẽdum. Quia eſſent penitus ſuperflua, & inutilis repetitio: cùm ſtatim in *eo c.* ſermo fiat de debito reddendo, decidaturque ſoluendum eſſe coniugi leproſo. At in Pontificis decretis nil eſſe ſuperfluum: nec vnam ſyllabam, probauimus lib.3, diſp.26.n.6. Inſuper in *priori illo c.* in vltimis illius verbis denotatur etiam eſſe præceptum, nam poſt verba proximè allegata ſic dicitur: *Quod ſi mandatum tuum ſeruare contempſerint, vinculo excommunicationis aſtringas.* Id enim mãdatum non poteſt referri, niſi vel ad continentiam ſeruandam, de qua proximè egerat textus: vel ad cohabitationem, de qua paulò ante. Ad continentiam autem ſeruandam conſtat referri non poſſe, vt bene aduertit *Gloſ.fin.eo c.1.* Quia continentiæ conſuli poteſt, præcipi autem minimè, *c.Integritas.32.q.1.* referũtur ergo verba illa mandati ad cohabitationem. Idemque videntur probare ea verba *eiuſdem c.1. coniugali affectione miniſtrent.* Id enim præſtari nequit ablata cohabitatione. Idẽque videtur probari ex *cap.Si vxorem 32. q. 5.* quod eſt ex *D.Auguſt.de ſerm.Domini in monte lib.1.c.33.* ibi: *Si vxorem quis habeat ſterilẽ, vel ſi quid aliud, ſiue morbis, laboribus, & doloribus confectam, & quicquid excepta fornicationis cauſa vehementer horribile excogitari poteſt, pro ſocietate fideque ſuſtineat.* Hæc ergo ſunt quæ ancipitem reddunt quæſt. hanc. 26

Triplex eſt ſent. Prima docet abſolute non teneri cohabitare. Quia ex aſſidua cohabitatione graue infectionis periculum ſano coniugi imminet. Hanc tuentur ex Theologis, *D. Th. D.Bonau. Carthuſian. Ricard. Nicol.de Orbel.* vbi eos n.15. retuli *Scot. n.16.allegat. Maiores, Almain. Celaia, Sotus, Petr.de Soto, Ledeſma, Enriquez,* Barth.*à Ledeſm. Petrus à Ledeſma, n.17.allegati. Viguerius, Nider relati n.15.* & ex Iuriſperitis, *Gloſ.c.Si vxorẽ 32.q.5.in fin. Vincen.c.1.de coniug.lepróſ.* vbi *Innoc.n.vn.ſuper verb.Sequatur, & ibi Hoſt. n.4.fine, ſuper verb.* Miniſtrent. *Abb.c.2.n.5.de cõiug.lepróſ.* vbi *Henric.fin.* Aſtenſ.*ſum.2.p.l.8.t.10.a.3.q.1. Roſella verb. Leproſus, n.1.* vbi Angel.*n.2. Sylu.verb. Lepra q.3. Ioan.de Friburg.sũ. confeſſ.l.4.t.2.q.67. Tabiena Matrimon.3.q.6.§.7.fin.* Pauci autem ex his Doctoribus explicant, num intelligant de cohabitatione in eadem domo, an in eodem lecto. Id tamen explicant *Hoſt. Henric.* Aſtenſis, *Innoc. Roſel. Angel. Sylu. Vincent.* dicentes nec teneri in eodem lecto nec in eadem domo commorari, quod etiam clarè ſignificat *d. gloſſ. fin.* ait enim vxorem taliter teneri ad ſequendum virum leproſum, vt quandoque veniat ad ipſum, & quàm cito ſoluerit debitum, recedat. Idem apertè ſignificant *Sotus & Barth.à Ledeſma,* dicunt enim non teneri cohabitare, nec in eodem lecto dormire. Alij verò ſentiunt non tene- 27

ri in eodem lecto, bene tamen in eadem domo habitare. Sic videntur tenere *gl.c.1.verb.Miniſtrent,de cõiug.leproſ.& ibi Anton.fine*, quærentes enim, nunquid coniux ſanus teneatur habitare in eodem lecto, & in eadem domo, reſpondent non debere ad lectum continuo compelli, ſed ſufficere leproſo, ſi ſuo debito nõ fraudetur. Quare cùm vtrumque rogauerint, & ſolam in eodem lecto habitationem negent, videntur ſentire teneri in eadem domo habitare. Atque ita gloſsã intelligit *Alex.de Neuo eo.c.1.n.11.*

28 Secunda ſententia diſtinguit dicens, ſi coniux leproſus cohabitet cum aliis leproſis, non teneri coniugem ſanum ad cohabitationem, ſecus ſi ſeorſum habitet in domo propria. Ita *Goffred.ſum. tit. de coniug. leproſ.n.1.& 2.lex 7.t.2.p.4.Monald.ſum.tract.de matrim.t.de coniugio leproſ.in fine.*

29 Tertia ſententia cæteris probabilior, ait attendendum eſſe num ex cohabitatione immineat probabile notabilis infectionis periculum, necne, & illo imminenti non teneri ſanum cohabitare, ſecus verò teneri, ſicut nu. 17. diſtinximus de debiti redditione: nec huic ſententiæ aduerſatur prima relata nu.27. quia innititur periculo habitationis. Et ratio eſt, quia per contractum matrimonij obligant ſe coniuges ad debitum reddendum & cohabitandum, à qua obligatione eximit periculum grauis contagionis ex morbo alterius coniugis: ergo vbi id periculum non ſubeſt, obligatio non ceſſat. Ita ſentiunt *Durand.4. d. 32.q.1.n.8.* vbi *Palud.q.1.a.2.n.7.Alexand.de Neuo,c.1.n.11, de coniug.leproſ.& ibi Præpoſ.n.4.D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.10.ad fin.Armilla,verb.Lepra,n.3.Nauar.ſum.c.16.hiſp.num.24.lat.n.20.Em.Sa ſum.verb. Debitum coniugale,verſ.Excuſat à reddendo* & clarè ſignificat *Sylu.verb.Debitum.q.1.verſ.Secunda eſt*, vbi dicens ſanum non teneri reddere, vbi eſt periculum, ſubiungit, nec in eo caſu teneri cohabitare. Quare cum ex cohabitatione in eodem lecto ſemper ſequatur id periculum, nunquam ad id tenetur. Circa cohabitationem autem in eadem domo conſulendi ſunt medici, qui attenta complexione & lepræ ſpecie, aliiſque circumſtantiis, iudicabunt de infectionis periculo, vt inde obligatio aut deobligatio cohabitationis petatur, iuxta dicta.

30 Duo tamen obſeruanda ſunt. Primum eſt, vbi ſanus non tenetur cum leproſo in eadem domo habitare, tenetur prope illam eſſe. Sic *Hoſtienſ.Henric.* Aſtenſis, *nu.27.allegati*, & ratio eſt, quia ratione lepræ, quamuis ſanus coniux abſoluatur à cohabitatione ratione periculi contagionis, at non abſoluitur ab aliis obſequiis coniugi leproſo exhibendis: vt bene docent *Syluest.verb.Lepra, q.3.* vbi *Armilla n.3.* & conſtat ex *c.1.de coniug.leproſ.* ibi: *Et eis coniugali affectione miniſtrent.* Ergo oportet vt ſanus prope leproſi domum habitet, ne huic obligationi deficiat. Vtrum autem teneatur cohabitare, quando tempore contractus matrimonij cognita erat lepra? dixi n. 22. & an poſſit habitare non obſtanti infectionis periculo, dixi n. 23.

31 Alterum eſt. Quando coniuges ſeorſum habitant propter morbum alterius contagioſum, proles apud ſanum debet eſſe, quo à contagione incolumis euadat. Ita diſponitur *l.reg.7.tit.2.p.4.* vbi *Greg.Lopez, verb.Porque*, dicit id eſſe omnium. Idem docent *Goffred.ſum.t.de coniug.leproſ.fin. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.10.a.3.q.1.Ioan.de Friburgo ſum. confeſſorum,lib.4.t.2.q.68.Syl.verb. Lepra,q. 3.* vbi *Armilla num.3.*

32 Ad textus adductos n.26. reſpondent *D.Bonau. 4.d.32.a.2.q.1.& ibi Ricard.a.4.q.2.* loqui de conſilio tantum. At contrarium probaui eo n.26. & ideo melius eſt dicere eſſe præceptum cohabitandi, ſicut & reddendi, intelligi tamen vbi in neutro eſt infectionis periculum. Et repugnãtiam quæ eſt inter illos textus, ſic conciliant *Gloſſ.d.c.1. verb.Miniſtrent,& ibi Ant.n.9.Aſtenſis ſum.2.p.l.8.to.10.a.3.quæſt.1.* vt dum alter textus ſignificat coniugem exhortãdum eſſe, intelligatur, vt præcedat exhortatio: & dum alter dicit cogendum, accipiatur, vbi præmiſſa monitio non prodeſt. Vel ſecundo, vt leproſo tacente, monendus ſit: eo vero reclamante cogendus. Ita *gloſ. c. Si vxorem, initio, 32.q.5.Abb.d.cap.1.fin.& ibi Alexand.de Neuo,n.11.Præpoſ.num.4.*

DISPVTATIO XXV.

Vtrùm excuſetur coniux à debito reddẽdo propter damnũ rei familiaris, vt ſi plures habeat filios quàm alere poſsit? aut propter vitãdum notabile detrimentum, aut comparandum magnum lucrum: aut ob vitandam infamiam vel ne cõcipiatur proles ex maculato ſanguine? vel quia dubius eſt matrimonij valor: vel alter eſt certus de eius nullitate? aut lis pẽdet.

SVMMARIVM.

Quando ſit licitum ex communi conſenſu abſtinere, ne proles multiplicetur? n.1.

Abſque communi conſenſu non excuſat regulariter à debiti redditione nolle multiplicare prolem, n.2.

Quid, ſi plures ſint filij, quàm ali poſſint, viuis aut mortuis parentibus? n.3.

An ſit mortale negare debitum, ne filius ex maculato ſanguine concipiatur? n.4.

Num liceat negare, ad vitandum magnum detrimentum in bonis fortunæ, vel ad conſequendum magnum commodum, vel vitandam infamiam? n.5.

Quid, ſi dubius ſit valor matrimonij, vel nullitas alteri certa, vel pendet lis, remiſſiuè, n.6.

PRIMO dico, nullam eſſe culpam, ex communi conſenſu abſtinere coniuges à copula, ne prolẽ multiplicent, quam alendo non ſunt. Quia nulli irrogatur iniuria, ſi vterque coniux communi placito abſtineat, & neuter tenetur ad copulam altero non petente. Nec ea voluntas non habendi plures filios, quàm alere poſſunt, vitioſa eſt, vt diximus hoc lib. diſp.8.n.10. Ita docent *Palud.4. d. 31. q.3.a.2.n.15*, vbi *Supplem.Gabriel.q.vn.a.2.poſt 8.concl.coroll.4.Sotus 4.d.32.q.vn.a.1 in fine corpor.verſ. Quid autẽ D. Anton.3.p.t.1.c.20.§.6.Roſella verb.Debitum,n.11.Nauar.ſum.c.16.n.33.Palacios 4.d.31.diſp.2.ad fin.Philiarc. de offic. ſacerd. to1.p.2.l.4.c.19.§.3.peccat.Lud.Lopez 1.p. inſtr. c. 85. initio. Graffis 1.p.deciſ.l.2,c.83.n.5.* Temperat hoc *Philiarc.* niſi in altero coniuge ſit incontinentiæ periculum. Sed *Nauar. Graffis,& Lud.Popez* id intelligunt, quando alter coniux perſpicit conſortem ob verecundiam non petere verbo, ſed tacitè ſatis opere petere. At non placet hic intellectus, quamuis enim ea tacita petitio deſideretur, vt alter coniux ex rigida iuſtitiæ lege teneatur annuere: non tamen vt teneatur ex charitatis & aliqualis iuſtitiæ præſcripto, vt probauimus hoc lib.9.diſp.2.n.6.& 7. quare temperatio Philiarci eſt tenenda. 1

Secundò dico, non eximi coniugem à debiti redditione alteri coniugi petenti, gratia non multiplicandi prolem. Quia cum ſobolis generatio, humanæque ſpeciei propagatio, ſit primarius matrimonij finis, illudque honeſtet, fieri repugnat, vt exuberantior huius finis conſequutio eximat à debiti redditione, quæ medium eſt ad illum comparandum. Sic *Angel.verb.Debitum. n.15.* vbi *Syluest.q.8.Nauar.ſum.c.16. hiſp.n.24. lat.n.25.* Alexand. *in ſuo Enchirid.2.p.præcepto 6.* vbi de debito coniugali *verſ. Si debitum negauit.Margarita confeſſorum,6.præcepto, verſ.8. in fin. fol.88.Petrus à Ledeſm.de matrim.q.64.a.1.diff.vlt.cõc.1.Lud. Lopez 1.p.inſtr.c.79.§.Peccat etiam coniux.Graffis 1.p. deciſio. l.2.c.83.n.1.* Atque meritò dicit *Angelus* eſſe mortale, ob eam ſolam cauſam negare debitum. Quamuis contra dicere videantur *Sotus,n.præcedenti relatus, & Manuel 1.tomo ſummæ,2.editione,c.243.num.1.* vbi dicunt non eſſe mortale negare debitum ob hanc cauſam, præſertim vbi pauperes eſſent parentes: atque ita ſentire videntur id non eſſe mortale, etiam ſi parentibus facultates ſuppetant ad filios alendos. 2

Id tamen fatebor, nimirum, non eſſe mortale debitum ob eam cauſam negare, quando non eſt incontinentiæ periculum in altero coniuge, & parentes non ſunt tot filios alendo. Quia ab aliis iuſtitiæ debitis perſoluendis excuſat magna incommoditas, nõ enim cum magno ſuo incommodo tenetur quiſquam reſtituere. Præterea, 3

quia

quia non tenetur coniux reddere, ſi timor probabilis adſit periculi aut detrimenti prolis iam genitæ:quod tamen veriſimile eſt aliis filiis iã natis,ſi adhuc proles multiplicetur,parentibus deſtitutis facultatibus quibus eos alant. Ita ſentiunt *Sotus & Manuel,nu.præcedenti allegati.Ludouic. Lopez 1.par.inſtr.c.80.paulò poſt princ.Emm. Sa ſumma,verb. Debitum cõiugale.§.penult.Petrus de Ledeſma de matrim.q.64. a.1.ad fin.* Imò nec venialis culpa erit in hoc euentu debitum negare. Quod rationes allatæ probant,& clarè ſentit *Petrus de Ledeſma ibi*, ait enim nunquam concedi copiam ad debitum negandum? ſi modò ſuppeteret ſenſus ad liberos educandos & inſtituendos. Qui addit, & bene, id accipiendum eſſe, quando parentum facultates non ſunt ad alimenta ſufficientes, ſecus vbi eis præſtandis ſufficiunt,parentibus ſuperſtitibus,quamuis iis defunctis diuiſæ inter tot liberos non ſufficiant. Quia ſatis eſt vt parentes ſufficienter prolem alant,dum viuunt,& poſt eorum obitum,ſi facultates non ſufficiant,prolis erit aliunde victum quærere.

4 Tertiò dico,culpam eſſe mortalem, debitum negare, eo quod alter coniugum à Iudæis aut Saracenis originem ducat,ne proles ea macula afficiatur. Quia cùm matrimonium non ſit ob eam cauſam irritum, verum ius acquiritur ad debitum cõiugale. Sic *Sotus 4.diſt.32.quæſt.vn. a.1 ad finem corporis,verſ. Quod ſi contra,*Barthol.*à Ledeſma, dub.71.de matrim.paulò poſt princ.Manuel 1.tom.ſum.2. edit. c.243.n.1.Graffis p.1.deciſion.l.2.c.83.n.8.*

5 Vltimò dico, fas eſſe debitum negare, ad vitandum magnum in bonis fortunæ aut famæ detrimentum, vel ad magnam in illis vtilitatem comparandam. Conſtat ex dictis hoc libr.9.diſp.4.n.13.vbi probauimus ex his cauſis licere viro peregre proficiſci,quamuis vxor in ea abſentia debito fraudetur, Sic *Petrus à Ledeſm.de matrim.q.64.art.1. dub.vlt.concl.2.*

6 Vtrum autem quando dubitatur de valore matrimonij liceat petere & reddere? ſatis diximus lib.2.diſp.41.& ſequentibus, & quid, quando alteri coniugi conſtat de matrimonij nullitate? ibi,diſp.39. per totam, & aliquibus ſequentibus,& quid,dum pendet lis de valore matrimonij: ibi,diſp.41.n.50.& ſequentibus.

DISPVTATIO XXVI.

Vtrum ratione cognationis ſpiritualis poſt matrim.inter coniuges ortæ,ex eo quod alter alterius aut communem filium baptizarit,aut in baptiſmo vel confirmatione tenuerit, impediatur vſus matrimonij,quoad petitionem & redditionem.

SVMMARIVM.

Proponitur ordo ſeruandus,n.1.

Parens in neceſſitate baptizans communem filium, aut alterius coniugis,non priuatur debiti petitione. Et qualis ſit hac neceſſitas, nu.2. & idem,ſi baptizet vxorem.

Quid,ſi pater,vbi alius deeſt,ſit filij communis aut ſua vxoris patrinus, num ſimiliter poſſit adhuc petere debitum? 3.

Quid ſi pater filium teneat in neceſſitate,non tanquam ſuſceptor, ſed materialiter? 4.

Num peccet parens, ſi ſit patrinus filij, vel filij vxoris, vel ipſius vxoris ipſove baptizet? 5.

An coniugi baptizanti vel tenenti communem filium, vel alterius coniugis,interdicatur petitio debiti? Refertur opinio negans,n.6.Contraria authoris,n.7.vbi de tenente coniugem.

Quid, ſi malitioſè id fiat, ad defraudandum debito alterum coniugem? 8.

Quid,ſi ignoranter,& ſi alter coniux conniueat in eo baptiſmo,conſulatve:& ſi vterque baptizet vel teneat in baptiſmo communem filium: & pleraque alia de cognatione hac quoad debitum impediendum, remiſſiuè,9.

An dum coniux nequit exigere debitum ob cognationem ortam, poſſit à cura domoque alterius coniugis expelli? remiſſiuè,10.

An tenens filium communem,aut alterius coniugis, in catechiſmo,priuetur debiti exactione? 11.

Soluuntur argumenta,n.12.

1 HACTENVS diſputatum eſt de iis circumſtantiis,quæ reddunt actum coniugalem vitioſum, at non priuant iure exigendi debitum. Iam eas aggredimur, quæ illo priuat. Hæc autem ſunt cognatio ſpiritualis, affinitas poſt matrim. orta,& votum. (Nam de adulterio & aliis criminibus,quæ ſimul ius diuortij concedunt, eſt habendus ſermo toto lib.ſequenti.) In præſenti ergo,de cognatione ſpirituali diſputatio habetur, in ſequentibus verò de affinitate & voto.

Conueniunt autem omnes,coniugi in neceſſitate baptizanti filium communem, nimirum, ſuum, & alterius coniugis,quamuis inde inter ipſos oriatur cognatio ſpiritualis,quæ ſi matrimonium præcederet,ipſum dirimeret, minimè interdici petitionem debiti. Eſt expreſſa definitio *Ioan.*VIII.*c.Ad limin.30.q.1.*& redditur ibi ratio,quia non eſt æquum,cõiugem qui culpæ immunis fuit, ſuæque ſatisfecit obligationi,baptizans prolem ne in æternũ periret, id damnum ſentire, vt ſibi interdicatur debiti petitio,quæ pœna eſt delicti. Quoniam abſque culpa nemo iure ſuo priuari debeat,*c.Diſcretionem,de eo qui cognouit conſang.* Et quamuis is textus loquatur de eo, qui proprium filium & vxoris ſuæ ſimul baptizauit. At ratio in eo ſubiuncta militat etiam in caſu, quo coniux baptizat filium ſolius alterius coniugis in neceſſitate. Atque ideò dicendum eſt nec tunc arceri à debiti petitione. Sic *Ioan.de Friburgo ſum.confeſſorum,lib.4.t.7.q.2.D. Anton.3.p.t.1.c.15.§.3 Monaldus ſum.tract.de matrim.t.De fraternitate ſpirituali, ad finem* Sotus *4.d.42.q.1.a.1.concl.3.*vbi *Nicolaus de Orbel.q.1. §.2.Petr.de Soto lect.11.de matrim.§. Secundum de hac cognatione Nau. ſum. lat.c.22.n.40.ad fin.Enriquez lib.2.de baptiſmo c.18.n.3.Petr.de Ledeſm.de matrim.q.56.a.1.dubio 3.Lud. Lop.2.p.inſt.de matrim.c.51.§.Dubitari hic vſu venit.* Atque eadẽ ratione idem dicendum eſt, ſi coniux iam ad fidem conuerſus,vxorem quam infidelitatis tẽpore duxerat,baptizet, occurrenti eadem neceſſitate. Quod bene docet *Enriquez proximè citatus.* Hæc autẽ neceſſitas explicatur *d.c. Ad limina*,his verbis: *Abſentia ſacerdotũ, nimia neceſſitate cogente baptizauit.* Vnde videtur non incurri priuationem petendi debitum,quamuis alius adeſſet,qui poſſet & vellet baptizare,ſi is non eſſet ſacerdos. Cæterum dicendum eſt tunc non occurrere dictam neceſſitatem:atque ita incurri prædictam pœnam. Conſtat,quia textus ille ponderat patrem rectè feciſſe,& ne infans abſque baptiſmo decederet:at dum adeſt alius volens baptizare,pater non eſt culpæ immunis,nec puer eam patitur neceſſitatem decedendi abſque baptiſmo, ſi à parente ſuo non baptizetur. Quare rectè ea neceſſitas tunc intelligitur eſſe, quando nullus adeſt qui id munus obeat,atque ita periculũ eſſet vt proles abſque baptiſmo obiret. Ita explicant *Hoſtienſis c.Si vir,n.3.ſuper verſ.Si ex malitia,de cognat.ſpirituali, & ibi Ioan. Andr.n.4.præpoſitus n.4.Henric.num.3.Alenſ.2.p.q.170, membro 3.§.3.D.Bonau.4.d.42.a.1.q.2.n.8.*vbi *Supplem.Gabriel.q.1.a.2.concl.4.Guilliel.Borillon q.vn.a.2.verſ.Eſt notandum.Lex 6.ſi.tit.7.p.4.Brunel.de ſpanſalibus,concl.20. nu. 13. Angles floribus,1.p.de matrim.q.15.de cogn.ſpirit.a. 1.concl.2. Petrus de Ledeſma in ſua doctrina Chriſtiana, cap. 2. de baptiſmo.§.Ha de auer.* Imò mea quidem ſententia, cùm infans cenſetur eſſe in præſentiſſimo mortis periculo,parens verò miſeratione commotus, ne abſque baptiſmo decedat, penè indeliberatò accurrit, quamuis adeſſent alij, qui id munus præſtare poſſent, non priuatur iure debitum petendi. Quia tantum ab eſt vt delinquat, quin potius mereatur. In tanta enim neceſſitate non vacat ad deliberandum,& ratione vrgentiſſimi periculi præſtat in eam partem propendere,quæ animæ infantis fauorabilior eſt. 2

Sed dubitatur,an idem dicendum ſit, ſi in caſu neceſſitatis,quando nullus adeſt qui patrinus ſit,parens id munus obeat erga communem filium, aut ſolius alterius coniugis: *Enriquez lib.11.de matrimonio,c.15.n.11.& lib.2.de baptiſmo,c.18.fin.* negat idem dicendum eſſe. Et hoc eſſe fortè verum,ait *Petrus de Ledeſm.de matrim.q.56.a.1. dubio 1.in principio.* Quia ratio textus *cap.Ad limina 30.q.1.*ne infans abſque baptiſmo decedens, pereat in æternum, non habet locum in hoc euentu. Cùm patrinus non ſit de baptiſmi neceſſitate, Atque ita neceſſitas nulla ad id cogit, 3

ſicut

ſicut ad baptizandum:& maximè ſi baptiſmus non ſit ſolemnis,ſed priuatus,in quo nulla eſt obligatio adhibēdi patrinum. Cæterùm communis Doctorum ſententia, à qua recedendum non puto,æquiparat vtrumque caſum, atque ita intelligit *d.c.Ad limina*.Quia licèt ad valorē baptiſmi non ſit neceſſarius patrinus,eſt tamē in præcepto, & vbi nullus adeſt,qui id præſtet, rectè facit parens id præſtando. Et quamuis in baptiſmo priuato id neceſſarium non ſit,at vt ſeruetur ſacramenti ſignificatio, præſtantius eſt patrinum adhiberi. Quare textus loquens de baptizante, intelligendus eſt de concurrenti ad baptiſmum, vt ille rectè adminiſtretur.Atque etiam idem probatur, nam priuari iure acquiſito petendi debitum ab vxore eſt pœna delicti admiſſi per coniugem, qui contra iuris prohibitionem filium communem aut alterius cōiugis baptizauit,eiuſve patrinus fuit, at in neceſſitate vacat culpa parentem eſſe patrinum:vt teſtantur *D. Th.* 3.*p.q.*67.*a.*8.*ad* 2.*Abbas,c.Si vir,n.*2.*de cognat.ſpirit.& ibi Prapoſit.n.*5.*Alex.de Neuo,n.*2.*Sotus* 4.*d.*4.*q.vn.art.*5.*ad* 2.ergo nō inciditur in eam pœnam. Atque ita docens *Ricardus* 4. *d.* 42.*art.*1.*q.*2.*ad finem,Supplement.Gabr. Guillelm. Borrillong. Brunell.Ioan.de Friburg.Nicol.de Orbellis, Angles n.prae. allegati.D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*15.*§.*3.*& c.*20.*§.*10.*Roſel.verb.Impedimentum,impediment.*6.*n. Nauar.ſum.c.*16.*n.*35.*Viguer. I.inſt. c.*16.*c.*7.*verſ.*9.*Veracruz* 1.*p.Specul.a.*57.*concl.*4.*Ouandus* 4. *d.*42 *q.vnic.propoſit.*9.*Suarez* 3.*p.de baptiſm.q.*67.*art.*8.*§.Sed hinc oritur.Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rubr.gloſſ.*1.*n.*143. *Barth. à Ledeſma,dub.*44.*de matrim.§.De vſu vero.Petr.à Ledeſma. ſibi contrarius,in ſua doctrina Chriſtiana,cap.*2. *de baptiſmo*, §, *Ha de auer.Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct.c.*85.*§. Praterea ſi coniux Graffis* 1.*p.deciſ.lib.*2.*c.*83.*fine Cañedo ſum.ſacram.de matrim. c.*6.*n.*48.vbi de cognat.ſpirit.*Palacios* 4. *d.*7.*diſp.*3. *col. penult.*vbi bene dicit idem de patre tenente filium communem in confirmatione,vbi deeſt qui teneat.

4 Illud tamen veriſſimum puto,nempe, patrem qui non vt ſuſceptor, & intendens exercere cæremoniam Eccleſiæ,ſed materialiter teneret,vt poſſet eſſe infans qui domi baptizatur,in matris vlnis,vel in lecto aut humi,nullatenus arceri à debiti petitione. Quia non eſt verus ſuſceptor,nec contrahit cognationem ſpiritualem, nec culpæ eſt reus, vt dixi lib. 7. diſput. 62. num.14. Quare bene *Enriquez lib.*3.*de confirm.c.*3.*fine*,tunc dicit viro tenēti vxorem in confirmatione interdici debiti petitionem, quando tenet vt verus ſuſceptor:quaſi ſecus dicat eſſe,quando non vt talis,ſed ne præ morbo deficiat, aut alia ex cauſa eam tenet.

5 Hinc,deducitur,peccare coniugem qui extra neceſſitatem baptizat,aut tenet tanquam patrinus proprium filium aut alterius cōiugis.Id enim prohibetur *c.*1.*&* 2.30. *q.*1.quæ licèt corrigantur quoad ſeparationis pœnam,per *c.Si vir,de cognat.ſpirit.*at quoad prohibitionem,cùm nulla ibi mentio eius fiat, manent in ſuo robore. Atque ita *Abb. d.c.Si vir,n.*2.*& ibi Alex.de Neuo,n.*2.*Præpoſ.n.*5. colligunt inde,parētes nō futuros extra neceſſitatem patrinos propriorum filiorum,Quia alius debet eſſe pater carnalis, & alius ſpiritualis. Quam rationem etiam tradit *D.Tho.*3.*p.q.*67.*a.*8.*ad* 2. quem omnes Theologi ſequuntur.Atque id eſſe graue peccatū ait *Suarez* 3.*p.q.*67.*de baptiſmo,a.*8.*§.Quocirca liberè:*nō expreſſit tamē,an ſit mortale,ſed eſſe mortale,rectè docet *Nauar.ſum.hiſp.c.*22.*n.*9. Similiter etiam peccabit coniux,ſi teneat vt ſuſceptor in confirmatione baptiſmove alium coniugem, atque in ſignum huius ea pœna damnatur, vt nequeat debitum petere,vt n.7.dicemus.Ita *Enriquez l.*3.*de confirm.c.*3.*fin.*

6 His præmiſſis potiſſima difficultas eſt, Num coniux extra neceſſitatem ſcienter baptizans, aut tenens tanquam patrinus in baptiſmo vel confirmatione communem filiam aut alterius coniugis, priuetur ratione illius cognationis,nimirum, compaternitatis ortæ inter illum & alterum coniugem,iure exigendi debitum? Duplex eſt ſententia.Prima negat priuari. Ducitur,quia cùm hæc ſit pœna,vt coniux priuetur iure acquiſito petēdi debitum, oportet vt in iure expreſſa inueniatur:ad quod comprobandum,multa adducit *Probus addit.ad Monachū.c.Quamuis.n.*3.*de cogn.ſpirit.in* 6,at nullum ius eam exprimit.Nam *c.Si vir,de cognat.ſpirit.*cui oppoſita ſentētia innititur, potiùs fauet huic ſententiæ,ibi:*Siue ex ignorantia,ſiue ex malitia id fecerint,non ſunt ab inuicem ſeparandi,nec alter alteri debet debitum ſubtrahere.* Et confirm. quia ſi Pontifex ſolùm intelligeret,vt coniux nocens non deneget innocenti debitum,petere tamen nequeat:id expreſsè dixiſſet,vti fecit *c.fin.de eo qui cognouit conſang.* agens de coniuge inceſtuoſo cum conſanguineo alterius coniugis.Secundò,confirmatur,quia textus ille omnino æquiparat, ſcienter & ignoranter baptizantem aut tenentem,& neutrum dicit poſſe debitum ſubtrahere:ergo loquitur de petitione & redditione:cum vtraque permittantur ignoranter baptizanti aut tenenti. Tandem,quia non ſuffragantur *c.*1. *&* 2. 30, *q.*1.quia corriguntur per *d. c.Si vir*, vt teſtatur *ibi Gloſſa. verb.Inſtitutum. Archid.eod.c.*1.*initio,& Turrec.ibi n.*1.Quare hanc ſent.quæ ſatis probabilis eſt, tenent *Gloſſ.d.c.Si vir, verb.Debitū. Anchar.ibi,fin.Præpoſ.fine.Cardina.is fine Archi. c.Noſſe,*30.*q.*1.*verſ.In prima gloſ.Rainerius ſum.t.de cogn.ſpirit.§.Vltimo,ſuper verb.Contracto.Durandus* 3.*d.*42.*q.*1.*a.*3.*n.* 11.*fine,& Suarez* 3.*p.q.*67.*de baptiſmo,art.*8.*§.Quocirca liberè fatear*,ait hanc pœnam nullo iure probari, quamuis dicat non recedendum à contraria ſententia, quæ communis eſt.Atque hanc ſententiam cenſet eſſe probabilem *Gaeta repet.c.Ad limina* 30.*q.* 1.*§.*4.*n.* 379. ſolum enim appellat oppoſitam tutiorem.

Secunda ſententia, quæ probabilior eſt, docet ,eum 7 coniugem teneri debitum reddere, priuari tamen poteſtate illud exigendi.Probatur ex ratione textus,*c.Si vir,de cogn.ſpir.*vbi poſtquam deciſum eſt,ſi alteruter coniux filium ſuum de ſacro fonte ſuſceperit, ſiue ignoranter ſiue ex malitia, non eſſe alterutri debitum ſubtrahendum, ſubiungitur ratio his verbis:*Quia ſi ex ignorantia id factum eſt,eos ignorātia excuſare videtur.ſi ex malitia, eis ſua fraus patrocinari non debet.* Ex cuius textus ratione ſic arguit *Abbas ibi,num.* 5. Suſtinetur hoc coniugium, ne fraus doloſo patrocinetur,ſed tantùm patrocinaretur,ſi à debito reddendo eximeretur,& interdicta ſibi debiti petitione, potius obeſt ſibi ſua fraus:ergo eam interdicere voluit: aliàs ratio eſſet nullius momenti. Adducuntur etiam pro hac ſententia,*c.*1.*&* 2.30.*q.*1.ſed iam correcta ſunt,vt probaui nu.præcedenti.Similiter adducitur *cap. Noſſe.*30.*q.*1. vbi deciditur coniuges non eſſe inuicem defraudandos, ſed reuerſuros in idipſum, ſi non ex vtriuſque conſenſu alter alterius filium de ſacro fonte leuarit:vnde videtur à contrario ſenſu colligi contrarium eſſe dicēdum,vbi ex conſenſu vtriuſque id factum eſt:& ſubinde idem dicendum erit, quando alter ſciens & prudens id fecit, nempè, vt priuari debeat iure exigendi, ſed nil facit hic textus, qui eſt Nicol.I,qui floruit anno 858.teſte *Genebrardo in Chronograph.li.*4.*fol.*782.& ita correctus eſt per *d.c.Si vir,qui eſt ex Alex.*III,qui vixit anno 1156.teſte *Genebrardo eodem l.*4. *f.*796.*c.*Adducitur etiam *c.Ad limina* 30.*q.*1.vbi deciditur coniuges ſeparandos non eſſe propter baptiſmum *filio à* parente collatum vrgente neceſſitate; atque ita diuerſum videtur aſſerendum,vbi abfuit neceſſitas: aliàs textus nil indulgeret. Sed nil etiam facit: quia loquitur Ioan. VIII. author illius decreti tempore quo vigebat illud decretum,*c.*1.30.*q.*1.vt coniuges, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter proprios filios baptizantes, ſepararentur: nondum enim erat decretum,*c.Si vir,de cognat.ſpirit.*illud corrigens.Nam Ioan.VIII,floruit anno 874.teſte *Genebrard.eod.l.*4.*f.* 788. atque ita indulſit ne ſepararentur baptiſmo in neceſſitate collato. Quare fateor in rigore hanc ſententiam nullo textu probari.Nam ad *c.Si vir*,facilis eſt ſolutio; potiuſque fauet oppoſitæ ſententiæ, vt num. præced. probaui. Quod me autem vrget vt hanc ſententiam amplectar, eſt ferè vniuerſos DD.Iuriſperitos,deſerta *Gloſſa*, cuius ſententiam magnifacere ſolent, atque vniuerſos ferè Theologos,antiquos & neotericos,illam ſequi, atque ita intel-

ligere

ligere textum illum, d.c.Si vir,à qua tam frequenter admiſſa ſententia non eſt facilè recedendum, nouam amplectendo:vt bene dixit Suarez n. præcedenti in fine allegat. Atque ideo dixi oppoſitam ſententiam eſſe probabilem, vt qui illi adhærere velit,norit ſe tutum eſſe. Et ideo hãc ſententiam tuentur,ex Theologis,Alenſis 2.p.q.170. membro 3.§.3.poſt ſolut.ad 2.D.Th.4.d.42.quæſt.1.art.1.corp. vbi D.Bonau.a.1.q.2.n.8.Ricardus a.1.q.1.ad fin. Palud.q.1.a.1. concl.7.n.15.& d.32.q.1.a.2.concl.4.n.9.Supplemẽtum Gabriel ea.d.42.q.1.a.2.cõcl.4.Baſſolis ibi.q.vn.a.3.fin.Nicolaus de Orbellis,q.1.§.2.Guilliel.Borrillong.q.vn.a.2.verſ.Eſt notandũ.Sotus q.1.a.1.concl.3.Ouandus q.vn.propoſitione 9.Almain. 4. d. 32.q.vn.D.Anton.3.p.t.1.c.15. §.3.& cap.20. §. 10.Victoria ſumma.vbi de confirmatione,n.vlt.Petrus de Soto,lect.11.de matrim.§.Secundum de hac cognatione.Viguer.lib.inſt. c.16. §. 7.verſ.9.Palacios 4.d.7.diſp.3.triplici col.ante fin.Ledeſma 2.p. 4.q.58.a.2.fin.& 1.p.q.8.a.8.dubio 2.Veracruz 1.p.Specul.art. 57.concl.4.Angles floribus 1.p.de matrim.q.15.de cogn.ſpirit.a. 1.concl.2.Enriquez l.11.de matrim.c.15.n.11.& l.3.de cõfirmatione,c.3.fin.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.44.§.De vſu vero.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.243.n.10.Philiarc. de officio Sacerdotis,tom.1.p.2.l.2.c.11.ad fin.Graffis 2.p.deciſ.l.1.c.5.n.31. Petrus de Ledeſm.de matrim.q.56.a.1.dub.4.cõc.2.Viuald.cãdel.ſacram.1.p.de matrim.n.149.Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.85. §.Præterea ſi coniux,& c.80.§.Sed connumerare,& 2.p.vbi de confirmatione,c.68.§.Aduertendũ eſt autem,& vbi de matrim.c.51.§.Dubitari hic vſu venit.Emm.Sa in ſum.verb.Matrim.c.de impedimentis dirimentibus,vbi de cogn. ſpirit. verſ. Si pater in neceſſitate.Cañedo ſum.Sacram.vbi de matrim.c.6. n.48.Et ex Iuriſperitis eandem tenent Gloſſa c.Noſſe,30. q. 1.verb.Non fraudẽtur.Goffred.& Vincent.c.Si vir.de cogn.ſpir. vbi Hoſt.n.3.ſuper verb.Patrocinari.Ioan.Andr.n.5. Ant.n.6. Abbas n.5.Alex.de Neuo n.8.Hẽric n.3.Aſtenſis ſum.2 p.l.8.ti. 18.a.vn.q.2.Ioannes de Friburgo ſum.confeſſorum lib.4.t.7.q.2. Monald.ſum.tract.de matrim.t. de fratern. ſpirit.ad fin. Roſella verb.Impedimentum,imped.6.n.6. Angel. Matrim.3.imp.7. initio,Sylu.Matrim.8.q.7. dict. 1.& 2.Tabiena verb. Impedimentum,impedim.5.n.1.Armil.verb.Matrim.n.9. Turrecr. cla. Sciatis,33.q.4.a.1.n.2.caſu 4.Nauar.ſum.c.22.hiſp.n.39.lat.n. 40.& c.16.n.34.Brunel.de ſponſ.concl.28.n.15.Gaeta repet. c. Ad limina 30. q.1.§. 4.n.349.Matienzo lib.5.recop.t.1.rubr. gloſſ.1.n.143.Idem dicendũ eſt, ſi ſcienter teneat coniux tanquam verus patrinus alium cõiugem in baptiſmo vel confirmatione.Quia cùm cognationem ſpiritualem cum illo ſua culpa contrahat, interdicitur ſibi debiti petitio. Sic Enriquez lib.3.de confirm.c.3.fin.Viuald.candel.ſacr.1.p.de confir.n.46.

8 Rogabis autem, quid dicendum ſit, quando coniux non ſolùm ex certa ſcientia, ſed etiam ex malitia,atq; in matrimonij fraudem, baptizat aut tenet communem filium,aut alterius coniugis?Quidam enim Iuriſperiti, teſte Petro de Ledeſma de matrim.q.56.a.1.dub.5. affirmant tunc non priuari poteſtate exigendi.Ducuntur,quia c.Si vir,de cognat.ſpirit.eodem tenore loquitur textus de id ignoranter & ex malitia efficienti,dicẽs neutrum debere ſubtrahere debitum,ſed ille poteſt petere:ergo & hic. Et confirmatur ex ratione in textu ſubiuncta, fraus non debet illi patrocinari:ergo matrimonium manet omnino illæſum, & abſque impedimento eius vſus,ſicut antea. Verum dicendum eſt eum teneri reddere, non tamen poſſe petere, inſtar illius qui ſcienter fecit.Quia cum eo c.Si vir,impedimentũ hoc,& priuatio petendi,ſtatuatur in pœnam delicti admiſſi per coniugem ſcienter id facientem contra Eccleſiæ præſcriptum,non eſt dicendum voluiſſe Pontificem eum coniugem eximere,qui maioris delicti reus eſt, ex malitia id efficiens Nec obſtant argum.oppoſita: quia illis ſatisfiet n.12.Et ideò ita docent D.Ant.3.p.t.1.cap.15. §.3.Nauar.ſum.c.16.n.34.Ioann.de Friburgo,Aſtenſis,Baſſolis Nic.de Orbellis,Monal.Viguerius,Gaeta,Viuald.Cañedo,Matienzo,Angles n.præcedenti allegat.Alenſis 2.p.q.170.mẽb.3. §. 3.in ſolut.ad 1.Palud.4.d.42.q.1.a.1.concl.7.n.15. Supplemẽtum Gabriel ibi.q.1.art.2.cõcl.4.Turrecr.30.q.1.in principio,n. 14.Graffis 1.part.deciſion.lib.2.c.83.fin.Lud.Lop.1.p.inſtruct. c.85.§.Præterea ſi coniux,& c.80.§.Sed connumerare.Petrus de Ledeſ.dub.5.hic citato.

Quid autem dicendum ſit, vbi ex ignorantia iuris vel 9
facti etiam culpabili, vel altero coniuge conniuente, id effectum eſt,vel ſi vterque idem fecerit:& an deſideretur ſententia iudicis ad eam pœnam incurrẽdam:& pleraque alia circa hoc impedimentum ad petendum debitum ratione cognationis: dicam diſputationibus ſequentibus: vnà cum impedimento affinitatis,in quo eædem quæſtiones diſputandæ ſunt:ne inutiliter repetãtur:ibique annotabo qui DD.de affinitate,quive de cognatione loquãtur.

Quamuis tamen coniux hic debitum petere nequeat, 10
at non poteſt excludi domo, & à cura alterius coniugis, vt diximus hoc lib.9.diſp.5. n. 19.

De tenente autem in catechiſmo filium communem, 11
vel alterius coniugis,affirmant Verac.1.p.ſpec.a.22.§.Secundo dici poteſt,& Matien.lib.5.recop.t.1.rub.gloſſ.1.n.148.eum non poſſe debitum petere ab vxore,per c.1.30.q.1.vbi dicitur tales coniuges ſeparandos eſſe. Quod cùm intelligi nequeat quoad vinculum, eſt neceſſariò intelligendum quoad debitum petendum. Sed contrarium dicendum eſt.Quia id c.1.eſt correctum,vt dixi n.7.nec loquitur niſi de tenente in baptiſmo. Quod maximè verum habet, cum probabilior ſententia ſit,nullam ex catechiſmo oriri iam cognationem,vt diximus l.7.diſp.10.nu.12.

Ad argumenta n.6.propoſita reſp. Ad 1. dic, eam pœ- 12
nam contineri eo c.Si vir,vt probaui n.7. & dum ibi dicitur non eſſe debitum ſubtrahẽdum,intelligi,id eſt, innocenti coniugi petenti reddendum eſſe. Ad 1. confirm. dic non ſemper Pontifices in ſuis decretis eandem obſeruare claritatem: atque inde opinionum diuerſitatem ſuboriri. Ad ſecundam confirm. dic, quamuis Pontifex videatur eodem modo loqui de ſcienter & ignoranter baptizanti: at re vera diuerſitas rationis,quam aſſignat,ſatis oſtendit diuerſam deciſionem.Quia loquens de ignorãti,ait ignorantia excuſari: loquens verò de ſcienti, dicit ſuam fraudem non debere ei patrocinari: ex qua ratione collegimus n.7.deduci illum priuari iure petendi,at teneri reddere. Sic enim efficitur vt ſua fraus ei non patrocinetur. Ad 2.conſtat ex dictis nu.7. vbi faſſi ſumus ea capita non probare,ſed eſſe correcta.Ad argum.nu.8. propoſita conſtat ex dictis hic in ſolutione ad ſecundam cõfirmationẽ.

DISPVTATIO XXVII.

An affinitas poſt matrimonium inter coniuges orta, ex eo quòd alter alterius conſanguineo aut conſanguineæ carnaliter copulatus eſt, impediat debiti petitionem? & quoto gradu?

SVMMARIVM.

Inceſtuoſus coniux cum alterius coniugis conſanguineo,aut conſanguinea ſi inceſtus ſit intra vas conſummatus,nequit petere, at tenetur reddere. Atque explicatur c.Qui dormierit,27.q.2.n.1. & ibi,quid ſi matrim.non ſit conſummatum?

Quid, ſi inceſtus ille,aut cognatio ſpiritualis inter coniuges contracta,ſint occulta?2.

Quid de coniuge qui non contraxit baptizando, vel tenendo, cognationem, nec admittendo inceſtum,affinitatem, ſed conſenſit,ac cauſa fuit vt alter contraheret,an poſſit petere debitum?3.

Quid,de coniuge cognoſcenti affinem ſuæ vxoris, vel eam cum qua habet impedimentum publicæ honeſtatis,num poſſit debitum exigere?4.

An coniux talis inceſtuoſus,ſi eo coniuge mortuo aliud ineat matrimonium.vel affectus quocunque alio impedimento impedienti, poſſit petere debitum?5.

An coniux inceſtuoſus cum proprijs cõſanguineis, arceatur à debiti petitione?Refertur ſent.affirmans,n.6.Contraria authoris,7.

An ſi inceſtuoſus,vel qui cognationem contraxit,ſit iuuenis poſſit debitum petere?n.8.& ibi remiſſiuè, quis poſſit diſpenſare in hoc impedimento cognationis vel affinitatis.

Num affinitatis aut cognationis impedimento affectus peccet mortaliter petendo;9.

An ſi is impedimentum ignoret,ſit admonendus à confeſſario?10.

An ſi is,cui ob hæc impedimenta,eſt interdicta debiti petitio, poſſit aliquando petere?n.11.& ibi,ſi petat,an poſſit vel teneatur alter reddere,& priori bimeſtri:vel ſi fornicetur alter,poſsit adhuc inceſtuoſus ei reddere?omnia hæc remiſſiuè, vel ſi inceſtuoſus impetret diſpenſationem.

In

In quoto gradu conſanguinitatis debeat eſſe perſona carnaliter cognita cum coniuge, vt alter coniux ſic inceſtuoſus nequeat petere debitum & hoc attento iure communi, 12.

Quid, attento Tridentino ſeſ.24.de matrim.c.4. Refertur quædam opinio n.13.& ſent.authoris, n.14.

An ducens conſanguineam in tertio vel quarto gradu fæminæ, cum qua fornicatus fuerat, poſſit debitum petere ab vxore? n.15. Soluuntur argumenta, n.16.

1 IN hac diſp. illud tanquam certum, eſt præmittendum, inceſtuoſum coniugem cum conſanguinea alterius coniugis, non poſſe ab ea debitum petere at teneri reddere. Quod nequeat petere, conſtat ex *c.* 1.*de eo qui cognouit conſang.* ibi: *Si quis cũ filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit, nec à matre debitum petere, nec filiaſtra, nec ille vllo vnquam tempore poterunt ſe aliis matrimonio copulare.* Quod verò teneatur reddere, conſtat etiam ex *c.Diſcretionẽ, eod.t.* ibi: *Sed nec affinitas poſt matrimonium iniquè contracta ei debet officere, quæ huiuſmodi iniquitatis particeps non exiſtit. Cum ſuo iure non debeat ſine ſua culpa priuari.* Idem repetitur *c.penult.& c.fin.eo.t.* Quare dum *concilium Aurelian.relatũ c. Qui dormierit.27.q.2.* decidit nefas eſſe hũc inceſtuoſum reddere debitum: intelligendum eſt, id eſt, petere, vt bene explicat *ibi Gloſſ. verb. Qui dormierit.* Atque eodem pacto *Sotus 4.d.37.q.vn.a.2.verſ.2.concluſio*, explicat *Magiſtrum ea d.* dicentẽ nõ debere debitum reddere talem inceſtuoſum. Intellige tamen tunc inceſtuoſum huiuſmodi priuari debiti exactione, quando ſemen incidit intra vas, ita vt ex ea copula oriatur affinitas. Cùm enim huius impedimenti cauſa ſit affinitas, orta inter coniuges ratione illius copulæ inceſtuoſæ, vbi copula eſt talis, vt ex ea non oriatur affinitas, ceſſat impedimentum (quæ autem deſiderentur in copula ad producendam affinitatem, diximus l.7. tota diſp.64.) Ita docent *Enriquez l.11.de matrim.c.15.n.11. Petr.de Ledeſma de matrim.q.55.a.6.§.Circa 3.ſtatum.f.443.col.2.* Manuel *1.tom.ſum.2.edit.c.243.n.12. Viuald.candel.ſacram.1.p.de matrim.n.97.* Et idem dicendum eſt, ſi vxor rem habeat cum conſanguineo viri, vt dixi lib.7.diſp.15.n.2. & quamuis non ſit conſummatum matrim. vt ibi n.6.dixi.

2 Nec refert, inceſtus ille occultus ſit, an publicus, quãtumuis enim ſit occultus, oritur ex illo priuatio debiti petendi. Quia textus indiſtinctè loquitur, nec innititur ſcãdalo, quod ex publico inceſtu oriri poſſet: ſed affinitati iniquè in altero coniuge contractæ: vt conſtat ex verbis quæ n.præc.retulimus, ex *c.Diſcretionem* deſumptis. Affinitas autem æquè contrahitur ex copula illa occulta, ac ſi publica eſſet. Atque ideo ſic docent *gloſ. c. Qui dormierit, verb.Neutram 32.q.7. Sotus 4.d.37.q.vn.a.2.verſ.2. concluſio. Caſtro l.2.de lege pœnali, c.5.§.Rurſus quinto argumẽto. Gutier. q.canon.1.tomo, c.23.n.8.* Atque idem dicendum eſt de cognatione ſpirituali occultè contracta cum altero coniuge, impedit enim petitionem debiti, iuxta tradita diſp. præc. num.7.& conſtat ex eadem ratione. Quia ea cognatio, ex qua id impedimentum conſurgit, nõ minus oritur ex baptiſmo publico, quàm ex occulto. Quamobrem audiendi nõ ſunt *Angelus, verb.Inceſtus, n.4.& Syln.verb. Luxuria, q.4.dict.2.* vbi abſque fundamento docẽt oportere vt qualitercunque conſtet de inceſtu, quo impediat debiti exactionem. Idemque tribuitur *Abbati c.Literis.de præſumpt.n.2.verſ.Et ex hoc:* at ibi tantum dicit inceſtuoſum priuari ſpe contrahendi matrimonij, & videri eam eſſe pœnam ipſo iure delicti, qualitercumque de eo conſtet.

3 Atque idem dicendum eſt de coniuge, qui minimè contraxit affinitatem per copulam à ſe habitam, at conſenſit vt alter coniux per copulã iniquam, eam contraheret: priuatur enim ſimiliter iure debiti petendi. Quia affinitate ab altero iniquè contracta, diſponit ius vt coniuges ad continentiam ſeruandam moneantur. Quod ſi nolit innocens iubet vt ſibi debitum reddatur, ne abſque ſua culpa priuetur iure ſuo: cum iniquitatis particeps nõ fuerit, vt conſtat ex *c.Diſcretionem, de eo qui cogn.conſang.* cuius verba n.1.retulimus; atque idem habetur *cap.penultimo, & c.fin.eo.t.* Vult ergo manifeſtè ius, deſumpto argum. à contrario ſenſu, vt vbi alius cõiux reus eſt culpæ, particepſque iniquę contractionis affinitatis, ſimiliter amittat ius debiti exigendi. Atque ita docent *D.Bonauent.4.d.34.a.3.q.2. Ricard.4.diſt.35.a.2.q.3. Aſtenſis ſum. 1.p.l.8.t.11.a.3.q.14. Roſella verb.Impedimẽtum, imped.8.n.16. Sylu.verb. Luxuria q.4.dict.3. Idem Aſtenſis eo l.8.t.20.a.3.paulò poſt princ. Barth. à Ledeſma de matrim.dub.41.§.Scire tamen hic oportet. Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.a.6.t.443.* Et videtur tenere *Armilla, verb.Debitum, n.15.* vbi ait affinitatẽ impedire debiti petitionem in coniuge, ex cuius culpa oritur. Atque idem dicendum eſt in cognatione ſpirituali, non enim ſolus coniux, qui eam contraxit baptizando, vel tenendo proprij coniugis, aut communem filium, priuatur iure petendi debitum, ſed etiam alter qui culpæ particeps fuit, conniuens alteri ſuo coniugi id efficienti. Atque ita docent *Armilla, verb.Matrimonium, n.9. Petrus de Soto lect.11.de matrim.§.Secundum de hac cognatione. Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ.9. Ledeſma 1.p.4.q.8.a.8.dub.2. Bart.à Ledeſma dub.44. de matrim.§.Et vſu ver. Matienzo lib 5.recop.tit.1.rubr.gloſſ.1.n.143. Lud.Lopez 1.p.inſtruct.c.85.§.Præterea ſi coniux.*

4 Quidam etiam extendunt impedimentum hoc, ſi coniux rem habeat cum affinibus alterius coniugis, vt tunc interdicatur ſibi debiti petitio. Ita M*anuel 1.to.ſum.2.edit.c.209.fine.* Alij etiam extendunt, vt nequeat coniux petere debitum, ſi inceſtum admittat cum fæmina, cum qua habet publicæ iuſtitiæ impedimẽtũ. Poteſt eſſe exemplũ de fæmina, cum cuius ſorore coniux ille, ante matr. cum alia contractũ, ſponſalia inierat. Ita *Corduba in ſuo quæſt. l.1.q.12.init.per c.Duo pueri, de deſponſ.imp.* & refert pro ſe *Couar.4.decr.2.p.c.6.init.n.4.* Sed neutrum eſt verum. Non 1. quia illa copula nec eſt inceſtuoſa, nec ex ea, aliqua oritur affinitas cũ altero coniuge: cùm affines vnius coniugis, nullo modo alteri coniuncti ſint. Non 2. quia quãuis ea copula ſit inceſtuoſa, at textus non loquuntur niſi de copula cum conſanguineis alterius coniugis, ex qua oritur affinitas, vt diximus *n.1.& dicemus etiã n.7.* Nec *c.Duo pueri*, nec *Couar.* id dicũt, ſed illud eſſe impedimentũ ad contrahendũ.

5 *Alij etiam extendunt ad coniugem qui laborans impedimento aliquo ſolum impedienti matrimonium, illud init.* Quamuis enim teneat matrimonium, at interdicitur ſibi debiti petitio. Ita docent P*alud.4.d.34.q.1.art.2.n.14.concl.4. D.Anton.3.p.t.1.c.16.§.4.fine Roſella, verb.Impedimẽtum 8.init. Sylueſt.Matrimonium 7.q.fin.dict.2.* Alij in alio extremo ſunt, docent enim coniugi affecto quocumque impedimento ſolum impedienti, & eo non obſtante, matrim. cõtrahenti, ſi ſolum votum ſimplex caſtitatis excipias, minimè interdici debitum exigere. Ita *Sotus 4.d.37.q.vnic.a.1.ante ſecundam concl.verſ.Tandem ad pacandas. Enriquez li.12.de matrim.c.2.n.3.* & ſpecialiter de imped. impedienti, quando coniux inceſtuoſus cum conſanguineo, vel conſanguinea alterius coniugis, eo mortuo aliud init matrim. non obtenta diſpenſatione, dicit eſſe probabilius non arceri à petitione debiti, *Corduba l.1.quæſtionar, q.12.a.1.verſ.Quod ſi de facto.* Ego autem à priori ſentẽtia recedo quatenus ait omnia impedimenta impedientia priuare ea debiti petitione. Quia cui textui aut rationi innitatur, prorſus me latet. A poſteriori etiam recedo, quoad impedimentum illud inceſtus. Si enim coniux admittẽs inceſtum per quem cõtrahat affinitatẽ cum proprio coniuge, eo ſoluto matrimonio aliud ineat, contra prohibitionem *c.1.de eo qui cogn.conſang.* non poterit debitum exigere. Id enim expreſsè definitur *Tranſmiſſæ, eod.t.* atque ita *Hoſt.ibi initio, Ioã.Andr.n.1.* Abb.& Alex.*de Neuo in princ.* in ſummã redigunt eum textum: *Inceſtuoſus matrim. contrahere non debet, ſed ſi contrahat tenet, & tunc tenetur vxori debitum reddere, ſed non poteſt exigere:* & docent *Ricard.4.d.34.art.4.q.2.corp. Aſtenſis ſum.2. p.l.8.t.20.a.3.paulò poſt princ. Abulenſis, c.5.Matt.q.100. D.Ant.3.p.t.1.c.16.§.4. Ang. verſ.Inceſtus.n.4. Roſella verb.Impedimẽtũ, imped.8.n.18. Sylu.verb. Luxuria q.4.dict.1, Caiet.2.2.q.154.a.9.dub.1.§.ad 2.obiectionem. Couar.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.6. Sarmi[illegible] lib.7.ſelect.cap.10.ſtatim in principio. Ouand.4.d.41.q.vnica, prop[illegible].7.* At cùm hoc ſit pœna matrimonij iniquè contracti: ſi conſuetudo ob-

tinuerit

tinuerit vt inceſtuoſus abſque diſpenſatione ineat matrimonium,cùm iam culpa ceſſarit, ceſſabit quoque pœna(vt bene aduertit *Ouandus ibi, propoſitione* 12.) Quaobrem hodie nulla erit culpa petere debitum. Quippe (vt probauimus li.7.diſp.17. nu.9.) culpa vacat matrim. cum eo impedimento inire:propter conſuetudinem iam præſcriptam.

6 Non deſunt etiam qui extendant ad inceſtuoſum coniugem,cum ſuis conſanguineis, aſſerentes illi interdici debitum petere. Quia peior inceſtus cum ſuis quam cum coniugis conſanguineis, ſi ergo hic impedit debitum petere:illi à fortiori idem tribuendum erit. Inſuper probatur ex aliis textibus, qui probant huiuſmodi inceſtuoſo interdictum eſſe matrim. contrahere, vt ſunt *c.Si quis viduam* 32.*qu.*7. *c. Si duo viri* 35.*q.*6. Atque ita tenent *Angelus,Inceſtus n.*5.Mayronis 4.*d.*32.*qu.vnica*, *concl.*2.*Supplementum Gabriel.*4.*d.*34.*qu.*1.*a.*1. *verſ.Impedimenta propter quæ.Lex regia* 13 *fin.t.*2.*p.*4.vbi *Greg.Lop.verb.Con ſu parienta,in fine*,ait,quamuis hoc iure canonico nõ ita expreſſum inueniatur, fortè ſtandum eſſe illi legi ita iura canonica interpretanti.Et videntur tenere *Abbas c.*1.*n.*2.*& ibi Alexand.de Neuo,n.*2.*de eo qui cognou.conſangu.* dicunt enim eá eſſe pœnam admittentis inceſtum, vt priuetur poteſtate debiti exigendi: ſubdúntque ſtatim committi inceſtum cum propriis conſanguineis,aut alterius coniugis.

7 At omnino dicendum inceſtuoſo cum propriis conſanguineis non interdici debiti petitionem, exiſtimo. Quia quamuis hic inceſtus grauius peccatum ſit, at cum ex ipſo minimè oriatur vinculum affinitatis cum proprio coniuge, non ita matrimonio aduerſatur: quod ſecus euenit in inceſtu cum conſanguineis alterius coniugis, per quem ius matrimonij violatur, producta affinitate cum coniuge, & ideo iure optimo inceſtuoſus hic punitur in vſu matrimonij, interdicta ſibi debiti petitione. *Deinde*, quia cùm hæc ſit pœna, non eſt extendenda vltra caſus in iure expreſſos.*Ius* autem(vt vidimus nu.1.) ſolum eam indixit inceſtuoſo cum conſanguineis proprij coniugis. Nec textus,quos contraria pro ſe ſententia adducit, probant hoc,ſed ad ſummum interdici aliud inire matrimonium inceſtuoſo cum propriis conſanguineis, quod licèt daremus, non ſequitur eo inito prohiberi petitionem debiti,vt n.5.probauimus.Et ideo hanc ſententiam tuentur *Ricard.*4.*d.* 34.*a.* 4.*qu.*2.*ad* 1.*Caiet.D.Anton.* *Roſella,Sylu.n* 5.*in fine allegati.Idem Syluest. Matrimonium* 7. *qu.fin.dict.*3.*Turrecr.c.Quædam cum fratre,ad fin.*32.*q.*7.*Sotus* 4.*d.*37.*q.vnic.a.*2.*ad fin.verſ.Dubium autem eſt.Caſtro lib.*1.*de lege pœn.cap.*7.§.*Ex hoc* 3.*documento.Nauar.ſum.hiſp.cap.*16. *nu.*35.*Veracruz* 3.*p.Spec.a.*17.*fine.Alex.Carrer.lib.*5.*de ſponſalib.cap.*22.*Ledeſ.*2.*p.*4.*q.*60.*a.*4.§. *Sed eſt dubium ſi maritus. Corduba in quæſt. l.*1.*q.* 12.*a.*1.*opin.*3. *Ouandus* 4.*d.*41.*q.vn. propoſit.*11.Palacios 4.*d.*34.*diſp.*2.*fol.*777.*col.*1.*verſ.*Porrò *autem.Barth.à Ledeſm.de matrim. dub.*50.*concl.*2. *Matienzo l.*5. *recop.t.*2.*rubr.gloſſ.*1.*n.*103.*Enriquez l.*12.*de matrim. c.*2.*n.*3. *in comment.lit. M. Lud.Lop.*1.*p.inſtr. c.*296.§.*Pro reſolutione quæſtion.& c.*85.§.*An verò copula,& c.*80.*fin. & ca.*35.§.*Verum quia Graffis* 1.*p. deciſion.l.*2.*ca.* 80.*n.*13.*& cap.*83.*n.*11. *Manuel* 1.*to.ſum.*2.*edit.c.*143.*n.*12.

8 Nec proderit inceſtuoſo cum conſanguineis proprij coniugis, iuuenem eſſe, & incontinentiæ periculo expoſitum, quo poſſit abſque diſpenſatione petere debitum, ſed ea erit iuſta diſpenſandi cauſa. Ita *Couar.*4. *decret.* 2.*p. cap.*7.§ 2.*n.*5.*Matienzo lib.*5.*recopil.tit.*1.*rubr.gloſſ.*1. *n.* 103. *Gutier.quæſtio.canon.t.*1.*c.*23.*nu.*6. Idémque prorſus dicendum eſt, ſi coniux, qui cognationem ſpiritualem contraxit, ſit iuuenis. Quia eadem eſt ratio. Quis vero diſpenſet in his impedimentis ad petendum debitum? diximus l.8.*diſp.*22.per totam.

9 Ex dictis infertur, peccare lethaliter huiuſmodi inceſtuoſum, ſi abſque diſpenſatione petat debitum. Quia contrauenit præcepto Eccleſiæ in re graui, & petitio illa debiti,inceſtuoſa eſt. Præterea,quia dici nequit vſu abolitum eſſe hoc præceptum. Cum quotidie experientia doceat peti diſpenſationem ad hoc. Atque ita docent *Vincentius c. Tranſmiſſæ, de eo qui cognou.conſangu. & ibi Ioan. And.n.*4.*Ant.fin.*Abb.*c.fin.eod.tit.in fin.& ibi Alex. de Neuo, n.*5.D.*Anton.*3.*p.t.*1.*c.*20.§.8.*Angelus Matrimoniũ* 3.*imped.* 15.*n.*2.*& verb.Inceſtus.*Sylu.*Matrimon.*8.*q.*15.*dict.*7.*& verb. Debitum,q.*9.*& verb.Luxuria,q.*4.*dict.*1.*Victoria ſum.de matrim.nu.*288.*Nau.ſum.c.*16.*nu.*35.*Caſtro l* 2.*de lege pœn.c.*5.§. *Rurſus* 5.*argum.*Abul.*c.*5.*Matth.q.* 200. *Sotus* 4.*d.*37.*q.vn.a.* 2.*verſ.*2.*concluſ.Guillel.Rubion.*4. *d.*32. *q.*2.*art.*2.*concl.*2.*Sarmiento l.*7.*ſelect.t.*10.*ſtatim in princ.Palacios* 4.*d.*34.*diſp.*2.*fol.* 777.*col.*2. *verſ. Quod ſi obieceris.* M*argarita confeſſ.*6.*præcep.f.* 89.*col.*1.*Ledeſm.*2.*p.*4.*q.*60.*a.*4.Matienzo *lib.*5. *recop.t.*1.*rub. gloſſ.*1.*n.*103.*Graffis p.*1.*deciſion.l.*2.*c.*85.*n.*11. *&* 12. Petr.*de* Ledeſma *de matrim.qu.*55.*a.*6.§. *Quartus ſtatus affinitatis,fol.* 446.*Couar.*4.*decr.*2.*p.c.*7.§.2. *nu.*6. *Emman.Sa ſum.verb.Debitum coniugale*,& clarè colligitur ex *Caiet.* 2.2.*qu.*154.*a.*1. *circa ſolut.ad* 4.§.A*d ſingula autem obiecta*, vbi ait hunc committere inceſtum petendo debitum. Et ſpecialiter quando inceſtuoſus cum conſanguineis coniugis aliud iniit matrimonium, quo caſu dixi nu. 5. eum non poſſe petere debitum, quod peccet mortaliter petendo, docent bene A*bul.d.q.*200.A*ngel.verb.Inceſtus,n.*4. *Syluest.verb.Luxuria q.*4. *dicto* 1. Quamuis in hoc caſu *Henricus c.Rurſus, n.*4.*qui clerici vel vou. & Hieronymus Mangarita in arbore cõſanguinitatis,*§.*In nomine,num.*55.habetur to.9.tractatuum, ſentiant non eſſe mortale,quod verum eſt in caſu, in quo id diximus num.5.fin. Quare audiendus non eſt *Veracruz* 3.*p.Speculi,a.*17.*fine*, aſſerens coniugem inceſtuoſum non peccare lethaliter, ſi debitum petat à coniuge facto ſibi per inceſtum illum affini,modo abſit contemptus.Quem ſequitur ſui immemor *Corduba in quæſt. l.*1.*q.*12. nã ſtatim in principio dicit peccare mortaliter: *ad finem* autem §. *penultimo*,ait ſecluſo contemptu non eſſe mortale:atque ſi eſſet conſuetudo non petendi diſpenſationem,nullam eſſe culpam. Similiter dicendum eſt, coniugem qui extra caſum neceſſitatis contraxit ſpiritualem cognationem cum alio coniuge,reum eſſe culpæ mortalis,debitum petendo: niſi opinioni probabili aſſerenti id ſibi non interdici adhærens,id efficeret.Cùm enim ea ſit probabilis,(vt dixi diſp.præced. n. 9.) excuſaretur omnino à culpa eam amplectens.

Hinc rurſus deducitur, hunc inceſtuoſum, quamuis 10
inuincibiliter ignoret impedimentum hoc, monendum eſſe de illo à confeſſario: (intellige retenta opinione, quod tunc ſit impedimentum, nec illa iuris ignorantia excuſet,de qua quæſtione latè agemus diſp. 32.) ſi facilis ſit ad Epiſcopum,qui in eo diſpenſet,recurſus. Quia quãuis monendus non ſit, vbi difficilè eſt remedium, & potius ex monitione timetur ſcandalum (vt probaui lib. 2. diſp.38.n.6.) at (vt ibi dixi n.5.) quando creditur fore vt monitio proſit, eo quòd facilè eſt remedium, tenetur confeſſarius admonere. Si tamen Epiſc. non ita facilè poſſet adiri, quia abeſſet, & medio eo tempore probabiliter creditur fore, vt coniux non abſtineat à petitione, atque ita peccata lethalia admittat, monendus non eſt, donec confeſſarius diſpenſationem impetrarit, vel poſſit Epiſcopus abſque eo periculo conſuli.Atque idem dicendum eſt, quando eſſet impedimentum cognationis ſpiritualis. Quamuis in hoc caſu facilius poſſet confeſſarius diſſimulare, propter probabilitatem opinionis negantis id impedimentum.

Vtrùm autem & quando coniugi impedito ad peten- 11
dum ob affinitatem vel cognationem, liceat aliquoties petere;& ſi petat, an teneatur alter reddere, vel poſſit licitè, & quid de priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi coniux innocens fornicetur,poſſit alter impeditus ei reddere,& quid,ſi hic impeditus impetrauit diſpenſationem altero ignorante. De his omnibus latè egi hoc 9.l.diſp.6.& 7.

Potiſſima autem difficultas hic diſputanda eſt. Quo- 12
to conſanguinitatis gradu debeat perſona carnaliter cognita à coniuge, coniuncta eſſe alteri coniugi,vt coniux

iux ille inceſtuoſus arceatur à debiti petitione? Et quidem attento iure antiquo, inuenio omnes, quotquot de hac re diſputant, vnanimiter aſſerentes, extendi eam conſanguinitatem vſque ad 4. gradum. Ita *Goffredus ſum. tit. de eo, qui cognou. conſanguin. fine. Hoſtienſ. ſum. eodem to. fin. Aſtenſis ſumm. 2. p. lib. 8. tom. 10. articul. 1. notabili 1. Victoria ſumma, de matrim. num.* 288. *fin. Gaeta repetitione cap. Ad limina* 30. *q.* 1. §. 4. *n.* 517. *Gutierrez q. canon. to.* 1. *c.* 23. *n.* 5. *Alex. in ſuo Enchirid.* 2. *p. præcepto* 6. vbi de inceſtu §. *Cognoſcens autem. Pedraza ſumma præcepto* 6. §. 19. *Lud. Lopez* 1. *p. inſtruct. cap.* 80. §. *Sed connumerare.* Et ita ſemper conſuetudine receptū eſt, idque tanquam veriſſimum amplector; ſupponúntque Doctores num. 13. & 14. allegandi. Huius autem fundamentum in nemine inueni. Nam ſi ius conſulamus, ſolum loquitur de coniuge inceſtuoſo cum conſanguineis alterius in 1. gradu: vt conſtat ex *c. penult. & c. fin. de eo, qui cognou. conſangu.* & cum ſit pœnale, extendendum non videtur ad alios gradus: eo vel maximè, quòd non tanta inceſtus labes, ſed multo leuior in vlterioribus gradibus reperiatur. Sed dicendum eſt id eſſe fundamentum. Quia ratio huius impedimenti eſt affinitas iniquè contracta ex eo inceſtu, cum altero coniuge: vt conſtat ex *c. Diſcretionem,* ibi: *Sed nec affinitas, quæ poſt contractum legitimè matrim. inter virum & vxorem iniquè contrahitur.* de eo qui cognouit conſanguin. *& c. pen. eod. tit.* ibi: *Cum affinitas poſt matrim. iniquè contracta.* Quare ad eum conſanguinitatis gradum extendi debet, & non vltra, ex quo ea affinitas conſurgit per copulam, hic autem eſt quartus, *capit. Non debet. de conſanguin. & affin.* Et confirm. quia *d. c. Diſcretionem,* ſermo habetur de fæmina cognita à conſanguineo viri: taceturque conſanguinitatis gradus, quare hic accipiendus eſt ex iis, ex quibus affinitas illa, quæ impedimenti cauſa eſt, conſurgit.

13 Tota autem controuerſia eſt, quid dicendum ſit attento decreto *Tridentini ſeſſion.* 24. *de matrim. c.* 4. & punctus difficultatis verſatur in cognitione cauſæ huius interdicti petitionis debiti, & an affinitas ex fornicatione ſit omnino ſublata vltra primū & ſecundùm gradum. Si enim ea ſit copula inceſtuoſa cum conſanguineis alterius coniugis, permanebit idem impedimentum, ea habita vſque ad quartum conſanguinitatis gradum. Quia cum id decretum non reſtrinxerit affinitatem ortam ex copula matrimoniali, ea perſona conſanguinea alterius coniugis intra illum gradum erit affinis coniugis habentis copulam, & proinde erit inceſtus. Si autem non inceſtus, ſed affinitas inde orta cum altero coniuge id impedimentum pariat, & omnino ſublata ſit per Tridentinum vltra duos priores gradus, dicendum neceſſariò erit, hodie non impediri ad petendum debitum coniugem habentem copulam cum conſanguineis alterius coniugis vltra 2. gradum. Quia ex copula inceſtuoſa illa & adulterina non oritur affinitas aliqua cum conſanguineis alterius vltra ſecundum gradum: affinitatem enim ex quacunque illicita copula ortam reſtrinxit id decretum Tridentini ad 2. gradum. Hac in re quidam ſentiunt ius antiquum manere illæſum, ac proinde cognoſcentem carnaliter conſanguineam alterius coniugis vſque ad 4. gradum, non poſſe à proprio coniuge debitum petere. Ducuntur 1. Quia interdictum hoc petendi debitum conſurgit ex peccato inceſtus, vt teſtantur *gloſſ. cap.* 1. *verbo Copulare, de eo qui cognou. conſangu. Anton. cap.* Tranſ*miſſæ, fine, eo. tit. Supplem. Gabriel.* 4. *d.* 41. *qu.* 1. *art.* 3. *dub.* 1. *ſolut. ad* 1. *Victoria ſum. de matrim. num.* 288. *Sotus* 4. *d.* 37. *quæſt. vn. art.* 2. *verſ. Debet autem. Graffis p.* 1. *deciſion. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 4. P*etr. de Ledeſma de matrim. quæſt.* 55. *art.* 6. *dub.* 5. §. *In huius rei expoſitionem.* Quod inde conſtat. Quia vbi ignorata eſt conſanguinitas, vel copula fuit coacta, oritur affinitas, & tamen illi coniugi ignoranti aut vi oppreſſo non interdicitur petitio debiti, *cap.* 1. *& cap. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſangu.* quia à culpa inceſtus excuſatur. Inſuper (vt diximus num. 5.) inceſtuoſus cum alterius coniugis conſanguineis, eóque mortuo aliud matrim. iniens, nequit petere debitum: cùm tamen affinis minimè ſit huic poſteriori coniugi. Si ergo impedimentum hoc ex inceſtu conſurgit, cùm copula illa vſque ad quartum gradum ſit inceſtuoſa, impediat coniugem, ne debitum petat. Secundò, quia Tridentinum in eo decreto ſolum reſtrinxit affinitatem ex copula illicita ortam, ne matrimon. dirimeret: & Pius V. declarauit nec illud impedire, de impedimento autem ad petendum debitum non meminere; ergo tanquam caſus omiſſus manet in diſpoſitione iuris communis, *c. Suſceptum, de reſcript. in* 6. *l. Commodiſſimè, ff. de liberis & poſthu.* Et confirmatur, quia Concilium reſtringens affinitatem, ſolùm intendit ſcandala vitare, quæ oriebantur ex frequenti matrimonij irritatione, aut impedimento, minimè autem peccandi occaſionem dare voluit. At illi fini ſatis conſulitur, ablata ea affinitate quoad dirimendum impediendumve matrimonium, & cauetur anſa peccandi, ea manente ad impediendum petitionem debiti. Ergo impedit. Hæ rationes ita ancipitem reddunt hanc quæſtionem, vt propoſita ac agitata in ſacro pœnitentiariæ Romanæ prætorio, indeciſa relicta ſit: teſte *Nau. lib.* 4. *conſil. tom. De conſanguin. in priori edit. conſ.* 3. *in poſteriori* autem, *conſ.* 6. *num.* 4. & ipſe etiam dubius manet. Et hanc partem tuentur *Angles floribus* 1. *p. de matrim. qu.* 14. *de impedim. affinitat. a.* 1. *immediatè ante* 1. *diffic. Cañedo ſumma ſacrament. c.* 6. *de matrim.* vbi de impedimento affinitatis, *num.* 45. & multi Theologi Salmantini, & Complutenſes, teſte *Ouand. nu. ſeq. allegando,* & dicit eſſe probabilem P*etr. de Ledeſma,* quem nu. ſequenti referam.

His tamen non obſtantibus, multo probabilius eſt, 14
correctum eſſe in hoc ius commune, atque ita copulam habitam cum conſanguineis alterius coniugis vltra 2. gradum, minimè impedire debiti exactionem. Ducor, quia impedimentum hoc non tam ex inceſtu, quam ex affinitate inde contracta oritur: vt teſtantur *D. Thom.* 4. *d.* 34. *q vn. a.* 5. *in ſolut. ad obiecta.* T*urrecrem. c. Quædam cum fratre* 32. *q.* 7. *n.* 2. *ad* 2. *Syluest. Matrimonium* 7. *qu. fin. dicto* 3. Idque manifeſtè conſtat ex dictis numero 12. vbi retuli textus in hac prohibitione, ſolius affinitatis mentionem facientes, & iuxta gradus ex quibus illa oritur, probaui metiendam eſſe: & ex dictis n. 7. vbi cum multis probauimus, inceſtuoſo cum propriis conſanguineis minimè interdici debitum petere, quamuis inceſtus ille ſit grauior: ídque non alia ratione, niſi quia ex illo non oritur affinitas cum proprio coniuge. Si ergo iuxta Tridentinum in hoc caſu, ex copula inceſtuoſa non oritur affinitas, vt probaui n. præc. ceſſabit interdictum petendi debitum. Dices, non omnino ceſſaſſe affinitatem ex copula illita vltra ſecundum gradum, niſi quoad dirimendum impediendúmve matrimonium. Contra hoc eſt. Quia, cui licet quod plus eſt, licèt quod minus eſt, *reg. Cui licet, de regul. iur. in* 6. Sed Tridentinum concedit, vt nulla oriatur affinitas vltra ſecundum gradum, ad impediendum matrimonium; quod plus eſt; ergo vt nec ad eius vſum, quod minus eſt. Et confirm. quia reſtringit hanc affinitatē, vt ſimpliciter non impediat nec dirimat: ergo concedit vt non impediat ſecundū quid, nimirū, quoad vſum. Accedit, Pium V. ſimpliciter ac generaliter declaraſſe, nullam oriri affinitatē matrimonio obſtantem, quæ negatio præcedens deſtruit omnia quæ ſequuntur: iuxta *Gloſſam receptam, c. Dum dilectus, verb. A ſuſpenſis, de conſuetud.* at ſi obſtaret vſui matrimonij, iam aliqua ex parte matrimonio obſtaret. Tandem quia congregatio Cardinalium id declarauit his verbis: *Congregatio Concilij cenſuit decretum Tridentini ſeſſ.* 24. *de matrim. c.* 4. *ad primum & ſecundum gradū reſtringens impedimētum inductū propter affinitatem ex fornicatione contractam, cenſeri etiam ad eoſdem gradus reſtrinxiſſe impedimentum exigendi debitum ab vxore, quod inducitur ex affinitate proueniente ex illicita copula à viro cum conſanguinea ſua vxoris poſt matrimonium habita.* Et ideo in hanc ſent. dicit *Nauar. n. præc. allegatus* ſe magis propendere, & *Additio quædam ad eius conſiliū relatum n. præc. poſteriori edit.* ait ſacrā

Pœnitentiariam in eam etiam magis inclinaſſe, & illam tenent Veracruz append.ad ſpec.circa impedimentum affinit.fol. 77.& ſeq.Ouandus 4.d.41.q.vnic.propoſit.6. Palacios 4.d.34. diſp.4.f.776.Gutier.quæſt.canon.tom.1.c.23.fine.Enriquez lib. 11.de matrim.c.15.n.11.& lib.12.c.10.nu.1.Viualdus dicens multos Doctores conſultos Salmanticæ & Compluti idem tenuiſſe,Candelabr.ſacram.1.p.de matrim.nu.209. Manuel 1.tomo ſum.2.edit.c.243.n.12.& ſuper bullam cruciatam, §.13.num.8.Emman.Sa ſumma,verb. Debitum coniugale,verſ. Qui coniugis cognatum.Pet.de Ledeſma de matr.q.55.a.3.dub. 4.Vega 1.to.ſum.c.78.caſu 4.

15 Hinc infertur, minùs bene aliquos iuriſperitos, teſte Lud.Lopez 2.part.inſtruct.de matrim.cap.50.vbi de impedimento affinitatis,§.Præterea aduertendum eſt,cenſuiſſe contrahentem matrim.cum fæmina, cuius conſanguineam in 3.gradu cognouerat, non poſſe ab ea petere debitum. Quia affinitas quæ iure communi ex ea copula illicita oriebatur, non eſt ablata per Tridentinum, quoad poteſtatem debiti exigendi.Sed bene reprobat ibi Lud. Lopez, quia acceſſoria matrimonio eſt copula,quare ſequi debet naturam principalis,reg. Acceſſorium 42.de regulis iuris in 6. ſi ergo matrim.illud eſt omnino licitum,ac prorſus vacat impedimēto;& copula omnino erit licita.Conſtat etiam ex adductis num.præc.

16 Ad argum.nu.13.propoſita reſp. Ad 1.dic, non ſolam affinitatem eſſe cauſam illius prohibitionis, ſed iniquè contractam per inceſtū:vt probaui n.14.atque ita vt maneat prohibitio, non ſatis eſt inceſtus ceſſante affinitate. quàm potiſſimum eſſe cauſam ibi dixi.Nec obſtat vltima obiectio in eo primo argumento propoſita. Quia in illo caſu ſpeciali id prohibuit ius in pœnam contracti matrimonij, ſpreto eo impedimento impedienti illud. Ad 2. conſtat ex dictis nu. 14. vbi probauimus prorſus eſſe ſublatam affinitatem in illis gradibus. Ad confirmat. dic non ſatis conſuli manente impedimento quoad petendum debitum. Quia inde etiam multa peccata oriebantur.Atque ideo Concilium omnino ſuſtulit.

DISPVTATIO XXVIII.

An ſi vterque coniux affinis effectus ſit, per copulam cum alterius conſanguineis mutuam, arceantur ambo à debiti petitione ac redditione? Atque ſimiliter ſi vterque cognationem ſpiritualem contraxerit,aut alterius cauſa aut conſenſu ea affinitas, aut cognatio ab altero contracta ſit?

SVMMARIVM.

Refertur ſententia docens tunc licere vtrique petere,n.1.
Neutri licet petere:etiamſi vterque malitioſè fecerit,vt alterum defraudet, & quamuis alter ſolus proprio facto eam cognationem aut affinitatem contraxerit,altero tamen conſentienti,n.2.
Rfertur ſententia docens neutrum teneri,nec poſſe reddere,n.3.
Proponuntur argumenta ad probandum teneri vtrumque reddere, num.4.
Sententia auctoris proponitur,n.5.& 6.
Soluuntur argumenta,n.7.

1 QVo clariùs procedamus in hac quæſtione,quæ non facilis eſt, prius diſputabimus de facultate petendi debitum. Deinde verò de poteſtate & obligatione reddendi.Et quidem ſi de petitione debiti loquamur,quidam cenſent in hoc euentu vtrique licere debitum exigere,facta hinc inde compēſatione: ſicut quando vterque cōiux eſt adulter:iuxta c.penult.& fin. de adult. Ita Vincentius & Goffredus c.Si vir.de cognat.ſpirit.Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ. l.4.t.7.q.2. & forſan hoc eſſe verum docet Baſſolis 4.d.42. q.vn.a.3.fine. Et quamuis Doctores hi loquantur, quando vterque coniux impedimento cognationis ſpiritualis laborat:at idem dicerent de impedimento affinitatis. Cum eadem prorſus militet ratio.

2 Cæterum iure optimo hanc compenſationem improbant Abb.Si vir,n.5.de cogn.ſpirit.& ibi Alex.de Neuo, nu.7. Supplemēt.Gabr.4.d.42.q.1.a.2.concl.4. Veracruz 1.p.Speculi a.57.concluſ.5. Quia vbi de vtilitate delinquentium agitur,in eorumque fauorem ius exigendi debitum aufertur, paria delicta mutua compenſatione abolentur,vt in adulterio contingit:ſecus vbi non de eorum fauore agitur,ſed in delicti pœnam priuatio illius iuris indicitur, vt contingit in præſenti. Quare dicendum eſt vtrique coniugi cognationis affinitatiſue impedimento innodato, interdici debiti petitionem.Quia coniux ob id impedimentum iure priuatur debiti exigendi poteſtate. Ergo ſi vterque coniux idem impedimentum habeat,vterque priuabitur. Cùm enim delictorum compenſatio locum in hac re minimè habeat,delictum alterius coniugis alterum nō releuabit. Et confirmatur ex c.Noſſe 30.q.1.quod eſt Nicolai primi,ibi: Noſſe deſideras, vtrum quæ mulier viri filium ex alia fæmina genitum de ſacro fonte leuauerit, poſtmodum poſſit cum eodem viro copulari:ſi non ex conſenſu vtriuſque coniugis factum eſſe probatur,non fraudentur inuicem,ſed reuertantur in idipſum. Ergo à contrario ſenſu ſecus eſt dicendum, vbi culpa fuit communis. Atque ita cenſent Gloſſa eo c.Noſſe, verb.nō fraudentur.Hoſtienſ.d.c.Si vir,fine,vbi Ioan.Andr.fin. & videtur hoc ſequi Anton.ibi, fin. Et tenent ibi referens Alexandrum Angelicum Henricus num. 3. Abbas, Alexand. de Neuo,Supplem.Gab.Veracruz proximè citati. D.Anton.3. p.tit.1.c.15.§.3.Roſell.verb.Impedimentum,impedim.6.num.6. Syluest.Matrimonium 8.q.7.dict.2.Petr.de Soto lect.11.de matrim.§.Secundùm de hac cognatione. Nauar.ſum.c.16.num.34. Ledeſma 1.p.4.qu.8.a.dub.2. Viguerius lib.inſtitut.cap.16.§.7. verſ.9.Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.nu.379.Matienzo lib.5.recopil.t.1.rubr.gloſſ.1.num.143.Lud.Lopez 1.p.inſtruct. c.85.§.Præterea ſi coniux Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.243.n.10. Graffis 1.part.deciſion.lib.2.cap.83.fin.Petr.de Ledeſma de matrim.q.56.a.1.dub.5.Barth.à Ledeſma, dub.44. de matr.§.De vſu verò.& loquuntur Hoſtienſ.Ioan.Andr.Ant.Hēricus,Roſella,Syluest.Nauar.Lud.Lopez,Gaeta,Matiēzo, Graffis,Petr. de Ledeſma, quando per fraudem & malitioſè, vt ſe defraudent, id coniuges efficiunt. Nam etiam in hoc caſu neutri ius exigendi debitum conceditur. Atque ita ſiue fraudulenter & malitioſè,ſiue abſque dicta malitia,vterque coniux eam cognationem aut affinitatem culpa ſua contraxerit,arceatur à debiti petitione. Id enim probant rationes adductæ.Idémque dicendum eſt, ſi alter ſolus id cognationis aut affinitatis impedimentum incurrerit,aut interueniente culpa alterius,qui conſenſum præſtitit. Nā in hoc etiam caſu hunc debiti exactione priuari probauimus diſp.præc.num.3.atque ita ille ratione impedimenti ſuo facto contracti, hic autem ratione culpæ conſenſus, carebit iure petendi. Et ſic docent Petr. de Soto,Viguerius, Ledeſma,Barthol.à Ledeſma,Manuel ibi,& quamuis hi Doctores de ſpirituali cognatione agant, at idem dicerent de impedimento affinitatis,in quo eadem eſt ratio.Atque de illo loquentes dicunt idem Guillel.Rubion.4.d.32.q.2.a. 2.concl.2.& d.35.q.2.concl.3. Petr. de Ledeſma de matrim.q. 55.a.6.§.Circa tertium ſtatum,f.443.

3 Circa redditionem verò debiti maior eſt difficultas, an in hoc euentu coniugi petenti teneatur aut ſaltem poſſit alter reddere? Quidam abſolutè docent neutrum coniugem teneri alteri reddere. Ita loquens de cognatione ſpirituali docet Alenſis 2.p.q.170.membr.3.§.3.poſt ſolut. ad 2.Alex.Angelicus relatus ab Henrico c.Si vir,nu.3. de cogn. ſpirit.& Palacios 4.d.7.diſp.3.& clarè videtur tenere Armil. verb.Matrimonium,n.9.ait enim coniugem,qui hac cognatione impeditur, teneri alteri exigenti reddere, quando culpæ particeps non fuit, & loquens de coniuge inceſtuoſo,& ita affinitatē contrahenti, videtur clare ſentire D.Bonauent.4.d.34.a.3.q.2.dicit enim teneri reddere alteri petenti. Quia eius culpa alteri, niſi conſcio ſceleris, officere nequit. Imò nec poſſe ſibi reddere vtrumque coniugem inceſtuoſum, docet Guillel. Rubion. num. præced.in fine alleg.Idque probatur, quia ex altera parte ille acceſſus inceſtuoſus eſt, cum ſit cum cognato, vel affini coniuge, nec excuſat obligatio reddendi, ea enim non eſt, vt ſtatim probauimus: ergo eſt illicita redditio. Et

confirm. quia textus ideo hanc redditionem à culpa excuſant, ne coniux culpæ immunis iure ſuo priuetur, vt expreſsè habetur *c. Diſcretionem, & c. penult, de eo qui cogn. conſanguin.* quare vbi neuter coniux eſt innocens, non eſt vnde excuſetur. 2. quia ideo vbi alter ſolus eſt reus, poteſt licèt non teneatur innocens reddere. Quia ratione ſuæ innocentiæ plenam habet poſſeſſionem vſus matrimonij, vnde nec petitione nec redditione priuandus eſt, (vt diximus hoc 9. l. diſp. 6. nu. 12. contra multos quos ibi nu. 11. fortiſſimis rationibus innitentes retuli, qui etiam innocenti coniugi negant licere reddere inceſtuoſo petenti.) ergo in hoc euentu vbi innocentia neutri fauet, nec poſſeſſionem tribuit, minimè licebit reddere. 3. quia quando vterque coniux de valore matrimonij dubius eſt, neuter poteſt reddere alteri petenti: eo quòd manenti dubio neuter ius petendi habet (vt diximus lib. 2. diſp. 41. nu. 55.) At in hoc euentu vterque coniux ius petendi amiſit (vt n. præc. diximus.) Neuter ergo poterit reddere. Quartò probatur, neutrum teneri ad reddendum. Quia vbi alter ſolus reus eſt, innocens non tenetur reddere: eo quòd ille iure exigendi priuatus ſit (vt probaui hoc 9. lib. diſp. 6. n. 8.) Idem ergo dicendum erit de vtroque coniuge culpæ participe. Non enim datur delictorum compenſatio, vt altero coniuge ſimiliter delinquente, alter priſtinum exigendi ius acquirat (vt nu. 2, probauimus.) Et confirm, quia nulla alia ratione reus innocenti tenetur reddere, niſi ne innocens abſque culpa iure ſuo cadat, vt conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſanguin.* vbi ergo vterque eſt nocens, neuter reddere tenebitur.

4 Ex alia autem parte videtur vtrumque teneri ad debitum reddendum. Quia ſi neuter ius habeat iuſtitię ad debitum petendum, & vt ſibi reddatur, copula inter hos coniuges eſſet perinde fornicaria, ac ſi inter ſolutos matrimonio haberetur. Quod abſurdiſſimum eſſe dictu latet neminem. Secundò probatur ſaltem licere. Quoniam non minus eſt priuatus ex parte ſua, *iure petendi*, coniux culpæ reus quando ipſe ſolus deliquit, quàm vbi alter ſimili culpa inuoluitur, (vt nu. 2. probauimus) ſed in priori caſu poteſt alter innocens, licèt non teneatur, reddere, vt diximus hoc l. diſp. 6. n. 12.) ergo & in poſteriori idem licebit coniugi reo.

5 Prima tamen concluſio ſit. Si non ex malitia, atque animo defraudandi coniugem, vterque in id impedimentum cognationis aut affinitatis, culpa tamen vtriuſque, inciderit, neuter tenetur nec licitè poteſt alteri reddere. Atque in hoc euentu eſt veriſſima ſent. propoſita num. 3. ciuſque rationibus probatur. Atque ita loquens de impedimento affinitatis docet Petr. *de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 6. dubio vltim. concluſ. vnica.* Et idem cenſeo dicendum, quando vterque coniux in culpa eſt, at alter ſolus ea malitia infectus eſt. Neuter enim poterit alteri reddere, non quia malitia & fraus huic ſuffragetur: ſed quia culpa propria illi obeſt priuans eum iure petendi.

6 Secunda concluſio. Si vterque coniux malitioſè fecit, animo alterum debito coniugali defraudandi, quamuis vterque à iure petendi cadat, & petendo delinquat, (vt diximus n. 2.) at alteri petenti tenetur reddere. Ratio eſt. Quia cùm hæc pœna ſolo iure poſitiuo infligatur, poteſt illomet iure ſic diſponente moderari ac reſtringi. Ius autem ſic moderatur: vt conſtat ex *cap. Si vir. de cogn. ſpirit.* vbi hunc caſum æquiparat caſui, quo per ignorantiam id effectum eſt, in quo conſtat eos coniuges teneri ſibi reddere. Præterea, quia ſubiungitur ibi ratio, quia malitia & fraus non debent eis patrocinari: at valdè patrocinarentur, ſi ex ea coniuges immunitatem, ac reddendi debiti ſibi inuicem libertatem acquirerent, & quanquam textus & DD. citandi loquantur de impedimento cognationis, meritò extendi debent ad impedimentum affinitatis, in quo eadem eſt ratio. Et ita extendit Petr. *de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 6. dubio vltim. concl. vnica, fine*: quamuis diminutè loquutus fuerit, dicit enim tunc licere reddere: & de obligatione non meminit: quam tamen expreſſit in impedimento cognationis, vt ſtatim referam. Ideo hanc ſententiam loquentes de impedimento cognationis ſuſtinent *Hoſtienſ. Ioan. Andr. Antonin. Henricus, D. Ant. Roſella, Syluest. Nauar. Gaeta, Veracruz, Matienzo, Ludo.* Lopez, *num. 2. relati. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 18. q. vn. qu. 2.* Petrus de Ledeſma *de matrim. qu. 56. a. 1. dub. vlt. concluſ. vnica, fin. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 143. n. 14.*

Ad argumenta nu. 3. propoſita dic, ea omnia probare noſtram priorem concluſionem: vt n. 5. aduertimus. Quatenus verò militant aduerſus 2. concluſionem. Ad primum dic eſſe obligationem reddendi, in caſu malitiæ, vt probaui numer. præcedenti. Ad confirm. dic eam eſſe rationem vbi malitia & fraus abſunt, at dum ea non deſiderantur, ratio eſt ne ſuffragentur doloſo ac malitioſo. Ad ſecundum & tertium dic, ea concludere, niſi ius poſitiuum id impedimentum indicens priuanſque vtrumque iure petendi, diſpoſuiſſet caſu teneri vtrumque reddere, ne fraus & malitia proſint. Ad quartum neganda eſt conſequentia. Quia licèt concurrenti malitia vtriuſque alter non acquirat ius petendi, ac proinde culpam admittat petendo, ius tamen ſtatuit debitum ſibi reddendum eſſe, ob rationem traditam. Ad confirmat. conſtat ex dictis in ſolut. confirmationis primi argum. Ad 1. argument. num. 4. propoſitum neganda eſt ſequela. Quoniam licèt coniuges priuati ſint eo iure, illudque impeditum ſit, at manet in radice matrimonij, quod legitimum eſt inter illos, ratione cuius non eſt acceſſus ad alienam. Atque ita ſublato impedimento per diſpenſationem, ius illud priſtinum reddit. Ad 2. neganda eſt conſequentia. Nam in priori caſu coniux innocens eſt in plena matrimonij poſſeſſione, quare nec petendi, nec reddendi *iure priuandus eſt. In poſteriori autem ratione ſimilis culpæ qua inuoluitur, amittit ius petendi, & conſequenter vt ſibi petenti reddatur: nec adeſt aliquod ius excuſans ſuam petitionem aut redditionem à culpa inceſtus.*

DISPVTATIO XXIX.

An ſi affinitas aut cognatio ſpiritualis contrahatur ab altero coniuge, ante matrimonij conſummationem, poſſit licitè illud conſummare reddendo: vel quò eximatur à reddendi onere, teneatur ingredi religionem?

SVMMARIVM.

Refertur opinio aſſerens peccare conſummando: & teneri ingredi, n. 1.
Contraria ſententia authoris, n. 2.
An coniux cui interdicta eſt debiti petitio ob cognationem vel affinitatem poſſit priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, vel ſi alter ſit adulter, reddere? Remiſſiuè, n. 3.
Soluuntur argumenta, n. 4.

QVIDAM cenſent coniugem qui matrimonio inito, ante illius conſummationem, affinitatem cum ſuo coniuge contraxit, peccare mortaliter dum prima vice reddit: atque ita niſi diſpenſationem illius impedimenti impetret, teneri religionem ingredi, vt euitet debiti redditionem. Ducuntur, quia acceſſus ad coniugem eſt inceſtus, cùm ſit ad affinem, atque ſi fieri poteſt, eſt neceſſario vitandus, cùm ergo poſſit vitari hoc coniuge religionem profitente, niſi diſpenſationem impetret, tenebitur ad id. Et confirmatur, quia priori bimeſtri peccat hic reddens, eo quòd reddere non tenetur (vt probaui hoc libro, diſp. 6. num. 14.) ſed donec conſummet matrimonium, nunquam tenetur reddere, cùm ſemper poſſit religionem ingredi. Ergo ſemper peccabit prima vice reddendo. 2. quia probabiliſſima & communis ſententia docet eum, qui voto caſtitatis ligatus vxorem duxit, teneri religionem ingredi, peccaréque prima vice conſummando, (*vt videbimus hoc libro, diſputatione 24. numero 2.*) eo quòd ſic & non aliter poteſt votum implere: at coniux hic ſic 1

affinis

affinis effectus, nec impetrans diſpenſationem, non poteſt aliter inceſtum vitare, niſi ingrediendo religionem, ergo tenebitur ad id. Et confirm. quia vrgentior hic militat ratio. Nam cùm voti obligatio ex propria voluntate vouentis oriatur, non poteſt eius tacitam intentionem excedere, quæ cùm non ſit ſe obligandi ad religionem, poteſt hoc prætextu excuſari. At obligatio non accedendi ad affinem, vbi matrimonij neceſſitas minimè compellit, vt accidit ante conſummationem, oritur ex natura ipſius facti, atque ita tranſcendit limites voluntatis, à fortiori ergo coget poſſibile religionis medium eligere, quo acceſſus talis caueatur. Ita docent loquentes de affinitate, & conſequenter idem dicent de cognatione, in qua eadem militat ratio, *Palud.4.d.27.q.1.a.3.nu.26. Maioris 4.d.41.q.1.paulò poſt principium, verſ. Deinde dico de ſecundo quæſito. D. Ant.3.p.t.1.c.11.ante §.1.verſ. Nota etiam. Sylu. Matrimonium 8.qu.15.dict.7. Gaeta repetit.c. Ad limina 30.q.1.§.4. n.408. Vualdus candelabro ſacram.1.p.de mat.n.107.* & fortè aliquis exiſtimabit huius eſſe ſent. *Cou.4.decret.2.p.c.7.§.2. num.6.& Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.296.§. Praterea circa redditionem,* dicunt enim iuuenem inceſtuoſum ante matrimonij conſummationem teneri, niſi velit religionem ingredi, diſpenſationem impetrare ad exigendum debitum, ſed reuera non ſunt. Quia non ducuntur, eo quòd peccet reddendo: ſed rationem reddunt, ne cohabitans cum vxore periculo expoſitus ſit admittendi multa mortalia exigendo debitum. Et hanc ſentent. non eſſe improbabilem ait *Petrus de Ledeſma, n.ſeq.allegand.*

2 At dicendum eſt nullo modo teneri religionem ingredi, atque ita poſſe matrimon. conſummare reddendo. Probatur primo omnibus argu. quibus probabimus infra diſp.34.nu.3.& 4. votum præcedens, aut ſubſequens matrimonium ratum, ſi ſolius caſtitatis votum ſit, non inducere obligationem ingrediendi religionem, vt impleatur. 2. quia per talem affinitatem non priuatur coniux innocens ſuo iure: vt habetur *c. Diſcretionem, & c.penult.de eo qui cogn.conſanguin.* ergo tenetur hic illi reddere. Nec textus diſtinguunt, ſit matrimon. conſummatum nec ne: nec obligant hunc reum ad religionis ingreſſum: ſed expreſsè docent textus citati hos coniuges ad continentiam inducendos eſſe, quod ſi nolint, reum abſtenturum à petitione, non autem à redditione. Huius ſententiæ videtur *D. Bonauent.4.d.41.q.3.num.22.* ait enim hunc teneri reddere, aut ſi hoc nolit, ingredi religionem: vnde omnino voluntarium cenſet eſſe religionis ingreſſum. Et tenent expreſsè *Angel.verb.* Matrimonium *3.impedim.15.n.2.* Petrus *de Ledeſm.de matrim.q.55.a.6.circa 3.ſtatum affinitatis, dub.4.* & communiter Neoterici.

3 Vtrum autem coniux, cui eſt interdicta debiti petitio ratione cognationis, aut affinitatis, poſſit priori bimeſtri ab inito matrim. ante illius conſummationem reddere debitum: aut ſi alter coniux adulterium admittat? dixi hoc l.9.diſp.6.n.14.

4 Ad argum.nu.1. propoſita reſp. Ad 1. dic, acceſſum talem, quando ſpontaneus eſt, inceſtuoſum eſſe, ſecus quando eſt iuſtitiæ lege debitus, qualis eſt acceſſus reddendo. Ad confirm. dico latum eſſe diſcrimen, quia priori bimeſtri nunquam tenentur coniuges ſibi reddere, niſi iam matrim. conſummarint (vt dixi libr.2. diſp.24.num.5.) at eo tranſacto, ſtatim ad id tenentur, niſi illicò ad religionem tranſire velint. Quare ſuppoſito hunc animum non eſſe illi coniugi inceſtuoſo, ſatisfacit ſuæ obligationi reddendo, ac proinde culpæ immunis eſt. Non enim religionis ingreſſum eligere tenetur. Ad 2. contrariam ſent. exiſtimo probabiliorem: & eſto illa vera eſſet eſt diſcrimen, quod caſtitas & religio ſunt quodam modo eiuſdem rationis, atque ita non mirum, ſi gratia caſtitatis promiſſæ, quæ aliter ſeruari nequit, aſtringatur vouens ad religionem. At religio non eſt aliquid eiuſdem rationis cum hoc quod affinitas omnem ſuum aſſequatur effectum. Ad confir. dic, ex ea parte vrgentiorē militare rationem: at ex alia multo minorem. Quia inter caſtitatem & religionem eſt magna proportio & vicinitas: qualis eſt non in præſenti caſu.

DISPVTATIO XXX.

Vtrùm quò coniux inceſtuoſam affinitatem aut cognationem contrahens, debiti petendi facultate priuetur, deſideretur aliqua iudicis ſententia, aut condemnans, aut ſaltem crimen declarans?

SVMMARIVM.

Proponitur ſententia affirmans hanc pœnam non incurri abſque iudicis ſententia, n.1.

Vera ſent. n.2. & ibi traditur ratio, cur cum pœna ſit, non deſideretur iudicis ſententia ad eam incurrendam: & ad aliquas priuatiuas.

Soluuntur argumenta, n.3.

RATIO in hac re dubitādi eſt, quod priuatio hæc petendi debiti, verè ſit pœna culpæ affinitatis aut cognationis iniquè contractæ. Quod manifeſtè conſtat ex eo, quòd vbi in contractione deeſt culpa, vt ſi ignoretur conſanguinitas, aut vi præciſa habeatur copula, ea priuatio non incurritur, vt dicemus duplici diſp. ſeq. Atque ita priuationem debiti ex affinitate conſurgentem eſſe pœnam docent *Abb.c.1.num.2.de eo qui cogn.conſangu.& ibi Alex.de Neuo n.2. Abulenſ.c.5.* Matth.*q.200.& 241. Turrec.c. Qui dormierit, fin.27.q.2. Suppl. Gabr.4.d.41.q.1.a.3.dub.1.ad 1. Caiet.in opuſc.to.1.tract.31.qui eſt 17.reſponſ.in 4.reſp.verſ. Et quoniam. Angelus verb. Inceſtus n.4. Sylu.verb. Luxuria, q.4. dict.1. Victoria ſum.de matrim.n.288. Sotus 4.d.37.q.vn.ar.2. verſ.2.concl.& verſ. Debet autem. Caſtro l.1.de lege pœnal.c.7. §. Ex hoc.3.docum.& l.2.c.5.§. Rurſus 5.argum.* Alex. Carrer. *l.5.de ſponſ.c.23. Ledeſm.2.p.4.q.60.a.4.§. Sed eſt dubium ſi maritus. Cord.in ſuo quæſt.l.1.q.12.init. Barth.à Ledeſ. de matrim. dub.50.concl.2. Man.1.to.ſum.2.edit.c.243.n.11. Graff.p.1.deciſion.l.2.c.81.num.4. Petr. de* Ledeſma *de matrim. q.55. artic. 6.dubio 5.§. In huius rei expoſitionem.* Atque idem dicerent de priuatione ratione cognationis, in quo eſt eadem ratio. Atque ita de illa idem aſſerunt *Sotus 4.d.32.qu.1.a.1. concl.3. Enriquez lib.11.de matrim.c.15.n.11. Petrus de Ledeſ. de matrim.q.56.a.1.dub.1.§. His nihil obſtantibus. Lud. Lopez 1.p.inſtr.c.80.§. Sed connumerare.* Si ergo eſt pœna: minimè incurretur abſque iudicis ſententia: vt omnium pœnarum id proprium eſſe, communis Theologorum teſtatur opinio, ac iuriſperitorum. Nec iuuat ſi dicas cum *Caiet.2.2.q.62.a.3.* quem communiter DD. ſequuntur, id intelligi de pœnis poſitiuis, quæ ad ſui exequutionem aliqua actione indigent. Cùm enim idem non debeat eſſe agens & patiens, oportet actionem iudicis ſententiam ferentis adeſſe, quo in illas incidatur. Quæ ratio cùm ceſſet in pœnis priuatiuis, quæ nullam actionem ad ſui exequutionem deſiderant, nulla opus erit ad eas incurrendas iudicis ſentētia. Qua ratione irregularitas, ſuſpenſio, excōmunicatio, abſque iudicis ſententia contrahuntur. Sed hæc ſolutio non ſatisfacit, & bene impugnatur à *Soto l.1. de iuſt.q.6.a.6.concl.2.& Caſtro l.2.de lege pœn.c.5.§. Rurſus 5. argum.* Nam vt quis fame moriatur, nulla eſt neceſſaria actio, ſed priuatio comeſtionis, eſt tamen iudicis ſententia neceſſaria. Præterea, inhabilitas ad beneficia eſt pœna priuatiua, cùm tamen probabiliſſimum ſit eam indigere iudicis ſententia. Quod defendunt *Nau. in extrauag. Greg.* XIII. *de datis pro iuſtitia, in priori edit.n.41.in poſteriori* verò, *n.44. Molina to.2.de iuſt.tract.2.diſp.96.pag.590.* Deinde inhabilitas ad ſuffragium ferendum eſt etiam pœna priuatiua, non indigens actione, ſed ceſſatione, cùm tamen iudicis ſententiam poſtulet, vt teſtantur *Sotus li.1.de iuſt.q.6.a.6.ad 4.& l.4.q.6.a.3.ad fi. Ledeſ.2.p.4.q.18.a.2.dub.vlt.* Mo*lina ea diſp.99.pag.591.* Atque ita quamuis priuari iure petendi ſit pœna priuatiua, non concludetur eam non indigere iudicis ſententia. Nec etiam proderit ratio, quam tradit *Sot.l.1.de iuſt.q.6.a.6. conc.2.* cur irregularitas, excōmunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, incurrantur abſque iudicis ſententia. Quia nimirum, non priuant bonis propriis, quæ iure peculiari quis poſſidet, & tradere per actionem teneatur, ſed bonis communibus,

quorum Eccleſia priuans eſt diſpenſatrix. Non (inquam) prodeſt. Quia ea impugnatur à C*orduba in ſuo quæſt.l.*1.*qu.* 36.*f.*281.*col.*1.*Bañes* 2.2.*q.*12.*a.*10.*fol.*692. Quia ſacerdos ius peculiare celebrandi, & quilibet fidelis recipiendi ſacramenta, poſſident, & tamen illo priuantur per irregularitatem, & excommunicationem, abſque iudicis ſententia. Deinde, quia licèt ea ratio procederet in iis cenſuris, at in noſtro caſu locum habere non poteſt, cùm priuetur coniux iure per matrimonium acquiſito petēdi debitum, quod eſt bonum proprium & peculiare illius, nec Eccleſiæ diſpoſitioni ſubiacens, niſi in quantum illo priuare poteſt in pœnam delicti per coniuges admiſſi: ſicut poteſt aliis bonis priuare. Deſiderabitur ergo iudicis ſententia. Quare *Simancas de inſtit.catholic.t.*9.*nu.*202. dicit incertum eſſe an inceſtuoſus cum conſanguineis vxoris incidat ſtatim in foro conſcientiæ in hanc pœnam.

2 Cæterum mihi certiſſimum eſt, nec in affinitate nec in cognatione deſiderari aliquam iudicis ſententiam, ſed ſtatim priuari coniugem poteſtate debitũ petendi. Quod in cognatione tenet *Gloſſ.c.Noſſe, verb. Non fraudentur.*30.*q.*1.& in affinitate dicens eſſe certiſſimum, C*aſtro lib.*2.*de lege pœn.c.*5.*§.Rurſus,*5*, argumento*, & clarè ſentit C*aietanus opuſc.tomo* 1.*tract.*31.*qui eſt* 17.*reſponſion. reſponſ.*4.*verſ. Et quoniam*, vbi ait eſſe ipſo facto priuatum, *& Angles floribus p.*1.*de matrim.q.*14.*de impedim. affinit.a.*1.*diffic.*1.*concl.*3. ait enim in foro conſcientię non poſſe petere hunc inceſtuoſum, ante diſpenſationem. Idem tenentur dicere DD. quos ibi retuli d.27.nu.2. dicentes inceſtuoſum etiam occultum incidere in hanc pœnam, & quos ibi retuli nu.9. dicentes peccare lethaliter, ſi debitũ petat, & praxis ipſa hoc veriſſimum eſſe teſtatur. Quod ſi rationem petas, fateor me nullam concludentem inuenire, vt hæ pœnæ, quamuis priuatiuæ ſint, non indigeant ſententia. Sicut nec inuenio in irregularitate, excommunicatione, ſuſpēſione, & interdicto. Quæ enim tradi ſolent, reprobatæ ſunt nu.præcedenti. Atque ideo nec in illis, nec in hac aliam rationem adæquatam inuenio, quàm quòd pœnæ priuatiuæ ſint, atque ita facilius in eas incidatur: ſicque vſu receptæ & declaratæ ſint, vt nulla indigeant ſententia condemnanti, aut crimen declaranti. Quod non ita contingit in omnibus pœnis priuatiuis, & ita non mirum eſt, ſi aliquæ illarum poſtulent iudicis ſententiam.

3 Ad argumentum contrarium, n.1. propoſitum, conſtat ex dictis n.præced.

DISPVTATIO XXXI.

Vtrùm ſi affinitas, vi præciſa aut metu contracta ſit, vt ſi vxor à viri conſanguineo vi, aut metu cognoſcatur, priuetur illa vxor poteſtate debitum petendi?

SVMMARIVM.

*Quando vi præciſa cognoſcitur fæmina à viri conſanguineo, non priuatur petitione debiti, n.*1.

*Priuatur ſi leui metu inducta. Quod ſi vir conſenſerit, neuter coniux poteſt petere nec reddere, n.*2.

*Si metu conſtantis, refertur quædam opinio, n.*3.

*Nequit tunc petere debitum. Et in rebus diuino iure vetitis metus non eximit à pœna, n.*4.

*Quid ſi per metum viri conſtantis vir vxorem compulerit, vt cum ipſius viri conſanguineo concumbat, n.*5.

*An chriſtiani in nauibus Turcarum remigantes metu mortis caſu quo non eximuntur à peccato, eximantur ab excommunicatione, n.*6.*& ibi remiſſiuè, quando peccent.*

1 HACTENVS diſputauimus quando ex affinitate oriatur impedimentum petendi debitum. Iam videndum eſt de cauſis ab hac pœna excuſantibus. Et in hac diſputatione de præciſa vi vel metu; in ſequenti autem de ignorantia agemus. Atque ſi vis præciſa ſit, manifeſtum eſt minimè priuari debiti exactione, vt conſtat ex *c.Diſcretionem, de eo qui cogn. conſang.* vbi ea redditur ratio. Quia affinitas iniquè contracta ei non officit coniugi, qui iniquitatis particeps minimè fuit: iniuſtum quippe eſt quemquam culpæ immunem ſuo priuari iure. At vbi vis illata eſt fæminæ, à culpa inceſtus omnino eximitur: ergo à pœna priuationis debiti exigendi. Quare licèt textus hic loquatur quando viri conſenſu vis ea vxori illata eſt: & eodem pacto loquuntur hoc docentes *Roſella, verb.Impediment.imped.*8.*n.*15.*Sylueſt.verb.*Luxuria,*q.*4.*dict.*3.*Graff.*1.*p.deciſion.l.*2.*c.*80.*nu.*14. at ratio textus, & prædictorum DD. tradita, idem prorſus ſuadet, vbi adfuit mariti conſenſus, vt bene aduertit *Ricardus ſtatim referendus.* Quare ita docent abſolutè *Hoſtienſis c.*1. *de eo qui cogn.conſangu.n.*2.*fine, ſuper verb.Filiaſtra*, vbi *Ioan.Andr.n.*3.*Anchar. fin.Alex.de Neuo n.*4.*Ricard.*4.*d.*35.*a.*2.*q.*4.*Aſtenſis ſum.*2.*p. l.*8.*t.*11.*a.*3.*q.*15.*Sotus* 4.*d.*37.*q.vn.a.*2.*verſ.Debet autem. Ledeſma* 2.*p.*4.*qu.*60.*art.*4. P*alacios* 4.*d.*34.*diſp.*2.*fol.*777.*col.*2. *verſ.Quod ſi obiecerit, Enriquez l.*12. *de matrim.c.*2.*nu.*Petrus *de Ledeſma de matrim.q.*55.*a.*6.*diffic.*5.*concl.*1.*Emmanuel Sa ſum.verb.Debitum coniugale, verſ.Qui coniugis.*

2 Similiter eſt certum, vxorem leui metu inceſtui coniuentem priuari debiti exactione. Quia culpa ſua affinitatem contraxit. Ita colligitur ex ratione textus, & Doctorum, quos nu.præced. retuli, & docent *Ricard.Aſtenſis, Roſella, Syluest.Graffis ibi citati*, & licèt loquantur, quando interfuit viri conſenſus, qui metum intulit; at verè non innitũtur huic conſenſui, ſed culpæ vxoris, & ita abſolutè docet *Palacios n. præc.relatus.* Quod ſi mariti conſenſu aut præcepto id effectum ſit, non tenetur vxor ei debitum reddere. Quoniam eiuſdem particeps fuit iniquitatis. Ita *Ricard.Aſtenſis, Roſella*, Syluest.*Graffis ibidem*, & conſtat ex diſp.27.n.3. Imò nec poteſt reddere, niſi in fraudem matrim. id vterque coniux fecerit, vt diximus diſp.28. n.5.& 6. vbi probauimus in hoc caſu fraudis teneri.

3 Difficultas autem eſt, quando metus grauis fuit, ſeu cadens in fæminam conſtantem, num priuetur vxor, metu illo cognita à viri conſanguineo, debiti petitione? Videtur enim non priuari: ex doctrina *Nauar.ſum.c.*27.*n.*63.*ad finem*, & latius *c.Ita quorundã, de Iudæis, notab.*11.*in princ. nu.*18. vbi docet Chriſtianos in Turcarum triremibus remigãtes bello indicto aduerſus Chriſtianos, metu mortis ac tormentorum coactos, peccare mortaliter, at non incurrere excommunicationem *eo c.* latam contra opem infidelibus in ſimili bello ferentes. Quia (inquit) non eſt credendum velle Eccleſiam ſuis pœnis mulctare eos, qui tali metu compulſi ſuis præceptis non obtemperant. Et illum ſequitur *Pedraza in ſua ſum.præcept.*7.*§.* 26. ſimiliter ergo cùm pœna priuationis debiti exigendi ſit ab Eccleſia ſtatuta ob crimen iniquæ affinitatis contractæ (vt diximus diſp.præcedenti num.1.) non ligabit vxorem, quæ tanto coacta metu illam contraxit.

4 Cæterum quamuis hæc opinio pietate plena ſit, nulli ſolido fundamento innititur. Et ideo dicendum eſt priuari poteſtate debiti exigendi. Ducor ex ratione textus & Doctorum, n.1. tradita, qua ab hac pœna eximunt vxorem vi abſoluta cognitam, nempe, quia ceſſat culpa inceſtus. Cùm enim in hoc euentu non ceſſet, tenebatur enim vitam exponere ne conſentiret, incurret pœnam. 2. quia in iis quæ aduerſantur iuri diuino & naturali, quale eſt copula illa, metus non excuſat à pœna, ſed à grauiori, vt bene docet *Turrecrem.* per illum textum, *cap. fin.*2.*num.*31.*qu.*2.& probat textus, *cap. Si quis coactus* 22. *quæſt.*5. ibi: *Si quis coactus pro vita redimenda, vel pro qualibet cauſa, vel neceſſitate periurat: quia plus corpus quàm animam dilexit, tres quadrageſimas pœniteat.* Atque fortius id probat textus *cap.Sacris, de his quæ vi*, ibi: *Licèt metus attenuet culpam, quia tamen non eam prorſus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.* Vbi textus decidit, non excuſari ab excommunicatione, metu participantem cum excommunicato, ſicut non excuſatur à culpa. In cuius textus intellectu quamuis varij ſint D D. de qua participatione loquatur. Vt poteſt videri in C*ouar. C. Alma mater*, 1.*p. nu.*9. at caſu quo ea participatio crimen lethale eſt, manifeſta eſt deciſio textus, & conueniunt omnes D D. metum non excuſare ab excommunicatione, & quamuis aliqui

aliqui velint eum intelligere, de metu leui. Optimè reprobat *Abbas eo c.Sacris,n.*4. quia apertè repugnat litera. Contraponit enim metum,violentiæ: & dicit pro nullo metu. Et reddit rationem, eo quod metus non excuſet à culpa. Quæ omnia de quocunque metu procedunt. Atque huius ſent.videntur eſſe *Ricard. Aſtenſ. Roſell. Syluest. Graffis*,quos n.1.retuli,dicunt enim vxorem poſſe petere, quando maritus eam graui metu coëgit ad copulam cum ipſius viri conſanguineo:in odium delicti viri: vbi apertè ſentiunt contrarium, vbi nullum eſſet viri delictum, atq; ita prædictum odium ceſſaret.Et tenet *Petr.de Ledeſma de matrim.q.*55.*a.*6.*dub.*5.

5 Sed nec prædicta limitatio caret difficultate, aiunt enim *Ricardus*,& ipſum transſcribentes, *Aſtenſis,Roſel.Syluest.Graf.n.præced.allegati*, quando vxor metu ab ipſo viro illato,& cadenti in virum conſtantem,conniueret copulæ cum viri conſanguineo,poſſe eam debitum petere, tenerique virum reddere. Nec id alia ratione probât, quàm in odium criminis viri.At oppoſitum credo, nempe, in eo euentu neutrum poſſe petere nec reddere (vt dixi nu. 2.) quando metus eſt leuis. Quia cùm vterque particeps fuerit culpæ in affinitatis contractione, vterque iure exigendi priuatur, & ſubinde neuter licitè reddere poteſt, (vt probaui locis eo n.2.citatis)nec ius,quo ab hac pœna eximat vxorem, viri culpam conſiderat, nec in eius odiũ conceſſit non obſtanti affinitati, poſſe in hoc euentu petere:ſed vniuerſaliter debiti petitionem negauit coniugi, cuius culpa affinitas orta eſt.

6 Ex his infertur non audiendos eſſe *Nauar. & Pedrazã, n.* 3. *relatos*, dicentes remigantes aduerſus Chriſtianos peccare mortaliter, at non innodari excommunicatione. Quia num.4.ſatis probaui caſu quo actio non eximitur à culpa, nec ab excommunicatione eam excuſari. Atque ita in hoc euentu cenſet *Manuel in addit.ad bullam cruciat.* §.9.*n.*95.*fine.*Ex alio autem capite excuſari poſſunt ab excommunicatione:quia nimirum,cõmuniter non peccant mortaliter remiges illi metu mortis id efficientes,vt latiùs probant *Corduba ſum.q.*137.*f.*400.*Nauar.l.*3.*de reſtit.c.*4.*d.*4.*in noua edit.n.*52.*Molina to.*1.*de iuſt.diſp.*115.*pag.*658.*Lud. Lopez* 1.*p.inſtr.c.*60. *fine.Rutil. Benzonius tract. de fuga,l.*1.*diſp.*1.*q.*4.*f.*102.§.*Aſſerit ſecundò Vega* 1.*to.ſum.c.*118.*caſu* 2. & ſpecialiter eſt videndus *Molina eo loco citato*, qui optimè explicat caſum rarum,in quo culpa eſſet.

DISPVTATIO XXXII.

Vtrum coniux[1] qui ex ignorantia iuris prohibentis,vel facti, efficitur cognatus aut affinis alterius coniugis,priuetur debiti petitione?

SVMMARIVM.

*Quot ſint quæſtiones diſputandæ,n.*1.
*Quid interſit inter legem minimè obligare ignorantes: vel hos à transgreſſione excuſari,n.*2.
*Lex obligat etiam ignorantes inuincibiliter ipſam,n.*3.
*Minimè præſumitur ignorantia,ſed probanda eſt,n.*4.
*Qualiter probetur,& an ſolo iuramento dicentis ſe ignoraſſe,n.*5.
*Quoties lex punit actum nullo alio iure prohibitum, ignorans ipſam,eſt pœna immunis per legem ſtatutæ,n.*6.
*Quid,ſi puniat actum iure humano antiquiori aut diuino naturali prohibitum, an ſciens antiquam prohibitionem, ignorans tamen nouam ſub excommunicatione,illam incurrat contra faciens? Refertur duplex opinio,n.*7.*&* 8.
*Proponitur auctoris ſententia,n.*9.
Soluuntur argumenta priora.Enodantur c. Cum illorum,de ſent. excom. reg.Ignorantia,de regulis iuris,in 6.*quomodo ignorantia iuris non excuſet,& l.Vulgaris,ff.de furtis,n.*10.
Satisfit poſterioribus argumentis, & enodatur c. 2. *de conſtitut. in* 6. *& qualiter argumentum à contrario ſenſu deficiat, vbi in contrario eſt eadem aut maior ratio,n.*11.
*Poſt n.*11 *inuenies alia ſummaria.*

1 QVÆSTIO hæc difficillima eſt,ſi exactè tractanda ſit, Pendet enim ex ea quæſt. Qualiter ignorantia legis aut pœnæ in ipſa ſtatutæ excuſet à pœna incurrenda? Quæ confuſè ſatis diſcutitur à DD. Cùm enim ſint diuerſæ pœnæ, ſpirituales & temporales, atque inter illas ſit differentia, quòd ſola excommunicatio videatur conſiderare contumaciam: cùm ſit etiam ignorantia duplex, altera iuris & altera facti:& rurſus illa, quædam ipſius iuris & pœnæ in ipſo contentæ: alia verò ſolius pœnæ. Non ſatis diſtinguunt inter has pœnas, nec ſatis explicant,num loquantur de ignorantia ipſius iuris, vel ſolius pœnæ. Atque ideò maioris claritatis gratia, diſtinguens pœnas,ac ignorantiam ipſam.7.agitabo quæſtiones, præmiſſis aliquibus fundamentis generalibus, quæ omnibus illis deſeruiunt. I. eſt,an ignorantia iuris excommunicationem imponentis excuſet ab illa contrahenda. II. quid ſi adſit ſcientia iuris prohibentis, ac ignoretur excommunicationi eo lata? III. quid in aliis pœnis, an ſi adſit ignorantia iuris incurrantur? IV.quid ſi in illis ſola pœnæ ignorantia reperiatur? V. quid in quibuſcunque pœnis, vbi ſola adeſt facti ignorãtia? VI.qualis debeat eſſe ignorantia,ſiue iuris ſiue facti,vt à pœnis excuſet? VII. an vbi contracta eſt affinitas,aut cognatio,cum ignorantia iuris vel facti interdicatur coniugi contrahenti petitio debiti?

2 Primum fundamentum ſit. Differentia lata eſt inter hæc,Lex non obligat ignorantes. Vel illos obligat,excuſantur tamen à peccato & pœna. Quare non eſt quæſtio de nomine, num obliget ignorantes. Si enim dicamus obligare,quamuis ignorans excuſetur à culpa transgreſſionis & pœna:at non excuſabitur ab aliis legis effectibus. Quod ſecus dicendum eſt vbi lex non obligaret ignorantes.Nihil enim in illis operaretur,v.g. Decretum Tridentini obligat ignorantes, vbi legitimè promulgatum eſt:ex quo fit vt contrahentes clam matrimonium in eo oppido,ignari inuincibiliter decreti,minimè peccent, nec ſubdantur illius pœnis:at matrimonium eo decreto irritatum erit nullum. At vbi id decretum non obligat, matrimonium eſt validum:& tale eſſet,ſi diceremus illud non obligare ignorantes.

3 Secundum ſit.Certum eſt legem, vbi ſufficienter promulgata eſt,ita vt ſcientes liget, obligare etiam inuincibiliter ignorantes. Quoniam lex talis habet iam completam legis rationem, ac ſubinde perfectam obligandi vim.Nec enim vnicuique eſt notificanda, *cap.* 1. *de poſtul. prælat. & authen.Vt nouæ factæ conſtit.*§.*Sancimus,colla.*5.obligat ergo omnes,ſiue illius conſcios,ſiue ignaros. Et confirmatur,quia virtus obligandi ex ipſa legis natura & virtute, non ex ſubditi notitia proficiſcitur. Tandem quia ignarus legis illius ſufficienter promulgatæ, ſi certior de illa fiat à viro fide digno,ad illam tenebitur. Ergo,& anteat enebatur. Non enim vir ille ſua aſſeueratione legi virtutem obligandi tribuit.Ita *Sotus l.*1.*de iuſt.q.*1.*a.*4.*cõcl.*3.*Medina* 1.2.*q.*90.*a.*4.*concl* 3.*verſ.Illud autem.* Quare dum *Innoc c.*2.*de conſt.n.*1. *verſ.Ignorantes*, & aliqui iuriſperiti ibi aſſeuerant, ignorantes minimè obligari lege: quod etiam videtur ſentire *Caiet.*1.2.*q.*90.*art.*4.*ad* 2.intelligendi ſunt, vt velint ignorantes excuſari à pœna, & culpa tranſgreſſionis legis.

4 In foro autem externo, duobus menſibus à legis promulgatione tranſactis, iure optimo præſumitur illius ſcientia: vnde ignorantiam alleganti incumbit onus probandi, vt notant communiter DD. & conſtat ex *authent. Vt factæ nouæ conſtitut.* §. *Sancimus,&* §.*Ne igitur,collat.*5.*& c.*1.*de poſtulat.prælat.& c fin.*§.*Alioquin, qui matrim. accuſare poſſunt.*Atque idem eſt licèt non ſit promulgata in qualibet prouincia, eſt tamen in ea vſu recepta, & incuria promulgata.Conſtat ex *c.*1.§.*Verum,de poſtul.prælato.* Rationem autem huius præſumptionis ſubdunt *gloſſ. l.fin. verb.Scientes,ff.de decretis ab ordin.faciendis,& gloſſa,c.Nulli, verb.Veriſimiliter,de elect.in* 6. Quia publicè propoſitum ignorare non licèt,nec facilè ignorantiam talem alleganti fides adhibenda eſt.

5 Admittitur autem probatio ignorantiæ huius, *gloſſa, c.*2.*de conſtit.in* 6.*notabili* 2. *Abbas c.*2.*n.*9.*eod.t.*vbi *Felinus, n.*10.*Syluester,verbo Lex.q.*7.coniecturæque quæ hanc ignorantiam probant proponuntur *c.fin.*§.*Super quo, qui matrimonium accuſare poſſit.* Coniecturis enim probanda eſt, vt notat *Baldus l.*1.*n.*10.*ff.de legibus*,faciliuſque in fœminis

probatur teſte *Præpoſito, c. Quod dictis, d.* 16. eo quod illis vagari non liceat. Et quidem in genere loquendo, probatur iuramento ipſius ſe ignoraſſe dicentis. Quia in cordis penetralibus latentia minimè teſtibus probari poſſunt. Ita *gloſſ. c. Si verò, el 2. de ſent. excõ. verb. Propria. Caſtro lib. 2. de lege pœnali, c.* 14. *§. Sicut dictum eſt, Nauar. lib.* 1. *conſ. in priori edit. tit. de conſtit. conſ.* 1. *n.* 6. *&* 7. *Couar.* 2. *variar. c.* 10. *n.* 1. *verſ. Tertiò admittenda eſt, Greg. Lop. l.* 12. *tit.* 1. *p.* 7. *verb. Que lo no ſupiera,* & colligitur ex *illa lege. Auiles c.* 52. *Prætorum. gloſſ. En la tierra, n.* 12. *Salzedo addit. ad regulam Bernardi Diaz* 323. *Gratian. reg.* 270. *initio Maſcardus de probat. concl.* 831. *n.* 1. & innumeri alij per hos relati. Et eadem ratione ſcientia probatur iuramento. Quia eſt ex iis quæ in corde latitant. Ita *Couar. & Gratian. n.* 3. *ibidem.* Temperat autem *Nauar.* vt ignorantia probetur iuramento: niſi contraria ſcientia veriſimilibus coniecturis probaretur. Sed bene *Caſtro proximè citat.* id intelligit quando coniecturæ eſſent nimis violentæ, & adeò apertæ; vt rem ipſam quaſi indice demonſtrare videantur. Non enim facilè credendum eſt, adeò quempiam ſuæ ſalutis immemorem eſſe, vt peierare velit. Idque docet *Couarr. regul. Profeſſor* 3. *p. §.* 3. *n.* 4. *verſ.* 10. vbi ait non ſatis eſſe iuramentum dicentis ſe ignorare, quando aduerſus eum eſſet maxima iuris præſumptio ex longi temporis præſcriptione, & *Gratian. alios allegans, reg.* 270. *n.* 7. dicens ignorantiam minimè iuramento probari, quando contra iurantem eſſet vehemens præſumptio ex facti qualitate aut notorietate. At in præſenti non conſtat inter Doctores, num legis ſufficienter promulgatæ ignorantia probetur iuramento? Affirmant enim multi cum *Gloſſ.* 1. *Propoſuiſti. verb. Non probatur, ad fin. d.* 82. *& c. Qui & humanis. fine* 12. *q.* 1. In contrarium autem fortiter vrget *Innoc. c.* 2. *n.* 1. *de conſtitut.* dicens præſumi ſcientiam in hoc euentu, niſi dilucidè ignorantia probetur. Vrgent etiam proximè dicta, nimirum non adhiberi fidem iuramento, vbi vehementes ſcientiæ coniecturæ adſint. Quæ enim vehementiores eſſe poſſunt, quam legem eſſe publicè promulgatam, bimeſtreque tranſiiſſe? De qua re conſulendi ſunt Doctores *c.* 2. *de conſtitut. Anton. Cucus lib.* 1. *inſtitut. maiorum t.* 3. *n.* 32. & latiſſimè *Menochius de arb.* 2. *lib.* 2. *cẽturia* 2. *caſu* 186. *n.* 2. *& ſeqq. & de præſumpt. lib.* 1. *præſũp.* 77. *à n.* 3. vbi duplici ſententia recitata cõcludit receptiorem eſſe, non adhiberi fidem iuramento. Idque mihi ſatis placet. In foro autem conſcientiæ fatentur vniuerſi, ſimplici aſſertioni credendum eſſe; nedum iuramento. Quia de ſolo aſſerentis eiuſque conſcientiæ præiudicio agitur.

6 III. fundamentum ſit. Conſtat apud omnes, quamuis lex ſufficienter promulgata ſit, ſi actum nullo alio iure interdictum puniat, ignaros inuincibiliter illius legis à culpa & illius pœnis eximi. Quia res quæ culpa carent, in damnum vocari non debent, *c.* 2. *de conſtitut.* Nec ſine culpa quiſquam puniendus eſt, *regul. Sine culpa* 23. *de regulis iuris, in* 6. Idemque apertè probat *l. finalis, in fin. ff. de decretis ab ordine faciendis,* ibi: *Reſpondi huiuſmodi pœnas aduerſus ſcientes paratas eſſe.* Et *c. fin. in fi. qui matrim. accuſ. poſſ.* ibi: *Iſte tamẽ admoneri nequiret, cum culpabilis non exiſtat.* Cuius ratio traditur *l. Si ignorans,* 52. *ff. locat.* ibi, *Non enim contẽnit diſciplinam, qui ignorauit.* Atque ita docent *Gloſſ. cap.* 2. *verb. Culpa, de conſtit.* vbi *Innocent. n.* 1. *Hoſtienſ. ad fin. Ant. n.* 19. *Abbas n.* 7. *Baldus n.* 1. *Anchar. n.* 5. *Henric. n.* 6. *Decius n.* 12. *Aretin. n.* 3. *Alexand. de Neuo n.* 28. *Beroius n.* 44. *& ſequenti. Imol. clem.* 2. *n.* 2. *de hæret.* vbi *Bonifacius n.* 27. *Couar. c. Alma mater,* 1. *p. §.* 10. *n.* 8. *&* 9. *Menoch. de arbitrariis lib.* 2. *centuria* 2. *caſu* 185. *n.* 2. *& conſ.* 510. *n.* 5. *volum.* 6. atque omnes triplici nu. ſequenti allegandi. Quia ſolùm diſcrepant, quando actus ille erat alio iure antiquiori damnatus, ſiue humano, ſiue diuino naturali, vnde in hoc caſu eſt ſita tota controuerſia, num ignorans hoc ius nouum prohibens, conſcius tamen antiquæ prohibitionis, incurrat pœnas eo nouo iure latas.

7 QVÆSTIO I. Vtrùm efficiens actum ſub excommunicatione interdictum lege aliqua noua, qui antiquiori iure poſitiuo aut diuino naturali prohibitus erat, ignarus legis nouæ, at conſcius illius prohibitionis antiquæ, incurrat eam excommunicationem iure nouo latam?

Triplex eſt ſent. I. vniuerſaliter docet in eo euentu incurri eam excommunicationem, ſiue ea lata ſit iure communi, ſiue Epiſcopi conſtitutione. Probatur 1. ex *c. Cũ illorum, de ſent. excom.* vbi habetur poſſe diſpenſari cum percuſſoribus clericorum, iuris ignaris, ergo non excuſat ab ea excommunicatione, ignorantia iuris humani, eam imponentis. 2. quia ignorantia facti, non verò iuris excuſat, *reg. Ignorantia* 13. *de reg. iuris, in* 6. *l. Iuris, l. Error, l. Regula, ff. de iuris & facti ignorantia.* Nec intelligi poteſt de vincibili ignorantia. Quia talis licet facti ſit, minimè excuſat. 3. ex *l. Vulgaris, §. Si quis viginti, verſ. Si quis æs, ff. de furtis,* vbi æs furans, exiſtimans eſſe aurum, vel è contra, furtum admittit ſolius rei captæ. Ex quo textu infert *Barth. l. Dinus,* 14. *ff. ad l. Cornel. de ſicariis, n.* 1. ſacrilegum eſſe furem calicis conſecrati exiſtimantem non eſſe conſecratum: attendique effectum, non verò facientis exiſtimationem. Ergo ſimiliter, qui ſciens & prudens rem illicitam admittit, incidet in vniuerſas pœnas legis etiam quam ignorat. 4. quia rei illicitæ vacans, cenſetur conſenſum præſtare etiam iis, quæ præter eius intentionem ſequuntur. Vt probat *c. fin. de homicid. in* 6. vbi iubens aliquem verberari, cauens ne occidatur, irregularis eſt, ſi mandatarius fines mandati excedens occidat. Redditque is textus rationem, quia mandando in culpa fuit. Ergo cùm hic, ius nouum ignorans, fecerit rem illicitam, ſubiicietur etiam pœnis iuris à ſe ignorati. Poteſt tandem probari rationibus, quas n. 12. afferam, ad probandum minimè ipſius pœnæ excommunicationis ignorantiam excuſare. Atque ideo hanc ſent. tuentur *Gloſſ. c. A nobis, el* 1. *verb. Non niſi, de ſent. excõm. Scot.* 4. *d.* 6. 1. 8. *in princ. Couar. c. Alma mater* 1. *p. §.* 10. *a. n.* 9. *vſque ad* 12. & aſſerunt eam eſſe probabilem *Sotus* 4. *d.* 22. *q.* 1. *a.* 2. *ad fin. ante* 4. *concl. & Barth. à Ledeſma de pœnit.* vbi de *excom. dub.* 5. Pro eadem ſent. faciunt alij vniuerſaliter docentes incurrere pœnam ſtatuti, qui rem illo interdictam, ſtatuti ignarus admittit, ſi norat alio iure vetitam eſſe. Hi ſunt *Bart. l.* 1. *n.* 21. *C. de ſumma Trinitate & ibi Cynus verſ. Quidam alij, Baldus ibi n.* 22. *Bellapertica ibi, in repet. n.* 13. *Alberic.* 1. *p ſtatutorum, q.* 15. *&* 3. *p. q.* 1. *Anchar. repetit. ſuper c. Poſtulaſti, n.* 39. *fin. de foro comp. Cardin. d. c. A nobis, n.* 2. *verſ. Ad quod oppono, in fin. Præpoſ. c. Quæ cõtra, ad fi. d.* 8. *Beroius* dicẽs fortè hoc eſſe verũ *c.* 2. *n.* 8. *de conſt.* vbi & *Decius in* 1. *lectura, n.* 31. *& eius Additionator ſuper gloſſam,* verior, limitans niſi pœna eſſet valde exceſſiua. *Carol. Molin. conſuetud. Pariſienſib. §.* 30. *q.* 41 *paulò poſt princ. Marſilius l. fin. n.* 81. *ff. de iuriſd. omn. iud. Gandinus tit. de pœnis reorum, n.* 16. *Portius inſt. de iure naturali. §. Sed & quod Principi, nu.* 19. *Henric. Botæus de Synodo,* 3. *p. a.* 2. *n.* 17. *Iul. Clarus,* dicẽs communem *l.* 5. *recept. §. fin. q.* 85. *verſ. Secundus eſt caſus. Antonius Gabr. to.* 1. *comm. in mea edit. lib.* 9. *verb. Ignorantia f.* 501. *col.* 1. *Matienzo lib.* 5. *recopil. t.* 12. *l.* 1 *gloſſ.* 1. *n.* 3.

II. ſent. diſtinguit ſic: Si excommunicatio ſit iure com- 8
muni lata, minimè excuſabit prædicta ignorantia: ſecus ſi lata ſit conſtitutione ordinariorum. Probat ex *cap.* 2. *de conſtit. in* 6. ibi: *Vt animarum periculis obuietur ſententiis per ſtatuta quoruncunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes.* Vbi videtur ius nouum indici, aliàs non diceret, *Nolumus,* ſed declaramus: nec diceret, *Vt animarum periculis obuietur.* Et tamen ſolùm id decernit de ſtatutis editis per prælatos locales inferiores Pontifice. Quod ſi dicas cum *Syluest. verb. Ignorantia, q.* 8. *n.* 16. nomine ordinarij includi ibi Pontificem, quandoquidem ordinariorum omnium ipſe eſt ordinarius. Repugnat, quia dicit, *Sententiis per ſtatuta,* ſtatutum verò ius particulare importat. *Inſtitut. de iure naturali, §. Ius autem ciuile, verſ. Nam quod quiſque,* ibi: *Vocatus ius ciuile,* vbi *Gloſ. verb. Ius ciuile,* explicat, vt ſunt ſtatuta terrarum. Præterea, quia dicit, *Quorumcunque ordinariorum.* Nomine autem ordinarij nõ includitur cõmuniter Pontifex, vt vſus canonum teſtatur: & paſ-

ſim

ſum apud Conſilium Trident. habetur,etſi Pontifex includeretur,ſuperflueret dictio illa. *Quorumcumque ordinariorum.* Sed ſatis eſſet dicere, quorumcumque ; additum autem eſt,ordinariorum,ne Pontifex includeretur. Præterea,quia ſummus Pontifex ibi ait,ſe nolle ſententiis ordinariorum ignorantes ligari. At ipſe ſuo ſucceſſori legem indicere nequit. Par enim in parem imperio caret, *c.Innotuit,de elect.l.Nam magiſtratus,ff.de arbit.*& vbi à ſucceſſore quippiam fieri vult,non illi iubet, ſed ſignificat, vt fieri videmus,*c.fin.de reſcript.in 6.& l.Digna vox, c.De legibus.*Cùm ergo illud ſit ius nouum,& de ſolis ordinariorum inferiorum conſtitutionibus ſtatuat iis non ligari ignorantes,contrarium erit dicendum, vbi excommunicatio iure Pontificio lata ſit, argumento ſumpto à contrario ſenſu. Et confirm. quia longè diuerſa eſt ratio de conſtitutionibus Pontificis,& aliorum inferiorum. Cùm enim illis maior reuerentia ſit debita,minor contemptus deſideratur ad earum pœnas incurrendas, vnde non mirum,ſi ignorantia non excuſet. Cùm ſæpius in his contingat. Atque ita tenent *Gloſſa eo c.1.de conſt.in 6.verb.Statuta, iuncto verb.Ignorantes.Anchar.repetit.in c.Canonum ſtatuta,n. 223.& ſeq.de cōſt.Crotus c.2.eo tit.in princ.col.penult.D.Ant. 3.p.t.24.c.33.fin.& cap.75.fin.Maioris 4.d.18.q.4.fin.ad verſ. Præterea nullus.Adrian.4.de confeſſ.q.3.de clauib. §.Ex his aliter.Roſella verb.Ignorantia,n.13.Driedo l.2.de libert.Chriſt.c. 9.in 2.ſent.Victoria ſum.de excom.n.337.Corduba in ſuo quaſt. l.2.q.27.init.Vgolin.de cenſuris tabul.1.c.9.§.8.n.* 10. & dicit valde probabilem , neutram definiens *Petrus de Ledeſma, ſum.ſacram.tract.de excomm.c.3.fin.*

9 III. ſent.(cui tanquam probabiliori adhæreo , licèt duæ priores ſint probabiles) affirmat eam ignorantiam excuſare ab excommunicatione , ſiue lata ſit conſtitutione Epiſcopali, ſiue Pontificia , quamuis actus ſit iure diuino naturali prohibitus , nec id lateat ignorantem prohibitionem iuris poſitiui. Ducor. 1. quia quantitas pœnæ commetienda eſt cum delicti quantitate, *c.Felicis, verſ.Illud autem de pœnis in 6.*ibi:*Iudex pœnā metiatur ex culpa,& c.2.fin.de his quæ fiūt à maiori parte capituli,*ibi:*Nec pœna ſit vlterius protrahenda,quàm delictum fuerit.*Sed hic ignorans ſolum ius naturale & diuinum offendit, cōtra quod ſe agere norat,non autem ius poſitiuum,quod inuincibiliter ignorabat.Ergo ſolius prioris iuris pœnas incurret. 2.ex *c.Propoſuiſti,d.82.quod eſt Inn.I.Exuperio Toletano Epiſ. epiſt.3.c.1.*vbi deciditur clericos incontinentes non deponendos eſſe iuxta conſtitutionem Siricij Pontif. Quia eam ignorabant, ibi : *His ignorantibus venia non negabitur,* vbi *gloſſ.verb. Ignorantibus,& verb. Negabitur.*ſubdit rationem,quia decretum non ligat ignorantes , & tamen incontinentia iuri diuino & naturali aduerſatur. Quod ſi obiicias ſtatim ſubdi : *Ita vt de cætero penitus incipiat abſtinere,& gradus ſuos in quibus fuerint inuenti,retentent.* Vnde videtur pœna extendi ad ignorantes.Dico,id non eſſe vi conſtitutionis ignoratæ,ſed nouæ factū præteritū punientis,quod aliàs malum erat.Nec id rigidū eſt, poteſt enim Eccleſia liberè ius ſtatuere circa conditiones in promouendis requiſitas;debetq; potiùs communem decorem, quàm priuatam aliquorum vtilitatem reſpicere 3. ex *l. Eum qui 18.§.Si iniuria,verſ.At cum aliquis.ff.de iniuriis*, ibi: *Cum aliquis filium familias, patrem familias putat , non poteſt videri iniuriam patri facere magis quàm viro,ſi mulierē viduam eſſe credebat.Cum affectus iniuriam facientis in hunc, tanquam in patrem familias conſiſtat.*Ex quo textu conſtat , iniuriam inferentem,errantemque circa perſonam , non amplius ſua exiſtimatione puniendum eſſe. Sic ergo qui ſolum ius diuinum naturale ſe tranſgredi falsò putat,ſola illius pœna,cui iniuriam irrogat , plectetur. Et confirm. quia delinquens,ac ſubinde rei illicitæ operam dans, non punitur vltra animi menſuram,*l. Qui iniuria 55.init.ff.de furtis,*ibi: *Qui iniuriæ cauſa ianuam effregit,quamuis inde per alios res amotæ ſint,non tenetur furti.*Et ratio eſt. Quia voluntate ac propoſito maleficia diſtinguuntur,*c.Cum voluntate , de ſent.excom.* cum ergo hic non habuerit tacitum aut expreſſum animum offendendi ius humanū , quod inuincibiliter ignorabat,immunis erit culpæ, fractionis illius, ac proinde pœnæ ex illa conſurgentis. 4. quia noua conſtitutio,quando eſt declaratoria iuris antiqui, extenditur ad præterita:vt tradunt DD.*c.2.de cōſtit.*at non extenditur quoad nouam pœnam in ipſa ſtatutam,ne ius nouum ignorans eam incurrat,vt aduertit *ibi Felinus, nu.6. verſ.2.* idq; probat ex *c. Quoniam 47.d.& c.Nullus 55.d.*ergò ignorantia noui iuris excuſat à pœna ipſius. Quintò,quia ius indicens nouam pœnam rei antea prohibitæ , eſt prorſus nouum quoad eam pœnam : atque ſubinde de illo ac de iure nouo cenſendum eſt,vt docent *Ant. c.2. de conſtit. nu. 13.& 21.Imola ibi,n.6.Felinus n.6.*Sed à noui iuris tranſgreſſione excuſantur illud inuincibiliter ignorantes,ergo & à pœna.6.quia ignorantia pœnæ per ius commune impoſitæ,ſolum differre videtur ab ignorantia illius , quæ Epiſcopali conſtitutione ſtatuitur , quoad fori externi præſumptionem,hæc enim in illo foro præſumitur inuincibilis.At in foro conſcientiæ ſi vtraque ſit inuincibilis, nulla diſcriminis ratio apparet. Si ergo ignorantia excuſat ab hac , excuſabit ab illa,aut à neutra. Tandem probatur rationibus excommunicationi peculiaribus , ex ipſius natura petitis,quas n.13.referam,probans non tantū ad eam incurrendam deſiderari ſcientiam noui iuris, ſed etiam ipſius pœnæ excommunicationis. Præterea , quia excōmunicatio ſolùm fertur ob contumaciam præcepto Eccleſiæ, vt colligitur ex illo *Matth.*18.vbi excommunicandi poteſtas conceſſa eſt:*Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* At ignarus Eccleſiaſtici præcepti quāuis conſcius diuini,non dicitur contumax, ac Eccleſiæ inobediens. Non ergo innodabitur excommunicationis vinculo. Atque ideo hanc ſentētiam amplectuntur *Hoſt.c. A nobis.el 1.de ſent.excō.verſ.Ad quod diximus,*vbi *Ant.n.8.& 9.Abb.n.9.Felin.n.5. Ioan.Andr. c.2. de conſtit. in 6.n.1.& ibi Dominicus n.25.verſ.Gloſ.in ver.Ignorantes. Ioan. de Lignano,*quē refert,& ſequitur *Imol.c.2.de conſt.n.9.verſ. Potes reſpondere. Angel. Excom.7.caſu vlt.n.3.Sylu.Exc.2.notab.3.§.6.& Excom.vlt.q.3.§ 4.& verb.Ignorantia,q.8.dict.2. & 3.§.15.Tabiena Excom.7.q.1.n.2.Petr.de Soto lect.3.de excom.§.Secundum ſit.Sotus 4.d.22.q.1.a.2.ad fin.in 4.concl. Caſtro lib.2.de lege pœnali,c.14.§.Sicut dictum eſt.Nauar.ſumma c.23.lat.n.47.verſ.Addo his hiſp.n.45.& c.27.in vtraque.n.16. & in latina nouiori,eod.c.27.n.274.verſ.13.Ledeſ.2.p.4.q. 24. a.6.ad fin.Ouandus 4.d.18.q.vn.propoſ.74.Enriquez lib.13. de excom.c.23.n.2.Barth.à Ledeſ.de excom.dub.5.pag.* 996. *Lud. Lop.2.p.inſtr.c.13.de excom.§.Igitur pro elucidanda. Petrus de Ledeſma de matrim.q.55.a.6.dub.5.ad 4.& idemmet* dicit eſſe valdè probabilem,*in ſumma ſacram.c.3.de excom. in fin. Philarc.de officio ſacerd.t.1.p.1.lib. 3. c.4. concl.* 4. Manuel 1. *tomo ſum.2.edit.c.77.n.3.Lælius Cecus de caſibus reſeruatis ; caſu* 1. *Graſſis* 1.*p.deciſionum,l.4.c.9. n.21. Cañedo ſum.ſacram.* vbi *de excommun.c.3.n.14.Vega 1.to.ſum.c.85.caſu 73.* & dicit eſſe probabilem *Cordub.l.2.quæſtionar.q.27.in 2.opin.* & ab hac ſententia dicit *Iulius Clarus n. 7. ad finem relatus,* non eſſe recedendum in iudicando. Pro eadem ſententia ſunt DD. quos num. 17. referam, docentes vniuerſaliter pœnas iuris humani non incurri,licet factum ſit iure diuino naturali vetitum,ſi iuris ignorantia adſit.Hanc eandem ſententiam poſt hæc ſcripta tuentur *Suarez,tomo in 3. part. diſp.4.ſect. 8.num. 2. Azor lib.1.inſtitut.moral.cap.15. quæſt.3.*

Ad argum. primæ ſent. n.7. propoſita reſp. Ad 1. dic 10
textum intelligi de ignorantia vincibili & culpabili. Idque conſtat. Quia æquè agit textus de ignorantia iuris ac facti. At conſtat hanc excuſare,ſi inuincibilis ſit.Ad 2. dic intelligi eam regulam in foro externo , in quo iuris ignorantia non præſumitur, vt bene docent *Roſella verb. ignorantia,n.15.vbi Sylu.q.8.dict.3.ad fin.Metin.c. de reſt. q. 17.ad fin.Caſtro,l.2.de lege pœn.c.14.§.Sicut dictū eſt.Philarc. de offic.ſac.to.1.p.1.l.3.c.4.conc.5.*Ad 3.reſpondet *Decius c. 2. de cōſt.n.35.*illū textū nil probare.Quia ibi cōſideratur intereſſe partis,& ideo veritas inſpicitur, vel debet intelligi quando

quando ignorantia eſt culpabilis, vt conſtat in exemplo Barth. ibi adducto. Quoniam calices communiter ſunt conſecrati: & ita calicem furans tenebatur conſecratum eſſe præſumere. Atque ita poteſt ea Barth. doctrina defēdi. Quamuis eam falſam appellet *Couar. c. Alma mater, 1. p. §. 10. n. 13. verſ. 4. hinc conuincitur.* Ad 4. dic imputari quod ſequitur præter intentionem. Cùm mandans tenebatur id præuidere: atque ita eſt culpabilis ignorantia. Quare textus ille rationem reddit: eo quod mandans fuerit in culpa, & id euenire poſſe, debuerit cogitare.

11 Ad arg. ſecundæ ſent. n. 8. allata reſp. Ad 1. dic cum *Sylu. verb. Ignorantia, q. 8. dicto 3. & Euerard. in ſuis topicis, loco à cōtrario ſenſu, n. 12.* argumentum à contrario ſenſu vim non habere, quando in caſu contrario militat eadē vel maior ratio. At in excommunicatione iure Pontificio lata procedit ratio in illo textu explicita, nimirum, vt animarum periculis ſubueniatur. Imò maior eſt ratio: facilius enim jus Pontificium cōmune ignoratur. Ad confirm. dic, non eſſe rationem illius deciſionis, reuerentiam Pontifici aut Epiſcopis debitam, ſed vt animæ periculis conſulatur. Quæ potius locum habet in iuris communis ſtatutis.

SVMMARIVM.

An ad excommunicationem incurrendam non ſufficiat ſcientia iuris, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœna? Refertur quadam ſententia num. 12.

Sententia auctoris, n. 13. & ibi, ad excommunicationem exigitur monitio ſub illius pœna.

Soluuntur argumenta, n. 14.

Poſt n. 14. inuenies alia ſummaria.

12 QVÆSTIO II. An ad incurrendam excommunicationem non ſufficiat ſcientia iuris poſitiui rem illam prohibentis, ſed requiratur etiam ſcientia ipſius pœnæ: atque ita ſciens ius prohibens, ignorans id prohibere ſub excommunicatione, illam minimè incurrat? Quidam aſſerunt non deſiderari ſcientiam ipſius excommunicationis. Ducuntur 1. quia obligatio delinquentis ad pœnam eſt naturalis non conſurgens ex delinquentis conſenſu, ſed ex auctoritate legis imponentis, & conſenſu delinquentis ad delicti admiſſionem, ita vt dato hoc conſenſu oriatur naturalis ad pœnam obligatio. Vt conſtat ex *inſt. de oblig. quæ ex delicto in princ.* ibi: *Nam omnes ex re naſcuntur, id eſt, ex ipſo maleficio.* Et *l. Imperatores, ff. de iure fiſci*, ibi: *Tute huic pœnæ ſubdidiſti*, & *l. 15. t. 13. p. 2.* ibi: *El que face el yerro, el miſmo ſe mete en ſeruidumbre de la pena.* Vbi *Greg. Lopez verb. El miſmo*, ait admittentem delictum appellari pœnæ amatorem, *Authen. de non alienando, §. Quia verò el 2. collat. 2.* ibi: *Amatores periculi.* Qui enim vult antecedens, nempe, delictum, vult neceſſariò conſequens, nimirum pœnam, *l. Illud, ff. de acquir. hæred.* ergo impertinens eſt, vt delinquens norit pœnam. Ad hoc enim exigi deberet pœnæ ſcientia, vt voluntas ferretur in illam. Et confirmat, quia hoc diſtat inter culpam & pœnam auctore *D. Thoma 4. d. 18. q. 2. a. 5. quæſtiunc. 1.* quòd culpæ principium intra nos eſt: omne enim peccatum eſt voluntarium: pœnæ autem extra nos, nec ad illam deſideratur voluntas, imò de ratione ipſius eſt vt voluntas repugnet. Non ergo deſideratur pœnæ præcognitio, quo illa incurratur. 2. quia alias infideles, pœnam inferni peccato mortali debitam ignorantes, ab ipſa eximerentur. 3. quia *Matth. 18.* vbi poteſtas excommunicandi eſt conceſſa, ſolum petitur, vt habeatur quis tanquam Ethnicus, id eſt, excommunicetur: vt Eccleſiam non audiat. Quia aliàs ſoli viri docti iuris excommunicationes incurrerent, & multi hæretici non eſſent excommunicati. Cùm pleroſque excommunicatio lateat. Atque ideo præter DD. quos n. 7. retuli, dicentes ſatis eſſe ſcientiam prohibitionis ſuſtinent hoc *Driedo lib. 2. de libert.* Chriſt. *c. 9. fin. & c. 10. paulò poſt princ. §. 4. dubitat. verſ. Ad 1. dubitationem. Couar.* dicens oppoſitum eſſe manifeſtum errorem *c. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 9. Ledeſ. 2. p. 4. q. 24. a. 5. ad fin. Metin. 1. 2. q. 76. a. 3. fin. Corduba in quæſt. l. 2. q. 25. ſtatim in princ.* Idem in genere de pœnis docet *Baldus c. 2. n. 1. ad fin. de conſtitut.* vbi ait delinquentem, qui nec in delicto nec in eius qualitate errauit, ſed in genere pœnæ, ab ipſa non eximi. Et hoc eſt probabile.

Verum probabilius exiſtimo deſiderari etiam ſcientiam ipſius excommunicationis, vt in eam incidatur. 13
1. quia *c. 2. de conſt. in 6.* quo animarum pericula caueantur, deciditur ignorantes non ligari ſententiis. Quod decretum cum animabus faueat, generaliterque de ignorantia loquatur, videtur amplè interpretandum, vt accipiatur non de ſola iuris ignorantia, ſed etiam ipſius pœnæ. 2. quia excommunicatio non fertur, niſi ob contemptum & contumaciam, *c. Nemo Epiſcoporū 11. q. 3.* ibi: *Illis qui aliter non potuerunt corrigi.* Et *c. Sacro, de ſentent. excom.* ibi: *Prohibemus ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam ferat niſi competente monitione præmiſſa.* At nec eſt contemptus nec contumacia, nec cōpetens eſt monitio, niſi delinquēs norit excommunicationem in rebelles inflictam, eius enim conſcius forſan reſipiſceret. Et confirm. quia ex vna parte excommunicatio eſt medicinalis, *c. 1. de ſent. excomm. in 6.* ex altera eſt vltima pœna, qua Eccleſia punit, teſte *D. Auguſt. l. de correptione & gratia, c. 15.* & refertur, *ca. Corripiant. 24. q. 3.* at non eſſe medicina, ſed potius obeſſet, ſi ignorata incurreretur. Et qua parte eſt vltima pœna, petit ſummam contumaciam, qualis eſt vt excommunicatione in non obedientem cognita, duret contumacia. 3. quia ob id ad excommunicationis valorem deſideratur præcedere monitionem, non quamcunque, ſed ſub excommunicationis pœna: teſtibus *Soto 4. d. 22. qu. 1. a. 2. verſ. 3. concl. & verſ. Contra hoc autem. Enriquez l. 13. de excom. c. 27. n. 3.* vt nimirum adſit vltima contumacia & contemptus præcedente excommunicationis notitia, ergo vbi ea non præcedit, niminè incurritur. Huius ſent. videtur *Hoſt. c.* A *nobis, el 1. de ſent. excō.* vbi *verſ. Ad quod dicimus*, hęc ait: *Nec aliquem etſi obligatur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens.* Et tenent *Angel. excom. 7. caſu vlt. n. 3. Sylu. Excommunicatio, vlt. q. 3. §. 4. Nauar. ſum. c. 27. n. 16. & in lat. in noua edit. eo. c. 27. n. 274. Sotus, Lud. Lopez, Manuel,* Philiarc. *Ouādus, Vega, Cañedo, n. 9. allegati, Barth. à Ledeſ. de excom. dub. 5. col. 996. & ad fin. illius dubij. Enriquez lib. 13. de excom. c. 21. n. 1. & c. 23. n. 2. Graffis 1. p. deciſion. l. 4. c. 9. n. 17. 18.* eandem ſent. tenet *Suarez 5. to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. n. 19.*

Ad argum. nu. 12. propoſita reſp. Ad 1. dic intelligi de 14
pœna cognita, vel debita cognoſci, & delicto proportionata. Id enim delictum admittens, ſeſe illi pœnæ ſubiicere noſſe debet. Qui enim vult antecedens, vult conſequens, quod nouit aut noſſe debet ex illo ſubſequi. Secus quando eſt pœna extraordinaria, qualis eſt excommunicatio. Inſuper quamuis in cæteris pœnis id locum haberet, ſecus in hac, quæ quia medicinalis ac vltimum ſupplicium eſt, poſtulat vltimam contumaciam. Ad confirm. dic pœnam in ſeipſa inuoluntariam eſſe, at in cauſa debere eſſe voluntariam. Quo enim incurratur, debet amari delictum vt eſt cauſa illius, ſaltem in excōmunicatione. Vnde oportet illius notitiam præmitti. Ad 2. neganda eſt ſequela. Quia inferni pœna eſt ordinaria, culpæq; lethali proportionata. Ad 3. dic, intelligi, ſi Eccleſiā non audierit pertinaciter, ac vltimam contumaciam habens, vt probaui n. præced. Quæ tunc reperitur, quando nota excommunicationis pœna delinquens minimè reſipiſcit. Ad 4. concedito eos omnes, ſi excommunicationem inuincibiliter ignorent, ea minimè ligari.

SVMMARIVM.

Irregularitas ex ſignificatione conſurgens contrahitur, licet adſit ignorantia iuris vel facti, & explicatur regula, ſine culpa, de regulis iuris, in 6 n. 15.

An irregularitas ex delicto, ſuſpenſio, interdictum, ac cætera pœnæ incurrantur, quando delinquens ignorat ius ſub illis pœnis prohibens, eſt tamen conſcius alterius prohibitionis? Refertur quadam opinio, n. 16.

Opinio auctoris, n. 17. & ibi ſuſpenſio & interdictum imponuntur ob contemptum, & exigunt monitionem, & irregularitas ex delicto non incurritur abſque contemptu.

An quando peccatum aliquod Pontifici reſeruatur, ignorans reſeruationem, conſcius tamen malitiæ, poſſit ab inferiori abſolui, & an reſeruatio illa ſit pœna, n. 18.

Soluitur argumentum, n. 19. poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆ-

15 QVÆSTIO III. An irregularitas ex delicto conſurgens, ſuſpenſio, interdictum, ac cæteræ omnes pœnæ incurrantur, vbi adeſt ignorantia iuris poſitiui eas imponentis, at delinquens ſe in aliud ius peccare nouit? Conſultò dixi, irregularitas ex delicto conſurgens. Nam eam, quæ factum ipſum ſequitur, & abſque omni culpa, ob ſolam ſignificationem contrahitur, conſtat quacumque data ignorantia, ſiue iuris ſiue facti, contrahi. Quia ideo ignorantia eximit à pœna, quia liberat à culpa, ex qua conſequitur. Cùm ergo irregularitas hæc nullam exigat culpam, non excuſabit ab illa. Deinde, quia ſiue data opera, ſiue ignoranter id fiat, cui eſt annexa, æquè tollitur ſignificatio, cuius defectu incurritur, Ita *Caiet. 1.2.q.76. a.3.§.Ad hoc dicitur, Syluest.verb.Ignorantia, q.8. dicta 3. fine. Caſtro l.2.de lege pœn.c.14.§.Prima principalis. Lud. Lop.2. p. inſtruct.c.13.de excommun.§.Ad argumentum 3.* Atque hinc erit intelligenda *reg. Sine culpa, de reg. iuris in 6.* docens ſine culpa, niſi ſubſit cauſa, neminem puniendum eſſe. Hæc enim irregularitas abſque culpa contrahitur, ſed non abſque cauſa.

16 Difficultas autem eſt de irregularitate ex delicto, ſuſpenſione, interdicto, cæteriſque quibuſcumque pœnis, quæ ob culpam incurruntur. Aliqui affirmant ſatis eſſe, ad eas omnes pœnas incurrendas, delinquentem noſſe ſe peccatum admittere, quamuis prorſus ignoret ius poſitiuum prohibens ſub illis pœnis. Ducuntur, quia ſpeciale eſt in excommunicatione, vt illius iuris ſcientiam poſtulet: eo quod contumaciam poſtulet, tanquam vltima Eccleſiæ pœna. Pro hac ſent. ſunt omnes DD. quos nu.7. retuli, dicentes etiam ab excommunicatione non eximere hanc ignorantiam, & vltra illos idem docent Anton.c.A *nobis, el 1.de ſent.excomm.n.8.& 9.* vbi *Abbas n.9. Anch.repetit.in c.Canonum ſtatuta, de conſt. n.224. Turrecr. c.Qui bis, n.8.de conſecr.d.4.Sot.4.d.22.q.1.a.2.ad fin.* Ledeſm. *2.p.4.q.24.a.6.ad fi.Corduba in quæſt.l.1.q.12.a.1.verſ.Ex quo ſequitur, Lud. Lopez n.præc.allegat.* Barth. *à Ledeſma de excom. dub.5.ad fin.Graf.1.p.deciſion.l.4.c.9.n.17.Manuel 1.to.ſum. 2.edit.c.243.n.11,* Cañedo *ſum.ſacram.de excom.c.3.in comm. nu.* 16. & idem dicit de irregularitate ex culpa contracta *Felin.c.2 n.6.de conſt.* & eſt ſatis probabile. Eandem ſententiam tenent in irregularitate *Suarez 5.to.in 3. diſp.* 40. *ſect.5.n.10.* A*zor l.1.inſt.mor.c.15.q.7.*

17 Verius tamen eſſe credo vniuerſas has pœnas non incurri, vbi adeſt prædicta iuris ignorantia. Ducor, quia 6. priores rationes quas n.9. retuli, ad probandum ignorantiam hanc ab excommunicatione excuſare: pariter id probant de omnibus pœnis ex culpa procedentibus, 2. quia *c.de conſt.in 6.* vbi aſſeritur ignorantes non ligari ſententiis, non eſt ſermo de ſola excommunicationis ſententia, ſed de omnibus ſententiis ordinariorum: quia indefinitè dicit: *A ſententiis quorumcumque ordinariorum.* Atque indefinita iuris propoſitio tradens regulam, prout ibi fit, æquiualet vniuerſali; (vt probaui l.3.diſp.44.n.2.) & ita textum illum non ſolum in excommunicatione, ſed in quibuſuis ſententiis intelligunt *Gloſſa ibi, verb. Sententiis. Ioan.Andr.ad fin.verſ.In gloſ.3. Dominic. n. 25. verſ.Nec obeſt quod ipſum. Francus n.8.* Tertiò ſpecialiter probatur de ſuſpenſione & interdicto, ratione petita ex ipſorum natura. Quia non ſola excommunicatio imponitur ob clauium contemptum, & contumaciam, ſed etiam ſuſpenſio & interdictum. Vt bene docet *Francus c. 2. de conſtit. in 6. n.* 8. atque ita præuiam monitionem requirunt, quando in pœnam delicti futuri feruntur. Vt de ſuſpenſione eſt textus expreſſus *cap.Reprehenſibilis, de appellat.* & idem eſſe de interdicto, affirmant *ibi Hoſt.ſuper verb. Excommunicationis vel interdicti.& ibi Ioan.Andr.n.2.Anchar.n. 1.Abbas n.3.& 4.Alex.de Neuo n.7.& 8.Decius n.4.Innoc.c. 1.n.3.de exceſſib.prælat.* Cardin.*clem.fin.de pœnis.§. Quod ſi q. 2.Sylu.verb.Suſpenſio, q.4.* vbi *Armil.n.17.& verb.Interdictũ, n.28.Nauar.ſum.c.27.n.59.init.Bernar.Diaz in ſua pract. in noua edit.c.130.n.1.Enriquez l.13.de excõ.c.34.n.1.fin. Man. 2.to.ſum.c.67.n.1.* Philiarc.*de offic.ſacerd.t.1.p.1.l.4.c.1.Lud. Lopez 2.p.inſtr.c.21.de interdicto Vinald.candel.ſacram. 2.p.* vbi de ſuſpenſion.*n.*179.Imò *Hoſt. Ioan.Andr. Anchar,* ibi aſſerunt pari paſſu procedere quoad hoc, excommunicationem, ſuſpenſionem, & interdictum. Ergo ſicut excommunicatio requirit ſcientiam iuris poſitiui illã imponẽtis, ita ſuſpenſio & interdictum. 4. probatur de irregularitate, quia ea eſt pœna cõtemptus, vt docent *Abbas c. Paſtoralis, §.Verum 15.de appel.Nauar.c.Cùm cõtingat, cauſa 14. nullitatis, remed.2.n.7.& c.Accepta de reſtit.ſpoliat.oppoſ.8. illat.9.n.35.* vnde deficiente contemptu minimè incurritur, vt tradit *ibid.Abbas per c.2.de conſt.in 6.& Nauar.ſum.c.27. in lat.noua n.252.verſ.*8.Imò ad ipſam incurrendam dolus deſideratur. *Dominic.c.Is qui, §.Is verò n.1.de ſent.excom.in 6. Nauar.duobus priorib.locis proximè citatis.* Perez *lib.5. ordin. t. 1.l.1.f.27.§.Præmiſſa tamen doctrina, verſ. Ex quo inferebã, & lib.8.t.13.l.1.paulò ante fin.* At ignorans ius irregularitatem imponens, non eſt in dolo, nec contemnit, *l. Si ignorãs 52. ff.locati.* ibi; *Non enim contemnit diſciplinã, qui ignorauit militẽ.* Ergo eam non incurrit. Atq; ita in omnibus pœnis tenent hãc ſent, *Hoſt.c.A nobis, el 1.verſ.Ad quod dicimus, de ſent.excõ.* vbi *Ioan.Andr.n.5.ſuper verb.Culpa.Anchar.n.4.verſ.Oppono dicitur hic, Henric.n.15.* & dicit æquiorẽ *Abbas ibi, n.9. idem Ioan.Andr.in addit.ad Speculat.4.p.rubr. de conſt.gloſſa pen.& c.2.de conſt.in 6.n.1.iunct.fine.verſ.In gloſſa 3.* vbi & *Ioan.Crottus in fin.princ.* Ant.*c.2.n.21.de conſtit.* vbi Felin.*n.6. verſ.3 concl.Iaſon l.Cunctos populos, in priori lectura, n. 31. poſteriori, n.69.C.de ſum.Trinitate,* Angel.*verb.Ignorantia, n.4.iuncto verb.Excommunicatio 7.caſu vlt.n.3.* nam in priori loco ait ignorantiam iuris humani, quando factũ non eſt contra ius diuinum & naturale, excuſare ab omni pœna. Et quærens quid quãdo eſt cõtra illud ius, remittit ſe ad poſteriorem locum vbi idem dicit, quando eſt contra ius diuinum & naturale, *Sylu.Excommun.2.notab.3.§. 6. & verb. Ignorantia.q.8.dicto 3.ad fin.Caſtro l.2.de lege pœn.c.14.§.Sicut dictum eſt. Nauar.ſum.c.23.hiſp.n.45.lat.n.47.verſ. Addo his, & vtraque, c.27.n.16.& ſum.lat.in poſtrema edit.c.27.n. 274. verſ.13.Manuel 1.t.ſum.2.edit.c.195.n.3.* & dicit eſſe probabilẽ *Corduba in ſuo quæſtionar.l.2.q.27.§.2.opinio,* & loquens de omnibus cenſuris, docet idem *Tabien.excom.7.q. 1.n.2.* Atque de pœnis ſpiritualibus, in quibus mitiùs agitur, idẽ tradunt *Bald.l.1.n.11.ff.de legib, Maſcard.de probat.cõcl.807. n.6.* Idem tenent in ſuſpenſione & interdicto *Suarez 5.to. in 3.p.diſp.4.ſect.9.n.19.Azor.lib.1.inſtit.moral.c.15.q.3.*

Hinc deducitur, dum in noua conſtitutione reſeruatur 18
abſolutio alicuius peccati, in odiũ illius, vt fecit Sixtus V. contra malè promotos ad ordines: ignorantem inuincibiliter eam conſtitutionem non incurrere hanc reſeruationem, quamuis ſe delinquere norit. Quia ea reſeruatio eſt pœna ſtatuta in odium delinquentis. Atque ita *Molin. to.1.de iuſt.tract.2.diſp.92.col.541.verſ.Pœna.* vocat pœnam, non poſſe abſolui ante realem reſtitutionem violatorem conſtitutionis Greg. XIII. de datis & promiſſis pro gratia. Adde, annullationem actus, quando non eſt ſolemnitatis defectu, ſed in delinquentis pœnam, non incurri à legis ignaris, vt bene aduertit *Ant.c.2.de cõſt.n.19.verſ.Hæc vera.* Quamuis *Imol.ibi, n.6.* aſſerat hoc non vacare dubio. Quia decretum irritans, ſi Pontificiũ ſit, videtur ſemper afficere ignorãtes. Sed melius diſtinxit *Ant.* Nec obſtat, ſi obiicias per reſeruationem tolli iuriſdictionem abſoluendi: & ita ignorantiã non efficere vt abſolutio illa ſit valida. Sicut ſi bona fide quis ſimplici ſacerdoti fateretur. Dicendũ enim eſt aliud eſſe in reſeruatione ſimpliciter facta, quæ ad bonam Eccleſiæ gubernationẽ refertur, vt grauiora delicta ſuperioribus reſeruẽtur: aliud verò de reſeruatione præcepta in lege, quæ eſt pœna, & acceſſoria, atque adeò ſequitur naturam principalis & pœnæ. Sicut in ſimili agẽs de legis promulgatione, diſtinguit *Gloſ.in proœm.clem.verb. De cætero, ver.Hæc vera niſi dicas:* vbi ait aliud eſſe in priuilegio ſimpliciter dato, & aliud in priuileg. in lege conceſſo, debet enim naturã legis tanquã ipſi acceſſorium imitari.

Ad argumentum n.16. propoſitum, dic etiam reliquas 19
pœnas contemptum exigere, vt n.17. probauimus.

SVMMARIVM.

An ad incurrendas alias pœnas ab excommunicatione, deſideretur vltra ſcientiam iuris poſitiui, delictum prohibentis, notitia ipſius pœnæ? Refertur quædam ſententia, n. 20.

Sententia auctoris, n. 21. Soluuntur argumenta, n. 22.

Poſt n. 22. inuenies alia ſummaria.

19 QVÆSTIO IV. An ad incurrendum ſuſpenſionem, interdictum, & irregularitatem ex delicto, cæteraſque pœnas ſufficiat ſcientia iuris poſitiui prohibentis, vel vltra hoc deſideretur ipſius pœnæ ſcientia? Sicut n. 13. diximus ad incurrendam excommunicationem, exigi ſcientiam iuris prohibentis, & ipſius pœnæ excommunicationis *Nauar. ſum. c. 23. hiſp. n. 45. lat. 47. verſ. Addo his*, ait ignorantiam pœnæ non à ſola excommunicatione excuſare, ſed ab alia qualibet pœna communiter non ſtatuta. Addit *latinè*, hanc doctrinam poſſe pleriſque ſolatium eſſe, maximè in materia cenſurarum, & irregularitatis. Idem ſuſtinet *c. 27 lat. & hiſp. n. 16. & eo c. 27. in noua edit. latin, n. 274 verſ. 13.* latiùs idem defendit. Eandem ſent. ſuſtinent *Philiarc. de off. ſacerd. to. 1. p. 1. l. 3. c. 4. §. 3. obiicitur. Manu. 1. to. ſum. 2. edit. c. 195. n. 3.* & videtur clarè tenere *Hoſt. c. A nobis, el 1. de ſent. excom. verſ. Adde, quod dicimus*, vbi hæc ait: *Nec aliquē etſi obligetur ad culpam, quia rem facit illicitam, dicam obligatum ad pœnam. Quia ad ipſam non aſtringitur niſi ſciens.* Et videtur tenere *Syluеſt. verb. Ignorantia, q. 8. dict. 1.* vbi relata ſent. dicenti, ſcientem ſe illicitam rem efficere, ignarum pœnæ legis poſitiuæ annexæ, vt excommunicationis vel irregularitatis, eam incurrere ſubdit, limita, vt *Excommunicat. 2. notab. 3. §. 6. & Excommun. 10. §. 3. & ead. q. 8. dict. 3.* quibus in locis vniuerſaliter docet ignorantiam excuſare à pœnis legis, quamuis actus ſit illicitus contra ius naturale; atque ita iuncto illo priori loco, vbi clarè loquitur de ignorantia ipſius pœnæ, etiam irregularitatis, videtur ſentire eodem modo excuſare ignorantiam vtriuſque pœnæ. Idem videtur ſentire *Angel. verb. Ignorant n. 4.* vbi quærens an ignorantia excuſet à pœnis legis; remittit ſe ad *verb. Excom. 7. caſu vlt. n. 3.* vbi tenet ignorātiam excuſare ab excommunicatione; & quærit ibi de ipſius excommunicationis ignorantia: quare iunctis his duobus locis videtur idem ſentire de ignorantia excommunicationis, & aliarum pœnarum. Et loquens de irregularitate cenſet probabile *Ledeſma 1. p. 4. q. 7. art. 9. dub. 2. fine*, vbi oppoſitum tantum appellat ſecurius & verius. Et probat *Nauar.* hanc ſent. Primò, quia non deſideratur conſenſus in ipſam pœnam, quo ea incurratur, at bene conſenſus in cauſam pœnæ, non ſolum materialiter, ſed formaliter vt eſt cauſa: quod non euenit, niſi vbi delinquens nouit aut noſſe debuit pœnam, 2. quia pœnæ quantitas proportionari debet quantitati delicti, *c. Felicis, de pœnis in 6.* cùm ergo leuius ſit delictum, vbi frāgitur lex grauiſſimas & extraordinarias pœnas continēs, eis ignoratis; minórque legis contemptus ſit: non eſt æquum eiſdem pœnis ſubiici. Nec obſtat (inquit *Nauar.*) ſi quis obiiciat, ignaros pœnarum legis in nullas fore vt incidant. Quia reſponderi poteſt id negando quoad pœnam ordinariam & mediocrem, delictoque iuxta eius naturam proportionatam; concedendo autem, quoad extraordinariam, & exorbitantem, & auctam vltra delicti nudè conſiderati naturam, ob frequentiam eius, aut ob alias circumſtantias. Quia prior pœna, aut ſcita eſt, aut ſciri debuit; poſterior autem iuſtè ignoratur. Idem tenet de omnibus cenſuris *Suarez 5. to. in 3. p. diſp. 4. ſect. 9. n. 19. & 20.* duciturque ex peculiari cenſuræ natura quæ præuiam monitionem ſub cenſuræ comminatione requirit, ac ſubinde peculiarem inobedientiæ modum. Quia non ordinatur per ſe 1. ad puniendum delictum, ſed ad eius emendationem, ſiue ad cogendum peculiari modo ne committatur, & poſtea *n. 22.* ait diſcurſum Nauarri quoad cæteras pœnas eſſe probabilem.

21 At alij cenſent, hoc eſſe ſpeciale in excommunicatione. Quia cùm excommunicatio ſit vltima ac ſumma pœna, exigit ſpecialiter ipſius notitiam, vt ſic detur in delinquente ſumma contumacia, & ita tenent *Sot. 4. d. 3. q. vn. a. 9. ad fin. Ledeſ. 1. p. 4. q. 7. a. 9. dub. 2. fin. & 2. p. 4. q. 24. a. 6. ad fin. Enriquez l. 13. de excom. 23. n. 2. fin. Lud. Lop. 2. p. inſtr.* vbi de excom. *c. 13. in ſolut. ad 3.* & loquens de irregularitate tenet *Suar. 3. in 3. to. p. diſp. 31. ſect. 6. & t. 5. diſp. 40. ſect. 5. n. 9.* Vtraque ſententia eſt ſatis probabilis: at priorem n. præced. relatam cenſeo probabiliorem in omnibus cenſuris, & etiam in irregularitate, quando eſt mera delicti pœna, ac proinde cenſuræ rationem habet. Quia eſt eadem ratio. In reliquis autem pœnis cenſeo probabile quod ait *Nauarrus*, at multo probabilius oppoſitum.

Ad argum. oppoſita relata n. 20. quatenus in aliis pœnis procedunt, reſp. Ad 1. negando requiri conſenſum in cauſam pœnæ vt eſt cauſa. Id enim eſt ſpeciale in cenſuris. Sed ſat eſt conſentire, in tranſgreſſionem iuris eam pœnam imponentis. Ad 2. dic aliquantulum eſſe leuius delictum. At pœna lege præſcripta non ita geometricè commetienda eſt delicto, vt ſi hoc aliquantulum leuius fiat ex aliqua cauſa, pœna quoque legis minuenda ſit. 22

SVMMARIVM.

Ignorantia facti, aut qualitatis facti, pro quibus pœna imponitur, excuſat à pœna, n. 23.

Reprobatur opinio aſſerens hoc intelligi, vbi non datur opera rei illicitæ, num. 24. vt ſi quis volens laicum percutere, errore ductus clericum cadat.

Hinc excipitur quædam irregularitas ex homicidio caſu cōtingēti, n. 25.

Reprobantur limitantes, niſi ignorantia ſit concomitans, n. 26. & ibi, hæc ignorantia non poteſt inducere reſtituendi obligationem, excommunicationem, aut irregularitatem, & qualiter nec excuſet à peccato, nec accuſet.

Volens percutere Petrum clericum, ſi errore percutiat Paulum clericum, credens eſſe Petrum, eſt excommunicatus. Et quid ſi nullo modo voluit Paulum percutere, ſed lapidem iniecit, quo Petrum percuteret, & caſu Paulum percuſſit, n. 27.

Cadens laicum, quem clericum eſſe putabat, non eſt excommunicatus, num. 28.

Poſt n. 28. reperies alia ſummaria.

QVÆSTIO V. Vtrùm ignorantia facti excuſet à pœna illi facto per legem ſtatuta? Res eſt certa eā facti ignorantiam, quæ à culpa excuſat, excuſare à pœna. Et ſimiliter ignorantiam qualitatis culpæ ob quam imponitur, *vt ſi* quis clericum percutiat, clericatus inuincibiliter ignarus, minimè incidit in excommunicationem. *Habetur* expreſsè, *c. Si verè, el 2. de ſent. excom.* Et ratio *eſt*, quia excommunicatio non infligitur ob percuſſionem, ſed cum ea qualitate ac circumſtantiā, ac proinde ſublata culpa talis circumſtantiæ ratione ignorantiæ excuſantis, non incurretur. Atque quamuis *Bart. l. Diuus, n. 3. ff. ad l. Cornel. de ſic.* quē commendat *Felin. eo. c. Si verò ad fin.* dicat id eſſe ſpeciale in ſpiritualibus, vbi inſpicitur affectus, ſecus in temporalibus, vbi ſolus effectus conſideratur. At meritò id reprobat *Couar. c. Alma mat. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 11.* Quoniam cùm pœna ſiue temporalis, ſiue ſpiritualis imponatur pro culpa, vbi ignorantia à culpa liberat, ſubinde & à pœna excuſabit. 23

Aliqui excipiunt, niſi ignorans daret operam rei illicitæ. Quare dicunt volentem percutere Andream laicum, ſi errore ductus percutiat. Titium clericum, ligari excommunicatione. Hoc reputat tutius *Gloſſ. c. Si verò, el 2. de ſent. excomm. verb. Ignorauerit, & relatis Hoſtienſi & Alanō* docet *Sylu. Excommunicatio 6. §. 6. notab. 4. verſ. 2.* Sed hoc eſt minus verum. Quia is in culpa non fuit reſpectu occiſionis clerici. Deinde, quia percutiens clericum ignarus clericatus, vacat rei illicitæ; cum tamen eum excommunicatione non ligari decidatur, *d. c. Si verò.* Atque ideo ita tenent *Ioan. Andr. eo c. Si verò fin. Ant. n. 8. Anch. n. 4. Abb. n. 7. Henric. n. 5. Ioan. de Lignauo & Tancredus à Sylu. relati. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 7. t. 3. a. 2. q. 31. Couar. c. Alma mater, 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 9. Graf. 1. p. deciſ. l. 4. c. 9. n. 42.* & in ſimili alios reprobaui l. 7. diſp. 101. n. 3. 24

Hinc tamen excipe quandam irregularitatem ex homicidio caſuali: nimirum, cum clericus dat operam rei illicitæ, ſibi ſpecialiter interdictæ ob periculum homicidij cui expoſita eſt. Quoniam ſi adhibito omni poſſibili 25

diligenti

diligentia quo homicidium vitet, illud ſequatur, vacat culpa homicidij; quia tamen rei ratione illius periculi ſibi interdictæ & illicitæ operam dabat, efficietur irregularis non excuſante eum iuſta ignorantia. Nam ius poſitiuum ſtatuit hanc irregularitatem, quo clericos à ſimilibus exercitiis arceret. Vt notant DD. communiter in tractatu de irregularitate. Ita aduertit *Corduba in ſuo quæſt. lib. 2. quæſt. 26. §. His præmiſsis, & §. Secunda pars.*

26 Secundò alij excipiunt, niſi ignorantia facti ſit concomitans: talis enim ignorantia eximet ab excommunicatione cæteriſque pœnis. Vt ſi quis clericum cædat ignarus prorſus clericatus, non euadet excommunicationem, ſi tunc eo animo affectus eſſet, vt cognito clericatu minimè à percuſſione abſtineret. Nec ſimiliter ab irregularitate excuſabitur hoſtem necans, credens inuincibiliter feram eſſe, eo tamen animo vt rei veritatis conſcius, adhuc necaret. Quia ignorantia hæc ratione prauæ voluntatis, à peccato minimè excuſat: teſte *D. Th. 1. 2. q. 76. a. 1. ad 3.* & opus ipſum externum ſecutum eſt. Ita *Couar. c. Alma mater. 1. p. §. 10. n. 15. verſ. 10 Vgol. de cenſuris, tab. 1. c. 9. §. 8. fin.* Man. *1. to. ſum. 2. edit. c. 80. num. 11. concl. 11. Graffis 1. p. deciſ. l. 4. c. 9. n. 42.* & dicit eſſe probabile *Henric. c. Si verò, el 2. de ſent. excomm. num.* 8. & tenent in alio ſimili *Mercado lib. 6. de contractib. cap. 5.* dicit enim damni illatorem cum hac ignorantia concomitanti non excuſari à reſtitutione. Verum ab his omnibus libenter recedo, exiſtimans ignorantiam hanc concomitãtem ſemper excuſare operantem ab excommunicatione, irregularitate, obligatione reſtituendi, cæteriſque pœnis, etiamſi adſit prauus illè affectus circa obiectum quod ignoratur. Ratio eſt. Quia licèt ignorantia illa concomitans non excuſet à peccato operantem circa illud obiectum, quia talis naturæ eſt, vt cùm illa maneat peccati affectus circa obiectum ignoratum: at re vera excuſat opus externum cum illa factum à peccato. Cùm ex ignorantia inuincibili proficiſcatur, nec illud opus ex ea praua voluntate proceſſerit. Solùm enim feram interficere aut laicum cædere intendebat, vnde dum *D. Thom.* ait eam non excuſare à peccato, intelligendus eſt, non omnino excuſare. Quia manet peccatum praui affectus: vt hæc rectè, & latè docet *Vaſquez 1. 2. q. 76. a. 3. diſp. 136. num. 4. & ſequent.* Cùm ergo excommunicatio, irregularitas, & cæteræ pœnæ non incurrantur ob ſolum prauum affectum, Eccleſia enim non punit actus internos; nec etiam obligatio reſtituendi ex ſola praua voluntate, quæ nocere nequit, ſed ex actione ipſa externa iniuſta oriatur: & in hoc euentu opus ipſum externum à culpa & iniuſtitia excuſetur, eximetur ſubinde ab excommunicatione, irregularitate, aliis pœnis, reſtituendíque obligatione. Ita docent *Vaſquez ead. diſp. 126. n. 9. & 10. Nauar. l. 2. de reſtit. c. 1. dub. 7. in noua edit. num. 65.* E*nriquez l. 11. de matrim. c. 10. init. in comment. lit.* A, *Lud.* Lo*pez 2. p. inſtruct. c. 13. de excom. f. 886. init. verſ. Ex prædictis ſequitur*, vbi bene hoc intelligit, niſi ille tũc dubitaret, eſſetne hoſtis an fera, clericus an laicus, & vellet occidere, quamuis clericus aut hoſtis eſſet. Quia & affectus & opus externum praua ac iniuſta ſunt.

27 Non euaderet autem excommunicationem, quia volens Titium clericum cædere, putans eum eſſe, cæderet alium clericum. Quia & reipſa & animo clericum percutit. Ita *Carolus* M*olinæus*, quem refert ipſum ſequens. *Couar. capit. Alma mater 1. p. §. 10. n. 13. verſ. 8. Corduba in q. lib. 2. q. 26. §. 2. probatur eadem pars, fol. 124. Bart. à Ledeſma de pœnitentia, dub. 17. de excommunic. §. Sed dubium oritur, fol. 1061. Vega 1. to. ſum. c. 85. caſu* 107. Sed in contrarium fortiter vrget. Quoniam proiiciens lapidem quo Titium clericum cædat, ſi caſu ac inculpabiliter percutiat alium clericum illac tunc tranſeuntem; nec excommunicationem nec irregularitatem morte inde ſequuta incurret. Et tamen videtur ſimilis omnino caſus. Sed dic admittendum eſſe hoc, diſparitatemque in eo conſiſtere, quòd in priori caſu & affectus & opus ipſum externum ſunt penitus mala & iniuſta. Si quidem affectus fuit clericum percutiendi: & adfuit voluntas illum clericum putando eſſe alium ſimiliter clericum cædendi, ſequutumque eſt opus. In poſteriori autem ſolus affectus malus fuit, qui non inducit irregularitatem, excommunicationémve. Opus enim externum illius cæſionis fuit omnino præter voluntatem, ac ſubinde culpa vacans.

Ex dictis fit, falsò exiſtimantem, eum quem cædit, cle- 28
ricum eſſe, eximi ab excommunicatione. Quia reuera clericum non percutit, ſed laicum. Sicut nec irregularis eſſet, ſi feram necaret credens hoſtem eſſe. Quoniam prauus ille affectus opere externo non ſubſequuto, minimè his pœnis plectitur. Ita docent *gl. c. In audientia, verb. Iniuriarum, de ſentent. excomm. Abb. c. Si verò, el 2. de ſentent. excom. nu. 7.* vbi *Anchar. n. 4. Federic. conſ. 13. Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 7. t. 3. a. 2. q. 30. & 32. D. Anton. 3. p. to. 24. c. 1. §. 2. Angel. Excommunicatio 5. caſu 1. n. 25. Sylu. Excõmunicatio 6. §. 6. notab. 4. verſ. 2. Couar. cap. Alma mater 1. p. §. 10. nu. 15. verſ. 12. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de excom. ca. 13. fol. 886. §. Sequitur 6. Graf. 1. p. deciſ. l. 4. c. 9. n. 43. Barth. à* Ledeſ*m. n. præced. allegatus. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 80. n. 11. concl. 11. Vega 1. tom. ſum. c. 85. caſu* 107. Atque immerito C*ouar.* tribuit Gl*oſſæ eo c. Si verò, verb. Ignorauerint, & Hoſtienſi ibi ſuper verb. Eſſe clericum*, eos ſentire hunc eſſe excómunicatum, donec norit clericum non eſſe. Quaſi ſtatuant excommunicationem quandam temporalem, quæ aduenienti ſcientiæ tempore, abſolutione non indigeat. Quod abſurdiſſimum eſt, nec prædicti id docent: ſolùm enim volunt ob conſcientiam erroneam debere illum ſe reputare excommunicatum, donec de veritate facti certior factus ſit. Quod veriſſimum eſſe nemo dubitat.

SVMMARIVM.

An omnis ignorantia iuris vel facti, quæ excuſat à mortali, non tamen à veniali culpa, excuſet ab excommunicatione, irregularitate & ſuſpenſione, num. 29.

An ſat ſit quæuis ignorantia vincibilis ad has pœnas incurrendas? Refertur opinio, num. 30.

Non ſatis eſt, niſi ſit craſſa vel ſupina, n. 31.

Ignorantia craſſa dicitur, quæ procedit ex lata culpa, num. 32.

Qualis ſit lata culpa, quæ ignorantiam craſſam conſtituit, n. 33.

An ſat ſit leuis culpa, vel deſideretur lata, ad irregularitatem homicidij, num. 34.

Quando ſcienter facienti imponitur pœna, qualis ignorantia, excuſet? Refertur quædam opinio, n. 35.

Excuſat tunc ignorantia craſſa, niſi adſit dolus, & vbi dolus requiritur, non ſatis eſt culpa lata, n. 36.

Idem dicendum eſt, ſi canon dicat, Si quis auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit, *num. 37.*

Idem, Si dicat, ſi quis præſumpſerit, num. 38.

Non excuſat ignorantia adeò craſſa, vt ſit ingens temeritas, num. 39.

Nec ignorantia affectata, num. 40.

An deſideretur dolus, vel ſat ſit lata culpa ad incurrendam excommunicationem, c. Si quis ſuadente. 17. q. 4. in clericorum percuſſores? explicatúrque is textus, n. 41.

Quid, ſi percuſſor, clericatum ignorans, videat veſtes clericales aut tonſuram, num. 41. & 42.

Poſt num. 42. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

Qvæstio VI. Qualis debeat eſſe ignorantia iuris 29
vel facti, vt ab excommunicatione, ſuſpenſione, interdicto, irregularitate, aliiſque pœnis excuſet? I. concluſio. Quoties ignorãtia iuri vel facti eſt talis, vt canonis tranſgreſſionem à culpa mortali excuſet, excuſabit ab excommunicatione, & aliis ob delictum impoſitis: vt irregularitate ob delictum, ſuſpenſione, interdicto. Hæc concluſio de excommunicatione eſt certa. Conſtat enim inter omnes, abſque lethali culpa incurri non poſſe. De reliquis autem cenſuris non eſt adeò certa. Nam irregularitatem delicti contrahi ob ſolam culpam venialem, docent *Caiet. 2. 2. q. 64. a. 8. col. 3. verſ. Et confirmatur: & in ſum. verb. Irregularitas, verſ.* Scito *tamen. & verb. Interdictum, init.* C*aſtro lib. 1. de lege pœn. c. 5. docum. 4. fin.* Cord. *in ſuo quæſt. lib. 1. q. 26. verſ. Neque mirandum.* Aragon *2. 2. q. 64. a. 8. f. 394. col. 2. verſ. Dico 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 175. nu. 5.* Et ſuſpenſionem poſſe ſimiliter abſq; culpa mortali incurri tradunt C*aiet. ſum. verb. Interdictum, initio, & verb.* S*uſpenſio, init.* vbi *Armil. n. 1. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c. 31. de ſuſpenſ. init.* Atq; idẽ de

interdicto docent *Caiet.ſum.verb.Interdictum,init.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.c.21.de interdicto.§. Quarto quod excommunicatio,f.*948.Idque probat Caiet.Quia hæ cenſuræ leuiores ſunt, quam excommunicatio minor, cum minimè priuent ſacramentorum receptione; ſicut illa priuat, & tamen incurritur ob culpam venialem. At tenenda eſt concluſio propoſita. Quoniam ſunt omnes eæ pœnæ grauiſſimæ, & ita minimè credendum eſt piam matrem Eccleſiam velle iis plectere ob culpam leuem, qualis eſt venialis. Atque arguméto Caietani ſatisfacit optimè *Nauar.ſum.lat.nouiori,c.27.nu.*253. excommunicationem minorem aſſerens eſſe ſecundum quid grauiorem cenſuram: at ſimpliciter minus grauem.Quia eſt medicinalis,& facilè tollitur: cæteræ autem nonniſi per Pontificiam diſpenſationem,priuantque omni ordinum miniſterio. Atq; ideo hanc ſent,loquentes de irregularitate, ſuſtinent *Sot. l.5.de iuſt.q.1.a.9.verſ.Id autem.Nauar.ſuper c.fin.14.q.6.nu.21.& ſum.lat.nouiori,c.27.n.251.verſ.8. Nauarra lib.2.de reſtit.c.1.in noua edit.dub.6,num.61.verſ.Colligo 2.Enriq.l.13.de excom.c.24.n.1.in comm.lit.G.& l.14,de irreg.c.3.n.1.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.67.n.1.fin.Bart.à Ledeſm.dub.5. de excomm. concl.1.col.994.Bañes 2.2.q.64.a.8.tract.de irregul.p.2.dub.2. §.Dicimus vlt.fol.371.Salon eod.a.8. immediatè ante 4.controu. col.1252.Lud.Lop.2.p.inſtruct.c.13.de excom. ad fi.in ſolut.ad 3.Emm.Sa ſum.verb.Irregularitas,ca.1. verſ.Ad irregularitatem ex delicto.*Et de omnibus cenſuris docet idem *Barth.à Ledeſma,proximè citatus.*Et de ſuſpenſione iure lata tradūt idem *Enriq.eod.c.24.n.1.& Man.2.to.ſum.cap.67.num.1.fin. Emm.Sa ſum.verb.Suſpēſus ab officio,verſ.Qui certus eſt.*Dixi de ſuſpenſione iure lata. Quia poteſt iudex ob culpam venialem ſuſpendere, vt cum *Nauar.ſum.c.27. lat.& hiſp.* 159 docent *Enriq.& Manuel ibi Nauar. hiſp.* de leui ſuſpenſione, & ad breue tempus, quæ modicum damnum honoris & rei familiaris afferat.

30 Difficultas autem eſt, num ſola ignorantia inuincibilis, aut tam parum culpabilis, vt ſolam culpam venialem afferat,excuſet à prædictis pœnis & aliis? *Sot.4.d.28. q.1.a.2.verſ.Ex his primum:*quem ſequitur *Graſſis 2.p.deciſ. l.4.c.9.n.20.*diſtinguunt in hoc cenſuras iure cōmuni latas, à cenſuris Epiſcopalibus: vt ab illis nulla vincibilis ſeu culpabilis ignorantia iuris vel facti excuſet: ab his autem excuſet quæuis ignorantia vincibilis, modo non ſit craſſa & ſupina.Quia *c.2.de conſtit.in 6.*definitur à cenſuris quorumcumque ordinariorum excuſare ignorantiam, modo non ſit craſſa & ſupina. Atque ita in Pontificiis id non deſideratur,& in vtriſque non excuſare vincibilem ignorantiam, non excuſantem à mortali, tenet *Suar.5.to.in 3.p.diſp.4.ſect.10. n.*10. & ea ſola ratione ducitur, quod omnis ignorantia vincibilis non excuſans à mortali ſit craſſa vel ſupina.

31 II. tamen concluſio ſit. Ignorantia vincibilis & culpabilis, facti, vel iuris imponentis cenſuras,licèt aliàs factum ſit damnatum, vel alias pœnas ſpirituales, excuſat ab illis, modo non ſit craſſa & ſupina: ſiue ſtatuantur Epiſcopi ſiue Pontificis conſtitutionibus. Prob. ex *cap.2. de conſtitut. in 6.* vbi vniuerſaliter dicitur excuſare ab omnibus ſententiis quorumcumque ordinariorum, ignorantiā,quæ non eſt craſſa nec ſupina:vbi nomine ſententiæ non ſola excommunicatio, ſed omnes aliæ pœnæ ſaltem ſpirituales comprehenduntur;(vt probaui nu.17.) & eſt ibi ſermo, etiam quando factum eſt alias damnatum, (vt probaui n. 9.)& non tantùm de ſententiis Epiſcoporum,ſed etiam ſummi Pontificis, cum nomine ordinarij comprehendatur ipſe tanquam ordinarius omnium ordinariorum,iuxta *Sylu.verb.Ignorantia, q.8.dicto 3,* Vel ſi dicemus non comprehendi ſententias à ſummo Pontifice latas ſub nomine illo ordinarij: propter ea quæ diximus n.8. ad fin. comprehendentur propter rationem illius textus,vt periculis animarum obuietur, quæ ſimiliter in illis militat.Et quia maior eſt ratio in Pontificiis:quippe quæ minus publicantur, atque facilius & iuſtius ignorantur. Item,quia omnes hæ pœnæ ſpirituales & irregularitas ſunt pœnæ contemptus (vt probaui num.17.) at contemptus adeſſe non dicitur, quando ignorantia non eſt craſſa. Huius ſentent. videtur *Speculat.tit. de diſpenſat. §.Iuxta,n.*41. vbi ait irregularem fieri errantem ignorātia craſſa vel ſupina.Et tenet *Ioan. Andr. c.Quante,in fin.de ſēt. excom.*vbi ait in canonē percuſſionis clerici, vel in alium, nullum incidere ſine dolo. Et *Sylu.verb.Culpa,qu.11.§.14. fin.*vbi dicit,quando ius vel ſtatutum requirit dolum preſumptum, vt in cenſuris, ignorantem craſsè vel ſupinè non excuſari, ſecus ſi eſſet in leui ignorantiæ culpa. Et *Excommunic.2. notab.3. §.6.* vbi ait conſtitutionem etiam Pontificiam ſolum ligare negligentes, & propter pœnarum odium intelligi de negligentia lata. Et *verbo Ignorantia,q.8.dict.*1.docet idem,& explicat,licèt aliàs factum ſit damnatum.Et ita intelligit *c.2. de conſt. in 6.* de Pontificiis conſtitutionibus,cùm tamen ibi poſtuletur ignorantia craſſa, & loquitur de omnibus pœnis etiam de irregularitate: vt conſtat ex 1. dicto. Idem tractantes de excommunicatione docent *Sylu. Excom. vlt.qu.3.Angel.Excom.7. caſu vlt.n.5.Tabien.Excom.4.q.1.n.2.Pet.de Ledeſm. de matr. q.45.a.5.punct.1.dub.3.concl.2.f.172.col.2.init.Lud. Lop.2.p. inſtr.c.13.de excom.§.Sed iam ad 2.punct.f.887. Enriq.l.13.de excom.c.23.n.2.*Idémq; conſtabit ex textu & DD.allegandis n.34. fine, probantibus ad irregularitatem deſiderari culpam latam. Quoniam ignorantia craſſa eſt, quæ ex culpa lata procedit,vt dicam n.ſeq.Nec obſtat ratio contraria.Quia *l.1.noſtræ ſum.c.16.nu.*7.probauimus, ignorantiam vincibilem diſtingui in eam, quæ eſt vincibilis tantum,& in craſſam & ſupinam. Quare exiſtimo ignorantiam etiam mortaliter culpabilem, ſiue iuris ſiue facti, modo non ſit craſſa,excuſare ab his cenſuris & pœnis:& idem dico licèt adſit ſcientia legis,ſi adſit ignorantia non craſſa cenſuræ,vt fatetur *Suarez tom.5.in 3.p.diſp.4.ſect.10. n.9.fin.* differens tantùm à nobis, quod ipſe fateatur omnem ignorantiam mortaliter culpabilem eſſe craſſam: quod nos negamus: ratio autem huius additi eſt,quia (vt diximus n.21.)ignorantia præcepti nec excuſat,nec ſufficienter accuſat ad cenſuram contrahendam, niſi iuxta modum & qualitatem ignorantiæ ipſius cenſuræ.

Sed rogabis,quid ſit craſſa & ſupina ignorantia, quæ à pœnis excuſat? *Menald.ſum.to.de ſpecieb.ignorantiæ,ſtatim in princ.& Vgolin.de cenſuris,tab.1.ca.9.§.8.n.6.fin.*dicunt craſſam ignorantiam eſſe, vbi quis ob negligentiam ignorat, quæ ſcire debet ac poteſt. Sed hæc definitio diminuta eſt,nam conuenit omni ignorantiæ,quæ vincibilis ac culpabilis eſt. Quare negligentiæ qualitatem deſideratam, vt ignorantiam craſſam conſtituat, oportet exprimere. Ideo dicendum eſt hanc ignorantiam craſſam eſſe,quæ ex lata culpa in adhibenda diligentia procedit.Ita colligitur ex *c.Quæſitum,de pœnitent.& remiſ.*Quem textum n.34.fine ponderabo, & referam DD. ita illum intelligentes. Sic docent *gloſſ.cap.2. de conſtit. in 6.verb. Supina:* vbi *Anchar. num.3.Francus num.9.Speculat.t. de diſpenſat. §. Iuxta, num. 41.D.Anton.3.p.tom.14.cap.75.fin. Angel. Excom.7.caſu vlt. n.5.Sylu.verb.Ignorant.§.5.Tabiena Excom.7.nu.2.qu.1.Arias de Valderas repetit.in c.Porrò,nu.52.& 53.de ſent.excom.Nauarra l.2.de reſtit.c.1.dub.6.n.56.in noua edit.* 32

Rurſus petes,quando dicatur adeſſe lata culpa? *Gloſſa, Anchar.Syluest.Arias de Valderas n.præc.relati,* dicūt id euenire,quando quis ignorat quod omnes ſciunt, inſtar hominis craſſi coram oculis propoſita minimè inſpicientis. Idem *Graſſis 1.p.deciſ.l.4.cap.9.num.*4. Sed *Caſtro l.2.de lege pœnali cap.14.col.4.verſ. Ex quibus omnibus,* reprobat hanc definitionem, poteſt enim contingere, vt ſit ignorantia craſſa & ſupina ignorare quod communiter cæteros latet. Vt ſi Epiſc. nullo examine præmiſſo conferat parochiam idiotæ, quamuis illa indignitas eſſet occulta. Poteſt etiam è contra accidere non eſſe ignorantiam craſſam.neſcire quod publicum eſt. Vt ſi iudex adhibita ſufficienti diligentia nequeat delictum in publico foro admiſſum comprobare, omnibus veritatis conſciis id negantibus. Quare ait definitionem illam ſolos aliquos caſus 33

ſus ſpeciales explicare, in quibus ignorantia craſſa & ſupina, lataque culpa reperitur. Quamobrem optimè concludit dici ignorantiam craſſam, & ſupinã, quando ignorans aut nullam, aut valdè modicam adhibuit diligentiam, vt ſciret quod noſſe tenetur. Quoniam non omnis negligentia, ſed ſumma eſt, quæ poteſt ignorantiam craſſam efficere. Et probat ex *l. Regula 9. verſ. Sed facti ignor.* ibi: *Sed facti ignorantia ita demum cuiquam non nocet, ſi non ei ſumma negligentia obiiciatur.* Idem probatur ex textu, quem n. ſeq. fin. ponderabo, ex DD. ibi citandis. Idẽ docét *Sot. 4. d. 25. q. 1. a. 2. verſ. Ex his primum. & Graf. 1. p. deciſion. l. 4. c. 9. num. 20.* vbi aiunt talem ignorantiam eſſe, quæ vel ex malitia vel ex nimia neglig ẽtia procedit. Imò *Ant. c. 2. de conſt. n. 9.* amplius videtur petere, explicat enim eã ignorãtiam eſſe, quando eſt latiſſima culpa, quæ dolo æquiparatur. Et (ni fallor) immeritò *Caſtro* carpſit gloſsã & alios DD. nam dum dicunt eam ignorantiam contingere, quando quis non videt coram ſe poſita, & quod omnes ſciunt, inſtar craſſi hominis: non intelligunt, dum ignorantur publica, ſed dum res eſt adeo aperta, faciliſque ſcitu, vt modica diligentia poſſet à quocumque ſciri: ac ſubinde nulla ſubſit ignorandi cauſa. Atque ita nobiſcum ſentiunt.

34 Hinc deducitur minus bene aliquos ſentire, ſufficere leuem culpam ad contrahendam homicidij irregularitatem. Hi ſunt *Villadiego tract. de irregul. §. Vlterius dixi, col. 6. fol. 30. Syluest. Homicidium 2. quæſt. 23.* Et ſignificat *Angelus verb. Irregularitas, n. 3. & 20.* Alij autem diſtinguunt ſic, ſi culpa contingat committendo, ſatis eſt leuiſſima: ſi autẽm omittendo, deſideratur leuis. Ita videntur ſentire *Ioannes Andr. c. Quæſitum, num. 2. & ibi Abbas nu. 3. de pœn. & remiſ.* vbi dicunt leuiſſimam culpam non imputari ad irregularitatem, ſi abſque actu & alia procuratione homicidium ſequatur. Et tenent expreſsè *Roſell. Homicidium 3. n. 21. Arm. verb. Irreg. n. 6. & 12. Cou. clem. Si furioſus, 2. p. §. 4. nu. 9. Maiol. l. 5. de irregul. ca. 48. §. 3. n. 1. Vinald. can. Sacram. 2. p. tract. de irregul. n. 265. & ſeq.* Verum contra hos omnes dico, ſolam culpam latam, quæ ex ignorantia & negligentia craſſa procedit, ſufficere ad irregularitatem. Probatur ex *capit. Quæſitum, de pœnitentia, & remiſſion.* vbi rogatus Pontifex de Græcis Sacerdotibus, qui filios in lacte opprimebant, an ſint irregulares? ſic ait: *Si iſtis procurantibus aut ſtudioſè negligentibus filij reperiuntur oppreſſi, ab officio altaris debent perpetuò abſtinere.* Vbi pondero, æquiparare procurantes, & ſtudioſè negligentes: at minus apta eſſet æquiparatio, ſi in illa ſtudioſa negligentia non eſſet lata culpa: nec meritò dici poſſet interuenienti ſola leui culpa, negligentia ſtudioſa. Atque ita de lata culpa explicant ibi *Hoſtienſ. paulò poſt princ. verſ. Studioſè negligentibus. Ioan. Andr. n. 1. fin. Anton. n. 8. Cardin. n. 2. Abbas n. 2.* qui eam ſubdit rationem. Quod videatur aliquo modo delictum affectari ex tanta negligentia admiſſam. Quare irregularitatem ex delicto non incurri abſque lata culpa, tradunt *Nauar. ſum. Hiſp. ca. 27. n. 236. Enriquez l. 14. de irregul. c. 3. n. 1. Nauarra l. 2. de reſtitut. c. 1. dubio 7. in noua editione nu. 61. verſ. Colligo 2.* Et conſtat ex iis, quæ n. 31. probaui.

35 Quæres forſan, qualis ignorantia excuſet, dum canon imponit pœnam facienti aliquid ſcienter? *Gloſſa clem. vn. verb. Scienter, de conſanguin.* ait ignorantiam probabilem, id eſt inuincibilem, excuſare. Idem *Prapoſ. c. Ex parte, el 1. de appell. col. penult. Francus l. 2. n. 4. de conſtit. in 6. Roſella Excom. excommun. 43. n. 2. D. Anton. 3. p. t. 24. c. 24. ſtatim in princ. Syluest. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. fin. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. n. 3. notab. 2.* Subticent tamen, quid dicendum ſit de vincibili & craſſa. Et *Nauar. ſum. Lat. c. 27. n. 74. declar. 1.* Videtur ſentire ignorantiam craſſam minimè excuſare: ait enim in illum canonem minimè incidere abſoluentem ex ignorantia non craſſa. Quia fertur contra præſumentum abſoluere: vnde oppoſitum videtur ſentire, vbi ignorantia eſſet craſſa. At latius loquutus eſt *ſumma Hiſpana, eod. n. 74.* dicens excuſare ignorantiam non nimis craſſam.

III. concluſio ſit. Ignorantia quantumcumque craſſa, 36
(excipe eam de qua n. 39. dicemus:) & lata culpa excuſat à pœna impoſita, ſcienter aliquid facienti. Ad huius probationem, præmittendum eſt, quoties dolus exigitur, non ſufficere latam culpam. Conſtat ex *l. Sed etſi lege, §. Scire, ff. de petit. hæred.* ibi: *Non puto eſſe prædonem qui dolo caret, quamuis in iure errauit.* Nam teſte *Bart. l. Quod Nerua, num. 7. ff. depoſiti,* & multis aliis, ignorantia iuris præſumitur ex lata culpa. De qua re conſulendus eſt *Imola, c. 2. num. 24. de conſtit.* Prob. etiã ex *l. Igitur 12. verſ. Et generaliter, ff. de liberali cauſa,* ibi: *Et generaliter quoties aliquis iuſtis rationibus ductus, vel non iuſtis, ſine calliditate tamen, putauit ſe liberum, dicendum eſt hunc in ea cauſa eſſe, vt ſine dolo malo in libertate fuerit.* & *l. Si quis id quod, ad fin. verſ. Doli mali, ff. de iuriſd. omn. iudic.* ibi: *Doli mali ideo in verbis edicti ſit mentio. Quia ſi per imperitiã, vel ruſticitatem, vel caſu aliquis fecerit non tenetur.* Atque hoc fundamentum docent *Gloſſ. l. In actionibus, ff. de in litem iurando. verb. Non etiã, & l. Plagij, la 2. verb. Iuſta. C. ad l. Flauiam, de plagiar.* vbi & *Baldus ſtatim in principio,* reddens rationem quia qualibet ignorantia interuenienti deficit animus delinquendi. *Ang. d. l. Si quis id quod, §. Doli, initio. Bartol. l. Quod Nerua, n. 20. ff. depoſiti. Abbas c. 2. de conſt. nu. 6. & ibi Alex. de Neuo, n. 45. iunctio n. 53. Anton. n. 9. Imol. nu. 12. Felinus c. Si verò. el 2. de ſent. excom. n. vn. verſ. Nota quod cõſtitutio. Sylu. verb. Ignorãtia q. 8. dicto 4. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 7. n. 21.* Quamuis contradicant *Deciũs cap. 2. de cõſtit. in 1. lectura, n. 26. & duplici ſequenti, & ibi Beroius n. 35.* Imò idem dicunt *Abbas, Imol. Alexãd. de Neuo, Sylueſter dicto 5.* quãdo conſtitutio tacitè petit dolum, & aiunt cum *Bartolo lib. 1. §. Non autem, num. 2. ff. ſi quis teſtamento liber eſſe iuſſus fuerit,* tunc conſtitutionem petere dolum tacitè, cùm punit actum tertio iniuriam inferentem, vt ſi quis furatus fuerit, aliúmve percuſſerit. Quia iniuria nequit abſque dolo reperiri 15. q. 1. ca. 1. Ex quo fundamento ſic formatur ratio ad probandam noſtram concluſionem. Quando canon expreſsè aut tacitè petit dolum, non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. At cùm canon poſtulat ſcienter aliquid fieri, dolum manifeſtè petit: id enim eſt quod hiſpanè dicimus, *Hazer lo à ſabiendas,* facere doloſè, teſte *Dominico, c. Is qui. §. Is verò n. 1. de ſentent. excomm. in 6.* eo vel maximè, quod Doctores allegati aſſerunt canonem tacitè exigere dolum: cùm punit actum aduerſus alterum geſtũ: nam canones cenſuras inferentes puniunt frequentiùs huiuſmodi actus: ergo non ſatis eſt craſſa ignorantia, & lata culpa. Et confirm. quia iuxta veriorem ſententiam (vt probauimus nu. 31.) quando canon non addit, ſcienter, deſideratur craſſa ignorantia, ne ignorans excuſetur. Ergo amplius requiritur quando addit, ſciẽter, Aliàs fruſtra adderetur. 2. quia tunc intendit Eccleſia punire delictum expreſsè & formaliter volitum, præmiſſa illius notitia, quod non cõtingit, vbi adeſt ignorantia etiam craſſa. Quia tunc verè non adeſt notitia illius, & ſolùm eſt virtute volitum. Quod ſi dicas, idem eſſe, ſcire & debere ſcire. *l. Quod te mihi 5. ff. de rebus creditis, in fine,* ibi: *Sed etiam ſi aliqua iuſta cauſa ſit propter quam intelligere deberes.* Dico id verum eſſe quoad peccatum contrahendum, ſecus quoad pœnas. Et ideo hanc concl. ſuſtinent *Bart. l. Si adulterium, in princ. nu. 11. ff. ad l. Iul. de adulter. Anchar. clem. vn. de conſang. col. 3.* vbi *Imola nu. 4. ſuper Gloſſa, Scienter, Bonifacius n. 15. Syluest. verb. Ignorãtia, q. 8. dict. 4. Nauar. ſum. Lat. in noua edit. c. 27. n. 141. declar. 4. Greg. Lopez l. fine. verb. A ſabiendas, t. 18. p. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 6. §. 8. nu. 21. & c. Alma mater 1. p. §. 10. nu. 17. verſ. Eadem ſanè ratione. Lud. Lopez 2. p. inſtr. ca. 13. de excom. § Sed iam ad 2. pũctum, fol. 887. Petrus de Ledeſma ſum. Sacram. c. 3. de excomm. dub. vlt. dict. 3. Enriquez l. 13. de excomm. c. 23. n. 3.* in quantum verò addit *Enriq. ibi,* nõ excuſare ignorantiam ſupinam; explicabo eum num. 39.

IV. concluſio. Idem credo, quando canon dicit, ſi 37
quis auſus fuerit. Quia audacia temeritatem importat. *Gloſſ. l. Si quis in tãtam, verb. Audaciam. C. vnde vi.* Et ſic hiſpanè audax dicitur *atreuido, y que pierde la verguẽça, l. 16. tit. 10. p. 2.* ibi: *Deſpues que los homes pierden la verguença, y toman atre*

atrevimiento. Quare audax cum præſumente iungitur, *l. Habita, C. ne filius pro patre*, ibi: *Vt nullus de cætero tam audax inueniatur, qui aliquam ſcholaribus iniuriam inferre præſumat.* Ita Petrus de *Ledeſma, num. præcedenti allegatus.*

38 V. concluſio. Idem prorſus ſentiendum eſt, cum canon pœnam indicit præſumenti aliquid facere, vel auſu temerario facienti. Quia non verè dicitur præſumens ignorantia culpabili & craſſa efficiens. Deinde, quia præſumere dolum importat ac temeritatem. *Cardin. clem. 1. de priuileg. q. 39. D. Ant. 3. p. t. 24. ca. 54. col. 3. verſic. Quærit idem. Roſella Abſolutio 1. num. 46. Caiet. ſum. verb. Excommun. c. 81. Angel. Excommun. 5. caſu 12. nu. 15. Sylueſt. Excommun. 7. caſu 14. dub. 5. n. 34.* T*abiena Excommun. 5. caſu 11. q. 6. n. 7. Nauar. ſum. Lat. c. 27. n. 155. & c. Accepta, de reſtit. ſpoliat. oppoſit. 8. il. lat. 9. nu. 32. & ſeqq. Emmanuel Sa ſum. verb. Pœna, verſ.* Pœn*a præſumenti.* Vnde *Imola clem. 1. n. 11. de reſcript.* dixit præſumere, importare vexationem & attentationem contra ius. Cùm ergo dolus requiratur, non ſatis erit ignorantia craſſa, & lata culpa; iuxta dicta nu. 36. Hæc concluſio eſt contra *Innoc. c. Cum medicinalis, fine, de ſentent. excommun.* vbi dicit in hoc caſu probabilem ignorantiam excuſare, craſſam autem reddere faciliorem diſpenſationem. Sed illam docent *Nauar. ſum. Hiſp. c. 27. n. 74. Enriq. li. 13. de excomm. c. 23. n. 3.* P*etr. de Ledeſma, n. 36. alleg.* L*ud. Lopez* dicens hoc eſſe fortè verum, *2. p. inſtruct. ca. 13. de excom. §. Sed iam ad 2. punct. fol.* 887. Nec approbo quod ait S*uarez 5. t. in 3. p. diſp. 4. ſect. 10. num. 4.* vbi cenſet temerarium violatorem dici, ſi cum ſuſpicionem vel dubitationem habeat talis legis, non adhibet aliquam diligentiam ad ſciendum an lex ea ſit. Quia aliàs ſe temerè exponit tranſgreſſionis illius periculo, & ſi in re illam violare contingat, dicetur temerarius violator. Sed hoc non placet. Quia quamuis ad culpam mortalem contrahendam dicatur temerarius ratione periculi, cui ſe exponit, at iura punientia temerarium violatorem, quid amplius petunt: vt probaui. Aliàs omnis ignorans culpabiliter ius tunc puniretur. Quia omnis ignorantia culpabilis iuris vel facti ſupponit neceſſario præceſſiſſe aliquam dubitationem circa illa: aliàs erit prorſus inuincibilis, vt latiſſimè probamus lib. 1. noſtræ ſummæ, cap. 16. à n. 21.

39 VI. concluſio. Quando ignorantia eſſet adeò craſſa, vt eſſet ingens temeritas, non excuſaret à pœna canonis cõtra ſcienter facientes lata. Quia re vera illi dicerentur in dolo eſſe. Ita *Anton. cap. 2. num. 9. de conſtitut.* vbi ait, in canonem requirentem dolum, incidere laborantem ignorantia in tantum craſſa, ſeu craſſiſſima, quæ importaret latiſſimam culpam, ac dolo æquiparetur. Et *Nauar. ſum. Hiſp. cap. 27. nu. 74.* vbi loquens in quodam textu excommunicanti præſumentem, ait non comprehẽdi facientem ex ignorantia ſaltem non nimis craſſa. Idem videtur tenere *Enriquez l. 13. de excomm. cap. 23. n. 3.* vbi loquens caſu, quo pœna inferatur ſcienter facienti, aut auſu temerario, aut præſumenti, ait excuſare ignorantiam craſſam: non tamen ſupinam. Quod idem ſignificat P*etr. de Ledeſma, nu. 36. in fine allegatus*, dicit enim non excuſare ignorantiam quæ talis eſt, vt quaſi ſcientia reputetur. Idémque dicendum eſt, quando pœna imponeretur audenti, aut facere præſumenti, aut auſu temerario facienti. Et ita loquuntur aliqui ex DD. citatis, vt ex ipſis retuli. Et quia omnia hæc verba dolum petunt, perinde ac ſcienter facere. Vt probaui n. 37. & 38.

40 Vltima concluſio. Affectata ignorantia, qua videlicet, ignorans eligit neſcire, quo liberiùs delinquat, nunquam excuſat ab his pœnis ſcientiam ac præſumptionem exigentibus. Quia tantum abeſt, vt ignorantia hac inuoluntarium actum efficiat, culpamque minuat, quæ in cauſa ſunt, vt ignorantia à pœnis eximat; quin potius voluntarium, culpámque augeat: cum directè & per ſe eligatur: teſte *D. Thom. 1. 2. q. 6. a. 4. corp.* Atque ita ſuſtinent *Gloſſa clem. 1. verb. Scienter, de conſang. Francus cap. 2. num. 4. de conſtit. in 6. D. Antonin. 3. p. t. 24. cap. 34. ſtatim in princ. Roſella Excommunicatio 1. caſu 43. n. 2. Syluest. Excommunicatio 9. caſu 41. n. 76. in fine. Tabiena Excommunicatio 5. caſu 49. n. 3. notabil. 2. Graf. 1. p. deciſion. li. 4. c. 9. num. 38. Enriquez &* P*etrus de Ledeſma num. præced. allegati. Suarez 5. tomo in 3. p. diſp. 4. ſect. 10. num. 1.*

41 Ex dictis inferunt aliqui, percuſſorem clerici non incurrere excommunicationem latam, *c. Si quis ſuadente 17. qu. 4.* ſi ignorabat etiam craſsa & lata culpa clericatum. Quia is canon dolum requirit. Cùm petat ſuadente diabolo id fieri. Deinde, quia *c. Si verò. el 1. de ſent. excomm.* excuſatur ignorantia percuſſor clerici comam nutrientis. Ita docent *Abbas, c. 2. n. 6. de conſtit. & ibi Alexand. de Neuo, num. 49. Cardin. d. c. Si verò, in fine: & ibi Felinus num. vn. verſ. Nota quod conſtitutio. D. Ant. 3. p. t. 24. cap. 1. §. 2.* S*yluest. verb. Ignorantia, qu. 8. dict. 4. & Excommunicatio 6. §. notab. 4. verſ. 2.* M*anuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 80. concl. 11. fine.* Sed iure optimo hoc reprobant dicentes ſufficere latam culpam, & craſſam ignorantiam, *Decius cap. 2. de conſtit. in 1. lectura, n. 27. & ibi Berœius, num. 32.* T*abiena Excommunicatio 7. quæſt. 1. num. 2. Couar. in Alma mater 1. p. §. 10. num. 16. fine.* Quia oppoſitum minimè probant ea verba, Suadente diabolo: non enim dolum important: ſed ne licita ſit clerici percuſſio: vt cauſa correctionis: Minus etiam id probat *d. c. Si verò*, ignorans enim non excuſatur *ibi* defectu doli, ſed quia culpa lata caruit, imò probabiliter & iuſtè ignorauit eum clericum eſſe, qui contra ſolitum clericorum morem comam nutriebat. Talis enim quiſque præſumitur eſſe, qualis ex habitu iudicatur *l. Item apud* L*abeonem, §. Si quis virgines ff. de iniuriis.* Præterea, quia percuſſor clerici tonſuram in eo videns, non excuſatur ignorantia clericatus. Vt tradunt bene *Gloſſa eo c. Si verò, verſ. Ignorauerit. & ibi Hoſt. ſuper verſ.* E*ſſe clericum.* A*nto. 3. p. tit. 24. cap. 1. §. 2. verſ. Primus eſt. Angel. Excommunicatio 5. caſu 1. nu. 25. Sylu. Excommunicatio 6. § 6. notab. 4. verſ. 2. Nauar. c. 27. n. 80.* Quæ tamen culpa ignorantiæ lata eſt. Intellige autem hoc cum *Sylu. & D. Ant. ibidem*, niſi conſuetudo eſſet inibi, vt laici tonſuram deferrent. Tunc enim eſſet probabilis ignorantia, excuſaretque.

42 Hinc deduco, dum *Antonius, Angelus, & Syluest. nu. præcedenti allegati*, dicunt videntem habitum clericalem in aliquo, non excuſari ignorantia clericatus; eſſe ſanè intelligendos, vt nomine habitus non ſolæ veſtes, ſed tonſura etiam comprehendatur, aut barba tonſa. Solæ enim veſtes clericales non ſunt ſufficiens clericatus indicium. Cùm hæ hodie multis laicis communes ſint. Atque ita colligitur ex limitatione D. Antonini & Syluest. quam n. præc. in fine, retuli.

SVMMARIVM.

Facti ignorantia inuincibilis excuſat, ne coniux arceatur à debiti petitione, in affinitate & cognatione. Impugnatúrque cõtraria opinio, n. 43.

Impedimentum dirimens ſuperueniens matrimonio an impediat debitum petere? eodem n. 43.

Circa ignorantiam culpabilem iuris & facti refertur triplex ſententia, n. 44. 45. 46.

Ignorantia facti craſſa, modò non ſit ingens temeritas, nec ſit affectata, excuſat ne coniugi interdicatur petitio debiti, in affinitate & in cognatione, numer. 47. & ibi ſoluuntur argumenta.

Idem quando ſcitur conſanguinitas, at ignoratur eam eſſe intra 2. gradum, n. 48.

Similiter in vtroque impedimento excuſat ignorantia ſimilis, iuris humani prohibentis, n. 49.

Quid, ſi ius ſciatur, at pœna priuationis debiti ignoratur, num. 50.

43 QVÆSTIO vlt. An ignorantia facti vel iuris vel pœna ipſius, excuſet coniugem, qui cum ſuo coniuge affinitatem aut cognationem contraxit, ne ipſi interdicatur debiti petitione? Exemplum ſit in iuris ignorantia, vt ſi neſciebat coniux ſpecialiter vetitum eſſe acceſſum cum alterius coniugis conſanguineis: vel baptizare, aut tenere filium communem, alteriúſve coniugis, aut ipſum coniugem. De ignorantia ſolius facti ſit exemplum. *Si* coniux illud ius ſciebat, at ignorabat conſanguinitatis gradum fæminæ aut viri, cum quibus fuit habita copula: vel eſſe filium alterius coniugis, aut communem illum quem tenuit, aut baptizauit. Exemplum de ignorantia

ſolius

ſolius pœnæ. Quando & prohibitionem & conſanguinitatem nouit, at ignorauit eſſe delicto illi indictam pœnam priuationis petitionis debiti. Et quidem quando adeſt inuincibilis ignorantia facti, conſtat non interdici debiti petitionem coniugi, qui affinitatem cognationémve cum ſuo coniuge contraxit. Quia interdictio illa eſt pœna culpæ admiſſæ in contrahenda ea affinitate aut cognatione, & in admiſſo inceſtu (vt diximus hoc 9. libro, diſput. 30. numero 1. & diſp. 27. num. 14.) At vbi eſt inuincibilis ignorantia facti, ceſſat culpa illa, nec eſt inceſtus. Ceſſabit ergo pœna. Præterea, in affinitate probatur, ex *cap. 1. de eo, qui cognou. conſangu.* ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit: nec à matre debitum petere, nec filiam vnquam habere poteſt vxorem.* Vbi expreſsè petitur ſcientia ad incurrendam priuationem debiti petendi. Et in cognatione probatur ex *c. Si vir, de cognat. ſpirit.* ibi: *Si ex ignorantia id factum eſt, eos ignorantia excuſare videtur.* Atque ita docent vniuerſi D D. citandi num. 44. 45. & 47. Quare non eſt audiendus *Ouandus 4. d. 41. q. vn. propoſ. 9.* vbi ait eſſe probabile, interdici petitionem debiti coniugi, qui ignorans inuincibiliter cognouit alterius coniugis conſanguineam. Ducitur, quia impedimentum dirimens matrimonium contrahendum, quando iam contracto ſuperuenit, impedit debiti petitionem, vt teſtantur *Sylu. Matrimonium 8. qu. 7. dict. 2. Viuald. cand. Sacr. 1. p. de matr. n. 149. Philiar. de offic. Sacerd. to. 1. p. 2. li. 2. cap. 11.* At ſi copula illa ex qua oritur affinitas, aut actus ex quo producitur cognatio ſpiritualis, præcederent matr. illud dirimerent, quamuis adfuerit ignorantia inuincibilis. Ergo ſi ſubſequantur, impedient debiti petitionem. Sed dicendum eſt, id non eſſe probabile, ſed apertè falſum. Quia & textibus, & rationi, communíque omnium ſententiæ aduerſatur. Et fundamentum cui innititur eſt apertè falſum, ſi vniuerſaliter intelligatur. Quoniam affinitas contracta per copulam omnino violentam, & cognatio baptizando filium communem in neceſſitate, ſi matrim. antecederent, id irritarent: at cùm ſubſequuntur, non impediunt debiti exactionem. Vt conſtat ex *c. Diſcretionem, de eo qui cogn. conſang. & c. Ad limina 30. q. 1.* & diximus diſp. 26. num. 2. & diſp. præced. num. 1. Quare ea doctrina eſt vera, quando id impedimentum propria culpa contrahitur. Affinitas autem in caſu præſenti contrahitur abſque culpa. Quia licèt copula illa fuerit peccatum lethale, at non oritur ex illa, niſi in quantum culpam inceſtus continet. Quæ ceſſat, vbi adeſt ignorantia inuincibilis facti.

44 Difficultas autem eſt de ignorantia vincibili facti: & de inuincibili iuris aut pœnæ. Et loquendo de ignorantia culpabili, ſeu vincibili facti: quidam exiſtimant eam non excuſare, quin arceatur coniux à debiti petitione. Ducuntur, quia *cap. Si vir, de cognat. ſpirit.* loquens de illa ignoranter contracta, ait ignorantiam excuſare. Ignorantia autem, quæ excuſat, eſt ſola inuincibilis, & inculpabilis. Et confirmatur, quia *c. Diſcretionem, & c. pen. de eo qui cognouit conſang.* dicitur coniugi, qui in contrahenda affinitate fuit expers culpæ reddendum eſſe debitum. Et redditur ibi ratio ne abſque culpa ſuo iure priuetur. Ergo à contrario ſenſu coniux, qui fuit in culpa, illo priuatur: vbi autem adeſt ignorantia culpabilis, non deſideratur culpa. Atque ita ſentiunt loquentes de affinitate, *Abulenſ. cap. 5. Matth. quæſt. 200. Petr. de Ledeſma de matrimon. quæſt. 55. a. 6. diffic. 5. init. §. In huius rei expoſitionem.* Et clarè videntur tenere *Sotus 4. d. 37. quæſt. vn. art. 2. verſ. Debet autem pœna. Corduba in quæſtionar. tom. 1. quæſt. 12. paulò poſt princ. verſ. Dictum eſt quòd ſcienter. Gutier. lib. 1. quæſt. can. cap. 23. num. 9. Ouandus 4. d. 41. q. vn. propoſit. 9.* agentes enim de affinitate ignoranter contracta, dicunt excuſari coniugem, quando ignorantia eſt inuincibilis. Vnde quamuis non exprimant, contrarium apertè ſentiunt de vincibili & culpabili. Atque idem ſentiunt loquentes de cognatione, *Gloſſa d. cap. Vir, verb. Ignorantia. Anton. ibi num. 5. Sotus 4. d. 42. quæſt. 1. a. 1. concluſ. 3. Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 58. a. 2. fine. Enriquez l. 3. de confirmat. cap. 3. fine. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 243. num. 10. Barthol. à Ledeſma de matrim. dub. 44. §. De vſu verò. Petr. à Ledeſma, de matrim. quæſt. 56. art. dub. 4.* Idem apertè ſentiunt alij, qui loquentes de eadem cognatione, dicunt excuſare ignorantiam inuincibilem. Sic *Palud. 4. d. 42. q. 1. a. 1. concl. 7. num. 15.* vbi *Supplementum Gabr. q. 1. a. 2. concl. 4. Præpoſit. c. Si vir, nu. 4. de cogn. ſpiri. Sotus 4. d. 4. q. vn. a. 5. fine. Brunel. de ſponſalib. concl. 20. n. 13. Enriqu. l. 11. de matrim. c. 15. n. 11.* Idem etiam ſentire videntur alij, qui de eadem cognatione agentes, dicunt excuſari coniugem ignorantem, ſi diligentiam adhibuit. Hi ſunt *D. Thom. 4. d. 42. q. 1. art. 1. corp.* vbi *D. Bonau. art. 1. q. 2. n. 8. Turrecr. 30. q. 1. in princ. n. 14. Sylu. Matrimonium 8. q. 7. dict. 1. Armilla verb. Matrimonium, nu. 9. Tabiena verb. Impedimentum, impedimento 5. n. 1.*

Alij loquentes de eadem facti ignorantia, dicunt eam excuſare, ni ſi craſſa ſit aut ſupina: atque ita admittere videntur aliquam culpabilem ignorantiam excuſantem. Sic videntur ſentire *Hoſtienſis, cap. Si vir, de cognat. ſpirit. nu. 3. ſuper verb. Excuſare: & ibi Henricus, nu. 2.* vbi dicunt ignorantiam rationabilem ſemper excuſare, non autem craſſam & ſupinam. Et tenet expreſsè *Guilielmus Borrilong. 4. d. 42. quæſt. vnica, art. 2. verſ. Eſt notandum.* 45

De ignorantia etiam iuris ſentiunt quidam Doctores eam minimè ſuffragari coniugi, quin incurrat dictam pœnam. Ita in affinitate ſentiunt *Corduba in ſuo quæſtionar. l. 1. qu. 12. a. 1. verſ. Ex quo ſequitur. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 243. num. 11.* & nititur vterque huic fundamento, nempe, quia copula illa, ob quam affinitas contrahitur, eſt iure naturali ac diuino vetita, ac proinde incurritur pœna iure humano illi annexa, non obſtanti huius ignorantia. Iuxta illam opinionem, quam retulimus num. 7. & num. 16. Eiuſdem ſentent. videntur eſſe *Abulenſis cap. 5. Matth. quæſt. 200. Gutier. quæſt. canon. lib. 1. cap. 23. n. 9.* dicunt enim in affinitate excuſare ignorantiam facti. Atque *Sotus 4. d. 37. qu. vn. a. 2. verſ. Debet autem pœna. Victoria ſum. de matrim. num. 288. Ouandus 4. d. 41. qu. vn. propoſit. 9. Graffis 1. par. deciſion. l. 2. c. 81. num. 4.* qui loquentes de ignorantia excuſante in affinitate, exemplificant in facti ignorantia: atque ita ſupponere videntur ignorantiam iuris non excuſare. Et in cognatione ſpirituali, videtur eiuſdem ſententiæ *Anchar. cap. Si vir, n. 4. de cogn. ſpirit.* nam illum textum decidentem, ignorantiam excuſare, explicat de facti ignorantia. Atque in eadem ſentent. videntur eſſe *Hoſtienſ. ibi, num. 2. ſuper verb. Ex ignorantia, & ibi Ioan. Andr. num. 4. Abbas nu. 5. Alexand. de Neuo nu. 7. Præpoſit. num. 5. Henricus n. 1. fine. Sotus 4. diſt. 42. q. 1. a. 1. concl. 3. & d. 4. qu. vnica, a. 5. fine. Guliel. Borrilong. 42. q. vn. a. 2. verſic. Eſt notandum, Viguer. lib. inſtitut. c. 16. §. 7. verſ. 9.* Nam omnes hi explicantes ignorantiam excuſantem in cognatione ſpirituali, exemplificant in facti ignorantia. 46

His tamen non obſtantibus, ſit prima concluſio. Ignorantia facti, qualiſcumque ſit & quantumcumque craſſa, modò non ſit adeò craſſa, vt ſit ingens temeritas ignorare, vel non ſit affectata, excuſat coniugem, qui affinitatem aut cognationem ſpiritualem cum ſuo coniuge contraxit, ne debiti petitione priuetur. Hæc eſt contra DD. num. 44. relatos, & probatur. Quia priuatio hæc petendi debitum eſt pœna culpæ, (vt probaui diſput. 30. n. 1.) vbi autem ius imponit pœnam ſcienter aliquid facienti, excuſat ab ea, ignorantia quæcumque non affectata, & quæ non eſt adeò craſſa, vt ſit ingens temeritas, (vt probaui hac diſp. num. 36. 39. & 40.) cùm ergo ius indicat pœnam hanc coniugi ſcienter contrahenti eam affinitatem aut cognationem, excuſabit talis ignorantia. Quòd autem ſcienter facienti imponat: conſtat in affinitate, ex *cap. 1. de eo qui cognou. conſanguin.* cuius verba retuli num. 43. ibi: *Si quis cum filiaſtra ſua ſcienter fornicatus fuerit.* In cognatione etiam probatur, ex *c. Si vir, de cognat. ſpirit.* ibi: *Siue ex ignorantia, ſiue ex malitia.* Vbi ignorantia excuſans contra poni- 47

ponitur malitiæ, quo denotetur malitiam ſeu ſcientiam deſiderari ad pœnam priuationis debiti ibi ſtatutam incurrendam. Et confirm. quia non eſt credendum Pontificem magis punire velle culpam contractæ cognationis, vbi longè minor eſt culpa, & ſoli iuri poſitiuo aduerſa, parúmque matrim. ipſum offendens: quàm culpam multo grauiorem aduerſus ius diuinum & naturale, & grauiter matrim. offendentem, quæ in contracta affinitate admittitur. Si ergo ad incurrendam eam pœnam in affinitate deſideratur ſcienter admitti delictum, à fortiori in cognatione: eo vel maximè, quod in illa, certa eſt pœna: in hac autem eſt valdè dubia, vt conſtat ex dictis diſputatione 26. Pro hac concluſione eſt apertè *Enriquez lib. 11. de matrim. 15. num. 11.* vbi loquens de affinitate, dicit eam pœnam imponi inceſtui formaliter & voluntariò. Non enim talis apparet, vbi procedit ex ignorantia etiam culpabili, ſed erit inceſtus virtute ac interpretatiuè volitus. Nec obſtant argumenta num. 44. oppoſita, quia ad *cap. Si vir*, facilis eſt ſolutio. Non enim ibi agitur de ignorantia à culpa excuſante, quæ ſola eſt inuincibilis: ſed de ea, quæ à pœna iure ſtatuta eximit; qualis non ſola eſt inuincibilis & inculpabilis, vt conſtat ex dictis numero 31. & ſequent. Ad confirmationem dic, benè colligi argumentum à contrario ſenſu, vt coniux qui fuit in culpa, eo iure priuetur. Qualis autē debeat eſſe ea culpa, is textus non exprimit, ſed ſupponit ex alio textu colligendam, videlicet, ex *cap. 1. eodem tit.* vbi petitur culpa ex certa ſcientia procedens. Quòd ſi velis corrigi hunc textum per illud argumentum à contrario ſenſu ex aliis textibus deductum: falleris vtique. Quia argumentum à contrario ſenſu nil valet, vbi iuris alicuius correctio inducitur, vt probaui lib. 5. diſp. 21. num. 9.

48 Idem dicendum eſt, quando non penitus ignoratur factum, ſed quatenus ex eo oritur hæc pœna, verbi gratia, coniux acceſſit ad conſanguineam ſui coniugis in ſecundo gradu, ignarus talis conſanguinitatis, exiſtimanſque eſſe in tertio gradu, verbi gratia, prima ſecunda, vel baptizauit filium alterius coniugis, credens non eſſe filium, ſed conſobrinum, aut alio conſanguinitatis gradu coniunctum: tunc non arcebitur à debiti petitione, perinde ac ſi conſanguinitatem ignoraſſet: niſi eſſet ingens temeritas ignorare, aut eſſet ignorantia affectata: iuxta dicta numero præcedenti. Quia perinde eſt ignorare conſanguinitatem, ac ignorare eius gradum, cui hæc pœna ſtatuitur. In vtroque enim euentu verè ignoratur factum tali pœna punitum. Nec refert ſi coniux ex conſcientia erronea putaret ſibi interdici debiti petitionem, accedendo ad conſanguineam coniugis in eo tertio gradu, baptizandóve coniugis conſobrinum. Nam adhuc perſeuerat ignorantia facti, cui illa reſpondet pœna, & non conſcientiæ erroneæ. Sicut excommunicationem minimè incurreret percuſſor clerici, exiſtimans inuincibiliter eum laicum eſſe: quamuis erroneè crederet laici percuſſorem excommunicationis vinculo innodari.

49 Secunda concluſio. Ignorantia iuris ſtatuentis hanc pœnam priuationis debiti, eximit ab ea coniugem, qui facti minimè ignarus, nempe conſanguinitatis, contraxit affinitatem aut cognationem. Itaque ſi ignorauit baptiſmum illum, aut copulam eſſe ſpecialiter iure poſitiuo prohibitam, immunis erit à pœna. Hæc eſt aduerſus Doctores allegatos numero 46. Et probatur in cognatione ſpirituali. Quia vbi lex aut canon punit delictum nullo alio iure prohibitum, ignarus legis, aut canonis, ſicut excuſatur à culpa tranſgreſſionis, ita & à pœna (vt ex omnium mente diximus numero 6.) at baptizare, aut tenere proprium vtriuſque coniugis, aut alterutrius filium, vnde cognatio ſpiritualis oritur, ſolo iure humano interdictum eſt. Atque ita in cognatione excuſare ignorantiam iuris, affirmant *Paludanus 4. d. 42. quæſt. 1. art. 1. concluſ. 7. n. 15. Suplement. Gabriel. ibi, quæſt. 1. art. 2. concluſ. 4. Ouandus quæſt. vnic. propoſit. 9. Roſella verb. impedimentum, impedimento, 6. num. 6.* Syluest. *Matrimonium 8. quæſt. 7. dicto 2. Nauarrus ſumm. cap. 16. numero 34. Suarez 3. part. de baptiſmo, quæſt. 67. art. 8. §. Maius verò dubium eſt de patre baptizante.* Philiarch. *de officio ſacerdotis, tom. 1. p. 2. lib. 2. cap. 11. ad finem. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. cap. 243. num. 10. Graffis 1. part. deciſion. lib. 2. cap. 85. fine, Lud. Lopez 1. p. inſtructorij, cap. 85. §. Præterea ſi coniux.* Præterea, in affinitate probatur. Quia etiam vbi delictum eſt iure naturali vetitum, ignorantia prohibitionis iuris humani indicentis pœnam, ab ea eximit (vt numerò 17. probauimus.)* Deinde, quia quamuis copula illa, vt fornicaria, ſit iure naturali vetita, at quatenus cum ſui coniugis conſanguinea, & proinde inceſtuoſa, ſolo iure poſitiuo Eccleſiaſtico interdicta eſt, quod affinitatem inde oriri conſtituit, ac proinde eo ſecluſo, nulla alia culpa eſſet in eo acceſſu, præter illam quæ reperitur in acceſſu ad aliam non conſanguineam. At pœna priuationis debiti ſolo inceſtui, ex quo affinitas oritur, ſtatuta eſt (vt probauimus diſputatione 27. numero 14.) Ergo qui per ignorantiam excuſatur ab ea inceſtus circumſtantia, excuſabitur ſubinde à pœna. Sicut ſi quis voto aſtrictus ieiunandi ſextis feriis, ignorans aliquod ius Pontificium, quod fortè pœnam indiceret non ieiunantibus quadam ſexta feria, non ieiunaret illa die, euaderet pœnam. Quia ea impoſita non eſt ob ſacrilegium voti fracti contra ius naturæ, cuius iſte reus fuit: ſed ob inobedientiam Pontificij decreti, à qua ratione ignorantiæ excuſatus eſt. Et confirmatur, quia excuſatus per ignorantiam à ſpecie culpæ inferentis pœnam priuationis petendi debitum, eximitur à pœna, vt bene docet *Enriquez lib. 3. de confirmationis ſacramento, cap. 3. fine in commento, litera S. & libro 2. de baptiſmo, cap. 18. fine & libro 11. de matrimonio, cap. 15. num. 11.* Hic autem excuſatur à propria inceſtus ſpecie, ratione ignorantiæ iuris humani, ex cuius ſola prohibitione conſurgit eam copulam, inceſtum eſſe. Excuſabitur ergo à pœna priuationis debiti petendi, impoſita propter ſpeciem inceſtus: Exiſtimo autem eandem ignorantiam iuris hunc excuſare, quàm cùm eſt facti, diximus numero 47. ſufficere ad excuſandum. Quia textus petunt ſcienter id fieri, & cùm pœnales ſint, reſtringendi ſunt, vt petant tam facti, quàm iuris ſcientiam, alterius enim ignorantia concurrenti, non verè contrauenitur ſcienter illi canoni. Et quia numero 36. vtramque ignorantiam tunc excuſare probaui. 50

Vltima concluſio. Si adſit ſcientia iuris & facti, ſolaque ignorantia pœnæ huius illo iure ſtatutæ, ſi amplectamur ſententiam numero 20. relatam, dicendum eſt eam excuſare ab hac pœna, quæ rigida & extraordinaria eſt. At retenta noſtra numero 21. explicata, dico minimè excuſare, vt ibi probauimus.

DISPVTATIO XXXIII.

Vtrùm votum caſtitatis, religionis, aut non ineundi matrimonij, ab altero aut ab vtroque coniuge ante matrimonium emiſſum reddat illicitam debiti petitionem? & quid de redditione?

SVMMARIVM.

Qui vouit caſtitatem, tenetur poſtquam matrimonium conſummauit, reddere debitum, numero 1. & ibi remiſſiuè, an poſſit licitè reddere priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium: vel ſi adſit iuſta diuortij cauſa? Et an ipſi quis vouit, ſi petat, reddendum ſit?

Coniux voto aſtrictus tenetur reddere, quamuis alter voti conſcius cum ipſo contraxerit, n. 2.

An voto caſtitatis ligatus, matrimonium iniens, poſſit debitum pete-

re, vel id votum matrimonio extinguatur? Refertur duplex opinio, num. 3. & 4.
Nequit petere debitum, n. 5.
Infidelis votum caſtitatis emittens, ſi poſtea vxorem ducat, nequit petere, num. 6.
Quid de vouente virginitatem, & an ea amiſſa votum amplius obliget, num. 7.
Quid ſi vterque ante matrimonium vouerat caſtitatem, n. 8.
An altero tunc fornicanti, fas ſit alteri petere, n. 9.
An liceat aliquando petere ei, qui votum caſtitatis emiſit: etſi ambo emiſerint, poſſint mutuà ſibi ſigna facientes commiſceri: ſitq́; pœnitens voto aſtrictus, ignarus obligationis non petendi, admonendus à confeſſario? Omnia hæc remiſſiuè, n. 10.
Matrimonio inito non extinguitur votum præcedens caſtitatis, ſed eſſet ſacrilega aduerſus illud fornicatio, & mortuo altero coniuge prorſus obligat, n. 11.
Soluuntur argumenta, numero 12. poſt quem inuenies alia ſummaria.

1 CVM actum ſit de impedimentis cognationis & affinitatis, quæ à iure ipſo canonico ortum habent. Iam aggredimur voti impedimentum, quoad petendum aut reddendum debitum coniugale, quod ab ipſa vouentium proficiſcitur voluntate. Poteſt autem votum hoc ante matrimonium emitti, vel poſt. In hac & ſequenti diſputatione ſermo erit de voto antea emiſſo: & deinceps tractabitur quando poſt. Et tandem, qualiter vota hæc, ante & poſt matrimonium facta, poſſint ab alterutro coniuge irritari? & remiſſiuè de eorum diſpenſatione. Nec habendus eſt ſermo de voto ſolemni in religione, aut in ordine ſacro, emiſſo. Quia latè qualiter à coniugibus poſſint fieri, diſputatum eſt libro ſeptimo: vbi de impedimento voti ſolemnis & ordinis. Sed de votis ſimplicibus agimus. In præſenti ergo eſt quæſtio de voto ſimplici caſtitatis præcedenti matrimonio, qualiter eius vſum impediat. Et conſtat apud omnes, ſemel iam conſummato matrimonio teneri coniugem voto aſtrictum, debitum reddere. Quia voto non obſtanti tranſtulit verum corporis dominium in alterum coniugem: maior autem eſt obligatio matrimonij, per quam fit hæc actualis corporum traditio, quam voti ſimplicis, quod meram promiſſionem importat. Dixi, conſummato iam matrimonio. Quia num prima redditio, qua id conſummatur, ſit peccatum? dicendum eſt diſputatione ſequenti. An autem poſſit licitè reddere priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium? dixi hoc 9. libro, diſputatione 6. numero 14. & 15. & an voto caſtitatis aſtricto ſit reddendum? dixi eadem diſputatione 6. numero 11. & ſequentibus.

2 Quamuis autem coniux voti caſtitatis alterius conſcius, delinquat cum ipſo contrahens matrimonium, adhuc poteſt ab eo debitum exigere, & tenetur alter ſibi reddere. Quia verum ius ac dominium acquiſiuit in alterius corpus, per ſacrilegum illud matrimonium, nec ipſe vouit, alteriusve voto conſenſit. Ita *Sylu. Matrimonium 7. quæſt. 5. dicto 6.*

3 Difficultas autem in debiti petitione conſiſtit, num ea licita ſit coniugi voto caſtitatis aſtricto: vel id votum matrimonio inito penitus ceſſet? Aliqui antiquiores, teſtibus *D. Bonauent. 4. diſt. 38. art. 2. q. 2. fine & Gloſſa cap. fin. paulo poſt principium 27. quæſt. 1.* dixerunt id votum penitus extingui, ac proinde liberum manere vouētem, ac ſi nunquam vouiſſet. Idem cēſet *Gaeta in repetit. cap. Ad limina 30. quæſt. 1. §. 4. num. 348. & Hieronym. Mangiaria in arbore conſanguin. §. In nomine, num. 54.* (habetur tomo 9. tractat. nouiorum.) Ducuntur quia duobus contrariis occurrentibus, minus fortè à fortiori excluditur, *cap. 1. de pœnitent. diſt. 1.* votum autem aduerſatur matrimonio, eiuſque obligatio minor eſt (vt numero 1. probaui.) Secundò, quia ſponſalia priora omnino extinguuntur alio matrimonio ſubſequuto, tanquam fortiori vinculo (vt probauimus libr. 1. diſp. 48. numero 3. & votum ſtrictioris religionis, ac quæcunque alia ſimplicia, prorſus ſpirant ob eandem rationem facta profeſſione in quacunque religione etiam laxiori. Qua ratione idem tenuit in alio ſimili, nempe, in voto religionis, *Abulenſis, c. 27. in Leuit. q. 6.* dicens matrimonio poſtea conſummato votum id omnino extingui.

Alij verò aſſeuerant poſſe hunc coniugem caſtitatis voto aſtrictum, vbi ſemel matrimonium conſummauit, iam deinceps debitum petere, ac ſi nil vouiſſet. Primò, quia ſemel matrimonio conſummato non poteſt iam cōtinentiam promiſſam ſeruare. Quamobrem diximus numero 1. poſſe eum reddere, poterit ergo ſimiliter petere. Quia vtrumque æquè aduerſatur caſtitatis voto. Secundò, quia votum minimè vltra vouentis intentionem obligat: quæ procul dubio ea videtur eſſe, vt ſolùm extra matrimonium ea caſtitas obſeruanda ſit. Et confirmatur, quia ea ratione qui promiſit religionem, quāuis culpa ſua non ingrediatur, minimè tenetur extra illam ſeruare duo vota, quæ poteſt, & in religione clauduntur, nimirum, paupertatis & caſtitatis. Quia vouentis intentio præſumitur eſſe, vt ſolum in religione obſeruet. Tertiò, quia redderetur matrimonium alteri coniugi valde onerosum, cùm ſemper cogendus ſit petere: & maximè ſi coniux, qui vouit, ſit vir ipſe. Quartò, quia maior difficultas ſuperueniens eximit à voti obligatione. Qua ratione dicemus diſputatione ſequenti, numero 3. vouentem caſtitatem, ſi matrimonium ineat, non teneri, quo id votum obſeruet, religionem ingredi: quia eſt longè difficilius. At matrimonio iam inito longè difficilius eſt caſtitatem ſeruare, abſtinendo à petitione debeti: eritque vouens maximo delinquendi mortaliter periculo expoſitus: cùm debeat cohabitare, atque in eodem lecto accubare cum altero coniuge. Hanc ſententiam tenet *Gloſſa cap. final. 27. quæſt. 1. paulò poſt principium, in priori reſolut. Cardinal. cap. Rurſus, fine, Qui clerici vel vou. Alexand. de Neuo, ibi n. 22.* dicens fortè hanc ſententiam eſſe veriorem, & hanc eſſe æquiorem, quamuis petenda ſit diſpenſatio, eo quod oppoſita ſententia eſt communis, docent *ibi Ioannes Andreas n. 6. Anchar. n. 2. idem Anchar. cap. vnic. n. 3. quæſt. 1. de voto, in 6.* vbi *Francus n. 6.* videtur hanc ſequi, & *Ioannes de Friburgo ſumma confeſſ. lib. 1. tit. 8. quæſtione 50.* ſolum vocat oppoſitam ſententiam tutiorem, ac proinde hanc valdè probabilem cenſet. Illam etiam ſequuntur *Doctores numero præcedenti allegati, Gerſon. 2. part. in regulis moralibus, tract. de matrimonio, alphabeto 25. litera I. Angelus* dicens non minus veram eſſe, quam oppoſitam ſententiam, *Matrimonium 3. impedimento 5. n. 3. Veracruz 1. part. ſpeculi, articul. 15. concluſ. 2. Matienzo lib. 5. recopil. rubr. tit. 1. gloſſa 1. num. 151.* & videtur eam ſequi *Viguerius lib. inſtitutionum, c. 16. §. 7. verſ. 8. impedimento 5.* Propoſita enim ſententia affirmanti hunc peccare petendo, ſubdit aliquos ſentire oppoſitum, ne reddatur matrimonium onerosum. Et ita videtur in hac ſententia perſiſtere. Atque illam cenſent non eſſe improbabilem, *Emmanuel Sa & Vega, numero ſequenti allegandi.* At fatentur *Veracruz & Matienzo*, hunc peccare, ſi nondum conſummato matrimonio debitum petat, ſecus poſt conſummationem.

5 His nihilominus minimè obſtantibus, dicendum eſt hunc peccare mortaliter, quotieſcumque debitum petit. Quia votum caſtitatis includit obligationem præcepti negatiui, per illud enim vouens aſtringitur ad abſtinendum ab omni actu venereo. Ergo obligat ſemper, & pro ſemper: ac proinde licèt inito iam matrimonio teneatur vouens reddere ratione vinculi fortioris, at non poterit petere, cùm id liberum ſibi ſit, nec ad id lex matrimonij conſtringat. Et confirmatur, quia matrim. non abſoluit à præcedentis voti obligatione, niſi quatenus matrim. cogit contrauenire, vt probat textus, *c. Quanto, de iureiur.* vbi dicitur iuramentum obſeruandum eſſe, in quantum poteſt, ius autem matrimonij ſolum impedit ad reddendum. Secundò prob. ex *cap. Quidam, de conuerſ. coniug.* vbi eum qui renitente vxore profeſſus eſt, quamuis

uis profeſſio non tenuerit, dicitur teneri non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat, & ideo quoad hoc votum tenuiſſe, & ideo hanc ſent. tuentur ex Theologis *D. Thom. 4. d. 38. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 2. ad 4. & ibi D. Bonauent. art. 2. quæſt. 1. fine, & diſt. 32. in princip. in expoſit. lit. Albertus Magnus 4. diſt. 38. art. 15.* vbi *Scotus quæſt. vnic. ad finem verſ. Conſimiliter ſi de peccato. Ricardus art. 7. quæſt. 1. ad 2. Paludan. q. 3. art. 5. concluſ. 4. num. 36. Durand. 4. diſt. 15. quæſt. 11. in ſolution. ad 3. num. 12.* Maioris *4. diſt. 32. quæſt. 2. argumento 2. contra 2. concluſ. verſ. Sed an poſſit.* Licèt enim prima facie videatur oppoſitum ſentire, at poſtea concludit petendam eſſe diſpenſationem, & ita hanc opinionem ſequitur *Supplement. Gabriel. 4. d. 38. quæſt. 1. art. 4. poſt 2. concluſ. verſ. Dicendum quod votum,* vbi *Carthuſianus q. 2. Baſſol. quæſt. vnica, art. 2. fine. Guliel. Rubion quæſt. 1. a. 1. concluſ. 3. Nicolaus de Orbellis q. 1. §. 13. Adrianus 4. quæſt. 14. de matrim. verſ. 3. contingit. D. Antoninus 3. p. tit. 1. cap. 16. §. 1. & c. 20. §. 8. Caietanus ſum. verb. Matrimonium, cap. vlt. verſ. Nonum caput, & verb. Votum, cap. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt, §. Et vt rudiores, & 2. 2. quæſt. 154. art. 1. circa ſolut. ad 4. §. Ad ſingula autem obiecta. Nicolaus de Niſa ſuper 4. ſentent. tract. 6. p. 3. de matrimonio, quæſt. 7. concl. 2. Victoria ſum. de matrim. num. 293. Petrus de Soto lectione 14. de matrimon. ad finem. & lect. 16. §. vltim. Sotus* dicens eſſe improbabilem oppoſitam ſententiam *4. diſt. 38. quæſt. 2. art. 1. concluſ. 3.* vbi *Ouandus quæſt. vnica propoſit. 4. Guilielmus Borrilong. quæſt. vnica a. 2. concluſ. 1. fin. Celcia 4. d. 32. quæſt. 2. verſ. Pro huius quæſtionis intelligentia,* vbi & Palacios *diſp. 2. fol. 721. col. 1. & d. 38. diſp. 1. fol. 828. Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 55. art. 1. Nider in ſua ſum. præcepto 6. c. 4. ad finem.* Pedraza *ſum. præcept. 6. §. 9.* Alexand. *in ſuo Enchirid. 2. p. præcept. 6. in fine. & §. Si poſt votum continentiæ. Margarita confeſſ. 6. præcept. fol. 89. col. 1. Corduba ſumm. quæſt. 136. punct. 2.* Angles *floribus 1. part. de matrimonio, quæſt. 11. de impedim. ord. art. 3. diffic. 2. & 1. p. quæſt. de voto, art. 7. poſt 9. difficul. dub. 2.* Metina *lib. 1. ſum. c. 16. §. 1. ad finem. Enriquez lib. 11. de matrimonio, cap. 15. num. 8. & l. 12. cap. 2. num. 3. 8. fin. & 9. Salon. 2. 2. quæſt. 62. art. 8. controuerſ. 2. concluſ. 1. Toledo lib. 4. ſum cap. 18. Barth. à Ledeſm. de matrimonio, dub. 32. §. Sed iam quod matrimonium.* Petrus de Ledeſma *de matrim. quæſt. 53. art. 1. dubiolo 1. quod mouet poſt 2. dub. principale. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 241. n. 3. & c. 242. n. 3. & c. 243. n. 13. & in bulla Cruciata, §. 9. n. 119. Beia ſum. caſu 45. verſ. Tum quia boues.* Aragon *2. 2. q. 88. a. 1. §. His tamen non obſtantibus ſit concluſio, in corollar. 2. Valentia 2. 2. diſp. 6. quæſt. 6. de voto, puncto 4. notabil. 2.* Philiarc. *de officio ſacerdotis tom. 1. p. 2. l. 2. cap. 4. ad finem. Emmanuel Sa ſum. verb. Debitum coniugale. verſ. Contrahens matrimonium Graffisp. 1. deciſion. l. 2. cap. 24. num. 25. & cap. 82. num. 5. & c. 83. nu. 12. Lud. Lopez 1. p. inſtruction. c. 50. §. Qui poſt votum ſimplex, & cap. 82. §.* Præterea *vxor, & cap. 83. §. Inter peccata, & 2. p. de matrimonio, c. 46. circa impedimentum voti ſimplicis. Viualdus candelabro ſacram. 1. p. de matrim. n. 138. Vega 2. tom. ſum. c. 129. caſu 118. puncto 2. & caſu 51.* Cañedo *ſum. ſacrament.* vbi de matrimonio, *cap. 4. ad finem.* Et ex Iuriſperitis eam tenent *Gloſſa cap. Quidam, verb. Non exigere, de conuerſ. coniug. Abbas 1. c. num. 6. eod. tit. Hoſtienſis c. Rurſus, fin. qui clerici vel vou. & ibi* Anton. *fine.* Præpoſ. *n 6. Henricus num. 4. Archid. c. Si vir, num. vn. d. 27. & cap. vn. de voto in 6. num. 3. verſ. Dirimendum eſt, & ibi Dominic. num. 11. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. tit. 16. art. vn. quæſt. 5. Roſella verb. Impedimentum, imped. 4. num. 7. Syluest. verb. Debitum, quæſt. 9. & Matrimonium 7. q. 5. dict. 4. Tabiena Matrimonium 2. §. 3. & verb. Impedimentum, impedim. 2. q. 3. & q vlt. Armilla verb. Matrimonium, n. 55. & verb. Debitum, n. 13. Turrecr. c. Si vir, art. 1. num. 1. d. 27. & cap.* Sicut *37. quæſt. 1. a. 1. fin. & c. Nos nouimus. 17. quæſt. 2. art. 3. num. 3. Nauar. ſum. cap. 16. n. 30. & c. 22. n. 73. Couar. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 1. num. 6. Brunellus de ſponſalibus, concluſ. 31. Alexand.* Carrer. *lib. 3. de ſponſalib. cap. 5. Mozzius,* quem refert & ſequitur *Vgolinus de matrimonio, c. 20. num. 10. Perez lib. 5 ordin. tit. 1. l. 1. §. Dubitatur vlterius quis votum caſtitatis emiſit. Stunica de voto, q. 6. n. 119. Gutier. q. canon. l. 1. c. 21. n. 17.* Anton. *Gomez ſuper bull. Cruc. clauſula 10. n. 65. Zaual. 1. l. q. pract. quæſt. 285. num. vnico.*

6 Idem dicendum eſt de infideli, qui poſt votum caſtitatis vxorem duceret: non enim poſſet debitum petere Quoniam cum obligatio hæc voti ſit de iure naturali, æquè infideles ac fideles obligat. Ita *Guilielmus Rub. 4. d. 39. q. 1. a. 1. concl. 2.*

7 Rogabis forſan, quid dicendum ſit, ſi votum ſit virginitatis obſeruandæ? Reſolutio pendet ex cognitione. An huiuſmodi votum obliget ad perpetuam caſtitatem, & ita eius obligatio permaneat virginitate iam amiſſa? Atque ſic obligare affirmant *D. Thomas 2. 2. quæſt. 88. art. 3. ad 2. Abulenſis c. 30. Numer. q. 55. Turrecrem. cap. Quod autem. 17. quæſt. 1. num. 11. Armilla verb. Votum, num. 19. Maioris 4. d. 38. quæſt. 3. argumento 5. contra concluſ. vnic.* Perez *lib. 5. ord. tit. 1. l. 1. §. Dubitatur vlterius quis votum caſtitatis emiſit, in fine.* Alexand. *in ſuo Enchirid. 2. p. in 2. præcept. tract. de voto, §. Si poſt votum.* Quod quidem veriſſimum eſt, attenta voti illius natura. Quia cùm in eo voto includatur perpetua continentia ab omni actu venereo, adhuc amiſſa virginitate ſupereſt obligatio deinceps continendi. Secus ſi expreſſa vouentis intentio fuiſſet obligandi ſe ad ſolam à primo actu venereo continentiam, quo virgo permaneret, & non niſi ſecundario & conſequenter ad continentiam ab aliis actibus: tunc enim amiſſa virginitate per primum actum venereum, ceſſaret penitus voti obligatio. Quoniam obligatio voti non aliter reſpicit materiam aliquam, quam votum ipſum illam reſpiciat: at in eo caſu votum non reſpicit continētiam ab aliis actibus, niſi mediante continentia à primo quæ fuit primariæ ac immediata voti materia. Ergo vbi votum iam minimè reſpicit illam continentiam à primo actu, quia facta eſt impoſſibilis, non etiam reſpiciet continentiam ab aliis: atque adeò nec voti obligatio ſupier illam cadet. Ita docent *Caiet. 2. 2. quæſt. 88. art. 3. col. penult. circa ſolut. ad 2. in dub. quod de hac re mouet. Sotus lib. 7. de inſtit. quæſt. 2. art. 1. ad 3. verſ. De alio autem argumento. Nauarrus ſum. c. 13. n. 42. verſ. 14. Palacios 4. diſt. 38. diſp. 1. fol. 843. col. 1. & 2. Valentia 2. 2. diſp. 6. quæſt. 6. de voto. puncto 4. notabil. 2. Aragon 2. 2. quæſt. 88. art. 3. §. Et ad primum argumentum in contrarium. Azor. lib. 11. inſtit. moral. cap. 19. quæſt. 14. & c. 21. q. vlt. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 44. §. Iam diximus, & c. 35. §. Deinde acceſſorie.* Vega *2. tom. ſum. cap. 129. caſu 75.* Philiarcus *de officio ſacerdotis tom. 1. p. 2. l. 3. cap. 19. paulò poſt principium. Manuel 2. tom. ſum. cap. 96. num. 1.* & in dubio de intentione cenſendum eſt obligare ad perpetuam continentiam. Quia votum ſuapte natura ad id obligat: quare ipſum poſſidet vim obligandi, dum de oppoſita minimè conſtat vouentis intentione. Sic *Lud. Lopez 1. p. inſtructorij, cap. 35. §. Secundò Sotus.* Quare ad quæſtionem propoſitam ſic dicendum eſt, ſi vouentis fuerit intentio ſolum ſe obligandi ad abſtinendum à primo actu venereo, tunc ſi iam ſemel non abſtinuit, poteſt tutè matrimonium inire, eoque vti. Vt bene docet *Philiarchus proximè allegatus.* & eſt de mente omnium Doctorum, quos retuli, cùm aſſerant extinctam tunc eſſe voti obligationem. Si verò nondum amiſit virginitatem, abſtinuitque à primo actu, nequit matrimonium contrahere, & ſi contrahat, nequibit prima vice petere: perinde ac ſi vouiſſet caſtitatem. Quia petitio illa eſt ſibi libera, votoque opponitur. Reddere autem prima vice an poſſit? eſt ſub eadem opinione, ſub qua eſt de vouente caſtitatem, de qua re dicam diſp. ſeq. & retenta opinione quam ibi n. 3. amplectar, vouentem, nempe, caſtitatē, minimè reum eſſe culpæ conſummando matrim. reddendo debitum: idem dicendum eſt in præſenti euentu. Semel autem conſummato matrim. cùm iam voti materia facta ſit impoſſibilis, atque ideo voti obligatio ceſſarit, poterit petere & reddere. Quod ſi nulla adfuerit ſpecialis intentio, ſed abſolutè virginitas promiſſa ſit, iudicandum eſt omnino ſicut de voto caſtitatis. Quia ad illam obligat votum illud iuxta dicta. Quare ſi

poſtea

poſtea is vouẽs vxorem ducat, nunquam poterit debitum petere,ſed reddere tenebitur, vt bene docent *Philiarc. & Manuel proximè citati.*

8 Idem aſſerendum eſt, vbi vterque coniux eſſet ante matrimonium voto caſtitatis aſtrictus. Cùm enim per eum contractum vterque tranſtulerit verum ſui corporis dominium in alterum, tenebitur vterque alteri petenti reddere debitum. Neutri tamen licebit petere impediente voto caſtitatis vtriuſque Ita *Adrianus quodlib. 2. a.1.in ſolut.ad 1.lit.H.fol.31.in paruis voluminibus. Ang. Matrimonium 3.impedimento 5.n.5.Tabiena verb.Impedim. impedimento 2.q.vlt.Onand.d.38.q. vnic.in coroll. quod infert ex 6. propoſitione. Angles floribus 1.p. de matrim. q. 11. de impedimento ordinis a.3.poſt 1.diffic.dub.3.Ludou.Lopez 1.p.inſtruct. c. 46.§. Vtrum quando* Petr.*de Ledeſ.de matrim.q.53.a.1.dubiolo 2.quod mouet. poſt 2. dub.principale.* Quare audiendi non ſunt *Roſella verb. Impedimentum, impedimento 4.n.6. & Syluest.Matrimonium 7.q.5.dicto 6.Guilielm.Rubion 4. diſt. 38.q.1.a.1.concl.3.Azor lib.11.inſtitut.moral.c.21. q.5.* aſſerentes neutrum poſſe reddere. Quia neuter ratione voti habet ius exigendi. Sed dicendum eſt non priuare votum iure iuſtitiæ erga alterum ſibi debitorem,ſed peccare exigentem peccato ſacrilegæ fractionis voti in ordine ad Deum,vt ſatis explicui diſput. 6.per totam,& maximè num.17.

9 Quamuis autem alter coniux ſic voto aſtrictus fornicetur, non erit licitum alteri ſimili caſtitatis voto ligato petere debitum. Quia obligatio hæc abſtinendi à debiti petitione oritur ex voto à ſe emiſſo, & non ex aliquo proprio delicto, vt ſic compenſatio fiat altero coniuge delinquente. Sic *gloſſa,c.Noſſe,verb.Non fraudentur 30.q.1.*

10 Vtrum autem voto caſtitatis aſtrictus poſſit aliquoties petere:aut alteri coniugi indicare ſuum votum ne petat: ipſive id ſuadere, vel ſi ambo coniuges ſint voto aſtricti, poſſint mutua ſigna ſibiipſis facientes commiſceri?Habes latè hoc lib.9.tota diſp. 7. & an ſi vouens ſit huius obligationis ignarus,ſit admonendus à confeſſario, Dic,vt in ſimili dixi de ignorante impedimentum affinitatis, diſp. 27.n.6.

11 Ex dictis infertur contra DD.n.3. relatos votum caſtitatis præcedens minimè extingui per ſubſequens matrimonium. Triplex enim eius effectus manet. Primus eſt, ſi coniux ille vouens cum alia fornicetur, reus erit vltra adulterium,ſacrilegæ violationis voti. Secundus, tenetur ſub mortali abſtinere à debiti petitione, vt num. 5. probauimus.Tertius,altero coniuge defuncto tenetur omnino caſtitatem ſeruare. Quia iam ceſſauit fortius matrimonij vinculum, quod cogebat copulæ vacare, debitum reddendo. Et ita docent *D.Thom. D.Bonauent. Carthuſian. Syluest.Tabiena,Armill.Sotus,* Palacios, *Perez* vbi nu. 5. eos retuli.*Palud.4.d.32.q.2.a.1.num.14.* Aſtenſ.*ſum.2.p.l.8.t.16. a.vnic.q.6.Roſella verb. Impedimentum,impedim.4.n.7.* Angelus *Matrimonium 3.impedim.5.n.4.Caietan.ſum.verb. Matrimonium,cap.vlt.§.Et bene nota, & verb.* Votum,*c.*Votorum *omiſſio quandoque vitioſa eſt.§.Et vt rudiores,Turrecr.cap.Sicut 37.q.1.a.1.fin.& c.Si vir,a.1.n.1.d.27.*vbi *Archid.nu.vn. Nauar.ſum.c.22.n.73.Cordub.ſum.q.136.puncto 2.* V*iguer.l. inſtitut.cap.16.§.7.verſ.8.impedim.5.* V*eracr.1.p.Speculi,a.15. dub.2.Gutier.quæſt.can.l.1,c.21.n.17.*Manuel *1.to.ſum.2.edit.c. 241.num.3.& 242.n.2.& in bulla Cruc.§.9.num.119.Barth.à Ledeſma de matrim.dub.32.§.Sed iam quod matrim.Enriquez l.14.de matrim.cap.2.num.9.* V*ega 2.to.ſum.cap.129.caſu 118. punct.2.Pedraza ſum.præcept.6.§.9.*Matienzo *l.5.recopil.tit.1. rubr.gloſſ.1.num.152.*P*hiliarcus de officio ſacerdotis.tom.1.p.2. l.2.c.4.ad fin.*& an ſimiliter teneatur altero adulteranti,dixi n.1.

12 Ad argumenta num. 3.propoſita reſp.Ad 1.dic ceſſare voti obligationem, quatenus eſt incompatibilis cum vinculò matrimonij quod fortius eſt, & ideo tenetur eo voto aſtrictus reddere debitum:ſecus autem eſſe,in quantum eſt compatibilis:nempe, quoad triplicem effectum n.præced. explicatum. Ad 2. dic diſparem eſſe rationem, quia ſponſalia & matrimonium ſunt obligationes factæ homini,ſicut & votum ſtrictioris religionis; & quæcunque alia,& profeſſio ſunt obligationes factæ Deo,& ideo non mirum,ſi minus fortis fortiori ſuperuenienti omnino extinguatur. At votum & matrimonium ſunt obligationes diuerſæ rationis, illa Deo, hæc homini facta: & ideo illa minimè extinguitur, ſed ſuſpenditur per hanc. Ad argumenta ſecundæ ſententiæ propoſita num. 4. dic. Ad 1.quamuis nequeat integrè continentiam ſeruare, tenetur tamen ad partem ſibi poſſibilem, nimirum ad non petendum. Ad 2. neganda eſt minor, Quia abſolutè vouens,ad omnimodam caſtitatem ſibi poſſibilem obligatur.Ad confirm. dico,longè diuerſam eſſe rationem, quia vouens religionem non vouet formaliter illa tria, nec includuntur tanquam partes in ſuo voto. At vouens caſtitatem, formaliter vouet abſtinentiam ab omni actu venereo,ſiue petendo, ſiue reddendo. Itaque illa tria non includuntur immediatè ſub obiecto formali voti religionis,ſed vbi ſtatus religionis aſſumptus fuerit. At verò non petere & non reddere continentur formaliter ſub obiecto voti continentiæ. Quod ſi replices, ergo reddendo agitur contra votum,peccaturque. Dico agi contra votum, non tamen peccari, Quia obligatio ſatisfaciendi maioris vinculo matrimonij excuſat à culpa:vnde non eſt agere contra votum formaliter, ſed materialiter. Ad tertium,dic teneri hunc voto caſtitatis aſtrictum reddere,quoties ſentit in alio appetitum, vel periculum incontinentiæ,& in aliis caſibus,quos tota diſp.7. explicui: & ita non reddi matrimonium valde oneroſum: & licèt adhuc ſit aliqualiter oneroſum, teneri alium coniugem id pati.Ad quartum dic, difficultatem maiorem extrinſecam,& minimè in obiecto ipſius voti incluſam, excuſare ab ipſius impletione:qualis eſt ingredi religionem, quo caſtitatis votum ſeruetur: non enim religio clauditur in eo voto: ſecus de difficultate intrinſeca: & formaliter in ipſius voti obiecto incluſa,qualis eſt abſtinere ab omni actu venereo poſſibili,reſpectu voti continentiæ.Nec obſtat idpericulum,cui expoſitus eſt vouens,ſua enim ſe culpa expoſuit: patetque remedium diſpenſationem petendi.

SVMMARIVM.

An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab eius vſu abſtinere? Refertur opinio affirmans,n.13.

Peccat mortaliter,prima vice conſummans matrimonium, ſiue petendo, ſiue reddendo,n.14.

Conſummato iam matrimonio poteſt petere & reddere. Idemque dicendum eſt,quamuis eſſet votum profitendi, vel aſſumendi ordines ſacros, num.15.

Mortuo altero coniuge tenetur is,qui religionem vouerat, illam ingredi, & ſi erat votum aſſumendi ordines,ad illos promoueri,n.16.

Similiter obligatur ad vtrumque, vbi eſt iuſta diuortij cauſa ob adulterium alterius coniugis,n.17.

An induens habitum monachi animo perſeuerandi, cenſeatur profiteri, aut votum emittere, ita vt nequeat matrimonio poſtea inito debitum petere? Refertur quædam opinio,n.18.

Proponitur ſententia auctoris,& enodantur c.Conſulti,& c.Super eo,de regularibus,& c.Beneficium,eo tit.in 5.n.19.

Soluuntur argum.n.20.Poſt quem inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

QVÆSTIO II. An qui poſt religionis votum init matrimonium, teneatur ab eius vſu abſtinere? 13 Affirmant aliqui eum teneri à debito petendo abſtinere, perinde ac illum qui caſtitatem vouerat. Primò, quia nemini debet ſua culpa ſuffragari, nec ſuus patrocinari dolus, *c.ex tenore,de reſcript.* At patrocinaretur, ſi liberè poſſet petere & reddere. Secundò,quia cùm de eſſentia religionis ſit caſtitas, eo ipſo quòd quis voto ſe ad religionem aſtringit, obligat ſe ad caſtitatem; vt vouens ieiunium tenetur ſubinde ad vnicam commeſtionem,quæ de eius natura eſt. Id enim quod eſſentialiter ſub obiecto voti clauditur, eſt materia voti, ad quam ſubinde obligat. Et confirmatur, quia obligatus ad aliquid, tenetur conſequenter ad id quod inde ſequitur. Tertiò,quia vouens

uens

uens magnam eleemoſynam, ſi non ſit totam erogando, tenetur ad partem, & vouens ieiunare toto aduentus tempore, tenetur ad eam partem, quæ ſibi poſſibilis eſt. Atque ideo ita tenent *Ant. Cuc. l. 5. inſtit. maior. t. 12. num. 18. Alex. in ſuo Enchir. 2. p. præcept. 6. §. Si poſt votum continentiæ.*

14 Prima concluſio ſit. Qui voto religionis aſtrictus, matrim. prima vice conſummat, ſiue petendo, ſiue reddendo, mortaliter delinquit. Conſtat apud omnes. Quia poteſt adhuc ſuum votum implere religionem ingrediens, ad idque ſe expreſſo voto aſtrinxit: & conſummans conſtituit ſe in eo ſtatu, vt implere nequeat. Sic *Ang. Matrim. 3. imp. 5. n. 2. Armil. verb. Debitum, n.* 14. *Sotus* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 1. *poſt* 2. *concl. verſ. Aliud verò*, vbi *Ouand. q. vn. propoſ.* 4. *Nau. ſum. c. 22. lat. n.* 80. *In ſp. c.* 28. *add. ad n. eundem. Veracruz. append. ad a.* 15. 1. *p. ſpec. Palac.* 4. *d.* 32. *diſp.* 2. *f.* 721. *col.* 1. *Pedraza ſum. præcept.* 6. §. 8. *Cordub. ſum. q.* 136. *punct.* 2. *Aragon.* 2. 2. *q.* 88. *a.* 3. §. *His tamen non obſtantibus ſit concl. in coroll.* 1. *Enriquez l.* 12. *de matrim. c.* 2. *n.* 3. & 9. *Philiarc. de offi. ſacerd. t.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 19. *fine. Lud. Lopez* 2. *p. inſtruct. c.* 46. *de matrim. circa* 2. *impedim. voti ſimplicis. Viuald. candel. ſacr.* 1. *p. de matrim. n.* 139. *Barth. à Ledeſma. dub.* 32. *de matrim. fine. Pet. de Ledeſ. de matrim. q.* 53. *a.* 1. *in dubiolo, quod mouet poſt* 2. *dub. principale, coroll.* 2. *quod infert ex* 2. *concl. f.* 360. *Manuel.* 1. *to ſum.* 2. *edit. c.* 242. *n.* 3. *Vega* 2. *to. ſum. c.* 129. *caſu* 118. *punct.* 2. & à fortiori id docent, illud affirmantes de voto caſtitatis: quos referã diſp. ſeq. n. 2. Vnde fit duplicis culpæ mortalis hunc eſſe reũ, prioris dum matrim. iniit, animo ipſum conſummandi: poſterioris vero dum conſummauit. Sic *Sot. Aragõ, Pet. de Ledeſ. ibi.*

15 Secunda concluſio. Semel conſummato matrimonio licitum eſt petere & reddere. Ratio eſt, quia vouens ſtatum nõ ſe obligat ad illius leges, donec illum re ipſa aſſumat: cùm in ſuo voto minimè obligationem aliquam ad illius leges exprimat. Vt vouens ſe ordines ſacros aſſumpturum, non tenetur donec aſſumat, recitare officium canonicum, nec ad caſtitatem ex vi voti in illis emittendi quare ſi tunc fornicetur, ſimplex erit fornicatio. Ergo qui vouit religionem, non tenetur ad caſtitatem, ſicut nec ad paupertatem & obedientiam, donec profiteatur: & cùm iam conſummato matrimonio nequeat votum religionis implere, tranſeundo ad ipſam, nihil erit quod debiti redditionem ac petitionem impediat. Ita *Caietan. ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. §. Et bene nota. Sotus* 4. *d.* 38. *qu.* 2. *a.* 1. *concl.* 4. & *l.* 7. *de iuſt. q.* 2. *a.* 2. *ad* 3. *verſ. Hactenus de illo. Abul. c.* 27. *in Leuit. quæſt.* 6. *Palacius, Ouandus, Nauar. Pedraza Armilla, Cordub. Enriquez, Barth. à Ledeſ. Pet. de Ledeſ. conc.* 4. *Manuel Veracruz, Aragon, Vega, Viuald. n. præc. allegati. Petrus de Soto lect.* 14. *de matrim. ad fin. Margarita confeſſ.* 6. *præcept. f.* 89. *col.* 1. *Angles florib.* 1. *p. de matrim. q.* 11. *de imped. ordinis, a.* 3. *poſt* 1. *diffic. dub.* 4. *Lud. Lopez n. præc. allegatus, &* 1. *p. inſtr. c.* 50. §. *Qui poſt votum ſimplex, Emm. Sa ſum. verb. Debitum coniugale, verſ. Contrahens matrimonium. Graffis* 1. *p. deciſion. l.* 2. *c.* 24. *n.* 20. & 21. & apertè colligitur ex *Angelo Votum* 3. *n.* 11. & *Sylu. Religio* 2. *q.* 17. docentibus vouentem religionem minimè teneri ad caſtitatem, donec illam profiteatur. Eandem concluſionem tenet *Philiar. de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 3. *c.* 20. *paulò poſt princ.* Idem dicendum eſt, ſi hic promiſerit non ſolum religionem, ſed & in ea perſeuerantiam. Cùm enim ante profeſſionem ſimiliter non teneatur ad caſtitatẽ, ſi conſummet matrim. poterit deinceps petere, & reddere, vt bene docent *Caiet. Armilla hic citati. Sotus, l.* 7. *de iuſt. q.* 2. *a.* 1. *ad* 3. *verſ. Ex hac ante definit. Philiar. eo c.* 20. §. *Idem etiam dubium eſt, in fine.* Idemque aſſerendum eſt, ſi promiſerit ſe ad ordines ſacros promouendum: nam inito & conſummato iam matrim. poteſt petere & reddere. Quia ſimiliter non tenetur ad caſtitatem donec promotus ſit. Ita *Angles & Manuel. Petr. de Ledeſma proximè citati.*

16 Tertia concluſio. Defuncto altero coniuge tenetur is, qui religionem vouerat, illam ingredi. Quare minus benè *Abul. c.* 27. *in Leuit. q.* 6. dixit extingui voti huius obligationem conſummato matrim. & proinde eo morte alterius ſoluto, poſſe vouentem ad alias tranſire nuptias. Sed id in ſimili voto caſtitatis impugnaui nu. 11. & ratio eſt. Quia cùm iam impedimentum ceſſarit, poteſt hic implere ſuum votum: ergo tenetur. Non enim eſt cur omnino illius obligatio ceſſet, ſed tantum ſuſpenſa eſt. Atque ità docet *Sotus* 4. *d.* 38. *q.* 2. *a.* 1. *in fine corporis, Caiet. Pedraza, Nauar. Aragon. coroll.* 3. *Viuald. n. præc. allegati, Margarita confeſſ.* 6. *præcepto, f.* 89. *Ant. Cuc. l.* 5. *inſtit. maior. t.* 12. *n.* 18. *Barth. à Ledeſm. dub.* 32. *de matrim. fin. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 241. *n.* 3. *Graffis* 1. *p. deciſ. l.* 2. *c.* 24. *n.* 21. Atq; idem dicent omnes DD. allegati n. 11. idipſum de voto caſtitatis aſſerentes, nimirum, non extingui, ſed altero coniuge mortuo, eſſe plenè obſeruandum. Et ſimiliter eadem ratione ſi fuerat votum ſacerdotij aſſumendi, tenebitur id aſſumere, vbi impedimentum morte alterius coniugis ceſſarit.

Idem dicendum eſt exiſtente iuſta cauſa diuortij ob 17 alterius coniugis adulterium, cum ipſe vouens ſit innocens; tenebitur enim tunc votum religionis implere. Cùm iam ceſſarit impedimentum, poteſt enim tunc ad religionem tranſire. Ita videtur clarè ſentire *Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. §. Et bene nota*, vbi ait hunc teneri ingredi, quandocumque in ſua fuerit poteſtate: & licèt addat, ſcilicet mortuo altero coniuge; eſt gratia exempli, quod doctrinam minimè arctat. *l.* 1. §. *Quod vulgo. ff. de vi, & vi armata*, & tenet expreſsè *Petrus de Ledeſma de matrim. q.* 53. *a.* 1. *in dubiolo quod mouet poſt* 2. *dub. principale in notabil. circa* 4. *concl.* vbi addit ſimiliter tunc teneri ad ſacros ordines, ſi votum de eis aſſumendis fuerat. Quod verum eſt, at non ita certum, ſicut de religione. Quia tranſitus ad religionem eſt tunc permiſſus ſecundùm omnes; ad ordines verò ſacros extra religionem, num tranſire tunc liceat eſt ſub iudice. Inſuper probatur, quia tunc coniux innocens tenetur plenè ſeruare caſtitatem abſtinendo etiam à redditione debiti, ſi votum caſtitatis emiſerat. Vt probaui hoc lib. 9. diſp. 6. n. 14. vbi egi quid dicendum, ſi tunc coniuges reconcilientur. Quod non repeto, quia idem prorſus dicendum eſt in hoc caſu, quando votum erat religionis. Sed rogabis, quid ſentiendum ſit, quando coniux qui religionem vouerat, eſt adulter: quapropter innocens celebrat diuortium: Dicendum eſt caſu quo tunc ſibi liceat ad religionem vel ordines tranſire, (de quo in ſuo loco) teneri votum, quod emiſerat, implere. Quia iam caret impedimento.

Dubitabis tandem, num induens habitum monachalem animo perſeuerandi in religione, ſi poſtea voluntate mutata, matrim. ineat, poſſit petere ac reddere debitum? Dubitandi anſam præbent tres textus, qui eam eſſe profeſſionẽ videntur decidere. nempe, *c. Conſulti de regular.* ibi: *Si is qui monaſterium ingreſſus eſt, habitum ſumendo nouitij, propoſuerit abſolutè vitam mutare, debet vt regulariter viuat, ad laxiorem ſaltem regulam pertranſire.* Quem textum ſic tranſcribit *l. t.* 7. *p.* 1. *Si vno voluntad de no viuir mas en el ſiglo, non puede deſpues tener al ſiglo, mas bien puede entrar en otro orden.* Idem habetur *c. Super eo, de regular.* vbi expreſsè deciditur illud propoſitum vim voti habere. Idem *c. Beneficium, eo tit. in* 6. vbi definitur nouitium minimè priuandum eſſe beneficio, niſi conſtiterit de voluntate abſoluta vitam mutandi, aut profeſſionem fecerit expreſſam, ſeu ſcienter habitum receperit profeſſorum, vbi talis mutandi vitam intentio æquiparatur profeſſioni, imò reputatur vera profeſſio, ſiquidem iam priuatur nouitius beneficio. Quapropter Doctores iuris Pontificij communiter tradunt eam eſſe profeſſionem, ac proinde matrimonium poſteà contractum eſſe irritum. Ita *Goffredus ſum. tit. de regularib. num.* 12. *Innoc. d. c. Conſulti ſtatim in princ. Hoſtienſ. ibi paulò poſt princ. ſuper verb. Abſolutè, Ioan. Andr. num.* 3. *Anton. n.* 8. *fin. Anchar. n.* 7. *Henric. c. Statuimus, num.* 9. *de regularibus.* Alij autem id eſſe votum ſimplex affirmant: ac proinde illi minimè permitti manere in ſeculo. Ita *Abbas c. Conſulti, nu.* 3. *de regular. & ibi Cardin. poſt q.* 4. *oppoſit.* 1. *fin. Palud.* 4. *d.* 38. *q.* 1. *a.* 1. *concl.* 3. *n.* 11. *D. Anton.* 2. *p. t.* 11. *ca.* 2. *init. notab.* 2. & 3. *p. t.* 16. *c.* 2. §. 4. *duplici col. ante fin. verſ. Quærit autem. Tabiena Votum* 1. *q.* 3. §. 4. Addit *D. Anton.* huic, ſi matrimonium poſt ineat, debiti petitionem interdici. 18

Cæterùm

19 Cæterùm dicendum eſt nulla ratione eſſe votum, ac proinde liberum eſſe ei nouitio, religionẽ deſerenti, matrimonium inire, eoq́; vti. Probatur ex *c. Literaturã de voto*, vbi habetur proponentem in animo religionis ingreſſum minimè ad eum teneri, & ex *cap. Qui poſt votum, eod. t. in* 6. vbi copulatiuè petitur vt ſit profeſſio, quando voto ſimplici aſtrictus religionem ingredietur, vt profiteatur in ipſa. Non ergo ſolus ingreſſus ſufficit. Præterea, quia de ratione voti eſt promiſſio, vt docet egregiè *D. Thom.* 2.2.*q.*88.*a.*1.*corp.* vnde textus omnes, n. præc. adducti, explicantur à DD. ſtatim allegandis, vt per intentionem perſeuerandi intelligatur ea intentio voto firmata. Votum enim eſt propoſitum promiſſione firmatum, & tunc erit votum ſimplex, vt bene docet *Sylueſt. Religio* 5.*q.* 8.*fin.* Priuatur autem beneficio, *c. Beneficium, de regular. in* 6. vt optimè docet *idem Sylueſt. proximè citatus.* & ipſum ſequẽs, *Aragon* 2.2.*q.*88.*a.*1.*fine*, quia iam non poterat ad ſeculũ redire. Vel ſecundo poſſunt exponi cum *Syluest. verb. Debitum, q.*9. vt nomine intentionis perſeuerandi, intelligatur animus profitendi in ipſo ingreſſu, & ideo id propoſitum cum habitus ſuſceptione nullam voti obligationem inducere docens *Abbas c. Literaturam n.*2. *fin. de voto. Angel. Votum*, 1.*n.*7. *Sylu. duplici loco proximè citato, & Votum* 1.*q.*2. *Roſell. Votum* 1.*n.*1. *Caiet.* 2.2.*c.*88.*a.*1.*dub. pen. & opuſculis to.*1.*tract.*31.*ſeptemdecim reſp. reſp.*7. *Sot. l.*7.*de iuſt. q.* 1.*a.*2. *verſ. His tamen non obſtantibus. Supplem. Gabr.*4.*d.*38.*q.*1.*a.*1. *verſ. Dicitur promiſſio. Nauar. ſum. c.*12.*n.*26. *Couar. de pactis.* 1.*p.*§.3.*n.*12.*ad medium.* Angles *floribus* 2.*p.q. de voto, a.*1. *diff.* 5. *Aragon.*2.2.*q.*88.*a.*1.*dub. vlt.* Palacios 4.*d.*38.*diſp.*1.*f.* 814. *col.*2. *& ſeq. Valentia* 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*de voto, puncto* 1.*ad fin. in ſolut. ad* 2. *Toledo l.*4.*ſum. c.*17. *Graffis* 1.*p. deciſion. l.*2.*c.* 21. *nu.* 15. *Manuel* 2.*tom. ſum. c.*92.*fine.* Philiarc. *de offic. ſacerd. to.*1.*p.* 2.*l.*3.*cap.*17.*paulò poſt princ. Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct. cap.* 43. §. P*ropoſitum religionis*. Quamobrem licèt intentio illa perſeuerandi eſſet voto firmata, cùm non eſſet votum caſtitatis, ſed votum ſimplex religionis, non priuaret coniugem debiti petitione, niſi ſola prima vice, iuxta dicta nu. 14. & 15. Quare non ſibi conſtat *D. Antonin. nu. præcedenti allegat.* dum fatetur id eſſe votum ſimplex, ac priuare debiti petitione.

20 Ad argum. n. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe inconueniens, vt per accidens ratione impotentiæ, ſubſequentis, culpa aliquando ſuffragetur. Vt ſi debitor æris alieni prodigat proprias facultates, ſuſpenditur obligatio ſoluendi ex impotentia, quamuis ex culpa prouenerit. Sic ergo obligatio voti religionis ſuſpẽditur matrim. ſemel iniquè conſummato. Quia impleri nequit. Ad 2. negandum eſt antecedens. Quoniam id quod eſſentialiter ſub obiecto voti clauditur immediatè, cadit ſub voto: vt vnica comeſtio ſub voto ieiunij. Secus quod mediatè & ſuppoſito ſtatu aſſumendo: non enim obligat ante ſtatum aſſumptum. Ad confirm. dic teneri ſtatim ad id quod inde ſequitur immediatè. Non autem ad id quod mediante alio, quod nondum exiſtit. Ad tertium dic antecedens eſſe verum, quando vouens totum, vouet formaliter partem? vt contingit in ieiunio & eleemoſyna. At vouens ſtatum non promittit formaliter leges illius, ſed ſecundariò, & ſub conditione, ſi prius in eo ſtatu conſtituatur.

SVMMARIVM

*An matrim. iniens contra votum abſtinendi ab illo, poſſit petere & reddere. Refertur quædam opinio, n.*21.

*Poteſt ſemel eo conſummato petere & reddere, n.*22. *& ibi remiſſiuè, an peccet prima vice conſummans.*

*Tenetur mortua vxore, ab aliis nuptiis abſtinere, n.*23.

*Soluuntur argumenta, n.*24.

21 QVÆSTIO tertia, an votum habens non ineundi matrimonij, teneatur eo inito abſtinere à debiti petitione? Affirmant aliqui. Ducuntur, quia vouens abſtinentiam à matrim. ineundo, cenſetur conſequenter vouere abſtinentiam ab illius vſu, qui matrimonium conſequitur. Et confirmatur, quia cum negatio ſit eius naturæ, vt quidquid poſt ſe inuenit, deſtruat: vt regula logica habet, plus aufert, quàm affirmatio ponit. Quare licèt promittens matrimonium, non ſubinde actum promittat, poteſt enim illud ſine actu eſſe: at negans matrim. negat actum, vtpote qui extra matrim. eſſe non poteſt. Ergo vouens ſe non initurum matrim. vouet ſe ab actu illius abſtenturum, & conſequenter eo inito tenebitur ex vi voti abſtinere in quantum poteſt, nempe à petitione. Ita ſentiunt P*alud.*4.*d.*38.*q.*3.*a.*5.*n.*51. *& ibi Supplem. Gabr. q.*1. *a.*4. *lit. Q. verſ. Dicendum quod votum, & ibi Palacios diſp.*1.*f.* 844.*col.*2.*verſ.* P*orrò vt res hæc. Nauar. ſum. lat. c.*16.*n.*30. Atque eiuſdem ſententiæ eſt *Caiet. opuſc. to.*2.*tract.*11.*de voto, q.*1. vbi ait hoc votum æquiualere voto caſtitatis, negaréque perinde ac illud, omnem vxorium concubitum.

At longè probabilius eſt licere ſic vouenti, vbi ſemel iam matrim. conſummauit, reddere & petere (dixi ſemel matrim. conſummato: nam diſp. ſequent. n. 7. dicam num peccet prima vice conſummando. Probatur, quia votum hoc tantum habet pro obiecto non inire matrimonium, etſi obliget ad abſtinendum ab actu matrimonij, non eſt per ſe & primariò, ſed mediante & ſuppoſita abſtinentia ab ipſo matrimonio ineundo, quæ fuit primaria & immediata voti materia. Ergo quando iam primaria materia non eſt poſſibilis, quia initum eſt matrimonium, non obligabit ad ſecundariam, nempe ad abſtinentiam ab vſu. Ita docent *D. Anton.* 2.*p.t.c.*2. §.1. B*arth. à Ledeſma dub.* 32. *de matrim. fine* P*etrus de Ledeſma de matrim. q.*35.*a.*1.*in dubiolo, quod poſt* 2.*dub. principale mouet, in notabil. poſt* 4.*concl. f.*360. Lud. Lopez 2.*p. inſtruct. de matrim. c.*46.*circa* 2.*impedim. voti ſimplicis, &* 1.*p. c.*83. §. *Inter peccata. Emm. Sa ſum. verb. Debitum coniugale. verſ. Contrahens matrim.* Vega 2.*to. ſum. c.*129.*caſu* 76. & colligitur clarè ex aliis docentibus hunc non cenſeri vouere continentiam. Hi ſunt *Roſella verb. Impedimentum, impedim.*4.*n.*13. A*ngelus Votum* 4.*n.* 9. *Syluest. Votum* 4.*q.*4.*fine. Sotus l.*7.*de iuſt. q.*2.*a.*1.*ad* 3. *verſ. Quod ſi hic. Nauar. ſum. c.*12.*n.*43.*verſ.*14. M*anuel bulla Cruc.* §.9.*n.*121. *&* 2.*to. ſum. c.*96.*num.*2. Qui bene hoc intelligit cum *Lud. Lopez d.c.*83. §. *At iſta ſententia, & Vega d.c.*76. niſi ita vouens voluerit ſe expreſſa intentione obligare ad omnimodam caſtitatem. 22

Tenetur tamen hic mortuo altero coniuge ab aliis nuptiis abſtinere. Quia votum non erat extinctum, ſed ſuſpenſum durante matrim. impedimento, vt diximus de voto caſtitatis, num. 11. & de voto religionis, num. 16. Sic *Bart. à Ledeſma, & Petrus à Ledeſma, n. præced. allegati.* 23

Ad argum. n. 21. propoſitum conſtat ex dictis num. 22. cenſetur enim vouere abſtinentiam ab actu ſecundario & conſequenter, & ſubſiſtente primaria voti materia, videlicet abſtinentiam à nuptiis: ſecus vbi iam hæc non eſt poſſibilis. Ad confirmationem dic eodem modo, nempe vouere ſecundario, & dum ſubſiſtit primaria materia. 24

DISPVTATIO XXXIV.

Vtrùm qui poſt votum caſtitatis, religionis, aſſumendi ordinis ſacri abſtinendi à nuptiis, ad illas tranſit, peccet prima vice conſummando: ac proinde ante conſummationem teneatur religionem ingredi, quo hæc vota obſeruet?

SVMMARIVM.

*Si ſit votum religionis, peccat prima vice conſummans, n.*1.

*Si ſit caſtitatis votum, refertur opinio aſſerens peccare, n.*2.

Non peccat prima vice reddendo, nec tenetur religionem ingredi, nu. 3. *& ibi remiſsiuè, quid ſi matrimonium initum eſt animo ingrediendi religionem.*

*Idem dicendum eſt, ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium ratum, n.*4.

*An peccet hic reddens prima vice priori bimeſtri à matrimonio inito, aut ſi adſit iuſta diuortij cauſa ratione adulterij? remiſsiuè, n.*5.

*Idem aſſerendum eſt, ſi votum ſit aſſumendi ordinis ſacri, n.*6. *vbi an peccet vouens conſummans ad ſui petitionem, vel priori bimeſtri, vel poſt alterius adulterium.*

*Similiter eſt cenſendum de voto abſtinendi à nuptiis, n.*7.

*Quid, ſi votum caſtitatis poſt ſola ſponſalia emiſſum eſſet? Remiſſiuè num.*8.

*Soluuntur argumenta, n.*9.

Con

1 CONSTAT ſi votum religionis ſit, peccare mortaliter vouentem, dum conſummat prima vice matrimonium, ſiue petendo ſiue reddendo. Quod probaui diſp. præcedenti, n. 14.

2 De voto autem caſtitatis duplex eſt ſententia. Prima, & ſatis probabilis affirmat peccare mortaliter eo voto aſtrictum, dum prima vice conſummat matrim. ſiue petendo, ſiue reddendo. Quare dum non adeſt implendi facultas, quia alter coniux non vult cedere iure petendi vt ambo in ſeculo caſtè viuant, teneri ingredi religionem, quo votum illud obſeruet. Prob. 1. Quia ante conſummationem poteſt votum illud caſtitatis implere, ingrediendo religionem, quam poteſtatem ſibi adimit conſummando, ergo peccat. Secundò, quia votum caſtitatis in ordine ad matrimon. eſt fortius religionis voto: cum illud debiti petitione ſemper priuet, hoc autem minimè. Si ergo religionis voto aſtrictus peccat prima vice reddens, à fortiori ligatus caſtitatis voto. Tertiò, quia apertè videns ſe non poſſe votum caſtitatis, quod emiſit, abſque ſummo periculo in ſeculo obſeruare, tenetur ingredi religionem: id autem contingit in præſenti. Et confirmatur, quia ex oppoſito ſequeretur poſſe quempiam culpæ immunem, poſt caſtitatis votum inire matrimonium, illudque conſummare. Vt ſi ad vitanda grauia inconuenientia illud iniret animo ingrediendi religionem. Quartò probatur, ſaltem id caſtitatis votum emiſſum poſt matrimonium ratum obligare ad religionem. Quia ſe obligans formaliter ad aliquid, quod ſine alio fieri nequit, obligat ſe virtute & conſequenter ad illud. Vt qui ſciens ad ordines opus eſſe ſcientia, vouet ſe ad ſacerdotium promouendum, obligatur ex vi voti addiſcere. Sed caſtitas ſeruari nequit à coniugato, niſi ingrediatur religionem ante matrimonij conſummationem. Ergo obligans ſe formaliter ad caſtitatem poſt matrim. ratum, ſe conſequenter & virtute obligat ad religionis ingreſſum. Hanc ſent. tuentur ex Theologis, *Alenſis 2. p. q. 170. membr. 3. §. 1. in ſolut. ad 1. in fine. D. Tho. 4. 38. q. 1. a. 3. quæſtiunc. 2. ad 3. & ibi Scotus q. vn. ad fin. verſ. Conſimiliter ſi le peccato. Ricard. a. 7. q. 1. ad 2. Palud. q. 3. a. 5. concl. 4. fin. & concl. 5. à n. 36. vſque ad 40. Durandus 4. d. 15. q. 11. in ſolut. ad 3. n. 12. Maior 4. d. 32. q. 2. argum. 2. contra 2. cõcl.* vbi *Supplem. Gabr. q. vn. a. 1. notabil. 5. & d. 38. q. 1. a. 4. poſt 2. concl. verſ. Dicendum quod votum. Carthuſian. 4. d. 38. q. 2.* vbi *Baſſolis q. vn. a. 2. fin. Nicol. de Orbellis, q. 1. §. 13. Nicol. de Niiſa ſuper 4. ſent. tract. 6. p. 3. de voto D. Ant. 3. p. t. 1. c. 4. fine, & c. 16. §. 1. Adria. 4. q. 14. de matrim. verſ. 3. contingit. Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. 1. §. Et ſcito peccatum eſſe.* Petrus de Soto *lect. 5. de matrimon. 7. vlt. Palacios 4. d. 32. diſp. 2. f. 721. col.* 1. Pedraza *ſumm. præcept. 6. §. 9.* Alex. *in ſuo* Enchirid. *2. p. præcept. 6. §. Si poſt votum continentiæ. Nider in ſum. præcept. 6. c. 4. fin.* Angles *floribus 1. p. de matrim. q. 11. de impedim. ordinis, art. 3. poſt 1. diffic. dub. 2. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 24. n. 25. Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 31. §. Sed iam quod matrim. in 2. edit.* mutans opinionem, quam in prima tenuerat. *Toledo l. 4. ſum. c. 18. Azor. l. 11. inſtit. moral. c. 21. q. 2.* Petrus *de Ledeſma de matrim. q. 53. a. 1. dub. 2. principali, concl. 3. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 1.* Et ex Iuriſperitis, *Ioã.* Andr. *c. Rurſus, n. 6. qui clerici vel vou.* vbi *Henricus n. 4. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 16. a. vn. q. 4. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 4. n. 10. Syluest. Matrimonium 7. q. 5. dict. 2. & 3. & Matrimoniũ 8. q. 15. dict. 7. Tabiena Matrimonium 2. §. 3. & verb. Impedimentum, impedim. 2. q. 3. n. 4. Armil. verb. Matrimonium, n. 55. Nauar. ſum. lat. & hiſp. c. 22. n. 73. & lat. c. 12. n. 80. hiſp. c. 28. addit. ad eundem num. Couar. de pactis, 1. p. §. 6. n. 8. Turrecr. c. Nos nouimus. 17. q. 2. a. 2. n. 2. Gaeta rep. in c. Ad limina 30. quæſt. 1. §. 4. n. 343. & 348. Stunica de voto q. 4. n. 14.*

3 Secunda ſententia (cui tanquam probabiliori adhæreo) ait hunc non teneri religionem ingredi, ac proinde minimè delinquere matrim. conſummando, reddendo debitum. Prob. ex *Extrauag. Ioannis 22. Antiquæ cõcertationi. de voto*, ibi: *Ad ingreſſum huiuſmodi ſic ordinatum, ſi matrimonium conſummatum non fuerit per diœceſanum inſtanter moneri præcipimus & induci. Quod ſi renuerit, ipſum; ſi ſponſa eius inſtiterit, per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum decernimus, cõtractum matrimonium conſummare.* Vbi *gloſſa, verb. Renuerit,* ait Pontificem expreſsè ſupponere, licere illi renuere. Quia aliàs non eius voluntati id relinqueretur, ſed pòtius compelleretur. Si ergo promotus coniux ad ordinẽ ſacrum poſt matrim. ratum, cum poſſit caſtitatem in eo promiſſam obſeruare ingrediens religionem, ad id non tenetur: vt conſtat ex illa extrauaganti, à fortiori non tenebitur qui ante matrim. vouerat caſtitatem. Et confirm. quia ille eſt compellendus reddere debitum per Eccleſiaſticam cenſuram poſt bimeſtre iure conceſſum, vt ibi deciditur. Ergo non peccat reddens, ſed potius negans debitum peccaret. Secundò, quia quando quis obligatur ad aliquam rem, non tenetur adhibere omnia media poſſibilia ſimpliciter, ſed quæ ſunt moraliter talia: & id maximè verum eſt, quando illa obligatio ex ſpontanea voluntate proficiſcitur. Tum, quia liberaliter oblata ſunt benignè exigenda, *c. Ex parte, de cenſibus.* Tum etiam, quia viſus eſt eam obligationem ſibi ſponte imponens velle ſe ad ſola media bono modo poſſibili obligare. At medium ingrediendi religionem eſt difficillimum, & longè excedens id, quod vouens promiſerat, ergo nõn tenetur ad illud. Tertiò, quia nemo tenetur rem inferioris ordinis compenſare cum re ſuperioris oneroſiſſima, vt qui debet pecuniam, quam abſque vitæ aut famæ detrimento reſtituere nequit, excuſatur. At talis eſt religio reſpectu continentiæ promiſſæ. Et confirmatur, quia debens centum, quæ ſoluendo non eſt, niſi ſe in ſeruum vendat, ad id minimè tenetur. At religio eſt perpetua quædam ſeruitus. Nec tenetur ea ſoluere cum notabiliter maiori propriæ rei familiaris iactura, nedum cum totius. At profitens in religione & libertatem & omnia propria bona amittit. Non ergo cum tanta iactura tenetur votum caſtitatis ſeruare. Dicunt ad hæc aduerſarij, obligatum ex iniuſta acceptione, teneri cum maiori iactura perſoluere matrim. autem iniuſtè contra votum eſt initum. Secundò, dicunt profeſſionem religionis non eſſe iacturam, ſed ſummum Dei beneficium. Tertiò; aiunt ingredi religionem eſſe optimum medium ad ſeruandam caſtitatem: at ſe in ſeruum venundare, vitamve periculo exponere, eſſe ineptum, nec per ſe ordinatum medium ad reſtituendum. Sed hæc parum valent. Quamuis enim religio ſit Dei donum, id eſt ſponte eligenti. Nec eſt negandum illam eſſe grauiſſimum onus, & tale vt nemo ſit illud ſubire compellendus, niſi ſe expreſsè obligarit. Rurſus, licet obligatio ex iniuſta acceptione ſit vrgentior, at ſolum obligat ad reſtituendum cum iactura rerum eiuſdem ordinis, & vbi non eſſet maxima improportio. Nemo enim decem furto ablata reſtituere tenetur cum iactura centum. At ingredi religionem non eſt medium per ſe ordinatum ad ſeruandam caſtitatem, & licèt ſit optimum, non tamen neceſſarium: atque tantam improportionem habet, ſicut ſe in mancipium vendere, vt pecunia inde conflata ſatisfiat creditoribus. Tandem, quia niſi ſtatus religioſus ſponte ſuſcipiatur, difficiles ſolet habere exitus. Atque ideo huius ſententiæ ſunt ex Theologis, *Sotus 6. d. 38. q. 2. a. 1. poſt 2. concl. verſ. Quid autem remedij: & verſ. Aliud verò ex ſupradictis. Ouandus ibi, q. vn. propoſit. 6.* Veracruz *append. ad a. 15, 1. p. Speculi.* Cordub. *ſum. q. 136. punct. 2. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 46. circa 2. imped. voti ſimplicis, & 1. p. c. 50. §. Et quidem ſi cenſorem: & ad fin. & c. 83. §. Inter peccata.* Enriquez *l. 12. de matrim. c. 2. n. 8.* Philiarc. *de offic. ſacerdotis, to. 1. p. 2. l. 3. c. 19. ad fin. Emmanuel* Sa *ſum. verb.* Matrimonium, *cap. De impedimentis dirimẽtibus,* vbi de impedim. voti, *verſ. Contrahentem poſt votum. Vega. 2. to. ſum. cap. 129. caſu 118. puncto 2.* & dicit eſſe probabiliſſimam *Petrus de Ledeſma de matrim. q. 55. a. 6. dub. 4. §. Et probatur hæc concluſio.* Et ex Iuriſperitis, *Præpoſit. c. Rurſus, nu. 6. init. qui clerici vel vou. Angel.* Matrimonium *3. impedimento 5. num. 2.* Perez *lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. §. Dubitatur vlterius quis votum caſtitatis.*

Hinc

4 Hinc deducitur, idem dicendum eſſe, ſi quis poſt matrim. ratum caſtitatem voueat. Non enim tenetur religionem ingredi, quo votum impleat, ſed abſtinere à petitione. Quare non peccabit conſummans matrim. reddendo debitum. Probatur omnibus rationibus nu.præc. allatis:& maximè ex *extrau. Antiqua, de voto*, ibi in 1. ratione adducta. Quia ordo ſacer poſt matrimonium ratum aſſumptus eſt,& ita votum caſtitatis in eo emiſſum,& tamen deciditur ibi ſic initiatum ordine ſacro non teneri ad religionem,vt votum obſeruet.Sic tenet *Enriq.li.12.de matrim.c.2.num.*8.& communiter Neoterici, & ita tenendum eſt.Quamuis contrarium ſupponat *D.Th.2.2.q.*189. *a.8.argum.*3.& docent *Palud.4.d.32.q.2.a.1.nu.9.* vbi *Supplem.Gabrielis q.vn.a.2.concl.2.D.Ant.3.p.t.1.c.22.§.2.Sylu. Votum 5.q.2.Tabiena Matrimonium 2.§.3.*niſi(inquiũt *Palud.& D.Anton.*) velit alter coniux cedere iure ſuo abſtinens à debito petendo. Imò credo non teneri, niſi expreſſè voluiſſet ſe dum caſtitatem ſic vouit, ad religionẽ obligare: quamuis noſſet non poſſe caſtitatem, quam promittit obſeruare, niſi ingrediendo religionem, & quamuis in ea eſſet opinione, vt exiſtimaret manere ſe ad religionem obligatum: adhuc enim non tenetur, ſi tunc ſolam vouit caſtitatem, nec habuit aliam intentionem. Quia adhuc non eſt medium proportionatum, ſed longè difficilius & altioris ordinis:& nemo tenetur rem furto ablatam alteri reſtituere patiendo iacturam in re altioris ordinis, & ſi tempore furti crederet ſe aliter non fore reſtituendo, & eam iacturam teneri pati. Sed dices diſparem eſſe rationem, quia obligatio reſtituendi in furto non proficiſcitur ex propria voluntate, ſed ex natura rei:& ideo conſcientia propria nil conducit ad eam obligationem inducendam: ſecus de obligatione voti: cum enim naſcatur ex propria voluntate, in tantum obligat, in quantum vouens ſe obligare intendit. At vouens tunc caſtitatem, intelligens ſimul ſe ad religionem obligari, iam expreſſè vtrumque amat vt ſui voti obiectum: manebit ergo ad vtrumque obligatus, ſicut qui exiſtimaret eſſe votum,dicere ſic,Faciam hoc:teneretur vtique ex vi voti. Quia iam ea verba proferens, obligationem voti amplectitur, ad quam forma verborum non eſt neceſſaria:poteſt quippe ſola mente fieri. Fateor me argumento conuinci. Et ideo ſic diſtinguendum eſt, ſi tempore quo caſtitatem illam vouit, actu meminit ſe ad religionem obligari:tenebitur vtique. Quia re vera id eſt vouere vtrumque. Si verò non meminit, quamuis eam opinionem ſeu conſcientiam habitualem haberet, non tenebitur ad religionem. Quia votum ad id non obligat ſuapte natura, nec vouentis intentio fuit ad religionem ſe obligare; ſed illud ſimpliciter abſque alia intentione emiſit. Quid autem dicendum ſit de eo, qui poſt votum caſtitatis ad nuptias tranſiit, animo non conſummandi, ſed ingrediendi religionem,dixi l.1.diſp.43.num.9.

5 Rogabis, quid ſi voto caſtitatis aſtrictus reddat debitum priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem: vel exiſtente iuſta diuortij cauſa ob alterius adulterium, an peccet?dixi hoc lib.10.diſp.6.num.14.& ſeq.

6 Secundò deducitur, eum qui voto aſſumendi ordines ſacros aſtrictus,vxorem duxit, non teneri religionem ingredi, vt votum obſeruet. Conſtat ex eiſdem rationibus,quibus id probaui de voto caſtitatis, num.3.& id tenet *Emm. Sa ibi citatus*, & tenebunt conſequenter alij ibi citati. Quia eadem eſt ratio: imò magis ad id videbitur obligare votum caſtitatis. Quamuis DD.prioris ſententiæ allegati nu.2. dicant oppoſitum, & ita *Manuel Rodriguez 1.to.ſum.2.editione,c.242.nu.3. Petr. de Ledeſma de matrim.qu.53.a.1.dub.2.principali.§.2.ſequitur ex dicta concluſ.* authores illius ſententiæ, docent ſimiliter hunc peccare prima vice conſummando, & teneri ingredi religionem. Idémque dico, quamuis poſt matrim. ratum hoc votum emiſerit:adhuc enim non peccat conſummando, quia nõ tenetur ingredi religionem,vt dixi n.4.de voto caſtitatis. Et addo, quamuis ille peccet conſummando ad ſui petitionem.Quia tenetur non petere, & ſimiliter reddendo priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vt dixi diſp.6.nu.14.& ſeq.non quia adimit ſibi poteſtatem implendi votum per ingreſſum religionis: ad eum enim non tenetur, ſed quia in tantum excuſatur reddendo, in quantum ad id tenetur lege matrimonij: & priori illo bimeſtri non tenetur. At aſtrictus voto aſſumendi ordinem ſacrum, non peccat etiam conſummando ad ſui petitionem, & priori illo bimeſtri.Quia id votum nõ obligat ad caſtitatem,& ſic vbi ſeruari iam nequit,vt contingit poſt matrim.ratum,ad nil obligat,durante eo impedimento,vt dixi diſp.præced.num.15.vtrum verò exiſtente iuſta diuortij cauſa ob alterius adulterium,teneatur coniux innocens ad ordines promoueri,quos vouerat: atque ita peccet tunc,ſiue petendo,ſiue reddendo:quia cenſetur remittere iniuriam, & iam non poterit votum implere? dixi diſp.præced.nu.17.teneri implere votum, & ſubinde nec petere nec reddere. Ne impediatur iniuria remiſſa, quo minus votum impleat.

7 Similiter iudicandum eſt de eo,qui poſt votum abſtinendi à nuptiis,ad illas tranſierit, non enim tenetur religionem eligere matrimonio nondum conſummato, quo votum impleat, ac proinde nullius culpæ reus erit matrim. conſummans. Siquidem multo minus voto caſtitatis obligat. Atque ita tenentur dicere omnes DD. citati n.3.id docentes in voto caſtitatis. Et in terminis docet *Ludou.Lopez 1.p.inſtruct.c.83.§.Inter peccata.*Quamuis cõtrarium docent allegati nu.2. ſicut in voto caſtitatis aſſerunt. Quia hoc votum perinde ac illud,non poteſt tunc impleri,niſi religionem ingrediendo. Et idem dicendum eſt,ſi hoc votum emittatur poſt matrim.ratum.Sicut dixi num.4. de voto caſtitatis tunc emiſſo. Nec peccat prima vice conſummans ad ſui petitionem: nec intra prius bimeſtre à matrimonio inito:nec ſi adſit iuſta diuortij cauſa ob adulterium alterius. Quia hoc votum non interdicit debiti petitionem,vt dixi diſp.præc.n.22. Nec impleri iam vllo modo poteſt,dum alter coniux ſuperſtes eſt:niſi ingrediendo religionem,ante conſummationem, vel facto diuortio:ad quem ingreſſum non tenetur.

8 Quid autem ſentiendum ſit de voto caſtitatis poſt ſponſalia emiſſo?dixi lib.1.tota diſp.46.

9 Ad argum.n.2.propoſita reſp.Ad 1.conſtat dictis nu.3. non enim poteſt mortaliter implere, & eo modo quo ſe obligauit. Ad 2. dic quantum ad aliquid eſſe ſtrictius, nempe, quoad priuandum debiti petitione: at eſſe minus ſtrictum quoad obligandum ad religionis ingreſſum. Ad 3. dic non poſſe occurrere euentum, in quo egreſſus religionis ſit medium per ſe, & neceſſariò ordinatum ad ſeruandam caſtitatem promiſſam,cum poſſit vouens manens in ſeculo aliis mediis vti. Quod ſi adhuc præ fragilitate tentationibus ſuccumbat, adeſt medium petendæ diſpenſationis.Ad confirm. eſt admittenda ſequela in caſu raro. Quia bona fides in contractu à culpa liberat; & obligatio iuſtitiæ excuſat,quando reddit. Ad 4.conſtat ex dictis nu.4.maior enim propoſitio vera eſt, de mediis per ſe ordinatis, atque eiuſdem ordinis, nec notabiliter re promiſſa difficilioribus.Quale non eſt religio ad ſeruandam caſtitatem,vt ſatis probaui num.3.

DISPVTATIO XXXV.

Vtrùm votum ſimplex religionis, caſtitatis, ſuſcipiendi ſacros ordines, non ineundi matrimonij, emiſſum à coniuge ſine alterius licentia, poſt matrim. ratum aut conſummatum, validum & licitum ſit,& quatenus actui coniugali licitè exercendo obſtet.

SVMMARIVM.

Quotuplex eſt quæſtio diſputanda,num.1.

Proponuntur argumenta probantia votum rei partim indifferentis, malæ, aut impoſsibilis: partim autem rei poſsibilis & bonæ, ad nihilum obligare,2.

Non obligat hoc votũ, quando vtraque pars promittitur per modũ vnius, ſecus quando per modum plurium. Et quando vtile non vitiatur per inutile, n.3.

Quando res eſt indiuidua cenſetur per modum vnius promiſſa. Atque ita obligat votum, aut ad totam aut ad nullam partem, ſecus quando eſt diuidua, n.4.

Quando ſuperuenit impotentia integrè implendi votum, vt ieiunij quadrageſimæ totius, aut totius vitæ quando obliget ad partem? n.5.

Enodatur c. Quemadmodum, §. fin. de iureiur. & qualiter non obligatus ſeruare integrè iuramentum, teneatur ad partem? n.6.

Quando res eſt diuidua, & pars bona & poſsibilis apponitur vt circumſtantia alterius malæ, impoſſibilis, aut indifferentis, vel è contra, quid ſentiendum? & quid de vouente ſe iturum Hieroſolymam genibus flexis, nudum, aut ſerpentem in ore portando, n.7.

Quid, vbi eſt dubium, aut materia ſit promiſſa per modum vnius? num. 8.

Soluuntur argumenta, n.9. Poſt illum inuenies alia ſummaria.

1 DISPVTATIO hæc ſi exactè tractanda ſit, eſt difficilis. Quia pauca de illa & confusè reperio ſcripta. Et ad diſcernendum de valore voti caſtitatis poſt matrimonium emiſſi, neceſſarium eſt præmittere quando votum rei partim licitæ & partim illicitæ obliget, & ideo vt clarius procedam, quadruplicem in hac diſp. agitabo quæſtionem. I. eſt de valore voti, cuius pars eſt mala, impoſſibilis, aut indifferẽs. II. de valore voti religionis, ſuſcipiendi ordines ſacros, & non ineundi matrimonium, poſt ipſum emiſſi. III. de valore voti caſtitatis, aut non petendi debitum. IV. an eſto id votum ſit validũ, licitè emittatur.

2 QVÆSTIO I. An votum cuius pars eſt indifferens, mala, aut impoſſibilis, altera autem pars bona & poſſibilis, obliget ad partem hanc, vel potius ad neutram? Et videtur ad neutram obligare. Quia cùm bonum ex integra ſit cauſa, malum autẽ ex ſingulari defectu, teſte *D. Dionyſio 4. c. de diuinis nominibus.* Exiſtente parte aliqua materiæ voti inepta, propter eius indifferentiam, malitiam, impoſſibilitatémve, tota materia inepta erit, ac proinde votum irritum. Et confirm. quia commune Doctorum placitum habet votum nunquam peccandi, tanquam rei impoſſibilis, ad nil obligare. Cùm tamen pars eius, vt aliqua peccata vitare, ſit poſſibilis.

3 His tamen non obſtantibus, ſic diſtinguendum puto: Si vouens per modum vnius promittat illud totum, voluit enim non aliter ſe obligare ad partem bonã & poſſibilem, niſi dependenter à rei malæ, indifferentis, aut impoſſibilis obligatione, votum eſt prorſus irritum. Quia nequit obligatio voti excedere intentionem vouentis, quæ cùm fuerit ita ſe ad vtramque partem obligandi, vt obligatio vnius dependeret ab obligatione alterius, non poteſt id votum aliter obligare, ſic autem obligans eſſet iniquum, aut impoſſibile, aut non gratum Deo, cùm ſit partim rei malæ, impoſſibilis, aut indifferentis. Ergo erit irritum. Et confirm. quia tunc materia illa totalis voti dicetur abſolutè mala & inepta materia. Vt clarè probat argumentum n. 2. propoſitum. Si verò non promittat per modum vnius, quia, nimirum, obligationem partis bonæ & poſſibilis vult independenter ab alia promittere: obligabit votum quoad ſolam partem bonam & poſſibilem, reiecta alia tanquam inepta voti materia. Quoniam tunc eſt virtute duplex votum, & ita vnum ex nequitia alterius minimè inficitur. Et confirm. quia vtile per inutile minimè vitiatur, *reg. Vtile, de reg. iur. in 6.* vbi *Dynus n. 4. Iaſon* alios referens *l. 1. §. Sed ſi mihi, n. 4. ff. de verb. oblig. Nauar. ſum. lat. c. 12. num. 43. verſ. Ex quibus infertur,* aiunt intelligi, quãdo vtile eſt ab inutili ſeparabile: quod ita in præſenti contingit, pars enim bona ab alia eſt ſeparabilis, & ex ipſa rei natura, & ex modo promittendi. Hoc declarabitur magis numeris ſeqq. in quibus exempla ſubiicientur, & Doctorum teſtimoniis comprobabuntur.

4 Quando autem de vouentis intentione minimè conſtat: triplex regula ad eam diſcernendam tradi poteſt: Prima regula ſit, vbi res promiſſa eſt indiuidua, id eſt, quę commodam diuiſionem minimè patitur, nec ſolet communiter diuidi, cenſetur obligatio per modum vnius, ſecus quando diuidua eſt. Quia ſemper vbi oppoſitum nõ conſtat, iudicanda eſt voluntas ferri in obiecta, iuxta eorum naturam. Exemplum primi, vt ſi quis voueat ædificare templum, recitare officium defunctorum, calculos Virgineos, cum hæc communiter non diuidantur, non potens implere totum, non tenetur ad partem. Exemplum ſecundi, vt ſi quis voueat ieiunium totius quadrageſimæ, recitare officium canonicum aut Virgineũ. Cùm enim hæc communiter diuidantur, obligatio non erit per modum vnius: ac proinde excuſatus à parte, ratione impotentiæ, tenebitur ad partem aliam ſibi poſſibilem. Et confirm. quia obligatio, quam quiſquam ſua ſponte ſibimet imponit, qualis eſt voti & iuramenti, vbi non reperitur contraria expreſſa intentio, cenſenda ac diiudicanda eſt inſtar obligationis impoſitæ ab Eccleſia de eademmet re. Quia cenſetur imponi iuxta communem vſum apprehendendi hominum, qui eſt inſtar aliorum præceptorum, vt vouens ieiunium, tenetur ad illud eo pacto quo ieiunia Eccleſiaſtica obligant: vt abſtinens à carnibus & ſeruata legitima prãdij hora, & vnica comeſtione. At præcepta Eccleſiæ de re indiuidua obligant per modum vnius: vt conſtat in præcepto ieiunij vnius diei, auditionis ſacri. De re autem diuidua, obligant per modum plurium: vt præceptum ieiunandi tota quadrageſima: recitandi officium canonicum. Ac proinde in prioribus impotens implere totũ præceptum, liber eſt à parte. Secus in poſterioribus. Ergo idem continget in voto. 5

Hinc veniunt intelligendi *D. Th. 2. 2. q. 88. a. 3. ad 2. & q. 89. a. 7. corp. D. Anton. 2. p. t. 11. c. 1. §. 3. Carthuſian. 4. d. 38. q. 2. Caiet. ſum. verb.* Votum, *c. 4. Abulenſis c. 30. Num. q. 55. Turrec. 17. q. 1. in ſum. a. 4. ad 3. Nauar. ſum. cap. 12. nu. 39.* docentes ob ſuperuenientem impotentiam implendi totam rem promiſſam, non ceſſare obligationem implendæ partis poſſibilis: ſunt quippe intelligendi, quando res promiſſa eſt diuidua, ac conſequenter non per modum vnius promiſſa eſt: ſecus vbi eſſet indiuidua, aut per modum vnius promiſſa. Vt conſtat ex dictis duplici n. præc. Hinc etiam verificatur, quod tradunt *Sotus lib. 7. de iuſt. qu. 1. a. 3. circa medium. & Aragon 2. 2. qu. 88. a. 2. f. 979.* nempe, vouentem ieiunare tota quadrageſima, nec id potentem implere, teneri ad partem, quam poteſt. Et quod docent *Corduba ſum. q. 151. Manuel 2. to. ſum. c. 99. nu. 8. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 113.* nimirum, puerum 14. annorum, qui vouit *ieiunare* omnibus diebus vitæ ſuæ, tantum teneri ad partem quam obſeruare commodè poteſt, abſque *ſui officij* & rerum ſuarum detrimento. Hæc enim ideo vera ſunt, quia obligatio illa fuit diuidua.

Secundò infertur intellectus ad *c. Quemadmodum, §. fin. cum ibi annotatis, de iureiur.* ex quo deducitur iuramentum, quod integrè obſeruari nequit, ſeruandum eſſe quoad partem poſſibilem. Intelligitur quippe, quando obligatio eſt diuidua, & non per modum vnius contracta. 6

Secunda regula ſit. Quando pars poſſibilis & bona apponitur vt circumſtantia & accidens rei principaliter promiſſæ, quæ mala, indifferens, aut impoſſibilis eſt, tunc eſt promiſſio per modum vnius: ac proinde votum eſt totum irritum. Tum, quia ex modo appetendi deducitur rem bonam voueri dependenter ab alia, ſiquidem vt eius circumſtantia promittitur. Tum etiam, quia acceſſorium naturam principalis ſequitur, ab eóque pendet. Quare cùm obligatio rei principalis ſit irrita, erit etiam rei acceſſoriæ, iuxta *reg. Acceſſorium, de reg. iuris, in 6.* verbi gratia, promiſit quis tranſitum ad Indos, quo opes cumularet, priuſque ſe peccata expiaturum confeſſione. Sicut votum illius tranſitus, tanquam rei indifferentis, eſt irritum: ita & confeſſionis, quæ promiſſa minimè eſt, niſi tãquam præuia diſpoſitio nauigationi peragendæ. Similiter promiſit quiſquam ſe Romam peregrinaturum ſacco indutum. Si peregrinatio ſit ei impoſſibilis, non tenetur ſaccum induere, quod acceſſorium fuit. Si tamen è contra res principaliter promiſſa eſt bona & poſſibilis, modus autem malus vel impoſſibilis, obligabit votum rei principalis, reiecto modo. Quia cum alio non conſtante cenſeatur voluntas ferri in obiecta ſecũdùm eorum naturas, 7

atque

atque principalis rei ea ſit natura, vt minimè ab acceſſoria pendeat, ſed è contra non iudicandum eſt voluntatem ferri in rem illam bonam principaliter promiſſam, dependenter à modo. Hinc bene dixit *Emm. Sa ſum. verb. Votum, verſ. In voto ſeruandum*, obligare votũ poſſibile & honeſtũ, omiſſo modo impoſſibili & inhoneſto. Hinc etiam defenditur quod docent *Nauar. ſum. lat. c. 12. num. 43. verſ. Ex quibus infertur. Manuel 2. to. ſum. c. 92. n. 1. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 44. §. Votum eundi. Vega 2. tom. ſum. c. 128. caſu 57.* vbi tradunt vouentem ire Hieroſolymam genibus flexis, aut ſerpentem in ore geſtando, teneri ire, modo illo reiecto. Quia principalis res promiſſa fuit bona & poſſibilis. Quare dum *ipſemet Nauar. eo c. 12. nu. 37.* ait irritum eſſe votum nudis veſtibus peregrinandi: intelligendus eſt, ne ſibi contrarius ſit, quando per modum vnius eſſet expreſſa intentio obligandi ſe ad peregrinationem eo modo, & non aliter. Quoniam ceſſante hac intentione dicendum eſt obligare votum reiecto modo inhoneſto. Cùm eadem prorſus ratio ſit, ac de voto peregrinationis Hieroſolymitanæ cum ſerpente in ore. Atque ita idem in vtroque voto tradunt *Manuel & Vega ibidem.* Intellige autem ſecundam partem huius regulæ, niſi modus redderet multo faciliorem voti executionem. Tunc enim vouens cenſetur ſubſtantiam dependenter à modo promittere. Quoniã nemo ad difficilius cenſendus eſt ſe velle aſtringere. Vt promittens ſe equeſtrem iturum Romam, non tenetur, quoties ob paupertatem non ſuppetit equus, quo vehatur.

8 Vltima regula. Si omnibus perpenſis dubium ſit de vouentis intentione, an per modum vnius vtrumque promiſſum ſit, vel pars bona principaliter, modus autem acceſſoriè, aut potius è contra: iudicandum eſt in fauorem libertatis vouentis, vt ad nil teneatur. Quia in hoc dubio cum perpenſis omnibus circumſtantiis traditis duabus primis regulis, non conſtet de voti obligatione, ac ànimo vouentis, num ſic vel ſic voluerit ſe obligare, votum non eſt *in poſſeſſione*, ſed libertas voluntatis. In dubio autem non in ſola iuſtitiæ materia, ſed in quacunque melior eſt poſſidentis conditio: vt re hac diſputata probaui lib. 2. diſp. 41. nu. 31. Quamuis poſt ea typis excuſa inuenerim *Vaſquez 1. 2. q. 19. a. 6 diſp. 65. nu. 13. & ſeq.* defendentem ſolùm eam regulam habere verum in materia iuſtitiæ.

9 Ad argum. nu. 2. oppoſitum dic rectè probare, quando totum illud eſſet promiſſum per modum vnius, vt num. 3. aduertimus: ſecus quando per modum plurium. Quia ſunt duo velut diſtincta vota. Ad confirmationem dic eam promiſſionem eſſe per modum vnius, vt amplius declarabimus hac diſp. n. 25.

SVMMARIVM.

Votum religionis ſimplex poſt matrimonium ratum emiſſum, ad quid obliget, ante conſummationem illius, & poſt? n. 10.

Num obliget emiſſum poſt conſummationem? Proponuntur *argumenta ad probandum minimè obligare, 11.*

Non obligat ſi pro tunc emittatur implendum: ſecus ſi implendum tempore ſecuti matrimonij, vel quando licebit, vt ratione adulterij alterius, 12.

Quid, ſi abſolutè emittatur nullo tempore præfixo? 13.

Quid, de voto ordinis ſacri ſuſcipiendi facto poſt matrim. ratum? 14.

Quid, ſi fiat poſt matrimonij conſummationem? 15.

Quid, de voto non ineundi matrimonij, poſt illud emiſſo? 16.

Soluuntur argumenta n. 17. Poſt illum ſunt alia ſummaria.

10 QVÆSTIO II. An vota ſimplicia religionis, aſſumendi ordinis ſacri, non ineundi matrim. poſt illud ab altero coniuge abſque alterius licentia emiſſa, valida ſint? Et quidem, ſi votum religionis emittatur ante matrimonij conſummationem, conſtat valere: atque obligare ad non conſummandum, ſed ad ingreſſum religionis. Cùm tunc licitus ſit, ac voto promiſſus. Quare erit culpa mortalis, prima vice conſummare, ſiue petendo ſiue reddendo, vt de voto religionis ante matrim. facto dixi diſp. 33. nu. 14. Quod ſi eo non obſtanti conſummetur matrimonium, iam deinceps licebit petere & reddere: at tenebitur vouens ſoluto matrimonio, vel facto diuortio ratione adulterij, illud implere. Sicut eadem diſp. 33. n. 15. & ſeqq. diximus de voto hoc facto ante matrimonium. Quoniam eadem eſt de vtroque ratio.

Si verò poſt conſummatum matrim. emittatur, videtur ad nil obligare. Quia *c. Quidam, de conuerſ. coniug.* habetur coniugatum inuita vxore profeſſum, non teneri ea mortua ad religionem redire. Quia id religionis votum non tenuit. Cùm tamen decidatur ibi, votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum valuiſſe vt votum ſimplex, & *c. Placet, eod. t.* deciditur coniugatam bona fide profeſſam, quia virum obiiſſe credebat, non teneri ad religionem, bene tamen ad caſtitatem. Secundò, quia cum coniugi illicitus ſit ad religionem tranſitus abſque alterius licentia, votum erit de re illicita, ac proinde nullum. 11

Prima tamen concluſio ſit. Id votum emiſſum animo tunc implendi, & pro tunc ſe obligandi, eſt prorſus irritum, ſecus ſi emittatur pro tempore ſoluti matrimonij, vel ſi alter cõiux iuſtam cauſam diuortij adulterans præbuerit. Conſtat prior pars. Quia eſt votum de re illicita, & id eſt quod decidunt *c. Quidam, & c. Placet, num. praecd. allegata*, coniux enim profitens obligauit ſe ſtatim ad religionem, & ideo tanquam votum de re omnino prohibita declaratur nullum. Nec obſtat *gloſſam eo cap. Quidam, verb. Non teneatur* & aliquos alios aſſerere id votum tenuiſſe, & explicat textum, vt intelligat non tenere quoad forum Eccleſiæ, ita vt illa cogat implere. Quia communis ſententia eſt in contrarium, vt probaui lib. 7. diſp. 34. num. 12. Conſtat etiam 2. pars, quia votum illo modo factum eſt de re omnino licita & ſancta. Inſuper probatur prior pars. Quia dici nequit id votum valuiſſe, at irritatum ab altero coniuge, Quia *c. Quidam*, ait votum non tenuiſſe, loquens de præterito: in eo autem euentu tenuiſſet vtique, ac irritatum eſt ab vxore. Præterea, quia non modica difficultas eſt, num vxor poſſit reuocare viri vota, & ſaltem ſolum poſſet in quantum eſt in ſui præiudicium, nempe, vt conſtante matrimonio non obliget. Tandem, quia cum hoc votum à principio non valuerit, tanquam factum de re aliena in præiudicium alterius coniugis, tractu temporis non conualeſcit, *reg. Non firmatur. de reg. iur. in 6. & l. Quæ ab initio. ff. eod. tit.* & proinde nec ſoluto matrimonio obligabit. Atque ita docet *Stunica de voto, q. 4. n. 18.* & id votum non obligare in ea profeſſione emiſſum, dixi l. 7. diſp. 34. à n. 10. 12

Secunda concluſio. Si poſt conſummatum matrimonium emittat alter coniux abſque alterius coniugis licẽtia votum religionis, abſolutè & ſimpliciter, non præfiniendo tempus in ſua intentione, valebit votum, obligabítque pro tempore ſoluti matrimonij. Quia cùm poſſit id votum licitè fieri, non eſt præſumendum, vbi de oppoſita intentione non conſtat, illicitè & perperam fieri. Ne delictum præſumatur, cuius præſumptio omnino vitanda eſt. *l. Merito, ff. pro ſocio*, & maximè in eo, qui tantum abeſt vt delinquere intenderit, quin potius ſe in perpetuum holocauſtum Deo obtulerit, religionis iugum amplectens. Præterea, quia actum efficiens viſus eſt velle, vt valeat aptiori & efficaciori modo poſſibili, idque præſumitur, vt cum multis probat *Menochius de præſumpt. lib. 6. præſumpt. 5. n. 1.* & ideo ita docent *Abulenſ. c. 30. num. q. 86. Enriquez lib. 11. ad matrim. c. 15. n. 8. fine.* Atque eadem ratione dicendum eſt id votum obligare, quoties licebit ratione diuortij ingredi religionem. Quoniam tunc pariter ceſſat impedimentum. 13

Tertia concluſio. Si vir poſt matrimon. ratum emiſerit votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fuit animo ingrediendi religionem ante matrimonij conſummationem, eſt validum votum. Quia eſt de re licita, & ſibi permiſſa. At ſi non vouit ingreſſum, cum ratione ſolius propoſiti ad eum non teneatur, (vt dixi l. 1. diſp. 43. nu. 9) poteſt conſummare matrim. reddendo & petendo. Quia id votum non obligat ad caſtitatem, vt vel ſic debiti petitionem interdicat, nec ad religionem, vt impediat redditionem primam, vt dixi diſp. præc. num. 6. Quare tunc tenebitur 14

id votum implere:cùm ſibi licuerit, ſiue quia morte alterius ſolutum eſt matrim. ſiue ratione diuortij, vt dixi diſput.53.n.16.& 17. de voto ſimili ante matrim.emiſſo. Quoniam vtroque caſu votum fuit licitum, nec extinctum per vſum matrimonij, ſed ſuſpenſum. Si verò non animo ingrediendi religionem:cùm impleri nequeat durante matrimonio, dicendum eſt de illius obligatione, ac ſi poſt matrimonium conſummatum factum eſſet. De qua re n.ſequenti dicemus. Si autem negatiuè ſe habuit: quia nec de ingreſſu nec de permanſione in ſeculo cogitauit:dicendum credo idem, ac ſi animo non ingrediendi religionem feciſſet. Quia cùm religio ſit onus grauiſſimum,non præſumendum videtur in dubio voluiſſe illum id onus ſubire.

15 Quarta concluſio. Si id votum poſt matrimonium conſummatum ſit factum, idem prorſus dicendum eſt, quod n.& 13.diximus de voto religionis matrimon. conſummato,ſine alterius licentia emiſſo.Quia eadem eſt ratio,atque rationes ibi adductæ æquè hoc probant.

16 Vltima concluſio. Votum non ineundi matrimonij emiſſum à coniuge abſque alterius licentia, eſt validum. Quia intelligi nequit de iam contracto, ſed de non contrahendo altero, præſenti ſoluto. Quare cum præſenti minimè officiat matrimonio,eſt prorſus validum.

17 Ad argumenta n.11.propoſita conſtat ex dictis nu.12. vbi probauimus cum textum intelligi de voto religionis durante matrim.implendo:ac tunc materiam voti eſſe illicitam.

SVMMARIVM.

An votum non petendi emiſſum ab altero coniuge ſine alterius licentia, ſit validum.Refertur triplex ſententia,n.18.19.20.

Valet id votum, & obligat ad non petendum, num.21. & ibi remiſſiuè, quando liceat huic petere.

Non obligat ad non reddendum, quando ſibi id licet ratione adulterij alterius coniugis.Nec impedit ſoluto matrimonio aliud inire.Nec eſt fornicatio poſt illud votum admiſſa?22.

Ad quid obliget votum caſtitatis emiſſum abſque alterius coniugis licentia,ante matrimonij conſummationem, quoad abſtinendum ab actu coniugali?23.

Quid,ſi poſt conſummationem?Refertur opinio negans valere,24.

Valet, & obligat ad non petendum, & cur votum hoc obliget ad partem licitam & poſſibile: & votum non peccandi non obliget ad vitanda peccata quæ vitari poſſunt? 25.

Id votum eſt irritum quoad non reddendum,26.

Nec comprehendit non reddere, ſi vxor aſſenſum præſtet, nec tenetur vouens ipſi indicare, vt conniueat:nec efficitur validum vxore poſteà conſentiente,27.

Non obligat ad non reddendum, etiam quando redditio eſt ſpontanea, vt ſi alter coniux adulterans præbeat cauſam diuortio,28.

Obligat ad non ineundum aliud,matrimonio eo ſoluto,29.

Si coniux poſt id votum, adulterium admittat, eſt ſacrilegus contra votum,30.

Soluuntur argumenta,n.31.

Poſt n.31.inuenies cætera ſummaria,quæ deſiderantur.

18 QVÆSTIO III. Vtrùm votum caſtitatis poſt matrim. ab altero coniuge,ſine alterius licentia emiſſum, ſit validum, & ad quid obliget? Votum huiuſmodi aut eſt votum non petendi,aut abſolutum caſtitatis, & in vtroque euentu eſt ſeorſum claritatis gratia de illo diſputandum. Et quidem ſi votum ſit non petendi debitum. Quidam aſſeuerant id votum non eſſe validum. Quoniam eſt in graue alterius coniugis præiudicium, cui onerosum erit vt debito coniugali frui poſſit, ſemper petere. Huius ſententiæ videntur *D.Th.4.d.32.q.vn.a.4.ad 3.*vbi *Supplemen. Gabr.q.vn.a.2.concl.7.fin.verſ.Quid ſi vterque.Turrecr.c.Si dicat 33.q.5.a.1.nu.1.ad 4.Carthuſian.4. d.32.q.1.quæſito 2.Armilla verb.Debitũ,n.*19.T*abiena Matrimoniũ 1.q.3.§.4.Nid. ſum.præcep.6.c.4.ad fin.*vbi dicunt neutrum coniugem poſſe ſine alterius licentia vouere non petere.Quia eſt in alterius præiudicium; & tenet expreſſe *Manuel 2.to.ſum.c.90.num.3*.explicans, ſiue vir, ſiue vxor id votum emittat. Idem dicent DD.quos n.24.referam,aſſerentes non valere votum caſtitatis ab altero ſine alterius licentia factum. Quia innituntur grauamini alterius ſemper petendi.

19 Alij docent id votum validum eſſe, ſi ab vxore emittatur:ſecus ſi à viro. Quia illi onerosum eſt præ pudore ſemper petere, huic autem minimè. Huius ſententiæ videtur expreſsè V*ictoria ſum.de matrim.nu.*280. vbi dicit virum id vouentem poſſe adhuc petere.& S*otus l.7. de iuſtit. q.3.a.1.verſ. An verò poſſit alteruter*, vbi dicit non longè à ſcopo aberrare, qui diceret votum viri de non petendo eſſe inualidum.Et tenet expreſsè *Angles floribus 1.p.de matrim.q.6.de obligatione ſoluendi debitum,a.1.diffic.4.*

Tandem alij in ea ſunt ſententia, vt valeat votum, 20
quod facit coniux non petendi fauore ſui, ſed ſolum vbi alteri coniugi mos gerendus ſit. Quoniam ſibi ſoli præiudicat.Ita *Sylueſt.Votum 5.q.2. Greg. Lopez lib.5.verb.*P*ara guardar,t.2.p.4.Nauar.ſum.c.12.nu.60. Manuel 1.to.ſum.2. edit.c.243.n.8.Vega 2.to.ſum.c.129.caſu 93.*& dicit eſſe valdè probabile, *Ledeſma 2.p.4.q.66.a.4.ad fin.*

Cæterùm dicendum eſt id votum validum eſſe, obli- 21
garéque coniugem illo ſe aſtringentem ſub mortali, vt à petitione debiti abſtineat. Quia coniux non tenetur lege matrimonij petere, ſed tantùm reddere, & ita *D.Auguſt. ſuper pſal.146.*& refertur *c.Si dicat,33.q.5.* ait: *Pro ſanctificatione perfecta Deus tibi computabit, ſi non quod tibi debetur, exigis*. Cùm ergo non petere ſit liberum, ac opus virtutis erit materia voti.Inſuper probatur ex *c.Quidã,& c.Placet, de conuerſ.coniug.*quos textus nu.25. ponderabo ad probãdum valere ſimiliter caſtitatis votum. Nec obſtat id votum eſſe onerosum alteri coniugi cui fundamento aduerſarij innituntur. Quia non eſt ita onerosum,cum aliquoties poſſit petere vt alteri morem gerat, & quoties in altero coniuge ſentit vouens appetitum coitus vel fornicationis periculum, vt latè explicui hoc l. tota diſp.7. Quod ſi adhuc ſit aliquale grauamen, tenetur alter cõiux id ſubire,cum vouens vtatur iure ſuo.Vnde infero ſentẽtiam n.præced.relatam minimè differre ab hac. Quia petere debitum, vt mos geratur alteri coniugi, eſt potius reddere; alter enim tunc petit interpretatiuè. Vt egregiè docet *D.Th.4.diſt.38.q.1.a.3.quæſtiũc.2.ad* 4. vnde bene ait ea ſententia,non eſſe validum votum de non petendo,vt mos geratur alteri coniugi. Quia id votum verè eſt de non reddendo, fatetur tamen valere votum de non petendo in gratiam ipſius vouentis, quod verè petere eſt. Atque ita non diſcrepat à noſtra. Quod bene animaduertit *Greg.Lopez ſtatim referend.* Atque ideo ſententiam hanc tuentur *Alb.Magnus 4.diſt.32.a.4.*vbi *Durandus q.2. a.1.n.5.Ricardus a.2.q.1.corp.Palud.q.2.a.1.n.14.Guillel.Borrillong.q.vn.a.2.concluſ.1.Mayronis 4.d.38.q.vnic.part.1.cõcl.* 2.vbi *Guillel.Rubion.q.2.a.cõcl.2.*C*aiet.opuſc.t.1.tract.31.17. reſpõſ.reſp.14.dub.4.*A*ſtenſ.ſum.2.p.l.8.tom.10.a.2.q.2.*I*oan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.1.tit.8.q.43.& ſeq.D.*A*nton.3 p.t.1.cap.* 19.*§.3.Angelus* M*atrimonium 4.n.6.Henricus c.Scripturæ,nu. 8.de voto.*Et ſupponit S*otus 4.d.32.q.1.a.3.poſt 1.cõcluſ.verſ. Vtrum autem,*ait enim eſſe conſilium id votum non emittere,& poſt emiſſum,petere diſpenſationem,& tenet expreſsè *l.7.de iuſt.q.3.a.1.verſ.Quod ſi contra arguas.Greg.Lopez l.3.verb.El marido,t.8.p.1.*P*alacios 4.d.32.diſp.2.fol.*610. *verſ.Sunt qui credunt.Stunica de voto,q.3.num.58.fine. Petr.de Ledeſma de matrim.q.64.a.4.dub.1.concl.3.Valentia 2.2. diſp. 6.q.6.de voto,punct.6.q.vlt.§.Mihi ſentẽtia, Barth.* à L*edeſma de matrim.dub.71.fine.*L*ud.* L*opez 1.p.inſtruct.c.47.fin.*Idem aſſerunt DD.quos num.35. referam, docentes valere votum caſtitatis ab altero coniuge abſque alterius licentia emiſſum.

Id tamen votum cum duntaxat ſit de debito non pe- 22
tendo, ad id ſolum obligabit. Quamobrem ſic vouens non tenetur abſtinere à debiti redditione, quando id ſibi liceret ob alterius coniugis adulterium. Et eo ſoluto matrimonio poteſt aliud inire animo non petendi. Nec adulterium admittens,ſacrilegus erit contra votum.Quia non fuit caſtitatis, ſed ſolùm non petendi, cui nihil horum aduerſatur.

Maior autem difficultas eſt in 2.caſu, nimirum, quan- 23
do fuit votum caſtitatis. Et ſi illud emittatur poſt matrimon. nondum conſummatum, & animo ingrediendi religionem, credo eſſe omnino validum, & ita obligare

etiam ad non reddendum, quoties redditio eſt voluntaria: vt priori bimeſtri ante matrimonij cõſummationem: & ſi alter coniux adulterãs præbeat iuſtam diuortij cauſam. Sicut de voto caſtitatis ante matrim. facto diximus hoc l.diſp.6. n.14. Quia is vouens licitè id intendens potuit ſe ad omnimodam caſtitatem: idque intendit, cùm abſolutè vouerit caſtitatem, & quo eam ſeruare poſſet, habuerit, dum vouit, animum tranſeundi ad religionem. Quia tamen ratione illius propoſiti voto non confirmati, minimè tenetur ad religionem tranſire: vt diximus nu. 14. poterit tranſacto priori bimeſtri conſummare matrimon. reddendo, ſed nunquam poterit petere. Sicut ſi ante matrimonium eſſet factum caſtitatis votum. Si verò non animo ingrediendi religionem, vel habens ſe negatiuè vouens, nec de ingreſſu nec de oppoſito cogitans, promiſit: idem exiſtimo dicendum, quod numeris ſequentibus dicam de eo voto emiſſo poſt matrim. conſummatum. Quia obligare ſe minimè potuit ad non reddendum poſt matrim. etiam ratum, niſi animo tranſeundi ad religionem. Nec is animus intelligitur in eo voto, niſi expreſſus ſit: eo quòd votum religionis ſit res difficillima, poſcátque diuinam vocationem. Vt in caſu ſimili diximus num.14.

24 Quod ſi votum caſtitatis emittatur poſt matrimonium conſummatum, ab altero coniuge ſine alterius licentia, affirmant aliqui id votum non valere. Primò, eo quòd ſit onerosũm alteri coniugi. Secundò, quia votum rei partim licitæ, & partim illicitæ, vel partim poſſibilis, & partim impoſſibilis, factum per modum vnius, ad nil obligát (vt probauimus n.3.) At hic per modum vnius cadũt nec petere nec reddere, ſub caſtitatis votum. Cùm tanquam vnum obiectum reſpiciatur vtrumque à vouente, comprehenſum in caſtitate. Sicut vouens ſe nunquam peccaturum, reſpicit per modum vnius omnia peccata, vt ſub ratione generica peccati clauduntur: & proinde non tenetur virtute illius voti vitare etiam partem peccatorum poſſibilem: cùm ergo pars talis voti ſit de re illicita, & contra iuſtitiam, qualis eſt non reddere poſt conſummatum matrimonium, corruet totum votum. Ita videtur tenere *D.Thom.4.d.32.q.vnica,a.4.corpore, & Turrec.c.Si dicat,33.q.5.a.1.n.1.* Vbi aſſerunt hunc coniugem reum eſſe culpæ, nec debere ſeruare votum: quia impeditur debiti redditio. Idem videntur etiam tenere *Gratianus, c.Manifeſtum, verb.Ex præmiſſis, 33.q.5. Turrec.c.Sunt quædam 17.q.1. nu.9. Gerſon regulis moralib.2.p.tract.de matrim. alphabeto 25. lit.I. Emm.Sa ſum.verb.Votum, verſ.Coniugem non poſſe:* nam hi omnes dicunt neutrum coniugem poſſe abſque alterius licentia vouere continentiam. Et tenent expreſsè aliqui antiqui, teſte *Palud.4.d.32.q.2.a.1.num.14.* dicentes ita inualidum eſſe id votum, vt nec mortua vxore obliget virum, & *ipſe Palud.4.d.38.q.3.a.5.n.36.concluſ.4.fine.* docet id votum non valere, nec debiti petitionem impedire. Quod idem docet, explicans ſiue ab vxore ſiue à viro emittatur, *Petr.de Soto lect.16.de matrim. §. Vltimo tandem.* Idem ſentient à fortiori Doctores aſſerentes non valere votum petendi, quos n.18. & duplici ſeq. retuli.

25 Prima concluſio ſit. Votum caſtitatis poſt matrimonium conſummatum emiſſum ab altero coniuge abſque alterius licentia, eſt validum, & obligat ad non petendum debitum. Prob. ex *c.Quidam, de conuerſ.coniug.* vbi quando vir renitẽte vxore profeſſus eſt, decernitur profeſſionem fuiſſe irritam, aut obligari vouentem ad votum caſtitatis in ea profeſſione emiſſum, in quantum ſe potuit obligare, nimirum, ad non exigendum debitum, ibi: *Votum non tenuit, vlterius verò non poterit vxorem accipere: promiſit enim ſe non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat: & ideo quoad hoc votum tenuit: non reddere autem non erat in eius, ſed in mulieris poteſtate.* Idem habetur *c.Placet, eod.t.de muliere coniug. quæ credens virum obiiſſe profeſſa eſt,* ibi: *Licèt votũ eius vſquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus poterat ſe obligare.* Dices 1. hos coniuges tantum voluiſſe obligare ſe ad non petendum, atque ita id votum minimè fuiſſe caſtitatis. Sed apertè repugnant textus. Quia tunc facilè excuſaſſent hos ne tenerentur ad non reddendum. Quia id votum ſolum fuit de non petendo. Nec verificaretur verba textus dicentia id votum non tenuiſſe quoad non reddendũ. Quia id nõ eſt in coniugũ poteſtate. Rurſus, quia illi coniuges verè intenderunt profeſſionem emittere, aliàs ad nil tenerentur. De eſſentia autem ſtatus religioſi eſt perfecta & integra caſtitas. Eo vel maximè, quod vxor illa, de qua fit mentio *d. c.Placet*, exiſtimabat virum obiiſſe: (prout ibi dicitur) ac ſubinde integram & perfectam caſtitatem, inſtar aliarum monialium profitentium, voluit promittere. Dices ſecundo, id votum fuiſſe ſolemne, & proinde non mirum ſi valuerit. Sed id non obſtat. Cùm enim votum ſolemne magis aduerſetur præiudicetque matrimonio conſummato, quam ſimplex, ſi ſolemne inuito altero coniuge valet, à fortiori valebit ſimplex. Deinde, quia cum profeſſio non valuerit, vt ibi dicitur, non potuit valere votum caſtitatis, vt ſolemne, ſed tanquam ſimplex. Solemne enim votum fieri nequit, niſi in religionis profeſſione, aut ordinis ſacri ſuſceptione *c.vn.de voto, in 6.* Præterea, quia ferè vniuerſi Doctores tradunt, illum coniugem ſic profeſſum peccare ſoluto matrimonio, aliud ineundo, at eſſe validum. Quod ſecus foret, ſi eſſet votum ſolemne. Dices 3. cum *Nauar.ſum.ca. 12.n.60. Enriquez l.12.de matrim.c.2.n.9.comment.lit.Z.* eos textus non negare tali coniuge profitenti, debiti petitionem, quæ eſt amicabilis quædam petitio, nec obligans ad reddendum: ſed exactionem, quæ compulſionem ſignificat, *l.Exigere, ff.de iudiciis*, atque ita vterque textus verbo, exigere, vtitur. Sed profectò aduerſatur huic ſolutioni ratio, quam reddit vterque textus, vt nequeat exigere: nempe, quia obligauit ſe ſic profitens ad id, quod eius ſuberat poteſtati: ſed ſubeſt petere & exigere: ergo obligauit ſe ad abſtinendum ab vtroque. Et clarius dicitur *eo. cap. Placet*, votum eatenus obligaſſe in quantum potuit: at potuit etiam obligare ad nec amicabiliter petendum. Secundò, quia dicitur ibi, illud votum valuiſſe, & obligaſſe etiam viuente altero coniuge. At ſi fas eſſet debitum petere, nil valuiſſet. Quia effectus voti caſtitatis eſt prohibere copulam carnalem, ſiue petendo, ſiue reddendo, ſi ergo vtrumque illi permittitur, carebit effectu votum. Demum, quia non poſſe exigere, minimè eſt effectus voti, ſed non poſſe licitè petere. Vouens enim non ſe obligat, ad non exigendum, ſed ad non petendum. Quia licèt non habeat ius ad petendum, habet tamen ad exigendum ex vi matrimonij: id eſt, ad compellendum alterum coniugem, vt ſibi reddat: & proinde tenetur alter iuſtitiæ lege ſibi reddere. Secundò, prob. concluſio, ex doctrina *Antonij eo c.Placet.nu.2. & eo c.Quidam, n.3. & ibi Abbatis nu.3.* quos ſequuntur *Roſella Votũ 2. nu.10. Sylu.Votum 4.q.2.dict.4. Margarita confeſſ.* vbi de irritatione voti *f.135.pag.2.* qui ex iis textibus colligũt in voti materia locum habere regulam traditam *c.vn.de deſponſ. impub.in 6.* Si non valet quod ago, vt ago, valet, vt valere poteſt. Ergo cum votum illud caſtitatis à coniuge emiſſum poſſit valere, quoad non petendum, & quoad alia, valebit quoad illa. Tertiò, quia vouens caſtitatem poſt matrim. licet intendat abſolutam caſtitatem, at non vouet omnes eius actus per modum vnius: atque ita licèt quidam actus, vt non reddere, ſit malus, non deſinet obligare votum quoad alios actus bonos: iuxta dicta numero 3. Quod autem non intendat vouere per modum vnius: oſtenditur 1. Quia vouens eam ante matrim. non promittit per modum vnius; aliàs iniens poſteà matrimonium, cum iam tota materia non eſſet poſſibilis, ſed tantum pars, ad nil teneretur. Cuius contrarium eſſe veriſſimum, diximus diſp.33. num. 5. & ſeqq. Secundò, oſtenditur idem manifeſtando differentiam inter hoc votum, & nunquam peccandi. Quia vouens nunquam ſe peccaturum, reſpicit omnia peccata ſub vna ratione peccati generica, nec ea obligatio poteſt commodè diuidi & ſeparari. Non enim dabitur maior ratio, cur votum

tum id obliget ad abſtinendum à quibuſdam peccatis, quàm ab aliis. Si enim dicas partem poſſibilem,ad quam vitandam potuit ſe obligare, eſſe peccata mortalia: cùm etiam ſit poſſibile euitare aliqua venialia, & quibuſdam ex his ſignatis, ſit etiam poſſibile alia: & votum non potius hæc quàm illa reſpexerit,fit vt materia ſit quaſi indiuidua, & inſeparabilis quoad obligationem, & conſequenter promittatur per modum vnius, & cùm ſit impoſſibilis,ad nil obliget:ſed vtile per inutile vitietur, tanquam non ſeparabilia:iuxta dicta num.3. & 4. Ad votum caſtitatis non reſpicit abſtinere à petitione & redditione, & ab alio matrim. ineundo, & à fornicatione,tanquam indiuidua ſub vna ſpecie,aut ſpecies ſub vno genere cõtenta:ſed tanquam actus diuerſos caſtitatis, & obligatio hæc eſt commodè ſeparabilis ac diuiſibilis: ſi enim omnes actus ſint poſſibiles, obligat ad omnes, ſi aliqui non ſint ratione ſtatus poſſibiles,obligabit ad cęteros,& tunc dabitur ſufficiens ratio diuiſionis ac ſeparationis, atque ita materia erit diuidua, nec promiſſa per modum vnius, ac ſubinde pars inutilis non vitiabit vtilem, iuxta n.3.& 4.tradita.Tãdem probatur ex,*cap.Scimus* 12.*q*.1. quod eſt Vrbani Pont. ibi: *Melius eſt non vouere, quam votum prout melius poteſt, non perficere.* Ideo hanc concluſionem docent *D.Bonauent.4.d.32,in expoſit.lit,nu,3.& ibi Palud.q.2.a.1.nu.* 14.*Celaia q.2.verſ.Pro huius quæſt.intelligẽtia.* Palacios *diſp.2. fol.715.verſ.*Atqui *de voto.*Abulenſis *c.30.Num.q.86. Sotus li. 7.de iuſt.q.3.a.1.verſ.Quod ſi contra arguas.Viguer.l.inſt.c.16. §.7.verſ.10.ad fin.Metina l.1.ſum.c.14.§.6.fol.86.pag.2.PhiMarc.de offic.ſacerd.t.1.p.1.l.3.c.4.§. Excipitur in concluſ.Enriquez l.11.de matrim.c.15,n.8.fine.Aragon 2.2.q.88.a,8.ad fin.* Et ex Iuriſperitis, *Antonius c.*Placet,*n.6.de cõuerſ.coniug.Abbas c.1.n,6,c.Quidã,n.4.c.*Chariſsimus,*n.2.eod.t. Aſtenſis ſum. 2.p.l.8.t.10.a.2.q.3.Roſella* Votum 2.*nu.*10. *& verb.Impedim. impedim.11.init.* Angelus Matrimonium 4.*n.6.Syluest.* *Votũ* 4. *q.1.dicto* 4.*&* Matrimonium 8.*q.12.dicto 4. & verb. Diuortiũ q.12.n.15.Nauar.ſum.c.12.n.60.fine.Stunica de voto q.4.n.18. Anton,Gomez ſuper Bullam Cruciatam, clauſ.10.num.67.*

26 Secunda concluſio. Huiuſmodi votum eſt prorſus irritum quoad non reddendum debitum. Probatur, quia *cap.Quidam,& c.*Placet, *de conuerſ.coniug.* clarè ſignificant id votũ quoad hoc non tenuiſſe:cum *cap.Quidam*, reddat eam rationem,nempe,non reddere; non eſſe in poteſtate coniugis: quare ſolum obligant illum ad abſtinendum à petitione,& ab alio matrimonio, & ſi cenſerent obligare ad non reddendum, vbi id coniugi liceret, explicarent vtique.Imò expreſsè id videtur decidere *d. c. Quidam*,ibi: *Promiſit ſe non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat, ideo quoad hoc votum tenuit.* Vbi clarè colligitur ex iis verbis nõ tenuiſſe quoad redditionis debiti negationem. Nec obſtabit,ſi dicas *dict.c.*Placet, haberi id votum eatenus fuiſſe obligatorium,quatenus coniux potuit ſe obligare, Quia intelligitur quoad non petendum debitum: vt explicuit *c.Quidam*,& ita *eo c.*Placet,*verb.Vſquequaque*,explicat *Gloſſa*, non fuiſſe vſquequaque obligatorium, quia remanſit obligatio reddenti. Et quamuis potuerit ſe obligare ad non reddendum, ſi alter coniux diuortio cauſam dederit adulterium admittens. Cùm tamen is caſus ſit rarus, vt ratione illius fiat diuortium,nec excogitatus, non cenſetur promiſſus ſeorſum,ſed non reddere cadit ſub illo voto per modum vnius, cum ſit regulariter malum; & contra iuſtitiam, totum votum quoad illam partem eſt irritum.Nec eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrim.emiſſo, vel poſt,ante illius conſummationem animo ingrediendi religionem facto. Quia in eo euẽtu tota materia fuit licita, atque ideo votum fuit validum quoad omnimodam abſtinentiam à redditione debiti: nec valorem amittit ex eo,quòd pòſt conſummato matrim. ad eum caſum deuenerit, à quo incipere non potuit, ac ſubinde meritò dixi n.23.& diſp.6. nu.14. id votum obligare ad non reddendum, quoties licitum id fuerit, in noſtro autem caſu eſt materia quoad non reddendum illicita.Atque ideo *D.Bonauent.Nauarr.Celaia,Aſtenſis,Palacios,Sotus n.præc.allegati,* dicunt id votum intelligi, atque obligare ſolùm quoad non petendum debitum, & non quoad non reddendum. Et melius id docent *Caietan. & Sotus*, quorum doctrinam & locum nu.ſeq.referam.

Imò quamuis vota ſubditi de re ſibi inhibita,& cæterá 27
coniugum vota alterutri præiudicantia habeant tacitam conditionem, ſi ſuperior aut alter coniux conſenſerit:atque ideo irrita non ſint,donec alter requiſitus neget conſenſum:at votum caſtitatis in coniugato, nec ſub ea conditione comprehendit actum non reddendi. Sic *Caietan. 2.2.q.88.a.8.dub.2.§. Ad obiectionem verò in oppoſitum. Sotus lib.7.de iuſt.q.3.art.1. verſ. Quod ſi contra arguas.* Qui benè inde infert non teneri hunc vouentem alteri coniugi indicare id votum vt approbet. Immo credo quamuis alter conſcius poſteà approbet, non teneri alterum ad nõ reddendum.Quia dum votum emiſit,ad id non obligauit ſe, nec poſteà votum nouum fecit,nec alterius cõiugis conſenſus ſuperueniens nouam obligationem potuit inducere. Quod ſi petas, quæ ſit ratio differentiæ inter hoc votum & alia coniugum,dixi hoc lib.diſp.3.n.8.

Hinc deducitur, votum hoc non obligare coniugem 28
ad abſtinendum à redditione, quando ea eſt voluntaria propter alterius adulterium. Conſtat ex dictis nu.26. vbi hoc probaui.

Tertia concluſio.Non ſolùm votũ hoc obligat ad non 29
petendum, ſed etiam ad non ineundum aliud matrimon. Conſtat ex *cap.Quidam,de conuerſ.coniug.*vbi id habetur,& ex *c.*Placet,*eod.t.*vbi dicitur id votum eatenus obligare, in quantum coniux potuit ſe obligare: conſtat autem potuiſſe ſe obligare ad abſtinendum ab aliis nuptiis. Atque ita docent *Palud.Celaia,Nauar.Enriq.num.25.allegati.* Nec contradicunt DD.nu.26.allegati,dum aſſerunt id votum non obligare niſi ad non petendum.Quia ſtatim ſe explicant dicentes, non verò ad minimè reddendum. Quare ſolum excludunt obligationem abſtinendi à redditione.

Vltima concluſio. Obligat etiam *id votum* ad abſti- 30
nendum à *quouis actu venereo extra matrimonium*,eritque ſacrilegus *talis actus contra votum.Conſtat ex dictis* num. *præced. Quia cum ad id ſe potuerit obligare* coniux, cenſetur voto caſtitatis ad id ſe obligaſſe:iuxta *c.Placet,de conuerſ.coniug.*

Ad 1.argum.ex propoſitis n.24. conſtat ex dictis n.21. 31
vbi illi ſatisfecimus, Ad 2. cõſtat ex dictis nu.25.vbi probauimus non promitti per modum vnius, & tradidimus differentiam inter hoc votum,& nunquam peccandi.

SVMMARIVM.

An liceat coniugi ſine alterius licentia emittere votum ſimplex religionis,n.32.

Quid,de voto ſuſcipiendi ordinis ſacri? 33.

Quid,de voto non ineundi matrimonij? 34.

*Quid,de voto continentiæ,obligando ſe ad omnes eius effectus,*35.

Quid,de voto continentiæ, quoad non petendum,vel non petendi? Refertur duplex ſententia,n.36.& 37.

Veniale eſt emittere votum non petendi regulariter. Et ſimiliter votum continentiæ, non explicando in mente obligationem, quando hæc vota non emittuntur à ſenibus,& abſque incontinentia periculo,n.38.

Qvæstio vltima. Num liceat coniugi ſine alterius 32
licentia voto ſe aſtringere ſimplici religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrimonij, caſtitatis, aut non petendi debiti coniugalis? Circa votum religionis,ſi matrim. nondum conſummatum ſit, conſtat poſſe illud emitti. Quia tunc inuito altero coniuge licitus eſt tranſitus ad religionem.Si verò ſit iam conſummatum,conſtat ſimiliter licere, ſi emittatur implendum tempore habili, vt ſoluto matrim. Quia nihil officit alteri cõiugi. Similiter conſtat eſſe culpam lethalem ſi ſit animus conſtante matrim. nec data iuſta cauſa diuortij per adulterium, illud implendi abſque alterius coniugis licentia. Quia eſt diſpoſitio de re aliena inuito domino. Vt præclarè docet *D.Auguſt.epiſt.45.ad Armentar.* & refertur *c.Vna 33.q.5.* Si autem abſolutè emittatur, nulla eſt culpa. Quin intelligitur implendum tempore habili (vt probauimus n.13.) atque ideo minimè præiudicat.

Circa

33 Circa votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fiat pro tunc implendum, conſtat eſſe mortale, niſi ante matrimonij conſummationem, animo profitendi, quo illud impleatur, fiat. Quoniam aliter impleri nequit abſque graui iniuria ordinis, & alterius coniugis. Si autem abſolutè fiat vacat culpa. Quia intelligitur, vt tempore habili impleatur. Vt dixi n. præced. de voto religionis.

34 Si votum ſit non ineundi matrimonij, conſtat ſemper eſſe licitum. Quoniam non eſt in præiudicium præſentis matrimonij.

35 Circa continentiæ votum, ſi emittatur animo nec petendi, nec reddendi: certum eſt, crimen eſſe lethale, niſi fiat matrimonio nondum conſummato, atque animo tranſeundi tunc ad religionem. Quoniam aliter impleri nequit, & promittitur res, quæ culpa mortalis eſt contra iuſtitiam. Atque ita tenet *Ioan. de Friburgo ſum. confeſſorum l. 1. t. 8. q. 44.*

36 Maior autem difficultas eſt, ſi id votum emittatur animo reddendi debiti, prout lex matrimonij obligat, abſtinendi autem à petitione? Quidam cenſent id votum eſſe licitum. Quia minimè præiudicat alteri coniugi abſque cuius licentia emittitur: vouetur enim res libera, & ad quam lex matrimonij minimè aſtringit, (vt probauimus n. 21.) Sic opinantur *D. Bonau. 4. d. 32. art. 1. q. 1. n. 8. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. art. 2. q. 3. Ricard 4. d. 32. a. 2. q. 1. corp. Guillel. Borrillong. ibi, q. 1. art. 2. concl. 1.* Et videntur tenere *Mayronis 4. d. 38. q. vn. part. 1. concl. 2. & D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 3.* vbi dicunt poſſe vnum cõiugem abſque alterius licentia vouere non petere. Idem videtur tenere *Sotus 4. d. 32. q. 1. a. 3. poſt 1. concl. verſ. Vtrum autem*, vbi tantum appellat conſilium hæc vota non emittere. Idem clarè tenent *Nauar. ſum. c. 12. n. 60. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 46. §. Votum coniugis, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 8. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 93.* Quamuis enim limitent, niſi ſit votum de non petendo, cùm mos eſt gerendus alteri coniugi: at verè non eſt limitatio. Quia (vt probaui num. 21.) tunc non eſt verè petere, ſed reddere: ac proinde votum non petendi in eo euentu eſſet votum non reddendi, atque adeò manifeſtè *illicitum.*

37 Alij autem exiſtimant votum non petendi emiſſum ab altero coniuge, abſque alterius licentia, illicitum eſſe. Quoniam eſt oneroſum alteri coniugi, maximè ſi ſit vir qui id votum fecit. Præterea, quia exponitur incontinentiæ periculo is, qui vouit. Cùm enim in eodem lecto coniuges accubent, poſſet vrgenti concupiſcentia facilè votum infringi. Ita videntur ſentire *D. Thom.* & alij, quos cum ipſo retuli n. 18. aſſerentes id votum propter dictum onus à neutro coniuge abſque alterius licentia emitti poſſe. Idem videtur ſentire *Durand. 4. d. 32. q. 2. a. 1. nu. 5. & ibi Palud. quæſtione 2. a. 1. n. 14.* vbi aiunt id votum eſſe indiſcretum, & tenent *Victoria ſumma de matrimon. n. 280. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. nu. 8. Petrus de Ledeſma de matrim. quæſtione 64. a. 4. dub. 1. concl. 4. Barth. à Ledeſma de matrim. diffic. 71. fine.* Et de vero id promittente cenſet, idem *Abulenſ. c. 30. Num. q. 82.* vbi dicit hoc votum non eſſe rationi conforme in viro, ſecus in vxore, & videtur ſentire *Gerſon 2. par. regulis moralib. tract. de matrim. alphab. 25. lit. I.* vbi ait virum non tutè vouere non petere.

38 Sed dic, ſi hoc votum conſideretur ſecundum ſe, licitè emitti, vt docet prior ſententia relata n. 36. & apertè probat eius ratio: idque volunt DD. illius. Si verò conſideretur attentis circumſtantiis periculi vouentis, & oneris alterius coniugis, eſſe illicitum. Vt ſentit poſterior opinio n. præc. relata. Et ita ſentit *Palacios 4. d. 32. diſp. 2. f. 716.* At exiſtimo non excedere culpam venialem indiſcretionis cuiuſdam. Atque hoc ſignificant *Durand. & Palud. n. præc. citati.* dum hoc votum appellant indiſcretum. Hinc fit vt ceſſantibus iis circumſtantiis, quia coniuges ſunt ſenes, & in neutro eſt incontinentiæ aut tentationum periculum nulla ſit culpa. Quod bene docent *Petr. à Ledeſma, & Barthol. à Ledeſma, quos n. præced. retuli.* Similiter ſi eſſet votum continentiæ abſolutè, ita vt vouens non habuerit animum non reddendi, ſed huius immemor promiſerit caſtitatem: id votum accipiendum eſt de parte licita: videlicet, de non petendo, vt tradunt *Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 2. q. 3. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 1. t. 8. q. 4.* & tunc hic dicit non eſſe mortale, ille autem eſſe licitum. Sed dicendum eſt omnino ſicut de voto non petendi dictum eſt. Quoniam verè eſt non petendi, nec excludit redditionem, vt probauimus num. 26. & 27.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm vota ſimplicia caſtitatis, religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, nõ contrahendi matrim. ab altero coniuge de alterius licentia emiſſa ſint valida ac licita, vſumque coniugij, ſiue petendo ſiue reddendo, interdicant?

SVMMARIVM.

Num licentia illa conferat ad valorem voti religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, abſtinendi à matrim. vel ad difficiliorem irritationem? n. 1.

Votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum ad quid obliget: & num ſic vouenti liceat petere, ne reddat alteri matrim. oneroſum, vel vt in eo periculum incontinentiæ vitet? 2.

Quot ſunt difficultates diſputandæ, 3.

An coniux dans licentiam ſuo coniugi vouendi caſtitatem, poſſit ab eo debitum exigere, ſitque ſibi petenti reddendum? Refertur quædam opinio, n. 4.

Sententia Authoris, n. 5.

Quid, ſi votum ſit emiſſum cum prædicta licentia, priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem: vel poſtea coniux, qui non vouit, adulterium admittit, an qui vouit poſſit ei debitum reddere? 6.

Quid ſi vnus coniux conſentiat vt alter voueat omnimodam continentiam, quoad non petendum & non reddendum: an is qui vouit, teneatur reddere alteri petenti: poſſitque is vouens alteri remittere licentiam, & concedere ius vt petat? 7.

An votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum ſit licitum? 8.

Soluuntur argum. & explicatur c. Chariſſimus, de conuerſ. coniug. n. 9.

An coniugi de licentia alterius vouenti caſtitatem teneatur, qui dedit licentiam, non tamen vouit, reddere debitum? Refertur quædam opinio, num. 10.

Sent. Authoris n. 11. & ibi, an priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel ſi is qui vouit, perpetret adulterium, vel ſi licentia fuerit ad omnimodam caſtitatem vouendam, liceat reddere? vel ſi ius ſit renuntiatum?

Soluuntur argumenta, n. 12.

SI de ſimplici religionis voto ſermo ſit, nil prorſus ad 1
eius valorem confert licentia alterius coniugis. Quia ſi ea præſtetur ante matrimonium conſummatum, abſque ea licentia validum eſt, & obligat (vt diximus diſput. præced. n. 10.) & ſi ea non obſtante conſummetur matrimonium, perinde erit prima cõſummatio ſacrilega: deincépſque licebit petere & reddere, ac ſi prædicta licentia minimè interueniſſet. Quia iam votum impleri non poteſt, niſi coniux alter efficiat quæ iura præſcribunt ad eũ ingreſſum: & ad illa non tenetur qui licentiam dedit, cum ad ea non ſe obligarit. Si poſt matrim. conſummatum detur licentia: nil etiam præſtat, niſi vterque coniux decernat id efficere quod iure deſideratur ad ingreſſum alterius in religionem. De qua re latè dixi l. 7. in impedim. ord. & voti ſolemnis. Atque ita vt ibi id non efficitur, iudicandũ eſt de eo voto, ſicut de emiſſo abſque licentia diximus diſp. præced. à n. 10. vſque ad 13. Similiter ad valorẽ voti ordinis ſacri ſuſcipiendi nil confert ea licentia. Quoniam ſiue ante matrim. conſummatum, ſiue poſt, minimè licet viro ordines ſacros ſuſcipere, niſi ſeruatis, quæ ius præſcribit: de quibus actum eſt li. 7. in impedimento ordinis. Quare dum ea non præſtantur, dicendum eſt de eo voto, ſicut diſp. præced. n. 14. & 15. diximus de eodem voto abſque licentia facta. Nec ad valorem voti abſtinendi ab alio matrim. ineundo confert. Quia abſque licentia eſt omnino validum, vt dixi diſp. præced. n. 16. Conſultò autem dixi, non conferre ad horum votorum valorem. Quia quoad poteſtatem ea irritandi multum confert, interuenerit nec ne licentia. Nam peccat mortaliter coniux irritans vota de eius licentia emiſſa, niſi adſit legitima cauſa: & magna eſt controuerſia an teneat irritatio etiam cum cauſa. Vt dicemus diſp. 40. per totam.

tum id obliget ad abſtinendum à quibuſdam peccatis, quàm ab aliis. Si enim dicas partem poſſibilem, ad quam vitandam potuit ſe obligare, eſſe peccata mortalia: cùm etiam ſit poſſibile euitare aliqua venialia, & quibuſdam ex his ſignatis, ſit etiam poſſibile alia: & votum non potius hæc quàm illa reſpexerit, fit vt materia ſit quaſi indiuidua, & inſeparabilis quoad obligationem, & conſequenter promittatur per modum vnius, & cùm ſit impoſſibilis, ad nil obliget: ſed vtile per inutile vitietur, tanquam non ſeparabilia: iuxta dicta num. 3. & 4. Ad votum caſtitatis non reſpicit abſtinere à petitione & redditione, & ab alio matrim. ineundo, & à fornicatione, tanquam indiuidua ſub vna ſpecie, aut ſpecies ſub vno genere cõtenta: ſed tanquam actus diuerſos caſtitatis, & obligatio hæc eſt commodè ſeparabilis ac diuiſibilis: ſi enim omnes actus ſint poſſibiles, obligat ad omnes, ſi aliqui non ſint ratione ſtatus poſſibiles, obligabit ad cęteros, & tunc dabitur ſufficiens ratio diuiſionis ac ſeparationis, atque ita materia erit diuidua, nec promiſſa per modum vnius, ac ſubinde pars inutilis non vitiabit vtilem, iuxta n. 3. & 4. tradita. Tãdem probatur ex, *cap. Scimus* 12. *q.* 1. quod eſt Vrbani Pont. ibi: *Melius eſt non vouere, quam votum prout melius poteſt, non perficere.* Ideo hanc concluſionem docent *D. Bonauent. 4. d. 32, in expoſit. lit. nu. 3. & ibi Palud. q. 2. a. 1. nu. 14. Celaia q. 2. verſ. Pro huius quæſt. intelligẽtia.* Palacios *diſp. 2. fol. 715. verſ.* Atqui *de voto.* Abulenſis *c. 30. Num. q. 86. Sotus li. 7. de iuſt. q. 3. a. 1. verſ. Quod ſi contra arguas. Viguer. l. inſt. c. 16. §. 7. verſ. 10. ad fin. Metina l. 1. ſum. c. 14. §. 6. fol. 86. pag. 2. Philiarc. de offic. ſacerd. t. 1. p. 1. l. 3. c. 4. §. Excipitur in concluſ. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. n. 8. fine. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. ad fin.* Et ex Iuriſperitis, *Antonius c.* Placet, *n. 6. de cõuerſ. coniug. Abbas c. 1. n. 6. c. Quidã, n. 4. c.* Chariſſimus, *n. 2. eod. t. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 2. q. 3. Roſella* Votum *2. nu. 10. & verb. Impedim. impedim. 11. init.* Angelus Matrimonium *4. n. 6. Syluest. Votũ 4. q. 2. dicto 4. &* Matrimonium *8. q. 12. dicto 4. & verb. Diuortiũ q. 12. n. 15. Nauar. ſum. c. 12. n. 60. fine. Stunica de voto q. 4. n. 18. Anton. Gomez ſuper Bullam Cruciatam, clauſ. 10. num. 67.*

26 Secunda concluſio. Huiuſmodi votum eſt prorſus irritum quoad non reddendum debitum. Probatur, quia *cap. Quidam, & c.* Placet, *de conuerſ. coniug.* clarè ſignificant id votũ quoad hoc non tenuiſſe: cum *cap. Quidam*, reddat eam rationem, nempe, non reddere; non eſſe in poteſtate coniugis: quare ſolum obligant illum ad abſtinendum à petitione, & ab alio matrimonio, & ſi cenſerent obligare ad non reddendum, vbi id coniugi liceret, explicarent vtique. Imò expreſsè id videtur decidere *d. c. Quidam*, ibi; *Promiſit ſe non exigere debitum, quod in eius poteſtate erat, ideo quoad hoc votum tenuit.* Vbi clarè colligitur ex iis verbis nõ tenuiſſe quoad redditionis debiti negationem. Nec obſtabit, ſi dicas *dict. c. Placet*, haberi id votum eatenus fuiſſe obligatorium, quatenus coniux potuit ſe obligare, Quia intelligitur quoad non petendum debitum: vt explicuit *c. Quidam*, & ita eo *c. Placet, verb. Vſquequaque*, explicat *Gloſſa*, non fuiſſe vſquequaque obligatorium, quia remanſit obligatio reddenti. Et quamuis potuerit ſe obligare ad non reddendum, ſi alter coniux diuortio cauſam dederit adulterium admittens. Cùm tamen is caſus ſit rarus, vt ratione illius fiat diuortium, nec excogitatus, non cenſetur promiſſus ſeorſum, ſed non reddere cadit ſub illo voto per modum vnius, cum ſit regulariter malum; & contra iuſtitiam, totum votum quoad illam partem eſt irritum. Nec eſt ſimile de voto caſtitatis ante matrim. emiſſo, vel poſt, ante illius conſummationem animo ingrediendi religionem facto. Quia in eo euẽtu tota materia fuit licita, atque ideo votum fuit validum quoad omnimodam abſtinentiam à redditione debiti: nec valorem amittit ex eo, quòd pòſt conſummato matrim. ad eum caſum deuenerit, à quo incipere non potuit, ac ſubinde meritò dixi n. 23. & diſp. 6. nu. 14. id votum obligare ad non reddendum, quoties licitum id fuerit, in noſtro autem caſu eſt materia quoad non reddendum illicita. Atque ideo *D. Bonauent. Nauarr. Celaia, Aſtenſis, Palacios, Sotus n. præc. allegati,* dicunt id votum intelligi, atque obligare ſolùm quoad non petendum debitum, & non quoad non reddendum. Et melius id docent *Caietan. & Sotus*, quorum doctrinam & locum nu. ſeq. referam.

Imò quamuis vota ſubditi de re ſibi inhibita, & cætera 27 coniugum vota alterutri præiudicantia habeant tacitam conditionem, ſi ſuperior aut alter coniux conſenſerit: atque ideo irrita non ſint, donec alter requiſitus neget conſenſum: at votum caſtitatis in coniugato, nec ſub ea conditione comprehendit actum non reddendi. Sic *Caietan. 2. 2. q. 88. a. 8. dub. 2. §. Ad obiectionem verò in oppoſitum. Sotus lib. 7. de iuſt. q. 3. art. 1. verſ. Quod ſi contra arguas.* Qui benè inde infert non teneri hunc vouentem alteri coniugi indicare id votum vt approbet. Immo credo quamuis alter conſcius poſteà approbet, non teneri alterum ad nõ reddendum. Quia dum votum emiſit, ad id non obligauit ſe, nec poſteà votum nouum fecit, nec alterius cõiugis conſenſus ſuperueniens nouam obligationem potuit inducere. Quod ſi petas, quæ ſit ratio differentiæ inter hoc votum & alia coniugum, dixi hoc lib. diſp. 3. n. 8.

Hinc deducitur, votum hoc non obligare coniugem 28 ad abſtinendum à redditione, quando ea eſt voluntaria propter alterius adulterium. Conſtat ex dictis nu. 26. vbi hoc probaui.

Tertia concluſio. Non ſolùm votũ hoc obligat ad non 29 petendum, ſed etiam ad non ineundum aliud matrimon. Conſtat ex *cap. Quidam, de conuerſ. coniug.* vbi id habetur, & ex *c.* Placet, *eod. t.* vbi dicitur id votum eatenus obligare, in quantum coniux potuit ſe obligare: conſtat autem potuiſſe ſe obligare ad abſtinendum ab aliis nuptiis. Atque ita docent *Palud. Celaia, Nauar. Enriq. num. 25. allegati.* Nec contradicunt DD. nu. 26. allegati, dum aſſerunt id votum non obligare niſi ad non petendum. Quia ſtatim ſe explicant dicentes, non verò ad minimè reddendum. Quare ſolum excludunt obligationem abſtinendi à redditione.

Vltima concluſio. Obligat etiam id votum ad abſti- 30 nendum à quouis *actu venereo extra matrimonium*, eritque ſacrilegus *talis actus contra votum. Conſtat ex dictis* num. *præced. Quia cum ad id ſe potuerit obligare coniux, cenſetur voto caſtitatis ad id ſe obligaſſe; iuxta c. Placet, de conuerſ. coniug.*

Ad 1. argum. ex propoſitis n. 24. conſtat ex dictis n. 21. 31 vbi illi ſatisfecimus, Ad 2. cõſtat ex dictis nu. 25. vbi probauimus non promitti per modum vnius, & tradidimus differentiam inter hoc votum, & nunquam peccandi.

SVMMARIVM.

An liceat coniugi ſine alterius licentia emittere votum ſimplex religionis, n. 32.

Quid, de voto ſuſcipiendi ordinis ſacri? 33.

Quid, de voto non ineundi matrimonij? 34.

Quid, de voto continentiæ, obligando ſe ad omnes eius effectus, 35.

Quid, de voto continentiæ, quoad non petendum, vel non petendi? Refertur duplex ſententia, n. 36. & 37.

Veniale eſt emittere votum non petendi regulariter. Et ſimiliter votum continentiæ, non explicando in mente obligationem, quando hæc vota non emittuntur à ſenibus, & abſque incontinentiæ periculo, n. 38.

QVÆSTIO vltima. Num liceat coniugi ſine alterius 32 licentia voto ſe aſtringere ſimplici religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, non ineundi matrimonij, caſtitatis, aut non petendi debiti coniugalis? Circa votum religionis, ſi matrim. nondum conſummatum ſit, conſtat poſſe illud emitti. Quia tunc inuito altero coniuge licitus eſt tranſitus ad religionem. Si verò ſit iam conſummatum, conſtat ſimiliter licere, ſi emittatur implendum tempore habili, vt ſoluto matrim. Quia nihil officit alteri cõiugi. Similiter conſtat eſſe culpam lethalem ſi ſit animus conſtante matrim. nec data iuſta cauſa diuortij per adulterium, illud implendi abſque alterius coniugis licentia. Quia eſt diſpoſitio de re aliena inuito domino. Vt præclarè docet *D. Auguſt. epiſt. 45. ad Armentar.* & refertur *c. Vna 33. q. 5.* Si autem abſolutè emittatur, nulla eſt culpa. Quin intelligitur implendum tempore habili (vt probauimus n. 13.) atque ideo minimè præiudicat.

Circa

33 Circa votum ordinis ſacri ſuſcipiendi, ſi fiat pro tunc implendum, conſtat eſſe mortale, niſi ante matrimonij conſummationem, animo profitendi, quo illud impleatur, fiat. Quoniam aliter impleri nequit abſque graui iniuria ordinis, & alterius coniugis. Si autem abſolutè fiat vacat culpa. Quia intelligitur, vt tempore habili impleatur. Vt dixi n. præced. de voto religionis.

34 Si votum ſit non ineundi matrimonij, conſtat ſemper eſſe licitum. Quoniam non eſt in præiudicium præſentis matrimonij.

35 Circa continentiæ votum, ſi emittatur animo nec petendi, nec reddendi: certum eſt, crimen eſſe lethale, niſi fiat matrimonio nondum conſummato, atque animo tranſeundi tunc ad religionem. Quoniam aliter impleri nequit, & promittitur res, quæ culpa mortalis eſt contra iuſtitiam. Atque ita tenet *Ioan. de Friburgo ſum. confeſſorum l. 1. t. 8. q. 44.*

36 Maior autem difficultas eſt, ſi id votum emittatur animo reddendi debiti, prout lex matrimonij obligat, abſtinendi autem à petitione? Quidam cenſent id votum eſſe licitum. Quia minimè præiudicat alteri coniugi abſque cuius licentia emittitur: vouetur enim res libera, & ad quam lex matrimonij minimè aſtringit, (vt probauimus n. 21.) Sic opinantur *D. Bonau. 4. d. 32. art. 1. q. 1. n. 8. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. art. 2. q. 3. Ricard 4. d. 32. a. 2. q. 1. corp. Guillel. Borrillong ibi, q. 1. art. 2. concl. 1.* Et videntur tenere *Mayronis 4. d. 38. q. vn. part. 1. concl. 2. & D. Anton. 3. p. tit. 1. c. 19. §. 3.* vbi dicunt poſſe vnum cõiugem abſque alterius licentia vouere non petere. Idem videtur tenere *Sotus 4. d. 32. q. 1. a. 3. poſt 1. concl. verſ. Vtrum autem*, vbi tantum appellat conſilium hæc vota non emittere. Idem clarè tenent *Nauar. ſum. c. 12. n. 60. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 46. §. Votum coniugis, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 8. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 93.* Quamuis enim limitent, niſi ſit votum de non petendo, cùm mos eſt gerendus alteri coniugi: at verè non eſt limitatio. Quia (vt probaui num. 21.) tunc non eſt verè petere, ſed reddere: ac proinde votum non petendi in eo euentu eſſet votum non reddendi, atque adeò manifeſtè illicitum.

37 Alij autem exiſtimant votum non petendi emiſſum ab altero coniuge, abſque alterius licentia, illicitum eſſe. Quoniam eſt oneroſum alteri coniugi, maximè ſi ſit vir qui id votum fecit. Præterea, quia exponitur incontinentiæ periculo is, qui vouit. Cùm enim in eodem lecto coniuges accubent, poſſet vrgenti concupiſcentia facilè votum infringi. Ita videntur ſentire *D. Thom.* & alij, quos cum ipſo retuli n. 18. aſſerentes id votum propter dictum onus à neutro coniuge abſque alterius licentia emitti poſſe. Idem videtur ſentire *Durand. 4. d. 32. q. 2. a. 1. nu. 5. & ibi Palud. quæſtione 2. a. 1. n. 14.* vbi aiunt id votum eſſe indiſcretum, & tenent *Victoria ſumma de matrimon. n. 280. Enriquez l. 11. de matrim. c. 15. nu. 8. Petrus de Ledeſma de matrim. quæſtione 64. a. 4. dub. 1. concl. 4. Barth. à Ledeſma de matrim. diffic. 71. fine.* Et de vero id promittente cenſet, idem *Abulenſ. c. 30. Num. q. 82.* vbi dicit hoc votum non eſſe rationi conforme in viro, ſecus in vxore, & videtur ſentire *Gerſon 2. par. regulis moralib. tract. de matrim. alphab. 25. lit. I.* vbi ait virum non tutè vouere non petere.

38 Sed dic, ſi hoc votum conſideretur ſecundum ſe, licitè emitti, vt docet prior ſententia relata n. 36. & apertè probat eius ratio: idque volunt DD. illius. Si verò conſideretur attentis circumſtantiis periculi vouentis, & oneris alterius coniugis, eſſe illicitum. Vt ſentit poſterior opinio n. præc. relata. Et ita ſentit *Palacios 4. d. 32. diſp. 2. f. 716.* At exiſtimo non excedere culpam venialem indiſcretionis cuiuſdam. Atque hoc ſignificant *Durand. & Palud. n. præc. citati.* dum hoc votum appellant indiſcretum. Hinc fit vt ceſſantibus iis circumſtantiis, quia coniuges ſunt ſenes, & in neutro eſt incontinentiæ aut tentationum periculum nulla ſit culpa. Quod bene docent *Petr. à Ledeſma, & Barthol. à Ledeſma, quos n. præced. retuli.* Similiter ſi eſſet votum continentiæ abſolutè, ita vt vouens non habuerit animum non reddendi, ſed huius immemor promiſerit caſtitatem: id votum accipiendum eſt de parte licita, videlicet, de non petendo, vt tradunt *Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 10. a. 2. q. 3. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 1. t. 8. q. 4.* & tunc hic dicit non eſſe mortale, ille autem eſſe licitum. Sed dicendum eſt omnino ſicut de voto non petendi dictum eſt. Quoniam verè eſt non petendi, nec excludit redditionem, vt probauimus num. 26. & 27.

DISPVTATIO XXXVI.

Vtrùm vota ſimplicia caſtitatis, religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, nõ contrahendi matrim. ab altero coniuge de alterius licentia emiſſa ſint valida ac licita, vſumque coniugij, ſiue petendo ſiue reddendo, interdicant?

SVMMARIVM.

Num licentia illa conferat ad valorem voti religionis, ordinis ſacri ſuſcipiendi, abſtinendi à matrim. vel ad difficiliorem irritationem? n. 1.

Votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum ad quid obliget: & num ſic vouenti liceat petere, ne reddat alteri matrim. oneroſum, vel vt in eo periculum incontinentiæ vitet? 2.

Quot ſunt difficultates diſputandæ, 3.

An coniux dans licentiam ſuo coniugi vouendi caſtitatem, poſſit ab eo debitum exigere, ſitque ſibi petenti reddendum? Refertur quædam opinio, n. 4.

Sententia Authoris, n. 5.

Quid, ſi votum ſit emiſſum cum prædicta licentia, priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem: vel poſtea coniux, qui non vouit, adulterium admittit, an qui vouit poſſit ei debitum reddere? 6.

Quid ſi vnus coniux conſentiat vt alter voueat omnimodam continentiam, quoad non petendum & non reddendum: an is qui vouit, teneatur reddere alteri petenti: poſſitque is vouens alteri remittere licentiam, & concedere ius vt petat? 7.

An votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum ſit licitum? 8.

Soluuntur argum. & explicatur c. Chariſſimus, de conuerſ. coniug. n. 9.

An coniugi de licentia alterius vouenti caſtitatem teneatur, qui dedit licentiam, non tamen vouit, reddere debitum? Refertur quædam opinio, num. 10.

Sent. Authoris n. 11. & ibi, an priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel ſi is qui vouit, perpetret adulterium, vel ſi licentia fuerit ad omnimodam caſtitatem vouendam, liceat reddere? vel ſi ius ſit renuntiatum?

Soluuntur argumenta, n. 12.

SI de ſimplici religionis voto ſermo ſit, nil prorſus ad 1
eius valorem confert licentia alterius coniugis. Quia ſi ea præſtetur ante matrimonium conſummatum, abſque ea licentia validum eſt, & obligat (vt diximus diſput. præced. n. 10.) & ſi ea non obſtante conſummetur matrimonium, perinde erit prima cõſummatio ſacrilega: deincépſque licebit petere & reddere, ac ſi prædicta licentia minimè interueniſſet. Quia iam votum impleri non poteſt, niſi coniux alter efficiat quæ iura præſcribunt ad eũ ingreſſum: & ad illa non tenetur qui licentiam dedit, cum ad ea non ſe obligarit. Si poſt matrim. conſummatum detur licentia: nil etiam præſtat, niſi vterque coniux decernat id efficere quod iure deſideratur ad ingreſſum alterius in religionem. De qua re latè dixi l. 7. in impedim. ord. & voti ſolemnis. Atque ita vt ibi id non efficitur, iudicandũ eſt de eo voto, ſicut de emiſſo abſque licentia diximus diſp. præced. à n. 10. vſque ad 13. Similiter ad valorẽ voti ordinis ſacri ſuſcipiendi nil confert ea licentia. Quoniam ſiue ante matrim. conſummatum, ſiue poſt, minimè licet viro ordines ſacros ſuſcipere, niſi ſeruatis, quæ ius præſcribit: de quibus actum eſt li. 7. in impedimento ordinis. Quare dum ea non præſtantur, dicendum eſt de eo voto, ſicut diſp. præced. n. 14. & 15. diximus de eodem voto abſque licentia facta. Nec ad valorem voti abſtinendi ab alio matrim. ineundo confert. Quia abſque licentia eſt omnino validum, vt dixi diſp. præced. n. 16. Conſultò autem dixi, non conferre ad horum votorum valorem. Quia quoad poteſtatem ea irritandi multum confert, interuenerit nec ne licentia. Nam peccat mortaliter coniux irritans vota de eius licentia emiſſa, niſi adſit legitima cauſa: & magna eſt controuerſia an teneat irritatio etiam cum cauſa. Vt dicemus diſp. 40. per totam.

2 Difficultas autem eò pertinet,vt explicetur quid conferat alterius coniugis licentia in voto ſimplici caſtitatis emittendo. Et quidem vltra obligationem quam parit abſque ea licentia emiſſum:de qua diſp.præc.n.29.& 30. obligat ſic vouentem,ad non petendum debitum. Quod tamen ſub iudice eſt,vbi abſque licentia factum eſſet(vt vidimus diſp.præc.à n.18.)Et præter hoc, licèt quādo ſine licentia emiſſum eſt, debeat ſe vouens aliquoties offerre alteri coniugi, ne matrim. reddatur illi oneroſum (vt dixi diſp.7.nu.1.)At concedens prædictam licentiam in hoc ſibi præiudicat, vt non ſit ab eo debitum poſtulandum ob prædictum grauamen (vt ibi probaui num. 2.) Vtrùm autem ob periculum incontinentiæ? dixi ea diſp.7.num.5,

3 Circa redditionis verò actum verſatur punctus difficultatis.Eſt autem duplex agitanda quæſtio.Prior,an cōiux qui prædictam licentiam conceſſit, poſſit debitum exigere, atque alter reddere teneatur? Poſterior, an ſi is qui vouit, debitum petat, teneatur alter, qui licentiam conceſſit,non tamen vouit,reddere?

4 QVÆSTIO I.An coniux ex cuius licētia alter ſolus caſtitatem vouit, poſſit debitum exigere, & ſubinde alter reddere teneatur? Aliqui affirmant eum non poſſe petere.Ducuntur 1.quia cùm dedit vouendi facultatem videtur iure ſuo petendi ceſſiſſe. Sicut in ſimili docet *Durand. 4.d.32.q.2.a.2.n.6.* concedentem ſuo coniugi facultatem profitendi,quamuis licētia minùs legitima fuerit, vbi alter profeſſus eſt, ſe iure ſuo petendi priuaſſe. Secundò, quia ea licentia intelligitur vt alter coniux voueat caſtitatem abſolutā,abſtinendo à petitione & redditione, ab omnique actu venereo;& cùm id votum validum fuerit, tanquam legitima licentia emiſſum, videtur concedens iure petendi ſe ipſum deſtituere. Et confirm. quia alias prædicta licentia eſſet inutilis,nam vt coniux vouens nequeat exigere,nulla deſideratur licentia,ſed vt non teneatur reddere. Tertiò, quia vbi vterque coniux communi conſenſu continentiam vouit, vterque ita cedit iure ſuo: vt nec petere nec reddere amplius poſſit(vt diſp.ſeq.probauimus.)Ergo ſimiliter quando alter de alterius cōſenſu vouit.Quamuis enim præſtans conſenſum minimè vouerit, & proinde non teneatur ex vi voti à ſe emiſſi, at tenetur ex pacto quod alter remittere nequit cùm aſtrictus ſit Deo per votum ad abſtinendum à coniugali actu, in quantum ſibi licuerit. Quartò,probat *Antonin. ex cap. Chariſſimus, de conuerſ.coniug.* vbi viro concedente vxori licentiam vouendi caſtitatem ad tempus, compellitur vxor ad inſtantiam viri actui coniugali vacare.*His verbis: Si inueneritis virum ad tempus præbuiſſe conſenſum, maximè ſi non idem vir continentiā vouit perpetuam:eandē viro cohabitare faciatis,& vtrumque inuicem maritali affectione tractare.*Ergo ſecus eſſet ſi vxor de licentia viri continentiam vouiſſet perpetuam. Quintò,quia coniux vouens, à quo debitum petitur,habet ius excipiendi contra petentem,nempe, de ipſius licentia votum eſſe emiſſum. Atque ideo coniugem, qui prædictam licentiam conceſſit, non poſſe petere,tenent *Gloſſa d.c.Chariſſimus, verb.Præbuiſſe, & ibi* Anton. *n.3.Abbas n.5.*Abul.c.30.*Num.q.*81.*Alex.in ſuo Enchiridio* 2. *p.præcept.*6.vbi de debito cōiugali.§.*Si vir petiit. Stunica de voto q.3.n.*62.Quare ſi is,qui licentiam conceſſit,debitum petat,non teneri vouentem reddere, tradunt P*alud.* 4.*d.* 32.*q.*1.*a.*2.*concl.*4.*n.*9.Adrian.4.*q.*14.*de matrim.verſ.*3.*cōtingit:& quodlib.*2.*art.*1.*in ſolut.ad* 1.*lit.H.f.*31.*in paruis volum.* Abulēſ.*d.q.*81.*Turrec.c.Sciatis* 33.*q.*4.*a.*1.*n.*2.*caſu* 4.Imò eſſe mortale peccatum reddere,affirmat *Alex. in ſuo Enchirid.2.p.præcept.2.tract.de voto,§.Si de licentia viri*:& clarè ſēſit *Stunica proximè citatus*, dicit enim tunc votum ſeruandum eſſe, perinde ac ſi vterque coniux vouiſſet. Diſſentiunt autem aliqui ex DD. citatis. Nam *Gloſſa &* Anton. hoc temperant, vt intelligatur quando licentia conceſſa eſt ad vouendam caſtitatem perpetuam,ſecus ad tempus & ducuntur ex *eo c.Chariſſimus*, vt deduxi in 4. argumento A*bulenſis* verò ſentit idem, quando votum eſt ad tempus eo nondum tranſacto.Quia pro eo tempore non minùs obligat,quam votum perpetuum.

5 Verius tamen eſt id votum(niſi aliud ſpecificetur)minimè officere iuris concedentis licentiam,ſed eam intelligendam eſſe,vt vouens cōiux ſe ex parte ſua ad continētiam obliget,abſque cōcedentis præiudicio, ita vt petere nequeat,at reddere teneatur.Quia ea licentia accipienda eſt,vt quam minimū poſſit,noceat concedenti, eius enim tacita intentio,dum de contraria minimè conſtat,ea videtur eſſe.Ideo hanc ſent.ſuſtinent *Innoc.c.1.de conuerſ.cōiug. in fine,& ibi Ioan.Andr.n.2.Anton.n.6.Abbas n.6.Anchar.n.* 1.C*ardin.q.*3.*D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*22.§.3.*ad fin.Roſella verb.Impedimentū,impedim.*12.*in princ.Angelus Matrimonium* 4.*n.*8. S*ylu.Votum* 5.*q.*2.*& Matrimonium* 8.*q.*12.*dicto* 4.*Tab.* M*atrimonium* 1.*q.*3.§.4.S*otus* 4.*d.*27.*q.*1.*a.*4.*verſ.Id autem,& l.* 7.*de iuſt.q.*3.*a.*1.*verſ.Argumentum autem. Nauarr.ſum.c.*12. *n.*59.*& c.*16.*n.*31.P*hiliarc.de offic.ſacerdotis,t.*1.*p.*2.*l.*3.*c.*4.§. *Excipitur in concluſione.Vgolin.de matrim.c.*10. *n.*2.*fine. Lud. Lop.*1.*p.inſtruct.c.*84.*init.& c.*46.*init.Emm.Sa ſum.verb.Debitum coniugale,paulò poſt princ.Ant.*Gomez *ſuper bullam Cruciat.clauſula* 10.*n.*68.*Manuel* 1.*to.ſum.*2.*editione,c.*243.*n.*14. *&* 2.*tomo,c.*90.*n.*5.*Vega* 2.*tomo ſum.c.*129.*caſu* 77.

6 Hinc infero,quamuis coniux,qui emiſerat votum caſtitatis ante matrim.peccet reddendo priori bimeſtri ante conſummationem, etſi alter cauſam iuſtā diuortio adulterās dederit:eo quòd tunc ſit redditio illa volūtaria. Quod probaui diſp.6.n.14.at in hoc euentu, quādo poſt matrim.eſt emiſſum caſtitatis votum de licentia alterius coniugis, niſi emiſſum ſit ante matrim. conſummatum animo ingrediendi religionem: vel poſt, eodem animo, nempe,quando alter coniux efficere vult,quod iure deſideratur ad eundem ingreſſum:licitum eſſe huic coniugi, qui vouit,reddere debitum alteri adultero,vel priori illo bimeſtri:ſicut diſp.præc.n.23.& 28. diximus de voto caſtitatis emiſſo poſt matrim. ratum vel conſummatū abſque alterius coniugis licentia. Quia(vt probaui n. præc.) licentia hæc ad votum,*deficiente eo animo ingreſſus religionis,non cenſetur conceſſa ad vouendū* omnimodam caſtitatem, quod eſſet in *præiudicium* eam *concedentis*, ſed ad vouendum non petere,& non inire aliud *matrim.* quod eſt in ſolum ipſius vouentis damnum, ac *proinde* in nullo euentu obligat ad abſtinendum à redditione etiam ſpontanea:ſicut obligat votum abſolutæ caſtitatis.

7 Dubitabis autem, quid dicendum ſit, vbi alter coniux conceſſit expreſſam licentiam alteri vouendi omnimodam caſtitatem:P*hiliarc.de offic.Sacerd.t.*1.*p.*2.*l.*3.*c.*4.§.*Excipitur in concluſ.*ait tunc non fas eſſe coniugi, qui prædictam facultatem conceſſit, petere debitum, nec ei petenti poſſe alterum, qui vouit, reddere: niſi coactè licentiam conceſſerit, vel fuerit adeò ignarus, vt putarit ei adhuc eſſe reddendum. Quoniam cùm volens vnum, cenſeatur velle omne id, per quod peruenitur ad illud, coniux qui nec coactus,nec iuris ignarus,ſed ſui præiudicij conſcius, eam facultatem conceſſit,videtur ipſe quoque tacitè vouere continentiam, vt nec petere poſſit,nec ipſi petenti ſi reddendum,iuxta *c.Qui vxorem* 33.*q.*5. Sed neſcio vbi inuenerit prædictum continentię tacitum votum in coniuge eam copiam faciente. Quia(vt bene aduertit E*nriquez l.*11.*de matrim.c.*15.*num.*8.)illud eſt ſpeciale in coniuge non iuris ignaro, permittente vt alter ſolemni caſtitatis voto ligetur: & de hoc caſu loquitur *d.c. Qui vxorem.*Quia cùm id votum ſolemne emitti nequeat altero non vouente continentiam, qui huius iuris conſcius prædictam fecit copiam,eo ipſo videtur vouere continentiam, ne ſua licentia ſit fruſtratoria. At vt valeat votū ſimplex omnimodæ continentiæ de licentia alterius coniugis factum,non deſideratur vllum votum in concedente.Quare egregiè aduertit *Abbas c.Chariſſimus de conuerſ.coniug.num.* 5. præſtare conſenſum voto continentiæ alterius coniugis,& vouere ipſum præſtātem, poni vt diuerſa in eo textu. Vnde ſic dicendum exiſtimo:ſuppono virum præſtantem eam licentiam poſſe irritare validè id

votum

votum abſque cauſa,ſed peccare mortaliter:& cum cauſa,nullam eſſe culpam;(vt dicendum eſt diſput. tota 40.) & ſimiliter vxorem poſſe quoad obligationem non reddendi irritare cum peccato mortali abſque cauſa,quando ſemel licentiam conceſſerat: & ſine peccato, exiſtenti cauſa iuſta: (vt dicam diſputat.41.per totam.) Suppono etiam eſſe tacitam irritationem,quando coniux conſcius voti de licentia à ſe emiſſi,petit debitum: & ſi immemor ſit,admonetur ab altero,& admonitus adhuc inſtat, eſſe (inquam)irritationem non abſolutam, ſed quoad illum actum,& in irritatione culpam eſſe:at ſemel voto irritato non eſſe culpam petere. Quia iam omnino extincta eſt obligatio voti. Quæ latiùs dicam diſp.40.num.22.& meliùs diſp.42.num.30. His ergo ſuppoſitis dico ſi coniux, ſiue vir ſiue fæmina, prius irritet votum illud de licentia ſua emiſſum quoad non reddendum, ſiue peccarit quia abſque cauſa,ſiue non peccarit irritando, minimè delinquere eum petendo debitum, & alterum teneri reddere. Quia præmiſſa irritatione, non manet voti obligatio, quod licitum vſum impediebat. Si verò non prius irritet, at memor voti de licentia ſua emiſſi,aut de illo admonitus ab altero, adhuc petat debitum; cenſebitur irritatio voti pro illa vice,& ita peccabit petens quatenus irritat, ſi nō adſit iuſta irritāda cauſa,at alter tenebitur reddere, Quia ceſſauit obligatio voti.Imò credo dato nollet coniux irritare,vel retenta opinione, vt id non poſſit efficere, peccare coniugem qui contra prædictam licentiam petit debitum,& quidem mortaliter.Quia aduerſatur voto de licentia ſua facto, at alterum teneri reddere. Quoniam dans prædictam licentiam, cùm nullum interuenerit pactum, quale reperitur in voto communi conſenſu emiſſo:ſolùm cenſetur concedere, vt alter ſe dedicet ad abſolutam continentiam ſeruādam,& ipſe tenetur religionis vinculo, nempe, voti de licentia ſua emiſſi, non contrauenire:at non abdicat à ſe ius iuſtitiæ in corpus cōiugis,quare ſi petat,erit ſacrilegus cōtra votum, at alter tenebitur reddere tanquam rem ſuam poſcenti. Sicut dum prælatus facit copiam religioſo vt voueat abſtinentiam, irritans ſine cauſa peccat lethaliter peccato ſacrilegij cōtra votum: at non abdicauit à ſe dominium per talem licentiam,ac proinde tenebit irritatio. Quare cautè hoc ſignificans D.Bonauent.4.d.32.*in expoſit. lit. num.* 4. dixit ſi vxor de licentia viri caſtitatem voueat, & vir intendat ſimpliciter cedere iure ſuo, non teneri vxorem reddere. Vnde infero exigi vt alter coniux non habeat deinceps ius iuſtitiæ,at ita ipſi petenti reddendum non ſit,vt vltra licentiam velit abdicare omne ius iuſtitię,quod habet in corpus alterius,idque alteri intimet,ab eoque acceptetur. vt ſit pactum (vt in ſimili dixi diſputatione 6.numero 7.) Quod ſi hac iuris renunciatione facta, votoque emiſſo ab altero coniuge,iterum concedant ſibi coniuges ius ad petendum & reddendum, licèt id ſacrilegium ſit aduerſus votum, at tenebit factum: & ſimiliter ſi is qui vouit de prædicta licentia, cum ea renunciatione, remittat renunciationem,iterumque concedat ius, tenebit factum: & iam deinceps tenebitur reddere petenti: licèt ſit ſacrilegium contra votum. Probatur,quia per votum ſimplex continentiæ non redditur vouens incapax acquirēdi ius iuſtitiæ ad liberum vſum coniugij:vt cōſtat in matrimonium contrahente poſt votum. Ergo ſi coniugi obligato ex voto detur ius iuſtitiæ de facto,& ab eo de facto acceptetur,vel detur illi qui conceſſit licentiam ius à ſe abdicans, ab eoque acceptetur, tenebit factum. Vt ſi quis contra votum vel iuramentum de non vendendo, vendat,tenet venditio. Nam ea renunciatio iuris quatenus eſt in fauorem cōiugis,iam ab ipſo remittitur, & quamuis peccet remittens,quia acceptarat in Dei obſequium, vouens ipſi ſuum corpus, cùm tamen non fiat acquirendi vel tradendi dominium incapax, erit remiſſio illa efficax & valida, at ſacrilega contra votum. Quod idem dicemus diſputat.ſequ.num. 15. quando vterque communi conſenſu vouit. Num verò tunc poſſit facta ſemel remiſſione & traditione ſacrilega alter coniux irritare votum,vt non ſit ſacrilegium deinceps petere? dicemus diſputatione 40. num. 22.

Vtrùm autem liceat coniugi de licentia alterius, vo- 8
tum ſimplex caſtitatis emittere? dicam diſput. ſequenti, n.16.& 17.

Ad argum.n.4.propoſita reſp. Ad 1.dic non ceſſiſſe:vt 9
conſtat ex dictis n. 5. Eſtque diuerſum in coniuge dante licentiam alteri vt profiteatur. Quia dat licentiam vt tradat poteſtatem ſui corporis alteri,atque ita omnino cedit iure ſuo. Ad 2.conſtat ex dictis n.5. non ita amplè eam licentiam intelligi:quando autem ita amplè concederetur, diximus num. 7. ad quid obliget. Ad confirm. conſtat ex dictis num. 2. vbi oſtendimus ad quid conferat licentia. Ad tertium negatur conſeq. Quia quando vterque communi conſenſu vouet,adeſt pactum,facio vt facias, cedo iure meo, vt iure tuo cedas. At vbi licentia alterius vt alter voueat, nullum eſt pactum. Ad quartum reſpondet Abbas eo.cap.*Chariſſimus, num.* 3. non conſtare ex eo textu tempus illud, ad quod votum emiſſum eſt, nondum eſſe lapſum. Et *num.*8.exponit,vt tempus ſit iam lapſum, & illud: *Maximè ſi vir non vouit continentiam perpetuam*: explicat,vt Maximè,referatur ad votum temporale: vt ſit ſenſus, virum poſſe debitum petere, maximè ſi non vouit continentiam perpetuam,ſed temporalem,id eſt, etiam ſi maritus vouiſſet continentiam temporalem,cum tempus ſit iam lapſum. Ad quintum negatur eam exceptionem eſſe legitimam. Quia votum illud non interdicit iure petendi concedenti licentiam.

QVÆSTIO II. An coniugi qui de licentia alterius vo- 10
uit caſtitatem,teneatur reddere alter? Quidā aiunt mortaliter delinquere,ſi reddat. Probant primò, ex *D. Auguſt. epiſt.* 199 *ad Ecditiam*, & refertur *c. Quod Deo*,33.*q.*5. ibi: *Quod te non exhortarer,niſi quia ibi ad ipſa conſenſit.* Vbi *D. Auguſt.* virum qui vxore conniuente caſtitatem vouerat, eam omnino ſeruare monet. Secundò, quia coniux non vouens ideo tenetur reddere voto aſtricto, quia abſque eius permiſſione vouit. Quæ ratio ceſſat, quando adfuit conſenſus alterius coniugis. Et confirm. quia adiuuans ad vouendum, adiuuare minimè debet, quo votum infringatur,argumento ex *l. Rem legatam,ff.de adimend.legat. & c.fin.de verb.ſign.* Tertiò, quia vouens habita copia alterius coniugis, amittit ius petendi, ſicut vterque amittit vouens communi conſenſu:ergo ſicut in hoc euentu peccat mortaliter coniux reddens,ita in illo coniux dans licentiam,peccabit reddendo illi qui vouit. Quartò, quia eo ipſo quod facultatem concedit, videtur renunciationem illam iuris petendi debitum, quam facit coniux vouens, acceptare, non præciſè quatenus fit in fauorem ſuum,ſed præcipuè vt cedit in honorem Dei. Ergo eſt ſacrilegus ei poſtea reddendo. Ideo hanc ſent.tuentur. *Ioan. de Neapoli quodlibet.* 8. *D. Anton.*3.*p.t.*1.*c.*22.*§.*3.*Syluest. Votū* 5.*q.*2.*Nauar.ſum.c.*12.*num.*59.*& c.*16.*n.*31.*Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct.c.*84.*init.& c.*45.*init.& §.vltimo. Manuel* 2.*to.ſum.c.* 90.*num.*5.*Vega* 2.*to.ſum.c.*129.*caſu* 77.& facit *Ledeſma* 2.*p.* 4.*q.*55.*a.*1.*fine*,vbi dicit hunc non teneri reddere. Si enim non tenetur, peccabit cooperans ſceleri petentis contra votum.

Sed probabilius eſt minimè peccare, imò teneri ſub 11
culpa mortali reddere. Ducor, quia votum non priuat vouentem iure iuſtitiæ, quod habet vt alter coniux ſibi reddat, qua ratione tenetur qui non vouit reddere debitum coniugi voto aſtricto (vt probauimus diſp.6.nu.7.) Nec etiam licentia conceſſa per alterum cōiugem ad vouendum: ea enim (vt num.5. diximus) non derogat iuri petendi & reddendi, quod habet coniux, qui non vouit; nec inducit pactum aliquod iuſtitiæ, per quod vouens abdicet à ſe ius iuſtitiæ,(vt diximus num.9.) Sed tantùm operatur vt coniux vouens ex virtute religionis obligetur Deo ad non petendum (vt num.2. explicuimus.) Ergo alter reddere tenetur. Ita docet *Palud.*4.*d.*32.*q.*2.*art.*2. *concl.*3.*num.*20. (ſed alij innititur fundamento,quod non approbo.

approbo,ſed diſp.ſeq.illud confutabo,n.17.) *Veracruz* 1. *p.Speculi,art.*15.*ſin.* & *appendice ad eundem a.*15.*ad fin.f.*124. *Enriquez l.*11.*de matrim.c.*15.*n.* 8 *Barth.à* Ledeſm.*dub.*29. *de matrim.concluſ.*1.*Manuel* 1.*tom.ſum.*2. *edit.cap.* 243.*num.* 14. Quod maxime verum eſt. Nam etiam quando vterque coniux communi conſenſu vouit, non deſunt, qui dicant teneri vtrumque reddere,(vt videbimus diſp. ſeq. nu.9.) Imò credo priori bimeſtri ante cõſummatum matrimonium,vel ſi coniux vouens dederit iuſtam diuortio cauſam,adulterium perpetrans, quo caſu non eſt ſub præcepto redditio debiti,ſed ſpontanea, poſſe alterum vouenti reddere: ſicut licere tunc reddere coniugi, qui votum emiſit abſque dicta licentia,dixi diſp.præc.n.28.Et quando votum emiſſum eſt ante matrimonium: dixi diſput. 6. num.12.vbi id probaui.Addo idem me credere, quamuis licentiam conceſſerit coniux,qui non vouit ad omnimodam caſtitatem vouendam, cedens omni iure iuſtitiæ quod ad petendum habebat:adhuc enim tenetur illi petenti contra votum reddere debitum. Nam alter cùm nullum inierit pactum,nec iure iuſtitiæ ad petendum ceſſerit,ſed tantùm ſe vinculo religionis voti Deo obligarit, ſi contra votum petat debitum,exigit quod ſuum eſt, ac proinde eſt illi reddendum. Solus enim, qui non vouit, nullo inito pacto ex parte vouentis,ius ſuum petendi à ſe abdicauit.Quod ſi qui vouit, renunciarit ius iuſtitiæ, & ab altero renunciatio acceptetur,non poterit illi vouenti reddi debitum: niſi (vt explicui n.7.fine) iterum concedat illi alter coniux ius ad petendum.

12 Ad argum.n.10.propoſita reſp. Ad 1.dic *D.Auguſt.* expreſsè loqui, quando vterque coniux communi placito vouit.Ad 2.negatur eam eſſe rationem. Sed quia petit ſibi legem iuſtitiæ debitum. Ad confirm. dic illum non adiuuare quo votum infringatur,nec id intendere: ſed reddere debitum iuſtitiæ. Sicut reddens nummos proprios, volenti eis meretricem conducere ad fornicandum, non cooperatur fornicationi. Ad 3.negatur antecedens.Quia non adeſt pactum aliquod, ſicut dum vterque pari conſenſu vouet. Ad 4. dic vouentem nullum ius renunciare, niſi in ordine ad Deum, cui ſoli per votum obligatur. Quod ſi ius iuſtitiæ in alterum renunciaret, ab ipſoque acceptaretur,iam dixi n.præc.in fine,nõ eſſe reddendum.

DISPVTATIO XXXVII.

Vtrùm vota per coniuges,ſiue mutuo conſenſu, ſiue ſeorſum emiſſa, caſtitatis, religionis, non ineundi matrim. vel per virum, ordinis ſacri ſuſcipiendi vel religionis, vxorem autem caſtitatis:aut per alterum caſtitatis,per alterum verò religionis,licita ſint,ac impediant debiti petitionem & redditionem?

SVMMARIVM.

*Ad quid obligent hac vota ſeorſum ab vtroque coniuge facta? num.*1.

*An ſi vterque matrimonio inito vouit ſeorſum caſtitatem, poſſit reddere priori bimeſtri ante conſummationem vel altero adulteranti?*2.

*An cenſeatur votum mutuo conſenſu factum, ſi vterque ſeorſum & independenter ab altero,habita tamen eius licentia voueat?*3.

*An dum ſic independenter, at cum licentia alterius vouit vterque caſtitatem, poſſit & petere & reddere, etiam priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem,vel ſi alter ſit adulter?*4.

*Quid,ſi ſit votum religionis communi placito emiſſum, an peccent ambo petendo & reddendo,etiam tempore nouitiatus?*5.

Quid,ſi votum ſit non ineundi matrimonij,communi aſſenſu factum? 6.

*Quid,ſi communi placito vir voueat ordines ſuſcipiendos, & vxor caſtitatem?*7.

*Quid,vbi communi aſſenſu alter religionem & alter caſtitatem promittit?*8.

*Quid, ſi vterque communi placito vouet continentiam? Refertur opinio,*9.

*Neuter poteſt tunc petere aut reddere,*10.

*Quid,ſi alter tunc fornicetur?*11.

*An altero aut vtroque fornicante, poſſit Eccleſia eos ad cohabitandum cogere? Et enodatur c.Tua,el 2.de iureiur.n.*12.

*An coniuges poſt id mutuum ſimplex communi placito votum caſtitatis emiſſum, aut ſi iam alter ritè ad ordines promotus ſit, aut alter ſeu vterque profeſſus rem habentes, peccent perinde ac ſi coniuges non eſſent,vel teneantur aperire ſe coniugatos eſſe?*13.

*An abſoluantur à mutua cohabitatione & aliis obſequiis, voto caſtitatis communi placito emiſſo, ita vt liceat alteri ad religionem tranſire?*14.

*An ſi hoc voto emiſſo, tradant iterum ſibi coniuges mutuam corporum poteſtatem,peccent,at poſſint petere & reddere?n.*15. *& ibi remiſſiuè, an fas ſit coniugibus id votum poſtea irritare?*

*An liceat alteri coniugi de licentia alterius, vel vtrique communi conſenſu,id caſtitatis votum in ſeculo emittere? Refertur opinio,n.*16.

*Proponitur ſententia authoris. Et enodantur c.Tua,el 2.de iureiur. & c. Si vir & vxor,*27.*q.*2.*& c.Veniens,de regul.n.*17.

*An pactum mutuum abſque voto nec petendi nec reddendi validum ſit. Proponitur quadam opinio,n.*18.

*Validum eſt,& poſſunt ambo remittere,& petere & reddere,*19.

*Quid,ſi iuramento firmatur? Et quando iuramentum quod pietatem concernit,alteri præſtitum,poſſit ab ipſo remitti? n.*20.*& quid ſi alter aut vterque ſeorſum vouerat caſtitatem? eod.n.*20.

*Non tenetur alter reddere,n.*21.

*Tenebitur,ſi videat alterum periculo incontinentiæ expoſitum,nu.*22. *& ibi,an ſemel vel iterum concumbentes ij coniuges cenſeantur pactum remittere?*

*Poteſt vterque petere per modum amicitiæ,non tamen exigere,nu.*23. *& ibi,quid,ſi alteri immineat incontinentiæ periculum, an poſſit cogere?*

*Soluuntur argum.num.*24. *& ibi,an ſit remiſſio & conceſſio iterum iuris, dum coniuges poſt mutuum caſtitatis votum petunt debitum.*

ET quidem quando non mutuo conſenſu, ſed ſeorſum hæc vota emiſſa ſunt, abſque alterius coniugis licentia,idem prorſus dicendum eſt,ac ſi alter coniux vouiſſet poſt matrimonium abſque alterius licentia. Ad id enim ad quod tenebitur altero coniuge non vouente (de qua obligatione egi tota diſp.35.)tenebitur vterque.Quia vterque vouit independenter & abſque alterius licentia: ac proinde vtrumque votum ſuum ligabit authorem. Atque ideo ſicut votum caſtitatis ab vtroque coniuge ante matrim.emiſſum, vtrumque aſtringit ad non petendum debitum,& ad reddendum tenentur ambo, (vt dixi diſp. 33.n.8.)Ita poſt matrim. emiſſum abſque licentia, eundem effectum & obligationem parit. Vt bene docet *Angelus* Matrimonium 3.*impedim.*5.*n.*5.*Lud. Lopez* 1.*p.inſtr.c.* 46.*§. Vtrum quando.* Quamuis *Roſella verb. Impedimentum impedim.*4.*n.*6.*Syl*u*eſt. Matrim.*7.*q.*5.*dicto* 6.*Guillelm.Rubion.* 4.*d.*38.*q.*1.*art.*1.*concl.*3.aſſerant neutrum cõiugem eo voto ligatum, ſiue ante matrim.ſiue poſt, poſſe debitum reddere.Quos reprobaui ſupra,diſp.33.num.8. 1

Imò licèt, quando ante matrim.vterque coniux vouit caſtitatem,neuter poſſit debitũ priori bimeſtri ante matrim.conſummatum reddere,nec innocens voto eò aſtrictus alteri adulteranti,(vt probaui diſp.6.num.14.) At in præſenti caſu, quando poſt matrim. id votum factum eſt ab vtroque diſtinguendum eſt ac dicendum, ſicut diſtinxi & dixi diſp.35.n.23.& ſeq. quando altero ſolus id votum emiſit abſque alterius licentia. 2

Nec exiſtimo eſſe mutuum conſenſum, quando vterque ſeorſum vouit de licentia alterius independenter tamen alter ab altero,& non per modum reciprocæ cõuentionis. Vt ſi nunc maritus obtenta vxoris licenti a vouea caſtitatẽ, & eo voto facto petat ſimilem licentiam vxor à viro,eaque obtenta voueat:ita vt minimè fuerit inter eos mutuum pactum initum,voueo vt voueas.Quia in priori euentu nullus adeſt contractus, nullaque conuentio: in poſteriori autem eſt,facio vt facias.Atque ita videtur ſentire *Sotus l.*7.*de iuſt.q.*3.*a.*1.*verſ. Argumentum autem:*vbi votum mutuo conſenſu emiſſum, ait eſſe quoddam genus mutui contractus,facio vt facias.Et *Lud. Lopez num. præc. alleg.*vbi dicit tunc adeſſe tale votum, quando vterque coniux vouet cum hac conditione,voueo vt voueas. 3

Quando autem vterque coniux vouit caſtitatem poſt matrimonium,habita prius licentia, at non mutuo conſenſu,ſed ſeorſum & alter independenter ab altero, ſi licentia fuit abſolutè ad vouendum, neutri licèt debitum petere propter votum caſtitatis vtriuſque, at vtrique petenti eſt reddendum. Quia vterque ſacrilegè aduerſus votum exigens debitum,ius iuſtitiæ,vt ſibi reddatur,retinet,(vt dixi diſp.præced.nu. 5.& 11.) Et de priori bimeſtri,vel ſi alter adulteretur diſtinguendum eſt eodem pacto,quo eadem diſp.præc.n.6.dixi, quando alter ſolus de licentia alterius vouit.Quia(vt ibi num.5.probaui) ea licentia 4

centia eſt ad ſolum non petendum, & nullo modo claudit non reddere. Quod ſi licentia fuerit ad vouendam omnimodam caſtitatem, adhuc vterque tenebitur alteri reddere,(vt probaui diſp.præc.nu.11.)At priori bimeſtri ante conſummatum matrim. neutri licebit reddere: ſi tunc fuerit id votum ita factum. Quia redditio eſt ſpontanea,ac quilibet tenetur voto caſtitatis perfectæ,ac proinde abſtinere à redditione, quando matrim. non conſtringit reddere. Sicut ſi ante matrim. alter vouiſſet caſtitatem,teneretur in hoc caſu non reddere, (vt probaui diſp.6.n.14.)Atque ſimiliter altero adulterante tenebitur innocens,qui ſic vouit,ei non reddere,(vt dixi eo n. 14.) At adulter tenebitur reddere innocenti petenti.Quia innocens eſt liber à reddendi obligatione,ac ſubinde ratione ſui voti tenebitur abſtinere. Nocens autem minimè liber eſt,quare alteri, quamuis ſacrilegè petenti, negare non poterit debitum. Quòd ſi vterque ius iuſtitiæ omnino abdicarit,ab alteroque acceptetur,neuter poterit alteri debitum reddere,niſi ambo iterum ſibi ius concedant: vt dixi diſp.præc.n.11.

5 Si autem votum ſit religionis communi conſenſu ab vtroque coniuge emiſſum: ſi ante matrimonij conſummationemcontingat:videtur peccari conſummando prima vice,ſicut ſi alter ſolus tunc vouiſſet religionem peccaret mortaliter conſummans,ſiue petendo, ſiue reddendo, (vt probaui diſp.33.n.14.)Non enim votum alterius coniugis alterum ab onere proprij voti adimplendi releuat,imò confert,vt magis ligetur.Cùm vtroque communi placito vouéti ceſſet prorſus iniuria matrim.prius initi, quæ obligationi voti perfectæ obſtare poſſet. At dicendum eſt minimè eos coniuges peccare, ſiue petendo ſiue reddendo.Et ratio diſparitatis eſt.Quia quando alter ſolus vouit religionem,ſeu vterque etiam de licentia alterius,non tamen communi conſenſu, & per modum pacti,tenetur vterque independenter ab altero religionem ingredi,quod præſtare non poteſt ſemel conſummans,ac proinde lethaliter delinquit, quaſi ſe impotentem reddens, quo votum expleat. At quando vterque communi conſenſu vouit,poteſt vterque æquè implere votum, ſi matrim.conſummet,ac antea: & licèt antea poſſet alter ingredi altero nolente,ſecus autem poſt, atque ita impotentior videatur effectus ad votum explendum: at minimè tenetur ingredi,altero ingredi nolente.Cum per modum pacti ſe obligarit vterque,ac ſubinde altero implere nolenti,alter liber eſt. Quòd ſi vterque velit ingredi poteſt æquè conſummato matrim. ac ante conſummationem. Nec votum illud religionis impedit debiti petitionem aut redditionem, quando hæc non impediunt facultatem ingrediendi. Cum non ſit votum caſtitatis.Sicut nec tunc fornicando ſacrilegi eſſent illi cõtra votum. Nec poteſt dici ſtatim eo voto emiſſo, cum ſtatum velint mutare, abdicaſſe à ſe eos dominium ac ius corporum. Quia ſimplex promiſſio religionis non eſt abdicatio vſus coniugalis, vtpote, qui voto minimè aduerſetur, ſed eſt promiſſio aſſumendi ſtatum, in quo ei vſui voto ſolemni renunciabitur. Credo tamen neutrum coniugem teneri ad reddendum alteri, ante matrim. conſummationem. Non quidem priori bimeſtri, quia nec ſecluſo voto ad id tenetur,nec eo tranſacto. Quia poteſt cogere alterum, vt fidèm pacti ſeruet,& religionem ingrediatur,quod ſi nolit,poteſt ſe illæſum conſeruare,vt altero inuito poſſit ingredi.Quòd efficere non poſſet tranſacto eo bimeſtri, eo voto abſque communi conſenſu emiſſo,niſi ſtatim ingrederetur religionem propter iniuriam matrimonij. Quod ſi votum id religionis communi placito ab vtroque coniuge emiſſum ſit poſt matrim. conſummatum: à fortiori neuter peccabit exigendo vel reddendo, imò nec anno nouitiatus.Quia ante profeſſionem neuter tenetur ad caſtitatem.Peccabit tamẽ lethaliter ille,qui eſt in mora implendi votum. Alter autem paratus implere, vacat culpa. Quia nec tenetur nec poteſt ingredi altero non ingrediente. Exiſtimo autem neutrum in eo euentu teneri reddere. Quia promittendo religionis ingreſſum, renunciarunt iuri exigendi,ſeque videntur mutuo ab hac obligatione abſoluiſſe.Cùm ad hoc ſtatum mutandi facultatem ſibi ipſis conceſſerint coniuges,vt perpetuò abſtineant:vt bene docet *Cardin.Hugo*,explicans illud 1.Corinth.7.*Niſi ex conſenſu ad tempus:in expoſit.morali.*Itaque habent adhuc mutuum ius & dominium,vt licitè & amicabiliter debitũ petant,non tamen vt exigant,ſeu cogant ad reddendum. Quoniam hæc duo iura ſeparari poſſunt mutuo pacto: ſicut priori bimeſtri,vel quando alter adulter eſt,ſeparantur.Poteſt enim illo bimeſtri vterque amicabiliter petere, vel adulter ab innocente,non tamen exigere.

Si votum ſit ſolum abſtinendi ab alio matrim. ineundo,nil confert licentia,nec ſi emittatur ante vel poſt matrim.conſummatum. Cum enim nihil officiat præſenti matrimonio, quoad petitionem vel redditionem debiti, ſed eo ſoluto implendum ſit,nil præſtabit ea licentia. 6

Si autem communi conſenſu vir voueat promotionem ad ordinem ſacrum, eumque ſtatim ſuſcipiendum conſtante matrim. vxor verò continentiam, ſi vxor non ſit ſexagenaria,aut ſi eius ætatis ſit, vt ſuſpecta ſit de incontinentia: neutrum votum obligabit, ſiue factum ſit ante matrimonium conſummatum,ſiue poſt. Ratio eſt. Quia ad ordines nequit vir promoueri ex ſola vxoris licentia manentis in ſeculo cum voto continentiæ, niſi vxor ſexagenaria ſit,ac de incontinentia non ſuſpecta,(vt diximus lib.7.vbi de ordinis impedimento.) Atque proinde votum illud,ac de re ſibi illicita & impoſſibili, fuit inualidum.Et conſequenter tale erit vxoris votum continentiæ ſeruandæ. Cum enim non abſolutè vouerit, ſed per modum contractus facio vt facias, eo ipſo quòd votum alterius fuit irritum, hoc minimè obligabit.Si autem vxor ſit ſexagenaria, & minimè ſuſpecta de incontinentia,valebit vtrumque votum,Id enim ſufficit,vt vir ad ordines promoueri valeat. Credo autem ante promotionem viri ad ordinem ſacrum, fas eſſe vtrique petere & reddere. Quoniam votum ordinis ſacri non impedit vſũ coniugalem nondum ordine ſuſcepto. Votum autem continentiæ vxoris,quod ſaltem petitioni in ipſa obſtare videtur,non obligat,donec vir ſuum votũ expleat ſuſcipiens ordinem ſacrum.Eſt enim non abſolutum continẽtiæ votum,ſed pendens ab ea conditione, facio vt facias. At neuter reddere tenebitur,vt in ſimili dixi num.5. fine. Quòd ſi obiicias,votum mutuo conſenſu continentiæ ab vtroque coniuge emiſſum obligare altero non implente votum,ſed fornicante,(vt nu. 11. dicemus)dic non eſſe ſimile.Nam cùm vbi votum eſt mutuum continentiæ, vouens maneat efficaciter obligatus ad continentiam,quam vouit,nec huic obligationi obſtet fornicatio ſubſequens, manebit ſubinde alter coniux,qui pactum iniit,obligatus. At cùm alter coniux vouit ſe ad ordines ſacros promouendum,minimè pactum implet efficaciter, donec promoueatur,ac ſubinde alter coniux non tenebitur interim ſtare pacto. Niſi expreſsè intenderit ex tunc omnino & independenter ab alterius obligatione ſe aſtringere. Quod in pacto non præſumitur. 7

Quòd ſi communi placito alter coniux caſtitatis, alter verò religionis voto aſtringantur:& qui caſtitatem vouit habeat conditiones requiſitas,vt cùm ſolo voto caſtitatis ipſius poſſit alter religionem ingredi. Vt quia eſt ſexagenarius,nec de incontinentia ſuſpectus,tunc ſiue ante matrim.ratum, ſiue poſt,fiat votum neuter peccabit petẽdo nec reddendo, licèt vterque ſuum votum tanquam licitum & poſſibile implere teneatur. Prob.quia non peccabit qui vouit caſtitatem. Eo quod non tenetur ad votum,donec alter impleat(vt num. præced.dixi.) Nec qui religionem. Quoniam non tenetur ad caſtitatem ex vi talis voti, donec in religione profiteatur. Nec conſummans matrim. redditur impotentior: cùm poſſit in eo euentu,etiam conſummato matrim.altero inuito religionem ingredi. Et intellige, qui vouit caſtitatem,non peccare tunc petendo,niſi expreſsè (vt eodem num. præced. 8

fine

ſine dixi) intenderit ex tunc ſe obligare independenter ab altero. Si verò alter coniux duplicem illam conditionem requiſitam non habeat, vt cùm ſolo voto continentiæ ipſius in ſeculo manentis poſſit alter ad religionem trāſire, & matrim. nondum conſummatum ſit, delinquit lethaliter, qui votum religionis emiſit prima vice conſummando, ſiue petat, ſiue reddat. Quia ſe impotentem efficit ad implendum votum. Eum verò, qui votum caſtitatis emiſit, peccare, ſuaderi videtur, quia, ſiue petat, ſiue reddat, cùm vtrumque tunc ſit voluntarium, cooperatur peccato illius, qui religionem vouit: ac ſe impotentem reddit quo votum poſſit conſtante matrim. ſeruare. Nam eo ſemel conſummato, ſaltem deinceps tenebitur reddere. At ſic dicendum eſt. Cùm id continentiæ votum obliget dependenter ab impletione voti ingreſſus religionis alterius: nec ſit expectandum toto vitæ curriculo, vt alter impleat, ſed tempus moderandum prudentis arbitrio attentis circumſtantiis occurrentibus, dum vouens non eſt in mora adimplendi religionis voti, peccabit alter coniux, qui vouit caſtitatem, ſiue petat ſiue reddat. Quod apertè probat ratio allata. At ſi elapſo eo tempore, quo arbitrio prudentis tenetur implere, admonitus nolit religionem ingredi tunc coniux, qui continentiam vouit, non tenetur reddere. Quia poteſt velle, vt ſtetur contractui inito, & ſeruare ſuum votum. Poteſt tamen deinceps petere & reddere. Quoniam eximitur à proprij voti obligatione, altero nolenti ſuum votum exequi, eo quòd dependenter & per modum contractus vouerit. Sicut quando duo contraxere ſponſalia, & alter iniuſtè reſilit, vel eſt in mora, & requiſitus non celebrat matrim. ſtans fidei præſtitæ, innocens eſt à ſuà promiſſione liber: poteſtque, ſi velit, cogere alterum, vt fidem ſeruet. Semel autem iam conſummato matrim. cùm votum religionis impleri nequeat, qui id emiſit, poteſt petere, & tenetur reddere. Quia id votum minimè impedit vſum coniugij ſemel iam conſummati. At tenebitur ad religionem, quoties ratione diuortij, aut diſſolutionis matrimonij, ſibi ingredi licuerit. Quia votum illud non eſt extinctum, ſed ſuſpenſum. Nam fuit in culpa conſummando, cùm ſemper antea teneretur ad religionem. Is verò coniux, qui ſolam caſtitatem vouit, etſi culpabiliter conſummauit, poterit deinceps petere & reddere, donec accidat caſus in quo alter poſſit & velit religionis votum exequi. Cùm eo non implente, nec ipſe teneatur. Et ſoluto matrimonio morte illius, qui religionem vouerat, nec votum executioni mandauit, non tenebitur continere: ob eandem rationem. Accidente autem caſu, in quo fas eſt alteri religionem ingredi: cùm tunc poſſit vterque votum implere: ad id tenebitur: nec poterit, qui votum caſtitatis emiſerat, tūc reddere. Ne iterum in adimplendi mutui voti impotentiam incidant ambo. Quod ſi tunc nolit, qui vouit religionem, implere, ſed ſit in mora: reputabitur, vt ante conſummatum matrim. dixi. Quoniam iam non eſt in culpa, & alter non implet. Quare iam deinceps non tenetur ſuo voto. Si tamen abſque culpa ſua conſummauit matrim. qui caſtitatem vouerat: quia alter fuit in mora, & noluit implere: manet omninò liber à voto caſtitatis. Quamuis alter non maneat liber à voto religionis, quo Deo aſtrictus eſt: & quamuis dependenter ab obligatione alterius per alium non ſtetit, ſed ſua culpa ipſum eximit: quare manet obligatio in ordine ad Deum. Et vtroque participe culpę manet (vt dixi) ſimiliter ligatus voto religionis implendo dum licuerit. Quia tunc ſimiliter alter aſtringitur voto caſtitatis eodem tempore implendo. Et hæc, quando id votum mutuum emiſſum eſt ante matrimonij conſummationem. Quando verò matrimonio conſummato emiſſum eſt; ſi qui vouit caſtitatem, habeat conditiones requiſitas, vt alter poſſit ingredi religionem, iam hoc eod. num. in princ. dixi, quid ſentiendum ſit. Si autem eæ conditiones in ipſo deſiderentur, & votum ſit factum, vt cōſtante matrimonio impleretur, neutrum votum obligat. Quia votum illud religionis eſt rei prohibitæ, & quæ impleri nequit, & proinde nec ipſum obligabit, nec alterum caſtitatis, quod ab ipſo dependet.

Potiſſima autem difficultas hîc diſputanda eſt, quando 9
vterque coniux communi voluntate caſtitatem vouit. Quidam aiunt neutrum poſſe petere, at vtrumque teneri reddere. Primo, quia cùm matrimonium duret, non eſt amiſſum dominium corporis, nec coniuges liberi manent à ſeruitute reddendi, nec ius iuſtitiæ plenè renunciatum erit. Et confirmatur, quia tunc coniux petens, ſolius religionis voti reus eſt, cum tanquam verus coniux ius retineat iuſtitiæ: quando autem coniux ſolum in religionem delinquit petendo, tenetur alter reddere. Vt cùm coniux voto caſtitatis ligatus petit ab eo, qui votum non fecit, tenetur hic reddere. Secundò, quia videtur nil intereſſe, ſi matrimonium maneat integrum, cùm neutri coniugi exigere aut reddere permittatur. Tertiò, quia ſi alter *ſolus* voueat de licentia alterius, non cenſetur vouens, nec dās licentiam, renunciare iuri ſuo: (vt diximus diſput. præced. num. 5. & 11.) ergo nec quando vterque mutuo conſenſu vouet: votum enim alterius ſuperadditum non variat naturam prioris voti. Quartò, quia coniuges ſic vouentes, validè emittere poſſunt ſibi hanc renunciationem iuris; & non peccabit tunc reddens (vt dicemus num. 15.) At eo ipſo quod à ſe petunt debitum, voluntque ambo copulari, cenſentur ſibi ipſis pactum remittere. Sicut diſp. præced. n. 7. dixi, quando alter coniux dedit alteri licentiam vouendi omnimodam caſtitatem, eſſe tacitam irrationem, ſi mox voti conſcius petat debitum, ſaltem quoad illum actum: ac proinde alterum non peccare tunc reddendo. Quintò, quia ſaltem vbi coniuges non habent conditiones, vt liceat alterutri religionem ingredi, altero vouente continentiam in ſeculo, nempe, vt manens in ſeculo ſit ſexagenarius, ac non ſuſpectus de incontinentia, videtur id mutuum votum eſſe illicitum, poſſeque ab altero reuocari, ac ſubinde teneri alterum reddere. Quia id ſtatutum eſt in voto ſolemni propter incontinentię periculum in altero coniuge: *c. Cùm ſis, de conuerſ. coniug.* quod maius eſt dum vterque votum ſimplex caſtitatis emittit in ſeculo. Cum cohabitare teneantur (vt dicemus n. 14.) Atque ideo hanc ſent. tuentur *Veracruz 1. p. ſpec. a. 15. fine, & in append. ad eum a. ſub fin. f. 124.* Idem tenēt *alij viri* docti, vt referunt dicentes non eſſe *improbabile Emm. Sa, & Petrus de Ledeſma. num. ſeq. allegandi.* Et *Palud. 4. d. 32. q. 2. art. 2. num.* 20. cenſet altero reuocante teneri alterum reddere, niſi vterque dum vouit, eſſet ſenex; ac non ſuſpectus de incontinentia. Duciturque argumento quinto propoſito. Imò *Palacios 4. d. 32. diſp. 2. f. 717. verſ. Hæc commemoraſſe*, ait generaliter alterum coniugem non teneri reddere, quamdiu alter non reuocat, ſecus altero reuocante.

Sed dicendum eſt neutrum ſub culpa mortali poſſe 10
petere aut reddere. Primò, quia tunc vterque cedit iure ſuo, & liberat alterum à ſeruitute, & proinde neuter ratione matrimonij tenetur reddere: & rurſus voto caſtitatis obligatur continere, quandocūque ſibi per matrimonium licuerit. Secundò, prob. ex *D. Auguſt. epiſt. 199. ad Ecditiam* & refertur *c. Quod Deo 33. q. 5.* ibi: *Quod Deo pari cōſenſu voueratis, perſeueranter vſque in finem reddere debuiſtis, à quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſeuera.* Atque ita ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Innoc. c. 1. fine, & c. Dudū n. 4. de conuerſ. coniug. Ioan. Andr. eo c. 1. n. 2.* vbi *Card. q. 3. Ant. eo c. Dudū, n. 19. Abbas d. c. 1. n. 6. & c. Chariſſimus, eodem t. nu. 6. Anch. d. c. Dudum, n. 12. & c. vn. n. 3, de voto in 7. Henricus c. Tua nos, n. 4. de iureiur. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 1. t. 8. q. 46. Turr. d. c. Quod Deo, n. 2. Sylu. Votū 5. q. 2. fine. Tabiena Matrim. 1. q. 3. §. 4. Nau. ſum. c. 12. n. 59. & c. 16. Lat. n. 31. Hiſp. n. 32. Brunellus de ſponſ. concl. 30. n. 14. Ugolin. de matr. c. 10. n. 2. fine. Stunica de voto q. 3. n. 64. Ant. Gomez ſuper bullā Cruciat. clauſul. 10. n. 66.* Et ex Theologis, *Alb. Magnus 4. d. 32. a. 7. Abulenſ. cap. 30. Num. q. 86. fine. Ioan. de Neapoli quodlib. 8. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 4. Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. vn. a. 2. concluſ. 7. verſ. Quid ſi vterque. Sotus 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. Id autē.*

Ledeſma

Ledeſma 2.p.4 q.55.a.1.in fine.Enriquez lib.11.de matr.c.15.n. 8. Aragon.2.2.q.88.a.8.dub.vlt. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p. 2.l.3.c.4.§. Excipitur in concl. Emm. Sa.ſum.verb. Debitum coniugale,§.Poteſt qui non vouit.Ludouic.Lopez 1.p. inſtruct.c. 46.§.Vtrum quando,& ca.83.init. Manuel 1.to.ſum.2.edit.ca. 243.nu.14.tit.2.c.90.nu.6.Petr.de Ledeſ.de matrim.q.53.a.1. dubiolo 2. quod mouet poſt 2. dubium principale. Vega 2.to.ſum. c.129.caſu 68.Azor lib.11.inſtit.moral.c.21.q.5.

11 Quamuis autem alter ex his coniugibus poſt mutuum illud caſtitatis votum fornicetur, minimè eximitur alter à voti proprij obligatione. Quia obligatio vnius ab alterius obligatione pendet, non autem ab obſeruantia voti alterius (vt declarauimus ſimul reſpondentes obiectioni aduerſus hoc n.7.fine.) Sic *Abbas c. Chariſſimus,n.7.de conuerſ.coniug.D. Ant.Sylu.Brunellus,Enriqu. nu.præced.allegati. Nauar.ſum.c.12 n.59.*

12 Difficultas tamen eſt, an eſto altero fornicante, non eximatur alter à voto, nec fas ſit petere coniugis reſtitutionem, poſſit iudex Eccleſiaſticus ex officio compellere eos ad cohabitandum, quo incontinentiæ conſulat? In varias quidem ſent. DD. diuiſi ſunt. Quidam enim affirmant ex iudicis officio compellendos eſſe, per *c. Ex Literis,de diuortiis.* Sic *Gloſ.c.Noſſe,fin.30.q.1.& c. Quod Deo,ver. Perſeuera 33.q.5.Hoſt.c.Tua,el 2.n.2.ſup.verb.Comorari,de iureiur.*vbi *Ioan.Andr.fine. Anchar.n.4. Bellamera num.*4.Sed hanc ſent.meritò reprobat *Abbas c.Chariſſimus, n.7.de conuerſ.coniug.& Alex.de Neuo,d.c. Ex literis,n.7.& ibi Præp.n. 5.Greg.Lopez l.8.ad fin.t.2.p.4.*quia *c.Ex literis* loquitur,vbi abſque voto matrim. ob alterius adulterium ſeparatum fuit, tunc enim ſi innocens in adulterium labatur compenſatione hinc inde facta, ad priſtinum ſtatum matrim. reſtituitur. Secus vbi obligatio eſt Deo per votum acquiſita. Et diſparitatis ratio eſt, quia in priori caſu ſeparatio fuit in fauorem innocentis,quo nocente effecto ceſſat fauor, atque delicta compenſantur.In poſteriori autem fuit in cultum Dei cui caſtitas dicata eſt, ac proinde nulla eſt compenſatio. Alij verò dicunt vtroque fornicante compulſionem ad cohabitandum faciendam à iudice eſſe. Quod videtur innuere *D.Aug.epiſt.199.ad Ecditiam,*& refertur *c. Quo Deo* 33.q.5.ibi:*A quo propoſito ſi ille lapſus eſt,tu ſaltem inſtantiſſimè perſeuera.* Ergo ſecus videtur dicendum vtroque lapſo.Et clarius id probari videtur ex *c.Tua,el 2.de iureiur. in fine.* ibi: *& adulterium vtrinque ſit commiſſum.* Sic *Imola ibi n.2.verſ.In gloſſa ſecunda.*Sed nec hoc placet.Quia *c. Quo Deo*, ſolum narratur factam lapſus alterius, nec vis efficitur in lapſu ſolo alterius, ſed quia lapſus minimè liberat à voti obligatione. Et *d. c. Tua* ponderatur vtrinque adulterium admiſſum eſſe, ne coniuges ſibi adulterium obiicere poſſint, ſed mutuo compenſetur. Vt benè aduertit *ibi Innoc.nu. vn.* Compelluntur autem illi coniuges cohabitare, quia non amore continentiæ, ſed temerariè iurarunt ſeparationem, (vt nu.17. oſtendemus)ideò alij ſentiunt cogendos eſſe ad cohabitandum, ſiue vterque, ſiue alter lapſus ſit, quando eſt ſuſpicio perſeuerantiæ in peccato:ſecus eo periculo & ſuſpicione ceſſante. Sic *Abb.d.c. Tua,n.6.*Sed melius *Alex.de Neuo,eo c.Tua,n.9.& 10.*ab his omnibus recedens, ſentit minimè poſſe hos cogi ad cohabitandum, ſed aliis mediis, aut procurata voti diſpenſatione, illi incontinentiæ periculo ſubueniendum eſſe. Quoniam dictu abſurdum eſt, peccatum à voti obligatione eximere.

13 Dubitabis autem, num grauius delictum ſit, poſt illud mutuum caſtitatis votum coniuges copulari, quam ſi alter ad ſolutam feminam ſolutúmve virũ accedat?Id enim affirmant *Gloſ.c. Miniſtri,verb. Propria* 81.d. *& ibi Hugo & Laurentius, Archid.c.2.nu.1.verſ. Quem patitur,de filiis presb. in 6.Ioan.Andr.c.Literas,n.9.*& ibi *Henr.fine, de filiis presbyt.* Quia accedendo tunc ad proprium coniugem,eſt ſacrilegium duplici ex parte, ob mutuum votum. At *Cardin.eo c. Literas,nu.2 oppoſit.1.* maius peccatum agnoſcit in acceſſu ad ſolutam ſolutúmve. Sed dicendum eſt, prius delictum eſſe quodãmodo grauius. Quia vtrimque eſt ſacrilegium, quodammodo etiam leuius, licet vterque cõiux profeſſus ſit. Quia eſt acceſſus inter veros coniuges,& ita non afficitur fornicationis labe,nec adulterij,ſed ſolius ſacrilegij. At ſimpliciter hoc delictum eſſe leuius. Quia ex parte coniugis peccantis,iam eſt ſacrilegium, acceſſus ad ſolutã ſolutúmve:& inſuper eſt adulterium,quod præponderat ſacrilegio quod in priori delicto reperitur ex parte alterius cõiugis. Atque ideò exiſtimo in confeſſione detegendum eſſe,fuiſſe acceſſum ad proprium coniugem, contra mutuum votum,mutuámve profeſſionem.Quod exprimatur circunſtantia aggrauans ſacrilegij duplici ex parte admiſſi:& minuens,& excuſans à fornicatione & adulterio.

Quamuis autẽ tali voto caſtitatis mutuo conſenſu emiſſo, abſoluantur coniuges à debiti coniugalis vſu, minimè tamen à mutua habitatione aliiſve obſequiis abſoluũtur. Quia illa non pendent à debiti obligatione. Sic *Ant. & Card.*quos ſtatim referã.*Turr.c.Quod Deo 33.q.5.n.2.*quod etiam aduertimus hoc 9.li.diſp.5.fine.At exiſtimo non teneri in eodem lecto accubare. Tum propter magnum incontinentiæ periculum.Tum etiam,quia eã cohabitatio ad ſolũ debitum coniugale perſoluendum deſideratur. Quæ obligatio hic ceſſat. Imò & lectum ſeparare tenentur, vbi probabile eſſet incontinẽtiæ periculum. Ex his deducitur, neutri coniugi licere in eo euentu ad religionem tranſire, altero inuito,licèt manens in ſeculo eſſet ſexagenarius,ac non ſuſpectus de incontinentia.Quia iura *toto t.de conuerſ. coniug.*vltra hoc, coniugis licentiam poſtulant:& ne debitis aliis obſequiis ſe coniuges defraudent. Sic *Innoc.c.Dudum, n.4.de conuerſ.coniug.*vbi *Ioan.And.n.7.fi.& c.1.n.2.eod. t.*vbi *Ant.n.6.& d.c.Dudum n.18.Card.d.c.1.q.3.& d.c.Dudum q.1.fin.& ibi Anch.n.12.& c.vn.n.3.de voto in 6. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.10.a.2.q.8. Ioan.de Friburgo ſum.confeſ.l.1.t.8.q. 46.fi. Sot.4.d.27.q.1.a.4.ad fi.verſ. Quod ſi contra arguas.* 14

Quod ſi poſt mutuum illud caſtitatis ſimplex votum, remittant ſibi coniuges renunciationem illam iuris petendi ac reddendi, quam vouendo fecerant, iterum ſibi conferentes exigendi poteſtatem, ſacrilegi effractores voti erunt: ac tenebit remiſſio,& iam deinceps vterque tenebitur alteri reddere, tanquam ad priſtinam ſeruitutem redactus:petere tamen non poterit obſtante voto.Ratio eſt. Quia votum ſimplex caſtitatis non aufert corporis dominium,nec impedit valorem translationis in alium.Vt conſtat,cùm validè aduerſus tale votum matr. ineatur. Quod ſi opponas, hoc videri irritationem, & neuter poteſt irritare id votum.Dic non eſſe propriè irritationem,& per ſe, ſed quaſi per accidens, & indirectam. Quia non obſtante voto habet vterque proprij corporis dominium ad illud quamuis ſacrilegè transferendum. Vtrum autem poſſint id votum irritare, vbi ſemel ſibi renunciationem remiſerunt, atque irritatione facta poſſunt petere & reddere?dicam diſp.40.nu. 22. Qualiter autem non ſit renunciationis remiſſio,vbi coniuges illi petunt à ſe debitum,volúntque copulari? explicabo num. 24. in ſolut. ad 4. 15

Sed vtrùm licitum ſit tale votum ſimplex caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum?Quidam negant.Ducuntur argum. 5.quod n.9.propoſui.Sic *Palud.4.d.32.q.2.a.2.nu.20.*limitans, niſi vterque coniux ſexagenarius ſit, ac de incontinentia minimè ſuſpectus. *Supplem.Gabr.ibi qu.vn.a.2. verſ. Quid ſi vterque, poſt 7.concl.* Et quidam antiquiores, teſte *Gloſ.c.Tua,el 2.verb.Commorari,de iureiur,*Poteſtque probari ex *c.Si vir.& vxor 27.q.2.*quod eſt Eugenij 2.*in Syn.Rom. c.36.*ibi: *Si vir & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita,nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat.*Et ex *cap. Tua, el 2. de iureiur. & c. Veniens, de regul.* vbi iuramentum mutuum ſeparandi matr.factum à coniugibus, appellatur temerarium,& minimè ſeruandum. 16

Verùm id votum eſſe licitum,apertè teſtatur *D. Auguſt. epiſ.199.ad Ecditiam,*& refertur *c. Quod Deo 33.q.5.*ibi,*Tanto ſanctius inter vos coniuges manebatis,quanto ſanctiora ac concorditer placita ſeruabatis.*Idem *D.Greg.l.9.epiſt.39.ad Theotiſtam,*& habetur *c. Sunt qui dicant 27.q.2.*ibi:*Si verò vtriſque conueniat continentem vitam ducere, hoc quis audeat accuſare?* 17

Et ratio eſt aperta. Nam nulli eo voto irrogatur iniuria: coniuges enim cedunt iure ſuo. Et quamuis iure canonico nõ ſufficiat hoc vt alter poſſit ad ordines ſacros tranſire, ad religionémve, vbi minus eſt mutuæ copulæ periculum: at ſufficit ad mutuum ſimplex caſtitatis votum. Diſparitatis autem rationem aſſignant *Hoſt. Ant. & Imola, quos nu. 12. retuli*. Quia ſi alter vel vterque fornicetur, nullum ſupereſt remedium, vbi alterius vel vtriuſque coniugis votum eſt ſolemne. At vbi eſt ſimplex, conſulet illi periculo Eccleſia, cogens eos ad cohabitandum. Sed hoc reprobaui eo nu. 12. Ideò melius dic cum *Soto 4. d. 27. q. 1. a. 4. ad fin. verſ. Quod ſi contra arguas*, rationem diſparitatis eſſe. Quia vbi votum eſt ſimplex, periclitante continentia poteſt facilè remedium adhiberi, obtinendo diſpenſationem. Secus vbi votum eſt ſolemne. Et ex hoc ſoluitur 5. illud argu. propoſitum n. 9. Nec obſtant *ca. Si vir & vxor*, nec *ca. Veniens*, & *c. Tua*, quæ pro contraria ſent. retuli n. præc. quia ad *c. Si vir*, reſpondet *ibi Gloſſa verb. Conſcientia*, illam licentiam eſſe de conſilio, vel textum loqui, vbi coniuges monaſterium conſtruere volunt, ad quod tranſeant. Ad *c.* autem *Tua*, reſpondent *ibi Innoc. n. vn. Ioan. Andr. n. 2. Ant. nu. 2. Abb. n. 3. Alex. de Neuo, n. 2. Imola initio, Bellamera initio*, eos coniuges non amore continentiæ ſeruandæ id iuraſſe, ſed ex cauſa iniuſta & paſſione. Atque eodem modo reſpondet *Gloſ. ad d. c. Veniens, verb. Illicitum*. & dicit eodem pacto intelligi *d. c. Tua*. Et ideò huius ſenten. ſunt *Gloſ. eo c. Veniens, verb. Illicitum, & eo c. Tua, verb. Commorari*: vbi *Innoc. n. vn. Hoſtienſ. n. 2. ſuper verb. Commorari. Ant. n. 9. Bald. nu. 3. Abbas n. 4. Alex. de Neuo, n. 8. Imola n. 2. verſ. In gloſſa 2. Henr. nu. 4. Aſtenſis ſum. 1. p. l. 8. t. 10. a. 2. q. 8. Maioris 4. d. 32 q. 2. ad fin. Victoria ſum. de matr. n. 280. Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. At verò citra mortem. Petr. de Ledeſma de matrim. qu. 64. a. 4. dub. 1. concl. 5.* explicans ſiue vterque coniux voluntate communi, ſiue alter de licentia alterius id votum faciat. Et ita dicendum eſt id votum eſſe licitum de ſe: poſſe tamen interuenire culpam venialem imprudenter vouendi, ratione periculi incontinentiæ, cui vouentes ſuberant. Quare cautè *Sotus proximè citatus* dixit, vbi ambo incontinentiam non timent, poſſe eos id votum emittere.

18 Hactenus de mutui voti obligatione diſſertum eſt. Iam de obligatione mutui pacti abſque voto diſputandum occurrit. Dubitatur ergo, an mutuum pactum abſtinẽdi omnino ab actu coniugali obliget? *Hugo Card. 1. Cor. 7. in expoſ. morali*, explicãs illud, *Niſi fortè de conſenſu ad tempus*, ait, pactum non petendi validum eſſe, ſecus de pacto nõ reddendi, tale enim pactum culpa non caret, nec ſeruandum eſt.

19 Sed dicendum eſt pactum non petendi, nec reddendi mutuo coniugum aſſenſu initum, validum eſſe, poſſe tamen vtrumque coniugem licitè id pactum remittere, & ita petere & reddere: quare non peccabunt dum voluntate mutua coniunguntur. Prob. id pactum valere. Quia nulli irrogatur iniuria, & ſicut poſſunt coniuges ſe mutuo voto ad id ligare: cur non poterunt mutuo pacto? Probatur mutuo aſſenſu poſſe ab eo pacto recedentes, iterum commiſceri. Quia omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *c. 1. de regul. iuris*. Cùm ergo mutuo conſenſu id conuentum ſit, nec Deo ſit obligata ea continentia, (vt in voto contingit) poterit mutua voluntate id pactum diſſolui. Ita *Nauar. ſum. c. 12. n. 59. fin. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 15. nu. 8. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 84. paulo poſt initium, & c. 46. §. Quando vterque, Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 14*. Et licet *Nauar.* loquatur, quando pactum eſt ad tempus. At benè ait *Enriquez* idem eſſe, vbi pactum eſt perpetuum. Quia eadem eſt ratio. Quando verò cenſeatur pactum remiſſum petentibus coniugibus debitum, dicam num. 22.

20 Quid ſi iuramentum prædictum pactum firmatum ſit? Sic diſtinguendum eſt: Si iuramentum ſit ſolum factum in vtriuſque coniugis fauorem, vt vterque liber maneret ab obligatione debiti coniugalis perſoluendi, poſſunt ambo mutuo conſenſu illud remittere: ſecus ſi intuitu pietatis, vt continentiam ad Dei cultum obſeruarent. Quoniam in priori caſu poteſt vterque fauori ſuo renunciare: in poſteriori autem eſt perinde ac votum communi placito emiſſum. De cuius obligatione diximus nu. 10. & ſeqq. Vbi autem dubia eſſet intentio, nequirent proprio conſenſu ab eo pacto recedere. Quia in dubio intentionis, natura materiæ pietatem concernentis petit, vt præſumatur intuitu pietatis id effectum eſſe, eſt enim in poſſeſſione. Ita docent in ſimilibus terminis, *Sot. lib. 8. de iuſt. quæſt. 1. a. 9 ad 2. Et Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 10. num. 25.* Vbi tradunt, dum rẽ pertinentem ad pietatem & religionem, quis alteri iureiurando promittit, videndum eſſe num intuitu religionis fecerit, licet altero ad id inducente, & tunc alterum non poſſe remittere: ſecus ſi non intuitu religionis: ſed gratia alteri complacendi: & in dubio præſumi priorem intentionem, propter materiæ naturam. Sed inſtabis, quid, ſi poſt prædictum pactum abſque iuramento, vel cum illo, non intuitu pietatis facto, ſed gratia alteri complacendi, alter aut vterque coniux non mutuo conſenſu iuret aut voueat Deo caſtitatem: aut ante prædictum pactum ſimili voto vel iuramento obligatus erat Deo? Dicendum ſic exiſtimo: Si poſt pactum ſit votum emiſſum, non poteſt licitè remittere: quamuis ſi remittat, tenebit factum. Quia cùm iam caſtitas omnimoda abſtinendo à petitione & redditione ſit licita, votum illud abſolutum caſtitatis non appoſita contraria intentione, intelligitur de plena ac perfecta: ac proinde non poterit licitè coniux remittere illud pactum, qua remiſſione facta cogetur lege matrimonij reddere. Sicut coniux innocens voto caſtitatis ante matrim. ligatus, non poteſt remittere iniuriam coniugi adulterio, ne cogatur contra votum ad debitum reddendum: at ſi remittat, ſacrilegus erit, tenebit tamen factum, (vt probaui diſp. 6. num. 14.) Si autem votum emiſſum ſit ante illud pactum, videndum eſt num obliget ad non reddendum, quando per matrim. licuerit. *Vt eſt votum caſtitatis ante matrimonium emiſſum: vel poſt matrim. factum de licentia alterius coniugis cum plena facultate vouendi totalem continentiam.* Et tunc idem dicendum eſt: propter eandem rationem. Si verò votum illud tantum obligabat ad non petendum, quale eſt poſt matrim. factum, illúdque conſummatum, abſque prædicta plena facultate, vel ante conſummatum, non tamen animo ingrediendi religionem: vt dixi diſp. præced. nu. 6. & diſp. 35. nu. 25. & 28. tunc poterit coniux remittere illud pactum. Quia votum illud non obligat ad non reddendum, etiam quando per matrim. licuerit: & proinde non obſtat, vt pacto non reddendi renuncietur, manente voti prioris obligatione ad non petendum.

Si verò alter coniux nolit remittere pactum, ſed illi 21
ſtare, non tenetur reddere debitum, nec alter poteſt eum cogere. Quia per pactum ius acquiſiuit, vt liber ſit ab ea obligatione: & ita videntur ſignificare DD. nu. 19. citati, dum dicunt poſſe mutuo conſenſu vti coniugio. Innituntur enim pacti remiſſioni. Et tenet expreſsè *Abulenſ. c. 29. Gen. q. 3. lit. C.* vbi dicit à principio conuentionis verum eſſe initum matrimonium inter Iacob & Rachel, peccaturum tamen mortaliter ſi ad eam accederet ſeptennio nondum tranſacto. Quia pacto ad id ſe obligauerat. Nec ipſam ait teneri tunc ad reddendum.

Excipiendus eſt vnicus caſus, in quo teneretur red- 22
dere: nimirum, ſi videat alterum pœnitere pacti initi, adeóque ad venerem propenſum eſſe, vt negato ſibi debito, probabiliter fore exiſtimet, vt in incontinentiam labatur. Sic *Nauar. ſum. cap. 12. num. 59.* &, quamuis dicat tunc debere: quod poteſt intelligi de debito decentiæ vel præcepti: at intelligit de præcepti debito, quia refert pro ſe *Hugonem* dicentem teneri. Hæc tamen obligatio non eſt ex iuſtitiæ lege, ſed ex charitate, ad ſubueniendum periculo ruinæ coniugis. Nec credo ex eo quod ſemel vel iterum hi coniuges copulentur, cenſeri eos ſibi ipſis pactum abſolutè remittere, ſed pro illa vice. Secus, quando continuò accubarent in eodem lecto

ſe

ſe commiſcentes. Tunc enim apertum eſſet remiſſionis ſignum.

13 Ex dictis deducitur poſſe vtrumque coniugem petere per modum amicitiæ, non tamen exigere. Conſtat prior pars, quia coniux, à quo debitum petitur, poteſt pactum remittere & reddere, ac ſubinde poteſt ab ipſo peti per amicitiæ modum, vt id efficiat. Conſtat etiam poſterior. Quia alter non tenetur reddere (vt dixi nu. 21.) ergo non poteſt ab ipſo exigi, quod coactionem importat. Credo tamen in caſu expoſito nu. præced. poſſe exigi, quia alter coniux ad id tunc tenetur.

14 Ad argum. num. 9. propoſita reſp. Ad 1. dic ſimpliciter nullum coniugem liberum à ſeruitute effici, nec ius renunciari, ſed tantùm ſecundum quid, & ita ſi copulentur, non erit adulterium nec fornicatio, ſed ſacrilegium, & ſi alteri copulentur, erunt adulteri coniuges illi. Et tamen renunciatio ſatis eſt, vt neutri liceat petere aut reddere. Ad confirm. dic, ſi petat per modum amcitiæ, ſolius ſacrilegij reum illum eſſe, ſecus ſi exigat cogens, quia aduerſatur pacto à ſe inito. At nec in priori caſu poteſt alter reddere. Quoniam coniux petens licet ratione matrimonij retineat ius radicale iuſtitiæ, at quoad vſum illi renunciauit per pactum, nec poteſt alter pactum remittere. Quia ratione proprij voti aſtringitur ad non reddendum, quoties licitè poteſt non reddere. Ad 2. dic multum intereſſe. Quoniam ratione matrimonij perdurantis, non erunt rei fornicationis, ſi copulentur: & erunt adulteri, ſi alium concubitum procurent, nec poſſunt validè aliud inire matrim. Ad 3. neganda eſt conſequentia. Quia quando vterque coniux mutuo conſenſu vouet continentiam, tunc vult vterque, & poteſt omnino ſe obligare ad ſimpliciter continendum, abſtinendo à petitione & redditione, & cum ad hoc deſideretur mutua renunciatio, includitur virtute in tali voluntate. At verò quando vnus ſolus vouet de licentia alterius, tunc qui vouit, non intendit ſe obligare ad ſimpliciter continendum, cum nequeat ſe ad non reddendum aſtringere, nec qui conceſſit facultatem, intendit ſe obligare ad non petendum. Atque ideò in tali actu non includitur virtute renunciatio iuris. Ad 4. neganda eſt minor. Quia multo grauius peccatum eſſet, remittere in poſterum illud pactum, quàm ſemel illicitè copulari. Sicut grauius ſcelus eſt voto caſtitatis aſtrictum inire matrim. quàm ſemel inito matrimonio petere debitum. Quod ſi velis eſſe remiſſionem pacti pro illa vice: ſicut probat ſimile in argumento adductum: id fatebor. verùm remittere pactum pro illa vice, idem peccatum eſt contra votum, ac petere debitum abſque ea remiſſione. Ad 5. conſtat ex dictis n. 17. vbi diſparitatem poſui.

DISPVTATIO XXXVIII.

Vtrùm proles habita à coniugatis, qui ſacrilegè contra mutuum caſtitatis votum, aut mutuam alterius profeſſionem, aut ordinem ſacrum alterius commiſcentur, ſit legitima?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, n. 1. & 2.

Proles habita ex coniugibus ſimplici caſtitatis voto ligatis, mutuo conſenſu, non eſt illegitima, nec irregularis, 3.

Quid, de prole habita à coniugibus, quorum alter ante conſummationem matrimonij ordines ſacros ſuſcepit, aut alter vel vterque profeſſus fuit? 4.

Quid, ſi conſummato matrim. alter ordines ſuſcipiat altero ignorante, aut ſciente & contradicente? n. 5 & ibi, quid, ſi profiteatur?

Quid, ſi altero ſciente & conſentiente, aut non contradicente? 6.

Quid, ſi conſummato matrimonio alter legitimè profiteatur, aut alter ordines ſacros ſuſcipiat, num proles poſtea habita ſit illegitima aut irregularis? & enodatur c. Literas, de filiis presbyt. n. 7.

Soluuntur argumenta, n. 8.

1 IN hac quæſtione quidam vniuerſaliter tradunt prolem eſſe illegitimam, quando parentes commiſcentur aduerſus mutuum caſtitatis votum. Ducuntur, quia non eſt amplius illud matrimon. quoad actus coniugalis vſum: ac proinde reputatur idem, ac ſi à ſolutis proles concepta eſſet. Secundò, quia culpa parentum reddit quandoque prolem illegitimam: vt conſtat ex *cap. fin. §. Si quis verò, de clandeſt. deſponſ.* vbi proles concepta ex parentibus ignorantibus impedimentum, ſi clam contraxerunt, cenſetur illegitima, ob parentum culpam clam ineuntium matrimon. quia culpa ſecluſa, eſſet legitima, ratione bonæ fidei, *c. Ex tenore, qui filij ſint legit.* Pro hac ſent. refertur *Innoc. ca. Dudum, num. 4. de conuerſ. coniug.* Sed Innocentius non eſt huius ſententiæ. Quia illud mutuum votum qualitercumque emiſſum à coniugatis dicit eſſe ſolemne, ac dirimens ſubſequens matrimonium eo ſoluto: ac prolem inde habitam eſſe illegitimam. Atque ideò non loquitur de voto generaliter, ſed quando eſt ſolemne. Idémque prorſus ait *Hoſtienſ. eo c. Dudum, nu. 4.* & quando votum eſt ſolemne, tenet idem *Barboſa rubric. ff. ſolut. matrim. 2. p. nu. 7.* Sed pro hac ſent. videntur eſſe *Ioan. Andr. eo. c. Dudum, n. 7. & ibi Ant. nu. 20.* vbi relatà opinione *Innocentij* dicentis id votum eſſe ſolemne filióſque illegitimos, reprobant priorem partem, de poſteriori nil dicentes: atque ita videntùr approbare prolem eſſe illegitimam, quamuis votum illud mutuum ſit ſimplex. Citatur etiam pro hac ſent. *Lud. Roman. ſing. 521.* at clarè videtur agere de voto ſolemni. Sed expreſsè hanc ſent. tenet dicens votum illud eſſe ſimplex, ac prolem illegitimam, *Anch. c. vn. n. 3. de voto, in 6. & d. c. Dudum, n. 12. Idem Abb. c. Chariſſimus, n. 7. de conuerſ. coniug.* & quod ſentiat id votum eſſe ſimplex, conſtat: quia addit à fortiori prolem eſſe illegitimam, ſi alter coniux ſit profeſſus aut ſacris ordinibus initiatus. Idem *Ang. Matrimonium 3. imped. 5. num. 5.* & expreſsè credit votum eſſe ſimplex: quia addit prolem etiam eſſe illegitimam: ſi votum emiſſum ſit à coniugibus ante matrimon. & commiſceantur minimè obtenta voti diſpenſatione. Et generaliter prolem eſſe illegitimam, conceptam poſt tale mutuum votum, docent *Supplem. Gabr. 4. d. 32. q. vn. a. 2. poſt 7. concl. verſ. Quid ſi vterque. Hier. de Zenetinis, tract. de foro conſcientiæ & contentioſo nu. 141.* habetur to. 3. tract. p. 3. *Brunell. de ſponſal. concluſ. 30. n. 14. Greg. Lopez* dicens forte hoc eſſe verum, quando votum eſt perpetuum, ſecus ſi ad tempus, *l. 7. verb. Sin volunt ad t. 2. p. 4.* Quod cum eadem limitatione videtur apertè ſequi *Paleotus de nothis & ſpuriis, cap. 10.* nam quamuis *num. 4.* dicens prolem eſſe illegitimam, loquatur de prole genita à viro in ſacris conſtituto: at *nu. 6.* excipiens quando votum non eſt perpetuum, clarè ſignificat idem ſe intelligere, quoties votum mutuum eſt perpetuum, licet ſimplex: eò vel maximè, quòd ratio cui innititur, nempe, illicitum omnino & in perpetuum eſſe matrimonij vſum, æquè procedit in hoc caſu. Idem tenent loquentes generaliter de illo voto mutuo, dicentéſque prolem eſſe ſpuriam, *Stunica de voto q. 3. nu. 63. Manuel 2. to. ſum. c. 90. num. 6. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu 69.* Et hi duo ſubdunt prolem illam eſſe ſpuriam, etiam quoad ſucceſſionem in parentum hæreditate.

Alij autem non ita vniuerſaliter loquuntur, ſed dicunt prolem eſſe illegitimam, quando habita eſt à coniugatis, viro iam ad ſacros ordines promoto. Ducuntur, quia *Lucius Pontifex c. Miniſtri, d. 81.* dicit hunc inuadere cubile vxoris: ac proinde videtur eſſe idem, ac ſi eſſet concubitus inter ſolutos. Secundò, per *c. Literas, de filiis presbyt.* ibi: *Intelleximus quod Henric. in ſacerdotio genitus, de vxore legitima natus & conceptus, affectauit à pueritia miniſtrare Domino in offic. clericali: verum licet à filiis paterna incontinentia modis omnib. propellenda naſcatur, ſi tamen aliter dignus inuentus fuerit, permittimus ipſum ordinari in clericum, & ad Eccleſiaſticum beneficium promoueri.* Si ergo abſque diſpenſatione promoueri ad ordines nequit ea proles, illegitima erit. Ideò hanc ſent. ſuſtinent *Gloſſ. c. Miniſtri, 81. de verb. proprie.* & ibi *Hugo & Laurentius, Arch. ibi fine, & c. 2. nu. 1. verſ. Quem patitur, de filiis presbyt. in 6.* vbi & *Dominicus nu. 8. Goffred. ſum. t. de filiis presb. n. 7. Hoſt. ſum. eod. t. §. Qui filij, n. 5. Alberic. in ſuo diction. lit. I. verb. Illegitimè nati, verſ. Quid ſi aliquis cleric. Anch. c. Literas, notab. 1. de filiis presb.* & ibi *Henr. in fine. Alex. de Neuo c. Tua, el 2. n. 9. de iureiur. D. Ant. 3. p. t. 28. c. 4. §. 2. ad fin. Roſella* 2

*verb.Illegitimus,n.*10.vbi. *Sylu.q.4. Armilla fine.Enriquez lib. 11.de matrim.c.20.n.1 fine.* Et alios n.præc.retuli, quos dixi loqui in hoc caſu: & alios idem ſentientes, quando votum vtriuſque eſt ſolemne. Atque cum vterque coniux eſt iam profeſſus, prolem eſſe ſpuriam, docent etiam *Rebuff.praxi beneficior.t.de diſpenſatione ſuper defectu natalium, n. 40.Bertachin in ſuo repert lit.F.verb.Filius baſtardus,verſ.Filij ex marito.* Temperant tamen *Archid.d.c. Miniſtri fine.Hoſt. Alberic.Henric.D.Anton.Roſella, Syluеſt.Armilla, Enriquez.* quando vir vxore ſciente & conſentiente, aut non contradicente, eſt promotus ad ordines:ſecus quando vxore ignorante, aut ſciente contradicentéque promotus eſt: tunc enim proles erit legitima.

3 Prima tamen concluſio ſit. Proles habita ex parentibus voto ſimplici caſtitatis mutuo conſenſu aſtrictis,nullo modo eſt illegitima. Probatur ex *l. Filium 6.ff. de iis qui ſunt ſui vel alieni iuris, & l.1.tit.13.p.4.* vbi deciditur filios legitimos eſſe, qui concipiuntur à parentibus vero matrimonio iunctis: at talis eſt hæc proles.Et confir.quia prolem eſſe illegitimam eſt pœnale & odioſum:atque ita niſi expreſſum ſit in iure, minimè id ſtatuendum eſt. Eo vel maximè, quod culpa parentum minimè liberis officiat præter caſus in iure expreſſos,*c. Ne filius pro patre,per totũ.* Nec *c.Literas,de filiis presb.* id ſtatuit,(vt num.7.declarabimus,) & eſto id ſtatueret, loquitur poſtquàm pater eſt ad ſacros ordines promotus, in quo caſu longè maius eſt delictum paternæ incontinentiæ, quod hac pœna plectitur: atque ideò trahi non poteſt ea deciſio ad hunc caſum.2 quia tanta eſt vis matrimonij,vt prolem naturalem antea ſuſceptam efficiat legitimam, *c. Tanta,qui filij ſint legit.* & etiam vtroque parente delinquenti clam contrahendo, ſi impedimentum dirimens non ſit, proles ſit legitima. Cùm ergo in hoc caſu verum ſubſiſtat matrimonium, talis erit ſoboles. 3. quia maior defectus eſt,vbi verum deficit matrim. & adeſt culpa alterius parentis conſcij impedimenti, quàm vbi vero ſubſiſtente matrimonio delinquitur in vſu. Quoniam duo impedimenta concurrentia in priori euentu ſunt fortiora vno, quod inuenitur in poſteriori. Eo vel maximè, quòd in priori deſideratur verum matrimon. quod radix & fundamentum eſt legitimationis. Sed in priori euentu filij ſunt legitimi; ergo à fortiori in poſteriore. Et confirm. quia fortior eſſe debet cauſa tendens ad fauorem prolis innocentis, ob ſolam parentum culpam punitæ, quam tendens ad odium & pœnam ipſius. Odia enim reſtringi, & fauores conuenit ampliari, vt habet *reg. Odia, de reg.iuris in 6.*Quartò, quia plus operari debet cauſa naturalis & radix eſſentialis legitimationis,qualis eſt verum matrimon. quàm culpa parentum accidentaliter ſuperueniens, *l. Qui habent,in princ. ff de tutel.*Atque ita tenent *Card.c.Dudum in oppoſitione poſt q.3.in fine.de conuerſ.coniug. Alex.de Neuo.c. Tua,el 2.nu.9.de iureiur. Mayronis 4.d.35.q.vn.in fine. Maioris 4.d.32.q.2.argum.contra 2.concluſ.fine.*Cuius ſententiæ ſunt etiam DD. quos n. 7. referam,dicentes non eſſe prolem illegitimam, quando pater ad ordines eſt iam promotus. Et quamuis ibi dicemus prolem in eo euentu eſſe irregularem. At in hoc caſu non eſt irregularis.Quia *c.Literas,de filiis presbyt.* in grauiori delicto id ſtatuit: vt dicebam in confirmatione ad 1. rationem pro hac ſententia. Hinc fit minus benè dixiſſe aliquos num. 1. allegatos hanc prolem eſſe legitimam. Priuſque errarunt, quos ibi retuli, dicentes eſſe ſpuriam. Quoniam (vt probaui lib.1.diſp.2.nu.8.)filij habiti ex parentibus omnino ſolutis, voto ſimplici caſtitatis aſtrictis, non ſunt ſpurij,ſed naturales. Quia parentes validè poſſunt, quamuis ſacrilegè, inire matrimonium. Nedum vbi verum adfuit matrimonium.

4 Secunda concluſ. Si ante matrimonij conſummationem vterque coniux aut alter tranſeat ad religionem, & profeſſione facta filium concipiat ex priori coniuge, ſoboles eſt ſpuria.Conſtat, quia iam omnino prius matrim. eſt ſolutum, nec poteſt validum inter parentes conſiſtere matrimonium, impedienti profeſſione vtriuſque vel alterius.Sic *Maiolus de irregularitate.lib.1.c.4.n.4.* Et concluſio eſt certa apud omnes.Non eſt autem idem dicendum, ſi vir tunc ad ordines ſacros promoueatur.Quoniam cum non diſſoluatur matrimonium,*extra. Antiquæ,Ioan XXII. de voto:* idem iudicandum eſt, ſiue ante conſummatum, ſiue poſt,id accidat.Vt benè aduertit *Maiolus eo c.4.nu.8.*

Tertia concluſio. Si poſt conſummatum matrimon. 5
alter coniux altero ignaro, aut ſciente contradicentéque profiteatur, & mox copulam habeat cum ſuo coniuge: proles omnino & quoad omnes effectus eſt legitima. Quia profeſſio fuit inualida, *c. Quidam,& c.Placet,de conuerſ.coniug.*atque ita proli non præiudicat. Sic *Maiolus l.1. de irreg.c.3.num.5.* Idémque dicendum eſt, ſi vir conſtante matrimonio, ſiue rato tantùm, ſiue etiam conſummato, ad ordines ſacros ignorante vxore, aut contradicente, aſcendat. Quia licet ordines validè ſuſcepti ſint, at quia illegitimè contra iuris diſpoſitionem, non poſſunt matrimonio & ſoboli officere. Atque in hoc conueniunt nobiſcum aliqui DD. ex n. 2.relatis: vt ibi aduerti.Idémque ſentit *Maiolus eo c.4.nu.9.*vbi iuncto *nu.7.* rectè docet hoc procedere, ſiue profeſſus coniux aut ſacris initiatus debitum reddat, quod ſibi licitum eſt: ſiue petat, quod ſacrilegum eſt. Propter rationem traditam. Quare audiendi non ſunt aliqui,qui teſte *D.Antonin.nu.2.allegato* dixerunt ſobolem eſſe illegitimam, conceptam ex coniuge ſic profeſſo aut ſacris initiato.

Monuerim aliquos DD. quos retuli,id aduertens nu.2. 6
aſſerere prolem eſſe illegitimam, ſi concipiatur ex coniuge iam profeſſo, aut ad ſacros ordines promoto, altero coniuge ſciente & conſentienti, aut non contradicente, ſed tacenti.At melius *Maiolus d.c.4.nu.6.7. & 9.* cenſet in hoc caſu prolem omnino eſſe legitimam: ſicut n.præced. diximus, quando id accidit altero ignaro aut contradicente. Quia vt legitimè id fiat, non ſatis eſt ille conſenſus abſque Epiſcopi decreto, qui conniuere minimè debet,niſi ſeruatis,quæ ius præſcribit.

Vltima concluſio. Probabilius eſſe exiſtimo, contra 7
ſententiam nu. 2. relatam, prolem ſuſceptam poſt legitimam promotionem coniugis ad ordines, ex altero coniuge, verè eſſe legitimam. Hanc concluſionem probant omnes rationes adductæ n.3. Nec *c.Literas,de filiis presbyt.* dicitur prolem hanc eſſe illegitimam, ſed ex permiſſione poſſe ad ordines promoueri, vt conſtat ex eius verbis, quæ num.2.retuli.At ſtat eſſe irregularem & non illegitimam quoad ſucceſſionem,& hæreditatem, & alias dignitates, quod ſtatim magis explicabo. Huius ſententiæ videtur *Goffred. n.2.relatus,* vbi non dixit abſolutè hanc prolem eſſe illegitimam, ſed quoad ordines & dignitates, nempe, Eccleſiaſticas, vt beneficia. Et tenet expreſsè *Rainer.ſum.t.de filiis presbyt.§. Sed pone.Ant.d.c. Literas,nu.7.ibi Abb.n.4.fine.Cardin.q.1.fine.Aſtenſis ſum.2.p.l.6.t.22.a.3.q.5. Bellamera d.c.Literas,n.3.tota q.3.Maiolus de irreg.l.1.c.4.nu.* 9. Atque idem dicit & benè *num.* 7. de prole ſuſcepta ex coniugibus, qui profeſſionem fecerunt matrim.iam conſummato. Quia eadem eſt ratio, cùm matrimonij vinculum perſeueret. At fatendum eſt prolem ſuſceptam ex viro ſic ad ordines promoto eſſe irregularem. Quod probat *d.c.Literas,* & docent *ibi Gloſ.verb. Legitima.Hoſt.ad fin. ſuper verb.Permittimus.Ioan.Andr.q.6.Abbas n.7. Ant.nu.2. Cardin.q.1.fine.Rainer.Aſtenſis proximè citati. Maiolus d.c.4. nu.9.* Atque idem rectè dicit *num.6,*de prole habita ex parentibus poſt matrim.conſummatum profeſſis. Quamuis enim textus non loquatur de illa, at ratio in illo expreſſa paternæ incontinentiæ fortiùs militat in hoc caſu. Hinc deducitur intellectus ad *d.c.Literas,* cùm enim decidat ſobolem hanc eſſe irregularem ad modum illegitimæ prolis, ob paternam incontinentiam, dicitur quodammodo illegitima, nempe, quoad ordines & beneficia: at verè legitima eſt quoad ſucceſſionem & alios honores. Ita explicant *Rainer.& Card.proximè citati. Ant.eo.c.Literas n.7.*

Ad argumenta num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic, non 8
eſſe matrimon. quoad licitum omnino vſum, at eſſe ad

hunc

hunc effectum, vt ea copula non ſit fornicaria, qualis eſt inter ſolutos: & id ſufficit ne proles ſit illegitima. Ad 2. dic longè diuerſam eſſe rationem. Quia ibi deſideratur veritas matrimonij, quæ fundamentum eſt legitimationis, nec confert ignorantia impedimenti. Quia non eſt adhibita diligentia, præmittendo publicas denunciationes. At in noſtro caſu eſt verum matrimonium. Ad argumenta propoſita num. 2. dic. Ad primum dic, inuaſorem cubilis vxoris, quia ſacrilegè contra votum accedit ad illam, non autem quod ſit concubitus fornicarius, vt inter ſolutos. Ad 2. conſtat ex dictis num. præced. vbi explicui *illud c. Literas*.

DISPVTATIO XXXIX.

Vtrùm poſſit vir irritare vota ab vxore ante matrimonium emiſſa: vel eo conſtante, ſine ſua licentia, ſiue tunc implenda, ſiue facta in tempus ſoluti matrimonij, licèt ſint vota caſtitatis & religionis: votáque ſic irritata à viro, minimè reuiuiſcant ſoluto matrimonio?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, nu. 1. & ibi remiſſiuè de diſpenſatione in votis coniugum caſtitatis ſeruandæ.

Bifariam poteſt aliquis ſubiici, nempe, quoad materiam promiſſam, aut quoad voluntatis actum. Et quid diſtet inter hos modos, quoad poteſtatem irritandi vota? 2.

Refertur ſententia aſſerens ſolum ſubiici vxorem viro ratione materiæ promiſſæ, virúmque ſola vota ſibi præiudicantia poſſe irritare, 3.

Vxor ſubiicitur vtroque modo viro, potéſtque vir omnia eius vota irritare: licet ſint de rebus neceſſariis, vt non mentiendi, 4.

Quid, ſi votum ſit eundi in ſubſidium Hieroſolymitanum? 5.

Quid, de votis factis animo ingrediendi religionem ante matrimonij conſummationem? remiſſiuè n. 6. & ibi, remiſſiuè, de voto religionis.

Quid, ſi alter coniux adulter ſit, an poſſit innocentis vota irritare: liceátque innocenti cum eo irritandi periculo remittere adulterij iniuriam: vel ei qui non eſt matrimonio iunctus, illud inire, ſi ſciat fore vt alter coniux impediat vota implere? 7.

Quid celebrato diuortio? & an liceat coniugibus redire ad priſtinam amicitiam, cum eo periculo irritandi, num. 8. & ibi remiſſiuè, quid de votis tempore diuortij factis.

Soluuntur argumenta. Tradit úrque ratio, cur nequeat prælatus irritare votum religioſi tranſeundi ad perfectiorem religionem, 9.

Poſt n. 9. inuenies alia ſummaria.

1 HACTENVS de obligatione votorum coniugatorum diſputatum eſt. Iam de remedio, quo poteſt illis conſuli, diſputandum eſt. Quod duplex eſt. Alterum diſpenſationis. De quo latè diſſertum eſt l. 8. Alterum irritationis. Et de hoc eſt diſputandum in præſenti & aliquibus ſeqq. diſput. Sunt igitur in præſenti diſput. 5. agitandæ quæſtiones. Prima, de poteſtate viri irritandi omnia vota vxoris, dempto caſtitatis voto, emiſſa inito matrimonio, pro tunc implenda. Secunda, de poteſtate irritandi votum caſtitatis eo tempore emiſſum, túncque implendum. Tertiò, de irritatione votorum, quæ ſoluto matrimonio impleri debent. Quartò, de irritatione votorum, quæ ante matrimonium facta ſunt. Quintò, num talia vota verè irritentur à viro, ita vt ſoluto matrimonio, non reuiuiſcant?

2 QVÆSTIO I. Vtrum vir poſſit irritare omnia vota vxoris, præter caſtitatis, conſtante matrimonio abſque ſua licentia emiſſa, & pro tunc implenda? Præmittendum eſt, bifariam poſſe quempiam alteri ſubdi, quoad votorum irritationem ſpectat. Primò, non tantum quoad voti materiam, ſed etiam quoad voluntatem, qua ſe voto aſtringit. Quod contingit, quando ſuperior habet dominium aut quaſi dominium voluntatis ſubditi, qua vouet, vt illam dirigat, ne imprudenter vota emittat. Quo pacto ſubditur religioſus ſuo prælato, & filius impubes patri. Secundò, tantum quoad voti materiam. Quia ea vouetur in ſuperioris præiudiciũ. Vt ſubditur filius pubes patri quoad vota realia. Conſtat enim non ſubdi quoad voluntatem. Nam tunc poſſet etiam perſonalia irritare, vt filij impuberis. Eò vel maximè, quod nec omnia realia irritare poteſt, ſed ſola emiſſa de peculio aduentitio, in quo pater habet vſumfructum, in eóque damnificatur. Punctus ergo difficultatis in eo conſiſtit, num vxor ſubdatur viro, quoad ſolam materiam promiſſam: ac proinde ſola vota de materia viro præiudicanti emiſſa, poſſit vir irritare: an etiam quoad voluntatem qua vouet, atque ita poſſit vir omnia eius vota irritare. Sicut prælatus poteſt omnia religioſi, & & pater omnia filij impuberis.

Duplex eſt ſententia, prima (& ſatis probabilis) ait 3 ſubdi tantum ratione materiæ, ac proinde ea ſola vota poſſe à viro irritari, quæ ſibi ac domeſticæ gubernationi præiudicant. Ducuntur primò. Quia vir non eſt caput ſpirituale vxoris, ſed tantum politicum, ſicut dominus ſerui, quem tamen conſtat ſola ſibi præiudicantia vota poſſe irritare. Et confirm. quia vxor non eſt ſub viri poteſtate, ſicut impubes ſubditur patri, cuius voluntas eſt patris. Atque ita *Abbas c. Literas, n. 27. de reſtit. ſpoliat.* ait non ita ſubdi vxorem viro, ſicut filium patri. Secundò, quia matrimonium non ordinatur per ſe primò & vltimatè, niſi ad bonum prolis & familiæ. Ergo vxor non ſubditur viro primariò, & per ſe, propter gubernandam ipſius vxoris voluntatem, ſed propter bonum prolis & familiç, ac ſubinde ſola vxoris vota de rebus directè vel indirectè ad hoc pertinentibus poterit irritare. Tertiò, ſpecialiter probatur non poſſe virum irritare vota vxoris de rebus neceſſariis, vt de non furando, de non mentiendo. Quia vir non habet dominium in hanc materiam, vt conſtat, ſed ſoli Deo ſubditur: nec in actum voluntatis quo vxor vouit. Quoniam ille eſt præteritus, & ad præteritum non eſt potentia. Quartò, probatur idem. Quia prælatus nequit irritare votum religioſi de tranſitu ad ſtrictiorem religionem, factum: iuxta omnes. Quia materia illa non ſubditur poteſtati ſuperioris: ergo ſimiliter nequibit maritus irritare votum non mentiendi vxoris. Cùm materia hæc minus ſubdatur poteſtati viri. Et ſi dicas, poſſe hoc irritari ratione nouæ obligationis ſuperadditæ, eo quod ſuperior, nempe, vir habeat dominium in actum liberum, quo ea obligatio imponitur per votum. Cur non idem dicemus in eo voto ſtrictioris religionis? Quod ſi dicas, id euenire propter damnum tertij, nimirum religionis, ad quam eſt tranſitus, id dici nequit. Nam per votum non acquiritur ius tertio: alias non poſſet prælatus religionis in eo diſpenſare, quod minimè verum eſt. Ideò hanc ſententiam videntur tenere *Innoc. c. Scripturæ, ad fin. de voto, & ibi Hoſtienſ. ad fin. Ioan. Andr. n. 4. Ant. n. 3. Cardin. q. 14. Anchar. nu.* 13. vbi dicunt virum & vxorem in votis emittendis eſſe pares, & æquè neutrum poſſe in alterius præiudicium vouere. Et tenent *Hugo c. Manifeſtum, 33. q. 5. Vincentius ſpeculo doctrinali, to. 2. l. 9. c. 86. Turrecr. d. c. Manifeſtum, n. 2. & c. Sunt quædam 17. q. 1. nu. 9. Carthuſian. in ca. 30. Num. ad fin. verſ. Sequitur de vxore. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. fine. Angel. Votum 2. n. 8. Sylu. Votum 5. q. 1.* Vt videtur ſentire *Tabiena Matrimonium 1. q. 3. §. 4. fin.* vbi dicit vxorem teneri implere vota, quæ viro non præiudicant: ſecus de præiudicantibus: & tenent etiam *Mayronis 4. d. 38. p. 1. concl. 2. Monald. ſum. trac. de voto, t. De voto coniugatorum, verſ. Quid ſi voueat mulier. Nauar. ſum. c. 12. lat. nu. 64. fine. Hiſp. n. 65. & c. 28. addit. ad n. eundem. & Lat. eod. n. 65. Margarita confeſſ.* vbi de voto irritat. *f. 135. fine, & ſeq. Palacios 4. d. 38. diſp. 3. f. 987. Valentia 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto puncto 6. in vlt. difficul. de votis ſubditor. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 47. §. vlt. Graffis 1. p. deciſ. l. 2. c. 29. n. 8 & p. 2. l. 2. c. 12. n. 45. Viuald. candel. Sacramen. 3. p. c. 14. n. 100. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 18. §. 11. peccat. Ioan. Heſſels in expoſit. decalogi, c. 14. de 2 præcepto Eccleſiæ. Azor lib. 11. inſtitutionum moralium, c. 17. q. 12.*

Secunda ſententia (quæ probabilior eſt) ait poſſe vi- 4
rum irritare omnia vota vxoris conſtante matrimonio emiſſa, pro tunc implenda, ſi abſque eius licentia facta ſint. Probatur ex *c. 30. Num.* ibi: *Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, ſi audiens vir ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, propitius erit ei Dominus.* Et ne aliquis exiſtimet ſermonem ibi eſſe de ſolo voto abſtinentię. *Septuaginta interpretes, Vatabl. Pagninus,* de omni voto vertunt ac interpretantur. Et eodem modo intelligit *D. Auguſtin. l. 4. q.*

l.4.q.59.in Num.& refertur *c.Noluit.*33.*q.*5.ibi:*Noluit itaq́, lex mulierem aliquid uouere,vt non in aliqua rerum licitarũ abſtinentia, in eiuſdem votis, fœmina valeat authoritas, ſed virilis:* Et *c.Manifeſtũ,ead.q.*5.quod eſt D. Aug. *in eod.loco,*ibi:*Manifeſtum eſt ita voluiſſe legẽ, feminam ſub viro eſſe,vt nulla eius vota,quæ abſtinẽtiæ cauſa vouerit,reddatur ab ea, niſi author vir fuerit permittendo.*Dicit autem, *Quæ abſtinentiæ cauſa vouerit*, ad diſtinctionem voti continentiæ, de quo eſt ſpecialis difficultas: vt videbimus n.10. & ſeqq. Et clarius eodem modo intelligit locum illum *D. Ambroſ.l.de paradiſo c.*10. & refertur *c.fin.*33. *q.* 5. ibi: *Euidentiſſimè itaque apparet,ita virum eſſe caput mulieris,vt nulla vota abſtinentiæ, vel religioſæ conuerſationis, liceat ſibi ſine eius licentia Deo offerre.* Et ratio eſt,quia quamuis quoad actum coniugalẽ, vir & vxor pares ſint,at in cæteris vir eſt caput mulieris *Epheſ.*5.Et mulier eſt ſub viri poteſtate, *Geneſ.* 3. Omnes autem actiones corporis capiti ſubduntur, ab eóque gubernantur. Vnde fit, vt viri ſit dirigere & gubernare voluntatem vxoris, ne imprudenter voueat. Quare hac de cauſa ſubdidit Deus eius voluntatem viro. Quia mulier eſt leuis, imprudens, & facilis in votis emittendis. Ergo habet dominium, vel quaſi, in vxoris voluntatem, & non tantum in materiam promiſſam, ac proinde poterit omnia eius vota irritare: ſicut prælatus religioſi,& pater filij impuberis.Huius ſententię videtur expreſsè *D.Th.*2.2.*q.*88.*a.*8.*ad* 3.vbi hęc ait: *Quia nullum tempus eſt exceptum,in quo prælatus nõ poſſit ſubditum circa aliquid occupare, nullum votum religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu prælati:ſicut nec votum puellæ exiſtentis in domo,niſi ſit de conſenſu patris:nec vxoris, niſi ſit de conſenſu viri.* Ecce quam clarè id ſentiat *D.Thom.*dicens nullum votum vxoris eſſe firmum & irreuocabile, niſi de conſenſu viri emittatur: & æquiparat vxorem in vouendo, religioſo, cuius omnia vota poſſe prælatum irritare, dubitat nemo. Idem videtur ſentire *Gloſ.d.c.Manifeſtum,verb. Niſi author.* vbi dicit coniuges non eſſe pares quantum ad votum abſtinentiæ emittendum. Et mox relata Hugonis ſententia dicentis vxorem vouere poſſe, quæ non cedunt in viri præiudicium, concludit canonem illum indiſtinctè loqui de votis. Atque ita apertè ſentit poſſe virum omnia vxoris vota irritare,licet ſibi non præiudicent. Et clarius videtur ibi tenere *Gratianus.*§.*Ex præmiſſis,* vbi ſolum votum continentiæ excipit, eo quod pares ſint coniuges, quoad debitum coniugale. Concluditque hoc eſſe propter conditionem ſeruitutis vxoris, quæ in omnibus debet viro ſubeſſe. Idem videntur tenere *Gloſſa ordinar. Num.*30.*fin. verſ. Vxor in domo.*& ibi *Hugo Card.ad fin.lit. K.* vbi dicunt nulla vota abſtinentiæ vxoris eſſe firma ſine viri cõſenſu. Sumunt enim votum abſtinentiæ, vt includat omnia vota præter continentiæ votum.Et videtur tenere *D.Bonauent.* 4.*diſtinct.*32.*in expoſitione literæ,nu.* 4. vbi ait virum,quoad omnia præeſſe vxori, præter legem thori: & hac ratione poſſe virum irritare omnia vota abſtinentiæ, non verò continentiæ vxoris.Idem videtur expreſsè tenere *Durandus* 4.*diſt.*38.*quæſt.*1.*artic.*1.*n.*7.vbi ait neutrum coniugem ſine alterius conſenſu poſſe vouere non reddere:quia ſunt pares.Et ſubdit hæc: *Quia tamen vir in cæteris eſt caput mulieris,& ideò ſui iuris,mulier autem ſub poteſtate viri: ideò licet viro ſine conſenſu mulieris, emittere votum de cæteris,ſed mulieri non licet ſine conſenſu viri.* Atque poſſe virum irritare omnia vxoris vota,excepto voto moderatæ eleemoſynæ,tradunt *Abbas c.Scripturæ,n.*8.*de voto, Palud.*4.*d.*38.*q.*3.*art.*1.*concl.*6. *n.*10.*Abulenſis c.*30.*Num.q.*84. *Roſella Votum* 2.*nu.*8.*&* 10. *Supplem. Gabr.*4.*diſt.*32 *q. vn.art.*2. *concl.* 7. Et poſſe omnia præter votum de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo, tenet *Angles Floribus* 2 *p. qu. de voto, ar.* 7.*diffic.*9. Denique hanc ſententiam tenent expreſsè *Maioris* 4. *d.* 38.*q.* 4.*dub.* 2.*quod incipit, Dubitatur,qui poſſint vouere,verſ. Quartæ perſonæ. Sot.l.*7.*de iuſt.q.*3.*art.*1.*verſ. At verò ſicuti. Brunel.de ſponſalibus,concl.*30 *nu.*14. *Alcozer ſum.c.*16.*fol.*56.*pag.*2.*concl.*5. *Stunica de voto,q.*3.*n.*74.*Manuel.*2.*tom.ſum.c.*90.*n.*9. *Aragon* 2.2.*q.*88.*a.*8.*f.*1020. *Emman.Sa ſumma,verb. Votum,*vbi de voti irritatione.§.1,*Petrus de Ledeſma de matrim.q.*64.*ar.*4. *dub.*2.*concl.*1.*Vega* 2.*to.ſum.c.*129.*caſu* 93.*&* 94.*fine.* Et dicit tutam,& probabilem, *Lud. Lopez n.præc.pro priori ſententia allegatus.*Quod verum eſt,quamuis votum vxoris ſit de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo: poteſt enim vir ea vota irritare. Quia quamuis eiuſmodi materia non ſit viro ſubdita, quatenus ad eam eſt vxor præcepto obligata, eſt tamen ſubdita, quatenus ad eam noua ſe obligatione voti aſtringit. Viri enim videre eſt, expediat nécne vxorem eo nouo voti vinculo obligari. Poteſt enim imprudenter id promittere. Ita *Sotus,Stunica n.*75. *Aragon,Manuel,Vega eo caſu* 94.*fine, proximè citati*, & dicit eſſe valdè probabile *Lud. Lopez ibidem.*Et tenet etiam *Petrus de Ledeſma ea concluſ.*1.Et ſaltem plura vota poſſe virum ſine licentia vxoris emittere, quàm vxorem ſine licentia viri, probaui hoc l.10.diſp.3.n.7.

Quidam excipiunt votum peregrinationis vxoris in 5
ſubſidium Hieroſolymitanum. Sed de hoc latè egi hoc lib.diſp.4.n.17.vbi id reprobaui.

Alij excipiunt vota ab vxore facta poſt matrimonium 6
ratum, ante illius conſummationem, animo ingrediendi religionem. Sed de hac exceptione videbimus, quid ſentiendum ſit hac diſp. num. 20. Et de voto religionis dicemus num.19.

Rurſus alij temperant, niſi vir notoriam fornicatio 7
nem corporalem aut ſpiritualem admittat: tunc enim dicunt non poſſe virum irritare vota vxoris etiam ſibi præiudicantia. Sic *Graffis* 1 *part. deciſionum,l.*2.*c.*29.*n.*8.& poſſet aliquis exiſtimare eſſe ſententiam *Nauarri ſumma,c.*12. *Latinè n.*64.*Hiſpanè n.*65.Sed reuera id non ſentit *Nauarr.* quid verò ibi dicat,videbimus diſp. 42.n.8. Poteſt autem eſſe fundamentum huius ſententiæ. Quoniam perdit ius petendi debitum à coniuge innocente, ac proinde dominium in corpus ac voluntatem ipſius. Verùm ſi hæc limitatio eſſet vera, idem dicendum eſſet de fornicatione occulta, per quam pariter idem ius amittitur. Quare dicendum ſic eſt, ſi coniux innocens velit iure ſuo vtens à nocente recedere, non poterit adulter eius vota irritare. Vt probat ratio poſita At ſi nolit eo iure vti, ſed maritaliter viuere, poterit vtique. Quia(vt probaui lib. 1. diſpur. 68. num. 4.) alter coniux adulter non omnino perdit ius, ſed in fauorem innocentis,ſi ipſe velit eam exceptionem opponere, eóque iure vti. Quare dum innocens non eo iure vtitur, poterit alter vota irritare. Atque idem dicendum eſt, quando vxor eſſet adultera, vir autem innocens, circa poteſtatem, quam habet vxor irritandi vota ſibi præiudicantia à marito facta: eodem enim modo diſtinguendum eſt. Quia eadem eſt ratio. Imò nec innocens poterit irritare vota nocentis, ſi velit ea gaudere exemptione. Vt n. ſeq. explicabimus: vbi & dicemus, an vxor, quo poſſit adimplere vota,teneatur non reconciliari viro,ſed ſuo iure vti.

Tandem excipiendum eſt, niſi legitimè celebretur di- 8
uortium ob fornicationem alterius.Nam eo durante neuter poteſt alterius coniugis vota irritare, quæ ante diuortium poterat.Probatur ex *cap.*30.*Num.*ibi: *Vidua & repudiata quicquid vouerunt, reddent.* Vbi ait *Abulenſis* ea verba explicans, idem ius eſſe quoad vota de viduis & de repudiatis. Inſuper probatur coniugem adulterum non poſſe irritare. Quia amiſit ius in innocentem, ita vt innocens ipſo inuito poſſit ad religionem tranſire, *c.Agathoſa,*27.*quæſt.*2. Conſtat etiam ex *cap. Veniens, de conuerſ. coniug.* ibi: *Super reuocatione ipſius, nullatenus eſt audienda.* Nec poſſe etiam innocentem durante diuortio irritare vota nocentis, inde conſtat. Quia durante diuortio cedit iure ſuo, ac liberat coniugem reum à ſeruitute & ſubiectione. Ea tamen eſt differentia inter vtrumque, quod innocens poteſt alterum inuitum ſibi reconciliare,ad priſtinámque ſeruitutem redigere, atque ita vota eius tunc irritare, quæ ante diuortium poterat. Reus autem minimè id poterit, niſi alter reconciliationem admittat. At facta reconciliatione, ſiue mutua voluntate, ſiue ob recompenſationem mutuæ fornicationis, quando tunc

amittit

amittit innocens ius diuortij, integrum erit vtrique ea alterius vota irritare, quę ante diuortium poterat. Quoniam iam res omnino ad priſtinum ſtatum eſt reſtituta. Dubitabis autem: num innocens poſſit eam recóciliationem admittere, vel ſi non celebrauit diuortium, nolle vti iure ſuo, quo vota impleat, nec irritentur. Et non ago de voto religionis aut caſtitatis, caſu quo tunc obligarent: quia lib. hoc diſput.6.num.14. dixi eſſe peccatum remittere. Sed de cæteris votis eſt quæſtio. Nam *Angelus Votum* 2. *num*.12. ait ream eſſe mortalis culpæ mulierem ineuntem matrimonium, aduertentem illud fore ſibi impedimento, ne vota expleat. Sicut eſſet mortale aliud impedimentum admittere. Sed rigida eſt ſententia: & ideò dicendum eſt in neutro caſu culpam reperiri. Quia vota caſtitatis & religionis directè opponuntur matrimonio, illúdque excludunt: quare ea vouens, ſe obligauit ab eo ineundo abſtinere, & ſi ſemel iniit, eo non vti, quando ſibi licitum fuerit ea vota implere. At cætera vota non excludunt matrimonium, nec illi aduerſantur, quare durum eſſet obligare ad vitam cœlibem, conſeruandúmque diuortium, quo ea expleantur. Cùm longè difficilius ſit hoc, nec in voto aliquo modo claudatur. Confértque ad hoc doctrina, quam tradidimus diſp.34.n.3. vbi diximus vouentem caſtitatem non teneri ante matrimonij conſummationem ad religionem tranſire, propter multo maiorem difficultatem ſuperuenientem. De votis autem tempore diuortij factis dicam num. 41.

9 Ad argum. num. 3. propoſita reſp. Ad 1. dic, non eſſe opus ad irritandum, vt vir ſit caput ſpirituale, ſicut pater non eſt caput ſpirituale filij. Nec vxor ſubditur viro, vt ſeruus domino. Quia non ſubditur illi, vt dirigat ac gubernet eius voluntatem dominus, ſed quoad miniſteria corporalia ipſi domino exhibenda, quæ in ipſius vtilitatem ſunt. At vxor plenè ſubditur viro, vt eius voluntatem gubernet. Ad confirm. negatur antecedens. Imò eo pacto ſubditur, quoad eius voluntatem gubernandam & dirigendam: quamuis in aliis ſit differentia. Poteſt enim pater neceſſitate oppreſſus filium diſtrahere: vir autem vxorem minimè. Atque filius eſt, in omnibus ſubditus, vxor autem ſocia, & æqualis quoad debitum coniugale. Ad 2. dic, licet matrim. non ordinetur per ſe primo ad hoc: eo ipſo quod viro nubit vxor, ipſam illi plenè ſubdi, vt ab illo dirigatur, ſicut membra ſuo capiti ſubduntur. Ad 3. dic, licèt vir non habeat poteſtatem in illum actum, vt præteritus eſt, illum tamen eam habere, quatenus inducit obligationem de præſenti, in ordine ad illam irritandam. Quoniam cum haberet poteſtatem ſuper voluntatem vxoris, tempore, quo vouit, & eius actus liberos, non potuit vxor ſine viri conſenſu talem obligationem ita ſibi imponere, vt à viri voluntate irritare volentis non pendeat. Ad 4. dic, in eo conſiſtere diſcrimē: quod cùm ſuperior in tantùm habeat dominium ſupra actus ſubditi, in quantum perſona illius eſt ſibi ſubiecta: in eo euentu, in quo perſona ſubditi iuſtè eximitur à dominio & poteſtate ſuperioris, votum ſe eximendi ad implendum opus conſilij ſubiacebit ſuperiori. Quia per illud ab eius poteſtate liberatur. Et tale eſt votum religioſi, tranſeundi ad arctiorem religionem. At per cætera vota non eximitur perſona à ſuperioris poteſtate, & conſequenter, nec actus eius liber, quo manens in ſubiectione, ſe obligauit. Quam ſolutionem colligo ex doctrina *Innocent, c. Scriptura, de voto n*.3. *ver. Sed nobis, & ibi Anton. numero* 3. vbi docent patrem poſſe irritare omnia vota perſonalia filij, etiam puberis, excepto religionis voto. Exceptionísque huius eam rationem reddunt. Quod patria poteſtas impediebat efficaciam aliorum votorum, voti verò religionis minimè. Quia eſt votum licitè ſe eximendi ab ea poteſtate.

SVMMARIVM.

An vir poſſit irritare votum caſtitatis ab vxore ſine ſua licentia, conſtante matrimonio emiſſum, pro tunc implendum? Refertur ſententia negans, numero 10. *& ibi remiſſiuè, quid ſi voto aſtricta vxor fornicetur.*

*Poteſt vir irritare id votum non petendi vxoris, n.*11.

*Similiter poteſt votum abſolutum caſtitatis ſic emiſſum irritare, ita vt tunc vxor fornicans non ſit rea voti, nec teneatur ab alio matrimonio, eo ſoluto, abſtinere, n.*12. *& ibi, remiſſiuè, quando ante conſummationem matrimonij factum eſt.*

*Soluuntur argumenta, n.*13.

Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An vir poſſit irritare votum caſtitatis, 10
conſtante matrimonio ab vxore, abſque ſua licentia emiſſum, & pro tunc implendum? Negant aliqui poſſe. Ducuntur, quia *cap. Placet, de conuerſ. coniug.* deciditur vxorem abſque viri licentia profeſſam, ab ipſóque reuocatam, teneri non exigere. Quia quantum ad id eſt ſui iuris, & ſe potuit obligare. Secundò, quia vir non habet dominium in vxorem in ordine ad actum coniugalem, ſed quoad eum ſunt pares *c. Gaudemus, de diuort. c. Si quis vxorem*, 32.*q*.1. Nec vir eſt caput mulieris quoad eum actum. Vt bene docet *Durand*.4.*d*.38.*q*.1.*a*.1.*num*. 7. Ergo nullo modo poterit votum vxoris circa eum actum emiſſum irritare. Sic docent *D. Bonau*. 4.*d*.32. *in expoſit. lit. num*.4. *Glo. c. Manifeſtum* 33.*q*.5. *verb. Niſi author*, vbi *Hugo & Archid. in fine. Hugo Cardinalis Num*.30. *ad finem, lit. K. Vincentius in Speculo doctrinali, tom*.2. *lib*.9. *c*.86. *fine. Palud*. 4.*d*.38.*q*.4.*a*.2. *concl*.5. *num* 23. vbi *Mayronis p*.1. *concl*.2. *Caietan ſum. verb. Votum, c. De conditionibus ex parte vouentis*, §. *Et ſcito. Et opuſculis, tom*.1. *tract*.31. *ſeptemdecim reſponſionum, reſponſo* 14. *dub*.4. *Sylueſt. Votum* 4.*q*.2. *dict*.4. *Nauarr. ſumma, c*. 12.*n*.64. *Hiſpanè nu*.65. (de limitatione, quam apponit, niſi tali voto aſtrictus fornicetur, dicam diſput.42.nu.8.) *Ledeſma* 2.*p*.4.*q*.66.*a*.4 *fine. Palacios* 4.*d*.32. *diſp*.2. *fol*. 717. *col*. 1. *Angles Florib*. 2.*p*.*q*. *de voto, a*.7. *diffic*.9. *Petrus de Ledeſma de matri. q*.64.*a*.4. *dub*.2. *concl*.1. *Valentia* 2.2. *diſp*.6.*q*.6. *de voto, puncto* 6. *q. vlt. de votis ſubditorum*, §. *Exiſtit autem, Ludouic. Lopez p*.1. *inſtruct. c*.47. *fine, Ioan. Heſſels in expoſit decalogi*, 2. *præcept. c*.14 Et eſt ſatis probabilis hæc ſententia.

At probabilius eſt poſſe virum irritare id votum non 11
petendi debitum ab vxore factum. Probatur ex *cap*. 30. *Numer. & ex D. Auguſt. li*.4.*q*.59. *in Numer*. & refertur *cap. Manifeſtum* 33. *quæſt*.5. cuius verba retuli nu.4. Quòd ſi dicas, ibi ſermonem eſſe de voto abſtinētiæ, *Abbas c. Chariſſimus, n*.5. *de conuerſ. coniug.* hoc reiicit, probátque nomine abſtinentiæ claudi continentiam, per *c. Si tu abſtines* 27.*q*.2. ibi: *Si tu abſtines ſine vxoris voluntate, tribuis ei fornicādi licentiam.* Deinde, quia quamuis vir & vxor ſint pares, quoad libertatem non petendi, & obligationem reddendi, & ita materia illa non ſit viro ſubiecta, at quoad illam nouam obligationem, quæ accidentaria eſt, vxor ſubditur viro tanquam capiti, cuius eſt voluntatem ipſius dirigere, ne imprudenter voueat. Et confirmatur, quia hac ratione n.4. fine probauimus votum de rebus neceſſariis poſſe irritari à viro, cùm tamen ea materia minùs ſubdatur viro, quàm hæc. Ideò hanc ſententiam videtur tenere *D. Thom*. 4.*d*.32. *in fin. in expoſit. lit. Magiſtri, & ibi Palud. q*.2.*a*.2.*n*.17. vbi dicunt poſſe virum reuocare votum caſtitatis emiſſum ab vxore ſine eius licentia. Et docent *Ioannes de Friburgo ſumm. confeſſ. l*.1.*t*.8. *qu*.35. *Sotus* 4.*d*.32.*q*.1. *art*.3. *poſt* 1. *concluſ. verſ. Vtrum autem. Et lib*.7. *de iuſt. q*.3.*a*.1. *verſ. An verò poſſit alteruter. Aragon* 2.2.*q*.88. *art*.8. *f*.1021. *Nau. ſum. c*.12. *n*.60. *Stunica de voto, q*.3. *n*.59. *Gutier. q. canon. l*. 2. *c*.22. *n*.49. *Philiarc. de offic. Sacerd. tom*.1. *p*.2. *l*.3. *c*.4. §. *Excipitur in concluſione, Manuel* 1. *to. ſum*.2. *edit. c*.243. *n*.8. & 2. *to. c*.90. *n*.3. *Antonius Gomez ſuper bullam Cruciatam, clauſula* 10. *n*.67. *Vega* 2. *to. ſum. c*.129. *caſu* 22. & 93.

Imò idem dicendum exiſtimo, licet votum ſit conti- 12
nentiæ abſolutæ, poteſt enim vir illud omnino irritare. Quia militat eadem ratio. Nam illa noua obligatio, qua vxor abſque viri conſenſu ſe aſtrinxit, ſubditur viro. Atque ita *Ioan. de Friburgo, Gutier. Anton. Gomez, Vega*, dum loco num. præced. allegato dicunt poſſe virum irritare hoc votum, loquuntur expreſsè de voto continentiæ. Vnde infero ea irritatione facta, vxorem adulterantem non

non eſſe ſacrilegam fornicando, nec ſoluto matrimon. teneri ab aliis nuptiis abſtinere: ad quæ votum obligabat. Quia irritatione extinctum eſt. (Quando verò ante conſummationem matrimonij factum eſt, dicemus num. 20) Idque votum ſic irritatum non reuiuiſcit: vt dicemus n. 37. & 38.

13 Ad argum. n. 10. propoſita reſp. Ad 1. dic eum textum nil probare. Tum; quia vir non omnino irritauit votum, reuocando ad ſe vxorem, ſed tantùm quoad obligationem ad religionem. Tum etiam (quod verius exiſtimo) quia tantum reuocauit à monaſterio, non vtens irritatione: ſed quia profeſſio non tenuit, tanquam factam in viri præiudicium. Et ita textus dicit: *Licet votum eius vſquequaque non tenuerit*, & clariùs *c. Quidnam eo tit.* ibi: *Votum non tenuit.* Ad 2. conſtat ex dictis n. 11. quamuis enim non habeat dominium in eam materiam, habet in voluntatem, qua ſe obligat.

SVMMARIVM.

An vir poſſit irritare vota vxoris ſine ſua licentia facta, implenda tempore ſoluti matrimonij: & generaliter de votis ita factis à quibuſcunque ſubditis, dilatis in tempus quo ceſſabit ſuperioris poteſtas, an poſſint à ſuperiore irritari? Refertur duplex ſententia, n. 14. & 15.
Sententia affirmans Authoris, n. 16.
Quid, de voto ſerui in tempus dilato, ſi donatus fuerit libertate? n. 17.
Quid, de voto caſtitatis vxoris tempus ſoluti matrimonij? n. 18.
Quid, de voto religionis ſiue tunc implendo, quandò matrimonium nondum eſt conſummatum, vel implendo tempore ſoluti matrimonij, n. 19. & ibi, quid de voto religionis facto ab impubere, implendo poſt pubertatem.
Quid, de cæteris votis factis ante matrim. conſummatum, animo ingrediendi religionem, vel ſimul promittendo religionem, & in ea illa implere: vel abſque tali animo, n. 20. vbi quid de voto caſtitatis.
Soluuntur argumenta, n. 21. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

14. QVÆSTIO III. Vtrùm poſſit vir irritare vota vxoris ſine ſua licentia emiſſa, implenda tempore ſoluti matrimonij? Vt generaliter de omnibus ſubditis quæſtionem hanc diſputemus, eſt triplex ſent. Prima ait nullum ſuperiorem poſſe ſimilia vota irritare. Quia ſuperior poteſt irritare vota, eo quod ſit dominus materiæ promiſſæ, & nó ratione qua ſuperior eſt, niſi quatenus perſona voués eſſet materia voti, ſed in hoc euentu votum emittitur pro eo tempore, quo nec vouens, nec materia voti, erit ſub poteſtate ſuperioris: ergo non poterit irritare. Secundò, ſpecialiter probatur de voto religionis facto tunc pro tempore ſoluti matrimonij. Quia cùm ſit votũ per quod vouens eximitur à poteſtate ſuperioris, videtur idem dicendum de illo, ac de voto religioſi tranſitus ad arctiorem religionem. Quod num 9. hac ratione diximus irritari non poſſe. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Caiet. 2. 2. q. 88. a. 8. dub. penult. de ſuperioribus in genere habentibus irritãdi poteſtatem, immediatè ante 5. in ſolut. ad 3. Ang. Votum 2. fin. Nauar. ſumm. c. 12. n 66. Aragon 2. 2. q. 88. art. 8. fol. 1021. Angles Floribus 2. p. q. de voto, art. 7. diffic. 8. concl. 2. & poſt diffi. 9. dub. 1. concluſ. 2. & poſt diffi. 12. dub. 5. concluſ. vnic. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 48. §. Vota ſemel irritata. Manuel 2. tom. ſummæ, c. 89. num* 8. & 90. *num.* 10. Et loquuntur expreſsè in noſtris terminis *Aragon. Caietan. Angles, & Manuel*, dicentes non poſſe virum irritare vota vxoris in tempus ſoluti matrimonij facta. Et eſt ſatis probabilis.

15 Secunda ſent. vtitur hac diſtinctione. Aliqui ſunt ſubditi non tantùm quoad materiam promiſſam, ſed etiam quoad voluntatem, ita enim eorum voluntas pendet à ſuperiori, vt nec velle nec nolle habeant, nec poſſint diſponere de ſpectantibus ad perſonam, quia traditi ſunt ſuperiori ad regimen volũtatis. Quales ſunt religioſi reſpectu ſui prælati, & filij impuberes reſpectu patris. Alij verò ſunt tantùm ſubditi quoad materiam promiſſam, nempe, quoad aliqua obſequia, & aliquod regimen. Quales ſunt, ſeruus domino, vxor viro, filij puberes patri. Priorum ergo ſubditorum vota facta ad tempus ſolutæ poteſtatis, poſſunt ſuperiores irritare: poſteriorum verò minimè. Prob. prior pars. Quia paterna poteſtas irritandi vota, præcipuè collata eſt ad gubernandam voluntatem impuberis adhuc imperfectè vtentis ratione, quæ errare poteſt non minus circa obligationes implendas poſt puberratem, quàm circa implendas, dum eſt impubes. Et religioſus eadem ratione omnem ſui poteſtatem tradit prælato, vt eum vice Dei quoad omne tempus gubernaret. Poſterior pars probatur. Quia illi ſuperiores non habent poteſtatem in vota propter fauorem ſubditorum, bonámque illorum gubernationem, ſed præcipuè propter conſeruandam ſuam poteſtatem, maximè quoad res, in quibus ſunt ſuperiores: ac ſubinde irritare non poterunt vota ſuæ poteſtati minimè præiudicantia, qualia ſunt implenda tempore quo ſubditi ſui iuris erunt. Et confirmatur, quia abſurdum dictu videtur, poſſe dominum irritare votum, quod ſeruus emiſerit in tempus quo libertate donatus fuerit. Ideò hanc ſententiam tenet *Sylueſter Votum 4. q. 2. dicto 5.* vnde male *Sot. num. ſeq. allegand.* eum refert, *Religio. 2. qu. 15. fin.* quaſi vniuerſaliter teneat omnes ſuperiores poſſe eiuſmodi vota irritare. Nam tantum ibi loquitur *Syluester.* de voto impuberis implendo tempore ſolutæ patriæ poteſtatis: & ita non ſibi contrarius eſt. Idem tenent *Emm. Sa ſum. verb. votum.* vbi de voti irritat. §. *Votum impuberis. Valentia 2. 2. diſp. 6. qu. 6. de voto, puncto 6. q. 5.* Et loquitur expreſsè *Syluester* de viro & vxore: & hæc ſent. eſt etiam valde probabilis.

Tertia ſententia (quam probabiliorem reputo) ait poſſe omnes ſuperiores ea vota irritare. Quia tempore quo votum illud emittitur, voluntas illa ſubditi eſt ſub poteſtate ſuperioris, quantumcunque executio in aliud tempus differatur. Et confirm. quia licèt executio pendeat in futurum, at talis voti grauamen & obligatio præſentia ſunt. Deinde, quia ſequitur ex tali voto præiudicium ſuperiori, nam tempore quo eſt verè ſuperior, & alter ſubditus, eum non recognoſcit, vouens ſine eius conſenſu. Tandem prob. ſpecialiter de viro reſpectu vxoris, in quo caſu hæc opinio eſt multo certior. Quia vxor non tantùm ſubditur viro ratione materiæ promiſſæ, ſed ratione voluntatis, qua vouet, vt vir eius imprudentiæ & imbecillitati conſulat (vt diximus num. 4.) tam imprudenter autem poteſt vouere vxor pro tempore, quo ſui iuris erit, ſicut pro nunc. Atque ita docent *Sotus l. 7. de iuſt. q. 3. art. 1. paulo ante ſalut. ad argumenta. Alcozer ſum. c. 16. de votorum in genere irritatione, concluſ. 9. fol. 55. pa. 1. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 50. paulo poſt princ. Vega 2. tom. ſum. cap. 29. caſu* 20. Et de votis vxoris tenet *Stunica de voto, quæſt. 3. num.* 76. & multi alij Noeterici doctiſſimi. 16

Quamuis autem *Sotus ibid.* dicat idem de voto ſerui emiſſo in tempus quo libertate donatus fuerit: & *Ludouicus Lopez* dicat ſe eſſe ancipitem. At credo excipiendum eſſe à doctrina num. præced. tradita, & ita dominum non poſſe irritare id votum ſerui. Quia dominus nulla ratione poteſtatem habet irritandi vota ſerui, in fauorem ipſius ſerui, vt eius imbecillitati & imprudentiæ conſulat, ſed omnino in bonum & vtilitatem domini, ne damnum ex eo voto ſentiat. Quod in votis ſic emiſſis locum non habet. Secus autem contingit in aliis ſuperioribus. Et ita docent *Abulenſ. c. 30. Num. q. 91.* Et hoc tandem tenet *ipſemet Lud. Lopez. ibid.* 17

Excipit etiam *Lud. Lopez n. 16. allegatus*, votum caſtitatis factũ ab vxore, pro tempore quo ſui iuris erit, implendum: aitque non poſſe à viro irritari. Cum tam dubium ſit, an irritari poſſit, quando conſtante matrim. eſt emiſſum, pro tunc implendum (vt vidimus nu. 10.) At melius *Sotus & Stunica, n. 16. allegati*, dicunt poſſe id votum irritari. Quia voluntas vxoris dum id promittit, eſt ſub viri poteſtate, ab eóque gubernenda, ne imprudenter voto ſe alliget, poteſt autem imprudentia reperiri in promittenda caſtitate in tempus ſoluti matrimonij. 18

Quæſtio autem grauior eſt de voto religionis. Nam fortiter vrget argum. 2 propoſitum num. 15 Sed ſic diſtinguendum exiſtimo. Si id votum emiſſum ſit ab vxore poſt initum matrimon. ante illius conſummationem, pro tunc implendum, res manifeſta eſt non poſſe irritari à viro 19

Quia

Quia eſt votum per quod eximenda eſt vxor à viri poteſtate, diſſoluendúmque eſt matrim. Atque ideò habet ſe inſtar voti facti à religioſo, tranſeundi ad ſtrictiorem religionem. Si verò emiſſum eſſet in tempus ſoluti matrim. ſiue matrim. non conſummato, ſiue conſummato, poſſet vir irritare. Atque ita *Sotus & Stunica n.16. relati* aſſerunt votum religionis vxoris in tempus ſoluti matrim. poſſe à viro irritari: nec diſtinguunt, emiſſum ſit nec ne ante matrimonij conſummationem. Et ratio numer. præcedenti adducta id probat. Et ratio diſparitatis eſt inter hoc votum & votum religioſi tranſitus ad ſtrictiorem religionem. Quia per hoc votum religioſus omnino eximitur à poteſtate illius ſuperioris, iuſque huiuſmodi exemptionem conceſſit, in qua re voluntatem ſubditi minimè ſubiecit ſuperiori. An per illud vxor non eſt eximenda à viri poteſtate: cùm ea iam ſoluta implendum ſit: ac eius voluntas conſtante matrimonio eſt omnino ſub viri poteſtate, ab ipſo gubernanda, præterquam quoad tranſitum ad religionem ante matrimonij conſummationem. Sed obiicies, hinc ſequi, non poſſe patrem irritare votum religionis filij impuberis, implendum poſt pubertatem. Quia per tranſitum ad religionem, eſt eximendus à patria poteſtate, ſub qua erat adhuc pubes factus, quando votum executurus erat. Neganda eſt ſequela, & dicendum, poſſe id votum irritari. Quia per illud non eximitur filius à dominio paterno, quod habebat in ipſius voluntatem tempore quo impubes erat, ad gubernandam eius voluntatem circa vota perſonalia: ſed pubertate adueniente, quādo votum implendum eſt, ab eo liberatur, quamuis ad religionem minimè tranſeat, & ideò diſpar eſt ratio de voto religioſi. Sed quid, ſi vxor erat impubes, malitia ſupplente ætatem, & vouit religionem ante matrimonium conſummatum? dicam *diſp.41.n.8.*

20 Tandem dubitabis, quid dicendum ſit de votis ab vxore amiſſis ante matrim. conſummatum, animo tranſeundi ad religionem factis? Et quidem de voto ipſo religionis iam dixi num. præced. De cæteris autem votis eſt difficultas. Quidam aſſerunt non poſſe irritari à viro: ſecus ſi abſque eo animo emiſſa ſint. Sed ego non video differentiam. Quia animus ille cùm non cadat ſub voto, minimè voti naturam immutat, nec viri poteſtatem, quā per matrimonij contractum in vxoris voluntatem acquirit, aufert. Imò exiſtimo quamuis tunc vxor voueret tranſitum ad religionem, & alia vota in illa implenda, poſſe illa vota irritare, permanenti voto tranſeundi tunc ad religionem, Quod num. præcedenti irritari nequaquam poſſe diximus. Ducor, quia ea vota tempore ſubiectionis emiſſa ſunt, & dum ſubiecta eſt, irritantur, nec per illa eximitur à viri poteſtate. Sicut ſi religioſus voueat trāſitum ad ſtrictiorem religionem, & alia vota implenda in illa, poterit prælatus hæc vota irritare: illud verò minimè. Sed oppones, ſi votum caſtitatis tunc irritet vir, & ita conſummetur matrim. iam non poſſe vxorem ad religionem trāſire. Dic hoc non obſtare. Quia licèt auferatur obligatio voti caſtitatis, adhuc manet votum tranſeundi ad religionem, quod obligat ad non conſummandum, ne ingreſſus religionis impediatur. Quod ſi votum religionis non ſit emiſſum, ſed ſolus animus ingrediendi affuerit, non tenetur ex voto caſtitatis ad religionem, nec ex eo animo (vt diximus *diſp.34.n.3.& 4.*) Atque ita non obſtabit irritationi illius voti, impedimentum ingrediendi religionem. Vnde fit vt eo voto caſtitatis irritato, poſſit conſummare vxor ſiue petendo, ſiue reddendo, etiam priori bimeſtri, niſi votum religionis obſtet: quod ſi illud emiſerit, peccabit primo conſummans contra votum religionis, non autem contra votum caſtitatis. Et ſi tunc adulteretur, non erit ſacrilega aduerſus votum. Quia omnino extinctum eſt per irritationem: perinde ac extingui diximus num.12. quando matrim. conſummato emiſſum eſt.

21 Ad argum. *n.14.* propoſita dic. Ad 1. dic ſufficere vt perſona vouens ſit ſubiecta, & materia voti tempore, quo illud emiſſum eſt, quamuis obligatio executionis ſit dilata in tempus libertatis. Quia verificatur tempore ſubiectionis eſſe ſubditum materiam vinculi illius voti, & ex tunc illo obligari ad exequendum tempore libertatis. Ad 2. conſtat ex dictis n.19.

SVMMARIVM.

An vir poſſit irritare vota vxoris ante matrim. facta? proponuntur argumenta probantia partem negantem, n.22.

Poteſt, & remiſſiuè an ſit vera irritatio, ita vt non reuiuiſcant? n. 23. & ibi, remiſſiuè, quid quando tempore diuortij facta ſunt?

An peccet vir irritans, quando de conſenſu patris emiſſa ſunt? n. 24.

An habeat verum id ſolis votis viro præiudicantibus? n.25.

Quid, in voto dandi eleemoſynam? n. 26. & ibi, remiſſiuè, quid, quando hæc & cætera vota facta ſunt ante matrimonium, exiſtente muliere ſub alterius poteſtate?

Quid in voto caſtitatis? n.27. & ibi de votis de rebus neceſſariis, & remiſſiuè, quando facta ſunt hæc omnia vota tempore diuortij? vel vbi vterque vouit continentiam aut religionem.

Quid, in voto religionis, nu.28. & quid, ſi factum ſit tempore diuortij?

An peccet mulier nubens, ſciens fore vt non poſſit implere vota? remiſſiuè, n.29.

Quid, de obligatione facta homini per vxorem ante matrimonium? n.30.

Soluuntur argumenta, n.31. Poſt quem inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO IV. An poſſit vir irritare vota vxoris ante matrimonium emiſſa? Et quidem pars negatiua inde ſuaderi videtur. Quia ea vota ſunt omnino independenter à viro facta: cùm tempore quo emiſſa ſunt, nō fuerit vxor illi ſubiecta. Secundò, quia obligatio illa voti iam erat Deo acquiſita, iuri autem acquiſito non poteſt vir derogare, vt non poſſet obligationem homini factam per vxorem ante matrimonium irritare. 22

Cæterùm dicendum eſt, poſſe virum irritare ea vota (loquor hoc termino irritationis, quia eo vtuntur Doctores, quos referam hic, quamuis ſentiam cum aliquibus illorum, eam non eſſe irritationem, ſed ſuſpenſionem pro tempore conſtantis matrimonij, & ita eo ſoluto reuiuiſcere. Quod nu.39. explicabo.) Probatur ex *D. Auguſt. l.4. q.56. in Num.* & habetur *c. Noluit. 33. q.5.* ibi: *Ita ſi adhuc innuptæ conceſſerat pater vota perſoluere, ſi antequam perſoluerit, nupſerit, & viro eius hoc cognitum non placuerit, non perſoluat, & hoc omnino ſine peccato.* Et rationem trademus num.25. Sic videntur tenere *Hoſtienſ. ſum. tit. De voto, §. Quis vouere poſſit n.7. verſ. Vxor etiam. Anton. c. Scripturæ, n. 3. de voto,* vbi *Abb. n.8. Cardin. q 15. Anchar. n.14.* Henricus *nu. 6. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 22. initio. Roſella Votum 2. n.7. Ange. Votum 2. n.11. Lex 8. t. 8. p. 1.* vbi dicunt vxorem non debere implere vota ante matrimonium facta, contradicente viro. Et docent expreſsè *Hugo & Archid. c. Noluit, n. vnic. & ibi Bellamera ſtatim in princ. Turrecr. c. Sunt quædam 17. q. 1. n.9. Vincentius in ſpeculo doctrinali, tom.2. l. 9. c.86. Sylueſter Votum 4. q. 2. dict. 1. Abulenſ. c.6. Matth. q.149. Nauarr. ſumma Latina, c.12. n. 65. fin. Hiſpana c.28. additione ad eundem num. Monaldus ſumma tractat. de voto, t. De votis coniugatorum verſ. Sed nunquid poſſunt. Alexand. in Enchirid. 2. p. de poteſt. confeſſ. c.5. n.155. Philiarc. de offic. Sacerd. tom.1. p.2. l.3. cap.4. §. Sed maior difficultas. Aragan. 2. 2. q.88. a.8. f. 1020. Azor l.11. inſtit. moral. c.17. qu. 14. Valentia 2. 2. diſp.6. quæſt.6. de voto, puncto 6. qu. vltima de votis ſubditorum, Graffis p.2. deciſionū, lib.2. c.12. n.45. Manuel 2. to. ſum. c.90. n.30. Stunica q.3. de voto. n.75. Emman. Sa ſumma verb. Votum,* vbi de voti irritatione, §. 1. *Vega 2. tomo ſummæ, cap.129. caſu 20.* Quid autem, ſi tempore diuortij fiant, dicam n.41. 23

Hinc infertur, licet pater conſenſerit voto, non peccare virum poſtea reuocando. Quia vtitur iure ſuo, cui pater præiudicare non potuit. Videtur expreſſa ſententia D. Auguſtini, cuius verba numero præcedenti retuli. Et ita intelligentes ea verba, docent *Hugo. Archid. Bellamera, nu. præced. relati.* 24

Aliqui temperant, vt intelligatur de votis marito præiudicantibus. Sic *Abbas, Monaldus, Sylueſter, Nauarr. Azor.* Id tamen mirum non eſt. Quia ſunt in ea ſent. vt vir nequeat vota ab vxore conſtante matrimonio facta irritare, niſi ſibi præiudicent (vt n.3. vidimus.) Cæterum exiſtimo poſſe omnia irritare (excipe votum religionis, de quo dicam num.28. & votum caſtitatis, atque de rebus neceſſariis: 25

tis:& dandi eleemoſynam, de quibus dicam n.26.& 27.) Quia quamuis actus liber, quo mulier ante matrimo.vouit, non ſit viro ſubiectus, tanquam omnino præteritus. At materia illa voto promiſſa eſt iam planè viro ſubiecta. Quia poteſt modò vir in omni tempore occupare vxorem. Qua ratione vtitur *D.Thom. 2.2.q.* 88.*art.* 8.*ad* 3.ad oſtendendum nulla religioſi vota eſſe firma abſque prælati conſenſu. Atque ita nec ea vxoris vota ita firma erunt, quin poſſint à viro reuocari. Et hoc dicit eſſe probabile *Lud.Lopez 2.p.inſtruct.c.*48.§.*Rurſus*.

26 Excipe 1.vota realia emiſſa ab vxore ante matrim. Vt ſi tunc vouit eleemoſynam, cùm eſſet ſui iuris, vt ſi erat vidua, vel carebat patre & tutore:hæc enim vota non poterit maritus irritare. Quia iudicandum eſt ac de aliis debitis, ad quæ vxores antea tenebantur. Quamuis enim id debitum ſit perſonale, nulla enim hypotheca afficit bona, alias tranſiret obligatio ad ſingularem ſucceſſorem, vt legatarium, vel titulo emptionis poſſidentem ea bona, aut donationis: non tamen eſt debitum, quod iuriſperiti perſonaliſſimum appellant:aliter obligatio voti realis explendi non tranſiret ad hæredem. Quod eſt contra omnes. Et ita poteſt dici quodammodo bona afficere, atque ita virum teneri permittere, vt vxor expleat, & cum eo onere recipere bona. Dixi, ſi erat ſui iuris. Nam ſi non talis eſſet, licèt pater, tutor, aut vir non irritaſſent, maritus poterit. Quia loco illorum ſuccedit, & erant vota dependentia à conſenſu ſuperioris. De qua poteſtate latè diſp. 41. & generaliter de aliis votis, quæ vir nequit irritare, eo quod facta ſint ante matrim. an poſſint in hoc euentu irritari?

27 Secundò excipe votum caſtitatis ab vxore ante matrimonium emiſſum:id enim à viro irritari nequit. Quoniã illud votum continet duo, nempe, non exercere actum venereum, nec reddendo nec petendo. Quoad primum non indiget irritatione. Nam fortiori matrimonij vinculo cõſtringitur reddere. Quoad ſecundum autem, irritari nequit à viro. Quia materia petendi non eſt viro ſubiecta, ita vt prohibere poſſit, aut præcipere debiti petitionem, ſed mulier eſt libera, & ſui iuris in hoc. Nec actus liber, quo mulier eam ſibi obligationem impoſuit, eſt ſub viri dominio & poteſtate. Quoniam eſt iam Deo conſecratus, & quando fuit elicitus, non poterat prohibere ne eliceretur. Quare non eſt audiendus *Joannes de Friburgo ſumma confeſſorum, libr.*1.*tit.*8.*quæſt.* 35. dicens poſſe virum id votum irritare. Cuius contrarium tenent omnes, quos nu. 10.retuli, aſſerentes nec emiſſum poſt matrimonium votum caſtitatis poſſe à viro irritari. Eadem ratione dicendum eſt, nec poſſe virum irritare vota de rebus neceſſariis, vt de non furando, de non mentiendo, emiſſa ab vxore, ante matrimonij contractum. Quia nec materia illa tanquam neceſſaria ſubditur viro. Nec actus liber, quo votum factum eſt, tanquam omnino præteritus, & Deo conſecratus, & quidem eo tempore quo voluntas illa à viro non dependebat. In quo diſtinguitur à tali voto poſt matrimonium facto. Quia tunc voluntas erat viro ſubiecta. Et ideò n.4.diximus poſſe à viro irritari. Vtrùm autẽ poſſit vir irritare hæc vota, quando tempore, quo mulier erat impubes, illa emiſit, poterántque irritari à patre, matre, vel tutore? dicam diſp.41.n.4. Si autem facta ſint tempore diuortij, dicam hac diſp.num.41. & quid de votis factis poſtquam vterque coniux vouit continentiam aut religionem, dicam diſp.42.n.10.

28 Tertiò excipe votum religionis ante matrimonium ab vxore emiſſum, non enim poterit à viro irritari. Quia ſi matrimonium non eſt conſummatum, tenetur tunc implere:& id votum tunc emiſſum non poteſt irritari à viro, (vt probaui num. 19.) nedum votum factum ante matrimonium. Si verò iam ſit conſummatum, non indiget pro tunc irritatione. Quoniam impleri nequit. Nec poteſt irritari pro tempore, quo vxor erit ſui iuris, quando iam tenebitur implere. Quoniam materia illa non erat viro ſubiecta tempore quo promiſſa eſt, nec actus liber, nec ſubiicitur etiam materia tempore, quo votum implendum eſt. Quæ dixerim, ſi mulier iam pubes promiſit. Nam ſi erat impubes, & ita poterat votum illud irritari, dicam diſput. 41.n.4.5. Quando factum eſt tempore diuortij, dicam hac diſp.n.41.

Vtrùm autem peccet mulier matrimonium iniens ſciens fore impedimento ne vota expleat? dixi n.8. 29

Tandem, ſi mulier obligationem aliquam cum homine contraxerit ante matrimonium, vir non poterit illam irritare, propter ius homini acquiſitum. Et quia mitius agitur cum Deo, quàm cum homine. Sic docent *Hugo, Archid.& Bellamera, n.*23.*allegati*, & potiſſima ratio differentiæ eſt. Quia ſuperior non gerit vices hominis, cui ius acquiſitum eſt, vt poſſit illud remittere & irritare:ac gerit vices Dei, cui ius per votum acquiritur. 30

Ad argumenta num.22. propoſita reſpondetur. Ad 1. dic argumentum concludere eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem:quod eſt veriſſimum. Ad hanc autem ſuſpenſionem ſatis eſt vxorem poſtea incidere in viri poteſtatem, non enim placet Deo, vt ipſo contradicente impleat. Ad 2.dic, non poſſe virum derogare omnino irritando, bene tamen ſuſpendendo, vt dixi in ſolut. præced. cur autem idem non poſſit in obligatione cum homine contracta, dixi num. præcedenti. 31

SVMMARIVM.

*An vota per virum irritata reuiuiſcant? Si vera irritatio ſit, non reuiuiſcunt, ſecus ſi ſit ſuſpenſio ſola, n.*32.

*Refertur quædam ſententia, n.*33.

An vt vota irritata non reuiuiſcant, deſideretur poteſtas & dominium in voluntatem ſubditi, vel ſit in materiam promiſſam? n 34.

*An ſi ſuperior irritans det licentiam poſtea, teneatur ſubditus implere votum irritatum, & quid ſi non fuit vera irritatio, ſed ſuſpenſio? n.*35.

*Vota vxoris facta poſt matrimonium, & irritata non reuiuiſcunt, n.*36. *& ibi, idem de votis ſeruorum & puberum,*

*Idem de voto caſtitatis tunc facto & irritato, n.*37.

*Idem de votis factis in tempus ſolutæ poteſtatis, & irritatis, n.*38.

Vota vxoris ante matrimonium facta, & irritata à viro reuiuiſcunt, n. 39.*& ibi, an vxor teneatur ad ea viro poſtea dante licentiam?*

Quid ſi dum mulier ante matrim. vouit, erat ſub poteſtate alicuius, qui poterat irritare, vt ſub poteſtate patris, tutoris, alterius mariti, vel in ea ætate vouit, vt ſi eſſet ſub alicuius poteſtate, poſſet irritare. An poſſit vir perfectè ea vota irritare, ita vt non reuiuiſcant? Et quid, de votis factis poſt matrimonium ex licentia viri, & irritatis? Et an vota viri per vxorem irritata reuiuiſcant? Remiſſiuè, *n.*40.

*Quid de votis factis tempore diuortij, an reputentur quaſi facta ante matrimonium, vt reconciliatione facta, ſi vir irritet, reuiuiſcant. Et ſi ſint caſtitatis, vel religionis, vel de reb. neceſſariis, vt de non mentiendo, nequeant etiam imperfectè irritari, ac ſi ante matrimonium facta eſſent? n.*41.

*An vota emiſſa ab aliquo ante ingreſſum in Societatem Ieſu ſint ſuſpenſa, & reuiuiſcant, ſi poſt vota biennij expellatur? n.*42.

*Quid, ſi ſuperior irritet ea, vel tempore nouitiatus emiſſa, vel poſt vota biennij etiam facta in tempus expulſionis? & an poſſit irritare? n.*43.

*Quid, ſi in eis diſpenſet: & an poſſit, n.*44.*& ibi, an poſſit Epiſcopus cum nouitiis diſpenſare.*

*An ſuperior poſſit irritare vota profeſſi, quæ noluit in profeſſionem commutare, ita vt eo expulſo non reuiuiſcant, n.*45.

*Soluuntur argumenta, n.*46.

QVÆSTIO vltima. An vota vxoris abſq; viri licentia facta tunc implenda, vel in tempus ſoluti matrimonij, vel facta ante matrimonium, aut tempore diuortij, & à viro irritata, reuiuiſcãt, ita vt ſoluto matrimonio teneatur vxor ea implere? Abſque controuerſia eſt (vt bene animaduertit *Valentia* 2.2.*diſp.*6.*q.*6.*de voto, puncto* 6.*quæſt.*4.) vota omnino legitimè irritata, minimè reuiuiſcere. Quoniam per irritationem illa obligatio voti eſt omnino extincta: at obligationem ſemel extinctam minimè reuiuiſcere, comperti iuris eſt, *l.Cũ ex cauſſa, C.de remiſſ.pign.* Quia cùm iam deſierit eſſe, vires reaſſumere non poterit, niſi iterum obligatio illa imponatur ab eo qui poteſt. Sicut lex ſemel caſſata non poteſt amplius obligare: niſi iterum Principe eam ſanciente. Quare aliqui Doctores aſſerentes votum ſemel irritatum reuiuiſcere, aut ſunt reprobandi: aut intelligendi, quando non eſt vera irritatio, ſed ſuſpenſio 32

penſio voti. Hi ſunt *Vincentius ſpeculo doctrinali, to.2.lib.9.c.85. Tabiena Votum 5.q.5.* & videntur tenere *Innocent. c. Scripturæ, de voto.n.3.verſ. Idem credimus, & ibi Hoſtienſ. ad fi. Ioan. Andr. n.4. Anton.n.3. Cardin.q.* 13. *Anchar.n.*8. vbi dicunt impuberem teneri implere votum peregrinationis, vbi fuerit ſui iuris. Atque communiter refertur pro hac ſententia *Innocentius ibi.* Sed nec ipſe nec alij, qui eum omnino ſequuntur, explicant, fuerit votum irritatum nec ne. Difficultas igitur præſens eo pertinet, vt explicetur, num hæc ſit legitima & vera irritatio, an potius ſuſpenſio voti pro eo tempore, quo poteſtas mariti durat. In priori enim caſu conſtat vota illa penitus extingui, & ideò nunquam amplius obligare: in poſteriori autem obligare ceſſante viri poteſtate.

33 Quidam igitur opinantur vxorum vota conſtante matrimonio facta non verè irritari per viros, ſed eſſe ſuſpenſionem pro tempore conſtantis matrimonij, atque ideò eo ſoluto reuiuiſcere, & implenda eſſe. Ducuntur, quia hoc diſtat inter irritationem ratione dominij, aut quaſi dominij in voluntatem: aut ratione materiæ: quod in priori caſu eſt vera irritatio; & ita votum non reuiuiſcit, vt contingit in votis impuberum & religioſorum. In poſteriori autem, ſi materia eſt huiuſmodi, vt maneat in poteſtate ſubditi, poſtquam à poteſtate ſuperioris eximitur, vt ſi vouiſſet quotidianam eleemoſynam, non eſt perfecta irritatio, ſed ſuſpenſio, atque adeò ſoluta poteſtate votum reuiuiſcit. Vt contingit in votis vxorum. Quod inde probatur, quia nequit ſuperior irritare votũ illius, niſi quatenus poteſt illi ſubtrahere materiam oblatam: cùm ſit ſolùm ſuperior quoad rem oblatam, at nequit materiam oblatam auferre, niſi pro tẽpore, quo eſt illi ſubditus, pro quo ſolo tempore materia eſt ſub illius poteſtate. Ergo non poteſt omnino votum irritare, ſed illud ſuſpendere: & proinde ceſſante poteſtate reuiuiſcet. Secundò, quia *quando ſubditus petit licentiam exequendi votum eo tacito, negatio licentiæ ſuperioris non eſt voti irritatio, ſecundum omnes, ſed ceſſat pro tunc obligatio per materiæ ſubtractionem, manenti voti vinculo, & ceſſante prohibitione reuiuiſcit.* At ita contingit in præſenti, tantùm enim ſubtrahitur materia ſubiacens dominio viri. Ideò hanc ſententiam tenent *Roſella Votum 2.nu.7. & 23. Valentia 2.2.diſp.6.quæſt.6.de voto puncto 6.quæſt.* 4. *iuncta quæſt. vltima de votis ſubditorum.* Nam *in ea quæſt.* 4. docet quando ſubditur aliquis quoad ſolam materiam, votum reuiuiſcere: & *quæſtione vltima*, docet vxores quoad vota non ſubiici ratione voluntatis, ſed materiæ promiſſæ: ac ſubinde cenſet ea reuiuiſcere. Idem tenent in alio ſimili, fatentes tamen rem eſſe dubiam, *Palud. 4. d.* 38. *quæſtion.* 4. *artic.2. concluſ.*11.*n.*29. *D. Anton.2.part.tit.*11.*c.2.§.6.verſ.*2. 2.*pueri*, nempe, in voto filij puberis. Et ſimilitudo in hoc conſiſtit, quòd talis filius ſolùm ratione materiæ ſubditur patri, vt probaui num. 2.

34 Vt radicitus tamen intelligatur, quando vera irritatio voti fit, quandove ſuſpenſio: aduertendum eſt dupliciter votum irritari poſſe. Primò, directè voti vinculum diſſoluendo. Secundò, quaſi indirectè, per remotionem materiæ, illam prohibendo. Quando ergo votum irritatur ratione dominij in voluntatem, extinguitur directè vinculum, & ideò nunquam reuiuiſcit. Quia cùm actus ille liber, quo votum eſt factum, ſit pendens à ſuperioris conſenſu, tanquam ipſi ſubiectus, poteſt ſuperior ſuo diſſenſu reuocare omnino, quo ſublato extinguitur votum. Atque ſuperior irritans id velle facere videtur, niſi aliud declaret. Quia id ſonat irritatio. Quando autem irritatur votũ ratione ſolius dominij, & poteſtatis ſuperioris in materiam promiſſam: quamuis Doctores, numero præcedenti relati, ſentiant indiſtinctè non eſſe irritationem directam & veram. At ſic diſtinguendum arbitror. Aut materia omnino, & plenè ſubiacet poteſtati ſuperioris: quia ſcilicet, nulli alij eſt prius oblata, aut deuincta obligatione aliqua ſubiectionem illam præcedenti, & tunc credo eſſe perfectam irritationem: & ideò votum ſic irritatum non reuiuiſcere. Contra Doctores num. præcedenti allegatos Qui autem hoc doceant, referam numero 36. Et ratio eſt. Quia quod iuris eſt de toto quoad totum, idem eſt & eſſe debet de parte quoad partem, *l. Quæ de tota, in princ. ff. de rei vend.* & latè tradit *Euerard. loco à toto ad partes, nu.2. & ſeq.* Sicut ergo ad omnimodam & totalem irritandi vota poteſtatem deſideratur & ſufficit dominium totale voluntatis ſubditi, ſeu actus liberi, quo vouet Deo rem illam, ita ad poteſtatem irritandi partialem, nempe, in materia determinata, ſufficit ac neceſſarium eſt partiale dominium, nimirum, voluntatis, ſeu actus liberi, quo materia illa promittitur. Et confirmatur, quia ſicut vbi adeſt perfectum dominium voluntatis ſubditi, poteſt ſuperior omnia eius vota irritare: eo quòd vota habeant tacitam conditionem, niſi ſuperior contradixerit, qui ratione dominij abſoluti & totalis id poteſt efficere: atque eſt perfecta irritatio. Ita quando habet dominium partiale voluntatis ſubditi circa aliquam materiam, poterit circa illam perfectè & omnino irritare. Quandoquidem vota de tali materia habent ſimilem tacitam conditionem: poteſtque ſuperior contradicere ratione totalis dominij, quod habet in voluntatem ſubditi, quoad diſpoſitionem de illa materia. Aut non omnino & ſimpliciter ſubiacet poteſtati ſuperioris, ſed ſecundùm quid. Vt ſi ante ſubiectionem iam illa materia erat Deo conſecrata, & oblata per votum. Tunc enim non ſimpliciter ſubiacet illa materia ſuperiori, nec actus liber, quo oblata eſt Deo. Atque tunc dum ſuperior irritat: non eſt vera & perfecta irritatio, ſed ſecundùm quid, & potiùs ſuſpenſio. Ac proinde durante poteſtate excuſatur ſubditus ab impletione: at ea ſoluta tenetur. Et actum liberum tunc non eſſe ſubiectum, inde conſtat. Quoniam eſt omnino præteritus, & Deo per votum independens ab alicuius conſenſu dicatus, ac tempore quo non erat ſubiectio. Nec poteſt modò ſubdi. Quia ad præteritum non eſt potentia. Nec ſubdita poſtea perſona, ſubduntur eius actus præteriti; cùm iam tranſierint. Dices vinculum voti & obligationem eſſe præſentia. Reſpondeo, cùm tale votum naturaliter & intrinſecè ſequatur ex actu promiſſionis, nulla ratione poſſe ſuperiorem hoc nomine votum perfectè irritare, niſi habeat vel habuerit dominium in illum actum. Quòd autem tunc non ſimpliciter materia ſubdatur ſuperiori, probatur. Quia cùm priùs eſſet obligata Deo, qui ius in illam acquiſierat, non poteſt plenè & omnino ſubdi alteri. Sed poteſt ſecundùm quid. Quia ſuperior, nimirum vir, poteſt in omni tempore occupare vxorem, ac proinde poteſt pro tunc. Atque vxor fortiori ſeruitutis vinculo aſtricta non tenetur pro tunc vota exequi (vt declarauimus num. 25.) Tandem eam irritationem in hoc euentu non eſſe veram, ſed ſuſpenſionem, probatur, quia ea vota ſunt facta abſolutè & independenter à voluntate ſuperioris, cùm tunc non eſſet, nec ſubinde habent tacitam conditionẽ, niſi ſuperior contradixerit. Quod eſt ratio & fundamentum poteſtatis irritandi perfectè: teſte *D. Thom.* 2. 2. *quæſt.*88. *artic.*8. *corporis, & ad*1. quem alij omnes ſequuntur. Item, quia ea vota præterita non ſunt modò ſub poteſtate ſuperioris, cùm iam ſint Deo conſecrata: ſicut proximè dicebam de actu libero promiſſionis. Ergo nulla ratione poteſt ea omnino irrita facere. Cùm nec habeat, nec habuerit dominium in actum vouendi. Et confirmatur, quia ſicut actus vouendi fuit abſolutè & independenter elicitus, ita eſt à Deo acceptatus: & conſequenter vinculum voti ex eo actu conſurgens. Doctores autem aſſerentes ſi vota emiſſa ante ſubiectionem irritentur, nõ eſſe perfectam irritationem, & reuiuiſcere: in quo caſu non eſt dominium in materiam abſolutè, ſed ſecundum quid: referam n.39.

Atque vltra differentiam num. 32. traditam inter veram irritationem & ſuſpenſionem, quod per illam omnino ceſſet vinculum voti, per hanc autem non ceſſet, ſed exequutio ſuſpendatur, donec ceſſet poteſtas ſuperioris: eſt alia differentia ex hac conſurgens. Nam vbi vera 35

voti

voti irritatio non tenetur, amplius ſubditur ad illud, quamuis ſuperior aſſenſum præbeat. Quia obligatio illa omnino extincta reuiuiſcere nequit, niſi ſubditus denuo voueat. Ita *Syluester Votum 4.q.2.dict.3. Nauar.ſumm.cap.12. num.65. Graſſis 1 p.deciſionum,lib.2.cap.29.num.4. Philiarcus de officio ſacerdotis, tomo 1.part.2.lib.3.cap.4.§. Sed maior difficultas. Emmanuel Sa ſumma, verb. Votum*, vbi de voti irritatione, §. *Irritans votum ſi poſtea.* At vbi eſt ſola voti ſuſpenſio, conniuente ſuperiori obligabit. Quia vinculum voti manebat, & ob ſolam materiæ prohibitionem ſuſpenſum erat, ergo ceſſante prohibitione priſtinas obligandi vires recuperabit votum.

36 Ex dictis deducitur primò, vota omnia conſtante matrimonio emiſſa ab vxore, pro tunc implenda, ſi à viro irritentur, non reuiuiſcere. Contra Doctores relatos n. 33. Probant *Abbas, Caietanus, Angel. Syluester, Sotus ſtatim citandi*, per *cap. Quidam, & cap. Placet, de conuerſ. coniug.* vbi coniux profeſſus, & ab altero reuocatus non tenetur reuocante mortuo, ad religionem tranſire. Sed hi textus nil conferunt: non enim innitũtur irritationi voti, ſed quia profeſſio fuit irrita (vt num. 13. probaui.) Ideò melius prob. Quia vir poteſt irritare vota vxoris ratione poteſtatis & dominij in voluntatem ipſius (vt probaui num. 4.) In quo caſu fatentur omnes eſſe perfectam irritationem, nec vota reuiuiſcere (vt diximus num. 34.) Atque ita tenent *Abbas cap. Scripturæ, n.7. de voto. Caietan. n.2. quæſt. 88. art.8. dub.4. Abulẽſis, c.30. Num. q.86. Angelus Votum 2.n.12. Syluest. Votum 4.q.2.dict.3. & 4. Armilla, verb. Votum, n.12. Sotus l.7. de iuſt.q.3.art.1.verſ. Aliud Poſthæc dubium. Nau.ſum. c.12.n.66. Lud. Lopez 1.part.inſtruct.cap.48.§. Vota ſemel irritata. Philiarcus de officio ſacerdotis, tom.1.p.2.lib.3.cap.4.§. Sed maior difficultas Vega 2.to.ſummæ, c.129.caſu 95.* Imò eſto diceremus vota hæc irritari à viro non ratione dominij in voluntatem vxoris, ſed quia materia eſt illi ſubiecta. Cùm materia plenè ſubdatur, tanquam nulli alij antè ſubiectionem dicata, eſſet perfecta irritatio, nec reuiuiſcerent (vt num. 34 probauimus.) Atque ita *Syluest. eadem q.2. dict. 5.* fatetur vxorem tantum ſubdi viro quoad materiam, Quod idem (vt num. 3. retuli) ſentiunt *Nauar. Philiarc. Lud. Lopez* & tamen omnes hi aſſerunt ea vxoris vota nõ reuiuiſcere. Præterea, quia idem dicunt de votis ſeruorum per dominos irritatis, *Sotus, Nauar, Philiarc. Lud. Lopez ibi*, & tamen conſtat ſeruos tantùm quoad materiam ſubiici dominis. Atq; ideò non omnia illorum vota poſſunt domini irritare, ſed ſola illis præiudicantia. Tandem, quia de votis puberum dicunt idem, *Sotus, Syluester ea quæſtion. dict.3. & 4. proximè citati, & Aragon. 2.2. quæſt. 88. art.8. fin. & Graſſis 1.p. deciſionum, lib.2.c.29.n.5. Philiarcus proximè allegatus*, quos tamen ſolùm ratione materiæ ſubdi patri probauimus num. 2.

37 Secundò infertur, votum caſtitatis conſtante matrimonio ab vxore emiſſum, quod n. 11. & 12. dixi poſſe à viro irritari, non reuiuiſcere. Quia irritatur ratione dominij, quod habet vir in voluntatem vxoris, ad illam dirigendam, quamuis deficiat dominium in materiam illam.

38 Tertiò infertur, vota ab vxore ſeu ab alio ſubdito in tempus ſolutæ poteſtatis, quando ſunt à viro ſeu ab alio ſuperiore irritata, quę n. 16. poſſe irritari diximus, non reuiuiſcere. Et hoc licet ſit votũ caſtitatis emiſſum ab vxore ad illud tempus. Quod n. 18. probaui poſſe irritari. Quia ea vota aut irritantur ratione dominij in voluntatem, aut ſaltem dominij in materiam. Et eadem ratione dicendum eſt idem de voto religionis in id tempus ab vxore facto. Quod n. 19. dixi poſſe irritari. Et hoc neceſſariò tenentur dicere omnes, quos n. 16. 18. & 19. retuli, dicentes poſſe ea vota irritari. Non enim poſſunt intelligi de ſuſpenſione. Nam cùm non obligent donec ſoluatur poteſtas ſuperioris, ipſa ſunt ſuſpenſa.

39 Quartò infertur, vota antę matrimonium ab vxore facta, quæ irritari à viro poſſe diximus n. 23. ſoluto matrimonio reuiuiſcere. Quia ea non eſt perfecta irritatio, ſed tantùm ſuſpenſio. Nam cum nec actus liber, quo votum emiſſum eſt, viro ſubdatur: nec etiam materia promiſſa ſit illi ſubiecta ſimpliciter, ſed ſecundum quid (vt explicui n. 34.) non poſſunt ea vota ſimpliciter irritari. Atque ita docent *Archid. c. Noluit, 33. quæſt. 5. nu. vn. & ibi Bellamera, n.1. Roſella Votum 2.n.7. Nauar. ſum. cap. 12. num. 61. Alexand. in ſuo Enchirid. 1.p. de poteſtate confeſſorum c.5.n.155. Philiarc. de offic. ſacerdotis, to.1.part.2.l.3.ca.4.§. Sed maior difficultas, Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.46.§. Mulier vxor. Graſſis p.2. deciſionum, lib.2.cap.12.num.31.* Quare audiendus non eſt *Vega 2.tom. ſum. cap. 129. caſu* 20. qui dicit non reuiuiſcere. Ducitur, quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit. Sed ſupponit obligationem illam ſemel extinctam eſſe, & non potius ſuſpenſam. Quod probare oportebat. Dum dicunt autem hi Doctores obligationem illam reuiuiſcere, intelligendi ſunt quoad materiam, ad quam votum illud ceſſante ſuperioris poteſtate obligat. Verbi gratia, vouit vxor ante matrimonium ſe quotidie recitaturã calculos Virgineos, aut ieiunaturam omnibus ſextis feriis totius vitæ, irritauit poſtea, vir non tenetur ſoluto matrimonio ad preces & ieiunia omiſſa tempore ſuſpenſionis voti. Quia fuerunt onus diei, ac proinde tranſacto die ceſſauit obligatio. Sed tenebitur ab eo tempore ſoluti matrim. ad recitandum quotidie eas preces, & ieiunandum ſextis feriis. Hinc fit, ſi poſtquam vir id votum irritauit, concedat iterum licentiam, teneri, vxorem ex tunc illud ſeruare. Iuxta dicta n. 35. Quia obligatio tantùm erat ſuſpenſa, dum vir impediebat materiam.

Quid autem dicendum ſit, ſi tẽpore quo vxor ante ma- 40
trim. vouit, erat ſub poteſtate alicuius, qui id votum irritare poterat: vt patris, tutoris, aut alterius mariti. Vel ſi iis carebat, erat in ea ætate conſtituta, vt ſi eos haberet, poſſent irritare, vt ſi impubes vouit votum perſonale: vel pubes antè XXV. *annum fecit votum reale. An poſſit præſens maritus irritare, ita vt votum illud non reuiuiſcat?* dicam tota diſput. 41. *Atq; de votis ex viri licentia factis*, an irritari ita poſſint à marito, vt non reuiuiſcant? *dicam tota diſp. ſeq.* Et de poteſtate vxoris ad viri vota irritanda, ita vt ea non reuiuiſcant, dicam tota diſp. 42.

Grauior autem difficultas eſt de votis ab vxore *factis* 41
tempore diuortij ob adulterium, *an reputentur ea vota* quaſi facta ante matrimon. *& ita* reconciliatione ſequuta nequeant etiam imperfectè irritari, ſeu ſuſpendi, ſi ſint caſtitatis, religionis, *realia*, aut de rebus neceſſariis, quæ n. 26. & duplici ſeq. diximus, nec imperfectè irritari poſſe: aut ſi ſint alia vota quæ imperfectè irritari poſſunt, facta ante matrimonium, tunc etiam facta, non poſſint aliter irritari, atque ita ſoluto matrimonio reuiuiſcant? Et videtur non poſſe. Quia cùm neuter coniux tunc ſit ſub poteſtate alterius, votum videtur independens, ac ſi ante matrimon. emiſſum eſſet. Sed ſic diſtinguendum exiſtimo. Si coniux reus vota emittat etiam caſtitatis & religionis, poterit innocens vir reconciliari volens, eo pacto, irritare, quo poſſet irritare, ſi matrimonio integro & illæſo facta fuiſſent. Quia cum matrim tunc ſeparetur, ac diuortium fiat, in fauorem innocentis, ac dependenter ab eius voluntate, nimirum, dum ipſe noluerit reum ad priſtinam amicitiam reſtituere, nequit aliter illius iuri præiudicare: ac proinde quicquid vouerit, habet tacitam conditionem: dummodo non præiudicet iuri, quod innocens ante diuortium habebit, cum pace componere voluerit. Quod clarius conſtabit ex dicendis lib. ſeq. tota diſputat. 10. Si autem innocens vota emittat, cenſendum eſt de illis ſicut de factis ante matrimonium. Quia innocens tunc eſt omnino ſui iuris, & obligatione aliqua alteri coniugi non eſt aſtrictus, quamuis vinculum matrimonij perſeueret. Quare vouet ab altero independenter. Vnde fit vt nullo modo ſuſpendere poſſit coniux reus, pacib. compoſitis, quãuis ſciuerit, vota caſtitatis, religionis, de operibus neceſſariis, ac realia ab altero coniuge innocente tunc emiſſa. Sicut ea facta ante matri. ſuſpendere non poſſe, diximus nu. 26. & duplici ſequenti. An poterit

vir ſuſpendere vota alia innocentis vxoris, ſicut nu.23. & 25. diximus poſſe facta ante matrimonium: & vota ſic ſuſpenſa reuiuiſcent, vt diximus nu.39. Non autem vota coniugis rei, quæ innocens verè irritauit. Sicut nec reuiuiſcunt vota integro matrimonio facta,& irritata:vt diximus n.36. Similiter vxor ſi rea ſit,vbi ad amicitiam reſtituta fuerit, poterit ſuſpendere ea vota, quæ poſſet ſi ante matrimonium facta fuiſſent à viro:& ſi ipſa ſit innocens, vir autem reus, poterit irritare ea vota, quæ poſſet ſi integro matrimonio facta fuiſſent, ob rationem dictam. Quæ autem ſint vota,quæ tunc poteſt irritare:& quæ ſuſpendere:dicemus tota diſp.42.Ex quo deducitur,ſi innocens, ſiue vir ſiue vxor emittat eo tempore diuortij, votum religionis,aut caſtitatis: cum ſit tunc omnino ſui iuris, teneri ad illud: & nequire alteri remittere adulterium,ne votum infringere cogatur (vt dixi nu.8.)At facta ſemel reconciliatione, aut inſtaurato matrimon. ob ſimile adulterium eius,qui prius innocens fuerat, excuſabitur à religionis voto pro tunc, donec illi ſoluto matrimonio, aut ob aliud diuortium,liceat ingredi:& ſi fuit votum caſtitatis,tenebitur reddere, at petere non poterit: & tenebitur etiam non reddere, ſi iterum ſit iuſta diuortij cauſa ob alterius adulterium: perinde ac ſi id votum caſtitatis eſſet ante matrim.factum.Quando autem eſſent alia vota, poſſet innocens reconciliationem facere, licet executio illorum votorum eſſet illi interdicenda & ſuſpendenda (vt nu.8 probaui,) & omnia hæc intelligo, quamuis propria auctoritate innocentis fiat diuortium, & quid ſi de licentia ipſius alter voueat?dicam l.10.diſp. 10. n.4.

42 Quintò infertur, vota facta in ſeculo ab ingrediente Societatem Ieſu, quæ ſuſpenſa in ea ſunt, reuiuiſcere, eo egreſſo. Quare dum manet in Soc. ad ea minimè tenebitur Vt habetur *can 22. primæ congregationis generalis Soc.Ieſu,& reg.23.Magiſtri Nouitiorum.* Quod intellige,niſi poſt profeſſionem expellatur. Cum enim omnia vota in ſolemnem profeſſionem commutentur, extinguitur prorſus eorum obligatio. Atque ita eo expulſo non reuiuiſcunt.

43 Dubitabis autem, Quid dicendum ſit, ſi ſuperior Societatis ea vota irritet? Primo dico, non poſſe ea vota irritare ſuperiorem Societatis Ieſu, quæ quis in ſeculo aut tempore nouitiatus emiſit. Quia nouitij non ſubduntur ſuperiori quoad omnia, ſed tantum vt probentur & inſtruantur in religione.Ita docent *Nauar.ſum.lat.c.* 11. *nu.* 65.*hiſp.c* 28 *additione ad nu.eundem,Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct. ca.*48.§.*Materia voti*(quamuis *cap.*47.§ *Sed vtrum*, dubius manſerit.)*Manuel* 1.*to.quæſt.regularium*,*q*.25.*a*.8.*fin.*At poteſt talis ſuperior, vt magiſter Nouitiorum, vel alius ſuperior, ea vota in nouitiatu vel ante emiſſa ſuſpendere, donec commutentur in profeſſionem. Atque ideo cautè dixit *Nauar.* non poſſe ſuperiorem irritare, ſicut poteſt vota profeſſorum. Quaſi velit poſſe vota horum perfectè irritare: illorum autem ſolum ſuſpendere, & ita reuiuiſcent eis egreſſis.Probatur poſſe ſuſpendere. Quoniam nouitius pro tunc ſubditur prælato, ſicut profeſſus: cum hoc ſolo diſcrimine,quod profeſſus tenetur ex voto obedire; nouitius autem ſe offert ſponte ad obediendum: & ſuppoſito eum velle profiteri, debet obedire: ne repulſam patiatur. Secundò dico, ſuperiores Societatis Ieſu poſſe vota irritare emiſſa à religioſis illius, poſtquam admiſſi ſunt ad vota biennij, vel coadiutorum formatorum: & ea ſic irritata nunquam reuiuiſcere: quamuis emiſſa ſint in tempus ſi à Societate egreſſi fuerint. Quia quamuis ea vota non ſint ſolemnia, at veros religioſos eos conſtituunt:vt declarauit *Greg.XIII.in bulla, Aſcedente Domino,conceſſa Societati,anno* 1582.& per ea ſe tradunt, & ſua Soc. quantum eſt ex parte ſua: & habet Societas in eos ius. Vt ibi declarauit Greg. XIII. & ſunt omnino ſubditi, ita vt nil omnino poſſidere donareve poſſint, nec de ſe diſponere. At irritandi poteſtas ex hac ſubiectione oritur. Præterea,quia voluntas horum multo magis ſubditur ſuperiori, ab illoque pendet, quam voluntas filij à patre, aut vxoris à marito. A que ita ſentiunt viri doctiſſimi.Tertiò dico, non poſſe eos irritare vota à talibus emiſſa in ſeculo, aut tempore nouitiatus, quamuis iam vota biennij aut coadiutorum formatorum fecerint (poſt profeſſionem autem dicam num. 44.) At poſſe ea ſuſpendere pro tempore, quo manſerit in Soc. vires reaſſumptura poſt egreſſum. Quia reputantur tamquam vota facta ab vxore, ante initum matrimonium. Quæ n. 39. probauimus non verè irritari, ſed ſuſpendi à viro. Quia hæc ſimiliter extra tempus ſubiectionis facta ſunt: atque ita nec ſuperior habet poteſtatem in actum liberum tanquam omnino præteritum: nec in materiam, tanquam iam Deo conſecratam ante ſubiectionem. Vtrum autem poſſit talis ſuperior irritare: quando fecit votum tempore quo pater vel tutor,quem habebat,poterat irritare, vel ſi haberet,poſſet?dicam diſput.41.n.11.

Duplex autem obiectio ſupereſt contra hoc. Prior, 44
nam inde ſequitur nec ſuperiorem religionis poſſe in nouitiorum votis diſpenſare. Quoniam ad id requiritur vera ſuperioritas ſpiritualis. Atque ita concedit *Angles Floribus* 2.*p.qu.de voto,art*.8.*poſt* 10.*diffic.dub*.3. & dicit eſſe tutius *Lud.Lopez* 1.*p.inſtruct.c*.47. §. *Sed vtrum.* At verius eſt poſſe diſpenſare.Quoniam tempore quo nouitius perſeuerat in religione, quamuis prælatus non habeat poteſtatem dominatiuam in eius voluntatem nondum ſibi per profeſſionem traditam, habet tamen ſpiritualem iuriſdictionem(vt tradit *Nauar.ſum.lat.c.*12 *n*.65.Non enim decet vt circa nouitiis in religione ocurrentia adeatur Epiſcopus.Ita docent *Enriquez lib.*7.*de indulgent.ca.*22.*num.* 7. *Manuel in quæſtion.regul.tom.*1.*q*.25.*a*.8.Pro eadem opinione ſunt *Syluest.verb. Diſpenſatio*,*q*.14.*dict*.1.*& ibi Angel.n*.8. vbi dicunt poſſe prælatum religionis diſpenſare cum nouitio vt ad ordines promoueatur. Vnde poteſt prelatus religionis diſpenſare cum illis, in iis in quibus poteſt cum profeſsis. Addit(& bene) *Enriquez* poſſe ſimiliter Epiſcopum cum illis diſpenſare. Quia nondum plenam exemptionem & ſubiectionem regulari prelato conſecuti ſunt, atque proinde poſſunt ſe Epiſcopo ſubiicere,vt cum ipſis diſpenſet.

Secunda obiectio eſt. Quia inde etiam ſequi videtur, 45
non poſſe prælatum irritare vota, quæ profeſſus in ſeculo aut in nouitiatu emiſit, noluitque per profeſsionem extingui. Quia facta ſunt tempore, quo nec actus liber, nec materia erant ſubiecta prælato, & ita tantum poterit illa ſuſpendere,atque eo expulſo à religione reuiuiſcent. Sed neganda eſt ſequela, & dicendum poſſe ea perfectè irritare, inſtar votorum poſt profeſsionem factorum. Et ratio eſt.Nam teſte *Sylu.Votum* 4.*q*.7.*dicto* 3. ſi eam voluntatē habuit non extinguendi per profeſsionem,ante inſtans ipſius,adhuc extinguitur votū:ſi verò in ipſo inſtanti profeſsionis,reputabitur ac factum poſt profeſsionē, & proinde tempore plenæ ſubiectionis,ac poterit irritari. Sicut tradunt DD.peccatum prauę diſpoſitionis commiſſum in baptiſmi ſuſceptione, reputari tanquam admiſſum poſt baptiſmum,& ita ſubiici ſacramento pœnitentiæ.

Ad argumenta nu.33. propoſita reſpondetur. Ad pri- 46
mum negando eam differentiam, vbi materia plenè ſubiicitur, & non tantum ſecundum quid, & ad probationem eſt neganda minor, quæ conſtat ex dictis num. 34. Ad ſecundum neganda eſt minor, quia in caſu priori ſuperior tanquam voti ignarus non intendit irritare. Nam voluntas non fertur in obiectum incognitum: ſecus in caſu poſteriori.

DISPVTATIO XL.

Vtrùm vota vxoris quæcunque, etiam caſtitatis, de licentia viri, conſtante matrim. emiſſa, poſſit idem vir irritare: atque ſoluto matrim. minimè reuiuiſcant? Et quid de votis caſtitatis, religionis, matrim. non ineundi, factis mutuo conſenſu, aut à viro ordinis ſacri ſuſcipiendi: à femina viro caſtitatis, aut religionis, eodem communi placito emiſſis?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.
An poſſit vir irritare vota vxoris alia à caſtitatis voto, de ſua licentia emiſſa? Referuntur duæ ſententiæ, n. 2. & 3.
Poteſt vir & quilibet alius ſuperior talia vota validè irritare, nec peccat ſubditus tunc non exequens vota, licet peccet ſuperior, n. 4.
Idem dicendum eſt, licet votum ſit reale, & licet ſit implendum tempore ſolutæ ſubiectionis, nu. 5. & ibi. remiſſiue, quid de voto non mentiendi?
Quid, ſi ſuperior dicat ſubdito, ſe concedere facultatem vouendi irreuocabilem, n. 6.
Qualiter peccet ſuperior irritans abſque cauſa, vel cum illa? Et quid diſtet inter illam diſpenſationem & irritationem? n. 7.
An teneatur ſuperior illo voto, vel dare licentiam iterum ad exequendum, poſtquam ſemel irritauit, n. 8.
An ſi ſuperior voti conſcius taceat, & diſſimulet, cenſeatur conſenſus, vt iam non poſſit amplius abſque cauſa irritare? Ponitur opinio, n. 9.
Poteſt irritare, niſi reuera conſenſerit. Et quid, ſi interius conſenſit, at exterius ſolum tacuit? Et quid, ſi ſubditus emiſſo iam voto petiit licentiam ad vouendum tacito præterito voto, vel ad dandam rem illam tacito voto dandi, vel ſola licentia dandi emiſit votum, an poſſit ſuperior abſque cauſa irritare votum illud, n. 10.
An peccet ſubditus abſque cauſa, vel de eius iuſtitia dubius, petens à ſuperiori irritationem voti, quod de eius licentia emiſit, n. 11.
Poſt rem voto promiſſam, traditam, nequit vir aut ſuperior reuocare, nu. 12.
Quid re integra, nimirum, antequam ſubditus licentia vtens voueat, nu. 13.
An promiſſionem homini factam poſſit ſuperior, qui licentiam dedit, irritare, n. 14.
Soluuntur argumenta, n. 15.
An vir concedens licentiam vxori vouendi continentiam, poſſit votum irritare? Refertur quædam opinio, n. 16.
Poteſt perinde ac alia vota n. 17. vbi, quid ſi dedit licentiam ad vouendam omnimodam caſtitatem? & quid de voto non mentiendi.
Soluuntur argumenta, n 18.
Quid ſi vterque coniux mutuo conſenſu vouit continentiam? Refertur quædam ſententia, n 19.
Neuter poteſt tunc irritare, n. 20 & peccat contra iuſtitiam cognoſcens vxorem inuitam, & ibi, quid de aliis votis eo tempore factis.
Quid ſi ſit votum mutuò conſenſu ingrediendi religionem? Aut abſtinendi ab alio matrimonio ineundo? Aut alterius coniugis caſtitatis, alterius autem religionis, aut ordinis ſuſcipiendi, n. 21.
Quid, ſi eo voto emiſſo dant ſibi iterum poteſtatem in corpus, an poſſint coniuges ea vota irritare, & ſemel facta irritatione non peccent, petendo, nec reddendo. Cenſeaturque ſibi iterum dare, ius petendo debitum, n. 22.
Soluuntur argumenta, num. 23. vbi, quid de aliis votis mutuo conſenſu factis?
An reuiuiſcant vota de licentia viri aut alterius ſuperioris facta, eius poteſtate ſoluta. Ponitur quædam ſent. n. 24
Non reuiuiſcunt, n. 25.
Soluuntur argumenta, n. 26.

1 QVADRVPLEX inuoluitur difficultas ſeorſum diſputanda. I. de irritandis aliis votis, dempto continentiæ voto. II. de ipſo voto continentiæ. III. quando mutuo conſenſu fit. IV. qualiter vota hæc irritata reuiuiſcant.

2 QVÆSTIO I. An poſſit vir irritare vota vxoris, præterquam caſtitatis, de ſua licentia emiſſa? Quidam negant eam poteſtatem. Ducuntur primò, quia ad voti firmitatem in ſubdito nil deſideratur præter ſuperioris conſenſum: ergo illo accedenti manet firmum & irreuocabile. Secundò, quia licentia ſuperioris cõcedit ſubdito dominium & quaſi poſſeſſionem actionis illius: ad quam eſt data licentia: cum iam virtute illius votum emiſerit. Ergo nequit ſuperior reuocare. Tertiò, quia promiſſio facta homini, & ipſi intimata, nequit ſi de ſuperioris licentia eſt facta, ab ipſo irritari propter ius homini acquiſitum. Ergo nec facta Deo, quæ ſtatim ipſi cognita eſt: ob idem ius Deo acquiſitum. Tandem, quia ſuperior irritans votum, præcipienſq; ſubdito ne impleat, eſt culpæ reus. Ergo illi non eſt audiendum. Hanc ſent. loquens in religionis ſuperiore tenet *Ricard. 4. diſt. 38. a. 4. q. 3.* imò dubitat, an poſſit idem ſuperior diſpenſare.

Alij dicunt nullum ſuperiorem poſſe ea vota irritare, 3
præter religionis prælatum reſpectu religioſorum. Sic *Philiar. de offic. ſacerd. to. p. 2. l. 3. c. 4. §. Sed maior difficultas.* Ducitur, quia inter ſuperiores habentes poteſtatem dominatiuam ad irritandum vota, ſolus ille habet ſimul ſpiritualem: ſubdit tamen eum, cui votũ irritatur, teneri obedire. At fundamentũ eius nullius eſt momenti. Quia ad irritandum nil cõfert poteſtas ſpiritualis. Et ſi nomine irritationis intellexit diſpenſationẽ; eſt valde impropriè locutus.

Prima concluſio ſit. Si vir aut quicumq; alius ſuperior irritet vota de licentia ſua à ſubditis emiſſa, valida eſt irritatio: & quamuis peccet vir, aut alius ſuperior abſque cauſa iuſta irritans; at vxor, vel alius inferior, immunis eſt culpæ non ſeruando votum, quod ſemel iam irritatum nõ amplius obligat. Prob. ex c. 30. *Num.* ibi: *Si audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam, quicquid vouerat, atq; promiſerat, reddet, Si autem cõtradixerit, poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius.* Vbi quamuis non dicat expreſsè Scriptura, vxorem eſſe culpę immunem, dum viro contradicente non ſeruat votum, at tacitè id ſignificat, teſte *Caietano ibi*, dum ait culpam vxoris redundare in virum. Et ita intelligit eum locum *D. Aug l. 4. q. 59. in Num.* & refertur *c. Manifeſtum 33. q. 5.* ibi: *Nam cum ad peccatum eiuſdem viri pertinere voluerit lex, prius ſi permiſerit, & poſtea prohibuerit: & hoc tamen non dixit, quod mulier quæ vouerat faciat.* Et *D. Ambroſ. l. de Paradiſ. c. 10.* & refertur *c. fi. 33. q. 5.* ibi: *Etiã ſi viro permittente repromiſſa fuerit, non licet ei votum opere cõplere, cum vir voluerit reuocare promiſſum.* Et ratio eſt. Quia adhuc ſuperior retinet dominium volũtatis ſubditi, & rei offerendę per voti exequutionem. Quamuis enim tranſlatio dominij non pendeat ab actuali rei vſu, ſed tantũ conſiſtat in facultate re vtendi. At ſuperior in hoc euentu cõcedens facultatem ſubdito, cenſendus eſt concedere ſolam facultatem quæ illi ſufficiat, vt is & voluntate propria & re vtatur vouendo, & exequendo votum. Quod abſq; dominij tranſlatione fieri poteſt. Cenſendum eſt enim ſuperiorem, minimũ quod poteſt, velle cedere iure ſuo. Cum poſſit poſtea ad ſubditi bonum pertinere, vt ſuperior tamquam adhuc dominus facultatem illam reuocet. Huius ſent. videntur multi DD. aſſerentes vxorem teneri obedire viro præcipienti ne votum exequatur, quod ſua licẽtia obtenta emiſerat, quamuis peccet vir præcipiens. Hi ſunt *Gl. ordinaria Num. 30. ad fi. & ibi Hugo lit. K. D. Bonau. 4. d. 32. in expoſ. lit. n. 4. & ibi Ricar. a. 2. q. 2. ad primum Hoſt. ſum. t. de voto, §. Quis vouere poſſit, n. 8. verſ. Vxor etiam, Abb. c. Chariſſimus, n. 4. de conuerſ. coniug. & c. Scriptura, n. 8. de voto,* vbi *Henric. n. 6. Vicent. ſpec. doctr. to. 2. l. 9. c. 86. Lex 8. t. 8. p. 1. Turre. c. Sunt quædam 17. q. 1. n. 10. & d. c. Manifeſtum, n. 3. & 4. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. init. Caiet. ſum. verb Votum, ca. vlt. ſtat. in princ. Angel. Votum 2. n. 10. Armil. verb. Votum, n. 12. Adr. 4. q. 14. de matr. Nau. ſum. c. 12. n. 61. & 73. Nicol. de Orbel. 4. d. 38. q. 1. §. 7. Brunel. de ſponſ. concl. 30. nu. 14. Alex. in ſuo Enchirid. 2. præcep. tract. de voto, §. Si de licẽtia. Ioa. Heſſels in expoſ. Decalogi 2. præcep. c. 14. Graf. 1. p. deciſ. l. 2. c. 29. fi. & 2. p. l. 2. c. 12. n. 27. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 48. §. Peccant prælati & c. 46. §. Mulier vxor.* Atq; expreſsè tenent hãc ſent. *Innoc. c. Script. ad fi. de voto, Grat. d. c. Manifeſtum, §. Ex præmiſſis, Maior. 4. d. 38. q. 4. dub. 2. quod incipit, Dubitatur qui poſſint vouere, verſ. Quartæ perſonæ, Roſel. Votũ 3. n. 2. Syl. Votũ 4. q. 2. d. 6. Caiet. 2. 2. q. 88. a. 8. dub. 2. Sot. l. 7. de iuſt. q. 3. a. 1. verſ. Maiori autẽ, & 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. Id autẽ, Bart. à Led. dub. 20. de matr. concl. 1. Palac. 4. d. 38. diſp. 3. f. 872. col. 2. verſ. Porro autẽ, Stunica de voto q. 3. n. 62. Nieua ſum. t. 136. Angl. Flor. 2. p. q. de voto, a. 7. poſt 9. difficult. dub. 1. Arag. 2. 2. q. 88. a. 8. f. 1019. Valẽtia 2. 2. diſp. 6. q. 6. de voto, punct. 6. q. 3. Em. Sa ſum. verb. Votum,* vbi de

voti

voti irritatione, §. *Irritans votum ſine cauſa, Manuel 2.to.ſum. c.90.n.5.Vega 2.to.ſum.c.120.caſu 22.& 91.* Quid autem de votis tempore diuortij factis ab adultero, de licentia innocentis, dicam l.ſeq.diſp.10.n.14.

5 Nec audiendus eſt *Angles n.præc.allegatus*, reſtringens ad vota emiſſa de licentia ſuperioris, pro tempore ſubiectionis: ſecus de implendis ceſſante poteſtate ſuperioris. Cum enim æquè poſſint maritus & alij ſuperiores ea vota irritare, perinde ac tempore ſubiectionis implenda (vt diximus diſp.præc.n.16.) non video cur nequeat validè vtraque irritare, quamuis habita licentia facta ſint. Nam ratio n.præced. tradita æquè habet locū in hoc caſu. Nec etiam conſtituo diſcrimē quoad hoc, inter vota realia & perſonalia. Sed de vtriſque idem dicendum eſt. Quia DD. nu. præced. allegati indiſtinctè loquuntur: & textus & ratio ibi adducta idem probant. Quid de voto non mentiendi; dicam n.17.

6 Imò idem credo, quamuis ſuperior dicat ſubdito, ſe illi concedere facultatem irreuocabilem: adhuc enim valebit irritatio poſtea facta, & facultas reuocari poterit, quamuis ſuperior potuerit & voluerit eximere ſubditum à ſua poteſtate, quoad illam rem promiſſam. Quia adhuc non accepit ſubditus poſſeſſionem, nec dominium exemptionis illius, ſed ſolum habet titulū, quo illam exemptionem comparare poſſit, quando faciat id quod requiritur, nempè, cum votum exequatur.

7 Secunda concluſio. Peccat lethaliter vir irritans votum vxoris, aut alius ſuperior ſubditi de ſua licentia emiſſum, niſi iuſta cauſa intercedat. Probatur *c.30.Num.* ibi: *Portabit ipſe iniquitatem eius.* Id eſt, pœnam ſoluet pro tranſgreſſione voti illius. Vt explicant *Lyra & Vatabl.ibi.* At ſi ſola eſſet venialis culpa, non appellaretur iniquitas: nec eæ pœnæ comminarentur. Secundò, quia licet apud ſuperiorem maneat dominium illius rei, at non manet liberum, ſed obligatum ad exhibendum rem illam Deo, ratione voti ſubditi, quo res illa ſuo conſenſu obligata eſt Deo. Quare tenetur ex vi voti efficere quantum in ſe eſt, veram illam promiſſionem ſua auctoritate factam, non impediendo ſubditum, quo minus impleat. Vnde peccatum ſuperioris impedientis, & abſque iuſta cauſa irritantis, reducetur ad ſacrilegium tranſgreſſionis voti. Quod ex genere ſuo eſt lethale. Atque ita docent *Caiet. 2.2.q.88.ar.8. dub.3. Lex.8.t.8.p.1. Nauar. Angles, Aragon, Graffis, Vega, quos retuli n.4. Manuel 2.to.ſum.c.89.n.6. Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.48.§.Peccant prælati.* Intellige autem, quando materia eſſet grauis. Reputarem materiam grauem illam, cuius tranſgreſſio ſufficiens eſt ad conſtituendam culpam mortalem in ipſius voti tranſgreſſione. Quia perinde eſt votum non implere, ac eius impletionem iniuſtè impedire. Quare non eſt credenum *Roſellæ Votum 3. n.2.* dicenti non eſſe culpam mortalem. & poteſt probari. Quia cum ſuperior ipſe minimè voluerit, non eſt cur voto ſubditi obligetur. Votum enim vnius alterum non obligat. Sed facilis eſt ſolutio. Quamuis enim votum vnius non obliget alterum, vt illud expleat, obligat tamen ne iniuſtè impediat. At ſuperior iniuſtè impedit, reuocans abſq; cauſa legitima, ſemel ipſo cōſentiente conſecratum Deo. Quod ſi iuſta cauſa irritandi adſit, vacabit culpa ſuperior irritās. Quia tunc poteſtate nō abutitur, cū poſſit occurrere caſus in quo vtilius eſſet ad Dei honorē irritare. Sic *Maioris, D. Ant. Roſella, Syluest. Palacios, Aragon n.4. allegati, Sotus l.7.de iuſt.q.3.a.1.verſ.maiori autem, Vega 2.to.ſum. c. 139. caſu 91.* & expreſsè colligitur ex *Caiet.ſum verſ.Votum, ca.vlt.ſtatim in princ.& ex Nauar.ſum.c.12.nu.73.* dicunt enim eſſe culpam irritare abſque cauſa: quaſi oppoſitum ſentientes, exiſtente adhuc iuſta cauſa. Non videtur autem tam vrgens cauſa deſiderari, ac ad diſpenſationem in voto. Quia irritatio illa innititur poteſtati dominatiuæ, quæ ex ſe nullam poſtulabat cauſam ad irritandū. Et cum adhuc duret dominium, obligatio illa ſuperioris ex ſuo conſenſu orta non inducit tantam obligationem ad non reuocandum, ac ſi non actus dominij, ſed meri diſpenſatoris eſſet irritatio: ac proinde licet cauſam deſideret, at non tam grauem, ac diſpenſatio. Et in hoc aperta erit differentia inter illam irritationem & diſpenſationem. Inſuper erit alia, quod hæc ad ſui valorem cauſam iuſtam petit: illa autem, ſolum vt rectè fiat. Nam factam ſine cauſa, validam eſſe, probauimus num.4.

Hinc colligunt aliqui, ſuperiorem abſque iuſta cauſa 8 irritantem votum ſubditi ſua licentia factum teneri implere votum illud. Sic *Fonſeca in annot. ad marginem Caiet. ſuper ca.40. Num. ad fin.* & hunc dicit illius loci eſſe germanum ſenſum. At melius colligeret teneri eum ſuperiorem iterum concedere facultatem ſubdito implendi votum illud. Sicut iniuſtè impediens volentem exequi votum, tenetur obſtaculum remouere: & maximè, ſi eſſet votum reale, vt erogandi eleemoſynam. Quod admittent DD. referendi n.24. aſſerentes eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem. At vtrumq; carere ſolido fundamento exiſtimo. Quoniam cum votum illud penitus per irritationem caſſatum ſit, nec iterum conſenſu ſolius ſuperioris reuiuiſcere poſſit (vt nu.25. probauimus) nulla obligatione iam ſubditum nec ſuperiorem afficere poteſt. Quod enim non eſt, operari nequit. Id tamen verum eſt; & conuincit argumentum propoſitum, teneri ſuperiorem, qui nondum votum irritauit, ſed obligationem ſuſpendit negata exequendi licentia, iterum eam concedere. Quia cum adhuc obligatio voti vigeat, tenetur iniuſtum impedimentum auferre.

Maior autem difficultas eſt. An taciturnitas, & diſſi- 9 mulatio ſuperioris cognito voto, cenſeatur conſenſus ac licentia, ita vt iam non amplius integrum ſit illi irritare abſque cauſa, perinde ac ſi ſua licentia factum eſſet? Id enim affirmant *Innoc.c.Scripturæ, n.3.verſ.Sed nobis, de voto,* vbi *Ioan. And.n.4. Card.q.12. Rainer.& eius Gloſſator,* vt refert eos ſequēs *Syl. Religio, 2.q.15. Abulenſ.c.15.Mat.q.149. Adrian.q.14.de matr. Valentia 2.2.diſp.6. q. 6. de voto, punct. 6. q. 1.* vnde dicunt *Abul.& Adrian.* debere ſtatim audito voto contradicere. Quod explicat *Sylu.* id eſt, eadem die, & probatur ex *c.30. Num.* ibi: *Quod ſi audiens vir tacuerit, & in alterum diem diſtulerit ſententiam, quicquid vouerat, reddet.*

At dicendum eſt poſſe adhuc irritare. Quia poteſtas irritādi eſt actus dominij, at domino integrum eſt vti aut non vti re, dum voluerit. Et confirmatur, quia is à quo petitur facultas vtendi re illius, poterit differre decretum quouſque velit. Nec obſtat lex illa Numerorum, quia quoad hoc fuit cæremonialis, & iam ceſſauit: teſte *Caiet. ibi.* Ita docent *D.Tho.4.d.32.in fine, in expoſitione literæ, & ibi Palud.q.2.a.2.n.17. Caiet.eo c.30.Num.in fin. Tabiena Matr. 1.§.4.* & videntur ſentire *D. Anton.3.p. t.1.c.22. §. 2. Sylu. Votum 5.q.2. Ioan.de Friburg.ſum.confeſſ.1.p.t.8.q.45.* vbi dicunt viro prius diſsimulante, & poſtea contradicente non teneri vxorem votum implere. Sed quid dicendum ſi ſuperior tacuit, & reuera internum conſenſum habuit approbandi votum? Videtur enim id non ſufficere, vt dicatur votum licentia, & conſenſu ſuperioris factum, cum iam votum ſit præteritum, & illud non ſit approbare votum, ſed non impedire executionem. Deinde, quia cum taciturnitas illa, ſi reputetur conſenſus, cedat in damnum ſuperioris, vt pote qui ſuo ſe priuat iure irritandi ad libitum, id non eſt præſumendum. Tacens enim in re ſibi nocenti non cenſetur conſentiens (vt probaui l. 1.diſp.5.n.5.) Atque ita in hac re taciturnitatem non eſſe ſignum ſufficiens conſenſus affirmat *Caietan.ſuper cap. 30. Num.fine:* conſenſus autem nullo ſigno externo explicitus, ſed merè internus ſuperioris, non videtur ſufficiens, vt votum ſubditi firmum & irreuocabile abſque cauſa reddatur. Cum id etiam ſit in damnum ſubditi. Cæterum dicendum eſt ſufficere, ſi verè ſuperior voluit ratificare votum, ſecus ſi tantum voluit non impedire pro tunc illius executionem. Ducor primò, quia quoties conſenſus ſuperioris non deſideratur ad valorem actus ſubditi, poteſt præſtari in ipſo actu, & ante, & poſt. Vt multis citatis probat *Matienzo lib.5.recop.t.3.l.5.gloſſ.1.n.1.& 2.* Quod in

hoc caſu contingit. Nam votum illud ſubditi validũ erat, & efficaciter obligabat ante ſuperioris conſenſum, à quo eam ſolam firmitatem accipit, vt deinceps abſq; cauſa reuocari licitè nequeat. Deinde quia votum illud ſubditi ideo firmum non eſt, ſed ad placitum ſuperioris reuocabile, quia tacitam habet conditionem, ſi ſuperior conſcius conſenſum præſtiterit, & non contradixerit, teſte *D. Th.2.2.q.88.a.8.corp.& in ſol.ad* 1.3.*&* 4.ergo, accedẽti cõſenſu ſuperioris etiam poſt votum factum, firmum redditur votum, perinde ac contractus conditionalis impleta conditione, *l.Potior* 11.*in princ.ff.qui potiores in pignore habeantur*. Et confirm. quia ſi quis vouiſſet ſe aliquid facturum Petro conſentienti, vel non contradicenti, ſtatim ac Petrus conſenſerit, efficax ac firmum efficitur votum: ergo ſimiliter erit dicendum de voto ſubditi, quod ſimilem habet tacitam conditionem. Taciti enim & expreſſi idem eſt iudicium. Eò vel maximè, quod illud votum non obligat donec Petrus conſentiat: hoc autem ſtatim obligat, & ſuperioris conſenſus ſolum illud firmius reddit. Nec obſtat conſenſum ſuperioris internum eſſe. Tum, quia iam aliquo ſigno externo exprimitur, nimirum, taciturnitate & diſſimulatione illa. Quamuis fatear non eſſe ſufficiens indicium conſenſus. Tum etiam, quia cum votum illud omnimodam habuerit firmitatem ex parte ſubditi, ipſumque ſtatim obligauerit, & ſolum ius ſuperioris maneat integrum & illæſum, vt reuocare ad libitum poſſit: vt ſuperior ſe ipſum hoc iure priuet, non deſideratur notũ fieri eius conſenſum ſubdito: ſed ſatis eſt Deo ſit cognitus. Nullum enim pactum cõſenſu ſuperioris initur cum ſubdito, ſed Deo manet obligatus ad non reuocandum. Sicut ſi ſuperior internè votum faceret non irritandi, teneretur non irritare. Atque huius ſent. expreſsè videtur *Caietan.illo c.*30. *Num.fine*, vbi ait ſuperiorem audito ſubditi voto tacentem, ſi re vera non conſentit, poſſe abſq; culpa reuocare: vbi clarè contrarium ſignificat, vbi adeſſet internus ille conſenſus, cum taciturnitate exteriori. At ſi ſubditus facto voto aliquid donandi pauperi, aut faciendi, obtineret tacito voto licentiam donandi, aut faciendi illud, nec licentia obtenta votum innouaret: verè prius illud votum eſſet abſq; licentia factum, ac proinde poſſet ad ſuperioris libitum irritari. Quia facultas illa non fuit ad votum iam emiſſum approbandum. Cum ſuperior illud ignorauerit. Nec votum denuo factum eſt media illa facultate. Sed quid, ſi ſubditus obtenta licentia aliquid faciendi, aut donandi, voueat ſe id facturũ? Videtur enim id votum de licẽtia ſuperioris factum. Quia eo ipſo quòd ſuperior concedit licentiam donandi, videtur concedere promittendi. Quare ſi ille homini promitteret ſe eam donaturum, diceretur verè de licentia ſuperioris promiſſionem illam factam eſſe. At dicendum eſt id votum non eſſe factum de licentia ſuperioris: ac proinde poſſe abſque cauſa ab eo irritari. Quia id votum eſt nouum onus, & quod ſubditus liberè faciebat obtenta ea licentia, iam ex neceſſitate præcepti facit, cui oneri & præcepto ſuperior minimè conſenſit. Deinde, quia iure diuino & naturali eſt data licentia religioſo non mentiendi, imo impoſita neceſſitas, & tamen non poteſt ipſe nec vxor votum de non mentiendo efficax & irreuocabile à ſuperiore emittere, ob nouam obligationem ſibi impoſitam (vt diximus diſp. præc.n.4.) Non ergo licentia aliquid efficiendi eſt licentia vouendi. Præterea, quia longè difficilius concederet ſuperior ſubdito licentiã ieiunandi omnibus ſextis feriis, ac id vouendi, quàm ieiunandi ſimpliciter. Quia hoc non eſt grauamen ſubdito, ſed poteſt liberè omittere ieiunium, nec ſuperiori, qui poteſt libere licentiam reuocare. Illud autem eſt magnum grauamen, priuat enim ſubditum & ſuperiorem libertate; illum, omittendi abſq; culpa; hunc, irritandi abſque cauſa. At licentia cenſetur conceſſa cum minimo præiudicio poſſibili. Nec obſtat argumentum contrarium. Quia promiſſio & pactum contrahendi in plurimum præcedit ipſum contractum diſtractionis in humanis, atque eſt quaſi diſpoſitio, ac proinde ſuperior dans licentiam celebrandi diſtractionem, viſus eſt dare ad promiſſionem illius diſtractus, *l.Oratio, ff. de ſponſal.* vt dans licentiam ineundi matrimonium, cenſetur dare celebrandi ſponſalia. At votum dandi, vel faciendi, non eſt via & diſpoſitio, & initium ipſius operis, vel contractus dandi, ſed alterius ordinis, ac proinde non includitur in ea licentia.

Tertia concluſio. Peccat etiam mortaliter ſubditus pe- 11
tens abſq; iuſta cauſa voti irritationem, quod de ſuperioris licentia fecit. Quia cooperatur peccato mortali ſuperioris. At ſi ſubditus dubius de cauſæ ſufficientia, illam proponeret ſuperiori, qui capax eſt diſcernendi num iuſta ſit: (quod addo propter vxorem & virum, dominum, & ſeruum) immunis eſſet culpæ. Quia poteſt iudicio ſuperioris ſtare, vbi autem ſuperior non eſſet capax id iudicandi, conſulendus eſt vir doctus.

Quarta concluſio. Tradita re voto promiſſa cum ſu- 12
perioris licentia, nulla eſt in ſupperiori poteſtas reuocandi. Ratiò enim cui innituntur *Caiet. Sotus, Aragon & Valentia.n.4.allegati*, vt ante traditionem liceat ſuperiori reuocare, eſt, quia adhuc manet tunc dominium apud ſuperiorem, ſed traditione facta iam tranſlatum eſt dominium in alterum, *l.Traditionibus* 20.*C.de pactis*. Ergo iam non licebit reuocare.

Quinta concluſio. Re integra, id eſt, antequam inferior 13
votum illud emittat, ad quod ſuperioris licentiam obtinuit, poteſt ſuperior licentiam reuocare. Quia tunc nulli eſt ius acquiſitum. Sicut ſi conceſſiſſet facultatem ieiunandi, poſſet illam reuocare. Sic *D.Bonau* 4.*d.*32.*in expoſit. lit.n.*4. vbi *Ricard.a.2.q.2.corpore, Palud.q.2.a.2.n.*18. *Roſella Votum* 3.*n.*2. Temperant *Ricard.& Palud.* quando licentia priuatim conceſſa eſt, ſecus ſi publicè. Sed meritò id reprobat *Roſella*. Quia in neutro caſu eſt ius acquiſitum, ſed res eſt integra.

Ex dictis infert *Aragon* 2.2.*q.*88.*a.*8.*f.*1020. integrũ eſ- 14
ſe ſuperiori, reuocare ante traditionem, promiſſionem homini factam de eius licentia, ſicut & votũ. Quia in vtroq; caſu dominium manet apud ipſum, in quo fundatur poteſtas irritandi votũ. Et ſi dicas per promiſsionem homini factam, acquiri ius homini: ſimiliter dicam per votum acquiri ius Deo. Sed dicendum eſt nullo modo poſſe validè irritare, ſed ſemper teneri ſuperiorem permittere ſubdito vt impleat. quamuis ipſum ſubditũ non exequentẽ, renitente ſuperiori, à culpa eximi credam. Quoniam licet dominium maneat apud ſuperiorem, at eſt ius acquiſitum homini, cuius ius nõ poteſt ſuperior remittere, cum non gerat vices ipſius. At cum gerat vices Dei ad gubernandum ſubditi voluntatem, poteſt remittere ius acquiſitũ Deo per votum, validè ſemper & illicitè, quando ad eſt cauſa, & quamuis illicitè faciat, quando abſque cauſa remittit, cum tamen id faciat vt ſuperior, ſitque ei obediendum, (vt explicabitur n.ſequ.in ſol. ad vlt.) adhuc gerit vices Dei. Sicut confeſſarius validè abſoluens, at pecans mortaliter, gerit vices Dei in quantum abſoluit, quamuis culpa ſua abutatur poteſtate.

Ad argum. n.2. propoſita reſp. Ad primum dic, vt om- 15
nino votum ſubditi fiat irreuocabile, deſiderari vltra conſenſum ſuperioris, traditionem ipſam. at vt non poſsit licitè abſq; cauſa iuſta reuocari, ſatis eſſe eum conſenſum. Ad 2. reſpondet bene *Caiet.2.2.q* 88.*a.*8. *dub.* 3. ſubditum tantum accepiſſe quaſi poſſeſsionem emittendi voti, atque ideo prælatum minimè poſſe efficere quin fuerit validum, non autem accepiſſe quaſi poſſeſsionem circa rem promiſſam, quouſq; illam reddat, & ideo ſuperiorem validè irritare. Ad 3. conſtat ex dictis n.præc. vbi diſcrimen cõſtituimus. Ad vltimum reſp. bene *Caiet.eo dub.*3. quando malitia ſe tenet ex parte rei ipſius præceptæ, quia nimirum præcipit iniuſta ſuperior, non eſſe ei obediendum: ſecus quando malitia ſe tenet ex parte ipſius ſuperioris præcipientis, qui minimè præcipit iniuſta, quamuis peccet præcipiens, vt contingit in hoc caſu.

QVÆSTIO II. An poſsit maritus irritare votũ caſtitatis, 16
de

de ſua licentia ab vxore factum: valide quidem, etiam abſque iuſta cauſa: & licitè, interuenienti iuſta cauſa: vt de cæteris votis ſua licentia factis diximus? Quidam negant de voto caſtitatis, quamuis de aliis votis admittant. Ducuntur 1. quia ſi vir faciens copiam vouendi continétiam vxori, ſimul voueat de vxoris conſenſu, nequit irritare (vt dicemus n. 20.) ergo etiamſi ipſe non voueat, ipſum enim vouere, aut non vouere, parum videtur conferre ad irritandi poteſtatem. 2. quia ſuperior poteſt irritare ſubditi vota ſua licentia facta, quia adhuc opera promiſſa manent ſub eius poteſtate & dominio, & ſic cum ille poſſit prohibere, poteſt tollere obligationem à ſubdito per votum contractum, quare votum de eius licentia emiſſum circa opera quæ non ſubiacent eius diſpoſitioni, vt eſt votum non petendi in vxore, in qua re nõ eſt viro ſubiecta: & votum de rebus neceſſariis, vt de non mentiendo, in quocumque ſubdito, irritare minimè poterit. Quia materia non eſt in eius dominio. Quod ſi dicas, poſſe ratione nouæ obligationis, ita quantum vir poteſtatem habet in illum actum liberum, per quem fuit inducta. Id non obſtat. Quia iam actus ille liber eſt traditus, & conſecratus Deo ex ipſius ſuperioris conſenſu, atque ita non manet amplius ſub eius poteſtate. Tertiò probatur ex *D. Ambroſ. l. de paradiſo c.* 10. & refertur *ca. fin.* 33.*q.*5.ibi: *Vota vero continentia ita alterius permiſſu ab altero valent offerri, quod poſt permiſſionem non valent in irritum deduci.* Et ita hanc ſent. tuentur *D. Thom. 4. d. 32. in expoſit. lit. Magiſtri, & ibi D. Bonau. n. 4. & ibi Alb. Magnus a. 6. Ricard. a. 2. q. 2. ad primum. Palud. q. 2. a. 2. n. 17. Gratian. c. Manifeſtũ §. Ex præmiſſis 33. q. 5. & ibi Turr. fi. Ioa. de Frib. ſum. confeſſ. l. 2. t. 8. q. 45. Adrian. 4. q. 14. de matr. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 22. §. 3. Roſel. Votum 3. n. 2. Piſana Votum 3. §. 3. Sylu. Votum 5. q. 2. Tabien. Matr. 1. §. 4. Nauar. ſum. c. 12. n. 61. Philiarc. de offic. ſacerdotis, to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. §. Sed maior difficultas eſt. Manuel 2. to. ſum. c. 90. n. 5.* qui id intelligit, niſi in quantum votum caſtitatis præiudicat viro, vnde ait non licere irritare, vt mulier poſſit petere. Temperat etiam *Palud.* niſi vir eſſet ſuſpectus de incontinentia, & tunc ait, illum peccare irritando, at vxorem debere obedire.

17 At mihi probabilius eſt poſſe virum irritare votum caſtitatis de ſua licentia ab vxore factum: ſicut diximus de aliis votis. Ducor, quia licet vir non ſit dominus materiæ illius promiſſæ, ſed in illa ſit æqualis vxori, at tanquã caput, eſt dominus actus illius liberi, quo vxor tempore ſubiectionis ſe obligauit voto illo: & quamuis ex conſenſu viri ſit Deo conſecratus, id conferet, vt vir irritans abſque cauſa, peccet mortaliter: non tamen vt irritatio ſit nulla. Quia illa licentia data, non amiſit dominium illius actus liberi, ſicut nec vbi eſt dominus materiæ promiſſæ, ab illius dominio cadit, quamuis ſuo cõſenſu Deo per votum conſecretur (vt n. 4. probaui.) Huius ſent. videtur *Abb. c. Chariſſimus de conuerſ. coniug. n. 5.* vbi ait non eſſe diſcrimen inter votum abſtinentiæ & continentiæ quoad hoc, atq; ita in vtroque voto debere mulierem obedire viro reuocanti. Et tenent *Sotus l. 7. de iuſt. q. 3. a. 1. verſ. An verò poſſit alterũter, & verſ. Arg. autem: & 4. d. 32 q. 1. a. 3. poſt primam concl.* vbi *Palac. diſp. 2. f. 717. verſ. Quod ſi votum. Stunica de voto, fi. 3. n. 62. Barth. à Ledeſ. dub. 71. de matr. ad fi. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. f. 1021. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu* 22. & id poſſe quando incontinentiæ periculum ſubeſt, affirmat etiam *Ledeſma 2. p. 4. q. 66. a. 4. fi.* Idem credo dicendum, quamuis maritus feciſſet copiam vxori vouendi omnimodam caſtitatem. Contra *Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. §. Excipitur in concl. verſ. Dico* 4. dicentem oppoſitum, eo quod tunc maritus ipſe videatur pariter vouere caſtitaté. Quod fundamentum reprobaui diſp. 36. n. 7. Idem aſſerendum eſt de votis de rebus neceſſariis, factis ab vxore de licentia viri, poteſt enim vir irritare, vt ſi voueat vxor ſe abſtéturam à mendacio, furto. Quia eadem militat ratio, cùm licentia data, adhuc maneat vir dominus illius actus liberi, quatenus nouam obligationem peperit.

18 Ad argum. n. 16. propoſita reſp. Ad 1. dic negandam eſſe conſequentiam. Quia quando vterque vouet communi conſenſu, adeſt pactum, conuenítque virtute inter coniuges, vt vterque renunciet iuri petendi, & reddendi atque irritandi. Quod minimè adeſt, altero ſolo de alterius conſenſu vouente. Ad 2. conſtat ex dictis n. præc. Ad 3. dic intelligi *D. Ambroſium*, quando vterque mutuo conſenſu caſtitatem vouet.

QVÆSTIO III. An vtroque coniuge mutuo con- 19
ſenſu caſtitatem vouente, integrum ſit viro irritare votum illud caſtitatis vxoris? Affirmãt quidam. Quia adhuc manet matr. & poteſtas viri in vxoré, vt affirmat *D. Aug. epiſt. 199. ad Ecditiam,* & refertur *c. Quod Deo 33. q. 5.* Secũdò, quia quando vterque communi vouet conſenſu, nullũ initur pactum de non reuocando, ſed de ſola caſtitate ſeruanda, ſicut quando alter ſolus vouet continentiam. Tertiò, quia ſi eſt contractus, cur non mutuo conſenſu poteſt reuocari. Cùm omnis res per eaſdem cauſas diſſoluatur, per quas naſcitur, *c. 1. de reg. iuris.* Si dicas, ius eſſe Deo acquiſitum per votũ. Simile eſt, vbi alter ſolus ad alterius licẽtia vouet. Quartò, ſi cõiuges vouiſſent ſe mutuo cõſenſu daturos calicẽ Eccleſiæ, poſſet vir vxoris votũ reuocare. Cur ergo non idem dicendũ in voto caſtitatis mutua voluntate facto? Sic *Palacios. 4. d. 32. diſp. 2 f. 717. col. 2. verſ. Hæc commemoraſſe,* & quidã alij, teſte *Aragon. n. ſeq. allegãdo.*

Verùm tenendum eſt nullo modo poſſe. Probatur ex 20
D. Aug. epiſt. 199. ad Ecditiam. & refertur *cap. Quod Deo 33. q. 5.* ibi: *Quod Deo pari conſenſu voueratis, perſeueranter vſque in finẽ reddere debuiſtis; à quo propoſito ſi ille lapſus eſt, tu ſaltem inſtantiſſimè perſeuera.* Et ex *D. Ambr. l. de Paradiſo c. 10.* & refertur *c. fin. 33. q. 5.* cuius verba retuli n. 16. in 3. arg. Præterea, quoniam dũ vterq; coniux mutuo conſenſu vouet continentiam, cũ mutuo pacto edito cedat iure ſuo quoad quemcunque actũ matrimonialẽ, idq; offerat Deo, vitam cœlibẽ eligens, videtur omnino renuntiare iuri reuocãdi, vt vel ſic finis ille vitæ cõtinentis obtineatur. Et quamuis contractus ille poſſet mutuo contractu reſcindi, obſtat tamẽ vinculũ voti in eo incluſum. Hanc ſent. à fortiori tenẽt DD. quos n. 16. retuli, aſſerẽtes nec virũ poſſe irritare, quãdo vxor de eius licentia vouit caſtitatem, & quos retuli diſp. præc. n. 10. qui aiunt etiam non poſſe id votum vxoris irritare abſque ſua licentia factum, & quos retuli diſp. 37. n. 10. dicentes neutrum poſſe tunc petere aut reddere. Si enim poſſet altèr irritare, fas eſſet alteri reddere ei petenti. Et tenent expreſsè *Sot. l. 7. de iuſt. q. 3. a. 1. verſ. Argum. autem, & 4. d. 22. q. 1. a. 3. poſt 1. concl.* (licet in hoc poſteriori loco dubitans loquatur, dicens fortè non poſſe.) *Stunica de voto, q. 3. n. 64. Barth. à Led. dub. 71. de matr. ad fi. Angles Florib. 2. p. q. de voto, ar. 7. difficult. 10. Nider ſum. præcept. 6. c. 4. verſ. Septimus caſus. Aragon 2. 2. q. 88. a. 8. dub. vlt. Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 3. c. 4. §. Excipitur in concl. Ant. Gom. bul. cruc. clauſul. 10. n. 66. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 243. n. 14. & to. 2. c. 90. n. 6. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 46. §. Quando vterque. Vega 2. to. ſum. c. 129. caſu* 68. Hinc fit virum emiſſo hoc mutuo voto, accedentem ad vxorem inuitam, non ſolum peccare aduerſus religionem voti, ſed etiam contra iuſtitiam frangendo pactum cum ea initum. De aliis autem votis eo tempore factis dicam diſp. 42. n. 10.

Idem credo, ſi vterque coniux mutuo conſenſu vo- 21
ueat religionem: aut alter religionem, ordiniſve ſacri ſuſceptionẽ, alter verò caſtitatem: caſu quo hæc duo poſteriora vota ſunt valida, iuxta dicta diſp. 37. n. 7. & 8. Neuter enim cõiux poterit alterius votum irritare. Quia cum id votum tendat ad omnimodam matrimonij ſeparationem, & perpetuam continentiam mutato ſtatu ſeruandam, videntur coniuges iure reuocandi cedere: ſicut quando mutua voluntate vouerunt continentiam. Quod ſi votum ſit communi conſenſu emiſſum, eo ſoluto matrimonio abſtinendi ab alio ineundo, videtur nullam eſſe renuntiationem mutuam iuris reuocandi votũ: & ſimiliter quando mutuo placito promitterent, ſoluto matrimonio ſuperſtitem ingreſſurum religionem, aut ſeruaturum caſtitatem: atque ita credo virum poſſe ea vxoris

vota irritare:& à fortiori idem aſſerendum eſt in aliis votis mutuo factis conſenſu, vt dandi calicem Eccleſiæ, ieiunandi. Quia cùm emiſſis his votis manſurum ſit omnino matrim. integrum, nec emittantur vt ſtatus eo manente immutetur, non videntur coniuges ſe mutuo à iuriſdictione eximere,& à facultate reuocandi votum.

22 Quod ſi poſt id votum caſtitatis mutuo conſenſu emiſſum coniuges dent ſibi iterum facultaté in corpus, (quod quamuis ſacrilegè, validè tamé fieri, diximus diſp.37.n.15. & deinceps teneri vtrumque ad debiti redditionem) credo poſſe virum id votú caſtitatis vxoris reuocare. Quia iam matr.reſtitutum eſt plenè ad priorem ſtatum, & renúciatio illa iuris irritandi eſt validè remiſſa; atque id votum tempore ſubiectionis emiſſum eſt. Irritatione autem facta licebit vxori deinceps debitum petere. Quia iam voto nó obligatur. An verò poſſit ſimiliter vxor irritare votum illud viri, vt liceat illi deinceps petere, dicam diſp.42.n.15. & an cenſeatur facta hæc remiſſio petendo debitum? dixi diſp.37.nu.24. Et ſimiliter facta ea mutua remiſſione, & iterum tradito iure in corpus, licebit viro ex cauſa irritare, ac ſine cauſa validè irritabit votum religionis, quod communi conſenſu cum ipſo vxor fecerat. Quia illa remiſſio iuris fuit valida, & ita res ad priorem ſtatum rediit.

23 Ad arg.nu.19.propoſita reſp. Ad 1.dico manere in radice poteſtatem in corpus. Quia adhuc manet matrim, non tamen manere poteſtatem in vſum: eo quòd mutuo pacto & voto impedita ſit. Ad 2. conſtat ex dictis n.20. vbi explicuimus qualiter ſit tacitè incluſum non reuocandi pactú, & id pactú deficere altero ſolo de alterius licentia vouente, explicui n.18. Ad 3. dic obſtare votum, ne licitè ea remiſſio fiat etiam cú iuſta cauſa. Et licèt idem votú ſit in altero de alterius licentia permittente, adfuit pactum, quo renunciatum ſit iuri irritandi. Ad 4. dic poſſe virum id votum & ſimilia irritare Cuius rationé reddidi nu.21.

24 QVÆSTIO vltima. Vtrùm vota de licentia viri vel cuiuſcumque ſuperioris emiſſa, & ab eo irritata, reuiuiſcant finita ſuperioris poteſtate? Quidam id aiunt, ſentientes eam non eſſe veram irritationem, ſed ſuſpenſionem pro ſubiectionis tempore. Quia votum illud cum factum ſit ſuperiore conſentiente, abſolutè emiſſum eſt, & independenter à ſuperioris voluntate, atque actus liber, quo factum eſt, iam eſt Deo traditus.

25 At contrarium mihi perſuadeo. Quoniam (vt dixi diſp. præc.n.34.) quando ſuperior irritat votum ratione dominij voluntatis, aut materiæ promiſſæ, eſt irritatio vera, & non ſuſpenſio, & vota ſic irritata minimè reuiuiſcunt. At vota tempore ſubiectionis facta de licentia ſuperioris, aut irritantur ratione dominij in voluntatem, & materiam, vt quando voluntas eſt ſubiecta, & etiam materia, vel ratione ſolius dominij in voluntatem; qua ſubditus eam nouam obligationem ſibi imponit: aut ſaltem pleni dominij in materiam, vt ſi filius pubes de patris licentia votum reale faciat: ergo ita verè irritantur, vt minimè reuiuiſcát. Huius ſent. in viro loquens eſt *Angles Floribus, 2.p.q.de voto.art.7.poſt 9.difficult.dub. 1.* vbi dicunt poſſe ita virum irritare vota vxoris de licentia ſua emiſſa, vt amplius ad ea vxor minimè teneatur.

26 Ad argumentum nu.24. propoſitum reſp. votum illud adhuc fieri dependenter à voluntate ſuperioris potentis adhuc irritare. Cùm non obſtanti licentia & conſecratione facta Deo per votum, maneat adhuc dominus.

DISPVTATIO XLI.

Vtrùm vota omnia vxoris, quæ tempore prioris matrim. poterat vir irritare, nec irritauit, poſſit alio matrimonio inito vir ſuccedens irritare: quamuis de licétia prioris viri facta ſint? Et idem generaliter quæritur de quocunque ſuperiori ſuccedenti in officio, reſpectu ſubditi?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n.1.

An ſuperior ſuccedens, vt vir, poſſit irritare vota vxoris, vel alterius ſubditi tempore ſubiectionis alij viro, aut ſuperiori, ſine eius licentia facta, quæ ille poſſet irritare? Refertur quædam ſententia, n.2.

Poteſt, licèt tranſacta ſit ætas, in qua ille poterat, nec reuiuiſcunt, n.3.

Vota religionis, aut caſtitatis, non mentiendi, quæ mulier, innupta & impubes, ſub poteſtate patris vel tutoris conſtituta fecit, aut realia ante 25. annos ſine illorum licentia, an poſſit vir, cui poſtea nubit, irritare, etiam nondum conſummato matrimonio, n. 4.

Quid ſi carebat parentibus, aut tutore, qui irritarent, n.5.

Quid, ſi vxor tempore prioris matrim. vouit continentiam abſque viri licentia, an poſſit ſequens vir irritare, ita vt non reuiuiſcat, n.6.

Quid, ſi vouit inconſulto viro religionem in tempus ſoluti matrimonij, an poſſit ſequens vir irritare perfectè, n.7.

An femina impubere nubenti, cùm malitia ſupplet ætatem, & ante conſummationem vouenti religionem, poſſit vir irritare, licèt iam ſit pubes facta, n.8.

An femina nubens poſt votum caſtitatis, & religionis, peccet poſtea conſummans, reddendo aut petendo: quando vir poteſt irritare, & irritat votum? n.9. & ibi an peccet contra votum, fornicando, vel iterum nubendo.

An poſſit dominus irritare vota omnia ſerui impuberis, aut realia puberis, minoris tamen, quamuis ſibi non præiudicent, n.10.

An ſuperior Societatis Ieſu poſſit irritare poſt vota ſimplicia biennij ea vota, quæ religioſus aut in ſeculo aut in nouitiatu fecit, ſi ſunt perſonalia, dum erat impubes, vel ſi realia, dum erat minor, ita vt illo egreſſo è Soc. minimè reuiuiſcant: ſiue habuerit tutorem, aut parentes, ſiue non, & licèt facta ſint de licentia eorum, n.11.

Soluuntur argumenta, n.12.

Quid, vbi vota facta ſunt cum licentia ſuperioris aut viri? Refertur duplex ſententia, n 13. & 14.

Si ſuperior maior, vt Prouincialis, dedit licentiam, non poterit ſuperior minor, vt localis irritare, n.15.

Si quidam ſuperior dedit licentiam, poteſt ſubſequens ad libitum ſuſpendere, n.16.

Poteſt æqualis ſuccedés, vt ſequens vir, irritare, ita vt nó reuiuiſcát, 17.

Peccat mortaliter irritans abſque cauſa, at tenebit factum, n.18.

Si inferiori conceſſit licentiá poteſt ſuperior abſque cauſa irritare, n.19.

An vota caſtitatis, & cætera vota mutuo conſenſu ab vxore tempore prioris matrimonij facta, poſſit vir ſequens irritare, n.20.

Soluuntur argumenta, n 21.

DVplex tractanda eſt quæſtio. Prior, de votis factis abſque licentia prioris ſuperioris. Poſterior, de factis cum illa. 1

QVÆSTIO I. An vota ab vxore tempore prioris matr. aut ſubiectionis cuiuſcumque facta, quę vir aut alius ſuperior poterat irritare, & non irritauit, poſſit vir ſubſequens aut ſuperior ſuccedens irrita facere, ſi abſque licentia prioris emiſſa ſint? Quidam viri docti ſic diſtinguunt: ſi ſuperior ſuccedat in eandem poteſtatem moraliter, poterit vtique. Qualis eſt ſuperior ſuccedens religioſo, tutor ſuccedens patri, dominus cui ſeruus venditur. Secus quando moraliter non eſt eadem poteſtas, vt ſi vxor ſubdita priori viro, vel patri, aut tutori ante matrim. ſubdatur alij viro. Ratio diſcriminis eſt, quia in priori caſu, tota poteſtas ſuperioris deriuatur ad ſequentem: ſecus in poſteriori. 2

Mihi tamen probabilius eſt poſſe, qualiſcumque ſit ille ſuperior. Vt ſi mulier nupta votis ſe abſque licentia viri aſtrinxit, quæ ille poterat irritare, nec irritauit, poterit ſequens vir irritare. Et ſimiliter, ſi nódum nupta & impubes emiſit votum perſonale, vel pubes, minor tamen votum reale, abſq; parentum aut tutoris licétia, ſub quorú poteſtate conſtituta, poterit vir, cui poſtea nubit, ea irritare, ſicut poterant parentes, aut tutores. Quia maritus ſuccedit in locum patris aut tutoris, vt gubernet eandem voluntatem, eiúſque defectus ſuppleat, & votum illud vt tempore ſubiectionis emiſſum, erat pendens à voluntate patris, aut tutoris, aut ſuccedentis in eá poteſtatem. Quare ſicut poterat pater ea vota irritare poſt tempus pubertatis, & facta iam puella maiori, ſi in illa ætate nó eſſent denuo ratificata, (vt probabilior habet opinio) idem dicendú eſt de viro. Quia ſuccedit in eandé poteſtaté. Et ſicut pater, vel tutor, vel prior maritus perfectè irritat, ita vt ea vota non amplius reuiuiſcant: ita & vir ſuccedés. Nec obſtat vota ante matr. emiſſa non poſſe à viro perfectè irritari, ſed ſuſpendi, ita vt reuiuiſcant (vt diximus diſp.39.n.39. 3

Quia

Quia id verum eſt, quando tunc non erat mulier alicui ſubiecta, qui poſſet irritare vota, & à cuius conſenſu penderent. Cuius contrarium contingit in hoc caſu.

4 Hinc primò infertur, licèt vir non poſſit etiã ſuſpendere, nedum irritare, vota caſtitatis, religionis, de rebus neceſſariis, vt de non mentiẽdo, & vota realia, ante matrim. ab vxore facta (vt diximus diſp. 39. nu. 26. & duplici ſeq.). At ſi ea vota perſonalia emiſerit tunc ante pubertatẽ, vel realia, poſt pubertatem, minor tamen 25. annis, abſque patris aut tutoris, ſub quorum erat poteſtate conſtituta, beneplacito, poſſe virum ea omnia perfectè irritare, ita vt iam non reuiuiſcant, & quamuis tranſacta ſit ætas, in qua pater poterat, ſi non ſint poſt illam vota ratificata. Quia ſuccedit in eandem poteſtatem. Imò & poterit irritare ante conſummatum matrim. Quia non irritat præciſè vt vir, ſed inquantum ea vota pendebant à voluntate patris vel tutoris, in quorum poteſtatem ſuccedit vir, ſtatim ac matrim. eſt inuitum. Imò ſi poſt illam ætatem ſint ratificata, ſi tempore ratificationis erat iam nupta. Quia reputabuntur vt vota conſtante matrimon. facta, quoad ratificationem illam. Quia ea ratificatio eſt noua voti emiſſio, ac proinde illa tamquam ſine viri licentia facta poterit ab illo irritari. Et priora vota tamquam imperfecta, & ab eius voluntate pendentia.

5 Atque ſi femina dum voto ſe aſtrinxit, carebat parentibus & tutore, qui irritarent: poterit maritus, ſi adhuc eſt, intra ætatem, in qua illi poſſent. Vt ſi adhuc femina eſt minor 25. annis, & votum fuit reale. Quia toto eo tempore, quo eſt intra ætatem intra quam eſt capax tutoris aut curatoris, pendet votum ab eius voluntate, ſi conſtituatur. Quare ſicut curator tunc conſtitutus poſſet perfectè irritare: ita maritus, qui eius vices obtinet. At ſi fuit votũ perſonale, & iã femina eſt pubes, *ſicut tutor poſt pubertatem datus, non poſſet id votum irritare. Quia non datur tũc poteſtas in actiones perſonales, eſt enim ſui iuris iam quoad illas: ita nec vir poteſt perfectè irritare.* Et idẽ dicendnm eſt, ſi votum fuit reale, nec habebat femina patrem aut curatorẽ, qui irritaret, atque cùm nubit excedit XXV. annum. Non enim poterit vir irritare. Cõſultò dixi, ſi cùm nubit, excedit ætatem, intra quam votum irritari poſſet. Nam ſi erat intra illam ætatem, poterit vir quandocumque illud irritare. Quia iam legitimè obtinuit poteſtatem irritandi, cùm eius curam ſuſceperit intra ætatem legitimam ad irritandum. Eam autem ætatem iam tranſactam eſſe, nil confert (vt dicebam n. 3.) Nec obſtabit, ſi poſt eam ætatem ſit ratificatum. Quia ea ratificatio fuit conſtante matrim. facta, vt explicui n. præced. in fine.

6 Secundò infertur, ſi tempore prioris matrimonij vouerit vxor continentiam abſque viri licentia, ſicut ille poſſet perfectè irritare, ita vt non reuiuiſcat, (vt dixi diſp. 39. n. 11. 12. & 37.) ita & vir ſequens, tamquam ſuccedens in eandem poteſtatem.

7 Tertiò infertur, ſi vxor inconſulto viro poſt matrim. conſummatum vel ante voueat religionem in tempus ſoluti matrimonij: atque eo ſoluto iterum nubat, quo caſu peccat lethaliter contrahendo, & tenetur ante conſummationem ingredi religionem, poſſe virum id votum irritare, ita vt nunquam reuiuiſcat: ſecus ſi emiſſum eſſet ante matrimonij conſummationem, & tunc implendum. Quia in priori caſu poterat vir irritare, non autem in poſteriori (vt diximus diſp. 39. nu. 19. & 38) Atque ideo idem poterit vir ſuccedens in eius poteſtatem. Imò poſterior hic vir poterit irritare illud votum religionis factũ tempore prioris matrimonij, in tempus eius diſſolutionis, licèt nondum præſens matrim. conſummarit. Quia irritat illud vt ſucceſſor prioris viri in eius poteſtatem, à cuius conſenſu pendebat. In quam poteſtatem plenè ſuccedit, (præterquam ad cogendum vxorem ad reddendum, ſi velit priori bimeſtri tranſire ad religionem, nondum conſummato matrim.) quamuis matrim. non cnnſummarit. Nec ad poteſtatem irritandi vota deſideratur matrimonij conſummatio (vt probaui diſp. 39. num. 20.)

Quartò infertur, femina impubere validè nubenti (vt cum malitia ſupplet ætatem) & poſt nuptias, ante matrimonij conſummationem adhuc impubere vouenti religionem, abſque præſentis viri licentia, poſſe virum perfectè id votum irritare, & ſi tunc non irritaret, poſſe trãſacta ea ætate, quandocunque, licèt poſt conſummatum matrim. id ratificauerit iam pubes facta. Quia ſimile votum ea ætate emiſſum poteſt tutor aut pater irritare, & licèt tranſacta ſit ætas. Atque ideo idem poterit vir, qui eius vicibus fungitur. Et quamuis tranſacta ætate denuo ratificatum non poſſit pater aut tutor irritare. At poterit vir, ſi tunc, quando ratificauit, erat conſummatum matr. Quia eſt ac votũ conſtante matrimonio factũ (vt explicui n. 4. fine) ſecus ſi pubes facta ratificauit id votũ religionis tunc implendum, & nondum matr. eſt conſummatum. Quia eſt votũ religionis denuo emiſſum à femina pubere ante matrimonij conſummationẽ, & eo tẽpore implẽdum. Quod n. præc. irritari à viro minimè poſſe diximus. Sed obiicies, feminã impuberem vouentem ante matrimonij conſummationem, religionis ingreſſum, emittere votum exeundi à mariti poteſtate: atque adeò non poſſe à viro irritari. Ea enim ratione nequit votum tranſitus ad ſtrictiorẽ religionẽ irritari (vt diximus diſp. 39. n. 9.) ſed reſpondetur, in ætate illa tenera ante pubertatem, nullam concedi facultatem vouendi independenter à poteſtate patris vel tutoris, ac proinde ſicut illi poſſent irritare nõ obſtanti hac ratione, ita & vir in eorum locũ ſuccedens.

8 Quintò infertur, feminam nubentem poſt votum caſtitatis, & religionis, abſque licentia viri, vel alterius ſuperioris, cui ſuberat, atque qui poterat irritare, ſi non irritauit peccare lethaliter, matr. contrahendo, illudque prima vice conſummando, ſi fuit votum religionis: & ſemper exigendo debitum, ſi fuit votum caſtitatis. At ſi vir ſequens irritet ante conſummatum matrim. iuxta dicta n. 7. non peccabit conſummando, & quandocumque irritauerit, non peccabit amplius petendo: nec erit rea voti caſtitatis fornicando: vel eo matr. ſoluto, aliud ineundo. Quia votum per irritationem eſt omnino extinctum.

9 Sextò infertur, quamuis dominus non poſſit irritare vota ſerui, ſibi non præiudicantia, vel emiſſa in tempus libertatis (vt dixi diſp. 39. nu. 17) poſſe illum irritare omnia vota ſerui impuberis: & omnia realia ſerui puberis minoris vigintiquinque annis, etiam in libertatis tẽpus emiſſa. Quia id poſſet curator ſeu tutor, cuius loco eſt dominus. Quare vota illa nunquam reuiuiſcent.

10 Vltimò infertur, etſi ſuperior Soc. Ieſu non poſſit irritare vota religioſi emittentis vota biennij, aut coadiutorum formatorum in illa, vota (inquam) quæ in ſeculo aut in nouitiatu emiſit, ſed ſuſpendere ſolum pro tempore quo in ea permanſerit, (vt diximus diſp. 39. n. 43.) poſſe tamen eum ſuperiorem illa perfectè irritare, ita vt non reuiuiſcant, ſi emiſſa ſint tempore quo ille erat ſub poteſtate patris, aut tutoris, curatoriſve, qui illa vota poterant irritare, & non irritarunt: vel ſi illis carebat, emiſit vota biennij intra ætatem, in qua illi poterant irritare: licèt iam tranſacta ſit ætas illa. Sicut de marito ſuccedente, reſpectu vxoris, diximus num. 4. & 5. Et ſicut ibi diximus, poſſe tranſacta ea ætate votum ratificatum irritari à viro: quia ratificatio eſt ac nouum votum conſtante matrimon. factũ. Ita dicendum eſt de ſuperiore Societatis. Quia ſi ſubditus poſt vota biennij, licèt iam impleta ætate, in qua nõ poteſt votum irritari, illud ratificet, ea ratificatio eſt noua voti obligatio poſt vota biennj impoſita; vota verò tunc emiſſa poſſe perfectè irritari, ita vt numquam reuiuiſcant, vt dixi d. diſp. 39. n. 43. Et hæc ita ſe habent, quando ea vota in ſeculo emiſſa ſunt abſque licentia patris vel tutoris. Quia id votum erat dependens à conſenſu eorum; in quorum locũ ſuccedit ſuperior Soc. vt voluntatem illam dirigat, eiúſque defectus ſuppleat. Si verò facta ſint vota de licentia patris vel tutoris, dicendum eſt circa irritationem vel ſuſpenſionem eorum, quod dicemus de votis vxoris ex ſimili licentia factis n. 16. & duplici ſequenti.

12 Ad arg.n.2. propoſitum fateor,non eſſe tantum vnitatem moralem poteſtatis inter maritum poſteriorem & priorem, vel illum & tutorem; ac inter duos religionis prælatos, vel patrem & tutorem ſibi ſuccedentes:at verè poteſt dici eadem poteſtas moraliter,quia ſuccedit in eorũ vices ad gubernandam illam voluntatẽ, & eius actus. Quod ſufficit in re tam fauorabili imbecillitati feminæ.

13 QVÆSTIO II. Vtrùm quando cum licentia prioris viri aut ſuperioris,vota ſunt emiſſa, poſſit ſuccedens vir aut ſuperior irritare,perinde ac facta ſine licẽtia? Quidam omnino negãt irritandi poteſtatẽ,atque ita dicunt irritationem fore nullã.Ducuntur, quia prior ſuperior poterat irritare,eo quòd dando licentiam non abdicauit à ſe dominiũ materię aut actus liberi,quo ea obligatio impoſita fuit:at ſuperior ſuccedens numquam id dominium habuit.Quia ante tẽpus ſubiectionis illi,ſunt Deo conſecrata. Secundò, quia ideo ſubditus nequit vouere,quia caret proprio,at res illa facta eſt propria, concedenti priori ſuperiore licentiam. Ergo manet votũ ab alio irreuocabile.

14 Alij autem dicunt poſſe ſuperiorem ſuccedentem, licitè abſque cauſa ea vota reuocare: quamuis ſuperior qui fecit copiam, peccaret mortaliter ſine cauſa reuocando. Quia cum par in parem non habeat imperium *c. Innotuit, de elect.*licentia prioris ſuperioris nequit poſteriori præiudicare,qui alias poterat abſque cauſa irritare.

15 Prima concluſio. Si Prælatus ſuperior conceſſit licentiam ad vouendum,vt prouincialis religioſo,prælatus inferior, vt localis, caret poteſtate irritandi illud votum. Quia inferior nequit geſta à ſuperiori reuocare. Sic *Ricard.4.d.38.a.4.q.3 Angl.Florib 2.p.q.de voto, art.7.diffic.6. Manuel 2.to.ſum.c.89.concluſ.6.n.7.*

16 Secunda concluſio. Poteſt æqualis ſuperior ſuccedens ſuſpendere ad libitum vota ſubditi facta de prioris ſuperioris conſenſu, vt vir ſubſequens vota facta de prioris viri conſenſu. Prob.quia poteſt occupare ſubditum illum in omni tempore,& hoc eſt quod docent *D. Aug. l. 4.ſuper Num.q.59* & refertur *c.Noluit,33.q.5.& ibi Hugo, Archid n.vn.Bellam.n.1.*poſſe maritũ irritare vota ante matr. facta à puella de parentum conſenſu:& id abſq; peccato. Ea enim non eſt irritatio,ſed ſuſpenſio,& ita ceſſante viri poteſtate ea vota reuiuiſcunt: (vt probaui diſp.39 n.39.)

17 Tertia concluſio.Vota facta de licentia ſuperioris, poteſt æqualis ſuccedens irritare, ita vt non reuiuiſcant. Vt ſi mulier de licentia prioris mariti vel patris,ſub cuius poteſtate erat conſtituta,votum emiſit, quod ipſi validè irritare poterant iuxta dicta tota diſp. præc. poteſt vir præſens validè irritare, ita vt non reuiuiſcat. Quia ſuccedit in eandem poteſtatẽ prioris ſuperioris, à cuius voluntate votũ illud pendebat; obligabátq; dum ille non irritaret.

18 Hinc infertur, valere irritationem, ſi abſque cauſa iuſta fiat:ac peccare mortaliter irritantem. Si autem cauſa iuſta adſit,immunem eſſe culpæ. Prob. quia cùm ſuccedat in eãdem prioris poteſtatem,poteſt irritare eo pacto, quo prior poterat. At prior licitè irritat cum cauſa:& abſq; illa validè, ſed peccat lethaliter (vt diximus diſp. præced. n.7.)ergo idem dicendum eſt de poſteriori.Pręterea prob. peccare mortaliter irritantem abſque cauſa. Quia illam obligationem permittendi ſubdito impletionem voti cõtraxit prior ſuperior, non vt perſona priuata, ſed vt ſuperior: ergo illa deriuatur ad eius ſucceſſorem: ſicut deriuarentur omnes aliæ obligationes, quas ille rationabiliter in quantum ſuperior contraxiſſet: & confirm. quia in tantum poteſt ſucceſſor irritare, in quantum votum illud pendebat à voluntate prioris ſuperioris, cui ille ſuccedit.At ab illa voluntate non pendebat abſolutè, vt licitè fieret,ſed interuenienti cauſa iuſta. Ergo ſuperior poſterior indiget etiam iuſta cauſa,vt licitè irritet.

19 Quarta concluſio. Si ſuperior minor, vt localis, conceſſit licentiam ad votum, poteſt ſuperior illo maior, ad libitum & abſque cauſa licitè irritare. Quia habet poteſtatem in voluntatem ſubditi, & etiam ſuperioris concedentis licentiam. Item, quia non irritat, quatenus illud votum pendebat à conſenſu illius prælati inferioris, ſed quatenus à ſuo pendebat, qui libere irritare poterat: nec voluntas & conſenſus prælati inferioris poteſt ipſum ligare,aut impedire, ne libere irritet. Et ſic videntur ſentire *Angles & Manuel, quos n.15.retuli*, dicẽtes abſolutè poſſe hunc ſuperiorem irritare.

Vltima concluſio. Votum caſtitatis & religionis, quæ 20
mutuo conſenſu tempore prioris matrim. facta, non poterat prior vir irritare:iuxta dicta diſp.præc.n.21.non poterit poſterior hic vir irritare: ſed manebunt cum eadem obligatione, quam haberent non inito poſteriori matrimonio: præterquam, inquantum præſens matrimon.non compatitur executionem, vt ſi ſit votum caſtitatis, obligabit durante matrim.ad non petendum,& ad cætera, ad quæ obligaret ante matrimonium emiſſum. Si autem ſit religionis,diximus qualiter obliget,diſp.37.nu.5. Cætera autem vota quæ mutuo conſenſu facta poterat prior vir irrita facere cum iuſta cauſa,& abſque illa validè,ſed cum peccato:(vt diximus diſp.præc.n.21.) poterit ſimiliter vir poſterior eodem modo irritare:tanquam ſucceſſor in eius vices & poteſtatem.

Ad argum.n.13.propoſita reſp. Ad 1.dic moraliter ha- 21
bere idem dominium, quod prior habebat, inquantum ſuccedit in eadem moraliter poteſtatem. Ad 2. dic non fieri rem illam propriam abſolutè, ſed dependenter à voluntate illius ſuperioris, & illius qui in eandem poteſtatem ſucceſſerit. Ad argum. num. 14. propoſitum dic, quamuis par in parem non habeat imperium, at potuiſſe ſucceſſori præiudicare, in quantum legitimè vt ſuperior obligationem aliquam contraxit, cui ſuccedens in eandem poteſtatem tenetur ſtare.

DISPVTATIO XLII.

An poſſit vxor irritare aliqua viri vota, præſertim caſtitatis, abſque ſua licentia, vel cum illa mutuóve conſenſu facta:ante vel poſt matrim. aut in tempus ſoluti matr. vel ſequens vxor vota facta tempore prioris matrim. votáque ſic irritata minimè reuiuiſcant?

SVMMARIVM.

An vxor poſſit irritare aliqua viri vota abſque ſua licentia facta? Refertur *quadam opinio,n.1.*

Poteſt ſola ſibi praiudicantia irritare,n.2.

Eſt vera irritatio:nec ea vota reuiuiſcunt,n.3.

An viro integrum ſit abſque vxoris licentia,aliquas abſtinẽtias,vigilias, peregrinationem vouere, ſpecialiter in ſubſidium Hieroſolymitanum, *ita vt vxor irritare nequeat?remiſſiuè,n.4.& ibi, de mutatione habitus.*

An cum abſtinentia à viro promiſſa ſunt nimia, poſſit vxor integrè reuocare, vel ſolum quoad exceſſum ſibi praiudicantem,n.5.

An poſſit vxor irritare vota viri in praiudicium familia & rei familiaris facta, n.6.

Quid de voto non petendi debitum facto à viro ſine vxoris licentia.7.

An ratione ſui periculi, poſſit vxor qua incidit in fornicationem temporalem aut ſpiritualem,id non petend. debitum irritare,n.8.

An vota ſibi praiudicantia poſſit vxor adultera, vel facto diuortio, vel tempore diuortij emiſſa irritare?remiſſiuè,n.9.

Quid de votis factis ab alterutro coniuge abſque alterius licentia, tempore quo communi placito vterque caſtitatem aut religionem vouerat:aut alter caſtitatem,alter vero religionem aut ordinis ſacri ſuſceptionem vouerat,n.10.

An poſſit vxor irritare vota facta à viro in tempus ſoluti matr.n.11.

An poſſit vxor ante conſummatum matrimonium irritare vota tunc à viro facta.n.12.

Quid de votis factis à viro de vxoris licentia, n.13.

Quid de voto integrè caſtitatis ſeruanda,facto à viro,conſentiente vxore,n.14.

An poſſit vxor irritare vota caſtitatis, aut alia mutuo conſenſu facta, etiamſi iterum vterque ius in corpus ſibi concedat, n.15.

An vxor ſubſequens poſſit irritare vota tempore prioris matrimonij abſque licentia vxoris facta, n.16.

Quid de factis cum licentia prioris vxoris, n.17.

Quid de factis ante matrimonium,n.18.

Soluuntur argumenta, n.19.

IN hac quæſt. exiſtimant quidam, nulla viri vota poſſe ab vxoris irritari,quamuis abſque eius licẽtia ſint facta. Ducuntur, quia vxor non habet dominium voluntatis viri

viri, imò ipſi tanquam capiti ſubeſt. Nec etiam materiæ promiſſæ, quoniam hoc maximè verum haberet quoad actus matrimonij, quoad illos autem coniuges ſunt pares:*c. Gandemus, de diuortiis.*Huius ſent. videtur *Sotus l.7.de iuſt q.3.a.1.verſ. An vero extra hanc materiam.*Et tenent *Petr.de Ledeſm.de matr.q.64.art.4. dub. 2.concl.* 2. & quidam alij Neoterici docti.

2 Prima concluſio. Quamuis vxori non ſit permiſſum omnia viri vota irritare, eò quod non eſt caput viri, ſed ipſius imperio ſubeſt: at poteſt omnia & ſola viri vota abſq; ſua licentia facta irritare, quę ipſi prędiudicant quoad moderatam debiti redditionem, aut mutuam cohabitationem. Quoniam vxor habet dominium & poteſtatem corporis viri, per cōtractum matrimonij acquiſita, quoad debitum ſibi reddendum moderatè & cohabitandum, 1. *Cor.*7.ergo vota huic dominio præiudicantia irritare poterit. Et confirm. nam habens dominium irritandi votum non reddendi debitum, & non cohabitandi: habebit ſubinde poteſtatem irritandi vota hoc impedientia. Secūdò. Nā quamuis quoad actus matrim. ſint coniuges æquales, ea ratione, quòd æquè neuter aſtringitur ad petendum; & vterque tenetur petenti reddere. At ſibi ipſis ſunt ſubditi, inquātum neuter habet ſui corporis poteſtatem & dominium, ſed par matrimonium tranſtulit in alterum. Ergo ratione huius dominij & ſuperioritatis poterit vxor ea vota irritare, quæ illi poteſtati officiunt Huius ſent. vidētur *Gl c. Manifeſtum, verſ. niſi author.33.q.5.& ibi Hugo & Archid.n.vn.Bellamera n.1.Hoſt.ſum.t.de voto, §. Quis vouere poſſit, n.8.verſ.Vxor etiam, & c.Scriptura, de voto, ad fin.*vbi *Innoc. ad fi.Ioan.And.n.4 Ant.n.3.Abb.nu.8.Anchar.nu.13. Card,q.14.Abulenſ.c.30.Num q.83.& c.6.Matt.q.* 149. *D. Ant.3.p.1 c.22.§.1.Maioris 4.d.38.q.4.dub.2. quod incipit, Qui poſſint vouere, verſ. Quartæ perſonæ, Suppl.Gabr.4.d., 2.q. vn.a.1 notab.3.& a.2.concl.7.Roſell.Votū 2.n.9. Ang. Votum 2.n.8 Sylu.Votum 5.q.1.Lex 8.t.8.p.1.Greg.Lop.l.3.verb. El marido, eo t.& p.Margarita confeſſ.* vbi de voti irritat.*f.*135. *Manuel 2.to.ſum.c.90 n.3.* vbi dicunt nō poſſe virum abſq; vxoris conſenſu vota emittere debito coniugali præiudicantia ſicut nec vxorem abſq; viri licentia. Imò *Ioa.Andr. Anchar.D.Ant.ibid.* dicunt poſſe vxorem id votum viri reuocare. Atq; expreſsè tenent hanc ſent.*Nauar.ſum.c.12. lat.n.64.hiſp n.65.Stunic.de voto q.3.n.60.Toled.l.4.ſum.c.18. Aragon 2.2.88.a.8.f.1020.Graffis 1.p deciſ.l.2.c. 29.n.8.Philiarc.de offic.ſacerd tom.1.p.2.l 3 c.18.§.11.peccat, Lud. Lop.1. p.inſtruct c.47.§ vlt Cañedo ſum.de ſacram.tract de matr. c.* 8. *nu.*74.& ſupponit *Valentia 2.2.diſp 6.q. 6. de voto, punct. 6. q.vlt.de votis ſubditorum.* Pro eadem ſent. ſunt *Abb. Caiet. Angel.Sylu.Sotus*, qui (vt aduerti diſp.39.nu. 36.) dicunt profeſſionem, quam vir abſque vxoris conſenſu emiſit, de qua fit mentio, *c. Quidam de conuerſ.coniug* Non obligaſſe ad religionem ſoluto matr. Quia vxor reuocauit.

3 Secunda concluſio. Vota ea viri irritata ab vxore non reuiuiſcunt: ſed manent perfectè irritata & extincta. Probatur ex *Abbate.Caietan.Angel.Syluest.Soto*, qui (vt num. præced fine dixi) dicunt id votum religionis viri reuocatum ab vxore non reuiuiſcere, atque ita non teneri virum ea defuncta ad illud. Inſuper probatur ex dictis diſp. 39. n 34.vbi contra alios oſtendimus, ſufficere ad veram irritationem votorum, ita vt amplius minimè reuiuiſcant, perfectum & abſolutum dominium in materiam promiſſam. At tale habet vxor circa ea, quæ debito coniugali, & cohabitationi præiudicant, & tenet expreſsè *Nauar. ſum. c.12.n. 66.* vbi ait non reuiuiſcere vota, quæ irritarunt mariti vel vxores.

4 Ex dictis infertur, non poſſe virum abſque vxoris conſenſu eas preces, abſtinentias, vigiliaſve promittere, quæ ita debilitent vires, vt ineptus ſit reddendo moderatè debito, quamuis vouere poſſit aliquas moderatas minimè illud impedientes, vt probaui lib.hoc diſp.3. n.7. & quid, de peregrinatione etiam in ſubſidium terræ Sanctæ dixi diſp.4. nu. 15.& 16.& num liceat alteri coniugi habitum mutare altero renitente, dixi ea diſp.n.9.

5 Non poterit autem vxor, vbi ieiunia promiſſa, vigiliæ, aut preces debitam menſuram excedunt, reuocare in totum: ſed exceſſum illum. Quia ſolum poteſt reuocare vota inquantum debito coniugali præiudicant, at ſolus ille exceſſus promiſſus eſt huiuſmodi: atque obligatio illa non eſt indiuidua, ſed commodam patitur diuiſionem In quo caſu diſp.35.n.4. dixi nō promitti per modum vnius. Et confirm. Quia ſi ieiunium quadrageſimæ obſtet debito coniugali moderatè reddendo, excuſabitur vir, non in vniuerſum, ſed quatenus illi obligationi obſtat. Inſuper confirmatur ex iis, quæ n.14. trademus.

6 Secundò infertur, vota in præiudicium familiæ, & rei familiaris, à viro emiſſa, vt erogādi magnas eleemoſynas, non poſſe ab vxore irritari. Quia tota familiæ & bonorū adminiſtratio eſt penes virum, independenter ab vxore. Nam etiam ipſa reclamante tenebit factum, licet malè faciat. Sic *Sotus l 7.de iuſt.q.3.a.1.verſ. An vero extra hanc materiam.* Quòd ſi votum illud in vitium prodigalitatis aut iniuſtitiæ tenderet, non haberet vim obligandi, & ita non indigeret relaxatione. Atque ita cum *Soto ibi* tenet *Angles Floribus 2.p.q.de voto, a.7.poſt.9.diffic.dub.3 concl.* 2.

7 Tertiò infertur, quid dicendum ſit de voto non petendi debitum, facto à viro abſque vxoris licentia. Illud enim irritari poſſe ab vxore affirmāt aliqui. Eò quòd ſit in vxoris præiudicium, quæ contra naturaliter inſitum feminis pudorem cogetur ſemper petere. Sic docent *Enriq.l.11. de matrim.c.15.n.8.ad fi.Manuel 2.to.ſum.c.90.n.3. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.3 c.4.§.Excipitur in concl.Vega 2.to.ſum. c.129.caſu 93* & dicit eſſe probabiliſſimum, *Aragon 2. 2.q. 88.a 8.f,1021* Et videtur tenere *Nauar.ſum.c.12.num.* 60. cum hoc temperamento, niſi ſit votum nō petendi in fauorem ſui, ſed tantum quando mos eſt gerendus alteri coniugi. Et videntur tenere alij indiſtinctè dicentes poſſe alterum coniugem id votum caſſare. Hi ſunt, *Gutier, q.canon.l.2.c.22.n.49 Manuel. 1.to.ſum.2.edit.c.* 243. *n.* 8. *Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.46.§.Votum coniugis.* Cæterum dicendum eſt, non poſſe irritari ab vxore hoc votum. Quia hoc votum non eſt contra fidem matrimonij, quæ ſolum aſtringit virum ad reddendum, nec vxor dominium aliquod aut poteſtatem habet in virum, vt compellat ipſum ad petendum debitum; ſed quoad id ſunt pares, & ambo ſui iuris, & ex altera parte, vir nō eſt ſubditus mulieri quoad ſuos actus, vt videat, expediat nec ne illos implere. Sic tenent *Palac.4.d.38.diſp.2. f.717.col.1.init.Angles Florib.2. p.q.de voto, a.7 poſt 9.diffic.dubio 2.Stunic qu.3.de voto, nu.60. Ant.Gomez ſuper bullam cruciatam, clauſula* 10.*n.* 67. & à fortiori, id tenent DD.omnes, qui virum poſſe irritare id votum vxoris negant: quos retuli diſp.39.n.10. Nec obſtat grauamen vxoris, quæ cogetur ſemper debitum petere. Quia vir emiſſo eo voto tenetur ſe aliquoties offerre ad vſum coniugalem: nec verè irrogat iniuriam, vtens iure ſuo non petendi.

8 Hoc temperat ſatis obſcurè *Nauar. ſumma cap.* 12. *lat. num.64 hiſp.num.* 65. dicens tunc poſſe coniugem votum alterius non petendi debitum irritare, quando incidit in notoriam fornicationem carnalem vel ſpiritualem, & probat ex *c. Agathoſa 27.q* 2.& refert *Abbatem c.fin.de conuerſ.coniug.*& ita Nauarrum intelligit *Valentia 2.2.diſp 6.q. 6.de voto, punct, 6.q.vltim.de votis ſubditorum, §. Exiſtit autem*, nec illum improbat, ſed dicit id non clare colligi ex *d. c. Agathoſa.*Eodem modo intelligit illud *Lud.Lop. 1.p.inſtr. cap.47.§. vltim.* & dicit poſſe tunc alterum irritare, ne alter periclitetur. Sed *c. Agathoſa* nil confert ad id probandum. Et falsò allegatur *Abbas.* Nec video cui fundamento hæc limitatio innitatur. Quoniam periculum alterius coniugis eſt quidem ſufficiens cauſa petendæ diſpenſationis: at non confert dominium in alterius voluntatem vel materiam, quod exigitur ad irritandi poteſtatem. Ergo ſi ſecluſo eo periculo non poterat coniux irritare, idem erit dicendum eo ſtante. Deinde, quia parum conferet ad periculum, fornicationem eſſe notoriam aut occultam: & fornicationi ſpirituali non con-

ſule

ſuletur irritato voto non petendi, & ideo ea limitatio eſt reiicienda.

9 Vtrum autem vxor adultera, ſiue integro matrimonio, ſiue ſeparato per diuortium, poſſit irritare ea vota innocentis, quæ poterat ante adulterium aut ante diuortium? dixi diſp. 37. n. 7. & 8. & quid de votis tempore diuortij à viro factis? dixi eadem diſp. 39. n. 41.

10 Quartò infertur, Quid dicendum ſit de votis factis à coniugibus, poſtquam mutuo conſenſu vouerunt continentiam. Cum enim per tale votum non abſoluantur à cohabitatione, & aliis obſequiis, ſed à ſolo debito coiugali perſoluendo (vt diximus diſp. 37. n. 14.) & ideo viro adhuc incumbat vxoris gubernatio, poterit quidem omnia vxoris vota irritare, præter votum illud caſtitatis: vxor autem ſolum votum longæ peregrinationis, & alia huiuſmodi, quæ cohabitationi aduerſantur, irritare poſſet: non autem quæ debito coniugali perſoluendo. Quia ad ſolam cohabitationem ius habet. Et ea eſt vera & perfecta irritatio: atque ideo vota ſic irritata non reuiuiſcunt. Iuxta ea quæ num. 3. diximus. Si autem mutuo conſenſu iterum concedant ſibi coniuges ius in corpus, dicemus num. 15. Si autem ſit votum communi conſenſu religionis: aut alterius coniugis, ingrediendi religionem, ordiniſve ſacri ſuſcipiendi, alterius verò, caſtitatis, caſu quo efficaciter hæc vota obligant (de qua re egimus tota diſp. 37.) cum adhuc vir gubernationem vxoris retineat, donec matrimonium ſeparetur, poterit omnia illius vota irritare, præter illud religionis aut caſtitatis. Sicut diſput. 39. num. 20. diximus poſſe virum irritare vota ab vxore emiſſa ante matrimonium conſummatum, animo ingrediendi religionem, & in illa explenda, præter religionis votum. At verò vxor non poterit irritare aliquod votum viri, niſi quod impediret debitum coniugale, aut cohabitationem, dum non ſeparatur matrimonium implendo ea vota. Quia interim ius habet ad hæc, quando poſt matr. conſummatum ſunt facta vota illa mutua religionis. Iuxta dicta diſput. 37. n. 5. & hæc quidem, quando alia vota ſunt facta abſq; alterius coniugis licentia. Nam quando cum licentia ſunt facta, dicemus diſp. hac nu. 13. & ſequentibus.

11 Quintò infertur, vota facta à viro in tempus ſoluti matrimonij, minimè poſſe ab vxore irritari. Quia ipſi minimè præiudicant.

12 Sextò infertur, vota facta à viro abſque vxoris licentia ante conſummatum matrimonium, ſi animo tranſeundi ad religionem fiant, nequaquam poſſe irritari ab vxore. Quia ipſi minimè præiudicant. At ſi non eo animo, vel eo animo votis factis, conſummaret matr. poſſet verè & perfectè irritare ſibi præiudicantia. Quia matrim. inito ante conſummationem acquirit ius in corpus viri, atque dominium, cui aliter præiudicare nequit, niſi per ingreſſum religionis.

13 Septimò infertur, validè poſſe irritare vxorem vota ſibi præiudicantia, emiſſa à viro de ipſius vxoris licentia. Quia ea licentia conceſſa adhuc manet domina materiæ illius promiſſæ, vt probauimus diſp. 40. num. 4. Sic docent *Innoc. c. Scripturæ, de voto, ad fin. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 22. §. 1. & Sot. 4. d. 27. q. 1. a. 4. verſ. Id autem*, videtur id tenere, quem ſequitur *Barth. à Ledeſm. de matrim. dub. 20. concl. 1.* vterque enim ait indiſtinctè, coniugem dantem licentiam vouendi, poſſe reuocare. Addunt *Innoc. & D. Antonin.* peccare reuocantem. Sed dicendum eſt (ac diximus de viro, diſput. 40. n. num. 4. & ſeq.) nimirum, peccare mortaliter vxorem abſque cauſa irritantem, virum autem à culpa excuſari: exiſtente autem iuſta cauſa, nullam eſſe culpam: & votum ſic irritatum minimè reuiuiſcere, ratione dicta nu. 3. Quia vota ea irritantur ratione perfecti dominij in materiam.

14 Octauò infertur, ſi vir de licentia vxoris fecerit votum omnimodæ caſtitatis, abſtinendi, nempe, à petitione & redditione, & ſeruandi omnino caſtitatem, poſſe vxorem ex iuſta cauſa licitè irritare quoad redditionem, & abſque iuſta cauſa, validè, ſed cum peccato. Quia adhuc domina manet corporis viri, atque ita materiæ promiſſæ: nō poſſe autem quoad reliquos effectus. Vnde vir, cui ſic irritatum eſt votum, tenebitur non petere, & ſoluto eo matrimonio, ab alio ineundo abſtinere, & ſi fornicetur, erit reus ſacrilegij contra votum caſtitatis. Quia cum tantum habeat dominium corporis viri quoad obligationem, quam habet vir reddendi, quod licentia vouendi conceſſa minimè amiſit, non autem quoad cæteros caſtitatis actus, ad quos votum obligat, non poterit irritare niſi quoad illum ſolum actum. Nec illi actus caſtitatis, promiſſa caſtitate, vouentur per modum vnius. Cum commodè diuidi poſſint. Quod conſtat ex *c. Quidam, & c. Placet, de conuerſ. coniug.* vbi decidituṛ coniugem, qui inſcio altero coniuge vouit ſolenniter caſtitatē in religione, validè vouiſſe quoad nō petendum, & abſtinendum ab alio matrim. quod erat in ſua poteſtate: non autem quoad nō reddendum; & Doctores, quos nu. 2. fin. retuli, dicentes vxorem irritaſſe illud votum viri, admittunt irritationem quoad partem obligationis illius voti. Inſuper probatur, nam qui voto caſtitatis facto tranſit ad nuptias, tenetur reddere: at nec poteſt petere, nec aliud matrimonium eo ſoluto inire, & ſi fornicetur, reus erit ſacrilegij, (vt probauimus diſp. 33. n. 5. & 11.) ergo ea obligatio eſt diuiſibilis.

Nonò infertur, ſi coniuges, qui mutuo conſenſu vouerunt caſtitatem, iterum ſibi ius in corpus concedant, & renunciationem iuris remittant, (quo caſu diximus diſp. 40. nu. 22. poſſe virum irritare votum illud caſtitatis vxoris) minimè poſſe vxorem votum illud viri irritare. Quia quoad reddendum, in quo vxor eſt domina, non indiget irritatione: cum ſtatim teneantur coniuges ſibi reddere (vt dixi diſp. 37. n. 15.) Quoad alios autem actus, ad quos votum illud obligat, nequit vxor irritare. Vt probaui nu. præcedenti. At cætera vota communi conſenſu facta, quæ aliàs poſſet vxor irritare facta ſine licentia, eò quod ſibi præiudicant, de quibus reſpectu poteſtatis viri ad irritandum diximus diſp. 40. nu. 22. & docuimus poſſe virum irritare, præter illa, quæ ſunt mutandi ſtatum: dicendum eſt poſſe vxorem in viro irritare, *nō quidem omnia, ſicut poteſt vir: ſed ſola quæ ſibi præiudicant. Quia illa licentia conceſſa adhuc vxor manet domina materiæ*, nec ibi fuit aliqua renuntiatio *iuris irritandi*: & licèt durante illo mutuo caſtitatis voto nequiret irritare ea vota, quæ debito coniugali perſoluendo aduerſabantur. Eò quòd ius illud renuntiarat. Iam tamen illud per mutuam illam remiſſionem eſt recuperatum. Quid autem, ſi medio illo tempore, quo votum caſtitatis mutuo conſenſu factum obligabat, vir promiſerat magnas abſtinentias, quæ debito coniugali perſoluendo obſtant: quæ vota nu. 10. diximus *non poſſe irritari ab vxore: an inſtaurato matrimonio, facta illa noua corporum traditione*, poſſit vxor irritare? Credo minimè poſſe perfectè irritare. Quoniam cum *vir eſſet ſui iuris* quoad debitum reddendum, poterat *independenter* vota illi obſtantia emittere: atque ita vxor, ex cuius conſenſu minimè pendebant, non poterit irritare: ſed reputabuntur tamquam facta ante matrimonium, quæ ſuſpendi poſſe ab vxore dicemus n. 18. At vir ea omnia facta ab vxore poterit irritare, non ratione dominij in materiam, ſed ratione gubernationis voluntatis, etiamſi non inſtauretur matrimonium: nec illa noua traditio fiat, vt diximus n. 10. 15

Decimò infertur, poſſe vxorem ſubſequentem, vota à marito facta tempore prioris matrimon. priori vxori præiudicantia quoad debitum & cohabitationem, *perfectè* irritare, ita vt nunquam reuiuiſcant, ſi facta ſint ſine prioris vxoris licentia. Quia ea pendebant à voluntate prioris tanquam dominæ illius materiæ, in cuius locum & poteſtatem ſuccedit poſterior vxor. Sicut de viro ſucceſſore reſpectu vniuerſorum votorum dixi diſp. præcedenti, nu. 3. 16

Imò id poterit, quamuis de licentia prioris vxoris aut mutuo conſenſu facta ſint, omnia enim illa, quæ non ob- 17

ſtante eo conſenſu poterat prior vxor irritare, iuxta dicta nu.13.& 14. poterit ſubſequens vxor, vtpote quæ in eandem poteſtatem ſuccedit, irritare: ſi adſit iuſta cauſa, licitè; illa deficienti, illicitè, ſed validè, vt de viro ſucceſſore reſpectu omnium votorum dixi diſp. præced. num.17.18. & 20. & poterit ad libitum ſuſpendere, vt ibi dixi de viro nu.16.

18 Vltimò infertur, vota ante matrimon. facta non poſſe vxorem perfectè irritare, ita vt ſoluto matrim. non reuiuiſcant: at poſſe ſuſpendere illorum executionem, ſi damnum ſibi inferant, & proinde tunc non obligabunt, donec ſoluatur matrim. Sicut de viro reſpectu omniũ votorum vxoris diximus diſp.39.n.23.& 39.& vt ibi diximus, vxore concedente poſtea licentiam, tenebitur vir ad vota, vtpote quæ non extincta, ſed ſuſpenſa duntaxat erant. Cum enim vxor non habeat perfectum & abſolutum dominiũ illius materiæ, erat enim ante ſubiectionem Deo conſecrata, ſed ſecundum quid, inde eſt, vt nequeat perfectè irritare, ſed ſolum ſuſpendere. Iuxta doctrinam quam tradidimus d. diſp.39.n.34. Atque huius ſent. videntur *Ant. c. Scripturæ, de voto n.3. & ibi Abbas n.8. Anchar. n.14. Roſel. Votum 2. nu.10.* vbi aiunt neutrum coniugem teneri vota exequi alio contradicente.

19 Ad argumentum n.1. propoſitum conſtat ex dictis n. 2. in ſecunda ratione.

DISPVTATIO XLIII.

Vtrùm cenſeatur vir irritare vota vxoris, vel vxor viri, & generaliter ſuperior inferioris, cum conſcius voti, dicit ſe nolle vt ſubditus id quod vouit, faciat; vel præcipit oppoſitum. Vt ſi vxor de licentia viri fecerat votum non petendi nec reddendi, & vir petat debitum? Et quando ſuperior ignorat votum, ſit ei detegendum.

SVMMARIVM.

Proponitur ratio dubitandi, n.1.

Non eſt irritatio voti, vbi ſuperior illius ignarus, probibet executionem, aut licentiam petitam ad exequendum denegat: & ita adhuc votum ligabit, n.2.

An ſufficiat petere licentiam ad implendum rem promiſſam tacito voto, vt pro tunc excuſetur ſubditus ab impletione. Refertur opinio, n.3.

Subditus vouens rem, quam implere nequit abſque licentia, tenetur petere licentiam ad implendum, n.4.

Quid, ſi materia tempore voti erat permiſſa, & poſt prohibetur. n.5.

Quid ſi ſubditus ignorabat rem eſſe vetitam, vel deſiderari licentiam ad implendum illud votum, n.6.

Non tenetur ſubditus vouens rem, quam abſque ſuperioris licentia exequi nequit, explicare votum ſuperiori, vt pro tunc excuſetur, n.7.

An ſi ſuperior voti ignarus denegat licentiam ad tempus, vel in perpetuum, teneatur ſubditus iterum illam petere: vel maneat liber à voti obligatione, n.8.

Quando votum eſt in temporis honorem, an ſi ſuperior inſcius voti prohibeat eo tempore materiam, ſit ſubditus omnino liber, ita vt ſuperiori iterum concedenti licentiam, non teneatur ad votum: nec teneatur illud manifeſtare ſuperiori, n.9.

Quando cenſeatur voti irritatio, ſuperiorem conſcium voti probibere materiam, vel non concedere licentiam ad exequendum, vel oppoſitum præcipere, n.10.

Soluuntur argumenta, n.11.

1 VIDETVR non eſſe irritationem, quando ſuperior voti conſcius contradicit, dicens ſe nolle, vt ſubditus impleat. Quia *Nu.30* poſt ſcientiam & contradictionem ponitur irritatio, ibi: *Sin autem audiens vir ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes.* Non ergo ſunt idem, ſcire ſuperiorem, contradicereq; & irritare. Secundò, quia hæc verba, Nolo vt facias, à ſuperiore prolata, ſunt ambigua, poſſuntque commodè & propriè accipi, vel de voti ſuſpenſione, vel de eiuſdem irritatione. Ergo dum amplius non conſtat de ſuperioris mente, accipienda ſunt, vt ſolum ſuſpendant. Cum enim votum ſit in obligãdi poſſeſſione, ea priuandum non eſt in dubio. Et confirm. quia ſuperior æquè finem intentum, nempe, ne ſubditus exequatur, comparat, ſiue irritet, ſiue ſuſpendat.

Prima concluſio. Non eſt irritatio voti vbi ſuperior illius ignarus prohibet materiam promiſſam, aut petitam licentiam ad exequendum denegat. Conſtat, quia irritare votum eſt actus iuriſdictionis, & conſequenter non efficitur vbi non eſt volitus, quod contingit in tali materiæ prohibitione. Cum enim voluntas ferri nequeat in obiectum incognitum, non vult votum penitus ignoratum irritare. Atque ita docent *Caietan. 2.2 q.88. ar.8. dub.2. §. Ad obiectionem vero: & ſumm. verb. Votum, ca. de quatuor cõditionibus, ex parte vouentis requiſitis, §. Imperfectio autem ætatis, Armilla verb. Votum, n.7. Sotus l.7. de iuſt. quæſt.3. art.1. col. 8. verſ. At verò rurſus, Nauar. ſum. c.12. n.69. Alcozer ſumm. c. 16.* vbi de voti irritatione in genere, *concl.3. fi. Angles Floribus 2. p. q. de voto, art.7. diffic.3. Aragon 2.2. q.88. art.8. diffic.1. concl.3. Valentia 2.2. diſp.6. q.6. de voto, punct.6. q.2. Manuel 2. to. ſum. c.89. n.3. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c.48. §. Vota religioſorum, Graffis 1. p. deciſ. l.2. c.29. n.7.* 2

3 Sed dubitabis, num ſufficiat petere licentiam à ſuperiore votum exequendi, eo tacito, vt ſuperiore negante licentiam, voti tamen ignaro, cenſeatur pro tunc votum ſuſpenſum, atque adeò ſubditus ab impletione excuſetur? Quidam cenſent id non ſufficere, ſed teneri ſubditum detegere votum ſuperiori, petereque ab eo licentiam illud exequendi, vbi ſine licentia impleri nequit. Vt ſi religioſus aut vxor peregrinationem voueat. Quia tenetur petere licentiam vt votũ illud exequatur, & quantum in ſe eſt, ad id operam ſuam adhibere. Ergo tenetur ad hoc medium, quod eſt certius. Nam facilius ſuperior voti conſcius licentiam concedet, quam fortè negaret illius ignarus. Sic tenent *Caietan ſumm. verb. Votum, cap. de conditionibus quatuor ex parte vouentis, §. Imperfectio autem ætatis, Sotus, Armilla, Angles, diffic.2. allegati n. præced.* & hoc dicit eſſe tutius *idem Caietan. 2.2. q.88. a.8. dub.2. fi.* aitque hoc eſſe regulariter amplectendum. Idem tenet *Graffis 1. part. deciſion. l.2. cap.27. num.2.* & dicit eſſe conſultius *Lud. Lopez 1. part. inſtruct cap.48. §. Vtrum quando*, & appellant tutius, illud ſequentes, *Valentia. Aragon concl.1.* quos num. præced. retuli.

II. Concluſio ſit. Subditus emittens votum rei, quam abſque ſuperioris licentia exequi nequit, tenetur ex vi eiuſdem voti, antequam ſit in mora illud implendi, petere à ſuperiore licentiam exequendi rem promiſſam, niſi voti irritationem petat, & in hac concluſione conuenimus cum ſentẽtia allegata n. præc. & vltra DD. ibi relatos, eam tenent *Manuel 2. to. ſum. c.89. n.3. Vega 2. tom. ſum. c.129. caſu 90.* Idem videtur tenere *Sylu. Votũ 3. q.3. d.5.* aſſerẽtes ſubditum teneri facere quod in ſe eſt, vt impleat votum rei prohibitæ: & conſonat, quod docent *Palud. 4. d.38. q.4. a. 2. concl.3. n.21. D. Ant. 2. p. t.11. c.2. §.6. verſ. Primò ergo. Syl-ueſt. Votum 3. q.1. n.1.* nimirum, Epiſcopum promittentem ingredi religionem, quod ſine Pontificis licentia exequi non poteſt, teneri petere ab eo licentiam exequendi. Et probatur, quia cum votum illud impleri nequeat abſque ſuperioris licentia, vanum & irriſorium eſſet, niſi obligaret ad eam licentiam poſtulandam. Deinde, quia obligans ſe ad aliquẽ finem, ſubinde obligat ſe ad ea remedia, ſine quibus finis ille cõparari nequit, ne vana ſit ea promiſſio. 4

Temperant aliqui concluſionem, (& bene) ſi materia eſſet prohibita, nec abſq; licentia poſſet mandari executioni, tempore quo votum factum eſt, ſecus quando tũc erat permiſſa, nec opus erat licentia ad exequendum, & poſtea ſuperior prohibet; vt ſi religioſus aut vxor moueat ieiuniũ aut preces aliquas, & mox ſuperior aut vir voti ignarus prohibeat, tunc enim ſubditus non tenetur ex vi voti petere licentiam, licet prohibitio non ſpecialiter dirigatur ad ipſum, vt ſi dicat ſuperior, Nolo vt aliquis ieiunet me inconſulto. Ratio eſt, quia votum non obligat vltra vouentis intentionem, tacitam aut expreſſam; at nec tacita, nec expreſſa vouentis intentio fuit, obligandi ſe ad petẽdam eam licentiam, vt pote quæ neceſſaria minimè erat. Quare excuſabitur ſubditus ab eo voto implendo, durante ſubiectione illi ſuperiori, & prohibitione: reuiuiſcet 5

autem

autem obligatio ceſſante ſubiectione illi ſuperiori, aut ceſſante prohibitione. Quia votum illud non erat irritatum: iuxta dicta n.3. ſed ſuſpenſum. Sic *Aragon 2.2.q.88. a.8.diffic.1.concl.* 3. aliquantulum confuſè dicunt *Manuel 2.to.ſum.c.89.n.3. Vega 2.to.ſum.c.129.caſu* 90. qui duo bene limitant, niſi quando ſubditus vouit, intenderet ſe obligare non obſtanti prohibitione futura prælati: tunc enim ea ſecuta, tenebitur petere licentiam, ſicut diximus n.præced. teneri, quando prohibitio præcedit votum. Quia cum tunc votum non poſſit impleri ſecuta prohibitione, niſi petita licentia, vouens, quia in eo euentu voluit ſe voto aſtringere, conſequenter voluit medium neceſſarium, quale eſt licentiam petere.

6 Hinc ſequitur temperandam ſimiliter eſſe concluſionem, vt cum tempore voti emiſſi materia erat prohibita, teneatur ſubditus petere licentiam: ſi ſubditus norat rem illam eſſe prohibitam, vel non poſſe abſque licentia impleri: ſi enim id ignorabat, non tenetur petere licentiam. Quia cum voluntas non feratur in obiectum incognitũ, non fuit tunc intentio etiam tacita obligandi ſe ad petendam licentiam. Imò (vt bene docent *Aragon & Vega nu. præced. allegati, & Manuel 2.to.ſum.c.89.n.2.*) id votum non obligat, ſi taliter affectus eſſet ſubditus, vt ſi noſſet prohibitionem, minimè vouiſſet. Quia ignorantia & error voluntatem auferunt. *l. Si per errorem 15. ff. de iuriſd. omn. iudicum.* Quando autem eum affectum non habuit, ligabit votum, at non tenebitur ſubditus licentiam petere, ob rationem dictam: ſed ceſſante poteſtate illius ſuperioris, aut prohibitione, ad illud implendum, tenebitur.

7 Tertia concluſio. Quamuis vt votum verè irritatum maneat, deſideretur notitia voti in ſuperiore irritanti: vt tamen non extinguatur, ſed ſuſpenſa maneat obligatio voti, & excuſetur ſubditus ab eius impletione, dum ſibi denegatur licentia implendi, & durat prohibitio, ſatis eſt vt tacito voto petat ſubditus licentiam implendi, eáque minimè ſibi concedatur: nec tenetur votum manifeſtare ſuperiori, quo facultatem exequendi tribuat. Hæc eſt cōtra DD. allegatos n.3. ſed probatur, quia vouens ſolum obligatur ad implendam conditionem incluſam in voto, & qua poſita manet integrum & validum totum votum. Id enim duntaxat virtute clauditur in voluntate promittendi: ſed hanc ſatis implet petendo licentiam, tacito voto. Quia conditio ſubintellecta in voto ea eſt, ſi ſuperior permiſerit. Ergo ad nil amplius tenetur. Et confirm. quia vouens non tenetur efficere totum, quod in ſe eſt, quo votum impleat, ſed id ſolum ad quod ſaltem tacitè & virtute ſe aſtrinxit per votum. At vouens rem prohibitam non ſubinde ſe obligauit ad detegendum ſuperiori votum, ſed dumtaxat ad petendam exequendi licentiam. Quod vel ex eo conſtat, quia in voluntate promittendi non includitur virtute voluntas obligādi ſe ad omne mediũ conferens, vt res promiſſa ſit apta materia voti, ſed ad media communia, & natura ſua ſufficientia ad id, quale eſt petere licentiam, etiam tacito voto. Et ideo hāc ſent. tuentur *Caiet. 2.2.q.88.artic.8.dub.2. §. Ad hoc dicitur. Nauar.ſum.c.12.n.69. Canus* quem refert dicens hoc eſſe probabile, *Lud. Lop. 1.p.inſtruct.c.48. §. Vtrum quando.* Et communiter Neoterici hanc partem ſequuntur.

8 Quarta concluſio. Subditus qui vouit rem ad quam explendam deſideratur licentia ſuperioris, & ſemel petiit, eſtque ſibi denegata, tenetur, quando prudentia ſuadebit, iterum petere, aut manifeſtare votum quo irritetur. Quia cum votum illud ſuperiori incognitum, adhuc ſemel negata licentia vim obligandi habeat, vtpote quod non irritatum, ſed ſuſpenſum dumtaxat erat: obligabit ad petendam iterum implendi licentiam, quando prudentia dictauerit tempus eſſe opportunum. Quia obligatio petendi licentiam extenditur ad tantum tempus, ad quantum ſe extendit obligatio illius voti, vnde cum hæc duret, durabit & illa. Sic *Caiet. ſum. verb. Votum, c. De 4. conditionibus requiſitis ex parte vouentis. §. Imperfectio autem ætatis. Armilla, verb. Votum, n.7.* Vnde ſi licentia non fuit denegata in perpetuum, ſed pro termino certo, eo tranſacto tenebitur iterum petere. Quod ſi aliquis prælatus aut ſuperior omnino & ſimpliciter negaret illi ſubdito licentiam dicens ſe nolle vt vmquam impleat: dicunt aliqui Neoterici, non teneri eum amplius petere licentiam ab eo, vel à ſuperiore ſucceſſore. Ducuntur, quia non videtur illum teneri niſi ad petendam ſemel licentiam pro toto tempore, quo votum obligat, id enim ſatis eſt vt illa materia promiſſa ſit apta voto emittendo. Item quia cum materia ſit prohibita abſolutè & omnino, non obligat amplius votum, non quidem per ipſius irritationem, hæc enim non eſt niſi voto cognito, ſed per ſubtractionem materiæ. Sed cum *Caiet. & Armilla proximè citatis*, dicentibus abſque hac diſtinctione eſſe iterum petendam licentiam, ſentio. Quia cum ea prohibitio ſuperioris, non ſit per modum conſtitutionis, non eſt perpetua: ſed ceſſante illius ſuperioris poteſtate, eius mandatum extinguitur, vt bene docent *Sylu. verb. Mandatum, quæſt. 3. fin. Aragon 2.2.q.88.a.8.diffic.1.concluſ.3.* Quare votum, quod tantum ſuſpenſum erat, reuiuiſcet finita ea ſubiectione, vnde ſicut nulla alia ſubiectione ſuccedente, obligabit ſtatim votum, ita ſuccedenti alio ſuperiori, obligabit ad iterum petendam licentiam. Quia in vtroque euentu ceſſat impedimentum. Et confirmatur, quia illa prohibitio eſt temporalis tantum, nempe, pro tempore ſubiectionis illi ſuperiori: & obligatio petendi licentiam durat, dum voti obligatio non eſt extincta. Conſtat autem in hoc caſu non eſſe extinctam obligationem. Quia eo ſuperiori concedenti licentiam, rurſus votum obligabit. Tandem, quia non eſt verum ſatis eſſe ſemel petere licentiam, vt materia illa promiſſa ſit apta voto emittendo, cum enim votum ſemel negata licentia vim obligandi retineat, ſubinde obligabit, vt curetur iterum petita licentia, ceſſante impedimento illo, materiam fieri aptam.

Id tamen monuerim. Quoties tota hac diſputatione 9
dixi petendam eſſe iterum licentiam, votúmque ceſſante prohibitione reuiuiſcere: id accipiendum eſſe, *niſi votum ſit in honorem temporis*, eiúſque onus. Tunc *enim* tranſacto tempore obligationis, extinguitur omnino votum, non per irritationem: ſed quia eius obligatio erat tempori illi annexa, v. g. vouit vxor ieiunare Vigilia Corporis Chriſti; cùm vir prohibuerit antea ieiunium, vel vouit peregrinationem Romanam anno ſancto Iubilei, petiuit licentiam tacito voto, eámque vir denegauit, non tenetur ea die ieiunare, nec illo anno peregrinari, ſi duret adhuc matrimonium, nec iterum petere licentiam. Quia denegata eſt pro toto tempore obligationis, & tranſacto eo tempore iam extinctum eſt votum. At ea non fuit irritatio, quæ ab ignorante numquam efficitur (vt dixi numer.2.) quare ſi intra eandem diem, cum poſſit adhuc ieiunari, vel intra eundem annum, remanente ſufficienti temporis ſpatio ad peregrinationem illam commodè peragendam, vir concederet licentiam, obligabit votum. Quod ſecus eſſet, ſi per irritationem eſſet extinctum.

Tandem videndum eſt, quando prohibitio materiæ 10
facta per ſuperiorem, voti ſubditi conſcium ac memorem, ſit irritatio, quandóve ſuſpenſio. Qua in re ſic diſtinguendum arbitror: Si prohibitio illa materiæ fuit in perpetuum, qualis eſt, Nolo vt vnquam facias; eſt manifeſta irritatio. Quia nullo modo ſortiri poſſet ſuum effectum voluntas illa, niſi votum irritando. Si enim eſſet ſola ſuſpenſio, ceſſante ſuperioris illius poteſtate reuiuiſceret obligatio. Imò idem aio, ſi ſic diceret ſuperior, Nolo vt facias. Quia cum oratio negatiua abſque temporis limitatione ſit, comprehendit omne tempus: iuxta regulam Logicam, Negatio eſt malignæ naturæ, quæ quidquid poſt ſe inuenit, deſtruit. Item, quia vota ſubditi habent tacitam conditionem, ſi ſint de rebus licitis, ipſis niſi ſuperior contradixerit: ſi autem de prohibitis, ſi ſuperior licentiam cōceſſerit (vt de mente D. Thomæ explicat

cat

cat benè *Caiet. 2. 2. quæſtion. 88. artic. 8. dub. 1.* quem reliqui Theologi ſequuntur.) Sed in caſu præſenti, quando ſuperior voti conſcius ac memor, dicit ſubdito, ſe nolle vt impleat, ceſſat proſus conditio ſubintellecta in voto, & ex certa ſcientia ſuperioris potentis irritare. Ergo verè irritat. Deinde, quia idem colligitur ex *c. 30. Num.* ibi: *Sin autem ſtatim vt audierit, contradixerit pater, & vota & iuramenta eius irrita erunt.* Vbi ſola contradictio reputatur irritatio voti. Et huius ſentent. videntur *Caietan. ſum. verb. Votum, cap. De conditionibus quatuor ex parte vouentis requiſitis, §. Imperfectio autem ætatis: & ibi Armilla num. 7.* vbi hæc dicunt: *Quando ſubditus fecit votum de prohibitis, & manifeſtat ſuperiori votum, ſi illi placet, tenetur exequi; ſi non placet, irritum eſt votum.* At ſatis indicat ſuperior diſplicentiam, dicens ſubdito, ſe nolle vt faciat. Et clarius *Armilla eo verb. Votum num. 12.* vbi hæc ait: *Sat eſt voluntas irritantis & nolentis votum valere. Vt ſi vir dicat vxori, Nolo vt facias tale quod vouiſti, ſtatim votum non valet.* At quando ſuperior non ita abſolutè explicuit ſuam voluntatem: vt ſi ita dicat, Nolo vt pro nunc facias: quod vulgò dicimus, *Dexad lo per aora:* non videtur irritatio voti, ſed ſuſpenſio. Quia irritatio non eſt ad tempus, ſed in perpetuum caſſat obligationem. Deinde, quia poteſt finis intentus obtineri, nempe, vt ille pro tunc excuſetur à voti impletione, & ſuperior præcipiens non peccet, ſuſpendendo dumtaxat votum. Quare verba illa, ſi aliquantulum dubia ſint, interpretanda ſunt in voti fauorem, vt illud quam minimè fieri poſſit, lædant. Ne in dubio priuetur poſſeſſione obligandi, in qua eſt. Vnde fit vt in hoc euentu, ſi votum illud non ſit onus temporis, teneatur ſubditus eo tempore tranſacto, aut votum implere, ſi ſit de re permiſſa: aut petere licentiam ad implendum, ſi de rè prohibita ſit. Si autem ſit onus temporis, non tenebitur, niſi intra tempus implendi, ſuperior licentiam concedat, iuxta dicta num. præcedenti. Quod ſi ſuperior facto ipſo veniat contra votum ſubditi, quod irritare poteſt, memor voti illius, aut ſi immemor, admonitus, & actu illo momentaneo frangi debeat à ſubdito parente præcepto ſuperioris, cenſetur pro illa ſola vice irritare, ſi votum habeat tractum ſucceſſiuum, vt ſi vir fecerat copiam vxori vouendi omnimodam caſtitatem, quoad petitionem & redditionem, & mox voti memor, debitum petat, non eſt irritatio abſoluta voti illius, ſed pro illa vice; & melius adhuc dicitur eſſe ſuſpenſionem voti, & ita illa vice vxor reddens non peccabit, ſiue vir peccarit ſuſpendendo, aut irritando quia defuit cauſa, ſiue non peccarit (vt diximus diſput. 36. nu. 7.) Dixi autem potius eſſe ſuſpenſionem. Quia ſuſpendendo conſequitur vir ſuum intentum, nempe, vt mulier ei reddat abſque peccato: & minus læditur obligatio voti. Quia ſi eſſet irritatio, ſtatim ac vir petiit debitum, non obligaret votum, licèt vir deſiſteret: at ſi eſt ſuſpenſio, obligaret vtrique. Sed dices, quorſum eſſe licentiam illam vouendi omnimodam caſtitatem, etiam quoad redditionem, ſi quoties vir petit debitum, cenſetur irritare, aut ſuſpendere votum pro illa vice: & ſic vxor tenetur reddere? Dic deſeruire ad hoc, nam data ea licentia, non eſt viro integrum abſque cauſa iuſta petere, & ita reuocare votum pro illa vice, ſed peccabit mortaliter, quamuis factum teneat (vt diximus diſp. 40. nu. 17.) quod ſecus eſſet, vbi abſque ſua licentia factum eſſet.

11 Ad argum. num. 1. propoſita reſp. Ad 1. dic illud verbum, *& irritas fecerit promiſſiones:* declarare verbum præcedens, *contradixerit*, quaſi dicat Scriptura ſacra, eſſe irritationem, ſi vir contradicat: & ita paulo ante dixerat, *Sin autem contradixerit pater, vota & iuramenta irrita erunt.* Ad 2. & confirm. conſtat ex dictis n. præcedenti. vbi enim eſt ſola materiæ prohibitio ad tempus, verba ſint ambigua, & obtinetur intentum ſuſpendendo: & ita eſt ſola ſuſpenſio: vbi autem prohibitio eſt abſoluta, ſecus eſt, (vt ibi explicui) & ideò eſt irritatio.

DISPVTATIO XLIV.

Vtrùm delectationes moroſæ in actu coniugali cogitato tanquam præſenti, quando alter coniux eſt abſens, aut non eſt animus habendi copulam, tactus, aſpectus, confabulationes turpes inter coniugatos, ſecluſo pollutionis periculo, licita ſint; quamuis ob impotentiam, vel aliquod impedimentum, non liceat illis actui coniugali vacare?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones ſint diſputandæ, n. 1.
An extra actum coniugalem liceat coniugibus delectari in illo, tanquam præſenti cogitato? Refertur quædam opinio, n. 2.
Non eſt mortale ſic delectari, n. 3.
Quid, ſi adſit commotio & alteratio in parte ſenſitiua, n. 4.
Eſt culpa venialis, n. 5.
Quid, ſi coniux in copula dirigat cogitationem ad aliam feminam? remiſſiuè, num. 6.
Soluuntur argumenta, n. 7.
Tactus licent coniugibus, quando referuntur ad copulam, ſecluſo periculo pollutionis, n. 8. & ibi, idem, quando ad vitandam fornicationem.
Si intendatur maior voluptas in copula, ſunt culpa venialis, n. 9.
Oſcula & amplexus non relata ad copulam, ſed tanquam amoris indicia, ſunt coniugibus licita, n. 10.
Quid, ſi nullo modo tactus referantur ad copulam? Refertur opinio, n. 11.
Adhuc non ſunt culpa lethalis, ſed venialis, niſi ad vitandam in ſe vel in alio fornicationem, n. 12.
Quid, de aſpectibus, & verbis turpibus inter coniuges, n. 13.
Quid, ſi vir intromittat membrum in os feminæ, vel in vas præpoſterum, non animo ibi conſummandi, vel tangat membro ſuperficiem illius vaſis? Remiſſiuè, n. 14. & ibi remiſſiuè, quando in loco ſacro, vel coram aliis.
Quid, de coniuge ſemetipſum tangente? Refertur quædam opinio, n. 15.
Sententia authoris, n. 16.
Quid, ſi ſe tangat, ſciens fore vt præueniat ſemen femineum, vel femina quæ nondum ſeminarat, ſe tactu prouocet, vbi vir membrum extraxit? Remiſſiuè, num. 17.
Soluuntur argumenta, n. 18.
An quando ratione impedimenti non eſt licitus actus coniugalis, liceant delectationes & tactus? Refertur duplex ſententia, n. 19. & 20.
Licita ſunt, quoties ab extrinſeco, & per accidens, vt ob periculum ſalutis, aborſus, vel ab aliam cauſam; quæ ex ſe copulam non prohibeat illa eſt illicita, num. 21.
Quid, vbi impotentia ſuperuenit matrimonio, n. 22.
Quid, quando ratione affinitatis, aut cognationis interdicta eſt copula. num. 23.
Quid, quando eſt dubium de valore matrimonij, n. 24.
Quid, quando vterque coniux, vel alter voto caſtitatis eſt aſtrictus n. 25.
Quid, ſi alter aut vterque coniux vouerat ſe non petiturum, n. 26.
Soluuntur argumenta, n. 27.

HACTENVS egimus de actu ipſo coniugali, quando 1
liceat necne. Iam de moroſis delectationibus, tactibus, aſpectibus, turpibúſque confabulationibus inter coniuges, agendum eſt. Et in præſenti diſp. quando non eſt pollutionis periculum: in ſeq. verò, vbi id periculum reperitur. Triplex ergo inuoluitur quæſtio hic diſputanda. Prima de delectationibus moroſis inter coniuges. Secunda de tactibus, aſpectibus, confabulationibúſque turpibus inter ipſos. Tertia de omnibus his inter ipſos, quando impediti ſunt ne coire poſſint.

QVÆSTIO prima. Vtrùm liceat coniugibus mo- 2
roſè delectari ſecluſo pollutionis periculo, in copula cogitata tanquam præſenti, dum abſentes ſunt, aut eo tempore, & in loco, in quo copulam exercere non poſſunt? Aliqui cenſent eſſe culpam mortalem. Ducuntur, quia delectatio venerea non intenta ob bonum prolis, nec in ipſum relata, omnibus interdicitur ſub culpa lethali. Et confirmatur, quia ea delectatio eſt quaſi incepta ſeminis effuſio, ad illámque tēdit: cum ipſam comitetur membrorum generationi inſeruientium commotio. Hæc autem eſt lethalis extra copulam coiugalem. Secundò, quia de ſimilibus idem eſt iudicium & idem iuris in illis obtinet, *cap. 2. de tranſlat. Epiſcopi, verſ. Sicut autem Epiſcopus:* vbi *gloſ. verb. Idem iuris*, adducit alios textus concordantes. At in vidua ea delectatio eſt mortalis: ergo & in coniuge: vbi non eſt opportunitas & voluntas copulæ habendæ,

Eadem enim eſt ratio, cum neutra delectatio in copulam licitam referatur. Sic docent *Sylu. verb. Delectatio q.2. Nauar.c. Si cui, de pœnit.d 1,n.6. & ſumma,c.16.n.10. Petr.de Soto*(quamuis ſubobſcurè, nec explicans eſſe mortale) *l.de inſtit.ſacerd. tract.de diſcrimine peccat. lect.9.§.penult. Cordubal. 1.quæſtionar.q.23.dub. 12.fin. Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.75.§. Hinc perſpicuum. Manuel Rodriguez to.1 ſum.in 2. edit.c.212. n.vlt.& Nider ſumma præcepto 9.c.4.dub.5. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.4.c.18. Emm.Sa ſumm.verb. Luxuria, verſ. Delectatio de peccato, Vega 1.to.ſum c.81.caſu 2.fine.* Addit *Syl.* idem eſſe, quando coniux, qui ſic delectatur, non habet animum accedendi ad coniugem. Quia eadem militat ratio. At fatetur licitam eſſe delectationem, quæ eſt in voluntate, dummodo non tranſeat ad partem ſenſitiuam. Et *Nau.& Corduba* dicunt idem eſſe, ſiue ea delectatio moroſa ſit de copula habita, ſiue de habenda, cogitata quaſi præſenti.

3 At multo verius eſt non eſſe culpam lethalem. Primò, quia conſenſus in delectationem nequit grauior eſſe culpa, quam conſenſus in actum de quo capitur, *teſte D. Aug. l.12. de Trinit. ca.12.to.3.* Et conſtat, nam talis eſt delectatio, quale obiectum, vt docet *Ariſt. l. 10. Ethicor.c. 4. & 5.* ſed copula de qua eſt ea delectatio, eſt licita inter coniuges. Ergo ex hac parte non eſt culpabilis delectatio. Quod ſi deſideretur debitus finis talis delectationis, nempè, bonum prolis per copulam coniugalem intentum: defectus finis debiti ſolam culpam venialem conſtituit(vt diximus diſp.8.n.8.) Non ergo eſt culpa lethalis. Secundò, quia ſicut matrim. efficit ne tactus extra copulam, & ad illam non relati, ſint culpa lethalis (vt dicemus nu. 12.) ſed ſola venialis, defectu legitimi finis: ita idem efficiet circa delectationem ſenſitiuam copulæ cogitatæ ac præſentis. Quia eadem eſt ratio. Tandem, quia *D. Chryſoſt. hom. 17. in Matthæum, in ea verba, qui viderit mulierem:* admittit licitum eſſe delectari aſpectu vxoris præſentis, etiam abſque animo copulæ habendæ. Ergo non erit mortale delectari cogitatione vxoris abſentis. Cùm enim vtrobique delectatio ad copulam non referatur, quæ ſola poſſet eſſe ratio culpæ lethalis: nil refert præſentem abſentémve eſſe vxorem Et ideò huius ſent. videtur apertè *D. Thom. q. 15. de malo, art. 2. ad 17.* vbi abſolutè ait non eſſe mortalem hanc delectationem in coniugatis, ſicut nec ipſum actum, quamuis non explicet an in abſentia. Tenéntque expreſsè *Palud 4.d.9.q.3.a.1.nu.7. Gerſon 2. p.tract.de pollut. diurna, notabil.7. alphab.38. lit. D. Caiet. ſum. verb. Delectatio moroſa, §. Secundùm, an delectatio, verſ. Tertiò quod vir: & 1.2. q.74.a.8. circa ſolut.ad 4. D. Anton.2.p.t.5.c.1.§.6.fine, Roſella, verb. Delectatio, nu.3.* vbi *Armilla nu.4. Tabiena verb. Cogitatio moroſ.t, fine, & verb. Luxurioſus, q.8.§.9. Viguerius l.inſtit.ca.3. §.5.verſ.5.ad fin. Nieua ſum.tit. 105. ad finem. Metina 1.2.qu. 74 artic.8. ſtatim in principio, & ibi Zumel diſp. 4. dub.3. ad finem, & ibi Vaſquez diſputat.113. nu.2. & 3.* & communiter Neoterici.

4 Idem aſſerendum eſt, quamuis ex ea delectatione conſurgeret membri pudendi commotio & alteratio, abſque pollutionis periculo, Non enim eſſet culpa lethalis, conſenſus in illam. Quia matrimon. excuſans à culpa mortali delectationem ſenſitiuæ partis, ſubinde quoque excuſat commotionem illam naturaliter ex ipſa conſurgentem. Ita *Vaſquez d.diſp.113.n.4.*

5 Eſt autem culpa venialis, conſenſus in eam delectationem. Quia caret debito fine, ad quem actus coniugalis à natura ipſa dirigitur. Vt explicui n.3.& ita ſentiunt *Palud. n.6. Caiet. in ſumma, Metina, Zumel, Vaſquez 1.3. ibid. citati.*

6 Qualis autem culpa ſit, dum coniux in copula cogitationem dirigit in aliam feminam, dixi diſp.17.n.6.

7 Ad argum.n 2. propoſita reſp. Ad 1. dic antecedens eſſe verum, vbi non adeſt matrimonium eam delectationem veneream à culpa mortali excuſans, vel illa capitur in cogitatione concubitus non coniugalis cogitati. Ad confirm. dic ordinari ad coitum cum proprio coniuge, & feminis emiſſionem intra legitimum vas: atque id ſufficiens eſſe, ne ſit mortalis culpa, quamuis tunc copula non poſſit haberi. Ad 2. diſparitas eſt manifeſta. Quia viduæ eſt tunc prohibitus coitus, & ſubinde delectatio ſenſitiua cogitationis illius: & deficit matrimonium, quod vtrumque excuſat. Quæ ſecus ſe habent in coniugatis.

QVÆSTIO II. An tactus, aſpectus, & verba turpia inter coniuges, licita ſint, ſecluſo pollutionis periculo? 8 Aliquæ concluſiones ſunt certiores. Prima concluſio ſit. Quando tactus non quæruntur propter voluptatem, ſed ad præparandum ſe ad copulam coniugalem, vacant culpa. Quia licitum eſt iuuare naturam ad actum conceſſum: ordinantúrque in finem natura ipſa tactibus deſtinatum, & ob quem in ipſis voluptatem conſtituit. Atque ita fatentur *Palud. 4. d.31.q.3.a.2.n.17.* vbi *Maioris q. vn.argum.contra 6.concluſ. Supplem. Gabr.ibi, q.vn.a.3.dub. 2. D. Ant.3.p.t.1.c.20.§.6. Sylu.verb. Debitum, q.9.n.7.* vbi *Roſella n.11. Armilla n.8. Caiet. ſumma, verb. Matrimonium, c.vlt. §.vlt. Victoria ſumma, de matrim.n.274. Sotus 4.d.31.q.vn.a.4. fin. Graffis 1.p.deciſ.lib.2.ca.82.n.21. Petrus de Ledeſma de matrim.qu.49.a.6.fine.* Idem dicendum eſt, ſi coniux his tactibus vtatur ad ſedandam carnis tentationem, vitandámque fornicationem in ſe vel in ſocio. Quia finis eſt bonus, & ad ipſum ordinatur matrim. Sic *Palud. D. Ant. Roſella, Syluest. ibidem.*

Secunda concluſio. Si tactus illi referantur ad maiorem 9 voluptatem in ipſa copula captandam, ſunt culpa venialis. Quia & copula ipſa coniugalis ob eum finem exercita, venialis eſt(vt dixi diſp.11.n.4.) Sic *Palud. D. Ant. Sylu. Sotus, Petr.de Ledeſma, citati n. præc.*

Tertia concluſio. Si in oſculis & amplexibus nullus 10 alius finis intendatur, quam mutui amoris indicia ſibi ipſis coniuges præbere, nulla eſt culpa. Quia huiuſmodi tactus ad id quoque à natura inſtituti ſunt. *Sic Sotus. Petrus de Ledeſma, Graffis num. 8. allegati.* Et conſtat, quia ſponſis de futuro ſunt ſic liciti, vt diſp.46.n.51. dicam.

Punctus autem difficultatis eo pertinet, an tactus inter 11 *coniuges ob ſolam voluptatem in ipſis captãdam, abſque animo perueniendi ad copulam, ſint mortale peccatum?* Affirmant quidam. Quoniam omnis actus venereus non relatus ad copulam, eſt mortalis. Sic docent *D. Ant. Sylu. citati n.8. Margarita confeſſ.6.præcept.f.88.caſu 7. Humada ſuper l.2.t.1.p.1.gloſſ.12.num.1.& Sylu.* id tribuit *Paludano*: ſed immeritò, quia *Palud.n.8. relatus* loquitur quando eſt pollutionis periculum. Et hos tactus quando valdè ſunt impudici & enormes, eſſe mortales aſſerit *Alexand. in ſuo Enchirid. præcept.6.* vbi de tactibus impudicis, §. *Si in propria.*

At proculdubio dicendum eſt, ſolam eſſe culpam venia- 12 lem. Quia voluptas illa venerea non quæritur extra matrimonium, ſed in actu ſuapte natura ordinato ad matrim. actum. Quare ſicut matrimonium excuſat actum copulæ inter coniuges à culpa lethali, ita ſimiliter excuſabit tactus illos: & ſola manebit culpa venialis indebiti finis(vt de moroſa delectatione dicebam nu. 3.) atque ita docent *verb. Debitum, n.12.* vbi *Ang.n.26. Armilla n.8. & verb. Impudicitia, n.3. Caiet.2.2.q.154.a.4.§. In reſponſ.ad 2. & ſum.verb. Impudicitia, & ver. Matrim.c.vlt.§.vlt. Abulenſis.c.5. Matth. q.197. Victoria, Sotus, Graffis, citati n.8. Metinal.5.de ſacror.hominum contin.c.77. Barth.à Ledeſ.de matrim.dub.28.fin. Vaſqu.1.2.q.74.a.8.d.113.n.3.& 4. Nieua ſum.tit.87.& 90. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.249.n.9. Viua d.candel.ſacrament.1.p.de matr.n.260.* Et idem docent alij, generaliter & indiſtinctè tactus inter coniuges à lethali culpa excuſantes, quoties non adeſt pollutionis periculum. Hi ſunt *Ledeſ.2.p.4.q.51. a.6 propo.8. Ouand. 4.d.31.q.vn propoſ.3. Angl. Florib.1.p.de matr.q.5.de bonis illius, in fin. Metina l.1.ſum.c.14.§.18. Emm. Sa ſumma, verb. Luxuria, §. Oſcula & tactus.* Quando autẽ nõ voluptas, ſed euitatio fornicationis intẽditur, diximus n.8. Ex dictis infertur, idem dicendum eſſe de aſpectibus verbiſque turpibus, inter cõiuges abſq; pollutionis periculo. Numquã enim ſunt peccata mortalia, ſed erũt venialia, ſi ad voluptatẽ; licita autem, ſi ad prouocandum ſe ad copulam referantur. Sicut de tactibus diximus. Quia eadem eſt ratio; & matrim. omnes has delicias excuſat à mortali.

Quid

14 Quid autem dicendum ſit de tactu, quo coniux membrum virile in os feminæ, aut in vas præpoſterum intromittit, vel ſuperficiem illius vaſis tangit, non animo ibi conſummandi, dixi diſp.17.nu.4. & 5. De tactibus autem in loco publico, ſeu coram aliis, dixi diſp.15.nu.2. In loco autem ſacro, dixi eadem diſp.15.n.15.& ſeq.

15 Maior autem difficultas eſt, ſi coniugatus ſe ipſum tangat propter voluptatem captandam abſque pollutionis periculo? Nam aliqui cenſent eſſe culpam lethalem. Quoniam naturam tactibus prouocare, nec eſt actus coniugalis, cum minimè fiat cum coniuge, nec ad finem coniugij refertur: vt ſupponimus, non enim fit quo coniux ad copulam ſe præparet. Quare nullo modo reduci poteſt ad coniugium, vt à mortali excuſetur. Citantur pro hac ſent. *D. Ant. Sylu. Margarita confeſſ. relati n.*8. ſed non loquuntur expreſsè de tactu, quo ſe ipſum coniux tangit, ſed de omnibus tactibus inter coniuges, quos generaliter mortales reputant, quoties non ordinantur ad copulam, vt retuli n.11. & reprobaui nu.12. At expreſsè eam tenent *Armilla verb. Impudicitia, n.*3. *Vaſquez* 1.2.*q.*74.*a.*8.*diſp* 113.*n.*4. Qui addit non eſſe mortale, quando fieret etiam abſente coniuge, intentione coeundi cum illo, qui proximè venturus ſperatur. Imò ſi ad finem generationis referatur, nec eſſe culpam venialem.

16 Cæterùm probabilius mihi eſt, ſolum eſſe culpam venialem. Quia cum tactus ille ſuapte natura indifferens ſit; ad copulam coniugalem vel illicitam, poſſitque ad vnam vel alteram referri, nec ex intentione tangentis ſe à ſua natura, & ab hoc ordine diſtrahatur, vt ad copulam illicitam ordinetur: non eſt cur de culpa lethali damnandus ſit. Sicut nec moroſa delectatio copulæ cum coniuge abſente tribuitur culpæ mortali: eo quod referri poteſt ſuapte natura ad copulam coniugalem, licet actu non dirigatur. Nec dici poteſt eum tactum non eſſe actum coniugis, quia non habetur cum coniuge. Quoniam vt actus coniugis ſit, non deſideratur eum cum coniuge fieri, ſed ſatis eſt vt ad coniugium præſens ſuapta natura ordinari poſſit, nec ab hac natura ex intentione illo vtentis deuiet. Et fauent huic ſent. *Palud.* 4. *d.* 31. *quæſt.*3.*a.*2.*n.*17. *Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct. c.*87 *fine*, vbi dicunt eſſe mortalem huiuſmodi tactum, quando adeſt pollutionis periculum: & ita extra hunc caſum non videntur damnare de mortali.

17 Vtrùm autem ſit mortale, quando vir ſe tangit, vt citius femina ſemen effundat, dixi diſp.17.nu.10. Et quid quando extracto membro virili, femina, quæ viro ſeminante nondum ſeminarat, ſe tangit, quo ſeminet: dixi eadem diſp.17.n.11.

18 Ad argumenta reſp. Ad propoſitum nu.11. reſpondi n. 7. in ſol. ad 1. Ad propoſitum n.15. conſtat ex dictis n.16.

19 QVÆSTIO III. An liceant delectationes moroſæ & tactus coniugatis, quando ob aliquod impedimentum eis non licet actum coniugalem exercere? *Abul. cap.*5. *Matth. q.*197. docet generaliter tactus inter coniuges eſſe mortales, quando actus coniugalis propter magnam deordinationem talis eſſet. Et poteſt probari. Quoniam talis eſt delectatio, quale obiectum, (vt probauimus n.3.) at tunc acceſſus ad coniugem eſt culpa lethalis.

20 Alij autem docti neoterici cenſent licere coniugibus delectationem partis ſenſitiuæ de coitu cogitato captam, etiamſi illis nec petere nec reddere liceat, quia mutuo conſenſu votum caſtitatis emiſere: vel quia alter legitimè profeſſus eſt, ad ſacróſve ordines promotus. De tactibus autem diſtinguunt, dicúntque minimè licere tactus verendorum partiúmve illis vicinarum, niſi dum coniugi licet reddere, & exiguntur. Quia ij tactus reputantur, vt vnum moraliter cum vſu matrimonij. At cæteros tactus aiunt licere. Ducuntur, quoniam cum adhuc permaneat matrimonium, & copula ſit ſolum illicita ob extrinſecam voti circumſtantiam, non ſubinde illicita erunt delectatio & tactus. Hac enim ratione hæc licent, interdicta copula ob circumſtantiam periculi morbi, aut aborſus extrinſecam. Secundò, quia ob id licet delectari in carnium eſu in quadrageſima, cum numquam liceat in re ab intrinſeco mala. Quia ab illo, vtpote qui ratione ſolius extrinſecæ prohibitionis Eccleſiæ eſt illicitus, poteſt præſcindi malitia: ab hac verò, cum ab intrinſeca rei natura malitiam habeat, ſeparari nequit. At vſus illius matrim. non eſt ab intrinſeco prohibitus, ſed ratione circumſtantiæ extrinſecæ voti. Ergo licebit in illo delectari.

Prima tamen concluſio ſit. Quoties copula interdicitur coniugibus ob circumſtantiam extrinſecam, quæ per ſe neutrum coniugem arcet ab vſu matrimonij, licita eſt talis delectatio appetitus ſenſitiui de copula cogitata, vt præſenti: liciti ſunt etiam tactus, eo pacto quo liciti eſſent ſecluſo eo impedimento. Vt ſi illicita ſit copula propter notabile ſalutis abortúſve periculum, aut ſimilem cauſam. Prob. quia tunc ſuapte natura eſt licitus vſus matrimonij, & ab extrinſeco prohibetur ratione charitatis aut pietatis, obligantium præcaueri damnum coniugis aut prolis: his autem virtutibus non aduerſantur ea delectatio & tactus. Quandoquidem ex illis ſimile damnum non timetur. Ergo hæc non ſunt prohibita. Et confirmatur, quia matrim. non tantum excuſat à culpa coitum, ſed etiam moroſam delectationem, & tactus non relata ad copulam excuſat à mortali, (vt diximus nu.3.& num.12.) Ergo cum impedimento illi ſolius copulæ vſus opponatur, ſolus ille reddetur illicitus. Tandem, quia in loco publico coniuges miſceri nefas eſt, nemo tamen damnabit delectationem internam ſenſitiuam ibi habitam de copula coniugali cogitata. Quia non aduerſatur honeſtati naturali, ratione cuius copula eſt illicita. Vnde fit in eo euentu tactus & delectationem non eſſe mortalia ſecluſo pollutionis periculo: at delectationem eſſe venialem: quia caret debito fine. Tactus autem eſſe veniales, ſi ob delectationem habeantur: licitos autem, ſi ad conciliandum amorem, vitandámve incontinentiam, fiant. Vt de illis diximus n.3.5.8.10.& 12. quando non adeſt id impedimētum. 21

Hinc infertur, idem aſſerendum eſſe, quoties eſt phyſicum impedimentum ad copulam. Vt ſi impotentia coeundi ſuperueniat matrimonio contracto. Quia eædem rationes militant. Et id probauimus diſp.17.num.6. 22

Secunda concluſio. Idem dicendum eſt, quando concubitus eſt interdictus ratione alicuius præcepti Eccleſiæ: vt ſi coniux contraxit affinitatem cognationémve cum altero coniuge, ratione cuius arcetur à debiti petitione: vel ſi vterque ſimiliter eam contraxit. Ratio eſt, quia adhuc impedimentum eſt extrinſecum, & arcens à copula in pœnam delicti admiſſi (vt probauimus diſp. 30. nu.1.) Cùm ergo res ſit pœnalis, non eſt extendenda ad delectationem & tactus, vt ſimiliter illa prohibeat. 23

Tertia concluſio. Quoties coniugi interdicitur debiti petitio, eo quod ſit dubius de valore matrimonij, eſt peccatum mortale delectatio partis ſenſitiuæ de copula cogitata. Quia matrim. eam delectationem cohoneſtans, eſt dubium, ac proinde dubia etiam erit honeſtas illius delectationis. Nec aliud de ius profeſſionis præponderat, ſicut nec ad debiti petitionem. Nec licebit etiam prædicta appetitus ſenſitiui delectatio de actu redditionis debiti cogitato, ſub conditione, ſi petatur: ſecus de actu complacentiæ, & gaudij in voluntate. Nam quamuis liceat reddere debitum poſita ea conditione, ſi petatur: at ſicut ea nondum poſita minimè licet copula, ita nec delectatio ſenſitiua. Sicut ſoluto fas eſt in voluntate concipere delectationem aut gaudium de acceſſu ad mulierem, ſi eſſet ſua, non tamen in appetitu ſenſitiuo. Quia delectatio in hoc conſurgens oritur ex vehementi commotione ſpirituum vitalium ſubſeruientium generationi: & proinde eſt quaſi inchoatio coitus præſentis, qui illicitus eſt: cum conditio minimè adſit. Deinde, quia actiones appetitus ſenſitiui non feruntur in obiecta ſub conditione aliqua, ſed abſolutè. Illa enim ſpectant, vt proponuntur ab imaginatiua, quæ nequit conditionem apponere, aut præſcindere rationem communem à particulari. 24

Atque ita delectatur appetitus ſenſitiuus de illo actu independenter à conditione. Quod benè explicat *Caiet. to. 1. opuſc. tract. 14. de delectat. moroſa, dub. 1.* Similiter tactus in his ſunt mortales, niſi habeantur in gratiam alterius coniugis tacitè vel expreſsè petentis debitum. Tunc enim ſpectant ad redditionem debiti. Et conſtat ex eadem ratione. Sed obiicies, Sicut dubius de matrimonij valore, caret iure iuſtitiæ, ad petendum: ita qui contraxit affinitatem aut cognationem cum coniuge: & vtrique fas eſt reddere. Ergo vel vtrique permiſſa ſunt delectatio illa & tactus: vel neutri. Sed dic, illum priuari eo iure ab intrinſeco, & ex natura rei, propter dubium de matrimonij cohoneſtantis actum valore: hunc verò ab extrinſeca Eccleſiæ prohibitione in admiſſi delicti pœnam. Quæ extendenda minimè eſt vltra terminos, in quibus loquitur. Vt explicuimus n. præced.

25 Quarta concluſio. Mihi eſt multo probabilius contra ſent. nu. 20. relatam, quando ratione voti non licet coniugi petere nec reddere, nullo modo eſſe licitam delectationem partis ſenſitiuæ, aut tactus, ſed culpam eſſe lethalem aduerſus votum. Quando autem ſola debiti petitio interdicitur ratione voti, dicendum etiam eſt, minime licere prædictam delectationem partis ſenſitiuæ, etiam de redditione concepta ſub conditione, ſi petatur: ſecus de gaudio, delectatione voluntatis, ſub ea conditione: & ſimiliter non licere tactus niſi ad expreſſam vel tacitam alterius petitionem: ſed omnia hæc eſſe peccata lethalia contra votum. Sicut explicui num. præcedenti. Ducor, quoniam vouens abſolutè caſtitatem, tenetur in quantum poteſt, abſtinere ab omnibus illis, quæ caſtitati aduerſantur, ſolúmque illi permittitur id ad quod lex iuſtitiæ matrimonij obligat, nempe reddere debitum, quando ſolus ipſe vouit, ſed ſeruata lege matrimonij poteſt abſtinere ab illa delectatione, & à tactibus dum non petuntur. Ergo tenetur. Et confirmatur, quia ſi vouiſſet ſe ab ea delectatione & tactibus abſtenturum, niſi ad alterius coniugis petitionem, teneretur vtique: cum votum ſit de re honeſta, & ſibi licita. At vouens abſolutè caſtitatem, promittit abſtinentiam ab his. Vt benè docet *Vaſquez 1. 2. quæſt. 74. art. 8. diſp. 112. num. 10.* Quod inde conſtat, quia hæc aduerſantur caſtitati. Et ita ſi ſolutus vouens caſtitatem delectetur moroſè in re venerea, vel libidinoſos tactus habeat, eſt reus voti. Secundò, quoniam longè diſpar ratio eſt de aliarum rerum delectatione, quæ ex circumſtantia extrinſeca ſint malæ, vt quando actus coniugalis eſt malus ob ſolutis periculum, vel ratione loci publici, aut affinitatis contractæ. Quia illa delectatio vel tactus non opponuntur illi circumſtantiæ extrinſecæ. At hic directè opponuntur voto extrinſeco. Quod obligat ad abſtinendum ab omnibus venereis, & conſequenter ab his. Tandem, quia ſi licent his coniugibus cæteri tactus, neſcio cur neoterici illi num. 20. relati id negent de impudicis. Cùm ex ſe permiſſi illis ſint ſecluſo pollutionis periculo, & ſolum ratione extrinſeci voti prohibeantur, ſicut & alij tactus. Nec verum eſt reputari idem moraliter cum copula. Nam omnibus coniugibus effectis impotentibus poſt matrimonium, vel affinibus, vel cognatis, vel vbi eſt periculum notabile ſalutis, vel aborſus, licent ij tactus; vt probauimus nu. 21. 22. & 23. Cùm tamen copula ipſa minimè liceat.

26 Vltima concluſio. Si alter vel vterque coniux vouiſſet ſolum ſe non petiturum debitum, omnia hæc illis licerent. Quia non aduerſantur illi voto, quod ſolum interdicit debiti petitionem: & ex alia parte ſunt ex ſua natura illis licita ratione matrimonij.

27 Ad argum. propoſitum n. 19. dic. talem eſſe delectationem, quale eſt obiectum ſecundum ſe, & ab intrinſeco: ſecus quando ab extrinſeca circumſtantia malitiam habet, cui circumſtantiæ delectatio non aduerſatur. Quod contingit hic, vt explicuimus nu. 25. Ad 1. argum. ex propoſitis n. 20. conſtat ex dictis nu. 21. 23. & 25. Quia in caſu periculi morbi, aut affinitatis contractæ, delectatio & tactus minimè opponuntur circumſtantiæ extrinſecæ, ob quam redditur vitioſa copula coniugalis: ſecus in caſu voti. Ad 2. dic maiorem propoſitionem eſſe veram quando delectatio illa rei malæ ab extrinſeco nullam aliam malitiam haberet, quam redundantem ex ipſa obiecti malitia. Quod hic non contingit: eſt enim mala propter ſpecialem illius voti extrinſeci obligationem, cui directè aduerſatur.

DISPVTATIO XLV.

Vtrùm coniugibus liceant delectationes moroſæ, tactus, aſpectus, verba turpia, cum pollutionis præuiſæ, ſed non intentæ periculo? Et generaliter quando pollutionis periculum efficiat nouam culpam mortalem, vel talem, quæ antea mortalis minimè erat?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

Pollutio & diſtillatio qualiter differant, & in quo illa cognoſcetur? Et remiſſiuè, cur numquam liceat procurare ſeminis expulſionem? Et quid, ſi illud corruptum ſit? Et quid de permiſſione fluxus? Et quid, de procuratione diſtillationis, n. 2.

Ad malitiam pollutionis, vel effectus præter voluntatem contingentis, nil refert, ſiue in ſomno ſiue in vigilia accidat, n. 3.

Vacat culpa dare operam cauſæ alias licitæ, neceſſariæ, vel vtili, quamuis præuideatur fore, vt pollutio ſubſequatur? n 4.

Quid, ſi cauſa illa ſit mortalis ob circumſtantiam extrinſecam, n. 5.

Quid, ſi ſit periculum conſenſus, & quando id contingat: & num ob cauſam vrgentem liceat ei ſe periculo exponere, n. 6.

Quid, ſi ex equitatione ſequatur pollutio, n. 7.

Quid, ſi ex tactu enim partium verendarum neceſſario ſequatur: vt facto ad medendum: vel ex amplexu licito, n 8.

An liceat cum pericalo pollutionis auferre impedimenta virtutis generantis, n. 9.

An ſit culpa lethalis, non vitare cauſam in qua præuidetur pollutio, vbi deficit neceſſitas aut vtilitas illius cauſæ? Refertur triplex ſententia, n. 10. 11. & 12.

Duplex eſt cauſa, ex qua poteſt ſubſequi pollutio, n. 13.

Tenuis eſt obligatio vitandi pollutionem, quæ præter intentionem ſequitur, n. 14.

Solum eſt mortale non vitare cauſam pollutionis præuiſæ, quando cauſa eſt turpis, & per ſe ac ex natura ſua tendit ad pollutionem, nec vrget neceſſitas, n. 15.

Quamuis extra genus luxuriæ ſit cauſa mortalis, vt in genere gulæ, non eſt mortalis pollutio in ea præuiſa, n. 16.

Quid, ſi cauſa illa mortalis pertineat ad luxuriam ratione ſolius finis, n. 17.

Quid, ſi cauſa ad luxuriam pertinens ſit tantum venialis, n. 18.

Quid, ſi ſentitur vehemens commotio in perſeuerantia in re turpi veniali, n. 19.

Quid, ſi res leuiter turpis ſit mortalis ratione deſiderij fornicandi, n. 20.

An ſit veniale contra caſtitatem, quando vel cauſa eſt licita, non tamen eſt per ſe cauſa: vel eſt licita, at deſideratur neceſſitas, n. 21.

An omnis actus mortaliter turpis, ſiue in eo præuideatur pollutio, ſiue non, habeat ſpecialem pollutionis malitiam, n. 22.

Inter ſolutos ſolus actus alias mortaliter turpis habet ſpecialem pollutionis in eo præuiſæ malitiam, n. 23.

Si quis negatiuè ſe habeat, aut tepidè reſiſtat vehementi delectationi venereæ, præuidens pollutionis periculum, peccat mortaliter ratione illius, n. 24.

Cauſæ alias licitæ, notabiliter influenti ad pollutionem, eſt peccatum lethale vacare, vbi non excuſat cauſa vrgens, n. 25.

Qualiter intelligatur talem eſſe pollutionem indirectè volitam, qualem cauſam? n. 26.

Pollutio hæc an ſit verè peccatum diſtinctæ malitiæ, à malitia cauſæ, n. 27.

An vacet culpa pollutio ſubſequens pœnitentiam cauſæ datæ, n. 28.

An ſit neceſſe fateri pollutionem, vel ſat ſit cauſam, n. 29.

Reprobantur dicentes fieri poſſe, vt ebrietatis ſomniue tempore gratia perdatur, n 30.

An ſit peccatum mortale dare cauſam notabili diſtillationi, n. 31.

Soluuntur argumenta, n. 32.

Poſt n. 32. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

DISPVTATIO hæc valdè difficilis pendet ex cognitione naturæ pollutionis, quando non eſt intenta, ſed præuidetur in cauſa. Et ideò præmittenda eſt quæſtio, quando dare operam cauſæ, in qua præuidetur, ſit lethale, ratione pollutionis præuiſæ. Deinde diſputabitur, quando tactus, aſpectus, turpia verba inter 1

coniuges, ſint mortalia ob pollutionis non intentæ periculum.

2 QVÆSTIO I. An ſemper ſit culpa lethalis, vacare actioni in qua præuidetur pollutio præter intentionem ſubſequenda? Supponendum eſt primo, ex membro pudendo præter vrinam, & ſemen procedere aliquando tertium quendam humorem medium, qui ſemini eſt ſimilis in colore, & infectione, carniſque commotione, quæ aliquando ipſum comitatur: diſſimilis autem, eo quod non ſit ita mordax ac groſſus, faciliúſque fluat, nec cum tanta carnis commotione, & in minori copia: aliquandóque imperceptibiliter, & ſine carnis motu. Hic ſolet appellari diſtillatio. Sic *D.Th.opuſc.64.c.de fluxu libidin. Gerſon 2.p.tract.de pollut. diurna.propoſit.4.alphab.38. lit. E. Caiet.opuſc.tom.1.tract.22.de pollut.ex auditu confeſſionis,q. vn.a.2.§.Animaduerte tamen,in fine. Margarita confeſſ.q. moralib.f.156.* Addunt *Caiet. & Margarita*, non eſt magis curandum de hac diſtillatione, niſi ipſam carnis rebellio comitaretur, quam de ſudore. Et *D. Thom.* hoc ait eſſe ſignum, quòd pollutio minimè ſit. Quia hæc in vigilia contingere nequit abſque carnis commotione ac venerea delectatione. Cur autem pollutionem numquam etiam pro vita tuenda procurare liceat? diximus diſp. 17. nu.16.& 19.quid, vbi ſemen eſt corruptum? & nu.18.quid de diſtillatione? & n.17. an liceat pollutionem inceptam non interrumpere, ſed permittere: & ad illius perfectam emiſſionem auxiliari.

3 Secundò ſupponendum eſt, nil referre ad malitiam pollutionis, aut effectus cuiuſlibet, præter intentionem euenientium, in ſolaque cauſa indirectè volitorum, ſiue in ſomnis ſiue in vigilia accidant. Quia cum in ſola cauſa ſint indirectè volita, in ea ſola habent rationem boni vel mali moralis: & proinde cætera per accidens contingunt. Ita *Caiet.q.vn.in princ.quam n.præced.allegaui. Armilla, verb.Pollutio,n.3. Metina 1.2.q.74 ar.6.verſ.2.notandum. Zumel ead.q.a.8.diſp.4.ante dub.1.dicto 2. Valentia 2.2.diſp.9.q.3. punct.3 §.Porro ad incurrendum.*

4 His præmiſſis conſtat inter omnes DD. quoties pollutio ſequitur præter intentionem ex cauſa aliqua neceſſaria vel conuenienti corpori, vt eſt cibus vel potus moderatus; aut animæ, vt orare, ſtudere: vel vtili aliis, vt eſt audire confeſſiones, feminas cautè & cum neceſſitate alloqui, nullam eſſe culpam non deſiſtere à cauſa illa, quamuis in ea præuideatur pollutio inde ſubſequenda. Probatur primò, quia ille patiens pollutionem potius patitur, quam agat. Vt dum ex naturæ infirmitate procedit, teſtatur *D.Gregor.reſponſ.11.ad Auguſtin.& refertur ca. Teſtamentum d.6.2.* quia non imputatur ius ſuum proſequenti, effectus per accidens ac præter intentionem ſubſequutus, non ergo ob pollutionem non intentam arcẽdus eſt quis, ne pleraſque actiones ſibi vel proximo conuenientes, ad quas ius habet, exerceat. Alias multæ actiones neceſſariæ eſſent omittendæ, ac innumeri laquei iniicerentur. Atque ita docent *D. Th.2.2.q.154.a.5.corp. Caiet.opuſc.to. 1. tract. 22 de pollutione ex audientia confeſſ.q.vn.a 1. & 2. Gerſon 2.p. tract.de pollut.diurna,propoſit.12.alphab.38.lit. I. Abulenſis ca. 5.Matth.q.246.verſ. Secunda cauſa, & q.247. verſ. Aliter poteſt dici.d. Ant.2.p.t.6.c.5.§. Quartum ad cauſam.verſ.Secunda cauſa. Tabiena,verb.Cogitatio,q.6 num.7.fine. Armilla,verb. Pollutio,n.1. Nauar.ſum.c.16.Hiſp.n.6. Lat.n.7. Ledeſ.1.p.qu. 21.a.7.dub.vlt. Margarita confeſſ.q.moralib.fol.156. Nieua ſum. tit.105. Metina l.1.ſum.c.14.§.18.fol.120 & 1.2.q.74.a.6.dubio ſpeciali,quod mouet de hac re Zumel ea q. 8.diſp.4.ante dub. 3,& ibi Vaſqu.diſp.115.n.8. Turrec.c.Non eſt d.6.n.2.& 4. Valentia 2.2.diſp.9.qu.3.punct.3.§. Cùm autem cauſa. Nauar.lib. 2.de reſtit.c.3.dub.2.de indirectè occidente,in noua edit.nu. 131. Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c.73.§.penult.& fin. Manuel 1.to.ſum. 2.edit.c.211.nu.1. Graffis 1.p.deciſion.l.2.cap.87.fine. Emm.Sa ſum.verb.Luxuria,verſ.Pollutio inuoluntaria. Vega 2.to.ſum.c. 67.caſu 1. Philiarc.de officio Sacerd.to.1.p.2.l.4.c.18.fine.*

5 Imò idem dicendum eſt, quamuis ea cauſa licita, in qua pollutio præuidetur, ſit illicita ratione circumſtantiæ extrinſecæ nihil ad pollutionem conferentis. Vt ſi quis confeſſiones audiat ob vanam gloriam: vel cibos neceſſarios ſuſtentationi edat, quibus præceptum ieiunij violat, pollutio enim inde præter voluntatem ſequuta, quamuis præuiſa, vacabit omnino culpa. Quia is actus eſt de ſe licitus & conueniens atque circumſtantia, qua vitiatur, nil influit quo pollutio ſubſequatur, ſed potius ex naturæ infirmitate procedit. Deinde, quia eadem ciborum ſumptio in die non ieiunij minimè tribuetur culpæ, ratione pollutionis in ea præuiſæ: ergo nec quamuis ea violetur ieiunium. Siquidẽ hæc violatio impertinens eſt, vt pollutio ſequatur. Demum, quia damna minimè imputantur ius ſuum proſequenti, quamuis aliunde peccet. Vt conſtat in iudice puniente reum, ob iram vel inanem gloriam.

6 Eſt tamen doctrina hæc temperanda, niſi probabile conſenſus in pollutionis delectationem periculum ſubſit: tunc enim quantumuis cauſa licita ſit, eſt ab ea abſtinendum ſub culpa lethali. Quia amans periculum peribit in illo, Eccleſiaſtici 3. Sic *Caietan. opuſc. to.1. tract.22.de pollutione,q.vn.art.2.§. Animaduerte tamen, Tabiena, Nauar. Margarita confeſſorũ, Graffis, Lud.Lopez; Emmanuel Sa* quos num.4.retuli. Tunc autem id periculum contingit, quando quis expertus eſt ſe in ſimili occaſione fere ſemper in culpam mortalem labi. Vt docent *Caietan.ſum. verb. Periculum,* vbi *Armil.n,vn. Nau.ſum.Latina,c.3.n.14. Hiſpana c. 28.addit ad eundem n. Corduba ſum.q.4.f.18.verſ. Lo ſegundo, Manuel 1.ſum.2.edit.c.49.nu.2.* Huic autem periculo licitè quis ſe exponet ob cauſam valdè vrgentem, proponens firmiter ſe non conſenſurum. Vt gratia medendi feminæ, vbi alius deeſt medicus. Quia amans periculum minimè dicitur, qui neceſſitate compulſus in illud ſe coniicit, & de diuina miſericordia confidere meritò poterit, fore vt maius ſibi auxilium impendat, quo à lapſu caueat. Quod ſignificat *D. Baſilius de conſtit. monaſt. c.4.paulo poſt princip.* his verbis: *Bellum quod præter volũtatem incidit nobis, excipere fortaſſe neceſſarium ſit, ipſum verò aliquem voluntariũ ſibi creare ſummæ ſtultitiæ eſt.* Idque colligitur ex *D. Thom.2.2.quæſt. 10 ar. 9. corp. in fine,* vbi docet infirmis in fide interdicendum eſſe fidelium participatione, niſi vrgeat neceſſitas, Et ex *Caiet.ſum.verb.Periculum, & ibi Armilla n.vn.* vbi tradunt in cautelæ peccatum eſſe, exponere ſe periculo, niſi vrgente neceſſitate. Et ex *Nauar. ſum. Latina,cap. 3. num. 15. Hiſpana ca.28.addit ad eundem numer. Corduba in ſumma, quæſt. 4. fol. 20. §. Tentonces*, vbi docent poſſe abſolui non vitantem peccandi occaſionem propinquam, dum cogit neceſſitas illi ſe exponere. Et ex *Caſtro libro 2.de iuſta hæret. punit.cap.17. col. 9. fine, & ſequenti,* vbi ait tentationibus fidei vexatos, legentes hæreticorum libros, excuſari à periculo lapſus, cui ſe exponunt, ſi ex cauſa neceſſaria id efficiant.

7 Hinc deducitur expertum ſe pollui ex equitatione, abſque conſenſus periculo, non teneri pedeſtrem incedere, ab illáque deſiſtere. Quia eſt res vtilis, nec cauſa per ſe & ſuapte natura pollutionis. Sic *Nauar.ſumm.c.16.Lat. n.7.Hiſp.n.6. Vaſquez 1.2.q.74.a.8.diſp.113.n.8. Lud.Lopez 2.p.inſtruct.de Euchariſt.c.76.§.Sequitur etiam corollariè. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.211.nu.1. Armilla verb. Pollutio,nu.1. Vega 2.tomo ſum.c.67.caſu 1.*

8 Secundò deducitur, pollutionem præter intentionem ſubſequutam ex tactu licito, & in eo præuiſam, quando tactus ille eſt neceſſarius, & ceſſat conſenſus periculum, carere omni culpa. Vt ex amplexu iuxta patriæ conſuetudinem, quo euitato in notam inurbanitatis incideretur. Et ex tactu quo chirurgus verenda feminæ attrectet: vel ex eorum aſpectu, cauſa medicinæ adhibendę. Quamuis enim hæ cauſæ valdè influant in pollutionem, ſunt tamen valdè neceſſariæ, & ſuapte natura licitæ, quare effectus præter intentionem inde ſequutus non cogit ab eis abſtinere.

9 Tertiò deducitur, licitum eſſe virtutis generatiuæ obſtacula remouere, adhibitis medicinis naturalibus minimè tendentibus ad verum ſemen expellendum, ſed ad

remouendos humores corruptos: licet inde præter intentionem ſequatur pollutio, abſque conſenſus periculo. Et hoc eſt, quod ſubobſcurè dixit *Altiſiodorenſ. l. 2. ſuæ ſum. tract. 28. c. 2. q. 2.* incidenti; & non quod ipſi ab aliquibus imponitur, nempe, vt voluerit licere aliquando ſeminis effuſionem procurare. Quoniam ſalus virtutis generatiuæ pertinet ad naturæ humanæ integritatem, nec minus bona eſt, quàm aliarum corporis virium ſanitas. Nec medium illud ordinatur ad pollutionem. Quare audiendus non eſt *Corduba l. 1. quæſtionar. q. 23. dub. 14 Altiſiodorenſem reprobans*: eo quod pollutio illa videatur volita in cauſa, inſtar homicidij ab ebrio commiſſi, antea præuiſi. Sed negandum eſt volitam eſſe in cauſa. Sicut non eſt volita, dum præuidetur in aliis cauſis neceſſariis, aut valdè vtilibus. Eo quòd nulla ſit obligatio illas vitandi ob pollutionem ſubſequentem.

10 Tota autem difficultas huius diſput. eò ſpectat: An vbi nec neceſſitas, nec cauſæ vtilitas adeſt, ſit mortale illi operam dare, ob pollutionem in ea præuiſam, abſque periculo conſenſus in illam? Triplex eſt ſententia. Prima docet eſſe mortale, quamuis cauſa aliàs licita ſit. Probatur primò, quia nefas & crimen mortale eſt, ſibi vel alij graue damnum corporis vel animæ abſque cauſa ſufficienti permittere. Pollutio autem graue malum corporis eſt, ipſum fœdans: & animum, quem inficit, turbat, & ad prauam delectationem quaſi trahit. Secundò, quia partem corporis, vt manum ſibi abſcindere abſque vrgenti neceſſitate, mortale eſt. Semen autem dum intra viſcera eſt, pars eſt ipſius hominis. Et confirmatur, quia ſtrictior eſt obligatio non prodigendi ſemen, ob bonum prolis, ad quod ordinatur: quàm manum conſeruandi. Hanc enim abſcindere ob totius incolumitatem indiuidui, fas eſt. Illud autem in nullo euentu licet effundere extra copulam coniugalem. Tertiò, quia præuidens in ſomnis ſubſequendum homicidium aut fornicationem ex cauſa licita in vigilia volita, tenetur ſub mortali cauſam vitare. At pollutio peior eſt fornicatione: & damnum infert proli. Quartò, quia licèt ſtrictior ſit obligatio vitandi damni proprij, vel proximi exiſtentis, quàm prolis poſſibilis. At vtraque obligatio eodem præcepto & ſub mortali imponitur. Quintò, quia natura commiſit homini vſum rerum ad finem ab ipſa inſtitutum, niſi vrgens cauſa aliud ſuadeat. Vt conceſſit membra corporis, vt cuſtodiret, nec periculo exponeret, niſi ob reipublicæ aut maius proprium bonum: & ſemen ſimiliter tribuit ad bonum generationis in matrimonio. Ergo contra naturæ ordinem eſt, & ſubinde mortale, fluxum ſeminis abſque cauſa vrgenti permittere. Sextò, quia non impedire pollutionem illam in cauſa alias licita, nec neceſſaria præuiſam, eſt aliqualis culpa contraria caſtitati, (vt dicemus n. 21.) Et non poteſt eſſe venialis. Cum materia ſit grauis, nec ſit defectus voluntarij: eſt enim præuiſa. Septimò, quia qui vult antecedens, vult conſequens quod ex eo infertur. Et qui vult cauſam, vult effectum, *l. 1. §. 1. ff. ſi vſusfructus petatur.* Ergo volens cauſam in qua pollutionem præuidet, ipſam pollutionem vult: ac proinde reus erit culpæ mortalis. Et confirm. quia dum operans nouit duplicem ſuæ actionis effectum, vterque eſt voluntarius. Octauò, quia in reliquis præceptis etiam humanis, non excuſat quæuis cauſa, ſed neceſſaria, vel valdè vtilis. Ergo à fortiori in hoc, quod iuris naturalis eſt, & verſatur circa rem intrinſecè malam. Nonò, quia præceptum obligans ad vitandam pollutionem, obligat ſubinde ad abſtinendum à cauſa, in qua præuidetur: vt conſtat in præcepto non occidendi. Et ideò huius ſent. ſunt *Metina 1. 2. q. 74. a. 6. ad 3. & 4 Zumel ead. q. a. 8. diſp. 4. ante dubium 1. in ſolut. ad 1. & ad 1. confirm. Valentia 2. 2. diſp. 9. qu. 3. punct. 3. § Itaque duo requiruntur, & §. Sunt autem: & §. Itaque ad cognoſcendum: Manuel 1. to. ſum. 2. edit. cap. 211. n. 1. ad medium, & in fine.* Eiuſdem ſent. videtur expreſsè *Nauarra l. 2. de reſtit. c. 1. dub. 5. in noua edit. n. 39. & 40.* vbi equiparat homicidium & pollutionem in cauſa præuiſa: & ait ſcientem ex nimio potu, equitatione, ſomno, non neceſſariis, nec vtilibus, illa ſubſequi, reum eſſe culpæ mortalis. Et *c. 3. diffic. 2.* de indirectè occidenti, *n. 131. § Mihi videtur,* ait fas eſſe, opus alias licitum & neceſſarium facere, licèt inde effuſio ſeminis ſequenda ſit: vbi ponderat, vt opus ſit licitum & neceſſarium. Atque fauent *Sotus 4. d. 12. q. 1. a. 7. verſ. Ex his autem colligito. Corduba lib. 2 quæſtionar. qu. 3. col. penult. §. 5. probatur. Graſſis 1. p. deciſion. l. 2. c. 87. n. 13.* vbi aiunt præuidentem pollutionem, eo quòd reſupinus dormiat, aut iuſtam refectionem ſumat, non teneri à cœna abſtinere: aut aliter iacentem dormire, ſi non ita commodè poteſt. Vbi in cauſis licitis, ne imputetur pollutio præuiſa, petunt aliquam commoditatem & vtilitatem.

Secunda ſententia docet, dantem operam cuicumque rei illicitæ, etiam veniali, teneri ſub mortali, ab ea abſtinere, ratione pollutionis in ea præuiſæ. Vt quando ex nimio cibo aut potu, qui exceſſus eſt communiter venialis, præuidet pollutionem ſubſequendam. Ducitur, quia dantem operam rei licitæ excuſat à pollutione præuiſa, iuris ſui proſequutio. Quæ ratio in re illicita veniali deficit. Cùm nemo ius peccandi habeat. Secundò, quia effectus malus in cauſa præuiſus, communicat cauſæ ſuam malitiam. Cùm ergo pollutio ſit ex ſe mortalis, præuiſa in cauſa veniali, reddet illam mortalem. Tertiò, quia exceſſus in potu de ſe venialis, efficitur mortalis ratione ebrietatis in eo præuiſæ. Quartò, quia ſaltem quando cauſa venialis ad luxuriam pertinet, hoc habebit verum. Quia ex huiuſmodi rebus frequentiùs ſequitur pollutio; atque ita erunt per ſe cauſæ. Hanc tenet *Armilla verb. Pollutio, nu. 1.* vbi ait eſſe indirectè volitam pollutionem, & ita non excuſari, quando abſque iuſta cauſa aliquis detinetur in cogitationibus turpibus, aut non dat operam rei licitæ. Et fauent *Sotus 4. d. 12. q. 1. a. 7. verſic. Ex his autem colligito. Corduba l. 2. quæſtion. qu. 23. col. pen. §. 5. probatur: Lud. Lopez 2. p. inſtruct. c. 76. de Euchar. §. Sequitur etiam corollariè,* vbi aiunt tunc eſſe peccatum, pollutionem nocturnam, quando eſt virtute volita per applicationem vitioſæ cauſæ, vt cogitationis turpis, crapulæ, ingluuiei. Et fauet *Enriqu. l. 5. de pœnitent. c. 5. n. 5. in comment. lit. Z. in fine,* vbi dicit cauſam per ſe venialem poſſe mortalem effici ratione euentus futuri in ea præuiſi. Sed ibi agit de homicidio in cauſa veniali præuiſo: in quo eſt longè diſpar ratio. Vt dicemus n. 14. 11

Tertia ſententia docet pollutionem eſſe mortalem, quoties cauſa, in qua præuidetur, eſt mortalis: & proinde tunc adeſſe illi actui ſpecialem malitiam ratione pollutionis præuiſæ. Prob. quia tunc non eſt tanta difficultas vitandi cauſam, ac quando ſolum venialis eſt: ac proinde difficultas minimè excuſabit. Nec etiam excuſat ius aliquod quod operans proſequatur. Cùm tunc omni prorſus iure deſtitutus ſit ad opus, quod lethale crimen eſt. Secundò, quia cùm illa pollutio non ſit in ſe volita, ſed in cauſa in qua præuidetur, in tantum mala erit, in quantum mala eſt cauſa: in tantum enim culpa eſt, in quantum eſt voluntaria. Si ergo cauſa eſt lethaliter mala, talis erit pollutio. Et confirmatur ex *D. Aug. lib. 22. contra Fauſtum,* vbi ait, Loth non quantum inceſtus, ſed quantum ebrietas præcedens meruit, in culpa fuiſſe. Huius ſententiæ videntur clarè *D. Thom. 2. 2. qu. 154. art. 5. corp. & Turrecrem. c. Non eſt d. 6. num. 2.* vbi culpam pollutionis iuxta culpam cauſæ metiuntur, dicentes nocturnam pollutionem, ex culpabili cauſa procedentem, culpam eſſe, ſecus quando ex inculpabili. Et clarius *Caiet. opuſc. to. 1. tract. 22. de pollut. q. vn. a. 2. & 2. 2. qu. 64. art. 8. col. 2. paulo ante §. Et confirmatur. Angelus verb. Pollutio init. Sotus 4. d. 12. q. 1. art. 7. paulo poſt princip.* vbi aſſeuerant pollutionis huius bonitatem vel malitiam moralem ex bonitate vel malitia cauſæ æſtimandam eſſe. Et adhuc clarius *Gerſon 2. part. tract. de pollut. diurna propoſit. 1. alphab. 38. lit. E. Metina l. 1. ſumm. cap. 14. §. 18. fol. 120. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 73. fine, Vega 2. to. ſum. cap. 67. caſu 1.* vbi aiunt indiſtinctè pollutionem, ex cauſa mortali procedentem, eſſe mortalem, & ex cauſa veniali, venialem. Eiuſdem ſententiæ videtur *Syluest. verb. Pollutio, in fine,* vbi ait 12

tunc

tunc illam eſſe mortalem, quando procuratur, aut venit cum peccato mortali illi coniuncto. Eiuſdē eſt *Abulenſ.c.5. Matth.quæſt.247. verſic. Si autem ex cibo*, vbi ait idem eſſe iudicium, quoad culpam, de pollutione ex nimio cibo aut potu mortali procedenti, ſicut de ea, quæ procedit ex turpi cogitatione: quam paulo ante dixerat eſſe mortalem. Eandem tenet *Ledeſma 1.p.4 q.21.a.7. ſtatim in principio, propoſ.10.* vbi ait quotieſcūque cauſa pollutionis eſt mortalis, ipſam eſſe mortalem: & *dub.1.fine*, docet explicandem eſſe neceſſario in confeſſione pollutionem procedentem ex nimio cibo aut potu lethali: & ita clarè ſentit eſſe peccatum mortale: aliter non eſſet neceſſariò confitenda. Et idem tenet *Bart. à Ledeſma de Euchariſtia, dub. 24.paulo poſt princ.* vbi dicit talem eſſe pollutionem, qualem cauſam: & addit ita eſſe peccatum mortale, quando prouenit ex cogitatione moroſa deliberata, ebrietate, vel crapula. Idem docet *Alexander in ſuo Enchirid.2.p.tract. de luxuria*, §. *Si propter crapulam, quando procedit ex crapula mortali.* Referuntur pro hac ſententia *D.Th.3.p.q.80.ar.7. corp. Adrian.4.tract. de Euchar. q. ſpeciali, de pollut. impediente eius ſumptionem, quæ incipit, Reſtat iam videre, an propter corporalem immunditiam*, §. *Ad rationes ante oppoſitas. D. Anton.3. p.t.13.c.6.§.10.* vbi dicunt pollutum nocte ex crapula præcedenti mortali, teneri ab Euchariſtia abſtinere. Sed reuera non ſunt huius ſent. Id enim impedimentum eſt ob mortale crimen cauſæ.

13 Sed vt in re difficillima meam explicem ſententiam, duo ſuppoſita præmittenda ſunt. Alterum eſt: cauſæ in quibus pollutio præuidetur, quædam ſunt ex luxuriæ genere, nimirum, quæ per ſe turpes ſunt, & ad luxuriam pertinent directè. Vt tactus, aſpectus, verba turpia. Et hæ proximiùs & ſæpius cauſæ ſunt venereę delectationis, excitántque appetitum ad illam, teſte *D.Tho.2.2.q.154.a.5. corp. Huius autem rationem ſubdit: eo quod inde remaneat quoddam veſtigium inclinatioque in anima, ita vt dormiens faciliùs inducatur ad aſſentiendum actibus*, ex quibus pollutio ſequitur. Aliæ verò ſunt non ex genere luxuriæ, vt nimius eſus, aut potus, equitatio. Hæ enim quamuis venerem excitent, at non ita proximè, ſed remotè. Et ideò ad luxuriam minimè ſpectant.

14 Alterum ſuppoſitum eſt. Valde tenuis eſt obligatio vitandi pollutionem in cauſis, quæ per ſe & proximè non ordinantur ad illam: quales ſunt, quæ ad luxuriam minimè pertinent: ſed per accidens & præter intentionem agentis ex illis ſequitur: dummodo abſit periculum conſenſus in illius delectationem. Quare non eſt philoſophandum de hac obligatione, ſicut de obligatione vitandi homicidij in cauſa præuiſi. Quod inde conſtat. Quia pollutio non volita in ſe non eſt ſecundùm ſe peccatum (vt benè docet *Vazquez 1.2.quæſt.74.a.8.diſp.115.num. 7.*) Sed taliter habita, ſicut eſt homicidium. Quod in omni ſententia fatendum eſt. Alias eſſet mortale cauſam adhibere quamcunque, ex qua ſciretur pollutionem ſubſequendam: prout contingit in homicidio præuiſo. Cùm tamen omnes multa concedant licitè fieri, in quibus pollutio præuidetur, (vt diximus num.4.) Deinde, quia damnum prolis eſt remotiſſimum, & multis viis impediri poteſt. Rurſus, quia cùm natura vim habeat quibuſdam temporibus expellendi eum humorem. Non multum refert, an paulo antè exeat, dummodo non intendatur. Atque ita ob modicam vtilitatē excuſant DD. eum fluxum, (vt n.4. & ſeqq. vidimus.) Præterea, quia pollutio cuius non eſt cauſa, libera voluntas, aut alia notabiliter, vt illa ſubſequatur, influens, ſed præcipuè prouenit à virtute expulſiua, minimè infert damnum notabile proli, ſed ſæpe eſt in commodum illius. Et talis modus expellendi non eſt ex ſuo genere contra ordinem naturæ, imò ordine & vi ipſius naturæ expellitur id ſemen. Item, quia cùm applicatio ad coitum fiat medio appetitu, ſola ſeminis expulſio facta per appetitum, tendit ſuapte natura ad coitum: quæ autem per vim expulſiuam fit, tendit ſuapte natura non ad coitum, ſed ad naturæ alleuiationem. Quare ius naturale prolis inde minimè violatur, ſed illæſum manet, ſi emiſſio ſeminis non fiat extra copulam coniugalem, interuenienti appetitu directè & expreſsè illam volenti: vel indirectè & tacitè, applicando cauſas notabiliter pollutionem excitantes. Quales ſunt eæ ſolæ, quæ ad luxuriam pertinent. Tandem, quia vis expultrix nec politicè, vt appetitus, nec deſpoticè, vt manus, ſubiacet ſuapte natura gubernationi noſtræ: actus autem huiuſmodi virium non ſunt per ſe ordinati ad animaſticam ſeminis gubernationem: ad quam ſolam tenetur homo ſtricto præcepto obliganti ſub culpa lethali. Tenuis ergo obligatio eſt vitandi pollutionem, quæ nec ex appetitu procedit, nec ex cauſis per ſe & notabiliter ad illius fluxum concurrentibus.

15 His præmiſſis, prima concluſio ſit. Tunc ſolum reperitur culpa mortalis ratione pollutionis præuiſæ, nec intentæ, quando abſque vrgenti neceſſitate exercetur actio, ex ſua natura turpis, & per ſe tendens ad actus venereos excitandos, pollutionémque conſummandam. Hæc eſt contra tres ſententias propoſitas. Probatur priors pars concluſionis, nempe, eſſe peccatum mortale ratione pollutionis præuiſæ, non vitare eas cauſas, in qua nemo diſcrepat. Quia lux naturalis obligans ad non procurandam ſeminis effuſionem, ſubinde obligat ad vitandas cauſas per ſe & notabiliter influentes ad illam: vbi ceſſat neceſſitas: perinde enim videtur tunc illas applicare ac procurare. Vnde (vt rectè ait *Caiet.ſumma verb.Pollutio, ad finem*) qui vult illas illicitas, periculoſas, & ſibi notas cauſas pollutionis propriæ, conuincitur velle culpabiliter ipſam pollutionem, quæ earum eſt naturalis effectus. Dixi autem abſque neceſſitate, propter dicta numero 8. vbi neceſſitatem excuſare probauimus. Poſterior autem pars, in qua diſcrepamus à tribus ſententiis relatis, nimirum, non eſſe mortale minimè vitare alias cauſas non turpes, quæ per accidens ad pollutionem concurrunt, ſic probatur. Quoniam quamuis aliquo modo concurrant, at non ſunt verè & moraliter cauſæ pollutionis, ſed per accidens, & ſecundùm quid, & potius illa effuſio procedit è virtute naturali expellente. Nulla igitur obligatio eſt ſub mortali, eas cauſas vitandi ratione pollutionis præuiſæ. Nemo enim tenetur ſub mortali impedire pollutionem procedentem ex cauſa naturali non concurrenti alia cauſa volita, notabiliter & per ſe influenti. Eo vel maxime quod cum obligatio vitandi huiuſmodi pollutionem ſit tenuis & modica, (vt numero præcedenti probauimus) illi ſatisfiet, vitando cauſas turpes, quæ per ſe & notabiliter ad pollutionem conferunt. Huius ſentent. videntur *Caiet.ſum.verb. Pollutio, ad fin.* & ipſum omnino ſequentes *Nieua ſum.t.70. Philiarc.de officio Sacerd. tom. 1.p.2.l.4. c.18. fine:* vbi hæc inquiunt, *Perſonæ, quæ ſine rationabili cauſa manent voluntariè in cogitationibus turpibus, aut conuerſationibus ingerentibus ſibi huiuſmodi commotiones, incurrunt voluntarias pollutiones. Quia volendo illas periculoſas cauſas pollutionis, conuincuntur ipſam velle.* Vbi tractantes quando pollutio volita in cauſa ſit peccatum mortale: ſolum meminere cauſarum turpium, quæ per ſe & ſuapte natura periculum pollutionis afferunt. Eandem videntur tenere *D.Anton. 2 p.t.6.c.5.§. Quantum ad cauſam, verſ.Secunda cauſa: Angelus verb.Pollutio, in fine: Sylu.verb.Virginitas.q.4.* vbi tractantes, quando pollutio hæc ſit mortalis, explicant, quando procedit à turpi delectatione moroſa. Et apertius videtur huius ſententiæ *Nauar.ſum.c.16. Lat.nu.6. Hiſp.n.5.* vbi loquens de pollutione hac, tunc dicit eam eſſe mortalem, quando quiſquā ſe illius periculo exponit admittens turpes cogitationes, & earum delectationē, aut ſe immiſcens conuerſationibus aut tactibus turpibus, quæ ad eam prouocant. Addit *Latinè*, idem eſſe, ſi aliqua comedat in eum finem, vt fini pollutio eueniat. Vbi quando de cauſis turpibus notabiliter influentibus ſermonem fecit, nil aliud exegit vt pollutio ſit mortalis, præter voluntariam cauſæ admiſſionem. Vbi autem loquitur de aliis cauſis per accidens concurrentibus, vt de aliquorum comeſtione

petit voluntatem expreſſam excitandi ſe ad pollutionem. eiuſdem ſent. videntur DD. quos nu. 12. retuli, aſſerentes culpam huius pollutionis metiendam eſſe ex cauſæ culpa, & eſſe mortalem, quando ea eſt mortalis: nam intelligendi ſunt de ea, quæ verè, & ſimpliciter, ac per ſe cauſa eſt. Cæteræ enim cauſæ nomen minimè merentur Eiuſdem ſent. eſt apertè *Enriquez lib. 8. de Euchariſt. c. 51. num. 2.* vbi ait pollutionem tunc eſſe lethalem, cùm procedit ex cauſa mortali incitante, in qua eſt præuiſa. Et meliùs *l. 11. de matrim. c. 16 n. 6.* cùm eſt cauſa phyſica & moralis, quæ prouocat pollutioné. Eandé tenet expreſsè *Suarez 3 p. q. 80. a. 7. paulo poſt princ.* vbi tradit tunc ſolùm in cauſa pollutionis reperiri culpã mortalem ratione pollutionis, præuiſæ, quando actio, quæ fuit cauſa pollutionis, ex natura ſua eſt turpis, & ordinata ad actus venereos excitandos & conſummandos, ſecus quando illa actio in ſuo genere habet aliàs malitiam mortalem: non tamen vt eſt cauſa pollutionis. Et *Vaſquez 1. 2. q. 74. a. 8. diſp. 115. nu. 9.* vbi tunc dicit eſſe peccatum mortale, quoties applicatur cauſa, quæ ex ſe nullum alium habet effectum, & per ſe tendit ad pollutionem, vt tactus. Secus ſi alium habet effectum: vt crapula mortalis.

16 Hinc deducitur 1. pollutionem præuiſam in gulæ peccato, etiam mortali, vt in ebrietate, vel nimia comeſtione mortali, non habere ſpecialé pollutionis malitiam mortalem, niſi ſit intenta, aut ſi probabile conſenſus periculum, atque ita ratione pollutionis præuiſæ non tenebitur aliquis ſub mortali eam cauſam vitare. Probatur de gula veniali. Quia qui comedit aut bibit, proſequitur ius, quod habet à natura id faciendi: & cùm ſit difficillimum in cibo & potu, quæ neceſſariò ſumenda ſunt, modum tenere: tum propter corruptionem naturæ, & appetitus, tũ etiam, quia ignoratur quantitas determinata neceſſitati naturæ. Vt optimè docet vtrumque *D. Aug. l. 10. confeſſ. c. 31.* non quiſquam obligandus ad rem adeò difficilem, vt vitet pollutionem inuoluntariam inde prouenientem. Maximè cùm talis obligatio vitandi pollutionem ſit tenuis (vt diximus num. 14.) Et confirm. quia in multis hominibus eſſet frequentiſſima occaſio multorum ſcrupulorum, ſi quamuis cauſam venialiter illicitam tenerentur ſub mortali vitare ratione pollutionis in ea præuiſæ. Atque huic magnæ difficultati non præpõderat id remotum ius prolis poſſibilis, quod tot alia ad ſui exiſtentiam deſiderat. Prob. etiam de gula mortali, rationibus adductis num. præcedenti. Quia hæc cauſa nõ ita influit vt ſubſequatur pollutio, ac cauſæ turpes pertinentes ad luxuriam. Hoc coroll. eſt contra DD. citatos pro 1. & 2. ſent n. 10. & 11. & contra aliquos nu. 12 allegatos, dicentes quando crapula eſt mortalis, pollutionem in ea præuiſam eſſe mortalé. Sed quod attinet quãdo gula eſt venialis, eſt expreſſa ſent. *D. Greg. reſp. 11. ad Auguſtin.* & habetur *c. Teſtamentum, d. 6.* ait enim talem pollutionem non obſtare ſumptioni Euchariſtiæ. At ſi eſſet mortalis, obſtare vtique. Tenent etiam *D. Ant. 2. p. tit. 6. c. 5. paulo poſt princ. verſ. Et nota quòd quãuis. Ang. verb. Pollutio, n. 2. Syleſt. ibi. in fine: & verb. Virginitas q. 4. Roſella verb. Communicare n. 4. fine. Et ibi Tabiena. q. 44. n. 34. fin. Gerſon 2. p. tractatu de pollut. diurna, propoſit. 1. alphabeto 38. lit. E. Adrian. 4. tractatu de Euchar. q. quæ incipit. Dictũ eſt, quod ſomnus excuſet à culpa. §. His præmiſſis. Nauar. ſum. c. 16. Lat. n. 8. Hiſp. n. 6. & 8. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 74. §. Addimus non eſſe* Et quãdo gula eſt mortalis, colligatur ex DD. n. præced. allegatis, qui videntur ſentire pollutionem præuiſam in ſolis cauſis turpibus eſſe mortalem. Et tenet in propriis terminis, *Vaſquez ibi allegatus.* Idémque dicendum eſt, quando illa actio habet alias in ſuo genere malitiam mortalem, non tamen habet ſpecialem malitiam vt eſt cauſa pollutionis. Vt ſi quis comedat rem grauiter ſaluti nocentem, in qua præuidet pollutionem. Vt bene docet *Suarez n. præcedenti in fine allegatus.*

17 Secundò deducitur: idem dicendum eſſe quamuis cauſæ nõ ad luxuriam pertinentes, vt nimia comeſtio, ebrietas mortalis, efficerentur lethales in genere luxuriæ, ratione ſolius finis intenti ab operante: adhuc enim pollutio in illis præuiſa, & præter intentioné accidens, nõ eſſet mortalis. Vt ſi quis calida comedat, vel excedat in cibo & potu, etiam mortaliter, vt potentior fiat ad fornicandum. Quoniam finis ille nil cooperatur ad pollutionem: nec deſiderium copulæ, ceſſante delectatione in ipſa cogitata, habet rationem cauſæ pollutionis, teſte *Caiet. 2. 2. qu. 154. a. 5. paulo ante. §. In reſponſ. ad 5.* Quare ſola cauſa illius pollutionis eſt exceſſus in cibo & potu. Pollutio autem in huiuſmodi cauſa, quæ per accidens habet rationem cauſæ illius, præuiſa, & non intenta, minimè eſt lethalis: Vt probaui n. præced.

Tertiò infertur, nec eſſe mortalé pollutionem, quæ ſequitur ex rebus venialibus in genere luxuriæ, ſiue illæ ſint 18
veniales defectu plenæ aduertẽtiæ, ſiue ex paruitate materiæ: exemplum prioris partis ſit, vt ſi ex delectatione moroſa rei turpis, quæ ex ſe eſt mortalis, at efficitur venialis defectu plenæ aduertentiæ, ſequatur pollutio. Exẽplum poſterioris, vt ſi ex tactu leui manus, viſu, verbis, lectione, aliquantulum libidinoſis, & venialiter turpibus, ſequatur pollutio. Vnde res hæ non efficiuntur mortales ratione pollutionis in eis præuiſæ, nec intẽtæ, ceſſante probabili conſenſus periculo: licèt nulla neceſſitas vel vtilitas inuitet ad hęc, ſed ſola curioſitas, & animi leuitas. Probatur prior pars, quia vbi eſt plenæ aduertentiæ defectus, non poteſt eſſe culpa lethalis: & ſicut is excuſatã culpa lethali delectationem illam moroſam, quæ ſuapte natura mortalis eſt, ita pariter à mortali excuſabit pollutionem inde ſecutã. Atque ita docent *Abulenſis c. 5. Matth. q. 247. verſ. De tertio patet: & verſ. Aliter poteſt dici. Turrecrem. c. Non eſt. d. 6. n. 4. D. Anton. 2. p. tit. 6. c. 5. §. Quantũ ad cauſam verſ. Secunda cauſa. Ang. verb. Pollutio, in fine,* vbi *Sylu. in fi. & verb. Virginitas, q. 4.* Prob. poſterior pars, nimirum, quando res illæ ex paruitate materiæ ſunt venialiter turpes. *Quoniam cũ hæc obligatio tenuis ſit (vt diximus nu. 14.)* non obligat ſub mortali cauſam leuẽ, & leuiter ſuapte natura concurrentẽ ad pollutioné, leuitérque participantem malitiam illius vitare. Deinde, quia eſſet valde difficile vitare omnes cauſas leuiter laſciuas. At præceptũ æquè ſe habet ad omnes cauſas æquales. Tandẽ, quia cùm cauſæ illæ leuiter influant, ſunt quodammodo & ſecundũ quid cauſæ, & potius illa pollutio à cauſa naturali procedit. Et ſic expreſsè tenet *Caiet. 2. 2. q. 64. ar. 8. col. 3. paulo ante* §. Et confirmatur, vbi dicit pollutionem nocturnam, procedentem ex præuia delectatione veniali, eſſe ſolum venialem. Idem *Enriquez l. 11. de mat. c. 16. n. 6. & Emm. Sa ſum verb. Luxuria, verſ. Si pollutionis,* vbi vterq; dicit pollutioné præuiſam, nec intentã, in aſpectu curioſo feminæ, lectione turpi non eſſe mortalé. Et idé *Enriquez l. 8. de Euchar. c. 51. n. 2.* exigit, vt pollutio ſit mortalis, cauſam incitantẽ eſſe mortalem. Eiuſdem ſent. ſunt DD. quos n. 23. retuli, dicentes malitiam pollutionis huius ex malitia cauſæ metiendem eſſe: & ideò mortalem non eſſe, vbi cauſa eſt ſolum venialis.

Aliqui temperant hoc, niſi perſeueretur in prædictis 19
rebus venialiter turpibus, ſentiatúrque vehemens commotio appetitus, & periculum pollutionis proximum, etiam abſque conſenſus periculo: tunc enim dicunt eſſe mortale. Ducuntur, quia tenetur quilibet ſub mortali cohibere appetitum, nec habere ſe negatiuè (vt n. 24. dicemus) quando imminet proximum pollutionis periculum. Sed diſplicet limitatio. Quia ea doctrina vera eſt, quando dilectio turpis vel alia cauſa notabiliter influit, vt ſequatur pollutio. Quales non ſunt res leuiter turpes.

Imò idem credo, quamuis res illæ leuiter turpes eſſent 20
ex alia ratione peccatum mortale: nempe, ex volũtate copulæ, vel habendi tactus inhoneſtos: adhuc enim non efficerentur mortales ratione pollutionis in eis præuiſæ, dummodo nec in delectationem veneream, nec in cogitationem ſit conſenſus, nec periculum conſenſus in pollutioné. Atque ita id ſolùm erit peccatum mortale praui illius deſiderij, non autem mollicici. Quoniam res illæ leues non influunt notabiliter ad pollutionem, nec deſide-

rium

rium illud, dũ nõ perſiſtitur in cogitatione & delectatione turpi: quæ ſolent vehemẽter excitare appetitũ, viréſq; pollutionis emiſſiuas commouere (vt ex Caietani mente diximus n.17.) Atq; ea quæ ibi diximus, hoc idem probãt.

21 Negandum tamen non eſt, eſſe peccatum veniale contra caſtitatem, pollutionem illam præuiſam in cauſis illicitis, quæ non influunt notabiliter ad illam. Quod de pollutione ſecuta ex crapula fatentur *D.Greg. reſponſ.* 11. *ad Auguſt.* & refertur *c.Teſtamentum, d.9. & ibi Gloſſ. verb. Reatum. Gerſon 2.p.tract. de pollut. diurna, prop.1. alphab. 38. lit. E.* Et de pollutione ſecuta ex cauſis leuiter turpibus, docet *Emman. Sa ſumm. verb. Luxuria, ver. Si pollutionis.* Imò quando præuidetur in cauſis licitis, & illæ non vitantur, cùm nulla adſit vtilitas: exiſtimo eſſe peccatum veniale contra caſtitatem. Quia aliquantulum illa offenditur, non vitata pollutione illa turpi, eiúſque inimica, nulla vtilitate cogente ad cauſam illius.

22 Quartò infertur, omnem actum turpem mortalẽ contra ſextum præceptũ, ſi in eo præuideatur pollutio etiam non intenta, habere ſpecialem malitiam contra naturam, ratione illius pollutionis præuiſæ. Quia notabiliter ad illam influit, eſtque per ſe cauſa illius. Et hoc ampliùs probauimus n. 15. Imò quando quis perſiſtit in actu turpi, ſi ſequatur pollutio, aut adſit illius periculum, quamuis non præuideatur, contrahetur culpa pollutionis. Quia eſt ea cauſa notabiliter influens, & tenebatur ille præuidere. Si, tamen non ita duret ea cogitatio turpis, vel eæ adſint circumſtantiæ, vt nõ timeatur probabiliter pollutio: non erit peccatum mortale, pollutio prę̨ter opinionem ſecuta. Ducor, quia alias omnis conſenſus in delectationem veneream, ſi præter ſpem ſequatur pollutio, haberet pollutionis malitiam, eſſétque peccatum contra naturam; imò licèt non ſequatur, ratione periculi. Quia daretur cauſa no*tabilis pollutionis. Quod nemo dicet. Item, quia cum probabile* non *ſit, fore vt illa pollutio* ſubſequatur, non de*buit præuideri: ac ſubinde* nec *indirectè eſt* volita, nec *culpæ poteſt tribui.*

23 Quintò infertur, inter omnino ſolutos, id eſt, qui nec matrimonium nec ſpõſalia inter ſe inierũt, nullum actum habere malitiã mortalem, eo quòd ſit pollutionis præuiſæ & non intentæ cauſa, niſi ſecluſo eo pollutionis periculo, eſſet mortalis contra ſextum Decalogi præceptum. Quia ſoli tales actus ſunt notabilis cauſa pollutionis. Et quando ex ſe notabiliter influerent, & excuſaret notabilis neceſſitas à pollutione, ſimiliter excuſaret à culpa contra ſexum præceptum, vt conſtat in tactibus impudicis chirurgi ad medendum feminæ, iuxta dicta nu.8. Conſtat etiam hoc coroll. ex dictis n.15.18. & 19.

24 Excipe tamen, niſi in venerea delectatione voluntas negatiuè ſe habeat, nec admittens, nec reſpuens. Quamuis enim ſit probabiliſſimum non eſſe mortale ceſſante conſenſus periculo: at ſi periculũ ſit pollutionis, quamuis non ſit conſenſus periculum, eſt mortale. Quia tenetur homo ſub mortali auferre cauſas notabiliter ad pollutionem concurrentes. Qualis eſt hæc. Imò (vt rectè ait *Sylu. verb. Delectatio q.1. dict.4.*) eſt mortale, tunc tepidè reſiſtere, præuiſo eo periculo. Sed tenetur voluntas feruentius ſe habere, quo cauſam illam pollutionis auertat.

25 Sextò infertur, non eſſe attendendũ ad hoc, vt pollutio præuiſa, nec intenta, ſit mortalis, an cauſa ſit in ſe mortalis, ſecluſo eo periculo pollutionis, vel licita. Stat enim cauſam eſſe mortalem, & pollutionem ſolũ venialem; vt quando non eſt cauſa per ſe. Vt conſtat ex dictis nu.15. & duplici ſeq. Stat etiam cauſam eſſe ex ſe licitam, & effici mortalem: ob pollutionis periculum. Vt conſtat in tactibus coniugatorum, & dicemus nu.33. & ſequentibus. Sed quia inter omnino ſolutos nulla datur cauſa notabiliter influens abſque vrgenti neceſſitate exercita (quod deſideratur, vt pollutio ſit mortalis) quin ea ſecluſa, ſit in ſe mortalis: ideò n.23. dixi, ſolum actum mortaliter turpem inter eos, habere pollutionis malitiam. Vt autem regula generalis tradatur, ea eſſet debet. Quando cauſa pollutionis præuiſæ, notabiliter & per ſe influit, nec adeſt vrgens neceſſitas illam exercendi, tribuitur culpæ mortali pollutio, eáque culpa afficiet cauſam, quamuis alias licita eſſet. Huiuſmodi autem cauſæ, ſolæ ſunt res venereæ.

26 Vltimò infertur, in quo ſenſu vera ſit illa regula, quam n.12. retuli ex aliquibus DD. nimirum, Talis eſt pollutio in bonitate & malitia, qualis eſt cauſa, in qua præuidetur, quando præter voluntatem & abſque conſenſus periculo accidit? Primò enim intelligenda eſt, quando cauſa eſt turpis, ad luxuriámq; pertinens, & notabiliter influens. Nam extra hoc genus rerum, licèt cauſa ſit mortalis, pollutio nõ eſt mortalis. Vt probaui nu. 15, 18. & 19. Deinde, quando cauſa alias eſt licita, & ad venerem pertinens & conſequenter ex ſe pollutionem excitans, intelligenda eſt regula, vt talis ſit pollutio, nempe licita: quando cauſa vrgens cogit ad non vitandum illam cauſam. Et in hoc caſu verum dicunt. *Nauarra, Valentia, Metina, Zumel, Manuel nu. 11. citati*, dum cauſam neceſſitatis poſtulant excuſantem, in eo qui dat operam rei licitæ, in qua pollutionem præuidet, ne peccati pollutionis præuiſæ reus ſit. Nam vniuerſaliter, vt ipſi ſtatuunt dicentes alias eſſe peccatũ mortale, verum non habet, vt conſtat ex dictis: habet tamen verum vniuerſaliter, ne ſit culpa venialis cõtra caſtitatem (vt dixi n.21.) Et quando ſunt res venereæ, quæ inter omnino ſolutos eſſent culpa lethalis, requiritur dicta cauſa vrgens excuſans, ne tribuatur culpæ lethali pollutio illa præuiſa etiam in cauſa licita. Vt cõſtat ex dictis n.præced.

27 Secunda concluſio. Pollutio nullo modo in ſe volita, ſed indirectè in cauſa, quæ iuxta dicta n.15. eſt peccatum mort. eſt verè peccatum, & ita appellanda eſt: ſed non eſt peccatum interius ratione ſui imputabile, ſed exterius, & imputabile ratione cauſæ, in qua eſt præuiſa & volita. Et ideò non addit nouam malitiam denuo imputabilẽ, malitiæ volitionis cauſæ. Quia vt verè ſit peccatum, non oportet vt ſit in ſe volita, ſed ſatis eſt volitã eſſe in cauſa. Sic docent *Abul. c.5. Matth. q.246. ad fin. corp. verſ. Tertiò modo. Sotus 4.d.12.q.1.a.7. propoſit.1. & 2. Ledeſma 1.p.q.21.a.7. dub.1. Corduba in quæſtionar. l.2.q.23. col. penult. §. Quintò probatur. Enriquez l.8. de Euchariſt. c.51. n.2. in commento, lit. F. Lud. Lopez 2.p. inſtruct. de Euchar. c.76. §. Secũdò aduertẽdum,* Vnde dum *Palud. 4.d.9 q.3. a.1. concl.1. n.5. & ibi Maioris qu. 2. concl.3. Martin. de Magiſtris, qu. de pollut. nocturna. Nauar. ſum. c.16. Hiſp. n.7. Lat. n.8.* dicunt eam pollutionem nõ eſſe in ſe peccatum, ſed in cauſa. Quod idẽ ſignificat *D.Tho. 3. p.q.80.a.7. corp.* dum ait pollutionem nocturnam non poſſe eſſe ſecundùm ſe peccatum, ſed quandoque habere peccatum annexum ratione cauſæ: intelligendi ſunt, vt non ſit in ſe peccatum noua malitia imputabile, à malitia ſuę cauſæ diuerſa. Et ita *Maioris* ſtatim *concl.4.* ſe explicat.

28 Hinc deducitur primò, ſi dantem cauſam culpabilem pollutioni, pœnituerit legitimè cauſæ datæ, antequã ſubſequatur, vacare culpa pollutionem poſtea ſubſequutam. Quia cùm cauſa ſit interciſa, iam pollutio eſt omnino inuoluntaria. *Sic Maioris 4.d.9.q.2. concl.2. Gerſon 2.p. tract. de pollut. diurna, propoſ.1. fine, alphab.38. lit. E. Sotus 4.d.12.q.1.a. 7. verſ. Hinc fit. Corduba relatus n. præced. Enriquez l.5. de pœn. c.5. n.5. in commento, litera A. &* lib.8. *de Euchariſtia c. 51. n.2. commẽto, litera H. Angles Floribus 2. ſentent. d.37. de eſſentialib. peccatorum omiſſionis, q.2. diffic.7. Lud. Lopez 2.p. inſtruct. de Euchar. c.76. §. Sequitur etiam ſecũdò. Metina* 1.2.*q.71.a.5. col. vlt. in ſolut. ad* 1. *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c.11. n.2. Graffis 1.p. deciſion. l.2. c.87. num.14. fin. Vega 2. tom. ſum. cap.67. caſu 3.*

29 Secundò deducitur, quamuis de ſe non ſit ſatis fateri cauſam pollutioni datam, ſed etiam fatenda ipſa pollutio ſit, tanquam verè & propriè peccatum. Quod affirmat *Ledeſma 1.p.4.q.21.a.7. dub.1. §. Et ad argumenta.* Et ſupponunt *Sotus 4.d.12.q.1.a.7. verſ. Hinc fit. & Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.31. §. Præterea quia omnibus, & 2.p.76. de Euchariſtiæ. §. Sequitur etiam ſecundò.* At ſi quis antè ſubſecutam pollutionẽ confiteatur cauſam datam, eſt probabile non teneri poſtea fateri pollutionem ſubſecutam. Quia iam nullam habet malitiam, & ſatis expreſſa eſt in ſua cauſa. Nec eſt

ſimile

ſimile de eo, qui percuſſit hominem, faſſúſque eſt percuſſionem: tenetur enim mortem poſtea ſubſecutam fateri. Quia pollutio nullo modo fuit in ſe volita, ſed præter intentionem accidit: nec ita influit cauſa data in eam, ſicut percuſſio in mortem. Et ita *Sotus ibi* dicit fortè hoc eſſe verum. Tutius tamen ait eſſe, & *Lud. Lopez vtroque loco citato*, ipſum ſequens, fateri pollutionem poſtea ſecutam. Quia apertius facto ſecuto innoteſcit prior culpa.

30 Tandem infertur, non eſſe audiendum *Marſilium 2.q. 21.a.2. Supplem.2.* dicentem, fieri poſſe, vt ebrius vel dormiens amittat gratiam; vt ſi tunc admittat homicidium antea præuiſum: vel incidat in pollutionem præuiſam in delectatione venerea antea habita. Quia cauſa in qua præuiſa ſunt & debuerunt vitari, iam contraxit malitiam mortalem effectus ſubſecuti, & tunc gratia perdita eſt. Quòd ſi cauſa per legitimam pœnitentiam interciſa ſit, effectus poſtea ſubſecutus non imputabitur culpæ (vt nu. 29. diximus) atque ita gratiam per pœnitentiam illã cauſæ recuperatam non deperdet ille factus ebrius, aut dormiens. Atque ita aliis etiam rationibus id reprobat *Metina 1.2.q.71.ar.5. verſ. Eſt aliud dubiũ. Enriq. l.5. de pœn. c.5.n.5.*

31 Vltima concluſio. Quoties eſt peccatum mortale dare cauſam pollutioni præuiſæ non remouendo cauſas notabiliter influentes: ſimiliter eſt mortale dare cauſam notabili diſtilationi, aut commotioni ſpirituum vitalium ſeruientium generationi, per ſimiles cauſas. Quia hæc diſtillatio & commotio ſpirituum eſt notabiliter turpis, & quaſi inchoata pollutio. Quod num in coniugatis habeat verum? dicemus n. vlt.

32 Ad argum. primæ ſent. num. 11. propoſita reſp. Ad primum dic, non eſſe eam pollutionem graue damnum corporis, cùm non ſit à cauſa excitante, & quaſi cogente, orta, ſed potius ex virtute naturali expellente ſemen non neceſſarium procedat. Nec animi: cùm non ſit probabile conſenſus periculum. Vt ſupponimus. Ad 2. dic, ſemen quoad hoc ſe habere inſtar partium, quæ in nutritione acquiri poſſunt & deperdi: & non ſicut manus aut pedes, vnde has partes ſine vrgentiſſima cauſa non licet abſcindere: illas verò non conſtringitur homo retinere, quos vt excrementa virtus naturalis expellit. Atque idem eſt de ſemine. Ad confirm. dic antecedens eſſe verum, quando ſemen ex intentione prodigitur: ſecus quando præter intentionem. Ad 3. dic, ſtrictius eſſe præceptum vitandi homicidij: vt ſatis probaui n. 15. & ſimiliter ſtrictius eſſe vitandi illam fornicationem. Quia applicatio ad coitum fit per actus ad luxuriam pertinentes, per vires animaſticas. At pollutio, quam non tenetur quis vitare in cauſa, procedit ex cauſis per accidens, & ſecundum quid, nec ad luxuriam pertinentibus, aut ſi ad illam pertineant, ſunt leues. Ad 4. dic, antecedens eſſe verum, de vitatione non dando operam cauſis quæ per ſe pollutionem excitent. Secus de cauſis per accidens & ſecundum quid. Ad 5. dic, naturam commiſiſſe homini ſemen ad finem inſtitutum, interdicendo ne per liberam voluntatẽ, aut cauſas notabiliter influentes, deperderet illud: ſecus quãdo præter voluntatem, non remouendo cauſas per accidens. Ad 6. dic, eſſe defectum voluntarij. Quia non eſt directè volita, nec indirectè, mortaliter, & imputatione ad culpam mortalem: ſed venialem: quando procedit ex cauſis per accidens, & ſecundùm quid. Et licèt materia ſit grauis, at obligatio in hoc euentu eſt leuis, vt probaui n. 15. Ad 7. dic, id eſſe verum, quando tenetur vitare antecedens vel cauſam. Effectus enim præuiſus, nec intentus in cauſa, quam non tenetur aliquis vitare, non dicitur voluntarius etiam indirectè. Ad confirm. dic, licèt quaſi phyſicè dicãtur voluntarij ambo effectus, at moraliter & imputatiuè ad culpã minimè dici voluntarios, niſi quando quis tenetur ob effectum ceſſare à cauſa, & ſub ea culpa, ſub qua tenetur. Ad 8. dic, reliqua præcepta ſtrictius obligare quoad hoc. Quod omnes fateri debent. Quia equitatio, ſtudium, audire confeſſiones, non excuſant à ſacri auditione, horis canonicis recitandi. Sicut excuſant iuxta omnes à culpa pollutionis præuiſæ. Atq; ita donum prolis non exiſtentis, & requirentis totalia ad ſui exiſtentiam, non adæquatur illis obligationibus. Ad 9. dic, obligare ad abſtinendum à cauſa per ſe & notabiliter excitanti, ſub culpa mortali: à reliquis verò ſub veniali, ſi vtilitas & neceſſitas deſint. Ad argum. ſecundæ ſentent. propoſita n. 12. reſp. Ad 1. dic, quamuis rem venialem exercẽs non proſequatur ius ſuum, quatenus eſt culpa, at proſequitur, quatenus res illa eſt cauſa per accidens pollutionis præuiſæ. Non enim præceptum vitandi eam pollutionem obligat ad rem adeò difficilem, vt eſt veniales eius cauſas excuſare, niſi ſub ſola culpa veniali. Ad 2. dic, communicare ſuam malitiam cauſæ, quam tenetur operans vitare, & eo modo quo tenetur. Ad 3. dic, eſſe diſparem rationem. Quia exceſſus in potu eſt per ſe cauſa ebrietatis. Ad 4. dic, quamuis ſæpius ex iis cauſis venialibus, quam ex aliis ſequatur pollutio, non violari notabiliter id præceptum. Quia leuiter concurrunt. Vnde ſola culpa venialis erit ab illis non abſtinere. Ad argum. tertiæ ſent. n. 13. propoſita reſp. Ad 1. dic, licèt non ſit tanta difficultas in euitandis mortalibus, at quando eæ cauſæ in ſe mortales non ſunt cauſæ per ſe pollutionis, excuſare hoc à culpæ mortalis ratione pollutionis præuiſæ in illis, contrahendæ labe. Et quamuis operans non habeat ius ad illas cauſas, in quantum peccata ſunt, & ideò peccet. At id non prouenit ratione pollutionis in eis præuiſæ: & ideò non peccat mortaliter hac ratione. Ad 2. conſtat ex dictis nu. 27. Id enim verum habet in cauſis per ſe pollutionis, & notabiliter ad illam conferentibus. Quales ſunt venereæ. Ad confirm. dic, nullo modo probare illam ſententiam. Solùm enim ſentit D. *Aug.* minimè Loth peccaſſe in inceſtu. Quia nullo modo fuit præuiſus.

SVMMARIVM.

An tactus inter coniugatos ſint illiciti, quando adeſt pollutionis periculum? Refertur quadam ſententia, n. 33.
In reddente an ſint peccatum cum eo periculo? n. 34.
Non ſemper ſunt illiciti etiam in petente, ob id periculum, n. 35.
Quid, de tactibus impudicis cum eo periculo, n. 36.
Quid, de tactibus, qui mutui amoris coniugalis ſunt indicia, n. 37.
Quid, de tactu coniugis ſecummet cum eo periculo, n. 38.
Quid, de delectatione moroſa copula cogitata cum eo periculo, n. 39.
Quid, de verbis & aſpectibus turpibus inter coniuges, cum eo periculo, num. 40.
Quid, ſi ex his omnibus ſola diſtillatio ſequatur cum commotione in membris generationi deſeruientibus, n. 41.

QVÆSTIO ſecunda. An tactus inter coniugatos, delectationes moroſæ, aſpectus, verba turpia, quæ omnia diximus diſputatione præced. licita eſſe: reddantur illicita ratione periculi pollutionis in alterutro coniuge præuiſi? Quotquot DD. viderim, id de tactibus affirmant, aſſerentes eſſe mortales inter illos, vbi cum pollutionis periculo habentur. Quia licèt coniuges dent operam rei licitæ, at tactus illi ſunt cauſa per ſe pollutionis, & notabiliter ad illam habendam influens. In quo euentu diximus n. 25. reddi cauſam mortaliter illicitam ratione pollutionis præuiſæ, quamuis eo periculo ſecluſo licita eſſet. Atque ita docent *Palud. 4.d.31.qu.3.ar.2.num.17. D. Anton. 3.p.t.1.c.20.§.6. Angelus verb. Debitum n.26.* vbi *Sylu. q.7. & ibi Armilla n.8. & verb. Impudicitia, n.3. Caiet. ſum. verb. Matrimonium, c. vlt. §. vlt. & verb. Interrogationes confeſſorum, in interrogat. circa 6. præcept. Roſella verb. Debitum, nu.12. Victoria ſum. de matrim. n.274. Sotus 4.d.31.q.vn.a.4. fine,* vbi *Ouand. q.vn. propoſit.3. Nauar. ſum. c.16.n.42. Ledeſma 2.p.4.q.51.a.6. propoſit. 8. Margarita conf. 6. præcept. fol. 88. Metina l.1. ſum. c. 14 §.18. & c.16.§.13. verſ. Lo nono. Alexand. in ſuo enchir. 2.p. præcept. 6.* vbi de debito coniugali, *§. Si ex tactib. Angles Floribus 1.p. de matrim. q.5. de bonis matrim. fine. Barth. à Ledeſma dub.28. de matrim. fine. Petr. à Ledeſma de matri. q.49.a.6. fin. Enriquez l.11. de matrim. c.16.n.6. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 211.n.1. & c.243.n.9. Viuald. cãdelabro Sacrament. 1.p. de matrim. n.260. Philiarc. de offic. Sacerd. to.1.p.2.l.4.c.19. paulo poſt princ. Emm. Sa ſumma, verb. Luxuria, §. Oſcula & tactus. Graffis 1.p. deciſion. l.2.c.82.n.21. & c. 74. fine.* Et idẽ dicunt *Caiet. ſum. verb. Matr. c. vlt. Armilla verb. Debitũ, n.8. Barth. à Ledeſ. dub.28.* 33

dub.28.de matrim.fine. ſi coniux expertus ſit ex iis tactibus ſequi pollutionem, & attendens periculum eis vtatur: nam quamuis pollutio minimè ſequatur, peccabit mortaliter ratione periculi, cui ſe expoſuit. Et quãuis aliqui ex his DD. loquãtur de tactibus impudicis: vt *Caie. Sotus, Nauar. Metina, Alex. Graffis, Philiarc.* At abſq; dubio nõ faciũt vim in tactibus, eo quòd ſint impudici. Et ita *idẽmet Caiet. Metina & Graffis*, in altero loco ex duplici citato de tactibus impudicis, in altero verò de omnibus loquuntur.

34 Prima tamen concluſio ſit. In reddente non ſunt mortales ij tactus, ſed liciti, quamuis adſit periculum pollutionis in alterutro coniuge, modò non ſit conſenſus in ipſo reddente in pollutionem illam. Hæc concluſio quamuis à nemine explicetur, non tamen eſt contra aliquem (ni fallor) ex DD. num. præced. allegatis. Et ratio illius eſt. Quia reddens dat operam rei licitæ, ad quam obligatur ex iure alterius. Item, quia culpa vacant ij tactus exerciti cum periculo pollutionis, vbi adeſt cauſa vrgens (vt diximus n. 25.) At ſatis vrgens eſt cauſa reddendi tactus ab altero coniuge exactos. Hoc tamen temperarem, niſi tactus tales ſint, vt ita ad pollutionem tendant, vt ſint quaſi pollutio inchoata, & coniuges in eo loco exiſtant, in quo copulam habere nequeant, præuiſo pollutionis periculo. Vt ſi vir à femina petat, vt eius virilia attrectet, moueátq; aut velit digitos in vxoris vas intromittere, ibique perſiſtere, quaſi copulam exercendo, vtens digitis inſtar mẽbri virilis. Quia eiuſmodi tactus ſunt quaſi inchoata pollutio, & proxima ad ipſam via, quando ad propinquam copulam non diſponunt, ſed in eo loco exercentur, vbi non eſt opportunitas copulæ habendæ. Et hoc videntur ſentire *Nauar. ſum. c. 16. num. 42.* vbi poſtquam initio dixerat eſſe mortales tactus inter coniuges cum periculo pollutionis, *in fine* ait, ſimiliter peccare mortaliter coniugem non facientem, ſed conſentientem.

35 *Secunda concluſio. In coniuge petẽte non ſemper ſunt mortales tactus cum periculo pollutionis in ſe vel in altero coniuge, quãdo nec ea eſt intenta, nec eſt conſenſus periculum.* Sed erunt mortales, quando abſque cauſa vrgenti exercentur. Prob. quia licèt hi tactus ſint cauſa per ſe pollutionis, at excuſat tali cauſæ operam dãtem vrgens cauſa (vt probauimus n. 8. & 25.) At aliquando adeſt talis cauſa, vt dicemus nu. 37. & concluſio hæc magis conſtabit ex corollariis ex ea deducendis.

36 Hinc deducitur primò, tactus impudicos in coniuge petente, cum pollutionis in ſe vel in altero coniuge periculo, niſi in eo loco ſint, vbi adueniente periculo poſſint facilè copula vti, vt pollutionem vitent, eſſe ſemper culpam lethalem. Et conſtat ex omnibus DD. nu. 33. relatis. Quia ij tactus neceſſarij non ſunt inter illos ad mutuum amorem indicandum, ſed ſolum quo ſe ad copulam ſtatim habendam præparent. Et ex alia parte notabiliter pollutionem excitant.

37 Secundò deducitur, amplexus, & oſcula, & alios tactus ſolitos exerceri inter coniuges ad mutuũ indicandum fouendúmque amorem, & turpitudine carentes, minimè damnanda eſſe de culpa lethali, ob periculum pollutionis præuiſæ: quando non nimia voluptas adeſt, nec incitat, ſed tanquã indicia amoris exercentur, repreſſo exceſſu libidinis inſurgentis. Et in hoc caſu tempero doctrinam generalem n. 33. relatam, damnantem hos tactus. Ducor, quoniam cauſa vrgens adeſt huiuſmodi tactus exercendi, vt mutuus indicetur foueatúrque amor inter coniuges: magnáque auſteritas eſſet, & valde minueretur amor, ſi ab huiuſmodi tactib. abſtinerent. Deinde, quia amplexus inter ſororem & fratrem foris venientes ad indicandum amorem, & ne auſteri & inurbani videantur, nõ damnantur ob pollutionis præuiſæ periculum (vt num. 8. probauimus.) Cur ergo inter coniuges dãnandi ſunt? Eo vel maximè, quod vbi non nimius libidinis ardor incitat eos, ſed voluntas mutui amoris fouendi, non influunt notabiliter in coniugatis ad pollutionem. Quãuis in omnino ſolutis, quibus copula eſt interdicta, influerent. Hæc eſt enim praua noſtræ naturæ corruptio, vt ſemper in vetita nitamur.

Tertiò infertur, tactum quo coniux ſemetipſum tangit cum pollutionis periculo, eſſe culpam mortalem. Quia ad eam valde influit: nec cauſa vrgens illum exercendi adeſt. Quamuis eo periculo ſecluſo non ſit culpæ mortali tribuendus. Vt diſp. præced. n. 16. contra alios defendi, vbi & DD. retuli aſſerentes eſſe culpam mortalem exiſtenti pollutionis periculo. 38

Quartò infertur, delectationem moroſam coniugis in copulæ coniugalis cogitatione, quam ſecluſo pollutionis periculo, diximus diſp. præc. n. 5. non eſſe mortalem, effici culpam lethalem eo periculo præuiſo. Quia eſt res ad venerem pertinens, valdéque ad pollutionem incitans, & deſideratur cauſa vrgens. Atque ita docent *D. Anton. 3. p. t. 5. c. 1. §. 6. fine. Roſella verb. Delectatio, n. 3. Tabiena verb. Cogitatio fine. Armill. verb. Delectatio n. 4. Viguerius lib. inſt. c. 3. §. 5. verſ. 5. ad fin. Metina 1. 2. q. 74. a. 8. paulo poſt princ.* vbi *Zumel. diſp. 4. dub. 3. fine. Vaſquez ibi diſp. 113. n. 4.* 39

Tandem infertur, aſpectus, & verba turpia cum delectatione venerea ſufficienti ad culpam lethalem inter ſolutos, quamuis inter coniugatos ſecluſo pollutionis periculo ab ea excuſentur (vt diximus diſp. præc. num. 13.) minimè ab ea excuſari, eo periculo exiſtente. Quia valde iuuant ad pollutionem habendam, & deficit cauſa iuſta. 40

Vltima concluſio. Non exiſtimo eſſe mortale in coniugatis, per tactus, aſpectus, & verba turpia, delectationémque veneream ex copula cogitata conſurgentẽ, dare cauſam commotioni membrorum ſeruientium generationi, & incurrere in diſtillationes præuiſas. Quamuis inter ſolutos dixerim num. 31. id eſſe lethale. Nam hoc non eſt graue damnum generationis in tali ſtatu: & aliunde eæ delectationes, & ſpirituum commotiones in eis, vacant culpa mortali. Vt probaui diſp. præced. n. 3. & 4. 41

DISPVTATIO XLVI.

Vtrùm inter ſponſos de futuro, licita ſint tactus, aſpectus, & verba turpia. Et generaliter quando hæc inter omnino ſolutos ſint peccata mortalia?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſunt, n. 1.
Tactus omnes non ſunt ſuapte natura illiciti, ſed indifferentes, n. 2.
Oſcula & amplexus ex amore honeſto habita, & ob honeſtam delectationem quando ſint licita, n. 3.
Quotupliciter poſſint ad delectationem veneream referri, & an ſint mortalia, habita ad experiendam copulæ delectationem, n. 4.
Quid ſit delectatio venerea, n. 5.
An oſcula & amplexus habita ad ſolam delectationem ex ipſis conſurgentem, ſint mortalia? Refertur quædam opinio, n. 6.
Sunt mortalia, n. 7. Et quid, inter perſonas eiuſdem ſexus, n. 8.
An ſit paruitas materiæ in hac delectatione venerea, n. 9.
Quid, de amplexibus, oſculis, tactu mamillarum cauſa leuitatis & ioci, num. 10.
Quid, de tactibus impudicis cauſa ioci aut curioſitatis, n. 11.
Quid, de his tactibus inter perſonas eiuſdem ſexus, n. 12.
Quid, de oſculis, & tactibus carnium infantilium, n. 13.
Quid de tactu ſecummet, n. 14.
Quid, de tactibus leuibus, vt manuum, brachiorum, n. 15.
Quid, ſi in his tactibus delectatio reperiatur, n. 16.
An in tactibus ſint confitendæ eadem circunſtantiæ, quæ in opere, n. 17.
An Sodomiticus *acceſſus ad coniugatã feminã: vel ſi coniugatus vir patiatur acceſſum ſodomiticum: & denique quicũque tactus, in quo non ſit emiſſio ſeminis coniugis, habeat circumſtantiam adulterij: & matrimonij lex obliget coniuges ad abſtinendũ à mẽtis cogitatione, n. 18.*
Soluuntur argumenta, n. 19.
Poſt n. 19 inuenies alia ſummaria.

QVO perfectiùs quæſtio hæc diſſoluatur: præmittere oportet, quando hæc omnia inter omnino ſolutos lege matrimonij, & ſponſalium, mortali malitia afficiantur. Et ideò quadruplex eſt diſputanda quæſtio. Prima, de tactibus inter omnino ſolutos. Secunda, de aſpectibus turpibus inter eoſdem. Tertia, de verbis turpibus inter eos. Quarta, de his omnibus inter ſponſos de futuro. 1

QVÆSTIO I. Vtrum delectatio in tactibus inter omnino ſolutos ſit peccatum mortale? Præmittenda ſunt duo in omni ſententia certa. Primum eſt. Tactus non ſunt de ſe 2

de ſe & intrinſecè mali, ſed indifferentes. Quia formalitas nomine tactuum expreſſa eſt quædam actio ſenſus, quæ de ſe mala non eſt: & poteſt fieri licitè, ſi cauſa eſt honeſta: & illicitè, ſi inhoneſta ſit. Et ita docet *D. Tho. 2. 2. q. 154. a. 4.* quem omnes ſequuntur. Imò tactus quibus vir pudenda feminæ attrectat, indifferentes eſſe, bene tradit *Nauar. c. Si cui, de pœnit. d. 1. n. 15. Supplementum Gabrielis* 4. *d. 31. q. vn. a 3. dub. 2.* Poſſunt enim aliquando licitè fieri: vt cauſa medicandi.

3 Hinc fit oſcula, & amplexus ex beneuolentia, & amicitia honeſta habita ſecundum patriæ conſuetudinẽ, culpa vacare. Quia ibi nulla eſt turpitudo, ſed caſtus amor. Sic *D. Thomas nu. præced. alleg.* cui nemo contradicit. Idem dicendum eſt, quando habentur ob delectationem honeſtam. Vt ad augendam amicitiam & beneuolentiã honeſtam. Quamuis inde motus ſenſualitatis inordinatus & delectatio venerea inſurgant, minimè aſſenſum præſtante voluntate: quia finis eſt honeſtus: & contra voluntatem prauus ille motus inſurgit. Ita docent *Nauar. c. Si cui, de pœnit d. 1. n. 15. Manuel 1. t. ſum. 2. edit. c.* 203. *n. 2.*

4 Secundum ſuppoſitum eſt. Delectatio venerea in oſculis, & amplexibus, aliiſque tactibus captata, eſſe poteſt in duplici differentia. Quædam eſt delectatio venerea ipſius copulæ. Et tunc conſtat inter omnes eſſe peccata lethalia, tactus ob eam delectationem habitos, inter ſolutos: ſicut & ipſam copulam. Altera autem eſt delectatio ſenſibilis, venerea, & libidinoſa ex ipſis tactibus conſurgens, ſiſtendo in ea, nec intendendo copulam, nec illius voluptatem. Et de hac eſt ſpecialis difficultas, an efficiat oſcula & amplexus, quæ de ſe indifferentia ſunt, culpam lethalem eſſe.

5 Dicitur autem delectatio venerea, ſeu libidinoſa, quæ in ipſa carne ſentitur Vt docent *Caiet. ſum. verb. Impudicitia, ſtatim in principio, & ibi Armilla n. 1.* Quod clarius explicat *Tabiena verb. Cogitatio. q. 8. n. 9. poſt medium*, dicens tunc contingere, quando ſentitur in carne, cum commotione ſpirituum ſubſeruientium generationi circa partes libidinoſas. Ad differentiam eius delectationis, qua placet tactus aut viſus proprij corporis, vel alieni, ſine vlla libidine, ob ſolam proportionem, & connaturalitatem cum organo tactus aut viſus. Sicut tactus rei blandæ, & viſus rei pulchræ organa viſus & tactus naturaliter delectant.

6 Conſiſtit ergo difficultas in hoc, an oſcula & amplexus feminæ à viro habita, ob ſolam veneream & ſenſibilem delectationem ex ipſis conſurgentem abſque alia ſiniſtra intentione, ſint culpa lethalis? Quidam enim id negant. Ducuntur primo Quoniam *D. Paulus Epheſ. 5.* vbi cauendam præmiſerat fornicationem, auaritiam, & turpitudinem, ſubdit hæc: *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hæreditatem in regno Chriſti.* Vbi dum ſignificauit prædicta eſſe lethalia, dicens ea à Chriſti regno excludere: ſubticuit turpitudinem, cætera commemorans: cenſuit ergo non eſſe peccatum lethale. Nomine autem turpitudinis, amplexus, & oſcula comprehendi, teſtatur *Gloſſa interlinearis ibidem.* Secundò, quia *D. Th. 2. 2. q. 154. a. 4. in fine corporis*, appellat tunc amplexus, & oſcula libidinoſa, & dicit eſſe lethalia, cum ad delectationẽ copulæ experiendam referuntur. Atq; ita tactuum malitiam mortalem reducit in moroſam delectationem de copula captatam. Et clarius id docet de veritate *q. 15. a in fine corp.* his verbis: *Simpliciter concedimus conſenſum in delectationem fornicationis, vel alterius mortalis, eſſe mortalẽ. Ex quo ſequitur, quod quidquid homo agit ex conſenſu talis delectationis, ad hoc vt huiuſmodi delectationem nutriat, aut teneat: ſicut ſunt turpes actus, aut libidinoſa oſcula, vel aliquid huiuſmodi, totum eſt mortale.* Tertiò, quia ſi oſcula, & amplexus propter ſolam illorũ delectationem habita, ideò ſunt mortalia; quoniam ad fornicationem ſuapte natura referuntur, quamuis ea exercens minimè illam ſpectet, nequaquam erunt ex ſe indifferentia, ſed intrinſecè mala. Quod omnes negare diximus n. 2. Et confirm. quia bonitas vel malitia rei de ſe indifferentis pendet ex fine, quẽ operans ſpectat. Cùm illa ſuapte natura ad bonũ vel malum referri poſſit: atq; in hoc cõſiſtat eã indifferentem eſſe. Ergo dum operãs nõ refert ad fornicationis delectationem, oſcula & amplexus, non eſt dicendũ ea eſſe mortalia: eo quod ad illã ex ſe dirigantur. Quartò, quia fornicatio ideò eſt mala, quod aduerſetur bonæ prolis educationi. Quod cũ in amplexib. iis & oſculis non reperiatur: minimè fornicationis malitiã participabunt. Quintò, quia videtur delectatio hæc modica in genere luxuriæ: atque ita ratione paruitatis materiæ excuſari à mortali. Nam licet ſit eiuſdẽ rationis cum ea, quæ ex copula percipitur, at multo minor eſt. Sexto, quia delectatio naturaliter conſequitur actum, & eſt eiuſdem malitiæ. Cum ergo ſubſtantia tactuum non ſit ex ſe peccatũ, nec delectatio conſequens illam erit. Et confirmatur. Quia obiectum non efficitur malum propter delectationem, ſed ideò eſt mala, quod verſetur circa malum obiectum. Teſte *Philoſopho* 10. *Ethic.* Ergo tactus, qui ea delectatione ſecluſa mali non ſunt, ratione delectationis non erunt lethales. Sed potius quia tactus non ſunt de ſe mortales, neque ea delectatio talis erit. Atq; ideò huius ſententię ſunt *Martinus de Magiſtris, tractatu de temperãtia q. 3. de luxur. Vmbertus in expoſit. regulæ D. Auguſt. Gabriel lect. 74. in can. Miſſæ, lit.* E. *verſ. Verũ duplicia ſunt. Iauellus l. de phil. Chriſtiana 2. p. tract. 7. c. de impudicitia, n.* 10. Et quidã Neoterici (vt refert *Tabiena verb. Cogitatio q.* 8. Et quidam Doctores Hiſpani, (vt refert ſe intellexiſſe *Nauar. c. Si cui, de pœnit. d. 1. n. 15.*) & clarè cenſet eſſe probabilem *Sotus* 4. *d. 34. q. 1. a. 2. ad fin. verſ. Ex quo fit*, vbi oppoſitam ſententiam appellat veriorem, quaſi ſupponens hanc eſſe probabilem, ſed non ita certã, ac contrariam. Eiuſdem ſententiæ videntur *D. Anton. 3. p. t. 16. c. 1. §. 10. notabil.* 1. dicens tactus cum fuerint ex libidine & amore carnalis luxuriæ, eſſe mortales. Et *Nider in ſua ſum. præcep. 6. c. 2. ad fin. verſ. Secundo principaliter*: dicens eſſe lethales, cum ſunt libidinoſi, & ea intentione, vt in ſe vel in muliere excitetur concupiſcentia. Et *Margarita confeſſ. 6. præcept. f. 90.* dicens oſcula & amplexus habita ex laſciuia, eſſe mortalia, & tunc id contingere, quando habentur, vt ſequatur pollutio, vel cum periculo. *Viguer. l. inſtit. c. 7. §. 5. v. 7. ad fin.* dicens eſſe mortalia ob intentionem corruptam, ſicut & aſpectus. Iuxta illud *Matth. 5. Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eã, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et *Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 203. n. 2.* dicens oſcula tũc eſſe mortalia, quando diriguntur ad actum carnalem vel libidinoſum.

Prima concl. ſit. Tanquam veriſſima ſententia tenenda 7
eſt, amplexus & oſcula habita inter virum & feminã omnino ſolutos lege matrimonij, & ſpõſalium inter ſe initorũ, propter ſolã delectationem ſenſibilẽ in appetitu ſenſitiuo conſurgentẽ ex ipſis, quãuis nec de fornicatione, nec de illius delectatione cogitetur, eſſe peccata lethalia. Prob. 1. quia *D. Paulus Eph. 5.* numeratis fornicatione, turpitudine, & immunditia, dicit immundos excludi à regno Dei. Vbi *Lyra ſuper verb. Omnis immũditia.* dicit nomine immũditiæ claudi omnia ad luxuriam pertinẽtia. Et *ad Gal. 5.* vbi præmiſit eſſe opera carnis, immũditiam, impudicitiã, ſubdit hæc: *Qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebũt.* Vbi *Lyra ſuper verb. Impudici*, ait nomine impudicitiæ includi aſpectus & tactus. Quod autem excludere à regno ſignificet culpã lethalem, feratúrq; in omnia ibi enumerata, videntur dicere *D. Aug. D. Chryſ. D. Ath. D. Iren. ibi Et 2. Cor. 12. Lugeam multos, qui nõ egerunt pœnitentiã ſuper immũditia, fornicatione, & impudicitia.* Id eſt, oſculis & tactibus, vt exponit *D. Th. 2. 2. q. 154. a 1. ad 5.* Secũdò quia *D. Amb. in id Pauli 1. ad Theſ. 5. Salutate fratres in oſculo ſãcto*, hæc ait *Sãcta oſcula ſũt in ſalutatione Chriſtiana, cætera carnalia ſũt. Quia quidquid ſine Chriſto fit, carnale eſt, ac per hoc mortale.* Et *Cyp. l. 1. Epiſt. 9. ad Pomp. de virginib.* & refertur *c. Nec aliqua 27. q. 1.* ſic inquit, *Certè ipſe cõcubitus, ipſe cõplexus, ipſa cõfabulatio & oſculatio, quãtũ dedecoris & criminis cõfitetur.* Vbi hi ſãcti expreſsè videtur docere, amplexus & oſcula eſſe mortalia, vbi in eis amor caſtus deſideratur. Tertiò, quoniam amplexus & oſcula, ob delectationẽ habita, ſuapte natura & intrinſecè ordinantur ad copulam, tanquã circũſtantiæ illius. Quod

vel

vel ex eo cõſtat, quod prædictis tactibus vtãtur bruta dum ſe ad coitum pręparant: naturáque in eis voluptatem ſicut in coitu appoſuerit, ac inſtar illius immutét corpus, ipsúmque delectent. At circumſtantiæ intrinſecæ actus participant eandem ipſius malitiam. Et confirm. Nam hi tactus multo viciniores ſunt copulæ, quam delectatio moroſa ipſius copulæ cogitatæ. Quam tamen conſtat eſſe mortalem. Quartò, quia amplexus & oſcula ſuapte natura proximè ſubſeruiunt copulæ, & notabiliter excitant vehementem corporis & ſpirituum generationi miniſtrantium commotionem. Quare talis delectatio eſt inchoatio copulę carnalis. Quintò, quia adeò turpia reputantur amplexus & oſcula, vt multi non improbabiliter exiſtiment ea ſufficere, vt legatum relictum vxori caſtè viuenti deperdatur (vt retuli l.7.diſp.91.num.38.) Sextò, quia in tantum cenſentur oſcula impudica, vt ex eis probetur adulterium, (vt *Baldo, & multis aliis relatis*, tradit *Maſcard. de probat. concluſ.64. à n 1. vſque ad 5.*) Sunt ipſius adulterij pars. Vt cum *Tullio & Andr. de Iſernia* tradit *Greg. Lopez l.1. verſ. Conſejar, t.14. p.2.* Tandem, quia prohibita fornicatione per ſextum decalogi præceptum, cenſentur prohibiti hi tactus, qui ſunt media ad illam. Nam interdicta re aliqua, cenſentur interdici omnia per quæ ad eam deuenitur, *l. Oratio, ff. de ſponſal.* Et ideò huius ſent. ſunt *D. Th. de malo, q.15. a.2. ad* 18. (& quãuis in aliis locis lubricè loquatur: atque ita n. præc. formauimus 2. argum. ex eius dictis, pro contraria ſent. & n.20. in illius ſolutione oſtendemus idem ſenſiſſe illum in eis locis,) *Palud. 4. d.31. q.3. a.2. n.17. Et ibi Supplem. Gabr. q. vn. a.3. dub.2. Vincentius in ſpec. doctrin. to.3. l.3. d.2. p.9. verſ. Circa tertium. Abul. c.5. Matth. q.197. Gerſon 2. p. opuſc. tripartito precept. Decal. c.13. alphab.31. fine. Et regulis moral. cap. De luxuria: alphab.24. lit. Y. Caietan. 2.2. q.154. a.4. dub.1. Et opuſc. to.1. tract.14. de delectatione moroſa, dub.3. & ſum. verb. Delectatio, §. Secundum an delectatio, in fine, & verb. Impudicitia, & verb. Oſculum. Roſella verb. Delectatio, n.3. Tabiena ver. Cogitatio, q.8. n.9. ad fin.* dicens eſſe de fide, *& verb. Oſculum, n. vn. ad modium. Armilla verb. Impudicitia, n.1. & verb. Oſculum, n.1. Sot. 4. d.34. q.1. a.2. ad fin. verſ. Ex quo fit. Nau. c. Si cui, de pœnit. d.1. n.9. & 15. & ſum. c. n.11. Angles Florib. 1. p. q.8. de imp. matrim. a.1. dub.9. concl.1. Corduba ſum. q.2. punct.4. & q.190. & ſuper Sotum de ſecreto, membr.2. q.2. circa 2. concl.* vbi oppoſitum appellat erroneum. *Nieua ſum. t.87. Hieron. de Zenetinis tract. de foro conſcientiæ & contentioſo, n.139.* habetur to.3. tract. p.2. *Nider ſum. præcept.9. c.4. duplici pag. ante fin. verſ. Quarto etiam hic prohibetur. Alcozer ſum. c.20. f.71. pag.2. §. Mirar mugeres. Pedraza*, licet non ita clarè, *ſum. præcep.6. §. 1.5. & 20. Ioan. de Burgo in pupilla oculi, p.10. c.4. Metina l.2. ſum. c.14. § 18. f 118. pag.2. & 1.2 q.74. a.8. dub.5.* vbi & *Vaſqu. diſp.109. n 5 Valentia 2.2. diſp.9. q.3 punct.3. ad fin. § Si autem eiuſmodi tactus. Nau. referens Baltanas*, & dicens oppoſitum eſſe falſum, & fortè temerarium, *l.2 de reſtit. c. 4 dub.5. inter ea quæ proponit*, agens de peccato quod detractores admittunt, *in noua edit. n. 182. & ſeq.* at in *priori edit. n. 318. Ioan. Heſſels in expoſit. Decal præcep.6. c.14. duplici pag. ante fin. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1. p.2. l.4. c.18. dub.3. Barth. à Ledeſ. dub. 28. de matr. fine, & dub. 12. de pœnit. interrogationibus circa 6. præcept. Graffis 1 p. deciſ. l.2. c. 75. n.* 10. Et eandem ſent. docent, licet non ita clarè, alij DD. dicunt enim oſcula & amplexus ex libidinoſa delectatione habita, eſſe lethalia: non explicant tamen quando dicatur libidinoſa delectatio. Hi ſunt *Gloſſa clem fin. verb. Septimò, de hæreticis, & ibi Abbas ad fin. Card. ſuper eo verb. Septimò, ſtatim in princip. Imola ibi n.17. Bonifacius n.88. Paulus ibi. Albericus in ſuo dictionar. verb. Luxuria, verſ. Luxuria eſt multiplex. D. Ant.* dicens cum Vlderico, contrarium eſſe hæreticum *2. p. t.5. c.1. § 9. Angelus verb. Luxuria, fine. Sylu. verb. Delectatio. q.3. & 4. Tabiena verb. Delectatio, q. pen. Turre. c. Hoſpitiolum, a.2. n.6. d.30. Aluar. Pelagius de planctu Eccleſ. l.2. art.52. in 7. errore Begardorum. Emm. Sa. ſum. verb. Luxuria, verſ. Oſcula.*

8 Atque à fortiori dicendum eſt, oſcula & amplexus inter perſonas eiuſdem ſexus habita ex prædicta delectatione venerea, quæ ex ipſis ſentitur, eſſe peccata mortalia: vt inter duos viros, aut duas feminas. Quia ad longè peiorem concubitum ordinantur. Sic *Gerſon 2. p. opuſc. tripart. de præcept. Decalogi, c.13. alphab.31. fine. Nieua ſum. t.87. Graffis 1. p. deciſion. l.2. c.75. n* 10.

Moderatio tamen illa, quam *Armilla verbo Impudicitia, n.1. & Nauar. c. Si quis, de pœnit. diſt.1. n. vlt. Sotus de doctrina Chriſtiana, f.* 26. afferunt de paruitate materiæ, ob quam à mortali excuſant eiuſmodi tactus, etſi nobis aliquando non diſplicuit, re tamen benè conſiderata, rationibúſque perpenſis, tanquam certiſſimum tenendum iudicamus, nullam reperiri paruitatem materiæ in delectationibus venereis, ſecluſo etiam pollutionis & conſenſus periculo in aliquid huiuſmodi: quod latiſſimè & optimè probat *Rebellius de iuſt. p.2. l.3. q.19.* nóſque Deo auſpice, latius alibi tractabimus, & probabimus. 9

Secunda concluſio. Si amplexus, & oſcula, & tactus huiuſmodi non omnino turpes & impudici, ſolum habeantur ioco cauſa vanitatis, vel leuitatis, vel alia ſimili, abſque delectatione venerea, etſi inde conſurgat, ea repreſſa, non excedunt culpam venialem. Quia cenſetur paruitas materiæ, cùm abſit delectatio venerea. Sic *Caiet. ſum. verb. Impudicitia. Nauar. ſum. hiſp. c.16. nu.11. & c. Si cui, de pœnit. d.1. nu. 11. Graffis 1. p. deciſ. lib.2. c.75. n.*10. Et idem dicit *Nauar. ſum. ſum. lat. c.14. n.42. verſ.*19. de tactu mamillarum feminæ habito à viro iocosè, & abſque alia praua delectatione. Quia turpiores tactus ſunt oſcula & amplexus. Vt docet *Greg. Lopez l.1. verb. Conſejar. t.14 p.2.* Quod bene intelligit *Nauar. eo c.14. n.42. verſ.19.* dummodo ſint tactus illi inter perſonas, quæ inde ad peccatum mortale non incitentur. 10

Conſulto autem dixi in concluſione, tactus qui non omnino turpes ſunt & impudici, nam tactus impudicos, vt partium vicinarum verendis, vel ipſarum verendarum, nunquam excuſarem à mortali abſque neceſſitate habitos inter perſonas diſtincti ſexus: vt inter virum & feminam. Quia ex natura rei ad delectationem veneream tendunt, illámque valdè excitant. Et licet à tangente ad eam non referantur, ſed ad coitum: ſunt tamen valdè contrarij honeſtati naturali: maximámque indecentiam præ ſe ferunt. Atque ita quamuis DD admittant tactus alios inter ſponſos de futuro, excipiunt tamen impudicos, vt nu.51. dicemus. Et ſimiliter licet DD. admittant feminam dubiam de mala tangentis intentione, poſſe aliquando permittere amplexus & oſcula: at tactus impudicos numquam admittunt extra vrgentis neceſſitatis caſum. Vt poteſt videri in *D. Anton. 2. p. tit 5. c.1. §.9. Roſella verb. Delectatio, nu.3 ibi Syl. qu.*4. & in multis aliis. Tandem, quia inſpicere mulieris pudenda ex curioſitate, eſt mortale, vt dicemus n 24 propter maximam indecentiam, & ſummum periculum. At indecentius & maiori periculo expoſitum eſt ea tangere. Atque ita *Nau. ſum. lat. c.14. n.42. verſ.*18. dicens amplexus, & oſcula, & alios tactus ioco habita, vacare culpa mortali, excipit impudicos tactus. Poteſt tamen hoc temperari, niſi tactus ille pudendorum ſupra veſtes haberetur, non intenta delectatione conſurgente ex tactu mediato cogitato, ſed leui quadam, ex tactu immediato. Quia hęc delectatio ex ſuo genere non eſt tanta, nec tam propinqua copulæ: vt reputanda ſit materia grauis. 11

Hinc refertur, à fortiori eſſe mortale, ſi perſonę eiuſdem ſexus, vt ſi vir viri, aut femina feminę pudenda tangant, ob delectationem veneream ex eo tactu conſurgentem. Quia tactus illi ad ſodomiam pertinent, vt quædam illius inchoatio. Deinde, quia licet aſpectus inter perſonas eiuſdem ſexus non ſit ita turpis, ac inter diuerſi: at id oritur ex eo, quod aſpectus non ita ordinetur ad coitum, illúmque inchoet: nec ita participet illius malitiam. Dixi autem ob delectationem veneream. Quia ſecus eſſet, ſi ex quadam leuitate, & ioco; abſque animo turpi tactus ille haberetur. Vt ſolet pueris euenire ioco pudenda arripientibus. Quia deficit animus libidinoſus: nec tanta verſatur indecentia & inhoneſtas, ac inter perſonas diuerſi ſexus. 12

Secundò infertur, non eſſe mortale peccatum, nec ſæpè veniale, exoſculari affectuosè & magna cum ſua- 13

uitare molles infantium carnes. Quia id non ex venerea delectatione oritur, ſed ex amore tenero & ſuaui infantilis ætatis. Alias innumeri parentes & nutrices damnarentur. Et ita *Nauar. ſum. Hiſp. c.* 16. *n.* 11. excuſat tangentes huiuſmodi pueros.

14 Tertiò infertur, eſſe mortale propria verenda tangere, venerea delectatione ex eo tactu orta. Quia tendit ad mollitiem. Sic *Armilla verb. Impudicitia, nu.* 1. Secus de tactu ex curioſitate, aut leuitate, aut gratia manus calefaciendi, abſque libidine & pollutionis periculo. Quia deficit animus libidinoſus, nec interuenit ea turpitudo & inhoneſtas, quæ in tactu alieno.

15 Vltima concluſio. Tactus leues, vt manuum feminæ, pedem vel brachium premere, vellicare, digitos intorquere, non ſunt communiter peccata mortalia, ſed venialia. Quia communiter ex leuitate quidam, iocóque, & non ex libidine procedunt. Sic *Caiet.* 2.2. *q.* 154. *a.* 4. *circa ſolutionem ad* 2. *immediatè ante vltimum dubium, & ſumma verb. Chorea, in fine*, vbi *Armilla n.* 2. *Tabiena verb. Oſculum, n. vn. paulo poſt medium. Nauar. ſum. Lat. c.* 14. *n.* 42. *verſ.* 19.

16 Dubitabis autem, num ij tactus leues habiti ob captandam delectationem illam, quæ ex ipſis oritur, ſint peccata lethalia? vt diximus n. 7. eſſe amplexus & oſcula. Affirmant *Caiet.* 2.2. *eo a.* 4. *& Tabiena n. præced. allegati.* At durum mihi videtur. Quamuis enim id affirmarim de tactibus illis grauioribus: eo quod vehementius ad coitum incitet delectatio ex illis captata, imò ſit quædam coitus inchoatio. At alij tactus ſunt tam leuiter turpes, vt excuſent à mortali propter materiæ paruitatem, etiamſi intendatur delectatio ex illis reſultans. Quia ea delectatio venerea modica materia eſt ad conſtituendam culpam mortalem (vt n. 9. dicebamus.) Aliàs nulla eſſet differentia inter hos tactus leues, & inter amplexus & oſcula. Hæc enim ex leuitate & ioco habita, venialia eſſe dixi nu. 10. Et ita *Nauar. n. præc. alleg.* mitius videtur loqui. Tunc enim tactus hos leues de culpa mortali damnat, quando finis alius mortalis intenditur. Et *Armill. verb. Chorea n.* 2. quando finis eſt ſe vel alium ad libidinem prouocandi.

17 Ex dictis infertur, in tactibus libidinoſis, quando iuxta prædicta ſunt lethales, fatendas neceſſario eſſe circumſtantias perſonarum agentis & patientis, ſicut in copula ipſa. Vt ſi tangens vel tactum patiens ſit matrimonio aut voto aſtrictus, ſi ſint conſanguinei. Quoniam eiuſdem ſunt malitiæ moralis, cuius eſt actus conſummatus copulæ, ad quam ſuapte natura referuntur, quamuis tangens eam minimè intendat (vt n. 7. probauimus.) Sic *Abulenſis cap.* 5. *Matt. q.* 197. *Caiet.* 2.2. *q.* 154. *a.* 4. *dub.* 1. §. *Ad euidentiam horum, & ſum. verb. Impudicitia*, vbi *Armilla n.* 1. *Tabiena verb. Oſculum, numer. vn. paulo poſt medium. Corduba ſum. q.* 2. *punct.* 4. *& q* 190. *Nauarra l.* 2. *de reſtit. ca.* 4. *dub.* 5. *ex illis quæ proponit circa peccatum, quod admittunt detractores, in noua edit. n.* 183. *in antiqua* verò *n.* 318. *Barth. à Ledeſma dub.* 28. *de matrim. fine. Alcozer ſum. cap.* 20 *fol.* 74. *pag.* 1. §. *Eſtas circumſtancias. Margarita Confeſſorum* 6. *præcepto fin. Ioan. Heſſels in expoſ. Decalog.* 6. *præcept. c.* 14. *ad fin.*

18 Rurſus hinc deducitur, audiendos non eſſe quoſdam Neotericos, qui dicunt nullum actum luxurioſum coniugis, in quo non ſit ſeminis effuſio, nec ex vi actus pertinere ad adulterium, nec habere circumſtantiam matrimonij neceſſariò explicandam in confeſſione. Vt ſi vir ſolutus abutatur ſodomiticè muliere coniugata. Vel vir coniugatus patiatur contra naturam acceſſum ſoluti. Quia coniuges ratione matrimonij minimè obligantur niſi ad ſeminis redditionem, & primò & per ſe dominium vnius in alterius corpus eſt ſuprà ſemen, per cuius commixtionem efficiuntur vna caro, & generationi vacant, quæ eſt potiſſimus matrimonij finis. Ergo quoties non eſt diſpendium ſeminis obligati, minimè fit contra iuſtitiam matrimonij. Et confirmant. Quia coniuges non habent mutuum dominium corporis vtcunque. Alapa enim cædens alterutrum non irrogat matrimonio iniuriam: ſed ſolùm dominium ſuorum corporum habent in ordine ad generationem. Ergo in actibus vbi non eſt aliquis abuſus ſeminis coniugati, nec membri, aut vaſis ipſius ad generationem ordinati, nequaquam erit adulterium. Sed audiendi non ſunt: quia aduerſantur Doctoribus num. præced. allegatis. Item quia fides matrimonij integrum corporis dominium tradit quoad copulam coniugalem, & omnia ad illam ordinata: & obligat ad abſtinendum ab omni actu venereo cum alio; eo quod de ſe ad copulam adulterium referatur. Imò & mentem in alium minimè collocare aſtringit. Vt rectè docet *Vaſquez* 1.2. *q.* 74. *a.* 8. *diſp.* 112. *fine.* Et quamuis dicat hoc non ſibi admodum certum eſſe: non obſtat. Id enim ait, quia cenſet ibi delectationem moroſam non ſemper habere eaſdem circumſtantias, ac copulam, de cuius cogitatione captatur. Nec obſtant argumenta illorum. Quia non ſolùm ſeminis, ſed actuum, qui ordinantur ad copulam, & ſunt illius circumſtantiæ, habent coniuges dominium. Nec eſt ſimile de alapa inflicta coniugi. Cùm ad hos actus minimè pertineat.

Tandem ad argumenta num. 9. propoſita reſp. Ad pri- 19
mum dic, cum *D. Th.* 2.2. *q.* 154. *a.* 4. *ad* 1. *& Caiet. ibi, dub.* 1. §. *Ad* 2. *dicitur.* ideò non repeti, quia hæc vt ſunt peccata mortalia, pertinent ad eandem fornicationis ſpeciem: atque ita includuntur ſub fornicatione repetita. Ad 2. dic, cum *Caiet. ibi, D. Thomam* explicare malitiam mortalem illorum tactuum, quòd delectatio illorum, vel ab ipſo tangente, vel ex natura ſua ad fornicationis delectationem dirigatur. Quare licet tangens non dirigat, ſed in illa ſiſtat, adhuc erit mortalis, propter ordinem intrinſecum ad copulam. Ad 3. dic, illos tactus ex ſe indifferentes eſſe, & ideò minimè ordinari ad fornicationis delectationem. *Secus de iiſdem tactibus habitis ob delectationem veneream ex ipſis conſurgentem.* Non *enim tunc ſunt indifferentes inter omnino ſolutos, ſed intrinſecè mali. Ad confirm. reſpondeo, ita hic contingere.* Non enim *illi* tactus ſunt *mortales ob delectationem* naturalem ipſorum, quatenus *indifferentes ſunt.* Hæc enim eſt ea, quæ ſentitur ex contactu rei *organo* ſenſus proportionatæ (vt nu. 5. explicui.) Sed ſunt mortales. Quia tangens acceptat delectationem ſenſibilem & veneream, conſurgentem, quæ ſuapte natura ad copulam tendit. Ad 4. dic, ſatis eſſe vt malitiam copulæ participent, ad illam ordinari, & ſubinde vt damnum illud proli inferatur. Ad 5. dic, non eſſe modicam, licet minor ſit delectatione ipſius copulæ. Valdè enim corpus immutat: ac ſpiritus generationi ſubſeruientes commouet. Delectatio verò conſurgens ex tactibus leuiter turpibus, pertinebit ad materiæ paruitatem: vt num. 16. explicuimus. Ad 6. dic, conuincere delectationem, quæ naturaliter conſequitur tactum, non eſſe malam. Secus de delectatione venerea. Ad confirm. reſpondeo, delectationem conſiſtentem intra limites obiecti ſumere ab illo malitiam: ſecus quando eos limites prætergrediens tranſit ad aliam delectationis ſpeciem, nempe, luxuriæ ordinatæ ad copulam. Tunc enim ſumit malitiam à ſpecie in quam tranſit.

SVMMARIVM.

An aſpectus turpes ſiſtendo in eorum delectatione, ſint peccatum mortale inter omnino ſolutos? Refertur quædam ſententia, n. 20.

Communiter non ſunt mortales. Et approbatur diſtinctio inter viſum & tactum, n. 21.

Quid, ſi ſint valdè inhoneſti, vt partium verendarum? n. 22.

Quid, ſi breui durent, vel ſint inter perſonas teneræ aut ſenilis ætatis, vel valdè frigidas? n. 23.

Quid, ſi verenda tenuiſſimis & diaphanis operiantur veſtibus? n. 24.

Quid, de aſpectu crurium, pectoris, brachiorum feminæ, n. 25.

Quid, de aſpectu verendorum inter perſonas eiuſdem ſexus? n. 26. *vbi de aſpicienti natantes in flumine.*

Quid, de aſpectu propriorum verendorum? n 27.

Quid, de aſpectu concubitus viri & feminæ? n. 28.

Quid, de aſpectu concubitus beſtiarum? n. 29.

An in peccato aſpectuum ſint fatendæ circumſtantiæ, ac in ipſa copula, num. 30.

Poſt n. 30 *inuenies alia ſummaria.*

QVÆSTIO ſecunda. An aſpectus turpes gratia dele- 20

ctationis

ctionis quæ ex ipſis captatur, in ea ſiſtendo, habiti ſint peccata mortalia? Sicut de tactibus diximus n. 7. Quidam nullam diſtinctionem ponunt inter viſum & tactum: atque ita dicunt ſimiliter eſſe mortales aſpectus obiecti turpis, ob delectationem ex ipſis cōſurgentem, licet nil aliud intendatur. Vt ſi vir feminam ſic aſpiciat, vel è cōtra. Quia quamuis tactum magis conſequatur delectatio venerea, quam viſum, ac ſæpè etiam conſequitur viſum. Quod ſignificauit Dominus *Matth.* 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendū eā, iam mœchatus eſt eā in corde ſuo.* Quod etiam ſignificauit *D. Aug. ſer. 3. de communi vita clericorum:* & *epiſt. 109. ad Monachas.* & refertur *in Nec ſolo. 32. q. 5.* ibi: *Nec ſolo tactu, ſed affectu quoque appetitur, & appetit femina.* Pro hac ſententia ſunt *Gloſ. clem. fin. de hæret. verb. Septimò, & ibi Abb. ad fi. Card. ſuper eo verb. ſtatim in princ. Imola ibi, n. 17. Alberic. in ſuo dictiō. verb. Luxuria, verſ. Luxuria eſt multiplex. Hier. de Zenetinis in tract. de foro conſcientiæ & contentioſo, nu.* 139. (habetur to. 3. tract. p. 2.) *Abulenſis c. 5. Matth. q. 197. D. Ant. 3. p. tit. 16. cap. 1. §. 10. notabil. 1. Tabiena verb. Delectatio, q. pen.* vbi *Sylu. q.* 4. qui omnes eodem modo loquuntur de aſpectu & tactu: atque ita vtrumque dicunt eſſe mortale, ſi animo libidinoſo habeantur. Et in propriis terminis docent *Gerſon. 2. p. reg. moralib. c. de luxuria, alphab. 24. lit. Y. Angel. verb. Luxuria, n. 2. Supplem. Gabr. 4. d. 31. q. vn. a. 2. dub. 2. Tabiena verb. Cogitatio, q. 8. n. 9. Armilla verb. Impudicitia, n. 1. Nau. c. Si cui, de pœnit. d. 1. n. 9. & Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 75. n. 10. & c. 78. n. 16. Ioan. Heſſels in expoſit. Decalogi, in 6. præcept. c. 14. ad fin.* Et ſpecialiter *Nau. & Armilla ibid.* impugnant diſtinctionem inter aſpectum & tactum. Et fatetur. *Nau.* viſum eſſe minus periculo libidinis expoſitum, atque ex pluribus cauſis poſſe eſſe licitum aut venialem, quam tactum. Si autem abſit prædicta delectatio, & ſola vanitas aut leuitas ad aſpectum inducant: erit ſola culpa venialis. Quod fatentur *D. Anton. 2. p. t. 5. c. 1. §. Nau. ſum. c. 16. n. 11. Armilla verb. Delectatio, n. 5. Graffis vtroque loco proximè citato.*

21 Cæterùm quamuis hoc ſatis probabile ſit: magis placet diſcrimen eſſe inter viſum & tactum. Quod hic ſuapte natura ordinetur ad concubitum, ac proinde conſentire in delectationem ſenſibilem ipſius ſit quaſi quædam copulæ inchoatio, & conſenſus in delectationem copulæ, & peccatum lethale. Ille verò non ordinetur ita ad venerea, & proinde eius delectatio non ſit communiter venerea, & ſolum peccatum veniale: niſi aſpiciens ad alium malum finem ordinet. Præterea, quia delectatio ex viſu conſurgens non eſt tanta, nec ita appetitum ſenſitiuum excitat, vt non poſſimus dicere pertinere ad paruitatem materiæ delectationis venereæ (de qua n. 5. egi) ac proinde excuſari eam à culpa lethali. Sicut de voluptate captata ex tactibus leuiter turpibus, diximus n. 16. Et ideò hanc ſententiam ſuſtinent *Caiet. ſum. verb. Impudicitia, & verb. Delectatio, §. Secundum an delectatio, in fine. Et opuſc. to. 1. tract. 14. de delectat. moroſa, dub. 3. Nau. ſum. c. 16. n. 11. Metina 1. 2. q. 74. a. 8. dub. 5. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 18. dub. 3.* & videtur clarè ſentire *Alcozer in ſumm. c. 20 f. 71. pag. 2. §. Mirar mugeres,* vbi poſtquam dixit aſpectum mulierum eſſe communiter venialem, ceſſante fine, & periculo peccati mortalis, ſubiunxit tactus ob ſolam delectationem eſſe mortales. Vbi clarè diſcrimen inter viſum & tactum conſtituit.

22 Hoc tamen intellige, niſi aſpectus ſit valdè turpis. Nam abſque vrgenti neceſſitate virum conſpicere verenda feminè, aut è contra, mortale eſt, quamuis non ex libidine fiat, ſed ex indiſcreta mortificatione aut curioſitate. Quia valdè honeſtati naturali aduerſatur: adeò vt primi parentes cum eſſent coniugij vinculo inter ſe coniuncti, erubuerint ſe nudos aſpicientes, & proinde fecerunt ſibi perizomata (vt dicitur *Geneſ.* 3.) id eſt, cingulum & velamen pudendorum. Vt indicant *D. Aug. ſuper Gen. ad lit. c. 32. to. 3. D. Greg. lib. 26. moral. cap. 12. D. Ambroſ. de paradiſ. c. 13. Lyra Geneſ.* 3. Deinde, quia aſpectus talis eſt vrgentiſſimus luxuriæ ſtimulus, & grauiſſimo illius periculo expoſitus. Quod lapſus ſanctiſſimi Dauidis *2. Reg. 11.* rectè ponderatus à *D. Aug. tract. de honeſt. mulierum, c. 1. ſuper Pſal.* 50. mirum in modum demonſtrat. Ita ſentiunt *D. Ant. 2. p. t. 5. c. 1. §. 7. Roſella verb. Delectatio, n. 5. & ibi Syl. q.* 6. loquētes quando non libidinis, ſed mortificationis cauſa ad flagella patienda efficit vir mulierem veſtibus ſpoliari coram ſe. Et *Syl.* ſubdit non improbans, videri *D. Ant.* ſentire idem, vbi ſola curioſitatis cauſa. Et *Nau. ſum. lat. c. 14. n. 36. verſ.* 5. loquens quando abſque cauſa iuſta id efficitur: & *n. 42. verſ.* 19. quando ioci cauſa. Atque idem credo, de partibus valdè vicinis membris pudendis: ob eaſdem rationes.

Poteſt tamen hoc temperari, niſi ob ſolam curioſitatem, videat aliquis perſonam diuerſi ſexus nudam, tam breui tempore, vt non detur occaſio magnæ commotionis in corpore. Vel ſi ratione ætatis puerilis, aut ſenilis, aut frigidiſſimæ complexionis, ceſſet id periculum commotionis magnæ in aſpiciente. 23

Atque ſimiliter dicendum eſt, culpam eſſe lethalem, quando quis verenda alterius ſexus aſpiceret operta veſtibus ita ſubtilibus, vt parum aſpectui obſtent. Nam illæ veſtes ſemidiaphanæ quodammodo plus libidinem excitant, quam nuditas. Sic *Nauar. ſum. lat. c. 14. n. 36. verſ. 5.* 24

Ex dictis deducitur primum, inſpicere crura, brachia, vel pectora nuda feminarum, non eſſe de ſe mortale, ſecluſo alio periculo. Quoniam in his aſpectibus non eſt tanta inhoneſtas, nec adeò ad malum prouocant. Atque ideò *Caiet. 2. 2. q. 169. a. 2. dub. 1. §. Ad obiectionem: & in ſum. verb. Ornatus,* vbi *Armilla n. 1. Nau. ſum. c. 23. hiſp. n. 23. lat. n.* 19. excuſant à mortali feminam ita indutam, vt pectora nuda appareant. Et hos aſpectus non eſſe mortales, videntur tenere *Nauar. ſum. hiſp. c. 28. addit. ad nu. 1. c. 3. ad fin. §. la 14. lat. c. 3. num. 27. & Corduba ſum. q. 4. coroll. 7. fol. 26.* Cùm enim præmiſiſſent quandam occaſionem non eſſe mortalem de ſe, atque ideò ab ea non recedentem poſſe abſolui, ſeruatis tribus conditionibus, ſubdunt idem dicendum eſſe de videntibus crura feminarum in fluuio lauantium, vel pectora. Et intelligo hoc quamuis adſit aliqualis delectatio ex eo aſpectu conſurgens, ceſſante alio periculo, vel mala intentione. Reputatur enim leuis, nec ad venerem ordinata, vt dixi n. 21. 25

Secundò deducitur, inter perſonas eiuſdem ſexus vacare culpa lethali, ſe nudas aſpicere. Vt contingit quando ſimul natant, vel verenda aſpicere: dummodo abſit delectatio, quæ ex aſpectu tam turpi, orta, non eſſet leuis, & periculum aliud. Quia inter eas non eſt tanta inhoneſtas, nec adeò graue lapſus periculum: nec aſpectus illi valdè prouocant ad luxuriam. Atque ita ſentit *Nauar. & ipſum ſequens Corduba, quos n. præc. retuli.* Quoniam inter occaſionem, quam videntur dicere non eſſe lethalem, ponunt aſpicere viros natantes. Quod intelligi debet, quando, vir virum natantem, vel femina feminam inſpicit. Secus quando vir feminam, vel è contra. Iuxta ea, quæ n. 22. dixi. Et adhuc exiſtimo intelligendum, inter duos viros non eſſe mortale. Niſi ob vehementem propenſionem ad ſodomiam, adeſſet periculum conſenſus: vel ob perſonarum grauitatem, ſcandalum. Vt inter duos Epiſcopos. Nam grauiter delinquerent contra decentiam ſuo ſtatui conuenientem. 26

Tertiò deducitur, non eſſe mortale, propria verenda inſpicere ex quadam curioſitate, abſque alia mala intentione & periculo. Quia non eſt tanta inhoneſtas & indecentia, vt culpæ lethali tribuenda ſit, ſed ſoli veniali. 27

Quartò infertur, eſſe mortale, inſpicere viri cum femina concubitum. Quia eſt proximum ruinæ periculum: & valdè aduerſatur honeſtati naturali, ac inhoneſtior eſt aſpectus, & magis ad luxuriam prouocans, quam conſpectus nudæ feminæ, vel verendorum, quem etiam ſola curioſitatis gratia diximus n. 22. eſſe mortalem. 28

Quintò deducitur, non eſſe communiter lethale, aſpicere brutorum concubitum, vel partes eorum fœdas turpiter commotas. Quia id nec ita inhoneſtum eſt, nec valdè ad luxuriam prouocat. At ſi inde in aſpicientem redundaret notabilis delectatio ſenſualis, eſſet culpa lethalis. Quia ea delectatio ſenſibilis indicat cogitari tunc 29

ſimilem actionem vt à propria perſona exercendam : & ita amari.

30 Tandem id monuerim, quoties aſpectus ratione delectationis notabilis venereæ, vel periculi; eſt mortalis, fatendas eſſe circumſtantias perſonarum, ſicut in copula ipſa; vt de tactibus dixi num. 18. Quoniam ordinatur ad coitum, eiúſque malitiam moralem participat. Sic *Ioan. Heſſels in expoſitione Decalogi, præcepto 6. c. 14 ad finem.*

SVMMARIVM.

An verba turpia dicere, vel audire, ſit in ſolutis culpa lethalis? Refertur duplex ſent. n. 31. & 32.
Turpia dicere, ſcribere, vel audire, non eſt intrinſecè malum, ſed indifferens, n. 33.
Qualis culpa ſit, dicere, vel audire, vel canere turpia ob vanum ſolatium, n. 34.
Quid, ſi audientibus detur anſa ruinæ, n. 35.
Quid, de dicentibus aut audientibus verba amatoria, n. 36.
Quid, ſi audiens turpia rideat, & ſolatium præ ſe ferat, n. 37.
Quando ſit mortale, dicere, canere, nutibus aut geſtibus turpia indicare vel audire, n. 38.
Quid, ſi modica ſit delectatio, n. 39.
Quid, de audientibus comœdias, licet ſint clerici, n. 40.
Quid, de turpes cantilenas aut comœdias facientibus aut repræſentantibus, n. 41.
Quid, de ſcribentibus aut interpretantibus libros turpes, n. 42.
Quid, de pingentibus turpia, n. 43.
Quid, de legentibus turpia, n. 44.
An in verbis turpibus ſint fatendæ circumſtantiæ perſonarum, n. 45.
Poſt n. 45 inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

31 QVÆSTIO tertia. An verba turpia dicere vel audire, ſit in ſolutis peccatum mortale? *Caiet. 2. 2. q. 148. a. 6. fine, & q. 168. a. 3. dub. 1.* ait geſtus & verba turpia ſolum eſſe venialia, ſi nil aliud intendatur præter delectationem ex ipſis conſurgentem. Ducitur. Quia *D. Paulus ad Epheſ. 5.* cum inter ea quæ ſanctos dedecent, ſtultiloquium numeraſſet: id eſt, turpia verba (vt ibi exponunt *D. Athanaſ. & D. Chryſoſt. ibi.*) Cùm tamen à regno Dei excludit, omiſſo ſtultiloquio repetit alia vitia. Sed hoc parum probat. Quia ſatis reſponſum eſt n. 19. in ſolut. ad 1. Eandem ſent. tenet *Philiarc. de officio ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 4. c. 18. dub. 3.* conſtituens differentiam hanc inter tactum & loquelam: vt ille propter ſolam delectationem ſit mortalis, hæc autem non. Eandémque differentiam videtur amplecti *Alcozer ſum. c. 20. f. 71. pag. 2. §. Mirar mugeres,* vbi ait, aſpectus, auditum, lectionem, verba turpia communiter eſſe culpam venialem, ceſſante fine & periculo peccati mortalis. Et immediatè ſubdit, tactus ob ſolam delectationem eſſe crimen lethale.

32 Alij verò abſolutè damnant de mortali delectationem de turpium locutione captatam, quamuis nil aliud intendatur. Ita *Gerſon 2. p. in reg. moral. c. de luxuria, alphab. 24. lit. T. D. Ant. 2. p. t. 5. c. 1. § 8. Angelus verb. Luxuria, n. 2. Tabiena verb. Cogitatio, q. 8. n. 9. Armilla verb. Impudicitia, n. 1. Nauarr. ſum. c. 16. nu. 14. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 78. n. 12. & c. 75. n. 8. Ioan. Heſſels in expoſit. Decalogi 6. præcept. c. 14. ad fin. Supplem. Gabr. 4. d. 31. q. vn. a. 3. dub. 2.* idem dicunt de delectatione canticorum turpium. *Nauar. D. Ant. Graffis vtroque loco citato.* Idem de nutibus turpibus cum delectatione, aiunt *Gerſon & Supplem. Gabr. ibid.* Idem de geſtibus turpibus ait *Graffis eo c. 75. n. 8.* Et denique idem docet de turpium auditione, cum prædicta voluptate, *D. Anton. Nauar. Ioannes Heſſels, Graffis vtroque loco citato.*

33 Prima concluſio ſit. Verba turpia proferre, ſcribere, vel audire, non ſunt intrinſecè mala, ſed indifferentia: ac proinde eorum honeſtas vel malitia pendet ex circumſtantiis adhibitis, ac fine proferentis, ſcribentis, audientíſve. Probatur, quia cum verba vel ſcriptura ſint conceptus ſigna, in tantum erunt praua vel honeſta, in quantum conceptus ſunt praui vel honeſti. At rei turpis cognitio indifferens eſt, poteſt enim bonum finem, vt ipſius malitiæ moralis inueſtigationem, & malum, vt veneris fomentum, ſpectare.

34 Secunda concluſio. Turpia loqui ex quadam leuitate, non gratia delectationis venereæ captandæ, ſed cuiuſdam vani ſolatij, ob delectationem artificij, vel ob aliam vanam cauſam, eſt tantum veniale. Quia non apparet aliqua grauis inordinatio. Nec finis intentus, ex cuius malitia eſt metienda culpa, excedit limites venialis culpæ. Et in hoc euentu eſt vera ſententia n. 32. propoſita. Et ita docent *D. Anton. 2. p. t. 5. c. 1. § 8. Nauar. ſum. lat. c. 16. n. 11. & c. 14. n. 42. verſ. 18. Graffis 1. p. deciſion. lib. 2. c. 75. nu. 9.* Idem dicendum eſt de cantione, auditionéque turpium, ac geſtibus turpibus effectis ob eandem ſolam vanitatem. Quia eadem eſt omnium horum ratio.

35 Monuerim tamen verba illa turpia, cantiones, geſtúſve, poſſe per accidens eſſe peccata mortalia, ratione ſcandali aſtantium. Vt cum audientes ſunt ſpiritu debiles, & verba, aut cantica, aut geſtus, ſunt valdè laſciua. Quia loquens credere debuit audientes inde inducendos ad culpam luxuriæ, ſaltem deſiderij aut cogitationis. Nam verba turpia ex ratione ſua vehementer fouent venerem, ad eámque excitant. Vnde *D. Athanaſ. in verba D. Pauli Epheſ. 5. Aut ſtultiloquium,* ait: *Præbent verba ad res ipſas ingreſſum.* Idem *D. Chryſ. ibi, ſer. 16. D. Baſil. de legendis lib. Gent. pag. 2.* inquit ſic: *Prauis aſſueſcere ſermonibus, via eſt ad rem ipſam.* Et denique *D. Aug. 1. confeſ. c. 16. Ariſt. 7. Polit. c. vlt.* tradunt ex turpiter loquendi licentia ſequi turpiter facere. Atque ita docent *D. Ant. n. præc. alleg. & Nauar. ſum. c. 23. hiſp. n. 131. lat. n. 132.*

36 Hinc deducitur, loqui verba amatoria, quæ vulgo *requiebros* appellamus, ſecluſo periculo propriæ vel audientium ruinæ, ob ſolam vanitatem, & vanum conciliandum amorem, leuémque delectationem, non excedere culpam venialem. Quia nec delectatio, nec amor intenta eam excedunt. Ita *Nauar. ſum. lat. c. 14. n. 42. Cordub. ſum. q. 5. corollar. 2.* Atque idem dicendum eſt de talium verborum auditione, ob eundem finem. Quia eadem militat ratio.

37 Neque ob id, audiens turpia cum peccato lethali dicta, de eadem culpa damnandus erit, quod rideat, & gaudium præ ſe ſimulatè ferat, carens tamen delectatione venerea: ne inurbanus habeatur, & de hypocriſis vitio notetur, ac iocoſis conuitiis exprobretur (quod vulgò *darle vaya* appellant.) Quoniam riſus ille & gaudium poteſt eſſe de artificioſo & lepido dicendi modo, ac proinde non eſt ſcandalum actiuum. Et ex alia parte abſunt delectatio & finis mortalia. Solúmque intenditur liberari à moleſtia & conuitiis. At in duplici caſu erit culpa lethalis. Prior eſt, cum perſona eſt talis, vt riſu ſcandalum generet: ſitque riſus ille quaſi præſtare auctoritatem verbis turpibus, eáque approbare & cohoneſtare. Poſterior, cùm ridet ſibi complacens, quod exiſtimetur turpibus deditus, ob ídque laudari & magnifieri velit. Quia gloriam de re lethali admittere, eſt lethale. Teſte *Nauar. ſum. c. 23. hiſp. n. 15. lat. nu. 12.* Secus vbi eam gloriam non intendit, ſed ſolum non ſibi diſplicere eam auditionem, vt moleſtiam conuitiáque dicta euitet.

38 Tertia concluſio. Dicere turpia ob notabilem rei turpis delectationem cogitatæ, quæ cogitatione excitatur, & fouetur verbis illis, eſt mortale. Conſtat, quia illa delectatio conſurgens ex re turpi apprehenſa, eſt mortalis. Ergo à fortiori illam verbis fouere. Et in hoc caſu eſt vera ſententia relata nu. 32. nec credo contradicere DD. citatos n. 31. ſolum enim volunt non eſſe mortale: quando non admittitur delectatio aliqua ipſius rei turpis cógitatæ, ſed delectatio ſola ex verbis conſurgens. Quod verum reputo. Sicut dixi de delectatione aſpectus nu. 21. Atque idem prorſus ſentiendum eſt, de delectatione captata ex turpibus geſtibus, aut nutibus, turpiúmve auditione. Erit enim mortalis, cum intenditur delectatio conſurgens ex rebus ipſis turpibus cogitatis, quæ auditione illa, aut geſtibus, aut nutibus fouetur. Secus autem erit venialis. Et in hoc caſu verificatur quod ait *D. Thom. 2. 2. q. 168. a. 3.* nimirum, vtentem in ludo turpibus verbis vel factis, quæ de ſe ſunt lethalia, peccati mortalis reum eſſe, vbi *Caiet.* animaduertit, non dixiſſe abſolutè, vtentem verbis aut factis turpibus, ſed cum eo addito, quæ de ſe ſunt lethalia: vt ſignificet non ſemper id lethale eſſe, niſi aliunde adiungatur mortalis malitia.

39 Conſultò autem dixi in concluſ. Propter delectationem notabilem. Quia ſi modica ſit, paruitas materiæ excuſabit à mortali. Iuxta dicta n.9. vbi delectationem modicam in tactibus hac ratione à mortali excuſauimus.

40 Ex his infertur 1. quamuis comœdiis intereſſe non ſit mortale, vbi nec res turpes repræſentantur, nec modus repræſentandi eſt turpis: vel ſi hæc concurrant, audiuntur ob ſolam vanam curioſitatem, abſque periculo probabili lapſus in aliquod peccatum mortale. At quando turpia repræſentantur, vel modus eſt turpis, audiunturque ob delectationem ex ipſis turpibus rebus conſurgentem, modo expoſito num. 38. aut cum probabili ruinæ periculo, eſſe lethale. Quod ex ibi dictis conſtat. Quod ſi roges, an ſaltem clerici in ſacris conſtituti peccent mortaliter, ſi illis interſint ob illam ſolam curioſitatem? Reſpondeo non peccare lethaliter, ceſſante ſcandalo. Quod hodie ceſſare credo: cum frequentiſſimum ſit clericos illis intereſſe. Nec obſtat prohibitio *c. Clerici el 2. de vita & honeſt. cler. & & c. Non oportet 2. de conſecr. d.5. & c. Præterea, d.51.* Quia ſi credamus *Innoc. d.c. Clerici, n. vn.* eſt tantum de honeſtate. Vel (quod verius credo) dicendum eſt cum *Caiet. ſum. verb. Clericorum peccata, ad fin.* non obligare ſub mortali, ceſſantibus ſcandalo, & contemptu.

41 Secundò infertur, componentes aut repræſentantes comœdias, quæ res valdè turpes ac ad venerem excitantes continent, peccare mortaliter. Quia ſunt multis cauſa ruinæ: ſecus autem, minimè reos eſſe culpæ lethalis. Sic *D. Ant. 2.p.t.3.c.7.§.5. Angelus verb. Ludus n.3. vbi Sylu. q.3. Alcozer l. de ludo ca. 54. Mendoça, q.9. ſcholaſt. §.11.* addens id verum eſſe, licet componens vel repræſentans id non intendat. Quia ex ſe præbet ſufficientem ruinæ cauſam. Et facientes turpes cantilenas plenas laſciuiis, dicit merito peccare mortaliter *D. Ant. 2.p.t.5. cap.1.§.8.*

42 Tertiò infertur, idem dicendum eſſe de ſcribentibus aut interpretantibus libros turpes, & plenos laſciuiis, ad veneremque prouocantibus. Peccant enim mortaliter. Quia eadem eſt ratio, ac de componentibus ſimiles comœdias, & valdè alliciunt in libris ad turpia. Vt probat *Caſtro l.2. de iuſt. hæret. pun. c.15. in princ.*

43 Quartò infertur, idem prorſus dicendum eſſe de pingentibus turpia, vt Venerem, aut Adonidem detectis pudendis, aut diaphano velo opertis. Quia hæc valdè ad luxuriam prouocant.

44 Quintò infertur, legere libros turpes, tractanteſque de obſcenis amoribus ob ſolam vanam curioſitatem & delectationem, eſſe ſolum veniale: at ſi intendatur delectatio venerea conſurgens ex ipſis rebus turpibus apprehenſis, eſſe mortale. Prout explicui nu. 38. Et docet tunc eſſe mortale *Ioan. Heſſels in expoſit. Decalogi præcept. 6. ca. 15. paulo poſt princ.*

45 Tandem quando turpia dicere, aut audire, eſt peccatum mort. ob delectationem veneream inde perceptam fatendæ ſunt circumſtantiæ perſonarum. Vt in delectationibus tactuum dixi n.18. & in delectatione aſpectuum n.30. Quia eadem eſt ratio. Et ita docet *Ioan. Heſſels n. præced. alleg.*

SVMMARIVM.

An ſponſis de futuro liceant tactus? Refertur quædam opinio, n.46.
Non ſunt mortales, modo non ſint impudici, n.47.
Quod ſi habeantur cauſa delectationis? n.48.
Quid ſi ſubſit pollutionis periculum? n.49.
Quando ſint liciti, & quando veniales? n.50.
An tactus impudici ſint illis illiciti, n.51.
Minimè permittendi ſunt ſoli in loco occulto ſponſi de futuro, n.52.
An liceant illis mutui aſpectus, & verba? n.53.
An quando ſponſalia ſunt conditionalia, & non eſt impleta conditio, vel perſonæ ſunt impeditæ, & contraxerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, hæc liceant illis? n.54.
Soluuntur argumenta, n.55.

46 QVÆSTIO quarta. An ſponſis de futuro licita ſint oſcula, amplexus, aliique tactus? Aliqui negant. Ducuntur primò, quia ideò ſolutis non licent, quia eis interdicta eſt copula: hæc autem ſimiliter eſt prohibita ſponſis de futuro. Et confirmatur, quia ſunt eiuſdem ſpeciei, & malitiæ moralis, cum ipſa copula (vt diximus nu.7. & 18.) At copula inter eos eſt lethalis. Secundò, quia ſolum matrim. cohoneſtat delectationem tactuum. Tandem, quia in humanis licet Rex inierit contractum cum aliquo, de ipſo in iudicem promouendo: nequit hic ante adeptam officij poſſeſſionem, partem aliquam illius muneris obire. Atque huius ſent. videntur clarè *Palud. 4.d.31.q.3.a.2. nu. 17. & ibi Supplem. Gabrielis q. vn. a.3. dub.2.* vbi dicunt, ideò amplexus & oſcula inter ſolutos eſſe mortalia: quia inter eos copula eſt mortalis. Nam cum eadem ratio locum habeat in ſponſis de futuro: videntur idem ſentire inter eos. Et clarius videntur tenere *Caiet. ſum. verb. Impudicitia. & verb. Oſculum. Sotus 4.d.34.q.1.a.2. ad fin. verſ. Ex quo fit. Angles Floribus 2.p.q.8. de impedimentis matrimonij, a.1. dub. 9. concl. 1.* vbi dicunt amplexus & oſcula eſſe mortalia, niſi habeantur inter matrimonio coniunctos. Et in terminis tenent *Pedraza ſum. præcepto 6. §.5.* Et aliqui Neoterici docti. Et videtur ſentire *Enriquez lib.11. de matrim. c.19. n.4. fin.* olim fuiſſe licita, at modo non.

Prima concluſio ſit. Oſcula, & amplexus, aliique ta- 47
ctus non impudici, excuſantur à culpa mortali inter ipſos initi. Ratio eſt. Quoniam ſicut matrim. ipſum cohoneſtat copulam, ita ſponſalia, quæ quoddam matrimonij initium ſunt, cohoneſtare debent huiuſmodi tactus, qui inchoatio quædam ſunt copulæ. Præſertim, quia ſic magis fouetur amor in ordine ad matrimonium. Et confirmatur, quia ex eo quod inchoatus ſit matrimonij contractus per verba de futuro, data eſt de præſenti ex natura rei maior facultas ad actiones, quæ ad copulam ordinantur. Et ideò ita docent *Aretin. conſ. 142. n. 8. Caiet. ſum. verb. Sponſalitia, & 2.2.q.154.a.4. poſt 1. dub. §. In reſponſione ad 2. Nauar. ſum. c.14. n.18. & c.16. n.12. Menoch. de præſump. l.3. præſumpt. 1. n. 16. Veracruz. append. ad 19. de conditionibus matrimonij, f.118. §. Hanc opinionem. Metina l.1. ſum. c.14. §. 18. fol. 119. initio. Valentia 2. 2. diſp. 9. q. 3. puncto 3. ad finem. §. Sentit tamen. Emm. Sa ſumma, verb. Luxuria. §. Oſcula & tactus. Philiarc. de offic. Sacerdotis. to.1. p.2. lib.4. cap. 18. dubio 3. Barth. à Ledeſma dub.14. de matrim. ad finem. Graffis 1.p. deciſion. lib.2. ca. 82. num.3. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 43. a.1. dubio vlt. §. Tertio ſecundum Theologos. Lud. Lopez 1. part. inſtruct. cap. 54. §. Peccant parentes: & c.75. §. penult.* Et fauent *Tabiena verb. Oſculum, nu. vn. poſt medium, & Armilla verb. Impudicitia, nu. 2.* licèt ſtrictiùs loquantur, dicunt enim poſſe ex conſuetudine excuſari. Idem apertè ſentiũt *Sotus 4.d. 29.2.q.2.a. 1. ad finem, verſ. Hoc tamen addiderim, & Gutier. l. 1. qu. canon. cap.22. num.17. fine,* vbi dicunt iis, qui contraxerunt ſponſalia ſub conditione ſi Pontifex diſpenſauerit, non licere amplexus & oſcula, quæ aliàs licent ſponſis de præſenti: vbi per ſponſos de præſenti minimè intelligunt eos qui matrim. contraxerunt: rem enim vanam dixiſſent: ſed intelligunt eos, qui de præſenti contraxerunt vera & abſoluta ſponſalia, amplexus enim & oſcula eis licita non permittuntur eis, qui de præſenti non ſunt aſtricti veris ſponſalibus, ſed ſub conditione pendenti ex futuro euentu, quæ re vera in præſenti ſponſalia non ſunt, ſed talia erunt impleta conditione: & communiter omnes Neotirici hanc ſent. amplectuntur.

Atque hæc concluſio vera eſt, quamuis ſponſi inten- 48
dant eam delectationem ſenſitiuam, quæ ex ipſis amplexibus & oſculis oritur. Quia ſponſalia, quæ matrimonij initium ſunt, excuſant à mortali hanc delectationem, quæ copulæ inchoatio eſt: & in omnino ſolutis eſſet culpa mortalis. Sic *Caiet. vtroque loco, Nauar. vtroque loco. Lud. Lopez vtroque loco, Philiarc. Petrus à Ledeſma, Bart. à Ledeſma, n. præcedenti allegati.*

Eſt tamen moderanda concluſio, dummodo non ad- 49
ſit periculum copulæ, vel conſenſus in eam, aut pollutionis. Tunc enim eſſent ij tactus, peccatum lethale. Sic *Nauarr. ſum. c.16. n.12. Lud. Lopez 1.p. inſtruct. c.75. §. penult. Valentia. Philiarc. Emmanuel Sa, Metina, Graffis, n.48. allegati.* Et quando eſt periculum copulæ, aut conſenſus in eam, conſtat. Quia ea ſunt mortalia. Et quando eſt periculum pollutionis, conſtat etiam. Quia amplexus & oſcula

magis licita ſunt ipſis coniugatis, in quibus tamen efficiuntur mortalia ratione periculi pollutionis præuiſæ. Vt dixi diſp. præc. n. 34. Et quamuis ibi n. 38. dixerim excuſari à mortali, quando habentur inter coniuges in ſignum beneuolentiæ, & ad mutuum conciliandum amorem. At inter ſponſos de futuro ſtrictius loquendum exiſtimo. Quia neceſſitas in eo euentu excuſat (vt ibi probauimus.) Quæ tamen non ita vrget inter ſponſos de futuro: imò valdè expedit, vt mutuum aſpectum fugiant, abſtineántque ab illis tactibus, quo periculum admittendi multa mortalia caueant. Si tamen in eas anguſtias inciderent, vt inurbani & auſteri haberentur, niſi ſe amplexarentur, neceſſitas illa excuſaret à periculo pollutionis præuiſæ, & à culpa lethali. Ob rationes eo. n. 38. allatas.

50 Secunda concluſio. Amplexus, & oſcula habita inter ſponſos de futuro, in ſignum beneuolentiæ, & ad conciliandum fouendúmque mutuum amorem in ordine ad matrim. contrahendum, licita ſunt omnino. Quia finis eſt honeſtus. Si verò finis ſit delectatio, erunt culpa venialis. Quia etiam inter coniugatos ſunt ſimilis culpa, quando propter eum finem habentur (vt diximus diſp. 44. n. 9.) Ita *Caiet. vtroque loco, & Bart. à Ledeſ. relati num. 48.* Vnde dum *Aret. Nau. Menoc. Metina, Valētia, Pet. de Ledeſ. Philiar. Lud. Lopez. n. 48. allegati,* dicunt hos tactus eſſe licitos ſponſis: intelligunt non eſſe mortales, quales eſſent inter omnino ſolutos: & poſſe excuſari à veniali, ſi debitus adſit finis.

51 Tertia concluſio. Tactus impudici nullatenus ſunt liciti ſponſis de futuro. Quia proximiores ſunt copulæ, ac proinde illis ſolis licent, quibus ipſa copula coniugalis eſt permiſſa. Sic *Caiet. vtroque loco. Nau. ſum. c. 16. n. 13. & c. 14. n. 18. Lud. Lopez vtroque loco. Graffis, Barth. à Ledeſm. Petrus à Ledeſma, nu. 48. citati.* Et merito dicit *Nauar. eo c. 14. nu. 18.* eſſe peccatum mortale. Quia materia eſt grauis. Quamuis *Caiet. ſum. verb. Sponſalitia,* latius videatur loqui. Dicit enim hos tactus inter ſponſos de futuro eſſe mortales, in caſibus, in quibus inter coniuges, tales eſſent.

52 Hinc infertur, non permittendos ſolos eſſe ſponſos de futuro. Tum propter periculum tactuum impudicorum. Tum etiam, ob ipſius copulæ periculum. Sic *Nauar. ſum. c. 14 n. 18. & c. 16. n. 12. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. cap. 54. §. Peccant parentes. Valentia & Graffis, n. 48. allegati.*

53 Secundò infertur, ſimiliter licere ſponſis de futuro aſpectus & colloquia mutua. Quod docent *Nauar. ſum. c. 16. n. 12. & Graffis n. 48. relatus.* Et addit *Nauar.* licere frui voluptate, quæ inde naſcitur, ſecluſo pollutionis conſenſúſve in copulam periculo. Si quidem tactus licent cum ea voluptate (vt probauimus n. 48.) Intellige tamen licere: id eſt, excuſari à mortali & à veniali, ſi adſit finis honeſtus. Nam ſi voluptas ſit finis, erunt culpa venialis. Vt de tactibus dixi nu. 50. Intellige etiam, modò aſpectus non ſit valde impudicus, vt partium verendarum. Sicut n. 51. dixi de ſimili tactu, propter eandem rationem.

54 Quando autem ſponſalia ſunt conditionalia, & nondum impleta eſt conditio: vel perſonæ impeditæ, vt conſanguineæ, contraxerunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſarit, & impetrata eſt diſpenſatio: num liceant his tactus & aſpectus, ſicut aliis ſponſis de futuro? diximus li. 5. diſp. 5. n. 38. 39. & 40.

55 Tandem reſp. ad argum. n. 46. propoſita. Ad 1. dic, non eſſe eam rationem adæquatam. Sed quia nullo vinculo matrimonij, aut ſponſalium, quod eos tactus cohoneſtet, inter ſe colligati ſunt: ac proinde ſicut illis copula & illius inchoatio interdicta ſunt, ita & hi tactus. Ad confirm. dic, inter omnino ſolutos eſſe eiuſdem malitiæ cum copula, ad quam ordinantur. Quia inter eos nulla eſt ratio cohoneſtans. At inter ſponſos de futuro non habent eandem malitiam copulæ inter eos ſubſecutæ. Quia eſt vinculum ſufficiens inter illos ad tactus illos honeſtandos: non autem ad excuſandam à culpa copulam. Ad 2. negandum eſt antecedens, vt conſtat ex dictis num. 48. Ad vltimum dic, diſparem eſſe rationem. Quia in aliis contractibus nullus inuenitur vſus, qui plenum rei dominium non ſupponat: vel voluntatem & conſenſum veri domini. At in matrim. inuenitur delectatio præuia delectationi copulæ coniugalis, quæ eſt quaſi illius inchoatio: & ita, vt ea licita ſit, non deſideratur plenum dominium, quale per matrim. traditur: ſed ſatis eſt inchoatio quædam illius per contractum ſponſalium acquiſita.

DISPVTATIO XLVII.

Vtrùm ſponſis de futuro liceat, delectatio captata ex futuræ copulæ coniugalis cogitatione? Et coniugibus viduis effectis liceat captata ex copulæ tempore matrimonij habitæ cogitatione?

SVMMARIVM.

Liciti ſunt omnes actus voluntatis, vt delectationis, gaudij, deſiderij circa copulam futuram vel præteritam, habitam vel habendam tempore coniugij, n. 1.

An liceat delectatio ſenſualis de copula habenda tempore coniugij nondum coniugatis? Vel de eo tempore habita iam viduis? Refertur duplex ſententia, n. 2 & 3.

Non licet ea delectatio nondum coniugatis, n. 4.

Nec licet habita delectatio ſub conditione coniugij, n. 5.

Licet ea delectatio in cogitatione tactuum, ſponſis de futuro, n. 6.

Non licet viduæ ea delectatio in cogitatione copulæ præteritæ, n. 7.

Soluuntur argumenta, n. 8.

HAC in re conſtat apud omnes, licitos eſſe omnes actus voluntatis circa futuram tempore coniugij vel præteritam eodem tempore copulam. Vt licet gaudere de habita vel habenda, illam deſiderare. Quia omnes hi actus habent obiectum licitum, nullámque delectationem veneream in præſenti ponunt. 1

Tota autem difficultas eò pertinet. An licita ſit talis delectatio appetitus ſenſitiui, quæ conſurgit ex cogitatione copulæ habendæ tempore coniugij, vel habitæ eodem tempore, illis, qui tunc matrimonio iuncti non ſunt? *Et quidem circa copulam futuram, aliqui opinantur non mortale ei, qui ſperat ſe aliquam ducturum vxorem,* delectari in appetitu ſenſitiuo in cogitatione copulæ tempore matrimonij habendæ, dummodo abſit periculum pollutionis, & conſenſus in aliquod peccatum mortale. Probatur, quia ea delectatio eſt de obiecto licito. Talis autem eſt delectatio, quale obiectum: teſte *Ariſtotele* 10. *Ethic.* Secundò, quia ideò licet coniugibus delectatio appetitus ſenſitiui conſurgens ex cogitatione copulæ præteritæ aut futuræ: (vt diximus diſp. 44. n. 3.) quod ſit delectatio de copula licita. Tertiò, quia licitum eſt mihi delectari de diſtributione pecuniæ alienæ, pro tempore quo mea eſt futura, vel ſub conditione, ſi eſſet mea. Ideò hanc ſententiam tenent *Victoria*, quem refert & ſequitur *Metina, 1. 2. q. 74. a. 8. dub. 3. & ibi Zumel diſp. 4. dub. 3.* & quidam Neoterici (vt refert *Corduba in ſuo quæſtionar. libro 1. qu. 23. dub. 13.*) Et ipſe clarè ſentit eam eſſe probabilem. Nam oppoſitam tantùm appellat tutiorem, & fortè veriorem. Dicit autem *Zumel* eſſe veniale ſic delectari. Quia deſideratur neceſſitas vel pietas. 2

Rurſus circa copulam habitam tempore licito, aliqui opinantur non eſſe mortale in viduis, delectationem appetitus ſenſitiui captare, quæ procedit ex cogitatione copulæ tempore coniugij habitæ: dummodo abſit periculum pollutionis, vel conſenſus in copulam præſentem. Probant primò, quia obiectum eſt licitum, nempe, copula tempore coniugij habita. Secundò, quia plus videtur eſſe approbare illam copulam, quàm de illa delectari. Illud autem manifeſtè licet. Tertiò, quia differentiæ temporum ſpeciem moralem minimè variant. Cùm ergo liceat coniugibus delectari in copula præſenti cogitata, licebit ſimiliter viduis in præterita. Cùm vtraque licita ſit, & ſola differentia temporis præſentis vel præteriti inter illas reperiatur. Quartò, quia nemo damnaret iudicem, qui delectaretur in occiſione iuſta latronis à ſe facta, vel facienda. Ideò hanc ſententiam tuentur *Caietan. opuſc. to. 1. tract. 14. de delect. moroſa, dub. 2. Et ſum. verb. Delectatio, §. Secundum an delectatio.* vbi *Roſella n. 3. Sylu. q. 3. Ar-* 3

milla

milla n.3. Angelus, verb. Cogitatio, n.3. vbi Tabiena q.7.n.8. Viguer. licèt ſubobſcurè lib. inſtit.c.3.§.5.verſ 5.fin. Margarita confeſſorum tract. de luxuria, f.110. Pedraza ſum.præcept.9.§. En todos los mandamientos, in fine. Niena ſum.t.105. Valentia 1.2.diſp.6.q.4.puncto 4. Metina 1.2.q.74.a.8.dub.2. Et ibi Zumel diſp.4.dub.3. Emmanuel Sa ſum.verb. Luxuria.§. Delectatio de peccato. Temperant autem Roſella, Angel. Syluest. Tabiena, Armilla, Margarita, Metina, Zumel, Emmanuel Sa, niſi viduus coniux cogitet alterum coniugem quaſi præſentem, & in copula ſic cogitata delectetur. Quia illud eſt delectari de copula præſenti, quæ illicita eſt. Inſuper Caiet. Metina, Valentia, Zumel, prædictas viduorum delectationes non vacare culpa veniali. Quia non adeſt neceſſitas vel pietas ad eas captandas inducens.

4 Prima concluſio ſit. Peccatum lethale eſt, captare delectationem appetitus ſenſitiui, nondum coniugatos, in copula futura tempore matrimonij cogitata. Quoniam ille actus appetitus ſenſitiui ſemper fertur in copulam præſentem, vt præſentem, cum præſenti commotione, ad illámque ordinatur, & eſt quædam ipſius inchoatio, At copula præſens ſolis coniugatis licita eſt. Et confirm. quia ſicut externa delectatio venerea, quam conſtans matrimonium minimè honeſtat, eſt mortalis: ita interna, quæ eiuſdem rationis eſt. Nec eius malitia aut bonitas æſtimanda ſunt ex copula præterita, aut futura, ſed ex præſenti ad quam tendit. Et ita docent Nauar. ſum.c.16, lat.n.9.hiſp.n.10.& c.Si cui, de pœnitentia, d.1.n.1. Graffis 1.p. deciſionum, l.2.c.78.n.9. Lud. Lopez 1.p.inſtru. c.75.§.Sed maius dubium, & ſeq. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.212.n.3. Vega 1. to.ſum.2.edit.c.81.caſu 2. vbi dicunt eſſe mortale delectari de copula cogitata, quando erit matrimonium. Et in ipſis ſponſis de futuro tenent expreſsè Cordub. l.1.quæſtionar.q.23.dub.13. Vazquez 1.2.q.74.a.8. diſp.114.nu.3.& ſeqq. & communiter Neoterici. Et à fortiori idem tenent Doctores, quos diſp.44. n.2. retuli, aſſerentes etiam in coniugatis, dum copulari commodè nequeunt, eſſe mortale delectari de copula cogitata.

5 Hinc infertur, à fortiori eſſe mortale, delectari in appetitu ſenſitiuo, de copula cogitata ſub conditione, ſi adeſſet matrim. Conſtat ex rationibus n.præc. allatis. Præterea, quia quamuis conſenſus & deſiderium ferantur in actum ſub cōditione, & proinde licitum ſit in eum actum conſentire, illúmque deſiderare, ſub conditione matrim. at delectatio illi præſens appetitus ſenſitiui non poteſt ferri in actum ſub conditione, ſed in actum præſentem, & vt talem apprehenſum. Ita docent Caiet. opuſc.to.1.tract. 14. de delect. moroſa, dub.1. Et ſumm. verb. Delectatio, §. Secundum, an delectatio: vbi Armilla num. 4. Nauar. Graffis, Manuel n.præced. allegati. Corduba in quæſtionar. lib.1.q.23. dub.13. Nider ſum. præcepto 9. c.4. dub.4 Niena ſum.t.105. Metina 1.2.q.74.a.8.dub.4.& ibi Zumel diſp.4.dub.1. Valent.1.2.diſp.6.q.4.puncto 4. Philiarc. de officio ſacerd.to.1.p.2.lib.4.c. 18. vnde non ſunt audiendi quidam Neoterici, qui teſte Corduba eo dub.13. excuſant ſimiles actus à peccato lethali. Et ipſe clarè ſenſit eſſe probabile. Nam oppoſitam ſent. ſolum vocat tutiorem, & fortè veriorem. Nec alij Neoterici, qui teſte Zumel, d.dub.1. dicunt eam delectationem non eſſe mortalem, quando non ex libidinis effectu procedit, ſed ex alia iuſta cauſa, vt amoris ſobolis habendæ.

Secunda concluſio. Delectatio appetitus ſenſitiui ex tactibus, aſpectibus, & verbis cogitatis à ſponſis de futuro, conſurgens, ſi ſit in caſu quo illa ſunt eis licita, iuxta dicta diſp. præc.n.47.& ſeqq. non eſt mortalis. Quoniam eſt de obiecto omnino licito, & reſpicit illud tanquam præſens, & in præſenti eſt eis licitum. Et intellige, niſi ſit periculum pollutionis, aut conſenſus in aliquod mortale. Erit tamen venialis: tanquam otioſa, & quæ neceſſitate & pietate caret. 6

Vltima concluſio. Peccant lethaliter vidui admittentes delectationem veneream, & ſenſitiuam, ortam ex copulæ habitæ tempore matrimonij cogitatione. Probatur rationibus adductis num. 4. quæ pariter hanc concluſionem probant. Et illam videtur tenere, licèt ſubobſcurè, nec ſatis mentem ſuam explicans Petr. de Soto de inſtitut. Sacerdotum, tract. de diſcrimine peccatorum, lect.9. ad fin. Et tenent expreſsè Nauar. cap. Si cui, de pœnit. d.1.n.2.& ſeqq. Et ſum.c.16.n.10. Corduba in ſuo quæſtionar. l.1.q.23.dub.12. Lud. Lop.1 p.inſtruct.c.75.§.Hinc perſpicuum. Vazquez 1.2.q.74.a. 8.diſp.114.n.3.& ſeqq. Philiarc. de offic. ſacerd. to.1.p.2.lib.4.c. 18. Graf. Manuel, Vega n.4. alleg. & communiter Neoterici. 7

Ad argumenta n.2. propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe de obiecto licito. Quia ea delectatio ſenſitiua cum præſenti commotione non reſpicit copulam tanquam præteritam, ſed tanquam præſentem, quæ tunc eſt illicita: vt n.4. probauimus. Ad 2. dic, coniugibus licitam eſſe copulam præſentem, quam delectatio illa reſpicit: & ideò eſſe eis licitam. Secus contingere in ſponſis de futuro. Ad 3. dic, aliquas eſſe res habentes deformitatem ſecundùm eam rationem qua delectant, dum abſens eſt conditio. Vt ſunt venereæ. Quia delectatio illa tendit ad concubitum præſentem. Quod in aliis rebus non contingit. Ad argumenta num.3. propoſita reſp. Ad 1. iam eſt reſponſum. Ad 2. dic, plus eſſe approbare, quàm delectari: ſi loquamur de delectatione complacentiæ, quæ eſt in voluntate. Et ideò n. 1. dixi hanc eſſe licitam. Secus ſi loquamur de delectatione appetitus ſenſitiui. Ad 3. fateor differentias temporum minimè variare ſpeciem moralem. At illa delectatio non reſpicit copulam, vt præteritam, ſed vt præſentem. Ad 4. conſtat ex dictis in ſolutione ad 3. ex argumentis num. 2. propoſitis. Quia ea iudicis delectatio non eſt per ſe ordinata ad occiſionem præſentem illicitam, vt contingit in delectatione venerea. 8

LIBER DECIMVS
DE
DIVORTIO

Diuiſio totius Libri.

CVM in ſuperioribus diſputauerimus de impedimentis matrimonij vinculum dirimentibus, ac de eius effectu, nempe de obligatione debiti reddendi & cohabitandi. Iam de diſſolutione matrimonij quoad thorum & cohabitationem, quæ diuortium appellatur, diſſerendum eſt. Et primò quidem agemus de diuortio ratione adulterij, quando liceat, necne. Deinde, de diuortio ratione aliorum criminum, vt fornicationis ſpiritualis, qualis eſt hæreſis, apoſtaſia à fide, aut ratione inductionis ad peccatum. Et tandem de diuortio ratione ſæuitiæ.

DISPVTATIO I.

Vtrùm diuortium quoad vinculum matrimonij, quod repudium vocant, fuerit ante legem Euangelicam Iudæis aut Gentilibus licitum? Et an poſt eius promulgationem eis liceat?

SVMMARIVM.

Diuortium vnde dicatur, & quotupliciter vſurpetur, & quid inter illud & repudium diſtet, n.1.
Quotupliciter apud Romanos diuortium celebrabatur, & qua forma, & quas ob cauſas, numero 2. & ibi, remiſſiuè de libello repudij apud Hebræos.
Quot diſputanda ſint, n.3.
Refertur triplex ſententia circa libellum repudij, an olim licuerit Hebræis, n 4 5 & 6.
Sententia auctoris, n.7.
An inter Gentiles licuerit aliquando repudium, n.8.
Poſt legem Euangelicam an liceat in aliquo euentu diſſoluere matrimonium quoad vinculum, n 9.
An Iudæi vel Gentiles nunc repudiantes vxores peccent, n.10.
An conuerſi ad Chriſtianiſmum ex Iudæis Gentilibúſve, cogendi ſint redire ad vxores infidelitatis tempore repudiatas, n.11.
Qualiter Imperatores Chriſtiani repudia concedentes excuſari poſſint? Et an Pontifex poſſit illa approbare, n.12.
Soluuntur argumenta, n. 13.

1 ANTEQVAM diſputationem aggrediamur, præmittere oportet, vnde dicatur diuortium, & quotupliciter, vſurpetur, & quid inter illud repudiumque diſtet. Diuortium, teſte *Iuriſc.l.2.ff.de diuortiis*, dicitur, vel à diuerſitate mentium: vel quia in diuerſas partes eunt qui matrim. diſtrahunt. Dupliciter autē vſurpatur. Primò, vt importat diſſolutionem matrimonij quoad thorum & cohabitationem. Et in hac acceptione communiter vſurpatur apud Theologos. Secundò, vt importat diſſolutionem etiã quoad vinculum. In qua acceptione vtuntur hac voce Iuriſconſulti, vt conſtat ex *toto t ff.de diuortiis*. In hac ergo & ſequenti diſputatione ſermo erit de diuortio, in hac poſteriori acceptione, deinceps autem in priori. Diſtat autem inter diuortium, quando diſſolutionem vinculi matrimonij importet: & inter repudium, quod illud ſolius vxoris dicitur: hoc autem tum vxoris, tũ etiam ſpóſæ de præſenti nondum cognitæ. *l.Inter ſtuprũ, 91. & l.Inter diuortiũ, 191. ff. de verb. ſign.*

2 Tripliciter autem inter Romanos connubia diſſoluebantur, teſte *Roſino lib.5 antiq. Romanarum, c.38. & Reuardo commen* XII. *tabularum, c. 19.* vſurpatione diffarreatione, & remancipatione. Vſurpatione, quia mulieres in poteſtate parentum aut tutorum erant: idcirco vxor nondum vſucapta, ante annum à marito recedens, vſurpabatur, hoc eſt, à parentibus, aut eis deficientibus, à tutore, ſolenni quadam ratione apprehendebatur, & viri poteſtate liberabatur, ſi ab eo trinoctium abfuiſſet. Diffarreatione, erat quippe quoddam ſacrificij genus, quo inter coniuges fiebat diſſolutio: ſicque appellabatur, quia erat farreo libo adhibito. Remancipatione, quia quaſi coemptione, in matrimonio contrahendo, mulier in mariti manum tradebatur, Quo ſpectat illud *Terentij in Andr. Hanc mihi in manum dat.* Atque eadem mulier in repudio remancipabatur: hoc eſt, vir in cuius manum conuenerat, manu ipſam parentibus aut tutoribus reddebat. Vltra hos autem modos diſſoluendi matrimonium erat tertius, quem diremptionem appellabant, teſte *Blando de Roma triumphante, lib.8. pag. 2. & 3.* Diſtabat autem inter repudium ac diuortium ex vna parte, ac diremptionem ex altera. Quòd illa vniuſcuiuſque arbitrio & voluntate fiebant: hæc autem principis arbitrium deſiderabat. Diuortij autem forma hæc erat, vt teſtatur *Iuriſconſultus. 2. ff. de diuortiis; Conditione tua non vtor*, vel, *Res tuas tibi habeto.* vel, *Res tuas tibi agito.* Quod *Cicero* ſignificauit *Orat.2 contra Antonium* agens de Mima ab ipſo repudiata, *Frugi factus eſt, Mimam illam ſuam ſuas ſibi habere res dixit.* Huius etiam meminit *Martialis*, ſic dicens:

Menſe nouo Iani veterem Proculeia maritum
Deſeris atque iubes res ſibi habere ſuas.

& *Apuleius lib.5. Aſini aurei.* ſic ait dixiſſe Cupidinem laceſſitum à Pſyche, *Confeſtim thoro meo diuerte, res tuas tibi habeto.* Alia etiam erat formula apud Cardienſes, vt refert *Petr. Gregorius Syntagmate iuris p.2.l.9.c.5 fine*, ſoliti erant ſacerdotes mariti ædes adire, vbi vxore conueniente ignis accendebatur, qui ſi extinguebatur, antequam ſimul coniuges quadraginta annos vixiſſent, fiebat diuortium, quod inſtar repudij erat. Indeque abiit in prouerbium, *Pro repudio aquam igni iniicere.* Cauſæ autem repudiandi vxorem numerantur *l. Conſenſu. C. de repudiis* Inter eas autem annumerabatur, ſi Circenſibus vel Theatralibus ludis: vel arenarum ſpectaculis, in illis locis in quibus hæc aſſolent celebrari, marito prohibente vxor interfuiſſet. Atque ita Sempronius Sophus vxorem repudiauit, ni aliud cauſatus, quàm ſe ignorante eam auſam ludos ſpectare. Teſte *Valerio Maximo l.6.c.5.* De forma autē ſeruata in repudio apud Hebræos & circa alia de repudij libello ipſis conceſſo, conſulendi ſunt *D. Thom. & Doctores 4. d. 33.* & potiſſimè *Apul. cap. 19. Matth. quæſt.52. & multis ſeq.* Quæ conſultò omitto, tanquam ad rem moralem præſentem parum conducentia.

3 Quæſtio igitur in præſenti diſputanda eſt. An aliquando licuerit diuortium, ſeu repudium, quo matrimonij vinculum diſſoluebatur, libero manente vtroque coniuge, vt ad alias nuptias tranſiret? Et primò diſputabimus de Hebræis ante legis Euangelicæ promulgationem. Deinde de Gentilibus: tandem de omnibus poſt legem dictam.

4 Circa Hebræos, an olim fuerit ipſis repudium permiſſum tanquam licitum, vel potius tanquam minùs malum, ad maiora præcauenda, quatuor ſunt ſententiæ. Prima vtramque partem problematicè tuetur, vtriuſque argumenta ſoluens, & neutram definiens. Sic *D.Thom.4.d.33. q.2.a.2.quæſtiunc.2.* vbi *Scotus q.3. Ricardus a.3.q.1.*

5 Secunda ſententia docet repudium fuiſſe permiſſum, non tanquam licitum, ſed tanquam minùs malum ad vitanda maiora. Achilles huius ſent. eſt, id quod Chriſtus ſeruator noſter Phariſæis dixit *Matth.19. Qoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic.* Secundò, quia *cap. Gaudemus, de diuort.* dicitur Chriſtum reprobaſſe repudium antiquum Hebræorum, non ergo fuerat licitum. Atque ita hanc ſent. tuentur *D. Hieron. lib.1. comment. in Matt. c.5. & l.3. c.19. Glo. ordinaria ſuper illud Matt.5. Det illi libellum. Et Lyra in eundem locũ. Idem Lyra in illud Matt.19. Quoniã Moyſes. Et ibi Replicatur contra 2. additionem Burgenſis. Idem Lyra Deuter.24. paulo poſt principium. Magiſter 4.d.33.* vbi *D.Bon. a.3.q.1. Alenſis 3.p.q.46. memb. 2.a.1.2. & 3. Guill. Pariſienſis t.de Sacramento matrimonij, c.vlt. Hugo Deuter.24. paulo poſt princ. Carthuſ. in illum locum Matth.19. Quoniam Moyſes. Et ibi Gagnæius. Mayronis 4.d.35.q. vnica, ſtatim in principio. Sotus 4.d.33.q.2.a.2.concl.2. Arboreus lib.16. Theoſophia, c.2. Caſtro lib.2. de lege pœnali, c.11. in 3. principali argum. Viguerius lib. inſtit. c.16.§.7. verſ.9. impedimento 10. ad fin. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c.56. ad fin.* vbi de libello repudij *q.3.* Et ex Iuriſperitis, tenent *Gloſſa, c cùm in lege, verb. Et odio. 23.q. 4. Innoc. c. Gaudemus, n.1. de diuort.* vbi *Hoſt. ſuper verb. Qui autem. Cardinalis n.5. Alex. De Neuo ibi §. Qui autem, n.5. Arch. c. Qui peccat. n.2. verſ. In 1. gloſ. 23.q.4. & ibi Bellamera n.6. verſ. In 1 gloſ. Tiraquel l.9. connubial. num.5. Ioan. à Monte granario inter conſilia Baldi. conſilio 428. col.2. lib. 5. Robertus Cenalis*, quem refert & ſequitur *Couar.4. decret.2.p.c.7.§.4. n.4. Nauar. lib.3. conſiliorum, in 2. editione, tit. de conuerſione infidelium, conſil.3. fine. Petrus Gregorius ſyntagmate iuris, p.2.l.9. c.16.n.1. & p.3. lib.22. cap.3.n.20.* Et eſt valde probabilis.

6 Tertia ſententia ait nec omnino licitum fuiſſe, nec omnino prohibitum, ſed diſpenſatum eſſe à Deo, ne repudium illud culpam venialem excederet. Ita *Caiet. in illud Matth.19. Quoniam Moyſes, & ibi Auendaño.* Quo autem fundamento ducantur, me prorſus latet. Nam cum vxo-

ris

tis repudium ſit res grauiſſima, aut debet eſſe culpa lethalis, aut nulla ratione diſpenſationis. Dicere autem Deum diſpenſaſſe ſolùm, ne eſſet culpa lethalis, ad libitum eſt. Cùm nec ex ſacris litteris, nec ex ſanctorum doctrina id conſtet: nec ratio id ſuadeat. Imò ſemper diſpenſatio legitima ab omni culpa excuſat: vel ſi legitima non ſit, à nulla.

7 Quarta ſententia (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) ait repudium fuiſſe licitum Hebræis, Deo diſpenſante in lege naturali, cui repudium aduerſebatur. Ducor primò. Quoniam verba *Deuteron. 24. initio*, vbi concedebatur repudij libellum mittere, non permiſſionem minoris mali, ſed conceſſionem rei licitæ important, ibi: *Si acceperit homo vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiã ante oculos eius, propter aliquã fœditatem, ſcribet libellum repudij, & dabit in manus illius, & dimittet eã de manu ſua.* Et *Malach. 2. Cũ odio habueris, dimitte: dicit Dominus Deus Iſraël.* Quòd ſi contendas rem non eſſe apertam, ſed ancipitem, num ea verba ſolã minoris mali permiſſionem, an potius conceſſionem importent. Eſto ita ſit, id profectò ſatis eſſet, vt ea permiſſione vtentes culpa vacarent: eo vel maximè, quod ex nullo Scripturæ ſacræ teſtimonio conſtabat ſolam eſſe permiſſionem. Cùm iuſtam ignorantiæ cauſam haberent. Secundò, quia ſi repudium eſſet illicitum, non permitteret Deus tam longi temporis ignorantia populum Iſraeliticum electum laborare: ſed aliquis Propheta reprehenderet: vt alia populi illius ſcelera carpere Prophetæ ſolebant. Tertiò, quia indiſſolubilitas omnimoda matrimonij non eſt de iure naturæ, & ita matrimonium ratum diſſoluitur profeſſione religionis: & matrim. conſummatum infidelium, conuerſione alterius ad fidem, nolente altero cohabitare abſque contumelia creatoris: ſed ea eſt ex iure diuino, eo quod à *Chriſto* eleuatum eſt ad ſignificandam vnionem Verbi cum humanitate. Sicut probaui lib. 2. diſp. 13. num. 7. & ſeqq. Non ergo mirũ, ſi Deus in veteri lege, in qua non erat eleuatum ad hanc repræſentationem, diſpenſarit vt dirimi poſſet ob repudium ex aliquibus cauſis conceſſum. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent. *D. Chryſ. ſeu Author operis imperf. hom. 34. in Matt. Albert. Magnus, 4. d. 33. a. 25.* & ſupponit *D. Tho. 1. 2. q. 102. a. 5. ad 3. Durãd. 4. d. 33 q. 3. a. 1. n. 7.* vbi *Palud. q. 1. a. 2. n. 28. Maioris q. 2. D. Ant. 3. p. t. 14. c. 10. §. 3. Burgenſis Matth. 19. addit. 2. & Deuter. 24. addit. 2. Abul. c. 19. Matth. q. 46. & q. 49. ad 6. q. 51. & 61. Eckius hom. 74. de Sacramẽtis. Petr. de Soto, lect. 13. de mat. diffi. 2. Ledeſma,* dicens modo eſſe communem opinionem, *2. p. 4 q. 69. a. 7. dub. 1. Veracruz 2. p. Spec. a. 10. conc. 1. Guilliel. Borrillong. 4. d. 34. q. vn. a. 2. concl. 3.* vbi *Celaia q. 3. Palacios ibi, diſp. 3. concl. 3. Bellarm. lib. 1. de matrim. c. 17. in ſolut. ad 14. obiectionem Maldonado in c. 19. Matth. n. 8. q. 2. Emman. Sa ibi, n. 8. & c. 5. n. 31. Metina lib. 4. de ſacrorum hom. continentia, controu. 1. c. 10. Angles Floribus, 1. p. de matrim. q. 7. de bigam. a. 2. diffic. 2. concl. 1. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 68. a. 3. concl. 1. & 2.* & dicit videri probabile *Supplem. Gabrielis 4. d. 1. a.* & dicit fortè ita eſſe *Enriquez lib. 1. de matrim. c. 8. nu. 13 fine.* Et ex Iuriſperitis tenent *Abbas. ct Gaudemus, de diuort. num. 10. Gaëta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 203.*

8 Inter Gentiles etiam difficultas eſt, num fuerit licitum repudium, ipſis legibus eorum permiſſum. Id enim fuiſſe licitum, atque ita per illud diſſolui matrimonium, ſupponit *Abul. c. 19. Matth. q. 76. ad vlt.* ait enim olim diſſolutum eſſe matrim. inter Iudæos & infideles. Quia non erat matrim. ratum. Quod idem affirmat *Veracruz 2. p. ſpe. a. 13. per totum.* At dicendum eſt nullo modo fuiſſe licitum, nec potuiſſe diſſoluere matrimon. Quod conſtat. Quia repudium iuri naturæ aduerſatur, iuxta quod matrimonium eſt indiſſolubile, licèt non omnino, qualiter eſt indiſſolubile in lege Euangelica, vt probaui lib. 2. diſp. 13. n. 7. Quare citra Dei diſpenſationem dirimi non poterat per repudium. Hanc autem Gentilibus conceſſam eſſe, nullibi legitur. Atque ideò hanc partem tenent *Sot. 4. d. 33. q. 2. a. 2. conc. 1.*

Poſt legem autem Euangelicam, nec ipſis Iudæis, nec 9
aliis infidelibus permitti repudium, ac per illud minimè dirimi matrimonium, res eſt certa. Quia Chriſtus *Matth. 19.* illud reprobauit, & ad ſtatum legis naturalis, in qua matrim. erat indiſſolubile, reſtituit: diſpenſationemque Hebræis conceſſam reuocauit; dum dixit: *Quoniam Moyſes ad duritiem cordis veſtri permiſit vobis dimittere vxores veſtras: ab initio autem non fuit ſic. Dico autem vobis, quia quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Et *Matth. 5.* ibi: *Ego autem dico vobis, quia omnis qui dimiſerit vxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari, & qui dimiſſam duxerit, adulterat.* Vbi *Gloſſ. interlinealis* ſic ait: *Doctrina Chriſti concordat legi naturali. Quia iam eſt tempus perfectionis.* Idque clarè definitum eſt, *c. Gaudemus, verſ. Qui autem, de diuort.* ibi: *Qui autem ſecundum ritum ſuum, legitimam repudiauit vxorem. Cum tale repudium Veritas in Euangelio reprobauerit, numquam ea viuente licitè poterit aliam habere.* Atque ita vniuerſi Doctores conueniunt. Quòd ſi obiicias, cùm hoc ſit ſpeciale legis Euangelicæ præceptum: non videntur infideles ad eius obſeruantiam conſtringi, donec baptizentur: Sicut nec tenentur ad confeſſionem, nec ad alia præcepta poſitiua Euangelij, dempto baptiſmi præcepto. Solutio eſt facilis. Id enim verum eſt de præceptis merè diuinis. At præceptum de indiſſolubilitate matrimonij eſt iuris naturæ & diuini, ſuſpenſúmque in lege Moſaica ex ſpeciali Dei diſpenſatione. Quam cum Chriſtus irritarit in lege Euangelica, redit matrimonium ad priſtinam ſuam naturam. Quare etiam infideles ad illius diſſolubilitatem aſtringuntur: niſi prout in lege Chriſti eius diſſolutio permittitur. Nempe, ſi alter ad fidem conuertatur, prout explicatum eſt lib. 7. vbi de impedimento diſparitatis cultus. Vel ex diſpenſatione Pontificia, dummodo poſt baptiſmum non ſit conſummatum, (vt tanquam probabile defendimus lib. 2. diſp. 17. n. 2.) vel ſi ante conſummationem vterque conuertatur, & alter tranſeat ad religionem (vt ibi diſp. 18. latè explicuimus.)

Hinc infertur Iudæos vel Gentiles nunc repudiantes 10
vxorem, reos eſſe culpæ mortalis, cùm repudium ſit contra ius naturæ, quod omnes obligat. Sic *Abulenſ. c. 19. Matt. q. 63. Barboſa ff. ſolut. matr. rubr. 2. p. num. 10.* Exiſtimo autem etiam nunc poſſe omnes hos culpæ immunes eſſe, ratione ignorantiæ inuincibilis. Quamuis contrarium ſignificet *ibi Barboſa*, dum ait ante legem Euangelicam, ignorantiam excuſaſſe infideles à culpa repudij, nunc autem reos eſſe culpæ. Sed ſicut tunc excuſabat ignorantia: eo quod indiſſolubilitas matrimonij non procedit ex principiis per ſe notis, ſed ex illis deducitur per remotas conſequentias. Ita & nunc excuſare poteſt. Nec obſtat ſufficienter iam eſſe promulgatam legem Euangelicam. Quia adhuc ſtat dari ignorantiam inuincibilem huius præcepti.

Secundò infertur, infideles ad Chriſtianiſmum con- 11
uerſos, ſi tempore infidelitatis legitimas vxores repudiarant, cogendos eſſe ad illas redire, quamuis iam aliud iniiſſent matrimonium: niſi caſus accidat, in quo per conuerſionem alterius dirimatur matrimon. infidelitatis tempore contractum. Vt clarè deciditur *c. Gaudemus, verſ. Qui autem, de diuort.* Et tradunt *Sotus 4. d. 33. q. 3. Durandus 4. diſt. 39. q. 2. fi.* vbi *Caleia q. vn. fin. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. q 6. Ioannes de Friburgo ſumma confeſſorum, lib. 4. t. 10. qu. 5. Abulenſis c. 19. Matth. q. 63. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 6. paulo poſt principium, puncto 3. Syluest. Matrimonium, 8. q. 10. dicto 7. Roſella, verb. Impedimentum, impedimento 9. n. 6. Armilla verb. Matrimonium, num. 39. Monaldus ſum tit. de matrim.* vbi de diſpari cultu, *verſ. Item patet ex his. Gaëta repetit. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 427. Angles Florib. de matrim. 1 p. q. 12. de diſpar. cultus, a. 2. dub. 3.* Secunda autem vxor, quam priori repudiata duxerunt, non eſt legitima, nec talis eſſe poteſt, niſi ſoluto prioris vxoris repudiatæ matrimon. accedat nouus vtriuſque conſenſus.

Tertiò

12 Tertiò infertur, vix poſſe Imperatóres Chriſtianos à culpa excuſari, qui repudium conceſſerunt: vt conſtat ex *C. Iuſtiniani, t. de repudiis.* Duplicem tamen excuſationem affert *Barboſa* alios referens, *ff. ſolut. matrim. 2. p. rubr. à n.* 10. *vſque ad* 17. prior eſt, eos minimè approbaſſe, nec permiſiſſe tanquam licita repudia, ſed tanquam minus mala, quo grauiora damna præcauerentur. Sicut DD. n. 5. allegati aiunt Moyſem ea Hebræis permiſiſſe. Quamuis enim Princeps teneatur prauas conſuetudines abolere, & reus ſit culpæ, id omittens, dum commodè efficere poteſt. At ſecus eſt, vbi abſque maiori damno communis boni id fieri nequit. Vnde rectè *D. Chryſoſt. hom. 32. ſuper. c. 19. Matt.* inquit: *Permittimus quod nolentes indulgemus, quia prauam hominum voluntatem ad plenum prohibere non poſſumus. Permittitur ergo fieri mala, ne fiant priora.* Et refertur *c. Hac ratione*, 31. *q.* 1. & hanc excuſationem approbat, & meritò *Barboſa n.* 10. *&* 11. Poſterior eſt, indiſſolubilitatem matrimonij non ita arctè in primitiua Eccleſia intellectam eſſe, quin liceret ex legitima cauſa, apud Epiſcopos prouinciales probata, libellum repudij dare. Atque ita non mirum ſi Iuſtinianus errauit. Cauendum tamen eſt à doctrina *Alciati lib. 6. Pererg. c.* 20. inde inferentis, Pontificem poſſe leges Iuſtiniani repudia permittentes approbare. Quoniam ſi matrimonium ſit iam conſummatum, nullo pacto valet Pontifex in eo diſpenſare (vt probaui lib. 2. diſp. 13. n. 11.) ſi autem ſit ratum, quamuis poſſit in vno vel altero euentu diſpenſare: at legem generalem de hoc indicere, nullo modo poteſt, vt ibi probaui diſp. 14. n. 4.

13 Tandem ad argumenta n. 5. propoſita reſp. Ad 1. dic, eam permiſſionem emanaſſe propter duritiam cordis Iudæorum, at non fuiſſe promiſſionem minoris mali, ſed minoris boni. Deus enim conniuens populi illius fragilitati ac cordis obſtinationi diſpenſauit, vt liceret illis repudium. Ad 2. dic, *c. Gaudemus*, intelligi de ſtatu legis Euangelicæ, in quo iam repudium ceſſauit.

DISPVTATIO II.

Vtrùm ob adulterium alterius coniugis diſſoluatur matrim. quoad vinculum, ita vt integrum ſit innocenti ad alias nuptias tranſire?

SVMMARIVM.

Refertur error affirmans ratione adulterij diſſolui vinculum, n. 1.
Sententia Catholica negans, n. 2.
Soluuntur argumenta. Et enodantur. c. Si qua mulier, 31. q. 1. & c. Dixit Dominus, 32. q. 1. c. Concubuiſti, & c. Vxor, 32. q. 7. n. 3.

1 DISPVTATIO hæc multùm negotij nobis faceſſeret, niſi præter alios antiquiores, nouiſſimè eam diſputaſſent aduerſus hæreticos, & latiſſimè in ſuis controuerſiis, *Bellarmin. l. 1. de matrim. c. 15. & duplici ſequenti*: & *Valetia lib. vn. de indiſſolubilitate matr. c. 3. & duplici ſequenti.* Atque ideò breuiter tangam & diſſoluam potiſſima argumenta hæreticorum. Et quidem ex Catholicis aliqui exiſtimarunt omnino diſſolui matrimon. quoad vinculum, eo propter adulterium alterius coniugis ſeparato: atque ita licere aliud matrim. inire, priori coniuge ſuperſtite. Atque ita *Sixtus Senenſis lib. 6. Biblioth.* refert *Originem tract. 2. in Matth.* aſſerentem quoſdam ſui temporis Epiſcopos permiſiſſe alias nuptias vxoribus ob virorum adulteria ab ipſis diuertentibus. Et tenuere *Tertullian. lib. 4. aduerſus Marcion. Eraſmus in annot. ad 1. Cor. 7. Caiet. in illud Matth. 19. Quicunque dimiſerit. Catharin. lib. 5. annotationum contra Caietanum, in fine.* Iſque fuit error Grecorum, vt refert *Guido Carmelita in ſua ſum. de hæretic.* Ac in errore eodem verſantur hæretici noſtri temporis, Anabaptiſtæ, Lutherani, & Caluiniſtæ. Ducuntur primò, quia Chriſtus *Matt. 19.* ait: *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimiſſam duxerit, mœchatur.* Et refertur *c. Dixit Dominus, 32. q. 1.* vbi Chriſtus apertè concedit dimiſſionem vxoris ratione adulterij. Nec poteſt intelligi de ſola dimiſſione quoad thorum & habitationem. Quia non eſſet ad rem Chriſti reſponſio. Phariſæi enim de dimiſſione quoad vinculum, quam repudium appellabant, interrogauere. Et confirmatur, quia ſolum damnat Chriſtus ibi criminis mœchiæ, ducentem feminam à viro dimiſſam, niſi ob fornicationem dimiſſa ſit: illa enim exceptio, niſi ob fornicationem, ad vtramque partem refertur. Quod probat *Durand. 4. d. 35. q. 2. n. 2.* reprobans dicentes tantùm referri ad priorem partem, ſcilicet ad dimiſſionem vxoris. Quia excluſa altera parte, exceptio non habet locum. Vt ſi dicatur, quicunque dimiſerit vxorem excepta fornicationis cauſa, mœchatur: falſum eſt. Quia ex ſola dimiſſione illius, non eſt mœchiæ reus. Ergo ducens dimiſſam cauſa fornicationis, minimè mœchatur, ſed legitimum erit matrimonium. Secundò confirmatur, quia à repudij improbatione excipit ibi Dominus cauſam fornicationis. Atque videtur ibi non reprobaſſe Dominum repudia veteris legis per quæ ſoluebatur matrimonium, niſi quando fiebant ex aliis cauſis, quam fornicationis. Sicut ergo in veteri lege vxore repudiata per fornicationem, licebat viro aliam ducere, ſic licebit in noua. Secundò probatur ex decreto *Zachariæ I. Pontif.* & refertur *c. Concubuiſti, 32. qu. 7.* ibi: *Concubuiſti cum ſorore vxoris tuæ, neutram habeas, & ſi illa quæ vxor tua fuerit, conſcia ſceleris non fuit, ſi ſe continere non vult, nubat in Domino cui velit.* Et ex *D. Ambr. 1. Cor. 7.* & refertur *c. Vxor, 32. q. 7.* ibi: *Vxor à viro non diſcedat, niſi cauſa fornicationis: quod ſi diſceſſerit, aut maneat innupta, aut reconcilietur. Ideò non ſubdit de viro, quod de vxore præmiſit. Quia viro liceat ducere aliam.* Et ex *Concilio apud Vermerias*, & refertur *c. Si qua mulier, 31. q. 1.* ibi: *Si qua mulier in mortem ſui mariti conſiliata ſit cum aliis, & ipſe vir ſe defendendo aliquem illorum occiderit, ſi probare poteſt ille vir eam ream, eſſe conſilij, poteſt (vt nobis videtur) ipſam vxorem dimittere, & ſi voluerit aliam ducere.* Ex quibus locis apertè conſtat, licere ſaltem viro ad alias nuptias migrare, atque ita diſſolui matrimonium quoad vinculum. Tertiò, quia matrimonium ſolum importat ius vnius coniugis in alterum, quoad thorum & habitationem, vtrumque autem ſoluitur altero adulterante. Ergo & matrimonium ipſum. Tandem, quia diuortium nouæ legis ſucceſſit loco repudij veteris legis: vt conſtat ex *c. 19. Matth.* vbi reprobato antiquo repudio, ſtatuit Chriſtus legem de diuortio. Sicut ergo ob repudium antiquum ſoluebatur matrimonij vinculum: ita ob diuortium nouum: ea ſola conſtituta differentia, quòd illud ex pluribus cauſis licuerit, cùm hoc ex ſola fornicationis cauſa permiſſum ſit.

Veritas autem catholica eſt, nequaquam diſſolui matrimonij vinculum ob adulterium, atque ita neutri coniugi licere alio ſuperſtite ad alias nuptiis tranſire: quod ſi tranſeat, matrim. eſſe irritum. Hanc veritatem ſtatuerunt *Innocent. I. Pontifex epiſt. 3. ad Exuperium Epiſcopum c. 6.* habetur tom. 1. conciliorum, *Canon. 48. Apoſtolorum. Alex. III. c. Ex parte, de ſponſal. Concilium Mileuitan. canon. African. c. 69. Foroiulienſe, c. 10. Nannetenſe, c. 12.* Et nouiſſimè *Florentinum in Armenorum inſtruct. & Tridentin. ſeſſ. 24. de matrim. can. 10.* Atque hæc veritas ſemper in Eccleſia recepta eſt à ſanctis Patribus, vt diſcurrens per omnia ſecula, varia Sanctorum teſtimonia afferens, erudititiſſimè probat *Bellarm. in ſuis controuerſiis, lib. 1. de matrim. cap. 16.* Et probatur primò. Quia *D. Paulus 1. Cor. 7.* eam fuiſſe veram Chriſti mentem declarat, ſic dicens, *Iis autem, qui matrimonio iuncti ſunt, præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro nō diſcedere. Quòd ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Quo in loco, teſte *D. Aug. lib. 1. de adulter. coniug. c. 1. 2. 3. & 4.* Apoſtolus non de eadem dimiſſione loquitur, ſed in priorib. illis verbis: *Præcipio vxorem à viro non diſcedere*: loquitur de dimiſſione iniuſtè facta, nimirum, vbi non eſt cauſa fornicationis. In poſterioribus autem, ibi: *Quòd ſi diſceſſerit*: loquitur de iuſta dimiſſione ex fornicationis cauſa permiſſa à Chriſto *Matth. 19.* aliàs non daret coniugi optionem, vt poſt ſeparationem innupta maneret, aut viro ſuo reconciliaretur: ſed cogeret vtique iuxta Domini præceptum, quod immediatè præmiſerat, vt ad virum 2

virum iniuſtè dimiſſum rediret. Si ergo vxor à viro adultero recedens, neceſſariò debet innupta manere, aut viro reconciliari: non ſoluitur matrimonij vinculum propter adulterium. Idem ex aliis Scripturæ locis latè probat *Bellar.d.c.*16. Deinde probatur rationibus. Prima ſit. Quia Chriſtus *Matth.*19. nō ſolum omnes illas cauſas, ob quas Hebræi vxores dimittebant, ad vnam fornicationis reduxit; ſed etiam repudij libellum illis ob cordis duritiam conceſſum omnino ſuſtulit, vt clarè ex contextu patet. At repudij libellum dare nil aliud erat in veteri lege, quàm illa vxore repudiata liberum eſſe viro aliam ducere. Ergo vir diuertens ab vxore fornicanti non poteſt aliud matrimonium ea viuente inire: alias repudij libellus non omnino ſublatus eſſet. Secunda, quia ſi ob diuortium cauſa adulterij celebratum, ſolueretur matrimonij vinculum, liceret vtrique coniugi tanquam iam abſoluto ad alias nuptias tranſire. Atque ita potior eſſet conditio iniquæ vxoris ob adulterium dimiſſæ, quam iuſtæ dimiſſæ ob morbum diuturnum. Illa enim libera eſt, vt alij nubat, hæc autem minimè. Inſuper adultera ex delicto ſuo commodum reportaret: pœnáque præſtaret immunitatem: contra *l.Relegatorum,§.vlt ff.de interdict. & releg.* Tertia, quia aliàs aperiretur via infinitis repudiis etiam iniuſtis. Nunc enim cum norint fideles diuortium celebrantes, aut continere, aut reconciliari debere, abſtinent ab illo. At ſi ipſis permiſſum eſſet eo celebrato ad aliud matrim. tranſire, facillimo negotio diuortia fierent, effingerentúrque occaſiones diuertendi, ac adulteria admitterentur, vt ſic matrimonium ceſſaret. Qua ratione vſus eſt D.*Hieronym.in c.*19.*Matt.& textus c. Quanto,de diuort. in fine.* Tandem, quia matrimonium ſemel conſummatum inter fideles eſt omnino indiſſolubile, propter ſignificationem indiſſolubilis vnionis Verbi cum humanitate (vt latè probauimus lib. 2. diſp. 13.) non ergo propter adulterium diſſolui poterit.

3 Ad argumenta n.1. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c.*19.*Matth.* relato *c.Dixit Dominus.*32.*q.* 1. dic Chriſtum non loqui de dimiſſione quoad vinculum, dum eam ob fornicationis cauſam concedit: ſed de dimiſſione quoad thorum & habitationem. Nec inde infertur minimè ſatisfactum eſſe interrogationi Phariſæorum quærentium de dimiſſione quoad vinculum. Quoniam cùm dimiſſio quoad vinculum claudat poteſtatem dimittendi vnam, & ducendi alteram: Chriſtus has duas dimiſſiones ſeiungens, priorem conceſſit, poſteriori negata. Priorémque reſtrinxit ad ſolam fornicationis cauſam. Ad priorem confirmationem ex eodem textu deſumptam, negandum eſt antecedens. Vnde ea verba: *Niſi ob fornicationem:* dupliciter explicari poſſunt. Primò cum *D.Auguſt.lib.*1.*de adulter.coniug.c.*9. vt non accipiantur exceptiuè, ſed negatiuè: ita vt ſenſus ſit: Quicunque dimiſerit vxorem niſi ob fornicationem, id eſt, extra cauſam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Ex quo affirmatur quidem adulterium eius, qui vxore dimiſſa extra cauſam fornicationis, aliam duxerit: at nil dicitur de ducente aliam priori dimiſſa extra fornicationis caſum. Secundò explicari poſſunt exceptiuè, at tunc exceptio non debet ad vtramque partem referri, ſed ad ſolam priorem, vt ſenſus ſit: Quicumque dimiſerit extra cauſam fornicationis vxorem, mœchatur. Et qui dimiſſam quacunque ex cauſa, etiam fornicationis, duxerit, mœchatur. Sic explicant *D.Thom.*4.*d.*35.*q.vn.a.*5.*ad* 4.*& ibi D.Bonau a.vn.q* 4.*ad* 2. *Ricard. a.* 3.*q.* 1. *ad* 2. & communiter alij ſcholaſtici. Nec obſtat impugnatio Durandi ibi relata. Quia dimittens vxorē extra caſum fornicationis dicitur mœchans. Quia eſt cauſa fornicationis vxori. Vt benè docent *D.Aug. lib. contra Adimant.c.*3.*& Theophyl.in c.*19.*Matth.* Quod etiam ipſemet Chriſtus explicuit *Matth.*5. ſic dicens, *Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, niſi ob fornicationem, facit eam mœchari.* Vel retenta eadē acceptione exceptiua, dic cum *Abul. c.*19.*Matt.q.*76.*ad* 4.*in priori part.* ad quam ſolam referenda eſt exceptio, ſupplendum eſſe, peccat: & ſic ſenſum eſſe: Qui vxorem præter fornicationis cauſam dimiſerit, peccat: & qui ex quacunque cauſa dimiſſam duxerit, mœchatur. Ad 2. confirm. conſtat ex dictis: non enim excepit Chriſtus cauſam fornicationis, quaſi ob hanc repudium illæſum & in ſuo robore relinquens, cæteris cauſis reprobatis. Sed repudio, quo ſoluitur vinculum, omnino reprobato, approbauit diuortium quoad thorum & habitationem, & hoc ob ſolàm fornicationis cauſam. Ad 2. argum. deſumptum ex variis illis textibus, dic decretum illud Zachariæ intelligi, vt nubat poſt mortem viri: vel eo viuenti, ſi erat tantum ſponſa de futuro, vt explicat *gloſſa final.eo.c. Concubuiſti.* Ad reliqua Concilia reſpondet *Ioan. Fernandez l.*1.*Theſauri ſcript.c.*47.*n.*2. eam fuiſſe permiſſionem ad vitanda maiora mala. Sicut diſp præc.nu.12. hac ratione defendimus legis Imperatorum Chriſtianorum repudia permittentium. Secundò reſpondet *Madonado in c.*19. *Matth.* ea concilia eſſe apocrypha & ſpuria. Nec mirum, quia etiam *Gratian.c. Quod propoſuiſti* 32.*q.*7.*& Magiſter* 4.*d.*35.*& Abul.c.*19.*Matth.q.*76. *ad* 1.*in fine,* dicūt illud teſtimonium *D.Ambroſij,* relatum *c.Vxor,* 32.*q.*7.*relatū in* 2.*arg.* non eſſe ipſius, ſed ab hæreticis impoſitū. Tertiò reſpondet *idem Maldonado,* intelligenda eſſe, vt marito dimittenti vxorē adulterā liceat aliud matrim. contrahere, poſt mortem vxoris adulteræ. Quod ſi dicas, quid opus fuiſſe rem tam opertam omniq; dubio carentē explicare? Reſpondetur id expreſſum fuiſſe ad declarādam differentiam inter virum & vxorem adulteram, quæ loco pœnitentiæ iubebatur aliquando etiam marito mortuo à nuptiis abſtinere. Ne quis ergo idem de marito intelligeret: explicatū eſt. Sed hæc ſolutio quamuis aliis textibus adductis accommodari poſſit: & eſt conformis ſolutioni *Gloſſæ proximè citatæ.* At *c.Si qua mulier,* nō patitur hanc declarationem, expreſſe enim ait, viuenti vxore: quia concedit ipſam vxorē dimittere, & aliam ducere: & ſubdit, *Vt nobis videtur,* quaſi res ſit dubia. Vnde priores ſolutiones ſatisfaciunt huic textui. Ad 3. dic, matrimoniū vltra illam obligationē includere vinculū vtrumq; coniugem aſtringens, ne altero ſuperſtite valeat aliud matrim. inire idque minimè diſſolui per adulterium. Ad vltimum dic cum *Abulenſi c.*19.*Matth.q.*76.*ad* 5. non omnino ſucceſſiſſe loco repudij. Multæ enim ſunt differentiæ, quas ibi refert.

DISPVTATIO III.

Vtrùm ratione adulterij alterius coniugis licitum ſit diuortium quoad thorum & habitationem: ſintque in hoc vtrique coniuges æquales?

SVMMARIVM.

*Refertur ſent. aſſerens non eſſe pares coniuges quoad diuortium, n.*1.
*Adulterium eſt cauſa ſufficiens diuortij quoad thorum & habitationem, n.*2.
An vxor adultera poſſit etiam dimitti quoad curam? Et enodatur cap. Admonere 33.*n.*2.*n* 3.
An ſit hoc de iure naturæ, n 4.
*An fornicatio infidelitatis tempore admiſſa ſit ſufficiens cauſa diuortij, etiamſi fornicans conuertatur ad fidem, n.*5. *& ibi, remiſſiuè, quid, ſi innocens dederat cauſam, repudiando.*
*Vir & vxor ſunt pares in cauſa diuortij celebrandi ob adulterium, n.*6.
*An conſuetudo obtinuerit, vt vxor nequeat diuortium celebrare, ratione adulterij viri: poſsitque præualere aduerſus hoc ius naturale & diuinum, n.*7.
*An deſideretur monitio, vt vxor poſſit diuertere à viro adultero, n.*8.
*An ſit præfinitum tempus, quo tranſacto nequeat proponi accuſatio adulterij ad diuortium celebrandum, n.*9.
Soluuntur argumenta, n. 10.

CAiet. in illud *Matth.*19. *Quicunque dimiſerit vxorē*, cenſet nō eſſe pares coniuges in iure diuortij celebrandi propter adulterium: ſed id ſolis viris permitti ob vxoris adulterium. Ducitur primò, quia Chriſtus Dominus *Matth.*5.*&* 19. legem hanc diuortij explicans, de ſolis viris mentionem fecit. Et eodem pacto illorū tantùm meminere *c. Significaſti, c.Ex litteris, &c.Gaudemus, de diuortio.* Nec eſt ſimilis ratio, vt vxor poſſit à viro adultero diuertere. Quoniam adulterium vxoris longè grauiorem iniuriam viro infert, propter ſobolis incertitudinem, ac viri 1

infa

infamiam. Secundò, quia repudium in lege veteri ſolis viris concedebatur. *Deuteron.* 24. eius autem loco ſucceſſit diuortium in lege noua, vt conſtat ex *cap.* 5. *Matth.* Tertiò poteſt probari, quia ſaltem conſuetudo iam inualuit, vt id diuortium non concedatur vxoribus, ob viri adulterium. Vt teſtatur *D. Baſil. in ſuis canonibus can.* 9. *&* 21.

2 Prima concluſio ſit. Adulterium vxoris eſt cauſa ſufficiens, vt vir ab ea diuertere poſſit quoad thorum & habitationem. Conſtat ex *c.* 5. *&* 19. *Matt. & ex c. Significaſti, c. Gaudemus. c. Ex literis, de diuort.* Et ita concluſio hæc eſt de fide: & à nemine in controuerſiam adducitur. Et rationes naturales, quibus innititur, aſſeram n. 4. vbi tractabitur an hoc ſit de iure naturæ.

3 Temperant autem aliqui concluſionem, vt quamuis poſſit maritus vxorem adulteram deſerere quoad thorum & habitationem, non tamen poſſit quoad curam & diſciplinam, niſi poſt peractam ab vxore pœnitentiam ſeptennem. Sic ſentiunt *Goffred. & Roffenſ. c. Admonere* 33. *q.* 2. prout eos ibi refert *Archid. n.* 3. Ducunturque per illum textum, qui eſt Steph. V. vbi: *Poſt ſeptem annos pœnitentia peracta, dimittere eam poteras ſi voluiſſes.* Sed iure optimo *Archid. eo num.* 3. *& ibi Bellamera, n* 2. referentes Hugonem & Laurentium, improbant hanc ſententiam (dicuntque etiam quoad curam & diſciplinam poſſe adulteram dimitti. Quia indiſtinctè ait Chriſtus Dominus licere viro ab adultera diuertere, *Matt* 5. *&* 19. Nec obſtat *d. c. Admonere.* Quia Stephanus (inquiunt) argumentatur à minori ad maius, hoc modo: Si poſt ſeptennem pœnitentiam poterat vxor adultera omnino dimitti, à fortiori ante illam. Idem tenet *Imola c. Tua, n.* 5. *de procur.*

4 Sed dubitari poteſt, num ex natura contractus matrimonij proficiſcatur, vt liceat diuortiū ratione adulterij: ac proinde illud ſit de iure naturæ. Id enim negat *Caſtro lib* 2. *de lege pœn. c.* 4. *in fine,* aſſeritque eſſe de iure diuino poſitiuo. Quoniam diuortium hoc ratione adulterij nunquam ante legem Euangelicam innotuit: nullum enim in veteri teſtamenti inuenitur huius legis veſtigium. Sed adulteræ pœna fuit lapidari: adultero autem nulla eſt indicta pœna. At ſi eſſet de lege naturæ, fuiſſet in aliquo veteris teſtamenti loco declaratum: vt multa alia non æquè neceſſaria ſunt ibi expreſſa. Sed verius eſt, oriri ex matrimonij natura diuortium hoc, atque ita eſſe de iure naturæ. Quod docēt *Durãd.* 4 *d.* 35. *q.* 1. *a.* 1. *n.* 5. *Sotus* 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 1. *concl. vn. Victoria ſum de matri. n.* 289. *Ledeſ.* 2. *p.* 4. *q.* 64. 2, *paulo poſt principium, Enriq. l.* 11. *de matrim. c.* 17. *n.* 1. *&* 6. *Petrus de Ledeſ. de matrim. q.* 62. *a.* 1. *ſtatim in principio. Bart. à Ledeſ. de matrim. dubio* 65. *concl.* 1. Probatúrque, quoniam ex contractus matrimonij natura oritur, vt coniuges mutuam ſibi ſeruare fidem, quoad thorum & habitationem ac reliqua miniſteria, teneantur. At ipſummet ius naturæ dictat, vt frangenti fidem fides ſeruanda non ſit. *c. Peruenit, el* 2. *de iureiur. c. Si infidelis.* 28. *q.* 2. *l. Si conuenerit, ff. pro ſocio*: ergo ex vi matrimonij & ex ipſo naturæ iure coniux, cui alter adulterans fidem frangit, minimè tenetur illi fidem ſeruare, ſed poteſt ab ipſo diuertere. Deinde, quia contractus promiſſionem includens non obligat ſuapte natura rebus notabiliter mutatis, qualiter accidit coniuge altero adulterante. Qua ratione textus *c. Quemadmodum, de iureiur.* vtitur ad probandum ſponſalia dirimi altero ſponſo fornicante. Cum ergo matrimonij contractus claudat ſponſionem redditionis debiti ac mutuæ habitationis, altero coniuge in adulterium lapſo, eximetur innocens ex vi naturæ ipſiuſmet contractus ab hac obligatione.

5 Hinc infertur, ob adulterium commiſſum tempore infidelitatis poſſe celebrari diuortium. Quoniam infideles legi naturali ſubiiciuntur. Atque ita docet *D. Thom.* 4. *d.* 39 *q. vn. in fine totius quaſt.* exponens literam Magiſtri. Et concordant omnes Doctores allegandi. Quando verò alter dedit cauſam nolens cohabitare, vel repudians, dicēdum eſt diſp. 5. n 8. Maior autem difficultas eſt, quando coniux ille tempore infidelitatis adulter, iam baptizatus eſt, an poſſit dimitti ratione adulterij illius nondum ab altero coniuge remiſſi. Quidam enim id negant. Quoniam in baptiſmo plena remiſſio criminis fit: ac ſubinde baptizatus non poteſt accuſari de crimine priùs admiſſo. Sic *gloſ. c. Quòd autem, in fi.* 32. *q.* 1. & multi alij, teſte *Archid. ibi n.* 4. Idem *gloſſ.* 32. *q.* 6. *in ſum. verb. Sed ponatur. Monald. ſum. t. de matr.* vbi de diſpari cultu, *verſ. Item nūquid. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 10. *q.* 11. *Nauar. ſum. c.* [illegible] *n.* 29. *Matienço lib.* 5. *recop. t.* 1. *rubr. gl.* 1. *n.* 102. Sed abſque dubio tenendum eſt poſſe dimitti. Id enim expreſsè videtur definitum *c. Gaudemus, in fi. de diuort.* vbi *Gloſſ. fi.* reddit optimam rationem. Quia baptiſmus remittit peccatum in ordine ad Deum, non tamē vt eſt viri offenſa, cui fracta eſt fides cōiugalis, ac proinde ratione huius offenſæ ius habet diuortij. Sicut non obſtante baptiſmo poſſet reſilire innocens à quocunque alio contractu, altero fidem minimè ſeruante. Atque ita tenent *ea Gloſſa final. & ibi Innoc. n.* 3. *Hoſt. n.* 16. *Ioan And. n.* 22. *Anton. n.* 21. *Abb. n.* 16. *Card. n.* 5. *oppoſ.* 4. *Anchar. n.* 19. *&* 20. *Henric. n.* 16. *Alexand. de Neuo ibi, § Qui autem, n* 10 *Archid. c. Quod autem,* 32. *q.* 1. *n.* 3. *& ibi Bellamera n.* 3. *Turrec n.* 3. *Aſtenſ. ſum.* 2. *p. l.* 8. *t.* 21. *a.* 2. *q.* 7. *Cantera in ſuis q. criminalib. q. tangentibus punit. delicti, c.* 4 *nu.* 51. *Bart. à Ledeſ. dub.* 56. *de matr. concl.* 4. *Vega* 1. *to. ſum. c.* 13. *caſu* 12. *&* 15.

Secunda concluſio. Coniuges ſunt pares in diuortiō 6
cauſa adulterij celebrandi: ac proinde ſicut vir innocens poteſt ab adultera vxore diuertere, ita è contra vxor innocens à viro adultero. Hæc eſt contra ſententiam Caiet. n. 1. relatam, cuius ſententia prorſus eſt falſa ac temeraria. Hanc enim partem definit *Innoc.* 1. *Epiſ.* 3. *ad Exuperium,* & refertur *c. fi.* 32. *q.* 5. *& concil. Mileuitanum, can.* 17. & refertur *c. Placuit,* 32. *q.* 7. *Aug. lib.* 1. *de ſer. Domini in mōte, c.* 28. & refertur *c. Idololatria,* 28. *q.* 1. *& ſuper Epiſt.* 1. *D. Pauli ad Cor. c.* 7. & refertur *c. Apoſtolus,* 32. *q.* 7. *D. Hier. Epiſt. ad Oceanum,* & refertur *c. Præcipit.* 32. *q.* 5. *D. Ambroſ.* 1. *ad Corinth.* 7. & refertur *c. Vxor q.* 7. *D. Chryſoſt.* cuius dictum refertur *c. Si quis vxorem, el* 1. *in fin.* 32. *q.* 1. Et conſtat ex illo loco 1. *Corinth.* 7. *His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere, quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari.* Qui locus in poſteriori illa parte: *Quod ſi diſceſſerit,* de iuſta dimiſſione per fornicationem viri eſt neceſſario intelligendus. Vt probaui diſp. præced. n. 2. Ergo licitum eſt vxori diuertere ob viri adulterium. Cum D. Paulus ibi non cogat vxorem ita diuertentem ad redeundum, ſed optionem illi concedat aut redeundi aut continendi: & ratio huius concl. eſt, vt colligitur ex *D. Th.* 4. *d.* 35 *q. vn. a.* 4. quia pœnæ legales non ita ſtrictim ponderant quantitatem culparum ob quas imponūtur, ſed ſatis eſt ſi in vtroque delicto reperiatur cauſa ſufficiens pœnæ infligendæ. Vt omnia homicidia capitis pœna plectuntur, inter quæ, aliqua eſſe grauiora nemo dubitat. Cùm ergo fidei fractio, quæ eſt ratio diuortij, reperiatur in adulterio tam viri quàm vxoris, ob vtrumque conceſſum eſt diuortium: licèt hoc maiorē matrimonio iniuriam irroget. Atq; ideò hāc ſent. tanquam certiſſimā tuentur, ex Theologis. *Magiſt.* 4. *d.* 35. vbi *Alb. Magnus a.* 14. *&* 19. *D. Tho. q. vn. a.* 4. *D. Bonau. q.* 3. *Durand. q.* 1. *a.* 1. *n.* 6. *Richard. a.* 1. *q* 4. *Pal. q.* 1. *a.* 5. *n.* 34. *Supplem. Gabr. q. vn. a.* 2. *Vincent.* 2. *to. in ſpeculo doctrin. l.* 10. *c.* 41. *Caiet.* ſibi contrarius, *in opuſc. to.* 1. *tract.* 29. *de reddit. debiti inter coniuges altero adulteranti. q. vn. D. Ant.* 3. *p. t.* 1. *c.* 21. *§.* 5. *initio. Abul. c.* 19. *Matt. q.* 73. *Caſt. l.* 2. *de lege pœnali. c.* 4. *fin. Petr. de Soto lect.* 12. *de matrim. ad fin. Sotus* 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 4. *concl.* 1. *Ouandus* 4. *d* 35 *q. vn. propoſ.* 1. vbi *Celaia q.* 1. *init. Palacios* 4 *d.* 27. *diſp.* 3. *f.* 598. *Ledeſ.* 2. *p.* 4. *q.* 64. *a.* 2. *paulo poſt princ. Viguer. lib inſtit. c.* 19. *§.* 7. *verſ.* 9 *imped.* 10. *Veracruz.* 3. *p. Spec. a.* 3. *concl.* 1. *Nider ſum. præcept.* 6. *c.* 4. *Pedraza ſum. præc.* 6. *§.* 18. *Bellarm. l.* 1. *de mat. c.* 14. *§ Sunt autē. Enriq. lib.* 11. *de matrim. c.* 16. *n.* 3. *Man.* 1. *to ſum.* 2. *edit. c.* 240. *nu.* 2. *Barth. à Ledeſ. dub.* 68. *de matrim. concl.* 1. *Petr. de Ledeſ. de matrim. q.* 62. *a.* 4. *Angles Florib.* 1. *p. de matri. q.* 9. *de diuort. a.* 1. *diffic.* 3. *Graffis* 2. *p. deciſ. l.* 1. *c.* 12 *n.* 55. *Philiar. de offi. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *lib.* 2. *c.* 17. *§. Sed dubium eſt. Vega* 1. *to. ſum c.* 13. *caſu* 2. *Cañedo ſum. ſacrament.*

ment.c.7.de matr.n.55.Et ex Iuriſperitis docent idem Gl. c. 2.verb.Vincat.32.q.1. & c.Si quis vxorem, el 1.verb. Non ad imparia,32.q. Archid.c.Omnes cauſationes,n.2.32.q.7. Hoſt.c. Intelleximus,n.3.de adul. Abb.c.fi.n.eod.3.ti.& c.Tuæ,de procur. in fi.Card c.2.in fi. de diuort.Henr.c.Gaudemus,n.10.eo ti.& ibi Alex.de Neuo,§. Quia vero,n.9. Præpoſ.c.Ex parte,n.4.de ſpõſ. Alb.in ſuo dict.lit. D.verb.Diuort col. 2. verſ. An vir & vxor. Socin.conſ.32.vol.2.Decius regula Semper in contract.157.n.6. ff.de reg.iuris, Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t. 11. a.3. q. 2. Pariſius conſ. 54. n. 42. vol.4. Barbatius conſ.64.n. 11. & 12.vol. 1.Roſella verb.Diuortium n.9.vbi Sylu.ſtatim in princ.& Matrimonium 9.q.6.& 9.Tabiena Matrimonium 4.q.7.n.8.Armil.verb.Diuortium,n.1.& verb.Matr.fi.Turr. Apoſt.a.3.n.32.q.7.Roland. conſ.50.n.5.& 6.vol.1.Caſtil.l.80.Tauri,Lex 13.ad fi.tit. 9. p. 4.& Lex 1.fi.t.17.p.7.vbi Greg.Lop.verb.Non deshonra.Mõtalu.l.2 paulo poſt princ.t.10.p.4.Couar.4.decret.2.p.c.7.§.5.n. 8.Perez l.8.ordin.t.2.l.15.ad fi.Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q. 1.§.4.n.205.Villalobos in comm.opin.lit.M.verb.Maritus, n.6. Brunel.de ſponſ.concl.30.declarat.8.n.12.Sebaſtianus Monticulus de patria poteſt.verb.Matr.n.74.habetur to.8.tract. p.2.Rojas ſingular.214.fi.Olanus in concord.verb. Maritus, num.24. Burſatus conſ.218.n.8.vol.2.Cantera in ſuis q.criminal. q. tangentibus punitionem delicti,c.4.n.38.Barboſa rubr.ff.ſolut.matr. 2.p.n.3.Brunor.in ſuo compend.lit.A,verb. Adulterium, verſ. Adulterium arguitur.

7 Hinc infertur, minimè obtinuiſſe conſuetudinem, vt, vxor nequeat virum adulterum dimittere. Quod docet Couar.n præc.allegatus. Et conſtat ex tot Doctoribus antiquis & Neotericis ibi citatis, qui abſolute diuortium in hoc euentu approbant, nec oppoſitæ conſuetudinis meminere. Vnde D.Baſil.n.1.alleg.dicens conſuetudine obtentũ eſſe contrarium, eſt intelligendus, vt velit rariſſimè feminas hoc diuortium intentare ob virorum adulteria. Qui non vſus ius intentandi minimè aufert: eo vel maximè quòd hoc eſt ius naturale & diuinum (vt probauimus nu. 4.) quod eſt immutabile, nulláque conſuetudine vinci poteſt, c.1.d.5.& inſt.de iure natur.§.Sed naturalia.

8 Nec deſideratur monitio, nempe; vt vir priùs moneatur vt abſtineat ab adulterio, ſed ante omnem monitionem, eo ipſo quòd adulterij reus eſt, poteſt vxor ad diuortium procedere. Et auth.Vt liceat matri & auiæ,§. Quia verò plurimas,verſ.Si quis in ſua domo,collat.8. decidens non poſſe vxorem mittere repudium viro adultero, niſi prius eum moneat, vt à prædicto delicto deſiſtat, & ibi notat gloſſ. ver. Non abſtinuerit: non habet locum quoad diuortium. Nam attento iure naturali & canonico ſunt coniuges in hoc pares. Vt probaui nu.6. Quamuis prædicta auth. diſcrimen id conſtituerit ad repudium, vt vir nulla monitione indigeat, quo vxorem adulteram repudiet, ſecus verò de vxore. Sic Barboſ. aliis relatis. l. 2. p. 1.in princ.n.98.ff.ſolut. matrim.

9 Tandem id obſeruandum eſt. Quamuis accuſandi ius de adulterio, quoad pœnã criminalem & ciuilẽ, præſcribatur quinquennio, l.Adulter.5.C.ad Iul.de adulter.l.4.t.17.part. 7.quoad diuortium tamen petendũ nunquam præſcribitur, ſed integrum eſt quantocumq; tempore tranſacto illud petere. Conſtat ex cap.Admonere 33.q.2.quod eſt Stegh. 5.vbi poſt ſeptennium pœnitentiæ vxoris, adulteræ cõceditur viro libera diuertendi libertas. Et ita obſeruat ibi Gloſ.verb.Pœnitentia, reprobatque aliquos dicentes viginti annorũ ſpacio præſcribi. Quam Gloſſam ſequuntur Ananias,c.Maritis,de adult.fi. Palud.4.d.35.q.1.a.5.concl.1.n.33. Aimon de antiqu.temporum,p.4.ſect. materia iſta ſingularitatis teſtium,n.88.Proſp.Farinac.pract.criminali 1.p.q.10.n.20.

10 Ad arg.n.1.propoſita reſp. Ad 1.dic; id non expreſſiſſe Chriſtum de feminis, quia frequentiùs eſt vt viri petant diuortium. Sicut text.c.2.de confeſ.in 6.decidit reũ recuſantẽ poſitionibus reſpondere, haberi tanquam confitentem: & gloſ.ibi verb.Reus, dicit idem dicendum eſſe de actore: eo quod æqua ſit vtriuſq; cõditio: non tamen expreſſum eſſe. Quia frequentius id reo contingit. Ad 2.dic, nõ in omnibus ſucceſſiſſe loco repudij antiqui (vt probaui diſput. præc.in fine.) Atq; vna ex differentiis hæc eſt. Repudium enim ſolis viris concedebatur: diuortium autem vtriq; cõiugi. Cuius rationẽ tradit D.Th.4.d.35.q.vn.a.4.ad 1. Quia repudiũ permittebatur ad vitandũ homicidium coniugis adulteri: & quia periculum hoc non inueniebatur, niſi in ſolis viris, ideo illis ſolis permiſſum erat. At diuortiũ conceditur ratione fidei coniugalis fractæ, quæ æquè inuenitur alterutro coniuge fornicanti. Atque ideo vtrique æquè conceditur diuortium. Ad 3.conſtat ex dictis n. 7.

DISPVTATIO IV.

An fornicandi voluntas: quæuis fornicatio contra naturam ſiue cum propria vxore, ſiue cum alia femina, aut maſculo, aut beſtia, aut feminæ cum femina admiſſa, aut mollicies: penetratio vaſis abſque ſeminatione, vel ſeminatio intra vas abſque penetratione, oſcula, amplexus, iuſtam præbeant diuortio cauſam?

SVMMARIVM.

Non ſatis eſt voluntas ſola fornicandi n.1.
Refertur opinio affirmans non ſatis eſſe ſodomiam, n.2.
Satis eſt ſodomia, nu. 3. & ibi an plus lædat matrimonium copula ſodomitica, quam naturalis: & an lex pœnalis ſit ob rationis identitatem extendenda?
An etiam ſodomia paſſiua, ſiue viri ſiue vxoris, præbeat iuſtam diuortio cauſam, n.4.
Quid, ſi vxor abutatur alia femina ſodomiticè, n.5.
Quid, ſi vir tentet ſodomiticè cognoſcere vxorem, n.6.
Quid, ſi polluat ipſam extra vas, n.7.
Quid, ſi ipſam ſodomiticè cognoſcat, n.8.
Quid de pollutione extraordinaria cum tertia perſona, n. 9. vel intra os aut aures.
Quid de peccato molliciei, n.10.
Quid de amplexibus & oſculis? Refertur opinio affirmans ſatis eſſe ad diuortium, & vt vxor dote priuetur, n.11.
Non ſufficiunt. Et ſoluuntur argumenta contraria, n.12.
Statutum puniens in termino, an puniat in via? Et an prohibito conſequenti cenſeatur prohibitum antecedens quoad pœnam? Et hæc non eſt imponenda, niſi in caſibus iure expreſſis, eodem, n.12.
Quid, ſi in copula ſodomitica vel naturali adſit penetratio vaſis abſque ſeminatione: vel ſeminatio intra vas abſque penetratione, n.13.
Quid de beſtialitate, n. 14. & ibi, quid de coitu cum femina aut beſtia mortuis.
Quid, ſi vir ſemen exiſtens in balneo effundat, & matrix feminæ attrahat, eod.n.14.
Soluuntur argumenta, n.15.

IN hac diſp. id apud vniuerſos auctores conſtitutiſsimũ eſt, non ſufficere ad diuortium, ſolam fornicandi voluntatẽ. Quia quamuis quoad culpam æquetur fornicationi ipſi, c.5.Matth. & refertur c.Qui viderit 32.q.5.at nõ infert matrimonio damnum, nec fidem eius violat, caroque cõiugis non diuiditur, dum intra deſiderij terminos ſiſtit, opere minimè perpetrato. Atq; ita docent Abul.c.5.Matt. q.233.& c.19.q.69. Aſten.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.9.Ioan.de Frib.ſum.confeſſ.l.4.t.22.q.5.Monald.ſumma, vbi de diuortio, tit.Propter quid fiat diuortium in matrimonio, verſic. Item extenditur. D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.2, Sylu.verb. Diuortium, q. 7.Tabiena Matr.4.q.2.n.3.Sotus 4.d.36.q.vnica, art 1. verſ. Vtrum vero. Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4. n. 214. Veracruz 3.p.Speculi,a.1.ad fi.Palac 4.d.27.diſp.3.col.23.verſic. Sed quid ſi alter, f.603. Nec refert, ſi volũtas illa verbis aut aliis ſignis externis manifeſtetur, vt (bene docet Abulenſ.ead.q.233.) Quia adhuc militant rationes dictæ. 1

Verũ de peccato ſodomiæ, & aliis cõtra naturã, nũ ſufficientem cauſam diuortio præbeant, nõ modica eſt difficultas. Et quidẽ ſodomiã nõ ſufficere ad diuortiũ, opinãtur aliqui. Ducuntur 1. quia ob ſolã adulterij cauſam permiſit Chriſtus diuortiũ, Matt.5.& 19. ſodomia autẽ coniugati vel coniugatæ nõ eſt propriè adulteriũ. Et in pœnis benignior eſt interpretatio accipienda, reg.In pœnis.de reg. iuris, in 6. Secũdò, quia cõiuges ſola legitima mẽbra, & eorum vſum neceſſarium ad generationem videntur mutua fide ſibi ipſis obligare: ac proinde ſodomiticus vſus ſaltem patiendò, cum non obſtet vſui naturali neceſſario ad generationem, non videtur contra hanc fidem. Non ergo eſt legitima diuortij cauſa. Tertiò, quia ex copula ſodomitica non conſurgit affinitas, ca.Extraordinaria 35.q.3. Atque 2

ideo hanc ſententiam tuentur *Gl.c.Omnes cauſationes, verb. Sodomita* 32.*q*.1.(licet non ita clarè, quin ad vtramq; partem poſſit allegari:at communiter DD.pro hac ſent.illam allegant) *Innoc.c.*1.*de adul.nu.*1.& dicit eſſe cōmunen ſent. *Florianus c.Maritis, eo.t.*& tenēt *Lud.Rom.rub.ff.ſolut.matr. n.*20.*Card.d.c.Maritis,in fi.Aluarus Pelag.de planctu Eccl. l.* 2.*a.*2.*col.*5.*verſ.Sed & ſecundum canones in fi.Abul.c.*5.*Matt. q.*233.*Bertachin.in ſuo repert.lit.S.verb.Sodomita, verſ.* 2. *Palac.*4.*d.*27.*diſp.*3.*col.*25.*verſ.Verum etiam,f.*604. *& d.*35.*diſp. vn.col.*5.*& ſeq.verſ.Vocant in dubium,Gandinus de maleficiis, t.De multis quæſtionib.dependentibus à ſtatutis,n.*25.

3 At tenendum eſt ſodomiam ſufficere ad diuortium.Hęc ſent.ſolet probari ex *c.Meretrices* 32. *q.*4. quod eſt D. Auguſt *q.*37.*ad c.*23.*Deuter.*ibi: *Nomine mœchiæ omnis illicitus concubitus, atq; illorum membrorum non legitimus vſus, prohibitus debeat intelligi.*Sed hoc teſtimonium nil probat.Quia ſolum docet *D.Aug.*nomine fornicationis prohibitę in 6. Decalogi præcepto, comprehendi omnem nō legitimum membrorum genitalium vſum. Quod nullus dubitat. Non autem nomine fornicationis, quæ ſufficiens eſt diuortij cauſa, docet includi:alias clauderetur etiam mollicies:cum ſit nō legitimus membri vſus.Cuius contrarium dicemus n.10.Secundò ſolet probari teſtimonio *D.Hier. epiſt.ad Amadum,*& refertur *c.Omnes cauſationes* 32.*q.*7.ibi: *Quandiu viuit vir, licet adulter ſit,licet ſodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus.* Vbi æquiparat virum eſſe adulterum & ſodomitã:ſupponitque ob hæc vitia poſſe dimitti. Sed nec hoc teſtimoniũ id probat. Quia ſimiliter addit,*flagitiis omnibus coopertus.* Cũ tamen ob omnia alia flagitia dimitti nō poſſe certu ſit.Inſuper,quia *D.Hier.*non aſſerit licitè ob id diuertere vxorẽ à viro.Sed id tantum intendit,ſiue licitè,ſiue illicitè diuerterit,nō poſſe eam alij nubere,priori viro ſuperſtite.3.ſolet probari.Quia ſodomia eſt grauius delictũ adulterio,*c.Adultery,& c.Vſus* 32.*q.*7.Si ergo ob adulterium permittitur diuortium: idem à fortiori dicendum erit de ſodomia. Nam legem pœnalem ex rationis identitate, nedum maioritate, extendi, ex multis DD. probauimus l. 3.diſp.42.n. 4. Sed hæc quoque ratio in multis claudicat. Primò,quia etiam mollicies peior eſt adulterio.Vt de omnibus peccatis cōtra naturã teſtatur *D.Th.*2.2.*q.*154.*a.*12. inter quæ cōputatur mollicies,vt docet *ibi a.*11.Cũ tamen non ſufficiat ad diuortiũ, vt probauimus n. 10. Secundò, quia eſſe grauius peccatũ in ſe, nil confert ad diuortium. Cũ odium Dei ac blaſphemia longè grauiora ſint adulterio,& ad diuortium non ſufficiant,Sed attendendũ eſt,nũ magis repugnet fidei matrimonij, illudq; grauius offendat. At ſodomia in hoc ſenſu leuior eſt adulterio. Minus enim leditur matrim. per vſum ſodomiticum, quam per naturalẽ: vt rectè animaduertit *Caiet.*2.2.*q.*154.*a.*12.*dub.* 1.*ad fin.*Quod inde probat:quia per ſodomiam vxoris,ſola perſona quæ eſt in mariti dominio polluitur: per concubitum autem naturalem, perſona & vas,quæ mariti ſunt, polluuntur: redditurq; ex hoc concubitu incerta proles, non autem ex priori. Quod ſi ſodomia viri ſit, non plus lædit matrim. quam concubitus naturalis. Quia vtrobiq; prodigitur ſemen vxori debitum:imò minus,quia ex concubitu ſodomitico non concipitur proles ex aliena femina,ſicut ex concubitu naturali. Quod grauiſſimè vxorem offendit, ac filio ex matrimon.habitos. Quo circa ſubdit *Caiet.ibi.*concubitum ſodomiticum cum aliena vxore,non eſſe propriè adulterium, nec eius pœnis ſubiacere. Tandem, quia non eſt certum,legem pœnalem extendendam eſſe quoad pœnã in ea contentam, ad caſum non expreſſum,etiamſi in illo eadem inueniatur ratio: imò oppoſitũ eſt verius.Idq; docent *Ant.c.fi.n.*58.*de conſuet.Caſtro li.*1.*de lege pœn. c.*7.*docum.*3.pulchramq; reddit rationem: cur argum. à ſimili vel ab identitate rationis non valeat in lege pœnali: cum tamen in aliis legibus valeat. Quia aliæ leges adeò pendẽt ex ratione,vt ratio legis dicatur eius mẽs & anima. Et hinc euenire neceſſe eſt, vt vbicunque illa eadem inuenitur ratio, locum habeat eadem lex. At lex pœnalis quoad pœnam non omnino pendet à ratione, ſed etiam ex legiſlatoris talem pœnam indicentis voluntate. Quamuis enim recta ratio crimina punire dictet,nō tamen cogit ad hanc vel illam pœnam ſtatuendam: ſed hoc ex ſola legiſlatoris volũtate pendet,quæ etſi aliquam petat congruentem rationem, non tamen eã neceſſariò cogit ad potius illam, quam aliam pœnam ſtatuendam. Ex quo fit in pœnis argumentum à ſimili non valere. Vt bene docuit *Gloſſ.regula,In pœnis* 49.*verb.In pœnis de regul. iuris,in* 6.Et hoc eſt quod dixit *Molina to.*1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.*176 §.*Quartò & euertit, f.* 1052. pœnas tantum comprehendere delicta, ob quæ ſtatutæ ſunt, non autem alia quamuis grauiora, aut æquè grauia. Hinc etiam bene dixit *Suarez* 3.*p.q.*67.*a.*8. *in comment.* §. *Maius vero dubiũ eſt in impedimentis & prohibitionibus, quæ ex iure pendent*, nec congruentias nec argumenta à ſimili eſſe efficacia.Nō ergo ex identitate rationis, ſi ea eſſet, concluditur ob ſodomiã dari diuortium. Ratio ergo legitima eſt, quam breuiter tetigit *Sotus* 4.*d.*36.*q.vn.ar.*1.*verſ.Vtrum vero,*& clarius expreſsit in *eadem qu.a.*4.*immediate ante* 2. *concluſ.*Quia cũ matrimonium eò tendat, vt efficiantur coniuges vna caro,*Geneſ.*2.*Et erunt duo in carne vnâ*; violat perfectè & conſummatè fidem matrimonij, carnem ſuam in alium vel in aliam diuidens,indeque oritur ius diuortij. Violanti enim perfectè fidem matrimonij diuidendo carnem ſuam, alter non tenetur ſeruare fidem, cohabitans ac debitum ei reddens. Cum autem diuiſio hæc carnis perfectè reperiatur in omni concubitu, ſiue naturali ſiue ſodomitico, hinc eſt vt vterque ſufficientem diuortio cauſam præbeat.Quare Chriſtus *Matth.*5.*&* 19.declarans diuortium licere ratione fornicationis, nomine fornicationis omnem illum concubitum, per quem caro coniugis diuiditur in alium,incluſit. Quam rationem non obſcurè ſignificauit *D.Hieronym.in cap.*19. *Matth.* explicans quomodo liceat ratione fornicationis vxorem dimittere, & refertur *c.Dixit Dominus* 32.*q.*1.ibi:*Cum illa vnam carnem in aliam diuiſerit,& ſe fornicatione à marito ſeparauerit,non debet teneri.* Adde etiam legem diuortij non eſſe verè pœnalem, ſed ex ipſamet contractus matrimonialis natura oriri:vt diſp. præcedenti num.4.probaui,ac proinde non *mirum eſt, ſi* nomine fornicationis claudatur omnis *ille concubitus,* in quo inuenitur perfecta diuortij ratio, *quamuis* propriè adulterium non ſit.Atque ideo *hanc ſent.* tuentur ex Theolog.*D.Th.*4.*d.*35.*q.vn.a.*1.*ad* 4.vbi *D. Bonau.q.*1.*ad fi.Durand,q.*1.*a.*1.*n.*6.*Ricard.a.*1.*q.*1.*ad* 1. *Palud. q.* 1.*a.*1. *concl.*5.*n.*8.*Suppl.Gabr.q.vn.a.*2.*poſt* 2.*concl.Vicent.*2.*to. Spec. doctrinali,lib.*10.*c.*41.*D.Ant.* 3. *p.t.*2.*ca.*21.§. 5. *Abul.* ſibi contrarius *c.*19.*Matt.q.*65.*ad* 3. *& q.*66.68. 70 *in fin. Caſtro l.*2.*de lege pœn.ca.*4.*paulo ante* §.*Vt igitur, Sotus* 4. *d.* 36. *q.vn.a.*1.*verſ.Vtrum vero. Pet.de Soto lect.* 12. *de matr.col.penult.verſ Tertium eſt,Ledeſm.*2.*p.q.*64.*ar.*2. *col penult.verſ.Eſt tamen notandum,Viguer.l.inſt.cap.*16.§.7.*verſ.*9.*impedim.* 10. *verſ.Ex præmiſſis patet,Celaia* 4.*d.*35.*q.*1.*arg.*5. vbi *Ouandus diſp.vn.propoſ.*1.*fi.Veracruz* 3.*p.Speculi a.*1.*concl.*2. *Enriq. lib.* 11.*de matr.c.*8.*n.*13.*Angles Floribus* 1.*p.de matrim. q.*9.*de diuortio,a.*1.*diffic.*1.*Graffis* 1.*p.deciſ.lib.*2.*c.*84.*n.* 15. *Eman. Sa ſum.verb.Diuortium,verſ. Primò, Petrus de Ledeſma de matr. q.*62.*art.*1.*dub.*4.*Bart.à Ledeſma dub.* 65. *de matr. concluſ.*2. *Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct.de matr.c.* 54. vbi de diuortio quoad habitationem,*paulo poſt princip. verſ. Quintus caſus.Vega* 1.*to.ſum.c.*89.*caſu* 4.*Maldonado c.*5.*Matt.num.*32. *Franciſ. Marcus deciſione* 529.*n.*7.*in p.*2.*Vela in ſuo tract.de pœnis delictor.c.*33.§.*Ex prædictis namque primò.* Et ex Iuriſper. *Coder.c.Maritis,de adult.*vbi *Ant.n.*3.*Abbas n.*3.*Ananias nu.* & videntur ibi tenere *Ioan.Andr.nu.*2 *& Anchar.fin.* licet non ſatis explicent cui potius ſententiæ adhæreant. Sed clarè tenet *idem Ioan.And.c.Diſcretum, n.* 5.*de eo qui cognou. conſang.& ibi Præpoſ.nu.* 4. *notab.* 8.*fin.* vbi dicunt nomine fornicationis intellexiſſe Chriſtum omnem concubitum illicitum,*Henr.c.Si vir,n.*5.*de adult.Hugo & Laurent.c.Omnes cauſationes* 32.*qu.*7.*& ibi Archid.nu.*2. *Bellamera num.*1. *fi.Turrecr.n.*1.Alberic.*in ſuo diction.lit.D.verb. Diuortium,col.*

3.Verſ.Vtrum propter aliud vitiũ,& lit.M.verb.Matr. 8.paulo poſt princ.& ibi Ioan.Baptiſt.in addit. Ioan.de Frib. ſum. cõfeſſ.l.4.q.t.22.q.2.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.6.Monal.ſum. vbi de diuort. t.propter quid fiat diuortium in matrimon.verſ. Item extenditur.Roſel.Matr.7.n.1.& verb.Impedim. imped.9. n.10.Sylu.verb.Diuortium,q.7.Angel.Matr.4. initio, Tabiena Matr.4.q. 2.n.3. Raimundus de Petra forti, quem refert & ſequitur Barbatius conſ.64.nu.8.vol.1. Chaſſ.in in conſuetud. Burgũd.rubr.7.§.3.n.6.Couar.4.decret.2.p.c.7.§.5.n.6.Franc. Marc.deciſ.739.n.4.in 2.part.Ant.Cucus lib.5.inſtit. maior. t.12.fi.Iulius Clarus lib.5.recept.§.Sodom.verſ.penult.Menoch. de arbitr.l.2.centur.3.caſu 286.n.15.Ant. Gabr.to.2.commun. opin.in mea edit.lib.17.verb.Sodomiæ crimen,f.306.col.2. Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.nu. 206. Burſatus conſ. 218. n.10.vol.2.Cantera quæſt.criminal.in q.tangentibus punitionem delicti,c.4 n.68.Conradus in ſua pract. prout refert & ſequitur,Salzedo addit.ad pract. Bernardi Diaz cap. 86.§. Et propter hoc ſcelus,Barboſa rubr.ff ſoluto matrim.2.p.n.30.& dicit eſſe communem opinionem Lambertin. de iure patronatus, l.2.p.1.q.9.a.18.fin.

4 Aliqui(prout refert Verac.n.præc.allegatus)temperant hãc ſententiam, vt intelligatur,quando ſodomia eſt actiua, vt ſi vir ſodomiticè feminam aut marem cognoſcat:ſecus ſi vir aut vxor copulam ſodomiticam patiantur. Quia patiens non emittit ſemen, nec vas alteri coniugi debitum tradit nec generationis membro abutitur. Cæterum tenendum eſt vtroque modo ſodomiam admiſſam præbere iuſtam diuortio cauſam. Quia caro coniugis patientis perfectè diuiditur in aliam agentis, ſicque fides matrim. violatur. Quod eſſe diuortij fundamentum nu.præced. probauimus.Atq; ita docent Abul.c.19.Matt.q.68. Veracr. ibid. Atque eſſe cauſam diuortij ſodomiam viri vel feminæ,quæ communiter patitur,docent Roſell.Matrim.7.n.1. Aſtenſ.Vincent.D.Ant.Barbatius,Monald.Angles, Vega,n. præc.allegati. Et videntur cæteri ibi allegati ſentire. Cum indiſtinctè ſodomiam eſſe cauſam diuortij doceant. Præter Maldonado, qui de ſodomia ſola vxoris loquitur.

5 Imò idem dicendum eſt de ſodomia inter duas feminas cõmiſſa. Quam eſſe veram ſodomiam teſtatur D. Th. 2.2.q.154.a.11. & puniri pœna ordinaria,quando inſtrumento aliquo medio ligneo,aut ferreo, aut ex quacunq; alia materia confecto,committitur:docet Ant.Gom.l. 80. Taur.n.34. Atq; ita eam eſſe ſufficientem diuortij cauſam aſſerunt Monal.& Ioa.de Frib.n.3.allegati.Quod tunc verũ eſſe credo, quando medio aliquo inſtrumento, vel abſq; illo,ſemen immitteretur in vas naturale aut præpoſterum feminæ. Quod fieri poſſe affert ex Auicenna,Ant.Gom.ibid. Tunc enim caro feminæ patientis in carnem agentis diuiditur, ac ſi ſodomiticam copulam habitam à maſculo pateretur.Secus tamen eſſet,vbi ſemen aut non expelleretur,aut extra vas decideret. Quia tunc ceſſat carnis diuiſio.Vt etiam dicemus n.13.de ſodomia à viro exercita.

6 Alij etiam hoc extendunt, vt ſit iuſta diuortij cauſa, quando vir propriam vxorem tẽtaret ſodomiticè cognoſcere.Quod probari videtur ex D.Ambroſ.in illud 1. Corint. 7.Aut viro ſuo recõciliari.Vbi ſic ait, Si apoſtatet vir,aut vſum quærat vxoris inuertere, nec alij poteſt nubere mulier,nec reuerti ad illum.Atq; ita docent Innoc.c.1.n.1.de adult.Decius l.1.n. 8.C.de ſecund.nupt.Barbat.conſ.64.n. 7.vol.1.Sebaſtian.Mõticulus de patria poteſtate,verb.Matr.n.77. Menoch.de arbitrariis,lib.2.centuria 3.caſu 286.n.14.Petrus de Soto Couar.Ant. Cucus, Ant.Gabriel.Salzedo, Vela, Barboſa n. 3.allegati. Hoc tamen intelligendum eſt, niſi vir corrigi velit: vt bene Enriq.l.11.de matr.c.17.n.7.& quamuis corrigi nolit, adhuc non eſt cauſa perpetui diuortij, ſed ad tempus,vt nu. ſeq.probabo.

7 Præterea aliis placet hoc extendendum, vt ſit iuſta diuortij cauſa, ſi vir propriam vxorem minimè conſentientem extra pudoris clauſtra polluat. Sic docent Alberic.referens Laurentium in ſuo dictionar.lit. M. verb.Matrimon. 8.§.1.in fi.Abulenſ.cap.19.Matth.q.65.in fine totius quæſt. D. Ant.Veracruz,Emman.Sa,citati num. 3. Barth. à Ledeſma de matr. dub. 65. concluſ.2.& clarè etiam docent Palud & Petrus de Soto eodem num.3. relati, dicunt enim omne peccatum contra naturam eſſe cauſam iuſtam diuortij. At illa pollutio eſt peccatum contra naturam. Idemque colligitur ex D. Caſtro, Viguer. Clauia relatis eod.nu. 3. indiſtinctè enim id affirmant de peccato contra naturam. Cæterum verius eſt,id non eſſe cauſam perpetui diuortij. Cuius rationem reddunt Roſella,Sylueſt.Gaeta, quia vir non diuidit carnem ſuam in plures, ſed in propriam vxorem. Quod eſſe rationem ac fundamentum diuortij probauimus n.3. Atque ita ſentiunt Roſel.Matrimonium 7.n.2.Sylueſter verb. Diuortium,q.7.Tabiena Matrimon.4.q.2. nu.3. Gaeta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.6.n.212.Palacios 4.d.35.diſp. vn.col.8. verſ. Porro autem dubitatio vulgata eſt, Gandin.n. 2. relatus. Suppl.Gabr.4.d.35.q.vn.art.2.concluſ.8.Dixi autem non eſſe cauſam diuortij perpetui. Quia ſi vir deſiſtere nollet, poſſet vxor ratione periculi animæ propriæ, ne trahatur ad conniuendum in illo ſcelere, diuertere. Sic Roſel. Sylu. Tabiena,Gaeta,Suppl.Gabr.ibid.Quod bene addit,id diuortium non eſſe perpetuum,ſed tantum ad tempus, dum vir non reſipiſcit. Quod etiam n. ſeq. ex aliis probauimus in caſu fortiori. Et ratio eſt, quia non qualitas criminis eſt cauſa iuſta diuertendi,ſed inductio ad peccandum. Quare tantum durabit diuortium, donec inductio illa ceſſet. Sicut de viro inducenti vxorem ad alia crimina dicemus hoc eodem lib.diſp.17.n. 14.

Ex dictis infertur 1. quid dicendum ſit de viro commit- 8
tente ſodomiam completam cum vxore inuita. Nam eſſe cauſam iuſtam diuortij teſtantur D. Anton. 3.p.t.1.cap.20. §.3.Monald.n.3.alleg.Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q. 7. Vela. n.3.relatus, Ioa.de Friburg.ſum.confeſſ.lib.4.t.22.q.3.Et concordant dicentes id, de omni peccato contra naturam, quos n.præced.retuli. Verum dicendum eſt, non eſſe iuſtam diuortij perpetui cauſam, niſi ad tempus, dum vir deſiſtere à ſcelere illo renuit.Iuxta n.præced.dicta. Idque docent Tabiena Matrimon.4.q.2.numer. 3. Palacios 4.d.35. diſp.vn.col.5.& ſeq.verſ. Vocant in dubium. Et colligitur ex ratione tradita per Roſel.Sylueſt.Gaetam,nu.præced.allegatos. Quoniam vir non diuidit in hac copula carnem ſuam in aliam.

Secundò infertur. Quid dicendum ſit de pollutione 9
extraordinaria habita cum tertia alia perſona. Eam enim ſatis eſſe ad diuortium teſtantur Laurentius,c.Omnes cauſationes 32.q.7.Alber.in diction.lit.M.verb.Matr. 8. §. 1.in fin. Henric.c.Si vir,in fine,de adult.Abulenſ.c.19.Matt.q.70.in fi. Palud.Roſella, Angles,Sylu.D.Anton.Tabiena, Emm.Sa,nu.3. allegati,Gaeta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.211.Idemq; dicent id aſſerentes quãdo pollutio eſt habita cũ propria vxore:& de omni peccato contra naturam. Quos retuli n.7. Et ducuntur, quia eſt grauius peccatum, quàm adulterium.Item,quia læditur matrimonium:cum prodigatur ſemen viri debitum vxori. Sed dicendum eſt,non ſatis eſſe ad diuortium. Quia non integrè & conſummatè læditur matrimonium: cum non diuidatur caro viri in aliam per concubitum. Quæ diuiſio eſt diuortij radix. Vt nu.3. probaui:vbi etiam dixi nihil conferre ad diuortium, eam extraordinariam pollutionem eſſe grauiorem. Atque ita docent Gl.d.c.Omnes cauſationes,verb.Sodom.Alberi.in ſuo diction lit.D.verb.Diuor.col.3.verſ.Vtrum propter aliud vitiũ,& lit.M.verb.Matr.8.col.2. verſ. Quid ſi aliquis, vbi & refert Gulielm.& Hugonem,Lud.Roma,rub.ff.ſolut.matr.n.24.Sotus 4.d.36.q.vn.a.1.verſ.Vtrum vero,Suppl.Gabr.licet dubitans in hoc magis inclinet,4.d.35.q.vn.art.2.poſt.2.concl.Monal. ſum.vbi de diuort.t.Propter quid fiat diuortium in matr. verſ. Item extenditur,Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.8. Ioan.de Frib. ſum.confeſſ.l.4.t.22.q.4.Abul.c.5.Matt.q. 233. Nau.l.4.conſ. t.de diuort.in vtraque edit.conſ.1.fin. Ledeſ. 2.p.4.q.64.a.2.col. penult.verſ.Eſt tamen notandum,Enriq.l.11.de matr.c.8.n.13. in comment.lit.C.Palac.d.35.diſp.vn. col. 8. verſ. Porro autem dubitatio,Angl.Flor.1.p.de matr.q.9.de diuor.a.1.diffic.1. Pet. de Led.de matr.q.62. ar. 1. dub. 4. Nec eſſet cauſa diuortij immiſſio ſeminis intra os aut aures maſculi vel feminæ.

Quia non eſt copula conſummata, nec ſodomitica, vt dixi l.præced.diſp.17.n.5.

10 Tertiò infertur, quid dicendum ſit de peccato mollíciei,ſiue viri,ſiue vxoris.Non deſunt qui ſentiant ſufficere ad diuortium. Ducunturq; rationibus, quas confutaui n. præc.Ita ſentiunt *Palud.4.d.35.q.1.a.1.concl.3.n.8.Abulenſis c.19.Matt.quæſt.67.& q.70.fine, Gaeta repetitione c.Ad limina 30.quæſt.1.§.4 n.213.Veracruz 3.p.ſpeculi,art.1.concluſ.* 2.Et idem tenentur dicere docentes generaliter peccatum contra naturam eſſe cauſam iuſtam diuortij, quos retuli num. Sed ex dictis num. præcedenti conuincitur oppoſitum eſſe verius.Quod docent omnes Doctores ibi, *verſ. Sed dicendum eſt,pro noſtra ſententia allegati, & D. Antonin. 3.p.1.cap.21.§.5.Roſella Matrimonium 7.n.2.Angelus Matr. 4.init.Tabiena Matrimonium 4.q.2.n.3.Syluest. verb. Diuortium, q.7.* & eſt communiſſima ſent. quam etiam tenet *Gandinus n.2.relatus.*

11 Quartò infertur, quid ſentiendum ſit de muliere patienti amplexus,& oſcula libidinoſa, tactus ad mamillas. Id enim eſſe iuſtam cauſam, vt vir ab ea diuertere poſſit, dotemque lucretur, quam ratione adulterij vxor perdit, iuxta *cap.Plerumque, de donat.inter virum & vxor.* quando animus adfuit vxori perueniendi ad adulterium, indeq; matrimonij fama grauiter læſa eſt,aſſeruit *Baldus cap.Tua, num.4.de procurat.*Et clarè colligitur ex *Bartol. l.1.num.vn. ff.de extraordin.crimin.*vbi reprehendit *Gloſſam ibi,verb.Propter voluntatem,* dicentem ob baſia, id eſt, oſcula libidinoſa plecti vxorem pœna extraordinaria. Et dicit imponendam eſſe pœnam adulterij ordinariam. Quæ tamen eſt diuortium,& dotis amiſſio.Idem tenet *Beroius rubr. de iudiciis,n.23 Ioan.Lupus rubr.de donat.inter vir.& vxorem, §. 78.n.10.*Et loquens de diuortio,ſubticenſque de dote, tenet idem *Felin c. Præterea, de teſtibus & atteſtat.n.3.verſ.Et dicas,*& loquentes de dote,docent idem,*Ripa rubr.de iudiciis,n.16.& ſeqq. Curtius iunior rubr.C.de edendo,n.25.& ſeqq. Et ibi Bolognetus à n.25.* & dicit communem eſſe ſententiam *Bellonus ibi,n 81.*Et tenet etiam *Caſtillo l. 81.Tauri,n. 3.verſ. Adde ſicut mulier, Bernardus Diaz regula 216. Matt. de Afflictis in conſtit regni Sicil.lib.3.rubr.47.n.6.Crotus, li.2. n.20.ff.ſolut.matr.& ibi Pontan.n.6. Carrer.in ſua practica, t. De homicidiis,§.6.n.254.Catellian.in memorabilibus iuris,verb. Mulier propter L tra l.Si quis à liber.§.Si quis ex his, n.77.ff. de lib.agnoſc.Surdus de alimentis,t.7.q.16,à n.31.vſque ad 36.* Et ſaltem quando nõ conſtat adulterium interuenerit necne, docent idem *Bermondus de publicis concubinar. rubr. de adulterio,n.78.& ſequentibus : & Azebedo lib. 8.recop.rubr.t. 20.n.14.* Ducunturq; primò, quia feudum amittitur, ob iniuriam illatam domino, turpiter eius vxorem tangẽdo, *l.1 §.1.quibus modis,feudum amittatur.* Maiori autem afficit iniuria maritum vxor turpes admittens tactus. Secũdò,quia iniuria irrogata viro ob adulterium, in cauſa eſt vt ſoli viro competat accuſatio ad diuortium, dotemque amittendam. Sed aliquando maior iniuria irrogatur per oſculum, vt ſi publicum ſit,adulterium verò occultum. Ergo ſufficiet illud oſculum. Nam vbi eadem eſt ratio, idem ius eſt.Tertiò,quia ſtatutum puniẽs in termino, cẽſetur punire in via,vt tradit *Baldus c.Nam concupiſcentiam, paulo poſt princ.verſ.Nota quod cum aliquid, de conſtit.* oſcula autem ſunt via ad adulterium. Quartò ex *l. Quod ait lex 23.in princip.ff. ad l Iuliam, de adult.* quæ probat permitti patri filiam in oſculis & amplexibus inuentam necare : vt ibi exponit *Gloſſa verb. In ipſis.*à fortiori ergo ob hæc permittetur diuortium,doſque amittetur.Denique ex *l. Conſenſu,§.1.C.de repud.*vbi iuſta repudij ac iacturæ dotis cauſa cenſetur vxorem viro inſcio conuiuiis virorum adeſſe: ergo à fortiori, ſi oſcula & amplexus patiatur, erit iuxta diuortij ac dotis amittendæ cauſa.

12 Cæterum mihi veriſſimum eſt, ſolos actus quantumuis libidinoſos, ac animo perueniendi ad adulterium hábitos eo non ſequuto, nec diuortio, nec dotis amiſſioni iuſtam præbere cauſam. *Ducor, quoniam diuortij fundamentum ac radix eſt, carnis in aliam diuiſio*, vt nu.3.probaui. Quæ in ſolis oſculis & amplexibus non reperitur. Secundò ex *l.Conſenſu,C.de repud. & auth. Vt liceat matrim. §.Prædictis itaque, col* 8. vbi inter iuſtas repudij cauſas minimè referuntur amplexus & oſcula. Tertiò, quia pœnæ imponendæ non ſunt niſi in caſibus iure expreſſis, *auth. De non eligendo ſecundo nubentes,§.Cum igitur,collat.*1.Quod latiſſimè multis adductis exornat *Menoch.de arbit.l.2. centur.3,toto caſu* 276.Cum ergo in iure ſolum concedatur diuortium,doſq; amittatur ob adulterium,extendendũ non eſt ad oſcula & amplexus. Eo vel maximè, quod ſi extenſio fieret de adulterio ad oſculum, eſſet arguere de maiori ad minus. Quod in pœnalibus quam ſit abſurdum quis non videat? Quartò, quia verius eſt,ſtatutum puniens in termino, non cenſeri punire in via. Quod docent *Decius l.Si fugitiui,n.48.C.de ſeruis fugit.Iaſon l.2.in fi.ff. d. iuriſdict. omnium iudicum.*Quintò, quia licet prohibito conſequenti ſit prohibitum antecedens,*l.Oratio ff.de ſponſalibus*; non tamen id locum habet quoad pœnam incurrendam. Vt teſtantur *Gloſſa clem.1. verb. Contrahere, de conſang.* & ibi ſcribentes *Cynus, Baldus, & Salic.l.1.C. Si rector pruincia, Decius c.Nam concupiſcentiam,2.lectura,n.13.de conſtit.*Tandem quia vel certum eſt non adfuiſſe adulterium, & tunc non eſt cur imponatur pœna ordinaria adulterij, quæ eſt diuortium,ac dotis amiſſio.Vel id non conſtat:& tunc cũ requiratur ad hoc præſumptio violenta,*cap.Literis,de præſump.*non debet imponi pœna ordinaria ob oſcula & amplexus,non interuenientibus aliis coniecturis, quæ violentam præſumptionem inducant. Illa enim ſola minimè probant ſufficienter adulterium. Vt dicemus hoc li.diſp. 12,num.47.Nec obſtant argumenta contraria num. præcedenti adducta. Nam ad primum dico loqui in feudo, quod facilius amittitur, quam dos. Nam feudum eſt feudatarij tantum quoad vtile dominium : dos autem eſt proprium patrimonium mulieris,*l.3.Sed vtrum,in fine,ff.de minoribus.* Et quia feudatarius abſtinere debet ab omni graui iniuria domini. Quod eſt ſpeciale in feudo : quam ei infert oſculans eius vxorem. At quoad diuortium, & dotem amittendam, id non eſt iure cautum. Ad ſecundum dic,quamuis iniuria ſit cauſa, vt ſoli marito concedatur accuſatio, eam ſolam non ſemper eſſe cauſam diuortij & dotis amittendæ, ſed quando eò peruenit, vt caro coniugis in aliam diuidatur per cõcubitum.Adde, nec tam grauem inferri iniuriam per oſcula & amplexus,licet quandoq; per accidens magis lædatur fama, eo quod hæc magis publica ſint.Et denique,quia ad extentionem legis pœnalis non licet arguere ex rationis idẽtitate, vt probauimus nu 3.Ad 3 dic, eam doctrinam non eſſe veram, vt proximè probaui.Ad 4.ſimiliter dic eam *Gloſſæ* expoſitionem non eſſe admittendam. Nam textus clarè ſentit oportere filiam deprehendi in ipſis actibus venereis, id eſt, in ipſa actus turpitudine, vt aliis citatis probat *Barboſ l.2. in princ.p.1.n.71.ff.de ſolut.matr.*Ad 5.dic, in eo textu propter circumſtantiam loci,& temporis,& perſonarum, ſaltem præſumptiuè probari adulterium.Tandem prob. hæc ſententia,quia pœna delicto conſummato impoſita, ad tentationem producenda non eſt,*l.Sæpe ita,in fi.ff.de verb. ſignif.*Atq; ideo hanc ſent.loquentes de diuortio, & dotis amiſſione,ſuſtinent *Couar.4.decret.2.p.c.7.§.6.n. 3. Boſſius repet.rub.de iudiciis,n.3.& ſeq.Bertol. conſ.435.n.8.& n.26.& ſeq.vol.4.Cantera quæſt. crimin. qu. tangent punitionem delicti, c.4.n.52.Barboſa l.2.in princ.p.1.n.72.& 73.ſolut.matr. Lud. Lop.1.p.inſtruct.c.295.§.Ad hæc quæſtio hæc.*Et loquentes de ſolo diuortio tenent non ſufficere oſcula, & alios tactus libidinoſos.*Sotus 4.d.36.q.vn.a.1.verſ.Verũ verò, Angl. Flor. rib.1.p.de matr.q.9.de diuor.a.1.dif.1.Palac 4.d.27.diſp.3.col. 24.verſ.Sed nunquid ſuſpicio,f.*604. Et loquẽtes de dote docent idem,*Decius c.Paſtoralis,n.33.de iud.& rubr. eod.in 1. lectura,n.5.& ibi Hieron.Gigas in addit.verſ.Oſculũ. Et Sylu. Aldobrand.ibi.in addition.verb.Non probatur.Idẽ Dec.l.Si fugitiui n.47.C.de ſeruis fugit.Et rub.c.de edendo,n.2.& ibi Bellon.n.83.Cagnol.à n.31 Alciat.l.4 parerg.iuris c.10.Nau.rub. de iudiciis n.6.& ſeq.Michael Calidon.repet.eiuſdẽ rub.n.51.& ſeq.*

ſeq.& n.17.Riminald.ea repet.n.10.& ſeq.Parpal.l.2.nu.25.ff. ſolut.matr.& ibi Corraſius n.15. Cæſar Coſta l.1.variar. dubitat. iuris c.39.Vinc.Carolus regula Cum quid,p.3.limit.1.n.15. de regulis iur.in 6.Coſtan.de dotibus,c.9 à num.36. Hier. Gratus conſ.50.n.26.vol.8.Iul.Clar.l.5.recep §.Adulterium nu.16. verſ.Scias etiam.Padilla l.Transigere n.87.C.de tranſact. Menochius de arbitr.lib.2.centur.3.caſu 276.n.4.& caſu 287.n.7. & ſeq.Perez li.8 ord.t.15.l.2.f.292.verſ Eſt dubium vtrum ex oſculo,Salzedo addit.ad regul.216.Bernardi Diaz,Petr. Greg. ſyntagm.iuris;l.9.c.23.à n.13.Ant. Gabr.tom.2. commun.opin. in mea edit.l.13.ſ.penult.Gratian.reg.496.num.5.ampliat. 3. Manuel 1.tom.ſumm.2.edit.cap.99.num. 1. Idemque dicendum eſt in dubio an interuenerit adulterium. Quia oſcula illa & amplexus, niſi aliæ circunſtantiæ ac coniecturæ concurrant,non probant adulterium. Vt latius dicemus hoc li.diſp.12.num.47.Ita docent Nauar.d. rubric.de indiciis,num.10.& ibi Michael Caldon.nu.71. Rimin. Alciat. & Cantera, Barboſa num.74. proxime citati. Quod ſi interueniant aliæ circunſtantiæ loci & temporis, ex quibus probetur adulterium: tunc ſecundum omnes erit iuſta cauſa diuortij, condemnabiturque mulier dotis amiſſione. Hoc tamen non erit ob obſcula & alios tactus, ſed quia ob prædictas circumſtantias probatas præſumitur adulterium. Vt bene obſeruant Nauar.eodem num.10. & Barboſa eodem numer.74. Ex quo rurſus infertur, tutum eſſe tunc virum in conſcientia, ſi aliud ei non conſtet. Quia cenſetur ea ſufficiens adulterij notitia: ſi tamen ei conſtat non interueniſſe adulterium, tenebitur in foro conſcientiæ ad vxorem redire, eique dotem reſtituere. Quia ſententia falſæ præſumptioni innitens eum minimè reddit tutum.

13 Quintò infertur, quid dicendum ſit de copula, ſiue ſedomitica, ſiue naturali, penetrando vas, ſemine tamen minimè intra illud emiſſo. De qua re diſputantem inueni neminem. At cenſeo eam non eſſe iuſtam diuortij cauſam. Si tamen ſemen intra vas naturale vel præpoſterum immitteretur abſque eius penetratione. eſſet iuſta diuortij cauſa. Ducor, quoniam in priori caſu non eſt concubitus conſummatus, ſed attentatus, & ita non conſummat matrimonium. Vt probauimus lib.2.diſp.21.num.5.nec caro coniugis in aliam diuiditur, ſed diuidi attentauit. Vnde non incurrit diuortij pœnam talis coniux, tamquam non reus perfecti adulterij, perfectevæ ſodomiæ. At in poſteriori eſt delictum omnino conſummatum. Quare talem copulam, ſi naturalis ſit conſummare matrimonium, ex omnium mente diximus eadem diſp.21. num.2.Sed dices, nulli vſui deſeruire priorem huius corollarij partem, cum numquam coniugi innocenti poſſit conſtare alterum adulterij reum minimè emiſiſſe ſemen. Id quidem fateor. Quia præſumptio eſt contra adulterum. At deſeruiet ipſimet adultero, qui compenſare non tenebitur eam copulam imperfectam, nempe abſque ſeminis immiſſione cum adulterio alterius coniugis. Vt dicemus hoc l.diſp.6. num.3. Quando autem præter intentionem recipitur ſemen intra vas mulieris: dicam nu. ſequenti.

14 Tandem infertur quid dicendum ſit de beſtialitate. Et eam non præbere iuſtam diuortio cauſam, aſſeruit Abulenſis c.5.Matth.q.253.Sed melius ipſemet ca.19. Matth.q. 65.in ſolutione ad 3.& q.66.& qu.70.in fine.& Veracruz 3.p. Speculi.a.1.in probatione prima concluſionis, dicũt eſſe iuſtam diuortij cauſam. Cum verè caro coniugis in aliam diuidatur,nempe, in carnem beſtiæ,cui copulatur. Sicut quãdo viro vir ſodomiticè miſcetur. Nil enim refert miſceri cum carne eiuſdem aut diuerſæ naturæ. Cum ad diuortium impertinens ſit an poſſit ex copula ſequi generatio: alias ſodomitica non eſſet diuortij cauſa. At non credo eſſe iuſtam diuortij cauſam, concubitum intra vas cum femina aut beſtia mortuis. Quia non eſt propriè fornicatio, ſed ac concubitus cum ſtatua mulieris, quare non eſt verè diuiſio carnis in aliam. Similiter non credo eſſe cauſam diuortij, ſi vir in balneo exiſtens ſemen voluntariè expellat, & matrix alicuius feminæ illuc ingredientis illud attraheret. Quia fuit præter intentionem viri, atque ita ex intentione non fuit perfectus concubitus.

Ad argumenta nu.2.propoſita reſp. Ad 1.dico nomine 15 fornicationis non tantùm verum adulterium naturale comprehendi, ſed omnem concubitum per quem fit carnis diuiſio in aliam; vt nu.3 probaui. Ad 2.dic etiam obligare corpora, ne alij vſui innaturali tradantur: aliàs ſodomia coniugatæ mulieris non haberet circumſtantiam neceſſario confitendam. Ad 3. dic affinitatem ſolum oriri ex copula naturali, ex qua poteſt ſequi generatio: hoc ita iure diſponente. At diuortium non pendet ex affinitate, nec ex ſeminum commixtione per copulam naturalem, ed ex carnis in aliam diuiſione, quæ in copula ſodomitica reperitur.

DISPVTATIO V.

An dentur aliqui caſus, in quibus non liceat diuortium celebrare propter coniugis adulterium?

SVMMARIVM.

Ad triplex caput reducuntur caſus, in quibus non licet diuortium ob adulterium, n.1.

Non licet, quando vterque fornicatus eſt, n.2.

Quid, ſi vir vxorem proſtituat, n.3.

Quid, ſi non inuita ſit à viro proſtituta, n.4.

Quid, ſi vir conſcius diſſimulet adulterium vxoris, vel ſuſpectam de adulterio retineat, vel è contra, n.5.

Quid, ſi vir cauſam adulterandi præbeat vxori, denegans alimenta, ipſamve expellens, n.6.

Quid, ſi cauſa adulterij fuit, virum negare debitum vxori? Et explicatur c. Si tu dé ſines 37. q.1. n.7.

Quid, ſi vir infidelis ad fidem conuerſus, anſam fornicandi vxori infideli dederit, repudians, aut nolens ad conſortium maritale admittere volentem abſque ſui contumelia cohabitare? Et explicatur c. Gaudemus, de diuortiis, n.8.

Quid, ſi cauſa fuit, virum coram iudice negaſſe matrimonium, ipſamque in probatione deficientem ſuccubuiſſe, & virum abſolutum fuiſſe, & vxorem alii nupſiſſe, an poſſit prior vir ab ea diuertere, n.9.

An vir expellens iniuſtè vxorem ob id adulterantem, acquirat dotem, nu.10.

Vtrum ſit diuortij cauſa, ſi coniux probabiliter credens alterum deceſſiſſe, ad alias nuptias tranſeat: deſideretur que culpa lethalis in adulterio vel tranſitu ad nuptias, vt liceat diuortium, n.11.

Quid, ſi coniux fornicetur credens alium mortuum, n.12.

Quid, ſi vxor fuerit violenter cognita, an poſſit dimitti, n.13.

Quid, ſi vxor cauſam violentiæ dederit, n.14.

Quid, ſi ſolo metu, an vir poſſit diuertere, dotemque lucretur? Refertur quædam ſent. negans, n.15.

Sententia Auctoris, & enodatur c. Propoſito, 32. q.5 n.16.

Quid, ſi coniux alteri commiſceatur, credens eſſe ſuum coniugem, n.17. & ibi, an credatur eius iuramento.

Quid, ſi tempore infidelitatis coniux repudians aut repudiatus aliud ineat matr. an ſit iuſta diuortij cauſa, n.18.

Quid, ſi innocens interne vel externe alteri condonet adulterium, n.19.

An condonatione facta poſſit coniux reconciliatus accuſari de nouo adulterio admiſſo? Et explicatur c. De Benedicto, 32. q.1 n.20.

An poſſit tunc accuſari de adulterio prius condonato, n.21.

An adulterium innocentis poſt reconciliationem lapſi compenſetur cum adulterio prius condonato, n.22. remiſſiue.

An caſus hi, in quibus non licet diuortium propter adulterium, cenſeantur iure diuino & naturali excepti, nequeatque Eccleſia reſtringere facult. atem diuertendi ob adulterium, n.23.

SEPTEM caſus ex iure canonico collecti enumerantur 1 ab vniuerſis Doctoribus, in quibus non licet ad adulterium celebrare diuortium: qui ad triplex caput reducuntur. Primum eſt. Quia alter coniux eſt eiuſdem criminis particeps, aut pariter adulterans: aut adulterio alterius conſenſum præbens. Ex quo primus & ſecundus caſus conſurgunt. Secundum eſt. Quia culpa vacat adulterium, ac proinde non eſt formaliter adulterium, ſed tãtum materialiter. Ex quo oriuntur tertius, quartus, quintus, & ſextus caſus. Tertium eſt. Quia coniux iniuria ob adulterium affectus, illam condonat. Ex quo ſeptimus caſus procedit.

Primus ergo caſus eſt, quando vterque coniux eſt 2 eiuſdem criminis particeps, nempe quia adulterium vterque patrauit. Ita habetur cap. Significaſti, de diuortiis, cap.

Intelleximus, & *c. fin. de adulter. l. Viro atque vxore, ff. ſoluto matrim.* quibus in locis ea redditur ratio. Quod paria delicta mutua compenſatione aboleantur. Vnde *D. Aug. l. 1. de ſerm. Dom. in monte, c. 28.* relatus *c. 1. 32. q. 6.* ait: *Nihil iniquius, quam fornicationis cauſa dimittere vxorem, ſi & ipſe conuincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo alterum iudicas, te ipſum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas.* Et circa hunc caſum nil animaduerto. Quia in ſequentibus multa circa illum diſputanda ſunt.

3 Secundus caſus eſt, quando vir vxorem proſtituit. Habetur *c. Diſcretionem, de eo qui cognou. conſang.* Et rationem reddam n. ſequenti.

4 Difficultas autem eſt circa hunc caſum. An intelligatur, quando vxor inuita & renitens proſtituta eſt à viro? Id enim affirmant *gl. eo c. Diſcretionem, verb. Præſertim*, & ita explicat illum textum, dum ait: *Præſertim inuitam*, id eſt, tantum inuitam. Et *c. Significaſti, verb. Materiam, de diuortiis; Richard. 4. d. 35. a. 2. q. 1. Aſtenſis 2. p. ſum. l. 8. c. 11. a. 3. q. 12.* Quia quando vxor non coacta proſtituta eſt, rea eſt culpæ adulterij: ac proinde illud dimitti poterit. Verum omnino tenendum eſt, ſufficere vt de viri beneplacito vxor etiam volens committat adulterium, ne ob id à viro dimitti poſſit. Quod apertè probat textus *d. c. Diſcretionem*, ibi: *Præſertim inuitam.* Nam de natura illius dictionis implicitur, præſertim: eſt aſſerere certum, & denotare ſeu implicare idem eſſe in caſu magis dubio contrario (vt probaui l. 2. diſp. 9. n. 6. & l. 6. diſp. 14. nu. 21.) Atque ita vult textus idem dicendum eſſe, quando vxor volens proſtituta eſt a viro. Nec valet dicere, præſertim, accipi pro tantum, nam ea eſt impropria vſurpatio. Vt docet *Sylu. ſum. verb. Maxime num. 1.* Proprietas autem verborum ſeruanda eſt, nec ab ea recedere licet, niſi quādo in ſignificatione propria verificari minimè poſſunt. Vt ex multis probat *Menoch. de contract. vlt. volunt. l. 4. c. 5. n. 3.* Et idem probant *l. Cum mulier vir. 49. ff. ſolut. matr.* & *l. 2. §. Si publico, ff. ad l. Iul. de adult. l. 6. tit. 9. p. 4. l. 7. tit. 17. p. 7.* vbi interdicitur marito accuſatio vxoris, propter lenociniū. Deinde, quia cum vir eodem crimine implicetur, perinde eſt, ac ſi ipſe ſit adulterij reus. Tandem, quia iniuria illata viro ob adulterium, eſt cauſa & fundamentum diuortij. Quæ ceſſat ipſi conſentiente. Nam ſcienti & volenti non fit iniuria. *Regul. Scienti, de reg. iur. in 6.* Atque ideo huius ſententiæ videntur eſſe *D. Th. 4. diſt. 35. q. vn. ar. 1.* Et vniuerſi alij Doctores, qui indiſtinctè ſtatuunt hunc caſum, quando vir proſtituit vxorem. Et in propriis terminis contra *Gloſ.* docent *Io. n. And. c. Significaſti, n. 7. de diuort.* vbi *Ant. nu. 7. Abbas, n. 6. Prepoſ. n. 4. Alex. de Neuo n. 7. Idem Abb. c. Diſcretionē, n. 8. de eo qui cognouit conſangu.* vbi *Præpoſitus n. 5. Alex. de Neuo n. 9. Ananias c. penult. n. 3. fi. de adult. Roſel. verb. Impedimentum, impedim. 8. n. 14. Sylueſt. verb. Diuortium, q. 9. caſu 1. Tabien. verb. Matrimonium 4. n. 1. caſu 2. Armilla verb. Matrim. n. 73. caſu 2. Nauar. l. 4. conſ. in 1. edit. t. de ſponſalibus, conſ. 19. n. 3. & in 2. edit. l. 3. t. de conuerſ. coniug. conſ. 4. fi. Burſatus conſ. 218. n. 6. vol. 2. Cantera quæſtion. criminalibus, quæſt. tangentibus punitionem delicti, c. 4. n. 42. Queſada in quæſtionibus iuris ciuilis, c. 18. n. vn. Lancelotus inſtit. iuris canonici li. 2. t. de diuortiis, §. Multum autem intereſt, verb. Non compellitur.* Et ex Theog. *D. Bonau. 4. diſt. 35. q. 1. n. 7.* vbi *Palud. q. 1. caſu 2. n. 13. Maioris q. 1. argumento contra 1. concl. caſu 8. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. poſt 1. concl. caſu 2. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. caſu 1. Abulenſ. c. 19. Matt. q. 65. caſu 2. Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 3. verſ. Secundus caſus, Victoria ſumma de matr. n. 289. Petrus de Soto lect. 12. de matr. §. Igitur textus, Caſtro lib. 2. de lege pœn. ca. 4. paulo ante §. Vt igitur, Ledeſm. 2. p. 4. qu. 64. a. 2. paulo poſt princ. Veracruz 3. p. Speciali, q. 1. concl. 5. caſu 2. Bellarmin. l. 1. de matr. c. 14. §. Tertium eſt, Palac. 4. diſt. 27. diſp. 3. col. 19. f. 601. & diſt. 35. diſp. vn. col. 3. verſ. Cæterum ſi auctoritate, Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 4. Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. cap. 240. n. 3. fi. Bart. à Ledeſm. de matr. dub. 65. poſt. 3. concl. caſu 2. Graffis 2. p. deciſ. l. 1. c. 12. nu. 72. caſu 3. Vega 1. tom. ſum. ca. 13. caſu 17. & 18. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. cap. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem *col. 4. verſ. Prætereà aliud.*

Imò idem dicendum eſt, ſi vir adulterij vxoris conſcius nolit prohibere, cum poſſit. Idem enim eſt ſcientem non prohibere delictum inferioris, cum poſſit, & conſentire, ſeu in crimen conniuere. Atque ideo tanquam leno punitur is vir, *l. 2. C. ad l. Iul. de adult.* Sic *Palud. Supplementum Gabr. D. Ant. Syluest. Tabiena, Armilla, Victoria, Sotus, Ledeſma, Caſtro, Palacios vtroque loco, Enriq. Barth. à Ledeſ. Manuel, Vega caſu 17. Lud. Lop. n. præc. allegati.* Et impotentiam prohibendi, ne viro id vxoris adulterium imputetur, explicat *Palacios priori loco ibi allegato*, quando abſtinet à prohibitione, ductus timore cadenti in virum conſtantem. Sed mitius & melius dicit poſteriori loco, cenſeri non poſſe, quando ſine graui damno nequit prohibere. Non autem cenſebitur conniuens in adulterium, ſi vxorem de adulterio aliquantulum ſuſpectam retineat. Et ita *d. l. 2.* non punitur hic tamquam leno. Sic *Sotus ibi*, Doctores minimè explicant, quid dicendum ſit de vxore conſcia adulterij viri, nec prohibente, non tamen poſitiue conſentienti, an poſſit ob id adulterium recedere à viro. Et exiſtimo non poſſe, quando aſſenſum præberet viro: propter rationes nu. præced. allatas. Non ſic autem credo, quando ſolùm delicti conſcia non prohiberet. Tum, quia communiter non audent viros feminæ reprehēdere. Tum etiam, quia cum vxor ſit inferior, & proinde eius non ſit delicta viri prohibere, eius taciturnitas non reputatur conſenſus. Quod viſus eſt ſignificare *Caſtro proximè citat.* ait enim virum tacentem cenſeri cōſentire: eò quòd ſilentium ſuperioris impedire potentis, eſt imperium. Quid autem, ſi vir ſit cauſa adulterij, ſimulans ſe proficiſci, & obſeruans vxorem, vt eam deprehendat in adulterio? dicam diſp. 12. n. 52. 5

Non autem eſt idem cenſendum, ſi vir aliud agens, indirectam occaſionem adulterij præbeat. Vt puta vxorem domo iniuſtè expellendo, eamve deſerendo, aut neceſſaria alimenta denegando. Tūc enim ſi vxor adulteretur, poteſt vir diuertere. Sic habetur, *c. Significaſti, de diuort.* vbi vir non cogitur adulteram recipere vxorem, non obſtante allegata per ipſam exceptione, quòd vir in cauſa fuerit ipſam iniuſtè expellens, vbi *Gl. verb. Materiam*, reddit rationem, quia mulier nulla ad fornicandum adduci debet ratione, *c. Ita ne, 32. q. 5.* Idem deciditur *c. Ex literis, de diuortio*, vbi non auditur vxor allegans ſe adulterium admiſiſſe, eò quòd vir ei neceſſaria denegarit alimenta. Vbi *Gloſ. verb. Compulſa*, eam reddit rationem, quòd non ſit ignoſcendum turpiter viuenti prætextu paupertatis, *l. Palam, ff. de ritu nuptiar.* Atque ita vniuerſi Doctores fatentur. Quod tamen intelligendum eſt, niſi vir ea intentione vxorem repuliſſet, alimentiſve priuaſſet, quo illa neceſſitate vrgente adulterium perpetraret. Quia tunc perinde eſt, ac in adulterio conniuere. Sic docent *Palud. Sotus, Caſtro, Palac. in priori loco, Vega caſu 17. relati n. 4. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. n. 217.* 6

Alij intelligunt, niſi vir adulterij cauſam dediſſet negando debitum coniugale. Tunc enim ob vxoris adulterium non permittitur ei diuortium. Idque probatur ex *D. Chryſoſt. hom. 1. in Pſal. 50.* & refertur, *c. Si tu abſtines, 27. qu. 2.* ibi: *Si tu abſtines ſine vxoris voluntate: tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuæ imputabitur abſtinentiæ.* At quando vxor de licentia viri fornicatur, non licet viro diuertere. Quare hanc partem tuentur *Ioa.* (vt refert *Gl. ibi verb. imputabitur,*) *D. Thom. 1. Corint. 7. lect. 2. paulo poſt princ. Angles verb. Debitum, n. 7. fi. Barth. à Ledeſ. dub. 65. de matr. ad fi. §. Alij addunt.* Et dicit eſſe probabilem *Lud. Lop. nu. allegatus.* Et fauet *Guilelmus Borrillong. 4. d. 35. q. vn. a. 2. poſt. 8.* vbi negat diuortium viro nolenti cum vxore habitare, ſi ob id ipſa fornicetur. Et forte in hoc caſu intelligitur *Emm. Sa ſum. verb. Diuortium, verſ. Non poteſt dimittere*, vbi ait non poſſe dimittere qui dedit adulterādi occaſionem. Quod idem repetit, *verb. Debitum coniugale, verſ. A coniuge adultero.* Cæterum hæc limitatio admittenda non eſt, ſed tunc permittitur viro diuortium. Quia hæc cauſa adulterandi eſt remota, & potius occaſio, cum eo non tédant 7

dant, vt femina fornicetur. Quare *D. Chriſoſt. eo c. Si tu abſtines*, nomine licentiæ occaſionem intellexit. Vt explicat *ibi gloſ. verb. Licentiam*. Deinde, quia vrgentior eſt occaſio, quando vxor domo expellitur, alimentiſque priuatur. Tūc enim debito, & cohabitatione, ac alimentis defraudatur. Cum tamen ea non obſtanti dimitti poſſit vxor fornicans. Vt n. præc. probauimus. Atque ideo hanc partem defendunt *Gloſſ. eodem c. Si tu abſtines, verb. Imputabitur, Ricard. 4. d. 35. a. 1. q. 1. vbi Maioris, q. 1. argum. contra 1. concl. caſu 8. Abulenſ. c. 19. Matt. q. 65. caſu 2. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6 caſu 7. Syluest. verb. Diuortium, q. 9 fi. Tabiena Matrimonium 4. n. 1 fi. Armilla verb. Matrimonium, n. 73. Veracruz 3. p. Speculi, a. 1. concl. 5. caſu 2. Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 23. f. 603. verſ. Arbitror autem, Graffis 2. p. deciſ. l. 1. c. 12. nu. 87. Vega 1. to. ſum. c. 13. caſu 18. fin.* quod bene intelligit *Palatios*, niſi vir debitum negaſſet, eo fine vt illa fornicaretur. Quod conſonat dictis n. præced. in fine.

8 Hinc infertur, quid dicendum ſit ad quæſtionem illam, quam tetigit *D. Th. 4. d. 39. in fine*, explicans Magiſtri literam. Num infidelis ad fidem conuerſus poſſit ab infideli diuertere ad fidem conuerſo, obiiciens ei fornicationem tempore infidelitatis admiſſam, occaſione data per coniugem innocentem, eò quòd noluerit ad conſortium maritale admittere illum volentem cohabitare abſque contumelia creatoris? Et poſſe diuertere negat *D. Thom.* quia fuit in culpa, cauſaque fuit fornicationis illius. Ipſum ſequuntur *Aſtenſ. 2. p. ſum. l. 8. t. 21. a. 2. q. 7. & Vega tom. 1. ſum. c. 13. caſu 12.* Et addit *Aſtenſis* idem eſſe, ſi infidelis ille repudiatus eſt: vel alter noluit cohabitare in caſu dicto. Sed fateor me non videre fundamentum huius doctrinæ ſolidum eſſe ratione occaſionis illius datæ. Quia n. 6. probauimus eſſe occaſionem remotam adulterij, expulſionem vxoris iniuſtam, ac proinde minimè obſtare diuortio. Sed dicendum eſt, id eſſe quoddam repudij genus: cum infidelis ille coniux omnino à conſortio maritali excludatur. Et cum infideles exiſtiment diſſolui matrimon. per repudium. Non poteſt fornicatio illa damnari tamquam adulterina. Et iuxta ea, quæ n. 12. dicemus, non poteſt ſubinde eſſe cauſa diuortij. Deinde, eo ipſo quòd infidelis ipſe omnino excluſus eſt, videtur excludens quaſi liberam facultatem concedere ad vſum ſui corporis, abſque matrimonij iniuria. Iuxta ea, quæ num. ſeq. dicemus. Sed fortiter obſtare videtur *c. Gaudemus de diuort. in fi.* ibi: *Non tamen dimiſſor poterit obiicere fornicationem dimiſſæ: pro eo quod nupſit alij poſt repudium: niſi alias fuerit fornicata.* Ex quo conſtat poſſe obiici vxori repudiatæ fornicationem admiſſam poſt repudium. Illa enim exceptio: *niſi alias fuerit fornicata*, ne ſit inepta, debet intelligi de regula ibi tradita. Nam exceptio ſemper debet eſſe de regula, vt multis adductis probat *Euerardus loco ab exceptione ad regulam, nu. 9.* Verum hoc non obſtat. Quia tātum eò pertinet deciſio illius textus, vt fornicatio tempore infidelitatis admiſſa non cenſeatur deleta per baptiſmum quoad diuortium ratione illius celebrandum. Et ita ad hoc confirmandum adducitur textus ille à multis DD. id aſſerentibus (vt vidimus diſp. 3. nu. 5.) Non autem intendit textus, vt fornicatio admiſſa poſt repudium celebratum ſit ſufficiens diuortij cauſa, ſed intelligendus eſt de præcedenti repudio. Quæ nullo pacto ab adulterij culpa excuſari valet. Nec ſic ſumpta exceptio illa eſt extra regulam. Quia textus ille tractat quando coniux infidelis poſſit dimitti, & poſitis aliis caſibus, dicit non poſſe dimitti, eò quòd poſt repudium tranſierit ad alias nuptias, niſi conuincatur de fornicatione: ratione enim illius, quamuis tempore infidelitatis commiſſa ſit, poteſt dimitti. Non tamen agit textus, ſi poſt repudium commiſſa fuerit. Et ita exceptio eſt ab illa regula, infidelis ad fidem conuerſus non poteſt dimittere coniugem legitimum infidelem volentem conuerti, aut habitare ſine Dei contumelia, etiamſi poſt repudium inierit aliud matrim. Poteſt tamen dimitti, ſi fuerit fornicatus: nempe, ante repudium: quando credebatur legitimum permanere matrim.

9 Secundò infertur, quòd ſi marito negante coram iudice matrimonium, quod quia probari non potuit, (vt ſi fuit clandeſtinum ante concilium Tridentinum: vel obiere Parochus & teſtes, coram quibus eſt celebratum poſt Tridentinum, & non eſt in libro ſcriptum, aut ille non comparet) diſſolutum eſt matrimonium: non poteſt vxor tunc tranſiens ad alias nuptias, eaſque conſummans, ratione huius adulterij dimitti à priori viro. Quia eam omnino dimittens, negansque matrimonium, & obtemperans ſententiæ diſſolutionis illius, dedit cauſam propinquam adulterij illius. Sic tradunt *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 24. Enriq. li. 11. de matrim. c. 17. n. 4. in fi.* Et idem credo, ſi tunc vxor illa fornicetur. Quia militat eadem ratio occaſionis propinquæ datæ.

10 Tertiò infertur, non eſſe admittendam doctrinam grauiſſimorum Doctorum aſſerētium, ſi mulier ob ſæuitiam viri ab eius conſortio aufugiat, & poſt fugam adulteretur, minimè poſſe eam à viro de illo adulterio accuſari ad dotis amiſſionem. Cum ipſius cauſa fuerit vir ipſe. Hi Doctores ſunt *Ioan. Lupus rubrica de don. inter vir. & vx. §. 20. n. 4. & 5. & §. 64. n. 3. & c. Per veſtras, eod. t. notab. 3. ad finem ipſius principij, Tiraq. l. 1. connub. p. 1. gl. 1. n. 24. Couar.* alios referens, *4. decret. 2. p. c. 7. § 5. n. 2. Ferr. in conſuetud. Burdeg. lib. 1. t. 4. §. 1 col. 2 ante medium. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matr. c. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem, *paulo poſt princip. caſu 2.* Et quādo vir iniuſtè vxorem expulit, quæ poſt fornicata eſt, docet idem *Ciſuentes, l. 81. Tauri, limit. 4.* Ceterum dicendum eſt, hanc cauſam remotam adulterij à viro datam, malè vxorem vexando, iniuſteve expellendo, non impedire accuſationem adulterij ad dotis amiſſionem, & vt eam lucretur vir. Quia textus nu. 6. allegati non admittunt hanc vxoris exceptionem aduerſus accuſationem viri. Deinde, quia potius omnia mala perpeti vxor tenetur, quàm peccare in corpus, *c. Sacris, de his, quæ vi.* Tādem quia non poteſt dici culpa mariti commiſſum fuiſſe adulterium illud: cum illius culpa ad id minimè fuerit ordinata *l. Nō omne, ff. de ſtatu lib. l. Si is qui. ff. de action. & obligation.* & ita hanc ſententiam ſuſtinent *Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 210. & 211. ff. de liberis agnoſcen. Surdus de alimentis, t. 7. q. 16. n. 42. Barboſa* aliis relatis, & appellans oppoſitam ſententiam falſam, *l. 2. in princ. p. 1. n. 97. ff. ſoluto matrim. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 4. n. 36.* Eſſet tamen prior ſententia admittenda, quando viri ſæuitia aut expulſio eò tenderet, vt vxor fornicaretur. Tunc enim ſicut vir non poſſet de illo adulterio accuſare ad diuortium, iuxta dicta n. 6. ita nec ad dotis amiſſionem. Quare licet iudex ſibi applicaret dotem, eò quòd probata non fuerit ea viri intentio, tenebitur vir in foro conſcientiæ eam reſtituere. Nec excuſabit ſententia falſæ præſumptioni innitens. Quod ſi dicas illam intentionem mente retētam eſſe: atque ita niſi poſſe operari in cōtractibus, qualis eſt iſte, vt vir lucretur dotem ob adulterium vxoris. Ea enim tacita conditione vir recepit dotem, ad eius reſtitutionem ſoluto matrimonio ſe obligans. Reſpondeo hîc vna cum actu interno expulſionem, aut ſæuitiam, quæ cauſa fuit, interueniſſe, illaque actus externos eſſe.

11 Tertius caſus eſt; quando vxor probabiliter credens virum deceſſiſſe, alij nubit: vel è contra. Tunc enim cōiux ſuperuiuens non poteſt diuortium celebrare ratione illius adulterij, *c. Cum per bellicam, 34. q. 2.* & cōcordat *l. Vxor 7. C. de repud.* Et ratio eſt, quia tunc non eſt adulteriū formaliter, culpaque vacat. Nec ſufficeret qualiſcumq; culpa, ſed oportet eam eſſe mortalem: vt bene aduertit *Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. §. Vt noſtram.* Quia pœna diuortij eſt grauiſſima, indignaque ſubinde vt ob leuem culpam incurratur. Eſt tamen limitandus hic caſus, niſi coniux de vita prioris coniugis certificatus ſteterit in ſecundo illo matrimonio, debitum reddens aut petens. Quia tunc iam verè, reus eſt adulterij. Sic *Hoſt. ſum. t. de diuort. nu. 8. caſu 3. Vincent. ſpeculo doctrinali, to. 2. l. 10. c. 42. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 33. a. 3. caſu 2. Monald. ſum. ti. de diuort. §. Propter quid fiat diuortium, verſ. Item ſunt quidam caſus, caſu 3. Palud. 4. d. 35. q. 1.*

a.2.caſu 3.n.14.& ibi Supplem.Gabr.q.1.a.2.poſt 1. concl.caſu. 3.Enriq.c Significaſti, nu.12.de diuortiis, Lex 8 t.9.p.4.& ibi Greg.Lopez.verb.Si deſpues, Montaluus l. 6. paulo poſt princ.t. 9.p.4.D.Ant 3.p.t.1.cap.21.§.6.caſu 3. Syluester verb. Diuortium,q.9 caſu 2.Veracruz 3.p.Speculi,art.1.concl.5.caſu 3. Palacios 4.diſt.35.diſp.vn colum.4.verſ. Tertia limitatio, Abulenſ. c.19.Matthæi,q.65.caſu.3. Et addit bene *Palacios*, idem dicendum eſſe, quando coniux iam dubius de prioris coniugis vita, petit debitum. Quia cum illa cõpula ſit ſpontanea, non vacat adulterij culpa. Quod tamen intelligo, ſi ante ſufficientem adhibitam diligentiam petat debitum, nam ea adhibita ſi non poteſt certificari de vita prioris coniugis, poteſt deinceps petere (vt probaui lib. 2. diſp. 42. nu.47.)

12 Nec ſi cõiux credens probabiliter alium coniugem mortuum, fornicetur, poteſt à coniuge ratione illius fornicationis dimitti. Quia excuſante iuſta matrimonij ignorantia, fornicatio illa vacat culpa adulterij, nec tale eſt formaliter. Quare illius pœna, quæ eſt diuortiũ, ac dotis amiſſio, plectenda minimè eſt. Sicut accedens ad conſanguineam vxoris ignarus conſanguinitatis, quia excuſatur ab inceſtu, non incurrit eius pœnam, quæ eſt priuatio petendi debitum coniugale, (vt probaui libr. præcedenti diſp.32.num. 47. & 48.) Præterea, quia *Federicus*, quem refert & ſequitur *Anton.ca.fin.nu.3. de adulter.& ibi Card.in fine*, docent accuſatam vxorem de adulterio non poſſe damnari pœna legali illius, ſed ſimplicis fornicationis, ſi probet fuiſſe tunc famam communem mortis viri. Quia adulterium non committitur abſque dolo, *l. penult. C.ad l.Iuliam.de adult.* Deinde, quia accedens ad coniugatam, exiſtimans eam eſſe ſolutam, nequit adulteri pœna puniri *l.5.t.17.p.7.Caſtillo l.82. Tauri, nu.* 8. Tandem, quia *Albericus in ſuo dictionario, litera A. verb. Adulterium. verſ. Idem ſi crediderit*, ait non poſſe obiici adulterium vxori credẽti virum defunctum. Et conſtat ex *c. Si virgo*, 34.q.2. idemque probaui libr.7. diſp.101.n.4. vbi & reſpondi ad *c.Gaudemus de diuortio*, quod contrarium probare videtur. Imò crediderim, non eſſe cauſam vt legitimus vir ab ea vxore diuertat, ſi exiſtimans eum eſſe mortuum, aliiſque nuptiis celebratis, fornicetur. Quia quamuis non excuſetur à culpa adulterij in ordine ad poſteriorem virum putatiuum, cum exiſtimet poſterius matrimonium eſſe legitimum. At reſpectu prioris viri, cuius matrimonio ſe ſolutam eius morte probabiliter exiſtimat, non eſt ea rea adulterij. Diuortium autem priori viro ſolum conceditur ob iniuriam ſibi irrogatam adulterino concubitu, quo eius matrimonium offenditur. Qualis non eſt hic. Sed obiicies hunc coniugem dediſſe operam rei illicitæ. Iam ſatisfeci ſimili obiectioni l.7.diſp. 101.nu.3.& l.præced.diſp.32.n.24.

13 Quartus caſus eſt, quando vxor fuit violenter cognita. Cum enim culpa vacet adulterium illud, *cap. Ita, & cap. Propoſito* 32. *quæſt.* 5. imputari non debet ad diuortij pœnam.

14 Temperant aliqui, niſi vxor cauſam violentiæ dediſſet. Vt quia non audiuit viro monenti fugam, ne vi hoſtium opprimeretur. Sic *Cantera, quæſt.criminalib.quæſt.tangentibus punitionem delicti, c. 4. nu.*49. Cæterum dicendum eſt adhuc non poſſe accuſari de illo adulterio ad diuortium, aliamve pœnam. Quia *l.Vim paſſam ff.ad l.Iul. de adult.* indiſtinctè deciditur vim paſſæ non eſſe adulterium imputandum. Item, quia nullius criminis vxor rea eſt, quæ coacta fuit, nec prohibere potuit, *l. Nullum, ff.de reg. iuris.* Nec ſemper imputatur effectus ſubſequens, vbi culpa præcedit, *c. Quoniam, de conceſſ.præb.* Cum culpa illa inobedientiæ vxoris non fuerit ordinata, vt opprimeretur. Atque ita *Gloſſa, cap. De pudicitia, verb. Eripi,* 32.q.5. imo ea hac quæſtione nihil decidit, ſed remittit ſe ad quæſtionẽ Dominicalem, vbi ſuſtinuit adhuc non poſſe dimitti vxorem. Et idem docent *Archid.eo.c. De pudicitia, n vn.& Bellamera n.vn.& ibi Ioan.* quem refert ac ſequitur *Greg. Lopez l.7.verb.Por fuerca, t.9.p.4.*

Alij autem ſunt in contrario extremo, vt intelligant 15
non ſolum excuſari mulierem à pœna diuortij & dotis amittendæ, quando vi præciſa oppreſſa eſt, ſed etiam quãdo metu cadente in feminam conſtantem. Ducuntur, quia *D. Auguſt.li.1.de ciuitate Dei, cap.19.* & refertur *c.Propoſito 32.quæſt.5.* Lucretiam excuſat ab adulterio, dicens ſolum accedentem ad ipſam fuiſſe adulterum, eo quod coacta ſit. Et tamen non vi præciſa, ſed metu ſolo coacta eſt. Nec poteſt dici excuſari tunc à culpa adulterij: ſentit ergo excuſari à pœna illius, quæ eſt diuortium. Secundò, quia *Baldus, l.Eam, quam, num.25.cap.de fideicommiſſis*, docet feminam concipientem ex tyranno coniugato poſſe prolem inſtituere. Quoniam talis coitus matris non ſubiacet pœnæ, excuſante violentia. Tertiò, quia vbi lex dolum requirit, non ſufficit culpa, *l.1.ff.de ſicar.* & notatur *l.In actionibus ff.de in litem iur.& l. Quod Nerua, ff.depoſiti.* Adulterium autem quoad pœnã requirit dolum, *l.penult.ff.ad l.Iuliam de adulterio.* Qui deſideratur, vbi adeſt metus feminæ conſtantis. Atque ita docent *Abbas conſil.4.n.3.volum.1.Roſel.verb. Adulterium, n. 5.* vbi *Syluester, quæſt.vltim. Armill.n.5.Tabien.1 quæſt.1 .num.3.Graffis 2. p. deciſionum, lib.1.cap.12.nu.72.caſu 2* & dicit fortè verum *Gregorius Lopez l.7.verb. Por fuerca, tit.9.p.4.* Et fauent *Gloſſ. dict.cap. Propoſito, verb. Adultera, & verb. Vnus, & ibi Archid. & Bellamera ad finem*, vbi textum illum intelligunt de metu; & intelligunt vnum tantum fuiſſe adulterum quoad reatum & pœnam adulterij ſecundum leges. Quamuis ſecundum canones ſit adulterium. Addunt *Abbas, Sylueſt. & Roſella* idem dicendum, ſi femina ſic metu oppreſſa ob verecundiam & timorem infamiæ non clamauit. Et hæc ſententia probabilis eſt.

Verum à communiſſima ſententia recedendum mi- 16
nimè eſſe arbitror, quæ docet metum non excuſare, quin liceat viro diuortium facere. Quia re vera non excuſat à culpa mortali adulterij & fidei fractæ, quæ cauſa diuortij ſunt. Et ad illam culpam mortalem canones attendunt. Vnde cautè *gloſſa dict. cap. Propoſito*, & illam ſequentes *Archid. & Bellamera* dixerunt excuſare metum à pœna legali adulterij, quæ dolum deſiderat. At ſecundum canones eſſe adulterium, quaſi ſenſerint non excuſare à pœnis canonicis, quæ culpam conſiderant. Quales ſunt diuortium & dotis amiſsio, *cap. Plerumque, de donat. inter vir.& vxor.* Et per hoc ceſſant obiecta, quæ de pœnis legalibus probant. Atque ita loquentes de diuortio ſentiunt ex Iuriſperitis *Goffredus ſumma, tit.de diuortiis, nu.4. Hoſtienſ.ſumma, eodem tit.num.8. Albericus in ſuo dictionario, litera M.verb. Matrimon.8.§. Quid ſi aliquis coniugum, Henricus cap. Significaſti, nu.12.de diuortiis, Monaldus ſumma, tit. de diuortiis, §. Propter quid fiat diuortium, verſ. Item ſunt quidam caſus, caſu 5. Ioan.de Friburgo ſumma confeſſorum lib. 4. t. 22 q 8. Aſtenſ.ſumma, 2 p.l.8.t.23.a.3.caſu 5. Syluest. verb. Diuortium, q.9.caſu 4.Tabiena Matrimonium 4 num. 1. caſu 5. Armilla verb. Matrimonium n.73.caſu 5. Montaluus l.6.ad finem, t.9.p.4.Couar.4.decret.1.p.c.5.initio.nu.3.* Gaeta repetit. *c. Ad limina 30 q.1.§.4.num.217 Azebedo l.b. 8.recop.t.20.l. 1.num.22.* ponderans illam legem, vt velit in hoc regno ſolum excuſari vxorem à pœnis legalibus, quando adulterium fuit ita violentum, vt culpa in eo non fuerit, ibi: *Y ſi por vẽtura la muger no fue en culpa, & fuere forſada, no aya pœna.* Nam copula, &, vtrumque coniũgit, petitque vim à culpa excuſantem. Et ex Theologis idem tenet *D. Bonauent.4 d.35.in expoſitione literæ, n.2.* vbi *Durandus q 1.a.1.n. 6. Palud.q.1.a.2.caſu 5.nu. 16. Supplementum Gabriel. quæſt. vn art.2.poſt 1.concluſ.caſu 5 Vincentius ſpeculo doctrinali, tom. 2.liber.10.cap.42.D.Ant.3.p.tit.1.cap.21. §. 6. caſu 4.Sotus 4.d.36.q.vn.art.1.verſ.Et eadem ratione, Caſtro li.2.de pœnali cap.4.§.Vt noſtram:* licet enim videatur prima facie oppoſitum ſentire, at clarè eſt huius ſententiæ, metum enim appellat ibi violentiam: & ita dicit intelligi de vera & abſoluta violentia, vbi nullus interuenit conſenſus, aliàs (inquit) ſicut nec à culpa, ita nec à diuortio excuſaretur, *Palacios 4.diſt.27.diſp.3.col.21.f.602.& d.35.diſp.vnic. colum.*

colum.4.verſic.Quinta limitatio, *Enriquez libr.11.de matrim.c.17.n.5.Bart.à Ledeſma,dub.65.de matr.poſt.3.concl.caſu 5. Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matr.cap.38.f.1049.§.Circa alium caſum,Vega 1.to.ſum.c.13.caſu 16.Cañedo ſumma ſacram.* vbi de matrim.*c.7.n.58.*

17 Quintus caſus eſt, ſi coniugi commiſceatur alter ſub mariti ſpecie latenter, & bona fide ex parte coniugis. Sicut accidit Iacob cum Lia, *Geneſis 29.* Tunc enim ſicut bona fidès excuſat concubitum cõiugis à culpa adulterij, ita à pœna diuortij, *c.In lectum,34.q.2.* Ad probandam autem hanc coniugis bonam fidem, ſufficit eius iuramentũ, habito reſpectu ad eius honeſtatem, & alias probabiles coniecturas, vt tradunt *Hoſt.ſum.t.De diuortiis,nu.8.caſu 3. Aſtenſ.ſum.2.p.l.8.t.33.a.3.caſu 3.*

18 Sextus caſus eſt, ſi matrimonio ab infidelibus inito, datoque libello repudij, coniux dimiſſus ad aliud tranſeat matrimonium, non poterit repudians obiicere coniugi repudiato conſummationem illius ſecundi matrimonij, quæ adulterium eſt, quo ab illo diuertat. Habetur expreſsè *c.Gaudemus,de diuortiis, in fine.* Cuius ratio communiter redditur. Quia infideles exiſtimãt matrimonium diſſolui per repudium, iuxta eorum ritus celebratum: ac ſubinde ratione ignorantiæ excuſatur copula illa ab adulterio. Ex qua ratione colligitur idem dicendum eſſe de coniuge repudiante legitimè & iuſtè, ſecundum eorum exiſtimationem & ritus: ſi enim poſt repudium aliud ineat matrimonium, non poterit ob id, diuortium celebrare coniux repudiatus. Quia quamuis textus de ſolo repudiato loquatur: at eadem militat ratio. Nam vterque coniux legibus matrimonij ſe ſolutum exiſtimat. Vtrum verò ſi poſt repudium fornicetur, vel detur cauſa adulterij negata cohabitatione, adſit iuſta diuortij cauſa? dixi num.8.

19 Vltimus caſus eſt, quando coniux innocens alteri condonat adulterium, & ſic reconciliantur. Cum enim diuortium ſit in fauorem innocentis, poteſt innocens cedere iure ſuo, delictumque condonare, & ſic ceſſabit ius diuortij. Hæc autem remiſſio eſt duplex, quædam expreſſa, quando, ſcilicet, verbis expreſsis innocens coniux adulterum ſibi reconciliat, condonans delictum. De qua reconciliatione loquitur textus, *l.Si maritus, 25.§. Si negauerint, ff. ad l.Iuliam, de adulter.* probans ex tunc minimè audiendum eſſe maritum de adulterio accuſantem. Et notant *Alexand. l.Iuris gentium,§.Si paciſcar, ad finem, ff. de pactis, Barboſa,l.2.in princip.p.1.num.100. ff. ſoluto matrimonio.* Non tamen ſatis eſſet remiſſio mente retenta, nec ſigno aliquo externo coniugi nocenti expreſſa. Quia propoſitum mente retentum in his contractibus inter homines initis, nullius efficaciæ eſt *l.Cum in plures,62.§. Locator,ff.locati.* Deinde, quia cum remiſſio illa ſit velut quædam iuris diuortij & accuſandi donatio, oportet vt firma ſit, eam parti, cui ſit, intimari. Vt de donatione latè diſſerui lib. 1.diſp.6. & 7. Alia autem eſt remiſſio tacita. Vt ſi coniux adulterij conſcius alium non excluſit à conſortio maritali, vel excluſum admiſit. De qua reconciliatione nihil in præſenti dicendum eſt. Quia in ſequentibus eſt ſpecialis diſputatio inſtituenda.

20 Id tamen obſeruandum eſt, ſi reconciliatione facta coniux ille reconciliatus in adulterium relabatur, poſſe non obſtanti priori illa reconciliatione, de nouo eo adulterio illum accuſari, & ratione illius celebrari diuortium. Quoniam præcedens venia non trahitur ad futura delicta, ſed ſola præterita reſpicit, argumento *l.Non alias, §.1.ff.de iudiciis,* vbi quamuis legato ius gentium ſecuritatem conceſſerit, *l.Sanctum,ff.de rerum diuiſ.* deciditur poſſe eum puniri de legationis tempore admiſſo delicto. Præterea, quia reconciliatio illa contractum matrimonij ad priſtinum vigorem reſtituit, ac ſi nullum eſſet vſque tunc adulterium commiſſum, ſed in eo euentu poſſet coniux reus noui adulterij dimitti, & de illo accuſari: ergo idem dicendum eſt facta ea reconciliatione. Nec æquum eſt, vt ea criminis futuri impunitatem præſtet. Atque ita ſentiunt ex Iuriſperitis *gloſſa cap.Plerumque,verb. Nec reconciliata,in fine,de donat.inter vir.& vxor.& ibi Alexand.de Neuo n.6.Præpoſ.n.4.fine,Ioannes de Ancona,* quam refert & ſequitur *Archid.c.1.n.4.32.q.6.& ibi Bellamera num.2. Ioan. Lupus cap.Per veſtras,in princip.§.9.nu.18.de donat.inter vir. & vxor.Ciſuentes l.80.Tauri dub.7.& ibi Caſtillo nu.2.Greg. Lopez l.8.verb.En ante t.17.part.7.* id colligens à contrario ſenſu ex ea lege, *Couar.4.decret.2.p.cap.6.§ 6.num.7. Villalpand.repet.ad l.22.tit.1.p.7.§.14.à nu.2. Additio ad locum Angeli,* quem ſtatim pro contraria parte referam, *Azebedo lib.8.recop.tit.20.l.2.nu.11. Barboſa l.2.p.1.in principio, num. 104 ff.ſoluto matrim.Surdus de aliment.t.7.q.16.n.103.* Et ex Theologis, *Ricard.4.d.35.a.1.q.1. D. Ant.3.p.t.1.c.21.§.5. Syluest.verb.Diuortiũ q.9.caſu 5.Sotus 4.d.36.q.vn.ar.1.verſ. Dubitatio verò.Ledeſ.2.p.4.q.64.art.2.paulo ante §. Erat ſecundum dubium,Palacios 4.d.27.diſp.3.col.22.f.603.Angles Floribus 1.p.de matr.q.9.de diuort.a.1.diffic.2.concl.6. Enriq. l.11.de matr.c.17.nu.5.Barth.à Ledeſma dub.65.de matrim. poſt.3.concluſ.§.Et iam eſt notandum,Manuel 1.to.ſummæ, 2. edit.cap.240.nu.3.Graffis 2.p.deciſionum, lib.1.cap.12.nu.72. caſu 6.Cañedo ſum.ſacram.* vbi de matr.*ca.7.num.60.caſu 6. Lud.Lopez 1.p.inſtruct.cap.295. Adde ad prædicta.* Vnde non ſunt audiendi *Salicetus l.Quoniam,in fine,C.ad l.Iuliam, de adulter. Angelus de maleficiis.verb. Che me à adulterato, n.49.* docentes non poſſe eum coniugem de nouo illo adulterio accuſari. Innituntur que textui, *c.De Benedicto 32.q.1.* ibi: *Nullum ei duntaxat ſimile committenti periculum allaturus.* Sed reſpondet bene *Couar. proximè citatus*, eum textum ſolum velle, ne vir propria auctoritate vxori relabenti damnum inferat, illamve occidat.

Imò *Ioan.Lupus eo c.Per veſtras,in princ.§.9.n.22.* ait poſſe forſan attentari, vt coniux ille reconciliatus relapſus in adulterium poſſit etiam de adulterio condonato accuſari. Sed meritò illum improbant *Couar. Barboſa, Azebedo, Surdus, Lud.Lop.n.præc. allegati.* Quoniam primum illud adulterium iam eſt remiſſione extinctum. At crimen ſemel tranſactione aut indulgẽtia accuſatoris extinctum non poteſt amplius ab eodem in iudicium deduci, *ca. De his de accuſat.& l.Tranſigere,C.de tranſact.& c.Si illic 23.q.4. iunct.gl.verb. Recidiuo.* Idemque probatur ex *regula l. Qui res,§.Aream,ff.de ſolut.* Et ex doctrina *Bartoli l.Non ſolum,§. Iniuriarum,n.fi.ff.de incur.* 21

Vtrum autem ſi facta reconciliatione qui erat innocens labatur in adulterium, compenſetur cum priori illo adulterio à ſe condonato, ita vt ille coniux reconciliatus non poſſit diuortium petere? dicam diſp.ſeq.nu.7. 22

Tandem obſeruandum eſt cum *Soto 4.d.36.q.vn.ar.1. verſ.De his autem caſibus.& verſ.ſeq.& Petr.de Ledeſ.de matrim.q.62.a.1.dub.1.circa 2.concl.& Cañedo ſum.ſacram.* vbi de matrim.*cap.7.num.62.* omnes hos caſus, in quibus non permittitur diuortium ob adulterium, cenſeri exceptos ex iure ipſo naturali & diuino, & non ex Eccleſiæ ſtatuto. Et de duobus primis caſibus idem affirmat *Bart. à Ledeſm.dub.65.de matr.poſt.3.cõcl.caſu 1.& 2.* Quod inde probatur, quia primus caſus iuri naturali innititur; nil enim tam naturale eſt, quam delictorum compenſationem admitti. In reliquis autem caſibus adulterium minimè imputatur, vel quia iniuria affectus cõdonauit: vel quia non fuit formaliter adulterium, ſed culpa vacauit: vel quia alter coniux culpæ particeps fuit, præſtando conſenſum. Quæ omnia ſunt iuri naturali conſona. Inſuper probant *Sotus & Cañedo ibi.* Quia cum Eccleſia non habeat facultatem ſupra ius diuinum & naturale, niſi hæ exceptiones ex ipſomet iure diuino deducerentur, non poſſet Eccleſia facultatem celebrandi diuortij ob adulterium conceſſam iure diuino & naturali reſtringere, hos caſus excipiens. Quod ſi dicas Chriſtum non iuſſiſſe, ſed ſolum permiſsiſſe diuortium ob adulterium: & ideo nil mirũ, ſi Eccleſia potuerit permiſsionem hanc reſtringere. Sicut reſtrinxit facultatem conceſſam carnibus veſcendi. Reſpondet bene *Sotus*; diſparem eſſe rationem. Quia non fecit Deus ſingularem permiſsionem eſus carnium, ſed gene-

rali

raliter permiſit edere carnes, alióſque cibos, vbi & quando oportet: quaſi Eccleſiæ arbitrio relinquens tempora hæc definienda. At de diuortio ob adulterium celebrando, ius ipſum naturale declarans, ſingularem permiſſionem conceſſit, quare Eccleſiæ non eſt, niſi tanquam iuris diuini & naturalis interpretis, permiſſionem hanc reſtringere.

DISPVTATIO VI.

Qualiter accipienda ſit compenſatio adulterij vtriuſque coniugis ante latam diuortij ſententiam commiſſi, ita vt neutri liceat ab altero diuertere?

SVMMARIVM.

Delicta compenſantur vtriuſque coniugis adulterij, nu. 1. & remiſſiuè, quando alter poſt profitetur.
Oportet vtriuſque adulterium eſſe liquidum ac certum, n. 2.
Debet vtriuſque delictum ſufficere ad diuortium. Nec eſt compenſatio, ſi alter adulteratur, alter verò molliciem aut pollutionem extra vas cum tertia perſona admittat: vel copulam intra vas abſque ſeminatione habeat, n. 3.
Quid, ſi alter ſodomita, alter verò adulter ſit? Refertur opinio, n. 4.
Compenſantur delicta, etiamſi alter adulter, alter vero ſodomita, & beſtialitatis ac adulterij reus ſit, n. 5. & ibi remiſſiuè, quid quando alter carnaliter, alter verò ſpiritualiter fornicatur.
Num referat vter coniux prius ſit fornicatus, n. 6.
An fiat compenſatio adulterij vnius coniugis cum adulterio alterius, iam condonato à coniuge poſterius adulterante, n. 7.
Quid ſi alteruter plura admiſerit adulteria, n. 8.
Quid ſi adulterium vnius ſit occultum, alterius verò publicum, n. 9.
An poſſit vir adulter paciſci cum vxore adultera vt conniueat in diuortium, ne ipſam criminaliter accuſet? Et explicatur l. Tranſigere. C. de tranſact. quando liceat ſuper adulterium tranſigere, n. 10.
An adulter volens adulteram accuſare, teneatur reddere debitum remiſſiuè, n. 11.
An exceptio adulterij ſit peremptoria, ita vt poſſit opponi ante & poſt litem conteſtatam, & in modum declinatoriæ? Explicaturque l. Si maritus, §. Præſcriptiones, ff. ad l. Iul. de adult. & l. 7. t. 17. p. 7. nu. 12.
An lata diuortij ſententia poſſit coniux adulter opponere adulterium ab altero ante ſententiam commiſſum, vel de illo actionem intentare, remiſſiuè, n. 13.

1 CVM diſp. præt. nu. 2. inter caſus, in quibus ob adulterium nõ permittitur diuortium, annumerauerimus, quando vterque coniux adulterij reus eſt. Iam circa hunc caſum aliqua diſputanda ſunt. Et quia lapſus hic in adulterium poteſt contingere ante & poſt ſententiam diuortij latam: in vtroque euentu diſputandum eſt. Et prius in hac & aliquibus ſequentibus diſputationibus quando contingit ante ſententiam latam, & deinceps quando poſt. Dubitatur igitur in præſenti, quando contingit ante ſententiam latam. Prima concluſio certiſſima apud omnes eſt. Quando contingit ante latam diuortij ſententiam vtrumque coniugem adulterari, neutri licet ab alio diuertere, ſed mutua compenſatione ambo adulteria abolentur. Hanc ſatis probaui diſp. præc. n. 2. Quidam temperant niſi poſterius fornicans, poſt adulterium fuerit profeſſus, vel ad ordinem promotus. Sed de hoc dicam diſp. 9. n. 26.

2 Duo autem ad hanc compenſationem deſiderantur. Prius eſt, vt vtrumque adulterium ſit liquidum, conſterque alteri coniugi. Si enim vnius adulterium ſit liquidum, alterius verò minimè, ſed dubium, non licet illi, cuius adulterium eſt certum, dubitatque de ſui coniugis adulterio, compenſatione vti. Quoniam debiti liquidi ad non liquidum non eſt compenſatio, *l. final. C. de compenſat.* Sic docent *Hoſt. c. fi. n. 1. de adult. & ibi Ioan. And. n. 1. Anchar. n. 3. Cardin. num. 1. oppoſit. 1. & Anan. nu. 1.* Quare ſi coniux adulter opponeret alij adulterium ſibi dubium, falſiſque teſtibus illud probaret, & ſic alterij negaretur diuortium, non eſſet textus in conſcientia. Non enim iuuari poteſt compenſatione adulterij alterius ſibi dubij cum ſuo, quod ſibi conſtat.

3 Poſterius requiſitum eſt, vt vtrumque delictum ſit ſufficiens ad diuortium. Adulterium enim conſummatum admittens non poterit illud compenſare cum mollicie alterius, vel pollutione cum tertia perſona extra vas, vt ſic illi diuortium deneget: ſed poterit hic ab illo diuertere. Quia in ordine ad diuortium, ad quod attenditur, delicta non ſunt paria, atque ita illorum compenſatio non fit. Sic *Ledeſma 2. p. 4. q. 64. art. 2. duplici col. ante fi. verſ. Eſt tamen notandum.* Atque idem dicendum eſt in reliquis caſibus, in quibus delictum alterius non eſt ſufficiens ad diuortium. Vt ſi alter non emiſit ſemen intra vas, licèt illud penetrarit, vel habuerit rem cũ fœmina mortua, quos omnes caſus numeraui tota diſp. 4. poteſt enim hic ab altero verè adultero diuertere. Eadem ratione, ob criminum in ordine ad diuortium diſparitatem.

Difficultas autem eſt, quando fornicationes non ſunt eiuſdem naturæ, ſed altera eſt naturalis, nempe, adulterium, altera verò innaturalis, vt ſodomia. Nam aliqui exiſtimant ad iuſtam delicti compenſationem in hoc caſu faciendam, non eſſe opus vt eadem fornicationis ſpecie vterque coniux ſit infectus, ſed ſatis eſſe, vt ſit eodem fornicationis genere, dummodo is, qui compenſare, eaque compenſationis mutui delicti exceptione ſe tueri vult, ſit leuioris fornicationis ſpeciei reus. Vt adulter poteſt ſe tueri contra ſodomitam, diuortium petentem: ſi tamen adulter diuortium intẽtet contra ſodomitam, non poteſt hic ſe defendere, exceptione compenſationis ſui delicti cum adulterio alterius allegata. Quia ſuum delictum eſt grauius, ac ſubinde impar delicto alterius. Sic docent *Caſtro lib. 2. de lege pœnali, cap. 4. paulo ante §. Vt igitur, Ouandus 4. d. 45. diſp. vn. propoſ. 1.* Qui bene explicat hãc minorem fornicationis grauitatem non vtcumque conſiderandam eſſe, ſed quando altera innaturalis eſt, altera verò naturalis. Non enim ad hoc diſparitas reputaretur, ſi vir adulteretur cum ſoluta, vxor autem cum coniugato vel profeſſo. Et pro hac ſententia faciunt *Hoſt. c. fi. n. 4. de adult. Ioa. And. n. 1. Ant. n. 4. Cardinal. ſtatim in princ.* vbi explicantes illum textum reddentem rationem cur adulter adulteram accuſare nequeat ad diuortium. Quia paria crimina mutua compenſatione tolluntur: explicant paria, quantitate & qualitate. 4

Cæterum contraria ſententia mihi placet, vt ex vtraque parte detur compenſatio, ac ſubinde neutri coniugi liceat diuortium celebrare. Quia ſi paritatem criminis in ordine ad diuortium conſideremus, (vt re vera conſideranda eſt) vtrumque crimen eſt æquale. Cum ob vtrumque pariter concedatur diuortium. Si verò conſideretur in ordine ad matrimonium, cui iniuria irrogatur, cum grauior ſit iniuria illi per adulterium quam per ſodomiam illata (vt probaui diſp. 4. num. 3.) adulterium grauius delictum erit, atque ita adulter non poterit à ſodomita diuertere. Si verò dicas conſiderandam eſſe grauitatem ſecundum ſe, hoc dici non poſſe probaui eadem diſp. 4. num. 3. Et confirmatur, quia ſi grauitas fornicationis in ſe attendenda ſit, non eſt cur potius dicamus ſolum attendendam eſſe, quando altera eſt naturalis, & altera innaturalis, quam vbi intra fornicationis naturalis limites altera grauior, altera autem leuior eſt. Quod tamen attendendum eſſe nullus diceret. Tandem, quia ſi in compenſatione inſpiciendum eſſet vter coniux grauiori fornicatione infectus eſſet, vt ille non poſſet aduerſus alium hac ſe exceptione tueri, grauitas illa fornicationis omnino attendenda eſſet per repugnantiam ad coniugium, atque ita potius dicendum eſſet adulterum non poſſe ſuum delictum compenſare cum ſodomia alterius, quæ minus matrimonio repugnat. Quo argumento egregiè vſus eſt *Bellarmin. l. 1. de matr. cap. 17. § Reſpondent nonnulli,* contra aliquos dicentes fornicationem ſpiritualem, nempe infidelitatem, diſſoluere coniugium, non autem corporalem. Eò quòd illa grauius peccatum ſit. Aduerſus quos inſurgit dicẽs, quamuis fornicatio ſpiritualis ſit grauius in ſe peccatum, cum tamen magis repugnet coniugio fornicatio corporalis, potius ex hac ratione conclu- 5

den

dendum eſſe fornicationem corporalem diſſoluere. Sic ergo in noſtro caſu dicendum eſſet. Et ideo hanc ſententiam tuentur *Palud 4.d.35.q.1.ar.2.caſu 1.n.11.* vbi *Supplementum Gabr.q.vn.art.2.poſt 1.concluſ.caſu 1.Palacios ibi diſp. vn.ſtatim in princ.corp.Tabiena Matrimonium 4. nu. 1.caſu 1. Gaeta repetit.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.217.* Imò idem credo dicendum eſſe, quamuis alter adulterij, ſodomiæ, ac beſtialitatis reus eſſet: alter autem ſolius adulterij. Neutri enim diuertere liceret: ſed daretur compenſatio. Quia ad hoc ſufficit dari paritatem criminum, quoad hoc quod vterque carnem ſuam diuiſerit contra fidem in matr. præſtitam. Quod eſt fundamentum diuortij (vt probaui diſp. 4.nu.3.) multiplicatio verò maior delictorũ minimè huic compenſationi obſtat. Vt dicemus n.6. Vtrum autem detur compenſatio, ſi alter corporaliter, alter verò ſpiritualiter fornicetur lapſus in hæreſim: vel apoſtaſiam à fidè? dicemus hoc l diſp.16. per totam.

6 Secunda concluſio. Ad hanc mutuam delictorum compenſationem faciendam, nil refert vter coniugum prius ſit lapſus in adulterium. Quia iura ſolum ponderant vtrũque coniugem ſimili crimine iam infici, & neutrum matrimonij fidem illæſam ſeruaſſe, non habita ratione prioritatis, vel poſterioritatis delicti. Vt conſtat ex textibus hanc compenſationem docentibus, quos retuli diſp. præc. n.2. Et ita docent *Gl.c.Veniens, verb.Sponte, de conuerſ.coniug. Hoſt.c.Gaudemus, init.de conuerſ.coniug. Palud.4.d.35.q.2.a.2. n.14. Sotus 4.d.36.q.vn.a.1.verſ.Dubium autem, Nauar.l.4. conſ.in vtraque edit.t.de diuort.conſ.1.n.1. Bart.à Ledeſma, dub. 65.de matrim.poſt.3.concl.§.Etiam eſt notandum, Surdus de alimentis t.7.q.16.n.53. Lud.Lop.2.p.inſtruct.de matr.c. 54.* vbi de diuort. quoad habitationem, *§.penult.notab.3. Pet.de Ledeſm.de matr.q.62.a.1.dub.1 fin. Manuel 1.to.ſum. 2. edit.cap. 240.n.3. Canedo ſum.ſacram.* vbi de matrim. *c.7.n.57.caſu 1.* Idque veriſſimum eſt; & nullum dubitandum inueni. Imò poſt ſententiam diuortij adulterium admiſſum à coniuge, in cuius fauorem diuortium eſt celebratum, compenſari cum adulterio prioris coniugis dimiſsi, ſatis probabiliter docent multi. Vt videbimus diſp.9. Quare falsò *Surdus proximè citatus* impoſuit *Bologneto conſ.23. nu. 2.* ipſum ſentire, exigi vt delicta ſint eodem tempore commiſſa, vt compenſatione tollantur.

7 Imò quidam hoc extendunt, vt licet prius adulterium coniugis ſit condonatum ab altero coniuge innocente, ſi poſt condonationem innocens labatur in adulterium, detur illius compenſatio cum adulterio illo priori condonato: neutrique diuertere liceat: & priori petenti diuortium obſtet exceptio ſui adulterij quamuis remiſsi. Quia quamuis adulterium remiſſum nequeat in iudicium deduci ad effectum accuſationis, poteſt tamen ad effectum excipiendi contra accuſantem ad diuortium. Quædam enim conſequi poſſumus excipiendo, quæ non poſſumus agendo. Et quia accuſans de crimine debet eſſe eius immunis, *c.Qui crimen 6.q.1.& c.1.32.q.4.* Ita tenet *Hugo*, quẽ refert & ſequitur *Turrec.eo c.1.n.4.* Idem licet ſatis obſcurè docent *ibi Archid.ad fin.verſ.In ea gloſſa*, ibi, *dico, adde & male.* Et ibi *Bellamer.nu.2.eodem verſ.* & ita *Archidiaconũ* intelligit, eum ſequens, & referens etiam *Laurentium*, *Greg. Lopez l.8.verſ.Eſſe miſmo, t.2.p.4.* At hoc mihi diſplicet. Et ideo dicendum eſt cum *gloſſa eo cap.1.in fine, & Aſtenſe 2.p. ſum.l.8.t.33.ar.3.ad fin.* minimè competere coniugi poſterius adulteranti exceptionem illius adulterij, quod condonauit, nec dari compenſationem, ſed poſſe priorem coniugem celebrare diuortium. Quia remittentibus actiones ſuas, non eſt dandus regreſſus, *l.Quæritur 14.verſ. Si venditor, ff.de ædilit.edicto.* Deinde, quia (vt optimè docet *Sotus 4.d.36.q.vn.a.1.verſ.Dubitatio vero*) reconciliatio cõtractum matrimonij ad ſuum priſtinum ſtatum reuocauit, ac ſi nulla eſſet vſq; tunc fornicatio admiſſa, in quo euentu poſſet vtiq; prior coniux reconciliatus, à coniuge poſt adulterij reo diuertere.

8 Tertia concluſio. Non obſtat compenſationi adulterij mutui, ſi alter coniux plurima adulteria, alter vero vnum ſolum admiſerit. Quia cum vterque fregerit fidẽ, delicta cenſentur paria. Iura enim fractionis fidei, nõ autem numeri rationum habent. Hæc videtur contra DD. relatos n.4. fine, dicentes paria crimina quoad compenſationem hanc faciendam cenſeri, quando datur æqualitas in quantitate & qualitate. Quos merito reprobat *Anan c. penul.n.5.de adult.* Et ideo hanc concluſ. docent *Sot.4.d.36. q.vn.a.1.verſ.Dubitatio vero, Angl.Florib.1.p.de matr.qu.9.de diuor.a.1.diffic.2.concl.1. Lud.Lop. 2. p. inſtruct.de matr.c.54.* vbi de diuort. quoad habitationem, *§.penul.notab. 3. Canedo ſum.ſacram.* vbi de matr. *c.7.n.57.caſu.1.*

Quarta concluſio. Quamuis adulterium alterius coniugis ſit occultum, ſolique Deo cognitum, alterius verò publicum, nequit adulter occultus diuortium petere, ſed tenetur compenſare adulteria. Nam in foro conſcientiæ occulto non deſideratur probatio per teſtes, ſed ſola veritatis cognitio. Quare nil intereſt an fornicatio ſecreta ſit nec ne, quando ipſi coniugi conſtat ſe fornicatũ fuiſſe. Præterea vxori adulteræ publicè, cuius vir occultum adulterium perpetrauit, non deficit ius excipiendi vt crimen ſuum alterius crimine tollat: ſed ſola deficit probatio. Propter defectum autem probationis, etſi in foro contentioſo à cauſa cadat, non tamen in foro conſcientiæ. Sicut qui reuera æs alienum cõtraxit, licet creditor probare nequeat, reuera debitor eſt, nec poterit ſimile debitum ſibi ab eodem recuperare, ſed compenſare tenebitur. Atque ita docẽt ex Iuriſper. *Goffred ſum.t.de diuort.n.15. Hoſt.ſum. eo t.n.11.in princ.& c.fi.n.3.de adult.& ibi Ioa.And.n.7. Anchar.n.5. Idem Ioa.Andr.c.Conſtitutus, n.1.de conuerſ. coniug. Ant.n.3. Anchar.n.3. Abb.n.8.fi.idem Abb.c.Significaſti, in fi. de diuort.* vbi *Alex.de Neuo n.9. Henr.c.Ex literis, n.11.de diuort.& c.fi.n.14.de adult. Alberic.in ſuo diction.lit.D.verb.Diuortium, verſ.Quid ſi vir, & lit.M.verb.Matr.8.& verſ.Quid ſi aliquis coniugum, Archid.c.Nihil 32.q.6.n.1.* vbi *Bellamer. nu. 1. Turrecr.n.1. Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.4.t.22.q.15. Monald.ſum.tit.De diuortiis, §.Propter quid fiat diuortiũ, verſ. Item pone quod vir, Roſella Matrim. 7. n.4. Syluest. verb. Diuortium, q.9.verſ.7.& Matr.9.q.6.fin. Tabiena Matrimonium 4.q.1.caſu 1. Armill.verb Matrimon. nu. 73.caſu 1. Brunel. de ſponſalib.concl.30.declarat.8.n.12.verſ.Primus eſt, Nauar.l. 5. conſ.in 1.edit.t de adult.conſ 1.n.3.& 4.in vtraq; edit.l. 4.t.de diuort.conſ.1.n 1.2.& 3. Gaeta repetit.c.Ad limina 30. q. 1. §. 4.n.217.232. Lancel.inſtit.iuris can.l.3.t.de diuortiis, §.Multum autem intereſt, verb.Niſi.* Et ex Theolog. *D.Th.4.d.35.q. vn.a.6.ad 5.& ibi D.Bonau.in expoſ.lit.n.1.& a.1.q.1.in fin. corp.& ibi Palud.q.1.a.2.caſu 1.n.11. Vincent.ſpeculo doctr.to. 2.l.9.c.90.& l.10.c.42. Abulenſ.c.19.Matth.q.75.in ſolut. ad vlt. Sot.4.d.36.q.vn.a.1.verſ.Dubium autem:* & quamuis limitet dummodo alter coniux probare poſsit illud adulteriũ: intelligitur vt in foro externo audiatur: atq; ita *ea.q.a. 6.in fin.* dicit idem eſſe dicendum, vbi adulterium alterius ita occultum eſt, vt probari minimè poſsit, *Pet.de Soto lect. 12.de matr.col.penul. Caſtro l.2.de lege pœn.c.4.§.Vt noſtram. Ouãd.4.d.32.q.vn.propoſ.2.caſu.1. Palac.4.d.27.diſp.3.col.22. verſ.Sed quid ſi vir.f.603. Veracruz 3.p.ſpecul.a.6.concl.4. Angles Flor.1.de matr.q.9.de diuort.a.2.diffic.7. Pet.de Ledeſm. de matr.q.62.a.1.dub.1.fi. Bart.à Ledeſ.dub.65. de matr. poſt. 3. concl.§.Etiam eſt notandum, Enriq.l.11.de matr.c.17.n.3. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.240.n.3. Vega 1.to.ſum.c.13.caſu 3.* Nec audiendus eſt *Enriq.ibi.* dicens eſſe culpam venialem, ſi vir occultus adulter vxorem manifeſtè adulteram dimittat, accuſetve. Quia cum res grauiſsima ſit diuortium celebrare, ſi occultus adulter iure dimittendi caret, vt omnes DD. allegati fatentur, non poteſt eſſe culpa venialis tunc dimittere diuortium celebrando. Atque ideo *Abulenſ.& Caſtro eiſdem locis citatis* docent eſſe culpam lethalem. Cauendum eſt etiam ab Ouando, qui loco citato ait non eſſe improbabile, aſſerere occultum adulterum dolentem de ſuo adulterio poſſe negare debitum adultero coniugi manifeſto: retenta opinione Caietani, aſſerentis occultum adulterum non priuari ipſo facto iure exigendi. Quam etiam nos tenuimus l.1.diſp.68. n.4. Quia iuxta eam opi-

nionem

nionem ſolum conceditur coniugi occultè adultero, vt non priuet ſe iure exigendi debitum, donec ab innocente coniuge illius adulterij conſcio priuetur. Non tamen ipſi conceditur vt poſsit diuertere à coniuge ſimiliter adultero, eius adulterij ignaro. Quoniam ius diuertendi ſoli coniugi, qui non eſt infectus ſimili adulterio, eſt permiſſum. Vt diximus n. 1. Nec obſtat illud adulterium eſſe occultum, & coniugi publicè adultero ignotum. Quia hoc nil refert ſi ad forum conſcientiæ attendas, in quo ſola rei veritas inſpicitur. Quod ſi tandem obiicias *c. Significaſti, de diuor. & c. penult. de adult.* vbi videtur peti ad hanc compẽſationem mutuam, vt vtrumque adulterium ſit notorium. Quod idẽ videntur docere *Gl. eo c. Significaſti, verb. Niſi conſtaret. & Io. in. And. c. fin. n. 1. de adult. & ibi Hoſt. n. 1. Ant. n. 4.* Id minime obſtat. Quia non agunt de compenſatione in foro conſcientiæ faciẽda: ſed quando mulier dimiſſa à viro adit iudicem petitura reſtitutionem: & vir exceptione adulterij notorij impedit reſtitutionem. Tunc enim dicunt hi DD. iuxta illorum textuum deciſionem, non eſſe audiendam mulierem, vt reſtitutio ab ipſa petita concedatur, ſi contra exceptionem ſui adulterij notorij replicet allegans adulterium viri, niſi illud etiam notorium ſit: alias impedietur reſtitutio, donec viri adulterium probetur, illo autem probato reſtitutio fiet compenſatis hinc inde adulteriis. Et ſic id explicant *Innocen. eo. c. Significaſti, n. vn. ſuper verb. Conſtaret: & Hoſt. ibi, in fin.*

6 Vnicum tamen exciperem caſum, in quo viro adultero liceret vxorem æquè adulteram dimittere: nempe, ſi inter vtrumque coniugem per tranſactionem conueniat, vt vir non accuſet vxorem adulteram ad pœnam capitalem ipſi infligendam, (id enim non obſtante ſuo adulterio poteſt efficere, quamuis quoad diuortium & pœnam ciuilem compenſentur adulteria, vt dicemus diſp. 8. n. 46.) ea lege vt vxor in locum aliquem honeſtum ſe recipiat, vbi ſeparata ab ipſo viro vitam tranſigat. At abſque vxoris cõſenſu id efficere nequit. Quia poteſt illa eligere pati accuſationem. Nec etiam id in pactum deducere poteſt, quando ius accuſandi criminaliter amiſit lapſu temporis, vel alia cauſa: vel quia deficit probatio. Non enim pœna hæc debetur ante iudicis ſententiam: nec vxor criminaliter accuſari poteſt deficiente probatione: & ſi accuſetur, non tenetur fateri ſuum crimen. Nec obſtat ſuper adulterij crimen tranſigi non poſſe, *l. Tranſigere 18. c. de tranſact. & l. De crimine 10. C. ad l. Iul. de adul.* Cuius deciſionis varias affert rationes *Padilla ea l. Tranſigere, à n. 72. vſque ad 79.* ſed potiſſima eſt, propter frequentiam huius delicti ad arcendum ab eo. Quod eſt adeò verum, vt pactionem etiam gratuitam ſimiliter eſſe prohibitam ſuſtinuerint *Alberic. & Goffred. citati per Padilla, d. l. Tranſigere, num. 95. contra Azonem ſum. 1. de tranſact. n. 4.* Non (inquam) obſtat. Quia opinionem *Azonis* explicans ius ciuile, approbat *l. reg. 22. t. 1. p. 7.* ibi: *Fueras ende ſi el yerro fueſſe de adulterio. Ca en tal caſo, como eſte, non puede ſer fecha auenencia por dineros. Mas bien ſe puede quitar de la accuſation el marido, ſi quiſiere, no recibiendo precio ninguno por ello.* Vnde *Barboſa l. 2. p. 1. in princ. num. 115. ff. ſolut. matrim.* dicit cum *Gama in ſuis deciſionib. p. 1. deciſ. 63 nu. vn.* non valere remiſſionem adulterij pecunia factam, vel ſub alio pacto lucrum afferente ipſi marito: ſecus ſub alio quouis pacto carenti eo lucro. Et exemplicat *Gama*, vt eſt pactum, vt vxor includatur, exuletve. Idemque ſequitur *Additionator ad Gamam in additionibus ad illam deciſionem, quæ habetur in fine illius tomi.* Et reddit rationem. Quia cum poſſit vir adulteram præcedenti iudicis ſententia occidere, poteſt tranſigere, vt minorem pœnam admittat, quo mortem iuſtè ſibi inferendam euadat.

7 Vtrum autem adulter volens adulteram criminaliter accuſare, teneatur ei debitum reddere? dicam diſput. 14 nu 8.

8 Vltima concluſio. Exceptio adulterij quando de illo agitur ciuiliter, vt quoad diuortium vel dotis amiſſionem, eſt peremptoria atq; ita opponi poteſt ante & poſt litem conteſtatam, & quocunq; tempore vſq; ad ſententiam. Sic colligitur ex *c. penult. & c. fin. de adult.* & docent *Innoc. eo cap. penultimo, ad finem & ibi Hoſt. n. 7. Ant. n. 6. Abbas fin. Anchar. n. 20. Cardinalis n. 1. q. 1. Ananias n. 10. verſ. Vltimo quærit, Ioan. Andr. eo fin. n. 3. & ibi Anchar. n. vlt. in fin. Ananias, init. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 6. & Bartolo, atq; aliis relatis Barboſ. l. Viro atque vxore 40. n. 3. ff. ſoluto. matrim.* Quare audiendi non ſunt *Ioan. Lupus rubrica de donat. §. 20. n. 3. Andr. ab Exea rubr. ff. de pactis, nu. 377.* dicentes contrarium per *l. Si maritus, §. Præſcriptiones, ff. ad l. Iuliam, de adult. & l. 7. ti. 17. p. 7.* Sed reſpondet bene *Couar. & Barboſa*, eos textus accipiendos eſſe, quando criminaliter agitur de adulterio. Vnde quando agitur ciuiliter de adulterio, poteſt etiam poſt litem conteſtatam excipi de ſimili adulterio vel lenocinio mariti. Secus ſi agatur criminaliter. Et rationem differentiæ tradit *ibi Barboſa.* Quoniam in cauſa ciuili, ea exceptio diluit omnino delictum adulterij vxoris per virum obiecti, & eum omnino ab actione excludit: vnde habet vim exceptionis peremptoriæ, quæ vſque ad ſententiam opponi poteſt, *l. Peremptorias, C. ſent. reſcind. non poſſe.* At in cauſa criminali exceptio lenocinij non perimit delictum, ſed tantum excludit virum à iure accuſandi: cuius loco quilibet accuſare poteſt. *§. Item lex Iul. inſtit de pub. iudic.* Et ideo habet vim exceptionis dilatoriæ, quæ ante litem conteſtatam eſt opponenda, *l. pen. & l. fin. C. de except.* Poteſt etiam exceptio ſimilis adulterij opponi in modum & vim declinatoriæ, vt non eſt audiendus petens diuortium, quia ſimiliter adulteratus eſt. Sic *Innoc. c. pen. ad fin. de adult. & ibi Hoſt. n. 8. Ant. n. 6. Abb. fin. Card. n. 1. q. 1. Ioan. And. c. fin. n. 3. de adult. & ibi Anan. init.*

An autem lata diuortij ſententia poſſit coniux reus 9 opponere exceptionem fornicationis ante ſententiam ab alio coniuge admiſſæ, vel actionem de illa intentare? dicam diſp. 9. n. 25.

DISPVTATIO VII.

Vtrùm quando vterque coniux eſt adulter, & alter corrigitur, altero in fornicatione perſiſtente, liceat coniugi emendato diuortium: an potius mutuæ illæ fornicationes compenſentur?

SVMMARIVM.

Semel adulteriorum remiſſione facta, poteſt altero relabente innocens diuertere. Et an reconciliatione facta, ſi coniux reconcilians labatur in adulterium, poſſit obijcere adulterium à ſe condonatum? Et quid ſi reconciliatus iterum reus adulterij ſit, an poſſit de nouo illo adulterio vel de prius à coniuge remiſſo accuſari n. 1.

Quid, ſi nulla reconciliatio præceſſerit, an poſſit coniux emendatus à perſiſtente in adulterio diuertere? Refertur duplex ſententia, numero 2. & 3.

Proponitur ſententia Auctoris, n. 4.

Soluuntur argumenta, n. 5.

IN hac diſput. id ſupponendum eſt tanquam notum 1 apud omnes, nimirum, ſi ambo coniuges in adulterium lapſi, ad priſtinam redierint amicitiam, eaque reconciliatione facta alteruter relabatur in adulterium, poſſe alterum ratione huius noui adulterij ab eo diuertere. Quia reconciliatio illa matrim. ad ſuum antiquum vigorem reſtituit, perinde ac ſi nullum eſſet vſque tunc adulterium admiſſum. Vnde fit vt coniux poſtea delinquens reus diuortij fiat. Atque ita tanquam certum fatentur *Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Dubitatio vero, Ledeſ. 2 p. 4. q 64. a. 2. paulò ante §. Erat ſecundum dubium, Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. ar. 1. d. 2.* Imò & ſi alter ſolus ſit fornicatus, & coniux innocens remittat adulterium, ſi ipſemet poſt remiſſionem adulteretur, non poterit alteri petenti diuortium obiicere adulterium, quod illi condonarat; vt dixi diſp. præced. n. 7. Nec ſi poſt remiſſionem coniux ille reconciliatus, iterum adulterium committat, poterit de adulterio prius remiſſo accuſari, ſed duntaxat de eo nouo, vt dixi diſp. 5. num. 20. & 21.

Diffi

2 Difficultas autem eò pertinet. An quando vtroque coniuge fornicante, reconciliatio minimè præceſſit, ſed alterius coniugis emenda altero in fornicatione perſiſtente, poſſit coniux emendatus diuertere? Qua in re triplicem inuenio ſent. Prima ait id minimè licere. Ducitur 1. Quia ad diuortium celebrandum nil confert, vter prius, aut poſterius, ſæpius, aut rarius adulteratus ſit. Vt probauimus diſp. præced. nu. 6. & 8. Quæ ſola ratio vrgere videtur, vt coniux iam emendatus poſſit à pertinaci diuertere, tanquam ab eo, qui eſt in vltima mora, & poſt mutuam delicti compenſationem, plurium adulteriorum reus. Secundò quoniam ad diuortium, impediendámque mutui delicti compenſationem, nil iuuat alterius coniugis emenda ac pœnitentia, vtpote quæ ſolum Deo reconciliat, nec abolet iniuriam per adulterium matrimonio irrogatam. Quare integrum eſt coniugi impœnitenti illud adulterium opponere, dum id minimè condonauit reconciliatione facta. Atque ità ſentiunt *Ledeſma, & Petrus de Ledeſma, n. præced. allegati.*

3 Secunda ſententia docet, coniugem illum reſipiſcentem, & iam emendatum, poſſe diuertere ab adultero incorrigibili, & in fornicatione perſiſtente. Probat, quia iam non cenſentur paria delicta, vt compenſatio impediatur. Quandoquidem vnum eſt emendatum, & alterum perſeuerat. Secundò, quia vltima mora nocet. & eſt quæ trahit ad ſe periculum & damnum, *l. Illud, ff. de periculo & commodo rei venditæ:* & pacta nouiſſima ſunt ſeruanda, *l. Pacta nouiſſima, 12. C. de pactis.* Tertiò, quia adulter facta iam pœnitentia, ad priſtinum ſtatum eſt iam reſtitutus, & factus innocens: poterit ergo diuertere à coniuge poſtmodum adulterante, ac ſi ipſe adulterij minimè reus eſſet. Sic ſentiunt *Goffred. ſum. t. de diuort. n. 15.* vbi *Hoſt. in ſum. n. 11. in prin. Palud. 4. ad 35. qu. 1. a. 2. n. 12. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. caſu 7. Syl. verb. Diuortium, q. 9. caſu 7. Tabiena Matrim. 4. n. 1. caſu 1. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. verſ. Dubium ergo reſtat. Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. § Vt noſtram. Palacios 4. d. 27. diſp. 3. col. 23. f. 603. ante verſ. Arbitror. autem. Barth. Ledeſ. de matrim. dub. 64. §. Sed dubium paruum hic ſe offert. Manu. 1. to. 2. edit. c. 240. n. 3. Vega 1. to. ſum. c. 13. caſu* 14. Et videntur vniuerſi hi DD. loqui, ſiue alter coniux monitus ſit, ſiue non. Quia rationes, quibus innituntur, in vtroque caſu id probare videntur. Et *Sotus* expreſsè dicit, præcipuè ſi alter coniux monitus ſit. Quare clarè ſentit idem caſu quod admonitio non procedat.

4 Tertia ſent. (quam probabiliorem exiſtimo) ait, poſſe coniugem emendatum, ſi admonitus alter coniux in adulterio perſiſtat, diuortium celebrare. Ducor, quia monitio illa & interpellatio, quia adulter adulterium interpellat ac monet, vt corrigantur, ſimúlque habitent, vim habet reconciliationis. Sic enim interpellans & monens reconciliationem offert alteri, & ex parte ſua illum reconciliat, & nil referre videtur, ſi alius nolit acceptare: tenetur enim admittere: quare ſi poſt labatur in adulterium, vltima mora ſibi nocere debet, & perinde cenſebitur ac ſi reconciliatione facta commiſiſſet adulterium: in quo caſu diximus nu. 1. ex omnium ſententia licitum eſſe diuortium. Et adiecta hac monitione & interpellatione conuenimus cum DD. ſecundæ ſent. n. præced. relatis. Quam moderationem ipſi etiam videntur admittere. Ponderant enim alterum eſſe correctum, altero pertinaci in adulterio. At non videtur pertinacia, vbi nō datur admonitio & interpellatio alterius coniugis, qui pacem ac reconciliationem offert. Et ideò cum hac moderatione admittunt hanc ſent. *D. Bonau. 4. d. 35. in expoſit. lit. num. 1. Vincent. Speculo doctrin. to. 2. l. 10. c. 42. Alberic. in ſuo dictionario lit. M. verb. Matrimonium 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Archid. cap. Nihil. 32. q. 6. n.* vbi *Bellam. n. 1. Turrecrem. n. 1. Henric. c. fin. n. 14. de adult. Ioann. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 15. Monaldus ſum. t. De diuortiis §. Propter quid fiat diuortium, verſ. Item pone quod vir. Roſella Matrim. 7. nu. 4. Syldueſt. Matrim. 9. q. 6. fin. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu. 232. Lud. Lopez de matrim. 2. p. inſtruct. cap. 64. §. pen. verſ. Accedit ad hoc.* Et videntur tenere expreſsè *Nauar. l. 4. conſ. in vtraque edit. t. De diuortiis, conſ. 3. in fine. & Enriquez lib. 12. de matrim. c. 5. fin.* vbi concedunt poſſe in eo caſu ferri ſententiam diuortij: ſentiunt ergo id legitimam cauſam præſtare: aliàs ſententia eſſet iniuſta. Et ſolum negant poſſe ante ſententiam coniugem emendatum ad religionem tranſire, de qua re dicemus diſp. 11. n. 13. Quod ſi viro emēdato, & interpellanti vxor adultera coniugi recuſet, iuſto timore ducta, ne ab ipſo interficiatur, & vir offerat ſufficientem cautionem, & adhuc mulier nolit, ſed perſiſtat in adulterio, adhuc eſt cauſa iuſta vt vir diuertat. Si autem vir inculpatè non præſtet ſufficientem cautionem, quia fideiuſſore caret: nec ipſo iureiurando adſtricto ſatiſfit vxori: adhuc adulterium nouum vxoris imputabitur ei ad diuortium à viro iuſtè celebrandum. Quia ea interpellatio & emenda viri habuit vim reconciliationis ſufficientis, vt adulteria præcedentia compenſatione abolerentur, ac quaſi nouus matrimonij ſtatus inciperet: licet non ſit ſufficiens vt vxor cohabitare audeat. Si autem vir potens dare cautionem ſufficientem renuat: non erit ſufficiens reconciliatio. Quare nec poterit diuertere ab vxore poſtea adulteranti.

Ad argum. n. 2 propoſita reſp. Ad 1. dic non eſſe ſolam 5
eam rationem diuortij in hoc caſu, ſed adulterium admiſſum poſt monitionem & interpellationem, quæ vim reconciliationis habet. Ad 2. fateor non ſufficere ſolum emendam, niſi iungatur monitio & interpellatio. Ad argum. n. 3. relata dic. Ad 1. id non conſtituere diſparitatem ſufficientem ad diuortium, niſi aliqua reconciliatio præcedat. Sicut nec alterum coniugem plurium adulteriorum aut poſterioris adulterij reum eſſe. Vt probaui diſp. præc. n. 6. & 8. Ad 2. dic non cenſeri vltimam moram & pactum nouiſſimum quoad diuortium, niſi adſit reconciliatio aliqua. Cùm ad id non conferat vter vltimò fornicatus ſit ante illam reconciliationem. Ad 3. dic reſtitui per pœnitentiam ad priorem ſtatum in ordine ad Deum.

DISPVTATIO VIII.

An fiat compenſatio mutui adulterij coniugum, etiam quoad accuſationem ciuilem, vt dotis amiſſionem, & criminalem ad pœnam mortis, ita vt viro adultero non liceat adulterum criminaliter aut ciuiliter accuſare?

SVMMARIVM.

Quot ſint quæſtiones diſputandæ, n. 1.

Quas pœnas incurrit adultera apud omnes nationes. Et amittit dotē, 2.

An perdat dotem, ſi vi aut metu cognita ſit vxor, aut vir cauſam dederit adulterio, iniuſtè domo expellendo: vel vxor ob eius ſæuitiam aufugerit: vel ob oſcula & amplexus remiſſiuè, n. 3

An vir lucretur dotem vxoris, accuſans eam criminaliter vel ciuiliter, n. 4.

Quid, ſi dos nondum tradita viro ſit, ſed promiſſa? n. 5.

Quid in ſponſa de præſenti, quæ nondum matrimon. conſummauit, vel viri domum traducta non eſt, vel nuptiales benedictiones nondum ſuſcepit? n. 6.

Quid ſi matrimonium reperiatur fuiſſe inualidum? Et explicatur l. 81. Tauri, hodie l. 4. t. 20. lib. 8. recop. n. 7.

Quid, ſi promittens dotem ſtipulatus fuerit, ſibi reddendam? n 8.

An vir adulteram necans acquirat dotem ſibi lege ob adulterium, aliámve cauſam, delatam? n. 9. & ibi, quid, ſi poſt ſibi acquiſitam, vxorem enecet?

An lucretur vir bona vxoris adulteræ paraphernа, & alia? n. 10.

An ob adulterium viri comparet vxor donationē propter nuptias, n. 11.

Quid, ſi coniux adulter habeat filios ex illo vel ex altero matrim. n. 12.

An deſideretur iudicis ſententia, etiam ſi adulterium ſit notorium, vt vir lucretur dotem & paraphernа adulteræ: vel vxor donationem propter nuptias viri adulteri. Et decedentibus illis ante ſententiam, amittant eorum hæredes illa bona? n. 13.

An ſi adulter coniux teſtibus falſis ſe defendat, vel probet ſimile adulterium alterius coniugis, etiam poſt latam ſententiam ſibi applicantem bona, à qua tamen appellatum eſt, teneatur reſtituere ea bona, quæ alter coniux innocens erat lucraturus? Et idem tractatur de quocumque reo in ſimili euentu, n. 14.

Solus iudex Eccleſiaſticus eſt competens in cauſa adulterij ad diuortiū perpetuum vel temporale: & tunc cognoſcit de dote lucranda, vel alimentis adulteræ denegandis tanquam de acceſſoriis diuortio. Et an poſſit cognoſcere de dote, quando de ea eſt principalis quæſtio? n. 15.

Quando agitur criminaliter de adulterio ad pœnam ſanguinis, cognitio eſt iudicis ſæcularis. Quando ad alias pœnas, eſt mixti fori, & datur locus præuentioni, n. 16.

Quæſtione mota coram iudice ſeculari de alimentis adulteræ præſtandu, à qua vir diuertit, ſi vir exceptionem adulteri opponat, conquieſcere debet ſecularis, & poteſt ab Eccleſiaſtico inhiberi, donec de diuortio cognoſcat? n.17

An vir accuſans criminaliter vxorem, poſſit poſtmodum ciuiliter ad diuortium dotiſue amiſſionem accuſare: vel à ciuili accuſatione ad criminalem redire? Refertur quædam opinio, n.18.

Sententia authoris. Et explicatur l.vn.C.quando ciuilis actio criminali præiudicet, n 19.

An ſaltem vir qui accuſauit criminaliter vxorem, & ſuccubuit, vel deſtitit, poſſit nolle recipere vxorem, & aduerſus illam iudicem adeuntem, tueri ſe adulterij exceptione? n.20.

Quod vna via non licet, non debet alia concedi Et actio exceptione eſt fauorabilior: ſæpéque illa negata hæc conceditur. Et quoties obſtat exceptio rei iudicatæ obſtat ſimiliter exceptio litis pendentis. Eod.num. 20. Et ibi, quando ſententia lata in acceſſorio, præiudicet in principali.

An ſi ante vel poſt ſententiam diuortij coniuges reconcilientur, nullo inter ipſos pacto inito, recuperet adulter bona ob adulterium deperdita? nu.21 & ibi, remiſſio tam in delictis, quàm in contractibus, eſt fauorabilis & extendenda.

Quid, ſi pacto inito lucrandi dotem vir remittat adulterium? Et an in foro conſcientiæ pretium receptum ob adulterij remiſſionem ſit reſtituendum? Et explicantur l. Tranſigere, C.de tranſact. & l.22.t.1.p. 7.n.22. Et ibi, quid ſi vir remittat ea lege, vt vxor ſeorſum habitet, an ſint ei reddenda bona?

An vxori adulteræ teneatur vir alimenta præſtare? Refertur duplex ſententia, n 23. & 24.

Sententia authoris, n.25.

Quid, ſi iniuſtè domo expulſa fornicetur? n.26.

An ob oſcula & amplexus poſſit vxor alimentis priuari? n.27.

An lite pendenti ad diuortium, teneatur vir alimenta ac litis expenſas præſtare vxori? n.28.

Poſt n.28. inuenies alia ſummaria.

1 QVo perfectè huius diſputationis deciſio intelligatur, oportet præmittere pœnas, tã ciuiles, quàm criminales, adulterij. Et ideò quadruplex quæſtio diſputanda eſt. Prima de pœnis ciuilibus adulterij. Secunda, an fiat compenſatio adulterij vtriuſque coniugis quoad pœnas & accuſationem ciuilia? Tertia de pœna criminali, & an maritus licitè interficiat vxorem adulteram? Quarta, an vir adulter poſſit vxorem accuſare ad pœnam capitalem infligendam, vel compenſentur adulteria?

2 QVÆSTIO I. Quæ ſunt pœnæ ciuiles adulterij? Et ne in hac re immoremur circa pœnas adulterio indictas, apud vniuerſas nationes conſulendus eſt latè de illis differens, & oſtendens quàm odioſum vbique gentium fuerit, *Menoch.de arbitrar.l.2. cent. 5. toto caſu* 419. Prima ergo vxoris adulteræ pœna eſt, vt perdat dotem, viróque accreſcat, *cap. Plerumque de donat.inter vir.& vxor.l. Conſenſu.§.1. C.de repud.l.vnic.§. Taceat, C.de rei vxoriæ act.l. Miles,§. Socer, ad l. Iul.de adult.* Et quamuis *Plautius rubr.C.de edendo,nu.*46. intelligat *c.d. Plerumque,* ſolum velle vxorem non poſſe dotem repetere, vt ſibi poſt ſeparationem reſtituatur, at *Menoc.l.2.de arbitr.cent.3.caſu 287.n.vlt.* dicit hunc intellectum ſuſtineri non poſſe. Quia ſupponit dotem aliquando repeti poſſe, etiamſi vxor non ſit viro reconciliata, nempe ſoluto matrimonio per alterutrius mortem. Cùm tamen textus non ad tempus limitatum, ſed abſolutè repetitionem neget. Et ſimiliter eundem reprobat *Barboſa l. 2.p.1. in princ.n. 53. ff. ſoluto matrim.* vniuerſi enim textum illum intelligunt, vt propter vxoris adulterium vir lucretur dotem. Atque ita intelligunt *Abb.c.fin.n.3.de adult.* & ibi omnes. *Couar.4.decret.2.p.t.7.§.6.nu.* 1. & dicit eſſe receptiſſimum *Iul.Clar.lib.5.recept.§. Adulterium,n.13.verſ. Et ſcias.*

3 Vtrùm autem ab hac pœna excuſetur vxor, ſi vi vel metu cognita ſit, dixi diſp.5.nu.15.& ſeq. Et quid, quando vir cauſam tribuit adulterio, eam domo expellens, aut ita crudeliter tractans, vt eius ſæuitiam timens aufugerit? ibi n.10. Et an dotem perdat propter oſcula & amplexus; dixi diſp.4 n.11.& 12.

4 Et quamuis non modica controuerſia ſit, an attento iure communi habeat hoc verum, ſiue vir accuſet vxorem ciuiliter, ſiue criminaliter. Et communis ſententia habebat id in vtroque euentu eſſe verum. Vt reprobato Barrolo id tantum admittente quando vxor criminaliter accuſatur, docent *Anton.Gomez.l.80.Taur.n.47. verſ. Imò etiam. Couar.4.decret.2.p.c.7.§.6.n.4.Iul.Clarus li.5.recept.§.Adulterium,nu.13.verſ.Et ſcias.Barboſa l.2.p.1.in princ.n.57.ff.ſoluto matrim.* Imò quando vir accuſabat vxorem criminaliter, alio pacto diuidebatur dos. Vt tradunt *ibi Anton.Gom.Couar.& Barboſa.* At attento iure regni huius Caſtellæ res eſt certa, viro accuſanti ciuiliter vel criminaliter vxoris adulterium, acquiri dotem. Quod conſtat ex *l.1.t.20.lib.8.noua recopil.* & docent *Ant.Gomez,& Barboſa,n.58.Cantera quæſt. crimin.quæſt.tangentibus punitionem delicti,c.4.n 41. notab.3.*

Habet etiam idem verum, non tantum quando adulte- 5
rij tempore dos erat tradita viro, ſed etiam quando ſolum permiſſa. Nam ob vxoris adulterium applicabitur viro. Cùm iura indiſtinctè de dote loquantur. Quod docent *Ioan.Lup.rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.20.ſtatim in princ. Ciſuentes li.81.Taur.verſ.Sed circa præmiſſa.Caſtillo* alios referens *l. 82. Tauri,ad fin. Rolandus conſ.50.n.8.vol.1. Azebedo lib.8.recop.t.20.l.4.n.40.* Addit benè *Ciſuentes* idem eſſe dicendum, ſiue promittens dotem fuerit in mora ſoluendi, ſiue non. Quoniam ius minimè diſtinguit.

Inſuper idem accipiendum eſt in ſponſa de præſenti, 6
quæ ante matrimonij conſummationem adulterium admiſit: priuatur enim dote, eáque viro acquiritur. Quod attento iure communi probant per *l. Nihil intereſt,ff.rerum amot.Ioan.Lup.rubr.de donat.inter vir.& vxor.§.20.n.1. Ant. Gomez lib. 80. Tauri,num.47. Iul. Clarus lib.5.receptarum,§. Adulterium,verſ. Sed hæc omnia.* Quod expreſse decidit *l.3. t. 20. lib. 8. recop. legum huius regni.* Atque ita idem dicendum eſt, licet ſponſa illa de præſenti nondum ſit ſponſi domum traducta, nec nuptiarum benedictiones receperit. Quod probat generalitas illius legis. Et ex multis aliis probat *ibi Azebedo nu.1.& ſeq.* & ante ipſum *Ciſuentes l.81. Tauri in fine.*

Quando autem matrimonium in facie Eccleſiæ con- 7
tractum, reperiebatur ob aliquod impedimentum fuiſſe nullum, non leuis eſt controuerſia inter DD. attento ſolo iure communi, num dos amitteretur. Quibuſdam affirmantibus, aliis verò negantibus. Quos omnes refert *Barboſa l.2.in princip.1.num.93. & 94.ff.ſoluto matrim.* vbi benè vtramque ſentẽtiam ad concordiam ſic reducit: Si obtenta ſent. dotéque applicata marito, vxor matrim. *fuiſſe nullum* opponat: minimè audietur. *Reg.Res iudicata,ff.de regul. iur.* Secus ſi ante ſent. Cùm enim *verè non fuerit* adulterium, nequaquam adiudicabitur *marito dos.* Quam etiam concordiam ſequuntur *alij,* quos ibi refert. At attento iure huius regni Caſtellæ, conſtat priuari dote vxorem illã. Quoniam *l.81.Tauri, hodie l.4.t.20.l.8.recop.* expreſsè deciditur, eiſdem pœnis puniri adulterium commiſſum in matrim. exiſtimato, ac ſi matrim. eſſet legitimum. Et ita annotant *Ant.Gom.ea l.81.n. 48 Azebedo ea l 4.n.16. Barboſa eo.n.94.* Quæ tamen lex eſt intelligenda, quando matrim. fuit irritum ob aliquod impedimentum: ſecus ſi ob defectum conſenſus, vel metu cadenti in virum conſtantem initum fuit, ac ideò nullum defectu pleni conſenſus. Sic latè probãs *Caſtillo l.81.Tau.n.2.* Et ibi *Ciſuen.paulo poſt prin. Ant. Gomez n.48. Azebedo li 8.recop.t.20.l.4.n.25.& 26.*

Quod ſi promittens dotem ſtipulatus ſit eam ſibi ſolu- 8
to matrimonio reddendam, minimè eam lucrabitur maritus vxore adulterante. *l.Ex morte,verſic.Simili quoque modo. C.de pactis conuent.* tradunt *Glo.& DD.l. Si dotem marito,C. de iure dotium.* Sic *Ciſuentes l.81.Tauri,limitatione 2.Azebedo lib.8.recop.t.20 l.4.n.29.*

Similiter dotem vxoris minimè lucrabitur vir, autho- 9
ritate propria ipſam etiam in adulterio repertam interimens. Qui enim propria authoritate ius ſibi dicit, etiam lege permittente, legale commodum minimè conſequitur. *l.Interdum,§.Qui furem,ff.de furtis.* Quod etiam attento iure communi docet aliis relatis *Cou.4.decret.2.p.c.7.§.7.n. 7.* Idémque decidit *l. 82. Tauri, hodie l.5. tit.20.lib.8.recop. legum Caſtellæ,* vbi definitur virum occidentem propria authoritate adulteros, amittere bona omnia quæ ob adulterium vxoris ſibi lege adiudicantur: ſecus ſi authoritate iudicis eos ſibi traditos enecet. At ſi ſententia iudicis ſibi iam bonis adulteræ applicatis, contingat

vt

vt vir adulteram etiam ob crimen præcedens occidat, nequaquam tenebitur in foro conſcientiæ dotem ſemel acquiſitam reſtituere. Quia nullo iure cauetur vt poſt acquiſitionem, illam deperdat. Nec ſi dos marito ex alia cauſa deferatur à lege, amittet eam, interficiens propria authoritate adulteram. Vt cum *Alex. per eum citato* docet *Couar. n. 7. proximè allegato*.

10 Secunda pœna vxoris adulteræ eſt, vt amittat bona paripherna, cæteráque bona, ac ea viro adiudicentur. Et quidem, ſi ſolum ius commune attendamus, controuertitur inter DD. de veritate huius pœnæ. Quidam affirmant: & ducuntur, quia *c. Plerunque, de donat. inter vir. & vx.* dicitur viro adiudicari dotem ac dotalitiúm vxoris: nomine autem dotalitij intelligunt bona paraphena. Sic *Gloſ. eo cap. Plerumque, verb. Dotalitium. Felinus c. Paſtoralis n. 5. verſ. Mulier impudica, de iudiciis. Hippol. de Marſ. conſ. 234. nu. 2. Lud. Rom. ſingul. 312. alias 315. n. vn.* vbi *Addition.* multos refert. *Beroius rubr. de iudiciis n. 22. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 2. Coſta c. Si pater, 1. p. verb. Legauit, n. 46. de teſta. in 6. Perez l. 8. ordin. t. 15. l. 2. f. 290. Iul. Clar. l. 5. receptar. §. Adulter. n. 15. verſ. Adde quod. Boſſius pract. crim. t. de coitu damnato, nu 54. Ant. Gabr. to. 1. comm. l. 1. in mea edit. fol. 21.* Alij autem id negant. Quia paraphena nõ dicuntur dotalitium vxoris. Nec in materia pœnali, qualis eſt hæc, oportet verba extendere, ſed potius reſtringere. Vnde nomine dotalitij intelligitur donatio propter nuptias, quæ olim erat in vſu, & appellabatur dos vxoris, illam enim dabat vir in dotem vxori: (vt dixi lib. 6. diſp. 1. nu. 1.) & quamuis ſoluto matrimonio redibat ad virum dantem: at ſi ex pacto inito eſſet vxoris in perpetuum, ea adulterante adiudicatur viro, iuxta *d. c. Plerumque*. Atque ideò hanc partem (quæ verior eſt) ſuſtinent *Abbas d. c. Plerumque, n. 8. Ant. ibi n. 6. Præpoſ. n. 5. Decius cap. Paſtoralis, nu. 31. de iudiciis. Ang. verb. Adulterium. nu. 3.* vbi *Syluеſt. q. 6. Tabiena q. 1. n. 2. Armilla verb. Dos n. 13. Cantera q. crim. q. tangentibus punitionem delicti c. 4. n. 38. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 56. ff. ſolut. matrim. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 295. q. 2. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 99. nu. 1.* At attento iure regni Caſtellæ, bona paraphena & reliqua vxoris adulteræ adiudicantur viro, *l. 1. t. 20. lib. 8. noua recop.* notat *Ciſuentes l. 81. Tauri, verſ. In eadem lege. Cantera proximè alleg. Azebedo d. l. 1. nu. 18.* imò & bona adulteri lucratur vir per illam legem *Azebedo ibi, Barboſa nu. 64.*

11 Vxor etiam ob viri adulterium lucratur donationem propter nuptias. *l. Conſenſu, §. Si verò, C. de repud. & auth. vt liceat matri & auiæ, §. Quia verò plurimas, verſ. Si de adulterio.* Et tradunt *Gloſſa & communis c. 1. verb. Reciperet, vt lite non conteſt. Abb. c. Tuæ, de procur. fine, & c. fin. n. 3. de adult. & c. Plerumque, n. 6. de donat. inter vir. & vxor.* vbi *Alex. de Neuo, n. 7. Ioan. Lup. rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 20. n. 1. Decius reg. Semper in contractibus, 157. n. 6. ff. de reg. iuris. Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 5. n. 34. Roſella verb. Diuortium, n. 14. Ang. verb. Adulterium, n. 3.* vbi *Sylu. q. 6. Tabiena verb. Dos, q. 11. n. 12. & ibi Armilla n. 13. Rolandus conſ. 50. à n. 5. vol. 1. Brunel. de ſponſal. concluſ. 30. declarat. 8. n. 12. Perez lib. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 21. verb. Tres bienes. Queſada, quæſt. iuris ciuil. c. 18. n. vn. caſu 5. Rojas ſingul. 214. fin. Iul. Clarus lib. 5. recept. §. Adulterium, verſ. Adde quod. Surdus de alimentis, t. 7. q. 16. nu. 30. Barboſa* alios referens *l. 2. p. 1. in prin. nu. 98. & rubr. 2. p. nu. 38. ff. ſolut. matrim.* Quamuis minus benè contrarium doceant *Guido Pape ſingul. 885. in fin. Tiraq. l. 1. connub. gloſ. 1. p. 1. n. 45. fine.*

12 Excipiendus tamen eſt caſu, ſi vxor habeat filios ex eo aut ex alio matrimonio. Tunc enim maritus dum viuit, habebit vſumfructum illorum bonorum: at eo mortuo ſuccedent filij in bonis adulteræ. Quod attento iure communi benè probat multis relatis *Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 62. ff. ſoluto matrim.* At ius huius regni Caſtellæ difficultaté facit. Quia *l. 1. a. 20. lib. 8. noua recop.* deciditur filios adulteræ in eius bonis ſucceſſuros. Sed optimè *Barboſa ibid. n. 63.* ſic conciliat. Si adultera interficiatur à viro authoritate iudicis ſibi eam occidendam tradentis, bona eius ſtatim ad filios pertinent, quoad proprietatem & vſumfructum (tu intellige niſi ſint filijfamilias eiuſdem viri, tunc enim non ratione adulterij, ſed ratione poteſtatis paternæ retinebit vſumfructum illorum bonorum aduentitiorum: perinde ac ſi mater non fuiſſet adultera.) Si verò agatur ciuiliter, ita vt vxor minimè moriatur, obtinebit maritus, dum ſuperſtes fuerit vxor adultera, vſumfructum illorum bonorum, etiamſi ſint filij ex alio matrimonio habiti: ea verò mortua ſuccedent plenè filij in eis.

Rogabis forſan, num deſideretur iudicis ſententia, quo adultera dotem cæteráque bona amittat? Qua in re facilis ac in promptu videtur ſolutio, nempe deſiderari. Eſt enim pœna: ac proinde ſententiam iudicis poſtulat. Quod docent *Hoſtienſis c. Porro, num. 3. de diuort. & ibi Ioan. Andr. n. 3. Anton. n. 12. Anchar. in fin. Alexand. de Neuo nu. 10. Præpoſ. n. 4. Calderin. c. fin. de adult. & ibi Abb. n. 6. Card. n. 2. verſ. Quæro an vir. Anan.* referens *Florian. n. 4. verſ. Circa vltimam quæſt. Bald. c. Ex parte, n. 8. de conſuetud. Ioan. Lupus rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 34. n. 5. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 33. a. 2. paulo poſt principium. Bertachinus in ſuo repert. lit. A. verb. Adulter, verſ. Adultera perdit dotem. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 1. Auiles c. Prætorum, procemio, gloſſa don Fernando, in fin. Villalobos in communib. opinion. lit. A. verb. Adulterium, n. 94. Perez l. 8. Ordinam. t. 15. l. 2. f. 290. verſ. Dudum eſt, Mexia taxa panis. concl. 6. n. 93. Cenedo in collectaneis iuris, collect. 154. n. 8. Anton. Gabr. tom. 1. commun. opin. l. 1. in mea editione, verb. Adultera, f. 21. col. 1. Emmanuel Sa ſum. verb. Diuortium, verſ. penult. Hieron. Llamas in methodo curationis animarũ 3. p. c. 8. §. 8. Manuel 1. to. ſum. 2. editione, cap. 99. num. 1.* Idem docent de donatione propter nuptias, quam vir adulter perdit. *Hoſt. Ioan. Andr. Anchar. Cardin. Ananias ibidem.* Hinc inferunt *Baldus. Ioan. Lupus, Auiles eiſdem locis* hæredes vxoris decedentis ante ſententiam non perdere dotem. Quia pœnæ delictorum intentatorum non tranſeunt ad hæredem, *l. 1. C. ne ex delic. defun.* Sed huic doctrinæ fortiter obſtat textus *c. Plerumque de don. inter vir. & vxor.* ibi: *Si mulier ob cauſam fornicationis iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate è viro receſſerit, nec reconciliata poſtea ſit eidem: dotem vel dotalitium repetere non valebit.* Vbi æquiparat textus ad lucrum dotis adulteræ viro acquirendum, iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate viri vel vxoris, diuortium factum eſſe. Vnde *Abbas ibi, num. 4. Roſella verb. Diuortium, num. 14. Angel. verb. Adulterium n. 6.* vbi *Sylu. quæſtion. 6. Tabiena quæſt. 1. num. 2. verb. Dos, quæſt. 13. n. 12.* vbi *Armilla n. 13.* inferunt, ad dotem lucrandam, paria eſſe matrimonium ſeparari iudicio Eccleſię, vel propria voluntate vxoris recedentis ob proprium adulterium, timore viri vel voluntate mariti ipſam ob adulterium notorium expellentis. Et reddunt rationem, quia adulterio vxoris exiſtenti notorio, poteſt vir propria authoritate ipſam expellere. Atque concordat *Anton. eo cap. Plerumque, n. 3.* dicens mulierem ſeparatam ob adulteriũ, iudicio Eccleſiæ, vel abſque illo, perdere dotem. Quare, videtur attento hoc textu, & DD. allegatis, minimè deſiderari iudicis ſententiam, quo ob adulterium vxoris vir lucretur dotem: & ob viri adulterium vxor donationem propter nuptias. Sed his minimè obſtantibus non eſt recedendum à veriſſima opinione citata, exigenti ſententiam iudicis. Nec illi aduerſantur textus & DD. allegati. Pro cuius intelligentia reuocandum eſt in memoriam, quod probauimus lib. 6. diſput. 38. num. 34. nempe, eum cui competit exceptio, ne aliquid ſoluere conſtringatur, habere ſubinde ius retinendi in foro conſcientiæ & externo, licet alter repetat. Cùm ergo maritus propria authoritate diuertens ab vxore adultera, vel ipſa recedenti, ius habeat excipiendi contra vxorem repetentem dotem, opponens ipſis adulterium, poteſt retentionis iure vtens, nolle dotem reſtituere: ſed ſibi lucrari illam, quamuis ſententia minime præceſſerit. Quod apertè ſignificat textus, *d. c. Plerumque*, dum non dixit virum in eo caſu lucrari dotem, ſed vxorem non poſſe repetere: ſignificant poſſe maritum ratione exceptionis adulterij, quam habet, vti retentione. Idem clarius ſignificant *Abbas ibi, nu. 4. Alexand. de Neuo, nu. 5.* vbi cautè dicunt mulieri recedenti ob adulterium, vel repulſæ ob adulterium noto-

rium, repetenti dotem, obſtare exceptionem adulterij, atque ita maritum abſque adulteræ vxoris accuſatione poſſe conſequi dotem, excipiendo modo prædicto. Idem etiã aperte ſentiunt *Angel. verb Adulterium, num. 6. Sylueſt. q. 6. Tabiena q. 1. n. 2.* vbi dicẽtes in his caſibus virum lucrari dotem, reddunt rationem: quia ſi vxor repeteret, obſtabit ei exceptio adulterij. Et melius *idem Sylueſt. verb. Dos, q. 15.* vbi ait ſententia diuortij ſequuta acquiri dotem & parapherna viro: at propria authoritate expulſa vxore manifeſtè adultera, ipſave diuertente, acquiri ipſi viro exceptionem contra vxorem, ſi dotem repetat. Et quamuis *Abb. Roſell, Angles, Syluester hoc eod. nu. citati*, petant adulterium eſſe notorium, vt vir expellens propria authoritate vxorem, poſſit dotem retinere: id ſolum eſt ad effectum impediendi reſtitutionem in foro externo, mulier enim ſpoliata ante omnia eſt reſtituenda, vbi adulterium non eſt notorium. Vt dicemus hoc lib. diſp. 12. num. 14. At cùm in foro conſcientiæ liceat diuertere viro, etiam vbi adulterium non eſt notorium: vt dicemus eadem diſp. 12. n. 31. licebit ſubinde dotem retinere. Immò *Alex. de Neuo d. c. Plerunque, n. 5.* dicit etiam mulieri repetenti dotem obſtare exceptionem adulterij non notorij, nec eſſe quoad dotem ſtatim reſtituendam: ſecus ſi peteret ſe reſtitui ad conſortium maritale, ſtatim enim reſtitueretur, niſi de adulterio notorio exceptio opponatur. Et id colligit ex *Antonio eod. c. Plerũque, n. 3.* dicenti mulierem ſeparatã iudicio Eccleſiæ, vel abſque illo, perdere dotem, *iuncto num. 5.* vbi ait ad valorem ſeparationis deſiderari iudicium Eccleſiæ, non verò ad lucrum dotis. Vnde non eſt audiendus *Ananias c. fin. n. 3. verſ. Circa vltimam quæſtionem, de adult.* vbi ait virum non poſſe propria authoritate retinere adulteræ dotem, donec accedat iudicis ſententia. Contrariũ enim probauimus ratione exceptionis adulterij quam obiicere poteſt vxore dotem repetenti. Ex quibus omnibus fit, vt perfectè & irreuocabiliter vir acquirat vxoris adulteræ dotem, debere iudicis ſententiam accedere: vt autem iuſtè retinere poſſit ratione exceptionis, quam habet, minimè ſententiam deſiderari. Quòd ſi roges, quid inter vtrumque modum diſtet? Tres differentias inuenio. Prima eſt, ſi vxor poſſideret bona, nõ teneretur ante ſententiam illis ſe ſpoliare, viróque reſtituere: ſecus ſententia lata. Secunda, ſi ante ſententiam contingeret virum fornicari, cùm mutua delicta compenſentur quoad dotis lucrum (vt dicemus nu. 29.) caderet à iure excipiendi, & ſubinde à iure retinendi dotem. At ſi lata ſententia ſibi applicanti dotem adulteraretur, non teneretur dotem iam acquiſitam reſtituere vxori, vt bene docent *Mexia taxa panis, concl. 6. n. 63. Cenedo in collectaneis iuris, collect. 154. num. 8.* quia priuari illa dote ſemel acquiſita eſt pœna, & ideò iudicis ſententiam deſiderat. Item quia non tenetur compenſare illud adulterium cum adulterio vxoris præcedenti ſententiam, vt redeat ad conſortium coniugale. Vt dicemus diſp. ſeq. n. 50. ac ſubinde nec quoad dotem. Vtrum autem iure actionis aut iudicis officio poſſit cogi dotem reſtituere in foro externo? dicemus diſp. ſeq. num. 37. Tertia differentia eſt, ſi ante latam ſententiam vir propria authoritate vxorem necet, tenebitur dotem ac cætera bona reddere: ſecus (vt diximus nu. 9.) ſi ſemel per ſententiam ſint ſibi applicata.

14 Sed quid, ſi vxor accuſata legitimè de adulterio, falſis ſe tueatur teſtibus, aut ſimile viri adulterium probet, ſicque abſoluatur, an teneatur dotem & cætera bona viro reſtituere, & diuortio aſſenſum præbere, ac ſi damnata eſſet? Difficultas hæc pendet ex ea quæſtione, An reus legitimè interrogatus negans veritatem, falſiſve teſtibus ſe defendens, teneatur pœnam reſtituere, qua damnandus erat. Quod ſatis probabiliter affirmant *Sotus 1. l. de iuſt. q. 6. a. 9. verſ. Vnum hic autem. Caſt. l. 2. de lege pœn. c. 12. §. Ex his. P. Molin. tom. 1. de iuſt. tract. 2. diſp. 95 pag. 587.* Ducuntur, quia iniuſtè obſtitit iuri ad pœnam quod actor obtinuerat. Et ſic hæc ſentẽtia docet teneri vxorem ea omnia bona, quibus damnanda erat, viro reſtituere. Cæterum probabilius exiſtimo teneri reum expenſas litis, ob id factas, alteri reſtituere, non autem pœnam Quoniam actor non habet directè ius ad pœnam, ſed indirectè, & per accidens media iudicis ſententia. Quia legiſlator pœnalem indicens legem, per ſe & directè ſolum intendit concedere ius ad vindictam de reo ſumendam: per accidens autem, & quaſi mediatè & indirectè concedere ius, vt inde lucrum pœnæ actori aut fiſco accreſcat. Ex quo fit, vt reus iniuſtè ſe defendens delinquat aduerſus iuſtitiam publicam, & ius reipublicæ, vt id crimen puniatur: non tamen contra iuſtitiam commutatiuam, in ordine ad pœnam actori applicandam. Et ita ſentiunt *Nauar. ſum. hiſp. c. 28. addit adn. 46 c. 18. lat. c. 18 n. 46. Medina l. 1 ſum. c. 14. §. 35. f. 178. Angles Floribus, 2. p. q. de reſtit legis pœnal. a. vn. diffic. vn. concl. 3. f. 248. Aragon 2. 2. q. 62. a. 3. fol. 228. col. 1. & ibi Salon controuerſ. 2. & ibi Bañes, a 3. dub. 2. concl. 6. fol. 215. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 159 f. 362. §. At Nau. Manuel 1. to. ſum. 2. edi c. 186. n. 6. Graffis 1. p. deciſ. l. 3. c. 7 n. 25.* Imò id verum exiſtimo, licet iuſtè damnatus pœna aliqua pecuniaria, appellaret ex cauſa omnino falſa, aut falſis ſe protegens teſtibus, teneretur enim actori expenſas litis reſtituere, nec proſequi litem, ſed omittere vt ex allegatis feratur ſententia: eò quòd lis eſt iniuſta: pœnam verò minimè tenebitur reſtituere, donec ab appellationis iudice confirmetur ſententia. Quia prior ſententia appellatione ſuſpenſa eſt: & ſubinde ea non obligat, ac perinde cenſetur, ac ſi condemnatio minimè facta fuiſſet Et ſuſpendi ſententiã ex eo cõſtat. Quia vel iudex appellationem admiſit, aut inhibuit iudicem à quo: & tunc non eſt dubium ſuſpendi priorem ſentẽtiam. Quamuis enim appellatio eſſet friuola & inualida, dummodo ſit intra legitimum tempus interpoſita, ſi iudex illi detulit, ſiue ex propria ignorantia aut ſcienter, ſuſpendit, vt multis citatis tradunt *Lancelot. de attentatis 2. p. c. 12. limit. 6. n. 20. & limitat. 1. à n. 66. Anton. Gomez tom. 3. var. c. 13. n. 32.* Et ſimiliter quando iudex ad quem inhibet iudicem à quo. Vt docet *Lancelot. eo c. 12. limitat. 50. nu. 128. & duplici ſequenti*, vbi id defendit contra alios, licet appellatio ſit interpoſita tranſacto appellationis termino. At iudex non admiſit appellationem, & adhuc ſuſpendit. *Quia tenebatur admittere.* Cùm non notoriè conſtet *falſam eſſe* cauſam, eo vel maximè quod hæc *appellatio ſit à diffinitiua* ſententia, in qua non eſt *neceſſarium* exprimere cauſam: & poteſt iuſtificari *ex nouis actis*, vt tradit aliis citatis *Maranta pract. 6. p. t. Et quãdoque appellatur, n. 142. & 153.* Cùm ergo ſententia illa ſit per appellationem ſuſpenſa, non debebitur pœna, perinde ac ſi ſententia lata non eſſet. Quod videtur tenere *Palacios l. 4. de contract. c. 5 f. 273. col. 2. ante verſ. Porro frater*, vbi ait non teneri reum ad pœnam, donec vltima ſententia damnetur. Quamuis contrarium teneat *Beia in ſua caſuum ſum. caſu 65.* Ex his ergo ad quæſtionem propoſitam reſpondeo, vxorem falſis teſtibus ſe tuentem, aut opponendo falſo ſimile adulterium viro, minimè teneri dotem ac alia bona ſua viro reſtituere, ſed litis expenſas factas cauſa iniuſtæ illius defenſionis, etiamſi iam ſententia damnata ſit, quæ per appellationem ſuſpenſa eſt. Quia illa priuatio eſt pœna non debita vſque ad ſententiam iudicis, quæ aut vltima ſit, aut in rem iudicatam tranſierit. Quamuis teneatur non appellare, vel ſi ſemel iam appellauit, nil noui intentare. Quæ conſtant ex iis, quæ præmiſimus. Vtrùm autem idem dicendum ſit, quando coniux petit diuortium ob coniugis adulterium, & coniux adulter falsò negat, aut falſis ſe teſtibus defendit? dicam hoc lib. diſp. 12. n. 8.

Solus verò iudex Eccleſiaſticus eſt competens ad cognoſcendum de adulterio, vt ratione illius diuortium celebretur. Vt conſtat ex *cap. Tuæ, de procur. & c. 1. vt lite non conteſtat.* Quia cùm agatur de viribus matrimonij diſſoluendis, quod ſacramentum eſt, huiuſmodi cognitio eſt ſolius iudicis Eccleſiaſtici. Quod docẽt *D. Thom. 4. d. 35. q. vn. a. 3. ad 5. Anton. eod. c. Tuæ, nu. 2. & c. Cum ſit, n 16. de foro compet. & c. Plerũque, n. 2. de don. inter vir. & vxor.* vbi *Alex. de* 15

Neuo,

Neuo,n.3.Præpoſ ſtatim in princ.notab.2. Card c fin n.2.q pen. de adult.& ibi Ananias n.vlt. Lex 7.t.10.p.4 Sotus 4 d.37.q. vnic.a.3.ad fin.corp.verſ. Colligito ergo. Bertachin.repert.lit. A. verb. Adulter,verſ. Adulterium eſt crimen. Couar.4. decr.2.p.c. 7.§.6.n.8. Ant.Gomez l.80 Tauri n.47.verſ. Vnum tamen. Iul. Clarus lib.5. recept.§.fin.q.37.n.3. verſ. Quæro nunquid. Ant. Ghib. tom.1.commun.opin.l.1.in mea edit.fol.25.verſ. Adulterij, cauſa. Anaſt.Germon.l.3.de ſacrorum immunit.c.12.n.58. Barboſa alios referens,*l.2.p.1.in princ. n. 140.ff.ſolut. matrim. Viguer.l.inſtit.c.16.§.7.verſ.9.imped.10.Enriq.li.11.de matr.c.17. n.1.fin.& comment.lit.G. Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.84.nu.12.Lud. Lopez 2.p.inſtruct. de matr.c. 54.paulo poſt princ.notab.2.* Vnde non eſt audiendus *Decius conſ.212.nu. 2.* contendens ſi ſimul agatur de diuortio & amiſſione dotis, eam cognitionem eſſe mixti fori. Quod etiam admittit cum hac moderatione, quando non eſt quæſtio de viribus matrimonij, *Afflictis l.2.conſtit.rubr.11.§.2.* Sed neuter audiendus eſt. Imò etſi de ſola coniugum ſeparatione ad tempus ob lepram agatur, ſolus Eccleſiaſticus eſt competens. Vt benè docet *Couar. eodem n.8. contra Rupellan.l.1.forenſium inſtitut. Galliæ c. 25.* Quando autem agitur de diuortio coram iudice Eccleſiaſt. quæſtio alimentorum, & dotis amittendæ, tanquam rei acceſſoriæ pertinet ad eundem. Vt de dote deciditur *c. De prudentia, de donat.inter vir.& vxor.* Et tenet *ibi Gloſſa* loquens de dote, *verb. Acceſſorie.* Et de dote & alimentis docent, referentes *Federicum Card. & Ananias proximè citati* Vtrùm autem dum cauſa principalis vtitur de dote, poſſit iudex Eccleſiaſticus cognoſcere, variant Doctores, atque affirmant dicentes eſſe mixti fori: vt ſi conſtante matrimonio agat vxor de dote reſtituenda, eo quod vir facultatibus labatur, *Innoc.d.c. De prudentia,n.vn.& ibi Abb. n.8. Alex.de Neuo n 9.& 10.Card.c.Ex literis,de pign.n. 5.oppoſit.5.& ibi Imola n.7.* Ducuntur, quia dos valdè connexa eſt matrimonio, & ideò non mirum vt ratione huius connexionis poſſit iudex Eccleſiaſticus, qui circa matrim. iudex eſt, de illa cognoſcere. At oppoſita ſenten. vt ſolius ſit iudicis ſecularis, eſt communis & verior. Quam tuentur *Gloſſa d.c.De Prudentia,verb. Acceſſorie,Felin.c.Eccleſia,de conſtit.n.58.Ioan.Lup.c.Per veſtras,de donat.inter vir.& vxor. notab.2.n.24. Ant. Gomez l.50.Tauri,n.53.Molina l.2.de primog.c.15.n.76.* & multis aliis citatis, latè probans & ſatiſfaciens contrariis argumentis *Barboſa l.1.p.1.n.46.& ſeqq. ff.ſoluto matrimon.* Atque idem dicendum eſt de cauſa alimentorum, quando de eo agitur principaliter. Vt benè docet *Molina eod.n.76.*

16 At quoties agitur de adulterio ad pœnam ſanguinis imponendam, ſolus iudex ſecularis eſt competens. Eccleſiaſtico enim ea pœna punire interdicitur. *cap. Sententiam ſanguin.ne clerici vel monachi.* Sic, *Ant.c. Cum ſit, de foro comp. n.16.& c.Tuæ,n.2 de procur.* vbi *Abb.n.6.Imola n.10.* Quoad alias verò pœnas eſt mixti fori, atque ſubinde datur locus præuentioni. Cùm enim ſit quædam ſacramenti iniuria, non minus pertinet ad Eccleſiaſticum iudicem, quàm ad ſecularem punire illud. Deinde quia *l. Quamuis,C.ad l.Iul. de adult.* appellantur adulteri ſacrilegi, at ſacrilegium eſt mixti fori. *c. Cum ſit, de foro comp.* Atque ideò ita docent *Abb.eo c.Tuæ,n.6 Couar.4.decret.2.p c.7.§ 7.n.20.Iul.Clarus & Anaſt. Germonius,relati n. præced. Barboſa* alios referens, *l.2.p.1.in princ.n.139.& ſeq.ff.ſolut.matrim.*

17 Ex dictis infertur, quæſtione mota de alimentis præſtandis adulteræ à viro ſeparatæ, coram iure ſeculari: viróque excipienti de ſufficienti cauſa diuortij, nempe, de adulterio, debet ſecularis lite ſuperſedere, donec Eccleſiaſticus diuortij quæſtionem dirimat: poteſtque interim ſecularem inhibere. Iuxta id quod habetur *c. Tuam, de ordine cognit.& c.Si iudex,in fine,de ſent.excom.in 6.* Sic *Federic.* quem referunt & ſequuntur *Cardin.c.fin.q. pen. de adult.& ibi Anan.in fine.*

18 Grauis autem controuerſia eſt, num vir qui accuſauit vxorem adulteram criminaliter coram iudice ſeculari, poſſit poſtmodum tranſire ad accuſationem ciuilem petens diuortium, ac dotis amiſſionem? Cuius reſolutio pendet ex intellectu *l.vnicæ, C. quando ciuilis actio criminali præiudicat* Et quidem *Ant.c.Tuæ,de procur.n.18.& ibi Imolan. 12.* docent impoſita per iudicem Eccleſiaſticum pœna pœnitentiali, poſſe ſecularem adiri, vt contentioſam imponat. Si verò contentioſa impoſita ſit, ſi eſt ciuilis, vt amiſſionis dotis, vel mixta, vt diuortij non impediri, quin adire ſecularem liceat, vt pœna criminali plectat, impoſita verò ſemel criminali pœna, nullam aliam poſſe imponi. Et *Salicet.auth.Sed hodie,n.4.ante verſ.Item quia,c.ad l.Iul. de adult.* tanquam rem conſtantem ſupponit, poſt accuſationem ciuilem adulterij, locum eſſe criminali.

Sed vt huic quæſt. ſatisfaciamus, ſupponendum eſt 19
non poſſe intẽtari actionem criminalem, & ciuilem principaliter, ex eadem cauſa conſurgentia, antequam alterum iudicium abſoluatur, *l.vn.C. quando ciuilis actio criminali præiudicet,l.Interdum,4.ff.de publicis iudiciis.* Qui textus quamuis loquatur, dum pendenti iudicio ciuili intentatur criminale: at teſte *Iul.Claro li.5.recept.§ fin.q.2. init.* procedit indiſtinctè, ſiue actio vtraque ab initio intentetur ſimul, ſiue iam cœpto & pendenti vno iudicio, aliud intentetur. Idem docet *Boſſius pract.crim.t. de pluribus volentiis,n. 113.* Dixi principaliter. Quia ſi quis intentet principaliter iudicium criminale, poteſt deinde incidenter ciuile intentare. Vt Accuſans criminaliter de furto, poteſt deinde incidenter petere rem ablatam ſibi reſtitui. Sic *Iul.Clarus ea q.2.verſ.Et hæc quidem concluſio,* multos alios referens: idem docet *Additionat. ad Marantam pract.4.p.iudic.d.1.nu.6.* addens poſſe iudicem ex officio, parte minimè petenti, ad id compellere. At abſoluto altero iudicio, ſiue criminali ſiue ciuili, ſic diſtinguendum eſt: ſi hæ actiones tendant ad diuerſa: vt altera ad ſatisfactionem, altera verò ad vindictam, tunc finito vno iudicio, licet ex ea eademmet cauſa intentare aliud: ſecus ſi vtrumque iudicium tendat ad idem, nempe, ad vindictam. Et ſic intelligitur *l.vnic. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet.* v. g. actione iniuriarum poteſt agi criminaliter petendo vindictam ac punitionem iniuriæ: poteſt etiam agi ciuiliter, vt quando ait ſe æſtimare iniuriam ſibi illatam, quia illam paſſus eſt, mille argenteis nummis, quos ſibi applicari petit tunc. Quia hæc iudicia tendunt ad diuerſa, alterum ad vindictam, alterum ad rei familiaris compenſam: ideò vno finito, ſiue criminali ſiue ciuili, fas eſſet aliud intentare: ſecus ſi vtrumque ad ſolam vindictam tenderet. Non enim iniuria affectus petit rei familiaris damnum. Sic docent *Barth.l. 2.§.1.n.3 ff.de vi bonorum raptorum, Abb.c.Tuæ,n.5.de procur. & c. De his,n.6.de accuſ.Boerius deciſ.298.n.6.Maranta in ſua pract.4.p.iudiciorum.d.1.n.9. Couar.* alios referens, *2.var.cap. 10.n.1 fin.Iulius Clar.li.5.recept.§.fin.q.2.ad fin.* dicítque eſſe commune. Et *Barboſa l.2.p.1 in princ.n.138.ff.ſolut. matrim.* Qui benè addit hoc eſſe verum, ſiue actor in priori iudicio vincat, ſiue ſuccumbat. Non dicitur autem finitum vnum iudicium, quãdo in eo ſententia lata eſt, niſi in rem iudicatam tranſierit. Quia ratio deciſionis eſt, eo quod poſſet in vno iudicio ſequi abſolutio, quæ rei iudicatæ exceptionem in alio pareret: quo propterea ſuperſederetur. Quod minimè habet locum, vbi ſententiæ virtus appellatione ſuſpenſa eſt. Ita Bartolus & alij relati, dicitque eſſe omnium *Boſſius pract. tit. de pluribus violentiis. num. 113.* Ex his infertur deciſio noſtræ quæſtionis. Vir enim accuſans criminaliter vxorem de adulterio, non poteſt poſtea, etiam eo iudicio finito, accuſare ciuiliter ad dotis cæterorúmque bonorum amiſſionem: nec ſi à iudicio ciuili incipiat, poteſt ad criminale tranſire. Quia vtrumque iudicium tendit ad idem, nimirum, ad pœnam adulterij infligendam. Sic *Abbas c.Tuæ,nu.5.de procur.Barboſa l.2.p.1.in princ.num.138.& ſeq.ff.ſolut. matrim.* Idémque dicendum eſt cum *Abbate ibidem, & Soto 4.d. 37. q.vn.a.3. ad fin.corp.verſ. Colligito ergo: Lud. Lopez 1.p.inſtruct.c. 265. 6.penult. & 2.p. de matrim. cap. 54. paulo poſt princip. notab. 2.* quando in altero iudicio peteretur ſeparatio thori & habitationis ratione adulterij: in altero verò, pœna criminalis: non enim liceret etiam vno iudicio finito, aliud

intentare. Nam vtrumque iudicium tendit ad idem, ſcilicet, ad vindictam & pœnam. Quamuis enim diuortium non ſit propriè pœna, ſed proſequutio iuris, quod ob alterius adulterium comparauit innocens: at in hac actione appellatur pœna & vindicta. Quia non petinet ea actio ad compenſandam reifamiliaris iacturam. Quod inde conſtat: nam *l. vn. C. quando ciuilis actio criminali præiudicet*, decidens actionem ciuilem non præiudicare criminali, appellat actionem ciuilem, de re familiari: vbi *Gloſ. verb. De re familiari*, ait ideò id eſſe: quia ſi ciuilis non eſſet de re familiari, ſed actio iniuriarum, vna præiudicaret alteri. Quia vtraque tendit ad vindictam. Accedit ad hoc, actionem de adulterio ad diuortium tendens appellari criminalem. Vt conſtat ex *c. Tuæ, de procur.* vbi textus adulterij actionem dicit eſſe quaſi mixtam ex criminali & ciuili, & *ibi Anton. n. 23.* dicit appellari ciuilem, in quantum tendit dotis amiſſionem: criminalem autem, in quantum imponitur diuortium in pœnam ingratitudinis, & fidei coniugalis violatæ.

30 Imò quamuis poſſet aliquis exiſtimare, finito vno iudicio, eſto non permittatur accuſatio adulterij in alio, permitti exceptionem. v. g. vir accuſauit criminaliter vxorem de adulterio, deſtitit, vel ſuccubuit, ſi poſtea vxori petenti reſtitutionem ad conſortium maritale, opponeret adulterium: videretur alicui exceptionem admittendam eſſe. Quia facilior eſt cauſa concedēdi exceptionem, quàm actionem: eò quod reorum cauſa fauorabilior ſit. *Reg. Fauorabiliores, ff. de reg. iur.* Et notant *Dynus reg. Qui ad agendum 171. de regul. iur. in 6. n. 1. Decius reg. Inuit. 197. §. Cui damus, n. 2. ff. de reg. iuris.* Vnde fit vt multa poſſimus conſequi excipiendo, cùm tamen actio denegaretur. *Gloſ. c. 1. 32. q. 6. ad fin.* Et hinc etiam eſt, vt annalia ad agendum ſint perpetua ad excipiendum. *l. Licèt 5. C. de except.* vbi & *gloſſ. final.* & ſcribentes notant. At dicendum eſt, nec eam exceptionem admittendam eſſe. Quia ſi finitum ſit prius iudicium criminale, obſtat huic excipienti, in alio exceptio rei iudicatæ. Quamuis enim illa iudicia tendant ad diuerſa, criminale, ad pœnam, exceptio verò adulterij ad cōſeruationem ſui iuris, ne cogatur maritus ad ſuum conſortium vxorem adulteram admittere: at ſententia lata in acceſſorio, ſeu incidenti, præiudicat in principali, quando quæſtio de principali vertenda eſt. *Barth. Socinus, l. Si quis cum totum, §. Et generaliter, n. 1. & ſeqq. ff. de except. rei iudicatæ.* At in hoc caſu iterum admiſſa ea exceptione, controuertenda eſt quæſtio de adulterio, quod eſt principalis cauſa pœnæ criminalis & diuortij. Item, quia in exceptione victus, non poteſt amplius id, quod in modum exceptionis deduxit in iudicium, deducere in modum actionis, *l. Duobus, 19. ff. de except. rei iudicatæ*: vbi redditur ratio his verbis: *Tandem enim quæſtionem reuocat in iudicium.* Ergo à contrario ſenſu victus in actione, non poteſt illud idem per modum exceptionis opponere: eo vel maximè quòd militet eadem ratio: eadem enim adulterij quæſtio in iudicium reuocabitur. Nam vt ait *Barth. Socinus proximè citatus eo. §. Et generaliter, n. 1.* tunc dicitur eadem cauſa, quando quod deciſum eſt in priori iudicio, venit diſceptandum in poſteriori, licèt agatur ad diuerſum finem: vt hic contingit. Si autem prius iudicium nondum abſolutum ſit, obſtabit exceptio litis pendentis. Ea enim obſtat, quoties exceptio rei iudicatæ obſtaret: teſte *Iaſone l. Nulli, nu. 3. verſ. Adde aliam notabilem differentiam, C. de iudiciis.* Tandem, quia quod vna via prohibetur, non debet alia permitti, *l. fin. C. de vſu rei iudic.* Quamuis autem in foro externo ad vitandam litium multiplicationem denegentur actio & exceptio ad diuortium, ob adulterium ſemel iam deductum criminaliter ad iudicem, verùm in foro conſcientiæ, id eſt licitum. Cùm adulterium illud nondum ſit remiſſum: nec hic caſus comprehendatur inter illos, quos tota diſp. 5. numerauimus, in quibus ius diuortij celebrandi amittitur in foro conſcientiæ.

31 Id tamen obſeruandum eſt, reconciliatione facta inter coniuges, etiam poſt latam diuortij ſententiam, & applicato viro bona vxoris adulteræ, ſi nil in pactum deductum ſit, reddenda eſſe vxori omnia bona ob adulterium amiſſa. Quod quidem conſtat, quando reconciliatio præceſſit ſententiam. Quia vir nondum acquiſierat dotem, ſed exceptionem, & ratione illius retentionem, (vt nu. 15. probauimus) quam exceptionem reconciliatio extinguit, ac ſubinde ius retinendi. Si verò ſententia præceſſerat, maior videtur difficultas: quia iam dos & cætera bona erant mariti: & non eſt cur dici cogamur ea reddenda eſſe vxori. Poteſt enim reconciliatio illa intelligi quoad ſolùm ius diuortij perdendum. Cæterùm adhuc eſt idem dicendum. Quia remiſſio, ſiue in pactis, ſiue in delictis, eſt ſuapte natura fauorabilis & extendenda. Vt notat *Dynus regula, Odia, num. 2. 5. & 6. de reg. iur. in 6.* Et ratio eſt clara. Cùm enim pœnæ ſint odioſæ, liberatio ab illis remiſſione obtēta eſt fauorabilis. Deinde, quia illa remiſſio cùm ſit plena & abſoluta, reſtituit omnia ad priſtinum ſtatum, vt ante adulterium erat. Præterea, quia cùm adulterium ſit fundamentum & radix amiſſionis dotis & diuortij, deſtructo eo per reconciliationem, deſtruitur totum ædificium: id eſt, omnis pœna illis innitens, *c. Cum Paulus 1. q. 1.* rurſus, quia hoc probare videtur textus, *c. Plerunque de donat. inter vir. & vxor.* ibi: *Si mulier ob fornicationem iudicio Eccleſiæ aut propria voluntate à viro receſſerit, nec reconciliata ſit eidem: dotem vel dotalitiū repetere non valebit.* Vbi *Alex. de Neuo, n. 6.* colligit inde vxorem adulteram minimè dotem amittere, ſiue reconcilietur ante ſententiam Eccleſiæ, ſiue poſt. Atque huius ſententiæ videntur *Aug. verb. Adulterium. num. 3.* vbi *Syluest. q. 6. Tabiena q. 1. num. 2. Armilla nu. 4. Emm. Saſum. verb. Diuortium, §. pen. Hieron. Llamas, in methodo curat. animarum, 3 p. c. 8. §. 8.* vbi relatis iis quæ vxor adultera amittit: ſubdunt eam facta reconciliatione omnia recuperare, ad priſtinúmque ſtatum vniuerſa redire.

Quod ſi non abſolutè reconciliatio facta ſit, ſed adiecto pacto vt vir aliquid dotis vxoris lucretur: *Barboſa l. 1. p. 1. in princ. n. 115. ff. ſolut. matrim.* ait eiuſmodi conuentionem non valere. 32 Quia *l. Tranſigere, C. de tranſact.* interdicta eſt omnis tranſactio circa adulterij crimen remittendum. Quod *l. reg. 22. p. 7. t. 1.* explicuit, quando accepto præmio pecuniario venia concederetur. Quod hic inuenitur. Et refert pro ſe *Auendaño & Ioan Lupum rubrica de donat. inter vir. & vxor. §. 34. n. 4.* qui tamen id non dicit, ſed potius in oppoſitam partem inclinat. Quia poſtquam dixit nō valere conuentionem, ſubdit eſſe ſuper hoc cogitandum. Quia non valet conuentio, quando vxor viro ſponderet id quod ad ipſum virum non pertinet: dos autem acquiritur, viro ratione adulterij ipſius vxoris. Vnde mihi certum eſt poſt ſententiam, qua dos applicata eſt viro, poſſe virum remittere vxori adulterium reſeruata ſibi dote, & ceteris vxoris bonis. Quia id non eſt pretium veniæ recipere, ſed nolle integrè remittere, ſed quoad ſolam diuortij pœnam. Et idem tanquam probabilius credo, licèt ſententia lata minimè ſit. Quoniam cùm habeat exceptionem ne dotem reddat, ac ſubinde ius retinendi, nil vere dicitur recipere vt veniam concedat, ſed partim remittit, alia ſibi parte reſeruata. Qui enim habet ius excipiendi, habet ius retinendi, vt probaui libr. 6. diſput. 38. num. 34. Quinimo quod attinet ad conſcientiæ forum, ſi pretio accepto vir remitteret adulterium, non teneretur ante condemnationem illud reſtituere. Nam leges citatæ nullum verbum continent, quod dominij tranſlationem impediat. Et ſtrictius loquitur *l. Generaliter, ff. de verbor. obligat.* dicens ſtipulationes turpes nullius eſſe momenti. Et tamen optimè *Couar. reg. Peccatum, 2. p. §. 2. nu. 7.* dicit leges, quæ improbant turpes conuentiones, procedere ad hunc effectum, vt ex eis agi nequeat, nec teneatur quis promiſſa ſeruare, non autem vt acceptum ſit ante iudicis ſententiam reſtituendum. Quare l. 6. diſp. 20. num. 7. cùm multis probauimus reſtituendum non eſſe pretium acceptum ob crimen iniuſtitiæ admittendum: in quo verſatur turpitudo ex parte dantis & accipientis. Quòd ſi vir remitteret adulterium, pacto inito vt ſeorſum

ſum habitet vxor , bona eſſent vxori reddenda : quamuis ſententia præceſſiſſet. Quoniam ea remiſſio eſt latè & generaliter intelligenda, (vt n. præc. probaui) ac proinde id ſolũ de quo conuẽtum eſt, excipi ab ea remiſſione debet.

23 Tandem circa has adulteræ pœnas dubitatur: num vir teneatur alimenta præſtare vxori adulteræ? Quidam aſſerunt teneri, etiã facta thori ſeparatione. Quia non deſinit eſſe vxor. Sic dicens eſſe communem ſent. *Iul. Clarus l. 5. recept. §. Adulterium. verſ. Facta autẽ. Ant. Gabr. to. 1. comm. opin. in mea edit. l. 1. f. 21. ver. Adulterã vxorem etiã thori ſeparatione.*

24 Alij verò ſentiunt vxorem expulſam à viro, ob adulterium non notorium, alendam eſſe à viro, ſecus ob adulterium notorium: vnde in priori caſu, probato poſtea adulterio, dicunt priuandam vxorem alimentis futuris, per ſententiam: at præterita eſſe ſoluenda. Quia ob adulterium non notorium minimè priuatur vxor iure quod habet in virum, nec alimentis, niſi ſequuta ſententia. Quod probant ex *l. Poſt contractum, 15. ff. de donat.* Qui textus nil probat: ſolùm enim decidit valere donationem factam poſt capitale crimen contractum, donec feratur ſententia. Sic docent *Cardinal. relato Federico, cap. fin. q. antepen. de adult. Alex. de Neuo, c. Plerumque, n. 9. & 10. de donat. inter vir. & vxor. Roſella verb. Diuortium, n. 11. fin. Ang. verb. Dos. n. 20.* vbi *Sylu. q. 14. diſt. 9.* vbi *Arm n. 18. Tabiena q. 11. n. 12.* & non teneri ad alimẽta, quando adulteriũ eſt notorium, docent etiã *Io. Lupus c. Per veſtras, §. 39. n. 5. de don. inter vir. & vx Rolan. conſ. 50. n. 6. vol. 1. Bolog. conſ. 23. n. 7. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, n. 75. ff. de liberis agnoſ. Surdus de alim. t. 1. q. 118 n. 5. & t. 7. q. 16. & 17.* eámque reddit rationem. Quia ob adulterium notorium poteſt vxorem domo expellere.

25 Cæterum quamuis in foro externo ſicut vir non poteſt negare conuictum vxori adulteræ occultæ, ita nec alimenta, ſed cogetur ad vtrumque, donec diuortij ſententia feratur: at in foro conſcientiæ ſicut vir conſcius adulterij poteſt negare conuictum vxori, ita & alimenta, Quia omni iure maritali poteſt tuta conſcientia illam priuare. Atque ita docent *Sotus 4 d. 36. qu. vn. art. 3. ad fin. corp. Bart. à Ledeſ. de matrim. dub. 67. fin. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 249. nu. 4.* Et fauent *Abb. c. fin. n. 3. de adul. & ibi Anan. n. 2.* vbi indiſtinctè docent virum non teneri præſtare alimenta adulteræ. Quod intelligerem, ſi ipſam expellat ob adulterium illud occultum, vel ſi non expellat, eo quod commodè non poteſt, & caret probatione, qua contra ipſam litigantem ſe tueatur, at non habet eam vt vxorem, ſed retinet, donec diuertere poſſit.

26 Quod ſi vir cauſam dederit, expellens iniuſtè vxorem, quæ poſtea in adulterium labitur: DD. aſſerentes virum minimè lucrari dotem, (quos retuli diſp. 5. n. 10.) ſubinde dicent teneri ad alimenta. At ſicut ibi diximus acquirere dotem, ita dicendum eſt non teneri ad alimenta. Quia expulſio illa iniuſta minimè excuſat adulterium vxoris, nec ipſi imputatur marito, niſi tanquam cauſæ remotæ. Atque ita docet *Surdus de alimentis, t. 7. q. 16. n. 42.* Quod intelligendum eſt, niſi eo fine vir expuliſſet, vt vxor adulteraretur. Tunc enim ſicut vxor adultera non poſſet priuari dote, ita nec alimentis: iuxta ea quæ tradidi diſp. 5. n. 10.

27 Aliqui extendunt, vt vir non ſolùm adulteram vxorem minimè teneatur alere, ſed etiam ſi in ſolis oſculis & amplexibus deprehendatur. Nam ſicut ob hæc priuatur vxor dote, ita alimentis. Sic *Lara l. Si quis à liberis. §. Si quis ex his, n. 77. ff. de liberis agnoſc. Surdus de alim. t. 7. q. 16. n. 35.* Sed ſicut non eſt verum eam priuari dote, (vt probauimus diſp. 4. n. 12 (ita nec alimentis priuari poteſt.

28 Tandem ex dictis infertur, quid in ea quæſt. dicendum ſit, an vir teneatur miniſtrare alimenta & litis expenſas vxori adulteræ, duranti lite intentata ad diuortium? Qua in re ea omnia miniſtranda eſſe, affirmant *Ioan. Lupus de don. inter vir & vx. c. Per veſtras in prin. §. 39. n. 5. Rebuff. 1. to. ad l. Gallic. tit. de ſent. prouiſionalib. a. 3. gloſ. 1. nu. 17. Surdus de alim. t. 1. q. 118. n. 5.* & multi alij, quos refert & ſequitur *Zauallos in ſuis qu. communib. q. 734. n. 18. & ſeqq.* Quibus valdè fauet lite pendenti nil innouãdum eſſet. Vt conſtat ex *toto t. Vt lite pendenti.* Alij verò quos refert *ibi Zauallos, nu. 17.* id negant, quando adulterium eſt notorium. Nam tunc nulla alimenta debet vir vxori, vt ex multis DD. retuli n. 24. Sed iuxta ea quæ n. 25. dixi, arbitror in foro externo cogendum eſſe virum ea alimenta & litis expenſas miniſtrare vxori vſque ad condemnationem: & pendenti lite nil innouandum: in fore autem conſcientiæ virum illius adulterij conſcium minimè teneri. Sicut ibi diximus à iure alimenta ſubminiſtrandi abſolutum eſſe. Quando autem vxor litem diuortij aduerſus virum intentaret, dubium non eſt, quin ei alimenta & litis expẽſæ à viro miniſtranda ſint: ne expenſis deſtituta à cauſa cadat. Atque ita multis citatis docet *Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 44. in fin. Gutier. quæſt. can. l. 1. c. 24. n. 7. Peguera deciſ. crimin. 20. n. 5.*

SVMMARIVM.

Quoad pœnas ciuiles compẽſantur mutua adulteria, & vir adulter non lucratur dotem adulteræ: nec adultera donationem ob nuptias, n 29.
Adulter occultus non poteſt tuta conſcientia dotem adulteræ lucrari, 30.
An vir qui applicata ſibi dote adulteræ, fornicatur, teneatur dotem illam reſtituere? remiſſiuè, 31.
Poſt n. 31. inuenies alia ſummaria.

QVÆSTIO II. An mutua coniugum adulteria compen- 29
ſentur quoad pœnas ciuiles, amiſſionis dotis, & bonorum adulteræ: & donationis propter nuptias viri adulteri? Difficultatem facit diſparitas grauitatis, & iniuriæ illatæ per hęc adulteria. Verum abſque dubio dicẽdum eſt compenſari; ſicut & quoad diuortium: ac proinde virum adulterum minimè lucrari dotem, aut alia adulteræ bona: nec vxorem adulteram donationem propter nuptias factã ſibi à viro. Prob. ex *l. Viro atque vxore, 40. ff. ſolut. matr.* ibi: *Viro atque vxore mores inuicem accuſantibus, cauſam repudij dediſſe vtrumque pronunciatum eſt: id ita accipi debet, vt ea lege quam ambo contempſerint, neuter vindicetur: paria enim delicta mutua compenſatione diſſoluuntur.* Vbi *gloſſa verb Accuſantibus,* explicat, id eſt, *Obiicientibus in ciuili cauſa, vt in donatione propter nuptias & dote repetitis, ſi vterque ſe tuebatur ob delictum alterius.* Et fauet *l. 13. fin. t. 9. p. 4.* ibi: *Ca en tales accuſationes como eſtas, el marido è la muger egualmente deuen ſer pagados: pero tal egualdad non deue ſer cabida en todo ant el juez ſeglar.* Vbi clarè docet in accuſatione coram iudice ſeculari non eſſe pares coniuges in omnibus, quaſi dicat in parte eſſe, nimirũ, quoad accuſationem ad pœnas ciuiles, non autem criminales. Et ideò ita docent *Pal. 4. d. 35. q. 1. a. 5. n. 34. Bald. c. Tuæ, n. 1. in fine, de procurat. Paul. conſ. 402. nu. vn. l. 1. Decius reg. Semper in contractibus, 157. nu. 5 ff. de reg. iuris. Hippolyt. l. Patre vel marito, n. 12. ff. de quæſtionib. & l. 1. §. Item diuus, n. 5. ff. ad l. Cornel. de ſicariis. & ſingul. 234. n. 2. Sylua nuptialis, l. 1. §. Non eſt nubendum, n. 104. Ciſuentes l. 81. Tauri, limit. 3. Ioan. Lup. rubr. de don. inter vir. & vx. §. 20. n. 2. Ripa rubr. de iudiciis, n. 26. & l. 2. num. 8. ff. ſolut. matrim.* vbi *Alciat. n. 7. Beroius conſ. 45. n 5. l. 2. Bernard. Diaz reg. 216. fi. Guillel. Benedictus, c. Raynutius, de teſtam. §. Cuidam Petro n. 114. Ang. verb. Dos, n. 15.* vbi *Sylu. q. 15. Tabiena q. 11. n. 12. Armilla n. 13. Brunel. de ſponſ. concl. 30. declar. 8. n. 12. Roland. conſ. 50. n. 6. volum. 1. Carrer. de homicid. §. 6. n. 255. Curtius iunior rubr. c. de edendo n. 28.* vbi *Bolognet. n. 30. & conſ. 23. n. 2. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 5. Sebaſt. Monticul. de patria poteſtate, verb. Matrim. n. 88. verſ. 5. fallit;* habetur to. 8. tract. p. 2. *Rojas ſingul. 214. fine. Perez l. 5. ordin. t. 1. l. 1. fol. 21. verb. Tres bienes, & l. 8. t. 15. l. 2. ad fin. verb Lo que quiſiere. Queſada in ſuis quæſt. iuris ciuil. c. 18. nu. vn. caſu 5. Cantera quæſt. criminalib. q. tangent punitionem delicti, c. 4. n. 38. verſ. Sed circa intellectum. Burſatus conſ. 218. nu. 8. vol. 2. Brunor. in ſuo compend. lit. A. verſ. Adulterium arguitur. Ant. Gabr. to. 1. com. opin. in mea edit. l. 1. verb. Adultera f. 25. col. 2. Barboſa l. 2. in princ. p. 1. n. 97. & 99. & l. Viro atque vxore, 40. n. 2 ff. ſolut. matrim. Gratian. reg. 596. n. 9. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 3. n. 24. & l. 4. n. 30. Surdus de alim. t. 7. q. 16. nu. 74. Cenedo in collectan. iuris, collectan 166. n. 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 99. n. 2. Philiarcus de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 4. c. 19. §. 4. peccat. Vega 1. to. ſum c. 94. caſu 2.*

Hinc infertur, ſicut vir adulter occultus nequit adul- 30
teram publicam vxorem accuſare ad diuortium in foro conſcientiæ, & ſi diuertat, tenetur ad illius conſortium re-

dire,

dire; (vt probauimus hoc libro diſp. 6.n.9.) ita eum non poſſe accuſare ad dotis amiſſionem: & ſi accuſet, applicetúrque ſibi dos, teneri reſtituere. Quoniam delicta illa compẽſantur, nec leges applicant dotem viro ſimilis adulterij reo, ſed innocenti. Quare ſent. illa, falſæ præſumptioni eius innocentiæ innitens, eum tutum minimè reddit. Huius ſent. ſunt apertè *Angel. Sylu. Tabiena, Armilla, n. praced. allegati.* Nam *Angel. & Sylu.* dicunt in hoc caſu ſeruandam eſſe etiam in foro conſcientiæ illam regulam, paria delicta mutua compenſatione aboleantur, licèt alter coniux ignoret adulterium alterius petentis dotem, vel donationem propter nuptias. *Tabiena* autem & *Armilla* dicunt virum lucrari dotem, & vxorem donationem propter nuptias, niſi ambo peccaſſent etiam occultè.

31 Vtrùm autem vir adulterans poſt applicatam ſibi dotem vxoris adulteræ, teneatur illam reſtituere: vel poſſit à iudice cogi? dixi n. 13. & loco ibi annotato.

SVMMARIVM.

Vxori adulteræ an ſit impoſita pœna mortis? n. 32. & ibi, quid, ſi matrimonium reperiatur fuiſſe inualidum?
An quoad accuſationem criminalem adulterij, ſint pares coniuges? 33.
An viro accuſante vxorem adulteram, admittatur exceptio adulterij viri? 34.
An viro adultero permiſſum ſit propria authoritate, aut tanquam iudicis miniſtro, occidere adulteram? 35.
An fiat compenſatio adulterij vtriuſque coniugis, reſpectu accuſationis criminalis? 36.
An peccet vir propria authoritate, vel vt iudicis miniſter, adulteros necans? Refertur duplex ſent. n. 37. & 38.
Peccat mortaliter, propria authoritate necans, 39.
Idem eſſet dicendum, ſi vir eſſet iudex, & adulteros in crimine apprehenſos necaret, 40.
An teneatur tunc damna ex homicidio ſubſequuta reſtituere? 41.
Non peccat, quando authoritate iudicis ſibi traditos necat, 42.
Quid, ſi in abſentia damnarentur adulteri capite, & ſententiæ exequutio viro committatur, 43.
Soluuntur argumenta, & enodantur c. Interfectores, & c. Admonere 33. q. 2. n. 44.
Poſt n. 44. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

32 QVÆSTIO III. Quæ ſit pœna criminalis adulterij: & an iuſte in foro cõſcientiæ poſſit maritus adulteros occidere? Præmittendum eſt primò, iure Cæſareo maritis non licuiſſe vxores etiam in adulterio deprehenſas interficere: adulteros verò, non quoſcunque, ſed vel viles, vel infames: aut eos quos ex ſuſpicione ter per ſcripta admonitos, cum vxoribus in ſecreto & ſuſpecto loco loquentes deprehendiſſent. De qua re conſulendus eſt *Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. num 1. & 2.* At nouo iure huius regni Caſtellæ permittitur viro adulterum & vxorem in ſcelere deprehẽſos impunè propria authoritate necare. Quod conſtat ex *l. 3. tit. 20. lib. 8. noua recop.* Quod etiã verum habet in matrim. exiſtimato, quod propter aliquod impedimentum reperitur nullum. Nam *l. 81. Tauri hodie l. 4. t. 10. lib. 8. recop.* pœnas adulterij ad hunc caſum extendit. Atque ita aduertunt *Ant Gomez ea l. 81. n. 48. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 95. ff. ſolut. matrim.* Hoc tamen accipiendum eſt cum limitatione; quam n. 7. poſuimus, nimirum, niſi matrimonium ſit inualidum defectu conſenſus. Si autem vir vxorem & adulterum accuſet, tradendi ſunt ſententia lata per iudicem ipſi viro, quo, ſi velit, eos enecet, *l. 3. t. 20. lib. 8. noua recop.*

33 Secundò ſupponendum eſt, quamuis coniuges æquales ſint quoad accuſationem ciuilem ad diuortium celebrandum, & donationem propter nuptias, ac dotẽ amittenda (vt dixi n. 29.) At quoad accuſationem criminalem minimè cenſeri pares. Viro enim conceditur accuſare criminaliter vxorem adulteram, non tamen è contra. Habetur expreſsè *l. 1. C. ad l. Iul. de adult. & l. reg. 1. t. 7. p. 17. & l. 13. fine, tit. 9. p. 4. & c. Apud miſericordem, §. Publico iudicio, 32. q. 1.* quod eſt *D. Gregorij, hom. 29. in Euang.* Et quamuis aliqui eum textum aliter intelligunt, teſte *Gloſſa finali ibi:* at ipſa ſic intelligit, & *Greg. Lopez l. 1. verb. Su mujer, t. 17. p. 7.* Atq; ita docent ex Iuriſperitis *Abb. c. Cum dilectus, n. 28. de ordine cognit. & c. 1. n. 1. Vt lite non conteſtata, & c. Tuæ, n. 6. de procur.* vbi *Anchar. n. 2. Imola n. 11. Angelus de maleficiis, verb. Che ai adulterato, n. 25. Io. Lupus rubr. de don. int. vir. & vxor. §. 20. in ne, Tiraquel. l. 1. connub. gloſ. 1. p. 1. num. 44.* Et reddit numeris ſeqq. rationem, probans latiſſime deteſtabiliorem multo eſſe impudicitiam in femina, quàm in viro, *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 4. Greg. Lop. l. 6. verb. Derecho, t. 9. p. 4. & l. 9. t. 17. p. 7. verb. Tal defenſion. Perez l. 8. ordin. t. 15. l. 2. ad fi. & l. 5. t. 1. t. 1. f. 21. verb. Tres bienes. Cantera in ſuis qu. crimin. q. tangen. punitionem delicti, c. 4. n. 46. Olanus in ſua concord. lit. M. verb. Maritus, n. 24. Surdus de alim. t. 17. q. 16. n. 74. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 3. n. 24. & l. 4. n. 30. Barboſa rubr. 2. p. n. 38. & l. 2. p. 1. in princ. n. 98. ad fi. ff. ſolut. matri.* & multis aliis citatis *Cenedo in collect. iuris, collectan. 166. nu. 4.* Et ex Thelogis, *Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 4. in fin. corp. Bart. à Ledeſm. dub. 68. de matrim. ad fin. Petrus de Ledeſma de matrim. q. 62. art. 1. dub. 3.*

Hinc deducitur viro accuſante vxorem adulteram 34
criminaliter, minimè admitti exceptionem ſimilis adulterij viri. Quia in hac accuſatione ſunt diſpares. Sic *Anto. c. fi. n. 5. de adult. Couar. Sotus, Cantera, Petr. de Ledeſm. n. præc. allegati. Idem Sotus 4. d. 37. q. vn. a. 3. ad fi. corp. Perez l. 5. ordin. tit. 1. l. 1. f. 21. verb. Tres bienes.* Et id expreſsè deciditur *l. reg. 3. t. 20. lib. 8. recop.* ibi: *La mujer no ſe pueda eſcuſar de reſponder à la acuſacion del marido, o del eſpoſo, porque diga que quiere probar, que el marido o el eſpoſo cometio adulterio.*

Secundò deducitur, minimè audiendum eſſe *Enriqu. l.* 35
11. de matrim. c. 17. n. 3. lit. F. vbi ait audiri exceptionem feminæ adulteræ accuſatæ ad mortem allegantis virum puplice habuiſſe concubinam. Nec audiendi ſunt *Hippolytus l. 1. §. Itẽ diuus, n. 6. ff. de ſiccar. & l. Patre vel marito, n. 14. ff. de quæſt. Carrer. de homicidio, § 6. n. 248.* dicentes virum cui lex concedit interfectionem adulteræ in ſcelere deprehenſæ, minimè poſſe ea poteſtate vti, ſi ipſe adulterio infectus ſit. Idque dicit cogitandum *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 7. n. 7.* Sed meritò eos reprobant *Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 98. ff. ſolut. matrim. Gratian. reg. 496. n. 9. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. lib. 4. nu. 31.* Quia hæc vxoris occiſio propria authoritate magis aſſimilatur accuſationi criminali: in qua nõ ſunt æquales maritus & vxor. Nec audiendi ſunt *Palacios, 4. d. 37. diſp. vn. f. 806. verſ. Verũ ſi iudex, Gutier. q. pract. l. 2. q. 1. n. 23: Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 206. n. 9. Vega 1. to. ſumm. cap. 127, caſu 3.* vbi dicunt non poſſe iudicem capite damnare vxorẽ adulteram, ſi vir quoque adulter ſit. Quod conuincitur minus verum eſſe. Cùm in hac pœna inferenda ſint diſpares coniuges: & exceptio ſimilis adulterij nil iuuet.

Tertiò deducitur, quod accuſationem criminalem 36
non compenſari adulteria coniugum: ſed non obſtante ſimili adulterio admitti accuſationem viri deferentis ad iudicium criminale adulteram vxorem. *Cantera n. 33. alleg. Cenedo in ſuis collectan. iuris, collect. 166. n. 4. verſ. Ex quibus reſolue. Enriquez l. 11. de matrim. c. 17. n. 3. ad fin.* nec ad id requiritur viri emenda, vxore manenti obſtinata. Quamuis eam deſiderari ſignificet *Enriquez ibi.* Nam iura eam accuſationem viro concedunt, nulla ſui adulterij exceptione obſtanti, vt n. 33. & ſeq. probauimus.

Difficultas autem ſpecialis in hac re eo pertinet, num 37
liceat marito vxorem & adulterum, in crimine deprehenſos, propria authoritate interficere: vt leges illi permittunt: vel ſaltem quando authoritate iudicis ſibi traduntur interficiendi? In qua concertatione duas reperio extremas ſent. Prima ait licitè in foro conſcientiæ vti virum conceſſione legis, permittentis adulteros in crimine repertos propria authoritate necare: dummodo non liuore vindictæ, ſed iuſtitiæ zelo perimat. Ducitur primò. Quia legis ciuilis authoritate id efficit: leges autem in foro conſcientiæ ſeruandas eſſe nemo dubitat. Et confirm. quia vt culpa caret ſciens, nec potens prohibere: ita illa non vacat potens prohibere magnum damnum, ſi id permittat. Argumento deducto à contrario ſenſu, ex *l. Culpa caret, & l. Nullum crimen, ff. de regul. iuris.* Si ergo leges illæ cùm permittant impune occidere vxorem, & non concedant tanquam licitum, in pœnam delicti, iniquæ ſunt, tanquam permittentes id quod & poterant & tenebantur interdicere. Secundò, quia leges non ſolam permiſſionem, ſed conceſſionem ſignificant. Vt conſtat ex *l. 5. t.*

20.

20.lib.8.recop.quæ eſt l.82.Tauri,ibi:*El marido quæ matare por ſu propria autoridad al adultero y la adultera, aunque los tome in flagranti delicto, y ſea iuſtamente hecha la muerte, no gane la dote.* Vbi lex tanquã notum ſupponit iuſtè,ac licitè in eo euentu mortem inferri. Et *l.3.t.20.lib.8.eiuſd.recop*.ibi:*Si el eſpoſo los hallare en vno, que pueda matar, ſi quiſiere, à ambos à dos*.Eodem prorſus tenore id concedit, ac quando authoritate iudicis traduntur viro adulteri: nam eadem lex loquens in hoc euentu,ſtatim ſubdit: *Si los accuſare, que los metán en ſu poder, y haga dellos lo que quiſiere*.Cùm ergo eadem forma in vtroque euentu loquatur, & in hoc conueniant DD. non ſolùm eſſe permiſſionem, ſed conceſſionem reddentem licitam occiſionem: ergo idem dicendum eſt in illo euentu, quo propria authoritate necat. Tertiò, quia cùm liceat inuaſorem ad res proprias tuendas interficere:à fortiori id licere admittendum eſt, ad tuendum honorem: quem lædere iniuſtus adulter non veretur. Honos enim rei familiari anteferturm,*l.Iulianus,ff.Si quis omiſ.cau*. Quartò,quia Nicolaus I.ſcribens Rodulpho Bituricẽſi.Archiepiſc.& refertur *c.Interfectores,33.q.2*.ſic ait:*Interfectores ſuarum coniugum ſine iudicio, cum non addis, adulterarũ: quid aliud habendi ſunt, quàm homicidæ?*Sentit ergo reos homicidij eos minimè cenſendos, ſi vxor interfecta adultera ſit.Et Stephanus V. Aſtulpho ſcribens,& refertur *c.Admonere,33.q.2*. illum carpit, quòd vxorem necaſſet: ſubdítque delicti rationem, his verbis:*Non inueniſti eam cum alio viro rem nefariam facientem*. Ergo ſic inuenta poſſet citra culpam necari. Et ideò hanc ſent. tuentur *Caſtillo,l.82. Tauri,n.6 fine, & ibi Anton. Gomez n.52.fine*,iunct.*l.76.in fine.Minchaca in controu.vſufrequent.l.1.c.6.n.2.& ſeqq. Et in controu.illuſtr.l.1.c.49.n.4.& ſeqq.Iul.Clarus l.5 recept.§. Homicidium,verſ.Sed hæc quidem. Azebedo li.8.recop.t.20.l.1.fin.& li.4.t.10.l.1.nu.21*.Et *Emm.Sa ſum.verb.Homicidium.num.15,verſ. Occidere*, refert aliquos hoc tenere, & videtur ſentire eſſe probabi*le: tantùm* enim vocat melius oppoſitum.

38 *Secunda ſent.* extrema docet, virum peccare lethaliter, occidendo adulteros authoritate iudicis ſibi traditos vt occidantur. Ducitur, quoniam cùm leges non præcipiant viro, nec etiam iudex, vt adulteros enecet, ſed ſuæ voluntati committant. Vt conſtat ex *l. 3. t. 20. lib.8. recop*. cuius verba n.præced.retuli,non cenſetur maritus authoritate publica,ſed priuata eos interficere:ac proinde à culpa homicidij non excuſabitur. Et confirm. quia ideò authoritate priuata peccat eos occidens, quod lex id non concedit, ſed ſolum permittit. Sed ſimiliter eſt permiſſió, ſi voluerit vir occidere, quando iudicis authoritate ſibi traduntur. Ergo vel in vtroque caſu vel in neutro peccat. Secundò,quia *D. Th.4.d.37.q.2.a.1.ad* 2. dicens legem ciuilem permittentem viro adulteros in ſcelere inuentos enecare,non excuſare à culpa;eam ſubdit rationem:quòd lex nõ præcipiat,ſed viro permittat. Sed ſimiliter non pręcipit, ſed ſolùm permittit poſt latam à iudice ſententiam: ergo nec tunc excuſabit à culpa.Hanc ſuſtinet *Scot.4.d.15.q.3.paulo ante ſolut.ad argum.verſ. Eſto etiam*:& ducitur alio fundamento,quod non refero: quia nullius eſt momenti. Et dicit eſſe probabilem *Ouandus 4.d.37.q vn.propoſ.3*.

39 Prima tamen concluſio ſit. Maritus propria authoritate adulteros in delicto repertos enecans, admittit culpam lethalem homicidij Probatur ex *c.Inter hæc 33.q.2*.vbi Nicol. I. ſcribens Albino Archiepiſc. dicit licere ſecundum leges mundanas,non tamen ſecundum Eccleſiaſticas,vxorem adulteram interficere.Secundò,quia *D. Auguſt.l.2.de adult.coniug.c.15*. vocat rem nefariam, ſic adulteram occidere.Tertiò,quia leges ſolùm permittunt impunè occidere, parcentes vehementiſſimo dolori, quo concitatus vir iniuriam ſibi irrogatam, adulterorum interfectione vindicat. At leges permittentes aliquid impunè fieri, minimè à culpa excuſant. Vt latiſſimè multis exemplis adductis confirmat *Tiraquellus,l.9.connub.n.1.& ſeqq*. Tandem,quia iniuſtum eſt parte non audita concedere generalem facultatem occidendi reum: leges ergo quæ id concedere videntur, potius permittunt impunè id fieri, quam facultatem ſic faciendi concedant: ac ſubinde maritus illarum authoritate adulteros in delicto comprehenſos interficiens, homicidij culpa minimè vacabit. Atque ideò hanc partem tuentur ex Theolegis *D.Th.4.d.37.q.2.a.1.corp*.vbi *D.Bonauent.a.2.q.1. Durand.q.2.a.1.n.5.Ricard.a.2.q.1.Palud.q.2.a.1.n.5.& 4.d.35.q.2.a.1.conc.3.n.10*.vbi *Maioris,q.2.§.vlt.Abul.Matt.5.q.113.D.Antonin.2.p.t.7.c.8.§.2. notabili 2.Metina c.de reſtit.q. 3. cauſa 4. Victoria ſum.de matr.n.292. Petr.de Soto lect.13.de matr.diffic. 1. Supplem. Gabr.4.d.37.q.vn.a.3.dub.2*.vbi *Sot. q.vn.a.3.concl.1.& de iuſt.l.5.q.1.art.3.ad 1.Gulielm.Borrillong.4.d.37.q.vn.art.2.concl.3*.vbi *Ouand.q.vnic.propoſ.2.& ibi Celaia q.pen. Viguer. l.inſtitut.c.16.§.7.verſ.9.ad fin. Ledeſ.2.p.4.q.62.a.2 fine. Veracruz 3.p.Speculi, a.4.concl.1.fin.Palacios 4.d.37.diſp.vn.f.805.verſ.Cæterùm res conſtans eſt.Angl.Florib.1.p.de matrim.q. 11. de impedim. ordinis,a.2.diffic.2. Pedraza ſum.præcept.5.§.2. Valentia 2.2.diſp.5.q.8.punct.3.§.Secundum eſt. Aragon 2.2.q.64.a.3.ad 2*. vbi *Salon controu.2.& ibi Bañes dub.2.in ſolut.ad 3.Emm.Sa ſum.verb.Homicidium,n.15.verſ.Occidere.Ludou. Lop.1.p.inſtruct.c.295.§.Pro faciendo.Bart.à Ledeſ.de matrim.dub.57. concl.1. Petr.de Ledeſ.de matr q.60.a.1.dub.1. Nau.l.2.de reſtit.c.3.p.2.in noua edit.dub 8.n.206.Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.4.c.8.verſ.Dicimus tertio.Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.206.n.9.Vega 1.to.ſum.c. 127. caſu 3*. Et ex Iuriſperitis,*Gloſ.c.Interfectores,verb. Adulterarum, & c. Inter hæc,verb. Liceat 33.q.2.& Arch.eo.c.Inter hæc,ſtatim in prin.Bellamera ibi,ſtatim in prin. Abb.c.Si verò,el 1.n.10.de ſent.excom.& c.Veniẽs,el 2.de ſponſ.fine.Et c.Interfeciſti,n.2.de hom.& ibi Æneas de falconibus,in addit.lit.C.verb.A peccato, & ibi Ananias,n.7.Felin.n.4.Idem Felinus c. Quæ in Eccleſiarum,n.4.de conſtit. Alex.de Neuo c. Plerumque,n.21.de donat. inter vir.& vxor.& c. Veniens,el 2.n.18.de ſponſal*.vbi *Card.n.2.oppoſit.2. Præpoſ.fine. Iaſon l. Vt vim,n.22.ff.de iuſt.& iure. Alber. in ſuo diction.lit.A verb. Adulterium,verſ.An liceat aliquo caſu,& lit.1.verb.Impediment.8.fine.Faber l.Gracch.paulo ante fin.C.ad l.Iul.de adult.Fortun.de vlt.fine,illat.11.n.129.Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.20.a.4.q.1.Roſella verb.Impedimentum,impedim.8.n. 22. Angel.homicidium 1.n.6.& verb.Vxor n.4.Syl.Homicidium,1.q.2.dicto 6.& verb.Lex,qu.10.verſ.4.& Matrim.7.fin.Tabiena verb.Impedim.imped.7.q.1.n.2.Armil.verb.Homicidium n.8. Tiraq.l.9.connub.n.4. Hippol l. Patre vel marito,n.9.ff.de quæſt. Ciſuentes l.82.Taur.dub.4 Turrec.c.Interfectores 33 q.2 n.2. Nau.ſum.hiſp.c.15.n.3.fine.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.7.n.9. Tello l.9.Tauri n.13. Plaza de delictis,l.1.c.36.n.13. Oroſcius l. Vt vim,n.5.& 6.ff.de iuſt.& iure.Dueñas reg.68.limit.2. Decian.pract.crim.l.9.c.15.fi. Villalobos in commun.opin.lit. M.n.23. Perez l.8.ord.tit.15.l.2.f.293. immediatè ante §.Ex qua poteſtate.Gaeta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4. n. 421. Spino ſpeculo teſt.gloſſ.19.princ.num.14. Matienz.l.5.recop.t.8.l.6.gloſſ.1.n.11.Gutier.q.pract.l.2.q.1.n 22.*

Dubitabis forſan;an ſi maritus eſſet iudex,liceret ei adul- 40
teram vxorẽ in ſcelere cõprehenſam interficere? Id enim forte licere ait *Palud.4.d.35.q.2.a.1.concl.3.nu.10*. Et ſatis fauere videtur *D. Th.4 d.37.q.2.a.1.ad* 1.ait enim ideò virum tunc interficientẽ peccare,quia non eſt vxoris iudex. Et ſuaderi poteſt, quia iudex reos mortis interficere poteſt.Talis autem eſt adultera illa.At dicendum eſt cum *D. Anton.&* Suppl.*Gabr. citatis n. præc*.id minimè licere. Quia iudicis eſt malefactores punire, non vtcunque, ſed parte audita,ſententiáque lata.Nec *D.Th*.oppoſitum ſenſit:nam dixit non licere viro interficere, quia non eſt iudex vxoris:ſupple,& eſto eſſet iudex,non interficit vt iudex,ſed vt perſona priuata.Quia non procedit cauſa cognita.

Hinc deducitur, virum qui priuata authoritate adulte- 41
ros in ſcelere repertos enecat,teneri damna reſtituere, inſtar aliorum homicidarum.Quia peccat peccato homicidij,& ſubinde contra iuſtitiam. Sic *Nauarra l.2.de reſtit.c.3.p.2.in noua edit.dub.8.n.207*.& fauent cæteri allegati nu.39. dicentes hoc eſſe peccatum homicidij: & *Bañes ibi alleg*. dicens hunc peccare contra iuſtitiam.

Secunda concluſio.Maritus adulteros interficiens ſen- 42
tentia iudicis ſibi traditos, vt eos, ſi velit, necet, nullius

culpæ

culpæ reus eſt,ſi non liuore vindictæ, ſed iuſtitiæ zelo id efficiat.Quia ſicut iudex poteſt carnifici exequutionẽ eius ſententiæ demandere, nec carnifex peccaret: ita potuit lex id committere marito. Nec refert illum eſſe neceſſarium ſententiæ exequutorem:hunc autem liberum.Quia vterq; reuera eſt miniſter iuſtam ſententiã exequens:& authoritate legis ac iudicis id munus obit. Nec poteſt dici,id eſſe permiſſionẽ ſolã.Nam iudex authoritatem præſtat illi occiſioni,ſentẽtia publica damnãs, & vinctos tradens adulteros marito, vt ſi velit, eos enecet: & ſi quis obſtaculo eſſet interfectioni, arceret illum: quare marito peccante, non poſſet iudex eiuſdem culpæ immunis eſſe, tanquam cooperans morti, illámque fouens: & ſubinde lex id præſcribens foret iniquiſſima. Et ideò hanc partem defendunt ex Theologis, *D Th.Durand.Ricard.Palud.4.d.37.q.2.n.7 a.1.Victoria,Metina,Petr.de Soto,Sot.l.5. de iuſt.q.1.a.3. ad 1.& 4.d.37.q.vn a.3.concl.3.Ledeſm.Celaia,Veracruz,Palacios f.806.verſ.Verum ſi iudex. Anglos, Aragõ,Salon,Bañes, Vilẽtia,Emm.Sa,n.14.verſ. Adulteram.Nau.n.209.Barth. à Ledeſ.concl.3.Lud.Lop.§. Ad 1.obiectionẽ,Petr.de Ledeſ. dub.2.Manuel,Paul.Vega,quos retuli n.39.Driedo l.1.de liber.Chri.c.10.Victoria rel.de hom.à n.11. vſq; ad 20.* Et ex Iuriſperitis, *Alber.vtroque loco, Aſtenſis,Roſella,Sylueſt. Matrimoniũ 7.fine, Tabien 1, Armill 1,Turrecr.Gouar.n.18.Tello,Decian.Plaza,Perez Gñẽt 1,Mtiẽ.n.17.Gutier.n.23.*quos omnes retuli n.39.

43 Imò ſi conuicti adulteri fugam arripiant, & iudex capite eos damnet, committens viro vt vbicumque apprehenſos occidere poſſit,non peccabit vir occidens zelo iuſtitiæ. Quia iam authoritate iudicis publica fungens, id exequitur Sic docent *Palacios,Gutier.Manuel,Vega n.praced. allegati.* Temperántque, niſi vir adulter quoque ſit.Sed id temperamentum n 45.reprobauimus.

44 Ad argumenta n. 37. propoſita reſp. Ad 1. dic cum *D. Th.4 d.35.q.2.a.1.ad 2.* legem concedentẽ vel iubentẽ aliquid, aut approbantẽ excuſare à culpa,*ſecus quando tan*tum permittit.Ad confirm.dic cum *D.Tho.4 d.33.q.2.a.2. queſtiunc 2.ad 1.*potentem prohibere minime peccare, ſi à prohibitione abſtineat, non ſperans correctionẽ, ſed grauiora damna probabiliter timens.Vt cõtingit in præſenti. Ad 2.negendum eſt leges id concedere, tantùm enim permittunt. Et dum *lex illa 5.* dicit iuſtè illatam eſſe mortem, non intelligit,licitè in foro conſcientiæ:ſed iuſtè,id eſt, in caſu a lege impunè permiſſo.Et quamuis *l.illa 3.ibi allegata* videatur eodem tenore loqui, dum permittit authoritate propria viro occidere adulteros: & dum authoritate iudicis id concedit. At magna reperitur differentia in modo vtriuſque conceſſionis. Nam dum loquitur de occiſione authoritate propria,ſic ait: *Que pueda matar.*Id eſt,impunè. At quando authoritate iudicis ſic ait: *Que los metan en ſu pudo.*Vbi iudici præcipit,vt occiſioni cooperetur,tradens adulteros viro occidẽdos. Quod iniquum eſſet, ſi vir peccaret. Ad 3. dic licere inuaſorem ad lædendum honorem interficere,quando aliter defendi nequit:at vbi iam læſit, id eſt,illicitum Quia prius ad iuſtam defenſionem, poſterius vero ad vindictam ſpectat. Sic ergo adulterum inuadentem vt vxorem violet,poteſt vir vxori caſtitatẽ tuens, interficere, ſi aliter illud malum cauere nequeat. Id enim eſt iuſta defenſione vti.At vbi inuenit adulterantem,non eſt defenſio, ſed vindicta: & proinde eſt illicitum. Ad 4. dic cum *gloſſa eo.c.Interfectos,verb. Adulterarum,* ſupplẽdum eſſe, maximè, cùm non addis adulterarum: quaſi velit in vtroque caſu eſſe peccatum: ſed multo grauius, quando vxor innocens eſſet. Ad *c.Admonere*, dic non eſſe cauſam iniuſtitiæ occiſionis, non inuentam eſſe vxorem in adulterio:ſed cauſam crudelioris & ſceleſtioris occiſionis:cùm vxor anſam minimè dederit. Ad arg. n.38. propoſita reſp. Ad 1.dic,quamuis iudex non præcipiat,ad ipſum præbere licentiam, & authoritatem interfectioni illi præſtare: ac proinde cenſeri facta authoritate publica. Ad confir. conſtat ex dictis in ſolut. ad 2. argumentum. Ad 2. reſpondet bene *Sotus 4 d.37.q vn.a.3 poſt 3. concl. verſ. Neminem ergo fallat,ibi.* D. Th. ſermonẽ facere de marito propria authoritate interficienti adulteros: quem ratione legis permittentis ait minimè excuſari: quia lex non præcipit, ſed permittit. Quamuis autem non præcipiat, quando authoritate iudicis viro traduntur: at ea non eſt pura permiſſio, vt explicuimus in ſolut. ad 2.

S V M M A R I V M.

Proponuntur argumenta probantia viro adultero non licere adulterum criminaliter accuſare,vt capite damnetur,n.45.

Sententia Authoris proponitur, n.46.

Soluuntur argum. n. 47.& ibi explicantur l.6.t.9.p.4.l 9.t.17.p.7.

45 QVÆSTIO vltima. An viro adultero licitum ſit in foro conſcientiæ vxorem adulteram criminaliter accuſare,vt capite damnetur? Pars negans ex eo ſuaderi videtur, quòd paria delicta coniugum mutua compenſatione aboleantur,*c.pen.de adult.& l.Viro atque vxore,40 ff.ſolut.mat.*& nil iniquius ſit, quam virum eodem vitio laborantem accuſare adulteram, de eodem crimine. Vt teſtatur *D.Aug. l.1.de ſerm.Dom.in monte, c.28.* relatus *c.1.32.q.6.* Secundò, quia *l.6.t.9.p.4.& l.9.t.17.p.7.*expreſsè deciditur virum accuſantem adulterium vxoris, repelli per exceptionem ſimilis adulterij. Et pro hac ſent. faciunt *Palacios, Gutier. Manuel,Vega,*quos retuli & reprobaui n.35.cũ dicant non poſſe iudicem tradere adulteros occidendos viro ſimili adulterio infecto Et facit etiam *Enriquez,*quem ibi citaui & reprobaui, dum ait admitti exceptionem concubinam tenẽtis viri,ſi vxorem accuſet de adulterio. Poſſunt etiam pro hac parte allegari *Tiraqu. l.1.connub.gloſſ.1.p.1.num.44. Nauar.ſum c.16.n.29.Matienzo lib. 5.recop.t.1.gloſſ.1.rubr.n.102.* vbi abſolute dicunt nefas eſſe viro adultero accuſare adulterium vxoris.Poſſunt etiam referri DD quos diſp.6. nu.9. retuli, qui aiunt non permitti viro occulte adultero accuſare vxorem publice adulterantem. Sed reuera non ſunt omnes hi DD. huius ſententiæ:aperte enim loquuntur de *accuſatione ciuili quoad diuortium, vel quoad lucrum dotis, in qua vterque coniux æqualis eſt, ac compenſantur adulteria. Vt diximus n.29.*

46 *Dicendum igitur eſt, virum quantumuis adulteriis* coopertus ſit poſſe criminaliter accuſare vxorem *adulte*rantem, & aduerſus eam licite pœnam illam ſentent*ia iu*dicis præcedenti exequi. Ducor, quoniã idem ſeruandum eſt in vtroque foro, quando forum externum non innititur falſæ præſumptioni (vt probauimus l.1.diſp 5.nu.20.) Sed in foro externo admittetur accuſatio adulterij vxoris ad pœnam criminalem, repulſa exceptione ſimilis adulterij viri, (vt probaui hac diſp.n.33.& 34.) ergo & in foro conſcientiæ id licebit. Et confirm. quia ideò vir adulter nequit vxorem adulteram accuſare quoad diuortium, dotiſve amiſſionem, qui adulteria hæc quoad hanc accuſationem ciuilem mutua compenſatione abolentur, id ita iure diſponente (vt n.29 probauimus.) At quoad accuſationem criminalem contrarium diſponitur, datur enim viro vxorem adulteram accuſare, non tamen è contra: nec fit compenſatio vtriuſque adulterij (vt n.34.35.& 36. probauimus.) Ergo licitum eſt viro adultero criminaliter vxorem adulteram accuſare. Et ideò huius ſententiæ videtur clare *Cardinal.c.fin.n.1 oppoſit.2.de adult.*vbi dicit adulterium viri ipſum priuare iure accuſandi vxorem adulteram, quoad diuortium, non tamen quoad pœnam. Expreſsè etiam videntur huius ſententiæ Doctores, quos num. 36. allegaui,dicentes minime compenſationem fieri vtriuſque adulterij quoad criminalem accuſationem. Et in propriis terminis docet,dicens eſſe ſententiam virorum doctiſſimorum, *Petr.de Ledeſma de matrim.q.62.art.1. dub.3.Bart.à* Ledeſma *dub.68.ad fin.de matrim.Enriq.l.11. de matrim.c.17.num. 3. ad fin.* Nec oportet addere limitationem, quam ipſe ponit, nempe, ſi vir corrigatur, vxor autem in adulterio perſeueret. Quia licet vir non corrigatur, nequaquam dari compenſationem vtriuſque adulterij quoad hanc accuſationem criminalem, probaui n.36. vnde viro minime correcto fas eſt vxoris adulterium ad iudicium criminale deferre.

47 Tandem ad argumenta n. 45. propoſita reſp. Ad primum

mum dic compenſationem illam intelligi, & teſtimonium *D. Aug.* quoad accuſationem ciuilem, in qua vterque coniux eſt æqualis: ſecus quoad criminalem. Ad ſecundum dic, leges illas accipiendas eſſe de accuſatione ciuili, non autem de criminali. Vt docent *Greg. Lopez ea l. 6. verb. Derecho: & ea l. 9. verb. Tal defenſioni, & Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 3. fine.* Vel ſecundo dic cum *Gregorio Lopez eiſdem locis*, ſi intelligantur quoad accuſationem criminalem, eſſe iuri communi contrarias, & corrigi per ius nouum huius regni, *l. 3. t. 20. lib. 8. recop.*

DISPVTATIO IX.

An coniuge innocente lapſo in adulterium poſt latam diuortij ſententiam, fiat compenſatio cum priori alterius coniugis adulterio, ac proinde teneatur illi reconciliari, ac dotem atque alia bona ratione adulterij acquiſita reſtituere; nec ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam, ſed retractanda ſit, quoties conſtiterit deceptio?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
An ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam? Refertur duplex ſententia, n. 2. & 3.
Sententia Authoris, & enodatur c. Lator, de ſent. & re iudic. n. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.
Poſt n. 5. inuenies alia ſummaria.

1 HACTENVS diſputatũ eſt de adulterij vtriuſq; coniugis compenſatione, quando ante latam diuortij ſententiam contingit. Iam occurrit diſputatio, quando adulterium coniugis, qui diuortium petiit, eratque innocens, contingit poſt latam diuortij ſententiam. Et quia multum pendet ex ea quæſtione, an ſententia diuortij *tranſeat in rem iudicatam*, ideò illa præmittenda eſt. Triplex igitur quæſtio in hac diſputatione eſt agitanda. Prima, an ſententia diuortij tranſeat in rem iudicam? Secunda, an ea ſemel lata, & cognita Eccleſiæ deceptione, poſſit retractari? Tertia, an fiat compenſatio adulteri admiſſi poſt diuortij ſententiam cum adulterio priori: teneantúrque tunc coniuges reconciliari?

2 QVÆSTIO I. An ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatam, ita vt illa ſemel lata, & tranſacto appellationis termino, nempe decennio, neutri coniugi reclamare liceat? Affirmant quidam non tranſire, donec alteruter coniux ſeparatus mutarit ſtatum. v. g. profitendo in religione approbata, vel aſſumendo ordinem ſacrum. Ducuntur 1. quia *c. Lator, de ſent. & re iudic.* decernitur ſententiam matrimonij nunquam tranſire in rem iudicatam: atque ideò quandocunque poſſe contra illam reclamari. Sententia autem diuortij contra matrimonium tendit: per illam enim ſeparatur quoad thorum & mutuam habitationem. Secundò, quia lata diuortij ſententia, nec ſtatu coniugum variato, poteſt innocens agere ad adulteri coniugis inuiti reconciliationem. Quod admittendum minimè eſſet, ſi ſententia illa in rem iudicatam tranſiſſet. Sic docent *Hoſt. c. Ex literis, n. 2. de diuor.* vbi *Ioan. And. n. 10. Anton. c. Lator, n. vlt. de ſent. & re iud.* vbi *Imola in fi.*

3 Alij ſentiunt abſolutè tranſire in rem iudicatam. Quia ſpeciale eſt vt ſententia circa vinculum matrimonij ligandum vel diſſoluendum, minimè tranſeat in rem iudicatam, iuxta *c. Lator, de ſent. & re iudic.* ne foueatur peccatum. Si enim reclamari non poſſet aduerſus illam declarantem aliquod matrimonium eſſe validum, quando tranſacto appellationis termino cõſtaret de impedimento dirimenti, cogerentur eſſe tanquam coniuges, qui re vera tales eſſe nequeunt. Et proinde fornicationis peccatum foueretur. Et ſi contra declarantem, matrimonium fuiſſe irritum non liceret ſemper reclamare, quando conſtaret falsò oppoſitum eſſe impedimentum dirimens, permitteretur illis, qui vero matrimonio iuncti ſunt, ſuperſtite altero cõiuge ad alias nuptias trãſire. Sententia enim declarans prius matrimonium fuiſſe irritum, ac ſubinde vtrunque coniugem ſolutum eſſe, concedit vtrique facultatem ad aliud matrimonium migrandi. At ſi demus ſententiam diuortij tranſire in rem iudicatam, nullum peccatum fouetur. Nam cùm maneat matrimonij vinculum, neutri licet aliud matrimonium inire: & neuter cogitur ad non ſuam vel non ſuum accedere. Quod ſi ex ſeparatione anſa fornicandi ſumatur, id culpæ coniugis fornicantis eſt tribuendum, & non ſententiæ fouenti peccatum. Sententia enim diuortij ſuas vires conſeruanti, poteſt vterque à fornicatione abſtinere. Ergo id priuilegium matrimonij, vt eius ſententia non tranſeat in rem iudicatam, minimè ad diuortij ſententiam eſt protrahendum. Nec obſtat, poſſe innocentem ſemper agere ad nocentis reconciliationem. Id enim non conſurgit ex eo quòd diuortij ſententia minimè tranſierit in rem iudicatam, ſed quia coniugi innocenti ſemper eſt licitum remittere iniuriam ſibi irrogatam, ac ita reconciliare ſibi adulterum. Atque ita docent *c. Abbas, c. Lator, n. 12. de ſent. & re iudic. & ibi Alex. de Neuo, n. 12. Bellam. n. 3.*

At dicendum eſt, ſententiam diuortij non tranſire in rem iudicatam, in iis quæ ſunt in adulteri coniugis fauorem, bene tamen in iis quæ in eius odium & innocentis fauorem cedunt, ac proinde minimè audiendum illum tranſacto appellandi termino, volentem allegare iniuſtitiam ſententiæ, reconciliationemve petentem: at innocentem ſemper audiendum eſſe, agentem ad reconciliationem adulteri: nec adultero ſuffragari exceptionem rei iudicatæ. Ducor, quoniam cum ſententia diuortij feratur omnino in fauorem innocentis, & ad eius inſtantiam, & in odium adulteri, cui nullo modo vult Eccleſia fauere, æquitas poſcit ne in fauorem rei tranſeat in rem iudicatam, & innocentis perniciem. Iniquiſſimum enim iure optimo ait *Iuriſconſultus. l. Euidenter 16. ff. de except. rei iudicatæ*, eſſe, proficere rei iudicatæ exceptionem ei, contra quem iudicatum eſt. Deinde, quia ſi omnino ſententia illa tranſiret in rem iudicatam, quamuis poſſet iniuriam adulterij condonare innocens, atque ita reconciliari ſibi adulterum volentem: ipſo tamen renitenti minimè poſſet coram iudice agere ad illius reconciliationẽ, obſtanti ſibi exceptione rei iudicatæ. Cuius contrarium dicemus diſp. ſequenti. Et proinde tunc foueretur peccatum. Nam daretur anſa coniugi fornicandi, vt ſic alter diuortium intentaret, ſolutúſque eſſet lege matrimonij quoad thorum & habitationem. Tandem, quia cum diuortium pertineat ad matrimonium, non tamen illius vinculum ſoluens, ſed ab obligatione thori & habitationis abſoluens, æquum eſt vt non omnino, ſed aliquatenus eius priuilegium participet, ſententia in diuortij cauſa non ex toto, ſed partim in rem iudicatam tranſeunti. Sicque docent *Hoſtien. c. De illa n. 3. de diuor.* vbi *Ioan. Andr. n. 3. Anton. n. 4. Prapoſ. n. 7. Alex. de Neuo, n. 9. Henricus c. Quanto, n. 7. de diuort. Felinus, c. Lator in 8. declarat. n. 9. de ſent. & re iudic.* & fauet *Abbas c. Ex literis, n. 11. fi. de diuort.* vbi ait ſententiam diuortij non tranſire omnino in rem iudicatam. Aliqui tamen ex his Doctoribus diſtantia modo loquendi, nam quidam temperant, vt in fauorem rei non tranſeat in rem iudicatam, donec legitimè ſtatum mutarit profitendo in religione approbata. Sic *Anton. & Præpoſ. ibidem.* Alij autem, vt *Hoſtien. Ioan. Andr. Alex. de Neuo, Henricus ibidem*, non admittunt eam limitationem: ſed dicunt tunc non audiri potiùs ob negligentiam petendi reconciliationem tempore debito, quàm eo quod ſententia illa in rem iudicatam tranſierit in fauorem adulteri. Et hic modus loquendi magis mihi placet. 4

Ad argumenta num. 2. propoſita reſpondetur. Ad 1. & 2. dic ea probare non omnino, ſed partim tranſire in rem iudicatam: vt num. præced. explicui. Et ſimiliter reſpondetur ad argum. n. 3. propoſitum. Iam enim n. præc. probaui foueri peccatum, ſi ſententia diuortij omnino tranſeat in rem iudicatam. 5

SVM

SVMMARIVM.

Si in ſententia diuortij Eccleſia inueniat ſe deceptam, an retractet ſententiam, ſi neuter coniux mutarit ſtatum n.6.

An reus condemnatus poſſit agere ad illius ſententiæ reſciſſionem, vel ſolum veniat ex officio iudicis retractanda? Et quando detur maioribus reſtitutio aduerſus ſententiam, quæ tranſiit in rem iudicatam? 7.

An innocens qui poſt ſententiam nouit alterius innocentiam, teneatur reconciliari? 8.

An cognita deceptione poſtquam innocens mutauit ſtatum; factus ſacerdos, vel voto ligatus, vel religioſus, ſit reſtituendus vxori, poſſitque petere & reddere: 9.

An ad hanc reſtitutionem deſideretur vt alter coniux repetat? 10.

Quid ſi vterque coniux iam mutarat ſtatum, an liceat repetere: Refertur quædam ſententia, 11.

Sententia Authoris, n.12.

An votum ſimplex ex cauſa falſa emiſſum, quando cauſa eſt pars ipſius voti, & coincidit cum re promiſſa obliget, n.13. & ibi, qualiter accipienda ſit paruitas materiæ voti, vt error circa illam reddat irritum votum Et an tunc obliget votum rei acceſſoriæ illi, quæ promiſſa eſt?

Qualis debeat eſſe hic error ne votum obliget, an ſat ſit non conſiderari difficultatem voti implendi? 14.

An ſit regula certa, ne obliget votum vel iuramentum ad id, ad quod vouens non ſe obligaret, ſi tempore voti aduertiſſet, hæc voluntas virtualis? 15

Error circa cauſam finalem, vel impulſiuam, vel illam ceſſare, an tollat voti obligationem? 16

Quid, vbi dubitatur num cauſa ſit impulſiua, an finalis, vel vbi plures adſunt cauſæ voti? 17.

An profeſſio ex falſa cauſa, vel ex dolo facta valeat? Refertur duplex ſententia, n.18 & 19.

Non irritatur profeſſio, ſiue cauſa falſa ſit impulſiua, ſiue finalis, 20.

Secus irritatur, quando eſt error notabilis circa ſubſtantialia, 21.

Nil refert cum error rem eſſe fatuum & craſſum, 22.

An profeſſio facta à muliere exiſtimanti diuortium eſſe iuſtè celebratum, aliàs non profeſſura, ſit valida, ſi conſtet diuortium fuiſſe iniuſtum, 23.

Poſt n.23. inuenies cætera ſummaria, quæ deſiderantur.

6 QVÆSTIO II. An ſi lata diuortij ſententia conſtet Eccleſiam ſe fuiſſe deceptam: vt quia inuentum eſt coniugem condemnatum fuiſſe innocentem, vel vtrumque pariter nocentem, ſit ea retractanda, coniugeſque ad priſtinum matrimonij ſtatum ſint reſtituendi? Triplex poteſt eſſe caſus I. eſt, ſi neuter coniux ſtatum mutarit, nec caſtitatem vouerit. II. quando alter mutauit ſtatum vouens caſtitatem, aut factus ſacerdos, religioſuſve. III. quando vterque ſtatum mutauit. In primo ergo caſu, quando res eſt integra ex parte vtriuſq; coniugis, quia neuter ſtatum mutauit, conueniunt omnes retractandam eſſe ſententiam, coniugéſque reconciliandos. Quia ſententia diuortij ſolum tranſiit in rem iudicatam, in fauorem innocentis, & odium rei: vt n.4. probauimus. At in hoc euentu, aut neuter eſt innocens, ſed ſimili erat labe infectus ante ſententiam: aut vterque innocens erat, & proinde ſententia illa non potuit in rem iudicatam tranſire, ſed erit reuocanda Atq; ita fatentur omnes DD. n.9. referendi, & *Pal. 4.d.35 q.2.a 2.n* 18. Nec aliquem contradicentem inueni.

7 Sed rogabis, quo pacto reus condemnatus per ſententiam, quæ in odium ipſius tranſiit in rem iudicatam audiendus ſit ſuam innocentiam probare volens, aut alterum coniugem pariter fuiſſe nocentem? Cùm enim pro ſententia, dum de ipſius iniuſtitia minimè conſtat, præſumendum ſit, ipſi volenti allegare contra illam obſtabit exceptio rei iudicatæ, ne audiatur. *Abb. cap. Lator. n.12. de ſent. & re iudic. & ibi Alex. de Neuo, n.12. & Felin. ibi, decl.8. n.* 9 dicunt iudicem ex officio debere tunc coniuges reconciliare, ſi periculum fornicationis adſit, quo illud vitetur. Sed huic ſolutioni obſtat: nam etiam quando iam coniux innocens eſt profeſſus, reſtituendus eſt priori coniugi, & ipſo petente (vt dicemus nu. 9. & 10 Et ita datur actio coniugi reputato reo. Deinde, quia DD. allegandi n. 9. non dicunt hanc reſtitutionem faciendam ob periculum incontinentiæ, & ſolum eo exiſtente: ſed generaliter docent retractandam eſſe ſententiam illam, tanquam cognitam iniuſtam, & ex errore procedentem, tanquam non tranſierit in rem iudicatam in eo euentu. Ideò melius dicendum eſt, quamuis audiri nequeat, ſi ex antiquis actis & allegatis nitatur ſententiam illam impugnare: eo quod præſumatur tranſiſſe in rem iudicatam aduerſus ipſum: poſſe tamen audiri illum aduerſus illam ſententiam, ex nouis teſtibus, aut ex antiquorum falſitate volentem probare antiquæ ſententiæ iniuſtitiam, petito beneficio reſtitutionis ex clauſula generali, Si quæ mihi cauſa iuſta ſubeſt: cuius meminit *Iuriſconſultus l.1 § fin. ff. Ex quibus cauſis maiores.* Quod beneficium conceditur quibuſcunque maioribus, vt retractetur ſententia, quæ in rem iudicatam tranſieret. Vt cum *Innocentio, Bartholo*, & pleriſque aliis, tradunt *Greg. Lopez l.19. verb. Contra el Rey, t.11. p.3. Padilla, l. Sub prætextu, n.17. C. de iuris & facti ignor. Gut. de iuram. 3. p. c.7. n.8. Io. Garcia de nobilitat. gloſſ. 6. §. 2. n.8. Cauallos in ſuis q. practic. q.542. n.3. & ſeqq.* Quod quidem locum habet, ſiue adſit vna ſententia, quæ in rem iudicatam tranſierit, ſiue tres ſententiæ, *Ioan. Garcia ibid. n.5. Cauallos, nu. 3. & 4.* Item conceditur hæc reſtitutio tam reo quam actori. Vt contra Paulum docent *Greg. Lopez. Padilla, Gutier. Ioán. Garcia n.11. & 12. Cauallos num.7. ibid.* Et licet ferè omnes Doctores eam reſtitutionem concedant, quando noua allegantur inſtrumenta prius ignorata: at idem eſt dicendum, probata denuo veritate, ſiue ex inſtrumento, ſiue ex teſtibus, vel probata antiqua falſitate inſtrumentorum vel teſtium. Vt alios referens, & latè probans docet *Ioan. Garcia ibi n.10. & Cauallos n.6.* Sed obiicies nil ſpeciale dari in ſententia diuortij, cum omnes aliæ ex ſimili cauſa retractentur: ac proinde fruſtra dici eam non tranſire in rem iudicatam. Reſpondeo id eſſe ſpeciale. Quoniam etiam conſtante veritate ad omnes ſententias, quæ tranſeunt in rem iudicatam retractandas, non audietur reclamans aduerſus illas, niſi petito beneficio reſtitutionis ex clauſula generali. At verò ſi veritas aliunde conſtaret contra diuortij ſententiam, poſſet coniux damnatus abſq; eo beneficio reſtitutionis reclamare: imò & iudex ex officio aduerſus eã venire: eo quod in eo euentu non tranſierit in rem iudicatam. At dum id non conſtat, cum præſumatur iuſtitia ſententiæ, & tranſitus in rem iudicatam aduerſus reum, audiri minimè poterit contrarium ex nouis actis probare volens, niſi beneficio reſtitutionis ex dicta clauſula generali petito.

Ex his infertur, alterum coniugem in cuius fauorem lata eſt diuortij ſententia, vbi veritatis innocentiæ alterius coniugis conſcius fuerit, teneri in foro conſcientiæ ad ſuum conſortium coniugale illum reuocare Non enim iuuari poteſt ex ſententia lata, quam falſæ inniti præſumptioni, ſibi conſtat. Ita docent *Palud. 4. diſt. 35. q.2. a.2. n.18. D. Anton. 3. p. tit. cap. 21. §.6. ad finem.* 8

In 2. caſu quando iam innocens mutarat ſtatum, factus profeſſus in religione approbata, cognita falſitate eſt reſtituendus ſimiliter alteri coniugi, cui debitum reddere tenetur, ſed non poteſt ab eo exigere. Quia votum illud caſtitatis in profeſſione emiſſum obligauit illum in quantum ille ſe obligare potuit, abſque alterius coniugis præiudicio. Vt in ſimili dicitur *cap. Placet, de conuerſ. coniug.* de coniuge, qui exiſtimans alterum defunctum, eſt profeſſus. Atque ita docent *D. Thom 4. d.35. q. vn. a.5. ad 3. Aſtenſis l.8. ſum. 2. p. tit. 34 a.2. q.3. Ioan. de Friburg. ſum. cõf. l.4. t.19. q.4. Abulenſ. cap.19. Matt. q.76. ad 3. Roſella verb. Diuortium, n.6.* vbi *Sylu. q.21. n.24. Armilla n.15. D. Anton. n. præced. allegatus. Tabiena Matrimonium 4. q 5. n.6. Sotus 4. d.36 q. vn. a. 3. Gaëta repetit. c. Ad limina 30. q.1. §.4. num. 225. Graffis 2. p. deciſion. l.1. c. 12. num. 62.* Atque idem dicendum eſt, ſi vir erat iam ſacro ordine initiatus. Quia eadem eſt ratio *D. Bonau. 4. 35. in expoſit. lit. num.5. Ioan. de Friburg. Roſella, D. Anton. Sylu. Armilla, Tabiena, Gaëta, Graffis.* Imò idem dicendum eſt, ob eandem rationem, quamuis ſimplici caſtitatis voto adſtrictus ſit. *Sotus eodem loco, Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.4. t.22. q.14.* 9

Vtrùm autem ad hanc reſtitutionem faciẽdam deſideretur, vt alter cõiux repetat? *Roſell. verb. Diuort. n.6.* iuncto *num. 7.* clarè ſentit eam repetitionem minimè deſiderari. Quia relata n.6. ſent. aſſerenti deſiderari vt alter petat ait, dic vt n.6. ſequenti: vbi licet vterque ſtatum mutarit, concedit vtrique ius ad petendam alterius reſtitutionem. 10

Et

Et videtur tenere *Sotus n.præced. alleg.* ait enim hanc reſtitutionem faciendam maximè altero petenti. At contrarium tenet *Ioan.de Friburgo ſum.confeſſ.l.4.t.19.q.5. Aſtenſ.l.8.ſum.2.p.t.34.a.2.q.4. D.Ant.Tabien.Graf.allegati n.præced.* Ducuntur, quod ea profeſſio tenuerit in vouentis præiudicium. Sed prior ſententia placet. Quia ea profeſſio tanquam ſine licentia & abſque vera cauſa facta fuit omnino irrita, ac proinde non potuit valere abſque noua ratificatione: ac tamquam non profeſſus poterit coniux propria authoritate ceſſante ſcandalo exire & repetere manentem in ſeculo (vt de profeſſo abſque licentia diximus l.7.diſp.34.num.15.) At ſi hic profeſſus eſſet mala fide, decipiens religionem, poſſet religio ipſum inuitum retinere, altero coniuge non repetente, in fraudis pœnam: at ipſe non tenetur, donec damnetur, vt dixi ea diſp. 34.num.16.

11 In tertio caſu, quando vterque ſtatum mutarat, dicunt aliqui licere ei qui ideò mutauit, v.g. profeſſionem faciẽs, quod exiſtimaret diuortium iuſtè celebratum, alias minimè mutaturus, repetere alium, qui iam profeſſus erat, aut ordine ſacro initiatus: & ita ſi vterque ea falſa cauſa inductus, profeſſus eſt, licere vtrique alterum repetere. Sic *Roſel.verb.Diuortium,n.7.* idque probat, eo quod illa profeſſio eo errore facta ſit inualida? Idem dicit in ſimili *Aſtenſis l.8.ſum.2.p.t.34.a.2.q.5.* vbi relata contraria ſententia, ſubdit *Hugonem* ſentire, quando vterque coniux profeſſus eſt, exiſtimans alterum obiiſſe, licere vtrique alterius repetitionem. Quia neuter eo animo religionem ingreſſus eſt, vt monachus fieret, altero ſuperſtite.

12 Sed dicendum eſt cum *Ioan.de Friburgo ſum. confeſſ.l.4.t.19.q.6 Sylu.verb.Diuortium q.22.n.25.* vbi *Armil.n.16.* neutrum poſſe alterum repetere. Tum, quia falſum eſt profeſſionem, cui falſa cauſa anſam dedit, eſſe irritam. Vt nu.20. probauimus. Tum etiam, quia vterque ſciens alterius ingreſſum, videtur facto ipſo licentiam concedere: ſecus quando ignorantia ingreſſus alterius adeſſet. Vt in ſimili diximus l.7. diſp. 34. num. vlt. quando vterque coniux licentia non petita profitetur.

13 Sed ne indeciſum maneat, an profeſſio illa ex errore diuortij iuſtè celebrati ſit valida, oportet præmittere quæſtionem generalem, an error ſiue dolus circa cauſam emittendi votum ſimplex, aut ſolemne, illud irritum reddat? Et prius ſermo erit de voto ſimplici, deinde de profeſſione ſolemni. Et quidem cauſa vouendi quandoque cum materia ipſa voti coincidit, eſtque pars ipſius. Vt quando quis vouet religionem vel peregrinationem eo fine, vt ſuſtineat labores illius. Et tunc ſi error aut deceptio circa rem modicam ſit, quia, ſcilicet, labor eſt paulo maior mea opinione, obligat votum: ſecus ſi circa rem notabilem. Nam in priori caſu non ceſſat voluntas & conſenſus: qui tamen ceſſat in poſteriori. Cùm nil magis contrarium conſenſui ſit, quam error, *l. Si per errorem, ff.de iuriſd.omn.iud.* nec prior exiſtimatio poteſt vere error, qui conſenſui aduerſetur, nuncupari. Cùm in re modica ſit. Atque ita ſentiunt *Sotus l.7.de iuſt.q.1.a.2.col.6.verſ. Sciſcitaris autem, Lud.Lopez. 1.p.inſtruct.c.50.fin. Aragon 2.2.q.88.a.1.f.967.col.1. Manuel 2.to.ſum.c.91.n.4. Emm. Sa ſum. verb.Votum,n.18.verſ.Vouens religionem* Res autem hæc parui aut magni momenti, in qua eſt error circa materiam promiſſam, non abſolutè pendenda eſt, ſed reſpectu ipſius materiæ voti: ac proinde modicus error in quodam voto erit magnus in alio. Vt ſi vouens peregrinari ad locum, centum leucis diſtare exiſtimet, & decem aliis diſtet, modicus eſt error, nec votum annullabit: ſed ſi exiſtimaret diſtare 20.leucis, idem error in diſtantia aliarum decem eſſet notabilis, ac vota caſſaret. Quia reſpectu centum ſunt quid modicum decem: ſecus reſpectu viginti. Caſſato autem huiuſmodi voto ob errorem notabilem circa ſubſtantiam, erit ſimiliter irritum votum circa accidentia & acceſſoria: quamuis illorum notitia habita ſit. Vt quis exiſtimans Romam diſtare centum leucis, cum tamen diſtet quadringentis, promittens illuc peregrinari ſacco indutus, nec tenetur ad ſacci indutionem, nec ad iter illud centum leucarum. Quia neutrum principaliter & independenter promiſſum eſt, ſed acceſſoriè, & dependenter à Romana peregrinatione: ac ſubinde principali deſtructo corruit acceſſorium, quod eius naturam ſequitur. *Regula, Acceſſorium, de regulis iuris, in 6.*

14 Maximè autem aduertendum eſt, deſiderari vt is error circa materiam promiſſam ſit poſitiuus, nec ſufficere vouentem minimè aduertiſſe difficultates, quas poſtea experitur. Quare votum eſt validum, licet aliquis poſtea experiatur difficultates, quas præuidens non vouiſſet. Alias nullus eſſet in rebus humanis firmus contractus: ſæpè enim contingunt aliqua, quæ ſi fuiſſent præſcita, non celebrarentur contractus. Et ratio huius eſt, quia (vt optimè docet *Valentia 2.2. diſp.5.q.20.punct.4.§. Ante probat.*) longè diſtant, aliquid velle conditionaliter, ſi talis circumſtantia ſubſiſtat: & velle nulla appoſita conditione; at volentem ita diſpoſitum eſſe, vt ſi noſſet etiam circumſtantiam aliter ſe habere, non id voluiſſet. Prior enim modus eſt conditionalis: includitque expreſsè actum, quo quis re vera non vult ea circumſtantia non ita ſe habente. At poſterior minimè eſt conditionalis, alias ſuſpenderet voti obligationem vſque ad conditionis euentum, ſed voluntas abſolutè & independenter fertur in illud obiectum, nec includit actus ille, vt ſimul voluntas nolit circumſtantia aliter ſe habente: ſed tantummodo eam non fuiſſe volituram, ſi quandam circumſtantiam ignoratam noſſet. Cùm ergo res illa promiſſa, ſit ſimpliciter & abſolutè voti materia, & independenter à futuro euentu, ſeu à difficultatibus non præuiſis, quæ retraherent à voto emittendo: non obſtante ea inaduertentia obligabit. Sic *Caiet.ſum.verb.Votum,c. Votorum omiſſio quandoque vitioſa eſt, in fine. Armill. ibi, n. 11. Sotus l. 7.de iuſt q.2.a.1.ad 3.verſ.Ex his quæ dicta ſunt. Nauarr.ſum.c.12.n.39. Valentia 2. 2. diſp.6.q.6.punct.4 fin. Lud Lopez 1.p.inſtruct.c.43.fine. Emm.Sa ſum.verb. Votum,n.19.verſ. Non ideò votum.* Vnde dum dicit *D.Thom. 4.d.38.qu.1.a.3.quæſtiunc.1.ad 1.* id quod emitti votum impediret, ſi præſens eſſet tempore quo vouetur, ſuperueniens voto emiſſo, auferre eius obligationem: intelligendus eſt (vt benè ait *Sotus proximè citatus*) de eo quod impediret, non quidem fieri votum, ob vouentis voluntatem: ſed de eo quod impediret conſurgere obligationem ex voto tunc facto, v. g. morbus qui impediret valorem & obligationem voti, ſi voto ſuperueniat, auferet obligationem: at difficultas ſuperueniens, quæ præuiſa non impediret voti obligationem, ſed illud fieri, non aufert eius obligationem. Quod num. ſequenti amplius exponetur.

15 Hinc infertur intellectus ad regulam, quæ tradi ſolet à Doctoribus, ad voti obligationem ex vouentis voluntate tacita deprehendendam. Dicunt enim pro regula accipiendum, vt vouens minimè obligetur vltra id, ad quod ſi cogitaſſet tempore emiſſi voti, voluiſſet ſe obligare: atque ita minimè obligari in eo euentu, quem excepiſſet, ſi ei occurreret, quando promiſit, de eove interrogatus tunc, reſponderet mentem ſuam non eſſe, in eo euentu ſe obligare. Et ratio eſt, quia votum non obligat plus, quàm vouens intenderit ſe obligare: at in eo euentu virtualiter voluit ſe non obligare. Sicut enim in generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *regula, In generali, de reg.iur. in. 6.* ita in promiſſione ij euentus minimè comprehenduntur: quos in ſpeciali, cum his, vel illis circumſtantiis propoſitis, exciperet vouens, dum promiſit. Hanc regulam tradunt *Anton.cap. Quemadmodum,n.13.de iureiur. D. Anton.relatis Innoc. & Abbate,2.p.t.10.cap.6.§.5. Angel. verb. Pactum,num.4. vbi Sylu.q.4.Tabiend q.2. Armilla num.2.idem Sylu.Votum 2.q.17.fin.& Iuramentum 4.q.13.fin.& Iuramentum 3.q.1.p.3. Hoſtienſ.ſum.t.de iureiur.num. 3. Armill. verb. Iuramentum, num.35. Palacios 4.d.38. diſp.1.f.828. Nauarr. ſum. c.18.hiſp.n.5 lat.n.7. Aagles Floribus 2.p.de voto.ar.2.diffic.3.concluſ.5.f.91. Enriquez l.11.de matrim.cap.14.fin. Franc.*

Garcia de contract. 1. *p. cap.* 3. Sed hæc regula manifeſtè aduerſatur dictis num. præced. vbi oſtendimus non impedire voti obligationem eos euentus, qui ſi præuiſi eſſent, minimè votum emitteretur: atque ita non ſat eſſe, vt voti obligatio ceſſet, vouentem eo euentu præuiſo non ſe obligaturum. Ideò vt hoc clarius percipiatur, dictáque Doctorum concilientur, obſeruandum eſt, hanc conditionalem propoſitionem, ſi Petrus præuidiſſet hoc, non ſe obligaſſet ad illud, ſumi dupliciter: priori modo, in virtute voluntatis vouendi: poſteriori, in virtute aliorum actuum vel habituum, quæ tunc ſunt in vouente. In virtute voluntatis vouendi tunc eſt ea conditionalis, quando in obiecto tunc volito, non continetur implicitè, & virtute, aliud obiectum, nec alius euentus v. g. vouet quis dare eleemoſynam Paulo pauperi, ex tali vouendi voluntate ſequitur, vt nolit dare Paulo iam diuiti effecto. Quia ea non eſt eleemoſyna, & ideò is euentus non includitur in obiecto volito. Exemplum ſecundi modi, quando ſcilicet, ſi ſciret, nollet ſe obligare in virtute aliorum actuum vel habituum, eſt, vt ſi quando vouit eleemoſynam illam Paulo faciendam, actu vel habitu fures odio habebat, ita vt decerneret, ſe nunquam eis benefacturum: tunc ſi contingat Paulum eſſe furem, vel poſtea effici, ſequitur fore, vt ſi vouens tempore promiſſionis id noſſet, nollet illi eleemoſynam porrigendam vouere: non quidem, quaſi illa conditio includatur in virtute voluntatis vouendi. Quia cum Paulus ſit pauper, comprehenditur ſub obiecto eleemoſynæ volito. Sed includitur ea conditio, in virtute alterius actus aut habitus, nimirum odij in latrones. Itaque tunc conditio illa includitur in virtute voluntatis vouendi, quando euentus ignoratus non clauditur ſub obiecto promiſſionis. Tunc autem includitur in virtute aliorum actuum vel habituum, quando clauditur ſub obiecto promiſſo: at ex aliis actibus vel habitibus vouentis excluderetur is euentus, ſi tempore promiſſionis cognitus eſſet. *Hoc ergo ſuppoſito*, dico primò, quando is, qui vouet, habet eam tacitam conditionem incluſam in virtute voluntatis vouendi, ſi hoc prænoſſem, ad id non me obligaſſem, non manere virtute voti ad id obligatum. Et in hoc caſu verum dicunt omnes DD. allegati, dum aſſerunt obligationem voti minimè extendi ad eum euentum, quem ſi præcogitaſſet vouens tempore promiſſionis, vel de eo interrogaretur, excepiſſet. Quoniam obligatio voti minimè extenditur vltra vouentis voluntatem, at in hoc caſu euentus ille non continetur in obiecto volito per promiſſionem. Secundo dico, ſi ea conditio ſolum includatur in virtute aliorum actuum vel habituum vouentis, manere illum obligatum virtute voti ad illum euentum, quamuis ſi prænoſſet, excepiſſet vtique illum. Nec in hoc caſu intelligendi ſunt prædicti Doctores: & in hoc ſenſu eſt verum quod diximus & probauimus n. præced. Et prob. amplius, quia quantumcunque promittens virtute odij, quo actu vel habitu eſt affectus tempore promiſſionis erga latrones, nullum eis bonum impertiri velit, & recuſaret, ſi noſſet: at actu & abſolutè, nulláque conditione appoſita, obligat ſe ad largiendam eleemoſynam illi pauperi, quem furem eſſe ignorabat: nec eum eſſe furem obſtat, ne includatur in promiſſione illa dandæ eleemoſynæ, cum includatur in vera eleemoſynæ ratione: eo quod verè pauper eſt. Non ergo exceptus cenſetur hic euentus à voto ob illam tacitam conditionem, quòd vouens ſi noſſet, excepiſſet, niſi expreſsè tempore voti exceperit.

16 Specialis autem eſt difficultas, quando cauſa vouendi nec eſt res promiſſa, nec pars eius, ſed extrinſeca, an error circa illam illiúſve ceſſatio impediat valorem, ac voti obligationem? Vt ſi quis exiſtimans re familiari deſtitutum ſe eſſe, votum religionis emittat, cum tamen verè diues ſit, vel ceſſet ante ingreſſum ea paupertas. Et quidem *Anchar. cap. Ex parte, el 2. num. 4. de conuerſ. coniug.* vniuerſaliter tradit errorem cauſæ voti, eiúſve ceſſationem non obſtare obligationi voti. Quod probat *illud caput Ex parte*, vbi declaratur votum fuiſſe validum, licet cauſa ceſſarit. Deinde, quia in voto abſque matura deliberatione emiſſo ceſſat debitus voti finis, nimirum, honor Dei: cum ſit peccatum veniale ſic vouere. At votum illud obligat. Sed *idem Anchar. cap. Magnæ, num.* 13. *de voto*, dicit ceſſationem cauſæ emiſſo voto ſuperuenientem non extinguere voti obligationem: ſecus ſi à principio falſa eſſet cauſa. Et *P. Molina tom.* 1. *de iuſtitia, tract.* 2. *diſp.* 209. *fol.* 121. dicit errorem cauſæ, quæ promittentem induxit, regulariter annullare promiſſionem. Quoniam præſumendum eſt non eſſe promittentis animum intendere ſe obligare ea cauſa minimè ſubſiſtenti. At dicendum eſt, errorem cauſæ finalis, ſeu eius ceſſationem, extinguere voti ſimplicis obligationem, ſecus ſi cauſa ſit impulſiua. Et quando cauſa eſt finalis, probatur, quia vouens non abſolutè eam rem promiſſam vult, ſed per modum vnius cum illo fine v. g. Petrus exiſtimans filium ſuum eſſe in extremo vitæ diſcrimine conſtitutum, vouet quo incolumitatem eius conſequatur, peregrinationem Romanam, tunc Petro non eſt voluntaria abſolutè peregrinatio illa, nec ab eo ſic abſolutè promiſſa, ſed per modum vnius cum euaſione filij ab eo periculo: ſi ergo ille finis non extet, quia falſum erat periculum illud, vel tempore promiſſionis filius obierat, votum minimè voluntarium erit, ac proinde non obligabit. Explicatur ſecunda pars, quando eſt error circa cauſam, quæ licet ad vouendum impellat, non tamen eſt finis primò intentus: nec illum mutat. verbi gratia, vouet quis Romam peregrinari ob Dei honorem, inducitur tamen ad vouendum gratia inuiſendi fratrem, quem ibi falſo exiſtimat eſſe, vel licet tunc adeſſet, iam obiit: quamuis certior fiat de abſentia fratris, tenetur ad votum: eo quod finis per ſe intentus adſit, licet cauſa *impulſiua deficiat. Prob.* ex *cap. Magnæ, de voto*, vbi *decidit validum fuiſſe votum peregrinationis Hieroſolymitanæ, licet defecerit cauſa impulſiua concomitans* finem illius voti, nimirum, tractare cum *Campaniæ* Duce de cuiuſdam Eccleſiæ liberatione. Deinde, *quia* error non reddit irritum votum, niſi inquantum aufert conſenſum, aut circa promiſſionem, aut circa rem promiſſam: at exiſtente dicto errore ſunt voluntaria promiſſio & res promiſſa, non tantum quoad ſuum eſſe materiale, ſed etiam quoad formale, nempe quoad finem, ad quem per ſe ordinatur, in quantum eſt res illa promiſſa. Rurſus, quia donatio ex communi omnium ſententia non ceſſat ob ſolius cauſæ impulſiuæ defectum, ſed quando finalis ceſſat. Tandem, quia ceſſante cauſa finali legis, ceſſat lex, non autem ceſſante impulſiua. Vt latè *Tiraquel. tract. ceſſante cauſa, limit.* 1. *à num.* 1. votum autem eſt quædam priuata lex, quam homo ſibimet imponit. Atque ideò hanc ſententiam clarè colligo ex *gloſſa cap. Magnæ, verb. Vt venires, de voto*, vbi dicit non obſtante cauſæ ceſſatione obligare votum, eo quod abſque illa votum fieret: vbi clarè videtur loqui de cauſa impulſiua. Et eam tuentur *Anton. cap. Ex parte, el 2. num.* 14. *de conuerſ. coniug. Abbas diſt. c. Magnæ, n.* 14. *Angelus Votum* 3. *num.* 5. *Syluest. Votum* 2. *quæſt.* 9. *Manuel* 2. *tom. ſum. cap.* 98. *num.* 2. Nec obſtat *cap. Et parte, in contrarium allegatum.* Quia id loquitur de religionis profeſſione: in qua eſt diuerſa ratio. Vt dicemus num. 20. Nec ſimiliter obſtat alia ratio in contrarium adducta. Quoniam finis per ſe voti non eſt honorare Deum ipſo voto immediatè, ſed ſola re promiſſa: qui finis ſaluatur: quamuis in modo vouendi detur culpa.

In dubio autem num cauſa falſa, vel ceſſans fuerit impulſiua an finalis, præſumitur eam eſſe impulſiuam, ac proinde minimè obligatio voti caſſabitur. Quia in omni voto cauſa finalis videtur eſſe cultus Dei media illa re promiſſa: cæteræ autem cauſæ videntur impulſiuæ. Sic *Angel. & Sylu. nu. præced. allegati.* Quod ſi votum duplicem habeat cauſam impulſiuam, quamuis vna ceſſet, obligabit 17

gabit votum: niſi intenderit vouens aliter non ſe obligare, niſi illa duplici cauſa exiſtente. Sic *Sylu.ibid. Angel. Votum 3.n.23. Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2.l.3.c.16.dub.2.*

18 Hucuſque de voto ſimplici egimus. Maius dubium eſt de voto ſolemni, vt de profeſſione religionis, num irritetur ob errorem cauſæ finalis? Quidam enim eam irritam eſſe tunc exiſtimant. Quoniam liberum conſenſum deſiderat, ſicut & votum ſimplex. Si ergo defectu conſenſus eſt tunc hoc irritum: vt diximus n.16. erit ſimiliter & illa. Atque ita docent *Ant.c.Ex parte,el 2.n.14.de conuerſ.coniug.* vbi *Abbas n.8.* Et clarè videtur ibi tenere *Cardin.nu.5. oppoſit. 2.* vbi ait errorem circa cauſam non vitiaſſe in eo textu profeſſionem. Quia cenſetur impulſiua. Idem docent *Roſella verb. Diuortium,n.7. Lancelot.inſtit. iur. canon.l.2.t.de diuortiis,paulo poſt princ.verb.Falſa.*

19 At *Bart.repetit.aut.Ingreſſi,n.18.C.de ſacroſ.Eccl.* diſtinguit, dicítque dolo commiſſo à religionis prælato irritari profeſſionem: ſecus ſi ab alio commiſſus ſit. Alij autem cēſent profeſſionem non irritari, ſiue ex dolo, ſiue ex cauſæ errore fiat. Quia verè non dicitur ille profeſſus deceptus, eo quod conditionem ſuam in multo digniorem perfectiorémque commutarit, *l.Deo nobis,C.de ſacroſ.Eccl.* qua ratione communis omnium ſent. habet, minorem dolo inductum ad profitendum non reſtitui, (vt diximus l. 7. diſp. 37.) ita ſentiunt *Gloſ.c.fin,in fin.20.q.3.& ibi Arch.in fin. Bellam.ibi n.3. Turrec.in fin. Idem Gloſ.c.Ex parte,el 2.verb.Falſa, de conuerſ.coniug.& c. Dudum,verb. Spes,eod.t.* vbi *Ant.n.25. Anch.n.11. idem Ant.c.Veniens,n.5.eo t. idem Anch.d.c.Ex parte,el 2.n.4. Abb.c.Cum dilecti,n.7.de emp.& vēdit. Ioan.de Friburg.ſum.confeſ.l.4.t.19.q.6. Nau.l.3.conſ.in 1.edit.t.de conuerſ.coniug.conſil.3.n.4. Beroius c.In præſentia,de probat.n.123. Euerard.in ſuis topicis,loco à matr.ſpirit ad carn.n.1.fin.& ſeq. Crottus repet.c.In ciuitate,n.20.de vſuris. Padilla l. Rem maioris,n.9.C.de reſcind.vendit. Flamin.de reſignat benef.l.13.q.3.nu.12. Manuel 1.to.ſum.2.edit.c.239.n.2.* Temperant aliqui, niſi talis dolus ſit, qui virum prudētiſſimum falleret. Sicut enim non quicunque metus profeſſionem caſſat, ſed cadens in virum conſtantem: ita nec quicunque dolus, ſed is, qui in virum prudentiſſimum caderet. Idque colligunt ex *c.Cùm dilectus,de his quæ vi.* ibi: *Cùm talis dolus non tam ad circumuentionem prædictorum Ciſtercienſium, quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri*, Ergo à contrario ſenſu, quando dolus non pertinet ad fatuitatem, ſed in hominem prudentem meritò caderet, vitiabitur profeſſio. Sic *Innoc. eo c. Cùm dilectus,n.2. Hoſt.ad fin.ſuper verb.Fatuitatem, Ioan. And.n.2.& 3. Anton.n.19. Anchar.n.6. Abbas c.12. Imola n.9. Decius c.In præſentia,n.37.verſ. Et hoc vltimum,de probat.* vbi *Felin.n.10. verſ.Secundò ſcias. Benedict.à Vadis in repertor.Felin.verb.Profeſſio,n.2. Sylu.Religio 3.q.11. Nau. c. Non dicatis 12.q.1.in 1. edit.n.63.in 2.* verò *commentar.2.de reg.n.31. Sfortias Oddus tract.de reſtitutione in integrum,2.p.q.61.a.5.nu.31.*

20 Cæterùm dicendum eſt profeſſionem non eſſe irritam, quamuis ex dolo & errore cauſæ finalis fiat, alias minimè facienda. Prob. ex *c.fin.20.q. 3.* quod eſt ex conc. Magontienſi, vbi deciditur profeſſionem dolo monachorum factam eſſe validam, at in doli pœnam priuandos eſſe ſucceſſione hæreditatis illius profeſſi, & ex *c.Ex parte,el 2.de conuerſ.coniug.* ibi: *Quamuis falſa ſit cauſa, per quam ad ſuſceptionem veli prædicta mulier eſt inducta: cùm ſine qualibet tali cauſa idipſum religionis obtentu facere potuiſſet.* Vbi indiſtinctè dicitur profeſſionem mulieris, quæ falsò exiſtimans ſe poſſe à viro leproſo recedere, ingreſſa eſt monaſterium, validam fuiſſe, quia poterat abſque ea cauſa profiteri, eo quod matrim. nondum erat conſummatum. Itaque ſolum conſideratur textus, num per profeſſionem contraueniatur vinculo matrim. relicta ac impertinenti ad profeſſionis nullitatem falſitate cauſæ: & cùm in eo ſtatu non irrogetur iniuria matrimonio, eo quod nondum eſt conſummatum, deciditur fuiſſe validam profeſſionem. Et ratio eſt, conſtituendo differentiam inter votum ſimplex & ſponſalia ex vna parte, & inter matrim. & profeſſionem ex altera. Votum enim ſimplex comparatur ſponſalibus, quæ non ob ſolum errorem perſonæ, ſed ob multos alios errores irrita ſunt: at profeſſio comparatur matrimonio, quod irritum minimè eſt, ex quocunque errore dante cauſam contractui ineatur, modò non ſit error perſonæ vel conditionis. Vt probaui l. 7. diſp. 18. n. 18. Et ratio huius differentiæ eſt, quia modus tendendi voluntatis in obiectum, abſolutè, & nulla appoſita conditione illud amantis, eſt conformis naturæ ipſius obiecti: vnde quando voluntas eligit ſtatum omnino fixum & indiſſolubilem, vt eſt profeſſio & matrimon. electio ea eſt ſecundum modum congruentem ſtatui permanenti: at valdè incongruum eſt & diſſentaneum, ſtatum ſumere dependenter ab aliis rebus, præter eas quæ ſunt de ipſius ſtatus ſubſtantia Ex huiuſmodi enim dependentia ſequeretur, multas profeſſiones & pleraque matrimonia cenſenda eſſe irrita. Quod cederet in graue damnum & ſcandalum reipubl. Quod minimè contingit ex eo, quod ſponſalia & votum ſimplex ex tali dependentia irritentur. Ex quo fit vt voluntas abſoluta contrahendi matrimonij, aut profitendi, eo ipſo quod verſatur circa huiuſmodi ſtatum perpetuum, includat virtualem voluntatem ſtatus illius eligendi, etiamſi erretur in quantumcunque magnis circunſtantiis illius ſtatus. Et per hoc reſpondetur ad argum. contrarium, n.18. propoſitum. Hanc ſent. vocantes oppoſitam, quam n.18. retuli, falſam, docent *Syl.verb.Diuortium, q.22.n.25.& ibi Armil.n. 16.* & videntur apertè ſentire *gloſ.fin c. Cum dilectus,de his quæ vi, & c.fin.in fin.20.q.3. Euerard. Crot.& Flamin.nu. præc.allegati.* comparāt enim profeſſionem matrimonio, dicentes neutrum ex falſā cauſa & dolo vitiari: cùm tamen conſtet matrim. ob ſolum perſonæ aut conditionis errorem irritum reddi. Et fauent omnes DD. quos n. præc. retuli, cum abſolutè doceant profeſſionem non reddi irritam, ex falſa cauſa factam. Nec admittenda eſt limitatio, quam aliqui ibi relati ponunt, niſi dolus ille in virum prudentiſſimum cadat. Quia ſi non ſit dolus circa ſubſtantialia, quantumuis iuſtus ſit, ac in virum prudentiſſimum cadens, non vitiabit profeſſionem: ſicut nec vitiat matrim. Cui in hac parte (vt diximus) æquiparatur. Et ita *Beroius c.In præſentia, n.123.de probat.* eam reprobat. (Si autem ſit deceptio circa ſubſtantialia, an id requiratur, dicemus nu. 22.) Nec obſtat ſimile de metu, qui irritat matrim. quando eſt cadens in virum conſtantem. Nam id decreuit Eccleſia, eo quod tollat perfectam conſenſus libertatem. At dolus cadens in virum ſapientiſſimum, quando non eſt circa profeſſionis ſubſtantialia, non tollit libertatem requiſitam, ad profeſſionem, ſicut nec ad matrim. cui æquiparatur. Nec obſtat etiam argumentum à contrario ſenſu, ex *c. Cùm dilectus,de his quæ vi,* cui DD. oppoſiti innituntur. Nam reſpondet benè *Beroius proximè cit.* illud argumentum vim non habere, quando inde reſultaret abſurdus intellectus, & rationi diſſonans. Vt notant ſcribentes, *l.1. §.Huius rei,ff.de offic. eius. Euerard.in ſuis topicis,loco à contrario ſenſu, nu. 7.* Id demum obſeruandum cenſeo, valdè mihi diſplicere rationem, qua communiter vtuntur DD. n. præc. allegati, ad probandum non vitiari profeſſionem dolo factam: eo quod non dicatur deceptus is, cuius conditio melior effecta eſt. Ea etenim ratio optimè concludit minimè dandam minoribus reſtitutionem, quoad profeſſionem, ſicut conceditur quoad alios contractus, in quibus læſi ſunt. Quia in aliis contractibus præſumit ius eos ratione minoris ætatis deceptos eſſe: quod in profeſſione præſumi nequit: eo quod perfectiorem ſtatum elegerint. At quoad valorem profeſſionis ſolum attenditur, num error & dolus talia ſint, vt conſenſum abſtulerint nec ne. Et quando conſenſus tollitur, vt quando circa ſubſtantialia contingit dolus, vitiatur profeſſio: & verè ducitur is profeſſus deceptus. Quoniam is ſtatus quamuis perfectior liberam electionem deſiderat: cui dolus obſtitit.

21 Hinc deducitur, ſolum errorem, vel dolum circa ſubſtantialia, irritare profeſſionem, ſicut & matrimon. Vt ſi quis putans ſe profiteri in quadam religione, v. g. D. Dominici, profiteretur in D. Franciſci religione. Aut

quando eſſet notabilis deceptio circa inſtitutum & ſubſtantialia regulæ, quam profitetur ille. Talis enim error liberam voluntatem tollit. Cùm nil magis conſenſui, quam error aduerſetur, *l. Si per errorem,ff.de iuriſ.omn. iud.* Et amplius conſtat ex dictis n. præced.

22 Et dum talis error circa ſubſtantialia contingit, nil refert,fatuus ne ſit,an in virũ prudentiſſimũ cadẽs,vtroque enim caſu irritabit in foro cõſcientiæ profeſſionem. Quia vere cõſenſum aufert. Sicut error fatuus quo quis exiſtimaret ſe ducere Mariã, cum tamen eſſet alia perſona, caſſaret matr. Nec eſt ſimile de metu. Is enim nunquam voluntarium conſenſum aufert,ſed tantum perfectam libertatem: & ideò iure optimo ſtatutũ eſt,vt ſolũ caſſet matr. & profeſſionem,quando eſt metus viri conſtantis. Quare dum DD. nu. 19. allegati petunt ad profeſſionis irritationem,vt dolus in virum prudentiſſimum cadat, loquuntur ad præſumptionem fori externi: quod minimè dolum in alio euentu præſumet. Quod ſi inſtes,eum errorem fatuum ſeu vincibilem non excludere conſenſum. Cùm minime excuſet à culpa tranſgreſſionis præcepti. Quam vtique excluderet, ſi actus ex eo errore procedens eſſet inuoluntarius. Admitto non omnino excludere voluntarium: at actus ille eſt voluntarius indirectè, & in cauſa. Quãle voluntarium minimè ſufficere ad valorem ſponſalium matrimonij,aut voti,probauimus l.1.diſp.8.n.21.

23 Tandem ex his decidenda eſt quæſtio n.13.propoſita.An ſit valida profeſſio vxoris, quæ credens falsò diuortium iuſte celebratum eſſe,profeſſa eſt,viro iam profeſſo,aut in ſacris conſtituto.In quo caſu *Roſella verb. Diuortium,nu.7.* dicit non eſſe validam profeſſionem. Quia falſa cauſa illi anſam dedit: & profeſſio vitiatur ex falſa cauſa finali: At contradicunt *Syl verb. Diuortium,q.22.n.25. Armil.ibi,n.16.* Tum,quia falſum eſt vitiari profeſſionem ex falſa cauſa finali. Tum etiam,quia ea falſa exiſtimatio diuortij iuſtè celebrati, non eſt cauſa finalis profeſſionis, ſed impulſiua. Profeſſionis enim finis communiter eſt, ſeruire *Deo* in religione. Quibus aſſentior. Quia vel illa profeſſio erat irrita ob falſam cauſam diuortij iuſti. Et hoc non: vt probaui n.2 . aut ob iniuriam irrogatam alteri coniugi. Et hoc etiam non. Quia iam cum ille profeſſus ſit, aut ſacris initiatus,ius non habet repetendi: vt probaui n. 12. & quantum eſt ex parte ſua, ceſsit iure ſuo,ac proinde nulla afficitur iniuria.Si autem profeſsio illa fieret altero manente in priori ſtatu,nimirum,ante ordinem aſſumptum,aut religionis ingreſſum: eſſet inualida,in quantum eſt in præiudicium alterius coniugis: vnde eo repetente,cognita iniuſtitia ſententiæ diuortij,teneretur ad matrim. redire, at non poſſet debitum petere, vt n.9 probauimus.

SVMMARIVM.

Quando fornicatur coniux,qui erat innocens, & nondũ lata eſt diuortij ſententia,teneatur coniugem adulteriũ dimiſſum,ſibi reconciliare, n.24.

Poſt latam diuortij ſententiam, an poſſit accuſari coniux ille reputatus innocens de priori adulterio,n.25.

Quid,ſi is qui ante ſententiam diuortij fornicatus fuit,ſit iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, n. 26. remiſſiuè,ſi nouitius exiſtens, vel in minoribus conſtitutus,vel voto ſimplici ligatus fornicetur.

An ſi lata diuortij ſententia coniux prius innocens adulteretur, ſit reſtituendus alteri coniugi compenſatis adulteriis? Refertur triplex ſententia,n.27.28.& 29.

Proponitur ſententia auctoris: & explicatur quando iudex officium ſuum impertiri debeat,n.30.& ibi,quid,ſi ſententia nondum tranſiit in rem iudicatam: vel damnatus ſit minor,& petat reſtitutionem.

An debeat iudex ex officio compellere coniugem ſic fornicantem, ad reconciliationem, n.31.

An iudice non cõpellente,teneatur in foro conſcientiæ reconciliari,n.32.

Quid,ſi coram iudice neget adulterium poſt ſent.diuortij, falsiſve teſtibus ſe tueatur,an ſit cogendus redire in foro conſcientiæ, ac fateri veritatem, n.33

An ſi coniux innocens ſit iam ſeparatus ſententia Eccleſiæ præcedenti, aut abſque ea, & fornicetur poſt profeſſionem, aut ordinem ſacrum aſſumptum,ſit reſtituendus priori adultero, n. 34. Et ibi, quid, ſi poſt votum ſimplex,aut ordines minores,vel nouitiatus tempore.

Quid, ſi fornicetur lata ſententia diuortij, nondum tamen mutato ſtatu,& iam ſit profeſſus, vel in ſacris,veliſve ad eum ſtatum migrare, an ſit reſtituendus alteri coniugi,n.35.

An ſi lata diuortij ſententia coniux innocens fornicetur,poſſit iure actionis repetere eum,qui prius adulteratus fuerat,n.36.

An vxor priuata dote ob adulterium,illam recuperet,ſiue iure actionis, ſiue ex officio iudicis, viro poſtea in adulterium lapſo: vel reſtituere eam teneatur vir,n 37.

Soluuntur argumenta:& emendatur c.Ex literis,de diuort.n.38.

QVÆSTIO III. An coniux adulter dimiſſus ſententia diuortij præcedenti, ius habeat repetendi innocentem, ſi tunc is in adulterium labatur: ac mutuo vtrumque adulterium compenſetur? Et quidem, quando ante diuortij ſententiam contingeret innocentis lapſus, conſtat inter omnes DD.n.27.28.29. & 30. referendos,teneri hunc redire ad coniugem dimiſſum.Nam mutua illa delicta compenſatione abolentur, nec refert vter prius adulterij reus fuerit.Vt diſp.6.n.6.probauimus,& tota illa diſp. 24

Imò & iam diuortij ſent.lata,poteſt coniux dimiſſus accuſare ad matr.inſtaurandum,alterum coniugem,de adulterio ante ſent.ab eo commiſſo.Vt contra *Ioan. And.c.fin. in fi.& ibi Anton.8.de adulter.* tuetur *Anch.eo c.fin.n.5.* Ducitúrque quia vbi ad idẽ competit actio & exceptio,quamuis delictum non fuerit deductum in iudicium per viam actionis,poteſt is qui non deduxit, poſtea agere.Vt obſeruat *Innoc.c.Super ſpoliatione,n.2.ſtatim in prin.de ordine cognit.* & conſtat in compenſatione debiti, non oppoſita exceptione,ad quod recuperandum poteſt agi poſtea.*l. Vedicatis,ff.de euictione.* Deinde,quia quando re vera vterque erat adulter, in neutrius fauorem aut odium ſent. tranſiit in rem iudicatam.Vt n. 7. probauimus. Quidquid tamen ſit in foro externo, certum eſt in foro conſcientiæ teneri illum coniugem ſibi alterum reconciliare: nec ſibi ſententiam iniuſtè obtentam ſuffragari.Cùm enim delicta compenſarentur,nullum diuortij ius illi competebat. 25

Quidam autẽ temperant,vt coniux fornicans ante ſent. diuortij, teneatur redire ad coniugem ob adulteriũ dimiſſum,niſi ille dimittens ſit iam poſt fornicationem admiſſam profeſſus.Tũc enim nec tenetur redire,nec alter coniux poteſt eum repetere. Quoniam nouus homo per profeſsionem effectus eſt.Sic *Guillel.* relatus ab *Abb.c.Veniens, n.7.de conuerſ.coniug.* Idem docet *Palud.4.d.35.q 2.a.2.n.14. & ibi Suppl.Gabr.q.vn.a.2.poſt 9.concl.verſ.Sed quid ſi nocens,* vbi tradũt vxore fornicante poſſe virũ poſtea adulterium committentem,quamuis non ſit lata diuortij ſent.religionẽ ingredi,aut ad ſacros ordines promoueri:& ducuntur, quia ſicut ante matr. conſummationem poteſt coniux religionem ingredi, quod ius minimè perditur fornicando, ſed tenetur reddere,niſi eligat religionis ſtatum.Ita vxore fornicante poſt conſummatum matr. poteſt innocens ad religionem vel ordines tranſire:& ſi vir ſit adulter,poteſt vxor ad religionem migrare.Ius autem hoc efficiendi non amittitur eo, quòd coniux ille innocens labatur poſtea in adulterium. Quoniam per alterius fornicationem acquiſierat ius non reddendi & vouendi: vbi autem ipſe poſtea fornicatur, amittit ius non reddendi: ſed non ius vouendi. Quare tenetur vel reddere, vel ſtatũ mutãdo vouere. Sed omnino ab hac limitatione recedendum eſt,& dicendum non licere coniugi innocenti, qui ante diuortij ſent. in adulterium labitur,ad alium ſtatum tranſire: quòd ſi tranſeat,poſſe reuocari ad vſum matrim. ab altero coniuge,in cuius præiudicium ille nequit profiteri, ordinémve aſſumere.Nam eo ipſo quòd ante diuortij ſent.adulterium admiſit,compenſantur delicta,vt dixi n 24. & redit matrim. ad priſtinum ſtatum, in quo neutri coniugi diuertere gratia tranſeundi ad alium ſtatum permittitur. Atque ita docent *Hoſt.c.Veniens,n.7.de conuerſ.cõiug.& ibi Ioan. And.n.5. Ant.n.9. Abb.n.7. Anch.n.6.Car q.5.Nau.l.5 conſ.in 1 edit.t. De adulter.conſ.1.nu.4. & 5.in 2. verò,l.3.t.de conuerſ.coniug. conſ.9.n.2.* Quid verò teneatur facere coniux poſt ordines vel profeſsionem reſtitutus alteri coniugi,dixi n.9. Et an poſsit mutare ſtatum, quando eius fornicatio contingit poſt latam diuortij ſententiam,dicam num.35. & quando contingit iam mutato ſtatu,dicam num.34. 26

Potiſsima autem quæſtio diſputanda eſt. An ſi lata ſententia diuortij contingat innocentem labi in adulterium, compenſentur mutuò delicta, ac proinde compellendus 27

lendus ſit ad coniugem adulterij cauſa dimiſſum redire? In qua diſp. 4. inuenio ſent. Prima ait compenſari adulteria, & ita iure actionis competere coniugi dimiſſo repetitionem alterius. Ducitur 1. quia *c. Ex literis, de diuort.* expreſsè habetur celebrato diuortio innocentem coniugem, qui ad alias tranſiit nuptias, compellendum eſſe ad priorem vxorem redire. Atque interueniſſe diuortij ſententiam, notat *ibi gloſſ. verb. Ad inuicem*, colligens eo quòd textus aſſerat conuocato capitulo de eius conſilio Epiſcopum ſeparaſſe coniuges illos. Quod idem docet *Abb. c. De illa, n. 3. de diuort.* Secundò, quia coniuges iure diuino nequeunt ſeparari, niſi ratione fornicationis: ergo ſi vterque fuerit fornicatus, debent iterum coniungi. Nec refert ſi fornicatio admiſſa ſit ab innocente poſt diuortij ſententiam, quia ſententia hominis non aufert ius diuinum compenſationem adulteriorum admittens. Et confirm. quia poſteriori adulterio admiſſo, facta eſt compenſatio ſententiæ commodum extinguens. Pleraque enim ſunt, quæ rei iudicatæ præponderant: nimirum, vinculum matrimonij perſiſtens, adulterium innocentis, æquitas compenſationis, periculum adulterandi, facilis ad priſtinum ſtatum regreſſus, cui iura fauent, *c. Ab exordio 25. d.* Tertiò, quia diuortij ſententia minimè præſtare debet adulterandi anſam: ergo ſi innocens, in cuius fauorem lata eſt, poſtea adulteretur, reddendus eſt alteri. Quartò, quia ſententia diuortij tacitam includit conditionem, in fauorem innocentis, niſi ipſe velit coniugem adulterum repetere. Ergo in fauorem adulteri includitur etiam tacita conditio, ſi innocens continens fuerit: ac proinde eo incontinentiæ reo non ſubſiſtet ſententia. Alias hac non incluſa conditione, eſſet inæqualis litigantibus, ac ſubinde iniuſta. Tandem, quia non eſt in pœnam poſterioris adulterij, ſed ex natura contractus matrimonij, quod tacitam conditionem claudit, vt altero non ſeruante fidem, liceat alteri diuertere: & vtroque coniuge fidem frangente compenſentur delicta (vt probauimus hoc l. diſp. 3. nu. 4. & diſp. 5. nu. 23.) Ergo ſtatim ac innocens labitur in adulterium, integrum eſt alteri petere reconciliationem, & tenetur ille nulla iudicis coactione expectata admittere. Et ideò hanc partem (quæ valdè probabilis eſt) tuentur ex Iuriſperitis, *gloſſ. c. fin. in fine, de adult. & c. Ex literis, verb. Ab inuicem, de diuort. Hoſt. eo. c. Ex literis, n. 2. & c. Veniens, n. 7. de conuerſ. coniug. & ſum. t. de diuort. n. 9. Ioan. And. c. fi. n. 5. de adult.* vbi *Ant. n. 8. Anchar. n. 5. Ananias n. 3. in ſolut. ad 1. qu. Idem Ioann. And. d. c. Ex literis, n.* 10. vbi *Anton. n. 9. Anchar. n. 5. fin. & nu. 13. Card. n. 5. oppoſit. 3. Præpoſ. n. 12. Henric. n. 14. Idem. Præpoſ. c. De illa, n. 6. de diuort.* vbi *Alex de Neuo n. 6. Felinus c. Lator, declarat. 8. n. 9. de ſent. & re iud. c. Nauar. l. 4. conſil. in vtraque edit. t. de diuort. conſ. 1. n. 2. & 3. Lex 6. t. 10. p. 4. Greg. Lop. l. 8. verb. Eſſe miſmo, t. 2. par. 4. Maynerius, l. In ambiguis pro dote, n. 207. ff. de reg. iuris Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 6. n. 5. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 228. Iul. Clar. l. 5. recept. §. Adulter, verſ. Facta autem thori ſeparatione. Ant. Gabr. to. 1. commun. opin. in mea edit. l. 1. f. 21. col. 2. & f. 25. col. 2. Barboſa l. Viro atque vxore 40. n. 3. ff. ſolut. matr. Surdus de aliment. t. 7. q. 16. n. 52.* Et ex Theologis, *D. Bonauen. 4. d. 35. a. vn. q. 5.* Et quamuis ibi non ſatis explicet, an loquatur lata ſententia, at ex ſolutione argum. conſtat, *D. Anton. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Item nota quod ſi poſt diuortium. Palud. 4. d. 35. q. 2. a. 2. n.* 14. limitatque niſi is velit religionem ingredi, aut fieri ſacerdos. *Supplem. Gabr. ibi, q. vn. a. 2. poſt 9. concluſ. verſ. Sed quid ſi nocens. Petr. de Soto lect. 12. de matr. col. pen. Palacios 4. d. 35. diſp. vn. dub. 4. col. 20. f. 790.* limitans, ſi prior coniux iam ſit correctus. *Angles Florib. 1. p. de matr. q. 9. de diuort. a. 2. diffic. 6. Graffis 2. p. deciſion. l. 1. c. 12. nu. 73. caſu 3. Lud. Lop. 1. p. inſtruct. c. 295. §. Præterea quia non eſt facilis, verſ. Cæterum etſi prædicta, & 2. l. inſtruct. de matrim. ca.* 54. vbi de diuortio quoad habitationem, *§. penult. Cañedo ſum. Sacram. de matrimon. cap. 7. num. 57. caſu* 1. & videtur tenere *Veracruz 3. p. Specul. art. 1. concl. 5. caſu* 1. vbi ait fornicantem poſt diuortij ſententiam, compellendum eſſe ad reconciliationem. Non tamen clarè explicat, an iure actionis, vel ex iudicis officio.

II. ſententia eſt aliquorum, quos tacito nomine refert 28
Palud. n. præc. alleg. qui ſic diſtinguunt. Si priùs adulterans petat poſteriùs adulterum, eſt ſibi reddendus, niſi hic velit ad ſacros ordines religionémve tranſire. Quia ſententia hominis non aufert ius diuinum, præſcribens vt fornicans poſteriùs non poſſit priorem repellere, ſed fiat delictorum compenſatio. Si verò poſteriùs fornicans petat priorem, non eſt prior cogendus. Quia vltima culpa præiudicat.

Tertia ſent. aſſerit, nec ex officio iudicis reſtituendum 29
eſſe alteri coniugem innocentem, qui poſt diuortij ſententiam adulterium admiſit. Quoniam ſent. illa tranſiit in rem iudicatam, in fauorem innocentis (vt diximus nu. 4.) Nec eſt textus committens iudici, vt ex officio ſuo id efficiat. Ita *Goffred. ſum. t. de diuort. n. 13.*

Quarta ſent. (cui adhæreo tanquam probabiliori,) aſ- 30
ſerit nullam actionem acquiri coniugi adultero, vt repetat innocentem, qui poſt diuortij ſententiam adulteratus eſt, atque ita ea delicta minimè compenſari: integrum tamen eſſe iudici vt eos concilier ex officio ſuo illos cogẽs, quo fornicationis periculo conſulatur. Prob. prior pars, nimirum, non dari actionem. Quia ſemel benè diffinitum, minimè retractandum eſt, *c. Quod benè, 6. q. 4.* ex Nicolao I. iuncta *Gloſſ. verb. Diffinitum,* vbi explicat, à iudice per ſententiam. Secundò, quia ſeruitus ſemel amiſſa non renaſcitur, *c. Quæris, de conſecr. d. 4. l. Stichum, §. Aream, ff. de ſolut.* Seruitus autem coniugis innocentis amittitur lata ſententia diuortij. Non ergo ipſo poſtea adulterante renaſcitur. Tertiò, quia licèt adulterij exceptio per ſimile adulterium extinguatur: at exceptio rei iudicatæ quæ obſtat priori coniugi repetenti, minimè aboletur per crimen poſt ſententiam admiſſum. Quartò, quia diuortij ſententia abſoluit innocentem à debito coniugalis ſocietatis: diſſoluítque contractum matrimonij quoad ius thori & habitationis, manente vinculo. Quare innocens poſtea fornicans, reus erit adulterij in ordine ad Deum, ob vinculum matrimonij perſeuerans: non tamen peccabit aduerſus coniugem dimiſſum, nec illi iniuriam inferet, vtpote qui iure in illius corpus deſtitutus erat per ſententiam. Sicut coniux altero conniuente fornicans, reus eſt adulterij in ordine ad Deum, ratione matrimonij, non tamen in ordine ad coniugem conniuentem, cuius iniuria ceſſat. Sicut ergo in hoc euentu non datur actio aliqua coniugi conniuenti, vt ob id adulterium petat diuortiũ, eo quod eius iniuria ceſſet, quę fundamentum eſt actionis ad petendum adulterium: ita in illo, neganda eſt actio ad repetendum coniugem fornicantem poſt ſententiam: cùm ſimiliter iniuria ceſſarit, quæ fundamentum eſt mutuę delictorum cõpenſationis, & actionis ad repetendum. Quintò, quia ſententia diuortij non fertur ſub conditione aliqua in fauorem rei, nimirum, ſi innocẽs continuerit, cùm omnino in odiũ ipſius tranſeat in rem iudicatam, (vt n. 4. diximus) cùm ergo abſolutè & in perpetuum abſoluat innocentem à matrim. ſeruitute, ad illam ſequẽs adulterium minimè reuocabit. Eo vel maximè, quòd id iure cautum non inueniatur: imò omnia iura clament ſententiam ritè latam reuocandam non eſſe. Prob. 2. pars, nimirum, officio iudicis coniuges illos reconciliandos, quando eſt periculum adulterij. Quia iuxta doctrinam *Bartoli l. 4. §. Hoc autem iudicium, n. 2. ff. de damno infecto,* quam approbat *Nauar. l. 5. conſ. t. de adult. in 1. edit. conſ. 2. nu. 1. in 1.* verò, *conſ. vn. n. 1.* dicens communiter eam recipi: poteſt iudex vti officio ſuo nobili in publicam vtilitatem & miſerabilium perſonarum, & alia pia, quale eſt ſalus animæ. Item, quia delictum ſuperueniens preiudicat rei iudicatæ ob animæ periculum, ex iudicis officio. Et ideò hanc ſent. tuentur, ex Iuriſperitis, *Ioan. relatus à gloſſ. fin. c. vlt. de adul. gloſſ. c. Apoſtolus, verb. Viro 32. q. 7. & ibi Philipp. & Laurentius,* quos refert & ſequitur *ibi Archid. n. vn. ſuper gloſ. Mulieri, & ibi Bellam n. 2. Inn. c. De illa, n. vn. verſ. De aliis, de diuort. & ibi Ioan. And. n. 2. Abb. c. fin. n. 5. de adult. & c. Ex literis, n. 11. de diuort.* vbi *Alex. de Neuo n. 19. Alberic. in diction. lit. D. verb. Diuortium,*

tium, §. *Diuortium ſecundum*, *verſ. Poſt latam ſententiam:* & *lit. M. verb. Matrim.* 8. *verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.* 4. *t.* 22. *q.* 13. *Monaldus ſum. t. de diuortio*, §. *Propter quid diuortium fiat*, *verſ. Item ſi lata. Sylu. verb. Diuortium*, *q. vlt. Montaluus l.* 6 *fin. t.* 10. *p.* 4. *Turrec. c. Apoſtol.* 32. *q.* 7. *a.* 1. *n.* 1. Et ex Theologis *D. Th.* 4. *d.* 35. *q. vn. a.* 6. *ad* 4. & *ibi Durand q.* 2. *a.* 2. *n.* 8. *Vincent. Speculo doctrin. to.* 2. *l.* 10. *cap.* 44. *Abul. c.* 19. *Maiorq.* 76. *ad* 4. *Sot.* 4. *d.* 36. *q. vn. a.* 6. *ad* 3. *Enriquez l.* 11. *de matrim. c.* 17. *n.* 3. *Bart. à Ledeſ. dub.* 70. *de matrim. ad finem. Petr. de Ledeſ. de matrim. q.* 62. *a.* 6. *dub. vn. concl.* 2. *Philarc. de offic. ſacerd. to.* 1. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 17. *ad fin. Bernard. Velloſillus*, quem refert & ſequitur *Vega* 1. *to. ſum. c.* 13. *caſu* 13. Intelligenda tamen eſt hæc opinio, quando ſententia illa diuortij tranſiit in rem iudicatam: eo quod decennium appellationi conceſſum ſit tranſactum: vel ſi fuerint tres ſententiæ latæ. Nam ſi id non ita ſe habeat; perinde reputandum eſt, ac ſi ſententia non præceſſiſſet adulterium poſterius. Quia virtus ſententiæ eſt ſuſpenſa. Atque ita rationes omnes, quibus hæc ſententia innititur, ſolum probant, quando iam ſententia omnem firmitatem obtinet. Similiter eſt dicendum idem, quando ſententia illa tranſierat in rem iudicatam, ob lapſum termini appellandi: at damnatus erat minor, petitque beneficium reſtitutionis aduerſus lapſum illius termini, (id enim beneficium reſtitutionis ſibi competit in hac re, & reſtituitur ad priſtinum ſtatum, ac ſi ſententia non tranſiiſſet in rem iudicatam: & ita ſuſpenditur vis illius ſententiæ: vt benè *Maranta pr. ſl p.* 6 *t. Et quando quis appellatur*, *n.* 77. & *ſeqq.*) tunc enim iure actionis poſſet petere coniugis poſt adulterantis reſtitutionem: ac ſi adulterium illud contigiſſet ſuſpenſa ſententia per appellationem. Quia per beneficium illud reſtitutionis ad eum ſtatum redit ſententia. Secus ſi id beneficium minimè imploret.

31 Debet autem iudex ex officio, licet alter coniux minimè petat, hos coniuges reconciliare. Quia prælatus vt paſtor animarum tenetur periculis incontinentiæ occurrere. Sic *D. Thom. Vincentius*, *Ioan de Friburgo*, *Monaldus*, *Abul. Sylu. Petr. de Soto n. præc. allegati. Greg. Lopez l.* 6. *verb. Puede*, *t.* 10. *p.* 4. *Ledeſmos d.* 4. 35. *diſp. vn. dub.* 4 *f.* 790. Hoc autem intelligendum non eſt regulariter: ſed ſolùm, quando manifeſtum eſſet periculum coniugum, & aliorum ſcandalum. Sic *Sotus*, *Barth. à Ledeſma*, *Petr. à Ledeſma n. præc. relati. Vega* 1. *to ſum. c.* 13. *caſu* 13. Imò *Sotus à Barth. à Ledeſma* rectè dicunt minime teneri iudicem vti medio tam rigido, niſi coniux ille prius innocens perditiſſimè viueret, magnum ſuis adulteriis ſcandalum generans. At poſſe compellere in pœnam ob eius coniugis ſcandalum.

32 Hinc deducitur, quid dicendum ſit, num in foro conſcientiæ teneatur vir fornicans poſt diuortij ſententiam, quę tranſiit in rem iudicatam, admittere vxorem ob adulterium à ſe derelictam? Id enim affirmant aliqui: eò quod adulteria compenſentur. Et quia ſicut per proprium adulterium amittit coniux ius exigendi debitum, ita ipſo iure recuperat altero adulterante. Sic *Durand.* 4. *d.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 8. *Maioris ibi*, *q.* 1. *fine: Palud Supplementum Gabr. Petr. de Soto. Nauar. Henric. Iul. Clar. Cañedo*, *Angles*, *Lud. Lopez*, quos omnes n. 27. retuli. *Tabiena Matrimonium* 4. *n.* 1. *caſu* 1. *Armilla verb. Matrim. n.* 73. *caſu* 1. Temperant *Durand. Maioris*, *Palud.* & *Supplem. Gabr.* niſi vir velit ſacros ordines ſuſcipere, & ob id fugiat bigamiam. Addunt *Palud. Maioris*, & *Supplementum*, vel velit religionem ingredi. Sed verius eſt minimè teneri donec per Eccleſiam compellatur. Quod docent *gloſſ. c. Apoſtolus*, *verb. Viro* 32. *q.* 7. *Abulenſis*, *Sotus*, *Barth. à Ledeſma*, *Petr. de Ledeſma*, *Enriquez n.* 30. *relati. Emmanuel Sa ſumma*, *verb Diuortium*, *nu.* 2. *verſ. Poſt diuortium.* Et ratio eſt. Quia ex officio cogi, eſt in pœnam fornicationis, & ob periculum fragilitatis: eo quod coniux abuſus fuerit libertatis priuilegio. Sic enim vocant hoc pœnam *Sotus*, *Enriquez*. *Bart. à Ledeſma ibid. Turrecr. c. Apoſtolus* 32. *q.* 7. *a.* 1. *num.* 1. *Philarcus de officio ſacerd to.* 1. *p.* 2. *lib.* 2. *ca.* 17. *ad finem.* Ad pœnam autem nemo tenetur ante iudicis ſententiam. Deinde, quia ad id non tenetur ex iuſtitia, cum per ſententiam à coniugali conſortio abſolutus ſit, nec delicta compenſentur in hoc euentu (vt num. 30. probaui.) Nec etiam ex charitatis lege. Quia hæc non obligat cum detrimento notabili proprio, nec extra grauem neceſſitatem, cui aliter ſubueniri poteſt. Quæ omnia hic deſiderantur. Nam graue coniugis detrimentum eſt admittere. Cùm ſe matrimonij ſeruituti, à qua liber erat, ſubmittat, nec poſſit ſemel admittendo ad alium ſtatum perfectiorem migrare: & ſi vir ſit qui admittit vxorem, ſit bigamus, & magnam honoris iacturam faciet. Nec reputatur grauis neceſſitas. Poteſt enim aliis modis fragilitati coniugum conſuli.

Secundò infertur, coniugem poſt ſententiam diuortij 33
fornicantem, non teneri crimen fateri coram iudice interrogante: niſi indiciis, aut ſemiplena probatione præcedenti: ſicut quando iudex de aliis delictis interrogat: imò niſi præcedat infamia. Quia iudex in hac cauſa procedit ex officio (alteri enim coniugi denegatur actio: vt dixi nu. 30.) quando autem iudex ex officio procedit, infamia deſideratur, vt reus teneatur reſpondere, *ca. Inquiſitionis*, *de accuſ.* §. *Tertia*, & *c. Cùm oporteat*, *eod. tit.* Quod ſi iuridice rogatus neget, vel falſis teſtibus ſe defendat, atque ita non cogatur ad conſortium coniugale redire; exiſtimo eum non teneri in foro conſcientiæ. Quia eſt pœna (vt dixi nu. præced.) reus autem falſis probationibus abſolutus, minimè tenetur ad pœnam, qua iuſtè damnandus erat. Vt probaui diſp. præced. n. 14.

Dubitabis forſan, quid dicendum ſit, ſi coniux inno- 34
cens, qui ob adulterium alterius diuertit, iam mutato ſtatu factus religioſus profeſſus, vel ſacro ordine initiatus fornicetur, an reſtituendus ſit alteri adultero dimiſſo repetenti, vel ſaltem ex iudicis officio? Triplex poteſt eſſe caſus. I. Quando ante ſententiam, ſtatúque immutato, fornicationem admiſit; ac poſtea ſtatum mutauit. II. Quando ſtatu mutato contingit fornicatio, ſiue præceſſerit ſententia diuortij, ſiue non. III. Quando fornicatus eſt poſt ſententiam diuortij, nondum tamen mutato ſtatu, at vult mutare, vel iam mutauit, quando lis intentatur. Et de 1. caſu dixi num. 26. In 2. autem caſu, quando iam factus religioſus profeſſus, fornicatus eſt, minimè poteſt à monaſterio extrahi propter fornicationem. Quia ius acquiſitum monaſterio non perditur ob monachi delictum. At ille coniux innocens ob adulterium alterius notorium potuit religionem ingredi. Sic *gloſſ. cap. Veniens*, *verb. Sponte*, *de conuerſ. coniug.* & *ibi Innoc. n. vn. ſuper verb. Continuit. Hoſt. n.* 6. *Ioan. Andr. n.* 5. *Ant. n.* 8. *Abb. n.* 7. *Anch. n.* 5. *Cardin. q.* 4. nec explicant hi DD. num ſententia præceſſerit diuortij: & ita vtroque caſu intelligendi ſunt. Quia cùm ob adulterium notorium non præcedenti ſententia diuortij liceat coniugi diuertere, & ſtatū mutare, eo profeſſo iam in religione, ius eſt acquiſitū monaſterio: quamuis ſententia diuortij minimè præceſſerit. Quare per ſequentem fornicationem ius illud acquiſitum auferri nequit. Idem docet *Palud.* 4. *d.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 14. explicans, ſiue præceſſerit diuortij ſententia, ſiue non. *Ouand.* 4. *d.* 39. *q. vn. propoſ.* 15. Et ait eſſe contra multos Iuriſperitos contrarium ſentientes, propter *c. Ex literis*, *de diuort*, Sed non loquuntur Iuriſperiti, quando iam profeſſus fornicatus eſt. Vt conſtat ex iis DD. quos retuli. Similiter idem dicendum eſt de viro, qui dimiſſa vxore ob notoriam fornicationem, ad ordines ſacros eſt iam promotus, ſi enim eo ſtatu aſſumpto fornicetur, non eſt ad vxorem reuocandus. Quia iam ſtatus eſt mutatus, & ius acquiſitum eſt ſtatui illi immutabili, cui per ſequentem fornicationem præiudicari nequit. Et tunc delictorum compenſatio fit, quando res in eodem ſtatu permanent. Atque ita docent *Palud. eod. n.* 14. *Archid. c. Si cuius*, *n. vn. verſ. In ea gloſſa*, ibi: *iniuriam faciat*, 34. *p. Cardin. Alex. ibi*, & *Dominicus ibi*, *in fine. Greg. Lopez l.* 8. *verb. Eſſe miſmo*, *t.* 2. *p.* 4. Si tamen ſententia diuortij non præceſſerat, & dum fornicatur, eſt nouitius, vel in ſolis minoribus ordinibus conſtitutus, vel ſolo ſimplici caſtitatis voto ligatus, credo eum teneri re-

dire

dire ad vxorem. Cum enim ſtatus hic non ſit inuariabilis, nec omnino perfectus, non potuit vxori præiudicare, quæ ius habet vt delicta compenſentur, quoties ante diuortij ſententiam contigerit virum in ſimile adulterium labi: at ſi voto ſimplici ligatus eſt caſtitatis, non poterit petere debitum. Dixi ſemper, quando non præcedenti ſententia receſſit ob adulterium notorium: & poſtea iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, eſt fornicatus, non reſtituendum eſſe virum vxori. Quia ſi adulterium non eſſet notorium, reſtitueretur vxori tanquam ſpoliatæ, non tamen ob fornicationem ſequentem, quæ cum priori minimè compenſatur, ob mutationem ſtatus factam, quæ abſque vxoris præiudicio fieri potuit in foro conſcientiæ, ſi vir ſit certus de adulterio ab vxore admiſſo: ſed reſtituetur propter ſpolium iniuſte factum quoad forum externum, donec via ordinaria probetur adulterium vxoris. Quo probato minimè admittetur vxoris exceptio de ſimili adulterio viri commiſſo poſt illum ſtatum aſſumptum. Quia per illud minimè potuit illi ſtatui præiudicare: qui legitimè in foro conſcientiæ aſſumptus eſt, ſi ſolum vxoris præiudicium attendamus: quamuis ob ſcandalum vel alias circumſtantias peccare potuit, vt dicemus diſp. 11. per totam. Et talis religioſus, vel in ſacris conſtitutus, ſic vxori reſtitutus, nec petere, nec reddere debitum vxori poterit. Quia cùm certus ſit de adulterio vxoris, certus eſt ſuum votum fuiſſe vndequaque validum. An verò ſi probationes adulterij vxoris velit in continenti offerre, ſit in hoc caſu reſtituendus? dicemus diſp. 12. n. 22.

35 In 3. autem caſu, quando diuortium ſententia Eccleſiæ præcedenti celebratum eſt, & vir tunc fornicatur, nondum mutato ſtatu, & poſtea mutet ſtatum profitens in religione, vel in ſacris ordinibus conſtitutus: ſi ſuſtineamus ſent. relatam n. 27. nimirum, viro poſt ſententiam *fornicante* ante mutationem ſtatus, acquiri vxori ius & *actionem* ad repetendum, ſubinde dicendum eſt, non obſtanti nouo ſtatu eum vxori reſtituendum eſſe: ſicut ſi fornicans ante ſententiam mutaſſet ſtatum, iuxta dicta n. 26. Quia ſtatus illa iniuſta mutatiò, aduerſus ius acquiſitum vxori, non potuit illi præiudicare. Retenta verò opinione, quam n. 30. ſuſtinuimus, videlicet vxorem omni iure & actione deſtitutam eſſe, poſſe autem iudicem ex officio coniuges illos reconciliare, vt incontinentiæ periculo conſulat: nullo modo poterit iudex eum ad conſortium coniugale reuocare: & idem credo, ſi vir votum ſimplex caſtitatis emiſiſſet. Quia votum illud in eo ſtatu, aut citra illum emiſſum, fuit omnino validum: ſiquidem ius vxoris nullo pacto obſtitit: ac proinde ceſſat officium iudicis, quod non fouere debet peccatum quale eſſet petere aut reddere contra illud votum, quod omnino firmum eſt: & votum quod perfectius eſt, fouens, aliis mediis occurrere debet periculo incontinentiæ. Quòd ſi obiicias, eum ſtatum non potuiſſe aſſumi, votúmve emitti, in præiudicium officij iudicis, cui per fornicationem ius acquiſitum erat, vt coniuges illos reconciliaret. Dic hoc ius non acquiri in alterius coniugis fauorem, ſed in bonum ipſius coniugis fornicantis, vt eius incontinentia caueatur, & vt bono communi conſulatur, cauendo peccata publica, ex quibus ſcandalum oriri ſolet. Quare impedire non debet ſtatum perfectiorem. Vnde etiam exiſtimo non poſſe iudicem illud officium impertiri, quando fornicans poſt ſententiam vellet profiteri, aut ad ordines aſcendere. Quia iam incontinentiæ ſuæ conſulit, nouum vinculum ſeruandæ caſtitatis ſibi imponens, ſtatu perfectiori aſſumendo.

36 Vtrum autem ſicut coniux adulter non habet ius actionis, vt innocentem poſt diuortij ſententiam fornicantem repetat: neque hic tenetur in foro conſcientiæ illum admittere, donec iudicis officio compellatur: ita è contra, ſi ipſe innocens tunc fornicans velit alterum ſibi reconciliare, careat iure actionis, ac proinde prior adulter poſſit renuere, donec iudex compellat? *Palud.* 4. *d.* 35. *q.* 2. *a.* 2. *n.* 41. & *Greg. Lop. l.* 5. *verb. De adulterio, t.* 10. *p.* 4. dicunt poſſe vtrumuis alterum repetere, & teneri alterum redire. Quoniam compenſantur illa delicta. Idem ſequitur *Palacios* 4. *d.* 35. *d ſp vn. dub.* 4. *col.* 20 *fol.* 790. Si ambo ſint iam correcti: quòd ſi alter tantum ſit correctus, illi ait concedi ius repetendi. Sed loquuntur conſequenter ad ſententiam nu 27. relatam, quam ipſi tuentur, concedentem priori adultero ius & actionem ad repetendum. *Anchar.* verò *c. Ex literis, n.* 10 *fin. de diuort.* & *Gaëta repetit. c. Ad limina* 30. *q.* 1. § 4 *n.* 231. *Sylu verb. Diuortiũ, q vlt. Roſella verb. Matrimonium* 7. *n.* 3. *Vincent. Spec. doct. in. tom.* 2. *l.* 10. *c.* 44. negant permitti innocenti, qui poſt ſententiam fornicatus eſt, priorem adulterum ſibi reconciliare inuitum. Quoniam tunc extinguitur effectus ſententiæ diuortij, quæ eam actionem concedebat aduerſus coniugem adulterum. Deinde, quia coniuges non ad imparia iudicandi ſunt, *c. Gaudemus, de diuort.* Et ſi delictum eos impares effecit: cùm iam æquales ſint in delicto admiſſo, debent etiam eſſe æquales in iure & actione ad repetendum. Sicut ergo prior adulter caret actione, ſimiliter poſterior carebit, vel vtrique ea concedenda eſt. Sed arbitror hunc innocentem, qui poſt diuortij ſententiam adulterium commiſit, adhuc habere actionem & ius ad reconciliandum ſibi alterum, illúmque teneri, volenti illo innocenti ad vſum matrimonij redire. Quoniam in fauorem prioris innocentis tranſiit ſententia in rem iudicatam: quæ ſententia minimè retractanda eſt ob fornicationem ipſius ſubſequutam: & hinc eſt vt prior adulter ius non habeat ad repetendum. Cùm autem minimè tranſierit in fauorem prioris adulteri, nil eſt quod ipſi ſuffragetur, quo minus redire teneatur. Si enim excipere velit de adulterio alterius, obſtat ſibi ſimile adulterium, quo infectus eſt: ſi autem exceptione rei iudicatæ iuuari velit: non tranſiit in fauorem ipſius ſententia in rem iudicatam (vt num. 4. diximus) Quare non obſtat argumentum contrarium. Quia ſententia diuortij, in fauorem innocentis ſolius tranſiens in rem iudicatam, eſt cauſa huius inæqualitatis inter coniuges. Nec innocenti fornicante poſt diuortij ſententiam, reuocantur ad priſtinam æqualitatem. Quia delicta tunc minimè compenſantur, vt num. 30. probauimus.

Tandem id ſupereſt explicandum: an ſi vir ob adulterium vxoris, lata iudicis ſententia dotem ipſius acquirat, ac ius diuortij, & poſt ſententiam fornicetur, recuperat iure actionis vxor dotem amiſſam? Et quidem retenta ſent. nu. 27. relata dicenti vxorem habere tunc actionem ad repetendum virum, dicendum ſubinde eſt habere actionem ad repetendam dotem. Quia compenſantur delicta. Quod optimè dixit *Greg. Lop. l* 8. *verb. Eſſe miſmo, t.* 2. *p.* 4. ait enim viro fornicanti poſt ſententiam diuortij, amplectendam eſſe ſent. quæ tribuit ius vxori: & per conſequens fore vt vxor recuperet dotem ob adulterium amiſſam. Et ideo *Barboſa l. Viro atque vxore* 40. *n.* 3 *ff. ſolut. matr.* docet vtrumque concedi iure actionis vxori. Et *Mexia taxa panis, concl.* 6. *n.* 63. dicit iure expeditum eſſe vxorem eſſe per ſententiã iudicis recuperaturam dotem, virúmque illa priuandum. At retenta noſtra ſent. nu. 30. explicata, dicenti nullam ſupereſſe actionem vxori adulteræ per ſententiam dimiſſæ, ſed ſolum poſſe iudicem ex officio reconciliare coniuges: dicendum eſt nullo modo eſſe reddendam vxori dotem. Quia iudex ad inſtaurandum matrim. impertitur ſuũ officium, quo deinceps peccatum incontinentiæ vitetur. Quæ ratio minimè cogit, vt debeat compellere ad reddendam dotem. Cùm reconciliatis coniugibus, & dote acquiſita viro, periculum incontinentiæ ſatis vitetur. Quòd ſi nulla præceſſerit ſententia, ſed vir pactũ inierit cum vxore adultera, vt lucretur dotem, & ſic deſiſtet ab accuſatione criminali adulterij. (quod fieri poſſe diximus diſp. præc. n. 22.) Exiſtimo eum poſtea fornicantem teneri nulla expectata iudicis ſententia dotem reſtituere vxori, ſicut & tenetur illam ad conſortium maritale admittere. Quia delicta quoad 37

vtrumque compenſantur, quando committũtur ab vtroque ante latam ſententiam: & hoc nõ in ſolo foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ, quãuis delictũ alterius occultũ ſit. Vt probaui diſp.præc.n.29 & ſeq. Nec obſtat pactũ lucrandæ dotis, ſeu potius illius retinendæ. Quia illi iure ipſo ineſt tacita cõditio, niſi cõpenſentur delicta viro poſtmodũ adulterãte. Cùm tunc iure ita diſponente, omnia redeant ad priſtinum ſtatum. Sicut *l. Quæro*, 56.§. *Inter locatorem, ff. locati*, aſſeritur locatorem fundi non teneri ſoluere pœnã de qua conuentũ eſt, ſi intra conuentionis tẽpus expellat conductorem, eo quod biennio non ſoluerit penſionẽ, vel non excoluerit, vt oportet, fundum. Quia quamuis nil expreſſum ſit in ſtipulatione, de ſolutione penſionum, at veriſimile eſt ita cõueniſſe, nimirùm, ſub ea conditione, ſi penſionibus paruerit, & vt oportet, coluerit. Sic ergo in noſtro caſu, quando conuentum eſt inter virum & vxorem, vt vxor non repeteret dotem, & vir ab accuſatione deſiſteret: quamuis nulla conditio appoſita ſit: at intelligitur, niſi vir denuo adulterij reus eſſet, ſicque prius delictum vxoris, compenſatione tolleretur.

38 Ad argum. n.27. propoſita reſp, Ad 1. deſumptum ex *c. Ex literis, de diuort.* prætermiſsis ſolutionibus *Sot. 4.d.36.q. vn.a.6.ad 3.& Abul.c.19.Matth.q.76. ad* 4. quæ mihi non placent, legitima ſolutio eſt, in caſu illius textus non interueniſſe diuortij ſententiam. Quod ex eodẽ textu manifeſtè colligitur, ibi: *Sanè tu conuocato capitulo tuo, cùm ex eorum conſilio vtrique priuatim continentiam iniunxeris.* Si priuatim, non ergo interfuit ſententia. Atq; ita docent *Goffredus ſum.t.de diuort.n.13. Inn.eo.c.Ex literis, n.vn ſuper verb. Priuatim. Hoſt.ibi, nit. ſuper eod.verb. Ioan. And.n.10. Anchar. n.5. Abbas c.ſi.n.4.de adult. Archid.c. Apoſtolus 32.q.7.ad fi.& ibi Bellam n.2.* Ad 2.dic compenſationem admitti, quando vtriuſque fornicatio præcedit diuortij ſententiã. Nec ius naturale & diuinum dictat poſt ſententiam admitti compenſationem. Quia adultero illam alleganti obſtat exceptio ſententiæ, quæ in fauorem alterius, qui dum lata eſt, innocens erat, tranſiit in rem iudicatam. Et ius ipſum naturale & diuinum præſcribit ſententiam iuſtam obſeruandam eſſe. Ad confirm. negandũ eſt fieri tunc compenſationem: & commodum ſententiæ extingui. Quia omnibus illis præponderat exceptio rei iudicatæ: & incontinentiæ periculo, iudicis officio ſubueniri poteſt. Ad 3.dic, iudicis ſententiam minimè præſtare adulterandi anſam: ſed alterum coniugem ob malitiam ſuam abuti libertate: & ideò dignum eſſe, vt iudex ex officio ſuo ad priſtinam ſeruitutem eum reuocet. At non inde prior adulter actionem ad repetendũ comparat. Ad 4.admiſſo antecedenti neganda eſt conſequentia. At non ſententia eſt iniuſta ob eam inæqualitatem: ea enim proficiſcitur ex eo, quod tranſeat in rem iudicatam in fauorem innocentis, & in odium ipſius rei. Quæ inequalitas vt faueat innocenti contra reum, ſemper inuenitur in ſententia iuſta, æqualitas enim ſeruanda, vt iuſta ſit, ea eſt, vt vnicuique reddat quod ſuum eſt. Ad vltimum dic, eam cõditionem includi, quando vterq; ante ſententiam fornicatur: ſecus quando alter poſt. Ad argum. n. 28. propoſitum conſtat ex dictis. Ea enim compenſatio ſolum habet locum, quando ambo coniuges ante diuortij ſententiam adulterium committunt. Ad argum.n.29. adductum dic, licet non ſit textus in hoc ſpeciali euentu: eſſe regulam generalem vt iudex officium ſuum impertiatur, quando id bonum commune vel ad vitanda peccata neceſſarium eſt, vt n.30. probauimus.

DISPVTATIO X.

An coniux adulter teneatur quandocunque innocenti volenti reconciliari, vel integrum illi ſit, ſaltem lata diuortij ſententia, ad religionem ordinéſve ſacros tranſire, aut votum ſimplex caſtitatis emittere?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n.1.

An poſſit innocens reconciliare ſibi cõiugem adulterum inuitum, dum ſtatus non eſt mutatus, ſed res eſt integra? Refertur quadã opinio, n.2.

Poteſt innocens, etiam ſententia diuortij lata, reconciliare adulterum inuitum, dum nõ eſt mutatus ſtatus. Nec pœna præſtat immunitatem, Et quod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius damnum retorqueri. Nec ex proprio delicto eſt commodum reportandum, n.3.

An deſideretur ad hanc reconciliationem, vt iudex diuortij ſententiam, quam ſemel tulerat, retractet, n 4.

Soluuntur argumenta. Et enodantur l. Paulus reſpondit, la 2. ff. de re iudic. & l.1. C. ſi plures vna ſententia, n.5.

An ſi coniux innocens ſtatim mutarit, votúmve ſimplex caſtitatis emiſerit, poſſit coniugem inuitum, qui adulter fuit, reconciliare, n.6.

An quando nulla ſententia præceſſit, & manet innocens in eodem ſtatu, poſſit adulter illum mutare: aut caſtitatem in præiudicium alterius vouere, nec poſſit innocens vota irritare, n.7.

Quid ſi ſolius iudicis ſecularis ſententia præceſſerit, detrudens adulteram in monaſterium, quando poſſit ea profiteri? Et explicatur authent. Sed hodie, C. ad l. Iul. de adulter, n, 8.

Quid diſtet inter poſſe adulterum inuito innocenti ſtatum mutare: aut ſolum poſſe eo inconſulto, nec licentia petita, n.9.

An poſſit adulter lata diuortij ſententia ſtatum mutare, aut voto caſtitatis ſe aſtringere, inuito innocenti, aut abſque eius licentia, ita vt reuocari minimè poſſit? Refertur duplex opinio, n.10. & 11.

Nequit innocenti inuito, alias poteſt reuocari, n.12.

Similiter nequit abſque innocentis licentia, n.13.

Quid, ſi innocenti conſcio, & non contradicenti, ſtatus mutetur adulteri, aut votum caſtitatis emittatur: & an tunc, vel quando de licentia expreſſa emiſſum eſt, aut votum religionis poſſit innocens irritare. Vel ſaltem re integra licentiam ſemel conceſſam reuocare, n.14. vbi etiam de aliis votis emiſſis ab adultero de licentia innocentis.

An de licentia innocentis adultero ingreſſo in monaſterium, vel ad ordines promoto, poſſit innocens in ſeculo manere, etiam voto caſtitatis non emiſſo? n.15. & ibi, an poſſit innocens profiteri, vel ordines ſuſcipere, manenti adultero in ſeculo?

An coniuge innocenti reconciliationem nolenti poſt diuortij ſententiam, integrum ſit adultero ſtatum mutare? Poſſitq; adhuc adulter reuocari, donec profiteatur, n.16.

An credatur iuramento adulteri dicentis ſe votum iam emiſiſſe, n.17.

Soluuntur argumenta, n.18.

EGIMVS in ſuperioribus diſp. de coniuge innocenti, quando poſtea in adulterium lapſus eſt, quando teneatur priori adultero reconciliari: & quando valeat ſtatum mutare. Iam de coniuge in innocentia perſiſtenti agendum eſt. Et in hac diſp. qualiter poſsit adulterum inuitum reconciliare: & num adulter valeat ſtatum mutare. In ſeqq. verò, quando poſsit innocens inuito adultero ad religionem ordinéſve tranſire? Et an deſideretur ſententia iudicis, vt innocens diuertat? Et an teneatur coniugem adulterum dimittere? In præſenti ergo diſputatione duplex quæſt. eſt agitanda. Prior, an poſsit innocens re integra, id eſt, ſtatu neutrius coniugis immutato, adulterum inuitum ſibi reconciliare? Poſterior, quando ſtatus alterutrius eſt iam mutatus. 1

QVÆSTIO I. An re integra ex parte vtriuſque coniugis, quia neuter ſtatũ mutauit, votóve caſtitatis ſe aſtrinxit, integrũ ſit ſemper innocenti inuitum adulterum ſibi reconciliare: atque adulter teneatur admittere? Quidam hoc admittunt, vbi diuortij ſententia lata non eſt: ſecus ea lata. Ducuntur 1. quia ſententia diuortij cum matrim. omnino ſeparet, manenti ſolo vinculo, vtrumque coniugem æquè abſoluit ab obligatione cohabitandi, & reddendi debitum, alias claudicaret, nec æqualitatem iuſtitiæ ſeruaret. Ergò ſicut innocens non tenetur admittere adulterum petentem reconciliationem, ita è contra. Secundò, quia innocens renuens adultero reconciliari, perſiſténſq; vſque ad diuortij ſententiam, & illam admittens, viſus eſt iure, quod in adulteri corpus habebat, cedere: & adulter pœnas dedit, quas innocens poſtulauit. Cùm ergo per ceſsionem illam innocens omnino deſtitutus ſit iure, quód in corpus adulterij habebat, nequibit illum ad reconciliationem cogere. Tertiò, quia ſententiæ ſemel latæ, quæ vtrique libertatem conceſsit, ſtandũ eſt, dum à ſuperiori nõ retractatur, *c. Quod ſemel 6.q.4.* Quartò, quia nil mirum eſt, ſi ſententia ipſis condemnatis proſit. Vt conſtat ex *l. Paulus reſpondit eos qui.43. ff. de re iudicat. & l.1. C. ſi plures vna ſententia*, vbi deciditur plures debitores in ſolidum obligatos, minimè cõueniri poſſe, niſi pro virili portione, ſi vna ſententia condemnati ſunt certæ quantitatis ſoluendæ, iudice in ſententia ſubticenti vnumquemque teneri in ſolidum. Ergo ſimiliter diuortij ſen- 2

tentia aduerſus adulterum lata, ipſi proderit immunem eum reddens ab obligatione redeundi ad coniugem innocentem. Et ideò hanc ſent. quæ probabilis eſt, ſuſtinent *Hugo* relatus *à gloſſa, c. Ex literis, verb. Redire, de diuortiis. Monald. ſum. t. De diuortio ratione fornicationis, §. An poſſit vir reconciliare ſibi vxorem adulteram inuitam, paulo poſt princ.* nam licet ſtatim in principio videatur oppoſitum tenere: at poſtea relata Hugonis ſent. illam non reſpuit, *Tabiena Matrimonium 4. q. 5. n. 6. Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 5. ad 3. Nauar. l. 3. conſ. in 1. edit. t. de regular. conſ. 38. n. 1.* quamuis *in 2. edit l. 4. t. de diuort. conſ. 4. fine,* id temperet, ſi velit coniux adulter ad religionem tranſire. Et dicit eſſe probabilem *Petrus de Ledeſina de matrim. q. 62. art. 6. in notabil. circa 3. concl.*

3 Ceterum multo probabilius eſt, poſſe innocentem, quamdiu ſtatus vtriuſque eſt omnino immutatus, cogere adulterum vt ſibi reconcilietur, & teneri adulterum conniuere, quamuis ſententia diuortij præceſſerit. Ducor 1. Quoniam coniux innocens non priuatur per ſententiam iure & dominio, quod habet in adulteri corpus: aliàs prodeſſet ſententia reo, aduerſus quem lata eſt. Quod iniquiſſimum eſſe docet *Iuriſconſultus l. Euidenter, 16. ff. de except. rei iudicatæ.* Secundò, quia cùm diuortij ſententia ſit prorſus in fauorem innocentis & odium adulteri, non eſt in damnum innocentis & fauorem adulteri retorquenda, concedens huic immunitatem coniugalis obligationis, & illum priſtino iure in corpus adulteri priuans. Quod enim in meum fauorem introductum eſt, non debet in meum damnum retorqueri, *l. Quod fauore, 6. C. de legibus.* Et confirm. quia cùm ſolus adulter ſit condemnatus, ius innocentis integrum ac illæſum manere debet, quo poſſit adulterum ad priſtinam amicitiam reducere, etiam inuitum, argumento ex *c. Quidam, de conuerſ. coniug. & c. Qui dormierit, 27. q. 2.* Alias daretur coniugibus anſa fornicandi, vt ſic diuerterent liberi à priſtina ſeruitute. Tandem, quia pœna, qualis eſt diuortium, immunitatem adultero tribuere non debet, *l. Relegatorum 7. ad fi. de interdict. & relegat.* Atque æquitati repugnat adulterum ex delicto ſuo commodum reportare. *l. Itaque ff. de furtis.* Et ideò hanc ſententiam tuentur, ex iuriſperitis, *Laurentius,* quẽ refert & ſequitur *Gloſſa, c. Ex literis, verb. Redire, de diuort. Goffredus ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 8.* Et *t. de diuortiis, n. 6. Hoſtienſis ſum. t. de conuerſ. coniug. n. 9. verſ. Et nunquid.* Et *c. Gaudemus n. 1. eod. t. & c. Ex literis, n. 2. & c. De illa, n. 2. de diuort. Innocent. eo. c. De illa, nu. vn. verſ. De illis. Ioan. And. c. Ex literis, n. 10.* vbi *Abbas in fine, Alexander de Neuo n. 20. & d. cap. De illa, n. 6. Cardin. d. c. Ex literis, fin.* vbi *Anchar. n. 10. Henricus ibi, n. 13. fine, & c. Vxoratus, n. 6. de conuerſ. coniug. Præpoſitus c. Ex parte, n. 4. de ſponſalib. Felinus c. Lator, declarat. 8. n. 9. de ſentẽt. & re iudic. Alberic. in ſuo diction. lit. M. verb. Matrimonium 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, & lit. D. verb. Diuortium, §. Diuortiũ ſecundum, verſ. Quæro vtrum coniux. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 14. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. fin. & t. 33. ar. 3. caſu 6. Roſella Matrimonium 7. n. 3. & verb. Diuortium, n. 11. Angelus Matrimonium 4. n. 3. Sylueſter verb. Diuortium q. 10. Tabiena Matrimonium 4. q. 5. n. 6. fine. Brunell. de ſponſalibus, concl. 30. declarat. 8. n. 12. verſ. Tertius eſt. Turrecr. c. Apoſtol. 32. q. 7. a. 1. n. 1. in ſolut. ad 3. Greg. Lopez l. 5. verb. De adulterio t. 10. p. 4. Gaëta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 231. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 22. fi. & l. 2. p. 1. in prin. n. 100. fi.* Et ex Theologis, *D. Th. 4. d. 35. q. v. a. 6. ad 3. & ibi D. Bona. a. vn. q. 5. Durand. q. 2. a. 1. n. 6. Palud. q. 2. a. 3. n. 16. Maioris q. 1. in fi. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 9. & paulo inferius, in ſolut. ad argumẽtum Goffredi. Vincentius ſpeculo doctrinali, to. 2. l. 10. c. 44. fin. D. Antonin. 3. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Effectus accuſationis. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 75. Nicol. de Orbellis 4. d. 35. q. 2. §. 2.* vbi *Celaia q. 1. argum. 4. fine. Palacios diſp. vn. col. 17. dub. 2. fol. 788. Viguar. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedim. 10. ad fin. verſ. Notandum quòd. Veracruz 3 p. Spec. a. 6. concl. 1. & 2. Angles Florib. 1. p. 2. matri. q. 9. de diuort. a. 1. diffic. 5. Bart. à Ledeſma, dub. 70. de matrim. paulo poſt princ. Petr. de Ledeſ. de matri. q. 62. a. 6. concl. 3. Philiar. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 17. ad fin. Graf. 1. p. deciſion. l. 2. c. 84. n. 14. & 2. p. l. 1. c. 12. n. 66. Lud. Lopez 1. p. inſtruct. c. 295. §. Præterea quia non tam facilis. Emm. Sa ſum. verb. Diuortium, n. 2. verſ. Poſt diuortium. Cañedo ſum. ſacram. de matrim. c. 7. n. 65.*

4 Aliqui hoc intelligunt, modò iudex ſententiam diuortij ſemel latam retractet. Vnde dicunt coniuges reos eſſe culpæ, ſi reconcilientur, & matrimonio vtantur ante eam retractationem. Quia alia diuortij ſententia nullius eſſet effectus. Sic *Palacios 4. d. 35. diſp. vnica, col. 18. f. 789. verſ. Seruitus ergo.* Cæterum id minimè deſiderari, mihi certiſſimum eſt. Quia cùm ſententia abſoluerit innocentem in ipſius fauorem à debito coniugali ſoluendo: ſatis eſt, vt poſſit licitè ad vſum matrimonij redire, eum nolle eo fauore vti. Nec ob id caret ſententia ſuo effectu, qui erat, innocentem liberum eſſe à coniugis adulteri ſeruitute, dum eum ſibi reconciliare renuit.

5 Ad argum. contraria n. 2. propoſita reſp. Ad 1. dic, non abſoluere ſententiam diuortij vtrumque coniugem, ſed ſolum innocentem in fauorem ipſius, & odium adulteri: nec ob id ſententiam eſſe iniuſtam, vt explicui diſp. præc. n. 38. in ſolut. ad 4. Ad 2. negandum eſt, innocentem conniuendo ſententiæ diuortij voluiſſe iure ſuo, quod habet in alterius corpus, cedere: ſed tantum voluit ſententiam admittere, quatenus in fauorem ſuum cedit, ipſum à coniugali ſeruitute eximens. Ad 3. conſtat ex dictis. Non enim ſententia vtrique coniugi, ſed ſoli innocenti libertatem conceſsit: ac proinde cùm innocens ſibi adulterum conciliat, non contrauenit ſententiæ: ſed non vult vti fauore per illam ſibi conceſſo. Ad quartum dic cum *gloſſ. l. ea. 1. C. ſi plures vna ſent. in fine: & Bartol. ea. l. Paulus reſpondit, ſtatim in princ.* ſententiam illam minimè prodeſſe condemnato. Quoniam licèt virtute ſententiæ illius nullus in ſolidum conueniri poſsit, eo quòd ſententia id minimè expreſſerit: at priori actione poteſt agi contra quemlibet debitorem, in ſolidum. Sic ergo innocens non reconciliat adulterum virtute ſententiæ diuortij. Illa enim nec concedit nec aufert ius reconciliandi: ſed innocentem à debito coniugij abſoluit: at reconciliat inuitum, ratione vinculi matrimonialis, quod obligat adulterum ad debitum reddendum: aduerſus quam obligationem nulla exceptione iuuari poteſt. Cùm ſententia diuortij ipſum non abſoluerit, nec ipſi ſuffragetur, ſed ſoli innocenti.

6 QVÆSTIO II. An quando res non eſt integra, quia alteruter coniux iam ſtatim mutauit, votove caſtitatis ſimplici ſe aſtrinxit, integrum ſit innocenti adulterum repetere: & ſibi reconciliare? Et quidem, quando res non eſt integra ex parte innocentis, eo quòd iam ſtatum mutarit, factus profeſſus, aut ſacris ordinibus initiatus: manifeſtum eſt, nullum ſupereſſe ius innocenti ad reconciliandum adulterum. Quoniam aſſumpſit ſtatum immutabilem: & incompatibilem, tradiditque ſe religioni per profeſsionem, vel Eccleſiæ per ordines ad ſacra miniſteria: nec poteſt ab eo ſtatu reſilire. Quare eum aſſumens, omne à ſe ius matrimonij abdicauit. Sic *Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l. 4. t. 22. q. 14. Palacios 4. d. 35. diſput. vn. col. 17. dub. 2. f. 788.* Vnde bene *Roſella, verb. Diuortium, num. 11.* vbi *Sylueſter q. 10. Armilla n. 8.* admittunt fas eſſe adultero profiteri, quando iam innocens eſt profeſſus. Et ego addo, vel quando iam ordines ſacros ſuſcepit. Idem dicit *Palacios*, ſi innocens votum ſimplex caſtitatis emiſerit. At contrarium credo. Quamuis enim peccet contra votum, ſi reconciliet ſibi adulterum: at adulter nulla ſe exceptione tueri valet, ne ad innocentem petentem redeat. Votum enim ſimplex non priuat coniugem vouentem iure iuſtitiæ, quod habet in corpus coniugis. Qua ratione diximus l. præc. diſp. 6. n. 7. teneri coniugem reddere debitum alteri ſacrilegè petenti cõtra votum caſtitatis. Et idem eſt dicendum, ſi innocens ſolis minoribus ordinibus ſit initiatus. Quia nondũ habet ſtatum immutabilem. Et ita bene dixit *Palacios proximè citat.* quando iam innocens eſt ſacris initiatus: quaſi contrarium ſentiẽs, vbi ad ſolos minores ordines aſcendiſſet. Et *Ioan. de Friburg.*

quando

quando ſtatum mutauit innocens. Non enim per ſolos minores ordines aſſumptos cenſetur ſtatus mutatus.

7 At quando res non eſt integra ex parte ſolius coniugis adulteri, eſt quæſtio difficillima, ac ſatis confuſè à DD. diſputatur: ac proinde qua diſtinctione potero rem hanc expediam. Pendétq; eius deciſio ex ea quæſtione: num fas ſit coniugi adultero ad profeſſionem aut ordines tranſire, aut voto caſtitatis ſe aſtringere inuito innocenti, aut abſque eius licentia, in illius præiudicium? Tres caſus diſtinguendi ſunt. Primus eſt, quando nulla ſent. præceſſit. Secundus, quando ſola iudicis ſecularis damnantis adulteram vxorem intruſionis in monaſterium. Tertius eſt, quando lata eſt à iudice Eccleſiaſtico ſent. de diuortio. Et in primo caſu, quando nulla præceſſit ſent. concordes reperio omnes DD. aſſerentes non poſſe coniugem adulterum ſtatum mutare, aut voto caſtitatis in præiudicium innocentis ſe aſtringere: quòd ſi id efficiat, poſſe ab innocenti reuocari, vt ad vſum coniugij redeat. Quia cùm res iudicata minimè ſit, nil eſt quod ſuffragari adultero poſſit, quò integrũ ei ſit ſtatum mutare, aliquidve, quo innocentem lædat, efficere. Delictum enim ipſius immunitatem præſtare minimè debet, ne ex delicto commodum aſſequatur. *l. Itaque, ff. de furtis.* Atque ita fatentur omnes DD. allegandi. An verò vota ab adultero tempore diuortij emiſſa poſſit alter coniux irritare? dixi l. præc. diſp. 39. n. 41.

8 In 2. caſu, quando ſola iudicis ſecularis ſent. præceſſit detrudens vxorem adulteram in monaſterium, vt pœnitentiam agat: extat deciſio *auth. Sed hodie, C. ad l. Iul. de adult.* ſic ſe habens: *Sed hodie adultera in monaſteriũ mittatur, quam intra biennium viro recipere licet: biennio tranſacto adultera tonſa monaſtico habitu ſuſcepto, ibi dum viuit, permaneat.* Ex quo textu conſtat, viro innocenti integrum eſſe intra biennium à prædicta recluſione vxorem ſibi conciliare, nec eam poſſe ante id tempus tranſactum in viri præiudicium profeſſionem emittere: quod ſi emittat, poſſe à viro reuocari. Atque ita faciendum eſſe, docent *Gloſſa c. Gaudemus, verb. In clauſtris, de conuer. coniug.* & *ibi Hoſt. nu. 3. Ioan. And. n. 3. Ant. fine, Anchar. n. 2. Cardin. n. vn. q. 1. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. fin. Roſel. verb. Diuortium, n. 11. Sylu. q. 10.* Et quamuis fere omnes hi DD. non explicent eum textum procedere, lata ſent. à iudice ſeculari: imo *Gloſſ. verb. Ceciderunt, Roſella & Sylu. ibid.* explicant, quando præceſſit ſent. vel adultera publicè in adulterio deprehenſa detruditur in monaſterium. At re vera ita intelligunt illum textum. Nam *Hoſt. Ioan. Andr. Anton. Anchar. Cardin. Aſtenſ.* expreſſe dicunt quando nõ præceſſit diuortij ſent. ſed detruſa eſt vxor in monaſterium ad perpetuam pœnitentiam: iuxta *d. auth. Sed hodie*: quod idem petunt reliqui DD. Detrudi autem eo modo nequit vxor, niſi iudicis miniſterio, vel proferentis ſententiam ſeruato integro ordine iudiciario, vel eo omiſſo: quia vxor publicè in adulterio deprehenſa eſt, ita vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Atque ita intelligunt præcedenti ea ſent. illum textum, *Abbas eo c. Gaudemus, n. 7. Nau. l. 3. conſ. in 1. edit. t. de regular. conſ. 48. n. 1. in 2. verò, l. 4. t. de diuort. conſ. 4. num. 1.* Et quamuis *Abbas eo c. Gaudemus, n. 7.* dicat minimè ſibi placere intellectum prædictorum DD. ad id euenit, quia falsò exiſtimat eos intelligere corrigi *d. auth. Sed hodie*, per *d c. Gaudemus*. Nam in *d. auth* aſſignatur tempus biennij ad reconciliationem: & *d c. Gaudemus*, nullum præſcribitur tempus. Vnde dicit *Abbas* non corrigi: quia loquitur inſtituta accuſatione criminali: at *c. Gaudemus*, quãdo non interuenit ea accuſatio criminalis. Sed reuera prædicti Authores non diſcordant. Nam manifeſtè intelligunt *d. auth.* præcedenti ſent. criminali iudicis ſecularis. Et ſtatim *Hoſt. Ioan. And. Ant. Anchar. & Card.* intelligunt *d. c. Gaudemus.* nullũ præſcribens tempus, in diuerſo caſu: nimirum, quando diuortij ſent. præceſſit. Ex his ergo doctoribus conſtat in caſu *d. auth. Sed hodie*, tranſacto eo biennio, quo noluit eam vir reconciliare, poſſe vxorẽ profiteri: ac profeſſione facta, non poſſe reuocari à viro: ſed ſibi imputare debet ſerã reconciliationem. Atque ita expreſsè docet *Ricard. 4. d. 35. a. 3. q. 2.* vbi *Nicol. de Orbell. q. 2. §. 2. Roſella verb. Diuortiũ, n. 11.* vbi *Sylu. q. 10. Armill. n. 8* Debet autẽ hoc intelligi, ſi eo tempore biennij ſit iam vxor emendata. Non enim debet viro imputari, ſi eo ſpatio renuat fieri reconciliationem, nec in mora eſſe dicetur: ſi vxor in adulteriis perſiſtat. Cùm indignum ſit eam tunc admittere. Sic *Nicol. de Orbellis, Roſella, & Sylu. ibid.* imò & monitionem poſtulant *Ricard. & Nicol. de Orbellis*, nempe, vt vir monitus nolit intra biennium vxorem reconciliare. At eam minimè deſiderari placet. Quoniam nec *d. auth.* nec alij DD. eam petunt. Cum tamen *Hoſt. Ioan. And. Ant. Anchar. & Card.* ſtatim loquentes quando diuortij ſent. præceſſit, in quo caſu nullum eſt præfixum tempus reconciliationi faciendæ, petũt vt vir ſæpe moneatur: quaſi ſentiãt biennium præſcriptum *d. auth. Sed hodie*, eſſe loco monitionis. Si autem vxor nondum profeſſa ſit, tranſacto quocunque tẽporis ſpatio, poteſt à viro recõciliari. Quoniam id biennĩu eſt ſolùm præſcriptũ, vt poſtea vxori liceat profiteri, nec à viro iã profeſſa repeti poſſit. Quare dũ profeſſa non eſt, ſed res eſt integra, ius recõciliandi nõ denegatur viro. Vt optimè animaduertit *Palud. 4. d. 35. q. 2. a. 3. n. 16. alleg. d. Auth. Sed hodie.* Vnde minus benè dicit *Palacios 4. d. 35. diſp. vn. col. 18. f. 789. ante verſ. Neque nocẽs*, quamuis *d. auth.* præſcribat biennium: nullum eſſe tempus deſtinatum in foro conſcientiæ, ſi res integra maneat, in quo non liceat innocenti vxorem adulteram cogere ad reconciliationem: atque ita ſentit contrarium decidiſſe pro foro externo *d. auth.* Quia re vera ſtante deciſione *d. authent.* verum eſt in vtroq; foro poſſe quandocunque re manente integra vxorem à viro reuocari. Tandem non eſt audiendus *Salicetus d. auth. Sed hodie, n. 3. oppoſ. 4. in fine*, dicens corrigi eum textum per ius canonicũ, quod minime permittit vxorem ad religionem tranſire, viro in ſeculo manenti, *c. Vxoratus, & toto t. de conuerſ. coniug.* vnde infert attento iure canonico integrũ eſſe viro eam vxorem perpetuo ſibi reconciliare. Quod idem videtur ſentire *Bald. d. auth. n. 2.* reddens enim rationem, cur adultera ſic in monaſterium detruſa non ſit monialis, dicit eam eſſe: quoniam profiteri nequit viro in ſeculo manente. At neuter eſt audiendus. Et omnes DD. relati *d. auth.* deciſioni ſtandum eſſe opinantur, & proinde non corrigi per ius canonicum. Et ratio eſt, quia dum ius canonicum negat coniugibus facultatem tranſeundi ad religionem alterutro manente in ſeculo: intelligitur manente integro & illæſo matrimonio, ſecus vbi adulterium alterius coniugis interuenit, vt conſtabit ex dicendis n. 15. & tota diſp. ſeq.

In 3. caſu, nempe lata à iudice Eccleſiaſtico ſent. diuortij, maior eſt difficultas, num liceat adultero abſq; innocentis licentia, aut eo inuito profiteri, ſacríſque ordinibus initiari, ac votum ſimplex caſtitatis emittere: atque ita poſtea non liceat innocenti ipſum reuocare? Et id obſeruandum eſt, valde differre, poſſe adulterum abſque licentia innocentis, vel poſſe ipſo inuito. Nã in priori caſu poterit adulter inconſulto & inſcio innocenti, ſtatum mutare: atque eo mutato non poterit ab ipſo repeti At ſi ante mutationem contradicat innocens volens ſibi adulterum reconciliare, id non poterit efficere adulter, ſed tenebitur innocenti acquieſcere. In poſteriori verò poterit adulter mutare, quamuis contradicat innocens. 9

Quidã in hac quæſt. exiſtimant poſſe adulterum, poſt ſent. diuortij latã, profiteri abſque alia innocentis licentia, ſed ipſo conſulto: atque ita ſic profeſſum non poſſe ab innocenti repeti. Ducũtur, quoniã innocens perſiſtẽs vſque ad diuortij ſent. illíq; conniuens, videtur adultero facultatem profitendi concedere, & quoad hoc iure ſuo cedere. Sic ſentiunt *Palud. 4. d. 35. q. 2. a. 3. n. 16. Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 6. ad 2. Angles Florib. 1. p. de matri. q. 9. de diuort. a. 2. diff. 5. Enriquez l. 11. de matrim. c. 17. n. 6. ad fin. & l. 12. c. 5. n. 10. fin. Pet. de Ledeſm. de matri. q. 61. a. 6. notab. vn. circa 3. concl. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 295. §. Præterea quia nõ tam facilis: & 2. p. de matr. c. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem, *§. pen. notab. 2.* 10

Cañedo.

Cañedo ſum. ſacram. de matrim.c.7.n.65. Idem expreſſe ſentiunt alij DD. aſſerentes integrum eſſe innocenti reconciliari adulterum, donec hic iam profeſſus ſit. (Si enim non poſſet abſque innocentis licentia profiteri, poſſet vtique poſt profeſſionem reuocari: tanquam is qui illegitimè profeſſus eſt, nec potuit Ius innocentis lædere.) Sentiunt etiam non poſſe inuito innocenti profiteri: cum dicant poſſe ab illo vſque ad profeſſionem reuocari. Hi ſunt *Hoſtienſ.c.Ex literis,ad fin.de diuortiis,& ibi Ioan. Andr. n.10. Abbas fine, Anchar.n.11.Henricus n. 13. & c.Vxoratus, n.6. de conuerſ.coniug. Alex.de Neuo d.c.Ex literis nu.20. & c. De illa,n.6.ad fin.de diuort.Roſella Matrimonium 7.nu.3. Angel.Matrimonium 4 n.3.* & *Felin.c.Lator, declarat.8.n.9 fi.de ſent. & re iudic.* dubius manet, cogitandúmque relinquit. Et videtur tenere *Supplem. Gabr.4.d.35.q.vn. a. 2. concl. 9.* dicit enim re integra, id eſt, ante profeſſionem poſſe adulterum reuocari: at non explicat num res integra debeat eſſe ex parte innocentis, vel ex parte adulteri. Et idem dicunt *Angelus, Sotus, Supplem.Gabriel. Enriquez vtroque loco citato*, quando res non eſſet integra: quia iam coniux adulter eſt ſacris initiatus: dicunt enim tunc eum non poſſe reuocari. Imò & poſſe adulterum abſque innocentis licentia emittere tunc ſimplex caſtitatis votum, nec poſſe ab innocenti reuocari, docent *Palud. Supplem. Gabr.ibid. Sotus 4.d.36.q.vn.a.5.ad 3. & a.6.ad 2. Lud. Lopez Vtroque loco allegato, Petr.de Ledeſma proximè citatus.* Vnde dicit *Sotus eo a.5.ad 3.* ſi velint coniuges reconciliari poſtquam adulter ſe voto caſtitatis ligauit, non poſſe eum, qui vouit, petere nec reddere. Verùm aliqui DD. huius ſent. contrarium docent circa votum ſimplex dicentes poſſe adulterum ſolo voto ſimplici aſtrictum, reuocari ab innocente: quando abſque eius licentia vouit. Sic *Anglès & Cañedo proximè relati. Enriquez* dicens ita ſentire aliquos Neotericos *l.de matrimo.c.17.n.6.ad fin.* Addit *Petrus de Ledeſma* contra reliquos, etiam tempore nouitiatus nó poſſe adulterum reuocari. Et hæc ſententia eſt probabilis.

11 Alij verò exiſtimant etiam coniuge innocenti inuito licitum eſſe adultero, poſt diuortij latam ſententiam, ad religionem tranſire. Quia ſententia illa non ſolum innocentem, ſed etiam adulterum ipſum à coniugalis ſeruitutis obligatione eximi: quæ ſola obſtaculo eſt, ne coniuges ſtatum mutare poſſint. Inſuper probatur omnibus rationibus, quibus ſent.num.2. relata probauit, non poſſe innocentem ſententia diuortij lata cogere adulterum, vt ſibi reconcilietur. Et ita omnes Doctores illius ſententiæ tenentur hanc affirmare. Et ita docent *Hugo relatus à Gloſſa c.Ex literis,verb. Redire,de diuort.Monal.ſum.* vbi de matrim. *t. de diuortio ratione fornicationis, §. An poſſit vir reconciliare vxorem adulteram inuitã, paulo poſt principium. Nauar.l.4.conſ.in 2.edit.t.de diuort. conſil.4.num.1. iuncto n.3.* vbi id quod dixerat *n. 1. & in 1.edit.l. 3.t.de regul.conſ. 38. n. 1.* nempe non teneri adulterum lata diuortij ſententia redire ad innocentem, temperat, quando adulter vult ingredi religionem. Et refert pro ſe *gloſſ.c.Agathoſa 27.q. 2.verb. Conuerſionis.* Sed malè. Quia *gloſſa* id non dicit ex propria ſententiã, ſed ex Hugone id affert, addens contradicere *auth.Sed hodie,c.Ad l.Iul.de adult.* Idem tenet *Sotus 4.d.36.q.vn.a.5.ad 3. Gaëta repetit.c. Ad limina 30.q.1.§. 4.N.224. Bart.à Ledeſma de matrim.dub. 64 poſt 3.concl.verſ. Sciendum eſt ſecundò.* Et eſt probabile.

12 I. tamen concluſio ſit, Minimè permittitur coniugi adultero tranſire ad religionem, inuito innocenti etiam lata diuortij ſententia: quod ſi ingrediatur, poteſt etiam poſt profeſſionem reuocari. Hæc concluſio eſt contra DD. relatos n.præc. Et ratio illius eſt. Quoniam cùm teneatur adulter reconciliari innocenti id petenti: ſi eo volenti reconciliationem renuat adulter, & ipſo inuito profiteatur, non poteſt ea profeſſio iuri coniugis innocentis præiudicare. Quare hanc concluſionem probant omnes rationes adductæ n.3. quibus probaui teneri adulterum etiam lata ſententia reconciliari innocenti. Atque ita DD. ibi relati, pro ea ſententia tenentur hanc concluſionem affirmare. Et in terminis docent *Laurentius*, quem refert & ſequitur *Gloſſa c.Ex literis, verb. Redire, de diuort.Geffred.ſum.t.de conuerſ coniug.n.8. D.Ant.3.p.t.1.c. 21.§.6.verſ.Effectus accuſationis. Aſtenſis ſum.2.p.lib.8.t.11.a. 3.fin.& t.33.a.3.caſu 6.Sylu.verb.Diuortium,q.10. & Matrimonium 9.q.11.Palacios 4.d.35.diſp. vn col.7. ante verſ. Porro in gratiam,f.783,Barboſa rubr.2 p.n.22.fi.ff.ſol. matrim.Graffis 1.p. deciſionum lib.2.c.84.n.14.& 2.p.lib.1.t.12.n.66.* Et à fortiori idem docent auctores n.ſeq. allegandi. Et hanc concluſionem intelligo, quando innocens contradicit ingreſſui religionis adulteri, volens eum ſibi reconciliare: nam ſi vtrumque renuat, dicemus num.16.

13 Secunda concluſio. Nec poteſt coniux adulter ad religionem tranſire, ignorante & inconſulto innocente, ſed eius licentia deſideratur. Quia cùm innocens ius habeat cogendi adulterum ad reconciliationem, neceſſariò circa mutationem ſtatus adulteri conſulendus eſt, eiúſque beneplacitum petendum, ne iuri ſibi acquiſito præiudicetur. Hæc eſt contra DD. n.10.relatos. Sed illam tenent *D.Th.4.d.35.q.vn.a.6.ad 3.* & ibi *D.Bon.a.vn.q.5.ad 2. Alberic.in ſuo dictiona.lit.M.verb.Matrimonium 8.verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ.l.4.tit.22.q.14. Abulenſis c.19.Matt.q.75.ad fi.corp.& q.76.in ſolut.ad 3.Nicol. de Orbellis 4.d.35 q.§.2.Roſella verb. Diuortium n.11.* vbi *Sylu.q.10.Armilla n.8.idem Sylu.Matrim.9 q.11.Brunellus de ſponſalib.corcl.30.declarat.8.n.12.verſ.Tertius eſt. Veracruz 3. p.Speculi,a.6.prob.3.ſecundæ concl.Bart. à Ledeſma dub.70.de matrim.paulo poſt princ.* Quam concluſionem intelligo, (vt dixi n.6.præced. in fine) quando innocens negaret licentiam volens ſibi adulterum reconciliare. Nam num.16.dicturi ſumus, quid poſſit adulter, quando innocens reconciliationem renuit, licentiámque denegat. Vnde quando ſine licentia innocentis profitetur, poteſt reuocari. *Alber.Sylu.Bart.à Ledeſma ibid.*

14 Tertia concluſio. Validè mutat ſtatum adulter, poſt diuortij ſententiam, ſi id ſciat innocẽs, nec contradicat, cùm poſſit. Quia ſatis videtur data licentia. Sic *D. Anton. 3.p.t.1.c.21.§.6.verſ.Effectus accuſationis. Alber. Ioan.de Frib. Nicol. de Orbellis n.præc. Allegati. Sylu. Matri. 9.q.11. Tabiena Matrimonium 4.q.5.n.6.* De limitatione, quam aliqui ponunt, vt innocens manens in ſeculo teneatur continere: dicemus n.ſeq. Vtrum autem votum ſimplex caſtitatis aut religionis factum à coniuge adultero poſt diuortium celebratum, ſiue propria auctoritate ipſius coniugis innocentis, ſiue auctoritate iudicis, de licentia innocentis tacita aut expreſſa, poſſit alter coniux irritare: vel alia vota tunc de licentia innocentis facta, caſu quo poſſet irritare ſi facta eſſent de licentia coniugis, matrim. integro perſeuerantis iuxta dicta l.præc. tota diſp.40. *D.Th.4.d.35. q. vn.a.6. ad 3.* dicit teneri celebrato diuortio adulterum reconciliari innocenti volenti, niſi de licentia eius votum emiſerit. Vbi clarè ſentit non poſſe irritari votum caſtitatis de licentia innocentis emiſſum. Quod veriſſimum eſſe credo. Quia cum iam matrimonium diuiſum ſit ex parte vtriuſq; coniugis: ex parte enim adulteri diuiſum eſt plenè, eo quod innocens aſſenſum dedit voto incompatibili, nempe, caſtitatis vel religionis, nullum ius reuocandi validè habet innocens: & idem credo, ſi alia vota poſt vel ante illud caſtitatis vel religionis emiſit adulter, etiam abſque licentia innocentis. Non enim poſſet innocens voto caſtitatis religioniſve facto ea irritare. Sicut lib.præc.diſp.39.n.41. diximus non poſſe adulterum irritare vota innocentis tempore diuortij emiſſa. Quoniã emiſſo iam voto caſtitatis aut religionis ab adultero, de licentia innocẽtis, æque liber eſt à iugo coniugalis ſeruitutis, ac ipſe innocens. Quod ſi poſtea inſtauretur matrim. & ad priſtinũ ſtatum redigatur, cenſebuntur ea omnia vota, ſicut ſi emiſſa eſſent ante matrim. Sicut de votis innocentis tẽpore diuortij factis diximus d.diſp.39.n.41. ac proinde idem dicendum erit de iis votis: quod ibi diximus de votis innocentis. Si autem innocens celebrato diuortio, propria aut iudicis auctoritate, cõceſſiſſet licentiam

tiam adultero, alia emittendi vota præter caſtitatis aut religionis, cum illa non repugnent ſtatui coniugali: ac proinde non reddant adulterum immunem ab obligatione ſeruitutis coniugalis, & reconciliationis, ſi velit innocens: exiſtimo poſſe innocentem cogere adulterum vt ſibi reconcilietur: ac reconciliatione facta, poſſe irritare ea vota valide, ſed peccando mortaliter, vbi cauſa iuſta irritandi non eſſet: & abſque culpa, vbi cauſa iuſta eſſet: perinde ac poſſet, ſi integro & illæſo matrim. facta eſſent. Iuxta tradita lib. præc. diſp. 40. n. 4. & ſeq. Et hoc, quando maritus eſſet innocens, & vxor adultera. Et ſi è contra vxor eſſet innocens, & vir adulter, facta reconciliatione, idem cenſendum eſſet de his votis factis tunc à viro de licentia vxoris. Sicut diximus de aliis votis factis integro matrim. de licentia vxoris, lib. præc. diſp. 42. n. 13. Et ratio horum omnium eſt. Quia ex parte innocentis, & in ſuum fauorem manet integrum & illæſum matrimon. Quod ſi innocens data licentia adultero vouendi caſtitatem aut religionem, re integra, id eſt, ante votum ab adultero emiſſum reuocaſſet licentiam, credo adulterum teneri reconciliari. Et ita cautè dixit *D. Thom. initio huius n. alleg. it.* teneri adulterum redire ad innocentem, niſi de licentia eius iam votum emiſerit: quaſi aliud ſentiens quando data licentia nondum votum factum eſt. Sicut etiam lib. præc. diſp. 40. num. 13. diximus reuocare poſſe licentiam vouendi conceſſam re integra, quando matrim. illæſum eſt. Quoniam videtur integrum & illæſum ex parte innocentis, dum adulter ea licentia minimè vſus eſt. Vnde ſi conceſſit innocens licentiam vouendi caſtitatem, votum religionis & alia vota emittendi: & adulter alia vota emittat, poteſt adhuc, nondum emiſſo voto caſtitatis aut religionis, innocens reuocare licentiam, & cogere adulterum ad reconciliationem. Quia adhuc res eſt integra ex parte matrimonij: cùm per alia vota ipſi non præiudicetur. Et ſemel facta reconciliatione dicendum erit de poteſtate irritandi hæc vota, quod proximè diximus, quando ſolum conceſſa eſt licentia ad ea emittenda. Quia eadem eſt ratio, cum emiſſa ſint, & inſtauretur matrimonium, nondum illi præiudicio facto.

15 Quarta concluſio. Vt adulter de licentia innocentis profiteatur, vel ad ſacros ordines tranſeat, non eſt neceſſarium, vt innocens etiam ad religionem tranſeat votúmve caſtitatis emittat: ſed poteſt manere in ſeculo abſque voto aliquo. Quia textus prohibentes mutationem ſtatus alterius coniugis, altero in ſeculo manente, ſaltem abſque caſtitatis voto, *c. Sanè. c. Cùm ſis. c. Significauit, de conuerſ. coniug.* loquuntur, vbi matrimon. integrum & illæſum perſeuerat: ſecus vbi eſt diuortium. Quia cùm innocens liber ſit à iugo debiti coniugalis, poteſt independenter à mutatione ſtatus adulteri ad religionem ordinéſve tranſire: quod ſi id non poſſit ita libere adulter, prouenit fauore innocentis, ne iure reconciliandi, quod habet, derogetur. Quare renunciante innocenti huic fauori, poterit ita liberè vt innocens, tranſire ad ordines aut religionem. Atque ita *Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 5. ad 3.* dicit poſſe adulterum dimiſſum tranſire ad ordines vel religionem, innocenti manente in ſeculo. Et hoc credo verum, etiamſi non ſit lata diuortij ſententia. Nam in foro conſcientiæ ceſſante ſcandalo poteſt libere innocens diuertere ab adultero, & mutare ſtatum, tranſeundo ad ordines vel religionem (vt diſp. ſeq. nu. 11. & ſeqq. dicemus.) Quare poterit ſimiliter fauori ſuo renuncians, eam licentiam concedere adultero, quamuis ipſe innocens in ſeculo maneat abſque voto. Vnde dum *Alberic. D. Anton. & Syluest. n. 13. allegati*, aiunt poſſe adulterum de licentia innocentis profitentem innocentem teneri continere, non intelligunt, id eſt, emittere votum continentiæ, ſed abſtinere ab alio matrimonio: eo quod prius vinculum non ſoluatur, quando iam conſummatum erat. Aliàs nil ſpeciale eſſet in hoc caſu diuortij. Quod idem apertè conſtat de innocenti, ex *c. Agathoſa 27. q. 2.* vbi, deciditur coniugem ingreſſum in religionem, vxore manente in ſeculo abſque voto, reſtituendum eſſe vxori, niſi mulier fornicata ſit.

Quinta concluſio. Si lata diuortij ſententia, innocens 16 monitus nolit adulterum ſibi reconciliare, poteſt adulter ſtatum mutare profitendo, & ſemel iam profeſſus reuocari non poterit. Probatur ex *c. Gaudemus, de conuerſ. coniug.* ibi: *Mulieres quæ lapſu carnis ceciderunt, ſi mariti earum ante diligenter commoniti, eas conuerſas noluerint recipere, in clauſtris cum religioſis mulieribus ſtudeas collocare, vt perpetuam pœnitentiam ibi agant.* Quem textum ita intelligunt *Hoſt. ibi, n. 3. Ioan. And. n. 3. Anton. fin. Anchar. n. 2. Cardin. n. vn. q. 1. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. fi.* Sed id minimè probat textus: vt manifeſtè patet: & docet *ibi Panor. nu. 7.* reprobans hunc intellectum. Quia non includitur mulier in eo euentu in monaſterium, vt profiteatur, ſed ne incontinenter viuat. Quare rationem huius concluſionis eam eſſe exiſtimo. Quoniam innocens reconciliationi non conniuens, videtur concedere licentiam adultero, vt ad religionem tranſeat: & quamuis reconciliationem denegans refragetur ingreſſui religionis, eſt irrationabilis voluntas. Nam innocens lata diuortij ſententia non habet ius omnino in adulterum, vt ipſum quaſi ligatum habeat, ne poſſit ſibi conſulere ſtatum eligẽdo, ſi ad reconciliationem minimè admittatur. Solum enim habet ius reconciliandi & reuocandi ad priſtinum matrimonij vſum. Quare hac reconciliatione denegata liberum erit adultero ad religionem tranſire. Atque ita docent *Hoſt. Ioan. Andr. Ant. Anchar. Cardin. Aſtenſ. proximè citati. Vincentius ſpec. doctrin to. 2. l. 9. c. 90. ad fin. Abulenſ. c. 19. Matth. q. 75. ad ſi. corp. & q. 76. in ſolut. ad 3. Veracruz. 3 p. Specul. a. 6. prob. 3. ſecunda concl.* Intellige tamen, quando coniux adulter eſſet emendatus. Non enim poteſt tribui innocentis culpæ aut moræ, ſi adulterum coniugem in delicto perſiſtentem minimè admittat. Atque ita textus *d. c. Gaudemus*, ait: *Eas conuerſas noluerint recipere.* Sic docet *Abulenſ. ibid.* Item non ſemel tantum debet coniux innocens admoneri, ſed ſæpe. Quod ſignificat textus *d. c. Gaudemus*, ibi: *A te diligenter commoniti.* Et ratio eſt. Quia tunc vere poterit dici, eſſe innocentem in mora, & contra rationis limites denegare reconciliationem, & ingreſſum in religionem: vel ſi hunc non expreſsè neget, concedere tacitè licentiam, ac iure ſuo cedere. Quod ex ſemel negata reconciliatione dici nequit. Quoniam rationi conſonum eſt, ne ſtatim innocens acquieſcat, ne adulter paruipendat ſuum delictum, ac iterum in illud habendi anſam ſumat. Atque ideò hanc monitionem ſæpe faciendam eſſe, vt fas ſit adultero ad religionem tranſire, docent *Hoſt. Ioan. And. Anton. Anchar. Cardin. proximè citati. & Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. fine.* Quod ſi numerum monitionum roges: arbitrio prudentis remittendum cenſeo, vt iuxta delicti qualitatem & conditionem perſonarum arbitretur, quando innocens commonitus dicatur eſſe in mora, nec ſit rationi conſonum, vt amplius reconciliationem differat, aut licentiam concedere adultero tranſeundi ad alium ſtatum. Et hanc monitionem ab Epiſcopo faciendam eſſe, docent *Hoſtienſ. c. De illa, num. 2. de diuortiis, & ibi Ioan. And. n. 3. Anton. n. 4. Præpoſ. n. Henric. c. Quanto, n. 7. de diuort.* Idémque colligitur ex *d. c. Gaudemus*, ibi: *A te diligenter commoniti.* Verum in foro conſcientiæ non video cur neceſſarium ſit, hanc monitionem ab Epiſcopo fieri. Nec prædicti Doctores eam tanquam neceſſario ab Epiſcopo faciendam ponunt: ſed dicunt Epiſcopum debere monere virum, vt vxorem recipiat. Et reliqui Doctores pro hac concluſione allegati ſolum petunt, vt vir monitus reconciliare nolit. Poteſt autem innocens, qui ſic monitus reconciliationem negauit, ſententia mutata reuocare adulterum, donec profiteatur: at profeſſione facta audiendus minimè eſt: ſed imputare ſibi debet ſeram reconciliationem. Quia vſque ad profeſſionem, cùm res adhuc ſit integra, non ita iure reconciliandi deſtitutus eſt, quin poſſit ipſum reconciliationis denegatæ pœnitere. Atque ita docent *Hoſtienſ. Ioan. And. Anton. Prapoſit. Henric.*

Henr.hoc poſteriori loco proximè allegato.Veracruz. 3.p. Spec.a. 6.prob.3.ſecundæ concl. Similiter credo in caſu huius cõcluſionis, integrum eſſe coniugi adultero,ad ordines tranſire, votúmve caſtitatis ſimplex emittere:nec ordinibus aſſumptis, aut voto emiſſo, poſſe illum ab innocente reuocari. Quia iam res non eſt integra: nec conqueri poteſt innocens,qui ſæpe monitus non acquieuit. Et in hoc caſu admitto ſententiam *Soti 4.d.36.q.vn.a.5.ad 3*.vbi ait poſſe adulterum ſententia diuortij lata emittere, ſiue ſolemne ſiue ſimplex caſtitatis votum: nec eo emiſſo poſſe ab innocenti reuocari ad priſtinum matrimonij vſum. Quod idem tradit *Lud.Lopez 2.part.inſtruct.de matr. c.* 54. vbi de diuort.quoad habitationem,§.*penult.notab.2. & 1.p.c.295.* §.*Præterea quia non tam facilis.*

17 Tandem obſeruandum eſt,*Ludouicum Lopez duplici loco n.præced.in fine allegato*, aſſerere adulterum, qui lata diuortij ſententia votum ſimplex caſtitatis iurauerit, aut probauerit ſe emiſiſſe, reuocandum minimè eſſe: atque ita clarè ſentit eius iuramento aut probationi ſtandum eſſe. Nec loquitur de foro conſcientiæ, in quo conſtat nec iuramentum nec probationem deſiderari: ſed de foro externo, in quo probatio neceſſaria eſt. Et refert pro ſe *Sotum 4.d.36.q.vn.a.6.ad 2*.ſed malè. Quia *Sotus* copulatiuè loquitur, (& bene) ſi iurauerit, & probauerit ſe vouiſſe. Nam cum iuramentum illud ſit in præiudicium coniugis innocentis, vt pote quod ius reuocandi impedit,& in fauorem libertatis ipſius adulteri iurantis, illi abſque alia probatione ſtandum minimè eſt. Quia licet confeſſio valeat contra ipſum confitentem, non tamen valet contra tertium, *c.1.de confeſſis.*

18 Ad argumenta n. 10. & 11. propoſita conſtat ex dictis n.3.& 5.vbi ſatis ſoluta ſunt.

DISPVTATIO XI.

Vtrùm coniugi innocenti integrum ſit adultero inuito ad religionem ordinéſve tranſire: ſiue diuortij ſententia lata ſit,ſiue non?

SVMMARIVM.

Quot ſunt quæſtiones diſputandæ,n.1.

Integrum eſt innocenti ad religionem tranſigere,adultero manenti in ſeculo,etiam abſque voto,n.2.& remiſſiuè,quid ſi vterque ſit innocens, & ingrediatur alter abſque alterius legitima licentia religionem,ad ordinéſve tranſeat, an iam profeſſus vel initiatus poſſit reuocari ab vxore tunc fornicante,vel ipſe poſſit redire:& excipere monaſterium, aut iudex ex officio, quando ipſe vir nollet excipere: & an efficiatur tunc valida illa profeſſio.

Poteſt ſimiliter innocens votum caſtitatis emittere, n.3.

An ad id deſideretur ſententia diuortij?Refertur quædam ſent.n.4.

Vt coniux innocens ita profiteatur, vel ad ordines aſcendat, vt non poſſit reuocari,non ſatis eſt adulterium alterius coniugis: ſed eo non obſtanti, ſi occultum ſit, reſtituetur alter coniux,n.5.

Quid,ſi tunc coniux ſpoliatus agat iudicio ſolo petitorio: vel ſi adulterium ſit admiſſum poſt ſpolium: vel ſi adfuit licentia alterius coniugis, quamuis illigitima,n.6.

An deſideretur ſententia diuortij, an potius ſufficiat adulterium eſſe notorium, quo impediatur reſtitutio innocentis ingreſſi religionem, aut iam ad ordines promoti?Referuntur varia ſent.n.7.8.& 9.

Proponitur ſententia Auctoris, quando poſſit innocens tranſire ad religionem vel ordines,ita vt reuocari nequeat.n.10.

An vt in foro conſcientiæ vtrumque liceat, vel votum caſtitatis emittere,ſat ſit certitudo adulterij,quamuis illud occultum ſit? Et an hic coniux reſtitutus in foro externo vxori poſſit petere aut reddere,n.11.

Quid, ſi ſequatur præiudicium religioni aut ordini ſuſcepto? Et an coniux tunc rogatus à monachis admiſſuris: vel ab Epiſcopo conceſſuro literas dimiſſorias ad ordines, vel ad illos promoturo, num ſit coniugatus,teneatur veritatem fateri,n.12.

An quando vterque coniux eſt adulter,& vir emendatus petit ab vxore reconciliationem,& illa renuens in adulterium relabitur,poſſit vir ad religionem ordinéſve tranſire? Et an tunc poſſit negare ſe eſſe coniugatum,n.13.

An valeat profeſſio, ſi admittens ignoraret coniugium, & admiſſurus non eſſet eo cognito, & ſimiliter literæ dimiſſoriæ ad ordines valeant, quando Epiſcopus matrimonij conſcius eas negaret: & liceat coniugi negare matrimonium,n. 14.

An poſſit vir innocens eodem modo tranſire ad ordines, quo poteſt ad religionem?Refertur quædam ſent.n.15.

Poteſt tranſire, num.16. & ibi,quoties licet tranſire ad religionem,licet ordines.

Soluuntur argumenta. Et explicatur c. Conſtitutus, de conuerſ. coniug.nu.17

DISP. præced. actum eſt de tranſitu cõiugis adulteri ad religionem vel ordines.In hac de coniuge innocenti agendum eſt. Duplex eſt agitanda quæſtio. Prior de tranſitu ad religionem. Poſterior, de tranſitu ad ordines. Et quidem in priori queſt.ſimul tractanda ſunt aliqua ſpectantia pariter ad tranſitum ad ordines:ſuppoſito eum eſſe licitum,(vt dicemus n.16.)ne inutiliter repetatur.Nam eadem prorſus in vtraque quæſtione eſſent repetenda. 1

QVÆSTIO prior. An coniugi innocenti licitum ſit ad religionem tranſire inuito adultero? Conueniunt vniuerſi,id licitum eſſe innocenti. Idque conſtat ex *c. Conſtitutus, & c.Veniens de conuerſ.coniug.*& ex *c.Agathoſa, 27.q.2.*quod eſt *D.Greg.l.9.Epiſt.*44. Et ratio eſt. Quia adulter omne ius coniugale amittit, quod ſolum obſtaculo erat ingreſſui religionis innocentis. Nec oportet adulterum ſimul ingredi, aut voto caſtitatis ſe aſtringere.Vt diximus diſp. præcedenti, num. 15. Vtrùm autem coniux in religione profeſſus, aut ad ordines promotus abſque legitima coniugis licentia,ſi coniux manens in ſeculo fornicetur, poſſit repeti; non obſtanti fornicatione tunc admiſſa, cum priùs eſſet innocens in ſeculo, vel firma & valida reddatur profeſſio ob fornicationem alterius ſubſequutam: & an tunc poſſit deſerta religione reconciliari; aut poſſit monaſterium ipſo inuito obiicere exceptionem fornicationis:aut monaſterio non excipiente, poſſit iudex ex officio excipere?dixi lib.7.diſp.36. per totam. 2

Similiter, poteſt innocens adultero inuito votum ſimplex caſtitatis emittere. Quia adulter iure exigendi deſtitutus id prohibere nequit,*D.Th.4.d.35.q.vnica, a. 5. ad 3.*quem omnes ſequuntur. 3

Sed dubitatur, num ad id deſideretur ſententia diuortij? Et quidem DD. aſſerentes ante ſententiam diuortij non licere innocenti debitum negare adultero petenti (quos referam d.ſeq.nu.2.) ſubinde dicunt, nec licere in foro conſcientiæ innocenti, ante ſententiam diuortij, ad religionem ordinéſve tranſire, aut voto ſimplici omnimodæ caſtitatis ſe aſtringere. Quia ante illam obſtat ius debitum exigendi, quod adulter retinet. Verum ea ſententia tanquam falſa ibi reiicietur. 4

Et vt diſtinctè procedamus,diſtinguendo ea,quæ in foro externo & quæ in interno conſcientiæ obſeruanda ſunt. Certum eſt,vt coniux ita profiteatur, ad ordinéſve aſcendat, vt reuocari nequeat ab adultero, non ſufficere adulterium occultũ adulteri dimiſſi, ſed non obſtãti eiuſmodi adulterij exceptione, reſtituendum eſſe in foro externo ſic profeſſum, aut ſacris initiatum, adultero ſe ſpoliatum alleganti, petentíque reſtitutionem.Quoniam exceptio adulterij occulti minimè impedit reſtitutionem. Vt latè diſp.ſeq.diſſeremus.Atque ita fatetur omnes DD. n.7.8.& 9.pro variis ſent. allegandi: tantũ enim diſſident circa qualitatem notorij: & num ſufficiat illud eſſe notorium,an potiùs deſideretur ſententia diuortij. 5

Intellige tamen, hanc reſtitutionem faciendam eſſe adultero ſpoliato petenti, quando adulter ille volens reuocare,ageret iudicio poſſeſſorio, nimirum, petens ſe reſtitui ad poſſeſsionem, qua ſpoliatus eſt. Tunc enim priùs reſtituetur, quam agatur de exceptione adulterij occulti: ſecus autem, ſi ageret iudicio petitorio,nimirum, petens vt vir ſecum habitet. Tunc enim repellitur exceptione adulterij, etiam non notorij, & priùs de exceptione lis agitabitur.Sic *Goffred.ſum.tit.de conuerſ.coniug.n.7. Hoſtienſ. ſum.eod.tit.n 9.Ioan.Andr.c.Ex literis,n.11.de diuortiis.Et ibi Anchar.n.12.Alex.de Neuo,n.20.Henr.c.Vxoratus,n.6.& 7. de conuerſ.coniug.Brunel.de ſponſ.concl.30.declar.8. n. 12.verſ. Quartus caſus.* Secundò intellige, niſi adulterium ſi poſt ſpoliationem commiſſum. Exceptio enim talis adulterij impediet reſtitutionẽ, ſecus ſi ante cõmiſſum ſit. Ita *Goffred.Hoſtienſ.Henr.Brunel.ibid.Aſtenſis 2.p.ſum.l.8.t.11.a. 2. q.8.Graffis 1.deciſionum l.2.c.84.nu.13.& 2.p.l.1.c.12.nu.66.* Sed huiuſmodi diſtinctio prorſus diſplicet: atq; eam reprobabo d.ſeq.in n.30. Tertiò intellige, niſi de licentia vxoris, quãuis minus legitima, innocens tranſiret ad reli- 6

gionem

gionem ordinéſve, tunc enim non eſſet reſtituendus vxori adulteræ petenti, licet adulterium ſit occultum, ſed exceptio illius debet audiri, & eo probato abſoluendus eſt. Quia tunc non eſt ſpoliatio: cum vxor conſenſum preſtiterit. Sic *Nauar.lib.3. conſ.in priori edit.t.de conuerſ.coniug. conſ.in fine: in poſter.eod.t.conſ.14.fin.*

7 Tota autem difficultas eſt, num deſideretur ſententia diuortij, an potius ſufficiat adulterium eſſe notoriũ, quo impediatur reſtitutio coniugis innocentis iam profeſſi, ad ordinéſve promoti? Triplicem inuenio ſent. Prima ait, deſiderari ſententiam diuortij præcedere; atque ita intelligi *c.Agathoſa 27.q.2.* concedens innocenti trãſitum ad religionem, denegãſq; adultero ius reuocandi. Ducitur, quoniam adulterium notorium non impedit reſtitutionem, nec concedit ius propria authoritate, minimè expectato Eccleſiæ iudicio, diuertendi. Cuius fundamenta & authores referam diſput. ſeq.n.11. Atque ita docent *Goffred.Hoſt.Andr.Anchar.Henr.Aſtenſis, Brunell.n. praced. relati, Graffis 2.p.deciſion.l.1.c.12.n.66.* Atque idem videtur ſentire *Durand.4.d.32 qu.2.a.1.num.5.Abulenſ.19.Matt.q.75.Veracruz 3.p.Speculi,a.6.prob.3.ſecund.concl.* vbi aiũt poſſe innocentem ingredi religionem, poſt latam diuortij ſententiam. Et intelligit bene *Alexand.de Neuo c. Ex literis,n.20.de diuort.* quando ſententia illa tranſiit in rem iudicatam. Et ego addo, vel niſi triplex diuortij ſententia præceſſerit. Secus quando ſententia illa per appellationem ſuſpenſa eſſet. Non enim poſſet ſpoliari adulter.

8 Secunda ſent. dicit, ſufficere adulterium eſſe notorium, ne reuocetur innocens à religione, vel ab ordine ſacro ſuſcepto, ad vſum coniugalem. Ducitur, quoniam id ſatis eſt ad licite diuertendum à coniugis habitatione, impediendámque reſtitutionem. Cuius fundamenta & DD. referam diſput.ſeq.nu.12. Atque ita docent *Gloſſ.c.Agathoſa, verb. Fornicationis, 27.q.2.Ioan.de Friburg.ſum.conſ.l.1.t.8.q.49.Alexan.de Neuo c.Ex literis,n.20.de diuort. Nauar.lib.3. conſil.t.de conuerſ.coniug.in 1.edit.conſ.5.fin.in 2.conſ.14.fi.Nata conſ.116 n.vn.Gaeta repet.c.Ad limina, 30.q.1.§.4.nu.16. Anton.Gabr.to.1.commun.opin.in mea edit.lib.1. verb. Adulterium,f 22.col.2. Corduba ſum.q. 138. Barthol.à Ledeſma de Matr dub.64 poſt 3.concl.§.Sciendum eſt ſecundò.*

9 Tertia ſent. docet, non ſufficere qualecunq; notorium, ſed oportere ita notorium eſſe adulterum, vt publicè coniux habitet cum adultero. Hoc enim ſolum ſufficit, vt coniux propria authoritate diuortium celebrare poſſit, abſque reſtitutionis periculo. Vt bonis ducti fundamentis aſſerunt multi, quos referam diſp.ſeq.n.13. Et ideo ita docent *Alberic.in ſuo repertor.lit.M.verb.Matr.8.verſ.Quid ſi aliquis coniugum. Monaldus ſum.* vbi de matr.*t. de diuort.§. Propter quid fiat diuortiũ, verſ.Item ſi vterq; Ioan.de Frib.ſum. confeſ.l.4.ti.22.Gaeta repetit.c.Ad limina 30 q 1.§.4.nu.223.*

10 Hæc tamen diuerſitas oritur ex varietate opinionum, circa qu.d.ſeq.agitandam, quãdo integrum ſit coniugi innocenti propria authoritate diuortium celebrare quoad habitationem: ita vt nec in foro externo ſit reſtituendus? Nam (vt vidimus) vniformiter loquuntur DD. in vtraq; q. Et ideo dicendum eſt, cum *Sylueſtro verb. Diuortium qu. 23.dict.2.n.16.* tunc licere innocenti ad religionem tranſire adultero inuito, ita vt non poſſit repeti ab adultero, nec ei ſit reſtituendus, quando vel præceſſit ſententia diuortij, vel ea non expectata, adulterium ita notorium eſt, vt poſſit innocens propria authoritate deſerere conſortium & habitationem adulteri, abſque metu reſtitutionis. Quando autem hoc contingat, latè d. ſeq. agendum eſt, vbi n.14.& ſeqq. explicabo meam ſententiam. Idemque dicendum eſt de facultate conceſſa innocenti, aſſumendi ordines ſacros abſque reſtitutionis faciendæ periculo. Quoniam eadem eſt ratio.

11 Quamuis autem vt impediatur reſtitutio in foro externo coniugis innocentis profeſſi, aut ad ordines ſacros promoti, deſideretur vel ſententia diuortij, vel adulterium coniugis manentis in ſeculo, ita notorium eſſe, vt poſſit propria authoritate dimitti: at vt in foro conſcientiæ is tranſitus liceat ad profeſſionem, ordinéſve, aut ad votum ſimplex omnimodæ caſtitatis, & valida omnino ſint profeſſio & votum, ſatis eſt occultum coniugis derelicti adulterium. Quia id ſatis eſt, vt in foro conſcientię, ſecluſo ſcandalo, liceat propria authoritate diuortium celebrare, vt d.ſeq.n.31. dicemus. Atq; ita ceſſat ius coniugale, & ſubinde iniuria coniugis derelicti, quæ obſtant mutationi ſtatus coniugum. Sic docent *Nauar.l.3.conſil.t. de conuerſ.coniug.in priori edit.conſ.5.fin. in poſteriori, conſ.14. fin. Nata conſ.116.n.vn.* Vnde fit, vt ſi coniux innocens iam profeſſus, aut ſacro ordine initiatus, aut ſimplici caſtitatis voto aſtrictus, iudice cogente reſtituatur coniugi derelicto, eo quòd adulterium ſit occultum, aut illud probare nequeat: non poſſit petere nec reddere debitũ. Quia ſententia illa innititur falſæ præſumptioni: & in foro conſcientiæ profeſſio & votum fuere omnino valida: cùm ſit certus de adulterio coniugis alterius, ac ſubinde amiſſionis totius iuris coniugalis. At ſi ſolum eſſet votum ſimplex caſtitatis, & ſemel reconciliaret ſibi coniugem derelictum peccaret contra illud votum reconciliando, eo quod obliget ſe ad reddendum: at deinceps teneretur reddere: non tamen poſſet petere. Vt in ſimili dixi l.præc.diſp. 6.nu.14.

Intellige tamen licere coniugi tranſire ad religionem, 12
vel ad ordines, ob adulterium occultum, ſi ſolũ attendamus iniuriam & damnum matrimonij, ac coniugis derelicti. Nam cum ſit ſufficiens cauſa diuortij, nulla iniuria irrogatur. At aliunde poterit eſſe culpa, vt ratione ſcãdali, aut detrimenti religionis, aut ordinis ſacri. Quoniam ſi repetat coniux derelictus, reſtituetur coniux profeſſus, aut ſacris initiatus, ex quo detrimentum patietur religio, & grauem iniuriam profeſſio & ordo. Vnde hac ratione eſſet prorſus illicitum moraliter loquendo, niſi diuortij ſententia præcederet. Quoniam cum dubium valde ſit, num ſufficiat adulterium eſſe notorium, quo impediatur hæc reſtitutio, grauis eſſet iniuria ordinis ſacri, & religionis, lite vexari, eo vel maximè, quod dubius valde ſit ſententiæ euentus? & an coniux reſtituetur. Quod non in minimam religionis & ordinis iacturam cederet. Quare exiſtimo hunc coniugem, qui diuortij ſententiam non obtinuit, rogatum à monachis, non ſit coniugatus, vel ab Epiſcopo promoturo ad ordines, aut literas dimiſſorias ad id conceſſuro, teneri fateri veritatem, nec poſſe negare ſe eſſe coniugatum. Vt in ſimili dicunt *Nauar. & Manuel,* prout n.ſeq.referam. Nam iuſtam cauſam habent interrogandi, & non admittendi ad religionem, vel ordines, talem coniugatum ante diuortij ſententiam. Dixi autem eſſe prorſus illicitum moraliter loquẽdo, quia ſi caſu contingeret in partibus remotiſſimis, vbi id periculum non eſſet: credo eſſe licitum, nec illum teneri fateri ſe eſſe coniugatum: cũ moderatione, quã n.14.adhibebo, in fine.

Hinc infertur, à fortiori verum eſſe, quod docent *Na-* 13
uar.l.4.conſ.in vtraque edit.t.de diuort.conſ.3.fi.& n.3. Enriq. l.12.de matrim.c.5 fin.& Manuel 1.to.ſum.edit.c.240.n.3.ad fin. nimirum, non licere coniugato adultero, qui iam emẽdatus petiit ab vxore, ſimiliter adultera, reconciliationem, quam illa denegauit, & mox in adulterium relapſa eſt, ad religionem tranſire, nondum obtenta diuortij ſententia. Quia etſi multi aſſerant id eſſe ſufficientem diuortij cauſam (vt dixi, eandem opinionem amplectens, diſp.7.nu.4.) At id non eſt certum, ſed aliqui tenent contrarium. (Vt ibi dixi num. 2.& 3.) Præterea, quia eſt diſpar ratio. nam diuortium nulli tertio prȩiudicat: ingreſſus autem religionis grauiter præiudicare poteſt monaſterio. (Vt n.præced probaui.) Et quamuis timidè hoc dicat *Nauar.* ait enim hoc eſſe tutius, & *Enriquez*: tantum enim dicit, non debere tranſire ad religionem vel ordines, donec ſequatur diuortij ſententia. At exiſtimo eſſe veriſſimum: propter rationes dictas. Et quamuis *Nauar. & Enriquez* concedant eum tranſitum licere ſequuta diuortij ſententia. Nullo modo id admitterem in hoc caſu, niſi vxor ſic relicta excepiſſet in ſententia diuortij, allegans ſimile

viri

viri adulterium,& adhuc eo probato damnaretur : vel ita occultum eſſet viri adulterium , vt in iudicium dèduci minimè poſſit. Quoniam alias poteſt damnum ſequi religioni , vel ordini aſſumpto, ſi vxor allegaret illud adulterium viri præcedens , ac proinde ſententiam retractandam eſſe, (iuxta ea quæ diximus d. 9. n 9.& ſeqq.) tanquam falſæ præſumptioni innocentiæ viri innitentem.Ex his infertur , non poſſe virum in hoc caſu negare ſe eſſe coniugatum , intelligendo ſe nō habere vxorē , quæ poſſit ſuo ingreſſui præiudicare , quaſi hæc paria ſint. Non enim verum eſt eam nō poſſe in foro externo reclamare: vt probaui.Atq; ita docēt *Nauar.& Manuel proximè citati.*

14 Tandem in hac priori qu.videndum eſt,nū ſi innocens taceat ſe coniugatum eſſe , & ſic admittatur ad profeſſionem religionis,valeat profeſsio? Quoniam *Nauar. lib. 3.conſ.ti.de conuerſ.coniug.in priori edit.conſ.6.n.1.in poſteriori, conſ.*11.*n.*1.quem ſequitur *Manuel 1.to.ſum.*2.*edit.c.*240.*n.* 5.ſic diſtinguit : Si admittens ad profeſsionem ea mente fuiſſet,vt admitteret virum fatentem ſe coniugatum cum muliere , quam iuſtè dimiſerat ob adulterium, valet profeſsio.Secus ſi cōtraria mente fuiſſet.In dubio autem præſumitur eum cognita veritate admiſſurum, niſi in ea religione eſſet contrarium ſtatutum. Quia quoad profitendum paria ſunt, quempiam non eſſe coniugatum , & talem , qui poſsit ingredi religionem , ac ſi coniugatus non eſſet. De æquipollentibus enim idem eſt iudicium , *l. fin., ff.mandati.c.Licet ex quadam,de teſtibus.*Sed diſplicet omnino hæc diſtinctio.Et ideo cenſeo profeſsionem in eo euētu eſſe validam , niſi eſſet aliquod ſtatutū in ea religione, non ſolum prohibens, ſed irritans profeſsionem:quamuis ea mente affectus eſſet admittens ad profeſsionem,vt veritate cognita non eſſet admiſſurus:niſi in ipſa admiſsione actum hunc voluntatis eliceret, nolo admittere hunc, ſi eſt coniugatus.Quod moraliter nūquam accidit.Et hoc intelligo,quamuis ille innocens diuerterit ob adulterium occultum alterius coniugis. Quia vel profeſsionem hanc irritat ius coniugis adulteri dimiſsi:vel ſtatutum religionis quando ſolum prohibet admiſsionem,nō irritans profeſsionem:vel voluntas illa habitualis non admittendi, ſi coniugium ſciretur. Non ius coniugis dimiſsi. Quoniam eo ipſo quod in adulteriū labitur, omni iure cōiugali deſtituitur in foro conſcientiæ,& liber eſt innocens ad mutandum ſtatū (vt n.11.probaui.) Nec ſtatutum religionis. Quia illud ſuppono non irritare. Et multa fieri prohibētur, quæ tamen contra facta tenent : vt manifeſtè conſtat in voto ſimplici caſtitatis, quod matrim. interdicit , non tamen irritat.*c vnic.de voto,in 6.* Nec tādem irritat illa voluntas habitualis ſeu mens,ſi ſcirem eſſe coniugatum.non admiterem.Quoniā ea mēs arguit fore vt nollē,ſi ſcirem, non tamen arguit actu me noluiſſe:& ideo,nec votū ſimplex irritat , (vt probaui d.9.n.15.) nedum ſolemne profeſsionis. Et confirm. quia matr. non irritat ea voluntas habitualis,niſi ſit error circa perſonā,aut conditionem, & ſubſtantialia contractus. Vt ſi quis ducat Mariam credens eam ditiſsimam,alias minimè ducturus matrim. valet. Et tamen paria ſunt matrimonium & profeſsio quoad hoc, vt ſolum irritentur , quando eſt error circa ſubſtantialia. Inſuper apertè confirmatur. Nullus enim diceret profeſſionem eſſe inualidam,ſi profitens ſe ditiſsimū aut virtutis ſtudioſiſsimum fingeret, cum pauperrimus & vitiis deditiſsimus eſſet,qua veritate cognita nullatenus admitteretur ad profeſsionem. Hinc infero, hunc coniugatū, ſi ſententiam diuortij obtinuit,vel in caſu rariſsimo, quē n.12. in fine explicui , quando moraliter in partibus remotiſsimis nullus eſſet timor damni religionis, ſi nullum ſit ſtatutum contrarium in illa religione,poſſe rogatum negare ſe coniugatum. Quia reſpondet ad mentem interrogantiū,quia re vera non eſt talis coniugatus, qualis nō poſsit admitti,ſed quoad hoc perinde eſt, ac ſi coniugatus minimè eſſet. Et quamuis monachi non admitterent,ſi ſcirent eum coniugatum,id præſumendum eſt euenire , quando non eſt ſtatutum in illa religione eam admiſsionē prohibens,vt conſulatur damno,quod probabiliter poteſt timeri fore, vt religioni contingat. Quod ſupponimus in hoc caſu ceſſare:quod ſi aliud intenderent,nō eſſet rationi cōſona ea voluntas:ac proinde ſatis eſt reſpondere ad mentē debitā, & rationi conformen.Sicut tranſeuntes per locum peſte infectum poſſunt iurare ſe minimè tranſiiſſe, quando ita tranſierunt,vt infici peſte non potuerint. Reſpondent enim ad debitā interrogantiū mentem.Vt docēt *Sylu.Iuram.*3.*q.*2.*Nau.ſum.c.*12.*nu.*19.Atq; ſimiliter poſſet is reſpondere Epiſcopo ad ordines promoturo, vel literas dimiſſorias conceſſuro,ſe non eſſe cōiugatum, in caſu dicto,quamuis ſciret fore vt Epiſcopus ordines , aut literas dimiſſorias minimè concederet. Conſtat ex ratione dicta.

Qᴠæѕᴛɪᴏ II.An vir innocens poſſit ad ordines ſacros tranſire,inuita adultera vxore,in iis caſibus,in quibus diximus eſſe ei integrum profiteri? Quidā negant. Et reddit rationem differentiæ *Innocentius* , quia vxor cuiuſlibet viri in ſacris conſtituti tenetur poſt viri mortem ab aliis nuptiis abſtinere,*c. Quia ſunt* 28.*d.& c.Seria d.*32. ad quod nequit cogi.2.id videtur probari ex *ca.Conſtitutus , de conuerſ.coniug.*vbi habetur conſcientiam remordiſſe virū vxoris adulteræ abſque eius licentia initiatum. 3. quia *extrau. Antiqu.Ioan.*22.*de voto,*habetur nulli licere ad ſacros ordines promoueri, niſi vt ſacris canonibus permittitur , poſt initum matr. At in hoc euentu nullus eſt canon id permittens.4 quia non poteſt vir ad ordines promoueri, niſi vxore in ſæculo relicta promittente continentiam. *c.Coniugatus,de conuerſ. coniug.*5. quia cum vir ſic initiatus maneat in ſeculo,facile poteſt vxori commiſceri,ac pleraque ſacrilegia admittere.Et ideo hanc ſent.tuentur *Innoc.c.Veniens,in fine,de conuerſ.coniug.& ibi Hoſt.n.*8.*&* 9. *Ioa. Andr. n* 4.*& c.Conſtitutus,eod.t.n.*3.*Ant.d.c.Veniens n.*4.Et hoc dicit eſſe tutius *Cardin.ibi,in fin.Aſtenſ.ſum.*2.*p.l.*8.*t.*11.*a.*2.*q.* 9.*initio.Ioan.de Friburg.ſum.confeſſ.l.*1.*t.*8. *q.* 49.*Brunellus de ſponſal.*30.*declarat.*7.*n* 11.*Gutier.q.canon.l.*1.*c.*25.*à. num.* 13. *Graff.p.*2.*deciſion.l.*1.*c.*12.*n.*64. 15

Cæterum tenendum eſt id licere, Quia ius coniugale 16 æquè obſtat ingreſſui religionis, ac ſuſceptioni ordinum. Cum ergo adultera omni iure coniugali deſtituatur,æquè licebit viro ipſa inuita tranſire ad ordines , ac ad religionem.Atque ideo hanc ſent.tuentur, ex Iuriſperitis , *Gloſſa c.Conſtitutus,verb. Ad gradum, de conuerſ.coniug.& ibi Innoc. n.vn.ſuper verb.Gradum.Ant.n.*4 *Abb.n* 5.*Card.c.Veniens,in fi.eod.t.Goffred.ſum.t.de conuerſ. coniug. n.* 8. *Franciſc.Aretin. conſ.*59.*n.*8.*probat.*3.*in fi.Sylueſter verb.Diuortium.q.*17. *dict.* 1.*nu.*20.vbi *Armill.n.*11.*Nau.l.*3.*conſ.in* 1.*edit.tit.de conuerſ. coniug.conſ.*5.*fi.& l.*4.*t.de ſponſal.conſ.*23.*n.*6 *in* 2. verò, *l.*3.*t. de conuerſ.coniug.conſ.*10.*n.*1.*& conſ.* 12. *n.*3. *& conſ.*14.*n.*5. *Barboſa ff. ſolut.matr.rubr.*2.*p.n.* 25. *Ant. Gom. bulla cruciat. clauſ.*10.*n.* 69. Idq; tanquam verum ſupponere videntur *Archid.c.Si cuius,n.vn.verſ.In ea gloſ.*ibi : *Iniuriam faciat, d.* 34.*& ibi Dominic.in fine:Card.Alexand.ibi,Greg.Lopez l.* 8. *verb.Eſſe miſmo,tit.*2.*p.*4. *Hugo de Celſo in repertor.legū huius regni,verb Clerigos.*§.10. vbi dicunt virum innocentem ad ordinem ſacrum promotum,relicta vxore adultera,nō eſſe ei reſtituendum , licet poſt ordinem aſſumptum fornicetur.Eandem ſent.docent ex Theologis, *Palud.*4.*d.*27.*q.*3. *a.*2.*n.*10.*& d.*35.*q.*2.*a.*2 *n.*14.*Suppl Gabr.*4.*d.*32.*q.vn a.*2. *concl.*6.*& poſt* 9.*concl.verſ.Sed quid ſi nocens. Abulenſ. cap.*19. *Matth.q.*75.*ad fi.corp.D.Ant.*2 *p.t.*1.*c.*21.§.1.*ad fin.Victoria ſum.de matr.n.*253.*Sotus* 4.*d.*27 *q.*1.*a.*4.*in fine:& d.*36.*q.vn. a.*5.*ad* 3.*Ledeſma* 2.*p.*4.*q.*63.*a.*1.*ad fin.Corduba ſum.q.*138. *Ouandus* 4.*d.*39 *q vn.propoſ.*16.*Celaia* 4.*d.*35.*q.*1.*in fi.*2. *argumenti.Palac.* 4.*d.*27.*d.*3.*col.*12.*f.*598.*pag.*1.& meliùs *pag,* 2.*immediatè ante verſ. Aduertendū eſt, & ead.diſ.col,*29.*in ſolut.ad* 14.*argum.f.*606.*& d.*35.*diſp.vn.col.* 6. *immediatè ante verſ.Domini igitur verb. Enriquez l.de matr.c.*8. *n.* 10. *initio. & c.*17.*ad fi.& l.*12.*c.*5.*n.*10.*Petr.de Ledeſma de matr. q.*53. *a.*4.*paulo poſt princ.Barth.à Ledeſm.de ſacram.ordinis,dub.*14. *fi.Philiarc.de offic.ſacerd.to.*1.*p.*2.*l.*2.*c.* 17.*fine. Emm.Sa ſum. verb.Diuort.n.*2.*verſ.Poſt diuortiū,Lud.Lopez* 2.*p.inſtruct. de matr.c.*54.vbi de diuort.in genere, *verſ. Notandum autem,*

Manuel 1.to. ſum.2 edit.c.230 n.2.ſi. Vega 1 to.ſum.c.89.caſu 3. Vnde ea regula generalis eſt tradenda. Quoties licet viro ad religionem tranſire, vxore adultera in ſeculo manenti, ac renitente, licet ſimiliter ſacris ordinibus initiari: niſi aliunde obſtaculum adſit, vt quia vir eſſet bigamus, aut aliàs irregularis. Hanc reg. tradunt *Goffred. ſum. t. de conuerſ. coniug. n.*8. *Palud.* 4. *diſt.* 27. *q.*3. *a.*2. *n.*10. *D. Ant.* 3. *p. t.*1. *c.*21. §. 1. *ad fin. Sylu. verb. Diuort. q.*17. *dicto* 1. *n.*20. vbi *Armilla n.*11. *Victoria ſum. de matr. n.*253. *Sotus* 4. *d.* 27. *q.*1. *a.*4. *fine. Nauar. l.*3. *conſ. in* 2. *edit. t. de conuerſ. coniug. conſ.* 10. *nu.*1. *Ouandus* 4. *d.*39. *q. vn. propoſ.* 16. *Enriquez l.*11. *de matrim. ca.* 8. *n.*10. *init. & l.*12. *c.*5. *num.*10.

17 Ad arg. n.15. propoſita reſp. Ad 1. dic cum *Abbat. c. Conſtitutus n.*5. *de conuerſ. coniug.* tunc vxorem teneri ab aliis nuptiis abſtinere, poſt viri ad ſacros ordines promoti obitũ, quando eius obtenta licentia initiatus eſt. Tunc enim cenſetur ipſa voto caſtitatis ſe aſtringere: ſecus quando ipſa adulterante. Ad 2. deſumptum ex *c. Conſtitutus*, reſpondetur dupliciter, 1. fuiſſe vanum ſcrupulum & ineptum. Poterat enim abſque ſcrupulo ad ordines promoueri ob vxoris adulterium. Sic reſpondet *Ioan. Andr. ibi n.*1. *Anton. n.*5. *Card. fine* Secundò reſpondent *Ioan. Andr. & Ant. ibidem, & Anch. ibi, n.*2. remordiſſe conſcientiam, eo quod vir fuerat occulte adulteratus: ac proinde cõpenſabantur adulteria. Sed hanc poſteriorem ſolutionem meritò reiicit *Cardin. ibi, fine:* eo quod non conſtat id ex textu: atque ita fundamento careat, dicere virum fuiſſe occultè adulteratum. Ad 3. dic, quamuis non ſit textus id diſponens circa ſacros ordines, ſatis eſſe id diſpoſitum extare circa tranſitum ad religionem, vt conſtat ex dictis num. 2. vtrumque enim æqualiter impeditur propter ius coniugale: & vbi tranſitus ad religionem permittitur, cẽſetur conceſſus tranſitus ad ordines, vt n. præc. fine oſtendimus. Ad 4. dic eum textum loqui, quando matrimonium eſt integrum & illæſum, noluit enim ius canonicum concedere tranſitum ad ordines vel religionem coniugi, ex ſola alterius licentia. Secus autem eſt, quando coniux diuertit ob adulterium alterius. Tunc enim cum liber ſit ab omni coniugali onere, poteſt liberè ad ordines aut religionem tranſire, perinde ac ſi coniugatus minimè eſſet. Ad vlt. fateor id periculum ſubeſſe, at cum poſſit Dei gratia tentationibus reſiſti, licitus eſt tranſitus ad ordines.

DISPVTATIO XII.

Vtrùm coniux innocens poſſit propria authoritate ab adultero diuertere, ita vt nec in foro externo ſit ei reſtituendus: amittàtque eo ipſo adulter ius exigendi debitum: & qualis adulterij certitudo ad hoc deſideretur?

SVMMARIVM.

*Quot quæſtiones diſputantur, n.*1.
*An coniux innocens poſſit authoritate propria debitum negare adultero? Refertur triplex ſent. n.*2. 3. *&* 4.
*Poteſt, quamuis adulterium ſit occultum, n.*5.
*Quid. ſi iudex præcipiat ſub excommunicatione lata, innocenti, vt debitum reddat, an teneatur innocens obedire? n.*6.
*An lite diuortij pendenti teneatur innocens reddere, n.*7.
An coniux adulter ſit priuatus iure exigendi debitum, an potius ſit priuandus: atque adeo poſſit adire iudicem, vt compellat innocentem reddere? Et an ſi innocens diuortium petens, ae dotem adultera ſibi applicari, defectu probationum, aut quia falſis teſtibus falsóve negans adultera ſe tuetur, ſuccumbat: teneatur adultera dotem reſtituere, ac diuortio conniuere, & corãm iudice fateri adulterium: remiſſiuè n. 8. *& ibi etiam remiſſiuè, accuſatio adulterij ad diuortium eſt mixta, & criminali accedit.*
*Soluuntur argumenta, n.*9.
*Poſt n.*9. *inuenies alia ſummaria.*

1 TRiplicem petit diſput. præſens quæſtionem agitandam. I. eſt, an coniux innocens poſſit propria authoritate debitum negare adultero? II. an poſſit ei non cohabitare, ac proinde diuortium propria authoritate celebrare? III. qualis notitia ad hoc deſideretur?

2 QVÆSTIO I. Vtrum coniux innocens poſſit propria authoritate, minimè iudicio Eccleſiæ expectato, debitum coniugale negare adultero? Quatuor inuenio ſententias. Prima ait, deſiderari Eccleſiæ ſententiam vt poſſit coniux innocens debitum negare adultero. Ducitur 1. Quia negare debitum eſt pœna adulterij. Vt docet *Gloſſa c. Porrò, verb. Separari, de diuort.* & probaui l.1. diſput. 68. n. 4. in prima ratione: ergo non inferenda eſt niſi per iudicem. Aliàs idem coniux innocens eſſet actor & iudex, ſibique ius diceret in cauſa propria, contra *l. Nullus* 13. *c. de Iudæis, & l. vnic. C. ne quis in ſua cauſa iudicet, & l.*10. *tit.*10. *q.* 3. Et confirmatur, quia eſt pœna conuentionalis (vt dixi hoc l. d.3. n.4.) ea enim lege initum eſt matrimonium, vt ſeruanti fidem fides ſeruanda ſit, ſecus vbi alter coniux eam violarit. Pœna autem conuentionalis non debetur ante iudicis ſententiam (vt cum veriori opinione defendimus l.1. d.37. nu.4.) Secundò, quia coniux adulter non eo ipſo priuatur iure exigendi debitum, ſed priuandus eſt (vt defendimus l.1. d.68. nu. 4.) Ergo deſideratur iudicis priuantis ſententia. Non enim æquum eſt, vt ipſe coniux iniuria adulterij affectus, ſit iudex priuans. Tertiò, quia lex vniuerſalis nõ applicatur ad caſum particularem, niſi media iudicis ſententia, cuius eſt merita cauſæ diſcutere, & accuſationem actionis exceptioneſque rei perpendere. Cum ergo lex de diuortio à Chriſto *Matt.*19. lata ob adulterium, ſit generalis, omneque adulterium ac vniuerſos coniuges amplectatur, deſiderabitur iudicis ſententia, vt huic ſpeciali adulterio accõmodetur. Atque ita hanc partem tuentur *Hugo relatus à Gloſſ. ca. fin. verb. Fornicationis, adulter. Gloſſa* dicens eſſe valde probabilem *c.1. verb. Patton.* 32. *q.*1. *Inn. c. pen. fine, de adult. & ibi Anch. n.*4. *Turrecr. c. Agathoſa fin. ſuper verb. Vxorem* 27. *q.*2. *Suppl. Gab.* 4. *d.*35. *q. vn. a.* 2. *concl.*6. *& in ſolut. ad* 2. *contra illam, & poſt ſolut. ad* 4.

Secunda ſententia petit adulterium eſſe notorium, vt 3
poſſit innocens propria authoritate debitum adultero negare. Quoniam ad negandam cohabitationem id deſiderari fatentur omnes (vt n. 10. & ſeqq. videbimus) Et non eſt maior ratio de cohabitatione, imò minor. Cũ ex obligatione ſoluendi debiti coniugalis oriatur cohabitandi obligatio. Sic tenent *Gloſ. ca. fin. verb. Fornicationis, paulo poſt principium, & paulo ante finem, de adulteriis. & ibi Ioan. Andr. n.*5. *Henr. n.*4. *Goffred. ſum. t. de diuortiis, n.*5. *Hoſtien. c. Inquiſitioni, paulo poſt princ. de ſentent. excomm. Archid. c. In coniugio* 32. *q.*1. *n.*3. *& c. Si cuius* 34. *d. n. vn. verſ. In ea Gloſſa*, ibi: *iniuriam faciat. Præpoſit. c. Ex parte, n.*4. *de ſponſal. Monald. ſum t. de matrim.* §. *De effectu matrim. ad fin.* & vbi de diuortio, §. *Propter quid diuortium fiat, in fin. Lex regia* 8. *t.* 2. *p.* 4. Imò *Hoſtien. Præpoſit. & Monald priori loco allegato*, petunt adulterium ita notorium eſſe, vt nullus inficiationi locus eſſe poſſit. Vt putà: ſi adulteri publicè cohabitent.

III. ſententia fatetur adulterium eo ipſo deſtitutum eſſe 4
iure debiti exigendi, ac proinde exigendo peccare: ait tamen adultero exigenti teneri innocentem reddere. Ducitur quia duplex ius habet cõiux in alterum coniugem; alterum, vt exigat, & hoc amittitur ob adulterium; alterum, vt ſibi exigenti reddatur, quamuis exigendo peccet: & id non deperditur adulterio admiſſo. Sicut prælatus delinquit, nec ius habet impetrandi aliquid dubium, ſit culpa nécne: ſubditus tamen id imperãti audire tenetur. Et ſimiliter coniux voto caſtitatis aſtrictus, iure debiti petendi caret, & petendo reus eſt ſacrilegij, at alter coniux petenti reddere tenetur. Sic *Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.*4. *t.*2. *q.*50.

IV. ſent. (quam veriſſimã eſſe credo) ait, coniugem inno- 5
centem certum de alterius adulterio, & eo ipſo eximi a debiti reddendi obligatione, nec aſ id deſiderari adulterium eſſe publicum, aut Eccleſiæ ſententiam. Ducor, quoniam iure naturæ in ipſo contractu matrimonij ea conditio adhibita eſt, vt ſeruanti fidem fides ſeruetur, ſecus eam violanti (vt d.3. nu.4. diximus) nec id ex conuentione partium, inſtar meræ pœnæ conuentionalis, conſurgit: ſed eſt quaſi conditio in contractu ipſo incluſa: itaque quamuis aliqualem pœnæ rationem ſubeat, reſpectu adulteri, qui quaſi in pœnam fidei fractæ, iure exigendi priuatur, at potius eſt conditio, quam pœna. Sicut communiter tradunt DD. pœnam à teſtatore adiectam legato, ſub condi-

tione caſtè viuendi, potiùs conditionis naturam, quam pœnæ ſequi. At conditione non ſeruata in pacto imbibita, alter paciſcens eſt eo ipſo liber ab obligatione fidei in pacto præſtitæ, nec ad hanc exemptionem aliquid amplius deſideratur, quam certa notitia fidei ſibi fractæ Ergo coniux innocens certo ſciens ſibi violatam eſſe coniugalem fidem admiſſo adulterio, liber eſt à debiti reddendi obligatione. Secundò, quia cum res hæc, quæ eſt debitum negare, intra priuatos parietes, & occultè ſit agenda, & non publicitatem poſtulet, inſtar expulſionis à propria habitatione, non eſt cur notorium delictum iudicíſve ſententiam deſideret. Tertiò, quia alias cogeretur innocens iniuriam ſibi ab adultero illatã condonare. Nam reddens debitum condonat (vt diſp. 14. probauimus.) Et vir innocens cogeretur damnum bigamiæ pati, quam cognoſcens adulteram incurrit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent, ex Iuriſperitis, *Hoſtien. c. Porro, n. 3. de diuor.* vbi *Ioan. Andr. n. 3. Ant. n. 12. Anch. n. 9. Idem Hoſt. c. fin. n. 3. de adult.* vbi *Ant. fine, Abbas n. 6. Præpoſi. c. De illa, n. 7. de diuort. Albericus in ſuo repertor. lit. M. verb. Matrim. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Ioan. de Friburg. ſum. confeſ. l. 4. t. 22. q. 7. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. q. 17. Angel. Matrim. 4. n. 1. Sylu. verb. Diuortium q. 8.* vbi *Armilla n. 7. & verb. Matrim. n. 76. Tabiena Matrim. 4. q. 4. n. 5. Turrec. 32. q. 7. in ſum. a. 1. n. 6. & c. Seculares 33. q. 2. n. 1. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. n. 11. fin. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 216. & 422. Barboſa rubr. 2. p. n. 26. ff. ſolut. matr.* Et ex Theologis, *D. Th. 4. d. 35. q. vn. a. 3. corp. & ibi D. Bonau. a. vn. q. 3. Durand. q. 1. a. 2. n. 7. Ricard. a. 1. q. 3. Palud. q. 1. a. 4. concl. 1. n. 27. & d. 27. q. 4. a. 2. n. 11. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 5. Abulen. c. 19. Matth. q. 72. Maioris 4. d. 35. q. 1. §. Contra priorem concl. ad fin.* vbi *Nic. de Orbel. q. 2. §. 2. Victor. ſum. de matr. n. 290. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 3. concluſ. 1. Petr. Soto lect. 12. de matr. col. pen. Caſtro l. 2. de lege pœnali, c. 4. §. Vt igitur. Viguerius l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. impedim. 10. Ledeſ. 2. p. d. q. 64. a. 3. paulo poſt principium. Nider in ſua ſum. præcep. 6. c. 4. Cordub. ſum. q. 138. Verac. 3. p. ſpec. a. 5. concluſ. 2. Angles Floribus 1. p. de matrim. q. 9. de diuort. a. 1. diffic. 3. Palacios 4. d. 27. d. 3. col. 14. f. 599. & d. 38. d. vn. col. 13. verſ. Si verò fortè. Bellarm. li. 1. de matrim. c. 14. §. Secundum eſt. Enriquez l. 11. de matrim. c. 17. n. 1. Barth. à Ledeſ. dub. 67. de matrim. concl. 1. Graffis 1. p. deciſion. l. 1. c. 84. n. 5. Lud. Lop. 2. p. inſtr. c. 54. de matrim.* vbi de diuortio quoad habitationem, *col. 2. Philiarc. de offic. ſacerd. tom. 1. p. 2. l. 2. c. 17. paulo poſt princ. Emm. Sa ſum. verb. Diuortium n. 1. Manuel 1. tom. ſum. 2. edit. c. 240. n. 4. Petr. de Ledeſm. de matrim. q. 62. a. 3. notab. 1. Vega 1. tom. ſum. c. 13. caſu 1.*

6 Quid autem dicendũ ſit, ſi iudex ſub excõmunicatione latæ ſententię, præcipiat coniugi innocenti certò ſciẽti adulteriũ occultũ alterius, quoad probari nequit, vt reddat illi debitũ, non conſtat inter DD. huius ſent. Quidam enim dicunt innocentẽ non teneri reddere debitũ adultero coniugi, donec cõpellatur per Eccleſiã, atque ita clarè ſentiunt ad id teneri, Eccleſia præcipiente. Quia Eccleſia iuſtè præcipit: cũ iuxta allegata & probata illi non cõſtat alterũ coniugẽ reũ adulterij eſſe. Sic *D. Th. D. Bonau. Durand. Ricard. Aſtẽſ. Ioan. de Friburgo. D. Ant. Syl. Tabiena, Turrec. Nider n. præc. alleg. Armilla verb. Matrim. n. 76. Palacios 4. d. 27. d. 3. col. 18. f. 601.* Alij licet fateãtur conſultius eſſe, ſũc reddere, vt vitetur excõmunicatio in foro externo: dicũt tamen ad id minimè teneri coniugem innocẽtem certum de alterius adulterio. Quoniã præceptũ Eccleſiæ ex falſa præſumptione procedens, minimè obligat in conſcientia. Sic *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 2. n. 11. & d. 35. q. 2. a. 2. n. 18. Abul. c. 19. Matth. q. 72. in ſolut. ad 4. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 3. ad fin. corp. verſ. Alia eſt ambiguitas. Caſt. l. 2. de lege pœn. c. 4. §. Vt igitur. Ledeſ. 2. p. 4. q. 64. a. 3. paulo poſt prin. Verac. 3. p. ſpec. a. 5. concl. 4. Pet. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 3. notab. 2. Bart. à Ledeſ. dub. 67. de matr. concl. 3. Vega 1. to. ſum. c. 78. caſu 5.* Idemque videntur ſentire *Hoſtienſ. c. Porro, n. 3. de diuortiis.* vbi *Ioan. And. n. 3. Ant. n. 12. Anch. fi. Alex. de Neuo, n. 9.* conſulunt enim, vt ſi excommunicetur, patienter ſuſtineat: quaſi ſentientes coram Deo immunẽ illum eſſe culpæ. Imò *Abul.* dicit non teneri illum reddere, licèt maneat excõmunicatus vſque ad mortem. Quod idẽ clarè ſentit *Palud. 4. d. 27. q. 4. a. 2. n. 11.* ait enim hũc non teneri obedire, at melius eſſe parêre, quã ſemper viuere in excommunicatione. Vnde dicunt *Sot. Ledeſ. Verac. Bar. à Ledeſ. Pet. à Ledeſ. Vega,* hunc nõ eſſe in foro conſcientiæ excommunicatum: atque ita ſolum in publico rationem ſcandali teneri ab iis abſtinere, quæ excommunicato interdicta ſunt. Alij diſtinguunt ſic. Si innocens poſſit intra paucos dies probare adulterium nõ tenetur parêre iudici, ſecus ſi probationes longa temporis mora indigeant. Ita *Angel. verb. Debitum, n. 10.* vbi *Syl. q. 1. cauſa 3. Armilla n. 4.* Ego exiſtimo hunc ex natura rei minimè teneri obedire, nec eſſe coram Deo excommunicatum. Quoniam ſententia illa & præceptum iudicis falſa præſumptione innituntur, atque ita minimè obligant in foro conſcientiæ, in quo veritas innocenti cõſtat. At poſſe teneri ratione ſcandali vitandi. Vt bene ait *Caſtro hîc allegat.* addens totis viribus teneri illud vitare. Et ideò ſi breui poſſit adulterium probare, cum tunc non magnum inde oriatur ſcandalum, non tenebitur reddere: ſecus ſi longa mora neceſſaria ſit. Vt *Angel. Syl. & Armilla proximè citati* docent. Quia tunc meritò orietur graue ſcandalum: eo vel maximè, quod in excommunicatione per annum inſordeſcens, tanquam ſuſpectus de hæreſi habendus eſt. *Trid. ſeſ. 25. c. 3. de refor. in fin.* Vnde cum obligatio hæc reddendi debitum minimè cõſurgat ex iudicis præcepto, ſed ex obligatione vitandi ſcandali, iuxta ſcandalum ex negatione exortum, breuitas, vel temporis diuturnitas, quæ ad probandum adulterium deſiderantur, expendenda ſunt. Et ſi coniux innocens in loca remota fugeret, vbi ſcandalum omnino ceſſaret, minimè teneretur reddere.

Hinc fit lite diuortij pendente, minimè teneri coniu- 7
gẽ innocentem, certum de alterius adulterio, reddere debitum. Quia quãuis lite pendente nil innouandũ clament iura: vt conſtat ex *toto tit. Vt lite pendenti nil innouetur*: at id procedit in foro externo, in quo veritas non conſtat, donec lis decidatur. Quare coniux veritatis conſcius non tenetur exitum litis expectare, quod à debiti redditione abſtineat: eo vel maximè, quod ſi tunc à iudice minimè coactus redderet, eſſet condonatio adulterij, ac ius diuortij petendi extingueretur, vt diſp. 14. dicemus. Sic *Roſella, verb. Debitum n. 13.* vbi *Syl. q. 1. cauſa 3. Enriqu. l. 11. de matr. c. 15. n. 14. Palacios 4. d. 27. diſp. 3. col. 18. fol. 601.* at tenebitur reddere ſi non omninò certus ſit de adulterio. Vt bene docent *Roſella, & Syl. ibid.* Quia in hoc dubio non eſt ſpoliandus coniux iure exigendi debitum. Vnde non eſt audienda *leg. reg. 8. t. 2. p. 4.* quæ ſequens *Goffredum ſum. t. de diuortiis, nu. 15.* ait teneri lite pendenti innocentem reddere debitum, niſi adulterium ſit manifeſtum. An verò teneatur reddere tunc præcipienti id iudice, dixi n. præced.

Sed an coniux adulter, dum eius adulterium latitat in- 8
nocentem, ſit ipſo iure priuatus facultate exigendi debitum, ita vt poſſit adire iudicem, vt alterũ negantem compellat reddere? dixi l. 1. d. 68. n. 4. vbi tãquam probabilius ſuſtinui, non eſſe ipſo iure priuatum, donec coniux alter adulterij conſcius ipſum priuet: atque ita interim poſſe adire iudicem, vt ipſum reddere compellat. Atque idem dixi ibi, n. 5. licèt coniux innocens leuibus indiciis, nec ſufficientibus ad diuortium celebrandum, ſuſpicaretur adulterium. Quare adulter rogatus à iudice non tenetur fateri ſuum occultum adulterium, ſicut nec alia crimina, niſi iuridice rogatus. Iuxta ea quæ dixi d. 8. n. 19. fin. At ſi norit adulter innocentẽ habere ſufficientem ſui adulterij certitudinem, vt in foro conſcientiæ diuertere poſſit, quamuis probare minimè valeat, non poterit in conſcientia ipſum compellere vt reddat ſibi debitum. Et ſi forte iudex ex falſa præſumptione compulit, tenetur ipſe à compulſione deſiſtere. Quoniam nolenti innocente certo de adulterio reddere, deſtitutus eſt ipſe omni iure. Et quamuis minimè teneatur dotem & bona reſtituere innocenti, quorum amiſſione damnandus erat, niſi falſo ſe tueretur, (vt dixi diſp. 8. num. 14.) tenetur tamen ad ſuam libertatem negandi debitum, innocentem reuocare.

Quoniam diſpar eſt ratio. Amiſſio enim bonorum eſt mera pœna, ac proinde nullo modo debita, niſi media iudicis ſententia: quare ea non exiſtente, quamuis iniuſtè impedita, non tenetur coniux adulter bona reſtituere: at quo iure exigendi priuetur, nulla opus eſt ſententia, ſed voluntas ſola innocentis conſcij adulterij ſufficit. Quare tenetur huic minimè obſtare. Tandem non teneri adulterum crimen occultum fateri, niſi quando iudex præcedentibus indiciis, aut ſemiplena probatione, & oſtenſis illis adultero, vt ſibi conſtet ſe iuridice de crimine interrogari (vt in aliis criminibus fatentur DD. communiter:) vel ex eo conſtat, quod accuſatio adulterij ad diuortium celebrandum eſt mixta, & aſſimilatur criminali. Vt probaui hoc l. diſp. 8. n. 19. fine.

9 Ad argumenta n. 2. propoſita reſpond. Ad 1. conſtat ſolutio ex dictis n. 5. in prima ratione. Non enim eſt propriè pœna, ſed quaſi conditio inhibita in ipſo matrimonij contractu. Ad confirm. dic id eſſe verum de mera pœna conuentionali, quæ ex partium conuentione conſurgit: ſecus de ea, quæ ſuapte natura in ipſo contractu includitur tanquam conditio. Ad 2. admiſſo, antecedente neganda eſt conſequentia. Quoniam cum hoc ſit in fauorem innocentis, & non per modum pœnæ, ſed conditionis, ſatis eſt vt innocens adulterij conſcius adulterium iure exigendi priuet. Ad 3. dic antecedens eſſe verum de lege merè pœnali, & quando agitur ad pœnam lege decretam infligendam: ſolius enim iudicis eſt eam infligere, meritis cauſæ diſcuſſis: ſecus vbi lex non cõtinet meram pœnam, vt ludens pecunia credita in hoc Caſtellæ regno, nulla indiget iudicis ſententia, quo pecuniam perditam minimè ſoluat. Quoniam lex id concedens non eſt mere pœnalis, ſed contractum irritat. Vt diximus l. 1. diſp. 31. n. 2.

SVMMARIVM.

An coniux innocens poſſit ab adulteri habitatione, propria authoritate diuertere? Referuntur c. Porro, & c. Significaſti, de diuort. quæ ſecum pugnare videntur, n. 10.

Referuntur tres ſententiæ, n. 11. 12. & 13.

Non ſatis eſt ad ſic diuertendum, adulterium occultum, & aliter diuertenti conceditur reſtitutio coniugi ſpoliato, imò & prædoni ſpoliato ante omnia conceditur reſtitutio, n. 14.

An ſit etiam tunc facienda reſtitutio quoad debitum coniugale ſpoliato coniugi, n. 15. & ibi, quid, ſi matrim. non ſit conſummatum.

An ſi coniux adulter occultus vel alia de cauſa recedat, & rediens minimè admittatur, poſſit petere reſtitutionem coniugis à ſe dimiſſi? Et quid, ſi adulter expulſus reſtitutionem non petat? Et explicatur c. De Benedictio 32. quæſt. 1. Et an vir teneatur quærere vxorem fugientem, n. 16.

Quid ſi coniux quauis de cauſa coniugem repellat, an ipſemet repellens poſſit reſtitutionem coniugis à ſe expulſi petere, n. 17.

Quid ſi coniux non agat iudicio poſſeſſorio, ſed petitorio, an ſit ante omnia reſtituendus, n. 8.

Quid, ſi vxor ſpoliata replicet aduerſus exceptionem adulterij occulti à viro ſpoliante ſibi obiectam, allegans ſimile adulterium occultum ipſius viri, an ſit audienda, n. 19.

Quid, ſi ſpolians alleget rei iudicatæ exceptionem, an impediatur reſtitutio, n. 20.

Quid ſi ſpolians offerat in continenti probationes adulterij occulti? Refertur ſent. docens impediri reſtitutionem, n. 21.

Non ſatis eſt incontinenti offerri probationes, niſi quando facta reſtitutione ſubeſſet peccati aut damni, quod reparari nequit, periculum. Et quid, ſi coniux certus de adulterio occulto alterius, ſit iam profeſſus, vel in ſacris conſtitutus, votóve caſtitatis ligatus, an ſit reſtituendus coniugi repetenti, ſi ille offerat in continenti probationes, Et quid, ſi ſit conſanguinitatis gradus iure humano interdictus, aut aliud impedimentum dirimens, & explicatur c. Literas, de reſt. ſpol. n. 22.

Quando dicantur in continenti oblatæ probationes, n. 23.

Enodantur l. fin. C. Quorum bonorum, reg. Dolo facit, de reg. iuris, in 6. l. 27. t. 2. p. 3. n. 24.

Vt poſſit coniux adulter expelli, ita vt ſpoliatus non ſit in foro externo reſtituendus, exigitur ita notorium adulterium, vt nullus prorſus ſit inficiationi locus: & quando id contingit, n. 25. & quid, ſi coniux ſpoliatus ob impotentiam fateatur in iudicio ſe fornicatum, eod. n. 25.

Qualiter id notorium, vt impediatur reſtitutio, ſit probandum, n. 26.

Quanto temporis ſpatio id notorium ſit probandum. Et quando eſt notorium iudici, an ſint expectandæ probationes, n. 27.

An mulier ſic expulſa poſſit petere reſtitutionem, allegans ſimile viri adulterium, n. 28.

Quid, ſi vir non eieciſſet vxorem notoriè adulteram, ſed peteret diuortium, an audienda eſſet exceptio adulterij occulti ipſius viri, allegata à muliere, num. 29.

An ſi poſt expulſionem temerariam, coniux expulſus fornicetur notoriè, ſit reſtituendus, n. 30.

An in foro conſcientiæ liceat quoad habitationem diuertere, ratione adulterij occulti? Et quid importet dictio, libere, n. 31.

An ceſſante ſcandalo id liceat, n. 32.

Quid, quando matrimonium eſt occultum, n. 33.

Quid ſi Eccleſia compellat tunc admittere, n. 34.

An coniux occultè adulter poſſit tuta conſcientia petere ſe ad coniugem, qui diuertit, reſtitui, & reſtitutione ſibi conceſſa vti, n. 35.

Qualiter à culpa excuſetur D. Ioſeph, dum virginem ob occulti adulterij ſuſpicionem dimittere voluit, 36.

Coniux cui conſtat matrim. eſſe nullum, an poſſit propria authoritate diuertere, n. 37.

Soluuntur argumenta. Et conciliantur c. Porrò, & c. Significaſti, de diuortiis. Et enodatur c. Ad decimas, de reſtitut. ſpol. in 6. & c. Ex parte, de ſponſal. Et impeditur reſtitutio, quando eſt veriſimilis præſumptio iniuſtæ poſſeſſionis: eo quòd ius commune illi reſiſtat, n. 38.

Poſt n. 38. inuenies ſummaria quæ deſiderantur.

QVÆSTIO II. An quoad habitationem liceat coniugi innocenti propria authoritate diuertere ab adultero, ita vt adulter reſtitutionem minimè petere poſſit? Hac in re acrem difficultatem ingerunt *c. Significaſti, & c. Porrò, de diuort.* quæ ſecum pugnare videntur Nam *c. Significaſti*, ibi: *Si notorium eſt mulierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet.* Habetur ob notorium adulterium poſſe coniugem dimitti abſque ſpe reſtitutionis. At *c. Porrò*, ibi: *Etiamſi parentela eſſet publica & notorio, abſque iudicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit.* habetur non eſſe licitum diuertere abſque Eccleſiæ ſententia, ob notoriam conſanguinitatem. 10

Triplex igitur eſt ſentent. I. ait deſiderari ſententiam iudicis, vt licita ſit habitationis ſeparatio. Ducitur 1. quia id expreſsè deciditur *c. Porrò, de diuort.* vbi conſanguinitas eſt notoria. in quo caſu eſt ratio vrgentior, vt liceat propria authoritate diuertere ob notoriam conſanguinitatem: eò quòd cohabitando ſit grauiſſimum peccandi periculum, cũ, ſi conſanguinei reuera ſint cõiuges, atque ita matrimonium inualidum, ſit eis copula prorſus interdicta. Ergò à fortiori non licebit abſque ſententia Eccleſiæ diuertere ob notorium adulterium. Cùm tunc nullum ſit peccati periculum: copula enim licita omnino eſt. 2. quoniam ſeparatio habitationis eſt publica pœna, ac proinde publicum Eccleſiæ iudicium deſiderat. Et confirm. quia eſto ex natura rei liceret propria authoritate diuertere, at Eccleſia iuſtè id interdicere potuit, (vt interdixit *d. c. Porrò.*) nam cùm Eccleſia conſentiente initum ſit matrimonium, æquum eſt, vt eius diſſolutio, ſiue quoad vinculum, quando reperitur inualidum, ſiue quoad habitationem, per diuortium, eiuſdem Eccleſiæ authoritate fiat. Quoniam omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, *c. 1. de reg. iuris.* Tandem poteſt probari rationibus n. 2. allatis, quæ fortiùs in hoc caſu militant. Et ideò hanc partem ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Gloſſa, c. Porrò, verb. Separari, de diuor. & c. Gaudemus, verb. Deciderunt, de conuerſ. coniug. & c. Ex parte, verb. Manifeſta, de ſponſal. Gratian. c. Siue de coniugij §. In hoc. c. 33. q. 2.* Et videtur tenere *Hoſt. d. c. Ex parte n. 4 ſuper verb. Manifeſta:* & dicit communem *idem Hoſt. d. c. Porrò, n. 3.* Et tenent *Ant. c. fin. n. 8. in fin. de adult. & c. Porrò, n. 12. de diuor.* vbi *Card. n. 3. oppoſ. 2. Barbat. c. Ex parte, col. 4. de feudis. Turrecr. c. Agathoſa, fin. ſuper verſ. Vxorem 27. q. 2. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. n. 422.* Et videtur hanc ſequi *Franciſcus Marcus 1. p. deciſion Parlam. Delphin. deciſ. 534. nu. 24.* Eam enim refert in vltimò loco, quamuis nullam ſent. expreſsè decidat. Et ex Theologis, eandem ſuſtinent *D. Th. 4. d. 35. q. vn. ar. 3.* vbi *Durand. q. 1. a. 2. n. 7. D. Bonauen. a. vn. q. 3. Ricardus a. 1. q. 3. Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. concl. 5. & 6. & in ſolut. ad 2. contra 6 concl. & poſt ſolut. ad 4. Abulenſis c. 19. Matth. q. 72. corp. & ad 1. Viguer. l. inſtit. c. 16. §. 7. verſ. 9. imped. 10. Caſtro l. 2. de lege pœnal. c. 4. §. Vt igitur. Nider in ſua ſum. præcept. 6. c. 4. Ouandus 4. d. 35. q. vn. propoſ. 2. Bellarm. l. 1. de matr. c. 14 §. Secundum eſt. Graff. 2. p. deciſ. l. 1. c. 12 n. 66 fin. & n. 73. caſu. 2.* Et à fortiori hanc opinionem tenent omnes DD. quos n. 1. retuli, aſſerentes ad debitum adultero coniugi negandum deſiderari Eccle-

ſiæ

ſiæ ſententiam. Vnde retenta hac opinione, ſi coniux innocens ab adultero recedat, minimè expectata Eccleſiæ ſententia, reſtituetur vtique adultero reclamanti. Atque ita docent D.Tho. Dur. Abul.in ſo:ut. ad 1.eiſdē locis citatis.

12 II. ſent. docet, ſufficere ad hoc diuortium propria authoritate celebrandum, ſi adulterium ſit notorium. Probat ex c.Significaſti,de diuor.vbi coniugi dimiſſo ob adulterium notorium denegatur reſtitutio: ergo licitè potuit adulter notorius dimitti, aliàs ad priſtinam matrimonij plenam poſſeſsionē reſtituendus eſſet. 2. ex c. Ex parte, de ſponſal.ibi: Quia nemini licet vxorem ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere. Ergo à contrario ſenſu id licet, vbi fornicatio eſt notoria. 3. ex c.Ad decimas,de reſtit.ſpol. in 6. vbi canonicos quoſdā decimis ſpoliatos agētes vt ad priſtinā poſſeſſionē reuocentur, decidit Pōtifex reſtituēdos minimè eſſe, ſubdítque rationē, eo quòd ſit manifeſtum eas decimas ad canonicos non pertinere, ſed ad ſpoliantem. Et confirm. quia ex eo textu eliciunt regulā generalem Gloſſ. ibi verb.Præſumūtur, Francus n.3.notab.6.& n.11. vt exceptio notorij defectus tituli obſtet agenti iudicio poſſeſſorio. Tandem, quia non poſſe dimitti adulterum quoad habitationem, ex ratione ſcandali, quod ceſſat, quando cauſa dimiſſionis eſt notoria. Ergo tunc nulla iudicis ſententia deſideratur. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent Gloſſ. c. Agathoſa, verb.Fornicationis, 27.q.2. Et c.ſi.verb. Fornicationis, de adult. vbi Ioan.And.n.5. Anchar.n.6. Card.n.2.verſ. Quæro an vir.in fin.& dicit forte hoc eſſe verius, Anan.ibi,nu. 3. verſ. Et iſta fuit. Et tenent Abb.c.Conſtitutus, n. 4.de conuerſ. coniug. & c. Gaudemus,n.5.& c.De illa, n.2.de diuor. & c.Ex parte, in fine de ſponſal.vbi Alex.de Neuo,n.10. Præpoſ.d.c.De illa n.7. Henricus c.Literas,n.4.de reſtit.ſpoliat. Tiraquel.l.Si vnquam, verb. Reuertitur,n.137.c.de reuoc.donat. Roſella verb. Diuortium. n. 12. Angelus Matrim.4.n.1. Armilla verb. Matrim.n.76. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. l.4. titul.22.q.7. Brunel.de ſponſalibus, concl.30.declar.7.n.11. Nauar.l.3. conſ. tit. de conuerſ. coniug. in priori edit.conſ.5.fine:in poſter.conſ.10.n.1.& conſ.14.fine: & ſum.lat.c.22.nu.23.fine. Greg.Lopez l.2.verb. Sciendo, t. 2.p.4. Iul. Clarus l. 5. receptar. §. Adulterium. verſ. Alia quoque eſt pœna. Ant.Gabriel to.1.commun.opin. in mea edit. l.1.f.21.col.2. verb. Adulteram mulierē. Surdus de aliment. tit. 7.q.16.n.18. Et ex Theologis, Nicol. de Orbellis 4.d.35.q.2.§.2. Victoria ſum.de matrim. num. 290. Cordub.ſum. q.138. Vnde retenta hac opinione, coniux dimiſſus ob adulterium notorium petens reſtitutionem, minimè audietur. Atque ita docent Abbas c.Significaſti.n.fi.de diuort. Henric.c.Literas, n.4.de reſt. ſpol. Nauar.l.3.conſ.tit.de conuerſ.coniug.in 1.edit.conſ.6. n.2.& in 2.conſ.11.num.2.& conſ.10.n.1. Imò Couar.4.decret.2.p.c.7. §. 5.n.12. & Enriquez l.11.de matri.c.17.n. 2.ad fin. quamuis exiſtiment non poſſe coniugem dimitti ob notorium adulterium, at temere facta dimiſſione, cenſent eſſe denegandum reſtitutionem.

13 Tertia ſententia petit ad hanc dimiſſionē iuſtè faciendam, vt adeò notorium ſit adulterium, vt nulla prorſus tergiuerſatione celari poſſit, nullúſque inficiationi ſit locus. Exemplum apponunt Gloſ. Albert. Henric. Maior. Syl. Armill. Ioan.de Friburg. D.Anton. Sotus, Couar. Gaëta, Bart.à Led. Enriquez, Graffis, Lud. Lop. Vega, quos ſtatim referam: ſcilicet quando coniux publicè moratur cum adulteranti: quibus ſubſcribere videntur Innoc.c.Significaſti,n.vn.init. de diuort.& ibi Præpoſ.n.4. addentes exemplum, quando eſt notoriū facti permanentis, vt ſi extent filij notoriè ex adulterino congreſſu habiti. Similiter exemplificant Gloſſa & Couarruu. quando coniux eſt conuictus per ſententiam de adulterio. Vel ſi in iudicio coniux faſſus ſit ſponte adulterium. Gloſ. Cou. Maioris, Palud. Tabiena, Palacios, Graffis, Lud. Lopez. Vel ſi coniux rediēs inueniat vxorem proſtitutam in lupanari. Sic Turrec. Palud. Palacios, Petrus de Ledeſma, quos omnes ſtatim referam. Ducitur hæc ſent. quia c. Porrò, de diuort. damnatur diuertens à coniuge ob notoriam conſanguinitatem, abſque Eccleſiæ ſententia. Non ergo quodcunque notorium ad hoc ſufficit. Et ideò hanc ſent. tenent & Iuriſperitis Gloſſa c.1.verb.Patronus.32.p.1. Innoc. c.Inquiſitioni.n.1.de ſent.excom.vbi Hoſtien.init. Ioan. Andr.n. 3. Anton. n.12. Anchar.n.3.verſ. Quid ergo. Card.n.vnic. verſ. Quid ſi adulterium. Idem Innoc.c.Significaſti, n.vnic.init.de diuort.vbi Præpoſ.n.4. Henric.n.6. Alberic.in ſuo repertor.lit. M. verb.Matrim.8.verſ.Quid ſi aliquis cōiugum. Ioan. de Friburg. ſum. confeſſ.l 4.t.19.q.2. Syluеſtr.verb. Diuortium.q. 8.vbi Armilla.n.7. Turrec.c.Seculares,n.2.33.q.2. Catellian. in memorabilib.iuris,verb.Vxor ſuſcepta. Tabiena Matrimoniū 4.q.4.n.5. Nata conſ.116.n.vnico. Couar.4.decret.2.p.c.7.§.5.n.12. Gaëta repetitione.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n. 216. Barboſa rubr.ff. ſoluto matrim.2.p.n. 26. Et ex Theologis, Maioris 4.d.35.q.1. §.Contra priorem concluſionem,ad finem. Palud.4.d.35.q.1.a.4. concl.2.n.28. D.Antonin.3.p.t.1.c.21.§.5. Sotus 4. d.36.q.vn.a. 3.concl.2. Veracruz.3.p.ſpec.a.5.concluſ.5. Palacios 4.d.27.d.3. col.14.fol.599.& d.35.d.vnica,col.13.verſ.Si verò forte. Enriquez.l.11.de matrim.c.17.n.2.iuncto comment.litera I. Petrus à Ledeſma de matrim. q. 62. a.3 fine. Bart.à Ledeſm.de matrim. dub.67.concl.2. Graffis 1.p.deciſionū,l.2.c.84.n.9. Lud. Lopez 2. p.inſtruct.de matrim.c.54.de diuortio quoad habitationem, col.2. Manuel 1.tom.ſum.2.edit.c.240.n.4. Vega 1.to ſum.c.13.caſu 1. Vnde inferūt Palud. proximè citatus, & Palacios 4.d.35.diſp. vnica,col.13. verſ.Si vero fortè, non ſufficere, ſi vxor occultè deprehendatur adulterans: ſed oportere publicè deprehendi, puta in lupanari. Et ita intelligunt, l.Palam. 43.§.fin. ff.de ritu nuptiar. dicentē in adulterio deprehensā quaſi publico iudicio, damnatam eſſe, Quod ſi coniux adulterans non ita notoriè, vt diximus, propria innocentis authoritate expellatur, tāquam temere expulſa reſtituetur ad priſtinam habitationem. Sic Ioan.de Friburg. Alber. Henr. Turrec. D. Ant. Syl. Tabiena, Sotus, Lud.Lop. eiſdē locis. Idē D. Ant. 3.p.t.9.c.8.§.5. Syl. Matr.10.q.1. Tabiena Matr.4.q.9.n.10.

I. tamen concluſio ſit. Si adulterium ſit occultum, non permittitur in foro externo, vt innocens propria authoritate, non expectata Eccleſiæ ſententia, diuertat ab habitatione. Quare ſi adulter coniux reſtitutionem petat, ad habitationē, qua ſpoliatus eſt, reſtituetur, nec admittetur exceptio innocentis opponentis adulterium occultum, donec ad priſtinum ſtatum reſtituatur cōiux dimiſſus, qua reſtitutione facta agetur de illa exceptione, & probato adulterio diuortium celebrabitur. Quod ſi in probatione defecerit innocens, cogetur in matrim. perſeuere. Atque ita hanc reſtitutionem ante omnia faciendā, deciditur expreſſè, c.2.c.In literis, c.Ex conqueſtione, c.Itē cum quis, de reſtit. ſpol. Cauſa enim reſtitutionis quam plurimis gaudet priuilegiis, c.finali, de ordin.cognitio. Et docent vniuerſi. Imò & prædonem ante omnia reſtituendū eſſe decidit textus, c. In literis, de reſtit.ſpoliat.& colonos, l.Cū fundū, ff.de vi, & vi armata. Cuius ea eſt ratio, quia ſine citatione, & actu iudiciali, nemo eſt à ſua poſſeſſione remouēdus, c.Licet Epiſcopus, de prębēd.in 6. Et latè proſequitur Menochius de recuperāda poſſeſſ.remed.1.n.111.& ſeqq.& alias rationes afferā n.22. 14

15 Aliqui hanc reſtitutionem ſpoliati intelligunt non eſſe quoad omnia faciendam: atque ita docent Eccleſiam non debere compellere ad reddendum debitum, coniugem innocentem, quouſque cauſa adulterij obiecti terminetur. Sic aliqui, quos tacito nomine referūt, nec improbant Turrec.c.1.n.1.33.q.2. Richard.4.d.35.a.1.q.3. Aſtenſ.ſum.2.p.l. 8.t.11.a.3.q.17. Verùm dicendum eſt, reſtitutionem quoad omnia faciendā. Quia in foro externo eſt iniuſta ſpoliatio. Atque ita habetur, c.Redintegranda, el 1.& 2.3.q.1. quæ ſunt Ioannis & Euſebij Pontificum. Idem conſtat ex cap. Literas.de reſtitut.ſpoliat. vbi tāquam quid ſpeciale ob peccati periculum decernitur oppoſita matrimonij nullitate ob impedimentum conſanguinitatis, & oblatis in continenti probationibus, concedendam eſſe reſtitutionem quoad omnia, præter coniugale debitum (vt n.22 dicemus.) Ergo extra hunc euentum, plena quoad omnia eſt reſtitutio facienda. Atque ita docent Albericus in ſuo dictionario, lit. M.verb. Matrimonium 9.verſi.vltim. Sylueſter, Matrimonium 10.q.5. Tabiena Matrimonium 4.q.9.n.10.

16 Alij dicunt reſtitutionem non eſſe concedendam coniugis, quando ipſemet propria temeritate receſſit. Quia

tunc non ipſe recedens, ſed is à quo receſſit eſt ſpoliatus. Sic *Rainerius* relatus ab *Archiduc.c. De Benedicto* 32.*q*.1.*n*.1. At dicendum eſt, eſſe concedendam reſtitutionem coniugi ſic temere recedenti, ſi poſtea rediens non admittatur. Quoniam ex tunc iam ſpoliatus intelligitur. *l. Clam poſſidere,§. Qui ad nundinas,ff.de acquirend.poſſeſſ.l.Si id quod,§.ſi. ff.de vi, & vi armata*. Et ſic vltima mora nocet, *l. Illud, ff.de periculo, & comm. rei venditæ*. Atque ita docent *Gloſſa c.Significaſti, verb. Materiam, de diuortio, & c. Intelleximus, verb.Spontanea,de adulter.Innoc.c.Veniens n*.4.*de regular. Specula.t. De ſponſalib.* §.*fin.n*.3.*Hoſtien.eo.c. Intelleximus num*.3. *Ioan.Andr.c.Plerumque,de donat.inter vir.& vxor.n* 1.*& d.c. Significaſti,n*.7.*ſuper verb.Spoliata*,vbi *Ant. n*.6. *Anchar.n*.9. *Abbas,n*.7. *Idem Ant.d.c.Intelleximus n*.12. *& ibi Abbas,n*. 5.*Card.n*.2.*oppoſ*.3.*Anan.n*.3.*Archid c. De Bened.n*. 1.32.*q*1. *Hugo ibi,& Bellamera ibi,n.vn.Aſteſis ſumma n.p.l*.8.*t*.33.*ar*. 2.*q*.1. *D.Anton*.3.*p.t*.9.*c*.8.*fine.Syluest. Matrimonium* 10.*q*.3. *Ioan de Friburgo ſumma confeſſ.l*.4.*t*.19 *q*.2.*Tabiena Matrim. q.q*.10.*n*.11.*Gaëta repetit.c.Ad limina* 30.*q*.1.*§*.4.*n*.239. Atq; idē dicendum eſt, quāuis vxor ob proprium adulterium receſſerit,ſi enim rediens non admittatur, eſt reſtituenda niſi ita publicum eius adulterium ſit,vt reſtitutionem impediat: vt ſi publicè cum adultero moretur. Quoniam cùm propter adulterium occultum reſtitutio non denegetur,quāuis adultera ſit occulta, ſi rediens expellatur, verè ſpoliata intelligitur. Sic *Archid. ibi,n*.2. *Bellamera, Ioan. de Friburgo, Syluest. Tabiena ibidem*. Hæc autem reſtitutio facienda eſt, ſi ipſa vxor recedēs petat reſtitutionē. Etenim reſtitutio non datur niſi petenti, *c.Super cauſam* 2.*q*.5. Sic *Ioan.de Friburgo ibid.Turrec.c.Seculares* 33.*q*.2.*n*.2. Hinc infertur intellectus ad *d.c.De Benedicto*. Dum enim ibi dicitur,liberum eſſe marito recipere vxorem, quæ ob adulterium diuerterat; intelligitur, quando adulterium ita publicum eſt, vt denegetur reſtitutio. Ita explicant *Archid. & Bellamer.ibidem*. Vel ſecundò poteſt intelligi, quando ipſa mulier reſtitutionem minimè petit. Rurſus infertur, minimè teneri virum lege iuſtitiæ ad vxorem quærēdam, quæ ſine ipſius viri culpa graui receſſit, nec ſe admitti petit. Quia fugiens & non rediens renunciat ſuo facto, iuri quod habet ad cohabitationem mutuam. Sic *Syluest.Matrimonium* 10.*q*.3. vbi ſubdit teneri ad id virum lege charitatis, ſub præcepto vel conſilio, ſi inde bonum ſperetur. Non tamen explicat, quando ſit præceptum, & quando ſolum conſilium. Sed dic tunc eſſe præceptum charitatis, quando vxor non admiſit adulterium: vel vir eſt ſimilis vitij reus, ac poteſt abſque infamiæ nota vxorem quærere, & ſibi reconciliare:ac inde ſperatur fore, vt vxor rectè vitam inſtituat,multiſque criminibus abſtineat, quorum admittendorum periculo aliàs expoſita eſſet.

17 Sed quid dicendum, ſi ipſe vir vxorē ſpoliet, eam domo expellendo abſque iuſta cauſa, an repetens vxorem, ſi ipſa redire renuat,ſit reſtituendus? *D.Tho*.4.*d*.41.*in fine, in expoſit. litera*, negat reſtitutionē tunc faciendā eſſe.Idē tenuiſſe *Magiſtrū Abbatis antiqui* refert *ipſe Abbas antiquus*, (vt refert *Panor.c.Literas,n*.9.*de reſtitut ſpoliat.*) Idē *Tabiena Matrimonium* 4 *q*.9.*n*.10. Et ratio eſt. Quoniam tunc vir minimè ſpoliatus eſt, quod ad reſtitutionem petendam deſideratur. Sed ipſemet ſua ſpoliauit ſe poſſeſſione. Addit *Magiſter Abbatis*, poſſe iudicem in hoc caſu facere ex officio reſtitutionem.Sed omnino dicendū eſt,eum virum reſtituendū eſſe. Quoniam eo ipſo quod vxorem à ſe expulſum repetit, & ipſa repetenti non conniuet, cenſetur ſpoliatus(vt n.præc.dixi.)Nec obſtat, ſi opponatur expellentem animo amittendi poſſeſſionem,eam minimè recuperare poſſe,quamuis animum recuperādi habeat,*l Si quis vi,§.Differentia ff.de acquir.poſſeſ*. Quoniā poſſeſſio in matrimonio eo priuilegio gaudet, vt minimè admittatur ſolo facto,ita vt recuperari non poſſit. Quoniam tanquam acceſſoria matrimonio, ſapit eius naturam,quæ eſt vt ſolo conſenſu non diſſoluatur. Atque ita docent *Gloſſ.c. Literas, verb. Diuort.de reſtitut ſpoliat.Innocent.c.Veniens,n*.4.*de regular.Ioan.And.eo.c.Literas,n*.19.*&* 20.vbi *Ant. num*.23. *Abb.n*.9.*Cardin.paulo poſt princ.verſic. In gloſſ. tertia, Imola n*. 11.*Henricus n*.9.*Bellamera n.vnico,col*.3.*in fine, Aſteſis ſum*.2. *p.l*.8.*t*.33.*a*.2.*q*.1. *Lancelotus inſtit.iuris canon.l*.2.*t. de diuortiis,§ Ergo niſi legitima,verſ.Ius manet*.

Limitanda tamen eſt concluſio poſita, aliquibus modis,1.vt ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus,quando agit iudicio poſſeſſorio,allegans,ſcilicet, ſpolium, & petens ſe reſtitui: ſi enim agat petitorio,non ſtatim reſtituetur, ſed audietur exceptio. Et ratio eſt. Quia reſtitutio non conceditur niſi petenti(vt num.16.diximus.)Ita docent *Gloſſ.c. Agathoſa.verb.Quendam* 27.*q*.2 ita explicans eum textum, vbi auditur exceptio viri profeſſi allegantis adulterium vxoris:quia vxor non agebat poſſeſſorio, ſed petitorio iudicio. Et *Gloſſ.c. Significaſti,verb.Si notorium, de diuortiis*,vbi *Card.n*.2. *D.Th*.4.*d*.41.*in fi.in expoſit.literæ. Aſtenſis ſum*.2.*p.l*. 8.*t* 33.*a*.1.*fi.D.Ant*. 3.*p.t*.9.*c*.8.*§*.5.*Syl. Matrim*.10.*q*.2.*Tabiena Matri*.4 *q*.9.*n*.10.*Naua.l*.3 *conſ.t.de conuer.coniug.in* 1. *edit.conſ*.6.*n*.2.*& in* 2.*conſ*.11.*n*.2.Et dixi etiam d.præc.n.6. 18

Hinc infertur,ſi vxor petat viri,quo ſpoliata eſt, reſtitutionem, quāuis vir adulterij occulti vxoris allegans exceptionem, audiendus minimè ſit ad effectum reſtitutionis impediendæ:audiendum tamen eum eſſe, vt compenſentur delicta: ſi contra hanc exceptionem replicet ipſa vxor obiiciens ſimile viri adulterium. Quoniam tūc maritus non petit vxoris reſtitutionem: ſed ſimilis adulterij obiectionem elidit probans delicta eſſe compenſanda. *Sic Gloſſ.c.Significaſti, verb.Niſi conſtaret, de diuort*. quæ obſcurè loquitur. At ita intelligit eam *Abb*.illam approbans,*ibi in fine.Cardin.ibi.ad fi. Alexand.de Neuo.n*.9.*prapoſ.fine*. 19

Secūdò limitanda eſt concluſio, niſi ſpolians exceptionem rei iudicatæ alleget. Tunc enim impedietur reſtitutio. Sententia enim notorium facit. Sic *D.Th*.4.*diſt*.14.*in fine,in expoſit.literæ.Hoſt ſum.tit.de reſti.ut.ſpol.n*. 4.*verſ.Decimo obſtat.Hēricus c. Literas,n*.8.*de reſtit.ſpol. Aſtenſis ſum*.2.*p. l*.8.*t*.33.*ar*.2.*quaſt*.2.*caſu* 5.*D.Anton.Syl.Tabiena relati n*.8. Quod benè intelligunt *D.Thom.Hoſtienſ.Henricus, Aſteſis*, quādo ab ea ſententia appellatum minimè eſt. Quia pendenti appellatione ſententia nō operabitur ſuū effectum. At aduerſus hanc limitationem videtur *Gloſſa eo.c. Literas, verb. Diuort.in fine*: & ita eam intelligit & amplectitur *Anton.ibi n*.25. Ducunturque, eo quod cùm ſententia in cauſa matrimonij non tranſeat in rem iudicatam, *cap.Lator,de ſentent.& re iudic*.non facit notorium. Sed bene *Imola eo c.Literas,nu*.12. dicit hanc doctrinam Gloſſæ eſſe veram, quando in continenti probaretur aliquid contra ipſam ſententiam:aliàs in dubio ſtari debet ſententiæ,*c*.1. *Vt lite non conteſt*. Et ita impeditur reſtitutio. 20

Tertiò limitatur concluſio ab aliquibus, niſi ſpolians offerat in continenti probationes occulti adulterij: tunc enim reſtitutionem impediri aſſerunt. Et poteſt probari primò,ex *c. Literas,de reſtitut.ſpoliat*.vbi coniuge diuertenti ob impedimentum conſanguinitatis, illiúſque probationes in continenti offerente, non reſtituitur ad copulam coniugalem coniux ſpoliatus. Secundò ex *l. finali. C. quorum bonorum*, ibi: *Omnibus fruſtrationibus amputatis*. Sentit ergo manifeſtè textus exceptiones, quæ fruſtrandi iudicij cauſa offeruntur,ac differendæ reſtitutionis,admittendas minimè eſſe. Quales non ſunt eæ, quarum probatio in cōtinenti offertur: atque ita admittuntur in cauſis, quæ celeritatem deſiderant, *l. Si is à quo, ff. vt in poſſeſſ. legat*. Et conferunt ad hoc quàm plura ſpecialia, quæ probationis in continenti oblatæ affert *Menochius de recuper.poſſeſſ.remedio* 1.*q*.21.*n*.240.*& ſequentibus,& de retinenda, remedio* 3. *q*.75.*n*.673.*& ſeq*. Tertiò ex *reg. Dolo facit*.59 *de regul.iuris in* 6.vbi dolo faciēs appellatur, qui petit id, quod reſtituturus eſt. Quartò, ex *l*.27.*t* 2.*p*.3.ibi:*Fueras ende ſi aquelque demandaſſe el ſeñorio de la coſa, quiſieſſe antes moſtrar que era ſuya,luego:que entōces antes deue ſer oydo,ylibrado,que el otro que demandaſſe la tenencia*. Atque ita docent ex Theologis *D. Th*.4.*d*.35.*q.vn.a*.3.vbi *D.Bon.a.vn.q*.3.*Durandus q*. 1.*ar*.2. 2.*n*.7.*Ricardus a*.1.*q*.3.*Abulenſis c*.19.*Matt. q* 72. *D.Ant*.3. *p.t*.1.*c*.21.*§*.5.*Sotus* 4.*d*.36.*q.vnica,ar*.3.*concl*.2 *fi. Vguertius,l. inſtit*. 21

inſtit.c.16.§.7.verſic.9.impedimento 10.*Veracruz* 3.*p.ſpeculi a.* 1.*probat.tertia primæ cõcluſ.*Et ex Iuriſperitis, *Hoſtienſis ſumma,t.De diuort.n.7.verſ.Dicas*, *Alberic. in ſuo dictiona.lit.M. ver.Matrimoniũ* 8.*verſ.Quid ſi aliquis coniugum. Aſtẽſis ſum.* 2.*p.l.*8.*t.*11.*a.*3.*q.*17.*& t.*33.*a.*2.*inu. Sylu.verb. Diuortium, q.* 8.*Armilla verb.Matrimonium, n.*76. *Tabiena Matrimonium* 4.*q.*4.*n.*5.*Gaëta repetit.c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4. *num.*216.

22 Cæterùm iure optimo ab hac limitatione recedit *Conitr.*.4.*decr.*2.*p.c.*7.§.5.*n* 12.illam improbans, & dicens petenti reſtitutionem non obſtare vt quoad omnia reſtituatur, exceptionem adulterij non notorij, quamuis alter obiiciens offerat ſtatim paratas probationes. Prob.1. quia *ca. Literas, de reſtitut.ſpoliat.*tanquam quid ſpeciale ſtatuitur in impedimento dirimenti, vt conſanguinitatis, vxorẽ ſpoliatam minimè eſſe reſtituendam quoad carnalem copulam, ſi in continenti probationes cõſanguinitatis offerantur, ob periculum peccati mortalis, quod admitteret coniux ſciens impedimentum, & reddens debitum Cùm ergo in præſenti non ſubſit id periculum, nec aliud ex carnali commixtione, concedenda eſt omnimoda reſtitutio, licèt maritus ſpolians offerat in promptu probationes. Argumento ex *l.Ius ſingulare ff.de legibus.*Et confirm.quia *eo cap. Literas*, non obſtantibus probationibus in cõtinenti oblatis reſtituitur coniux ſpoliatus, quoad habitationẽ, & reliqua omnia, dempta carnali copula, in qua ſola ſubeſt periculum peccati. Ergo cùm in præſenti id periculum nõ ſit, reſtituendus eſt omnino coniux. Secundò ex *l.*1.*C.ſi per vim, vel alio modo*, ibi: *Sine vlla cunctatione reſtituatur.* Et *l. Si quis ad ſe fundum*, ibi: *Eademq; protinus reſtituta.C.ad l.Iuliam, de vi*, ſi enim ſine cunctatione, ſi protinus eſt facienda reſtitutio: non poterit momento temporis res ipſa detineri. Tertiò, quia ſpoliator ſemper delinquit, donec reſtituat: & ideò niſi purget delictum, reſtituendo, non debet audiri circa proprietatem, *c.Frequẽs, de reſtit.ſpoliat. in* 6. Et confirmatur, quia in ſpoliantis odium inductũ eſt, vt ſtatim poſſeſſionis reſtitutio fiat, *l.Si quis in factum, C.vnde vi, c.Eum qui.de præben.in* 6. & docet *Menochius de recuper.poſſ. remedio* 1.*q.*1.*n.*38.atque ita non debet ex delicto ſuo commodum reportare, contra *l.Auxilium* 38.*ff.de minoribus.* Et ideò nec temporis momento debet res penes ſpoliantem eſſe, *l.Vna, C.ſi de momentanea.* Tandem, quia daretur occaſio delinquendi, & res propria authoritate occupandi, iuſque ſibi dicendi, ſi probationibus in continenti oblatis, reſtitutio impediretur, contra *c.Quãto, de diuort.*Et ideò reſtitutionem minimè differendam eſſe probationibus in promptu paratis, excepto quando opponitur impedimentum dirimens matrimoniũ: atq; ita eſſe ſpeciale in caſu *d. c.Literas, de reſtit.ſpoliat.*propter peccati periculum, tradunt *Gloſſ.d.c.Literas, verb.In continenti.Et c.*1.*verb. Contentionem, eod.t.& c.Super cauſa, verb.Cauſa* 2.*q.*5. *Dynus regula, qui ad agendũ.*71.*n.*2.*de regul.iuris in* 6.*Inn.c.Literas, n.vn.ver. Probationes, de reſti.ſpoliat.* vbi *Hoſt.n.*4.6.8.*Ant.n.*52.*Abbas n.*5. *&* 18.*Imola n.*13.*verſ.In gloſſ.in continenti.Idẽ Hoſt.c.*1.*n.*4.*de reſt.ſpoliat.*vbi *Anton.n.*24.*Bald.n.*2. *Abbas n.*5.*Beroius n.*30. *&* 31.*Idem Bald.c.In literis, n.*2.*de reſt.ſpoliat.* vbi *Card.nu.*2. *verſic. In Gloſſ.vltima Bart.l.vnic.n.*4.*&* 5.*C.quorũ legatorum, & l.Naturaliter, §.Nihil cõmune.n.*2.*ff.de acquir.poſſeſ.*vbi *Ripa n.*94.*fallentia* 22.*Alexand.ibi, n.*20.*Frãcus c.finali, n.*11.*de reſtit.ſpol.in* 6.*Boërius deciſiõ.*238.*n.*2.*Iaſon conſ.*162. *n. vn.col.* 2.*verſ.Secundo principaliter, vol.*4. *Decius conſ.*84.*n.*1.*verſ. Ad iſta, vol.*1.*Felin.c.fi.n.*3.*verſ.Dum notat, de libelli oblat. Pariſius cõſ.*1.*n.*163.*vol.*1.*Lucas de Penna, l.Si coloni, q.*5.*n.*17.*& q.*22. *n.*26.*C.de agricolis & cenſitis, l.*11.*Rolandus conſ.*1.*n.*26.*vol.*1. *Plotus tract.de in litẽ iurando*, §.46.*n.*1.*fine.Couar.* 4. *decret.*2. *p.c.*7.§.5.*n* 9.*Greg. Lopez l.*27.*verb. Que le entregaſſe, t.*2.*p.*3. *Minchaca* alios referens, *in controu.illuſt.l.*2.*c.*88.*n.*2.*Anton. Gabr.tom.*3.*communium, l.*5.*t.de reſtitut.ſpoliat.concluſ.*1.*n.*43. *Menochius de recuper.poſſeſ.remedio* 1.*n.*114.239.*& ſeqq.*248. 310.318.*Ferretus conſ.*13.*n.*2.*& conſil.*203.*fin.vol.*1.*Lancelot. inſtit.iuris canon.l.*2.*t.de diuor.§.Ergo niſi legitima, verb.reſtitutio.* Hinc infertur audiendos non eſſe quoſdam quos refert ipſemet Pontifex *Innoc.* III.*c.Literas, de reſtit.ſpol.* dicentes quando gradus conſanguinitatis ſunt diuina lege prohibiti, denegandum eſſe reſtitutionem quoad debitum coniugale: ſecus quando ſola lege humana. Differentiæque rationem eam aſſignant: quòd in priori caſu, cũ in illis gradibus Eccleſia diſpenſare nequeat, ſubeſt peccati periculum, ſi reddatur debitũ. Quod in poſteriori caſu deficit. Quoniam Eccleſia cenſetur in illis diſpenſare (prout poteſt) quãdo cõcedens reſtitutionẽ cõiugi dimiſſo, compellit diuertentẽ, vt reddat debitũ: quã ſententiam ſuſtinet etiam *Ripa. l. Naturaliter*, *n.*83.*tit.de acquir.poſſ.*& videtur ſubſcribere *D.Th.* 4.*d.*41.*in fin.in expoſit.literæ*, dum caſum hunc explicat, quando gradus cõſanguinitatis ſint diuina lege interdicti. Cæterum dicendum eſt idem, ſiue diuina ſiue humana lege gradus illi conſanguinitatis interdicti ſint. Quia in vtroq; euentu peccat lethaliter cõiux qui Eccleſia præcipienti reddit debitũ, ſi cõſanguinitatis ſit conſcius. Tum, quia Eccleſia non cogit ad reſtitutionẽ, præcipítq; reddere debitum, quaſi in impedimento diſpenſans, ſed ex iure litigantium, reſtituens ad priſtinam poſſeſſionem integrè, ea iniuſtè ſpoliatum. Tum etiã, quia non ſatis eſſet diſpenſare in eo impedimento, vt licita eſſet copula, niſi denuo accedẽti vtriuſq; cõiugis conſenſu, matr. illud celebraretur: Vnde dum textus, *d.c.Literas*, dicit denegandam eſſe reſtitutionem quoad debitum, oblatis in continenti probationibus conſanguinitatis maximè diuina lege prohibitæ: non accipitur, maximè, pro tantũ: ſed implicatiuè: vt explicet caſum in quo ſubeſt minor difficultas, & denotet idem eſſe, quando lege humana interdicitur, in quo maior poſſet eſſe dubitandi ratio. Atque ita docent *Gloſſ. eo cap.Literas, verb. Diuina, el* 2.vbi *Hoſtien. ad finem, ſuper verb, Ad mãdatũ Eccleſiæ.Innoc.n.vnic. ſuper verb. Præſertim.Ant.n.*32.*Abbas n.*24.*Imol.n.*5.*Aſtẽſis ſum.*2.*p.l.*8. *t.* 33.*a.*2.*q.*5. *caſu* 6. Atque ita idẽ credo eſſe dicendũ, quotieſcumq; opponitur quodcunque aliud impedimentum dirimens, & offeruntur in continenti probationes: (An verò idem locum habeat, quando allegatur impotentia? dixi l.7 diſp.112.à nu.1.) tunc enim reſtitutio eſt facienda quoad reliqua, præter carnalem copulam. Quia tunc eſſet peccatum mortale copula coniugalis in eo coniuge, qui conſcius eſt impedimenti. Atque ita militat prorſus eadem ratio, quæ in conſanguinitatis impedimento. Et idem dicendum exiſtimo, ſi coniux allegans adulterij occulti exceptionem, & illius probationes in continenti offerens, ſit iam profeſſus, aut in ſacris cõſtitutus, votóve caſtitatis ligatus. Eſt enim reſtitutio cõcedenda quoad cætera, dẽpta carnali copula. Quia cùm talis coniux conſcius adulterij non poſſit abſq; peccato mortali reddere, debitum impedienti voto, quod omnino fuit validũ (vt diximus hoc l.d.9.n. 34. fin.) Si reſtitueretur coniux dimiſſus quoad copulam, ſubeſſet peccati periculum. Quæ eſt ratio deciſionis *d. c.Literas.* Et tandem idem prorſus dicendum eſt, quoties ex reſtitutione facta ſequitur damnum quodcunque irreparabile: tunc enim probationibus in prõptu paratis differẽda eſt. Quod multis citatis probat *Menochius de recuper. poſſeſ. remedio* 1.*n.*115.*&* 308.*ſequentibus.Alex. l. Naturaliter, § Nihil commune, n.* 20.*ff.de acquir. poſſ.Greg.Lopez l.*27.*verb.Que le entregaſſe*, *t.*2.*p.* 3. Ex quo infertur ſententiam n. præcedenti relatã, vt ſcilicet quando coniux offert in continenti probationes adulterij occulti, ſit differẽda reſtitutio quoad carnale commercium, ea facta quoad reliqua, iuxta deciſionem *d.c Literas*, eſſe veram, quando vxor eſſet adultera, & vir ab ea receſſiſſet. Quoniam ſi vxor reſtituatur tunc quoad carnale commerciũ, incurret vir damnum irreparabile, nimirum, irregularitatis bigamiæ: niſi iam bigamus eſſet eadem ſpecie bigamiæ. Vt quia illam poſt aliud adulterium cognouerat, vel non virginem illam duxerat. Cum enim ſit eadem bigamiæ ratio, nullam nouam irregularitatem contrahit, nec ea circunſtantia eſt neceſſario explicanda in diſpenſationis impetratione. Sicut qui ſæpe accedit ad ſororem illius, quam ducere vxorem vult, non tenetur explicare in diſpenſatione, multiplicitatem acceſſuum.

Quia

Quia eadem eſt affinitatis ratio. At ſi nouam bigamiæ ſpeciem incurreret: vt quia priùs duxerat aliam corruptam, vel bis matrimonium inierat, credo ſimiliter reſtitutionem differendam eſſe. Quia cùm illa noua ſpecies ſit explicanda, ſicut & noua affinitas vel conſanguinitas, redderet multo difficiliorem diſpenſationem, atque ita vir incurreret damnum, quod reparari nequit.

23 Quod ſi roges, quando dicantur probationes in continenti oblatæ, vt impediatur reſtitutio quoad carnale cõmercium, in caſu periculi peccati, aut damni irreparabilis iuxta numero præcedenti dicta? Id certum eſt, nõ deſiderari habere ſtatim ſecum probationes, quod vulgo dici ſolet, *Tenerlas en el ſeno:* ſed ſatis eſſe, ne longæ dilationes petantur, ſed infra breue tempus exhibeantur. Quod colligentes ex eo textu docent *Ant. c. Literas, num. 14. de reſtit. ſpol. & ibi Abb. n. 6. Imola n.* 10. At in taxanda hac temporis mora, nimirum, quanta debeat eſſe diſſident Doctores. *Archid. 3. q. 1. in principio, n. 5.* dixit eam eſſe tridui. Alij verò dixerunt eam eſſe 8. dierum. Ducuntúrque deciſione, *c. Solet, verſic. In prima, de ſent. excomm. in 6.* quæ id minimè probat, ſed quod dicemus n. 27. Sic *Hoſt. ſum. tit. de diuort. n. 7. verſ. Dicas. Alber. in ſuo dictionario, lit. M, verb. Matrim. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum. Aſteaſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 33. ar. 2. init. Sylu. verb Diuortium q. 8. Tabiena Matrimonium 4. q. 4. n. 5. Armilla verb. Matrimonium, n. 76. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. nu.* 216. Sed frequentior ac verior Doctorum ſententia habet, in continenti dici aliquod breue temporis ſpatium arbitrio iudicis taxandum. Si enim exceptio obiiceretur, ad cuius diſcuſſionẽ neceſſe foret teſtes examinare, vel inſtrumẽta antiqua producere, ſuper quorum veritate diſputandum eſſet, non poſſent dici probationes in continenti oblatæ. Sic aliis citatis tradit *Menoch. de arbit. l. 2. centur. 1. caſu 12. n. 4.*

24 Nec obſtant textus in contrarium adducti num. 21. ad probandum reſtitutionem ſemper differri probationibus in continenti oblatis, Quia *c. Literas,* procedit ratione periculi peccati. Vt probaui n. 22. Et lex illa finalis procedit, quando agitur de adipiſcenda poſſeſſione, *teſte Gloſſ. c. 1. verb. Contentionem, de reſtit. ſpoliat.* tunc enim obſtant probationes in continenti oblatæ. Vt multis relatis tradit *Menoch. de adip ſc. poſſeſſ. remedio 1. q. 29. n. 104. & ſeqq.* Et eodem modo intelligitur *regula, dolo facit.* Vt ibi explicat *Dynus n 3. & Barth. l. Naturaliter, §. Nihil commune, n. 2. ff. de acquir. poſſeſ.* Et eodem pacto eſt intelligenda *l. Illa regia* 27. vt exponit *ibi Greg. Lop. verb. Que ſe entregaſſe.* Vnde diuerſum eſt in noſtro caſu, in quo de recuperanda iam adepta poſſeſſione, & per iniuſtum ſpolium ablata, igitur.

25 II. concl. Vt poſſit coniux adulter expelli ab habitatione, propria authoritate, minimè expectata Eccleſiæ ſententia, ita vt in foro externo non competat adultero beneficium reſtitutionis, deſideratur adulterium ita notorium eſſe, vt nulla prorſus tergiuerſatione celari poſſit: prout explicuit III. ſent. n. 13. relata, quæ placet omnino mihi. Quoniam cùm coniux adulter ſit in poſſeſſione pacifica, vt illa, propria innocentis authoritate ſpolietur, ſibique hæc publica quaſi pœna abſq; iudicis authoritate inferatur, nec ſtatim competat ſibi reſtitutio, æquum eſt, vt ita notorium ſit adulterium, quod ſpoliandi cauſam præbet, vt oculis pateat. Cauſa enim reſtitutionis gaudet multis priuilegiis: ob rationes n. 14. & 22. allatas. Quid verò, ſi coniux ob impotentiam ſpoliatus fateatur in iudicio ſe fornicatum? dixi l. 7. diſp. 112. à n. 15.

26 Quòd ſi agenti adultero vt reſtituatur, opponat coniux innocens adulterium ita notorium, (vt prædiximus) quo reſtitutionẽ impediat: oportet id notorium probari, vel per euidentiã rei, vel per adulteri ipſius in iudicio confeſsionem: vnde ad impediendã reſtitutionem non poteſt per teſtes probari. Eo quod cauſa reſtitutionis ſit valde fauorabilis, & multis gaudens priuilegiis, *c. finali, de ordine cognit.* Ita *Abbas, c. penult. n. 4. de adult.* Et conſtat ex textu, ibi: *Mandamus quatenus niſi tibi conſtiterit, vel per euidentiam rei, vel per confeſſionẽ legitimam mulieris, quòd adulterata ſponte fuiſſet, ipſum recipere compellas eandem.* Vbi *Gloſſa, verb. Confeſſionem.* explicat, *Factam in iure.* Et *verb. Euidentiam,* explicat, *Vt quia publicè fuit fornicata, vel filium ex adulterio ſuſceptum habet teſtem.* Quam *Gloſſam* ibi explicantes *Abb. n 6. & Anan. n.* 10. dicunt non accipi publicè, ita vt omnibus videntibus ſit publicè proſtituta: ſed ſi recedẽs à viro adhæſit publicè cõcubinario, illũ in eadem menſa & lecto retinens: vel paſsim admittebat viros ad adulterandum: vel filium habet, cùm tanto temporis interuallo à marito ſeparata ſit, vt ex illo cõcipere nequierit, vt ſi à partus tempore tranſactus ſit annus, ex quo nõ habitat cum marito.

Hoc autem notorium ſatis eſt, ſi tale iudici vel aliis, 27 dũmodo probationes ſint in promptu, ſecus ſi terminus prolixus petatur. Ita *Innoc. c. Signific. n. vn. verſ. Item intelligo, de diuort.* Anton. *ibi, n. 8. Cardin. num. 2. Præpoſ. n.* 4. Vnde *Archid. c. fin. n. 1. de reſtit. ſpoliat. in 6. & ibi Dominicus, num. 13. verſ. in ea Gloſſa,* dicunt quando conſtat iudici de notorio in iure proprietatis defectu, ipſum debere reſtitutionem denegare, abſque aliis probationibus: vt parcat laboribus & ſumptibus litigantium. Et id deducunt ex eo textu, in quo ex confeſsione petentium decimas ſibi reſtitui, quibus ſpoliati erant, conſtabat decimas ad ipſos minimè pertinere, & ita Pontifex reſtitutionem denegat. Quando autem non eſt notorius ex ipſis actis defectus proprietatis, petentis reſtitutionem, ſed eſt notorius aliis, & ita ea notorietas probanda eſt breui mora, vt denegetur reſtitutio; eam breuem moram, credunt quidam eſſe ſpatiũ 8. dierum, per *c. Solet, verſic. In prima de ſentent. excommun. in 6.* ibi: *Niſi eum excommunicatum pro manifeſta dicatur offenſa: in quo caſu terminus octo dierum indulgebitur ſic dicenti.* Et ita intelligo *Hoſtienſem in ſum. tit. de diuortiis, n. 7. Ioan. Andr. c. fin. n. 1. de adulter. & ibi* Antonium, *n. 4.* Anchar. *n. 3. Cardinal. n. 1. oppoſit. 1. Henricum, c. Literas, n. 4. de reſtit. ſpoliat.* vbi hoc textu ducti, aiunt notorium dici, quod octo dierum ſpatio probari poteſt. Subdunt *Ioan. Andr. Anton. Anchar. Cardin.* alios ſentire hoc ſpatium eſſe duorum menſium. Et alios opinari eſſe ſpatium quo illa inſtantia durat. Et nullam harum opinionum reprobant. Sed meliùs *Ananias eo c. fin. n. 1.* dicit fortè tutius eſſe, id ſpatium committi iudicis arbitrio: per notata *c. Licet, iunct. gloſ. verb. Menſium, de probat.* Quod conſonat iis quæ n. 23. diximus.

Tria hic obſeruanda ſunt. Primum eſt, ſi coniux ex- 28 pulſus ob adulterium ita notorium, vt oculis pateat, & nulla poſsit tergiuerſatione celari, petat reſtitutionem, allegans adulteriũ expellentis, ac proinde compenſationẽ faciendam eſſe: non erit ſtatim reſtituendus, niſi fuerit ſimili modo notorium adulterium expellentis, quod per modum compenſationis obiicit: ſed audientur probationes, & ſi id probauerit, reſtituetur. Ita per illum textum, docent *Gloſſ. c. Significaſti, verb. Niſi conſtaret, de diuort. & ibi Innoc. n. vnico, eod. verb. Hoſtienſ. in fine. Ant. n. 8. Abbas in fine, Alex. de Neuo, n. 8. Præpoſ. n. 4. Ioan. And. c. finali, n. 1. de adult.* vbi *Anton. n. 4.* Et ratio eſt, quia coniux expulſus agit tunc, vt in poſſeſsionem, qua iuſtè ob adulterium notorium ſpoliatus eſt, reſtituatur. Quare cum poſſeſsio ſtet pro ſpoliante, non cogendus eſt ad eam reſtituendam, niſi conſtet notoriè de ſuo adulterio, quod ei per modum compenſationis opponitur.

Secundum eſt. Si coniux non repuliſſet coniugẽ adul- 29 terantem, quamuis notorium, ſed peteret diuortium, & adulter ille notorius tueretur ſe adulterij etiam occulti coniugis petentis diuortium exceptione: audienda eſſet ea exceptio. Quia petens diuortium agit tunc iudicio petitorio. Ita *Innoc. Abbas, Præpoſ. Alex. de Neuo, n. præc. allegati. Ant. c. Significaſti, n. 8. de diuort.*

Tertium eſt. Quidam temperant vt coniugi ſpoliato 30 denegetur reſtitutio ob adulterium eius notorium, quando id admiſit poſt ſpolium, ſecus ſi ante. Et ita conciliant *c. Porro, & c. Significaſti, de diuort.* vt illud, concedens reſtitutionem in adulterio notorio, intelligatur de commiſſo ante ſpolium: hoc autem illam denegans, de commiſſo poſtea. Ita *Goffredus ſumma, t. De conuerſ. coniug. n. 7 fin. & ibi*

Hoſt.

Hoſt.n.9.Ioan. And.d.c Significaſti,n.8.Henric.ibi,n. 5. 6. *& c. Vxoratus,n.6.de conuerſ. coniug. Alber.in diction. verb. Matrimon.* 8. *verſ. Quid ſi aliquis coniug. Friburg.in ſum.confeſſ. l.4.t.19.q.2.Aſtenſ.2.par ſum.l 8 t.11.a.2.q.8.Brun.de ſponſ. concl.30.n.12.caſu 4.Caiet.c.Ad limina 30. q.1.§.4.num.216. Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.84.n.13.& 2.p.l 1.c.12.n.66.*Sed meritò reprobant hanc diſtinctionem *Card.d.c Significaſti, nu. 2.oppoſit.1 & ibi Præpoſ.n.4.*dicentes denegari reſtitutionẽ ob adulterium ſpoliati notoriũ, ſiue admiſſum ante ſiue poſt ſpolium. Quod nulla ſit differentiæ ratio. Imò cùm adulterium ſpoliati poſt ſpoliũ cõmiſſum ſit leuius,ac minori pœna dignum,vtpote cui iniuſtè ſpolians anſam dedit,minùs impedire debet vt ſibi coniux ſpolians reſtituatur,quã adulteriũ patratum ante ſpolium. Et ita *d.c.Significaſti*,tanquã caſum de quo poterat dubitari, decidit adulterium notorium ſpoliati poſt ſpolium admiſſum impedire ſibi reſtitui ſpoliantem, non obſtante quod ſpolians anſam dederit: & tanquam manifeſtum ſupponit,adulterium admiſſum ante ſpolium à fortiori impedire reſtitutionem: vtpote quod turpiùs ac nulla data occaſione eſt perpetratum. Atque huic etiam ſent.fauent *Couar.4 decret. 2.p.c.7.§.5.n.12.& Enriq.l.11.de matr.c.17.n.2.*vbi indiſtinctè aiunt non concedendam reſtitutionem coniugi ſpoliato,ob adulterium eius notorium.

31 III. concl. Coniux adulterij ſui coniugis conſcius poteſt in foro conſcientiæ, ſecluſo ſcandalo, ab eius habitatione diuertere,quamuis adulteriũ ſit occultum, nec ad id aliqua iudicis ſent.deſideratur. Prob.ex *c.Dixit Dominus*, 32.q.2.quod eſt *D.Hier.in c.19.Matt* ibi:*Vbicunque fornicatio eſt,vel fornicationis ſuſpicio,liberè dimittitur vxor.*Nam verbum,Liberè,eſt canon latæ ſententiæ, & denotat nullam requiri licentiam vel ſententiam,(vt probaui l.1.d.54.n.6.) & latè probat *Tiraq.l.Si vnquam,verb.Reuertatur,à nu.*134. *vſque ad* 138.2.prob.ex *c.De Benedicto* 32.q.1.quod eſt Pelagij Pont. vbi deciditur non compellendũ eſſe virum recipere vxorem,quæ ab ipſo receſſit, & fornicata eſt. At ſi ſent.diuortij deſideraretur, compelleretur vtique vſque ad illam,3.quia Chriſtus *Matt* 5. *&* 19 abſolutè dixit licitam eſſe dimiſſionem coniugis propter adulterium, non diſtinguens inter publicum & occultum. Et licèt fiat diſtinctio *c.Significaſti.& c.Porrò,de diuort.*Intelligũtur tamen ij textus in foro externo. 4. quia in foro conſcientiæ non tenetur quiſquam contractus fidem ſeruare eiuſdem fidei violatori. 5. quia in foro conſcientiæ eſt licita dimiſsio coniugis adulterij occulti,quoad thorum,& debitum cõiugale reddẽdum (vt probaui n.5.) Ergo & quoad habitationem,ſi ſcandalum ceſſet. Cùm maior ſit obligatio reddendi debiti, & ex illa cohabitandi obligatio conſurgat. Et ideo hanc concluſionem ſuſtinent *Abbas c.fin.nu.6. de adulter.& ibi Barbatius eius Additionator ſuper verb. Domo. Nata conſ.116.n.vnico.Sotus.4.d.36 q.vn.a.3.ad fin. corporis. Nauar.ſum.latina.c.22.n.23.fi.Et l.3.conſ.ti.de conuerſ.coniug. in priori edit.conſ.* 5. *fine, in poſteriori, conſi.*14.*fine,Palacios* 4. *diſt.27.diſp.3.col.15.verſi.At forſan rogitas,f.599.Barboſa rubrica,ff.ſoluto matr.2.par.n.26.Enriq.l.11. de matrim. cap.* 17. *n.2.*Et colligitur ex *Turrecr.32.q.7.in ſum.a.1.n.6.*Et ex *Bellarmin.l.de matr. c.* 14. ſecundum eſt, vbi totam rationem cur non liceat hæc dimiſsio, quando occultum eſt adulterium, referunt ad ſcandalum:atq; ita clarè ſentiunt ceſſante ſcandalo licitam eſſe in foro cõſcientiæ.Idem tenent DD.quos n.ſeq.referam,aſſerentes id licere ceſſante ſcandalo.Et idem Authores n.33.allegandi ſentiunt,dum eam dimiſsionem concedunt eſſe licitam, quoties matrimonium eſt clandeſtinum, eo quod tunc ſcandalum ceſſet. Idem apertè ſentiunt *Hoſt.c.Porrò,n.3.de diuort.& ibi Ioan. And.n.3. Anchar.n.9. Alex.de Neuo n.9.*dum dicunt fas eſſe viro dimittere vxorem,quoad debitum,& mutuã ſeruitutẽ,ob violentã adulterij ſuſpicionẽ,quamuis in foro externo cogetur redire, donec adulterium conſtet. Quare audiendus non eſt *Ledeſma, qui 2.p. 4. q. 64.a.3.paulo poſt princ.*ait virum potentem probare adulterium, poſſe propria authoritate omnino ab vxore recedere:at ſi non poſſit probare; ſolum ei licere negare debitum. Eo quod ius prohibeat receſſum quoad habitationem in hoc euentu, *c.Porrò,& c.Significaſti,de diuort.*Sed audiendus nõ eſt.Quia hi textus procedunt in foro externo, & ratione ſcandali.

Hinc deducitur 1. ceſſante ſcandalo licitam eſſe hanc 32 dimiſſionem. Vt ſi vir conſcius adulterij vxoris,in partes longinquas recedat, vbi matrimonium ignoratur. Quia tota ratio prohibitionis huius dimiſsionis eſt ſcandalum. Sic *Turrecr.Sotus,Bellar.Barboſa,Enriq.n.præc. allegati. Angles Florib.1.p.de matr.q.9.de diuor.a.1.diffic.3. Graffis 1.p.deciſion.l.2.c.84.n.5.Emm.Sa ſum.verb.Diuortiũ,n.1.Vega 1.to. ſum. c.* 13. *caſu* 1.*Cañedo ſum. ſacrament. de matr.c.7. n.* 56. Quamuis ſcrupuloſè loquatur *Palud.4.d.35.q.1.a.4. concl. 3.n.29.*dicens poſſe virum ſibi ius dicere,ſi nequeat adulterium probare.Et timidè etiam loquuntur *Veracruz 3. p. ſpec.a.5.concl.3.& Ouand.4.d.35.q. vn propoſit.* 2. vbi aiunt probabile eſſe licere hanc dimiſsionem, ſi non eſſet facilis aditus ad iudicem, nec ſcandalum: ſecus ſi eſſet facilis aditus.Sed hac moderatione non opus eſt: & ſemper ceſſante ſcandalo licita eſt talis dimiſsio. Quia nunquam eſt facilis aditus ad iudicem. Cùm enim in rebus Eccleſiaſticis tres conformes ſententiæ deſiderentur,diu durãt,magniſque ſumptibus opus eſt: ac litis exitus ignoratur: & dum ea durat,cogetur innocens reddere debitum, & cohabitare,& renuens excommunicabitur.

Secundò deducitur, vbi matr.eſſet clandeſtinum,poſſe 33 innocẽtem propria authoritate recedere. Quoniam ceſſat ſcandalum Sic *Ricar.4.d.35.a.1.q.3.Suppl. Gabr. q. vn.a. 2. concl.5.Sylu.verb.Diuortium,q.8.*vbi *Armil.n.7. Aſtenſ.ſum. 2.p.l.8.t.11.a.3.q.17.Turrec.c.Seculares 33.q.2.nu.1.Sotus.4. d.36 q.vn.a.3.concl.2.Petr.de Ledeſma de matr.q.62.a.3.fine. Enriquez li.11.de matr.c.17.n.2.*Sed *D.Ant.3.p.t.1.cap. 21. §.5.*relata hac ſententia non videtur illi aſſentiri: ſed ſubdit videri teneri eum coniugem manifeſtare id matrim. Eccleſiæ, ad vitanda pericula, quæ inde oriri poſſent. Et *Veracruz 3 p.Specul.a.5.in fine probationum prima concl. Palac.4.diſt.17.d.3.col.14.fol.599.Barth.à Ledeſm.de matr.dub. 67.concl.2.* dicunt non eſſe locum huic caſui, poſt decretũ *Tridentini ſeſſ.24.de matrim.c.*1.irritantis matrimonia clandeſtina. At verum eſt locum eſſe etiam huic caſui poſt Tridentinum:vt bene docet *Enriquez lib.* 11. *de matrim.c.* 17.*n.*2. vt ſi matrim.iam ita occultum ſit, vt probari nequeat. Quia defuncti ſunt Parochus & teſtes, & amiſſus aut ruptus eſt liber, in quo contrahentes ſcripti ſunt: fateor tamen raro hunc caſum euenire.

Tertiò infertur, Eccleſiæ compellenti vt innocens ad- 34 mittat ad habitationem coniugem adulterum occultum, donec lis decidatur,non teneri innocentem parẽre,ex natura rei:ſicut nec tenetur,quando compellit,vt reddat debitum,iuxta n.5.dicta. Quoniam in vtroq; caſu ſententia Eccleſiæ innititur falſa præſumptione. At tenebitur parẽre, dum ad loca remota non ſe contulerit,ratione ſcandali, quod in hoc euentu ſemper ſubſequetur: cùm ſeparatio habitationis publica ſit. Quod non contingit in debiti coniugalis negatione, quæ omnino in occulto eſt. Atq; ita intelligo *Sotum 4.d 36.q.vn. a. 2.ad finem corporis, verſ. Alia eſt ambiguitas, & Barthol.à Ledeſma, dub.* 67. *de matr. concl.* 3. dicentes non teneri virum parẽre Eccleſiæ præcipienti vt debitum reddat vxori adulteræ, poſſe tamen compelli, vt eam domi retineat,& alat. Quod idem docet *Vega 1.to.ſum.c.78. caſu* 5. vbi clarè conſtituunt differentiam inter debitum coniugale & habitationem: & videntur ſentire obligari ad obediendum quoad habitationem. Sed (vt dixi) hanc obligationem intelligo conſurgere ex ſolo vitandi ſcandali præcepto, quod communiter ex negatione habitationis oriri ſolet. Et eodem modo intelligo *Abulenſ.c.19. Matth. q.* 72. docentem teneri innocentem parẽre Eccleſiæ præcipienti admiſſionem coniugis adulteri.

Quartò infertur, coniugem adulterum occultum ex- 35 pulſum, qui nouit innocentem eſſe certum de adulterio, non poſſe in foro conſcientiæ petere reſtitutionem ad cohabi

habitationem:ſecus ſi ignoret num coniux innocens certus ſit, ſicut circa debiti redditionem diximus num.8. Et omnia quæ ibi diximus circa debitum ſunt dicenda circa habitationem. Quia vt innocens in conſcientia priuet adulterum debito & habitatione, nulla deſideratur ſententia, vt probauimus n.31.

36 Quintò infertur, qualiter excuſetur à culpa factum D. Ioſeph. qui (vt refertur *Matth.*1.) voluit à Virginis conſortio recedere, ob ſuſpicionem adulterij occulti. Cùm enim Virgo eſſet coniugata, ex partu in vtero concepto nõ poterat adulterium conſtare niſi ſoli Ioſeph, qui notat ſe eam minimè cognouiſſe. Et quidem pleriq; D. Ioſeph excuſant, dicentes eum noluiſſe à Virgine recedere ob adulterij ſuſpicionem, ſed ob eximiam ſanctitatis eius reuerẽtiam, quaſi eius conſortio indignum ſe reputantem. Sic *Origen. hom.*1.*in diuerſos Euang. D. Bernard. homil. in ea verb. Luc.*1.*Miſſus eſt Angel. D. Th.*4.*d.*35.*q. vn.a.*3.*ad* 2.*Ricard. ibi, a.*1.*q.*3.*ad* 1.*Palud. q.*1.*a.*4.*concl.*6.*n.*32.*Sotus* 4.*d.* 36.*q. vn.a.*3.*ad* 1.*Turrec. c. Seculares* 33.*q.*2.*n.*2.*in ſolut. ad* 1. Sed non placet hæc excuſatio, quoniam videtur ex ipſo contextu literæ *Matt.*1. colligi, noluiſſe Ioſeph ob reuerentiã, ſed ob adulterij ſuſpicionem recedere. Quoniam Angelus excuſans Virginem, & ſuadens Ioſeph ne recedat, ea vtitur ratione: *Quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt.* Quod ſi Ioſeph reuerentia adductus Virginis, eam deſerere ſtatuiſſet: ob eam rationem, quòd fœtus de Sp. ſancto conceptus ſit, ad maiorẽ reuerentiã induceretur, ac proinde fortiori ratione pararet receſſum. Atque ideo ex ſuſpicione adulterij animum recedendi ſubortum eſſe, teſtantur *D. Chryſ. Matt.*1.*& in hom. de ſancta Suſanna. D. Aug. Ep.* 54 *& ſerm.*16.*de verbis Dom. & ſermone* 18.*de tempore Theophyl. & Euthym. Matt.*1.*Abulenſis Matth.*19 *q.*72.*ad* 2. & ſimiliter reprobãt hunc intellectum *Maldonado in eundem locum Matt.*1.*Suarez* 3.*p.q.*29.*a.*1.*ſect.*2. Vnde melius excuſatur Ioſeph à culpa, eo quod occulta erat dimiſſio, & abſque ſcandalo, que licita eſt in foro conſcientiæ.

37 Vltimò infertur, quid dicendum ſit, quando cõſtat coniugi matrim fuiſſe inualidum, vel ob conſanguinitatem, vel ob quodcunque aliud impedimentum dirimens: num liceat illi propria authoritate diuertere, ita vt coniux dimiſſus minimè ſit reſtituendus? *Veracruz* 3.*par. Specul. ar.*9. dicit minimè licere, quando in facie Eccleſiæ, id eſt cõram Parocho & teſtibus, initum eſt matrimon. (vt neceſſariò attento *Tridentini decreto ſeſſ.*24.*c.*1.*de matr.* hodie celebrari debet:) ſi iudex Eccleſiaſticus facilè adiri poteſt: ſecus vbi difficilis eſſet aditus, & ſeparatio abſque ſcandalo fieri poſſet. Verùm dictis adhærendo, aſſerendum eſt, in foro conſcientiæ licitum eſſe receſſum propria authoritate, ſi abſq; ſcandalo id effici poſſit: vt in longinqua fugiẽdo. At in foro externo concedi reſtitutionẽ, quamuis impedimẽtum ſit notorium: per *c. Porro. de diuort.* vt numero ſequẽti contra aliquos dicemus: vbi reddemus rationem differentiæ, cur coniux adulter notorius minimè reſtituatur: & ſecus ſit, vbi eſt impedimentum notorium dirimens matrim. Quod ſi probationes impedimenti etiam non notorij offerantur incontinenti, reſtitutio concedetur quoad omnia, dẽpta copula carnali, propter peccati periculum: probationibus verò non incontinenti oblatis, erit coniux dimiſſus reſtituẽdus quoad omnia. Vt deciditur *c. Literis, de reſtit. ſpol.* & ſatis explicui n.22. probans eam deciſionem locum habere in quacunque conſanguinitate, & quocunque impedimẽto iure etiam humano dirimenti. Et quando dicantur probationes in continenti oblatæ, dixi nu.23.

38 Tandem ſupereſt ſoluere argumenta propoſita no. 11. & 12. Et ſolutio 1. argumẽti propoſiti n.11. & primi propoſiti n.12. magnum multis DD. faceſſit negotium, circa conciliationem textuum *c. Porrò, & c. Significaſti de diuort.* qui ſecum è diametro pugnare videntur (vt n. 10. aduertimus.) Et ideo DD. varias conciliationes afferunt. Prima eſt, vt *cap. Porrò* loquatur de notorio, quod certò probari nequit, ſed ex præſumptionibus, quale eſt conſanguinitas. Filiatio enim verè probari nequit, ſed ex variis præſumptionibus. Vt notatur *c. Michael, de filiis presbyt.* At *cap. Significaſti*, de notorio facti quod clarè conſtare poteſt: quale eſt adulterium. Ita *Ant. d. c. Porrò, num.* 9. Sed meritò reiiciunt eam *Abbas eod. c. Porrò, n.*9.*& ibi Alex. de Neuo n.* 11. Quia notorium illud præſumptionis ſufficit, vt Eccleſia declaret illud matr. fuiſſe nullum. Vt conſtat ex *eo. cap. Porrò, in fine*: ergo à fortiori ſufficiet ad repellendum coniugem à petitione reſtitutionis. Deinde, quia adulterium conſummatum, quale ad diuortium deſideratur, nequit certò probari: ſed ex præſumptionibus conſtare debet (vt dicemus n. 40. Secunda conciliatio eſt: vt *cap. Porrò*, non ſtatutum ſit, concedendam eſſe reſtitutionem vxori expulſæ ob notoriam conſanguinitatem: ſed id tantum prohiberi, ne vir tunc propria authoritate à ſe vxorem expellat, etiam ſi notoria ſit conſanguinitas. At ſi re ipſa expelleret, licèt temere feciſſet, non eſſet compellendus ad reſtitutionem. Quia multa fieri prohibentur, quæ tamen ſemel facta non ceſſantur, *l. Patre furioſo ff. de his qui ſunt ſui iuris.* Quòd ſi opponas, *eod. c. Porrò*, reſtitui vxorem dimiſſam ob notoriam conſanguinitatem: reſpondent *Anton & Dominicus ſtatim allegandi*, cõſanguinitatem illam non fuiſſe notoriam: & ideo reſtitui vxorem dimiſſam: nec Pontifex affirmat fuiſſe notoriam: ſed quamuis eſſet notoriè, dicit non eſſe vxorem propria authoritate expellendam. At *d. c. Significaſti*, non deciditur poſſe vxorem notoriè adulterantem expelli propria authoritate viri: ſed vxorem ſic expulſam, quamuis temere, minimè eſſe reſtituendam. Ita *Anton. d. c. Porrò, n.*9.*& ibi Abb. n.*9. *Alexan. de Neuo n.*11.*Card. ibi n.*3.*oppoſit.*3.*& d. c. Significaſti, n.*2.*oppoſit.*1.*Imola c. Ex conqueſtione, n.*6.*de reſtit. ſpoliat. Dominicus c. fi. n.*13.*eod. t. in* 6.*Lanfrancus rubr. de cauſa poſſeſ. & propriet. col.*5.*Couar.*4.*decret.*2.*p.c.*7.*§.*5.*n.*12. Sed hanc reprobat *Iaſon l. Naturaliter §. Nihil commune, n.*46.*ff. de acquiren. poſſeſſ.* Eo quòd eſſet imponere legem verbis, & non rebus: contra *l.*2.*in fine C. communia, de lega.* Et verè mihi diſplicet. Non enim capere poſſum, qualiter hæc cohæreant: vxor non poteſt expelli ob notoriam conſanguinitatem: & ſi temere tunc expellatur, non eſt reſtituenda. Quia radix huius reſtitutionis eſt iniqua ſpoliatio: ergo ſi data notoria conſanguinitate, eſt iniqua & temeraria ſpoliatio: cõcedenda eſt vxori ſic ſpoliatæ reſtitutio. Quod non obſcurè deducitur ex *ipſomet c. Porrò*, vbi poſtquã dixit Pontifex, data conſanguinitate notoria nõ potuiſſe vxorẽ ſola viri authoritate repelli: inde colligit vxori reſtitutionẽ denegandã non eſſe his verbis: *Quare ipſum ad eã recipiendam, quæ petit reſtitutionem, compellas.* Tertia conciliatio eſt: diuerſam eſſe rationẽ inter conſanguinitatem notoriam, de qua loquitur textus, *d. c. Porrò*: & inter adulterium notorium, de quo eſt ſermo in *d. c. Significaſti.* Quoniam exceptio conſanguinitatis notoriæ non cõcludit omnimodum proprietatis defectum. Poſſunt enim tales conſanguinei ſimul habitare tanquam frater & ſoror, *c. Conſultationi, de frigidis & maleficis*, ad mutua ſibimetipſis obſequia exhibenda: ac proinde nil mirum, ſi ob eam exceptionem non permittatur vxoris expulſio, ac vxori concedatur reſtitutio. Adulterium verò notorium concludit integrum poſſeſſionis defectum. Si enim vxorem vir innocens, ac adulterij conſcius notorij, domi retineret, cenſebitur remittere, ac ſubinde non poterit diuortium petere. Vt d. 14. dicemus. Ita *Ant. c. Ex conqueſtione, n.* 21. *de reſtit ſpoliat. Abb. d. c. Porro, n.*9.*Alex. de Neuo n.*11. Sed hanc cõciliationem reprobat *Iaſon l. Naturaliter, §. Nihil commune, n.*46.*ff. de acquir. poſſeſſ.* eo quod non exhauriat difficultatem. Et verè ita res ſe habet. Nam ſi ob adulterium licitus eſt receſſus, cùm verè maneat matrimonij vinculum, & licita ſit copula: cur non licebit recedere ob notoriam conſanguinitatem. Cùm vinculum matrimonij nõ ſit legitimũ: & habitatio inſtar fratris & ſororis ſit grauiſſimo periculo expoſita. Quarta conciliatio eſt: quod *c. Porrò*, loquitur in notorio proprietatis defectu, ad quem concludendum eſt neceſſariò expectanda ſententia, *cap.* verò *Significaſti*, in notorio poſſeſſionis defectu: qui cùm non concernat

pro

proprietatem ipſam,ſed ſolam poſſeſſionem,ſententia minimè indiget:ſed impedit reſtitutionem.Sic *Ant d.c. Porro,n.9.Præpoſitus* 3.q.1.*in ſum.Iaſon l.* 1. *Naturaliter.*§. *Nihil commune,n.*46.*ff.de acquirend.poſſeſſ.*Sed rationẽ differentiæ minimè aſſignant.Et ideò eam reiicit *Couar.*4.*decr.*2.*p.c.*7.§.5.*n.*11.Quinta cõciliatio eſt,vt *c.Porro* loquatur in conſãguinitate notoria,cuius exceptio minimè reſtitutionem impedit.At *c. Significaſti,* in adulterio notorio,quod reſtitutioni faciendę obſtat.Sic *Nau.li.*3.*conſ.*1.*de conuerſ.coniug. in priori edit.conſil.*6.*n.*2.*in poſteriori,conſil.*11.*n.*2.Et rationem differentiæ dicit ſe reddidiſſe in ſuis prælectionibus. Et in quantum ait in conſanguinitate notoria deſiderari ſententiam Eccleſiæ,concordant *Gloſ.ca.Ex conqueſtione,verb. Sine iudicio,de reſtitut.ſpoliat.& ibi Ant.n.*21.Sexta conciliatio eſt,vt *c.Porrò,*loquatur in notoria conſanguinitate,quę celari aliquo modo poteſt. At *c. Significaſti,* in ita notorio adulterio,vt nulla tergiuerſatione celari queat.Notorium autem tunc ſolum impedit reſtitutionem, quando tale eſt vt nullo modo tegi valeat:vt n.25.probauimus.Sic conciliant *Sylu.verb.Diuortium,q.*8.*Barboſa rubr.ff.ſolut.matr.*2.*p. n.* 26. Sed non explicant qualiter conſanguinitas notoria poſſit aliqua tergiuerſatione celari. Quod ſic explicãdum eſt.Quia *c.Significaſti,*fuit exceptio adulterij,& ſic meri facti, quod nullatenus poterat infringi & mutari : atque ita nulla tergiuerſatione celari, *l.* 1. §. *Si vir vxori,ff.de acquir. poſſeſſ.* Sicque ſi de adulterio conſtabat,non poterat aliqua tergiuerſatione celari defectus tituli.At data notoria conſanguinitate poterant contraxiſſe ex diſpenſatione : & ita iuſtum habere titulum ſpoliata vxor : ideóque potuit aliqua tergiuerſatione celari defectus tituli, ac proinde reſtituitur. Sed quamuis verum ſit in ſe,non quodcũque notorium impedire reſtitutionem,ſed quãdo eſt tale,vt nulla tergiuerſatione celari poſſit.At valdè difficile eſt explicatu , qualiter conſanguinitas illa poſſit tergiuerſatione celari,ratione diſpenſationis,quæ potuit validum reddere matrim. Quoniam ſimiliter dici poſſet adulterium notorium, quatenus ad diuortium confertur, poſſe tergiuerſatione celari:allegãdo,nimirum,ſimile viri ſpoliantis adulterium : vel ipſum adulterio conniuiſſe. Quod ſi dicas id tanquam viri delictum minimè præſumi,*l.Merito* 51.*ff.pro ſocio.* Similiter dicam diſpenſationem non præſumi in fauorem coniugis ſpoliati ratione conſanguinitatis.Cùm ſit quid facti.Adde etiam obſtare fortiſſimè,illum coniugem ob conſanguinitatem ſpoliatam habere contra ſe pręſumptionem iuris communis irritantis matrim.inter conſanguineos : quo in euentu reſtituendus non eſt,niſi titulum probet. Vt ſtatim dicemus iuxta *c.Ad decimas, de reſtit.ſpol. in* 6. & ſic quãuis id coniugium ſit in facie Eccleſiæ initũ, præſumptio ſtat contra ipſum, ob reſiſtentiam iuris communis.Atque adeò coniugi ſpoliato ſtanti pro illo , incũbit onus probandi diſpenſationem , qua redditum eſt validum.Vltima conciliatio eſt,quam adduxi ex multis DD. nu.30.vt *c. Significaſti,* intelligatur quando adulterium eſt commiſſum poſt ſpoliũ. At *c. Porro,*quando ante ſpolium. Sed ibi reprobaui.Ex his conſtat quam difficilis ſit horum textuum conciliatio. Sed placet deciſionem, *c. Porro,* eſſe ſpecialẽ in conſanguinitate,& in quocunque impedimento dirimenti, eadem enim eſt ratio:in quo caſu ſeparatio, non tantum tendit ad ſpoliandum poſſeſſione coniugẽ dimiſſum , ſed etiam proprietate ipſoque matrim. vinculo. Atque adeò iuſta ratione deciditur, *d.c. Porro,*nullum notorium ad id ſufficere, ſed expectandam eſſe Eccleſię ſententiam.Sicut enim eius auctoritate vinculũ matrim.colligatum eſt , ita eius iudicio oportet diſſolui. Per eaſdem enim cauſas res naſcitur & diſſoluitur,*cap.*1.*de regulis iuris.* Adde etiam,rem hanc eſſe grauiſſimam,quia ratione conſanguinitatis declaratur vinculum ipſum matrim.fuiſſe irritum,ac proinde vtrumque coniugem tanquã ſolutũ poſſe libere ad alias nuptias tranſire.Quare meritò reſeruatur iudicio Eccleſiæ decidenda : &, interim coniux ſpolians cogitur ad ſpoliatum redire.At ſeparatio ratione adulterij eſt quoad ſola obſequia coniugalia,manenti vinculo matrimonij illæſo:& neutri licet aliud matrim.inire. Et ideò nil mirum,ſi Eccleſię iudicium non deſideret,ſed contenta adulterio ita notorio,vt nulla poſſit tergiuerſatione celari. Et ita placent mihi quarta & quinta conciliatio relata,quę in hoc conueniunt,vt ſit ſpeciale in conſanguinitate,& quoties agitur de proprietatis defectu , vt contingit in aliis impedimentis dirimentibus. Ad 2.arg.ex propoſitis n.11.dic non eſſe propriè pœnam,ſed tanquam conditionem in ipſo matrim. contractu inhibitam.Vt de negatione debiti coniugalis ob adulterium dixi n.5.Ad confir. dic deciſionem *d.c.Porro,*eſſe ſpecialem in conſanguinitate,vt proximè probaui. Ad 1.argu.ex propoſitis n.12.dic, eum textum intelligi de ita notorio adulterio,vt nulla tergiuerſatione celari valeat.Ad 2.dic eodem modo intelligi illud *c.Ex parte.* Ad 3 & confirmationem dic in *eod.c. Ad decimas,* eſſe ſpeciale : eo quod ius commune reſiſtit poſſeſſioni ſpoliati , quæ reſiſtentia conſtat ex forma libelli propoſiti ab ipſo ad petendam reſtitutionem.Vnde *Arch. ibi n.*1. *Dominic.n.*13.*Franc.n.*3.eam regulam generalem ex eo textu eliciunt , vt reſtitutio concedenda non ſit ſpoliato,quoties eſt veriſimilis præſumptio iniuſtæ poſſeſſionis contra ipſum, eò quod poſſeſſioni illi ius commune reſiſtat:& reſiſtentia illa iuris conſtat ex libello propoſito.Ad vltimum dic non omnino ceſſare ſcandalum, niſi quando ita notum eſt adulterium,vt nullatenus celari poſſit.

SVMMARIVM.

*Vt coniux innocens poſſet in foro conſcientiæ ab adultero diuertere, ſatis eſt,ſi certo norit adulterium,quamuis teſtibus probare nequeat, n.*39.

*Deſiderantur ea indicia , quæ in foro externo probata conuincent de adulterio. Et adulterium non poteſt verè probari , ſed probationibus ex præſumptionibus petitis, n.*40.

*Deſideratur ad concludendum adulterium ſuſpicio violenta. Et enodantur c.*Dixit *Dominus* 32.*q.*1.*& c. Maritis,de adulter.n* 41.

*An ita ſufficiat in foro conſcientiæ ſuſpicio violenta , vt non oporteat coniugem ſic ſuſpectum audiri,quo diuortium fiat, n.*42.

*Quando dicatur ſuſpicio violenta,n.*43.

*Sufficit alia ſimilis vehementer viro prudenti ſuadens,n.*44.

*An ſufficiat,ſi ſolus cum ſola in loco ſecreto & abdito repertus ſit,n.*45.

*An inducant hanc ſuſpicionem violentam plenè probantem adulterium, oſcula,& amplexus? Refertur quædam ſent.n.*46.

Sent. Auctoris:& explicantur l.Quod ait lex,ff.ad l.Iul.de adult. & c. Nec aliqua 27.*q.*1.*n.*47.

*Non inducunt violentã ſuſpicionẽ adulterij verba amatoria, nec literæ, nec xenia,nec ſi quis glorietur ſe cũ vxore alicuius concubuiſſe,n.*48.

*An ſufficiat tamquam ſuſpicio violenta , confeſſio coniugis aſſerentis proprium adulterium,n.*49.

*An ſufficiat ea confeſſio quando cedit in detrimentum profeſſionis,n.*50. *& explicat c.penult.de raptor.*

*An ſuſpicio violenta probanda ſit teſtibus omni exceptione maioribus, & non ſingularibus? Et an in foro conſcientiæ ſat ſit ſi eam affirmet quidam fide dignus,n.*51.

*An vir ſuſpicans vxoris adulterium, poſſit eam cum teſtibus obſeruare? Et cuſtos nemoris an poſſit ſe abſcondere , vt illud ingrediens deprehendatur ? Et an liceat parentibus,vel heris, occaſionem permittere, ſeu non auferre furandi,filiis vel famulis,vt deprehenſi corrigantur? Et an vir poſſit celebrare diuortium ob id adulterium,quod vxorem obſeruans permiſit,n.*52.

*An liceat offerre occaſionem filiis vel famulis furandi,& vxori adulterandi,vt corrigantur,n.*53.

*An poſſit vir cum vxore paciſci,vt amaſio eius,caſtitatem violare tentanti,concedat tempus & locũ,vt amaſius ipſe deprehendatur.n.*54.

QVÆSTIO III. Qualis notitia adulterij deſideretur,vt 39
coniux innocens poſſit in foro conſcientiæ ab adultero diuertere,eíque debitum negare ? Prima concluſio. Deſideratur ad id , vt coniux innocens certus ſit de alterius adulterio. Cùm enim poſſeſſio ſtet pro altero coniuge, ea in dubio priuari minimè debet. Et ita omnes DD. n.5.allegari hanc certitudinem petunt. Nec exigitur vt id teſtibus probari valeat. Id enim ad forum externum pertinet, quod iuxta allegata & probata ius dicit.

II. Concluſio.Non deſideratur certitudo metaphyſica, 40
ſed ſatis eſt moralis,qualis habetur per ea indicia, quæ in foro externo probata conuincerent coniugem de adulterio. Ita *Vincent.ſpec.doctrin.to.*2.*l.*10.*c* 41. *Aſtenſ.ſum.*2.*p.l* 8.*t.*11.*a.*3.*q.*5. *Sot.*4.*d.*36.*q.vn.a.*3.*poſt* 3.*concl.verſ. Circa ſingulas.Barth.à.Ledeſ.de matrim.dub.*67.*in notab.poſt.*1.*concl Pet. de Ledeſ.de matr. q.*62.*a.*3.*notab.*1. *Vega* 1.*to.ſum.c.*13.*caſu* 4.

& conſtat ex *D.Hier.in c.19.Matt.*& refertur,*c. Dixit Dominus* 32.q.1.ibi:*Vbicumque eſt fornicatio,vel fornicationis ſuſpicio,libere dimittitur vxor.* Et ratio eſt,quia cùm adulterium ſit ex illis criminibus, quæ in abdito loco & omnino occultè admittuntur,*l.Conſenſu,C.de repudiis.*eſt difficillimum probatu:nec verè probari poteſt,ſed ex probationibus petitis ex præſumptionibus concluditur.Quod adeò verum eſt, vt ſi quiſpiam nudus ſupra nudam feminam in ipſo actu reperiatur,non verè & metaphyſica certitudine conſtet adulterium conſummatum,quale ad diuortium exigitur. Vt multis citatis aduertit *Maſcard. de probat. concluſ.* 59.*n.*4.*ſequentib.& Menoch.de præſump.li.*5.*præſump.*41.*n.*12. Quoniam fieri poteſt vt femina ſit arcta, vel vir impotés, aut minimè ſeminarit intra vas. Vnde fit vt non tam exactæ probationes petendæ ſint, ac in aliis criminibus,quæ oculis patent,paláṁque perpetrantur. Vt alios referentes docent *Maſcard.de probat.concl.*57.*n.*8. *Menoch. d.præſumpt.* 41.*n.*1.*& conſ.*31.*n.*18. *& ſeq.volum.* 1. Tandem id conſtat ex *c. Literis, de præſumpt.* vbi deciditur poſſe diuortij ſententiam proferri, ob violentam adulterij ſuſpicionem.

41 III Concluſio.Non ſufficit quæcumque ſuſpicio probabilis, ſed deſideratur ſuſpicio violenta. Quia hæc ſufficit ad condemnandum, *c. Afferte,& c. Literis, de præſumpt.* Et maximè in adulterio,quod verè probari nequit(vt n.præc. diximus.) Vnde dum *c. Dixit Dominus* 32.*q.* 1. dicitur, ob fornicationis ſuſpicionem libere poſſe vxorem dimitti,intelligitur de ſuſpicione violentà. Ita tradunt *Gloſ.eo c. Dixit Dominus,verb.Suſpicio,& c.Maritis.verb. Ex ſuſpicione,de adult.* ita intelligens illum textum dicentem, poſſe maritum accuſare vxorem,ob adulterij ſuſpicionem.Et ibi *Innoc.n.vnico.Hoſt.n.vnic.Abb.n.*1.*idem Hoſt.c. Porrò.n.*3.*de diuor.*vbi *Ioan. Andr.n.*3.*Ant.n.*12. *Anch.n.*9. *Alex.de Neuo, cap.Significaſti,n.*3.*de diuort. Beroius rubr.de iudiciis,n.*20.*fin. Ioan.de Fribur.ſum.confeſſorum,l.*4.*t.*22.*q.*2. *Aſtenſ.ſum.*2.*p.li.*8.*ti.*11.*a.*3.*q.*5.*Syl.verb. Diuortium,q.*7.*& verb.Adulterium. q.*7.*n.*9.vbi *Angel.n.*8.*Armil.n.vlt. Tabiena Matrim.*4.*q.*2.*n.*3.*Turrec.c. Chriſtiana,n.*132.*q.*5.*Coſtanus de dotibus c.*6.*n.*37. *Monaldus ſum.*vbi de matrim.*t. Propter quid fiat diuortium, verſ.Item alia cauſa.Maſcard.de probat concl.*57.*n.*6.*Geata repetit. c. Ad limina* 30.*q.*1. §.4.*n.*205. *Cantera q.criminalib.q. tangentib.punitionem delicti,c.*4 *n.*52.Et ex Theologis.*D.Th.* 4.*d.*35.*q.vn.a.*3.*ad* 4.*D.Bonau.*4.*d.*32.*a.*2.*q.*2.*Palud.*4.*d.*27. *q.*1.*a.*3.*n.*17.*& d.*35.*q.*1.*a.*1.*n.*9.*D.Ant.*3.*p.t.*1.*c.*21.§.5.*Vincent ſpeculo doctrin.to.*2.*l.*10.*c.*41.*Sotus* 4.*d.*36.*q.vn.a.*3.*poſt* 3. *concl.verſ. Circa ſingulas. Viguer.l.inſtit.c.*16.§.7.*verſ.*9.*impedim.*10.*Enriquez l.*11.*de matrim.c.*17.*n.*2.*Emm.Sa ſum.verb. Diuort.n.*3.*verſ.Sufficit ad ſeparationem.Angles Florib.*1.*p.de matrim.q.*9.*de diuort.a.*1. *diffic.*3.*concl.* 3. *Lud. Lopez* 1.*p.inſtruct.c.*295.§.*Ad hæc quæſtio hæc.Vega* 1.*to.ſum.c.*13.*caſu* 4. *Barth.à Ledeſ.dub.*67.*de matrim.in notab.poſt* 1.*concl.*

42 Sed quidam non ita ſimpliciter intelligunt ſufficere ſuſpicionem violentam, ſed dicũt eam ſufficientem,vt coniux innocens curet inueſtigare alterius adulterium, & eo cognito diuortium celebrare. Et ita intelligunt,*cap.Dixit Dominus* 32.*q.*1.dum ibi ait *D.Hier.*ob adulterij ſuſpicionem libere dimitti vxorem. Et ducuntur, quia non dixit Chriſtus *Matth.*5.*&* 19.ob ſuſpicionem fornicationis,ſed ob fornicationem poſſe diuortium celebrari. Ita *Palacios* 4.*d.*27.*diſp.*3.*f.*604.*col.*24.*& ſeq.verſ.Sed numquid ſuſpicio.Et d.*35.*diſp.vn.col.*2.*verſ.Sed quid ſi adulterium,*dicit coniugem ob ſuſpicionem violentam poſſe tantum ad tempus negare debitum,dum explorat veritatem. Idem videtur ſentire *Caſtro de lege pœn.l.*2.*c.*4.§. *Vt igitur,*ait enim data violenta ſuſpicione poſſe coniugem innocẽtem alteri purgationẽ iniũgere,quam ſi facere neglexerit,aut in ea defecerit iuſtè poſſe illi debitũ negare. At *D.Hier.eod.c.Dixit Dominus,*expreſsè auctoritatem Chriſti,*Matth.*5.*&* 19.explicans,ait ob fornicationem vel fornicationis ſuſpicionẽ dimitti libere vxorem. Ac vniuerſi DD.n.præc.allegati exiſtimant,ſuſpicionem violentam producere ſufficiẽtem notitiam adulterij.Illud enim debet eſſe cognitum,vnde cum dimittitur ob violentam adulterij ſuſpicionem, verè ob adulteriũ dimittitur,quãuis non plenè & indubitata certitudine cognitum:ea enim eſt impoſſibilis(vt dixi n.40.)eſt tamen cognitũ certitudine mortali,& ex vrgenti præſumptione, quæ virũ prudentiſſimũ ad iudicandũ adulterium induceret.Et quę probata in foro externo ſatis eſſet ad ſẽtentiam diuortij ferendã.Vt deciditur,*c.Literis,de præſump.* Et durũ eſt ad aliquid amplius diſcutiendũ, conſtringere coniugem innocentẽ.Quare diſplicet prædicta limitatio.

Quod ſi roges,quando dicatur ſuſpicio violẽta ſufficiens 43
ad diuortij ſententiã?id deciditur,*c.Literis de præſumpt.*ibi: *Solum cum ſola,nudum cum nuda,in eodẽ lecto iacentẽ viderunt multis locis ſecretis,& latebris ad hoc commodis, & horis electis. Reſpõdemus quod ex huiuſmodi violẽta & certa ſuſpicione fornicationis poteſt ſententia diuortij promulgari.*Et docent omnes.

Non tamẽ id ita ſtrictè accipiendũ eſt,vt ſola ea præſum- 44
ptio explicata,*d.c.Literis,*ſit violẽta:ſed ſufficit quęcunque alia ſimilis,quę vehementer ſuadeat coniugis adulterium. Sic *Caſtro nu.*42.*allegatus.* Et conſtat ex dicendis n.ſeqq.

Hinc infertur dici præſumptionem violentam,vt dicatur 45
plenè probatũ adulterium, quando quis ſolus cum ſola in loco abdito inuentus eſt.Ita *Menoc.*aliis relatis,*de præſump. l.*5.*præſum.*41.*n.* 11. *& duplici ſeq.*Sed ita generaliter id non credo. Nec *Gloſſ.c.Praterea,verb.Conſcios,de teſtib.& atteſtat.* quam pro ſe allegat, ita generaliter loquitur: ſed quando quis repertus eſt ſolus cum ſola in lecto, vel nudus cũ nuda. Et ita *Aſtenſ.ſum.*2.*p.l.*8.*t.*11.*a.*3.*q.*5.dicit non ſatis eſſe ſolum cum ſola in locis ſuſpectis reperiri, niſi eodem lecto, & hora apta ad concubitum. Quia prior ſuſpicio eſt probabilis,ſed non violenta.Quod idem colligitur ex *cap. Literis,de præſumpt.* Et benè docuit *Nauar. rubr.de iudiciis, n.*10.dicens id non ſufficere,niſi alię circunſtãtiæ adiiciantur loci,temporis,vel perſonarum. Et licèt multi,quos ibi refert,dicant ſufficere ſi in loco ſecreto deprehendantur ſe amplexantes & oſculantes.At ipſe cum aliis ait,id non ſatis eſſe,niſi probetur tanto temporis ſpatio in eo loco ſecretos eos fuiſſe,vt poſſent adulterium committere.

Sed vtrũ oſcula & amplexus efficiant ſuſpicionẽ violen- 46
tam, ita vt ex eis plenè probetur adulteriũ; Affirmant quidam. Et ducuntur ex *l. Quod ait lex.*23.*ff.ad l.Iul.de adulter.* vbi habetur fas eſſe patri filiam in his actibus inuẽtam occidere,ſicut inuentam in adulterio.Et ex *c.Nec aliqua* 27.*q.* 1. Ex quo textu habetur adulterium ita iudicari ex actu impudico & venereo,ſicut ex cõſummato. Quia ſunt hęc præparantia ad adulterium. Huius ſent. videtur *gloſſ.eod.c. Nec aliqua, verb. Concubitus.* dicit enim ex amplexibus & confabulationibus deprehendi aliquam eſſe corruptam. Et videtur tenere *gloſ.d.l.Quod ait lex,ver.In ipſis,*vbi ait ex his tactibus argumentũ ſceleris induci.Idem tenent *Ruin. conſ.*162.*n.*4.*vol.*4. *Deci.rubr.de iudiciis,n.*5.*Felin.c. Præterea, n.*3.*verſ. Et dicas,de teſtib.& atteſt. Bellon.rubr.C.de edendo,n.* 81.Et multos referẽtes *Burſat.conſ.*218.*n.*3.*vol.*2.*Maſcard. de probat.concl.*57.*nu.*5.*& concl.*64. *à n.*1.*ad* 5.Et fauet valdè *Cou.*4.*decr.*2.*p.c.*7.§.6. *n.* 3. qui dixit mulierem reddi valdè ſuſpectam ex oſculo,ita vt prudentis arbitrio ſuſpicio hęc pro indubitata & violenta haberi poſſit.Eiuſdem ſent.videntur *Sot.*4.*d.*35.*q.vn.a.*3.*poſt* 3.*concluſ.verſ. Circa ſingulas. Bart.à Ledeſ.dub.*67.*de matrim.in notab.poſt.*1.*concl. Graffis* 1.*p.deciſ.l.*2.*c.*84.*n.*5. *Vega* 1.*to.ſum. c.*13. *caſu* 4. dicunt enim ſufficere ſi adulteri in eodem lecto reperiantur, aut aliter amplexati.Idem tenet *Azebedo lib* 8.*recop.t.*20.*rubr.n.*14.

Sed omnino tenendũ eſt, non induci violentã ſuſpicio- 47
nem adulterij ex ſolis oſculis & amplexibus, quando alia adminicula non concurrunt.Probatur ex *l.*1.*ff.de extraord. crimin.*relata *c.Solicitatores,de pœn.d.*1.vbi imponitur extraordinaria pœna ſolicitatori alienę vxoris.Et *gloſ.ea l.*1.*verb. Propter voluntatem,*explicat,licèt colloquia, & baſia interuenerint. At ſi inde concluderetur adulterium, pœna ordinaria imponenda eſſet.2.quia *c. Literis,de præſump.*multo fortiora exiguntur indicia, vt violentã adulterij ſuſpicionem inducant. 3. quia licèt coniecturis probetur adulterium, at illæ debent eſſe, vel à natura vel à lege receptæ, probatæque,vt ait *Gloſ.l.Abſentẽ* 5.*verb.Dãnari ff. de pœnis.*

Oſcula

Oſcula autem & amplexus nec à natura, nec à lege pro vrgenti coniectura admittuntur: nec etiam ab homine recipi debent: cum nulla vrgens ratio id ſuadeat. Nec obſtat *l. Quod ait lex*, allegata n. præc. pro cõtraria ſent. quia ſolum probat licere patri, iuxta illum textum, impunè occidere filiam repertam in iis actibus impudicis, ſicut inuentam in adulterio, non tamen probat inde conuinci adulteriũ. Similiter non obſtat *c. Nec aliqua*, ibi allegatum: quia tantum ex eo probatur illa eſſe indicia deprauatæ volũtatis adulterandi. Atque ita tenent *Ripa rubr. de iudiciis, nu. 23. Et ibi Beroius n. 20 fine. Nau. ibi n. 10. Michael Calidon. ibi, n. 71. & ſeqq. Riminald. ibi, n. 10. & ſeqq. Iul. Clar. li. 5 recept. §. Adulterium, n. 16. verſ. Et ſcias. Menochius* alios allegans *de præſump. l. 5 præſum. 41. n. 28. & ſeqq. Perez lib. 8. ordin. t. 15. l. 2. f. 292. verſ. Sed eſt dubium vtrum ex oſculo. Padilla l. Tranſigere, n. 87. C. de tranſact. Cantera qu. crimin. qu. tangentibus punitionem delicti, c. 4. n. 52. Barboſa* alios referens, *l. 2. p. 1 n. 73. ff. ſol. matr. Palacios 4. d. 27. diſp. 3. f. 604. col. 24. & ſeq. verſ. Sed numquid ſuſpicio. Lud. Lop. 1. p. inſtr. c. 295. §. Adhæc quæſtio hæc.*

48 Nec à fortiori ſufficient xenia miſſa ab adultero vxori alienæ, aut verba amatoria, vt probetur adulterium. Quia minora indicia ſunt amplexibus & oſculis. Ita *Palacios nu. præc. alleg.* Nec ſimiliter ſatis erit, ſi quis glorietur ſe cum vxore alicuius concubuiſſe. Quoniã non valet confeſſio in alterius præiudicium, *c. 1. de confeſſis, ca. Significaſti, de adult. l. fin. C. de accuſat.* Sic *Abb. c. Quam ſit graue, n. 2. notab. vlt. de exceſſib. prælatorum. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 210.* De literis verò amatoriis non cõcordant DD. Nam quãdo repertę ſunt litterę amatorię ipſius mulieris, probari adulterium aſſerunt *Pariſi. conſ. 54. in fine, vol. 4. Maſcard. de probat. concl. 64. n. 10. in fin.* Id autem negat *Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 2.* Sed *Menoch. de præſump. l. 5. præſump. 41. in fine*, cenſet id iudicis arbitrio remittendum pro literarum tenore. Vnde dicit, ſi mulier in eis præteritum concubitum fateretur, rem eſſe manifeſtam contra eam: ſi verò eſſent literæ quibus virum induceret ad acceſſum, arguere adulterium committendum, non tamen commiſſum. Cæterùm exiſtimo non ſufficienter probari adulterium, licet in eis mulier proprium adulterium fateatur. Quia confeſſio extraiudicialis, qualis eſt hæc, non plenè probat, ſed conſtituit indicium ſufficiens ad torturam. Vt docent *Abbas c. Quam ſit graue, n. 2. de exceſſibus prælat.* & multis citatis *Maſcardus de probat. concl. 350. n. 1. & ſeqq.* Et conſtabit ex dicendis n. ſequẽti, vbi dicemus quid deſideretur, vt ea cõfeſſio probet.

49 Satis autem eſt confeſſio coniugis aſſerentis proprium adulterium, vt illud probatum cenſeatur. Habetur expreſſè, *c. pen. de adulter.* ibi: *Mandamus quatenus niſi tibi conſtiterit, vel per euidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris, quod adulterata ſpõte fuiſſet, ipſum recipere compellas eandem.* Quod intelligitur, quando confeſſio facta eſt in iudicio. Vt docet *ibi gloſ. verb. Confeſſionem. Hoſt. ibi.* Idem *gloſ. c. 1. verb. Patronus 32. q. 1.* Quia hæc facit notorium iudiciale: extra iudicium autem facta non plenè probat, ſed inducit ſufficiens indicium ad torturam. Vt n. præced. probaui.

50 Imò ſi iam coniux innocẽs repudiatus emiſerit profeſſionem, & propriũ adulterium ante profeſſionẽ commiſſum fateatur, vt ſic cõpenſentur adulteria, & coniugi manenti in ſeculo concedatur repetitio illius cõiugis iam profeſſi, vtpote qui cõpenſatis adulteriis profiteri nõ potuit. Credendum eſſe illi cõfeſſioni aduerſus religionis profeſſionem, & in fauorem inſtaurationis matrim. docent *Hoſt. c. Veniens, n. 7. de conuerſ. coniug. & ibi Ioan. Andr. fine, Ant. fine, Anch. fine.* Et probant ex *c. pen. de raptor.* ex quo cõſtat vxorem profeſſam abſque viri licentia, ei reſtituendam fore, ſi ipſa fateatur ante ingreſſum fuiſſe conſummatũ matr. vbi *Gloſ. verb. Mulieris*, aſſerit aliud eſſe in matrim. carnali, & aliud in ſpirituali. Quia in illo nõ ſtatur confeſſioni mulieris in matrim. præiudiciũ: ſecus verò in hoc. Sed aduerſus hanc doctrinam fortiter vrget, diuerſam longè rationem eſſe, quando ſolum diuortium intentatur. Tũc enim ſolius coniugis adulteri præiudicium vertitur: innocens enim poteſt iniuriã cõdonare: & ſic nil mirum eſt, ſi confeſſioni adulteri plena fides habeatur. At vbi cõfeſſio coniugis tendit contra profeſſionem, eſt in monaſterij præiudicium. Et proinde non videtur ei credendum. Confeſſio enim aduerſus ipſummet cõfitentem valet, non verò contra tertium, *14. q. 2. in princ. & c. 1. de confeſſis.* Deinde quia *c. Vidua, de regul.* deciditur nouitiam actibus profeſſarum ſe ingerentem, cenſeri profeſſam, licèt iureiurãdo defectum animi profitendi affirmet. Non ergo propriæ confeſſioni creditur in profeſſionis præiudicium. 3. quia ad matr. carnalis diſſolutionem minimè ſtatur coniugum confeſſioni, *c. Super eo, de eo qui cogn. conſang.* Et redditur ibi ratio: eo quod ſæpè aduerſus matr. vt illud dirimatur, coniuges inter ſe colluderent. Quæ ratio æquè militat in religionis profeſſione Quare doctrinam prędictam ita vniuerſaliter non admittit *Abb. c. Veniens, fine, de conuerſ. coniug.* ſed tunc demũ, quando vxor profeſſa confitens in iudicio præuiam matrim. conſummationem, vel præcedens adulterium, re vera ſtat pro ipſa profeſſione, & ſuperiori cõniuente eam confeſſionem fecit. Tunc enim non eſt veriſimile eam contra ſe mentiri: ac ſubinde confeſſio ſibi præiudicat ac monaſterio. Atque ita intelligit *Abb. ibi, c. pen. de raptor.* pro priori doctrina allegatum. Idem *Abb. eo c. penult. n. 6. & ibi Hoſtienſ. n. 3. ſuper verb. Confeſſione, & ibi Anan. n. 6.*

Quarta concluſio. Quamuis adulterium plenè probari 51
nequeat, at coniecturæ, & præſumptio violenta, quibus probandum eſt, ſunt planè probanda per teſtes non ſingulares, & omni exceptione maiores. Ita multis citatis *Burſat. conſ. 435. n. 39. vol. 4.* An autem dicãtur teſtes ſingulares, ſi viciſſim dicant ſe vidiſſe, vnum poſt alium: vel teſtis vnus dicat ſe vidiſſe vna die, & in vno loco, & alius alia die, & in alio loco? conſule *Maſcardum de probat. concl. 59. n. 17. & duplici ſeq. & concl. 65. à n. 1. ad 3.* In foro autem conſcientiæ exiſtimo ſufficientem eſſe notitiam, quo coniux innocens diuertere poſſit, ſi de adulterio ſui coniugis certior fiat à perſona fide digniſſima, cui meritò prudentiſſimus quiſque fidem haberet, ſe vidiſſe adulterium, aut eius violentam ſuſpicionem teſtanti. Quoniam hoc certitudinem moralem efficit, quæ ſatis eſt, vt probaui n. 39. & 40.

Quinta concluſio. Viro ſuſpicanti adulterium vxoris li 52
citum eſt illam obſeruare, cũ teſtibus idoneis, vt eã poſſit de adulterio conuincere. Quoniã id non eſt eius peccato conniuere, ſed vti eius malitia ad proprium commodum. 2. quia aliud eſt, rogare, conſulere, vel iubere malum, quod nunquam licet, & aliud permittere, ſeu non auferre mali occaſionẽ, quod aliquãdo licet ob aliquod maius bonum. Sicut Deus mala permittit ob maius bonum. Ita *D. Th. 4. d. 35. q. vn. a. 3. ad 4. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 3. fine. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 3. notab. 1.* Confert ad hoc quod tradunt *Nau. ſum. Hiſp. c. 28. addit. ad n. 30. c. 14. §. La 10. Corduba ſum. q. 5. corol. 4. fin. Nau. l. 3. de reſt. c. 4. p. 1. dub. vlt. in noua edit. n. 104. Emm. Sa, Sum. verb. Peccatum, n. 7.* nimirum, nõ peccare parẽtes vel heros, qui filiis vel famulis nõ auferunt aliquam furandi occaſionem, cũ eos ad furandũ propenſos norunt, vt ſic in furto deprehenſi reſipiſcant. Confert etiam, quia quãuis cuſtodes nemorũ ſe abſcondentes, quo illud euntes ingrediantur libere, ſoluantque pœnã, damnentur tanquam culpæ mort. rei: vt benè docet *Metina, §. de reſt. q. 12.* At excuſantur à culpa, quando eo fine ſe abſcondũt, vt ſemel deprehenſi caueant in futurũ illuc redire. Vt tradunt *Nau. ſum. c. 17. hiſp. n. 124. lat. n. 123. Nauar. eod. dub. vlt. n. 103. Corduba ſum. q. 66. dic. 2. verſ. Mas el daño. Valẽtia 2. 2. diſp. 5. q. 6. punct. 5. dub. 7. in fine. Manu. 1. to. ſum. 2. edit. c. 124. n. 7. Vega 1. to. ſum. c. 120. caſu 1. col. 4.* Hinc infertur, virũ poſſe celebrare diuortium ob adulterium illud in quo vxorẽ deprehẽdit. Quãuis id minimè poſſit ob adulteriũ, quod ipſo ſciẽte & tacẽte vxor cõmittit (vt diximus diſp. 5. n. 5.) Quoniam id verũ eſt, quando nõ habet iuſtã diſſimulãdi cauſam. Tunc enim eſt cõſenſus. Secus in pręſenti euẽtu, in quo non diſſimulat quaſi cõſenſum prębens, ſed vel vt poſſit ipſam de adulterio cõuincere: vel vt deprehẽſa deſiſtat in futurum.

Sed an liceat eo fine offerre occaſionem vxori, vt adul- 53
teretur, vel filiis aut famulis, vt furentur? *Nauarra n. præc. allegatus, eo dub. vlt. n. 104.* id concedit. Sed meliùs *Emman. Sa, verb. Peccatum, n. 7.* id negat. Quia id non ſolum eſt per-

mittere:ſed cooperari, & poſitiuè concurrere. Quare non video qua ratione id excuſari valeat.

54 Hinc infertur, quid dicendum ſit in ea quęſt. Num liceat viro pactum cum vxore inire, vt amaſio eius caſtitatem violare tentanti cõniueat, concedens tempus & locũ non vt adulterium perficiat: ſed vt in crimine deprehendatur? Id enim culpa vacare, docẽt plerique ducti ex *l. Si quis ſeruo 20 C. de furtis*, ex *l. 8. t. 14. p. 7.* vbi habetur ſeruo requiſito ab aliquo de furto committendo, ipsóque nunciante domino, & de conſenſu eius portante res aliquas domũ perſuadentis, vt hic in furto deprehenderetur: dari contra perſuadentem actionem furti: vbi lex videtur ſupponere actionem ſerui, & pactum cum domino initum, licita fuiſſe. Aliàs cum de conſenſu domini res accepta ſit, minimè actio furti daretur. Sic *Paulus ea l. Si quis. notab* 1. *Iac. de S. Georgio ibi, Ioan. Lup. c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. in princ. §. 29. n. 1. Ciſuentes l.* 80 *Tauri. fine.* vbi *Ant. Gomez n. 65. Caſtillo proœmio leg. Tauri. f. 6. col. 4. verſ. Et nota quod ſi Caſtellanus. Gomez Arias, l. 78 Tauri, n. 7. Greg. Lop. l. 8. verb. Al. fijo, t. 14 p. 7. Matienzo dialogo relatorũ 3. p. c. 33. n. 8. Azebedo lib. 8. recop. t. 20. l. 2. n.* 17. Sed DD. hi non tractant de foro conſcientiæ: dicunt enim licere id ad iniuria afficiendum adulterum, aut furti ſuaſorem. Quod in foro conſcientiæ illicitum eſſe conſtat. Sed mens textuum & Doctorum eſt, vt conſenſus ille non ſit legitimus, & ſufficiens, ne ſuadens furtum poſſit de furto, & adulter ille de adulterio intentato accuſari. Vnde in foro conſcientiæ id pactum illicitum eſſe cenſeo. Non enim eſt mera permiſſio, dum vxor conniuet adulterium molienti, ſed eſt conſenſus. Ea enim verba ſufficerent ad acceptationem cuiuſcunque donationis, aut legati, aut muneris ſibi iniuncti. Permiſſio enim eſt actus voluntatis circa negationem: id eſt, circa non impediendum: vt referens modos permiſſionis tradit *D. Tho. 4. d. 33. q. 2. a. 2. quæſtiunc. 2. corp.*

DISPVTATIO XIII.

Vtrùm vir teneatur vxorem in adulterio perſiſtentem dimittere: aut reſipiſcentem admittere? Et idem de vxore reſpectu viri adulteri?

SVMMARIVM.

Vir innocens non tenetur adulteram emendatam reconciliare. Et explicatur cap. Quod autem, 32. q. 1. & cap Si vir, de adul. n. 1.

Quid ſi iuret fore, vt ipſam non accuſet, dimittátve n. 2.

Fas eſt viro, vxori adulteræ emendatæ parcere: eámque ſibi reconciliare, quoties voluerit: & quando id conſilium ſit. Et explicatur c. Si vir, de adult. Et an poſſit adulteram in crimine perſiſtentem reconciliare, 3.

Refertur duplex ſententia, n 4. & 5.

Si ſolam adulterij rationem attendamus, non eſt præceptum diuertendi ab adultera, quantumcumque publica, & pertinaci, n 6.

Obligatio hæc diuertendi aut conſurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi ſcandali, aut ex vtroque, n. 7.

Non oritur ex præcepto correctionis fraternæ, & an quando hac præmiſſa vxor non reſipiſcit ſit denuncianda, n. 8.

Refellitur ſententia aſſerens oriri ex præcepto correctionis, n. 9.

Naſcitur ex ſola vitandi ſcandali obligatione, n. 10.

Non conſurgit ex aliquo præcepto Eccleſiaſtico. Et explicantur c. Si vir, de adulter. c. Sicut crudelis 32. q 1. & cap. Non ſolùm 28. q. 1. n. 11.

Nec oritur ex periculo incertitudinis prolis vitandæ, n. 12.

Vir retinens vxorem tanquam ſororem non ſatisfacit, n. 13.

An vxor occultè adulterans, nec emendata, ſit dimittenda, n. 14.

Non obligat hoc præceptum virum aliter ſcandalum cauere potentem, n. 15.

Nil refert ad hanc obligationem, vtrùm vir ſit innocens nec ne, n. 16.

An vir teneatur aut poſſit alimenta adulteræ pertinaci denegare, n. 17.

An teneatur potiùs excommunicationem ſuſtinere, quàm adulteram non correctam admittere, n. 18.

Obligatio hæc dimittendi adulteram, quando ſit ſub mortali, n. 19.

An excuſetur vir retinens, ne ipſe damnum corporis vel animæ incurrat, n. 20.

Quid, ſi vxor expulſa, peior efficietur: aut aliud corporis detrimentum patietur, n. 21.

Quid, ſi infamia ipſius viri vel vxoris emergat, n. 22.

Quid, ſi vxore retenta, ſit ſpes emendæ, n. 23.

Qualiter in his euentibus teneatur vir ſcandalum cauere, n. 24.

Rariſſimè tenetur vir adulteram dimittere, aut à culpa abſtinere, n 25.

Soluuntur argumenta, n. 26.

An vxor ſimiliter teneatur virum in adulterio perſiſtentem expellere, debitumque negare? Refertur duplex ſententia, n 27. & 28.

Sententia auctoris negans. Et explicatur cap. Si quis vxorem, el 1. 30. q. 4. n. 29.

DIſputationem hanc difficilem valdè reddunt diuerſi admodum loquendi modi Doctorum hac de re diſſerentium. Et quidẽ duo tanquã certa præmittenda ſunt. Prius eſt, virum innocentem minimè teneri vxorem adulteram ad ſuã priſtinam amicitiam reuocare. Vnde cum dicitur *c. Si vir, de adult.* virum debere ſibi reconciliare adulteram emendatam, explicat *ibi Gloſ.* ab omnibus recepta, de honeſtatis debito. Et eodem pacto intelligendus eſt *D. Aug. lib. 2. de adult. coniug. c. 5.* cuius dictum refertur *c. Quod autem 32. q. 1.* ibi: *Quis non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignouiſſe Dominum.* Quare etiam pœnitẽtia adulterij facta, poteſt vxor accuſari. Idque conſtat ex *c. Admonere,* quod eſt Stephani Pontif. 33. *q. 2.* & ex *c. De Benedicto.* 32. *q.* 1. Et cõſtat ex dictis hoc l. diſp. 3. n. 5. vbi probaui poſſe adulterium admiſſum ante baptiſmum cõiugis iam baptizati, ad iudicium deduci, quo diuortium celebretur. Et quamuis (vt ibi dixi) in baptiſmo diſcordent Auctores, eo quòd ſit noua quędam generatio. At circa pœnitẽtiam, id omnes Theologi fatentur cũ *D. Th. 4. diſt. 35. q. vn. a. 6. ad 2.* Et omnes Iuriſperiti cum *Gloſ. eo c. Admonere, verb. Pœnitẽtia, & c. fin. verb. Iudicio, de conuerſ coniug. & c. Gaudemus, in fine, de diuort. Hoſt. c. fin. n. 1. fine, de diuort. Goffred ſum. t. de diuor. n. 7. Inn. c. 1. n. 2. de adul. Abb. d. c. Gaudemus, n. 3. Henr. c. Significaſti, n. 10. de diuort. Arch. c. Nihil, n. 2. 32. q. 6. Bellamera ibi, n. 2. Turrec. ibi. n. 2. Durand. 4. diſt. 35. q. 2. a. 2. n. 2. Petr. de Soto lect. 12. de matr. col. pen. Barboſa ff. ſolut. matr. rubr. 2. p. n. 20. 25. Surd. de alimentis t. 7. q. 21. n. 7. & 8 Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 2. & 3. Petr. de Ledeſ. de matrim. q. 62. a. 6. concl. 1.* Quod ſi obiicias, charitatis lege remittendam eſſe veniam petenti ac reſipiſcenti. Reſpondeo id verum eſſe, quoad odium animi & aliqua externa beneuolentiæ ſigna: ſecus quoad pœnas delicto debitas in iudicio exigendas. Vnde non eſt audiendus *Veracruz, qui 3. p. Speculi, a. 6. concl. 3. in fine,* ait per *c. Ex literis, de diuortio,* compellendum eſſe virum ad vxorem adulteram reſipiſcentem admittendam, vt ipſius incontinentiã vitet: quamuis in foro conſcientiæ admittere non teneatur. Sed *id c. Ex literis loquitur,* quando vir innocens iam in adulterium lapſus eſt. In quo euentu quando & qualiter ſit cogendus, latè diximus hoc l. tota diſp. 9. 1

Quòd ſi vir iuret vxori, ſe eam minimè accuſaturum de adulterio futuro, non valet pactum, nec iuramentũ quoad accuſationem criminalem: ſecus quoad ciuilem ad diuortium & dotem petenda. Quippe in priori caſu agitur de iuris publici renunciatione: & datur anſa liberè delinquẽdi, impunitate promiſſa. Intereſt enim reipublicæ delicta puniri. In poſteriori autem, de renunciatione iuris priuati, ac iniuria, & lucro ipſius viri. Sic videtur deciſum, *c. Quemadmodũ, in fine, de iureiurando,* iuncta *Gloſ. verb. Deſiſtat,* inde colligẽti, valere pactũ & iuramentum, quatenus tangit rẽ familiarẽ, vel iniuriã priuatã, non autem quatenus tangit iniuriã publicam. Et tenent *ibi Abb. n. 14. fine: Alex. de Neuo ibi, §. fin. n.* 11. Et ideò ait *Abb* nõ abſque myſterio dixiſſe eũ textum, debere ſic iurãtem deſiſtere ab accuſatione ad diuortiũ celebrandũ. Idem *Additio Angeli de maleficiis, verb. Che me ha adulterato n. 56 Barboſa l. 2. p. 1. in prin. n.* 106. *ff. ſolut. matr.* Vnde *Palud. 4. diſt. 35. q. 1. a. 1. concl. 1. n. 6. & Suppl. Gabr. ibi. b. vn a. 2. concl.* 1. dicẽtes licitũ eſſe viro vxorẽ adulteram repellere, licèt iurarit non ſe dimiſſurum vel accuſaturum. Eo quod frangenti fidem nõ ſit fides ſeruanda: Intelligendi ſunt ſano modo, nimirum, quando adultera relabitur, nec corrigitur. Tunc enim tanquam fidem frangens poteſt repelli: nec iuramentum in eo caſu relapſus & pertinaciæ intelligitur, nec in eo eſſet gratũ Deo: & proinde non obligat. Vt benè docent *Hoſt. eod. c. Quemadmodum, n. 11. Inn. ibi fine. Ioan And. n. 9. Abb. n. 14. Card. n. 2. verſ. Oppono ad hoc. Henr. fine. Bellamera. n.* 10. An autem ſit idem, ſi pactum aut iuramentum fiant de non deferendo crimine perpetrato? conſule *l. Si vnus* 28 §. *Pacta, ff de pactis,* vbi diſcrimen conſtituit inter pactum non accuſandi de crimine admiſſo, vel admittendo vt illud valeat: hoc autem non. Idémque docet *Gloſſ. d. c. Quemadmodum, verb. Crimine.* De qua re conſulendi ſunt Doctores, ibi, & *d. §. Pacta.*

Poſterius certum in hac diſp. eſt, fas eſſe viro vxorem 3 adulteram

adulteram reſipiſcentẽ ſibi reconciliare. Habetur *c. Si vir, de adult.*& fatentur omnes cũ *D. Aug.l.2.de adul.coniug.c.6.& 9.*& refertur *c. Quod autem, & ſeqq.32.q.1.* & ratio eſt: quoniã ſeparatio eſt pœna adulterij,& iniuriæ illatæ viro, cuilibet autẽ licitum eſt iniuriã ſibi illatam condonare:& iam vxore emẽdata ceſſat ratio ſcãdali.Subditur autem *eo c.Si vir,*non ſæpè admittẽdam eſſe adulteram.Cui videtur aduerſari *c. Quemadmodum,ad fin.de iureiur.*& conſilium illud *Matt.18. Non dico tibi ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties,* Gloſſa *c. Si vir,verb. Sed non ſæpè:& ibi Hoſt.n.3.& in ſum.t.de adult.n.5.verſ.Repellit etiam,Henr.d.c.Si vir,n.3.& c. Quemadmodum,n.8.de iureiur. Barboſa l.2.in prin.n.102.ff.ſol.matr.* ſic explicant,quamuis poſſit vir ſæpè remittere,at Eccleſia non intercedit pro adultera ſæpè relabenti, ne peccandi anſam offerre videatur.Vel poteſt explicari cũ *Soto 4.d.36. q.vn.a.2.concl.1.*vt quamuis ſæpè conſilium ſit vxorẽ adulteram reſipiſcentem admittere,ne viro deſtituta,& inopia preſſa, libidini vacet, quo quæſtum acquirat:at ſi multoties reconciliata, abutens venia, ad priſtinum more canis vomitum redeat,præſtabit vtique eã non admittere.Quoniam ſpem omnem correctionis adimit. Nec id aduerſatur conſilio Euangelico, quod non intelligitur de pœna externa delicto debita,qualis eſt diuortium : quando ſpes veniæ anſam præbet in delicto perſiſtendi,& correctionis ſpes ceſſat. Dixi autem, ſi adultera reſipiſcat, poſſe eam à marito admitti. Nam ſi in adulterio perſiſtat, idem iudicium eſt, an poſſit tunc eam vir reconciliare ſibi:& an ab ea teneatur diuertere. Quare caſu quo tenetur ab ea diuertere,non poterit reconciliare.Vt benè docent *D.Th.4. d.35.q.vn.a.6.corp. Durand.ibi q.2.a.1.nú.6. Ricard.a.3,q.2. Palud.q.2.a.2.n.11. D.Anton.2.p.t.1.c.21.§.6.verſ Effectus accuſationis de adulterio eſt, Tabiena Matrim.4.q.8.n.9. Sotus 4.n.36.q.vn.a.6.concl.vn. Barth. à Ledeſ. dub. 70.de matrim. concl.vn.*De qua quæſtione ſtatim differendum eſt.

4 Quæſtio autem in præſenti valdè cõtrouerſa eſt,de obligatione viri, dimittendæ vxoris adulteræ minimè reſipiſcentis : vel ipſius non reconciliandæ ſibi.Vtriuſque enim idem iudiciũ eſt,vt n.præc.in fine obſeruauimus.Et 1.quidẽ de viro reſpectu vxoris adulteræ differendũ eſt. Deinde de vxore reſpectu viri adulteri. Et de viro ſatis ſtrictè loquuntur plerique DD, aſſerũt enim eũ teneri ſub culpa lethali vxorẽ in adulterio perſiſtentem deſerere. (Limitationes autẽ quas aliqui apponunt, examinabimus numeris ſequentib.)Ducũtur 1.ex *c. Si vir,de adul.*ibi:*Si vir ſciens vxorem ſuam deliquiſſe, quæ non egerit pœnitentiã,ſed permanet in fornicatione,vixerit cũ illa,reus erit,& eius criminis particeps,* Idem habetur *c. Quemadmodũ §. vlt.de iureiur.* Idẽque docet *D.Aug.l.2.de adult.coniug.*& refertur,*c.Non ſolũ 28.q.1. D.Hier.in cõment.ad c.19.Matt.*& refertur *c.Dixit Dominus 32.qu.1.D.Chryſ.*& refertur *c.Si quis vxorẽ,el 1.32.q.1.Theod. in pœnit.*& habetur *ibid.c.Si quis vxorem,el 2.Idem D.Chryſ. hom.32.operis Imperfect. in Matt.* & refertur *c.Si quis crudelis 32.q.1.*ibi: *Sicut crudelis & iniquus eſt, qui caſtam dimittit vxorẽ,ita fatuus eſt & iniuſtus,qui retinet meretricem. Patronus enim turpitudinis eſt.*Quod idem dicitur *Prou.18. Qui autem tenet adulterã,ſtultus eſt & inſipiẽs.*2.quia *Matt.1.*dicitur D. Ioſephũ, eò quòd iuſtus eſſet, voluiſſe dimittere Virginẽ, quam adulterij ream ſuſpicabatur.3.quia vir non diuertẽs ab huiuſmodi adultera videtur multis nominibus reus criminis.1. eò quòd violet præceptũ Eccleſiæ iubentis eam dimiſſionem.Vt conſtat ex textibus allegatis.2.quia ſcandali maximam anſam præbet, omnes enim meritò ac iure optimo ſuſpicabuntur ipſum virum criminis vxoris conſcium,ipſi conniuere, patrocinarique,ipſumque lenonem eſſe. Conſentire enim videtur erranti, qui ad reſecanda quæ corrigi debent,non occurrit, *cap. Conſentire 83. diſt.3.* quia periculo exponitur,vt proles ſit incerta,& non legitimi hæredes illi ſupponantur. Quod eſt contra bonũ ſacramenti,& cedit in legitimi hæredis graue damnum. Et ideò virum peccare mortaliter ſic retinendo vxorem, videntur clarè ſentire *D. Th 4.d.35.q.vn.a.2.& ibi D.Bonau. a.vn.q.2.Ricard.a.1.q.2.Celaia q.1.arg.4.Hoſt.c. Porro,n.3.de* diuor.*& ibi Ioan. And.n.3. Abb.c.Si vir,n.1.de adul.Henric.c. Quẽadmodum.n.8.& 9.de iureiur.& ibi Bellam.n.10.Turrec. c.Apoſtol.32.q.7.a.2.n.2.* vbi peccati damnant virũ non diuertentem in hoc euentu. Et cum res ſit grauiſſima, non videntur de culpa veniali intelligendi.Et docent expreſsè culpam eſſe lethalem *Coueron. de publicis concubinar. rubr.de adul.n.74.*habetur to.11.trac.p.1.*Ouand.4.d.35.q.vn.propoſ. 1.Perez l.8.ord.t.15.l.2.f.308.§.Quæritur vlterius quando tẽpore, Petr.de Ledeſ.de matr.q.62.a.2.concl.2.* Atque eſſe tunc peccatum mortale non abſtinere à copula coniugali, ſiue petendo,ſiue reddendo,docent *Angel.verb.Debitum,n.8.& ibi Syl.q.10.& q.1.cauſa 3.& ibi Armil.n.4.& Roſel,n.15.Nauar.ſum.c.16.n.28.Cou.4.decr.2.p.c.7.§.2.n.4,Matienzo lib.5. recop.rubr.gl.1.n.101. Barboſa l.2,p.1.in princ.nu.102.ff.ſolut, matr.Graffis 1.p.deciſ.l.2.c.84.n.6.*Et eſſe mortale non abſtinere à copula, non explicando,an petendo, an reddendo, tradunt *Caſtro l.2.de lege pœn.c.4.§. Vt igitur,Bertachin.in ſuo dictiõ.lit.A.verb. Adult.verſ.Adulter vir.Iul. Clar.l.5.recept. verb.Adulterium,verſ. Caueat etiã.* Et alij dicunt eſſe peccatum ſubijcientes quale, non abſtinere à thoro talis vxoris, & vti tali cõiugio.Sic *Caiet.ſum.verb. Matr. m.c.vlt.verſ.10. caput,& in opuſc.to.1.trac.29.de reddendo debito,altero coniuge adulterante,q.vn. Anch.c. Porro,n.9.de diuort. Card.c.fin.n.2. verſ.Quæro an vir,de adult.& ibi Henr.n.3.& c.Significaſti,n. 10.de diuor.Anan.eo c.fin.n.3.verſ.Secundo caſu.Aſtenſ.ſum.2. p.l.8.t.33.a.2.q.1. Ant.Cuc.l.5.inſt.maior.t.11.n.122.Gaeta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.183.* Imò tradunt *Anch. Card. Henr. Aſtenſ.*potius debere virũ ſuſtinere excõmunicationẽ Eccleſiæ præcipientis vt reddat, quam debitũ reddere. Alij verò DD.hac diſtinctione vtuntur. Si vir petat debitum ab vxore adultera non reſipiſcenti, peccat lethaliter: & ſimiliter reddẽdo,ſi eſt celebratum diuortium,vel moratur publicè cum adultera:ſecus non. Quia extra hos caſus tenetur reddere.Ita *Ioan. de Friburg.ſum.confeſſ.l.4.t.2.q. 48.§.Sed numquid, Henr.c.fin.n.4. de adult. Monald.ſum.*vbi de matrim.*t. De effectu matrimonij,ad fin.*

I. tamen concluſio ſit. Si ſolam adulterij rationem attendamus, nullum extat præceptum diuertendi ab vxore adultera pertinaci, & quantumcunque publica. Conſtat, quia *Matt.5.& 19* vbi Chriſtus Seruator noſter explicuit, diuortium eſſe licitum ratione adulterij,non id præcepit, ſed tanquam licitum permiſit.Vt conſtat ex contextu : & docet *D.Aug.l.1.de ferm.Dom.in monte c.27.& ſeq.*& refertur *c.Idololatria 28.q.1.*Et ratio eſt, quoniam diuortium eſt pœna adulterij : ac proinde vir innocens eam pœnam ſubire minimè tenebitur.Adde,diuortium eſſe inductum in fauorem innocentis, & ſupplicium adulterij,ob iniuriam innocenti illatam : atque adeò ius proprium viri eſt poſſe diuertere. Poteſt ergo iure ſuo cedens condonare iniuriam.Et de hac concl.nemo dubitat. 5

II. concluſio. Ex dupliciti capite poteſt ortum habere hæc obligatio viri,dimittendæ vxoris adulteræ:aut ex præcepto ſcandali vitandi. Vt quando retinens eam daret anſam ſuſpicandi ſuo conſenſu adulterium admitti : aut ex præcepto correctionis fraternæ:eò quòd vir tanquam caput teneatur corrigere vxorem omni modo ſibi poſſibili. Quare vbi ſpes eſt fore:vt ab ea diuertendo reſipiſcat, videtur ad id teneri. Atque ita omnes DD. allegati & allegandi,ad alterum ex his duobus præceptis, vel ad vtrumque referunt obligationem hanc, & inde eam deducunt. Conſtátque ſpecialiter ex *D.Th.4.d.35.q.vn.a.2.* 6

III. concluſio. Vir non tenetur ab vxore adultera diuertere,eíve debitum negare, ratione præcepti correctionis fraternæ. Ducor, quoniam huic præcepto ſatisfacit, vxorem admonens, & pœnis inferni illi propoſitis, eam deterrens, parceque puniens modo ſibi permiſſo. Quod ſi hæc non ſufficiant, nulla ſupereſt moraliter loquendo ſpes emendæ:imò creditur fore, vt dimiſſa à viro,liberius vacet libidini : deteriórque efficiatur.Si autẽ in aliquo raro euentu ſpes aliqua emendæ, vxore expulſa, ſuperſit, præcepta charitatis (quale eſt correctionis fraternæ) non adeò metaphyſica & exacta ſcrutatione & tam ſcrupuloſe 7

accipienda ſunt: ſed ſatis eſt, vt id præceptum minimè obligare cenſeamus, ſi moraliter deſit ſpes emendationis. Nec cogendus eſt vir caſus metaphyſicos indagare. Præterea, quia non cum tanto detrimento præcepta charitatis obligant, quale vir pateretur, ſi vxorem adulteram domo expelleret, eive debitum negaret. Quia moraliter loquendo ſtimulis carnis agitabitur, quibus reſiſtere difficillimum ſibi erit: mulierque efferabitur, ac volenti viro eam ad ſe reuocare renitetur: ac deſtituetur obſequiis vxoris, quæ maximo ſibi emolumento ſunt, vt cuſtodiæ domus, educationi filiorum, ac miniſteriis domeſticis attendat. Præterea, ſi vxor iudicem adeat reſtitutionem petens, eam obtinebit (vt latè dixi diſp. præced.) Quòd ſi vir adulterium velit probare, quo diuortium celebretur, magnis ſumptibus indigebit, longaque temporis mora, ad tres ſententias conformes expectandas: quæ in cauſis Eccleſiaſticis deſiderantur. Nec modica infamiæ nota, adulterio vxoris in iudicium deducto, maritus ipſe inuretur. Deinde, quia vbi vxor viro ſciente, ita fronte perfricata in adulterio peruicax eſt, vt dictis mediis adhibitis retrahi nequeat, virum deſpicit, ardentiuſque amaſium deamat, ac proinde tantum abeſt vt expulſione à viri conſortio, triſtitia affecta, in ſe redeat: quin potius triumphabit, liberioremque vitam vt Veneri vacet, libentiſſimè amplectetur: & ſi moraliter prout res euenire ſolent, loquamur, expulſio hæc fine per correctionem intento, qui eſt correctio vitæ & reſipiſcentia à vitiis, fruſtrabitur. Quòd ſi in caſu rariſſimo contrarium ſperetur, res morales, ac de moribus inſtituendis præcepta tradita, non caſus metaphyſicos, & præter communem ſpem, ſed in plurimum contingentes reſpiciunt, *l. Nam ad ea, ff. de legib.* Tandem, quia negari non poteſt acerbiſſimum eſſe medium expellere vxorem: atque ita nequaquam credendum eſt præceptum correctionis fraternæ, quod ſuaue eſt, nec adeò exactè obligat, in hoc euentu conſtringere. Atque ita tenent *Sotus 4. d. 36. q. vn. a. 2. concl. 2. paulo poſt princ. & verſ. De ſecundo autem, Ledeſ. 2. p. 4. q. 64. a. 2. ad fin. in 2. concl.* Idem videntur ſentire *Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 3. concluſ. 4. n. 23. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 20. §. 9. Roſella, verb. Debitum, nu.* 16. vbi aiunt quando adulterium eſt occultum, eximi virum ab hac obligatione: eò quòd ceſſet ratio ſcandali: ac proinde totam hanc obligationem præcepto vitandi ſcandali tribuere videntur. Idemque apertè ſentire videntur, qui vbi adulterium eſt occultum, ac ſubinde ſcandalum non exiſtit, aſſerunt huic præcepto locum non eſſe, quos n. 14. referam. Et videtur tenere *Abulenſis, c. 19. Matt. q. 71.* quamuis enim in principio Corporis videatur hoc tribuere præcepto correctionis: at paulo inferius concludens quando obliget hoc præceptum, videtur aſſerere ſolam ſcandali rationem habendam eſſe: dicens tunc virum huius præcepti violati reum eſſe, quando exiſtimatur retenta vxore illum adulterio eius conniuere, illud fouendo. Quam eandem rationem huius præcepti ferè omnes Doctores tradunt, & multi teſtimonia Sanctorum, n. 4. relata, aſſerunt, dum retentionem vxoris damnant, inniti hac conſenſus præſumptione, (vt nu. 11. videbimus) atque ita ſentire videntur ſolum vitandi ſcandali præceptum in hoc caſu obligare. idem apertè tenent *Victoria ſum. de matrim. nu.* 290. dicens non teneri virum dimittere vxorem, niſi ſit adeò incorrigibilis, vt oriatur ſcandalum, ne videatur conſentire. Et *Petr. de Soto lect. 12. de matrim. col. penult.* vbi ait ad hoc non teneri virum, dummodo eius adulterio non conſentiat, nec omittat quantum in ipſo eſt correctionem: poſſeque diſſimulare, quandò corrigere non valet. Atque ita expreſsè ſentit aliis modis corrigendo, huic obligationi ſatisfieri. Idem tenet *Barth. à Ledeſma de matrim. dub. 66. fine*, vbi expreſsè ait ſolum obligare hoc præceptum, quando ex cohabitatione oritur ſcandalum: licèt paulo antea *in 3. concl.* videatur ſentire etiam teneri virum ratione præcepti correctionis fraternæ. Vtrum autem quando aliis mediis adhibitis vxor minimè corrigitur, teneatur vir eam Eccleſiæ denuntiare: iuxta præceptum Euangelicum *Matt.* 18. Ad id teneri dicitur, *c. Quemadmodum, §. vltim. verſ. Cum ſcriptura, de iureiurando.* Eumque mortalis culpæ reum eſſe, niſi denuntiet, tradunt *Gloſſa, ca. Si vir, de adult. verb. Reus. Et ibi Anton. num. 5. Hoſt. num. 2. & in ſumma, titul. De adulter. num. 5. verſ. Repellit etiam.* Quod intelligendum eſt, ſi prudentis iudicio adſit ſpes emendationis, quæ eſt finis correctionis. Vt benè aduertit *Sotus 4. d. 36. quæſt. vn. art. 2. concluſ. 2. paulo poſt principium*, additque hanc denuntiationem fore, vt vxor reſipiſcat, non autem vt diuortium celebretur. Quia id eſt ius ſuum, cui vir renuntiare poteſt. Imò rariſſimè teneri virum ad hanc denuntiationem faciendam exiſtimo. Quia effeminatus cenſebitur, & non modicum famæ detrimentum incurret. Quod ab hoc præcepto ipſum excuſat, vt dicemus n. 22.

Vnde non conſentio *D. Thom. 4. ad 35. quæſt. vn. a. 2. corp.* 9
vbi hanc obligationem tribuit præcepto correctionis fraternæ, & vitandi ſcandali. Quem ſequuntur *D. Bonauent. ibi art. vn. q. 2. Caietan. in opuſculis. tom. 1. tract. 29 de reddendo debito altero coniuge adulterante, q. vn. Sylueſt. verb. Debitum, q.* 10. vbi *Armilla n. 16. Nicola. de Orbellis 4. d. 35. §. 1. & 2. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. § 2. num. 4. Matienzo lib. 5. recop. tit. 1. rub. gl. 1. n. 101. Barboſa ff. ſoluto matr. l. 2. p. 1. in prin. n. 102. Angles Flor. 1. p. de matrim. q. 9. de diuort. ar. 1. poſt difficultatem 2. dub. 2. Manuel. 1. to. ſum. 2. edit. c. 240. concl. 6. n. 6. Petr. de Ledeſ. de matr. q. 62. a. 2. concl. 2. Cañedo ſum ſacr. de matr. c. 7. n. 64.*

IV. concluſio. Obligatio hæc dimittendæ vxoris per- 10
ſiſtentis in adulterio naſcitur ex præcepto vitandi ſcandali: ne vir cenſeatur conniuens & patrocinans vxoris adulterio. Conſtat ex dictis n. 7. & 8. ſi enim (vt dixi nu. 8.) conſurgit ex præcepto correctionis fraternæ, aut vitandi ſcandali, aut ex vtroque. Cum ergo non conſurgat ex præcepto correctionis fraternæ, orietur ex præcepto vitandi ſcandali. Quod fatentur ferè omnes DD. Et conſtat ex iis, quæ n. 8. adduxi.

Hinc infertur, audiendos non eſſe aliquos dicentes 11
præceptum dimittendæ vxoris pertinacis in adulterio, conſurgere ex conſtitutione Eccleſiaſtica. Ducunturque per textus num. 4. allegatos, qui retentionem talis vxoris prohibent. Hi ſunt *Ioan. de Friburgo ſum. confeſ. lib. 4. t. 2. qu. 49. Henric. c. fin. nu. 4. de adult. Monaldus ſumma,* vbi de matrim. *tit. de effectu matrimonij, ad finem, Roſella verb. Debitum, num.* 15. vbi *Syluest. quæſt.* 10. *Armilla num.* 16. Sed audiendi non ſunt. Quoniam *c. Si vir, de adult.* & reliqui textus nu. 4. relati innituntur præſumptione conſenſus viri in adulterium vxoris. Vt docent *Palud. 4. d. 35. quæſt. 1. ar. 3. concluſ. 4. num. 23.* vbi *Supplement. Gabr. q. vn. a. 2. poſt 3. concl. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 20. §. 9. Sotus 4. d. 36. q. vn. art. 2. fin. Palacios 4. d. 35. diſp. vn. colum. 10. verſ. Porro autem, Ledeſma 2. p. 4. quæſt. 64. a. 2. fine*: ac proinde ad vitandam eam ſuſpicionem, & cauendum ſcandalum, dicunt eam dimiſſionem faciendam, non nouum præceptum imponendo, ſed declarando naturale, quod eſt de vitando ſcandalo, quod ex ea ſuſpicione oritur. Vnde tota obligatio hæc ad præceptum de cauendo ſcandalo referenda eſt, vt n. præc. dicebam.

Secundò infertur, contra *Petr. de Ledeſma de matrim. qu.* 12
62. a. 2. concl. 2. ſi ſcandalum deſit, nullam culpæ mortalis rationem inueniri in hac vxoris perſiſtentis in adulterio retentione, eò quòd periculum ſit incertitudinis prolis, & falſos hæredes ſupponendi. Quoniam ad vitandum hoc periculum, non tenetur vir adeò acerbo medio vti: eo vel maximè, quod nulla eſt ſpes emendæ ea repulſa, (vt numero 8. probaui) & ita aut ratione huius periculi vitandi debet vir ſemper ab eius conſortio ſeparatus manere: aut quando eam ad ſe reuocarit, idem erit periculum. Deinde, quia viro culpæ tribui non debet ea incertitudo prolis, cum ipſo renitente, & media ſuauia, ad quæ tenetur corrigendi gratia, adhibente. Nec obſcurum indicium eſt, vt hanc obligationem ex hoc capite non conſurgere credi poſſit: quod tot Doctores antiqui, de hac re diſſerentes, illius non meminerint, ſed ſcandali & correctionis.

13 Tertiò infertur, audiendos non eſſe *Card.cap.Si vir, initio, de adult. & ibi Ant. n.* 3. dicentes ſatisfacere huic obligationi virum, ſi vxorē retineat tanquam ſororem. Cum enim obligatio hæc oriatur ex præcepto cauendæ ſuſpicionis conſenſus viri in vxoris adulterium, & ſcandali inde orti, nec vicinis notum eſſe poſſit, an eam vt vxorem an ſororem retineat, ſic ea retenta non ceſſabunt ſcandalum & ſuſpicio.

14 Quartò infertur, nec credendum eſſe aliquibus nō eximentibus virum ab hac obligatione, quamuis adulterium vxoris occultum ſit, modo ipſe vir illius ſit conſcius. Ducuntur, quoniam agit contra Eccleſiæ conſtitutionem: & ſic dicunt peccare mortaliter tunc virum, ſiue petendo, ſiue reddēdo. Sic *Angel.verb.Debitum n.*8. vbi *Syl.q.*10. *Armil.n.*4.*&* 16. *Idem Monald.Henric.n.*11. *allegati: Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſ.lib.*4.*t.*2. *q.*48.§. *Sed nunquid:* quamuis hi tres vltimi ſolam petitionem debiti damnent in hoc caſu: non autem redditionem, niſi iuxta diſtinctionem, quam n.5. retuli. Verum dicendum eſt virum eximi ab hac obligatione, vbi delictum ita occultum eſt, vt probari nequeat. Tunc enim ceſſat ratio ſcandali: & aliis mediis ſuauioribus vxor corrigenda eſt: nedetur anſa vt ipſa conqueratur, ac adulterium occultum diuulgetur. Ita ſentiunt *Gl.c.*1. *verb.Patronus* 32.*q.*1. *D.Bon.q.d.*35.*a.vn.q.*2. vbi *Durand.ibi q.*1.*a.*3.*n.*6. *Alberic.in ſuo diction.lit.M.verb.Matr.*8. *verſ.Quid ſi aliquis coniugum, Bellam.c.Quemadmodum n.*10. *de iureiur.Turrec.c.Apoſtolus* 32.*q.*7.*a.*2.*n.*2. *Sotus* dicens eſſe certum 4.*d.*36.*q.vn.a.*2 *poſt* 1.*concl.verſ.De viris ergo, Veracr.* 3.*p.ſpec.a.*2.*concl.*2. *Gaëta repet.c.Ad limina.*30.*q.*1.§.4.*n.*215. *Bart.à Ledeſ dub.*66. *de matr.cōcl.*3. *Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*edit. c.*240.*concl.*7.*n.*7. *Vega* 1.*to.ſum. c.*13. *caſu* 6. Et ſibi contrarij tenent idem, *Syluest.Matrim.*9.*q.*6. *Armilla verb.Matri. n.*75. *Ioan.de Friburgo ſum confeſſ.lib.*4.*t.*22.*q.*6. Et idem docent *Tabien.Matri.*4.*q.*3.*n.*4. *Palac.*4 *d.*35.*diſp.vn.col.*9.*verſ. At vero alia dubitatio eſt.* Idem tradunt alij de adulterio occulto, non diſtinguentes, an loquantur de occulto, vt diſtinguitur contra probabile, an vt opponitur publico. Hi ſunt *Palud.*4.*d.*35.*q.*1.*a.*3.*concl.*4.*n.*23. *D.Antonin.* 3.*p.t.*1.*c.* 20.§ 9. *Supplem.Gab.*4.*d.*35.*q.vn.a.*2.*poſt* 3.*cōcl. Roſſella verb. Debitum, n.*16. *Graff.*1.*p.deciſ.lib.*2.*c.*84. *n.*6. *Philiarc.de officio ſacerd. tom.*1.*p.*2.*lib.* 4.*c.*19.*verſ.*4.*peccat.* Sed credo verum, quamuis adulterium probari poſſit, niſi publicum ſit: non enim tenetur tunc eam vir dimittere: nec quamuis publicè infamata vxor ſit, niſi communiter credatur infamiam eſſe veram. Vt bene docet *Abulenſ.c.*19. *Matt.q.*71. Et conſtabit ex iis, quæ dicemus n.22. Nec tenetur etiam vir abſtinere à debiti petitione, aut redditione, dum adulterium non eſt publicum, ſicut nec diuertere tenetur. Quia dum adulterium non eſt publicum, ceſſat ſcandalum cōmune, quod eſt ratio huius obligationis. Et licet pauci aliqui norint, atque ita adulterium probari valeat, eſt facillimum paucis illis ſatisfacere, certiores illos faciendo, vxorem non dimitti, ne diuulgetur adulterium. Quod ſufficit, iuxta ea quæ n.24. dicemus. Et negare debitum retenta domi vxore, nil conducit ad ſcandalum remouendum, vt n. præc. dicebam. Quòd ſi ad eius correctionem conducat: non tenetur vir eo medio vti ad eum finem aſſequendum, vt n.8. probaui.

15 Quintò infertur, ſi ſuſpicionem conſenſus, ac ſubinde ſcandalum ex ea conſurgens, mediis aliis appoſitis maritus cauere valeat, non teneri illum diuertere ab vxore. Quia ceſſat tota huius obligationis ratio, quæ eſt ſcandalum vitare. Ita *Victoria ſumma de matrim. num.* 290. *Sotus* 4. *d.*36. *quæſt. vn.a.*2.*poſt* 2.*concl.verſ.Neruus ergo, Vega* 1.*to.ſum. cap.*13.*caſu* 6.

16 Sextò infertur, nil referre ad hanc obligationem, an vir ſit innocens necne. Quod licèt apud neminem repererim, ducor ad aſſerendum. Nam quamuis maritus ſimilis adulterij reus nequeat diuortium celebrare titulo adulterij vxoris: mutua enim compenſatione abolentur (vt diſp.6. probaui.) At cum obligatio hæc diuertendi ad tempus ab vxore publicè adulteranti, nec reſipiſcenti, non conſurgat ex ratione adulterij: (vt diximus n.6.) Sed vel ex præcepto correctionis fraternæ, iuxta opinionem n.9. relatam: vel ex ſolo præcepto vitandi ſcandali, iuxta noſtram ſent.n.10. poſitam: à quo præcepto maritus ipſe ſimilis adulterij reus minimè eximitur. Cum non deſinat eſſe caput: nec ſcandalū ceſſet: inde eſt vt quamuis maritus ipſe adulter ſit, aſtringatur obligatione hac. Nec obſtat compenſatio mutui adulterij. Quia ea confert, ne liceat viro perpetuum diuortium intentare: non autem vt non teneatur ratione aut correctionis vxoris, aut ratione ſcādali vitandi ſuſpicionis cōſenſus, ac patrocinij præſtiti adulterio ipſius, ad tēpus diuertere, quo ipſa deterrita, in poſterum ab adulterio retrahatur: vel ſaltem vicini intelligant id adulteriū inuito marito perpetrari. Quòd ſi obijcias, virū ſimili adulteriū infectum, minimè capacem eſſe vxoris adulteræ corrigēdæ. Poteſt enim illi obijci id Pauli Rom.2. *In quo alium iudicas, te ipſum condemnas. Qui dicis non mœchandum, mœcharis.* Solutio eſt in promptu, delicta eſſe valde imparia. In hominum enim exiſtimatione adulterium viri leue crimen reputatur, nec in dedecus ac infamiam vxoris cedit: ac proinde lege ſeculari minimè plectitur pœna criminali, nec datur ius vxori accuſandi criminaliter. At vxoris adulterium exiſtimatur nefandiſſimum ſcelus, ac pœna capitis dignum. Proindeq; vir adulter, vtpote multo leuiori crimine infectus, capax eſt vxoris adulteræ corrigendæ. Vnde dum *Monald.ſumm.* vbi de matrim.*t.De effectu matrimonij, ad fin. Graf.*1.*p.deciſ.l.*2.*c.*84. *n.*6. *Em Sa ſum.verb.Diuor.n.*6. aiunt virum adulterij reum non poſſe ab adultera recedere: vel intelligendi ſunt ex capite adulterij, iuxta ea quæ dixi nu. 6. datur enim delictorum compenſatio. Vel ſi ita non intelligantur, illis minimè aſſentior.

Septimò infertur, recedendum eſſe ab aliquorum ſententia adeò obligationem hanc ſtringentium, vt dicant teneri virū neceſſaria alimenta denegare adulteræ pertinaci. Ita *Abb.c.Si vir, n.*2. *de adult. Ang.verb.Debitū.n.*9. vbi *Syl.q.*10. temperat *Angelus*, quando alimentis denegatis vxor corrigeretur. Idq; probant, eò quòd vir tribuens illi alimenta neceſſaria, præbeat anſam perſiſtēdi in peccato. Et vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiā negligat, quàm eſurienti panis frangatur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat, teſte *D. Aug.ad Vincent. Donatiſtam:* & refertur, *c.Non omnis* 5. *q.* 5. Sed ad id nequaquam virum teneri dicendum eſt. Quia eſt medium acerbiſſimum alimenta denegare, nec præceptum correctionis ad id obligat. Eo vel maximè, quòd moraliter loquēdo efficeretur obſtinacior ac deterior vxor, ita percita, ac vehementi furore: proſtitueretq; corpus ſuum, vt victū quæreret. Nec vir anſam perſiſtendi in peccato præbet, cum nec eū animum habeat tribuēs alimenta, nec ea denegare teneatur ad eum finem emendæ comparandum. Atque ita docent *Ioan.Andr.eo c.Si vir, nu.*1. *Ant.ibi n.*3. *Card.ibi initio.* Et dicit hoc fortè eſſe verius *Ananias ibi n.*4. 17

Octauò infertur non credendū eſſe *Anchar.c.Porro.n.*9. *de diuor.Card.c.fin.n.*2.*verſ. Quæro an vir, de adult. Henrico ibi n.*3. *& c.Significaſti, n.* 10. *de diuor. Aſtēſ. ſum.*2.*p.l.*8.*t.*33.*a.*2. *q* 1. dicentib. potius virū debere ſuſtinere excōmunicationem iudicis ſub illa præcipiētis illi, vt ad vxorem adulterā pertinacem redeat, quàm redeūdo obedire. Sed id minimè credo. Quia ſi præceptum correctionis fraternæ attendamus, non obligat cū tanto detrimēto. Eſto enim vir ille corā Deo non ſit excōmunicatus, at in foro externo priuatur fidelium ac ſacramentorum participatione, & aſſiſtentia diuinis officiis. Quod non modicū detrimentū eſt. Si verò ſcandalum ac ſuſpicionem conſenſus viri in adulterium vxoris, dum eam retinet, conſideremus: ceſſant prorſus, dum vir non niſi compulſus eam admittit. 18

Vltima concluſio. Obligatio hæc dimittendæ vxoris in publico adulterio perſiſtentis, quando aliis mediis non ſatis conſulitur ſcandalo cauendo, ac ſuſpicioni conſenſus viri in adulterium, eſt ſub mortali: ſi nō vrgeat ad eam retinendam aliqua iuſta cauſa præponderans. Et in hac 19

conuenimus cum DD.n.4.allegatis. Et probatur teſtimoniis Sanctorum ibi relatis. Quoniam ad vitandam eam ſuſpicionem, & ſcandalum inde conſurgens, tenetur vir cum aliqua iuris ſui iactura diuertere ad tempus, donec ſcandalum ceſſet, aut vxor corrigatur. Vt optimè dicit *Sotus 4.d.36.q.vn.a.2.poſt 2.concl.verſ.Neruus ergo.* Et cum vitare ſcandalum ſit res grauis, nec adſit cauſa excuſans, erit culpa mortalis.

20 Ex hac concluſione deducitur 1. excuſari virum ab hac miſſione ratione timoris periculi proprij ſpiritualis. Vt ſi grauib. carnis ſtimulis impetitus timeat ſibi lapsū. Quippe præcepta correctionis fraternæ ſcandaliq; vitãdi, cũ ex ſola charitatis lege originẽ ducant, cum graui detrimento minimè obligant. Præterea, quia cum bene ordinata charitas à ſeipſa incipiat, potius ius habet vir ad ſibi cõſulendum, quam aliis. Tandem, quia tunc ſuæ obligationi ſatiſfacit vir occurrens ſcandalo aliis modis, quos n. 24. referã Ita docent *Palud.4.d.35.q.1.a.3.cõcl.4.n.23.* vbi *Maior.q.1.§.Contra priorem concl.in fi. Supp.Gabr.q vn.a.2.poſt 3.concl. D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.9.Roſel.verb.Debitum,n.15.& 16.Angel.n 8.Sylu.q.101.Armil.n,16.& verb.Matrim.n.75.Tabiena Matr.4.q.3.n.4.Sot.4.d.36.q.vn.a.2.poſt 2.concl.verſ Neruus ergo,Caſtro l.2.de lege pœn.c.4.§.Vt igitur, Nau.ſum.c.16.n.24. Ledeſ.2.p.4.q.64.a.2 fi.Gaëta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.183.& 219.Palac.4.d.35.diſ.vn.col.10 verſ.Porro autẽ.Bart. à Ledeſ.de mat.dub.66.ad fin.Pet.de Led.de mat.q.62.a.2.concluſ.2 fin.Graf.1.p.deciſ.l.2 c 84.n.6.Matienzo lib.5.recop.t.1. gl.1.n.101.Manu.1.to.ſum.2.ed.c.240.n.7.concl 7.Lud.Lop.2. p.inſtruct.de matr.c.54.* vbi de diuortio quoad habitationẽ, *col.5.§.Porro circa prædictum, Philiarc.de offic.ſacerd.to.1.p.2. l.4.c.19.ver.4.peccat.* Idẽ dicẽdum eſt, ſi vir morbo aut inopia laboret: ac proinde obſequio & operis vxoris indigeat: non enim tenetur cum eo graui corporis detrimento vxorem expellere, ob eaſdem rationes. Ita *Sotus, Bart. à Ledeſ.Pet.de Ledeſ.* Et confert ad hoc, quod docent *Nauar. ſum.lat.c.22.n.22.verſ.6.Graffis proximè alleg.Philiarc. de offic. ſacerd.to.1.p.2.l.2.c.17 paulo poſt princ.* nimirum, non teneri virum ad hoc quando nequit abſq; magno damno publico vel priuato. Vnde malè *Ioan.de Friburg.ſum. conf.l.4.t.2. q.48.* negat licere ratione timoris incontinentiæ viri: & *Monald ſum.* vbi de matrim.*t.de effectu matrimonij, ad fin.* dicit oppoſitum eſſe benignius, ſed fortè non verius.

21 Secundò deducitur, excuſari virum ab hac expulſione vxoris, ob damnũ ſpirituale ipſius vxoris. Vt ſi probabile ſit fore vt expulſa efficiatur deterior. Potius enim debet ſpirituali damno vxoris conſulere: & poteſt tunc ſcandalum vitare modis n.24 explicandis. Ita *Palud.Maior.Suppl Gabr.D.Ant.Roſel.n.15.Angel.Syl.Tabien.Armil.Palac.Lud. Lop.Man.n.præc.alleg.Ioan.de Friburg ſum.confeſ.l.4.t.22.q.6. Nic.de Orbel.4.d.35.q.2.§.1.Verac.3.ſpec.a.2.concl.2. Angles Flor.1.p.de mut.q.9.de diuort.a.1.poſt diffi.2.dub.1.Gaëta repet. c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.218.Bart.à Led.dub.66.de matr.ad fin.Cañedo ſum.ſacram.* vbi de matri.*c.7.n.64.* Idem exiſtimo, quando ſequeretur detrimentum notabile corporis vxori. Sicut nu.præc.dixi de viro. Quamuis enim potius de ipſo viro, qui innocens eſt, ratio ſit habenda, quam de vxore, quæ culpa ſua expellitur, & poteſt id damnum cauere reſipiſcens à peccato. At non credo ad id conſtringendum maritum cum tanto detrimento vxoris, quod etiam aliquo modo ipſum afficit, cum ſint vna caro. Et confert ad hoc, quod n.ſequenti dicemus ex Soto & Abulenſi.

22 Tertiò, deducitur, ſimiliter nec virum peccare retinendo prædictam adulteram, gratia ſe vel illam nõ infamandi. Quia graue detrimentum id reputatur. Sic *Abul. c. 19. Matt.q.71.ad medium, Sotus 4.d.36.q.vn.a.2.ad fin.*

23 Quartò deducitur, excuſari etiam maritum non expellentem, eò quòd ſpes probabilis ſit fore vt retenta vxore reſipiſcat. Quia ea correcta ſcandalũ ceſſabit, & interim poteſt alia via caueri: ac præpõderat bonũ animæ vxoris. Ita *Rainerius 2.p ſum.t.de mat.c.20.Ricar.4.d.35.a.1.q.2.Durãd.ibi.q.1.a.3.n.8.Palud.D.Ant.Caſtro,Palac.n.20.alleg.Abul.& Sot.n.præc.relati, Alberic. in ſuo dict.lit.M.ver.Matr.8. verſ.Quid ſi aliquis coniugũ,Bellamer.c.Quemadmodum,n.10. de iurei.Turrec.c.Apoſtolus 32.q.7 a.2.n.2.Suppl.Gabr.4.d.35. q.vn.a.2.poſt 3.concl.Tabien.Matri.4.q.3.n.4.Syl.Matrim.9.q. 6.& verb.Debitũ,q.10.* vbi *Ang.n.8. Roſel.n.16.Armil.n. 16. & verb.Mat.n.75.Gaëta rep.c.Ad lim.30.q.1.§.4.n.215.Philiarc.de offi.ſac.to.1.p.2.l.4.c.19.verſ.4 peccat.* Quod intelligitur, quando breui eſt ſpes emẽdæ. Vt docẽt *Durãd.ibi Syl. verb.Debitũ q.10.& ibi Armil.n.16.* Quod clarè etiã ſignificãt *Ricar.& Ang.prox.cit.& D.Ant.3.p.t.1.c.20.§.9.in prin:* dũ petunt vxorem paratã eſſe vt corrigatur. Præſumitur autem vxor incorrigibilis, quando pertinaci animo corrigi renuit: aut quando correctionem promittẽs relabitur ex cõſuetudine. Ita *Ricar.D.Ant.ibid.Syl verb.Debitũ q.10.*

24 Id tamen monuerim, teneri virum in his euentibus, in quibus ab expulſione vxoris pertinacis in adulterio excuſatur, cauere ſcandalũ aliis mediis, quod ſi ea non ſufficiãt ad id ſedandum, non erit ſcandalum actiuum, ſed paſſiuum: ac proinde non tribuetur culpæ viro non expellenti. Ita *Palud.Supp.Gab.D.Ant.Tabien.Sot.Caſtro,Led.Pal.Bart. à Ledeſ. Pet.à Ledeſ.Manuel, Lud.Lop.n.20.alleg. Sylu.verb. Debitum,q.10.Armil.verb.Matr.n.75.* Medium autem hoc vxorem acriter increpare, ipſiuſque cuſtodiæ quam cautiſſimè potuerit inuigilare, ac modo ſibi licito eam punire, ita vt vicini merito intelligant eum minimè aſſentiri adulterio, quin potius ægerrimè ferre: & neceſſitate compulſum, ob cauſas n.20.& tribus ſeq.explicatas, ab ea non diuertere, Sic *Sotus, Bart, à Ledeſm. Manuel, Lud.Lop.ibid.* Vel medium erit vicinos admonere, ſe non retinere vxorem, vt eius crimen foueat: ſed vt ſibi conſulat, vel ne ea proſtituatur, peiorq; fiat: aut alia vrgenti cauſa coactũ. Ita *Palud.D.Ant.Supplem.Gabr.Tabiena, Syluest.Armil. Castro, Led.ſin.Palac.Lud.Lop.Manuel in eiſdem locis.*

25 Vltimò deducitur, rarò obligare præceptum hoc dimittendi vxorem adulteram pertinacem, ſiue debitum negãdi, vt bene docet *Abul.c.19.Matt.q.71.* Imò rariſſimè, vt tradit *Ledeſ.2.p.q.64.a.2 fi.* Nec audiẽdus eſt in hac re *Pet. de Ledeſ.de matr.q.62.a.2.cõcl.2.* dicens regulariter obligari ſub mortali ad hanc dimiſſionem. Sed probatur; tum quia tot cauſæ excuſant, vt vir contingere poſsit aliquam ex iis non ſubeſſe: tum etiam, quia rariſsimè non ſatis ſcandalo cauendo conſuletur aliis mediis adhibitis. Atq; ita optimè dixit *Sot.4.d.36.q.vn.a.2.ad fin.* tot diſtinctiones adhibere, quo præceptum de adultera dimittenda obliget, vt extenuatiſsimum relinquatur.

26 Ad arg.n 4.propoſita reſp. Ad omnia teſtimonia adducta in 1. arg. conſtat ex dictis n. 10. & 11. innituntur enim ſcandalo ac ſuſpicioni conſenſus viri in adulteriũ vxoris. Ad 2. dic Ioſephi iuſtitiã in eo cõſiſtere, quòd aſpiciẽs eximiã Virginis ſanctitatem iudiciũ ſuſpenderit circa adulterium ipſius, cuius tã vehemens indicium habebat, & proinde noluerit eam traducere, vt lapidaretur, potiuſq; elegerit occultã dimiſſionem Nec hoc præcepto dimittendæ Virginis poterat conſtringi. Cum adulteriũ illud (ſi quod exiſteret) eſſet occultiſsimum & improbabile. Crederetur enim fœtum ex matrim. procreatũ eſſe: ac proinde ex eo facto nullum poteſt ad præſentem quæſt. arg. deſumi. Ad tertium cõſtat ex dictis n.11. vbi probauimus nullum extare de hoc præceptum Eccleſiæ. Et ex n. 12. vbi diximus periculum incertitudini, prolis non ſufficere ad hoc præceptum. Et ex n.19. vbi ratione ſcãdali, cui alia via occurri ſatis nequit, nec adeſt cauſa iuſta excuſans, diximus hoc præceptum obligare ſub culpa mortali.

27 QVÆSTIO II. An vxor innocens teneatur ſimiliter diuertere à viro in adulterio perſiſtenti? Quidã æque obligari vxorem hoc præcepto arbitrantur. Quod confirmant D.Chryſoſt.teſtimonio, & refertur, *c.Si quis vxorem, el 1.32.quæſt.1.in fine,* vbi expreſſe ait, virũ & vxorem non ad imparia iudicari quoad obligationem diuertendi, propter perſeuerantiam alterutrius in adulterio. Atque ita docet *ibi gloſſa verb.Non ad imparia.* Et quando eſt ſpes emendæ viri, teneri vxorem, ſi vir monitus non deſiſtat, adhibere pœnalem medicinam abſtinendo ab eius concubitu,

cubitu, docet *Caiet.in opuſc 10.1.tract 29. de reddendo debito altero coniuge adulterãte,q.vn.& in ſum.verb. Matrim.c.vlt.v.* 10.c.& ipsũ ſequẽs *Pedraza ſum.præcept.*6.§.18. Et nõn debere vxorem à marito huiuſmodi debitum petere, & aliàs eſſe eius criminis participem, docet *Archi.c.In coniugio* 32. *q.*1.*nu.*1. Et expreſsè peccare lethaliter vxorem habentem rem cum eiuſmodi viro, tradit *Bertachin. in ſuo diction. lit. A verb. Adulter, verſ. Adulter vir, & Monald.in ſumm.* vbi de matrim.*t.de effectu matrimonij ad fin.*

28 Alij vero dicunt, regulariter & in plurimum non teneri ad hoc vxorem. Quoniam cũ ſit viro ſubdita, non eſt moraliter ſpes correctionis viri, ſed timor peioris exitus, ſi ab vxore dimittatur. Et ceſſat ſcãdalum: teneri verò, vbi eſſet ſpes emendæ ex ea dimiſſione conſequuturæ. Quoniam præceptũ correctionis fraternæ ipſam obligat, quo media ſibi poſſibilia adhibeat, vt vir ab adulterio reſipiſcat. Ita docent *Supplem.Gabr.* 4.*d.*35 *q.vn. art.* 2. *concl.*4. vbi *Palac. diſp.vn.col.*13.*f.*786.*verſ.Ex iſtis palã eſt, Nauar.ſum.lat.c.*22. *n.*21 *fi.hiſp.addi.ad n.*21.*c.*22.*verſ.Lo ſexto, in c.*28.*Bart.à Ledeſ.de matr.dub.*66.*concl.*1.*Petr.de Led.de matr.q.*62.*a.*2.*Philiarc. de offic.ſacerd.to.*1.*p.*2.*l.*4.*c.*19.*verſ.* 4.*peccat, & l.*2.*c.*17. *paulo poſt princ.* Et clarè videtur ſentire *Pet. de Soto lect.* 12. *de matrim. col. penul.* ait enim, quamuis maior ſit obligatio viri in hoc, at etiam vxorem teneri agere quidquid putárit ad hoc conducere, vt virum retrahat ab adulterio.

29 Cæterùm exiſtimo nunquam vxorem aſtringi hoc præcepto dimittendi viri adulteri pertinacis, aut abſtinendi ab actu coniugali. Ducor, quoniam obligatio viri ad dimittendam adulteram pertinacem naſcitur ex ſolo præcepto vitandi ſcandali. Vt probaui nu. 8. & 10. Quod in vxore non admittente virum, nec ei debitum negante, ceſſat prorſus. Cum omnibus manifeſtum ſit vxores ægerrimè ferre vt viri aliis commiſceantur, & zelotypia exuri, nec poteſtatem habere cohibendi viros, cum ſubditæ ſint. Præterea, quia eſto obligatio hæc in viris conſurgeret ex correctionis fraternæ præcepto: id non aſtringeret vxorem: eò quòd licèt corrigere verbo, vbi eſt ſpes emendæ, omnibus incumbat: at facto ipſo pœnam inferendo, ſolius ſuperioris eſt. At negare debitum & recedere à conſortio coniugali, eſt facto ipſo corripere, & pœna adulterij punire virum. Nõ ergo præceptum correctionis fraternæ obligat vxorem quæ viro ſubdita eſt, vt virum corrigat, ea pœna plectendo: quamuis vxor innocens ratione fidei, ſibi non ſeruatæ à viro adulteranti, poſſit id efficere. Tertiò, quia ſi ſpes moraliter non eſt, vt mulier dimiſſa à viro reſipiſcat, imò communiter deterior efficitur: & ex dimiſſione tot damna ac inconuenientia redundant, vt meritò cenſuerimus n.8. præceptum ſuauiſſimum correctionis non obligare virum cum tanto detrimento: quis non videat multò minorem eſſe ſpem emendæ viri dimiſſi, & grauiorem timorem, vt in honeſtiorem vitam ducat: & longè maiora damna ſequi vxori: quæ tanquam imbecillior multo magis conſortio viri eiuſque obſequiis indiget? Ac proinde non conſtringetur hoc præcepto. Quartò, quia ſi quis velit dicere, conſtringi ad hoc vxorem præcepto Eccleſiaſtico. Vt de viro aſſerunt DD. n.11. allegati. Id dici nequit, quamuis in viro id admitteremus. Quia textus ibi allegati de ſolo viro loquuntur: in quo multo maior ratio inuenitur. Nec obſtat *c.Si quis vxorem,* 1.32.*q.*1. vbi vir & vxor pares efficiuntur. Illud enim intelligendum eſt, quoad facultatem diuortij celebrandi ratione adulterij, non autem quoad obligationem. Adde non eſſe textum. Id enim *c.* deſumptum eſt ex *D.Chryſ.* & teſtimonia ſanctorum in decreto relata, vim textus minimè habent, vt probaui l.præc.diſp.12.n.5. Tandem, quia ſi vir obligetur ad hoc, vt incertitudinem prolis caueat. Vt dicunt aliqui n.12. relati. Ea ratio deficit in vxore reſpectu viri adulterantis: Vxor enim ſemper certos edit partus, dum adultera non eſt. Et ita indiſtinctè & vniuerſaliter vxorem præcepto hoc non obligari tradunt *Durand.* 4.*d.* 35.*q.*1.*a.*3.*n.*8. *& ibi Palud.q.*1.*a.*3.*concl.*5.*n.*24. *Nicol.de Orbell.ibi q.*2.§.1. *D.Antonin.* 3.*p.t.*1.*c.*20.§.9. *Roſell.verb.Debitũ, n.*16. vbi *Syluest.q.*19.*fin. Armill.n.*16. *& verb.Matrim.n.*75. *Tabiena Matri.*4.*q.*3.*n.*4. *Sotus* 4.*d.*36.*q.vn.art.*2.*poſt* 1.*concl. verb.De altero verò membro, Gaëta repet.c.Ad limina* 30.*q.*1.§.4.*n.*218. *Matienzo lib.*5.*recop.t.*1.*rub.gl.*1.*n.*101. *Enriq.l.*11.*de matrim.c.*17.*n.*3.*in comment.lit.Q. Manuel* 1.*tom.ſum.*2.*edit.c.* 240.*n.*6. *Graffis* 1.*p.deciſ.l.*2.*c.*84.*n.*7. *Vega* 1.*to.ſum. c.*13.*caſu* 6.*fin.* Et expreſsè nunquam vxorem ad hoc teneri, docent *Ledeſm.*2.*p.*4.*q.*64.*a.*2.*ad fin.in* 1.*prepoſ.Em.Sa ſum.verb.Diuortium, num.*6.

DISPVTATIO XIV.

Vtrùm copula, aut alij actus coniugales, aut retentio in propria domo, ſint adulterij condonatio: ita vt deinceps coniux innocens amittat ius diuertendi, accuſandíve criminaliter aut ciuiliter?

SVMMARIVM.

*Reconciliatio coniugis adulteri, alia expreſſa, alia tacita, n.*1.
*An reconciliatio hæc facta ſolo animo obliget, nec indigeat acceptatione? n.*2.
*An reconciliatio expreſſa facta abſque animo remittendi obliget? n.*3.
*An reconciliatio tacita efficiatur per copulam? Refertur duplex opinio, n.*4. *&* 5.
*Condonatio tacita adulterij conſurgit ex copula, licet adulterium ſit occultum, nec iam licet amplius accuſare, n.*6.
*Idem quamuis copula habeatur celebrato iam diuortio, n.*7.
*An vir adulter criminaliter volens vxorem adulteram accuſare, teneatur ei debitum reddere? n.*8.
*Deſideratur ad hanc condonationem, vt coniux innocens ſit adulterij conſcius, n.*9. *& ibi, quid, ſi illius obliuiſcatur?*
*Quid, ſi non ſit omnino certus, ſed præſumptiones habeat? n.*10.
*Quid, ſi vnum aut alterum adulterium norit, aut plura alia, aut etiam ſodomiam, beſtialitatem coniugis alterius ignoret, ipſumve ac hæreticum damnatum eſſe? n.*11.
*An deſideretur vt coniux adulter ſciat ſuum adulterium eſſe notum innocens? Et remiſſiue, an exigatur innocentem ſcire eſſe condonationem? n.*12.
*Deſideratur copulam eſſe ſponte habitam. Et quid, ſi cogente Eccleſia innocens reddat vel exigat? n.*13.
*Reprobatur ſententia aſſerens cenſeri condonationem, quando adulterio exiſtente notorio coniux innocens reddit ex Eccleſiæ præcepto? n.*14.
*Quid, ſi innocens timore perculſus reddat: vel quia ſeruata debita honeſtate negare non poteſt, n.*15.
Quid, ſi exiſtimans ſe teneri, aut deceptus ab aliquo id docenti, reddat? num. 16
*Quando ſit condonatio, retentio coniugis adulteri, aut illius iam expulſi admiſſio? n.*17.
*An ſit condonatio, actus familiaris conuerſationis, vt ſimul edendi, redeundi, ludendi? n.*18.
*Quid, ſi oſculetur amplectaturve innocens coniugem adulterum, etiam reddens debitum ex Eccleſiæ præcepto? n.*19.
*An per copulam & alios actus eo ipſo inducatur adulterij condonatio, quamuis adſit intentio non condonandi, an potius præſumptio ſint condonationis? Proponuntur arg. perſuadẽtia eſſe præſumptionem. n.*20.
*Proponitur ſententia Auctoris, n.*21.
*An deſideretur illis actibus vtentem ſcire eſſe condonationem, iuſque diuortij, & accuſandi amitti? n.*22.
*Quid, ſi innocens petat, reddatve, aut aliis actibus vtatur, animo non condonandi, an poſſit in foro conſcientiæ diuertere, & poſſit eligere petere & non reddere, aut reddere? n.*23.
*An idẽ dicẽdũ ſit quãdo poſt ſponſalia errore inita habetur copula? n.*24.
*Soluuntur argumenta, n.*25.

HACTENVS diſputauimus quãdo liceat, aut ſit præ- 1
ceptum ratione adulterij diuertere: quidque poſſit tunc vterq; coniux circa ſtatus ſui mutationem. Iã in præſenti diſſerendum eſt, quando cenſeatur condonatũ adulterium, ita vt ratione illius diuortium celebrari nequeat, aliave accuſatio criminalis aut ciuilis intentari. Et obſeruandum eſt cum *Barboſa l.*2.*in princ.p.*1.*n.*100. *ad fi.ff.ſolut. matr.* reconciliationem coniugis adulteri eſſe duplicem, quandã expreſſam, aliã verò tacitam. Expreſſa eſt, quando expreſsè remittitur adulterium. De qua loquitur text. *l.Si maritus* 15.§.*Si negauerint, ff.ad l.Iul.de adul.* decidẽs ex tunc maritũ volentem accuſare, audiendum non eſſe. Et notat *Alex.l.Iuris gentium,*§.*Si paciſcar.ad fi ff.de pactis.* Tacita autem eſt, quando facto ipſo animus condonandi iudicatur. Nã facta non minus quam verbũ animum indicant, *l. Si tamen* 48.*ff.de ædil.edicto.* De qua in præſenti eſt diſputatio.

Merito tamen dubitabis, an vt remiſſio hæc, ſiue ex- 2
preſſa ſiue tacita adulterij ſit ita valida ac firma, vt re-

uocari

uocari nequeat, deſideretur acceptatio ipſius adulteri? Si enim acceptatio deſideretur, reuocari poterit facta in abſentia, vel ſola mente. Inſuper vt copula ſit condonatio, non ſufficiet coniugem innocentem eam habentem, conſcium eſſe adulterij, ſed etiã deſiderabitur, vt adulter ipſe ſciat ſuum adulterium cognitum eſſe innocenti. Quoniam acceptare non poteſt condonationem, dum eam ſibi fieri prorſus ignorat. Qualiter ſe habet, dum ipſum latet alterum coniugem ſui adulterij cõſcium eſſe. Vtrumq; autem aliter ſe habebit, ſi acceptatio non deſideretur. Et eam deſiderari perſuadet, quòd ea condonatio videatur contractus quidam inter vtrumq; coniugem initus: quo mutuo ſe obligant, nimirum, innocens ad non petendum diuortium, nec adulterij illius accuſandum: adulter verò, ad non negandum debitum. Quippe illud reddere non tenebatur, nolenti petente condonare adulteriũ (vt conſtabit ex dicendis n. 23.) Deinde, quia ea remiſſio eſt quædam donatio iuris acquiſiti ad diuertendum, aut accuſandum: & celebrato iam diuortio, eſt quædam iterata conceſſio adultero exigẽdi debiti poteſtatis, qua orbatus erat ratione diuortij: atque ita eſt vera donatio. Quam, ad ſui omnimodam firmitatem, petere acceptationem, latè probaui l. 1. tota diſp. 6. vbi idẽ de quocumque contractu diximus. Et confir. quia ſicut quando initum eſt matri. ac primo conceſſa poteſtas exigendi debitum, fuit neceſſarius vtriuſque conſenſus: ita ea poteſtate propter adulterium àmiſſa, præſertim diuortio celebrato, vt iterum concedatur adultero, deſiderabitur conſenſus innocentis eam concedentis, & adulteri acceptantis. Nec obſtat ſi dicas adulterum teneri acceptare. Cum ea priuatio poteſtatis ſit in fauorem innocentis. Id enim fateor, at non inde conuincitur condonationem illam non poſſe reuocari ante adulteri acceptationem. His tamen minimè obſtantibus exiſtimo nullam acceptationem deſiderari, ac proinde ſufficere, ſi ſola mente fiat condonatio illa adulterij: & non exigi adulterum noſſe ſuum delictum cognitum eſſe innocenti. Ducor, quoniam vbi nullo pacto inito, ſed ſola ceſſione, qua proprio iuri quiſquam renuntiat, interueniemti, aliquid acquiritur cuidam tertio, nulla opus eſt illius tertij acceptatione, ſed ſola ceſſio iuri proprio renuntiantis, ſatis eſt: vt in hæreditatis repudiatione contingit. Qualitercumq; enim occultè hæreditas repudietur, obuenit ſubſtituto. Atque ita *l. Sicut maior. 4. C. repud. hæred.* dixit repudiantem hæreditatem non poſſe deinceps illam acquirere, nec eſſe hæredem, quaſi repudiatio illa ſolo repudianti actu ad ſuam firmitatem contenta ſit. Cum ergo poſt adulterium, ſiue ante celebratum diuortiũ, ſiue poſt, vt adulter recuperet ius priſtinum exigendi debiti, ſatis ſit tolli impedimentum voluntatis innocentis vtentis iure ſuo. Eo enim ipſo quòd ille renuntiat iuri diuortij, acquiritur innocenti, ſufficiet ea renuntiatio quamtumuis occulta, & ſola mente effecta, nulla adulteri acceptatione expectata Et confir. ducta ſimilitudine ex potentijs naturalibus, dum enim potentia viſiua illæſa permanet, impediturque quo minus videat, aliquo obſtaculo interpoſito: vt viſionem eliciat, nullo alio opus eſt, quam obſtaculi illius remotione, qualitercunque contingat, etiam renitente ipſa potentia. Quòd pariter in poteſtatibus moralibus reperimus. Iudicis enim poteſtas per excommunicationem impedita, ſtatim excommunicatio ceſſat, abſolutionis beneficio ſibi etiam renitenti impenſo reuiuiſcit, nullo actu ipſius requiſito. Cuius ratio eſt, quia poteſtas iuriſdictionis non omnino extincta erat, (manet enim iudicis officium) ſed tantum ſuſpenſa, ac impedita ratione excommunicationis. Sic igitur contingit in præſenti, nam cum poſt adulterium etiam celebrato diuortio maneat vinculum matrimonij, quod radix eſt mutuæ obligationis reddendi debitum, ſolumque ius hoc vt ſibi reddatur, ſit in adultero impeditum, dum innocens iure diuortij vti voluerit: nil aliud opus eſt, vt adulter priſtinum ius recuperet, quam ceſſatio illius voluntatis innocentis, iure ſibi acquiſito per adulterium cedentis: & ſtatim ac illo cedit, comparat adulter ius exigendi, nulla ipſius acceptatione deſiderata. Denique, quia licet vſus priſtini iuris impeditus acquiratur adultero per eam ceſſionem, ac proinde acceptatio ipſius adulteri neceſſaria videatur: at cum nõ acquiratur per aliquam conceſſionem innocẽtis, quam inſtar donationis acceptari oporteat, ſed per meram iuris diuortij renuntiationem, quæ obſtaculum illius vſus aufert, qua facta, ſtatim eo ipſo ex neceſſitate conſequitur vt recuperet adulter illũ vſum: nulla acceptatio deſideratur. Tantũ enim attenditur, quod principaliter agitur, & non quod ex neceſſitate quadam, velit, nolit, agens inde ſubſequitur: arg. *l. 2. §. pen. ff. de aqua pluuia arcẽda*, vbi permittitur alicui torrentem auertere, ne aqua ad ſuum fundũ perueniat: licet inde effectum ſit, vt vicino noceatur. Quia tãtum inſpicitur quod principaliter agitur, nimirum proprium cauere dãnum. Ex quibus omnibus colligo, ſatis eſſe ſolam renuntiationem iuris proprij ab innocente quomódocumque etiam ſola mente factam, quamuis iam diuortium celebratum eſſet, vt iam amplius reſilire nequeat in foro conſcientiæ: quod idem ſeruaretur in foro externo, ſi per propriam innocentis cõfeſſionem aut per alium modum conſtaret. Imò, quamuis adulter nolit acceptare, ius diuortij & accuſationis omnino per illam renuntiationem, independenter ab aliqua acceptatione, iam extinctum minimè reuiuiſcit. Quod rationes adductę ſatis probant. Nec obſtant rationes contrariæ. Quoniam ad 1. reſp. eam mutuam obligationem non oriri ex aliquo contractu denuo inito: ſed ex antiquo matrim. per ſolam ablationem impedimenti, nempe, quia innocens iure diuortij cedit, ac proinde non requiritur mutuus conſenſus, qualis initio contractus matrimonij ad illum ineundum deſideratus eſt. Ad 2 conſtat ex dictis, non enim vſus ille poteſtatis recuperatur adultero per directam aliquam innocentis conceſſionem, ſed indirecte, & per modum naturalis ſequelæ, & *renuntiatione iuris diuortij conſequitur. Ad confirm. conſtat ex dictis ad 1. rationem.*

Quod ſi innocẽs remittat adultero *delictum oretenus*, 3 cum tamen contrarium animum habeat, *nullius momenti* erit remiſſio in foro conſcientiæ: ac proinde adhuc *diuertere* & accuſare poterit: & rogatus à iudice, inſtante vxore poterit condonationem illam negare (vt in ſimili dixi l. 1. diſp. 10. n. 27.) Quia illa renũtiatio iuris eſt mere liberalis, nilq; innocens ab adultero recipit, vt teneatur fictam promiſſionẽ, ſeu renuntiationẽ, verã efficere, quo contractui ſtet, & æqualitas inter dantem & recipientem ſeruetur.

De recõciliatione autẽ tacita difficultas eſt, an efficiatur 4 per copulã coniugalem habitã poſt adulterij notitiam, ita vt extinguatur ius innocẽtis ad diuertẽdum ratione illius adulterij, & accuſandũ criminaliter & ciuiliter? Qua in re quidã cenſent non videri reconciliatum coniugẽ adulterũ, niſi copula illa habita ſit poſt diuortij ſententiã, quando (inquã) ante ſententiam reddit innocens debitũ adultero petenti: ac proinde dicunt eã redditionem debiti minimè præiudicare innocẽti, quo minus poſſit in poſterum adulteriũ illud ad iudicẽ deferre criminaliter & ciuiliter: & ratione illius diuertere. Ducuntur, quia redditio debiti debet eſſe ſpontanea, vt reconciliatio cenſeatur (vt dicemús n. 13. & ſeq.) At redditio debiti ante diuortij ſententiam non eſt ſpontanea, tenetur enim tum innocens reddere. Hanc ſent. dicit eſſe valde probabilem, *Gl. c. 1. verb. Patronus 32. q. 1.* Et eam ſuſtinent *Innoc. c. penul. de adul. in fi. Anchar. c. fi. eo. t. n. 4.* qui addit ſecus eſſe, ſi innocens exigat debitum ab adultero etiam ante diuortij ſent. Quia cum exigere ſit ſemper voluntarium, cenſebitur reconciliatio.

Alij autem exiſtimant, tunc redditionem debiti præiu- 5 dicare iuri huic innocentis, ac cenſeri reconciliationem, quando adulterium adeò notorium eſt, vt nulli inficiationi locus ſit: ſecus vbi non ita notorium eſt: at exactionem debiti ſemper præiudicare. Quippe redditio eſt ſub præcepto, adulterio non ita notorio exiſtenti: exactio autem ſemper eſt ſpontanea Ita *Goffr. ſum. t. de diuort. n. 5. Innoc. c. Inquiſitioni; n. 1. de ſent. excom.* vbi *Hoſt. init. Monal. ſum.* vbi de

matrim.

matrim.*t.de diuor.§.Propter quid diuortium fiat,in fi.*Eiuſdem ſent. videtur *Gl.c.fin.verb. Fornicationis, de adult.* vbi ait innocentem ſibi præiudicare reddendo debitum adultero coniugi,quando adulterium publicum eſt.Quam *Gloſſ.*approbant dicẽtes communiter receptam,*Abb.ibi.n.7.Anan. n.4.circa 4.quæſt.* Exiſtimo tamen hos DD. nõ dicere communiter approbari Gloſſam, quoad illam limitationem, ſi adulterium publicum ſit, nec illius faciunt mentionem ſed quoad id,vt copula ſit adulterij condonatio.

6 I. tamen concluſio ſit. Coniux innocens copulam habens cum coniuge adultero,etiam occulto, ſiue petendo, ſiue reddendo debitum, (modò adſint conditiones, nu.9. & ſeq. explicandæ) cenſetur cõdonare adulterij iniuriam: ac ad priſtinam ſuam amicitiam coniugem adulterum reuocare: ac proinde deinceps non eſt ſibi integrum diuertere: idve adulterium ad iudicium criminale, aut ciuile deferre. Et quidem copulam cenſeri condonationem, probant *Gloſſa ca.fin.verb.Fornicationis,de adult.*& communiter Iuriſperiti,ex *c.1.& tribus ſeq. 32.q. 1.* quæ nil ad rem hanc conducunt: tantum enim in ijs ſermo habetur de præcepto dimittendæ adulteræ pertinacis.Inſuper probant ex *l.Si vxor 13.§.fin.ff.ad l.Iuliam de adult.*vbi habetur vxorem repudiatam, & mox reductam non quaſi eodem matrim.durante, ſed quaſi alio interpoſito, minimè accuſari poſſe adulterij admiſſi in priori illo matrim.Et reddit textus rationẽ:eò quod aboleuerit vir prioris matrimonij delictum, reducendo eam: & quia ſerò mores accuſet, quos vxorem ducendo probauerit. Sed nec hic textus probat. Quia IC. cenſebant per repudium matrimon. dirimi,& integrum eſſe repudianti ad alias nuptias tranſire. Atque ita deciditur ibi, matrimonio iterum inito cum vxore adultera, ſemel repudiata, non poſſe eam accuſari adulterij in priori matrim. perpetrati: nec reprobari poſſe mores vxoris, quos vir iterũ eam ducens approbat. Quod manifeſtum eſt. Quia adulterium ſolum ius diuortij parit reſpectu matrimon. quo durante admiſſum eſt: nec paria ſunt approbare mores, ducendo aliquam non ignorato eius vitio: & approbare eius mores, habitâ copula cum iam verè nupta & cognita adultera: ſed hoc re vera multo minus eſt. Atque ita non valet argum. ductum à maiori ad minus,affirmatiuè:ſed tantum negatiuè.Vt latè *Euerardus in ſuis topicis, loco à maiori, num.1.* nec audiendus eſt *Cantera,qui in ſuis quæſt.criminalibus,in quæſtionib.tangentib. punitionem delicti,c.4.n.43.* hunc intellectum reprobat: eò quòd cum eadem femina bis matrimonium iniri nequeat. Sed facilis eſt ſolutio: diſſoluto enim priori matri. ſemper repudiũ (vt veteres IC. putabant:) ſeu per diſpenſationem Pontificiam,ſi nondum conſummatum erat,poteſt iterum cum eadem femina matrimonium contrahi. Sed melius probatur noſtra concluſ.ex *l.Crimen 11.C.ad l. Iul.de adult.* ibi:*Crimen adulterij maritum retenta in matrimonio vxore, inferre non poſſe, nemini dubium eſt.* Et *l. Quæſitum 40 §.Item quæritur,ff.ad l.Iul.de adult.*ibi:*Reſpondi enim, qui poſt crimen adulterij intentatum eandem vxorem reduxerit, deſtitiſſe videri:& ideo ex eadem lege poſtea ei ius accuſandi non ſupereſſe.*Et *l.reg.8.t.17.p.7.*ibi: *Si deſpues que la muger ha hecho el adulterio,la recibe el marido en ſu lecho, y la tiene en ſu caſa como,à ſu muger, non la podra deſpues acuſar.* Et ratio eſt, tum quia copula illa eſt actus amicitiæ, & omnino ſpontanea: non enim innocens coniux certus de adulterio tenetur reddere debitum adultero quantumcunque occulto, (vt probaui hoc lib.diſp.12.n.5.) Tum etiam, quia cum ratio diuortij celebrandi ob adulterium ſit diuiſio carnis coniugis adulteri in aliam, *cap. Dixit Dominus 32. q. 1.* & per copulam poſt habitam cum coniuge, reſtituatur caro diuiſa adulteri ad priſtinam vnionem, atque iterum efficiatur vna cum carne innocentis: Inde eſt vt matrimonium ſeparatum ob carnis diuiſionem, inſtauretur carne iam effecta vna per copulam coniugalem: ac ſubinde ſcienter ſponte habens eam copulam cum adultero,cenſetur abolita prioris adulterij iniuria paces perficere. Et ideò hanc concluſionem indiſtinctè loquentes, & generaliter docentes innocentem habentem rem cum adultero, cenſeri adulterium condonare, & ſibi præiudicare quoad ius accuſandi,tenent *D.Bonau.4.d.53.a.vn.q.1.n.7.Hoſt.ſum.ti.de adult.n.5.verſ. Repellit etiam. Alber.l.Conſenſu, n.9.C.de repudiis,& in ſuo dictionar.lit.M.verb.Matrim.8.verſ.Quid ſi aliquis coniugum.Abul.c.19.Matt.q.65.c.6.Sylua nuptialis,l.1.§. Non eſt nubendum,n.127.Armill.verb.Matri.n.73.Greg.Lop. l.8.En ſu lecho,t.17.p.7.Iul.Clarus l.5.recept.§.Adulterium,n. 18.verſ.Caueat etiam, Victoria ſum.de matrim.n.289.Sot.4.d. 36.q.vn.a.1.ad fin.corp.caſu 6.Pet. de Sot.lect.12. de matr. col. pen.Menochius de præſumpt lib.3.præſumpt.1.n.20.Veracr.3.p. ſpecul.a.1.poſt 5.concl.caſu 6.Barboſa l.2.in princi.p.1. nu.101. init.ff.ſolut.matr.* vbi alios refert, *Conar.4.decret. 2.p.c.7.§.6. n.7.init.Padilla l.Tranſigere n.94.C. de tranſact. Matienzo l.5. recop.t.1.rub.gl.1.n.102. Surdus de aliment. t.7.q.16.n.102.& ſeq.Cenedo de collectan.iuris,collect.137.n.1.*vbi & alios refert: *Bart.à Ledeſ.dub.65.de matr.poſt 3.concl.caſu 6.Bellarm. l.1.de matrim.c.14.§.Tertium eſt, Graſſis 2.p.dec.l.1.c.12.nu.72.caſu 6.Cañedo ſum.de ſacram.*vbi de matrim. *c.7.n.60.caſu 6.Angles Florib.1.p.*vbi de matri.*q.9.de diuort. a.1. diffic.2. concl.6. Enriq.l.11.de matr.c.17.n.5.caſu 6.Lud.Lop.1.p.inſtruct.c.295. §.Adde ad prædicta,Vega 1.to.ſum.c.13.caſu 18.*Et explicantes hanc condonationem eſſe,etiã quando innocens reddit debitum adultero exigenti, idem docent *Henric.ca.Significaſti,n.10.de diuort. Durand.4.d.35.q.1.a.2.n.7.Hoſt.c.fi. n.3.de adult.& ibi Ant.in fi. D.Anton.3.p.t.1.c.21.§.5.ad fin. Roſella verb.Debitum,n.13.Syluеſt.verb. Diuortium q.8.ad fin. Tabiena Matrimonium 4.q.4.n.5.Armilla verb.Matrimonium, n.76.Sotus.4.d.36.q.vn.a.3.concl.1.Palac.4.d.27.q.3.col.18.f. 601.Bart.à Ledeſ.de matr.dub.67. concl. 1.* Idem docent exprimentes petitionem debiti eſſe condonationem adulterij,*D.Bonau.4.d.32.a.2.q.2.Innoc.c.Inquiſitioni,nu.1.de ſent. excom.& ibi Hoſt.init.Ioan. And.n.3.Anchar.n.3.D.Antonin. Sylueſt.Bart.à Ledeſ.proximè citati, Sotus 4.d.36.q.vn.a.3.poſt 3.concl.verſ.Quod ſi roges,Palac.4.d.27.diſ.3.col.22.f.603.ver. Adhæc adulterium, Petr.de Ledeſ.de matrim.q.62.art.3.notab. 2.Vega 1.tom.ſum.c.13. caſu 4.* Et tandem concluſionẽ eandem docent dicentes per copulam cenſeri condonatum adulterium, licet occultum ſit: quia in foro conſcientiæ non eſt ſub præcepto tunc reddere,*Hoſt.c.fi.n.3.de adult.& ibi Ant.fin.Palud.4.d.35.q.1.a.4.concl.1.n.27.Sotus 4.d.36.q. vn.a.3.concl.1.Palac.4.d.27.diſp.3.col.18.f.601.Bart. à Ledeſ. dub.67.de matrim.concl.1.*

Nec refert an ea copula contingat ante vel poſt diuortium celebratũ.Nam in vtroque caſu cenſetur reconciliatio,nec in poſterũ fas erit innocenti in diuortio perſiſtere. Quia rationes n. præc.allatæ in vtroq; euentu æque probãt.Ita tenent DD.quos retuli n.4. Et *Sot.4.d.36.q.vn.a.1. ad fin.corp.caſu 6.Bart.à Ledeſ.dub.65.de matr.poſt.3.concl.caſu 6. Barboſa lib.2.par.1.in prin.n.100.ad fin.ff.ſolut.matr.* 7

Hinc deducitur, maritum adulterum volentẽ vxorem adulteram criminaliter adulterij accuſare, (quod licitum eſſe diximus hoc l.diſp.8.n.33. & ſeq.) non teneri illi reddere debitum. Quamuis enim adulteria compenſentur quoad diuortium,ac proinde ratione adulterij vxoris non poſſit illi debitum negare:at quia nõ compenſantur quoad admittendum ius accuſandi criminaliter,ſed hoc competit viro etiam ſimilis adulterij reo,ne cadat cauſa,idque ius admittat, oppoſita ſibi exceptione cõdonationis adulterij per illam copulam factæ, poteſt illi negare debitum. Quod ſi obiicias tunc reddendo non parere ſibi præiudicium in hoc iure accuſandi: quia tenetur reddere. Et ita non erit condonatio. Iuxta ea quæ num.16.dicemus. Solutio eſt in promptu: negari enim non poteſt valde dubium ex hoc reddi euentum cauſæ, maximoque periculo virum exponi perdendæ litis. Cum præſumptio condonationis aduerſus ipſum ſtet. 8

Duplex tamen cõditio deſideratur,vt copula poſt adulterium habita cenſeatur illius condonatio, ac proinde ius diuertendi & accuſandi extinguatur.Prior eſt, vt alter coniux innocens ſit adulterij conſcius.Habetur expreſsè *l. 5.t.7.li.4.fori regij:& l.8. ad fin.t.17.p. 7.* Et ratio eſt aperta quia 9

quia nulla eſt remiſſio, vbi eſt ignorantia iniuriæ, iuriſque competentis, l. Manifeſtiſſimi 22. in princ. verſ. Sin autem, C. de furtis, l. fi. C. de condict. indeb. & actus agentium non operantur vltra eorum intentionẽ, l. Non omnis, ff. ſi certum petatur: at intentio nequit haberi, vbi adeſt ignorantia. Quare ita docent Hoſt. ſum t. De adul. n 5. D. Bon. 4. d. 35. a. vn. q. 1. n. 7. Palud. 4. d. 35. q. 1. art. 2. n. 17. caſu 6. & a. 4. concl. 1. n. 27. Et ibi Suppl. Gab. q. vn. a. 2. poſt 1. concl. caſu 6. Alberic. l. Conſenſu, n. 9. C. de repud. l. Aſtẽſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 33. a. 3. caſu 6. Abu. c. 19. Matt. q. 65. caſu 6. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 5. Syl. ver. Diuortiũ q. 8. Syl. nuptialis, l 1. §. Nõ eſt nubendũ, n. 127. Barbatius conſ. 64. n. 12. verſ. Et ſi opponitur, vol 1. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. ad fi. corp. caſu 6. Pet. de Soto lect. 12. de matr. pag. pen. Couar. 4. decr. 2. p. c. 7. §. 6. n. 7. init. Gre Lop. l. 8. verb. En ſu locho, t. 17. p. 7. Iul. Clar. l. 5. recep. §. Adulterium, n. 18. verſ. Caueat etiã, Pad. illa l. Tranſigere n. 94. C. de trãſ. Verac. 3. p. ſpec. a. 1. poſt 5. cõcl. caſu 6. Guillel. Borrilõg. 4. d. 32. q. vn. a. 2. prop. 11. Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 22. f. 603. verſ. Ad hæc adulterium, & d. 35. diſp. vn. col 5. verſ. Sexta limitatio, Angles Flor. 1. p. de mat. q. 9. de diuort. a. 1. diffi. 2. concl. 6. Bellar. l. 1. de matr. c. 14. § Tertiũ eſt, Bart. à Ledeſ. dub. 65. de matr. poſt 3. concl. caſu 6. Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 5. caſu 6. Barboſa l. 2. p. 1. in princ. n. 100. ad fi. ff. ſol matr. Surdus de alimen. t. 7. q. 16. n. 101. Graſ. 2. p. deciſ. l. 1. c. 12. n. 72. caſu. 6. Cantera q. crimin. q. tangentib. punitionem delicti, c. 4. n. 43. Lud. Lop. 3. p. inſtruct. c. 295. §. Adde ad prædicta. Cañedo ſum. ſacram. vbi de matri. c. 7. n 60. caſu 6. Atq; idem dicendum eſt, ſi tempore copulæ coniux innocens fuit prorſus immemor adulterij. Quoniam perinde eſt, ac ſi ignoraret. Nec cenſetur quiſquam ius remittere, cuius omnino eſt oblitus.

10 Si tamen vir non ſit omnino certus, ſed habeat probabiles adulterij vxoris præſumptiones, ob quas iuſtè inducitur ad credendum, non præiudicat iuri diuortij, nec accuſandi, reddendo debitum, ſecus exigẽdo. Quòd ſi præſumptiones non ſint probabiles, in neutro ſibi præiudicat, ſiue reddat, ſiue petat. Quia ea non appellatur certitudo. Ita Ant. c. fi. in fine, de adult. At quãuis hæc poſterior pars veriſſima ſit. Quia dum eſt dubius, tenetur reddere: nec æquũ eſt vt abſtineat à iure ſuo debiti petẽdi in eo dubio. Non enim cenſetur quis remittere, quod dubitat ad ſe pertinere. Vt bene ait Barbatius nu. præc. allegatus, per text. l. Manifeſtiſſimi 22. in princ. ver. Sin autem, C. de furtis. Atque ita Alberic. in ſuo diction. lit. M. verb. Matri. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, cautè dixit eſſe condonationem, quando coniux certus de adulterio, cõmiſcetur adultero. Prior verò pars mihi non probatur. Quia præſumptio violenta, quæ ſola iuſtam credendi adulterium anſam præbet, eſt ſufficiens certitudo moralis adulterij in vtroque foro ad diuortium (vt diximus diſp. 12. n. 41.) ac proinde cum tunc innocens minimè teneatur reddere, erit redditio debiti voluntaria, & ſubinde cenſebitur condonatio.

11 Nec erit perfecta & omnimoda condonatio, ſi coniux norit coniugis ſodomiam, ignoret tamen adulterium, & debitum reddat. Tunc enim poterit agere ad diuortium ratione adulterij ignorati. Cũ enim diuerſæ cauſæ diuortij ſint, condonata ſodomia per copulam, non cenſebitur condonatum adulterium, quod coniugem innocentem prorſus latuit. Et poteſt confirmari, quia ſi coniux adulter eſſet, ac pariter hæreſis damnatus, ac innocẽs ſolius hæreſis conſcius illum ſibi conciliaret, non cenſeretur abſque dubio condonatum adulterium, ſed ob illud licita eſſent accuſatio ac diuortium. Ita ſentit Barbatius conſ. 64. nu. 12. ver. Et ſi opponitur vol. 1. Sed hæc ſent. mihi diſplicet. Et ideò exiſtimo coniugem conſcium adulterij alterius coniugis, quamuis eius ſodomiam & beſtialitatem ignoret, & è contra conſcium ſodomiæ aut beſtialitatis, etſi ignarum adulterij, cenſeri per copulam ſponte habitam condonare vtramq; iniuriam, ac proinde extingui ius diuortij & accuſandi. Ducor ex dictis hoc l. diſp. 6. nu. 5. vbi probaui cõpenſari delicta, & ius diuortij ceſſare, ſi alter coniux ſolius adulterij, alter verò adulterij, ſodomiæ & beſtialitatis reus ſit. Eò quòd in his omnibus eadem ratio diuortij inuenitur, nẽpe, diuiſio carnis coniugis in aliam, ac perinde eſt, ac ſi alter coniux vnum aut alterum, alter verò plura adulteria admiſiſſet. Si enim in iis omnibus delictis eadem ratio diuortij reperitur, & ſe habent inſtar plurium adulteriorum, ſatis eſt notitia vnius, vt per copulam poſtea habitam cenſeantur omnia remiſſa. Sicut innocens accedens ad adulteram, vnius adulterij illius conſcius, cenſetur omnia condonare adulteria, quamuis plurima admiſerit latentia innocentem. Nec eſt ſimile in adulterio & hæreſi, conſcius enim adulterij, & illud remittens, non eſt viſus condonare hæreſim, nec è contra. Quia in his criminibus eſt longe diuerſa ratio diuortij. Vt diſp. ſeq. dicemus. Sicut impetrans diſpenſationem ad petendũ debitum ab vxore ratione affinitatis cum ipſa contractæ, eò quòd copulam habuerit cum eius cõſanguinea, non tenetur mentionem facere omnium acceſſuum ad cõſanguineam, ſed ſatis eſt ſe acceſſiſſe narret. Quia eadem eſt ratio affinitatis, atque quaſi vna cenſetur affinitas multiplicata: ſecus ſi eſſet multiplex affinitas diuerſis modis contracta. Sicut etiam non eſt opus in votis diſpenſationis impetratione, referre vices, quibus idem votum iteratum eſt. Secus ſi eſſent diuerſa vincula, vt voti & iuramenti.

Non tamen exigit condonatio hæc, vt coniux adulter ſciat ſuum adulterium cognitum eſſe innocenti. Vt n. 2. probauimus. An verò deſideretur vt innocens norit per copulam remitti adulterium, & extingui ius diuortij? dicemus n. 22. 1

Poſterior conditio requiſita vt copula cẽſeatur condonatio, eſt, vt ſpõte habita ſit. Quare innocens debitũ reddens cõpulſus Eccleſiæ præcepto, non videtur remittere, ac proinde minimè amittit ius diuortij, & accuſãdi criminaliter aut ciuiliter. Ratio eſt. Quoniam hæc condonatio proficiſci debet ex liberali innocentis voluntate, at in neceſſitate nemo liberalis præſumitur, l. Rem legatã ff. de adimend. leg. Ita docent ex Theo. D. Th. 4. d. 35. q. vn. a. 3. corp. D. Bon. ibi a. vn. q. 3. Durãd q. 1. a. 2. n. 7. Ricard. a. 1. q. 3. Palud. q. 1. a. 2. n. 17. caſu 6. & a. 4. cõcl. 1. n. 27. Supplem. Gabr. q. vn. a. 2. poſt. 1. concl. caſu 6. D. Anton. 3. p. t. 1. c. 21. §. 5. Abul. c. 19. Matt. q. 72. corp. & ad 3. Sot. 4. d. 36. q. vn. a. 1. ad fi. corp. caſu 6. Ledeſ. 2. p. 4. q. 74. a. 3. paulo poſt princ. Palac. 4. d. 27. diſp. 3. col. 18. fol. 601. & d. 35. diſ. vn. col. 5. vel Sexta limitatio, Enriq. l. 11. de matrim. c. 17. n. 5. caſu 6. Bar. à Ledeſ. dub. 65. de matr. poſt 3. concl. caſu 6. & dub. 67. cõcl. 3. Pet. à Ledeſ. de matr. q. 62. a. 3. notab. 2. Et ex Iuriſp. Groffr. ſum. t. de diuort. n. 5. Gl. c. 1. verb. Patronus 32. q. 1. & c. fi. verb. Fornicationis, de adul. & ibi Hoſt. n. 3. Abb. n. 7. Card. n. 1. verſ. Quid ſi maritus, Anan. n 4. circa 4. q. Henr. n. 5. & c. Significaſti, n. 10 de diuor. Idem Hoſ. c. Inquiſitioni, init. de ſent. exc. vbi Innoc. n. 1. Ioan. And. n. 3. Card. n. vn. verſ. Quid ſi reddit. Arch. c Si cuius, n. vn. verſ. In ea gloſſ 34. d. Alberic. in ſuo dict. verb. Matrim. 8 verſ. Quid ſi aliquis coniugum, ſtatim in princ. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 11. a. 3. q 17. Sylu. verb. Diuortium, q. 8. n. 11. ad fi. Tabiena Matr. 4. q. 4. n. 5. Arm. verb. Matrim n. 76. Turrec. c. Seculares, n. 1. 33. q. 2. Gaëta repe. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 216. Quod eſt verum, quãuis iudex iniuſtè præcipiat. Ceſſat enim liberalitas in reddente. Ita Hoſt. d. c. Inquiſitioni, init. Inn. ibi. n. 1. Ioa. And. n. 3 Card. n. vn. verſ. Quid ſi reddit. Præterea eſt verũ, quamuis adulterium probare poſſit, adhuc enim ſi ex præcepto iudicis reddat, non cenſetur liberalis, & proinde non præſumitur condonatio. Quia interim dũ lis pendet, cogetur reddere. Quare dum Sotus & Bart. à Ledeſ. proximè cit. & communiter DD. aiunt non eſſe condonationem, quando innocens compulſus à iudice reddit, eò quòd nequeat probare adulterium. Non eſt limitatio huius ſent. quaſi intelligatur eam ſolum eſſe veram, quando innocens non poteſt probare: ſed exempli gratia id dicunt, non quaſi limitantes, ſed reddentes rationem, cur iudex præcipiat innocenti vt debitum reddat coniugi adultero. Si tamen innocens compulſus à iudice reddere debitum, illud aliquando exigat ab adultero, iam ex tunc cenſetur condonare, & perdit ius accuſandi & diuortij. Quoniam exigere eſt ſemper voluntarium. Ita Innoc. c. Inquiſitioni, n. 1. de ſent. excom. vbi Hoſt. init. Ioan. And. n. 3. Anchar. n. 3.

Hinc

14 Hinc deducitur audiendos non eſſe aliquos diſtinguentes, vt innocens reddens ex præcepto iudicis, quando adulterium eſt notorium, cenſeatur remittere. Quia non tenetur reddere. Secus vbi adulterium non eſt notorium. Ita *Ant.c.Inquiſitioni,nu.12.verſ. Prædicta ſunt vera,de ſent.excom.& ibi Anch. nu.3.* Sed audiendi non ſunt. Quia in neutro caſu tenetur obedire iudici innitenti falſa præſumptione, nec coram Deo eſt excommunicatus (vt dixi hoc lib. diſp.12. n. 6.) At adhuc non eſt condonatio, quia non liberaliter reddit, ſed vt vexationem redimat, & ne ſaltem in foro externo ſit excommunicatus.

15 Secundò deducitur ſimiliter non eſſe condonationem, quando vxor reddit debitum viro, qui adulterij reus eſt, graui eius metu perculſa. Quia ceſſat liberalitas. Ita *Sotus 4.d.36.q.vn.a.1.ad fin.corp.caſu 6.Barth.à Ledeſma dub.65.de matrim.poſt 3.concl. caſu 6.* vnde rectè dixit *idem Sotus ead.q.vn.a.4.ad fin.corp. verſ. Ex quo fit*, vxorem ſæpè reddentem adultero, pugnis & vi coactam non cenſeri remittere. Et exiſtimo ſatis eſſe, vt non cenſeatur condonatio, quamuis adulter tunc metum non inferat, at vxor meritò timet debitum illi negare, quod eum eſſe terribilem norit, atque ita graui metu deterrita reddit. Quia ceſſat liberalitas. Deinde, quia quo metus ſit iuſtus, non deſideratur vera mala illatio, ſed ſufficit probabilis timor proximæ illationis (vt probaui l.4.diſp.1.n.16. & ſeq.) Inſuper non exigitur vt metus ille ſit cadens in feminã conſtantem: ſed ſatis eſt ſit metus non vanus, ſed alicuius momenti. Nam metus leuis, nimirum, qui non cadit in virum conſtantẽ, ſufficit in foro conſcientiæ vt auferat liberalitatem ad donationem requiſitam, obligetque donatarium ad reſtituendum (vt probaui l.4.diſp.9.nu.4.) Et ibi dixi de contractibus oneroſis. Et eſt pulchra doctrina *Fabri inſtit.de iniuriis, §.fin.n.1.& ibi Angeli initio*, ferè in propriis terminis id decidentium. Nam cùm *Gloſ.ibi,verb.Diſſimulatione*, dicat iniuriam remitti, quando eam paſſus, ſimul riſit, vel comedit, vel luſit, cum illatore iniuriæ: eam temperant, vt intelligatur quando ij actus ſunt omnino ſpontanei, ſecus ſi ex quadam honeſtatis neceſſitate effecti ſint. Vt ſi ambo coniuges ab aliquo inuitati, eidem menſæ accubuere: vel in Eccleſia oſculum pacis ſibi ipſis mutuò porrexerunt. Quippe in vtroque euentu neceſſitate honeſtatis cõpulſi id egere: nec ſalua honeſtate id declinare potuerunt. Quam doctrinam aliis relatis approbat *Franciſc. Marcus deciſ.736.nu.5.p.2.* Ex quo fit, vt qualiſcumque compulſio etiam neceſſitatis debitæ honeſtatis ſeruandæ efficiat, vt actus ex quibus tacita condonatio conſurgit, minimè ſigna condonationis cenſeantur: nedum metus quamuis in virum conſtantem non cadat. Similiter idem dicendum eſt, quando non ipſe vir, ſed alius metum incuſſit. Quia is ſatis eſt ad impediendam ſpontaneam voluntatem ad donationem requiſitam (vt dixi l.4. diſp. 9. nu. 6.) Tandem idem exiſtimo, quando vir innocens redderet adulteræ, illam meritò ac iure optimo timens. Quamuis enim id rarum ſit, at ſunt feminæ ita terribiles, & viri ita effeminati, vt meritò illas timeant. Et tunc eadem militat ratio.

16 Tertiò deducitur nec eſſe condonationem, ſi coniux innocens reddat adultero, eo quod exiſtimabat ſe teneri, aut deceptus eſt ab aliquo id docenti, alias tamen, nõ redditurus. Quia deficit ſpontanea voluntas. Et colligitur apertè ex DD.nu.4.& 5.allegatis: ideò enim in caſu ibi relato cenſent copulã non eſſe condonationẽ. Quia dicunt innocentem teneri tunc reddere. Atque ita ex illis colligitur ea regula generalis, vt redditio debiti non ſit cõdonatio, quoties cõiux, quo præceptũ impleat, debitum reddit.

17 II. concluſio. Coniux innocens ſponte & ſcienter retinens adulterum, cenſetur illi parcere, ac ſubinde ius diuortij & accuſandi perdit. Quoniam eſt manifeſtum amicitiæ ſignum. Conſtat ex *l.Crimen 11. C. ad l.Iul.de adult.& l.8.t.17.p.7.* quorum verba n.6.retuli. Et docent *Hoſt.ſum.t. de adult.n.5.verſ. Repellit etiam Greg.Lopez ea.l.9.verb.En ſu lecho.* Quod intellige, ſcilicet, quãdo omnino eſt certus de adulterio, ſecus ſi tantùm ſuſpicionem habeat. Sic *Cantera, q. criminal. quæſt.tangent.pœnitionem delicti c. 4. n. 43.fine* vbi & Montaluum refert. Sed id credo, niſi ſuſpicio ſit violenta. iuxta nu.10.dict.1.2.intellige, quando, eſt publicum adulterium. Sic *Alberic.in ſuo diction.litt.M.verb. Matrim.8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum,caſu 6. Durand.4.d.35. q.1.a.1.n.6.* vbi *Suppl.Gabr.q.vn.a.2.poſt 1.concl.caſu 6.Aſtenſ. ſum.2.p.l.8.t.33.a.3.caſu 6. Monald.ſum. t. de diuortio.§. Propter quid fiat diuortium, verſ. Item ſunt quidam caſus, caſu 6. Vincentius Spec.doctrin.to.2.l.10.c.42. D. Ant.3.p.t.1.c.21.§. 6.caſu 5.Roſella Matrim.7.init.Syl. verb. Diuortium,q.9.verſ. 5.Ioan.de Friburgo in ſum.confeſſ.l.4.t.22.q.8.Tabiena Matrimon.4.n.1.caſu 6.Armilla verb. Matrimon.n.73.caſu 6.Montalu l.6.paulo poſt prin.t.9.p.4.& l.2.ad fin.t.10.p. 4. Geata repetit.c.Ad limina 30 q.1.§.4.n. 217. Barth.à Ledeſ.dub.65.de matrim. poſt 3. concl.caſu 6. Graffis 2. p. deciſ.l.1.c.12.n.67.* Et ſic intelligendus eſt *D. Th.ſuper 1.ad Corinth.7.lect.2.paulo poſt princ.* dicens eſſe reconciliationem, quando fuit retenta vxor poſt adulterium manifeſtè à viro deprehenſum. Et ratio eſt, quia adulterio exiſtenti occulto, non eſt ſpontanea retentio, ſed ex præcepto. Atque ita non eſt condonatio. Iuxta ea quæ dixi n.præc. Vnde optimè dixit *Abulenſ.c.19.Matth.q.72.in ſolut.ad 3.* non amittere ius diuortij virum retinentem domi vxorem: dum eius adulterium probare nequit. Et melius *Palud.4.d.35.q.1.a.2.caſu 6.nu. 17.* dicit non cenſeri reconciliationem, dum non ſtatim adulterium expellit ab habitatione. Cùm non poſſit propria authoritate id efficere. Immo nec ſufficit adulterium eſſe publicum, ſed exigitur ita notorium eſſe, vt nulla tergiuerſatione celari poſſit. Id enim, vt propria authoritate diuerti ab adultero poſſit, exigi diximus hoc lib. diſp.12.n.25. Nec obſtat poſſe in foro conſcientiæ adulterum occultum expelli (vt diximus eadem diſput.19.n.31.) Quoniam oportet ceſſare ſcandalum, innocenti ad partes remotas fugienti (vt ibi dixi nu.32.) Et præterea poſſet lis aduerſus innocentem intentari: & ideò retinens vt hæc fugiat, non cenſetur ſponte retinere: nec proinde condonare. 3. intellige, niſi breui tempore retineat, expectans opportunitatem petendi diuortij. Ita *Sotus 4.d.36.q.vn.a.1. ad fin.corp.caſu 6.* Quartò intellige, deſiderari vt innocens retineat adulterum in conſortio maritali. Vnde cautè dixit *l.8.t.17.p.7. Si la tiene en ſu caſa, como à ſu muger.* Et DD. omnes hoc nu.17.in 2.limit. allegati, petentes adulterium eſſe publicum, explicant etiam, quando retinetur adulter in conſortio coniugali. Vnde ſi eſſent in eadem domo non ſe alloquentes, diuiſique à menſa & lecto, quaſi duo vicini extranei, non cenſeretur condonatum adulterium. Quia retentio illa non eſt ſignum amicitiæ coniugalis, quin potiùs capitalis inimicitiæ. Quod ſi retineatur adulter in conſortio coniugali, quamuis occultus ſit, & breui tempore, reputabitur condonatum adulterium. Intelligo in conſortio coniugali quando innocens familiaritatis coniugalis ſigna adultero oſtenderet, nulla neceſſitate coactus. Iuxta ea quæ numero ſequenti dicemus. Quoniam licèt non poſſit illum innocens propria authoritate expellere, dum occultus eſt: at non tenetur ſigna beneuolentiæ coniugalis exhibere. Atque ea exhibita ſunt manifeſta condonationis ſigna. Secus ſi neceſſitas compelleret, vt vitandi ſcandali. Tandem eſt condonatio, quando expulſus adulter admittitur iterum ad conſortium coniugale. Signum enim eſt apertum pacis initæ. Ita *Barboſa l.2. p.1.in princ.n. 100. ad fin.ff.ſolut.matrim.*

III. concluſio. Reconciliatio cenſetur facta, ac adul- 18
terium condonatum, ſi innocens ſcienter & ſponte, nulla (inquam) neceſſitate etiam honeſtatis compulſus, familiarem ſe exhibeat adultero: vt ſimul ludendo, ridendo, comedendo. Conſtat ex dictis nu. 15. vbi hos actus cenſeri condonationem iniuriæ, retulimus ex *Gloſſa, §.fin.inſtit.de iureiu.verb.Diſſimulatione. Et Fabro ibi, n.1. & Angel.init.* Et ita explicat *gloſ.* illum textum decidentem diſſimulatione aboleri iniuriam. Quam approbat aliis relatis *Iaſon l.1.nu. 15.ff.de pactis. Et Mynſinger.eod.§.fin.n.1.* explicat diſſimulatione condonari iniuriam, quando eã paſſus, familiarem ſe

inferenti exhibet. Conſonatque *l.5.regia tit.7.li.4.fori.* ibi: *El marido deſpues que ſupiere que ſu muger fizo adulterio, no la tenga à ſu meſa, ni en ſu lecho, y el que lo fiziere, no la puede deſpues acuſar.* Idem colligo ex *Veracruz 3.p.ſpec.a.1.poſt 5.concluſ. caſu* 6. probat enim per copulam remitti iniuriam adulterij, eo quòd per actum familiaris conuerſationis actio iniuriarium extinguatur. Et ex *Palacios 4 d. 35.diſp. vn.col.5.verſ.6. limitatio,* vbi ait eſſe reconciliationem, copulam habere cum adultero coniuge, aut cum illo coniugali affectu conuerſari.

29 Ex his infertur, oſcula & amplexus, habita ſcienter & ſponte cum coniuge adultero, eſſe à fortiori condonationem adulterij. Quia ſunt actus coniugales. Quòd ſi innocens coniux ex præcepto Eccleſiæ reddens debitum adultero exigenti, illa haberet, non credo cenſeri remiſſionem adulterij. Quia ſunt acceſſorij illi copulæ, & tanquam pars illius; ſecus quando ſponte innocens aggreditur, oſculans & amplectens adulterum.

30 Difficultas autem potiſſima hic agitanda eſt, vtrùm copula, & alij familiaritatis actus, ſponte & ſciẽter cum coniuge adultero habita, ex quibus tacitam adulterij condonationem induci diximus, ſint eo ipſo condonatio, ita vt quamuis coniux innocens habeat animum tunc non condonandi, cenſeatur in vtroque foro adulterium condonatum, & illicitum diuortium? An potius ea condonatio innitatur præſumptione, ac ſubinde exiſtente animo contrario non ſit in foro conſcientiæ condonatio, liceatque adhuc innocenti diuertere? Sicut ante Trid. copula habita poſt ſponſalia efficiebat matrim. *c. Is qui fidem, de ſponſ.* non tamen ita eum effectum ſortiebatur, qui eſſet locus in foro conſcientiæ cõtrario animo. Sed forum externum pręſumebat eam copulam maritali affectu haberi, ac ſubinde animo perficiendi matrim. At ſi reuera copulam habens eſſet contrario animo affectus, nimirum non ineundi matrim. ſed fornicandi, non eſſet matrim. Et quidem videtur non inniti præſumptione, ſed re vera illos actus condonationem ſemper eſſe, quamuis adſit contrarius animus. Quia aliàs dicendum eſſet, ignorantem copulam illam eſſe condonationem adulterij, ac iuris diuortij ceſſionem, poſſe non obſtanti copula diuortium petere, & accuſare: quamuis ſciat copulam illam eſſe actum amicitiæ. Sicut contingit in profeſſione tacita, quã ius præſumit, *c. Vidua, de regul.* ex delatione habitus, exercitioque actuum ſolis profeſſis competentium: ſciens enim illos actus ſolis profeſſis conuenire, non cenſebitur profeſſus, ſi ignoret inde conſurgere profeſſionem. Vt docent *Innoc.eo.c. Vidua, n.2. Anton.n.7. Angel.verb. Nouitius, n.12. Syl Religio 3.q.12.dict. 2. Nauar.commen.4.de regul.nu.73.* Quòd ſi id concedamus in condonatione facta per copulam, maximum abſurdum videtur; nemo enim conſtringendus erit ratione copulæ, aut illorum actuum condonationis, ad perſiſtendum in matr. Cùm communiter ignoretur copulam eſſe adulterij condonationem, per eamque ius diuortij & accuſationis extingui. Imò doctos id lateat. Vt conſtat ex opinionibus allegatis, & tot requiſitis vt eum effectum habeat. Præterea hanc partem videtur expreſsè ſentire *D. Bonau.4.d.32. a.2.q.2.* vbi hæc dicit: *Si innocens petat debitum, priuat ſe libertate, & ex hoc obligat ſe ad reddendum. Quia dum vult ſibi debitum reddi à fornicante, ipſe ſe eidem obligat.* Quòd idem apertè videtur ſentire *Sotus 4.d.36.n.vn.a.3.concluſ.verſ. Quod ſi roges*, vbi ait nequaquam poſſe innocentem eligere petere, & non reddere: ſed neceſſariò eligere debere, aut nec petere nec reddere, aut ſi petierit, reddere. Matrimonium enim claudicare nequit. Quare ſi debitum petit tanquam coniux à coniuge, debet cõſtrictus manere coniugij lege, nimirum, obligatione reddendi. Et Sotum ſequitur *Vega 1 to.ſum.c. 13. caſu* 4. vbi clarè hi DD. ſunt huius ſententiæ. Si enim ex voluntate habentis copulam remiſſio hæc penderet, poſſet vtique innocens eligere petere, & non reddere abſque condonatione.

31 His tamen minimè obſtantibus, dicendum eſt eam condonationem inniti præſumptione, quare ſi ſit animus non condonandi adulterium per copulam, aut reliquos condonationis actus, re vera non erit in foro conſcientię condonatio, quamuis in foro externo, quòd contrarius geſtis animus latitat, iudicabitur vera condonatio. Quòd expreſsè tenet *Emm.Sa ſum.verb. Diuortium, nu.7.* vbi ait aliquos ſentire innocentem petentem debitum, eo ipſo remittere adulterium: at re vera poſſe peti debitũ abſq; animo reconciliandi. Ducor ad hanc partem tuendam. Quia ſi verba textuum & Doctorum penſemus, apertè hanc eſſe præſumptionem indicant, dicunt enim innocentem habita copula videri aut cenſeri condonare: quæ verba ſunt præſumptionis, aliàs dicerent re vera condonare. His verbis vtitur textus, *l. Quæſitum 40 §. Item quæritur, ff. ad l. Iuliam de adult.* ibi, *Deſtitiſſe videri.* Et *l.8.ſi.t.17.p.7.* vbi reddẽs rationem, cur non poſſit vxor adultera retenta in conſortio coniugali, poſtea accuſari, ſic dicitur: *Ca pues que aſſi la acogio en ſu caſa entendieſe que la perdono.* Eiſdẽ verbis vtũtur *Gloſ.c.1.verb. Patron.32.q.1. Innoc.c.pen.de adult.in fin.& c.Inquiſitioni, de ſent.excom.n.1.* vbi *Ioan. And.n.3. Ant.n.12.verſ. Prædicta ſunt vera. Cardin.n.vnic.verſ. Quæro quoad terminos. Abb.c.fin.n.7.de adult.& ibi Anan nu.4 circa 4 q. Paul.conſ. 402.n.vn.li.1. Syl.verb. Diuortium, q.8.ad ſi Couar.4.decret.2. p.c.7.§.6.n.7.initio. Iul.Clar.l.5.recept.§. Adulterium, n.18.verſ. Caueat etiam. Ant.Gab.to.1.commun.in mea edit.li.1.f.23.verſ. Adulterium commiſſum. Barboſa l. 2.p.1.in princ.n.101.init.ff. ſol.matrim.* Et ex Theologis, *Abul.c.19 Matt.q.72. Ad 3.D. Ant.3.p.t.1.c.21.§.5. Sot.4.d. 36. q. vn. a.1.ad fin.corp.caſu 6. Maioris 4.d.35.q.1.paulo poſt prin.caſu 6.& ibi Suppl.Gabr.q. vn.a.2. poſt 1.concl.caſu 6. Guliel. Borrillong. 4.d.32.q.vn. a.2. propoſ.15. Petr.de Soto lect.12.de matrim.col.pen. Angles Floribus 1.p.de matrim.q 9.de diuort.a.1.diffic.2.concl.6. Lud Lopez 1.p.inſtruct.c.295.§. Adde ad prædicta. Petr.de Ledeſ.de matr. q.62.a.3 notab.2. Bart.à Ledeſ.dub.65.de matrim poſt 3.concl. caſu 6. Cañedo ſum.ſacram.de matrim c 7 n.60.caſu 6.* Secundò, quia ſi contendas, hanc non eſſe præſumptionem, ſed iuris diſpoſitionem, fortiter obſtat nullum eſſe ius id decidens, ſed ſolum cenſeri & videri condonationẽ. Quod præſumptionem denotat. 3. quoniam hæc remiſſio non verbis, ſed factis ipſis inducitur. Actus autem non operantur vltra intentionem agentium. *l. Non omnis, ff. ſi certum petat.* Ergo vbi contraria eſt intentio, non erit vera remiſſio. 4. quia hæc non eſt expreſſa remiſſio, ſed tacita (vt dixi n.1.) Sicut etiam indui profeſſorum veſtes, eorumque actibus vti, profeſſionem tacitam inducunt. Sicut enim ſunt indicia animi profitendi. ita copula poſt adulterium eſt ſignum voluntatis condonandi adulterium, & ad priſtinam amicitiam reuocandi adulterum coniugem. At profeſſio tacita ex illis actibus collecta innititur præſumptione veri animi. Et ita præſumptionem appellant *Innoc.c.Vidua, n. 1.de reg.& ibi Ant.4. Angel.verb. Nouitius, n.12.ad medium. Nauar. comment.4.de reg.num.75 verſ. Aduertendum quarto.* Vbi addit non induci profeſſionem, ſi exercens illos actus habeat animum non profitendi. Ergo ſimiliter eſt dicendum in hac tacita adulterij condonatione. 5. ſi dicas hanc non eſſe pręſumptionem, ſed iure ipſo naturali ita dictanti, condonationem hanc conſequi ipſum actum copulæ: ſicut irregularitas conſequitur occiſionem voluntariam: ac proinde ſicut volens occidere efficitur neceſſariò irregularis, ita eo ipſo quòd coniux innocens conſcius adulterij accedit ad adulterium, velit, nolit, condonat. Fortiſſimè vrget, quoties aliquid ſequitur factum ipſum, ſufficit vt incurratur, actum illum eſſe voluntarium, quamuis neceſſitas ad illum exercendum cõpellat. Vt iudex neceſſitate officij compellente ſuſpendens latronem, irregularis efficitur; & ſimiliter ſi metu mortis compellatur ab actore ad ſuſpendium illud. At coniux neceſſitate cõpulſus ad copulam, nec condonat adulterium, nec iure diuortij & accuſandi deſtituitur (vt diximus n.13. & ſeqq.) Ergo condonatio non ſequitur ipſum factum copulæ. Et confir. quia nulla alia ratio conueniens aſſignari poteſt, cur dum neceſſitas cogit, copula illa minimè ſit condonatio, niſi quia remiſſionis pręſumptionẽ vincit alia fortior,

quod

quod nemo in neceſſitatibus præſumatur liberalis, *l. Rem legatam, ff. de adimendis leg.it.* Ergo copulam eſſe conditionē non eſt ita ex natura rei, vt neceſſario conſequatur non obſtanti contrario animo, ſed in tantum eſt condonatio, in quantum præſumitur animus conſonus facto ipſi, quod veniæ conceſſionem indicat. Ex his ergo omnibus cóclu-do, nō eſſe veram condonationem adulterij per copulam, aut alia beneuolentiæ coniugalis indicia exhibita animo non condonandi. Quamuis in foro externo condonatio præſumatur. Quid autem ſi innocens in iis actibus nec habeat poſitiuum actum condonandi: nec etiam actum contrarium, nempè, non condonandi, ſed negatiuè ſe habeat, ſcilicet, neutrum actum eliciendo? Nam in profeſſione tacita, & præſumpta per exercitium actuum profeſſis ſolis cōuenientium, & in matrim. præſumpto ante Trident. per copulam ſponſalibus ſuperuenientem, deſiderabatur animus poſitiuus profitendi, & matrim. ineundi. Quare exiſtenti animo verè negatiuo, nec erit vera profeſſio, nec verum matrim. Vt bene obſeruat. *Nau. commen. 4. de regul n. 75. verſ. Quoniam autem tria.* Atque ita videtur idem dicendum in hac tacita cōdonatione per copulam, & alios actus. At exiſtimo ſufficere vt innocens negatiuè ſe habeat: quare dum non habuerit animum expreſſum non condonādi, dum vtitur copula adulteri, vel aliis actibus amicitiæ in hac diſp. expreſſis, erit vera condonatio: ceſſabítque in vtroque foro ius diuortij & accusādi. Quoniam ad condonationem hanc non tanta & tam expreſſa voluntas deſideratur, ac ad contrahendam obligationem noui ſtatus profeſſionis, aut matrimonij per illos actus priores profeſſionis tacitæ, aut matrimonij præſumpti. Eò vel maximè, quod actus amicitiæ coniugalis multo maiorem connexionem & affinitatem habeant cum reconciliatione ad priſtinam amicitiam, & conceſſione veniæ, quā actus profeſſorum exercere, cum animo re vera profitendi: & copulam habere, cum animo ineundi matrim.

22 *Hinc infero*, quamuis ad hoc vt ſit vera profeſſio conſurgens ex delatione habitus, & exercitio actuum profeſſorum: & verum matrim. quod naſcitur ex copula habita poſt ſponſalia, exigatur ſcire non tantum illos eſſe actus profeſſorum & coniugum, ſed inde etiam cōſurgere profeſſionem & matrim. (vt nu. 20. diximus) at vt inducatur vera conditio adulterij per copulam, & alios actus amicitiæ, iúſque diuortij & accuſandi extinguatur, non deſiderari notitiam adeò expreſſam & diſtinctam. Quia non eſt res hæc tam grauis, & impoſitio nouæ obligationis, qualis eſt profeſſio & matrim. quæ ſunt obligationes maximi momenti. Et maiorem connexionem habent hi actus cū iniuriæ condonatione (vt nu. præc. diximus.) Quare exiſtimo ſemper cum adeſt adulterij ſcientia & copula, aut alij actus condonationis ſponte habentur, cōſurgere veram remiſſionem iniuriæ, & aboleri ius diuortij & accuſationis, in vtroque foro, niſi contrarius animus adſit. Quia licet expreſsè & diſtinctè non cognoſcat coniux remittens, iis actibus geſtis amitti ius diuortij, nec quid ſit diuortium, & qualiter poſſit ratione adulterij celebrari: at nullum quantumuis ruſticum latet eos eſſe actus amicitiæ & pacis, per eóſque rediri in priſtinam amicitiam & amorem. Quare quicumque videns affectum iniuria colloqui, aut ſimul veſci cum afficienti, ſtatim quaſi naturæ inſtinctu doctus indicat, eos ad amicitiam reſtitutos eſſe, ac iniuriæ quaſi immemores, nil prorſus de illa laborare. Quæ ſcientia ad veram condonationem ſatis eſt.

23 Secundò infero, coniugem innocentem petentem debitum ab adultero, aut ipſi reddentem, & aliis condonationis ſignis vtentem, animo non condonandi iniuriam adulterij, poſſe in foro conſcientiæ diuortium celebrare, & accuſare adulterū. Ratio eſt, quia hic non tenetur abſtinere à diuortio, & ab accuſatione, ratione condonationis adulterij. Quia ea non eſt ratione animi habiti non condonandi (vt probaui n. 21.) nec ratione contractus tacitè incluſi, dum adulter reddit debitum innocenti petenti: cùm enim non teneatur reddere illi, niſi velit ad priſtinā matrim. obligationem redire, condonato iure diuertendi per adulterium acquiſito, ne claudicet matrim. (vt colligitur manifeſtè ex doctrina D Bonau. & Soti, quam n. 20. retuli.) Eò ipſo quod adulter reddit innocenti petenti, eſt tacitus contractus, Facio, vt facias: id eſt, reddo tibi debitum, vt condonata iniuria reddas mihi in poſterum. Sed ratione huius contractus minimè teneri, inde probatur: quoniam ſi innocens reddat petenti adultero: nullus eſt tacitus contractus: adulter enim nil præſtat innocenti, quin potius magno afficitur beneficio ab innocente reddente indebitum. Si autem è contrà adulter reddat innocenti petenti, in quo caſu eſt tacitus contractus modo expoſito, adhuc non tenetur ratione contractus, & promiſſionis virtute incluſę in ea debiti exactione Quia promiſſio & contractus ficta fuere. Quare ſolum debet obligari ratione iniuſtitiæ admiſſæ contrahendo fictè, cùm teneretur verè contrahere. At nec hac ratione obligari, inde mihi ſuadeo. Quippe iuſtitia non obligat ad reſtituendum vltra damni ęſtimationem: damnum autem copulæ extortæ per innocentem ab adultero, ſimulato illo contractu, eſt adeò exigui momenti, vt pro nihilo prorſus reputetur. E contrà verò damnum remittentis eſt maximum: cedit enim iure diuortij & accuſationis, dotem aut donationem propter nuptias acquiſitam ob adulteriū, aut acquirenda amittit: demum perdit libertatem tranſeundi ad ordines vel religionem, & iterum ſe ſeruituti ſubiicit. Non ergo lex iuſtitiæ poſtulat, damnum exiguum adulteri decepti, tanto innocentis detrimento compenſari. Quia ratione li. 1. diſp. 10. n. 21. decipientem ficta matrimonij promiſſione virginem longè inferioris conditionis, quæ iure optimo veram exiſtimauit eſſe promiſſionem, non teneri eam ducere, ſed alio modo æquale reſtituere probaui: ibíque ſatisfeci obiectioni, quæ opponi poſſet. Hinc infero primò, hunc innocentem petentem debitum à coniuge adultero, animo non condonandi, ſolius venialis culpæ reum eſſe. Quia nullius momenti eſt detrimentum illa fictione illatum. Adulter enim eandem libertatem non reddendi in poſterum retinet, niſi innocens adulterium condonet. 2. infero, hunc innocentem rogatum à iudice de copula illa, vt cogatur non diuertere ratione prioris adulterij, quaſi illud iam condonatum ſit: poſſe iureiurando negare copulam. Quia verè reſpondet iuxta mentem debitam iudicis. Non enim habuit copulam, quæ ſit condonatio, iuréque diuortij priuet. Quod conſtat ex dictis & allegatis n. 3. Vltimò infero, An poſſit coniux innocens eligere petere, & non reddere. Qua in re allegaui nu. 20. doctrinam D. Bonau. & Soti id negantium, cenſentiúmque eo ipſo quod petit, teneri eum reddere. Quod quidem admitto, quando non haberet animum non cōdonandi, tunc enim eſſet vera adulterij condonatio, & deinceps maneret aſtrictus ad reddendum, ſecus exiſtenti eo animo non condonandi, vt conſtat ex proximè dictis. Quare non poteſt eligere petere, & non reddere: abſque peccato, veniali quidem, vt proximè dixi: at ſi eligat nolens condonare adulterium, tenebit factum: nec deinceps tenebitur reddere.

Tandem dicendum ſupereſt, quid in ſponſalibus ſentiendum ſit. An cum poſt illa inita detegitur aliquod vitium, vel de nouo incurritur, qualecumque illud ſit, ſiue corporis ſiue animæ, ob quod integrum ſit alteri ea diſſoluere: cenſeatur hic remittere, ac proinde fide priorum ſponſalium ſtare obligetur, ſi vitij illius cōſcius, copulam, amplexus, vel oſcula habeat, aliáve ſigna amicitiæ ſponſis propria oſtendat? Qua in re ſic dicēdum exiſtimo. Si memor ſponſalium priorum, nec animo ficto, nimirum, non condonandi, hæc habeat, erit cōdonatio in vtroque foro. Vt conſtat ex dictis tota hac diſp. & maximè n. 15. 18. 19. Eadem enim eſt ratio: imò nulla iniuria æquiparari poteſt adulterio, quæ his actibus cenſetur remiſſa: imò ſicut ad condonationem adulterij per huiuſmodi actus non deſideratur animus poſitiuus condonandi, ſed ſatis eſt non adeſſe animum contrarium, iuxta dicta n. 21. fine: ita à fortiori id ſufficit ad remiſſionem cauſæ illius diſſoluendi 24

ſponſalia. Quæ intelligo, quando hi actus accidunt nondum diſſolutis ſponſalibus, & remittens non immemor eſt illius vitij, tempore illorum actuum: ſi enim oblitus ſit, reputabitur ac ignorans (vt etiam circa adulterium dixi n.9.) Vnde ſi iam ſponſalia diſſoluta eſſent, non erunt remiſſio huiuſmodi actus. In quo eſt differentia à remiſſione adulterij, quæ fit per hos actus poſt diuortium etiam contingentes (vt nu. 7. probauimus.) Ratio autem huius diſcriminis ea eſt. Quia celebrato diuortio adhuc manet vinculum matrimonij, ac ſunt illi veri coniuges, quare hi actus ſunt ſigna amicitiæ coniugalis, & animi inſtaurandi, ac ad priſtinam reuocandi vim illius vinculi, & recedendi à diuortio. Sponſalibus verò iam diſſolutis, nullum vinculum ſupereſt, nilque eſt, quod remiſſa iniuria reſtauretur. Quamobrem perinde eſt, ac ſi hi actus inter omnino extraneos ac diſiunctos haberentur. Nec ad hanc remiſſionem, nondum diſſolutis ſponſalibus factam, deſideratur acceptatio, ſed ſatis eſt ſola mente fiat (vt in adulterij remiſſione diximus num. 2.) Quia eadem eſt ratio, manet enim adhuc ſponſalium vinculum, ſed eius vinculi obligatio impedita eſt, ſi innocens velit iure ſuo vti, quare eo qualitercumque cedente, cùm auferatur impedimentum, reuiuiſcit obligatio. Si autem alter ſponſus nolit acceptare hanc remiſſionem, oportebit vt hæc voluntas non acceptandi innoteſcat remittenti, & ab ipſo acceptetur. Cùm enim iam ſponſalia ſint omnino integra ac reſtaurata per priorem illam remiſſionem etiam internam, vt diſſoluantur, mutuo conſenſu indigent, ſicut ad ſui primæuam inſtitutionem. His adde quæ dixi lib. 1. tota diſput. 66. vbi hanc quæſtionem diſcuſſi, ac DD. retuli. Et quamuis ibi n. 3. cenſuerim induci remiſſionem, tam quoad diuortium, quàm quoad ſpõſalia, per dictos actus exercitos animo ficto, id eſt, non vere remittendi. At re melius perſpecta exiſtimo non eſſe condonationem iniuriæ. Ducor ex iis quæ hac diſp. nu. 21. attuli. An verò ob fictionis iniuſtitiam obligetur is ſtare ſponſalibus prioribus: perpendendum eſt iuxta n. 23. dicta. Æſtimandum enim eſt damnum deceptoris, ſi ſponſalibus ſtans, matrimonium perficiat, ac alterius, ſi deſiſtat: & ſeruata æqualitate, aut ferè, tenetur ſtare promiſſis. Quod ſi notabiliter maius ſit damnum decipientis, ſatis erit ſi non ſeruata fide ſponſalium, alio modo ſatisfaciat. Nec in hac habenda eſt ratio inæqualitatis damni contingentis ante priora ſponſalia inita, & tunc cognitæ. Illi enim per ſponſalia priora, ſcienter & non fictè contracta, renunciatum eſt: ſed ſolius diſparitatis ex illo vitio, poſt ſponſalia incidenti, aut præcedenti, incognito tamen, conſurgentis. Quia huic diſparitati nec per priora ſponſalia, nec per hos condonationis actus, eſt renunciatum: quippe qui animo non condonandi exerciti ſunt. Demum quoties ſponſus non tenetur ratione animi ficti ſponſalia perficere, poteſt rogatus à iudice vel ipſa vel actus condonationis negare. Iuxta dicta num. præced. ad fin.

25 Ad arg. n. 20. propoſita conſtat ex dictis n. 22. & 23. ad fi.

DISPVTATIO XV.

Vtrùm ratione adulterij ſpiritualis, quod eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, in quod alter coniux dilabitur, liceat Catholico diuortium, ac vtrique tranſitus in alium ſtatum; vt ad profeſſionem: & viro ad ordines?

SVMMARIVM.

Ob alias cauſas quam adulterium licitum eſt diuortium. Et improbantur hæretici contrarium dicentes, n. 1.

Quid diſtet adulterium quoad diuortium celebrandum, ab aliis diuortij cauſis. Et explicatur teſtimonium Chriſti Matth. 5. relatum, c. 2. de coniug. lepros. dicentis ob ſolam fornicationem licere diuortium. Et ea ſola eſt propria ratio diuortij, 2.

Qualiter ob adulterium ſpirituale detur diuortium? nec matrimonij vinculum diſſoluatur? 3.

An liceat tunc diuortium quoad habitationem & copulam? 4.

An coniux Catholicus teneatur ab hæretico diuertere? 5.

An poſſit id propria authoritate efficere, ita vt hæretico denegetur reſtitutio? 6.

An Pontifex ſtatuere poſſit, vt matrimonium dirimatur per alterius coniugis lapſum in hæreſim, 7.

An ſit ratio huius diuortij, quod fornicatio ſpiritualis claudatur ſub nomine fornicationis, ob quam Chriſtus Matth. 5. conceſſit diuortium? Refertur ſententia aſſerens. Et generaliter dictum eſt generaliter intelligendum, 8.

Improbata ea ſententia, traditur ratio, cur ante & poſt ſententiam liceat hoc diuortium. Et qualiter poſſit Eccleſia nouam diuortij cauſam ſtatuere? 9.

An diuortium hoc ſit ex iure diuino? 10.

Non licet hoc diuortium ob vnum adulterium ſpirituale. Et magis opponitur matrimonio adulterium carnale, quàm ſpirituale, 11.

An detur diuortium ob pertinaciam in alia excommunicatione? 12.

An ſi coniux hæreticus ante ſententiam reſipiſcat, teneatur eum Catholicus admittere? 13.

An ante ſententiam poſſit Catholicus profiteri, ordinéſve ſuſcipere: ita vt ab hæretico reſipiſcenti nequeat repeti? 14.

An lata ſententia poſſit Catholicus libere diuertere, ac in ſeculo manere, religionémve ingredi. Referuntur c. fin. de conuerſ. coniug. & c. De illa, de diuort. quæ ſecum pugnare videntur, 15.

Refertur triplex ſententia, n. 16. 17. 18.

Proponitur ſententia Authoris. Atque explicantur & conciliantur c. fin. de conuerſ. coniug. & c. De illa, & c. Quanto, de diuort n. 19.

An ad hoc diuortium deſideretur ſpecialis illius ſententia, vltra quam, qua hæreticus damnatur hæreſis? 20.

An lata hac ſententia, poſſit Catholicus ad ordines promoueri? 21.

An ad id, vel ad profeſſionem, exigatur hæreticum quoque profiteri? 22.

Vtrum hæretico ante ſententiam reſipiſcẽti liceat diuortium poſt ſent. 3.

An hæreticus damnatus poſſit abſque Catholici licentia tranſire ad ordines, vel religionem: nec repeti, ſi tranſiit? 24.

An vtroque hæreſis damnato, vel ſi Catholicus ſit adulterij reus, compenſentur delicta, ita vt non ſit locus diuortio? remiſſiuè, 25.

Num copula, & alij actus coniugales, habita poſt ſcientem hæreſis, ante vel poſt ſententiam ſint condonatio, ita vt amplius non liceat diuortium? Et quid, ſi Catholicus norit hæreſim, non tamen adulterium hæretici, vel ſolum adulterium norit? n. 26.

HVCVSQVE actum eſt de diuortio ob adulterium carnale celebrando. In præſenti diſputandum eſt, qualiter ad adulterium ſpirituale liceat. Kemnitius noſtræ ætatis hæreticis Eccleſiam carpit, quòd pluribus ex cauſis, quàm fornicationis, diuortium concedat. Aduerſatur enim teſtimonio Chriſti Seruatoris noſtri, qui *Matth. 5. & 19.* teſtatur ob ſolam fornicationis cauſam licitum eſſe diuortium. Quod refert *Alex. III. c. 2. de coniug. lepros.* inde probans id permiſſum non eſſe ratione lepræ, qua alter coniux inficitur. Veritas tamen Catholica eſt definita *in Triden. ſeſſ. 24. de matrim. can.* 8 ob aliquas alias cauſas permiſſum eſſe diuortium quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem ad certum incertúmve tempus. Quod quidem fieri poteſt duabus de cauſis. Prior eſt, abſque crimine alterius. Vt cùm gratia altioris ſtatus eligendi, mutuo conſenſu coniuges ſeparantur, continentiam in ſeculo vouentes, vel ad religionem tranſeuntes. Vt decernitur toto *tit. de conuerſ. coniug.* & nos diximus lib. 7. vbi de impedim. voti & ordinis. Poſterior eſt, ob crimẽ: quod eſt quadruplex. Primum, fornicatio carnalis, de qua egimus hoc li. in ſuperioribus diſp. Secundum, fornicatio ſpiritualis, de qua in præſenti eſt ſermo. Tertium, ſi alter coniux impellat alterũ ad peccandum. De quo diſſerendũ eſt diſp. 17. Quartũ, ſæuitia alterius coniugis. De qua agetur diſp. 18. 1

Nec obſtat huic veritati teſtimonium Chriſti *Matth. 5. & 19.* relatum *c. de cõiug. lepros.* docentis non licere diuortium excepta cauſa fornicationis. Poteſt enim tripliciter reſponderi. Primò dictionem exceptiuam non firmare regulã in contrarium, circa caſus alibi exceptos in iure. Vt latè *Euerard. in ſuis topicis iuris, loco ab exceptione ad reg. n. 51.* Quare ex eo loco minimè conuincitur nullã aliã cauſam eſſe diuortij, ſed nullam aliam eſſe præter eas, quæ in aliis iuris Eccleſiaſtici ius diuinum explicantis locis continentur. Quales ſunt omnes n. præc. allatæ, quæ in aliis iuris locis exprimuntur. Secundò, ſolam fornicationem carnalem eſſe cauſam perpetuæ dimiſſionis & diuortij abſoluti: de quibus Chriſtus loquebatur. (Diuortium enim non eſt verum, niſi quod animo conſtituendæ perpetuæ ſeparationis fit *l. Diuortium, 3. ff. de diuort.*) At propter alia crimina non eſt licita ſeparatio, niſi dum ea durant. Si enim coniux ſæuus ſit, aut ad peccandum alliciat coniugem, quã ob cauſam hic diuertat, ceſſãte ſæuitia & inductione, 2

inſtauratur matrim. Ita explicant *Bellarm.l.1.de matrim.ca.* 14.§. *Secunda cauſa eſt. Palacios 4.diſt.27.diſp.3.col.* 12.*f.*598. *Ledeſ.2.p.4.q.61.a.6.§.Cõtra hoc tamen. Maldonado c.5. Matt. num.* 32. *Petr. Ledeſ.de matr.q.62.a.* 5. *in ſolut. ad* 1. Sed vt hæc ſolutio omnino verum habeat, addendum eſt Chriſtum ibi loquutum fuiſſe de cauſis dimiſſionis inuito altero coniuge, & hinc ſoluetur obiectio, ſi quis opponat licitum eſſe diuortium perpetuum: quando cõmuni conſenſu ambo vouent caſtitatem. Inſuper loquutum fuiſſe de cauſis, quæ ſtando in iure naturali & diuino ius perpetui diuortij pariunt: qualis eſt ſola fornicatio carnalis. Atque inde reſpondebitur obiicienti hæreſim lata ſententia eſſe cauſam perpetui diuortij (vt dicemus n.19.) Nam hæc cauſa habetur ex ſolo iure Eccleſiaſtico, in criminis pœnã (vt dicemus nu. 9. & 10.) Nec dicere ibi loquutum fuiſſe Chriſtum de hæreſi, includendo eam tanquam fornicationem ſpiritualem ſub fornicatione, ſatisfacit. Id enim n.9. impugnabimus. Tertiò, & melius dic cum *Bellar.eo c.* 14.§. *Dicendum eſt. Maldonado eod.nu.* 32. *& Valentia in ſuis controu.li. vn.de indiſſolub.matr.c.6.* bifariam intelligi poſſe, vt coniux à coniuge dimitti poſſit. Priori modo, quatenus coniux eſt, id eſt, ita vt cauſa dimiſſionis ſit petita ex ipſamet coniugij natura, ſitque propria & peculiaris ratio ſolius matrimonij. Et hoc modo ſola fornicatio carnalis eſt cauſa diuortij, & ſic locutus eſt Chriſtus de cauſa diuortij: Sola enim fornicatio carnalis fidei cõiugali & ſubſtantiæ ipſius matrimonij opponitur. Poſteriori modo, vt perſona quædã eſt, cuius conſortium contingit alteri eſſe perniciosum: Sicut etiam poſſet accidere inter alias perſonas ſimul habitantes. Et hoc modo multæ aliæ cauſæ poſſent accidere, ob quas ius diuinum naturale, cauſa incolumitatis corporis vel animæ, à coniuge diſcedere concedit. Quæ rationes communes ſunt matrimonio, & aliis confœderationibus. Quippe ob hæreſim, aut aliud periculũ, etiam inter parentes, & filios, fratres, & quacunque familiaritate coniunctos receſſus licet. Atque hinc infertur ratio, cur ob fornicationẽm concedatur diuortium perpetuum, ob alias tamẽ cauſas ſolum ad tempus quo durant: Quoniam cauſa in fornicatione eſt ex ipſa coniugij natura, eo quod fides promiſſa eſt violata, & cum hęc ſit perpetua, ita & dimiſſio. Cæteræ autem cauſæ cùm non ſint ex natura ipſius coniugij, non ſunt perpetuæ: ac proinde tantum dum ipſæ permanent, permittitur diuortium. Solum ſupereſt ſcrupulus, nu. præced. tactus. Nam admiſſis his expoſitionibus, malè probat *Alex. III.c.2.de coniug.lepro ſ.* ex eo textu Euangelij, non licere à leproſo coniuge diuertere, dum morbo illo laborat. Facilis enim eſſet reſponſio, ibi agi de ratione peculiari, & propria contractus matrimonij, & quæ eſt cauſa perpetui diuortij: atque ita ſolum concludi huiuſmodi cauſam non eſſe lepram: non autem non licere ad tempus durationis morbi diuertere, debitúmque negare. Quod inde Pontifex probare intendebat. Sed dic ſupplendum eſſe in *eod. ca.* 2. ſolam fornicationem eſſe cauſam perpetui diuortij: & ſolum periculum animæ vel corporis, diuortij temporalis. Quod etiam non imminet ex redditione debiti leproſo, nec ex cohabitatione (quando enim adeſt periculum infectionis lepræ, non intelligitur is textus, vt probaui lib. præc. diſp. 24. nu. 17. & 29.) Atque ita bene probatur lepram non eſſe iuſtam diuortij etiam temporalis cauſam.

3 Hac ergo veritate Catholica præmiſſa, nimirum, licitum eſſe diuortium ob alias cauſas, quàm fornicationem carnalem. Præſens diſputatio poſtulat, an inter has diuortij cauſas numeretur adulterium ſpirituale, quale eſt hæreſis, vel apoſtaſia à fide, in quæ alter coniux labitur? Et quidem numerari inter has cauſas, dum coniux ille in ea lapſus crimina non reſipiſcit, eſt concors omniũ DD. ſent. quos tota hac diſp. referam. Idque conſtat ex *c.fin.de conuerſ.coniug.& c.2.& c. Quantò, de diuor.c. Non ſolum* 28.*q.*1.*& c.Idololatria, ead.*28.*q.*1. Et ex *D.Paulo ad Titum* 3. ibi: *Hæreticum hominem poſt vnam & ſecundam correptionem deuita.* Vbi Apoſtolus de omnibus generaliter loquitur, nec coniuges aut parentes excipit. Et quãuis *c.2.de diuort.* vbi conceditur Catholico diuertere, ſermo ſit, quando hæreticus peruertere nititur Catholicũ: atque ita hũc caſum intelligunt *Ledeſ.2.p.4.q.61.a.6.fine, & Gutier.q.can.l.1.c.17.n.37.* At re vera idẽ eſt vbi eſſet periculũ peruertendi. Quia eadem militat ratio, nimirum cauẽdi animæ periculi. Quod conſtabit ex dicendis nu.9. vbi oſtendemus id periculum eſſe rationem huius deciſionis. Cui ſent. apertè accedit *D.Ant.3 p.t.1.c.21.§.5.* dicẽs licitum eſſe diuertere ab hęretico coniuge pertinaci, & præcipuè ſi alium pertrahit. Et *Sotus 4.d.39.q.vn.a.4.ad 3.Bart.à Ledeſ.de matr.dub.54. concl.5.* vbi dicunt poſſe fieri diuortium, & pręcipuè ſi viro Catholico periculum immineat peruerſionis. Et quamuis *Abul.c.19. Matt.q.70.* neget licere diuortium, eo periculo minimè imminenti. At non eſt cur id expectetur. Caſus enim eſt metaphyſicus, & ideò ſemper id periculũ ſubeſſe cenſendum eſt. Vt bene docent *Sot. & Bart.à Ledeſ.proximè citati* Nam adeò ex nimia familiaritate eorum, quibuſcum frequentes ſumus, peſſimi mores trahũtur: vt meritò talis quiſque pręſumatur, quales ſunt ij quorũ vtitur amicitia. Vt multis allegatis docet *Tiraq.l.Si connubiali,nu.29.* Vnde emanauit dictum illud Catonis, relatũ à *Gloſ.l. Ædiles etiã, 25.verb. Conſeruorũ,ff.de ædilit.edict. Ambula cũ bonis, mores enim à coniuncto formantur.* Nedum ex conſuetudine & familiaritate coniugali id periculum meritò ſemper timendum erit. Vinculum tamen matrimonij minimè per hæreſim ſoluitur. Quæ veritas catholica definita eſt *c.2.& c. Quantò, de diuort.& in Trident.ſeſſ.24.de matr.can.5.*

Limitant aliqui (vt referunt *Hoſt. & Ioann. Andr. ſtatim allegandis*) vt liceat diuortium ratione hæreſis, quoad mutua obſequia & habitationem: non tamẽ quoad debitum. Eò quod Chriſtus ſolam exceperit fornicationem carnalem, At dicendum eſt quoad omnia eſſe licitum diuortium. Si enim debitum redderetur hæretico, ex familiaritate immineret idem periculum Catholico. Item quia fruſtra tolleretur cohabitatio, non ſublato iure petendi debiti: cogetur enim indirectè Catholicus ad quandam cohabitationem, ſi alteri quandocunque petenti cogatur reddere. Deinde, quia *c. 2. de diuortiis*, generaliter & indiſtinctè aſſeritur licere Catholico ſeparari. Et ſubditur non diſſolui matrim. vinculum. Quòd ſi textus intelligeret de ſola ſeparatione quoad habitationem, manente obligatione reddendi debitum: ſuperfluè adderet nõ dirimi vinculum. Id enim in dubium vocari minimè poſſet. Cum illa debiti redditio ſit actus matrim. Atque ideò hoc ſuſtinent *Hoſt.c.2.n.1.de diuort.& ibi Ioan.Andr.n.2.Anton.n.8. Abb.fin.Cardin.n.1.Anch.n.2.Alex.de Neuo,n.7.Præpoſ.n.2. Roſella verb.Impedimentum,imped.9.n.9.Abul.c.19.Matth.q.70.Franc.Maro.deciſ.529.n.6.p.2.Barboſa rubr.ff.ſol.matrim. p.2.n.23.paulo poſt princ.Enriq.l.11.de matrim.c.17.n.6.* 4

Imò tenetur coniux Catholicus diuertere ab hæretico nolenti reſipiſcere. Ius enim naturæ obligat cauere proprium animæ periculum, in hoc autem euentu grauiſſimum imminet. Ita *Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.21.a.2.q.14.Palacios 4.d.35.diſp.vn.col.7.verſ.Porro in gratiam,fol.785.* 5

Poteſt autem Catholicus propria authoritate recedere à coniuge hęretico non reſipiſcenti, nec concedetur reſtitutio hæretico ſpolium alleganti, obiecta ſibi hæreſis exceptione. Quod ob periculum conceditur. Sic tradunt *Ant. c. De illa,n.2.de diuor. Præp.n.1.Alex.de Neuo n.3.* addens (& bene) quãuis hęreſis non ſit notoria. Et colligunt id ex eo textu, à contrario ſenſu, ibi: *De illa quæ viro ſuo labente in hæreſim, ipſius cõſortiũ ſine iudicio Eccleſiæ declinauit, videtur nobis quod mulier ei, cum reuerſus fuerit, eſt reddenda.* Ergo à contrario ſenſu dũ non reuerſus fuerit, eſt deneganda reſtitutio. Nec audiendus eſt *Abul.qui c.19. Matth.q.72.in fi.corp.* ait deſiderari authoritatem Eccleſiæ ad hanc dimiſſionẽ, alias reſtitutionem eſſe concedendam coniugi ſpoliato. 6

Nec deſunt qui aſſerant poſſe Eccleſiam in pœnam hæreſis ſtatuere, vt matrimonij vinculum diſſoluatur per lapſum alterius coniugis in hæreſim. Quia matrim. infidelium dirimitur iure Eccleſiaſtico, per alterius conuer- 7

ſionem, altero in ſua perfidia perſiſtenti: at ex eo ſolo ſtatuto Eccleſiæ, in quo Pontifex diſpenſare poteſt, conſtituitur differentia inter matrim. fidelium & infidelium. Et ideò hoc ſuſtinent *Hoſtienſ.c.Ex parte, el 2.num.3.ſuper verb. Ratum, de conuerſ coniug.& ibi Ioan. Andr.n.3.Brunel.de ſponſalibus, concl.*30.*declarat.5.n.*8.addit *Ioan. And.* hoc maximè eſſe verum, ſi matrimonium nondum conſummatum ſit. Sed meritò ab hac ſententia quamuis dubius recedit *Abb. ro.c.Ex parte, nu.*7.& non dubitans *Barboſa rubr.ff.ſolut.matrim.2.p.nu.* 19. Et ideò dicendum eſt, ſi matrimonium ſit iam conſummatum, eſſe prorſus falſam hanc ſententiam. Vt oſtendimus lib.2.diſp.13.num.11.vbi nu.3.diximus, ex Chriſti diſpenſatione dirimi matrim. infidelium per alterius conuerſionem. Si verò matrimonium ſit ratum, eſt probabile id poſſe Pontificem. Vt dixi in ſimili, lib.2.diſp.14.nu.3.at verius eſt non poſſe, vt ibi dixi nu.4.

8 Quamuis autem DD. vniuerſi admittant dari diuortium ratione hæreſis: at circa rationem huius reddendam diſcrepant. Quidam enim exiſtimant eam eſſe: quia eſt fornicatio quædam ſpiritualis (licèt enim cætera crimina appellentur fornicationes ſpirituales: at hæreſis potiſſimè talis dicitur, eò quòd prima deſponſatio fiat cum Deo per fidem. Iuxta illud Oſeæ 2. *Deſponſabo te mihi per fidem.* quę per hæreſim violatur. Et ideò *D.Aug.l.2.de adul.cõiug.* & habetur *c. Non ſolum,* 28.*q.*1. iuncta *gloſ.verb.Simulacrũ,* idololatriam, per quam à vera fide receditur, ſpeciali nomine mœchiam appellat.) Vnde dicunt hi DD. dum Chriſtus *Matth.5.&* 19. conceſſit diuortium ob fornicationẽ, nomine fornicationis, carnalem & ſpiritualem comprehendi. Probatúrque, quia Chriſtus generaliter de fornicatione loquutus eſt. At generaliter dictum eſt generaliter accipiendum, *c.2.de coniug.leproſ.* vbi *Gloſ.verb. Generali,* multis id exornat. Et cùm Chriſtus neutram fornicationem exceperit, vtraque eſt comprehendenda, *c. Quia circa, de priuil.* ibi: *Cum nihil exceperit, & potuerit excepiſſe.* Deinde, quia ſi Chriſtus de ſola fornicatione carnali loquutus eſſet, ob ſolam eam concedens perpetuum diuortium, non poſſet Eccleſia, vtpote quæ ſupra ius diuinum nulla fungitur poteſtate, illud ob hæreſim concedere. Vt docent *Abulenſis c.*19.*Matth.q.*70.*in ſolut.ad 2.Veracruz 3.p.Spec.a.1.in prob.at.2.3.concl.* Hac enim ratione, hoc li.diſp.5.in fine probauimus, non poſſe Eccleſiam reſtringere coniugibus facultatem diuortij ob adulterium celebrandi, ſed ſolum declarare caſus iure ipſo naturali & diuino exceptos. Et ideò huius ſententiæ eſt apertè *D.Aug l.1.de ſerm.Domini in monte, c.*27.*&* 28.& refertur *c. Idololatria* 28.*q.*1.ibi: *Quia exceptam dominus facit cauſam fornicationis: quam fornicationem generalem & vniuerſalem intelligere cogimur. Cauſa itaque fornicationis eam dimittit, velut ſi aliquem cogat vxor ſacrificare idolis. Qui talem dimittit, cauſa fornicationis eam dimittit.* Idem docent *Hoſt.c.2.n.*1.*de diuor.* vbi *Ioan.And.n.2.Ant.n.8.Abb.in fine.Anch.n.2.Card.n.1. Alex de Neuo n.7. Præpoſitus n.2.idem Abbas c.fin.n.1.in fine, de conuerſ.coniug. Supplementum Gabr.4.d.35.q.vn.a.2.concl.2.Monald.ſum.de matr.t. De diuortio, §. An poſſit vir reconciliare ſibi vxorem adulteram, paulo poſt prin.Roſella verb. Impediment.imped.9.nu.9.& verb. Diuortium, n.13.* vbi *Syl.q.10.Turrecr. 32.q.7.in ſum.a.1.n.7. Brunel. de ſponſ.concl.30.declar.8. n.11. Petr. de Soto lect.12.de de matr.ad fin.Caſtro l.2.de lege pœn.c.4.§. Vt noſtram.Franciſ. Marcus deciſ.526.n.6.p.2. Barboſa rubr.ff.ſol.matr.2.p.nu.*18. Et fauet *Gloſſa c.2.de diuort.verb.Vel alio.* Alij tradunt aliam rationem, quòd hæreſis ſit contra bonum prolis, ſicut fornicatio carnalis. Non enim educabitur proles in vero Dei cultu à parente hæretico. Item contra animorum commixtionem, ſicut carnalis contra corporum. Ita *D.Tho.4. diſt.35 q.vn.a.1.ad 3.& ibi Palud.q.1.a.1.concl.2.n.7.Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.10. Tabiena Matrimonium 4.q.2.nu.3.*

9 Cæterùm quamuis has poſteriores rationes congruentiam quandam importare exiſtimem. Nullo tamen modo perſuadere mihi poſſum huius rationem legitimam eſſe, quòd hæreſis ſit fornicatio ſpiritualis, & minus credo nomine fornicationis comprehenſam eſſe à Chriſto *Matth.5.&* 19. ſed ille locus de ſola fornicatione carnali accipiendus eſt. Quod inde probatur, quia vna & eadem res diuerſo iure cenſeri non debet, *c. Quia circa, de priuileg.* At latiſſimè diſſidet diuortium ob hæreſim à diuortio ob fornicationem carnalẽ. Ergo ſub vna cauſa diuortij, quæ eſt fornicatio, non debuit carnalis & ſpiritualis comprehendi. Secundo, quia Chriſtus de diuortio perpetuo ſermonem fecit, & de vnico adulterio tanquam eius ſufficienti cauſa. Quæ in hæreſi minimè verificantur, vt n.11. & 13.dicemus. Tertiò, quia *c.2.de diuort.* expreſsè traditur ratio huius, periculum peruerſionis coniugis Catholici. Qua ratione data conſonant omnes differentiæ, quæ tradi ſolent inter diuortium cauſa vtriuſque fornicationis celebratum, vt nu.11. & 15.videbimus. Et ideò rationem legitimam huius diuortij eſſe hoc periculum, nec comprehendi hæreſim ſub fornicationis nomine, ſed ſolam carnalem, docent *Abulenſ.c.*19.*Matth.q.*70. *Sotus 4.d.36.q. vn.a.1.ad 2.Veracr. 3.p.Spec.a.1.concl.3. Palacios 4.d.35.diſp. vnic.col.8.verſ.Ex iſtis colliges, & d.27.diſp.3.col.29.in ſolut.ad 14.f.606.Bellarm.l.1.de matrim.c.14.§. Sed hæc diſputatio.* Et hanc rationem periculi tradit *Enriq.l.11.de matrim.c.17.n.* 6. Et hæc quidem ratio ſufficiens & legitima eſt, dum nõ acceſſit ſententia Eccleſiæ hæreticum coniugem dãnans: & ideò ſi tũc reſipiſcat, eſt neceſſario ad conſortium coniugale ab ipſo catholico admittendus. Vt dicemus nu.13, ſed cum poſt ſententiam Eccleſiæ licitum ſit diuortium perpetuum, nec Catholicus teneatur admittere hæreticum, licet maneat ipſe Catholicus in ſeculo, (vt dicemus n.19.) aut ſaltem ſi velit ad religionem trãſire: iuxta communem ſententiam, n.18, referendam, quantumuis hæreticus tunc emendatus ſit: in quo caſu iam ceſſat periculũ: neceſſario eſt reddenda alia ratio talis diuortij perpetui, quod poſt hæretici damnationem eſt licitum Et eam exiſtimò eſſe, quod Eccleſia in pœnam hæreſis faciat ius cõiugi Catholico in perpetuum diuertendi ab hæretico etiã reſipiſcenti. Et ita hoc diuortium eſſe pœnam, ait *Caſtro l.2 de iuſta hæret.punit.c.*7. nam eo ipſo quod aliquis hæreſis damnatur, eſt priuatus omni iure, quod in aliquem habebat, atque abſoluuntur ſubditi ab omni debito fidelitatis. Vt conſtat ex *c.fin.de hæret.in* 6.ibi: *Abſolutos ſe nouerint à debito fidelitatis, dominij, & totius obſequij, quicunque lapſis manifeſtè in hæreſim aliquo pacto, quacunque firmitate vallato, tenebantur aſtricti.* Propter quam abſolutionem à debito fidelitatis (ait *Caſtro*) non tenetur fidelis hæretico debitum reddere. Vel ſi hunc textum non probare hanc pœnam contendas, ea probatur per *c.fin. de conuerſ.coniug.*& per *c. De illa, de diuort.*(vt num.19.oſtendemus.) Eandem ſententiam tenet *Valentia in ſuis aduerſus hæreticos controu. l. vnico indiſſolubilit matrim. ca.*6. vbi ait poſſe Eccleſiam, in pœnam ſemel admiſſi criminis, diuortium perpetuum concedere. Vt contingit in hæreſi, quando diſceditur ex peculiari iudicio & ſententia Eccleſiæ. Idem docent *Enriqu. li.11.de matrim.c.17.n.* 6. vbi ait hæreſis damnatum cenſeri inter alias pœnas damnari pœna diuortij. Quod idem apertè colligitur ex DD. quos nu.29.referam, cùm dicant eo ipſo quod coniux damnatur hæreſis, cenſeri Catholicum diuertentem ſeparari iudicio Eccleſiæ. Quaſi pœna hæc diuortij ipſo iure incurratur propter hæreſim, more aliarum pœnarum aduerſus ipſam ſtatutarum. Et poſſe hoc Eccleſiam, apertè conſtat ex eo quod poſſit coniugem hæreticum, bonorum, & famæ, vitæque ipſius amiſſione damnare: nedum pœna diuortij, vt nimirum fidelis abſoluatur ab obligatione debiti coniugalis ipſi reddendi. Inſuper, quia Eccleſia priuat iure exigendi debitũ coniugem, ob delictum quo cum proprio coniuge affinitatem contrahit, ita vt alter abſolutus ſit ab obligatione debitum ei reddendi, (vt probaui l.6.præc.diſp 9.n.8.) à fortiori ergo poterit priuare ob hæreſim, & abſoluere Catholicum ab obligatione reddendi & cohabitandi. Vnde dum *Abulenſis & Veracruz n. præced. allegati* dicunt Eccleſiam non poſſe nouam diuortij cauſam inſtituere: vt verũ dicant, intelligendi ſunt, niſi in pœnam delicti admiſſi.

Et per hoc ſoluitur argumentum 2.n.præc.propoſitum,ad probandam contrariam ſententiam.Nec primum vim aliquam habet.Quoniam cum verba propriè vſurpanda ſint, nec fornicatio ſpiritualis ſit propriè,ſed per metaphoram fornicatio , ſub hoc nomine generaliter dicto ſola venit vniuerſa fornicatio carnalis,quę propriè talis appellatur.

10 Hinc infertur,iure naturali diuino,concedi diuortium ab hæretico coniuge non reſipiſcenti. Vt bene docet *Palacios 4.d.35.diſp.vn.col.7.ver. Porro in gratiam.* Quippe ius naturale concedit ius vitandi proprium animæ periculum,quale immineret catholico non diuertendi ab huiuſmodi hæretico. At ſolo Eccleſiaſtico , poſtquam eſt iam coniux hæreticus emendatus , ſi hæreſis damnatus ſit. Vt probaui n. præced. ad fin. Quia cùm iam ceſſarit periculum, nil eſt vnde ius naturale id concedat. Nec audiendus eſt *Caſtro l.2.de iuſta hæret. punit.c.7. col.3.* dicens etiam iure diuino priuari hunc hæreticum iure exigendi debiti,ſicut per adulterium carnale. Nam ſpirituale eſt peius. Audiendus (inquam) non eſt. Quia nullus eſt locus vbi id ius diuinum explicetur. *Matth.* enim *c.5 & 19.*de ſola fornicatione carnali eſt ſermo. Nec obſtat ſpiritualem eſſe peiorem. Quia diuortium non attẽditur ex magnitudine peccati in ſe, ſed in ordine ad matrim. Cui magis opponitur adulterium carnale. Vt partim n.2.diximus,& dicemus n. ſeq.Præterea, quia ante ſententiam non licet diuertere ab hæretico reſipiſcenti: ergo nec poſt ſententiam id liceret, attento ſolo iure naturali diuino , quod id non diſtinxit: niſi ius Eccleſiaſticum ſtatuiſſet contrarium in pœnam hæreſis,vbi ſententia præceſſit.

11 Secundò infertur, id intereſſe inter carnale & ſpirituale adulterium, vt in illo ſatis ſit vnicus actus, nec oportet expectare correctionem, vt integrum ſit innocenti reum coniugem dimittere. Quod ius ſemel amiſſum nunquam recuperat adulter per pœnitentiam. In hoc autem non ſufficit vnus vel alter actus hæreſis, ſi coniux paratus ſit corrigi: ſed tunc demum coniux dimitti poterit, quando pertinax eſt,& correctionem refugit:& ſi ante ſententiam reſipiſcat, tenetur catholicus illum admittere. Conſtat ex *c.2.de diuort.*& ex *c.Non ſolum,28.q.1.*Huius rationem tradunt *gloſſa c.fin.verb.Iudicio,de conuerſ.coniug.& ibi Anton.ſi. Card.n.2.q.3. Sotus 4.d.39 q.vn.art.4.ad 3.* Quia ſi vxor admittatur à viro poſt fornicationem carnalem, fieret bigamus:quod ſecus ſe habet in ſpirituali. At hæc ratio nõ eſt generalis.Non enim procedit in vxore admittente virum adulterum. Et ideò melior eſt alia ratio quam reddunt. Quia fornicatio ſpiritualis ſolam animam coniugis polluit,carnalis verò animam & corpus: & ideò hæc magis è diametro fidei coniugali aduerſatur , magiſque coniugem alterum & matrim. offendit. Inter omnes autem præſtat ratio,quam num.2 tradidimus:quòd cauſa diuortij in hæreſi,nondum ſententia iudicis declarata , eſt temporalis, ceſſatque hæretico reſipiſcenti , nec adeſt periculum peruerſionis coniugis catholici , quod eſt cauſa illius diuortij , quando vnus vel alter actus hæreſis eſt, & coniux non eſt tenax , ſed corrigi paratus. Cauſa autem diuortij in fornicatione carnali , nimirum , violatio fidei coniugalis , eſt perpetua, & reperitur in vno actu , nec ceſſat adultero reſipiſcenti. Et ideò ità tenent *D.Thom.4.d.35.q.vn.art.1.ad 3. D.Bonau.4.d.39.in expoſit.lit.n.4.*vbi *Palud.q.vn.fin. Vincent. Speculo doctrin.to.2.l.10.c.41. Abulenſ.cap.19. Matt.q.71. Supplem.Gabriel 4.d.32.q.vn.art.2.concluſ.6.& d.35.qu.vn.art.2.poſt 2.concluſ.Sotus 4.d.39.q.vn.art.4.ad 3. & 4.& d.35.q.vn.art. 1.ad 2. Nider ſumm.præcept.6.c.4. Veracr. 3.p.Specula. a.2.in fine.Enriquez l.11.de matri.c.17.n.6.Bart. à Ledeſm.dub.54.de matrim.concl.5.Lud.Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.53.ad fi.§. Quæritur deinde.Vega 1.tom.ſum.cap. 89. caſu 1.* Et ex Iuriſperitis, *Gloſſa c.Idololatria,28.q.1.verb.Sacrificare. Goffred.ſum.tit. de diuortiis, n.7. Hoſtienſ.c.fin. init. de conuerſ.coniug.*vbi *Ioan. Andr.n.2. Anton.n.2. Anch.n.4. Henricus c. Quãto,n.7.de diuort. Aſtenſis ſum.2.p.l.8.t.11.a.3.q.10. Ioan. de Friburgo ſumma confeſſ. l.4.t.22.q.2. Turrec. 32.q.7.in ſum.a.1.n.7. Tabiena Matri.4.q.2.n.3. Gaëta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.nu.235. Barboſa ff.ſolut. Matrim.rubr.2.p n 23.*

12 Tertiò infertur, pertinaciam coniugis in quacumque alia excommunicatione non præbere iuſtam cauſam diuertendi. Tum , quia in aliis excommunicationibus non reperitur id peruerſionis periculum, quod in hæreſi.Tum etiam , quia excommunicatio non interdicit coniugibus participationem. Vt latè dixi lib.præced.14.per totam. Ita *Lud.Roman.rubrica.ff.ſolut.matrim.n.23.*

13 Quartò infertur aliud diſcrimen inter fornicationem carnalem & ſpiritualem.Quòd in illa non tenetur coniux innocens admittere reum , quantumuis pœnitentem & emendatum. In hac verò,ſi nondum ſent. lata ſit, tenetur admittere pœnitentem. Quod ſatis probaui n. 11. Et fatentur omnes : ſolùm enim diſcrepant, quando præmiſſo Eccleſiæ iudicio catholicus ab hæretico receſſit,an teneatur admittere illum iam emẽdatũ, vt n.15.& ſeqq.4. videbimus.Et ſolùm inueni *Maiorem , qui 4.d.35.q.1.paulò poſt princ.concl. 2.* ait non cogi catholicum ad hæretici reſipiſcentis admiſſionem. Quòd ante Eccleſiæ ſententiam verum non eſt : niſi vbi timor probabilis eſſet fictæ ſeu non omnimodæ conuerſionis , atque ita non ceſſaret periculum peruerſionis Catholici.Vt bene docent *Sotus 4. d.39. q.vn.a.4.ad 3.Lud. Lop.2.p.inſtruct.de matrim. c.53 §. Præterea licèt matrim.Bartol.à Ledeſma dub.54.de matrim.§.penult. Manuel 1. tom.ſum.2.edit.c.230.n.2.concl.2.Palacios 4. d.35. diſp.vn.col.7.fol.783.Vega 1.to.ſum.c.89. caſu 2.*

14 Nec admittenda eſt aliquorum DD.limitatio,qui tunc temporis concedunt admittendum eſſe hæreticum reſipiſcentem à coniuge catholico , quando res ex parte catholici eſt integra:quia, nimirum, quando hæreticus reſipiſcit , catholicus nõdum ſtatum mutauit,ſi enim res non eſſet integra, exiſtente iam catholico profeſſo, non poſſet reuocari ab hæretico reſipiſcenti etiam ante iudicium Eccleſiæ. Quoniam idem contingit in fornicatione carnali. Sic *Abbas,c.fi n.4. de conuerſ. coniug.Supplem.Gabr.4.d 32.q. vn.a.2.concl.6. Angelus* addẽs quamuis fornicatio ſpiritualis non ſit notoria , *Matrimonium 4. in fine princip. Franciſ. Marcus deciſ.529.nu.7.p.2.* Atque ita clarè ſentiunt hi DD. poſſe catholicum ante hæretici conuerſionem tranſire ad religionem. Quod in terminis propriis relato *Abbate hic allegato* docent, quando hæreſis eſſet notoria , *Roſella verb. Diuortium, n.13.*vbi *Sylu.q.10. Armil.n.8.* Sed admittenda non eſt hæc doctrina. Quia coniux catholicus nequit iure ad religionem tranſire , donec iudicio Eccleſiæ ab hæretico ſeparatus ſit. Vt conſtat ex *c.fi.de conuerſ. coniug.& c.De illa,de diuort.* & rationẽ reddemus n.19. Si ergo contra ius hæretici nondum damnati tranſeat, poterit ab illo reuocari, cum ab hæreſi reſipuerit. Nec eſt ſimile quod pro ſe adducunt DD. prædicti , de fornicatione carnali. Quia ob hanc perpetuum diuortium conceditur : ob illam verò ante ſententiam Eccleſiæ ſolum temporale, dum manet pertinacia in hæreſi, vt n.11. & 13.explicuimus.Quare verius eſt quod dixit *Abulenſ.c.19 Matt.q.76. corp. paulo poſt princ. verſ. Dicendum quod vtrumque* , nempe, catholicum ſic profeſſum poſſe reuocari ab hæretico reſipiſcenti. Quia profeſſio non valuit: cùm nec reus nec Eccleſia facultatem conceſſerint. At coniugem ſic reuocatum non poſſe petere debitum , nec eo matrimonio morte ſoluto aliud inire : teneri tamen reddere. Quia votum caſtitatis quod emiſit in profeſſione , in ſui præiudicium tenuit. Sicut in ſimili de coniuge abſque licentia alterius profeſſo deciditur *c. Quidam, & c. Placet,de conuerſ.coniug.* Atque idem prorſus dicendum eſt , ſi coniux ille catholicus ante hæretici damnationem eſſet ordine ſacro initiatus.Quia eadem eſt omnino ratio.

15 Potiſſima autem difficultas in præſenti diſputanda eſt de catholico iam iudicio Eccleſiæ ſeparato ab hæretico. Quamuis enim DD. conueniant,(vt diximus n.13.)quando nondum lata ſentẽtia receſſit ? teneri illum ad hæretici reſipiſcentis admiſſionem. At quando iam lata eſt ſententia , valdè diſſident. Anſam huius diſcordiæ præbent duo textus, qui ſecum pugnare videntur.Alter eſt *c. fin. de*

conuerſ.coniug.ibi: *Mulier quæ in fide remãſit, poteſt nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Eccleſiæ ſeparata, ad religionem libere cõuolare*. Vbi nomine infidelitatis intelligit textus hæreſim, aut apoſtaſiam à fide. Vt teſtãtur *ibi gloſſ. verb. Remanſit. Hoſtienſ. ibi, init. Abb. ibi, init. in caſus poſitione. Card. nu. 2. oppoſit.* 1. vbi ſolum videtur concedi libera facultas coniugi catholico, tranſeundi ad religionem, lata iam ſentẽtia. Alter verò eſt *c. De illa. de diuort*.ibi: *De illa, quæ à viro ſuo labente in hæreſim, ipſius cõſortiũ ſine iudicio Eccleſiæ declinauit, videtur nobis quod mulier ei, cum reuerſus fuerit, eſt reddenda: quæ & ſi reuerti noluerit, cõpellatur: ſi verò iudicio Eccleſiæ ab eo receſſit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam*, Vbi abſoluta conceditur catholico facultas diuertendi præmiſſo Eccleſiæ iudicio.

16 Quatuor in hac diſp. opiniones inuenio. Prima ait correctam eſſe diſtinctionem traditam *c. De illa, de diuort.* inter cõiugẽ propria authoritate aut iudicio Eccleſiæ diuertentẽ, per *c. Quanto, in fine, eod. t.* ac proinde in vtroque euẽtu eſſe compellendũ catholicum admittere coniugem ab hæreſi reſipiſcentem. Ita *Goffr. ſum. t. de conu. infidelium, n.* 4.

17 Secunda ſent. ſic diſtinguit, ſi coniux catholicus ante Eccleſiæ ſententiam diuertat, tenetur in vtroque foro hæreticum emendatum admittere: & ſimiliter ſi hic vnius aut alterius hæreſis damnatus ſit: ſi autem varię & iteratæ hæreſis ſit condemnatus, non tenetur illum iam reſipiſcentem ſtatim admittere, ſed bienniũ expectandum erit, vt experientia ipſa plenam correctionem comprobet: qua biennio comprobata, tenetur catholicus in vtroque foro eum ſibi reconciliare. Quod ſi intra id biennium ſigna plenæ emendationis minimè præbeat, integrum erit catholico ad religionem ordineſve tranſire. Fundamentum huius ſent. me prorſus latet. Eam ſuſtinet *Enriquez l. 13. de matrim c. 17. n. 6.* & refert pro illa *in comment. lit. X. Paludanũ, Syluest. & Ledeſmam*. qui in locis per illum allegatis id non dicunt, nec alibi inueni: Refert etiam Victoriam, Mantium, Theologos, & Iuriſperitos conſultos ſic ſenſiſſe.

18 Tertia ſent. (quæ communis & valde probabilis *eſt*) aſſerit Catholicum propria authoritate recedentem teneri redire ad hæreticum iam emendatum, diuertentem autem iudicio Eccleſiæ præmiſſo, ad id nõ obligare, ſi velit religionem ingredi, ſecus ſi velit in ſeculo manere. Ducitur per *c. fin. de conuerſ. coniug.* vbi diuertenti præuio eo Eccleſiæ iudicio non conceditur plena libertas, ſed limitata, vt ad religionem tranſeat. Ergo à contrario ſenſu ad eam nòn tranſiens minimè eximitur ab obligatione coniugali. Quòd ſi opponatur *c. De illa, de diuort.* vbi plena exẽptio conceditur. Reſpondet *Gloſſ. eo. c. De illa, in fine.* id corrigi quod ad hoc, per *c. Quanto, in fine, eod. tit.* & per *d. c. fi.* Hanc ſent tuentur *gloſſ. eo. c. fin. verb. Iudicio, & d. c. De illa, in fine, & d. c. Quanto. in fine. Hoſtienſ. ſum. t. de diuortiis, n* 12. *fine. Et d. c. fi. n.* 1. *in fine, & d. c. De illa, n.* 2. *& d. c. Quanto, in fi. Abbas antiquus, Philippus & Iacobus*, quos refert & ſequitur *Ioan. Andr. d. c. Quanto, n fi. & d. c. De illa, n.* 3. *Ant. d. c fin. nu.* 3. iunct. *n.* 4. *ad fin. & d c. Quanto, n.* 11. *& d. c De illa, n.* 4. vbi *Anch. n.* 5. *Alex. de Neuo, n.* 3. *&* 8. *Card. d. c. Quanto, n.* 3. vbi *Henric. n.* 7. *Præpoſ. d. c. De illa, n.* 7. *& d. c. Quanto, num.* 5. *in fi. Aſtenſ. ſum.* 2. *p. l* 8. *t.* 21. *a.* 2. *q.* 14. *Supplem. Gabr.* 4. *d.* 32. *q. vn. a.* 2. *concl.* 6. *Abulenſ. c.* 19 *Matth q.* 76. *corp. verſ. Dicendũ quod vtramque. Sotus* 4. *d.* 39. *q. vn. art.* 4. *ad* 3. *Iul. Clarus l.* 5. *recep.* §. *Hær. n.* 15. *verſ. Itẽ propter hæreſim. Veracruz* 3. *p. Spe. a.* 2. *cõcl.* 5. *Palacios* 4. *d.* 35 *diſ. vn. col.* 7. *f.* 783. *Surdus de alim. t.* 7. *q.* 21. *n.* 7. *Angles Floribus* 1 *p. de matr. q.* 12. *de diſparitate cultus, a.* 2. *poſt* 7. *dub. diffic.* 2. *Lud. Lopez* 2. *p. inſtr. de matrim. c.* 53. §. *Licèt matrim. & c.* 54. vbi de diuortio, in genere, *verſ. Notandũ eſt autẽ breuiter. Graf.* 2. *p. deciſion. l.* 1. *c.* 12. *n.* 73. *Bart. à Ledeſma de matrim. dub.* 54. § *pen. Manuel* 1. *to. ſum.* 2. *edit. c.* 230. *nu.* 2. *concl.* 2. *Vega* 1. *to. ſum. c.* 89. *caſu* 2. *Cañedo ſum ſacrament.* vbi de matrim. *c.* 7. *ad fin.* Et cenſent eſſe probabilẽ *Ricard.* 4. *d.* 39. *a.* 1. *q.* 1. *& Tabiena Matrimonium* 4 *q.* 5. vbi hanc & ſeq. opinionẽ referũt in numero opinionũ, & neutrã decidũt. Pro eadem referuntur à *Barboſa rubr.* 2. *p. n.* 19 *ff. ſolut. matr. Burſatus. Rojas, Simacas, Frãc. Marcus*, ſed eã minimè tenẽt.

19 Quarta opinio (cui tanquam multo probabiliori adhæreo) aſſerit id diſtare inter catholicum recedentem à coniuge hæretico abſque iudicio Eccleſiæ, & recedentem eo præmiſſo, vt in priori caſu teneatur illum emendatum ad conſortium coniugale admittere: in poſteriori verò minimè, ſed poſſit libere ab eo diuertere, ac poſſet adulterio carnali ab altero perpetrato. Prob. 1. ex *c. fin. de hæret. in* 6. vbi fidelis abſoluitur omnino à debito fidelitatis, & obſequij debiti hæretico iam damnato. Ergo nõ tenetur coniux fidelis ad debitum coniugale, & cohabitationem hæretico ob cõtractum matrimonij debita, vbi is damnatus fuerit. Secũdo ex *c. De illa, de diuor.* cuius verba retuli n. 15. vbi hæc ſent. apertis verbis deciditur. Nec corrigitur per *c. Quanto, de diuort.* quod in diuerſo caſu loquitur, nempe quando mulier proprio iudicio ſeparata eſt à viro hæretico, & ideò cogitur ad eum pœnitẽtem redire. Quãuis hoc non ſatis clarè ibidem exprimatur, ſed per cõiecturas elici debeat. Nec etiam corrigitur per *c. fi. de conuerſ. coniug.* quoniam id potius hanc ſententiam probat, vt ſtatim oſtendam. Deinde, quia argumẽtum ex illo deſumptum à contrario ſenſu nil probat ad iuris alterius correctionem inducendam, vt ex multis probat *Euerardus in ſuis topicis, loco à contrario ſenſu, n.* 4. Tertiò, quia apertiſſimè videtur hæc ſententia deciſa, *c. fin. de conuerſ. coniug.* quo præcedens ſent. innititur. Ibi enim in pœnam hæretici iam damnati conceditur Catholico liber tranſitus ad religionem: ac proinde ad eum cogendus non eſt: ſed dabitur optio, num velit tranſire, an potius in ſeculo vitam à coniuge hæretico reconciliato ſeparatam traducere malit, Vnde non expreſſit Pontifex licere tranſitum liberum ad religionem, quaſi ad eum ſolum euentum coarctãs diuertendi facultatem: ſed explicans caſum difficiliorem, ſupponit minus difficilem Si enim ſolùm diceret eximi catholicum à debito reddendo: non inde ſequeretur licentia tranſeundi ad religionem. Quippe ratione affinitatis, aut cognationis ſpiritualis, *amittit illa contrahens ius exigendi, ita vt alter nõ teneatur illi reddere (vt dixi lib. præc. diſp. 6. n. 8.)* cùm tamen non ſit integrum *huic ſic libero ab ea obligatione* migrare ad religionem. At verò dicens poſſe catholicum ſe libere religioni dedicare, ſupponit neceſſario cum omnino exemptum eſſe ab omni obligatione coniugali, ſiue reddendi debitum, ſiue cohabitandi. Hæc enim obligatio obſtat ingreſſui religionis, vtpote qui impediret exequutionem huius obligationis iure debitæ. Quartò ex ratione generali, quia iuris correctione tanquam odioſa eſt vitanda, inquantùm fieri poterit, *c. Cum dilectus, verſ. Cæterum de conſuetud.* & iura concordare oportet, *l. vnica, C. de inoffic. dotibus.* Et decreta poſteriora, vbi expreſsè prioribus non aduerſantur, ſunt ex illis ſupplenda & intelligenda, quo legum correctio vitetur, *l. Sed & poſteriores*, iuncta *gloſſ. verb. Pertinent. ff. de legibus.* Quæ adeò vera ſunt, vt gratia prædictæ correctionis vitandæ, verba ad impropriam ſignificationem trahantur, vt tradunt *Anton c. Cum dilectus, n.* 15. *de conſuet.* vbi *Imola n.* 12. *Abb. c. Cum olim, in fi. de ſentent. & re iud Felinus c. Nõ poteſt, eod. tit. n.* 8. *verſ. Limita dupliciter. Ale. conſ.* 85. *n.* 12. *l.* 4. *Beroius, c. Quoniam, nu.* 31. *de iure patron.* Nedum ea correctio vitanda erit, vbi ſeruata verborum proprietate caueri poteſt, vt cõtingit in præſenti. Et confirm. quia ſaltem negari nequit verba textuum eſſe dubia, quo in euentu, in odioſis, quale eſt iuris correctio, verba in benigniorem partem intelligẽda ſunt, *Regula, In pœnis* 49. *de regul. iuris, in* 6. Quòd ſi roges cauſam prædictæ differẽtiæ: ea eſt, quòd ante Eccleſiæ ſententiam, cauſa diuortij ſit ſolùm peruerſionis Catholici periculum: ea verò ſequuta, pœna qua hæreticus damnatur (vt num. 9 oſtendimus.) Quia ergo hæretico emendato ceſſat id periculum, nõ verò pœna ſemel iam incurſa, inde eſt vt ceſſet diuortium ante ſententiam factum, nõ verò illam ſubſequens. Adde, Eccleſiam minimè permittere quenquam pœnis hæretici plecti ante ſententiam, *c. Cum ſecundum leges in fine, de hæret. in* 6. Cùm ergo diuortium perpetuum ſit hæreſis pœna, id non ſuſtinetur donec Eccleſiaſtica ſententia

accedat: ac ſubinde ſolùm datur Catholico diuertere tempore, quo periculum manet, (prout ius naturale ſibi concedit) eóque ceſſanti per hæretici correctionem, cogitur redire: donec Eccleſia condemnet hæreticum. Et ideo hanc ſententiam, ſicut & præcedentem, cenſent eſſe probabilem *Ricard.& Tabiena, n. præced. in fine allegati* (vt ibi notaui.) Eandem videtur tenere *Abb.* obſcurè loquens, *c. De illa, in fine, & c. Quanto, in fine, de diuort.* Et ita eum intelligit *Couar. ſtatim allegandus.* Et eam ſuſtinent *Laurẽtius relatus à Gl. c. Quanto, in fine, de diuort. Monal. ſum.* vbi de matrim. *t. De diſpari cultu, verſ. penult. Angelus Matrimonium 4. in fine princip. Almain. 4. d. 32. q. vn. Abulenſis c. 19 Matt q. 72. in fine corp. & q. 73. paulo poſt princ. Caſtro l. 2. de iuſta hæret. punit. c. 7. Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. n. 5. Matienzo lib. 5. recop. t. 1. rubr. gloſſa, 1. n. 80. Barboſa rubr. 2. p. num. 20. ff. ſolut. matrim. Graff. 1. p. deciſion. l. 2. c. 84. n. 16. & p. 2. l. 1. c. 12. n. 22. Lud. Lop. 2. p. inſtruct. de matrim. c. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem, *paulo poſt princ. verſ. Quartus caſus.* Et videtur tenere *Rojas de hæretic. 2. p. aſſer. 40. n. 235.* vbi abſolutè docet virum minimè cogendum eſſe habitare cum vxore recõciliata per *c. De illa, de diuort.* Et refert pro ſe *Couar. & Caſtro,* qui ſunt authores huius ſententiæ: vnde apertè eſt eiuſdẽ opinionis. Eandem videtur tenere *Simancas de Cathol. inſtit. c. 40. n. 16.* vbi id ipſum ait quod *Rojas*, & ſubdit quin etiã poſſe Catholicum altero coniuge inuito ad religionem tranſire: vbi tanquam quod minus videtur ſupponere poſſe illum manere in ſeculo. Et idem videtur tenere *Valentia in ſuis controuerſ. l. 1. de indiſſolubilitate matrim. cap. 6.* vbi ait concedi Catholico ius perpetui diuortij, quando diſcedit ex peculiari iudicio, & ſententia Eccleſiæ.

20 Rogabis autem quando dicatur Catholicus ſeparatus ab hæretico, authoritate ac iudicio Eccleſiæ, ita vt illum, etiamſi pœnitentia ductus ad Eccleſiæ gremium redeat, minimè teneatur admittere, iuxta dicta n. præced. an, ſcilicet, ad id ſpecialis ſententia diuortij deſideretur: *Ouand. 4. d. 39. diſp vn. propoſ. 13.* dicit tunc eſſe hanc ſententiam, quando hæreticus in abſentia dãnatur, ac eius ſtatua comburitur. Quare ſi per inquiſitores reconciliatus ſit, tenetur Catholicus eum recipere. Sed hæc ſententia caret fundamẽto. Ideò dicendum eſt minimè deſiderari ſpecialem diuortij ſententiam, ſeu iudicium illud Eccleſiæ requiſitum nil aliud eſſe, quàm ſententiam iudicis Eccleſiaſtici, qua declaratur illum eſſe hæreticum, qua ſententia data ſine vlteriori ſeparationis ſententia, integrum eſt Catholico omnino diuertere. Et ratio eſt manifeſta, quia cùm diuortium hoc ſit quædam pœna hæreſim conſequens (vt n. 13. probaui) eo ipſo quod coniux ſententia iudicis declaratur hæreticus, damnatur hac pœna, ſicut & amiſſione bonorum, & cæteris hæreticorum. Ita docet *Caſtro & Couar. n. præc. allegati. Barboſa rubr. 2. p. n. 21. & 22. ff. ſolut. matri. Graffis 1. p. deciſion. l. 2. c. 84. nu. 16. Lud. Lopez 2. per. inſtruct. de matrim. c. 54.* vbi de diuor. quoad habitationem, *paulo poſt princ. verſ. Quartus caſus. Enriq. l. 11. de matri. c. 17. n. 5.* Et clarè videtur tenere *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 3 verſ. Si verò talis*, vbi hæc ait: *Si verò cõiux fuit publico Eccleſiæ iudicio hæreſis damnata, ac ſubinde à coniuge ſeparata.* Vbi clarè hãc ſeparationem ponit tanquã conſequẽtem neceſſario ipſam ſententiam, qua hæreſis declaratur. Et *verſ. Vtrum verò*, vbi ait diuortiũ hoc fieri iudicio Eccleſiæ condemnantis hæreſis coniugem. Hoc temperat *Barboſa eo. n. 21. & 22.* vt ſic intelligatur, aut enim Catholicus petiit diuortium propter hæreſim alterius, & lata eſt diuortij ſententia: & tunc res eſt manifeſta nil aliud deſiderari: aut non interuenit hæc expreſſa ſeparatio: & tũc exigitur vt publica ſententia declaretur coniux tanquã hæreticus. Quare ſi in occulto cõiux hæreticus reconciliatur per inquiſitores, vel quia hæreſis eſt occulta per accidens, quia nimirũ fuit externa, at probari nequit: vel ob aliam iuſtam cauſam, tunc ea ſententia non ſatis eſt vt liceat Catholico perpetuum diuortium, tanquam iudicio & authoritate Eccleſiæ factum. Quia in his euentibus Eccleſiæ non vult illum coniugem publicè reputari tanquam hæreticum. Allegat pro ſe *Sotum 4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 3. verſ. Si verò talis*, vbi id non dicit expreſſe; at fauet huic ſententiæ, ait enim diuortium hoc Catholico indulgeri ad cauendã infamiam facti, quæ contrahitur ex cohabitatione cum hæretico recõciliato. Sed hæc limitatio nõ placet, ſi enim re vera per ſententiam declaretur is cõiux hæreticus, & ac talis habitum pœnitentium induatur, & recõcilietur, quantumuis in occulto id fiat, verificatur præcedere Eccleſiæ iudicium, & ſententiam declarantem hæreſim, quã declarationem, ſtatim eo ipſo neceſſaria quadam ſequela ſequuntur pœnæ hæreticis iure ſtatutæ: inter quas diuortium hoc perpetuum numeratur.

21 Vtrum autem hæretico cõiuge iam Eccleſiæ ſententia dãnato, integrum ſit viro Catholico ad ordines tranſire, ſicut licet ad religionem: iuxta noſtrã ſententiam, & etiam iuxta áliã, n. 18. relatam? non cõſtat inter DD. Quidã enim concedentes tranſitum ad religionem, negant tranſitum ad ordines. Ita *Angles & Cañedo, n. 18. allegati. Et Lu. Lopez 2. p. inſtruct. de matri. c. 54.* vbi de diuortio in genere, *verſ. Notandum autem eſt breuiter*, dicit non ita certum eſſe poſſe ad ordines tranſire: & nil definit. Huius ſententiæ erunt à fortiori, qui ob adulterium carnale vxoris eam facultatem denegant viro. Quos & eorum rationes retuli hoc l. diſp. 11. n. 15. At dicendum eſt licitum eſſe eum tranſitum ad ordines. Quia iuxta noſtram ſententiam tunc eſt licitum omnimodum diuortium; ſicut ratione fornicationis carnalis. Et ideo poteſt probari eiſdem rationibus, quibus in ea diſp. 11. n. 16. probaui hoc in fornicatione carnali. Et DD. ibi relati tradentes regulã generalem, vt liceat innocenti trãſitus ad ordines, quoties licet ad religionem, ſunt pro hac ſent. Si verò teneamus cum ſent. probabili, nu. 18. relata in hac diſp. aſſerenti non concedi abſolutum diuortium altero cõiuge hæreſis damnato, ſed in ſolo caſu, quo velit Catholicus ad religionem tranſire: adhuc dicendum eſt poſſe ſimiliter ad ordines ſacros illũ promoueri. Quia eadem videtur ratio, cum vtrobique ſit perpetua ſtatus mutatio, cum obligatione caſtitatis perpetuæ. Atque ita ex authoribus illius opinionis ita docent *Sotus, Palacios, Bart. à Ledeſma, Manuel eod. n. 18. allegati. Vega 1. 10. ſum. c. 89. caſu 3.* & ex Doctoribus, qui noſtram ſententiam tenent, docet id ipſum *Barboſa rubr. 2. p. n. 20. ff. ſolut. matrim.*

22 Nec oportet vt hæreticus damnatus tranſeat ad religionem, votove caſtitatis ſe aſtringat in ſeculo, quo tranſitus ad illam liceat Catholico. Quia facultas cõceſſa Catholico non debet vim aliquam hæretico coniugi reconciliato inferre. Deinde quia *c. finali, de conuerſ. coniug.* dicitur poſſe liberè Catholicum ad religionem migrare; quod ei liberum minimè eſſet, ſi exigeretur tanſitus hæretici coniugis. Si enim hic profiteri nollet, ille non poſſet profiteri. Nec valet, ſi dicas illum cogendum eſſe. Nam manere intra clauſtrum poteſt quis inuitus: profeſſio autem inuita non poteſt eſſe valida. Quia ſicut matrimonium carnale, ita & ſpirituale abſque propria voluntate conſiſtere nequit. Et ideò ita tenet *Sot. 4. d. 39. q. vn. a. 4. in ſolut. ad 3.* Et idem ob eandem rationem dicendum eſt, ſi velit Catholicus ad ordines tranſire: Nil enim deſideratur ab hæretico damnato efficiendum.

23 Nec audiendi ſunt *Ioan. Andr. c. fi. n. 2. & Anchar. n. 4. de conuerſ. coniug.* limitantes hanc facultatem conceſſam Catholico diuertenti poſt ſententiã damnantem hæreticum, niſi correctio hæretici præcedat ſententiam. Quare hoc diſcrimen conſtituunt inter fornicationem carnalem & ſpiritualem: quod ob illã, etiam præcedenti emenda adulteri, poteſt ferri ſententia diuortij: ob hanc verò minimè. probant per *c. Non ſolum 28. q. 1.* & dicunt colligi ex *eo. c. fin.* Sed hæc limitatio, tanquam fundamento deſtituta, non eſt admittenda. Quia *id cap. fi.* abſolutam & liberam concedit facultatem Catholico ſeparato iudicio Eccleſiæ: & ſimiliter *c. De illa, de diuort.* Atque DD. n. 18. & 19. allegati, abſolutè loquuntur. Deinde, quia hoc diuortium eſt pœna hæreſis, (vt n. 13. diximus.) At nullam aliam pœnam euitat hæriticus ante ſententiam emendatus. Cur ergo hanc euitabit? Nec *c. Non ſolum*, quod pro ſe allegat,

probat

probat aliquid: ſolùm enim docet *D. Aug.* author illius, recedendum eſſe à coniuge in hęreſi perſiſtenti. Quod ſi inde à contrario ſenſu ducatur argumentum, vt redeundum ſit ad hæreticum iam emendatum: vt vim habeat id argumentum, & ne contraueniatur deciſioni, *d.c.fin. & d.c.De illa*, intelligendum eſt, donec ſententia Eccleſiæ accedat, qua exiſtente licitum erit Catholico diuortium, quamuis emendatio hæretici ſententiam præceſſerit.

24 Rurſus de ipſomet hæretico damnato, num poſſit ad religionem ordineſve tranſire, inuito Catholico, aut ſaltem eius manentis in ſeculo licentia obtenta, cōtrouerſia inter DD. eſt. Quidam enim aſſerunt teneri eum hæreticum ſic damnatum redire ad Catholicum petētem vt redeat: niſi iam hæreticus profeſſus eſſet, vel ordines ſuſcepiſſet: atque ita ſupponunt id poſſe illum abſque Catholici licentia efficere. Sicut etiam in adulterio carnali contingit. Non enim poteſt adulter, qui poſt latam diuortij ſententiā profeſſus eſt, aut ordinibus ſacris initiatus, ab innocenti reuocari. (Vt ex aliquorum ſententia retulimus hoc l. diſp. 10. nu. 10.) Atque ita docent *Angelus, Matrimonium 4. n. 3. Tabiena Matrimoniū 4 q. 5. n. 6.* At ſicut in adulterio carnali diximus ea diſp. 10. n. 12. & 13. nō poſſe adulterum, nec ante, nec poſt latā diuortij ſententiam, ſtatum mutare inuito innocenti, imò nec ſine eius licentia: ita id dicimus in ſpirituali. Imò quāuis in carnali oppoſita ſententia eſſet vera: non haberet locum in ſpirituali. Quia in illo dicunt DD. illius ſententiæ, coniugem innocentem, ad cuius inſtantiā fertur diuortij ſentētia, cedere iure ſuo, illā petendo, tacitámque concedere licentiā adultero mutandi ſtatum. Quod in adulterio ſpirituali dici nequit. Quoniā pœna diuortij imponitur propter delictum hæreſis, ipſúmq; neceſſario comitatur, vbi ſententia declaratum fuerit, licet nil petat Catholicus. Præterea poteſt hoc probari eiſdem rationibus, quibus id in adulterio carnali probaui. Et ideo ita ſentiūt *Sylu. verb. Diuortium q. 10.* vbi *Armil. n. 8. Sotus 4. d. 39. q. vn. art. 4. ad 3. verſ. Si verò ſciſciteris. Palacios 4. d. 35. diſp. vnica col. 7. f. 783. Barboſa rubr. 2. p. n. 22. ff. ſolut. matri. Bart. à Ledeſ. dub. 54. de matrim. §. penult. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 230. n. 2. concl. 2. Vega 1. to. ſum. c. 89. caſu 3.* Vnde bene infertur *Sylu. & Palacios*, aliter ingredientem in religionem poſſe à Catholico reuocari. Quia id nō potuit efficere in præiudicium Catholici. Et profeſſio fuit nulla, vt bene ait *Palacios*. At tenebitur ſeruare caſtitatem non petendo debitum: & poſt ſolutum illud matrim. non ineundo aliud. Vt in ſimili dicitur, *c. Quidam & c. Placet, de conuerſ. coniug.* & idem prorſus dicendum eſt, ſi Catholico incōſulto hæreticus ille ad ſacros ordines promotus fuiſſet. Eſt enim eadem ratio. Imò *Sotus, Bart. à Ledeſma, Manuel, Vega ibid.* dicūt nō ſatis eſſe licentiā Catholici, vt hæreticus ille poſt ſententiā poſſit ad religionem trāſire, ſed deſiderari vt ipſe quoque Catholicus tranſeat. Nec miror eos ita opinari: cùm enim non concedant abſolutum diuortium in eo euētu, niſi Catholicus ad religionem tranſeat. (vt n. 18. retulimus) nil mirum, ſi cenſeant nō ſatis eſſe licentiam Catholici manentis in ſeculo, vt licitus ſit hæretico ingreſſus religionis. At cum lata ſententia aduerſus hæreticum, conceſſerim Catholico diuortium perpetuum (vt probaui n. 19.) exiſtimo ſufficere licentiam Catholici manentis in ſeculo abſque quocunque voto, vt poſſit is hæreticus ſtatum mutare, profitendo in religione, ſiue aſſumendo ordinem ſacrum (intelligo ex parte iniuriæ coniugio inferendæ, nō enim tracto de irregularitate contracta ratione ſententiæ ad ordines aſſumendos:) & ſemel iā ſtatu mutato nō poſſe eum à Catholico reuocari. Vt dixi ea diſp. 10. n. 15. An verò ſemel data licentia poſſit re integra reuocari, & ſufficiat Catholicum ſcire, & non contradicere: vel ſi Catholicus monitus nolit admittere hæreticum? conſule dicta ea diſp. 10 nu. 14. & 16 in fornicatione carnali: eadem enim dicenda exiſtimo in hac ſpirituali. Quia quoad hoc eadem eſt ratio. Cùm in hac poſt latam ſententiam detur diuortium perpetuum in pœnam hæretici, & fauorem Catholici. Vnde concludo cum *Syluest. verb. Diuortium q. 10. & Armilla ibi, n. 8.* in duplici caſu poſſe illum hæreticum iam damnatum tranſire ad religionem. Prior eſt, obtenta Catholici licentia. Poſterior, ſi iam ipſe Catholicus ſit profeſſus. Ego addo, vel iam ordines ſacros ſuſcepit. Quia eadem eſt ratio.

25 Vtrum autem detur compenſatio, vtroque coniuge damnato hæreſis, vel altero ſic damnato, altero verò adulterij reo, ita vt neutri diuortium liceat? ſermo eſt habendus tota diſp. ſeq.

26 Tandem videndum eſt, num copula ſponte à Catholico habita cum hæretico, poſt notitiam hæreſis, ſit condonatio, ita vt amplius non liceat diuertere? Et videtur vera pars negans. Quia diuortium hoc eſt pœna hæreſis, atque ita videtur non poſſe expreſsè etiam remitti à Catholico, nedum tacitè per copulam. Sicut ſi coniux affinitatem contrahat cum altero cōiuge, coniux innocens petens ab eo debitum, non cenſetur remittere pœnam, qua alter à debiti petitione ratione affinitatis arcetur: eo quod nec expreſsè poſſit illam remittere. Vt dixi lib. 10. diſp. 6. n. 9. Cæterum ſic diſtinguendum exiſtimo. Si copula habita eſt ante ſententiam, qua hæreticus cōdemnatur, nullo modo eſt condonatio, niſi expreſſus animus condonādi adeſſet: cōdonandi (inquam) ius diuertendi, quod poſt ſequutam ſententiam competet. Quippe nondum ius diuortij acquiſitum eſt Catholico, ac proinde nil eſt quod remittat: niſi expreſſus animus ferretur in ius futurū. Remiſſio enim ex natura ſua ad præſens vel futurū debitum fertur. Ius verò recedendi ad tempus, quo pertinacia in hæreſi durat, remittere nequit Catholicus. Cùm ratione periculi teneatur recedere (vt diximus num. 5.) Si autem is animus expreſſus adeſſet, valeret condonatio: etiamſi ſola mente fieret, nec expectaretur hæretici acceptatio (vt in fornicatione carnali probaui diſputat. præced. num. 2.) Nullam enim rationem diſcriminis quoad hoc inuenio inter vtramque fornicationem. Cùm in vtraque ſit fauor innocentis libertas diuertendi, manente ligato hæretico: ac proinde vt id matrimon. reſtauretur, ſufficiat Catholicum cedere iure ſuo. Nec obſtat argum. ductum ex affinitate contracta. Quia ea pœna ita eſt pœna, vt nullo modó ſit in fauorem alterius coniugis, quare ipſo inuito poteſt Epiſcopo diſpenſante id impedimentum auferri. At in fornicatione carnali & ſpirituali ita eſt pœna adulteri, vt ſit etiam fauor innocentis. Quod in adulterio carnali conſtat, & de ſpirituali probatur. Indulgetur enim id diuortium Catholico ad cauendam infamiam facti, quam contraheret habitando cum hæretico. Vt bene ait *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 3. verſ. Si vero talis.* Vnde ipſo inuito nequit id impedimentum tolli. Quando autem copula adeſt poſt ſententiam, ſi eſſet animus non condonandi, non eſſet cōdonatio, nec teneretur Catholicus reuocare ad priſtinam amicitiam illum hæreticum, nec fictio illa culpam venialem excederet (vt de fornicatione carnali dixi diſp. præc. n. 23.) & omnia ibi dicta ſunt hic dicenda. Si tamen eſſet animus condonandi; manifeſtū eſt ex proximè dictis eſſe condonationem. Nec tunc requiritur diſtincta cognitio iuris cōpetentis ad diuertendum, ſed ſatis eſt velle Catholicum reuocare ad cōſortium coniugale illum hæreticum, obliuioni mandantē iniuriam illam, & quaſi ea poſtpoſita velle amicitiam coniugalem. Quia id eſt virtute omne ius ſibi competens ratione illius iniuriæ velle remittere (vt dixi diſp. præc. n. 22.) Et hoc niſi errore ductus reconciliationem faceret, exiſtimans ſe ad eam teneri. Quia non eſſet ſpontanea (vt etiam dixi diſp. præced. num. 16.) Demum ſi neuter animus adeſſet, nimirum, nec condonandi, nec non condonandi, tunc quamuis in adulterio carnali exiſtimarim diſp. præced. num. 21. eſſe condonationem. At contrarium exiſtimo in fornicatione ſpirituali, niſi ille noſſet ius diuortij ſibi competens, & per copulam condonari: tunc enim eſſet virtute condonare. Ducor, quoniam in adulterio carnali, ratio diuortij eſt mera iniuria illata innocēti, & carnis diuiſio, ac proinde copulam & actus amicitiæ coniugalis, per quæ

caro

caro quaſi diuiſa iterum vnitur, ſequitur ex quadam naturali neceſſitate condonatio prioris iniuriæ, vbi contraria intentio non reperitur. Et ideò non tam exacta notitia iuris diuertendi, & condonationis ſequentis prædictos actus, ac tam expreſſa condonandi voluntas deſiderantur (vt explicui diſp. præced. n. 21. & 22.) At in adulterio ſpirituali non eſt ratio diuortij iniuria alteri coniugi illata. Nam omnes ſubiditi abſoluuntur à debito fidelitatis ſeruandæ hæreticis, *c. fin. de hæret. in 6.* Cùm tamen illis nulla irrogetur iniuria. Sed potiſſima ratio eſt, quod in pœnam fidelitatis Deo debitæ, violatæ per hæreticum, abſoluuntur ſubditi à fidelitate ipſi hæretico debita, vt in quo deliquit puniatur: ac proinde actus copulæ, & amicitiæ coniugalis, non eam habent connexionem, cum huius iuris condonatione, ſicut in adulterio carnali: proptereáque exigitur maior notitia, & expreſſior voluntas, vt condonationes ſint. Quam rationem differentiæ, aut ſaltem eſſe diſcrimen in hac parte, colligo ex *Soto 4. d. 39. q. vn. a. 3. in ſolut. ad 2. verſ. Arguitur autem,* vbi proponens argumẽtum ad probandum, non poſſe coniugem ad fidem redeuntem relinquere infidelem, poſt copulam ſubſequentem conuerſionem. Sicut contingit in ádulterio carnali, copula habita poſt illius notitiam. Reſpondet exemplum non omnino conuenire. Quoniam culpa fornicationis carnalis per carnalem copulam coniugis cenſetur condonata: fornicatio verò ſpiritualis minimè. Vbi expreſsè *Sotus* differentiam in hac condonatione agnouit. An verò ſit plena condonatio per copulam, quando coniux innocens fuit conſcius adulterij carnalis, non verò ſpiritualis, vel è contra: dixi diſp. præced. n. 11. fi.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm detur cõpenſatio, ſi vterque coniux adulterij ſpiritualis reus ſit: vel alter carnalis, alter verò ſpiritualis: ita vt neutri diuertere liceat?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex ſententia circa compenſationem inter fornicationem carnalem & ſpiritualem, n. 1. & 2.
Sententia Authoris, n. 3.
Quid, ſi vterque coniux in fornicationem ſpiritualem lapſus ſit? n. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

1 CIRCA compenſationem adulterij carnalis cum ſpirituali, duplicem inuenio ſent. Prima docet dari compenſationem, ſi hæreticus ad gremium Eccleſiæ redire velit: (dum enim in hæreſi pertinax eſt, audiri nequit opponens exceptionem adulterij carnalis ab altero coniuge admiſſi, nec alter ratione periculi tenetur cum eo habitare) ac proinde reſipiſcenti hæretico, neutri coniugi licitum eſſe diuortium. Ducitur, quoniam vtraque fornicatio eſt ſufficiens cauſa diuortij, idémque quoad illud operatur (vt tota diſp. præc. dictum eſt.) Ergo à fortiori idem operari debet quoad reconciliationem. Proniora enim ſunt iura ad coniungendum, quàm ad ſeparandum, *c. 1. in fine, vt lite non conteſt.* Secundò, quia ideò dum vterque coniux eſt adulterij carnalis reus, neutri datur diuortium: quia paria delicta mutua compenſatione abolentur. Nec iure optimo alter alteri poſſet crimen, quo ipſemet infectus eſt obiicere (vt probaui hoc lib. diſp. 6 n. 1.) At eædem rationes militant, altero exiſtente reo adulterij carnalis, altero verò ſpiritualis. Et ideò hanc tuentur *Goffred. ſum. t. de adulterius, n. 6. & t. de diuortiis. n. 14.* vbi *Hoſtie. n. 10. & c. De illa, in fine. de conuerſ. coniug. Ioan. Andr. c. fin. num. 4. de conuerſ. coniug. & ibi Ant. n. 4. Abbas in fin. Anchar. n. 3. Albericus in ſuo dictionario, litera M. verb. Matrimonium, 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, ad fin. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. lib. 4. t. 22. q. 17. D. Antonin. 2. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Nota etiam. Syluester Matrim. 9. q. 8. § 8. & verb. Diuortium, q. 11. n. 14.* vbi *Roſella n. vlt. Armilla n. 9. Greg. Lopez l. 8. fin. tit. 2. p. 4. Gaëta repetitione c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 234.*

2 Secunda ſent. docet, coniugem reum cuiuſcunque fornicationis carnalis poſſe ſuum delictum compenſare cum fornicante ſpiritualiter & repellere hunc petẽtem diuortium ratione adulterij carnalis, obiiciendo ei exceptionem adulterij ſpiritualis ipſius: at fornicantem ſpiritualiter nõ poſſe vti compenſatione, quantumuis correctus ſit, ratione adulterij carnalis: ac proinde adulterium carnaliter poſſe diuertere ab adultero ſpiritualiter, nimirum ab hæretico per ſententiam damnato, huic tamen minimè eſſe licitum id diuortium ab illo. Ducitur, quoniam ad iuſtam compenſationem deſideratur æqualitas inter res compenſandas, at fornicatio ſpiritualis multo grauius delictum eſt quacumque carnali. Non ergo æquum eſt, vt hæc delicta compẽſentur: ſed qui fornicatione carnali infectus eſt, tanquam leuioris criminis reus, poterit ea compenſatione iuuari aduerſus fornicationem ſpiritualẽ perpetrantem. Quæ tamen huic aduerſus illum deneganda erit. Ita ſentiunt *Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 2. caſu 1. n. 11. & ibi Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. poſt 1. propoſit. caſu 1.* (licet præcedentem & hanc ſententiam referat, neutrámque definiat.) Idem *Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. §. Vt noſtram. Gaëta repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. n. 217. Ouand. 4. d. 35. q. vn. propoſitione 1. & ibi Palacios diſp. vn. paulo poſt princ.* Qui tamen limitat, niſi hæreticus ſit occultus, adulter verò manifeſtus: Tũc enim (inquit) forſan dabitur hinc inde compenſatio: eo quod adulterium ratione illius circumſtantiæ aggrauetur: hæreſis verò malitia minuatur.

3 Neutra tamen ſent. mihi placet. Non prior, quia aut nondum lata eſt ſententia aduerſus hæreticum: & tunc manifeſtum eſt non poſſe adulterum vti compenſatione, obiiciendo exceptionem illius hæreſis. Quoniam vt ratione cõpenſationis denegetur diuortium, allegato delicto illud petentis, deſideratur vtriuſque coniugis delictũ eſſe ſufficientem diuortij cauſam: vt probaui hoc l. diſp. 6. nu. 3. (at hæreſis ante ſententiam non eſt ſufficiens cauſa diuortij, niſi ad tempus, dum deeſt emenda, & illa exiſtente, nullo modo (vt dixi diſp. præc. n. 19) non ergo datur cõpenſatio adulterij cum illa hęreſi, ſed integrum erit hæretico nondum dãnato diuertere ab adultero, non tamen è contra, niſi ad tempus, dum non corrigitur. Aut iam lata eſt ſententia aduerſus hæreticũ: quo in euentu vtraq; fornicatio eſt ſufficiens diuortij cauſa: & in hoc caſu abſque dubio loquitur prior illa ſent. Et nec in hoc caſu dari cõpenſationem inde mihi ſuadeo. Quia longè diuerſa eſt ratio diuortij in vtroque delicto: in carnali enim fornicatione eſt ratio, fides violata, & caro in alia diuiſa: in ſpirituali autem, quod in pœnam hæreſis damnatæ abſoluatur Catholicus a debito fidelitatis (vt dixi diſp. præc. n. 9) Si ergo Catholicus adulter petat diuortium ratione hæreſis damnatæ, non poterit hæreticus quaſi compenſatione vtens, obiicere ille fidem violatam cõiugij per adulterium. Non enim adulter tuetur ſe quo diuortium velit, violatione fidei coniugalis alterius, vt vel ſic poſſit alter allegare eandem fidei violationem adulterij petentis diuortium. Sed intendit diuortium, eo quod hæreticus iuſta ſententia illo damnatus ſit in pœnam ſui delicti. Adulterium verò alterius non tollit pœnam hæretici. Sicut ſi dominus hæreſis damnatus peteret debitum fidelitatis à vaſallo, & hic reſponderet ſe ab eo abſolutum eſſe propter hæreſim, nil conferret obiectio domini contra hanc exceptionem vaſalli, quod ipſe vaſallus à fide contractus defeciſſet. Quia abſolutio illa à debito fidelitatis non conſurgit ex fide aliqua homine præſtita violatáque, ſed in pœnam hæreſis. Atque ideò Catholico adultero reiecta exceptione adulterij allegata per hæreticum, erit licitum diuortium. Similiter ſi hæreticus damnatus, & iam Eccleſiæ gremio reſtitutus petat diuortium, propter adulterium Catholici, nil ad rẽ facere videtur, ſi Catholicus illi opponat exceptionem pœnæ diuortij, quam propter hæreſim incurrit. Pœna enim coniugis hæretici non eximit Catholicum à pœna adulterio debita. Deinde, quia cum diuortium hoc comitetur iniuriam, tanquam pœna ex illa conſurgens: ſicut iniuria irrogata per hæreſim non compenſatur iniuria adulterij: illa enim Deo infertur, cui debita fides non ſeruatur, hæc autem homini nimirum, alteri coniugi, violando fidem coniugij: ita nec compenſantur diuortia inde

de

probat aliquid: ſolùm enim docet *D. Aug.* author illius, recedendum eſſe à coniuge in hęreſi perſiſtenti. Quod ſi inde à contrario ſenſu ducatur argumentum, vt redeundum ſit ad hæreticum iam emendatum: vt vim habeat id argumentum, & ne contraueniatur deciſioni, *d. c. fin. & d. c. De illa*, intelligendum eſt, donec ſententia Eccleſiæ accedat, qua exiſtente licitum erit Catholico diuortium, quamuis emendatio hæretici ſententiam præceſſerit.

24 Rurſus de ipſomet hæretico damnato, num poſſit ad religionem ordineſve tranſire, inuito Catholico, aut ſaltem eius manentis in ſeculo licentia obtenta, cõtrouerſia inter DD. eſt. Quidam enim aſſerunt teneri eum hæreticum ſic damnatum redire ad Catholicum petẽtem vt redeat; niſi iam hæreticus profeſſus eſſet, vel ordines ſuſcepiſſet: atque ita ſupponunt id poſſe illum abſque Catholici licentia efficere. Sicut etiam in adulterio carnali contingit. Non enim poteſt adulter, qui poſt latam diuortij ſententiã profeſſus eſt, aut ordinibus ſacris initiatus, ab innocenti reuocari. (Vt ex aliquorum ſententia retulimus hoc l. diſp. 10. nu. 10.) Atque ita docent *Angelus, Matrimonium 4. n. 3. Tabiena Matrimoniũ 4 q. 5. n. 6.* At ſicut in adulterio carnali diximus ea diſp. 10. n. 12. & 13. nõ poſſe adulterum, nec ante, nec poſt latã diuortij ſententiam, ſtatum mutare inuito innocenti, imò nec ſine eius licentia: ita id dicimus in ſpirituali. Imò quãuis in carnali oppoſita ſententia eſſet vera: non haberet locum in ſpirituali. Quia in illo dicunt DD. illius ſententiæ, coniugem innocentem, ad cuius inſtantiã fertur diuortij ſentẽtia, cedere iure ſuo, illã petendo, tacitámque concedere licentiã adultero mutandi ſtatum. Quod in adulterio ſpirituali dici nequit. Quoniã pœna diuortij imponitur propter delictum hæreſis, ipſúmq; neceſſario comitatur, vbi ſententia declaratum fuerit, licet nil petat Catholicus. Præterea poteſt hoc probari eiſdem rationibus, quibus id in adulterio carnali probaui. Et ideo ita ſentiũt *Sylu. verb. Diuortium q. 10.* vbi *Armil. n. 8. Sotus 4. d. 39. q. vn. art. 4. ad 3. verſ. Si verò ſciſciteris. Palacios 4. d. 35. diſp. vnica col. 7. f. 783. Barboſa rubr. 2. p. n. 22. ff. ſolut. matri. Bart. à Ledeſ. dub. 54. de matrim. §. penult. Manuel 1. to. ſum. 2. edit c. 230. n. 2. concl. 2. Vega 1. to. ſum. c. 89. caſu 3.* Vnde bene infertur *Sylu. & Palacios*, aliter ingredientem in religionem poſſe à Catholico reuocari. Quia id nõ potuit efficere in præiudicium Catholici. Et profeſſio fuit nulla, vt bene ait *Palacios*. At tenebitur ſeruare caſtitatem non petendo debitum: & poſt ſolutum illud matrim. non ineundo aliud. Vt in ſimili dicitur, *c. Quidam & c. Placet, de conuerſ. coniug.* & idem prorſus dicendum eſt, ſi Catholico incõſulto hæreticus ille ad ſacros ordines promotus fuiſſet. Eſt enim eadem ratio. Imò *Sotus, Bart. à Ledeſma, Manuel, Vega ibid.* dicũt nõ ſatis eſſe licentiã Catholici, vt hæreticus ille poſt ſententiã poſſit ad religionem trãſire, ſed deſiderari vt ipſe quoque Catholicus tranſeat. Nec miror eos ita opinari: cùm enim non concedant abſolutum diuortium in eo euẽtu, niſi Catholicus ad religionem tranſeat. (vt n. 18. retulimus) nil mirum, ſi cenſeant nõ ſatis eſſe licentiam Catholici manentis in ſeculo, vt licitus ſit hæretico ingreſſus religionis. At cum lata ſententia aduerſus hæreticum, conceſſerim Catholico diuortium perpetuum (vt probaui n. 19) exiſtimo ſufficere licentiam Catholici manentis in ſeculo abſque quocunque voto, vt poſſit is hæreticus ſtatum mutare, profitendo in religione, ſiue aſſumendo ordinem ſacrum (intelligo ex parte iniuriæ coniugio inferendæ, nõ enim tracto de irregularitate contracta ratione ſententiæ ad ordines aſſumendos:) & ſemel iã ſtatu mutato nõ poſſe eum à Catholico reuocari. Vt dixi ea diſp. 10. n. 15. An verò ſemel data licentia poſſit re integra reuocari, & ſufficiat Catholicum ſcire, & non contradicere: vel ſi Catholicus monitus nolit admittere hæreticum? conſule dicta ea diſp. 10 nu. 14. & 16 in fornicatione carnali: eadem enim dicenda exiſtimo in hac ſpirituali. Quia quoad hoc eadem eſt ratio. Cùm in hac poſt latam ſententiam detur diuortium perpetuum in pœnam hæretici, & fauorem Catholici. Vnde concludo cum *Syluest. verb. Diuortium q. 10. & Armilla ibi, n. 8.* in duplici caſu poſſe illum hæreticum iam damnatum tranſire ad religionem. Prior eſt, obtenta Catholici licentia. Poſterior, ſi iam ipſe Catholicus ſit profeſſus. Ego addo, vel iam ordines ſacros ſuſcepit. Quia eadem eſt ratio.

Vtrum autem detur compenſatio, vtroque coniuge damnato hæreſis, vel altero ſic damnato, altero verò adulterij reo, ita vt neutri diuortium liceat? ſermo eſt habendus tota diſp. ſeq. 25

Tandem videndum eſt, num copula ſponte à Catholico habita cum hæretico, poſt notitiam hæreſis, ſit condonatio, ita vt amplius non liceat diuertere? Et videtur vera pars negans. Quia diuortium hoc eſt pœna hæreſis, atque ita videtur non poſſe expreſsè etiam remitti à Catholico, nedum tacitè per copulam. Sicut ſi coniux affinitatem contrahat cum altero cõiuge, coniux innocens petens ab eo debitum, non cenſetur remittere pœnam, qua alter à debiti petitione ratione affinitatis arcetur: eo quod nec expreſsè poſſit illam remittere. Vt dixi lib. 10. diſp. 6. n. 9. Cæterum ſic diſtinguendum exiſtimo. Si copula habita eſt ante ſententiam, qua hæreticus cõdemnatur, nullo modo eſt condonatio, niſi expreſſus animus condonãdi adeſſet: cõdonandi (inquam) ius diuertendi, quod poſt ſequutam ſententiam competet. Quippe nondum ius diuortij acquiſitum eſt Catholico, ac proinde nil eſt quod remittat: niſi expreſſus animus ferretur in ius futurũ. Remiſſio enim ex natura ſua ad præſens vel futurũ debitum fertur. Ius verò recedendi ad tempus, quo pertinacia in hæreſi durat, remittere nequit Catholicus. Cùm ratione periculi teneatur recedere (vt diximus num. 5.) Si autem is animus expreſſus adeſſet, valeret condonatio: etiamſi ſola mente fieret, nec expectaretur hæretici acceptatio (vt in fornicatione carnali probaui diſputat. præced. num. 2.) Nullam enim rationem diſcriminis quoad hoc inuenio inter vtramque fornicationem. Cùm in vtraque ſit fauor innocentis libertas diuertendi, manente ligato hæretico: ac proinde vt id matrimon. reſtauretur, ſufficiat Catholicum cedere iure ſuo. Nec obſtat argum. ductum ex affinitate contracta. Quia ea pœna ita eſt pœna, vt nullo modò ſit in fauorem alterius coniugis, quare ipſo inuito poteſt Epiſcopo diſpenſante id impedimentum auferri. At in fornicatione carnali & ſpirituali ita eſt pœna adulteri, vt ſit etiam fauor innocentis. Quod in adulterio carnali conſtat, & de ſpirituali probatur. Indulgetur enim id diuortium Catholico ad cauendam infamiam facti, quam contraheret habitando cum hæretico. Vt bene ait *Sotus 4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 3. verſ. Si vero talis.* Vnde ipſo inuito nequit id impedimentum tolli. Quando autem copula adeſt poſt ſententiam, ſi eſſet animus non condonandi, non eſſet cõdonatio, nec teneretur Catholicus reuocare ad priſtinam amicitiam illum hæreticum, nec fictio illa culpam venialem excederet (vt de fornicatione carnali dixi diſp. præc. n. 23.) & omnia ibi dicta ſunt hic dicenda. Si tamen eſſet animus condonandi; manifeſtũ eſt ex proximè dictis eſſe condonationem. Nec tunc requiritur diſtincta cognitio iuris cõpetentis ad diuertendum, ſed ſatis eſt velle Catholicum reuocare ad cõſortium coniugale illum hæreticum, obliuioni mandantẽ iniuriam illam, & quaſi ea poſtpoſita velle amicitiam coniugalem. Quia id eſt virtute omne ius ſibi competens ratione illius iniuriæ velle remittere (vt dixi diſp. præc. n. 22.) Et hoc niſi errore ductus reconciliationem faceret, exiſtimans ſe ad eam teneri. Quia non eſſet ſpontanea (vt etiam dixi diſp. præced. num. 16.) Demum ſi neuter animus adeſſet, nimirum, nec condonandi, nec non condonandi, tunc quamuis in adulterio carnali exiſtimarim diſp. præced. num. 21. eſſe condonationem. At contrarium exiſtimo in fornicatione ſpirituali, niſi ille noſſet ius diuortij ſibi competens, & per copulam condonari: tunc enim eſſet virtute condonare. Ducor, quoniam in adulterio carnali, ratio diuortij eſt mera iniuria illata innocẽti, & carnis diuiſio, ac proinde copulam & actus amicitiæ coniugalis, per quæ

caro

caro quaſi diuiſa iterum vnitur, ſequitur ex quadam naturali neceſſitate condonatio prioris iniuriæ, vbi contraria intentio non reperitur. Et ideò non tam exacta notitia iuris diuertendi, & condonationis ſequentis prædictos actus, ac tam expreſſa condonandi voluntas deſiderantur (vt explicui diſp. præced. n. 21. & 22.) At in adulterio ſpirituali non eſt ratio diuortij iniuria alteri coniugi illata. Nam omnes ſubditi abſoluuntur à debito fidelitatis ſeruandæ hæreticis, *c. fin. de hæret. in 6.* Cùm tamen illis nulla irrogetur iniuria. Sed potiſſima ratio eſt, quod in pœnam fidelitatis Deo debitæ, violatæ per hæreticum, abſoluuntur ſubditi à fidelitate ipſi hæretico debita, vt in quo deliquit puniatur: ac proinde actus copulæ, & amicitiæ coniugalis, non eam habent connexionem, cum huius iuris condonatione, ſicut in adulterio carnali: propter eáque exigitur maior notitia, & expreſſior voluntas, vt condonationes ſint. Quam rationem differentiæ, aut ſaltem eſſe diſcrimen in hac parte, colligo ex *Soto 4. d. 39. q. vn. a. 3. in ſolut. ad 2. verſ. Arguitur autem,* vbi proponens argumẽtum ad probandum, non poſſe coniugem ad fidem redeuntem relinquere infidelem, poſt copulam ſubſequentem conuerſionem. Sicut contingit in ádulterio carnali, copula habita poſt illius notitiam. Reſpondet exemplum non omnino conuenire. Quoniam culpa fornicationis carnalis per carnalem copulam coniugis cenſetur condonata: fornicatio verò ſpiritualis minimè. Vbi expreſsè *Sotus* differentiam in hac condonatione agnouit. An verò ſit plena condonatio per copulam, quando coniux innocens fuit conſcius adulterij carnalis, non verò ſpiritualis, vel è contra? dixi diſp. præced. n. 11. fi.

DISPVTATIO XVI.

Vtrùm detur cõpenſatio, ſi vterque coniux adulterij ſpiritualis reus ſit: vel alter carnalis, alter verò ſpiritualis: ita vt neutri diuertere liceat?

SVMMARIVM.

Proponitur duplex ſententia circa compenſationem inter fornicationem carnalem & ſpiritualem, n. 1. & 2.
Sententia Authoris, n. 3.
Quid, ſi vterque coniux in fornicationem ſpiritualem lapſus ſit? n. 4.
Soluuntur argumenta, n. 5.

1 CIRCA compenſationem adulterij carnalis cum ſpirituali, duplicem inuenio ſent. Prima docet dari compenſationem, ſi hæreticus ad gremium Eccleſiæ redire velit: (dum enim in hæreſi pertinax eſt, audiri nequit opponens exceptionem adulterij carnalis ab altero coniuge admiſſi, nec alter ratione periculi tenetur cum eo habitare) ac proinde reſipiſcenti hæretico, neutri coniugi licitum eſſe diuortium. Ducitur, quoniam vtraque fornicatio eſt ſufficiens cauſa diuortij, idémque quoad illud operatur (vt tota diſp. præc. dictum eſt.) Ergo à fortiori idem operari debet quoad reconciliationem. Proniora enim ſunt iura ad coniungendum, quàm ad ſeparandum, *c. 1. in fine, vt lite non conteſt.* Secundò, quia ideò dum vterque coniux eſt adulterij carnalis reus, neutri datur diuortium: quia paria delicta mutua compenſatione abolentur. Nec iure optimo alter alteri poſſet crimen, quo ipſemet infectus eſt obiicere (*vt probaui hoc lib. diſp. 6 n. 1.*) At eædem rationes militant, altero exiſtente reo adulterij carnalis, altero verò ſpiritualis. Et ideò hanc tuentur *Goffred. ſum. t. de adulterius, n. 6. & t. de diuortiis. n. 14.* vbi *Hoſtie. n. 10. & c. De illa, in fine. de conuerſ. coniug. Ioan. Andr. c. fin. num. 4. de conuerſ. coniug. & ibi Ant. n. 4. Abbas in fin. Anchar. n. 3. Albericus in ſuo dictionario, litera M. verb. Matrimonium, 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, ad fin. Ioan. de Friburgo ſum. confeſſ. lib. 4. t. 22. q. 17. D. Antonin. 2. p. t. 1. c. 21. §. 6. verſ. Nota etiam. Syluester Matrim. 9. q. 8. §. 8. & verb. Diuortium, q. 11. n. 14.* vbi *Roſella n. vlt. Armilla n. 9. Greg. Lopez l. 8. fin. tit. 2. p. 4. Gaëta repetitione c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 234.*

2 Secunda ſent. docet, coniugem reum cuiuſcunque fornicationis carnalis poſſe ſuum delictum compenſare cum fornicante ſpiritualiter & repellere hunc petẽtem diuortium ratione adulterij carnalis, obiiciendo ei exceptionem adulterij ſpiritualis ipſius: at fornicantem ſpiritualiter nõ poſſe vti compenſatione, quantumuis correctus ſit, ratione adulterij carnalis: ac proinde adulterium carnaliter poſſe diuertere ab adultero ſpiritualiter, nimirum ab hæretico per ſententiam damnato, huic tamen minimè eſſe licitum id diuortium ab illo. Ducitur, quoniam ad iuſtam compenſationem deſideratur æqualitas inter res compenſandas, at fornicatio ſpiritualis multo grauius delictum eſt quacumque carnali. Non ergo æquum eſt, vt hæc delicta compẽſentur: ſed qui fornicatione carnali infectus eſt, tanquam leuioris criminis reus, poterit ea compenſatione iuuari aduerſus fornicationem ſpiritualẽ perpetrantem. Quæ tamen huic aduerſus illum deneganda erit. Ita ſentiunt *Palud. 4. d. 35. q. 1. a. 2. caſu 1. n. 11. & ibi Suppl. Gabr. q. vn. a. 2. poſt. propoſit. caſu 1.* (licet præcedentem & hanc ſententiam referat, neutrámque definiat.) Idem *Caſtro l. 2. de lege pœn. c. 4. §. Vt noſtram. Gaëta repet. c. Ad limina 30. q. 1. § 4. n. 217. Ouand. 4. d. 35. q. vn. propoſitione 1. & ibi Palacios diſp. vn. paulo poſt princ.* Qui tamen limitat, niſi hæreticus ſit occultus, adulter verò manifeſtus: Tũc enim (inquit) forſan dabitur hinc inde compenſatio: eo quod adulterium ratione illius circumſtantiæ aggrauetur: hæreſis verò malitia minuatur.

Neutra tamen ſent. mihi placet. Non prior, quia aut 3
nondum lata eſt ſententia aduerſus hæreticum: & tunc manifeſtum eſt non poſſe adulterum vti compenſatione, obiiciendo exceptionem illius hæreſis. Quoniam vt ratione cõpenſationis denegetur diuortium, allegato delicto illud petentis, deſideratur vtriuſque coniugis delictũ eſſe ſufficientem diuortij cauſam: vt probaui hoc l. diſp. 6. nu. 3. (at hæreſis ante ſententiam non eſt ſufficiens cauſa diuortij, niſi ad tempus, dum deeſt emenda, & illa exiſtente, nullo modo (vt dixi diſp. præc. n. 19.) non ergo datur cõpenſatio adulterij cum illa hęreſi, ſed integrum erit hæretico nondum dãnato diuertere ab adultero, non tamen è contra, niſi ad tempus, dum non corrigitur. Aut iam lata eſt ſententia aduerſus hæreticũ: quo in euentu vtraq; fornicatio eſt ſufficiens diuortij cauſa: & in hoc caſu abſque dubio loquitur prior illa ſent. Et nec in hoc caſu dari cõpenſationem inde mihi ſuadeo. Quia longè diuerſa eſt ratio diuortij in vtroque delicto: in carnali enim fornicatione eſt ratio, fides violata, & caro in alia diuiſa: in ſpirituali autem, quod in pœnam hæreſis damnatæ abſoluatur Catholicus a debito fidelitatis (vt dixi diſp. præc. n. 9.) Si ergo Catholicus adulter petat diuortium ratione hæreſis damnatæ, non poterit hæreticus quaſi compenſatione vtens, obiicere ille fidem violatam cõiugij per adulterium. Non enim adulter tuetur ſe quo diuortium velit, violatione fidei coniugalis alterius, vt vel ſic poſſit alter allegare eandem fidei violationem adulterij petentis diuortium. Sed intendit diuortium, eo quod hæreticus iuſta ſententia illo damnatus ſit in pœnam ſui delicti. Adulterium verò alterius non tollit pœnam hæretici. Sicut ſi dominus hæreſis damnatus peteret debitum fidelitatis à vaſallo, & hic reſponderet ſe ab eo abſolutum eſſe propter hæreſim, nil conferret obiectio domini contra hanc exceptionem vaſalli, quod ipſe vaſallus à fide contractus defeciſſet. Quia abſolutio illa à debito fidelitatis non conſurgit ex fide aliqua homine præſtita violatáque, ſed in pœnam hæreſis. Atque ideò Catholico adultero reiecta exceptione adulterij allegata per hæreticum, erit licitum diuortium. Similiter ſi hæreticus damnatus, & iam Eccleſiæ gremio reſtitutus petat diuortium, propter adulterium Catholici, nil ad rẽ facere videtur, ſi Catholicus illi opponat exceptionem pœnæ diuortij, quam propter hæreſim incurrit. Pœna enim coniugis hæretici non eximit Catholicum à pœna adulterio debita. Deinde, quia cum diuortium hoc comitetur iniuriam, tanquam pœna ex illa conſurgens: ſicut iniuria irrogata per hæreſim non compenſatur iniuria adulterij: illa enim Deo infertur, cui debita fides non ſeruatur, hæc autem homini nimirum, alteri coniugi, violando fidem coniugij: ita nec compenſantur diuortia inde

de

de conſurgentia. Quod ſi opponas compenſari duo debita eiuſdem rationis, quantumuis iniuriæ, ex quib. promanant, non compenſentur, ſintque diuerſiſſimæ. Vt ſi debeam Petro mille ratione furti à me perpetrati, & ille totidem mihi, in ſatisfactionem iniuriæ corporalis, quam mihi intulit, aut eo quod patrem meum interfecerit. Reſpódeo diuerſam eſſe rationem. Quia in debitis eſt aliquid neceſſario tradĕdum creditori, & cum idem creditor mihi tantundem tradere teneatur, datur inter huiuſmodi debita compenſatio. Fruſtra enim petitur, & eſſet circulus inutilis, quando aliquid ſtatim reſtituendum eſt, *l. Dolo* 8. *ff. de doli mali except. & reg. Dolo* 59. *de reg. iur. in* 6. At in diuortio nil tradendum eſt alteri, ſed ſolum reus amittit ius petendi debitum, & habitationem mutuam, manente illæſo iure innocentis potentis reum inuitum ſibi reconciliare. Quare vbi iniuriæ, ex quibus diuortia manăt, ſunt diuerſæ rationis, diuersiſque illatæ, ſicut inter illas nó datur compenſatio, ita nec inter diuortia. Sed ſi Catholicus adulter velit ad hæreticum damnatum redire, poteſt ab ipſo expelli: eo quod ob adulterium amiſerit ius exigendi & cohabitandi. Et ſimiliter ſi hæreticus hanc reconciliationem petat, poterit adulter renuere. Quia hæreticus in pœnam priuatus eſt eo cogendi iure. Et vt exemplo res hæc clarior reddatur, magiſque comprobetur: eſto exemplum huius. Si vterque ſponſus habeat iuſtam cauſam diſſoluendi ſponſalia, at cauſæ ſint diuerſæ rationis, non dabitur compenſatio, ſed vtrique integrum erit altero inuito reſilire. Vt ſi ſponſa fornicata ſit, ſponſus autem lepra laboret Sponſæ enim fidem petĕti obſtabit propria fornicatio, ſponſo autem lepra, ob quæ neuter fide ſponſalium ſtare tenetur, cum ob diuerſas rationes vterque ius cogendi alterum amiſerit. Sic ergo contingit in præſenti, cùm vterque coniux ius cogendi alterum ob diuerſæ naturæ rationes perdiderit: liberum erit vtrique diuertere, nec dabitur hinc inde compĕſatio. Supereſt reprobare *poſteriorem* ſent. Quæ mihi diſplicet, eo quod ad diuortium non attendatur grauitas delicti in ſe, ſed in ordine ad matrimonium (vt ſatis probaui hoc l. diſp. 6. n. 5.) At in ordine ad matrium. eſt grauius adulterium carnale, maioremque iniuriã illi irrogat, plúſque illi aduerſatur. Vt ex multis probaui diſp. præc. n. 2. & 11. & docet etiam *Aſtenſ. ſum.* 2 *p. l.* 8. *t.* 21. *a.* 2. *q.* 15. *Abulenſis c.* 19 *Matth. q.* 76. *in fine corp. Bellarminus l.* 1. *de matr. cap.* 17. §. *Reſpondent nonnulli. Surdus de alimĕtis, t.* 7. *q.* 21. *n.* 8. Si ergo ratione maioris grauitatis delicti non compenſatur hæreſis fornicatione carnali: bene tamen è contra: atque adeò fornicanti carnaliter licet diuertere ab hæretico damnato, non tamen huic ab illo. Vt vult ea ſent. Potiùs contrarium omnino dicendum eſſet. Vt in ſimili arguit *Bellarmin. ibid.* contra aliquos dicentes non eſſe conſequens, vt ſpirituali fornicatione dirimenti matrimonium, corporalis dirimat. eo quòd ſpiritualis ſit maius peccatum. Atq; ita ſit argum. à maiori ad minus affirmatiuè: quod nullius eſt momenti: vt ex multis tradit *Euerardus loco à maiori ad minus, n.* 1. Quos redarguit *ibi Bellarm.* quippè licet fornicatio ſpiritualis ſit maius peccatum in ſe, at corporalis magis repugnat cõiugio, & ideo illa dirimenti matrimonium, à fortiori hæc dirimeret. Demum ex his concludo meam ſent. eſſe, vt ſi hæreticus ſit iam damnatus, poſsit liberè diuertere ab adultero, & hic ab illo, nullámque dari compenſationem inter hæc crimina exiſtimo. Si autem damnatus ſit, integrum ſit illi diuertere ab adultero: at adulter id nequeat niſi dum hæreticus non reſipiſcit: ita tamen vt ad ipſum reſipiſcentem redire teneatur, donec ſententia ipſum hæreſis condemnans accedat. Quod ſatis probant rationes allatæ. Et ideò non dari compenſationem inter huiuſmodi fornicationes, docet *Bald. c.* 1. *Qualiter debet vaſallus domino fidelitatem.* & manifeſtè idem ſentit *l.* 8. *t.* 9. *p.* 4. vt bene agnoſcit *ibi Greg. Lopez, verb. Porfiando.*

4 Imò exiſtimo compenſationem minimè dari, ſi vterque coniux in hæreſim lapſus ſit: atque ita qui hæreſis non eſt damnatus, poterit omnino diuertere à damnato, & reconciliato: hic autem minimè ab illo, niſi ad tĕpus dum non reſipiſcit, & tenetur ad reſipiſcentem redire, donec condemnetur. Quia in condemnato inuenitur ſufficiens cauſa diuortij perpetui, in non condemnato autem ſolùm ad tempus (vt conſtat ex dictis diſp. præced. n. 19. & 20.) Si autem vterque hæreſis damnatus ſit, integrum erit vtrique altero inuito diuertere, donec mutuo conſenſu ambo ad priſtinum matrimonij ſtatum & amicitiam redeant. Quia non ſicut inter duo adulteria vtriuſque coniugis datur compenſatio, ita inter hæc delicta hæreſis. Nam diuortium ratione adulterij eſt prorſus in fauorem coniugis innocentis, ita vt ipſe ſolus hanc pœnam adultero infligere poſſit. Quare vbi alter non eſt innocens, eo priuilegio minimè gaudet. At in hæreſi non datur diuortium, principaliter & directè in fauorem alterius coniugis, ſed in pœnam delicti, eo quod debitam fidem hæreticus non ſeruauerit Deo, punitur in eo in quo reus fuit, & ita abſoluitur alter à fide coniugali ipſi debita (vt probaui diſput. præc. n. 6.) quãuis indirectè & (vt aiunt) conſecutiuè ea pœna cedat in alterius fauorem. At eo quod alter coniux eandem pœnam incurrerit, non eximitur prior à pœna, in quam ſemel incidit. Nullibi enim cautũ inuenitur, vt ius per pœnam amiſſum récuperetur altero obnoxio eiuſdem pœnæ, ſed vterque pœna illa punietur. Nec illa pœna imponitur ab altero coniuge, vt contingit in adulterio carnali, in quo pœna diuortij, & priuationis iuris debitum exigendi, imponenda eſt ab innocente (vt probauimus l. 1. diſp. 68. n. 4.) Sed imponitur ab ipſa Eccleſia independenter à voluntate alterius coniugis. Quamuis poſſit alter eam remittere réconciliando ſibi coniugem damnatum. Quod ſi opponas iam delicta eſſe paria, ac proinde mutua compenſatione abolenda. Reſpondebitur n. ſeq.

Ad argum. n. 1. propoſita reſpondetur. Ad 1. negãda eſt conſeq. Quia hæreſim eſſe ſufficientem cauſam diuortij eſt iure *ſtatutum in pœnam: at nullum ius ſtatuit eam pœnam* aboleri, & compenſari *adulterio alterius* carnali. Ad 2. dic longè diuerſam *eſſe rationem, vt probaui n.* 3. & 4. Nec obſtat delicta eſſe omnino paria *vtriuſque* coniugis hæreſis dãnati, vt ſic cõpenſari debeãt. Quia paria *delicta* mutua compenſatione aboleri intelligendum eſt, quando pœna delicto correſpondens eſt directè & principaliter inflicta in fauorem alterius. Vt explicui n. præced. Argumentum 2. ſententiæ n. 2. propoſitum, eſt ſolutum n. 3.

DISPVTATIO XVII.

Vtrùm propter alia crimina, pręter adulterium carnale & ſpirituale, quibus alteruter coniux implicitus eſt, integrum ſit alteri diuertere?

SVMMARIVM.

Refertur duplex ſententia, n. 1. *&* 2.
Ob nulla crimina præter adulteriũ corporale vel ſpirituale, quando coniux illis implicitus non pertrahit alterũ ad illa, eſt licitũ diuortiũ, 3.
An cauſa correctionis liceat tunc diuertere n. 4.
Diuertere licet ob alia crimina, quando pertrahit coniux ad illa. Et enodantur c. 1. *de diuortiis, n.* 5.
Idem, ob lenocinium viri, n. 6.
Idem, quando vir recipit viros procaces cum periculo vxoris, n. 7.
Idem, coniuge renuente habitare, niſi ſub conditione peccandi, n. 8.
Quid ſi vir alat vxorem bonis ex furto aut vſura acquiſitis? Et quando vxor & familia delinquant ea alimenta recipiendo? n. 9.
Non eſt neceſſaria iudicis ſententia ad hoc ad diuortium, n. 10.
Tenetur coniux diuertere ratione dicti periculi, n. 11.
Quid ſi ſolum corporis periculum immineat ex vitiis alterius coniugis remiſſiuè, n. 12.
An ſit perpetuum diuortium ratione huius periculi ſpiritualis? Refertur ſententia affirmans, n. 13. *Contraria Authoris, n.* 14.
Soluuntur arg. Et enodantur c. Idololatria 28. *q.* 1. *& c. Omnes cauſationes* 32. *q.* 7. *Et explicatur, qualiter idẽ verbũ, ſeu eadẽ clauſula ad diuerſa relata, poſſit ad vnũ propriè, ad alterũ verò impropriè referri. Et quando clauſula in fine poſita referatur ad omnia præcedentia,* 15.

CVM actum ſit de diuortio ratione adulterij corporalis vel ſpiritualis; iam de diuortio ob alia crimina agendum eſt. Et quidem aliqui admittunt diuortium ob alia crimina adulterio paria, quibus alter cõiux implicitus eſt. Idque poteſt probari teſtimonio *D. Auguſt. l.* 2. *de ſerm. Domini in monte, c.* 28. & refertur *c. Idololatria* 28. *q.* 1. ibi: *Ex* 1

quo intelligitur quod propter illicitas cõcupiſcentias, nõ tantũ quæ in ſtupris cum alienis viris aut feminis committuntur, ſed omnino quaſlibet, quæ animam corpore malè vtentem perniciosè turpitérque corrumpunt, poſſit ſine crimine & vir vxorem dimittere, & vxor virum. Vbi apertè ob quodcunque crimen concedit diuortium. Secundò auctoritate *D. Hieron. epiſtol. ad Amandum*, & refertur *cap. Omnes cauſationes 32. quæſt.7.* ibi: *Quamdiu viuit vir, licet adulter ſit, licet ſodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore propter hæc ſcelera derelictus, maritus tamen eſt reputandus eius, ſcilicet, cui alterum virum recipere non licet.* Vbi *D. Hier.* tamquam manifeſtum videtur ſupponere, poſſe cõiugem ob alia flagitia dimitti. Nec obſtat ſolutio *Gloſſæ ibi, verb. Propter*, dicentis, derelictum non de iure, ſed de facto. Quippe clauſula in fine poſita refertur ad omnia pręcedentia (vt probaui l.6.diſp.22.n.17.) Et cum ob adulterium & ſodomiã intelligatur verbum illud, Derelictus, de iure, neceſſariò debet eodem modo de aliis flagitiis intelligi. Pro hac ſent. referuntur à *Barboſa rubr. ſolut.matr.2.p.n.17. Orig c.19. Matt. Ripa rub. de iudiciis, n.18. 19. Tiraq. l.16. connub. n.37. Brecheus l. Inter diuortium 191.n.6. ff. de verb. ſign. Lara l. Si quis à liberis, §. Si quis ex his, à n.78. ff. de liberis agnoſc.* Sed hæc loca cõſului, præter locum Brechei, eo enim libro careo, & in nullo inuenio hanc ſent.

2 Alij cenſent ob nulla alia crimina licitum eſſe diuortium, quãuis cõiux ad ea coniugẽ inducat. Ducuntur, quia cùm hæc ſint iuris poſitiui, & pœnalia, minimè ſunt extendenda. At *c. 2. de diuort.* limitate concedit diuortium mulieri, quando trahitur ad peruerſionẽ fidei, ibi: *Verum ſi coniugẽ ſuam ad infidelitatis maleficiũ traxerit, à viro poterit ſeparari.* Et paulo ante, *Mulier pro furto, vel alio crimine viri ſui, (niſi fidei ſuæ religionem corrumpere velit) ab eo ſeparari debet.* Et ratio diſparitatis eſt. Quod cũ fides ſit totius Chriſtianæ vitæ fundamentum, periculoſius in illa erratur, in reliquis autem non tanti momenti error eſt: & ideo ob ſolum periculum deficiendi à fide conceditur id diuortium. Negatur autem ob periculum, & inductionem ad alia crimina, ne detur anſa facilè diſſoluendi matrimonia. Ita *Abulenſis c.19. Matth. q.70. in ſolut. ad 3.*

3 I. concluſio ſit. Ob nullum crimen aliud à fornicatione carnali, vel ſpirituali, licet coniugibus diuertere, ſi coniux illo implicitus non pertrahat alterum ad peccandũ. Conſtat ex *c. 2. de diuort.* cuius verba n. præc. retuli. Et docet *ibi Gloſſ. verb. Vel alio*, recepta ab hominibus vtriuſq; iuris DD. Et *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 6. corpore*, quem vniuerſi Theologi ſequuntur. Conſtat etiam ex *conc. Toletano 12. c.8.* & refertur *c. Præceptum, 32. q.5.* Et ex *D. Aug. lib.1. de ſer. Domini in monte, c.32.* & habetur *c. Si vxorem 32. q.5.* Et ratio eſt, quod fornicatio ſpiritualis magnum afferat ſecum periculum peruertendi fidem alterius coniugis, atque ideò dum coniux ille minimè reſipiſcit, licitũ eſt alteri diuertere. Quòd ſi iam ſententia aduerſus coniugem illum hæreticum lata ſit, in pœnam delicti priuatur conſortio coniugali (vt diſp. 15.n.9. diximus.) Fornicatio autem carnalis directè opponitur fidei coniugali, & certitudinis prolis. Quæ in aliis criminibus minimè reperiuntur. Ex quo fit, quantumuis coniux aliis grauiſſimis peccatis & ſceleribus deditus ſit, & incorrigibilis, dummodo coniugem alterum non inducat ad peccandum, minimè licere diuortium.

4 Negandum tamen non eſt, ſi vxor iis peccatis implicita ſit, licere viro, cauſa ipſam corrigendi, ad tempus recedere à conſortio coniugali, quo ipſa eo ſolatio deſtituta, reſipiſcat. Quia eſt caput, ipſiúſque eſt vxorẽ corrigere. Ita *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 6. in fine corp. Alberic. in ſuo dictionar. lit. M. verb. Matrim. 8. verſ. Quid ſi aliquis coniugum, in fine. Rainer. 2. p. ſum. t. de matr. c.20. Ioan. de Friburgo ſum. confeſ. lib.4. t.22. q.18. D. Ant. 3. p. t. 1. c.21. §.4. Syl. Matrim. 9. q. vlt. Sot. 4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 4. Gaëta repet. c. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 235. Petrus de Ledeſ. de matr. q. 59. a. 6. fine. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 53. ad fin. §. Quæritur deinde. Emm. Sa ſum. verb. Diuortium, nu. 9.* Id tamen eſſe licitum vxoris, ad viri ijs ſceleribus impliciti correctionem, negat *Petr. de Ledeſ. ibid.* Quippe mulier eſt ſubdita viro, ac proinde ipſius non ſit illum corrigere. At melius *Sot. & Lud. Lopez iiſdem locis* id licere vxori admittunt: ſi commodè poſſit, ac probabiliter ſperetur fore, vt vir reſipiſcat. Quamuis enim ipſi non adeò incumbat virum corrigere, ac è contra: at poteſt vtique prædictis circumſtantiis concurrentibus. Quod ſi quæras de obligatione id remedium adhibendi. Conſtat ex dictis diſp. 12. vbi latè diſputaui de obligatione dimittendi adulteram vxorem, ad vitandum ſcandalum ſuſpicionis conſenſus. Idem enim in aliis criminibus publicis iudicandum eſt, ſi idem ſcandalum orietur. Et an ratione præcepti correctionis fraternæ hæc obligatio conſurgat, ibi diſputaui.

II. concluſio. Integrum eſt coniugi diuertere, quando ab 5
altero coniuge ad peccãdum inducitur, timétque ſibi animæ ruinam. Conſtat, quia iure naturali & diuino, cuique permiſſum eſt periculum corporis, nedum animæ cauere. Et confirm. quia licitum eſt à leproſi conſortio recedere, quando periculum infectionis coniugi ſano imminet (vt probauimus l. pręc. diſp. 24. n. 29.) Ergo à fortiori, vbi adeſt periculum infectionis animæ. Nec obſtat huic ſent. *c. 2. de diuort.* vbi ſolùm cõcedi videtur ſic diuertere, quando vir nititur vera religione deſerta, ad ſuam hæreſim allicere: negatúrque ob alia crimina id licere. Dicendum enim eſt eum textum, ea quæ regulariter contingunt attẽdiſſe (hoc namque leges attendere debent, *l. Nam ad ea, ff. de legibus.* Quare cum coniuge hæreſim aut aliam ſectam amplectenti, infectionis periculũ regulariter immineat. Quale rarò contingit coniuge aliis criminibus infecto. Natura enim inditum eſt, vt quiſque ad ſuam ſectã alios pertrahere tentet, cum exiſtimet id ad animæ ſalutem neceſſarium eſſe: nedum coniugẽ cui tãta familiaritate & amore coniunctus eſt. At à cæteris ſceleribus, quibus coniux inquinatus eſt, coniugẽ cæteróſq; domeſticos potius auertere contendit. Id enim ad regimen domeſticum & propriam incolumitatem valdè conducere, non immeritò putat. Inde eſt, vt id *c. 2. de diuort.* concedat diuertere ob hæreſim, non tamen ob alia crimina. Quamobrem ſi periculum infectionis ex aliis coniugis ſceleribus emergeret, eadem diuertendi facultas concedenda eſt. Quare eam differentiã colligo ex hoc textu, inter hæreſim & alia crimina: vt in illa non expectandũ ſit, vt hæreticus coniux Catholicum peruertere nitatur, ſed eo exiſtenti in ſua pertinacia, licet Catholico recedere. Quia id periculum in promptu eſt (vt dixi diſp. 15. n. 3.) At in his expectãdum ſit, vt coniux vitiis deditus ad ea inducere moliatur. Id enim periculum rarò euenit. Quare hanc ſent. ſuſtinent ex Iuriſperitis, *Gloſſa ca. Vxor, verb. Vxor. & c. Idololatria, verb. Sacrificare 28. q. 1. Inn. c. 1. n. 1. de adult. & c. 2. n. vn. de diuort.* vbi *Abbas n. 3. Alex. de Neuo n. 6. & c. De illa, n. 7. eod. t.* vbi *Card. fine. Monald. ſum.* vbi de matr. *t. de diuortio, §. An poſſit vir reconciliare ſibi vxorem adulteram inuitam, paulo poſt prin. Aſtenſis ſum. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. q. fi. Roſella verb. Impedimentum, impedim. 9. n. 8. Angel. Matrim. 4. initio. Syl. Matrim. 8. q. 10. dict. 6. & Matrim. 9. qu. vlt. & verb. Diuortium, q. 1. verſ. 2. & q. 6. Tabiena Matrim. 4. q. n. 3. Armilla verb. Diuortium, n. 3. Nauar. ſum. lat. c. 22. nu. 22. verſ. 2. hiſp. c. 28. addit. ad n. 21. c. 22. verſ. 10. ſegundo. Barbatius conſ. 64. n. 7. vol. 1. Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 235. Barboſa rubr. ff. ſolut. matr. 2. p. n. 30.* Et ex Theologis *D. Th. 4. d. 39. q. vn. a. 6. ad 3. D. Bonau. ea d. 39. in prin. in expoſit. lit. n. 4.* ita intelligẽs *Magiſtrum ibi* dicentẽ ob alia crimina dari diuortium. *Ricard. ibi fin. in expoſit. lit. in fi. Palud. ibi q. vn. a. 3. n. 16. D. Ant. 3. p. t. 1. c. 21. §. 4. Sot. 4. d. 39. q. vn. a. 4. ad 4. Petr. de Soto lect. 12. de matr. ad fin. Ledeſ. 2. p. 4. q. 61. a. 6. §. Contra hoc tamen. Veracruz 3. p. ſpec. a. 1. in notab. circa 4. concl. Bellar. l. 1. de matrim. c. 14. §. Secundò ſine conſenſu. Maldonado cap. 5. Matt. v. 32. Angles Fiorib. 1. p. de mat. q. 12. de cultus diſparitate, a. 2. poſt 7. dub. diffic. 3. Enriq. l. 11. de matr. c. 17. n. 7. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 53. §. pen. Emm. Sa ſum. verb. Diuortium, n. 1. Philiarc. de offic. ſacerd. to. 1. p. 2. l. 2. c. 17. init. Hier. Llamas in methodo curat. animarum, 3. p. c. 12. §. fin.* Quod etiam non obſcurè ſignificauit Chriſtus ſaluator noſter *Matth. 18.* cùm dixit: *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum.* Vbi *D. Hieron* ait velle ibi Chriſtum, vt ſi nobis coniuncti, charíque inſtar oculorum, vt parentes, filij, vxor, cauſa ſint

ſint ruinæ, ab eis recedamus. Atque idem dicendum eſt, quamuis coniux non trahat quaſi vim inferens, ſed roget, & attenta propria fragilitate timeat alter ſibi lapſum. Eadem enim ratio cauēdi proprij damni ſpiritualis militat. Quod bene docuit *Sylu. verb. Diuortium, q.* 6. Et procedit hoc, ſiue vir inducat vxorem ad peccandum, ſiue è contra vxor virum. Integrū enim erit viro lapſus periculum inde timenti diſcedere. Quippe eadem ratio locum habet. Vnde *c.2.de diuort.* licitam eſſe hanc fugam decidit, etiam quando vxor virum allicit ad propriam hæreſim. Et idem habetur ex *D. Aug. c. Idololatria* 28.*q.*1. quando vxor inducit virum ad idololatriam. Et in propriis terminis docet *Gloſ.* reprobans Hugonem contrarium docentem, *c. Vxor. verb. Vxor,* 28.*q.*1. *D. Th.* 4.*d.*39.*q vn.a.*6. *ad* 3. *Nauar. ſum. c.*22.*n.*22.*verſ.*2.

6 Hinc deducitur, iuſtam præbere cauſam diuertendi vxori ipſi, ſi vir ſit eius leno. Quoniam incitat ad peccandum. Ita *Burſatus conſ.*218.*n.*6.*vol.*2. *Palacios* 4. *d.* 35. *q. vn. col.*2.*verſ. Secunda limitatio.*

7 Secundò deducitur iuſtam eſſe cauſam, ſi vir domi admittat viros procaces, & parum pudicos, ſitque ita incautus, vt aliquo eorum domi relicto, foras tendat, vxórque ſolicitetur ab illo, verbis, vel nutibus, aut tactib. & rogatus vir ab vxore ne eos admittat, negligat. Quia eſt idem animæ periculum. Ita *Nauar. ſum lat. c.*22.*n.*22.*verſ.*3.*hiſp. c.*28.*addit. ad n.*21.*c.*22.*verſ. Lo tercero: Enriquez l.*11.*de matrim. c.*17.*n.*7.

8 Tertiò deducitur idem aſſerendum eſſe, quando coniux habitare renuit, niſi ſub conditione peccati patrandi. Vt ſi coniux nolit cohabitare, niſi alter latrocinium exercens, diuitias congreget. Sic *D. Thom.* 4.*d.*39.*q vn.a.*6.*ad* 5. *& ibi Palud q. vn.a.*3 *n.*15.

9 Quartò deducitur licitum eſſe ſimiliter vxori recedere à viro, qui rebus ex vſura aut furto acquiſitis illi alimenta ſubminiſtrat. Quia ſui ſceleris participem, ipſam efficit. Ita *Monaldus n.*5.*allegat.* Sed immeritò id dicit, nec audiendus eſt. Quia quando vxor aliunde alimenta non habet, quamuis maritus efficiatur impotens ad reſtituenda iniuſtè parta, excuſatur parcè iuxta decentiam ſui ſtatus illis bonis vtens, vt tradunt *Palud.* 4.*d.*15.*q.*2.*a.*5. *ad fin. & ibi Gabr. q.*11.*a.*3.*dub.*6. *D. Ant.*2.*p.t.*1.*c.*12.§.18. *Syl. Vſura,*8.*q.*2.*dict.*3. *Armilla verb. Vſura, n.*39. *Tabiena Vſura* 6.*q.*4. *Salon* 2.2.*q.*78.*a.*3.*controuerſ.*8. § *Docent quintò. Valentia* 2.2.*diſp.*5.*q.*21.*puncto* 3.§. *Hic tamen & ſequenti.* Adde excuſari etiam, quando habet animum reſtituendi, cùm ſui iuris effecta fuerit. Vt docent *Caiet. ſum. verb. Reſtitutio, ca. vlt.* vbi *Armilla n.*45. *Lud. Lopez* 1.*p. inſtruct. c.*230.§.*vlt. verſ. Vltimò dico.* Imò *Nauar. ſum. c.* 17.*n.* 268. excuſat omnino vxorem, modò non ſumptuoſius viuat, quàm eius ſtatum decet. Quia quaſi neceſſitate coacta iis bonis vtitur, & potior obligatio eſt mariti ad eam alendam, quàm ad reſtituendum.

10 Nec eſt neceſſaria iudicis ſententia ad hoc diuortium. Tum quia non eſt perpetuum, ſed ad tempus (vt dicemus num.14.) Tum etiam ratione periculi lapſus in peccatum. Sicut diſp.15.n.6. idem diximus de Catholico diuertente ab hæretico ratione periculi infectionis. Quod etiam ſignificat *D. Aug.* relatus *c. Idololatria* 28.*q.*1. cuius verba n.1. retuli, dum ait omnino diuertendum à coniuge ſceleſto. Dictio enim, omnino, eſt latæ ſententiæ, & præciſam neceſſitatem abſque vlla diſpenſatione importat, (vt diximus lib.1.diſp.32.n.6) Ita *Barbatius conſ.*64.*n.*7.*vol.*1.

11 Ex quo fit teneri coniugem ratione huius periculi, quando credit fore, vt non poſſit aliter incolumis euadere, à coniuge recedere: nec poſſe per copulam, vel aliter ius hoc diſcedendi remittere. Sicut diſp. 15.n.5. dixi de obligatione Catholici diuertendi ab hæretico. Et conſtat ex dictis nu. præced. Item quia ius naturale diuinum obligat ad cauendum proprium animæ periculum. Quod clarè ſignificauit Chriſtus Dominus noſter in teſtimonio *Matth.*18. quod retuli nu.5. ad finem, iuncta expoſit. *D. Hieron.* ibi allegata.

12 Vtrùm autem diuertere liceat, quando ex vitiis alterius coniugis, vt ex latrociniis & aliis, timetur damnum ſolum corporis redundans in coniugem innocentem? diſputatione ſequenti eſt habendus ſermo.

Sic circa præcedentem concluſionem ſupereſt diſputandum, Num diuortium conceſſum coniugi, eo quod alliciatur ab altero coniuge ad peccandum, ſit perpetuum: an potius ad tempus, dum inductio illa durat? *Innoc. c. De illa, n vn. verb. De aliis, de diuort.* refert quoſdam aſſerere ob inductionem hanc non dari perpetuum diuortium, ſed ad tempus, donec coniux inducens reſipiſcat: & eſſe ſpeciale in hæreſi, vt ob periculum inductionis ad illam detur diuortium perpetuum. At ipſe ſentit idem eſſe in hoc caſu. Et ſententiam hanc Innocentij refert nil decidens *Ioan. Andr. ibi, n.*2. & remittit ſe ad *c. Ad Apoſtolicam, de conuerſ. coniug.* vbi etiam nil dicit. Eandem referunt nil decidentes, quamuis eam videantur ſequi, *Anton. c. Ex literis, in fine, de diuort.* & ibi *Anchar. in fine.* Et *Veracruz* 3.*p. Speculi, a.*1.*concl.*4. iuncto *notab. circa illam, in fine,* ait probabile eſſe ſtando in iure naturæ diuino concedi diuortium perpetuum ob inductionem ad alia crimina: id tamen denegari ob iuris Eccleſiaſtici prohibitionem, *c.*2.*de diuort.* 13

Veriſſima tamen ſententia eſt, non concedi diuortium perpetuum, ſed ad tempus quo inductio illa ad peccandum durat: ac proinde reſipiſcente coniuge ad peccatum inducente, & ſerio conuerſo, teneri alterum coniugem ad eum admittendum. Conſtat ex dictis diſp. 15.nu. 2. vbi probauimus non concedi diuortium perpetuum iure diuino, niſi ob ſolam fornicationem carnalem, vtpote, quæ ſola directè aduerſatur fidei coniugali. Vnde minus bene *Veracruz num. præced. allegatus* dixit eſſe probabile, iure diuino ob inductionem ad peccatum concedi. Si enim iure diuino concederetur, non poſſet ea facultas reſtringi ab Eccleſia (vt hoc l. diſp.5.n.25. probauimus.) Præterea ex iure Eccleſiaſtico non conſtat, *vbi hoc diuortium perpetuum concedatur. Id enim eſt ſpeciale in hæreſi poſt ſententiam latam, in pœnam illius criminis* (vt diximus diſp.15.nu.9.) *Et in illa eſt ſub iudice:* & ideò quatuor retuli opiniones ea diſp. 15. nu. 16. & ſeqq. Atque ideò hanc partem tuentur *Card. c. De illa, in fine, de diuort. Sylu. Matrimonium* 9.*q. vlt. Ricardus, Aſtenſis, Petrus de Soto, Ledeſm. n* 5.*allegati. Sotus* 4.*diſt.*39.*q vn.a.*4.*ad fin. totius art. Bellarm. l.*1.*de matrim. c.*14 §. *Secunda cauſa eſt, Maldonado Matth.*5.*n* 32. *Lud Lopez* 2.*p. inſtruct. de matr. c.*53.*in fine, Palacios* 4.*d.*17.*diſp.*3.*col.*12.*fol.*598. *Petrus de Ledeſma de matrim. q.*62.*a.*5.*in ſolut. ad* 1. 14

Ad argumenta nu.1. propoſita reſp. Ad 1. deſumptum ex *c. Idololatria* 28.*q.*1 dic intelligi *D. Auguſt.* quando coniux illis criminibus implicitus nititur alterum ad ea peccata pertrahere, vt diximus n.5. Atque ita *ipſemet D. Aug. lib.*1.*retract. c.*19. non vult nos eam ſent. relatam *d. c. Idololatria,* abſolutè ſequi. Ad 2. deſumptū ex eo *c. Omnes cauſationes,* dic mentem D. Hieronymi in eo loco non fuiſſe explicare ob quæ crimina iure permittatur diuortium: ſed ſolùm facto diuortio ob quamuis cauſam, neutri coniugi integrum eſſe ad alias nuptias tranſire. Quare inde non poteſt argumentum deſumi ad probandum ob alia crimina licere diuortium perpetuum. Vel ſecūdò dic cum *Barbatio conſil.*64.*nu* 9. *vol.* 1. ob ſodomiam & adulterium concedi propriè diuortium, quod receſſum perpetuum importat: ob alia verò ad tempus, quod impropriè appellatur diuortium. Nec eſt inconueniens, vt vnum & idem verbum ad diuerſa relatum determinet ea iuxta eorum qualitatem, quædam propriè, quædam verò impropriè. Vt conſtat ex *c. Olim ex literis, & c. Ab excommunicato, de reſcript.* quæ reputat ſingularia ad hoc reprobandum, *Card. eo cap. Ab excommunicato, num* 4.*notab.*5. *& eo cap. Olim n.*5. *notab.* 10. Nec etiam obſtat clauſulam in fine poſitam referri ad omnia præcedentia. Id enim intelligitur quando eſt eadem in illis ratio, & ſalua recta ratione ad omnia illa referri poteſt (vt probaui lib.6.diſp.22.n.19.) Alias refertur ad id, quod poteſt de iure determinari. Ad argumentum n.2. propoſitum conſtat ex dictis num.5. vbi explicuimus id *c.*2.*de diuortis.* 15

DISPV

DISPVTATIO XVIII.

Vtrùm ob coniugis ſæuitiam, vel amentiam, liceat alteri diuertere: & qualis cautio deſideretur vt teneatur redire, & quando ob hanc cauſam liceat alteri tranſitus ad ordines vel religionem?

SVMMARIVM.

Quot quæſtiones diſputandæ ſint, n. 1.
Propter ſæuitiam licet diuertere, donec cautio ſufficiens præſtetur, n. 2. & ibi, vt impediatur reſtitutio, eſt in continenti probanda ſæuitia.
An id propria authoritate effici poſſit, n 3.
An tunc ſola cohabitatio an etiam debitum negari poſſit, n. 4.
Quid, ſi alter coniux cauſam ſæuitiæ præbuerit. Et explicatur, l. Si mulier in princ. ff. de eo quod metus cauſa, n. 5.
Si vir vxoris vitæ inſidietur, poteſt hæc recedere, n. 6.
Quid è contra, ſi vxor tentet virũ necare? Refertur opinio negans, n. 7.
Sententia Auctoris explicatur: & c. Quidquid 32. q. 5. n. 8.
An liceat viro recedere ab vxore, cui ita infeſtus eſt, vt timeat fore vt ipſam occidat, eo quod vrgentiſſimam odij cauſam dederit: teneatúrque non mutare domicilium ipſa ob iuſtum timorem renuente, n. 9.
Qualis ſæuitia ad diuertium exigatur, & an talis, quæ incutiat metum viri conſtantis, n. 10.
An ſufficiant moleſta cohabitatio, rixæ, & diſcordiæ, n. 11.
Quid de vxore, cuius vir tres pueros in vtero necauit, n. 12.
An ſatis ſint minæ, n. 13.
An ſufficiant verbera? Refertur duplex ſententia, n. 14. 15.
Refertur ſententia Auctoris: & an viro liceat vxorem verberare, n. 16.
An ſit huiuſmodi ſæuitia, ſi maritus vi debitum extorqueat, n. 17.
An liceat coniugi receſſus à coniuge in amentiam lapſo: n. 18. & ibi, de ebrietate.
Num ſufficiat ſæuitia futura probabiliter præſumpta inter coniuges, eo quod de maiori bonorum parte litem agant, n. 19.
An ea ſæuitia præſumatur, viro retinente concubinam, ita vt vxor non teneatur cohabitare, donec cautio præſtetur, n. 20.
Quid, ſi abſque ſæuitia damnum immineat vxori ex viri latrociniis, aliiſve delictis, n. 21.
Quid, ſi vxor ſit venefica, liberorum interfectrix, deprædetúrve mariti facultates, quæ cauſæ diuortij expreſſæ ſunt, l. Cõſenſu, C. de repud. n. 22.
An ſufficiat ſæuitia parentum viri erga vxorem, n. 23.
Deſideratur ad hoc diuortiũ, legitima & veriſimilis cauſa timoris, n. 24
Iudex interrogaturus eſt de cauſis timoris: eiúſque arbitrio committitur, an iuſtæ ſint, n. 25.
An debeat iudex abſque cauſæ cognitione cogere coniugem, de quo eſt ſuſpicio, ad præſtandam cautionem, ſiue procedat ex officio, ſiue ad partis inſtantiam, n. 26.
An ſtetur ſolo iuramento allegantis ſuſpicionem timoris, ratione ſæuitiæ, n. 27.
Probandæ ſunt cauſæ ſuſpicionis teſtibus integris, n. 28.
Quid, ſi de cauſa ſuſpicionis conſtet, quod vxor ratione proprij adulterij receſſerit, n. 29.
Quid in praxi ſeruandum ſit à iudice, dum petitur diuortium ob ſæuitiam: & an ſola informatio ſummaria ſufficiat ad ſeparandum coniuges, dum lis durat, n. 30.
Quando ſæuitia eſt tanta, vt cautione ſubueniri nequeat, eſt perpetuum diuortium celebrandum, n. 31.
Arbitrio iudicis committitur, quando ſæuitia ſit tanta, n. 32.
Dum lis circa adulterium coniugis aut maiorem bonorũ partẽ pendet, aut inimicitiæ ſunt valdè capitales, raro eſt tutũ fidere cautioni, n. 33.
Poſt n. 33. inuenies alia ſummaria.

1 VT tandem vltimam manum imponamus huic tractatui, ſupereſt de diuortio ratione ſæuitiæ diſputare. Qua in re tres quæſtiones agitandæ ſunt. Prima, quando ſæuitia iuſtam diuortij cauſam præbeat, & qualiter probanda ſit. Secunda, de cautiône præſtanda, quo inſtauretur matrim. Tertia, de tranſitu ad religionem, vel ordines, coniugis ob ſæuitiam recedentis.

2 QVÆSTIO I. An coniugis ſæuitiæ iuſtam alteri diuertendi cauſam præbeat, donec cautio ſufficiens ſibi præſtetur: & qualis probatio ſæuitiæ deſideretur? Prima concluſio ſit. Integrum eſt coniugi diuertere ob alterius ſæuitiam tantã, vt abſque grauis damni periculo non poſſit cum illo habitare: donec coniux ſæuiens ſufficientem ſecuritatis cautionẽ præſtet. Et quãuis aliàs reſtitutio ante omnia facienda ſit: excipitur tamen caſus, in quo coniux diuertens opponit alterius ſæuitiam. Concluſio ab omnibus admittitur, & eſt expreſsè deciſa *c. Literas in fine, de reſtitut. ſpol.* ibi: *Si verò tanta ſit ſæuitia, vt mulieri trepidanti non poſſit ſufficiens ſecuritas prouideri, non ſolùm non debet ei reſtitui, ſed ab eo potius amoueri: alioquin ſufficienti (ſi fieri poteſt) ſecuritate prouiſa profectò videtur coniux ante cauſæ cognitionem reſtituenda marito.* Et *c. Ex tranſmiſſa, eod. t.* ibi: *Ipſam ei reſtitui faciatis, recepta tamẽ ſufficienti cautione, quòd illi non debeat aliquod malum inferre Si autem capitali odio ita mulierem vir proſequatur, quod merito de ipſo diffidat, alicui probæ & honeſtæ mulieri, vſque ad cauſæ deciſionem, cuſtodienda ſtudioſius committatur.* Et *c. 1. Vt lite non conteſt.* ibi: *Verum quia dicebat mulier ſe virum habere ſuſpectum.* Iuncta *Gloſſ. verb. Suſpectum*, vbi ait hunc eſſe vnum ex caſibus, in quo ſpoliato viro vxor minimè reſtituitur. Et ratio eſt, quod ſequi ex reſtitutione damnum irreparabile vxori poſſet. In quo euentu reſtitutionem denegari, probauimus hoc l. diſp. 12. num. 22. Eſt tamen opus in continenti probari ſæuitiam, quo reſtitutio hæc impediatur. Sicut *c. Literas, de reſtitut. ſpoliat.* dicitur conſanguinitatem, allegatam ad coniugis ſpoliati reſtitutionem impediendam, probari debere in continenti. Quod procedit ratione periculi peccati (vt diximus eo nu. 22.) Et quando dicatur in continenti probari, diximus ead. diſp. 12. n. 23. Ita *Gutierez quæſt. can. l. 1. c. 24. n. 5.*

3 Vnde poteſt coniux, id periculum ob alterius ſæuitiam timens, propria auctoritate recedere, vel expellere alium, quem timet. Quod docet *Gutier. l. 1. quæſt. can. ca. 24. nu.* 8. Quod intelligerem, dum eſſet periculum in mora, vel non eſſet facilis aditus ad iudicem. Inde enim ſcandala orirentur. At ſi alter cautionem ſecuritatis ſufficientem præſtare velit, qua tutus reddatur coniux, non poſſet propria auctoritate diuertere, quantumcunque notoria eſſet ſæuitia. Quippe cautione illa ſatis conſulitur periculo. Ita *Barboſa rubr. 2. p n. 26. in fine, ff. ſolut. matrim.*

4 Quidam concluſionem limitant, vt ratione ſæuitiæ liceat diuortium, manente obligatione reddendi debiti coniugi ſæuienti, ſi abſque reddentis periculo fieri poſſit. Sic *Ouandus 4. d. 35. diſp. vn. propoſ. 5.* Et poteſt id probari. Quia ratione ſæuitiæ ius exigendi debiti & cohabitandi non amittitur, ſed ſuſpenditur ratione periculi. Ergo vbi id periculum in redditione debiti minimè reperitur, ea neganda non erit. Verùm contrarium mihi ſuadeo. Quia vbi coniux ob culpam propriæ ſæuitiæ priuatur conſortio maritali, donec reſipiſcat; ſufficientémque incolumitatis cautionem præſtat, omnimodum ius eius ſuſpenditur, vt vel ſic diligenter incumbat remedio adhibendo. Quare petenti debitum poteſt alter reſpondere: Da cautionem neceſſariam, (prout teneris) vt tutò tecum cohabitem, quod ius tua culpa impedis: alias nolo tibi reddere. Cùm tua malitia priues me iure cohabitandi abſque meo periculo. Fidem enim non ſeruanti fides ſeruanda non eſt, *c. Peruenit, el 2. de iureiur.* At coniux ſæuiens minimè ſeruat fidem præſtitam in matrimonio, cohabitandi. Vnde vt coniux teneatur reddere, non ſatis eſt in redditione deeſſe periculum, ſed id etiam abeſſe debet à cohabitatione, quando ex mariti voluntate id periculum prouenit. Præterea, quia textus n. 2. allegati concedunt indiſtinctè ſeparationem: ac indiſtinctè reſtitutionem negant, donec cautio detur. Et ita clarè videntur ſentire *Palud. 4. d. 39. q. vn. a. 3. n* 14. & *Gaeta repet. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 235.* vbi dicunt coniugem non teneri debitum reddere, nec cohabitare, quando nequit incolumitati ſuæ conſulere, niſi coniugem dimittat.

5 Nec refert quicquam, cauſam huius ſæuitiæ præſtitiſſe alterum coniugem. Vt ſi vxor adulterium aliúdve facinus admiſerit: quapropter vir infenſus illi eſt, atque illa non audeat ad illum ſibi conciliari volentem redire. Danda enim eſt cautio incolumitatis à viro, alias non tenetur ipſa cohabitare, conciliationémque admittere. Quod aperte cõſtat ex *c. De Benedicto 32 q. 1.* vbi Pelagius Pontif. iubet adulteram reſtitui marito, præſtita cautione non offendendi. Præterea, quia licet præcedat culpa, non imputãtur quæ ex ea procedunt. Vt ex multis notat. *Gloſſa c. Quia diuerſitatem, verb. Suſpenſus, de conceſ. præbendæ.* Et conſtat ex *l. Nec timorem, ff. de eo quod metus cauſa*, vbi deciditur nil referre vt metus grauis ſit, ex culpa metum paſſi eum oriri. Deinde, quia *c. Veniens, 2. de ſponſalib.* ſubuenitur metuenti, qui culpabilem cauſam dedit. Nec obſtat, fruſtra beneficium legis implorare committentem in

in legem, *c. Quia fruſtra, de vſuris. c. fin. de immun. Eccleſ.* Verum enim eſt, eum non iuuari quo minus puniatur, bene tamen beneficio legis iuuatur, ne offendatur à priuato, cui vindicta non eſt permiſſa, *c. Vt nemini liceat ſe ſine iudicis authoritate vindicare, per totum 1.* Nec obſtat *l. Si mulier, in princ. ff. de eo quod metus cauſa*, vbi quis non poteſt allegare metum, quem culpa ſua patitur. Intelligenda enim eſt, vbi quis timet aliquod damnum ſibi iuſte inferendum: ſecus quando iniuſtè. Atque ita contra *Angelum l. Qui bona, §. Qui damni. ff. de damno infecto, & Paulum, & Romanum ead. lege §. Si quis iuxta*, docent *Bart. eo §. Si quis iuxta, n. 1. & Alex. Abb. c. 1. Vt lite non conteſt. n. 7. & c. Ex tranſmiſſa, n 2. & c. Literas, n. 23. de reſtit. ſpoliat. Ripa c. 1. n. 14. verſ. An petenti, de iudiciis, Iaſon l. Si ſuper poſſeſſione, n. 6. C. de tranſact. Ioan. de Imola d. l. Qui bona, §. Qui damni. Felin. rubr. de tregua & pace, n. 10. declar. 8. Hippol. l. 1. §. Præterea, n. 86. ff. de qu. Hugo & Turrecr. d. c. De Benedicto, n. 3. Ant. Gomez to. 3. var. c. 6. n. 16. §. Sexto facit, verſ. Quod notabiliter extende. Auiles c. 6. Prætorum, Gloſ. Pobres n. 13. Iul. Clar. l. 5. recept. § fin. q. 47. verſ. Sed pone quod pars. Menoch. conſ. 299. n. 5. vol. 3. Pariſius conſ. 54. n. 13. vol. 4. Barboſa rubr. ff. ſoluto matrim. 2. p. n. 17. Lancelotus inſtit. iuris canon. l. 2. tit. de diuortiis. §. Præſtanda tamen erit, verb. Reſtituta. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrim. c. 54.* vbi de diuortio quoad habitationem, *verſ. Si autem loquamur. Graffis 1. p. deciſionum. lib. 2. c. 84. n. 10.*

6 Ex his infertur, eſſe ſufficientem cauſam vt vxor diuertere poſſit, ſi vitæ ipſius maritus inſidietur, tentans veneno aut alia via ipſam perimere. Conſtat ex *l. Conſenſu, & auth. Sed nouo iure. C. de repudiis*, vbi hæc cauſa repudij aſſignatur. Præterea, quia id eſt capitale odium, ratione cuius denegatur reſtitutio viro ſpoliato, *c. Literas, in fin. & c. Ex tranſmiſſ. de reſtit. ſpoliat.* Nec de hac re aliquis dubitat.

7 At quando è contra vxor vitæ viri inſidias parat, quo ipſum perimat, an liceat viro diuertere: non conuenit inter DD. Id enim quidam negant. Ducuntur, quia textus *c. Literas, in fine, c. Ex tranſmiſſa, de reſtitut. ſpol. ca. 1. vt lite non conteſt.* qui diuortij, ratione ſæuitiæ, meminerunt, loquuntur expreſsè de vxore virum timenti. Et quamuis maritus & vxor ſint correlatiua, ac proinde videatur diſpoſitum in vxore, cenſeri quoque diſpoſitum in marito, *l. vn. C. de indicta viduit.* At id locum non habet, quando vtriuſque correlatiui non eſt eadem ratio. Vt probat *Euerar. in ſuis topicis, loco à correlatiuis n. 8.* Eſſe autem diuerſam in hoc caſu, manifeſtè cõſtat. Quia vxor nequit coërcere virum, ipsúmque punire, at poteſt vir ipſam vxorem. Deinde idem probatur ex *c. Quidquid 32. q. 5.* quod eſt Nicolai Pont. ibi: *Quidquid mulier contra te cogitauerit, vel ſi te accuſauerit, non eſt (excepta cauſa fornicationis) reiicienda.* Atque ideò ita docent *Tancredus*, quem refert & ſequitur *Gloſſa c. 2. verb. Vel alio, de diuort. & c. Quemadmodum, in fine, de iureiur. & ibi Hoſtienſ. ad fin. Anton. ibi. §. Illud autem, in fine.*

8 Cæterùm abſque dubio dicendum eſt idem de marito, cuius vitæ inſidias tendit vxor, poterit enim ratione huius ſæuitiæ diuertere, quãdo aliter nequit cõpeſcere vxorem, ſibique aduerſus inſidias illius conſulere. Ratio eſt aperta, quia ius naturale vnicuique concedit facultatem vitandi mortis periculum, nec contractus matr. obligat ad cohabitationẽ cum tanto vitę diſcrimine; eo vel maximè, quod id diſcrimen ex culpa vxoris proficiſcatur. Quæ ratio æquè militat in vtroque coniuge, cum alter vitæ alterius inſidiatur, nec aliter coërceri poteſt, niſi diuortio facto. Quare cum vir & vxor ſint correlatiua, diſpoſitũ in textibus n. præc alleg. in vxore, cuius vitæ maritus inſidiatur, cenſendum eſt diſponi in viro eaſdem vxoris inſidias patiēti. Adde, eos textus locutos eſſe de vxore, eo quod frequentior ſit viri in vxorem ſæuitia, & rarò accidat talis ſęuitia vxoris in virũ: verba autem poſita in lege gratia frequentioris vſus, non limitant legẽ (vt probaui li. 6. diſp. 19. n. 10.) Nec obſtat *c. Quidquid. allegatum n. præc* pro cõtraria ſententia. Non enim venit intelligendum, quando ſæuitia vxoris tanta eſt, vt abſque periculo vitæ non poſſit vir cum illa habitare. Dicendumque eſt, exceptionem illam fornicationis non excludere caſus alios iure exceptos (vt explicans teſtimonium Chriſti *Matth. 5. & 19.* excipientis ſolam fornicationem, dixi diſp. 15. n 2.) Præterea aliæ expoſitiones eius teſtimonij ibi traditæ ſeruiunt intelligentiæ *d. c. Quidquid*, quod idemmet dicit. Et ideò hanc ſent. ſuſtinent *Hoſtienſ. c. 1. de diuortiis, n. 2.* vbi *Ioan. And. n. 3. Anton. n. 7. Abb. n. 4. Alex. de Neuo n. 4. Card. in fine, Anch. in fine. Præpoſitus in fine. Idem Abbas c. Literas, n. 7. de reſtit. ſpol. & c. Quemadmodum, §. Illud autem, n. fin. de iureiur. Alex. de Neuo eod. §. n. 14. Palud. 4. d. 35. q. 2. a. 1. n. 9. & d. 39. q. vn. a. 3. n. 14. Aſtenſ. ſum. 2. p. l. 8. t. 21. a. 2. in fine. Hippolyt. l. vn. n. fin. C. de raptu virgin. Syluestr. verb. Diuortium q. 6.* vbi *Armilla n. 7. Gaeta repetit. c. Ad limina 30. q. 1. §. 4. n. 235. Gutier. l. 1. q. canon. c. 24. n. 8. Enriquez l. 11. de matrim. cap. 17. n. 7. Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 23. Dionyſius de Franciſcis inter conſil. matrimon. toto conſ. 58. Lancelot. inſtit. iuris canon. l. 2. t. de diuort. §. Præſtanda tamen erit, verb. Mulieri.* Atque idem aſſerunt alij, dicentes indiſtinctè iuſtam eſſe diuertendi cauſam, ſi alter coniux alterum veneno aut alio modo interficere tentet. Ita *Couar. 4. decret. 2. p. c. 7. §. 5. n. 2. Supplementum Gabrielis 4. d. 35. q. vn. a. 2. concl. 8.* vbi *Ouand. q. vn. propoſit. 5. Veracruz 3. p. Speculi, a. 1. fin. Plaza de delictis l. 1. c. 20. n. 4. Lud. Lopez 2. p. inſtruct. de matrimon. c. 54.* vbi de diuortio quoad habitat. *ſtatim in princ. Petr. de Ledeſma de matrim. q. 62. a. 1. dubio 4. Hieron. Llamas in Methodo curationis animarum 3. p. c. 8. §. 13. in fine.*

Non tamen excuſabit maritum à cohabitatione cum vxore, quod de ſe timeat fore, vt continere neutiquam ſe poſſit, quin eam enecet: eo quod corruptam inuenerit, cum virginem eſſe exiſtimaſſet: vel aliquantulum ſuſpicionis de eius adulterio conceperit: vel ob acerbiſſimum ipſius vxoris ingenium, vel demum ob quamcunque aliam cauſam, quæ ad diuortium non ſufficiens eſt. Quippe in ſua poteſtate ſitum eſt diuina ope implorata, eiuſmodi tentationi reſiſtere: ad idque tenetur. Poterit tamen ad aliquantulum temporis diuertere, donec iracundiæ impetus feruens remittat. Nec iuuabit virum, ſi vxor eam cohabitationem non exigat. Quia præſumitur non ſponte, ſed metu adductam, ab exactione abſtinere ſe. Debitor autem non excuſatur in foro conſcientiæ à mora ſoluendi, quando probabiliter creditur præ pudore, aut metu, debitum non poſtulari à creditore. Minus etiam eximet à culpa virum ſic diuertentem, quod velit aliò mutare domicilium gratia dedecoris vitandi ex conuictu vxoris ſic corruptæ, aut de adulterio ſuſpectæ: & vxor teneatur ipſum ſequi (vt probaui l. 1. diſp 41. n. 1.) Quoniam ſi vxor veriſimiliter timeat ſibi periculum aliò migrans cũ viro, non tenetur ipſum comitari: quin potius vir ipſe tenetur in loco vxori tuto cum ipſa conuiuere. Quod conſtat ex dictis ea diſp. 31. n. 3. & 14. nec cauſatio illa dedecoris ex prædicto conuictu conſurgentis, aliquid confert. Quippe coram Deo id non dedecori, ſed decori tribuitur. Sicut dedecus duellum ſibi oblatum recuſantis, non liberat à culpa illud acceptantem. Ita docent *Nauar. l. 4. conſ. in vtraque edit. t. de diuort. in conſ. 2. n. 2. 3. & 4. Manuel 1. to. ſum. 2. edit. c. 240. n. 2. Vega 1. to. ſum. 2. edit. c. 13. caſu 1.* 9

II. concl. Non deſideratur ad hoc diuort. faciendũ, donec cautio ſecuritatis pręſtetur, vitæ periculũ ex ſæuitia cõiugis dimiſſi conſurgẽs, nec ſatis eſt quodcũq; malũ timeri: ſed neceſſariũ eſt, ac ſufficit malũ quod timetur, eſſe graue, ac tale, quale ad metũ viri conſtãtis exigitur. Ducor vt non cuiuſcũq; mali timor ſufficiat. Quia ſic diuertere res eſt grauiſſima, ac proinde nõ id ob cuiuſcũq; mali timorẽ efficiēdũ eſt. Daretur enim anſa paſſim diuertendi, cũ rari ſint cõiuges, inter quos nõ aliquæ diſcordię oriãtur. Rurſus, quia timoris rei leuis nulla habetur iure conſideratio *l. Metum, la 1. ff. de eo quod metus cauſa.* Item, quia non quælibet inimicitię repellũt teſtes, ne eorum teſtimonio fides habenda ſit, ſed graues, vt tradit *Gloſ. c. Cum oporteat, verb. Inimicos, de accuſ.* communiter recepta. Non deſiderari autem vitæ periculum inde mihi ſuadeo. Quia pleraque alia mala incutiunt metum cadentem in virum conſtantem 10

(vt

(vt probaui l.4.diſp.5.& aliquibus ſeqq.) Et conſtabit hoc ex corollariis inferendis, vbi referam DD. id diuortium admittentes abſque vitæ periculo. Et debere eſſe talem metum, vt meritò in virum conſtantem cadat, tradit *Peguera in ſuis deciſionib. criminalib.c.20.n.9.* Et in reliquis inimicitiis deſiderari, ad petendam incolumitatis cautionem, metum cadẽtem in virum conſtantem, expreſsè tradũt *Bart.l.Qui bona,§.Si quis quia,in fine ff.de damno infecto, Iaſon l.Si ſuper poſſeſſ.n. 6.C.de trãſact.* vbi dicunt diſcordia inter duos orta, illi ſoli præſtandã eſſe cautionẽ, qui iuſto ad eam petendam timore compellitur, excluſo eo, quem vanus timor ad petendum ducit. Et metum viri conſtantis deſiderari, affirmat etiã *Maſcar.de de prob.conc.1376.n.2.*

11 Hinc deducitur, iuſtam huius diuortij rationem ſæuitiæ cauſam eſſe, moleſtam cohabitationem, diſcordias, & iurgia grauia ſequentia inter coniuges. Metus enim huius mali in virum conſtantem cadit(vt probaui l.4.diſp.6. n.14.)Et ita docet *Enriquez l.11.de matrim.c.17.n.7.*

12 Secundò infertur, fas eſſe vxori à viro recedere, qui præ ſæuitia tres infantes in vtero eius necauit. Grauiſſima enim tyrannis hæc. Ita *Palud.4.d.39.q.vn.a.3.nu.14. Gaëta repet.c.Ad limina 39.q.1.§.4.n.235.*

13 Tertiò deducitur, non ſatis eſſe minas, quo diuertere liceat, ac ſecuritatis cautionem poſtulare, niſi minans ſolitus ſit eas exequi. Quare arbitrio iudicis perpendendum erit, num minæ illæ ſufficiant, conſiderato minantis ingenio, ac minandi modo. Quia aliter minæ non incutiunt iuſtum metum(vt probaui l.4.diſp.1. nu. 20. & 21.) Idem etiam conſtat ex *l.Hæc autem 4.ff.ſi cui plus.* ibi: *Hoc autẽ ſatiſdatio locum habet ſi iuſta cauſa eſſe videtur. Nã iniquum erat omnino caueri, nondum illata controuerſia litis. Cũ poſſint eluſoriæ minæ fieri: ideoque eam rem prætor ad cognitionem ſuam reuocat.* Atq; ita tuentur *Addit.ad Gloſſam ibi, ſuper verb. Minæ, Bart. ibi, ſtatim in principio. & ibi Imola. Iaſon l.Si ſuper poſſeſſ.n.6.C. de tranſact. Pariſius conſ.168.n.11.vol.4. Rolandus conſ.27.n.3. & 4. & 21.vol 3. Auiles c.6.Prætorum, gloſſ. Pobres, n.16. Plaça de delictis, l 1.c.7.n.1.ad fi. Menoch.l.2.de arbitr.centur.2.caſu 140. n.4. Felinus rubr. de tregua & pace, nu.10.declar.1.* Et alios referens *Maſcard.de probat.concl.1376.n.2.& 3.*

14 Quartò deducitur, quid ſentiendum ſit in ea quæſtione. An iuſtam diuortij huius cauſam præbeat, quòd vir vxorem verberarit? Talem enim eſſe, affirmant quidam. Ducuntur, quia ob hanc cauſam repudium concedebatur iure ciuili, *l.Conſenſu, in fine princ. C.de repud. auth.de nuptiis, §.Mitiores coll.4.* & redditur ratio, *ea l.Conſenſu*, quod eiuſmodi ſuppliciũ ingenuis inferri dedeceat, ſeruorúmque proprium ſit. Item, quia *Gloſſa* eadem ratione ducta *c.Sicut, el 2.7.qu.1.* docet viro non permiſſum eſſe vxorem verberare. Demum, quia metus verberum grauium in virum cõſtantem cadit (vt probaui lib.4.diſp.5.n.4.) Et ideò ita docent *Bartol.l.Cum ſatis, num.7.C. de agricolis, & cenſitis, l.11. Bald.l 1.n.9.& ibi Iaſon n.4.C.de legatis. Theſaurus deciſ. Pedemont.130.n 2. Lãcelotus inſtituta iuris canon. l.2.tit.de diuortiis, §.Præſtãdum tamen erit, verb. Committetur.* Et cum hac moderatione, ſi acris ſit verberatio, docent *idem Anton.c.Literas, n.20.de reſtit.ſpolia. Guido deciſ.439.n.6. & conſ. 127.in fine. Io.Lupus c.Per veſtras, de donat.inter vir. & vxor. notab.3.in princ.n 6. Sebaſt. Monticulus tract. de patria poteſt. verb. Matrimonium, n.78.* habetur to.8.tract.p.2. *Vincent. de Francis, deciſ.244.in fine, p 2. Matienzo lib 5.recop t.9.l.2 gloſ. 1.n.52.* vbi aliquos textus ad probandum adducit. *Peguera in ſuis deciſion.crimin.c.20.num. 8. Graffis 2.p.deciſion.l.2.c.84. num.2. & 3.* Confert ad hoc doctrina aliquorum aſſerentium dari acriter verberatæ vxori aduerſus maritum verberantem, actionem in factum; vt ſoluat æſtimationem iniuriæ ſibi illatæ, denegata tamen actione iniuriarum, quæ infamat. Hi ſunt *Ioan. Andr.addit.ad Speculat.in rubr.t. de iniuriis, verſ. Et quæſtio de vxore, Alex.l. Diuortio, §. Si vir, n.3. ff.ſolut.matri. Tiraquel.l.1.connub. gloſſa 1.n.24. Catellian. in memorabilibus, verſ. Actio iniuriarum, & verb. Vxor atrociter. Couar.4.decret.2.p.c.7.§.5.n.1. Plaça de delictis, l.1.c.7.n.3 fin. Ludou.Lopez 2 p.inſtruct.de matrim.c.54.* vbi de diuor. quoad habitationem, *ſtatim in principio.* Quamuis hoc reprobet *Barboſa rubrica, ff.ſol. matrim.2.p.n.34.*

Alij cenſent verbera inflicta vxori nõ præſtare cauſam 15
ſufficientem huius diuortij, niſi quãdo ex eis probabiliter poteſt mortis periculum timeri, & quãuis id ex præteritis nõ immineat, ſatis eſſe ex futuris metui: vel ſi inde cõtracta ſit inimicitia capitalis inter cõiuges. Quia *l.Cõſenſu, C, de repud.* eſt correcta per *auth. Vt liceat matri & auiæ, §. Quia verò quædã, ad fi.collat. 8.* à qua deſumpta eſt *auth. Sed nouo iure, C.de repud.* vbi dicitur nõ permitti repudiũ ob verbera, quod *illa l.Cõſenſu* cõcedebat: ſed aliã pœnã viro indicit. Et ita corrigi affirmãt *Glo.auth. De nuptiis, §. Mitiores, verb. Flagellis collat 4. Pariſius conſ.54.n.37.vol.4. Pet.Gre.ſyntagm. iuris, l.9.c.15.n.22. Cuiacius nouel.22.col.4.* Et ita videtur nec iure canonico concedi ex eis flagellis diuortiũ, niſi in caſu prædicti periculi. Quam ſent. tuetur *Barboſa rubr.ff.ſolut. matr.2.p.n.31.& 32.* & refert Cardinalem & Ferretum.

Sed vt meam ſent. explicẽ, ſuppono viro integrum eſſe 16
vxorem verberare, non paſſim, ex leuíq; cauſa, nec acriter, quãuis magna cauſa & acri flagellatione cõdigna intercedat: ſed raro, vrgentiq; cauſa poſtulãte, & moderatè. Quia acris verberatio, quãdo delicti qualitas eã poſtulat, iudici relinquẽda eſt, cuius eſt iuridica punitio, delictóque graui cõdigna: viro autẽ reſpectu vxoris, filiorum, & familiæ nõ huiuſmodi punitio incumbit, ſed domeſtica & moderata, quæ potius correctionẽ, quam pœnam ſpectat. Item quia hac leui, & moderata, & ex cauſa vrgenti, verberatione, etiam ingenui puniri poſſunt, nec ea domeſticæ punitionis limites excedit. Quamobrem non eſt cur viro denegetur. Atque ita docẽt *Hoſt.c. Quemadmodũ, ad finem, de iureiur.* vbi *Ioan. And.n.16. Anchar.n. 12. Henric.n 4.& 5. Ant. eo c. Quemadmodũ, §. Illud autem, n fin. Abbas eod §.nu.vlt. & Alex.de Neuo, n.13. Archid.c. Sicut, el 2.n.4.7.q.1.& ibi Bellamera, n.4.& d.c. Quemadmodũ, n 6. idẽ Abb. c. Cũ contingat, n. 20.& ibi Felinus n.7.de foro compet. Tiraq.* alios allegãs, *l.1 cõnub.gl.1.n.22.& 24. Roſella verb. Vxor, n.4.* vbi *Angel.n 3. Syl. q.3. Tabiena q.1.n.2. Armilla n 2. Roladus* aliis relatis, *cõſ.27. n.15.& 16.vol.3. Theſaurus deciſ. Pedemont.120.n.3. Graffi.1.p. deciſ.l.2.c.84 n.2. Barboſa rubr.ff.ſolut.2.p.n.35.* Quare meritò *Sotus lib.5.de iuſt.q.2.a.2.in fine corporis, Aragon 2.2.q.65. a.2.col.5.verſ. De marito ſolet dubitari, & ibi Salon col.3.* dicũt id ſolùm licere ex cauſa grauiſſima. Hoc ergo ſuppoſito, primò cenſeo, quando leuis eſt verberatio, & ex vrgenti cauſa, manifeſtum eſſe non licere vxori diuertere. Quia vir iuſtè agit. Idẽque credo, quando leuis eſſet verberatio, etiã abſque cauſa. Quamuis enim vir iniuſtè agat, at ea ſæuitia non tanti momenti eſt: nec verberum leuium timor in virum conſtantem cadit, ſed quando ea grauia ſunt(vt diximus l.4.diſp 5.n.4.) Atque ita merito DD. n. 14. allegati petunt ad hoc, acrem eſſe verberationem. 2. exiſtimo non licere hoc diuortium cauſa verberationis præteritæ, quantumuis atrocis, ſi caſu, ex inſolito iræ ac perturbationis motu viri contigerit, nec probabilis timor eiuſmodi punitionis in poſterum exercendæ ſubſit. Ducor, nam cauſa huius diuortij ex ſolo damni futuri timore proficiſcitur: cuius ſignum eſt, teneri vxorem diuertẽtem cauſa ſæuitiæ redire ad virum data ſibi ſufficienti incolumitatis futuræ cautione, *c.Literas, & c.Ex trãſmiſſa, de reſt.ſpol.* Ergo vbi attenta viri conſuetudine, eiuſque à natura indito ingenio, exceſſus ille inopinatus fuit, nõ erit iuſta diuortij ac petendæ cautionis cauſa. Adde ex vnica verberatione minimæ ſæuitiam concludi. Vt bene docent *Roland.conſ.27. n.12.to.3.* & multis aliis relatis *Riminal.iunior conſ.174.n.31. vol.2.* Præterea, quia ad probãdum ſolitum eſſe quempiam minas exequi, quo minæ incutiãt metũ viri cõſtantis, non ſatis eſt vnicus executionis actus (vt probaui l.4.diſp.1.n. 22.) Vnde meritò *Enriq.l.11.alleg.* exegit moleſtam cohabitationem, rixas, & diſcordias, quæ omnia aſſiduitatem quandam important. Tandem exiſtimo contra *Barboſam nu.præc.relatum*, non deſiderari quo verberatio grauis cauſam iuſtam diuertendi & cautionis exigendæ præſtet, vt probabile mortis periculum inferat: ſed ſufficere eam

acrem eſſe, & correctionis marito conceſſæ limites excedentem (vt ſenſere DD.n. 14. allegati) & eam non ſemel caſu accidiſſe,ſed repetitam eſſe:(duo enim actus conſuetudinem probant,vt probaui l.4.diſp.1.nu.22.) Vel ſaltem ex ea vnica verberatione coniecturam ſumi poſſe probabilem,attenta mariti natura,fore vt in poſterum ſimiliter ſæuiat. Ratio eſt, quia metus verborum acrium in virum conſtantem cadit(vt probaui lib.4 diſp.5.nu.4.)Et vnicus actus ſatis eſt huiuſmodi timori inferendo, quando ex eo coniectura prædicta merito capitur(vt probaui eod.lib.4. diſp.1.n.22.)Et idem credo,quando mulier culpam admiſiſſet ea acri verberatione condignam.Quia adhuc vir ſæuit, & terminos correctionis ſibi permiſſæ tranſgreditur.

17 Quintò deducitur, iuſtam huius diuortij cauſam eſſe ſæuitiam viri,quando vi debitum coniugale ab vxore extorquere ſolet.Ita *Anto.c.Literas.n.20.de reſtit.ſpoliat.Graſſis 1.p.deciſion.l.2.c.84.n.* 3. Sed hoc non mihi placet, quia licèt in modo ſit aliqualis iniuria,at non eſt tanta,vt ſæuitiæ tribuenti cauſam diuertendi,aſcribenda ſit.Eo vel maximè,quod ſi vxor ſponte debitum reddat,nulla erit vis;ſi autem deneget,ius habet maritus cogendi:quòd ſi in modo aliquantulum excedat,non eſt tantus exceſſus,& vxor poteſt vim illam cauere,ſi ſponte reddat,vt tenetur.

18 Sextò deducitur,quid in ea quæſtione dicendum ſit,an ob furorem cõiugis liceat alteri diuertere?Quidam enim negant.Quia *D.Aug.l.1.de ſer.Dom.in mõte.c.*32.& refertur *c.Si vxorẽ,32.q.5* aſſerit ob nullum infortunium eſſe cõiugẽ dimittendũ.Ita *Abb.c.2.n.3.de cõiug.lepros.& ibi Alex.de Neuo n.3.*& faciunt.DD.qui aſſerunt coniugi amenti reddendũ eſſe debitũ.Quos retuli l.pręc.diſp.23.n.4.vbi eam qu.diſputaui.Tribuitúrq; ſent.hęc *Alex l.Si cum dotem,23.§.Si maritus,in fine,ff ſolu.matr.* ſed eam minimè tenet:tantum enim dicit eum textũ,concedentem repudium ratione furoris perpetui, correctum eſſe iure canonico : quod ſola morte matr.conſummatum dirimi docet. Sed omnino tenendum eſt furorẽ coniugis, vbi abſque graui periculo cum illo habitari poteſt,nõ præſtare iuſtã diuertendi cauſam, ſed ſanum teneri cohabitare, illíque miniſtrare. Nil enim tã humanum eſt, quã fortuitis caſibus mulieris, maritum,vel vxorem viri participem eſſe, *l. Si cũ dotẽ,* 23. *§.Si maritus ff.ſolut.matr.*Secus exiſtenti eo graui periculo. Quia præualet ius propriæ vitæ tuẽdæ. Et ita intelligitur *d.c.Si vxorem,*quando id periculum nõ imminet.Ita *Nau. ſumma latina.c.22.n.22.verſ. Quinto,hiſp.c.28.addit.ad n.21. c.22.verſ.Lo quinto.Couar.4.decr.2.p.c.7.§.5.n.3. Veracr.3.p. Specult,a.1.fine.Ant.Cuc.l.5.inſtit.maior.t.12.in fin.Theſaurus deciſ.Pedemont.130.n.2. Barboſa rubr.ff.ſolut. matrim. 2.p.nu. 27.fin. Emm. Sa ſumm.verb. Diuortium,n.* 8. *Enriqu.l.11.de matr.c.4.fine,& c.8.n.13.& c.17.n.7. Graſſis 1.p.deciſion.l.2. c.84.in fine. Lud.Lopez 2.p.inſtruct.de matrim.c.54.*vbi de diuortio quoad habitationem,*paulo poſt princ.caſu.3.Philiarcus de officio ſacerdotis,to.1.p.2.l.8.c.17.initio.* Nec credo eſſe neceſſarium vitæ periculum, ſed ſatis eſt aliud grauiſſimum arbitrio prudentis. Non tamen ſatis erit moleſta cohabitatio & rixæ. Quoniam hæc abſque culpa coniugis amentis accidunt. Atque ita quamuis cæteri Doctores allegati aſſerant deſiderari periculum vitæ ex cohabitatione imminens.At melius *Couar. Lud. Lopez,Graſſis,allegati,& Petr.de Ledeſ.de matrim.q.62.a.1.fin. Enriqu.l.11.de matrim.c.8.n.13.*dixerunt indiſtinctè,quando ex cohabitatione periculum imminet.Et *Ant. Cuc. & Veracruz citati,* quando furor eſt maximus. Et *Theſaurus allegatus,*quando furor eſt intolerabilis. Quæ omnia in alio periculo graui verificantur.Similiter erit iuſta diuertendi cauſa,ſi vir ſæpè inebrietur cum periculo vitæ vxoris,*Enriq.l.11.de matrim.c.19.n.7.*Idem,cum alio graui periculo : & tunc præſtanda erit ſufficiens cautio in poſterum abſtinendi ab ebrietate. Idémque cenſendum eſt, ſi è contra vxor ſic ebria fiat, nec compeſci poſſit à viro. Quoties autem id periculum abeſſet; non liceret hac ratione diuortium:ſicut nec ob alia crimina, quæ in alterius coniugis perniciem minimè vergunt,iuxta dicta diſp.præc.n.3.

Tertia concluſio.Non ſola ſæuitia præterita iuſtam diuertendi & petendæ cautionis cauſam præſtat, ſed etiam timor futuræ ſæuitiæ,& malæ tractationis.Quia in vtroque euentu imminet periculum coniugi. Ita docent *Aymon conſ.31.n.2.& 3.vol.1.Card.conſ.9.in princ.Couar.4.decr. 2.p.c.7.§.6.n.2.Gutier.l.1.qu.canon.c.24.n.9. Barboſa rubr.ff. ſolut.matrim.2.p.n.32.Graſſis 1.p.deciſ.l.2.c.84.n.1.Lud. Lopez 2.p.inſtruct. matr. c.* 54. vbi de diuortio quoad habitationem, *ſtatim in principio.* Idque conſtat,nam probabilis timor mali proximè inferendi in virum conſtantem cadit,quamuis nullus metus illatus ſit (vt probaui li.4.diſp. 1. nu. 16. & duplici ſeq.) Et ſubiiciunt optimum exemplum *Aymon,Couar.Gutier.Lud. Lop.ibid.* vt quando inter coniuges lis ſuper maiori bonorum parte agitaretur, poſſet enim tunc futura ſæuitia præſumi, perſpecta perſonarum qualitate.Quod ex multis probat *Aymon ibid.* 19

Hinc infertur, poſſe præſumi hanc cauſam ſæuitię,ſi vir concubinam teneat,ac proinde hac ratione integrum eſſe vxori diuertere. Quippe non bene conueniunt vxor & concubina, ſolétque hæc vitæ illius inſidiari. Ita docent *Bald.c.1.n.3.vt lite non conteſt. Deci.conſ.530.n.4.vol.4.Ioan. Lup.c. Per veſtras,de donat.inter vir.& vx.notab.5.in prin.n. 6.& §.21.n.8.Theſaur.deciſ.Pedemont.130.n.4.Matiẽzo li.5. recop.t.9.l.2.gloſ.1.n.52.*Et quamuis *Ioan.Lup. & Matienzo* loquantur quando vir domi tenet concubinam, vel eam adducere domum intentat. At idẽ dicendum eſt, ſi extra domum propriã,eam teneat.Quia eſt huiuſmodi retentio cauſa moleſtæ cohabitationis,& perpetuæ diſcordię inter coniuges. Sic docet *Theſaurus ibid.* & fauent alij qui indiſtinctè de retentione concubinæ loquuntur. Quare vxor redire non tenebitur, donec ſibi ſufficienter caueatur de expellenda concubina,& in poſterum ea nõ admittenda. Ita *Bald.Ioan.Lupus,Matienzo ibid.* Addúntque *Ioan.Lup. & Matienzo* non teneri redire,niſi data dicta cautione,& pœna appoſita,ſi à fide pręſtita deficiat.Quæ omnia etiam docet *Graſſis 1.p.deciſ.l.2.c.84.n.* 4. Et hæc doctrina apertè procedit ratione ſæuitiæ, ſecluſa ratione adulterij. Alias falſum eſſet teneri vxorem præſtita cautione redire. Quare licèt vxor eſſet adultera,ac proinde compenſatione delictorum facta,non liceret ſibi ratione adulterij fugere:id vtique ſibi eſſet integrum ratione ſæuitiæ futuræ probabiliter præſumptæ ex retentione concubinæ. 20

Imò quãuis non ex viri ſæuitia immineat dãnum notabile corporis vxori,ſed ex aliis viri ſceleribus,poteſt vxor fugere. v.g. ſi vir latrociniis deditus ſit, ac incorrigibilis, quãobrem periclitatur vxor:vt ſi timeat ne tanquã cõſentiẽs furtis viri,& receptatrix furtorum puniatur,iuxta notata *l.2. C. de furtis.* Quia cum tanto corporis detrimento nõ tenetur cũ illo habitare.Ita *Palud.4.d.32.q.1.a.2.n.7.& d.39.q.vn.a.3.n.14. D. Ant.3.p.t.1.c.20.§.10.caſu 1 Nauar. ſum.hiſp.c.28.add.ad n.21.c.22.verſ.Lo tercero. Barboſa rub.ff. ſolut.matr.2.p.n.29.*Et ita temperandũ eſt quod dicunt *ipſimet D. Ant.3.p.t.1.c.21.§.4.& Nau ſum.lat.c.22.n.21.verſ. Tertio,*nimirum,poſſe vxorem diuertere à viro latrociniis dedito,& nolente à furtis abſtinere. Si enim nullum inde vxori detrimentum conſurgat, non poterit recedere. Vt bene animaduertit *Barboſa eod.n.29.Emm.Sa ſum.verb. Diuortium,n.5.*Idque conſtat ex dictis diſp.præc.n.3. 21

Secundo infertur,integrum eſſe viro recedere ab vxore venefica,liberorum interfectrice,aut viri facultates deprędãte. Ita docẽt *Sot.4.d.39.q.vn.a.4.ad 4.Angl. Florib. p.de matr.q.12. de diſparitate cultus, poſt dub.7. diffic.3. Lud. Lop.2.p.inſtr.de matr.c.53.§.pen.*Quod quidem de vxore liberorum interfectrice,manifectum eſt.Quia cedit in graue matrim.detrimentum.Item,quia præ nimio liberorum affectu,magis terrentur in illis parentes,quã in ſe ipſis:atque ideò talis metus in virum cõſtantem cadit (vt probaui l.4.diſp.4.n.1.) Quando autem vxor eſt venefica,licèt crimen illud veneficij non ſit ex ſe cauſa iuſta diuortij, at merito timere poteſt vir ſibi,ne veneficio aliquo lædatur. Sunt enim huiuſmodi feminæ peſſimæ, & facilè amore alieno captæ, aut ira percitæ, ſolent maritos veneficiis inficere. 22

inficere. Demum, quando vxor ſubſtantiam viri deprædatur, non eſt ſemper cauſa ſufficiens diuortij, donec cautio præſtetur, ſed quãdo vel furtum eſt notabile, vel præſumitur fore tale, ita vt is timor facultates amittendi cadat in virum conſtantem, nec aliter compeſci valet. Vt conſtat ex dictis nu. 10. Quando autem is timor ſit viri conſtãtis, dixi l.4.diſp.5.n.200.& ſeqq. Sed nec in hoc eſt verũ: niſi quando vir notabile damnũ in ſua perſona timet. Nõ obſtat *c. de his qui filios occid.* vbi negatur diuortiũ, quòd mater filiũ occiderit. Quia intelligitur de diuortio perpetuo.

23 IV. concluſio. Non ſola viri ſæuitia, ſed etiam parentum viri, præbet iuſtam diuertendi cauſam vxori, ac petendi cautionem ſecuritatis. Sic docent colligentes ex eo textu, ibi: *Vel parẽtes eius. Ant. c. Ex tranſmiſſa, n.6. de reſt. ſpol. & ibi Abb. n.4. Graff. 1. p. deciſ. l.2. c.84. n.3.* Quod intelligerẽ, quãdo vir in culpa eſt illius ſæuitiæ, vt ſi vxorem cum eo periculo retineat in parentũ domo, vel parẽtes in ipſamet propria ſui ipſius. Tenetur enim potius incolumitati vxoris conſulere, & paci. Iuxta illud *Gen. 2. Propter hanc relinquet homo patrẽ & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ.* Vel ſi parẽtes domũ viri frequẽter adeãt, nec vir id periculũ vitarit.

24 V. conc. Vt fuga ratione ſæuitiæ & cautionis petitio, iuſta ſint, vltra timorem mali grauis, deſideratur etiã cauſa legitima & veriſimilis timẽdi. Quia id omnino exigitur ne timor vanus ſit, & hominis puſillanimis & incõſtantis (vt probaui l.4.diſ.1.n.15.) ita *Baldus conſ.176.n.2.vol.1.*

25 Hinc deducitur, iudicis eſſe interrogare coniugem, ratione huius timoris diuortiũ poſtulantem, de ſuſpicionis timoris cauſis arbitrióq; ſuo cõmitti diiudicare, nũ iuſtæ ſint, inſpectis perſonis & cauſis. Nã quod metus in virũ cõſtantẽ cadat, ſpectatur cauſa timoris an probabilis ſit, non abſolutè, ſed reſpectu ſubiecti metũ patientis, tam quoad grauitatem mali, quod timetur, quã quoad probabilitatem & modũ timendi. Puſillanimis enim ex faciliori cauſa ad timendum ducitur. Quod probaui l.4.diſp.3 n.5. Sic *Baldus nu. præced. alleg.* Idémque apertè conſtat ex dictis n.13.

26 Secundò deducitur, non poſſe iudicem diuortium ratione ſæuitiæ concedere, aut cogere coniugem ad cautionem præſtandam non præmiſſa iuridica cauſæ cognitione. Quia præſumendum non eſt quempiam vitæ alterius inſidiaturum, niſi conſtet. Item, quòd cogere ad ſatiſdandum eſt laborioſum, *l.2. verſ. Sed & ſi dubitetur, ff. de iudiciis,* Quod vniuerſi admittunt quando iudex ad inſtantiam partis procedit. Quando verò ex ſolo officio procedit, cenſent aliqui non deſiderari iuridicam cauſæ cognitionem. Quia cum tunc non deſiderentur fideiuſſores, ſed nuda cautio ſufficiat, ceſſat ea ratio, quod fideiuſſorem dare ſit laborioſum. Sic tenent *Dynus l.2. §.1. in fine. ff. ſolut. matr. Felin. rubr. de tregua & pace, n.10. declar.2. Iul. Clar. lib.5. recept. §. fi. q.47. verſ. Sed nunquid poteſt.* Sed melius eam requiri, docent alij. Tum quia non eſt certum iudice procedenti ex officio ſolam cautionem nudam exigi (vt dicemus nu. 44.) Tum etiam, quia cautio nuda petit bonorũ hypothecam cum adiectione pœnæ: vt dicemus num. 34) At obligare ad hoc, eſt re vera grauare. Atque ita docent *Ioan. de Imola l.2. §.1. in fi. ff. ſolu. matr. Pariſius* alios referens *conſ.168. n.10. vol.4. Hippolyt.* quẽ refert & ſequitur *Auiles c.6. Prætorũ, gloſſa pobres, n.9. & 10.* & idem videntur tenere alij, indiſtinctè docentes requiri cauſæ cognitionẽ, vt iudex obliget ad cautionem de non offendendo prẹſtãdam. Ita *Bartol. l. Capitalium, §. Ad ſtatuas, n. vn. ff. de pœnis. Alex. conſ.78. n.25. vol.5. Roland conſ.27. n.2. & 3. vol.3. Menoch. de arbitrar. l.2. centur.2. caſu 140. n.4. Plaça de delictis l.2. c.7. n.1. fi.* & aliis relatis *Maſcard. de probat. concluſ.1376. n.1.*

27 Tertiò deducitur, non ſtandũ eſſe in hac re iuramento petentis cautionẽ, allegantiſq; ſuſpicionẽ timoris. Quamuis enim timor tanquam paſſio in animo conſiſtens poſſit iuramento probari: at cũ nõ ſolum timor, ſed iuſta etiam timoris cauſa ſit probanda, illa qualitas iuſtitiæ aliã probationem petit. Ita multis citatis *Padilla l. Si ſuper poſſeſſione, n.26. C. de tranſact. Maſcard. de probat. conc.1376. n.4. & 5.*

28 Imò ea ſuſpicionis cauſa eſt probanda teſtibus omni exceptione maioribus. Ita *Pariſius conſ. 54. nu.16. vol.4. & Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n.27.*

29 Excipe tamen, niſi euidenter de cauſa ſuſpicionis conſtet. Vt eſt caſus *c. De Bened. 32. q.1.* in quo conſtabat mulierem commiſiſſe adulterium, quod infert iniuriam grauiſſimam viro, & domui eius, *l. Miles, §. Si ſocer, in fin. ff. ad l. Iul. de adulter.* Tunc enim cauendum eſt abſque alia cauſæ ſuſpicionis probatione. Ita *Alexand. conſil.78. n.28. vol.5.*

30 Quartò deducitur iuſtitia praxis in tribunalib. Eccleſiaſticis vigẽtis. Petito enim diuortio ratione ſæuitiæ cõiugis, iudex petit informationem teſtium eam probantium, qua præſtita, ſi ſufficiens ſit, continuò actum interloquutorium pronuntiat, quo iubet vxorem in loco tuto deponi, dum lis deciditur, & ſub pœna excommunicationis iubet viro & eius parentibus, ne illi malum inferant, & ſub aliis pœnis pecuniariis: & moderatur expenſas litis atque alimenta vxori præſtanda. Ad quod teneri virum diximus diſp. 8. nu.28. Sic *Gutier. l.1. q. canon. c.24. n.6. & 7.* Et quamuis diuortium abſque aduerſæ partis citatione fieri nequeat, *cap. 1. de cauſa poſſeſ.* at ſeparatio ad tempus dum diſcordia durat, & lis agitatur, ſolam informationem ſummariam poſtulat, argumento *l. Æquiſſimum, ff. de vſufructu* Sic *Nauar. l.4. conſ. in 2. edit. tit. de diuort. conſil. 5 nu.1.*

31 Vltima concluſ. Quando ſæuitia coniugis eſt tanta, vt nulla ſecuritatis cautio ſufficiens ab alio præſtari poſſit, non eſt reſtituendus coniux ſpoliatus, ſed ſent. diuortij pronuncianda eſt. Habetur expreſsè *c. Literas, in fi. de reſtit. ſpol.* Et docent omnes, ac ſpecialiter *ibi Abb. n.7.* & multos alios referens *Barboſa rubr. ff. ſol. matr. 2. p. n.26. fine, & n. ſeq.*

32 Quando autem ſæuitia cõiugis tanta ſit, vt illi per cautionem ſatis prouideri nequeat, & quæ cautio ad damnum vitandum ſufficiat, certa regula præſcribi nequaquã poteſt, ſed id iudicis arbitrio decidendum perſpectis bene omnibus circunſtantiis occurrentibus relinquitur. Argumento ex *l.1. ff. de iure deliberandi,* ibi: *Cũ dicit tẽpus, nec adiicit diẽ, ſine dubio oſtendit eſſe in ius dicentis poteſtate quẽ diẽ præſtituat.* Et *c. De cauſis, de offi. delegati,* ibi: *Si tale fuerit negotiũ, quod certa exinde pœna canonib. exprimatur, eandẽ infligas: alioquin ipſos pro delicti qualitate, & cauſæ, ſecundũ tuũ arbitriũ punire procures.* Cùm ergo in iure (vt conſtat ex *c. Literas, in fin. & c. Ex trãſmiſſa, de reſtit. ſpol.*) nec alibi præſcriptum ſit, quãta eſſe debeat ſæuitia, & qualis cautio ſufficiat, totum id negotium arbitrio iudicis liberandum erit. Atque ita docent *Hoſt. d. c. Ex trãſmiſſa, ſuper verb. Diffidat. Abb. d. c. Literas, n.7. Pariſius conſ.54. n.36. vol.5. Tiraq. l. Si vnquam, verb. Omnia, vel partem, n.31. ad fin. C. de reuoc. donat. Bald. cõſ.176. n.2. vol.1. Couar. 4. decret. 2. p. c.7. §.5. n.2. fin. Plaça de delictis, l. 2. c.7. n.1. verſ. Et primo. Menoch. de arbitr. l.2. cẽt.2. caſu 138 in fi. & caſu 139. n.4. & 5. Burſatus cõſ.207. n.29. vol.2. Gutier. l.1. q. con. c.24. n.10. Cauallos in ſuis cõmun. opin. q.66. n.13. & ſeqq.*

33 Tandem id obſeruandum eſt, vbi odium eſt capitale. non debere coniugem cautionis fragilitati fidere. Nec enim cautio maleuolum animum mutat. *§. fin. inſtit. de ſuſpect. tut.* nec in hoc caſu ſufficiens cautio præſtari poteſt. Sic *Annon. conſ.31. n.4. vol.1.* exemplificans in vxore litigãti cum viro circa maiorem bonorum partem, in quo caſu ait præſumi inimicitias capitales. Et non eſſe tunc cautioni fidendum, probat ex *c. Accedens, el 2. iunct. Gloſ. ver. Inimicis, vt lite non conteſt.* ibi: *Et licet literas non habuit de conductu, ſi tamẽ miſſæ ei fuiſſent, nõ debebat ſe credere ſuis capitalib. inimicis.* Vbi *Gloſ. verb. Inimicis,* ait in eo caſu non potuiſſe ſufficientem cautionem præſtari. Et idem cõſtat ex *Gloſſ. c. Ex parte, el 1. de appellat. verb. Periculoſum, in fi.* vbi ait citato ad locũ periculóſum non ſatis eſſe præſtare ducatũ, vbi *Decius n.15. verſ. in fine Gloſſæ,* dicit non teneri quemquam literis ſalui conductus fidem habere, quando locus non eſt tutus propter inimicitias. Quare *Zephalus conſ.384. n.64. & quatuor ſeqq. vol.3.* ait mulierẽ adulterij accuſatã minimè teneri lite pendenti redire ad maritum, quamuis ille cautionem & fideiuſſores præſtet, per *l. Quia ita, §.1 ff. ad Trebellian.* ex qua habetur in arduis poſſe quempiam nolle ſtare fragilitate cautionis, ſecundum *Paulum & Imola ibi.*

SVMMARIVM.

Cautionis nomine, dum in aliquo decreto ponitur abſque aliqua additione, comprehenditur ſimplex cautio, non tamen abſque bonorum hypotheca, & appoſitione pœnæ, & quid, an tunc exigatur iuramentum? explicatúrque l.10.t.33.p.7 n.34.

Quid, quando adduntur aliquæ particulæ, vt plenè, idoneè, rectè, ſufficienter, competenter, & aliæ? n.35.

Quoties petitur cautio ob perſonæ ſuſpicionem, an ſatis ſit nuda? n.36.

An quoties cautio fideiuſſoria aut pignoratitia deſideratur, ſufficiat bonorum hypotheca? n.37.

An obligatus ad cautionem pignoratitiam vel fideiuſſoriam ſatisfaciat ſola iuratoria, eo quod præ paupertate vel alia ratione non inuenit fideiuſſorem, nec habet pignora: credatúrque eius iuramento dicentis ſe non inuenire? n.38.

Iudex poteſt ex officio cogere ad cautionẽ nõ offendendi præſtandẽ, n.39.

Cautio ratione ſæuitiæ à coniuge præſtanda debet eſſe fideiuſſoria vel pignoratitia, n.40.

An ſatisfit ſola iuratoria, quando coniux timet iuramentum? n.41.

Quid, ſi coniux pauper ſit aut aduena, & ideò fideiuſſores non inueniat, nec pignora habeat, an ſufficiat eius iuramentum loco cautionis, credendumq́ ſit illi iuranti ſe aliã cautionẽ minimè poſſe præſtare? n.42.

An ſufficiat iuramentum, quando vir eſſet diſcretus, & emendatæ vitæ? Et generaliter quoties aliquis tenetur fideiuſſorum aut pignora dare, excuſetur, ſi notoriè idoneus ſit? n.43.

An ſi iudex ex ſolo officio, coniuge nil petente, compellat ad cautionem hanc præſtandam, ſufficiat iuratoria, n.44.

An cautio præſtanda adulteræ? vel alterius criminis reæ vxoris, debeat eſſe ſolum de ea non offendenda ratione delicti præteriti, vel etiam futuri? & explicatur c. De Benedict. 3.q.1 n.45.

An non obſtanti ea cautione poſſit vxor caſtigari à viro? n.46.

Poſt n.46. inuenies ſummaria, quæ deſiderantur.

34 QVÆSTIO II. Qualis cautio à coniuge, cuius ſæuitia eſt probata, præſtanda ſit, ne ratione illius celebretur diuortium, & coniux, qui præ timore diuerterat, ei reſtituatur? Præmittenda ſunt aliquot fundamenta de cautione in genere, vt clarius procedatur. Primum fundamentũ ſit. Cautionis nomine niſi aliquid addatur, nuda cautio comprehenditur. Habetur *l. Sancimus, C. de verb. ſign.* & docent vniuerſi DD. n. ſeq. allegandi: & latè *Barboſa l. Diuortio. 8. §. Interdũ n.22. ff. ſol. matr.* Nec obſtat *l.10.t.33.p.7.* vbi expreſsè dicitur cautionis nomine intelligi pignora vel fideiuſſores. Quia ne contradicat iuri communi, quod nunquam in dubio corrigere cẽſetur (vt probaui l.3. diſp.41. n.8.) intelligenda eſt, cùm cautio non ſimpliciter profertur, ſed cum aliquo addito: iuxta n. ſeq. dicenda. Ita *Greg. Lop. ea l. 10. verb. Cautio.* Vel dicit cum Bart. & aliis per ipſum allegatis: intelligi illam legem, quando cautio petitur à lege: & *l. Sancimus*, quando petitur ab homine. Non tamen ea cautio debet eſſe abſque obligatione omnium bonorum. Vt cum *Bart. l. Prius, n.23 in fi. verſ. 3. quæro. ff. de operis noui nunciat.* & multis aliis probat *Iaſon l. Sancimus, num.2. C. de verb. ſig.* Debet etiam continere pœnam frangenti fidem cautionis iniunctam. Sic *Gloſſ. l.2. verb. Sola promiſſione, ff. de iudiciis. Iaſ. ea l. Sancimus, n.2.* An verò debeat continere iuramentum, dicemus n.44.

35 Secundum fundamentum. Quando addũtur aliquę particulę cautioni, deſideratur vt detur cautio fideiuſſoria vel pignoratitia. Huiuſmodi particulæ sũt, ſi addatur, idonea. Conſtat ex *l. Si mandato Titij, 59. § fin. ff. mandati.* ibi: *Paulus reſpõdit non videri mandati conditioni paritũ, cũ in mãdato adiectũ ſit, vt idonea cautio à debitore exigeretur, ſi neque fideiuſſor, neque pignora accepta ſunt.* Et docent *ibi Gloſ. verb. Acceptata. Et gl. c. ſi. verb. Idoneã, de pign. & c. Odoar. verb. Idonea, de ſolut. & c. Ad noſtrã, el 1. verb. Sufficienti, de iureiur. & c. fin. verb. Idoneã, de ſent. excom in 6. & c. Quamquã, verb. Idoneè, de vſuris in 6. & c. fin. verb. Et idoneè, de pœnis in 6. & l. Sãcim. 3. verb. Nudam C. de verb. ſign.* vbi *Bart. n. vn. Alber. in fin. Paul. n. vn. Salicet. n. vn. Iaſon n.3. Bald. l. Executorem 8. n.16. C. de executione rei iudicatæ. Felin. d. c. Ad noſtrã, n.8. Angel. verb. Cautio. n. vn.* vbi *Sylu. n. vn. Tabiena n. vn. Greg. l.10. verb. Cautio, t.33. p.7. Queſada in ſuis qu. iuris, c.11. n.1.* Vnde recedendum eſt à *gloſ. c. Prima igitur, verb. Cautione, de conſec. d.4.* vbi ſimplicem cautionem dici idoneam ait. Quam reprobat *Iaſõ d. l. Sancim. n.3.* quia ſimplex cautio nõ intelligitur cũ pignoribus, vel fideiuſſoribus (vt diximus n. prę.) ſecus quando additur, idonea. Idem exigitur, quando additur, ſufficiens. *Gloſſ. c. Quoniam, §. In aliis, verb. Cautione, vt lite non conteſt. & c. fin. verb. Cautionem, de pign. & c. 1. in fin. de ſequeſt. poſſeſſ. & fruct. & c. Ex publico, verb. Sufficienti, de conuerſ. coniug. & c. Ad noſtram, el 1. verb. Sufficienti, de iureiur. & c. Piſanis, verb. Sufficiẽti, de reſtit. ſpoliat. Alber. Paul. Iaſon, Ang. Syl. Tabiena, Greg. Lopez proximè allegati. Felin. d. c. Ad noſtrã, n.8. Socin. reg.43. Fallentia 2. Cauallos in ſuis cõmun. opin. q.66. n.3.* Idem dicendũ eſt, ſi addatur, plena. *Gloſ. d. l. Si mãdato Titij, in fine. Alber. Iaſon, Fel. n.9. Socin. fallent. 3. Greg. Lopez ibid. Dominic. c. fin. in prin. n.14. verſ. In ea gloſ.* ibi, *Idoneè, de vſuris in 6. Cauallos, d. q.66. n.2.* Idem aſſeri oportet, ſi addatur, recta. *Alberi. & Greg. Lop. ibid.* Idem, ſi addatur, competens. *Gloſ. l. Si debitori 21. verb. Cõpetenti, ff. de iudic. & ibi Bald. ad fin. verb. In gloſ. quæ erit. Paul. Ang. Syl. Tabiena proximè citati. Felin. d. c. Ad noſtrã, n.8.* Quamuis alij, teſte *Angelo* dicant tunc deſiderari cautionem arbitrio prudentis ſufficientem. Idẽ dicendũ eſt, ſi addatur, diligẽs. *Queſada in ſuis qu. iuris c.11. n.1.* Idẽ, quando lex mãdat cqueri cauſa cognita, *l. In omnibus*, iuxta verũ intellectum, *ff. de iudic.* Ita *Felin. d. c. Ad noſtrã, n.6.* Tandem dicendum eſt idem, quando lex dicit præſtandam cautionem, quã quis præſtare poteſt. Quoniam ſi tunc ſufficeret ſola iuratoria, fruſtra eſſent ea verba, quã præſtare poteſt. Cùm hæc omnibus ſit poſſibilis. Sic *Abb. c. Per veſtras, n.13. de donat. inter vir. & vxor. Felin. d. c. Ad noſtram, n.10.* Qui omnino videndus eſt circa alias particulas adiici ſolitas.

36 Tertiùm fundamentum ſit. Cùm cautio interponitur ob ſuſpicionem perſonæ, ſemper debet eſſe cum pignore vel fideiuſſoribus. *l. Si fideiuſſor 7. § fin. §. Qui ſatiſdare cogantur.* Ita *Gloſ pen. l. pen. ff. de petit. hæred. Bart. l. Prius, n.23. ff. de operis noui nunciat. Alberi. l. Sancimus, fine, c. de verb. ſig.* vbi *Bald. n.4. Paulus n. vn. Iaſon. n.5. Socin. reg.43. fallentia 1. Felin. c. Ad noſtram, el 1. n.6. de iureiurand. Ang. verb. Cautio, n. vn.* vbi *Syl. n. vn. Padilla l. Si ſuper poſſeſſione, n.23. C. de tranſact.*

37 Quartùm fundamentum. Non conſtat inter DD. an in his caſibus in quibus deſiderantur pignora vel fideiuſſores, ſufficiat hypotheca. Id enim affirmãt *gloſ. l. Si mandato Titij 59. § fin. verb. Neque pignora ff. mãdati Greg. Lopez l.10. t.33. p.7.* Verum cõtrarium tenendum eſt. Quia etiã vbi ſola nuda cautio exigitur, eſt interponenda hypotheca omniũ bonorum, (vt diximus nu.34.) Ergo ea non ſufficit, cũ additur particula exigens fideiuſſoriam vel pignoratitiam. Deinde, quia potior eſt cautio pignoratitia, quam hypothecaria. Pignus enim tranſit in creditorem, hypotheca autem minimè, *l. Si rẽ. §. Propriè, ff. de pign. act.* Pręſtat autem poſſidere, quàm à poſſidente petere, *l.15. qui, ff. de rei vẽdic.* Melius etiam eſt dare fideiuſſorem, quam hypothecam, vt conſtat ex *l. Omnes, §. In hac, C. de Epiſcop. & cler. & auth. de ſanctis Epiſc. §. Si quis autem, collat. 9.* vbi conceditur clericis priuilegium ne dent fideiuſſores, ſed promittant cum hypotheca. Et ideò hanc partem ſuſtinent *Oldrad. conſ.68. n. vn. Alberic. l. Sancimus, n.4. C. de verbor. ſign.* vbi relatis Ioan. Andr. Angelo, & Paulo, tenet *Iaſon. n.3. Domin. c. fin. in prin. n.13. de vſuris in 6.* vbi & *Franc. in prin. n.21. Fel. c. Ad noſtrã, el 1. n.8. de iureiur. Rebuff. de verb. ſign. l.258. §. Et ſic cum hac.*

38 Quintùm fundamentum. Quoties quis ex neceſſitate iuris tenetur ſatiſdare, & eo quod aduena aut pauper ſit, non poteſt fideiuſſorẽ aut pignora inuenire, ſatisfacit iuratoriam cautionem præſtando, *auth. Generaliter, C. de Epiſc. & cler.* docẽntq; *gl. c. fin. de pœnis in 6. verb. Et idoneè, & c. Quãquã, de vſuris in 6. verb. Idoneè. Et c. Odoard. de ſol. verb. Idoneã, & c. Per veſtras, de donat. inter vir. & vxor. verb. Quã poteſt*, vbi *Abb. n.5. & c. Ex parte, el 1. n.4. de verb. ſign. & c. Et publico, n.11. de cõuerſ. cõiug. Decius c. Ex Epiſtolæ, n.217. in nouiori edit. de probat. Iaſon l. Sancimus n. fin. C. de ver. ſign. & l.1. n.23. ff. qui ſatiſdare cogãtur. Hippolyt. l.1. §. Præterea, n.113. ff. de q. & rubr. de fideiuſ. nu.116. & l. fin. nu.123. ff. de iuriſd. omn. iud. Ang. verb. Cautio fin. Syl. ibi, ad fin. Staphilæus de lit. gratiæ. 2. p. verſ. Quãdo cõceditur iuratoria. Auil. c.6. Prætorum, gl. Pobres. n.11. Iul. Clar. l.5. receptarũ, § fin. qu. 47. verſ. Sed quæro quomodo*, & multis citatis, reſpõdẽnſq; ad cõtraria, *Rolãd. conſ.43. n.21. & ſeqq. vol.2. Ant. Gom. l.3. var. c.6. n.17. Barboſa* alios referẽs *l. Diuortio, §. Interdum, n.26 ff. ſolu. matr. Brunor. in ſuo compẽd. lit. C. verb. Cautio*, & plures alios refert *Tiraq. de retractu*

lignag.

lignag.t.1.§.1.gloſſ.18.n.46. Statur autē in hac re iuramento dicentis ſe non habere fideiuſſorem. Sic *Gloſſa fi. l.1.ff.qui ſatiſdare cogatur.* Et *c.Quanquā,de vſur.in 6.verb.Idoneè.Bal. conſ.176.n.2.vol.1.Hippol.l.1.§.Præterea,n.113.ff.de quæſtion. Rolan. Ant.Gomez. Auiles, Barboſa proximè citati.Iul.Clarus l.5.recept.§.fi.q.46.verſ. Sed quomodo probabitur.* Intellige tamen ſatis eſſe iuratoriam cautionem, quādo aliqua præſtari nequit: ſi præſtans ſit vir bonæ famæ: aliàs non eſſet ius iuramento fidendum, ſed potius debet à iudice cogi vt exulet. *Iul.Clarus eo.§.fi.q.47.verſ.Sed quæro quomodo.*

39 Vltimum fundamentum ſit. Iudex ex officio etiam parte non petenti poteſt cogere partes ad cautionem ſecuritatis præſtandam. Quia in hoc vertitur publica vtilitas. Vt ex multis probat *Ant. Gomez ſtatim allegandus.* Atque ita tenent *Pariſius conſ.168.n.1.& ſeqq.vol.4. Ant. Gomez to.3.var.c.6.n.16.§.6.facit,verſ.3.extende.& multis citatis, Plaça de delictis,l.1.c.7.n.3.ſtatim in princ.*

40 His præmiſſis ſit prima concluſio. Cautio pignoratitia vel fideiuſſoria deſideratur, vt coniux probabiliter timens alterius coniugis ſæuitiam teneatur cum illo habitare. Conſtat, quia *c.Literas,in fine: & c.Ex trāſmiſſa,de reſt. ſpol.* petitur expreſsè cautio ſufficiens: nomine autē ſufficientis cautionis intelligitur pignoratitia aut fideiuſſoria (vt probauimus n.35.) Atq; ita docet *Gloſſa c.De Benedicto, verb. Sub cautela 32.q.1.& d.c.Ex tranſmiſſa,verb. Sufficienti, & ibi Innoc.in fi.Hoſt.ibi,ſuper ver.Recepta.Anchar.n.2.Gaëta repet.c.Ad limina 30.q.1.§.4.n.243.Lancel. inſtituta iuris can. l.2.t.de diuort.§.Præſtanda tamen erit, verb.Idonea.Cauallos in ſuis communib. opin. q.66.n. 9.& 10. Manuel 1.to.ſum.2. edit. c.240.n.1.Vega 1.to.ſum.2.edit.c.89.caſu* 4. Nec ſatis erit hypotheca bonorum. Quia ea non ſufficit, vbi pignora vel fideiuſſores exiguntur, vt probaui n.37.

41 II. concluſio. Si vir iuramentum timeat, ac ſubinde eo præſtito ſatis cōſulatur vxoris incolumitati, non eſt opus *alia* cautione. Quippe cautio eò tendit, vt coniugis periculum vitetur. Quoties ergo iuſiurandū ad id ſufficit, nil amplius deſideratur. Ita *Gl.c.De Benedicto,verb.Sub cautela, 32.q.1.D.Ant.3.p.t.1.c.21.§.6 fi.Sylu.Matrim.10.q.vlt.Burſatus conſ.207.n.27.vol.2.* Idē expreſsè ſentiūt *Hoſt. & Innoc citati n.præc.* poſtquā enim dixerunt exigi fideiuſſores, aut pignora: ſubdūt eam cautionē præſtandā eſſe, quæ tutiorē reddat vxorē, & quæ magis timetur à viro. Confert etiā ad hoc, quod arbitrio iudicis relinquatur quæ cautio deſideretur ad ſecuritatem alterius coniugis (vt probauimus n. 32.) Ergo iudice arbitranti ſatis eſſet iuratoriam, nulla alia exigenda erit. Conferunt etiam quæ n.43.dicemus.

42 Vtrùm autē viro non habente pignora, nec inueniente fideiuſſores, quia pauper aut aduena eſt, ſufficiat cautio iuratoria de nō offendendo; *Manuel 1. to.ſum.2.edit.c.240. n. 1. & Vega 1.to.ſum.c.86.caſu* 4 negant. Ducuntur, quia quāuis in aliis euētibus ſufficiat iuratoria cautio eius, qui aliā præſtando non eſt. At inter coniuges ea regula locum non habet. Quia fideiuſſione minimè præſtita, vxor aſſidua formidine, ac ſuſpicione opprimetur, pullulabúntq; multa, & nō exigui momenti, quæ fœderi & amori cōiugali valde aduerſantur. At *Gutier. l. Nemo poteſt,n.297.ff.de legatis 1.* refert ſe patrocināte pro ea parte vt ſufficiat, latā eſſe aduerſam ſent. quia per appellationem ſuſpenſa, litem pendere, atq; ideò nil decidit, ſed cogitandum relinquit. Cæterū in hac cōtrouerſia non eſt cur recedendū ſit à regula generaliter tradita n. 38. vt ſatisfaciat iureiurando, qui aliam cautionē ad quā iure tenebatur, non poteſt exhibere: ſitq; credendū ei iuranti ſe non eſſe aliā præſtando. Militat enim eadem ratio, quod nemo ad impoſſibile aſtringendus ſit. *Reg. Impoſſibiliū, ff.de reg.iuris: & reg.Nemo poteſt,eod.t.in 6.* Quod etiā manū docuit textus *c.Literas in fine,de reſt.ſpol.* vbi decidēs cautionē ſufficientē ſecuritatis præſtandā, quo vxor viri ſæuitiā metuens, ipſi viro reddatur, ſubdit textus (*Si fieri poteſt.*) Ergo quādo ea cautio non eſt poſſibilis, ſufficiet iuratoria. Quod etiā clarè ſignificat *Hoſt.c.Ex traſmiſſa,de reſtit.ſpol.ſuper verb.Recepta,* vbi ait teneri virū, dare pignora vel fideiuſſores, ſi poteſt: nō enim (inquit) cuilibet eſt facile inuenire. Nec obſtat ratio, quæ in contrariā partem duxit Manuelem. Ea enim formido & ſuſpicio facile deponentur, experientia ſumpta pacificæ habitationis cum viro. Quod ſi in contrariū res ſe habeat, experientia id docente, integrū ei erit diuertere. Tandem, quia cum totum hoc negotiū ſit arbitrarium (vt diximus n. 32.) iudicis erit diſcernere, an attenta ſæuitia probata, & circumſtantiis occurrentibus, ſatis conſulatur vxoris incolumitati iureiurando præſtito: atque ita re ſe habente coget vxorem ad virum redire: ſin minus, ab ea coactione abſtinebit, ſententiámque diuortij pronunciabit. Iuxta *c.Literas,in fi.& c.Tranſmiſſa,de reſtit.ſpol.* Vt bene animaduertit *Zauallos in ſuis communib. opinionib. q.66.n.13.& 14.*

Ex dictis infertur, quādo vir eſſet diſcretus, & emēdatæ vitæ, nō eſſe eum ad aliā cautionē, quā iuratoriā obligandū. Quod ex dictis n.41. ſatis cōſtat. Et bene docent *Rolan. conſ.29.in fi.vol.3.* Cōſtat Bartoli doctrina *l.11.Quicūque, la 2.ſtatim in prin.C.de fundis patrim.l.11.* vbi ait obligatū ſatiſdere, ſatisfacere generali bonorū hypotheca facta, ſi clarè idoneus ſit. Quā etiā amplectūtur *Felin.c.Ad noſtrā, el 1.de iureiur.n.10.verſ.Quid autē ſi à lege. Auiles c.6.Prætorum glo. Probres n.11.* Et alios referēs *Plaça l.1.de delictis,c.7.n.2.in fi.* 43

Quidam temperant ſecundā concluſionē poſitam, vt vir teneatur pignora vel fideiuſſores exhibere, vt intelligatur, quādo iudex inſtanti parte cogit cautionē præſtare: ſecus quādo ex mero officio, tunc enim ſatis eſt nuda cautio. Idq; colligitur ex *c.D.Bened.32.q.1.* ibi: *Illa verò ſiquidē maritus ſuus ſine dolo aliquo fortè accipere voluerit, tua ordinatione ſub cautela recipiat.* Cùm enim textus agens de cautione præſtanda ex ſolo iudicis officio, cautionis meminerit, nulla particula addita, ſat erit ſola cautio abſq; pignore, & fideiuſſore, iuxta n.34.dicta. Et ita cenſent *Gloſſ.eo c.De Bened.verb.Sub cautela.Fel.rub.de treuga & pace,n.10 decl.2. Sylu.Matr.10.q.vlt.Plaça de delictis,l.1.c.7.n.2. verſ.3.Gaëta repet.c. Ad limina 30.q.1.§.4.n.243.* Hanc autē nudam cautionē explicāt *Felin.& Plaça,* id eſt, iuratoriā. At *Gl.Sylu.& Gaëta* explicant nudam promiſſionem. Alij autē generaliter docent quoties cautio petitur ob ſuſpicionē perſonæ, (qualis videtur peti in hoc euentu) ſemper deſiderari fideiuſſorem, aut pignora, etiam iudice ex mero officio procedenti. Ita multi quos refert & ſequitur *Padilla l. Si ſuper poſſeſſione,n.23.& ſeq.C.de tranſact.* Sed facilè lis hæc dirimitur. Cū enim totū hoc negotiū arbitrio iudicis relinquatur, qui eo ſolū ſpectare debet, vt cōiux incolumem vitam tranſigat (vt diximus n.32.) ſiue ad partis inſtātiam, ſiue ex officio procedat, eā tenetur cautionē exigere, qua intentū hoc comparandum exiſtimarit: ac proinde ſi ſit iuratoria, ea cōtentus eſſe debet: ſin minus, vlteriorē poſtulabit. 44

Cautionē autē vxori de ea nō offendenda præſtandam à viro, quando vxor ſua culpa dedit cauſam ſæuitiæ, vt ſi adulterium admiſit, dicunt quidam debere eſſe de ea non offendenda ratione adulterij admiſſi: nō autem ſi in poſterum ſimile delictū perpetret. Et ita intelligūt *c. De Benedicto 32.q.1.* vt refert *ibi Turrec. n. 2.* Sed merito *Hugo ibi, & Arch.n.3.Bellam.n.vn.idē Turrec.n.1. Couar.4.decr.2.p.c.7.§.6.n.7.* eum intellectū reprobantes: docent cautionem debere eſſe generalē, & amplectentem delicta admittenda. Quia ius canonicū non concedit viro propria auctoritate vindictam. Quod etiam conſtat ex verbis textus, ibi: *Nullum ei dumtaxat de cetero ſimile cōmittenti periculum illaturus.* 45

Demum obſeruandùm eſt, eam cautionem non impedire, quin viro liceat moderatè punire vxorē, intra limites permiſſos marito, vt antea licebat. Quia in ea punitione nulla verſatur atrocitas, eſtq; rationi conſentanea: nec æquum eſt vt proprium vxoris delictum ipſi immunitatem præſtet. Atque ita docent *Abbas c.Ex tranſmiſſa,n.3.de reſtit.ſpol.Pariſius conſ.54.n.33.vol.4.Roland.conſ.27.n.14.& 15.vol.3.1.Lācelotus inſti.iuris canon.l.2.t.de diuort.§.Præſtanda tamen erit,verb.Violentiam,Graffis 1.p.deciſ.l. 2.c.84.n.1.* 46

SVMMARIVM.

Proponūtur arg. probātia celebrato perpetuo diuortio ob furorem, vel ratione ſæuitiæ, neutri cōiugi licere ad religionē aut ordines trāſire, n.37.

Proponitur ſententia Auctoris, num. 48. & 49.
Soluuntur argumenta, n. 50.

47 QVÆSTIO III. An celebrato diuortio auctoritate iudicis Eccleſiaſtici, ratione ſæuitiæ aut furoris alterius cōiugis, liceat alteri, aut vtriq; ad religionē ordinéſve tranſire? Et pars negatiua inde ſuaderi videtur. Quod omnes textus de hac re ſermonē facientes negent hunc tranſitū cōiugi excepta fornicationis cauſa. *c. Sunt qui dicūt, c. Multarū, c. Agathoſa 28. q. 2.* Deinde, quia id diuortium eſt temporale, ac proinde ceſſante furore, vel data ſufficienti cautione à coniuge ſæuo inſtauratur matrim. *c. Literas, in fin. c. Ex tranſmiſſa, de reſtit. ſpol.* Non ergo licebit tranſitus ad ordines vel religionem, per quem inducitur diuortium perpetuum, & priuatur alter iure reuocandi matrim. ad priſtinum ſtatum, ceſſante eo temporali impedimento.

48 Primò tamen dico, ob furorem alterius coniugis, ſi ſanus cum illo habitare poſſit, manifeſtum eſſe, non licere ſano tranſire ad ordines vel religonē. Quia tunc nō conceditur diuortium (vt diximus n. 38.) Et in hoc euentu intelligendus eſt *Enriq. l. 11. de matrim. c. 17. n. 7.* negans ob furorē alterius licere coniugi ſano migrare ad religionem. Idem dicendū eſt, quando nequit ſanus abſque vitæ periculo cohabitare, at ſpes probabilis extat fore, vt coniux furens ad priſtinā mentem reſtituatur, vel ſaltem vt furor ille ita ſedetur, vt poſſit eſſe tuta cū illo habitatio. Quia tunc diuortium eſt temporale. Nec coniux furens priuari debet abſq; culpa ſua iure cōiugali in perpetuū. Si tamen experientia id manu docente, & peritis medicis id aſſeuerantibus, deſperetur reditus ad priſtinum ſtatū, ac furoris impetus extinctio, ac proinde tuta cohabitatio, exiſtimo integrū eſſe coniugi ſano ad religionē tranſire. Quia cum tunc ſit diuortium abſolutum & perpetuū, militat eadem ratio, quæ in diuortio ratione adulterij & hæreſis. Solum enim ius cōiugale obſtat illi ingreſſui: quod in hoc euentu ceſſat ratione illius diuortij, eo quod nequeāt illi coniuges ſimul habitare ratione præfati periculi. Et hāc ſent. clarè innuit *Nauar. ſum. lat. c. 22. n. 12. verſ. Quintò, hiſp. addit. ad n. 21. c. 22. verſ. Lo quinto, in c. 28.* vbi dicēs ob furorē non eſſe licitū diuertere, niſi ob mortis periculum: ſubdit hæc verba: *Quod dolēs reſpondi cuidā amico religionē intrare volēti, eo quod vxor furere cœperat. Quia cōmodè poterat eā ſe ab offendendo arcere.* Vbi clarè ſignificat licitū eſſe ingreſſum, quādo coniux furens arceri nequit à prædicta offenſione, & diffiditur de remedio. Vnde ſimiliter in eo euētu poterit maritus ſanus ordinibus ſacris initiari. Quia id eſt permiſſum, quoties licitus eſt tranſitus ad religionem, (vt probauimus hoc lib. diſp. 11. num. 17.) Quod ſi poſtea præter omnem ſpem cōiux is furioſus ad mentē redeat, & ſanus iam mutarat ſtatum, factus religioſus profeſſus, vel ad ſacros ordines aſcenderat: de reuocatione & obligatione huius eſt idē dicendum, quod diximus hoc l. diſp. 9. n. 9. & & ſeqq. quando Eccleſia decepta eſt in diuortij ſententia ferenda. Nam & hic contingit deceptio, cùm ex falſa furoris perpetui exiſtimatione ſententia prolata ſit.

49 Secundò dico, diuortio celebrato ad tempus tātum ratione ſæuitiæ, ad experiendū num cōiux ſæuus ingenium mutet, ab iræq; impetu ſe abſtineat, aut vt det cautionem ſufficientem, qua alter poſſit tutò cum illo cōmorari, non poſſe innocentē ad religionē trāſire. Quia cū diuortium non ſit perpetuum, ſed temporale, ius coniugale non eſt amiſſum, ſed eius executio eſt tēporaliter ſuſpenſa, quod bene docuit *Barboſa rubr. ff. ſolut. matrim. 2. p. n. 25.* At quādo iudex Eccleſiaſticus abſolutā diuortij ſent. pronūciauit, eo quod de coniugis ſæuientis correctione deſperetur, & arbitretur tantā eſſe ſæuitiā, vt nulla incolumitatis alterius coniugis ſufficiens cautio præſtetur, integrū eſt innocenti ad religionē altero inuito tranſire. Quia id diuortium eſt abſolutū & perpetuum, (vt diximus n. 31.) ſicut quod ratione adulterij celebratur, quamuis hoc ſit per ſe & ex ipſamet cōtractus coniugalis natura petitū, illud verò per accidens: ac proinde ius omne coniugale extinguitur, quod tranſitū ad religionem impediebat. Atq; ita expreſſè de coniuge ipſo culpæ ſæuitiæ reo docet *Nauar. l. 4. conſ. in vtraque edit. t. de diuort. conſ. 5. fine:* nedūm de innocenti. Et idem videtur ſentire *Enriquez l. 12. de matr. c. 5 n. 10. fi.* vbi generaliter tradit facto perpetuo diuortio ob adulterium, vel aliud quodcunq; crimen, poſſe virum licet culpabilē cauſam dederit, ingredi religionem. Idémq; videtur ſentire *Barboſa proximè cit.* ſolum enim id negat innocenti, quādo temporale eſt diuortium. Et in eiſdem caſibus licitus erit tranſitus viri ad ordines, vt n. præced. probaui. Et docet *Enriquez proximè citatus.* Nec innocens ſemel iam profeſſus, aut in ſacris cōſtitutus, reuocari poterit ab altero iam correcto aut cautionem ſufficientem exhibenti. Quia legitimus omnino fuit ingreſſus, nec ex falſa præſumptione procedens, & in pœnā culpæ ſæuitiæ alterius, ad tutamen innocentis, cui aliter conſuli non poterat, lata eſt abſoluta diuortij ſentētia. Quod de ipſo coniuge culpabili tradit *Enriquez proximè allegatus*, dicens eum ſemel iam mutato ſtatu poſt diuortij ſent. non poſſe ab innocenti reuocari, ſed imputari ſibi debere ſeram reconciliationem. Nec in hoc caſu deſideratur aliqua licentia coniugis ſæuientis, vel tranſitus ipſius ad religionem, vel votum in ſæculo emiſſum, vt de coniuge adultero, vt innocens tranſeat ad religionem ordinéſve, dixi lib. hoc, diſp. 11. num. 2. Tandem id, quod abſolutè docent *Nauar. & Enriquez proximè relati*, nimirum, eundem trāſitum ad religionem vel ordines eſſe licitum coniugi illi reo ſæuitiæ, lata ſemel abſoluta diuortij ſententia, non ita abſolutè admitto: ſed idem dicendum cenſeo de eius tranſitu, & reuocatione à ſtatu iam aſſumpto, quod dixi de adultero, hoc lib. diſp. 10. n. 10. & ſeqq.

Ad argumenta n. 47. propoſita reſp. Ad 1. dico eos textus exponendos eſſe, ſicut diſp. 15. n. 2. explicatum eſt teſtimonium Chriſti ob ſolam fornicationem concedentis diuortium. Ad 2. conſtat ex dictis n. præced. mutato enim iam ſtatu non reuocabitur: ſecus, ſic. 50

DISPVTATIO XIX.

Vtrùm in ſententia diuortij ferenda inter Indos ſeruandus ſit integrè ordo iudicialis. Et quid poſſint religioſi ibi commorantes circa hoc? Et an accuſationem debeat præcedere ſecreta monitio: in éaque inſcriptio fieri debeat?

SVMMARIVM.

An ad ſententiam diuortij, & in cauſis matrimonialibus inter Indos, ſit integrè & exactè ſeruandus ordo iudicialis, adhibito tabellione, & teſtibus iuramento aſtrictis, n. 1.
Quid poſſint religioſi inter Indos, circa cauſas matrimoniales, n. 2.
An in accuſatione adult. ſit neceſſaria præcedēs fraterna correctio, n. 3.
An debeat præmitti inſcriptio viri accuſantis, ſe obligantis ad pœnam talionis, ſi in probatione ſuccubuerit, n. 4.

PRIMA cōcluſio ſit. Satis probabile, & rationi cōſentaneū mihi videtur, vt ſeruare nō teneantur iudices Eccleſiaſtici cū Indorū neophytis, in diuortij ſent. ferenda, & cauſis matrimonialibus, figurā ac iudicij ſtrepitū, prout ſeruant, & ſeruare debēt cū Hiſpanis: atq; ita poſſint ſimpliciter, & de plano, abſque tabellione & ſcriptura aliqua procedere, & abſq; iuramento teſtiū, quando hæc ob magnas expenſas, & Indorū paupertatē, lociq; diſtantiā, non poſſunt commodè adhiberi: modo tamen pro viribus & poſſe enitantur de veritate certiores fieri. In hac concluſione probanda nolo immorari: quia ſatis latè & optimè eā probat ac defendit *Veracr. 3. p. Spec. a. 10. per totū:* vtpote qui huius neceſſitatis eſt teſtis oculatus. Atq; in fine articuli remediū facilè docet, quo habeatur in poſterū notitia deciſionū iudicū, vitetúrq; cōfuſio: nimirū, vt iudices ipſi ſuccinctè ſcribāt illos quorū negotiū eſt iam deciſum. 1

II. concluſio. Religioſi, quibus neophytorum ex Indis cura commiſſa eſt à ſuis prælatis, habéntque aſſenſum Epiſcopi ad vtendum priuilegiis ſibi ipſis conceſſis circa Indos, poſſunt in cauſis matrimonialibus ipſorum, tanquam iudices in vtroque foro procedere: & quamuis vt iudices procedant, non tenentur exactè ordinem iudicij ſeruare. Vbi neceſſitas omittere compulerit; iuxta dicta n. 2

præce

præcedenti. Nec in hac concluſione volo immorari: ſed eam aſſerit & confirmat *Veracruz. 3. p. Speculi*, a.11.*concluſ.* 1.7.*&* 8 ex variis Pontificum priuilegiis.

3 III. concluſio. Quando vir accuſat vxorẽ de adulterio, ſiue diuortiũ intentans, ſiue quamuis aliam pœnam, & è contra, quando vxor maritũ, non eſt opus fraternã correctionẽ præcedere. Quia præceptum Chriſti *Matth.* 18. de præmittẽda correctione fraterna, ſolũ habet locũ, quando via denũciationis Euangelicæ proceditur, quæ ad fratris emendationẽ tendit: ſecus autem quando via accuſationis, quæ ad punitionem criminis ordinatur, & ad conſeruandum bonum cõmune, quod pœna deficiente non modicum detrimentum pateretur. Sic docent *D. Thom.* 4. *d.*35. *q. vn. a.*3. *ad* 6. *Palud. ibi q.* 1. *a.*4. *concl.*5. *n.* 31. *Abulẽſ. c.* 19 *Mat. q.*72. *ad* 7. *Turrec. c. Seculares* 33. *q.*2. *n.*4. *in ſolut. ad* 4.

4 Vltima concluſio. Si accuſatio coniugum de adulterio tendat ad ſolũ diuortium, nulla deſideratur inſcriptio accuſantis, qua ſe ad pœnam talionis obliget, ſi in adulterio probando ſuccubuerit. Quoniam ea accuſatio ad nullam pœnã criminalẽ inferendã tendit. Atq; ita docent *D. Th.* 4. *d.*35. *q. vn. a.*3. *ad* 5. *Ricard. ibi, a.*1. *q.*3. *ad* 2. *Abul. c.*19. *Matt. q.*72. *ad* 6 *Turrec. c. Seculares* 33. *q.*2. *n.*3. *in ſol. ad* 2. *Sylu. Matrim.* 9. *q.*10. *n.*10 Qui omnes dicũt ſecus aſſerendum eſſe, quãdo vir accuſat vxorẽ in foro ſeculari, vt criminali ſupplicio plectatur. Sed contrariũ dicendũ eſt. Habetur enim expreſsè *l. Quãuis* 30. *C. ad l. Iul. de adult.* ibi: *Nec inſcriptionis vinculo cõtineri, cũ iure mariti accuſaret, veteres retro principes annuerũt* Vbi *Gloſ. verb. Cõtineri*, ait eſſe ſpeciale in viro iure mariti accuſanti, vt nõ debeat libellũ inſcriptionis porrigere. Idẽ docet *Barboſa l.*2. *p.*1. *in princ. n.* 105 *ff. ſolut. matrim.*

DISPVTATIO XX.

Facto diuortio inter coniuges, ſiue culpa alterius, ſiue abſque illa, ſiue quia reperitur matrimonium fuiſſe irritum: apud quem, & cuius expenſis filij educandi ſint?

SVMMARIVM.

*Attento iure communi antiquo apud quem ſunt filij educandi, quando ſeparantur coniuges, n.*1.

*Quid, attento iure communi nouiori & regio Caſtellæ, n.*2

*Qui caſus excipiantur, in quibus non ſunt alendi filij apud parentem, qui vacauit culpa in diuortio faciendo, n.*3.

*Quid quando pater culpabilem cauſam diuortij præſtitit, an eius expenſis ſint alendi filij apud matrem, n.*4.

Quando matris culpa eſt celebratum diuortium, an eius expenſis ſint filij educandi apud patrem? Refertur duplex ſent. n. 5. *&* 6.

*Sententia Auctoris explicatur, n.*7.

*An coniux culpabilis in diuortio, teneatur ante iudicis ſententiam ſoluere innocenti expenſas educationis, n.*8.

*Vtrum quando coniux de facto & non de iure diuertit, educanda ſit proles apud innocentem, expenſis alterius, n.*9.

*Quid, quando neuter eſt in culpa diuortij: vt ſi mutuo conſenſu aut alias iuſtè æquali culpa ſeparentur, n.*10.

*Quid, vbi matrimonium reperitur inualidè contractum, n.*11.

1 IN hac diſp. ſi ius Codicis attendamus, in arbitrio iudicis ſitũ erat, vter cõiux prolẽ apud ſe educaturus eſſet, matrim. inter coniuges ſeparato. Conſtat ex *l. vn. C. diuortio facto*, ibi: *Cõpetens iudex eſtimabit vtrum apud patrem, an apud matrẽ matrimonio ſeparato filij morari ac nutriri debeant.* Quod arbitriũ debet eſſe, vt vſque ad prius triennium ſoboles apud matrẽ educetur, maior autem triennio facta, apud patrẽ: prout ius decernit circa prolis educationem, *l. Nec filium, C. de patria poteſt, l. reg.* 3. *t.*19. *p.*4. Ita *Spec. t. Qui filij ſint legitimi*, §. *vn. n.*26 *Goffred. ſum. t. de conu. infidel. n.*5. *Aſt. ſum.* 2. *p. l.*8. *t.*38 *a.*3. *q.*3. *Angel. verb. Filius, n.*21. Vbi *Syl. q.*21. *n.*24. Addũt benè *Goffred. & Aſtenſ.* præterquã ſi iudex inſpectis particularibus circumſtantiis: aliud expedire arbitraretur: tunc enim ipſius eſſe dicunt arbitrari, vter coniux apud ſe educaturus ſit prolem, vt *d. l. vn.* deciditur.

2 Si autẽ ius nouius authenticorum attendamus, quando culpa alterius coniugũ diuortium factum eſt, apud innocentẽ eſt educanda proles. Habetur expreſsè *auth. Vt liceat matri & auiæ*, §. *Illud, collat.*8. vnde deſumitur *auth. Si pater, C. diuort. facto.* ibi: *Si pater cauſam diuortij præſtiterit, apud matrem ad ſecundas nuptias non venientem liberi nutriãtur patris expẽſis: ſi verò cõtra, tũc apud patrẽ, matris locupletis expẽſis: niſi pater minus idoneus ſit. Tũc enim apud matrẽ locupletẽ nutriantur.* Et idem deciditur *l. reg.* 3. *t.*19. *p.*4. ibi: *E ſi acaecieſſe que ſe partia el caſamiẽto por alguna razõ derecha, aquel por cuya culpa ſe partio, es tenudo de dar de lo ſuyo de que crien los fijos, ſi fuere rico: quier ſeã maiores de tres años, quier menores. e el otro que nõ fue en culpa los deue criar, e auer en guarda, por tal razon como ſobredicha es. E ſi ſe caſaſſe, entonces no los deue auer en guarda, nin es tenudo el padre de darle à ella ninguna coſa por eſta razõ: antes deue el recebir los fijos en guerda, e criar los, ſi huuiere riqueza cõque lo pueda fazer.* Atq; ita affirmãt omnes DD. n. 5. & 6. allegandi, & *Emm. Sa ſum. verb. Diuortiũ, n. vlt.* Vnde ignoro quo fundamento ductus *Enriq. l.*11. *de matr. c.*18 *fi.* dixerit contra textus tam expreſſos, quorũ non meminit, prolis educationem præcipuè pertinere ad patrem poſt diuortium. Nec Auctores quos refert id dicunt.

Excipiuntur tamen aliqui caſus ab hac regula. Primus 3 eſt, ſi parens innocens in diuortio celebrãdo infidelis ſit, is autem qui in culpa fuit, fidelis. Tunc enim in fauorẽ fidei, ne proles in infidelitate procreetur, tradenda eſt coniugi fideli, *c. fi. de conuerſ. infidel.* Et docẽt *Angel. & Sylu. n.*1. *alleg. Gutier. q. canon. l.*1. *c.*24. *n.*19. Secundus, quando culpa viri factum eſt diuortium, & mulier tranſiit ad ſecundas nuptias Habetur expreſſe *d. auth. Si pater, C. de diuortio facto, & l. reg.* 3. *t.*19. *p.*4. Tertius, quando mater cauſam diuortij dedit, & ipſa eſt locuples, vir autem pauper: tunc apud matrem ſoboles alenda eſt. Conſtat ex *d. auth. Si pater*, ibi: *Niſi pater minus idoneus ſit.* Quod clarius expreſſum eſt in *auth. Vt liceat matri & auiæ*, §. *Illud, collat.* 8 ibi: *Si verò per cauſam matris oſtendatur ſolutum matrimonium, tunc apud patrem maneant filij, & alantur: ſi autem contigerit patrem minus idoneũ eſſe, matrem verò locupletem, apud eam pauperes filios manere & ab ea nutriri iubemus.* Et quamuis textus hic nil declaret, quando è cõtra pater fuit cauſa diuortij, & ipſe eſt diues, mater verò pauper: at credo dicendum eſſe alẽdam fore ſobolem apud patrem. Militat enim eadem ratio, & ſunt correlatiua, pater & mater, quare diſpoſitum in vno cenſetur in reliquo diſponi. Vt in ſimili dicemus n.7.

Quamuis autẽ DD. conueniant, & ex textibus conſtet, 4 celebrato diuortio ob alterius coniugis culpã, educandos eſſe filios apud inſontem: at vtrius cõiugis expenſis educatio fieri debeat, diſſident. Et quidem quando patris culpa diuortium contingit, textus allegati n.2. expreſsè decidunt patris expenſis educandã ſobolem apud matrem: & *auth. Si pater*, indiſtinctè & generaliter loquitur. At *l. reg.* 3. *t.*19. *p.*4. diſtinctè loquẽs expreſſit, ſiue ſoboles ſit triẽnio minor, ſiue maior. Nec de hac re eſt aliqua controuerſia.

Tota verò difficultas eſt, quãdo culpa matris diuortiũ 5 fit, num ipſa expenſas ſuppeditatura ſit, quibus filij apud patrem educentur? Anſam dubitandi non immodicam affert, quod nullus ſit textus id decidens, ſicut in patre culpæ obnoxio id deciſum eſt *d. auth. Si pater, C. diuortio facto.* Nam ea verba ibi poſita, *Matris locupletis expenſis*, non ſunt deſumpta ex originali *auth. Vt liceat matri & auiæ*, §. *Illud, collat.* 8. vbi abſolute dicitur ex matris culpa orto diuortio alendã eſſe ſobolẽ apud patrẽ: *Irnerius* autem addidit, *Matris locupletis expenſis.* Vt bene animaduertit *Gloſſ. eo* §. *Illud, verb. Alantur, & d. auth. Si pater, verb. Matris* Et cũ ſit doctor quidã priuatus, auctoritate legis condendæ careret Quare tanquã caſus omiſſus, cuius expẽſis in eo euentu alenda ſit proles, iuris regulis decidendus eſt, quod vltra triennium primum non imponit matri obligationem alendi ſobolẽ, ſed id onus patri ſubeundũ relinquit, præter caſus iure expreſſos, *l. Neſennius, & l. Si quis à liberis*, §. *Si vel parens, ff. de liber. agnoſ.* Atq; ideo hanc partem tuetur *Salicetus l. Alimenta, n.*3. *fi ff. de negotiis geſtis:* & dicunt fortè in puncto iuris eſſe veriorem, quamuis cõtraria opinio ſit communior, *Alex. ea l. Alimẽta n.*6. *& Boerius conſ.*17. *n.*11.

Alij verò cenſent in eo euentu, matris expenſis alen- 6 dam eſſe ſobolem apud patrem: ſicut diſponitur *auth. Si pater, C. diuortio facto*: at argumento contrario poſito, n. præced. quod fortiſſimè vrget, minimè reſpondent,

dempto

dempto *Lara* cuius ſolutionem n.ſeq.referam, & improbabo. Ita cenſent *Glo.l. Alimenta, verb. Materna. C. de negotiis geſtis, & Bart.n.1. Paulus n.3. & ibi communis,* teſte *Alex. ibi, n. 6. Gloſ. d. auth. Si pater, in fi. & ibi Salicet. in fi. Goffred. ſum. t. De conuerſ. infidel. n.5. Gloſ. c. fin. verb. Inſidientur, de conuerſ. infidel. & ibi Hoſt. ſuper verb. Apud illas. Ant. n.11. Card. q.6. Henr. n. 7. Aſt. ſum. 2. p. l. 8. t. 58. a. 3. q. 1. Bertachin. in ſuo dictionar. lit. F. ver. Filius, §. Filius ali debet. verſ. Filius debet ali. Angel. verb. Filius, n.22.* vbi *Syl. q.21. n.24. fi. Lara l. Si quis à liberis, §. Si Mater, n.12. ff. de liberis agnoſc. Gutier. q. canon. l.1. c.24. n.19.*

7 Sed ſi iuxta ius Caſtellæ regium lis hæc dirimenda ſit: manifeſtum eſt, matris præſtantis cauſam culpabilem diuortio expenſis ſobolem apud patrem alendã fore. Quia *l.3. t.19. p.4.* de vtroque coniuge id decidit. Et ita docet *Lara §. Si mater, n. præc. alleg. n.11.* At iure communi attento verſatur tota difficultas, & exiſtimo probabiliorem eſſe ſententiam, n. præc. relatam, vt mater cogenda ſit ad eas educationis expenſas. Sed ſupereſt ſatisfacere fortiſſimo argum. contrariæ ſent. n.5. propoſito, *Lara eo §. Si mater, n. 12.* ſatisfacit dicens *Irnerium* non immerito, ſed ratione naturali ductum, addidiſſe ea verba, *Matris locupletis expenſis.* Quoniam vxor dotem viro tradit, qua onera matrim. ſuſtinens alat vxorem, filios, & familiam: vnde cùm diuortio facto dos ſit vxori reſtituenda, æquitas naturalis poſtulat vt onera dotis ſuſtineat, ac proinde ſumptus educationis filiorum expendat. Alias ex ſuo delicto maximum commodum reportaret vxor: & è contra vir inſons graui damno afficeretur. Cùm illa dotem recuperaret liberam ab onere alendæ ſobolis ex eius fructibus: hic autem dote reſtituta, eius onera ex proprio patrimonio ſubire cogeretur. Quod quam abſurdum ſit, latet neminem. Hæc ſolutio optima eſſet, ſi veritas fundamenti probaretur, nimirum, diuortio culpa vxoris facto, dotem ei reſtituendam fore. Nam ſi diuortium fiat propter adulterium vxoris, dos acquiritur ipſi viro (vt latè diſp. 8. num.4. & ſeqq. probaui) ſi propter ipſius hæreſim, fiſcus eam acquirit: ſi propter ſæuitiam, nec dotem nec alimenta habebit vxor, cum culpa ſua ſeorſum habitet, nec vir inſons ob vxoris delictum ſit illa priuandus, in fauorem ipſius vxoris (vt diximus l.10. dip.4. num.20. & ſeq.) Cum tamen in omnibus his caſibus diſponatur, *d. auth. Si pater,* matris expenſis alendam ſobolem: quippe eius culpa diuortium factum eſt. Et ideò legitima ſolutio eſt. Cum pater, & mater, vir, & vxor, ſint correlatiua, diſpoſitum in vno, cenſetur in reliquo diſpoſitum, etiam in lege correctoria & pœnali, vt ex multis probat *Euerard. in ſuis topicis, loco à correlatiuis n.7. & 9.* Quare cum *auth. Vt liceat matri & auiæ §. Illud, coll. 8.* patre delinquente alendam fore ſobolem apud matrem, patris expenſis, diſponatur: iure optimo *Irnerius* inde deſumens *auth. Si pater,* & conſtituẽs in *c. Diuortio facto,* addidit ea verba: *Matris locupletis expenſis*: quando mater eſt delinquens. Quaſi in illa tanquam in correlatiua idem diſpoſitum cenſeatur. Nec obſtat euaſio *Saliceti l. Alimenta, n.3. C. de negotiis geſtis,* dicentis diſparem eſſe rationem. Quia pater, etiam matre non delinquente, ad eas educationis expenſas tenebatur, mater autem minimè: & ideò nil mirum ſi pater delinquens teneatur eas dare, vt in matris domo ſoboles educetur: at mater rea ad id minimè aſtringatur, vt apud patrem proles alatur. Diſpoſitum enim in vno correlatiuo non cenſetur in reliquo diſponi, vbi diuerſa militat ratio. Vt fatetur & probatur *idem Euerard. illo loco à correlatiuis. n. 8.* Non obſtat (inquam) hæc euaſio. Quia cum ea diſpoſitio *d. auth. Si pater,* procedat, ſiue ſoboles nondum triennium attigerit, ſiue illud exceſſerit (vt numero 4. probauimus,) & ante triennium: matris, erat alere, & poſt triennium patris: ſicut hic dans cauſam culpabilem diuortio, cogitur expenſas educationis ſobolis minoris triennio dare, ad quas minimè ſecluſo proprio delicto tenebatur: ita ſimiliter illa eam culpam contrahens, cogitur ad expenſas educationis prolis triennium etiam excedentis, ad quas aliàs aſtringenda minimè erat. Quare textus ille non attendit ad obligationẽ, quam ante delictum coniuges habebant circa expenſas educationis prolis miniſtrandas: ſeu in pœnam delicti, ob quod diuortium celebrantur, ſtatuit, vt eo celebrato auferatur proles à coniuge delinquente, & apud inſontem educetur expenſis delinquentis, ſiue ad eas alias teneretur, ſiue non.

Hinc deducitur, neutrum coniugem delinquentem teneri hanc pœnam ſubire, donec iudicis ſententia accedat: 8
ſed ad eas ſolas educationis expenſas tenebitur, dũm non condemnatur, ad quas ſecluſo delicto tenebatur. Id enim eſt commune legi pœnali, vt ad pœnam perſoluendam nequaquam obliget, iudicis ſententia non præcedente. Iuxta omnium ſententiam.

Quidam extendũt deciſionẽ *d. auth. Si pater, c. Diuort. facto,* vt ſoboles educetur apud innocentem, expẽſis coniugis, cuius culpa diuortium fit: ſiue diuortium fiat de iure, vt propter adulterium: ſiue de facto, vt quia abſque iuſto titulo coniux recedit. Tunc enim expenſis coniugis ſic recedentis, vtpote qui cauſa huius iniuſti diuortij eſt, ſoboles educari debet. Ita *Innoc. c. fin. de conuerſ. infidel. n. vn. verſ. Si vero, & ibi Ioan. n.9. Anton. n.11. Abbas in fi. Card. q.6.* Cæterum his quamuis grauiſſimis viris minimè aſſentior. Non enim video cur lex pœnalis extendenda ſit, cum loquatur de coniuge præſtante cauſam diuortij, ibi: *Si pater cauſam diuortij præſtiterit.* An nõ propriè dicitur diuortium, cùm coniux de facto recedit, ſed diuortium ius quoddam continere videtur. Deinde, quia *l. reg. 3. t.10. p.4.* explicãs *d. auth. Si pater.* (ſic enim *Gre. Lop. ea l.3. verb. Por cuya culpa,* ait concordare cum *auth. Si pater*) clare loquitur de diuortio iure facto, ibi: *E ſi acaecieſſe que ſe parta el matrimonio por alguna razõ derecha.* Deinde, quia minus delinquit ex paſſione quadã cõiux fugiẽs, cõiuge deſerto, quã is qui adulterio alióve ſcelere admiſſo cauſam diuortij iuridicam præſtat. Quare nõ eſt cur pœna in hunc lata ad illum extendatur.

Quando autem diuortium neutrius coniugis culpa ce- 10
lebratur, vt ſi mutuo conſenſu vterque ſeparetur vt vitam cœlibem ducat voto emiſſo, vel abſq; illo: vel quia vterq; eſt damnatus hæreſis, vel alter hæreſis damnatus, & alter adulter, in quibus caſibus vterque eſt in culpa diuortij, & poteſt licitè diuertere non compenſatis delictis, iuxta dicta diſp.16. num.3. & 4. Exiſtimo ſeruandum eſſe ius Codicis, n.1. relatum, nempe, vt puer minor triennio à matre educetur, maior verò à patre, niſi iudex aliud arbitretur. Quia in eo euentu nihil immutatum reperitur, ſed tantum quando alterius coniugis culpa fit diuortiũ. Vt conſtat ex textibus n.2. allegatis. Atque ita rectè dixit *Henric. c. fi. n.2. de cõuerſ. infidel.* ſeruandum eſſe, quoties non conſtiterit vtrius ex coniugibus culpa diuortium factum ſit.

Tandem quando matrim. bona fide initum eſt, & po- 11
ſtea reperitur inualidum, filius interim cõceptus eſt communibus expenſis alendus. Quod ſignificare videtur *textus. c.2. qui filij ſint legitimi,* ibi: *De parentum facultatibus nutriantur.* Et ratio eſt, quia ſoluto matrim. non eſt cur filius ille debeat eſſe oneroſior patri, quàm matri, cum vterque in bona fide conſtitutus fuerit: ac proinde onus communiter eſt ferendum. Atq; ita docent *Vitalis tract. de clauſul. t. Sed an iuri alimentorum poſſit renunciari, n.6. caſu 3. habetur hic t. verſus fin. illius tract.* & ille tract. habetur to.18. nouiorum tract. ad fin. *Surdus de aliment. t.1. q.14. n.8. & t.7. q.16. n.18.* Qui bene addit id eſſe verum, quamuis filius ſit minor triennio. Quippe militat ratio dicta. Quod ſi alter parens fuerit in mala fide conſtitutus, altero exiſtente in bona: exiſtimo filium alendum eſſe ab eo, qui in mala fide fuit, niſi pauper ſit, alius autem locuples. Quoniam ratio prædicta ceſſat, & non eſt cur coniux bonæ fidei grauetur onere alendi filium, ſed id onus decipienti imponendum eſt: niſi paupertas excuſet. Quod ſi vterque malam habuerit fidem, iam filij inde concepti ſunt illegitimi: ac proinde de alimentis eorum iudicandum eſt inſtar aliorum illegitimorum. Atque hæc ad laudem & gloriam omnipotentis Dei ac intemeratæ Virginis dicta ſint. Quibus abſoluitur totus de matrimonio tractatus.

FINIS.

INDEX RERVM, QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR:

Vbi litera l. *librum,* d. *diſputationem libri,* n. *numerum diſputationis indicat.*

Abbas.

Abbates an poſſint diſpenſare in denunciationibus matrimonij? *Vide*, Diſpenſate in denunciationibus.

Abbates an ſint ordinarij ad aſſiſtendum matrimonio, vel licentiam aſſiſtendi dare poſſint. *Vide*, Ordinarius cenſetur.

Abbates & alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, an poſſint erga ſubditos diſpenſare in iis quæ Tridentinum, ſeſſ.24. c.6. de reform. concedit Epiſcopis. Et an ſubditi horum poſſint ad Epiſcopum confugere circa hos caſus, l.8.d.2.num.12.

Abbates ac cæteri habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, an poſſint ſecum diſpenſare. *Vide*, Diſpenſare ſecum.

Ablatiuus.

Ablatiuus abſolutus. *Vide*, Conditio an importet formam.

Aborſus.

Aborſum procurare, aut medicinas applicare prægnanti ob eius ſalutem, cum aborſus periculo, an liceat, l.9. tota diſp.20. Quid, vt occultetur peccatum matris, ne infametur, ibid.n.10.

Abſentia.

Abſentia ſponſi an diſſoluantur ſponſalia. *Vide*, Sponſalia abſentia.

Abſolutio, & Abſolutus.

Abſolutio virtute bullæ non præmiſſa ſatisfactione, *Vide*, Bullæ abſolutio.

Abſolutus virtute Iubilei. *Vide*, Iubilei virtute.

Abſolutionis reſeruatio an ignorantia excuſetur in ignorante reſeruationem, l.9.d.32.n.15. Et an ſit pœna, ibidem.

Abſolutio in foro conſcientiæ & in foro pœnitentiæ an differant: & quid vtraque ſit, lib.8.diſp.34.num.29.

Abſurdus intellectus.

Abſurdus intellectus vitandus eſt, quamuis literæ vis inferatur, l.3.d.39.num.6.

Acceptare, Acceptatio, Acceptio.

Acceptare an poſſit vnus pro altero. *Vide*, Stipulatio alteri per alterum facta.

Acceptatio promiſſionis, aut donationis. *Vide*, Promiſſio ante acceptationem.

Acceptio perſonarum quando contingat in diſpenſatione. *Vide*, Diſpenſationem negans.

Acceptio perſonarum an ſit, cum diuitibus aut nobilibus faciliùs diſpenſare in matrimonij impedimentis, lib.8.d.19.num.5.

Accuſare, & Accuſatio.

Accuſare adulteram, eiuſque dotem lucrari an liceat viro ſimiliter adultero. Et vxori liceat criminaliter accuſare virum adulterum. *Vide*, Compenſatio, & ibi, an quoad hoc ſint pares.

Accuſare an liceat viro adulterium ante ſententiam admiſſum, & ſi in prius iudicium non fuerit per viam actionis deductum, l.10.d.9.num.25.

Accuſatio adulterij an aliquo tempore præſcribatur, ita vt deinceps ea non permittatur, lib.10.d.3.num.9. Et alia de accuſatione adulterij. *Vide*, Diuortium, per totum.

Accuſatio adulterij quando extinguatur per actus familiaritatis. *Vide*, Adulterium, & ibi de accuſatione cuiuſcunque iniuriæ.

Accuſatio adulterij an prærequirat ſecretam monitionem, l.10.d.19. n.3. Et in ſcriptis, ad pœnam talionis, ibid.num.4.

Actio, & Actus.

Actio cui datur, conceditur exceptio, & retentio, l.6.d.38.num.34.

Actus qui non valet vt ſit, quando valeat modo quo validè fieri poteſt, l.1.d.20.n.3.& d.21.n.1.& 4.

Actus non operantur vltra agentium intentionem, l.1. d.21. n.1. & lib.2.d.36.num.3.

Actus præſumitur factus ſecundum propriam eius naturam, libr.1. d.37.n.4. in dubio præſumitur factus ita vt valeat, lib.1. d.38. n.4. & l.3.d.35.num.19.

Actus appellatione non venit actus qui inualidus eſt, l.3. d.2. num.5. vbi & actus inualidus non dicitur ſimpliciter talis.

Actus annullatio an ſit pœna, l.3.d.4.n.8. & 9. & an liget ignorantes, lib.3.d.17.num.10.

Actus præceptus fieri ſub certa forma, quando omiſſa forma, valeat, ſiue in ordinario, ſiue in delegato, l.3.d.32.num.1.& 3.

Actus an vitietur ex omiſſione conditionis, aut modi, l.3.d.33.n.2. Et quid ſi forma quæ iure communi inerat, omittatur, ibid.n.3.& 4.

Actus ſi duo fiant eodem die, & non conſtet vter præcedat, quid præſumatur, l.3.d.35.num.19.

Actus voluntaris an poſſit eſſe coactus, l.4.d.1.num.2.

Actus binus inducit conſuetudinem, l.4.d.1.num.22.

Actus vno caſu permiſſus, & altero prohibitus, cenſetur in dubio factus caſu permiſſo, l.6. d.9. num.4.

Actus inutiliter geſtus, cenſetur ac ſi factus non fuiſſet, l.6.d.22.n.31

Actio ciuilis an extinguat criminalem: vel è contrà, illique præiudicet, lib.10.d.8.num.19.

Actio & exceptio quoties alicui competunt, & delictum non fuit deductum ad iudicium per viam actionis, an poſſit deduci per viam exceptionis, l.10.d.9.num.25.

Actore nil probante, an ſit iuramentum deferendum reo in cauſis coniugalibus, lib.7.d.113.n.vltimo.

Actus coniugalis an ſit licitus, & gratiam conferat ex opere operato, l.9.d.1.n.1.& 3. *Vide*, Debitum.

Adoptio.

Adoptio quid ſit, l.7.d.63.n.1. Et quotuplex ſit, & quis poſſit adoptare, & quis adoptari, ibid.n.3.& quot modis ſoluuntur, ibid.n.4.

Adoptio quoad cognationem legalem, quam parit, *Vide*, Cognatio legalis.

Ad præteritum.

Ad præteritum nulla eſt potentia, l.5.d.4.num.15.

Adulter, & Adulterium.

Adulter poteſt petere debitum ab vxore, l.1. d.68.n.2. Et quid diſtet inter petere, & exigere, ibid. n.2. An poſſit exigere dum alterum coniugem latet eius adulterium, n.3. & 4. Et quid ſi alter coniux ſuſpicetur, non tamen certus ſit de adulterio, n.5.

Adulterium an ſit fornicatio admiſſa poſt ſponſalia de futuro, l.1. d.2.n.1.& 2. Et an mutet ſpeciem, ibi n.7. Et an ſit ea circumſtantia neceſſario fatenda, n.4. 5. & 6. Et quid ſi ſponſa ex ſponſi voluntate fornicetur, ibi n.9. fine. Et an filij inde concepti, vel poſt votum ſimplex caſtitatis, ſint naturales, ibi n.8.

Adulter an poſſit circa adulterium ſuæ vxoris tranſigere, & vt vxor adultera conſentiat in diuortium, ne ipſam accuſet, l.10.d.6. n.10.

Adulter vir perdet donationem propter nuptias, l.10. d.8.n.11. An deſideretur ad id ſententia iudicis. Et quid, ſi falſis teſtibus ſe tueatur: vel appellet à ſententia, ibid.n.13.& 14. Quid, ſi habeat filios ex illo vel altero matrimonio, ibid.n.12.

Adulter vir an poſſit accuſari de adulterio ante ſententiam perpetrato, l.10.d.9.num.25.

Adulter coniux quando poſſit ingredi religionem, aut vouere, aut ad ordines promoueri. *Vide* Ordo.

Adulter coniux inuitus an poſſit alteri reconciliari, l.10. tota d.10.

Adulter coniux an ſit iure exigendi debiti eo ipſo priuatus, l.10.d.12. n.8. Et ibi, quid, ſi negans adulterium falſis ſe teſtibus tueatur.

Adulter coniux ſiue fugiens, ſiue reiectus, quando ſit reſtituendus. *Vide* Reſtitutio.

Adultera vxor quid perdat per adulterium. *Vide* Dos, Parapherna.

Adultera vxor an poſſit interfici à viro. *Vide* Maritus. Et qualiter poſſit ſemel accuſata criminaliter ad pœnam, accuſari ciuiliter. ibid.

Adulteram in adulterio perſiſtentem an teneatur vir dimittere, l.10, d.13. à n.1. vſque ad 26. Et quid de vxore reſpectu viri adulteri in crimine perſiſtentis, ibi à n.27. Et quid, ſi vir iuret vxori, fore vt eam non accuſet, ibi n.2. Et an liceat viro reconciliare ſibi vxorem adulteram toties quoties voluerit, ibi n.3. Et an teneatur vir denegare alimenta ei adulteræ pertinaci, ibi n.17.

Adulterium an ſit, neceſſarióque confitendum, acceſſus ad vxorem extra legitimum vas, & ſit grauius quam ſimilis acceſſus ad ſolutam, lib.9.tota d.8.

Adulterium quoad diuortium. *Vide* Diuortium, *per totum.*

Adulterij circunſtantiam an habeat acceſſus vel coniugati vel ſoluti ad coniugatam, quando vir ille non effundit ſemen l.3.d.46.n.19.

Adulterij accuſatio intra quod ſolum tempus proponi poſſit, ita vt deinceps præſcribatur, l.10.d.3.n.9.

Adulterij accuſatio an ſit mixta, accedátque criminali, l.10.d.8.n.19. Et quoad eius remiſſionem, compenſationem, & accuſationem. *Vide* Diuortium.

Adulterij exceptio an ſit perpetua, & poſſit opponi poſt litem conteſtatam, l.10.d.6.num.12.

Adulterij pœnæ quæ ſint apud omnes nationes, l.10.d.8.n.2.

An vxor perdat dotem per adulterium, ibi n.2. Et an perdat eam ob oſcula & amplexus: vel quando vi cognita eſt aut metu. Et reliqua quoad dotem per adulterium amittendam. *Vide* Dos.

Adulterium fori mixti an ſit. *Vide* Iudex.

Adulterij compenſatio quoad accuſationem ciuilem & criminalem: & quando teneatur coniux qui poſtea eſt adulter, redire ad prio-

rem & ei reſtituere dotem. *Vide* Compenſatio.
Adulterij tranſactio. *Vide* Tranſigi.
Adulterium vxoris quando plectatur pœna mortis, l.10.d.8.n.32.
Adulterium qualiter probari poſſit & debeat, vt celebretur diuortium, vel propria authoritate coniux neget debitum, vel recedat, l.10.d.12.à num.31.
Adulterium coniugati cum coniugata an habeat duplicem malitiam neceſſariò fatendam, l.9.d.15.num.5.& 6.
Adulterium, & quæuis alia iniuria, quando per copulam, oſcula & amplexus, & retentionem in domo, & alia familiaritatis ſigna cenſeantur remitti, lib.10.tota d.14. Et quid, ſi adſit intentio contraria, vel habeat ſe coniux petens aut reddens, negatiuè: poſsítque coniux eligere, petere & non reddere, ibi à n.20.vſque ad 23. Et an ſufficiat remiſſio interna abſque acceptatione, etiam inuito altero coniuge, ibi n.2. Et quid, ſi deſit animus remittendi ibi num.3.
Adulterium ſpirituale quoad diuortium, & an ſit compenſatio inter ipſum & carnale. *Vide* Hæreſis.
Adulterium quando dirimat matrimonium. *Vide* Crimen.

Ætas.

Ætas ad ſponſalia. *Vide* Sponſalia quam ætatem.
Ætas ad profeſſionem. *Vide* Profeſſio an fieri poſſit.
Ætas ad ieiunandum an debeat eſſe ita completa vigeſimi primi anni, vt ea die qua impletur, non obliget ieiunium, l.2.d.24. num.23. & in dubio de ætate. *Vide* Dubitans an habeat ætatem: vbi etiam quid ad ordines, & beneficia, vbi eſt dubium de ætate.

Affectare.

Affectare eſt conſultò aliquid facere, l.3.d.39.num.6.

Affinitas

Affinitas poſt matrimonium orta qualiter impediat debiti petitionem: & omnia ad hoc ſpectantia. *Vide* Inceſtuoſus. Et qualiter tactus & delectationes impediat. *Vide* Oſcula.
Affinitas quid ſit, & quotuplex ſit eius linea, & eius gradus qualiter computentur, durétque poſt mortem, oriatúrque inter virum & vxorem, l.7.d.64. à num.1.vſque ad 4.5. Et oriatur ex vaſis ſola penetratione: aut ſi ſola fœmina ſeminet, ac in dubio penetrato vaſe præſumatur effuſio ſeminis intra id, ibi à num.7. vſque ad 10. Et an ex congreſſu ſpadonum oriatur, ibi à num.11. Et an extra ordinaria pollutione vel tactibus, vel ex copula ſodomitica, vel ſaltem hæc ob criminis fœditatem impediat matrimonium cum conſanguineis illius, cum quo habita eſt, ibi num. 12.13.& 14. Quid ſi ſemen extra vas feminæ emiſſum recipiatur intra, dæmonis miniſterio aut alia arte: vel femina renitens aut dormiens cognita ſit, ibi à num.15.vſque ad 17. Quid, ſi copula ſit occulta, vel femina non ſeminet, ibi à num.18.vſque ad 21. Et an oriatur ex matrimonio rato, ibi à num.22.vſque ad 25.
Affinitas an ſit quid naturale, vel mere Eccleſiaſticum, ita vt tempore infidelitatis oriatur, dirimátque matrimonium, l.7. tota diſp.65.
Affinitas an in aliquo lineæ rectæ gradu, ſeu tranſuerſæ, impediat & dirimat iure naturæ matrimonium, l.7 tota d.66.
Affinitas quoto gradu olim & nunc dirimat matrim. iure Eccleſiaſtico, l.7. tota d.67. Et an ex matrim. orta, ſit per Trident. reſtricta, ibi n. 5. Et quid ſi ex quouis coitu illicito orta ſit, ſiue ante Tridentinum, ſiue poſt. Et ſi reſtrictio ſit ne impediat matrim. nec ſponſalia, ibi n.4. Et an ita reſtricta hæc ſit, vt non ſit inceſtus vltra ſecundum gradum acceſſus ad conſanguineam eius, cum qua quis eſt fornicatus, ibi n.7. & 8. Et an ſuperueniens ſponſalibus, ea dirimat, ibi n.10.
Affinitas an oriatur ex affinitate, l.7.d.67.n.2.
Affinitas quæ petat in eius diſpenſatione explicari, ne ſubreptitia ſit. *Vide* Diſpenſatio in conſanguinitate.

Alienari, & Alienatio.

Alienari an poſſint bona reſtitutioni ſubiecta pro dote filiæ nubentis, aut religionem profitentis. *Vide* Bona reſtitutioni ſubiecta.
Alienatio rei dotalis contra prius iuramentum, an firmetur iuramento. *Vide* Donatio facta contra prius.

Alimenta, & Alere.

Alimenta tenetur præſtare vxori, eam abſque dote ducens, lib.4. d. 26.num.21.
Alimenta vxori an teneatur vir præſtare, lite mota de valore matrimonij, l.2.d.41.num.51.
Alere an teneatur vir vxorem, quæ paſſa eſt inciſionem in matrimonii fauorem, quod poſtea iudicatum eſt irritum, l.7.d.93.& 22.
Alimenta an teneatur vir præſtare vxori, l.9.d.4.num.19. Et quid, ſi vxor ei non cohabitet, viro retinente dotem, aut ſi eam indotatam duxerit, ibi n.20. & 21. Quid, ſi vxor recedat, quòd fuerit à viro percuſſa, ibi n.22. Quid, ſi culpa non tendat directè ad ſeparationem: vt ſi vxor ad perpetuum carcerem damnetur, ibi n.23. Quid, ſi coniux culpa ſua ſeorſum habitans velit iam cohabitare, ibi n.24. Quid, ſi in ſeparatione neutrius coniugis adſit culpa ibi n.25. Quid, ſi vir ſit pauper. ibi n.17. Et an in extrema neceſſitate potius teneatur vxori ſuccurrere, quàm parentibus & filiis, ibi n.26. Et quid, ſi dos ſibi promiſſa non ſoluatur, eodem l.9.d.5.n.2. Et quid, ſi ſola pars non ſoluatur, ea d.5.n.3. Quid, ſi ſolutio ceſſet ex inopia promittentis, ibi n.4. & 5. Quid ſi tunc vxor ſit in viri obſequio, ibi num. 6. Et an vir alens in his euentibus, poſſit alimenta repetere, ibi num. 7. Et an teneatur alere quando abſque dote eam duxit, & ſi ipſa ſit diues, ea d.5. n.8.& 9.
Et quid quando dos ob hæreſim aut aliud vxoris delictum publicatur, ibi n.10. Et an vxori adulteræ teneatur vir præſtare alimenta: & poſſit illis priuari vxor propter oſcula & amplexus, l.10. d.8. à num.24 vſque ad 27. Et an pendente lite ſint alimenta & expenſæ miniſtrandæ, ibi n.28. An teneatur denegare vxori adulteræ pertinaci, l.10.d.13.n.17.
Alimenta an vxor viro inopi præſtare teneatur, l.9.d.4. n.27. Et quid, ſi vir ſit bannitus, exul, vel damnatus ad triremes, ibi n.23.
Alimenta an ſint præſtanda viduæ tranſeunti ad ſecundas nuptias, dum ei dos non reſtituitur l.7.d.87.n.30. Et an filij teneantur eam alere vel dotare, ſi pauper ſit, eo l.7.d.88.n.32.
Alimentis petitis coram iudice ſeculari, ſi exceptio diuortii opponatur, an debeat conquieſcere, an poſſit inhibere, l.10.d.8.num.17.
Alimenta vel legata relicta vxori, an debeantur poſteriori, quam poſt teſtamentum duxit vir mortua priori, lib. 7. d. 91. à num. 58. ad. 60.
Alimenta apud quem coniugem præſtari debeant filiis facto diuortio, ſiue culpa, ſiue abſque ea fiat, ſiue quia matrimonium reperitur nullum, l. 10. tota d.10.

Alius.

Vide Dictio, Alius.

Alternatiua.

Alternatiuæ dubiæ vna pars declarat alteram l. 3. d. 20. n. 2.

Amentes.

Amentes & mente capti an poſſint contrahere ſponſalia, & matrim. l. 1. d. 8. n. 15. Quid ſi habeant lucida interualla, n.16. Quid in dubio an contraxerint tempore ſanæ mentis, n. 17. Vbi de ſignis vnde hoc dignoſcatur an peccet gaudens lucidis interuallis inians matrim. n.18. Quid de ebrio, n. 19. Quid ſi tempore ſanæ mentis habuit voluntatem, n. 20. An dentur aliqui amentes in vna materia; & in aliis fruentes vſu rationis, ita vt poſſint fateri, & inire matrim. n. 22. & 23.
Amentes facti coniuges an ius habeant petendi debiti: liceátque eos copulare, vel ſi alter ſit amens, l.9.tota d.23. Et quid, ſi ſint ebrij, ibi num.12. Et quid ſi non omnino amentes, ſed fatui ſint vulgo, tontos, ibi n. 1.
Amentes non inter ſe coniugatos coniungere vt habeant copulam, an ſit peccatum, habeátque eaſdem circumſtantias, ac ſi illi eſſent ſui compotes, l.9.d.23.n.6.

Amplexus.

Amplexus & oſcula. *Vide* Tactus.
Amplexus & oſcula an probent adulterium, l.10.d. 12. n.46.& 47.
Amplexus quando ſint condonatio adulterij. *Vide* Adulterium.

Anathema.

Anathema ſit vel excommunicatus ſit, an ſit excommunicatio, latæ, ſententiæ, l.8.d.12.n.2.

Ancilla.

Ancilla. *Vide* Serua.

Animus.

Animus ſe obligandi an requiratur in ſponſalibus, & voto. *Vide.* Promiſſio deliberata.

Annalia, & Annus.

Annalia ad agendum, ſunt perpetua ad excipiendum, l.6.d. 38. nu. 34.
Annus ad profeſſionem. *Vide* Profeſſio an poſſit fieri, & ad ieiunium, Ætas ad ieiunandum.

Annulus.

Annulus traditus in Eccleſia ſponſæ tempore nuptialium benedictionum, an ipſi acquiratur, lib.6.diſp.23.n.10.
Annuli traditio an ſit ſignum ſponſalium, vel matrimonij, l.1.d. 22. à n.1.ad 5. Quid ſi dum tractabatur de matrimonio, puella manum, dedit, vel corpus, n.6.
Antapochæ. *Vide* Melioratio facta filio.

Appellare, & appellatio.

Appellari an poſſit, dum negatur diſpenſatio. *Vide* Diſpenſationem.
Appellatione pendenti an poſſit Epiſcopus, vel Archiepiſcopus aſſiſtere matrimonio, vel alij licentiam dare. *Vide* Ordinarius cenſetur.
Appellatione ſponſæ, ſponſalium, matrimonij, viri, & vxoris, an veniat ſponſa de futuro, aut de præſenti nondum cognita, vel ſponſalia de futuro, vel matr. ratum, l.1.d.1.n.2.& 3.
Appellans ſententia iam lata. quoad pœnam pecuniariam damnatur, ſe falſis teſtibus tuens, an teneatur eam pœnam reſtituere, l.10. d. 8.n.14.

Arbitrium.

Arbitrium alicuius dum requiritur, & ille non vult arbitrari, vel malè arbitratur, quid faciendum, l.1.d.34. num. 12.
Arbiter & arbitrator an poſſint recuſari, l.7.d.1.3.n. 8.

Archiepiſcopus, & Archipresbyter.

Archiepiſcopus an in diœceſi ſuffraganei poſſit aſſiſtere matrimonio, & alij licentiam dare, & quid appellatione interpoſita. *Vide* Ordinarius cenſetur.
Archipresbyter Eccleſiæ cathedralis an poſſit aſſiſtere matrimonio, & miniſtrare alia ſacramenta in tota diœceſi, l.3.d.27.nu. 1.& 2.
Archiepiſcopus qualiter ſe habeat ad ſynodum diœceſanam vel prouincialem, an teneatur eius legibus tanquam ea inferior. & ab ipſa excommunicari valeat, ad ipſámque ab eo apelletur, nec in eius decretis diſpenſare poſſit, l.8.d.17.à.n.12.vſque in fin. vbi idē tractatur de Epiſcopo reſpectu harum ſynodorum: & qui habeant votum deciſiuum in vtraque ſynodo.

Archiepiſcopus an poſſit adiri à ſubditis ſuffraganei, vt retractet ſententiam matrimonij bis confirmatam, aut à qua appellatum non eſt, quando poſtea error competitur, l.7.d.100.num.9.& 10.

Arcta.

Arcta femina reſpectu vnius an præſumatur talis reſpectu omnium, & cognoſcibilis ab vno præſumatur ab omnibus cognoſcibilis, l.7.d.93.num.12.

Argumentum.

Argumentum à fortiori valet, l.2.d.32.num.8.

Argumentum de toto ad partem, valet l.2.d.41.num.33.

Argumentum à contrario ſenſu non valet, quando contrarium eſt deciſum in iure, l.6.d.21.num.9.

Argumentum à maiori ad minus, an valeat in diſpenſatione, l.8.diſp.1.à num.31.vſque in finem.

Argumentum à contrario ſenſu non procedit, quando in caſu contrario militat eadem vel maior ratio, l.9.d.32.num.11.

Arra quæ eſt ſignum matrimonij.

Arra quæ eſt ſignum matrim. contrahendi, an valeat in ſponſalibus, l.1.d.35.num.2.An deſideretur vt valeat eam tradi, num.3. An valeat ſi quis dicat, do tibi centum nomine pœnæ ea tradens, num.4. An arræ receptio propria confeſſione probetur, num.5. An poſſit conſtitui in quauis quantitate, num.7.8. & 9. Quæ cautela poſſit dari pro matrimonij ſecuritate, num.10.An poſſit arra conſtitui in ſpecie, vt in fundo, num.11. & 12. An vtrimque poſſint arræ conſtitui, num.13.& 14.

Arra ad quem pertineat matrim. non ſecuto, l.1 d.36.num.1.& 2. An lucretur ſponſa per oſculum, num.3.Quid quando alter inculpabiliter reſilit: vt ob religionis ingreſſum, vel quia reperitur impedimentum, num.4. & 5. Quid ſi tradens arram obiit, vel aliter eſt impeditus, num.6.Quid ſi recipiens arram, alia arra à ſe non tradita, iniuſtè reſiliat, n.7.Quid ſi recipiens arram ſit minor, vel detur parentibus, vel curatori, vel alij nomine minoris, n.8. Quid quando vterque arram dedit, & recipit, num.9.An iure canonico correctum ſit vt teneatur reſiliens ad duplum, vel quadruplum, num.10. & 11.Quid ſi pater promittens filij matrim. tradénſque arram, faciat quod in ſe eſt, & filius nolit, num.12.& 13. An arra recepta, & pœna dupli, & quadrupli, de qua conuentum eſt, debeatur in conſcientia, l.1.d.37.num.1.2.3.& 4. An ſi ſponſus reſiliat iuxta ſuam conſcientiam, quia ignorat ſponſæ fornicationem, perdat arram, l.1.d.68.num.10.

Arra, & pœna in religionis ingreſſu an poſſit poni, l.1. d.39. num.1.5.& 6.

Arra Hiſpana.

Arras Hiſpanas an lucretur vxor putatiua, quando vterque coniux credidit matrimonium valere, l.6.d.20.num 3.

Arrarum promiſſio metu facta an valeat. *Vide* Metus ab intrinſeco.

Arræ & ſponſalitia largitas quando adſunt in matrimonio, qualiter poſſit vxor eligere. *Vide* Largitas ſponſalitia.

Arræ acquiruntur conſummato matrim. l.6.d.22.num.8.

Arræ Hiſpanæ quid ſint, & qualiter diſtent à donatione propter nuptias, lib.6.d.1.num.1.

Arræ an dentur in præmium virginitatis, & reſtituendæ ſint ab ea quæ non eſt virgo, l.6.d.27.num.3.& 4.

Arræ non requirunt inſinuationem, licet excedant ſumma ea indigentem, l.6.d.29.num.3.

Arræ an poſſint conſtitui conſtante matrim. l.6.d.28.num.1.& 2.

Arræ nequeunt decimam bonorum excedere; nec valet renunciatio, l.6. d.29. num.1. An poſſint excedere octauam dotis ſponſæ partem, num.2. Si vxor eas conſtituit, nequeunt excedere decimam bonorum eius, num.4.Poſſunt de bonis præſentibus, & futuris promitti, & vxor eliget tunc tempus, num.5.An arræ abſolutè promiſſæ, cenſeantur de bonis præſentibus & futuris promiſſæ, num.6.Et quid ſi tempore promiſſionis arrarum vir carebat bonis, num.8. Quid ſi pro arrarum ſecuritate obliget vir bona præſentia & futura, num.9. An deficientibus hæredibus neceſſariis poſſit vir vltra decimam bonorum arras dare, num.10. Ad computandam hanc decimam debere attendi quæ viro debentur, & deducendum eſt æs alienum, num.11. Onera & tributa bonorum deducenda ſunt, num.12. Attendendus eſt valor officiorum vendibilium mariti, & actionum, num.13.

Arræ ſi decimam excedant, an ſolus exceſſus vitietur, l.6.d.29. n.14. Quid ſi detur fundus arrarum vel ſponſalitiæ largitatis nomine, & is debitam ſummam excedat? num.16. Quid ſi tertius quidam arras promittat, an poſſit decimam excedere, num.17.& 18. Et quid ſi ille tertius fideiubeat, num.19.

Arras vxor poteſt conſtituere viro, nec poſſunt decimam bonorum eius excedere, l.6.d.19.num.4.

Arrarum decima an computanda ſit iuxta bona quę vir bona fide poſſidet, ita vt illis poſtea euictis non ſit minuenda, l.6.d.30.num.1.& 2. Quando bona ſunt maioratus, qualiter æſtimanda ſint ad hanc decimam, l.6.31.num.1.2.3.& 4.

Arræ an minuantur per antapochas, vulgò contraſcripturas. *Vide* Melioratio facta filio.

Arræ vltra decimam an ſint validæ in foro conſcientiæ, l.6.d.33. n.2.

Arrarum vltra decimam exceſſus an firmetur iuramento, l.6. d.34. n.1.& 2.

Arras non excedere decimã, cui probare incumbat, l.6.d.15.à n.1.ad 5.

Arræ an extrahendæ ſint de ea parte, de qua poteſt vir liberè diſponere in præiudicium aſcendentium, vel deſcendentium, l.6. d. 36. num.14.& 15.Quid ſit vir cum arras promiſit, carebat deſcendentibus, qui tamen poſtea naſcantur, num.16.

Arras voluntariè aſſignat vir, l.6.d.36.num.15.

Arræ an ſoluendæ ſint, cum dos non ſoluitur, aut non integre, l.6. d. 37.num.1.& 2. Quid ſi dos tradatur æſtimata pluris quam valeat, num.2.Quid ſi vir partem dotis remittat, num.3.

Arras an poſſit donare minor de bonis immobilibus, aut quæ ſeruando ſeruari poſſunt, abſque iudicis decreto, l.8.d 38.num.37.Quando talis donatio ratificetur, num.38. Quid de aliis bonis mobilibus, num.39.& 40. Quando poſſit petere reſtitutionem, num.41. Quid ſi iuret, num.43.

Arras an poſſit donare filius familias inconſulto patre, l.6.d.39. n.11.

Arras an poſſit mulier quæ ſecundo non nupſit, deſcendentes tamen habet, ad libitum diſtribuere, l.6. d.40. num.2.3.4. Quid ſi ſolos aſcendentes habeat, num.6.& 7.

Arra mulier ſecundo nubens an teneatur reſeruare filiis prioris matrim. & poſſit in eis meliorare, l.6.d.41. num.2.& 3. Quid ſi alius dederit arras nomine viri, num.3.

Artis periti.

Artisperiti. *Vide* Matronæ, num.59.

Aſpectus.

Aſpectus turpes an liceant inter coniuges, lib.9. diſp.44. num.13. Et quid, ſi adſit pollutionis periculum, diſp.45.num.41. Quid, ſi ſola diſtillatio ſequatur, ibi num.42.

Aſpectus turpes an ſint mortalis culpa, ſintque in ipſis fatendæ circumſtantiæ, lib.9.d.46.à num.20.vſque ad 30.

Aſpectus turpes an liceant ſponſis de futuro, l.9.d.46.num.53.

Aſſerens.

Aſſerenti ſpeciale incumbit probare, l.1.d.53.num.10.

Aſſeſſor.

Aſſeſſor Epiſcopi poteſt eſſe clericus coniugatus, lib.7. diſp.46. num.14.

Audire.

Audire turpia vel comœdias, qualis culpa ſit, l.9.d.46.n.36.

Authoritas.

Authoritates ſanctorum, legum, conciliorum prouincialium, in decreto Gratiani incertæ, quam vim habeant, l.9.d.12.n.2. & 5.

Auus.

Auus an habeat nepotem in poteſtate, ſi concipiatur ante emancipationem filij, licet poſtea naſcatur, l.7.diſp.82.n.7.

Baptiſmus.

Baptiſmum vt infideles recipiant, an poſſit eis pecunia dari. *Vide* Simonia an ſit donis. An tollat irregularitatem. *Vide* Bigamia.

Benedicens & Benedictio.

Benedicens nuptias affectus culpa lethali. *Vide* Matrimonium quem miniſtrum.

Benedictiones an teneantur recipere infideles coniugati, cum baptizantur. *Vid* Matrimonium infidelium.

Benedictiones Eccleſiæ an ſint iterum recipiendæ, quando matrimonium fuit nullum ob occultum impedimentum, & clam conualidatur, l.2.diſp.37.n.13.

Benedictionibus non præmiſſis conſummare matrim. an ſit culpa. *Vide* Matrimonium conſummare.

Benedictiones nuptiales quam antiquæ ſint, & quam conuenientes, l.7.diſp.82.nu.1.A quo parocho cõferendæ: & quis dicatur ad hoc proprius parochus, & quam ſuſpenſionem incurrat alienus eas impertiens vel concedens impertiendi licentiam: & quid circa eas impertiendas concedat bulla, & an per hanc ſuſpenſionem ſit ſublata excommunicatio religioſis benedicentibus nuptiis impoſita: & quæ ignorantia excuſet, ibi n.3.4 5.

Benedictiones nuptiales omittere an ſit mortale: & quando dicantur ex contemptu omitti, l.7.diſp.82.n.6.Et quid, ſi infideles coniugati ad fidem conuertantur: an teneantur recipere has benedictiones, eodem numer. 6. Quod damnum incurratur eas differendo, quoad exemptionem à patria poteſtate, ita vt nepos maneat ſub aui poteſtate, quando eius pater eum concepit ante eas ſuſceptas, ibi num.7.Et an per eas emancipetur filius etiam quoad ſibi odioſa, eodem n.7.

Benedictiones hæ an ſint præmittendæ conſummationi matrimonij, l.7.diſp.82.n.8.

Benedictiones hæ an ſint ſecundis nuptiis impertiendæ: etiam quando priores inueniuntur irritæ, l.7.diſp.82.à n. 14. ad 26.Et illis benedicens an ſit ſuſpenſus, vel qua pœna puniendus, ibi à n.27.vſque in finem.

Benedictiones hæ quibus temporibus interdicantur, l.7.diſp.7.n. 1. & 2.Et quam pœnam incurrat ſacerdos eas præſtans in illis, vel recipientes, ibi n.3.4.& 5.Et an poſſit Epiſcopus diſpenſare in hoc, ibi n.6.Et an interdicantur eo tempore ſponſalia de futuro, monitiones, & matrim. ibi n.7.& ſeqq. vſque ad 14.Et an interdicantur traductio ſponſæ, conuiuia, & alia lætitiæ ſigna, ibi à n. 15. vſque ad 20.Et an prohibeatur matr. conſummatio, ibi à nu.21.vſque ad 24.

Benedictiones hæ qualiter, tempore interdicti vel ceſſationis à diuinis, poſſint conferri. *Vide.* Interdictum. Et qualiter excommunicatis. *Vide* Excommunicatus. Et qualiter ſuſpenſis. *Vide* Suſpenſus. Et qualiter interdictis. *Vide* Interdictus.

Beneficium.

Beneficij fructus an ſuos efficiat, peccans illi miniſtrando. *Vide* Diſtributiones quotidianæ.

Beneficia an per ſponſalia amittantur, l.7. d.42. n.1. Et quid per matrim. validum, ibi n.3. & 4. Et an ante matrimonij conſummationem, ita vt tunc diſſoluto matrim. morte aut profeſſione vxoris, ea non recuperet vir, ibi num.5. & 6. Et an vacent quoque ius quodcunque, acceſſus ac regreſſus ad beneficia, ibi num.7. Quid, ſi illegitimus aut aliàs impeditus impetrauit diſpenſationem ad beneficium, vel quicumque ad plura beneficia, & mox iniret matrim. an extinguatur diſpenſatio, ita vt ſoluto matrim. ei non proſit, ibi num.8. & 9. Et an peccet mortaliter clericus validè coniugatus, retinens beneficium, ibi num.10. Et an eius beneficium poſſit impetrari ab alio tanquam vacans, ibi num.10. Et an coniugatus retinens beneficium teneatur reſtituere fructus poſtea perceptos, ibi num.12. Et an poſſit reſignare beneficium, ibi num.13.

Beneficia an vacent per matrim. irritum, lib.7. tota diſp.43.

Beneficij incapax eſt coniugatus quicumque, & laicus, etſi ſtatim initiandus ſit, l.7. diſp.43. n.14. Et quid, ſi coniugatus ille voueat caſtitatem, ibi num.16. Et quid, ſi vxor adultera ſit, & vir ad ordines promoueatur, eodem l.7. diſp.42. num.16.

Beneficium recipiens coniugatus non iuuatur regula de triennali poſſeſſore: & quid de aliis inhabilibus, l.7. diſp.42. n.15.

Beneficium vt obtineat coniugatus, an poſſit Epiſcopus diſpenſare, l.7. diſp.41. num.17.18.

Beneficia an poſſint reſignari ab eo, qui eſt illis priuatus ipſo iure, vel eſt priuandus per ſententiam: & facta ea beneficij impetratione, ſi antea poterat Epiſcopus diſpenſare in retentione, adhuc poſſit, l.7. diſp.41. num.2.

Beneficij incapax eſt quoque penſionis incapax, l.7. d.44. num. vlt.

Beneficium curatum recipiens non intendens promoueri, vel dubitans, vel ſub conditione, niſi quid felicius euenerit, an peccet, & teneatur reſtituere fructus, l.7. diſp.45. à num.1. vſque ad 12.

Beneficium ſimplex recipiens, ſiue illi ſit annexus ordo ſacer, ſiue non, animo non recipiendi illum, ſed ducendæ vxoris, an peccet & teneatur fructus reſtituere, l.7. diſp.45. à num.13. vſque in fin. Et quid de recipiente penſionem eo animo, ibi num.20. Et quid de capellanis, ibi num.15.

Beneficium recipiens donec pinguius obtineat, aut donec permutet reſignetve penſione reſeruata, an peccet, l.7. d.45. num.12.

Beneficia conferendi poteſtas. *Vide* Poteſtas. Et an beneficij collatio aut præſentatio irrita confirmetur ſuperuenienti diſpenſatione, lib.8. diſp.7. num.12.

Beneficium principis quando ſit latè interpretandum, l.8. d.1. num.4.

Beſtialitas.

Beſtialitas an ſit iuſta diuortij cauſa, l.10. diſp.4. num.14.

Bigamia.

Bigamiæ irregularitas cur inducta ſit, & cur dicatur ex defectu ſacramentali, l.7. diſp.83. num.1. Et quotuplex ſit, ibi n.2. Et an incurratur per multiplicem concubitum abſque matrim. ibi n.3. Et vt incurratur, deſideretur ſemper copula, ac ſeminis effuſio intra vas, & ſemen fœminæ, ibi num.4. 5.6. Et an requiratur vt fœmina ducta ſit corrupta ſemine recepto intra vas, nec ſufficiat, nec requiratur clauſtri apertio, ibi n.7.

Bigamiæ irregularitas quo iure inducta ſit, & an poſſit Pontifex in ea diſpenſare, l.7. diſp.86. à num.5. vſque ad 7.

Bigamiæ veræ vel interpretatiuæ irregularitas, an poſſit tolli per Epiſcopi diſpenſationem, l.7. d.86. à num.8. vſque ad 15. Et quid, virtute Tridentini, ſi ea occulta ſit, ibi num.12.

Bigamia ſimilitudinaria clerici in ſacris conſtituti, profeſſive, ineuntis matrimonium, an poſſit tolli Epiſcopi diſpenſatione, l.7. diſp. 86. à num.16. vſque ad 22. Et quid, virtute Tridentini, ſi ſit occulta, ibi num.23.

Bigamia ſimpliciter explicata an ſufficiat in impetranda eius diſpenſatione, nec ſit mentio facienda de ternis vel vlterioribus nuptiis. Et ſi concurrant ſimilitudinaria, interpretatiua & vera, ſit de omnibus mentio facienda, l.7. diſp.86. num. vltimo.

Bigamiæ irregularitas an tollatur per baptiſmum, & incurratur per matrim. ante illum initum, caſu quo ſi poſt iniretur, incurreretur, l.7. diſp.83. num.8. & duplici ſeq.

Bigamiæ irregularitas an tollatur per religionis profeſſionem, & quæcunque alia, l.7. diſp.86. num.2.3.4.

Bigamia interpretatiua quare ſic dicatur, & inducat irregularitatem, l.7. d.84. n.1. Et an incurratur per duplex matrim. irritum, aut alterum tantum validum, ibi à num.2. vſque ad 5. Et quid, ſi contrahens ignoret poſterioris matrimonij nullitatem, ibi num.6. Et an hæc irregularitas ſit ex delicto, eod. num.6.

Bigamia an incurratur contrahendo cum vidua vel corrupta, & qualis debeat eſſe hæc corruptio, l.7. d.84. num.7. Et quid, ſi eſſet vi cognita, aut ipſe putaret eam virginem, cum ſit corrupta: vel putaret corruptam, cum ſit virgo, ibi num.8. Quid, ſi id matrimonium eſſet irritum, ibi num.10. & 11. Et quid ſi id matrim. ſit validum in ſolo foro externo, ibi num.11. Et quid ſi ſit corrupta ab ipſomet eam ducente, ibi num.13. & 15.

Bigamia an contrahatur cognoſcendo etiam ignoranter, vel præcipiente Eccleſia, vxorem adulteram, & vi cognitam, l.7. d.84. à n.15. vſque in finem.

Bigamia ſimilitudinaria an incurratur, cum conſtitutus in ſacris aut profeſſus init matrim. l.7. d.85. à n.1. vſque ad 8. Et an exigatur copula, ibi num.6. & 9. Et quid, de ducente monialem, vel cum voto caſtitatis ſimplici ligatus ſit, ducit vxorem, ibi num.11. & 12.

Bigamia hæc ſimilitudinaria an incurratur ex ſolo delicto, l.7. diſp. 85. num.10.

Bimeſtre.

Bimeſtre conceſſum ad deliberandum de religionis ingreſſu ſponſis ante conſummationem. *Vide* Sponſi ante matrimonij conſummationem.

Biſſextus.

Biſſextus. *Vide* Menſis, vbi ſit mentio, & profeſſio an poſſit fieri, & dies Biſſextus.

Blanditiæ.

Blanditiæ principum, & ſuperiorum quando inferant metum viri conſtantis, l.4. d.7. num.3. An inferant metum leuem, ita vt eis extorta ſint reſtituenda à meretricibus, l.4. diſp.11. n.1. & 2.

Bona.

Bona reſtitutioni ſubiecta an poſſint alienari pro dote filiæ ineuntis matrimonium carnale aut ſpirituale, l.4. diſp.26. num.7.

Bona fides ex qua ignorantia procedat. *Vide* Confeſſarius inueniens.

Bulla.

Bullæ virtute an poſſit commutari iuramentum metu extortum. *Vide* Iuramentum contra bonos mores. Quid de iuramento ſoluendi vſuras, vel amiſſa ludo pecunia credita. *Vide* Pœna ſponſalibus adiecta.

Bullæ priuilegio concedentis receptionem ſacramentorum à quolibet ſacerdote, nequit aſſiſtere matrimonio qui non proprius Parochus, l.3. d.19. num.3.

Bullæ indulto an poſſit Euchariſtia in paſchate peregrinis, aduenis, mercenariis porrigi. *Vide* Habitatio qualis requiratur.

Bullæ abſolutio conceſſa minimè ſatisfactione partis præmiſſa, an valida ſit, l.3. & num.6. fine.

Bullæ cruciatæ priuilegia an ſint ſtrictè interpretanda, l.8. d.2. num.7.

Bullæ vel iubilei virtute quæ vota poſſint commutari, & ſpecialiter attinentia ad caſtitatem & religionem, l.8. d.15. à n.1. vſque ad 10. Et an hæc commutatio debeat omnino eſſe in belli ſubſidium, ibi n.2. Et quid, de iuramentis abſolutis, vel conditionalibus religionis vel caſtitatis, vel alterius rei reſeruatę: vel quando eſt ſimul votum & iuramentum, ibi n.11. Et an poſſit fieri dicta commutatio, & ſi potens adierit prius Pontificem, & conceſſerit vel denegarit, vel confeſſor remiſerit prius ad Pontificem, vel norit Pontificem non niſi cum certis cauſis & in opera certa commutare, ibi num.12. Et quid in voto caſtitatis ad petendum debitum, ibi n.9. Et quid de pœna pecuniaria, iam ex voti fractione debita pœnalis, ibi num.14. Et an poſſit virtute iubilei commutari votum in opera, quæ poſtea vir doctus iudicarit: & an interim hic frangens prius votum ſit reus illius, ibi n.15. Et an vota ante iubilei tempus facta poſſint eo tranſacto commutari, ibi num.16. Et quid ſi lucrans iubileum nullam confeſſionem tunc fecit, quod nullius culpæ lethalis conſcius eſſet: vel intendebat lucrari iubileum, & non lucratus eſt, an reuiuiſcant vota virtute illius commutata, ibi à numer.19. vſque ad 24. Et an hæc commutatio debeat neceſſario in confeſſione fieri, ibi numer.25. Et hanc tranſacto iubilei tempore poſſint ea vota commutari, quorum quis aut immemor aut memor commutationem non petiit, ibi à numer.16. vſque ad 18. Et an ſi quis abſolutus eſt à reſeruatis virtute iubilei quem intendebat lucrari, & non lucratus eſt, reincidat in excommunicationes reſeruatas, vel ſaltem non poſſit poſtea à reſeruata oblita abſolui à quouis confeſſore, ſed à ſolo ſuperiori, ibi n.21.

Bullæ cruciatæ priuilegia an morte Pontificis expirent. l. 8. diſputat. 28. nu.93.

Bullæ priuilegia an cenſeantur reuocari per iubileum, qui vigeſimoquinto quoque anno concedi ſolet, l.8. d.13. n.10.

Bullæ virtute an ſit eligibilis confeſſor, cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, aut eſt occultè reuocata: aut parochus ob vitium occultum beneficij incapax l.8. diſp.34. n.14.

Bullæ commiſſarius. *Vide* Diſpenſare commiſſarius.

Calor Iracundiæ.

CAlore iracundiæ facta. *Vide* Iracundiæ calore.

Canere.

Canere turpia quale peccatum ſit, l.9. d.46. n.38. & ſeqq.

Canonicus.

Canonicus cum quo diſpenſatur ad ordines, an habeat vocem in capitulo, l.8. d.1. n.23.

Canonicus quo tempore quis debet eſſe, vt poſſit eſſe delegatus Pontificis, eiuſve legati, l.8. d.27. n.28.

Canonico facta commiſſio an tranſeat ad ſucceſſorem, l.8. d.27. n.12.

Cantilena.

Cantilenas turpes facere quale peccatum ſit, l.9. d.46. n.41.

Capellania.

Capellaniam recipiens animo non ſuſpiciendi ordinem ſacrum, ſed vxorem ducendi, an peccet, & teneatur reſtituere fructus, l.7. diſp. 45. n.15.

Capitulum.

Capitulum ſede vacanti an poſſit diſpenſare in caſibus occultis conceſſis Epiſcopo, in Trident. ſeſſ. 24. cap.6. de reform. l.8. d.2. n.10. Quid ſi committatur aliquid Epiſcopis tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatis, & an ea poteſtas ſit delegata, eodem num. 10. Alia *Vide* Diſpenſare.

Capitulum ſede vacanti, quid poſſit circa matrimonium. *Vide* Ordinarius cenſetur.

INDEX RERVM.

Captiui.

Captiui apud infideles qualiter poſſint inire matrimonium. *Vide* Peregrini an teneantur.

An valide poſſint inire matrimonium, & conſtituere procuratorem. *Vide* Metus ab intrinſeco.

Cardinalis.

Cardinalis vt fiat coniugatus, quid exigatur,l.7.d.41.num.4.

Cardinales quid poſſint circa matrimonium. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Caſus.

Caſus omiſſus manet in iuris communis diſpoſitione,l.1.d.34.num.6.

Catechiſmus.

Catechiſmus quid ſit, & per quos actus in eo contrahatur cognatio ſpiritualis,l.7.d.10.num.1.vſque ad 9.& an ea ſit ſublata vel reſtricta per Tridentinum, ibi à num.10. vſque ad 12. Et an oriatur ex exorciſmo,ibi num.5.

Cauſa.

Cauſa occulta diſſoluendi ſponſalia, an poſſit detegi. *Vide* Sponſalium diſſolutionis.

Cauſa limitata. *Vide* Limitata cauſa.

Cauſa iuſta diſpenſandi in denuciationibus, an ſola ſit ſuſpicio malitioſi impedimenti,l.3.d.9.num.1.& 2.An ſit iuſta cauſa,verecundia contrahentium,quia ſunt diſpares ætate conditione, vel diuitiis,num.3. Quid ſi ambo ſint ſenes, num.4. Quid ſi ſint concubinarij, exiſtimati tamen coniugati, num.5. Quid ſi ſint magnates, num.6 Quid ſi nullius impedimenti timor ſit, vel ceſſent conuenientia ob quæ præmittuntur denunciationes, num.7. Quid ſi appropinquaret tempus, quo benedictiones nuptiarum interdicuntur, num.8. Quid ſi matrim. ſit publicè contractum, & reperiatur nullum ob occultum impedimentum,num.9.Quid ſi timeatur fore vt conſanguinei matrimonium impediant. Et quando pater dicatur iniuſtè impedire, & ſit præſumptio malitioſi impedimenti, num.10. Quid ſi cauſa matrimonij conſumendi, nolint parentes, vel tutores puellam matrimonio collocare,num.11. Qua prudentia vti debeant iudices in capienda informatione malitioſi impedimenti,n.12. Quid quando volunt parentes, vel tutores vt puella indigno nubat,num.13.Quid quando aliquibus valde expediret coniugium, timéntque ſe impediendos,num.14. Quid ſi virgo deflorata ſit, periculúmque in mora adſit,ne deflorans mutet ſententiam, num.15. Quid ſi mulier ſit infamata, vel ſponſalibus ligati periculo expoſiti ſint mutandi animum, num.15. Quid ſi repentinus caſus offerat rationem contrahendi matrim.vt ſi concubinarij deprehendantur à iudice plectendi,num.16.Quid ob animæ periculum, vt ſi meretrix vel duo concubinarij velint inire matrimonium, & ſit periculum perſeuerandi in peccato, dum præmittuntur denunciationes,num.17. Quid,quando matrimonium, eſt ſtatim neceſſarium ad vitandum ſcandalum, num.18. Quid, quando conſtitutus in articulo mortis vult concubinam ducere, num.19. Qua[illegible]rdinarius diſpenſat, quam diligentiam præmittere tenetur ad cogn[illegible] impedimenta,num.20.

Cauſa naturalis præualet accidentali,l.3.d.23.num.6.& 8.

Cauſa finalis. *Vide* Finalis cauſa.

Cauſa appoſita in contractu matrimonij. *Vide* Demonſtratio.

Cauſæ quæ deſiderantur in voti,ordinis ſacri aut profeſſionis diſpenſatione,l.8.d.8.num.2.3.8.

Cauſæ diſpenſandi in impedimentis matrimonium dirimentibus,quæ ſint, & qualiter intelligantur, & quando verificentur, ſpecialiter allegata nobilitas contrahentium, & defectus dotis, ſcandala, & innuptam manſuram feminam:& quando renuntiatur bonis, aliave fiunt, ne dos ſit competens, lib.8. tota d.19. Et an diſpenſatio ſemper debeat eſſe ob bonum commune ibi num.1.

Cauſæ quæ deſiderentur in votorum diſpenſatione, ſpecialitérque caſtitatis & religionis & cæterorum matrim.impedientium,l.8.tota d.20.Et an eædem cauſæ exigantur in diſpenſatione iuramentorum eiuſdem materiæ, ibi n.1.Et an maior cauſa, vbi concurrũt votum & iuramentum,ibi n.30.Et an maior cauſa exigatur ad diſpenſandum in voto quam in lege,ibi.n.27. Et an cauſa diſpenſandi in voto ſufficiens,ſit talis, quando ſimul adeſt votum non petendæ diſpenſationis,ibi n.31.

Cauſa an præſumatur in vtroque foro in principe, vel alio ſuperiori diſpenſante,l.8.d.17.n.14.15. Et an credatur dicenti ſe ex cauſa iuſtà diſpenſare,ibi n.16.Et an ſit neceſſaria vt ſit valida & licita diſpenſatio.*Vide* Diſpenſatio.

Cauſa diſpenſationis ceſſante an euaneſcat diſpenſatio,ſiue ceſſet ante Potificis conceſſionem,& ordinarij vel confeſſoris expeditioné, ſiue poſt. & ita extinguatur vt,redeunte poſtea cauſa non reuiuiſcat,l.8.d.30. à n.6.& quo tempore debeat cauſa in ea allegata vera eſſe,an ſcilicet,tempore quo mittitur Romam, vel tempore quo à Pontifice impetratur, vel tempore quo ordinarius illam expedit, ibi à n.1.ad 5.& n.15.

Cauſæ diſpenſationis quo tempore debeant verificari.*Vide ſupra.*

Cauſæ generaliter in reſcripto expreſsæ, vel dicendo,Vt aſſerunt, vel per verbum imperſonale,Vt aſſeritur,an ſint probandæ,l.8.d.35.nu.24.& 25.

Cauſa finalis & impulſiua quid ſit,& in dubio qualis præſumatur,l.8.d.21.n.9.& n.20.

Cautela.

Cautela pro ſecuritate matrimonij contrahendi. *Vide* Arra quæ eſt ſignum.

Cautio.

Cautio quando à legatario præſtanda ſit, vt detur ſibi legatum ſub conditione relictum. *Vide* Legatum.

Cautio quando ſufficiat iuratoria, & quando nuda:& quid nomine cautionis nudæ intelligatur:& quando pignora, & fideiuſſores, & hypotheca exigantur,l.10.d.18.a.num.34.vſque ad 39.Et an iudex poſſit ex officio cogere ad cautionem præſtandam, ibi num.39. Et quid,quando alter coniux diuortium petens dedit cauſam ſæuitiæ, ibi n.5.Et an ſufficiat cautio nuda vel iuratoria, quando obligatus ad fideiuſſoriam nõ inuenit fideiuſſoris copiam, credaturque iuramento dicentis ſe nõ inuenire,ibi n.38.Et an ſufficiat ſimplex cautio,quando obligatus ad fideiuſſoriam eſt euidenter idoneus, ibi n.43.Et quid ſi cautio non præſtetur ad petitionem partis, ſed ex iudicis officio,ibi num.44. Et an non obſtanti cautione poſſit vxor caſtigari,ibi n.46.

Certitudo.

Certitudo nullitatis matrimonij vel dubium quando poſſit haberi,vt non liceat eo vti, ex aſſertione alterius coniugis dicentis ſe non conſenſiſſe:& quæ coniecturæ debeant eſſe,l.2.d.45.n.2.& ſeqq.An exiſtentibus indiciis ſit neceſſaria iudicis auctoritas ad ineundum aliud matr.n.13.Quid ſi vterque confiteatur ſe non conſenſiſſe nu.15. Quid ſi coniuges falsò exiſtimantes ſubeſſe impedimentum, dicant ſe non conſenſiſſe.*Vide*,Credendum an ſit coniugibus.Quid ſi amicus vel parochus iuret abfuiſſe impedimentum dirimens,vel ſit fama,an teneatur alter coniux credere, n. 25. An teneatur tunc diligentiam adhibere,n.26.An teneatur tunc dubitare, n.27.Si diligentia adhibita nil inueniat,an poſſit deponere dubium,num.28. Quid ſi audiuit à non fide dignis n.29. Quid ſi tempore contractus matrim.alter præmittat proteſtationem diſſenſus.*Vide* Proteſtatio qua alter coniux. Quid ſi vterque aut alter coniux fateatur impedimentum.*Vide* Probatio ad diſſoluendum matr.vbi agitur de aliis probationibus ad hoc neceſſariis.

Ceſſatio à diuinis.

Ceſſationis à diuinis tempore qualiter liceat nuptiis benedicere, vel alia diuina officia peragere.*Vide* Interdictum.

Circumſtantia.

Circumſtantia ſponſalium an ſit fatenda.*Vide* Adulterium.

Circumſtantia acceſſus contra naturam cum propria vxore an ſit neceſſariò fatenda, & ſit adulterium:vel ſatis ſit dicere acceſſum eum eſſe habitum cum coniugata, l.6.d.18. per totam.

Circumſtantiæ perſonarum in tactibus an ſint neceſſariò fatendæ:& in acceſſu coniugali, vel ad coniugatam, vbi non eſt ſeminis effuſio l.9.d.46.n.17.& 18.Et quid in aſpectibus,ibi num.30.Et quid in verbis turpibus, ibi nu.45.

Circumſtantia loci ſacri in copula, tactibus, aſpectibus, deſideriis, verbis,an ſit fatenda,& quando ſit locus ſacer.*Vide* Eccleſia.

Circumſtantia an ſit fatenda,duplicemque malitiam contineat,quando res duplici præcepto prohibetur aut præcipitur. Vt ſi vigilia incidat in quadrageſima, vel feſtum in Dominica, vel eſt præceptum & votum de eadem re, vel votum & iuramentum: vel omittitur officium canonicum debitum ratione ordinis ſacri ac beneficij: vel committitur adulterium coniugati cum coniugata: vel peccatum habet annexam excommunicationem, l. 9.d. 15. n. 5.& 6.

Circumſtantia concubitus cum infideli, vel hæretica, vel alia cum qua nequit matr.iniri,an mutet ſpeciem, & ſit fatenda,l.7.d.5. à n. 5.vſque in finem.Et an ceſſet circumſtantia diſpenſatione obtenta ad contrahendum cum ea femina,ibi n. 15.& 16.

Circumſtantia ſtupri quando ſit fatenda.*Vide* Stuprum.

Circumſtantia quando addatur noua in peccato luxuriæ,lib.7.d.14. à n.2.ad 5.

Circumſtantia copulæ confeſſoris cum pœnitente an ſit fatenda, l. 7.d.55.

Circumſtantia ordinis ſacri an in copula ſit fatenda,l.7.d.27. nu. 19. 20.21.Et quid de circumſtantia profeſſionis, ibi n.20. Et an ſimul Sacerdos & profeſſus fornicans, ſatisfaciat, dicens ſe eſſe profeſſum aut initiatum ordine ſacro,ibi num.22.23.24.& 28.29.30. Et an profeſſus fornicans ſatisfaciat, explicans ſe votum emiſiſſe, aut votum ſolemne, ibi num.27.29.38. Et an ſacerdos ſæcularis ſatisfaciat exprimens ſe eſſe in ſacris, aut voto caſtitatis ligatum, ibi numer.31.& 32. Et ſi ſit Epiſcopus vel prælatus religionis, ſit hæc quoque circumſtantia explicanda, ibi nu. 33. Et an religioſus Soc. Ieſu votis biennij ſimplicibus ligatus,ſatisfaciat dicens ſe peccaſſe contra votum caſtitatis. Et cetera religioſi peccata,quamuis voto non aduerſentur, habeant ſpecialem circumſtantiam fatendam ratione ſtatus,ibi num.34.Et an qui vouit expreſsè caſtitatem, & eſt ſacerdos, emiſitque dicta vota biennij Soc. Ieſu, ſatisfaciat explicando quiduis horum, ibi n.35. Et quid ſi profeſſus, vel ſacerdos, vel habens votum caſtitatis, vouit ſe nũ habiturum mollitié,ibi n. 36. Et quid, ſi quiuis ex his iurauit ſeruaturum ſe caſtitatem, an teneatur hoc quoque explicare, ibi numer. 37. Et an vota vel iuramenta ſæpe repetita conſtituant nouam malitiam neceſſariò fatendam. Vel ſi ſint iuramentum & votum de eadem re,ibi num. 25.& 26.

Ciuilis actio.

Ciuilis actio quando præiudicet criminali, vel è contra, l. 1. d. 8. num. 19.

Clandeſtinum.

Clandeſtina ſponſalia an ſint valida,l.1.d.12.nu. 1. & 2. An ſit pecca-

tum ea contrahere,l.1.d.13.num.1.& 2. An pœna clandeſtini matrimonij afficiat ſponſalia clandeſtina.Et generaliter pœna impoſita contrahenti matrim. extendatur ad ſponſalia, eadem d. 13. num.1.& 2.

Clandeſtinum matrim.an obliget vt ſponſalia,l.1.d.20.n.2.& 3.Quid ſi accedat iuramentum, n.4. Quid ſi damnum ſequatur virginitatis,aut famæ, & an tunc ſit aliquid reſtituendum,n.5.Quid ſi contrahentes voluerint ſe obligare eo modo quo poſſunt,num.6.

Clandeſtinum matrim.quotupliciter dicatur, l.3. d.1. num.1.2. & 3. Quando tale dicatur quoad pœnas incurrendas. *Vide* Pœnæ clandeſtini. An ante Trident. fuerit irritum,l.3.d.3. n.1.2.& 4. An ſit mortale clàm contrahere,ea d.3.n.5. Quid poſt Tridentinum,n.6. An ſit mortale ſolo iure Eccleſiaſtico,num.7. & 8. An infideles ſic contrahendo peccent,n.8.Qualiter Eccleſia potuerit irritare clandeſtinum,l.3.d.4. num.1. & 2. An irritarit directè annullando matrim. vel indirectè inhabilitando perſonas, ea d.4.num.3.4.5. An potuerit irritare vt eſt Sacramentum,num.6.An irritans clandeſtinum mutauerit materiam & formam illius,num.7.

Clauſula

Clauſula non obſtante. *Vide* Leges poſteriotes.

Clauſura generalis poſita poſt caſus requirentes ſpeciale mandatum, continet alios ſimiles, non autem longè maiores expreſſis, l.2. d.11.num.3.

Clauſula in fine poſita quando referatur ad omnia præcedentia, l.3. d.7.num.17.

Clauſula, tuo iudicio, prudentiæ, conſcientiæ, vt tibi videbitur, an importet non exigi iudicialem cognitionem,l.3.d.8. n.4. An tunc teſtes debeant iurare,n.5. An tunc,vel quando committitur res ardua,cenſetur electa induſtria perſonæ, l,3. d.7. num.18. & 20. An tollatur tunc appellatio. *Vide* Diſpenſationem negans.

Clauſula generalis an ſufficiat, ad derogandum concilio. *Vide* Tridentino concilio.

Clauſula poſita in vna parte diſpoſitionis, quando referatur ad omnia in ea contenta,l.6.d.22.num.17.& 19.

Clauſula poſita ad executionem contractus non immutat eius naturam,l.6.d.29.num.9

Clauſula in fine, vel quacunque diſpoſitionis parte poſita, quando referatur ad omnia præcedentia,l.8.d.16.fin.& l.10.d.17.num.15.

Clauſula poſita in vno §. vel verſiculo, an referatur ad alium §. vel verſiculum,l.7.d.108.num.3.

Clauſula, motu proprio. *Vide* Gratia motu proprio.

Clauſula, ex certa ſcientia. *Vide* Gratia motu proprio.

Clauſula reſcriptorum an cenſeatur in dubio iuri tertij derogare, l.8. d.7.num.6.fin.

Clauſula, non obſtante, an augeat gratiam, ſupplens qualitates non expreſſas,l.8.d.24.num.6.

Clauſula, dummodo mulier rapta non ſit, quomodo intelligatur,l.8. d.25.à num.17.

Clauſulæ ſolitæ apponi an cenſeantur appoſitæ, & ſi non exprimantur,l.8.d.15.num.19.

Clauſula, dummodo non ſpe facilioris diſpenſationis copula habita ſit, an verificetur, quando alter ſolus coniux eam ſpem concepit, l.8.d.25.num.31.

Clauſula diſpenſationis in foro conſcientiæ, diſcreto viro doctori, &c. confeſſori ex approbatis ab ordinario, explicatur, l.8. d.34. à num.15.vſque ad 17.vbi latè explicantur qualitates neceſſariæ expedituri has diſpenſationes:& quale priuilegium habeant regulares ad id. Et an hæ literæ ſuo valore fruſtrentur, ſi aperiantur ab eo qui his qualitatibus caret,ibi. num.12.

Clauſulæ diſpenſationis fori conſcientiæ continentes cauſam periculi incontinentiæ, vt diſpenſetur in voto caſtitatis : vel religionis, explicantur lib.8. d.34. num.19. Et qualiter verificetur ſcandala oritura,vel fœminam innuptam manſuram,ibi n.2.

Clauſula diſpenſationis fori conſcientiæ præcipiens confeſſori examinare veritatem precum e.& an ſtandum ſit dicto eius cum quo diſpenſandum eſt, nec alij teſtes vocandi, & ſi confeſſori contrarium conſtet, & occultè ſit diſpenſandum,nullo diſpenſationis teſtimonio dato.explicatur l.8.d.34.num.21.& 22. Et an hæ diſpenſationes ſint præſentandæ ordinario, iuxta decretum Trident. ibi num.23. Et an ſit examinanda veritas precum, quando eſt notoria, vel ipſi ſoli confeſſori nota, ibi num.24. Et quid, ſi ignarus veritatis precum diſpenſet,cùm tamen ſint veræ, an valeat diſpenſatio,ibi num.25.& 26.

Clauſula continens monita & conſilia danda à confeſſore, & an eorum omiſſio vitiet, explicatur l.8.d.34.num.27.

Clauſula iubens pœnitentiam imponi, explicatur, & an ſit neceſſaria confeſſio ad has diſpenſationes expediendas, ſiue per doctorem,ſiue per religioſos virtute priuilegij, lib.8. d.34. num.28. 29. 30. Et an differat abſolutio in foro conſcientiæ, & in foro pœnitentiæ,ibi num.29.

Clauſula iniungens opera, in quæ debet confeſſor commutare votum caſtitatis vel religionis,explicatur lib.8.d.34.à num.32.vſque ad 41.vbi latè ea opera explicantur.

Clauſula iubens dilaniari literas, & vt aliter non proſint : explicatur l.8.d.34.num.42.

Clauſula legitimationis prolis ſuſceptæ & ſuſcipiendæ, in ſolo conſcientiæ foro,qualiter intelligatur,l.8.d.34.à num.45.vſque 51.

Clauſula occultum dicens eſſe impedimentum, qualiter intelligatur,& an dicātur occulta impedimenta irregularitas,cenſura quæcunque, quando non ſunt notoria nec publica : vel delictum, ex quo oriuntur,non eſt publicum in quantum delictum,vel non ſcitur publicè ex eo id impedimentum vel cenſuram oriri, l.8. d.34. num.54 & duplici ſequenti. Et quid, ſi delictum ad forum externum deductum ſit, & reus eſt falſis teſtibus omnino abſolutus, vel à ſola inſtantia, vel delictum eſt tantùm ſemiplenè probatum, vel iniquè eſt ad forum externum delatum:aut parti non eſt intimata accuſatio.ibi.num.57.& 58.

Clauſula diſpenſationis in foro conſcientiæ ad matrimonium initum inſtaurandum, continens vt contrahentes experiantur an poſſint continenter cohabitare, vel abſque ſcandalo ſeparari, & vt moneantur de prioris conſenſus nullitate, explicatur, l.8. d.34. num.60.& 61.

Clauſula, gratis vbique,in diſpenſatione fori conſcientiæ poſita qualiter intelligatur, & an poſſit pœnitentiarius compoſitionem exigere, quæ in foro externo ſoluenda erat, quando in diſpenſatione fori externi qualitas aliqua tacita eſt, eiuſque diſpenſatio petitur in foro interno,l.8.d.34.num.vltimo.

Clauſula diſpenſationis cum illegitimo, dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit:explicatur l.8.d.34.num.27.

Clauſula defectum dotis continens,vel dotem à viro vel ab alio ſupplendam,qualiter intelligatur,l.8.d.35.num.6.& 7.

Clauſula continens expediendam eſſe gratis diſpenſationem fori externi, qualiter intelligatur,l.8.d.35.à num.9.vſque ad 14.

Clauſula iniungens ordinario vt veritatem precum examinet, qualiter intelligatur,l.8.d.35.à num.15.

Clauſula,non obſtantibus,poſita in his diſpenſationibus fori externi, qualiter deroget decreto concilij,l.8.d.35.num.17.

Clauſula vt iuxta formam Tridentini iterum celebretur hoc matrimonium, qualiter intelligatur l.8.d.35.num.19.20.

Clauſula prolem legitimans in foro externo, qualiter intelligatur,l. 8.d.35.num.23.

Clauſula diſpenſationis abſque cauſa conceſſæ,dum ait ex quibuſdam rationabilibus cauſis, vel quia aſſerunt ſe eſſe *nobiles*, vel ex *principalioribus*, qualiter intelligatur, & an eæ cauſæ probandæ ſint, l.8.d.35.num.24.& 25.

Clericus.

Clericus percutiens inuentum cum ſponſa,de futuro,aut præſenti,an ſit excommunicatus, & reſeruetur Pontifici abſolutio,l.1.d.1. n.6.

Clericum percutiens quando ratione ignorantiæ excuſetur ab excommunicatione. *Vide* Ignorantia.

Clerici audientes comœdias an peccent,l.9.d.46.num.41.42.

Clericus omittens recitationem officij, debitam ratione ordinis & beneficij, an peccet duplici malitia neceſſariò fatenda, l.9.d.15. num.5.& 6.

Clericus coniugatus an amittat beneficia. *Vide* Beneficium.

Clericus coniugatus an eo ipſo amittat penſiones,lib.7.d.44.Et an ſit capax penſionis,ibi num.9.

Clericus coniugatus an ſit capax beneficij,l.7.d.42.num.[illegible] & 16. Et quid,ſi vxor adulteretur,ibi.num.16.

Clericus coniugatus quibus priuilegiis fruatur, & quot conditiones ad id deſiderentur,l.7.d.46.num.1.& 2. Et quid,ſi non incurrat bigamiam veram ex contractu matrim.ibi num.3.Et quid,ſi tempore delicti non erat bigamus, & poſtea effectus eſt, ibi num.4.Et an opus ſit vt omnes veſtes tam internas quam externas deferat clericales,ibi num.5.Et quæ dicendæ ſint veſtes clericales, ibi num.6. Et quando quæſtio mouetur an veſtes ſint clericales, vel hic habeat conditiones requiſitas, quis iudex debeat id diiudicare, & in quo carcere debeat eſſe pendenti hac lite,ibi n.7.Et an perdat priuilegium vnica habitus dimiſſione, ibi num.8. Et quid ſi non deferat tonſuram eo quod capillis careat, ibi num 9. Et an debeant habitus & tonſura deferri tempore commiſſi delicti & capturæ:& quid his poſt delictum dimiſſis, ibi n.10. Et an præter duo priuilegia reputetur in omnibus merè laicus, ibi num.12. Et an perdat priuilegia per contractum ſponſalium, aut matrim. non conſummatum,ibi num.13. Et an poſſit eſſe vicarius Epiſcopi,aut aſſeſſor, aut delegatus ad cauſam ſpiritualem, & qualiter intelligatur, ſi eum vicarium Epiſc. nominet, ibi num.14. Et an valeat tempore interdicti intereſſe diuinis, n.15. Et an fruatur immunitate à gabellis & quibuſuis muneribus ſecularibus,ibi n.16. Et an requiratur ſent.aut monitio aliqua, ne fruatur priuilegio canonis & fori, non ſeruans requiſita,ibi n.18.& 19.Et an gaudeat in ciuilibus priuilegio fori, num.21. & 22. Et an poſſit capi à iudice ſeculari in cauſa ciuili,ibi num.23 & 24.Et an perdat priuilegia vacans negotiationi,ibi num.25.& 26. Et an ſemel dimittens habitum, & poſt iterum ſumens recuperet priuilegia,ibi num.27.28.29. Et an mortua vxore recuperet omnia priuilegia,ibi num.30.& 31.

Clericus initiatus cum dimiſſoriis capituli ſede vacante, caſu quo nequit eas concedere an ipſo facto abſque ſententia amittat priuilegia,l.7.d.46.num.20.

Clericus cum quo diſpēſatur ad matr.an teneatur ad horas,l.8.d.8.n.5.

Cogere.

Cogere ad ſponſalia,quando, & quis iudex poſſit. *Vide* Sponſalia implere recuſans.

Cognatio carnalis.

Cognatio carnalis quid ſit, & quotuplex : quæ ſit eius linea, gradus, ſtipes,l.7.d.50. à num.1. vſque ad 3. Et eius gradus quibus regulis dignoſcantur iure canonico & ciuili : & vtrius iuris computatio ſeruanda ſit,ibi à num.4.vſque ad 8.

Cognatio

Cognatio carnalis an in recta linea dirimat iure naturæ matrim. inter parentes & filios, l.7.d. 51. n. 78. Et an poſſit Deus in hoc diſpenſare.ibi n.9.Quid, ſi ſoli parentes & filij exſtarent,ibi n.10.

Cognatio carnalis in recta linea aſcendentium & deſcendentium, an in infinitum dirimat matrim.l.7.d.41.nu.12. Et an in 2.gradu, vel vſque ad 4.dirimat iuræ naturæ, ibi à n.15 vſque ad 20. Et an iure Eccleſiaſtico,vſque ad 4. ſolum gradum,ibi n.22.

Cognatio carnalis an impediat matrim. iure naturæ vel diuino hodie in gradibus in Leuitico interdictis,l.7.d.52.à nu.4. vſque ad 7. & n.13.

Cognatio carnalis in linea tranſuerſa an in aliquo gradu dirimat iure naturæ matrimonium,l.7.d.52.à nu.9.vſque ad 13.

Cognatio carnalis quo gradu iure antiquo Eccleſiaſtico dirimeret matrim.& quo gradu nunc,l.7.d.53.a.n.vſque ad 3.

Cognatio carnalis an obſtet matrimonio, quando contrahentes diſtant inæqualiter à communi ſtipite, ſi remotior diſtet vltra 4. gradum,l.7.d.53.n.4.Et quid,ſi alter diſtet in 1.gradu à ſtipite,alter vero vltra quartum ibi n.5.

Cognatio carnalis quæ petat in eius diſpenſatione explicari,ne ſubreptitia ſit. *Vide* Diſpenſatio in conſanguinitate.

Cognatio legalis.

Cognatio legalis quid ſit & quotuplex, l. 7. d.63.à n.5.Et an oriatur ex imperfecta adoptione,ibi à nu.8.vſque ad 10.Et quando impediat ac dirimat matr. ibi n.12.vſque ad 16. Et qualiter hoc impedimentum vim habeat,cumlegibus inductum ſit,ibi n.17.Et an ad hoc ſit opus ſeruari in adoptione formam legibus præſcriptam, ibi num.18.Et an cognatio hæc matrimon. ſuperueniens impediat debiti petitionem, ibi n.19.Et an ſponſalibus ſuperueniens ea dirimat,ibi n. 20. Et an hoc impedimentum ſi ex ſolo iure humano,ibi n.21.Et an infideles qui cum eo contraxere ſint conuerſi ad fidem ſeparandi,ibi n.22.& 23.

Cognatio legalis quamdiu duret,l.7.d.63. n. 24. Et an ceſſet ſoluta adoptione per emancipationem, vel alio modo, ibi n.24.Et quid requiratur vt ceſſet fraternitas legalis, ibi n.25.

Cognatio legalis an ſit inter adoptantem & adoptiui parentes, quæ impediat matr.l.7.d. 63. n. 26. Et an filius adoptiuus poſſit ducere filiam legitimã adoptantis mortuo paréte:aut eo ſuperſtite,ſi alter eorum eſt emancipatus,ibi n.27.Et an inter fratres adoptiuos poſſit eſſe matr.ibi. Et quid, inter duorum fratrum adoptiuorum filios,ibi n.29.Quid inter filium adoptiuum & filiam naturalem legitimam adoptantis: vel filium naturalem illegitimum adoptantis cum filia adoptata,ibi n.30.

Cognatio legalis inter adoptantem & adoptari deſcendentes ad quotum vſque gradum matr.impediat,l.7.d.63. n. 31. & triplici ſequ. Et an ſit cognatio legalis inter patrem adoptantem & filiam filiæ adoptatæ, ibi num.35 Et an adoptans poſſit ducere quamuis filiam illegitimam adoptati,ibi n. 36.

Cognatio ſpiritualis.

Cognatio ſpiritualis quid ſit:& an ſolo iure Eccleſiæ inducta ſit, l. 7. d.54.n. 1. & 2. Et an ex baptiſmo & confirmatione oriatur impediens & dirimens ſubſequens matr.ibi n. 30. Et an dirimat ſponſalia præced.ibi n.6.Et an ex aliis ſacram.oriatur, ibi n.6.

Cognatio ſpiritualis ex cathechiſmo orta.*Vide* Catechiſmus.

Cognatio ſpiritualis an oriatur ex confeſſione,& ſit fatenda circumſtantia acceſſus confeſſoris ad pœnitentem,l.7.tota d. 55.

Cognatio ſpiritualis an extinguatur morte perſonæ, qua media eſt contracta,l.7.d.54.n.8.

Cognatio ſpiritualis an oriatur ex baptiſmo vel confirmatione, quãdo hęc ſacramenta irrita ſunt,l.7.d.62.n.5.Et quid,quando baptiſmus in neceſſitate collatus eſt, & iteratur ſolemniter in Eccleſia, ibi n.4.& 5.Et quid,ſi quis ratione dubij prioris baptiſmi rebaptizetur,ibi n.6. Et an contrahatur ſi quis nondum integre natus baptizetur,& poſtea rebaptizetur,ibi nu.7.& 8. Et an contrahatur in ſolemnitatibus catechiſmi, quæ adhibentur in Eccleſia, quando puer eſt domi baptizatus,ibi n.1.

Cognatio ſpiritualis inter quas perſonas contrahatur attento iure antiquo,l.7.d.54.n.9.Et quid attento Trid.ibi nu.10.Et an hoc attento transfundatur ab vnico coniuge in alium,ibi n.11.Et an contrahatur inter ipſoſmet patrinos, ibi n. 12. Et an ſi coniuges ſimul alienum puerum leuent de ſacro fonte, priuentur iure debiti exigendi, ibi n.13.Et an cognatio ſpiritualis ante Tridentinum contracta ſit modo ablata vel reſtricta poſt Trident.eo modo quo poſt contracta,ibi n.14.Et an contrahant cognationem ſpiritualem cõpaternitatis parentes naturales, illegitimi, & adoptiui baptizatæ perſonæ vel confirmatæ cum patrino,ibi n.16.

Cognatio ſpiritualis an poſſit duplici ex parte contrahi, ita vt duo poſſint ad inuicem eſſe patrini,l.7.d.54.n.17.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur inter patrem baptizantem in neceſſitate filium illegitimum, & ipſam concubinam, ita vt nequeat inter ipſos conſiſtere matr.l.7.d.62.n.11.& 12.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur à tenente in baptiſmo priuato,l. 7.d.62.à nu.13.vſque ad fin. Et an contrahatur à baptizante in baptiſmo non ſolemni,ibi n. 9. & 10.

Cognatio ſpiritualis, quando plures,ſiue aliqui deſignentur,ſiue non, tangunt baptizatum vel confirmatum, quando inter illos cum baptizato vel confirmato & eorum parentibus contrahatur, attento iure antiquo & Tridentini,l.7.d.57.à n.8.vſque ad fin.vbi plurimi caſus circa hoc diſcutiuntur. Et an cognatio ſpiritualis contracta ante Trident.eo quod tetigere plures duobus,ſit ablata modo,l.7. d.57.num.vlt.

Cognatio ſpiritualis an poſſit contrahi per procuratorem, l. 7.d.59. n.2.3.4.Et an poſſit per nuntium, ibi n.5. Et quid,ſi conſuetudo id habeat ibi n.6.Et quid,ſi procurator ille reuocatus, inſcius tamen reuocationis,tenuit infantem,ibi n.8.& 9. Et an poſſit contrahi ab vniuerſitate mittente procuratorem, ibi n.7. Et an contrahatur ab ipſo procuratore tenente nomine alterius,ibi à n. 10.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur ab hæretico baptizante, confirmante, vel tenente,l.7.d.60.n.2. Et quid ab infideli baptizante aut tenente,ibi à n.3.vſque ad 9.Quid,ſi hic ſit cathecumenus, n.9. Et an contrahatur ſaltem quando poſtea baptiſmum recipit,ibi num. 11.& 12.Et an contrahatur ab infideli ſi Chriſtianus ſimul cum illo leuet puerum, aut alter leuet altero baptizanti,ibi nu. 10. Et ân contrahatur ab infideli, quando fidelis baptizat, vel confirmat, vel tenet eius puerum,ibi num.13.& 14. Et an ea cognatio conualeſcat, infideli poſtea baptizato: & tunc non poſſit inire matrim. ibi à 15.ad 17.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur à non confirmato tenente in baptiſmo vel confirmatione,l.7.d.60.n.17.19. & 20. Et an contrahatur ab Epiſcopo non confirmato,confirmante,ibi nu.21.

Cognatio ſpiritualis an cõtrahatur à religioſis patrinis baptiſmi vel confirmationis,& an hi peccent id munus obeundo, l.7.d.60.n.21.

Cognatio ſpiritualis vt contrahatur à patrinis, an in his certa ætas deſideretur,l.7.tota d.56.

Cognatio ſpiritualis an contrahatur à patrinis, per ſolam reſponſionem,vel neceſſarium ſit tenere puerum, dum baptizatur,vel cõfirmatur, aut eum de ſacro fonte ſuſcipere, & qui tactus requirantur & ſufficiant. l.7.tota diſp.56.

Cognatio ſpiritualis ſuperueniens matr. an impediat debiti petitionem à coniuge cum quo contracta eſt l.9.tota d.26.Et quid ſi coniux teneat communem filium in catechiſmo,nu.11.

Cognatio ſpiritualis an ſit difficilis diſpenſationis, nec ſoleat in ea diſpenſari l.8.d.19.n.7.

Cognatio ſpiritualis quæ petat in eius diſpenſatione explicari, ne ſubreptitia ſit. *Vide* Diſpenſationis in conſanguinitate.

Cognitio.

Cognitio iudicialis an deſideretur quando aliquid committitur prudentiæ, aut conſcientiæ? *Vide* Clauſula, tuo iudicio. Et an deſideretur ad diſpenſandum in denunciationibus matrimonij, l. 3. d.8.nu.2.4.

Cohabitare.

Cohabitare an teneantur coniuges, & ea obligatio oriatur ex natura matrimon.ita vt nec pacto tolli poſſit, l. 9.d.4.n.1. vſque ad 4. Et an poſſint mutuo conſenſu eſſe ſeparati,ibi n.5.Et quis iudex poſſit ad id compellere.*Vide* Iudex. An poſſint eſſe diutius ſeparati, valeátque conſuetudo,ibi. Et quando liceat viro peregrè proficiſci: & an teneatur ſecum deferre vxorem, ibi nu. 7. An poſſit ratione voti implendi abeſſe. *Vide* Votum. Et an poſſit expelli ob dotem non ſolutam vxor: aut quia ei interdicta eſt debiti petitio. *Vide*,Vxor.

Cohabitare cum leproſo coniuge, aut patienti morbum contagioſum,an teneatur alter coniux. *Vide* Leproſus,per totum.

Cohabitare cum coniuge furioſo an teneatur alter coniux, vel id ſit cauſa diuortij,l.10.d.18.n.18. & ibi,de ebrio coniuge: & an liceat tunc alteri ad religionem tranſire,ibi n.48.

Cohabitare quando non teneatur coniux ratione ſæuitię alterius.*Vide* Sæuitia.

Cohabitare an teneatur vxor cum viro habenti concubinam, l.10.d. 18.n.20.Et quid, ſi ex viri latrocinijs aliiſve delictis damnum immineat vxori, ibi n.21.

Commiſſarius Cruciatæ.

Commiſſarius Cruciatæ bullæ qualiter poſſit diſpenſare circa matrimonium, vel debiti petitionem, aut prolem legitimare. *Vide* Diſpenſare.

Commiſſio.

Commiſſio quando ceſſat.*Vide* Delegata poteſtas,

Commodatarius.

Commodatarius an teneatur, quando dubitat an culpa ſua commodatum perierit? *Vide* dubitans an res ſit ſua.

Commutari & Commutatio.

Commutari qualiter poſſint vota virtute bullæ vel iubilei. *Vide* Bulla.

Commutari vota per priuilegia religioſorum qualiter poſſint. *Vide* Diſpenſare.

Commutari an poſſit pœna pecuniaria debita ex voti pœnalis fractione,vel quando à Papa impoſita,l.8.d.16.n.14.

Commutatio voti & iuramenti.*Vide* Votum.

Comœdia.

Comœdias facere,repreſentare, aut audire etiam clericos, quando ſit peccatum,l.9.d.46.n.40.41.

Compenſatio.

Compenſatio an fiat adulteriorum quoad amiſsionem dotis, & ob nuptias donationis, ita vt adulter coniux occultus non lucretur, & ſi poſt ſibi applicata adulteretur, teneatur reſtituere, l.10. d. 8. à n.29.ad 31.& d.9. n. 37. Et an ſit compenſatio quoad accuſationem criminalem, ita vt viro adultero non liceat accuſare adulteram,ea d.8. n. 33. & 34. & 36. 45. & 46. Et an ſint pares quoad hanc accuſationem,ibi n.33.Et quid quoad accuſationem ciuilem, ibi n.29.

Compenſatio adulteriorum an fiat quoad diuortium : ita vt coniux poſtea adulterans teneatur redire ad adulterum dimiſſum ſiue ſententia diuortij lata ſit,ſiue non,l.10.d.9.à num,24. vſque ad 32. Et quid , ſi poſtea adulterans neget delictum , vel falſis teſtibus ſe tueatur:& an teneatur illud fateri,ibi nu.33.Et quid , ſi hic ſit iam profeſſus,vel in ſacris conſtitutus,vel in minoribus , vel nouitius, vel voto ſimplici caſtitatis ligatus, & tunc adulteretur an ſit reſtituendus priori coniugi dimiſſo ob adulterium,ibi n.35. Et quid, ſi adulterium hoc acciderit ante ſtatum mutatum,ibi n.45.Et an hic poſtea adulterans poſſit repetere priùs adulterantem,vt ſibi reconcilietur,ibi n.36.Et an poſſit adulter accuſari de adulterio ante ſententiam perpetrato,ibi n.25.Alia *Vide* Diuortium.

Compenſatio an detur inter adulterium carnale coniugis, & ſpirituale alterius , vt hæreſim , quoad diuortium : vel inter hæreſim vtriuſque coniugis, l.10,d.16,

Compoſitio.

Compoſitio an poſſit in aliquo caſu peti, quando impetratur diſpenſatio in foro conſcientiæ,l.8.d.34.fin.

Conceſſum.

Conceſſum an intelligatur quod concedens de eo interrogatus veriſimiliter conceſſiſſet,l.7.d.90.n.10.& 11.

Conceſſio.

Conceſſio generalis.*Vide* Diſpoſitio generalis.

Concilium.

Concilio vt derogetur,quid exigatur? *Vide* Tridentino conc.

Concilium dicens in aliquo caſu non diſpenſandum , quid operetur circa Pontificem?l.3,d.15.n.3.

Concilij conſtitutio quando dicatur,& quando Pontificis,lib.8.d.5.à n.6.vſque in fin.

Concilio vt derogetur, an ſit neceſſaria ſpecifica mentio , quando in caſu ſpeciali contra concilij decretum diſpenſatur,l,8.d.37.n. 17.

Concilia prouincialia inſerta in decreto quam authoritatem habeant,l.9.d.12.nu.2.& 5.

Concilium prouinciale an ſit ſuperius Archiepiſcopo , & alia circa hoc.*Vide* Archiepiſcopus.

Concionator.

Concionator an ſemper teneatur veritatem docere. *Vide* Confeſſarius inueniens.

Concubina.

Concubina à viro retenta an præſtet cauſam diuertendi ratione timoris ſæuitiæ,l. 10.d.28.n.20.

Conditio.

Conditio dotis ſoluendæ an remiſſa cenſeatur ſequuta copula poſt ſponſalia? l.1.d.26.n.13.

Conditio obligans ad nuptias,& eas prohibens, & aliæ quas ius reiicit , an ſimiliter in conſcientiæ foro reiiciantur:& capiatur legatum,contra expreſſam teſtatoris voluntatem?l. 1.d. 33. numer. 2. Quid ſi vir fœminæ promittat,Si mihi nupſeris,dabo tibi centum, nu.3. Quid ſi cauſa ſit iuſta promittendi,vt ratione iuuentutis,aut nobilitatis, n.4.

Quid ſi in donatione ob nuptias ponatur conditio, Si mihi nupſeris, n.5.Valet conditio appoſita ab alio, lego tibi,ſi tale matrim. inieris, n. 6. & 7.An poſſit poni per viam modi , vt Lego Titio vt Titiam ducat,alias perdat,n.8.An valeat conditio ducendi fœminam de familia , & quid nomine familiæ intelligatur : vel conſanguineam . vel aliam quæ abſque diſpenſatione duci nequit,n.8. Quid ſi dictæ conditiones apponantur in legitima n.10. Quid quando præceptum eſt de matrim.indigno,n.10.Quid ſi viduæ apponatur conditio vt nubat indigno,n,12. Quid ſi virgo grauata vt nubat alij ex patris conſenſu.n.13.Quid ſi iuſſus ducere nobilem , prima vice nobilem ducat,& factus viduus ignobilem vel è contrà,n.14. Quid ſi legetur fœminæ,ſi Titio nubat,& nolit Titius, qui poſtea velit,& ipſa nolit,an perdat legatum,n.15.18. Qui iuſſus contrahere,prius nolit,& poſtea velit,an perdat legatum , & ſi ſit minor, poſſit reſtitui,eod.n.1[illegible].Quid ſi teſtator iubeat aliquam ducere , & legatarius iam illam duxerat , & quo tempore expectandus ſit vt conditionem impleat , n. 16. Quid ſi iuſſus Bertam ducere , prius aliam ducat,& viduus factus ipſam : vel iuſſus religionem ingredi, prius ducat vxorem,& viduus factus ingrediatur,n.17.Quid ſi abſque culpa iuſſi contrahere cum Berta deficiat conditio hæc mixta, quia ipſa non vult,n.19.Quid ſi caſu deficiat , vt quia obiit ipſa,n. 24. Quid fauore alimentorum , vt quia legetur fœminæ pauperi dos, vt nubat Petro , & ille obeat, vel fauore libertatis , vel cauſa pia,vel conditio eſt partim impleta,num.25.Quid ſi opponatur in contractu,vel maioratu,n.12.

Quid ſi eſt modus, & quando modi non implementum vitiet diſpoſitionem, n.25.Quid quando conditio mixta deficit teſtatoris facto,vt ſi leget Eccleſiæ,ſi in ea ſepeliatur & decedat excommunicatus, num.26. Quid quando implementum impeditur à quodam tertio,n.27.

Quid ſi fœmina prius alij nubat , an legatarius iuſſus illam ducere, teneatur eam iam viduam,& volentem,in vxorem accipere , num. 20. Quid teſtatore dicente , Lego Mariæ ſi eam Titius ducat , an debeatur legatum, ſi per ipſam non ſtet,num 22. Quid de legato facto virgini maritandæ quod an poſſit dari ingredienti religionem. *Vide* Legatum virgini maritandæ.

Conditio,vt vir teneatur habitare in certo loco , vel ſucceſſor maioratus.*Vide* Pactum vt vir.

Conditionem non inducunt verba exhortationis teſtatoris , lib. 1.d. 33 num.28.

Conditio mixta pendens à duorum voluntate , quando deficiens extinguat legatum : & quid ſi ſit modus. *Vide* Conditio obligans ad nuptias.

Conditionem hæredis, vel legatis ſatis eſt extare tempore ſucceſſionis, l.1 d.33.n.17.

Conditionem ſemel extitiſſe,ſatis eſt,l.1.d.33.n.15.

Conditio retrahens à nuptiis,vt ſi Titia non nupſerit an in conſcientia reiiciatur.& poſſit illa nubens obtinere legatum, l. 1. d.34.n.1. Quid ſi apponatur in contractibus:& cur conditio impoſſibilis vitiet contractus,& non legata,n.2. An reiiciatur à legato, & donatione cauſa mortis conditio retrahens à nuptiis , & poſſit legatarius non obſtánti conditione vendicare,n.3.An hoc ſit tantum verum caſu quo legatarius velit vxorem ducere,nu. 4. An valeat talis conditio virgini adiecta,vt ſaltem teneatur non ſecundo nubere, nec dandum ſit legatum abſque cautione.n.5. Quid ſi legentur alicui centum,ſi nupſerit:& ducenta,ſi nō nupſerit,an *fœminæ* nubenti debeantur ducenta,n.6. Et quid ſi teſtator diſponat , vt caſu quo nubat,nil ſibi detur,eod.n.6.An valeat conditio , ſi aliquis filios non habuerit,vel ſi abſque liberis deceſſerit,n.7.Quid ſi extraneo legentur centum,ſi Maria non nupſerit, & iuſſus ſit ea illi reſtituere, n.8. Quid ſi legataria ſi non nupſerit , rogata ſit alij reſtituere,n.9.Quid ſi patri,tutori,curatori,amico,vel extraneo aliquid legetur,ſi Titia non nupſerit, n.18. Quid de cōditione auertenti à religionis ingreſſu;vt ſi Titia non fuerit religioſa,n.11.An ſi legētur mille alicui,ſi ducat vxorē, & centū,ſi religionem ingrediatur, conſequatur illa mille,religionem ingrediens,n.12.& 13.An liceat minus legare religionem ingredienti , vel adiicere conditionem, ne clericus ſuccedat in maioratu,aut religioſus, nu. 14.An valeat legatum factum alicui,ſi religioſus aut ſacerdos fiat , vel ſi continenter,aut caſtè, & honeſtè viuat,n.15.Et an conſequatur legatum ſic factum qui ingreditur religionem, & poſtea reſilit,n.16. & 17. Quid ſi prius ducat vxorem,& poſt fiat religioſus,n. 18. Quid de conditione matrimonij ineundi arbitratu alicuius,vel conſenſu, n. 19.An omnino reiiciatur ea conditio,n.20.Quid ſi in legato vltra legitimam pater grauet filium ne ducat vxorem abſque matris, vel propinqui conſenſu n.2[illegible].Quid de conditione,vt non ducat ſine patris conſenſu, n.22. Quid ſi violanti puellam relinquatur legatum,ſi de conſenſu patris illam duxerit,num.23. Quid ſi ducat, de conſilio alicuius, num.24.& 25. Quid importet conſilium,& conſenſus:& quid in euentu mortis , vel diſtantiæ ſit tunc faciendum.*Vide* conſilium & conſenſus.Quid ſi ſit conditio,*ſi Titia non nupſerit* , habeat poſt mortem ſuam centum , *vel poſt aliud tempus*,n.28.Quid de conditione non nubendi adiecta viduæ,nu.29. Quid ſi corrupta eſt,vel vidua quæ matrim. non conſummauit,nu. 30.Quid ſi viduo, n.31. Quid ſi vidua arbitratu alicuius nubat , & ille nolit arbitrari,vel male arbitretur,num.32.Quid ſi opponatur conditio non ducendi vxorem impotentibus , vt eunuchis, nu.33. Quid fauore cauſæ piæ vel libertatis,n.34. Quid qua[illegible] eſt limitata quoad tempus,& per[illegible] Quid de conditione non nubenti intra certum , vel incertum tempus , vel ante viginti quinque annos,n.36.Quid de legato Titiæ ſi nupta non erit, n.37. Quid ſi ne nubat in certo oppido,n.38.Quid ſi ne nubat certis perſonis,n.39.Quid ſi ne nubat deſcendentibus à Mauris , vel Iudæis, n.40.Quid ſi opponatur conditio,vt nubat nobili,n.40.vbi an ſatis ſit nobilitas ex linea paterna, vel ex priuilegio , & quæ diligentia adhibenda ſit. Quando debeatur legatum, ſi Berta Titio non nupſerit,ſitque præſtanda cautio,n.41.Quid ſi in priori matrim. paruit,non verò in poſteriori,vel è contra,vel matrim.non conſummauit,vel fuit nullum,n.42.

Conditio an importet formam , & an ablatiuus abſolutus formam importet,l.3.d 5.n.2.Cōditio negatiua eſt perpetua,l.1.d.34.n. 41.

Conditio quæ tacitè ineſt non reddit actum conditionalem,li.1.d.67. n.3.& quando faciat.*Vide* Expreſſio.

Conditio mente retenta nil operatur in contractibus,l.1.d.65.n. 1.

Conditionis aut modi omiſſio.*Vide* Actus an vitietur.

Conditionem aut modum quæ faciant. *Vide* dictio , Dummodo , & quando faciat expreſſio eius quod ineſt iure communi. *Vide* Expreſſio eius.

Conditio retinendi proprium an aduerſetur ſubſtantiæ profeſſionis, & eam irritet,l.5.d.9. n.14.

Conditio quæ admittitur in matrim. vel ab eo reiicitur ſimiliter in ſponſalibus admittitur,vel reiicitur,l.5.d.[illegible].n.1.Quotupliciter poſſit aliquid adiici matrimon.n.2.Quot conditionum genera poſſint apponi,nu.3. Quando conſtat de intentione apponentis conditionem,illi ſtandum eſt in conſcientia:in dubio autem huius intentionis ſtatur præſumptioni fori externi.& quando eſt præſumptio iuris, transfertur onus probandi in aduerſarium n.4.Qualiter matrimonium conditionem recipiat, cum ſit actus legitimus,n.5. Conditiones generales quæ tacitè inſunt , non ſuſpendunt matrim. vt contraho tecum ſi vixerimus,ſi tu conſenſeris,num.6.Quid de hac conditione,ſi Deo & Eccleſiæ placuerit n.9.10.11.12.Quid de conditione intrinſeca quæ neceſſariò ineſt , vt ſi non es conſanguinea, n.13. An ſit excommunicatus contrahens cum conſanguinea , hac conditione,ſi non es conſanguinea n.4.

Conditio neceſſariò euentura,vt Sol cras orietur , an ſuſpendat matr. l.5.d.2.n.1.2.Quid ſi contrahentes credebant eſſe contingentem,n. 3.Quid ſi conditio in ſe neceſſaria eſt reſpectu noſtri incerta,nu.4. Quid ſi habeat diem incertum, vt ſi Titius morietur,n.9.Quid ſi non

appona

apponatur tanquam conditio, ſed vt temporis præfinitio,& quando hoc contingat, an id ſit cum quis dicit, contraham tecum ſi pater meus moriatur, n. 6. Quid ſi conditio non ſit neceſſaria ſecundum ordinem naturæ,ſed ex ſuppoſitione,ſi Antichriſtus naſcetur,n.7.

Conditio impoſſibilis an reiiciatur à matrim. illudque legitimum maneat,l.5.tota d.3. An conditio impoſſibilis reputata poſſibilis à contrahentibus,reiiciatur,n.8. An hęc reputata poſſibilis vitiet matrim.vel ſuſpendat,n.9.Quid ſi imprudenter exiſtimata eſt poſſibilis,num. 10. An deſideretur ſcientia decreti ſtatuentis conditionem impoſſibilem haberi pro non adiecta,n.2.Et an in vtroque coniuge deſideretur ſcientia, n.12.

Conditio impoſſibilis appoſita de præſenti, aut præterito,an reiiciatur à matrim.l.5.d.4.num.2.3. Quid de conditione impoſſibili per naturam,n.5.Quid ſi partim eſt poſſibilis.partim impoſſibilis, eodem n.5.Quid ſi conditio ſit de iure impoſſibilis,n.6.7.Quid ſi referatur in tempus futurum,vt ſi aliquando licebit matr. inter conſanguineos,n.8. Quid ſi eſt dubium, an ſit impoſſibilis,n.8. An incurrat excommunicationem contrahens ſub conditione,ſi licet cõſanguineam ducere,n.10.Quid de conditione de facto impoſſibili, n.12.13.14.Quid de conditione per accidens impoſſibili, vt ex lapſu temporis,vt ſi corruptis dicatur,contraho tecum ſi es virgo,n. 15.16.Quid de hac conditione,ſi filia tua viuit,caſu quo nunquam nata ſit,n.18. Quid de conditione impoſſibili contra matrim. ſubſtantiam: vt contraho tecum ſi fueris Angelus, ſi veneris ad exequias meas,ſi non aſcenderis capitolium, n.19.

Conditio, ſi es virgo contraho tecum,eſt valida l.5,d.4. n. 17.

Conditio ſi Pontifex,aut princeps diſpenſauerit, an ſit impoſſibilis, & quæcunque alia à principis voluntate pendens,l.5.d.5.n.5.& 12. An nomine huius principis intelligatur ſolus ſupremus, n.31. An obliget promiſſio matrim.ſub tali conditione,eadem d.5.à n.2. ad 7.& à n.11.ad 13.Quid ſi impedimentum non ſit dirimens,an ſolus Pontifex in eo diſpenſet,n.29.& 40.Quid ſi Epiſcopus poſſit in eo diſpenſare, n.31. An peccent ſub hac conditione contrahentes, n.8.& 16.Quid ſi aliqui ſe obligent ad alios contractus,ſub conditione pendenti à voluntate principis,& ſub pœna,nu.9.& 16.Quid de legato vel maioratu ſub conditione, *Vide* Legatum cuius conditio.Quid ſi non exprimatur ea conditio, ſi Pontifex diſpenſauerit,ead.d.5.n.25.26. & 27. Quid ſi matrim.de præſenti ſit initum inter ſic impeditos,ſub ea conditione,ſi Pontifex diſpenſarit, n.14. Quid ſi ſecundo conſanguinitatis gradu coniuncti ſint, n. 15. An obliget talis promiſſio vt vera ſponſalia: vel ſi quis promittat infideli matrimon. ſi conuertatur, numer. 22. 23. 24. An ſit conditio generalis tacitè intellecta, ſi conuertatur infidelis,n.24.An liceant tactus & oſcula inter hos ſic contrahentes. *Vide* Sponſis ſub conditione.

Conditio,ſi patri placuerit,an in dubio ſit de præterito,aut futuro, l. 5.d.7.n.1.An ſi adiiciatur matrimonio, quando ea conditio eſt de præſenti, aut præterito,ſit valida,impleta licet contrahentes ignorent implementum, n.2. Quid ſi crederent patri diſplicere,n.3. An ſatis ſit virtute placuiſſe patri, vel vt modo placeat,nu. 4. Quid ſi tunc diſpliceat,at poſt placeat,n.5.Quid ſi conditio ſit de præterito,& aliquando placuit,& aliquando non,n.6.Quid ſi pater taceat, vel obiiſſet,n.7.Quid ſi conditio ſit de futuro,& pater prius diſſentiat,& poſt conſentiat,n.8.9. Quid ſi tunc pater taceat,n.11.12. & 13.Quid ſi pater tunc deceſſiſſet, à n.15.ad 19.An oporteat conditionem verificari coram Parocho & teſtibus,n.20.

Conditio honeſta de præſenti,aut præterito non ſuſpendit matrim. l. 5.d.6.n.1.Si eſt de futuro,ſuſpendit, n. 2. Si ex interuallo adiiciatur matrim.iam inito non ſuſpendit num.3.4.An conditio.honeſta non relata in arbitrium alterius ſuſpendat, vt ſi tantam dotem dederis,videaturque ab ea receſſum per copulam,n.5.& 6.An ſuſpendat quando refertur in alicuius extranei arbitrium,n.7.An ſub cõditione celebrans matrim.vel ſponſalia, vel quemcunque contractum,poſſit ante aduentum conditionis reſilire,n.8.

Conditione honeſta contractum matrim.an efficiatur purum impleta conditione abſque nouo conſenſu,l.5.d.8.à.n.3.ad 7.An ſit opus contrahentes ſcire,eſſe impletam conditionem,n.6.Quid ſi contrahentes ſint inhabiles,& ineant matrim. ſub conditione ſi Pontifex diſpenſarit,an ſit matrim. abſque nouo conſenſu obtenta diſpenſatione,n.1.6.9.& 10.Quid ſi aliquis duas fœminas ducat de pręſenti ſub conditione honeſta, & ea ſimul impleta,vtrum illorum matrim. præualeat,n.12.13.14.& 15. Quid ſi conditio vtraque non ſimul impleatur,n.16.Quid quando cum vtraque fuerunt contracta ſponſalia,& ambæ conditiones, ſimul vel ſucceſſiuè implentur, n. 17. 18. Quid quando contrahitur coram Parocho & teſtibus ſub conditione de futuro, an impleta conditione ſit opus coram eis contrahere,n.20.Quid ſi matrim.ſit de præſenti ſub conditione, de futuro,an poſt Tridentinum fiat validum impleta conditione, nu. 21.& 22. An oporteat conditionem impleri coram parocho & teſtibus,n.23.& 24. An neceſſarium ſit vt videant parochus & teſtes diſpenſationem qua contrahunt conſanguinei, & mandatum procuratoris,n.24 Quid ſi pendenti ea conditione ſe cognoſcant affectu vxorio,n.25.

Conditio appoſita in promiſſione matrimonij infideli,ſi conuertatur. *Vide* Conditio,ſi Pontifex.

Conditio an ſit implenda coram Parocho & teſtibus, vt valeat matr. *Vide* Conditione honeſta contractum.

Conditio contraria ſubſtantiæ matrimonij, aut eius bonis illud vitiat, l. 5.d.9.n.3.Id eſt de iure naturali,n.4.Quid ſi non aduerſetur præſenti matrimonio, ſed alij, n.5. Quid ſi talis conditio ſit de præſenti aut præterito,n.6.& 7. Quid ſi per eam conditionem non intendatur principaliter aliquid contra eius ſubſtantiam,n.8.Quid ſi adiiciatur ſuſpenſiuè, & non in modum obligationis,n. 9. Quid ſi cõditio illa contraria ſit impoſſibilis, n.10. Quid de hac conditione,ſi te adulterandam tradideris,nu. 11. Quid de hac.ſi prolem neces,oculis,aut manibus priues,n.12.Quid de hac,ſi prolem abiiciamus,& alendam exponamus,n.13.

Conditio contraria ſubſtantiæ quando eſt honeſta, vt ſi ambo ſeruemus caſtitatem,an vitiet matrim.l.5.d.10.n.1.& 2.Quid de hac, ſi voueas nec te periturum,nec redditurum,n.3. Quid de hac,ſi nunquam petas,n. 4. Quid de pacto non cohabitandi,vel certis diebus abſtinendi à copula,n.5.Quid de conditione,vt liceat ante,vel poſt conſummationem ingredi religionem, n. 6. Quid de conditione quæ iure communi,vel conſuetudine ineſt,vel vt teneatur vterque aut alter religionem ingredi, n.6.

Conditio vt alter coniux non teneatur reddere, quoties alteri non licet exigere,an vitiet matrim.l.5.d.11.n.1. & 2. Quid de conditione vt coniugi liceat debitum negare,quoties alter caret iure iuſtitiæ ad petendum, n.3.

Conditio vt infideles poſſint dare libellum repudij ſua lege permiſſum,an irritet matrim.l.5.d.12.n.2.& 3.Quid de conditione,vt eis liceat iuxta legem ſuam pluralitas vxorum,n.4.Quid ſi animo retineant propoſitum dandi libellum repudij,n.5.

Conditio contraria ſubſtantiæ appoſita ab altero ſolo contrahente,an vitiet,lib.5.d 13.à n. 1. ad 5.

Cõditio turpis an reiiciatur à matrim.l.5.d.15.n.1.2.3.4.Quid quando eſt de præſenti,aut præterito,n. 5. Quid quando ex coniecturis colligitur contraria voluntas, n.6. An oporteat vtrumque contrahentem noſſe conditionem eſſe turpem,& reiici, n. 7.

Conditio, ſi mecum concubueris, an reiiciatur à matrimonio,l.5.d. 16.n.1.2.& 3.Quid de hac,ſi permiſeris coitum,nu.4.Quid de his, ſi te virginem inuenero, ſi in primo coitu mihi placueris,n.5.6.7. & 8.Quid ſi aliquis dicat,contraho tecum;vel dabo tibi centum, ſi mecum cubueris, & an per copulam videatur receſſum à conditione,n. 9.

Conditiones impertinentes an reiiciantur à matrimonio, l.5.d.18.n. 1.& 3.Quid de his,ſi non es cocles,cæca,fœditate inſigni notata, ſi es pulchra,benè morigerata,n.2.3.

Conditio adiecta ſponſalibus quando eſt turpis,vel impoſſibilis an ea vitiet vel reiiciatur l.5.diſp.17.n.1. & 2. Quid ſi ſit contraria ſubſtantiæ matr.eodem,l.5.d.14.n.1.2.& 3.

Conditionalia.

Conditionalia ſponſalia.*Vide* Sponſalia conditionalia.

Conditionalis contractus. *Vide* Contractus conditionalis.

Condonatio.

Condonatio adulterij, aut alterius iniuriæ, quando cenſeantur facta per actus familiaritatis.*Vide* Adulterium.

Conferre.

Conferre an teneatur filius veſtes illi,aut ſuæ vxori donatas à parentibus.*Vide* Veſtes pretioſæ, & quotidianæ.

Confeſſarius.

Confeſſarius inueniens matrimonij impedimentum an teneatur admonere,l.2.d.38.n.2.& ſeq. Quid quando pœnitens credit aliquid eſſe mortale quod non eſt, nu.4. Quid ſi coniux credens bona fide valere matrim.neget debitum,an confeſſarius conſcius impedimẽti poſſit dicere vt reddat debitum, n. 8. An poſſit dicere illum eſſe verum coniugem,eod.n.8.Quid ſi ea ignorantia ſit circa ius naturale,n.9.Quid ſi ſit in damnum proximi, vt in vſura,vel rei alienæ detentione,n. 10.Quid ſi pœnitens ſuſciperet monitionem, at medium ſit difficile,periculumque adſit ſcandali,aut infamię,n.10.An poſſit confeſſarius in aliud tempus differre hanc monitionem, & ſit conſilium paulatim monere,n.11.An teneatur admonere, quando eſt ſpes fore vt alius admoneat,n.13 Quid ſi pœnitens interroget,vel ſcrupulum formet,n. 14.Quid ſi ſit ſcandalum, vel ſequatur damnum publicum,n.15.Quid ſi ſperetur fore vt poſt proſit, nu. 16.Quid ſi confeſſarius poſſit probare impedimentum,n.17. Quid ſi ſpes non proficiendi proueniat ex pœnitentis malitia,n.18.Quid ſi in concionibus publicis,n.19.

Confeſſarios an poſſit Epiſcopus exponere in abbatum diœceſi. *Vide* Ordinarius cenſetur.

Confeſſarij delegati an poſſint extra diœceſim audire confeſſiones, l. 3.d.34.nu.1.2.

Confeſſarius an debeat admonere pœnitentem habentem impedimẽtum affinitatis vel cognationis ſpiritualis ad petendum debitum,ſi ipſe ignorat,l.9.d.27.n.10.

Confeſſarius habens rem cum pœnitente an teneatur hanc circunſtantiam fateri,l.7.tota d.55.

Confeſſarius Epiſcopi an poſſit ipſum abſoluere, & cum ipſo diſpenſare in omnibus,in quibus poteſt Epiſcopus cum ſubditis, etiam in caſibus occultis Epiſcopo conceſſis per Tridentinum, ſeſſ. 24. c.6. de reform.l.8.d.3.n. 3.

Confeſſarius quando non legitimauit prolem, vt ſibi conceſſum erat in diſpenſatione matrimonij pro foro conſcientiæ. *Vide* Diſpenſare.

Confeſſarius & parochi an poſſint diſpenſare in ieiuniis, vel eſu carnium,obſeruatione feſtorum ac votis,l.8.d.91.n. 10. 27.

Confeſſarius cui committitur diſpenſatio in foro conſcientiæ, ſi declarauit

claravit diſpenſationem eſſe validam aut ſubreptitiam, an poſſit retractare ſententiam: vel poſſit alius confeſſarius adiri: vel poſſit diuidi diſpenſatio, vt alius diſpenſet, & alius legitimet prolem, l. 8. diſp. 27. n. 40. Et an morte concedentis expiret commiſſio illi facta. *Vide* Delegata poteſtas.

Confeſſarius circa omnia quæ debet facere in expedienda diſpenſatione ſibi commiſſa in foro conſcientiæ. *Vide* Clauſula.

Confeſſarius occultè reuocatus, vel cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, an ſit eligibilis per bullam, l. 8. d. 34. n. 14.

Confeſſio & confitenda.

Confeſſio vtriuſque ſponſi impedimenti, ſatis eſt ad ſponſalia etiam iurata dirimenda, l. 1. d. 72. n. 2. Sufficiet etiã confeſſio ſponſi optantis celebrari matrim. num. 3. Non autem recuſantis, num. 1. & 4. Et an probet confeſſio alterius dicentis ſe acceſſiſſe ad ſponſam, nec defloraſſe. *Vide* Credendum an ſit ſponſo. Et quid ſi vterque fateatur. *Vide ibidem.*

Confeſſio coniugum ficti conſenſus, vel impedimenti. *Vide* Certitudo nullitatis, & Probatio ad diſſoluendum.

Confeſſio delicti cum circumſtantia excuſanti qualiter valeat, l. 15. nu. 9. 10.

Confeſſio dotis receptæ de qua conſtat, facta per virum, an cenſeatur donatio facta vxori, quando ſimulate ſit cauſa honoris, l. 6. d. 9. n. 2. Quid ſi fiat ante matrim. & conſtet de animo donandi, an valeat, vel morte confirmetur, n. 3. Quid ſi fiat ante matrimon. nec conſtet de animo donandi, n. 4. Quid ſi fiat conſtante matrimon. an cenſeatur facta animo donandi, n. 5. An confirmetur morte viri, poſſitque reuocari, n. 6. Quid in caſibus in quibus valet donatio inter coniuges, an poſſit hæc donatio præſumpta reuocari, n. 7. Quid ſi fiat à viro ignobiliori, aut ſeniori n. 8. An referat eſſe elapſa tempora exceptionis non numeratæ pecuniæ, n. 9. An talis donatio præſumpta firmetur iuramento, & præiudicet creditoribus, & cenſeatur donatio, quando vir fatetur ſe dotem ab extraneo recepiſſe, n. 9. Quid quando dos fuit ante matr. promiſſa, & eo conſtante fatetur vir ſe eam recepiſſe. n. 10.

Confeſſio facta Parocho putatiuo, vel excommunicato. *Vide* Titulo legitimo carens.

Confeſſionis ſecretum an obliget, quando aliqui ſub confeſſionis ſigillo committitur. *Vide* Denunciari impedimenta.

Confeſſionum ſigillum an violet confeſſor qui ex confeſſionis ſcientia ducitur ad externum regimen, vt ad negandum ſuffragium & deponendum ab officio, l. 3. d. 16. à n. 2. ad 4. Quid ſi ipſi pœnitenti extra confeſſionem manifeſtet peccatum, n. 3. An teneatur Sacerdos vti ſcientia confeſſionis ad denegandum indigno ſuffragium, Euchariſtiam, ordines, nu. 6. & 7. An eligens hunc indignum incurrat pœnas iuris, n. 6. Qualiter Parochus vel ordinatus ſe debeat habere ſciens in confeſſione impedimentum ordinum vel matrimonij, indignitatem ad Euchariſtiam, à nu. 8. ad 13. An poſſit repellere talem clam petentem, n. 14. An poſſit tunc occultè monere, & teneatur, n. 15. & 16.

Confeſſio an poſſit audiri ex ratihabitione. *Vide* Licentia ſacerdoti conceſſa.

Confeſſio vagorum cui debeat fieri. *Vide* Vagi an dicantur.

Confitenda an ſit ſponſalium circumſtantia. *Vide* Adulterium.

Confeſſio an ſit neceſſario præmittenda matrimonio à conſtituto in peccato mortali, l. 7. d. 9. n. 14.

Confeſſio an ſit neceſſariò præmittenda ad expediendas diſpenſationes fori conſcientiæ, etiam per priuilegia regularium. *Vide* Clauſula.

Confeſſio an ſit neceſſaria ad commutanda vota, vel abſoluendum à reſeruatis virtute bullæ vel iubilei, l. 8. d. 15. n. 25. Et quid virtute priuilegiorum religionis, l. 8. d. 16. n. 11.

Confeſſio coniugis impotentis allegantis ſe poſt matr. aliàs feminas cognouiſſe, an ſatis ſit ad diuortium: & ſi ſit minor, an poſſit contra illam confeſſionem reſtitui, l. 7. d. 11. à n. 15.

Confeſſione actoris an poſſit reus vti in ſuum commodum, quando allegata per reum contradicunt illi confeſſioni, libr. 7. diſp. 112. num. 16.

Confeſsio coniugis an ſufficienter probet adulterium ad diuortium, etiam ſi tendat contra profeſsionem religionis, l. 10. d. 12. num. 49. & ſeq.

Confirmatio.

Confirmatio præſentati an poſsit fieri extra diœceſim. *Vide* Inſtitutio præſentati.

Coniectura.

Coniecturis duabus concurrentibus vincit potentior, l. 6. d. 25. nu. 26.

Coniectura diſſenſus. *Vide* Diſſenſus coniectura.

Coniuges.

Coniuges contrahentes in mortali. *Vide* Matrimonium quem miniſtrum.

Coniuges obtinentes diſpenſationem, non poſsint interrogari an ſe cognouerint. *Vide* Impedimentum manifeſtare.

Coniugum vter debeat prius interrogari, l. 2. d. 31. n. 12.

Coniuges nolentes conſummare, nec denunciationes facere. *Vide* Matrimonium conſummare.

Coniugatus & Coniux.

Coniugatus qualiter poſsit ad religionem tranſire. *Vide* religio, n. 13. Qualiter poſsit ad ordines. *Vide* Ordo. Et qualiter ad Epiſcopatum. *Vide* Epiſcopatus. Et qualiter ad Cardinalitium. *Vide* Cardinalis.

Coniugatus clericus. *Vide* Clericus coniugatus.

Coniux innocens an poſſit adulterum inuitum reconciliare ſibi, ſiue ſtatus ſit mutatus, ſiue non, l. 10. tota d. 10.

Coniux adulter an priuetur eo ipſo iure debiti exigendi: & quid ſi falſis probationibus tueatur, etiam quoad dotem, l. 10. d. 12. n. 8.

Coniux vt poſſit negare debitum, vel propria authoritate diuertere, qualem notitiam adulterij alterius coniugis debeat habere, l. 10. d. 12. à n. 39. vſque ad 50.

Coniux ſuſpicans adulterium vxoris, an poſſit ipſam obſeruare, aut illi offerre occaſionem vt illam deprehendat, vel cum ipſa paciſcitur conniueat amaſio violare caſtitatem tentanti, vt ipſum deprehendat, l. 10. d. 12. n. 52. 53. & 54.

Coniux diuertens à coniuge adultero, an poſſit eligere petere, & non reddere: & quando per copulam vel alios familiaritatis actus cenſeatur remittere. *Vide* Adulterium.

Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, qualiter teneatur filiis prioris matrimonij bona reſeruare. *Vide* Filius.

Coniux petens matrim. diſſolui ratione impotentiæ, an teneatur ſpeciem impotentiæ aut cauſam allegare, l. 7. d. 108. n. 20.

Coniux impotens an poſſit proclamare aduerſus matrimonium, lib. 7. tota diſp. 114.

Coniux. *Vide* debitum, diuortium, maritus, reſtitutio, tactus, vir, vxor.

Conſenſus.

Conſenſus tacitus ex quibus actibus inducatur in ſponſalibus. *Vide* Sponſalia quam ætatem: & ibi, an opus ſit noſſe priora fuiſſe nulla.

Conſenſus, & conſilium. *Vide* Conſilium, & conſenſus.

Conſenſus ad matrim. an ita requiratur, vt de potentia Dei abſoluta nequeat abſque illo conſiſtere, l. 2. d. 26. n. 1. 2. 3. & 5. An fuerit inter primos parentes abſque illorum conſenſu, n. 4.

Conſenſus in matrimonium an ita ſit neceſſarius, vt in republica Eccleſiaſtica, vel ſeculari non ſit poteſtas coniungendi aliquos matr. abſque eorum conſenſu, l. 2. diſp. 27. num. 1. & 2. An poſſit princeps ob commune bonum aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, num. 3.

Conſenſus matrimonialis quod ſit obiectum, l. 2. d. 28. num. 2. 3. & 4. Qualiter virgo in copulam conſenſerit, n. 4. An ſit de fide virginem contraxiſſe matr. n. 1. De fine matrimonij. *Vide* Matrim quem finem. De eius bonis. *Vide* Matrim. aliqua bona.

Conſenſus verbis, vel ſignis an debeat neceſſariò explicari *ad matr.* l. 2. d. 30. n. 1. An externa ſigna ſint ſola conditio ſine *qua non, &* ita Deo reuelante conſenſus ſit matr. n. 2. & 3. An *ſufficiat* conſenſum ſignis exprimi, vel requirantur verba vt *valeat, l. 2. d.* 31. à n. 2. ad 5. An contractum ſolis ſignis ſit ſacramentum, *ead. diſp.* 31. nu. 7. & 8. An requirantur verba de neceſſitate præcepti, ea diſp. 31. n. 9. & 10.

Per quæ verba, vel ſigna contrahatur, n. 1.

Vter coniugum debeat prius interrogari, n. 12.

Conſenſus coniugum an neceſſario ſint ſimul præſtandi, l. 2. d. 32. nu. 2. & 3. An credendum ſit quando alter non ſtatim conſentit alteri, dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, n. 4. An ſufficiat quodcunque temporis interuallum inter vtriuſque conſenſus, n. 6. & 7. Et quid quãdo cõtrahitur per procuratorẽ, n. 7. Quid quãdo conſenſus alterius fuit fictus, vel metu graui extortus, an ſufficiat hũc poſtea cõſentire, n. 8. & 9. An requiratur intimari tunc defectũ cõſenſus alteri *cõiugi*, vel poſſit ipſo ignorãte innouari cõſenſus, n. 10. An ſatis ſit internè innouari, n. 11. Quid quando vtriuſque conſenſus fuit fictus, aut nullus ratione metus, numer. 11. Quid in ſponſalibus fictis, eod. numer. 11. An ſatis ſit quæcunque *temporis* diſtantia intercedat, numer. 12. An deſideretur coram Parocho & *teſtibus innouari* conſenſus, numer. 13. An hæc ſint *per Tridentinum* correcta, nu. 16. & 17.

Conſenſus quo duo credentes ſubeſſe impedimentum dirimens, conſenſere in matr. an ſufficiat, l. 2. d. 33. n. 1. & 2. An credendum ſit his dicentibus ſe non conſenſiſſe, n. 3.

Conſenſus quo aliqui putantes validum fuiſſe prius matr. illud ratificant, an ſufficiat, lib. 2. d. 34. n. 1. & 2. Quid ſi illi conſcij ratificarent adhuc, n. 3.

Conſenſus cum occulto impedimento. *Vide* Matrimonium cum occulto impedimento. An tunc ſit iterandum coram Parocho & teſtibus. *Vide* Matrimonium initum coram Parocho.

Conſenſum neganti in matrimonio quando credatur. *Vide* Certitudo nullitatis.

Conſanguinitas.

Conſanguinitas. *Vide* Cognatio carnalis.

Conſeruatores.

Conſeruatorum poteſtas an expiret morte concedentis, l. 8. d. 28. num. 43.

Conſilium.

Conſilium & conſenſus in quo diſtent, l. 1. d. 34. num. 24. Quando teneatur aliquis ſequi conſilium, nu. 25. Quid ſi abſit is cuius conſenſus, aut conſilium petitur, n. 26. Quid ſi is viuo teſtatore deceſſerit, n. 27.

Conſtat.

Conſtat, quid ſignificet, l. 3. d. 15. n. 3.

Conſtitutio.

Conſtitutio quando ſit odioſa, aut fauorabilis: & reſtringenda, aut amplianda. lib. 1. d. 1. n. 4.

Conſtitutio concil. *Vide* Concilium.

Conſtitutiones ſuas an poſſit Pontifex reuocare quoad effectus etiam ex illis incurſos, l.8.d.7.n.4.

Conſtitutio pœnalis & odioſa eſt amplianda, quando in animarum fauorem ad vitandum peccatum lata eſt, l.7.d.9.n.8.

Conſtitutio limitans vel corrigens menſuram cenſetur corrigere vel limitare rem menſam, l.7.d.10.n.10.

Conſtitutio declarans aliam recipit omnes interpretationes, quas declarata recipit, lib.7.d.46.n.21.

Conſuetudo.

Conſuetudo vt deroget legi circa ſacramentalia, an indigeat ſcientia principis, l.7.d.82.n.18.19.20.

Conſuetudo an poſſit efficere licitam pluralitatem vxorum, lib 7. diſp.80.n.10.

Conſuetudo an poſſit inducere impedimenta matrimonium impedientia aut dirimentia, l.7.d.4.à n.1.vſque ad 10. Et an poſſit aliquod impedimentum abolere, ibi à n.10.vſque ad fin.

Conſuetudo quæ dicatur rationabilis, vt poſſit inducere legem, vel illam abrogare, l. 7. d.4.n.14.& quando poſſit abrogare legem dicentem, Non obſtante quauis conſuetudine, & illam reprobantem, ibi, n.13.& 14. Et an tunc exigatur ſcientia principis, ibi n. 14. Et an in dubio conſuetudo derogans legi præſumatur rationabilis, & poſteri videntes conſuetudinem, ac ignorantes eius cauſam, excuſentur, ibi n.14.

Conſuetudo an probetur, ſi vnus doctor eam eſſe aſſerat, li 7.d.17.n.8.

Conſuetudo obtinens ſeruum eſſe qui ducit ancillam an valeat, l.7.d.21.nu.4.

Conſuetudinem inducit binus actus, l.4.diſp.1.n.12.

Conſulere.

Conſulere an liceat minus malum ad vitandum maius, ad illudque inducere, & opem ferre, l. 7. d.11.à n.54.vſque ad 24. Et an liceat illius minoris mali perpetrandi materiam offerre, & complicem inducere, vt ſimul perpetret id peccatum, ibi n. 19. Et an volentem rapere bona mea liceat ad illa tuenda inducere, vt aliena rapiat, ibi n.25. Et an liceat malum conſulere ad vitandum æquale, teneatúrque hic reſtituere, ibi n. 26. Et an liceat alicui peccatum veniale patrare, ad vitandum in ſe vel in alio grauiſſimum, ibi nu. 27.& an habenti votum caſtitatis, vel alia matrimonio obſtantia liceat ſuadere matrimon. quando paſſim in venerea labitur. ibid. num. 29.

Conſulens an teneatur, quando abſque ſuo conſilio dubitat, num damnum ſequeretur. *Vide* Dubitans num res ſit ſua.

Conſummare.

Conſummare matr. *Vide* Matr.conſummare.

Contemptus.

Contemptus quando dicatur conſtituens culpam lethalem in iis, quæ ex ſolo contemptu culpam lethalem debent habere, l.7.d.82. nu.6.

Contractus.

Contractus verba. *Vide* Verba contractus.

Contractus quando pariat obligationem naturalem, vel ciuilem. *Vide* Obligatio naturalis.

Contractus quando firmetur iuramento. *Vide* Iuramentum contra bonos mores. Et ibi quando ob publicam, vel priuatam vtilitatem cenſeatur prohibitus.

Contractus an vitientur per conditionem impoſſibilem, vel retrahentem à nuptiis. *Vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Contractus dolo initi. *Vide* Sponſalia dolo.

Contractus inualidus an veniat appellatione contractus. *Vide* Actus appellatione.

Contractus an celebrandus ſit, & celebratus cenſeatur ſecundum leges loci in quo initur. *Vide*, Peregrini an teneantur.

Contractus quando firmandus eſt iuramento, an id debeat abſque metu præſtari. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu.

Contractus metu initi. *Vide* Metu initi contractus.

Contractus alij à donatione valent inter coniuges, l.6.d.1.n.11.

Contractus conditionalis an obliget ante conditionis euentum, ita vt reſilire non liceat, l.5.d.6.n.8.

Contractus quo aliqui ſe obligant cum certa pœna, ſub conditione pendenti à voluntate principis, an obligent, vel pœna, l. 5. d.5. n.9.& 16.

Contractus geſti contra prius iuramentum, an firmentur iuramento. *Vide* Donatio facta contra prius.

Contractus minoris, & pupilli. *Vide* Minor quando aliquis dicatur.

Contraeſcrituras.

Contraeſcrituras, quas latinè Antapochas dicimus. *Vide* Melioratio facta filio.

Conuentionalis.

Conuentionalis pœna. *Vide* Pœna conuentionalis.

Copula.

Copula vi extorta poſt matrim.ratum an illud conſummaret, l. 2.d. 22.n.1.3. & 4. An poſſit ſaltem ſponſa vi oppreſſa ingredi religionem, n. 5.& 6. Quid ſi proles ſequuta ſit, n.7. An ſponſus copulam vi extorquens poſſit ingredi religionem, n.8. Quid ſi vir ante conſummationem tradat ſponſam alteri deflorandam, an poſſit ingredi religionem, n.9. Quid quando metu ſponſa cognita eſt, an poſſit eam ingredi, n.11.& 12. An ſponſus peccet cogens ſponſam reddere debitum, n.13.& 14.15.16. An ſponſa vi oppreſſa, vel quæuis alia poſſit ſemen expellere, n.17.

Copula. Et, caſus ſimiles coniungit, l.3.diſp.39.n.5.

Correctio, & Correctoria.

Correctio iuris. *Vide* Recedendum eſt à propria, & legum correctio. & & leges poſteriores.

Correctoria lex an extendenda ſit, quando per eam reducitur ad ius commune, l.1.d.12.n.2.

Correlatiua.

Vide Depoſitum in vno.

Credendum.

Credendum eſt promittenti matr. dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, ſi alter ſtatim non repromittat, l.1.d.5.n.14.

Contrahenti matr. ſi alter ſtatim non conſentiat, credendum eſt fatenti reuocationem, l.2.d.42.n.4. An ſit credendum dicenti ſe non contracturam ſi eam cauſam noſſet, l.1.d.62 n.6.

Credendum an ſit ſponſo dicenti ſe acceſſiſſe ad ſponſam, & non conſummaſſe, l.2.d.21.n. 8. Quid ſi vterque id fateatur, eo l. 2. d 23.n.1.& 2.

Credendum an ſit coniugibus falſo exiſtimantibus ſubeſſe impedimentum, ſi dicant ſe non conſenſiſſe, l.2.d.33.n.4.

Credendumne ſit neganti verum conſenſum in matrimonio. *Vide* Certitudo nullitatis.

Credendum an ſit alicui in foro interno. *Vide* Foro interno.

Credendum an ſit fatenti votum, vel ſponſalia, & dicenti ſe fictè promiſiſſe. *Vide* Parochus impedimentum.

Credendum an ſit dicenti ſe habere licentiam vt alienus ſacerdos aſſiſtat ſuo matrim. vel vt ſibi miniſtret alia ſacramenta, vel vt omittantur denunciationes; & ſi opponatur ſacerdoti defectus licentiæ, cui incumbat probare. *Vide*, Licentiam dicenti.

Credendum an ſit interpreti in matrimonio. *Vide*, Præſentia Parochi, & teſtium.

Credendum an ſit iuramento coniugis dicentis ſe credidiſſe eſſe ſuum coniugem eum cum quo copulam habuit, l.10.d.5.nu.17.

Credendum ne ſit iuramento coniugis dicentis ſe vouiſſe caſtitatem, l.10.d.10.n.17.

Credendum an ſit profeſſo dicenti ſe fictè profeſſum, vel noluiſſe intra quinquennium ratificare profeſſionem, l.7.d.37.n.14.

Credendum an ſit habentibus copulam, & negantibus ſemen eſſe emiſſum, l.7.diſp.94.n.9.

Credendum an ſit dicenti ſe habere commiſſionem ad diſpenſandum, aliudve faciendum, l.8.d.17.à n.17. Et an credatur dicenti ſe ex iuſta cauſa diſpenſare, ibi n.16.

Crimen.

Crimen adulterij ſolum an matr.impediat, l.7.d.78.n.1.

Crimen adulterij cum promiſſione futuri matrimonij, aut contractu ipſius de præſenti cum adultera, quando dirimat matrim. l.7.tota d. 79.

Crimen machinationis mortis alterius coniugis quando dirimat matrim. l.7.tota d.78.

Criminalis actio.

Criminalis actio quando præiudicet ciuili, vel è contra, l.10.d.8.n.19.

Culpa.

Culpa ſua nemini prodeſſe debet, nec ex ea debet commodum reportare, l.2.d.22.n.6. vltima nocet, l.9.d.4.n.24.

Cultus.

Cultus diſparitas qualiter diſſoluat matrim. *Vide* Infidelis.

Curialis.

Curialis falſum narrans contra relationem partis, quas pœnas incurrat, l.8.d.21.n.58.

Cuſtodes.

Cuſtodes nemoris an poſſint ſe abſcondere, vt ingrediens in nemus vetitum deprehendatur, l.10.d.12.nu.52.

Dæmon.

DÆmonis ſcientia vti an liceat, l.7.diſput.96.n.4.

Debet, Debitor, Debitum.

Debet formam importat, l.2.diſp.13.n.2.

Debet, an importet præceptum, & neceſſitatem, l.4.d.23.n.2.

Debitor abſque termino, quando teneatur ſoluere, l.1.diſp.28.n.2.

Debitor an poſſit repudiare hæreditatem, vel legatum. *Vide* Repudiare hæreditatem.

Debitum reddere an teneantur ſponſi ante bimeſtre. *Vide* Sponſi ante matrim.conſummationem.

Debitum an poſſit reddere qui ſcit occultè matr. eſſe nullum: & quo medio vtetur. *Vide* Matr.coniux.

Debitum an teneatur coniux reddere ante Eccleſiæ benedictiones, vel ſit culpa: & ſemel conſummato matrimonio non præmiſſis denunciationibus: vel antequam conſummetur. *Vide* Matrimonium conſummare.

Debitum coniugale ſoluere vel petere, an licitum meritoriúmque ſit, ac gratiam ex opere operato conferat, l.9.d.1.n.1.2.& 3.

Debitum petere aut reddere, an ſit ſub præcepto, l.9.d.2.n.2.& 3. Et an in hoc ſint coniuges pares, ibi n.1. Et quando dicatur coniux petere interpretatiuè, vt teneatur alter reddere, ibi n. 4. Et an vxor teneatur reddere viro non petenti expreſſe, ibi n.5. Et quid, quando eſt periculum incontinentiæ, an ſit tunc ex iuſtitiæ lege debitum reddendum coniugi non petenti, ibi nu. 6.& 7. Et an hæc obligatio reddendi, ac ius ad petendum, oriatur ex matrimonio, ibi n.8. Et quando ſit mortale negare debitum: & an ſemper petat coniux animo obligandi, ibi à n.9.vſque ad finem: vbi etiam quid, ſi ſæpe debitum petatur. De quo etiam eodem l.9.d.24. n. 6.

Debitum reddere ita vt impediatur generatio, qualis culpa ſit. l. 9 d.10.

claraui diſpenſationem eſſe validam aut ſubreptitiam, an poſſit retractare ſententiam: vel poſſit alius confeſſarius adiri: vel poſſit diuidi diſpenſatio, vt alius diſpenſet, & alius legitimet prolem, l. 8. diſp. 27. n. 40. Et an morte concedentis expiret commiſſio illi facta. *Vide* Delegata poteſtas.

Confeſſarius circa omnia quæ debet facere in expedienda diſpenſatione ſibi commiſſa in foro conſcientiæ. *Vide* Clauſula.

Confeſſarius occultè reuocatus, vel cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, an ſit eligibilis per bullam, l. 8. d. 34. n. 14.

Confeſſio & confitenda.

Confeſſio vtriuſque ſponſi impedimenti, ſatis eſt ad ſponſalia etiam iurata dirimenda, l. 1. d. 72. n. 2. Sufficiet etiã confeſſio ſponſi optantis celebrari matrim. num. 3. Non autem recuſantis, num. 1. & 4. Et an probet confeſſio alterius dicentis ſe acceſſiſſe ad ſponſam, nec defloraſſe. *Vide* Credendum an ſit ſponſo. Et quid ſi vterque fateatur. *Vide ibidem.*

Confeſſio coniugum ficti conſenſus, vel impedimenti. *Vide* Certitudo nullitatis, & Probatio ad diſſoluendum.

Confeſſio delicti cum circumſtantia excuſanti qualiter valeat, l. 15. nu. 9. 10.

Confeſſio dotis receptæ de qua conſtat, facta per virum, an cenſeatur donatio facta vxori, quando ſimulatè fit cauſa honoris, l. 6. d. 9. n. 2. Quid ſi fiat ante matrim. & conſtet de animo donandi, an valeat, vel morte confirmetur, n. 3. Quid ſi fiat ante matrimon. nec conſtet de animo donandi, n. 4. Quid ſi fiat conſtante matrimon. an cenſeatur facta animo donandi, n. 5. An confirmetur morte viri, poſſitque reuocari, n. 6. Quid in caſibus in quibus valet donatio inter coniuges, an poſſit hæc donatio præſumpta reuocari, n. 7. Quid ſi fiat à viro ignobiliori, aut ſeniori n. 8. An referat eſſe elapſa tempora exceptionis non numeratæ pecuniæ, n. 9. An talis donatio præſumpta firmetur iuramento, & præiudicet creditoribus, & cenſeatur donatio, quando vir fatetur ſe dotem ab extraneo recepiſſe, n. 9. Quid quando dos fuit ante matr. promiſſa, & eo conſtante fatetur vir ſe eam recepiſſe. n. 10.

Confeſſio facta Parocho putatiuo, vel excommunicato. *Vide* Titulo legitimo carens.

Confeſſionis ſecretum an obliget, quando aliqui ſub confeſſionis ſigillo committitur. *Vide* Denunciari impedimenta.

Confeſſionum ſigillum an violet confeſſor qui ex confeſſionis ſcientia ducitur ad externum regimen, vt ad negandum ſuffragium & deponendum ab officio, l. 3. d. 16. à n. 2. ad 4. Quid ſi ipſi pœnitenti extra confeſſionem manifeſtet peccatum, n. 3. An teneatur Sacerdos vti ſcientia confeſſionis ad denegandum indigno ſuffragium, Euchariſtiam, ordines, nu. 6. & 7. An eligens hunc indignum incurrat pœnas iuris, n. 6. Qualiter Parochus vel ordinatus ſe debeat habere ſciens in confeſſione impedimentum ordinum vel matrimonij, indignitatem ad Euchariſtiam, à nu. 8. ad 13. An poſſit repellere talem clam petentem, n. 14. An poſſit tunc occultè monere, & teneatur, n. 15. & 16.

Confeſſio an poſſit audiri ex ratihabitione. *Vide* Licentia ſacerdoti conceſſa.

Confeſſio vagorum cui debeat fieri. *Vide* Vagi an dicantur.

Confitenda an ſit ſponſalium circumſtantia. *Vide* Adulterium.

Confeſſio an ſit neceſſario præmittenda matrimonio à conſtituto in peccato mortali, l. 7. d. 9. n. 14.

Confeſſio an ſit neceſſariò præmittenda ad expediendas diſpenſationes fori conſcientiæ, etiam per priuilegia regularium. *Vide* Clauſula.

Confeſſio an ſit neceſſaria ad commutanda vota, vel abſoluendum à reſeruatis virtute bullæ vel iubilei, l. 8. d. 15. n. 25. Et quid virtute priuilegiorum religionis, l. 8. d. 16. n. 11.

Confeſſio coniugis impotentis allegantis ſe poſt matr. aliàs feminas cognouiſſe, an ſatis ſit ad diuortium: & ſi ſit minor, an poſſit contra illam confeſſionem reſtitui, l. 7. d. 11. à n. 15.

Confeſſione actoris an poſſit reus vti in ſuum commodum, quando allegata per reum contradicunt illi confeſſioni, libr. 7. diſp. 112. num. 16.

Confeſsio coniugis an ſufficienter probet adulterium ad diuortium, etiam ſi tendat contra profeſsionem religionis, l. 10. d. 12. num. 49. & ſeq.

Confirmatio.

Confirmatio præſentati an poſsit fieri extra diœceſim. *Vide* Inſtitutio præſentati.

Coniectura.

Coniecturis duabus concurrentibus vincit potentior, l. 6. d. 25. nu. 26.

Coniectura diſſenſus. *Vide* Diſſenſus coniectura.

Coniuges.

Coniuges contrahentes in mortali. *Vide* Matrimonium quem miniſtrum.

Coniuges obtinentes diſpenſationem, non poſsint interrogari an ſe cognouerint. *Vide* Impedimentum manifeſtare.

Coniugum vter debeat prius interrogari, l. 2. d. 31. n. 12.

Coniuges nolentes conſummare, nec denunciationes facere. *Vide* Matrimonium conſummare.

Coniugatus & Coniux.

Coniugatus qualiter poſsit ad religionem tranſire. *Vide* religio, n. 13. Qualiter poſsit ad ordines. *Vide* Ordo. Et qualiter ad Epiſcopatum. *Vide* Epiſcopatus. Et qualiter ad Cardinalitium. *Vide* Cardinalis.

Coniugatus clericus. *Vide* Clericus coniugatus.

Coniux innocens an poſſit adulterum inuitum reconciliare ſibi, ſiue ſtatus ſit mutatus, ſiue non, l. 10. tota d. 10.

Coniux adulter an priuetur eo ipſo iure debiti exigendi: & quid ſi falſis probationibus tueatur, etiam quoad dotem, l. 10. d. 12. n. 8.

Coniux vt poſſit negare debitum, vel propria authoritate diuertere, qualem notitiam adulterij alterius coniugis debeat habere, l. 10. d. 12. à n. 39. vſque ad 50.

Coniux ſuſpicans adulterium vxoris, an poſſit ipſam obſeruare, aut illi offerre occaſionem vt illam deprehendat, vel cum ipſa paciſci, conniueat amaſio violare caſtitatem tentanti, vt ipſum deprehendat. l. 10. d. 12. n. 52. 53. & 54.

Coniux diuertens à coniuge adultero, an poſſit eligere petere, & non reddere: & quando per copulam vel alios familiaritatis actus cenſeatur remittere. *Vide* Adulterium.

Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias, qualiter teneatur filiis prioris matrimonij bona reſeruare. *Vide* Filius.

Coniux petens matrim. diſſolui ratione impotentiæ, an teneatur ſpeciem impotentiæ aut cauſam allegare, l. 7. d. 108. n. 20.

Coniux impotens an poſſit proclamare aduerſus matrimonium, libr. 7. tota diſp. 114.

Coniux. *Vide* debitum, diuortium, maritus, reſtitutio, tactus, vir, vxor.

Conſenſus.

Conſenſus tacitus ex quibus actibus inducatur in ſponſalibus. *Vide* Sponſalia quam ætatem: & ibi, an opus ſit nolle priora fuiſſe nulla.

Conſenſus, & conſilium. *Vide* Conſilium, & conſenſus.

Conſenſus ad matrim. an ita requiratur, vt de potentia Dei abſoluta nequeat abſque illo conſiſtere, l. 2. d. 26. n. 1. 2. 3. & 5. An fuerit inter primos parentes abſque illorum conſenſu, n. 4.

Conſenſus in matrimonium an ita ſit neceſſarius, vt in republica Eccleſiaſtica, vel ſeculari non ſit poteſtas coniungendi aliquos matr. abſque eorum conſenſu, l. 2. diſp. 27. num. 1. & 2. An poſſit princeps ob commune bonum aliquos compellere, vt matrimonio iungantur, num. 3.

Conſenſus matrimonialis quod ſit obiectum, l. 2. d. 28. num. 2. 3. & 4. Qualiter virgo in copulam conſenſerit, n. 4. An ſit de fide virginem contraxiſſe matr. n. 1. De fine matrimonij. *Vide* Matrim quem finem. De eius bonis. *Vide* Matrim. aliqua bona.

Conſenſus verbis, vel ſignis an debeat neceſſariò explicari *ad matr.* l. 2. d. 30. n. 1. An externa ſigna ſint ſola conditio ſine qua non, & ita Deo reuelante conſenſus ſit matr. n. 2. & 3. An ſufficiat conſenſum ſignis exprimi, vel requirantur verba vt valeat, l. 2. d. 31. à n. 1. ad 5. An contractum *ſolis ſignis* ſit ſacramentum, *ead. diſp.* 31. nu. 7. & 8. An requirantur verba de neceſſitate præcepti, ea diſp. 31. n. 9. & 10.

Per quæ verba, vel ſigna contrahatur, n. 1.

Vter coniugum debeat prius interrogari, n. 12.

Conſenſus coniugum an neceſſario ſit ſimul præſtandi, l. 2. d. 32. nu. 2. & 3. An credendum ſit quando alter non ſtatim conſentit alteri, dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, n. 4. An ſufficiat quodcunque temporis interuallum inter vtriuſque conſenſus, n. 6. & 7. Et quid quãdo cõtrahitur per procuratorẽ, n. 7. Quid quãdo conſenſus alterius fuit fictus, vel metu graui extortus, an ſufficiat hũc poſtea cõſentire, n. 8. & 9. An requiratur intimari tunc defectũ cõſenſus alteri cõiugi, vel poſſit ipſo ignorãte innouari cõſenſus, n. 10. An ſatis ſit internè innouari, n. 11. Quid quando vtriuſque conſenſus fuit fictus, aut nullus ratione metus, numer. 11. Quid in ſponſalibus fictis, eod. numer. 11. An ſatis ſit quæcunque temporis diſtantia intercedat, numer. 12. An deſideretur coram Parocho & teſtibus innouari conſenſus, numer. 13. An hæc ſint per Tridentinum correcta, nu. 16. & 17.

Conſenſus quo duo credentes ſubeſſe impedimentum dirimens, conſenſere in matr. an ſufficiat, l. 2. d. 33. n. 1. & 2. An credendum ſit his dicentibus ſe non conſenſiſſe, n. 3.

Conſenſus quo aliqui putantes validum fuiſſe prius matr. illud ratificant, an ſufficiat, lib. 2. d. 34. n. 1. & 2. Quid ſi illi conſcij ratificarent adhuc, n. 3.

Conſenſus cum occulto impedimento. *Vide* Matrimonium cum occulto impedimento. An tunc ſit iterandum coram Parocho & teſtibus. *Vide* Matrimonium initum coram Parocho.

Conſenſum neganti in matrimonio quando credatur. *Vide* Certitudo nullitatis.

Conſanguinitas.

Conſanguinitas. *Vide* Cognatio carnalis.

Conſeruatores.

Conſeruatorum poteſtas an expiret morte concedentis, l. 8. d. 28. num. 43.

Conſilium.

Conſilium & conſenſus in quo differunt, l. 1. d. 34. num. 24. Quando teneatur aliquis ſequi conſilium, nu. 25. Quid ſi abſit is cuius conſenſus, aut conſilium petitur, n. 26. Quid ſi is viuo teſtatore deceſſerit, n. 27.

Conſtat.

Conſtat, quid ſignificet, l. 3. d. 15. n. 3.

Conſtitutio.

Conſtitutio quando ſit odioſa, aut fauorabilis: & reſtringenda, aut amplianda. lib. 1. d. 1. n. 4.

Conſti

INDEX RERVM.

Conſtitutio concil. *Vide* Concilium.

Conſtitutiones ſuas an poſſit Pontifex reuocare quoad effectus etiam ex illis incurſos,l.8.d.7.n.4.

Conſtitutio pœnalis & odioſa eſt amplianda, quando in animarum fauorem ad vitandum peccatum lata eſt,l.7.d.9.n.8.

Conſtitutio limitans vel corrigens menſuram cenſetur corrigere vel limitare rem menſam,l.7.d.10.n.10.

Conſtitutio declarans aliam recipit omnes interpretationes,quas declarata recipit,lib.7.d.46.n.21.

Conſuetudo.

Conſuetudo vt deroget legi circa ſacramentalia, an indigeat ſcientia principis,l.7.d.82.n.18.19.20.

Conſuetudo an poſſit efficere licitam pluralitatem vxorum, lib 7. diſp.80.n.10.

Conſuetudo an poſſit inducere impedimenta matrimonium impedientia aut dirimentia,l.7.d.4.à n.1.vſque ad 10. Et an poſſit aliquod impedimentum abolere,ibi à n.10.vſque ad fin.

Conſuetudo quæ dicatur rationabilis, vt poſſit inducere legem, vel illam abrogare, l. 7. d.4.n.14.& quando poſſit abrogare legem dicentem, Non obſtante quauis conſuetudine, & illam reprobantem,ibi,n.13.& 14.Et an tunc exigatur ſcientia principis,ibi n. 14. Et an in dubio conſuetudo derogans legi præſumatur rationabilis, & poſteri videntes conſuetudinem,ac ignorantes eius cauſam, excuſentur,ibi n.14.

Conſuetudo an probetur,ſi vnus doctor eam eſſe aſſerat,li 7.d.17.n.8.

Conſuetudo obtinens ſeruum eſſe qui ducit ancillam an valeat,l.7.d.21.nu.4.

Conſuetudinem inducit binus actus,l.4.diſp.1.n.12.

Conſulere.

Conſulere an liceat minus malum ad vitandum maius, ad illudque inducere, & opem ferre, l. 7. d.11.à n.54.vſque ad 24.Et an liceat illius minoris mali perpetrandi materiam offerre, & complicem inducere, vt ſimul perpetret id peccatum, ibi n. 19. Et an volentem rapere bona mea liceat ad illa tuenda inducere, vt aliena rapiat, ibi n.25.Et an liceat malum conſulere ad vitandum æquale, teneatúrque hic reſtituere, ibi n. 26. Et an liceat alicui peccatum veniale patrare,ad vitandum in ſe vel in alio grauiſſimum, ibi nu. 27.& an habenti votum caſtitatis, vel alia matrimonio obſtantia liceat ſuadere matrimon. quando paſſim in venerea labitur. ibid. num. 29.

Conſulens an teneatur, quando abſque ſuo conſilio dubitat, num damnum ſequeretur. *Vide* Dubitans num res ſit ſua.

Conſummare.

Conſummare matr. *Vide* Matr.conſummare.

Contemptus.

Contemptus quando dicatur conſtituens culpam lethalem in iis,quæ ex ſolo contemptu culpam lethalem debent habere,l.7.d.82. nu.6.

Contractus.

Contractus verba. *Vide* Verba contractus.

Contractus quando pariat obligationem naturalem,vel ciuilem. *Vide* Obligatio naturalis.

Contractus quando firmetur iuramento. *Vide* Iuramentum contra bonos mores. Et ibi quando ob publicam, vel priuatam vtilitatem cenſeatur prohibitus.

Contractus an vitientur per conditionem impoſſibilem, vel retrahentem à nuptiis. *Vide* Conditio retrahens à nuptiis.

Contractus dolo initi. *Vide* Sponſalia dolo.

Contractus inualidus an veniat appellatione contractus. *Vide* Actus appellatione.

Contractus an celebrandus ſit, & celebratus cenſeatur ſecundum leges loci in quo initur. *Vide*,Peregrini an teneantur.

Contractus quando firmandus eſt iuramento, an id debeat abſque metu præſtari. *Vide*,Iuramentum præſtitum metu.

Contractus metu initi. *Vide* Metu initi contractus.

Contractus alij à donatione valent inter coniuges,l.6.d.1.n.11.

Contractus conditionalis an obliget ante conditionis euentum, ita vt reſilire non liceat,l.5.d.6.n.8.

Contractus quo aliqui ſe obligant cum certa pœna, ſub conditione pendenti à voluntate principis, an obliget, vel pœna, l. 5. d.5. n.9.& 16.

Contractus geſti contra prius iuramentum, an firmentur iuramento. *Vide* Donatio facta contra prius.

Contractus minoris,& pupilli. *Vide* Minor quando aliquis dicatur.

Contraeſcrituras.

Contraeſcrituras, quas latinè Antapochas dicimus. *Vide* Melioratio facta filio.

Conuentionalis.

Conuentionalis pœna. *Vide* Pœna conuentionalis.

Copula.

Copula vi extorta poſt matrim.ratum an illud conſummaret, l. 2.d. 22.n.1.3. & 4. An poſſit ſaltem ſponſa vi oppreſſa ingredi religionem, n. 5.& 6. Quid ſi proles ſequuta ſit,n.7.An ſponſus copulam vi extorquens poſſit ingredi religionem,n.8.Quid ſi vir ante conſummationem tradat ſponſam alteri deflorandam, an poſſit ingredi religionem,n.9.Quid quando metu ſponſa cognita eſt,an poſſit eam ingredi,n.11.& 12.An ſponſus peccet cogens ſponſam reddere debitum, n.13.& 14.15.16. An ſponſa vi oppreſſa,vel quæuis alia poſſit ſemen expellere,n.17.

Copula.Et,caſus ſimiles coniungit,l.3.diſp.39.n.5.

Correctio,& Correctoria.

Correctio iuris. *Vide* Recedendum eſt à propria,& legum correctio,& & leges poſteriores.

Correctoria lex an extendenda ſit, quando per eam reducitur ad ius commune, l.1.d.12.n.2.

Correlatiua.

Vide Depoſitum in vno.

Credendum.

Credendum eſt promittenti matr. dicenti ſe reuocaſſe conſenſum, ſi alter ſtatim non repromittat,l.1.d.5.n.14.

Contrahenti matr. ſi alter ſtatim non conſentiat, credendum eſt fatenti reuocationem,l.2.d.42.n.4. An ſit credendum dicenti ſe non contracturam ſi eam cauſam noſſet,l.1.d.62 n.6.

Credendum an ſit ſponſo dicenti ſe acceſſiſſe ad ſponſam, & non conſummaſſe,l.2.d.21.n. 8. Quid ſi vterque id fateatur, eo l. 2. d 23.n.1.& 2.

Credendum an ſit coniugibus falſo exiſtimantibus ſubeſſe impedimentum,ſi dicant ſe non conſenſiſſe,l.2.d.33.n.4.

Credendumne ſit neganti verum conſenſum in matrimonio. *Vide* Certitudo nullitatis.

Credendum an ſit alicui in foro interno. *Vide* Foro interno.

Credendum an ſit fatenti votum, vel ſponſalia, & dicenti ſe fictè promiſiſſe. *Vide* Parochus impedimentum.

Credendum an ſit dicenti ſe habere licentiam vt alienus ſacerdos aſſiſtat ſuo matrim. vel vt ſibi miniſtret alia ſacramenta, vel vt omittantur denunciationes; & ſi opponatur ſacerdoti defectus licentiæ,cui incumbat probare. *Vide*,Licentiam dicenti.

Credendum an ſit interpreti in matrimonio. *Vide*,Præſentia Parochi, & teſtium.

Credendum an ſit iuramento coniugis dicentis ſe crediдiſſe eſſe ſuum coniugem eum cum quo copulam habuit,l.10.d.5.nu.17.

Credendum ne ſit iuramento coniugis dicentis ſe vouiſſe caſtitatem, l.10.d.10.n.17.

Credendum an ſit profeſſo dicenti ſe fictè profeſſum, vel noluiſſe intra quinquennium ratificare profeſſionem, l.7.d.37.n.14.

Credendum an ſit habentibus copulam, & negantibus ſemen eſſe emiſſum,l.7.diſp.94.n.9.

Credendum an ſit dicenti ſe habere commiſſionem ad diſpenſandum, aliudve faciendum,l.8.d.17.à n.17.Et an credatur dicenti ſe ex iuſta cauſa diſpenſare,ibi n.16.

Crimen.

Crimen adulterij ſolum an matr.impediat,l.7.d.78.n.1.

Crimen adulterij cum promiſſione futuri matrimonij, aut contractu ipſius de præſenti cum adultera, quando dirimat matrim. l.7.tota d. 79.

Crimen machinationis mortis alterius coniugis quando dirimat matrim.l.7.tota d.78.

Criminalis actio.

Criminalis actio quando præiudicet ciuili,vel è contra,l.10.d.8.n.19.

Culpa.

Culpa ſua nemini prodeſſe debet,nec ex ea debet commodum reportare,l.2.d.22.n.6.vltima nocet,l.9.d.4.n.24.

Cultus.

Cultus diſparitas qualiter diſſoluat matrim. *Vide* Infidelis.

Curialis.

Curialis falſum narrans contra relationem partis, quas pœnas incurrat,l.8.d.11.n.58.

Cuſtodes.

Cuſtodes nemoris an poſſint ſe abſcondere, vt ingrediens in nemus vetitum deprehendatur,l.10.d.12.nu.52.

Dæmon.

DÆmonis ſcientia vti an liceat,l.7.diſput.96.n.4.

Debet, Debitor, Debitum.

Debet formam importat,l.2.diſp.13.n.2.

Debet,an importet præceptum,& neceſſitatem,l.4.d.23.n.2.

Debitor abſque termino,quando teneatur ſoluere,l.1.diſp.28.n.2.

Debitor an poſſit repudiare hæreditatem,vel legatum. *Vide* Repudiare hæreditatem.

Debitum reddere an teneantur ſponſi ante bimeſtre. *Vide* Sponſi ante matrim.conſummationem.

Debitum an poſſit reddere qui ſcit occultè matr. eſſe nullum: & quo medio vtetur. *Vide* Matr.coniux.

Debitum an teneatur coniux reddere ante Eccleſiæ benedictiones,vel ſit culpa:& ſemel conſummato matrimonio non præmiſſis denunciationibus:vel antequam conſummetur. *Vide* Matrimonium conſummare.

Debitum coniugale ſoluere vel petere, an licitum meritoriúmque ſit,ac gratiam ex opere operato conferat, l.9.d.1.n.1.2.& 3.

Debitum petere aut reddere,an ſit ſub præcepto,l.9.d.2.n.2.& 3.Et an in hoc ſint coniuges pares,ibi n.1. Et quando dicatur coniux petere interpretatiuè,vt teneatur alter reddere, ibi n. 4. Et an vxor teneatur reddere viro non petenti expreſſe,ibi n.5.Et quid, quando eſt periculum incontinentiæ, an ſit tunc ex iuſtitiæ lege debitum reddendum coniugi non petenti,ibi nu. 6.& 7.Et an hæc obligatio reddendi,ac ius ad petendum, oriatur ex matrimonio, ibi n.8. Et quando ſit mortale negare debitum:& an ſemper petat coniux animo obligandi, ibi à n.9.vſque ad finem:vbi etiam quid,ſi ſæpe debitum petatur. De quo etiam eodem l.9.d.24. n. 6.

Debitum reddere ita vt impediatur generatio, qualis culpa ſit. l. 9 d.10.

do aduerſantur eius ſubſtantiæ,vel ſuſpendant, li.5.diſp.19.numer. 1. & 2.
Quid ſi demonſtratio apponatur per modum conditionis,n.3.
Quid de modo,à n.4.ad 10.

Denunciare, Denunciationes.

Denunciare impedimenta occulta matrimonij an teneatur qui ea nouit l.3.d.13.n.1.& 2.
Quando ſit præmittenda correctio fraterna, & dicatur non eſſe ſpem emendæ,n.3.
Quando incipiat terminus denunciationis faciendæ,n.3.
Quid ſi ex impedimenti detectione ſequatur ſcandalum,n.4.
Quid ſi impedimenti conſcius acceperit ſub ſecreto naturali,n.5.
Quid ſi extra confeſſionem acceperit, ſub ſigillo tamen confeſſionis, & genu flexo, vel in confeſſione anima ſolùm hoc dicendi, & an hoc ſecretum obliget ſtrictius quàm naturale,n. 6.
Quid quando aliquis ſolum audiuit impedimentum,n.7.
Quid ſi nouit contrahentes impetraſſe diſpenſationem pro ſolo conſcientiæ foro, n.8.
An ipſimet contrahentes interrogati, teneatur impedimentum manifeſtare. *Vide* Impedimentum manifeſtare.
Denunciationes matrim.an ſint de eius eſſentia,l.3.d.5.n.1.2.& 3.
An ſit mortale eas omittere,n.5.& 6.
Quid vnum omittere, n.7.
Quid ſi non fiant in vtriuſque ſponſi Parochia: vel non tribus feſtis continuis, n. 8.
An debeant fieri in parochia vtriuſque contrahentis, libr.3.d.6.à nu. 1. ad 4.
An à proprio vtriuſque parocho debeant fieri,ea d.6.n.5.
An in parochia vbi coniuges diutius habitarunt,n.6.
An in moderna parochia ſit neceſſe fieri & quid ſi in antiqua iam non habitabant conſanguinei,n.7.
An debeant fieri tribus feſtis continuis, & inter ipſa debeat eſſe interuallum,n.8.
Quid ſi vna denunciatio fiat ex ordinarij diſpenſatione, an debeat ſtatim celebrari matr.n.8.
An debeant fieri inter miſſarum ſolemnia,n.9.
An poſſint fieri die non feſtiua concurrenti magna multitudine, nu.10.
Denunciationum matrimonij diſpenſatio. *Vide* Diſpenſare in denunciationibus, & ibi,de cognitione cauſæ ad diſpenſandum, & quid quando Epiſcopus non vult diſpenſare, *Vide* Diſpenſationem negans.
Denunciationes nolentes facere,nec conſummare. *Vide* Matrimon. conſummare.
Denunciationes in matrimonio an poſſint metu mortis omitti. *Vide* Diſpenſationem negans.
Denunciationibus non præmiſſis matrimonium conſummare. *Vide* Matrim. conſummare.
Denunciare an teneantur qui nouerunt impedimentum, ac in eo pro ſolo conſcientiæ foro diſpenſatum,l.8.d.34.n.44.
Denunciationes an repetendæ ſint, quando iis factis matr. differtur, vel ſi matrim.in quo ſint factæ,fuit irritum, & inſtauratur in foro externo,l.8.d.35.n.20.

Dicere, & Dictio.

Dicere nemo præſumitur quæ in corde non habet,l.3.d.15.n.9.
Dictio,Quam,Præter,Niſi. *Vide* Verba negatiua.
Dictio,Omnino,quid importet,l.1.d.32.n.6.
Dictio aduerſatiua,Sed,At,hiſpanè *pero*,quid importet, libr. 6. d. 22. nu.18.
Dictiones implicatiuæ quid importent. libr.2.d.39.nu.6.& l. 6. d.14. nu.21.
Dictio,Deinde,quid importet,l.3.d.7.n.17.
Dictio,Alius,quid importet,l.3.d.20.n.2.& 3.
Dictio, Dummodo, vel, Hac conditione vt, an conſtituat conditionem,vel modum,l.3.d.19.n.2.
Dictio,Prorſus. *Vide* Prorſus.
Dictio Nullatenus. *Vide* Nullatenus.
Dictio taxatiua qualiter non excludat caſus ſimiles,l.7.d.31.n.6.
Dictio, Quilibet & quicunque, quid importet, & an comprehendat etiam perſonas inhabiles,l.1.d.37.n.31.& 32.
Dictio,Penitus,& dictio,Nullus,an importet ipſo iure, l,8.d.21.n.75. & 76.

Dies.

Dies biſſextus pro vno computatur,libr.2.d. 24. numer. 17. *Vide* Biſſextus.
Dies in fauorabilibus an ſatis ſit incepta,l.2.d.24.n.22.
Dies termini an computetur in termino,libr.2.d.24.nu.16. libr.7. d. 37.n.2.
Dies quot habeat menſis. *Vide* Menſis vbi ſit mentio.

Dieta.

Dieta quid ſit,lib.8.d.16,n.1.

Dignitas.

Dignitas quo tempore requiratur in delegato Pontificis, eiuſve legati *Vide* Delegatus.
Dignitatem requiſitam,vt poſſint eſſe delegati Pontificis, eiuſve legati, an habeant capitulum ſede vacanti, eiuſve vicarius, aut vicarius Epiſcopi nondum conſecrati, & abbatum ac aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, li.8.d.27.à n.32.vſque ad 35.

Dignius.

Dignius trahit ad ſe minus dignum, l.3.d.29.n.8.

Dimiſſoriæ.

Dimiſſoriæ literæ ad ordines an expirent obitu concedentis,l.8.d.11 num.83.

Diœceſanus.

Diœceſani nomine quis comprehendatur. *Vide* Vicarius generalis.

Diſparitas.

Diſparitas contrahentium an ſit coniectura diſſenſus. *Vide* Diſſenſus coniectura.

Diſparitas cultus.

Diſparitas cultus an matrimon. impediat. *Vide* Infidelis.

Diſpenſare, Diſpenſatio, & Diſpenſandi poteſtas.

Diſpenſare an poſſit Pontifex in ſponſalibus. *Vide* Papa an poſſit. An poſſit Epiſcopus. *Vide* Epiſcopus an poſſit. An poſſit in matrim. rato, vel conſummato. *Vide* Papa in matr.conſummato.
Diſpenſare in quibus poſſit Epiſcopus. *Vide* Epiſcopus.
Diſpenſare an poſſit habens priuilegium diſpenſandi in Epiſcopi caſibus quando Epiſcopo conceduntur ratione ſolius neceſſitatis,l.1. d.40.n. 9.
Diſpenſare an poſſit vicarius Epiſcopi in matrim. impedimento, vel in aliis in quibus poteſt Epiſcopus, l. 2,d.40.nu.12.Et quid de denunciationibus matrimonij. *Vide* Diſpenſare in denunciationibus.
Diſpenſare debens in conſanguinitate an poſſit rogare de copula occulta. *Vide* Impedimentum manifeſtare.
Diſpenſare vt poſſit Epiſcopus, qualis habitatio in eius diœceſi requiratur. *Vide* Habitatio qualis.
Diſpenſare in denunciationibus matrimonij attento iure antiquo an poſſit Epiſcopus.l.3.d.7.n.1.& 2.Quid attento Tridentino,nu.3.
Quid de habentibus iuriſdictionem Epiſcopalem:& magiſtro ſcholarum Salmantino, n.4.
An poſſit Epiſcopus breuiare, vel prolongare tempus denuntiationum, n.5.
An poſſit diſpenſare ne fiant diebus feſtiuis, n.6.
An poſſit Epiſcopus alterius ſponſi cum vtroque diſpenſare, n.7.
An poſſit vicarius Epiſcopi generalis in illis diſpenſare,nu.9.& 10.
Quid de vicariis D.Ioannis,n.11.
Quid de vicario foraneo,n.12.
Quid ſi Epiſcopus ſibi reſeruarit hanc diſpenſationem,n.13.
An poſſit parochus in illis diſpenſare,n.15.16.& 17.
Si diſpenſet,an poſſit puniri,n.17.
An poſſit Epiſcopus delegare hanc diſpenſandi facultatem,nu.18.19. 20.& ibi,an poſſit delegare cauſas matrimoniales.
An poſſit vicarius Epiſcopi delegare, n.21.
Diſpenſatio in matrimonij denunciationibus exigit iuſtam cauſam ſub mortali,l.8.d.8.n.1.& 2.
An deſideretur iudicialis cognitio cauſæ,n.3. & 5.
An diſpenſatio in lege ſuperioris alicui commiſſa exigat cauſæ cognitionem, n.3.iuncto n.7.
An hæc cauſæ cognitio, & diſpenſatio poſſint fieri abſque ordine, & figura iudicij,& teſtibus non iurantibus, nec receptis in forma iudicij, n.5.
An poſſit hæc informatio cauſæ, & diſpenſatio, & inſtitutio, & confirmatio præſentati à patrono,fieri extra diœceſim, n.6.
Quid ſi lis orta eſſet circa illud matrimonium, vel inſtitutionem vel quoties in cauſa voluntariæ iuriſdictionis emergit aliqua cauſæ probatio,n.6.
Quid diſtet inter informationem ad diſpenſandum in foro conſcientiæ, & iudiciali, quando hæc non exigit iudicialem cauſæ cognitionem, n.7.
Quæ ſint cauſæ iuſtæ. *Vide* Cauſa *iuſta diſpenſandi.*
An ſit mortale, quando diſpenſatione obtenta ne præmittantur denunciationes,conſummatur matrim. iis non præmiſſis. *Vide* Matr. conſummare.
Diſpenſationem negans Epiſcopus in denunciationibus,vel in alia re, quando adeſt iuſta cauſa,an peccet,l.3.d.10.à n 2.ad 6.
An ſit acceptio perſonarum diſpenſare cum vno, & non cum alio concurrentibus eiſdem cauſis,n.2.& 7.
An poſſit ei cum quo diſpenſat imponere pecuniariam multam: & ſimiliter dum diſpenſat in aliis rebus,n.8.9. & 10.
At ſit præceptum imponere eleemoſynam dum diſpenſat vt aliquis piſcetur diebus feſtiuis,n.11.iuncto n.8.
An poſſit appellari, ſi nolit Epiſcopus diſpenſare, in denunciationibus, vel quoties aliquid committitur prudentiæ & iudicio, à n.12. ad 24.
An ſuperior ad quem appellatur,teneatur diſpenſare,n.22.
An ſi neget iniuſtè diſpenſationem, vel non ſit aditus ad ipſum poſſit matr.omiſſis denunciationibus celebrari,à 25. ad 30.
Quid ſi aliquis diu diſtulit matr.ad quod teneatur & non poteſt abſque ſcandalo omittere communionem, nec expedit ipſum abſoluere donec impleat,an poſſint omitti denunciationes, n. 28.
An parochus eas omittens timore mortis,peccet, n.31.
Diſpenſatio quando exigat cauſæ cognitionem iudicialem. *Vide* Diſpenſatio in matrimonij denunciationibus.
Diſpenſationem an teneatur procurare is cuius culpa euenit impedimentum ne ſponſalia perficiantur, l. 1.d.56.n.4.
Diſpenſatio an ſemper contineat aliquid iure communi non conceſſum, l.2.d.37.n.15.

Diſpenſatio quando continet, vt diſpenſetur in matrimonio, quo iterum publicè ſeruata forma Tridentini celebretur. *Vide* Matrimonium initum coram parocho.

Diſpenſationem an inducat diſſimulatio principis, l.2.d.38.n.12.

Diſpenſationem habens pro ſolo conſcientiæ foro an teneatur rogatus detegere impedimentum. *Vide*, Impedimentum manifeſtare.

An qui diſpenſationis huius conſcij ſunt teneantur impedimentum detegere. *Vide*, Denunciare impedimenta.

Quid de parocho, vel ordinario illam ſcienti, vel ſi is coram ordinario aut notario fateatur impedimentum, & diſpenſationem, vel an matrim. cum ea diſpenſatione contractum, ſit in foro externo dirimendum, proſitque pro foro externo. *Vide*, Parochus impedimentum.

Diſpenſatio an proſit ignoranti à tempore conceſſionis, & poſſit reuocari. *Vide*, Gratia ignoranti.

Diſpenſationis ſpe an careant ineuntes matrim. inualidum ignoranter, omiſſis denunciationibus, non tantum quando fuit impedimentum conſanguinitatis, ſed quoduis aliud fuerit, l.3.d.42.n.7. *Et vide alia circa hoc*, eod.l.3.d.45.n.2.& 3.

Diſpenſationes in quibus allegatur non inueniri virum cui fæmina dignè nubat, qualiter intelligantur, l.4.d.26.n.17.

Diſpenſationis expenſas quis teneatur facere, & illam procurare *Vide*, Expenſas diſpenſationis.

Diſpenſationem qua contrahunt conſanguinei, an ſit opus vt videant Parochus & teſtes. *Vide*, Conditione honeſta contractum.

Diſpenſandi poteſtas quando ceſſet morte aut ceſſatione officij delegantis vel delegati. *Vide*, Delegata poteſtas.

Diſpenſandi poteſtas conceſſa Epiſcopo circa beneficia an reſtringatur ad ſimplicia, l.8.d.2.n.8.

Diſpenſandi poteſtas an ſit latè interpretanda, & ad quos caſus extendatur, lib.8.d.2.à n.1.vſque ad 6.

Et an extendatur ad caſum de quo eſt dubium an extendatur, ibi n.9.

Diſpenſandi poteſtas conceſſa in Trid.ſeſ.24.c.6.de reform. Epiſcopis, an ſit odioſa, nec antea competierit Epiſcopis, l.8.d.2.n.12.

Diſpenſandi poteſtas vel commutandi circa vota vel iuramenta. *Vide*, Delegata poteſtas, & *hic ſupra.*

Diſpenſandi poteſtas in quodam caſu eo tacito, timore ne facultas denegetur, an ſit ſubreptitia, l.8.d.21.n.24.

Diſpenſandi poteſtas in aliquo gradu, an comprehendat eum, licet is ſit duplici ex parte, vel coniunctus ei ſit alius inferior; & an potens diſpenſare in 2.gradibus, vel altero conſanguinitatis, & altero affinitatis, poſſit quando ambo gradus in eodem repeꝛiuntur, l.8.d.24.n.9.& 10.

Et an poteſtas diſpenſandi in gradu conſanguinitatis extendatur ad eundem affinitatis, ibi n.19.

Et an poteſtas diſpenſandi in affinitate, includat poteſtatem diſpenſandi in publica honeſtate ſimul concurrenti, licet ſit ex matrimonio rato, ibi n.41.

Et an diſpenſandi poteſtas in aliquo gradu conſanguinitatis vel affinitatis includat mixtum, nempe, quando contrahentes diſtant inæqualiter à ſtipite, ibi n.34.

Diſpenſare an poſſit Pontifex in iure diuino abſoluto & naturali, loquendo de propria diſpenſatione; & quando diſpenſat in iure diuino naturali pendentiâ propria voluntate, an ſit vera diſpenſatio, vel tantum declaratio, lib.8.d.6.à n.2.vſque ad 7.& num.13.

Diſpenſare an poſſit Papa in voto ſolemni ordinis ſacri, aut profeſſionis: & quæ cauſa exigatur, l.8.tota d.8.

Et an ſi diſpenſet abſque cauſa, valeat matrimonium, nec peccent hi vouentes petendo debitum, ibi n.4.& 10.

Et quis diſpenſet vt poſtea petant debitum, ibi n.10.

Diſpenſare an poſſit Papa vt matrim. ad tempus ineatur, l.8.d.8.n.9.

Diſpenſare an poſſit Papa in impedimentis iure diuino & naturali dirimentibus matrimonium, l.8.d.6.n.11.12.

Diſpenſare in impedimentis iure humano dirimentibus matrimonium an ſit ſolius Pontificis, l.8.d.à.n.14 vſque ad 17.

Et in ſpeciali in quibus impedimentis poſſit diſpenſare, explicatur ibi n.12.

Et an poſſit diſpenſare in ætate ad matrim. requiſita, l.7.d.104.n.11.

Et an poſſit diſpenſare vt fidelis cum infideli contrahat, eo l.7.d.21.num.10.

Diſpenſare an poſſit Papa in radice matrimonij, ita vt legitimet prolem habitam quoad temporalia & ſpiritualia, perinde ac ſi ex legitimo matrim. orta eſſet: & quando cenſeatur ſic diſpenſare: & an alias poſſit directè legitimare quoad temporalia: & an princeps ſecularis poſſit hoc modo diſpenſare in matrimonij radice, l.8.d.7.à n.1.vſque ad [illegible]

Diſpenſare an poſſit Papa in matrimonio rato, vel tempore infidelitatis conſummato, l.8.d.6.n.22.

Diſpenſare an poſſit Papa in pluralitate vxorum, l.7.d.80.n.9.

Diſpenſare an poſſit Papa in irregularitate bigamiæ. *Vide*, Bigamia.

Diſpenſare an ſoleat Papa in cognatione ſpirituali, l.8.d.19.n.7.

Diſpenſare an cenſeatur Papa vel Princeps ſupremus, vel quicunque inferiores admittentes ad actum iure prohibitum, vel illum fieri patientes, l.8.tota d.4.

Diſpenſare ſecum an poſſint Papa, Princeps ſecularis, vel prælati alij, aut quicunque habentes poteſtatem delegatam diſpenſandi, vel poſſint committere confeſſario, vt cum eis diſpenſet, lib.8.tota d.3.

Diſpenſare an poſſit legatus à latere circa impedimenta matrimonium dirimentia, l.8.d.6.à n.14.vſque ad 17.

Et an habeat maiorem facultatem quoad diſpenſandum in ſua prouincia, quam Epiſcopi in ſua diœceſi, l.8.d.9.n.22.

Et an validè diſpenſet abſque cauſa in caſibus ſibi commiſsis, eodem l.8.d.18.n.5.

Et an poſſit ſecum, vel cenſeatur diſpenſare admittendo ad actum vel illum patiendo. *Vide hic ſupra.*

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium, in caſu magnæ neceſſitatis: & ſit eius facultas in hoc amplior quam commiſſarij cruciatæ, l.8.d.6.n.24.& 25.

Et quid extra caſum tantæ neceſſitatis, ibi à n.14.vſque ad 17.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in impedimento cuius eſt impetrata diſpenſatio ſubreptitia, l.8.d.6.n.21.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus quando impedimentum eſt dubium: & an tunc ſit neceſſaria diſpenſatio, l.8.d.6.n.18.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus virtute Tridentini, ſeſſ.24.c.5.de matrim. vt ij qui bona fide contraxere matrim. irritum, iterum ineant, l.8.d.6.n.19.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in impedimentis impedientibus matrimonium, l.7.d.17.à n.10.vſque ad 15.

Diſpenſare an aliquando poſſit Epiſcopus in votis abſolutis caſtitatis & religionis, & aliis reſeruatis, & non nubendi & aſſumendi ordinis ſacri, l.8.tota d.9.vbi latè explicantur hæc vota, & quando reſeruata ſint, vel materia in quam ea commutantur.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis pœnalibus & conditionalibus caſtitatis & religionis, & aliis reſeruatis: & quæ dicantur conditionalia, & quæ pœnalia, l.8.tota d.10.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis caſtitatis emiſſis poſt matrimonium, l.8.d.11.per totam.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis caſtitatis ad petendum debitum, l.8.tota d.21.

Et quid cum coniugato abſque vxoris licentia initiato, ibi n.4.

Et quid cum vouente caſtitatem animo ingrediendi religionem, qui nondum conſummauit, vel priori bimeſtri, vel ſi alter adulteretur, vel ſi fuit votum religionis, ibi n.6.

Et quid, ſi hæc vota poſt matrim. emiſſa ſint, l.8.tota d.11.

Diſpenſare in omnibus votis an poſſet Epiſcopus ſecluſa reſeruatione, l.8.d.9.n.3.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus circa iuramenta caſtitatis & religionis, l.8.tota d.13.

Et an iuramentum ſemper contineat implicitum votum, ibi n.4.

Et an conceſſis omnibus iuramentis & votis, præter vota caſtitatis & religionis, vel omnibus votis, nulla exceptione facta, cenſeantur conceſſa iuramenta religionis & caſtitatis, ibi n.6.& 7.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in cognatione ſpirituali, & affinitate ad petendum debitum, l.8.d.12.à nu.10.vſque ad fin.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in votis nouitiorum, ſiue ante ingreſſum, ſiue poſtea illa emiſerint, lib.9.d.39.num.44.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in ætate ad matrimonium requiſita, l.7.d.104.n.12.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus, cùm diſpenſatio committitur à Pontifice officiali diœceſis, l.8.d.27.n.30.& 31.vbi quid, ſi qui priùs erat officialis ſeu vicarius Epiſcopi, factus ſit Epiſcopus eiuſdem diœceſis.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus, vt coniugatus habeat beneficium, l.7.d.42.n.17.& 18.

Diſpenſare an poſsit Epiſcopus, vt benedictiones nuptiales conferantur tempore prohibito, l.7.d.7.n.6.

Diſpenſare an poſsit Epiſcopus in lege Papæ vel Concilij, quando in ea conceditur diſpenſatio, nec explicatur cui, lib.8.d.5.num.1.vſque ad 6.

Et quando ſit conſtitutio Papæ, quandoue Concilij, ibi à num.6.vſque in finem.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in aliqua bigamia. *Vide*, Bigamia.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in retentione beneficij cum illo qui eſt eo priuandus, & ſi alter illud impetrarit à Pontifice, ſi vacarit, l.7.d.42.n.2.

Diſpenſare an poſſet Epiſcopus attento iure antiquo, vt plures adhiberentur patrini in baptiſmo vel confirmatione, l.7.d.57.n.2.

Et quid attento Tridentino, ibi n.7.

Diſpenſare an poſsit Epiſcopus cum familiari triénali in interſtitiis, vel natalium defectu, l.8.d.1.n.25.

Diſpenſare an poſsit Epiſcopus vel alij prælati in voto, in lege propria, vel ſuperioris, imponendo mulctam aliquam pecuniariam, l.8.d.14.n.1.& 2.

Diſpenſare an poſsit Epiſcopus & alij prælati, quando eſt res in qua poſſunt diſpenſare, & prius aditurus Pontifex eſt, ſiue conceſſerit diſpenſationem, ſiue denegarit, ſiue denegare ſolitus ſit, l.8.d.14.à n.3.vſque ad n.

Et quid, ſi denegauit Epiſcopus, & remiſit ad Pontificem, an poſsit, poſtea Epiſcopus, poſtquam ille ſe Pontifici præſentauit, diſpenſare, ibi n.8.

Et an tunc is caſus dicatur occultus, nec deductus ad forum contentioſum, ibi n.9.

Diſpenſare an poſſit Epiſcopus nondum conſecratus in caſibus occultis conceſſis per Trident.ſeſſ.24.de reform.c.6.l.8.d.2.n.11.

Et an capitulum ſede vacanti id poſſit, ibi n.10.

Et quid de Abbatibus, & aliis habentibus iuriſdictionem quaſi Epiſ-

copalem : & an ſubditi horum poſſint ad Epiſcopum confugere circa hos caſus:& an ea poteſtas ſit odioſa & reſtringenda,& competierit Epiſcopis ante Tridentinum,ibi n.12.

Et an ſuperiores religionis id poſſint, ibi n.13.

Et quando dicatur caſus occultus.*Vide*,Clauſula.

Diſpenſare an poſſint Epiſcopus , & quicumque alij diſpenſare potentes iure ordinario,vel ex priuilegio,in votis,in pœna pecuniaria iam ex voti fractione debita,vel à Papa impoſita,l.8.d.16.n.14.

Diſpenſare qualiter poſsit Epiſcopus in lege propria, etiam iurata, & à Papa confirmata,& quando in contractum tranſiuit,l.8.d. 17. à n.27.vſque ad 31.

Et qualiter poſsit in lege ſynodi diœceſanæ, vel ipſe , vel Archiepiſcopus,& in lege ſynodi prouincialis.*Vide*,Archiepiſcopus.

Diſpenſare Epiſcopus *Vide ſupra.*

Diſpenſare an poſsit capitulum ſede vacanti, & in quibus. *Vide*, Capitulum.

Et an poſsit diſpenſare , quando diſpenſatio committitur officiali diœceſano vel Epiſcopali,l.8.d.27.n.33.

Diſpenſare qualiter poſsint Abbates , & alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.*Vide*,Abbas,*& alia hic ſupra.*

Diſpenſare qualiter poſsit vicarius Epiſcopi aut capituli ſede vacanti,aut Abbatum & aliorum prælatorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem , quando Pontifex committit diſpenſationem expediendam officiali Epiſcopi aut diœceſis,l. 8.d.27.à n. 29. vſque in fin.

Et an ſit idem vicarius Epiſcopi,& officialis,ibi n. 29.

Et an huic commiſſa diſpenſatio poſsit per Epiſcopum expediri, vel per ipſum vicarium amotum ab officio , vel factum Epiſcopum eiuſdem diœceſis,ibi n.30.& 31.

Et an has diſpenſationes poſsint expedire , & eſſe delegati Pontificis vicarius capituli,& habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, vel ipſummet capitulum,vel vicarius Epiſcopi nondum conſecrati:ibi à n.32.vſque ad n.35.

Et quid, ſi duo ſint vicarij, an poſsit alteruter adiri, & ſi alteri ſit reſcriptum præſentatum , & poſsit ipſemet vel alter corrigere ſententiam,poſtquam deceptus declarauit diſpenſationem eſſe ſubreptitiam aut validam,ibi à n.36.vſque ad 39.

Et an poſsit reſcriptum diuidi , vt alter diſpenſet in impedimento, alter verò legitimet prolem,ibi n. 38.

Et an hæc procedant etiam in confeſſario, cui committitur à ſacra pœnitentiaria diſpenſatio expedienda in foro cõſcientiæ, ibi n.40.

Et an poſsit vicarius remoueri ab Epiſcopo, ne expediat has diſpenſationes,& poſsit eas expedire ſubſtitutus ab Epiſcopo,vel ab ipſo vicario , & an poſsit vicarius hoc delegare , ibi à n. 41. vſque in finem.

Et an commiſsiones hæ factæ vicario tranſeant ad ſucceſſorem eo mortuo,vel amoto ab officio,ibi n.8.9.& 10.

Et an hæ commiſsiones diſpenſandi in impedimentis matrimonij cenſeantur factæ nomine Pontificis,aut nomine ſedis , l.8.d.28.n. 45.& 46.

Et an hoc mandatum diſpenſandi ſit diſpenſatio,eo l. 8.d.30.n.12.

Et an in aliis poſsint hi vicarij diſpenſare,eo l.8.d.6.n. 20.

Diſpenſare commiſſarius Cruciatæ an poſsit in affinitate conſurgente ex copula fornicaria, vt ineatur matrimonium , vel initum inſtauretur , & legitimare prolem ſuſceptam & ſuſcipiendam : & qualiter hæc legitimatio intelligatur, vel ſi oblitus eſt legitimare, poſsit alius commiſſarius vel idemmet poſtea id efficere , l.8. d.6. n.25. vſque ad 26.

Et qualiter debeat diſpenſare non adhibitis teſtibus,ibi n.27.

Et an poſsit diſpenſare ad petendum debitum in affinitate aut cognatione ſpirituali,eodem l.8.d.15.n.13.

Diſpenſare an poſsint parochi & confeſſarius.*Vide*,Confeſſarius.

Diſpenſare qualiter debeat confeſſarius quando ipſi committitur diſpenſatio à ſacra pœnitentiaria : & qualiter ſe debeat habere circa legitimandam prolem. *Vide*, Clauſula , & Confeſſarius , *& hic ſupra.*

Diſpenſare prælati religionis in votis nouitiorum an poſsint , ſiue ea in ſeculo ſiue in religione emiſerint : an potius id ſit ſolius Epiſcopi,l.9.d. 39.n.44.

Diſpenſare prælati religionum, *Vide ſupra.*

Diſpenſare religioſi per ſua priuilegia an poſsint in impedimentis dirimentibus apud Indos.l. 8.d. 6.n.28.

Et qualiter intelligatur priuilegium Soc. Ieſu ad diſpenſandum , vt permaneant in matrim. prius inito in gradibus iure humano interdictis quando tempore infidelitatis contraxerunt,ibi n.29.

Et circa quæ vota vel iuramenta poſsint diſpenſare , cave commutare,eodem l.8.d.16.n.1.2. & 7.

Et quid poſsint circa diſpenſationem ad petendum debitum in voto caſtitatis vel religionis , & in affinitate ac cognatione ſpirituali. d.16. à n.3. vſque ad 9.

Et an hæc facultas intelligatur cum ſolis ſubditis Epiſcopi diœceſis in qua ſunt,ibi n. 10.

Et an neceſſariò debeat eſſe in confeſsione,ibi n.11.

Et an poſsint diſpenſare vel commutare , quamuis petens impetrarit prius aliam diſpenſationem à Pontifice, vel Pontifex denegare ſit ſolitus, aut a1itus denegarit , vel religioſus noluerit diſpenſare, ſed remiſerit ad Pontificem. Vel norit Pontificem tantum in opera certa commutare, eodem l.8.d.14.n. 7.

Diſpenſatio quid ſit:& in quo diſtet ab interpretatione,abrogatione, derogatione,& irritatione legis,& priuilegio,l.8.d.1.n.1.& 2.

Diſpenſatio an ſit latè interpretanda , an ſtrictè cum omnibus ſuis limitationibus & ampliationibus,l. 8.d.1.à n.3.vſque in fin.

Et quid de diſpenſatione in cauſa matrimonij , an ſit fauorabilis & extendenda,ibi n. 30.

Et quid de diſpenſandi poteſtate.*Vide hic ſupra*,Diſpenſandi poteſtas.

Diſpenſatio cum illegitimo ad ordines , an ſit ad omnes ordines: vt ſit capax beneficij:& quid,quando eſt diſpenſatio totalis,l.8.d. 1.à n.26.ad 28.

Diſpenſatio ad plura beneficia an extendatur ad non reſidendum: & in defectu ætatis ad curatum , an extendatur ad non recipiendos ordines tempore præfixo:& ad non reſidendum an extendatur ad recipiendos fructus,l.8.d.1.n.19.& 20.

Diſpenſatio cum Epiſcopo vt conſecrationem differat, an extendatur vt retineat beneficia:& diſpenſatio cum canonico ad ſacrum ordinem ante legitimam ætatem recipiendum , an extendatur vt vocem habeat in capitulo, l. 8.d.1.n.23.& 24.

Diſpenſatio ſiue licentia ad teſtandum an extendatur ad codicillos,vel donationem cauſa mortis, & vt faciat conualeſcere teſtamentum antea factum:nec finiatur primo teſtamento confecto, l. 8 d.1.à n.9 & n.17.& 18.& n.38.

Diſpenſatio ſiue licentia ad edenda oua an extendatur ad lacticinia: & diſpenſatio ſiue licentia ad dandas carnes,an extendatur latè ad lacticinia,l.8.d.1.n. vltimo.

Diſpenſatio ſiue licentia ad ordines ab alieno Epiſcopo accipiendos , an extendatur vt cum accipiente diſpenſetur in irregularitate,& aliis impedimentis,l.8.d.1 . n.25.

Diſpenſatio an admittat argumentum à maiori ad minus, lib. 8.d. 1. à n.31.vſque in finem.

Diſpenſatio quando eſt dubium,an extendatur ad aliquem caſum,an extendatur,tunc ad eum,l.8.d.2. n. 9.

Diſpenſatio an ſit neceſſaria quoties eſt dubium impedimentum,l. 8.d.6.n.18.

Diſpenſatio voti an ſit ſubreptitia tacito iuramẽto,vel iuramenti tacito voto , vel ſi falsò dicatur votum , cum ſit iuramentum , vel è contra:vel ſi falsò affirmetur eſſe tantùm vnicum vinculum, cum ſit vtrumque,l.8.d.2.n.24.

Et quid, ſi non fiat mentio repetitionis eiuſdem voti aut iuramenti, ibi num. 25.

Et quæ alia ſint explicanda in voti diſpenſatione, d.24.n.21.

Diſpenſatio quando vitietur ex taciturnitate veri,aut expreſsione falſi & generaliter de omn.reſcriptis gratiæ vel iuſtitiæ,l.8.tota d.21.

Et quid diſtet inter obreptionem & ſubreptionem in his reſcriptis, ibi num. 2.

Et an reſcripta gratiæ vel iuſtitiæ ſubreptitia reddantur ipſo iure nulla:& quid,ſi vtrumque contineant,ibi à n.3.vſque ad 7.

Et an idem ſit de gratiis ab ordinario per ſubreptionem obtentis , ibi num.4.

Quid quando exprimitur falſum , cuius vera expreſſio faciliorem redderet diſpenſationem : & quando cenſeatur qualitas illa falſa expreſſa cauſa demonſtrationis : & quando cauſa taxationis , ibi n.35.& 36.

Et quid quando vinculum, in quo diſpenſandum eſt , ſub dubio proponitur,cùm tamen ſit certum,ibi n.40.

Quid,ſi vna cauſa ſola narretur, & ea ſit falſa:vel plures , & quædam ſunt veræ,& quædam falſæ,ibi à n. 41. vſque ad 44.

Quid ſi Papa diſpenſet cum conſanguineis,allegata falsò copula , & iactura famæ mulieris vera,ibi n. 46.

Et an clauſula,motu proprio, ſuppleat ſubreptionem in tacenda veritate,aut falſitate exprimenda,ibi à n.46.vſque ad 52.

Et an hæc taciturnitas veri , aut expreſſio falſi in vna reſcripti parte aut diſpenſationis contingens , vitiet totum an ſolam partem in qua contingit , ſiue per ignorantiam,ſiue per maliciam, ſiue per curialis culpam contra relationem partis accidat,ibi à n.53.vſque in finem.

Et quas pœnas incurrat curialis vel ſolicitator hanc facultatem committens,ibi n. 58.

Diſpenſatio in qua erratur in nomine, vel diœceſi eius cum quo diſpenſatur,an ſit irrita,l.8.d.24.n.37.& duplici ſequenti.

Diſpenſatio in conſanguinitate affinitate,publica honeſtate, cognatione ſpiritali,an vt ſit valida exigat explicari gradum,& ſi ſit duplici titulo talis coniunctio,ſit vterque explicandus,l.8.d. 24. à n. 1.vſque ad 6.

Et quid , ſi affinitas contracta ſit ex pluribus fornicationibus cum eadem perſona , etiam repetita copula poſtquam Pontifex , aut ordinarius,vel confeſſor diſpenſauit,ibi n.7.& 8.

Et an quando inæqualitas gradus oritur ex parte fæminæ , quòd ſit amita viri ſit id explicandum in diſpenſatione conſanguinitatis, affinitatis,& publicæ honeſtatis, & an diſtantia gradus ſit in linea recta,ibi n.12. 13. & 14.

Et an ſit explicandum, an cognatio ſpiritualis ſit filiatio , paternitas, vel compaternitas , & ex quo ſacramento, & ex qua actione contracta ſit,ibi n. 15.

Et an ſit exprimendum,num publica honeſtas ſit ex matrim. rato, ibi num. 16.

Et in affinitate concurrenti cum publica honeſtate , an ſit vtriuſque impedimenti mentio facienda : & an affinitas ſit ex copula licita vel illicita,ibi à n.36.vſque ad 40.

Et an valeat diſpenſatio ſi erretur in gradu , etiam ex ignorantia , &

errore communi, narrato ſuperiori gradu,cùm ſit inferior,vel è contra:vel maiori impedimento, cum ſit minus alterius ſpeciei, ibi à n.17.vſque 20.

Et an quando conſanguinei vel affines diſtant inæqualiter à ſtipite, ſufficiat gradus remotioris mentio:& explicantur latè literæ declaratoriæ,ibi à n.23.vſque ad 35.

Et diſpenſatio in his impedimentis quæ petat explicari, declaratur latè tota ea.d.24.

Diſpẽſatio an valeat,ſi erretur in gradu, vel in impedim. *Vide ſupra.*

Diſpenſatio matrimonij in conſanguineos, vel affines, cognatos ſpirituales, vel habentes aliud impedimentum dirimens, an neceſſariò petat explicari matrim. vel ſponſalia inter eos contracta,vel copulam inter eos habitam,vel ſpem futuri matrim conceptam:vel ſpem facilioris diſpenſationis,ab vtroque vel alterutro contracturo conceptam:& an mulier rapta ſit:& qualis ignorantia excuſet, ſiue allegetur ignoranter eſſe contractum vt cauſa diſpenſationis, ſiue id taceatur,l.8.toto d.25.

Diſpenſationis facilioris ſpes quando illam vitiet. *Vide ſuprà.* Et an eam vitiet delictum admiſſum vt facilius diſpenſetur, quia ſcitur concedi faciliùs in illius remedium,l.8.diſp.25.fin.

Diſpenſatio poſterior an irrita ſit, eo quòd in ea non ſit facta mentio prioris diſpenſationis,ſiue validæ,ſiue irritæ,l.8.tota d.12.Et quid, quando quis ob ſcrupulos impetrauit aliam diſpenſationem ſtrictiorem, an poſſit certior factus de prioris diſpenſationis valore,ad illam redire,ibi n.16. Et quid,ſi impetrauit diſpenſationem ad ducendam conſanguineam, & poſtea noluit eam ducere,ſed impetrauit alteram ad ducendam aliam, an poſſit vti alterutra,ibi n.19.

Diſpenſatio cui ſemel renunciatum eſt, an poſſit ampliùs prodeſſe:& quis poſſit acceptare renunciationem,l.8 tota d.32.Et quid, ſi impetrans, illam cancellet, vel concidat,ibi n. 5. Quid ſi conſanguinei impetrantes diſpenſationem vt mutuò contrahant, aliud matrimonium ineant, vel aliam diſpenſationem impetrent,an amittant priorem,ibi n.6.

Diſpenſationis cancellatio vel conciſio.*Vide ſuprà.*

Diſpenſatio ad matrimonium an proſit, ſi ante illius vſum aliud matrim.ineatur,vel alia diſpenſatio impetretur,l.8.d.32.n.6.

Diſpenſatio eadem an debeat continere omnia impedimenta, ne ſubreptitia ſit, nec ſufficiat diuerſas diſpenſationes variorum impedimentorum impetrari,l.8.tota d.23. Quid,ſi vnum eſt puplicum, & alterum occultum,ibi 7 & 8.

Diſpenſatio an irrita ſit,ſi abſque ſpeciali mandato impetretur,l.8. tota d.26.Et an proſit ignoranti,vel à ſolo acceptationis tempore, ibi 5. Et an impetrata ab altero contrahenti *proſit* vtrique, etiam altero ignorante, ibi n.6.& 7. Et quid de literis ad beneficia & lites ibi n.1.

Diſpenſatio an irrita ſit,vel ſaltem illicita,eo quòd ſine cauſa legitima ſit conceſſa,l.8.tota d.17.& 18.Et quid,ſi ſit aliqualis cauſa, at non ſufficiens,& prælatus iudicauit ſufficientem,ea d.17.n.7. & 9. Et an valeat, ſi non ſit præmiſſa cognitio cauſæ, at reuera aderat cauſa, ea d.17.n. 10. Et an præſumatur cauſa in vtroque foro in principe,vel quocunque alio diſpenſanti, ea d 17.n.14. & 15.Quid,quando Epiſcopus vel Archiepiſcopus diſpenſant in propria lege, aut ſynodi prouincialis vel diœceſanæ, & qualiter ſe habeant ad has ſynodos, ea d. 17. à n. 27. vſque in fin. Et an peccent diſpenſans abſque cauſa, impetrans diſpenſationem, & ea vtens tota d.18.

Diſpenſatio alicui commiſſa in lege ſuperioris an intelligatur, ſi iuſta cauſa adſit,l.8.d.17.n.4.

Diſpẽſatio an ſemper debeat eſſe ob bonũ commune, l 8.d.19 n.1.

Diſpenſatio in impedimentis matrim quas cauſas exigat.*Vide* Cauſa.Et quas diſpenſatio in votis matrim impedientibus. *Vide ibid.*

Diſpenſatio quando ſine cauſa conceditur, qualiter intelligatur clauſula cõtinens cauſas,& an eæ ſint probãdę, l.8.d.35.n.24 25.

Diſpenſatio an ceſſet ceſſante cauſa. *Vide*, Cauſa. Et quo tempore cauſæ verificandæ ſint,*Vide ibid.*

Diſpenſatio an extinguatur morte concedentis,vel morte officialis diœceſani cui expedienda committitur. *Vide*, Delegata poteſtas.

Diſpenſatio an expiret, ſi literæ expeditæ non ſint, dum Pontifex obiit : indigeátque ad ſui valorem vel ad probationem in foro externo ſcriptura,l.8. tota d. 29. Et an literæ ſuffragentur ex tũc, quãdo expediuntur,an à tempore conceſſę diſpẽſationis,ibi n.9.

Diſpenſatio in voto caſtitatis etiam ſolemni, vel non nubendi vel religionis, ad matrim.ineundum an extinguatur priori matrim. inito,licet ſit irritum vel non conſummatum, l.8.d.31,à num.1. vſque ad 12.

Quid,quando diſpenſatur in his votis ad contrahendum cum certa perſona, vel cum duobus voto aſtrictis ad contrahendum inter ſe, an extinguatur priori matrim.inito:nec liceat illis virtute eius diſpenſationis contrahere cum alia perſona,ibi n.13 & 14.

Diſpenſatio in voto religionis ad ineundum matrim. an proſit vt vouens poſſit manere in ſeculo abſque matrim.l.8.d.31.n.7.

Diſpenſatio in voto ad contrahendum cũ certa perſona, an aliquãdo extendatur ad contrahendum cum alia, l 8.d.31.n.13. & 14.

Diſpenſatio cum monacho qui habitum dimiſit, vt ſecum faciliùs diſpenſetur,an ſit ſubreptitia tacito hoc,l.8.d.25.n.penult.& vlt.

Diſpenſatio in voto religionis tacendo fuiſſe ſimul votum perſeuerantiæ,an ſubreptitia ſit,l.8.d.31.n.23.

Diſpenſatio ſemel conceſſa ſiue in foro externo, ſiue interno, an poſſit reuocari,l.8.tota diſp.33.Et an ſi ſuperior delegauit facultatem,poſſit ipſe,vel eius ſuperior abſq; cauſa reuocari, ibi n.7.

Diſpenſatio in dubio an cenſenda ſit ſubreptitia an valida, lib.8.d. 11.n.15.

Diſpenſatio an exigat verba,l.8.d.4.n.1.

Diſpenſatio in foro conſcientiæ an proſit ne matrim. initum ſeparetur detecto impedimento in foro externo : & ne impeditus teneatur id fateri rogatus à iudice, & neſcientes teneantur illud denuntiare,l.8.d 34.n.43.& 44.

Diſpenſatio in impedimento criminis ſemiplenè probati,quia cautela impetranda ſit, ne crimen in literis manifeſtatum ab impetranti,noceat ipſi in foro externo,l.8.d.24.n.22.

Diſpenſatio in foro conſcientiæ an ita gratis expediri debeat, vt in nullo euentu liceat compoſitionem exigere,l.8.d 34.fin.

Diſpenſatio in foro externo an ſit ita gratis expedienda, vt nec ſtipendium nec munera recipi poſſint ab officiali diœceſano eam expedienti,l.8.d.35.à n.10.vſque ad 14.

Diſpenſationis expenſas an vterque contrahens ſoluere teneatur, & quid,ſi alter reſiliat ob ingreſſum religionis,vel ob aliam cauſam,l 8.tota d.36.

Diſpenſatio an ſit committenda vicario diœceſis vtriuſque contrahentis,vel ſatis ſit in precibus mentionem fieri diœceſis alterius, l.8.d.35 n.5.

Diſpenſatio fori externi an ſit ab officiali diœceſano expedienda, præmiſſa cauſæ cognitione iudiciali,an ſat ſit extraiudicialis. Et an ſi expediatur officiali ignorante veritatem illius, cum tamen vera ſit,valeat,l.8.d.35.n.15.& 16.

Diſpenſatio in foro conſcientiæ commiſſa confeſſario qualiter ſit ab eo expedienda, & an valeat, ſi ignarus cauſæ diſpenſet, cum tamen cauſa vera ſit:& alia quę ad confeſſarium hunc pertinent. *Vide ſuprà.*

Diſpenſatio commiſſa in foro externo officiali diœceſano qualiter debeat ab ipſo expediri:& multa ad hoc ſpectantia *Vide ſuprà.*

Diſpenſationis fori interni & externi clauſulę,æqualiter intelligãtur.*Vide*,Clauſula.

Diſpenſationem ſibi commiſſam an poſsit officialis diœceſanus delegare,l.8.d.27.fin.

Diſpenſationem competentem Epiſcopo ratione vrgentis neceſsitatis an poſsit ipſe delegare,l.8 d.6 n.20.

Diſpenſatio cum conſanguineis vt matrim. ineant, an efficiat, vt poſtea habita copula inter illos ante matrim. initum non ſit inceſtuoſa,l.7.d.67.n.9.

Diſpenſatio an extendatur vt liceat illa vt extra diſpenſantis territorium,l.8.d 31.n.16.& 17.

Diſpenſatio ad plura beneficia in diuerſis diœceſib. ſita,cuius Epiſcopi ſit,an vtriuſq; diœceſis,an alterutrius,l 8.d.31.n.16.& 17.

Diſpenſatio cum illegitimo. *Vide*,Legitimatio.

Diſpenſatio ad beneficium non confert ius ad illud,l.7.d.42 n.6.

Diſpenſatio cum clerico irregulari ad beneficia, an extinguatur ipſo ad matrimonium tranſeunti,l.7.d 42.n.8.& 9.

Diſpenſationis verba an iuxta ſupplicum ſint intelligenda, l. 8. d. 21.num.37.

Diſpenſatio an extendatur ad caſum ſub eius verbis non comprehẽſum,quãdo ex errore inculpabili eſt impetrata,l.8.d.21.n.39.

Diſpenſationem impetrans curialis, aut ſolicitator falſum narrans contra relationem partis,quas pœnas incurrat,l.8.d.21.n.58.

Diſpenſatio irregularitatis ex homicidio, tacendo occiſum eſſe presbyterum,an valeat,l.8.d.21.n.22.

Diſpenſatio irregularitatis ex celebratione excommunicati celebrantis,an petat multiplicẽ celebrationẽ explicari, l. 8. d. 24.n7.

Diſpoſitio, & Diſpoſitum.

Diſpoſitio quando ſit fauorabilis, aut odioſa. *Vide*, Conſtitutio quando ſit odioſa.

Diſpoſitio iuris ciuilis an ſeruanda ſit in foro canonico,vbi ius canonicum nil diſponit.*Vide*,Leges ſeruandæ.

Diſpoſitio generalis eſt generaliter intelligenda,l.3.d.35.n.7.

Diſpoſitum in vno correlatiuo quando cenſeatur in altero diſponi,l 1.d.54.n.1.

Diſpoſitio quando ſit Pontificis, & quando concilij,l 8.d.5.à nu.6. vſque in fin.

Diſpoſitum an cenſeatur,quod ſi aduertiſſet teſtator diſpoſuiſſet,l. 7.d.90 n.10.& 11.

Diſſenſus.

Diſſenſus coniectura,eſt diſparitas contrahentium,l.3 d 15.n.7.

Diſſimulatio

Diſsimulatio principis an inducat diſpenſationem, l. 2.d.38.n.12

Diſtillatio.

Diſtillatio in quo diſtet à pollutione,l.9.d 45.n.5.Et an ſit mortale dare cauſam notabilem diſtillationi : aut illam, cõmotionémve procurare,ibi n.32.Et eodẽ l.9.d.17.n.17. Et quid,ſi ſequatur ex tactibus,aſpectibus,verbíſve turpib. inter cõiuges,ea d.45.n.41.

Diſtributiones.

Diſtributiones quotidianæ an debeantur ei, qui peccet aſsiſtens diuinis,vt ſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus:Et quoties clericus arcetur à miniſterio ob delictum, an acquirat fructus illi miniſterio debitos,l.3.51.n.10.iuncto n.12.

Diuortium.

Diuortium an fiat confeſsione alterius coniugis. *Vide*, Probatio ad diſſoluendum.

Diuortium vnde dicatur & quotupliciter ſumatur,& de variis eius ritibus apud Romanos,l. 1o.d. 1.n. 1.& 2.

Diuortium an æquè poſſint vir & vxor celebrare, l. 1o. d. 1.n. 1. & ſeq. Et an obſtet conſuetudo contraria, ibi n. 7. Et an exigatur monitio,ibi n.8.

Diuortium ratione adulterij an ſoluat matrimonij vinculum, ita vt liceat ad aliud tranſire,l. 1o.d.2.n.1.& 2.

Diuortium an poſſit celebrari ratione adulterij, non tantum quoad torum & habitationem, ſed etiam quoad curam, l.1o.d. 3.n.2.& 3.Et an ſit de iure naturæ,n 4.Et ſat ſit adulterium tempore infidelitatis admiſſum,ibi n.5.Et intra quod tẽpus poſſit peti,ibi n.9.

Diuortium an poſsit peti ob ſolam coniugis voluntatem fornicandi,lib.1o.d 4.num.1. Et an ob ſodomiam ſiue viri ſiue vxoris cum alio viro, vel vxoris cum alia femina, ibi à n.2.vſque ad 5. Quid, ſi non effundatur ſemen in copula naturali vel ſodomitica, ſed penetratur vas, vel immittatur intra ſemen, abſque vaſis penetratione,ibi n.13.Et quid,ſi caſu incidat ſemen intra vas, vt effuſum in balneo attrahat matrix feminæ,ibi num. 14. Quid de copula ſodomitica vel effuſione ſeminis extra vas cum propria vxore, ibi nu. 6. 7. & 8. Quid de pollutione extraordinaria cum alia femina,vel mollitie,vel intra os aut aures, ibi num.9.& 1o. Quid de oſculis & amplexibus, ibi n. 11. & 12. Quid de coitu cum femina mortua vel beſtia,ibi n.14.

Diuortium an poſſit fieri quando de conſenſu coniugis, aut ipſo ſciente & diſſimulante, alter fornicatur,l.1o.d.5.à n.1. vſque ad 5.Et quid,ſi vir det cauſam fornicandi nolens cum vxore habitare,ſed eam expellẽs,aut denegans alimenta aut debitum,ibi n.6. & 7.Et quid,ſi dedit anſam,eo quod negauit matrim.ibi n.9.

Diuortium an liceat, quando infidelis ad fidem conuerſus dedit anſam infideli fornicandi, nolens cum eo habitare, ſed repudians,l.1o.d.5.n. 8. Et quid, ſi tunc infidelis repudiatus ad aliud matrim.tranſeat,ibi n.18.

Diuortium an liceat,quando coniux credens alterum obiiſſe, aliud matrim.init,aut fornicatur: & qualis culpa requiratur ad diuortium. l.1o.d.5.n.11.& 12. Et quid,ſi fuit vi cognita,ibi n. 13. Et quid,ſi vxor dedit cauſam violẽtię,ibi n.14.Et quid,ſi ſolo metu coacta eſt,ibi n.15. & 16. Quid ſi coniux cõmiſceatur alteri credens eſſe ſuum coniugẽ:& an credatur eius iuramento, ibi n.17.

Diuortium an poſſit peti, quando ſeparatum matrimonium ratione impotentiæ detecto errore inſtauratur, ſi alter fornicatus ſit, aut ad aliud matrim. tranſierit, id conſummans: & ſi vtrique id acciderit, detur compenſatio,l.7.tota d.1o1.

Diuortium an poſſit peti ex confeſſione coniugis impotentis ſpoliati,allegantis ſe poſt id matrim.alias feminas cognouiſſe: & ſi confitens ſit minor, poſſit reſtitui contra hanc confeſſionem, l. 7.d.112.à n.15.vſque in fin.

Diuortij & adulterij iudex an ſit Eccelſiaſticus & ſecularis:& quæſtione mota de alimentis,excipienti altero de diuortio, an poſſit inhiberi iudex ſecularis,l.1o.d.8.n.15.vſque ad 17.

Diuortium ſi petant infideles ſubiecti principi Chriſtiano,vel agatur de viribus matrimonij inter eos, vel ſi alter ſit fidelis, alter verò infidelis,quis ſit iudex competens,l.7.d 3.n.9.

Diuortij cauſa acta an poſſit tranſiri ad accuſationem criminalem adulterij,vel è cõtra,lib.1o.d.8.n.18.& 19.& 2o.vbi an ſaltẽ per modum exceptionis poſſit allegari id adulterium deductum ad criminale iudicium, cõtra adulteram petentẽ viri reſtitutionem.

Diuortij ſentẽtia an tranſeat in rẽ iudicatã,l.1o,d. 9.à n.2.vſq;ad 4.

Diuortij ſententia an retractanda ſit, Eccleſia inueniente ſe deceptam, ſiue coniuges mutarint ſtatum,ſiue non: & an teneantur coniuges tunc reconciliari, lib. 1o.d.9.à n.6.vſque ad 12. Et an ea ſententia ſit reſcindenda ex iudicis officio, an ad partis inſtantiam,ibi n.7.

Diuortio celebrato an poſsit innocens reconciliare adulterum coniugem inuitum,l.1o.d.1o.

Diuortium an poſsit celebrari propria authoritate, vel indigeat iudicis ſententia quoad debitum adultero denegandum, libro 1o. d.12.à n.2 Et quid,quoad ſeparandum habitationem,ibi à n.1o. & quid, ſi iudex præcipiat coniugi vt debitum reddat:vel an reddendum ſit lite pendenti, ibi n. 6. & 7. Et an adulterij accuſatio ſit mixta,& criminali aſsimiletur,l.1o.d.8.n.19.

Diuortium an liceat coniugi propria authoritate, quando illi conſtat matrim.eſſe nullum:& an dimiſſus ſit reſtituendus,lib.1o.d. 12.n.37.

Diuortium qualem adulterij notitiam deſideret, lib. 1o d.12.num. 39. & ſeqq.

Diuortium quando cenſeatur remiſſum ratione copulæ vel aliorum familiaritatis actuum. *Vide*, Adulterium. Et quando cenſeatur remiſſum eo celebrato ob hæreſim.*Vide*,Hæreſis.

Diuortium an liceat quando alter coniux remiſit adulterium etiam ſola mente,l.1o.d.5. n. 19. Et quid, ſi poſt reconciliationem reconciliatus labatur in adulterium, an poſsit de illo nouo & de præcedenti remiſſo accuſari,ibi n.2o & 21. Et an poſsit tunc reconcilians lapſus in adulterium, illud recompenſare cum adulterio à ſe priùs condonato,eodem l.1o.d.6.n 7.

Diuortium ob adulterium an poſsit ab Eccleſia reſtringi: & caſus in quibus tunc diuortium non licet, an ſint de iure naturali, l. 1o.d 3.num.23.

Diuortium an liceat vbi vterque coniux eſt adulteratus, vel detur compenſatio,l.1o.d.6.n.1.Et an ad compenſationem deſideretur vtrumque adulterium eſſe certum, ibi 2. Et quid, ſi alter mollitiem paſſus ſit, vel pollutionem cum femina extra vas, vel intra abſque ſemine concubuerit: vel alia fornicatione pollutus ſit, quæ non ſufficiat ad diuortium,ibi 3. Et quid,ſi alter ſit beſtialis aut ſodomita, aut vtroque vitio infectus, & alter ſolum adulter, ibi n 4 & 5.Et an referat vter coniugum prius adulteratus ſit,ibi n.6.Vel vter plura adulteria admiſerit,ibi numero 8.Et an compenſetur adulterium coniugis cum adulterio à ſe prius condonato,ibi n.7.Et quid,ſi alterius adulterium ſit occultum,alterius verò publicum,ibi n.9.*Vide*,Compenſatio: vbi,an coniux fornicans ſeparatione facta teneatur ad priorem redire.

Diuortium an poſsit celebrare adulter paciſcendo cum adultera, vt conſentiat,& ipſam non accuſabit,l.1o.d.6.n.1o.

Diuortium an poſsit celebrare adulter coniux emendatus, quando alter corrigi non vult,l.1o.d.7.n.1.& triplici ſequenti.

Diuortium ratione hæreſis quando liceat:& an detur compenſatio, quando vterque coniux eſt hæreticus, vel alter hæreticus, alter verò adulter.*Vide*,Hæreſis.

Diuortium an liceat ob alia crimina, ſiue coniux pertrahat ad illa, ſiue non:& quid, ſi coniux nolit habitare abſque cõditione peccandi, vel ſi alat coniugem bonis iniuſtis acquiſitis, l. 1o. tota d. 17. Quid,ſi viros procaces domi admittat,ibi n.7.

Diuortium ratione lenocinij viri an liceat.l.1o.d.17.n 6.

Diuortium an fiat ob pertinaciam alterius coniugis in excommunicatione,l.1o.d.15.n.12.

Diuortium an liceat,eo quod maritus ſe vendiderit, l.7.d 23.n.15.

Diuortium ratione ſæuitiæ, & qualiter tunc liceat ad ordines vel religionem tranſire.*Vide*, Sæuitia.

Diuortium ob ſæuitiam parentum viri, vel ob timorem futuræ ſæuitiæ, vel quia vir eſt latro, aut alia delicta admittit, ob quæ timet ſibi vxor: vel ratione verberum, vel quia agitur inter coniuges lis circa maiorem bonorum partem, vel quia eſt vxor venefica: vel liberos interficit, vel deprædatur viri ſubſtantiam, an liceat.*Vide*,Sæuitia.

Diuortium an liceat,quando vir de ſe timet fore vt vxorem interficiat;vel vult cũ vxore aliò migrare, & ipſa renuit,l.1o.d.28.n.9.

Diuortium ratione furoris vel ebrietatis, & an liceat tunc alteri ad religionem tranſire,l.1o.d.18.n.18.& 48.

Diuortium qualiter teneatur coniux celebrare altero in adulterio perſiſtente,& alia ad hoc ſpectantia.*Vide*,Adultera.

Diuortij ſententia inter Indos, vel aliæ cauſæ matrimoniales, aut exigant obſeruari ordinem iudiciarium,l.1o.d.19.n.1.

Diuortio facto filij vbi debeant educari, ſiue culpa contingat, ſiue abſque ea,ſiue quia matrim.reperitur nullum,l.1o.tota d.2o.

Diuortio facto quando liceat ad ordines tranſire. Et quando ad religionem vel votum.*Vide*.Ordo.

Doctor.

Doctori atteſtanti conſuetudinem [illegible] credendum, l. 7. d.17.n.8.

Doctrina Christiana.

Doctrinæ Chriſtianæ ignorantia an poſsit matrim. impedire. *Vide*, Parochus impedimentum.Et ibi,an poſsit aliquis cenſuris compelli eam addiſcere.

Dolus.

Dolus quando requiritur,an ſufficiat ignorantia quantumuis craſſa, l.1o.d.32.n.36,*Vide*,Error,Dolus in contractu,Sponſalia dolo.

Domicilium.

Domicilium qualiter acquiratur. *Vide*, Habitatio qualis requiratur.

Dominium.

Dominium an poſsit transferri per actum internum,l.1.d.3.n.3.

Dominus.

Dominus an poſsit offerre occaſiones vel non auferre ſeruis vel famulis,vt deprehenſi reſipiſcant,l.1o.d.12.n.51.

Dormiens.

Dormiens an poſsit aliquando amittere gratiam,l.9.d.45.n.31.

Donans,Donatarius,Donare,Donata,& Donatio.

Donantis, & donatarij hæredes quid poſsint circa donationem non acceptatam, dum viuerent donans, & donatarius. *Vide*,Promiſsio ante acceptationem.

Donare an cenſeatur ſoluens ex falſa cauſa.*Vide*, Soluens ex falſa cauſa.

Donata à conſanguineis coniugum, & ab amicis illorum parificantur,l.6.d.26.n.2. Quando donatur vtrique coniugi ab extraneo, nec alterius contemplatione, eſt donum diuidendum, n.3. Idem ſi donetur vtrique ab æquè amicis, vel æquè conſanguineis vtriuſque,eod n. 3. Quando donans eſt conſanguineus illius coniugis donatarij, aut amicus, ſoli donatario acquiritur donum,n.4.

Idem quando eſt æquè vtriuſque conſanguineus, n. 7. Idem quando alter coniux conſanguineus donantis,non eſt cauſa proxima illius donationis,n.6.

Idem, quando coniugis donatarij extant benemerita erga alterius coniugis conſanguineum donantem,n.7.

Quid ſi obſequia aut beneficia collata eſſent de communibus bonis,n.7. Quando ſolius mariti extant merita erga donantem,vxori,acquiritur ea donatio ſoli marito, n.8. Quando *conſtat* de donantis voluntate,illi ſtandum eſt,nu.9.Quid quando conſanguineus alterius coniugis conſummato matrim. donat alteri,an acquiratur coniugi cui donat, vel conſanguineo cuius contemplatione donat,à n.1o.ad 16.

Quid ſi à conſanguineis alterius,donetur vtrique coniugi,n.12.
Quid de donatis à ſocero nurui,n.17. An eſto donata vxori à viri conſanguineis, cenſeantur viro donari, ſi vir donationis conſcius non reuocet,cenſeatur ea vxori donare,& morte confirmetur talis donatio,n.18.19. An donata, ſponſæ à conſanguineis ſponſi,vel econtra,cenſeantur ſponſalitia largitas,& inſtar illius acquirantur.n.11.& 12.An ea donatio habeat tacitam conditionem,ſi matrim.ſequatur,n.13.

Donatio inter coniuges quotuplex ſit. Et quid ſi donatio ante nuptias,vel propter nuptias, ſponſalitia largitas,& arra,l.6.d.1.n.1. An donatio inter coniuges ſit irrita, poſſitque ad libitum reuocari,num.2.An ita ſit nulla,vt teneatur coniux donatarius ſtatim reſtituere,vel poſsit expectare vt morte confirmetur,n.3.

An valeat facta ante conſummatum matrim. & receptas Eccleſiæ benedictionis,nu.4. Quid ſi fiat poſt annum à contracto matrimonio:vel facta ante annum illum confirmetur eius lapſu, n. 5. Quid de donatione ante matrim.facta,cuius effectus differtur in matrimonij tempus,n.6. Quid ſi fiat per interpoſitas perſonas,n. 8. Quid ſi ij coniuges diu ſeparati habitarint,n.9. Quid ſi donetur coniugi per eum qui aliquo modo alterum coniugem attinet per patriam poteſtatem:vt ſi ſocer det nurui,n.10.

Quid de cæteris contractibus inter coniuges,n.11.

Donatio inter virum & vxorem putatiuos, ſiue vterque ſiue alter ſciat,aut ignoret non valere matrim.an valida ſit,l.6.d.2.per totam. An valeat legatum factum tali vxori, quando ſolus vir legens erat conſcius nullitatis:& idem ſit in dote, & aliis contractibus,n.3. 4. 5. Quando talis donatio eſt irrita,an confirmetur morte donantis,n.9.

Donatio coniugum valet inter Imperatorem& Imperatricem: Regem,& Reginam,& Principes non recognoſcentes ſuperiorem, l. 6.d.3 nu.1. Item quando ex donatione non fit recipiens ditior Vt ſi donetur cauſa ſepulturæ, n. 2. Item quando donantur coniugi redditus ad capellaniam: vel ad oleum & ceram ad templum illuminandum:vel ad alia ad Dei cultum,n.2.An ſi coniux donatarius rem inutiliter expendat, aut partem illius, teneatur donatione reuocata, integrè reſtituere. Et quod tempus inſpiciendum ſit ad diſcernendum an donatorius coniux factus ſit re donata ditior, n. 3. Valet donatio vt coniux ſoluat pro cognato ſportulas, vel expenſas pro ſtudio, aut nuptiis conſanguinei, n. 4.Quid ſi in his caſibus coniux rem donatam conſeruaſſet, & tantundem de ſuis bonis in ea re conſumpſiſſet,n 4. Valet ad refectionem ædium alterius coniugis incenſarum, n. 5. Similiter quando donatur coniugi, vt donum illud largiatur alteri, nu. 6. Quid quãdo donatur,vt donum acquiratur alteri coniugi, tempore ſoluti matrimonij, n. 8. Quid ſi vxor donet viro gratia honoris,vel dignitatis adipiſcendæ, vel ludorum præparandorum: vel licentiæ,aut doctoratus obtinendi:vel pro malitia, aut nobilitate acquirenda,n.9. Quid ſi vir remittat vxori promiſſam dotem,aut illius partem aut aliud de [illegible] terminum debeat aliquid vxori, & ante illum ſoluat: vel conſtante matrim.ei dotem reſtituat,n.16.Quid ſi vir remittat vxori vſuras dotis non ſolutæ,n.11.Quid ſi vir donet vxori quid annuum ad alimenta,licet non ſit traditum,an morte confirmatur, n.12.Quid ſi vero donet vxor exilij cauſa,n.13.Quid ſi alteruter coniux vtatur ſeruis, vel animalibus alterius: vel in domo alterius gratis cauſa donationis habitet, n. 14. An donatio remuneratoria valeat inter coniuges,l.6 n.1.& 11.

Donatio ex qua donans non ſit pauperior, valet inter coniuges,l. 6.d.4 n.1.Quid ſi legantem,aut donantem cauſa mortis coniugi roget ille vt leget,aut donet illi alteri coniugi,n. 2. Quid ſi condonet coniugi rem alienam,n 3. Quid ſi donet coniugi quæ erat prodigè conſumpturus,n.4. Quid ſi donet rem alterius coniugis eam donationem permittentis,n.5. Quid ſi donet cõiugi fructus ex prædio percipiendos,n.6. Quid de repudiatione,aut ceſſione, hæreditatis, vel legati, in fauorem alterius, vel ſi coniux iuſſus coniugi hæreditatem reſtituere,ſtatim reſtituat abſque deductione quartæ partis.*Vide*,Repudiare hæreditatem.

Donatio dotis, qua vxor conſtante matrim. dotem viro conſtituit, an valeat.l. 6.d.7.n.1.An vir vel conſtante matrim.vel ante.poſſit dotare vxorem,n. 2. Quid quando ſunt coniuges diſpares, n. 3.& 4.An hæc dos feminæ à viro conſtituta habeat dotis priuilegia,n.5. An valeat hæc dos quando ante vxorem deflorat, n. 6. Quid quando Pontifex diſpenſat in impedimento ea lege vt vir dotet vxorem, n. 7. Quid quando eſt conſuetudo dotandi, n. 8. vel eſt pro pacis bono inter conſanguineos vtriuſque coniugis, n 9.An hæc dos minuat legitimam aſcendentium, vel deſcendentium.*Vide*,Dos data per virum.

Donatio an ſit confeſſio facta à viro dotis receptæ. *Vide*, Confeſſio dotis receptæ.

Donatio cauſa mortis inter coniuges valet, nec per eam transfertur dominium,l. 6.d.10 n.1.Quid ſi adiiciatur pactum de non reuocando.n.2.Quid ſi mutuo ſibi coniuges donent ea lege vt ſuperſtes dum vixerit, fruatur alterius bonis,an poſſit fieri in præiudicium legitimæ aſcendentium,n.3. An deſideretur traditio vt hæc donatio cauſa mortis valeat, n. 4. An deportatione viri, vel vxoris confirmetur quoad dominum, nec poſſit reuocari, eiuſque bonis publicatis non publicetur,n 4. Quid ſi facta publicatione vir reuocet donationem,n. 5. An hæc donatio trahatur retro ad tempus donationis,morte donantis ſecuta,n.6.

Donatio inualida coniugum an firmetur iuramento, l.6.d.11.n. 1. & 2.vſque ad 7.An ſimiliter confirmetur homagio,vulgò, *Pleito, omenio*,n.8 & 9.

Donatio præſumpta conſurgens ex dotis receptæ confeſſione, an firmetur iuramento,l.6.d.12 à n.1.ad 4.

Donatio facta contra prius non donandi iuramentum,inter coniuges,an firmetur iuramento,l.6.d.13 à n.1.ad 5.Vbi tractatur, an tractatus geſtus contra prius iuramentum, & alienatio rei dotalis contra iuramentum non alienandi,firmetur iuramento.

Et quid ſi per prius iuramentum non ſit ius tertio acquiſitum, cuius intereat contractum ſeruari,n.6. Quid ſi is cum quo contrahitur,ignorabat prius iuramentum,n.7.

Donatio irrita inter coniuges firmatur naturali donantis morte, l. 6.d.14.n.1.

Quid quando mors eſt violenta,vel donantis iam defuncti memoria damnatur,eod.n.1.

Quid de donatione inter coniuges putatiuos,eodem n. 1. Quid de donatione ante matrim.facta, collata in tempus matrimonij, n. 2. An confirmetur in præiudicium legitimè aſcendentium, vel deſcendentium,n. 3. An ex hac donatione detrahatur falcidia,n. 4 An ſit propriè legatum,& deſideret hæreditatis aditionem, n. 5.An exigatur traditio rei donatę,n.6.Vbi an ſat ſit poſſeſſio abſque traditione. An ſatis eſt quouis tempore dum donans ſuperſtes eſt,traditio fiat, n. 7. Quid ſi donans reuocarit traditionem, vel dum tradidit,pactum inierit, vt ſibi conualeſcenti res donata reddatur,n.8.An ſi coniux promittat aliquid coniugi, & tradat,confirmetur morte, n. 9. Quid ſi vir donet vxori domum ab vtroque habitatam, vel res domi exiſtentes, nec interueniat alia traditio n.10.An in donatione coniugum reciproca, deſideretur traditio,n.11.

An ſatis ſit traditio ficta,n.12.14. Confeſſio dotis receptæ, per virum facta,an cenſeantur traditio,n.13. Quid ſi donans retineat vſumfructum, n. 15. Quid ſi vxor ſit debitrix viri, & vir animo donandi remittat debitum,n. 16. Quid ſi tradat inſtrumenta rei donatæ,n.17.vel faciat inſtrumentum donationis,n.18.vel faciat rem ſibi debitam in alteram transferri, n. 19. An deſideretur donantem prius obire,n. 20. Quid ſi ſimul perierint coniuges, & conſtet, aut dubium ſit num donans prius obierit, n. 21. Quid quando non ſimul perierint,ſed diuerſis in locis,n.22.Quid ſi in hoc caſu ſibi mutuo donaſſent vel ea lege, vt qui prius decederet, bona donata obtineret, eo n. 22. An attento iure Caſtellæ præſumatur in dubio vxor prius mortua,n.23.An deſideretur inſinuatio vt hæc donatio morte confirmetur, quando debitam ſummam excedit,n 24.An ſi excedat abſque inſinuatione, ſolus exceſſus non confirmetur morte,n.25.

Donatio viri & vxoris vt morte confirmetur: debet donans in eadem voluntate permanere, nec tacitè nec expreſſè reuocans dum viuit,l.6 d.15.n.1. Et requiritur euidenter cõſtare de reuocatione, eo num. 1. vbi an reuocetur quoad inutiliter etiam expenſa:& quid ſi prius reuocetur & poſtea approbetur, eod. n. 1. An deſideretur ſimul traditionem reuocari,n. 2.An donatio conſurgens ex confeſſione dotis receptæ reuocatur confeſſione reuocata, n. 3. Quid facta alienatione rei quam vir fatetur ſe in dotem recipiſſe, & aliis modis quibus donatio expreſſa inter coniuges reuocatur, n. 4. An cenſeatur reuocata donatio inter coniuges,alienatione, impignoratione, hypothecatione rei donatæ, n. 5.Quid generali inſtitutione facta omnium bonorum, vel ea re alij legata,n.6.Quid ſi coniux leget coniugi quæ prius ei donarat,an videatur à donatione recedere: & quid referat habere vi donationis morte confirmatæ,vel vi legati,n.7.An teſtator non vtens verbo legati, aut fideicommiſſi, ſed verbis dubiis, recedat à donatione,n.8. Quid ſi vtatur verbis legati, aut fideicommiſſi, n. 9. An reuocetur diuortio facto inter coniuges, n. 10.Quid ſi coniux donatarius mores mutat in donantis detrimentum.Vt ſi vxor donatarij ſit adultera,vel inhoneſta permittat,vel extra domum pernoctet, n.11. Quid ſi cauſam ingratitudinis committat donatore ſcienti,aut ignoranti, num.11. An reuocetur eo modo quo legatum: & per inimicitias, & quid ſi ad amicitiam redierint, n.12 & 13. Quid ſi culpa donantis inimicitiæ ortæ ſint n.15.Quid ſi donãs potuit reuocare,nec reuocauit,cum fecerit codicillum,vel ſolam partem reuocarit,n.14.

Donatio coniugatorũ an confirmetur morte ciuili qua vir exulat, l. 6.d.17 n.2.& 3.Quid ſi vir fiat ſeruus pœnæ aut hominis, nu.4. An vir poſſit tunc reuocare, vel eius bonis publicatis publicetur ea donatio,& ſi poſtea reuocet,an ſibi vel fiſco cedat,n. 5

Quid ſi vxor donaret viro,an morte ſimili ciuili vxoris confirmetur ea donatio n. 6.

An confirmetur profeſſione religionis, à n.7.ad 10. An poſſit donans poſt profeſſionem reuocare eam donationem,n.11.

Donatio morte confirmata inter coniuges non retrotrahitur quoad dominium,ſed quoad fructus perceptos à tempore traditionis, l. 6.d.16.n.1.& 2. Quid ſi excedat debitam ſummam abſque inſinuationem,& donans in teſtamento confirmet,n.3 5.

An poſſit ea donatio morte confirmata vſucapi ante confirmationem,n.4.Transfertur dominium talis donationis à tempore mortis non expectata hæredis additione,n. 5.

Quid ſi reuocetur donatio,vel morte non confirmetur, an teneatur donatarius reſtituere omnes fructus perceptos? Et ea morte confirmata,cõparet donatarius ſolos fructus induſtriales,à n.6.ad 10.

Donatione non confirmata morte,aut reuocata, an reſtituendi ſint fructus percepti,l.6.d.16.à n.6.ad 10.

Donatio inter coniuges non eſt amarè tractanda, tanquam inter infeſtos,l.7.d.3.n 2.

Donatio mutua coniugum an poſſit fieri in præiudicium legitimè aſcendentium.vel deſcendentium,l 6.d.10.n.3,

Donatio inter coniuges, vel inter patrem, & filium precibus importunis extorta,an ſit reſtituenda.*Vide*, Reſtitui an debeant.

Donatio remuneratoria an ſit,quando merita non pariunt obligationem iuſtitiæ,l.6 d.6 n.1.& 3 An exigat exprimi ob bene merita fieri,n.3.

An ſit neceſſaria meritorum probatio, eo n.3.Exigitur vt ea merita non ſint alias debita,& ſint inſignia,n.4.& 5.Et donatio debet eſſe meritis æquipollens, n. 6 Qualis debeat eſſe hæc æquipollentia,à n. 7. ad 10.An valeat donatio remuneratoria inter coniuges,n.1.& 11.An ſi vxor ante matrimonium,abſque ſpe matrimonij donet viro, poſſit vir matrim.ſequuto remunerare,n.12.

Donatio remuneratoria an minuat legitimas aſcendentium vel deſcendentium,extrahatúrque de toto hæreditatis aceruo, li,6. d 36.n.2.4. Et ſi fiat filio, an computetur in Caſtella in tertia & quinta bonorum parentum portione,n.5.

Donatio remuneratoria non reuocatur natiuitate filiorum,l. 6. d. 36.num 16.

Donatio remuneratoria an reſeruetur filiis prioris matrimonij, l. 6.d.41.n.2.& 5 Et quid de habitis titulo oneroſo,n.1.

Donatio quando donans cogitabat de liberis, non reuocatur eis natis,l.6.d.36.n.16.

Donationes minutæ factæ à parentibus, an extrahendæ ſint ex ea parte de qua poſſunt liberè in præiudicium legitimæ diſponere, l.6.d.36 à n.8 ad 13. Quid ſi fiant alicui ex filiis,n.12.

Donatio in dubio, & quoties alia coniectura capi poteſt non præſumitur,l.6 d 15.n.10.

Donatio cauſa mortis an transferat ſtatim dominum,l.6.d 4.n.2.

Donatio propter nuptias non eſt in vſu, & ſucceſſit loco arrarum: & quid ſit,& quid donatio ante nuptias,l 6.d.1.n.1.

Donatio ante acceptionem. *Vide*, Promiſſio ante acceptionem

Dos.

Dotis partem an lucretur vir ſi decedat vxor incognita, vbi eſt ſtatutum vt lucretur,ſi decedat ſine liberis.*Vide*, Statuto ſtante.

Dotis ſoluendæ conditio.*Vide*,Conditio.

Dos vbi non promittitur, an cenſeantur omnia bona promitti in dotem.l.1.d.59.n.3.4. Et an videatur tacitè actum de dote danda,eo l.1.d.60.n.1.& 2.

Dos ſecundum cuius loci conſuetudinem & leges celebranda ſit, *Vide*,Peregrini an teneantur.

Dos metu promiſſa an valeat, vel ſit conſtituenda alia dos.Et valeat pœna in contractu dotis oppoſita.*Vide*,Metus ab intrinſeco.

Dos promiſſa fœminæ ſeruienti,an debeatur ſi additum fuit, modo honeſtè ſeruiret,ſi nouem annis tranſactis,tum maior 25.annis ſit,fornicetur.l.4.d.24.n.12,

Dos an ſit ſub præcepto danda per parentes,quando filiam poſſunt exhæredare,l.4.d.26.n.1.Quid quando pater filiam matrimonio collocat,nec dos promiſſa eſt n.2.

Quid ſi filia ex patris conſenſu nupſerit,dote non promiſſa, n.3.& 4.Quid ſi incompetens dos data ſit,n.4.Quid ſi filia diues ſit, n. 5.ex quibus bonis cenſeatur patrem filiæ bona habentem, dotare,vel ſi alius dotet,an poſſit à patre dotem repetere,n.6.An filię religionem ingredienti, aut filio volenti ad ordines aſcendere, teneatur pater dotem,aut matrimonium conſtituere,n.7.An bona aliénati prohibita,poſſunt ob has cauſas alienari,n.7.In qua quantitate teneatur pater dotem aſſignare, n. 8. An filia abſque patris conſenſu nubens,ſit ab ipſo dotanda,à n. 10.& 19. An filio ducenti vxorem inuito patre teneatur pater alimenta præſtare,& eius vxori,n.20.& 21.An ducens vxorem ſine dote, teneatur eam alere.n.21.Quale matrimonium dicatur indignum. *Vide*,Indignum.

Dotis receptæ confeſſio.*Vide*,Confeſſio dotis.

Dos data per virum vxori an minuat legitimam aſcendentium,vel deſcendentium, vel extrahatur de ea parte de qua poteſt vir liberè diſponere,l.6.tota d.8.

Dos conſtante matrim. vel ante, an poſſit dari per virum,vxori vel econtra, & an ſit vera dos habens dotis priuilegia. *Vide*, Donatio dotis.

Dos tradita viro bonám habenti fidem, per mulierem conſciam nullitatis matrimonij, non eſt reſtituenda etiam ſoluto matrimonio,l 6 d.2.n.5.

Dos an poſſit vxori reſtitui,conſtante matrimonio,l.6 d.3.n 10.

Dos conſtituta per virum feminæ,quam eſſe virginem credebat,an reſtituenda ſit,ea non exiſtenti virgine,l.6.d.27.n.5.& 3.

Dos vltra taxam legis Caſtellæ,à quodam tertio promiſſa, vel ſi is fideiubeat,an valeat,vel fideiuſſio,l.6.d.29 n.19.

Dos an amittatur ob adulterium,quando vir dedit cauſam, expellendo vxorem, l.10.d.5.n.10. Et quid,ſi metu cognita ſit,ibi nu. 15.& 16.

Dos an amittatur ab adultera, ſiue ciuiliter,ſiue criminaliter accuſetur,cum multis extenſionibus & limitationibus,l.10.d.8. n.2. Et quid,ſi vir interficiat vxorem propria authoritate in adulterio repertam, ſiue dos eſſet iam ſibi aplicata ſiue non: & an teneatur in foro conſcientiæ eam reſtituere,ibi n. 9.

Dos adulteræ an amittatur ante omnem iudicis ſententiam: & ſimiliter donatio ob nuptias adulteri: & an decedente adultera ante ſententiam,amittant eius hæredes dotem,l. 10. d. 8. n. 13. Et quid, ſi falſis teſtibus ſe defendat adultera, vel probet ſimile viri adulterium falſum, & ſi per ſententiam damnata ſit, & appellauerit,ibi n.14.

Dos an recuperetur cum cæteris bonis, coniugibus ſemel reconciliatis,l.10.d.8 n.21.

Dos an perdatur à vidua ob fornicationem,l.7.d.90.n.9.

Dos & alimenta an ſint à filiis præſtanda matri ſecundo nubenti, l.7.d.88.n.32.

Dos viduæ an amittat prælationem per tranſitum ad ſecundas nuptias,l.7 d.88.n.34.

Dos an amittatur ab vxore patienti oſcula & amplexus,lib.10 d 4. n.11.& 12.

Dos an poſſit repeti à viro pertinaci in excommunicatione. lib. 9. d.14 n.25.

Dos an acquiratur à viro,quando vxor eſt adultera, & ſimiliter ipſe,nec quoad hoc compenſantur adulteria. *Vide*, Compenſatio.

Dotis cauſa quando pertineat ad iudicem Eccleſiaſticum, lib. 10. d.8.num.15.

Dos an poſſit integra recuperari, quando vir prodigè conſumpſit alendo vxorem: vel quando erat pauper & fecit ſumptus, pecuniámque mutuo accepit ad alendam vxorem,l.9.d.4.n.25.& 29.

Dotis non ſolutæ cauſa an vxor poſſit expelli,vel non traduci,l. 9. d.5.à n.11.ad 18. Et quando non teneatur alere defectu dotis. *Vide*,Alere.

Dotis defectus,vel augmentum eius faciendum, quando allegatur vt cauſa diſpenſandi in matrimonio.*Vide*, Clauſula.

Dubitans, & Dubium.

Dubitans de promiſſione an habuerit debitam deliberationem, an teneatur.l.1.d.8 n.10 Quid quando dubius eſt num.præmiſerit, d 9.n.11.Quid vbi dubitat de animo ſe obligandi,eadem d.9. n. 12. & 13. Quid ſi dubitet an vſum rationis habuerit tempore promiſſionis,ead.d 9.n.12.& 14.Quid ſi aliquis credat ſe voluiſſe,l 2.d 41 n.34. Quid ſi certo ſciat ſe voluiſſe at dubitat num voto teneatur,quia dubitat an materia,& finis ſint legitima, eadem d 41.n.35.

Dubitans num res ſit ſua,bona fide poſſidens an teneatur reſtituere,l.2.d.41.à n.10.ad 12. In dubio in materia iuſtitiæ melior eſt poſſidentis conditio, n.12. Quid in materia aliarum virtutum, n.31.& 32.Quid ſi negligens fuerit in vero domino *inquirendo* n.13.Quid teneatur iudex in hoc ſigno facere,n.14. Quid ſi res in nullius poſſeſſione ſit Vt ſi quis ſciat rem eſſe alienam, & dubitet inter quatuor perſonas cuius ſit,n.15. Quid iudex tunc facturus ſit,n.16.Quid ſi aliquis dubitet an ſuo conſilio,vel actione operatus ſit,vel alias aliter eſſet facturus,n.17. Quid ſi dubitet depoſitarius,vel commodat[illegible] an culpa ſua depoſitum,vel com[illegible] perierit,n.18. Quid ſi oppoſita diligentia potius dubitans credat rem eſſe alienam,n.19.An poſſit dubitans, poſſidénſque bona fide,re vti,aut illam diſtrahere,n.20. 21. & 22. An ſi vendat, teneatur admonere emptorem de dubio, & ſi non admoneat, reſtituere, n 22. An poſſeſſio dubia, aut *mala* fide cœpta ſuffragetur, reddátque meliorem poſſidentis conditionem,nec teneatur reſtituere,qui ſic poſſidere cœpit vel emit, n. 24.25.28. Quid ſi aliquis iniuſtè abſtulit rem à poſſidēte bona fide,dubitans an res ſit ſua,n.26.Quid ſi ex voluntate poſſidentis, n. 28. Vbi quid de emente mancipia Guineæ ab eo qui *emit* ab aſportantibus. An bonæ fidei emptor dicatur neſciens rem eſſe furtiuam, at emit ab eo quē multa furto ablata vendere fama eſt,n.28.Quid ſi dubius emat,vt domino reſtituat, an tunc poſſit pretium deducere,n.29.An dum ſunt diuerſæ *opiniones*, ſit in hoc dubio melior poſſidentis conditio, *teneatúrque iudex*, vel doctor conſultus illi fauere,n 30.

Dubitans de vouendi modo,certus de voto, vt an vouerit caſtitatem,vel ſe non fornicaturum,aut non ducturum vxorem: vel an vouerit religionem in communi,vel tantum determinatam: vel ſi vouit caſtitatem, & religionem,an vouerit caſtitatem dependenter à religione,ad quid teneatur,l.2.d 41.n.13.

Dubitans an ſit impoſitum præceptum,vel lex an teneatur,l.2 d.14. n.36.Quid ſi certus ſit de præceptò,dubitat autem an obliget, vel derogatum ſit legi,& in dubiis an locus ſit epicheiæ,n.37.

Dubitans an habeat ætatem requiſitam ad ieiunium,ordines,vel beneficia,an teneatur ieiunare,& abſtinere ab ordinibus & beneficio,l.2.d.41.n.38.

Dubitans de pubertate,aut minori ætate,an poſsit voti perſonalis, aut realis irritationem à patre obtinere,l.2.d.41.n.39.

Dubitans an audita fuerit hora duodecima noctis, an poſsit ſi dies illa,vel ſequens ſit ieiunij,edere carnes, vel cœnare, vel ſi tunc edat, poſsit die ſequenti ſumere Euchariſtiam. Et quid ſi ſit opinio, vel ſint diuerſa horologia, vel cœperit ſonare duodecima, nondum tamen auditus ſit vltimus horæ pulſus,l.2.d.41 n 40.

Dubitans de matrimonij valore, quando bona fide eſt initum ex parte vtriuſque an poſſit petere,& reddere,l.2.d.41.à n.41.ad 47

Quid ſi ſit ſcrupulus, aut dubium practicum, & quando *ſit* ſufficiens dubitandi ratio,n.42.Quid ſi nulla diligentia *poſſit* adhiberi ad vincendum dubium,n.47.

An coniux hic dubitans poſsit reddere priori *bimeſtri* nondum conſumato matrimonio n.48. Quid ſi alter coniux ſit adul-

ter,

ter,n.49. Quid lite mota de matrimonij nullitate,an interim reſtituenda ſit vxor: vel quid agendum in foro externo, vel in interno quoad debitum coniugale, & quid ſi diuerſæ latæ ſint ſententiæ,aliæ pro matrimonio,aliæ contra,n.50.

An lite hac pendenti teneatur vir vxorem alere,n.51.Quid ſi alter coniux aſſeueret alteri, ſe habere impedimentum occultum, vel non conſenſiſſe,n.52.Quid ſi debitum petat dubitans à non dubitante,n. 56. Quid ſi vterque bona fide contrahens dubitet,n. 54.& 55.Quid ſi dubitans contraxerit mala fide,eodem l.2.d.42. n.1.& 2.An teneatur reddere alteri bona fide petenti,ead.d.42. n. 2. Quid ſi ille coniux malæ fidei petat,an teneatur alter bonæ fidei reddere,ead.d.42.n.3. An hic poſſeſſor bonæ fidei poſſit petere, & reddere,n. 4.An illud matrim.ſit dirimendum,n.5. Quid ſi vterque dubius contraxerit,n.7. & 8. Quid ſi poſtea inueniantur rationes probabiles ſuadentes valuiſſe matrimonium, n.9. Quid ſi impedimentum poſſit propria voluntate amoueri, vt ſi ſit ſeruitutis ignoratæ,an in eo dubio, vel lite pendenti,liceat petere & reddere,l.2.d 43.n.1.vſque ad 5.Quid ſi nullum ſit Eccleſiæ præceptum cogens ad reddendum,ea d.43.n. 6.7. & 8. Quid ſi ſi non ſit dubium, ſed opinio nullitatis matrimonij,l.2.d.44.n.1. 2.3.Quid ſi adſit opinio tam nullitatis, quam valoris matrimonij,ea diſp. 44. n. 4. Quando verò poſsit haberi opinio,vel certitudo nullitatis, vel dubium. *Vide*, Certitudo nullitatis matrimonij.

Dubium quando eſt, vter coniugum prius obierit quid præſumatur, *Vide*,Donatio irrita inter coniuges.

Dubium quando eſt,an ſemper ſit melior conditio poſſidentis.*Vide*, Dubitans num res ſit ſua. Et an ſit tutius eligendum, lib. 2.d. 41. num.9.

Dubium quando eſt, an actus amentis habentis lucida interualla, fuerit geſtus tempore lucidi interualli.*Vide*,Amentes.

Dubium quando eſt, an ſit matrimonium, & de verbis ac intentione,quid iudicandum.*Vide*,Verba quæ ſint.

Dubium: ſcientia, fides, opinio,ſcrupulus,ſuſpicio, quid ſint, l.2.d. 41.n.2.Et potius ratio dubitandi attendenda eſt,num.3.Quid ſit dubium practicum & ſpeculatiuum, n.4.An liceat habere contrarium iudicium practicum ſpeculatiuo, n. 5. An operari cum conſcientia dubia practicè, ſit peccatum,& pertineat ad ſpeciem peccati de qua eſt dubium, n.6.& 7. An liceat operari cum dubio ſpeculatiuo,n.8. An in dubiis tutius eligendum,n.9.

Dubitans an contrariam intentionem habuerit, an teneatur in foro conſcientiæ ſtare præſumptione iuris aliquid præſumentis,l.7. d.37.n.12.

Dubium quando eſt de impedimento matrimonij,an ſit neceſſaria diſpenſatio,& poſsit Epiſcopus diſpenſare,l.8.d.6.n.18.

Dubium quando eſt, an cenſeantur priuilegia principum iuri tertij derogare,l.8.d.7,n.6.fin.

Dubium quando poſt ma[illegible]tractum ſuperuenit impotentia illud,præceſſerit,an potius ſub[illegible] ſit: vel an ſit vera,vel an ſit perpetua, an potius temporalis, vel quando cum eo dubio initum eſt matrim. an impediatur eius valor aut licitus vſus,l.7. d.103 per totum.

Duo.

Duo impedimenta difficilius tolluntur, quàm vnum, l.6.d.13.n.3.

Duo ſpecialia quando poſsint concurrere,l.6.d.12.n.5.

Duo vincula.*Vide*,Vincula duo.

Ebrietas,& Ebrius.

EBrietas an ſit iuſta diuortij cauſa, l. 10.d.18.n.18. Et an priuet iure exigendi debiti,l.9.d. 23.n.12.

Ebrietatis tempore an poſsit perdi gratia,l.9.d.45.n.31.

Ebrius an ſponſalia,& matrim.contrahere poſsit.*Vide*,Amentes.

Eccleſia.

Eccleſia an poſsit cogere ad matrim.*Vide*,Conſenſus in matrim.

Eccleſia quæ loca includat,vt in ipſis ſint ſacrilega copula & pollutio,l.9.d.15.n. 23. & ſeq. Et an ſi ſit deſtructa,gaudeat hoc priuilegio,ibi n.37. Et an cogitationes,deſideria,nutus,confabulationes, aſpectus, tactus inhoneſta in loco ſacro ſint ſacrilega,ac loci circunſtantiæ faten dæ ſint, ibi à n. 15. vſque ad 22. Et an actus coniugalis polluat Eccleſiam,ibi n.7.Et an aliquando liceat intra Eccleſiam, ibi à n.8. vſque ad 14. vbi an caſu quo eſt licitus, polluat Eccleſiam. Et an ſolo iure Eccleſiaſtico inductum ſit vt effuſio ſanguinis aut ſeminis polluant Eccleſiam,non autem alia crimina,ibi n.9.

Eleemoſyna.

E[illegible]emoſyna impoſi[illegible] Lic[illegible]de feriis, piſcanti in diebus feſtis, an ſit in præcepto,*Vide*,Diſpenſationem negans.

Eleemoſynæ per parentes factæ tempore vitæ, aut mortis, an extrahendæ ſint de qua parte in qua poſſunt in præiudicium filiorum,vel aſcendentium diſponere, l.6 d.36.n.3.6.Quid ſi ſint minutæ,à nu.8.ad.12.

Eligens.

Eligens indignum ex confeſsione notum, an incurrat pœnas iuris, l.3.d.16.n.6.

Emens,

Emens dubitans an res ſit furtiua. *Vide*, Dubitans num res ſit ſua:& ibi de emente mancipia Guineæ.

Epicheia.

Epicheiæ legum an ſit locus in dubiis. *Vide*, Dubitans an impoſitum ſit præceptum.

Epiſcopus Epiſcopatus.

Epiſcopus an poſſit relaxare iuramentum metu exortum,vel ſoluendi vſuras, *Vide*, Iuramentum contra bonos mores. Quid de iuramento ſoluendi amiſſa pecunia credita, vel ſoluendi pœnam ſponſalium.*Vide*,Pœna ſponſalibus adiecta.

Epiſcopus an poſſit in ſua diœceſi, quod Pontifex in toto orbe, & diſpenſare in ſponſalibus,l. 1.d.61.n.3.

Epiſcopus an poſſit diſpenſare in impedimento, cuius eſt obtenta diſpenſatio ſubreptitia;l.2.d.38.n.12.

Epiſcopus an poſſit diſpenſare quando delictum eſt deductum ad forum contentioſum, & falſa reformatione, aut probatione,aut probationis defectu reus abſolutus eſt,l.2.d. 37.n.12.

Epiſcopus an poſsit diſpenſare in impedimentis dirimentibus matrim. quando ſunt occulta, & matrim. eſt initum, l.2 d.40.num. 1.2.& 3.Quid ſi vterque, aut alter coniux mala fide contraxerit, aut non ſint præmiſſæ monitiones, & quando ſit mala fides, n.4. Quid ſi contrahentes ſint diuites,n.5. Quid ſi duo ſint impedimenta, nu.6.

Et an poſsit aliquando diſpenſare ante initum matrimonium.n.7. Quæ media prius tentari poſsint,n.7. Quid ſi poſsit adiri nuncius Apoſtolicus, vel habens diſpenſandi poteſtatem, vt commiſſarius cruciatæ,n.8.An proſit hæc diſpenſatio pro foro externo, nu. 10. Quando impedimentum dicatur occultum, n. 11. An poſsit vicarius Epiſcopus in illis diſpenſare,n.12.

Epiſcopus an poſsit delegare caſus qui non ſibi iure ordinario competunt,ſed ratione neceſsitatis,l.2.diſp.40.n.13.& 14.An talis iuriſdictio dicatur ordinaria. *Vide*, Iuriſdictio annexa. An poſsit generaliter Epiſcopus hoc caſu delegare: & occultos papales ſibi conceſſos in Trident.ſeſſ.24.c.6.de reform.

Epiſcopus an diſpenſare valeat in denuntiacionibus matrimonij, & generaliter delegare.*Vide*,Diſpenſare in denunciationibus. Et ibi an poſsit delegare cauſas matrimoniales.

Epiſcopus an poſsit diſpenſare in lege Pontificis, vel concilij, lib.2. diſp.40.num.3.

Epiſcopus in voto caſtitatis an poſsit aliquando diſpenſare ad matrimonium contrahendum, l.2.d.40.n.7.

Epiſcopus an teneatur diſpenſare aliquãdo: an poſsit imponere mulctam pecuniariam iis cum quibus diſpenſat, & an poſsit ab ipſo nolente diſpenſare,appellari,vel ſine diſpenſatione res fieri. *Vide*, Diſpenſationem negans.

Epiſcopus an poſsit negare ordines ob peccatum occultum,*Vide*, Ordines negare.Et quando inuenit impedimentum matrimonij, *Vide*,Parochus impedimentum.

Epiſcopus an poſsit aliquando diſpenſare, vt matrim. abſque Parocho celebretur.*Vide*,Matrim.an ſit validum abſque Parocho.

Epiſcopus excommunicatus ordines celebrans an conferat executionem. *Vide*,Titulo legitimo carens.

Epiſcopus quando poſsit diſpenſare, vel abſoluere iuxta Tridentin. ſeſſ.24.c.6. de reformat. qualis nimirum habitatio in ſua diœceſi exigatur, vt quis ſit illius ſubditus. *Vide*, Habitatio qualis requiratur.

Epiſcopus an validè aſsiſtat matrimonio, vel concedat aſsiſtendi licentiam pendenti appellatione.*Vide*,Ordinarius cenſetur.

Epiſcopus an poſsit exponere confeſſarios in diœceſi Abbatum.*Vide*, Ordinarius cenſetur.

Epiſcopus an poſsit iuriſdictionem ordinariam conferre. *Vide*, Vicarius generalis.

Epiſcopus nomine an includatur vicarius. *Vide*, Vicarius generalis.

Epiſcopus an poſsit abſoluere à ſuſpenſione Parochi aſsiſtentis clandeſtino:& à quauis alia ſuſpenſione.*Vide*,Suſpenſus triennio.

Epiſcopus an teneatur alere Clericum quem bona fide abſque vero patrimonio initiauit,l.6.d.32.num. 7.& 8. Quid ſi patrimonium caſu pereat n.8.

Epiſcopus an dirimat matrimonium & quo iure, etiam ſi ad illum promotus nondum ſit conſecratus, nec in ordine ſacro conſtitutus,l.7.d.28.n.13.

Epiſcopatui an ſit annexa continentia iure diuino aut Eccleſiaſtico, l.7.d.17.n.7.

Epiſcopus in quibus poſsit diſpenſare,& qualiter.*Vide*, Diſpenſare.

Epiſcopus an poſsit in ſua diœceſi impedimenta matrimonij ſtatuere,l.7.d.1.n.9.& 10.

Epiſcopus an teneatur in confeſsione fornicationis explicare ſe eſſe Epiſcopum,l.7.d.27.n.33.

Epiſcopus an poſsit adiri à ſubditis abbatum, & aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, circa caſus in quibus poteſt diſpenſare cum ſuis ſubditis,l.8.d.2.n.12.

Epiſcopus promouens ad primam tonſuram vel minores ordines, eos quos norit nolle ad vlteriores ordines aſcendere:an peccent, l.7.d.31.n.18.Et an debeant à promouendis vel à parentibus, iuramentum petere,an bona intentione promoueantur, vt ad ordines vlteriores aſcendant.ibi n.19.

Epiſcopus an poſsit exemptos cogere impedientes reuocationem coniugis ex ſuo monaſterio,l.7.d.33.n.21. Et an in hoc & aliis caſibus in quibus habet iuriſdictionem in ipſos,poſsit eos cenſuris compellere.ibi n.22.& 23.

Epiſcopus vt coniugatus poſsit fieri, quid requiratur, l. 7.d.41. num.1.2.3.

Epiſcopus cum quo diſpenſatur,vt conſecrationem differat,an poſsit retinere beneficia,l. 8.d.1.n.24.

Epiſ

Epiſcopus vel alius prælatus mittens ſubditum vt ab alieno Epiſcopo initietur,an cenſeatur illi committere vices ſuas,vt cum eo diſpenſet in irregularitate vel alio impedimento.l.8.d.1.n.25,

Epiſcopi confeſſor quid poſſit circa ipſum *Vide*,Confeſſarius.

Epiſcopus an poſſit delegare diſpenſationes,quas ratione ſolius neceſſitatis poteſt concedere,l.8.d.6.n.10.

Epiſcopus mulctam pecuniariam an poſſit imponere,cum diſpenſat in lege propria,vel ſuperioris,vel voto,l.8.d.14.n.1.& 2.

Epiſcopus an tanquam delegatus procedat, dum in Tridentino vel alibi committitur aliquid ipſi,tanquam ſedis Apoſtolicæ delegato,vel dum dicitur, Authoritate noſtra diſpenſa,l.8.d.2.n.10.

Epiſtola.

Epiſtola, vel reſponſum Principis, quando legem conſtituat,l.2.d.31.num.6.

Error.

Error non prodeſt,ſed inſpicitur veritas,vbi quis dat operam rei illicitæ,l.3.d.42.n.1.

Error communis quando det iuriſdictionem. *Vide*, Titulo legitimo carens.

Error circa cauſam voti vel iuramenti, an illud irritet.*Vide*,Votum Et an profeſſionem.*Vide*, Profeſſio.

Error in quo diſtet ab ignorantia, & an vtrumque dirimat matrimonium,l.7.d.18.n.1.Et an error perſonæ deſideret præuiam perſonæ cognitionem,ibi num.2.Et quo iure dirimat matrimonium, ibi n.5.11. Et quid,ſi hic error ſit cōcomitans, nec dans cauſam contractui,ibi n.6.Et an contrahens matrimonium teneatur dirigere intentionem in perſonam præſentem, quæcumque illa ſit, ibi n.13.Et an valeat matrimonium inter infideles cum illo errore,n 14. Et an poſſit Eccleſia ſtatuere ne dirimat,ibi n.15.

Error qualitatis an dirimat matrimonium,l.7.d.18.n.8.Et an poſſit Eccleſia ſtatuere vt dirimat,ibi.n.9.Et quid,ſi det cauſam contractui,ibi à n.17.vſque ad 23. Et quando in errorem perſonæ redundet,ita vt tunc irritet matrimonium. ibi à n. 25. vſque ad fin.

Error nominis an dirimat matrim.l.7.d.18.n.37.

Error ſeu dolus antecedens & concomitans,incidens in contractum & dans illi cauſam,quid ſit,l.7.d.18.n,4.

Error conditionis ſeruilis.*Vide*,Seruitus & Seruus.

Error nominis aut diœceſis eius, cum quo diſpenſandum eſt, an vitiet diſpenſationem, l. 8.d.21.n.37.& duplici ſeqq,

Error in gradu coniunctionis vel impedimento quando vitiet diſpenſationem.*Vide*,Diſpenſatio.

Error an faciat extendi reſcripta ad caſum, qui ſub eorum verbis non comprehenditur,l.8.d.21.n.39.

Erubeſcimus.

Erubeſcimus ſine textu loqui,l.2.d.39.n.6.

Etiam,Et.

Etiam.*Vide*,Dictiones implicatiuæ,& Copula,&c.

Euchariſtia.

Euchariſtiam an poſſint recipere dubitantes an cum biberunt,audita fuerit duodecima noctis hora, vel qui biberunt dum cœpit audiri.*Vide*,Dubitans an audita.

Euchariſtia virtute bullæ,aut priuilegiorum religionis an poſſit miniſtrari in Paſchate aduenis, peregrinis,mercenariis.Et an hi teneantur recipere in heri parochia, & peregrini in Eccleſia Cathedrali.*Vide*,Habitatio qualis requiratur.

Euchariſtia die quo eſt ſuſcepta, vel quando die ſequenti eſt ſuſcipienda,an liceat actus coniugalis,lib.9.tota d.13,

Eunuchus.

Eunuchorum matrimonium an valeat,l.7.d.92.à n.14. vſque ad 18. Et an vir factus eunuchus poſt matrim. poſſit eo vti,eodem l.7. d.102.n.6.& ſeq.

Exceptio.

Exceptio firmat regulam in contrarium in caſibus non exceptis, qui alio iure excepti non ſunt.l.6.d.40.n.8.

Exceptio adulterij an ſit perpetua,& poſſit opponi etiam poſt litem conteſtatam,l.10. d.6.n.12.

Exceptio adulterij contra vxorem petentem viri reſtitutionem, an poſſit opponi deducto prius adulterio ad iudicium criminale.l.10. d.8.n.10.

Exceptio litis pendentis obſtat,quoties obſtat exceptio rei iudicatæ l.10 d.8.n.20.

Exceptio eſt fauorabilior actione: & ſæpe hac negata, conceditur illa,10.d.8.n.10.

Exceptio & actio quando alicui competunt.*Vide*,Actio.

Excommunicans, Excommunicatio,Excommunicatus, Excommunicare.

Excommunicans non in ſcriptis, quando excommunicatio caret effectu,an ſuſpenſus ſit,l.3.d.2.n.5,

Excommunicatio impoſita contrahenti cum conſanguinea, an includat contrahentem ſponſalia.*Vide*,Clandeſtina ſponſalia. Et an ducentem conſanguineam ſub aliqua conditione,l.5.d.1.n.14.& d.3.n.21 & d.4.n.10.& d.5.n.17.& 18.

Excommunicatio in clam contrahentes. *Vide*, Pœna matrimonij clandeſtini.

Excommunicatio in religioſos ſolemnizantes matrimon. an ſit correcta per Tridentinum,l.3.d.48.n. 8.

Excommunicatio in facientem,an includat mandantem, lib.3.d.49. num.2.

Excommunicationis metus an cadat in virum conſtantem. *Vide*, Metus mortis.

Excommunicationem an incurrat impediens. *Vide*, Matrimonium an poſſit eſſe coactum.

Excommunicatio an poſſit ferri abſque monitione, vbi præceſſit mandatum ſub excommunicationis pœna,l.2.d.24.c.28.

Excommunicatio an liget coniugem conſcium impedimenti, & ob id negantem debitum. Et innocentem probatum nocentem,l.2.d. 39.n.9.

Excommunicatus an ſit percutiens clericum inuentum cum ſponſa.*Vide*,Clericum percutiens.

Excommunicatus Parochus,ſuſpenſus,vel irregularis,an validè aſſiſtat matrimonio,l.3.d.22.n.1.3.& 4.

Et an validè det licentiam aſſiſtendi matrimonio,n.6.& 7.Quid ſi talis inſtituat vicecuratum,eod.n.7.Quid ſi det licentiam miniſtrandi alia ſacramenta,n.6.7.& 9.

An peccet licentiam concedens,n. 8. An validè concedat licentiam aſſiſtendi ſacerdoti excommunicato,n.4. Quid de Parocho cui eſt interdicta ſacramentorum adminiſtratio,n.10. 11.& 12.

Excommunicatus an poſſit excommunicare,&alia ad iuriſdictionem pertinentia exercere.*Vide*,Titulo legitimo carens.

Excommunicatus aſſiſtens horis,vel miniſtrans beneficio,an lucretur fructus & diſtributiones.*Vide*,Diſtributiones.

Excommunicans coniuges an poſſit interdicere participationem inter illos,l.9.d.14.n.7.

Excommunicare an poſſit Epiſcopus religioſos exemptos impedientes reuocationem coniugis in ſuo monaſterio & in aliis caſibus in quibus habet iuriſdictionem in ipſos,l.7.d.33.n.22.& ſeq.

Excommunicationis,ſuſpenſionis,vel interdicti pœnæ cur non exigunt ſententiam iudicis,l.9.d.30.n.12.

Excommunicatio an incurratur, vbi eſt ignorantia iuris vel facti, vel ipſius excommunicationis,& qualis debeat eſſe hæc ignorantia vt excuſet.*Vide*,Ignorantia.

Excommunicatio vt valeat,exigit monitionem præcedentem ſub excommunicationis pœna,l.9.d.32.n.13.

Excommunicationis vtriuſque vel alterius coniugis tempore,qualiter liceat participatio etiam in diuinis inter ipſos,l.9.tota d.14. Et an ea ab excommunicante interdici valeat,ibi n.7.

Excommunicatio in qua coniux eſt pertinax,an ſit cauſa diuortij,l. 10.d.14.n.12

Excommunicatio quando incurratur ob matrim. initum cum conſanguineis,vel affinibus,aut profeſſis,aut ordine ſacro inſignitis, l.7.tota d.48.Et quid de mandantibus,conſulentibus, auxiliantibus, ibi n.3. Quid de parocho aſſiſtenti, ibi num.4.Quid de contrahentibus cum aliis impedimentis,ibi nu.14. Quid de religioſo Soc. Ieſu nondum profeſſo, contrahenti matrimonium, ibi n.17.

Excommunicatio quando incurratur ob participationem cum excommunicato in crimine criminoſo,l.7.d.48.n.3.

Excommunicationem an incurrat diſpenſans in votis reſeruatis, l. 8.d.9.n.1.Et quid de remigibus in triremibus Maurorum,*lib.* 9.*d.* 31.n.6.

Excommunicationem an incurrat curialis,aut ſolicitator, vel ſcriptor narrans in diſpenſatione falſum, contra relationem partis, l.8.d.21.n. 58.

Excommunicatus ſæpius celebrans, an debeat in irregularitatis diſpenſatione explicare multiplicem celebrationem,l.8 d.24.n.7.

Excommunicatus an validè contrahat matrim.l. 7.d. 9.n.1. & 2.Et quotuplex peccatum mortale admittat,n.3.&.4.Et quid, ſi ſit excommunicatio minor, ibi n.5.Et quid de contrahente cum ligato excommunicatione maiori vel minori, ibi à n.6. vſque ad 10.Et quale peccatum ſit,quando ambo ſunt excommunicatione maiori vel minori ligati,ibi n.11.Et an excommunicatus licitè contrahat ſponſalia,etiam iuramento firmata,ibi n.12.

Excommunicatus nondum denunciatus an licitè miniſtret ſacramenta,& licitè ab eo petantur,l.7.d.9.n.8.

Excommunicatus an licitè recipiat benedictiones nuptiales,l.7.d.9. num.13.

Excommunicatus ſit,vel Anathema ſit,an excommunicationem latæ ſententiæ importent l.7.d.12.n.2.

Exemplaris ſubſtitutio.

Exemplaris ſubſtitutio an poſſit fieri à matre ſecundò nubente, & anteà facta expiret.l.7.d.88.à n.22.vſque ad 25.Et quid de patre tranſeunti ad ſecundas nuptias,ibi n.26.

Exempti.

Exempti.*Vide*,Excommunicare.

Exemplum.

Exemplum non arctat regulam,l.1.d.57.n.6.

Exhæredare.

Exhæredari an poſſit filia inuitis parentibus nubens. *Vide*, Filia inuitis parentibus nubens. Quid ſi clam contrahat.*Vide*, Hæreditate priuari.Et an neceſſaria ſit iudicis ſententia. *Vide*, Iudicis ſententia.

Exorciſmus.

Exorciſmus an pariat cognationem ſpiritualem,l.7.d.10.n.5.

Expenſa.

Expenſas diſpenſationis,& quaſcunque alias an teneatur reſtituere conſanguineus recedens à promiſſione data matrimonij: vel is cuius culpa ſponſalia diſſoluuntur, l.5. d.5.à num. 32. ad. 34.

An

An teneatur hic procurare diſpenſationem, num.35. 36. Cuius expenſis, num. 37. Quid de grauato in legato, vel maioratu vt ducat conſanguineam, an teneatur ſuis expenſis diſpenſationem procurare,n.21.

Expenſæ lite pendenti diuortij & alimenta an ſint miniſtranda vxori, l.10.d.8.n.18.

Expenſas diſpenſationis vter coniux ſoluere teneatur. *Vide* Diſpenſatio.

Expreſſio, & Expreſſum.

Expreſſio eius quod iure communi, & tacitè ineſt, quando importet conditionem, & eius omiſſio vitiet actum, l.3.d.32.n.3. & 4.

Expreſſa nocent,non expreſſa autem, minimè,l.6.d.36.n.2.

Expreſſi, & taciti idem eſt iudicium. *Vide* Taciti & expreſſi.

Expreſſum quid dicatur,l.3.d.35.n.2.

Expreſſio falſi quando vitiet diſpenſationem. *Vide* Diſpenſatio.

Ex ſtudio facere.

Ex ſtudio aliquid facere, quid importet, l.7.d.20.n.6.

Facta.

FActa calore iracundiæ. *Vide* Iracundiæ calore.

Facti alieni promiſſio. *Vide* Promiſſio facti.

Factis magis quam vrbis oſtenditur voluntas,l.2.d.11.n.10.

Factum contra legem pro infecto habetur, l.3.d. 5. n. 2. & 4. Quid quoad damnum facientis,l.3.d.2.n.3.& 7.

Facultas.

Facultas diſpenſandi. *Vide* Diſpenſandi poteſtas.

Facultas delegata. *Vide* Delegata poteſtas.

Facultas legitimandi. *Vide* Legitimare.

Fama.

Fama an ſufficiat ad impediendum matrim. & qualiter diſtet à rumore. *Vide* Sponſalia vt diſſoluantur. Quid ad diſſoluendum matrim. vt alter coniux teneatur credere. *Vide* Certitudo nullitatis. An ſit ſufficiens probatio ad diſſoluendum: & an probet mortem viri: & quas conditiones debeat habere fama, vt probet. *Vide* Probatio mortis.

Familia.

Familiæ nomine quid intelligatur in legato, vt aliquis ducat perſonam de familia,l.1.d.33.n.9.

Famuli.

Famuli an teneantur recipere Euchariſtiam in parochia heri. *Vide* Habitatio qualis requiratur.

Famulus non petens ſalarium triennio, an illud amittat in foro conſcientiæ,l.7.d.37.n.17.

Famulis an poſſit offerri aut non offerri occaſio peccandi, vt deprehenſi puniantur & reſipiſcant,l.10.d.12.n.52.& 53.

Fauorabilis.

Fauorabilis quando ſit conſtitutio. *Vide* Conſtitutio.

Feriarum tempora.

Feriarum tempora quibus interdicuntur benedictiones nuptiales quæ ſint,& quæ eis prohibeantur. *Vide* Benedictio.

Feſtum.

Feſtum in dominica occurrens an conſtituat circunſtantiam neceſſariò fatendam in omittente tunc audire ſacrum, l.9.d.15.n.5.&.6.

Ficta, Fictio, & Fingens.

Ficta matrimonia. *Vide* Matrimonium fictum.

Ficta ſponſalia. *Vide* Promiſſio deliberata.

Ficta profeſſio. *Vide* Profeſſio ficta.

Fictio non operatur plus quam veritas,l.1.d.18.n.15.

Fingens virginitatem. *Vide* Virginitatem fingens.

Fideiuſſio, & Fideiuſſor.

Fideiuſſio vxoris non ſeruatis iuris ſolennitatibus an valeat in conſcientia,& ſi ſoluat, teneatur alter reſtituere, l.4.d.9.n.14.

Quid ſi vxor promittat viro morti vicino ſe ſoluturam eius debita? an teneatur ſoluere,ſiue iurauit,ſiue non,& ſi ſoluat,an teneatur alter reſtituere,numer.15 Quid ſi promittat viro ſe ſoluturam quicquid legauerit,eo n.15. An fideiuſſio vxoris metu reuerentiali viri facta, obliget in conſcientia: vel poſſit ipſa abſcondere bona, aut quia egeſtate premitur, ſitque neceſſaria iuramenti relaxatio, numer. 14.

Fideiuſſor an poſſit interuenire in ſponſalibus,l.1.d.38.n.1.An obligetur ad pœnam,vel intereſſe,eodem n.1.

Fideiuſſor non obligatur in plus,quam principalis, l.1.d.38.n.1.

Fideiuſſor non obligatur,niſi principalis,obligetur ſaltem naturaliter, l.1.d.38.n.21.

Fidelis.

Fidelis iniens matrimon. in oppidis infidelium, an ligetur impedimentis dirimentibus fidelium,aut principis infidelis,l.7.d. 3. num. 7. & 10.

Fidelis coniux ſi petat diuortium à coniuge infideli, aut è contra, vel diſputetur de matrimonij viribus, quis ſit iudex competens, l. 7.d.3.n.9.

Fidelis factus coniux qualiter poſſit diſſoluere matr.tempore infidelitatis initum,vel cum infideli habitare.*Vide* Infidelis.

Fides.

Fidem frangenti fides ſeruanda non eſt,l.1.d.52.n.5. & l.37.n.2.

Filia & Filius.

Filia inuitis parentibus nubens non clandeſtinè, an poſſit exhæredari,l.4.d.24.n.2.& 3. Quot conditiones deſiderentur vt poſſit ob id exhæredari,n 4. An exigatur vt pater ſe obtulerit ad filiam maritandam,vel ſat ſit eam eſſe meretricem, num. 5. An exigatur vt ſit in lupanari,n.6.Quid ſi pater vel mater luxurioſè viuant, nu. 7. Quid ſi mater ſit correcta,& an correctio hæc debeat eſſe tempore conditi teſtamenti, vel mortis,n.8.

Quid ſi filia meretrix ſit maior 25.annis, num.9. Quid ſi inuitis parentibus mancipio nubat, num. 10. Quid ſi filio inuitis parentibus ducenti vxorem,an poſſit exhæredari,num.11. An attento iure Caſtellæ poſſit filius vel filia inuitis parentibus iniens matrimonium, exhæredari,ibi, numer. 14.& 15. An filia, vel propinqua heri contrahens ſponſalia, vel matrimon.cum famulo, poſſit exhæredari, num.16.

An iure canonico ſint leges permittentes exhæredari filiam non clam nubentem inuitis parentibus,correctæ,eodem l.4.tota d.25.Quando autem poſſit dote priuari.*Vide* Dos an ſit ſub præcepto.Quando peccet ſic nubens.*Vide* Filius.

Filia volens ingredi religionem, an ſit dotanda à patre. *Vide* Dos an ſit ſub præcepto.

Filius an validè ducat vxorem contra parentum voluntatem, l. 4. d. 22.numer.2.& 3.An poſſit cogi paterno præcepto, vel increpatione paterna,n.4.& 5.An poſſit pater impedire matrimonium, & minari exhæredationem, vel incurrat excommunicationem, numer. 6.7. & 9.

Quando iuſtè impediat.*Vide* Cauſa iuſta diſpenſandi.

Filius iniens matr.inuitis parentibus an poſſit exhæredari. *Vide* Filia inuitis parentibus. An teneatur obedire parentibus nomine ipſius promittentibus,matrimonium: vel aliquod matrim. præcipientibus,l.4.d.23.n.2.3.4.5.& 6.

An teneatur ad illud matrim.ex vi paterni præcepti,num. 7. Quando peccet filius inuitis aut inſciis parentibus ducens vxorem, à num. 8.ad 11.

Filius natus ex concubitu cum aliena ſponſa de futuro, vel voto caſtitatis ligata,an ſit naturalis.*Vide* Adulterium an ſit fornicatio.Et de filiis legitimis. *Vide* Legitimi filij.

Filius promittens patri ſe ſoluturum eius debita, aut legata,an teneatur:poſſitque ſi minor ſit,petere reſtitutionem:& ſimiliter poſſit ex donatione,& fideiuſſione reſtitui,l.4.d.9.n.16.

Filius volens ad ordines promoueri,an poſſit matr.à patre petere.*Vide* Dos an ſit ſub præcepto.

Filius an teneatur conferre veſtes donatas ſibi,aut vxori à parentibus, ad nuptias.*Vide* Veſtes pretioſæ, & quotidianæ.

Filius an teneatur miniſtrare patri, & poſsit à patre cogi, lib.6.d. 39. n.5.An poſsit volens recedere,ab eo includi, vel poſsit inuito patre ſe vendere,nu.6.

Filiusfamilias an obligetur ex contractu pecunia credita,quamuis iuret:vel ex mutuo,l.6.d.36.n. 29.

Filius familias an obligetur ex contractu, l.6.d.39.n.1. An poſsit pater irritare eius obligationem homini factam,eo n. 1.

An ſi ſit impubes,poſsit contrahere ſaltem circa caſtrenſia, vel quaſi, n.2. An obligetur ſi promiſerit alicui ſe certo tempore miniſtraturum,& poſsit amoueri à patre, n.4.

An poſsit cogi miniſtrare patri:& teneatur cum ipſo habitare, & recedere volens poſsit impediri,n.5. & 6. An poſsit contrahere circa aduentitia in quibus pater eſt vſusfructuarius, vel proprietatem alienare,aut hypothecæ ſubiicere, ſaltem ex patris licentia,n.7.An in regno Caſtellę poſsit alienare proprietatem tertiæ partis aduentitiorum,n.8.& 9.

An poſsit pater irritare vota filiifamilias maioris 25.annis, n.10.

Qualiter poſsit arras promittere.*Vide* Arras.

Qualiter ſponſalitiam largitatem. *Vide* Largitatem ſponſalitiam.

Filiusfamilias non exiit à patris poteſtate ratione ætatis, lib.6. d.39. nu.10.

Filiis prioris matrimonij quæ reſeruentur. *Vide* Lucra quæ reſeruentur.

Filius an poſsit agere contra patrem detinentem vxorem, li. 9. d.4.n. 28. & 29.

Filij an teneatur ſuis bonis ſoluere mutuum acceptum, à patre ad ipſos alendos,quando pater ſoluendo non eſt,lib.9.diſp. 4.num.28. & 29.

Filij concepti à coniugibus mutuo caſtitatis voto aut profeſsione aſtrictis, aut altero ad ordines promoto, an ſint legitimi, l. 10 toto d.38.

Filiis & famulis an poſsit permitti vel offerri occaſio peccandi, vt deprehenſi reſipiſcant,l.10 d.12.n.52. & ſeq.

Filij apud quem parentem educari debeant facto diuortio, ſiue culpa, ſiue abſque ea,ſiue quia matrim.reperitur irritum, lib. 10.d.20. per totam.

Filij an ſequantur conditionem patris an matris, quoad nobilitatem & ſeruitutem, l. 7.tota d. 24.

Filius ex patre nobili & matre ancilla an ſit nobilis,l.7.d.24.n.3.& 4.

Filius an poſsit neceſsitatis tempore à matre vel ab auo vendi, li.7.d. 24.n.16.

Filius genitus antequam pater benedictiones Eccleſiæ receperit, vel aliter ſit emancipatus, licet poſt hæc facta naſcatur, an ſit ſub aui poteſtate,l.7 d.82.n. 7.

Filij an teneantur alimenta aut dotem præſtare matri inopi ſecundò nubenti,l.7.d.88.n.32.

Filij an educandi ſint apud matrem ſecundò nubentem, vel apud patrem ad alias nuptias tranſeuntem l.7.d.88.à n.17.vſque ad 21.

Filiis an ſint reſeruanda bona à parentibus tranſeuntibus ad ſecundas nuptias, & quæ ſint hæc bona, & omnia ad hoc pertinentia, & an

an poſſint hæc bona alienari aut hypothecari à parentibus, latè l.7.d.89.à n.1.vſque ad 40. Et quid, ſi filij moriantur ſuperſtitibus nepotibus, aut filij ſuſcepti non ſint ibi à nu.34. ad 38. Et an ſi filius inſtituat in teſtamento ſuum parentem, ea bona ſint reſeruanda, ibi n.41. & 42. Et quid ſi filii conſentiant ſecundis nuptiis parentis, tacitè vel expreſſè, ibi a n.43. vſque ad 48. Et quid, ſi parens mortuus conſentiat, ibi à n.49.ad 57. Et quid, ſi ſecundò nubens ſit minor, aut filij moriantur intra ætatem pupillarem, ibi n.58.& 59. Quid, ſi ſecundò nubat de licentia principis. ibi n.60. Quid, ſi non ſecundò nubat, ſed fornicetur. *Vide* Vidua.

Filius ſi de tertia bonorum parte diſponat, an ea extrahenda quoque ſit de proprietate bonorum, quam habet in bonis paternis, quæ peruenerunt ad matrem, qua ea priuatur ob tranſitum ad ſecundas nuptias, l.7.d.89.n.39.

Filius genitus aut natus poſt diſpenſationem à parentibus obtentam ad ineundum inter ſe matrimonium, an ſit naturalis, & legitimetur per ſubſequens matrim.l.8.d.7.n.19.

Filius natus ex matrim. irrito, contracto bona alterius parentis fide, an ſit legitimus quoad vtrumque parentem, & vtrique ſuccedat: & parens malæ fidei ſit legitimus quoad ipſum, eique filio ſuccedat, l.8.d.34.n.46.

Filius an legitimetur per matrim.in articulo mortis initum, etiam in fraudem ſubſtituti, l.7. tota d.105.

Finalis cauſa & finis.

Finalis cauſa, & impulſiua quid ſit: & an ſemper illa ſit, qua ceſſante non fieret diſpoſitio, l.3.d.39.n.14.

Finis matrimonij. *Vide* Matrimonium ad quem finem.

Finalis cauſa & impulſiua quid ſit, & in dubio qualis præſumatur, l.8.d.21.n.9. & 10.

Fœmina.

Fœmina vim paſſa an poſſit ſemen expellere. *Vide* Semen an poſſit expellere.

Fœmina virginitatem fingens. *Vide* Virginitatem fingens.

Fœmina arcta reſpectu vnius viri an præſumatur talis reſpectu omnium, & cognoſcibilis ab vno præſumatur cognoſcibilis ab omnibus & vir potens ad corruptam præſumatur potens ad virginem, l.7.d.93.n.12.27. & 28.

Fœmina ſeparata à viro ratione arctitudinis aut maleficij, alteriuſve impotentiæ, quoties inito alio matrimonio, vel fornicatione admiſſa, reſtituenda ſit priori viro, vt experiatur. *Vide* Impotentia.

Fœmina an aliquando inſpicienda ſit à medicis, ad diiudicandum an viro apta ſit, l.7.d.113.n.21.

Forenſes.

Forenſes qualiter teneantur ad gabellas, & ad panis taxam, & ad alias leges. *Vide* Peregrini an teneantur.

Forma.

Forma debet impleri ſpecificè, & propriè, & non per æquipollens, l.1.d.11.n.19.

Formam importat, neceſſarium, l.2.d.31.n.2. Et idem, verbum, debet, eo n.2. Idem, quando imponitur vebum annullans: vel dicitur aliter fieri non poſſe, l.3.d.17.n.4.

Formam an importet conditio, & ablatiuus abſolutus, l.3. d. 5. n. 2. An eam importet ordo, l.8.d.34.n.27. Et id quod poteſt præcedere, & ſubſequi actum, n. 3. Quid quando exprimitur quod iure ineſt. *Vide* Expreſſio iuſ.

Fornicatio.

Fornicationem admittentes an teneantur ſeminare, vel non ſe retrahere, quando alter iam ſeminauit, l.9.d.19.n.7.

Forus.

Forus conſcientiæ, & externus idem ſeruat, vbi non eſt falſa præſumptio, nec lex eſt pœnalis, l.4.d.5.n.20.

Forus internus fidem adhibet teſtanti pro ſe, & contra ſe: non autem externus, l.2.d.45.n.2.

Fori leges non obligant niſi probetur earum vſus, l.6.d.1.n.5.

Forus conſcientiæ & pœnitentiæ quid ſint, & qualiter differant, l. 8.d.34.n.29.

Fraus.

Fraus nemini patrocinari debet, l.1.d.42.n.5.& l.3.d.18.n.29. Quando dicatur fraus illicita *Vide* Iure ſuo vtens.

Frigiditas.

Frigiditas vnde dignoſci poſſit, l.7.d.94. n.5. & 6. *Vide* Impotentia.

Fructus.

Fructus beneficij an lucretur, peccans miniſtrando, vt ſi ſit excommunicatus. *Vide* Diſtributiones.

Fructus donationis ea caſſata, vel reuocata, an lucretur coniux. *Vide* Donatio morte confirmata. An teneatur reſtituere qui beneficium ſimplex, vel curatum accipit abſque animo ſacerdotium ſuſcipiendi *Vide* Beneficium.

Fruſtra.

Fruſtra expectatur euentus, cuius nullus eſt effectus, l.1.d.51.n.9.

Fundamentum.

Fundamento ſublato corruit ædificium, l.3.d.4.n.6.

Furioſi.

Furioſi. Vide Amentes, & Cohabitare.

Gabella.

GAbellas qualiter teneantur forenſes ſoluere. *Vide* Peregrini an teneantur legibus.

Græci.

Græcis nunquam licuit nec Latinis matrim. inire poſt ſacrum ordinem, l.7.d.28.n.3. Et an Græcus ſacris initiatus poſſit mortua vxore aliam ducere, ibi num.4. Quid diſtet inter Eccleſiam Græcam & Latinam, circa vſum matrim. ante ordines contracti, ibi num. 5. An peccent Græci ad ſacros ordines promoti vtentes matrim. antea inito, ibi n.6.

Gratia.

Gratia vt valeat, vel quæuis diſpenſatio, non deſideratur ſcriptura, niſi lex eam petat, l.3.d.35.n.10.

Gratia non expirat ante reuocationem, l.3.d.30.n.11.

Gratia an proſit ignoranti à tempore conceſſionis, l.3.d.36. nu.1.& 2. Quid quando priuilegium non conceditur per modum reſcripti, ſed per modum ſtatuti, aut conſtitutionis, num.3. An reuocari poſſit ante notitiam eius cui coceditur. nu.4. An deſideretur etiam notitia priuilegij in eo in cuius præiudicium cedit, num.5. An ſatis ſit notitia nuncii, aut procuratoris quo mediante priuilegium impetratur, n.6. An ſatis ſit vt quidam tertius intimet priuilegium, vel requiratur nuncius deſtinatus, num.7. Quid ſi Parochus conceſſerat licentiam aſſiſtendi matrimonio cuidam ſacerdoti, & ille ignarus licentiæ aſſiſtat, vel admonitus à quodam quid caſu audiuit, an validum ſit. n.8. Quid, ſi reuocata ſit licentia, ſacerdoſque ignarus reuocationis aſſiſtat. Et an poſſit ad libitum reuocari, n.9.

Gratiæ verba ita operari debent, vt nec vna ſyllaba ſit ſuperflua, lib. 3.d.26.n.6.

Gratia an poſſit amitti ſomni vel ebrietatis tempore, lib.9.diſp.45. num. 31.

Gratia motu proprio conceſſa an ſit latè *interpretanda: & qualiter* motus proprius non amplier gratiam. l.8.d.1.n.5. Et quando cenſeatur motu proprio conceſſa, licet ſit ad inſtantiam partis, ibi num. 6. Et an teſtibus probetur eam eſſe motu proprio conceſſam, ibi num. 6. Et an hæc clauſula ſuppleat vitium contingens in tacendo vero, aut exprimendo falſo: & confirmet gratiam contra concedentis mentem, eodem lib.8.d.21.à n.47.ad 52. Et an hæc clauſula poſſit apponi ab ordinariis vel legatis: & quid tunc operetur: eadem d.21.n.48. Et an clauſulæ motu proprio & ex certa ſcientia efficiant, vt poſterior *diſpenſatio, non facta prioris* mentione, minimè ſit ſubreptitia, eodem l.8.d.22.n.8. Et an clauſula ex certa ſcientia teſtibus probetur, & quid operetur, eodem l. 8. d.4.à n.3.vſque ad 6.

Gratia quando expiret morte concedentis, vel eius finito officio vel excommunicato, vel facto furioſo: vel morte eius cui conceditur expedienda, aut eius finito officio. *Vide* delegata, poteſtas.

Gratia ad ſui valorem aut probationem an indigeat *ſcriptura. Vide* Diſpenſatio.

Habitans, Habitatio, Habitare.

HAbitans in duplici parochia an poſſit indifferenter coram alterutrius parocho matrim. inire: & vtrique fateri, *l.*3.d.14. n.1.2.4.5. An requiratur [illegible] habitatio omnino in vtraque parochia, n.3.

An quando ſunt duo parochi in ſolidum vnius parochiæ, poſſit alteruter altero inuito miniſtrare Sacramenta, n.6.

Habitatio qualis requiratur ad domicilium acquirendum, *lib.* 3. *d.* 23. n. 1. & 2. An domicilium habitationis *ſemel acquiſitum*, deperdatur ſola animi mutatione, n.2. Domicilium originis an acquiratur natiuitate in loco in quo parentes caſu erant: vel quale ſit tunc domicilium originis, num. 3. Domicilium originis eſt immutabile, habitationis vero poteſt mutari, nu.4. An parochus domicilij originis poſſit aſſiſtere matrim. n.6. & 7. Domicilij *nomine* quale in dubio intelligatur, num.7. Qualis habitatio requiratur ad acquirendam parochiam ad matrimon. conceſſionem, vel vt Epiſc. poſſit diſpenſare, à num. 9. ad 13. Non requiritur actu habitare per maiorem anni partem, ſed *ſufficit eo animo* incipere habitare, num. 14. Quid *ſi habeat aliquis animum* habitandi in diœceſi per maiorem *anni partem*, & breui in ſingulis domibus habitet, eo num. 14. Quid dum mulier nubit viro ad eius parochiam ſtatim tranſitura, an poſſit parochus illius mulieris aſſiſtere matrimonio. Quod ſi irritum ſit, & eadem die, cùm iam in viri domum tranſierit, ratificetur, an poſſit idem parochus aſſiſtere, num. 15. An ſi alienigena ſe transferat in aliquam diœceſim animo habitandi perpetuo, cœperitque habitare, & poſtea animum mutet, poſſit ab Epiſcopo illius diœceſis ad ordines promoueri, num. 16. An liceat virtute bullæ, & priuilegiorum religionis miniſtrare Eucharistiam in die Paſchatis aduenis, vagis, & peregrinis breui ſpatio habitantibus in aliqua parochia, num. 17. An hi teneantur ad Eccleſiam matricem confluere, eo num. 17. Quid de mercenariis ad breue tempus locantibus, operas, vel an debeant ad heri parochiam confluere, num.18.

Habitare coniuges ſimul, qualiter teneantur *Vide* Cohabitare.

Habitatio abſolutè relicta vxori an perdatur ea ſecundò nubente, l.7.d.91.n.50.

Habitus.

Habitum mutare ſine licentia mutua an *poſſint coniuges: vt indui* habitu beatarum, vel eremicolæ, l.9.d.3.n.9.

Hæredes, & Hæreditas.

Hæredes donantis an poſſint reuocare donationem nondum acceptatam; vel hæredes donatarij acceptare, poſt vtriuſque mortem. *Vide* Promiſſio ante acceptationem.

Hæreditate priuari an poſſit filia, vel filius clam contrahens, lib.3. d.47.num.2.

Quid ſi filia ſit ſui iuris, viduáque, ſiue in domo paterna, ſiue extra habitet,

habitet, nu. 3.Quid ſi digno nubat,n.4. Quid ſi excedat ætatem 25.annorum,n.5.Quid ſi etiam ex parentum conſenſu nubat,n. 6.An incurrat tunc tam ipſa, quàm teſtes alias pœnas contentas in l.49. Tauri: vel ſaltem iudex poſſit eas infligere,n.7.

Quid ſi pater malitiosè matrim. differat,nu.8. Quid ſi ea filia non cõſummato matrim. profiteatur religionem,& an oporteat conſummari,vt incurratur ea pœna,n.9. Quid ſi matrimoniũ clandeſtinum ſit inualidũ,n. 10. An hæc pœna indigeat iudicis ſententia,n.10. An iure canonico attento ſeruāda ſit hæc pœna exhæredationis, n. 11.& 12. Quid de filia inuitis parentibus nubenti,non tamen clandeſtinè. *Vide*, Filia inuitis parentibus.

Hæreditatis renuntiatio, *Vide*,Renunciatio.

Hæreditatem repudiare. *Vide*, Repudiare.

Hæreditas quando alicui aufertur, & vocantur hæredes ab inteſtato,vel fiſcus, an amittatur in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam,l.7 d.87.n.8.

Hæreſis & Hæreticus.

Hæreſis quando ſit ſufficiẽs cauſa diuortij,ita vt alteri liceat tranſire ad ordines vel religionem:vel etiam ipſi hæretico: & quando id diuortium cenſeatur remiſſum per copulam vel alios actus,l. 10. tota d.15.Et quid,ſi coniux hæc exercens norit alterius adulterium,non tamen hæreſim, an remiſſio cenſeatur, vel è contrà norit hæreſim non tamen adulterium,eodem l. 10.d. 1[illegible] n. 11. Et an ſufficiat remiſſio per actum internum,ea d.15.n.26.

Hæreſis an compenſetur quoad diuortium adulterio carnali coniugis vtriuſque,vel ſi alter adulter,alter verò hæret. ſit,l.10.t.d.16.

Hæreticus an validè ineat matrim.cum infideli,l.7.d 71.num.4. Et quid cum catholica, eodem l.7 d 72.à n. 1. Et quid de ſponſalibus,ibi n.3. Et qualis culpa ſit,ibi n.4. Et an liceat in Germania & aliis locis, in quibus fideles cum hæreticis permixti viuunt, ibi n. 5. Et an ſint licita pacta in iis matrimoniis, ita vt quidam filij,alij verò hæreſi adhæreant, ibi n. 6.

Hermaphroditus.

Hermaphroditus an capax ſit matrimonij: & iuxta quem ſexum: & an poſſit parochus abſque Ordinarij licentia intereſſe eius matrimonio,& quando femina, quando vir iudicandus ſit: & an ſit capax ordinum & profeſſionis, l.7 tota d.106.

Homagium.

Homagium, vulgò,*Pleito omenaje*, an ſit iuramentum:& quam vim habeat,l.6 d.11.n.10.& 11.

Honeſtas publica.

Honeſtas publica an oriatur cum affinibus ſponſæ de futuro. l.7.d. 68.nu 3. Et quid, cum conſanguineis illegitimè natis alterius ſponſi,ibi n. 4. Et quid,quando ſponſalia ſunt irrita,attento iure antiquo & nouo Tridentini, ibi à n.5.vſque ad 10.Et quid,quando ſunt irrita ex ſolo conſenſus interni defectu, vel alterius, qui probari nequit in foro externo,ibi à n.13.vſque ad 15. Et quid ſi in eo euentu ſponſalia ſint clandeſtina,ibi n.16. Et quid, ſi impedimentum illud omnino occultum, vel ſponſalia occulta falſis teſtibus probentur,ibi n.17.

Honeſtas publica an oriatur,quãdo quis eſt frigidus vel maleficiat. & in tenella ætat.cõtrahit ſponſal.& an ſint valida.l.7.d.68.n.11.

Honeſtas publica an oriatur, quando parentes vel alij contrahunt ſponſalia pro filiis, atque infantibus, vel maioribus ſeptennio, abſentibus vel præſentibus tacentibus,l.7 d 68.n.18. Et quid, ſi non conſtet de ratificatione filiorum abſentium,n.19.

Honeſtas publica ex ſponſalibus orta eſt impedimentum perpetuum,nec alterius ſponſi morte extinguitur: nec ceſſat, ſi communi conſenſu ſoluantur ſponſalia,l.7.d.68.n.20.& 21.

Honeſtas publica non diſſoluit priora ſponſalia, l.7.d. 68.n.23. Et quid,ſi poſt ſponſalia cum certa perſona, ineat ſponſus matrim. cum eius ſorore,an ſi nondum conſũmarit, vel etiam conſummarit,teneatur priorem ducere,vel ſaltem ex eo matrim. irrito oriatur publicæ honeſtatis impedimentum in cõſanguineis huius poſterioris ſponſi;& quid,ſi priorem tantùm cognouiſſet, non data fide de matrim.ibi n. 24. Et quid, ſi quis fidem dedit de matrim. ineundo feminæ,& poſtea eius frater eandem ducit,an ante matr. conſummat. vel poſt,liceat priori fratri eandem ducere, ib.n.25.

Honeſtas publica an oriatur ex conatu ad copulam, l. 7.d 68.n.22.

Honeſtas publica an oriatur ex ſponſalibus incertis vel conditionalibus,l.7.tota d.69.vbi de variis conditionibus agitur.

Honeſtas publica orta ex ſponſalibus, ad quotum gradum extendatur,attento iure antiquo & nouo Tridentini,l.7.d 68.n.8.9.& 10. Et an in ſolo primo gradu ſiue lineæ tranſuerſæ ſiue rectæ impediat,ibi nu.10.Et an ſit reſtricta etiam quoad ſponſalia præcedentia Tridentinum, ibi n.11.

Honeſtas publica an oriatur ex matrimonio rato, an potius affinitas,l.7.d.64 n.23.24.& 25.

Honeſtas publica an oriatur ex matrim. irrito. l. 7. d.70.n.5.6.& 7. Quid, ſi matrim. illud ſit inter puberem & impuberem,vel inter duos impuberes,ibi n.8.Quid,ſi ſit irritum ratione metus,ibi n.9. Quid ſi ſit irritum ratione erroris perſonæ,ibi n.10. Quid,ſi ſit irritum ratione defectus conſenſus interni,ibi n.11. Quid,ſi ſit irritum, quia clandeſtinum, ibi n.13. Et quid, ſi ſit cum incerta perſona,ibi n.12. *Vide ſupra.*

Honeſtas publica an oriatur ex matrim. rato inito per parentes vel alios filiis præſentibus & tacẽtibus vel abſentibus,l.7.d.70.n.14.

Honeſtas publica an oriatur ex matrim. conditionali ante conditionis euentum,vel poſt l. 7.d.70. n. 19.20.21.

Honeſtas publica ex matrim. non contrahitur cum affinibus ſpõſæ de præſenti,l.7.d.70.n. 16.

Honeſtas publica ex matrim. rato eſt perpetua,nec morte alterius diſſoluitur, l. 7.d 70.n.17.

Honeſtas publica ex matrim. rato an reſtricta ſit per Tridẽtinum, an duret vſque ad quartum gradum, l.7.d 70.n.15.

Honeſtas publica quæ petat in eius diſpenſatione explicari *Vide*, Diſpenſatio.

Horæ canonicæ.

Horas canonicas debitas ratione ordinis & beneficij quotuplex peccatũ ſit omittere:& an vtrũque ſit cõfitendũ,l.9.d.15.n.5.& 6.

Horas canonicas recitare an teneatur metu ordinatus,l.7 d.29.n.7.

Horas canonicas an recitare teneatur, qui infans eſt ſacris initiatus, vel ante pubertatem,l.7.d.30.n.12.& 13.

Horas canonicas an teneantur recitare initiati ſacris vel profeſſi, cum quibus diſpẽſatum eſt vt matrim. ineant,l.8.d.8.n.5.& 11.

Ieiunium.

IEiunium an requirat ætatem ita impletam, vt die qua impletur, non obliget. *Vide*, Ætas.

Et in dubio ætatis. *Vide*, Dubitans an habeat ætatem. Et in dubio an ſonuerit hora 12. ſitque ſequens dies, vel ſi cœpit ſonare. *Vide*, Dubitans an audita fuerit.

Ieiunium locale an obliget peregrinos. *Vide*,Peregrini an teneãtur.

Ieiuniũ an licitè frangatur,vt vir potens ſit ad copulam, l.9.d.3.n. 10.Et an vxor excuſetur à ieiunio,ne reddatur deformis,ac viro diſpliceat, ibi n. 11. Et an excuſetur ob viri iubentis ſoluere præceptum,ibi n. 13.

Ieiunium an licitè ſoluat mulier nubilis,ne reddatur deformis,l.9. d.3.n.12.

Ieiunium vigiliæ occurrens in quadrageſima ſoluere, an ſit circumſtantia neceſſario fatenda, l.9.d.15.n.5.& 6.

Ieiunium qua ætate ſenili non obliget, & an ſit diſcrimen inter maſculos & feminas,l.7.d.32. n.vlt.

Ignorans, & Ignorantia.

Ignorans ſuam iuriſdictionem. *Vide*, Iudex ſi in fundamento. &, Gratia an profit ignoranti.

Ignorans cenſetur titubans,l.2.d. 36.n.1.

Ignorãs quando ligetur pœna nullitatis actus. *Vide*,Pœna annullãt.

Ignoranti doctrinam an poſſit matrimonium negari *Vide*, Parochus impedimentum.

Ignoranti aliquo, an poſſit auferri iuriſdictio ab eo. *Vide*, Iuriſdictio non adimitur.

Ignorantia qualiter probetur. *Vide*, Iuramento probãtur,& Sciẽtia.

Ignorantia concomitans an ſit cauſa inuoluntarii, l.2.d.24.n.3.

Ignorantia laborans pœnitens. *Vide*, Confeſſarius inueniens.

Ignorantia non eſt probabilis quando omittuntur iure requiſita, l.3.d.42.n.1.

Ignorantia qualis excuſet,dum textus dicit,ſi quis auſus fuerit,vel præſumpſerit,l.3.d.48.n.7.

Ignorantia facti & iuris an excuſet,l.5.d.3.n.13.

Ignorantia an præſumatur in foro externo: & qualiter probetur, l.9.d.32.n.4.& 5.

Ignorantia craſſa & ſupina quid ſit,l.9.d.32.n.33.

Ignorantia legis excuſat à pœna ipſius quando actus nullo alio iure vetitus erat, l.9.d.32.n.7. Quid ſi erat alio iure prohibitus, an ignorantia iuris noui excommunicationem ferentis excuſet ab ipſa, ibi n.7. 8.& 9. Quid ſi ſciatur ius,at ignoretur ipſa excommunicatio,ibi n. 12.& 13.

Ignor. iuris an excuſet in foro interno & externo,l.9.d.32.n.10.

Ignorantia non excuſat ab irregularitate ex ſignificatione orta, l. 9.d 32.n.15.Quid,vbi ex delicto, & à ſuſpenſione,& interdicto, & aliis pœnis,quando ſcitur rem aliàs eſſe vetitam,at ignoratur ius nouum illas pœnas ſtatuens, n.16.17.

Ignorantia reſeruationis peccati in illud committente, an efficiat vt non ſit reſeruatum,l.9 d.32.n.18.

Ignorantia pœnarum ſuſpenſionis,interdicti, & irregularitatis, & aliarum,an excuſet ab illis,ſi abſit cognitio iuris rem prohibentis,l.9.d.32.n.20.& 21.

Ignorantia facti,aut qualitatis facti,an excuſet à pena: etiam ſi detur opera rei illicitæ. Vt ſi volens laicum percutere,cædat ex errore clericum,l.9.d.32.n.23.& 24 Quid in irregularitate homicidij caſualis,ibi n.25.Quid ſi ignorantia ſit concomitans:& an hæc excuſet ab excõmunicatione, irregularitate & obligatione reſtitutionis,ibi n.26. Quid ſi volẽs percutere Petrum clericum, cædat Ioannem clericũ,credens eſſe Petrum: vel caſu proiiciens lapidem vt cædat Petrum,percutiat Ioannem,ibi n. 27.Et quid,ſi cædat laicum putans eſſe clericũ,n.28. Et quid, ſi non ſit dolus, ſed craſſa ignorantia, & lata culpa,ibi n.41. Et quid, ſi videat tonſurã aut veſtes clericales,aut barbam raſam, ibi n.41.& 42.

Ignorantia iuris vel facti, excuſans à mortali,excuſat ab excõmunicatione,irregul. ſuſpẽſione,interdict.& aliis pœnis l. 9.d.32.n. 29.Item ſi ſit vincibilis,modo non ſit craſſa & ſupina, ibi n.31.

Ignorantia qualis excuſet,quando imponitur pœna facienti ſcienter; vel ei qui auſus fuerit, vel auſu temerario fecerit, vel præſumpſerit,l.9.d.32.à n.35. vſque ad 40.

Ignorantia facti vel iuris,vel pœnę,circa affinitatem vel cognationem ſpiritualem,quando excuſet coniuges,ne ipſis interdicatur debiti petitio, l.9.d.32.à n.43. vſque ad finem.

Ignorantia in quo diſtet ab errore,& an dirimat matrimonium,de-

ſidereťque præuiam illius perſonæ cognitionẽ,l 7 . . 1 8.n. .& 2.

Ignorátia craſſa an ſufficiat, quãdo dolus requiritur,l. 9.d 3 2.n. 3 6.

Ignorantia vt quis reſtituatur in integrum, an probetur iuramento,l 7,d.7.n.27.

Ignorantia matrim. inter cõſanguineos vel affines, vel aliud impedimentũ dirimens habentes, qualis debeat eſſe, ne eius taciturnitas matrimonij reddat diſpenſationem ſubreptitiã: & qualis debeat eſſe, quãdo id matrim. ignoranter fuiſſe contractum allegatur vt cauſa iuſta diſpenſationis, l.8.d.2 5 .à n.2 5.vſque ad 3 2.

Ilico.

Ilico fieri quando aliquid dicatur,l 1.d.5 1.n.14.

Illegitimi.

Illegitimi an ſint concepti ex coniugibus mutuo caſtitatis voto aſtrictis, aut iam profeſſis, aut altero profeſſo, aut ad ordines promoto, l. 9. tota d. 3 8.

Illegitimi cum quibus abſolutè diſpenſatur ad beneficium, an poſſint beneficio ſemel accepto aliud admittere eo dimiſſo, l. 8.d. 3 1. n. 6.& 1 1. Et quæ debeant explicari in diſpenſatione cum illegitimo. *Vide*, Legitimatio. Et qualiter intelligatur clauſula in eius diſpenſatione apponi ſolita, Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non ſit, l. 8.d. 6 4.n. 27.

Impediens, Impedimentum, Impedire, & Impeditus.

Impediens legatum. *Vide*, Reſtitui an debeant,

Impediens matrimonium. *Vide*, Matrimonium an poſſit eſſe coactum. An poſſit pater impedire. *Vide*, Cauſa iuſta diſpenſandi.

Impedim. denunciare matrimonij. *Vide*, Denunciare impedimenta.

Impedimentum manifeſtare occultum proprium an teneantur ipſimet volentes inire matrimonium? vel ad ordines promoueri, l. 3.d.14.n.1.& 2. An iudex abſque probationibus poſſit interrogare, non ad puniendum, ſed vt alter impleat id ad quod tenetur, eod.n 2. An poſſit interrogare obtinẽtes diſpenſationem in conſanguinitate, an ſe cognouerint, n. 3. Quid ſi habens occultum impedimentum obtinuerit diſpenſationem in foro conſcientiæ? an teneatur illud detegere ordinario interroganti? n.4.

Impedimentum matrimonij quando inuenit Parochus. *Vide*, Parochus inueniens impedimentum.

Impedimentum duplex difficilius tollitur. *Vide*, Duo impedimẽta.

Impedito non currit tempus, l. 1.d. 5 3.n.7.

Impedimentum dirimens ſi adueniat matrimonio iam inito, an impediat debiti petitionem l. 9.d. 3 2.n.4 3.

Impedimenta matrim. dirimentia qualiter poſſit Papa ſtatuere, *Vide*, Papa. Et qualiter poſſit Princeps ſecularis. *Vide*, Princeps. Et qualiter poſſit Epiſcopus. *Vide*, Epiſcopus. Et an poſſit conſuetudo. *Vide*, Conſuetudo.

Impedimentum impediens aut dirimens an efficiat, vt nullo modo excuſetur matrim. cum illo initum, l 7.d.5.n 2. & triplici ſeq.

Impedimentum matrim. an efficiat, vt copula inter impeditos contineat circumſtantiam mutantem ſpeciem, ac neceſſariò fatendam, l. 7.d. 5 à n. 5. vſque ad finem, vbi latè de ſingulis impedimentis, & de copula cum infideli vel hæretica. Et an ſublata prohibitione per diſpẽſationem, ceſſet circumſtantia, ibi n. 1 5.& 1 6.

Impedimenta matrimonium dirimentia quot ſint, & de eorum conuenientia, l.7 d.6 n. 2. 3 .& 4.

Impedimenta impedientia matrim. quot ſint, l. 7.d. 6.n. 5. Et qualiter interdictum Eccleſiæ impediat: & quis poſſit interdicere, ac quibus ex cauſis, n. 6. Et qualiter ſponſalia, ibi n 7. Et qualiter leuatio proprij filij de fonte, vel illius baptizatio, ibi n.8. Et qualiter presbyteri interfectio, ibi n. 9. Et qualiter ſolemnis pœnitentia, ibi n. 10 Et quid de ſanctimonialis ductione, ibi nu. 1 1. Et quid de interfectione proprij filij, ibi n. 1 2.

Impedimenta impediẽtia & non dirimẽtia an obligẽt hodie ad culpam contrahentẽ cum illis, l.7.d. 1 7.à n. 1.vſq; ad 9. Et quis poſſit in eis diſpenſare, ibi à n 10. vſq; ad 1 5. Et an illa impediant petitionem debiti poſt matr. cum aliquo illorũ initum, ibi n.1 7.

Impedimentum matrim. ratione temporis feriarum. *Vide*, Feriarum tempora

Impedimentum temporis interdicti, aut ceſſationis à diuinis ad licité contrahendum. *Vide*, Interdictum. Et qualiter impediat interdictum iudicis, ibidem.

Impedimentum excommunicationis. *Vide*, Excommunicatus.

Impedimentum catechiſmi. *Vide*, Catechiſmus.

Impedimentum voti. *Vide*, Votum.

Impedimentum vxoricidij & viricidij. *Vide*, Vxoricidium.

Impedimentum inceſtus. *Vide*, Inceſtus.

Impedimentum erroris perſonæ. *Vide*, Error.

Impedimentum erroris qualitatis vel fortunæ. *Vide*, Error.

Impedimentum erroris ſeruilis conditionis. *Vide*, Seruitus.

Impedimentum voti ſolemnis. *Vide*, Votum ſolemne.

Impedimentum ordinis ſacri. *Vide*, Ordo.

Impedimentum publicæ honeſtatis. *Vide*, Honeſtas publica.

Impedimentũ conſanguinitatis, cognationis ſpiritualis & legalis. *Vide*, Cognatio carnalis, Cognatio ſpiritualis, Cognatio legalis.

Impedimentum affinitatis. *Vide*, Affinitas.

Impedimentum ligaminis. *Vide*, Nuptiæ.

Impedimentum diſparitatis cultus. *Vide*, Infidelis.

Impedimentum criminis. *Vide*, Crimen.

Impedimentum impotentiæ. *Vide*, Impotentia.

Impedimentum matrim. dubium an egeat diſpenſatione, & an in in eo diſpenſet Epiſcopus, l.6.d.6.n.18.

Impedimenta plura an ſint in eadem diſpenſatione narranda. *Vide*, Diſpenſatio.

Impedimentum, cuius eſt impetrata diſpenſatio in foro conſcientiæ, an ſit fatendum iudici roganti in foro externo; vel ad edictã denunciandum, l.8.d. 2 4 n.4 .

Impedimentum quando dicatur occultum. *Vide*, Clauſula.

Impedimentum quando opponitur contra matrim. an ſit deferendum iuramentum reo, actore nil probante, l.7.d.1 1 3.n. 28.

Impeditus. *Vide*, ignorans.

Impoſſibile.

Impoſſibile an dicatur quod pendet à principis voluntate. *Vide*, Conditio ſi Pontifex diſpenſauerit.

Impotens, & Impotentia.

Impotentes cognita impotentia poſt matrimonij contractum, an poſſint permanere vt frater & ſoror, & vti tactibus: & quãdo ante matrim. norunt impotentiã, an teneantur ſic habitare, ita vt neutri altero inuito liceat reſilire: & quid, ſi alter ſolus norit: & an impotentibus liceat matr. ad hunc effectum ſolum habitandi inſtar fratris & ſororis inire, l.7.d.97.à n.4 vſque in fin.

Impotens coniux an poſſit contra matr. proclamare, l.7.tota d.1 14.

Impotentia coeundi cur dicatur frigiditas: & an reperiatur in feminis, l.7.d.92. n. 1. Et an ſit temporalis & ignota alteri, dirimat matrim. vel contrahens peccet, ibi à n.2. vſque ad 5. Quid ſi tantum ſit maxima difficultas, ibi n 6. Et an impotentia ſeminandi intra vas naturale feminæ, & in femina ſeminandi dirimat matrimonium, ibi à n.7. vſque ad 10. Et an valeat, ſi femina conſcia impotentiæ ſeminandi viri cedat iure ſuo, ibi n. 1 2. Quid, ſi impotẽtia cõſurgat ex nimio calore vel abominatione, ibi n.1 3.

Impotentia ad patiendum abſque vitæ feminæ periculo, vel quando mortuos parit filios, vel quando femina ſeminare nequit, vel præ arctitudine aut latitudine vaſis nequit cognoſci, aut ſuſcipere retinereve ſemen, an dirimat matrim. l. 7. d. 92.n.1 1.27. 28. 29. Et quid quando medici id iudicarunt, & poſtea peperit mulier abſque periculo, eod. l.7.d.3 9.n.21.

Impotentia ſenum an dirimat matrim. l. 7 d 92.à n.1 9.vſq; ad 24.

Impotentia Eunuchorum an dirimat matrimonium, l.7 d.92.à n. 14. vſque ad 18.

Impotentia ſterilium an dirimat matrim l 7 d 92.n.2 5.& 26.

Impotentia ex ſtatu morbi conſurgens, eo quòd contrahens ſit in mortis articulo, an dirimat matrim. tunc irritum: & id matrim. legitimet prolem antea habitam, etiam in fraudem ſubſtituti, l.7.d.105.per totam.

Impotẽtia ratione ætatis puerilis an dirimat matrim. & quo iure: & an Papa vel Epiſcopus in hac ætate diſpenſent: & quota ætas ad matrim. deſideretur: & an ſit peccatum, ante illã contrahere: & in dubio an præſumatur malitiam ſupplere ætatem, l.7 d.10. à n. 1. vſque ad 1 3. Quid, ſi in ætate legitima adhuc deſit potentia generandi, ibi n. 14. & 1 5. Et quanto tempore expectandum tunc ſit ad diſcernendum, an impotentia ſit perpetua: & in hoc caſu triennium iure quæſitum, à quo tempore incipere debeat, ibi à n. 1 6 vſq; ad 1 9. Et an vt malitia ſuppleat ad matrim. petitam, ſatis ſit vt ante ætatem adſit generandi potentia aut ſufficiẽs ad conſenſum diſcretio: an potius vtrumq; requiratur, ibi à n.20. vſque ad 2 3. Et ex quibus ſignis probetur hæc potentia, tã in maſculis quàm in feminis, vt diiudicentur matrimonij capaces ante ætatem legitimam: & an credatur iuramento pueri dicentis ſe feminam cognouiſſe. & ad hoc inſpiciendæ ſint partes verendæ, ibi à n.24. vſque ad 3 6. Et quãdo dicantur pueri vel puellæ pubertati proximi, ibi à n.40. vſque in finem.

Impotentia naturalis reſpectu vnius, & non omnium an detur, & reſpectu illius dirimat matrim. l. 7. d. 9 3.à n. 1. vſque ad 6. Et quid, ſi ob magnitudinem vel groſſitiem membri virilis nequit vir cognoſcere feminam à ſe ductam, an ſit irritum matrim. ibi n.4. Et quando cenſeatur impotentia perpetua reſpectu huius, & an talis cenſeatur, quando nequit abſque miraculo, vel abſque peccato, vel abſque congreſſu cum viro potentiori auferri, ibi n. 7. 9.& 10. Et an ſi impotentia illa reſpectiua auferatur diuino miraculo, prius matrim. ſit validum, ibi n.8. Et an eo ipſo quod femina illa eſt cognita ab alio viro, vel iudicatur ab alio cognoſcibilis ſit præſumptio iuris & de iure, vt ab hoc poſſit cognoſci, ibi n. 1 1. 1 2.& 1 3. Et in dubio an ſit cognoſcibilis à priori viro, ſicut à poſteriori, an valeat matrim. ibi n. 1 4. Et an cẽſeatur perpetua, nec valeat matrim. ſi poſſit inciſione aut medicamentis tolli abſque corporis periculo: vel eſt dubium de hoc, at femina renuit illi, ibi n. 1 5 Et quid, ſi ea potentia medicamentis acquiſita durabit breui. ibi n 1 9. Et quid intelligatur nomine corporalis periculi, ibi à n.1 6. vſque ad 18. Et an valeat matrim ſi medici iudicent non poſſe arctitudini feminæ ſubueniri poſſe abſq; inciſione periculoſa, & femina illã pati velit: aut iam eam paſſa non obiit, & conſtet nulli eam periculo expoſitam: teneaturque vir euentum hunc expectare, ibi n. 20. Et quid, ſi iudicarunt medici non poſſe feminam parere abſque mortis periculo, & ob id eſt iudicatum matrim. eſſe irritum: & poſtea abſque eo periculo pariat, ibi n 21. Et an valeat matrim. ante inciſionem, ſi iudicent medici poſſe feminã abſque periculo reddi aptam per inciſionem, ibi n.2 3. Et an vir teneatur alere feminam, quæ in matrimonij fauorem paſſa eſt inciſionem, & manſit læſa, ſi adhuc iudicetur matrim. irritum, ibi n. 22.

Impotentia ratione virginitatis feminæ nullam arctitudinem pa-

tientis

tientis,ſed eo quòd virgo ſit, nequit à viro penetrari, an dirimat matrim.reſpectu huius viri, l.7.d.93.n.24.25 26. Et an eo ipſo quòd vir eſt potens ad corruptas, præſumatur in dubio potens ad virginẽ,& valeat matrimoniũ,ibi n.27.& 28. Et an poſſit vir inſtrumẽto aliquo clauſtra virginis reſerare: & ſi id intẽtet,ſit ea in loco tuto conſtituenda, ibi n.29. Et an hæc virgo vel femina arcta iam nupta teneatur inciſionem pati,vt apta reddatur viro, quando medici iudicant poſſe abſq; periculo fieri, etiam ſi non conſtet de potentia viri ad corruptas: & qualiter poſſit potentia hæc probari,ibi à n.30.vſque ad 35. Et an femina renuente inciſionem aut medicamina,liceat illis vſus matrim. ibi n. 36.

Impotentia ratione frigiditatis viri aut arctitudinis feminæ omnimodæ vel reſpectiuæ, quando eſt cauſa vt ſeparetur matrim. id ne his coniugibus interdicendus tranſitus ad aliud, & ſi tranſeant, peccent, nec valeat matrimonium, l.7.d.93.n.37.

Impotentia ex maleficio prouenienſ. *Vide*, Maleficium.

Impotentia perpetua ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua, ſiue naturalis, ſiue ex maleficio orta, & licèt ſit ſola veri ſeminis emittendi intra vas impotentia,quo iure dirimat matrim l.7.tota d.98.

Impotentia perpetua cognita vtrique contrahenti an dirimat matrimonium, l.7.d.97.à n. 1. vſque ad 3.

Impotentiæ ratione ſeparatum matrim. ſiue impotentia naturalis, abſoluta, aut reſpectiua, ſiue ex maleficio,an inſtaurandum ſit,quando coniux impotens tranſiit ad alias nuptias, aut fornicatus eſt, & ſi vir ſic ſeparatus ſit iam profeſſus aut ſacris initiatus,l.7.tota d.99.Quanta cautela debeant iudices diſcutere cauſas,ex quibus impotentia conſurgit, ad iudicium ferendum: & an teneantur explicare ſpeciem impotentiæ, & cauſam ſuæ ſententiæ, ibi n.2.& 29.Quid efficere debeat iudex: vbi inuenit frigidum ad alias nuptias tranſiiſſe,& ſi femina ab eo ſeparata alij nupſerit,ſit à poſteriori viro ſtatim ſeparanda; & dum lis diſcutitur,liceat ei petere & reddere,ibi à n.8. vſque ad 10. Et an ſi ea femina nondum nupſerit,ſit ei permittendum ad aliud matrim. tranſire:& ſi tranſeat,ſit ſeparãda, nec liceat ei petere nec reddere,ibi n.11.& 12. Qualis probatio copulæ fornicariæ, aut conſummationis poſterioris matrim. huius frigidi ſufficiat,vt prius matrim. inſtauretur, & an præſumptio iuris & de iure oriatur ex ſententia matrimonij, quæ non tranſit in rem iudicatã vel ex poſteriori matrim.prius eſſe odio diſſolutum,ibi n.13. Quid efficere debeat iudex,quando femina ratione arctitudinis ſeparata alij nupſerit, an ſtatim debeat prius matrim. inſtaurare,licet vir ſeparatus aliam duxerit: & ſi non duxerit, ſit ei interdicendum ducere,ibi à n. 15. ad 18. Qualis probatio copulæ cum hac femina ratione arctitudinis ſeparata ſit adhibenda, vt inſtauretur prius matrim. poſteriori diſſoluto,ibi n. 19. Et an ſeparato matrimonio ratione maleficij detur licentia vtriq; coniugi ad aliud trãſeundi,& an poſteriori inito inſtauretur prius,ibi à n. 20.vſq; ad 24. Et quid,ſi ſententia prioris matrim. non ſit legitimè lata, de eo diſſoluendo, ibi n.23. Quid ſi femina reſpectu cuius erat maleficium, vir ab ea ſeparatus cognoſcat poſtea,ibi n.25. An ſi ſola allegata ſit in genere impotentia coniugis, & ob id diſſolutum matrim.ſit inſtaurandũ,ſi coniux impotens ad aliud trãſeat, & quid ad hoc diiudicandũ diſcuſſurus ſit iudex, ibi n.27.& 28. Et an quoties prioris matrim. inſtauratio eſt faciẽda,differri debeat donec vterq;coniux pœnitentiã agat de periurio admiſſo in prioris matrim.diſſolutione,ibi n.30.Et quoties femina ſit priori viro reſtituenda,à quo tanquã arcta eſt ſeparata,ibi à n.31.vſque ad 34.Quid,quando femina eſt ſeparata ratione frigiditatis viri aut maleficij generalis,aut ratione impotẽtiæ reſpectiuæ, & adhibitis medicamentis nequit vir eam cognoſcere, ibi n.35.Et an durante triennio experientiæ poſſit prior vir eam cognoſcere, ſit interdicendum poſteriori viro inire aliud matrim. & ſi aliud ineat, ſit ſeparandus,ibi n.36. Et quid, ſi facta ſeparatione iam alter coniux eſt profeſſus,aut profiteri vult, ſit reſtitutio facienda: & quid,ſi ante ſeparationem immiſſum erat ſemen intra vas feminæ abſque corruptione, vel matrix illud attraxit, ibi n.37 Et quid,ſi exiſtenti coniuge priori profeſſo alter ad alias nuptias tranſiiſſet, ibi n. 38. Quid,ſi vir ſit iam ſacris iniatus an deprehenſa deceptione circa impotentiam,ſit reſtituendus vxori; & ſi vxor nolit repetere, teneatur vouere caſtitatem, ibi n. 39. Et an hic reſtitutus vxori poſſit petere & reddere,ibi n.40.

Impotentiæ ſententia bis confirmata an ita tranſeat in rem iudicatam, vt non ſit amplius inſtaurandum prius matrimonium: & qualiter, quoue remedio, & coram quo iudice, ſententiæ retractatio petenda ſit,l.7. tota d.100.

Impotentia quando fuit cauſa ſeparationis matrim. & petitur id inſtaurari detecta falſitate, & ſequentis matrimonij conſummatione aut fornicatione,aut aliunde,an poſſit alter diuortium petere ob illam conſummationem aut fornicationem impotentis, aut ſi id contigerit potenti,poſſit id diuortium petere impotens, & ſi vtrique cõtingat, detur compenſatio,l.7.tota d.101.

Impotentia ſuperueniens matrimonio rato aut cõſummato, an ipſum dirimat,aut ſaltem quando eſt ratum, prebeat iuſtã diſpenſandi cauſam,l.7 d.102.à n. 1. vſque ad 4.

Impotentia patiendi abſque periculo fœtus,vel proprio,vel ſeminandi intra vas,vel verũ ſemen intra emittendi,an ſuperueniens matrim. impediat licitum eius vſum,l 7.d.102.a n.5 .vſq; ad 11.

Impotentia quando nequit probari in foro externo, an liceat coniugibus vſus matrimonij,l.7.d.102. fin.

Impotentia quando eſt dubium an præceſſerit, & ſi ſubſequuta ſit matrimonium,an ſit vera,& an ſit perpetua, an temporalis,quid præſumatur, & an tunc valeat matrim. l.7. d.103.per totam. Et an in hoc dubio liceat matrim. inire, & eo inito vti,ibi n.10.

Impotentiæ ſigna euidentia, vel veriſimiliter euidentia, quæ ſint, l.7.d.107.à n.2.vſque ad 8.

Impotentiam coniux allegans vt diſſoluatur matrim. an teneatur ſpeciem impotentiæ aut cauſam allegare, l 7.d 108 n.20.

Impotentiæ probationes ad dirimendũ matrim. an potius debeant eſſe ſuperfluæ,quam diminutæ,l.7.d.107.n.1. Et quales debeant eſſe, & an requiratur iuramentũ propinquorũ vel coniugum, & triennij experientia,quãdo ſigna ſunt euidentia,vel veriſimiliter euidentia,ibi n. 3.& 4.Et an vtroq; coniuge fatente impedimentum,ſit id triennium expectandum, & adhibendus matronarum aſpectus,& iuramentũ coniugũ,& ſeptimæ manus propinquorũ aut vicinorũ: idq; iuramentũ debeat neceſſariò eſſe tactis euãgeliis,& de quibus debeat iuramentum hoc eſſe, eod.l.7.d.108.à n. 1.vſq;ad 16. Et an impotẽte tranſeunte poſtea ad aliud matrim. vel fornicante,cenſendi ſint conſanguinei, & coniuges periuri, & puniendi,ea d.108.à n.17.vſq; ad 19.Quid quãdo alter coniux fatetur impotentiam, alter vero negat, ſiue femina virgo ſit,ſiue corrupta,ſiue vir,ſiue ipſa proclamet, initio matrim. vel poſtea, an ad id diſſoluendum requiratur trienniũ & iuramentum propinquorum ſeptimæ manus, aſpectus matronarum, & quot, & qualium,& vtri coniugi ſit tunc habenda fides: & quando cenſeatur initio matrimonij proclamari,l.7.tota d.109 De qualitate autem & numero matronarũ,& de aliis quę ad ipſas ſpectant. *Vide*, Matronæ. Alia circa probationẽ potẽtiæ ante pubertatem. *Vide*, Impotentia. Et qualis debeat eſſe probatio ad inſtaurãdum prius matrim. ratione impotentiæ ſeparatum. *Vide*, Impotentia.

Impotentiæ probatio an petat trienniũ experientiæ,quando ſtatim de illa cõſtat,& quæ ſint ſigna ex quibus ſtatim cõſtat,l.7.d.107. à n.1.vſq; ad 8. Et an ſemper id trienniũ deſideretur in maleficij impedimento, & vltra id aliquod aliud tempus ad pœnitentiam agendã,ibi n.9. Alios caſus in quibus diſputatur de huius triennij neceſſitate, *Vide ſupra.* Et an in ſenibus expectandum ſit hoc triennium,eod.l.7.d.108.n.21.Et quoties triennium exigitur,an debeat eſſe continuũ,& ita integrũ,vt ſi aliquid deſit, ſupplendũ omnino ſit,eod l.7. tota d.111. Et à quo tẽpore incipit triẽnium hoc,tam in impedimento naturali, quã in maleficio, l.7.d.110. à n.1. vſq; ad 7.Et an ſi alter plenã pubertatẽ adeptus nõ ſit,incipiat à plena pubertate,quæ 18. anno in pueris incipit, ibi n.8.9. & 10.Et an hoc trienniũ cõcedatur,quãdo diſſolutũ matr. ratione impotẽtiæ, inſtauratur deprehẽſa Eccleſię deceptione,& tunc numeretur à die huius reſtitut. eod l.7 d.99.n.34 & dupl.ſeq.

Impuberes.

Impubes pubertati proximus iurans cõtractum. *Vide*, Minor quando aliquis dicatur. Et ibi,de eius contractibus, & quando poſſit irritari iuramentum.

Impuberum ſponſalia. *Vide*, Sponſalia impuberum.

Impulſiua.

Impulſiua cauſa. *Vide*, Finalis cauſa,& l.8.d.21.n. 9.& 10.

In.

In continenti aliquid fieri, quando dicatur, l.1.d.51.n.14.

In continenti quod fit,dicitur ineſſe,l.2 d.21.n.12.13.

In dubio an ſit melior conditio poſſidentis. *Vide*, Dubitans num res ſit ſua.

In dubio an ſit tutius eligendum,l.2.d.41.n.9.

In dubio à proprietate verborũ recedendum non eſt, l.3.d.23.n.7.

In facie Eccleſiæ matrim.contrahere quid ſit. *Vide*, Parochus imped.

In generali mandato non veniunt ea,per quæ dominus incidit in pœnam,l.3.d.35.n.12.

In iure paria ſunt non eſſe,& non apparere,l.1.d.63.n.2.& 9.

In vtroque foro idem ſeruatur, vbi externus non innititur falſæ præſumptioni,l.1.d.5.n.20.

In neceſſitate nemo liberalis exiſtit, l.10.d.14.n.13.

Inceſtuoſus & Inceſtus.

Inceſtuoſus coniux cum conſanguineis alterius coniugis,vel contrahens cognationem ſpiritualem cum altero, ſiue vtrumque contingat vtrique coniugi,ſiue alteri ſoli, qualiter poſſit petere & reddere debitum. *Vide*, Debitum.

Inceſtuoſus cui interdictum eſt petere debitum ratione cognationis vel affinitatis,an poſſit aliquando petere,l.9.d 7.à n.1. Et an teneatur alteri manifeſtare impedimentum, vel ſignificare ne eius petitionem expectet, ibi n.8.& 9. Et an poſſit alterum prouocare vt petat,ibi n. 10.

Inceſtuoſus hic an ita ius exigendi perdat,vt alter non teneatur reddere,l.9. d.6.n.8. Et an ſi coniux innocens ſemel cõſcius petiit, cenſeatur alteri remittere,vt iam deinceps liceat illi petere, ibi n.9. Quid,ſi hic impetrarit diſpenſationem abſque alterius coniugis conſenſu, an teneatur alter illi reddere,ibi n.10 Et an peccet alter reddendo,& ſimiliter priori bimeſtri ante conſummatum matrim,ibi n.11.12.13.& 14. Et quid, ſi alter adulteretur,an poſſit hic inceſtuoſus illi reddere,ibi n.14.Et eſto non teneatur reddere,poſſit ad vitanda odia & ſcandala,ibi n.15.

Inceſtus an ſit concubitus cum impedimento quocumque dirimenti,l.7.d.5. à n.5. vſque ad finem.

Inceſtus an ſit cõcubitus cũ cõſanguinea,poſtquã eſt obtẽta diſpẽſatio ad contrahendũ cum illa,l.7.d.5.nu.15.& 16.&d.67.n.9.

Inceſtus cum conſanguineis vxoris, vel viri, an impediat matrimonium vel debiti petitionem, l.7.d.15.n.1. & 2. Et quid de ipſis conſanguineis vxoris vel viri, cum quibus inceſtus eſt commiſſus: & vſque ad quem gradum, ibi n.3 & 4. Et quid, ſi ſit copula cum conſanguineis ſponſi vel ſpõſæ de futuro, & vſque ad quem gradum, ibi n 5. Et quid, ſi cum conſanguineis ſponſi vel ſponſæ de præſenti nondum matrim. conſummato, & vſque ad quem gradum: & an ea copula impediat debiti petitionem, ibi n.6. Quid, ſi copula ſit cum affini, orta affinitate ex fornicatione, ibi n.7 Quid ſi cum cognata legali vel ſpirituali, ibi nu. 8. Et an exigatur inceſtum ſcienter admiſſum eſſe, ibi n.9 Et quid, ſi femina cognoſcatur inuita, aut timore graui coacta, ibi num. 10. Quid, ſi copula cum affine non ſit conſummata, ibi n.11. Quid, ſi copula cum conſanguinea coniugis, ſit poſt coniugem illum mortuum, & an deſideretur concurrere adulteriũ & inceſtum, ibi n.12. Et quid, ſi inceſtus ſit occultus, ibi n.13. Et an deſideretur ſententia iudicis, ad incurrẽdum hoc impedimentũ, ibi n.14. Et quid, ſi inceſtus ſit cũ cõſanguineis propriis, ibi à n.15. vſq; ad 17.

Inceſtus an ſit acceſſus ad conſanguineam vltra ſecundum gradum eius, cum qua quis fornicatus eſt, l.7.d.67.n.7.& 8.

Inceſtus an ſit explicandus in diſpenſatione conſanguinitatis, vel affinitatis, vel cognationis ſpiritualis. *Vide*, Diſpenſatio.

Indefinita.

Indefinita oratio legis quãdo æquipolleat vniuerſali, l.3.d.44.n.2.

Indi.

Indi qualiter contrahant matrim. verbis valde æquiuocis. *Vide*, Verba quæ ſint. An valent dum ipſi non reſpondent, ſed gubernator pro eis. *Vide*, Sponſalia & matrim. an contrahantur. Quid ſi Parocho careant, aut vagi ſint. *Vide*, Religioſi in noue orbe.

Indorum priuilegium vt poſſint in 3. vel 4. gradu contrahere explicatur, l 8.d.14 n.35.

Indi in cauſis matrimonialibus, & diuortij, an ſint exempti ab ordine iudiciario ſeruando, l. 10.d.19.n.1. Et quid poſſint religioſi apud eos commorantes circa has cauſas, ibi n.2. *Vide*, Infidelis.

Indignum matrimonium.

Indignum matrimonium quod dicatur, l.3.d.26.à n.22.vſq; ad 27.

Indulgentia.

Indulgentia vnius menſis quot dies includat, l.2.d.24.n.20.

Indulgentiæ à falſis prælatis cõceſſæ an valeant. *Vide*, Titulo legitimo carens.

Induſtria.

Induſtria perſonæ quando eligatur. *Vide*, Clauſula tuo iudicio.

Inferior.

Inferior quamuis non poſſit legẽ ſuperioris tollere, at poteſt illam adiuuare, imponẽs nouas pœnas in illius violatores, l.3.d.47.n.12

Infideles.

Infideles dum baptizantur, an teneãtur recipere benedictiones Eccleſiæ: & fiat matrim. prius contractum, ſacramentum. *Vide*, Matrim. infidelium An peccent clam contrahendo. *Vide*, Clandeſtinum matrim. An ſi ſint temporaliter Eccleſiæ ſubiecti, teneantur coram Parocho & teſtibus contrahere. *Vide*, Matrim. an ſit validum abſque Parocho Et an validè contrahant apponentes conditionem, dummodo liceat habere plures vxores, vel dare libellum repudij. *Vide*, Conditio vt infideles.

Infideles. *Vide*, Indi.

Infidelis ſi vouit caſtitatẽ, an teneatur nõ petere debit. l.9.d.33 n.6.

Infideles conuerſi ad fidem an ſint cogendi redire ad vxores, quas repudiarant, l.10.d.1.n.11.

Infidelibus an poſſit Papa impedimenta matrimonij ſtatuere, l. 7. d. .n.1 Et an ſtatuta ab ipſo comprehendant infideles ſibi ſubditos, eod.l.7 d.1.n.8.

Infideles contrahentes in locis fidelium, an validè contrahant, ſi habeant impedimẽtum dirimens ſui principis infidelis, vel principis fidelis cui ſubſint, l.7 d.1.n.10

Infideles quoàd diuortium: & quis ſit iudex, vel quando ad fidem alter iam conuerſus eſt, vel quando agitur de viribus matrimonij inter illos *Vide*, Diuortium

Infideles an valide cõtrahãt quãdo eſt error perſonæ, l.7.d.18.n.14.

Infideles quando validum ineant matrim. l.7.d.73.à n.1.vſq; ad 3. Quid, ſi repudiata vxore ad fidem conuertantur, ibi n.4. Quid, ſi pluribus matrimoniis copulati fuerant tempore infidelitatis, ibi n.5.& melius eod. l.7.d.80 n.14.

Infideles an valide in quauis ætate ineant matrim. l.7.d.104.n.10.

Infideles contrahentes cum impedimento impotentiæ, an valide contrahant, l.7.d.98 n 7.

Infidelis an valide cõtrahat poſt baptiſmum cum fideli, cuius conſilio eius coniugem interfecit, vel ſi infidelis vxorem ſuam enecet, vt cum adultera contrahat, l.7 d.78.n.3 & 4.

Infidelis promittẽs matrim. aut de facto contrahens cũ perſona infideli aut fideli coniugata, & adulterãs ante vel poſt baptiſmum, an incurrat impedimentum dirimens, l.7.d.79.n.42.& 43.

Infideles coniuncti cum aſcendentibus vel deſcendentibus vltra primum gradum, an ſint ſeparandi, l.7.d.51.n.21. Et quid, ſi cum fratribus vel ſororibus, eod.l.7.d.52.n.12.

Infideles qui cum impedimento cognationis legalis matrim. iniere, an ſint poſt baptiſmum ſeparandi, l.7 d.63.n.22.& 23.

Infidelis poſt baptiſmum an poſſit ducere conſanguineas proprias intra 4. gradum, l.7.d.65.n.2.

Infidelis an ex matrimonio vel fornicatione cõtrahat affinitatem, ita vt conuerſus ad fidem nequeat ducere conſanguineam prioris vxoris vel mulieris cum qua fornicatus eſt. Et aliqua ſpectantia ad hoc, l.7. tota d.65.

Infidelis an contrahat aliquod vinculum ex matrimonio rato, vel ex ſponſalibus: ita vt poſt baptiſmum nequeat ducere conſanguineam eius, cum qua matrimonium ratum vel ſponſalia inierat, l.7.d.65.n.6.& 7.

Infideles coniuncti in primo affinitatis gradu lineæ rectæ an ſint poſt baptiſmum ſeparandi, l.7 d.66.n.8.

Infidelis an ſit capax cognationis ſpiritualis, quãdo baptizat, vel tenet filium fidelis, vel fidelis eius filiũ. *Vide*, Cognatio ſpiritualis.

Infidelis matrim. cum fideli quo iure interdicatur, & ſit irritum, l.7. tota d.71. Quid, inter fidelem & catechumenum, ibi num.2. Quid, inter fidelem & ficte baptizatam, ibi n.3. Quid, ſi hæreticus contrahat cum infideli ibi n.4. Quid, inter Indos recens conuerſos. ibi n.9. Quid, ſi apponatur conditio, ſi infidelis conuertatur, an valeant ſponſalia, ibi n. 4. Quid de matrimonio fidelis cum hæretica. *Vide*, Hæreticus

Infidelis ad fidem conuerſus an poſſit habitare cum coniuge infideli, ſiue ſpes conuerſionis eius ſubſit, ſiue non, & quando teneatur diuertere, l.7.d.73 à n.7. vſque ad finem. Et quid, ſi poſt conuerſionem haberet rem fidelis cum infideli, an amitteret ius diuertendi, ibi n 8.

Infidelis ſi conuertatur ad fidem, altero nolente conuerti aut cohabitare ſine Chriſti contumelia ac pertractione ad peccatum, an poſſit diſſoluere matrim. prius, & ad aliud tranſire, *l.7.d.74.n.3.* & ſeqq. Et an diſſolutio illa ſit ex priuilegio *Chriſti, ibi n.4.*& 10. Et an deſideretur ſententia iudicis, ibi n.11. Et an ſemper exigatur moneri infidelem, ibi à n 12. vſque ad 15. Et quæ certitudo habenda ſit de infidelis obſtinatione, ibi n.16. Et an opus ſit iudicem præfigere terminum infideli, intra quem conuertatur, ibi n 17. Et quid, ſi infidelis inducias petat, vt conuertatur, ibi n. 18. Et quando dicatur infidelem nolle habitare ſine contumelia creatoris aut pertractione ad peccatum, ibi n.*6.*

Infidelis matrim. an diſſoluatur ſtatim, ac altero conuerſo ad fidem renuit ipſe conuerti, vel modo debito habitare: an potius quando fidelis tranſit ad 2. nuptias, l.7 d.75 à n 1.vſq; ad. 5 Et an teneatur infidelis conuerſus admittere infidelem qui conuertitur antequam ipſe ſtatum mutarit, ibi n.4 Et quid, ſi poſt fidelis conuerſionem exerceat infidelis actum infidelitatis, ibi n.10. Et an diſſoluatur per hoc quod trãſit infidelis ad aliud *matrimonium*, ibi n.7. Et quid ſi infidelis fornicetur, & poſt conuertatur ad fidem, ante tranſitum fidelis ad ſecundas nuptias, ibi n.8. *Et quid, ſi* fidelis contraxit aliud matrim. & eo effecto viduo conuertatur *infidelis*, an teneatur eum *admittere, ibi n. 10.*

Infidelis an valide matrimonium ineat, antequam *ſuus* coniux ad fidem conuerſus mutet ſtatum, l 7.d. 5.n 6.

Infidelium matrim. conſummatum an diſſoluatur altero conuerſo profitente religionem, l.7.d.76.n.8 9.& 10. Et quid, per ſacros ordines, vel votum ſimplex fidelis, ibi n.11. & 12.

Infidelis coniux conuerſus ad fidem, an poſſit tranſire ad religionem, ordines, aut votum caſtitatis emittere, *infideli* renuente conuerti: & ad id deſideretur monitio, l. 7.d. 76.n. 12. & 13. Et quid, ſi infidelis poſtea reducatur ãte mutationẽ ſtatus fidelis, ibi n 4.& 5 Et quid, ſi fidelis ad profeſſionem ordineſve tranſierit, aut votum caſtitatis emiſerit, cum infidelis conuertitur, ibi n. *6.* Et quid, ſi in religione adhuc erat nouitius, ibi n.7.

Infidelis an valide contrahat, poſtquam ſuus coniux factus fidelis aliud iniit matrim. vel ad profeſſionem ordineſve tranſiit, aut ſimplex caſtitatis votum fecit: vel ſaltem poſſit tunc infidelis, ſi ad fidem conuertatur, religionẽ ingredi, l.7 d.77.*n.* 1 & 2. Et an peccet tranſiens tunc ad alias nuptias, ibi à *n.3. vſque in finem.*

Infideles coniugati conuerſi ad fidem an debeant nuptiales benedictiones recipere, l.7.d.82.n. *6.*

Infidelem an fidelem parentem ſequi proles debeat, l.7.d.73. fin.

Inhabilitas.

Inhabilitas quando ſit pœna. *Vide*, Pœna.

Inhabilitas *contrahentium* clam. *Vide*, Pœna matrim. clandeſtini.

Iniuria.

Iniuriæ condonatio quando cenſeatur actus familiaritatis, l.10.d.14. num. 15.

Inſinuatio.

Inſinuatio an requiratur in donatione inter coniuges excedenti ſummam. *Vide*, Donatio irrita inter conjuges. An in arrhis & ſponſalitia largitate. *Vide*, Arra, & largitas ſponſalitia.

Inſtitutio.

Inſtitutio præſentati, & confirmatio an poſſit fieri extra diœceſim, l. 3.d.8.n.6.

Integra res.

Integra res eſſe quando dicatur in literis gratiæ vel iuſtitiæ, l. 8. d.28.à n.8.vſque ad 30.

Intellectus.

Intellectus abſurdus *Vide*, Abſurdus intellectus.

Interdictum, & interdictus.

Interdictũ quãdo ignorãtia excuſãte nõ incurratur. *Vide*, Ignorãtia.

Interdictum an incurratur ob culpam venialem, l.9.d.32.n.29.

Interdicti tempore an licite matrim. ineatur, l.7 d.8.n.1.& 2. Et an validum ſit, n.4. Et quid tempore ceſſationis à diuinis: & an poſſint tunc ſacramenta tempore interdicti licita celebrari; *ibi* n.3.

Et an

Et an poſſint tunc denunciationes matrimonij fieri,ibi n.7.Et an poſſint matrim. & alia ſacramenta tempore interdicti licita, miniſtrari in Eccleſia ſpecialiter interdicta,ibi n. 6. Et quid ſi contrahentes matrim. ſint ſpecialiter interdicti,ibi nu. 5.

Interdicti tempore an poſſint benedictiones nuptiales conferri etiam clauſis ianuis, & ſubmiſſa voce: & quamuis Eccleſia ſit ſpecialiter interdicta,l.7.d.8.à n.9.vſque ad 12. Et an liceat cum hac moderatione benedictiones nuptiales,& alia ſacramenta,& diuina officia celebrare extra Eccleſiam tempore interdicti, ibi n.13.Et quid,tempore ceſſationis à diuinis,ibi n.14.

Interdicti tempore an liceat in feſtis in quibus iure ſuſpenditur in c.Alma mater,de ſentent.excomm.in 6. celebrare benedictiones nuptiales,& alia diuina officia publicè & ſolẽniter,l.7.d.8.n.15. Et an ſi tunc ſic celebrentur in die Paſchatis,in quo alio iure vetitum eſt benedictiones nuptiales celebrari, peccetur contra interdictum,ibi n.16.Et quid,ſi non celebretur miſſa illarum feſtiuitatum propria,ibi n.17. Et quid ſi Eccleſia ſit ſpecialiter interdicta,vel ſit ceſſatio à diuinis,ibi n.8.

Interdicti tempore an poſſit diuinis intereſſe clericus coniugatus, l.7.d.46.n. 15.

Interdictum Eccleſiæ, quo iudex interdicit matrim. à quo & quibus de cauſis poſſit imponi, l. 7. d.6 n.6. Et qualiter tunc impediantur ſponſalia, ibi n. 7. Et qualis culpa ſit contra illud contrahere,l.7.d.16.n.1.

Interdictum quando eſt matrimonium, præcepto aut conſtitutione Pontificis, an eo ipſo reddatur irritum, ſi contra id interdictum ineatur,l.7 tota d.2.

Interdictis viro vel femina, an liceat illis benedictiones nuptiales recipere,l.7.d 8.n.19.*Vide etiam hic ſupra.*

Interdictus ingreſſu Eccleſiæ, an licitè recipiat benedictiones nuptiales,l.7 d.9.n.15.

Intereſſe.

Intereſſe an poſſit peti ſponſalibus diſſolutis. *Vide*, Pœna ſponſalibus adiecta.

Interpres, Interpretatio, Interpretari.

Interpres in matrimonio. *Vide*, Præſentia Parochi.

Interpretatio ſtrictè facienda ex obligatione, l.1.d.9.n.11.

Interpretari libros turpes,qualis ſit culpa,l.9 d.45.n.43.

Interrogari.

Interrogari vter coniugum prius debeat,l.2.d 31.n.12.

Interrogari an poſſint de impedimento occulto volentes matrim. inire,ad ordines promoueri. Vel conſanguinei impetrantes diſpenſationẽ an ſe cognouerint. *Vide*, Impedimentũ manifeſtare.

Iocalia.

Iocalia data inter ſponſos. *Vide*,Largitas ſponſalitia.

Ioſeph.

Ioſeph ſanctiſſimus Virginis ſponſus cur voluerit eam dimittere, & qualiter culpa liberetur,l.10.d.12.n. 36.

Iracundia.

Iracundiæ calore geſta an valeant, l.1.d.8.n.4 .& 11.

Irregularis, & Irregularitas.

Irregularis occultus petens ordines, an interrogatus teneatur irregularitatem manifeſtare. *Vide*,Impedimentum manifeſtare.

Irregularis an ſit Sacerdos ducens viduam,ſub conditione impoſſibili, vel turpi,l.5.d.3,n.22

Irregularis miniſtrans beneficio an lucretur fructus, & diſtributiones. *Vide*, Diſtributiones.

Irregularis an ſit genitus à parentibus coniugatis. mutuo caſtitatis voto aut profeſſione deuinctis: aut parte ad ordines ſacros promoto,l.9.tota d.38.

Irregularis an ſit liber ducens ancillam, l. 7.d.19.n.14

Irregularis an ſit cõiugatus,qui ad ordin. promouetur,l.7.tot.d.49.

Irregularis cum quo diſpenſatur ad ordines vel beneficium. *Vide*, Illegitimi.

Irregularitas quando ignorantia excuſante non incurratur. *Vide*, Ignorantia.

Irregularitas an incurratur ob leuem culpam, an exigat latam,lib. 9.d.32.n.34. Et an pro culpa veniali incurratur,& ſimiliter ſuſpenſio & interdictum,ibi n.29.

Irregularitas bigamiæ.*Vide*,Bigamia.

Irregularitas quæcunque an tollatur per religionis profeſſionem, l.7 d.86.n.2.& duplici ſeq.

Irregularitatis diſpenſatio ex homicidio incurſæ,tacendo occiſum fuiſſe presbyterum,an valeat,l.8.d.21, n.22.

Irregul. diſpenſatio excõmunicati,ſuſpenſi, vel interdicti ſæpe celebrãtis,an petat multiplicẽ celebrationẽ explicari, l.8.d.24.n.7.

Irregularitas quando dicatur occulta an poſſit in ea Epiſcopus diſpenſare. *Vide*, Clauſula.

Irritare.

Irritare an poſſit pater votum, quando dubitatur qua ætate emiſſum ſit.*Vide*,Dubitans de pubertate.

Irritare iuramentum. *Vide*,Minor quando aliquis dicatur.

Irritare vota realia poſt ætatem 25.annorum facta,& obligationem homini factam,an poſſit pater. *Vide*, Filiusfamilias an obligetur.

Irritatio votorum.*Vide*,Votum.

Iubeo.

Iubeo,an importet neceſſitatẽ,& habere actionẽ ad rem,l.6.d.4 n.9.

Iubileum.

Iubilei virtute abſolutus an teneatur illud conſequi, l.1.d.43.n.9.

Iudex.

Iudex quando, & qualis debeat cogere implere ſponſalia. *Vide*, Sponſalia implere recuſans.

Iudex an terminum præfigere poſſit ſponſalibus perficiendis, l.1.d. 53.n. 9 An poſſit protrahere, vel reſtringere tempus exſpectandi ſponſum abſentem,n.4.

Iudex an, & qualis poſſit compellere partem ad remittendum iuramentum ſoluendi vſuras vel metu extortum,l.1 d.32.n.18.Vbi, an poſſit iudex laicus hoc iuramentum remittere.

Iudex an poſſit aliquid circa terminum legalem. *Vide*, Terminum.

Iudex qui ſub excommunicatione præcipit ſponſo vt intra bimeſtre conſumet, & eo tranſacto excommunicauit illum, qui non obediuit: qualiter ſe debeat habere cum illo ingredienti poſtea religionem,l.2.d 24.n.28.

Iudex ſi in fundamento ſuæ iuriſdictionis erret,eam ignorans,non valet quod agit,l.2.d.36.n.3.

Iudex quid debeat facere in dubio cuius res ſit. *Vide*,Dubitans num res ſit ſua. Et ibi,quid quando ſunt diuerſæ opiniones.

Iudex qua cautela vti debeat, vt informetur de malitioſi impedimenti ſuſpicione. *Vide*, Cauſa iuſta diſpenſandi. Et ibi quando diſpenſat in denunciationibus, quid teneatur facere. Quid, quando vult inueſtigare impedimentum, vel petitur feminam in loco tuto deponi. *Vide*,Parochus impedimentum.

Iudex quando poſſit de occultis interrogare. *Vide*, Impedimentum manifeſtare.

Iudex qualis poſſit pœnas inferre laicis clam contrahentibus,lib. 3. d.54.n.1,2.& 3. Quid ſi non conſtet de matrimonij clandeſtinitate,de eaque ſit quæſtio,vt filius cenſeatur legitimus ob bonam parentum fidem, n. 4. Quando ſit quæſtio iuris,& quando facti, eod.n.4. An iudex eccleſiaſticus poſſit inhibere ſecularem, ne teſtes deponant corã eo,vel ne puniat clã cõtrahãtes,n.6. Quid, ſi eccleſiaſtic. non puniuit condignè laicũ clam contrahentẽ,vel admittẽtem aliud crimen mixti fori, an poſſit ſecularis iterum punire. Et è contra,quando ſecularis prius puniuit minus dignè, n.7.& 8.

Iudex laicus an poſſit cognoſcere de cauſa ſpiritali,quando non eſt quæſtio iuris,ſed facti. *Vide*,Iudex qualis poſſit pœnas,

Iudicis authoritas,& qualis, an exigatur ad diſſoluenda ſponſalia. *Vide*, Sponſalia iudicis.

Iudicis ſententia egent ſuſpenſio triennalis impoſita parocho aſſiſtenti matrim.clandeſtino:& pœna teſtium, & amiſſio bonorum contrahentium: & non autem inhabilitas ad ſic contrahendum, l.3.d.53.n.1. Quid de exhæredatione,n.2.3.4.& 5. Quid de illegitimitate qua afficiuntur filij nati ex matrim. clandeſtino irrito,ignorantibus parentibus impedimentum, n.7.& 8.

Iudex ſecularis vel eccleſiaſticus qualiter poſſit coniugẽs cogere ad cohabitationem reddendam. *Vide*, Debitum.

Iudex eccleſiaſticus an poſſit procedere contra laicum detinentem vxorem alterius,lib.9.d.4.n.8.

Iudex an permittere debeat coniuges cõmmuni conſenſu ſeparatos,l.9 d.4.n 5.

Iudex diuortij & adulterij an ſit ſolus Eccleſiaſticus: & quæſtione mota de alimentis, excipiente altero de diuortio, an poſſit inhiberi ſecularis, l.10.d.8 à n. 15. vſque ad 17.

Iudex eccleſiaſticus an poſſit principaliter cognoſcere de cauſa dotis & alimentorum, vel ſaltem acceſſoriè, quando cognoſcit de diuortio,l.10.d.8 n.15.

Iudex quando ſuum officium impertiri debeat,partibus non petentibus, lib.10.d.9.n.30.

Iudex excommunicans coniuges, an poſſit illis participationem mutuam interdicere,l 9.d.14 n.7

Iudex qualiter ſe debeat habere,dum petitur diuortium ratione ſæuitiæ,& qualem cauſæ cognitionem debeat præmittere, lib.10, d.18.à n.25.vſque ad 33.Et an poſſit cogere ex officio ad cautionem non offendendi præſtandam.ibi n.39.

Iudex qualiter ſe debeat habere, & an poſſit omittere ordinem iudiciarium de cauſis Indorum matrimonialibus,l.10.d.19.n.1.

Iudex quis ſit competens, quando in terris fidelium agitur de diuortio aut viribus matrimonij infidelium, aut quando alter eſt iam fidelis,l.7.d.3 n.9.

Iudex an poſſit occultè dimittere innocentem ſibi cognitum,quando iuxta allegata & probata eſt nocens, l.7.d.37.n.13.

Iudex quis ſit competens ad diiudicandum, an veſtes clerici coniugati ſint clericales, & an is habeat conditiones petitas ad gaudendum priuilegio fori: & dum hoc diſcutitur, in quo carcere cuſtodiendus ſit,l.7.d.46.n.7.

Iudex an poſſit interrogare conſanguineos vel affines,cum quibus diſpenſat ad matrimonium,an habuerint copulam, lib.8.d.25.à n.13,vſque ad 16.

Iudex an poſſit cogere maleficos benedictione quadã maleficium auferre,l.7.d.95.n.10.Et an poſsit crines malefici torquendi abſcindere,aut eius corpus lauare,vt tormentũ ſentiat,l.7.d.96.fin.

Iudex an debeat permittere impotentes habitare tanquam fratrem & ſororem,l.7.d.97.n.7.

Iudex quid debeat efficere, quando ſeparato matrimonio ratione impotentiæ, inuenit alterum vel vtrumque coniugem fornicatum eſſe,aut ad alias nuptias tranſiiſſe. *Vide*, Impotentia.

Iudex coram quo agitur de ſententia matrimonij bis confirmata, aut à qua non eſt appellatum, retractanda, qualiter ſe debeat

habere,& an ex officio poſſit retractare : & quis iudex ſit competens. *Vide*, Matrimonium.
Iudex ſeparans matrimonium ratione impotentiæ an debeat in ſententia ſpeciem impotentiæ & cauſam ſuæ ſententiæ exprimere, l. 7.d.98.n.2.& 29.
Iudex quas probationes exigere debeat ad ſeparandum matrimonium ratione impotentiæ. *Vide*, Impotentia.
Iudex ſecularis an poſſit coniugem ſpoliatum habitatione alterius reſtituere, l.7.d.112.n.13.
Iudex quid poſſit ex officio in cauſis coniugalibus, & in aliis in quibus officium iudicis exuberat, & in iis quæ teſtimonio attis petitorum decidendæ ſunt, l. 7. d. 113. à n.22. vſque in finem. *Vide*, Ordinarius, & Vicarius.

Iudicialis cognitio.

Iudicialis cognitio per quam clauſulam non requiratur. *Vide*, Clauſula tuo iudicio. An exigatur in diſpenſatione denunciationum. *Vide*, Diſpenſatio in matrimonij denunciationibus.

Iuramentum, & iurans.

Iuramentum an firmet promiſſionem non acceptatam. *Vide*, Stipulatio alteri per alterum facta.
Iuramentũ abſque animo ſe obligandi. *Vide*, Promiſſio deliberata.
Iuramentũ interpretãdũ eſt vt minus obliget in dubio, l 1.d 9.n.16.
Iuramentum æquiuocè an poſſit præſtari, iurando ſe non promiſiſſe, ab eo qui promiſſioni non tenetur ſtare, l. 1.d.10.n 27.& 28. Quid dum aliquis mutuo recepit nũmos & non tenetur eos ſoluere, n.27. Quid de rogato à cuſtodibus, an veniat ex certo loco: ſi ille non ſit peſte infectus, n.27. Quid de clerico rogato, an portet aliquid vt cogatur ſoluere gabellas ad quas nõ tenetur, n.27. Quid de eo à quo petunt latrones: vt iuret ſe daturum pecunias, an poſſit iurare ſe daturum, intelligens, ſi teneor : & ita non ſoluere, eod.l 1.d.11.n.2. Quid de muliere ſcienti aliquem non eſſe virum ſuum, ob idque neganti debitum : & vt abſoluatur, cogitur iurare ſe reddituram, an poſſit iurare intelligens, ſi teneor, ea d. 11. n. 2. An intercedente cauſa iuſta, aut metu, poſſit aliquis contrahẽs fictè matrim. iurare, velle ſe eam feminam in vxorem, intelligendo, ſi teneor, ea d.11.n.2.
Iuramentum quando faciat vt actus inualidus valeat eo modo quo valere poteſt, l.1.d.20.n.2.
Iuramentum contra bonos mores, quando non obliget, l. 1. d.32.n. 1. An ex iuramento iniquè extorto conſurgat aliqua obligatio homini, vel ſoli Deo, n.1. An egeat relaxatione, quando non valet, vel non obligat, n.2. An diſtet inter hæc, iuramentum obligat : & confirmat contractum, n.3. Quando non firmat contractum, manet contractus inualidus, ſicut antea: at quando firmat, manet irreuocabilis, n.4. Et quando non firmat, conceſſa relaxatione, poteſt veniri aduerſus contractum : ſecus, quando firmat, n. 5. Nec datur abſolutio, quando confirmat, nec repetitio, nec impletur momentanea ſolutione : ſecus quando non confirmat, n 6. An quãdo non confirmat, poſſit res ſoluta repeti abſque iuramenti relaxatione, quamuis iuramentum ſit de non repetẽdo, n. 7. Quando contractus ob publicam vtilitatẽ prohibetur non firmatur iuramento, ſecus quãdo ob priuatam, n.8. Nec in priori caſu iuramentum obligat, nec indiget relaxatione, n. 9. An ſi prohibitio feratur in perſonas, & non in ipſum contractum, firmetur iuramento, n.10. Quando cenſeatur contractus ob publicam, vel priuatam vtilitatem interdictus n. 11. Quando in creditore recipienti verſatur turpitudo, obligat iuramentum, ſed non confirmat contractum, & poteſt relaxari, n. 12. An hæc turpitudo debeat eſſe contra ius naturale, n.13. Cum turpitudo non eſt in recipienti, non impletur momentanea ſolutione poſtea repetendo, n.14. Cum eſt turpitudo in recipiendi, poteſt Epiſcopus relaxare. Vt in iuramento ſoluẽdi vſuras, vel metu extorto, etiamſi iuretur id quod alias erat in præcepto, n.15. An ſit neceſſarium vt relaxatio concedi poſſit, eam peti antequam periurium incurratur non implendo, n.16 An tale iuramentum poſſit per bullam, aut religioſorum priuilegia commutari, n. 17. Quando metus eſt leuis, an concedatur relaxatio. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu. An iudex poſſit cogere creditorem, vt iuramentum hoc remittat. *Vide*, Iudex an & qualis.
Iuramentum præſtitum metu an confirmet contractus iure inualidos vt renunciationem legitimæ, contractus minorum, l.4.d. 20.n.2. An tunc obliget iuramentum, & ſit neceſſaria relaxatio, n.3.& 4 Quid ſi metus ſit leuis, an poſſit ab Epiſcopo relaxari, vel per bullam, & impleatur momentanea ſolutione, n.7.8 & 9. An matrim. metu extortum firmetur iuramento, ibi n.11 & 12. Vel tale iuramentum obliget, indigeatque relaxatione, à n.14.& 17. An faciat valere vt ſponſalia, n.16.& 18. Quid ſi apponatur per verba de futuro, vt de non contraueniendo illi matrim.n.19. Quid ſi de eo rato habendo nouo conſenſu, n.20. An ſponſalia metu graui contracta firmentur iuramento, l.4.d.21.n.1. Vel tale iuramentum indigeat relaxatione, ead.d.21.n.2.& 3. Quid ſi metus ſit leuis, n. 4. Quid de iuramento accedenti promiſſioni dotis, arrarum, conſtitutioni procuratoris, voto profeſſionis metu factis, ead. d 21.n.5.6.
Iuramentum ſequitur naturam contractus cui adiicitur, & eius conditiones, l.6.d.11.n.3.
Iuramentum an confirmet actum contra prius iuramentum. *Vide*, Donatio facta contra prius.
Iuramentum in contractibus impuberum, aut minorũ, quando obliget, poſsitq; à patre irritari. *Vide*, Minor quãdo aliquis dicatur.
Iuramentum licet non ſit contra bonos mores, non ſemper relaxatione indiget, l.4.d.21.n.7.
Iuramentum non ſupplet duo vitia, l.4.d.20.n.3.
Iuramentum rei impoſsibilis, vel illicitæ, ſi poſtea fiat poſsibilis, aut licita, an obliget, l.1.d.50.n.5.& 6.
Iuramẽtum an firmet ſponſalia impuberum. *Vide*, Sponſalia impub.
Iuramentum in Dei honorẽ principaliter præſtitũ, an poſſit remitti per eum, in cuius fauorem cedit. *Vide*, Sponſalia mutuo cõſenſu.
Iuramentum ſoluendi amiſſa ludo pecunia credita. *Vide*, Pœna ſponſalibus adiecta.
Iuramentum intelligitur rebus non mutatis, l.1.d.57.n.1.
Iuramentum adiectum ſponſalibus. *Vide*. Sponſalia iurata. Et ſi adſit metus. *Vide*, Iuramentum metu.
Iuramentum habens tacitam conditionem, non indiget relaxatione, ea non impleta, l.1.d.67.fine.
Iuramentum contractibus adiectum, quando, & à quo, & in virtute bullæ, aut priuilegiorum poſsit relaxari. *Vide*. Iuramentum contra bonos mores.
Iuramento probantur quæ in animo latent: vt ſcientia, & ignorantia, l.1.d.62.fine.
Iuramẽto an firmetur pœna ſpõſalium. *Vide*, Pœna ſpõſalib.adiecta.
Iuramento an firmetur donatio inter coniuges. *Vide*, Donatio inualida, &, Donatio præſumpta.
Iuramento rogatus de contractu geſto cum minori, vel de lucro obtento in ludo prohibito, an teneatur fateri, l.6.d.38.n.35.
Iurans ſponſalia, an teneatur prius contrahere quam ingrediatur religionem : aut poſsit licitè illud inire animo ingrediendi ante conſummationem, ſiue votum religionis, ſiue caſtitatis emiſerit. *Vide*, Sponſalia iurans.
Iurans ſe aliquam ducturum, an teneatur ipſam nolentem dotare. *Vide*, Sponſalia dote.
Iuramentum an ſit deferendum reo in cauſis coniugalibus, actore nil probante: vt ſi opponatur impedimentum, l.7.d.11.fin.
Iuramentum quoties petitur in iure tactis Euangeliis, an ſatis ea tangere cubito ſit : vel aliam ſacram ſcripturam tangi : vel præſentem eſſe Euangeliorum librum abſque tactu: & ſi in actis notarij fiat mentio ſolius iuramenti, præſumatur id tactis Euangeliis præſtitum, l.7.d.108.n.14.
Iuramentum quod omnino ſeruari nequit, quando obliget ad partem, l.9.d.35.n.6.
Iuramentum factum tertio concernens pietatem, an *poſsit ab* eo remitti, l.9 d.37 n.20.& l.8.d.9.n.12.
Iuramentum an obliget ad id, ad quod iurans ſi aduertiſſet, non ſe obligaſſet, l.19.d.8.n.15.
Iuramento *coniugis dicentis ſe credidiſſe eſſe ſuum coniugem*, cum cui commixtus eſt, an credatur, l. 10 d.5.n.17.
Iuramentum & votum de eadem re violans, an duplex peccatum neceſſario fatendũ admittat, l.9 d.15 n.5.& 6.& l.7.d 27.n.26. Et quid, quando iuramenta vel vota multiplicantur, ead.d.27.n.24.
Iuramento dicentis ſe non inuenire fideiuſſorem an credatur, vt ab eo præſtando excuſetur, l. 10, d.18.n.58. Et an credatur iuramẽto allegantis timorem ratione ſæuitiæ, ibi n.27.
Iuramentum obligati ad dandam cautionem fideiuſſoriam, an ſufficiat, quando fideiuſſorem non habet, l.10 d.18.n.58. Et quid, ſi eſt ſufficienter idoneus, vel emendatæ vitæ: vel ſi iudex cogat ex officio ad cautionem, ibi n.43 & 44.
Iuramentum an probet ignorantiam, vt quis reſtituatur *in integrum*, l.7 d.37.n.27.
Iuramento dicentis ſe fictè profeſſum, aut noluiſſe ratificare profeſsionem intra quinquẽnium, an ſit credendum, l.7.d.37.n.44.
Iuramento patrini an probetur, defectus legitimæ intentionis *contrahendæ* paternitatis, dum tenet in baptiſmo vel *confirmatione*, l.7.d.58.n.8.& 9.
Iuramentum an ſit fidei interpoſitio, l.5.d.79.n.18.& 29.
Iuramentum an ſemper includat votum, & circa illorum diſpenſationem quando ſunt rei reſeruatæ. *Vide*, Diſpenſatio.
Iuramentum an poſsit commutari virtute facultatis commutandi vota *Vide*, Delegata poteſtas.
Iuramenta qualiter relaxari vel commutari valeant per religioſorum priuilegia. *Vide*, Diſpenſatio. Et qualiter commutari valeant virtute bullæ vel iubilei. *Vide*, Bulla.
Iuramentum quas cauſas exigat vt relaxetur. *Vide*, Cauſa.
Iuramentum non nubendi, donec pater voluerit, an mortuo patre obliget, l.8.d.28.n.55.
Iuramenta quoad poteſtatẽ diſpenſandi. *Vide*, Diſpenſandi poteſtas.

Iuriſdictio.

Iuriſdictio annexa ex priuilegio perpetuo dignitati, vel officio an ſit ordinaria, & delegabilis, l. 2.d.40.n.14. Quid ſi ſit iuriſdictio conferendi reſeruata principi in ſignum ſupremæ iuriſdictionis, n.15. Quid ſi res ſit magni momenti, vt beneficia conferre, n.16.
Iuriſdictio voluntaria, & contentioſa quid ſint l. 1.d.19.n.7. Quando voluntaria aſſumat naturam contentioſæ, n.7. Qualiter voluntaria poſsit exerceri extra diœceſim, aut territorium: non autem contentioſa, n.8. Quid ſi ſit iuriſdictio voluntaria delegata, an poſsit exerceri extra territoriũ tam circa matrim. quàm circa confeſsiones audiendas, eod.n.8 Quid ſi volũtariæ admiſceatur contentioſa, eod.n.8 An requiratur licentia iudicis territorij, & qualis, & conſenſus litigantium, iuriſdictio contentioſa

poſſit

poſsit extra territorium exerceri, eod.n. 8. Cum exigitur cognitio cauſæ iudicialis,nequit extra territorium exerceri,n. 9.
Iuriſdictio non adimitur ignoranti,l. 3.d. 30.n.11.
Iuriſdictio an poſſit concedi incertæ,& non determinatæ perſonæ, l. 3.d.31 n.18.
Iuriſdictio non prodeſt eam ignoranti, nec poteſt conferri actu interno,l. 3.d 36 n.8.
Iuriſdictio metu extorta an valeat. *Vide*, Præſctia Parochi & teſtiũ.
Iuriſdictione conceſſa, conceduntur ea ſine quibus illa explicari nequit:& conceſſa re,concedi videntur neceſſaria ad illam comparandam,l.3 d.19.n.4.
Iuriſdictionem ordinariam quis conferat.*Vide*, Vicarius generalis.
Iuriſdictio ordinaria an pereat morte concedentis re integra,lib.8. d.28.n.4.& duplici ſeq.
Iuriſdictio delegata,*Vide*, Delegata poteſtas.

Ius.

Ius ciuile an ſeruandum ſit in foro Eccleſiæ.*Vide*, Leges ſeruandæ,
Iura non deceptoribus,ſed deceptis ſubueniunt,l.4.d.15.n.4.
Iuris correctio. *Vide*,Recedendum eſt à propria.
Iure ſuo ſpoliari nemo debet abſque culpa,l.2.d.22.n.6.
Iure ſuo vtens non committit verè fraudem,nec verè dicitur illum fraudem admittere,l.3.d.18.n.29.
Iure pro ſe introducto nemo compellitur vti,l 9.d 2.n.1.

Laicus.

LAicus ſtatim initiandus an poſsit beneficium obtinere,lib.7.d. 42.num.14.

Largitas ſponſalitia.

Largitas ſponſalitia quid ſit?& quando conueniunt ſponſi vt ad donantẽ in nullo caſu reuertatur, an ſtatim acquiratur donatario, l.6.d.18.n.1.Vbi nullũ eſt pactũ, olim reputabatur donatio ſimplex, & irreuocabilis:hodie autẽ habet tacitã conditionem ſi ſequatur matrim.n.2.Quãdo matrim.non ſequitur culpa donãtis, an teneatur ſoluere quod promiſit,& reſtituere ſponſalitiam largitatem quam accepit, perdatque quam dedit, & quid ſi caſu, vt alterius morte non ſequatur,& interueniat oſculum,aut copula, aut hæc non interueniat,n.3.& 4.Quid ſi culpa donatarij nõ ſequatur matrim vel abſque vtriuſq; culpa, vt ingreſſu religionis, n.3. An ſponſa lucretur aliquid per oſculum præcedens iocaliũ donationem,n.5.Quid ſi ſponſa non ſit virgo,eodem n. 5. Quid oſculum,aut copulam quæ præcedunt ſpõſalia,n.6.Quid ſi ſpõſalia ſint conditionalia , & ante conditionis aduentum accedat oſculum,aut copula,n.7. Quid ſi adſit ſolus amplexus, n. 8. An ſponſo repetẽti iocalia incumbat probare ſe dediſſe ob matrim. cauſam:& ſponſę adfuiſſe oſculum aut copulam,& culpa ſponſi diſſolui ſponſalia,n.9. An hæc ſint correcta iure Caſtellæ. n.10. An vt ſponſalitia largitas acquiratur,requiratur animus donandi in ſponſo, & valeat pactum vt non acquiratur,n.11. An exigatur inſinuatio,ſi ea donatio debitam ſummam excedat, n. 12. An in foro conſcientiæ procedat hæc legum diſpoſitio,n 13.
Largitas ſponſalitia integrè acquiritur ſponſę matrimon.conſummato,l.6.d.19.n.1. Non requiritur traductio ad domum, vel benedictiones Eccleſiæ ſequutas eſſe, n. 2. Per ſolum matrim. ratum abſque oſculo nil lucratur ſponſa,nu. 3. Quid ſi ſequuta ſit traductio ad ſponſi domum, vel benedictiones Eccleſiæ receptæ ſint,num.4.An accedenti copula poſt ſponſalia lucretur aliquid iocalium ſponſa,nu.5.Quid ſi ante ſponſalia ſit copula,vel poſt ſponſalia conditionalia non impleta conditione, n.6. An ſponſus lucretur ſponſalitiam largitatem ſibi donatam à ſponſa, per matrimonij conſummationem,à n.7.ad 10.
Largitas ſponſalitia an acquiratur per oſculũ, aut matrim.cõſummatum,quando ſponſalia,& matrim.fuere nulla,l.6.tota d.20.
Largitas hæc ſponſalitia an acquiratur ſponſo vel ſponſæ,quando non caſu,ac abſque vtriuſque culpa,vt voto,vel ingreſſu religionis,vel aliis modis licitis diſſoluuntur ſponſalia,l.6.d.21.à n.2. ad 5.Quid ſi mutuo conſenſu,n.6.& 7. An alter præbens iuſtam diſſoluendi cauſam , vt quia fornicatus eſt , perdat totum quod donarat,& reſtituat quod accepit,n.8.
Largitas hæc ſponſalitia, & arræ ſi ſint in matrim.an detur electio ſponſæ conſum.matrim.& intra quod tempus,l.6.d.22.n.1.An ſi donatio hæc fuit inualida, morteq; confirmetur, acquiratur vxori ſimul cũ arris,eo n.1.An vbi ſemel elegerit,poſſit variare,n.2. Quid ſi electio caruerit effectu,n.3.Trãſacto tempore ad electionẽ conceſſo, an admittatur purgatio moræ, n. 4. An vxore,vel eius hæredibus eligẽtibus arras,reſtituẽda ſit ſpõſalitia largitas eiuſdem æſtimationis,ac quando donata eſt,n.5.Per quæ verba cenſeatur facta electio arrarũ aut ſponſalitiæ largitatis,an per hæc, volo arras vel accipere,vel habere,vel eligere,n.16.An ſi ſolę arræ interueniant in matrim.lucretur ſponſæ per oſculũ medietatem:vel ſi vtrumque interueniat,ſponſa poſſit eligere,n.17.18.
Largitas ſponſalitia an valida ſit quando ſponſa nullam dotem affert,& qualiter tunc ſit taxanda,l.6.d.24.n.6.
Largitas ſponſalitia quo tempore donari debeat , an poſſit donari poſt matrimonium de præſenti,l.6.d.23.n.1.
Quid ſi donatur poſt traductionem ſponſæ ad ſponſi domum,nondum conſummato matrimonio,n.2.
Quid ſi conſummatum ſit,at benedictiones non ſint receptæ, n.3. & 4.An caſu quo nõ valeat hæc donatio,cõfirmetur morte, n.5. Quid ſi ſponſus ante cõſummatum matrim.mittat nuncio iocalia ſponſæ:& antequam nuncius pertingat, conſummet,num.7. Quid ſi donetur tempore benedictionum matrim.non conſummato,n.8.& 9. Quid de annulo tunc dato vt benedicatur, n.10.
Largitas ſponſalitia an poſsit in quauis quantitate donari,l.6.d.24. n. 1. Vbi an poſsit excedere decimam bonorum ſponſi partem. Quid ſi fieret ante ſponſalia, ea lege vt nunquam rediret ad donantem, n. 2. Quid ſi dos magna ſictè promittatur, vel ſoluatur matr.ante dotẽ promiſsã,ſolutã,n.3.Qualiter dos vbi nulla promittitur, ſit taxanda ſponſalitia largitas, n.6. An hæc taxa liget forenſes,vel regnicolas habentes bona extra regnum:vel ſi puella regnicola nubat externo,n.5.An poſsit excedere taxam,quando à quodam tertio promittitur,vel valeat fideiuſsio,l.6.d 29.n. 18.& 19.An ſi excedat taxam,valeat exceſſus in foro conſciẽtię, eo l.6.d.33.n.2.An tunc ſolus exceſſus vitietur,d.29.n.15.& 16. An minuenda ſit,ſi dos tota,aut pars euincatur,d.30.n.3.Qualiter æſtimanda ſit dos,quando eſt maioratus in dotem traditus,d. 31.n.5.An ſi excedat taxam, firmetur iuramento, d.30.nu.3.An firmetur ſi excedat id de quo poteſt ſponſus diſponere in præiudicium aſcendentium,vel deſcendentium,d.36.n.18.
Largitas ſponſalitia an ſit donatio voluntatis,l.6.d.36.n.17.An extrahatur de toto hæreditatis aceruo , vel ſola de ea parte de qua poteſt ſponſus liberè diſponere. Et reuocetur natis liberis,d.36. n.17.An reſeruetur filiis prioris matrimonij,d.41.n.4.
Largitas ſponſalitia an reſtituenda ſit ab ea quæ virgo non eſt,lib. 6.d.27.n.3 & 4.
Largitas ſponſalitia an ſint veſtes , & cætera quæ mittit ſponſus ſponſæ.*Vide*,Veſtes pretioſę & quotidianę.An ſint donata à conſanguineis.*Vide*,Donata conſanguineis.
Largitatem ſponſalitiam an poſsit minor promittere,l.6 d.38. nu. 42.& 43.Quid de filiofamilias,d.39.n.12.

Lectus quotidianus.

Lectus quotidianus quando ſit dandus viduo coniugi ex bonis alterius coniungis defuncti,& qualis debeat eſſe : & quando eum perdat per tranſitum ad ſecundas nuptias,& an reſeruetur filiis prioris matrimonij,l.7.d.87.n.32.

Legatum.

Legatũ pauperi conſanguineo,quando ſit pium.*Vide*,Votũ ducẽdi.
Legatum ſub conditione obliganti ad nuptias.*Vide*,Conditio obligans ad nuptias.De legato obliganti ad religionem , vel ab ea auertenti,vel ſi minus legetur religionem ingredienti,& de aliis circa conditionem ingreſſus religionis.Et an obtineat legatum factum ingrediendi religionem , ingrediens poſtea exiens. *Vide*, Conditio retrahens à nuptiis.
Legatum virginibus maritandis,an poſsit dari,vel debeatur ingredientibus religionem,l.1.d.33.n.29.
Quid ſi ex coniecturis deprehendatur teſtatorem intellexiſſe de nuptiis temporalibus , vt ſi nubat aliqua Caio : vel legetur extraneo,ſi illa nupſerit:vel negatiue,ſi illa vidua nupſerit,nu.30. Quid quando vt nubat Caio, & Caius moritur, an debeatur ſi ipſa ingrediatur religionem , vel ſi ipſa moriatur, an poſsit dari alij religionem ingredienti,n. 30. Quid ſi legatum ſit indefinitè virginib. maritãdis,n.31,& 32.An poſsit dari iã maritatis.n.32.
Legatum ſub conditione,vel modo alicubi habitandi.*Vide*, Pactum vt vir.
Legatum petens conſilium vel conſenſum alicuius.*Vide*,Conſilium & conſenſus.Et quando petit arbitratum.*Vide*, Conditio retrahens à nuptiis:& Arbitrium alicuius.
Legatum fœminæ ſi Titio non nupſerit,quando debeatur,& an ſit præſtanda cautio.*Vide*,Conditio retrahens à nuptiis.
Quid ſi ſub conditione,ſi Iudæo non nupſerit:quæ diligentia præſtanda ſit,l.1.d.34 n.40.
Legatum an ſit fauorabile,& latè explicandum, l.3.d 8.n.24.
Legatum quando vocatum cenſeatur ob inimicitias. *Vide* Donatio viri & vxoris.
Legatũ impediens precibus importunis. *Vide*, Reſtitui an debeant.
Legatum inter coniuges putatiuos,an valeat,lib.6.d.2.per totam.
Legatum repudiare.*Vide*,Repudiare hæreditatem.
Legatum cuius conditio pendet à voluntate principis , an reputetur impoſsibile, & ita reiecta conditione valeat,l.5.n. 19. & 20. Cui incumbat tunc impetrare diſpenſationem,n. 2. Quid ſi expreſſa non ſit conditio,ſi Pontifex diſpenſauerit,n.25.26 & 27. Quid de legato relicto fratribus cum onere , ad quod ſubeundum deſideratur Pontificis licentia,n.10 & 16.
Legatum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias , an debeatur intra annum à morte legantis,l.7.d.87.n.29.
Legatum quando alicui aufertur,& applicatur fiſco vel hæredibus ab inteſtato,an exigatur ſententia iudicis,l.7.d.87.n.8.
Legatũ abſolutè relictũ à viro,an perdat vidua fornicãs.*Vide*,Vidua.
Legatum vſusfructus vxori , dum honeſtè & vidualiter vixerit, quando relictum eſt,& ſi ſecundo nupſerit,legata ſunt centum, an luxurioſè viuens,& poſtea ſecundò nubens conſequatur hęc centum,l.7.d.90.n.12.
Legatum vſusfructus vxori ſi tranſeat ad ſecundas nuptias,an perdat tranſiens ad tertias,& vlteriores,l.7.d.89.n.54.
Legatum annuum ſub cõditione non ſecundo nubendi,vel alia,an debeatur integre anno quo legatarius nubit, vel non implet conditionem:vel ſi initio anni moriatur,l.7.d.91.n.10.
Legatum coniugi abſolutè relictum vſusfructus , vel alimentorum,an ceſſet ea trãſeunte ad ſecundas nuptias , l. 7. d. 91.n.12.
Legatum ſub conditione caſtè viuendi , an perdatur per ſecundas nuptias.

nuptias,lib 7.d.91.à n.14. vſque ad 30. Et quid,ſi tranſeatur ad tertias vel vlteriores, ibi n. 24. Quid, ſi id matrimonium dedeceret perſonam ratione ætatis, aut habitus tertij ordinis D. Franciſc aſſumpti, aut quia cum longe inferioris conditionis perſona,ibi n.26.& 29.Et quid, ſi mulier illa alia ratione redderetur infamis,ibi n.27.

Legatum ſub conditione negatiua perpetua relictum, vt non nubendi,caſtè viuendi,qua cautione præſtita ſit dandum: & quos fructus teneatur reſtituere non ſeruans illam,l.7.d.91.num.6.Et quid, ſi conditio ſit diſtributiua, vt donec nubat, vel dum caſte viuat,ibi n.7 & 9.Et an differant hæ formulæ,Donec,quouſque, quamdiu,ſi vidua erit,ſi vidua permanſerit, viduitatem ſeruauerit,cum vidua erit,ſtante vel manente vidua,ibi n 8.

Legatum relictum à coniuge ſub conditione, ſi lectum meum cuſtodierit, vel donec cuſtodierit, an amittatur per ſecundas nuptias,l.7.d 91.n.23.

Legatum ſub conditione caſtè & honeſtè viuendi, an perdatur per vnicam fornicationem, lib.7 d.91.à n.31. vſque ad 34. Et an recuperetur poſtea honeſtè viuendo, ibi n. 35. Et an perdatur per tactus turpes,ibi à n.38.vſque ad 40.

Legatum relictum ſub conditione non nubendi an amittatur per fornicationem,vel per ſponſalia,vel per matrim.irritum, vel per validum non conſummatum,l.7 d.91.à n.42 vſque ad 45.

Legatum relictum fœminæ dum vitam vidualem ſeruauerit, etiam ſi ſit legatum alimentorum, an perdatur ea ingrediente religionem,l.7.d.91.n.46.

Legatum relictum maritandis feminis honeſtis, an poſſit dari ei quæ ſemel eſt fornicata,l.7.d.91.n 36.

Legatum coniugi quamdiu cum filiis ſteterit,an debeatur,ſi ſecundo nubat,l.7 d 91.n 47 & duplici ſeq. Quid,ſi legatum relictum ſit,dum ſteterit in domo viri,ibi n.51.

Legatum habitationis relictum vxori, an ceſſet per ſecundas nuptias,l.7.d.91.n.50.

Legatum relictum alicui dum ſteterit cum teſtatoris vxore, an debeatur,ſi recedat ea tranſeunti ad ſecũdas nuptias,l.7 d.91.n.52.

Legatum puellis maritandis an poſſit dari viduis ſecundo nupturis,l.7 d 91.à n. 54.vſque ad 57.

Legatum vel alimenta vxori relicta an debeantur poſteriori,quam poſt teſtamentum mortua priori teſtator duxit, l.7.d.91. à num. 58.ad 60.

Legatum feminis maritandis an poſſit dari eis quæ nondum ſunt ætate nubiles,l.7 d.91.n.61.Et an poſſit peti ante ætatem nuptiis aptam,ibi n 62.

Legatum feminis maritandis an poſſit dari iam maritatæ,l.7.d.91 à n 63.ad 66.

Legatum certæ perſonæ maritandæ an debeatur quoad reſiduum, quando teſtator eam in matrimonio collocauit, minori ſumma data,l 7 d.91.n.67.

Legatum feminis maritandis,an dari poſſit ingredientibus religionem,l.7.d.91.n.68.

Legatus Apoſtolicus.

Legatus Pontificis quid poſſit circa matrimonium,& an poſſit omnia quæ Epiſcopus.*Vide*,Ordinarius cenſetur,& ibi,in quo diſtet poteſtas à latere,& quando non eſt à latere.

Legatus etiam à latere qualiter poſſit circa impedimentum matrimonij & circa alia diſpenſare: & an in hoc ampliori poteſtate, quam Epiſcopus gaudeat *Vide*,Diſpenſare.

Legati officium an expiret morte Papæ,l.8.d 28.n.92.

Legato etiam à latere facta commiſſio an tranſeat ad ſucceſſorem, l.8.d.72 n.11.

Legere.

Legere turpia qualis ſit culpa,l.9.d.46.n.44.

Legitimare, & Legitimi.

Legitimare prolem antea ſuſceptam an competat matrim. clandeſtino valido l 3.d 44.n 1. & 2. An ſtandum ſit iuri ciuili,aut canonico,circa legitimationem prolis per ſubſequens matrim.n.2. Vnde habeat matrim. ſubſequens eam legitimationem facere,& an ea fauorabilis,n 2.

Legitimi filij an ſint nati ex matrim clandeſtino inualido,bona fide inito,l.3 d.42.n.1.2. An habeat locum hæc ob quamuis cauſam ſit inualidum clandeſtinum,n 3.& 4 Quid quando nullitas matrimonij fuerit talis, vt præmiſſis denunciationibus non poſſet impedimentum detegi,n.5. Quid ſi matrimi.fuerit clandeſtinum ob ſolam denunciationum omiſsionem, n. 6. An filij nati ex matrim.clandeſtino valido ſint legitimi,nu.8. Quid ſi matrimonium clandeſtinum inualidum bona fide initum publicetur, approbeturque ab Eccleſia tanquam validum, quia nullum eſt detectum impedimentum, an *filij* tam ante illam approbationem,quam poſt geniti,ſint legitimi,l.3.d 43. n. 1. 2. 3. & 4. An hæc pœna indigeat iudicis ſententia *Vide*,Iudicis ſententia.

Legitimare potens adulterium, & inceſtuoſum, vel ſpurios in genere, an poſsit quando vtrumque vitium ſimul concurrit, lib.8. d.2.à n.17.vſque in finem.

Legitimare qualiter poſsit Pontifex aut princeps ſecularis, etiam diſpenſando in radice matrimonij *Vide*,Diſpenſare.

Legitimare qualiter poſsit commiſſarius bullæ cruciatæ. *Vide ibid.*

Legitimare prolem antea conceptam etiam in fraudem ſubſtituti, an ſufficiat matr.in articulo mortis contractum,li.7.tota d.105.

Legitimatio facta in foro conſcientiæ, virtute diſpenſationis eo ſolo foro conceſſæ, qualiter intelligatur. *Vide*, Clauſula.

Legitimatio prolis facta virtute diſpenſationis ad matrim. an valeat,quando poſtea parentes id matrim.non iniere,l.8.d.7.n.15. Et an legitimetur proles,ſi ordinarius vel cõfeſſor nõ legitimet, ibi n.16. Et an poſſit poſtea idem vel alius legitimare, ibi n.17.

Legitimatio prolis an fiat per matrim. ſubſequens:& an ſit naturalis,quando concepta vel nata eſt poſt diſpenſationem à parentibus obtentam ad matrim.ineundum l.8 d.7 n 19.

Legitimatio ſpurij an exigat mentionem qualitatis ſpurietatis & adulterij vtriuſque parentis,l.8.d.24.n.3.& 5.Quid,ſi in qualitate erretur ex communi errore, ibi n.18.

Legitimus an ſit filius quoad vtrumque parentem, & vterque quoad ipſum: ac ſit ſucceſſio mutua, quando ex matrim. irrito contracto bona alterius fide habitus eſt,l.8.d.34.n.46.

Legitimus. *Vide*, Illegitimi.

Legitimè.

Legitimè impedito non currit tempus,l.1.d.53.n.7.

Leproſus coniux.

Leproſus coniux,aut quouis alio morbo contagioſo infectus,quod ius habeat ad debitum coniugale, cohabitationem, & alia obſequia. *Vide*, Debitum.

Lex.

Lex quando dicatur odioſa,vel fauoribilis,l.1.d.1.n.4.

Lex correctoria. *Vide*, Correctoria lex

Lex non extenditur ad caſum quem eius ratio à principio non comprehendit,l.2.d.37.n.3.

Lex imponens pœnam ſcienter facienti, aut præſumenti, quam ignorantiam exigat,vt pœna non incurratur,l.2.d.20.n.4.

Lex edita ad vitãda incõuenietia,an ceſſet ceſsãte fine, l.3.d.3.n.9.

Lex vbi frequentioris vſus cauſa aliquid decernit,non excludit caſum minus frequentem,l.3.d.20 n.3.

Lex pœnalis eſt extendenda, ne reddatur fruſtratoria,l.3.d.49 n.4.

Lex pœnalis & correctoria eſt extendenda ob identitatem rationis in ea expreſſæ,l.3.d.24 n.4.

Leges ſeruandæ ſunt in foro etiam canonico, vbi ius canonicum nil diſponit,l.1.d 6.n.24.

Leges in decretis relatæ quando vim canonis habeãt,l.1.d.18.n.31.

Leges poſteriores quando per priores explicãdæ ſint:vel per earum rationes,licet habeant clauſulam, Non obſtante,l.2.d.24.n.6.

Leges generales negatiuæ sũt generaliter intelligẽdæ,l.2.d.24.n.7.

Leges partitarum nunquam cenſentur corrigere ius commune,niſi res ſit aperta,l.3.d.41.n.8.

Leges fori non obligant niſi probetur earum vſus,l.6.d.1.n.5.

Leges ſeruantes lucra filiis prioris matrimonij, non ſunt correctæ iure canonico,l.6.d.41.n.1.

Legum correctio quantum debeat vitari *Vide*,Recedendũ *eſt à propria*,vbi,an *improprientur* verba ad eã vitãdã.Et an *inducatur* per tacitos intellectus,licet alias clauſula nil operetur,l.2.d.11.n.23.

Legem an faciat ſententia Principis. *Vide*, Sententia Principis. Et an epiſtola vel reſponſum.*Vide*,Epiſtola.

Legis intellectus ſumitur ex procemio,l.2.d 37.n.3.

Legum epicheiæ an ſit locus in dubiis:& an tunc obliget lex. *Vide*, Dubitans an ſit impoſitum.

Legis pœna an ex actu nullo incurratur.*Vide*,Pœnæ clandeſtini.

Legibus qualiter teneantur peregrini,tranſeuntes,& vagi.*Vide*,Peregrini an teneantur.

Legem ſuperioris qualiter poſſit inferior pœnis nouis adiuuare, l. 3.d 47.n.11.

Lex an obliget ignorantes:& qualis ignorantia excuſet ab eius pœna.*Vide*,Ignorans & ignorantia

Lex pœnalis an extendatur ex rationis identitate,l.10 d 4.n.3.

Leges inſertæ in decreto,quã authoritatẽ habeãt, l 9.d.12.n.2.& 5.

Legis verba, gratia frequentioris vſus expreſſa, an *ipſam* reſtringant,ne extendatur ad caſus ſimiles,l.9.d.14.n.16.

Lex quando poſſit abrogari conſuetudine,& alia ad hoc ſpectantia. *Vide*,Conſuetudo.

Legis ad principium debent trahi ſequentia,vbi aliud non apparet, l.7.d.8.n.12.

Lex pœnalis & odioſa eſt amplianda quando in animæ fauorem ad vitandum peccatum eſt lata,l.7.d.9.n.8.

Lex limitans vel corrigens menſuram,cenſetur limitare vel corrigere rem menſam,l.7.d.10.n.1.

Lege vna tollitur vitiũ duplex ex vna radice naſcens,l.7.d.10.n.10.

Lex declarans aliam recipit omnes interpretationes, quas lex declarata recipit,l.7 d.46.n.21.

Lex ſtatuens vt rapta nubens raptori amittat ſuorum ſibi delatum, an ſit iure canonico correcta,l.7 d.12 à n.17.vſque ad 29

Leges iuris Cęſarei cõmunis an obligẽt in Hiſpania,l.7.d.89.n.29

Lex priuans aliquem hæreditate vel legato an ſemper indigeat ſententia iudicis,l.7.d.87.n.28.

Liber.

Liber vt reſcribãtur nomina cõtrahẽtiũ.*Vide*,Parochus impedimẽtũ.

Liberè.

Liberè poſſe aliquid fieri,quid importet,l.1.d.54.n.6.

Libertas.

Libertas an poſsit ſeruis concedi pro tempore determinato,& ſemel conceſſa reuocari,l.7 d.19.n.3.

Libertas quando acquiratur à ſeruis ex matrimonij contractu, aut dotalibus inſtrumentis.*Vide*,Serua & ſeruus.

Licentia.

Licentia.

Licentia aſſiſtendi matrimonio, vel miniſtrandi alia ſacramenta conceſſa per excommunicatũ, irregularem, ſuſpenſum, vel conceſſa excõmunicato, irregulari. *Vide*, Excõmunicatus parochus.

Licentia ficta ad aſſiſtendum matrimonio, vel ad audiendas confeſſiones, dum fictio ignoratur, an ſufficiat, l.3.d.22.n.64.

Licentia data à Parocho contra Epiſcopi, aut ſynodi prohibitionem, ad aſſiſtendum matrimonio, aut proſit vt matrimonium valeat. Et quid, ſi ipſemet Parochus contra eandem prohibitionem interſit, l.3.d.31.n.1.& 2.

Licentia, ſi non omnino ſeruentur in ea præſcripta, an proſit valori matrimonij, vt ſi detur licentia ſacerdoti aſſiſtendi, dummodo ſponſos moneat ne conſummnent donec denuntiationes pręmittantur:& ſi ille aſſiſtat non facta ea monitione, lib.3.d.33.nu.2. Quid ſi detur licentia illos coniungendi pręmiſſis denunciationibus, vel ſi inuenerit non adeſſe impedimentum: vel ſi impedimentum non habuerint ſponſi, n 3.& 4.

Licentia requiſita ad actum an debeat eſſe expreſſa, l 3.d.35.n.16. & n. vlt. An debeat præcedere, num.18. An in dubio præſumatur eam præceſſiſſe, n.19.

Licentia ſacerdoti conceſſa ad aſſiſtendum matrimonio, quotupliciter ſit tacita, & quando ſit ratihabitio de præſenti, l.3.d.35.n.1. Et quando dicatur expreſſa, n.2.& 3.

Licentia ſpecialis quotupliciter vſurpetur Et an ſpeciale ſumatur aliquando pro expreſſo, nu.4. An requiratur licentia ſpecialis vt alienus ſacerdos interſit matrimonio, ibi n.6.& 7. An ſufficiat Parochum generaliter concedere licentiam adminiſtrandi ſacramenta, nu.8. An requiratur licentia ſpecialis, id eſt, expreſſa, vel ſufficiat licentia ad aliquos actus digniores, num. 9. Non exigitur licentia in ſcriptis, nu.10. An ſufficiat licentia Parochi, ad exercendum omnia ad animarum curam pertinentia, quando interdictum eſſet parocho delegare, n.12.& 13. An ſufficiat ratihabitio, & etiam ad confeſſiones & cętera ſacramenta, à n.15. ad 21. An licentia ad aſſiſtendum matrimonio neceſſario debeat præcedere, n.18. An ſi eadem die qua matrim initur, concedatur licentia, præſumatur hanc in dubio præceſſiſſe, n.19. An ratihabitio de præſenti conferat licentiã pro eo ſolo actu, quem ſuperior vidit, num.22. Quid ſi verè tunc prælatus internè non conſentiret, exterius tamen taceret, n.23.

Licentia conceſſa ignoranti eam, vel reuocata eo neſciente, quid operetur. Et an poſsit ad libitum reuocari. *Vide*, Gratia ignoráti.

Licentia metu, aut dolo extorta *Vide*, Præſentia Parochi & teſtium.

Licentia teſtandi *Vide*, Teſtandi licentia.

Licentia precibus importunis obtenta. *Vide*, Reſtitui an debeant.

Licentiam aſsiſtendi matrim. qui poſsint delegare. *Vide*, Delegare ordinarius poteſt. An poſsit vicarius *Vide*, Vicarius generalis.

Licentiam dicenti ſe habere vt alienus ſacerdos aſsiſtat matrimonio, an ſit credendum, l.3.d.37.n.1.& 2. Quid de dicenti ſe abſolutum eſſe ab excommunicatione, n.2.& 3.

Quid de dicenti ſe habere licentiam fatendi alieno ſacerdoti, vel recipiendi ab eo ſacramenta, n.1.2. iuncto n.6. Quid ſi perſona ſit fide digna, n.4. Quid de dicenti ſe obtinuiſſe diſpenſationem vt omittantur denunciationes, vel vt alienus ſacerdos benedicat nuptias, n. 4. Si opponatur Sacerdoti abſque licentia interfuiſſe matrimonio, cui incumbat onus probandi, n.5.

Licentia ad vouendum quando ſit taciturnitas viri vel ſuperioris, & alia de hac licentia *Vide*, Votum.

Licentiam ad implendum votum de re vetita, qualiter & quando teneatur petere ſubditus, l.9.d.43 à n.3.

Licentia teſtandi an faciat conualeſcere teſtamentum antea factum, l.8.d.1.n.9 Et an finiatur primo teſtamento, ita vt amplius reuocari nequeat, ibi n.17.& 18. Et an morte concedentis expiret, eod l.8.d.28.n.82.

Licentia ad ordines recipiendos, & quæuis aliæ ſuperiorum licentiæ, an morte concedentis expirent. *Vide*, Delegata poteſtas.

Licentia ad ordines ab alieno Epiſcopo accipiendos an extendatur, vt cum initiato poſsit diſpenſari in iis, in quibus poteſt proprius Epiſcopus, l.8.d.1.n.15.

Licentia ad carnes edendas an extendatur ad oua & lacticinia, & licentia ad oua an extendatur ad lacticinia, l.8.d.1.n.vlt.

Licentia importat facultatem ratione regulatam, l.8 d.8.n.11.

Ligaminis impedimentum.

Ligaminis impedimentum *Vide*, Nuptiæ.

Limitata cauſa.

Limitata cauſa limitatum producit effectum, l.3.d.5.n.2.

Lis.

Lite pendenti in matrimonio, quid agendum ſit. *Vide*, Dubitans de matrimonij valore.

Litis pendentis exceptio. *Vide*, Exceptio.

Lite pendenti alimenta an ſint præſtanda vxori. *Vide*, Alimenta.

Lite pendẽti ſuper diuortio an ſit debitũ reddẽdum, l.10.d.12.n 7.

Lite pendenti initum matrimonium, aut contra iudicis prohibitionem, an ſit ſeparandum, l.7.d.2.n.14.& 15.

Literæ.

Literæ quæ à ſede apoſtolica manãt, quãdo morte cõcedẽtis, vel eius cui expediendæ cõmittuntur, expirent. *Vide*, Delegata poteſtas.

Literæ declaratoriæ. *Vide*, Declaratoriæ literæ,

Literæ ad beneficia vel lites an poſsint impetrari abſque ſpeciali mãdato, l.8.d.26.n.1. Et quid de literis ad diſpẽſationes, ibi à n.2.

Literæ ſacræ pœnitentiariæ an ſuo valore fruſtrentur, ſi aperiantur ab eo qui non eſt doctor, l.8.d.34.num.12.

Locus ſacer.

Locus ſacer quis dicatur, vt ſit ſacrilega copula vel pollutio in eo habita, & quando hoc ſit. *Vide*, Eccleſia.

Loth.

Loth qualiter à culpa vindicetur offerendo Sodomitis filias, vt à peccato nefando eos auerteret, l.7.d.12 n.28.

Lucra.

Lucra quæ reſeruentur filiis prioris matrimonij, l.6.d.41.n.1. Quid de arris datis à viro, vel ab alio nomine eius, num. 2. & 3. Quid de ſponſalitia largitate, n.4. Quid de donatione remuneratoria, n.2. iuncto n 5. An hæ leges ſint correctæ iure canonico, n.1.

Lucris renunciare an poſsit vxor, vel vir in fauorem mutuum, vel alterius, vel in præiudicium creditorum, aut legitimè adſcendentiũ, vel deſcendentium. *Vide*, Vxor an poſsit tuta cõſcientia.

Lucra conſtante matrimonio acquiſita an perdat vidua fornicans. *Vide*, Vidua.

Lucra raptæ nubentis raptori. *Vide*, Lex.

Ludens, & Ludus.

Ludens pecunia credita an teneatur ſoluere, & ſoluenti teneatur alter reſtituere, detúrque repetitio, licet iurarit ſe ſoluturum. *Vide*, Pœna ſponſalibus adiecta.

Ludens cum minori an teneatur lucrum reſtituere, li.6.d.38 n.30 An habens aliquid à minori ſine licentia curatoris, teneatur reſtituere, n.31.

Ludens ludo prohibito cui conceditur actio ad repetendum, an poſsit vbi ſoluit, occulta compenſatione vti, l 6.d.38.nu 32. An poſsit non ſoluere, nu.33.& 34. An alter negans lucrum coram iudice, teneatur reſtituere, n 35.

Ludus ad quem aliquis precibus importunis trahitur. *Vide*, Reſtituere an debeat.

Magiſter.

MAgiſter ſcholarũ Salmãtinus an poſsit diſpẽſare in denũtiationibus matrim. *Vide*, Diſpenſare in denunciationibus.

Maior.

Maior quando reſtitui poſsit contra ſententiam quę tranſit in rem iudicatam, l.10.d.9.n.7.

Maioratus.

Maioratus ſucceſſor quam diligentiam debeat adhibere ne perdat maioratum ducens Iudæam contra teſtatoris præceptum, lib. 1. d.34.num.40.

Maioratus bona qualiter computanda ſint ad arras, & ſponſalitiam largitatem. *Vide*, Largitas ſponſalitia Et, Arrarum decima.

Maioratus cum conditione, ſi ſucceſſor ducat conſanguineam, *Vide*, Legatum cuius conditio.

Mala.

Malis ex duobus minus eſt eligendum, l.2.d.39.n.12.& d.31.n.45.

Maleficium, & maleficus.

Maleficium potentiam coeundi impedens an dirimat matrimonium, l.7.d 94.n.7.& 8. Et an cenſeatur perpetuum ac dirimens matrimonium, ſi ſolo alio maleficio auferri poſsit, vel à ſolo malefico, licitè tamen: vel per miraculum, vel per exorciſmos Eccleſiæ: vel quando triennio durat, ibi à n.9. vſque ad 12. Et qualiter maleficiis impediri poſsit coeundi potentia in vtroque ſexu, ibi à n.1. vſque ad 3. Et aliquando contingat impediri reſpectu omnium, ibi n.4. An ex quibus ſignis cognoſcetur an ſit frigiditas an maleficium, ibi n.5.& 6. Et ex quibus cognoſcetur id impedire reſpectu omnium, eodem l.7.d.99.n.24. in fine.

Maleficium procurans illius cum quo poſtea matrimonium init, an poſsit petere ratione illius matrim. diſſolui, l.7.d.94.n.13.

Maleficiũ maleficio diſſolui an liceat, vel aliis vanis rebus, liceátve vti rebus vanis & ſuperſtitioſis, proteſtatione præmiſſa non vtendi illis tanquam vanis, l.7.d.95. à n.1. ad 4. Et ex quibus dignoſcetur quæ media ſint licita, quæ vana, ibi.n.5. Et an liceat à malefico parato petere vt maleficium maleficio ſoluat: vel petere, vt abſolutè ſoluat, quando neſcit alio modo ſoluere: vel nouit quædam media licita, & quædam illicita: vel eſt dubium an norit modum licitum: poſsíntque iudices maleficum cogere, vt benedictione quadam maleficium auferat, ibi à n.6. vſque ad 13. Et an ab alio malefico, qui non eſt illius maleficij author, liceat diſſolutionem illius petere: vel quando medio licito poteſt tolli, liceat id à dæmone petere, ibi n.14.& 15.

Maleficij ſignum deſtruere, vt dæmon nocere deſinat, an liceat. & quotupliciter ſigno appoſito ex pacto cum dæmone ſoleant malefici nocere, l.8.d.96. à n.1. vſq; ad 3. An poſsit interrogari alius maleficus, an norit in quo id maleficium conſiſtat, & ſi id à dæmone didicerit, fas ſit ea ſcientia vti ad maleficiati medelam, ibi n.4. An liceat id ſignum deſtruere, quando damnum id in ipſum maleficium aut quendam tertium redundare debet, ibi n.5.

Maleficij ratione ſeparatum matrimonium quando ſit inſtaurandum: & an ſeparatis coniugibus ratione maleficij, ſit aliud interdicendum: & ad id ſeparandum requiratur ſemper triennium: & alia ſpectantia ad ſeparationem ratione maleficij, & inſtaurationem matrimonij ſeparati. *Vide*, Impotentia.

Mandans, & Mandatum.

Mandans an verè dicatur faciens, ligeturque pœna in facientes lata, l.3.d.49.n.1.& 2.

Mandatum morte finitur, & ſimiliter donandi mandatum: vnde

mandata

mandatarius tenetur reſtituere donum mandatum alicui, nec datum tempore vitæ donantis, hæredibus mandantis, l.1. d. 6.nu. 7. Quid ſi culpa ſua diſtulerit mandatarius exequi donandi mandatum num.8.Quid ſi cauſa ſit pia dotis, aut ſcholaſticorum, an mandatum morte finiatur,n.9. Quid ſi talis ſit conſtitutus procurator ad donandum eo n 9.
Mandatum datum procuratori. *Vide*, Matrim. per procuratorem.
Mandatum eſt ad vnguem obſeruandum,l 2.d.11.n.17.
Mandati fines diligenter obſeruandi ſunt,l.3.d.33.n.1.
Mandatum diſpenſandi an ſit diſpenſatio,l.8.d.30.n.12.

Maritus.

Maritus an lite pendenti teneatur alere vxorem. *Vide*, Alimenta.
Maritus ſi neget verè ſe conſenſiſſe *Vide*, Certitudo nullitatis.
Maritus an lucretur partem dotis ſtante ſtatuto, vt mortua vxore ſine liberis, eam acquirat, quando decedit ſponſa incognita. *Vide*, Statuto ſtante.
Maritus an aliquando teneatur ſequi vxorem. *Vide*, Vxor an teneatur ſequi virum.
Maritus adulter. *Vide*, Adulter.
Maritus accedens ad adulteram an perdat ius accuſandi,& diuortij, l.1.d.66.n.2.
Maritus an poſſit cogere vxorē ad copulā. *Vide*, Copula vi extorta.
Maritus tenetur alere vxorē quam ſine dote duxit,l 4.diſp.26.n 21.
Mariti nomine an veniat ſponſus. *Vide*, Appellatione ſponſæ.
Maritus an poſſit habitum mutare, vt indui veſtibus eremitæ abſque vxoris licentia,l.9 d.3.n.9.
Maritus, quoad vota propria vel vxoris, vel promiſſionem factam homini ab vxore. *Vide*, Votum.
Maritus quoad obligationem cohabitandi. *Vide*, Habitare. Et quoad obligationem reddendi debiti coniugalis. *Vide*, Debitum, vbi tractatur etiam de peccatis in petendo vel reddendo admiſſis. Et quid teneatur facere vt reddatur potentior ad copulam: & vel quando peccet ſe impotentem reddens: & quando ſit hęc iuſta cauſa ſoluendi ieiunij. *Vide*, Debitum.
Maritus quando teneatur alere vxorem,& quando poſſit ei denegare alimenta. *Vide*, Alimenta.
Maritus in extrema neceſſitate filiorum, parentum, & vxoris, an teneatur vxorem cæteris præferre,l.9.d.5.n.26.
Maritus an poſſit expellere vxorem ob dotem non ſolutam, l.9.d.5. à n.11.vſque ad 18.Et an poſſit ob id negare debitum, ibi n.1.Et quid, quando ipſis eſt interdicta debiti petitio, ibi n.19.
Maritus an poſsit vendicare vxorem,& è contra,l.9.d.4 n.9.
Maritus factus impotens poſt matrimonium, qualiter poſsit accedere ad vxorem,& habere tactus cum ea. *Vide*, Debitum.
Maritus cognoſcens vxorem inuitam, poſt mutuum caſtitatis votum, peccat contra iuſtitiam,l.9 d.40 n 20.
Maritus adulter perdit donationem propter nuptias. *l.*10.*d.*8.n.11. & 12. Et an requiratur iudicis ſententia,n.13. Et quid, ſi falſis teſtibus ſe tueatur, vel falsò probet ſimile vxoris adulterium, an teneatur reſtituere donationem propter nuptias, ſaltem ſi illius amiſsionis damnatus erat,& appellauit, ibi n.14.
Maritus qualiter poſsit ab accuſatione ciuili ad criminalem adulterij tranſire, vel è contra. *Vide*, Diuortium.
Maritus an licitè vxorem adulteram interficiat, l.10.d. 8. à nu.37. vſque ad 43. Et an tunc teneatur reſtituere damna, ibi n. 41. Et quid, ſi ipſe quoque adulter ſit, ibi n.35.
Maritus adulter qualiter poſsit accuſare adulteram, vel eius dotem lucrari. *Vide*, Compenſatio.
Maritus an teneatur quærere vxorem fugientem,l.10.d.12.n.16.
Maritus in quibus poſsit cum vxore excommunicata participare, vel ſi ipſe ſolus ſit excommunicatus, vel vterque,l.9 d.14.à n.14. Et qualiter poſsit vxor cum ipſo viro excommunicato participare, ibi à n.1.vſque ad 14.Et an poſsit excommunicans interdicere hanc participationem, ibi nu. 7. Et an vir excommunicatus poſsit vxorem ſibi reſtitui petere, ibi n.23.& 24.
Maritus an poſſit fugere, quando timet forè vt vxorem necet: & vult tunc domicilium mutare,& ipſa renuit,l.10 d.18 n.9.
Maritus an poſſit ſe vendere,l.7 d.23.à n.1.vſque ad 9.
Maritus an poſſit ſimul cum vxore eſſe patrinus in baptiſmo vel confirmatione,l.7.d.57.n.5.
Maritus potens ad corruptam, an præſumatur potens ad virginem, poſsitque illam virginem, quam duxit, aperire inſtrumento aliquo. *Vide*, Impotentia.
Maritus. *Vide*, Coniugatus.

Mater.

Mater an poſsit ſtipulari pro filio. *Vide*, Stipulatio alteri per alterum facta.
Mater an ſponſalia poſſit pro filio contrahere. *Vide*, Sponſalia, & matrimonium an contrahatur.
Mater. *Vide*, Pater.

Matrimonium.

Matrimonium quotupliciter appelletur,l.1.in proœmio,n.4.
Matrim. quando ſit cauſa pia. *Vide*, Votum ducendi aliquam.
Matrimonium an poſſit contrahere qui ſimul mutus & ſurdus, vel ſimul cæcus eſt,l.1.d.8.n.12.
Matrimonium ebriorum & amentium. *Vide*, Amentes.
Matrim. fictum contrahens an peccet mortaliter,l.1.d.11.n.2.& ibi, an aliquando excuſetur licet iuret An ſecundum matrim. initum poſt illud fictum, valeat,n.1. An hic fingens teneatur verè contrahere,n.3.4.& 5.Quid ſi femina non ſit virgo,n.6.Quid ſi non adſit copula,n. 7. Quid ſi ſint diſpares, vel cōcurrant alia fraudis ſigna,n.8.Quid ſi timeatur ſcandalū, vel malus exitus,n.9.An poſſit abſolui antequā verè cōtrahat,n.10. Quid ſi proteſtationē ficti conſenſus præmiſerit,l.2. d. 45. & 24. An vt conualidetur id matrim. exigatur nouus conſenſus illius qui verè conſenſerat,& externum ſignum illius fingentis. *Vide*, Conſenſus coniugum.
Matrim. inire ante legitimam ætatem. *Vide*, Sponſalia quam ætatem.
Matrimonium quibus verbis contrahatur. *Vide*, Verba quæ ſint.
Matrimonium in dubio an ſit iudicandum validum, vel conſiſtere. *Vide*. Verba quæ ſint.
Matrimonium clandeſtinum. *Vide*, Clandeſtinum matrimonium.
Matrimonium impuberum, vel puberis cum impubere, an habeat vim ſponſalium,l.1.d.21.n.2.& 3.Quid poſt Tridentinum,n.5.
Matrimonium an ſit quando parentes, aut alij reſpondent, & proferunt verba. *Vide*, Sponſalia & matrim. an contrahantur.
Matrimonium quando eſt contractum ab impuberibus, an poſſint reſilire. *Vide*, Sponſalia impuberum.
Matrimonium vt impediatur, quæ probatio ſat ſit. *Vide*, Sponſalia vt diſſoluantur.
Matrimonium quid ſit,l.2.d.1.n.1. 8. Quot reperiantur in matrim. & quid eorum ſit in quo conſiſtit eſſentia matrimonij, à n.2.ad 6. An vinculum matrimonij ſit relatio realis,n.7.
Matrimonium aliud ratum, & aliud legitimum, & aliud conſummatum: & quid ſint hæc,l.2 d.1.n.9.
Matr. an ſit homini naturale, & quare ſit indiſſolubile, l. 2. d.2.n.3.
Matrimonium an ſit ſub præcepto,l 2.d.3.n.1.2.& 3. An pereuntibus cæteris teneantur monachi ad matrimonium, nu. 4. Quid ſi eſſet neceſſarium ad vitandas ſeditiones,n.4.
Matrimonium quando ſit inſtitutum in lege naturæ,l.2.d.4.n.2. & 3.Quando in lege noua,num.4.& 5. Ad quid inſtitutum ſit ante peccatum,& poſt, & in lege noua,n.1.
Matrimonium quam materiam & formam habeat, lib.2.d.5. à n.1. ad 6. An ſit ſacramentum dum eſt in facto eſſe, & quæ ſit tunc eius materia,n.7.
Matrimonium quem miniſtrum habeat,l.2.d.6 nu 1. & 2. An eſſet ſacramentum ante Tridentinum, celebratum abſque ſacerdote, n.1.2. An contrahentes in mortali peccent mortaliter ea ratione qua miniſtrant,n.3.& 4. Quid de Sacerdote affecto culpa lethali aſsiſtenti, aut benedicenti nuptias,n.5.
Matrimonium in lege naturæ,& veteri an fuerit ſacramentum,l.2. d.7.n.1.& 2.
Matrimonium infidelium an ſit ſacramentum,l 1.d.8.nu.1.Quid ſi ex Pontificia diſpenſatione contrahat infidelis cum catechumena,n 2. An dum infideles conuertuntur, efficiatur prius matrim. ſacramentum, eiſque gratiam det,l.2 d 9 à n.3.ad 5. Nec tenentur cum baptizantur, coram Parocho & teſtibus iterum celebrare: nec recipere benedictiones, quamuis poſsint,n.1.& 2.
Matrim. fidelium an in legē noua ſit ſacramētum,l.2.d.10 n.1.& 2. Quid ſit in eo ſacramentum, quid res ſacramenti, & quid res & ſacramentū,n.3.Quos effectus habeat gratia ſacramētalis matrimonij,n.4.An ſit vnicum ſacramentum,n.5. An ſeparari *poſsit* à matrim. ratio ſacramenti ex contrahentium intentione, vt ſi duo vellent inire matrim. ea intentione vt non eſſet ſacramentū,n.6.
Matrimonium per procuratorem, an petat certam in procuratore ætatem. *Vide*, Procurator. Validum erat ante Tridentinum,lib.2. d.11.n. 2. An ſatis eſſet mandatum generale expreſsis aliquibus petentibus ſpeciali mandatum, & ſimiliter ad ſponſalia an ſufficiat id mandatum,n.3. An exigatur perſonā cum qua eſt ineundū matrim. exprimi, n. 4. An talis procurator poſsit ſubſtituere ad matrimonium, vel ſponſalia, n. 5. Quid ſi ante matrim. ſit reuocatum mandatum procuratore ignorante, & quid *in aliis negotiis*,n.6. An in aliis contractibus per nuncium, *vel epiſtolam* celebratis, proſit reuocatio ignorante nuncio,nu.7. Quid præcedenti iuramento non reuocandi,n.8.Quid ſi ſola mente reuocatur,n.9.Quid ſi ſolo facto reuocetur:& quando id contingat,nu. 10 Quid ſi miſſo procuratore mittens nec cōſentiat,n. 11.Quid ſi efficiatur furioſus, & talis permaneat dum procurator contrahit,n 12. Quid ſi cum miſit procuratorem, finxerit conſenſum, at poſt verè conſentit, vel prius conſenſerit, & tempore intermedio diſſentiat, at tempore quo procurator contrahit, conſentit,n.13. Quid ſi procurator longo tranſacto tempore contrahat. *Vide*, Conſenſus coniugum. Poteſt procurator conſtitui abſquē ſcriptura, n. 14. An ſit opus vt procuratores vtriuſque coniugis ſint diuerſi ſexus,*n.* 15. Quibus verbis vti debeat procurator, *nu.* 16. *Quid ſi procurator* excedat mandatum? Vt ſi dicatur, ſeruata forma Tridentini, vel præmiſsis denunciationibus, & procurator iis omiſsis contrahat,n.17.& 18. An matrim. per procuratorem valeat poſt Tridentinum, n.19. & 20. An exigatur illi dari poteſtatem coram parocho,& teſtibus, n.22. & 23. Vel vt hi videant ſcripturam mandati,n.24.An ſit ſacramētum, n.26.& 27. Quis ſit tunc miniſter, quæ materia, & forma, num. 28. An peccet procurator exiſtens in mortali,num.29. An coniuges *debeant* eſſe in gratia, tempore quo procurator eſt *contracturus*, n.30 An hi poſsint poſtea per ſe ipſos iterū contrahere,*n.31*.An matrim. per procuratorem det gratiam vt cauſa Phyſica, numero 32.
Matrimonium per epiſtolam an eſſet validum iure antiquo, & qualiter celebrandum eſſet, l.2.d.12.num. 1. Quid poſt Tridentinum,

tinum, num. 2. & 3. An ſit ſacramentum, num. 4.

Matrimonium quo iure ſit indiſſolubile. Et vnde indiſſolubilitas eius proficiſcatur, l. 2. tota d. 13.

Matrimonium ratum & conſummatum qualiter ſignificatione differant, & an eſſentialiter, l. 2. d. 13. n. 1.

Matrimonium ratum an ſolo iure humano dirimat ſequens conſummatum, l. 2. d. 14. n. 5. fine.

Matrimonium profeſſione religionis quando eſt tantùm ratum, dirimitur. l. 2. d. 18. n. 1. 2. & 3. Quid per vota tertij ordinis diui Franciſci, vel Beatarum, nu. 4. Quid per vitam Eremiticam, nu. 5. Quid per vota coadiutorum formatorum Societatis Ieſu, nu. 6. Quid per profeſſionem clericorum, aut monialium, aut equitum ordinum militarium, & an ſint veri religioſi, nu. 7. & 8. Quid per ordinem ſacrum, aut Epiſcopatum, n. 9. Quo iure, quáve ratione matrim. dirimatur per profeſſionem, l. 2. d. 19. n. 1. 2. & 3.

Quid ſi ambo ſponſi communi conſenſu profiteantur, an diſſoluatur matrimonium ratum, eodem l. 2. d. 20. n. 2. & 3. Quid ſi manens in ſeculo voueat continentiam, eadem d. 20. num. 4. Quid conferat ſcire, diſſoluatur vinculum, nec ne, d. 20. n. 1. *Vide*, Matrim. quando dicatur conſummatum. Et an liceat quandocunque ante matrimonij conſummationem ingredi religionem *Vide*, Sponſi ante matrimonij conſummationem.

Matrimonium quando dicatur conſummatum: an ſufficiat ſemen non receptũ in vaſe, l. 2. d. 21. n. 1. Quid ſi arte, aut dæmonis miniſterio recipiatur in vaſe, n. 2. Quid ſi adſit penetratio abſq; ſemine, n. 4. & 5. Quid ſola femina ſeminãte, n. 6. An ſaltem quando ſponſus poſt matrim. ratum defloraujt ſponſam, non ſeminans teneatur non ingredi religionem, n. 7. An credendum ſit dicenti ſe nõ ſeminaſſe, n. 8. An exigatur ſemẽ vtriuſque coniugis, n. 10. & 11. An copula præcedens matrim. illud, cõſummet, n. 12. & 13. De copula vi extorta. *Vide*, Copula vi extorta.

Matrimonium an requirat mutuum conſenſum, l. 2. d. 25. n. 1. An ille ſit cauſa matrimonij efficiens, vel formalis, n. 2. De conſenſu ficto, amentis, ſurdi & muti, ebrij, n. 3. *Vide*, Conſenſus.

Matrimonium beatæ Virginis. *Vide*, Conſenſus matrimonialis.

Matrimonium aliqua bona ipſum excuſantia an debeat habere, l. 2. d. 29. à n. 1. ad 6.

Matrimonium quem finem debet habere vt validum ſit, an irritetur ex fine peruerſo, l. 2. d. 29. n. 8. Quid ſi non intendantur omnia tria bona matrimonij, à n. 9. ad 12. Ad quem finem inſtitutum ſit, n. 14. Qualis finis debeat eſſe in contrahentibus matrimon. ne peccent? & quid vbi finis eſt mortalis, vel venialis, vel excluduntur matrimonij fines à n. 15. ad 29.

Matrimonium qualiter ſignis contrahatur, & an tunc ſit ſacramentum: & an verba ſint neceſſaria. *Vide*, Conſenſus verbis.

Matrim. an ſit quando aliqui putabant ſe habere impedimentum. *Vide*, Conſenſus quo duo credentes. Quid ſi contrahant ex errore quo putabant prius matrim. eſſe validum. *Vide*, Conſenſus quo putantes eſſe validum.

Matrimonium cum occulto impedimento celebratum, an obtenta diſpenſatione ſit iterũ reuocandũ, vel ſatis ſit vt renouetur conſenſus ſcientis impedimentũ, l. 2. d. 37. n. 1. & 2. An ſufficiat illos conſenſus eſſe internos, n. 3. An opus ſit alterũ coniugum certiorem facere de nullitate prioris matrimonij, l. 2. d. 36. per totam. Quid quãdo eſt impedimentũ erroris, vel conditionis, n. 1. Quid ſi ingenuus contrahat ignorãter cum ſerua, & poſt manumiſſionem à ſe ignoratam conſentiat verbo, vel facto, ead. d. 36. n. 2. 3.

An oporteat vt matrimonium ratificetur per copulam, eſſe ſcientiam nullitatis illius, ea d. 36. n. 9.

Matrimonium initum coram parocho & teſtibus, inualidum tamen ob occultum impedimentum an ſit ablato impedimento, iterum coram illius celebrandum, l. 2. d. 37. n. 1. 2. 3. & 6. An idem ſit in quocunque impedimento occulto, vt metus aut erroris, conditionis, aut defectus ætatis impedimento, à n. 4. ad 6. Quid ſi matrim. ſit mala fide initum, n. 8. Quid ſi in diſpenſatione impedimenti contineatur, vt diſpenſetur, vt poſſit iterum celebrari matrim. publicè ſeruata forma Tridentini, n. 9. Quid ſi parochus aut teſtes nouerant impedimentum tempore contracti prioris matrim. vel poſt norint, n. 10. Quid ſi parochus ſciret in confeſſione, eo n. 10. An dicatur occultum impedimentum exiſtente periculo detectionis illius in foro externo, vel ſit probabile, & quando dicatur probabile, nu. 11. Quid ſi impedimentum ſit deductum ad forum contentioſum, & defectu probationis, aut falſa informatone ſit abſolutus reus, n. 12. An reualidato occultè hoc matrimonio, ſint iterum benedictiones recipiendæ, n. 13. An ſufficiat copula ad illud reualidandum, n. 14.

Matrimonium coniux ſciens eſſe nullum, an poſſit, dum impetratur diſpenſatio, reddere debitum ſi mortem timeat, vel ab Eccleſia compellatur excommunicatione, l. 2. d. 39. à n. 1. ad 8. An coram Deo ille coniux ſit excommunicatus, vel quicunque alius innocens qui ſecundum allegata & probata excommunicatur, n. 9. An impedimento ceſſante teneatur obedire Eccleſiæ denuo contrahens ad vitandum ſcandalum, n. 10. An teneatur obedire quoad cohabitationem, num. 12. An ſit bonum medium fugere dum impetratur diſpenſatio, num. 13. Vel ſi matrim. ſit ratum, impetrare diſpenſationem Pontificis, vel ingredi religionem, & an is teneatur ingredi, n. 14. Vel petere diuortium ſi cauſa ſubſit, n. 15. An poſſint illi ſimul habitare tanquam frater & ſoror: vel poſſit vxor non ſe accommodans pati concubitum, n. 16. An autem poſſit tunc Epiſcopus *Vide*, Epiſcopus.

Matrimonium cum ancilla ignorata. *Vide*, Matrimonium cum occulto impedimento Matrim. quando confeſſarius inuenit eſſe nullum, an debeat admonere. *Vide*, Confeſſarius inueniens.

Matrimonium quando eſt dubium: aut pendet lis. *Vide*, Dubitans de matrimonij valore.

Matrimonium fuiſſe nullum, vel validum, qualiter probetur. *Vide*, Probatio ad diſſoluendum.

Et quando alter coniux teneatur credere alteri dicenti ſe ficte conſenſiſſe, vel quando teneatur dubitare. *Vide*, Certitudo nullitatis.

Matrimonium ad aliud ineundum, qualis probatio deſideretur. *Vide*, Probatio ad diſſoluendum, & *Vide*, Probatio mortis.

Matrimonium filiorum quando poſſit pater impedire. *Vide*, Cauſa, iuſta diſpenſandi.

Matrimonium conſummare non præmiſſis denunciationibus iuſta diſpenſatione omiſſis, vel abſque illa, an ſit mortale, l. 3. d. 12. n. 2. & 3. An ſola prima vice conſummare, ſit culpa, nu. 4. 5. An tunc teneatur alter reddere, n. 4. 5. Quid quãdo coniuges nolunt conſummare, nec facere denuntiationes, n. 6. An ſit aliqua culpa conſũmare ante Eccleſiæ benedictiones, eodem li. 3. d. 12. n. 1. ad 7. Quid ſi fiat ex contemptu, & quando ſit talis contemptus, n. 8. Quid ſi ſit ſcandalum, vel excõmunicatio in ea diœceſi in conſummantes ante Eccleſiæ benedictiones, n. 9. & 10. An dato eſſe veniale, conſummare, ſit ſola prima vice, n. 11. An tunc ſit culpa, reddere petẽti, n. 12. An tunc teneatur alter cõiux reddere, n. 13.

Matrimonium vt celebretur, an exigatur licentia ordinarij. *Vide*, Parochus impedimentum.

Matrimonium in facie Eccleſiæ contrahere quid ſit. *Vide*, Parochus impedimentum.

Matrimonium an poſsit impediri ob ignorantiam doctrinæ. *Vide*, Parochus impedimentum.

Matrimonium contractum diſpenſatione pro foro conſcientiæ, an ſit ſoluendum, vbi impedimentum delatum fuerit ad forum externum, l. 3. d. 15. n. 16. 17.

Matrimonium, an ſit validum abſque Parocho & teſtibus, quando ſemel coram eis eſt initum, & reperitur nullum ob occultum impedimentum *Vide*, Matrimonium, initum coram Parocho.

Matrimonium an ſit validum in articulo mortis, vbi non eſt aditus ad parochum & in hæreticorum locis, & in nouo orbe, vbi non eſt parochus: & dum tutores volunt puellam indigno matrimonio collocare, l. 3. d. 17. n. 34. An poſsit in mortis articulo quilibet ſacerdos aſsiſtere, n. 5. An poſsit Epiſcopus ob magnã neceſſitatem diſpenſare, ne coram parocho & teſtibus celebretur, n. 6. Quid ſi matrimonium publice celebretur, an valeat abſque parocho & teſtibus, nu. 7. Quid inter infideles exiſtentes in terris Eccleſiæ, aut principis Chriſtiani, n. 8. Quid ſi coniuges ignorabant inuincibiliter decretum Tridentini, nu. 9. 10. Quid de incolis locorum vbi Tridentinum non eſt receptum, vel non eſt publicatum, l. 3. d. 18. n. 1. Quid autem de peregrinis illac tranſeuntibus, vel de incolis ad alia loca vbi Tridentinum obligat, diuertentibus: vel de captiuis, aut mercatoribus exiſtẽtibus apud infideles. *Vide*, Peregrini an teneantur legibus.

Matrimonium an requirat præſentiam proprij parochi l. 3. d. 19. n. 1. & 2. Quid quando fœmina nubens eſt ſtatim tranſitura ad viri parochiam, an ſit legitimus parochus habitationis fœminæ, & ſi reperiatur nullum, ille debeat aſsiſtere, licet iam ſit in viri parochia, eod. n. 2. An virtute bullæ, aut priuilegiorum concedentium ſacerdoti miniſtrare ſacramenta, poſsit aſsiſtere matrimonio, n. 3. An ſatis ſit Parochus alterius contrahentis, n. 4. Quid ſi ſit in aliena parochia, n. 10. 11. 13. 14. An habens licentiam à parocho aſsiſtendi matrim. valide aſsiſtat extra parochiam concedentis, n. 15. An ſaltem peccet, & puniri poſsit parochus, n. 17 & 18.

Matrimonium ſine parocho ſacerdote, vel commiſſum alij qui non eſt ſacerdos, an valeat *Vide*, Parochus non ſacerdos. Quid coram parocho excommunicato, ſuſpenſo, irregulari, vel interdicto: vel de eius licentia: vel data licentia excommunicato, vel irregulari. *Vide*, Excommunicatus parochus.

Quid corã parocho carenti legitimo titulo? vel ſi licentia fuit ficte conceſſa? vel adfuit ratihabitio de præſẽti abſq; verò cõſenſu interno. *Vide*, Titulo legit. carens. Alia de parochio *Vide* Parochus.

Matrimonium vagorum, & forenſium. *Vide*, Vagi an dicantur. Et ibi, de nauigantibus aut quærentibus domicilium.

Matrimonium Indorum. *Vide*, Religioſi in nouo orbe.

Matrimonium habet hoc ſpeciale, vt ex ſimplici prohibitione, non cenſeatur irritum, l. 3. d. 32. n. 2.

Matrimonium qualiter poſsit iniri per interpretem. *Vide*, Præſentia parochi & teſtium.

Matrimonia præſumpta ceſſarunt per Tridentinum, l. 3. d. 40. nu. 3. An ſponſalia per iuramentum tranſirent olim in matrimonium, Et ita hodie ſic celebrata coram parocho & teſtibus, ſint matrimonium, n. 4. 5. Quid ſi ſponſalia ſint inita coram parocho & teſtibus, quando per copulam tranſeant in matrimonium, vel per alios actus, per quos olim trãnſibant, nu. 6. 7. An matrimonium impuberum, aut puberis cum impubere contractum coram parocho & teſtibus, tranſeat in matrimonium per copulam habitam legitima ætate, vel per conſenſum occultum, à n. 8. ad 10.

Matrimonium inualidum ineuntes omiſsis denunciationibus, quando careant ſpe diſpenſationis, l. 3. d. 41. n. 7.

Matrimonium impuberum coram parocho, & teſtibus. *Vide*, Matrimonia

trimonſa præſumpta.

Matrimonium metus initum. *Vide*, Metus ab intrinſeco, & cætera quæ eo verbo Metus, ſequuntur.

Matrimonium captiui, aut detruſi in carcerem an valeat. *Vide*, Metus ab intrinſeco. Quid ſi extrahatur carcere, vt ducat vxorem. *Vide*, Metus iuſte illatus

Matrimonium indignum. *Vide*, Indignum matrimonium.

Matrimonium an poſſit eſſe coactum mandato pontificis, aut principis, aut eſſe ſub præcepto, l. 4. d. 22. n. 1. An pater poſſit obligare, vel impedire, & impediens incurrat excommunicationem, ſiliuſque valide, & abſque peccato ducat vxorem inuitis parentibus. *Vid*, Filius an valide. Quando impediens matrimonium incurrat excommunicationem, ea d. 22. n. 8. 9. 10.

Matrimonium ſub conditione. *Vide*, Conditio. Et ſub demonſtratione, modo, & cauſa. *Vide*, Demonſtratio.

Matrimonij appellatione, mariti & vxoris, ſponſalium, & ſponſæ, quid veniat. *Vide*, Appellatione ſponſæ.

Matrim. promiſſio in abſentia. *Vide*, Promiſſio matrim. in abſentia.

Matrimonio fauens opinio. *Vide*, Opinio fauens.

Matrimonij alieni promiſſio. *Vide*, Promiſſio facti alieni.

Matrimonij impedimentum ſciens in confeſſione parochus, quid debeat facere. *Vide*, Confeſſionis ſigillum.

Matrimonij clandeſtini pœnæ. *Vide*, Pœnæ matrimonij clandeſtini Vbi de legitimatione per illud.

Matrimonium quoad eius vſum. *Vide*, Debitum. Et quoad diuortium. *Vide*, Diuortium. Et quoad impedimenta impedientia & dirimentia: & quoad poteſtatẽ illa ſtatuendi. *Vide*, Impedimentum.

Matrimonium an ſit irritum, ſi contra Pontificis interdictum ineatur, l. 7. tota d. 2. Et an initum contra iudicis interdictum, aut lite pendenti, ſit ſeparandum, ibi n. 14. & 15.

Matrimonium iniri cum impedimento impedienti aut dirimenti an liceat cogente metu, l. 7. d. 5. nu. 2. & triplici ſeq.

Matrimonium initum cum impedimento dirimenti an duplicem habeat culpam l. 7. d. 5. n. 1.

Matrimonium inire vel conſummare in temporibus feriarum, quibus benedictiones prohibentur, an ſit peccatum, l. 7. d. 7. n. 11. 13. & 21. & duplici ſeq. Et quid de monitionibus matrim. ibi n. 8.

Matrimonium an poſſit iniri tempore interdicti, vel ceſſationis à diuinis: & initum ſit validum. *Vide*, Interdictum. Et quid quando ab excommunicato vel cum excommunicato contrahitur. *Vide*, Excommunicatus.

Matrimonium initum à ſuſpenſo. *Vide*, Suſpenſus.

Matrimonium iniens cum habente votũ caſtitatis, vel aliud votum impediens matrimonium, an peccet, l. 7. d. 11. n. 11.

Matrimonium iniens cum corrupta credens eam virginem, an teneatur conſummare, l. 7. d. 18. n. 20.

Matrim. an faciat vacare beneficia vel penſiones. *Vide*, Beneficium.

Matrimonium interdictum eſſe iure naturæ in aliquo gradu, & eſſe iure naturæ irritum, non eſt idem, l. 7. d. 51. n. 3.

Matrimonium ita iure naturæ prohiberi vt ſit irritum, vnde colligatur, l. 7. d. 51. n. 5.

Matrimonium fidelis perſonæ cum hæretica. *Vide*, Hæreticus.

Matrimonium ſecundum quoad benedictiones nuptiales. *Vide* Benedictio. Et quando licitum ſit: & quo iure interdictum durante primo. *Vide*, Nuptiæ. Et quoad irrigularitatem. *Vide*, Bigamia.

Matrimonium quoad diſpenſationem. *Vide*, Diſpenſatio.

Matrimonium an poſſit licitè iniri, quando eſt dubium an ſit impedimentum, l. 8. d. 6. n. 18.

Matrimonium initum cum diſpenſatione pro ſolo conſcientiæ foro, an detecto impedimento in foro externo ſit ſeparandum, lib. 8. d. 34. nu. 45.

Matrimonium irritum quando inſtauratur virtute diſpenſationis conceſſæ pro ſolo conſcientiæ foro. *Vide*, Clauſula.

Matrimonium irritum quando in foro externo inſtauratur, an ſint denunciationes repetendæ, l. 8. d. 35. num. 19. & 20. Et an benedictiones nuptiales ſint tunc repetendæ. *Vide*, Benedictio.

Matrimonium quando differtur poſt denunciationes factas, an ſint eæ repetendæ, l. 8. d. 35. n. 10.

Matrimonium Hermaphroditi. *Vide*, Hermaphroditus.

Matrimonium ſenum, eunuchorum, & ſterilium, an valeat, lib. 7. d. 92. à n. 4. vſque ad 26.

Matrimonium in mortis articulo initum an validum ſit, ac prolem antea ſuſceptam legitimet, etiam in ſubſtituti ipſius fraudem, l. 7. tota d. 105.

Matrimonium quam ætatem petat. *Vide*, Impotentia.

Matrimonium ratione impotentiæ ſeparatum, qualiter inſtaurandum ſit, quando Eccleſia inuenit ſe deceptam. *Vide*, Impotentia.

Matrimonium an ſit interdicendum coniugibus ſeparatis ratione frigiditatis viri aut arctitudinis feminæ, & ſi aliud ineant, an valeat, l. 7. d. 95. n. 37.

Matrimonij vſus an liceat coniugibus, quando mulier virgo aut arcta tenuit inciſionem aut medicamina, quibus poſſit apta viro reddi, l. 7. d. 93. n. 36.

Matrimonij ſententia bis cõfirmata, aut à qua non eſt appellatum, an tranſeat in rem iudicatam, ita vt comperto errore retractari nequeat: & qualiter, & quo remedio, & coram quo iudice eſt petenda ſententiæ retractatio, lib. 7. tota d. 100. Et an in his caſibus poſſit probari iniuſtitia ſententiæ, tam ex meritis cauſæ, quam ex ordinis proceſſu, ibi n. 2. Et an iudex ex officio teneatur retractare ſententiã, ibi n. 3. Et an poſſit audiri impugnans hanc ſententiam abſque cauſæ cognitione, & citari debeat pars, poſtque appellaris ſi iudex non præmittat cauſæ cognitionem: & in dubio an cauſa iuſta ſit, poſſit impugnans audiri, ibi nu. 5. Et quoties audiendus ſit volens prædictam ſententiam impugnare, ibi n. 6. Et an præſumatur pro ea ſentẽtia à qua appellatum non eſt, ibi n. 7. Et an tranſeat in rem iudicatam, quoad inſtantiam cauſæ, ita vt nouo libello nouaque querela vtendum ſit ibi, nu. 8. Et an hæc noua querela poſſit coram Archiepiſcopo proponi inter ſubditos ſuffraganei, vel de huius ſententiæ retractatione coram illo agi, ibi n. 9. & 10. Et an tranſeat in rem iudicatã quoad expenſas quarum ſuccumbens damnatus eſt, ibi n. 11. Et an tranſeat in rem iudicatam reſpectu tertij opponentis contra matrimonij valorem, ibi n. 12. Et an tranſeat in rem iudicatã in ſponſalibus, & in matrimonio, quod per nouum conſenſum contrahi legitime poteſt: & an ſit præſumptio iuris & de iure noui cõſenſus in hoc matrimonium, quando ab ea ſententia non eſt appellatum, ibi n. 13. Et an tranſeat in rem iudicatam, quando ſententia lata eſt in matrimonij fauorem, ibi n. 14. Et an trãſeat, quando coniux allegauit impotẽtiam in genere, & ſuccubuit: ac proinde non poſſit deinceps allegare impotentiam ſpecificam, ibi n. 15. Et an ſententia diuortij tranſeat in rem iudicatã, ibi n. 16.

Matrimonium ſeparari petens ratione impotentiæ, an ſpeciem impotentiæ & cauſam allegare debeat, l. 7. d. 108. n. 20.

Matrimonium diſſolui an poſſit petere coniux impotens, aut femina arcta, l. 7. tota d. 114.

Matrona.

Matronæ de virginitate feminæ depoſituræ qua artis peritia fulgere debeant: & cuius ætatis: & an debeãt eſſe nobiles: & quod teſtimonium de earum peritia accipiendum ſit, l. 7. d. 113. à nu. 1. vſque ad 4. Et cuius ſit earum electio: poſſintq; recuſari ipſæ, & artis periti, arbiter, & arbitrator: & exigatur cauſa, ſiue à iudice, ſiue à parte eligantur, ibi à n. 6. vſque ad 9. Quid debeant aſpicere & tangere, & quo alio medio vti debeant ad diiudicandam virginitatem: & quæ huius ſigna ſint, ibi n. 10. & 11. Et an debeant diligenter examinari, ſintque virginitatis rationem redditturæ, ibi n. 12. An ſint iuraturæ, præſenti citataque parte, & de certa ſcientia depoſituræ, ibi à num. 13. vſque ad 15. Quot matronæ ſint adhibendæ, & an aliquando ſufficiat vna; & idem de artis peritis, ibi n. 16. & 17. Et an æque credatur illis affirmantibus, ac totidem negantibus, ibi n. 18. Quando contraria deponunt, quibus *potius* credatur, ibi n. 19. An ſi æquales peritia & numero deponant virum frigidum, vel feminam corruptã: & aliæ eum potentem, vel eam virginẽ, quibus habeatur fides, ibi n. 20. Et an femina aliquando à medicis inſpicienda, ibi *n.* 21. Et *an publicatis attestationibus poſſint aliæ matronæ præſentari, ſiue à patre, ſiue ex iu*dicis officio, & etiam lata iam ſententia: atque idem ſit *de* omnibus cauſis decidendis iudicio artis peritorum, ibi n. 22. & 23. Et an in cauſa coniugali, & in aliis in quibus iudiciis officium exuberat, poſſit iudex ſuum officium interponere in iis, quæ poteſt pars intentare: & in iis multa ſuppleat & *poſsit corrigere* dicta matronarum & artis peritorũ: & poſtea ex officio *facere* impotentem inſpici, ibi à n. 24. vſque ad 27. Et an in cauſis coniugalibus, actore nil probante, ſit iuramentum deferendum reo, ibi n. 28.

Maxime.

Vide, Dictiones implicatiuæ.

Medicus.

Medicus an aliquando inſpicere debeat feminam ad diiudicandam eius arctitudinem, l. 7. d. 113. n. 21.

Medicus applicans medicinas dubias, quando eſt deſperata ſalus, an peccet, l. 9. d. 20. n. 17.

Medicus an licite applicet medicamenta neceſſaria *ad* prægnantis ſalutem, cum periculo fœtus, l. 9. tota d. 19.

Melioratio.

Melioratio tertij an fiat irreuocabilis homagio, id eſt, *pleito omenaje*, l. 6. d. 11. n. 8. & 10.

Melioratio facta *filio* abſq; aliqua cauſa, vel cauſa matrimonij incerti poteſt reuocari, ſecus ſi facta ſit cum tertio ex ea cõmodum reportanti, l. 6. d. 32. n. 1. Nec poſſit reuocari, ſi filius melioratus cauſa matrimonij incerti ineat pactum de matrimonio, & pater aſſerat illum eſſe melioratũ, vt femina ei nubat, *vel ampliorem* dotẽ conſtituat, ſit irreuocabilis, licet filius *remittat*, n. 2. An poſsit filius conſentire nouam conditionem apponi, n. 3. An poſsit remittere promi*ſsionẽ de non* melior. . . certũ matrimonium *ineant*, nu. 4. An proſint antapochæ, vulgo, *contra eſcritura*, quibus filij pollicentur ſe meliorationẽ non vſuros, n. 5. Quid de promiſsione alicuius donationis faciendæ ab alio, ratione huius matrimonij, eod. nu. 5. An valeant in ipſius feminentis præiudicium, teneaturque eam quantitatem remittere, ſi ſobole careat, n. 6. An noceat vxori quoad arras, vel quoad alia, eo nu. 6. An recipiens ficte patrimonium ad ordines, antapocha facta illud *reddendi*, teneatur, vel poſsit reddere, num. 7. & 8.

Melioratio cauſa dotis, an valeat in Caſtella, in foro conſ*cientiæ*, nec reſtituenda ſit, l. 6. d. 33. n. 3. iuncto n. 1.

Menſis.

Menſis vbi ſit mentio, quot dierum debeat eſſe, l. 2. d. 14. n. 14. 15. & 20. Et computantur de momento ad momentum *dies*, n. 16. An dies termini cõputetur in termino, n. 16. Quid ſi biſſextus contingat

tingat in eo menſe,nu. 17. & 18. An ſuſpenſus per menſem poſſit celebrare vltima die Februarij in quo eſt biſſextus,num.18. Quot dies habeat bimeſtre conceſſum ſponſis ad deliberandum de religionis ingreſſu,n.21.

Mercenarij.

Mercenarij an debeant Euchariſtiam recipere, & alia ſacramenta in parochia heri. *Vide*, Habitatio qualis requiratur.

Meretrix.

Meretrices an teneantur reſtituere extorta blanditiis, vel fraudibus. *Vide*, Blanditiæ principum.

Meretrici promittens prodige, an teneatur. *Vide*, Promittens prodige.

Metus.

Metus quid ſit,l.4.d.1.n.7. Diuiditur in quintuplicem,nu.8. Et in cadentem in virum conſtantem,& inconſtantem,& quibus nominibus appellari ſoleant hi metus,n.9. Quot conditiones petat metus cadens in virum conſtantem, & an oporteat malum quod timetur eſſe graue,n. 10. An hæc grauitas mali conſideretur ſecundum ſe, vel reſpectiue ad minus malum, nu. 12. 13. & 14. Metus viri conſtantis poteſt accipi generaliſſime, aut propriè vt iura eum conſiderant,n.13. Quid ſi timidus leue malum valde timeat, an ſit timor viri conſtantis,n.14. An exigatur, vt ſit timor viri conſtantis, ne timens credat leuiter malum ſibi imminere,n.15. An ſufficiat probabilis timor proximæ illationis mali, vel requiratur vera illatio, n.16. An probabilis ſuſpicio metus habeatur pro metu, nu. 17. An timor violentiæ inferendæ vitiet electionem,n.18. An exigatur vt minans poſſit malum exequi,n.19. An deſideretur vt ſolitus ſit minas exequi,& in eodem genere mali, nu.20.& 21. Quid ſi tantum ſemel minas ſit exequutus,n.22. Quid in dubio an ſolitos ſit exequi,nu. 22. Quid ſi in alio officio aut matrimonio malè tractauit non obtemperantem ſibi,eo n.22. Quid ſi timens poſſit facilè occurrere illi malo,n.23.

Metus vt ſit cadens in virum conſtantem, an petat eligi minus malum,ad vitandum maius,l.4.d.2. n.1.2.& 3.

Metus viri conſtantis an dicatur abſolutè, vel reſpectu patientis metum,ita vt minor metus ſufficiat in fæmina,l.4.d. 3. nu.1.& 2. Ad annullandum matrimonium fæminæ, an ſufficiat metus cadens in mulierem conſtantem, n. 3. An inter ipſos viros conſideranda ſit ætas,& innata animi fortitudo, vt minor metus ſufficiat in puero, ſene,homine imbecilli,n. 4. An minor ſufficiens in fæmina, & in puſillanimi intelligatur non ex parte mali quod timetur, ſed ex parte probabilitatis mali euenturi, n.5.

Metus viri conſtantis an petat timere malum in propria perſona, vel ſufficiat timeri in filio,l.4.d.4.n.1. Quid ſi timeatur in coniuge,n. 3. Quid in parentibus,n.5. Quid in aſcendentibus,num.6. Quid in fratribus,n.7. Quid in conſanguineis,num. 8. Quid in amicis,n.9. Quid in domeſticis,n.10. Quid in affinibus,num. 11. Ad quotum gradum extendatur *hæc conſanguinitas*, & affinitas ad hunc effectum,num.12.

Metu facta ſunt voluntaria,& conditionaliter inuoluntaria, l.4 d.1. n 3. An potius voluntariis accedant,nu.4.& 5. Quando metus excuſet à culpa n.6.

Metus quis cadat in virum conſtantem, relinquitur iudicis arbitrio, & in foro conſcientiæ,cuiuſcunque viri prudentis,l.4.d.5. n.1. An hoc arbitrium ſit quoad mala quæ talis timoris obiecta ſunt, vel quoad quid,n.2. An attento iure Caſtellæ ſit correctum,n.3.

Metus mortis, mutilationis,grauis cruciatus, grauiumque verberum cadit in virum conſtantem,l.4.d.5.n.4. Similiter metus armorum, licet portans,ea deponat, vel illis non vtatur, n. 5. Idem de metu ſeruitutis vel amittendi inſtrumenta,quibus libertas eſt probanda, n.6. Idem de metu captiuitatis,n.7. Et grauis exilij,n.8. Et carceris, n.9. Amiſſionis ſtatus,n.10. Honoris,ac verberum,nu. 11. Quid de timore ſtupri in viro,vel fæmina quãuis nec virgo,nec honeſta ſit n.11. Quid de timore periurij eo, n. 12. Quid de timore infamiæ, num.13.14.& 15. Quid de metu excommunicationis, n.16. 17.& 18. Quid de metu amittendi bona, à n. 20. ad 25. Quid de timore amittendi inſtrumenta bonorum. nu. 26. Quid de timore amittendi magni lucri,n.27.& 28. Quid de metu quo aliquis timet forte vt impediatur ne ſe beneficio opponat, n.28.

Metus reuerentialis an cadat in virum conſtantem, annulletque matrimonium,quando expreſſo contrahentium conſenſu celebratur l.4.d.6.à n.4.ad 7. Quid ſi timor hic reuerentialis ſit patris reſpectu puellæ aut filij impuberis, n. 8. Quid ſi ſuam maledictionem minetur, eo num. 8. An cautius conſiderandum ſit quando minæ ſunt patris,eo n. 8. An ſolus metus reuerentialis paternus abſque minis reſcindat contractus, n.9. Quid ſi contractus initus ſit cum eo cui debetur [illegible]a,nũ. 10. Quid ſi filius aut vxor eſt valde obtemperans patri, aut v[illegible] n.11. Quid ſi pater, aut vir non minetur, at [illegible] crudelis ſit in ſibi non obtemperantes,n.12. Quid de vultu terribili viri potentis n[illegible] tamen minantis, nu. 13. Quid ſi filia timens ne patris indignationem incurrat, alicui nubat, non præcedentibus minis, nu. An ſolus metus reuerentialis ſatis ſit ad alios contractus reſcindendos, & annullandum matrimonium, quando interuenit enormis læſio, vt ſi magna ſit diſparitas, n. 15. Quid de profeſſione metu reuerentiali facta,n. 17.& 18. An ſatis ſit hic metus cum minis, vel deſideretur minantem ſolere minas exequi,nu.20.& 21. Quid in dubio iſtius conſuetudinis,n.22. Reſpectu quarum perſonarum detur hic metus reuerentialis, vt reſpectu matris,fratris.ſororis,patrui,&c.à n.24. ad 34. An metus reuerentialis abſque minis annullet conſenſum tacitum conſurgentem ex præſentia cum taciturnitate,à n.35 ad 38. Quid de profeſſione tacita,n. 39. An obliget metus reuerentialis reſtituere. *Vide*, Reſtituenda an ſint.

Metus ſufficiens ad reſcindendum alios contractus,ſat eſt ad irritandum matrim. immo & minor,l.4.d.6 n.2. iuncto n.15 fine.

Metum an inferant preces non importunæ principis, aut ſuperioris non ſoliti ſæuire,l.4.d.7.nu.1. In dubio non præſumitur eum ſæuire, nu. 2. An preces importunæ inferant metum viri conſtantis, ſufficientem ad annullandum matrimonium,& alios contractus,è n.4.ad 7. Quæ dicantur preces importunæ, nu. 8. Quando obliget in foro conſcientiæ ad reſtituendum,& annullent contractum. *Vide*, Reſtitui an debeant.

Metum quando inferant blanditiæ. *Vide*, Blanditiæ principum.

Metu initi contractus,an ſint ipſo iure nulli, vel annullandi, & quid conferat ſcire hoc,l.4.d.8.n.1.2.& 4. An per ipſos transferatur dominium,n.3.& 5. Quibus caſibus metu geſta ſint nulla,n. 6. Reſcinduntur contractus metu geſti, ſiue is in cuius fauorem celebrantur ſiue alius eo inſcio metum intulerit, n. 7. Quid ſi metum paſſus inciderit culpa ſuâ in metum,n.8. Quid ſi incutiens metum non poſſit iuſtè incutere. Vt ſi vir minetur mortem adulteræ inuentæ in delicto:& quid ſi ſolam accuſationem,n.9. Res metu extorta,eſt cum fructibus reſtituenda,n.11.

Metus leuis an obliget ad reſtitutionem. *Vide*, Reſtituenda an ſint.

Metus ab intrinſeco proueniens, vel qualiſcunque non incuſſus ad extorquendum matrimonium,non illud irritat, l. 4.d. 12.num.3. Valet matrimonium metu præſentaneæ mortis ex morbo, naufragio,&c num. 4. Idem ſi medici dicant contrahentem obiturum niſi ducat vxorem ob humoris copiam,nu.5. Valet matrimonium detruſi in carcerem,ſi non ad id detruſus ſit nu. 8. Idem de matrimonio captiui apud hoſtes, n. 7. An poſſit hic conſtituere procuratorem ad matrimonium, eo num. 7. Quid ſi morte damnatus eligat ducere meretricem, quo mortem euadat, num. 18. Quid ſi alius ei offerat immunitatem,ſi talem fæminam ducat, n. 9. Quid ſi iudex capto iuſte vitam condonet, ſi ducat ipſius iudicis filiam, alioquin ei mortis pœnam minetur,n.10. Quid ſi ille iniuſte damnatus ſit,nu. 11. Quid de conſuetudine vt vir remittat adulterium vxori ſi profiteatur: vel vt homicidium remittatur, ſi homicida ducat filiam occiſi, n. 12. Quid ſi princeps obſeſſus offerat obſidenti filiam in vxorem,vt obſidionem ſoluat,n.13. Quid ſi parentes aut conſanguinei vellent necare iuuenem in ſtupro inuentum, & is eo timore ſtupratam duceret, nu. 14. Quid ſi medicus nolit mederi ægro ad mortem,niſi filiam eius ducat, n.15. An matrimonium metu viri conſtantis iniuſtè incuſſo ad illud extorquendum, irritetur,n.16. 17. & 18. Quid ſi non à contrahente incutiatur ille metus,n. 19. Quid ſi alter non ducatur eo metu ad contrahendum, eo n.19. quid ſi metus non ſit ad certam fæminam ducendam, ſed incertam de certis,num 20. Quid ſi id matrim. initum ſit in præſentia amicorum & conſanguineorum, num. 21. An conſtitutio procuratoris ad matrimonium, vel ad alia negotia, metu facta, valeat,num. 22.

An firmetur ea iuramento. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu.

An dotis,& arrarum promiſſio,& ſolutio metu facta valeat: & pœna adiecta contractui dotis,n. 23. Quid ſi iuramentum accedat. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu. Quid de diſtractu dotis metu facto, num. 24. An vxor metu dotem promittens teneatur dotem denuo conſtituere,n.25.

Metus iuſte illatus an vitiet matrimonium,l.4.d.13.à nu.1.ad 3. An ſit bona cautela vt vinctus extrahatur carcere, quo liberè ineat matrimonium n.4. An hic metus vitiet dotis conſtitutionem, n.5. Quid ſi aliquis poſt ſponſalia cogatur ad matrimonium,n.6. Quid ſi cogatur ſtupratam ducere,n.7. Quid ſi ſecundum allegata iudex iuſte cogat ad matrimonium, re autem ipſa iniuſte, vel econtra, num.8.

Metus an irritet matrimonium iure naturæ,l.4.d.14 n.1. & 2. An irritet matrimonium infidelium, n.3.

Metu celebratum matrimonium an ſit ita irritum, vt etiam cogenti reſilire liceat altero inuito,l.4.d.15. num. 4.& 5. Quid ſi expers culpæ metus non fuerit,n.3.

Metu iniens matrimonium, ſiue vere, ſiue ficte contrahat etiam iuramento,qualiter peccet,l.4.tota d.16.

Metus leuis an aliquando irritet matrimonium,l.4.d.17.à n.1.ad 4.

Metus leuis non reputatur in iure metus,n. 3.

Metu matrim. initum ratificatur copula ſpontanea, vel metu leui extorta,l.4.diſp.18.num 2. Similiter diutina habitatione ſpontanea, n.3. Nec requiritur ſimul copula, nu.4. Exigitur vt ratificans ſciat fuiſſe nullum,& ea copula ratificari,nu.5. Quando dicatur diutina habitatio,num.6. Debet eſſe ſpontanea:nec eſt talis durante cauſa metus quantumcunque temporis interuallum diſtet, & quamdiu cenſeatur cauſam metus durare, nu. 7. Deſideratur etiam vt ceſſarit impedimentum quo metum paſſus impeditur ne poſſit reclamare,num.8. Quando cenſeatur actu externo purgari metum, nu. 9. An cenſeatur purgari, dum aliquis ſponte ſoluit quod ſe ſoluturum iurarat, num. 10. Ratificatur etiam per alios actus dummodo ſpontanei ſint, per quos ante Tridentinum ſponſalia in matrim.tranſibant,nu.11. An hæc habeant verum poſt Tridentinum, num. 12. An matrimonium metu graui initum ratificetur copula metu extorta: ita vt matrimonium eo metu initum & conſummatum ſit validum,num.13.14.& 15. Quid ſi poſt copulam metu extortam accedat copula ſpontanea, an ratificetur matrimonium,

num. 16. An metu contrahens teneatur mortem ſubire, potius quàm copulam coactam pati, num.17.
Metu extortum matrimonium, & ſponſalia an firmentur iuramento. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu.
Metu conſummatum, & initum matrimonium an valeat. *Vide*, Metu matrimonium initum.
Metus qualiter purgetur, & quamdiu dicatur durare. *Vide ſupra.*
Metus qualiter probetur, lib.4.d.27.nu. 1. An maior fides præſtanda ſit duobus de metu deponentibus, quam mille de ſpontanea voluntate, n.1.2.& 3.
Metu ſponſalia inita an ſint nulla, l.4.d.19.n.1.2.& 3. An metus illatus poſt ea inita, ſit iuſta cauſa diſſoluendi illa, n.3. An metus leuis ea irritet, n.4.
An poſſit metum paſſus circa ſponſalia ab eis propria authoritate reſilire, n.5.& 6. An firmentur iuramento. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu.
Metu iuramentum factum quam vim habeat ad confirmandos contractus. *Vide ſupra.*
Metus an excuſet à pœna, l.9.d.31.num.9.
Metus an excuſet à culpa contrahentes matrimonium cum impedimento impedienti aut dirimenti, l.7.d.5.n.2.& triplici ſeq.
Metu ordo aſſumptus. *Vide*, Ordo.

Minor.

Minor nolens parere conditioni, & ita perdens legatum, an poſſit reſtitui, l.1.d.33.n.15.
Minor quando aliquis dicatur, & quando infantiæ, aut pubertati approximare: & quando eſſe in ætate pupillari, lib.6.diſp.38.n.2.
Minor habens curatorem, & eius licentia contrahens obligatur naturaliter, & ciuiliter abſque eius tamen licentia non obligatur ciuiliter, num. 4. Si careat curatore obligatur naturaliter, & ciuiliter, eo nu. 4. Quid de pupillo authoritate tutoris contrahente, ſiue ſit proximus pubertati, ſiue non, num. 6. Quid quando minor vel pupillus authoritate tutoris, abſque iudicis decreto alienat immobilia, aut mobilia quæ ſeruando ſeruari poſſunt, n. 6. Quid ſi tunc curatore careat, eo n.6. Quid ſi factus ſit locupletior, n.7. An pupillus carens tutore obligetur ciuiliter ex contractu nu. 8. An valeat contractus pupilli, aut minoris abſque tutoris authoritate geſtus, in eius vtilitatem, & ſit in eius optione illi ſtare, n. 9. An poſſit ſine curatoris authoritate maioratum inſtituere, n.10. An poſſit petere reſtitutionem, licet authoritate curatoris & iudicis decreto deficienti contraxerit, n.11. Quando beneficio reſtitutionis vti poſſit, n.12. Quid ſi minor iuret contractum, per ſe, vel procuratorem, an poſſit petere reſtitutionem, licet iudicis decreto deficienti alienet immobilia, n.13. Quando poſſit non obſtanti iuramento petere reſtitutionem ob enormiſſimam læſionem, n. 14. Quid ſi iuramentum illud præſtetur ab impubere pubertati proximo, n. 15. & 16. An id iuramentum indigeat relaxatione, poſſitque à parentibus irritari, ſiue fiat à minore, ſiue ab impubere, etiam de peculio caſtrẽſi, vel quaſi, n.17. An minor vel pupillus ex contractu geſto abſque curatoris, vel tutoris quem habent, authoritate, obligentur naturaliter, eod l.6.d.38.n.20.& 21. Idem dicendum eſt de pupillo, nu. 19. Quid ſi pupillus non ſit factus ditior, vel tutorem habeat, n.22. & 23. Quid ſi non ſit pubertati proximus, num. 24. Quid ſi cum ipſo tutore contrahat, nu.25. Quid ſi promiſſio fiat de alienandis immobilibus, vel mobilibus quæ ſeruando ſeruari poſſunt, idque abſque iudicis decreto, n.26. Quid ſi pupillo, vel puberi interdicta ſit bonorum adminiſtratio, n.27. Quid de prodigo, eo n.27. An pupillus obligetur naturaliter ex mutuo, nu. 28. Quid ex contractu inito pecunia credita, & an talis contractus firmetur iuramento, n. 29. An pupillus obligatus naturaliter tradens rem, transferat dominium, n.36. An habens aliquid à minori, vel lucrans in ludo, teneatur reſtituere. *Vide*, Ludens cum minori.
Minor, cui beneficium reſtitutionis conceditur, an poſſit vti compenſatione occulta, quando magnis expenſis indigeret ad rem recuperandam, l.6.d.38.n. 32. An caſu quo poteſt reſtitutionis beneficium implorare, poſſit non ſoluere, n.33.& 34. Quid ſi petat coram iudice beneficium reſtitutionis, & defectu probationum ſuccumbat, an teneatur alter negans reſtituere, peccetque negando, n. 35.
Minor an poſſit promittere arras. *Vide*, Arras. Et an ſponſalitiam largitatem. *Vide*, Sponſalitiam largitatem.
Minor ad quem effectum reputetur maior in ſpiritualibus, & in aliis in quibus talis reputatur: & an ſit ad effectum ne in iis reſtituatur, l.7.d.37.n.26. in ſolutione ad confirm. 5. argumenti.
Minor an reſtituatur in matrimonio, profeſſione, & aliis ſpiritualibus, l.7.d.17.n. 21. & 22.
Minor reſtitui ne poſſit contra quinquennium præſcriptum in Tridentino ad reclamandum contra profeſſionem. *Vide*, Tridentinũ.
Minor an poſſit aduerſus propriam confeſſionem reſtitui, l.7.d.112. n.1. Et quid, contra ſententiam, l.10.d.9.n.7.

Mitius.

Mitius agitur cum lege, quàm cum homine, l.3.d.51.n.2.

Mixtum.

Mixtum quando ſub ſimplici comprehendatur, l.8.d.2.n.28.

Modus.

Modus appoſitus in matrimonio. *Vide*, Demonſtratio.
Modi omiſſio an vitiet actum. *Vide*, Actus an vitietur.
Modum quæ faciant. *Vide*, Dictio dummodo.

Momentanea.

Momentanea quando non ſint in conſideratione, l.6.d.4.n.17.

Monachus.

Monachus dimittens habitum vt facilius impetret diſpenſationem, an ea iuuetur, ſi tacuerit animum quo dimiſit, l.8.d.25.nu.penult. & num.vlt.

Monitiones.

Monitiones matrimonij. *Vide*, Denunciationes.

Mora.

Mora vltima quando non noceat, l.6.d.21.n.7.
Mora vltima nocet, l.4.d.4.n. 22.

Mors.

Mors coniugis qualiter probetur. *Vide*, Probatio mortis. Et ibi qualiter probetur profeſſio alterius ante matrim. conſummatum.

Motus proprius.

Motus proprius Clem. VIII. an violetur, ſi volentem religioſo donare roget ille vt det cuidam tertio. Vel ſi contra votum paupertatis, vel ſi conuentus repudiet legitimam monachi, l.6.d.4.n.7.
Motu proprio gratia conceſſa quos effectus habeat. *Vide*, Gratia.

Mulcta.

Mulcta an poſſit imponi iis cum quibus diſpenſatur. *Vide*, Diſpenſationem negans.
Mulctam pecuniariam an poſſit imponere diſpenſans ei cum quo in aliqua lege diſpenſat, l.8.d.14.n.1.& 2.

Mulier.

Mulier pubere optans an poſſit ſoluere ieiunium, ne fiat deformis, l.9.d.3.n.12.

Multa.

Multa prohibentur fieri, quæ tamen facta tenent, l.3.d.32.n.2.

Mutatio.

Mutatio animi non præſumitur, l.5.d.13.n.4.

Mutus.

Mutus, & ſurdus, & cæcus, an poſſit contrahere ſponſalia, & matrimonium, l.1.d.8.n.12.

Naturales, Naturalis, Naturaliter.

NAturales an dicantur filij nati ex concubitu contra ſponſalia, vel votum, l.1.d.2.n 8.
Naturalis obligatio an obliget in foro conſcientiæ, l.1.d.7. n. 14. & 15. Qualiter diiudicetur an oriatur ex contractu naturalis, aut ciuilis obligatio, ibi num. 16. An oriatur ex donatione non accepta. *Vide*, Stipulatio alteri per alterum. An oriatur ex contractu pupilli, aut minoris. *Vide*, Minor quando aliquis dicatur.
Naturalia præualent accidentalibus, l.3.d.23 n.7.& 8.
Naturaliter quando aliquis obligatur. *Vide*, Naturalis obligatio.

Neceſſarium, & Neceſſitas.

Neceſſarium, formam importat, l.2.d.31. nu 2. Poteſt per æquipollens impleri, quando non eſt neceſſarium, quoad ſubſtantiam, ſed quoad probationem, l.2.d.31. n.5.
Neceſſitas caret lege, l.3.d.10.n 27.

Negatio.

Negatio magis negat, quàm affirmatio affirmet, l.3.d.12. n.1.

Nemo.

Nemo ex culpa ſua commodum reportare debet: nec priuari iure ſuo abſque culpa, l.2.d.22.n.6.
Nemo dat quod non habet, l.3.d.22.n.35.
Nemo præſumitur malus, l.4 d.7.n.2.

Nihil.

Nihil refert quid ex æquipollentibus fiat, l.2.d.31.n.5.
Nihil agit, an inducat nullitatem actus ipſo iure, l.6.d.19.n.3.

Niſi.

Niſi, quid ſignificet. *Vide*, Verba negatiua.

Nobilis, & Nobilitas.

Nobilis. *Vide*, Filius.
Nobilitas allegata vt cauſa diſpenſandi, qualiter intelligatur, vel quando contrahentes dicunt ſe eſſe ex principalioribus ciuitatis. l.8.d.19.n.8.

Non.

Non entis nullæ ſunt qualitates, l.3.d.2.n.5.
Non expreſſa non nocent, l.6.d.36.n.2.
Non poteſt an tollat potentiam, & differat à non poſſit, impediatque obligationem naturalem, l.6.d.38.n.20.
Non obſtante. *Vide*, Clauſula.

Notarius.

Notarius an poſſit acceptare donationem. *Vide*, Stipulatio alteri per alterum facta.
Notarius falſus exiſtimatus verus. *Vide*, Titulo legitimo carens.
Notarij ſubſcriptio an ſit neceſſaria in libro parochi. *Vide*, Parochus impedimentum.
Notarius ſcribens iuramentum, nec [illegible] tactis Euangeliis id præſtitum, an vbi forma hæc requiritur, cenſeatur ſic recepiſſe, l.7. d.108.n. 14.

Nouitiatus.

Nouitiatus an ſit repetendus à tranſeunti ab vna religione ad aliam, l.7.d.137 n.47.
Nouitiatus an ſit repetendus, quoties profeſſio eſt nulla, & eſt ratificanda, l.7.d.37.à n.45.
Nouitiatus qua ætate poſſit inchoari & perfici, vt ſit validus, lib. 7.d. 37.num. 49.
Nouitiatus exigit voluntatem nouitij & admittentis, l.7.d.37.n 56.
Nouitiatus an ſit nullus, quando non eſt præmiſſa informatio petita à Sixto V. in ſuo motu proprio, l.7.d.37.n.54.& 55.

INDEX RERVM.

Nouitiatus annus an exigatur in religionibus militaribus, ad profeſſionis valorem,l.7.d.44.n.8.

Nullatenus.

Nullatenus,quid ſignificet, l.6.d.32.n.7.

Nullus.

Nullus an importet nullitatem ipſo iure, l.8.d.21.n.75.76.

Nuptiæ.

Nuptiæ ſecundæ quoad earum benedictiones. *Vide*, Benedictio. Et quoad bigamiam, Bigamia.

Nuptiæ ſecundæ primis non diſſolutis an ſint iure naturæ irritæ, l. 7.tota d.80.Et qualiter antiquis patribus fuerint licitæ, ibi nu.12. Et an tunc licerent infidelibus,ibi nu. 13. Et an nunc ſint infidelibus licitæ,vel irritent primæ ſecundas, ibi nu. 14. Et an Pontifex poſſit in hoc diſpenſare,vel conſuetudo excuſet,ibi n.9.& 10.

Nuptiæ ſecundæ, & vlteriores, primis diſſolutis, an ſint licitæ, & ſacramentum,l.7.tota diſp.81.& ibi remiſſiuè,qualis certitudo mortis prioris coniugis exigatur.

Nuptiæ ſecundæ intra annum luctus initæ quibus pœnis ſubiaceant iure ciuili, lib. 7. d. 87.à n.1. vſque ad 20. Et an eas incurrat contrahens,ſi ſit minor,ibi n.17. Quid, ſi prius vel poſterius matrim. fuit irritum,aut non conſummatum, ibi n.18. & 19. Et an eas incurrat vir ſecundam vxorem ducens, ibi n. 20. Et an eæ ſint iure canonico correctæ, ibi à nu. 21. Et an vidua ſecundò nubens intra annum luctus amittat lectum quotidianum, & veſtes viduales ſibi datas,& alimenta ſibi debita,dum dos non reſtituitur, ibi à n. 30. vſque ad 32. Et an legatum ſub conditione non nubendi debeatur intra annum,ibi n.29.

Nuptiæ ſecundæ quibus pœnis ſubiaceant in fauorem filiorum prioris matrimonij, quoad bonorum reſeruationem, & quoad filiorum educationem.*Vide*,Filius. quoad tutelam. *Vide*,Tutela. Quoad executionem & teſtandi poteſtatem. *Vide*, Teſtamentum. Quoad poteſtatem ſubſtituendi, vel qualiter excludatur ſecundò nubens per ſubſtitutionem pupillarem tacitam.*Vide*, Subſtitutio. Et quoad alias pœnas in fauorem eorundem filiorum, lib. 7. d.88.à n.1.ad 3.& à n. 31.ad 36. Et an eæ pœnæ ſint correctæ iure canonico,ibi à num.38.vſque in finem.Et an perdatur lectus.*Vide*, Lectus.

Nuptiis ſecundis pœnas ſtatutas an incurrat vidua fornicans, teneaturque reſeruare bona filiis prioris matrimonij.*Vide*,Vidua.

Obligatio.

Obligatio naturalis.*Vide*,Naturalis obligatio.

Obligatio an ſtrictè interpretetur,l.1.d.9.n.11.

Obligatio habitandi in certo loco. *Vide*,Pactum vt vir.

Obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit,l.1.d.48.n.3.

Obligatio quando ceſſet lapſu termini: & quotupliciter ponatur terminus.*Vide*,Sponſalia termino præfixo.

Obligationem filij homini factam, an poſſit pater irritare. Vide, Filiusfamilias an obligetur.

Obreptio.

Obreptio an diſtinguatur in reſcriptis à ſubreptione,l.8.d.21.num.2. Et qualiter vitiet literas gratiæ vel iuſtitiæ, ſiue contingat verum tacendo,ſiue falſum narrando. *Vide*, Diſpenſatio.

Occaſio.

Occaſionem offerre,vel non auferre peccandi alicui, vt deprehenſus reſipiſcat,l.10.d.12.n.52. & 53.

Occaſionem offerre minoris mali ad vitandum maius,an liceat, l. 7. d.11.n.19.

Occultans,Occultum.

Occultans defectum virginitatis vt nubat. *Vide*, Virginitatem fingens.

Occultum quid dicatur,dum Trident. ſeſſ.24.c.6.de reform. concedit Epiſcopo caſus occultos:& in conceſſionibus ad diſpenſandum ſuper occultis,l.2. d.37. n. 11. Et quando dicatur impedimentum occultum vt poſſit matrimonium cum illo publicè initum,poſtea clam celebrari,n. 11.

Occultum impedimentum manifeſtare. *Vide*, Impedimentum manifeſtare.

Occultus an dicatur caſus,quando Epiſcopus denegauit diſpenſationem, & remiſit petentem ad Pontificem, cui ille ſe præſentauit, l.8.d.14. num.9.

Occultum quando dicatur impedimentum, aut quando cenſuræ dicantur occultæ.*Vide*,Clauſula.

Odioſa.

Odioſa quando ſit conſtitutio,& quando fauorabilis,l.1.d.1. n.4.

Officialis diœceſanus.

Officialis diœceſanus eſt idem quod vicarius generalis diœceſis, l.8. d.27.num.29.

Officialis.*Vide*, Ordinarius.

Officium.

Officium parochi circa matrimonium, & quid poſſit; & quando recurrere debeat ad ordinarium. Et officium ordinarij, & quando eius licentia deſideretur.*Vide*,Parochus impedimentum.

Officium iudicis quando interuenire debeat partibus non petentibus,l.10.d.19.n.30.

Officium pœnitentiarij,vel legati,an expiret morte Pontificis, l. 8.d. 28 num.92.

Officij diuini omiſſio debiti ratione ordinis & beneficij an habeat duplicẽ circumſtantiã neceſſariò fatendam,lib.10.d.15. n.5. & 6.

Officium Canonicum an recitare teneatur metu ordinatus, lib. 7. d. 29.nu. 7. Et quid, ſi in infantia vel ante pubertatem ſit ordinatus, l.7.d.30.n.12. & 13.

Omnino.

Omnino,quid importet,l.7.d.32.n.6.

Opinio.

Opinio fauens matrimonio,aut cauſæ piæ,vnius authoris, an præferatur communi,l.1.d.18.n. 7.

Opinio an præferatur veritati,l.2.d.33 n.2.

Opinio parum probabilis, & tuta poteſt ratione magni periculi amplecti,l.2.d.36.n.8.

Opinio quando eſt nullitatis matrimonij,an liceat petere,& reddere. *Vide*,Dubitans de matrimonij valore.

Opinio communis, aut verior,an dicatur ex multitudine authorum, l.3.d.44 n.2.

Opiniones cum ſunt diuerſæ,an melior ſit conditio poſsidentis, l.2. d.41. n.30.

Opinionibus exiſtentibus diuerſis,ſi negans aliquid ſufficere ad matrimonij,aut confeſsionis valorem.ſit vera coram Deo, an hæc ſacramenta collata iuxta contrariam opinionem reputatam probabilitatem,ſint valida,l.3.d.22 n.vlt.

Opinione vti in materia & forma, & in iis ex quibus pendet valor ſacramenti,an ſit licitum,l.3.d. 30.n.4.

Ordinaria,& Ordinarius.

Ordinaria iuriſdictio à quo conferatur.*Vide*,Vicarius generalis.

Ordinarius diſpenſans in denunciationibus an poſsit imponere mulctam:poſsitque ab eo appellari ſi diſpenſationem neget. Et an ſine eius licentia poſsint tunc omitti.*Vide*, Diſpenſationem negans.

Et qua cautela vti debeat vt informetur de ſuſpicione malitioſi impedimenti.Et quid teneatur facere,dum diſpenſat.*Vide*,Cauſa iuſta diſpenſandi.

Ordinarius an poſsit inquirere de impedimento occulto, vel dum diſpenſat in conſanguinitate de copula occulta.*Vide*, Impedimentum manifeſtare. Et ſi norit in confeſsione impedimentum. *Vide*, Confeſsionis ſigillum.

Ordinarius coram quo opponitur impedimentum quid facturus ſit. *Vide*,Parochus impedimentum.Et ibi, quid ſi norit eſſe diſpenſatum in eo in foro conſcientiæ.

Ordinarius cenſetur vt poſsit intereſſe matrimonio, & dare licentiam illi aſsiſtendi,Epiſcopus in ſua diœceſi, & Archiepiſcopus in ſua, l.3.d.28. n. 1. An ſit talis Archiepiſcopus in diœceſi ſuffraganei,num 2.& 3.

Quid ſi Epiſcopus nolit aliquos coniungere matrimonio,an Archiepiſcopus ad quem appellatur,id poſsit, vel alij ſacerdoti licentiam dare etiam antequam ſententia tranſeat in rem iudicatam,pendentique decennio ad appellandum conceſſo, n. 4. Quid ſi Epiſcopus lite mota aliquos vellet matrimonio coniungere, & pars aduerſa appellaret, pendentique appellatione illos coniungi concederet, an valeat matrimonium, eo n.4.

An capitulum ſede vacanti poſsit matrimonio intereſſe, vel alij licentiam dare,n.5.Quid de Abbatibus, nu. 6. An poſsit Epiſcopus in eorum diœceſibus confeſſores exponere,aut intereſſe matrimonio,aut alij licentiam dare,n.6.

Quid de Cardinalibus in Eccleſia ſui tituli, & quam iuriſdictionem in ea habeant,n.7. Quid de Pontificis legato in tota ſuæ legationis prouincia. Et an poſsit omnia quæ Epiſcopus in ſua diœceſi, nu.9. In quo diſtent poteſtates legati à latere,& non à latere, n.8. Quid de vicariis.*Vide*,Vicarius generalis.

Ordinarius an poſsit delegare.*Vide*,Delegare ordinarius.

Ordinarij nomine an comprehendantur vicarij.*Vide*, Vicarius generalis. De officio eius circa matrimonium. *Vide*, Parochus impedimentum.

Ordinaria iuriſdictio an expiret morte concedentis re integra,lib.8. d.28.n.4. 5.& 6.

Ordinarius diſpenſationem expediens qualiter poſsit legitimare prolem:& ſi ipſe non legitimauit,poſsit ſucceſſor.*Vide*,Legitimatio.

Ordinarius conſcius impedimenti,& diſpenſationis in foro conſcientiæ, an poſsit diſsimulare, & permittere vt impediti matrimonio copulentur,l.8.d.34.n.43.

Ordinarius diſpenſationem fori externi expediens, an poſsit iura conſueta recipere, aut dona aliqua,lib.8.d. 35. n. 9. & ſequentibus vſque ad 14.

Ordinarius hic an teneatur iudicialem cauſæ diſpenſationis cognitionem præmittere, nec aliter valeat diſpenſatio, quamuis cauſa ſit in ſe vera,l. 8.d.35.n.15.& 16.

Ordinarius.*Vide*,Iudex,& Vicarius.

Ordo,Ordinandus,Ordinatus,Ordines.

Ordinandus an teneatur detegere impedimentum occultum. *Vide*, Impedimentum manifeſtare.

Ordinatus ab Epiſcopo excommunicato, hæretico, ſchiſmatico, ſuſpenſo. *Vide*,Titulo legitimo carens.

Ordines ſacri an dirimãt ſponſalia.*Vide*,Spõſalia ordinis ſuſceptione.

Ordines an poſsit Epiſcopus negare ob irregularitatem occultam, lib.3.d.15.n.8.& 11.

Ordines recepturus ab Epiſcopo, quale domicilium originis, aut habitationis debeat habere,l.3.d.23.n.1.2.& 3.

Ordines filio appetenti an teneatur pater matrimonium aſsignare. *Vide*,Dos an ſit ſub præcepto.

Ordines recipiens ficto patrimonio, dato chirographo reddendi, an teneatur reddere,l.6. d. 32. nu. 7. & 8. An renunciatio patrimonij

cuius titulo initiatur, valida ſit, n.7.
Ordo an importet formam, l.8.d.54.n.27.
Ordo iudiciarius an ſit ſeruãdus in diuortio Indorum, l.10.d.19.n.1.
Ordines recipiens cum dimiſſoriis capituli ſede vacanti non potentis eas concedere, an ipſo facto amittat abſque iudicis ſententia priuilegia, l.7.d.46.n.20.
Ordo ſacer habet continentiam annexam, obligantem à nuptiis & ab omni actu venereo abſtinere, l.7.d.27.n.2.& 3. Et an iure diuino an ſolo Eccleſiaſtico ſit ordini etiam Epiſcopali annexa continentia, ibi à num. 4. vſque ad 7. Et an ſat ſit ex voto, an ex ſola Eccleſiæ conſtitutione, ibi nu.9.&10. Et an ſi promotus ad ordines, ignorauit votum illis eſſe annexum, aut noluit vouere, teneatur ad caſtitatem, ibi num.11.& 12. Quid, ſi ordo fuit irritus, ibi n. 13. Et an promoti ad ordines teneantur duplici obligatione ad caſtitatem, nempe ex voto & ex Eccleſiæ præcepto, ibi n. 14.
Ordinis ſacri votum ſolemne an conſiſtat in vera traditione, & ſit per ſe & ex natura rei ſolemne, l.7.d. 27.n.16.& 17. Et an differat ſpecie à voto ſimplici, vel è ſolemni profeſsionis voto, ibi nu. 18.
Ordinis ſacri, ſiue ſolius, ſiue cum alio voto ſimplici, ſiue cum profeſſione religionis, circumſtantia an ſit explicanda in confeſſione fornicationis. *Vide*, Circumſtantia.
Ordo ſacer, quo iure matrimonium ſubſequens dirimat, l.7.d 28.nu. 1.& 2.& à nu. 9. vſque ad 12. Et quid de ordine Epiſcopali, ibi n.15. Et quid apud Græcos. *Vide*, Græci.
Ordo ſacer metu aſſumptus, ſiue ante matrimonium, ſiue poſt, an obliget ad caſtitatem, ac dirimat ſubſequens matrimonium: & obliget ad horas: & ſic ordinatus fruatur priuilegiis clericalibus, l.7.tota d. 29.
Ordo ſacer in infantia, aut ante pubertatem aſſumptus, an obliget ad continentiam, & ad horas, & irritet matrimonium ſubſequens: & ſic initiatus fruatur priuilegiis clericalibus, l.7.tota d. 30.
Ordines minores, aut prima tonſura, an obſtent matrim. ſubſequenti, l.7.d.31. nu. 2.& 3. Et an poſſit Eccleſia illis annectere votum caſtitatis dirimens matrimonium: vel initiatos his ordinibus ad id cogere, ſub amiſſionis priuilegij clericalis pœna, ibi num. 4. Et an ſi hos recipiens credat illis annecti votum caſtitatis, teneatur ad id, ibi num. 5.
Ordinibus minoribus aut prima tonſura initiati an peccent retrocedendo, aut matrim. ineundo, l.7. d.31. à n. 7. vſque ad 14. Et an eos aut primam tonſuram recipiens, abſque animo vlterius ad ordines aſcendendi, ſit reus culpæ, ibi n.15.& 16.& quid, ſi ſolus adſit animus vitandæ iuriſdictionis ſecularis, ibi n.17.
Ordines minores aut primam tonſuram conferentes Epiſcopi iis, quos norunt nolle alios ordines aſſumere, an peccent, l.7. d.31.n. 18. Et an poſſint à promouendis vel ab eorum parentibus iuramentum petere, an bona intentione id faciant, vt ad ordines ſuperiores aſcendant, ibi n. 19.
Ordines an poſſint conferri coniugato, ante vel poſt conſummatum matrimonium, ſine vxoris licentia, l.7.d.38 n.1.& 2. Quid, ſi ante conſummationem habeat animum ingrediendi religionem, ibi n. 3 Et an id liceat ex Pontificis licentia, ibi n. 4. Et quid de prima tonſura, & ordinibus minoribus, ibi n. 5. 6.& 7. Et an ab eo exigendum ſit votum continentiæ, ſi velit prima tonſura initiari, ibi num. 8. & 9.
Ordines coniux recipiens antè matrimonium conſummatum abſque vxoris licentia an teneatur ingredi religionem, l.7.d 38. à nu. 17 Et ſi non ingrediatur, aut eos ſuſcipiat poſt conſummatum matrimonium, ad quid teneatur, ibi num. 20. Et an vxor teneatur ei reddere, ibi à num.22.
Ordines coniux recipiens abſque vxoris licentia, an ſit irregularis vel aliam pœnam incurrat, lib. 7. tota d. 47. Et an ſi ante motum proprium Sixti V. incurrat ſuſpenſionem per illum reſeruatam, poſsit abſolui ab inferiori, poſtquam Clemens VIII. reuocauit eam conſtitutionem, ibi n.11. & ſeq.
Ordines vir recipiens abſque vxoris licentia qualiter poſſit ab ipſa reuocari, & ſi Papa factus ſit, l.7.d.38.à n.11. Et quid, ſi licentia fuit metu aut dolo extorta, ibi n.13 Et quid, ſi ſola vxoris diſſimulatio adfuit, ibi n.14.& 15. Et an non repetente vxore poſſit ipſe redire, ibi num.16.
Ordines vir aſſumens abſque vxoris licentia, an ſit ipſi poſtea fornicanti reſtituendus, l.7.d. 36.n.4.
Ordines vt conferantur viro an ſufficiat vxoris licentia, vel quid amplius deſideretur, l.7.tota d.39.
Ordines recipiens ex vxoris licentia, non concurrentibus aliis iure requiſitis, an poſſit reuocari, l.7.d.39. à n. 10. Et iam reuocatus ad quid teneatur, ibi n. 12.
Ordines aſſumere, vel religionem ingredi, an poſſit coniux innocens aut votum emittere, tam in foro conſcientiæ quam externo exiſtente altero adultero: & an poſſit rogatus ab Epiſcopo, vel religioſis, an ſit coniugatus, negare ſe eſſe coniugatum: & in foro externo poſtea reuocatus ad quid teneatur, l.10. tota d.11. Et quid, ſi ante alterius fornicationem ingrediatur, & poſtea alter fornicetur, ibi n. 2. Et quid, ſi de licentia adulteri manentis in ſeculo ingrediatur, an poſſit reuocari, ibi n. 6. Et an hic ſit capax beneficij, tranſiens ad ordines ob vxoris adulterium, lib.7.d.42.n.16.
Ordines aſſumere, vel religionem ingredi, an poſſit coniux adulter, quando iam innocens ſtatum mutauit, vel votum caſtitatis emiſit: & an poſſit tunc adulter votum emittere, l.10.num. 6. Quid, ſi non mutauit ſtatum, aut non præceſsit ſententia, ibi n. 7. Quid, ſi ſententia iudicis ſecularis præceſſerit, ibi n. 8. Quid, ſi ſententia diuortij, ibi à n.9. vſque ad 13. Quid, ſi innocente ſciente, & non contradicente, n. 14. Et an talis licentia tacita vel expreſſa poſſit reuocari, nu. 14. Et an talis innocens, concedens hanc licentiam adultero, teneatur votum emittere, aut religionem, ingredi, ibi n. 15. Et an ſi innocens monitus renuat reconciliationem poſſit adulter ſtatum mutare, poſsitque reuocari, donec profiteatur: & an votum ſimplex caſtitatis, vel alia vota emiſſa tempore diuortij ab adultero de licentia innocentis, poſſint ab ipſo irritari, ibi n.14. Et an credatur iuramento dicentis ſe vouiſſe, ibi n.17.
Ordines aſſumere coniugi an liceat, quoties ipſi licet ad religionem tranſire, l.10.d.11.n. 16.
Ordines an liceat viro recipere, ratione furoris aut ſæuitiæ vxoris, l.10.d.18.n.48.& 49.
Ordines qualiter poſſit recipere coniux ratione hæreſis alterius, vel propriæ. *Vide*, Hæreſis.

Oſcula.

Oſcula an liceant inter ſponſos ſub conditione. *Vide*, Sponſis ſub conditione.
Oſcula & tactus inter impotentes ad copulam, quando præceſſit matrimonium, & impotentia eſt arte medicabilis, an liceat, lib. 9. d. 17.n.19.
Oſcula & tactus inter coniugatos abſque pollutionis periculo, quando liceant, l.9.d.44.n.8.& ſeq. Et quid de aſpectibus & verbis turpibus, ibi n. 13. Et quid quando tactus ſunt, incipiendo copulam ſodomiticè, vel intromiſſo membro intra os feminæ: aut in loco publico fiunt, ibi remiſſiuè, n. 14. Et quid de coniuge ſe tangente ibi n.15.& ſeq.
Oſcula & tactus, & delectationes, an liceant inter coniuges, quando ratione voti, aut affinitatis, aut quia eſt dubium de valore matrimonij, aut quacunque alia ratione non licet copula, lib. 9. d. 44. num. 19. & ſeq.
Oſcula & tactus inter coniuges, & aſpectus ac verba turpia, an reddantur illicita, ob pollutionis periculum, l.9.d.45.à n.33. vſque in finem. Et quid, ſi ſolum ſit diſtillatio, ibi n.41.
Oſcula & tactus inter ſolutos, quando & qualis culpa ſint. lib.9.d.46. num. 2. & multis ſeqq. Vbi & de tactu ſecum met. Quando delectatio ex illis conſurgens dicatur venerea & libidinoſa, ibi num.5. Et an in illis ſit neceſſariò confitenda perſonæ circunſtantia, ibi num.18.
Oſcula & tactus inter ſponſos de futuro an liceant etiam cum pollutionis periculo, l.9.d.46 à n.46. vſque in finem.
Oſcula & tactus in loco publico cum vxore, qualis culpa ſint, l. 9. d. 15.n.2.& quid in Eccleſia. *Vide*, Eccleſia.
Oſcula & tactus habita ab altero cum vxore, an ſint iuſta diuortij cauſa, & vt ea dotem perdat, l.10.d. 4.n.11.& 12.
Oſcula quando ſint adulterij vxoris condonatio. *Vide*, Adulterium.

Pactum.

PActum an ſit promiſſio. *Vide*, Promiſſio ſimplex an obliget.
Pactum quando non valet, nec pœna valida eſt. *Vide*, Pœna non valet.
Pactum quando pariat obligationem naturalem. *Vide*, Naturalis obligatio.
Pactum vt vir in certo loco habitet cum vxore, an valeat, lib. 1.d.40. num.1.& 2.
Quid ſi de nouo, cauſa ſuperueniat, an poſſit vir non ſtare *illi pacto* etiam iurato, n.3 & 4. An valeat pœna appoſita, & incurratur à viro alio migrante, n.5. An tunc vxor teneatur virum ſequi, num. 6. Quid de ea conditione appoſita in maioratu, nu.7. Quid ſi aliquid legetur cuidam dum in certo loco habitauerit: vel ſub conditione ibi habitandi, n. 8.
Pacta nouiſſima ſunt ſeruanda, l. 10.d. 7. n.2.
Pactum non petendi nec reddendi initum inter coniuges, *qualiter* obliget, l.9.d.37.n.18. & ſeq.

Papa.

Papa an poſſit in ſponſalibus diſpenſare. *Vide*, Sponſalia diſpenſatione.
Papa matrimonio conſummato fidelium, an poſſit diſpenſare, l. 2. d. 13.n.11. Quid in rato, lib. 2.d.14.n.1.& 2. An poſſit generaliter ſtatuere, vt matrim. ratum dirimatur per ſequens conſummatum, n. 3.& 4. An deſideretur cauſa, l.2.d.15.n. 1. 2. 3. 4. 5.6. An exigatur ad hoc mutuus contrahentium conſenſus, nu.7. An ſatis ſit quæcunque cauſa iuſta, l. 2.d.16.n.1. Quæ ſint cauſæ iuſtæ, ea d.16.à n. 2. ad 9. An poſſit diſpenſare in matrim. conſummato *infidelium*, dum ad fidem redeunt, l. 2.d.17.n.1.& 2.
Papæ poteſtas ordinaria, & abſoluta quid ſit. *Vide*, poteſtas ordinaria.
Papa in quibus poſſit diſpenſare, & quando omittens ad actum, vel permittens actum, cenſeatur diſpenſare. *Vide*, Diſpenſare.
Papa an poſsit approbare leges repudij, l.10.d.1.n.12.
Papa an poſsit impedimenta matrim. etiam dirimentia ſtatuere abſque cauſa, ita vt teneat factum, l.7.d.1. à n.1. vſque ad 6. Et an poſſit aliquos in particulari reddere inhabiles ad contrahendum inter ſe, ibi nu. 7. Et an poſsit certam perſonam reddere omnino inhabilem ad matrimonium, ibi n.8.
Papa an poſsit infidelibus impedimenta matrimonij ſtatuere, *lib.7.* d.1.num.3.
Papa interdicens matrimonium, an eo ipſo irritet illud initum contra id interdictum, l.7. tota d.2. Et an dato id matrim. eſſe validum,

ſit ſepa

ſit ſeparandum, ibi n. 14. Et an ſeparandum ſit, ſi lite pendenti ſit initum, ibi n. 15. Et an ſponſalia ſint valida contra eam prohibitionem, ibi n.9.
Papa an poſſit ſtatuere vt error qualitatis dirimat matrimonium, l. 7.d.18.n. 9. Et an poſſit auferre impedimentum erroris perſonæ, ibi num.15.
Papa factus maritus abſque vxoris licentia an ſit reuocandus, lib. 7. d.38.n.12.& 20.
Papa an poſſit reuocare conſtitutiones ſuas quoad effectus ex eis incurſos, l.8.d.7.n.4.
Papa an irritet vota religioſi etiam ſolemnia, l.8.d.8.n.7.
Papa an nunquam ſoleat in cognatione ſpirituali diſpenſare, lib. 8. d.19.n.7.
Papæ delegatus eiuſve legati vt quis poſſit eſſe, an requiratur dignitas tempore quo Pontifex commiſit, an tempore præſentationis reſcripti, an vtroque, l.8.d.27 n.28.
Papa dum in literis Apoſtolicis dicit, volumus, vel reſeruamus nobis, quid importent hæc, l.8.d.28.n. 27. 63. vbi etiam an ea reſeruatio ſit perſonalis.
papa qualiter poſsit legitimare. *Vide*, Diſpenſare.

Par, & Paria.

Par in parem non habet imperium, l.3.d.24.n.6.
Paria ſunt in iure aliquid nunc eſſe, & apparere denuo, & non eſſe, & non apparere, l.1.d.63. n.2.9.

Parapherna.

Parapherna an perdat vxor adultera, l.10.d.8.n.10.

Parens.

parens qui mala fide matrimonium irritum iniit, an cenſeatur legitimus reſpectu filij nati ex coniugio inito cum bona alterius fide, l.8.d.34.n.46.
Parentes an poſſint offerre vel offerre occaſionem furandi filiis & famulis, vt deprehenſi reſipiſcant, l.10.d.12.n.52.53.

Parochus.

Parochus aſſiſtens matrimonio, aut benedicens nuptias in peccato mortali, qualiter peccet. *Vide*, Matrimonium quoad miniſtrum.
Parochus an poſſit diſpenſare in denunciationibus matrimonij. *Vide*, Diſpenſare in denunciationibus An peccet ſi timore mortis omittat denunciationes. *Vide*, Diſpenſationem negans.
Parochus impedimentum inueniens an poſſit propria authoritate aſſiſtere matrimonio, l.3.d.15.n. 2. Quid ſi contrahentes ſint alienigenæ, n.1. An oppoſito impedimento poſſit interdicere matrimonium. Et de impedimento cognoſcere, n. 3. Qua prudentia ſit vtendum, dum opponitur impedimentum, ad illud explorandum; vel cum petitur fœminam in loco tuto reponi, nu.4. Quid ſi contra priora ſponſalia velit quiſquam aliam ducere, an poſſit parochus aſsiſtere, n.5. Quid ſi quiſquam prius affirmet impedimentum: & *poſtea neget, n. 6. Quid ſi is cui impedimentum ſponſalium cum alia opponitur*, affirmet *ſe fictè conſenſiſſe*, ſintque diſpares contrahentes, n.7. Quid quando parocho conſtat de impedimento extra confeſsionem, & contrahentes illud negant: vel impedimentum eſt occultum, & publicè petunt matrimonium, vel fatentur votum, & negant ſe illo obligari, quia fictè vouerunt, vel ex alia cauſa, & quid in iuramento metu extorto, n.8.& 9. Quid ſi votum, vel delictum ex ſola ipſorum confeſsione conſtat, an credatur dicenti ſe fictè conſenſiſſe, vel fatenti ſimul circumſtantiam excuſantem, n.10. An poſsit publicè petenti matrim. miniſtrare quando ipſe nouit impedimentum occultum & quid de ipſo ordinario, vel de parocho ab ordinario compulſo, n. 11. Quid ſi parochus, vel ordinarius norit diſpenſationem eſſe impetratam in foro conſcientiæ, nu.13.14.15. An initum matrim. cum diſpenſatione pro ſolo conſcientiæ foro, ſeparandum ſit detecto impedimento in foro externo, num.15.& 17. Quid ſi coram ordinario, vel notario fateatur aliquis impedimentum, & ſimul diſpenſationem pro foro conſcientiæ, num. 16. An poſsit parochus vel ordinarius interdicere matrimonium ob doctrinæ Chriſtianæ ignorantiam, n. 18. & 19. Vel cenſuris compellere ad addiſcendum eam, num. 19. An nullo oppoſito impedimento ſit ineundum matrim. in facie Eccleſiæ: & quid per faciem Eccleſiæ intelligatur, n.20. Quid teneatur parochus interrogare, quæ verba proferre, nu. 21. An teneatur habere librum, & quid in eo ſcripturus ſit; vel quando alius de licentia Parochi aſsiſtit matrimonio: vel dum religioſi, in nouo orbe funguntur Parochi officio, teneantur ad id: & an ſit neceſſaria Parochi, & notarij ſubſcriptio, n.22.
Parochus an teneatur hab[illegible]e librum in quo ſcribat contrahentium nomina, vel q[illegible]ur officio Parochi, vel qui de eius licentia aſsiſtit matrim[illegible]3.d.15. n.22.
Parochus ſciens in [illegible] impedimentum. *Vide*, Confeſsionis ſigillum.
Parochus an debeat eſſe [illegible]pri[illegible] & vtriuſque contrahentis, & intra *propriam* parochiã vt aſsiſtat matrimonio. *Vide*, Matrim. an requirat præſentiã. Quid ſi ſit excommunicatus, ſuſpenſus, interdictus, vel irregularis. *Vide*, Excommunicatus parochus. Quid ſi legitimo titulo careat, vel fictè licentiam dederit. *Vide*, Titulo legitimo carens. An ſatis ſit Parochus originis, vel qualis habitatio exigatur. *Vide*, Habitatio qualis requiratur, &, Habitans duplicem parochiam &, Quid quando ſunt duo parochi.
Parochus non ſacerdos an validè aſsiſtat matrimonio, l.3.d. 20. nu. 2.& 3. An peccet, nu. 4. An poſsit licentiam aſsiſtendi concedere ſacerdoti, n.6.& 7. An poſsit non ſacerdoti, nu.9. & 10. An poſsit ſacerdoti non approbato ab ordinario, excommunicato, vel irregulari, num.10.
Parochus vagorum, forenſium, nauigantium, & quærentium domicilium. *Vide*, Vagi an dicantur.
Parochus non proprietarius, vel alius ſacerdos aſsiſtendi matrim. licentiã habens an poſsit delegare. *Vide*, Delegare ordinarius poteſt.
Parochus an poſsit vicecuratum inſtituere. *Vide ſupra.*
Parochus aſsiſtens matrimonio, vel dans licentiam, contra ordinarij prohibitionem. *Vide*, Licentia data.
Parochus an teneatur in matrimonio verba proferre, & ſint de eſſentia. *Vide*, Verba parochi.
parochus qualiter debeat eſſe præſens, & quid ſi caſu, vi, vel dolo, vel per interpretem intelligat conſenſus. *Vide*, Præſentia parochi.
parochus aſsiſtens clandeſtino, vel quiuis alius ſacerdos an ſit ſuſpendendus, l.3.d.48.n. 1. 2. Quid de parocho id matrim. non prohibenti, n.1. An poſsit tempus triennij quo ſuſpendendus eſt, augeri, vel minui, n.2. An correcta ſit hæc triennij ſuſpenſio per Tridentinum, & hodie ſit tantum pœna arbitraria, nu. 3.& 4. An parochus aſsiſtens matrimonio omiſsis denunciationibus, vel non prohibens, aut quiuis alius ſacerdos aſsiſtens, ſit triennio ſuſpendendus, num. 5. Quid ſi libro careat, vel non interroget de conſenſu, n.5. Quid ſi parochus interſit aliis matrim. interdictis ſibi à iure, vel iudice, vel vagorum, vel forenſium abſque licentia ordinarij, eo n. 5. Quid ſi alienus parochus, vel alius ſacerdos interſit matrimonio abſque proprij licentia, an ſit ſuſpendendus, num. 6. An ignorantia craſſa excuſet ab hac ſuſpenſione, n.7. An per hanc pœnam corrigatur excommunicatio, Clem. I. de priuileg. in religioſos ſolennizantes matrimonium lata, n.8.
Quid ſi ſacerdos proprius, vel alienus non interſit. ſed det aſsiſtendi licentiam ſacerdoti, aut non ſacerdoti, l.3.d.49 n.1.2.& 3. Quid ſi non ſacerdos aſsiſtat abſque licentia proprij parochi, ea d. 49. n.3.
parochus an ſit ſuſpenſus ſi aſsiſtat abſque Epiſcopi licentia, matrimonio publico eorum qui abſque parocho & teſtibus contraxerant, l.3.d.46.n.1.& 4. vbi an ſit alia pœna plectendus.
parochus ſuſpenſus triennio, quia interfuit clandeſtino, an ſi iterum aſsiſtat, confundantur hæc tempora *Vide*, Suſpenſus ad certum tempus. Et an ſit ſuſpenſus à beneficio, ſicut eſt ab officio, vel poſſit illo priuari. *Vide*, Suſpenſus ab officio.
parochi licentia ad aſsiſtendum matrimonio quando non ad vnguem ſeruatur. *Vide*. Licentia ſi non omnino ſeruetur.
parochi officium circa matrim. *Vide*, parochus impedimentum.
Parochus an teneatur in libro notare patrinum ſolius catechiſmi fuiſſe puero iam domi baptizato, l.7.d.10.n.13.
parochus aſsiſtens matrimonio, in quo eſt error qualitatis dans cauſam matrimonio, an incurrat ſuſpenſionem, l.7.d.18.n.22.
Parochus aſsiſtens matrimonio inter conſanguineos aut affines, aut profeſſos, aut ſacris initiatos, an incurrat excommunicationem, l. 7.d.48.n.4.
parochus benedicens ſponſis alienæ parochiæ, quam pœnam incurrat: vel ſi ſecundis nuptiis benedicat. *Vide*, Benedictio.
parochi an poſsint diſpenſare in ieiuniis, eſu carnium, feſtis, votis: & an id poſsit confeſſarius, l.8. d.9.n.27.
parochus incapax beneficij illius ad defectum occultum communiter ignoratum, vel confeſſor cuius licentia eſt irrita ob vitium occultum, vel occultè eſt reuocata, an ſit eligibilis per bullam, l. 8.d. 34 num.14.
parochus conſcius impedimenti, & diſpenſationis in foro conſcientiæ, an poſsit diſsimulare, & impeditos matrimonio coniungere, l.8.d.34.n.43.

Participans in crimine.

participans in crimine criminoſo cum excommunicato quando incurrat excommunicationem, l. 7.d.48.n.3.

Pater.

pater an poſsit iuſtè impedire matrimonium filij, l.1.d.14. n. 4. *Vide*, Cauſa iuſta diſpenſandi &, Filius an validè.
pater an poſsit promittere ſponſalia pro filiis: & quid de matre, *Vide*, Sponſalia. Matrimonium an contrahatur. &, promiſsio facta alieni.
pater promittens dare vnam ex filiabus. *Vide*, Sponſalia cum vna ex pluribus.
pater vel mater pro[illegible]entes dona filio, ſi opera virtutis exequatur, vel à vitiis deſiſtat, an [illegible]ccent. *Vide*. Simonia an ſi donis.
pater vel mater an poſsint dare filiis licentiam teſtandi. *Vide*, Teſtandi licentia.
Pater an poſsit irritare votum filij cuius ætas eſt dubia. *Vide*, Dubitans de pubertate. Et an poſsit irritare iuramentum appoſitum in contractu pupilli. *Vide*, Minor quando aliquis dicatur.
Quid de votis realibus filij maioris, vel obligatione homini facta. *Vide*, Filiusfamilias an obligetur.
pater an poſsit cogere filium vt ſibi miniſtret vel recedere volentem impedire. Et quid poſsit circa eius contractus. *Vide*, Filius familias an obligetur. An poſsit impedire ne ſe vendat, vel illum includere, l.6.d.38.n.7.
pater an teneatur dotare filias. *Vide*, Dos an ſit ſub præcepto. & *ibi*, Quid de filia volenti religionẽ ingredi, vel filio ordines appetenti.
pater an poſsit remittere filio vſumfructum non computando in tertia & quinta bonorum parte. *Vide*, Vſusfructus remiſsio.

Patria poteſtas.

patria poteſtas an ceſſet in filio coniugato, quoad odioſa & fauorabilia,

bilia,

bilia,& idem,ſi filiùs dignitatem adeptus ſit, l.7. d.82. n.7. Et an filius conceptus ante patris emancipationem vel dignitatem,licèt poſtea natus ſit,exiſtat ſub poteſtate aui,eo n.7.

Patrinus.

Patrinus, vt ſit quis in bapriſmo vel confirmatione, an ſufficiat quæcunque ætas,in qua ſit rationis vſus, l.7.tota d.61.

Patrini an poſſint duo mutuo eſſe,l.7.d.54.n.17.

Patrini quoad cognationem ſpiritualem contrahendam. *Vide*, Cognatio ſpiritualis.

Patrini an plures eſſe poſſint in baptiſmo, attento iure antiquo, vel nouo Tridentini: poſſitque Epiſcopus attento vtroque iure in hoc diſpenſare,l.7.d.57.à n.1.vſque ad 7.Et an poſſint eſſe patrini duo viri vel duæ fæminæ,ibi nu.4. Et aut mortale ſit, adhibere plures patrinos,aut duos viros,vel duas fæminas, ibi nu.6.Et an hæc habeant etiam locum in confirmatione,ibi n.9.

Patrini an poſſint eſſe ſimul vir & vxor,l.7.d.57.n.5.

Patrino iuranti ſe non habuiſſe intentionem contrahendæ paternitatis,an ſit credendum,l.7.d.58. n.8 &.9.

Patrini an poſſint eſſe religioſi,l.7.d.60,n.21.

Patrinus in baptiſmo vel confirmatione an poſſit eſſe parens filij vel maritus vxoris,l.9.d.26.n.5.

Paupertas.

Paupertatis votum. *Vide*,Voto paupertatis.

Peccatum.

Peccatum minimum patrare an liceat alicui,ad vitandum maximum in alio,l.7.d.11.n.27.

Penitus.

Penitus,an importet ipſo iure,l.8.d.21.n.75.& 76.

Penſio.

Penſio an poſſit ſolui,& recipi ſolutio literis non expeditis. l. 8.d.19, num.5.

Penſiones an vacent per matrimonium,l.7.tota d.44.

Penſionis an ſit capax coniugatus, & qualiter poſſit eam tuta conſcientia habere,l.7.d.44.n.9.

Penſionis incapax eſt,qui eſt incapax beneficij,l.7.d.44.n.vlt.

Penſionem recipiens animo ducendæ poſtea vxoris,an peccet, lib.7, d.45.num.20.

Peregrini.

Peregrini an teneantur legibus, & conſuetudinibus loci per quem tranſeunt, quando in ſuo oppido eædem vigent, vel eſſent ſcandalum,vel diuerterunt illuc animo commorandi, l.3.d. 18. nu.3. Quid quando diuertunt per modum tranſitus, & eæ non ſeruantur in ſuo oppido,n. 4.5.& 6. Quid ſi leges illæ ſint iuris communis,at in ſuo oppido non obligant, n. 7. Quæ mora in loco tranſitus deſideretur, peregrini vt teneantur illius legibus, num, 8. 9. Quoad contractus ſolemnitatem an teneantur legibus loci contractus, & conſuetudinibus illius, & ſecundùm illas cenſeatur in dubio contractus celebratus, num. 10. Quid in dote& teſtamento,n.11.An forenſes teneantur ad gabellas loci contractus, nu.12. An ſi vendant triticum in Caſtella, teneantur eius pragmaticam taxantem pretium ſeruare, nu.13. Quid ſi legum tranſgreſſio cederet in damnum loci tranſitus, n.14. Quid de vagis, an teneantur legibus loci tranſitus, nu. 15. An peregrini teneantur ad leges domicilij: vbi contraria vigent in loco vbi reperiuntur, num. 17. & 18.Quid ſi leges ſint iuris communis,& ibi non obligent, n.21. An Luſitanus tranſiens per Caſtellam poſſit, in ſabbato inteſtina animalium edere, num. 19. An Græcus poſſit celebrare in Eccleſia Latina in pane fermentato, vel Latinus in Græca in pane azymo. Et quid ſi inter Latinos inueniatur Eccleſia Græca, vel inter Græcos Latina, nu. 20. An proficiſcens in die feſto ad locum vbi non eſt feſtiuus ille dies, poſſit non audire miſſam, & exercere ſeruilia, n. 21. Quid quoad ieiunium, & eſum carnium de proficiſcente in die ieiunij ad locum vbi carnes eduntur, peruenturo, n. 22. Quid ſi exeat loco vbi carnes eduntur, peruenturus ea die in ſuum domicilium vbi ieiunatur, nu. 23. An ſi incolæ locorum vbi Tridentini decretum non obligat,diuertant per modum tranſitus ad locum vbi obligantur incolæ ad id decretum, poſſint abſque parocho & teſtibus contrahere, num,25.& 26. Quid ſi incolæ locorum vbi obligat,contrahant vbi non obligat,n.27.& 28. Quid ſi in fraudem illius decreti abie[illegible] n.29.Quid de captiuis, aut mercatoribus exiſtentibus apud infid[illegible]s, à num. 31. vſque ad finem.

Pe[illegible]ini Euchariſtiam an debeant recipere in Eccleſia matrice in [illegible]ſchate, vel poſſint à religioſis recipere. *Vide*, Habitatio qualis [illegible]uiratur.

Periti artis.

Periti artis qualiter poſſint recuſari, & alia circa eos. *Vide*, Matronæ.

Pia cauſa.

Pia cauſa quando ſit matrimonium:& quando legatum relictum conſanguineo pauperi.*Vide*,Votum ducendi aliquam.

Pignus.

Pignus an poſſit interuenire in ſponſalibus, lib. 1. diſp. 28.à num. 2. ad 4.

Piſcans.

Piſcans halecia diebus feſtiuis an teneatur ad eleemoſynam iniunctam, C.licet,de feriis.*Vide*, Diſpenſationem negans.

Pleito omenaje.

Pleito omenaje. *Vide*, Homagium.

Pœna.

Pœna non valet,quando pactum principale eſt irritum,lib.1.d.7.nu. 17.& 19.

Pœna impoſita matrimonio an claudat ſponſalia. *Vide*, Clandeſtina ſponſalia.

Pœna adiecta pacto habitandi in certo loco.*Vide*,pactum.

Pœna ſponſalibus adiecta non valet, & eſt veniale eam apponere, l.1.d. 30. num. 2. Quid ſi ab aliis apponatur pœna: vel ab altero contrahente cum extraneo, à nu. 3. ad 7. Quid quando promiſſio nullam matrimonij neceſſitatem inducit: quia promittunt parentes ſub pœna ſe facturos, & curaturos, num. 4. Quid de pœna circa conditionem abſtinendi à matrimonio: vt ſi nupſero promitto talem pœnam,n.8. Quid circa matrim. non diſſoluendum, vel non petendum diuortium, nu. 9. Quid fauore matrimonij vt ſi vir promittat pœnam ſi tenuerit concubinam, num. 10. Quid ſi pœna ſit modica,n.11.An poſſit peti intereſſe,à num. 12.ad 16.Si pœna ſoluatur,an ſit reſtituenda in foro cōſcientiæ.Et idem de lucro in ludo pecunia credita,& an detur repetitio,l.1.d.31.n.1.& 2. Quid ſi ludens,iurauit ſe ſoluturum,an teneatur ſoluere,poſſitque repetere,& obtinere iuramenti relaxationem,eo l.1.d. 33. n. 24. & 25. Vbi & quid per bullam. Quid de pœna ſponſalibus adiecta, an firmetur iuramento, vel ſit ſaltem illius iuramenti neceſſaria relaxatio,e[illegible]32.n.20.21.& 22.

Pœna in religionis ingreſſu an poſſit apponi.*Vide*, Arræ & pœna.

Pœna conſiſtens in lucro non acquirendo, quando valeat in ſponſalibus.*Vide*,Conditio obligans ad nuptias, & *Vide*, Conditio retrahens à nuptiis.

Pœna non contrahitur,vbi deeſt culpa,l.1.d. 36.n.4.

Pœna conuentionalis an debeatur in foro conſcientiæ,l.1.d. 37. à n. 1.ad 4.An debeatur integra,vel quatenus intereſt, n. 4. An poſſit præſcribi, n.5.

Pœna ſcienter facienti,aut præſumenti. *Vide*,Lex imponens pœnam.

Pœna legis quando incurratur ex actu nullo. *Vide*, pœna clandeſtini.

Pœna an ſit annullatio actus,l.3.d.4.n.8.& 9.

Pœna annullationis quando liget ignorantes,l.3.d.17.n.10.

Pœna quando ſit inhabilitas,l.3,d.17. n.11.

Pœna imponi non debet niſi iure expreſſa ſit,l.3.d.44.n.2.

Pœna in facientem,an liget mandantem. Et mandans, ac conſulens an verè faciant,l.3.d.49.n. 1. & 2.

Pœna priuans iure non quæſito,an indigeat iudicis ſententia, lib. 3. d. 53. n. 8. Quid quando aliquid non imponitur per modum pœnæ,ſed conditionis requiſitæ,eo n.8.

Pœna in contractu dotis an valeat.*Vide*,Motus ab intrinſeco.

Pœnæ clandeſtini matrimonij vt incurrantur an ſatis ſit, *ſed denunciationes* omittantur, l. 3.d,1.n. 5. 6. & 7. Quid ſi matrim. publicè celebratur omiſſis denunciationibus, n. 9.& 10. Quid ſi coram parocho & teſtibus,non tamen rogatis, *num. 11. Quid ſi* matrim. clandeſtinum ſit nullum,quia abſque parocho & *teſtibus celebra*tur,an ſubiiciatur clandeſtini pœnis,l.3.d.2.n.1, 3.4.& 5.Traditur regula ad cognoſcendum, quando pœna legis incurratur ob actum irritum,n.2.Quid ſi tale matrim.irritum conſummetur, eo l.3.d. 2. n. 6. Quid ſi *matrim. ſit irritum ratione* alicuius impedimenti,num.7.

Pœnas eligentis *indignum, an incurrat* eligens indignum ex confeſſione notum,*l. 3.d.16.n.6.*

Pœnæ *matrimonij clandeſtini* quoad illegitimitatem filiorum. *Vide*,Legitimi filij,&,Legitimare prolem. An ſit pœna ipſius,vt mulier ſpoliata à viro,non ſit in poſſeſſionem reſtituenda, l. 3. d. 45. num. 1. An carere debeant clam contrahentes, ſi *inualidum ſit* matrimonium,ſpe diſpenſationis. *Vide*, Diſpenſationis ſpe. An ſit mentio facienda in diſpenſatione talis matrimonij. Quidque proſit dicere Tridentinum, vt careant ſpe diſpenſationis, an liget Pontificem ne diſpenſet,l.3.d.45.n.3. An ſit talium pœna,eſſe inhabiles ſimpliciter ad contrahendum, vel tantum ad clam contrahendum,eo l.3.d.46.n.1. & 2. An opus ſit iudicis *declaratione*, vt matrim.clam contractum diſſoluatur, ea d. 46. num.2.& 3.An clam contrahentes abſque parocho & teſtibus *ſint* puniendi arbitrio ordinarij,peccetque ordinarius non *puniens*,ea d.46. nu. 6. An contrahentes clam omiſſis denunciationibus, & teſtes aſſiſtentes puniendi ſint aliqua pœna,ea d. 46. n.7. & 8. An expediat vt ſynodales conſtitutiones hos excommunicent, num.9. An valeat, ſi ea conſtitutio præcipiat taliter excommunicatos vitari, n.10.An trahendi ſint in perpetuam [illegible]itutem,n.11.De pœna exhæredationis quam hi incurrunt. *Vide*, Hæreditate *priuari*. Quæ ſint pœnæ exhæredationis quam hi in[illegible] *Vide hic ſupra*.Quæ ſint pœnæ parochi, vel alterius ſacerdoti[illegible]entis. *Vide*, Parochus *aſsiſtens clandeſtino*. An pœn[illegible]ni indigeant iudicis ſententia. *Vide*, Iudicis ſententia[illegible]oſſit eas imponere. *Vide*,Iudex qualis.

Pœnæ iuris ciuilis & canonici an ſint in vtroque tribunali ſeruandæ, l.3.d.54.

Pœnis diuerſis impoſitis variis legibus eidem delicto,an vna al*teram* corrigat,*l.3.d.48.n.3. 4.* & 8.

Pœnis minus condignè punitus à iudice ſeculari, vel Eccleſiaſtico, an poſſit iterum puniri ab alio, vbi crimen eſt mixti fori. *Vide*, Iudex qualis.

Pœna priuatiua an exigat ſententiam iudicis,vt incurratur, *lib.* 9. d. 30.n.1. & 2.

Pœna an incurratur,quando actus eſt metu geſtus,l.9.*d.31.n.4.*

Pœna

Pœna quando excuſetur ratione ignorantiæ. *Vide*, Ignorantia, vbi de qualitate ignorantiæ, etiam quando pœna imponitur ſcienter facienti.
Pœna an ſit reſeruatio alicuius peccati, & excuſetur ignorantia, l. 9. d.32.n.18.
Pœna delicto impoſita non extenditur ad delicti attentionem, lib. 10.d.4.n.12.
Pœnæ adulterij. *Vide*, Adulterium.
Pœnam an teneatur reſtituere reus ſe falſis teſtibus protegens: & appellans poſtquam ſemel damnatus eſt,l.10.d.8.n.14.
Pœna non præſtat immunitatem,l.10.d.10.n.3.
Pœna ſacerdotis benedicentis nuptiis tempore vetito, & recipientis eas,quæ ſit,l.7.d.7. n. 4.& 5. Et quæ pœnæ benedicentis ſponſæ alienæ parochiæ,vel ſecundis nuptiis. *Vide*, Benedictio.
Pœna reſeruationis an ceſſet reuocata conſtitutione reſeruanti, l. 7. d.49. n. 11. & 12.
Pœnæ ciuiles lege inductæ contra ſecundas nuptias. *Vide*, Nuptiæ, vbi & an eas incurrat vidua fornicans.
Pœna qua coniuges ſe obligant ad abſtinendum à ſecundo coniugio,vel votum pœnale quod quis emittit, ſi non impleuerit fidem ſponſalium,an valeat,l.7.d.88.n.37.
Pœna à teſtatore impoſita, ſiue in legato, ſiue in hæreditate perdenda,an obliget in foro conſcientiæ ante iudicis ſententiam, l. 7. d. 91.n.2. 3. & 4.
pœnæ à teſtatore impoſitæ ſecundis nuptiis, an ſint correctæ iure canonico,l.7.d.91.n.1.
pœnæ curialis, ſolicitatoris, ſcriptoris narrantis falſum contra relationem partis,quæ ſint.l.8.d. 21.n.58.
pœna aliqua pecuniaria an poſſit imponi ab Epiſcopo aut aliis prælatis, iis cum quibus diſpenſant in lege propria ſuperioris aut voto,l.8.d.14.n.1.& 2.
pœnalis lex. *Vide*, Lex.

Pœnitentiarius.

pœnitentiarij officium an expiret morte papæ,l.8.d.28.n.92.

Pollicitatio.

pollicitatio & promiſſio in quo differant,l.7.d.79.n.19.

Pollutio.

pollutio Eccleſiæ. *Vide*, Eccleſia.
Pollutio. *Vide*, Semen.
pollutio habita à coniuge,an ſit iuſta diuortij cauſa. *Vide*, Diuortium.

Pontifex.

pontifex. *Vide*, papa.

Poſſeſsio, & Poſsidens

poſſeſſio mala fide capta, an ſuffragetur in dubio ipſi dubitanti. *Vide*, Dubitans num res ſit ſua.
Poſſidens bona fide,& dubitans. *Vide*, ibid.

Potentia.

potentia coeundi ante pubertatem, ex quibus ſignis probetur, l. 7. d. 104. à n.24. vſque ad 36.

Poteſt.

poteſt negatione præmiſſa,quid importet, & an differat à non poſſit. *Vide*, Non poteſt.

Poteſtas.

poteſtas ordinaria,& abſoluta principis, quid ſit, l.2.d.15.n.3.
poteſtas delegata. *Vide*, Delegata poteſtas.
poteſtas diſpenſandi. *Vide*, Diſpenſandi poteſtas.
poteſtas patria. *Vide*, patria poteſtas.
poteſtas conferendi beneficia conceſſa Epiſcopo, an ſit fauorabilis & extendenda,l.8. d. 2. n. 3. Et an poteſtas diſpenſandi ipſi conceſſa circa beneficia, reſtringatur ad ſimplicia, ibi n. 8.
poteſtas conſeruatorum an expiret concedentis morte,l.8.d.28.n.43.
poteſtas legitimandi. *Vide*, Legitimare.

Præceptum.

præcepta ſuperiorum,& licentiæ, an ipſorum morte expirent, vel depoſitione officij,l.8.d.28.n.47. & 48.
præceptum nullum eſt iuris diuini in lege Euangelica, quin ſit etiam iuris naturæ, demptis præceptis fidei & ſacramentorum, l.7.d. 52. num.2.
præcepta duo de eadem re violans, an peccet duplici malitia neceſſario fatenda,l.9.d.15.n.5.& 6.

Prælatus.

prælatus repudians hæreditatem, vel legatum, abſque ſolemnitatę *Vide*, Repudiare hæreditatem, & ibi, an ſolus prælatus non implens conditionem, vel recipiens penſionem ab emphyteuta qui ceciderat in co[illegible] præiudicet monaſterio, vel Eccleſiæ.
prælatus religioni[illegible] piſcopus mittens ſubditum, vt ab alieno initietur, an cenſea[illegible] committere vices ſuas ad diſpenſandum cum eo in imped[illegible]um,l.8.d.1.n.25.
prælatus religionis an ha[illegible] iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem in ſubditos, l. 8. d. 3. n.9. Et an p[illegible]ſit ſecum diſpenſare, vel id committere ſuo confeſſario, ibi n.1.2.3. & 9.
prælatus religionis quid poſſit circa diſpenſationem. *Vide*, Diſpenſare.
prælati habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, in quibus diſpenſare poſſint. *Vide*, Diſpenſare.

Præſcribi.

præſcribi an poſſit pœna conuentionalis. *Vide*, pœna conuentionalis.

Præſcriptio.

præſcriptio ſalarij famulorum non petentium illud intra triennium, an procedat in foro conſcientiæ,l.7.d.37.n.17.

Præſentia.

præſentia parochi & teſtium vt valeat matrim. non ſatis eſt corporea, ſed deſideratur vt illi vſum rationis habeant, & intelligant conſenſus contrahentium, l.3.d. 39.n. 1. Satis eſt aliquo ſenſu percipiant, vt ſi videant ſigna, licet non audiant verba, num.2. Satis eſt per interpretem intelligere conſenſum, & poteſt matrim. per interpretem celebrari,n.3. Creditur dicto talis interpretis,n.4. Quid ſi parochus & teſtes habuere animum attendendi, caſuque vagentur tempore contractus, n.5. Quid ſi parochus conſulto nollet attendere,num.6. Quid ſi vi interſint,num.7.8.&.9. An deſideretur teſtes ad id faciliter vocari, n. 8. & 10. Quid ſi parochus dolo ad aliud vocetur,n.10. Quid ſi caſu tunc tranſeat, nu. 11. An peccent mortaliter contrahentes coram parocho vi detento, aut caſu tranſeunti, aut dolo ad aliud vocato. Et quid in teſtibus, num. 12. Quid ſi licentia aſſiſtendi matrimonio vi extorqueatur, aut iuriſdictio, an valeat, num.. 13. Quid ſi dolo extorqueatur licentia, num.14.
præſentia an in dubio præſumatur. *Vide*, promiſſio ante acceptationem.

Præſertim,

præſertim, quid importet. *Vide*, Dictiones implicatiuæ.

Præſumere, & præſumptio.

præſumere quid importet. *Vide*, Lex imponens pœnam ſcienter.
præſumptio ſemper in dubio ſumitur ita vt actus valeat. Et quando duo actus fiunt eodem die, præſumitur præcedere requiſitum ad actus valorem,l.3.d.35.n.19.
præſumptio prioris partis non ſumitur in dubio,l.4.d.7.n.2.
Præſumptio iuris & de iure quando inducatur,& quid ſit, l.7. d, 37. n. 8. & 6. Et an admittat indirectam probationem in contrarium, ibi n. 33. Et an illa ſufficiat ad condemnandum excluſa appellatione, ibi n. 21. Et quotuplex ſit præſumptio, ibi n. 7. Et an reſtitutionis in integrum beneficium excludat, ibi n. 22. Et an ſit iuris & de iure, qua Tridentinum præſumit ratificari profeſſionem non reclamando in quinquennium. *Vide*, Tridentinum.
Præſumptione iuris an ſtandum ſit in foro conſcientiæ, quando quis dubitat an contrariam intentionem habuerit, l.7.d. 32. n. 12.
Præſumptio iuris & de iure nequit ex actibus futuris ſumi, ſed ex ſolis præteritis,l.7.d.88. n.17.
Præſumptio iuris & de iure, an oriatur ex ſententia matrimonij, quę non tranſiit in rem iudicatam, vel ex poſteriori matrim. ab impotenti inito, diſſolutionis prioris ex odio,l.7.d.99.n.13.
Præſumptio iuris & de iure, an ſit noui conſenſus, quando poteſt matrimonium nouo conſenſu perfici, nec appellatur à ſententia illud approbanti intra legitimum tempus,l.7.d.100.n.13.
Præſumptio in fauorem alicuius inducta, non habet locum, quoties in eius damnum redundat,l.7.d.103.n.1.

Præter.

Præter, quid ſignificet. *Vide*, Verba negatiua.

Preces.

Preces importunæ, aut ſuperioris quando metum inferant. *Vide*, Metum an inferant preces.

Princeps.

Princeps an poſſit cogere ad matrim. *Vide*, Conſenſus in matrim.
Principis præceptum intelligitur ſaluo iure alterius,l.1.d.47.n.3.
principis poteſtas ordinaria, & abſoluta. *Vide*, poteſtas.
principis ſententia an legem conſtituat. *Vide*, Sententia principis. Quid de eius epiſtola, vel reſponſo. *Vide*, Epiſtola.
principis diſſimulatio an inducat diſpenſationem. *Vide*, Diſpenſationem an inducat.
princeps fidelis an poſſit impedimenta matrimonij ſtatuere, l.7.d.3. à n.1. vſque ad 4. Et ibi, an Eccleſia hoc poſſit ſibi reſeruare. Et an poſſit ea ſtatuere reſpectu infidelium ſibi ſubditorum, ibi n.8.
princeps infidelis an poſſit ſtatuere impedimenta matrimonij, l.7.d. 3.n.5. Et quid inter Indos, ibi n.6. Et an talia impedimenta comprehendant fideles ibi commorantes: vel ligentur impedimentis quæ ſunt apud fideles,n.7.& 10.
principis beneficium ſeu priuilegium quando ſit latè interpretandum,l.8.d.1.n.4.
princeps ſupremus & inferiores an cenſeantur diſpenſare, quoties admittant ad actum iure prohibitum, vel illum fieri patiuntur, l.8.tota d.4.
princeps ſecularis an poſſit legitimare prolem ex matrimonio priuato habitam, etiam quoad Eccleſiaſtica, diſpenſando in matrimonij radice, l.8.d.7.n.11.
princeps in dubio an cenſeatur iuri tertij derogare, l. 8.diſp.7. nu.6 in fine.
princeps, dum diſpenſat, qualiter in eo præſumatur cauſa, & ſimiliter dum inferiores diſpenſant, l.8.d.17 n.14.& 15.
Principes magni qui appellentur in Tridentino, vt cum eis diſpenſetur in ſecundo gradu,l.8.d.19.n.3.

Principale intentum.

principale intentum ſemper inſpicitur,l.6.d.1.n.12.

Priori.

Priori ſublato tollitur poſterius,l.3.d.4. n.6.

Priuilegium.

priuilegium habens ad diſpenſandum in caſibus Epiſcopi etiam matrimonialibus, an poſſit diſpenſare in illis quibus ratione ſolius neceſſitatis poteſt Epiſcopus,l.2.d.40.n.9.

Priuilegium an proſit ignoranti. Et ſemel illi conceſſum poſſit reuocari. *Vide*, Gratia.

Priuilegium an ſemper contineat aliquid iure communi non conceſſum, l. 2. d. 27. n. 15.

Priuilegij verba an ſemper debeant aliquid operari. *Vide*, Gratiæ verba.

Priuilegio pro ſe introducto quando quis teneatur vti, l. 9. d. 6. n. 14.

Priuilegium cuius ratio ineſt vni ſoli, & inde ad alios deriuatur, eo mortuo ceſſet, l. 7. d. 47 n. 4.

Priuilegia clericalia an amittantur abſque ſententia à ſodomita, vel ordinato cum dimiſſoriis capituli ſede vacanti, quando eas concedere nequit, l. 7. d. 46. n. 20.

Priuilegia clericalia qualiter amittantur per contractum matrimonij. *Vide*, Clericus.

Priuilegium an exigat cauſam, & in quo à diſpenſatione differat, l. 8. diſt. 1. num. 1.

Priuilegium principis quando ſit latè interpretandum, l. 8. d. 1. n. 4.

Priuilegia bullæ & iubilei an ſint latè intelligenda, l. 8. d. 2. n. 7.

Priuilegium in dubio an cenſeatur iuri tertij denegare, lib. 8. diſp. 7. num. 6. fine.

Priuilegia religioſorum circa quæ vota & iuramenta concedant facultatem diſpenſandi, & cum quibus. *Vide*, Diſpenſare, vbi etiam an ad id exigatur confeſſio: & quid cócedant circa petitionem debiti cum ligatis voto, affinitate, vel cognatione ſpirituali.

Priuilegium regularium aperiendi breuia ſacræ pœnitentiariæ explicatur l. 8. d. 34. n. 11. & 30.

Priuilegium an poſſit reuocari: & an indigeat ſpeciali mentione, quando per modum contractus conceſſum eſt, & vt fiat pecuniaria recompenſatio, l. 8. d. 33 per totam.

Priuilegium Indorum, vt poſſint in tertio & in quarto gradu matrimonio coniungi, explicatur, l. 8. d. 24. n. 35.

Priuilegia an ſint interpretanda iuxta verba ſupplicæ, l. 8. d. 21. n 37.

Probare, & Probatio.

Probare ſarras non excedere bonorum decimam an incumbat vxori, & eius hæredibus, an viro, l. 6. d. 35. n. 1. vſque ad 5.

Probatio ad diſſoluenda ſponſalia, & impediendum matrimonium, qualis requiratur. *Vide*, Sponſalia vt diſſoluantur.

Probatio ad diſſoluendum matrimonium, an exigat teſtes omni exceptione maiores, l. 2. d. 45. n 30. & 31. An ſat ſit fama, n. 32. Quádo ſufficiat confeſſio vtriuſque, vel alterius coniugis fatentis impedimentum, nu 33. 34. & 35. Ad diuortium an ſatis ſit confeſſio coniugum, n. 36. An matrimonium initum eſſe probetur etiam ad vitandam concubinatus pœnam, confeſſione coniugum, n. 37.

Probatio mortis alterius coniugis vt ſuperſtes poſſit aliud inire matrimonium, an fiat longiſſima abſentia, l. 2. d. 46. n. 1. An auth. Hodie, C. de repudiis, ſit correcta iure canonico, & poſſit iudex punire fœminam ſecundo nubentem non ſeruata ſolennitate illius, nu. 2. An eadem probatio quæ ad mortem, exigatur ad probandam profeſſionem alterius coniugis ante matrimonium conſummatum, nu. 4. An deſideretur certus nuncius de morte, vel ſatis ſit in vtroque foro alia moralis certitudo, num 5. & 6. Iudicis arbitrio relinquitur hæc probatio, nu 7. An poſsint teſtes non citata parte probare hanc mortem, num. 8 An ſufficiat vnus teſtis, n. 10. 11 & 12 An fama ſit ſatis, nu. 13. 14. & 15. Quas conditiones ſit habitura fama vt probet, n. 16.

Probatio eorum quæ in corde latent. *Vide*, Scientia.

Probatio metus. *Vide*, Metus qualiter probetur.

Probatio adulterij ex quibus concludatur, l. 10. d. 12. à. n. 39.

Probatio cauſarum an exigatur, quando eæ tantum generaliter referantur, vel dicendo, Vt aſſerunt, vel per verbum imperſonale, Vt Aſſeritur l. 8. d. 35. n. 24. & 25.

Probatio potentiæ coeundi ante pubertatem *Vide*, Potentia.

Probatio qualis debeat eſſe copulæ fornicariæ aut conſummationis poſterioris matrimonij quando ratione maleficij, aut cuiuſuis impotentiæ ſeparatum, eſt reſtaurandum matrimonium. *Vide*, Impotentiæ.

Probatio iuſtitiæ ſententiæ in cauſa coniugali, tranſacto termino ad appellandum, an fieri poſſit tam ex meritis cauſæ, quàm ex proceſſus ordine, l. 7. d. 100. n. 2.

Probationes impotentiæ ad dirimendum matrimonium. *Vide*, Impotentia.

Procurator.

Procurator ad donandum an poſſit donare mortuo conſtituente. *Vide*, Mandatum morte.

Procurator tam ad matrimonium, quàm ad alia negotia quam ætatem debeat habere, l. 3. d 41. n. 8. Cætera de hoc procuratore. *Vide*, Matrimonium per procuratorem.

Procuratoris conſtitutio facta à captiuo, vel metu, an valeat. *Vide*, Metus ab intrinſeco.

Prodigus.

Prodigus cui eſt interdicta adminiſtratio, an obligetur naturaliter, l. 6. d. 38. n. 27.

Profeſſio, & Profeſſus.

Profeſsio tacita, & ratificatio prioris irrita. *Vide*, Sponſalia quam ætatem.

Profeſsio qualiter dirimat matrim. *Vide*, Matrimonium profeſsione.

Profeſsio an poſsit fieri ante annum nouitiatus, & ante 16. annos, quando alter ſponſus poſt matrim. ratum religionem ingreditur, *Vide*, Sponſi ánte matrimonij conſummationem. Quid quando tranſit profeſſus de vna religione in aliam, l. 2. d. 24. n. 6. & 10. Quid ex conſenſu nouitij, & religionis, ibid. An ille annus nouitiatus debeat eſſe completus de momento: & ſimiliter ſexdecim ætatis anni requiſiti ad profitendum. Et an requiratur annus, & dies. Et quid in anno biſſextili, n. 21.

Profeſſio ficta, aut metu extorta an poſſit ſolo actu interno ratificari, l. 2. d. 32. n. 14. Quid, ſi fuerit poſſeſſio etiam ex parte monaſterij, eo l. 2. d. 35. n. 4. An deſideretur ſcire monaſterium profeſſionem priorem fuiſſe nullam, eo n. 4.

Profeſſio alterius coniugis qualiter probetur ad diſſoluendum matrimonium ratum. *Vide*, Probatio mortis.

Profeſſio religionis an ſit nulla ob metum reuerentialem, l. 4. d. 6. n. 17. 18. 35. & 39.

Profeſſio metu facta an firmetur iuramento. *Vide*, Iuramentum præſtitum metu.

Profeſſus fictè an teneatur verè profiteri, vel poſſit fugere, l. 2. d. 39. n. 11. l. 4. d. 15. n. 5.

Profeſſio quoad eſſentiam voti ſolemnis quid continet, & quoad dirimendum matrimonium, & quod eſſentiam religionis in quo conſiſtat. *Vide*, Votum.

Profeſſio ex dolo vel ex falſa cauſa facta, vel errore circa cauſam finalem, an ſit irrita, l. 10. d. 9. n. 9. n. 11. & 18. vſque ad 23.

Profeſſio facta à coniuge exiſtimanti diuortium eſſe iuſtè celebratum an valeat, l. 10. d. 9. n. 23.

Profeſſionis circunſtantia ſiue ſolius, ſiue cum ſacro ordine, aut alio voto concurrenti, an ſit explicanda in confeſſione fornicationis. *Vide*, Circumſtantia.

Profeſſio an poſſit eſſe in pendenti, vt tunc non valeat, ſed incipiat valere tempore futuro vel ſub conditione emitti, aut poſſit Eccleſia ſupplere conſenſum, l. 7. d. 36. n. 16.

Profeſſio quoad reclamationem contra eam. *Vide*, Tridentinum.

Profeſſio tacita difficilius præſumitur valida quàm expreſſa, l. 7. d. 37. n. 34. Et an ablata ſit per Tridentinum, ibi n. 2.

Profeſſio tacita an præſumatur intra quinquennium exercendo actus profeſſorum, quando profeſſio expreſſa fuit irrita, lib. 7. d. 37. n. 10.

Profeſſio an poſſit reddi irrita ſtatuto religionis. l. 7. d. 37. n. 30.

Profeſſio irrita an vt ratificetur, ſit repetendus nouitiatus. *Vide*, Nouitiatus.

Profeſſio tacentis morbum an ſit valida, ſi eo detecto non admitteretur, & qualiter ille peccet, l. 7. d. 37. n. 53.

Profeſſio irrita ratificanda an exigat conſenſum nouum profeſſi ſcientis priorem profeſſionem fuiſſe irritam, lib. 7. d. 37. n. 59. Et an exigatur noua ſuperioris acceptatio, ibi à n. 60. Et an ſint ceremoniæ ſolitæ adhiberi repetendæ, ibi n. 66.

Profeſſio facta in religionibus militaribus non tranſacto nouitiatus anno an valeat, *l. 7. d. 44. n. 8.*

Profeſſio religionis vt liceat coniugi, quid exigatur, *quando* iam conſummatum eſt matrimonium, l. 7. d. 23. n. 1. & 2. Et an ſit neceſſaria licentia Epiſcopi, ibi num. 3. Et an ſatis ſit ſi alter coniux iuuenis in religione incluſus maneat, etſi *non profiteatur*, ibi n. 4. Et an ſatis ſit vt profiteatur aſſumpto habitu *diui* Iohannis equitum, ibi n. 4. Et an ſat ſit votum *temporale caſtitatis* coniugis ſenis manentis in ſeculo, *ibi n. 5*. *Et an* id votum continentiæ manentis in ſeculo efficiatur *ſolenne profitente* altero coniuge, ita vt eo *mortuo nequeat* manens in ſeculo validè inire matrimonium, ibi *n. 6. 7. & 8*. *Et an* ſi coniux ſenex ſit ſuſpectus de incontinentia, ſufficiat vt in ſeculo manens continentiam promittat, ibi n. 9. Et quid ſi manens in ſeculo ſit iuuenis, ſed non *ſuſpectus* de incontinentia, ibi n. 10. Quid, ſi vxor ſenex manens in ſeculo, non de incontinentia, ſed de aliis prauis moribus ſuſpecta ſit, ibi nu. 11. Vbi etiam tractatur, an vir iam profeſſus ſit tunc *reuocandus*. Et an ſi coniux ſenex manens in ſeculo cum *caſtitatis* voto turpiter viuat, ſit cogendus religionem ingredi, ibi *num. 12*. Et an quando coniux ingreſſus religionem de *legitima* coniugis licentia manentis in ſeculo cum caſtitatis voto, exit ante profeſſionem, ſit reddendus manenti in ſeculo, & hic liber maneat à voto, ibi n. 13. Et an ſi coniux manens in *ſeculo vult* ratam habere profeſsionem alterius *abſque ſua voluntate* factam, teneatur ſi iuuenis ſit, ingredi religionem, & *quid, ſi tunc* incontinenter viuat, ibi n. 14. Et qua ætate dicatur coniux ſenex, ibi n. 15. & 16.

Profeſsio religionis abſque licentia alterius coniugis facta, an ſit valida, & ſaltem id votum ſolenne religionis habeat vim voti ſimplicis religionis aut ſimplicis caſtitatis, lib. 7. *tota diſp. 34*. Et an liceat huic coniugi reuocato pete[illegible] & reuocanti liceat denegare debitum reuocato, ibi n. [illegible] eo matrim. diſſoluto liceat huic reuocato ad aliud t[illegible] ſi tranſeat, ſit validum, ibi n 5.

Profeſsio facta à coniuge quando alte[illegible] manens in ſeculo vouit continentiam, an valea[illegible] & qui[illegible], quando non vouit, lib. 7. d. 33. n. 2. 3. & 4. Et an profeſſus hic, qui defectu alicuius iure requiſiti reuocatur, teneatur altero coniuge mortuo redire ad religionem: nec validè poſsit matrimonium inire, ibi n. 5. Et an hic reuocatus poſsit petere debitum, aut teneatur reddere. Et an alter teneatur ei reddere, ibi n. 6. & 7.

Profeſsio an liceat coniugi innocenti, altero adulteranti: vel adulteranti, quando celebratum eſt diuortium, vel innocens reconciliari renuit. *Vide*, Ordo.

Profeſſus an reuocari poſsit, & coniugi manente in ſeculo reſtitui,

quando

quando manens eſt iuuenis,& vouit caſtitatem,l.7.d.33.n.8.& 9. Et quid, ſi hoc votum ſit temporale,ibi n.10.Et an ſit locus reuocationi, quando non vouit manens in ſeculo,ibi à nu.11.ad 14.

Profeſſus coniux an poſſit propria authoritate exire,quando poteſt reuocari,l.7.d.33.n.15.

Profeſſus coniux de alterius licentia, quando defectu alicuius requiſiti poteſt reuocari, an hæc reuocatio fiat iure actionis, an potius ex iudicis officio,l.7.d.37.n.17.& 18.Et an ſi res eſt integra, poſſit coniux ipſe qui licentiam dedit,reuocare, ibi nu.19. Et an ſit locus reuocationi, eo quod Epiſcopus profitendi licentiam non dederit: & quid,ſi illam dedit,ibi n.19.& 20.Et an poſſit Epiſcopus excommunicatione lata cogere religioſos exemptos ad hanc reuocationem,ibi n.21.& 22.

Profeſſus quando eſt alter coniux de licentia alterius manentis in ſeculo, in his cogendus ſit religionem ingredi, ſi nullum votum caſtitatis emiſit,aut ſi illud emiſit,& eſt ſenex,nec de incontinentia ſuſpectus,l.7.d.33.nu.14. Et quid, ſi ſit iuuenis,aut ſi ſenex,eſt de incontinentia ſuſpectus,ibi n.25.& triplici ſequenti.

Profeſſus coniux ſine licentia coniugis an poſſit ab illo reuocari, quamuis vterque communi conſenſu vouerit continentiam in ſeculo,l.7.d.34.nu.6. Et an liceat illi talem profeſſum de religione rapere,ibi n.7.

Profeſſus abſque coniugis licentia,& ab eo reuocatus an teneatur eo mortuo ad religionem redire, l.7.d.34.n.11.& 12. Et quid,ſi coniugem pœniteat reuocationis,ibi n.13.Et an poſſit exire coniuge poſtea conſentiente profeſſioni, ibi n.16. Et ſi is permanere velit,quid teneatur facere manens in ſeculo conſentiens,ibi n.17. Et quid, ſi coniux nunquam in vita conſenſit,an eo mortuo poſſit hic profeſſus exire,ibi n.18.Et an vt ea profeſſio mortuo altero ratificetur, deſideretur ſcire hunc coniugem priorem profeſſionem fuiſſe nullam, & acceptari denuo à ſuperiori,ac reperi nouitiatum,eo nu. 18. Et quid quando ignarus mortis perſeuerauit, at ſtatim ac conſcius fuit,vult reſilire,ibi nu.19. Et quid, quando conſcius mortis perſtitit,ibi num.20.Et quid,quando coniux ſponſus conſcius eius profeſſionis non reuocauit, ſed tacuit, nec conſentiens,nec diſſentiens,ibi num.21. Et quid,ſi dum vixit,conſenſit ibi num.22.

Profeſſus quando eſt coniux ſine alterius licentia, an poſſit alter eo inuito profiteri,lib.7.diſp.34.num.23. Et quid, ſi vterque coniux abſque alterius licētia profiteatur, ſiue conſcius ſiue ignatus profeſſionis alterius, an valeat profeſſio,ac neuter alterum reuocare poſſit,ibi nu. 24.

Profeſſus coniux ex alterius licentia metu extorta,an poſſit ab altero reuocari,lib.7.d.37. nu. 1. Et an hic reuocatus poſſit petere & reddere, ibi nu.2. Et an hæc profeſſio valuerit ſaltem vt ſimplex religionis votum,ibi nu.3.Et an hic reuocatus teneatur redire ad religionem, poſt coniugis mortem,ibi num.4.Et an peccet exiens propria authoritate,ibi nu. 5. Et an valide ineat matrim. ibi nu.6. Et an ſi non fuit reuocatus,dum viueret coniux,poſſit eo mortuo exire,ibi num.7.Et an dicenda ſint omnia de coniuge ſic profeſſo, ac ſi abſque licentia profeſſus eſſet,ibi n.8.

Profeſſus ex alterius coniugis licentia dolo extorta,an poſſit reuocari,l.7.d.37.n.9.Et an profeſſio valeat,ibi nu.10. Et an ſi non reuocetur,poſſint altero mortuo,ibi n.11.Et an idem omnino ſit in hoc caſu ac quando nulla fuit data licentia,ibi n.12.

Profeſſus ſciente coniuge,ac diſſimulante, an valeat reuocari: nec profeſſio ſit valida: poſſitque ipſe altero mortuo exire: ac idem dicendum ſit,ac quando abſque licentia,l.7.d.35.à nu.13.ad 16.

Profeſſus abſque coniugis licentia, an poſſit poſtea altero fornicante reperi,vel exire inuito monaſterio,l.7.d.36.à num.1. vſque ad 3. Et quid, ſi inordinatus eſt abſque licentia,an ſit reſtituenda vxori fornicanti,ibi n.4.

Profeſſus coniux abſque coniugis licentia, an tranſacto quinquennio poſſit reclamare: & quid requiratur ad eam profeſſionem ratificandam,l.7.d.37.à n.69.

Profeſſus vt poſſit reclamare contra profeſſionem, quot conditiones exigantur tam in profeſſione tacita quàm expreſſa, l.7. d. 37. num.1. Et à quo die numeretur quinquennium intra quod reclamare licet,in vtraque profeſſione,ibi nu. 2. Et an poſſit audiri,ſi intra quinquennium dimiſit habitum ex iuſta cauſa,ibi nu.83. Et quid,ſi iniuſtè dimiſit,& iterum aſſumpſit, ibi num.4. & an dubitans an intra quienquennium voluerit ratificare profeſſionem, teneatur in foro conſcientiæ ſtare illa profeſſione,ibi num.12. Et an poſſit hic qui intra quinquennium non reclamauit, nec ratificauit profeſſionem, ... re, ibi n.11. Et an poſſit ſuperior ipſum occultè eiicere, ... an poſſit ei credere, ibi n.14. Et an hic, vel qui fictè profeſſus eſt, deſtitutus remedio ad reclamandum tranſacto ... , teneatur ratificare profeſſionem,ibi à n.36.Et an teneatur regulam & vota ſeruare,eod.n.36. Et an dū non ratificat, poſſit alimenta monaſterij recipere, ſuffragium præſtare, prælaturam admittere, & ad ordines promoueri, ac priuilegiis religionis iuuari, ibi n.42.& 43.Et an denuo ratificans profeſſionem, poſſit retinere locū,& cætera priuilegia antiquitatis prioris profeſſionis,ibi n.67.& 68. *Vide*, Tridentinum.

Profeſſus eiectus an teneatur ad votum religionis, & ad alia ante profeſſionem facta,l.8.d 9.n.21.

Profeſſus.*Vide*,Religio & Religioſus.

Prohibitum.

Prohibitum an cenſeatur antecedens quoad pœnam,prohibito conſequenti,lib.10.diſp.4.num.12.

Prohibito aliquo prohibetur omne id per quod venitur ad illud,lib. 1.diſp.13.num.1.& 2.

Promiſſio, & Promittens.

Promiſſio merè interna an ſat ſit ad ſponſalia,l.1.d.3.n.1.An ſaltem obliget ſtando in iure poſitiuo,aut naturæ,n.2.4.5.

Promiſſio ducendi aliquam facta Deo.*Vide*,Votum ducendi.

Promiſſio ad ſponſalia an exigatur mutua.l.1.d.5.n.1. An ſatis ſit alterum tacitè repromittere. Et quando ſint ſigna tacitæ repromiſſionis num. 2. An acceptatio alterius ſit cenſenda repromiſſio, n.4. & 5. Quando alter ſolus promittit, an maneat obligatus,nu. 7. & ſequentibus. Qui diſtet inter manere obligatum ex vi promiſſionis, aut ſponſalium, nu 8. Quid ſi alter diu differat repromittere,num.12.Quid ſi gratuitæ promiſſioni accedat repromiſſio gratuita,an ſint ſponſalia, nu. 13. Quid ſi poſt interuallum alter repromittat,ibi n.14.An credendum ſit dicenti ſe mutaſſe voluntatem,n.14.Quando dicatur promiſſio gratuita,& quando reſpectiua,n.15. An illa promiſſio non mutua matrimonij obliget ad mortale,n.18.& 26.

Promiſſio ſimplex an obliget ad mortale,& frangens teneatur reſtituere,l.1. d. 5. n. 18.& ſeq. Quid deficienti animo ſe obligandi,& quando deficere dicatur,n.21. Quid ſi non exprimatur cauſa,n. 22.Quid rebus mutatis, num.23.Quæ ſit materia grauis vt talis fractio, ſit lethalis, n. 24.An omitere vnum ſacrum promiſſum ſit mortale,n.25.Quid ſit promiſſio ſimplex,nu.17.An ſit pactum num.20.

Promiſſio ante acceptationem, & donatio facta abſenti, an poſſint reuocari. Et idem de quocunque contractu,ſtando in iure communi l. 1.d.6.n.2.Quid iure regio Caſtellæ, nu.18.& 19. An opus ſit intimari donationem per nuncium ad id deſtinatum, num.3. Quid iure Caſtellæ,n.20. An ſatis ſit acceptatio relata in promittentis arbitrium,ibi n.4.An poſt donantis mortem poſſit acceptari? Vel poſſint hæredes donatoris reuocare,n.5. An hæredes donatarij poſſint ipſo mortuo acceptare,n.6.Quid de mandato donandi.*Vide*,Mandatum donandi.An iure naturæ ſit reuocabilis donatio ante acceptationem,n.10.Quid ſi fiat præſenti,& tacenti,n.11. An in dubio præſentia præſumatur, num. 11. Qualis præſentia eſſe debeat,nu.12. Quid fauore cauſæ piæ,n.16.An in dubio cenſeatur votum, illa promiſſio facta cauſæ piæ,num.17.Quid ſi fiat infanti, n. 15. An ex promiſſione non acceptata oriatur obligatio naturalis,vel iure canonico,vel ſi firmetur iuramento,vel iure regio Caſtellæ,vel ſi notarius, aut alius nomine abſentis ſtipuletur, *Vide*,Stipulatio alteri per alterum facta.

Promiſſio matrimonij in abſentia, nullo abſentis nomine acceptanti,an valeat,l.1.d.6.n.23. Quid,quando matrim.eſt cauſa pia, nu. 25.Quid ſi fiat præſenti,& tacenti,n.26. Quid ſi fiat infanti,num. 27. An deſideretur intimari per nuncium ad id deſtinatum, num. 28. An ſufficiat fieri acceptationem coram nuncio à promittente miſſo,n.29.An coram eodem nuncio fieri debeat, n. 31. Quid accedenti iuramento,n.32.Quid quando coram perſona coniuncta, & petenti promiſſionem,& ille intimat, nu.30. Quid ſi alius acceptet,& Promiſſio alio acceptanti nomine abſentis, quando non eſt circa matrim. *Vide*,Stipulatio alteri per alterum facta. Quando eſt de matrimonio,ſi promiſſio ſi non gratuita,an poſſit reuocari ante abſentis acceptationem,licèt ſit cauſa pia,l.1.d.7.n.31. Quid ſi acceptans, aliquid repromittat nomine proprio, & an poſſit hic fidem datam remittere,n 32.Quid ſi promiſſio fiat nuncio miſſo ad petendum matrimonij ſponſionem, n.33. Quid ſi nuncius deferat nuncium promiſſionis alterius, an ſatis ſit coram illo repromittere,n.34.Quid ſi coram alio fiat repromiſſio,nu.35.Quid ſi ſit gratuita promiſſio,& aliquis acceptet pro abſenti,n.36.An ſat ſit præſentia huius qui pro abſenti acceptare debet, n. 36. An poſſit hic remittere,n.37.Quid ſi matrimonium ſit cauſa pia, n. 38. Quid ſi adſit iuramentum,n. 39.

Promiſſio deliberata an eſſe debeat ad ſponſalia, votum, & quamcunque promiſſionem,& quanta deliberatio exigatur, l. 1.d.8.nu. 4. 5. Quid præmeditari debeat promittens, & an exigatur mora temporis, nu. 7. An ſit certum ſignum defectus deliberationis, ſi ſtatim promittentem pœniteat, n. 8. Quid in dubio an fuerit deliberatio,n.1.An ſat ſit deliberatio virtualis,n.21.An exigant ſponſalia,& votum animum promittendi, & ſe obligandi, eo l. 1. d. 9. à n.1.ad 5.An ſit ſponſalia fictè contrahere,culpa mortalis,ea d.9. n.3.An iuramentum ſine animo ſe obligandi, obliget,ea d. 9. n. 8. & 9.Quid in dubio.*Vide*,Dubitans de promiſſione, An ſaltem ficta promiſſio obliget ratione iniuriæ, quando eſt gratuita, l. 1. d. 10.n.1.Quid quando ea ſpe eſt deflorata virgo,ea d.10. nu. 2. 3. 4. Quid ſi vir ſit nobilior, num. 5. Quid ſi nobilior verè promittat. Quid ſi fæmina ex modo ſpondendi potuit intelligere fraudem, n.7.Quid ſi adſit iuramentum, nu. 8. Quid ſi ſequatur ſcandalum, n.9.Quid ſi timeatur malus exitus, nu. 10. Quid ſi vir decipiatur in virginitate,vel alia qualitate,n.11. Quid ſi dolo cognito accedat ad eam,nu.12. Quid ſi deflorata, fornicetur cum alio, vel aliquid ſuperueniat ob quod poſſent ſponſalia diſſolui, & an tunc teneatur deflorator reſtituere, nu. 13. Quid ſi ſoli tactus & oſcula fuerint,num.14. Quid ſi fæmina nolit ei nubere,aut parentes reſiſtant:vel ipſe aliam duxerit,aut ordinem ſacrum aſſumpſerit, nu. 15.An ſi aliud matrim. inierit, teneatur viduus factus illam ducere,n.16.An quando deflorator eſt ditior, aut alia fraudis ſigna apparuerunt,teneatur reſtituere,ead.d.10.n.18.& 19 Quid fæmina ignoranti

ignoranti exceſſum, aut quando merito credere debuit fictè promittenti,n.20.& 21. Quid de promittente fictè corruptæ matrimonium,ſi tradat corpus, nu.22.23.& 24. Quid quando contrahentes ſunt æquales, & nullum aliud damnum ſequitur, an fictè promittens teneatur verè contrahere,n.25.& 26.

Promiſsio inter impares de ineundo matrimonio, an ſit nulla,vel poſsit diſſolui,quando eſt vero animo inita, l.1.d.14.num. 1.&.3. Quid quando magnum ſcandalum, vel malus exitus, vel odium inter ipſos timetur,nu.3.Quid ſi pater reſiſtat,n.4.Quid ſi ſint pares,& timeatur ſcandalum,n.2.

Promiſsio prodiga.*Vide*,Promittens prodigè.

Promiſsio facti alieni an attento iure communi valeat, l 1.d.24.n.2. In quibus caſibus valeat,n.3.Quid quando adiicitur pœna,num.5. Quid ſi ſit factum eius quem promittēs cogere poteſt, n.5.Quid circa matrimonium, n.6.Quid ſi accedat iuramentum, n.7. Quid attento iure canonico,nu.8.Quid in foro conſcientiæ,& an oriatur obligatio naturalis,num.9.Quid attento iure regni Caſtellæ, nu.10. Ad quid teneatur promittens alienum factum, vel matrimonium,n.11.An impleat tepidè,& ſimulatè petens,nu.12. An ſi fuerit negligens,teneatur reſtituere,n.13.Quādo euadat pœnam. *Vide*, Promittens factum alienum.

Promiſsio facta tempore inhabili,non obligat tempore habili,lib.1. d.50.num.6.

Promiſsio an deobliget rebus mutatis exiſtente in mora promittente,quando ante moram non erant mutatæ,l.1.d.62.n.5.

Promiſsio dotis fœminæ honeſtè ſeruienti.*Vide*, Dos promiſſa.

Promiſsio matrimonij ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſet. *Vide*, Conditio ſi pontifex.

Promittens quando non tenetur implere,qualiter poſsit iurare,*Vide*, Iuramentum æquiuocè.

Promittens prodigè meretrici, an teneatur,licèt iurarit, lib.1. d.14. num.1 & 5.

Promittens factum alienum, vel matrimonium, ſub certa pœna,ad quid teneatur. *Vide*, promiſsio facti alieni.An faciens quod in ſe eſt,eximatur à pœna,attento iure communi, l.1.d.25.nu.1.2.& 3. Quid ſi addatur alterum cum effectu facturum,num.4. Quid teneatur reſtituere ſi certo promiſerit, dubitans tamen de alterius voluntate, nu.5. Quid ſi conſtet illum in omni euentu ſe obligaſſe,& quando id conſtabit, nu.6. Quid ſi promiſerit certum fideiuſſorem,& ille nolit,n.7.Quid attento iure regio Caſtellæ, nu.8. An perdat pœnam conſiſtentem in non acquirendo lucro, vt legatum,l.1.d 33.nu.23.

Promittens matrimonium vni ex pluribus. *Vide*, Sponſalia cum vna ex pluribus.

Promittens verè,vel fictè, fœminæ violatæ,vel viduæ,quando poſsit ingredi religionem ſiue ante,ſiue poſt,ſiue nunquam votum emiſerit.& quando teneatur ducere. *Vide*.Sponſalia contrahens.

Promiſsio facta homini ab vxore de licentia viri, an poſsit à viro irritari,l.9.d.40.n.15.

Promiſsio ab ipſo domino facta ſeruo,vel è contra quam obligandi vim habeat,l.7.d.24.n.21.& 22.

Promiſsio futuri matrimonij poſt coniugis obitum an ſit licita & valida, l.7.d.79.nu.40.

Promiſsio & pollicitatio in quo diſtent,l.7.d.79.n.19.

Proprietas.

Proprietas verborum ſeruanda eſt,quoties verba in propria ſignificatione poſſunt verificari,l.10.d.5 n.4.

Prorſus.

Prorſus,quid importet,l.3.d.53.num.8.

Proteſtatio.

Proteſtatio qua alter coniux proteſtatus eſt fictum conſenſum, an probet diſſenſum, l.2.d.45.nu.17.18.& 19. Quid in contractibus aliis pendentibus ex duorum voluntate, n.19. An ſatis ſit ſi altero præſenti,& tacenti fiat proteſtatio, nu. 20. Quid ſi poſt proteſtationem ſequatur copula,nu.21.Quid ſi iuſta cauſa adſit non intimandi proteſtationem,vt metus vel ſcandalum,licet à tertio quodam incutiatur metus, num. 22. Quid ſecuta copula poſt hanc clanculariam proteſtationem ex iuſta cauſa factam, num. 23. Ad quid hæc conferant pro foro vel interno vel externo. An excuſet hæc proteſtatio fictè conſentientem, ne verè conſentire teneatur, quando alias teneretur,n.24.

Proximè.

Proximè accingendus quando pro accincto habeatur, l. 6.d.22.n 8.

Pubertati proximus.

Pubertati proximus quando aliqualis dicatur, poſſitque iurare contractum,*Vide*, Minor quando aliquis dicatur.

Pubertati proximus quis dicatur, l.7.d.104. à n.37.vſque in finem.

Pupillus.

Pupillus qualiter obligetur ex contractu, etiam iurato, & an poſſit irritari à patre, vel tutore eius iuramentum.*Vide*,Minor quando aliquis dicatur.

Qualitas.

Qualitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tempus, l.6. d.29.n.6.

Quàm.

Quàm,quid ſignificet.*Vide*,Verba negatiua.

Quando.

Quando lex vnum diſponit, & alterum præſupponit, vt habeat locum depoſitum,debet verificari præſuppoſitum,l.6.d.22.n.18.

Quarta.

Quarta debita coniugi pauperi ex bonis alterius coniugis,an reſeruetur filiis prioris matrimonij, & de quinto extrahatur:& debeatur,ſi coniux habeat patrem diuitem,l.7.d.89.n.33.

Qui,Quæ,Quod.

Qui vult antecedens,vult conſequens,l.1.d.9.n.4.

Qui de vno dicit,de alio negare videtur, l.3.d.17.n.6.

Qui ſentit commodum,debet ſentire onus,l.3.d.18.n.24.

Qui habet actionem ad rem, rem ipſam habere videtur, l.4.d.8.n.11.

Quæ latent in corde, & animo conſiſtunt, qualiter probentur. *Vide*, Scientia.

Quæ caſu abſunt non dicuntur abeſſe,l.3.d.18.n. 24.

Quæ ſpeciali nota digna ſunt,niſi ſpecialiter notentur, videntur neglecta,l.3.d.35.n.11.

Quod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius damnum retorqueri,l.1.d.55.n.6.l.10.d.10.n.3.

Quod incontinenti fit, dicitur ineſſe.l.2.d.21.n.12.& 13.

Quod nullum eſt,non poteſt ratificari,l.2.d.38.n.3.

Quod nullum eſt,nullum producit effectum,l.3.d.2.n. 5.

Quod non mutatur,quare ſtare prohibetur, l.3.d.1.n. 7.

Quod modico tempore durat,quaſi non eſſe reputatur, l.3.d.18.n.6.

Quod de vno connexorū dicitur,ad aliud extenditur, l.3. d.28. n.8.

Quod non eſt veriſimile,non eſt credibile,l.3.d.26.n.2.

Quod à principio eſt voluntatis,poſtea fit neceſſitatis, l.4.d.13.n.6.

Quod in gratiam alicuius conceſſum eſt, non eſt in eius diſpendium retorquendum,l.4.d.18.n.13.iuncto n.18.

Quod iuris eſt de toto quoad totum, eſt de parte quoad partem,l.6. d.22.n.19.

Quod principaliter intenditur,ſemper inſpicitur,l.6.d.25.n.38.

Quod vna via prohibetur,non debet alia concedi,l.10.d.8.n. 20.

Quicunque, & quilibet.

Quicunque & quilibet,quid importent: & an comprehendant etiam perſonas inhabiles,l.7.d.37.n.31.& 32.

Quinquennium.

Quinquennium præſcriptum in Tridentino ad reclamandum contra profeſſionem,*Vide*,Tridentinum.

Quoties.

Quoties alicui competit actio & acceptio.*Vide*,Actio.

Quoties obſtat exceptio rei iudicatæ,obſtat etiam exceptio litis pendentis,l.10,d.8,n.20.

Raptus, & Rapta.

Rapta mulier raptori nubens an amittat lucrum ſibi lege delatum,l.7.d.12.à n.27.vſque ad 29.

Raptus quando attento decreto Tridentini dirimat matrimonium, ſubiaceatque eius decreti pœnis, l.7.tota d. 13. Et quid,ſi fæmina rapiat virum,ibi num.16. *Et an is raptus irritet ſimiliter ſponſalia inter raptorem & raptam,ibi n.17 & 18.*

Raptus attento iure communi quando impediat matrimonium, l.7. d.12.à n.41. vſque ad 49.

Raptus malitia in quo conſiſtat in foro conſcientiæ, & quando ſit ſpecies diſtincta luxuriæ neceſſariò fatenda, l. 7. d.12. à num.30. vſque ad 38.

Raptus propriæ ſponſæ an ſit peccatum mortale,7.d.12.n.39.

Raptus quo fæmina rapit virum vel fæminam, an ſubdatur pœnis raptus,l.7.d.12.à n.14.vſque ad 26.

Raptus vt ſubiiciatur pœnis iuris ciuilis quæ deſiderentur,l.7. d. 12. à n.2.vſque ad 23.Et quibus pœnis ſubdatur;attento iure canonico antiquo & ciuili, ibi n. 1.

Ratificari & ratificatio.

Ratificari non poteſt quod eſt nullum,l.2.d.36.n.3.

Ratificatio ſponſalium, profeſſionis, & voti, tacita. *Vide*, Sponſalia quam ætatem.

Ratihabitio.

Ratihabitio. *Vide*, Licentia ſacerdoti conceſſa. Et quando eſt de præſenti, deeſtque animus & conſenſus in prælato debente habere ratum,an aliquid proſit, l.3.d.22.n.64.

Ratio.

Rationis vſus an adueniat ſeptennio,l.1.d. 16. n. 2. An detur in vna materia,& non in alia.*Vide*,Amentes. Qualis deſideretur ad ſponſalia,*Vide*,Sponſalia quam ætatem.

Recedendum.

Recedendum eſt à propria ſignificatione,vt vitetur correctio legum, l.1.d.17.n.6.

Recuſatio.

Recuſatio matronarum & artis peritorum, [illegible] arbitratoris, an poſſit fieri,l.7.d.113.à n.6. vſque ad 9.

Religio, & Religioſi.

Religionis ad ingreſſum an liceat do[illegible]tare. *Vide*,Simonia an ſit donis.

Religionem ingrediens an poſſit obtinere legatum virgini maritandæ.*Vide*, Legatum virgini maritandæ.

Religionem ingrediens, & poſtea exiens an obtineat legatum ſibi relictum,ſi fiat religioſus.*Vide*,Conditio retrahens à nuptiis.

Religionis ingreſſus conditio impediens,vel ad illam obligans.*Vide*, Conditio retrahens à nuptiis.

Religionis voto quando ſatisfaciat nouitius exiens? *Vide*, Votum religionis.

Religionis ingreſſus qualiter diſſoluat ſponſalia. *Vide*, Sponſalia religionis ingreſſu.

Religio

Religionem qualiter liceat ingredi poſt matrimonium ratum. *Vide*, Matrimonium profeſſione religionis, &, Matrimonium quando dicatur conſummatum Et Copula vi extorta.

Religionis fauor, magnus eſt, l.2. d. 24 n.22.

Religionem ingredi an teneatur coniux ſciens matrim. ratum eſſe nullum, nec potens probare, cogitúrque ab Eccleſia ad conſummandum, l. 2.d.39.n.14.

Religionē ingred.ēti an teneatur pater dotem dare, & pro ea poſſint alienari bona reſtitutioni ſubiecta. *Vide*, Dos an ſit ſub præcepto.

Religioſi an ſit equites ordinum militarium. *Vide*, Matrim. profeſſione religionis.

Religioſi fungentes officio parochi an debeant habere librum. *Vide*, Parochus impedimentum.

Religioſi an poſſint conferre Euchariſtiam in Paſchate aduenis, peregrinis, mercenariis, & an incurrant excōmunicationem, ſi abſque licentiā dent Euchariſtiam alij religioſi, l.3.d.23.n.17.18.

Religioſi in nouo orbe Indiarum poſſunt, ſi curam animarū gerunt, in locis à ſuis ſuperioribus deſignatis, ſubditos matrimonio coniungere, l.3.d 26.num.1. Quid ſi ſubditi non ſint indigenæ, ſed ibi habitent, num.2. Quid de vagis, num.3. Quid de tranſeuntibus illac ſi parocho careant. Et an poſſit eos matrimonio coniungere, quicumque ſacerdos per eorum domicilium tranſiens, nu. 4. Curus & qualiter ſit impetranda licentia, num.4. Quid de Indis parochum abſentem habentibus, nu.5. An ad coniungendum vagos, teneantur licentiam ab ordinario petere, nu.6.& 7. An dictam facultatem poſſit Epiſcopus reuocare, n.4.

Religioſi an poſſint audire confeſſiones extra diœceſim in qua expoſiti ſunt, ſubditorum illius, l.3 d 34.n.1.& 2.

Religioſus obtinens licentiam recipiendi, aut retinendi aliquid precibus importunis, an violet paupertatem, l.4.d.10.n.9. An eam violet, vel motum proprium Clem.8. ſi volentem ſibi dare, roget vt alteri det. *Vide*, Motus proprius.

Religionis profeſſio an deleat bigamiam, & alias irregularitates. *Vide*, Bigamia.

Religionis ſtatuto an poſſit quiſpiam ad profeſſionem reddi inhabilis, l.7.d.37.n.30.

Religionis prælatus. *Vide*, Prælatus.

Religionis priuilegia ad diſpenſandum & aperiendum breuia, & ad quædam alia. *Vide*, Priuilegium, *& hic ſuprà.*

Religio & Religioſus. *Vide*, Profeſſio. Et Monachus. Et ſpecialiter quando coniux vterque vel alter poſſit ad religionem tranſire; & quando tranſiens poſſit reuocari: & reuocatus an poſſit petere & reddere, & ad quid obligent ea vota in ea profeſſione emiſſa. *Vide*, Profeſsio.

Religioſi apud Indos commorantes quid poſsint circa eorum cauſas matrimoniales, l.10.d.19.n.2.

Religioſus voto vel conſtitutione aſtrictus ad non edendas carnes feriis ſextis, an reus ſit violati præcepti Eccleſiaſtici de carnibus non edendis feria ſexta, ſi natali Domini incidente ea feria illas edat. l.7.d.8.n.16. Et an poſsit diſpenſare qui poteſt in conſtitutione, vel in voto, vel qui poteſt irritare votum, ibid.

Religioſus an peccet ſi ſit patrinus, & contrahat cognationem ſpiritualem, l.7.d.60.n.21.

Religioſi quicunque ineuntes matrimonium, qualiter ſubiiciantur excommunicationi. *Vide*, Excommunicatio.

Religioſus fieri quando liceat defloranti virginem, aut fœminam infamanti, l.8.d.36.à n.8. vſque in finem.

Religioſus fieri vouens an poſsit impetrata diſpenſatione ad ineundum matrim. illud non inire manendo in ſeculo, l.8.d.31.n.7.

Religioſus electus an teneatur ad votum religionis, & reliqua ante profeſſionem emiſſa, l.8.d.9.n.21.

Religioſus cum quo diſpenſatur ad matrim. an teneatur ad horas, l. 8.d.8.n.11. Et an valeat matrim. ratione bonæ fidei, vel alia ratione ſi abſque cauſa concedatur ea diſpenſatio, & liceat debitum petere, ibi n.10. vbi & quis cum eo diſpenſet, vt debitum petat, Et an poſſit cum eo Papa diſpenſare, vt ineat matrimonium, donec prolem habeat, & ea habita redeat ad religionem, ibi n. 9.

Remiges.

Remiges Chriſtiani in galeis Maurorum, an peccent & incurrant excommunicationem, l.9.d.31. n.6.

Remiſſio.

Remiſſio debiti facta, quia creditor deſperat, ſe alias recuperaturum, vel ſi debitor mentiatur, dicens ſe paratum eſſe ad ſoluendum an valeat, & quid ſi quidam tertius conueniat creditorem, illi pollicens ſe curaturum vt debitum ſoluatur, ſi partem remittat, l.4 d.9.n.17.

Remiſſio vſus fructus facta per patrem filio. *Vide*, Vſus fructus remiſſio.

Remiſſio tam in delictis quàm in contractibus eſt fauorabilis & extendenda, l.10.d.8.n.21.

Remiſſio adulterij & iniuriæ per quos actus facta cenſeatur. *Vide*, Adulterium.

Remuneratoria donatio.

Remuneratoria donatio. *Vide*, Donatio remuneratoria.

Renuntiatio.

Renuntiatio hæreditatis facta metu reuerentiali, an valeat in foro conſcientiæ, l.4.d.8.n.13.

Renunciatio patrimonij ad ordines ſuſcipiendos dati. *Vide*, Ordines recipiens.

Renunciatio diſpenſationis ſemel obtentæ an ceſſet per eius renunciationem, *Vide*, Diſpenſatio.

Repræſentare.

Repræſentare turpia qu alis culpa ſit, l. 9.d.46.n.41.

Repudiare.

Repudiare hæreditatem vel legatum, vel reſtituere eam abſque deductione quartæ iuſſum poſt mortem reſtituere, in fauorem alterius coniugis vt ille ſuccedat, an ſit donare, l.6.d.4.num.1. Quid ſi mortuo teſtatore repudietur talis hæreditas, vel legatum, vt acquiratur alteri coniugi, num.2. An debitor poſſit in fraudem creditorum repudiare in foro externo, nu.8. Quid in foro conſcientiæ. Et an hic debitor repudians teneatur ad lucrum ceſſans & damnum emergens, & cauſidici ipſi conſulentes. num. 8. An ſuccedens in ea hæreditate ſit tutus, num.9. An vxor poſsit renunciare lucra, ne ſoluat debita, num.10. An poſsit prælatus hæreditatem Eccleſiæ, vel monaſterio delatam repudiare abſque ſolennitate, nu. 11. Quid in legato, nu.12. an prælatus non implens conditionem ſub qua aliquid legatur Eccleſiæ, ipſi præiudicet, vt illud amittat num.13. Quod ſi recipiens penſionem ab eo quem priuare poterat ob eam non ſolutam, præiudicet Eccleſiæ, vt amplius priuare nequeat, nu.13. An prælatus ſic repudians, peccet & incurrat excommunicationem, num. 14. An teneatur damnum reſarcire: poſſitque Eccleſiæ reſtitui, num. 15. An omnia hæc habeant locum, etiam quando eſt ceſſio hæreditatis, vel legati in alterius fauorem, n.16.17.

Repudium.

Repudium ratione adulterij an modò liceat, l. 10.d.2.n.1.& 2.

Repudium an olim licuerit Gentibus vel Iudæis: & quid poſt legem Euangelicam, l.10.d.1.à n.8. Et de variis eius ritibus apud Romanos, ibi n. 2. Et an leges illius poſſit Papa approbare, ibi num.12.

Res integra.

Res integra quando dicatur in literis gratiæ & iuſtitiæ, l.8.d.28.à n.8. vſque ad 30.

Reſcriptum.

Reſcripta gratiæ vel iuſtitiæ, qualiter ex vero tacito vel falſo expreſſo irritentur. *Vide*, Diſpenſatio, & omnia quæ toto eo verbo dicuntur, pertinent ad reſcripta.

Reſeruatio.

Reſeruatio abſolutionis an ſit pœna, & excuſetur ignorantia, l. 9.d. 32.n.18.

Reſeruatio an ceſſet etiam quoad præterita, reuocata conſtitutione reſeruanti, l.7.d. 49. n.11. 12.

Reſeruatio perſonalis an ſit, cùm dicit Pontifex, Reſeruamus nobis, & extinguatur eius morte, l.8.d. 28.n.63.

Reſeruatio bonorum filiis prioris matrimonij qualiter fiat, tranſeunti parente ad ſecundas nuptias. *Vide*, Filius.

Reſignatio.

Reſignatio beneficij. *Vide*, Beneficium.

Reſolutum.

Reſoluto iure datoris, reſoluitur ius acceptoris, l.4.d. 8.n.11.

Reſponſum.

Reſponſum principis an ſit lex. *Vide*, Epiſtola.

Reſponſum iuxta interrogata eſt intelligendum, l. 5.d.8. n.5.

Reſtituendum, Reſtituere, Reſtitui.

Reſtituenda an ſint extorta metu leui, l.4. d.9. à n.1.ad 4. an ſaltem officio iudicum ſuccurratur metum leuem paſſo, n. 5. Quid ſi poſſeſſor rei metu extortæ, ſit immunis, culpæ metus, nu.6. Quid ſi metus incuſſus non ſit ad extorquendam donationem, vel contractum, n.7. Quid ſi metus iuſtè incutiatur, minando damnum, quod iuſtè inferri non poteſt, n.8. An potens iuſte accuſare, teneatur reſtituere extorta ne accuſet, nu.9. Quid ſi fictè minaretur, ſe accuſaturum, nu.9. Quid de viro minanti mortem, vel accuſationem adultero deprehenſo cum vxore, eo nu.9. Quid de pretio recepto ne deferatur crimen perpetrandum, nu.10. An metus reuerentialis obliget ad reſtituendum eo extorta, nu. 11. Quis dicatur metus reuerentialis ad hunc effectum, n. 12. Quid de fideiuſsione vxoris metu viri facta. *Vide*, Fideiuſsio vxoris. Quid de filio ſic promittenti parentibus. *Vide*, Filius promittens. Quid de remiſsione debiti, *Vide*, Remiſſio debiti. An quæ precibus importunis obtenta obligant ad reſtitutionem, ſimiliter obligent metu reuerentiali extorta, n.18.

Reſtituenda an ſit dos conſtituta per virum fœminæ creditæ virgini, l.6.d.27.n.5.& 1.

Reſtituendum an ſit, ob iniuſtitiæ crimen admittendum, acceptum, l.6.d.20.n.7.

Reſtituere an teneatur qui accipit vt deſiſtat à iuſta accuſatione, vel alio damno, quod iuſtè poterat inferre, quando fictè illud minatur, l.4.d.9.n.9.

Reſtituere an teneatur mandatarius qui diſtulit donare, ſi interim mandans obierit. *Vide*, Mandatum morte.

Reſtituere quando teneatur deflorans virginem, ficta matrimonij promiſsione? Vel clam contrahens, defloranſque. *Vide*, Promiſsio deliberata.

Reſtituere an debeat promittens factum alienum, ſi negligens ſit, vel certò promittat cum dubius ſit. *Vide*, Promittens factum alienum.

Reſtituere quando debitor teneatur creditore non petente. *Vide*, Debitor abſque termino.

ignoranti exceſſum, aut quando merito credere debuit fictè promittenti,n.20.& 21. Quid de promittente fictè corruptæ matrimonium,ſi tradat corpus, nu.22.23.& 24. Quid quando contrahentes ſunt æquales, & nullum aliud damnum ſequitur, an fictè promittens teneatur verè contrahere,n.25.& 26.
Promiſsio inter impares de ineundo matrimonio, an ſit nulla,vel poſsit diſſolui,quando eſt vero animo inita, l.1.d.14.num. 1.& 3. Quid quando magnum ſcandalum, vel malus exitus, vel odium inter ipſos timetur,nu.3.Quid ſi pater reſiſtat,n.4.Quid ſi ſint pares,& timeatur ſcandalum,n.2.
Promiſsio prodiga.*Vide*,Promittens prodigè.
Promiſsio facti alieni an attento iure communi valeat, l 1.d.24.n.2. In quibus caſibus valeat,n.3.Quid quando adiicitur pœna,num.5. Quid ſi ſit factum eius quem promittés cogere poteſt, n.5.Quid circa matrimonium, n.6.Quid ſi accedat iuramentum,n.7. Quid attento iure canonico,nu.8.Quid in foro conſcientiæ,& an oriatur obligatio naturalis,num.9.Quid attento iure regni Caſtellæ, nu.10. Ad quid teneatur promittens alienum factum, vel matrimonium,n.11.An impleat tepidè,& ſimulatè petens,nu.12. An ſi fuerit negligens,teneatur reſtituere,n.13.Quãdo euadat pœnam. *Vide*, Promittens factum alienum.
Promiſsio facta tempore inhabili,non obligat tempore habili,lib.1. d.50.num.6.
Promiſsio an deobliget rebus mutatis exiſtente in mora promittente,quando ante moram non erant mutatæ,l.1.d.62.n.5.
Promiſsio dotis fœminæ honeſtè ſeruienti.*Vide*, Dos promiſſa.
Promiſsio matrimonij ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſet. *Vide*, Conditio ſi pontifex.
Promittens quando non tenetur implere,qualiter poſsit iurare,*Vide*, Iuramentum æquiuocè,
Promittens prodigè meretrici, an teneatur,licèt iurarit, lib.1. d.14. num.1 & 5.
Promittens factum alienum, vel matrimonium, ſub certa pœna,ad quid teneatur. *Vide*, promiſsio facti alieni.An faciens quod in ſe eſt,eximatur à pœna,attento iure communi, l.1.d.25.nu.1.2.& 3. Quid ſi addatur alterum cum effectu facturum,num.4. Quid teneatur reſtituere ſi certo promiſerit, dubitans tamen de alterius voluntate, nu.5. Quid ſi conſtet illum in omni euentu ſe obligaſſe,& quando id conſtabit, nu.6. Quid ſi promiſerit certum fideiuſſorem,& ille nolit,n.7.Quid attento iure regio Caſtellæ, nu.8. An perdat pœnam conſiſtentem in non acquirendo lucro, vt legatum,l.1.d.33.nu.23.
Promittens matrimonium vni ex pluribus. *Vide*, Sponſalia cum vna ex pluribus.
Promittens verè,vel fictè, fœminæ violatæ,vel viduæ,quando poſsit ingredi religionem ſiue ante,ſiue poſt,ſiue nunquam votum emiſerit & quando teneatur ducere. *Vide*,Sponſalia contrahens.
Promiſsio facta homini ab vxore de licentia viri, an poſsit à viro irritari,l.9.d.40.n.15.
Promiſsio ab ipſo domino facta ſeruo,vel è contra quam obligandi vim habeat,l.7.d.24.n.21.& 22.
Promiſsio futuri matrimonij poſt coniugis obitum an ſit licita & valida, l.7.d.79.nu.40.
Promiſsio & pollicitatio in quo diſtent,l.7.d.79.n.19.

Proprietas.

Proprietas verborum ſeruanda eſt,quoties verba in propria ſignificatione poſſunt verificari,l.10.d.5 n.4.

Prorſus.

Prorſus,quid importet,l.3.d.53.num.8.

Proteſtatio.

Proteſtatio qua alter coniux proteſtatus eſt fictum conſenſum, an probet diſſenſum, l.2.d.45.nu.17.18.& 19. Quid in contractibus aliis pendentibus ex duorum voluntate, n.19. An ſatis ſit ſi altero præſenti,& tacenti fiat proteſtatio, nu. 20. Quid ſi poſt proteſtationem ſequatur copula,nu.21.Quid ſi iuſta cauſa adſit non intimandi proteſtationem,vt metus vel ſcandalum,licet à tertio quodam incutiatur metus, num. 22. Quid ſecuta copula poſt hanc clanculariam proteſtationem ex iuſta cauſa factam, num. 23. Ad quid hæc conferant pro foro vel interno vel externo. An excuſet hæc proteſtatio fictè conſentientem, ne verè conſentire teneatur, quando alias teneretur,n.24.

Proximè.

Proximè accingendus quando pro accincto habeatur, l. 6.d.22.n 8.

Pubertati proximus.

Pubertati proximus quando aliqualis dicatur, poſſitque iurare contractum,*Vide*, Minor quando aliquis dicatur.
Pubertati proximus quis dicatur, l.7.d.104. à n.37.vſque in finem.

Pupillus.

*Pupillus qualiter obligetur ex contractu, etiam iurato, & an poſſit irritari à patre, vel tutore eius iuramentum.*Vide*,Minor quando aliquis dicatur.*

Qualitas.

QValitas adiuncta verbo, intelligitur iuxta verbi tempus, l.6. d.29.n.6.

Quàm.

Quàm, quid ſignificet. *Vide*, Verba negatiua.

Quando.

Quando lex vnum diſponit, & alterum præſupponit, vt habeat locum depoſitum,debet verificari præſuppoſitum,l.6.d.22.n.18.

Quarta.

Quarta debita coniugi pauperi ex bonis alterius coniugis,an reſeruetur filiis prioris matrimonij, & de quinto extrahatur:& debeatur,ſi coniux habeat patrem diuitem,l.7.d.89.n.33.

Qui, Quæ, Quod.

Qui vult antecedens,vult conſequens,l.1.d.9.n.4.
Qui de vno dicit,de alio negare videtur, l.3.d.17.n.6.
Qui ſentit commodum,debet ſentire onus,l.3.d.18.n.24.
Qui habet actionem ad rem, rem ipſam habere videtur, l.4.d.8.n.11.
Quæ latent in corde, & animo conſiſtunt, qualiter probentur. *Vide*, Scientia.
Quæ caſu abſunt non dicuntur abeſſe,l.3.d.18.n. 24.
Quæ ſpeciali nota digna ſunt,niſi ſpecialiter notentur, videntur neglecta,l.3.d.35.n.11.
Quod fauore alicuius introductum eſt, non debet in eius damnum retorqueri,l.1.d.55.n.6.l.10.d.10.n.3.
Quod incontinenti fit, dicitur ineſſe.l.2.d.21.n.12.& 13.
Quod nullum eſt,non poteſt ratificari,l.2.d.38.n.3.
Quod nullum eſt,nullum producit effectum,l.3.d.2.n. 5.
Quod non mutatur,quare ſtare prohibetur, l.3.d.1.n. 7.
Quod modico tempore durat,quaſi non eſſe reputatur, l.3.d.18.n.6.
Quod de vno connexorũ dicitur,ad aliud extenditur, l. 3. d.28. n.8.
Quod non eſt veriſimile,non eſt credibile,l.3.d.26.n.2.
Quod à principio eſt voluntatis,poſtea fit neceſſitatis, l.4.d.13.n.6.
Quod in gratiam alicuius conceſſum eſt, non eſt in eius diſpendium retorquendum,l.4.d.18.n.13.iuncto n.18.
Quod iuris eſt de toto quoad totum, eſt de parte quoad partem,l.6. d.22.n.19.
Quod principaliter intenditur,ſemper inſpicitur,l.6.d.25.n.38.
Quod vna via prohibetur,non debet alia concedi,l.10.d.8.n. 20.

Quicunque, & quilibet.

Quicunque & quilibet,quid importent: & an comprehendant etiam perſonas inhabiles,l.7.d.37.n.31.& 32.

Quinquennium.

Quinquennium præſcriptum in Tridentino ad reclamandum contra profeſſionem,*Vide*,Tridentinum.

Quoties.

Quoties alicui competit actio & acceptio.*Vide*,Actio.
Quoties obſtat exceptio rei iudicatæ,obſtat etiam exceptio litis pendentis,l.10,d.8,n.20.

Raptus, & Rapta.

RApta mulier raptori nubens an amittat lucrum ſibi lege delatum,l.7.d.12.à n.27.vſque ad 29.
Raptus quando attento decreto Tridentini dirimat matrimonium, ſubiaceatque eius decreti pœnis, l.7.tota d. 13. Et quid,ſi fæmina rapiat virum,ibi num.16. Et an is raptus irritet ſimiliter ſponſalia *inter raptorem & raptam,ibi n.17 & 18.*
Raptus attento iure communi quando impediat matrimonium, *l.7.* d.12.à n.41. vſque ad 49.
Raptus malitia in quo conſiſtat in foro conſcientiæ, & quando ſit ſpecies diſtincta luxuriæ neceſſariò fatenda, l. 7. d.12. à num.30. vſque ad 38.
Raptus propriæ ſponſæ an ſit peccatum mortale,7.d.12.n.39.
Raptus quo fæmina rapit virum vel fæminam, an ſubdatur *pœnis* raptus,l.7.d.12.à n.14.vſque ad 26.
Raptus vt ſubiiciatur *pœnis* iuris ciuilis quæ deſiderentur,l.7. d. 12. à n.2.vſque ad 23.Et quibus pœnis ſubdatur;attento iure canonico antiquo & ciuili, ibi n. 1.

Ratificari & ratificatio.

Ratificari non poteſt quod eſt nullum,l.2.d.36.n.3.
Ratificatio ſponſalium, profeſſionis, & voti, tacita. *Vide*, Sponſalia quam ætatem.

Ratihabitio.

Ratihabitio. *Vide*, Licentia ſacerdoti conceſſa. Et quando *eſt de præſenti*, deeſtque animus & conſenſus in prælato debente *habere* ratum,an aliquid proſit, l.3.d.22.n.64.

Ratio.

Rationis vſus an adueniat ſeptennio,l.1.d. 16. n. 2. An detur in vna materia, & non in *alia.Vide*,Amentes. *Qualis* deſideretur ad ſponſalia,*Vide*,Sponſalia quam ætatem.

Recedendum.

Recedendum eſt à propria ſignificatione, vt vitetur correctio legum, l.1.d.17.n.6.

Recuſatio.

Recuſatio matronarum & artis peritorum, [illegible] arbitratoris, an poſſit fieri,l.7.d.113.à n.6. vſque ad 9.

Religio, & Religio[illegible]

Religionis ad ingreſſum an liceat do[illegible]tare. *Vide*,Simonia an ſit donis.
Religionem ingrediens an poſſit obtinere legatum virgini *maritandæ.Vide*,Legatum virgini maritandæ.
Religionem ingrediens, & poſtea exiens an obtineat legatum ſibi relictum,*ſi fiat* religioſus.*Vide*,Conditio retrahens à nuptiis.
Religionis ingreſſus conditio impediens,vel ad illam obligans.*Vide*, Conditio retrahens à *nuptiis*.
Religionis voto quando ſatisfaciat nouitius exiens? *Vide*,Votum religionis.
Religionis ingreſſus qualiter diſſoluat ſponſalia. *Vide*, Sponſalia religionis ingreſſu.

Religio

Religionem qualiter liceat ingredi poſt matrimonium ratum. *Vide*, Matrimonium profeſſione religionis, &, Matrimonium quando dicatur conſummatum Et Copula vi extorta.
Religionis fauor,magnus eſt,l.2. d. 24 n.22.
Religionem ingredi an teneatur coniux ſciens matrim. ratum eſſe nullum, nec potens probare, cogitúrque ab Eccleſia ad conſummandum,l. 2.d.39.n.14.
Religioné ingred.éri an teneatur pater dotem dare,& pro ea poſſint alienari bona reſtitutioni ſubiecta. *Vide*, Dos an ſit ſub præcepto.
Religioſi an ſit equites ordinum militarium. *Vide*, Matrim. profeſſione religionis.
Religioſi fungentes officio parochi an debeant habere librum. *Vide*, Parochus impedimentum.
Religioſi an poſſint conferre Euchariſtiam in Paſchate aduenis, peregrinis,mercenariis,& an incurrant excõmunicationem,ſi abſque licentiá dent Euchariſtiam alij religioſi, l.3.d.23.n.17.18.
Religioſi in nouo orbe Indiarum poſſunt, ſi curam animarũ gerunt, in locis à ſuis ſuperioribus deſignatis, ſubditos matrimonio coniungere,l. 3.d 26.num.1.Quid ſi ſubditi non ſint indigenæ,ſed ibi habitent,num.2.Quid de vagis,num.3.Quid de tranſeuntibus illac ſi parocho careant. Et an poſſit eos matrimonio coniungere, quicumque ſacerdos per eorum domicilium tranſiens, nu. 4. Cuius & qualiter ſit impetranda licentia,num.4. Quid de Indis parochum abſentem habentibus,nu.5. An ad coniungendum vagos, teneantur licentiam ab ordinario petere,nu.6.& 7. An dictam facultatem poſſit Epiſcopus reuocare, n.4.
Religioſi an poſſint audire confeſſiones extra diœceſim in qua expoſiti ſunt,ſubditorum illius, l.3 d 34.n.1.& 2.
Religioſus obtinens licentiam recipiendi, aut retinendi aliquid precibus importunis,an violet paupertatem,l.4.d.10.n.9. An eam violet,vel motum proprium Clem.8.ſi volentem ſibi dare, roget vt alteri det. *Vide*, Motus proprius.
Religionis profeſſio an deleat bigamiam, & alias irregularitates. *Vide*, Bigamia.
Religionis ſtatuto an poſſit quiſpiam ad profeſſionem reddi inhabilis,l.7.d.37.n.30.
Religionis prælatus.*Vide*, Prælatus.
Religionis priuilegia ad diſpenſandum & aperiendum breuia, & ad quædam alia.*Vide*,Priuilegium,*& hic ſuprà.*
Religio & Religioſus. *Vide*, Profeſſio. Et Monachus. Et ſpecialiter quando coniux vterque vel alter poſſit ad religionem tranſire; & quando tranſiens poſſit reuocari : & reuocatus an poſſit petere & reddere, & ad quid obligent ea vota in ea profeſſione emiſſa. *Vide*,Profeſsio.
Religioſi apud Indos commorantes quid poſsint circa eorum cauſas matrimoniales,l.10.d.19.n.2.
Religioſus voto vel *conſtitutione aſtrictus ad non edendas* carnes feriis ſextis, an reus ſit violati præcepti Eccleſiaſtici de carnibus non edendis feria ſexta, ſi natali Domini incidente ea feria illas edat,l.7.d.8.n.16. Et an poſsit diſpenſare qui poteſt in conſtitutione,vel in voto,vel qui poteſt irritare votum,ibid.
Religioſus an peccet ſi ſit patrinus,& contrahat cognationem ſpiritualem,l.7.d.60.n.21.
Religioſi quicunque ineuntes matrimonium, qualiter ſubiiciantur excommunicationi. *Vide*,Excommunicatio.
Religioſus fieri quando liceat defloranti virginem, aut fœminam infamanti,l.8.d.36.à n.8.vſque in finem.
Religioſus fieri vouens an poſsit impetrata diſpenſatione ad ineundum matrim.illud non inire manendo in ſeculo,l.8.d.31.n.7.
Religioſus electus an teneatur ad votum religionis, & reliqua ante profeſſionem emiſſa,l.8.d.9.n.21.
Religioſus cum quo diſpenſatur ad matrim.an teneatur ad horas,l. 8.d.8.n.11.Et an valeat matrim.ratione bonæ fidei,vel alia ratione ſi abſque cauſa concedatur ea diſpenſatio, & liceat debitum petere,ibi n.10.vbi & quis cum eo diſpenſet, vt debitum petat, Et an poſſit cum eo Papa diſpenſare, vt ineat matrimonium,donec prolem habeat, & ea habita redeat ad religionem,ibi n. 9.

Remiges.

Remiges Chriſtiani in galeis Maurorum, an peccent & incurrant excommunicationem,l.9.d.31. n.6.

Remiſſio.

Remiſſio debiti facta, quia creditor deſperat, ſe alias recuperaturum, vel ſi debitor mentiatur, dicens ſe paratum eſſe ad ſoluendum an valeat, & quid ſi quidam tertius conueniat creditorem, illi pollicens ſe c[illegible]m vt debitum ſoluatur, ſi partem remittat,l.4 d.9.n.17.
Remiſſio vſus fructus facta per patrem filio. *Vide*, Vſus fructus remiſſio.
Remiſſio tam in delictis quàm in contractibus eſt fauorabilis & extendenda,l.10.d.8.n.21.
Remiſſio adulterij & iniuriæ per quos actus facta cenſeatur. *Vide*, Adulterium.

Remuneratoria donatio.

Remuneratoria donatio.*Vide*,Donatio remuneratoria.

Renuntiatio.

Renuntiatio hæreditatis facta metu reuerentiali, an valeat in foro conſcientiæ,l.4.d.8.n.13.
Renunciatio patrimonij ad ordines ſuſcipiendos dati. *Vide*,Ordines recipiens.
Renunciatio diſpenſationis ſemel obtentæ an ceſſet per eius renunciationem,*Vide*, Diſpenſatio.

Repræſentare.

Repræſentare turpia qu alis culpa ſit,l.9.d.46.n.41.

Repudiare.

Repudiare hæreditatem vel legatum,vel reſtituere eam abſque deductione quartæ iuſſum poſt mortem reſtituere, in fauorem alterius coniugis vt ille ſuccedat,an ſit donare,l.6.d.4.num.1. Quid ſi mortuo teſtatore repudietur talis hæreditas, vel legatum,vt acquiratur alteri coniugi,num.2. An debitor poſſit in fraudem creditorum repudiare in foro externo,nu.8. Quid in foro conſcientiæ. Et an hic debitor repudians teneatur ad lucrum ceſſans & damnum emergens,& cauſidici ipſi conſulentes.num. 8. An ſuccedens in ea hæreditate ſit tutus,num.9. An vxor poſsit renunciare lucra, ne ſoluat debita,num.10. An poſsit prælatus hæreditatem Eccleſiæ,vel monaſterio delatam repudiare abſque ſolennitate, nu. 11. Quid in legato,nu.12. an prælatus non implens conditionem ſub qua aliquid legatur Eccleſiæ, ipſi præiudicet, vt illud amittat num.13. Quod ſi recipiens penſionem ab eo quem priuare poterat ob eam non ſolutam, præiudicet Eccleſiæ, vt amplius priuare nequeat,nu. 13. An prælatus ſic repudians,peccet & incurrat excommunicationem, num. 14. An teneatur damnum reſarcire: poſſitque Eccleſiæ reſtitui, num. 15. An omnia hæc habeant locum, etiam quando eſt ceſſio hæreditatis, vel legati in alterius fauorem,n.16.17.

Repudium.

Repudium ratione adulterij an modò liceat,l.10.d.2.n.1.& 2.
Repudium an olim licuerit Gentibus vel Iudæis: & quid poſt legem Euangelicam,l.10.d.1.à n.8. Et de variis eius ritibus apud Romanos, ibi n. 2. Et an leges illius poſſit Papa approbare, ibi num.12.

Res integra.

Res integra quando dicatur in literis gratiæ & iuſtitiæ,l.8.d.28.à n.8, vſque ad 30.

Reſcriptum.

Reſcripta gratiæ vel iuſtitiæ, qualiter ex vero tacito vel falſo expreſſo irritentur. *Vide*, Diſpenſatio, & omnia quæ toto eo verbo dicuntur, pertinent ad reſcripta.

Reſeruatio.

Reſeruatio abſolutionis an ſit pœna, & excuſetur ignorantia, l. 9.d. 32.n.18.
Reſeruatio an ceſſet etiam quoad præterita, reuocata conſtitutione reſeruanti,l.7.d. 49. n.11. 12.
Reſeruatio perſonalis an ſit,cùm dicit Pontifex, Reſeruamus nobis, & extinguatur eius morte, l.8.d. 28.n.63.
Reſeruatio bonorum filiis prioris matrimonij qualiter fiat, tranſeunti parente ad ſecundas nuptias. *Vide*,Filius.

Reſignatio.

Reſignatio beneficij. *Vide*, Beneficium.

Reſolutum.

Reſoluto iure datoris, reſoluitur ius acceptoris, l.4.d. 8.n.11.

Reſponſum.

Reſponſum principis an ſit lex. *Vide*, Epiſtola.
Reſponſum iuxta interrogata eſt intelligendum,l. 5.d.8. n.5.

Reſtituendum, Reſtituere, Reſtitui.

Reſtituenda an ſint extorta metu leui, l.4. d.9. à n.1.ad 4.an ſaltem officio iudicum ſuccurratur metum leuem paſſó, n. 5. Quid ſi poſſeſſor rei metu extortæ,ſit immunis, culpæ metus, nu.6. Quid ſi metus incuſſus non ſit ad extorquendam donationem, vel contractum, n.7. Quid ſi metus iuſtè incutiatur, minando damnum, quod iuſtè inferri non poteſt,n.8.An potens iuſte accuſare, teneatur reſtituere extorta ne accuſet,nu.9. Quid ſi fictè minetur, ſe accuſaturum,nu.9. Quid de viro minanti mortem, vel accuſationem adultero deprehenſo cum vxore,eo nu.9. Quid de pretio recepto ne deferatur crimen perpetrandum, nu.10. An metus reuerentialis obliget ad reſtituendum eo extorta, nu. 11. Quis dicatur metus reuerentialis ad hunc effectum, n. 12. Quid de fideiuſsione vxoris metu viri facta. *Vide*, Fideiuſsio vxoris. Quid de filio ſic promittenti parentibus.*Vide*,Filius promittens. Quid de remiſsione debiti,*Vide*, Remiſſio debiti. An quæ precibus importunis obtenta obligant ad reſtitutionem, ſimiliter obligent metu reuerentiali extorta, n.18.
Reſtituenda an ſit dos conſtituta per virum fœminæ creditæ virgini, l.6.d.27.n.5.& 1.
Reſtituendum an ſit,ob iniuſtitiæ crimen admittendum, acceptum, l.6.d.20.n.7.
Reſtituere an teneatur qui accipit vt deſiſtat à iuſta accuſatione,vel alio damno,quod iuſtè poterat inferre,quando fictè illud minatur, l.4.d.9.n.9.
Reſtituere an teneatur mandatarius qui diſtulit donare, ſi interim mandans obierit. *Vide*, Mandatum morte.
Reſtituere quando teneatur deflorans virginem, ficta matrimonij promiſsione? Vel clam contrahens,defloranſque. *Vide*, Promiſsio deliberata.
Reſtituere an debeat promittens factum alienum, ſi negligens ſit, vel certò promittat cum dubius ſit. *Vide*, Promittens factum alienum.
Reſtituere quando debitor teneatur creditore non petente. *Vide*,Debitor abſque termino.

Reſtitue

Reſtituere an teneatur accipiens pœnam in ſponſalibus promiſſam? Vel lucrum pecunia credita amiſſum. *Vide*, Pœna ſponſalibus adiecta.

Reſtituere qualiter tenetur dubitans an res ſit ſua? & dum ſcit eſſe alienam, & dubitat cuius inter perſonas determinatas, ſit? Et dum emit dubium an res ſit furtiua *Vide*, Dubitans num res ſit ſua. Et ibi de dubitante, an ex ſuo conſilio, vel cooperatione ſequutum ſit damnum, vel culpa ſuâ depoſitum, aut commodatum perierit.

Reſtituere an teneatur meretrices blanditiis, aut dolo extorta. *Vide*, Blanditiæ principum [illegible]

Reſtituere an teneatur accipiens patrimonium ficte ſibi datum ad ordines recipiendos, l.6.d.32.n.7.&.8.

Reſtituere quando teneatur ludens cum minore. *Vide*, Ludens.

Reſtitui an debeant precibus importunis obtenta, in foro conſcientiæ, l.4.d.10.n. 1. 2. 3. 4. Quid de virginem deflorante precibus importunis, n. 5. iuncto n. 1. & 3. An extorta metu leui reuerentiali, neceſſariò reſtituenda, debeant ſimiliter reſtitui, ſi precibus importunis extorqueantur, n.6. An donatio inter coniuges iis precibus extorta, ſit valida, morteque confirmetur, vel donatio inter patrem & filiū ſic extorta valeat; & cenſeatur melioratio & quid de teſtamento ſic extorto, num.7. Quid de impediente legatum precibus importunis, num.8. An licentia ſic obtenta à religioſo ad recipiendum excuſet à proprietatis vitio, num.9. An ſufficiat taciturnitas ſuperioris id ſcientis, nu.9. Quid de trahente ad ludum precibus importunis, num. 10.

Reſtitutio.

Reſtitutio an ſit facienda defloranti virginem, l.7.d.14.nu.11.& 12.

Reſtitutio an ſit facienda pretij accepti ob adulterij remiſsionem, l.10.d.8.n.22.

Reſtitutio an ſit facienda hæreditatis vel legati, quando lex auferens ea applicat filiis, vel hæredibus ab inteſtato, l.7.d.87.n.8.

Reſtitutio an competat minoribus contra ſcientiam, quæ in rem iudicatam tranſiit, l.10.d.9.n.7.

Reſtitutio an concedatur minoribus, circa matrim. profeſſionem, ac reliqua ſpiritualia, l.7.d.37.n.21.& 22.

Reſtitutio an competat minoribus contra propriam confeſſionem, l.7.d.112.n.17.

Reſtitutio an competat minoribus contra lapſum quinquennij conceſsi ad reclamandum aduerſus profeſsionem irritam. *Vide*, Tridentinum.

Reſtitutio coniugi ſpoliato ob adulterium, & prædoni, quando concedatur. & quoad quæ, l.10 d.12 num.10.& ſeqq. Et an ſpoliatus agens iudicio petitorio, ſit ante omnia reſtituendus, nu.18. Quid, ſi vxor ſpoliata replicet aduerſus exceptionem adulterij occulti, n.19. Quid, ſi ſpolians alleget exceptionem rei iudicatæ, num.20. Quid, ſi in continenti offerat probationes, & quando dicatur in continenti offerre, nu.21.22.& 23. Et an coniux qui receſsit, ſi rediens non admittatur, poſsit petere reſtitutionem, num.16. Et an coniux repellens poſsit eam petere, nu.17. Et qualiter debeat probari notorium, vt impediatur reſtitutio, n.26. Et quanto temporis ſpatio probandum ſit: & ſi notorium ſit iudici, ſint expectandæ probationes, n.27. Et an mulier tunc expulſa poſsit petere reſtitutionem, num. 28. Et quid, ſi poſt expulſionem temerariam coniux expulſus fornicetur, an ſit reſtituendus, n. 30. Et an coniux ſpoliatus ob adulterium occultum poſſit tuta conſcientia petere reſtitutionem, & ea ſibi conceſſa vti, n.35. Et an impediatur reſtitutio, quando eſt veriſimilis præſumptio iniuſtæ poſſeſſionis, quod ius commune illi reſiſtat, ibi n. 38. Et quid, ſi vir non reieciſſet vxorem notoriè adulteram, ſed peteret diuortium, an audienda ſit exceptio adulterij occulti allegata à muliere, n. 29.

Reſtitutio an concedatur adulteræ dimiſſæ ante omnia, quando coniux dimittens eſt iam profeſſus, vel in ſacris, vel voto ligatus, l.10 d.12.n.25.

Reſtitutio qualiter concedatur coniugi dimiſſo, quando allegatur conſanguinitas aut aliud impedimentum diuino vel humano iure dirimens matrimonium, l.10.d. 12. n.22.

Reſtitutio an concedatur coniugi excommunicato, lib.9.d.14.num. 23.& 24.

Reſtitutio ſpolij an ſit facienda, quoties nondum conſummato matrimonio alteruter ſponſus recedit, prætendens impotentiam aut aliam cauſam: & vt hæc reſtitutio concedatur, quid ab altero probandum ſit, l. 7. tota d. 112. Et an ſaltem poſſit tunc iudicis officium implorari, vt recedens cogatur redire: & quid differat id fieri hac via vel via reſtitutionis, n.5.& 13. Quid, ſi ſponſa non ſit in ſponſi domum traducta, num.9. Quid ſi ſponſus ſit adeò ſeuerus, vt de defloratione timeatur, n. 10. Et an hæc reſtitutio poſſit fieri per iudicem ſecularem n.14. Et an hæc reſtitutio impediatur confeſſione coniugis præſumpti impotentis, allegantis ac in eo iudicio probantis ſe alias fæminas cognouiſſe poſt id matrimonium, ibi à n.15. vſque in fin.

Reſtitutio coniugis quoties eſt facienda priori, quando ſeparatum eſt matrimonium ob impotentiam, & ea deprehenditur falſa ex poſteriori matrimonio aut fornicatione. *Vide*, Impotentia.

Reſtitutio in integrum an detur contra præſumptionem iuris & de iure, l.7.d.57. nu.22. Vbi an cenſeatur excluſa quibuſuis verbis, non facta ſpeciali mentione de ea.

Reus.

Reus falſo ſe tuens & à ſententia lata appellans, an teneatur reſtituere pœnam, l. 10. d.8.n.14.

Reus an poſſit vti in ſuum commodum confeſſione actoris, quando allegata per reum contradicunt illi confeſſioni, l.7.d. 112.n.16.

Reo an ſit iuramentum deferendum in cauſis coniugalibus, nil probante actore, l.7.d.113.num. vltimo.

Rubrica.

Rubrica quando faciat vt textus reſtringatur iuxta illam, lib.7.d. 13.n.3.& 18.

Rumor.

Rumor impedimenti quando ſufficiat ad impedienda ſponſalia, & quomodo diſtet à fama, *Vide*, Sponſalia vt diſſoluantur.

Sacerdos.

SAcerdos affectu mortali aſſiſtens matrimonio, vel benedicens nuptias, an peccet. *Vide*, Matrim. quem miniſtrum.

Sacerdos Græcus in Eccleſia Latina, & Latinus in Græca, qualiter poſſint celebrare. *Vide*, Peregrini an teneantur.

Sacerdos quilibet apud Indos an poſſit intereſſe matrim. *Vide*, Religioſi in nouo orbe.

Sacerdos aſſiſtens matrimonio ex parochi licentia, an validè aſſiſtat extra parochiam. *Vide*, Matrim. an requirat præſentiam.

Sacerdotis nomine quando veniant diaconus & ſubdiaconus, lib. 3.d.20.n. 9.& 11.

Sacramenta.

Sacramenta an liceat petere ab excommunicato tolerato, nec tunc peccet excommunicatus miniſtrans, l.7. d. 9. n.8.

Sacrilegium.

Sacrilegium quando ſint ratione loci ſacri, copula etiam coniugalis, tactus, aſpectus, nutus, deſideria, verba. *Vide*, Eccleſia.

Sæuitia.

Sæuitia coniugis qualiter præſtet cauſam diuortij: & qualis ſæuitia debeat eſſe, & qualis timor, & an ſufficiant minæ, vel verbera & quamuis alter coniux dederit cauſam ſæuitiæ: vel ſi coniux vi retineat concubinam: vel immineat periculum vxori ex latrociniis vel aliis viri delictis, vel ſi vxor ſit venefica, aut liberorum interfectrix, vel deprædetur viri ſubſtantiam, & qualis cognitio cauſæ deſideretur: & an ſtetur iuramento coniugis dicentis ſe timere, l.10.d.18. à num.1. vſque ad 33. Et qualis cautio præſtanda ſit, & qualiter iudex poſsit cogere ad eam præſtandam, ibi à n.34. vſque ad 46. Et an ratione ſæuitiæ liceat coniugi diuertendi tranſire ad religionem vel ordines ibi num.49. Et an furor ſit cauſa vel ebrietas, ibi n.18. Et an liceat tunc tranſire ad religioné, ibi n.48.

Sæuitia parentum viri, vel timor futuræ ſæuitiæ coniugis, an ſufficiat ad diuortium, l.10.d.18.n.19.& 23. Et quid, ſi agatur lis inter coniuges de maiori bonorum parte, ibi n.19.

Salarium.

Salarium famulis debitum an præſcribatur triennio in foro conſcientiæ, l.7.d.37.n.17.

Sanctorum teſtimonia.

Sanctorum teſtimonia, vel legum, aut conciliorum prouincialium allegata in decreto quam authoritatem habeant, l. 9. d. 12. num. 2.& 5.

Scandalum.

Scandalum vtilius naſci permittitur, quam veritas relinquatur, *l.* 2. d. 38.n.10.

Scandala oritura niſi celebratur matrim. allegata vt cauſa diſpenſandi quando verificentur. *Vide*, Cauſa.

Scientia, & Scienter.

Scientia & ignorantia, & quæ in animo conſiſtunt, qualiter probentur, l.1.d.62. fine, & melius l.1.d.15.n.8.12.

Scienter facienti pœna impoſita, quando afficiat ignorantē. *Vide*, Lex imponēs pœnā. Sciētia à dæmone habita an liceat vti, l.7.d.96.n.4.

Scribere.

Scribere turpia qualis culpa ſit, l.9.d.46.n.42.

Scriptura.

Scriptura an deſideretur ad valorem priuilegij, aut conceſsionis. *Vide*, Gratia vt valeat.

Sed.

Sed, quid ſignificet. *Vide*, Dictio aduerſatiua.

Semen.

Semen fœminæ an deſideretur ad generationem, & illud miniſtrarit B. Virgo in Chriſti incarnatione, l.2.d.21.n.11.

Semen an poſsit expellere vim paſſa, l.2.d.22.n.17.

Semen, quando alter citius emittit, quid faciendum: & quid liceat tunc alteri coniugi. *Vide*, Debitum.

Semen extra vas voluntariè effundere, an mortale ſit in fæmina, l.9. d.17.n.12. Quid ſi eſt parua diſtillati[illegible] natu[illegible]æ feſtinatione in concubitu prouenit, ibi num.13. Et c[illegible]u liceat pollutionem procurare ad tuendam vitam, ibi num.15. Et quid, ſi ſemen ſit iam ex lumbis deciſum, ibi num.16. Et quid ſi ſit in fluxu, an teneatur homo illud impedire, eo n.16.

Semen quando intra vas nequit coniux emittere, aut alter nequit retinere, quid liceat coniugibus. *Vide*, Debitum.

Semen vbi fæmina effudit, an teneatur alter effundere, ſiue inter coniuges, ſiue inter fornicantes. *Vide*, Debitum.

Semen ſolet retinere matrix ſufficiens ad generationem, alio expulſo, l.9.d.17.n.23.

Semen an teneatur fæmina poſt coitum anxiè ſeruare, l.9.d.20.nu. 4. Et an peccet mingens vel ſe erigens, vt illud effundat, *ibi* num. 5.

Semen & diſtillatio qualiter differant, & vnde cognoſcetur, an ſit vera ſeminis emiſsio an diſtillatio, l.9.d.45.n.2.

Semen

Semen emittere inuoluntariè an referat, ſiue in vigilia, ſiue in ſomnis fiat, lib. 9. d. 45. n. 3.

Semen emittere quando ſit mortale, & reddat cauſam mortalem, quando non eſt in ſe volitum, l. 9. d. 45. à n. 4. & ſeq. Et an ſit tunc in ſe peccatum, an ſolum in cauſa, ibi n. 17. Et quid, ſi ante euentum pollutionis adſit pœnitentia cauſæ, an ſit noua culpa pollutio, & fatēda, ibi n. 28. & 29. Et an ſit tenuis obligatio vitandæ talis pollutionis, ibi nu. 5. Et quid, ſi detur cauſa notabilis diſtillationis, ibi nu. 31. Et quando tactus inter coniuges vel ſponſos de futuro ſint illiciti, ratione periculi ſeminis effundendi. *Vide*, Oſcula.

Senex.

Senex quando aliquis dicatur, & an eadem ætate fæmina dicatur vetula, & eadem ætas in vtroque ſexu deſideretur, vt ratione ſenectutis excuſentur à ieiunio, l. 7. d. 32. n. 15. 16. & 17.

Senes an validè matrim. ineant, l. 7. d. 92. à nu. 19. vſque ad 24. Et an poſſint vti matrim. antea inito, quando præ ſenectute nequeant ſeminare, aut extra vas effundunt, eod. l. 7. d. 102. à nu. 5. vſque ad 7. Et an in ſenibus expectandum ſit triennium experientiæ, eod. l. 7. d. 108. num. 21.

Sententia.

Sententia principis, aut ſenatus ſupremi an faciat legem, l. 2. d. 14. n. 4. Quid de epiſtola, vel reſponſo principis. *Vide*, Epiſtola.

Sententia lata in acceſſorio quando præiudicet in principali, lib. 10. d. 8. num. 20.

Sententia diuortij. *Vide*, Diuortium.

Sententia matrimonij. *Vide*, Matrimonium.

Sententia ſponſalium an tranſeat in rem iudicatam, l. 7. d. 100. nu. 13.

Seruus, Serua, Seruitus.

Seruus ducens liberam ipſius ſeruitutis ignaram, an poſſit ipſa inuita reſilire, l. 4. d. 15. n. 4. & 5.

Serua an acquirat libertatem cũ filiis, ſi eam dominus ducat in vxorem, l. 7. d. 20. num. 10. 11. 12. Et quid, ſi dominus ei dotalia inſtrumenta conficiat, ibi n. 9.

Seruitus ignorata an dirimat matrim. l. 7. d. 19. nu. 2. Et an conceſſa libertate ad tempus valeat matrim. ibi n. 3. Et quid, dum ignoratur ſeruitus eius, cui poſt certum tempus eſt conceſſa libertas, ibi n. 4. Et quid, ſi error conditionis ſit concomitans: & an ita ſit nullum matrim. cum errore ſeruitutis, vt vtrique liceat retrocedere: & an poſtea ratificetur id matrim. ſi coniux ſeruus manumiſſus cognoſcatur affectu vxorio à libero manumiſſionis ignaro: aut cognita ſeruitute cognoſcatur eodem affectu: & an lite pendenti circa ſeruitutem, poſſit vel teneatur liber reddere debitum, ibi remiſſiuè n. 5. Et quid, ſi decennium tranſactum ſit poſt matrim. ſerui cum libera: & eo tempore ſeruus tanquam liberum ſe geſſerit, ibi, n. 6. Et *an ſit neceſſarium iudicium Eccleſiæ, vt ſeparetur matrim. initum cum errore ſeruitutis, ibi n. 7. Et an libero incumbat onus probãdæ* ignorãtiæ ſeruitutis, n. 8. Et quid de errore ſeruitutis aſcriptitiæ, vel originariæ, ibi n. 9. Et quid de errore conditionis libertinæ, ibi nu. 10. Et an ſeruitus cognita obſtet matrim. ibi n. 10. & 13. Et an peccet liber ſcienter ducens ancillam, & ſit irregularis, ibi n. 14.

Seruitus ignorata quo iure dirimat matrim. lib. 7. d. 19. n. 15. & 16. Et an dirimat matrim. infidelium, ibi n. 17. & n. 18.

Seruitus leuiſſimè ignorata an irritet matrim. l. 7. d. 19. n. 19. & 20. Et quid de errore partis aut dignioris conditionis, ibi num. 22. & 23. *Vide etiam hic infra.*

Seruitus an poſſit ſuperuenire matrimonio, alterutro coniuge ſe in mancipium venundante, d. 7. tota d. 23.

Seruitus qualiter ſequatur ventrem. *Vide*, Filius. vbi & an ſit nobilis natus ex nobili & ancilla.

Seruus quotuplex ſit, & quid ſit aſcriptitius vel originarius, lib. 7. d. 19. num. 1.

Seruus cui pro certo tempore datur libertas, an ſit liber in perpetuum, lib. 7. d. 19. num. 3.

Seruus quando acquirat libertatem ex matrimonij contractu, cum domini ſcientia inito, l. 7. d. 20. à num. 1. vſque ad 8. Quid in ſeruo aſcriptitio, ibi n. 7. Et an tale matrim. ignorata ex ſeruitute valeat, quando ex matrim. acquirit ſeruus libertatem, ibi n. 13. & 14.

Seruus an poſſit inuito domino inire matrimonium: & qualiter dominus teneatur non prohibere & conſentire, & an poſſit ipſum minari, vel auferre beneficium ſeruo ſic contrahenti, l. 7. d. 21. à num. 1. vſque ad 10. Et an poſſit ſeruum de matrim. ineundo tractantem venundare, ibi n. 8. & 9.

Seruus cui potius teneatur ſatisfacere domino an vxori, quando vtrũque eſt incompatibile, l. 7. d. 21. à n. 11. vſque in fin. Et an ſit concedendus ei locus ad matrimonij vſum, ibi n. 17. Et an conſuetudine induci poſſit, vt ſit ſeruus ducens ancillam, ibi n. 4.

Seruus coniugatus an poſſit à domino mitti vendendus in partes remotas, l. 7. tota d. 22. Et quid, quando tractat de matrim. ineundo, eo. l. 7. d. 21. n. 8. & 9.

Serui coniugati quando ſunt diuerſorum dominorum, quid faciendum. Et maximè quando diuerſa loca inhabitant, l. 7. d. 22. nu. 16.

Seruus an acquirat ius aliquód ex promiſſione à domino ſibi facta, & è contra, l. 7. d. 24. n. 21. & 22.

Si.

Si vinco vincentem te, à fortiori vincam te, l. 2. d. 14. n. 2.

Si voluiſſet legiſlator, expreſſiſſet, l. 6. d. 36. n. 2.

Sigillum.

Sigillum confeſſionis an obliget, quando committitur in confeſſione. *Vide*, Denunciare impedimenta. An violetur, ſi ex ſcientia confeſſionis aliquis ducatur, & negèt Euchariſtiam, matrimonium. *Vide*, Confeſſionis ſigilium.

Signa.

Signa tacitæ ratificationis ſponſalium irritorum, aut repromiſſionis. *Vide*, Sponſalia quam ætatem. Et quando ſignum ſit, annulli traditio, & ſubarratio, & de aliis ſignis. *Vide*, Annulus.

Signa impotentiæ euidentia vel veriſimiliter euidentia quæ ſint, lib. 7. d. 107. à n. 2. vſque ad 8.

Signa frigiditatis & maleficij quæ ſint, l. 7. 94. n. 5. & 6. & d. 99. n. 24. in fine.

Signaculum virginale.

Signaculũ virginale quid ſit: & an ſit tela, l. 7. d. 14. n. 1. l. 7. d. 113. n. 10.

Simile.

Simile non eſt in omnibus ſimile, & quod eſt in omnibus ſimile, non eſt ſimile, ſed idem l. 3. d. 36. n. 10.

Similium idem eſt iudicium, & idem ius, l. 9. d. 44. n. 8.

Simonia.

Simonia an ſit donis abſque pacto datis allicere ad religionem, vel baptiſmum, l. 1. d. 39. nu. 2. Quid dum dantur dona ad remouenda impedimenta. Vt cum quis timore reſtituendi non baptizatur, n. 3. Quid dum dantur dona ea lege vt quis baptizetur, frequententur ſacramenta, vel à malo ſtatu recedat, n. 1. & 4.

Sodomia, & Sodomita.

Sodomia qualiter ſit cauſa diuortij. *Vide*, Diuortium, & an magis aduerſetur matrimonio, quam adulterium naturale, l. 9. d. 4. n. 3.

Sodomia an pariat affinitatem: vel ſaltem ob criminis enormitatem impediat matrimonium, l. 7. d. 64. n. 13. & 14.

Sodomita an abſque ſententia priuetur beneficio & priuilegiis clericalibus, l. 7. d. 26. n. 10.

Solennitas.

Solennitas requiſita ad actum, an requiratur ad dandam commiſſionem ad actum, l. 4. d. 11. n. 22. iunct. n. 24.

Soluens.

Soluens ex falſa cauſa conſcius falſitatis, cenſetur donare, lib. 6. diſp. 2. num. 5.

Speciale.

Speciale aſſerenti incumbit probare, l. 3. d. 35. n. 10.

Speciale quid dicatur, l. 3. d. 35. n. 4.

Specialia duo. *Vide*, Duo ſpecialia.

Speciali nota digna, niſi ſpecialiter notentur, videntur neglecta, lib. 3. d. 35. num. 11.

Spes.

Spes facilioris diſpenſationis concepta in aliquo actu, quando irritet diſpenſationem. *Vide*, Diſpenſatio.

Spolium.

Spolij reſtitutio in cauſa coniugali. *Vide*, Reſtitutio.

Sponſalia.

Sponſalia vnde dicantur, & quotupliciter, l. 1. d. 1. num. 1. Quid ſint, & quas conditiones exigant ad ſui valorem, num. 7. An ſint ſacramentalia, n. 8. Quid ipſorum nomine intelligatur. *Vide*, Appellatione ſponſæ.

Sponſalia violans fornicando, an admittat adulterium, vel circumſtantiam fatendam. *Vide*, Adulterium.

Sponſalia an requirant promiſſionem externam. *Vide*, Promiſſio merè interna. Cætera circa promiſſionem requiſitam ad ſponſalia. *Vide*, Promiſſio. Vbi de promiſſione in abſentia. Et de deliberatione. Et de animo, & quid in dubio, vel ſi ficta.

Sponſalia cæci, ſurdi, muti. *Vide*, Mutus.

Sponſalia amentium, & ebriorum. *Vide*, Amentes.

Sponſalia clandeſtina. *Vide*, Cland. ſponſalia.

Sponſalia ſub conditione. *Vide*, Conditio. Vbi de conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit. Et de ſponſalibus contractis cum duabus ſub conditione. *Vide*, Conditione honeſta.

Sponſalia conditionalia an obligent ante conditionis euentum, lib. 5. d. 6. num. 8.

Sponſalia contracta in diem ſunt ſtatim abſoluta, at non obligant ante aduentum diei, l. 5. d. 19. num. 11.

Sponſalia metu inita. *Vide*, Metu ſponſalia inita.

Sponſalia fatenti, & dicenti ſe fictè conſenſiſſe quando ſit credendum. *Vide*, Parochus impedimentum.

Sponſalia per iuramentum an olim tranſierint in matrim. *Vide*, Matrimonia præſumpta.

Sponſalia coram parocho & teſtibus celebrata, quo pacto tranſeant in matrim. *Vide*, Matrim. præſumpta.

Sponſalia per procuratorem. *Vide*, Matrim. per procuratorem.

Sponſalia conditionalia, an tranſeant hodie in ſponſalia abſoluta, per copulam, l. 1. d. 16. num. 12. An cenſeatur per copulam remiſſa conditio dotis ſoluendæ, n. 13.

Sponſalia qui poſſint contrahere, l. 1. d. 15. num. 1. An ea dirimat, ſi ſit impedimentum non dirimens, ſed ſolum impediens matrimonium, n. 2. Quid ſi ſit impedimentum temporale, n. 2.

Sponſalia an valeant inter impares, vel poſſint ab hoc diſſolui. *Vide*, Promiſſio inter impares.

Sponſalia quam ætatem requirant, l. 1. d. 16. à n. 1. ad 4. An inita à minoribus ſeptennio, conualeſcant expreſſa, aut tacita ratificatione, num. 5. Quæ ſint huius ratificationis ſigna, an habitatio mutua, vocare ſe ſponſos, miſſio munerum. Et an exigatur expreſſa ratificatio, vbi deeſt habitatio mutua, num. 6. De aliis ſignis. *Vide*, Annulus. An deſideretur notitia nullitatis priorum ſponſalium, vt per

eos actus ratificentur, & ſimiliter ſcire per eos actus ratificari, nu. 7 An idem ſit de voto, & profeſſione ratificandis quando non valuerunt, vel ratificentur, licet quis ratificet, exiſtimans valuiſſe, vel ſcrupulo agitatus, eo n.7. An malitia ſuppleat ætatem, num. 8. & 9. Quid in dubio an vſus rationis ſit in puero, n.10. & 11. An ſufficiat vſus rationis ante ſeptennium, n. 13.14. An vſus rationis ante ſeptennium ſufficiens ad peccatum mortale, ſufficiat ad ſponſalia, n. 15. & 16. An ſit culpa ante ætatem legitimam ea inire, eo l.1.d.17. à n.1. ad 4. Quid de matrimonio, ea d.17.n.5. & 6.

Sponſalia an obligent ſub mortali, l.1.d.27.n.1.2.

Sponſalia contracta nullo præfixo termino, quando obligent, l. 1.d. 28.num.1.& 2.

Sponſalia quibus verbis contrahantur. *Vide*, Verba.

Sponſalia quibus verbis ineantur. *Vide*, Annulus, & *Vide*, Sponſalia quam ætatem.

Sponſalia & matrimonium an ineantur ſi parentes reſpondeant præſentibus & tacentibus filiis, l.1.d.23. à n.1. ad 4. Quid ſi alij reſpondeant, n.6. & 7 An ſufficiat tacita ratihabitio, quando alij reſpondent, n.8 Quid ſi mater reſpondeat, nu.9. Quid ſi filius ſit ſui iuris, n.10. Quid ſi filius ſit ſpurius etiam ex concubitu damnato, num. 11. Quæ differentia ſit, ſi pater vel filius reſpondeat quoad forum conſcientiæ, n.12. An hæc immutata ſint per Tridentinum, n. 13. Quid ſi conſuetudo habeat vt vrbis gubernator reſpondeat, vt apud Indos, nu.14. Quid ſi parentes pro infantibus aut abſentibus filiis contrahant, an ſatis ſit vt doli capaces & conſcij ratificentur tacite, n.16. & 17. An in hoc caſu ſit differentia, ſiue parentes, ſiue alij pro ipſis contrahant.

Sponſalia cum vna ex pluribus, an ſint legitima, l.1.d. 26. n. 1. Cuius ſit eligere, n 2. & 6. Quid ſi omnes præter vnam obeant, an teneatur pater promittens vnam ex filiabus, illam dare, num. 2. & 3. An ſponſo habenti copulam cum vna ex illis, teneatur pater illam dare, n.4. Quid ſi pater promiſerit Mariam, & ſi nequeat, eius ſororem, n 5. An ſi ſponſus cognoſcat vnam ex illis, conſurgat matrimonium à n.7 vſque ad 11. Quid attento Tridentino, an ſponſalia illa conditionalia tranſeant in abſoluta, vel in matrimonium per copulam, n 12. An conditio ſoluendæ dotis cenſeatur remiſſa per copulam, eo num.13.

Sponſalia implere recuſans an ſit per iudicem cogendus, etiam ſequuto ſcandalo, l 1.d.29 n.1.2.& 3. An oporteat ſcandalum probari, n.6. An debeat eſſe ſtricta coactio, n.7. An ſit abſoluendus, ſi fuerit pertinax, n 8. An poſſit vterque Iudex ad ſponſalia cogere, n. 9.

Sponſalia ſub pœna inita, & ſub conditione ſoluendi intereſſe. *Vide*, Pœna ſponſalibus adiecta, & de arra illis appoſita. *Vide*, Arra quæ eſt ſignum. Et de pignoribus. *Vide*, Pignus, & de fideiuſſoribus. *Vide*, Fideiuſſores.

Sponſalia religionis ingreſſu, vel alterius, vel vtriuſque etiam profeſſione non ſequuta, an omnino dirimantur, l. 1. tota d.42.

Sponſalia iurans an poſſit non petita relaxatione iuramenti religionem ingredi vel teneatur prius inire matrimonium, lib.d.34.num. 2.3.& 4 An poſt ea ſi poſt iurata ſponſalia vouerit religionem, inire matrim animo firmo ingrediendi ante conſummationem? Et ſimiliter vouens caſtitatem an peccet eo animo contrahens, n.6.7.& 8. An poſt votum caſtitatis contrahens animo, teneatur ingredi, n.9. Vbi de abſoluta virtute iubilei, an teneatur illud conſequi, *n*.9. An qui iurauit ſponſalia, nec votum aliquod emiſit, poſſit ducere vxorẽ animo ingrediendi religionem ante conſummationem, n. 11.& 12.

Sponſalia contrahens, & ſub ea ſpe virginem deflorans, an poſſit ingredi religionem ante contractum matrim. l 1.d.44.nu.1. 2. & 3. Quid quando non eſt copula, at ſequitur notabilis infamia, nu.4. Quid quando eſt vidua, n.5. Quid quando deflorans, fictè promiſit, ac teneatur eam ducere, n. 6 An poſſit ducere, & ante conſummationem ingredi religionem, nu. 7. Quid ſi ea iniuria illata votum religionis emiſiſſet, n.8.

Quid ſi ante deflorationem, & matrimonij promiſſionem, votum emiſiſſet caſtitatis, vel religionis, an adhuc votum obliget, lib.1.d. 45.n.1. An teneatur tunc contrahere, vel votum ſeruare, n. 2. & 4. Quid ſi fœmina erat conſcia voti, n.5.

Sponſalia caſtitatis voto an diſſoluantur, l. 1.d.46.n. 5.7.& 9. Quid ſi ſit votum religionis, n.2. Quid ſi votum caſtitatis præcedat, n. 3. Quid de propoſito cælibatus abſque voto, num 4. An peccet ſic vouens caſtitatem poſt ſponſalia, nu. 10. Et an poſſit inire matrimonium, vel teneatur religionem ingredi, n.12.& 13. An tale votum ad aliquid aſtringat, n.14.& 15.

Sponſalia ordinis ſuſceptione an diſſoluantur vel licitum ſit ſpondenti ad eos promoueri, aut per votum ſuſcipiendi illos diſſoluantur, l.1.d.47.n.1 2.& 3. Quid ſi promoueatur ſponſus ad epiſcopatum, eo n. 3. Quid teneatur facere emittens poſt ſponſalia votum ſuſcipiendi ordines ſacros, n.4. An alter maneat tunc liber, eo n.4.

Sponſalia matrim. alio ſequuto an dirimantur, licet ſit irritum, lib. 1. d.48. n 1. Quid ſi matrim. diſſoluatur morte alterius, aut profeſſione, an obligent priora ſponſalia, n.2.& 3. Quid ſi priora ſponſalia ſint iuramento firmata, n.4. Quid ſi virgo eſſet violata, nu.5.

Sponſalia priora an diſſoluantur per poſteriora cum copula, lib. 1.d. 49. à n. 1. ad 6. Quid ſi exiſtat iuſta cauſa diſſoluendi priora, vel contingat ea diſſolui, n. 2. An exiſtente copula cum ſecunda conſanguinea prioris ita diſſoluantur, vt neutram ducere liceat, n.3.

Sponſalia non iurata an per poſteriora iurata diſſoluantur, l. 1. d.50. n.1.2.& 3. Quid ſi eſſet iuſta cauſa diſſoluendi priora, aut ea diſſolui contingat, n.4.5.& 6.

Sponſalia impuberum an diſſoluantur altero ante vel poſt pubertatem reſilienti, l.1.d.51.nu.6. An ſatis ſit mutuus conſenſus ante pubertatem, n.7. An prius adeptus pubertatẽ, poſſit ſtatim reſilire, n. 8.& 9. Quid ſi pubes cum impubere contrahat, n. 10. Quid ſi cum infante, n.11. Quid patre contrahenti pro impubere, n.17. Quid ſi impuberes per verba de præſenti, n.13. An ſolum liceat reſilire, ſtatim adepta pubertate, & quando dicatur aliquid ſtatim fieri, vel in continenti n.14. An deſideretur nouus conſenſus poſt pubertatem vt ſponſalia maneant omnino irreuocabilia, n.15. Quid ſi impubes ante pubertatem diſſentiat, nec diſſenſum mutet, & factus pubes nõ amplius recordetur, n.16. Quid ſi factus pubes diſſenſerit interne, an ſatis ſit, aut ſit opus corã iudice reclamare, n.17. An hæc procedant etiã in foro conſcientiæ, n.18. & 19. An ſponſalia impuberum firmentur iuramento, nu.21. & 22. An deſideretur vt ſint doli capaces, & quando tales dicantur, n. 23. & 24. An exigatur iuramenti relaxatio, n.25.

Sponſalia vera an poſsint ratione ſcandali diſſolui, aut quia timetur odium inter coniuges, aut conſanguineos, aut quia ſunt diſpares, aut quia pater reſiſtit. *Vide*, Promiſsio inter impares.

Sponſalia mutuo cõſenſu diſſolui an poſsint, l.1.d.52.n. 1.& 2. Quãdo talis conſenſus defectu plenæ libertatis non excuſet, n.3. Quid quando alter ſolus reſilit, nu.4. An ex eo quod ſponſus differat & renuat implere ſpõſalia, cenſeatur reſilire, vt alter maneat liber, n. 5. Quid, ſi ſponſalia, iuramento in fauorem partis firmentur, nu.6. Quid ſi iuramentum fiat in Dei honorem, an poſsit remitti per illum in cuius fauorem cedit, num. 7. & 8. Quid ſi vterque ſponſus iurarat, n.9.

Sponſalia termino præfixo non impleta an obligent eum per quem non ſtetit, l.1.d.53.n.4.& 5. Quotuplicitèr poſsit aſsignari terminus in obligationibus, & quando eius lapſu expirent, n.2. Quando cenſeatur terminus adiectus ad finiendam, & quando ad ſollicitandam obligationem, n.3. Quid quando lapſus eſt terminus culpa vtriuſque, vel alterius tantum, n.6. Quid altero legitime impedito, n.7. Quid ſi vtroque, nu.8. Quid termino præfixo à iudice, & quando præfigere poſsit, n.9.

Sponſalia abſentia ſponſi an diſſoluantur, iuxta diſpoſitionem iuris ciuilis, l.1.d.54.nu. 1. vſque ad 4. An poſsit iudex tempus præfinitum iure ad expectandum, reſtringere, vel protrahere, nu.4 An ſit correctum iure canonico, n.5.& 6. Quid ſi iurata ſint ſponſalia, n. 7. An exigatur licentia iudicis, n.8. An idem ſeruetur in foro interno & externo, n.9. An ſufficiat quæuis abſentia, num. 10. Quid ſi ſponſus in loco propinquo, vel ſit ſpes de proximo reditu, n.11. & 12. Quid ſi alter de alterius licẽtia in longinquũ profectus, ſit, n.13.

Sponſalia volente ſponſo mutare domicilium, an diſſoluantur, l.1.d. 54.num.14.

Sponſalia non implens, vel ſi eius culpa diſſoluantur, an teneatur alteri ad expẽſas, ſiue iuſte, ſiue iniuſte reſiliat, l.5.d.5.n.32.33.& 34.

Sponſalia fornicatione alterius ſequenti, an dirimantur, lib.1.d.55.n. 1.6. Quid per præcedentem, n.2. Quid per ſpiritualem, vt hæreſim, n.3. Quid per tactus, amplexus, & oſcula, nu. 5. Quid ſi ſponſa vi præciſa ſit cognita? vel ſponſus vi fornicetur, n.7.& 8. Quid ſi vterque ſponſus fornicetur, an compenſentur delicta, n.9.

Sponſalia ſuperuenienti impedimento dirimenti ſoluuntur, l.1.d.56. n.1. Quid impedienti, num.2.& 3. An is cuius culpa euenit impedimentum teneatur diſpenſationem procurare, n.4.

Sponſalia morbo, infamia, aut damnatione criminis turpis an diſſoluantur, an fœditate notabili etiam iurata ſoluuntur: vt oculorum, aut naſi amiſsione, paralyſi, lepra, l.1.d.57.num.1. Quid de morbo contagioſo, vel ſubſequenti, vel præcedenti ignorato, n.2. Quid de epilepſia, n.2. Quid de vnius oculi amiſsione, n. 3. Quid ſi fæmina pulcherrima, fiat deformis: vel quæuis alia notabilis deformitas ſuperueniat, num.4. An ſoluantur ſponſalia in his *caſibus ex parte* vtriuſque, n.5. Quid ſi os male oleat, vel nota *famæ ſuperueniat*, vt ſi criminis turpis alter damnaretur, n.2.

Sponſalia morum aſperitate, vel ſæuitia ſuperuenienti, an diſſoluantur, l.1.d.58.n.1. Quid de cauſis ſufficientibus ad diuortiũ matrimonij celebrandũ, vel grauibus inimicitiis inter ſponſos ortis, n.3.

Sponſalia paupertate ſponte ſuperuenienti, an diſſoluantur, ſiue dos promiſſa ſit, ſiue non, l.1.d.59.n.1. vſque ad 4. Quid, ſi iuramento firmentur, n.5. Quid de ſponſi paupertate, nu. 6. Quid ſi alter fiat notabiliter ditior, n. 7. An dote non promiſſa, cenſeantur omnia bona promitti in dotem, n. 3.& 4.

Sponſalia dote non promiſſa, etiam iurata an obligent, ſi mulier diues nolit eam aſsignare, l.1.d.60.n. 1.& 2. Quid ſi virgo abſque dotis promiſsione, deflorata ſit, n.2. Vbi non promittitur dos, an cenſeatur tacite promiſſa, n.1.& 2.

Sponſalia diſpenſatione Pontificis aut Epiſcopi, an diſſoluantur, l. 1. d.61. per totam.

Sponſalia vinculo fortiori, aut incompatibili, an diſſoluantur, *lib.* 1. d.62. num.1.& 2.

Sponſalia noua cauſa ſuperuenienti, quæ à principio ea contrahi impediret, an diſſoluantur, l.1.d.62.n.3. Quid ſi eſſent iurata, num.4. Quid ſi quando cauſa ſuperuenit, alter in mora fuiſſet, n.5. An *credatur* dicenti fore vt illa cauſa à principio exiſtens, impediret, *n.6.*

Sponſalia ex præcedentibus cauſis ignoratis an diſſoluantur, *l.1.* d. 63.n.1.& 2. Quid ſi ob fornicationem ſponſæ, aut ſponſi *præcedẽ*tem, à n.3. ad 9. Quid ſi contrahens eo fuit affectu, vt ſi *ſciret*, adhuc contraheret, n.6. Quid ſi ſint iurata, n. 8. Quid *ſi d*enuo ſponſa ſciat ſponſum eſſe valde vitiis deditum, n.10.

Sponſa

Sponſalia dolo dante cauſam contractui, an ſint ipſo iure nulla & ſimiliter alij cõtractus bonæ fidei,l.1.d.64.n.3. An tãtum ex parte decepti ſint nulla,n.3. Quando dolus det cauſam contractui, n.2. Quid ſi quidam tertius deceperit,vel ipſe contrahens à ſe deceptus ſit,n.4.& 5. Quid quando dolus non dedit cauſam,n.2. An ſi noſſet vitium,adhuc eſſet contracturus,poſſit diſſoluere,eo l. 1. d. 65. n.1.& 2. Quid ſi dubius ſit de voluntate,ea d.65. n.4.

Sponſalia iurata vt diſſoluantur ex cauſa iuſta, an deſideretur iuramenti relaxatio,l.1.d.67.n.1.& 2.

Sponſalia ius diſſoluendi an amittantur,ſi ſponſus conſcius cauſæ, ad ſponſam accedat.*Vide*, Sponſus accedens ad ſponſam.

Sponſalium diſſolutio an poſſit peti ab eo qui ſimili cauſa laborat, alteri tamen occulta. Vt, ſponſa fornicans occulte aut morbo Gallico laborans occulto, an poſſit ob ſimile ſponſi vitium petere diſſolutionem,l.1.d.68. num. 9. An occultus fornicator poſſit alterum ignarum cogere vt ſtet ſponſalibus. *Vide*, Sponſus an poſſit.

Sponſalia iudicis authoritate,an neceſſariò diſſoluenda ſint, quando occurrunt iuſtæ cauſæ:vel propria authoritate ſolui poſſint, l. 1.d. 69.n.1.& ſeqq. Qualis certitudo facti in vtroque foro ſufficiat, nu. 9. Quis iudex competens ſit huius diſſolutionis,n.10.

Sponſalia in foro conſcientiæ quam certitudinem cauſæ requirant, vt diſſoluantur,l.1.d.73.n.1.2.& 3.

Sponſalium diſſolutionis cauſa occulta infamans, an poſſit preponi coram iudice ad ea diſſoluenda,l.1.d.70.n.1.& 2.

Sponſalia vt diſſoluantur,& matrim. impediatur contrahi, an ſufficiat vnus teſtis,lib.1.d.71.n. 1. Quid ſi non creatus ſit, ſed per partem producentem oblatus,vel ſe ingeſſerit, n. 2. Quid ſi nolit publice, & parte præſenti teſtificari, ſed clam, nec nomine publicato: vel publicè velit caſu quo ſuam turpitudinem aperit, num. 3. Quid ſi teſtis ille denunciet,vel accuſet, vel propriam turpitudinem detegat,n.4. Quid ſi teſtis ſit criminoſus,n.5. An accipiendum ſit contrahentium iuramentum,in ſupplementum probationis,n.6. Quid quando allegatur cauſa diſſolutionis, qua ſtante non eſt peccatum inire matrimonium,an ſat ſit vnus teſtis ad impediendum, num. 7. Quid ſi ſponſalia ſint iurata,n.8. Qua circumſpectione debeat talis teſtis deponere,n.8. Quid quando teſtis non deponit, ſed ſolum denunciat, num. 9. An oporteat teſtem illum iurare, num 10. An exigatur illum certò ſcire, vel ſat ſit vnus teſtis de auditu, ſi alter teſtis abſque iuramento affirmet,num.11. Quid ſi impedimentum ſit conſanguinitatis. Et qualiter conſanguinei ad hanc probationem admittantur,eo num.11. Quid ſi teſtis ſit vilis:quidque in teſte conſiderandum ſit:aut factum ſit ita occultum,vt aliter probari nequeat,num.12. An ſat ſit fama impedimenti, num. 13. Quid ſi *ſponſalia ſint* iurata,num.14. Quid ſi fama conſtet iudici,vt priuato, & an poſſit *tunc* abſque ordine iudiciario inquirere, num. 15. Quid ſi in contrarium ſint clariores probationes,num.16. An contra famam admittatur probatio conſanguineorum: vel iuramentum ſponſorum,num.17. An ſufficiat rumor, & quo diſtet à fama, num.18. Quid de confeſſione vtriuſque, vel alterius ſponſi. *Vide*, Confeſſio vtriuſque.

Sponſalia errore contracta,vel ſi cauſa diſſoluendi adſit, an obligent, ſi poſtea habeatur copula,vel actus familiaritatis,l.10.d.14. n.24.

Sponſalia inita contra prohibitionem matrimonij factam à Pontifice an valeant,l.7.d.2.n.15.

Sponſalia inire tempore feriarum, quibus interdicuntur benedictiones,an liceat,l.7.d.7.n.7.

Sponſalia etiam iuramento firmata an licite contrahat excommunicatus,l.7.d.9 n.12.

Sponſalia inita inter raptorẽ & raptã an valeant, l.7.d.13.n.17.& 18

Sponſalia fidelis cum perſona hæretica an valeant,l.7.d.72. nu. 3. Et quid,ſi ea contrahat fidelis cum infideli,ſub conditione,ſi conuertatur,eo l.7.d.81.n.4.

Sponſalia tempore infidelitatis inita an pariant vinculum naturale, quod poſt baptiſmum impediat matrimonium,l.7.d.65. n.7.

Sponſalia quoad publicam honeſtatem inducendam.*Vide*, Honeſtas.

Sponſalium ſententia an tranſeat in rem iudicatam,l.7.d.100.n. 13.

Sponſalia an probentur teſtibus ſingularibus,l.8.d.vltima,fine.

Sponſis de futuro an liceant tactus,aſpectus,ac verba turpia,l.9.d.46. à n.46. vſque in finem.

Sponſi de futuro an poſſint delectari in copulæ futuræ tempore matrimonij cogitatione,vel tactuum,l.9.d.47. à n.1. vſque ad 6.

Sponſi de præſenti aut futuro excommunicati, aut quando alter eſt excommunicatus,an poſſint participare,l.9.d.14.n.8.

Sponſalitia largitas.

Sponſalitia largitas.*Vide*, Largitas ſponſalitia.

Sponſus, & Sponſa.

Sponſus an poſſit ſponſam cogere ignaram fornicationis ſponſi, vel alterius cauſæ,ob quam iuſte poterat reſilire, vt impleat ſponſalia, lib.1.d.68.num.7.& 8. Quid ſi cauſa ſimili laboret, vt ſi ſponſa ſit fornicata occulte, poſſit ob ſimile vitium alterius petere diſſolui ſponſalia,n. 9.

Sponſus accedens ad ſponſam conſcius eius fornicationis, vel cuiuſuis cauſæ diſſoluendi, an poſſit diſſoluere ſponſalia,l.1.d.66.num. 2. Quid ſi ſponſus habuerit animum non remittendi,num.3. Quid quando ſponſalia fuerunt nulla,n. 4. Quid ſi virginem exiſtimatã deflorarat ſub ea conditione,ſi virgo es,promittens matrimonium, & non erat virgo, & poſt notitiam defectus habuit copulam cum illa,num.4.

Sponſi ante matrimonij conſummationem an habeant bimeſtre ad profitendum,vel ad deliberandum de religionis ingreſſu,l.2.d.24. num.2.3.& 4. An poſſit iudex hac ratione annum nouitiatus coarctare,eo n.4. An eſto bimeſtre concedatur ad profitendum, ſit correctum per Tridentinum,nu.6.& 7. Quid ſi ſponſa duodennis ingrediatur,an teneatur ſponſus quadriennio expectare, donec profiteatur, num. 8. Quid ſi prætextu religionis ſponſus de vna religione in alias vagetur,n. 9. An id bimeſtre ſit præciſum, ita vt iudex non poſſit illud coarctare, vel prolongare, vel ſit arbitrarium, nu.10.& 11. Quot dies debeat habere illud bimeſtre.*Vide*, Menſis. An ſi non intendat ingredi religionem, teneatur intra bimeſtre reddere debitum,n.24.& 25. Ad quid detur id bimeſtre,num.25. Quid ſi ante bimeſtre non tranſeat ad religionem, an poſſit eo tranſacto ingredi,n.26.& 27. Qualiter ſe debeat habere iudex qui ſub excommunicatione præcepit intra bimeſtre conſummare, ſi ſponſus poſt illud tranſeat,n.28.

Sponſus cogens ſponſam,an peccet.*Vide*, Copula vi extorta.

Sponſis ſub cõditione an liceãt tactus,& oſcula,l.5.d.5.n.38.39.&40.

Sponſa an veniat nomine vxoris in ſtatuto vt vir lucretur partem dotis,vxore decedenti,l.1.d.1.n.5.

Sponſa de futuro an teneatur ſponſum ſequi,l.1.d.54.n.14.

Sponſa vim paſſa an poſſit expellere ſemen,l.2.d.22.n.17.

Sponſæ nomine quid intelligatur. *Vide*, Appellatione ſponſæ.

Spurij.

Spurij an ſint nati poſt votum caſtitatis, aut poſt ſponſalia cum alia inita,l.1.d.2.n.8.

Statim.

Statim,vel illico,vel incontinenti, quando aliquid fieri dicatur, lib. 1.d.51.num.14.

Statutum.

Statuto ſtante vt vir mortua vxore ſine liberis lucretur partem dotis,an ſi moriatur ſponſa incognita lucretur,l.1.d.1.n.5.

Statutum puniens in termino an cenſeatur punire in via, lib.10.d.4. num.11.& 12

Sterilis.

Steriles an validè matrimonium ineant,l.7.d.92.n.25.& 26.

Stipulatio.

Stipulatio alteri per alterum facta, an valeat iure communi, & ſatis ſit mandatum generale,l.1.d.7. nu. 4. An ſtipulatio eius qui poteſt pro abſenti ſtipulari,operetur irreuocabilitatem,nu. 3. Quotupliciter fieri poſſit hæc ſtipulatio,num. 2. Quis poſſit pro alio ſtipulari,à n. 5.& 9. Quid de notario,num.11. Quid fauore cauſæ piæ,& dotis, num. 10. An in contractibus mutuo obligatoriis poſſit vnus pro alio ſtipulari,num. 12. An ex ſtipulatione non acceptata, vel alteri per alterum facta oriatur obligatio naturalis,n.17.18. Quid iure canonico,n.20.& 21. Quid ſi adſit iuramentum,nu.23.& 24. Quid ſi promiſſio fiat Deo per modum voti,n.25. Quid ſi attento iure Caſtellæ,n.27.28. Quid in matrimonio. *Vide*, Promiſſio alio acceptante. An vt aliquis dicatur ſtipulari pro abſenti, ſat ſit ſtipulantis præſentia abſque alio actu,n.36.

Studioſè facere.

Studioſè aliquid facere quid importet in iure,l.7.d.20.n.6.

Stuprum.

Stuprum an inueniatur ſine raptu, & an neceſſariò ſit confitendum, quando raptus non intercedit:& in quo differat à raptu, l.7. tota d. 14. Et an ſtuprator teneatur reſtituere patri virginis defloratæ, ibi num.11.& 12.

Stylus.

Stylus curiæ facit ius,l.3.d.29.n.17.

Subarratio.

Vide, Annulus.

Subreptio.

Subreptio & obreptio.*Vide*, Obreptio.

Subſtitutio.

Subſtitutio exemplaris an poſſit fieri à matre ſecundò nubente, & antea facta expiret,l.7.d.88. à n.22. vſque ad 25. Et quid, in patre, ibi num.26.

Subſtitutio pupillaris tacita an excludat matrem ſecundò nubentem: & quæ ſint coniecturæ eius excluſionis,lib.7.d. 88. à num. 27. vſque ad 30.

Succeſſio.

Succeſsio mutua an ſit inter vtrumque parentem & prolem, quando matrimonium fuit irritum,& ſolus alter in bona fide fuit, lib.8.d. 34.num.46.

Suffragari.

Suffragari quid importet,l.8.d.29.n.11.

Superior.

Superiorum præcepta an expirent ipſis mortuis, aut functis officio, l.8.d.28.n.47. Et quid de licentiis,ibi n.85.

Superior delegans ſuas vices,an poſsit abſque cauſa reuocare, & quid de ſuperiore delegantis,l.8.d.33.n.7.

Superfluum.

Superfluum in decretis nil eſſe debet,nec vna ſyllaba,l.3.d.46. n.6.

Superſtitio.

Superſtitio vtendo rebus vanis.*Vide*, Maleficium.

Surdus.

Surdus an poſsit inire ſponſalia,& matrimonium.*Vide*, Mutus.

Suſpenſio, & Suſpenſus.

Suſpenſio parochi aſsiſtentis clandeſtino.*Vide*, Parochus aſsiſtens.

Suſpenſus per menſem in quo eſt biſſextus.*Vide*, Menſis.

Verba appoſita in contractu, quando aliud non exprimitur, intelliguntur ſecundum iuris diſpoſitionem, l.6.d.27.n.5.

Verba gratia frequentioris vſus poſita in lege, nec eam limitant, nec in aliis mutant iuris diſpoſitionem, l.6.d.19.n.10.

Verba turpia an ſint inter coniuges illicita, l.9.d.44.n.13. Et quid, ſi adſit pollutionis periculum, aut diſtillationis, eodem lib.9.d.45. num.40.& 41.

Verba turpia an liceant ſponſis de futuro, l.9.d.46.n.53.

Verba turpia inter ſolutos, aut geſtibus, aut nutibus indicare turpia, qualis culpa ſit. Et ſitne in illis confitenda circumſtantia perſonæ, lib.9.d.46.n.31.

Verborum proprietas ſeruanda eſt, quoties verba in ſua propria ſignificatione poſſunt verificari, l.10.d.5.n.4.

Verba poſita in lege gratia frequentioris vſus non reſtringunt legem, ne ad caſus ſimiles extendatur, l.9.d.14.n.16.

Verbum idem poteſt in eadem clauſula referri ad diuerſa, & accipi æquiuoce, reſpectu vnius propriè, & reſpectu alterius impropriè, l.8.d.7.n.16.& l.10.d.17.n.15.

Verba in narratione poſita non continent ius, l.7.d.12.n.29.

Verbum, nihil agit inducit nullitatem actus, l.7.d.19.n.3.

Verbum, volumus, quid importet in literis apoſtolicis, l.8.d.28.n.27.

Verbum ſuffragari, quid importet, l.8.d.29.n.11.

Verbum, reſeruamus nobis, an importet reſeruationem perſonalem, ita vt reſeruantis morte expiret, l.8.d.28.n.63.

Verbera.

Verbera an ſint cauſa diuortij: & qualiter vxor poſſit à viro verberari, lib.10.d.18.n.14.& duplici ſequenti.

Veriſimile.

Veriſimile quod non eſt, non eſt credibile, l.3.d.46.n.2.

Veritas.

Veritas inſpicitur, nec error excuſat, vbi aliquis dat operam rei illicitæ, l.3.d.42.n.1.

Veſtes.

Veſtes pretioſæ, & quotidianæ datæ vxori conſummato matrim. an cenſeantur donatæ, & valeat ea donatio: vel accommodatæ ad vſum, ſintque viro reſtituendæ ſoluto matrimonio, lib.6.d.25.à n.1. ad 10. Quid de annulo & aliis iocalibus datis per virum vxori, nu.11. An veſtes quotidianæ ſint tradendæ vxori ex bonis viri, & quid de pretioſis, num.12. Quid ſi vxor donet viro veſtes, nu.4. Quid ſi veſtes quotidianæ datæ vxori excedant dotis fructus, nu.13. Quid ſi vir mittens veſtes pretioſas vxori exprimat ſe donare, n.14. Quid ſi fateatur eas eſſe vxoris, nu.15. Quid extante conſuetudine, vt animo donandi mittatur, num.16. Quid ſi ſi non ſit conſuetudo, vt vir mittat veſtes pretioſas vxori, num.17. Quid ſi vxor aliqua viro donarat, viique veſtes pretioſas mittat, num.18. Quid ſi vir ſit nobilis aut diues: vel vxor nobilis, ipſe autem plebeius, num.19. Quæ dicantur veſtes quotidianæ, & quæ pretioſæ, à nu.20. ad 25. Quid attento iure communi, & antiquo Caſtellæ, de veſtibus donatis per ſponſum de futuro, aut præſenti, ſponſæ, ante matrimonij conſummationem, num.27 & 28. Quid attento iure nouiori Caſtellæ, an veſtes & quæcunque alia miſſa inter ſponſos de futuro, vel præſenti ante matrim. conſummatum, cenſeantur ſponſalitia largitas, & inſtar illius acquirantur, num.29.& 30. Quid ſi excedant decimam bonorum ſponſi partem, nu.31. Quid ſi ſocer donet veſtes nurui, an nurus ſibi comparet, vel cenſeantur donatæ filio, teneaturque in ſua legitima computare, num.32.& 33. An ſint ſponſalitia largitas, num.33. Quid de veſtibus datis filiæ per patrem nuptiarum tempore, num.34. Quid ſi non tradat pater has veſtes vltra dotem, num.35. Quid ſi ſit pater, aut ſocer valde diues, aut nobilis, num.36. An ſint conferendæ eæ veſtes, tales, quales tempore collationis fuerint, num.37. Quid ſi animus ſoceri fuerit, donare nurui, & non filio: vel eius animus dubius ſit, num.38.

Veſtes clericales quæ ſint dicendæ, l.7.d.46.n.6.

Veſtes viduales an ſint dandæ viduæ de bonis viri: & perdantur à vidua ſecundò nubente, l.7.d.87.n.32.

Vicarius.

Vicarius Epiſcopi an poſſit diſpenſare? *Vide*, Diſpenſare an poſſit vicarius. Et an in denunciationibus, vel delegare? *Vide*, Diſpenſare in denunciationibus, & ibi de aliis vicariis.

Vicarius Epiſcopi an valide munus obeat, dum mors Epiſcopi ignoratur. *Vide*, Titulo legitimo carens.

Vicarius an valide conferat beneficia extra diœceſim, lib.3.d.34. num.1.& 2.

Vicarius an poſſit abſoluere à ſuſpenſione Tridentini ſeſſ.24.cap.1. de matrimonio, lata in parochum aſſiſtentem clandeſtino, lib.3.d.52.num.4.

Vicarius generalis Epiſcopi an ſit ordinarius, l.3.d.29.num.2.& 3. Quid de vicario Capituli, vel Abbatum, vel aliorum habentium iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, num.4. An comprehendantur omnes hi vicarij nomine ordinarij in Tridentino, & aliis decretis mentionem ordinarij facientibus, n.5. An ſit ordinarius vicarius, quoad non competẽtia ex officio vicarij, ſed ex ſpeciali commiſſione, à num.6. vſque ad 8. Quis poſſit conferre iuriſdictionem ordinariam, num.8. iuncto num.2. An appelletur à vicario generali ad Epiſcopum, num.9. An vicarius foraneus ſit delegatus, num.10. Quis dicatur generalis, & quis foraneus, n.11. An appelletur à foraneo ad Epiſcopum, n.12. Quare iuriſdictio ordinaria vicarij extinguatur morte Epiſcopi, num.13. An poſſit vicarius generalis audire confeſſiones, & exponere confeſſarios, n.14.& 15. An poſſit dare literas excommunicationis pro rebus perditis, nu.16. An vicarius comprehendatur nomine Epiſcopi in decretis de Epiſcopo mentionem facientibus: & quid nomine diœceſani comprehendatur, eo n.16. iuncto num.14. An poſſit aſſiſtere matrimonio, & aliis aſſiſtendi licentiam dare, & cognoſcere de cauſis matrimonialibus, num.17.& 18. Quid de vicariis ordinum militarium & aliorum habentium iuriſdictionem Epiſcopalem, nu.19. Quid de vicario foraneo, num.20.

Vicarius reuocatus morte Epiſcopi an valide aſſiſtat matrimonio: & licentiam concedat, l.3.d.30.num.1.& 2. Quid quoad negotia cœpta, n.3. Quid ſi mors non ſit intimata vicario, vel ignoret illam, cùm communiter ſciatur. Vel ſciat illam cum communiter ignoretur, nu.4. Quid dum Epiſcopus eſt excommunicatus, an ſit ſuſpenſa iuriſdictio vicarij, n.5.& 6. Quid quoad negotia cœpta, n.7. Quid quando Epiſcopus eſt ſuſpenſus, vel interdictus, nu.8. An tunc ceſſet prorſus, vel ſuſpenſa ſit iuriſdictio vicarij, poſſitque procedere in cauſa vicario delegata, n.9. Quid ſi vicarius excommunicato Epiſcopo aſſiſtat matrimonio, vel alij committat, num.10. Quid ſi Epiſcopus excommunicatus vicarium, aut parochum conſtituat, aut parochus excommunicatus vicecuratum: & ſic inſtitutus matrimonio aſſiſtat, nu.10. Quid ſi vicarius ſit ab Epiſcopo reuocatus, & reuocatio communiter ignoretur ipſo ſciente: vel communiter ſciatur ipſo ignoranti, n.10 & 11. Quid de reuocato delegato, nu.11. iuncto n.13. An ſat ſit qualiſcunque reuocationis notitia in ipſo vicario, n.12.& 13.

Vicarius parochi præſentis an poſſit ſubdelegare. *Vide*, Delegare ordinarius.

Vicarius Epiſcopi an poſsit eſſe clericus coniugatus, l.7.d.46.nu.14. Et qualiter intelligatur, ſi eum vicarium nominet Epiſcopus, eo num.14.

Vicarius Epiſcopi an poſsit diſpenſare, l.8.d.6.n.20.

Vicarius Epiſcopi an ſit idem quod officialis. Et omnia quæ ſpectant ad expediendas diſpenſationes, quæ committuntur officiali diœceſano. *Vide*, Diſpenſare.

Vicarius Epiſcopi. *Vide*, Iudex, & Ordinarius.

Videre turpia.

Videre turpia. *Vide*, Aſpectus.

Videtur.

Videtur, fictionem importat, l.3.d.49.n.2.

Vidua.

Vidua tranſiens ad ſecundas nuptias quæ perdat, & quibus pœnis ſubiiciatur. *Vide*, Nuptiæ. Et an perdat veſtes viduales. *Vide*, Veſtes.

Vidua fornicans, aut tactus inhoneſtos patiens, an amittat tutelam, & teneatur reſeruare filiis bona ex viri ſubſtantia acquiſita, perinde ac ſi tranſiiſſet ad ſecundas nuptias, & idem de viro fornicante: & amittat legatum abſolute à viro relictum: perdatque dotem ac ac lucra conſtante matrim. acquiſita: ſubiaceatque omnibus pœnis, quibus ſubditur ſecundò nubens, l.7. tota d.90. Et an eæ pœnæ ſint correctæ iure canonico, ibi n.1.

Vidua inſtituta vſufructuaria, dum honeſtè & vidualiter vixerit, & ſi tranſeat ad ſecundas nuptias, legatis ei centum, an ſi prius luxurioſè viuat, & poſtea nubat, lucretur hæc centum, l.7.d.90.n.12.

Vidua an licitè delectetur in copula præterita, lib.9.d.47. à num.1. vſque ad 7.

Vincula.

Vincula duo incompatibilia vbi concurrunt, fortius præualet, lib.1. d.46.n.7.& d.62.n.1.2.

Vincula duo ſunt vno fortiora, l.3.d.19.n.10.

Vir.

Vir an lucretur partem dotis, ſtante ſtatuto vt lucretur decedenti vxore ſine liberis, ſi decedat ſponſa incognita, l.2.d.1.n.5.

Vir an teneatur aliquando ſequi vxorem, l.1.d.41.n.14.15.

Vir adulter. *Vide*, Adulter. Et accedens ad adulteram. *Vide*, Maritus accedens.

Viri nomine an intelligatur ſponſus de futuro, aut de præſenti, ante matrim. conſummatum, l.1.d.1.n.2.& 3.

Vir fornicans an teneatur reſeruare filiis bona, quæ ex vxoris defunctæ ſubſtantia acquiſiuit, perinde ac ſi ad ſecundas nuptias tranſiiſſet. *Vide*, Vidua.

Vir. *Vide*, Maritus, & Virgo.

Virginitas, & Virgo.

Virginitatem fingens & vtens mediis quibus illius defectum tegat, an peccet, l.6.d.27.à n.7. ad 10.

Virgo Maria an ſemen miniſtrarit in incarnatione Chriſti, l.2.d.21. n.11. Qualiter eius matrim. fuerit verum, num virginitatis propoſitum excluſerit. *Vide*, Conſenſus matrimonialis.

Virginem deflorans fictè promittens matrim. ad quid teneatur. *Vide*, Promiſsio deliberata. Quid ſi matrim. clandeſtinum cum ea fuerit initum. *Vide*, Clandeſtinum matrim. an obliget. An poſsit religionem ingredi ſi ſub ſpe, & matrimonij promiſsione deflorauit. *Vide*, Sponſalia contrahens. Quid ſi prius emiſiſſet votum religionis, aut caſtitatis. *Vide*, ibid. Quid ſi poſtea aliud matrim. inierit, an viduus effectus teneatur ad illam ducendam. *Vide*, Sponſalia matrim. alio ſubſequuto. Quid, vbi prius eſſent contracta cum alia ſponſalia. *Vide*, Sponſalia priora. Quid ſi virgo defloretur abſque ſeminis effuſione, poſt matrim. ratum, an poſsit ſponſus deflorans ingredi religionem. *Vide*, Matrim. quando dicatur conſummatum. Quid ſi virgo deflorata ſub matrimonij

monij promiſſione dotem non promiſerit, nec cum diues ſit, velit eam aſſignare, an teneatur deflorator eam ducere, l.1.d.60.num.2. Quid ſi promiſſum ſit matrim. ſi erat virgo, & inuenitur talem non eſſe, poſtea tamen promittens cognoſcat eam, an teneatur ducere. *Vide*, Sponſus accedens. Ad quid teneatur ſi precibus importunis defloret. *Vide*, Reſtitui an debeant.

Virginitas ex quibus ſignis cognoſcatur, l.7.d.113.n.10.

Virgo manens an poſſit concipere, l 7 d.113.n.10.

Virginis ſignaculum in quo conſiſtat, & an ſit aliqua tela, lib. 7. d. 14.num.1.

Virginem deflorans an teneatur eius patri reſtituere, lib. 7. diſp.14. num.11.& 12.

Virginem deflorans, aut fæminam infamans, ſiue ante ſiue poſt, fide matrimonij data, an poſſit religionem ingredi, lib.8.d.36.à n.8.vſque in finem.

Virgo deflorata an ſemper præſumatur ſeducta, lib.8. diſp. 36. num. penult.

Virgo inepta huic viro quando teneatur pati inciſionem: & ob id ſeparetur matrimonium, & poſſit vir inſtrumento aliquo ipſam aperire: nec ob id conſtituenda ſit ea in loco tuto. *Vide*, Impotentia.

Virginem exiſtimans eam cum qua iniit matrimonium, cum tamen ſit corrupta, an teneatur illud conſummare, l.7.d.18. nu. 20.

Virgo reputata an poſſit vitium deflorationis tegere, vt nubat: etiam cum periculo vt vir intelligat partum eſſe ſuum, lib.9.d.20. n.11.

Et an poſſit venena ſterilitatis ſumere, ne concipiat: quia habet partus periculoſos, vel vt ſuæ famæ & vitæ periclitati conſulat, ibi num.2.& 10.

Viricidium?

Viricidium an impediat matrimonium, lib.7.d.16.à num.5.vſque ad 7. Et quid de vxoricidio, à n.1. vſque ad 4.

Vita.

Vita hominis an præſumatur durare centum annis, l.1.d.46.n.1.

Vitium.

Vitium duplex ex vna radice ortum lege tollitur, lib. 7. diſp. 10. num.10.

Vna & Vnum.

Vna, & eadem res diuerſo iure cenſeri non debet, lib.6.d.22.n.18.

Vnum pro alio, inuito creditore reddi nequit, l.1.d.44.n.3.

Volo.

Volo quid importet. *Vide*, Verba quæ ſint. Et an importet electionem, & diſpenſationem, l.6.d.12.à n. 7.ad 15.

Volumus.

Volumus poſitum in literis apoſtolicis, quid importet, lib. 8. d. 28. num. 27.

Voluntas.

Voluntas regulatur à poteſtate, lib.3.d.35.n.10.

Votum.

Votum ducendi aliquam, ſi inde vtilitas multa ſequatur, an obliget, l.1.d.4. num.1. Quid quando animo ingrediendi religionem ante conſummationem, n.2. Quid ſi ſic fiat, niſi Deus aliquid ſalubrius mihi inſpirarit, n. 3. Quid ſi vouens ſe fragilem ſentiat & voueat vt vitet fornicationem, n.6.& 7. Quid ſi matrim. ſit cauſa pia, nu. 10.& 12. Quando matrim. ſit cauſa pia, vel relictum conſanguineæ pauperi, n. 9. Quid ſi votum ſit diſiunctiuum ducendi pauperem, vel ingrediendi religionem, n.13.

Votum an ſit validum de omni actu virtutis, l. 1.d.4.n.4.

Votum non ludendi, quando ludus eſt virtutis actus, an obliget, lib. 1.d.4.num.5.

Votum præcludens aditum ad bonum perfectius, ſi includat in ſe bonum quod eſt materia voti, an obliget, lib.1.d.4. num.11. & 13. fine.

Votum an poſſit irritari, quando eſt dubia ætas. *Vide*, Dubitans de pubertate.

Votum filijfamilias reale excedentis vigintiquinque annos, an poſſit pater irritare, l.6 d.39. n.10.

Votum an præſumatur, dum pauperi abſenti aliquid promittitur. *Vide*, Promiſſio ante acceptationem.

Votum certo pio loco factum, an poſſit commutari abſque eius conſenſu, l.1.d.7.n.25.

Votum quam deliberationem requirat? Et an animum ſe obligandi. *Vide*, Repromiſſio deliberata. Et quid in dubio. *Vide*, Dubitans de promiſſione. Et *Vide*, Dubitans de vouendi modo.

Votum ratificans quando ductus eſt ſcrupulo, vel quia credebat prius eſſe validum, an teneatur. *Vide*, Sponſalia quam ætatem. Et ibi, an requiratur ſcire prius fuiſſe irritum.

Votum caſtitatis, vel religionis emittens, an poſſit ducere vxorem animo ingrediendi religionem ante conſummationem: Et ſi eo animo ducat an teneatur ingredi. *Vide*, Sponſalia iurans.

Votum religionis an impleatur, ſi quis tempore nouitiatus exeat, l.1.d.34.n.17.

Votum religionis, aut caſtitatis emittens, poſt virginem defloratam, vel ante, ad quid teneatur. *Vide*, Sponſalia contrahens.

Votum an diſſoluat ſponſalia, ſiue ſit caſtitatis, ſiue religionis. *Vide*, Sponſalia caſtitatis voto. Quid, ſi ſit ſuſcipiendi ordines ſacros. *Vide*, Sponſalia ordinis ſuſceptione.

Votum de re illicita, vel impoſſibili, l.1.d.50.n.5.6.

Voto religionis aſtrictus qui vxorem duxit, & intra bimeſtre non conſummauit, an teneatur poſtea ingredi, l.2.d.24.

Votum fatenti, & dicenti ſe ficte vouiſſe, an ſit credendum. *Vide*, Parochus impedimentum.

Votum metu factum qualiter firmetur iuramento. *Vide*, iuramentum præſtitum metu.

Voto paupertatis an aduerſetur, ſi religioſus precibus importunis obtineat licentiam dandi, vel accipiendi, vel retinendi, l. 4.d.10. nu.9. Quid ſi religioſus volentem ſibi donare, roget, aut iubeat vt det alteri, l.6.d.4.n.9.

Votum eſſe ſolemne in quo conſiſtat; & qualiter differat in profeſſione emiſſum à voto ſimplici, l.7.d.25.à n.1. vſque ad 14. Et an profeſſio ſit contractus vltro citroque obligatorius, ibi nu. 12. Et an fiat immediatè Deo: & an votum ſimplex ſolus Deus acceptet, ſecus de ſolemni, ibi nu.13. Et an eſſentia huius voti conſiſtat in traditione: & circumſtantiæ ab Eccleſia petitæ ſint conditiones ſine quibus non, ibi nu. 14. Et an voti ſolemnis eſſentia ſit de iure diuino naturali, & ſolemnitas quoad circunſtantias ab Eccleſia adiectas ſit de iure humano, ibi n. 36. Et an differat ſpecie à voto ſimplici, ibi n. 19. Et qualiter promiſſionem & ſimul traditionem contineat, ibi n.20.

Votum ſolemne religionis quo iure matrimonium dirimat, lib. 7. tota d.26.

Votum ſolius caſtitatis emiſſum abſque aliis votis in religione approbata, an ſit ſolemne, ita vt dirimat matrimonium ſubſequens, l.7.d.25.n.21.

Votum ſolemne dirimens matrim. an ſit promiſſio trium votorum in religione approbata, non obligando ſe illi religioni, ſed religioni in generali, an potius ſolius voti ſimplicis vim habeat, l. 7. d. 25.num.22.

Vota fæminarum, vulgò, Beatarum, vel fratrum tertij ordinis D. Franciſci & D. Dominici, qui non in communi viuunt, & eremitarum, an ſint ſolemnia, & matrim. ſubſequens dirimant, l.7.d.25.n.23.

Vota caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ qualiter ſint de eſſentia ſtatus religioſi, l.7.d.25. n. 8. & 9. & qualiter approbatio Papæ ſe habeat ad religionis inſtitutionem, ibi n.10.

Vota biennij Soc. Ieſu qualiter verè ea emittentes conſtituant religioſos ex natura rei, & traditionē contineant, l.7.d.25.n.11.& 15.

Vota ſimplicia exceptis Societatis Ieſu, non continent traditionem, etſi fiant in manu alicuius, l.7.d.25.n.17.

Voti ſolemnis profeſſionis aut ordinis ſacri aut votorum ſimplicium Societatis Ieſu circumſtantia an ſit explicanda in confeſſione fornicationis. *Vide*, Circumſtantia.

Votum ſolemne ordinis vel profeſſionis, quoad poteſtatem diſpenſandi in illis, & cauſas requiſitas. *Vide*, Diſpenſare.

Vota ſolēnia religioſi & ſimplicia an poſsit Papa irritare, l.8.d.8.n.7.

Votum ſolemne ordinis ſacri. *Vide*, Ordo. Et profeſsionis. *Vide*, Profeſsio.

Votum ſimplex caſtitatis, religionis, aſſumendi ordinis ſacri, non ineundi matrimonij, & iuramentum harum rerum, qualiter matrim. impediant, l.7.d.11.à n.2. vſque ad 6. Et an valeat matrimonium, quando vterque contrahens eſt his votis ligatus, ibi n.10. Et an peccet contrahens cum legato his votis, ibi num.11. Et an liceat cum his votis nubere, animo firmiſsimo ingrediendi religionem ante conſummationem, ſaltem quando ſponſalia ſunt iurata, ibi num.8.

Vota hæc quando ſunt pœnalia, & nondum eſt pœna incurſa; vel conditionalia, aut in diem, vt poſt patris obitum, & conditio non eſt impleta, nec dies aduenit, an impediant matrimonium, l.7. d.11.n. 7.& l. 8.d.10.n.11.

Vota hæc an impediant matrimonium, an potius illud liceat vouenti venereis tentationibus vexato, paſsimque ſuccumbenti, l 7. d. 11. num.8.

Vota hæc habenti an liceat conſulere ac ſuadere matrimonium, quando paſsim in venerea prolabitur, l. 7.d.11.n.29.

Vota hæc habenti, rogantique an valeat matrimonium cum illis initum, quid liceat reſpondere, l.7.d.11.n.12.

Votum caſtitatis emiſſum poſt matrimonium ratum, animo ingrediendi religionem, an obliget ad religionem, & ad non conſummandum etiam reddendo, l.8.d.11.n.4.fin.

Votum caſtitatis ante matrimonium factum non impedit debiti redditionem, poſtquam iam ſemel eſt conſummatum matrimonium, l.9.d.33.nu.1. Et quid, ante conſummatum matrimonium, priori bimeſtri, vel poſt conſummatum, ſi adſit iuſta diuortij cauſa, eo l.9.d.6.n.14. & 15. Et an is qui non vouit, poſsit his temporibus reddere, ibi n.12.& 13.

Votum caſtitatis habens tenetur reddere, etſi alter mortaliter deliquerit iniens matrim. cum ipſo, l.9.d.33. nu. 2. Et an poſsit petere, vel ob id totum extinguatur, ibi nu.3.4.& 5. Et quid, ſi tempore infidelitatis id votum emiſſum ſit, ibi n. 6. Quid, ſi vterque ante matrimonium vouerat caſtitatem, ibi nu. 8. Quid, ſi poſt tale votum alter fornicetur, ibi n. 9.

Votum caſtitatis habens an poſsit aliquoties petere, & quando, l 9.d 7 n. 1.& 2. Et an teneatur alteri ſignificare ſuum impedimentum, ne petat, aut poſsit ſignificare, ne eius petitionem expectet, ibi n 9. Et an poſsit prouocare alium, vt petat, vel alius qui non vouit, prouocare eum, vt petat, ibi n.10.

Votum caſtitatis, & virginitatis, an ſint idem: an potius hoc votum iſta ſemel virginitate deobliget, ac inito poſtea matrimonio liceat petere, l.9.d.33.n.7.

Votum caſtitatis habens an ſit monendus à confeſſore ne petat, l d

ignoret,l.9.d.33.n.10.Et an id votum ſit omnino ſeruandum mortuo altero coniuge,ſitque ſacrilegium fornicari,ibi n.11.

Votum caſtitatis ſi emiſſum ſit ab vtroque coniuge ſeorſum, an poſſint aliquando neutro peccante commiſceri, vel facere ſibi mutuo ſigna,l.9.d 7.n.11 & 12.

Votum caſtitatis habens an peccet prima vice reddendo debitum, & teneatur,ſi matrim.ineat,ingredi religionem,l. 9. d. 34.nu.2.& 3. Et quid ſi id votum emittatur poſt matrim. ratum, vel animo ingrediendi religionem, ibi n.4. Et quid, ſi reddat priori bimeſtri poſt initum matrimonium:vel altero adulterante,ibi n.5.

Votum caſtitatis poſt matrimonium factum ſine alterius coniugis licentia,ad quid obliget,l.9.d.35.à n.23.vſque ad 30.Et an ſit licitum.ibi à n.36.vſque ad 38.Et an ſit indicandum alteri coniugi,vt approbet,vel ipſo approbante obliget,eodem l.9.d.35.n.26.

Votum caſtitatis habenti coniugi petenti an ſit reddendum,l.9.d.6. nu. 7. Et an peccet reddens caſu quoad id non tenetur, vt priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel altero fornicante,ibi n. 11.12.13.Et eſto non liceret reddere, an liceret tunc vti petitione,ibi n.12.

Votum coniugibus habentibus de caſtitate ſeruanda,an liceant delectationes & tactus.*Vide*,Oſcula.

Votum religionis habens ſi matrim.ineant,tenetur non conſummare,l 9 d.33.num.14 Et an ſemel conſummato poſſit petere & reddere.etiam ſi ſe profeſſurum promiſerit,ibi nu.15. Et an teneatur mortuo coniuge,vel vbi eſt cauſa diuortij,religionem ingredi, ibi num 16. & 17.

Votum religionis an cenſeatur emittere aut profiteri, & ita nequeat debitum petere,induens habitum monachalem animo perſeuerandi,l.9.d 33.n.18 & 19.

Votum religionis ſine alterius coniugis licentia emiſſum, poſt matrim. ratum, conſummatumve, an impediat debitum petere aut reddere,l.9.d 35. n 10. vſque ad 13. Et an id votum licitè emittatur,ibi n 32.

Votum ordinis ſacri aſſumendi ante matrim. emiſſum, an impediat petere & reddere,vbi ſemel eſt conſummatum matrimonium, l.9. d 33.n 15.Et an mortua coniuge vel adulterante, teneatur hic ad ordines promoueri,ibi num 16.& 17.Et an teneatur ante conſummationem ingredi religionem,eo l.9.d.34. num. 6. Vbi an peccet conſummans ad petitionem,vel poſt alterius adulterium,vel priori bimeſtri

Votum ordinis ſacri ſuſcipiendi emiſſum poſt matrimonium abſque alterius coniugis licentia, qualiter impediat actum coniugalem, l.9 d.35 n.14.Et an licitè emittatur,ibi n.33.

Votum nõ ineundi matrimonij an impediat petere aut reddere,l.9.d. 33 n 21 & 22.Et ad quid obliget mortuo altero coniuge,ibi nu.23. Et an peccetur in prima conſummatione, eo l.9.d.34.n.7.

Votum non ineundi matrimonij poſt matrimonium emiſſum abſque alterius coniugis licentia,ad quid obliget,l.9.d.35.n.16.*Et an licitè* emittatur,ibi n.34.

Votum non petendi debiti factum poſt matrimonium abſque alterius coniugis licentia,ad quid obliget,l.9.d.35.n.18. vſque ad 22. Et an licitè emittatur,ibi à n.36.vſque ad 38.

Votum religionis,ordinis ſacri ſuſcipiendi,non ineundi matrimonij de licentia alterius coniugis emiſſum,ad quid obliget:& an licentia illa ad quid conferat,l.9 d 36.n.1.

Votum caſtitatis de licentia alterius coniugis emiſſum, an obliget ad non petendum, & abſtinendum à quouis actu venereo, & ab alio matrimonio,& an aliquando huic vouenti liceat petere, l. 9. d 36.n.2.

Votum caſtitatis emiſſum de licentia alterius coniugis, an priuet concedentem licentiam iure petendi, ita vt alter non teneatur ei reddere.lib 9.d. 36. num. 4. & 5. Et quid, ſi concedens licentiam adulteretur, vel ſit priori bimeſtri ante conſummatum matrimonium, ibi num. 6. Quid, ſi licentia ſit de vouenda omnimoda caſtitate.vel ſi coniux qui vouit,poſtea remittat, & det ius petendi,ibi num.7 Et an tale votum ſit licitum,ibi num.8. Et quid,ſi is qui vouit petat etiam priori bimeſtri, vel quando alter adulteratur,vel ſit data licentia ad omnimodam caſtitatem vouendam,ibi num.10. & 11.

Votum caſtitatis,vel religionis,vel non ineundi matrim. ab vtroque coniuge ſeorſum emiſſum, vel viri votum de ordine ſacro ſuſcipiendo,& mulieris de caſtitate ſeruanda:vel vnius coniugis de caſtitate ſeruanda,& alterius de ingreſſu religionis, ad quid obliget, lib.9 d 37.num. 1. Quid, ſi vterque poſt matrim. vouit caſtitatem ſeorſum, an poſsit reddere priori bimeſtri ante matrimonij conſummationem, vel altero adulterante, ibi num. 2.Et quando cenſeatur votum factum mutuo conſenſu,ibi num. 3. Et quid ſi vterque coniux non mutuo conſenſu per modum pacti, ſed ſeorſum, de licentia tamen alterius vouit caſtitatem, an poſsit petere aut reddere,ibi num.4.

Votum religionis communi conſenſu ab vtroque coniuge emiſſum an impediat petere & reddere,etiam tempore nouitiatus, lib. 9. d. 37.num.5.

Votum abſtinendi ab alio matrimonio ineundo communi conſenſu emiſſum,an impediat petere & reddere,l.9.d.37.n.6.

Votum viri ſuſcipiendi ordines, mulieris verò caſtitatis, communi conſenſu emiſſum,ad quid obliget, l.9.d.37.n.7.

Votum alterius coniugis caſtitatis,alterius verò religionis,communi conſenſu emiſſum,ad quid obliget, l.9.d.37.n.8.

Votum caſtitatis communi conſenſu à coniugibus emiſſum, ad quid obliget,lib.9.d.37.n.9.& 10.Quid,ſi alter fornicetur,ibi num.11. Et an peccent tanquam ſi eſſent ſoluti, ſi commiſceantur: an potiùs ſit explicandum in confeſſione copulam fuiſſe cum vxore, ibi num. 13. Et an per id votum abſoluantur à mutuis obſequiis, & cohabitatione,ac poſſit alter ingredi religionem, ibi nu. 14. Et an ſi iterum dent ſibi poteſtatem corporum, liceat eis petere & reddere,ibi num.15.Et an cenſeantur dare petendo debitum,ibi n.24. Et an ſit licitum tale votum,ibi nu.16.& 17. Et quid ſi tantum ſit pactum nec petendi nec reddendi,etiam iuramento firmatum,ibi num.18.& ſeq. Et an ſi alter voto caſtitatis aſtrictus ſit, aut vterque,non tamen mutuo conſenſu,poſſit id peccatum remittere ibi num. 20. Et an ſemel vel iterum concumbentes cenſeantur id pactum remittere, ibi num. 22.

Vota qualiter poſſit emittere coniux innocens,vel ad religionem aut ordines tranſire abſque adulterij licentia:&quando adulter abſque innocentis licentia. *Vide*,Ordo.

Votum magnæ abſtinentiæ,vel peregrinationis viri vel vxoris,an ſit ipſo iure irritum : ſintque in hoc pares, vt neuter ſine alterius licentia id votum emittere valeat,l.9.d.3.n.7.& 8.& d.4.n.15.

Votum in ſubſidium terræ ſanctæ, vel peregrinandi illuc, an poſſit alteruter coniux altero inuito emittere,ita vt alter irritare nequeat lib.9.d.4.num. 16.& 17.

Vota omnia vxoris conſtante matrim. emiſſa abſque viri licentia, an poſſit vir irritare,l.9.d.39.à num.2.vſque ad 5.Et quid,ſi ante matrimonij conſummationem ſint emiſſa animo ingrediendi religionem,vel ſimul promittendo religionem,ibi n. 20. Quid, ſi vir adulterium admittat, aut diuortium celebratum ſit : *ſiue* ante ſiue poſt diuortium ſint emiſſa,ibi num.7.& 8. & 27. Et an liceat eam iniuriam remittere,aut matrim. inire, ſi coniux norit fore vt vota irritentur,ibi num. 7. & 8.

Vota vxoris emiſſa tempore quo vterque coniux mutuo conſenſu vouit caſtitatem, vel mutare ſtatum, aut religionem ingredi, an poſsit vir irritare,l.9.d.42.num.10.

Vota vxoris,filij,religioſi, emiſſa in tempus ſolutæ poteſtati ſuperioris,an poſsint irritari,l. 9.d.39. à num. 14. vſque ad 21. Et quid de voto religionis ſic emiſſo ab vxore,vel à filio impubere, ibi num. 19.Quid de voto caſtitatis vxoris,ibi num.18. Et quid,ſi id votum vel alia emiſſa ſint ante conſummatum matrim. animo vel voto ingrediendi religionem,& in illa implenda,ibi num.20.Et quid de voto ſerui in tempus libertatis,ibi num.17.

Votum caſtitatis communi conſenſu emiſſum,aut alia vota communi conſenſu facta,an poſsint à viro irritari:vel ſi ſit votum religionis:vel ſi communi conſenſu ipſe voueat religionem aut ordinem ſacrum,mulier verò caſtitatem,lib.9 d.40.à num. 19.vſque ad 23.

Votum caſtitatis *vxoris conſtante matrim.emiſſum abſque viri licentia, an poſsit vir irritare: & eo irritato an vxor fornicans ſit ſacrilega:* atque eo ſoluto matrim. poſsit aliud inire, lib. 9. diſp.39.à num.10.vſque ad 12. Quid, ſi id votum factum ſit ante matrimonium,eadem d.39. Quid,ſi licentia viri ſit emiſſum, eodem lib.9. d.40.num.16.& 17.Et an id votum emiſſum tempore matrimonij abſque licentia viri,& ab eo irritatum, reuiuiſcat ſoluto matrimonio, eo lib.9 d.39.num. 37. Et an reuiuiſcat, ſi fiat *in tempus ſo*luti matrimonij,ea.d.39.num.38.Et quid,ſi fiat tempore diuortij, ibi num.41.

Votum religionis ad vxore factum tempore matrimonij abſque licentia viri,an poſsit vir irritare,l.9.d.39.nu.19.Et quid,ſi ante matrim.ſit emiſſum,ibi n.28.Quid,ſi cum viri licentia, eod. lib. 9.d. 40.num.4.Et quid, ſi tempore diuortij : & an reuiuiſcat, ea. d. 39. num.41.Et quid,ſi communi conſenſu,ea.d.40.n.21.& num.22.Et quid, ſi fæmina impubes malitia ſupplente ætatem nubat, & ante conſummationem voueat religionem,an poſsit vir irritare, lib. 9. d.41.num.8.

Vota vxoris facta ante initum matrim. an poſsit vir irritare, lib.9.d, 39. à num. 22. vſque ad 29. Et quid de *ob*ligatione facta homini, ibi num.30.

Vota vxoris qualiacunque ſint facta tempore diuortij, an poſsit vir irritare,ita vt non reuiuiſcant,l.9.d.39.n.41.

Vota vxoris per virum irritata,qualiacunque ſint,an reuiuiſcant, lib. 9.d.39.à num.32.vſque ad 41.Et qualis poteſtas exigatur in ſuperiore,vt non reuiuiſcant,ibi num.34.Et an ſi iterum conſentiat ſuperior,reuiuiſcant:& quando non fuerit vera irritatio, ſed ſuſpenſio,ibi num.35.

Vota vxoris tempore prioris matrimonij facta, quando poſterior vir poſsit irritare, qualiacunque ſint etiamſi cum prioris viri licentia ſint facta : vel mutuo conſenſu tempore prioris matrim. facta ſint, & generaliter de ſuperiore ſucceſſore reſpectu votorum ſubditi, lib.9.tota diſp.41. Et quid, ſi vxor ante matrim. erat ſub poteſtate patris vel tutoris,vel illis carebat,at erat in tali ætate, vt ſi illos haberet, poſſent votum irritare, an poſsit ſimiliter vir, ibi num. 4.& 5.

Vota viri qualiter poſsint ab vxore irritari, ita vt non reuiuiſcant qualiacunque ſint,etiam caſtitatis:& ſi mutuo conſenſu facta ſint, vel de ſola vxoris licentia,vel facta tempore diuortij, vel tempore quo mutuo conſenſu vouerant caſtitatem,l.9.d.42.à num.1. vſque ad 16.Et quid de factis ante matrim.ibi num. 18. Et quid de *votis* factis in tempus ſoluti matrim.ibi num.11. Et quid de fa*ctis* tempore *prioris* matrim. cum licentia, vel ſine licentia *prioris* vxoris, ibi à num.16.

Vota

Vota vxoris de licentia viri facta, aut promiſſionem factam homini, etiam ſi ſint caſtitatis, an poſſit vir irritare, & generaliter quicunque ſuperior vota ex ſua licentia facta, l. 9. d. 40. à num. 2. Et an ſi de facto irritet, teneatur iterum dare licentiam, ibi nu. 8. Et quid de votis caſtitatis aut religionis, aut aliis mutuo conſenſu emiſsis, ibi à n. 19. Et an talia vota reuiuiſcant, ibi n. 24. & 25. Et an taciturnitas cognito voto reputetur licentia, ibi n. 9. & 10. vbi de aliis caſibus, in quibus poteſt dubitari, an cenſeatur votum de ſuperioris licentia factum. Et quid, ſi tempore diuortij fiant de licentia innocentis, l. 10. d. 10. n. 14.

Votum irritari emiſſum de licentia ſuperioris, an ſubditus petens peccet, l. 9. d. 40. n. 11.

Voti irritatio an ſit, Nolo vt facias, vel nolo pro nunc vt facias, quando ſuperior ſcit votum: vel alias prohibet materiam, vel oppoſitum præcipit, l. 9. d. 43. n. 10. Et quid, ſi inſcius voti petitam ad exequendum licentiã deneget, vel materiã interdicat, ibi n. 2.

Votum religioſi tranſeundi ad religionem ſtrictiorem, cur ſuperior nequit irritare, l. 9. d. 39. n. 9.

Vota in ſeculo facta ab iis qui Soc. Ieſu ingrediuntur, an ſuſpendantur, reuiuiſcantque iis expulſis poſt vota biennij, l. 9. d. 39. n. 42. Et quid ſi ſuperior illa irritet, vel vota poſt biennium emiſſa, ibi n. 43.

Vota nouitiorũ an ſubiiciantur diſpenſationi aut irritationi prælati religionis aut Epiſcopi, l. 9. d. 39. n. 44. Et quid, ſi tempore quo vouerunt, habebant patrẽ vel tutorem, vel erant in ætate, vt ſi haberent, poſſent illi irritare, poſſint prælati religionis irritare, l. 9. d. 41. n. 11.

Vota quæ nouitius noluit commutare cum profeſſione, an poſſit poſtea ſuperior irritare, ita vt non reuiuiſcant, l. 9. d. 39. n. 44.

Votum emiſsũ à ſubdito de re vetita, an ita illum obliget, vt teneatur petere licentiam, & non tantum ſemel, ad illud exequendum, teneaturque explicare votum, l. 9. d. 43. à n. 3. Et quando ſuperiore inſcio voti prohibente materiam, excuſetur ſubditus ab impletione, & quid, ſi iterum det licentiam, ibi n. 3. 7. & 9.

Voti commutatio quando facta eſt, nec impletur materia ſubrogata loco prioris voti, vel non aderat animus implendi tempore commutationis, an teneatur vouens ad prius votum, l. 8. d. 9. n. 21. Et an hic cui votum commutatum eſt, poſsit propria authoritate ad prius votum redire, eod. num. 21. Et an vbi ſemel hic rediit ad votum, poſsit iterum ad commutationem redire, eo l. 8. d. 32. n. 3.

Votum quod religioſus ante profeſsionem emiſerat, an ipſum obliget, ſi culpa ſua eiectus ſit, l. 8. d. 9. n. 21.

Votum non commutans partim, ſed in eo omnino diſpenſans, cum vtraque poteſtate gaudeat, an peccet, l. 8. d. 9. n. vlt.

Vota caſtitatis, religionis, & alia reſeruata an cenſeatur in generali votorum conceſsione incluſa, an potius ſpeciali mentione indigeant, l. 8. d. 9. n. 2.

Votorum reſeruatio eſt odioſa & reſtringenda, l. 8. d. 1. n. 5.

Vota reſeruata commutans, aut in eis diſpenſans, an incurrat excommunicationem l. 8. d. 9. n. 1.

Votum vel iuramentum factum in fauorem tertij, an poſſit ille tertius remittere, l. 8. d. 9. n. 12.

Voti pœna pecuniaria debita an poſsit commutari à potente commutare vota, vel ſi ſit à Papa impoſita, l. 8. d. 16. n. 14.

Votum religionis emittens, & impetrans diſpenſationem vt nubat, an poſsit manere in ſeculo abſque nuptiis. l. 8. d. 31. n. 7.

Voti diſpenſatio ad contrahendum cum certa perſona, an aliquando extendatur ad contrahendum cum alia, l. 8. d. 31. n. 13. & 14.

Votum quoad poteſtatem in eo diſpenſandi, & an hæc extendatur ad iuramenta, & ad commutandum, & quis poſsit in eis diſpenſare. *Vide*, Delegata poteſtas. Diſpenſandi poteſtas, & quæ in eius diſpenſatione ſint neceſſariò explicanda. *Vide*, Diſpenſatio. Et quæ cauſæ deſiderentur ad diſpenſandum in eo. *Vide*, Cauſa. Et quid poſſit fieri circa vota & iuramenta virtute bullæ vel iubilei. *Vide*, Bulla.

Votum de re partim poſsibili, partim impoſsibili, vel partim bona, & partim mala, vel indifferenti, vel ſi partis impoſsibilitas ſuperueniat poſt votum, an obliget, l. 9. d. 35. à n. 1. vſque ad 9.

Votum ieiunij omnibus vitæ diebus ad quid obliget, lib. 9. diſp. 35. num. 5.

Votum eundi Hieroſolymam abſque veſtibus, vel cum bufone in ore, ad quid obliget, l. 9. d. 35. num. 7.

Votum non peccandi non obligat niſi ad partem poſsibilem, lib. 9. d. 35. num. 25.

Votum ex falſa cauſa emiſſum quando ſit irritum, l. 10. d. 9. num. 13. Et ſeq. Et quando dicatur materia parua circa quam eſt error, & & an tunc obliget ad rem promiſſam acceſſoriam voto principali, ibi num. 13. Et an ſatis ſit, non conſideraſſe difficultates quæ voti emiſsionem impedirent, ibi num. 14. Et an ſit regula, vt votum vel iuramentum non obliget ad id, ad quod vouens vel iurans non ſe obligaſſet, ſi meminiſſet, ibi num. 15. Et quid, ſi ſit error circa cauſam finalem vel impulſiuam voti, ibi num. 16. Et quid, ſi ſint plures cauſæ, vel dubitetur an ſit cauſa finalis vel impulſiua, ibi num. 16. & 17. Et quid de profeſsione, à num. 18. vſque ad 23.

Votum & iuramentum de eadem re violans, an peccet duplici malitia neceſſariò fatenda, l. 9. d. 15. n. 5 & 6.

Voto vel conſtitutione regulari aſtrictus ad non edendas carnes in feriis 6. an illas edens in feria 6. in qua incidit natale Domini, ſit reus præcepti Eccleſiæ iubentis ab illis abſtinere in feriis ſextis, l. 7. d. 8. n. 16. Et an poſsit in hoc diſpenſare, qui poteſt diſpenſare in conſtitutione vel voto, illúdve irritare, ibid.

Votum an deobliget: quando emiſſo voto ſuperuenit aliquid, quod minùs bonam & contra conſilium reddat materiam voti, inhabilemque ad votum: & qualiter caſtitas ſit apta voti materia, in eo qui paſsim in venerea labitur, l. 7. d. 11. n. 9.

Votum pœnale ad quod quis ſe obligat, ſi non ſteterit ſponſalibus, an obliget, l. 7. d. 88. n. 37.

Vota multiplicata an in eorum fractione conſtituant nouam malitiam neceſſariò fatendam, l. 7. d. 27. n. 25. Et quid, ſi ſint votum & iuramentum de eadem re, ibi n. 26.

Vox.

Vox vnius, vox nullius. l. 2. d. 46. n. 11.

Vſus.

Vſus rationis an ſit poſsibilis in vna materia, & non in alia, lib. 1. d. 8. num. 22. & 23.

Vſus rationis an adueniat ſeptennio, l. 1. d. 16. n. 2.

Qualis deſideretur in ſponſalibus. *Vide*, Sponſalia quam ætatem.

Vſufructuarius, & Vſusfructus.

Vſusfructus remiſsio facta per patrem filio, an cenſeatur melioratio, vel poſsit reuocari tanquam inofficioſa, l. 6. d. 4. n. 18.

Vſufructuarius an tranſmittat ad hæredes fructus nondum perceptos, l. 7. d. 89. n. 40.

Vſusfructus vxori legatus. *Vide*, Legatum.

Vt.

Vt, an faciat conditionem, vel modum, l. 3. d. 33. n. 2.

Vtile.

Vtile facit valere inutile, quod ab ipſo ſeparari nequit, l. 6. d. 29. n. 16. Perinutile quando vitietur, l. 9. d. 35. n. 3.

Vxor.

Vxor an teneatur ſequi virum, vbi eſt pactum vt vir teneatur habitare in certo loco. *Vide*, Pactum vt vir. Quid quando non eſt id pactum, an teneatur ſequi virum ex quacunque cauſa alio migrantem, vel quia exulat, vel excommunicatur, vel quia vagatur, lib. 1. d. 41. à num. 1. ad 12. An vir teneatur aliquando ſequi vxorem, num. 14. & 15. An ſponſa de futuro teneatur ſponſum ſequi, lib. 1. d. 54. num. 14.

Vxor an teneatur virum bannitum ſuis bonis alere, l. 1. d. 41. n. 13.

Vxor lite pendenti, an ſit alenda, l. 2. d. 41. nu. 51. Quid ſi dotem non attulit, l. 4. d. 26. n. 21.

Vxor promittens metu dotem, an teneatur denuo conſtituere, lib. 4. d. 12. num. 25.

Vxor an poſſit tuta conſcientia renunciare lucra conſtante matrimonio quæſita, vt ab ære alieno ſoluendo eximatur, l. 6. d. 4. n. 10. An poſſit in fauorem viri renunciare, vel vir in fauorem vxoris, eo lib. 6. d. 5. à n. 2. ad 9. An poſſit conueniri inter coniuges ante initum matrimonium, ne lucra diuidantur, ea d. 5. n. 1. An ea renunciatio poſſit fieri in præiudicium legitimè aſcendentium, vel deſcendentium, n. 10. An vxor poſſit renunciare in fauorem viri ea lucra, ex contractu cum quodam tertio, ea d. 5. n. 11.

Vxor an omnia obſequia debeat viro, l. 6. d. 6. n. 13. & 14.

Vxor an acquirat fructus rei ſibi à viro donatæ. *Vide*, Donatio morte confirmata.

Vxor an poſſit arras viro conſtituere, lib. 6. d. 29. nu. 4. Vbi an poſſint decimam bonorum eius excedere.

Vxor quæ teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij. *Vide*, Lucra quæ reſeruentur.

Vxoris nomine quid claudatur, an ſponſa de præſenti aut futuro, lib. 1. d. 1. num. 2. & 3.

Vxoris fideiuſſio, & quid ſi promittat viro ſe eius debita, aut legata ſoluturã. Et quando poſſit abſcondere bona. *Vide*, Fideiuſſio vxoris.

Vxor an poſſit expelli, vel non traduci à viro, ob dotem non ſolutam, lib. 9. d. 5. à num. 11. ad 18. Et an poſſit vir poſt expulſionem agere, vt dos ſibi ſoluatur, ibi n. 14. Et an poſſit expelli, quando debiti petitio interdicta eſt, ibi num. 19. Alia de obligatione cohabitandi. *Vide hic infra*. & Cohabitare.

Vxor an teneatur ſequi virum, & valeat pactum vel conſuetudo in contrarium, l. 9. d. 4. n. 1.

Vxor an poſſit fugere, quòd à viro caſtigetur, & qualiter ſit à viro tractanda, l. 9. d. 4. n. 22.

Vxor an teneatur ad obſequia aliqua viro præſtanda, l. 9. d. 4. n. 18.

Vxor an poſſit habitum mutare, vt indui habitu beatarum, abſque viri licentia, l. 9. d. 3. num. 9.

Vxor an poſsit vendicare virum, & è contra, l. 9. d. 4. n. 9.

Vxor quando teneatur virum alere. *Vide*, Alimenta. Et quando vir poſsit vxori denegare alimenta. *Vide*, ibid.

Vxor an ſit in extrema neceſsitate præferenda parentibus & filiis viri, l. 9. d. 4. num. 26.

Vxor an teneatur ſoluere ex ſua dote debita à viro contracta pro ipſa & familia alenda, quando bona viri non ſuperſunt: nec poſsit tunc integram dotem recuperare, l. 9. d. 4. n. 28. & 29.

Vxor cui vir tradidit centum ſoluenda creditoribus ipſius viri, ſi ea in alenda familia expendat, nec vir poſtea ſoluendo ſit, an teneatur ſuis bonis ſatisfacere creditoribus, l. 9. d. 4. n. 30.

Vxor quoad omnia legata, & vſumfructum, abſolute vel ſub conditione ſibi relicta, quando perdat per fornicationem vel tranſitum ad ſecundas nuptias. *Vide*, Legatum. Et quoad alias pœnas quas

ob ſecundas nuptias incurrit. *Vide*, Nuptiæ. Et an eas incurrat for[illegible] *Vide*, Vidua.

Vxor per adulterium quid perdat, & quas pœnas incurrat. *Vide*, Dos & Paraphernа. Et an poſsit interfici à viro, & qualiter poſſit ac[illegible] *Vide*, Maritus. Et quid lucretur per viri adulterium. *Vide*, A[illegible]lter. Et an compenſetur eius adulterium cum adulterio viri. *Vide*, Compenſatio.

Vxor quoad vſum matrimonij, quando nequeat petere nec reddere, & quando teneatur reddere, & quando in eius vſu peccet. *Vide*, [illegible]. Et ibi quando vir factus eſt impotens. Et an excuſetur a [illegible] ratione matrimonij aut præcepti viri. *Vide*, Ieiunium. Et quoad tactus, ſiue ſecum, ſiue cum viro. *Vide*, Oſcula.

Vxor quando excommunicata, vel ipſe vir, vel vterque, qualiter po[illegible] participare, vel cum iis cum quibus vir participat: *Vide*, Maritus.

Vxor an poſſit venena ſterilitatis accipere, ne concipiat: quia filiis a[illegible] aut quia in partu ſolet periclitari, l.9.d.20.n.2.& 10.

Vxor [illegible] poſsit vota viri irritare, *Vide*, Votum.

Vxor clerici con[illegible] in minoribus conſtituti, vel qui poſt matri[illegible] ſacris initiatur, an gaudeat priuilegiis clerica[illegible] tota d 47.

Vxorum pluralitas *Vide*, Nuptiæ.

V[illegible] vni, vel ab vno cognoſcibilis, an præſumatur omnibus ar[illegible] vel ab omnibus cognoſcibilis, & vir potens ad corruptam, an [illegible] aptus ad virginem, l.7.d.93.n.12.27.28.

Vxor ſeparata ratione impotentiæ viri, quoties eſt reſtituenda viro, detecto errore, *Vide*, Impotentia.

Vxor ſeparata à viro ratione impotētiæ, quæ deprehēſa eſt falſa, viro iam profeſſo, vel ſacris initiato, ſi nolit eum repetere, an teneatur vouere continentiam, l.7.d.99.n.39.

Vxor cuius vir eſt ſacris initiatus, an poſſit validè eo mortuo ad alias nuptias tranſire, l.7.tota d.40.

Vxor an teneatur reddere debitum initiato ſacris ordinibus, aut profeſſo ad ipſam reuocato, l.7.d.38.n.22.

Vxorem fugientem an teneatur vir quærere, l.10.d.12.n.16.

Vxor an licite alimenta capiat ex bonis per vſuram à marito acquiſitis, l.10.d.17.n.9.

Vxor an poſſit diuertere ob verbera, & quando poſſit verberari, l.10.d.18.n.14.15.& 16.

Vxor an poſſit diuertere, quia vi extorquetur debitum, vel ſi timeat concubinam viri, l.10.d.18.n.17.& 20.

Vxor ſi ex latrociniis vel aliis viri delictis timeat damnum, an teneatur cum eo habitare, l.10.d.18.n.21.

Vxor an non obſtante cautione incolumitatis data à viro poſsit ab ipſo caſtigari, l.10.d.18.n.46.

Vxor an poſſit ſe vendere, l.7.d.23.n.9.& 10. Et quid, ſi conſentiat venditioni mariti, ibi n.7.

Vxoricidium.

Vxoricidium, an impediat matrimonium, l.7.d.16.à n.1. vſque ad 4. Et quid de viricidio, ibi à n.5. vſque ad 7.

INDEX

INDEX LOCORVM QVI EX IVRE PONTIFICIO, CONCILIO TRIDENTINO,

Et Motibus proprijs, & iure Cæſareo, ac Regio Caſtellæ in hoc opere notabiliùs explicantur.

Ex Decretalibus.

C AP. Querelam, de elect. lib. 3. diſp. 22. num. 54.
C. Ex tenore, de tempor. ordin. explicatur, lib. 3. diſp. 15. num. 12. iuncto nu. 8.
C. Sedes, de reſcript. explic. l. 3. d. 18. n. 29.
C. Dubium, l. 2. de elect. explicat. l. 3. d. 21. n. 14.
C. 2. de ordinatis ab Epiſcop. qui renunc. explic. lib. 3. diſp. 22. num. 35.
C. fin. de bigamis, explicatur l. 5. d. 5. num. 12.
C. Accedens, de procur. explicatur l. 4. d. 12. num. 21.
C. 1. de pactis, explicatur l. 1. d. 7. num. 21.
C. Qualiter, de pactis explicatur, lib. 1. d. 7. n. 21.
C. 1. De his quæ vi, explicatur, l. 1. d. 9. n. 14.
C. 2. De his quæ vi, explicatur l. 4. d. 5. n. 29.
C. Finale, de tranſact. l. 2. d. 15. n. 5. in ſolutione ad 9.
C. Vltimum, §. finali, de offic. deleg. explicatur l. 2. d. 40. n. 17.
C. Cùm Bartholdus, de ſententia, & re iudicata explicatur libro 3. d. 31. n. 10.
C. Literas, de reſtit. ſpol. explicatur lib. 2. d. 39. n. 9. & d. 41. n. 50. & l. 3. d. 45. n. 1.
C. Ex conqueſtione, de reſtit. ſpoliat. explicatur lib. 2. d. 41. nu. 50. & l. 3. d. 45. n. 1.
C. Ex tranſmiſſa, de reſtit. ſpoliat. explicatur lib. 2. d. 41. nu. 50. & l. 3. d. 45. num. 1.
C. Licet, de feriis, explicatur l. 3. d. 10. n. 11.
C. Quoniam. §. Porro, vt lite non conteſt. explicatur lib. 2. d. 46. n. 9.
C. Licet ex quadam, de teſtib. l. 1. d. 71. n. 11.
C. Quemadmodum, de iureiur. explicatur l. 1. tota d. 55. & 57. & maximè n. 6. & d. 63. n. 2.
C. Perueni, de iureiur. explicatur l. 1. d. 46. num. 11.
C. Debitores, de iureiur. explicatur l. 1. d. 32. n. 15.
C. Verum, de iureiur. l. 1. d. 31. n. 1. & 15.
C. Si verò, de iureiur. explicatur l. 1. d. 32. num. 1. & 15.
C. Tuam, de ordine cognit. explicatur l. 3. d. 54. num. 4.
C. Conſultationibus, de iure pat. l. 3. d. 22. n. 54.
C. Aqua, de conſec. Eccleſ. l. 3. d. 35. n. 24.
C. Maiores, §. Item quæritur, de baptiſ. l. 4. d. 1. n. 5.
C. Cùm virum, de regular. l. 4. d. 6. n. 19.
C. Ex publico, de conuerſ. coniug. l. 2. tota d. 24.
C. Cùm dilecti, de donat. l. 2. d. 41. n. 33.
C. Ex parte, de ſponſal. l. 3. d. 40. n. 5.
C. Veniens, 2. de ſponſal. l. 4. d. 13. n. 9.
C. Ad id, de ſponſal. l. 4. d. 18. num. 6.
C. Sicut, de ſponſal. l. 1. d. 7. num. 40.
C. Is qui fidem, de ſponſal. l. 7. d. 11. num. 1.
C. Ex parte, de ſponſal. l. 5. d. 18. num. 21.
C. Ex literis, 2. de ſponſal. l. 1. d. 29. num. 4.
C. Requiſiuit, d. ſponſal. l. 1. d. 29. num. 4.
C. Gemma, de ſponſal. l. 2. tota d. 30. & duplici ſequenti.
C. Commiſſum, de ſponſal. l. 1. d. 43. num. 5. & 10.
C. 2. de ſponſal. l. 1. d. 52. num. 2.
C. Sicut, de ſponſal. l. 1. d. 53. num. 10.
C. De illis, de ſponſal. l. 1. tota d. 54.
C. Cùm in tua, de ſponſal. l. 1. d. 71. n. 14.
C. Cùm locum, de ſponſal. l. 2. d. 30. num. 1.
C. Præterea. 2. de ſponſal. l. 1. d. 72. num. 1.
C. Conſultationi, de ſponſal. l. 1. d. 31. num. 6. & l. 3. d. 12. n. 14.
C. Tuæ de ſponſal. l. 2. d. 30. n. 1. d. 31. n. 6.
C. Si inter, de ſponſal l. 2. d. 31. n. 6. 9. 10. 12. & d. 32. num. 5.
C. Iuuenis, d. ſponſal. l. 2. d. 41. num. 9.
C. In præſentia, de ſponſal. l. 2. tota d. 26.
C. finale, de clandeſt. d. ſponſal. l. 3. toto d. 43. n. 5.
C. 1. de clandeſt. de ſponſ. l. 3. d. 43. num. 5.
C. 1. de deſponſ. impub. l. 1. d. 23. num. 5. & l. 4. d. 23. nu. 3.
C. 2. de deſponſ. impub. l. 1. d. 17. num. 4. & 6.
C. Ex literis, de deſponſ. impub. l. 4. d. 19. n. 2. & 3.
C. Duo pueri, de deſponſ. impub l. 1. d. 6. 9. num. 11.
C. De illis, 1 de deſponſ. impub. l. 1. tota d. 51. & 69. num. 11.
C. A nobis, de deſponſ. impub. l. 1. tota d. 51. & 69. n. 11.
C. Quod nobis, qui filij ſint legitimi, l. 3. tota d. 43.
C. 2. qui filij ſint legitimi, l. 3. d. 1. num. 12.
C. De illis, de condit. appoſit. l. 1. d. 33. n. 4.
C. finale, de condit. appoſ. l. 5. tota d. 3. 4. & 5. & à d. 9. vſque ad 17.
C. Veniens, qui clerici, vel vouent. l. 1. d. 6. n. 33. & d. 46. n. 11. d. 58. num. 4. & d. 73. num. 3.
C. finale, qui clerici, vel vouentes, l. 5. d. 9. num. 14.
C. 1. de matrim. contracto contra interd. Eccleſiæ, l. 1. d. 23. num. 15.
C. Gaudemus, de diuortiis, l. 2. d. 8. num. 1.
C. Licèt, de ſponſa duorum, l. 2. d. 14. n. 4. & d. 31. n. 6.
C. Quia circa, de conſanguin. l. 2. d. 38. n. 12.
C. Dominus de ſecundis nuptiis, l. 2. d. 41. à n. 42. vſque in finem: & triplici diſp. ſeq. & tota d. 46.
C. Laudabilem, de frigidis, & malefic. l. 2. d. 41. n. 53.
C. 2. d. coniug. ſeruor. l. 2. 43. n. 9.
C. Accidentibus, de exceſ. prælat. l. 3. d. 29. n. 21.
C. Qualiter & quando, de accuſat. l. 3. d. 14. num. 5.
C. Mulieres, de ſent. excom. l. 3. d. 49. n. 4.
C. Nuper, de ſent. excom. l. 3. d. 49. num. 4.
C. Si concubinæ, de ſent. excom. l. 2. d. 42. num. 4.
C. inquiſitioni, de ſent. excom. l. 2. d. 41. à n. 42. & triplici d. ſeq.
C. 3. de ſent. excommun. l. 1. d. 1. num. 5.
C. Significauit, de Iudæis, l. 3. d. 49. n. 4.
C. Ad audientiam, de homic. l. 2. d. 41. n. 9.
C. 2. de hæret. l. 2. d. 38. n. 10.
C. Qui ſcandalizauerit, de regulis iuris, l. 3. d. 38. n. 39.
C. Innotuit de elect. explicatur, l. 8. d. 26. n. 4.
C. Cum Vintonienſis, de elect. l. 9. d. 6. n. 9.
C. Quoniam Abbas, de offic. deleg. l. 8. tota d. 27.
C. Gratum, c. Relatum, c. Licet vndique, de offic. deleg. l. 8. d. 28. à n. 1. vſque ad 47.
C. Super literis, de reſcript. l. 8. d. 21. à n. 5. vſque ad finem.
C. Poſtulaſti, de reſcript. l. 8. d. 21. n. 10. & 17.
C. Ad hæc, & cap. finale, de reſcript. l. 8. d. 27. n. 37.
C. Literas, de filiis presbyter. l. 9. d. 38. n. 7.
C. Nuper, & cap. finale. de bigam. l. 7. tota d. 85.
C. Veniens, de iureiur. l. 8. d. 17. n. 3.
C. Quemadmodum, §. fin. de iureiur. l. 9. d. 35. n. 6.
C. Tua, el 2. de iureiur. l. 9. d. 37. n. 12. & 17.
C. penult. de præſcript. l. 8. d. 21. n. 6. & 18.
C. Cùm veniſſet, de teſtibus, & atteſtat. l. 8. d. 28. n. 40.
C. Lator, & cap. Tenor, de ſentent. & re de iudic. explicatur l. 7. tota d. 100 & l. 10. d. 9. n. 4.
C. Ex tranſmiſſa, & c. Ex parte, de reſtit. ſpoliat. lib. 7. tota d. 112. & maximè, n. 8. & l. 10. tota d. 18.
C. Literas, de reſtit. ſpoliat. l. 10. d. 12. n. 22. & tota d. 18. & lib. 7. d. 52. num. 8.
C. Laudabilem, vt lite pend. l. 7. d. 2. n. 15.
C. 1. de cleric. coniug. l. 7. toto d. 42. & 43.
C. Quod à te, eodem tit. & iiſdem diſputationibus.
C. 2. eodem tit. l. 7. d. 42. n. 16.
C. Ioannes, eodem tit. l. 7. d. 42. n. 18. & d. 46. n. 11.
C. Laudabilem de conuerſ. infidel. l. 7. tota d. 78.
C. fin. de obſeru. ieiun. l. 7. d. 8. n. 16.
C. fin. de inſtitut. l. 8. d. 3. n. 16.
C. Cùm ad monaſterium, de ſtatu monach. l. 8. d. 8. n. 12.
C. Graue, de præbend. l. 8. d. 17. n. 36.
C. Cùm noſtris, de conceſſ. præb. l. 8. d. 18. fin.
C. Conſuluit. eodem tit. l. 7. d. 35. à n. 13. vſque in finem.
C. Coniugatus, eodem tit. l. 7. d. 38. 39. & 40.
C. Sanè, eodem tit. l. 7. d. 41. per totam.
C. Chariſsimus, eodem tit. l. 9. d. 36. n. 9.
C. Conſtitutus, eodem tit. l. 10. d. 13. n. 17.
C. finale, eodem tit. l. 10. d. 15. n. 19.
C. 1. de ſponſ. l. 7. d. 4. n. 11.
C. Iuuenis, eodem tit. l. 7. d. 64. n. 19.
C. Ex parte, eodem tit. l. 10. d. 12. n. 38.
C. Fraternitati, de eo qui cogn. conſ. l. 7. d. 64. n. 19.
C. 1. eodem tit. l. 7. tota d. 15. & l. 9. à d. 27. vſque ad 32.
C. 2. eodem tit. l. 7. d. 15. n. 5.
C. Diſcretionem, eodem tit. l. 9. tota d. 31.
C. Quanto, de diuor. l. 7. d. 74. & triplici ſequenti, & lib. 10. d. 15. num. 19.
C. Gaudemus, eodem tit. l. 7. d. 74. & triplici ſequenti. & d. 101. nu. 4. l. 10. d. 5. n. 8.
C. De illa, eodem tit. l. 10. d. 15. n. 19.
C. 2. eodem tit. l. 10. d. 15. n. 3. & d. 17. n. 5.
C. Porrò, & c. Significaſti, eodem tit. l. 10. d. 12. n. 38.
C. finale, eodem tit. l. 7. d. 52. n. 8.
C. Ex literis, eodem tit. l. 10. d. 9. n. 38.
C. 1. de eo qui duxit, l. 7. d. 78. n. 1. & tota d. 79.
C. Super hoc, eodem tit. l. 9. d. 78.
C. Veniens, & cap. finale, eodem tit. l. 7. tota d. 79.
C. de infidelibus, de conſang. l. 7. d. 52. n. 8.
C. finale, eodem tit. l. 7. d. 53. n. 5.

C. Quod

C. Quod dilectio,eodem tit l.8.d. 1.n.33.
C. Quod ſuper,eodem tit.l.7.tota d.4.
C. 1. & cap.Vir,de ſecundis nuptiis,l.7. tota d.82.
C. finale,eodem tit.l.7.d.87.à n.21.& d.88.à n.38.
C. 1.& 2.Qui cleric.vel vou.l.7.d.86. n.17.18.& 20.
C. Veniens;eodem tit.l.8.d.9. n.24.
C. Rurſus,eodem tit.l.7.d.25.num.24.
C. Per venerabilem,qui filij ſint legit.l.8.d. 11.n.32.& 33.
C. 1.de matrim.contracto cont.int.l.7.d.2.n.14.
C. 2 eodem tit.l.7.tota d.2.
C. 1.2.& fin.de coniug. ſeru.l.7.tota d.19.& 20.
C. Per veſtras,de donat.inter vir.& vxor. l.9.d.5.n.18.
C. Plerumque,eodem,tit.l.10.d.8.n.2.
C. 2.de ſponſat.impub.l.7.d. 104.n.12.& 13.
C. de illis , el 2. & c. Puberes,eodem tit.l.7. d.104. n.20.21.
C. penultimum, eodem tit l.7.tota d.2.
C. Duo pueri,eodem.tit. l.7.d.15.n.5.
C. Tua fraternitas, deſponſa duorum,l 7.tota d.2.
C. Laudabilem , de frigid. lib. 7. tota diſput. 99. & 108. 109. 110. & 111.
C. 1. eodem tit. l.7.tota d. 107. & duplici ſequenti.
C. Fraternitatis,eodem tit.l.7.d.93.à n.7.vſque in finem: & tota d. 99.& 101.
C. finale,eodem tit l.7.tota d.108. & triplici ſequenti.
C. 1.& 2.de coniug.leproſ.l. d.4.n.12.& d.24.à n.14.& l.10.diſp.15. num.2.8.9.
C. Si vir,de cong.ſpirit.l.9.d.16.à n. 6.vſque in finem.
C. 1.& cap.Super eo,eodem tit l.7.tota d.4.
C. Contracto , eodem tit.l.7. tota d. 10.
C. Nuper , & c. Si concubinæ , de ſentent. excommun. l.7. diſp.48. num.3.
C. Cùm illorum,eodem tit.l.9.d.32.n.10.
C. Si verò,el 2.eodem tit.l.9.d.32.n.41.
C. Olim,de verb ſignif.l.8.d.1.n.4.
C. Porrò,de priuileg.l.8. d.1.num.11.
C. Cùm cauſa de raptor. l.7.d.34.n.7.
C. Penultimum , eodem tit. lib. 10. d. 12. num.50. & lib.7. diſp.12. num.15.
C. Maritis,de adulter. l.10.d.12.n.41.
C. Si vir, eodem tit.l.10.d.13.n.1.3. & 11.

Ex libro ſexto Decretalium.

CAP. Si tibi abſenti , de præsbyt.in 6.explicatur l.1.d.7.n.22.& l.3 d.36.num.4.
C. Licet de procur.in 6.l.5.d.7.num.10.
C. vnicum , de deſponſ. impub. in 6. lib. 1. *diſp.* 20.num. 3. & tota diſp.23.
C. Is qui de ſepult.in 6.l.3 d.23.num 19.
C. Romana,de appel.in 6.l.3 d.20.num.9.
C. 2. de offic vicar.in 6.l.3.d.19.n.16.
C. Quamuis pactum de pactis,in 6.l.4 d.20.n.5.
Regula qui tacet,de regulis iuris, in 6.l.7.d.5.n.5.
Regula is qui tacet,de regul.iuris,in 6.l.d. 6.n.11.
Regula non eſt obligatorium,de regul iuris,in 6.l.1.d.32.n.1.
Regula quæ contra,de regul.iuris,in 6.l.3.d.5.n 4.
Regula qui ſentit,de regul iuris,in 6.l.3.d.18.n. 24.
Regula ratihabitionem,de regulis iuris,in 6.l.3.d.35.n.24.
Regula quo ob gratiam, de regulis iuris,in 6.l.4.d.18.n.18.
Regula actus legitimi,de regulis iuris,in 6.l.5.d.1.n.5.
Regula ignorantia facti, de regulis iuris, in 6.l.5 d.3.n. 13.
C. 2.de conſtit.in 6.l.9.d.32.ferè per totam.
C. Gratioſè,de reſcript.in 6 l.8.d. 28.à n.48.vſque ad 63.
C. Suſceptum,eodem tit.& lib.l.8.d. 21.n.35.& 36.
C. Si eo tempore,eodem lib.& tit.l.8.d.21.n.61.& 71.
C. Gratia.eodem lib.& tit.l.8.d.21.n. 60.
C. Si ſuper gratia,de offic.delegat.in 6.l.8.d.28. num.43.
C. finale.eodem lib & tit.l.8.d 28.n.17.
C. Commiſſa,de elect.in 6.l.7.tota d. 4[illegible].
C. 1. de filiis presbit.in 6.l.8.d.31. n.6.& 11.
C. 2. eodem lib.& tit.l.8.d.22.n.2.& 3. 6.& 7.
C. Ad decimas,de reſtit.ſpol.in 6.l.10.d.12.n.38.
C. Beneficium,de regular.in 6.l.9.d.33.n.19.
C. Conſtitutionem,eodem tit.& lib.l.7.d.25.n.22.
C. vnicum, de voto in 6.l.7. d. 25.n.16.& d.27.n. 17.
C. vnicum de cleric.coniug.in 6.l.7.tota d.46.
C. Cui non ſacerdotali,de præb.in 6. l.8.d.21.n.31.& 36.
C. Si Cui nulla,eodem libro & titul.lib 8.d.18. à num. 64. vſque in finem.
C. vnicum, de ſponſal. in 6.lib. 7. diſp. 66. cum duplici ſequenti, per totas.
C. 2. de cognat.ſpir.in 6.l.7.tota d.10.
C. Alma mater,de ſent.excommun.in 6.lib.7,diſp.8.à num.11.vſque in finem.
C. Ne aliqui,de hæret.in 6.l.8.d.28. n.27.
Regula,ignorantia,de regulis iuris,in 6.l.9.d.32.n.10.
Regula,ſine culpa,eodem lib.& tit.l.9.d.32.n.15.
Regula.vtile, perinutile,eodem lib.& tit.l.9.d.35. n.3.
Regula dolo,eodem.lib.& tit.l.10. d.12.n.24.
Regula acceſſorium,eodem tit.& lib.l.7.diſp.8.num. 20 & diſp. 29. num.11.
Regula,cum quid vna via:eodem libro & titul.l.7.d.37.n.22.

Ex Clementinis.

CLementina vnica,de conſang. lib. 1. diſp. 12. n. 2. & l.5. diſp. 1.numero 14.& d.4. num.10.& d.5. num.17.18. lib. 7. tota diſp.98.
Clem.1.de priuileg.l.3.d.23 n.17.& d. 38 n 8.
Clem.dudum.de ſepult.l.34.n.2.
Clementina 2.de reſcript.lib.8.diſp.27.à n.29.vſque ad 37.

Ex Extrauagantibus.

EXtrauagans,Ad vitanda ſcandala,ex Concilio Conſtantienſi,explicatur l.7.d.9 n.7.& 8.
Extrauagans,Antiquæ Ioannis 22 de voto,l.7.tota d 49.
Extrauagans,Et ſi dominici,de pœnitent.& remiſ.l.8. diſp. 9. nu. 1.

Ex Decreto.

CAP.Quæ contra,d.8.l.3.d.18.n.16.
C.Illa,d.12.l.3.d.18.n.16.
C. Duo mala,d.13.l.2.d.39.n.12.
C. Quiſquis,d.41.l.3.d.18 n.16.
C. Epheſiis diſtinct.43.l.2.d.38.n.19.
C. finale,46.l.3.d 20.n.8.
C. Domino ſancto , 50. diſtinct.l.3.d.10.n.7.
C. vt conſtitueretur,50.diſt.l.3.d.10.n.17.
C. Error,diſt. 83.l.2.d.38.n.19.
C. Quam pio,1.quæſt.2.l.1.diſp.39.n.7.
C. Daibertum,1.q.4.l.3.d.22.n.35.
C. Quanto,2.q.7.l.3.d 10.n.7.
C. Conſangineorum,3.q.4.l.3.d.12.n.14.
C. infamis,3.q.7.l.3.tota d.16.n.22.
C. finale,6.q.2.l.3.d.16.n.5.
C. ab excommunicatis,9.q.1.l.3.d.22. n.35.
C. Lugdunenſis,9.q.2.l.3.d.35.n 24.
C. Cùm acceptione,12.q.2.l.6.d.4.n 11.& 12.
C. Puellæ,20.q.1.l.4.d 6.n.19.
C. Præſens,20.q.3.l.4.d.6.n.19.
C. Inter cætera,22.p.4.l.4.d.20.
C. Iuramenti,22.q.5.l.1.d.5.num.20.
C. Quacunque arte,22.q.5.l.1.d.9.n.10.
C. Pueri,22.q.5.l.1.d.51. fine.
C. Paruuli,22.q.5.l.1.d.51 fine.
C. Audiuimus,24 q.1.l.3.d.22.n.34.
C. Scripſit,27.q.2.l.2.d.13.n.7.
C. Beata Maria,27.q.2.l.2.d.28.n.4.
C. Omne itaque, 27.q.2.l.2.d.28.n.4.
C. Si quis diuinis,30.q 5.l.1.d.18.n.21.& l.3.d.40. n. 5.
C. 1.30.q.5.l.3.d.3.n.4.
C. Aliter,30.q.5.l.3.d.12. n. 14.
C. Nulli,30.q.5.l.3.d.12.n.14.
C. Aliquando,32.q.2.l.3.d.29.n. 13.
C. Aliquando,32.q.5.l.5.d.13.n.5.
C. Neque furioſus,32.q.7.l.1.d.8.n.15.
C. Omnes accuſationes,32.q.7.l.4.d.5.n.29.
C. Sæculares.33.q.2.l.1.d.69. n. 11.
C. Si virgo,34.q.2.l.2.d.41.n.23.
C. Cum per bellicam,34.q.2.l.2.d.46.n.9.
C. Videtur,35.q.6.l.3.d.3.n.4.
C. Quis aliquando,de pænitentia,d.1.l.3.d.14.n.5.
C. De his,d.38.explicatur,l.7.d.31.n.4.
C. Si ſe,& c.Quia ſunt,d.28.l.7.d.40.per totum.
C. Diaconi,d.28. l.7.d 28.n.7.
C. Quoniam,d. 31.l.7.d.28.n.7.
C. Seriatim,d.32.l.7 d.31.n.9.
C. Si qui verò,d.32.l.7.d.42.n.vlt.
C. Lector,d.34.l.7.d.86.n.11.
C. Volumus,d.81.l.7.d. 39.n.8.
C. Impoſuiſti,d.2.l.82.d. 12.n.8.
C. Quoniam multos,11.q.3.l.9.tota d. 14.
C. Quia tua, 12.q.1 l.7.q.42.n.vltimo.
C. Si quis ſuadente,17.q.4.l.9.d.32.n. 41.
C. Nec aliqua,27.q.1.l.10.d. 12.n.47.
C. De filia,27.q.1.l.9.d.14. n. 17.
C. Qui dormierit,27.q.2.l.9.d.27. n.1.
C. Agathoſa 27 q.2.l 10.tota d.[illegible]1.
C. Statum,27.quæſt.2.l.7 diſp.12.à numero 41. vſque in finem.
C. Si vir & vxor,27.quæſt.2.lib.7.*diſp.*32.numero 30.& *lib.* 9.d.37. num. 17.
C. Lex diuina, 27.q.2.l.7.d.64.n.22.
C. Si quis gentilis,28.q.1.l.7.d.37.n.4.
C. Iudæi,28 q.1.l.7. d.73.à num.11.
C. 1.28.quæſt.1.l.7.d. 74.n.7.
C. Idololatria, 28.q.1.l.10.d.17.n.15.
C. Si vir & vxor,27.quæſt.2.l.9.d.37.n. 17.

INDEX LOCORVM IVRIS.

C.Si quis ingenuus,29.q.2.l.7.tota d.19.
C.finale,29.q.2.l.7.d.21.num.10.
C.Ad limina,30.quæſt.1.lib.9 diſp.26.à num.2.vſque ad 5.
C.Peruenit,30.q.1.l.7.d.10.num.5.
C.Pitacium,30.q.3.l.7.d.52.num.8.
C.Si qua mulier,31.q.1.l.10.d.2.num.3.
C.Relatum,31.quæſt.1.l.7.tota d.79.
C.1.& c.Illud verò,31.q.1.l.7.d.78.num.1.
C.Si quis viuente,32.q.5.l.7.tota d.78.
C.Quomodo,& c. De his,& c. Hac ratione,31.q.1.l.7.d.81.numero vltimo.
C.Dixit Dominus,32.quæſt.1.lib.10.diſp.2.numero 3.& diſp.12.num.41.
C.De benedicto,32.quæſt.1.lib.10.d.12.num.16.& diſp.18.n.45.& d.5.num.20.
C.Sicut crudelis,31.q.1.l.10.d.13.n.11.
C Quod autem,32.q.1.l.10.d.13.n 1.
C.Si quis vxorem,el 1.32.q.1.l.d.13.n.29.
C.Liberorum,& c.Origo,32.p.4.l.9.d.11.n.8.
C.Obiiciuntur,32.q.4.l.7.d.80.n.vltimo.
C.finale,32.q.4.l.7.d.24.n.8.
C.Propoſito 32.q.5.l.10.d.5.n.16.
C.Quidquid,32.q.5.l.10.d 18.n.8.
C.Si vxorem,32.q.5 l.10 d.18.n.18.
C Quod propoſuiſti,32.q.7.l.7.d.80.n vlt.
C.Si quis viduam,2.q.7.l.7.d.15.n.17.
C.Omnes cauſationes,32.q.7.l.10.d.17.n.15.
C.Vxor,& cap.Concubuiſti,32 q.7.l.10.d.2.n.3.
C.finale,33.q.1.l.7.tota diſp.94.& d.99.à n.20.vſque ad 27.
C.Admonere,33.quæſt.2.lib.10.diſp.3.num.3.& diſp.8.n.44.& l.7.tota d.16.
C.Interfectores,33.quæſt.2.lib.10.diſp.8.num.44.& lib.7.tota diſp.16.
C.Vir cum propria,33.q.4.l.9.d.1.n.4.
C.2.cap.Si fratres,cap.Si cauſa,cap.Chriſtiano,33.quæſt.4.lib.9.d 12.num.8.
C.Sciatis,33.q.4.l.9.d.13.n.10.
C.Non oportet,el 1.& el 2.& c.Non licet,& cap.Nec vxorem,33.q.4.l.7.tota d.7.
C.De inceſtis,35.q.3.l.7.d.15.n.17.
C.Quædam lex,35.q.3.l.7.d.52.num.8.
C.Extraordinaria,35.q.3.l.7.d.64.num.9.
C.Neque eam,35.q.3.l.7.d.65.num.14.
C.Primo gradu,35.q.5.l.7.d.59.num.4.
C.Si duo.35 q.6.l.7.d.15 num.17.
C.finale,35.q.8.l.7.d.15.n.17.
C.quis virginem,36.q.2.l.7.d.12.num.2.
C.Si tu abſtines,37.q.2.l.10.d.5.n.7.
C.Non ſolùm,38.q.1.l.10.d.13.n.11.

Ex Concilio Tridentino.

SESS.21.c.14.de reformat l.3.d.8.n.7.
Seſſ.21.c.2.de reform.l.6.d 32.n.8.
Seſſ 23.c.15.de reform.l.3.d.29.n.16.
Seſſ.24.c.1.de matrim.lib.1.tota d.12.& 20.21.n.5.& d.23.num.13.d.26.n.12.& l.2.d.32.n.16.17.& tota diſp 37.& toto lib.7.
Seſſ.24.cap.5.de matrim.l.2.d.40.num.4.& l.3.d.42.n.7.& diſp.45.n.2.& 3.
Seſſ 24.c.7.de matrim.l.3.tota d.25.& 26.
Seſſ 24.c.9.de matrim.l.4.d.22.n.8.9.10.
Seſſ.24.c.6.de reform.lib.2.d.37.n.11.12.& diſp.40.nu.17.& lib.3.d.23.n.12.
Seſſ.24.c.20.de reform.l.3.d.29.n.21.
Seſſ.25.de regularibus.c 15.l.2 d.24.n.6.10.& 22.
Seſſ.25.c.3.de reform.l.3.d.29.n.16.
Seſſ.25.c.18.de reform.l.3.d.8.n.7.
Seſſ.7.c.10.de reform.explicatur l.7.d.46.n.20.
Seſſ.22.c.5.de reform.l.8.d.34.n.25.
Seſſ.23.c.6.de reform.l.7.tota d.46.
Seſſ.23.c.9.de reform.l.8.d.1.n.25.
Seſſ.24.de matrim.cap.2.explicatur lib.7.diſp.10.à num.10.vſque in finem,& d.54.à n.10.vſque ad finem,& d.57.à num.4.vſque in finem.
Seſſ.24.de matrim.c.3.l.7.diſp 68.à n.10.vſque in finem,& d.70.à n.5.vſque in finem.
Seſſ.24.de matrim.cap.4.lib.7.diſp.7.à numer.4.vſque ad 9.& lib.9.d.27.n.13.14.15.
Seſſ.24.de matrim.cap.5.l.8.d.6.n.19.& d.29.n.2.3.4.& d.25.à nu.21.vſque ad 36.
Seſſ.24.de matrim.cap.6.l.7.tota d.13.
Seſſ.24.de matrim cap.10.l.7.tota d.7.
Seſſ.24.cap 6.de reformatione,l.8.d.2.n.10.& triplici ſequenti,& d.4.n.3.& d.14.n.9.& diſput.34.à num.54.vſque ad 57.
Seſſ.25.de regularibus,cap.15.l.7.d.37.n.45.& ſequentibus,& d.44.num.8.
Seſſ.25.de regularibus,cap.19.l.7.tota d.37.

Ex proprijs motibus Pontificum

MOTVS proprius Pij V. de Indis conuerſis ad fidem,qui aliud matrimonium inierant ignari mortis priorum coniugum,l.2.d.41.num.53.
Motus proprius eiuſdem circa matrimonium publicè contractum,quod ob occultum impedimentum reperitur poſteà nullum an ſit iterandum coram parocho,& teſtibus:lib.2.tota diſp.37.
Motus proprius eiuſdem circa adminiſtrationem Sacramentorum faciendam per religioſos in nouo Indiarum orbe:libro 3.tota diſp.26.
Motus proprius Clementis VIII. ne religioſi dent munera,lib.6.d.4.num.7.
Motus proprij Sixti V.& Gregorij XIV. de non admittendis ad religionem illegitimis,vel minoribus ſexdecim annis,abſque informatione,vel crimínoſis,explicatur l.7.d.37.à nu.30.vſque ad 34.& n.54.55.
Motus proprius Pij V.contra ſodomitas,explicatur lib.7.diſp.46.num.20.
Motus proprius Pij V. de non neceſſaria expreſſione gradus propinquioris,& de impetrandis poſteà literis declaratoriis,explicatur l.8.d.24.à n.25.vſque ad 34.
Motus proprius Sixti V.contra malè promotos ad ordines,& Clementis VIII.eum reuocantis,explicatur l.7.d.49.num.10.& duplici ſequenti.

Ex iure Cæſareo,ff.Veteri.

LEG. de his qui notantur infamia,l.1.d.2.n.8.
L.1.§.1.ff.ſi vſus fructus petatur,l.1.d.9.n.7.
L.Oratio,ff.de ſponſalibus,l.1.d.12.n.3.
L.Sæpè,ff.de ſponſalibus,l.1.tota d.54.
L.Si quis tutor.ff.de ritu nupt.l.d.12.n.3.
L.Eos,ff.de ritu nupt.l.2.d.35.n.5.
L.Si quis in ſenatorio.ff.de ritu nupt.l.2.d 35.n.5.
L.Celſus,ff.de recept.arbit.libro 1.diſputation.53.num.10.
L.Cum in plures.§.locator horrei.ff.locat.lib.1.diſput.95.num.3.
L.finalis,ff.de legibus,l.2.d.14.n.4.
L.Lecta verſus dicebam,ff.ſi certum petatur,lib.2.diſp 21.num.13.
L.Quid ergo,§.Cum autem,ff.de his qui notantur infamia,lib.3.d.2.num.8.
L.Cum ij,ff.de tranſact.lib.5.d.8.n.7.
L.3.ff.de officio præſidis,l.3.d.19.n.16.
L.Barbarius,ff.de officio prætoris,l.3,tota d.22.
L.1.ff de officio eius,l.3.d.31.n.6.
L.2.ff.de officio proconſulis,l.3.d.34.n.5.
L.1.§.Hæc autem verba,ff.de his qui deiecerunt,l.3.diſput.23.n.29.
L.2.§.1.ff.de iudiciis,l.3.d.36.n.10.
L.Fructus percipiendo,ff.de vſuris,l.6.d.16.n.10.
L.Quod pupillus,ff.de condict.indebiti,lib.6.diſp.38.num.16.
L.Contra iuris,ff.de pactis,l.6.d.38.n.36.
L.Metum autem præſentem,ff.de eo quod metus cauſa,lib.4.d.1.nu.16.& d.8.n.11.
L.Finalis,§.ſi fœnerator,ff.de eo quod metus cauſa,lib.4.d.5.n.28.
L.Qui in carcerem,ff.de eo quod metus cauſa,lib.5.diſp.8.n 10.
L.Si cum exceptione,§.in hac actione,ff.de eo quod metus cauſa,lib.4.d.8.num.10.
L.Si mulier,ff.de eo quod metus cauſa,li.4.diſp.8.n.9.& d.12.n.23.
L.Nec timorem,ff.de eo quod metus cauſa,lib.4.diſp.8.num.9.
L.Et inter eos,ff.de donat.inter virum & vxor.lib 6.diſp.8.n.7.
L.Hæc ratio,fine.ff.de donat.inter vir.& vxor.l.6.d.4.n.2.
L.Itemque,ff.de donation.inter virum & vxorem,lib.6.diſp.4.nu.2.
L.Mortis,ff.de donat.inter vir.& vxor.l.6.d.10.n.1.
L.Sed interim,in principio,ff.de donat.inter vir.& vxor.l.6.d.10.n.6.
L.Cum hic ſtatus,in principio,ff.de donat.inter vir.& vxor.lib.6.d.25.n.26.
L.Seruus communis,ff.de donat.inter vir.& vxor.li.6.diſp.26 n.20.
L Si ſponſus,verb.generaliter tenendum eſt,ff.de donat.inter vir.& vxor.l.6.d.29.n 16.
L.Si mulier,in principio,ff.de eo quod metus cauſa explicatur l.10.d.18.num.5.
L.Beneficium,ff.de conſtitut.princip.explicatur lib.8.diſp.1.n.4.
L.Barbarius,ff.de offic.præt.explicatur lib.8.diſput.4.num.2 & 11.
L.More,& l.& quia,ff.de iuriſdict.omni.iudi.l.8.diſp.28.à n.1.vſque ad 47.

Ex ff. Nouo.

LEG Vulgaris,§.ſi quis argenti,ff.de furtis,explicatur lib.9.d.32.num.10.
L.Si maritus,§.præſcriptiones,ff.ad l.Iuliam,de adult,explicatur lib 10 d.6.n.12.
L.Paulus reſpondit,ff.de re iudicial.explicatur lib.10.diſp.10.n.5.
L.ſi vxor,ff.ad l.Iuliam,de adult.l.10.d.14.n.6.
Regula,in perſonam,ff.de regulis iuris,explicatur li.7.diſp.24.n.22.
L.ſi ſeruus communis,ff.de ſtipulat.ſeru l.8.d.27.n.20.
L.2 ff.de aqua pluuia,l.7.d.105.fine.
L.Si vxor,ff.ad legem Iuliam,de adult.l.1.d.2.n.3.
L.2.ff.de donat.l.1.d.6 n.7.
L.Stichum,ff de ſolut.l.1.d.7.n.19.
L.Qui ſic,ff.de ſolut.l 1.d.35.n.14.
L.2.ff.ad Iuliam maieſtatis,l.1.d.8.n.11.
L.1.§.Iidem autem,ff.de aqua pluuia arcenda,lib.3.diſput.18 nu 29.
L.Item apud Labeonem,§.ait prætor.ff.de iniuriis,li.3.diſp.35 n.11.
L.1.§.quæ oneranda,ff.quarum rerum act.lib.4.diſp.6.num.16.
L.penultima,ff.de furtis,l.4.d.6.n.16.
L.Qui artem,ff.quæ in fraudem credit.l.6.d.4.n.8.& 9.

L Si mor

L. Si mortis cauſa inter virum,ff.de donat. cauſa mortis,l.6.d.10.n.6.
L.Pupillus,ff.de action.& oblig.l.6.d.38.n.36.
L.Continuus,ff.de verb.oblig.l.1.d.5.n 16.
L.Si ita ſtipulatus,6.§.Chryſogonus,ff.de verb.oblig.li.1. diſp.7.n.3.
L.Eum qui,§.Quoties,ff de verb.oblig.l.1.d.28.n.3.
L.Titia ff.de verb.oblig.lib.1.tota diſp.30.& duplici ſequenti.
L.Si ita ſtipulatus fuero te ſiſti.ff.de verb. oblig li.1.diſp.33.num.4.
L.Boues,§.Hoc ſermone,ff.de verb.ſignific.l.1.d.33.n.14.
L.Bonorum appellatio,ff.de verb.ſignific.l 6.d 30.n.4.
L.Nihil intereſt.ff.ad l.Cornel.de ſicar.l.3.d.49.n.4.
Regula nihil tam naturale,ff.de regulis iur.l.1.d.7.n.37.
Regula quicquid.ff.de regul.iuris,l.1.d.8.n.11.
Regula in omnibus obligationibus, ff.de regulis iuris,li.1.d.28.n.3.
Regula qui poteſt inuitis.ff.de regulis iuris,libro 3. diſput.39.n.15.
Regula is damnum dat.ff.de regul.iur.l.3.d.49.n.4.
Regula velle,ff.de regul.iuris.l.4.d.6.n.16.
Regula non fundatur,ff.de regul.iuris,l.6.d.2.n 8.& 9.

Ex Infortiato.

LEG. Cum tale.ff.de condit.& demonſt.l.1.tota d.33.& 34.
L.Titio centum,§ Titio centum,el 2.ff. de condit.& demonſtr. l.1.d.40.n.2.
L.Hæres meus,in principio,ff.de condit.& demonſtr.li.5.diſp.2.n.8.
L.Si ita legatum,§.Illi ſi volet,ff.de legat.1.l.5.d.1.n.7.
L.Quæſitum.§ finali,ff.de legat.3.l.3 d.18.n.14.
L.Vxor,§.finali,ff.de leg.3.l.6.d.25.n.26.
L.15.qui putat,ff.de acquir.hæred.l.2.d.33.n.4.
L.Qui in aliena,§.Celſus,ff.de acquir.hæred l.4.d.8.n.10.
L.Qui habet,in principio,ff.de tutel.l.3.d 23.n.8.
L.Non tantùm,§.ſi emancipatus,ff.de bonor poſſeſ.contra tabul.li.4. d.24.n.13.
L.Si Mæuia,ff de hæred.inſtituend.l.5 d.2.n.18.
L.Magis puto,§ ſi pupillus,verſus fundum,ff.de rebus eorum,l.6.d.4. num.12.
L.Si inter virum,ff.de rebus dubiis,l.6.d.14.n.21.
L.Obligari,in principio,ff.de authorit tut.l.6.d.38.n.36.
L.Filiæ meæ,ff.ſoluto matrim.explicatur l.7 d.103.fine.

Ex Codice.

LEG. Optimam,Cod.de contrahenda,& commit.ſtipulat.l.1.d.6. num.11.
L.1.C.de ſponſalibus,l.1.d.17 n.2.
L.2.C.de ſponſalibus,l.1.tota d.54.
L.finalis,C de ſponſalibus,li.1.diſp.21.nu.3.& tota d.35.& ſequent.
L.2.C.de repudiis,lib.1.tota d.54.
L.Licet,C.de repudiis,l.3.d.36 n.10.
L.Reprehendenda. C.de inſtit.& ſubſtitut.l.1.d.34.n.17.
L.Non dubium.C.de legibus,l.3.d.5.
L.2.C.de ſentent.& interloquut.l.3.d 22.per totam.
L.1.C.de reſcind.vendi l.4.d.8.n.10.
L.finalis.§.finali.C.de bonis quæ liberis.l.6.d 4 n.17.
L.finalis,C.de dote cauta,l.6.d.9.n.11.
L.1.C.de dotis promiſſ.l.6.d.12.n.3.
L.Si voluntate,C.de dotis promiſſ.l.6.d.9.n.11.
L.Si à ſponſo,C.de donat.ante nuptias,l.6 d.18.& ſequentibus vſque ad 26.
L.2.C.quis alteri,l.6.d.25.n.26.
L.finalis,in fine C.de vſu & vſufruct.l.6.d.26.n.20.
L.Res vxoris,C.de donat.inter vir.& vxor.l.6.d.27.n.6.
L.finalis,C.quæ res pignori,l.6.d.29.n.7.
L.1.C.de inutil.ſtipul.l 6.d.38.n.36.
L.Si curatorem,C.de in integrum reſtit.l.6.d.38.n.6.
L.finalis,C.de ſacroſ.Eccleſ.l.1.d.46.n.1.
Auth.Hodie,C.de ſacroſ.l.2.d.46.n.2.
Auth.Sacramenta puberum, C.Si aduerſus venditionem, lib.4.d.20. num.5.
Auth.Sed ſi poſt,C.de inoffic.teſtam.l.4.d 24.n.13.
L.finalis,C.ad Senatus conſult.Vellcian.l.9.d.5.n.18.
L.Tranſigere,C.de tranſact.l.10.d.6.n.10.& d.8.n.22.
L.vnica,C.quando ciuilis actio criminali præiudicat li.10.d.8.n.19.
L.1.C.Si plures vna ſententia,l.10.d.10 n.5.
Auth.Sed hodie,C.ad l.Iuliam,de adult.l.10.d.10.n.8.
L.finalis,C.quorum bonorum,l.10.d.12.n.24.
L.vnica,& auth,Si pater,C.diuortio facto, lib.10. diſp.20.per totam.
L.vnica,C.de raptu virgin.lib.7.diſput.12.à num.1. vſque ad 29.Authent,Ad hoc.C.de libertate latina,l.7.tota d.20.
L.fin.C.de ſeruis fugit.l.7.d.24.n.12.
L.2.C.de libertis,l.7.d.24.n.13.
L.2.C.de partibus qui filios diſtraxerunt,l.7.diſp.24.n.36.
L.1.C.de communi ſeruo manumiſſo,l.7.d.24.n.17.
L.Interpoſitas,C.de tranſact.l.7.d.24.n.22.
L.1.C.de ſecundis nupt.l.7.tota d.87.
Auth.cui relictum C.de indicta viduit.l.7.d.87.n.29.
L.finalis,C.quando mulier tutelæ officio,lib.7.d. 88.à num.4.vſque ad 12.
L.1.C.vbi pupilli educari debeant,lib.7.d.88.à n.16.vſque ad 20.
L.Feminæ.C.de ſecund.nupt.l.7.tota d.89.

Ex Authenticis,in Codice non inſertis.

AVth.de ſanctiſſim.Epiſcopis,§.ſed & hoc præſenti.collat.9.li.1. d.43.num.32.
Auth.de tabellionibus,immediatè ante §.vltimum,l.3.d.22.n.54.
Auth.vt cum de appellatione cognoſcitur.§. aliud quoque,lib.4.tota diſp.24.
Auth. de reſtitut. & ea quæ parit.§. finali, explicatur libro 7. tota diſp.90.

Ex Inſtitutis.

§. Conditiones,inſtit.de verb.oblig.l.5.d.2.n 4.

Ex iure Regio Caſtellæ.Ex ſeptem partitis.

LEG. 11.tit.23.p.1.l.3 d.18 n.16.
L.4.fine,tit.4.p.3.l.3.tota diſp.22.
L.25.tit.4.p.3.l.6.d.38.n.36.
L.26.tit.11.p.3.l.6.d.11.n.10.
L.84.tit.18.p.3.l.1.d.25.per totam,& tota d.36.
L.115.tit.18.p.3.l.3.d.22.n.54.
L.7.tit.1.p.4.l.1.d.19.n.9.
L.8.tit.1.p.4.l.1 tota d.54.
L.10.& 11.tit.1.p.4.l.4.d.24.n.15.
L.8.tit.9.p.4 l.2.d.46.n.9.
L.1.tit.11.p.4.l.1.tota d.35.& 36.
L.3.tit.11.p.4.l.6.d.18.vſque ad 26.
L.3.tit.5.p.5.l.4.d.8.n.10.
L.11.tit.11.p.5.l.1.d.15.n.8.
L.39.tit.11.p.5.l.1.tota d.30.& duplici ſequenti.
L.5.tit.13.p.5.l.6.d.29.n.7.
L.vltima,fine tit.14.p.5.l.4.d.9.n.9.
L.5.tit.7.p.6.l.4.tota d.24.
L.17.tit.16.p.6.l.6.d.38.n.36.
L.1.tit 17.p.7 l.1.d.2.n.3.
L.27 tit.2.p.3.explicatur l.10.d.12.n.24.
L.1.tit.5.p.4.l.7.tota d.20.
L.6.tit.9.p.4.l.10.d.8.n.47.
L.3.tit.12.p.4.l.7.tota d.90.
L.1.fin.tit.13.p.4.l.7.d.20.n.12.
L.3.tit.19.p.4.l.10.tota d.20.
L.tit.22.p.4.l.7.d.24.n.17.
L.5.tit.21.p.4.l.7.d.20.n.3.
L.6.tit.11.p.5.l.7.d.24.n.22.
L.26.tit.13.p.5.l.7.tota d.89.
L.19.tit.16.p.6.l.7.d.88.à n.16.vſque ad 20.
L.22.tit.1.p.7.l.10.d.6.n.10.& d.8.n.22.
L.7.tit.17.p.7.l.10.d.6.n.12.
L.9.tit.17.p.7.l.10.d.8.n.47.
L.3.tit.30.p.7.l.7.d.12.à n.2.vſque ad 29.
L.10.tit.33.p.7.l.10.d.18.n.34.

Ex legibus Tauri,& noua recopillationis Caſtellæ.

LEG. 6.Tauri,hodie,l.5.recop.tit.8.l.1.explicatur l.6.d.10.nu.3.& d.36.per totam,& d.39.n.9.
L.11.Tauri,hodie,l.9.tit.8.l.5.recop.explicatur l.1.d.2.n.8.
L.26.Tauri,hodie,l.10.tit.6.l.5.recop.explicatur lib.6.d.4.nu.18.& d.36.n.5.
L.30.Tauri,hodie,l.13.tit.6.l.5.recop.explicatur l.6.tota d.36.
L.39.Tauri,hodie,l.13.tit.4.l.5.recop.explicatur l.2.d.1.n.25.
L.49.Tauri hodie,li.1.tit.1.l.5.recop.explicatur l.3.d.47.per totam.
L.51.Tauri,hodie.l.3.tit.2.l.5.recop.explicatur l.6.d.40.n.7.
L.52.Tauri,hodie,l.4.tit.2.l.5.recop.explicatur li.6.tota d.18.& ſequentibus vſque ad 26.
L.8.tit.9.l.3.recopil.explicatur l.3.tota d.22.
L.12.tit.1.l.4.recopil.explicatur l.6.d.34.n.4.
L.1.fine tit.2.l.5.recopil.explicatur l.6.tota d.24.
L.3.tit.9.l.5.recopil.explicatur l.6.d.26.n.4.
L.22.tit.11.l.5.recopil.explicatur l.6.d.38.n.29.
L.2.tit.16.l.5.recopil. explicatur l.1.d.6.à n.18.vſque ad 21.& diſp.7.n.28.& d.24.n.10.
L.8.& 9.tit.7.l.8.recopil.explicatur 1.d.31.n.2.& 3.
L.8.tit.1.l.5.recopil.quæ eſt l.47.Tauri explicatur lib.7.d.82.n.7.
L.1.tit.8.l.5.recop.quæ eſt l.6.Tauri,l.7.d.89.n.39.
L.5.tit.9.l.5.recopil.l.7.d.90.n.8.
L.1.tit.20.l.8.recopil.l.10.d.8.n.12.
L.4.tit.20.l.8.recopil.quæ eſt l.81.Tauri,l.10.d.8.n.7.

FINIS.

Sumptibus { Nicolai & Ioannis Iullieron,
Irenæi Barlet,
Claudij Larjot,
&
Amedæi Polerij.

00111775

Digitized with financial assistance from

Observer Research Foundation

on 22 February, 2020